8.50. H. 12

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 (?)
50 · H
12

Vallumbrosani Monasterii S. Praxedis Romae

2458

8.50.H.12

GREGORII DE VALENTIA,

E SOCIETATE IESV,

Sacræ Theolog. in Academia Ingolſtadienſi Profeſſoris

COMMENTARIORVM THEOLOGICORVM

Tomus Quartus:

Complectens materias Tertiæ Partis, ac Supplementi D. THOMAE.

Nouiſſimè ab ipſo Auctore multis in locis auctus & emendatus, vti ſedulo Lectori hanc cum prioribus impreſſionem conferenti, haud difficulter poterit conſtare.

CVM VARIIS INDICIBVS.

AD SERENISSIMVM VTRIVSQVE BAVARIAE DVCEM GVILHELMVM QVINTVM.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS, M DC.

Apud Florauantem Pratum.

SERENISSIMO
PRINCIPI,
AC DOMINO, DOMINO GVILHELMO,
COMITI PALATINO RHENI,
ET VTRIVSQVE BAVARIAE DVCI, &c.

GREGORIVS DE VALENTIA SOCIETATIS IESV, gratiam & felicitatem à Deo precatur.

TANDEM offero, Sereniſſime Princeps, poſtremam partem eius operis, quod in quatuor volumina diſtributum, ante annos ſex, fretus & diuina ope, & obedientię virtute, & auſpicio V.ræ Ser.tis cœpi in lucem emittere In quo conficiendo veriſſimũ eſſe expertus ſum, quod affirmat S. AVGVSTINVS, & ipſe expertus tot præclaris à ſe incœptis & abſolutis operibus: *Solicitudinis*, inquit, *plena ſunt cœpta, donec perducantur ad finem; quem qui aliquid incipit, maximè appetit, intendit, exſpectat, exoptat; nec de re inchoata niſi terminetur exultat.* (Lib.7.de Ciui.Dei cap.7.) Quanquam vereor, ne non ſatis aptè hoc vltimum *exultandi* verbum in me conueniat; hoc eſt, ne magnum hoc alioqui & laborioſum opus non ſic à me perfectum ſit, vt quemadmodum poſtquam illud inchoaui, vt terminaretur ad Dei gloriam, maximè appetij, intendi, expectaui, exoptaui, & labori non parcens omnem operam dedi: ita nunc eo confecto abſolutoque, iure mihi exultare liceat. Sed vtcunque abſolutio huius operis ſe habeat, ſtudium certè meum cupiui probari Deo, & Eccleſiæ non eſſe inutile; & hoc ipſum quòd finem impoſui huic labori, lætor, & agnoſco eſſe Dei beneficium, pro quo illi gratias immortales ago. V.ræ verò Ser.ti (ſi modò liceat id mihi per Ser.tem V.ram & per occaſionem abſoluti mei operis) cauſam veriſſimæ exultationis gratulor, quòd ferè ſub hoc idem tempus perfectis ad Dei cultum magnificentiſſimis operibus, velut alter Salomon *compleuerit quæ diſpoſuerat in corde ſuo, vt faceret in domo Domini, & in domo ſua*; (2.Paralip.7.) Intelligo auguſtiſſimum illud templum Societati Ieſu Monachij à Ser.te V.ra pari pietate & munificentia vnà cum collegio exædificatum; itemque vicinam ei domum V.ræ Ser.tis ampliſſimam, & tanto principe dignam. Neque tamen magis finem horum operum Ser.ti V.ræ gratulor, quàm quòd finem nullum vnquam facit aliorum operum præclariſſimorum, quibus V.ra Ser.tas ſpiritualem domum Domini, quæ eſt Eccleſia, cum ſumma conſolatione piorum exornare non ceſſat; vt neque etiam deſiſtit exercitatione virtutum omnium ad Chriſtianæ vitæ perfectionem informare ſuum animum, quem vt item velut ſpiritualem domum Deus inhabitet, ſingularis pietas V.ræ Ser.tis facit. Pro quibus meritis dabit Deus viciſſim Ser.ti V.ræ ſuo tempore habitationẽ non manu factã, & ęternam in cęlis. Ingolſtadij 3. Martij, Anno Domini 1597.

AVCTOR PIO LECTORI.

QVOD IN PRIORIBVS TOMIS PRAESTAre ſtudui, vt adhibita conuenienti methodo paucis multa complecterer, & vnamquamque materiam prout ipſa res poſtularet, exponerem aptè & ſufficienter, reiectis ſuperfluis; ſimiliter in hoc vltimo Tomo à me curatum eſt, præſertim in ijs quæſtionibus de Sacramentis quæ ad praxim pertinent. Atque etiam operam dedi, vt omnia emendatè, quoad eius fieri poſſet, excuderentur; id quod in libris meis alibi quàm Ingolſtadij impreſſis neglectum eſſe, non ſine dolore animaduerti. Nec præterea eſt aliud (poſt ea quæ in prioribus Tomis præfatus ſum) de quo nunc moneam, niſi quod in varijs editionibus aliquorum Scriptorum quorum auctoritate interdum ſum vſus, ac nominatim Nauarri & Couarruuiæ, variant nonnihil diſtinctiones & numeri. Sed vſus ipſe ſum editione Nauarri Antuerpiana, anni M. D. LXXV. & Couarruuiæ partim Lugdunenſi, anni M. D. LXVIII. partim Francfordiana (in materia de Eccleſiaſticis Cenſuris) anni M. D. XCII. Utinam vero ſit aliquid in his lucubrationibus meis, quo ad obſequium Dei, & ad eius amplificandam gloriam, Lector vti poſſit.

APPROBATIONES.

OPus hoc Theologiæ Scholaſticæ, quod attinet etiam ad hunc Quartum Tomum, auctore eximio, multiſque pro religione Catholica hactenus editis eruditiſſimis & vtiliſſimis lucubrationibus claro, celebriq; Theologo, R. P. Doctore Gregorio de Valentia, Societatis Ieſu, ab alijs eiuſdem Societatis Theologis viſum & approbatum, Ego quoque Albertus Hungerus, Sacræ Theologiæ Doctor, Profeſſor, & Procancellarius in Alma Academia Ingolſtadiana, ita approbo, ita omnibus veræ ſinceræque Theologiæ ſtudioſis commendo, vt tum propter doctrinæ præſtantiam vbertatemque, tum propter docendi ordinem, viam, modumque, atque adeò exactiſſimam explicandi, confirmandi, confutandi rationem, vtiliſſimum, & luce laudeque digniſſimum cenſeam. Datum Ingolſtadij 3. Martij. Anno Domini M. D. XCVII.

CVm Reuerendus Pater Gregorius de Valentia; eximius de Societate Ieſu Theologus, in hoc Quarto ſuorum Commentariorum Theologicorum Tomo, perinde vt in prioribus, grauiſſimas longeque vtiliſſimas Theologicas materias ad orthodoxam fidem bonoſque mores conſentaneè, ad eruditionem ſolidè, ad vbertatem copioſè, atque ad perſpicuitatem præclara methodo explicet & defendat, digniſsimus eſt & hic Quartus Tomus, qui ad illuſtrandam Catholicæ fidei doctrinam eamque à Sectariorum omnis generis corruptelis vindicandam typis procuſus in conſpectum ac manus omnium emittatur. Sic ſentio ego Ioannes Riepelius Sacræ Theologiæ Doctor, eiuſdemque in Alma Academia Ingolſtadienſi Profeſſor, nec non id temporis facultatis Theologicæ Decanus, & Academiæ Protector. Datum 4. Martij. Anno Domini M. D. XCVII.

INDEX DISPVTATIONVM QVARTI TOMI,

QVI EST DE DEO VT REDEMPTORE GENERIS Humani, & de Sacramentis, atque ſtatu futuræ vitæ.

DISP. I. De Incarnatione diuini Verbi.

II. De præcipuis myſterijs vitæ Chriſti.

III. De Sacramentis in genere.

IV. De Sacramento Baptiſmi.

V. De Sacramento Confirmationis.

VI. De Sacramento Euchariſtiæ.

VII. De Sacramento Pœnitentiæ, & Eccleſiaſticis Cenſuris, ac Indulgentijs.

VIII. De Sacramento Extremæ Vnctionis.

IX. De Sacramento Ordinis, Cœlibatu, & alijs Ordini annexis.

X. De Sacramento Matrimonij.

XI. De Statu vitæ futuræ, & Purgatorio, & alijs quæ huc pertinent.

DISPVTATIO
PRIMA GENERALIS

DE INCARNATIONE
DIVINI VERBI.

Diuiſa in Quæſtiones vigintiquatuor.

INDEX QVÆSTIONVM ET PVNCTORVM DISPVTATIONIS PRIMAE.

QVÆSTIO PRIMA.

De Poſſibilitate, Executione, & Conuenientia Dominicæ Incarnationis.

Punct. I. *Quænam ſit ratio eius Myſterij, quod ab orthoxis ſignificatur vocabulo Incarnationis: & quàm aptè id eo vocabulo ſignificetur.*

II. *An myſterium Incarnationis fuerit poſſibile; & quomodo eius poſſibilitas probari debeat, tũ contra Ethnicos, tum contra Iudæos.*

III. *An etiam fuerit peractum hoc Myſterium Incarnationis.*

IV. *An myſterium Incarnationis fuerit conuenienter peractum, ſpectata ratione ipſius, & præcipuis eius circumſtantijs.*

V. *An myſterium Incarnationis fuerit non modò conueniens, ſed etiam neceſſarium, ſpectando eius finem, ſcilicet redemptionem generis humani ex ſeruitute peccati.*

VI. *Fueritne hoc myſterium præcipuè inſtitutum ad tollendum peccatum Originale; vel potius ad tollendum peccatum actuale.*

VII. *An etiam, ſi homo non peccaſſet, fuerit futurum hoc myſterium, atque adeò Chriſtus vẽturus.*

QVÆSTIO II.

De modo Incarnationis, ex parte vnionis duarum naturarum.

Punct. I. *An vnio duarum naturarum in Chriſto ita facta ſit, vt poſt eam vnionem ſit verè is prædi tus vtraq; natura, ſcilicet diuina & humana.*

II. *An vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam ſit is vnica perſona tantũ.*

III. *An vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam manſerit in Chriſto differentia proprietatum vtriuſq; naturæ, non obſtante perſonæ ipſius vnitate.*

IV. *An vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam Chriſti perſona ſit compoſita.*

V. *Quid ſit propriè, & ſecundùm ſe illa vnio humanæ naturæ & perſonæ diuini verbi, atq; adeò duarum in Chriſto naturarum.*

VI. *An hæc vnio duarum in Chriſto naturarum ſit omnium maxima.*

VII. *An hæc vnio duarum naturarum fuerit homini Chriſto naturalis, vel ſolùm gratuita.*

VIII. *An ob cuiuſquam meritum facta ſit hæc vnio.*

QVÆSTIO III.

De Modo Incarnationis ex parte perſonæ diuinæ aſſumentis naturam humanam.

Punct. I. *An & quomodo ſola perſona filij aſſumpſerit naturam humanam.*

II. *An quælibet alia perſona diuina, etiam ſola, potuerit aſſumere naturam humanam.*

III. *An plures etiam perſonę diuinæ ſimul potuerint aſſumere eãdem numero naturam humanã.*

IV. *An ẽt è contrario vna & eadem perſona diuina potuerit aſſumere plures naturas humanas.*

V. *An etiam ipſa per ſe eſſentia diuina, ut communis omnibus perſonis diuinis potuerit aſſumere naturam humanam, vel quamuis aliam.*

VI. *An etiam perſona creata poſſit aſſumere alienam naturam.*

QVÆSTIO IV.

De modo Incarnationis ex parte humanæ naturæ aſſumptæ.

Punct. I. *An ſola humana natura inter omnes alias naturas creatas, potuerit omnino, vel conuenienter, aſſumi à Verbo diuino.*

II. *An aſſumpta fuerit à Verbo diuino non tantùm natura humana, ſed etiam humana perſona.*

III. *Qualis humana natura fuerit aſſumpta à diuino Verbo.*

QVÆSTIO V.

De modo Incarnationis quoad naturales partes humanæ naturæ aſſumptæ.

Punct. I. *An verbum diuinum ſic aſſumpſerit verum corpus humanum, vt etiam cum illo hypoſtaticè aſſumpſerit ſanguinem.*

II. *An Verbum diuinum aſſumpſerit corpus præditum naturalibus humani corporis proprietatibus & accidentibus; atq; adeò etiam præſentia extra Sacramentum in vno tantùm loco pro uno tempore.*

QVÆSTIO VI.

De modo Incarnationis quoad ordinem aſſumptionis partium naturæ humanæ.

Punct. I. *An corpus & anima fuerint aſſumpta ſimul tempore à Verbo diuino.*

II. *An aliquis ordo naturæ poſſit in aſſumptione cõſiderari, ſecundùm quem anima priùs aſſumpta fuerit, quàm corpus, uel è contrario; aut tota natura humana priùs quàm iſta eius partes, uel è contrario.*

III. *An etiam in aſſumptione ipſius animæ poſſit conſiderari aliquis ordo naturæ, iuxta quem in ipſa anima aliquid ſit aſſumptum priùs, quàm aliud.*

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

De gratia Chriſti hominis, vt ſingularis cuiuſdam perſonæ.

Punct.I. *An fuerit in Chriſto gratia gratum faciens, & qualiſnam.*
II. *Quanta fuerit Chriſti gratia.*
III. *An fuerint in Chriſto virtutes.*
IV. *An fuerint in Chriſto dona Spiritus Sancti.*
V. *An etiam gratiæ gratis datæ.*

QVÆSTIO VIII.

De Chriſti gratia, vt eſt is caput Eccleſiæ.

Punct.I. *An & per quam gratiam Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.*
II. *An & quomodo ſit caput omnium hominum.*
III. *An etiam ſit caput Angelorum.*
IV. *An ſit Chriſti proprium, eſſe Eccleſiæ caput.*

QVÆSTIO IX.

De Scientia Chriſti generatim.

Punct.I. *An Chriſtus habuerit ſcientiam aliquam creatam, præter diuinam.*
II. *Quotuplex fuerit ea Chriſti ſcientia.*

QVÆSTIO X.

De Scientia Chriſti beata.

Punct.I. *An ſcientia beata* CHRISTI *fuerit non tantùm actualis, ſed etiam habitualis.*
II. *Quàm perfecta fuerit hæc Chriſti ſcientia.*

QVÆSTIO XI.

De Scientia Chriſti infuſa.

Punct.I. *Quatenus ſit habitualis hæc ſcientia Chriſti infuſa.*
II. *Quàm ea fuerit perfecta.*

QVÆSTIO XII.

De Scientia Chriſti acquiſita.

Punct.Vnic. *Quàm fuerit perfecta ſcientia Chriſti acquiſita.*

QVÆSTIO XIII.

De Potentia Chriſti ſecundùm humanitatem.

Punct.I. *An potentia Chriſti ſecundùm humanitatem fuerit Omnipotentia ſimpliciter.*
II. *Quonam modo Chriſtus ſecundùm humanitatem fecerit ea, quæ per ſuam potentiam facere potuit, atque adeò fecit.*
III. *Quænam facere potuerit per illam ſuam potentiam.*
IV. *An facere potuerit ea omnia, quæ fieri voluit.*

QVÆSTIO XIV.

An fuerit Chriſtus ſubiectus aliquibus defectibus Corporis.

Punct.I. *An & quomodo aliquibus defectibus corporis Chriſtus ſubiectus fuerit.*
II. *An omnibus omnino defectibus corporis ſubiectus fuerit.*

QVÆSTIO XV.

An fuerit Chriſtus ſubiectus aliquibus defectibus Animæ.

Punct.I. *An Chriſtus vt homo laborauerit vlla ignorantia.*
II. *An peccauerit vnquam, vel peccare potuerit.*
III. *An ſaltem habuerit in appetitu ſenſitiuo fomitem aliquem peccati.*
IV. *An habuerit animam verè obnoxiam paſſionibus appetitus ſenſitiui.*

QVAESTIO XVI.

De modo quo loquendum eſt de Chriſto Deo & homine, ſuppoſita ratione huius myſterij explicata in quæſtionibus ſuperioribus.

Punct.I. *An & quomodo de quibuſcunque nominibus, diuinis vel humanis, ſignificantibus Chriſti perſonam (quæ eſt ipſum ſuppoſitum diuini Verbi) poſſint indifferenter prædicari nomina diuina & humana in concreto, ſpectata quidem horum nominum ſignificatione: atque adeò, quonam modo habeat in Chriſto locum communicatio idiomatum diuinorum & humanorum.*
II. *An omnia humana nomina in Concreto poſſint de Chriſto prædicari, ſpectando non modò illorum ſignificationem, ſed etiam alias circumſtantias.*
III. *An nomina vtriuſque naturæ poſſint in abſtracto prædicari de nominibus ſignificantibus Chriſti perſonam, aut aliquam eius naturam.*
IV. *An in Enunciationibus ſignificantibus factam eſſe in Chriſto unionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ, poſſint indifferenter habere ſubiecti locum nomina diuina & humana.*

QVAESTIO XVII.

De Vnitate Chriſti quoad eius Exiſtentiam.

Punct.Vnic. *An* CHRISTVS *ſit unum quiddam uel duo, ſpectata etiam eius exiſtentia.*

QVAESTIO XVIII.

De Chriſti Voluntate.

Punct.I. *An fuerit in Chriſto Voluntas humana præter diuinam: itemque aliæ naturales potentiæ animæ.*
II. *An in Chriſto fuerint aliquando contrariæ uoluntas diuina & uoluntas humana.*

QVAE-

Index Quæſtionum & Punctorum.

QVÆSTIO XIX.

De Chriſti Operationibus & Meritis.

Punct.I. *An præter operationem diuinam fuerit in Chriſto operatio creata, & quotuplex.*
II. *An Chriſtus per quamcunq; operationem ſuam creatam aliquid meruerit.*
III. *An aliquid ſibi ipſe meruerit, & quidnam.*
IV. *An aliquid meruerit nobis, & quidnam.*

QVAESTIO XX.

De Subiectione Chriſti erga Patrem.

Punct.Vnic. *An & quomodo Chriſtus ſit ſubiectus ſuo Patri.*

QVÆSTIO XXI.

De Chriſti Oratione.

Punct.I. *An Chriſtus orauerit, & nunc etiam oret.*
II. *An omnis eius oratio fuerit impleta.*

QVAESTIO XXII.

De Chriſti Sacerdotio, & alijs eiuſdem Officiis.

Punct.I. *De Chriſto Redemptore.*
II. *De Chriſto cæleſti Medico animarum.*
III. *De Chriſto Dei & hominum Mediatore.*
IV. *De Chriſto Sacerdote.*
V. *De Chriſto Propheta.*
VI. *De Chriſto Rege.*
VII. *De Chriſto Legislatore.*
VIII. *De Chriſto Doctore.*
IX. *De Chriſto Iudice.*

QVAESTIO XXIII.

De Adoptione & Prædeſtinatione Chriſti.

Punct.I. *An Chriſtus fuerit filius Dei adoptiuus.*
II. *An & quomodo Chriſtus fuerit prædeſtinatus.*

QVAESTIO XXIV.

De Adoratione Chriſti.

Punct.I. *Quonam genere honoris, & quonam modo Chriſtus à nobis colendus ſit.*
II. *An & quomodo Chriſti etiam imagines, itemq; Sanctorum colendæ ſint.*
III. *An & quomodo colendæ ſint ſacræ reliquiæ, ſeu Chriſti, ſeu Sanctorum.*

DISPVTATIO PRIMA GENERALIS,

De Incarnatione Diuini Verbi.

D.Thomas tertia parte à quæſt. 1. vſque ad quæſt. 26.

DE MYSTERIO DOMINICAE INCARNATIONIS multi ex ſanctis Patribus ſcripſerunt; præſertim ATHANASIVS *in libro de Incarnatione Verbi* DEI *eiusq́; corporali ad nos aduetu: & in Oratione, Quòd vnus ſit Chriſtus: & in alio item Tractatu de humana natura ſuſcepta ab vnigenito Verbo, contra Apollinarium: & rurſus in alio de Incarnatione Chriſti: & in alio de ſalutari eius aduentu, contra Apollinarium. Et Cyrillus* ALEXANDRINVS *in declaratione duodecim Anathematiſmorum, contra Neſtorium: & in duabus Apologijs eorundem Anathematiſmorum, contra Orientales, & contra Theodoretum: & in Scholijs de Incarnatione Vnigeniti: & in libris tribus de Fide, ad Reginas: & in lib. 9. & 10. Theſauri: & in Sermone, Quòd* DEVS *factus ſit homo. Et* AMBROSIVS *in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento. Et* FVLGENTIVS *in libro de Incarnatione & Gratia Chriſti contra Fauſtum. Et* CASSIANVS *in libris ſeptem de incarnatione Verbi contra Neſtorium. Et* LEO *in Sermonibus de Natali Domini. Et* ANSELMVS *in libris duobus, Cur* DEVS *homo: & in alio de Incarnatione Verbi. Ac plurima & accuratiſſima Patrum ſcripta de hoc Myſterio videre licet in Actis Concilij Ephiſini à Theodoro Peltano Societatis noſtræ Ingolſtadij editis. Scripſerunt etiam de eodem argumento Scholaſtici Theologi poſt Magiſtrum in libro 3. Sententiarum. d. 1. & multis ſequentibus: ac non ita pridem Bartholomæus Medina, Ordinis Dominicanorum, & Franciſcus Suarez, Societatis noſtræ, vterque in Commentarijs ſuper tertiam partem D. Thomæ.*

Nos diſputationem hanc complectemur vigintiquatuor quæſtionibus, ſequentes methodum D. Thomæ. PRIMA *Quæſtio erit de Poſſibilitate, Executione, & Conuenientia Dominicæ Incarnationis.* SECVNDA, *de modo Dominicæ Incarnationis, ex parte Vnionis duarum in Chriſto naturarum.* TERTIA, *de modo item eiuſdem Incarnationis ex parte perſonæ diuinæ aſſumentis naturam humanam.* QVARTA, *de modo item Incarnationis ex parte humanæ naturæ aſſumptæ.* QVINTA, *de modo item Incarnationis ex parte partium naturalium humanæ naturæ aſſumptæ.* SEXTA, *de modo item Incarnationis quoad ordinem, quo ſunt aſſumptæ partes naturæ humanæ.* SEPTIMA, *de gratia Chriſti hominis vt fuit is ſingularis perſona.* OCTAVA, *de Gratia eiuſdem vt Capitis Eccleſiæ.* NONA, *de Scientia eiuſdem generatim.* DECIMA, *de eiuſdem Scientia beata.* VNDECIMA, *de eiuſdem Scientia Infuſa.* DVODECIMA, *de eiuſdem Scientia Acquiſita.* DECIMA TERTIA, *de Po-*

tentia eiuſdem. DECIMAQVARTA, *An fuerit is ſubiectus aliquibus defectibus corporis?* DECIMAQVINTA, *An etiam aliquibus defectibus Animæ?* DECIMASEXTA, *de modo, quo loquendum eſt de Chriſti Dei & hominis perſona, ſuppoſita ratione huius Myſterij explicata in quæſtionibus ſuperioribus. Quo loco diſſeremus etiam de communicatione Idiomatum.* DECIMASEPTIMA, *de Vnitate Chriſti quoad eius exiſtentiam.* DECIMAOCTAVA, *de Chriſti Voluntate.* DECIMANONA, *de Chriſti Operationibus & Meritis.* VIGESIMA, *de Subiectione Chriſti erga Patrem.* VIGESIMAPRIMA, *de Chriſti Oratione.* VIGESIMASECVNDA, *de Chriſti Sacerdotio, & alijs eiuſdem Chriſti muneribus, atque adeo etiam de officio Mediatoris, de quo ſeparatim diſſerit D. Thomas quæſt. 26.* VIGESIMATERTIA, *de Adoptione & Prædeſtinatione Chriſti.* VIGESIMAQVARTA, *de eiuſdem Adoratione.*

QVAE-

QVAESTIO PRIMA.

De Poſſibilitate, Executione, & Conuenientia Dominicæ Incarnationis.

D. Thomas tertia parte, quæſtione prima.

EXPLICANDA *ſunt ſeptem*. PRIMO, *Quænam ſit Summa eius Myſterij, quod ab Orthodoxis ſignificatur vocabulo Incarnationis, & quàm aptè illud eo nomine ſignificetur?* SECVNDO, *An id Myſterium fuerit poſſibile; & quomodo eius poſſibilitas probari debeat, tum contra Ethnicos, tum contra Iudæos?* TERTIO, *An fuerit etiam id Myſterium peractum? Vbi ſimiliter tum Ethnici, tum Iudæi refutabuntur, qui id negant.* QVARTO, *An fuerit conuenienter peractum id Myſterium, ſpectata per ſe ratione ipſius, & præcipuis eius circumſtantijs?* QVINTO, *An fuerit etiam neceſſarium, ſpectando eius finem, ſcilicet redemptionem & liberationem generis humani ex ſeruitute peccati?* SEXTO, *Fueritne præcipue inſtitutum ad tollendum peccatum Originale; vel potius ad tollendum peccatum Actuale?* SEPTIMO, *Fueritne etiam futurum, ſi homo non peccaſſet?*

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit Ratio eius Myſterij, quod ab Orthodoxis ſignificatur vocabulo Incarnationis: & quàm aptè id eo Vocabulo ſignificetur.

Ad art. I. D.Thomæ.

RATIO Myſterii Incarnationis ex ratione ſeu notione ea lucet, quam Orthodoxi ſignificare ſolent vocabulo Chriſti DEI & hominis: ſiquidem ratio Chriſti, vt is eſt Verbum caro factum, atq; adeò DEVS, & homo, eſt tanquam terminus Incarnationis. Vnde S. HIERONYMVS in caput I. Marci, explicans illud: *Cuius non ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calceamenti eius*, idem eſſe reputat inueſtigare *Myſterium Incarnationis*, & inueſtigare, *quomodo diuinum Verbum ſit factum Caro:* Verbum autem Caro factum, eſt Chriſtus DEVS & homo. Ac propterea etiam S. AVGVSTINVS lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 29. *Incarnationis* vim atq; rationẽ inde explicat, & *commendat*, quod DEI filius factus fuerit homo. Hinc denique S. ATHANASIVS in Symbolo, cùm dixiſſet, neceſſarium eſſe ad ſalutem, vt *Incarnationem* Domini noſtri IESV Chriſti fideliter credamus, rationem huius Myſterii explicat illicò per rationem eam, quæ in ipſa perſona Chriſti DEI & hominis credenda eſt; ſubiungens: *Eſt autem fides recta, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noſter IESVS Chriſtus DEVS & homo eſt, &c.*

Vt igitur ratio incarnationis ex ipſo Incarnationis *Termino* clarius innoteſcat, præmittendum eſt, Chriſti nomine, in Eccleſia Catholica hypoſtaſin Verbi diuini intelligi, ſic in duabus naturis, diuina & humana, ſubſiſtentis, vt vnica perſona diuina cùm ſit, verus tamen DEVS & verus homo exiſtat; non confuſione aliqua vtriuſque naturæ, neq; conuerſione diuinitatis in carnem, aut cõtrà; ſed aſſumptione humanitatis in DEVM, ſicut ait D. Athanaſius. Atq; hoc nimirum eſt, Chriſti nomen *propriè accipere, cùm vtrumque ſignificatur, nempe DEVM & hominem eſſe*, vt rectè notauit NICETAS initio Commentarij in Orationem panegyricam S. Gregorij Nazianzeni de Chriſti Natiuitate. Quod idem indicauit etiam S. CYRILLVS Alexand. in Scholijs de Incarnatione vnigeniti, cap. 25. cùm dixit; *Vnum ex vtraq; natura intelligi Chriſtum.* Et S. AVGVSTINVS libro de bono perſeuerãtię, c. 24. vbi cũ dixiſſet; *Humanitatẽ Chriſti qua minor eſt Patre, non minuere diuinitatem, qua æqualis eſt Patri;* mox ſubiungit: *Hoc autẽ vtrumque unus eſt Chriſtus.*

Ex hac perſonæ Chriſti ratione lucet (vt dixi) ratio & notio vocabuli Incarnationis. Conſequenter enim Incarnationis nomen in Eccleſia ſignificat duarum in Chriſto naturarum, diuinæ ſcilicet & humanæ, coniunctionem eiuſmodi, vt natura Chriſti humana neutiquã per hypoſtaſin & perſonam creatam, & ſuã propriam ſubſiſtat, ſed per diuinam; ſic, vt eadem perſona Verbi diuini, ſit & verus Deus, ratione diuinæ naturæ in ipſa A ſubſiſtentis; & verus homo, ratione humanæ ſubſiſtentis in perſona eadem. Quod Incarnationis nomen ideo ab Orthodoxis Doctoribus vſurpatum eſt, quoniam eo ferè B. Ioannes cap. I. hoc ipſum Myſterium indicauit, inquiens: *Verbum*, (quod erat Deus) *carnem factum eſſe.*

Notatq; Caietanus q. I. art. I. Incarnationis nomen hac rõne plus ſignificare, quàm exprimat: quoniam exprimit, humanam carnem à Verbo diuino fuiſſe aſſumptam; ſignificat aũt, non ſolùm carnem, ſed etiam naturam humanam ex anima & corpore conſtantem, aſſumptam à Verbo fuiſſe. Eſt perinde, ac dicere, Incarnationis nomen, etſi ex impoſitione, inſtitutione, & natura ſua, ſignificet tm̃, Verbum diuinum induiſſe carnem; loquendi tamen conſuetudinem obtinuiſſe, vt ſignificet, B humanam naturam integram fuiſſe à Verbo aſſumptã.

Cuius conſuetudinis neque exemplum, neq; etiam ratio nobis deeſt. Nam Scriptura (vt ait Sãctus CYRILLVS vbi ſuprà) *carnem plerumque nominat, & ex parte animalis, totius ſignificationem facit: nec non etiam à ſola anima interdum tantundem ait. Scriptum eſt enim, quòd videbit omnis caro ſalutare Dei.* Lucæ 3. *Et ipſe diuinus Paulus: Non acquieui*, inquit, *carni & ſanguini*, ad Galat. I. *Allocutus eſt autem eos, qui ſunt ex Iſrael, Pontifex Moyſes: In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Aegyptum.* Act. 7. *Sed non idcircò dixeris, quòd nudæ & ſine carne animæ, in Aegyptum deſcenderũt, nec porrò quòd inanimis corporibus, & ſolis carnibus ſalutare ſuum Deus indulſerit. Quoties igitur audimus carnem factum eſſe Verbum, hominem intelligamus ex anima & corpore factum.* C

Et in eandem ſententiam S. ATHANASIVS Oratione de Deipara, paulò poſt medium, *Incarnationis*, inquit, *& aſſumptæ humanitatis ſpeciem ſub vna voce ſimul prædicamus, neque ſolùm Incarnationem annunciamus, ſed vnà cum Incarnatione & aſſumptam humanitatem, ne videamur cum impijs hæreticis inanimatam, menteq; vacuam, & irrationalem Incarnationem ſtatuere: ſed ex eo, quod dicimus* INCARNATIONEM, *& humanitatem ſimul aſſumptam & carnem credimus, & animã rõnalẽ & mente præditam ſignificamus.*

Suppetit ẽt nobis (vt dixi) rõ pro hoc vſu eius vocabuli. Nã vocabulo iſto Incarnationis, clarius indicamus magnitudinẽ charitatis ac miſericordiæ Dei erga nos, qui eouſque uoluerit nr̃i cauſſa ſeſe demittere atq; exi- D nanire, vt etiam naturã ex carne conſtitutam ſumeret.

Poſſunt ẽt ex modo loquendi, uel Scripturæ, vel Patrum alia peti uocabula, quibus idem Incarnati Verbi myſteriũ ſignificetur. Vt *Deſcenſus* ex Eſai. c. 64. *Vtinam dirumperes cælos, & deſcenderes.* Et Ioan. 6. *Deſcendi de cælo.* Item: *Exinanitio.* Ad Philip. 2. *Exinaniuit ſemetipſum.*

A Myſterium, explicanda illa QVAESTIO eſt, quæ hoc loco communiter moueri ſolet, de modo, quo id confirmari poſſit. Quæritur enim, an poſſibilitas huius Myſterij non tantùm Scripturæ teſtimonijs & probabilibus rationibus, ſed etiam euidēti ratione probari poſſit? Et eſt hoc loco peculiaris ratio dubitandi, eo quòd Myſterium iſtud ex eorum numero eſt, quę Theologi vocant opera Dei *ad extra*, id eſt, quæ extra ſe Deus libero conſilio ex tempore eſt operatus. Vnde fit, vt non illicò euidenter cognoſcamus, hoc Myſterium eſſe peractum, ſi euidenter cognoſcimus, illud eſſe poſſibile, atque adeo vt ſua obſcuritas nihilominus illi articulo fidei maneat, quo credimus, filium Dei factum eſſe hominem. Etenim *fieri* & *poſſe*, non ſunt neceſſariò connexa, niſi in Myſterijs ijs, quæ Theologi vocant *ad intra*, vt eſt Myſterium SS. B Trinitatis; quia huiuſmodi duntaxat Myſteria ſunt ſimpliciter neceſſaria, & in neceſſarijs, quæ non habent cauſſam liberam, idem eſt eſſe & poſſe.

Videtur autem res hæc & certiùs & clarius hac ratione expediri poſſe. Bifariam cognoſcere poſſumus, aliquid eſſe poſſibile. PRIMO ſic, vt aduertamus, nihil omnino eſſe in re, quod obſtet, quo minus id poſſit fieri, ſed *vndequaq;* eſſe id poſſibile: quod eſt cognoſcere poſſibilitatē rei notitia perfecta & *abſoluta*. SECVNDO, ita quidem, vt quantum *nos* de re ipſa cognoſcimus, nihil in ea appareat, vel circa eā naturaliter obijci poſſit, propter quod videatur impoſſibilis; ſed potius conſiderata cognitione ea, quæ de re iam haberi poteſt, videatur poſſibilis: Quod *eſt ſecundùm quid* (vt ita dicam) ſeu ſub con- C ditione cognoſcere rei poſſibilitatem, nimirum quantum eſt ex parte eorum, quæ iam de re ſciri naturaliter poſſint, & niſi quid fortè nobis ignotum obſtet. Nunc ſtatuo duas aſſertiones.

PRIMA. Priori modo (ſcilicet *abſolutè & vndequaq;*) neque ab hominibus, neq; ab Angelis cognoſci aut probari poteſt poſſibilitas huius Myſterij euidenter; ſed tātùm ex ſacris literis & rationibus probabilibus concludi & ſuaderi poteſt. Probatur hæc Aſſertio PRIMO ex Scriptura, vbi apertè ſignificatur, totam rationem huius Myſterij (atq; adeo etiam eius poſſibilitatē) eſſe longè remotam à cognitione naturali cuiuſcunq; Creaturę. Vt Iſaiæ 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Quod ad generationem etiam temporalem Chriſti Dei & hominis D referendum eſſe, aſſeuerat ſanctus Leo ſermone 3. de Natiuitate Domini, ſub initium. Et Iſaiæ 63. Angeli (vt tradit Dionyſius cap. 7. cœleſt. hierarch.) ex ignoratione huius Myſterij introducuntur interrogantes: *Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? Ego qui loquor iuſtitiam, &c.* Et Pſal. 23. *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Et Matth. 16. agnoſcenti & confitenti Petro Myſterium hoc illis verbis: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*, reſpondet Dominus: *Caro & ſanguis non reuelauit tibi.*

Hoc idem Apoſtolus in aliquibus locis apertè ſignificat. Ait enim 1. Cor. 2. *Sapientiam autem loquimur inter perfectos: ſapientiam verò non huius ſeculi, neq; Principum huius ſeculi, qui deſtruuntur; ſed loquimur Dei ſapientiam in Myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſe-* E *cula in gloriā noſtrā, quā nemo Principum huius ſeculi cognouit.* Item Epheſ. 3. *Mihi omnium Apoſtolorum minimo data eſt gratia hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſeculis in Deo.*

SECVNDO probatur ex Patribus. Sanctus DIONYSIVS cap. 2. de diuinis nominibus, parte 2. in fine: *Ipſa*, inquit, *Ieſu in carne apparitio & ineffabilis eſt ſermone omni, & omni ignota intelligentiæ: ipſi quoque antiquiſſimorum Angelorum primati non cognita.*

S. IRENAEVS lib. 4. cap. 66. loquens de hoc Myſterio, quod vocat *adunationem Verbi Dei ad plaſma eius, per quam Verbum caro factum eſt, & filius Dei filius hominis &c.* de hoc filio Dei & hominis addit: *Inenarrabile habet genus.*

ORIGENES lib. 2. periarchon cap. 6. *Illud*, inquit, *penitùs admirationem humanæ mentis excedit, nec inuenit humanæ intelligentiæ fragilitas, quomodo intelligere poſſit, quod tāta illa potentia diuinæ Maieſtatis, ipſum illud Verbum Patris, atque ipſa ſapientia Dei, in qua creata ſunt omnia viſibilia & inuiſibilia, intra circumſcriptionem hominis, qui apparuit in Iudæa, fuiſſe credenda ſit.*

S. Gregorius NYSSENVS in Oratione Catechetica cap. 11. *Modum*, inquit, *contemperationis diuinitatis cum humanitate nos perſpicere non poſſe concedimus.*

S. Gregorius NAZIANZENVS in Oratione panegyrica de Chriſti Natiuitate, loquens de hoc Myſterio vnionis duarum in Chriſto naturarum: *O* (inquit) *nouam & inauditam mixturam? O admirandam temperationem? Qui eſt, fit, &c.*

S. CYRILLVS Alexandrin. lib. 8. contra Iulianum, non longè à fine: *Admirabilis*, inquit, *& ſupra mentem ac ſermonem diſpenſationis cum carne modus.*

S. AVGVSTINVS epiſt. 3. ad Voluſianum de hoc & alijs Chriſti Myſterijs differens: *Hic*, inquit, *ſi ratio quæritur, non erit mirabile; ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. Demus, Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.* Similia paſſim alij.

TERTIO probatur ratione. Nam vt notitia perfecta & abſoluta cognoſcamus euidenter poſſibilitatem rei alicuius, duplex tantùm via nobis ſuppetit. VNA, ſi euidenter cognoſcamus, eam eſſe factam, ex quo neceſſaria conſequentia inferamus, fuiſſe illam omni ex parte poſſibilem: ſi quidem nulla re obſtāte facta iam eſt. ALTERA, ſi euidenter cognoſcamus ipſius rei quidditatē, ex qua cernere liceat, nihil in re eſſe, vnde oriatur repugnātia, ſi fiat. Sed neutra via poſſumus euidenter cognoſcere aut probare, quod Myſteriū Incarnationis ſit poſſibile. Ergo nullo modo poſſumus id cognoſcere euidenter cognitione abſoluta, & vndequaque perfecta.

Minor probatur, quoad vtramq; viam. Nā primùm conſtat, neq; humanā, neq; Angelicam creaturam euidenter cognoſcere *quidditatem* & eſſentiam ſubſiſtentiæ Verbi diuini, ad quam humana natura eſt aſſumpta. Quò fit, vt neq; rō & quidditas eiuſmodi aſſūptionis & unionis humanę naturę cū ſubſiſtētia Verbi diuini queat ex omni parte naturaliter cognoſci. Deinde neque hoc Myſterium *factum eſſe*, poteſt in propoſito ab vlla Creatura euidenter cognoſci, cùm ſit ſimpliciter ſuprà naturam, & ſolius Dei libero & occulto conſilio geſtum: atque ita nequit ex vllis naturalibus cauſſis aut effectibus, quibus naturalem creaturæ cognitionem metimur, euidenter colligi.

NEC obſtat, quòd alicui videri poſſet, Angelos naturaliter cognouiſſe, humanam naturam in Chriſto caruiſſe propria perſonalitate. Primum enim nō eſt neceſſe, vt ipſos hoc cognouiſſe fateamur. Immò potuit naturaliter Dæmon falsò putare, naturam illam propria perſonalitate conſtitiſſe, ſicut in alijs hominibus. Pōt enim circa ſupernaturalia Myſteria errare Angelus, quantum eſt ex natura ſua. Deinde ſi maximè cognouiſſet euidenter, defuiſſe illi naturæ propriam perſonalitatem; tamen nō neceſſariò debuit ideò ſibi perſuadere, à pſona diuina fuiſſe aſſumptam. Cogitare enim potuit, per potentiam Dei abſolutam (non enim hoc implicat contradictionem) factum eſſe, vt illa natura ſine vlla perſonalitate conſeruaretur.

Itaque verum omnino eſt id, quod in probatione noſtra aſſumpſimus, ex *facto* neque ab Angelis quidem potuiſſe euidenter cognoſci poſſibilitatem huius My-

ſterii: Quoniam ſimpliciter id factum fuerit etiam occultum Angelis.

SECVNDA Aſſertio. Poſteriori modo, ſcilicet conditionali & *imperfecta* notitia, euidenter poteſt Miſterij huius poſſibilitas cognoſci & concludi. Ratio eſt. Quoniam vt hoc modo cognoſcatur & concludatur, aliqd eſſe poſſibile, ſatis eſt argumenta ſoluere, quæcunq; fiunt ad probandam rei impoſſibilitatem. Sed argumēta omnia, quæ ad probandam impoſſibilitatem huius Myſterij ex his, quæ circa illud cognoſcimus, fiāt, poſſunt euidenter à nobis ſolui. Ergo euidenter poſſumus cognoſcere poſſibilitatem huius Myſterii notitia illa poſterioris modi, ſcilicet *imperfecta*, & quantum eſt ex parte eorum, quæ circa hoc Myſterium ipſi cognoſcimus.

Maior patet; & Minor probatur. Nam quæcunque argumenta contrà fiant, ſemper poſſumus aſſignando defectum aliquem in materia vel forma eorum, euidenter docere, non ſine prudenti ratione nos facere, quòd eiuſmodi argumentis non cōuincamur. Id quod eſt euidenter argumenta ſoluere; vt latiùs contra Durādum oſtendimus tomo 1. Diſ.1.q.1.p vlt. cum ageremus generatim de facultate ſoluendi euidenter argumenta omnia, quæ fiant contra Myſteria noſtræ fidei.

Hæc cùm ita ſint, tribus modis poterit huius Myſterij poſſibilitas cognoſci & probari. PRIMO, poteſt Scripturæ teſtimonijs probari contra Iudæos, Myſterium hoc *abſolutè & ſimpliciter* (id eſt, vndequaq;) eſſe poſſibile. SECVNDO, Idem quoque tum contra Iudæos, tum cōtra Ethnicos probari poteſt rationibus, non euidentibus, ſed probabilibus, quæ hominē prudentem mouere poſſint ad credendum. TERTIO, euidenti quoq; ratione aduerſus vtroſq; probari poteſt, Myſterium hoc eſſe poſſibile, quantum eſt quidam ex parte eorū, quæ circa illud à nobis naturaliter ſciri poſſint, id eſt, non obſtantibus iis, quæ naturaliter contra obijciantur.

PRIMO igitur probo contra IVDAEOS, Myſterium hoc ſimpliciter & abſolutè eſſe poſſibile, ex diuina Scriptura (quam illi recipiunt) hoc modo: Quod Scripturæ Propheticæ ſignificarunt fuiſſe futurū, id omni ex parte eſt poſſibile. Sed vnam & eandem perſonam, nempe Meſſiam in Lege promiſſum, Scripturæ Propheticæ ſignificàrunt fuiſſe futurum verum Deum & verū hominem. Ergo Myſterium hoc omni ex parte eſt poſſibile.

Minor, quod ad humanitatem Meſſiæ attinet, extra controuerſiam eſt. Quod autem attinet ad diuinitatem, probatur ex illis Scripturæ locis, in quibus planè diuinitas tribuitur Meſſię. Quorum plurima attulimus tomo 1.q.1.de Trinitate.p.1.ad confirmandam Chriſti diuinitatem. Vt Iſaię 25. *Ecce Deus noſter iſte, expectauimus eum, & ſaluabit nos*. Et cap. 35. *Ecce iste dominus, ſuſtinuimus eum. Deus veſter vltionem adducet retributionis, Deus ipſe veniet & ſaluabit vos*. Item Hierem. 33. *In tempore illo germinare faciam Dauid germen iuſtitiæ, & faciet Iudicium & iuſtitiam in terra, &c. & hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus (Iehoua) Iuſtus noſter*. Et Oſeæ 1. *Saluabo eos in Domino Deo ſuo*. Vbi manifeſtè promittitur ab æterno Patre ad redemptionem hominum ſuus coæternus Filius: Sicut & Zachar. 10. *Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt*.

Item Pſalm. 2. & 44. vbi de Meſſia etiam Prophetia eſt, manifeſtè diuinitas ei tribuitur, vt patet ex his verbis Pſalm. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Licet enim alij Sancti viri, filij Dei ſecundùm adoptionem, in Scriptura dicantur: tamen non ita accuratè deſcribitur eorum generatio ex æterno Patre, neq; indicatur ſimiliter generationis aliqua æternitas, ſicut loco citato verbo *Hodiè*, id eſt, permanenter in æternitate. Item ex illo Pſal. 44. *Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi, virga directionis virga regni tui*. Quorū Pſalmorum teſtimonia ad pro-

A bādam Chriſti diuinitatem, inducit Apoſtolus Hebr. 1. Vt iam alia multa huius generis prætereeam, quæ poterit videre Lector tomo 1. vbi ſuprà.

SECVNDO, idem etiam contra Iudæos & GENTILES probatur cōmunibus illis rationibus, quibus tota ſumma Religionis Chriſtianæ (cuius vna pars eſt doctrina huius Myſterij) ſuaderi & probari ſolet tāquam doctrina ſecundùm rectam rationem & prudentiam omnino credibilis. Quæ tamen argumenta, quamuis euidenter probent, Myſteria fidei eſſe *credibilia*, hoc eſt, talia, quæ euidenter oſtendant motiua, quibus poſſit aliquis prudenter induci ad credenda Myſteria fidei: tamen non probant euidenter, ea Myſteria eſſe *poſſibilia*, & multò minùs iam eſſe; ſed tantùm probabiliter. Quoniam non ex eodē principio fit, vt aliquid ſit poſſibile, & vt ſit credibile.
B Poſſibilitas enim rei continetur ipſa rei ratione, quam argumenta illa noſtræ fidei non euidenter oſtendūt. Credibilitas autem exiſtit ex motiuis & rationibus extrinſecùs probabilibus, quæ vt diximus, euidēter poſſunt pro noſtræ fidei Miſteriis induci. Quo ipſo iiſdem motiuis & rationibus ſuadetur probabiliter veritas etiā & poſſibilitas Myſteriorum eorundem. Commemoraui autem copioſè motiua illa & rationes tomo.3.q.1.de Fide.p.4.explicata hac re tota.

Item eiuſdem Myſterii poſſibilitas ſuaderi quoque Iudæis & GENTILIBVS poteſt *ſimilitudine* aliarum quarundam vnionum rerum diuerſiſſimarum, quæ licet difficiles ad intelligendum ſint, creduntur tamen vel propter euidentem rationem, vel propter probabilem. Inter omnes autem eiuſmodi vniones illa ex D. Thomæ
C ſententia lib. 4. contra Gentes cap. 41. & Athanaſii in Sympolo, & aliorum Patrum, maximè videtur rationem huius Myſterii credibilem facere, qua videmus animam & corpus, licet diuerſiſſimæ rationis ſint, ſic tamen coniungi, vt ex illis exiſtat vnica ſubſtantia, nempe vnica natura humana. Quid ni igitur perſuadeamus nobis, fieri poſſe, vt ex ſubſiſtentia ſeu perſonalitate diuini Verbi, & humana natura, conſtet vna quædam ſubſtantia, quæ ſit non vna natura, ſed vna perſona, in vtraque natura, diuina & humana, ſubſiſtens?

Ducit etiam Durandus in 3. d.1. q.1. ſimilitudinem ex arborum *inſitione*. Ea enim fit, vt ex duabus diuerſis naturis, quarum quælibet ſit completa ſecundùm ſpeciem,
D rationemque retineat ſuam, conſtituatur vnum quoddam vnitate quantitatis: Sicut per hoc Myſterium ex duabus etiam perfectis naturis, quarum vtraque rationem ſuam conſeruat, exiſtit una perſona vnitate ſubſtantiæ & perfectionis, quæ in his, quæ ſunt corporis expertia, nominari ſolet quātitas *virtutis* ſeu perfectionis.

SED rectè nihilominus dicit Caietanus q. 2. artic. 6. vnionem hanc *inſitionis*, non eſſe ſimiliorem niſi ſecundùm apparentiam & vulgarem opinionem, ſecundùm quam ex duabus illis naturis arborum diuerſis videtur per inſitionem fieri quaſi vnum ſuppoſitum ſubſtantiale, cùm reuera ſecus ſit. Nā vt Ariſtoteles. 5. Metaphyſ. docet, quæ ſunt eadem numero (id eſt, quæ conſtituunt vnum numero Indiuiduum Subſtantiæ) etiam ſunt eadem
E ſpecie, id eſt, conſtituunt quoque naturam ſpecie vnicam. Quod non fit in inſitione.

Itaque ſi rem ipſam conſideremus, Vnio animæ & corporis ſimilior eſt ob eam rationem, quam antè diximus, ſcilicet quia ex duobus diuerſiſſimis, nēpe ex Spiritu & corpore, vna quædam ſubſtantia exiſtit, id eſt, vna natura, ſicut in hoc Myſterio ex humana natura & diuina exiſtit etiam vna ſubſtantia ſuo modo, nempe vna perſona in vtraque natura ſubſiſtens. Eatenus.n.duntaxat accipiendum eſt, quod in Athanaſii Symbolo recitamus, *Sicut anima rōnalis et caro vnus eſt homo: ita Deus, & homo vnus eſt Chriſtus*. Alioquin dubium non eſt, quin in

plerique

pleriſque ſit diſpar ratio; neque enim poſſumus aliquid huic Myſterio ſimile proferre, quod p omnia quadret.

Confirmat etiam rationem ac poſſibilitatem huius Myſterii CYRILLVS Alexand. lib. 8. contra Iulianum, circa finem, teſtimoniis veterũ Philoſophorum, & LACTANTIVS lib. 4. cap. 15. 17. & 18. vaticiniis Sybillarũ. Et TERTVLLIANVS in Apologetico cap. 21. ex Chriſti miraculis, præſertim geſtis circa ipſos Dæmones: Quæ tamen miracula non omnino euidenter oſtendebant Chriſti diuinitatem, propter rationem, quam reddidi tomo 3. q. 5. de Fide p. 1.

TERTIO. Euidenti quoque ratione (vt diximus) probari poſſe, Myſterium hoc eſſe poſſibile, quantum eſt quidem ex parte eorum, quæ circa illud naturaliter à nobis ſciri poſſunt (id eſt, non obſtantibus iis, quæ naturaliter contrà obiiciantur) demonſtramus hoc euidenti argumento: Omne illud eſt poſſibile, quantum ipſi de eo naturaliter cognoſcimus, in quo defendere poſſumus, nullam implicari cõtradictionem. Sed tale eſt hoc ipſum Myſterium. Ergo eſt poſſibile, quantum ipſi de eo naturaliter cognoſcimus. Maior eſt euidens: quoniã quidquid eſt eiuſmodi, poteſt intelligi, & conſequenter habet rationem *Entis*: ac proinde per potentiam diuinã, quæ nullis limitibus in latitudine Entis definitur, exiſtere poterit; iuxta illud Lucæ 1. *Quoniam non erit impoſſibile apud Deum omne verbum*, id eſt, omne id, quod intelligentia poſſit concipi ſine vlla contradictione & repugnantia, quæ ſola in intelligibilis eſt. Minor etiam eſt euidens. Quoniam tum aliquid, quantum nos cognoſcimus de re, eſt poſſibile, quando argumenta, quæ contra illud fiunt, ſoluuntur omnia: Poſſumus autem (vt priùs diximus, & ſtatim patebit) ſoluere euidenter argumenta omnia, quæ contra poſſibilitatem Incarnationis fiũt. Quo ipſo euidentiam habemus, illud, quantum nos quidem de ipſo cognoſcimus, eſſe poſſibile, neque implicare aliquam contradictionem.

Et confirmatur eadem Minor: Quia neque ex parte perſonæ diuinæ humanitatem aſſumentis; neque etiam ex parte humanæ naturæ aſſumptæ, apparet hic aliqua repugnantia. Nõ ex parte *perſonæ aſſumentis*. Nam cùm ipſius perſonalitas infinitæ perfectionis ſit; præclarè poterit præſtare illud idem, quod perfectionis eſt in officio perſonalitatis humanæ; vt ſcilicet ex vi eius, tanquã per terminum & complementum quoddam ſubſtantiale, cohæreat ac exiſtat humanitas ſingularis in rerum natura. Id quod ſolùm propriè & formaliter pertinet ad rationem perſonalitatis: Tametſi cùm hac ratione in perſonalitate creata coniunctæ ſunt quædam imperfectiones, quæ remouendæ ſunt à perſonalitate Verbi diuini, quatenus humanam naturam complet & terminat ſubſtãtialiter. Vt quod perſonalitas creata eſt quiddam *incompletum*, quod ſine natura, quam terminat, non exiſtit: Et quod eatenus etiam quodammodò pendeat à natura cuius eſt terminus & modus, &c.

Non etiam exiſtit aliqua hic repugnantia ex parte humanæ *naturæ aſſumptæ*; quia ſcilicet ea aſſeratur vel ſine propria perſonalitate, vel per alienam perſonalitatẽ exiſtere. Vtrumq; enim abſq; vlla contradictione intelligi poteſt. Nempe, & humanitatem ſine perſonalitate propria exiſtere, & exiſtere ſeu ſubſiſtere per perſonalitatem alienam Verbi diuini.

Exiſtere quidem *ſine perſonalitate propria*: Quoniam ratio perſonalitatis poſterior eſt ratione naturæ humanæ, etiam ſingularis, vt infra quæſt. 4. p. 2. magis patebit. Intelligitur. n. humana natura ſingularis eſſe hoc ipſo, quòd eſt *hæc* diſtincta à qualibet alia natura; quodq; habet ordinem ad hęc aut illa accidentia, quæ ſenſu in illa percipiuntur: Cuius habitudinis ſiue ordinis ratione dicimus, *has* carnes, & *hæc* oſſa, &c. Perſonalitatis, autem

A ratio plus aliquid continet: ſcilicet, vt per illam natura ſit quid omnino in latitudine ſubſtantiæ completum & determinatum, adeoque *incommunicabile*, quòd ſcilicet non ſit, nec poſſit eſſe in alio, à quo in Eſſe ſuo dependeat, vt infra quæſt. 4. magis declarabitur. Conſtat autẽ, per potentiam Dei abſolutam, omne prius poſſe conſiſtere ſine poſteriori, modò Poſterius non ſit aliquid *tranſcendens* in omni Ente, vel aliquid *diſiunctum*, ex cuius omnimoda negatione quoad vtramque eius partem, ſequatur aliqua contradictio. Vt quòd numerus aliquis v. g. nec ſit par, nec non ſit par, ſi non eſt *par vel impar*; quãuis hoc diſiunctum, ſcilicet *Par vel impar*, ſit quid poſterius, quàm eſſentia ipſius numeri: Item quòd linea nec ſit recta, nec non ſit recta, ſi non eſſet *recta vel curua*, quãuis hoc diſiunctum
B (*Recta vel Curua*) ſit quid poſterius, quàm linea. Cùm igitur Perſonalitas ſit omnino quiddam poſterius, quàm natura (ita, vt nec ſit de naturæ eſſentia, nec per illam natura definiatur) & minimè ſit ipſa aliquid *tranſcendens* in omni Ente, vel aliquid diſiunctum; poterit omnino natura exiſtere *abſque propria* perſonalitate.

Item poſſe naturam humanam ſingularem per *alienam* perſonalitatem diuini verbi ſubſiſtere, ex eo patet, quod anteà declaratum eſt, ſcilicet perſonam Verbi diuini eam perfectionem omnino habere, vt queat terminare & complere ſubſtantialiter humanitatem ſingularem. Si enim (vt antè ex perſonæ diuinæ infinitate oſtenſum eſt) diuini Verbi perſona id humanitati præſtare
C poteſt; etiam poterit natura id à perſona diuini Verbi accipere. In omni enim Creatura cogitare licet potentiam, quam Theologi *obedientialem* vocãt, vt ſcilicet fiat in illa, quicquid per potentiam Dei in ipſa fieri poteſt ſine contradictione.

Reſponſio ad argumenta contra poſſibilitatem huius Myſterij.

SED quoniam tum demùm aliquam rem, *quantum nos de ipſa cognoſcimus*, eſſe poſſibilem probamus, cùm argumenta, quæ contra ipſius poſſibilitatem occurrũt, diluimus; proponenda & diſſoluenda ſunt ARGVMENTA potiſſima, quibus ad maiorem veritatis Catholicæ explicationem obiici poteſt, in hoc Myſterio eſſe repugnantiam.

D PRIMVM ducitur ex *infinita diſtantia*, quæ eſt inter diuinam perſonam, & naturam creatam. Nam vt aliqua ſic vniantur, vt ex eis exiſtat ſubſtantia vnica; neceſſe eſt inter illa eſſe aliquam proportionem. Sed inter diuinã perſonã, & naturã humanam, nulla eſt proportio. Ergo nequeũt eo modo vniri. Minor probatur. Quoniam eſt inter hæc duo infinita diſtantia perfectionis: Finiti autem ad Infinitum non eſt proportio.

Et CONFIRMATVR hoc ipſum argumentum. Nam inter perſonam diuinam & naturam humanam, ſine cõparatione; maior diſtantia eſt, quam inter accidens & ſubſtantiam creatam v. g. Sed quoniam tanta eſt diſtantia inter accidens & ſubſtantiam, nõ poſſunt illa ſic vniri, vt ex his conſtet aliqua vna ſubſtantia. Ergo multò
E minus ſic uniri poterunt perſona diuina & natura humana.

RESPONDEO. Neganda eſt argumenti Minor. Et ad eius probationem dicendum eſt, proportionem inter aliqua diuerſa, poſſe eſſe duplicem: Vnam *Geometricam*, cùm aſſignare poſſumus duplam, vel triplam, vel aliam eiuſmodi proportionem perfectionis eſſe inter rẽ vtrãque: Alteram, quam poſſumus communi vocabulo nominare proportionem *habitudinis* ſeu ordinis alicuius inter vnum & alterum, ad eum modum, quo inter potentiam & obiectum proprium conſueuimus dicere eſſe proportionem aliquam: Tametſi hanc proportionẽ nõ poſſumus explicare aſſignando Geometricè exceſſum

perfectionis vnius, reſpectu alterius: ſed intelligimus hanc proportionem in eo conſiſtere, quòd potentia & obiectum illius, natura ſua ſint talia, vt potentia poſsit obiectum proprium attingere ſuo modo, quomodo nõ poteſt illud attingere res alia. Ac ſimilem proportionem ordinis ſeu habitudinis licet etiam cogitare in cauſſa & effectu, ob quam ſcilicet effectus poteſt à cauſſa ſua proficiſci.

Iam dico, diſtantiam infinitam inter aliqua duo obſtare quidem, quò minus inter ea ſit proportio Geometrica: non obſtat tamen, quo minus ſit inter ipſa proportio ordinis ſeu habitudinis, qualis ſufficit in propoſito, vt intelligamus ex perſonalitate diuina & natura humana poſſe exiſtere vnicam *ſubſtantiam primam*, atq; hypoſtaſin in vtraq; natura, ſubſiſtentem. Nam & perſonalitas diuina, & natura humana, ſunt per ſe talia, vt natura humana poſsit à perſonalitate diuina tanquam à termino & complemento quodam ſuo dependere, vt ſuprà dicebamus.

Ad CONFIRMATIONEM argumenti neganda eſt etiam Minor. Non enim *diſtantia* ſubſtantię & accidentis in cauſſa eſt, cur ex ſubſtantia & accidente nequeat conſtitui vna perſona; ſed cauſſa huius eſt, quoniam non eſt inter ſubſtantiam & accidens proportio illa ordinis ſeu habitudinis, quæ ad eam rem requireretur; ac rurſus cauſſa, cur hæc proportio inter illa non ſit, nõ eſt etiam eorum diſtantia, ſed ratio naturæ ipſorum, quia ſcilicet non ſunt talia, qualia ad eum effectum eſse oporteret. Itaque vt aliqua ſint, vel non ſint apta ad ſubſtantialem vnionem, impertinens eſt illa maior vel minor diſtantia entitatiua.

Atque huius quidem manifeſtũ indicium eſt, quòd videmus alioqui, quædam, quæ magis diſtant, quàm alia alia, tamen eſſe aptiora ad aliquas coniunctiones quàm ea, quæ minùs diſtant: quia videlicet nihilominus habent proportionem dictam ſecundùm habitudinem ſeu ordinem. Vt v.g. magis diſtant forma vna ſubſtãtialis & materia, quàm duæ formæ ſubſtantiales: Et tamen ex forma & materia poteſt vnica natura ſubſtãtialis cõſtitui; ex duabus autem ſubſtantialibus formis non poteſt. Item, maior etiam diſtantia eſt albedinis & ſuperficiei, quàm albedinis & nigredinis: Et tamen ſuperficies & albedo poſſunt vniri ſecundùm idem in eodem ſubiecto. Albedo autem & nigredo nõ poſſunt. Denique ſubſtantia & accidens magis diſtant, quàm duæ ſubſtantię: Et tamen ſubſtantia & accidens certo quodã modo (per inhærentiam accidẽtis) vniri poſſunt, quo nequeunt vniri duæ ſubſtantiæ; Quę ſunt exempla etiam Gabrielis in 3. ſent. d.1. q.1. art.3. dubio 1. poſt Scotũ in 3. d.1. q.1. ad 3. principale, vbi adfert illud exemplum de albedine & ſuperficie.

SECVNDVM argumentum ducitur ex *perfectione & immutabilitate* diuinæ perſonæ hoc modo: Si perſona diuina naturam humanam hypoſtaticè ſibi vniret, omnino *mutaretur*: At perſonã diuina *mutari* nequit, Malach.3. *Ego DEVS, & non mutor*. Et Iacob.1. *Apud quem nõ eſt tranſmutatio*. Ergo non poteſt humanam naturam ſibi hypoſtaticè vnire. Maior probatur. Quoniam reipſa aliter ſe haberet, quàm prius: Eſſet enim reipſa verus homo, cùm antea non fuiſſet homo.

Et CONFIRMATVR hoc idem argumentum. Nam ſi per poſſibile vel impoſſibile perſonalitas creata, priuſquã ipſi vnita eſſet natura humana, exiſteret, & poſtea per vnionem hypoſtaticã acquireret humanam naturam, procul dubio perſonalitas eiuſmodi mutaretur, cũ aliter poſt, quàm antea, ſeſe habeat. Sed non minus per hoc Myſterium perſona diuina acquireret naturam humanam per vnionem hypoſtaticam, Ergo & per illã mutaretur. Minor probatur. Quia ſi nõ etiã per hoc Myſte-

A rium perſona diuina humanam naturam acquireret, nõ poſsemus verè & ſimpliciter affirmare, quòd eſset homo; ſicut affirmamus hoc de perſona humana.

Ad hoc Argumẽtum RESPONDERI ſolet ex D. Thomæ doctrina q.16. art.1. ad vltimum, & artic.6. ad 2. Verbum diuinum etſi de nouo homo ſit, cùm antea non eſſet; propriè tamen non mutari: quia dicitur homo ſecundùm relationem rationis, qua intelligitur perſonalitate ſua complere & determinare dependentiam naturæ humanæ, quæ ſola in hoc Myſterio mutatur, ideoq; habet relationem *realem* ad Verbum, quam ſignificamus, cùm dicimus, ipſam eſse Verbo *vnitam hypoſtaticè*. Verbum autem, cùm viciſſim *vnitum* dicitur naturæ humanæ, ſignificatur habere relationem tantùm *rationis* ad huma- B nam naturã, quatenus intelligitur eſse terminus illius relationis realis naturæ humanæ ad ipſum. Quæ autem ſecundùm relationem, præſertim rationis tantùm, de aliquo dicũtur, ea de nouo poſsunt dici de ipſo, ſine ipſius mutatione, per ſolam mutationem alterius. Vt Petrus v.g. poteſt fieri de nouo *dexter*, hoc ipſo tantum, quod alter accedat ad illius ſiniſtram, quod eſt exemplum ſancti Thomæ in illo art.6. ad 2.

SED hæc reſpõſio nõ videtur omnino ſatisfacere. PRIMO. Quoniam *eſse hominem*, nõ eſt prædicatum propriè relatiuum, ſed abſolutum, etiã in propoſito. Cùm enim dicimus, Verbum eſt homo, propriè & formaliter non volumus ſignificare, Verbum referri ſecundùm rationẽ ad naturam humanam, quatenus intelligitur eſse ter- C minus relationis realis naturæ humanæ ad Verbũ, ſed eſse animal rationale, adeoque ſubſtãtiam corpoream, viuentem, ſenſibilem, ratione præditã. Quæ omnia procul dubio ſunt prædicata *abſoluta & realia*.

SECVNDO. Nam cùm S.Thomas ait, Verbum dici hominem per ſolam relationem rationis in Verbo ad humanam naturam, eo ipſo ponit, Verbum hypoſtaticè vniri naturæ humanæ ſine reali ſui mutatione aliqua, quę ſit fundamentum vllius reſpectus realis in eo ad naturã humanam. At hoc ipſum oppugnat illud argumentum propoſitum. Probat enim, Verbum reipſa mutari, quando quidem reipſa incipit eſse homo, cùm antea nõ eſset homo. Atq; ita prius fuiſset aliqua ratione declarandũ, quomodo Verbũ reipſã fiat homo ſine mutatione ſui, D ſola relatione rationis ipſi accedente, ſecundùm quam non mutetur.

TERTIO. Quoniam quæſtio adhuc manet, Vtrum fundamentũ illius relationis realis humanæ naturæ ad Verbũ, atq; adeò correſpondẽtis relationis rõnis in Verbo ad humanam naturam, ſit coniunctum cum aliqua reali mutatione Verbi diuini, ſicut argumentum illud factum concludit eſse, propterea, quod id eſt coniunctũ cum hoc, quòd Verbum *incipit reipſa eſse homo*, cùm ante non eſset. Ex quo clariùs apparet, illam reſponſionẽ D. Thomæ non omnino eſſe ſufficientem. Nam cùm dicimus. Verbũ eſſe hominẽ, non ipſam relationem Verbi ad humanã naturã, aut naturæ humanæ ad Verbum, ſed aliquid prius in ipſo Verbo propriè ſignificamus, E nempe *abſolutum quiddam*, quòd vel ſit fundamentum eius relationis, vel certè coniunctum cum eius relationis fundamento.

Caietanus porrò in illa q.16. art.6. vt confirmet eam reſponſionẽ D. Thomæ, notat, multùm intereſſe, Vtrũ illud, quod de nouo eſt aut fit homo, ſit *ſubiectum aliquod* recipiens humanũ Eſſe; an verò *perſona* iam antè in ſuo Eſſe completa. Cùm enim ſubiectum fit homo, mutatio eius ſubiecti debet interuenire; quoniam fit homo per tranſmutationem ſui ad Eſſe humanæ naturæ. Quando autem perſona fit homo, ait Caietanus non mutari perſonam; ſed tantùm humanam naturam: quoniam id nõ fiat per tranſmutationem perſonæ ad Eſſe humanæ na-

turæ,

turæ, ſed per aſſumptioné humanæ naturæ ad Eſse perſonæ iam antè præexiſtentis.

VERVM hac ratione exponit quidem Caietanus alijs verbis aſsertionem ipſam veram, nempe perſonam Verbi diuini non mutari in propoſito, quaſi ipſa propriè ſit *ſubiectum* humanæ naturæ; non autem ſoluit argumentum contrà factum. Neque etiã reddit rationem reſponſionis D. Thomæ. Hoc enim per argumentum illud cõcludebatur, nempe tunc etiam cùm perſona antè præexiſtens de nouo fit, & eſt homo, mutari talem perſonam: ſi quidem reipſa aliter ſe habet, quàm priùs. Quẽadmodum hoc ipſo *ſubiectum* mutatur, quando de nouo fit homo.

Et quod Caietanus ſubiungit, ſi quis nondum in ea doctrina conquieſcat, cogitare ipſum debere, Myſteriũ Verbi incarnati, poſt SS. Trinitatis Myſterium maximè admirabile eſse, rectè quidem monet: Sed nihilominùs diluendum eſt argumentum, vt aduerſus Ethnicos Philoſophos defendamus, eſse Myſterium hoc poſſibile.

IGITVR ad Argumenti fomam vt reſpondeamus, neganda eſt Maior. Et ad probationem, dicendum eſt, mutationem rei alicuius non propriè in eo cõſiſtere, vt res de nouo fit aliquid, quod prius *aliquo* modo nõ erat; ſed vt ſit, vel acquirat aliquid, quod antea ſimpliciter *& omni* modo nõ habebat, ſcilicet neque *in ſe*, neque in perfectione quadam *eminentiori*; & ad qđ pro inde fuerit in potentia paſsiua *ſimpliciter*: quod in propoſito minimè habet locum. Nam Verbũ diuinum habebat prius rem & perfectioné naturæ humanæ *eminenter*, ſic videlicet, vt poſset illam efficere, & etiam ſine illa facere quicquid illa, tanquam cauſſa efficiens, vel coefficiens, poſſet facere, id quod eſt perfectionis in humana natura.

Quòd autem *mutatio* in eo, quod diximus, propriè cõſiſtat, patet ex eo, quod ſolet communiter de mutatione dici, ſcilicet tunc fieri, vt res mutetur, quando *aliter ſimpliciter & abſolutè ſe habet, quàm prius*: Item, motum ſeu mutationem eſse *Entis in potentia* ſimpliciter. Hinc enim intelligitur, rem, quæ modo aliquo præſtantiori (nempe *eminenter*) aliquid prius habeat, nõ propriè mutari, ſi illud acquirat poſtea *formaliter*; quia non ſimpliciter & abſolutè illo prius carebat: Item neq; tunc rem mutari, quando non eſt ita in potentia receptiua ſimpliciter, reſpectu eius, quod recipit, vt illo caruerit quo ad ea, quę ſunt in ipſo pręcipuę perfectionis; cuiuſmodi ſunt facultates efficiendi aliquid, ſine imperfectionibus adiunctis *ſubiecti* & potentiæ *paſsiua*, &c.

Atque hoc ipſum ſubtiliter æquè atq; orthodoxè indicauit S. Cyrillus ALEXANDRINVS in Epiſtola Synodali concilij Epheſini ad Neſtorium, cùm dixit, modum huius vnionis non debere intelligi ſecundùm *appoſitionem coniunctionis*; quaſi nimirum Verbo diuino aliquid per coniunctionem *additum* ſit, quo antè caruerit omni modo, & per cuius ideo acceſsionem fuerit mutatum. Habebat enim, vt dictum eſt, perfectionem humanæ naturæ *eminenter*.

Quo quidem pacto (ſcilicet *eminenter*) potentia vitalis minimè in ſe habet perfectionem vitalis operationis (ne quis fortè hoc obiiciat) cuius acceſsione poſtea mutatur: Non enim ſine operatione vitali poteſt potentia vitalis efficere quidquid poteſt cum illa, vt v.g. Habitũ, vel Augmentum eius. Quanquam poteſt quidem potẽtia vitalis eatenus dici habere virtualiter operationem vitalem, quatenus vt Organum quoddam Animæ poteſt illam producere. Sed tamen non habet illam eminenter, ſicut habet perſona diuina perfectionem humanitatis, quæ ideo non mutatur.

Quod ſi aliquis aliter vocem *mutationis* interpretetur; & pertinaciter contendat, tunc etiam rem dici poſſe mutari, quando aliquid, quod prius eo modo eminẽ-

A ter haberet, poſteà formaliter & ſecundùm ſe acquirit, is quidem de nomine tantum certabit. Hoc certum eſt; id non ſufficere ad talem mutationem, qualem communiter intelligimus, quæ ſcilicet ſonet imperfectionem quandam rei, quæ mutetur, & veluti *indigentiam neceſsitatemq; eius, quod de nouo acquirit*, quaſi illud aut non antea habuerit vllo modo, aut certè nõn modo præſtantiori. Cuiuſmodi mutationem, quod ad rem quidem attinet, oportet remouere à Deo. Quamuis neque vlla alia ratione poteſt ſine irreuerẽtia & temeritate nomen *mutationis* ad perſonam diuinam accommodari, propter contrarium loquendi vſum. Sed vt dixi, eſset ea quæſtio ſolum de nomine.

Ex qua doctrina infrà quoq; ſuo loco declarabimus, B quemadmodum perſona diuina non ſit propriè *pars* cõponens Chriſti perſonam cum humana natura: quia ſcilicet ex his duobus non conſtituitur aliquod vnũ, quod ſit ſimpliciter perfectius, quàm vtrumlibet. Non enim perſona Chriſti, vt in vtraque natura ſubſiſtit, eſt perfectior, quàm eadem, vt ſubſiſtit in natura diuina, cùm ſic *eminenter* contineat naturam humanam.

Ad CONFIRMATIONEM illius argumenti, primò videri alicui poſset, admiſso illo Caſu (quod ſcilicet perſonalitas creata præexiſteret naturæ, eamque poſt reciperet) ne perſonalitatem quidem creatam propriè mutatum iri acceſſione humanæ naturæ; quoniam natura humana ad perſonalitatem etiam creatam non ſe habet, vt forma ad *ſubiectum*; ſed vt res natura ſua & per ſe dependens, ad *terminum ſuum*, quo poſſit terminari & C compleri in latitudine ſubſtantiæ.

Et verum ſanè eſt, tunc perſonalitatem non mutatũ iri, quaſi illa per ſe inciperet de nouo eſſe homo; hæc enim prædicatio: Perſonalitas eſt homo: ſaltem formaliter eſt falſa. Videtur tamen illo caſu admiſſo, perſonalitas mutari poſſe aduentu humanitatis, quatenus verè tunc diceremus, illã de nouo habere aliquid ſibi ſubſtantialiter cõiũctũ, quod priùs neque formaliter, nec eminẽter habebat, & ad quod proinde erat in potentia ſuo modo, vt ſcilicet per illud perficeretur; non quaſi *recipiendo formam*, ſed conſtituendo denique cum illo perſonam vndequaque completam; ad quod per ſe perſonalitas ordinatur.

Itaque ad confirmationem illam, cõceſſa Maiori, reſpondetur, Minorem falſam eſſe, ſi ſenſus ſit, Verbum di- D uinum ita propriè acquiſiuiſſe, quod anteà non habebat, ſicut perſonalitas creata tũc acquireret. Hæc enim, ut dictũ eſt, acquireret tum id, quod neque formaliter, neque eminenter habuiſſet. Verbum autem non item: quia priùs habuit naturam humanam eminenter.

Neq; tamẽ ex hoc diſcrimine licet id colligere, quod in probatione illius Minoris concludebatur, ſcilicet nõ perinde Verbum eſſe verè hominẽ, ac eſt perſona creata homo. Vt enim verè & propriè Verbum ſit homo, ſatis eſt, ipſum verè & propriè *habere* naturam humanã. Verè aũt & propriè naturam humanam intelligitur habere aliqua perſona, non propter hoc, ꝙ illam, cùm anteà nullo modo habuerit, acquirit cum mutatione ſui, E vel alicuius partis, ex qua ipſa perſona conſtituatur; ſed hoc ipſo, quòd ipſius dependentiam hypoſtaticè terminat & complet perſonalitate ſua: ſicut hoc ipſo viciſſim intelligimus, naturam humanam haberi & poſſideri (vt ita dicam) à perſona, qua ſuſtentatur.

TERTIVM argumẽtũ ſumitur ex ipſa ratione naturæ *ſingularis*, quæ non videtur poſſe ſine propria perſonalitate aſſumi, vt nos anteà ponebamus. Nam natura *ſingularis, & indiuidua* tũ eſt perſona, cũ eſt *rationalis* ſubſtantia. Sed humana natura ſingularis eſt rõnalis ſuba. Ergo hoc ipſo, ꝙ ſingularis eſt, eſt perſona. Maior probatur ex definitione perſonæ, quam ex Boethio libro de

duabus

duabus naturis contra Neſtorium omnes Theologi acceperũt; ſcilicet *perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia.* Ex quo inferunt, *perſonam* non differre à *ſuppoſito vel hypoſtaſi*, niſi quatenus eſt ſubſtantia *ſingularis & indiuidua* intellectualis naturæ, cùm ſuppoſitum & hypoſtaſis etiam nominari poſſit cuiuſcumque alterius naturæ indiuidua ſubſtantia. Quod ſi ita eſt; vbicunque eſt ſingularis & indiuidua ſubſtantia rationalis (qualis vtique eſt humana natura Chriſti) fatendum erit eſſe etiam perſonam.

CONFIRMATVR. Nam ſi perſona vltra naturam rationalem indiuiduam aliquid continet; vel id erit re diſtinctum à natura ſingulari, vel diſtinctum ſola formali ratione. Si diſtinctum re, ſequèretur, aliquam ſubſtantiam eſſe, quæ nec ſit materia, nec forma, nec compoſitum ex vtraque: id quod videtur abſurdum, & contra Philoſophum 7. Metaphyſ. qui ſubſtantiam materialem in hæc tria diuidit. Si autem illud, quod præter naturam indiuiduam continet perſona, ſola formali ratione à natura differt; quærendum eſt, quod nam ſit reipſa ſufficiens fundamentum, vt natura indiuidua concipiatur ſub ea ratione formali, quam ſuper illam addit perſona. Nam ſi non eſt aliud præter ipſam rem indiuiduæ & ſingularis & rationalis naturæ, conſequẽs erit, vt vbicunque eſt res ſingularis & rationalis naturæ, vt eſt in propoſito, ibi etiam intelligi poſſit formalis ratio perſonæ: atque ita non poterit natura humana in propoſito carere propria perſonalitate. Si autem fundamentum iſtius formalis rationis aliquid aliud reipſa eſt; Quid eſt illud? Nihil enim præter rem naturæ ſingularis videtur aſſignari poſſe.

RESPONDEO ad argumentum, negandam eſſe Maiorem. Ad probationem autem ductam ex definitione perſonæ, reſpondendum eſt, duobus modis aliquid dici poſſe ſingulare ſiue Indiuiduum. PRIMO, vt indiuiduum ſit idem, quod *non commune pluribus*, id eſt, cuius ratio ſeu conceptus formalis nequeat pluribus accommodari. Et hoc pactò natura humana à diuino Verbo ſumpta, eſt ſingularis & indiuidua. SECVNDO modo, ut Indiuiduũ ſit idem, quod *prorſus incommunicabile* alicui, id eſt, quod ne modo quidem aliquo poſſit ab aliquo alio dependere, per quod ſubſiſtat in rerum natura. Et ſic natura humana a diuino Verbo aſſumpta, nõ eſt indiuidua. Atque hoc pacto *Indiuiduum* accepit Boethius, cùm perſonam definiuit eſſe rationalis naturæ indiuiduam ſubſtantiam. Quemadmodum clariùs apparet ex definitione alia perſonæ ab illa Boethij, ſecundùm communem ſententiam Doctorum, non differente, quam Richardus de S. Victore lib. 4. de Trinitate tradidit, videlicet: *Perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis ſubſiſtentia.* Quod enim hic Richardus *incommunicabile* dixit, appellauit *Indiuiduum* Boethius.

Ex qua doctrina intelligi poteſt, quemadmodum diuersè interpretari poſſimus, quod ex ſancto DAMASCENO libro 3. fidei Orthodoxæ. capit. 11. dici ſolet, Verbum diuinum aſſumpſiſſe naturam humanam *in atomo*, ſiue *in Indiuiduo*. Si enim hoc loco Indiuiduum idem ſit, quod incommunicabile, exponenda ea ſententia ſic eſt, vt non intelligamus naturam illam fuiſſe aſſumptam in aliquo Indiuiduo creato, quod differat ſcilicet ab increato ſuppoſito diuini Verbi, ſed ſenſus ſit, fuiſſe a filio Dei aſſumptam naturam humanam ſubſiſtentem per ipſam ſubſiſtentiam Verbi, cui fuit in ipſo inſtanti aſſumptionis vnita. Quem in modum expoſuit illam ſententiam Damaſceni S. Thomas q. 4. art. 2. ad 1. Si autem *Indiuiduum* Damaſceno ibi fuerit idem, quod *non commune* pluribus, ſed *hoc ſingulare & determinatum*; tũc intelligere debemus, Naturam humanam fuiſſe aſſumptam a Verbo indiuiduam indiuiduatione propria &

A creata. Atque hic quidem ſenſus poſterior videtur eſſe magis ex mente Damaſceni:

Ad CONFIRMATIONEM illius tertij argumenti nõ poteſt vno modo ex omnium ſententia reſponderi. Nã conuenit quidem inter omnes, rationem perſonæ aliquid continere præter ea, quæ ſunt de ratione naturæ ſingularis, tum quia perſona ſignificatur in *concreto*, vt habens naturam, natura autem in *abſtracto*; tum quia ex fide conſtat, filium Dei aſſumpſiſſe naturam ſingularem, non autem perſonam. Ceterùm de eo, quod in ratione perſonæ additur ſupra rationem naturæ ſingularis, & quomodo hoc idem a natura ſingulari differat, diuerſæ ſunt ſententiæ, ut videbimus infrà q. 4. p. 1. vbi amplectemur & confirmabimus eorum ſentẽtiam, qui

B ſentiunt, eſſe id aliquid reale & re ipſa diſtinctum à natura ſingulari, neque id repugnare Ariſtoteli loco citato. Qua ſententia nunc ſuppoſita, non habet locum ea difficultas, quam haberet illa argumenti Confirmatio, ſi poneremus perſonalitatem non addere ad naturam ſingularem aliquid diſtinctum re ipſa.

QVARTVM argumẽtum duci poteſt ex ratione eius *vnionis*, qua dicimus, poſſe humanam naturam & diuinam perſonam ita cõiungi, vt perſona diuina ſit verus Deus & verus homo. Aut enim hæc *vnio* reipſa nihil aliud eſt, præter diuinam ipſam perſonam & naturam humanam à ſe inuicem non diſtantes; aut præter rem perſonæ diuinæ, & rem naturæ humanæ aliquid aliud reale includit. Si *primum* dicatur, conſequens erit, non

C ſolùm Chriſti humanitatem, ſed etiam aliorum hominum naturas eſſe hypoſtaticè diuino Verbo vnitas: quoniam intimè diuinum Verbum omnibus naturis adeſt: & præterea ſequetur etiam, nõ poſſe fieri, vt natura humana Chriſti retinẽs entitatem ſuam, dimittatur à Verbo diuino, ſic, vt non amplius ſit ei vnita hypoſtaticè: quod tamen communiter conceditur fieri poſſe. Et Sequela probatur: Quia tunc neq; res perſonæ diuinæ, neque res humanæ naturæ Chriſti mutaretur, vtpote Indiſtantia illa vtriuſque ſemper adhuc manente. Et conſequenter fieri non poteſt, vt cùm anteà natura humana eſſet diuinæ perſonæ vnita, poſtea non eſſet.

Si autem *ſecundum* reſpondeatur, non videtur explicari vllo modo poſſe, quænam realitas ſit illa, quá præter rem diuinæ perſonæ, & naturæ humanæ ſingularis,

D *vnio hæc* includat. Deinde aut illa realitas accederet ad rem diuinæ perſonæ. Et tunc diuina perſona mutaretur: Aut accederet ad rẽ humanæ naturæ: Et huius nulla videtur poſſe aſſignari ratio, ad quid ſcilicet humana natura ea realitate indigeret, quæ neque perſonalitas creata eſſet, neque neceſſaria, vt à Verbo diuino terminari ſeu ſuppoſitari poſſit. Sola enim natura ſingularis, ſecundùm illa, quæ ſunt ei intrinſeca, quatenus ſingularis eſt, terminatur ſeu ſuppoſitatur, vt patet. Et denique inintelligibile videtur, aliquid in natura humana ſingulari dari præter perſonalitatem, & ſingularitatem, atque ſpeciem ſuam, & accidentia.

Neque ſatis eſſet hoc loco dicere, vnionem iſtam cõſtare reipſa ex entitate perſonæ diuinæ, & entitate na-

E turæ humanæ adiuncta *negatione*, quòd ſcilicet natura humana nõ ſit alicui alteri perſonalitati vnita. Nã hæc ipſa negatio poſſet eſſe vera, ſtãte re perſonæ diuinæ & naturæ humanæ, licet humana natura nõ eſſet hypoſtaticè vnita perſonæ diuinæ: ſiquidem communiter & rectè conceditur, poſſe per potẽtiam Dei abſolutam, naturã ſingularem conſeruari ſine vlla perſonalitate propria vel aliena; vt conſeruatur anima rationalis ſeparata.

RESPONDEO, *vnionem* illam formaliter non eſſe rẽ aliquam diſtinctam à perſona diuina & natura humana, ſed eſt perſona diuina & natura humana, non quomodocunque, ſed vt natura humana in exiſtentia ſua

pendet

pendet hypoſtaticè à perſona diuina, tanquam à ſubſtantiali termino, atque adeò vt re ipſa ab illa, tanquam à ſubſtantiali termino perficitur, & per eã ſubſiſtit *incommunicabiliter*; Quod totũ clarius intelligetur ex iis, quæ de ratione huius vnionis ex inſtituto diſſeremus q. 2.

Atque ex hac ipſa formali ratione & differentia huius Vnionis à re tum perſonæ diuinæ, tum naturæ humanæ (abſolutè conſideratis) ſufficienter intelligitur, fieri poſſe per potentiam Dei abſolutam, vt natura humana retinens ſuum Eſſe, dimittatur à diuino Verbo, nec ſit amplius ei vnita, ſi nimirum non dependeret amplius à Verbo, tanquam à ſubſtantiali & perſonali termino, ſed diuinitus abſque omni perſonalitatis influxu (vt ſic dicam) conſeruaretur.

Quo quidem in caſu cogitandum eſſet, Deum ab æterno ſtatuiſſe, vt pro eo tempore, quo natura humana fuiſſet vnita Verbo, dependeret ab eo in exiſtendo, & poſtmodum tempore dimiſſionis eius, non amplius ab eo ſic penderet. Id quod fieret abſque vlla mutatione Verbi (quippe quod à natura humana minimè perficitur, vt in reſponſione ad primum argumentum anteà dictum eſt) per ſolam mutationem naturæ humanæ in hoc conſiſtentem, quòd cùm anteà perficeretur reipſa à Verbo tanquam à ſubſtantiali & perſonali termino, poſteà deſineret ita perfici ab eo.

QVINTVM argumentum duci poteſt ex *termino*, quẽ aſſignamus vnionis naturæ humanæ, & perſonæ diuinæ. Nam ex duobus entibus in actu, non fit ens *vnum per ſe.* Sed perſona diuina & natura humana ſunt entia in actu. Ergo non poteſt conſtitui ex his *vnum ens per ſe*; & conſequenter neque *ſubſtantia prima* ſeu perſona, quæ in vtraque natura ſubſiſtat.

CONFIRMATVR. Nam ſi hoc fieret, ſequeretur, aliquod ens *per ſe vnum* exiſtere, quod ſimpliciter & abſolutè neque eſſet *creatum*, nec *increatum*. Vtrumque enim hoc prædicatum ſimpliciter repugnaret tali enti *vni*, (ſcilicet vni perſonæ ſubſiſtenti in natura diuina increata, & humana creata) ratione alicuius partis, ex qua per ſe conſtitueretur.

RESPONDEO ad argumentum, cõcedendo quidem, ex duobus entibus in actu, quorum vtrumlibet ſit in ſuo genere perfectum, completum, & terminatum, non poſſe fieri *vnum per ſe*; ita enim pronunciatum hoc intelligi debet, ſcilicet de entibus in *actu completo*. Natura verò humana ſingularis, qua ratione eſt aſſumpta à Verbo, non eſt ens in actu ita completo, ſiquidem eſt in potentia ad *perſonalitatem*, tanquam ad terminum ſubſtantialem. Quocirca ex illa & perſonalitate Verbi diuini conſtare poteſt *vnum ens per ſe*, id eſt, vna *prima ſubſtantia* ſeu perſona.

Quare ad CONFIRMATIONEM eiuſdem argumenti reſpondeo conſequenter, non eſſe abſurdum, vt per potentiam Dei abſolutam poſſit iſto modo exiſtere aliqua prima ſubſtantia, quæ adæquatè (ſecundùm omnem uidelicet entitatem ſuam) neque ſit quid creatum, neque quid increatum, ſed partim creatum, ratione naturæ aſſumptæ, partim increatum, ratione perſonæ aſſumẽtis & naturæ eius diuinæ: ſimpliciter autẽ perſona talis in natura diuina & humana ſubſiſtens *increata* dici debet: quia hoc prędicatum refertur ſimpliciter ad ſuppoſitũ.

SEXTVM argumentum duci poteſt ex illo modo loquẽdi, quo dicimus, potuiſſe fieri, vt Verbum diuinum naturam humanam *aſſumeret*, *& uniret* ſibi hypoſtaticè. Aut enim per hanc aſſumptionem & vnitionem, ſignificamus *actionem* aliquam, & tunc non fuerit poſſibile, vt Verbum diuinum incarnatum ſit, quin etiam ſit incarnatus Pater & Spiritus ſanctus, cùm *opera* Trinitatis ſint ad extra indiuiſa, ut habet dogma Theologorum: Aut ſignificamus, per aſſumptionem illam & uni-

A tionem, aliquam *paſſionem*; & tunc Verbum diuinum, naturam humanam aſſumens, pateretur ſeu reciperet aliquid: quod eſt alienum ab eius perfectione.

RESPONDEO. Cùm dicimus, Verbum diuinum potuiſſe aſſumere naturam humanam, non vnum, ſed plura ſignificari à nobis vocabulo *aſſumptionis*. Significamus enim tum *actionem* communem totius SS. Trinitatis, qua humana illa natura producta & ſimul attracta eſt ad Verbum, tum etiam *paſſionem* ſolius humanæ naturæ, quatenus ita producta & attracta eſt ad diuinum Verbum, tum denique aliquid quod eſt proprium diuini Verbi, ſcilicet *terminationem* hypoſtaticam humanæ naturæ, quatenus ſic producta & attracta eſt ad diuinũ verbum, ut per ſolum influxum (vt ita dicam) perſona- B litatis Verbi diuini in ipſam, perſonaliter ſubſiſtat. Sola enim perſonalitas Verbi propriè & per ſe primò terminat dependentiam humanæ naturæ ſuppoſitalem. Qui influxus, vt communiter Doctores animaduertũt, non eſt *cauſſæ* propriè dictæ: tunc enim eſſet communis omnibus perſonis diuinis, ſed eſt rationis cuiuſdam peculiaris, nempe *termini perſonalis*, quo in genere ſubſtantiæ natura completur vltimò.

Quæ res declarari poteſt exemplo dependentiæ accidentis à *ſubiecto*, remota imperfectione ſubiecti, quæ ibi cernitur. Nam intelligimus, accidens non tantùm eſſe formam ſui ſubiecti, quæ proinde illud accidentaliter perficiat, ſed etiam eſſe ens eiuſmodi, quod pendeat ſecundùm ſui exiſtentiam à ſubiecto, & cuius proinde C dependentia terminetur à ſubiecto; non vt à cauſſa efficiente, neque etiam vt à cauſſa materiali tantùm, verùm etiam, vt ab ente quodam, quod ſit quaſi *terminus* illius dependentiæ accidentis. Hac igitur ratione ſi coniunctionem ſubiecti & accidentis, atque adeo dependentiam vnius ab altero conſideremus, aliquid in ea cernitur ſimile huius hypoſtaticæ vnionis.

Imò ex hac quidem parte Gabriel in 3. ſentent. d. 1. q. 1. art. 3. dub. 1. & Ockam in 3. q. 9. initio, & alij cenſent, vnionem ſubiecti & accidentis eſſe omnium ſimillimam huic vnioni. Si autem vnionis rationem ſpectemus ex parte termini, qui ex vnitarum rerum coniunctione exiſtit, dubium non eſt, quin huic vnioni Verbi diuini & humanæ naturæ ſit ſimilior vnio corporis & animę. Nam vt ex vnione corporis & animę exiſtit vna D ſubſtantia & Ens per ſe: ita etiam ex illa diuina. Tametſi diſcrimen alia ex parte ſit, quòd ex coniunctione corporis & animæ reſultat vna ſubſtantia, quæ eſt *natura*; ex coniunctione autem Verbi cum humana natura exiſtit vna ſubſtantia, quæ eſt *perſona*. Nihilominus vtrobique eſt ſimilitudo, quoniam vtrobique *vnum per ſe* reſultat. Vnde S. ATHANASIVS: *Sicut anima rationalis & corpus vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.*

Maneat igitur, ad aſſumptionem aliquid pertinere, quod eſt commune omnibus perſonis, nempe *actionem*, & aliquid, quod eſt proprium Verbi diuini, nempe *terminationem* hypoſtaticam, vt D. Thomas docet q. 2. art. 9. & q. 3. artic. 4. & 5. & præterea aliquid, quod ſit proprium naturæ humanę, ſcilicet *paſſionem*, qua eſt produ- E cta & ſimul attracta ad Verbum. Et conſequenter perſpicuum eſt, ſolum Verbum aſſumpſiſſe, non autem alias perſonas: quia etſi communiter omnes egerunt, non tamen omnes communiter terminauerunt.

POSTREMO aduerſus aſſertionem poſſibilitatis huius Myſterij, poteſt obijci, quòd rationes, quibus eam cõfirmauimus (ſcilicet quòd natura ſingularis ſit quoddam prius, quàm perſonalitas, & ita ab illa ſeparari poſſit, & quòd perfectio perſonalitatis creatæ ſit eminenter in perſonalitate diuina, & ideo poſſit per diuinam ſuppleri) hæ, inquam, rationes videntur infirmę, & conſequenter etiam neque aſſertio ipſa ſatis firmiter con-

ſtituta

ſtituta. Reijcit enim has rationes Scotus in 3. d. 1. q. 1. A

Argumentatur autem ibi art. 3. contra primam rationẽ hoc modo. Sicut ratio naturæ ſingularis eſt prior perſonalitatis ratione: ita etiam ratio naturæ *ſecundùm ſe ſumptæ*, prior eſt, quàm ratio naturæ, quatenus eſt *ſingularis*. Sed ex eo, quòd ratio naturæ ſecundùm ſe ſumptæ, prior ſit, quam ratio naturæ ſingularis, minimè liceet colligere, quòd poſſit exiſtere natura, & non eſſe ſingularis. Ergo neque ex eo, quòd ratio ſingularis naturę prior ſit, quàm ratio perſonalitatis, concludi poterit, naturam ſingularẽ eſſe poſſe ſine propria perſonalitate.

Contra alteram verò probationem argumentatur ibi art. 2. hoc pacto. Sicut perſonalitas diuina continet eminẽter perfectionem perſonalitatis creatæ: ita etiam natura diuina continet eminenter naturæ creatæ perfe B ctionem. Sed non ideo fieri poteſt, vt natura diuina in aliquo ſuppoſito creato ſuppleat vicem naturæ creatæ. Ergo neque vt perſona diuina ſuppleat perſonalitatem creatam.

RESPONDEO ad priorem obiectionem, eſſe diſparitatem. Nam *ſingularitas* rei cuiuſque eſt aliquid Tranſcendens, annexum rationi Tranſcendentium illorum, quæ ſunt *Vnum* & *Aliquid*. Per hoc enim eſt res ſingularis, quod eſt *indiſtincta in ſe* reipſa (id eſt, *Vna*) & diſtincta *à qualibet alia re*, ſiue induiduа, ſiue ſpecifica, ſiue generica; id quod eſt re ipſa eſſe *Aliquid*, Vnum ex Tranſcendentibus paſſionibus Entis. Dicitur enim *Aliquid*, quaſi Aliudquid. Perſonalitas autem ita eſt quid poſterius, q̃ natura humana, vt minimè ſit ſimul aliqd Tran- C ſcẽdens, ſeu de ratione Tranſcendentium. Diximus autẽ ſuprà in probatione vltima poſſibilitatis huius Myſterij; tunc id, quod eſt prius, poſſe eſſe ſine Poſteriori, quando Poſterius non eſt aliquod *Tranſcendens*, ſeu *diſiunctum*, ex cuius negatione inferatur veritas contradictionis, &c. Ita fit, vt ex eo, quòd natura *abſolutè* conſiderata, eſt Prius aliquid, quam ſingularitas, minimè liceat colligere, poſſe reipſa naturam exiſtere ſine ſingularitate; ex eo autem, ꝙ natura eſt quiddam Prius, quã perſonalitas, optimè inferatur, poſſe illam exiſtere ſine propria ſua perſonalitate, vt nos ſumus argumentati in illa probatione vltima poſſibilitatis huius Myſterij.

Ad ALTERAM Scoti obiectionem reſpondeo, eſſe quoque diſparitatem. Nam habitudo *naturæ creatæ* ad D ſuppoſitum, per ſe includit imperfectionem, repugnantem naturæ diuinæ. Quò fit, vt nequeat natura diuina in aliqua ſubſtantia ſeu ſuppoſito vicem ſupplere naturæ creatæ; atque etiam, vt non liceat colligere, quòd id fieri poſſit, idcirco quia natura diuina contineat omnem perfectionem naturæ creatæ. Hinc enim ſolùm licet concludere, quòd poſſit natura diuina præſtare ea, quæ in creaturis non per ſe includunt imperfectionem. Imperfectio autem illa, quam habitudo naturæ creatæ ad ſuppoſitum includit, eſt in eo poſita, quòd natura depẽdet & ſuſtentatur à ſuppoſito. Quam imperfectionem certum eſt, diuinæ naturæ non poſſe competere, reſpectu ſuppoſiti creati. Habitudo verò *perſonalitatis* creatæ ad naturam (vt ſcilicet tantum *terminet*, ſitque illud, à E quo ipſa natura, tanquam à termino dependeat) non includit aliquam imperfectionem repugnantem perſonę diuinæ. Vnde fit, vt quemadmodum ſuprà ſumus argumentati, poſſit perſona diuina naturam creatam ſuppoſitare.

Et hactenus quidem ſatis, vt arbitror, probatum atque defenſum eſt, *poſſibile* eſſe hoc Myſterium, id eſt, poſſibile omnino fuiſſe, vt Verbum diuinum Caro fieret; Id quod fuit nobis in hoc puncto propoſitum ad explicaudum.

PVNCTVM TERTIVM.

An etiam fuerit peractum hoc Myſterium Incarnationis?

Ad art. 1. D. Thomæ.

MYSTERIVM hoc iam eſſe peractum, nõ qualiſcunque aſſertio fidei Chriſtianæ eſt, ſed eiuſmodi, qua veluti firmiſſimo fundamento nititur tota Chriſtiana Religio. Eſt autem nobis confirmanda hæc veritas, tum contra Iudæos, tum contra Ethnicos: ſi quidem vtrique eam, tanquam Chriſtianæ Religionis hoſtes, in primis negant. Cùm autem hanc ipſam veritatem potisſimùm ob diuinam reuelationem, qua noſtra fides nititur, credamus; duplex eſt modus perſuadendi illam alijs necdum credentibus, vt ſimiliter ac nos, fidei præſidio adiuti, eam demùm credant.

VNVS eſt, ſi rationes bonas proferamus, quibus meritò ac prudenter quiſque ſibi perſuadere poſsit, ſic ſe rem habere, atque adeo eam veritatem diuino teſtimonio confirmatam eſſe, rectè à nobis credi. ALTER eſt, ſi ſcripturæ diuinæ teſtimonia, quibus diuina reuelatio continetur, pro veritate hac indicemus. Et valet quidem prior modus contra vtroſque veritatis inimicos, Iudæos & Ethnicos: Poſterior autem tantùm contra Iudæos, qui etiam recipiunt Scripturas, & non rationes ſolas vt Ethnici.

Quod igitur ad RATIONES attinet, in primis huc pertinent argumenta illa omnia, quibus confirmari in vniuerſum ſolet, veram ac fide dignisſimam eſſe Chriſtianam doctrinam, cuius hic articulus eſt præcipuus. Quo in genere nos argumenta nouẽdecim, quæ videntur eſſe potisſima, collegimus tomo 3. q. 1. de fide, p. 4. Propriè autem videntur ad hunc locum pertinere rationes tres præcipuę, quibus cõfirmare poſſumus, Chriſtum Dominum verè fuiſſe perſonam hmõi diuinam; quę ſit verus Deus & verus homo, atque adeo factum iam eſſe hoc Myſterium. Harum rationum PRIMA duci poteſt ex operibus admirabilibus, quæ Chriſtus geſſit, vt confirmaret, ſe eſſe naturalem Dei filium. SECVNDA, ex integritate vitæ & doctrinæ eius. TERTIA, ex calamitatibus atq; ærumnis eorum, qui Chriſtum, qm̃ filiũ Dei ſe pr͏ędicaret, interemerunt, nempe Iudæorum.

Ex PRIMO igitur capite formari poteſt rõ hoc modo. Si aliqua opera, quæ ad confirmandam diuinitatem ſuam Chriſtus geſſit, diuina virtute patrata ſunt, dignisſimum fide eſt, quòd Chriſtus ſit verus Deus. At aliqua opera ex illis prorſus fuerunt diuina virtute patrata. Ergo, &c.

Maior probatur. Nam vel Deus propter illum ipſum finem, in quem Chriſtus ea opera referebat, (ſcilicet vt homines ſibi perſuaderent Chriſti diuinitatem) illa opera fecit; vel ob aliquem alium finem. Si propter illum finem, in quem ipſe Chriſtus eadem opera referebat, ſcilicet vt homines illius diuinitatem crederent: Veriſsimum igitur eſt, Chriſtũ Deum eſſe. Aliàs Deus in errorem homines de induſtria induxiſſet teſtificatione illorum operum admirabilium, quod eſt impoſsibile, cùm Deus neminem fallat aut fallere poſsit, vt oſtendimus tomo 3. q. 1. de Fide. p. 3. Si autem alius Deo propoſitus fuit finis illorum operum; eum certè indicaſſet hominibus, ne alioqui parum conuenienter faceret, vel prouidentiæ ſuæ diuinæ erga homines, vel ſuæ ſapientiæ ac curæ, quam proprij honoris habet, ſi permitteret humanum genus in re tanti momenti adeo veriſimiliter falli. Quid ni enim prudentes omnes perſuaſiſſent ſibi opera tam admirabilia & diuina in eum planè finem referri, quò illorum patrator Chriſtus ea ſpectare teſta-

re teſtabatur, nempe vt confirmaretur ipſius diuinitas; cùm alium finem Deum in illis operibus ſpectare, nullo prorſus argumento tunc poſſent cognoſcere, adeoq; nec intelligere ſe à Chriſto decipi. At nullum alium finem diuinorum illorum operum Deus hominibus indicauit. Non eſt igitur vllo modo credibile, alium fuiſſe finem illorum operum diuinorum, niſi iſtum, quem ipſe Chriſtus indicabat, & conſequenter veriſſimum eſt, Chriſtum fuiſſe verum Deum, ſi opera aliqua, quæ geſſit, fuerunt diuinitùs patrata, vt ſumpſimus in illa Maiori noſtræ argumentationis.

Minor autem patet. Quoniam euidens etiam à ſapiẽtibus putatur, quatriduanum mortuum Lazarum (vt iã alia opera Chriſti ſimilia prætereamus) non naturali aliqua, ſed diuina prorſus virtute fuiſſe ad vitam reuocatum. Atque hinc propter huius argumenti vim, quæ planè eſt maxima, Chriſtus ipſe aiebat: *Opera, quæ ego facio in nomine patris mei ipſa teſtimonium perhibent de me*. Ioan. 10. Et: *Niſi opera feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Ioan. 15. Qua de re plura poterit videre Lector tomo 3. q. 1. de Fide. p. 4.

Ex Secvndo autem capite, ſcilicet ex integritate vitæ & doctrinæ Chriſti, ſumitur ratio talis: Si Chriſtus falsò contendiſſet, ſe filium Dei eſſe; fieri non poterat, quin aliquem in doctrina errorem, atque etiam aliquod in vita & conuerſatione peccatum aliquando admiſiſſet. At nihil potuit illi obiici tale etiam ab aduerſarijs illius inuidioſiſſimis, quos ille, vt ſe, ſi poſſent, de peccato arguerent, etiam prouocauit. Igitur non contendit falsò, ſe filium Dei eſſe.

Maior probatur. Quoniam ſi falsò id de ſe prædicaſſet, neceſſe fuiſſet eum fuiſſe hominem aut maximè improbum; aut certè valde ſtupidum, qui commentum tale ex errore ac cæcitate conaretur hominibus de ſe perſuadere. Itaque facere non potuiſſet, quin eam vel improbitatem, vel cæcitatem proderet aliquo vel in vita, vel in doctrina errore.

Denique ex Tertio capite, ſcilicet ex Iudæorum cladibus, perſuaderi idem poteſt ea ratione. Nã ſi Chriſtus verè non fuiſſet filius Dei; maximum procul dubio Iudæi præſtitiſſent obſequium Deo, quòd illum ſuſtuliſſent, quia ſe filium Dei faceret, vindicaſſentque gloriam diuinam, quam ille ad ſe iniquè transtuliſſet. Itaque non fuiſſet diuinæ bonitati conſentaneum, vt tam multis, tam diuturnis, tam magnis cladibus Iudæi afficerentur poſt eiuſmodi facinus.

Et accedit, quòd non apparet, eos ob aliquod aliud peccatum tam ſeuerè puniri. Dubium enim non eſt, quin ſæpè pænituerit aut pæniteat, ſaltem eorum aliquos, aliorum facinorum. Itaque fatendum eſt, eos tam diras & continuas pęnas non luere, niſi propter factum illud cuius adeo illos non pęnitet, vt etiam de eo gloriẽtur, nempe propter Chriſti necem, quia ſe Deum teſtaretur. Vnde conſequens eſt, vt veriſsimũ fuerit id Chriſti de ſua diuinitate teſtimonium quod à Iudæis fuit tã iniquè mulctatum. Sed de hoc argumentorum genere plura inueniet Lector in noſtro 3. tomo, loco citato: & poteſt etiam videri S. Chryſoſtomus in libello, Quòd Chriſtus ſit verus Deus.

Iam verò cõtra Ivdaeos propriè, poſſumus ex Scripturis Propheticis, quas illi recipiũt, ducere argumentum hũc in modum: Si Meſſias in Lege promiſſus iam aduenit; peractum iam eſt Incarnationis Myſterium, vt ſcilicet diuina perſona filij Dei ſit verus Deus & verus homo. At certiſſimum eſt, Meſſiam in Lege promiſſum iam adueniſſe. Igitur Incarnationis Myſterium iã eſt peractum. Maior conſtat ex ijs locis, quos p. ſuperiore initio allegauimus, quandoquidem prædictum diuinitus eſſet, Meſſiã fore eiuſmodi hominẽ, qui verè quo

A que ſit filius Dei. Minor autem, ſcilicet Meſſiam iam adueniſſe probanda nunc eſt, tum ex locis Scripturæ, quibus Conditio Meſſiæ deſcripta eſt; tum etiam ex illis Scripturæ teſtimonijs, quibus indicatum eſt Tempvs aduentus Meſſiæ.

Et quod attinet ad locos primi generis, multa adferuntur ab Euſebio Cęſarienſi libro nono & decimo de demonſtratione Euangelica; & à Cypriano libro ſecundo cõtra Iudæos; & ab alijs Patribus. Præcipui ſunt hi: In Scriptura Prophetica prædictum eſt, fuiſſe Meſſiam futurum ex familia Dauid. Pſalmo centeſimo trigeſimo primo: *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponã ſuper ſedem tuam.* Et naſciturum ex Virgine. Iſaiæ ſeptimo: *Ecce Virgo cõ-*

B *cipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Et in Bethlehem Iudæ, Micheæ quinto: *Tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex tè enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael*. Et pauperem atque abiectum. Zachariæ nono: *Ecce Rex tuus veniet tibi, iuſtus & ſaluator; ipſe pauper*. Ac Iſaiæ quinquageſimo tertio: *Deſpectum & nouiſſimum virorum*. Et tradendum in mortem pro triginta argenteis. Zachariæ vndecimo: *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Et morte turpiſſima moriturum. Sapientiæ ſecundo: *Morte turpiſsima condemnemus eum*. Et cruci affigendum. Pſalmo vigeſimo primo: *Foderunt manus meas & pedes meos*. Et ſuper veſtem ipſius iaciẽdas ſortes. Ibidem: *Super veſtem meam miſerunt ſortem*. Et fuiſſe reſurrecturum. Pſalmo quinquageſimo ſexto: *Exurge gloria*

C *mea, &c. Exurgam diluculo*. Idque die tertio. Oſeæ ſexto: *Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertio ſuſcitabit nos*. (Quò huc accommodat ſanctus Cyprianus libro ſecundo cõtra Iudæos capite vigeſimo quinto, & ſanctus Auguſtinus libro decimo octauo de Ciuitate Dei, capite decimo octauo) Et aſcenſurum in cælum. Pſalmo ſexageſimo ſeptimo: *Dominus in eis in Synai in Sancto. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus.* Et miſſurum fuiſſe Spiritum ſanctum, ut promiſerat Iohelis ſecundo: *Erit in nouiſsimis diebus, Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem: & prophetabunt filij veſtri, &c.* Et vocaturum gentes ad verum Dei cultum. Iſaiæ quinquageſimo quinto: *Ecce teſtem populis dedi eum Ducẽ ac Preceptorem gentibus. Ecce gentem, quam neſciebas, voca-*

D *bis, & gentes, quæ te non nouerunt, ad te current*. Et fore, vt ad illius aduentum exterminarentur idola. Zachariæ decimo tertio: *Erit in die illa, dicit Dominus, diſperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabuntur vltrà.* Et cõditurum legem alteram ac teſtamentum nouum. Baruch ſecundo: *Et ſtatuam illis teſtamentum alterum ſempiternum*. Et fuiſſe repudiandum à Iudæorum populo. Ieremiæ quinto: *Negauerunt Dominum, & dixerunt: Nõ eſt ipſe*. Quæ omnia & ſimilia non tantùm ex hiſtoria Euãgelica, ſed etiam ex humanis alijs hiſtoriis, quæ ab omnibus recipiuntur ſine controuerſia, conſtat conuenire in Chriſtum, qui iam in mundum aduenit. Itaq; fatendum eſt, aduenitſſe iam Meſſiam in Lege promiſſum, qui nempe fuerit Chriſtus.

E Ex Scripturis autem, quæ Tempvs aduentus Meſſiæ aſſignarunt, præcipui loci ſunt tres. Primvs eſt Geneſis 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium*. Hinc manifeſta probatio ad inſtitutum ſumitur, cùm conſtet iampridem, ſceptrum (hoc eſt, poteſtatem regiam) eſſe Iudæis ablatum, cùm ſcilicet in Iudęa Herodes regnare cæpit; circa quod tempus Chriſtus natus eſt, nempe annis circiter viginti nouem poſt atque adeo illo ipſo tempore quoad periodum quidem vnius ſeculi ſiue ætatis hominis. Aduenit igitur iam pridem, qui mittendus erat, Meſſias. De quo teſtimonio videndi

dendi ſunt Euſebius Cæſarienſis lib.8. de Demonſtrat. Euangelica, cap.2.& Ioannes Driedo in libro de regulis & dogmatibus, tract.3.cap.5.parte 4.& Benedictus Peretius tomo 2. in Geneſin, in Diſputatione de benedictionibus Patriarcharum: ne nos hoc loco Lectorem remoremur in ijs,quæ pertinent præcipuè ad interpretem Scripturæ. A

Secvndvs locus eſt Daniel.9.vbi Gabriel Angelus Danieli teſtatus eſt,futurum fuiſſe,ut poſt ſeptuaginta hebdomadas,vel potius poſt ſexaginta duas(fuerunt enim,vt illic Angelus dicit, abbreuiandæ) *vngeretur ſanctus ſanctorum,& deleretur peccatum, ac finem haberet iniquitas.* Quocunque enim modo iſtiuſmodi hebdomadæ computentur,certum eſt, illas iam dudum fuiſſe tranſactas. Qua de re legatur item Ioannes Driedo in dicto B libro de regulis & dogmatibus.tractat.3. ca.5.parte 4. & Benedictus Pererius in caput 9. Danielis, & ex veteribus Euſebius in dicto lib. 8. de Demonſtrat. Euangelica, cap.3.

Tertivs locus eſt in eodem cap.9. Danielis, vbi idem Angelus ſignificauit futurum fuiſſe, vt poſtquam occideretur Chriſtus, qui ibi dicitur *ſanctus ſanctorum,* vaſtaretur Ieruſalem, ſequereturque deſolatio & calamitas Iudæorum, quæ eſſet vſque ad finem mundi duratura. *Poſt hebdomadas,* inquit, *ſexaginta duas occidetur Chriſtus,& non erit eius populus, qui eum negaturus eſt, & ciuitatem,& ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, & finis eius vaſtitas, & vſque ad conſummationem & finem perſeuerabit deſolatio.* Ex hoc loco propterea licet C argumentari ad noſtrum inſtitutum: Quoniam omnino vaſtatio Hieruſalem per Veſpaſianum, & calamitas iſta Iudæorum,quam cernimus, eſt illa ipſa,quæ ſecundùm hanc prophetiam eſt duratura vſque ad mundi finem; atque adeo conſequens eſt,vt fateamur, iam Meſſiam adueniſſe, fuiſſeque ante iſtam Iudæorum cladem occiſum.

Incredibile namque eſt, calamitatem iſtam,qua nũc Iudæi afficiuntur,eſſe aliquem finem habituram, ſicut habuerunt aliæ,quas prius ſunt perpeſsi. Primo,quoniam eſt valde diuturna, adeoque diſsimilis his, quæ præceſſerunt longè breuiores; vt quæ narratur Geneſ. 15.annorum tantùm quadringentorum. Item Ierem. 29.annorum ſeptuaginta. Item Daniel.8. dierum mille trecentorum. Hęc autem iam annis durat mille quin D gentis viginti circiter.

Secvndo, quia cùm aliæ omnes calamitates priores iſtius populi prædicerentur à Prophetis, ſimul etiã prænunciabatur liberatio, oſtendebaturque illis ſpes, fore, vt in ſtatum priſtinum reſtituerentur; vt conſtat ex locis citatis Geneſ. 15. Ierem.29. & Daniel. 8. Nullam autem eiuſmodi prędictionem ſeu ſignificationem liberationis habent, quæ propriè pertineat ad calamitatem iſtam,qua nunc afficiuntur;atque ita prorſus eſt illa ipſa, quæ vſque in finem eſt duratura, ſecundùm vaticinium illud Gabrielis, in quo etiam abſolutè deſolatio & vaſtitas prædicta eſt ſine promiſsione liberatio E nis poſtea futuræ.

Tertio, quoniam nunc non perinde retinent cultum,vt aliàs, quando eorum calamitates erant habituræ finem:quinimo ſunt prorſus à tam multis annorum centurijs exuti ſacerdotio,ſacrificijs, & alijs ad cultum pertinentibus, vt facilè appareat, eos non amplius veram,& Deo gratam Religionem colere, ſed prorſus à Deo abiectos eſſe, atque adeo nunquam illorum cladem,quam iam cernimus, habituram finem. Accedit, quòd illa etiam prophetia Gabrielis hoc ipſum ſignificatum eſt, fore,vt in illa uaſtitate & deſolatione duratura vſque in finem, ceſſaret ipſius populi cultus. Itaque hæc deſolatio, quæ iam apud eos eſt ſine cultu, eſt illa ipſa, de qua illic vaticinatus eſt Gabriel.

Sed nunc eorum Argvmentis, quibus probare conantur, nondum ueniſſe Meſsiam, breuiter reſpondendum eſt. Procedunt enim ex Scripturis Propheticis, carnaliter tantùm, atque adeo peruerſè intellectis. Ac Primo argumentantur,in Scriptura Prophetica ſignificatum eſſe, fore,vt aduentus Meſsiæ ſit in ſumma gloria & maieſtate: Sic autem non veniſſe Chriſtum.

Respondeo, duplicem Meſsiæ aduentum in Scripturis Propheticis prædictum eſſe. Vnvm,in humilitate ad redimendum humanum genus à peccatorum iugo & ſeruitute Diaboli. De quo Zachar.9. *Ecce Rex tuus venit tibi,iuſtus & ſaluator:ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam & ſuper pullum filium aſinæ.* Iſte aduentus iam eſt impletus. Altervm,in gloria & maieſtate ad iudicandos homines in fine ſeculi; De quo Pſalm.49. *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, &c.* Et Iſaiæ 66. *Ecce Dominus in igne veniet,& quaſi turbo quadrigæ eius:reddere in indignatione furorem ſuum,&c.* Hic aduẽtus adhuc expectatur,ad eumque pertinent ea vaticinia, quæ perperam à Iudæis obijciuntur de gloria Meſſiæ. Errant igitur Iudæi propterea,quòd ad hunc duplicem Chriſti aduentum in Scripturis non attendunt, vt præclarè oſtendit S.Cypria nvs in libro de Idolorum vanitate.

Secvndo obijciunt: in Scriptura itidem ſignificatũ eſſe, fore, vt aduentu Meſſiæ magnopere lætaretur Iſrael. Quod ſecus conſtat accidiſſe in aduentu Chriſti.

Respondeo, diſtinctione etiam hic opus eſſe. Vt enim Apoſtolus ad Rom.9. diſputat, *non omnes, qui ex Iſrael,hi ſunt Iſraelitæ, neq; qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij;ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen;id eſt,non qui filij carnis, hi filij Dei;ſed qui filij ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemine,* tãquam veri nimirum Iſrael filij. Hic Iſrael ſpiritualis omnino lætatus eſt Chriſti aduentu, quamuis non ille carnalis Iudaicus. Quæ verò de lætitia Iſraelis in aduentu Meſſiæ prædicta ſunt, de ſpirituali Iſraele intelligi debent.

Tertio item opponunt, futurum fuiſſe, vt officio Meſſiæ liberaretur populus Iſraeliticus à ſeruitute. Neque verò id præſtitum eſſe per Chriſtum.

Respondeo, duplicem etiam eſſe liberationem. Alteram,à ſeruitute peccati,quam Chriſtus attulit: Alteram,à ſeruitute temporali. Scripturæ autem,quæ de liberatione à ſeruitute,per aduentum Meſſiæ vaticinantur, intelligendæ ſunt de liberatione ſpirituali: ſicut apparet ex Pſal.71. *Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum.* Item Iſaiæ 53. *Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras,&c. & liuore eius ſanati ſumus.*

Qvarto obijciunt alia etiam vaticinia,quibus ſignificatur, fore,vt Meſſias populum ſuum vi,armis,atque adeo potentia liberet: Quod non fecit Chriſtus.

Respondeo, ea ſimiliter ſpiritualiter intelligenda eſſe, de vi ſcilicet & potentia ſpirituali, quæ merito & paſſione Meſſiæ contineretur, valeretque adeo ad ſuperandos hoſtes ſpirituales, vendicandoſq; homines in ſpiritualem libertatem à peccatis, &c. ſicut optimè de hac re diſputat Ioannes Driedo tract.2. de captiuitate & redemptione generis humani.cap.1. memb.3.diſt.3.

Postremo argumentantur ex illis locis,quibus ſignificatum eſt,fore, vt ad aduentum Meſſiæ reædificaretur templum:Quod neque per Chriſtum eſt factum.

Respondeo,ea de templo ſpirituali,quod eſt Chriſti Eccleſia,atque adeo Iſrael ſpiritualis,intelligi debere. De qua ædificatione agitur in Apocalyp. cap. 20. & 21. Et ſanctus Avgvstinvs lib. 18. de ciuitate Dei, cap.45.manifeſtè oſtẽdit, non niſi de eiuſmodi templo ſpirituali,quod Deus etiam inhabitat, ſimilia vaticinia intelligi debere; quale eſt illud, quod ibidem tractat ex

Aggæo cap. 2. *Maior eſt gloria domus iſtius nouiſſimæ, pluſquam primæ.* Atq; hactenus præcipuis obiectionibus Iudæorum ſatisfactum eſt.

Quòd verò attinet ad Ethnicos, eorum argumenta, quæ poſſunt ex ratione naturali duci contra hoc Myſteriũ, ſuprà punct. ſuperiore diluta ſunt. Putant enim ideo non eſſe hoc Myſterium peractum, quoniam ſit impoſſibile. De poſſibilitate autem illic diximus.

Certum igitur ſit, Myſterium hoc Incarnationis impletum iam eſſe in Chiſto vero Meſſia, qui proinde ſit verus Dei filius, & verus homo, ſicut recta fides habet in Symbolo Athanaſij.

PVNCTVM QVARTVM.

An Myſterium Incarnationis fuerit conuenienter peractum, ſpectata ratione ipſius, & præcipuis circumſtantijs.

D. Thomas art. 1. 5. 6.

NON probãt aliqui, quòd à Scholaſticis Doctoribus diſputetur etiam de conueniẽtia Incarnationis: nam neque incertam, neq; etiam obſcuram eſſe, cùm conſtet, nihil à Deo, qui huius eſt author myſterij, niſi optima cum ratione fieri. Sed primùm non ea ſolùm, quæ ſunt incerta, verùm etiam quæ ſunt certiſſima, vtiliter in quæſtionem reuocantur, vt parati ſimus rationem reddere illis, apud quos vel ſunt, vel eſſe poſſunt incerta.

Deinde, vt videre eſt apud Tertullianum in libro de carne Chriſti, non longè ab initio, & Theodoretum libro 6. de curat. affe. græc. ſub finẽ, & Athanaſium in Oratione ad Adelphium contra Arrianos, & Origenem libro tertio contra Celſum, circa medium, non defuerunt, qui, ſi maximè concederetur, potuiſſe diuinum Verbum incarnari, negarent tamen id eſſe conueniẽs, eò quòd (vt illi obijciebãt) foret ea ratione, vt quaſi ſordeſceret Verbum diuinum in noſtra natura. His igitur, vt reſpondeamus, non inutiliter à nobis hæc diſputatio ſuſcipitur.

Præterea; cùm conueniens fuiſſe dicimus Myſteriũ Incarnationis, non illud tantummodo ponimus, quod eſt per ſe clarũ, ſcilicet habuiſſe optimas rationes Deũ, cuius voluntas ſemper bona & conueniens eſt, vt hoc Myſterium perageret; ſed in primis volumus aſſerere, rationes eas ab his quoque rebus duci poſſe, ex quibus hoc factum exiſtit, quibuſue hoc Myſterium continetur, atque ẽt ex eius circumſtantijs nobis notis. Quod eſt nimirum dicere, Myſterium hoc ex ipſa etiam *rei natura* fuiſſe conueniens, & non tantùm ex parte diuinæ voluntatis.

SED vt hæc noſtra aſſertio rectiùs intelligatur, aduertendum adhuc eſt, duobus modis dici poſſe, factum aliquod ex natura ipſarum rerum, quibus continetur, eſſe conueniens. VNO modo latiùs; ſi ſpectata rei ſeu facti natura, poſſit quouis modo ab illa duci bona ratio, quæ declaret, ſapienter ſic factum eſſe, atque adeo conuenienter rectæ rationi. ALTERO modo preſſiùs; cùm ideo ex re ducitur ratio cõuenientiæ in facto, quoniam ipſa rei natura eſt talis, vt quaſi *exigat & poſtulet* ipſum factum, propter ſingularem aliquam habitudinem ſeu proportionem rei ad illud.

Iam cùm affirmamus, Myſterium hoc eſſe conueniens ex ipſa natura rerum, quibus conſtat, atque etiam circumſtantiarum, priori modo intelligimus: Nam poſteriori modo non ex natura omnium rerum, quibus continetur hoc factum; ſed tantùm ex natura *diuinæ perſonæ* aſſumentis, eſt conueniens, vt rectè indicauit ſanctus Thomas quæſt. 1. artic. 1. ad 2. & Caietanus ibi, & patebit infrà manifeſtè.

Declarata in hunc modum aſſertione noſtra, proximum eſt, vt eam confirmemus, oſtendendo huius Myſterij conuenientiam ex ijs rebus, quibus factum ipſum continetur: itemque ex præcipuis eius circumſtantijs. Hæ verò res ſunt, Verbum diuinum *aſſumens*, Humana natura *aſſumpta*. Circumſtantiæ verò ſunt, *Finis* aſſumptionis; *Tempus*, neque in principio, neque in fine mundi; Genus dignitaſque Virginis, in cuius vtero Myſterium eſt peractum.

A diuino Verbo ASSVMENTE, duci põt ratio CONVENIENTIAE huius Myſterij dupliciter. PRIMO, quatenus Verbum diuinum eſt perſona DIVINA, atque adeo ſummum bonum. SECVNDO, quatenus eſt talis perſona diuina, nempe Verbum & FILIVS. Quatenus eſt perſona diuina, hoc pacto: Ad rationem, naturamque ſummi boni pertinet, ſumma ſui communicatio & diffuſio in aliquid aliud. Sed perſona diuina eſt ſummum bonum, & Incarnatio, ſumma diuinæ perſonæ communicatio: Ergo naturam, rationemque diuinæ perſonæ maximè decuit Incarnatio. Quæ eſt ratio B. Thomæ quæſt. 1. artic. 1. Maior probatur. Quoniam ad rationem *boni* pertinet *communicatio* ſui & diffuſio, vt docet D. Dionyſius 4. capite de diuinis nominibus: Ergo ad rationem *ſummi* boni pertinet *ſumma* ſui communicatio. Minor quoad priorem partem (ſcilicet quòd perſona diuina eſt bonum quoddam infinitum, quo maius quidquam non poſſit eſſe. Quoad poſteriorem verò partem (quòd ſcilicet Incarnatio ſit ſumma communicatio diuinæ perſonæ) oſtenditur eadem Minor optimè à Caietano in illo art. 1. Quia cùm tribus modis DEVS communicauerit ſe Creaturæ: Primò, ſecundùm eſſe *naturale*: Secundò, ſecundùm eſſe *gratiæ*: Tertiò, ſecundùm eſſe *ſuum perſonale*: iſta communicatio tertij modi eſt ſumma, ſi quidem per illam attributum eſt Creaturæ ſummum & infinitum donum, quod eſt ipſum Eſſe perſonæ diuinæ.

Sed vt hæc ratio firmior appareat, obiectionibus quinque ſatisfaciendum breuiter eſt, quæ fieri poſſunt contra doctrinam ſumptam in illa. PRIMA eſt, quòd non pertineat ad rationem *boni*, aut *ſummi* boni, illud; ſine quo poteſt & *bonum & ſummum* bonum conſiſtere. Tale autem eſt ſui communicatio *ad Extra* (ſicut hic de communicatione loquimur) Ergo hæc minimè pertinet ad rationem boni aut ſummi boni. Minor probatur. Nam Deus antè etiam, quàm vllo modo creaturæ ſe communicaret, erat bonus, & ſummè bonus.

RESPONDEO. Non ita dicimus, *ad rationem* boni aut ſummi boni pertinere communicationem ſui, quaſi hæc ſit aliquid eſſentiæ ipſius intrinſecum; ſed quia naturam eius *decet*. Itaque non obſtat propoſitioni à nobis aſſumptæ, ꝙ poſſit bonum aut ſummum bonum conſiſtere tum etiam, cùm ſe non communicat.

SECVNDA Obiectio. Ad rationem boni, & ſummi boni, illud tantùm ſpectare videtur, quod eſt ipſius perfectio. Sed cõmunicatio boni nõ eſt perfectio aliqua boni communicati; ſed tantũ eius rei, cui bonum communicatur. Ergo non ſpectat ad boni rationem.

Ad hoc ſimili modo RESPONDENDVM eſt: ſcilicet ad rationem boni & ſummi boni, ideo dici ſpectare ſui communicationem, quia peculiariter ipſam decet; non autem quia ſit perfectio propria ipſius boni. Hoc enim maximè quoque bonum decet; vt alia perficiantur per communicationem ipſius: ſicut rectè Caietanus in illo articulo declarauit.

TERTIA Obiectio. Vt maximè ad rationem boni ſpectet ſui communicatio; tamen intelligendum hoc erit de communicatione non quacunque; ſed per modum *finis*, quatenus bonum ſcilicet mouens appetitum efficientis, diffundit ſe quodammodo ad illum. Igitur non licebit inde colligere, quòd bonum debeat ſe communicare alijs modis, ſcilicet vel *efficienter*, vel *hypoſtatice*, vt

tiuè, vt in propoſito; cùm iſtæ rationes communicandi ſe planè ſint diſparatæ, reſpectu propriæ rationis boni. Eſt enim propria ratio boni, rō *finis*, ſeu *appetibilis*; non aūt ratio efficiētis, aut perſonę ſeu termini hypoſtatici.

Respondeo, verū eſſe, quòd ratio propria boni ſit tantùm ratio *appetibilis*; ac proinde tanquam de intrinſeca ratione ipſius, non aliam communicationē ad eius naturam ſpectare, niſi per modum *finis*. Sed ex hoc ipſo eſt aliud quiddam conſequens, quod ſeruit noſtro propoſito, quodque ideo in noſtra ratione aſſumimus, videlicet quamcunque ſui communicationem, ſiue per modum efficientis, ſiue per modum hypoſtatici termini, pertinere ad naturam boni, non quidem tanquam quid intrinſecum eius eſſentiæ, ſed tanquam id certè, quod eius naturam *decet*. Nam quia bonum ex propria ratione communicat ſe tanquam finis; maximè etiam illi conueniet, vt ſe, ſi poſſit, communicet quoque alijs modis. Sic enim fiet, vt ab ijs rebus, quibus ſe aliter cōmunicauerit, appetatur, vt finis & bonum; atque adeo, vt ſe illis conſequenter communicet ſecundùm propriam ſuam rationem finis. Eſt enim hoc rebus omnib. naturale, vt à quibus rebus aliquo modo perficiuntur, in eas maximo appetitus impulſu ferantur.

Quarta Obiectio. Non videtur ex communi conditione boni rectè concludi determinatè, ꝙ perſonam *diuinam* maximè deceat ſui communicatio in propoſito. Eſt enim perſona diuina planè libera; atque ita non videtur par eſſe illius ratio, & aliorum bonorum naturalium, quæ neceſſariò, & naturaliter ſe communicant.

Respondeo cum Caietano vbi ſuprà, rectè ita concludi: quoniam illa conditio (ſcilicet ſui communicatio) non tantùm huic aut illi bono conuenit; ſed bono communiſſimè cōſiderato; ſub quo perſpicuum eſt contineri quodcunq; bonum, ſiue naturale, ſiue liberum. Quare cùm bonum communiſſimè conſideratum communicet ſeſe; rectè hinc colligitur; quodcunque bonūm conuenienter communicare ſe iuxta naturæ ſuæ modum, ſcilicet liberè, ſi ſit liberum, vt in propoſito; aut naturaliter, ſi ſit naturale.

Quinta Obiectio. Summa communicatio, illa potius eſſe videtur, qua vna perſona in diuinis communicatur alteri *ad Intra* per proceſſionem. Ergo ex eo, quòd perſona diuina ſit ſummum bonum, tantùm licet colligere, quòd conuenienter ſe iſto modo communicauerit: ſicut Pater ita ſe ab æterno communicauit Filio, & Filius ipſe Spiritui ſancto, ſpirando illum vna cū Patre.

Respondeo. Etiam Incarnationem, eſſe communicationem ſummā in ſuo genere, nempe *ad Extra*. Ideo bene argumentamur, eam decere diuinam perſonam, vt eſt ſummum bonum; quoniam decet ſummum bonum, vt omnibus modis poſſibilibus ſe ſummè communicet: ſicut & bonum decet, generatim loquendo, vt ſe communicet omnibus modis, quibus poteſt. Bona igitur eſt illa ratio, quam pro conuenientia huius Myſterij duximus à Verbo diuino aſſumente, quatenus eſt *diuina* perſona.

Vt autem eſt perſona *talis*, nempe diuinū Verbum, & filius, probatur etiam Incarnationis congruentia à B. Thoma quæſt. 3. artic. 8. & ab alijs Patribus. Primo. Quia conueniens fuit, vt Verbo, per quod *omnia*, tanquam per exemplar quoddam *facta ſunt* (Eccleſ. 17. & Ioan. 1.) creatura vniretur; quoniam illius peculiariter exprimit ſimilitudinem; & quę ſunt ſimilia, conuenientius vniuntur.

Secundo. Quoniā maximè decuit, vt illa pſona iungeretur naturę humanæ, p quā genus humanū peculiari quadā rōne docendū erat. Ea verò perſona eſt Verbū diuinū: iuxta illud Sapient. 1. *Fons Sapientiæ Verbum Dei in excelſis*. Ita enim à Patre æterno ſumus per ſuū Verbum edocti, ſicut diſcipulus docetur verbo Magiſtri, ait diuus Thomas. Hanc rationē attigit etiam Clemens Alexandrinus in Oratione adhortatoria ad Gentes, nō lōgè ab initio, & ſanctus Basilivs in homilia de principio Euangelij Ioannis, in fine, & ſanctus Avgvstinvs lib. 15. de Trinitate, cap. 11.

Tertio. Quoniam ſcopus Incarnationis fuit inſtauratio diuinę imaginis, quæ in nobis erat per peccatum obliterata, atq; adeo adoptio filiorum Dei, ad quā admiſſi ſumus. Itaque maximè decuit incarnari Verbum diuinū, quòd eſt naturalis imago Patris, idemq; conſubſtantialis Filius; vt ita imago illa in nobis, quaſi *impreſſione diuini ſigilli* repararetur, ſicut indicauit Clemens Alexandrinus in Oratione exhortatoria ad Gētes, ſub finem, & ſanctus Basilivs libro 5. contra Eunomium, ante medium. Et clariùs ſanctus Athanasivs in libro de Incarnatione Verbi, & corporali eius ad nos aduentu. *Vt enim*, inquit, *forma aliqua in tabulis depicta, ſordibusq; aliunde ſuperiniectis obliterata, inſtaurari nequit, niſi eius præſentia adhibeatur, ad cuius ſpeciem primitùs tabula depicta fuit, &c. Eodem modo ille vndequaque bonus Patris filius, imago & character Patris, ad noſtras regiones profectus eſt, vt hominem ad ſui ſimilitudinem factū denuò reficeret.* Item fuit id conueniens, vt per filium naturalem, adoptionem filiorum reciperemus. Ac poſſūt hac de re videri plures rationes apud Anſelmum in libro de Incarnatione Verbi, præſertim cap. 4. & lib. 2. Cur Deus homo, cap. 9. & Damaſcenum lib. 3. fidei Orthodoxæ, cap. 1. & apud Bernardum ſerm. 1. de Aduentu, & Richardum de S. Victore in tractatu de Incarnatione Verbi, capite 8. & ſeq.

Iam verò ex parte naturæ humanæ Assvmptae, ideo fuit Incarnatio conueniens: Quoniam in ea videre eſt tum dignitatem, tum etiam neceſſitatem aſſumptionis, vt infrà docebimus quæſt. 4. Deinde etiam quoniam, vt egregiè Caietanus q. 1. art. 1. declarat, ea ratione factūm eſt, vt perſona diuina toti vniuerſo quodam modo ſe communicauerit; ſi quidem humana natura gradibus omnibus rerum continetur. Quam ob cauſſam homo in Scriptura ſacra ſolet intelligi nomine *mūdi*, ſicut in illo loco, qui ad communicationem hanc diuinæ perſonæ per Incarnationem ſpectat, Caietanus intelligit: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret*, Ioannis 3. Et D. Avgvstinvs lib. 1. de ſermone Domini in monte, cap. 11. ita declarat illud Mat. 5. *Vos eſtis lux mundi*, id eſt, hominum, qui mundus dicūntur. Sic etiam Gregorivs homil. 29. in Euangel. interpretatur illud Marci 16. *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, id eſt, hominibus, in quibùs exiſtūnt gradus omnes aliarum creaturarum. Fuit igitur ex hac parte conueniens Incarnatio; vt ex parte quoque naturæ aſſumptæ eſſet *ſumma* communicatio, qualis decet ſummum bonum, vt ſuprà dictum eſt.

Præterea fuit etiam conueniens hoc Myſterium, ratione Temporis, quo peractum eſt: ſcilicet neque in principio mundi, neque in fine. Nec enim decuit fieri in principio. Primo. Vt homines diuturnioribus malis conflictati magis agnoſcerent infirmitatē naturæ ſuæ, & clamarent ad Medicum, ſicut Gloſſa notat ad Galat. 3. Deinde. Vt ab imperfecta ratione legis, tum naturalis, tum Moſaicæ, traduceretur genus humanum ad perfectionem legis gratiæ. Iuxta illud 1. Corinth. 15. *Non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale*. Tertio. Vt ob eam expectationem pluris poſtea ab hominibus fieret ſummum id beneficium. Nam vt Avgvstinvs tractat. 31. in Ioannem, inquit, *quantò maior Iudex veniebat, tantò præconum ſeries longior præcedere debebat*. Poſtremo. Ne tam citò inciperet hominum fides poſt acceptum Incarnationis beneficiū tepeſcere, ſicut eſt futurum,

ceptum Incarnationis beneficium tepeſcere, ſicut eſt futurum, maximè ſub mundi finem Matth. 24. His rationibus probat id bene D. Thomas q. 1. artic. 5.

Quòd autem fuerit etiam conueniens, ne Incarnatio differretur vſque ad *mundi finem*, aſſerit eadem quæſt. art. 6. Id enim fuit conducibile PRIMO, Vt plures perfici poſſent per gratiã Incarnationis. SECVNDO, Ne notitia Dei & mores penitùs deprauarentur tam longa dilatione. TERTIO, Vt pluribus manifeſtaretur Dei bonitas in hoc Myſterio per fidem non tantùm venturi, ſed etiam præteriti Meſſiæ. Manifeſtatur autem perfectio Dei in hoc Myſterio pluribus modis, ſicut apparet ex illa ſententia DAMASCENI lib. 3. fidei Orthodoxæ, cap. 1. *Per Incarnationem*, inquit, *monſtratur bonitas, ſapientia, & iuſtitia, & potentia ſeu virtus Dei. Bonitas: quoniam non deſpexit proprij plaſmatis infirmitatem. Iuſtitia: quoniam homine victo, non alio, quàm per hominem, fecit vinci Tyrannum; neque vi eripuit ex morte homines. Sapientia: quoniam inuenit difficillimi precij decentiſſimam ſolutionem. Potentia: quoniam nihil eſt maius, quàm Deum fieri hominem.* Atque hoc idem oſtendit luculenter ante Damaſcenum ſanctus Gregorius NYSSENVS in Oratione catechetica capite 24. 25. & 26.

Peracta eſt igitur Incarnatio conuenientiſſimè in medio temporis; iuxta illud Habacuc 3. *In medio annorum notum facies.* Non quidem in *medio* Mathematicè & indiuiſibiliter (tunc .n. liceret certò ſupputare & cognoſcere, quandonam eſſet futurus quoque mundi finis, extremumque Iudicium, quod nemo ſcit) ſed in media certè temporis parte, tametſi magis verſus mundi Senectam vergente. Propter quod à beato Auguſtino lib. 1. Retract. cap. 26. & ab alijs Patribus communiter dicitur, veniſſe Chriſtum in *ſexta* mundi ætate, quæ eſt velut ſenecta in homine.

Cuius rei congruentiam confirmat etiam S. Gregorius NYSSENVS pulchra ratione, in Oratione de Natali Chriſti: *Quod extremis*, inquit, *temporibus Dominus apparuerit, hanc meritò fortaſsè cauſſam quiſpiam exiſtimabit, quòd qui malitiam vt tolleret, humanam vitam ingreſſurus erat, expectauit neceſſariò, vt omne ab inimico ſatum propagatumq; peccatum germinaret, ac tunc demùm, vt legitur in euangelio, radici ſecurim admouit.* Id quod illuſtrat exemplo præſtantis Medici, qui vehementiorem medicinam non adhibet, donec morbus ad ſummum peruenerit. Hæc igitur eſt cauſſa, quare Chriſtus in mundi ſenecta venerit.

Quanquam & illud ipſum tempus, quo venit, dicitur etiã ab AVGVSTINO lib. 83. qq. quæſt. 44. quaſi mundi *iuuentus*, alia ratione, nimirum pp feruorem fidei per dilectionem operantis, quam Chriſtus attulit, & præſtitit hominibus aduentu ſuo, ut explicuit idem Auguſtinus lib. 1. Retract. cap. 26. & D. Thomas hic artic. 6. ad 1.

Fuit quoque conueniens hoc Myſteriũ ex parte VIRGINIS, in cuius vtero eſt peracta Incarnatio. Tum propter eximiam eius dignitatẽ; ſiquidem tantum gratiæ & ſanctitatis habuit, vt congrue potuerit eſſe Dei Mater: vt B. Thomas docet q. 2. art. 11. ad 3. Tum etiam quatenus erat ex ſtirpe Adæ. Nam quãuis potuiſſet Verbum diuinum aliunde carnem ſumere, quàm ex illa ſtirpe, a ſe ſcilicet formatam: tamẽ vt AVGVSTINVS lib. 13. de Trinit. cap. 18. & Anſelmus lib. 2. Cur Deus, homo, c. 8. notant, *decuit, vt de ipſo, quod victum fuerat, genere aſſumeret hominem, per quem generis humani vinceret inimicum.* Quod B. Thomas q. 4. artic. 6. confirmat PRIMO, vt hac ratione ille ipſe quodammodo, qui peccauerat, ſatisfaceret, videlicet in carne, quæ de ipſius ſtirpe aſſumeretur. SECVNDO, ut honoraret humanum genus, ſi uictor exiret ex eodem ipſo genere, quod fuerat victum. TERTIO, ut diuina potentia & bonitas magis eluceret, quòd ad tantam dignitatem fuerit natura infimæ ſtirpis euecta.

Qua ex ratione facilè eſt reſpondere ad argumẽtum GENTILIVM, qui, vt initiò diximus, obijciebãt, ſic fore, vt Verbum diuinum in carne noſtra ſordeſceret. Reſpondetur enim, hanc vnionem minimè talẽ eſſe, ut naturæ ſordibus inquinetur Verbum diuinũ; ſed vt eam maximè perficiat, in eaque declaret diuitias bonitatis & potẽtiæ ſuæ. Rectiſſimè enim THEOPHILVS apud D. Thomam q. 5. art. 2. ad. 3. *Vt artifices*, inquit, *optimi non in precioſis tantùm materiebus artem oſtendentes, in admiratione ſunt; ſed viliſſimum lutum & terram diſſolutam aſſumentes, ſuæ diſciplinæ demonſtrantes virtutem, multò magis laudantur: ita omniũ optimus artifex Dei Verbum, non aliquam precioſam materiam corporis cæleſti apprehendens ad nos aduenit, ſed in luto magnitudinem ſuæ artis oſtendit.*

Porrò ex Incarnationis FINE dubiũ eſſe nequit, quin fuerit hoc Myſterium conuenientiſſimũ. Venit enim Chriſtus Dominus (vt infrà q. 22. dicemus latiùs, cùm de ipſius efficacijs agetur) *quærere & ſaluum facere; quod perierat.* Et vt Damaſcenus lib. 3. ca. 1. ait, *inuenit hac ratione Deus difficillimi precij decentiſſimam ſolutionem.*

Neque tamen ipſa Incarnatio ordinata eſt ad ſalutem noſtram, tanquam in finem vltimum (cùm ipſa etiam noſtra ſalus referatur vlterius in Dei gloriam) nec tanquam in finem particularem *perfectiorem* ipſa Incarnatione; ſed hominibus quidem ipſius neceſſarium, & perficiendum per ipſam Incarnationem, iuxta dicta à nobis Tomo tertio diſputat. 7. quæſt. 6. punct. 3. vbi explicauimus, quomodo diuinum etiam teſtimonium ordinetur ad finiendas humanas cõtrouerſias, licet hoc ipſum ſit quiddam minus quàm teſtimonium diuinum.

Ex quibus omnibus ſatis intelligi poteſt illud, quod initio aſſerebamus, poſſe quidem pro conuenientia Incarnationis duci rationes bonas ex ijs omnibus rebus, quibus factũ ipſum continetur, ac præcipuis circumſtantijs eius, licet non ita, vt omnes eæ res ſiue circumſtantiæ requiſiuerint, & quaſi *exegerint* iſtud factum; ſed ſola diuina perſona aſſumens. Eò namque modo non niſi ex parte diuinæ perſonæ aſſumentis, conuenientia eiuſmodi probari poteſt; quoniã, vt ſuprà argumentabamur, ſola perſona diuina, eò quòd eſt ſummum bonum, habet proportionem quandam cum hoc facto. Natura verò humana non habet niſi potentiam quandam obedientialem ad illud; cùm planè ſit ſuprà ipſius naturam, ſicut & ſuprà rationem cuiuslibet alterius circumſtantiæ ex dictis.

Quod quamuis ita ſit, tamen non ideo dici poteſt, ex parte naturæ humanæ, vel aliarum circumſtantiarum, fuiſſe hoc Myſteriũ *inconueniens*: quinimmò ea eſt quoque humanæ naturæ ratio & aliarum circumſtantiarum, vt ex ipſis quoque fuerit conueniẽs, loquendo de conuenientia ex natura rei latiùs, ſicut initio declaraui, & probatum eſt hactenus.

Vt enim egregiè notat Caietanus quæſt. 1. artic. 1. aliud eſt, Incarnationis Myſterium ex parte naturæ humanæ, non fuiſſe conueniens illo peculiari modo, quo fuit conueniens ex parte perſonæ aſſumentis: aliud autem, ex parte naturæ humanæ fuiſſe inconueniens: Primum verum eſt, & verè dicitur à ſancto Thoma in illo artic. 1. in ſolutione ſecundi argumenti. Secundum neque verum eſt, neque à S. Thoma dicitur.

PVNCTVM QVINTVM.

An Myſterium Incarnationis fuerit non modò conueniēs, ſed etiam neceſſarium, ſpectando eius finem, ſcilicet redemptionem generis humani ex ſeruitute peccati?

D. Thomas art. 2.

PRINCIPIO minimè eſt dubitandum, quin ſalus & redemptio noſtra fuerit FINIS & fructus Oeconomiæ Dominicæ Incarnationis. Induit enim carnem Verbum diuinum, & ad nos homo factus venit, *vt quæreret & ſaluum faceret, quod perierat,* Lucæ 19. viamq; adeo pararet nobis, qua poſſemus in beatitudinem æternam peruenire.

Quo teſtimonio abundè refutatur inſanus error Petri Abailardi, qui teſte D. Bernar. epi. 190. negauit, *Chriſtum ad hoc in mundum veniſſe, ut homines redimeret ex ſeruitute peccati, & poteſtate Diaboli:* Sicut ſenſit antea quoque quidam Baſus, ut referunt Philaſtrius, & ex illo Alphonſus a Caſtro V. Chriſtus hæreſi 8. Et idem ſenſerunt quidam Pelagiani, vt refert CASSIANVS lib. 1. de Incarnatione, cap. 3. Quod delirium alijs etiam euidentiſſimis Scripturæ teſtimonijs refellitur illic a Sācto Bernardo, & a nobis quoque ex inſtituto confutabitur infrà q. 22. vbi agemus de officio Chriſti Redemptoris, & alijs eius muneribus.

SED cùm certum ſit, Chriſtum veniſſe propter ſalutem & redemptionem noſtram, nonnullæ tamen quæſtiones hoc loco exiſtunt circa præcipuum iſtū finem & fructum Dominicæ Incarnationis (ſcilicet ſalutem noſtram) ex quarum explicatione apparebit, quatenus fuerit vel non fuerit neceſſarium ad eū finem Myſterium incarnationis.

Itaque QVAERITVR PRIMO, an alia uia omnino potuiſſemus ſine Chriſto, & ſine ſatisfactione, quam ille pro peccatis noſtris obtulit, conſequi ſalutem? Et uidetur, nos non aliter potuiſſe ſaluos fieri. PRIMO. Quoniam remittere nobis peccata ſine iuſta cōpenſatione iniuriæ illatæ, fuiſſet iniquum. At nihil iniquè potuit omnino Deus facere. Ergo, &c. Maior probatur. Quoniam iniquè facit iudex, ſi relinquat peccata impunita, citra conuenientem ſatisfactionē. Sed ad Deum tanquam ad mundi Rectorem & Iudicem hominum, pertinebat punire peccata hominum. Ergo, &c.

SECVNDO. Quoniam ita ſenſiſſe videntur aliqui Patres. Vt ATHANASIVS in Oratione ad Maximum Philoſophum, & Fulgentius libro 1. ad Traſimundū ante medium, & Lactantius lib. 4. diuinarum inſtitutionum, capite 24. & 25. & Anſelmus lib. 1. Cur Deus homo, cap. 5.

Sed RESPONDEO nihilominus, potuiſſe nos omnino diuino beneficio ſalutem conſequi, etiam ſine Chriſto: Quæ eſt ſententia certiſſima, & communis omnium Theologorum, quam defendit D. Thomas hic artic. 2. & Alexander Alenſis 3. par. q. 1. ar. 1. membr. 4. & Altiſiodor. lib. 3. tract. 1. cap. 8. & Alber. Magnus in 3. d. 20. art. 1. & alij eadem diſtinctione.

Probatur autem PRIMO. Quoniam Scriptura vbique ita indicat, cùm ſignificat, eum modum, quo liberati ſumus, pertinuiſſe ad *liberam* quandam & *abundantem*, ideoque non prorſus neceſſariam, charitatem Dei. Vt Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in illū, non pereat, ſed habeat uitam æternam.* Et ad Rom. 5. *Cōmedat autem charitatem ſuā Deus in nobis: quoniā cū adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Et ibidem: *Vbi abūdauit delictū, ſuperabundauit gratia.*

A Et ad Epheſ. 2. *Deus autem, qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatē ſuā, qua dilexit nos; & cū eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, &c.*

SECVNDO probatur ex Patribus. Sanctus ATHANASIVS ſerm. 3. contra Arrianos poſt medium: *Poterat,* inquit, *ſine ullo aduentu Chriſti, ſolum modò loqui Deus, & ſoluere maledictionem. Cæterùm ſpectandum eſt iſthic, quid hominibus ſit utile, non quid ſitum ſit in uiribus Dei.*

S. Gregorius NAZIANZENVS Oratione 2. in Paſcha, cùm dixiſſet, Patrem æternum *accepiſſe redemptionis noſtræ precium;* illicò ſubiunxit: *Non quòd eo opus habuerit, verū quia diuina diſpēſatio ita ferebat, etc.*

S. AVGVSTINVS lib. 3. de Trin. ca. 10. *Oſtendamus,*
B inquit, *non alium modum poſſibilem* (liberandi nos) *Deo defuiſſe, cuius poteſtati cuncta æqualiter ſubiacent; ſed ſanandæ noſtræ miſeriæ conuenientiorem alium modum non fuiſſe, neque eſſe potuiſſe.* Et lib. de Agone Chriſtiano, c. 11. *Sunt autem* (inquit) *ſtulti, qui dicunt: Non poterat aliter ſapientia Dei homines liberare, niſi ſuſciperet hominem, & naſceretur ex fœmina, & à peccatoribus omnia illa pateretur? Quibus dicimus: Poterat omnino: Sed ſi aliter faceret, ſimiliter ueſtræ ſtultitiæ diſplicceret.*

S. LEO ſerm. 2. de Natiuitate Chriſti: *Verax namq;* (inquit) *miſericordia Dei, cùm ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa ſuppeterent, hanc potiſſimùm conſulendi uiam elegit, qua ad deſtruendum opus Diaboli non virtute uteretur potentiæ, ſed ratione iuſtitiæ.*

C Sanctus GREGORIVS lib. 20. Moral. cap. 26. De Mediatore Dei & hominum loquēs: *Cùm poſſet,* inquit, *nobis etiam non moriendo ſuccurrere ſub uenire tamen moriendo uoluit.* Et infrà: *An non in diuinitatis ſuæ diuitijs nobis inuiſibilis permanens miris nos potuit uirtutibus ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo foris apparere dignatus eſt pauper Deus.*

TERTIO probatur ratione. Nam quod in hac re ſine contradictione & peruerſitate fieri potuit; omnino potuit fieri per abſolutam Dei potentiam. Sed vt nobis abſque ſatisfactione Chriſti dona gratiæ tribuerentur, remitterenturq; peccata & offenſæ, fieri potuit ſine vlla contradictione & peruerſitate. Ergo,
D &c. Minor probatur. Quoniam ſatisfactio, quæ eſt per Chriſtum exhibita, non eſt de eſſentia donorum gratiæ; neque dona gratiæ ſunt de eſſentia illius ſatisfactionis. Ergo citra implicationem contradictionis potuiſſent dona gratiæ nobis tribui, atque adeo remitti offenſa, non exiſtēte illa Chriſti ſatisfactione. Quòd autem id etiam ſine peruerſitate fieri potuerit, patet: Quia fuiſſet actus meræ miſericordiæ, & liberalitatis diuinę, dimittere offenſam ſine ſatisfactione æquiualente; atq; ita minimè peruersè, ſed bene quoq; id factū fuiſſet, vtpotè ſecūdū eas virtutes.

Ac ſimili argumento (vt hoc obiter annotemus) cōuinci poteſt, non fuiſſe ſimpliciter neceſſarium, ut genus humanum vllo modo liberaretur a peccato (ſcilicet uel per Chriſti ſatisfactionem, uel aliter) ſed po-
E tuiſſe à Deo relinqui in peccato. Nam neque id implicaſſet contradictionem, nec fuiſſet abſurdū Deo; ſiquidem ipſe homo culpa ſua, & libero ſuo arbitrio ſe contaminauit peccato, & eo ipſo meruit deſeri à Deo in peccato, & pro eo puniri. Vnde Sap. 12. *Quis tibi,* inquit, *imputabit ſi perierint, nationes, quas tu feciſti? Non enim eſt alius Deus, quàm tu.*

Neque obſtat, quod aliqui Patres dicūt, fuiſſe neceſſarium liberari hominem à peccato, ne alioqui indecēter & indignè opus Dei maneret imperfectum, & quaſi deforme per culpā Vt S. CYRILLVS Alex. lib. 5. Theſauri, c. 7. & S. ATHANASIVS in Tract. de Incarnatione Verbi, & corporali eius ad nos aduentu, pag. 3. & S. ANSELMVS lib. 1. Cur Deus homo,

mo,cap.4 Intelligenda namque ſunt huiuſmodi Patrum dicta de neceſſitate, non ſimpliciter,ſed *ad eum finem*,vt in opere Dei (ſcilicet in ipſo genere humano) cerneretur peculiaris quidam decor & dignitas decens ſingulariter opificis bonitatem.

Ad Primvm autem argumentum, quo probabatur neceſſariam fuiſſe Chriſti ſatisfactionem, vt humanum genus liberaretur à peccato,neganda eſt Maior,ſumpta vniuerſè.Etenim licitum eſt quandoque ſupremo Iudici(qualis in primis eſt Deus) condonare propter bonas cauſſas pœnam debitam; maximè ſi idem Iudex fuerit perſona offenſa, velitque gratis remittere iniuriam ſibi illatam. Vtroque autem nomine potuiſſet in propoſito noſtro id facere Deus: ſiquidē etiā fuit ſupremus Iudex, & ad illū propriè pertinuit offenſa: iuxta illud Pſ.50. *Tibi ſoli peccaui.*

Ad Secvndvm reſpondeo, eiuſmodi ſententias Patrum intelligi poſſe de neceſſitate non abſoluta,& ſimpliciter;ſed vt res conuenientius fieri, ſicut rectè notat etiam D. Thomas artic.2.& patet ex his, quæ ſupra de conuenientia Incarnationis ſunt explicata. Vel certè loquuntur de neceſſitate quadam *immutabilitatis*,præſuppoſito decreto Dei,qui nō aliter hominem liberare ſtatuit,niſi per Chriſti ſatisfactionē. Quo pacto exponit &admittit Gabriel in 3.diſtinct. 20. quæſt. vnica:diſputationes Anſelmi de hac re,in duobus libris,*Cur Deus homo.* Item poſſunt eiuſmodi Patrum ſententiæ intelligi de neceſſitate ſatisfactionis Chriſti,ad eum quidem finem,ut homo liberaretur, non quomodocunque; ſed ſimul faciendo ſatis iuſtitiæ diuinæ.Sic enim omnino verum eſt,non potuiſſe hominem à peccato liberari,niſi per Chriſtum, vt paulò poſt docebimus.

Secvndo Qvaeritvr, Vtrum etiam per *aliqualem* ſatisfactionem potuiſſemus conſequi ſalutem ſine Chriſto? Et breuiter Respondendvm eſt, potuiſſe: Neque de hoc debet eſſe vlla controuerſia.Ratio eſt.Quoniam ſatisfactio *aliqualis* etiam cenſetur illa, quæ licet æquiualens non ſit, acceptatur tamen liberaliter à perſona offenſa,ad eum finem,ut propter illam uelit condonare iniuriam.Talem autem ſatisfactionem, dubium non eſt,quin pro peccatis humani generis potuiſſet aliquis purus homo exhibere Deo, rectis videlicet aliquibus obſequiis, quæ Deus ad eum finem benignè voluiſſet acceptare.

Tertio Qvaeritvr, An etiam per ſatisfactionem, *æquiualentem* ipſi offenſæ, potuiſſemus ſine Chriſto ſalutem conſequi? Fuerunt enim nonnulli Doctores,qui ſic ſunt opinati. Vt Scotus in 4.d.15. q.1.artic.2.& Gabriel in 3.d.20.quæſt.vnica,artic.2. & Caietanus hic artic.2.ad 2.Quoniam offenſa Dei non habet infinitatem,niſi *ſecundùm quid*, ſcilicet ex parte obiecti,ſeu diuinæ perſonæ infinitæ, cui eſt illata iniuria per peccata: Sed aliquod opus bonū puri hominis,præſertim gratia ornati, potuit ſine Chriſto ſimiliter habere infinitatem quandam bonitatis ex parte obiecti. Ergo per illud potuiſſet fieri Deo ſatisfactio æquiualens. Minor probatur. Quoniam actus charitatis eſt quædam conuerſio in Deum infinitè bonum,eatenusq; habet infinitam quodammodo bonitatem:ſicut peccatum infinitam malitiam,ut eſt auerſio ab eodem infinito Deo.

Nihilominus contraria ſententia eſt communior & verior:quam defendunt Albertus in 3.ſentent. diſtinct.20.art.3.& Bonauentura eadem diſtinct.queſt. 3.& 4.& Durandus eadem diſtinct.q.2.& Capreolus q.1.artic.2.concluſ.1.& Richardus quæſt.4.& diuus Tho.art.2. ad 2.vbi p *purum* hominem, à quo negat reddi potuiſſe æquiualentem ſatisfactionem, hominem intelligit non in puris naturalibus, ut malè Caietanus interpretatur; ſed hominem, qui non idem ſit Deus, etiamſi alioqui eſſet quibuſcunque gratiæ donis ornatus.

Probatur autem hæc ſententia Primo ex Apoſtolo ad Romanos tertio, ubi poſteaquam omnes homines ad ſalutem comparandam, *inutiles* eſſe ex ſententia Pſalm.13. pronunciauit; illicò Chriſti ſatisfactionē nobis commendat, tanquam vnicum planè remedium, quo in liberatione noſtra à peccatis, potuerit ſatisfieri iuſtitiæ diuinæ, offerendo ſcilicet ei munus & precium æquale culpæ. *Quem propoſuit*, inquit, *Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ,propter remiſſionem præcedētium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem* Ivstitiae *eius in hoc tempore.*

Secvndo probatur ex Patribus, vbicunque affirmāt, non potuiſſe homines liberari,niſi per eum,qui ſimul eſſet Deus.Hoc enim neceſſe eſt intelligi de liberatione per *æquiualentem* & cōdignam ſatisfactionem & ſolutionem precij; cùm certum ſit, potuiſſe alioqui per puram creaturam offerri *aliqualem* ſatisfactionem imperfectam.Eius autem generis teſtimonia Patrum ſunt hæc.

Sanctus Irenevs lib.3.cap.22. de hoc Myſterio diſſerens.*Cognoſcat*, inquit, (homo) *ſemetipſum, quoniam mortalis & infirmus eſt; Intelligat autem & Dominum,quoniam in tantum immortalis*(ſecundùm diuinitatem) *& potens eſt, vt & mortali immortalitatem, & temporali æternitatem donet*. Et infrà: *Propter hoc ergo ſignum ſalutis noſtræ,qui ex Virgine Emmanuel ipſe Dominus,quoniā ipſe Dominus erat, qui ſaluabat eos, quia per ſemetipſos non habebant ſaluari: Et propter hoc Paulus ad Roman.7. infirmitatem hominis annuncians, ait:Scio,quoniam non habitat in carne mea bonum,&c. Et iterum: Miſer ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberationem:Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Sanctus Ivstinvs in Expoſitione fidei de vera rectaque Confeſſione: *Filius*,inquit, *qui & Deus eſſet & homo, Adæ peccatum deleuit,&c.ita, vt integerrima vita,quam egit,peccatum obliteraret,&c. Hoc autem ipſo,quòd Deus erat,id, quod diſſolutum, mortuumq; erat, reſtitueret, & mortem funditùs euerteret.* Id igitur ex ſententia Iuſtini,non feciſſet,niſi etiam fuiſſet Deus.

Sanctus Athanasivs in libro de Incarnatione Verbi, eiuſque corporali ad nos aduentu, pagina quarta: *Cuius*, inquit, *opera ad recuperandam iſtam gratiam requirebatur, niſi ſolius Verbi? Eius etiam fuit id, quod corruptibile erat,iterum ad incorruptibilitatem reducere,& pro omnibus,id, quod* Æqvvm, *rationique conſentaneum erat,Patri præſtare.* Et Oratione 2. contra Arrianos, poſt medium: *Si enim Dominus homo factus non fuiſſet, nunquam nos à peccatis vindicati ex mortuis reſurrexiſſemus,&c.*

Sanctus Basilivs in Pſalmum 48.perpendens illud Dauidicum: *Non dabis Deo placationem ſuam* (homo) *& precium Redemptionis animæ*; ita ſubiungit: *Neque igitur fratrem quære in redemptionem; ſed eum, qui excedit naturam tuam. Neque hominem nudum; ſed hominem Deum Ieſum Chriſtum, qui etiam ſolus placationem dare poteſt pro omnibus nobis.*

Sanctus Theoditvs, vnus ex Patribus Concilij Epheſini,in Oratione de Natiuitate Saluatoris, quæ extat Tomo 6.Concilij Epheſini, appendice 5.cap.2. *Naturam*, inquit, *noſtram ſanare volens Deus, non per alios ſalutem noſtrā,ſed per ſemetipſum moliens eſt. Quia omnis creatura deficiebat ad ſalutem noſtram,&c.*

Sāctus Ambrosivs in Pſalmū 48. *Quando*, inquit, *redempturus frater negatur,cū ipſe dixerit* (Pſalm.21.) *Narrabo nomen tuū fratribus meis? Sed non quaſi frater*

nobis, ſed quaſi homo Chriſtus Ieſus, in quo Deus erat; peccata dimiſit. Sic enim ſcriptũ eſt(2. Corinth. 5.) *Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. In illo Chriſto Ieſu, de quo ſolo dictum eſt: Verbum Caro factum eſt, & habitauit in nobis.*

Sanctus AVGVSTINVS in Enchirido capite 108. *Neminem gloriari debere in homine*, inde probat, *Nam neque per ipſum*, inquit, *liberaremur vnum mediatorem Dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum, niſi eſſet & Deus.* Et lib. 1. de cõſenſu Euang. cap. 35. *Opus*, inquit, *erat media Iuſtitia temporali, qua eſſet de imis mixta & ſummis, atque ita ſe neque abrumpens à ſummis, & contemperans imis, ima redderet ſummis. Ideo Chriſtus mediator Dei & hominum dictus eſt.*

Sanctus LEO ſermone primo de Natiuitate: *Talis*, inquit, *Natiuitas, decuit Dei virtutem & Dei ſapientiam Chriſtum, qua nobis & humilitate congrueret, & diuinitate præcelleret. Niſi enim eſſet Deus, non adſerret remedium; niſi eſſet homo verus, non præberet exemplum.*

Sanctus VIGILIVS lib. 5. contra Eutych. poſt medium, *Niſi*, inquit, *talem dederis inter Deum & homines, qui ita ſit medius, vt ex vtroque vtrumque ſit, id eſt, vt & Deus ſit propter diuinitatis; & idem homo ſit, propter humanitatis naturam; humana diuinis quemadmodum reconcilientur, non oſtendis.*

Sanctus FVLGENTIVS in libro de incarnatione & gratia Chriſti, cap. 2. *Redemptionis*, inquit, *humanæ Myſterium, ideo efficaciter peregit Redemptoris admiranda benignitas, quia nec mutabilitatis, nec diminutionis unquam receptrix eſſe potuit diuina maieſtas.* Et paulò poſt: *Atque ita verbum caro factum eſt, vt eſſet vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus.* Et cap. 4. *Nullatenus namque humana natura ad auferendũ peccatum mundi ſufficiens atque idonea fieret, niſi vnione Verbi Dei.* Similia alij.

TERTIO probatur idem ratione. Sic autem formo argumentum: Satisfactio æquiualens offenſę diuinę, habere debuit infinitatem quandam ex triplici capite, ſcilicet ex *obiecto* actus ſiue officij, per quod fieri debuit; & ex dignitate etiam *perſonæ*, à qua fuit exhibendum officium; & denique etiam ex conditione perſonæ, *cui* ſatisfactio facienda fuit, quatenus erat perſona offenſa. Sed nullus homo purus potuit ſatisfactionem offerre his omnibus modis infinitam, Ergo nullus homo purus potuit offerre ſatisfactionem æquiualentem.

Minor per ſe clara eſt. Nam conſtat, nullum purum hominem habere dignitatem infinitam. Maior autem probatur. Quoniam ſimiliter ex triplici capite *offenſa* fuit infinita; ſcilicet ex parte *obiecti*, quatenus peccatum fuit auerſio ab infinito Deo, & ex parte etiam perſonæ *offenſa*; quatenus hæc fuit idem infinitus Deus; & denique ex parte hominis *offendentis* Deum; quod ita probo. Quoniam ut offenſa eſt eò maior, quò eſt offenſa perſonę dignioris; ita etiam eſt eò maior, quò à perſona irrogatur minus digna, ſi hæc comparetur cum perſona, quæ offenditur. Vt v. g. iniuria ſeu offenſa, quam ruſticus aliquis irrogat Principi, cæteris paribus, eſt maior quàm iniuria eidem Principi à Mercatore, uel Nobili aliquo irrogata; eò quòd ruſticus perſona eſt minus digna, comparatus cum Principe, quàm Nobilis aut Mercator. In propoſito autem, homo, qui Deum offendit, infinitis partibus minoris eſt dignitatis, quàm Deus, quem offendit. Ergo iſtiuſmodi offenſa ex parte etiam hominis offendentis habuit quandam (ut dictum eſt) infinitatem. Quò fit, vt niſi à perſona, quæ etiam eſſet Deus, atque adeo dignitatis infinitæ, non potuerit omnino fieri ſatisfactio æquiualens, quæ ſcilicet ſic omnibus illis modis infinita.

Talis autem ſatisfactio prorſus eſt exhibita per Chriſtum Deum & hominem. Nam actiones eius & obſequia Deo exhibita, infinitam dignitatem habuerunt, tum ex parte *obiecti*, cùm ſint exhibita ex charitate ſumma in Deum; Tum etiam ex parte perſonę *offerentis*, cùm hæc fuerit infinita; & quò maior eſt dignitas perſonę exhibentis alteri aliquod obſequiũ ſeu munus, eò maioris id obſequium fit, ut patet; Tũ denique (quod eſt per ſe clarum) ex parte perſonæ, *cui* ea officia ſunt exhibita, ſcilicet ex parte Dei.

Ex quibus patet PRIMO, non modò purum hominem, ſed neque Angelũ, neque vllam omnino Creaturam puram, exiſtentem aut poſſibilem, potuiſſe ſatisfacere æquiualenter. Quoniam contradictionem implicat, ut ſit pura Creatura, & habeat perſonæ dignitatem infinitam, id quod requirebatur.

DEINDE ex his patet RESPONSIO ad argumentum pro contraria opinione. Non enim ex illo ſolùm capite habuit infinitatem offenſa & iniuria, quod eſt irrogata Deo; ſed ex alijs etiam capitibus, ex quibus non potuit habere infinitatem ſatisfactio puri hominis aut vllius puræ Creaturæ, ſicut iam oſtenſum eſt. Quomodo verò iam homo iuſtus per Chriſti gratiam poſſit aut debeat pro ſe vel alijs ſatisfacere, videndum eſt infrà in Tractatu de Pœnitentia.

QVARTO QVAERITVR, An ob eam præcipuè cauſſam filius Dei uenerit in mundum; ut ſcilicet ita perfectè & æquiualenter pro peccatis ſatisfaceret, noſque redimeret? Et eſt ratio quæſtionis, quoniam alia quoq; aduentu ſuo præſtitit. Nã & fuit nobis exemplo, & docuit, & perfecit quodammodo totum uniuerſum, aſſumendo humanam naturam, quæ conſtat ex omni rerum gradu; & deniq; bonitas ac miſericordia Dei per hoc Myſterium maximè patefacta eſt, ut puncto præcedenti declarauimus.

RESPONDEO tamen non eſſe dubitandum, quin illa fuerit præcipua cauſſa. Probatur: Quoniam ita vbique ſignificat Scriptura. Vt Luc. 19. *Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat.* Et 1. ad Tit. 1. *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere.* Itẽ Ioã. 3. ad Rom. 3. ad Galat. 4. & alibi paſſim, hæc certè potiſſimũ cauſſa aſſignat Chriſti aduẽtus.

QVINTO QVAERITVR, An illa *Satisfactio*, qua Chriſtus nos a peccato liberauit, fuerit ſecundùm talem IVSTITIAE RIGOREM, vt citra diuinam promiſſionem liberaliter Chriſto factam, ex ſola dignitate & ualore operum Chriſti debuerit tanquam æquiualens offenſæ, uel etiam tanquam abundans, acceptari a Deo. Et eadem quæſtio eſt de Chriſti *merito*, quo nobis ſcilicet ſalutem promeritus eſt; ſiquidem in operationibus Chriſti coniuncta fuit ratio meriti cum ratione ipſa ſatisfactionis, ut infrà quæſt. 22. declarabimus, cùm diſſeremus de eo Chriſti munere, quo functus eſt ut Redemptor.

Vt autem facilius intelligatur ſenſus huius Quæſtionis, itemque diſcrimen eius à quæſtione alia, quã poſtea proponemus, ſciendum eſt, dupliciter intelligi poſſe, ꝙ aliqua ſatisfactio ſeu compenſatio ſit ſecundùm rigorem *iuſtitiæ*. VNO modo, quia ſit reuera ex ſe æquiualens, uel etiam abundans, & ut talis acceptari debeat; ſaltem ſecundũ has tres cõſiderationes. PRIMO, quia Creditor non poſſit iure exigere *maiorẽ* compenſationẽ illa. SECVNDO, quia neque poſſit exigere compenſationẽ *aliam*, quã illã. TERTIO, quoniã ex hypotheſi & conditionaliter, ſi aliquam compenſationem omnino ſibi fieri vult; tenetur acceptare *illam* æquiualentem ſibi oblatam. Quemadmodum iuxta has tres rationes, ille, qui oblato iuſto precio, emit v. g. pallium, uere cenſetur ſecundùm rigo
rem

rem quendam Iuſtitiæ compenſare pallium: tametſi abſolutè quidem loquendo, qui pallium vendit, non debuerit acceptare pro pallio precium oblatū, quoniam abſolutè licet illi abſtinere ab exercitio commutationis eius ſecundùm iuſtitiam.

Altero modo poteſt aliqua ſatisfactio eſſe ſecundùm iuſtitiæ *rigorem*, ita vt etiam *abſolutè & ſimpliciter* teneatur Creditor ſeu *pars offenſa* illam acceptare ad vſum ſiue exercitium Iuſtitiæ, hoc eſt, ad remittendum iniuriam pro compenſatione tali. Quod tunc quidem accidet, cùm & oblata ſatisfactio fuerit æquiualens, & talis aliqua concurrerit circumſtantia, vel etiam aliquæ, vt appareat quædam deformitas in eo, quòd Creditor, ſeu pars læſa, talem ſatisfactionem non acceptet. Vt v.g. ſi iam Creditor ex pacto promiſit ſe talem ſatisfactionem alioqui ęquiualentem acceptaturum.

Nvnc verò ſolùm quærimus, An Chriſti ſatisfactio & meritum fuerint ſecundùm rigorem Iuſtitiæ Priori modo. An verò poſteriori etiam modo fuerint ſecundùm Iuſtitiæ rigorem, poſtea quæremus. Habet enim id peculiarem difficultatem.

Eſt etiam aduertendum difficultatem huius controuerſiæ ſolum eſſe An ſatisfactio Chriſti habuerit rigorem & proprietatem iuſtitiæ ſecūdum hos duos modos iuſtitiæ iam declaratos; non autem an habuerit quoque iuſtitię rigorem & proprietatem ſecundū modum quendam proprium iuſtitiæ *politicæ* quæ eſt inter ciues, tanquam inter perſonas eiuſdem conditionis, & à ſe independentes, qui modus conſiſtit non ſolum in æqualitate rerum quæ vltro citroque compenſantur, ſed etiam in exæquatione omni modo ipſarum perſonarum per eiuſmodi compenſationem rerum iuxta dicta a nobis Tomo 3. d. 5. quæſt. 1. p. 2. Non eſt, inquam, hic controuerſia de hoc iuſtitiæ modo: Nam ſatis conſtat Chriſtum vt hominem, qui ſatisfecit & Deum cui ſatisfactum eſt, non eſſe eiuſdē conditionis: itaque iuſtitia inter illos non poteſt eſſe niſi diſſimilis iuſtitiæ illi politicæ. Nec tamen erit propterea imperfectior, ſed ſuo modo perfectior, ſi habeat illos duos alios prædictos modos Iuſtitię fundatos inſtrictiore obligatione cuiuſmodi eſt obligatio *diuina* vt poſtea patebit. Nunc veniamus ad quæſtionem propoſitam.

Sunt autē de ea quæſtione duę ſententiæ. Nam quidam negant, Chriſti ſatisfactionem fuiſſe ſecundùm Iuſtitię rigorem priori illo modo, id eſt, *ex ſe æquiualentem* citra liberalem Dei acceptationem & promiſſionem. Vt Scotus in 3. d. 19. q. vnica. & d. 20. q. vnica. Durandus ead. d. 20. q. 2. Gabriel in 3. diſt. 19. q. vnica. & d. 20. quæſtione vnica, in quibus locis hanc opinionem videtur ſupponere ex ſententia Scoti. Item ex recentioribus Ioannes Medina in Codice de Pœnitentia, Tractatu 3. de Satisfactione, quæſt. 1.

Alij verò prorſus affirmant, ſatisfactionem Chriſti fuiſſe ſecundùm rigorem illum Iuſtitiæ, tanquam *ex ſe* non modò æquiualentem; ſed etiam *ſuperabundantem*. Vt D. Thomas hic artic. 2. ad 2. & quæſt. 48. art. 2. & q. 29. de Veritate art. 7. & lib. 4. contra Gentes, cap. 54. & 55. & in 3. diſt. 20. q. 1. Et ibi etiam Bonauentura q. 3. & 5. Et Richardus q. 4. & Capreolus quæſt. vnica. ar. 2. concluſ. 2. & 3. & Marſilius in 3. qu æſt. 12. artic. 2. & Paludanus in 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 1. & Altiſiodorenſis lib. 3. tract. 3. cap. 8. & Alexander Hallenſis. 3. p. q. 17. membr. 3. artic. 2. & mēbr. 5. artic. 2. & communiter recentiores, ac nominatim Driedo in lib. de captiuitate & redemptione generis humani, tract. 2. cap. 2. & Sotus lib. 3. de natura & gratia, capite 6. & Vega lib. 7. in Concil. Trident. capite 8. & 9. Quorum ſententia vt communior &

A longè uerior, à nobis omnino eligenda eſt.

Probatur Primo ex multis Scripturæ diuinæ locis, quę ad quatuor genera reuocari poſſunt. Primvm eſt eorum, in quibus abſolutè dicitur genus humanum per Chriſtū fuiſſe *redemptum & emptum*. Ea enim vis redemptionis & emptionis eſt, ut ſcilicet fiat per aliquid æquiualens. Pſalm. 106. *Dicant, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici*. Et ad Roman. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu*. Et 1. Corinth. 7. *Precio empti eſtis*. Et 2. Petri 1. *Eum qui emit eos, Dominum negant*. Et Apocal. 14. *Qui empti ſunt de terra*.

B Secvndvm genus eſt eorum locorum, in quibus idipſum cum quadam etiam *Emphaſi & exaggeratione* affirmatur. Vt Pſal. 129. *Copioſa apud eū redemptio*. Quò & alluditur Sap. 7. vbi propterea dicitur Sapientia incarnata *infinitus eſſe theſaurus hominum*. Item ad Rom. 5. *Non ſicut delictum, ita & donum*: Et *Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia*. Vt alia multa prætercam, quibus in eo loco ex inſtituto Apoſtolus amplificat hanc rem. Item 1. Petr. 1. *Non corruptibilib. auro vel argēto redempti eſtis, &c. Sed pretioſo sāguine, quaſi agni immaculati Chriſti*. Et ad Colo. 2. *Delens chirographum, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud Cruci*. Sicut ſolet nimirum fieri, quādo penitus eſt debitum aliquod diſſolutum. Item ad Hebræ. 9. *Vna oblatione*, inquit, *con-*

C *ſummauit in æternum ſanctificatos*. Quaſi diceret: Vna ſatis fuit propter ſummam dignitatem hoſtiæ. Accedit, quod Lucę 9. Moyſes & Helias in transfiguratione locuti eſſe dicuntur cum Chriſto *de exceſſu, quem completurus erat in Hieruſalem*, id eſt, quemadmodum ſuperabundanter etiam redempturus erat genus humanum, cùm vna gutta ſanguinis cumulatè quoque ſuffeciſſet, propter perſonę dignitatem, vt poſtea dicemus. Denique quod Iob cap. 6. dixit: *Vtinam appenderentur peccata mea, & calamitas, quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret*: Hoc, inquam, communiter ſancti Patres in perſona Redēptoris noſtri, dictum eſſe intelligunt, qui ſuperabūdantiſſimè ſatisfecerit pro humani generis peccatis,

D quę *ſua* vocat, quoniam pro illis ſatisfacere debuit, poſtquam illa mandato Patris in ſe recepit. Rectè enim D. Avgvstinvs Enarratione 2. in Pſal. 21. exponens illud: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum: Quomodo*, inquit, *dicit: Delictorū meorum, niſi quia pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit, vt iuſtitiam ſuam noſtram iuſtitiam faceret?*

Tertivm genus eſt eorum locorum, in quibus ſignificatur, redemptionem hanc a Chriſto planè peractam eſſe ſecundùm formam & modum *iuſtiſſimi iudicij*. Vt Ioann. 12. *Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur forâs*. Et Pſal. 34. *Exurge, & intende iudicio meo*. Et Pſal 97. *Reuelauit iuſtitiā ſuam*. In quam ſententiam Apoſtolus etiam de Chri-

E ſto Rom. 3. ſcripſit: *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, in remiſſionem præcedentium delictorum*.

Qvartvm genus eſt eorum locorum, in quibus indicatur, peractam eſſe Redemptionem noſtram cum *violentia* quadam & *triumpho* de Diabolo, in cuius poteſtate eramus. Vt Matth. 12. vbi Dominus ſe cum *forti* comparauit, qui *prius alligauerit fortem, & tunc domū illius diripiet*. Et Ioan. 12. *Nunc princeps huius mundi eijcietur forâs*. Et ad Coloſſen. 2. *Expolians principatus & poteſtates traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemetipſo*. Certè hæc violentia & triumphus rigorem Iuſtitiæ indicant in ſatisfactione Chriſti citra liberalem acceptationem.

SECVNDO probatur eadem ſententia ex auctoritate ſedis Apoſtolicæ in Extrauaganti *Vnigenitus*, de pęnitentijs & remiſſionibus. Vbi Clemens VI. diſertè affirmauit, *vnam guttam Chriſti ſanguis propter vnionem cum diuino Verbo ſuffeciſſe pro redemptione totius generis humani*. Neque enim rectè hic reſpondet Medina, vnam guttam ſuffeciſſe, quoniam per opus aliquod minus potuiſſet Chriſtus nos redimere, accedente liberali Dei promiſſione ſeu acceptatione. Si enim ita interpretari licet, ſimiliter dici poſſet, opus aliquod puri etiam hominis non valdè excellẽs ſufficere potuiſſe ſine vnione cũ Verbo pro redẽptione totius generis humani; quoniam interpoſita quidẽ liberali Dei promiſſione & acceptatione, purus etiã homo potuiſſet per opus aliquod non admodũ excellens ſatisfacere. Quis verò non videt, voluiſſe Põtificem in illo loco maius aliquid de gutta Chriſti ſanguinis prędicare?

Conſentit autem pulchrè cum eiuſmodi ſententia ſummi Pontificis præclara illa oratio diui Gregorij NAZIANZENI in Oratio. 2. de Paſchate, verſus finem, qui hunc in modum ſcripſit: *Quanquam plurima miracula tunc, cùm Chriſtus moreretur, extiterunt; nullum tamen cum ſalutis meæ miraculo cõferendum eſt, in quo exiguæ cruoris guttæ orbem uniuerſum inſtaurarunt, atque idem, quod lactico agulum, hominibus præſtiterunt, id unum nos coniungentes & conſtringentes.*

TERTIO probatur ex ſanctis Patribus, qui & ipſi conuenienter Scripturæ Teſtimonijs antea allatis, omnino ſenſerunt, ſatisfactionem a Chriſto oblatam pro nobis, fuiſſe ex ſe æquiualentem & ſuperabundantem, & per modum Iuſtitiæ.

Sanctus DIONYSIVS Areopagita cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, non longè à fine: *Diuina*, inquit, *bonitatis infinita clemẽtia, &c. noſtrorũ omniũ particeps ſine peccato ueraciter facta, &c. ſuorũ bonorũ participes declarauit, aduerſariæ poteſtatis imperio, quod aduerſũ nos erat, profligato; nõ uiribus ueluti præualens, ſed iuxta nobis traditum myſticè in eloquiũ, in* IVDICIO *&* IVSTITIA.

Sanctus IRENAEVS lib. 3. cap. 20. de Verbo Dei filio hominis facto, loquens: *Erat*, inquit, *homo pro Patribus certans, & per obedientiã inobedientiã* PERSOLVENS. *Alligauit enim fortem, & ſoluit infirmos, & ſalutem donauit plaſmati ſuo, deſtruens peccatum, etc. Si enim homo non uiciſſet inimicum hominis, non* IVSTE *uictus eſſet inimicus*. Eſt igitur iuſtè victus

Sanctus Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catech. 13. IESVS, inquit, SEIPSVM *tradens in* PRECIVM, *nunquid irã Dei cõtra homines non diſſoluet?* Et infrà: *Saluauit enim orbem, quoniã non erat ſimplex homo, qui paſſus eſt, ſed Deus incarnatus & obedientiæ certans certamen*. Obtulit ergo precium ex ſe æquiualens, & non ſolùm ex diuina acceptatione; ſiquidem eo modo etiã potuiſſet ſatisfacere ſimplex homo.

Sanctus Cyrillus ALEXANDRINVS lib. 11. in Ioãnem, expendens illud Chriſti. Ioan. 18. *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire*: *Seipſo*, inquit, *tradito, iuſſit, ut illos abire ſineret. Vnum enim mori oportuit, ſufficientem pro uita omnium redemptionem.*

Sanctus BASILIVS in Pſalm. 48. *Quid*, inquit, *poteſt homo inuenire tantum, ut det pro redemptione animæ ſuæ? Sed inuẽtum eſt vnum omnibus comparandum, quod datum eſt in precium animarum noſtrarum, nimirum ſanctus & precioſus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti; quẽ pro nobis omnibus effudit. Quapropter etiam magno precio empti ſumus.*

Sanctus ATHANASIVS in libro de Incarnatione Verbi, eiusque corporali ad nos aduẽtu: *Mortem*, inquit, *pro omnibus inferri neceſſum erat* (ex decreto nimirum Dei) *vt quod ab omnibus debitum erat, lueretur. Quamobrem Verbum corpus ſibi ſumpſit, quod mori poterat, illudque vt ſuum pro omnibus obtulit: ut ita pro omnibus, omnibus ipſe corpore coniunctus, mortem patiens, compeſceret eum, qui habebat mortis imperium, hoc eſt, Diabolum, & liberaret illos, quotquot formidine mortis ſeruituti erant obnoxij.*

Sanctus Gregorius NAZIANZENVS Oratione ſecunda in Paſcha: *Perſpicuum*, inquit, *eſt, Patrem preciũ accepiſſe; non tamen quòd petierit* (quaſi abſolutè neceſſarium) *aut eo opus habuerit: Verùm quia diuina diſpenſatio ita ferebat, & quia per humanitatem à Deo aſſumptam homini ſanctitatem afferri oportebat; atque ut Tyranno per* VIM *ſuperato* (id eſt, per iuris præcellentiã, ſicut interpretatur NICETAS) *nos liberaret.*

Sanctus Gregorius NYSSENVS in Oratione catechet. cap. 23. de Chriſto loquens: *Voluiſſe*, inquit, *dare ſalutem, eſt teſtimonium bonitatis. Quod autem tanquã ex contractu fecit redemptionem eius, qui tenebatur dominatu dæmonis, oſtendit iuſtitiam.*

Item S. HILARIVS (ut ad Latinos ueniamus) Can. 14. in Matth. *Solus*, inquit, *paſſurus pro omnibus, omniũ peccata* SOLVEBAT: *nec ſocium admittit, quidquid uniuerſitati præſtatur ab uno.*

Sanctus AMBROSIVS lib. 5. de Sacramentis, cap. 4. *Debitor factus Diaboli: Cautionem tuam tenebat inimicus: Sed eam Dominus crucifixit, & eam proprio cruore deleuit; Abſtulit debitum tuum, reddidit libertatem.*

Sanctus HIERONYMVS in caput 63. Iſaię, circa illud; *Torcular calcaui ſolus*. *Neque enim*, inquit, *Angelus aut Archangelus, &c. pro nobis paſſus eſt & conculcauit aduerſarias fortitudines atque cõtriuit, niſi ille, qui loquitur in Pſalmo: Saluum me fac Domine, quoniam defecit Sanctus*; qui ſcilicet id ſimiliter præſtare poſſit per condignam & iuſtam ſatisfactionem.

Sanctus AVGVSTINVS lib. 3. de Trinitate, cap. 14. *Pergit*, inquit, *ad paſſionem, ut pro debitoribus nobis, quod ipſe non debeat.* EXOLVERET. *Nunquid iſto iure æquiſſimo Diabolus uinceretur, ſi potentia Chriſtus cũ illo agere nõ iuſtitia ualuiſſet? Sed poſt poſuit, quod potuit, ut prius ageret, quod oportuit.* Vide etiam in Enchiridio, c. 49.

Sanctus GREGORIVS lib. 17 Moral. cap. 16. circa illud Iob 26. *Prudentia eius percuſſit ſuperbum Dominus noſter*, inquit, *pro nobis mortem ſoluit indebitam, ut nobis mors debita non noceret. Bene itaq; dictũ eſt. Prudentia eius percuſſit ſuperbum: quia antiquus hoſtis per exceſſum præſumptionis ſuæ eum etiam perdidit, quem iniquæ perſuaſionis lege poſſedit: & dũ audacter eũ, in quo nihil ſibi competebat, appetijt,* IVRE *illum, quem quaſi iuſtè tenebat, amiſit. Prudentia itaq; nõ uirtute, percuſſus eſt, etc.*

Sãctus LEO ſerm. 12. de Paſſione Domini: *Effuſio*, inquit, *ſanguinis iuſti pro iniuſtis tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad precium, ut ſi uniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica uincula retinerent.* Similia alij.

QVARTO probatur ratione. Fuit enim ſatisfactio ſeu compenſatio pro iniuria à Chriſto oblata, non tã ſolùm ex ſe æqualis, ſed etiam abundans: id eſt, eiuſmodi, quam Deus non modò tanti, ſed etiam pluris debuerit facere, ad placationem, condonationemq; iniuriæ, quàm omnium peccata, ad indignationem & offenſam.

Quod inprimis ex Scripturarum & Patrum auctoritatibus contra Durandum, & alios, ſuprà adductis probatur. Deinde etiam ex infinita ſimpliciter dignitate perſonę Chriſti, à qua illę demùm operationes, quibus meruit & ſatisfecit, proficiſcebantur, tanquam a ſuppoſito ipſius humanitatis.

Hinc enim operationes illæ, ſicut D. Thomas & alij plures Doctores veriſſimè ratiocinãtur, acceperũt dignitatem quandã INFINITAM, nõ quidẽ *Phyſicè* ac

ſecun-

ſecundùm rem ipſam (quod fruſtrà, & ſine aduerſario Scotus & alij negarunt) ſed *moraliter*, hoc eſt, ſecundùm rectã æſtimationem rationis. Cuius ratio eſt. Quoniam officium aliquod ab vno in alterum collatum, eò dignius eſt, pluriſq; debet æſtimari quò perſona conferens id officium, eſt eminentior & dignior. Ita fit, vt ſi perſona (ſicut contingit in propoſito) ſit ſimpliciter infinitæ dignitatis; infinitatem quandam moralem inde accipiant eiuſmodi perſonæ officia.

Conſequenter, licet in hominum peccatis concedamus ineſſe quandam malitiam moraliter infinitam, quatenus Deum, cuius eſt infinita dignitas, offenderunt: tamen æqualem, imò abundantem compenſationem hanc Chriſti fuiſſe, ſentire debemus. Primùm enim maior *coniunctior*, vt ita dicam, habitudo eſt illa, quæ inter operationes & operationum principium, hoc eſt, perſonam operantem, cernitur, quàm quæ eſt inter peccata, & dignitatem Dei offenſam. Vnde apparet, multò maiorem fuiſſe dignitatem, vel (vt dicam) magis operationes Chriſti contraxiſſe dignitatẽ ex Chriſti ſuppoſito diuino & infinito, quàm peccata malitiã ex perſona diuina offenſa.

Deinde minima Chriſti operatio, eo ipſo quòd infiniti ſimpliciter valoris (ſecundùm æſtimationẽ, vt probatum eſt) fuit; ad ſatisfaciendum pro infinities etiam infinitis peccatis valuit. Neque enim aliquid cogitari poteſt, ad quod non valeat, in aliquo genere, ea res; quæ in eodem ipſo genere eſt valoris ſimpliciter infiniti. Itaque vel hoc etiam nomine ſatisfactio Chriſti eſt abundans, quòd tot ac tam præſtantibus operationibus exhibita eſt, cùm minima illarum ſatis fuiſſet. Porrò Theologi, qui ſatisfactionem Chriſti INFINITAM eſſe aſſerunt (vt diximus) ſunt diuus Thomas hic articulo ſecundo ad ſecundũ, Alexander Hallenſis, Bonauentura, Richardus, Capreolus, locis ſuprà citatis, & alij.

Neque eſt difficile reſpondere ad argumenta ſententiæ contrariæ. Præcipua ſunt hæc. PRIMVM. Satisfactio, quæ nititur gratia, & beneficio Creditoris, non eſt ſecundùm iuſtitiæ rigorem. Talis fuit ſatisfactio Chriſti. Ergo minimè fuit ſecundùm iuſtitiæ rigorem. Minor probatur. Quoniam Chriſti operationes valorem ſuum acceperunt ex gratia vnionis, atque etiã ex gratia habituali, quas certè gratias Deus (cui quaſi creditori ſatisfaciendum in hoc negotio erat) contulit gratis in CHRISTVM hominem.

RESPONDEO ad argumentum, diſtinguendam eſſe Maiorem. Nam ſi ſatisfactio gratia creditoris indiget, vt *acceptetur*; verum eſt, non eſſe eam tunc ſecundùm rigorem iuſtitiæ. Si autem gratia tantùm creditoris antecedẽte nititur, qua ſcilicet debitori initio donatum idest, per quod poſtea, vt per rem ſuam quandam, ſatisfacit; non idcircò deſinit eſſe ſatisfactio ſecundùm iuſtitiæ rigorem.

Vt ſi quis v.g. primùm dono accepiſſet à Petro centum aureos, quibus poſtea pro re, quæ centũ aureos valeret, eidem Petro ſatisfaceret. Aut ſi quis (ꝙ eſt exemplum Vegæ lib. 7. ſuper ſeſſ. 6. Concil. Trident. cap. 9.) ex magna dote, quam liberaliter cũ vxore accepiſſet, adiuuaretur, vt ſuo ſocero poſtea, in aliquo negotio, redderet compenſationem æqualem. In his & ſimilibus exemplis, nihil illa prima & antecedens gratia creditores obſtaret, quò minus ſatisfactio eſſet ſecundùm rigorẽ iuſtitiæ. Quare neque obſtat illud, quod ſimiliter obijcitur in noſtro ꝓpoſito.

Quòd ſi quis contendat, etiam tunc, cùm aliqua gratia creditoris omnino antecedit, ſatisfactionẽ ſecundùm iuſtitiæ rigorem dici nõ poſſe, quæſtio erit de nomine. Nam quod ad rem attinet, ſatis nobis eſt,

A id minimè obſtare, quò minùs ſatisfactio ſit ſecundũ iuſtitiæ rigorẽ illis modis, quos antea explicauimus, de quibus eſt in hac re controuerſia: ſic videlicet, vt nec maiorẽ, neque aliã cõpenſationem exigere poſſis, & hanc debeas admittere, ſi vllam habere velis.

SECVNDVM argumentum. Quicquid Chriſtus geſſit, id totum Deo debebat gratitudinis ergò pro beneficijs diuinitus acceptis. Ergò cùm ſatisfactio ijs rebus fieri debeat, quæ non ſint pro rei alterius compenſatione debitæ, minimè debuit Deus illa Chriſti officia ad compenſationem quoque offenſæ acceptare, ſecundùm iuſtitiæ rigorem. Id autem probatur. Quoniam vt nihil de alijs donis dicamus, gratia certè vnionis, qua Chriſtus homo fuit affectus donum
B erat infinitum, pro quo nihil non debebat Chriſtus rependere.

RESPONDENDVM eſt id negando, quod ſumitur. Non enim Chriſtus tam multa debuit agere, & pati ſolius cauſſa gratitudinis, ſed alijs gratiarum actionibus fuiſſet Deus contentus. Maximè cùm in compenſandis ex gratitudine beneficijs, non rerum ipſarum vltrò citroque communicatarum, ſed mutuæ beneuolentiæ & affectus vtrinque, habeatur potiſſimum ratio.

Deinde ſi maximè, quidquid Chriſtus geſſit & paſſus eſt, debuiſſet DEO gratitudinis ergo: tamen potuiſſet nihilominus ſimul ſecundũ iuſtitiæ rigorem pro compenſatione iniuriæ ſatisfacere per illud idẽ.
C Nam fuerunt, vt antè probatum eſt, illius actiones valoris ad ſatisfaciendum ſimpliciter infiniti. Quod autem ſimpliciter infinitum eſt, in aliquo genere, ad nihil non ſufficit, in eodem genere.

Ex quo intelligi debet, multò etiam minus nobis obſtare, quòd potuit certè DEVS à Chriſto nomine gratitudinis id totum exigere, quod ille fecit. Nam, ſine obſtitiſſet quidem, quod CHRISTVS totum illud gratitudinis ergo deberet; multò minus obſtiterit, quòd debere potuerit, ſi Deus exegiſſet. Et abſolutè in quibuſcunque negotijs, falſum eſt, non poſſe iuſtè per id ſatisfieri, quod potuiſſet creditor titulo ſolius gratitudinis exigere, vt exemplis ex rebus humanis ductis, oſtendi poteſt. Nã quis neget eue-
D nire frequenter, vt cum eo contractum aliquem ciuilem in eas, à quo magnis es beneficijs affectus? Et tamen huic etiam iuſtè ſatisfacies, ſi eiuſmodi ſummam ex contractu debitam reddideris, quam ille alioqui gratitudinis nomine rectè potuiſſet a te expetere.

TERTIVM argumentum. Satisfactio, niſi ſit æqualis, non eſt ſecundùm iuſtitię rigorem. At Chriſti ſatisfactio non fuit æqualis offenſæ. Ergo non fuit ſecundùm iuſtitiæ rigorem. Minor probatur. Quoniã peccatum, præterquam quòd offenderat infinitatẽ ex alia duplici parte; nec tamẽ ex aliqua earum parte videtur fuiſſe aliquid ęquale in ſatisfactione Chriſti. Nã PRIMVM, quantũ in ipſo fuit, potuit peccatum interimere Deũ, ſiue, vt Medina loquitur, fuit *deſtru-*
E *ctiuum* Dei, ſi Deus fuiſſet interitùs capax. Quia potuit illi inferre triſtitiam, & conſequenter priuare ſumma ſua fœlicitate, atque adeo etiã ſuo eſſe, quippe quod non diſtinguitur a Dei fęlicitate atq; beatitudine. DEINDE, pœna, quæ peccatis iure conſtituta eſt, quandã etiam habet infinitatem: tum quia priuationem beatitudinis, atque adeo ſummi boni continet: tum quia ſecũdùm afflictionem etiam ſenſus, eſt duratione infinita, vtpotè æterna. Iam verò Chriſtus ſatisfactione ac merito ſuo, nequaquã potuit, quod in ipſo fuit, Deum inſtaurare, ſeu reparare quoad Eſſe, ſi ex triſtitia propter peccatum contracta iã ille interijſſet. Neque enim aliquid officij ſuis Chriſtus afferre Deo potuit præter lætitiam & gaudium:

Quam ad rem neceſſe eſt Deum alioqui extitiſſe. Sed neque etiam ſuſtinuit pro peccatoribus pœnam tam magnam, quàm debebatur peccati. Certum enim eſſe videtur, pœnam damnatorum, quæ peccatis debetur, ſuperare longè acerbitatem paſſionis Chriſti: præſertim ſi omnium damnatorum pœnas coniunctim conſideremus.

Respondeo, negandam eſſe Minorem. Probationem autem eius Minoris dico multis eſſe implicatã vitijs. Primum vitium eſt, quòd nimis tenuiter illa ratione colligitur, in peccato eſſe malitiam infinitam. Quam enim longè petitum eſt hoc: Potuit peccatũ contriſtare Deum, ſi is triſtitiæ particeps eſſet: ideo etiam priuare beatitudine: ideo etiam priuare natura & Eſſe, ſi interire poſſet? Hæ ſpeculationes, vbi de iniuriç quantitate fit æſtimatio, nihil aut parum admodum ualent. Nam quis concedat, minutiſſimum peccatum veniale habere quoque illo nomine malitiam infinitam? Et tamen dicam ſimiliter, illud aliquantulum certè poſſe contriſtare Deũ, ſi js triſtari poſſet: ideo etiam priuare ſumma beatitudine, cum qua ne minima quidem ſtare poteſt triſtitia: ideo ẽt priuare natura & Eſſe, quod eſt ea ipſa beatitudo.

Secundum vitium illius probationis eſt; quod non animaduertit Medina, ſatis eſſe valorem illum ſimpliciter infinitum, quem vel ex ſola dignitate perſonæ Chriſti, ſatisfactio hæc habuit, ut malitia peccati, quantumcunque ex uarijs capitibus infinita, ſufficienter compenſetur.

Tertium vitium eſt, quod neque ſatis eſt cogitatũ ab illo auctore, qua ratione actiones Chriſti tantum boni afferre Deo ipſæ poſſent, quantum detrimenti peccatum ex eo, quod ſecundùm illam ſpeculationẽ poſſet interimere Deum. Dicam enim, illas, quod in ipſis eſt, id poſſe, ſi non reſtaurando ipſum Eſſe diuinum, at ſeruãdo illud certè, & obſtando, ne vllo modo propter peccatũ Deus triſtaretur, ſi triſtari alioqui poſſet; & ideo etiam ne priuaretur beatitudine; & ideo etiam ne interiret. Quomodo? Quia per ſe gaudium infinitum afferunt Deo, cũ quo nulla poſſit eſſe propter vllam cauſſam triſtitia.

Quod verò ad *pœnam*, quç peccatis debebatur, attinet, licet illa, quam Chriſtus ſuſtinuit, non fuerit *Phyſicè* (nec enim id requiritur) æqualis pœnis damnatorum; fuit tamen æqualis, immò abundans *moraliter*, propter infinitam dignitatem perſonæ patientis. Id eſt, tanti debuit æſtimari Chriſti paſſio à Deo, ut propter illam debuerit velle remittere pęnam illam alteram peccatis conſtitutam. Quemadmodum & apud homines ſæpenumero circumſtantiæ morales ſatisfactionis faciunt, ut compenſatio oblata debeat ſecundùm iuſtitiam acceptari tanquam ęqualis moraliter, licet non ſit par Phyſice ſecundũ rẽ ipſam.

Quç conſideratio ſatis profectò docet, quàm fuerit illa non modo impia & blaſphema, ſed etiam ſuperuacanea commentatio *Infernalium* (ut ueriſſimè nominant) Sectariorum, qui noſtra memoria finxerunt, Chriſtũ *Gehennæ etiam pœnas omnes*, quod horribile eſt dictu, *dirôſque in anima cruciatus damnati ac perditi hominis fuiſſe expertum*, ut prò nobis æqualiter ſatisfaceret. Ita enim expreſsè loquitur & blaſphemat Caluinus lib.2.inſti. cap.16.Sect.10.

Quid opus erat Chriſtum pati Gehennæ pœnas, cùm ex alia parte ualor Chriſti mortis immenſus ad ſatisfaciendum fuerit? Quanquam concedit quidem D.Thom.3.p.q.52.arti.1.& 4.& ibi quoque Caietanus, deſcenſum illum animæ Chriſti ad inferos quãdam per ſe fuiſſe pœnam, quam ille prò nobis luerit. At pœnas omnes, dirôſque cruciatus damnati hominis Chriſtum pertuliſſe, quis vnquam præter damnatum illum ac perditum Caluinum, eiuſque ſimiles magiſtros infernales cogitare eſt auſus?

A

Quartum argumentum. Satisfactio nequit fieri per ipſa bona creditoris, tametſi poſſit fieri per aliquid, quod ex illius bonis exiſtat. At actiones humanæ Chriſti omnino fuerunt etiam Dei creditoris. Ergo minimè potuit ſatisfacere Deo per illas. Probatur Minor. Quia fuerunt creaturæ quædã & effectus etiam Dei, qui eſt Dominus uniuerſalis earum rerum omnium, quas facit.

Respondeo, fuiſſe quidem ipſas Chriſti operationes etiam Dei, titulo illo generali creationis: vt ſcilicet ſunt res quædam: cæterùm peculiari quadam alia ratione factæ ſunt Dei per Chriſti oblationem, ſcilicet B vt ijs poſſet gaudere tanquam ſibi propriè, obſequij & honoris cauſſa, humano arbitrio oblatis. Qua ſanè ratione, niſi ſic ipſi oblatæ forent, non potuiſſet ijs uti. Itaque debuit illas operationes, propter ſummã ipſarũ dignitatem, ad eiuſmodi peculiare dominium acceptare, atq; adeo iniuriã pro ijs condonare.

Quare ſi quis vrgeat illius argumenti formam, diſtingui Maior debet. Nam ſi aliquid omnibus modis alioqui eſſet ipſius creditoris, id eſt, ſecundùm omnẽ rationem, quæ in re conſiderari poteſt; nõ poſſet per id illi ſecundùm iuſtitiam ſatisfieri: ſin autem poteſt prętereà aliqua ratione peculiari fieri eius, nihil tũc obſtat, quo minus per id poſſit illi ſatisfieri ab eo, cuius alioquin res etiã eſt. Atque ita fit in propoſito.

C Quintum argumentum. Chriſtus orauit etiam æternũ ſuũ Patrẽ, pro ſalute noſtra. Ergo nulla obligatione Pater aſtrictus fuit, ut nobis ſalutẽ cõferret.

Respondeo, non eſſe bonam hanc Conſequentiam. Orauit enim, nõ ut precibus ſuppleret aliquid, quod uirtuti ſatisfactionis deeſſet; ſed quia ex pacto & ordinatione diuina, una ex operationibus, quibus Chriſtus obligaret Deũ ad conferendam nobis ſalutem, debuit eſſe oratio pro ſalute noſtra Nam, *Poſtula*, (inquit Pſalmo ſecundo) *à me: & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ:* Id autem debuit Chriſtus poſtulare, ut ſcilicet *gentes nomini Chriſtiano copulentur, atque ita à morte redimantur & poſſideantur a Deo*, inquit præclarè diuus D Auguſtinus Enarratione in Pſalm. 2. Neque uerò id eſt de ratione orationis, ut quod petis, non tibi tribui debeat; ſed ut petas a ſuperiore, &c.

Sextum argumentum. Inter patrem & filium, Dominum & ſeruũ non eſt proprie iuſtitia, ut ex philoſofo docuimus Tom.3.diſp.5.q.1.p.2.idq; ꝓpterea quod filius eſt aliquid Patris, & ſeruus Domini. Ergo pari ratione non erit propriè & rigoroſè iuſtitia inter Chriſtum, ut hominem, qui ſatisfecit, & Deum cui ſatisfactum eſt; quandoquidẽ Chriſtus ut homo eſt aliquid Dei, tum ut filius tũ ut ſeruus iuxta ea, quæ trademus infra q.20.& q.23.

Respondeo, per hoc argumentũ. Solum probari id quod initio Conceſſimus, nempe ſatisfactionem E Chriſti non habuiſſe proprietatem & rigorem iuſtitiæ *politicæ* prout per hanc ipſi etiam inter quos eſt giuſtitia omni modo exequantur. Habuit tamen nihilominus Chriſti ſatisfactio modum & proprietatẽ & rigorem iuſtitiæ Cuiuſdam perfectioris, quatenus compenſatio offenſæ per eam oblata ita fuit æquiualens & ſuperabundans, ut tanquam talis debuerit a Deo acceptari ex obligatione nõ qualicunque, ſed *diuina*, quæ eſt obligatio multo arctior, quã obligatio iuſtitiæ politicæ inter coæquales ciues: Siquidẽ Deus nullo modo poteſt aliter facere, quã debet, ſcilicet nec benè nec malè, cum id repugnet eius naturæ. Homo autẽ poteſt (ſaltem male) aliter facere quã debet: ac proinde Dei obligatio multo ſtrictior

eſt, ut

eſt, ut etiam Tomo 2. diſpu. 8. q. 6. p. 3. ſub finem explicaui, & attigi quoq; Tomo 3. diſp. 5. q. 1. p. 2.

Reliqua ARGVMENTA minoris ſunt momenti. Vt quod argumentantur, non opus fuiſſet morte Chriſti & paſſione, ſi antecedentes operationes erant ualoris infiniti. Item operationes illas fuiſſe creatas, ac proinde non infiniti valoris. RESPONDETVR, opus nihilominus fuiſſe morte & paſſione ex pacto diuino, atque adeo ex Chriſti etiam volũtate, qui noluit antecedentes operationes ad finem noſtræ redemptionis referre, niſi coniunctim, cum inſequente morte, vt infrà q. 22. p. 1. à nobis declarabitur. Quod autẽ dicunt, operationes illas fuiſſe creatas: probant quidem ita non fuiſſe creatas Phyſicè infinitas; fuerunt tamen infinitæ moraliter, id eſt, ſecundùm æſtimationem, ut ſuprà dictum eſt. Maneat itaque, Chriſti ſatisfactionem ita fuiſſe ſecũdùm iuſtitiæ rigorem, ut ex ſe fuerit æquiualens, nec iure potuerit vel alia, vel maior exigi pro offenſa.

SVPEREST autem nunc QVINTA Quæſtio, An ea Satisfactio ita etiam fuerit ſecundùm Iuſtitiæ rigorem, vt *abſolutè* quoque debuerit illam Deus acceptare, nec repudiare ipſam potuerit? Nam Andreas Vega lib. 7. in Concil. Trident. capite nono, & nonnulli alij non exiſtimant. Etenim vt Satisfactionem & meritum Chriſti fuiſſe ſecundùm iuſtitiæ rigorem, contra Durandum, Scotum, & alios defendamus, parum uel nihil intereſſe putant, utrum Deus abſolutè etiã debuerit omnino compenſationem à Chriſto oblatam acceptare.

Nam ſatis eſſe dicunt, ſi citra promiſſionem liberaliter Chriſto factam, ob ſolam meritorum & ſatiſfactionis Chriſti æqualitatem, vel potius abundantiam, eatenus debuerit Deus compenſationem hanc acceptare, vt non potuerit certè iure exigere vel aliam, vel maiorem. Quæ eſt nominatim ſententia Andreæ Vegæ loco citato.

Ego verò, licet intelligam non niſi in hoc ſenſu potiſſimũ a pleriſque Doctoribus, præſertim antiquis, defendi, meritum, & ſatiſfactionem Chriſti fuiſſe ſecundùm Iuſtitiæ rigorem: quo pacto etiam id negauit Durandus & alij: tamen longè magis aliorum Doctorum in hac re ſentẽtiam probo, qui exiſtimarunt, eatenus etiam meritum & ſatiſfactionem Chriſti fuiſſe ſecundùm iuſtitiæ rigorem, quatenus *abſolutè* quoque debuerit Deus compẽſationẽ ſibi oblatam per Chriſtũ admittere. Ita enim & dignitas meriti atque ſatiſfactionis Chriſti illuſtratur, & ea re intelligitur, plus illi debere nos propter beneficiũ Redemptionis. Ita nominatim ſentit Bonauentura in tertio diſtin. 20. q. 5. & Dominicus Sotus in quarto, d. 19. q. 1. art. 2. vbi expreſsè ſcribit, fuiſſe omnino impoſſibile, vt quod Chriſtus pro ſatiſfactione offerret, Pater æternus non acceptaret.

PROBO autem ſententiam hanc in hunc modum: Compenſationem pro remittenda iniuria oblatam, tunc aliquis, etiam abſolutè, acceptare ſecundùm iuſtitiam tenetur, cùm eiuſmodi ſunt vndequaque circumſtantiæ, vt alienum prorſus à recta ratione appareat, compenſationem talem reſpuere, abſtinereque adeo ab illo exercitio iuſtitiæ, quo pro compẽſatione videlicet remittatur iniuria. Sed in propoſito huiuſmodi prorſus circumſtantiæ vndequaq; fuerunt. Debuit igitur Deus etiam abſolutè acceptare ex iuſtitia compenſationem à Chriſto oblatam.

Maior veriſſima eſt. Hic enim vnicus & certiſſimus modus eſt obligationem naturalem cognoſcendi in quarumcunque materia uirtutum: ſi videlicet ſecus facere, rectæ rationis iudicio ſit deforme. Neque intereſt, ex quo genere ſint eæ circũſtantiæ, ob A quas in materia iuſtitiæ, aut alterius cuiuslibet virtutis ſit hoc rectæ rationis iudicium.

Intelligendum eſt enim, obligationẽ iuſtitiæ, aut cuiuſque alterius virtutis, non a genere ſeu conditione cauſſarum, ex quibus illa oritur, talem nominari: Sed a ratione propria eius actus, ad quem faciendũ (propter quaſcunque demum cauſſas ſeu circũſtantias) aſtringit, quẽque adeo reſpicit uelut ſuũ quoddam obiectum. Quæ annotatio eò pertinet, ne quis fortè falsò arbitretur, non probari in propoſito obligationem iuſtitiæ, ſi ad eam rem afferantur quoque circumſtantiæ, quæ ad aliarum etiam virtutum materiam ſpectare videantur.

Minor item oſtenditur. Quoniam ſi uel ad ipſam B *compenſationem* oblatam, uel ad illum, *qui* compenſationem obtulit, vel ad illos, *pro quibus* oblata eſt, vel ad ipſum Deum, *cui* oblata eſt, reſpiciamus, planè uidetur futurum fuiſſe quiddam deforme & abhorrens a Dei natura atque bonitate, ut Deus compenſationem Chriſti non acceptaret. Fuit enim primùm *compenſatio* non tantùm ęqualis, ſed etiam abundans, ut antea probauimus.

Item conditio perſonę *offerentis* compenſationẽ illam, quatenus eadem fuit & homo & Deus, magnã vim habuit quoque, ut acceptari debuerit. Nã quòd homo fuerit, ea ratione plurimum ad eam rem mouere debuit, quoniam factum ſic eſt, ut ipſi homines quodammodo compenſationem illam & preciũ pro C ſui redemptione obtulerint; nempe, per vnum aliquem ſui generis. Eſt autem neſcio quo pacto maior tũc acceptandi ratio, cùm ipſi, qui debent, offerunt ſatiſfactionem, & iniuriam ſibi condonari precãtur. Vt uerò ille idem homo offerẽs, Deus etiam fuit, indignum ſanè fuiſſet compenſationem ab illo (etiam per voluntatem humanam, de qua iam loquimur) oblatam reſpuere. Quam circumſtantiam indicaſſe nobis & vrſiſſe maximè uidetur D. Paulus ad Hebræos, cap. 5. cùm inquit; *Exauditum eſſe Chriſtũ pro ſua reuerentia.* Quaſi diceret; Fieri non poterat, ut cũ talis eſſet, ac tantus, non exaudiretur.

Porro hominum, *pro quibus* compenſatio eſt oblata, conditio fuit calamitoſiſsima. Quod maximè etiã D ad acceptationẽ commouere debuit. Denique Deus, *cui* compenſatio oblata eſt, is etiam erat, qui ut finẽ ſibi in hominum creatione propoſitum, ad effectum perduceret, nihil poterat conuenientius facere, quã ſi oblatam compenſationem acceptaret, neque perderet, & abijceret, quos plaſmauerat.

Hæc autem omnia & ſimilia, quæ cogitari ad hãc rem poſſunt, ſi diligenter ſimul omnia (nam ſingula per ſe ad abſolutam quidem obligationem non valent) expendantur; uerum prorſus uidetur eſſe illud, quod aſſumpſimus in Minori noſtræ rationis; ſcilicet, deforme quiddam, & a diuina bonitate abhorrens futurum fuiſſe, ſi Deus, cum natura ſua alioqui beneficientiſsimus ſit, Chriſti cõpenſationẽ non acceptaſſet. Firma eſt igitur illius etiam rationis Concluſio. E

Argumenta uerò, quibus contraria ſententia confirmari poteſt, non ſunt difficilia ad refutandum. Potiſsima ſunt duo. PRIMVM. Axioma Theologorum eſt, id totum liberè Deum facere, quod facit (vti loquũtur) *ad Extra*: id eſt, quid quid ab eo geritur erga creaturas. At in eo genere, illud etiã ſine dubio fuit, quod Chriſti ſatiſfactionẽ pro nobis acceptauit. Potuit igitur non acceptare, ſiquidem acceptauit liberè. Quod ſi id potuit; Non ergo ex obligatione Iuſtitiæ neceſſariò tenebatur abſolutè acceptare, ut ante poſitum eſt.

RESPONDENDVM eſt, Deum *ad Extra* omnia quidem facere liberè, ſi abſolutè intelligas; at quędam

tamen eius generis facere neceſſariò *ex hypotheſi*. Potuit abſolutè non ſic mundum diligere, vt nobis Chriſtum donaret: atque etiam obſtare certè, quò minus pro nobis ille ſatisfactionem offerret. Conſequenter etiam abſolutè potuit nullam eiuſmodi ſatisfactionem acceptare, cùm nulla videlicet oblata fuiſſet. At poſtquam Chriſtum ille nobis donauit, & hic pro nobis ſatisfecit; neceſſariò ex eiuſmodi hypotheſi acceptare ſatisfactionem Chriſti debuit. Qua obligatione? Ea nimirum arctiſſima, quæ conditione naturæ, atque bonitatis illius continetur, à qua (vt ante ex varijs circumſtantijs probatum eſt) fuiſſet omnino, ſecundùm rectæ rationis iudicium, res abhorrens, ſatisfactionem illam ad remiſſionem iniuriæ ex iuſtitia, non admittere. Quemadmodum: Etſi retributio vitæ æternæ ſecundùm iuſtitiam, pro piorũ meritis, actio quædam ſit Dei *ad Extra*; neceſſaria tamen eſt Deo ex hypotheſi, poſtquam videlicet ſe facturum promiſit, & gratiam hominibus donauit; vnde exiſtit valor meritorum.

Secvndvm argumentũ. Quod Chriſtus vt Deus, non debuit ſecundùm iuſtitiam acceptare, id quidẽ neque Pater æternus, aut Spiritus sãctus, atque adeo neque ſimpliciter Sanctiſſima Trinitas acceptare debuit. Sed meritum & ſatisſactionem Chriſti hominis, non debuit Verbum diuinum, id eſt, Chriſtus, vt Deus, acceptare ſecundùm iuſtitiam. Ergo nec ſanctiſſima Trinitas.

Maior eſt manifeſta. Quoniam Chriſti, vt Deus eſt, eadem prorſus eſt voluntas, quæ Patris & Spiritus ſancti. Et illi ſimiliter vt Patri & Spiritui ſancto ſatisfieri debuit: quandoquidem tota Sanctiſſima Trinitas fuit ſimiliter offenſa.

Minor probatur dupliciter. *Primò*, Quoniam iuſtitia, vt inquit Philoſophus 5. Ethic. eſt unius *erga alterum*. Ergo cùm non potuerit Chriſtus exercere iuſtitiam, acceptando ſatisfactionem, & meritum à ſeipſo oblatum (eadem ſiquidem perſona eſt, quatenus Deus & homo) non debuit vtique ſecundùm iuſtitiam acceptare. *Secundò*. Quia valor illius ſatisfactionis & meriti extitit ex infinitate pſonę Chriſti. Ergo non debuit ſecundùm iuſtitiam ipſe acceptare. Siquidem creditor minimè acceptare debet ſatisfactionem oblatam ex bonis ſuis proprijs.

Respondeo ad argumentum, negandam eſſe Minorem. Ad probationem eius *primam* dico, iuſtitiam eſſe erga *alterum*, ſiue ſecundùm ſuppoſitum, ſiue ſecundùm naturam. Neque verò hoc negare voluit Philoſophus: tametſi cùm non cognoſceret ipſe, poſſe in vnico ſuppoſito eſſe alteram, & alteram naturã completam; de *altero* cùm id doceret, cogitauit quidẽ non niſi ſecundùm ſuppoſitum. Cæterùm vt ſine differentia ſuppoſitorum poteſt intelligi & conſiſtere alia & alia res ſecũdùm naturam: ita etiam exæquatio rei & rei, & conſequenter etiã ratio iuſtitiæ, quæ in eiuſmodi exæquatione propriè verſatur.

Ad *ſecundam* probationẽ quod attinet, nego Conſequentiam. Aliud enim eſt, ſatisfactionem valorem habere, tanquam ex radice quadam, ex bonis creditoris: Aliud eam fieri ijs ipſis creditoris bonis. Primum non obſtat, quò minus poſſit eiuſmodi eſſe ſatisfactio, quæ ſecundùm iuſtitiam debeat acceptari, modò res ipſa, per quam ſatisfactio fit, & valor eius, verè ſit ipſius debitoris. Vt ſi verbi gratia dono aut precio accepiſſes a Petro non vineam, ſed fructus vineæ: poſſes illis ipſis fructibus eidem Petro, ſi a te poſtea velit eos emere, iuſtè pro precio tibi ab eo exhibitio ſatisfacere: tametſi valor eiuſmodi fructuum exiſteret ex vinea, quæ eſſet Petri. Simili ergo ratione in propoſito: Quia operationes humanæ Chriſti Domini, verè fuerunt Chriſti; quatenus in ſe ſuſciperat debitum humani generis, ſcilicet quatenus fuit homo: potuit per illas ſecundum iuſtitiam ſatisfacere ſibijpſi, vt Deo, licet illarum valor exiſteret ex infinitate diuinæ ſuæ pſonæ. Quinimmo etiam hic valor extitit item eo ipſo ex eſſentia diuina, quæ eſt communis tribus perſonis (neq; enim reipſa infinitas diuinæ perſonæ conſiſtit ſine perfectione & entitate eſſentiæ diuinæ) & tamen ob eandem rationem, iam aſſignatam, nihil hoc obſtat, quo minus valore illarum actionũ ſatisfecerit Chriſtus Patri & Spiritui ſancto, quorum eſt etiam communis illa eſſentia.

PVNCTVM SEXTVM.

Fueritnè Myſterium Incarnationis præcipuè inſtitutum ad tollendum peccatum Originale; vel potius ad tollendum peccatum Actuale.

D. Thomas art. 4.

Cvm duplex ſit genus peccati, ſcilicet Actualis & Originalis, nemo Catholicorũ eſt, qui non fateatur, ad vtriuſque generis peccatum delendũ veniſſe Dei filium. De omnibus namque peccatis loquitur Apoſtolus, cùm ait ad Epheſ. 2. *Cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto.* Et vt ait Ioannes: *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Quod ipſum luculenter aſſerit ex Orthodoxa Eccleſiæ ſententia D. Avgvstinvs in Enchiridio cap. 40. collationem inſtituens inter Adamum & Chriſtum, his verbis: *Ille*, inquit, *vnus vnum peccatum miſit in mundum: iſte verò vnus non ſolùm vnum illud; ſed cuncta ſimul abſtulit, quæ addita inuenit. Vnde dicit Apoſtolus: Non ſicut per vnum peccantem, ita eſt & donum.*

Nec minus diſertè hoc idem tradit hic diuus Thomas, cum ita ait: *Certum eſt, Chriſtum veniſſe in hunc Mundum, non ſolùm ad delendum illud peccatum, quod traductum eſt originaliter in poſteros; ſed etiam ad deletionem omnium peccatorum, quæ poſtmodum ſuperaddita ſunt; non quòd omnia deleantur (quod eſt, propter defectum hominum, qui Chriſto non inhærent, ſecundùm illud Ioan. 3. Venit lux in Mũdum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) ſed quia ipſe exhibuit, quod ſufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem.* Item: *Tantum*, inquit, *bonum fuit, quod Chriſtus volũtariè paſſus eſt, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum Deus placatus eſt ſuper omni offenſa generis humani.* Et clariſſimè infrà q. 49. art. 5. vbi inquit: *Per paſſionem autem Chriſti liberati ſumus, non ſolùm à peccato cõmuni totius humanæ naturæ, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, ipſo ſoluente precium pro nobis: ſed etiam a peccatis proprijs ſingulorum, qui communicant eius paſſioni per fidem, & charitatem, & fidei Sacramenta.*

Quæ volui ex D. Thoma ad verbum referre, vt clarius redarguerem impudentem quandam Sectariorum calumniam. Aiunt enim iſti, ac nominatim Herbrandus Lutheranus, in libro contra noſtrum quendam Tractatum de Sacrificio Miſſæ, cap. 2. negari à D. Thoma, quòd Chriſtus ſatisfecerit in cruce pro peccatis Actualibus. Cum tamen clariſſimè conſtet de contraria eius ſententia ex verbis eius à me recitatis. Neque iſtorum calumniæ ſuffragantur aliæ quædã verba D. Thomæ, quæ adferunt ex Opuſculo eius (ſi tamen eſt eius) de Sacramẽto Altaris ca. 1. vbi dicit: *Secunda cauſſa inſtitutionis, eſt ſacrificium Altaris, con-*

ris, contra quandam quotidianam delictorum noſtrorum rapinam, vt ſicut corpus Domini ſemel oblatum eſt in cruce, pro debito originali: ſic offeratur iugiter pro noſtris quotidianis delictis in altari.

Non enim his uerbis ſignificat, Chriſti corpus nõ fuiſſe in cruce oblatum pro actualibus etiam peccatis; ſed hoc intereſſe inter peccatum originale, & alia actualia, quòd pro illo, quia non ſæpius ab eodem homine admittitur, ſed ſemel abolitum nunquam redit, ſemel tãtùm Chriſtus ſe obtulit, nempe in cruce; non item alias in altari: Pro peccatis autem actualibus, quia ſæpius ab uno & eodem committuntur, ſæpius ſe offert, nimirum non tantùm in cruce (hoc enim ſactum etiam eſſe nunquam D. Thomas negat) ſed etiam quotidie in altari. Idque, non quia Sacrificium crucis non fuerit per ſe ſufficiens, ad delenda omnia peccata etiam actualia, quantumcunque quis in ea reincidat: ſed quia placuit diuinæ ſapientiæ, ut ſicut ipſa repetuntur, ita etiam eorũ remiſſio, adeoq; ſacrificij crucis fructus, per repetitam oblationem eiuſdem Chriſti in altari applicaretur: ſicut fusè in libro noſtro de Sacrificio Miſſæ probauimus.

Vnde in eodem illo Opuſculo de Sacramento Altaris, & eodem cap. 1. apertè indicat diuus Thomas, Chriſtũ pro actualibus etiam peccatis eſſe paſſum. Facit enim Chriſtum Dominum cũ homine loquentem his verbis: *Aperi mihi, id eſt, ſuſcipe me in mentem, in memoriam, et in dilectionem; quia caput meum plenum eſt rore, id eſt, miſericordia ad dimittendum peccata, & cincinni mei, id eſt humanitas, guttis noctium, id eſt, effuſione ſudoris, lachrymarum, & ſanguine paſſionum ad redimendam hæreditatem tuam pro ſatisfactione* PECCATORVM TVORVM *impignoratam*. Item ibi declarans illud Dauidis Pſalm. 68. *Quæ non rapui, tunc exoluebam: Quando ſcilicet*, inquit, *pro* DEBITIS OMNIVM *ſufficiẽs Sacrificium in cruce offerebam*. Docet quoque ibidem ex Gloſſa: *Corpus adaptatum Chriſto fuiſſe, quod pro* OMNI REDEMPTIONE *valeat offerri*.

Sed cùm conſtet, ad tollendum vtrumq; peccati genus, ſcilicet Originale & Actuale, Chriſtum ueniſſe; videndum nunc eſt, ad quodnam *præcipuè* tollendum venerit, id quod in hoc Puncto quærimus. Quã quæſtionem hunc in modum explico. Sicut diuerſa ratione aliud peccatum ex iſtis grauius eſt alio: ita diuerſa quoque ratione dici poteſt, Chriſtum ueniſſe potius, ut ſatisfaceret pro uno, quam pro alio. Nã Actuale peccatum, ſicut D. Thomas hic notat, maius eſt *intenſiuè*; vtpote magis uoluntarium. Contra uerò maius eſt Originale *extenſiuè*, quoniam per rationẽ ſuam inficit totum genus humanum; ſiquidem generatione ipſa traducitur. Actuale verò peccatum licet ab omnibus hominibus ordinariè (ſecluſo priuilegio) admittatur: tamen id non prouenit ex illius ratione per ſe; ſed ex accidenti, quia ſcilicet homines iuſtitia originali deſtituti, obnoxij ſunt redditi peccatis actualibus. Atque ita ſi cogitetur prauitas peccati *extenſiuè*, præcipuè Chriſtus uenit, ut deleret peccatum Originale: Si autem *intenſiuè*, præcipuè venit, ut deleret Actuale.

Quòd ſi abſolutè & ſimpliciter quæratur, propter utrum potius peccatum Chriſtus aduenerit, Nõ malè reſpondet Caietanus ex D. Thomæ ſententia in illo artic. 4. ueniſſe præcipuè propter Originale. Quoniam ex ratione ſua illud nocet toti communitati, ut dictum eſt. Sicut autem bonum, quod eſt per ſe communius, abſolutè & ſimpliciter anteponi debet. ita etiam quærendum potius eſt remediũ mali, quod eſt per ſe commune.

Hinc in textu Græco, & in Latinis aliquibus exẽplaribus Ioan. 1. legitur: *Agnus Dei, qui tollit peccatũ*

A (*ἁμαρτίαν*) *mundi*. Quo loco *peccati* nomine abſolutè poſito; intelligitur in Gloſſa ordinaria peccatum Originale. Atque ita etiam in Singulari (peccatum) legunt IRENAEVS lib. 3. cap. 11. & Origenes homil. 10. in Numer. & alij.

Quò fit, ut etiam ſi nulla alia peccata fuiſſent futura præter Originale; tamen propter illud Chriſtus ueniſſet: ſiquidem propter illud venit principalius.

Si tamen, contrà etiam, abſque Originali fuiſſent futura peccata mortalia, quibus omnes homines, vel penè omnes, obſtringerentur, ob illa quoque Chriſtus ueniſſet: ſiquidem ob illa ſimiliter haberet locũ cauſſa principalis aduentus primò & quaſi per ſe intenta, ſcilicet ut genus humanum, alienatũ a Deo, B reconciliaretur & ſaluaretur (ut patebit ex ijs, quæ trademus p. ſequenti) licet non cauſſa principalis ſecundariò intenta, ſcilicet ut tolleretur Originale, quatenus tale.

PVNCTVM SEPTIMVM.

An etiam, ſi homo non peccaſſet, fuerit futurum Myſterium Incarnationis, atque adeo Chriſtus venturus.

D. Thomas art. 3.

C DE Quæſtione hac celebri non conuenit inter Theologos Scholaſticos. Quidam enim affirmant; quidam negant. Neutri tamen ſatis apertè explicant, quonam ſenſu id affirment, au negent. Etenim Quæſtio hæc dupliciter tractari poteſt. PRIMO; vt Quæſtio ſit, An ex vi eius ipſius decreti diuini, quo Myſterium Incarnationis ab æterno præordinatum ſeu prædeſtinatum eſt, fuerit Chriſtus venturus, peccato etiam non incidente; quia ſcilicet Chriſtus eo decreto diuino præordinatus fuerit, non ſolùm ad eum finem, ut redimeret homines à peccato, ſed ſimul ob aliquem alium finem independentem à peccato, propter quem etiam non incidente peccato aduenisset. Cui Quæſtioni adhuc ſupereſt locus, non obſtante eo, quod ſuprà p. 5. definiuimus, ſcilicet D Chriſtum *principaliter* ueniſſe propter peccatum. Nã poteſt cogitari, quòd tum propter peccatum, tum propter alium finem ita Chriſtus venerit, ut tamen poſita præuiſione peccati, præcipuè propter illud venerit, etiamſi abſque illo quoq; fuiſſet venturus propter alium illum finem à peccato independentem.

SECVNDO poteſt hæc Quæſtio ita tractari, ut Quæſtio ſit, An peccato etiam non incidente, fuiſſet Chriſtus uenturus, ex vi ſaltem alterius cuiuſdam decreti, quod tunc Deus ab æterno habuiſſet circa Incarnationem Chriſti, ut ſcilicet ea nihilominus fieret ob aliquem alium finem à peccato independentem: licet iam de facto propter nullum talem finem in præuiſione diuina à peccato independentem præ- E ordinata ſit, ſed propter peccatum & cauſſas cum peccato connexas, vt propter docendos & deducendos homines, in peccatum lapſos, ad beatam vitam, uerbo, & exemplo, &c.

Et in PRIORI quidem ſenſu Quæſtio hæc maiorem habet difficultatem & cõtrouerſiam apud Theologos, ut videbimus, & ſic potiſſimùm ab illis tractatur. Neque eſt inutilis illius explicatio, ſiquidem valet ad accuratius intelligendum modum, quo de facto fuit diuinitus ordinatum & prædeſtinatum Incarnationis Myſterium.

In POSTERIORI autem ſenſu, nullam ferè vtilitatem hæc Quæſtio habet, neque aliquid ſatis probabiliter in alterutram eius partem ſtatui poteſt. Nam

quid

quid refert ad cognoſcendã rationẽ modũque huius Myſterij, prout de facto præordinatum atque executioni mandatum fuit, determinare, an ob alias etiã cauſſas prçordinatum fuiſſet, ceſſantibus iis, ob quas iam fuit inſtitutum? Vel quis mortalium, prudenti atq; probabili cogitatione id aſſequi poteſt?

Itaque de Quæſtione hac in hoc quidem poſteriori ſenſu omnino mihi probatur iudicium D. Thomæ Lectione 4. in caput 1. Epiſtolæ 1. ad Timotheũ, quod ille expreſſit his verbis: *Hæc quæſtio*, inquit, *non eſt magnæ authoritatis, quia Deus ordinauit facienda, ſecundùm quod res ipſæ faciendæ erant, & neſcimus, quid ordinaſſet, ſi non præſciuiſſet peccatum*. Hæc ille.

Sed vt dixi, in Priori ferè ſenſu tractatur hæc Quæſtio a Theologis: Niſi quod Gabriel iuxta poſteriorem Quæſtionis ſenſum, in 3. d. 2. q. vnica, dub. 3. inſinuat, poſſe defendi probabiliter, quòd peccato etiam non incidente, fuiſſet Chriſtus venturus ex vi alterius cuiuſdam decreti diuini, quo Deus tunc id præordinaſſet ob alias cauſſas. Alij autem Doctores imprimis ferè diſputant de hac Quæſtione in ſenſu priori: quamuis quis eius partem negatiuam tuentur, in utroque Quæſtionis ſenſu abſolutè negant, Chriſtum fuiſſe venturum, non incidente peccato.

Sunt igitur de Quæſtione hac duæ cõtrariæ Theologorum ſententiæ, præſertim ut dixi, in Priori ſenſu. Nam Alexander Hallenſis 3. p q. 2. memb. 13. & Albertus Magnus in 3. ſent. d. 20. art. 4 & Scotus in 3. d. 7. q. 3. & diſt. 19. q. vnica, & Catarinus in Tractatu de eximia Prædeſtinatione Chriſti, & alij quidam recentiores affirmant, Chriſtum, peccato etiam non incidente, uenturum fuiſſe; aliter tamen, ſcilicet in carne impaſſibili. Atque eadem fuit ſententia Ruperti Abbatis Tuicienſis, lib. 3. de Trinitate cap 20. & lib. 13. de gloria & honore filij hominis, non longè a fine.

Qui verò id negant, plures ſunt. Ex quibus eſt D. Thomas hic art. 3. D. Bonauentura in 3. diſt. 1. art. 2. q. 1. Thomas de Argentina ead. d. q. 1 art. 4. Carthuſianus ibid. q. 2 Marſilius in 3. q. 1. artic. 3. (vbi tandẽ ait, ſibi magis placere hanc ſententiam) Capreolus in 3. d. 1. q unica, concluſ. 1. Caietanus hic quæſt. 1. art. 3. Ferrarienſis lib. contra Gent. cap. 55. & alij multi. Vtrique verò pluribus hinc inde argumentis pro ſententia propria ſic diſputant, ut ſentiãt nihilominus contrariam ſententiam eſſe probabilem. Quin etiã aliqui Doctores utramque ſentẽtiam defendũt problematicè. Vt Gabriel in 3. d. 2. quæſt. vnica, artic. 3. dub. 3. & Richardus ibi art. 2. q 4. quamuis addit, poſteriorem ſententiam D. Thomæ *eſſe magis conformem auctoritatibus Sanctorum*.

Mihi verò de re hac non ſatis alioqui comperta, longè probabilior & ſapientior videtur Posterior ſententia D. Thomæ, & aliorum, qui omnino negãt, peccato non incidente, fuiſſe Chriſtum uenturum. Vt autem hæc ſententia plenè à nobis confirmetur, duo ſunt probanda. Primo, peccato nõ incidente, non fuiſſe Chriſtum uẽturum ex vi illius diuini decreti, quo iam de facto fuit ab æterno præordinatũ ſeu prædeſtinatum Myſterium Incarnationis: in quo ſenſu potiſſimùm procedit hæc Quæſtio, ut initio notauimus. Secvndo, nec poſſe ſatis prudenter & probabiliter affirmari, quòd veniſſet tunc Chriſtus ex vi alterius diuini decreti, quod tum ab æterno factum fuiſſet: Id quod probato primo, facilè deinde probabitur; ac tunc demùm reſpondebimus ad argumẽta potiſſima pro ſententia contraria.

Primvm igitur illud poteſt Primo probari ex ſcriptura. Ex qua quidem tale argumentũ ducit D. Thomas hic: Ea, inquit, quæ ex ſola diuina voluntate

A proueniunt, ſupra omne debitum creaturæ, nobis innoteſcere non poſſunt, niſi quatenus in Scriptura ſacra traduntur, per quam diuina voluntas nobis innoteſcit. At in Scriptura ſacra vbique Incarnationis ratio ex peccato aſſignatur. Ergo conuenientius dicitur opus Incarnationis ſic ad remediũ peccati ordinatum eſſe, ut peccato non exiſtente, Incarnatio non fuiſſet, tametſi potuiſſet per potentiã Dei eſſe.

Hæc verò ratio, ſi non alia forma proponatur, videri poſſet non ſatis firma. Dicet enim aliquis *primò*, Maiorem eſſe falſam. Non enim ex Scriptura tãtùm, ſed etiam ex traditione Eccleſiaſtica conſtare poſſe de Dei voluntate. Quòd ſi reſpondeatur (id ꝙ eſt uerum) minimè traditionem Eccleſiaſticam a D.
B Thoma ibi eſſe excluſam; ſed comprehenſam potius tacitè ſub Scripturæ uocabulo, hoc ipſo, quod per Scripturam ſacram nobis illa commendatur: Nihilominus obijci poterit *ſecundò*, falſam eſſe, alio nomine, eandem illam Maiorem. Etſi enim certò prorſus & infallibiliter de diuina uoluntate cognoſcere non poſſimus in rebus ſupernaturalibus, niſi per Scripturam, aut per Eccleſiaſticam traditionem; poſſumus tamen ratione alia quoque & coniecturis, cognoſcere de ea, ſaltem probabiliter; magis aut minus, pro momento veriſimilium argumentorũ, quibus in hac re nitantur contrariæ ſententiæ Theologorum.

Ideo aliter & validius (ad mentẽ quoque D. Thomæ) formo argumentum ex Scriptvra iſto modo;
C Cùm Scriptura ſacra in tam multis locis ſignificat, cauſſam finalem aduentus filij Dei, uel *ſolam*, vel *præcipuam* fuiſſe peccati remediũ; *propriè* intelligi a nobis debet. Sed nõ intelligetur *propriè* in eiuſmodi locis, niſi ſentiamus, filium Dei non alias fuiſſe uenturum ex vi decreti diuini, quo illius aduẽtus fuit prçordinatus. Ergo ita ſentiendum eſt.

Maior probatur tripliciter. Primo ex communi regula intelligendæ Scripturæ, quam diuus Auguſtinus lib. 3 de doctrina Chriſtiana, & paſſim alij Patres commendant; ut ſcilicet planè & imprimis *propriè* intelligantur Scripturæ dicta, cùm nullum inde conſequens abſurdum obſtiterit. Nullum autem in propoſito obſtat.

D Secvndo probatur eadem Maior ex Emphaſi, cum qua in pleriſque eiuſmodi Scripturæ locis aſſignatur pro cauſſa finali Chriſti aduẽtus, remedium peccati: ut planè appareat, ea loca tùm de ſola uel præcipua cauſſa eius aduentus, tum maximè *propriè* debere intelligi. Huius generis loca sũt hæc; Iſaiç 52. *Dicit Dominus: Iugiter tota die nomen meum blaſphematur: Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipſe, qui loquebar, Ecce adſum*; nempe propter peccata. Et Lucæ 19. *Venit enim filius hominis quærere & ſaluum facere, quod perierat*. Et Ioan. 3. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* Et Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam ha-*
E *beant, & abundantius habeant*. Et ad Roman. 3. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem, &c. propter remiſſionem præcedentium delictorum*. Et ad Galat. 4. *Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus*. Et 1. ad Timoth. 1. *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quòd Chriſtus* Iesvs *venit in hunc mundũ peccatores ſaluos facere* Et 1. Io. 3. *In hoc apparuit filius Dei ut diſſoluat opera diaboli*. Et 1. Ioan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum vnigenitũ miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum*. Et rurſus: *In hoc*, inquit, *eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum; ſed quoniam ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem*

tionem pro peccatis noſtris. In his certè, & ſimilibus locis non videtur dubitandum, quin (vt ſumpſimus in Maiore noſtræ argumentationis) remedium peccati ita aſſignetur pro ſola uel præcipua cauſſa finali Chriſti aduentus, vt omnino oporteat hæc loca propriè intelligi. Sicut etiam in Symbolo fidei Nicæno, cùm de Chriſto dicitur: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cœlis, &c.*

TERTIO probatur eadem Maior argumentationis noſtræ ex eo, quòd tantùm hanc, & nõ aliã cauſſam finalem Chriſti aduentus Scriptura aſſignat, atque adeo *propriè omnino*. Quanquã iſtam ipſam cauſſam varijs quidem modis & nominibus ſignificat. Vt quòd venerit ad ſaluandum nos, ad docendum, ad monſtrandam viam, ad prælucendum exemplo, &c. Sed peccatoribus redemptis. Ea enim cauſſa (ſcilicet Redemptio a peccatis) tanquam fundamentum præſupponitur, vbicũque in Scriptura redditur ratio aliqua Chriſti aduentus. Vera eſt igitur noſtræ argumentationis Maior.

Minor autem nunc probanda eſt; ſcilicet, niſi ſentiamus, Chriſtum remoto peccato, non fuiſſe venturum, minimè poſſe Scripturam *propriè* intelligi in prædictis locis. Id autem, ſi ponamus, & colligi ex prædictis locis Scripturæ, *ſolum* peccati remediũ fuiſſe cauſſam finalem aduentus Chriſti; facilè probatur ex ratione ꝓpria cauſſæ finalis, & ſimul ex eo, quòd Deus rectiſſimè decernit & agit, quæcunque agit. Nam quod ob aliquid ſolum, tanquam propter cauſſam finalem, rectè decernitur & fit; id ceſſante tali cauſſa finali, minimè fit ex vi eius decreti; ſiquidem fieret tunc ex vi quidem talis decreti ocioſè & temerè, atque adeo non rectè, vt pote nullum ob finem, ceſſante nimirum, eo quod ſolùm propoſitum erat, tanquam talis actionis finis. Itaq; ſi Deus propter ſolum remedium peccati rectiſſimè decreuerit, vt Incarnatio fieret; cõſequens eſt, vt eo fine ceſſante, Incarnatio minimè fuiſſet facta, ex vi quidem illius decreti (ſicut nunc diſputamus) vel certè fuiſſet tunc facta ex ui eius decreti nõ niſi ocioſè & temerè; quod omnino abhorret a Dei in agendo perfectione.

Et quidem S. AVGVSTINVS lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 26. disertè affirmat, ex prædictis Scripturis (quas deinde memorat capite ſeq.) *ſufficienter apparere, Dominum* IESVM *Chriſtum*, NON ALIAM *ob cauſſam in carne veniſſe, ac forma ſerui acceptà, factum obedientem vſque ad mortem crucis, niſi vt hac diſpenſatione miſericordiſſimæ gratiæ, omnes, quibus, tanquam membris in ſuo corpore conſtitutis, caput eſt, ad capeſſendum regnum cœlorum viuificaret, ſaluos faceret, liberaret, redimeret illuminaret, &c.* Quod ſi ita eſt; firmiſſima eſt hæc noſtra probatio ex ſcripturis.

Si autem ex prædictis Scripturæ locis illud tantum colligi concedatur, quod neceſſariò certè concedi debet, nempe remedium peccati fuiſſe ſaltem *præcipuam* cauſſam finalem Chriſti aduẽtus; itidem poteſt probari illa Minor argumentationis noſtræ ex ratione propria finalis cauſſæ *præcipuæ*. Nam iuxta communem animi conceptionem & uſitatum loquẽdi modum, (quidquid ſit de eo quod abſolutè & metaphyſicè loquendo, poſſet fieri) non propriè dicitur cauſſa finalis præcipua alicuius operis id, ſine quo etiam fieret tale opus ob aliquem alium finẽ: Sed id demùm præcipua cauſſa finalis eſt alicuius operis, quo ceſſante minimè alioqui fieret tale opus. Id autem, quod ſimul etiam ita impellit ad opus, ut nihilominus ſine illo opus fieret, poteſt quidem dici quoddam operis motiuum & cauſſa acceſſoria; minimè autem cauſſa *principalis*. Vt ſi quis v.g proficiſceretur Cõſtantinopolim negociandi cauſſa, & ſimul ut ibi redimeret conciuem ſuum apud Turcas captiuum: ita tamen, ut nihilominus propter negociationem eſſet eò profecturus, quamuis conciuis ille captiuus non eſſet, nec redemptione egeret, &c. tunc ſanè nemo diceret, *præcipuam* cauſſam finalem, cur talis proficiſceretur Cõſtantinopolim, eſſe redemptionem ſui conciuis. Tãtummodò enim ea redemptio tunc eſſet quoddam profectionis motiuum, ſeu cauſſa acceſſoria: Cauſſa autem præcipua finalis eius profectionis eſſet ſola negociatio. Itaque cùm in propoſito Scriptura planè indicet, redemptionẽ hominum a peccatis fuiſſe cauſſam Chriſti aduentus non acceſſoriam (vt eſſet in adducto exemplo, redemptio conciuis) ſed planè principalem, idque propriè (vt ante probauimus) intelligi debeat; minimè putandum eſt, ea cauſſa ceſſante, Chriſtum fuiſſe venturum ob aliquem alium finem.

SECVNDO probatur eadem ſententia ex communi conſenſu Sanctorum Patrum, qui de Chriſti aduentu, eiuſque cauſſa, ita loquuntur, vt planè ſentiant, Chriſtum minimè fuiſſe alioqui venturum, ſi genus humanum non indiguiſſet redemptione a peccato.

Sanctus DIONYSIVS Areopagita cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, non longe a fine, exponens cauſſam Chriſti aduentus, nullam aliam aſſignat, niſi ꝙ *humana natura initio* (vt inquit) *ſtolidè a diuinis beneficijs ſit prolapſa*. Vnde Incarnationis opus ad ſolam miſericordiam & clementiam Dei erga nos iam lapſos refert, cùm ſubdit: *At verò diuinæ illius bonitatis infinita clementia, benigniſſimè omnino prouidentiã noſtri ne ſic quidem omiſit per ſe ipſam operari, noſtrorum omnium ſine peccato ueraciter particeps facta, noſtræq; humilitati inſerta.* Et paulò poſt addit: Incarnationis opus non modò peractum, ſed etiã *excogitatum* fuiſſe per iſtam Dei erga nos clementiam; ac proinde nõ niſi præſuppoſito & præuiſo peccato. *Vnum illud*, inquit, *& ſimplex atque ſecretum* IESV *diuini Verbi, noſtræ humanitatis aſſumptione ad compoſitum, atque viſibile ſine immutatione ſui per ſummam* CLEMENTIAM *benignitatemq; proceſſit; ſocietatemque noſtram, qua ſibi iungeremur beneficentiſſimè* EXCOGITAVIT, *noſtra humilia diuinis ſuis excellentijs iungens.*

Sanctus IRENAEVS lib. 5. cap 14. cùm dixiſſet ſolitum fuiſſe Apoſtolum uocabulo *carnis & ſanguinis* ſignificare Chriſtum, *vt ſalutem carnis noſtræ confirmaret*, illico ſubiungit: *Si enim non haberet caro ſaluari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet. Et, ſi non haberet ſanguis iuſtorum inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet Dominus.* Quid clarius?

ORIGINES homil. 24. in Numer. *Pone, inquit, non fuiſſe peccatum: Si non fuiſſet peccatum non neceſſe fuerat filium Dei agnum fieri; neque opus fuerat eum in carne poſitum iugulari; ſed manſiſſet* (inquit) *hoc, quod in principio erat Deus Verbum. Verùm, quoniã introijt peccatum in hunc mundum, peccati autem neceſſitas propitiationem requirit, propitiatio autem non fit niſi per hoſtiam; neceſſarium fuit prouideri hoſtiam pro peccato.*

Sanctus ATHANASIVS ſerm. 3 contra Arrianos poſt medium; *Cùm homo*, inquit, *efficitur* (Verbum) *tũ cauſſa ſubſtituitur, cur eum oporteat carnem geſtare. Neceſſitas quippe indigentiaque hominum anterior eſt, quã illius natiuitas; qua ſublata, carnem non induiſſet.* Eam autem hominum neceſſitatem ait indicari, tum alijs Scripturę locis, tum illo Ioan. 3. *In hoc apparuit filius Dei, ut diſſoluat opera Diaboli.*

Sanctus Grgorius NYSSENVS in Oratione de Chriſti Natiuitate, planè ſupponit, nõ aliam ob cauſſam niſi ob peccatum, ueniſſe Chriſtum, ac proinde minimè alioqui fuiſſe venturum, Ideo enim ait, eum nõ

niſi

niſi extremis ferè temporibus veniſſe, *nam qui malitiam*, inquit, *vt tolleret, humanam vitã erat ingreſſurus, expectauit neceſſariò, ut omne ab inimico ſatum propagatumq́; peccatum germinaret: ac tunc demũ radici ſecurim admouit.* Quòd ſi præcipuè ob aliquã aliam cauſſam aduenit (nempe ob perfectionem vniuerſi, &c.) non vtique eo vſque diſtuliſſet aduentum, cùm multò etiam antè habuiſſent locum aliæ cauſſæ.

Sanctus Gregorius NAZIANZENVS Oratione 4. de Theologia, ſub initium: *Quæ*, inquit, *humanitatis à Deo propter nos ſuſceptæ cauſa extitit? Profectò vt nobis ſalus pareretur. Quid enim aliud cauſæ afferri poſſit?*

Sanctus AMBROSIVS in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 6. de Chriſto loquẽs: *Sacrificiũ*, inquit, *de noſtro obtulit. Nã quæ erat cauſſa incarnationis, niſi ut caro, quæ peccauerat, p ſe redimeretur.*

Sanctus AVGVSTINVS ſerm. 8. de uerbis Apoſtoli, expendens illud Lucæ 19. *Venit filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat*, ſubiungit: *Si homo non periſſet, filius hominis non veniſſet. Ergo perierat homo, venit Deus homo, & inuentus eſt homo.* Et ſerm. ſequenti: *Nulla*, inquit, *cauſſa fuit ueniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſaluos facere.* Et in Pſ. 36. cõcione 2. circa medium: *Quis*, inquit, *iſte Deus homo? Si tu, ò homo, non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.*

S. GREGORIVS Mag. in lib. 1. Reg lib. 4. cap. 1. *Niſi Adam*, inquit, *peccaret, Redemptorem noſtrum carnem ſuſcipere noſtram non oporteret. Non enim uenit uocare, iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Si ergò pro peccatoribus uenit, ſi peccata deeſſent, cum venire non oporteret.*

Sanctus LEO ſerm. 3. de Pẽtecoſte: *Si homo*, inquit, *ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in ſuæ honore naturæ manſiſſet, nec diabolica fraude deceptus, a lege ſibi poſita per concupiſcentiam deuiaſſet, Creator mundi creatura non fieret, neq; aut ſempiternus temporalitatem ſubiret, aut æqualis Deo Patri filius Deus formam ſerui, & ſimilitudinem carnis peccati aſſumeret.*

NEC dici poteſt, hæc Patrũ teſtimonia, & illa, quæ prius adduximus ex Scriptura, procedere tantùm de Chriſti aduentu in carne *paſſibili*. Manifeſtum enim ex ipſis teſtimonijs eſt, non ſolùm aduentus *modum* (ſcilicet in carne paſſibili) ſed etiam *ipſum aduentum* referri in peccati remedium, tanquã in cauſſam præcipuam. Clarè enim affirmant Patres, Chriſtum alioqui non fuiſſe venturum. Vnde etiam Eccleſia Romana in Sabbatho Sancto in benedictione Cerei canit: *O certè neceſſarium Adæ peccatum* (ſcilicet ut Chriſtus veniret) *quod Chriſti morte deletũ eſt. O fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.*

TERTIO probatur eadem ſententia ratione. Etenim hæc ſententia multò magis diuinam bonitatem, charitatemq́; nobis peccatoribus commendat. Nam ſi quis attentius rem conſideret, plus aliquid uidetur Deus propter nos peccatores feciſſe, ſi ad remedium peccati ita filium ſuum miſit in mundum, ut niſi ob eam cauſſam miſſurus aliàs non fuiſſet.

PORRO his ipſis argumentis, probari poteſt SECVNDVM, quod erat item probandum, ſcilicet nec fuiſſe Chriſtum uenturum ex vi alicuius alterius decreti, quod Deus habuiſſet, ſi nõ præſciuiſſet peccatum. Nam PRIMO cùm Scriptura in ſupra citatis locis indicat, cauſſam Chriſti aduentus, uel ſolam, uel præcipuam fuiſſet remedium peccati, hoc ipſo ſignificat, nullo alioqui ex decreto fuiſſe Chriſtum uenturum. Quod enim in aliquo negotij genere, omnibus conſideratis, ob certam aliquam cauſſam, uel ſolam, uel præcipuam decernitur & fit; non fieret alioqui, ceſſante ea cauſſa. Sed Deus, omnib. conſideratis quæcunque ad Incarnationis Myſterium attinere vllo modo poterant, (nihil enim ipſum latuit) ob re-

A mediũ peccati, vel ſolùm, vel præcipuè decreuit, vt Incarnatio fieret, ſicut ex allatis Scripturis patet. Ergo ea cauſſa ceſſante, nullo modo id decreuiſſet.

SECVNDO, Patres citati abſolutè quoque negant, Chriſtum alioqui fuiſſe uenturum; ac proinde neq; ex decreto, quo iam de facto Incarnatio præordinata fuit, neq; ex ullo alio. Quod præcipuè apparet ex illis Patribus, qui disertè dixerunt, nullam aliam futuram fuiſſe cauſſam Chriſti aduentus, niſi remediũ peccati. Vt Gregorius Nazianzenus, & Ambroſius, & Auguſtinus, locis citatis.

TERTIO, Ratio etiam, qua vſi ſumus pro ſententiæ noſtræ confirmatione, quòd ſcilicet ita magis commendatur Dei erga nos charitas & bonitas, abſolutè

B probat, Chriſtum, niſi fuiſſet peccatum, minimè fuiſſe uẽturum, neque ex decreto illo, quo iam de facto aduentus illius præordinatus fuit, neque ex alio.

QVARTO accedit huc quoq; alia ratio. Nam qui remoto peccato aſſerat, Deum fuiſſe decreturum, ut Incarnatio fieret, non poteſt cauſſam talis decreti aſſignare, niſi petitã ex aliqua maiore perfectione generis humani, aut Vniuerſi, quæ per ſummam eam communicationem diuinæ bonitatis acceſſiſſet. At ob eiuſmodi cauſſam non ſatis probabiliter & prudenter aſſeritur, Deum aliquid decreturum & facturum fuiſſe. Quandoquidem conſtat, innumera Deũ poſſe facere ad maiorem perfectionem generis humani, & ipſius Vniuerſi, quæ tamen minimè facit.

C CONCLVDO igitur, veriorem & ſapientiorem (vt initio dixi) eſſe poſteriorem ſententiam D. Thomæ, quæ abſolutè negat, Chriſtum fuiſſe venturum, ſi nõ præſciuiſſet peccatum. Et quantum ego quidem colligo ex teſtimonijs ſuprà citatis, tum Scripturæ, tum Patrum, PECCATI nomine, ſecundùm hanc ſententiam, intelligi debet indeterminatè quodcũque peccatum, quod habeat duas conditiones: PRIMA eſt, ut ſit Mortale. SECVNDA, vt per illud vel ſpecie, uel numero ſaltem multiplicatũ, reddatur damnationi obnoxium totum genus humanum, id eſt, ut omnes homines illo obſtringantur. Per quoduis enim tale peccatum, periturum fuiſſet alioqui genus humanũ, propter quod ſaluandum, tanquam ob cauſſam, uel ſo-

D lã, uel principalem uenit Chriſtus (ut teſtimonia citata probant) minimè alioqui venturus.

Itaque ſi vel ſolum Originale peccatum contigiſſet; veniſſet Chriſtus; quandoquidem illud habet maximè duas illas conditiones: Ac ſimiliter, ſi citra Originale præſciuiſſet Deus, omnes homines, uel pœnè omnes peccaturos actualiter mortaliter; etiam ueniſſet: ſiquidem tunc etiã peccatum Actuale habuiſſet illas duas conditiones, quas in Originali etiam Scriptura & Patres per ſe & primariò conſiderant. Non veniſſet autem propter ſola peccata uenialia, uel propter mortalia aliquorum tantùm; quãdoquidem per illa non perijſſet genus humanum.

SVPEREST nunc, ut reſpondeamus ad argumenta,

E quibus auctores contrariæ ſententiæ conantur probare, etiamſi non contigiſſet peccatum, fuiſſe Chriſtum uenturum; quæ certè parui ponderis ſunt, ut nunc planum faciemus. Procedunt autẽ ea ferè iuxta illud diuinũ decretũ, quo iam de facto præordinatũ fuit Incarnationis Myſterium; in quo præcipuè ſenſu diximus initio diſputari de hac Qõne à Theologis.

Ad PRIMVM quidem argumentum contrariæ ſententiæ duci ſolet ex quibuſdam Scripturæ locis, quæ conantur illius ſententiæ auctores ſanè violenter accommodare ad ſuum propoſitum. PRIMVS eſt ille Prouerb. 8. *Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret, &c.* Id quod volunt intelligi de Sapientia ſeu Verbo diuino ſecundùm huma-

humanitatem aſſumptam, quæ nimirum ſit creata *in Verbo* ante omnia, non reipſa (cùm conſtet id eſſe falſum) ſed ſecundùm quendam ordinem præſcientiæ diuinę, & decretum diuinum antecedens alia omnia, & ab eis independens, ex cuius vi fuiſſet Incarnatio futura, etiamſi peccatum non incidiſſet.

Secundus locus eſt ad Coloſſ. 1. Vbi Chriſtus dicitur *imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipſo condita ſunt uniuerſa, &c.* Imaginem enim Dei inuiſibilem dici vt Deum; primogenitum autem omnis creaturæ dici vt hominem, ſicut exponit Concilium Sardicenſe in Epiſtola ad omnes Epiſcopos, & Anſelmus illic conuenienter Concilio Epheſino in tomo 1. cap. 4. & 5. & tomo 4. cap. 26. Et conuenienter item illi alteri ſententiæ Pauli ibidem: *Primogenitus ex mortuis:* Et illi item ad Rom. 8. *Primogenitus in multis fratribus.* Quod de Chriſto vt homine intelligi debet: iuxta Auguſtinum libro contra Epiſtolã fundamenti cap. 37. & Chryſoſtomum homil. 1. in Epiſtolam ad Romanos. Itaq; cùm in dicto loco ad Coloſſ. 1. Apoſtolus dicit, Chriſtum vt hominem eſſe primogenitum omnis creaturæ; oportet hoc intelligere, non quia vt homo ſit ante omnia productus reipſa (cùm id ſit falſum). ſed quia ſecundum præſcientiæ & prædeſtinationis ordinem ſit prius & independenter ab alijs oĩbus, atque adeo à peccato, præordinatus: ex vi cuius præordinationis & decreti, etiãſi peccatũ non eſſet, fuiſset venturus.

Tertius locus eſt ad Hebræ. 1. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit; Et adorent eũ oẽs Angeli Dei.* Quo loco Apoſtolũ ſignificare aiũt, Deum, quando poſt generationem filij æternam (ordine quodam prouidentiæ) ſtatuit illum rurſus in mundum inducere ſecundùm generationem temporalem, primò omnium ante præuiſum peccatum, non modo hominum, ſed etiam Angelorum, cogitaſſe & ſtatuiſſe de eiuſmodi introitu Chriſti in mundum, atque adeo tunc etiam mente concepiſſe præceptũ, quo Angelis, antequam peccarent, mandaret, vt eiuſmodi hominem tanquam verum etiam Deum & Dominum ſuum adorarent. Quò accedit teſtimonium D. Bernardi, qui ſerm. 1. de Aduentu dicit, Dæmonẽ, cùm præuideret, filium Dei futurum hominẽ, incitauiſſe ex inuidia hominem ad peccandum, vt id Dei Conſilium auerteret, remque adeo impediret.

Respondeo, huiuſmodi Scripturæ loca nihil illi ſententiæ ſuffragari. Nam Primus locus intelligi poteſt de filio ſecundum generationem eius æternam, ſicut aliqui Patres intelligunt, ut patet ex ijs, quæ de interpretatione huius ipſius loci ex ſententia Patrum diſſeruimus tomo 1. q. 1. de Trinitate. p. 1. §. 21. Et tunc planus eius loci ſenſus eſt, Filium fuiſſe generatum ab æterno, & antè omnia, atque eatenus in initio viarum Dei, id eſt, non poſt quicquam aliud, ſed tam ab antiquo, quàm eſt antiquũ quidquid eſt Dei, ſiue in Deo. Quæ æterna filij generatio quare potuerit ſignificari vocabulo *creationis*; loco citato, ex ſnĩa Patrum explicauimus: quamuis in Hebraico textu non ſit illud vocabulum, vt illic annotauimus.

Et quadrat planè cum hoc ſenſu, quod mox ibi ad maiorem declarationem huius æternitatis filij, ſubiungitur; *Antequam quicquam faceret, à principio, ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis, antequam terra fieret: nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram:* & cætera, quę in eandem ſententiam ſequuntur. Atque etiam illud, quod de æternitate generationis eiuſdẽ Sapientiæ ſeu Filij, Eccleſiaſtici 24. ſic dicitur: *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.* Et infrà: *Ab initio, et ante ſecula, creata ſum.* Atque hæc eadem interpretatio poteſt habere locum, ſi cũ A ſeptuaginta ibi legamus: *In initium viarum ſuarum ad opera ſua.* Rectè enim hoc etiam de Verbo genito dicitur: ſi quidem in ipſo & per ipſum, tanquam per principium omnia facta ſunt.

Itaque iuxta expoſitionem hanc ſatis patet, eum locum minimè ſuffragari illi opinioni; quandoquidem iuxta hanc quidem expoſitionem non eſt ibi ſermo de præordinatione, qua ante alia omnia & independenter ab omnibus alijs prædeſtinata fuerit Chriſti Incarnatio; ſed de reali filij generatione ęterna, quæ extitit ante omnia.

Si autem intelligamus eum locum de filij generatione, ſecundùm *humanam naturam*, vt tomo 1. vbi ſuprà, aliquos etiam Patres interpretari diximus; B tum quidem de ea generatione filij, vt exiſtente, non in re, ſed in præſcientia & præordinatione diuina, oportet locum hunc intelligi: cùm ſatis conſtet, Incarnationem non fuiſſe ab æterno & ante omnia re ipſa peractam, ſed ſolùm pręſcitam & pręordinatam. Veruntamen ne tum quidem ille locus ſuffragatur illi opinioni. Non enim quia *omnibus modis prius & independenter* à quibuſcunque alijs Incarnatio præordinata ſit, ſignificatur ibi (iuxta hanc expoſitionem) fuiſſe pręordinata ante omnia alia. Sed ob duas alias cauſſas.

Primò, quia in genere quidem cauſſæ cuiuſdam *finalis* Chriſtus etiam vt homo Deus, eſt primum quiddam inter omnia Dei opera, quatenus ſcilicet C omnia cenſeri debent à Deo facta ad hunc Deum hominem gloria & honore decorandum ob meritum ipſius paſſionis. Hoc enim indicat Apoſtolus ad Philip. 2. cùm de Chriſto facto obediente vſque ad mortem ait: *Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Iesv, omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesvs Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Et adhuc clarius ad Hebræos 2. cùm de Chriſto homine exponit illud Pſalm. 8. *Quid eſt homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Minuiſti eum paulò minus ab Angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſubiecisti* D *ſub pedibus eius.* Et paulo poſt: *Videmus,* inquit, Iesvm *propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. Decebat enim eum,* Propter *quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari.* Quo teſtimonio Apoſtoli non malè Rupertus Tuitienſis ſub finem lib. 13. de gloria honore filij hominis confirmat, *religioſè eſſe dicendum, reuerenterq; audiendum, quia propter iſtum filium hominis gloria & honore coronandum Deus omnia creauit.*

Secundò ob id etiam *ante omnia alia* fuiſſe præordinatam Incarnationem dici poteſt; quia eſt ipſa *præcipuum & maximum* opus Dei, quod omnibus E alijs dignitate longè antecellit. Etenim iuxta vſitatã Scripturæ phraſin, id ſolet etiam dici eſſe *ante alia*, quod eſt alijs *præſtantius*. Hoc enim ſenſu dixit Ioannes Baptiſta de Chriſto, *Ante me factus eſt*, Ioan. 1. vt exponũt Chryſoſtomus, Auguſt. & Teophylactus in eum locum, & Ambroſ. lib. 3. de fide Gratianũ c. 5.

Cæterùm quamuis iuxta has duas conſiderationes, Incarnatio priuſquàm omnia alia, diuinitus, fuerit præordinata; tamen ſecundùm quandam aliam conſiderationem fuit præordinata poſterius; quàm Deus ſtatuerit permittere peccatum & voluerit ei adhibere remedium, vt docebimus in reſponſione ad 4. argm̃. Atque hoc ſufficit, vt intelligamus, niſi peccatum contigiſſet, Chriſtum non fuiſſe venturũ.

Ad

Ad SECVNDVM locum Scripturæ ex cap. 1. ad Coloſſ. reſpondeo, Sanctum quidem BASILIVM lib. 4. contra Eunomium, ad æternam Chriſti generationẽ referre, quòd Chriſtus dicitur *primogenitus omnis creaturæ* ſeu *ante omnem creaturam*. Vt ſit ſenſus, illũ fuiſſe genitum ab æterno, atq; adeo ante omnem creaturam, ſeu prius quàm omnem creaturam; vt explicauimus tomo 1. q. 1. de Trinit. p. 1. §. 21.

Sed admiſſa quoque illa alia expoſitione, ſcilicet quòd id intelligatur de Chriſto ſecundùm humanitatem, atque adeo de generatione eius, vt fuit ante omnia alia, non *in re* (quo pacto alijs multis rebus fuit poſterior) ſed in *præſcientia & præordinatione* diuina; tamen ne ita quidem ſuffragatur is locus illi opinioni. Per hoc enim non ſignificatur *omnimoda* prioritas & independentia Incarnationis ab omnibus alijs, ſed prioritas ſecundùm illas duntaxat conſiderationes duas, quas explicauimus in reſponſione ad pręcedentem locum.

Ad TERTIVM locum reſpondeo cum Chryſoſtomo ibidem, & D. Thoma lectione 3. in idem cap. 1. ad Hebræos, iteratam illam *introductionem* Vnigeniti in orbem terrarum, non eſſe pręordinationem Chriſti hominis, qua ante præuiſum peccatum Angelorum & hominum præconceptum fuerit præceptum Angelis dandum de Chriſto homine adorando (vt ſine vlla probatione ſumit illa opinio) ſed eſſe vel *iteratam mentionem* Chriſti hominis, quam (ut ait Chryſoſtomus) ſæpè facit Scriptura, commemorans ibi quoq; præceptum de Chriſto adorando, vel ſecundam eius generationem humanam, quæ in tempore contigit, quando etiam Angeli Chriſtum hominem ex diuino præcepto adorare debuerunt. Itaque nihil minus ex hoc loco Scripturæ habetur, quàm de hac altera generatione filij Dei, & de eo illius ingreſſu in mundum, ſic eſſe ab æterno conſtitutum, ut etiamſi peccatum non contigiſſet, fuiſſet ea filij Dei generatio futura.

Ad locum autem Bernardi reſpondeo, dæmonem ex D. Bernardi ſententia, illud conſilium tentandi hominem ad impediendam Incarnationem inire potuiſſe, ignorando, quod non niſi ex præſcientia futuri peccati fuerit à Deo de incarnatione filij Dei conſtitutum. Itaq; id ignorans tentauit fruſtrà hominem ob eum finem, cùm occaſione potius peccati futurum eſſet, vt filius Dei fieret homo.

SECVNDVM argumentum pro illa opinione petũt quidam ex nonnullis ſententijs Patrum, quæ ei uidentur fauere. Nam PRIMO S. Cyrillus ALEXANDRINVS lib. 5. Theſauri cap. 8. ita ſcribit: *Præfundatur ante nos Chriſtus, et in ipſo nos omnes ſuperædificamur, idq; ante initium mundi in præſcientia Dei; vt cum ordine diuino benedictio maledictionem anteceſſerit; & damnationem in mortem vitæ pollicitatio; & ſeruitutem diaboli, adoptionis libertas; poſſit natura humana ſuperatis malis, quæ interim acciderunt, in priſtinam per gratiam Chriſti dignitatem recurrere, talisq; fieri, qualem Deus ex charitate per filium ſuum futuram conſtituit.*

RESPONDEO, non ſignificare hic Cyrillum, quòd omnibus modis in præſcientia diuina fuerit prius præordinatus Chriſtus, quàm nos & omnia alia; ſed una quadam conſideratione, ſcilicet tanquam *fundamentum & cauſſa* ſalutis noſtræ. Iuxta alias autem conſiderationes prius fuerunt præuiſa hominũ peccata, ut diximus in reſponſione ad primum Scripturæ locum, & uidebimus in reſponſione ad argumentum quartum.

Atq; idipſum patet ex uerbis Cyrilli ibidem. Nã paulò ante dixerat: *Præuidit Deus peccaturum hominem, & in mortem caſurum; præuidit etiam conferen-* A *tia generi eius, & quomodo renouaretur & ad immortalitatem rediret. Ideo quaſi radices huius Spei in filio ſuo nobis diſpoſuit, per quem ad adoptionem nos vocauit, & omni benedictione ſpirituali nondum factos muniuit*; ſcilicet in ſua præſcientia, qua etiam *præuiderat* (vt inquit) *peccaturum hominem.*

SECVNDO idem Cyrillus paulò inferius, de eadem Chriſti æterna præordinatione loquens: ita ait: *Similitudine, quomodo ante ſecula Dei ſapientia fundata ſit, paternis conſilijs, ſic intelligimus: Architectus v. g. ſapiẽs ædes ædificaturus regias, dubitat ueriſimiliter, ne quid procedente tempore altior ædium ſtructura patiatur; ac ideo fundamentum iacit firmiſſimum, & radices operum robuſtiſſimas conſtruit, ut ſi quid ſuperiora patiantur, poſ-* B *ſint rurſus reparari fundamento ſeruato. Eodem modo Creator noſter, Chriſtum ſalutis noſtræ fundamentum etiã ante initium mundi fundauit, vt ſi præuaricatione caderemus, in ipſo rurſus renouaremur.* Videtur igitur ex ſentẽtia Cyrilli, Deus Creator pręordinauiſſe Chriſtum, priuſquam abſolutè per ſcientiam *viſionis* præuideret peccatum; præſciens tantùm per ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, poſſe illud quidem euenire, & etiã conditionaliter euenturum, accedente tali tentatione hominis, &c. Nam neque ſapiens Architectus pręuidet ruinam domus futuram, cùm illam metuens, & de ea dubitans (vt ait Cyrillus) iacit firmiſſimum fundamentum.

RESPONDEO ſimilitudinem hanc (ſicut neq; alias) C non oportere per omnia quadrare ex mente Cyrilli. Alioqui dicendum erit, Deum, cùm præordinauit Chriſtum, nullo modo pręſciuiſſe *certo*, ſed dubitaſſe, an homo eſſet peccaturus, ſicut Cyrillus in exemplo allato ponit Architectum *dubitare veriſimiliter* de futura ruina domus. Id autẽ abſurdè diceretur de Deo, cùm is de nulla re dubitet, ſed omnia *certo & infallibiliter* ſciat, quæcunque vel abſolutè per ſcientiam *viſionis*, vel *conditionaliter*, aut quocunque modo, per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ nouit, vt ex inſtituto probauimus tomo 1. diſput. 1. quæſt. 14. p. 5.

Vis ergo illius ſimilitudinis ex mente Cyrilli conſiſtit in hoc, quòd ſicut Architectus antè multo, quã fundamentum iaciat, primò cogitat (quamuis per du- D bitationem) de futura domus ruina, & deinde ob id ſtatuit iacere firmiſſimum fundamentum, & denique illud iacit: Ita Deus antè multo, quàm executioni mandaret Myſterium Incarnationis, primò (ordine quodam) concepit mente ruinam futuram peccati (non per dubitationem, ſed per certam præſcientiam) & deinde id Myſterium præordinauit tanquam firmiſſimum noſtræ ſalutis fundamentum, & denique ſuo tpe illud poſtea executioni mandauit.

Vnde patet, pro noſtra potius ſententia poſſe ſumi argumentum ex eo loco Cyrilli. Prorſus enim Cyrillus ibi ſupponit, Deum prius præſciuiſſe peccatum, quàm ſtatuerit iacere firmiſſimum ſalutis noſtræ fundamentum per incarnationem: ſicut Archi- E tectus prius cogitat de futura ruina, quàm de firmitate fundamenti ad faciliorem ruinæ reparationem. Et loquitur ibi Cyrillus de pręſcientia peccati abſolutè ſecundùm ſcientiam viſionis; de qua nimirum paulò antè ibidem loquebatur, cùm dixit: *Præuidit Deus peccaturum hominem, & in mortem caſurum, &c. &* IDEO *quaſi radices ſpei in filio ſuo nobis repoſuit, &c.*

Dato etiam, quòd Cyrillus illo loco ſignificaret, Deum prius præordinaſſe Chriſtum ut ſalutis fundamentum, quàm præuiderit, abſolutè peccatum; tamen id non de *prioritate omnibus modis* intelligendũ eſſet, ſed habita ſolùm conſideratione illa *fundamenti & cauſſæ* ſalutis noſtræ, ut ad priorem Cyrilli locum reſpondeamus.

TERTIO

TERTIO addunt quidam ſanctum AVGVSTINVM lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia cap. 21. vbi aiunt, eum dicere, *Matrimonium in ſtatu Innocentiæ fuiſſe Sacramentum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, & habiturum illud bonum in ſtatu Innocentiæ, ſi duraret.* Ex quo ſequitur, etiamſi peccatum non contigiſſet, fuiſſe Chriſtum futurum.

RESPONDEO, Auguſtinum minimè dicere, Matrimonium habiturum fuiſſe *de facto* illud bonum Sacramenti in ſtatu Innocentiæ, ſi duraret. Sed dicit quidem primò, habuiſſe Matrimonium id bonum in ſtatu Innocentiæ ante peccatum, id quod veriſſimum eſt, cùm tunc etiam Matrimonium habuerit de facto reſpectum ad Chriſtum venturum poſt peccatum. Deinde addit Auguſtinus, quòd tum per id bonum Sacramenti, tum per alia duo bona (ſcilicet *prolis* & *fidei coniugalis*) *fuiſſent perfectæ nuptiæ in ſtatu Innocentiæ, quæ nunc etiam ſunt bonæ.* Eſt aũt hæc Auguſtini enunciatio conditionalis vera, etiamſi ex Auguſtini mente non ſupponamus, *de facto* habituras nuptias illud bonum Sacramenti, ſi peccatum non fuiſſet futurum; ſed tantùm *potuiſſe* tum etiam illud bonum habere, atque adeo *potuiſſe* quoq; tum Chriſtum venire; de quo nõ eſt controuerſia. Hæc ſolùm fuit Auguſtini mens, cùm illic ait: *His tribus bonis perfectè ſe haberet bonitas nuptiarum* (ſi peccatum non fuiſſet ſecutum) *quibus bonis etiam nunc bonæ ſunt nuptiæ.* Vt ſi de Imperatore, verbi gratia, veniente Ratisbonam propter Imperialia Comitia, & alioqui illuc non vẽturo, dicerem, Bene ſe haberet Imperator Ratisbonę, etiamſi Comitia ibi non celebrarentur; non ideo ſignifico aut ſuppono, Imperatorem de facto venturum Ratisbonam, etiamſi Comitia ibi non fuiſſent futura; ſed tantummodò *potuiſſe* quidem illum tunc etiam Ratisbonam venire, & rectè ibi ſe habere.

Atque id manifeſtè etiam confirmari poteſt ex ſcopo, quem habebat ſibi propoſitum eo loco Auguſtinus: nempe vt oſtenderet, peccatum non fuiſſe ſecutum ex aliquo trium illorum bonorum, quæ etiam ante illud habuerunt nuptiæ in ſtatu Innocentiæ. Ad hoc enim oſtendendũ ſatis fuit ſumere, quòd potuerunt quidem omnia illa tria bona habere ſuum locũ, immò & perfectè ſe habere, etiam ſi peccatum non contigiſſet. Lector expendat totum illum Auguſtini locum, & deprehendet, nihil minus Auguſtinum ibi dixiſſe aut ſignificaſſe, quàm quòd de facto Matrimonium fuerit futurum Sacramentum coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ, ſi peccatum non contigiſſet. Et quinam obſecro, hoc dixiſſet Auguſtinus, cùm in alijs locis ſuprà citatis tam aſſeueranter affirmauerit, Chriſtum non fuiſſe venturum, ſi non contigiſſet peccatũ?

QVARTO adferunt alium locum Auguſtini ex libro de natura & gratia, capite vigeſimo quinto vbi ait: *Non dicimus, vt eſſet cauſſa miſericordię Dei, neceſſarium fuiſse peccatum.* Quaſi hinc ſequatur, futurum fuiſſe locum miſericordiæ Dei in augenda dignitate hominis per beneficium Incarnationis, etiamſi non contigiſſet peccatum.

RESPONDNO, nihil minus iuxta Auguſtini mentẽ ex hoc illius dicto ſequi. Non enim negat ibi Auguſtinus, neceſſarium fuiſſe peccatum, loquendo de neceſſitate ad certum illum & determinatum effectum, ſeu finẽ, qui fuit miſericordia Dei erga nos per beneficiũ *Incarnationis*; ſed loquendo de neceſſitate *ſimpliciter*; prout quandoq; dicimus, ſimpliciter eſſe neceſſarium id, quod omnibus conſideratis eſt vtilius, & conducibilius nobis, quàm oppoſitum. Huiuſmodi quidẽ neceſſitate negauit ibi rectè Auguſtinus, peccatum fuiſſe neceſſarium, vt eſſet cauſſa miſericordiæ A diuinæ. Simpliciter enim melius fuiſſet nobis carere tum peccatis, tum beneficio miſericordiæ diuinæ erga nos obſtrictos peccato, quam in peccatum incidere, & eo tunc beneficio diuinæ miſericordiæ affici.

Et hoc eſt, quod Auguſtinus ibidem vult, cùm è veſtigio ſubiungit: *Vtinã nõ fuiſſet miſeria, ne iſta eſſet miſericordia neceſſaria.* Quin etiam Apoſtolus in eodem ſenſu ait, Rom. 3. *Nõ (ſicut blaſphemamur, et ſicut aiunt quidã nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorũ dãnatio iuſta eſt.* Et Roman. 5. *Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, vt gratia abundet? Abſit.* Nihil igitur contrariæ illi opinioni fauent illa Auguſtini verba.

QVINTO citant & illa verba ex Auguſtino lib. 1. B de peccatorum meritis & remiſſionẽ cap. 38. vbi diſſerens de infirmitate corporis humani, profecta ex peccato, ait: *Nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudinẽ carnis peccati, niſi caro eſſet iſta peccati.* Quaſi hic Auguſtinus ſupponat, etiamſi peccatum non contigiſſet, tamen nihilominus futuram fuiſſe Chriſti carnem, licet non huius conditionis infirmæ & paſſibilis.

RESPONDEO, minimè Auguſtinum id ibi ſupponere. Nam ad veritatem enunciationis negatiuæ, abſolutæ, aut *conditionalis* (qualis eſt hæc Auguſtini) nequaquã requiritur, vt res, de qua quidpiam negatur, exiſtat alioqui, vel extitura ſit abſq; eo, quod de ea negatur; ſed abundè ſatis eſt, quòd eo reuerà careat, ſiue abſolutè, ſiue conditionaliter. Vt v.g. ſi *abſolutè* C dicam: Chymæra non eſt animal; minimè ad veritatẽ huius enunciationis eſt neceſſe, Chimærã alioqui & exiſtere, & non eſſe animal. Item ſi *conditionaliter* dicam: Homines non eſſent præditi his accidentibus, quibus iam ſunt, *niſi* à Deo in ſuo Eſſe conſeruarentur: minimè ad veritatem huius enunciationis eſt neceſſe, vt homines alioqui futuri ſint alterius rationis accidentibus præditi, ſi à Deo non conſeruarentur. Immò veritas enunciationum negatiuarum tunc melius conſtat, quando ne ſubiectum quidem enunciationis conſiſtit, vel abſolutè, vel deficiente conditione, ſi enunciatio eſt conditionalis. Veriùs enim quidpiam negatur de eo, quod non eſt, quàm de illo, quod eſt: cùm maiot ſit oppoſitio inter non ens & ens, quã D inter quæcunq; duo entia, quorum alterum negetur de altero. Vnde Logici non de enunciatione negatiua, ſed de affirmatiua ſolùm dicunt, quòd ſit falſa, *ſubiecto non ſupponente.*

Hæc igitur cùm ita ſint; ex illa Auguſtini enunciatione negatiua conditionali (ſcilicet: *Nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudinem carnis peccati, niſi caro eſſet iſta peccati:*) minimè licet colligere, ꝙ caro Chriſti fuiſſet etiam alioqui futura, alterius quidem conditionis, ſi peccatũ non accidiſſet. Multò enim verior eſt illa Auguſtini enunciatio, ſi ne fuiſſet quidem vllo modo futura tunc Chriſti caro: Id quod & Auguſtinũ & alios Patres antiquos planè ſenſiſſe, compertiſſimum eſt ex illorum ſententijs, quas ante recitauimus.

E Et certè ſi vel Auguſtinus, vel alij ex veteribus Patribus contrarium ſenſiſſent, ſolumq; dicere voluiſſent, Chriſtum alioqui non venturum in carne paſſibili, quæ eſt in ſimilitudinem peccati; aliquando id declaraſſent. Nullus autẽ ex veteribus eſt, qui Chriſtum impaſſibilẽ venturũ fuiſſe, ſi peccatũ non accidiſſet, meminerit vſquã. quod tamen propter rei grauitatem mirũ certè eſt à nullo veterum Patrum fuiſſe cogitatum & ſcriptum, ſi ita omnino fuiſſet futurum. RVBERTVS autem Tuitienſis, quem ſuprà diximus fuiſſe in illa ſentẽtia, nõ eſt ex illis veteribus, ſiquidẽ memoriam quingentorum annorum non excedit. Progrediamur igitur ad argumenta reliqua contrariæ ſententiæ, quæ ex Ratione petuntur.

TERTIVM argumentum. In confeſſo eſt filium Dei veniſſe etiam, vt potentia & bonitas Dei hominibus per id Myſterium manifeſtarentur: itemque vt perficeretur ita quodammodo totum Vniuerſum; ſicut hæc etiã D. Thomas fatetur hic art. 1. Item eſt in confeſſo, quòd quamuis peccatum non accidiſſet, potuiſſent nihilominus hæc fieri; & conueniebat etiam diuinæ bonitati, vt fierent, vt ſic magis ipſa creaturæ communicaretur. Ergo tunc etiam veniſſet Chriſtus.

RESPONDEO, Conſequentiam non eſſe bonã. Non enim quicquid conueniẽter fieri potuiſſet, fuit futurum. Alioqui ſimiliter probaretur, fieri debuiſſe aliũ Mundum iſto perfectiorem, & alia plurima, quæ non fiunt, licet poſſent conuenienter fieri: Poſito itaque, quòd peccatum accidit; venit quidem filius Dei ob illas cauſſas etiam: ſed ſi peccatum non contigiſſet, nõ veniſſet propter illas ſolas.

QVARTVM argumentum petit Scotus vbi ſuprà ex modo & ordine prouidentiæ diuinæ in prædeſtinando Chriſtum. Totamq; illius probationem poſſumus completi breuiter hoc modo: Deus ab æterno prius prædeſtinauit Chriſtum (id eſt, prius conſtituit illi dare gratiam Vnionis, & gratiam habitualem, & gloriã) quàm præſciret peccatũ. Ergo etiam ſi neq; peccatum, neque præſcientia peccati extitiſſet, veniſſet Chriſtus vi & efficacia illius prioris prędeſtinationis.

Antecedens probatur dupliciter. PRIMO. Quia prædeſtinatio aliorum ad gratiã & gloriã prius fuit, quã vlla præſcientia peccati. Sed prædeſtinatio Chriſti fuit prior, quam prędeſtinatio aliorum. Ergo etiã fuit prior, quàm vlla præſcientia peccati. Maior probatur. Quoniam peccatũ priuat gratiã & gloriã; atq; ita illo prior eſt gratia & gloriã; ſiquidem habitus prior eſt priuatione. Minor quoq; probatur. Nã qui ordinatè vult aliqua, priùs vult id, quod eſt propinquius fini. Sed Deus ordinatè omnia vult, & Chriſtus per dona, ad quæ prædeſtinatus eſt, propinquiſſimus eſt fini, nempe ipſi Deo. Ergo Prędeſtinatio Chriſti prior fuit in Deo, quàm prædeſtinatio aliorum.

SECVNDO probatur id Antecedens. Quoniã aliàs priùs etiam fuiſſet præuiſus Adam in gratia, quam habuit ante peccatum, & prius item fuiſſet prædeſtinatus ad eam, & ad gloriam, quàm Chriſtus. Quod concedere videtur abſurdum. Atq; hæ ſanè ſunt argumentationes Scoticæ, ob quas aliquibus Doctoribus viſa eſt illa eius opinio ſubtilis.

Sed RESPONDEO, argumentum hoc non eſſe magni momenti. Ac primùm quidem poſſet fortè aliquis illud refutare hoc modo: Cùm ſumit Scotus, Chriſtũ abſolutè fuiſſe prædeſtinatum priùs quàm peccatum præuideretur; vel intelligit, illũ fuiſſe ita priùs prædeſtinatum, vt ueniret in carne impaſſibili: vel paſſibili; vel abſolutè vt veniret, abſtrahendo à carne paſſibili vel impaſſibili. Hoc TERTIVM non uidetur à Scoto dici potuiſſe. Nã actus prouidentiæ diuinę & prędeſtinationis, eſt eiuſmodi, ut de re conſtituat prorſus in particulari, id eſt, ſecundũ eas conditiones omnes, quibus res ipſa eſt futura. Si verò Scotus dixiſſet PRIMVM (ſcilicet Chriſtum independenter à præſcientia peccati prædeſtinatum fuiſſe, ut ueniret in carne *impaſſibili*) ſequitur, ita prorſus illum vi & efficacia illius prædeſtinationis fuiſſe uenturum, nõ obſtante peccato, quod poſtea pręuiſum eſt. Id autem euidenter eſt falſum: ſiquidem non ita Chriſtus venit. Si autem Scotus dixiſſet SECVNDVM (ſcilicet prędeſtinatum tunc eſſe, ut veniret, ſicut iam venit, in carne *paſſibili*) ſequitur, ſic illum omnino fuiſſe venturum, etiamſi peccatum non contigiſſet; quod tamen negat Scotus, cùm vult, ipſum tunc venturum fuiſſe non niſi impaſſibilem.

A VERVM hanc obiectionem facilè potuit Scotus diluere, reſpondendo illud TERTIVM. Etſi enim prouidentia ſeu prędeſtinatio diuina conſtituat de re in particulari; tamen non eſt neceſſe, ut hoc faciat quocunq; modo conſiderata; ſatis eſt, ſi id illi tribuamus vndequaq; conſideratæ. Itaq; dixiſſet Scotus, prouidentiã & prædeſtinationẽ illã diuinã, ſi præciſè cõſideretur, vt anteceſſit præſcientiã peccati, nõ cõſtituiſſe aliquid in particulari de conditione & modo aduentus Chriſti in carne; ſed tantùm abſolutè, vt in carne is veniret. Conſideratam verò vndequaque; ſcilicet quatenus etiam ſimul tempore in Deo extitit pręſcientia futuri peccati; ſtatuiſſe quoque de particulari conditione carnis eius, in qua Chriſtus fuit ven-
B turus, ut ſcilicet veniret *paſſibilis*.

IDEO aliter oſtendo, argumentum illud Scoti eſſe parui momẽti. Nam ſimili argumentandi forma probaretur, Diuum Petrum v.g. vel alium ex prædeſtinatis, qui iam ſunt in cœlo, conſecuturum fuiſſe gloriã, etiamſi nulla habuiſſet merita. Quoniã prius eſt prædeſtinatus ad gloriã, quàm pręſcirentur & pręordinarentur diuinitùs illius merita; cum gloria ſit meritorum *finis*. Item, Chriſtum fuiſſe quoque venturũ, etiamſi neq; Vniuerſum, neque homines vlli fuiſſent futuri; Nam cùm propinquior ſit Chriſtus fini, nẽpe Deo, quàm vniuerſum ipſum vel homines, conſequẽs eſt (ſi valet argumentatio Scoti) ut prius fuerit Chriſtus prædeſtinatus, quã omnia iſta viderentur a Deo,
C atque adeo ut illis etiam non futuris Chriſtus veniret. Et ſimilia multa poſſunt ex illo argumento Scoti deduci abſurda.

Quare ut ad id argumentum in forma RESPONDEAMVS, diſtingui debet Antecedens. Verum enim eſt, Chriſtum una quadam conſideratione & modo fuiſſe prius prædeſtinatum, quàm præſciretur peccatum vllum, ſcilicet ut *authorem* ſiue *cauſſam* (moralem ſaltem) omnis gratię, etiam eius, quę data eſt initio Adæ, & Angelis ipſis (ut infrà q. 19. diſputabo) cui gratię opponuntur priuatiuè (quadam ratione) peccata; & ideo ſunt quiddã poſteriora, quã illa & eius cauſſa, ſicut priuatio eſt poſterior, quã *habitus*. Neq; aliter, quàm in hoc ſenſu confirmatur illius argumẽti Ante-
D cedẽs p probationes eius, quas adhibuimus ex Scoto.

Falſum autem eſt, Chriſtum *omnibus modis prius* prædeſtinatum fuiſſe, quàm præſciretur peccatum. Etenim alia quadam cõſideratione viciſſim quoque fuit illa præſcientia peccati prior, quàm Chriſti prædeſtinatio, ſcilicet ut peccatum eſt quædam *diſpoſitio*, ſiue quoddam *præſuppoſitum* ad aduentum Chriſti, tãquam *morbus* videlicet, qui præſupponitur ad *medicinam* (quæ in propoſito eſt gratia Chriſti) & ad aduentum Medici. Vt enim res ipſæ diuerſa ratione ſunt ſibi inuicem priores & poſteriores: ita etiam actus diuini, ut ad illas, tanquam ad obiecta referuntur, priores & poſteriores ſibi inuicem ſunt, ſecundùm intelligentiam noſtram: quemadmodum fusè declarauimus
E totum hoc in proprio loco, ſcilicet tomo 1. diſp. 1. q. 19. p. 5. Iam uerò quod eſt prius altero, non omnibus modis, ſed uno quodã, & alio poſterius eodem; id minimè poteſt eſſe ſine illo altero. Vnde patet, nihil probare argumentum illud Scoti.

Neque uerò pręter actum illum diuinũ circa Chriſti Incarnationem uno modo priorem, quàm pręſciẽtiam peccati, & alio modo poſteriorem (ut diximus) opus eſt hic fingere in Deo quendam alium primũ actum, quo ante omnẽ pręuiſionem peccati pręordinauerit abſolutè Chriſti Incarnationem, futuram proinde, quamuis peccatum non accidiſſet. Figmentum hoc planè falſum eſt. Tum quia iam ante ex Scriptura & Patribus probauimus, Chriſtum nõ fuiſ-

fe venturum, ſi peccatum non accidiſſet; atque adeo
minimè talem actum ſeu decretum fuiſſe in Deo.
Tū quia de diuinis actibus nō niſi ex effectibus Dei,
prout executioni mandantur, poſſumus quidquā co-
gnoſcere. Itaque neq; *alios* actus, neque *aliter* inter ſe
ordinatos, iuxta ordinem prioris & poſterioris (no-
ſtro modo intelligēdi) debemus in Deo ſtatuere, quā
exigit ipſe modus, quo vel experientia, vel ratio do-
cet, executioni mandari Dei effectus. Modus autem,
quo hic Dei effectus, nempe Incarnatio, executioni
mandatus eſt, non alius eſt (prout argumenta noſtræ
ſentētiæ docent) niſi quòd *propter*, & *poſt* peccatum
Chriſtus venit, alioqui minimè vēturus. Quare circa
Incarnationem non alium actum debemus cogitare
aut ſtatuere in Deo, niſi illum, qui quadam ratione
fuit poſterior præuiſione peccati, vt antè declara-
uimus.

Quòd autem hic quidam aiunt, alium eſſe ordi-
nem Intentionis, alium Executionis; & Deum atten-
dendo ordinem Intentionis, priùs uoluiſſe abſolutè
Incarnationem, ante omnem præuiſionem peccati;
quamuis poſt præuiſum peccatum eam voluerit, at-
tendendo Executionis ordinem; Hoc, inquam, planè
mihi u- detur hic intempeſtiuè dictum. Etſi enim quo-
ad *dignitatem* quidem, atque etiam quoad *ſucceſſionē
temporis*, in nobis, qui ſucceſſiuè de rebus cogitamus,
easq; uolumus, alius eſt ordo *Intentionis*, & alius *Exe
cutionis* (ſiquidem quę ſunt poſteriora in executione,
ſunt ſic priora in intentione, & contra) tamen ſecun-
dùm *habitudinem cauſſæ*, ſeu *rationis*, ob quam unum
propter aliud cadere, aut non cadere dicitur in uolun
tatem diuinam uel noſtram (de qua ſolùm habitudi-
ne eſt quæſtio in propoſito) idem eſt ordo Intentio-
nis & Executionis. Quod enim in Executione fit nō
niſi *propter* aliud, atque adeo eſt alio poſterius; id ne-
que in uoluntatem & intentionem rectè ordinatam
(qualis eſt inprimis diuina) cadit niſi propter illud
aliud, atque adeo in Intētione quoque eſt poſterius.
Quocirca, cùm in Executione non niſi propter pecca
tum Incarnatio ſit facta; confitendum eſt, illam in In
tentione quoque diuina fuiſſe poſteriorem, neque
fuiſſe per vllum actum à Deo præordinatam abſolu-
tè & independenter à præuiſo peccato. Quæ annota
tio obſeruari debet ad eorum etiam confirmationē,
quę tomo 1. in Quæſtione de prædeſtinatione, pun-
cto 5. aſſertione 2. diſſeruimus.

Porro ex his intelligitur, quemadmodum vna cū
hac noſtra ſententia poſſimus item rectè defendere,
quod Chriſtus fuerit priùs prædeſtinatus, quā Adā
prædeſtinatus fuit nō modò ad eam gratiam & glo-
riam, quam obtinuit per pœnitentiam, ſed ad primā
illam gratiam, quam habuit ante peccatū, atq; adeo
priùs, quàm prædeſtinati ſint cæteri homines. Nā ut
dictum eſt, Chriſtus ut *author* omnis gratię & glorię,
atque adeo ut *exemplar* omnium prædeſtinatorum,
prior fuit, quā prima illa gratia Adæ, ſecundùm or
dinem præſcientiæ & prouidentiæ diuinæ; licet ſi-
mul etiam fuerit poſterior, quàm peccatum, iuxta
illam aliam conſiderationem peccati, ut eſt ſcilicet
morbus quidam indigens Medico & Medicina. Vnde
Apoſtolus ad Rom. 8. *Primogenitum* Chriſtum uocat
in multis fratribus, quia, ut ibidem dicit, reliqui ſunt
prędeſtinati, ut eſſent illi, tanquā exēplari, cōformes.
Quin etiam prius prædeſtinatus eſt Chriſtus, quàm
omnes Angeli; quoniam ut probabimus q. 19. cauſſa
fuit ipſe meritoria gratiæ & gloriæ illorum.

Deniq; ex his, quæ breuiter a me in reſponſione
illius quarti argumenti dicta ſunt, facilè iudicari po-
terit, quid aut ueri, aut falſi contineant ordines uarij
actuum diuinorum, quos hic alij atq; alij Doctores

A prolixè aſſignant circa prouidentiam & prædeſtina-
tionem Chriſti & aliorum, ut Caietanus q. 1. art. 1. &
alij interpretes D. Thomæ. Nos ea de re egimus ſuo
loco generatim tomo 1. diſp. 1. q. 19. p. 5. cùm explica-
remus, quatenus diuina uoluntas habeat uel non ha-
beat cauſſam.

Qvintvm argumentū, Referre maius bonum ad
id, quod eſt minus; peruerſum eſt. Sed gratia vnionis,
per quam Chriſtus eſt Deus & homo, maius bonum
eſt, quàm redēptio generis humani. Ergo hæc gratia
unionis non fuit tota ordinata ad redemptionem ge
neris humani.

Respondeo primò, Maiorē huius argumenti fal-
ſam eſſe, quando id, quod maius eſt refertur ad id, qđ
B eſt minus, non tanquam ad aliquid quod per ſe ſit di
gnius, ſed tanquam ad *effectum quendam*, ſine ullo de-
trimento maioris, conſequendum. Nam mille ducati
v. g. rectè ſic exponuntur, atq; adeo referuntur ad fa-
ciendum paruum lucrum. Et ipſe Scotus agnoſcit,
Chriſti Incarnationem, quatenus venit Chriſtus in
carne paſſibili, ordinatam fuiſſe ad redemptionē no-
ſtram; cùm tamē Chriſtus etiam, ut in carne paſſibi-
li uenit, maius quiddam ſit, quàm noſtra redemptio.

Secundò dici poteſt, eo argumento tantùm pro-
bari, quòd Incarnatio Chriſti non debuerit referri ad
noſtram redemptionem *ſolam*. Relata eſt enim etiam
ad ipſum Deum, tanquam ad ultimum & præcipuū ſi
nem omnium operum admirabilium.

C Sextvm argumentum. Non eſt uериſimile (inquit
Scotus) tantum bonum, quantū eſt Incarnatio Chri-
ſti, fuiſſe ſolummodò *occaſionatum* ex peccato, quaſi
peccatum fuerit ad id neceſſarium. Quod argumen-
tum Rvpertvs etiam in libro 13. de gloria & hono-
re filij hominis, ſub finem, Confirmat ex Avgvsti
no, qui libro 14. de ciuitate Dei cap. 23. pro abſur-
do duxit, putare, non fuiſſe futuram multitudinem
hominum iuſtorum, propagatam per humanam ge-
nerationem, niſi accidiſſet peccatū. Quæ tamen mul
titudo iuſtorum hominum longè minus bonum eſt,
quàm Chriſti Incarnatio. Et idem cēſuit D. Thomas,
Auguſtinum ſecutus, 1. p. q. 98. art. 1. Sic autem ſcribit
illic Avgvstinvs: *Quiſquis dicit, nō fuiſſe generaturos
D hōiēs, niſi peccaſſent; quid dicit, niſi pp numeroſitatem San
ctorum neceſſarium hominis fuiſſe peccatum? Si enim non
peccando ſoli remanerent; profectò ut non ſoli duo iuſti ho
mines poſſent eſſe, ſed multi, neceſſarium peccatum fuit.
Quod ſi credere* (inquit) *abſurdum eſt, illud potius eſt crē
dendum quòd Sanctorum numerus, quātus complendæ illi
ſufficit beatiſſimæ ciuitati, tātus exiſteret, etſi nemo peccaſ
ſet, quantus nunc per Dei gratiam de multitudine colli-
gitur peccatorum, quouſq; filij huius ſeculi generant & ge
nerantur.*

Respondeo ad argumentum, non modò uериſimi
le, ſed etiam longè uериſimilius eſſe, bonum illud In-
carnationis quantumcunque magnum, non fuiſſe fu
turum, niſi per occaſionem peccati. Etenim ſic maxi-
E mè bonitas & miſericordia Dei erga omines commē
datur, ut ſuprà dixi.

Ad Confirmationem autem argumenti
ex Auguſtino, reſpondeo, eſſe diſparem rationem in
propoſito. Nam peccatum *mortale* (de quo agit Augu
ſtinus) opponitur quodammodò numeroſitati *San-
ctorum*, ut Sancti per gratiam ſunt; quo pacto de ea
numeroſitate loqutur ibi Auguſtinus, ut patet ex eius
uerbis iam recitatis, quæ quidā non ſatis fideliter ita
citāt, quaſi loqueretur ibi Auguſtinus de qualicunq;
numeroſitate hominum per generationē multiplicā-
dorū. In noſtro autē propoſito, peccatum non eſt ali
quid oppoſitum Incarnationi. Abſurdum autem eſt
dicere, quòd unum *oppoſitorum* non fuerit futurum,

niſi per occaſionem alterius (vt non fuiſſe futuram lucem; niſi per occaſionem tenebrarum) atq; adeò non fuiſſe futuram numeroſitatem *Sanctorum*, niſi per occaſionem *peccati*, quod opponitur *ſanctitati*, vt rectè cenſuit Auguſtinus, & poſt illum S. Thomas.

Non eſt autem abſurdum dicere, non fuiſſe futuram incarnationẽ, niſi per occaſionem peccati, quod ei minimè opponitur. Vſitatiſſimum namque eſt, ut non niſi per occaſionem malorum eueniãt Deo prouidente quædam magna bona, quæ alioqui minimè euenirent. Immò hæc ipſa cauſſa eſt, quamobrem Deus permittit mala, quippe qui (vt ait idem AVGVSTINVS in Enchiridio, cap. 27.) *melius eſſe indicauit, de malis benefacere, quàm mala nulla eſſe permittere.*

SEPTIMVM argumentum. Si Chriſtus non fuiſſet venturus, niſi ob hominum culpam, ſequeretur fas eſſe nobis gaudere de culpa, quæ tantum nobis commodi attulit.

RESPONDEO, minimè id ſequi: Sed tantùm gaudere licet de *miſericordia* Dei, quam commouit culpa; A quod eſt, gaudere non de ipſa culpa per ſe, ſed de quodam quaſi accidente culpæ. Atque ita illud intelligendum eſt, quod Eccleſia in Sabbatho ſancto canit *Fœlix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem.* Vt ſi quis v.g. periculosè decideret in puteum membrumque frangeret; inueniret tamen ibi theſaurũ; fœlicem illum caſum diceremus, nõ per ſe, ſed ratione coniuncti accidentis.

POSTREMO putat Scotus, eneruari argumentum ſententiæ noſtræ, quod ex Scriptura ducitur, ſi dicatur, peccatũ aſſignari in Scriptura cauſſam, cur Chriſtus *paſſibilis* quidem, & vt *Redemptor* venerit.

SED ex Scripturæ locis, quæ ſuprà ſunt adducta, clarum eſt, ex peccato in Scriptura reddi cauſſam, nõ B tantùm cur Chriſtus *talis* venerit, ſed abſolutè, cur in mundum venerit. Quin etiam aliquid habet hæc interpretatio Scoti ridiculi. Qui enim fieri poterat, vt ad delendum *peccatum*, tanquam *Redemptor*, non veniret propter peccatum? Aut quid opus erat id nobis dicere? Hactenus de iſta Quæſtione.

QVÆSTIO SECVNDA.

De modo Incarnationis Dominicæ, ex parte Vnionis duarum naturarum.

D. Thomas tertia parte, quæſtione ſecunda.

EXPLICANDA *ſunt octo:* PRIMO, *An vnio duarum naturarum in Chriſto, ita facta ſit, vt poſt eam vnionem, ſit verè is præditus vtraque illa natura, ſcilicet diuina & humana?* SECVNDO, *An ea Vnio ita facta fuerit, vt poſt eam Chriſtus ſit tantummodò vna perſona?* TERTIO, *An ea Vnio ita facta ſit, vt poſt eam manſerit in Chriſto differentia proprietatum vtriuſque naturæ, non obſtante perſonæ ipſius Vnitate?* QVARTO, *An ea Vnio ita facta ſit, vt poſt eam Chriſti perſona ſit compoſita?* QVINTO, *Quid ſit propriè & eſſentialiter illa Vnio?* SEXTO, *An ea Vnio ſit omnium aliarum maxima?* SEPTIMO, *An ea Vnio fuerit naturaliter in Chriſto facta, vel ſolùm per gratiam?* OCTAVO, *An ob cuiuſquam meritum facta fuerit hæc Vnio?*

PVNCTVM PRIMVM.

An vnio duarum naturarum in Chriſto ita facta ſit, vt poſt eam Vnionem ſit verè is præditus vtraque natura, ſcilicet diuina & humana.

D. Thom. art. 1. & 5.

DVAE Naturæ in Chriſto hoc ipſo (quod ad rem ipſam attinet) fuerunt vnitæ, quòd humana natura hypoſtaticè vnita eſt cum ipſa perſona diuini Verbi. Ita enim factum eſt, vt & natura diuina, & natura humana ſubſiſtãt in eadem perſona diuini Verbi vnitæ.

Porrò triplex in propoſito notitia haberi poteſt à nobis de hac vnione humanæ naturæ cum perſona Verbi, atque adeo duarum eiuſmodi naturarum. PRIMA eſt ex parte *termini* huius Vnionis, vt ſcilicet ſciamus, an terminus huius Vnionis (ideſt, quod ex ea reſultauit) cõſtet verè ex *duabus* illis naturis diſtinctis, & ſit tantùm *unica* perſona, non obſtante illarum naturarum differentia, & retineat ſine confuſione *proprietates* diſtinctas illarum duarum naturarum, non obſtante vnitate ſuæ perſonæ: & ſit denique propter eam differentiam naturarum & proprietatum quiddam *compoſitum*. Atque hanc notitiam de eiuſmodi Vnione inueſtigabimus partim in hoc pũcto, partim in tribus ſequentibus, iuxta ordinẽ nobis propoſitũ. SECVNDA notitia eſt ex parte ipſius rationis *eſſentialis* huius Vnionis, vt formaliter eſt *Vnio.* Atq; hanc notitiã, quæ eſt veluti *quidditatiua*, inueſtigabimus p. 5. TERTIA notitia eſt ex parte quarundã veluti circũſtantiarũ huius Vnionis; vt an ſit *maxima;* an Chriſto cõpetat *naturaliter*, vel *per gratiã;* & an ẽt ex alicuius *meritò.* Quã notitiã inueſtigabim' p. 6. 7. & 8. ubi de eiuſmodi huius Vnionis circũſtantijs diſſeremus.

A NVNC quod attinet ad Quæſtionem propoſitam in hoc primo Puncto, apud Orthodoxos quidem nullum eſt dubium, quin ita hæc Vnio fuerit facta, ut utraque natura diuina & humana manſerit in Chriſto ſalua. Id enim eſt ex Scripturis compertiſſimum. Sed proponitur hæc Quæſtio hic à D. Thoma & ab alijs Theologis, propter varios errores hæreticorum cum hac fidei aſſertione pugnantes, quos refutare conuenit. Nec tamen hoc loco refellendi ſunt omnes errores, qui quoquo modo cum ueritate duarum in Chriſto naturarum pugnant (quidam enim ex illis B ſunt refutandi infrà ſuis locis q. 5. 18. & 19. cum agemus de Chriſti potentijs & operationibus) ſed illi tãtùm, qui directò detrahunt Chriſto ſubſtantiã ipſam ſeu eſſentiam ueræ *diuinitatis* uel *humanitatis*. Sunt autem eiuſmodi errores potiſſimùm quatuor.

PRIMVS fuit eorum, qui aſſeruerunt, Chriſtum nõ eſſe uerum Deum; ſed purum hominem excellenti uirtute & gratia Dei præditum. Huius erroris author fuit Hebion, contra quem, ut refert B. Hieronymus in libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, ſcripſit B. Ioannes ſuum Euangelium. In eodem errore fuit Cerdon &

& Cherinthus: item Photinus, & Paulus Samoſatenus, vt videre eſt apud D. Auguſtinum & Philaſtrium in ſuis libris de hæreſibus, & Theodoretum lib. 2. hæreticarum fabularum, qui eundem errorem tribuit Artemoni, & Theodoto, ſeu Theodotioni, vt nominat Auguſtinus hæreſi 33. Arriani etiam negauerũt, Chriſtum eſſe verum Deum, coæqualem Patri. Contra quos omnes, & alios nouos huius temporis Arrianos & Samoſatenianos copioſiſſimè à nobis pro Chriſti diuinitate diſputatum eſt tomo 1. q. 1. de Trinitate, p. 1. §. 10. & multis ſequentibus.

Ac vt ſummatim quidem aliquid nunc dicamus, ex præcipuis ad hanc rem teſtimonijs noui Teſtamẽti (quod ab omnibus hæreticis receptum fuit) ſunt illa: Matt. 16. Cùm Chriſtus quæreret, quænam de ipſo eſſet hominum exiſtimatio; reſponderetúrque, alios eum putare eſſe Ioannem Baptiſtam, alios verò Heliam, alios verò Ieremiam, aut vnum ex Prophetis, hoc eſt, præſtãtem aliquem virum, quales ſunt filij Dei *adoptiui*. Rurſus Petrus ab eodem interrogatus: *Tu es*, inquit, *Chriſtus filij Dei viui*. Qua ſingulari confeſſionis forma & modo, apertè declarauit, Chriſtum non adoptione & gratia tantùm, ſicut Prophetas, & alios homines ſanctos, quorum ſimilis ab alijs exiſtimabatur Chriſtus; ſed etiam *naturaliter* eſſe Dei filium. Quæ confeſſio, vt veriſſima, eſt a Chriſto approbata verbis illis: *Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt*. Item Marci 14. Sacerdoti ſummo interroganti: *Tu es Chriſtus filius Dei benedicti?* (hoc eſt, non adoptiuus, vt alij; ſed verus & naturalis, ſicut Iudæi intelligebant ipſum teſtari, propter quod ſcandalizabantur) Reſpondit Iesvs: *Ego ſum*.

Item ad Rom. 9. *Quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula*. Et ad Philippen. 2. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo*. Et ad Titũ 2. *Vt doctrinam Saluatoris noſtri Dei honorent in omnibus*. Et infrà: *Expectantes beatam ſpem, & aduẽtum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti*.

In primis verò ad Hebræ. 1. idem ex inſtituto probat Apoſtolus, oſtendens Chriſtum eſſe non participatione, vt alios, ſed natura Deum, quoniam de illo dicatur illud Pſalmi 44. *Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi*. Ad Angelos autẽ: *Et adorent eum omnes Angeli eius*, Pſal. 8. Ex quibus & alijs concludit, eſſe ſuperiorem omnibus Creaturis, atque adeo naturalem Dei filium, qui etiam ab Angelis ſit tanquam Deus adorandus. Eſt & ille clariſſimus locus, 1. Ioan. 3. *Hic eſt verus Deus*. Denique huc omnia alia teſtimonia ſpectant, quæ in materia de Trinitate vbi ſuprà maximo numero attulimus & propugnauimus ad confirmationem huius Aſſertionis. Eſtque damnatus contrarius error in omnibus ferè Concilijs.

Neqve argumenta hæreticorum ſunt vllius momenti. Omnia enim expediuntur vnica diſtinctione: ſi videlicet, quæ de Chriſto in Scripturis, tanquã de puro homine dici videntur tribuamus illi, ſecundùm naturam humanam, quemadmodum q. 1. de Trinitate, punct. 1. §. 21. tradidimus ex cõmuni & veriſſima regula ſanctorum Patrum. Vt illud: *Pater maior me eſt*, Ioan. 14. Confitendum autem nihilominus eſt, alia, quæ diuinitatis ſunt, eidem Chriſto conuenire, ſecundùm alteram naturam, nempe diuinam. Vt quod ait Ioann. 10. *Ego & Pater vnum ſumus, &c.*

Secvndvs error, priori oppoſitus, eſt, Chriſtum fuiſſe tantummodo Deum, non autem verum hominẽ. Ita ſimpliciter ſenſit Cerdon, vt videre eſt apud D. Auguſtinum hæreſi 21. qui cõſequenter negabat, Chriſtum verè fuiſſe paſſum & mortuum; ſed ſimu-

A laſſe tãtùm aiebat. Cerdonem iſtum ſecuti ſunt quidam Prodianitæ ſiue Proclianitæ, apud Philaſtrium, & apud Auguſtinum hæreſi 60. Item Apelles quidã apud Euſebium lib. 5. Eccleſiaſt. hiſtoriæ, cap. 13. & apud Auguſtinum hæreſi 23. qui exiſtimauit, Chriſtum non verum corpus humanum, ſed ex elementis ſolis compactum habuiſſe, quod exuerit & reliquerit aſcendens in cœlum. Item Manichæi, qui putauerunt, Chriſtum habuiſſe nõ niſi corpus phantaſticum, apud Auguſtinum hæreſi 46. Quos etiam ſecuti ſunt Priſcillianiſtæ apud eundem Auguſt. hæreſi 70. Et etiam Valẽtinus, qui exiſtimauit, Chriſti corpus fuiſſe cœleſte, ideoque nõ verè genitum ex Virgine, ſed quod per illam tranſiuerit ſolùm, quaſi per B fiſtulam ſeu rimam, vt ait Auguſtinus hæreſi 11. & alij. Itaque omnes iſti in eo conueniunt, quod Chriſtus non fuerit verus homo, præditus humano corpore eiuſdem rationis cum noſtro.

Contra hunc errorem manifeſtè argumentari licet. Primo ex multis Scripturæ diuinæ locis, qui declarãt, Chriſtum ex humana ſtirpe ortum eſſe *natiuitate humana*. Quod enim ita naſcitur, euidens eſt, eſſe verum hominem eiuſdem rationis ſpecificæ cum his, à quibus per natiuitatem deſcendit. Neque enim fieri poteſt, vt ſecundùm naturã diuinam, quæ principio caret, fuerit Chriſtus ex hominibus natus.

Eiuſmodi autem Scripturæ loci ſunt iſti: Geneſ. 22. *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ*. Quã promiſſionem memorat Apoſtolus ad Galat. 3. *Abra-* C *hæ*, inquit, *dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius: Non dicit: Et ſeminibus: quaſi in multis; ſed quaſi in vno, & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus*. Item Pſal. 131. *De fructu uentris tui, ponam ſuper ſedem tuam*. Et Matth. 1. *Liber generationis Ieſu Chriſti, &c. Iacob autem genuit Ioſeph virũ Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui uocatur Chriſtus*. Et Lucæ 1. *Ecce cõcipies in vtero, & paries filium*: iuxta vaticinium nimirum Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, &c*. Et ad Roman. 1. *Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem*. Et cap. 9. *Quorũ patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem*. Et ad Galat. 4. *Natum ex muliere, &c*. Et paſſim alibi. Vnde apparet euidentiſſimè vanitas illius commenti Valentini. Si enim Chriſtus D ex Virgine nihil ſumpſiſſet; ſed per eam tãtùm tranſiuiſſet tanquam per rimam, minimè dici poſſet eius filius, ex eaque natus, ut oſtendit etiam ſanctus Irenevs lib. 3. capite 32.

Quin etiam vt præclarè ibidem argumentatur Irenevs: *Superuacua tũc eſſet in Mariam deſcenſio eius. Quid enim in eam deſcendebat, ſi nihil incipiebat ſumere ab ea? Aut ſi nihil ſumpſiſſet ex Maria, nunquam eas, quæ a terra erant, percepiſſet eſcas, per quas id, quod a terra ſumptum eſt, nutritur corpus, &c.*

Secvndo illis etiam Scripturæ locis hic error cõuincitur, quæ indicant, Chriſtum corpore fuiſſe præditum, quod haberet verum *ſanguinem*, ſicut alium quemuis hominem. Vt Luc. 22. *Hic eſt calix noui Te-* E *ſtamenti in ſanguine meo*. Et 1. Ioan. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato, &c.*

Tertio ex illis, quibus indicantur *affectiones* eius uerè humanæ, ut triſtitia, fames, laſſitudo. Matth. 26. *Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*. Et Marci 14. *Cœpit pauere & tædere*. Et Matth. 4. *Cùm ieiunaſſet, &c. poſtea eſuriit*. Et Ioan. 4. *Ieſus fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuprà fontẽ, &c*. Quæ teſtimonia adducit etiam Irenevs vbi ſuprà, addens quoq; illud Dauidis Pſal. 68. in Chriſti perſona dicentis: *Et ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Vt iam alia prætercam. Quæ non opus eſt notare, cùm paſſim obuia ſint.

Deniqve ueritas humanæ naturæ in Chriſto ab

ipſomet multis argumentis aſſerta eſt poſt reſurrectionem *per dies quadraginta cum diſcipulis ſuis præbuit ſeipſum viuum*, vt ait Lucas, Act. 1. Vnde Luc. 24. *Palpate & videte*, inquit, *quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. Et Ioan. 20. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum*. Hinc Ioannes 1. epiſt. cap. 4. *Omnis*, inquit, *ſpiritus, qui non confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus*.

Postremo eſt etiam hæc veritas multis in Concilijs definita, in Nicæno, Epheſino, Chalcedonenſi. Et in Athanaſij Symbolo; *Eſt ergo fides recta, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius, Deus & homo eſt*. Et aſſeritur paſſim à Patribus, (vt patebit ex teſtimonijs quæ adſeremus contra ſequentem errorem) præſertim verò à duobus Summis Pontificibus, ſcilicet à diuo Leone epiſtola 10. ad Flauianum, & 97. ad Leonem Auguſtum, & à Gelas. 19. in libro de duabus naturis contra Eutychen, qui extat tomo 5. Bibliothecæ ſanctorum Patrum.

Quod autem attinet ad argumenta contraria hæreticorum, pleraque eadem illa diſtinctione refelluntur, per quam reſpondimus ad fundamenta prioris erroris. Tribuuntur enim Chriſto ea, quæ ſunt propria Dei, non quia tantùm Deus ſit, ſed quia ſic eſt verus homo, vt etiam habeat verè naturam diuinā, ſicut fusè probauimus quæſt. 1. de Trinitate, punct. 1. §. 10. & multis ſequentibus.

Peculiariter verò Respondendum eſt ad duo loca, quorum alter pro omnibus illis hæreticis videtur facere; alter ſpeciatim pro Valentino, qui aiebat, corpus Chriſti fuiſſe *cæleſte*. Prior ille eſt ad Philip. 2. vbi Chriſtus dicitur *in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*. Non igitur eſt verus homo; ſed hominum tantùm ſimilis externa ſpecie & figura. Alter locus eſt 1. Corinth. 15. *Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo de cælo, cæleſtis*. Fuit igitur cœleſte Chriſti corpus.

Respondeo ad Primum, vſitatam eſſe Scripturæ phraſin, vt ſimile etiam dicatur, quod habet naturam & ſubſtantiam eiuſdem rationis, Vt Geneſ. 2. *Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi*. Et Geneſ. 5. *Vixit Adā centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem & ſimilitudinem ſuam*: Et Eccleſiaſt. 13. *Omne animal diligit ſimile ſibi*. Quod autem adiunxit Paulus *habitu inuentus vt homo*, ad Scripturæ etiam phraſin alluſit, qua Chriſti humanitas appellari ſolet propter analogiam quandam, *indumentū* & quaſi *veſtis* diuinitatis, quia ſcilicet ut ueſtis ſine ſubſtantię hominis mutatione induitur: ita humanitas ſine diuinitatis mutatione à Verbo diuino aſſumpta eſt. Hinc Eſaiæ 64. *Quare rubrum eſt veſtimentum tuum?* Item ibidem: *Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra?* Quę ſunt interrogationes de humanitate Chriſti ſauciata, & proprio ſanguine rubricata in paſſione. Ad hāc igitur phraſin alluſit Apoſtolus in eo loco; de quo etiam diſſeruimus tom. 2. q. 7. de Habitibus, punct. 1.

Ad Secvndvm locum reſpondetur, Chriſtum hominem dici *cæleſtem*, aut propter diuinam naturam & perſonam eius, quam dicimus deſcendiſſe è cœlo, ubi peculiariter eſt ſedes Dei, propter præcipuos ibi Dei effectus; aut propterea, quòd ſecundùm humanā naturam (licet ueram illam quidem) diuina, atq; adeo cœleſti uirtute Spiritus ſancti, conceptus eſt; non autem more aliorum hominū, ex terreno uiri ſemine.

Tertivs error, ſeu potius delirium fuit Evtychetis. Hic per ſummam amentiam aiebat Primo, fuiſſe quidem in Chriſto ante Vnionē duas naturas (vt refert Flauianus epiſt. 2. ad ſanctum Leonem, quę extat ante epiſtolam 9. Leonis, & ipſe Leo epiſt. 10.)

A Secvndo, poſt vnionem earum naturarum, vnam tātum ex vtraq; velut conflatam. Tertio, vnam eam naturam ex vtraque extitiſſe; ſiue per *conuerſionem humanitatis* in diuinitatem (vt refert Theodoretus lib. 4. hæret. fabul. cap. vltimo) ſiue contrà per *conuerſionem diuinitatis* in humanitatem (vt refert Gelaſius in libro de duabus naturis, contra eundem Eutychetem) ſiue per cōfuſionē & quaſi mixtionem vtriuſq; naturæ, vt alij videntur intellexiſſe hāc hæreſim. Variè enim à varijs memoratur, ſicut ſine dubio variè & inconſtanter oportuit ab auctoribus ſuis tradi ſententiam tam monſtroſam. Qvarto aiebat (vt citati auctores referunt) eam vnam naturam, quam in Chriſto poſt vnionem manſiſſe dixit, reipſa quidem B tantùm eſſe diuinam non autem humanam, niſi per quandam apparentiam & ſimilitudinem. Qvinto conſequenter aſſeruit, Chriſtum ſecundùm naturam diuinam fuiſſe paſſum, cum reuera illam ſolam, & nō aliam Chriſto tribuerit. Quod idem aſſeruit Lutherus in libro de Concilijs parte 2. ſicut memorauimus tomo 1. q. 1. de Trin. pun. 1. §. 7. vbi etiam retulimus quædam ſimilia pronunciata Melanchthonis.

Hunc igitur abſurdiſſimum & penè inintelligibilem errorem communiter omnes tribuunt huic Eutycheti, qui fuit Presbyter Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & ibidem cuiuſdam Monaſterij Abbas. Nec tamen ipſe fuit huius erroris primus auctor; ſed potius inſtaurator & propagator. Nam idem ferè ſenſe-C rant Apollinariſtæ, & nominatim ex illis quidam Polemius, vt poteſt intelligi ex Epiphanio, hæreſi 77. & Theodoreto lib. 4. hæreticarum fabularum, & Auguſtino hæreſi 55. Vnde aliqui Patres Eutychete antiquiores refutarunt eundem errorem. Vt Athanaſius in epiſtola ad Epictetum, & Cyrillus Alexandrinus in libro de recta fide ad Theodoſium, & S. Ambroſius in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramēto, cap. 6. Quin etiā S. Dionysivs Areopagita, qui fuit lōgè antiquior Apollinari, ſubnotaſſe & refutaſſe videtur hūc eundem errorem ca. 3. de Eccleſiaſtica hierarchia, vt apparet ex eius verbis, q̄ poſtea referemus

Eundem etiam errorem poſtquam à Flauiano Epiſcopo Conſtantinopolitano, atque etiam à Concilio D Chalcedonenſi contra acta Pſeudoſynodi Epheſinæ ſecundæ (pro Eutychete aduerſus Flauianum, præſidente Dioſcoro Alexandrino congregatæ) damnatus eſſet, ſecuti ſunt quidam Hæretici dicti Acephali, qui apertius etiam conſequenter affirmarunt, *diuinam naturam fuiſſe crucifixam*. Eundem errorem fuiſſe his tēporibus complexum Schvvenckfeldium & Muſculum, teſtatur Staphilus in libro de concordia diſcipulorum Lutheri. Et ut videbimus p. 3. in illū etiam impingunt Vbiquetarij.

Cuiuſcunq; autem vel quorumcunq; hic error fuerit, quoad omnes ſuas partes, abſurdiſſimus eſt. Primo enim repugnat multipliciter Scripturæ ſacræ. Nam Primvm ex Scriptura conſtat, Chriſtum aliud E non eſſe, niſi verum illum Deum & hominem, qui formaliter, vt Deus & homo eſt, extitit per Incarnationem diuini Verbi, quæ ante vnionem naturæ diuinæ & humanæ ne intelligi quidem poteſt. Ergo cum Scriptura planè pugnat id, quod Primo aiebat Eutyches; in Chriſto ante vnionem fuiſſe duas illas naturas. Quomodo enim in Chriſto fuerunt ante vnionem, ſi ante vnionem non fuit formaliter Chriſtus, vt talis? Aſſumptum verò ex ijs omnibus locis Scripturæ noui Teſtamenti patet, vbi aſſeritur Chriſti humanitas & diuinitas, ac nominatim ex cap. 1. Ioannis apertiſſimè. Ibi enim Chriſtus ille, qui *habitauit in nobis*, dicitur eſſe *Verbum* ipſum incarnatū, ut patet ex illo cōtextu ſermonis: *In principio erat Verbū, &c.*

Et

Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & ueritatis. Quomodo igitur in Chriſto, hoc eſt, in Verbo incarnato, ante vnionem fuerũt duæ naturæ, diuina & humana, ſi ante vnionem non fuit Verbum incarnatum?

Rectiſſimè itaque S. Leo epiſt. 10. ad Flauianum, cap. vltimo, (quæ in Concilio Chalcedonenſi fuit approbata) cùm illa verba Eutychetis retuliſſet: *Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominũ noſtrum ante adunationem, poſt adunationem verò vnam naturam confiteor;* addit: *Miror tam abſurdam, tamq; peruerſam eius profeſſionem, &c. cùm tam impiè duarum naturarum ante Incarnationem vnigenitus Dei filius fuiſſe dicatur, quã nefariè, poſtquam Verbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis aſſeritur.*

Secvndo ex Scriptura item conſtat, Verbum incarnatum, atque adeo Chriſtum Dominum, eſſe verũ Deum & uerum hominem, ac proinde verè poſt vtriuſque naturæ vnionem vtraque prędıtum eſſe natura, vt patet ex illis teſtimonijs, quibus refutauimus ſecundum & tertium errorem: item ex ijs, quæ fusè diſſeruimus tomo 1. q. 1. de Trinitate p. 1. § 21. præſertim in reſponſione ad obiectionẽ 9 Non igitur poteſt cõſiſtere ſecũdũ, quod Eutyches aiebat, in Chriſto poſt vnionem eſſe tantùm vnam naturam.

Tertio ex Scriptura etiam conſtat, naturam diuinam eſſe prorſus immutabilẽ. Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* Et Iacobi 1. *Apud quem non eſt tranſmutatio, &c.* Itaque ſtare non poteſt tertium, quod Eutyches dixit, diuinitatem in humanitatem, aut contrà, fuiſſe conuerſam. Nam fieri non poteſt, ut nullo modo mutetur, uel quod in aliud conuertitur, uel id, in quod conuertitur aliud.

Qvarto, ex Scriptura item conſtat, Chriſtum reuera, & non ſimulatè natum ex Virgine, paſſum, & mortuum, & ſepultum fuiſſe, & reſurrexiſſe tertia die, & poſtea cœlos aſcendiſſe, &c. vt patet paſſim ex toto nouo Teſtamento. Vnde Apoſtolus hoc ipsũ, tanquam rem apud fideles compertiſſimam recenſet 1. Cor. 15. inquiens: *Notum vobis facio, fratres, Euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepiſtis, in quo et ſtatis; per quod & ſaluamini, qua ratione prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtrà credidiſtis. Tradidi enim uobis imprimis, quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm Scripturas: & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundùm Scripturas: & quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim, &c.* Phantaſma eſt igitur vaniſſimum illud quartum, quod ſomniauit Eutyches, per ſimulatam tantùm humanitatẽ (quæ reuera nõ fuerit niſi diuina natura) natum, paſſum, mortuum, ſepultũ fuiſſe, & reſurrexiſſe, &c.

Qvinto denique non minus clarè cõſtat ex Scriptura, Chriſtum nullo modo ſecundùm diuinitatem, ſed duntaxat ſecundùm humanitatẽ, eamq; minimè ſimulatam, ſed ueram, paſſum fuiſſe. Itaque merum etiã fuit figmentum, quintum illud Eutychetis placitum, ſcilicet ipſam in Chriſto diuinitatem (quod eſt planè impoſſibile) fuiſſe paſſam. Id autem patet ex his teſtimonijs. Pſal. 21. *Foderunt manus meas & pedes meos.* Item 2. Cor. 13. *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate; ſed viuit ex virtute Dei.* Vbi Apoſtolus vtrumque manifeſtè diſtinxit, & id, quo eſt paſſus, & quo reuixit, atque adeo quo paſſus eſt nihil, etiam tunc, quando moriebatur. Item 1. Petri 2. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.* Et 1. Petri 4. *Chriſto igitur paſſo in carne pro nobis.*

Secvndo repugnat etiam hic Eutychetis error multis Concilijs, in quibus damnatus eſt. Nempe Calcedonenſi ex inſtituto, & præſertim actione 5. in Symbolo fidei, ubi ſic dicitur: *Confitemur, in nouiſſimis diebus filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indiuisè, inſeparabiliter agnoſcendũ, nunquã ſublata differentia naturarũ propter unionẽ.* Quo teſtimonio eſt etiam vſus D. Thomas hic art. 1.

Item in Concilio II. Conſtantinopolitano (quod eſt quinta Synodus generalis) can. 2. 7. 8. 10. 11. Vbi in Canone illo 8. ſic dicitur: *Secundum ſubſtantiam dicentes carni vnigenitum Verbum vnitum eſſe, non confuſionem quandam ad inuicem naturarum factam fuiſſe dicimus, magis autem manente utraque, hoc quod eſt unitum eſſe carni intelligimus Verbum.*

Item in VI. Synodo generali actione 4. vbi ita Patres loquuntur: *Omnia* Dvplicia *vnius eiuſdemq; Domini Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti (ſecundùm Euangelicam traditionem) aſſerimus; id eſt, duas eius naturas prędicamus, diuinam ſcilicet & humanam, ex quibus, & in quibus, etiam poſt admirabilem atq; inſeparabilẽ vnionem ſubſiſtit. Et vnamquamq; eius naturã proprietatem naturalem habere confitemur, &c.*

Item in Concilo Lateranenſi ſub Martino I. (quod fuit centum & quinquaginta Epiſcoporum) can. 6. *Si quis non confitetur, propriè & uerè ex duabus naturis Deitate & humanitate, ſecundùm ſubſiſtentiam vnitis, inconfusè & indiuisè eundem & unum Chriſtum eſſe, ſit condemnatus* Idẽ aſſeritur in Concilio Hiſpalenſi II. cap. 13. & paſſim in alijs. Quibus adde etiam Symbolum Athanaſij, ubi eandem ueritatem Eccleſia profitetur.

Tertio repugnat itẽ ille error Orthodoxis ſententijs Patrum, ex quibus nonnullas annotabimus. S Dionysivs Areopagita cap 3. de Eccleſiaſt. Hierarchia: *Diuinæ,* inquit, *bonitatis infinita clementia benigniſſimè omnino prouidentiam noſtri, nec ſic quidẽ* (poſt peccatum) *omiſit per ſe ipſam operari, noſtrorum omniũ veraciter ſine peccato particeps facta, noſtræq; humilitati inſerta, abſq;* Confvsione *vlla & maculatione verâ & integerrimæ diuinitatis ſuæ.*

S. Irenaevs lib. 3. cap. 20. *Sic,* inquit, *Verbum Dei homo factus eſt, quemadmodum & Moyſes ait: Deus vera opera eius* (Deuter. 42.) *Si autem non factus caro, parebat quaſi caro, non erat uerum opus eius Quod autem parebat, hoc & erat, Deus hominis antiquam plaſmationem in ſe recapitulans.*

S. Cyrillus Hierosolimitanvs catech. 4. cùm agit de Chriſti generatione ex Virgine: *Duplex,* inquit, *erat Chriſtus: homo quidẽ, id quod apparebat: Deus verò, quod intelligebatur. Comedebat quidem vt homo verè, ita ut nos, ſimiles enim nobis corporis affectiones habebat: Vt Deus autẽ quinque panibus aluit quinq; millia, etc.*

S. Athanasivs in Euangelium de ſanctiſſima Deipara: *Sanctificata,* inquit, *ſuperueniente Spiritus ſancti Virgo eum geſtabat, qui ex ſua propria eſſentia Dei erat filius pro vnica eius diuinitatis natura, & genuit eundem incarnatũ & hominẽ factũ ſecundũ duarũ naturarũ proprietatem; eundemq; duplicem & unum ex duobus conſtantẽ inconfusè, immutabiliter, atq; indiuiſim credi oportere ſtatuimus:* Et infrà: *Deus interim perfectus, & homo perfectus: Vnus, ratione vnius perſonæ;* Dvplex *tamẽ natura.*

Et in epiſt. ad Epictetum. *Illud perquàm mirũ fuit, eundem fuiſſe & patientem & non patientem; patientem quidem, quatenus ipſius corpus, in quo erat, patiebatur; nõ patientem verò, quatenus ex natura Deus impatibilis erat.* Et paulo poſt: *Non fictione iſta agebantur, quemadmodum nonnulli exiſtimauerunt, &c.*

S. Basilivs lib. 1. contra Eunomium poſt mediũ: *Sicut formam,* inquit, *aſſumpſiſſe ſerui, in eſſentia humanæ naturæ Dominum noſtrum natum eſſe ſignificat: ſic cùm dicit: In forma Dei eſſe* (ad Philipp. 2.) *diuinæ eſſentiæ proprietatem penitùs declarat.*

S. Gregorius Nyssenvs in Orat. Catechetica, cap. 24. *Naturæ*, inquit, *noſtræ integumento celata fuit diuinitas; vt inſtar piſcium, cum eſca carnis* (quando Diabolus Chriſtum, ut hominem purum tentauit) *ſimul attraheretur hamus diuinitatis*, cuius virtute nimirum Diabolus victus eſt.

S. Gregorius Nazianzenvs, Orat. in Chriſti Natiuitatem: *Miſſus*, inquit, *eſt, verùm vt homo, duplici enim natura erat; ſiquidem & fatigatus eſt, & fame ac ſiti laborauit, & angore correptus eſt, & lachrymas fudit, vt lex naturæ fert.*

S. Cyrillus Alexandrinvs epiſt. 8. ad Neſtorium, referens fidem & ſententiam Nicæni Concilij; *Licet*, inquit, *differentes inter ſe naturæ in veram ſint vnitatem coniunctæ; vnus tamen ex vtriſque eſt filius ac Chriſtus: interim non ſublata differentia naturarum propter adunationem, &c.*

S. Hilarivs lib. 9. de Trinit. ſub initium: *Verbum*, inquit, *caro factum loquebatur; & homo Ieſus Chriſtus, Dominus maieſtatis docebat, Mediator ipſe in ſe ad ſalutem Eccleſiæ conſtitutus, & illo ipſo inter Deum & homines Mediatoris Sacramento vtrumq;* (ſcilicet Deus & homo) *exiſtens dum ipſe ex vnitis in id ipſum naturis, naturæ vtriuſque res eadem eſt; ita tamen, vt neutro careret in vtroque, ne fortè Deus eſſet, homo naſcẽdo deſineret*, & *homo rurſus Deus manendo non eſſet.*

S. Ambrosivs libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 6. *Dum hos*, inquit, *redarguimus, emergunt alij, qui carnem Domini dicant & diuinitatem vnius eſſe naturæ. Quæ tantum ſacrilegium inferna vomuerunt?* Et lib. 2. de fide, ad Gratianum; *Conſidera quòd moris eſt Scripturis diuinis geminam in Chriſto ſignificare ſubſtantiam, ne quis aut diuinitatem neget eius, aut carnem.*

S. Hieronymvs in caput 55. Iſaiæ, circa illud: *Ecce teſtem populis dedi eum. Vnus*, inquit, *atq; idem filius Dei, nunc diuinitatis ſuæ gloriæ, nunc noſtræ naturæ, quam ſuſcipere dignatus eſt, loquitur affectibus.*

S. Avgvstinvs lib. 3. de Trinit. cap. 7. *Forma Dei accepit formam ſerui. Vtrumque Deus & vtrumque homo. Sed vtrumque Deus propter accipientem Deum, & vtrumque homo, propter acceptum hominem* (idest humanitatem) *Neque enim in illa ſuſceptione alterum eorum in alterum conuerſum atque mutatum eſt. Nec diuinitas quippe in creaturam mutata eſt, vt deſiſteret eſſe diuinitas; nec creatura in diuinitatem, ut deſiſteret eſſe creatura.*

S. Gregorivs lib. 18. Moralium, cap. 36. accommodans ad Chriſtũ illud Iob. 28. *Non adæquabitur ei topaziũ de Aethiopia*; inter cætera de eo inquit; *Manens vnus ex utraque, & in vtraque natura, nec naturarum copulatione confuſus; nec naturarum diſtinctione geminatus.*

His adde S. Leonem epiſt. 97. ad Leonem Auguſtum, & ſanctum Vigilivm libro 5. contra Eutychetem, & Theodoretvm in Dialogo ſecundo, inſcripto: *Inconfuſus*. & Gelasivm in libro de duabus naturis contra Eutychetem tomo 5. bibliothecæ ſanctæ, qui non modò hanc fidei aſſertionem de veritate & differentia duarum in Chriſto naturarum luculenter confirmant, ſed etiam pro illa recenſent multa teſtimonia vetuſtiorum Patrum.

Adducit quoque peculiariter Theodoretvs in Dialogo 3. qui inſcribitur *Impatibilis*, quædam teſtimonia Patrum, aduerſus id, quod dixerunt Eutychiani, diuinam naturam reipſa fuiſſe crucifixam. Quo in genere teſtimoniorum illuſtre eſt illud S. Irenaei lib. 3. cap. 21. *Sicut homo*, inquit, *erat, vt tentaretur, ſic & Verbum vt glorificaretur: requieſcente quidem Verbo, ut poſſet tentari, & inhonorari, & crucifigi, & mori, abſorpto autem homine in eo, quod vincit, & ſuſtinet, & reſurgit, &c.*

A Et illud S. Athanasii in epiſtola ad Epictetum initio: *Quis ita impius fuit, vt vel verbis diceret, vel animo conciperet, ipſam Deitatem, quæ Patri eſt conſubſtantialis, circumciſam fuiſſe, & ex perfecta imperfectam eſſe redditam, & illud corpus, quod in cruce pependit, non corpus humanũ, ſed ipſam opificem rerum ſapientiã fuiſſe?*

Et illud S. Basilii lib. 2. contra Eunomium, ſub initium: *Neque enim*, inquit, *de eſſentia ipſa Dei Verbi, quod in principio erat apud Deum, ſed de eo, qui ſe exinaniuit in forma ſerui, & factus eſt conformis corpori humilitatis noſtræ, & crucifixus eſt ex imbecillitate, palam verba facit* (Petrus Actor. 2.) *Dominum enim, inquit, & Chriſtum eum fecit, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis, demonſtratiua voce in humanitatem ipſius, & quod omnibus videbatur, tantum non palam incumbens.*

B Et illud S. Gregorij Nysseni in Oratione Catechetica, cap. 32. *In hac*, inquit, *parte* (loquitur de myſterio crucis) *conſequens fuerit, non negligere vnum quidem aſpicere propter alterum: ſed in morte quidem intueri humanitatem; in modo autem præſcrutari id, quod eſt diuinius, &c.*

Et illud S. Gregorij Nazianzeni Orat. 4. de Theologia: *Supererat*, inquit, *pertractare de eo, quod Patris mandata ſeruaſſe, &c. ac de eo, quòd ex ijs, quæ paſſus eſt, obedientiam didiciſſe, ſcribitur; de ſacerdotio item, & oblatione, & traditione, & oratione ad eum, qui mortis periculo ipſum eripere poterat; adhæc de mortis pauore & ſanguineo ſudore, ac precatione, & ſiquid aliud eiuſdem eſt generis: niſi cuius*, inquit, *perſpicuum eſſet, huiuſmodi nomina perpetienti humanitati attribuenda eſſe, nõ autem immutabili illi naturæ, atque omni dolore atque cruciatu ſublimiori.*

C Et illud S. Hilarii lib. 9. de Trinitate, *Hanc*, inquit, *B. Apoſtolus geminæ in Chriſto ſignificationis tenuit prædicationem, ut infirmitatem in eo hominis, & virtutem Dei & naturam doceret; ſecundùm illud Corinthijs dictum: Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, ſed viuit ex uirtute Dei: Mortem infirmitatis humanæ; Vitam uerò Dei virtutis oſtendens.*

Et illud S. Ambrosii in libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento, cap. 6. *Sunt* inquit, *qui in tantum impietatis prodierint, vt putent, quia Diuinitas Domini circumciſa eſt, & imperfecta de perfecta facta; & in ligno non caro, ſed illa operatrix omnium ſubſtantia diuina in carnis ſpecie coagulata pendebat. Quis autem non horreſcat? Quis audiat, quia non ex Maria Virgine: ſed ex diuina ſubſtantia paſſibilem ſibi carnẽ fecerit Dei Verbũ?*

D Et illud S. Avgvstini in libro contra Felicianũ Arrianum, cap. 10. *Idem*, inquit, *impaſſibilis in ſe, qui paſſus in corpore.* Et ſerm. 191. de Tempore: *Paſſus eſt etenim Dei filius non putatiuè, ſed verè, omnia, quæ Scriptura teſtatur, ideſt, eſuriem, ſitim, laſſitudinem, dolorem, mortem; ſed ſecundum illud paſſus eſt, quod pati poterat, non ſecundùm illam ſubſtantiam, quæ aſſumpſit; ſed ſecundùm illam, quæ aſſumpta eſt.* Vide etiam Euſebium Cæſarienſem lib. 4. de demonſtrat. Euangel. cap. 13. (vbi optimè hanc rem confirmat) & S. Leonem, & Theodoretum, & S. Vigilium, & Gelaſium, ubi ſuprà, & Concilium Hiſpalenſe II. Can. 13.

E Qvarto, error ille Eutychetis (quòd ſcilicet ex duabus naturis extiterit vnica in Chriſto poſt vnionem) prorſus etiam repugnat manifeſtæ rationi, quã ex mente D. Thomæ hic artic. 1. poſſumus aliquantò plenius ita formare: Si aliquid vnum conſtituitur ex pluribus, neceſſe eſt, id aut ex pluribus conſtare, quorum vtrumque ſit perfectum, maneatque poſt conſtitutionem tertij integrum, aut ex pluribus, quorum vtrumque ſit imperfectum, ſimiliterque maneat integrum, aut ex pluribus, quorum utrumque ſit perfectum, neutrũ tamen maneat; aut ex pluribus denique

deniq; , quorum alterum ſit perfectum, alterum imperfectum,& vtrumque uel alterum maneat. At nullo iſtorum modo intelligi poteſt ex natura humana & diuina conſtare naturam *unam*. Ergo prorſus eſt abſurdum,& intelligibile commētum Eutychetis. Maior patet a ſufficienti illa enumeratione modorum, quibus poteſt intelligi, ut plura vniantur ſeu coniungantur.

Minor autem probatur, diſcurrendo per ſingulos illos modos.Primùm enim dici non poteſt,ex natura humana & diuina,tanquam ex duobus perfectis & manentibus, conſtitiſſe naturam vnam. Nam quod ex huiuſmodi conſtituitur,non eſt aliquid ſubſiſtēs, & unum *per ſe*,ſed vnū accidētale;ſiue id ſit naturale quiddam,ut album;ſiue artificiale,vt domus. Conſtat autem ex fide,vnionem in hoc Myſterio eſſe ſubſtantialem,ex qua exiſtat aliqua vna ſubſtantia.

Neque etiam conſtitit natura vna ex natura humana & diuina,vt ex pluribus perfectis, & non manentibus, ſicut conſtat mixtum ex pluribus elementis.Fieri enim non poteſt, ut diuina natura eſſe deſinat & mutetur.

Neq; vt ex pluribus imperfectis & manentibus, ſicut una natura conſtituitur ex materia & forma,tāquam ex partibus. Natura enim,tum humana, tum diuina,ſecundùm rationem ſuam perfecta & abſoluta natura eſt.

Neque vt ex pluribus,quorum alterum perfectū, alterum imperfectum ſit,& utrumque maneat.Tum quia iam diximus, naturam diuinam & humanam minimè ſe habere,vt perfectum & imperfectū, quatenus hic imperfectum appellamus id, quod non habet completam aliquam rationem Entis ſecundùm aliquam ſpeciem. Tum quia natura quidem diuina minimè dici poteſt concurriſſe ad eam vnionem tāquam aliquid imperfectum,cùm conſtet, eam eſſe infinitæ quoque perfectionis.Si autem natura humana dicatur fuiſſe imperfectum illud,quod ad eam unionem concurrit,& poſt illam manſit; ſequitur, eam vnà cum diuina natura non conſtituiſſe *unum per ſe*; ſed vnum per accidēs;id quod iam anteà diximus eſſe contra rationem huius Myſterij.

Probatur autem id ſequi.Nam dici non poteſt,acceſſiſſe ſic naturam humanam ad diuinam, tanquam partem intrinſecam,ſeu intrinſecè conſtituentem aliquam naturam (cùm diuina natura per ſe ſit cōpletiſſima) nec tanquam intrinſece conſtituentem *per ſe* perſonam,cùm humana natura,ut natura eſt,nec ſit perſonalitas,nec perſona. Itaq; reſtat,vt natura humana tunc ſe habuerit ad diuinā planè extrinſecè, tanquam accidens.Id quod non ſolùm eſt contra rationem huius Myſterij (vt dictum eſt) ſed etiam contra rationem ipſius naturæ diuinæ,& humanæ.Nam neque diuina natura poteſt vllius accidentis eſſe capax,neque natura humana eſſe poteſt vllius rei accidens,cùm ſit intrinſecè quædam ſubſtantia.

Neque poſtremo dici,poteſt, naturam diuinam & humanam, tanquam perfectum & imperfectum ad illam unionem ita concurriſſe, vt altera tantum illarū manſerit.Tum quia,vt iam dictum eſt,vtraque ſecūdùm rationem ſuam eſt perfecta & completa: Tum quia,ſi alterutra eſſe deſtitit; manifeſtè ſequitur, Chriſtum poſt unionem non fuiſſe verum Deū & verum hominem,ſi vel natura diuina, vel humana ei defuit. Id autem apertè repugnat fidei,vt multis teſtimonijs ante comprobatum eſt.

DENIQVE interrogandus fuiſſet Eutyches, an illa natura,quam ex humanitate & diuinitate extitiſſe dicit,habuerit aliquid humanæ naturæ, vel nihil; ſiue an aliquid prēter diuinam naturam acquiſiuerit

A Verbum? Si nihil humanæ naturæ in diuina permāſit; ſequitur abſurdum illud præcedentis erroris, ſcilicet Chriſtum fuiſſe duntaxat Deum. Si autem aliquid;quid eſt illud?Certè,cùm opinione Eutychetis, non fuerit humana natura, abſolutam ſuam rationē retinens,fuerit aliquod humanæ naturę accidens,vel quaſi accidens;atque adeo non potuerit eſſe *ſubſtantialis vnio*. Neque etiam Chriſtus iam erit verus & perfectus homo.

Quod autem conſequenter Eutyches, cum aſſeclis,conceſſit,naturam diuinā,q̃ ſola poſt incarnationem manſerit,fuiſſe paſſam & crucifixam;manifeſtè abſurdum eſt, & contra rationem euidentem, qua conſtat, Deum per ſe neque pati, neque mutari vllo B modo poſſe.

ARGVMENTA verò,quibus Eutyches, & eius aſſeclæ veteres vel noui, ad confirmationem ſui erroris vſi ſunt,vel uti potuerunt, facilè ſoluuntur. PRIMVM eſt,quod Ioan. 1. dicitur. *Verbum caro factum eſt*. Eſt igitur natura Verbi conuerſa & mutata in humanā: ſicut aqua illa conuerſa fuit in vinum, de qua ſimili loquendi modo dicitur Ioan. 2. *Cùm vidiſſet architriclinus aquam vinum factam,&c.*

RESPONDEO PRIMO, ſi hoc argumentum valeret, falſum etiam eſſet,quod Eutychiani dixerunt, naturam illam vnam, quæ in Chriſto manſit, fuiſſe reuera diuinam.Etenim quod in aliud conuertitur,minimè manet:vt neque manſit aqua, poſtquam fuit facta vinum. SECVNDO dico,illo modo loquendi, cùm C ſcilicet vnum dicitur *factum* aliud; non ſemper in Scriptura ſignificari conuerſionem, ſed ſolùm acceſſionem aliquam ſine interitu prioris. Vt cùm dicitur ad Galat. 3. *Chriſtus pro nobis factus eſt maledictum*. Vel cùm dicitur Lucæ. 2. *Factus annorum duodecim,&c.*

Ita hoc explicant Athanaſius in epiſt. ad Epictetum;& Gregorius Nazian.in epiſt. 1. ad Cledoniū,& Ambroſius lib. de Incarnat. Dominicæ Sacramento cap. 6. & Theodoretus in Dialogo 1. vbi prædictos Patres pro ea interpretatione citat,& eam inde confirmat, quod ſtatim Ioānes de eo ipſo Verbo incarnato ſubiungit: *Et habitauit in nobis,& vidimus gloriam eius,&c.* Vnde euidenter apparet, Verbum non proD pterea eſſe deſtitiſſe. Itē ex eo,quod alibi Incarnatio Verbi ſic deſcribitur,vt manifeſtum ſit manſiſſe poſt eam,ſalua natura ſua. Verbū. Nā ad Philip. 2. dicitur: *Exinaniuit ſemetipſum,formam ſerui accipiens*.Et ad Hebr. 2. *Semen Abrahæ apprehendit*. Manet autem omnino is,qui quidpiam accipit,& apprehendit.

TERTIO dico,ex illo ipſo loco Io. 1. potiùs reuinci euidenter errorem Eutychetis. Nam ſi Verbum caro factum eſt:Ergo manſit in Chriſto poſt vnionem vera caro,& natura humana, quod Eutyches negabat. Manet enim id, in quod aliud dicitur euadere, ſicut manſit vinum illud, in quod euaſit aqua, & manet etiam dignitas Cōſulis,cùm dicimus de aliquo,quòd ſit factus Conſul.

E SECVNDVM argumentum. In Concil. Chalcedonēſi act. 1. poſt epiſtolam Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, Euſtachius Epiſcopus Berytenſis,teſtatus eſt, S. Cyrillum aſſeruiſſe, *non oportere intelligi duas naturas, ſed vnam naturam Dei Verbi incarnatam*.

RESPONDEO cum D.Thoma hic artic. 1. ad 1. ſenſum eſſe, quòd non ſint in Chriſto duæ naturæ ſuppoſito diſtinctæ reipſa, & ſeparatæ, ſicut ſenſit Neſtorius (ut videbimus p. ſeq.) ſed naturam diuinam cum humana natura coniunctam in una & eadem Verbi diuini perſona. Ita enim illud dictum Cyrilli intelligendum eſſe,definitum eſt in V. Synodo generali, can. 8.

Et eodem modo debet accipi, quod dixit Greg. NAZIAN-

NAZIANZENVS epiſt. 1. ad Cledonium, *carnem eſſe deificatam*: Et quod in Concil. Lateranenſi ſub Martino I. can. 5. definitur, *naturam Dei verbi fuiſſe incarnatam*; quod etiam aſſerit Damaſcen. lib. 3. cap. 6. His enim modis loquendi à Patribus ſignificatur ſolùm illa realis & ſubſtantialis coniunctio diuinitatis cum humanitate in una & eadem perſona diuini Verbi, non autem aliqua utriuſq; naturæ confuſio.

TERTIVM argumentum eſt, quòd aliqui antiqui Patres dicant, naturam diuinam fuiſſe *mixtam* cum humanitate. Sic enim ſcribit S. CYPRIANVS in lib. de vanitate Idolorum: *Carnem Spiritu ſancto cooperante induitur, Deus cum homine miſcetur: Hic Deus noſter, hic Chriſtus eſt.* Et S. Greg. NYSSENVS in Orat. Catechetica, cap. 25. Incarnationem appellat *noſtræ naturæ cum diuina commixtionem.* Similiter loquitur IRENAEVS lib. 3. cap. 21. & VIGILIVS lib. 1. contra Eutychetem.

RESPONDEO, hoc vocabulo mixtionis Patres fuiſſe vſos, ad ſignificandum, unionem illam eſſe omnino realem & ſubſtantialem, ſicut eſt ſuo modo mixtio elementorum in uno & eodem ſubſtantiali ſuppoſito; non autem ad ſignificandum, quòd ſit mixtio propriè.

QVARTVM argumentum. S. ATHANASIVS in Symbolo dicit: *Sicut anima rationalis & caro, unus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.* Eſt igitur vnica natura in Chriſto, ſicut in vno alio homine.

RESPONDEO, minimè id ſequi. Non enim eſt ſenſus, ita ex humana & diuina natura fieri unam naturam, ſicut fit ex anima & corpore vna humanitas: ſed ſicut ex anima & corpore fit *vna* ſubſtantia, quę eſt natura; ita etiam ex unione naturæ humanæ & diuinæ in perſona Verbi, conſtare ſimiliter ſubſtantiam quandam *unicam*, quæ eſt Chriſti perſona, ut ſubſiſtens in utraque natura.

QVINTVM argumentum (quo maximè nitebatur Eutyches) ſi in Chriſto ſunt duæ naturæ. Ergo etiam duæ perſonæ: Qui fuit error Neſtorij.

RESPONDEO, nihil minus ſequi. Eſt enim, ut infrà q. 4. fusè declarandum eſt, alia ratio naturæ, quàm perſonæ. Vnde etiam in diuinis, ubi natura & perſona re non diſtinguuntur, credimus eſſe perſonas tres, quamuis earum tantum ſit vnica natura. Poſſunt igitur in Chriſto vice verſa, eſſe naturæ duæ, & perſona vnica. Et hactenus de errore Eutychetis.

QVARTVS error eſt, in Chriſto non fuiſſe animam rationalem; ſed corpus duntaxat: pro anima autem ei corpori fuiſſe Verbum, quod id corpus aſſumpſit & viuificauit. Hic error aſcribitur à B. Auguſtino lib. de hæreſ. cap. 46. Arrianis: quanquam dicit Auguſtinus non fuiſſe ſatis omnibus notum, quòd ſic illi ſenſerint. Idem etiam docuit quidam Apollinaris, ut uidere eſt apud eundem D. Auguſtinum illic cap. 55. & apud Caſſianum lib. 1. de Incarnatione, cap. 2.

Confutatur autem PRIMO illis teſtimonijs Scripturæ & Patrum, quibus contra primum & tertium errorem confirmauimus, Chriſtum extitiſſe verum hominem. Homo enim eſſe non poteſt, niſi ſit anima rationali præditus.

SECVNDO habemus illa etiam Chriſti teſtimonia, Matth. 26. *Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem.* Et Ioan. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam.* Et; *Ego pono animam meam pro uobis.* Non enim ſatis hic Apollinaris reſpondebat, animam ibi accipi pro diuini Verbi uirtute, ex qua corpus illud reddebatur viuum. Vt enim quæſt. ſeq. explicabimus, impoſſibile eſt, diuina virtute & perfectione ſuppleri eius rei virtutem, à qua dependet aliquid, ut à forma *intrinſeca*. At corpus humanum, quale ſecundùm fidem ha-

A buit Chriſtus, pendet ab anima rationali humana, vt à forma *intrinſeca*. Ergo non potuit in Chriſti corpore rationalis animæ vis à diuino Verbo ſuppleri. Quocirca in illis Chriſti ſententijs, vocabulo Animæ non poteſt intelligi diuinum Verbum, rationalis animę vim ſupplens; ſed oportet propriè illa teſtimonia intelligere. Sicut rectè D. Thomas loco citato confirmat ex AVGVSTINO lib. 83. qq. q. 80.

TERTIO accedit, quòd vt ex illis locis Conſtat, Chriſtus præditus fuit eiuſmodi Anima, per cuius ſeparationem à corpore verè & propriè mori potuerit, atq; adeo ſit mortuus: Eiuſmodi autem anima verè & propriè eſt forma corporis humani.

QVARTO contra hunc errorem extat etiam defi- B nitio Eccleſiæ in profeſſione Catholicæ fidei, ſub Damaſo Papa, quę habetur in 1. Tomo Conciliorum inter epiſtolas Damaſi, & apud Theodoretum lib. 5. hiſt. cap. 10. Item in concilio Epheſino cap. 13. ſic aiũt Patres. *Non dicimus, quòd Dei natura conuerſa vel immutata facta ſit caro, nec quòd in totum hominem, qui eſt ex anima & corpore, transformata ſit; ſed magis, quòd carnem animatã anima rationali ſibi copulauerit, Verbumq; ſubſtantialiter, ineffabiliter & incõprehenſibiliter factus ſit homo.* Idem cõſtat ex Conc. Chalcedonenſi, & alijs, vbi definitur, Chriſtum fuiſſe uerum hoĩem.

SED obijciebat Apollinaris modum illum loquẽdi Euangeliſtæ: *Et verbum caro factum eſt*, Ioan. 1. Vnde videtur ſequi, carnem tantùm, non etiam animam C fuiſſe a Verbo diuino aſſumptam. Hoc autem rectè à D. Thoma q. 5. art. 3. explicatur. Nam vt q. 1. p. 1. tradidimus, *Caro* accipitur ibi per Synecdochen, pro tota natura humana, ex corpore & anima conſtante, ſicut etiã Iſaiæ 40. *Et videbit omnis Caro ſalutare Dei.*

Animaduertendum autẽ eſt, argumentis, quę contra hunc errorem fecimus, non tantùm probari, ꝙ à Verbo diuino fuerit aſſumpta anima, verùm etiam fuiſſe illam in Chriſto tanquàm FORMAM corpori vnitam. Id quod Doctores quidã, à Magiſtro ſententiar. lib. 3. d. 6. citati, ex ignorantia negabant; metuẽtes, ne ſi eã ponerẽt vnionem, perſonam etiã creatã in Chriſto admitterẽt, vt D. Thomas inquit hic art. 6. Quorũ opinionem meritò idcirco D. Thomas illic D aſſerit, eſſe, hæreſin, ab Eccleſia in concilijs damnatã.

Etenim vt Verbum diuinum verè ſit homo, non ſatis eſt, illud habere animam, ſed oportet illam habere tanquàm formam corpori vnitam. Alioqui etiã in triduo vixiſſet, permanſiſſetq; homo: ſiquidem ꝙ ſemel aſſumpſit, vt Theologi affirmant, nunquàm à ſe prorſus dimiſit, adeoq; tunc etiam retinuit animam, licet non corpori tanquam formam vnitam. Eſt igitur æquè certum, diuinũ Verbum aſſumpſiſſe animam corpori vnitam atq; ipſum aſſumpſiſſe animã.

Neq; Doctores illi ueteri debuerunt, ne, ſi vnionem animæ & corporis concederẽt in Chriſto, perſonam creatam in ipſo ponere cogerentur. Etſi enim perſona creata ſoleat alioquin ex vnione animæ & E corporis naturaliter exiſtere, potuit tamen iſta naturalis conſequentia perſonæ præueniri à diuino Verbo, ſupplente ſubſiſtentia ſua perſonalitatem creatam in Chriſti humanitate, ut rectè declarat B. Thomas hic art. 5. ad 1.

Porrò cùm Verbum diuinum aſſumpſerit corpus & animam unita, quatenus humanam naturam conſtituunt (ſicut dictum eſt) conſequens eſt, non prius tempore animam, quàm corpus; vel corpus, quàm animam illud aſſumpſiſſe; ſed eodem prorſus momẽto: quemadmodum ex doctrina Patrum, à Scholaſticis omnibus in 3. d. 2. & ab Eccleſia, recepta docet D. Thomas quæſt. 6. art. 3. & 4. & nos in ea Quæſtione tradęmus.

PVN-

PVNCTVM SECVNDVM.

An Vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam ſit is vnica perſona tantùm.

D.Thomas art.2.3.6.

INDVBITATA eſt, prſus apud Orthodoxos omnes affirmatiua pars huius Quęſtionis, Sed ei repugnant duo errores, qui nunc ſunt à nobis refellendi. PRIMVS fuit Neſtorij, & Anaſtaſij eius presbyteri, & Theodoreti initio (qui tamen poſtea reſipuit, & in Chalcedonenſi Synodo reſtitutus eſt) & Theodori Mopſueſteni, ac aliorum aſſerentium in Chriſto duas perſonas. Qui ERROR, quoniam eum Sectarij VBIQVITAR per ſummam impudentiam tribuere ſolent Catholicis, dum hi nolunt confundere in Chriſto naturas (vt facit Eutychiani erroris propago Vbiquitas) diligenter eſt à nobis explicandus prius, quàm refutetur.

Et quidem ſi adhuc haberemus ipſos libros Neſtorij, non eſſet controuerſia de illius ſententia. Sed illi nimirum flammis abſumpti fuerunt. Id enim vt fieret, petiuit obnixè Synodus Epheſina ab Imperatoribus Theodoſio & Valentiniano, in Epiſtola ad eoſdem de Neſtorij depoſitione.

Habemus tamen Canones Cōcilij Epheſini & Synodi V. Generalis, in quibus Neſtorij error recenſetur, & dānatur. Itemq́; teſtimonia de illo omni exceptione maiora S.Cyrilli Alexandrini, qui etiam ex ſcriptis Neſtorij errorem illius explicat.

Exiſtimarunt igitur NESTORIVS, & eius Sectatores, Chriſtum non unica perſona, ſed duabus diuerſis contineri, diuina ſcilicet increata, & creata humana; quarum altera (ſcilicet diuina) ſit filius Dei, omnipotens, creator; altera verò (ſcilicet creata) tantùm ſit filius hominis, natus, paſſus, mortuus: ita, ut non idē oīno, ſecundùm eandē perſonā, fuerit filius Dei, & filius Virginis, creator & fact⁹, impaſſibilis & paſſibilis.

Quoniam autem Scriptura de Chriſto loquitur, tanquam de vno; *vnum*, ſeu *vnam* perſonam, ipſum eſſe ac dici aiebat Neſtorius, non vnitate *ſimpliciter* ſubſtantiali aut naturali; ſed *ſecundùm quid*, & per accidens, propter varias rationes, quas poſſumus colligere ex teſtimonijs Cyrilli, quę poſt adferemus, ſicut eas etiam ex Concilio Epheſino, & alijs Synodis, collegit diligenter B.Thomas hic art.6.

Nempe *primò* propter inhabitationem vnius perſonæ in altera, ſcilicet diuinę in creata, tanquam in templo. Vnde dicebat, Chriſtum ſecundùm creatam perſonam, non eſſe Deum, ſed *Deiferum*, & ideo ipſum nominari Emmanuel, ꝙ ſignificat nobiſcū Deus. *Secundò*, propter coniunctionem affectus; quoniam fuerit voluntas perſonæ creatæ, cum uoluntate perſonæ diuinæ prorſus conformis. *Tertiò*, propter communionem operationis: quia perſona creata fuerit inſtrumentum Verbi diuini. *Quartò*, propter communionem eiuſdem dignitatis & honoris diuini, qui etiam illi perſonæ creatæ, tanquam templo diuinæ perſonæ, tribueretur. *Quintò*, quoniam ob dictas rationes filius hominis dicebatur quadantenus filius Dei, & è contrario: itemq́; homo, Deus; & viciſſim. Quam rationem vnitatis vocat illic S.Thomas equiuocationem.

Fuiſſe hanc prorſus ſententiā NESTORII & ſequacium, conſtat manifeſtè tum ex Canonibus Concilij Epheſini, & quintæ Synodi generalis, id eſt, Cōſtantinopolitanæ ſecundæ, quos poſtea adferemus: Tum ex teſtimonijs, vt dixi, S.CYRILLI, qui ſcripta Ne-

A ſtorij compertiſſima habuit. Sic enim ſcribit in Epiſtola Commonitoria ad Eulogium Presbyterū, quæ eſt epiſt.30. inter Cyrilli epiſtolas: *Simulat in exegeſibus ſuis Neſtorius dicere ſe, ꝙ vnus tantum ſit filius, & vnus Dominus. Sed filiationem & dominationem ad ſolum Dei uerbum refert, Poſtquam verò ad diſpenſationem venit, rurſum* ALIVM *Dominum, hominem ex muliere,* SEPARATVM DICIT, *Verbo æqualis honoris dignitate coniunctum.*

Et planè eò pertinent, quæ in Tomo 2. Operum D.Cyrilli ex nonnullis Neſtorij *quaternionibus* recitantur: vt ſcilicet ſola honoris æqualitate & agnominatione, &c. vnum eſſe dicat filium Dei & filium Virginis: nunquam autem vnam perſonam vtrumq́; eſſe

B dicit reali atq́; ſubſtantiali unitate.

Itaque reipſa paſſim ibi negat, ipſum Deum eſſe genitum ex Virgine. Vt cùm ait in quaternione 21. *quòd Deus ex Virgine ſit natus, nequaquam eductus ſum.* Et pòſt aliquantò: *Nunquam*, inquit, *Scriptura diuina Deum ex Chriſtipara Virgine natum eſſe dicit, ſed Ieſum Chriſtum Filium ac Dominum.*

Quæ Neſtorij verba cùm in Epiſtola ad Acacium Melitenſem Epiſcopum commemoraſſet diuus CYRILLVS, mox ſubiungit: *Quòd autem iſta dicens Neſtorius, eum, qui unus eſt in duos filios diuidat, &* ALIVM *faciat diuiſim ac ſeparatim Filium & Chriſtum ac Dominum, Verbum, quod ex Patre eſt genitum;* ALIVM *uerò rurſus diuiſim ac ſeparatim Filium, Chriſtum ac Do-*

C *minum eum, qui ex Virgine natus eſt, quomodo poterit quiſquam dubitare?* Item LIBERATVS in ſuo Breuiario: *Neſtorius in ea*, inquit, *erat opinione, quòd omnino purum hominem diceret Chriſtum.*

Ac rurſus Cyrillus verba etiam ipſa Neſtorianorum recitat, de quibus libro de recta fide in Chriſtum ad Theodoſium, nō longè ab initio, ita inquit: *Separant in duos unum Chriſtum, & craſſa quodammodo ſeparatione ſeorſim utrumq́; ſeparant. Nam unum quidem eſſe contendunt ex Virgine natum perfectè hominē: alterum uero Verbum ex Deo Patre. Neq; aberrauerunt in eo à vero ſenſu, quòd non ſit eadem natura carnis & Deitatis; ſed unum quidem ut hominem ſeorſim ponunt: alterum uerò Deum natura & uerè filium nominant,*

D *quamuis uelint eſſe Chriſtiani. Et libellos ſanè de his conſcribentes auſi fuerunt dicere his* VERBIS: *Ille quidem natura uerè filius, qui ex Deo Patre eſt Verbum: Iſte uerò per cognominationem cum filio filius.*

Et clariſſimè in Synodo V. generali can.4. *Neſtoriani Deum Verbum Ieſum & Chriſtum uocantes: & hominem* SEPARATVM *Chriſtum & Filium nominantes: & duas perſonas* MANIFESTE *dicentes: per* SOLAM *nominationem, & honorem, & dignitatem, & adorationē, vnam perſonam & vnum Chriſtum confingunt dicere. Sed non confitentur (ſicut ſancti Patres docuerunt) unitatem Dei Verbi ad carnem animatam anima rationali, ſecundùm compoſitionem, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam, factam, & propterea unam ſubſiſtentiam, qui eſt Domi-*

E *nus noſter Ieſus Chriſtus.*

Ex quibus patet, quàm temerè & impudenter Iacobus SCHMIDELINVS, Vbiquiſta Lutheranus, contra tertium noſtrum librum de Controuerſia Vbiquitaria, pag.38. & 39. ita ſcripſerit: *Interrogo*, inquit, *Hiſpanum, in quonam ſcripto Neſtorij legerit, eum ſenſiſſe, perſonam hominis Chriſti filij Mariæ non eſſe diuinam, ſed creatam, & à perſona diuini Verbi differentem. Itemq́; Mariæ filium non eſſe Deum, omnipotentem, &c. Nunquam hoc ex Neſtorij ſcriptis docere poterit.* At hanc ipſam fuiſſe Neſtorij hæreſin ex ipſius etiam ſcriptis confirmat S.CYRILLVS, ut iam audiuimus, & patebit etiam ex Conciliorum Canonibus, quos paulò pòſt recitabimus.

Porrò

Porrò non omnino videtur primus huius erroris auctor extitiſſe Neſtorius; ſed potius inſtaurator & ꝓpagator. Nā ut apparet ex Irenæo lib. 1.cap.25.& lib. 3.cap.17.Cherintus etiam docuerat,non unam, ſed duas perſonas eſſe Ieſum Chriſtum:Ita quidem, ut Ieſus fuerit purus homo, natus ex Ioſepho & Maria;Chriſtus uerò fuerit filius Dei,nō Mariæ; eumq́; dicebat Cherintus in Ieſum deſcendiſſe in forma columbæ,cùm Ieſus baptizaretur.

Atque huic etiam ſimilem hæreſin commemorat Caſſianus lib.1.de Incarnatione cap.2.quā dicit fuiſſe Beligarum ſeu Vigilarum, & deſcendiſſe ex Pelagiano errore;Nempè *ſolitarium hominē*(vt ait Caſſianus) *Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum natū eſſe,& hoc, quòd ad Dei poſtea honorem poteſtatemq́; peruenerit, humani meriti,non diuinæ fuiſſe naturæ; ac per hoc eum diuinitatem ipſam non ex proprietate vnitæ ſibi diuinitatis ſemper habuiſſe,ſed poſtea propræmio laboris paſſionisq́; meruiſſe cum vtiq; Dominum, Saluatoremq́ue noſtrum, non Deum natum; ſed a Deo blaſphemarent aſſumptum.* Et cap.3. *Addiderunt quoque*, inquit, *Dominum Saluatoremq́ue poſt baptiſma factum eſſe Chriſtum,poſt reſurrectionem Deū; alterum aſſignantes vnctionis myſterio; alterum merito paſſionis*.

Hunc igitur errorem (ſcilicet in Chriſto eſſe aliā perſonam creatam puri hominis, diſtinctam a perſona Dei,cum qua habuerit ſolùm accidentalem quandam coniunctionem per gratiam)poſteà ex inſtituto propugnauit Neſtorius; niſi quod illam accidentalem coniunctionem filij Dei filij hominis ab initio conceptionis fuiſſe in Chriſto, uidetur aſſeruiſſe, ut apparet ex ijs, quæ de Neſtorij ſententia ex Cyrillo explicaui.

Neq; immeritò quidam cenſent,ſuffragatum fuiſſe LVTHERVM huic errori Neſtorij in Concione de Natali Domini, cùm dixit: *Imperiti quidam Chriſtum hominem omnipotentem faciunt*. Quanquam alibi etiā per aliud extremum adeo deflexit ad contrariam hęreſin Eutychetis,vt confundens naturas, contenderit, non ſolùm Chriſtum hominem omnipotentem eſſe (quod ratione diuini ſui ſuppoſiti veriſſimū eſt) ſed etiam ipſam Chriſti humanitatem,vt videbimus p.ſequenti.

Item videtur ſuffragatus Neſtorio CALVINVS lib. 1.inſtit cap.13.ſiquidem ibi ſectione *9.23.*&24. inter perſonam filij Dei,& perſonam Mediatoris nō obſcurè diſtinguit. Perſonam autem dicit ibi ſectione *6.*ſe vocare ſubſiſtentiam.BRENTIVS quoque Lutheranus Vbiquiſta in libro de Maieſtate hominis Chriſti,& alij Vbiquiſtæ diſtinguere quoque videntur inter perſonā filij Dei & filij hominis, cū aiunt, *filium Dei eſſe in filio hominis*. Sed & Michael SERVETVS in ſuis libris de Trinitate apertè negauit, Chriſtum filium hominis eſſe ſimul natura Deum: vt patet ijs,quæ de Seruetiana hęreſi fusè retulimus tom. 1.q.1.de Trinitate p.1.§.7.

Fuit autem Neſtorij error (ut ex dictis apparet) errori Eutychetis per extremum CONTRARIVS. Nā Eutyches ſic perſonam vnam Chriſti confitebatur, vt naturas etiam confunderet, faceretq́; ex utraq; unam. Neſtorius autem ita naturarum differentiam credidit, ut unicuiq́; earum perſonam ſuā diſtinctā attribueret.ECCLESIA Catholica incedit media uia, quæ & naturas contra Eutychetem diſtinguit,& cōtra Neſtorium retinet perſonæ unitatem.

Quam ſententiam Eccleſiæ Orthodoxam ita declararunt Patres in Concilio II. Conſtantinopolitano(id eſt, in V. Synodo generali)can 4. *Cùm multis*, inquit, *modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Eutychetis & Apollinarij ſequuntur, imperemptionem eorū, quæ conuenerunt colentes,vnitionem ſecundùm confuſionem prædicant:Theodori autem & Neſtorij ſequaces,diuiſione gaudentes,affectualem unitatem introducunt. Sancta verò Dei Eccleſia utriuſque perfidiæ impietatem reijciens,unitionem Dei Verbi ad carnem ſecundùm compoſitionem confitetur;quod eſt ſecundùm ſubſiſtentiam.*

Pro hac ſententia Orthodoxa, contra prædictum errorem Neſtorij,urgent aliqui id,ꝙ in ſuperioribus confirmatum eſt, Chriſtum fuiſſe verum Deum,& verum hominem;quaſi contrarium ponatur ſecundùm opinionem Neſtorij. Sed niſi aliter argumentum formetur, non videtur ſatis firmum. Conceſſit enim Neſtorius, Chriſtum uerum Deum & uerum hominem fuiſſe,quamuis ſecundùm aliam & aliam perſonam, ex quibus Chriſtus conſtaret. Quare id propriè contra illum eſt probandum,VNAM & eandem preſonā Chriſti,fuiſſe verum Deum & uerum hominem.

Id autem poteſt PRIMO probari ex ſcriptura ſacra quinq; modis, ſeu quinq; generibus teſtimoniorum. *Primò* ſic: Chriſtus ita fuit verus Deus & verus homo,ut & homo ILLE, qui Chriſtus eſt,verè & propriè fuerit Deus;& viciſſim Deus ILLE verè, & propriè homo. Sed niſi concedatur, ſecundùm vnam & eandem perſonam, fuiſſe Chriſtum uerum Deum,& uerum hominem, hoc uerum non erit.Ergo id omnino concedi debet.Minor probatur. Quoniā hæc propoſitio:*Homo eſt Deus:*non poteſt uerè & propriè cōcedi, niſi aliqua ſit *ſubſtantialis identitas* ſubiecti & prædicati,hoc eſt, Dei & hominis: ſiquidem nomen tum Dei,tum hominis ſignificat *ſubſtantiam*;& in omni enunciatione affirmatiua ſignificatur aut conſignificatur,rationem formalem prædicati, & rationē formalem ſubiecti conuenire in unum & idem,quod ſit vtrumq;. At ea identitas *ſubſtantialis* minimè hic exiſtit ſecundùm *naturam* diuinam & humanam, ut patet.Ergo neceſſe eſt eam concedere, ſecundùm *perſonam*,quę eadē ſignificatur uerbis illis,*Deus* & *homo*.

Iā probatur Maior ex Scriptura in illis locis,quibus Chriſtus de *ſe* loquens,tanquam de homine, qui cum hominibus conuerſabatur, affirmauit ſimpliciter ſe eſſe Deum, atq; adeo Dei coæternum & coæqualem filium. Vt Ioan 8.*Tu quis es? Dixit eis Ieſus. Principium,qui & loquor uobis.*Et Ioan.10. *Ego & Pater unum ſumus.*Et Marci 14.ad Pontificē interrogantem,num eſſet filius Dei: *Ego*,inquit,*ſum*. Et Ioan.4. *O mulier,ſi ſciret donum Dei,& quis eſt,qui dicit tibi,etc.* Et Ioan.3. *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo,filius hominis,qui eſt in cælo* (nempe ut idē Deus) Et Ioan.9.ad illuminatum cæcum: *Tu credis in filium Dei? Reſpondit ille: Quis eſt Domine, ut credam in eum? Dixit ei Ieſus: Et uidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt. At ille ait: Credo Domine. Et procidens adorauit eū.* Idē patet ex illo teſtimonio Gabrielis Lucæ 1. *Quod enim ex te naſcetur ſanctum,uocabitur filius Dei*, id eſt, ille homo,quem concipies. Et ex illo ibidem Eliſabethæ: *Vnde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me?*Et ex illo Apoſtoli ad Philip.2. *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:* ut omittam ſimilia teſtimonia plurima, quæ adduximus tomo 1.q.1. de Trinit.p.1.§.11.& multis ſequentibus.

Secundò, quia niſi eadem perſona diuina filij Dei ſit etiam homo; nequaquā verè & propriè credi poteſt,*Verbum diuinum incarnatum eſſe, factumq́ue hominem.* At hoc ueriſſimè & maximè propriè creditur;ut patet Ioan.1.& fatemur in Eccleſiæ Symbolis. Ergo non ſecundùm aliam perſonam creatam; ſed ſecundùm illam ipſam diuinam quæ eſt Verbum & Filius Dei Chriſtus eſt homo.Maior probatur. Quia vt albus v.g.non dicitur quis per eam albedinem,quę eſt in altera perſona; ſed per eam,quā in ſua ipſius perſona

ſona

ſona habet: ita neque filius Dei homo dici & eſſe poteſt per humanitatem in altera perſona exiſtentem; neque Verbum incarnatum, per carnem alterius perſonæ. Quod argumentum paſſim attingitur in Concilio Epheſino primo, vbi Neſtorius damnatus eſt.

Tertiò, quia Scriptura ſacra vbique de Chriſto loquitur, tanquam de *una* & eadem perſona, ſicut eſt vnuſquiſque alius homo. Impium igitur eſt, Chriſtũ nõ vnicam, ſed plures interpretari perſonas. Aſſumptum patet ex illis locis omnibus, in quibus Chriſti perſona ſignificatur Pronominibus illis ſingularibus, *Ego, Hic, Ille, &c.* qui loci paſſim occurrunt. Deinde etiam peculiariter ex his, 1. Cor. 8. *Vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.* Eſt igitur vnus & idem Ieſus (id eſt, filius Mariæ) & Chriſtus *filius Dei uiui*, vt Matth. 16. ait Petrus. Et 1. Ioan. 2. *Quis eſt mendax, niſi qui negat, quoniam Ieſus eſt Chriſtus.* Et 1. Ioan. 4. *Omnis Spiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo nõ eſt, & hic eſt Antichriſtus.* Hoc enim maximè eſt Chriſtum ſoluere, tollere duarum naturarum in ipſo vinculum, quod eſt *unitas* perſonæ. Neque obijciat aliquis, in Exemplaribus Græcis, quæ modò extant, non legi illud, *qui ſoluit;* ſed *qui non confitetur, &c.* Fuerunt enim eiuſmodi Exemplaria olim ab hæreticis in eo loco corrupta, vt in hiſtoria tripartita lib. 12. cap. 4. videre eſt. Nec dubium eſt, quin illo modo verè legamus, cùm ita contra hæreſin hanc Neſtorij, citauerit eum locum S. LEO Pontifex in epiſt. 10. ad Flauianum, approbata in Chalcedonenſi Concilio, act. 5. Et rurſus ibidem: *Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt filius Dei Deus in eo manet, & ipſe in Deo.* Et cap. 5. *Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Ieſus eſt filius Dei?*

Quartò, quia conſtat ex Scriptura, hominem Chriſtum non per adoptionem, ut alios ſanctos; ſed longè excellentiori modo eſſe filium Dei; vt patet maniſeſtè ex illo Matth. 16. *Tu es Chriſtus filius Dei uiui.* Et Lucæ 1. *Vocabitur altiſſimi filius.* Et Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Et ad Galat. 4. *Miſit Deus filium ſuum, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Et alijs eiuſmodi euidentibus teſtimonijs, quibus hoc ipſum probauimus tomo 1. q. 1. de Trinit. p. 1. §. 17. Si aũt Chriſtus homo nõ diceretur filius Dei, niſi ob illas rationes, quas aſſignabat Neſtorius (ſcilicet propter inhabitationem Dei in illo, tanquam in *templo*; propter affectus *conformitatem*; propter rationem *inſtrumenti*; propter dignitatem & *honorem*; propter *appellationem* Dei) ſolùm eſſet filius Dei per gratiam & *adoptionem*, vt alij Sancti. Nã alij Sancti ſunt etiam templum Dei. 1. Cor. 3. *Neſcitis quoniam templum Dei eſtis.* Et per illos etiam tanquam per ſua inſtrumenta Deus operantur. 2. Cor. 5. *Tanquam Deo exhortante per nos:* & 1. Cor. 12. *Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Et affectu cũ Deo cõiunctiſſimi ſunt, 1. Cor. 6. *Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt.* Et appellatio Dei eis tribuitur. Pſal. 81. *Ego dixi, Dij eſtis.* Et deniq; cùm ſint etiam templum Dei, ſi ob id ſolùm Chriſtus habet dignitatem & honorem diuinum (vt voluit Neſtorius) illis quoq; eadem ratione honor diuinus deferri poſſet. Cùm igitur longè excellentius (ut probatum eſt) Chriſtus ſit Dei filius, quàm alij Sancti; fatendum eſt, eum nõ ob illas rationes, quas aſſignauit Neſtorius, ſed planè natura eſſe Dei filium, atque adeo eundem eſſe ſubſtãtialiter Deum: ut multis modis probauimus ubi ſuprà in Diſputatione de Trinitate.

Quintò, nam niſi eadem omnino perſona, quæ eſt Deus, eſſet etiam Chriſtus homo, impiè illi homini, qui Chriſtus eſt, eundem honorem, quem Verbo diuino, tribueremus, quantũcunq; eſſet Dei templum,

A Non enim idem honor templo aut domui, & inhabitanti debetur. Alioqui liceret mundum quoq; adorare, quatenus in eo habitat Deus. Quod tamen maniſeſta eſſet Idololatria. At honorem diuinum eſſe Chriſto homini tribuendum, Neſtorius etiam fatetur. Ergo, &c. Quare rectè in Epheſina Synodo can. 7. ita ſcribitur: *Si quis uel ut hominem Ieſum, operante Deo Verbo, dicit adiutum; & vnigeniti gloriam tanquam* ALTERI, *præter ipſum, exiſtenti tribuit, anathema ſit.* Quod idem habetur Can. 8.

Notandum eſt autem, argumenta hæc, quæ directè probant, Chriſtum ſecundùm *unam* & eandem ipſius perſonam fuiſſe Deum & hominem; ſimul etiam probare, illam unam perſonam, ſecundùm quã
B Chriſtus fuit Deus & homo, fuiſſe *diuinã*, & nõ creatam. Nam vt eſt impoſſibile, diuinam naturam per creatam perſonam hypoſtaticè terminari: ita eſt impoſſibile, perſonam eam eſſe creatam, quæ eadem ſubſiſtit in natura diuina & humana, atque adeo eſt Deus & homo. Subſiſtit enim perſona in natura aliqua non aliter, quàm hypoſtaticè terminando illam, vt patebit ex ijs, quæ de ratione perſonę diſſeremus quæſt. 4. Et hactenus de prima probatione aſſertionis Orthodoxæ contra Neſtorium, petita ex ſacra Scriptura.

SECVNDO probatur eadem aſſertio ex fidei Symbolis. Nam in Symbolo Apoſtolico, ipſum filium Dei Patris *vnicum* credimus *conceptum eſſe de Spiritu*
C *ſancto, & natum ex Maria Virgine, paſſum ſub Pontio Pilato, &c.* Ac ſimiliter in Symbolo Nicæno credimus in *vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum, ante omnia ſecula, &c.* qui (idem) *incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt, crucifixus, &c.* Et in Symbolo Athanaſij: *Qui licet Deus ſit & homo: non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ, &c.*

TERTIO probatur ex Concilijs. Concilium EPHESINVM can. 2. *Si quis non confitetur, carni ſecundùm ſubſtantiam unitum Dei Patris Verbũ, unum eſſe Chriſtum cum propria carne, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathema ſit.* Et can. 3. *Si quis in uno Chriſto diuidit*
D *ſubſiſtentias poſt unitatem, ſola ſocietate coniungens eas, quæ ſecundùm dignitatem eſt, uel etiam auctoritatem, & poteſtatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus eſt naturalem, Anathema ſit.* Item can. 4. *Si quis in perſonis duabus vel ſubſiſtẽtijs eas uoces, quæ in Apoſtolicis ſcriptis & Euangelicis continentur, diuidit, vel quæ de Chriſto dicuntur à Sanctis, vel ab ipſo: & aliquas quidem ex ijs uelut homini, qui præter Dei uerbum ſpecialiter intelligatur, aptauerit: aliquas uerò tanquam Deo dignas ſoli Verbo Dei Patris deputauerit, Anathema ſit.*

Item in Concilio CHALCEDONENSI act. 5. approbantur & recipiuntur prędicti Canones Concilij Epheſini. Item in Synodo V. generali can. 5. *Si quis in Myſterio Chriſti conatur introducere duas ſubſtantias*
E *uel perſonas, & introductis duabus perſonis, unam perſonam dicit per dignitatem & honorem, ſicut Theodorus & Neſtorius inſanientes* CONSCRIPSERVNT; *& non confitetur Dei Verbum carni* SVBSTANTIALITER *uniri, & propterea vnam eius ſubſtantiam, vel unam perſonam, Anathema ſit.* Idem habetur in Concilio LATERANENSI ſub Martino I. can. 2. & in Synodo VI. actione 4. & in Concilio 2. Hiſpalenſi cap. 13. &c.

QVARTO probatur ex Patribus S. DIONYSIVS Areopagita epiſt. 3. ad Caium: *In Sacramento*, inquit, *humanitatis Chriſti, hoc etiam arbitror Theologiam ſignificare voluiſſe, quod ex occulto ſuperſubſtantialis* ILLE *Deus in conſpectum noſtrum repente proceſſerit, humana ſubſtantia carne veſtitus.* Ille idem igi-

tur

tur Deus ſuper ſubſtantialis fuit homo viſibilis.

Et Epiſtola ſequenti ad eundem: *Nō enim*, inquit, *vt auctor hominum hoc loco homo dicitur, ſed vt reuera homo tota ſubſtantiæ veritate circumdatus. Nos autem Ieſum non humana ratione definimus. Neque enim ille homo tantū eſt: neq; ſuperſubſtantialis eſſe poſſet, qui homo tantùm eſſet: Sed eſt homo verus, qui ſingulari benignitate amator hominū ſupra homines, ac ſecundùm homines ex hominum ſubſtātia, carnem ſuperſubſtantialis accepit. Eſt autē nihilominus altiſſimæ illius, diuinæq; ſubſtantiæ.*

Sanctus IRENAEVS lib. 3. cap. 17. aduerſus eos hæreticos, qui *lingua quidem* (vt ait) *vnū Chriſtum Ieſum confitentes, diuiſi ſunt ſententia*, aſſertionem noſtram ex profeſſo ſuſcipit probandam, quod facit accuratiſſimè cap. 18. & ſeq. adductis multis Scripturæ teſtimonijs. Inter cætera verò cap. 18. ait: *Ioannes vnum & eundem nouit Verbum Dei, & hunc eſſe vnigenitum, & hunc incarnatum eſſe pro ſalute noſtra Ieſum Chriſtū Dominum noſtrum.* Et cap. 21. *Verbum*, inquit, *Dei homo, & q filius Dei eſt, filius hominis factus eſt.* Et infrà: *Hic igitur filius Dei Dominus noſter, exiſtens Verbū Patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, quæ ex hominibus habebat genus, quæ & ipſa erat homo, habuit ſecundùm hominem generationem, factus eſt filius hominis.*

Sanctus Cyrillus HIEROSOLYMITANVS catecheſi 4. *Crede*, inquit, *quòd hic vnigenitus filius Dei propter peccata noſtra de cœlo deſcendit in terram, & earundem affectionum cum noſtris aſſumpſit humanitatem, & natus eſt ex Maria Virgine & Spiritu ſancto.*

Et catecheſi 11. *Præmuniens*, inquit, *fides, ne vulgares Chriſtos ſuſpicaremur*, VNVM *apponit cōfeſſione fidei, quod credimus in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum.* Et infrà: *Duos Patres habet, vnum Dauid ſecundùm carnem, & alterum Deum Patrem ſecundùm Deitatem.*

Sanctus ATHANASIVS in Oratione contra Arrianos, circa hoc dictum: *Ex Deo Deus eſt Verbū*, in fine: *Idem*, inquit, *qui & Deus Verbum eſt, & filius Mariæ eſt, vnus Chriſtus cenſeri debet, non diuerſum quiddam: Sed vnus ille & idem, qui ante ſecula ex Patre, in extremis temporibus ex Virgine natus eſt.*

Idem luculenter aſſerit in Epiſtola ad Epictetum, aduerſus eos, *qui dicebant* (vt inquit) *eum, qui ex Maria produſſet, non eſſe eundem Chriſtum & Dominum & Deum. Si enim*, inquit, *Deus in corpore, non erat, quomodo ſtatim, vbi editus erat à Maria, vocatus eſt Emanuel, quod interpretatum ſonat, Nobiſcum Deus? Cur itē Paulus, ſi Verbum in carne non erat, Romanis ſcripſit, Ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem*, QVI *eſt Deus ſuper omnia benedictus in æternum, Amen. Quapropter cōfiteantur ſe erraſſe, qui inficiati ſunt, eum, qui in carne erat, Deum fuiſſe; fidem habentes cunctis Scripturis, & inprimis Thomæ, qui poſtquam videat in eo clauorum ſigna, exclamauit: Dominus meus & Deus meus.* Hæc certè valdè luculenta ſunt. Sicut & illud, quod ait in Euangelium de ſanctiſſima Deipara: *Deus perfectus & homo perfectus. Vnus, ratione vnius perſonæ: Duplex tamen natura.* Quo dicto ſimul & Neſtorij & Eutychetis hæreſis iugulatur.

Sāctus BASILIVS in Epiſt. 65. ad Sozopolitanos, contra eos, *qui ſalutare* (vt inquit, *diſpenſationis Myſterium Domini noſtri Ieſu Chriſti diſſoluunt*, inter cætera ita ſcribit: *Dominus omnia pergreſſus, quæ ad totius generis humani curam pertinent, ſuper omnia proprium largitus eſt nobis aduentū.* Et infrà: *Manifeſtatus eſt* IPSE *in carne, factus ex muliere, factus ſub lege, ut eos, qui ſub lege eſſent, redimeret, ut adoptionē in filios acciperemus.*

Sanctus Gregorius NAZIANZENVS in Epiſtola prima ad Cledonium: *Si quis*, inquit, *duos filios; alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem vnū atque eundem, induxerit, is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ rectè credentibus promiſſa eſt. Quanquam enim Deus & homo duæ naturæ ſunt, quemadmodum & anima & corpus; non tamen duo filij.* Et paulò poſt: *Aliud quidem atq; aliud ſunt ea, ex quibus Seruator conſtat; non tamen alius atque alius; Abſit.*

Sanctus CYPRIANVS in libro de uanitate Idolorum: *Filius*, inquit, *Dei mittitur, qui per Prophetas omnes retrò illuminator & Doctor humani generis prædicabatur. Hic eſt virtus Dei, &c.* HIC *in Virginem illabitur, carnem Spiritu ſancto cooperante, induitur, Deus cum homine miſcetur.* HIC *Deus noſter*, HIC *Chriſtus eſt.*

Sanctus HILARIVS lib. 9. de Trinitate: *Naturam*, inquit, *Dei in uirtute Reſurrectionis intellige: Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cùm ſint vtraque ſuis geſta naturis*, VNVM *tamen Chriſtum Ieſum eſſe memento eſſe, qui vtrumque eſt.*

Sanctus AMBROSIVS libro de incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 7. *Non enim*, inquit, *Chriſtū diuido, cum carnis eius diuinitatiſq; diſtinguo ſubſtantiam; ſed unum Chriſtum cum Patre & Spiritu Dei prædico.* Et lib. 2. de fide, cap. 4. *Seruemus diſtinctionem Diuinitatis & carnis: Vnus in vtraque loquitur Dei filius, quia in eodem vtraque natura eſt.*

Sanctus AVGVSTINVS lib. 13. de Trinitate, cap. 17. *Sic*, inquit, *Deo coniungi potuit humana natura, vt ex duabus ſubſtantijs fieret vna perſona, ac per hoc iam ex tribus, ſcilicet Deo, anima, & carne.* Et Tractatu 27. in Ioannem: *Commendaui*, inquit, *Charitati veſtræ vnā perſonam eſſe Chriſtum, Deum, & hominem, non duas; ne fides noſtra non ſit Trinitas, ſed quaternitas.*

Sanctus HIERONYMVS epiſt. 150. ad Hedibiam q. 9. *Non*, inquit, *quòd alium Deum & alium hominem eſſe credamus, & duas perſonas faciamus in vno filio Dei, ſicut noua hæreſis calumniatur; Sed vnus atque idem filius Dei & filius hominis eſt.*

Sanctus GREGORIVS lib. 18. Moral. cap. 36. *Mediator*, inquit, *Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, nō ſicut iſte hæreticus* (Neſtorius) *deſipit, alter in humanitate, alter in Deitate eſt.* Et infrà: *Quamuis ipſe aliud ex Patre, aliud ex Virgine; nō tamē alius ex Patre, alius ex Virgine; ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe tēporalis ex matre.*

PORRO argumenta, quibus olim vel Neſtorius ipſe, vel eius ſectatores (ut Theodoretus initio, & alij) vtebantur, facilè diſſolui poſſunt, duobus fundamentis poſitis. PRIMVM eſt: Non idem propriè eſſe Chriſtum *hominem* & Chriſti *humanitatem*, ſeu carnem, ſeu corpus. Nam uocabulum HOMO ſignificat perſonam, quæ in Chriſto (vt probatum eſt) non fuit niſi diuina. Humanitas verò, caro, &c. ſunt nomina ſignificantia tantūmodò naturam. Itaq; non debet intelligi de ipſo Chriſto homine, quicquid de eius humanitate ſeu corpore dicitur.

Hinc reſpondetur ad illud Ioan. 2. *Soluite templum hoc*, quod pro Neſtorio obijciebat Theodoretus contra ſecundum Anathematiſmum Cyrilli. Templum enim diuinitatis ſuæ appellat ibi Dominus non perſonam aliquam diſtinctam à ſua propria; ſed ſuam humanitatem ſeu corpus, vt apparet etiam ex verbis illis, quæ Ioannes ſubiungit: *Ille autem dicebat de templo corporis ſui.*

Ex eodem quoque fundamento reſpondetur ad teſtimonium Baſilij in Pſal. 59. quod citabat Theodoretus in refutatione quinti Anathematiſmi Cyrilli: Baſilius enim ibi non ait (vt falsò citabat Theodoretus) hominem Chriſtum eſſe *Deiferum*, ſed carnem Chriſt (*σάρκα*) Deiferam eſſe, quatenus nimirum altera Chriſti natura poteſt dici eſſe in altera per hypoſtaticam vnionem.

SECVNDVM fundamentum eſt, Chriſtum hominē

non fuiſſe hominem purum, vt ſunt alij homines; ſed hominem & Deum, vt potè in duplici natura, diuina & humana ſubſiſtentem; ac proinde de illo ſecundùm aliam & aliam naturam affirmari poſſe, quæcunque conueniunt vero Deo, & vero homini, excepto peccato, vt infrà videbimus ſuis locis.

Hinc ſoluitur id, quod teſte Theodoreto libro quarto hæreticarum fabularum, obijciebat Neſtorius, nomen Dei non ſignificare Deum homini vel humanitati *vnitum*; ſed tantummodò Deum: ac proinde B. Virginem neq; eſſe, nec debere dici matrem Dei. Aſſumptum namq; eſt falſum. Nam cùm Deus humanitati *vnitus* ſit verus Deus; ipſi quoq; omnia ea conueniunt, quæ competunt Deo vero, atq; adeo etiam Dei nomen, & conſequenter B. Virgo veriſſimè eſt mater Dei, hoc ipſo quod eſt mater Dei cum humanitate vniti. Quanquam ante hoc quidem Incarnationis Myſterium, nomen Dei non aliud, quàm ſolum Deum ſignificabat. Peracto autem eo Myſterio, ſuapte ratione id nomen ſignificat etiam Deum humanitati vnitum.

Ex eodem quoq; fundamento patet reſponſio ad ea, quæ Neſtoriani obijciebant dici de Chriſto quandoque velut de *homine*, qui non ſit Deus. Vt quòd ipſe compellat Deum *ſuum*, Matth. 26. *Deus Deus meus, ut quid dereliquiſti me*; & quod conſolationem ab Angelo accipit, &c. Lucæ 22. Quandoque autem velut de Deo, qui non ſit filius hominis: Vt quòd fuerit *ante Abraham*, atq; adeo etiam ante Mariam; atq; adeo etiam, quòd non ſit ei Maria conſubſtantialis, ſicut oporteret, vt eſſet eius mater, &c. reſpondendum eſt enim, ex hac differentia attributorum Chriſti, non debere colligi, diuerſas in eo eſſe perſonas; ſed diuerſas *naturas*, per quarum alteram, ſcilicet humanā, conueniāt verè Chriſto Deo, quæ ſunt humana, atq; adeo ēt vt ſit matri conſubſtantialis; per alterā autē, ſcilicet diuinam, conueniant eidem Chriſto homini diuina. Qua de re vide, quæ ex ſententia Patrū diſſeruimus tomo 1. q. 1. de Trinitate, q. 1. §. 21.

Item reſpondetur facilè ex eodem fundamento ad illud Apoſtoli: *In ſimilitudinem hominum factus, et habitu inuentus vt homo*. Philip. 2. Ex quibus verbis Theodoretus (initio Neſtorianus) in Commentario eius loci argumentabatur, filium Dei non eſſe factū hominem, ſed *induiſſe* hominem. Sed perperam hoc colligebat. Nam *habitu* inuenius vt homo, & in *ſimilitudinem* hominum factus filius Dei dicitur, non quia verè non ſit factus homo; ſed quia ſine mutatione ſui homo factus eſt, perinde ac homo ſine mutatione ſuæ ſubſtantiæ veſtitur, vt ex ſancto Auguſtino lib. 83. qq. q. 73. declarauimus tomo 2. quæſt. 1. de Habitibus p. 1. vbi diximus, Græcum nomen σχήματι, pro quo Latinè legimus *Habitu*, non tantùm figuram, ſed indumentum ſignificare. Quod autem Apoſtolus ait: In *ſimilitudinem hominum factus*, ueritatem potius cōfirmat naturæ humanę à Chriſto ſumptæ, vt potè aliorum hominum planè ſimilis, ſicut etiā reſpondimus p. præced. in refutatione argumentorū Eutychiani erroris. Dato etiam, quòd σχήματι ibi idē ſit, quod *figura*, vt exponit illic Chryſoſtomus & Theophylactus: tamen ſenſus eſſe poſſet, Chriſtum externa tantùm figura & ſimilitudine fuiſſe talem hominem, quales ſunt alij, nempe hominem purum. Sed prior interpretatio, quæ eſt etiam D. Thomæ in eum locum, mihi magis probatur, & melius cohæret cum verbis illis antecedentibus: *Exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens*, ubi de uera eſſentia humanitatis aſſumptæ ſermo eſt.

Maneat itaque, vnionem duarum naturarum in Chriſto ſic factam fuiſſe, ut non duę perſonę in Chriſto fuerint (ſicut aſſeruit Neſtorius) ſed Vnica diuina in duabus naturis ſubſiſtens.

Ex qua aſſertione Seqvitvr id etiam, quod docet hic D. Thomas artic. 3. & 6. Nempe vnionem iſtā duarum naturarum, atque adeo humanæ naturæ & Verbi diuini, fuiſſe planè Svbstantialem, ſeu ſecundum Svbsistentiam, vt loquitur Synodus V. generalis canon. 4. Nam huius vnionis terminus fuit unica perſona ſubſtantialis, non vnitate affectus, qui eſt modus vnionis accidentalis, ſed vnitate *ſimpliciter & naturali* perſonę, ſicut declarat ſanctus Thomas hic art. 6. Vbi ob eam etiam cauſſam rectè dicit, opinionem quorundam Magiſtrorum, citatam à Magiſtro ſententiarum in 3. d. 6. nempe in Chriſto eſſe quidem duas hypoſtaſes, vnicam autem perſonam, incidere in errorē Neſtorij, ab Eccleſia damnatū; quoniā hypoſtaſis nihil differt à perſona, quando eſt hypoſtaſis rationalis naturæ, ut patet ex definitione Perſonę à Boethio tradita in libro de duabus naturis, ſcilicet: *Perſona eſt rationalis naturę indiuidua ſubſtātia*. Idem enim eſt hypoſtaſis & ſubſtantia indiuidua.

Neq; iſtis fauet, quòd Patres ſępè dicunt, Incarnationem per hoc factam eſſe, quòd filius Dei aſſumpſit *hominem*, vel cum *homine* vnitus eſt. Vt Cyprianus in libro de vanitate Idolorum. Et Hilarius lib. 9. de Trinitate, non longè à principio. Et Auguſtinus tum lib. 1. de Trinitate cap. 7. tum libro de Agone Chriſtiano cap. 11. ubi apertius videtur ſignificare, hypoſtaſin humanæ naturæ à Verbo diuino eſſe aſſumptam, cùm dicit: *Filius Dei hominem aſſumpſit, & in illo humana paſſus eſt*. Vt enim notat bene D. Thomas q. 4. artic. 3. non eſt propria ea locutio. Itaque in ſolutione primi argumenti dicit, piè exponendam eſſe, vt ſit ſenſus: Verbum aſſumpſiſſe *humanam naturam*, & ideo aſſumpſiſſe, ut per illam eſſet *homo*.

Propriè autem, ſicut non aſſumpſit hypoſtaſin aut perſonam, ita neq; hominem. Hoc enim nomine *homo*, cùm ſit *concretum*, ſignificatur perſona, ſeu hypoſtaſis habens naturam. Quare Felix Papa & Martyr in Epiſtola ad Maximinianum Epiſcopum & Clericos Alexandriæ dicit, *Neque enim hominem aſſumpſit Dei filius, vt alter eſſet præter ipſum, ſed Deus exiſtens perfectus, factus eſt ſimul & homo perfectus, incarnatus ex Virgine*. Recitatūr aūt hoc fragmentū Epiſt. Felicis in Synodo Chalcedonēſi act. 1. ex actis Cōcilij Epheſini, poſt fidē Nicænā. Itaq; ꝓpriè Felix de *hoīe* locutus eſt, ut ſignificat hypoſtaſin ſeu ſuppoſitū humanæ naturæ. Atq; hactenus de errore Nestorii.

Alter error, pertinens etiam ad Chriſti perſonam, fuit Apollinaris, qui, ut memorat B. Auguſtinus in libro de hereſ. cap. 55. dixit, Incarnationē Dominicam ita factam eſſe, ut *aliquid Verbi diuini conuerteretur in carnem*; ideoq; cenſebat, Verbum non aſſumpſiſſe carnem ex B. Virgine, ſed aliā induiſſe carnem, quę extiterit per illam conuerſionē. Est amentia intolerabilis. Quod enim conuertitur in aliud, deſinit eſſe, & mutatur. Verbum autem ſecundùm nihil ſui poteſt deſinere eſſe aut mutari. Item inſanè etiam dicitur, *aliquid* Verbi fuiſſe conuerſum in carnē. In Verbo enim nulla eſt reipſa compoſitio. Itaq; ſi *aliquid*, eius conuerſum eſt; totum ipſum conuerſum eſt, & conſequenter totum deſijt eſſe.

Deniq; hoc delirū iiſdē Scripturæ, & Patrū teſtimonijs cōfutat, qbus pūcto præcedente cōtra Eutychetē ꝓbauimus, Myſteriū Incarnationis *inconfusè*, & abſq; vlla mutatione diuinitatis eſſe peractū: Itē iis, qbus cōtra Neſtoriū in hoc pūcto euicimus, filiū Dei verè natū fuiſſe ēt ex Virgine ſecundùm humanitatem, atque adeo verè carnem ex ea ſumpſiſſe.

PVN-

PVNCTVM TERTIVM.

An Vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam manſerit in Chriſto differentia proprietatum vtriuſque naturæ, non obſtante perſonæ ipſius vnitate.

Ad art.1.vel 2.D.Thomæ.

SECTARII Vbiquiſtæ talem prorſus aſsignãt rationem vnionem unionis hypoſtaticæ naturæ humanæ cum perſona Verbi diuini (atq; adeo duarum in Chriſto naturarum) ut quamuis uerbis quidem non negent, poſt eam unionem manſiſſe inconfuſam differentiam proprietatum utriuſq; naturæ; re ipſa tamen hoc negare conuincantur, ut uidebimus. Niſi ea differentia proprietatum naturæ utriuſque tollatur; præſentia diuina in omni loco, quæ eſt naturæ diuinæ proprietas, non competet humanitati Chriſti, ex ui illius unionis, ut iſti uehementer contendunt.

Primùm itaq; ſententia Eccleſiæ Orthodoxa de modo unionis, quod attinet ad utriuſque naturæ ꝓprietates, explicanda & confirmanda eſt. Deinde explicabimus quoq; & refutabimus errorem Sectariorum Vbiquiſtarum de eadem re, qui ita quidem eſt nouus, ut tamen totus ſit compoſitus ex ueteribus erroribus Neſtorij & Eutychetis, ſicut uidebimus. Ipſa autẽ Vbiquitas, quam iſti tribuunt humanitati Chriſti, non eſt hic propriè & ex inſtituto refutanda; ſed infrà q.5.cũ diſſeremus de Modo Incarnationis quo ad naturales partes Naturæ aſſumptæ, atque adeo quoad Corpus.

Sententia Orthodoxa de Vnione duarum naturarum quoad vtriuſque proprietates. §.1.

SEntentia igitur Eccleſiæ Orthodoxa hæc eſt: Naturam humanam hoc eſſe propriè diuino Verbo hypoſtaticè unitam, quòd eſt per illius ſubſiſtentiã tanquam per terminum quendam ſubſtantialem, à quo tanquam à ſui quodam complemento dependet reddita incommunicabilis, atq; adeo uelut ſubſtantialiter completa. Hoc Eccleſia docet, cùm declarat vnionem iſtam fuiſſe *ſecundùm ſubſiſtẽtiã*. Sic enim in Cõcilio II.Conſtantinopolitano cap.4. atq; etiam in Epheſina Synodo, Epiſtola ad Neſtorium, dicitur: *Carni ſecundùm ſubſiſtentiam vnitum eſt Dei Patris Verbũ.* Atq; ut alia huius generis teſtimonia præcedenti p. citata, nunc prætercam, eum etiam modum Vnionis D.AVGVSTINVS Tract.19.in Ioannem, mihi uidetur ſubtiliter iudicaſſe, cùm propter aſſumptæ naturę *dependentiam* à Verbo in ea Vnione, ita ſcripſit: *Ipſe eſt filius hominis, qui & filius Dei.* HAERENDO *enim ad unitatem perſonæ filius hominis filio Dei,* FACTA *eſt una perſona, eademq; filius Dei, qua & filius hominis.* Et in Pſal. 63. in eandem ſententiam ſcripſit, quòd filius Dei hominem, ideſt, humanitatem, GEREBAT, *quia filius* (inquit) *Dei eſt, & filius hominis eſt. Filius Dei propter formam Dei, filius hominis propter formam ſerui.*

Porrò ex iſtiuſmodi unione rectè conſequitur, illũ eundem hominem & Deum, neinpe Chriſtum, eſſe & dici poſſe tum diuina, tum humana, id eſt, Deum & hominem, immortalem & mortalem, &c. Sed ita tamen, ut non ſecundùm eandem naturam, uel diuinam, uel humanam, utriuſque generis attributa de ipſo affirmentur; ſed ſecundùm unam & eandem *perſonam*, cui & diuina quidem ratione diuinę naturæ, & humana ratione humanæ, ſimul conueniunt. Quę eſt REGVLA à ſanctis Patribus tradita, & ab omnib. Do-

A ctoribus Orthodoxis neceſſariò recepta. Nam cùm IDIOMATVM ſiue locutionem utriuſque generis cõmunicatio in eodem, ex re ipſa & ratione Myſterij conſecuta ſit: ad illam eandem rem referre atque accommodare oportet idiomata utriuſque naturæ, in qua re communicant ipſæ duæ naturæ. Hæc autem res non eſt una aliqua & eadem natura, ſed una duntaxat & eadem perſona ſeu hypoſtaſis Verbi. Ita fit, ut diuerſa idiomata utriuſq; naturæ, non aliqua una natura, ſed una duntaxat *perſona* ſiue *hypoſtaſi* Verbi, tãquam communi *ſubiecto* communicare poſſint; cui proinde ſubiecto communiter quidem & indifferenter attribuuntur humana & diuina; ſed non niſi ſecundum aliam tamen & aliam naturam.

B Rectiſſimè enim BEDA in caput 15. Epiſtolæ primæ ad Corinthios: *Cùm aliqua,* inquit, *in Scripturis de Chriſto dicuntur, quibus demonſtratur, quòd Patre ſit minor* (talia ſunt omnia humana) *ea ſecundùm humanitatem dicantur: cùm verò ea dicuntur, quibus Patri demonſtratur æqualis* (talia ſunt omnia diuina) *ea ſecundùm quod Deus eſt, accipiantur.*

Et antè Bedam S.AVGVSTINVS lib.1. de Trinit.c. 11.& eod.lib.cap.7.& 13. *Cognita* (inquit cap.11.) *iſta* REGVLA *intelligendarum Scripturarum de filio Dei, ut intelligamus, quid in eis ſonet ſecundùm formam Dei, in qua æqualis eſt Patri; & quid ſecundùm formam ſerui, in qua minor eſt Patre; non conturbabimur, tãquam contrarijs & repugnantibus ſanctorum librorum ſententijs.* In C quam ſententiam multa etiam differit in alijs locis eiuſdem libri.

Nec diſſentit S.Greg.NAZIANZENVS in Orat. de Filio. *Vno,* inquit, *capitulo moneo, ut altiora aſcribas diuinitati, humiliora autem naturæ humanæ attribuas, quæ ex parte noſtræ infirmitatis aſſumpta eſt.*

Tum S.Ioannes DAMASCENVS lib.3. de fide Orthodoxa cap.4. *Diuinitatẽ dicentes non de illa nominamus ea, quæ ſunt propria humanitatis: neque de carne prædicamus, quæ ſunt diuinitatis propria. Non enim dicimus Deitatem, aut paſſibilem, aut creatam: neque dicimus humanitatem increatam. At uerò de hypoſtaſi, ſiue ex vtraque* (vt cùm dicimus Chriſtum) *ſiue ex altera natura* (vt cùm dicimus Deum, vel hominem) *eam nominamus* D *vtriuſq; naturæ propria ei addicimus.* Hactenus ille.

Neque in re iam perſpicua neceſſe habeo prolixè præterea referre, quæ ſimiliter de hoc notant Athanaſius lib.4.contra Arian. Ambr.li.2. de fide ad Gratianum cap.4. Leo Epiſt.83. quæ eſt ad Palæſtinos. Exponitur eadem ſentiendi, & loquendi regula in Concilio Hiſpalenſi ſecundo, cap.13.& aſſeritur eruditiſſimè ex Scriptura ſacra, & ſanctis Patribus.

HANC totam eſſe veriſſimam doctrinam, manifeſtè patet PRIMO ex teſtimonijs, tum Scripturæ, tũ Conciliorum, tum Patrum, quibus p.1. contra Eutychetem & alios hæreticos probauimus, Chriſtũ eſſe ſimul verum ac perfectum Deum & hominem, atq; adeo præditum vtriuſque naturę proprietatibus: & E peculiariter ex illo Diui Pauli teſtimonio Roma. 9. *Ex quibus natus eſt Chriſtus* SECVNDVM *carnem.* Et 1. Corinth. 13. *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.* Vbi expreſsè nos Apoſtolus docuit, inter humana & diuina ita diſtinguere, vt *humana* tribuamus Chriſto non niſi ſecundùm carnem & infirmitatem naturæ humanæ; *diuina* verò nonniſi ſecundùm diuinitatem.

SECVNDO idem patet ex teſtimonijs Scripturæ, & Conciliorum, & Patrum, quibus p.2. item probauimus cõtra Neſtorium, *vnam* & eadem fuiſſe perſonam Chriſtum, quatenus eſt filius Dei, & quatenus eſt filius hominis. Hinc enim euidẽter ſequitur, vnionem humanitatis cum perſona Verbi atq; adeo cum

eiuſdem

eiuſdem diuinitate, factam eſſe ſecundùm vnam & eandem Verbi diuini *ſubſiſtentiam*, vt diximus. Nam per eiuſmodi ſubſiſtentiam natura terminatur & completur vltimò in latitudine ſubſtantiæ, & redditur incommunicabilis, atque adeo conſtituitur in *eſſe perſonæ*.

Etenim SVBSISTENTIA quidam modus ſubſtantialis eſt, quem perſona ſeu hypoſtaſis includit ultra naturam. Hic modus ideo Subſiſtentia, quaſi antonomaſticos dr, quoniam illo maximè per ſe exiſtit natura: ſi quidem ab eo fit omnino incommunicabilis alteri, vt habet definitio perſonæ, quam ipſi quoque approbant Vbiquetarii. Ex hac ſubſiſtentia & natura ita componitur illa ſubſtantia, quæ completè & abſolutè eſt perſona, ut in ea quidem compoſitione non natura, ſed ſubſiſtentia ſit quiddam *vltimum*, quòd nimirum eſt quaſi baſis & fundamentum ipſius naturæ. Ita fit, ut quod deeſt in ratione naturæ, quò minus ipſa *incommunicabiliter & per ſe omnino* exiſtat, id illi præſtet ſubſiſtentia, tanquam quoddam complementum, & vltimus terminus eius in toto ipſo genere & complexu ſubſtantiæ.

Si igitur ſubſiſtentia Verbi facta eſt per vnionem, ſubſiſtentia etiam ipſius humanitatis, & ex ea ſubſiſtentia atque humanitate conſtat Chriſti perſona, quatenus eſt iam Deus & homo: certè ab ea ſubſiſtentia tãquam à quodam ſui *complemento & vltimo termino* in genere ſubſtantiæ, accipit illa humanitas, vt *omnino per ſe* atque *incommunicabiliter* exiſtat, eatenuſque ab eiuſmodi Verbi ſubſiſtentia dependet: quod nulli alteri naturæ creatæ contingit.

Nec ideo tamen ſubſiſtentia Verbi eſt quaſi *pars* humanæ naturæ. Pendet enim humana natura ab ea, non niſi vt à complemẽto ſuo quodam & *termino*, cum quo vnam conſtituit perſonam. Terminus autem & complementum rei non illico eſt ipſius rei pars. Nam punctum (quo vtuntur exemplo ad hanc rem Theologi) *terminus* eſt quidam atque complementum lineæ, à quo eatenus linea pendet, ut completa & terminata ſit; non tamen eſt lineæ pars. Ita in propoſito, Subſiſtentia quidam terminus & complementum eſt naturæ, non autem pars. Patet enim latius complexus totius generis ſubſtantiæ, quàm illa ſubſtantia, quæ eſt *natura*, ut à ſuppoſito, ſeu perſona differt. Itaque poteſt aliquid, in toto ipſo ſubſtantiæ genere, complementum ſubſtantiale, ſeu ſubſtantialis terminus eſſe naturæ, quod non ſit tamen ipſius naturæ pars, ſed conſtituat vna cum natura ſubſtantiam illam completam & incommunicabilem, quæ perſona definitur. Quæ omnia facilè intelligentur ex ijs, quæ de ratione Perſonæ ex Orthodoxa ſententia Patrum, & ex vera Philoſophia generatim tradidimus tomo 1. q. 3. de Trinit. p. 1. & etiam ex ijs, quæ aſſeremus infrà q. 4.

TERTIO idem patet ex perſpicuis Conciliorum teſtimonijs, quibus definitur, vnionem hanc non niſi per eiuſmodi ſubſiſtentiam eſſe factum, ſalua differentia naturarum & proprietatum. Vt in concilio EPHESINO anathematiſmo 2. vbi ſic dicitur: *Si quis non confitetur carni ſecundùm ſubſiſtentiam* (ſeu ſubſtantiam) *vnitam Dei Patris Verbum, vnumque eſſe Chriſtum cum propria carne*, eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathema ſit.

Et in Concilio CHALCEDONENSI act. 5. in ſecunda definitione fidei iuxta ſecundam editionem: *Vnum & ipſum Ieſum Chriſtum Dominum vnigenitum in duabus naturis inconfuſibiliter cognoſcendum, nulla naturarum differentia ſublata, propter vnionem, ſed magis vtriuſque naturæ* PROPRIETATE, *& in unam perſonam, & in vnam ſubſiſtentiam concurrente.*

Et in Synodo V. generali (Conſtantinopolitana ſecunda) can. 4. *Sancta Dei Eccleſia vtriuſque impietatem eij-*

A *ciens* (Neſtorij & Eutychetis) *vnitionem Dei Verbi ad carnem ſecundùm compoſitionem confitetur, quod eſt ſecundùm ſubſiſtentiam.*

Et in Concilio LATERANENSI ſub Martino I. can. 8. *Si quis non confitetur, propriè & verè ſecundùm compoſitionẽ, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam, naturarũ vnitionẽ, &c. ſit condemnatus.* Et can. 9. *Si quis non confitetur, propriè & verè naturales proprietates Deitatis Chriſti & humanitatis, indiminutè in eo & ſine defectione ſaluatas, &c. ſit condemnatus.*

Et in Synodo VI. generali act. 4. in Epiſt. Agathonis Papæ ad Cæſarem & Synodum ibidem approbata. *Omnia*, inquit, DVPLICIA *vnius eiuſdemque Domini noſtri Ieſu Chriſti* (*ſecundùm Euangelicam traditionem*) *aſſerimus: id eſt, duas eius naturas prædicamus, diuinam ſcilicet & hu-*
B *manam, ex quibus & in quibus, etiam poſt admirabilem atque inſeparabilem vnionem ſubſiſtit. Et vnamquamque eius natura*, PROPRIETATEM *naturalem habere confitemur, & habere diuinam omnia, quæ diuina ſunt, & humanam omnia quæ humana ſunt abſque vllo peccato.*

QVARTO idem patet ex Orthodoxis ſententijs Patrum, paulò antè recitatis. Quibus adde ſanctum VIGILIVM lib. 5. contra Eutychetem, ubi ex profeſſo teſtimonijs Scripturæ & Patrum ſumpſit probãdum, *quàm ſit impium* (vt inquit) *& ſacrilegum, ea, quæ ſunt propria carnis Chriſti ad naturæ Verbi proprietatem referre, & quę ſũt propria Verbi, ad proprietatem naturæ carnis adſcribere.* Ac ſententia quidem Eccleſiæ Catholicæ ita ſe habet.

C *Sententia Vbiquiſtarum de Vnione duarum naturarum quoad vtriuſque proprietates.* §. 2.

SENTENTIA vero Sectariorum Vbiquiſtarum planè contraria eſt Orthodoxæ ſentẽtiæ iam expoſitæ. Tradunt enim, humanã naturam diuino Verbo hypoſtaticè vnitam eſſe, hoc ipſo, ꝙ omnis plenitudo & energia diuinitatis Verbi ſic illi eſt realiter communicata, & ita in eam trãsfuſa, ut Chriſtus etiam *ſecundum humanitatem*, atque adeo *quatenus homo* veriſſimè dicatur & ſit *primò* ſubſiſtentia, ſeu perſona diuina Verbi, *ſecundò* Deus, *tertiò* omnipotens, infinitus, æternus, vbique præſens, &c. *quartò* mundi rector & conſeruator, &c. Nam iſta quatuor aſſerunt fuiſſe ſic in humanam naturam transfuſa: nempe diuinam *perſonam*, diuinam *naturam*,
D diuina *attributa* omnia, diuinas *operationes*.

Hinc docent, vnionem hypoſtaticam *à poſteriori* poſſe deſcribi, ut ſit communicatio realis, & κοινωνία, ut loquuntur, idiomatum diuinæ naturæ cum Chriſto homine, iuxta quam illa quatuor, quæ numerauimus, verè affirmentur de ipſo etiam *ſecundùm humanitatem*. Hoc volunt, cùm aiunt, à *ſubiecto* earum enunciationum, quibus illa diuina de homine Chriſto affirmantur, minimè debere excludi humanitatem. Itaque cum demonſtrato Chriſto dicimus, *Hic homo eſt perſona diuina;* vel Hic homo eſt Deus, omnipotens, æternus, infinitus, ubique præſens, &c. negant ſenſum tantummodò eſſe debere, Perſona hæc, quæ ſuſtentat humanam naturam, eſt diuina perſona, Deus, omnipotens, ubique
E præſens, &c. *Hoc enim*, inquiunt, *eſt hæreticiſſimè dictum*. Sed volunt, ſenſum eſſe quòd perſona Chriſti etiam *ſecundùm aſſumptam humanitatem* verè & realiter ſit & dicatur eſſe omnia iſta.

Deinde hanc eorum eſſe mentem atque ſententiam, illud item declarat, quòd vbique inculcant, humanitatem Chriſti per hanc vnionem & communicationem cum diuinis exaltatam eſſe, ad *æqualitatem maieſtatis, gloriæ & potentiæ cum diuino Verbo*, ita, ut non modò illa humanitas iam ſit potens, ſed etiam *Omnipotens*, vt inquiunt in Propoſitione 134. Repetitionis VVittemberg. item propoſit. 296.

Hoc etiam patet ex illis uerbis Schmideliui in

Refutatione noſtri libri 1. de vbiquitate pag. 21. *Quotieſcunque*, inquit, *hac phraſi* Vsi svmvs, *Chriſtus etiam* Secvndvm *humanitatem eſt omnipotens, omniſcius, omnipræſens, ſtatim explicationem ſubiunximus vel præmiſimus.* Et pag. 9. quid valeat apud iſtos vocabulum illud Omnipotens, declarauerat. *Nam* Omnia, inquit, *quæ hypoſtaſis filij Dei habet, vel potius ſimpliciſsimè eſt, nos vno vocabulo* Omnipotentiae *complectimur.* Eſt aūt hypoſtaſis filij Dei, perſona diuina, Deus, infinitus, &c. Item pag. 21. *Dicimus*, inquit, Non modo *ſecundum diuinitatē, ſed etiam* Secvndvm hamanitatem *eſſe oīpotentem.*

Porrò quamuis concedant, per vnionem hanc hypoſtaticam viciſſim quoque humanam naturam, & quæ ipſi conueniunt, ſic eſſe realiter cōmunicata diuinæ naturę, ut à *ſubiecto* ſimiliter harum enunciationum, Deus eſt homo, natus, paſſus, crucifixus, &c. nō debeat excludi *diuinitas*; aiunt tamen nō eodem modo hæc humana eſſe communicata diuinitati, quo ſunt humanitati communicata diuina. Quoniam, inquiunt, Diuinitas (nō excludunt hic perſonam Verbi) humanitatem *aſſumpſit, & perfecit:* Humanitas verò neque aſſumpſit Diuinitatem, neque illi adeo communicauit quidquam vel perfectionis, uel infirmitatis. In quo autem omnino conſiſtat diuerſus iſte modus, quo humana ſunt per vnionē communicata diuinæ naturæ, non ulterius declarant; ſed uerbis tantùm ubique repetunt, diuinitatē non fuiſſe in illa vnione factam infirmā, quippe cum humanitatem ipſa perfecerit, nihil autem acceperit ab eadem.

Atque hactenus ea fideliter expoſui, quibus proponunt iſti & explicant ſimpliciter aſſertionem ſuā. Præterea uerò ut argumenta, quibus oppugnantur, refellant, varia diuerticula quærunt, & multa philoſophantur ac notant: ex quibus duo præcipua ſunt, quibus maximè ad oēm impetum ſuſtinendum nituntur. Vnvm eſt, *realem illam cōicationem* diuinorum cum humanitate aſſumpta, nequaquam eſſe (vt dicunt) *eſſentialem:* id eſt, non ita illa de humanitate ſiue de Chriſto ſm humanitatē affirmari, qūo affirmantur de diuinitate: quaſi humanitas *etiā per ſuā eſſentiam* ſit & dicatur eſſe illa. Sed neque communicationem illam eſſe *phyſicam* aut *ſubiectiuam* (vt loquuntur) hoc eſt, non ita illa diuina de humanitate, uel de Chriſto ſecundùm humanitatem affirmari, quaſi in ipſa inſint tāquam accidentia in ſubiecto. Quinimò dicūt, illa diuina *nunquam egredi* (ſic enim loquuntur) *limites ſui ſubiecti*, nempe diuini Verbi. Quare notant, communicationem illam, atque adeo affirmationem diuinorum de Chriſto ſecundùm humanitatem; cuiuſdam eſſe *ſingularis* atque *arcani* modi, quem hypoſtaticum ſiue perſonalem nominant.

Hinc etiam videntur ſibi ſatis explicare, quemadmodum huiuſcemodi realis communicatio non tollat diſtinctionem duarum naturarum & proprietatum vtriuſque. *Phyſicè* namque & *per ſe*, concedunt, humanitatem aſſumptam manere infirmam; certo loco circūſcriptam, & denique retinere oīa ſua, quibus à natura diuina tum *eſſentiæ* ratione, tū *proprietatibus* ſuis longè multumque differat: tametſi diuina quoque ipſi cōpetunt alio quodā & *arcano modo*, nempe communicatione hypoſtatica & perſonali. Diſcrimen enim eſſe obſeruandum, cùm hæc diuina tribuuntur diuinitati & humanitati. Nam Diuinitas eſt attributa illa diuina *exiſtendo* vtique ipſa, quoniam, vt dictum eſt, eſſentialiter & per ſe eſt illa: Humanitas autem non exiſtendo, ſed *habendo* illa eadem, quoniam non eſſentialiter, ſed per communicationem ipſi competunt; ſic tñ, ut *arcano modo* verè nihilominus Chriſtus non tantum ratione ſuæ perſonæ, ſed ēt *ſecundum humanitatem* ſit & affirmetur eſſe illa diuina, nempe Deus, oīpotens, vbique præſens, &c.

Altervm iſtorum perfugium eſt, communicatio-

A nem iſtiuſmodi perſonalem, eiuſque modum, cum ſit prorſus *ineffabilis;* neque ratione humana indagandum curioſius eſſe, neque verò reijci debere propter vlla argumenta humanæ rationis.

Hæc illa doctrina eſt, quā ex Lutheri & Brentij ſcriptis in lucem protulit præcipuè Schmidelinus: quamque illius factionis homines anno 1580. in libro Concordiæ propoſuerunt, ipſeque Schmidelinus pòſt eum librum editum propugnauit VVittembergæ. Atq; hāc eſſe iſtorum ſententiam multis modis oſtendi lib. 2. de Vbiquitate. cap. 1. aduerſus tergiuerſationes Schmidelini, Nam quia ſententiam ſuam iſti non intelligunt, vix aliquid conſtanter dicunt, ut illic conuici. Hoc igi-
B tur commentum, quod ita, vt dictū eſt, explicant & defendunt, multis porrò, ſed ineptis ac futilibus admodū argumentis confirmant: ad quæ reſpondebo, poſteaquam ipſam opinionis vanitatem refutauero.

Error ſententiæ Vbiquiſtarum. §. 3.

SEd & antequā refutē, indicandū eſt illud ꝙ in hoc doctrinæ cōmento nobis propriè improbatur. Nam neque Scholaſtici Doctores, neque nos negamus abſolutè & ſimpliciter, plenitudinem diuinitatis Verbi diuini *fuiſſe realiter* aſſumptę naturæ *communicatam*; vt iniquè calumniatur Schmelinus. Neque quòd iſti affirmant, reipſa communicatum eſſe illi naturæ quidquid omnino habet Verbū, nos ita reijcimus, quaſi nequeat ei modo loquendi aliqua vera ſententia ſubijci. Agnoſcimus enim & ſubſiſtentiam, & etiam diuinitatē atq;
C perfectionem oēm Verbi, naturæ humanæ cōicatam eſſe vno quodam modo maximè reali; ut ſcilicet *in perſona Vebi ſubſiſtat*, primariò quidem per ipſam Verbi ſubſiſtentiam ſeu perſonalitatem, ſecundariò autem per diuinitatem etiam & perfectiones eius, quæ ab ea ſubſiſtentia re non differunt. Hanc enim uim habet, & ita intelligitur id, quod Orthodoxi Doctores aiunt, a diuinitate quoq; ipſa fuiſſe naturam humanam aſſumptam.

Sed in ea nimirū re turpiſſimè ſunt hallucinati Aduerſarij, ꝙ plenitudinem diuinitatis communicari realiter aſſumptæ naturæ non cogitarunt, niſi aſſumpta natura per eam communicationem acceperit, ut *ſit & affirmetur eſſe* illa plenitudo diuinitatis. Qui error eſt ſanè maximus. Communicatur enim etiam plenitudo di-
D uinitatis ac energia Verbi aſſumptæ naturæ, ſi ei attribuitur atque datur non vt *ſit* illa, ſed vt *ſubſiſtat* modo, quo dictum eſt, per illam. Nam ſi per illam ſubſiſtit cōpleturque, ut ita dicam, hypoſtaticè, habet utique tanquam ſui quoddam ſubſtantiale complementum illam: cumque illam per ſe, & ex ſe, aut naturaliter non habeat; habet *communicatione* atque dono.

Perſpicuum itaque eſt, Scholaſticos atque Orthodoxos Doctores non abſolutè negare, quin diuini Verbi energia & plenitudo diuinitatis realiter ſit aſſumptæ naturæ cōicata. Immò verò affirmant idipſum, cùm docent, infinitū beneficiū ac munus in humanā naturā eſſe collatū, ꝙ ad eā ſit euecta dignitatē, vt *ſubſiſtat in per-*
E *ſona diuina.* Atq; ideo id donum vocant *gratiam vnionis*, quia. ſ. gratis eſt aſſumptæ naturæ donatū ipſum Esse diuinum, licet non vt *ſit* illud; ſed ut per illud *ſubſiſtat*.

Qua de re contra iſtorū calumniam ſatis erit ex D. Thoma, Scholaſticorum oīum eruditiſſimo; teſtimoniū proferre. *Gratia*, inquit. q. 6. art. 6. *vnionis eſt ipſum* Esse *perſonale, quod gratis datur humanæ naturæ in perſona Verbi.* Item. q. 7. art. 11. ad. 1. declarans locum illum Ioan. 3. *Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum filio, &c. Alio*, inquit, *modo poteſt hoc referri ad donum, quòd* Datvm *eſt humanæ naturæ, vt uniatur diuinæ naturæ, quòd eſt etiam* Donvm infinitvm. Ibi & hanc interpretationē confirmat ex Gloſſa ordinaria ſuper illum locū, in qua dr̄, *Sicut Pater plenum & perfectū genuit Verbum, ita plenum*

& per-

& perfectum eſt vnitum humanæ naturæ. Quibus verbis ſatis oſtenditur, ipſum Esse diuinũ ſine menſura, id eſt, cum tota plenitudine diuinitatis Verbi, fuiſſe donatum aſſumptæ naturæ, quanquã non vt ipſa vllo *modo ſit* illud, ſed (quod ſæpè repetendum eſt) vt *ſubſiſtat per illud.*

Et ſanè, ſi per enunciationes illas, Chriſtus *ſecundum humanitatem* eſt perſona diuina, Deus, omnipotens, &c. non aliud quis intelligeret, quam Chriſtum ſecundùm humanitatem eſſe id, quòd habet ſibi communicatam ſubſiſtentiam, ſiue perſonalitatem diuinam, & plenitudinem diuinitatis, non ut ſecundùm humanitatem ſit hæc diuina, ſed vt ſecundùm humanitatem per hæc diuina ſubſiſtat; is verbis quidem & oratione ineptè, & temerè, & contra receptas loquendi & ſignificandi regulas abuteretur, quod uerò ad rem & ſententiam attinet, quam ipſe tunc intelligeret, non a uero aberraret. Verum enim, ut oſtendimus, eſt, humanitatem Chriſti habere illa diuina, non *ut illa ſit*, ſed ut *per illa ſubſiſtat*, atque eatenus hæc ipſi eſſe realiter communicata.

Sed non id tantum uolunt noſtri Sectarij. Non, inquam, in uſurpandis illis enunciationibus temerarij ſolùm propter ineptum ſermonem de re graui ſunt: uerùm etiam propter ſententiam, quam eis locutionibus ſubijciunt, exiſtimantur ab Eccleſia Catholica hæretici. Omnino enim aliquid amplius ſignificare uolunt, quàm illud, quod nos etiam, ut oſtenſum eſt, vltro docemus. Cuius rei multa & clara ſunt indicia.

Nam *primùm*, cùm ignorare minimè poſſint, concedi à nobis, plenitudinem diuinitatis ſiue energiam diuini Verbi eſſe eatenus aſſumptæ naturæ datam & communicatam realiter, ut hypoſtaticè per eam ſubſiſtat; nihilominus tamen de *reali* neſcio qua *communicatione* nobiſcum deinde diſputant, contenduntque uehementer, naturam humanam non hoc propriè vnitam eſſe Verbo, quòd per illud ſubſiſtat, ſed quia in illam ſit tota plenitudo diuinitatis *realiter* transfuſa, &c.

Deindè, ſi, cùm affirmant, Chriſtum *ſecundùm humanitatem* eſſe Deum, omnipotentem, præſentẽ vbique, &c. aliud non intelligerent, quàm quòd Chriſtus ſm humanitatem habeat plenitudinem diuinitatis & energiam Verbi, ut *per illam ſubſiſtat*, atque adeo quaſi perficiatur extrinſecè: quo tunc, obſecro, colore probabilitatis inde poſſent colligere illud, ꝙ in primis volunt? Nempe Chriſtum ſecundùm humanitatem etiam eſſe præſentem *vbique*, habereque maieſtatem cum Verbo diuino *æqualem*? Ita enim vbiquitatem diuinam ſiue omnipræſentiam humanitas Chriſti haberet, non vt ipſa *eſſet* vbiq; præſens; ſed ut per eam perfectionem, quatenus re ipſa pertinet ad energiam & plenitudinem diuinitatis Verbi, *ſubſiſteret*, eatenuſque ab ea perficeretur. Et quemadmodum Chriſti humanitas omnipræſentiam diuinam ſic non habet niſi ratione ſubſiſtentiæ & diuinitatis Verbi, ad cuius plenitudinem pertinet: ita minimè inde ſequeretur, Chriſtum per ipſam etiam humanitatem eſſe vbique, ſed tantùm per diuinitatem.

Quod & ex aliorum attributorũ ratione perſpicuè confirmari poteſt. Nam quia Chriſti humanitas diuinã infinitatem, æternitatemque non habet, ut ipſa *in ſe* ſit infinita & æterna; ſed vt per eas perfectiones, quatenus re ſunt idem cum Verbo *ſubſiſtat*: item quia ne ſic quidem eas perfectiones habet, niſi rõne ſubſiſtentiæ Verbi & diuinitatis, cuius ſunt attributa: ob eam rem fit, ut Chriſtus ſm diuinitatem duntaxat, non autem ſecundùm ipſam etiam humanitatem ſit æternus & infinitus.

Atque eandẽ ob cauſſam neque ſenſus ille verborũ iſtis eſſet vllo modo ſatis, ut humanitatem abſolutè dicerent ad *æqualitatem* maieſtatis cum Verbo euectã eſſe. Ita enim maieſtatem Verbi habet, non niſi vt per ip-

A ſam quaſi extrinſecè perficiatur ſecundũ ſubſiſtentiam hypoſtaticam. Ex quo minimè ſequitur, ut ipſa humanitas ſit æqualis, aut eiuſdem cum Verbo maieſtatis. Quemadmodum, quia cum dicimus, corpus eſt animatum; ſenſus non eſt, corpus *eſſe*, ſed *habere* animam, eiuſque energiam, à qua perficiatur: minimè licet ex ea re colligere, corpus eſſe æqualis perfectionis cum anima.

Denique non illud ſolùm iſtos velle, ipſorum confeſſione manifeſtum eſt. Disertis enim verbis Schmidelinus in Repetit. VVittemberg. propoſit. 2. ex ſua atque ex Lutheri ſententia ponit, propoſitionibus iſtis: *Hic homo*, demõſtrato Chriſto, eſt Deus, *omnipotẽs, creator, &c.* ſignificari, quòd Deus & homo ſunt Vnvm & idem;
B & quidem in eo ſenſu, quo à Scholaſticis Doctoribus id negetur, nempe formaliter, id eſt, ſecundum formas ſignificatas per *ſubiectum & prædicatum* eiuſmodi propoſitionum: atque ob id etiam ſæpè inculcant & repetunt, Chriſtum ſecundùm humanitatem non *alia* omnipræſentia & omnipotentia quàm *diuina* vbique præſentem & omnipotentem eſſe, &c.

Sentiunt igitur, totam plenitudinem diuinitatis Verbi ſic eſſe realiter communicatam naturæ aſſumptæ, vt propoſitiones illæ, Chriſtus homo eſt Deus, omnipotens, &c. identicè quoque (ut in Scholis loquimur) quãuis non niſi *arcano & ineffabili modo*, quem hypoſtaticũ vocant ſint veræ, etiam ſecundùm ſignificatas formas p prædicatum & ſubiectum. Quare cum dicũt, hominem
C Chriſtum eſſe ſecundùm humanitatem illa diuina non *exiſtendo*, ſed *habendo* ipſa; Item, naturam aſſumptã non eſſe, aut fieri naturam diuinam, ſed manere & conſtare vtriuſq; naturæ proprietatem ac differentiam ſaluam: Cum, inquam, hæc notant, ſicq; ſibi his atque ſimilib. modis cauent, niſi ſecum ipſi manifeſtè pugnent, tãtùm prohibere uolunt, ne Chriſtus ſecũdùm humanitatem aſſumptam eſſe intelligatur illa diuina aut *eſſentialiter*, ſicut Deus eſt illa, aut *phyſicè* ſeu *ſubiectiuè*, quaſi in humanitate inſint illa diuina tanquam accidentia in ſubiecto, aut denique modo aliquo naturaliter intelligibili.

Quin ſit autem Chriſtus ſecundùm humanitatem Vnvm quiddam & Idem cũ illis diuinis *arcano* aliquo & ineffabili modo, non negant: imò fateri eos apparet,
D ut demonſtrauimus tum ex ipſorum diſputationis ſcopo, & contentione nobiſcum, tum ex his, quæ ſcribunt ipſi apertè. Neque uerò unitate hic aut identitate tantũ *compoſitionis* eiuſdem perſonæ, quam Scholaſtici etiam aſſerunt, contenti ſunt: ſed aliam neſcio quã *identitatem* omnino *& vnitatem arcanam & ineffabilem* inter hæc humana & diuina, comminiſcuntur, ſicut oſtenſum eſt.

Ergo ꝙ iſti de *communicatione reali* plenitudinis diuinitatis Verbi, & uſu enunciationum, quibus diuina de Chriſto affirmantur, dicunt, id propter ſententiam abſurdam, quam uocabulo communicationis & affirmationis eiuſmodi ſubiiciunt, reijci debet à nobis. Et quidem omnibus illis Scripturæ & Conciliorum & Patrũ teſtimonijs aduerſus hunc errorem uti poſſumus, qui-
E bus ſuprà p. 1. contra Eutychetem probauimus, minimè per unionem fuiſſe confuſas naturas. Nam & has quoque iſti per illam reciprocam communicationem proprietatum vtriuſque planè cõfundunt. Sed vtemur tamen præterea contra illos peculiaribus argumentis, ex quibus id ipſum magis etiam elucecet.

Refutatur ſententia Vbiquiſtarum §. 4. *Primò quia repugnat fidei.*

SIc igitur argumentationẽ Primam concludo. Falſum & hæreticũ eſt dogma illud, ꝙ modum vnionis duarũ Chriſti naturarum ponit pugnantem cum hac fidei confeſſione edita in Chalcedonenſi Concilio: *Credimus Ieſum Chriſtum Dominum vnigenitum in duabus*

naturis inconfuſibiliter,inconuertibiliter,indiuiſibiliter, inſeparabiliter agnoſcendum. NVLLA *naturarum differentia ſublata* PROPTER *vnionem,ſed ſalua* MAGIS *vtriuſque naturæ proprietate*. Sed dogma Vbiquetarium, cùm affirmat *ineffabili & arcano modo* Chriſtum ſecundùm humanitatem eſſe Deum,omnipotentem, &c. manifeſtè ponit vnionis modum pugnantem cum hac confeſſione fidei. Ergo dogma falſum & hæreticum eſt.

Maior propoſitio ſine omni dubitatione veriſſima eſt,& planè extra controuerſiā,cum illa confeſſio in celeberrimò Concilio, ac vno ex quatuor Eccleſiæ præcipuis edita,ab omnibus etiam Aduerſariis, tanquā Verbo Dei omnino conſentanea ſummo conſenſu recipiatur. Et adeo quidem, vt ipſe Schmidelinus in Repetit. VVittemberg. recitata illa Concilij ſniā,anathema palā dicat ijs,qui cōtrà ſentiunt,id eſt,ſibi & ſuis collegis.

Minorem autem probo.Quoniam quæſtio illis temporibus hæreticorum importunitate excitata fuit,qualis nam aſſumpta natura per vnionem cum diuino Verbo euaſerit,non quidem *eſſentialiter*,id eſt, ex ſe,neque *phyſicè*,aut *ſubiectiuè*(hoc enim in controuerſiam minimè veniebat; cùm nemo ignoraret, non potuiſſe his modis eſſe, niſi talem,qualis eſt natura cęterorum hominum)ſed *ineffabili,arcaniſſimoque modo*, quem iſti hypoſtaticum ſiue perſonalem vocāt. Ita cùm Concilium definit, per VNIONEM non fuiſſe ſublatā differentiam naturarum; ſed vtramque MAGIS permanſiſſe inconfuſam, &c. hoc vtique definit, Incarnationis Myſterio minimè factum eſſe,vt arcano aliquo,ineffabiliq; modo,quæ diuina ſunt,affirmari poſſint de Chriſto homine *ſecundùm humanitatem*.

Hoc enim eſt vtramq; naturam manſiſſe *inconfuſam*, de humana natura ſolùm affirmari poſſe, quæ ſunt humana;& de diuina,quæ ſunt diuina:neque per vnionem *ineffabili modo*(de quo,ut dixi,quæſtio erat)Chriſtum ſecundùm humanam naturam eſſe illa, quæ ſunt diuina. Sic etiam cùm ſtatuit Concilium ibi,ſpectata etiā *vnitate perſonali* Chriſti,permanſiſſe MAGIS *ſaluam* vtriuſq; naturæ *proprietatem*; certè ſtatuit, factū minimè eſſe,vt arcano ineffabiliq; modo vnionis, quæ diuinæ naturæ erant propria, fierent cum natura aſſumpta cōmunia.

SED hic neceſſe eſt Schmidelinum audire, qui in poſtrema ſua repetitione VVittembergica miſerabiliter ſanè explicare nititur, quemadmodum attributa diuina non deſierint eſſe diuinæ naturæ propria, licet fuerint cum aſſumpta natura ineffabiliter communicata. *Non enim*, inquit ille in Repetit. VVittemberg. propoſit.152.& 153. *communicata ſunt ideo* ALTERI *alicui ſuppoſito:cum natura non ſit alter*(nota Lector)*ſed altera.Ideo λόγος*, inquit,*cū naturæ aſſumptæ cōmunicat, ꝙ ſibi propriū eſt,non deſinit eius proprium eſſe;nec alteri communicat:cum natura aſſumpta non ſit ſeipſa perſona,vel à perſona τοῦ λόγου ſeparata*. Hactenus iſte. Quem admiror profectò fuiſſe tam cæcum,vt non viderit,quid propriè Patribus in illa Concilij definitione propoſitum fuerit.

Agebant enim illi contra parentem iſtorum Eutychetē,qui cùm nihil minus, quàm ALTERVM in Chriſtò ſuppoſitum, cui diuina attributa communicarētur, poneret; ſed maximè *vnitatem* diuinæ Chriſti perſonæ confiteretur: naturas duntaxat confundebat. Ita, cùm Patres proprietates naturæ diuinæ manſiſſe ſaluas definiunt,non tam ſuppoſitum *alterum*, quàm ALTERAM in primis naturam,nempe *aſſumptam*,ab illarum proprietatum communione excludunt.

Præterea cū proprietates ad *naturam* potiſſimū ſpectent,ipſiq; primò conueniant,& per illam ſuppoſito; ideo in primis *proprietates* ſunt & dicuntur,quia cōmunes non ſunt *alteri naturæ*. Vnde conſequitur,vt neq; cōueniant alteri ſuppoſito.Perſpicuū eſt igitur, iſtos cum

A illa Chalcedonenſis Concilij definitione pugnare,cùm contendunt, attributa diuina ſic *alteri naturæ* communicata eſſe, nempe humanæ, vt Chriſtus ſecundùm illam etiam verè ſit atque affirmetur eſſe Deus,omnipotens, vbique præſens, &c. Atque hoc ſit noſtrum primum argumentum.

Refutatur ſecundò ſententia Vbiquiſt. quia non retinet veram notionem Affirmationis. §. 5.

SECVNDVM argumentum. Abſurdum eſt illud dogma,quod cùm aliquid *affirmat* de Myſteriis fidei, nō poteſt retinere communem ipſam notionem *affirmationis* ſine manifeſta falſitate & abſurditate.Sed tale eſt illud iſtorum dogma. Eſt igitur omnino abſurdum.

B Maior probatur.Nam etſi Myſteria fidei catenus dicantur *arcana & ineffabilia*, quia intelligentia noſtra in hac vita penetrare penitùs ad Myſteriorum vſq; rationem propriam, & (vt ſic dicam) *vltimam* nequaquam valeat: ſi quid tamen verbis & oratione de diuinis rebus verè & citra temeritatem enūciamus, neceſſe prorſus eſt,ut communis ſaltem aliqua notio, ſiue propriè, ſiue figuratè ſignificata verbis, ad res ipſas diuinas verè accommodari poſſit. Quid enim cenſeremus, ſi quis, Exempli cauſſa,*diuinas perſonas* non tres tantùm, *ſed ſeptem* eſſe affirmaret,neque id tamen verum eſſe cōtenderet ſecundùm vſitatam & communem nationem noſtram *ſeptenarij numeri*, ſed ſecundùm aliam quandam ſeptenarij rationem prorſus arcanam & ineffabilem? C Hic certè inſigni atque arcana quadam laborare ſtultitia & inſania iudicaretur. Omnino enim quamuis abdita myſteria,nos docet fides; neque eorū rationes proprias & vltimas diſtinctè penitùs & clarè nobis oſtendit: tamen cum his aſſentimur, neceſſe eſt vtamur notionibus noſtris; vel verba tantùm inaniter ore ſonabimus,nihil mente credemus.

Quod præclarè mihi B.AVGVSTINVS indicauiſſe videtur lib.8.de Trinit.cap.5. vbi ſic ſcripſit: *Credimus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum natum de Virgine, quæ Maria vocabatur. Quid ſit autem Virgo,& quid ſit naſci,& quid ſit nomen proprium,non credimus,ſed prorſus nouimus.* Atque etiam ibidem: *Cùm dicimus*,inquit, *& credimus eſſe Trinitatem, nouimus quid ſit Trinitas, quia nouimus* D *quid ſint tria*.

Minor autem eiuſdem argumenti probatur hoc altero ſyllogiſmo. Si aliquid de altero propriè affirmatur;neceſſe eſt, ut eiuſmodi affirmatione aliqua identitas ſignificetur,pro modo ipſo & ratione affirmationis, vt iam explicandum eſt.Sed inter hominem Chriſtum, ſecundùm diuinum humanitatis ſuæ ſuppoſitum, naturamque diuinā;& id,quod propriè ſignificat nomen, Deus, Verbum,omnipotens,&c. verè poteſt ſignificari identitas; non autem inter Chriſti humanitatem, ſeu Chriſtum ſecundum humanitatem;& id, quod itidem eiuſmodi nominibus,nempe Verbum, Deus,omnipotens,&c. ſignificatur.Igitur homo Chriſtus,ſecundùm E ſuam naturam diuinam, ac diuinum humanitatis ſuæ ſuppoſitum (vt nos ſentimus) verè & propriè affirmatur eſſe Verbum, Deus, omnipotens, non autem ipſa etiam Chriſti humanitas,ſeu Chriſtus ſecundùm ipſam humanitatem,vt peruersè iſti volunt.

Maior huius ſyllogiſmi probatur. Nam aliqua duo eſſe *idem*, ſi ſecundùm communiſſimam animi conceptionem eorum omnium,qui aliquid intelligunt, definire identitatem uolumus, planè aliud non eſt, ꝙ vnū *verè affirmari* eſſe alterum. Quemadmodum è contrario,duo aliqua eſſe *re diſtincta*,aliud nō eſt, quàm *vnum non eſſe alterum*.Quod non modo ex Philoſophorum doctrina, ſed etiam ex Scripturæ vſu & phraſi addiſcere poterant Vbiquetarii. Chriſtus enim poſt reſurrectio-

nem

nem ſuam volens maximè ſignificanter ac propriè diſcipulis teſtari, eundem illum ſe eſſe, qui antè cum ipſis vixerat, & non aliquem alium; eiuſmodi identitatem ſui erga ſeipſum, per affirmationem ſui de ſeipſo declarauit his verbis: *Ego*, inquit, *ipſe ſum*, Lucæ 24. Sic etiam Deus ſimili affirmatione aſſeuerauit non alium, ſed ſeipſum eſſe eundem illum Deum, qui filios Iſrael ab Aegyptiaca ſeruitute liberauerat: *Ego*, inquit, *ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti*, Exodi 20. Atque vt alia teſtimonia in re, quæ ex ipſa nominum notione ſatis per ſe eſt manifeſta, prætermittam, planè non habemus modum, quo identitatem declaremus, niſi per eiuſmodi affirmationem.

Inde autem neceſſariò eſt conſequens, vt omni enũciatione, qua vnum de altero propriè affirmamus, aliquam identitatem vtriuſque ſignificemus. Dico autem, *aliquam:* Quoniam *ita, & non aliter*, identitatem ſignificare oportet, *ſicut* affirmamus vnum de altero. Fit enim interdum, vt aliquid de altero affirmemus, ſecundùm formam etiam & quaſi eſſentiam vtriuſque, vel certè alterius: interdum verò ſolùm ſecundùm vtriuſque ſuppoſitum ſiue ſubiectum. Et, ſi quidem ſecũdùm *formam* affirmem; identitatem ſignificare me oportet ſecũdùm formam: Si autem ſecundùm *ſuppoſitum* ſeu *ſubiectum* tantùm; itidem neceſſe eſt, ſignificem certè identitatem ſecundùm ſuppoſitum ſeu ſubiectum.

Et quoniam ipſa tanquam rudimenta doctrinæ repetere cogimur Vbiquiſtis, exemplis id magis declarabo. Cùm de *homine*, vel de *corpore* affirmo, quòd ſit album; non ſecundùm formas vtriuſque vnum de altero affirmo, ſed ſolùm ſecundùm ſubiectum ſeu ſuppoſitũ vtrique commune: ſenſus eſt enim, hominem vel corpus *eſſe id*, quod *habet* ſibi inhærentem albedinem: id enim ſignificat propriè *album*, nempe habens albedinem.

Hoc autẽ modo & ſenſu identitatem etiam corporis & albi ſimiliter ſecundùm ſuppoſitum ſiue ſubiectum ſignifico. Illud enim ipſum ſuppoſitum ſeu ſubiectum, quod eſt corpus, *identicè* eſt habens, ſeu eſt id, quod habet albedinem inhærentem, quod ſignificatur propriè per nomen *Album*. Cùm autem dico: Homo ſecũdùm ſuam eſſentiam eſt animal rationale: quia non modò ſecundùm ſuppoſitum, ſed etiam ſecundùm *formam* vtriuſque, alterum de altero affirmo; ſimiliter denoto identitatem ſecundùm formas eius, quod ſignificat vox, *Homo*, & eius, quod ſignificat vox, Animal rationale. Itaq; veriſſima eſt illa noſtri ſyllogiſmi Maior, ſcilicet, neceſſe eſſe ſignificari aliquam identitatem ſubiecti & prædicati in omni Affirmatione propriè dicta.

Minorem autem eiuſdem Syllogiſmi ea ratione clariſſimè probo. Quoniam nomina illa, Verbum diuinũ, Deus, omnipotens, &c. propriè (vt ſuprà demonſtraui) ſignificant id, quod non adunatione aut communicatione vlla, ſed per *eſſentiam intimam ſuam* habet: ſeu (vt ſignificantiùs dicam) *eſt habens* ſubſiſtentiam Verbi, diuinitatemque & omnipotentiam, &c. Homo autem Chriſtus ſecundùm ſuppoſitum quidem humanitatis ſuæ, & ſuam naturam diuinam, non autem ſecundùm humanitatem, *identicè eſt id*, quod per eſſentiam ſuam habet ſubſiſtentiam Verbi, diuinitatemque & omnipotentiam, &c. ut patet. Ita fit, vt inter hominem Chriſtum ſecundùm ſuum ſuppoſitum, ſuamque naturam diuinam; & ſignificatum illorum nominum, Verbum, Deus, omnipotens, &c. verè poſſimus ſignificare identitatem: non autem inter id ſignificatum eiuſmodi nominum & humanitatem Chriſti, ſeu Chriſtum ſecundùm ipſam etiam humanitatem. Et cùm hęc fuerit argumenti noſtri Minor, rectè etiam ſequitur illius Concluſio, videlicet, neque verè ac propriè affirmari poſſe, humanitatem ipſam Chriſti, aut Chriſtum ſecundùm
A ipſam humanitatem eſſe Verbum, Deum, omnipotentem, &c.

Etenim, ſi id verè affirmaretur, planè eſſet conſequens, in Chriſto neque diuinam, neque humanam naturam eſſe aut fuiſſe vnquam. Quod enim eſt vnum & idem cum humana natura, non eſt verè natura diuina. Nam natura diuina prorſus eſt *aliud quiddam* à quacunque natura creata. Neque poteſt vllo arcano modo cũ re creata *vnum & idem eſſe*, arcano etiam modo, quin amittat ſuum eſſe: Siquidem eo ipſo, quo eſt, differt & eſt aliud quiddam à quocunque altero. Quare cùm iſti affirmant, Chriſtum ſecundùm diuinitatem & humanitatẽ ſuam *vnum quiddam & idem* ineffabili modo eſſe; diuinam certè Chriſti naturam ineffabiliter, id eſt,
B vaniſſimè & inſipienter, ſuo Eſſe exſpoliant. Ac pari modo probatur idem de natura humana.

Refutatur tertiò ſententia Vbiquiſt. quia inuoluit Contradictionem. §. 6.

TERTIO. Falſum & hæreticum eſt dogma illud, quod modum vnionis ſic aſſignat, vt propoſitiones omnino & propriè *contradictorias*, arcano & ineffabili modo veras eſſe admittat. Tale eſt aũt hoc Vbiquetarium dogma. Quare dogma falſum & hæreticum eſt.

Maior certiſſima eſt. Nam contradictio, ſi omnino contradictio eſt, nullo modo, *ne ineffabiliter quidem*; poteſt eſſe vera. Et hanc uim habet axioma illud omnium conſenſu receptum, contradictionem nõ eſſe rem eiuſ-
C modi, quę per vllam potentiam, etiam diuinam & ſupernaturalem, aliquo modo conſtare poſſit. Atque ita modus vnionis, qui contradictionem, etiã ineffabilem, contineat, erit & contra veritatem apertè falſus, & contra fidem (ex qua conſtat hoc Myſterium eſſe poſſibile) manifeſtè hæreticus.

Minor autem oſtenditur. Primùm enim vltrò nobis dant iſti, veras eſſe ineffabiliter propoſitiones illas *affirmatiuas:* Chriſtus ſecundùm humanitatem eſt Deus, eſt omnipotens, &c. Et tamen retenta eadem ratione *ſubiecti*, hoc eſt, Chriſti ſecundùm humanitatem, & *prædicati*, id eſt, Dei, omnipotentis, &c. atque etiã *copulæ*, vt vocant, id eſt, Verbi, EST, vt ſcilicet denotat vnitatem & identitatem, quam iſti arbitrantur ineffabili modo hic
D exiſtere inter id prædicatum & ſubiectum: retenta, inquam ratione omnium iſtorum; certiſſimum eſt & lumine naturali, & Scripturæ quoque teſtimoniis (vbicunque Chriſtus vt homo inferiorem ſe eſſe Deo ſignificauit, ut Ioan. 10. & 15. Marci 10. Lucæ 18.) neque ab iſtis negari poteſt, ſimul etiam ueras eſſe has propoſitiones *negatiuas:* Chriſtus ſecundum humanitatem non eſt Deus, non eſt omnipotens, &c. id eſt, alia quædam res eſt a Deo ſecundum diuinitatem & omnipotentiam, &c. Admittit igitur uel admittere certè cogitur illud dogma, ueras eſſe ſimul propoſitiones, quę propriè ſunt contradictoriæ, id eſt, in quibus *affirmetur & negetur idem prorſus de eodem*, utrobique ſecundum idem.

Nec tollit hanc contradictionem, quod Schmideli-
E nus in Refutatione noſtri libri primi de Vbiquitate, utſit, Chriſtum ſecundum humanitatem non *per ſe*, aut *ex ſe*, aut *naturaliter*, ſed per *reſpectum ad vnionem*, eſſe omnipotentem: Quo loco uidetur exiſtimare ſatis a ſe tolli contradictionem hoc ipſo, ꝙ de Chriſto ſecundum humanitatem *per ſe, & ex ſe, & naturaliter*, negat omnipotẽtiam: affirmat autem *ſupernaturaliter per reſpectum ad vnionem*. Debebat autem ſcire, minimè id ſolum ſibi ſatis eſſe, ut contradictionem in propoſito effugiat, niſi etiam uocula (EST) & (*omnipotens*) cum iactura Vbiquitatis abuteretur: non ſignificando uidelicet, humanitatem *identicè* eſſe id, quod in ſe habet omnipotentiam diuinam. Si enim in illa enunciatione, tum ne-

gatiuâ, tum affirmatiua, vocula (Est) propriè denotet eam ſubiecti & prædicati identitatem; manet tunc affirmatio & negatio eiuſdem de eodem, nempe omnipotentiæ diuinæ *in concreto* de ipſa natura humanitatis, ſecundùm eandem rationem copulæ (Est). Hæc autem cùm manent, ſcilicet idem *ſubiectum*, idem *prædicatum*, eadem in affirmatione & negatione ratio *copulæ*: veriſſimè manet contradictio, quidquid demum differentiæ aſſignetur in alio, quòd non ſit vnum aliquod ex his tribus.

Vt v.g. ſi diceres, Niuem ſimpliciter *in ſua natura* non eſſe nigram, & ſimul tamen *in ſua natura* (non per ſe, aut ex ſe, aut naturaliter, ſed ſupernaturaliter, id eſt, ex vi diuinæ omnipotentiæ) *eſſe nigram*: non euaderes contradictionem. Quare? Quoniam particula (*ſupernaturaliter*) non aſſignat ibi reuerà aliquam diuerſitatem in *ſubiecto* ipſo, aut in *prædicato*, aut in ratione *copulæ* illius affirmationis aut negationis (manent enim hæc omnia eadem) ſed declaras tantùm aliquid his omnibus extrinſecum, nempe cauſſam huius affirmationis & negationis eiuſdem de eodem, non eſſe ipſam *naturam* niuis, aut aliquam aliam rem naturalem, ſed diuinam omnipotentiam. Itaque propterea quidem tunc errares, quoniam poneres à cauſſa ſupernaturali, nempe ab omnipotentia diuina, poſſe fieri veram contradictionem, quæ tamen per nullam potentiam, neque cauſſam, aut modum arcanum vllum fieri poteſt, vt ex omnium ſententia in confirmatione huius tertij argumenti notabam.

Eadem igitur ratione in propoſito, cùm dicit Schmidelinus, ipſam naturam humanitatis Chriſti ſimpliciter & in ſe non eſſe omnipotentem: ſi velit quidem candem etiam rationem copulæ Est retinere in *affirmatione*, atque adeo ſimul dicat eandem humanitatem *in ſe* non naturaliter, ſed ſupernaturaliter, hoc eſt, ex virtute vnionis, tanquam ex arcana & ſupernaturali cauſſa eſſe omnipotentem: non tollet per particulam illam (ſupernaturaliter) contradictionem: cùm maneat affirmatio & negatio eiuſdem *prædicati*, nempe omnipotentis, de eodem *ſubiecto*, nempe de natura humanitatis, ſecundùm eandem rationem *copulæ* (Est) Sed tantùm ſignificabit illo modo, quæ ſit cauſſa veluti extrinſeca eiuſmodi contratradictionis, videlicet eam eſſe nõ naturam ipſius humanitatis, aut aliam rem naturalem, ſed ſupernaturalem Dei virtutem, arcanumque Miſterium vnionis. Ita verò minimè euadit Schmidelinus. Nam idipſum eſt, quod eſt planè impoſſibile, nempe contradictionem veram ſubſiſtere per illam cauſſam etiam arcanam & ſupernaturalem. Si igitur contradictioné in propoſito effugere volunt Vbiquetarij, neceſſe eſt, vt verbo (Est) in propoſitione illa affirmatiua (Humanitas Chriſti eſt omnipotens, omnipræſés, &c.) planè abutantur (ſignificantes tantum, quòd humanitas Chriſti *habeat* in ſuo duntaxat diuino ſuppoſito omnipotentiam & omnipræſentiam) atque adeo, vt, quod eſt conſequens, & eſſet illis certè ſalutare, planè deſerant Vbiquitatem. Nam tum non ipſa humanitas (vt iſti alioqui contendunt) ſed ipſius duntaxat ſuppoſitum diuinum erit Vbique.

Refutatur quartò ſententia Vbiquiſt. quia continet Abſurda multa. §. 7.

Qvarto. Abſurdum & hæreticum eſt dogma illud, ex quo neceſſaria & firma conſequentiæ forma, conſequuntur hęretica & abſurda multa. Eſt autem eiuſmodi dogma Vbiquetarium. Dogma igitur abſurdum & hæreticum eſt.

Maior probatione non indiget. Minorem probabo. Quoniam Primo ſequitur, Chriſtum ſecundum hu-

A manitatem ſuam auctorem extitiſſe ſuæ humanitatis. Quoniam iſtorum iudicio, Chriſtus per humanitatem ſuam omnino communicat omnibus & attributis & operationib. diuinæ naturæ propriis. Ex his autem operationibus vna ſine dubio fuit illa effectio humanitatis, qua modo quodã ſuo Deus quoque fuit auctor illius, ſicut cæterarum omnium rerum. Item quoniã per id fuit Chriſtus auctor humanitatis ſuæ, quo eſt omnipotens, ſiue vnum & idem cum omnipotentia ſeu omnipotente, quatenus omnipotens. Quicquid enim omnino fit, proficiſcitur ab omnipotente & omnipotentia, atque adeo ineffabiliter etiã ab eo, quod Ineffabiliter vnũ & idem eſt reipſa cum omnipotentia. Eſt autem Chriſtus, vt iſtis placet, ſm humanitatem ſuam omnipotens, ac

B *vnum & idem* cum oĩpotentia ineffabiliter. Chriſtus igitur per humanitatem ſuam ineffabiliter extitit humanitatis ſuæ auctor. Sed formemus argm̃ etiam hoc modo: Qui omnipotens eſt, facere potuit, per id, quo eſt omnipotens, quicquid omnino factum eſt, aut fieri potuit: nam hæc eſt Vocis notio. Chriſtus autẽ per humanitatem ſuam omnipotens ineffabiliter eſt, & quidem eadem ipſa omnipotentia diuina, ut iſti dicunt. Potuit igitur per humanitatem ſuam facere & producere ineffabiliter ipſam ſuam humanitatem; vt quæ vnũ quiddam eſt ex his, quæ facta ſunt, & fieri adeo potuerunt. Quo quid obſecro cogitari poteſt abſurdius?

Secvndo ſequitur, Chriſtum ſecundùm humanitatem ſuam ante ſuam humanitatem extitiſſe. Quoniam

C affirmant iſti, eum ſecundum humanitatem quoque eſſe æternum. Id autem æternum eſt, quod nunquã non eſt, quodq; ideo antecedit omne tẽporale. Eſt aũt Chriſti humanitas res quædam initium habens in Virginis vtero ex tempore. Ita ſi Chriſtus per humanitatem hãc ſuam ineffabiliter æternus eſt; per humanitatem ſuam ineffabiliter extitit ante ſuam humanitatem.

Tertio ſequitur. Chriſtum ſecundum humanitatem neque pati, neque mori potuiſſe, atque adeo neque paſſum, neque mortuum eſſe. Hoc ita probo. Quoniam licet iſti concedant, humanitatẽ illam fuiſſe phyſicè & naturaliter mortalem atq; paſſibilem; contẽdunt tñ eandem humanitatem; ſeu Chriſtum ſm illam beneficio & gratia vnionis fuiſſe ineffabiliter immortalem

D atque impaſſibilem. Et quidẽ, quod fateri eos oportet, longè excellentiùs, quàm beati homines poſt communem reſurrectionem futuri ſint Dei beneficio immortales & impaſſibiles; licet alioqui phyſicè, atque ex natura ſua impaſſibiles & immortales non erunt. Ponunt enim iſti Chriſtum ſm humanitatem ineffabiliter impaſſibilem & immortalẽ eſſe eadem ipſa impaſſibilitate & immortalitate diuina. Quod longè maius atq; excellentius eſt, quàm impaſſibilem & immortalem eſſe gratuito dono à diuina immortalitate diſtincto, quomodo immortales & impaſſibiles erunt beati, qualecunque tandem donum futurum ſit illud.

Nũc ita rationem conficio. Licet beati homines poſt reſurrectioné, ſi phyſicè atque ex natura tm̃ ſua cõſide

E rentur, paſſibiles & mortales erunt: tamen quia gratuito beneficio immortales atque impaſſibiles ſunt futuri; neque pati in natura ſua quidquam, neque ſecundùm illam mori poterunt. Multò igitur minus Chriſtus, etſi naturaliter & phyſicè mori & pati potuerit; vel pati quidquam omnino in natura ſua, vel ſecũdum illam mori abſolutè potuit, cùm dono fuerit longè excellentiori, nempe ipſa immortalitate & impaſſibilitate diuina, impaſſibilis & immortalis. Hoc enim gratuita atque *addita*, vt ſic appellẽ, impaſſibilitas & immortalitas præſtat naturæ ſuapte alioqui conditione paſſibili & mortali, ne naturalis hæc ipſius conditio ſufficiat vnquam, ac faciat, vt aut intereat, aut aliquid reipſa patiatur.

patiatur, Atq; id cùm Beatis præſtituta ſit illa ipſorum A futura immortalitas; qui negare Aduerſarij poterunt, idem præſtitiſſe Chriſto ſuam, id eſt, diuinam immortalitatem, ſi omnino per illam fuit ſecundum humanitatem, vt contendunt, immortalis.

Certè nobis non elabentur hoc loco, ſi excipiant, atque reſpondeãt id, quod abſque vlla prorſus vel rei ipſius, vel opinionis ſuæ intelligentia, verbis tantùm inaniſſimis notant: nempe fuiſſe quidem à momento Incarnationis Chriſtum ſecundùm humanitatem præditum immortalitate, & aliis diuinis attributis: ſed eorum vim tamen ante reſurrectionẽ non vſurpaſſe, imò repreſſiſſe quodammodo, & texiſſe forma ſerui. Proinde mori & pati potuiſſe. Puderet autem iſtos maximè ſic dicere, ſi de diuinorum attributorum differentia & B ratione quidquam omnino intelligerent.

Quod enim inquiunt, Chriſtum ſecundùm naturam humanam attributa diuina habuiſſe, neq; tamen illa vſurpaſſe, poteſt id quidem vtcunque intelligi de aliquibus attributis, quorum *vſum* & quaſi *actum ſecundum* ab eorum ratione licet diſtinguere, cuiuſmodi eſt inprimis diuina potentia: de omnibus autẽ attributis vniuersè, ne dici id quidem ſine inſigni ſtultitia poteſt.

Nàm quædam attributa diuina ſunt eiuſmodi, vt eorum propria ratio in quodam quaſi vſu & tanquã actu ſecundo ſit poſita. Cuiuſmodi eſt omnipræſentia, & omniſcientia. Vbiq; enim locorũ Deum præſentem *adeſſe*, quaſi quidam vſus & velut actus ſecundus eſt immenſitatis ipſius. Sic etiam omnia Deum *cognoſcere* atque C *ſcire*, vſus quidam eſt intelligentiæ diuinæ. Vt manifeſta certè ſit Schmidelini & collegarum inſcitia; qui cùm contendat, omnipræſentiam ſiue Vbiquitatem diuinam, ac attributa reliqua ab incarnationis momento communicata realiter fuiſſe naturæ aſſumptæ: negant tamen, Chriſtum ante reſurrectionem vſurpauiſſe omniſcientiam hanc & Vbiquitatem, neque concedunt, ipſum ante id tempus cognouiſſe diem extremi iudicii. Hæc iſtorum hominum annotatio pleniſſima eſt ignorantiæ atque abſurditatis. Quoniam conſiſtunt in vſu quodam eiuſmodi attributa, ſicut oſtenſum eſt. Ita fit, vt à quo momento illa Chriſtus habuit, ab eodem momento ipſa vſurpauerit. Aut ſi aliquando non vſurpauit: certè tunc non habuit. D

Præterea, quædã alia ſunt Dei attributa, in quibus, etſi liceat vtcunq; diſtinguere eorum *vſum* ab eorundẽ *ratione*: tamen ita neceſſariò eorum vſus cum ipſorum ratione eſt coniunctus, vt ſi quis ſeparet, manifeſtè tollat vtrumque. Atque ex his eſt inprimis immortalitas & impaſſibilitas, in quibus procedebat noſtrum illud argumentum. Dicere namq; poſſumus, rationem immortalitatis eſſe, *non poſſe mori*; & impaſſibilitatis, *non poſſe pati*: Vſum autem immortalitatis eſſe *non mori*, & impaſſibilitatis *non pati*. Sed ſi huiuſmodi vſus ab his attributis ſepares, ponaſque rem aliquam & paſſam & mortuam fuiſſe: neceſſariò ſequitur, eandem non fuiſſe immortalem & impaſſibilem: quia ſi paſſa & mortua eſt. Ergo pati & mori potuit: Ergo impaſſibilis & E immortalis non fuit. Alioqui ſi ſimul illam impaſſibilẽ & immortalẽ fuiſſe concedas: contradictorias has propoſitiones duas ſimul concedes: Res eiuſmodi in natura ſua pati tandem atque mori potuit; Et: Res eiuſmodi in natura ſua neque pati omnino, neq; mori potuit. Hoc enim eſt, rem eſſe gratuitò Dei beneficio impaſſibilem & immortalem; ut ſcilicet non poſſit omnino in natura ſua pati tandem & mori, id impediente, ſicut ſupra docuimus, immortalitate & impaſſibilitate gratuita. Quare infirmum & miſerum eſt illud iſtorum perfugium: neque aliud, quàm inſcitiam ſuam, & ipſam cauſam ſimul produnt, cum de attributis diuinis uniuersè pronunciant, illa quidem a principio Chriſtum ſecundum humanitatem habuiſſe: non autẽ uſurpaſſe. Vſurpauit enim certè pleraque, & in his maximè impaſſibilitatem & immortalitatẽ ſemper, ſi ſemper hæc habuit. Ac proinde rectè contra iſtos concluſimus, ex eorũ delira opinione eſſe conſequens, ut Chriſtus neque paſſus neque mortuus fuerit.

Sed in mentẽ hic mihi uenit optare, ut reſpondeant, Chriſtum immortalitatem habuiſſe, non vt non poſſet mori, ſed tantùm vt poſſet etiam non mori. Hoc ſi dicant, primùm ſententiam ſuam ipſi funditus euertent. Nam ſi ita eſt, non igitur Chriſtus ſecundùm humanitatem præditus fuit illa eadem immortalitate, & iiſdem ipſis attributis, quibus Deus; neque fuit adeo in aſſumptam naturam omnis effuſa plenitudo diuinitatis. Niſi fortè ignorant, Deum immortalitate eiuſmodi præditum eſſe, vt non modò poſſit non mori; ſed etiam vt nullo modo mori poſſit. Deinde poſſe non mori, propriè quidem immortalitas non eſt: ſed non poſſe mori, id verò eſt eſſe verè immortalem. Quare cùm Chriſtum ſecundùm humanitatem aiunt fuiſſe verè, & quidem ipſa immortalitate diuina immortalem, ita neceſſe eſt intelligant.

Sed nõ vſurpauit, inquiunt, iſtiuſmodi immortalitatem. Hoc iam ante manifeſtiſſima ratione confutatum eſt, ac poteſt aliter etiam ex ipſa iſtorum aſſertione nõ minus euidenter cõfutari. Ipſi enim affirmant, Totam plenitudinem diuinitatis, quę non modò attributa, verùm etiam operationes omnes diuinas, & quidquid omnino eſt in Verbo, contineat, aſſumptæ naturæ realiter communicatam fuiſſe. Habuit igitur aſſumpta natura ſemper, vt attributa, ſic etiam operationes, atque vſus eos omnes attributorum, quos habet ipſum Verbum diuinum. At Verbum nunquam non immortalitate uſum eſt. Nunquam igitur Chriſtus ſecundùm aſſumptam naturam immortalitatem non uſurpauit.

Hic certè, niſi de ſententia deſiſtant, difficillimè ſe iſti extricabunt. Nam ſi omnem omnino plenitudinem diuinitatis Verbi in humanitatem eſse tranſfuſam uolunt; nõ magis ullius attributi operationem, aut uſum ab ipſo attributo ſeparare in humanitate poterunt, quàm in Verbo; etiamſi alioqui tale ſit aliquod attributum, in quo liceat uſum illius ab eiuſdem ratione quoquo modo intelligentia noſtra (ut ante dicebamus) diſtinguere. Sed prolixum eſset abſurda perſequi omnia, quæ iſti propter opinionis peruerſitatem compelluntur ſuſcipere.

Refutatur quintò ſententia Vbiquiſtarum, quia nullo ſenſu poteſt defendi. §. 8.

QVINTO. Quoniam fieri poteſt, ut iſti, neſcientes quæ loquuntur, aut de quibus affirmant, negent nobis, propoſitiones illas: Chriſtus ſecundum humanitatem eſt Deus, omnipotens, &c. eam habere ſententiam, quam ſupra ex iſtorum uerbis & diſputatione habere, ipſorum opinione conuincimus; optionem illis damus, ut quod malint, eligant. Nam ſi quidquam omnino de ſua opinione intelligunt, & non tantum iactant nuda uerba, aliquid è tribus neceſse eſt concedant affirmari, ſignificarique adeo propoſitionibus illis, quibus de Chriſto *ſecundùm humanitatem* affirmant diuina; ſcilicet, uel I. Chriſtum ſecundũ humanitatẽ eſse planè *unum quiddam & idem*, licet ineffabiliter, cũ diuinis illis attributis, uel II. Chriſtũ certè ſecundũ humanitatẽ *habere* ſolũ illa diuina, ut ſine ulla unitate & identitate ẽt ineffabili, per illa tantũmodo quaſi extrinſecè pficiatur humanitas, atq; ſubſiſtat in Verbi perſona. Vel III. (qđ eodem redit) humanitatem Chriſti & illa diuina eſſe *quoddam tertium*, nempe unum & eundem Chriſtum.

Etſi verò multis argumentis ſuprà euicerimus, primum iſtos ſenſum, niſi de ſententia deſiſtant, & ſecum ipſi pugnent, retinere debere; tamen nequeri poſſint, optionem illis, vt dicebam, denuò, damus, vt quem malint ſenſum ex his tribus eligāt. Si, vt inconſtantiæ notam effugiant, in PRIMO ſenſu perſiſtent; omnibus illis argumentis manifeſtè reuincuntur, quæ contra vaniſſimum id figmentum hactenus fecimus.

Si verò abſurdis, quæ in eorum opinione patefecimus, deterriti, dicant, ſe SECVNDVM illum ſenſum tantummodò velle; in vanum laborauerunt, cùm tam operosè hactenus in vnione hypoſtatica quæſiuerunt præſidium Vbiquetario dogmati, quod fuit illis in hac omni diſputatione propoſitum. Ita enim (quod ſuprà etiā docui) *diuinam omnipræſentiam* Chriſtus ſecundùm humanitatem habuerit; non vt *ſecundùm humanitatem ipſam vbique* locorum ſit præſens, recipiatq; adeo ſecundùm humanitatem prædicationem (vt ita dicam) Vbiquitatis: Sed vt per eam perfectionem diuinam, quatenus à ſubſiſtentia Verbi non differt, ſubſiſtat & perficiatur hypoſtaticè ſecūdariò, ſicut ſupra notabamus. Quemadmodum neque æternitatem diuinam aut infinitatem Chriſtus in eo ſenſu ſecundùm humanitatem habuerit, vt ipſe ſecundùm humanitatem etiam ſit infinitus & æternus: ſed vt eius humanitas per eas perfectiones, quatenus reipſa ſunt idem cum ſubſiſtentia Verbi, hypoſtaticè ſubſiſtat, ſaltem ſecundariò.

Sic etiam nihil minus inde conſequetur, quàm humanitatem Chriſti protſus eſſe *æqualis* aut *eiuſdem* maieſtatis cum diuino Verbo, vt iſti contendunt. Habebit enim ita totam Verbi perfectionem & energiam tantùm, vt per illam quaſi extrinſecè perficiatur & cōpleatur hypoſtaticè. Quod minimè ſatis eſt, vt ipſa humanitas ſit eiuſdem aut æqualis cum Verbo perfectionis. Nam & corpus, vt ſuprà quoq; obiiciebam, oēm perfectionem & energiam animæ quodā modo & ratione habet: ſed quia eam tm̄ habet, vt per illam extrinſecè perficiatur & quaſi cōpleatur ad conſtituendum vnam ſubſtantiam ſeu eſſentiam: minimè propterea æqualis, aut eiuſdem perfectionis eſt cum anima ipſa.

Præterea nō arbitror iſtos conceſſuros eſſe, ſe hactenus diſputatione hac tota, de vnione hypoſtatica, pugnauiſſe tm̄ de nominibus & modo loquendi, tāto præſertim cum detrimento ſui nominis & exiſtimationis. At ſi ſenſum illum ſm̄ tm̄ indicare, quod ad rē ipſam attinet, voluerunt; de nominibus tm̄ & modo loquēdi incauti & imprudentes certarunt. Quis enim vnquam Theologorum negauit ipſis, plenitudinem diuinitatis atque energiam Verbi fuiſſe realiter communicatam aſſumptæ naturæ, non vt aſſumpta natura *ſit illa*, ſed vt per illam hypoſtaticè ſubſiſtat? Nullus omnino. Imò omnes idipſum, vt claris teſtimoniis ſuperiùs docui, vno ore fatentur. Quanquam non poteſt quidem hæc ipſa ſententia, niſi ineptè & temerè (vt initio etiam aiebam) ſignificari propoſitionibus illis, quas iſti vſurpāt; ſcilicet, Chriſtus ſecundùm humanitatem eſt perſona diuina, Deus, omnipotens, &c.

Si autem velint *tertio ac poſtremo modo* eſſe interpretandā voculam, Eſt, in eiuſmodi enunciationibus, quibus de Chriſto ſm̄ humanitatem affirmentur diuina; vt nimirum ſit ſenſus, humanitatem & illa diuina conſtituere *vnum quiddam tertium*, nempe *vnam* perſonam Chriſti; nihilo tunc magis poterunt vel abſurditatibus ſe extricare, vel Vbiquitatem ſuam defendere.

Et quidem Schmidelinus in Scripto contra librum noſtrum primum de Vbiquitate pagina 50. hunc *tertium* ſenſum contendit eſſe eiuſmodi affirmationum: Sicut patet ex his eius verbis: *Deus & homo*, inquit, *ſunt vnum perſonale, non vnum identicum, hoc eſt, in perſona*

A *Verbi vnitā ſunt diuinitas & humana natura*. Approbat enim, quod illum ſuus non tam Doctor, quàm Seductor Lutherus docuit, qui vt ipſe etiam ſuprà retulit, ita ſcripſit: *Nos retinemus vſitatum ſermonem, vbi componuntur extrema. Homo eſt Deus, id eſt, homo & Deus ſunt quiddam vnum. Hoc enim intelligi volumus, quando explicamus hanc propoſitionem.*

AT ego multa poſſum obiicere ad redarguendam abſurditatem huius commenti. PRIMO enim, cùm in eiuſmodi enunciationibus à Luthero decepti, notionē voculæ, EST, contendunt eſſe, quòd homo & Deus omnipotens ſint *vnum quiddam* perſonale, ſeu vna perſona: putant quidem, quæ illorum eſt maxima atque miſerabilis ignorantia, aſſignare ſe aliquam aliam notio-

B nem voculæ, EST, quæ non ſit *identica*, alterutro modo ex illis duob⁹, quos ego ſuprà vſi §.5. reuera aūt id minimè faciunt: ſed ſecundùm *identicam* quoque notionē (quæ vel inuitis illis ſemper ei voculæ, EST, propriè acceptæ ſubeſt) vnam propoſitionem transformant inſipienter in alteram, id eſt, ſenſum alterius diuerſæ propoſitionis, alteri propoſitioni ſubiiciunt.

Quomodo iſtud? inquient. Dabo operam, vt id iſtis explanem. Differentes enim ſunt iſtæ duæ enunciationes: Homo eſt Deus, oīpotens, &c. Et: Homo & Deus ſunt *vnum quiddam perſonale*, ſeu vna Chriſti perſona. Habent enim (niſi fortè Dialecticam iſti nō didicerūt) eiuſmodi enunciationes diuerſum *ſubiectum*, diuerſam *copulam*, diuerſum *prædicatum*. Non enim idem ſubie-

C ctum eſt: Homo, atque: *Homo & Deus ſimul*: neque eadem copula, EST, &, SVNT: neque idem prædicatum: Deus ſiue omnipotens; Et: *Vnum quiddam perſonale*, ſeu vna perſona Chriſti.

Rurſus etiam notio copulæ EST & SVNT, in vtraque enunciatione, vel iſtis inuitis, vt dicebam, eſt *identica*. Nam & homo Chriſtus, *identicè*, ſecūdùm ſuum ſuppoſitum, veriſſimè eſt Deus, omnipotens; Et etiam *homo & Deus ſimul*, identicè ſunt vna perſona Chriſti Dei & hominis. Non enim eſt aliud vnus Chriſtus, quàm Deus & homo ſimul, vt patet ex Symbolo Athanaſij.

Certè iam lector videt, quàm ſit fatua illa Lutheri commentatio cōtra Scholaſticorum ſenſum *identicum*.

D Minimè enim illa ſua interpretatione profert notionem aliam voculæ, EST, non identicam; ſed ſecundùm identicam notionem; vni enunciationi, alterius planè diuerſæ, vt antè aiebam, ſenſum peruerſè ſubiicit. Sed fallit fortaſsè Vbiquetarios, Dialecticos nimium ſubtiles, quod non diſcernunt, aliud eſſe, per vnam propoſitionem poſſe confirmari aut declarari magis alteram, aut etiam vnam ex altera poſſe deduci, ſicut in propoſito, fieri poteſt; aliud autem, ſenſum & notionem propriam vnius propoſitionis, alteri planè differenti ſubiicere, quod abſurdiſſimè, vt oſtendi, Vbiquetarij hic faciunt.

Quando igitur, etſi maximè volunt, non tamen poſſunt, voculam, EST, interpretari, niſi *identicè*: iure fla-

E gito, vt aliquo modo ex illis, quos in argumento meo vrgebam, eam etiam interpretetur *identicè* in illa enunciatione: Chriſtus ſecundùm humanitatem eſt omnipotens, vbique, &c.

SECVNDO. Si voculæ, EST, omnino illum ſenſum, quem Lutherus comminiſcitur, eſſe volunt; nihil eſt tam falſum, & pugnans cum fidei myſteriis, quod non ab illis affirmādum ſit. Hæc enim enunciatio in ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio, ſecundùm proprietatem illorum ſermonis, erit vera: Pater eſt Filius, Quia Pater & Filius ſunt *unum quiddam*, id eſt, vnus Deus, iuxta illud Ioan. 10 *Ego & Pater unum ſumus.* Itē hæc Spiritus ſanctus eſt Pater & Filius. Nā & hi tres *unum ſunt.* Itē hæc:

Humanitas

Humanitas in Chriſto eſt diuinitas, & ipſum Verbũ diuinum, &c. Conſtituunt.n.hæc ſimul ſumpta vnũ & eundem Chriſtum, quatenus idem eſt Deus & homo.

Neque poterunt amplius tergiuerſari vllo modo Vbiquetarij, quin de Chriſto ſecundum humanitatem affirmẽt etiam infinitatem & ęternitatem & perſonalitatem Verbi, &c. Quoniam omnia iſta ſimul ſumpta, & Chriſtus ſecundum humanitatem, ſunt *vna Chriſti perſona*, vt eſt Deus & homo. Item hęc erit vera: Anima rationalis in Chriſto, & in alijs hominibus eſt corpus mortale. Nam anima rationalis & corpus (inquit Athanaſius in Synodo) ſunt *vnus homo*.

En, in quod pelagus abſurditatum demergit iſtos illa ſua notio & interpretatio voculæ, Est? Et tamen dixit Lutherus eſſe eam ſecũdum vſitatum ſermonem in compoſitione extremorum enunciationis. Adeo fuit vel ſtolidus, vel quod ſuſpicor, malitioſus, qui tam improbè Principem illum, ad quem ea de re ſcribebat, ſeducere inſtituerit.

Tertio. Nihilo magis ſecũdum eam interpretationem obtinere poſſunt Vbiquitatem ipſius humanitatis, quàm ſi illo alio Secvndo modo, quo ego in argumento meo dicebam, voculam, Eſt, exponerent. Eodem enim res recidit: vt ſcilicet humanitas non immediatè & in ſe habeat, vnionis beneficio, Vbiquitatem, ſiue omnipręſentiam diuinam, ſed tãtùm *mediatè*, ſcilicet, in pſona Verbi, in qua humanitas eſt illi hypoſtaticè vnita. Hoc enim dicunt ſignificari illa enunciatione: Chriſtus ſecundùm humanitatem eſt vbique, id eſt, humanitas & omnipræſentia diuina ſunt vnũ quiddam hypoſtaticè. Non igitur ipſa in ſe humanitas, ſed hypoſtaſis illius humanitatis, in qua ſola eſt Vbiquitas, erit vbique, vt ſuprà ſæpiùs manifeſtè concluſi.

Neque verò ex eo, quòd humanitas & illa Vbiquitas ſint vnum perſonaliter & hypoſtaticè, neceſſariò eſt conſequẽs, vt ipſa etiam humanitas ſit vbique, quẽadmodum Vbiquetarij putant. Nam æquè humanitas & æternitas & infinitas, &c. ſunt vnum perſonaliter & hypoſtaticè. Neque tamen ideo illi volunt concedere humanitatem ipſam ab vnione habere vt *in ſe & immediatè* ſit infinita. Item non minus ante reſurrectionem, quàm poſt, fuerunt vnum hypoſtaticè & perſonaliter humanitas & illa Vbiquitas diuina; & tamen ante reſurrectionem planè negant, ipſam humanitatem fuiſſe vbique, quemadmodum infra q.14. videbimus.

Qvarto. Nihilo etiam magis poterunt hac ratione obtinere, quòd ipſa humanitas ſit, vt ſæpè dicũt, *æqualis* cum Deo Maieſtatis. Sed habebit ea ſolum mediatè diuinam Maieſtatem in ſua ipſius hypoſtaſi; quod nemo vnquam Orthodoxus negauit. Exempli cauſa: Quamuis corpus & anima ſint non modò vna hypoſtaſis, ſed (quòd plus eſt) vna etiam natura humana: non tamen propriè ipſum corpus eſt in ſe perfectionis æqualis cum anima, &c.

Quocunque igitur iſti ſe vertant, conſtricti tenentur. Neque mouere debet, quòd iam hunc, iam illum eſſe opinionis ſuæ ſenſum, indicare videantur. Sic enim ſe res habet, vt ipſimet, quæ loquuntur, penitus nõ intelligant, ac multò minus conſtanti aliqua ratione declarare poſſint. Ita fit, vt ſiue hoc, ſiue illud voluerint, ſæpenumero videri poſſint pugnare ſecum neque conſequantur id vlla via quod ſibi propoſuerunt. Nam ſi Primo modo & ſenſu intelligant; tollunt veritatẽ vtriuſque naturæ: & conſequenter non obtinent, Chriſtum ſecundum veram humanitatem eſſe vbique. Si autem intelligant Secvndo vel Tertio modo; nihilo magis vel *Vbiquitatem* humanæ Chriſti naturæ, vel *æqualitatem* maieſtatis eius cum diuino Verbo probare inde poſſunt, vt eſt oſtenſum.

A *Refutatur ſextò ſententia Vbiquiſt. quia abſurdè etiam Diuinitati tribuunt humana. §. 9.*

Sexto. Pari facilitate conuelli poteſt, quod aiũt, neque diuinitatem excludendam eſſe a ſubiecto propoſitionum illarum: Deus eſt homo, paſſus, mortuus, &c. Quid enim iſtiuſmodi affirmatione (Deus ſecundum diuinitatem eſt homo) ſibi volunt? Si Deum & hominem formaliter, hoc eſt, ſecundum diuinitatẽ & humanitatem ineffabiliter *vnum & idem eſſe* ſignificant, in errorem delabentur Eutychianorum Acephalorum, qui ſic deſipuerunt, vt ipſam diuinitatem Chriſti affirmarent & paſſam & crucifixã eſſe. Nam ſi ineffabiliter vnum & idem cum humanitate diuinitas eſt; ineffabiliter certè Chriſtus in ipſa fuerit reipſa paſſus,
B hoc ipſo quòd paſſus eſt in humanitate. Et quid aliud obſecro ſignificat, Deus ſecundum diuinitatem eſt mortuus & crucifixus, quàm quòd mortuus & crucifixus ſit in ipſa etiam diuinitate? At illam ipſi propoſitionem apertè concedunt, cum diuinitatem a ſubiecto excludi debere negant. Tum alia ſequentur abſurda, de quibus eſt dictum ſuprà. Si autem ſententiæ illos proptię pudeat, ſeque non aliud velle dicant, quàm quòd Chriſtus ſecundùm diuinitatem habeat ſibi hypoſtaticè vnitam humanitatem, in qua ſola mortuus & crucifixus ſit: ſententiam certè, quam nemo negauit, inepto ac temerario loquendi modo explicant, & circa quæſtiones pugnaſque verborum languent, quod vitio vertit, & meritò diuus Paulus 1. ad Timoth. 6.

C *Refutatur ſeptimò ſententia Vbiquiſt. quia eſt damnata ab Eccleſia & ſanctis Patribus. §. 10.*

Septimo accedit, quòd, vt apparet ex dictis, iſtorum ſententia adeo cum veteribus erroribus conſentit, vt etiam phraſis videatur eſſe prorſus illa eadẽ, quæ iam olim in veteribus hęreticis eſt ab eccleſia cũ ſubiecto ſenſu damnata & anathematizata. Hoc apparet ex his teſtimonijs.

Sanctus Hieronymvs in expoſitione fidei, ad Damaſum (& idem habetur ſermone 191. Auguſtini de tempore) *Illorum*, inquit, *execramur etiam blaſphemiã,*
D *qui nouo ſenſu aſſerere conantur, a tempore ſuſceptæ carnis, omnia quæ erant diuinitatis, in hominem commigraſſe, & rurſum quæ erant humanitatis, in Deum eſſe transfuſa. Vt quod nulla vnquam hæreſis dicere auſa eſt, videatur hac confuſione vtraque exinanita ſubſtantia, Deitatis videlicet & humanitatis, & a proprio ſtatu in aliud eſſe commutata.* Hactenus ille. Quæ ſunt voces & ſententia item iſtorum. Leuiſſimum enim eſt, quod excipiunt, *ſe phyſicè & eſſentialiter*, quæ ſunt diuina, non attribuere naturæ aſſumptæ. Sic enim neque vllus veterum hæreticorum attribuit; ſed ineffabili quadam & arcana communicatione, quam Eccleſia damnat, vt ſuprà diſputauimus.

Item in quinta etiam Synodo capite quarto ſic
E inter alia legitur: *Si quis dixerit, ſecundùm operationem, vel ſecundùm æqualitatem honoris, vel ſecundùm auctoritatem, aut effectum, aut virtutem, vnitionem Dei Verbi ad hominem factam eſſe, anathema ſit*. Tum in Epheſina Synodo in Epiſtola ad Neſtorium; *Non poteſt vnire naturas* (vnitate hypoſtatica) *ſola dignitatis aut poteſtatis æqualitas*. Ita ibi. Quod eſt rectiſſimè dictũ. Nam ſi diuinę perſonę, quę eſſentialiter etiam eiuſdem numero naturę, potentię & maieſtatis ſunt, non eo ipſo tamen hypoſtaticè vnitæ eſſe intelligi poſſunt; quantò minus cõmunicatio & ęqualitas quam iſti fingunt, maieſtatis & potentiæ aſſumptę naturę cum natura diuina, continebit

A bit propriam rationem vnionis hypoſtaticæ vtriuſque naturæ? Errant igitur & repugnant doctrinæ ſanę Aduerſarij, cum per æqualitatem maieſtatis, ut ſuprà demonſtrauimus, hypoſtaticam hanc vnionem deſcribunt, quod damnat Epheſina Synodus.

Neque verò quidquam ipſos hoc loco iuuat, quòd eam æqualitatem ponunt etiam exiſtere ex reali quoque communicatione perſonę Verbi, eiusque ſubſiſtentiæ cum aſſumpta natura. Hoc enim non ideo docent, vt ex perſona & ſubſiſtentia Verbi aliquam aliam rationem, præter æqualitatem, deducant, in qua propriè cōſtituant hanc vnionem: ſed ut ita demum oſtendant, aſſumptam naturam, per communicationem omnium omnino, quæ ſunt in Verbo, euectam eſſe ad æqualitatem illam maieſtatis, quæ definiunt propriè rationē hy- B poſtaticæ vnionis. Quare licet ſubſiſtentiam Verbi inter cetera communicatam eſſe aſſumptę naturę dicant, eodem tamen relabuntur, vt ſcilicet hypoſtaticam vnionem propriè ſtatuant in æqualitate maieſtatis.

Qua ſanè in re, & cum Synodo, vt diximus, Epheſina pugnant, & clariſſimè oſtendunt, ſe minimè aſſertione ſua explicare modum ipſum hypoſtaticæ ſiue perſonalis vnionis. Et enim cum in Confeſſione Auguſtana articulo primo profeſſi ſint, ſe *perſonæ* vocabulum ſic vſurpare, quomodo vſurpatum cōmuniter eſt ab alijs Doctoribus; negare non debent receptam omnium cōſenſu Perſonæ definitionem ex Boetio, libro de duabus naturis. Vt Perſona ſit intellectualis naturæ indiuidua & incōmunicabilis ſubſtātia. Id verò cùm ita ſit; quid- C quid de naturæ aſſumptæ æqualitate dicatur; quamdiu tamen non exponitur, quòd natura humana ſic à Verbo aſſumpta ſit, vt per illius perſonalem ſubſiſtentiam ſit reddita incommunicabilis; minimè ratio propria huius hypoſtaticę ſeu perſonalis vnionis aperitur. Quæ cauſſa eſt, cur veriſſimè in Synodo dictum ſit, *non poſſe vnire naturas ſolam dignitatis aut poteſtatis æqualitatem*. Impingunt igitur Aduerſarij planè in hunc locum.

Præterea Monothelitarum error non ideo ſolùm ab Eccleſia in ſexta Synodo actione 4. 8. & 9. damnatus eſt, quoniam omnino negarent illi ullquam humanitatis Chriſti fuiſſe operationem creatam pręter diuinā: Sed quoniam confuſè ponebant ipſam operationem D diuinam, fuiſſe quoque operationem humanæ naturę, non tantum vt inſtrumenti, ſed etiam vt formę, à qua itē proficiſceretur ineffabiliter. Quāuis igitur iſti creatas ſuas & phyſicas operationes concedant humanitati aſſumptæ, conſentiunt tamen cum Monothelitis in eo, quod aſſerunt, humanitatem verè & realiter communicauiſſe operationibus omnibus diuinis; non tantùm vt inſtrumentum, ſicut nos fatemur, ſed arcaniſſimo quodam modo; &c.

Non eſt etiam ab hoc loco alienum, quod in Concilio Baſilienſi ſeſſ. 22. legimus. Etenim ex multis propoſitionibus cuiuſdam Auguſtini de Roma, Archiepiſcopi Nazareni, quas ſummo conſenſu Patres in eō conuentu damnauerunt, hæc vna eſt: *Humana natura aſſumpta à Verbo ex vnione perſonali eſt veraciter Deus* E *naturalis*. Item hæc: *Duæ naturæ in Chriſto, humana & diuina, æqualiter diliguntur à Deo, & æqualiter sūt diligibiles propter perſonam communem*. Itē hæc: *Humana natura in Chriſto eſt perſona Verbi*. Quæ planè videtur iſtorum eſſe opinio, cum aiūt, à ſubiecto illarum propoſitionum: Chriſtus eſt perſona diuina, Deus, &c. non eſſe excludendam humanitatem: Item naturam aſſumptam eſſe æqualis maieſtatis cum diuina. Continuò enim ſequitur, illam eſſe ęqualis bonitatis & perfectionis cum natura diuina. Nam communicat, iſtorum opinione, omnibus Dei attributis; quibus diuina maieſtas continetur. Quòd ſi ęqualis perfectionis atque bonitatis eſt;

A æqualiter certè diligitur, & eſt diligibilis à Deo, vt aiebat ille Auguſtinus de Roma. Adde huc omnia alia teſtimonia quę ſuprà §. 1. adduximus, & ea etiam quę attulimus punct. 1. contra iſtorum parentem Eutychen.

Reſpondetur ad argumenta Vbiquiſtarum. §. 11.

SED ad eorum argumenta modò reſpondendum eſt. Quæ quidem ſunt duplicis generis. Nam quędam ex nonnullis Scripturę & Patrum teſtimonijs per peram à ſe intellectis; quędā ex ratione ducunt. Quod ad teſtimonia attinet, omnino nullum ex illis eſt, quod non poſſit commodiſſimè conuenienterque orthodoxę doctrinę accipi aliquo ex quatuor modis.

B PRIMO enim quarundam ſententiarum, ſeu Scripturę, ſeu Patrum, ſimpliciter eſt ſenſus, Chriſtum omnino eſſe Deum, omnipotentem, infinitæ maieſtatis, æternum, atque æqualem Patri. Hę ſententiæ ſecundùm regulam iam ante poſitam intelligi debent; vt ſcilicet, quæ ſunt eiuſmodi, attribuamus Chriſto non niſi ſecundùm diuinitatem. Huius generis ſunt illa teſtimonia: *Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris*, Philippen. 2. Et: *Poteſtas eius poteſtas æterna*. Daniel. 7. Si tamen de ea poteſtate hic ſermo eſt; quam Chriſtus habuit diuinā protſus ab ęterno. Iuxta illud Ioan. 17. *Clarifica me Pater claritate, quam habui apud te, priuſquam mundus fieret*. Vbi perſpicuum etiam eſt, Chriſtū de claritate, maieſtate, & gloria loqui, quam habuit ab C ęterno, non niſi vt Deus.

SECVNDO, multorum etiam teſtimoniorum & Scripturę & Patrum ſenſus eſt, fuiſſe naturę aſſumptę, & quidem *re ipſa* communicatam perſonam diuinam, atque adeo plenitudinem diuinitatis. Sed id tamen ex Orthodoxa ſententia, quam initio explanauimus, ita intelligendum eſt, vt perſonam diuinam & diuinitatē, aſſumptæ naturę attributam eſſe agnoſcamus, non vt ipſa natura aſſumpta, vel Chriſtus ſecundùm ipſam (quomodo iſti temerè atque ignoranter finxerunt) ſit diuina perſona, aut plenitudo diuinitatis, ſed vt per illam hypoſtaticè ſubſiſtat.

Atque hac quidem planiſſima firmiſſimaque ratione pleraque teſtimonia ab iſtorum tenebris, & de- D prauatione facillimè vindicantur. Nam huius generis ſunt illa, quæ cum primis vrgent. Ad Coloſſen. 2. *In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*. Et Ioan. 3. *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manus eius*. Et ad Philippen. 2. *Donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, &c*. Et Actor. 2. *Sciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem uos crucifixiſtis*. Et Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*. Et ad Hebr. 1. *Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis*. Si tamen in his poſtremis locis poteſtatem & dexteram cum DAMASCENO lib. 1. cap. 2 interpretemur gloriam & maieſtatem diuinitatis. Nam AVGVSTINVS libro de fide & Symbolo cap. 7. per hęc E intelligit poteſtatem Chriſti regalem & iudiciariam ſummamque beatitudinem ſecundùm Deum.

Sed poſſunt & hæc, ſi interpretationem Damaſceni malint Aduerſarij, de communicatione diuinæ etiam maieſtatis, ita, vt explicatum eſt, accipi; vt ſcilicet per illam ſubſiſtat aſſumpta natura. Diuinitatem autem eo modo datam eſſe poſt mortem & reſurrectionem Chriſto, Scriptura ſacra ſignificat, non quia tunc primùm illam ſecundùm humanitatem acceperit; ſed quia tunc manifeſtatum eſt, vel certè tunc manifeſtari hominibus clarius cępit, quòd ante in Incarnatione acceperit. Vſitata enim Scripturæ ſacrę phraſis eſt, vt tunc etiam fieri res dicatur, cùm innoteſcit, neque id opus eſt prolixè confirmare, cùm neceſſariò debeat etiam ab Ad-

uerſarijs

uerſarijs admitti, niſi velint primùm poſt paſſionem & mortem Chriſti, peractum fuiſſe Myſterium Incarnationis, quo illa humanitas ad cõmunicationem cum diuina perſona eſt euecta.

Quod autem de his Scripturæ teſtimonijs iuxta hãc ſecundam interpretationem dicimus, idem ad innumeras ſententias Patrum, quas Aduerſarij non intellexerunt, accommodari debet. Quod enim illi dicere paſſim ſolent, Humanam Chriſti carnem *participem eſſe factam Deitatis*. Item: Dei Verbum tradidiſſe corpori & animæ ſuæ ſuam vim atque diuinitatem. Hęc, inquam, & alia ſimilia, communicationem ſignificant, qua plenitudinem diuinitatis aſſumpta natura acceperit, non niſi vt per illam ſubſiſtat.

Ac iuxta hanc quidem interpretationem non inuiti recipiemus id quod ex ſententia quorundam Patrum iſti notant, quę Chriſto ſunt attributa ex tempore, ea ipſi non ſecundum diuinitatem, ſed ſecundum humanitatem donata eſſe. Veriſſimum enim eſt, Chriſtum ſecundum humanitatem accepiſſe quæcunque accepit ex tempore. Sed diuina tamen ex tempore ſecundum humanitatem minimè ſic accepit, vt ſecundum humanitatem ſit & affirmetur eſſe illa diuina, ſed vt per illa ſubſiſtat ipſius humanitas, ſicut ſæpe eſt dictum.

Sic accipiendum eſt illud, quod Gregorius NYSSENVS in Tract. de Anima, dicit: *Verbum tradens corpori & animæ ſuæ diuinitatis virtutem, manſiſſe tamen idem quod erat ante vnionem*. Et quod ait D. AVGVSTINVS contra Felicianum capite 11. *Maieſtate Deitatis glorificatam carnem.*

TERTIO, quoniã perſona diuini Verbi facta per hoc myſterium eſt *ipſius naturæ aſſumptæ* perſona: Vidẽtur etiam quandoq; Patres, quę diuina ſunt, ipſi aſſumptæ naturæ tribuere, non quia ipſa, ſed quia ſua ipſius, vt ita dicam, perſona diuinam excellentiam atque dignitatẽ habet. Sic illud DAMASCENI intelligi debet: *Diuina Chriſti voluntas æterna erat, & omnipotens, humana verò eius voluntas à tempore cæpit. Vt autem verè & ſecundùm natura Dei Verbi voluntas* FACTA *eſt, omnipotens eſt.*

In quam ſententiam illud etiam accipi poteſt in Concilio Epheſino Canone 12. *Si quis non confitetur carnem Domini viuificatricem eſſe: Quia* FACTA *eſt propria Verbi cuncta viuificare valentis, anathema ſit.* Quanquam ſi hunc locum de viuificandi virtute non diuinæ naturę propria, ſed humanitatis aſſumptæ intelligamus, quatenus per illam etiam Chriſtus redemit, atque adeo viuificauit nos; aliter exponi poteſt. Erit .n. ſenſus, ideo per vnionem accepiſſe humanitatem Chriſti virtutem ſic viuificandi nos, quoniam per vnionem eſt factum, vt eſſet humanitas Dei & hominis, qui cumulatiſſimè proinde nos redimere atque viuificare potuerit. Itẽ, ſi de virtute viuifica humanitatis & carnis Chriſti, per quam etiam tanquam per inſtrumentum diuinitatis iuſti demum reddimur, intelligatur ille locus; conſtat nihil fauere Aduerſarijs, vt iam iam dicemus.

QVARTO, dubium non eſt, quin omnia opera mirabilia, quæ vnquam Chriſtus geſſit, quæque iam ẽt in Eccleſiæ ſuę gubernatione atque conſeruatione operatur per humanitatem quoque ſuam, tanquam per inſtrumentum operetur. Id cum ita ſit, ſolent eam ob cauſſam quandoque Patres has Chriſti operationes attribuere item humanitati, non tanquam *formæ*, quæ ita cõmunicet operationibus diuinis ſicuti iſti fingunt, ſed tanquam *inſtrumento* Chriſti diuinitatis.

Hoc vult B. LEO epiſt. 10. ad Flauianum, cùm inquit. *Operatur vtraque forma cum alterius communione. Verbo ſcilicet operante, quod proprium eſt, & carne exequente, quod carnis eſt.* ATHANASIVS quoq; Dialogo 5. cõtra Apollinariſtas, eodẽ modo illud ſcripſit: *Deus vnitus homini edit miracula & operatur, nõ ſeorſim aut ſeparatim a natura aſſumpta: ſed per eã placuit illi ſuam potentiã exercere, &c.*

Accedit ad hæc, quòd Patres, quia nõ ſemper ad normam & amuſſim Dialecticarum regularũ locuti ſunt, plerumque in hac materia *abſtractum* nomen pro *concreto* vſurparunt, id eſt, humanitatem pro homine dixerunt. Quemadmodum & contrà concretum pro abſtracto ſæpius ponunt. Vt cùm paſſim dicunt, à diuino Verbo aſſumptum eſſe hominem. Ita viciſſim, quæ humanitati videntur quandoque adſcribere, non ipſi per ſe naturę, ſed homini Chriſto cõuenire volunt, accipiũtque abſtractum pro concreto. Quæ eſt ratio etiam non inidonea ad nonnulla teſtimonia explicanda ex ijs, quę adulterantur ab Aduerſarijs.

Atque vt in ſumma dicam, præcipuè ob tres cauſſas ſolent Patres tribuere interdũ humanitati Chriſti ea, quæ ſunt diuinitatis. PRIMO. Quatenus illa humanitas in diuina Verbi perſona ſubſiſtit (id quod donum infinitum eſt, vt Scholaſtici etiam explicant) atque adeo vnitam ſibi habet hypoſtaticè omnem perfectionem Verbi. SECVNDO. Quatenus ipſe Filius Dei per eam, tanquam per ſingulare inſtrumentum, vtpotè ſibi ſubſtantialiter vnitũ, exercet ſuam omnipotentiam. TERTIO. Quatenus particeps eſt etiam diuini honoris, ratione hypoſtaſis, in qua ſubſiſtit.

Neque vllum eſt teſtimonium ex his, quæ hic allegant Vbiquetarij, quod nõ aliquo, aut aliquibus ex his tribus modis intelligi debeat. Nam ut omnia percurram, primo modo accipiendum eſt illud, quod Gregor. NYSSENVS, de Anima dicit, Verbum tradens corpori, & animæ ſuæ diuinitatis virtutem: manſiſſe tamen idem, quod erat ante vnionem. Et quod ait D. AVGVSTINVS contra Felicianum, cap. 11. Maieſtate Deitatis glorificatam carnem.

SECVNDO autem modo, quod dicit ATHANASIVS in Euangel. de Deipara: *Aſſumpto homini fuiſſe tributam omnem efficaciam virtutemque, vt poſſet ſuſtinere omnem aduerſariæ poteſtatis impetum, & operari deinde curationem in populo.* Item quod CYRILLVS lib. de Incarnatione Vnigeniti, cap. 8. inquit, *Verbum transformaſſe aſſumptam naturam in ſuam gloriam & operationem. Atq; etiam contuliſſe ei naturæ ſuæ operationem.*

TERTIO aũt modo illud interpretandum eſt, quod inquit D. BASILIVS in Pſal. 21. *Natura aſſumpta diuinitati aſſumenti eam unita eſt, eiuſdemque gloriæ & honoris particeps & conſors facta.* Item illud CYRILLI lib. 10. Theſau. cap. 9. *Paternam gloriam in hominem, quem aſſumpſit, petendo ut homo, traducit.* Item illud THEODORETI lib. 1. cap. 5. *Vt homo accepit gloriam, quam habuit ut Deus.* Nam gloriã ibi Cyrillus interpretatur exiſtimationẽ atque honorẽ diuinũ. Atque hęc quod attinet ad teſtimonia.

Iam RATIONE ſic argumentantur. PRIMO. Si natura humana eatenus tantum eſſet vnita Verbo, quatenus a Verbo ſuſtinetur, vt Scholaſtici dicunt; conſequeretur, Verbum diuinum non eſſe hominem in *actu primo*; ſed tantùm illam ſuſtentare actu ſecundo, *quod eſt*, inquiunt iſti, *hæreticiſſimè dictum*. Item conſequeretur, res omnes mundi vnitas eſſe hypoſtaticè Verbo diuino, quoniam omnes ſuſtentantur ab illo.

RESPONDEO, nihil minus, quàm iſta conſequi. Etenim modus ille, quo aſſerimus a Verbo diuino ſingulariter & propriè ſuſtentari naturã aſſumptam, non conſiſtit in operatione ſiue effectione aliqua, quæ eſt actus ſecundus. Sed ipſa ſua prima atque intima perfectione perſonali, atq; vi Verbũ naturã aſſumptam ſuſtentat, terminando ipſam ſubſtantialiter & cõplendo, vt non per aliquid diuerſum a Verbo, quod illi per operationẽ aliquã, ſeu actum ſecundum cõicetur; ſed per ipſum Verbum conſtituatur in *eſſe hypoſtatico*. Ita fit, vt Verbũ ſic ſu-

ſic ſuſtentans aſſumptam naturã, omnino *in actu primo* ſit homo; quoniã ſic illam ſuſtentando, ſubſtantialiter ſibi vnitã eam habet: homo autem in actu primo non aliud verius dici poteſt, quam hypoſtaſis, ſeu perſona *habens humanitatem*. Ex qua re perſpicuum ẽt eſt, neque illud alterum ex noſtra ſententia conſequi, nempe res omnes vnitas eſſe Verbo hypoſtaticè. Suſtentat enim res omnes diuinum Verbum; ſed *efficiendo & conſeruando*, non autem terminando & complendo hypoſtaticè.

SECVNDO argumentantur. Si cùm dicimus: Hic homo Chriſtus eſt Deus, omnipotẽs, &c. ſenſus eſt materialis; videlicet, Verbum diuinum ſiue Deus, ſuſtentans humanam naturã, eſt Deus omnipotens, &c. perinde erit, atque dicere, Deus eſt Deus, omnipotens, &c. Ita nihil hoc Myſterium habebit ſingulare.

RESPONDEO. Aliquid amplius nihilominus eiuſmodi propoſitionibus ſignificatur, quàm ſi nudè dicerem, Deus, vel Verbum diuinum eſt Deus, &c. Indicatur enim, illum eundem, qui eſt Deus, eſſe etiam hominem: atque adeo duas naturas, diuinam & humanam, ſubſiſtere in vno & eodem ſuppoſito. Vt ſi dicam, Albũ eſt dulce; certè aliquid amplius dixero, quam ſi ſimpliciter dicerem, Dulce eſt dulce.

TERTIO, communicatio idiomatũ, per quã attributa diuina prædicantur de hoĩe Chriſto, realis eſt, non verbalis tantũ. Sed ſi in eiuſmodi enunciationibus humanitatem a ſubiecto excludamus, cõmunicatio non erit, niſi verbalis tantum. Ergo non debet excludi.

RESPONDEO. Minor eſt omnino falſa. Nam cõmunicatio & prædicatio tunc eſt realis, cũ non modo *prædicati* vocem ad *ſubiecti* vocem enunciando referimus, ſed etiam rem per *prædicatum* ſignificatã attribuimus illi rei, pro qua ponitur vox *ſubiecti*. Ita realem in propoſito communicationem, prędicationemque facimus hoc ipſo, quòd attributa diuina affirmamus de ipſo ſuppoſito naturæ humanæ, pro quo maximè in illis propoſitionibus ponitur illa vox ſubiecti, *Chriſtus* vel *homo*. Neque enim communicatio idiomatum diuinorum & humanorum eſſe poteſt, niſi in eo, quod in Chriſto eſt reipſa commune & vnicum. Id autem, vt contra iſtorũ ignorantiam ſuprà quoque §. 1. argumentabamur, eſt non aliqua vna natura, ſed vnicum ſuppoſitum.

QVARTO vrgent quoque argumentũ ex ſimilitudine animæ & corporis ductum, quod poſſumus ex ipſorum mente atque ſententia ita formare: Natura diuina & humana ſic vniuntur in Chriſto, quomodo vniuntur anima & corpus in homine. Sed anima per eam vnionem ita ſuas energias omnes corpori cõmunicat, vt nihil faciat, niſi in corpore, & per corpus: viciſſimq; corpus omnia per animã faciat, quęcunq; in ipſo & per ipſum facit anima. Ergo pari modo natura diuina per hãc vnionem ita communicat energiam ſuam omnem aſſumptæ naturæ, vt omnia, quæ facit, faciat *cum* & *per* naturam aſſumptam. Maior patet ex Athanaſij Symbolo: *Sicut anima rationalis*, inquit, *& corpus vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus*. Minorem oſtendere nititur Schmidelinus in omnibus operationibus animæ. Nam & intellectionem ipſam, inquit, non efficit niſi per corpus: Iuxta illud Philoſophi; *Neceſſe eſt intelligentem phantaſmata ſpeculari*. Deinde idipſum de intellectione, in qua potiſſima difficultas eſt, probat illis Scripturę teſtimonijs: *Non dedit tibi Dominus cor intelligens*, Deuter. 29. Et 1. Reg. 3. *Dedi tibi cor ſapiens & intelligens*. Quod *nobis*, inquit Schmidelinus, *interpretentur Ieſuitæ, adeoque omnes Philoſophi.*

RESPONDEO, duplex eſſe in argumento vitium, & vtrumque maximũ. Vnum eſt, quoniã vt ex ſimilitudine duarũ rerũ, cõcludas in altera id determinatè, quod velis probare, neceſſe eſt ſimilitudinẽ eſſe quoad om-

A nia. Nam ſi quoad *aliqua* tantũ ſimilitudo eſt, non eſt conſequens, vt ſit determinatè quoad illud, de quo quęſtio eſt. Similitudinẽ autem illã animæ & corporis, certiſſimũ eſt, non eſſe quoad omnia. Itaque malè atque ineptè ſumitur ea ſimilitudo in Maiori argumenti propoſiti ad concludendũ id, quod iſti determinatè volũt. Eſt enim vtriuſque vnionis ſimilitudo, non ſecundum omnia, ſed tantum ſecundũ aliqua: & ex his ipſis quædam nihil iſtorum opinioni ſuffragantur quædam aduerſantur prorſus.

Similitudo enim eſt PRIMO, quia vt ex anima & corpore, ita ex natura diuina & humana *vna exiſtit ſubſtantia*, quæ eſt vna Chriſti perſona. SECVNDO, quia ſicut non obſtante ea vnione corporis & animę, manet corporis & animæ differentia & diſtinctio, ita etiã B vnio diuinæ naturę & humanę nihil impedit, quò minus differant omnino hæ naturę. Hæc duo capita ſimilitudinis perſpicuũ eſt nihil omnino ſuffragari. Aduerſariorũ opinioni. Alia verò illã etiã euertunt. Nã TERTIO eſt ſimilitudo, quoniã ſicut per illã animæ & corporis vnionẽ non fit, vt arcano & ineffabili modo corpus ſit anima: ita neque in propoſito fit, vt arcano modo humanitas, vel quod idẽ eſt, Chriſtus ſecundũ humanitatẽ ſit Deus, omnipotens, &c. QVARTO eſt item ſimilitudo, quia vt per illã vnionẽ corpus non redditur æqualis perfectionis cũ anima, neque ẽt ſuſcipit ſecundum ſe prædicationes proprias animæ (non enim ſecundum ſe *intelligit*, non *vult*, non *eſt ſubſtantia ſpiritualis*, nec cętera, quæ propriè conueniunt animæ) ita ne- C que humanitas vel Chriſtus ſecundũ humanitatem fit per vnionẽ *æqualis maieſtatis* cum diuina natura; neq; ẽt recipit ſecundum ſe prædicationes proprias diuinæ naturæ, vt ſcilicet *ſecundùm humanitatem* ſit *infinitus, æternus, &c.* Perſpicuum eſt igitur, ſimilitudinem illam in multis aduerſari, vt diximus, iſtorum figmento: atque adeo vitioſè ab illis Maiorem illam argumenti ſumi, cum poſſit in ipſos retorqueri.

Eſt etiã in eo argumento aliud vitiũ: quoniã Minor eſt prorſus falſa. Falſum enim & inauditũ eſt, quòd corpus ipſum *intelligat*, & multo magis, quòd etiam *velit*. Neque enim a miniſterio phantaſiæ ſic anima, cũ intelligit aut vult, dependet, vt intellectio aut volitio ſint actus phantaſiæ atque corporis. Sed alius eſt ille modus D dependentię, nẽpe (vt homines doctiſſimi appellant) *obiectiuus*; quoniã nequeat intellectio alicuius rei eſſe, cuius rei non fuerit etiã aliquo modo actus phantaſiæ: idque propter ſubordinationem potentiarũ vnius & eiuſdẽ hominis: iuxta vulgatũ Theorema, *nihil eſt in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu*. Quod autẽ attinet ad Scripturæ teſtimonia, quibus etiã Schmidelinus id probare eſt conatus, certiſſimũ eſt, *cor* ibi ſonare metaphoricè, ſignificareque non partẽ certã corporis, ſed animum, vel potius animi diſpoſitionẽ aptã vel ineptã ad intelligendũ. Vt cũ Dominus alibi dicit Ezech. 36. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum*, minimè quidẽ corporis illud membrum intelligit, ſed animi diſpoſitionẽ mutabilẽ. Quo circa frigidiſſimũ eſt E ſanè, quod Schmidelinus interrogat, an in illis locis Spiritus ſanctus *impropriè* loquatur? Metaphoricè certè loquitur, quẽadmodũ aliàs ſæpe: idque cordis vocabulo ſignificat, quod eſt in animo, ſicut cor in humano corpore, præcipuè curandum, nimirũ animi habitum atque diſpoſitionem.

QVINTO obijcit nobis ſæpe Schmidelinus, quòd cũ Neſtorio ſeparemus & diuidamus Chriſti naturas, propterea quòd ei ſecundũ quãlibet naturã nõ tribuimus proprietates & operationes, tũ diuinas, tũ humanas. Quod genus conuitij ab ipſo ẽt Eutychete parente ſuo mutuatus eſſe videtur. Quẽ proditũ eſt itidẽ errorem

Ne-

Neſtorianum Catholicis perperam obiecilſe,quoniam A
differentiam vtriuſque naturæ ſine confuſione defen-
derent: *Quid antem prodeſt*, inquit B. LEO epiſt. 11.ad
Iulianum Epiſcopum Coenſem, contra Eutychetem,
impudentiſſimo ſeni (Eutycheti) *Neſtorianæ hereſeos nōie eo
rum lacerare opinionem, quorum piiſſimam conuellere non
poteſt fidem: quum quātum Neſtorius à veritate diſceſſit, Dei
tatem Verbi ab aſſumpti hominis ſubſtantia ſeparando, tan-
tùm à recto tramite etiam iſte deſciſcat?* Hoc igitur Schmi-
delinus a nobis ſimiliter, uel ab eodē potius diuo Leo-
ne, ſibi dictum putet: quippe cum ab errore Neſtorij
tantum ipſi diſtemus, quantum abeſt ipſe Schmideli-
nus a recto tramite ueritatis.

Neſtorius enim cenſuit eſſe re uera aliam perſonam
Filij Dei,& aliam eamque creatam, Filij Virginis, non B
autem unam(naturali unitate)utriuſque. Quare etiam
negauit,utriuſq; naturæ proprietates & idiomata, vna
aliqua communicare hypoſtaſi ſeu perſona, quæ eadē
ſit Chriſti Dei & hominis, ſicut puncto præcedenti ex
ipſis etiam Neſtorij uerbis conuicimus aduerſus impu-
dentiam & temeritatem Schmidelini.

At, inquit iſte in Scripto contra primum noſtrum li
brum de Vbiquitate pag.30. nos alloquens: *Etſi uerbis
concedatis, Mariam peperiſſe Deum, & Iudæos crucifixiſſe
Deum: tamen cum ad explicationem peruentum eſt, id ad di-
uinitatem realiter nihil pertinere, apertè affirmatis.*

Immò uerò, quod Deum ex Maria natum & crucifi-
xum eſſe dicimus, ea ratione uel maximè etiam ad diui
nitatem pertinere affirmamus,quatenus reuera id per- C
tinet ad perſonam ipſam ſeu hypoſtaſim naturalem di
uinitatis.Hypoſtaſis enim alicuius naturæ,aliquid om-
nino ad naturam eandem ſpectans eſt. Quamobrem mi
nimè quidem dici debet, quod ad hypoſtaſim naturæ
pertinet,nihil re ipſa ad naturam pertinere.Neque ue-
rò iſti poſſunt oſtendere,a nobis unquam,uti calúnian-
tur,id eſſe dictū. Sed illud diſplicet ipſis, quod dicimus,
perſonam Verbi, atque adeo Deum ipſum natum eſſe
quidem ex Virgine,& crucifixum;non tamen diuinita
te,ſeu ſecundum diuinitatem,ſed carne & humanitate,
quam ſuam propriā fecit unione hypoſtatica naturali.

Quam ſententiam,ſi in nobis iſti putant eſſe Neſto-
rianam;Apoſtolum Paulum erroris Neſtoriani auctorē
eſſe putare debent. Is enim cum filium Dei natum ex D
tempore,& crucifixū diceret: ne quis fortaſsè Vbique-
tarius ſecundùm diuinitatem hoc intelligeret: explica-
tionem eandem,quā hodie Catholici,adhibuit.*Ex qui-
bus*,inquit Roman.9. *natus eſt Chriſtus* SECVNDVM *car-
nem*.Item 1.Cor.13. *Crucifixus eſt*,inquit, *ex infirmitate*,
id eſt, ſecundum naturam humanam, quæ eſt ipſa in-
firma. Præterea etiam Neſtoriani erunt iſtis Concilij
Epheſini Patres; qui tñ Neſtorium ipſum dānauerunt;
Sic.n. illi in Anathematiſmis contra Neſtoriū Can. 12.
dicunt: *Si quis non confitetur Dei Verbum paſſum* CARNE
(audis explicationem?) *& crucifixum carne, & mortē car-
ne guſtaſſe, &c. anathema ſit*. Item Can. 1. *Si quis non confi-
tetur, ſanctam Virginem Dei genitricē eſſe: peperit.n.* SECVN
DVM CARNEM, *carnem factum Dei Verbum, anathema ſit.* E
Et clariſſimè Can. 18. *Qui ante ſecula omnia eſt natus ex
Patre, etiam ex muliere carnaliter eſt procreatus ex tempo-
re.* NON *quia diuina ipſius natura de ſacra Virgine ſumpſit
exordium; eſt enim ineptum & ſtultū hoc dicere: Sed* QVIA
*naturam ſibi copulauit humanam & proceſſit ex muliere. Sic
illum dicimus paſſum eſſe, non quia in ſua natura paſſus ſit,
aut plagas, aut clauorū transfixiones: ſed quia corpus illud,
quod ipſius factū eſt, hoc ſuſtinuit. Itē ſimili mō mortē ipſius
ītelligimus, quia corpus ipſius propriū pro oībus mortē guſta
uit:* NON *ꝙ ipſe mortē eſſet expertus,* QVANTVM *ad ipſius
naturam pertinet: inſania enim eſt hoc vel ſentire, vel dicere.*
Quam doctrinam hi Patres ab Apoſtolo Petro etiā di-
A dicerūt, quī Chriſtū nō niſi carne paſsū eſſe profitetur.

Hæc non dubito, quin illibentiſſimè audiant Vbi-
quetarii. Sed cùm ipſis libeat ineptè vbique repetere,
nos eſſe Neſtorianos, idcirco ego hæc repeto, vt Lector
intelligat, quos item ea ratione, tanquam Neſtorianos
accuſent, nempe ipſos etiam Apoſtolos, & Patres item
Concilij Epheſini,à quibus non modò ſententiam, ſed
ēt verba penè eadem in huius rei declaratione ipſi mu-
tuati ſumus. Atq; vt magis iſtos ſui pudeat, ſi in poſterū
ab ineptiſſima eiuſmodi calumnia deſiſtere noluerint,
rem totam pauciſſimis uerbis & clariſſimis proponam.

Cùm QVAERITVR, quo pacto, quæ humanitatis at-
tributa ſunt, ut naſci, mori, & pati, ad Verbi diuinitatē
pertineant;& viciſſim quæ ſunt diuinitatis, ad humani-
B tatem: duo errores extremi vitandi ſunt, & incedēdum
regia atque media Eccleſiæ Catholicæ via. VNVS error
eſt, uſque adeo parum putare attributa alterius naturæ
ad alteram pertinere, vt ne pertineant quidem ad eam
ratione vnius & eiuſdem naturalis perſonæ, ſiue hypo-
ſtaſis quæ ſit vtrique naturæ communis naturali ſubſtā
tialique coniunctione. Hic fuit error Neſtorii, A quo, ſi
nos toto cœlo cum Epheſina Synodo abhorrere Vbi-
quetarij non uident, omnino nihil vident. ALTER er-
ror ex contrario eſt, vſque adeo multùm putare attri-
buta alterius naturæ ad naturam alteram pertinere, vt
non modò eadem Verbi perſona, ſecundùm alteram &
alteram naturam (quam vinculo naturali & ſubſtantia-
li vnitam ſibi habet) ſit Deus & homo, immortalis &
C mortalis, &c. ſed etiam ſit & eſſe affirmetur vtrumque
ſecundùm quamlibet harum naturarum. Atque hic eſt
error Vbiquetariorum, incurrens in hæreſim Eutychia
norum, quæ naturarum differentiam, earumque pro-
prietates ſuſtulit.

Sententia verò Eccleſiæ Catholicæ MEDIA eſt. Nam
cenſet, neque tam parum attributa alterius naturæ ad
alteram pertinere, ut ne ratione quidē vnius eiuſdemq;
perſonæ naturaliter & ſubſtantialiter vtrique naturæ
communis, ad eam pertineant; neque etiam tam mul-
tum, ut ſecundū naturam quālibet Verbum ſit vtrum-
que, id eſt, vt Chriſtus ſm humanitatem etiā ſit Deus,
omnipotens, immortalis, &c. & ſm diuinitatem cruci-
fixus & mortuus. Quod Vbiquetarij quidē volunt; ſed
D Concilium Epheſinum, ut vidimus, apertè damnat.

At, inquiunt Vigilius lib.2 contra Eutychen, *clauis
diuinitatem confixam, & impaſſibiliter paſſam eſſe affirmat.*
SED certiſſimum eſt, Vigilium diuinitatem pro *Deo ipſo*
dixiſſe. Qui ea quidem ratione impaſſibiliter paſſus &
clauis confixus eſſe dici poteſt, quia cùm idē paſſus ſit
carne & humanitate, nihil tñ aut paſſus eſt aut pati po-
tuit ipſa diuinitate. Vnde VIGILIVS illic non *ipſam di-
uinitatem* ſed *Verbum diuinum* impaſſibiliter paſſum eſſe
dixit hoc ſenſu. Hęc namque ſunt eius verba: *Confixa eſt
Diuinitas clauis* (in carne ſcilicet ſibi coniuncta) *ſed* IP-
SA *penetrari non potuit. Siquidem vulneri locum* CARO *pa
tefacta aperuit: Nam Deus* (en quomodo Diuinitatē di-
xit pro Deo) *indiuiſibilis & impenetrabilis* (ſecundum na-
E turam diuinam) *manſit*. Adde quòd ex profeſſo potius
ſumpſit Vigilius probandum in eo libro, ſicut ēt lib.5.
diuinitatē nihil oīno fuiſſe paſſam. Adde etiam ꝙ Con
ciliū Epheſinū, cuius & ſnīa & oratio fuit D.Cyrilli, &
aliorū Patrū, *ineptam, ſtultam, & inſanam* eſſe eiuſmodi
opinionē de paſſione Diuinitatis decreuit. Et ſanè D.
ATHANASIVS in capitibus ad Euſtachiū, contra hære
ticos, apud Turrianū in epiſt. contra Vbiquiſtas, mirifi-
cè eos exagitat, qui diuinā naturam impaſſibiliter paſ-
sā eſſe perinde dixerunt, ac ſi quis diceret, *ſedere aliquē
non ſedendo, & loqui non loquendo*, quòd eſt ſimul deſtrue
re & ædificare, nihilque aſſerere, ꝙ poſſit intelligi. Tū
DAMASCENVS lib.3. cap.6. *Ne dicere quidem*, ait, *poſſu-
mus*

mus, Verbi naturam paſſam eſſe: Non enim in eo diuinitas paſſa eſt. Naturã igitur diuinã paſſam eſſe, non concedimus, quia ſtultã eſſe eiuſmodi cogitationẽ affirmat Cõcilium Epheſinum: & alij Patres p. 1. à nobis contra Eutychianos iſtorum parentes, citati. Deum autem ipſum carne paſſum eſſe, nemo Catholicorum negat.

Quare otioſè prorſus illa teſtimonia nobis allegant Vbiquiſtę, Nempe nos *Dei ſanguine eſſe redemptos*, Acto. 20. Filiumque *Dei pro nobis traditum in mortẽ eſſe*. Rom. 8. eiuſque nos *ſanguine* purgari ab omni peccato, 1. Ioã. 1. Quæ potius iſtos commonefacere deberent, non niſi ratione humanitatis & carnis cum diuinitate vnitę hęc de filio Dei prædicari. Niſi fortè putant, diuinitatem conſtare etiam ipſam ex ſanguine.

Postremo, quia nõ agnoſcimus talem eſſe maieſtatẽ Chriſti hoĩs, vt ei *ſecundùm humanitatẽ quoq; ſuam* tribuamus diuina, ſed tantum ſm diuinam perſonã & hypoſtaſim humanitatis ſuæ; ſm humanitatẽ verò maieſtatem ei tribuimus ſuperiorem oĩ creata dignitate, & inferiorẽ diuina; atque adeo velut mediã inter diuinam & creatam: quia, inquã, ita ſentimus; calumniatur impudentiſſimè Schmidelinus in Repetit. VVittemberg. propoſ. 135. & 136. nos nihil amplius Chriſto tribuere, quã Alcoranũ Mahomet. cuius hæc ſint verba: *Omnium Prophetarum unum ſuper alium per me ſublimato. Et quibuſdam cũ Deo loquutis, Chriſto Mariæ filio animã noſtrã propriè conferentes uim & uirtutem præ cæteris tribuimus.*

Respondeo. Primũ, non uidetur Chriſtum ẽt præferre ſibiipſi. Deinde minimè tribuit illi, ſicut nos, ęqualitatem ẽt cum Deo, rõne hypoſtaſis ac perſonæ ipſius propriæ. Quare calumnia hæc eſt Aduerſariorum improbiſſima: neque tantùm iſto modo nobis, ſed Apoſtolo ẽt poterunt, ſi blaſphemare placet, opinionẽ Alcoranicam exprobrare. Is enim apertiſſimè quoque maieſtatem Chriſti inter diuinam & creatam dignitatẽ ſimiliter conſtituit mediam, 1. Cor. 15. vbi diſputat, *omnia eſſe Chriſto ſubiecta præter illum*, cui ipſe ẽt Chriſtus, vt hõ *ſubiectus eſt*. Quid hoc aliud eſt, q̃ Chriſti maieſtatem illo modo eſſe mediã, id eſt, ſuperiorem creaturis omnibus, ſed inferiorem tamen Deo, qui illi ſubiecit omnia?

Adde, ꝙ Orthodoxi ita humanæ Chriſti naturæ Maieſtatẽ creatam inferiorẽ Deo, & ſuperiorem oĩbus creaturis concedunt, vt ſimul tñ defendant; eandem Chriſti naturam humanã hypoſtaticè fuiſſe exaltatã ad ipſam Maieſtatem diuinitatis Verbi hoc modò Maieſtatem ẽt & gloriam homini Chriſto *mediam* inter Deum & creaturas concedere, vt ſcilicet non tantum ſm ſuam hypoſtaſim affirmetur eſſe æqualis cũ Patre Maieſtatis, infinitóq; interuallo ſuperioris oĩbus creaturis, ſed etiam ſm humanitatem in omni gratiarum genere illis antecellere: hoc, inquã, minimè Alcoranicum eſt. Sed hanc Tantvm gloriã & Maieſtatem mediã homini Chriſto tribuere: id verò eſt impium & Alcoranicũ. A qua quidem blaſphemia, quantumcunq; Vbiquetarij reclamãte conſcientiã calumnientur, nemo, mediocriter cordatus, nón uidet, Orthodoxos quam maximè abhorrere.

Quis enim noſtrum vnquam vel docuit uel ſcripſit, Chriſtum hominem tantùm habere (Tantvm inquam) illam mediam Maieſtatem gloriamque creatã? Quòd ſi eam etiam (eam *etiam* dico, non autem eam *tantùm*) illi tribuere, Turcicum Alcoranum eſt, oſtendam profectò Vbiquetarios eſſe Religionis Turcicæ.

Schmidelini namque Vbiquetarij ſunt hæc verba in VVittemb. diſp. n. 170. & 190. *Alia eſt gloria, quam natura humana in ſe habet, tanquam in ſubiecto, à diuinitate τοῦ λόγου acceptam, quæ ſuper omnes Angelos & beatos homines eminet* (en tibi gloriam illam mediam ſuprà beatos & infrà Deum) *ratione cuius gloriæ, corpora noſtra ipſius gloriæ in reſurrectione ſuo modo conformia fore Apoſtolus affirmat. Alia verò gloria eſt diuinæ Maieſtatis propria. De qua Chriſtus orat: Pater glorifica me apud temetipſum ea gloria, quam habui, priuſquam hic mundus eſſet. Hæc non eſt creata aut accidentaria gloria vel Maieſtas.*

Item alij etiam Vbiquetarij in Apologia Vbiquetariæ Concordiæ, his etiam verbis clariſſimis Maieſtatem illam Chriſti mediam confeſſi ſunt. 1. part. cap. 1. fol. 4. *Teſtatur*, inquiunt, *Chriſtianæ Concordiæ liber, in eoque expreſſè* Datvr *& conceditur, humanam Chriſti naturam propter perſonalem vnionem & exaltationem accepiſſe multa, eaque innumera dona, quæ eidem habitualiter inhæreant, quibus etiam multis gradibus* Omnivm *Angelorum & Sanctorum donis antecellat.*

Et rurſus in eadem Apologia part. 1. cap. 3. fol. 68. *Non quidem negamus*, inquiunt, *Chriſtum* Media *etiam quadam potentia exornatum eſſe, quæ major ſit omnium Angelorum & hominum virtute, minor autem quàm diuina potentia, ſi quidẽ de creatis & finitis loquamur donis, quæ humana Chriſti natura in ſe et per ſe ſubiectiuè et habitualiter habet.*

Hæc cũm iſti ſcripſerint, qua fronte, & qua conſcientia (niſi fortè vtrumq; amiſerunt) audent Orthodoxis Alcoranum idcirco obijcere, quoniam, vt inquiunt, minimè negent, ſed aſſerant, Maieſtatem Chriſti inter Deum & Angelos *mediam*? Nonne hęc etiam concedenda eſt? Non hanc iſti quoque apertè concedunt?

Error igitur Mahometis, à quo lõgiſſimè abſunt Orthodoxi, non in eo fuit, quòd aliquam Chriſto Maieſtatem diuina inferiorem tribuerit ſm humanitatem; ſed quòd ſimul minimè tribuerit homini Chriſto æqualitatem cum Deo ſecundùm ipſius hypoſtaſim, id eſt, quod non agnouerit, eundem etiam ſecundùm naturalem vnitatem ſuppoſiti fuiſſe Deum. Qui fuit etiam error Neſtorij, & aliorum hæreticorum ante Mahometem.

Id autem patet euidenter ex ipſis Alcorani verbis, Azoara 12. *Sciendum*, inquit Mahomet, *eos incredulos eſſe, qui Ieſum Mariæ filium, Deum eſſe dicunt.* Item Azoara 14. *Increduli*, inquit, *alium Chriſti Deo* (dixerat enim paullò antè Azoara 13. *Chriſtum non vt ſe, pro Deo, ſed vt ſuum atque omnium Deum uenerentur, hominibus perſuaſiſſe*) *conſimilem atque æqualem ponunt.* Ac ſimilia leguntur ibi Azoara 19. & paſſim aliàs.

Quare deſinant homines iſti contentioſiſſimi, dum commentitia dignitate Chriſtum ornare videri volunt, vera illum atq; ſua maieſtate expoliare. Habet non ſolùm ut Deus maieſtatem diuinam, & Patri ſuo ęqualẽ, verùm ẽt vt homo dignitatem eximiam ſm Deum, & prorſus ſingularem; ſed quæ hominis eſſe dignitas poſſit, non quæ ſit Dei propria. Ideò non perſona diuina, non Deus, non infinitus, non omnipotens, non ubique pręſens eſt, *quatenus eſt homo*: quoniam re vera tunc non eſſet homo. Sed eſt Deus tamen infinitus, æternus, ubique præſens, &c. ſecundùm perſonam atque ſuppoſitũ ſuum proprium; eſt ẽt ſecundùm humanam naturam tantæ maieſtatis, quanta continetur primùm præſtantia donorum omnis generis, & dignitate munerum pręclariſſimorum, Redemptoris, Mediatoris, Sacerdotis, Prophetæ, Regis, Legiſlatoris, Doctoris, Iudicis, &c. Deinde eximia beatitudine non animæ ſolùm, ſed etiã corporis poſt reſurrectionem, cum illius eſt fœlicitas atque gloria abſoluta. Tum etiam notitia & celebritate nominis atque diuinitatis illius apud omnes gentes. Vt quemadmodum inquit Apoſtolus ad Philip. 2. *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Hæc illa Chriſti hominis maieſtas eſt, quam & Eccleſia Catholica agnoſcit atque veneratur; & Scriptura ſacra ubique prædicat. Hanc nos Chriſti dignitatem libentiſſimè confitemur & ſuſpicimus: æqualitatem autem maieſtatis humanæ

Chriſti

Chriſti naturæ cum Deo, & Vbiquitatem in Sectariorum cerebro fabricatam, cum Scriptura ſacra, cum ſanctis Patribus, cum vniuerſa Eccleſia inficiamur, quoniam verè eſt figmentum pleniſſimum vanitatis.

Et hæc quidem hactenus de modo vnionis, quòd attinet ad vtriuſque naturæ proprietates; id quod nobis fuit in hoc puncto propoſitum. Nam ipſa per ſe Vbiquitas corporis Chriſti ab iſtis conficta, refutabitur à nobis infrà q.5. in ſuo proprio loco, vt initio dixi.

PVNCTVM QVARTVM.

An vnio duarum in Chriſto naturarum ita facta ſit, vt poſt eam Chriſti perſona ſit compoſita.

D. Thomas art. 4.

SCHOLASTICI Theologi, præter D. Thomam, ferè negant, Chriſti perſonam eſſe propriè compoſitam. Vt Albertus Magnus in 3.d.6.artic.6. & Alexander Hallenſis 3. p.quæſt.6.membr.2. art.5. §.1. & 2. & Bonauentura in 3.d.6.artic.1.q.2. & Scotus ead.d.q.vlt.& Richar.ibid. artic. 2. q.3. & alij ead.d. vbi Magiſter quoque refert, hanc fuiſſe quorundam opinionem.

Diuus autem Thomas hic art.4.ad hanc quęſtionem reſpondet cum diſtinctione. Si enim Chriſti perſona conſideretur per ſe tantùm, vt eſt *diuina*; non eſt compoſita. Si autem vt ſubſiſtit etiam *in natura humana*; compoſita eſt, inquit D. Thomas: tum propter diſtinctionem naturæ diuinæ & humanæ: tum etiam propter diſtinctionem naturæ humanæ & perſonalitatis Verbi, ex quibus omnibus conſtituitur, ut patet, perſona Chriſti, quatenus ſubſiſtit in natura etiam humana. Recentiores autem plerique de hac quæſtione ita diſputant contentioſè, quaſi eſſet quæſtio de re.

Verè tamen controuerſia eſt tota de *nomine*. Nam quod ad *rem* attinet, neceſſe eſt, inter omnes conueniat de duobus. PRIMO, Chriſti perſonam, quatenus in humana natura ſubſiſtit, ex pluribus conſtare diſtinctis rebus, vt anteà expoſitum eſt. SECVNDO, minimè ideirco quamlibet earum rerum, ex quibus Chriſti perſona cõſtituitur, eſſe imperfectam. Nam neq; Verbi perſonalitas, neque natura diuina, vllo modo imperfecta eſt. Iam controuerſia eſt tantùm de nomine, an propter *primum* illud, de quo inter omnes conuenit, debeat dici compoſita; vel propter *ſecundum* non debeat?

In hac verò quæſtione de nomine ſententia ſancti Thomæ potius probanda eſt. Nam quamuis non eſt quidem hic compoſitio vlla ſecundùm peculiarem illam & determinatam notionem compoſitionis quæ in creaturis compoſitis reperitur, per quam ſcilicet compoſitum eſt perfectius quàm quodlibet componens (cum ſic nullo modo diuina natura aut perſona poſſit venire in vllius rei compoſitionem, iuxta ea quæ tradidimus tomo 1.diſp.1.quęſt.3.p 8.) tamen ſecundùm aliam quandam communiorem & abſtractiorem notionem, propriè quoque (vt explicabimus) ſignificatam vocabulo Compoſitionis, dicendum eſt, Chriſti perſonam poſt hoc Myſterium eſſe *compoſitam*. PRIMO. Quoniã ita loquuntur antiqua Concilia. Sic enim legimus in V. Synodo generali (Conſtantinopolitana 2.) can.4. *Sancta Dei Eccleſia vnitionem ſecundùm cõpoſitionem confitetur, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam.* Et in Concilio Lateranenſi ſub Martino I. can. 8. *Si quis non confitetur propriè & verè ſecundùm compoſitionem, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam, naturarum vnitionem, ex quibus vnus & ſolus extitit Chriſtus, ſit condemnatus.* Et in Synodo VI. generali, act. 4. *Confitemur Trinitatem perſonarum, &c. Item confitemur & Chriſtum ex duabus naturis compoſitum.*

A SECVNDO. Quoniam ita etiam loquuntur ſancti Patres. S. DIONYSIVS cap.3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, non longè à fine: *Vnum enim illud & ſimplex atque ſecretum Ieſu diuini Verbi noſtræ humanitatis aſſumptione, ad compoſitum atque viſibile ſine immutatione ſui per ſummam clementiam proceſſit.*

Et cap.1. de diuinis nominibus. *In vna perſonarum ſuarum infirma noſtra, integrè veriſſimeque ſuſcepit* (Diuinitas) *ad ſeipſam reuocans atque reſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Ieſus, æternuſque temporales ſubijt metas.*

S. AVGVSTINVS lib.13. de Trinitat.cap.17. *Sic Deo coniungi potuit humana natura, vt* Ex *duabus ſubſtantijs fieret vna perſona, ac per hoc iam ex tribus, ſcilicet Deo, anima,* B *& carne*. Quo modo loquendi Auguſtinus ſine dubio compoſitionem reipſa ſignificat. Atque etiam tract.78. in Ioannem, cùm ait: *Sicut enim vnus eſt homo, anima rationalis & caro, ſic vnus eſt Chriſtus Deus & homo: ac per hoc Chriſtus eſt Deus, anima rationalis, & caro.*

S. GREGORIVS homil. 38. in Euangelia: Ex *duabus quippe, atque in duabus hunc* (Chriſtum) *naturis exiſtere dicimus: ſed ex duabus perſonis compoſitum credi, ut nefas vitamus.* Vbi ſatis indicat, rectè illum credi ex duabus quidem naturis compoſitum.

S. Ioannes DAMASCENVS lib.3.cap.4. *In Domino noſtro Ieſu Chriſto duas quidem naturas, at vnam duntaxat perſonam ex utraque natura compoſitam agnoſcimus.*

TERTIO idem probatur ratione. Nam ſi communiſ- C ſimam Vocis notionem ſpectemus, illud propriè COMPOSITVM dicimus, quod cùm ſit aliquo modo unum, conſtituitur tamen eius ratio & vnitas ex pluribus diuerſis, quatenus diuerſa ſunt. Sed Chriſti perſona, quatenus vna & eadem ſubſiſtit in vtraque natura, conſtituitur ex diuerſis, vt diuerſa ſunt. Ergo propriè dicetur compoſita. Minor patet. Maior declaratur. Quoniam hoc ſonat compoſitio, vnitatem & diſtinctionem, ita, vt in re, quæ vna dicitur, diuerſitas etiam rerum, ex quibus componatur, locum ſuum habeat.

Atq; huius defectu fit, vt eſſentiam diuinam, quatenus eſt vna, minimè dicere poſſimus compoſitam: Quã licet reipſa cõſtet ex perſonis pluribus, à quibus nõ differt re; tñ quatenus vna eſt, non conſtituitur ex illis, vt D ſunt ad inuicem diſtinctæ, ſed ut in rõne abſoluta ſunt *vnum*: atque ita cùm in diuinæ eſſentiæ conſtitutione (vt ita dicam) non exerceatur multitudo, vt multitudo; nulla ibi exiſtit propriè compoſitio. Secus autem habet ſe res in propoſito: Nam conſtat perſona Chriſti ex pluribus, ut ſunt plura. Quare propriè eſt compoſita.

Sed OBIICIET aliquis PRIMO, quòd in Concilio Conſtantienſi act. 15. damnatus eſt articul.4. Ioannis Huſs, qui habet, *Chriſtum eſſe naturam diuinam & humanam*. Quod tamen verè & propriè dici poſſe videtur, ſi Chriſtus ex vtraque natura componitur. Nam omne compoſitum eſt reipſa componentia ſe: ſicut totum eſt ſuæ partes. Maximè cùm non videatur Ioannes Huſs à natura diuina in illa propoſitione excluſiſſe ſubſiſten- E tiam Verbi: atque ita videtur tantùm affirmaſſe de re compoſita, omnia illa, ex quibus componitur: quod rectè fieri poteſt, ſi Chriſtus eſt compoſitus. Vel ſi id non rectè affirmauit Huſs, negandum videtur, quòd Chriſtus ſit compoſitus.

RESPONDEO, illam propoſitionem eſſe damnatam propter ſenſum prauum, quo illam intelligebat Huſs. Nam vt colligitur ex Thoma VValdenſi lib. 1. doctr. fid.attic.3.cap.39.& 42. VViclephus, quem in ea re ſequutus eſt Ioannes Huſs, intelligebat, Chriſtum eſſe naturam diuinam & humanam, non ſolùm *copulatim*, ſed etiam *diuiſiuè* & ſigillatim, id eſt, eſſe non ſolùm vtramque, ſed etiam quamlibet earum: Quod falſiſſimum

mum eſt. Non enim Chriſti perſona eſt humana natura ſigillatim, cùm ab ea diſtinguatur.

Copulatim autem loquendo, ſi Chriſtum ſumamus, non planè materialiter, ſed formaliter, vt ex humana & natura diuina conſtat; veriſſimum eſt, illum eſſe humanam & diuinam naturam, non excludendo tamen à diuina natura ſubſiſtentiam Verbi, ex qua itidem Chriſtus conſtat. Immò VValdenſis in illo cap.42. vſque adeo id eſſe verum putat, vt affirmet, hanc eſſe fidem antiquam Eccleſiæ & Patrum, ſcilicet Chriſtum eſſe *illa omnia ſimul*. Atque idem defendit Gregorius Ariminenſis in 1.ſent.d.28.q.2.ad 28.

Probatur autem hoc manifeſtè auctoritate Sanctorum Patrum, qui ita & loquuntur & ſentiunt. S.HILARIVS lib.9. de Trinitate, non admodum longè ab initio: *Naturam Dei in virtute reſurrectionis intellige: Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cùm ſint vtraque ſuis geſta naturis; unum tamen Chriſtum Ieſum eum memento eſſe, qui* VTRVMQVE *eſt*.

S.AVGVSTINVS lib.1. de Trinitat.cap.7. *Quia forma Dei accepit formam ſerui; vtrumque Deus, & vtrumque homo: Sed vtrumque Deus propter accipientem Deum, vtrumque autem homo propter acceptum hominem*. Et tract.78. in Ioannem: *Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti; diuinam ſcilicet, qua æqualis eſt Patri; humanam, qua maior eſt Pater. Vtrũque autem ſimul, non duo, ſed vnus eſt Chriſtus.*

S.LEO epiſt.11.ad Iulianum Epiſcopum Coenſem: *Cur inconueniens aut impoſſibile videatur, ut Verbũ et caro, et anima, unus Ieſus Chriſtus, & unus Dei hominisq; ſit filius?*

Dixi autem, hæc omnia *ſimul*, eſſe Chriſtum, ſi ſumamus Chriſtum *non planè materialiter* pro ſuppoſito Verbi diuini ſecundùm ſe: ſed *formaliter*, vt eſt Deus & homo (qua ratione duntaxat Chriſtus eſt quid compoſitum) quoniam ne copulatim quidem diceretur verè, quòd Verbum diuinum, ſit humana & diuina natura. Hoc enim copulatum: *Diuina & humana natura*: ratione alterius partis (nempe humanæ naturæ) reipſa diſtinguitur à Verbo diuino; Et ſic nequit vtrumque huius copulati extremum affirmari de Chriſto.

SECVNDO obijciet aliquis, quòd de ratione compoſitionis eſt imperfectio quædam componentium. Sed nec ſubſiſtentia Verbi, nec natura diuina, habet vllam imperfectionem. Ergo non propriè ex ijs & natura humana componitur Chriſtus.

RESPONDEO, Maiorem eſſe falſam, loquendo de abſtracta & communi ratione compoſitionis, ut hic loquimur. Sic enim de ratione compoſitionis ſolùm eſt, vt ex diuerſis, tanquam ex diuerſis, vnum aliquod componatur; vt rectè et indicauit D. Thomas hic in reſponſione ad 2. Ipſa enim notio Vocabuli oſtendit, ad compoſitionem ſufficere, vt *plura* in *Vno* ponantur, ex quibus nimirum id conſtet; ſiue ea omnia ſint imperfecta, ſiue aliquod eorum, ſiue illorum nihil. Nam neque compoſitio numeri, præcisè vt eſt numeri, requirit imperfectionem (per defectum ſcilicet alicuius rationis entitatiuæ *vnius per ſe*) vnitatum, ex quibus conſtat: ſecundùm quam rationem non malè dicit D. Thomas illic, compoſitionem hanc Chriſti eſſe inſtar compoſitionis numericæ. Vnde in diuinis eſt numerus ternarius perſonarum ſine ipſarum imperfectione.

TERTIO obijciet aliquis, hanc compoſitionem neque eſſe *partium*, cùm ratio partis habeat imperfectionem, quæ repugnat naturæ diuinæ; neque etiam tantùm *numeri*, cùm hic interueniat coniunctio ſubſtantialis; neque eſſe *materiæ & formæ*; aut *ſubiecti & accidentis*; aut *actus & potentiæ*, aut ullam omnino alterius ſpeciei ex his, quas propriè compoſitiones dicimus: proinde non eſſe uerè & propriè compoſitionem.

RESPONDEO, hoc argumento ſolùm probari, quòd A *in ſpecie* quidem nulla omnino ſit cõpoſitio per omnia huic ſimilis. Nihilominus tamen quia communiſſima notio nominis illi propriè conuenit; compoſitio dici debet. Quòd ſi quæras, qualiſnam hæc compoſitio in ſpecie ſit? Rectè cum Caietano hic artic.4. reſpondebitur, eſſe compoſitionem miram & ineffabilem, quod attinet ad rationem ſuam propriam. Ac talem nimirum hanc compoſitionem eſſe cenſuit præclarè D. DIONYSIVS cap.1. de diuinis nominibus, cùm dixit, Ieſum *ineffabiliter compoſitum*, vt ſuprà retulimus.

PVNCTVM QVINTVM.

Quid ſit propriè & ſecundum ſe illa Vnio humanæ naturæ B *& perſonæ diuini Verbi, atque adeo duarum in Chriſto naturarum.*

D.Thomas art.6.7.8.

HACTENVS diſſeruimus de Vnione humanę naturæ, & perſonæ Verbi (atque adeò duarum in Chriſto naturarũ) ex parte *termini* huius Vnionis. Nunc diſputandũ eſt in hoc & ſequẽtibus punctis, de *quidditate* huius ipſius *Vnionis*, & aliquot eius *circumſtantijs*, vt perſequamur ordinẽ diſſerendi, quem nobis propoſuimus initio puncti primi.

Explicandum eſt igitur, quid ſit, ſeu quanam ex re conſtet coniunctio illa perſonæ diuinę & naturæ humanæ, qua fit, ut perſona diuina veriſſimè quoque ſit & di- C catur hõ: Atque ut illud, ꝙ hoc loco eſt controuerſũ, ab eo, ꝙ extra controuerſiam eſt, diſtinguamus; notandũ eſt, *Vnionem* in hac materia tribus modis accipi ſolere. PRIMO, pro *relatione reali*, quæ eſt in natura humana ad Verbum diuinũ, quatenus ab eo pendet, ſeu quatenus ab illo ipſius dependentia hypoſtaticè terminatur. Cui relationi reſpondet in Verbo relatio *rationis* tantùm: quoniam Verbum nihil reipſa à natura humana accipit, neque vllo modo mutatur; ſed tantùm ratione ad eam refertur, quatenus intelligitur eſſe hypoſtaticus terminus illius. Hoc pacto D.Thomas de Vnione loquitur, quando hic artic.7. docet, vnionem naturæ humanę & perſonæ diuinæ eſſe aliquid *creatum* in humana natura: ſiue hæc relatio ponatur realiter diſtincta à natura D humana, ſiue formaliter tantùm.

SECVNDO modo accipitur Vnio pro eo, *in quo* natura humana & natura diuina vniuntur in Chriſto, id eſt, pro ipſa *vnitate* perſonæ ſeu hypoſtaſis diuinæ, in qua vtraq; natura coniungitur. Sic accipit S.Thom. hic cùm art.2. docet, hanc vnionẽ (ex parte videlicet eius, *in quo* vtraq; natura coniungitur) maximè inter omnes alias vniones *excellere*: quoniam ſic eſt aliquid *increatum*, nẽpè *vnitas diuinæ perſonæ*, coniungens vtramque naturam. De qua excellentia huius Vnionis dicemus p. ſeq.

TERTIO accipitur pro ipſa coniunctione naturę humanæ & diuinæ perſonæ, qua *primò & per ſe* fit, vt perſona diuina ſit & verè dicatur homo, id eſt, pro coniunctione, quam formaliter & per ſe ſignificat ſeu conſigni- E ficat hæc Enunciatio; *Verbum eſt homo: Verbum caro factum eſt*. Ac de Vnione iſto tertio modo accepta nunc quærimus, quidnam propriè ſit ipſa *ſecundùm ſe*.

Qua de re non oẽs Doctores idẽ ſentiunt. Nam Scotus, & OCKAM, & Gabriel in 3.d.1.q.1. & alij plures, ſicut Gabriel recitat, arbitrãtur, iſtiuſmodi Vnionem omnino contineri aliquo *accidenti* realiter diſtincto à natura humana, & à Verbo, quod inſit in humana natura, ſitque quaſi *vinculum* nectens utrumque extremum.

Ratio autem illorum præcipuè eſt talis. Si vnio hæc nõ aliqua re, atque adeo *accidente*, ab utroque extremo *diſtincto*, contineretur; fieri non poſſet, vt Verbũ diuinũ humanã naturam, neque corruptam aut extinctam,

neque

neque ſecundùm locum mutatam, à ſe in aliquo temporis puncto dimitteret, cùm anteà illam habuiſſet ſibi vnitam; neque etiam vt illam aſſumeret, cùm anteà non eſſet ipſi vnita. At vtrumque iſtorum prorſus fieri poteſt, vt eſt in confeſſo apud omnes: Ergo neceſſe eſt, Vnioné illam in aliqua re tertia, vt dictũ eſt, conſtituere.

Sequela probatur: quoniam impoſſibile eſt, vt *contradictoria* ſine alicuius rei mutatione, vel *ſimul* vel *ſucceſſiuè* verificẽtur. Sed ſi non conſiſtat Vnio illa in tertia illa re; contradictoria (ſcilicet, naturam humanam *eſſe*, & *nõ eſſe* Verbo *vnitam*) ſucceſſiuè verificarẽtur ſine vllius rei mutatione, admiſſo illo caſu, quẽ omnes concedunt, nempe ut Verbum naturam humanam in ſe non mutatã, de nouo aſſumeret, vel dimitteret. Ergo vt hic caſus ſine contradictione concedi poſſit, neceſſe eſt, illam tertiam rem ponere; quæ ſcilicet intereat, cùm Verbum naturam humanam de nouo dimitteret; & producatur, cùm de nouo eam aſſumeret; vt ſic per mutationem alicuius rei verificari ſine contradictione poſſit, naturam eſſe Verbo vnitam, cùm anteà non fuiſſet; aut non manere vnitam, cùm anteà fuiſſet. Hoc, inquam, eſt fundamentum præcipuum, cur illi Doctores omnes exiſtiment, hanc vnionem conſtare ex accidenti aliquo realiter à Verbo & natura humana diſtincto.

Porrò quidnam iſtud *rei* ſeu *accidentis* ſit, non conuenit inter illos. Nam Ockam, Scotus, & Gabriel vbi ſuprà, putant, hoc accidens nihil aliud eſſe, quàm *relationem* in natura humana exiſtentem, ad Verbum, tanquã ad terminum dependentiæ ipſius: Cuius relationis fundamentum non aiunt eſſe aliud, quàm naturam humanam ipſam. Quocirca & relationem hanc appellant *extrinſecus aduenientem:* quia ſcilicet poſito ſuo fundamento, non neceſſariò ipſa ponitur; ſed pro beneplacito Dei vnientis ſibi naturam. Vnde apparet, Doctores iſtos inter acceptioné vnionis pro *coniunctione* naturæ humanę cũ Verbo, qua *primò & per ſe* Verbum eſt homo, & pro *relatione humanæ naturæ* ad Verbum, tanquam ad ſuum terminum, reipſa non diſtinguere. Nam hac ipſa relatione cenſent coniunctionem illam contineri.

Alii autem, vt apud Gabrielem videre eſt, arbitrantur, accidens illud, quod ponunt à natura diſtinctũ, non eſſe relationem; ſed *donum habituale*, gratuitum, abſolutum, quod appellant *gratiam vnionis*. Ratio autem eorũ eſt, quoniam propter alia argumenta, de quibus iam dicendum non eſt, habent pro abſurdo, vt aliqua res ſeu accidens diſtinctum, nullam aliam rationem habeat præter *reſpectiuam*. Quare cùm illud accidens Vnionis ponant iſti diſtinctum eſſe à natura humana, & ab omni alia re abſoluta; conſequenter aiunt, illud non reſpectiuum, ſed *abſolutum* eſſe.

Mihi verò tum ex ratione ipſa cõi *accidentis diſtincti* à natura, tum ex rationibus proprijs *reſpectiui* vel *abſoluti* accidentis, argumenta efficaciſſima ſumi poſſe videntur contra omnes iſtos. Vnde & in eo, in quo conueniunt, & in eo, in quo diſcrepant, iudico valdè ipſos decipi.

Nam Primo res, qua propriè continetur illa Vnio, eſt *intrinſeca* alicui *ſubſtantiæ primæ* (puta perſonæ Chriſti vt ſubſiſtẽti in natura humana) conſtituitq; illam. At nullum accidens à ſubſtantia diſtinctum, eſt ſubſtantiæ intrinſecum. Ergo nullum accidens eſt illa res, qua Vnio iſtiuſmodi continetur. Maior eſt perſpicua: ſiquidem ne intelligi quidem poteſt *ſubſtantia prima*, id eſt, perſona, quæ in natura humana etiam ſubſiſtat, niſi vnita ſint hypoſtaticè natura humana & talis perſona. Minor quoque patet ex ratione *accidentis*, quæ eſt, vt *adueniat* ſubſtantiæ conſtitutæ, atque adeo vt neque ſit Ens ſubſtantiale per ſe, neque conſtitutiuum talis Entis.

Confirmatur. Nam vt rectè Caietanus hic art. 10. ex

A doctrina D. Thomæ notat, quamuis hæc vnio ſit miraculoſa; tñ eius ratio non eſt abſimilis Vnioni, qua coniunguntur in Creaturis perſonalitas & propria natura; cùm veriſſimè quoque ex perſonalitate diuini Verbi & natura aſſumpta, conſtet *vnica prima ſubſtantia* ſeu hypoſtaſis. At Vnio perſonalitatis creatæ & naturæ, nullo continentur accidente. Ergo neque iſta Vnio.

Secundo. Nam quocunq; accidẽte in natura humana producto, fieri põt ſine repugnãtia, vt humana natura non ſubſiſtat neque terminetur hypoſtaticè per perſonalitatẽ diuini Verbi. At poſita illa Vnione, iſtud fieri ſine repugnãtia nequit, vt patet. Ergo nullũ accidens in natura humana productũ, eſt id, quo propriè cõtinetur illa Vnio. Maior probatur. Nam ꝙ natura humana ter-B minetur hypoſtaticè à Verbo, non eſt aliquid, qđ à Deo *producatur & fiat* tanquã à cauſſa efficiente; ſed eſt, pẽdere naturam humanam à perſonalitate Verbi, peculiari quodam mõ, tanquam à ſubſtantiali *termino*, quod non eſt propriè *effectus* cauſſæ efficientis, vt poſteà dicemus. Alioqui cũ actiones diuinæ in creaturas, ſint (vt loquuntur Theologi) *indiuiſæ*, hoc eſt, cões omnibus diuinis perſonis; oẽs tres perſonæ terminarent hypoſtaticè naturã humanam, quod eſt erroneũ. Itaque poſito, ꝙ non ſit aliquis *effectus productus*, hoc, quod eſt, naturam humanam hypoſtaticè *terminari* à Verbo; conſequitur, id ſine repugnantia poſſe ſeparari ab omni eo, quod propriè à Deo producitur, tanquam à cauſſa efficiente; & conſequenter ab omni accidente, in natura humana producto, & C ab ea realiter diſtincto, vt in Maiore illa ſumpſimus. Si enim id non eſt aliquid propriè *productum*, minimè erit aliquid de eſſentia eius, quod propriè producitur.

Confirmatur. Nam cùm Deus liberè prorſus operetur erga Creaturas; non videtur neceſſitate aliqua aſtringi, vt ſi aliquid *producit* in humana natura, debeat etiam naturam humanam hypoſtaticè *terminare*; cùm hoc ſit longè diuerſum ab illo.

Tertio. Nam videtur abſurdum ponere aliquod huiuſmodi accidens vſque adeo mirabile, vt ſi aliqua natura illud habeat, cõtinuò ſit hypoſtaticè vnita perſonæ diuinæ. Quod ſi nõ hoc fit præciſè per ipſam vim atque eſſentiam talis accidentis; ſed aliquid *aliud* ibi diuinitus interuenit; hoc eſſet explicandum ab his authoribus: D qui fortaſſe inuenirent, illud *aliud* eſſe eiuſmodi, quod ſine vllo accidente per ſe ſufficeret ad Vnionem.

Qvarto contra eos propriè, qui illud accidens ponunt eſſe *reſpectiuum*, eſt argumentum. Nam illa Vnio per enunciationẽ, qua dicimus, Verbum eſſe hominem, ſignificatur, aut certè conſignificatur. Sed per enunciationẽ hanc nulla ſignificatur, vel conſignificatur *relatio realis* diſtincta à natura & à Verbo. Ergo Vnio illa minimè eſt aliqua relatio. Maior patet. Minor probatur. Quoniam hæc enunciatio, *Verbum eſt homo*, eſt prorſus *abſoluta*, ſignificans *ſubſtantiam* Verbi diuini & humanæ naturæ, vt vtraque eſt coniuncta *ſubſtantialiter*.

Accedit, quòd nunquam ſatis aut intelligitur aut explicatur, quemadmodum illa *relatio*, quã iſti ponunt, E habeat fundamentum in ſola humana natura; cum qua tñ, vt ijdem aiunt, non eſt neceſſariò connexa. Nam ſi ea relatio nõ conſequitur neceſſariò ex natura humana; non videtur aſſignari poſſe ſufficiens ratio, cur, quando eſt in humana natura, ſit tota eius ratio *reſpectiua ad aliud*; quandoquidem natura humana poteſt eſſe, & tamen non ſequi talis reſpectus. Vnde meritò ſolet explodi opinio illa de relatione extrinſecus adueniente.

Qvinto peculiariter etiam contra eos, qui ponunt Vnionem illam eſſe accidens *abſolutum*, bene argumentantur Occam & Gabriel ubi ſuprà, ex eo, quòd poſito quocunque *abſoluto*, poſſet Verbum diuinum naturam

humanam non terminare. Non.n.ad id cogitur propte
rea, quòd *abſolutum* aliquid produxit, cùm illud ſit quid
dam aliud diſtinctum, liberè à Deo productum.

Quanquam, vt anteà ſumus contra Occamum etiam
argumentati, pari ratione probatur, neque contineri v-
nionem illam aliquo accidente *reſpectiuo*. Nam extra hu
ius etiam eſſentiam eſt terminatio illa hypoſtatica natu
ræ humanæ per Verbum; cùm tale ẽt accidens reſpecti-
uum ſit quidam Dei *effectus*; terminatio aũt illa non itẽ.

Neq; obſtat, quòd *relatio* hæc definitur ſaltẽ per Ver-
bum, vt eã terminans, tãquam per ſuũ *correlatiuum*. Pri-
mùm enim non eſt hoc reipſa verũ. Nam eſt relatio rea
lis *non mutua*, cùm ei nõ reſpondeat relatio aliqua *realis*
in Verbo; ſed relatio *rationis*, quæ eſt poſterior, quàm il-
la realis relatio naturæ humanæ ad ipſum Verbum.

Deinde non eſt planè impoſſibile, vt eſſentia & ratio
alicuius reſpectiui cõſiſtat ſine ſuo *actuali termino*, mõ ter
minus ſit abſolutè *poſſibilis*. Nã vt potẽtia viſiua v.g. poſ
ſet conſeruari etiam eo tempore, quo nullus eſſet *actu*
color, tametſi per colorem definiatur: Ita quoque, licet
relatio illa humanæ naturæ definiretur per Verbum hy
poſtaticè terminans, tanquam per correlatiuum; tamen
poſſet ipſa ſine repugnantia produci, etiamſi Verbum
non *actu* terminaret naturam hypoſtaticè.

Ac impertinẽs eſt differentia, quæ poſſet hic aſſigna-
ri inter relationẽ *ſecundùm eſſe*, qualis eſſet illa vnionis;
& relationẽ *ſecundùm dici*, qualis eſt potentia viſiua. Etſi
enim relatio ſm eſſe, & relatio ſecundùm dici differant,
tamen vtrique eſt commune, vt per aliquid *extrinſecum*
definiatur, ad illudq; illarum eſſentia habeat ordinem.
Quare ſi hoc non obſtante poteſt potentia, & alię rela-
tiones *ſecundùm dici* conſiſtere ſine actuali exiſtentia ex-
trinſeci ſui termini; etiam poterunt per potentiam Dei
abſolutam relationes *ſecundùm eſſe*.

VERIOR eſt igitur ſententia eorũ, qui VNIONEM il-
lam cenſent nihil aliud eſſe, quàm humanam naturam
& perſonam Verbi, non quomodocũque, ſed vt natura
humana depẽdet à perſonalitate Verbi, tanquã à termi
no ſubſtantiali, qui ſua perfectione ſuppleat vim ſuppo
ſitalem perſonalitatis creatæ, iuxta ea, quæ dicemus in-
frà q.4. cùm agemus de differẽtia perſonæ & naturæ. Ita
ſentit Gregorius Ariminenſis in 1.ſent.d.28.q.2.ad 17.
argumentum & ſequentia. Item Caietan. hic art. 8. & a-
pertius art. 10. Vbi S.Thomas id ipſum non obſcurè do
cet, præſertim ad tertium argumentum, cùm ait; Vnio-
nem iſtam factam eſſe *non per vllum habituale donum gra
tiæ; ſed per ſubſiſtentiam perſonalem*. Quibus verbis ſignifi
cauit, ſe à ratione huius Vnionis non tantummodò ex-
cludere donum gratiæ *abſolutum*, verùm etiam *reſpecti-
uum*. Maximè cùm doceat in eo articulo, hanc vnionem
factam eſſe per gratiam, gratia ſolùm accepta pro *bene-
placito Dei*, qui gratis voluerit naturam humanam ad hy
poſtaſim diuini Verbi aſſumere; non autem per gra-
tiam, quæ ſit aliquod donum in natura coniungens ip-
ſam hypoſtaticè Verbo. Idem quoque ſatis apertè indi-
cat art.6. cùm tradit, vnionem hanc nullo modo eſſe *ac-
cidentalem*, ſed *ſubſtantialem*.

Porrò hæc Vnio *fundamentum* eſt proximum illius re
lationis realis, quam ſuperius diximus ſine controuer-
ſia eſſe in humana natura ad Verbum. Atque etiam hęc
ipſa Vnio eſt *terminus* aſſumptionis humanæ naturæ ad
Verbum. Qui terminus, vt rectè notauit Caietanus hic
artic 8. ad 5. dubium, non eſt aliquid reſpectiuum, ſed *ab
ſolutum ſubſtantiale*: Neque eſt Verbum tantùm, aut hu-
mana natura tantùm, ſed hoc quod eſt, *Verbum eſſe ho-
minem*, per illam videlicet Vnionem.

Etſi autem de hac Vnione hæc omnia verè à nobis in
telligãtur enuncienturque, videlicet per eam Verbum

A *terminare* dependentiã humanæ naturæ, & eſſe eã termi
num *aſſumptionis, &c.* tñ veriſſimè nihilominus à Gre-
gorio Ariminenſi vbi ſuprà notatum eſt, eam in hac vi-
ta *incomprehenſibilem* eſſe, id eſt, minimè illius rationem
poſſe penitus percipi. Quod ipſum Magiſter ſententia-
rum lib.3.d.2. putat à Ioanne Baptiſta myſticè ſignifica
tũ eſſe illis verbis, & confeſſione de Chriſto: *Cuius non
ſum*, inquit, *dignus ſoluere corrigiam calceamenti*, id eſt, nõ
poſſum intelligere & explicare vinculum Vnionis, quo
Verbum diuinum induit humanitatem tanquam calcea
mentum. De qua etiam S. GREGORIVS interpretatur
illud Pſalmi 107. *In Idumæam extendam calceamentum
meum*. Verùm ſatis nobis eſt, ſi de huiuſmodi Vnione
tantùm intelligamus, vt poſſimus ſecundùm ſuprà di-
cta reſpondere ad argumenta, quæ contra ipſam fiunt.

B QVARE ad rationem illam cõem eorum, qui putaue
runt, hanc Vnionem contineri re aliqua diſtincta ab hu
mana natura & à Verbo, *abſoluta*, vel *reſpectiua*, dicen-
dum eſt, poſſe in propoſito, licet eiuſmodi rem diſtin-
ctam non admittamus, mutationem aliquam aſſignari,
ratione cuius ſine repugnantia verè intelligi & affirma
ri poſſit, naturam humanam vno tempore *eſſe* Verbo v-
nitam, & alio *non eſſe*, ſi Verbum de nouo illam vel aſſu-
meret, vel dimitteret, in caſu illo argumenti. Qualis au-
tem mutatio hæc ſit, non eſt ad declarandum facile.
Nam Gregorius Ariminenſis vbi ſuprà dicit, in eo con
ſiſtere, quòd Verbum diuinum *eſſet Chriſtus ſeu homo*,
quando naturam humanam ſibi vniret; cùm autem
eam dimitteret, *non eſſet Chriſto ſeu homo*.

SED reſponſio iſta minimè diſſoluit argumentum.
C Eadem enim quæſtio eſt de iſtis etiam enunciationibus
contradictorijs: *Verbum eſt homo ſeu Chriſtus: Verbum
non eſt homo*. Quæram enim ſimiliter, per cuiuſnam rei
mutationem fieri poſſit, vt diuerſis temporibus ſine re-
pugnantia verificentur hæ contradictoriæ.

ALITER ergò rñdeo, mutationem hanc exiſtere ex
mutatione *temporis*, quæ redundat in mutationẽ huma-
næ naturæ, non quidem abſolutè & materialiter cõſide
ratæ; ſed formaliter *vt exiſtens eſt*, qua ratione termina-
tur eius dependentia à Verbo. Atque huius prima ratio
& fundamentum eſt: Quoniam *exiſtentia* cuiuſcunq; rei
creatæ atq; adeo etiam humanæ naturæ, habet intrinſe-
cum ordinem ad tempus. Vt enim tomo 1. diſp.1.q.3.p.
D 4. docuimus, hoc ipſo dicitur res exiſtere, quòd de illa ve
rificatur verbum EST præſentis temporis; ſiue pro *præ-
ſenti*, ſi dicã rem *nunc exiſtere*; ſiue *de præterito*, ſi dicam rẽ
extitiſſe; atque adeo de illa tunc verificatum fuiſſe ver-
bum Eſt; ſiue *de futuro*, ſi dicam rẽ *extituram*; atq; adeo
de illa verbũ Eſt verificatum iri. Hinc enim fit, vt pro di
uerſitate temporis, quo res exiſtit; aliter & aliter ſe res
habeat (atq; adeo mutetur) in ſua exiſtentia ſecundùm
peculiare illud genus accidentis, quod Ariſtoteles in
Prædicamentis appellat *Quando*. Itaq; iuxta hanc muta
tionem humanæ naturæ, prout in diuerſis temporibus
exiſtit, poſſet diuinum Verbum illam pro vno tempore
ſibi vnire hypoſtaticè, & pro alio dimittere, & ſibi non
vnire: ſi nimirum ab æterno Deus voluiſſet, illam, vt v-
E no tempore exiſtentem, dependere perſonaliter à ſub-
ſiſtentia diuini Verbi, & pro alio non item.

Porrò ex dictis intelligitur PRIMO, veriſſimum eſſe,
quod docet D.Thomas art. 8. Vnionem in propoſito nõ
eſſe idẽ, quod *aſſumptionem*; ſed eſſe *terminum* aſſumptio
nis, vt anteà dictũ eſt. Quod veriſſimum eſt, quocũque
mõ ex tribus ſuprà dictis accipiatur Vnio, ſcilicet vel
pro *relatione* dependentiæ naturæ humanæ à Verbo, vel
pro perſonæ *vnitate*, in qua vtraque natura vnitur; vel
pro ipſa *coniunctione ſubſtantiali* ſecundùm dependen-
tiam humanitatis à Verbo, vt à termino perſonali.

Nam

Nam vt q. 1. p. 2. in reſponſione ad argm̃ ſextum explicaui, tria complectimur vocabulo *aſſumptionis*: nẽpè tum *actionem* productiuã humanitatis & attractiuã eius ad Verbum (quæ actio oĩbus diuinis perſonis communis eſt) tum productionem *paſſiuam* humanitatis (quæ propria eſt ipſius) tum *terminationem* ſuppoſitalem eius, quæ propria eſt Verbi, quod proinde ſolum aſſumit. Oĩum autem trium terminus eſt Vnio, quocunque mõ ex illis accipiatur, vt conſideranti conſtabit: niſi quod accepta ſecundo & tertio modo, ſcilicet pro *vnitate* perſonæ, & pro ſubſtantiali illa *coniunctione*, eſt terminus aſſumptionis immediatus; accepta autem primo modo, ſcilicet pro *relatione*, non niſi mediatus, cùm hæc ſit quidam conſequens ex vnitate perſonæ Chriſti, & coniunctione duarum in illo naturarum.

Secvndo ex dictis intelligitur, ſicut Chriſtus, vt eſt ſimul Deus & homo, eſt quoddã ſingulare Ens, conſtãs partim ex re *increata*, & partim ex *creata*: ita ẽt illã Vnionem, prout eſt coniunctio ſubſtantialis naturæ humanę *creatæ*, & diuini Verbi *increati*; atq; adeo vt eſt ſimul tum *Verbum*, vt naturam humanam perſonaliter terminãs, tum *natura humana*, vt à Verbo perſonaliter pendens. Neq; hoc magis debet videri mirum, quàm ipſum Incarnationis Myſterium, ꝙ eſt nimirum valdè *ſingulare*.

PVNCTVM SEXTVM.

An hæc Vnio duarum in Chriſto naturarum, ſit omnium maxima.

D. Thomas art. 9.

NOn eſt dubium, quin hæc *Vnio* ex parte quidẽ *ſubſiſtentiæ* diuini Verbi, communicatæ per eam naturæ humanę, ſit quiddam ſummum & præſtantiſſimũ, cùm ſimpliciter infinita res ſit illa ſubſiſtentia. Sed vt intelligatur magis, quanta fuerit hæc Vnio non tantũ ex parte *rei* (ſcilicet ſubſiſtentię diuinę) quæ naturæ humanæ cõicata eſt, ſed ẽt ex parte *coniunctionis*, per quam ipſi eſt communicata; Qvæstio à S. Thoma hic & ab alijs Doctoribus mouetur, an hæc Vnio naturæ diuinæ & humanæ in perſona Verbi ſit omnium maxima & arctiſſima poſt vnionem diuinarum perſonarum in eadem eſſentia. Et B. Thomas maximam eſſe ſentit, non præciſè ex parte *rerum coniunctarum*; ſed ratione eius, *in quo* vniuntur, nempè eiuſdem *ſubſiſtentiæ* Verbi diuini, quæ eſt res *ſimpliciſſima* atque adeo maximè *vna*.

Hoc, quod à D. Thoma obſcurè dictũ eſt, ita intelligi debet. Si conſideremus tm̃, naturam humanam & diuinam in Chriſto ſic ſe habere, vt humana perficiatur hypoſtaticè ſecundariò per diuinã (quatenus hæc eſt idem re cum ſubſiſtẽtia Verbi, à qua primariò humanitas hypoſtaticè perficitur) ſintq́ue per eam habitudinem *coniunctæ*; nondum intelligi à nobis eo ipſo earum vnionem ſeu coniunctionem eſſe maximam. Si verò ſimul conſideremus, eiuſmodi habitudine vtriuſque naturæ fieri, vt ambæ communicent ſubſtantialiter *eadem ſubſiſtentia* Verbi diuini; tum demum apparere, earum vnionem eſſe maximam poſt vnionem diuinarum perſonarum in eſſentia diuina: quoniam habent vinculum arctiſſimum, & maximè *vnum*.

Huic ſententiæ D. Thomæ ſuffragantur Bernardus lib. 5. de conſid. ad Eugenium, & S. Cyrillus Alexandrinus, in Scholiis de Incarnatione cap. 7. vbi *inæſtimabilẽ* appellat hanc unionem, differens de illa, vt eſt coniunctio & *adunatio* quædam, & alij Patres apud Euthymiũ in ſua Panoplia titu. 7. qui omnino indicant, unionem hanc poſt unionem Trinitatis eſſe ſummam.

Durandus autem in 3. ſentent. d. 5. q. 3. concedit quidem, unionem hanc eſſe maximam *dignitate* & præſtantia; negat tamen eſſe maximam *formaliter* ſecundum rationem *vnionis*. Atque ita Bernardum & alios interpretatur, *materialiter* tantùm eſſe locutos, ratione ſcilicet dignitatis & præſtantiæ.

Verùm Caietanus hic art. 9. in Durãdum inuehitur, dicitq; uilificari ab ipſo ſñiam Bernardi & aliorum Patrum, qui non materialiter, ſed maximè formaliter ſint locuti. Alioqui non dixiſſent (inquit Caietanus) hanc unionem eſſe maximam poſt unionem SS. Trinitatis. Nam *dignitate* non eſt hæc Vnio illa inferior, ſicut nec natura diuina, aut perſona filij eſt ullo modo inferior tota Trinitate.

Ego unionem hanc maximam eſſe poſt unionẽ SS. Trinitatis, *etiam formaliter*, exiſtimo, atq; ita S. Thomã, Bernardum, & alios Patres intelligendos puto. Quanquam ratio Caietani non videtur mihi conuincere. Diceret. n. Durãdus, unionem SS. Trinitatis eſſe ex Patrũ ſñia hac unione digniorem, ſi conſideretur vtraq; unio ſm *quamlibet* rẽ unitam, atq; adeo ex omni parte: Quoniam ex rebus, quæ hac vnione coniunctæ ſunt, una res eſt humanitas, quæ lõgè eſt inferior perſonis diuinis, ex quibus ſolis cõſtat illa Trinitatis unio. Formaliter ergo ſñiam illam D. Thomæ, Bernardi, & aliorũ accipio contra Durandum, ppeà, quoniam formaliter eſt etiã vera.

Quod ex ratione Vnionis ſic declaratur & probatur. Illæ res magis uniuntur, quæ magis accedunt ad indiuiſionem & indiſtinctionem. Sed ſi conſiderentur natura diuina & humana in Chriſto, non tantũ ut humana per diuinam perficitur, ſed etiam ut ob id communicant *eadem ſubſiſtentia* Verbi diuini, maximè poſt diuinas perſonas (ut conueniunt in eſſentia) accedunt ad indiuiſionẽ & indiſtinctionẽ. Ergo maximè poſt diuinas perſonas uniuntur. Maior probatur. Quoniam ratio Vnionis ex ratione *Vnius* peti & formari debet. Ratio autem *Vnius* eſt ratio *indiuiſi & indiſtincti*. Minor etiã probatur. Quoniam illæ res maximè accedunt ad indiuiſionem & indiſtinctionem, quæ ſalua differentia ipſarum, maiorẽ habent & arctiorem ad inuicem ordinem & habitudinẽ. Sed natura diuina & humana, conſideratæ ut communicant *eadem ſubſiſtentia* Verbi diuini, ſalua differentia ipſarum, maximam & arctiſſimam habitudinem ad inuicem habent, poſt diuinas perſonas. Ergo, &c.

Maior & Minor huius Syllogiſmi rurſus probãtur. Maior quidem: Qm̃ quæ arctiorem habitudinem ad inuicem habent, minus intelliguntur vt ſic, tanquã diuerſa; ſiquidem eadem notitia & conceptu ad inuicẽ comparantur & ſimul intelliguntur: ſicut illud etiam, quod oĩno eſt unum, intelligitur una notitia & ſimul. Hinc. n. fit, ut *materia & forma*, quatenus hñt ad inuicem *ſubſtantialem* habitudinem actus & potentiæ, magis ad indiuiſionẽ accedant, magiſq; ideo unitæ cenſeantur, q̃ *accidens & ſubiectum*; vel quàm duæ vnitates eiuſdẽ *numeri*. Quia eſt maior & arctior *ſubſtantialis* illa habitudo materiæ & formę ad inuicẽ, q̃ aliæ habitudines *accidentales*.

Minor uerò probatur. Quoniam natura diuina & humana, quatenus *ſubſtantialiter* communicant *eadem perſona & ſubſiſtentia* Verbi, habent ad inuicem habitudinẽ per aliquid, quod eſt ſimpliciſſimum & maximè unũ, ſ. per Verbi ſubſiſtentiam, ut probat D. Thomas. Atque ita ex hac parte arctiſſima eſt ipſarum habitudo. Secus uerò, ſi præciſè conſiderarentur, ut humana per diuinã perficitur, non cogitando ſimul, quod inde ſit, ut cõmunicent *eadem* ſubſiſtentia & perſona diuini Verbi. Sic. n. maior intelligitur eſſe unio materiæ & formæ v. g. quoniam arctior habitudo eſt ea, per quam aliud ab altero perficitur, tanquam *potentia* à ſuo *actu & forma*, quàm illa, per quam unum intelligitur perfici ab altero hypoſtaticè;

ſtaticè; & ne ſic quidem, niſi *ſecundariò*, ſicut humana natura perficitur à diuina, quatenus diuina reipſa eſt idē cum ſubſiſtentia Verbi, ut q. ſeq. declarabitur.

Ex quibus non modò doctrina D. Thomæ intelligitur & confirmatur, ſed etiam patet, quid reſpondendū ſit argumento Durandi, & alijs, quæ fieri poſſunt cōtra D. Thomæ ſententiam. DVRANDVS quidem ſic obiicit. Illa ſunt magis vnita, quę *intimius* coniungũtur. Sed materia & forma intimius coniunguntur, quàm utraque natura in Chriſto. Ergo. Minorem probat dupliciter. *Primò*. Quia ex materia & forma conſtituitur non tantùm vnica perſona, ſed ēt unica *natura*: ex vtraq; autem natura in Chriſto non niſi vnica perſona. *Secundò*. Qm̄ ſeparata forma non poteſt materia per ſe naturaliter cōſiſtere, niſi mutetur per aduētum alterius formæ, quod eſt argumento, eam maximè cum forma vniri.

SECVNDO facit etiam Caietanus hic art. 9. argumentum contra S. Thomam, quod fauet Durando. Nam ſi propterea natura diuina & humana in Chriſto maximè vniuntur, quia communicant ea re, quæ eſt ſimpliciſſima, ſ. ſubſiſtentia Verbi; pari ratione ſequeretur, res omnes Vniuerſi eſſe maximè unitas. Quoniam cōicant ea re, quæ eſt ſimpliciſſima, nempe Deo, tanquam principio & fine ſuo ultimo. Itē ſequeretur accidentia quoque humanæ naturæ in Chriſto ſummè unita eſſe: quoniam ſecundariò, ratione ſcilicet naturæ, in qua inſunt, cōicant eadem Chriſti perſona, quæ eſt ſimpliciſſima.

Ad PRIMVM argm̄ (quod eſt Durandi) reſpondetur, falſam eſſe Minorem. Ad *primam* eius probationem dico, ea ratione ſolum effici, ꝙ materia & forma *pluribus modis* vniantur, quandoquidem ex illis conſtituitur nō tantùm *unica perſona* ſeu ſuppoſitum, uerùm etiam *natura vnica*; non autem ꝙ *magis* vniantur, quàm natura diuina & humana in Chriſto. Nam ut rectè Caietanus inquit, maior eſt *intenſiuè* vnio earum rerum, quæ coniunguntur in una perſona diuina & ſimpliciſſima, q̄ earū rerum, quæ vniuntur in una natura & in una perſona creata & cōpoſita, tametſi hæc unio maior ſit *extenſiuè*.

Deinde iam conceſſimus, vnionem materię & formę etiam *intenſiuè* eſſe arctiorem, quàm unionem naturæ diuinæ & humanæ, ſi conſiderentur iſtæ naturæ præciſè, ut humana per diuinam perficitur: non autem ſi conſiderentur, ut communicant eadem perſona *ſimpliciſſima*, atq; adeo ut ſeſe mutuò reſpiciunt, & ad ſe referuntur per iſtam quoque vnitatem *ſimpliciſſimam* perſonæ diuinæ, quæ utramque naturam nectit.

Cur autem minor ſit hæc vnio, ſi conſideretur præciſè ut natura humana per diuinā perficitur, quàm vnio materiæ & formæ, ratio non eſt illa, quam falsò reddidit Caietanus q. 2. art. 9. ſcilicet quia ſic natura humana comparatur & coniungitur cum natura diuina tãtummodò ut *inſtrumentum* eius. Falſum eſt hoc: Nam habet etiam ſubſtantialem habitudinem ad illam, ab eaque, ut ſuprà diximus, *ſecundariò* perficitur hypoſtaticè. Sed ratio illius eſt: Quoniam hæc ipſa ſubſtãtialis habitudo naturæ humanæ ad naturam diuinam, ſi nihil aliud conſideretur, minùs arcta eſt, quàm illa materiæ & formæ, ſicut ſuprà dixi.

Ad *Secundam* probationem Durandi r̄ndetur, parem eſſe vtrobiq; rationem. Nam neq; natura humana, ſi à perſona Chriſti dimitteretur, poteſt naturaliter conſiſtere abſq; alia mutatione: flueret enim ab illa, & in illa, creata perſonalitas, niſi miraculosè abſq; omni perſonalitate conſeruaretur diuinitus. Præterea dico, non eſſe illud ſufficiens indicium arctiſſimæ coniunctionis. Multùm n. in propoſito præponderat, ꝙ natura humana & diuina in Chriſto reſpiciunt ſe etiam, atq; adeo coniunguntur per unitatē perſonæ diuinæ, q̄ eſt *ſimpliciſſima*.

A Ad SECVNDVM argumentum (quod eſt Caietani) reſpondeo, minimè illa ſequi. Nam in propoſito magnitudinem vnionis naturæ diuinæ & humanæ oſtendimus ex duplici capite, ſcilicet quia & habitudinē *ſubſtantialem* ad inuicem habēt, & ſm̄ eam habitudinem mutuò ſe reſpiciunt per unitatem *infinitè ſimplicem*. In vnione aūt rerum omnium cum Deo, tãquam cum *principio & fine*, atq; etiam in vnione accidentium Chriſti, deeſt ſaltem *alterum*, ſcilicet ꝙ non communicant iſta eadem re ſimpliciſſima per habitudinem *ſubſtantialem* ad illã, ſed per *accidentalem*, ſiue cuiuſdam tantùm *ordinis*, ut patet.

Hinc PRIMO intelligitur, quæ ſit ratio, cur vnio diuinarum perſonarum in eadem eſſentia ſit adhuc maior, quam unio vtriuſq; naturæ in Chriſto. Nimirū hoc fit

B ex parte habitudinis ad id, in quo extrema cōicant. Nã licet vtrobiq; ſit habitudo ſubſtantialis; tamen in vnione diuinarum perſonarum eſt huiuſmodi habitudo, vt quodlibet extremum illius vnionis ſit *idem re* cum medio, id eſt, quælibet perſona cum eſſentia diuina. In propoſito autem non eſt habitudo talis: quoniam humana natura, quæ eſt vnum vnionis extremum, non eſt idem re cum medio, ſcilicet cum perſona Verbi.

SECVNDO intelligitur, maiorem eſſe hãc unionem, quàm vnionem beatorum cum Deo, quæ eſt per viſionem & fruitionem beatificam. Nam in propoſito eſt habitudo extremorū *ſubſtantialis*: In illa verò vnione beatifica non itē, ſed *accidentalis*, cū conſiſtat in operatione.

DVBIVM autem mouetur à Scoto in 3. d. 6. q. 1. utra

C unio ſit maior, beatifica ne, an illa, quæ conſiderari poteſt inter naturam humanam & Verbum diuinum per *operationem* etiam & actum ſecūdum, quatenus ſcilicet Verbum diuinum eſt principium *Quod* operationū humanarum, quæ fiunt per humanitatem Chriſti, ut per principium *Quo*.

Et Scotus quidem putat, beatificam eſſe maiorem, q̄ hanc hypoſtaticam in actu ſecundo: Quoniam eſt nobilior operatio *beatifica*, quam quælibet alia operatio humana Chriſti. Et verè ſentit in hoc, ſi comparemus vnionem illam humanitatis cum Verbo præciſè tantùm, ut ea unio conſiſtit in *operatione* vtriq; cōmuni. Si uerò ibi etiam conſideretur cauſſa, cur ea operatio humanitatis Verbo communis ſit, ſcilicet vnio hypoſtatica in *actu*

D *primo*; omnino excedit iſta unio vnionem beatificam ex hac parte, quatenus ſcilicet habet pro principio coniunctionem arctiſſimam cum Deo, ſcilicet *hypoſtaticam*.

PVNCTVM SEPTIMVM.

An hæc Vnio duarum naturarum fuerit homini Chriſto naturalis, uel ſolùm gratuita.

D. Thomas art. 10. & 12.

VERE docet D. Thomas art. 12. Vnionē hanc non ſolùm eſſe maximam, ut p. præcedenti declaratum eſt; ſed etiã fuiſſe homini Chriſto *naturalem*; non vt *naturale* dicitur, ꝙ vel eſt intrinſecum naturæ rei, vel ex natura rei neceſſariò conſequitur (neutro enim modo Vnio hæc fuit Chriſto naturalis, ratione naturæ uel diuinæ, vel humanæ) ſed

E ut naturale etiam dici ſolet illud, quod à *natiuitate*, atq; adeo à primordio rei, ipſi ineſt. Quo pacto dixit etiam Apoſtolus ad Epheſ. 2. nos fuiſſe *natura filios iræ*, id eſt, a natiuitate originali peccato infectos. Sic fuiſſe homini Chriſto gratiam Vnionis naturalem, manifeſtum eſt ex eo, ꝙ minimè fuit vnquam ante hanc Vnionē Chriſtus *formaliter*, id eſt, Deus & homo; quod q. 1. p. 1. diximus formaliter ſignificari nomine Chriſti. Itaque humanitati Chriſti à ſuo primordio, atque adeo naturaliter iſto modo, contigit hæc Vnio, & conſequenter ipſi Chriſto formaliter, ratione ſuæ humanitatis.

Quin etiam dici poteſt hæc Vnio intrinſecè naturalis

ralis

ralis eſſe Chriſto, ſi Chriſtus conſideretur non iam præciſè ratione alterutrius naturæ ſuæ, ſcilicet diuinæ vel humanæ; ſed *totaliter & adæquatè*, vt Chriſtus formaliter eſt quædam res *compoſita, quæ intrinſecè vt talis* conſtat ex duabus his naturis inuicem vnitis. Nam ſicut homo v. g. eſt res quædam conſtans intrinſecè ex corpore & anima vnitis, & proinde vnio animæ & corporis eſt homini intrinſecè naturalis: ita etiam Chriſtus formaliter eſt res quædam intrinſecè conſtans ex naturis diuina & humana vnitis, ac proinde intrinſecè naturalis eſt illi harum naturarũ vnio, ſi is conſideretur formaliter, vti diximus. Veriſſimè enim D. ATHANASIVS: *Sicut anima rationalis* (inquit) *& corpus vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.*

Cæterùm D. Thomas cùm dixit, Vnionem hanc non eſſe homini Chriſto naturalem, niſi prout naturale dicitur, quod conuenit rei ab eius primordio & *natiuitate*: de Chriſto, eſt locutus, cõſiderando in illo ſolùm naturam humanam. Atque hoc pacto etiam conſiderando Chriſtum hominem, veriſſimè dici ſolet, hanc *Vnionem* fuiſſe in Chriſto quandã *gratiam ſingularem*, quam Theologi vocant *Gratiam vnionis*. Etenim gratia quædã humanæ Chriſti naturæ fuit, quòd fuerit hypoſtaticè vnita cum natura diuina, iuxta illud S. AVGVSTINI lib. 13. de Trinitate cap. 19. *In rebus per tempus ortis illa ſumma gratia eſt, ꝙ homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt Deo.* Neque obſtat, quòd diximus eſſe hanc Vnionem Chriſto *naturalem*, vt naturale dicitur, quod conuenit rei ab eius primordio. Nã ſimul ẽt *gratuita* eſſe potuit. Quemadmodũ Iuſtitia Originalis. v. g. fuit verè quoddã donũ gratuitum in Adamo, licet ei fuerit datũ in ſui primordio, ac proindè potuerit eatenus dici, fuiſſe ei naturale.

Atque in hoc quidẽ ſenſu uerè dici poteſt hæc Vnio facta *per gratiam*, vt. ſ. hoc, ꝙ dicimus *per gratiam*, ſolùm ſignificet, gratis & ſupernaturaliter eã eſſe factam; non aũt, fuiſſe naturã humanã *mediante* aliquo dono gratuito vnitã naturæ diuinæ. Non. n. eſt illi vnita mediãte vllo accidente, ſed per ſe & immediatè & ſubſtantialiter, vt patet ex dictis p. 5. & ex doctrina D. Thomæ. art. 10.

PVNCTVM OCTAVVM.

An ob cuiuſquam meritum facta fuerit hæc Vnio.

D. Thomas art. 11.

QVAERI primum poteſt, an ipſe CHRISTVS hane Vnionem ſit meritus. Deinde, an ſaltem eã meriti ſint Patres veteris teſtamenti, atque adeo etiam B. Virgo. Et quod attinet ad ipſum Chriſtũ, ASSERTIO eſt ueriſſima D. Tho. hic & aliorum Theologorum, illum nullo modo hanc vnionem meruiſſe: Vt etiam aſſeruit AVGVSTINVS libro de predeſt. Sanctorum cap. 15. & in Enchir. cap. 36.

Quæ aſſertio perſpicua ratione probari poteſt. Nam neceſſe eſt, ut meritum omne aliunde habeat perfectionem, atque adeo valorem ſuum, quàm ex ipſo præmio: At uniuerſæ Chriſti actiones vim & perfectionem ſuã habuerunt ex hac *Vnione*. Ergo nulla Chriſtus operatione propria meritus eſt ſibi gratiam Vnionis. Maiorem fusè confirmauimus tomo 2. diſp. vlt. q. vlt. ex eo, ꝙ ad meriti rationem ſpectat, ut per præmium *compenſetur*. Inde. n. fit, ut illud neutiquam ex præmio bonitatem ac valorem ſuum hẽe poſſit. Nam tunc præmium ipſum, ſiue præmij uis compenſaretur eo ipſo præmio, quod non rectè intelligitur. Minor autem eſt manifeſta ex ſuperioribus. Nam ut Chriſti humanitas nullo momento extitit, niſi diuino Verbo vnita, ab eoque ſuſtentata; ita nunquam aliquid operata eſt, niſi ex vi etiam *vnionis* cum Verbo.

A Indicauit huius argumentationis vim S. AVGVSTINVS in Enchirid. cap. 36. illis verbis: *Quæ bona voluntas, cuius boni propoſiti ſtudium, quæ bona opera præceſſere, quibus mereretur iſte homo, vt vna fieret perſona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei ſingulare beneficium præſtitum eſt, vt ſingulariter promereretur Deum? Nempe ex quo homo eſſe cæpit, non aliud cæpit eſſe, quàm Dei filius.*

Itaque meritò propter hãc veriſſimam rationem in V. Synodo damnatus eſt error Origenis lib. 2. periar. cap. 6. ſcilicet animam Chriſti anteceſſiſſe myſteriũ Incarnationis, illudque adeo fuiſſe promeritam. Et ut D. Thom. hic notat, propterea quoque Photinus, Neſtorius, & alij, qui Chriſtũ purum hominẽ fuiſſe exiſtimarunt, errauere, quia cenſuerunt, illũ ſuis operationibus

B à Deo meruiſſe illã qualemcunque vnionẽ ipſius cum Deo, in qua ijdem hæretici (diuerſis licet modis pro differentia ſuorũ errorũ) conſtituebant myſteriũ incarnationis. Ita. n. intelligi debet D. Thom. Non. n. voluit ſimpliciter Photino aſſcribere, ꝙ putauerit, humanitatem Chriſti *proprio merito* fuiſſe vnitã *ſubſtantialiter & hypoſtaticè* perſonæ diuinæ: nã nõ hoc cenſuit ille hæreticus.

NOTANDVM verò diligenter eſt illud, in quo vim rationis noſtræ poſuimus. Vt. n. Chriſtum gratiã vnionis promeritũ non eſſe concluderemus, minimè aſſumpſimus, ꝙ nulla illius opera anteceſſerint *tempore* ipſã incarnationẽ; ſed ꝙ oĩa eius opa fuerint facta *ex vi* ipſius incarnationis & vnionis tãquam effectus illius. Hinc. n. rectè ſequitur, quod concluſimus, ſcillicet per nulla ſua

C opera Chriſtum ullo modo meruiſſe illam Vnionem.

Porrò verò per *oppoſitum* huius apparet, rectè docere D. Thomam hic, Patres ueteris teſtamenti, atq; adeo etiam B. Virginem (vt ibi declarat Caietanus ex rñſione ad tertium) promeritos ſua obedientia, rectiſque operibus fuiſſe *ex congruo* dominicam incarnationem: quia non perinde illorum opera fuerunt *effectus* incarnationis, ut fuerunt Chriſti opera. Quocirca meritoria eſſe potuerunt ipſius incarnationis. Maximè cùm fuerint alioqui ante incarnationem.

Neque ſolum uerũ eſt, promeritos eſſe ex congruo Patres incarnationẽ quo *ad tempus & genus*, vnde verbum diuinũ ſumpſit carnem, vt. ſ. *tunc* & ex illo ſemine *Abrahæ* fieret, ſicut aliqui tñ voluerunt; ſed & *abſolutè*,

D vt S. Thom. indicat, & plures alij conuenienter Scripturæ ſacræ defendunt. Non. n. Patres *accelerationem* tñmodò Incarnationis petebãt illis verbis: *Citò anticipent nos miſericordiæ tuæ*. Pſal. 78. ſed ẽt *abſolutè* illis: *Salutare tuũ da nobis*. Pſal. 84. Et: *Viſita nos in ſalutari tuo, &c.* Pſ. 105.

Ex *condigno* verò, id eſt, merito propriè dicto ſm iuſtitiam, neq; B. Virgo, neq; vllus hoĩum promeritus eſt incarnationẽ, vt rectè D. Thomas hic declarat. Qm̃ oĩs uĩs & ualor huius meriti exiſtit ex dominica incarnatione, tanquã ex prima ſui *radice*, eo ipſo ꝙ Chriſtus Deus & homo id etiam hominibus promeritus eſt, vt cũ fuerint gratiam adepti, mereri poſſint *ex condigno*. Quocirca Scriptura ſacra vbique opus hoc mirandum Incarnationis aſſcribit diuinæ *miſericordiæ*, non autẽ iuſtitiæ. Vt

E Luc. 1. *Per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus uiſitauit nos oriens ex alto.* Et Ioan. 8. *Sic Deus dilexit mundũ, ut filiũ ſuũ unigenitũ daret.* Et ad Tit. 2. *Apparuit enim gratia Dei Saluatoris noſtri.* Et ad Tit. 3. *Cùm benignitas & humanitas apparuit Saluatoris Dei, non ex operibus Iuſtitiæ, &c.*

Ac Patres etiam intuentes in meritũ propriè dictũ, ſcilicet *ex condigno*, ſolent ſimpliciter negare, incarnationem contigiſſe ex vllius merito. Vt S. AVGVSTINVS in Ench. ca. 36. *Vnde*, inquit, *naturę humanę tanta gloria, nullis precedentibus meritis ſine dubitatione gratuita, niſi quia magna hic et ſola gratia euidenter oſtenditur, ut intelligant homines, per eandem gratiam ſe iuſtificari à peccatis, per quam factum eſt, ut homo Chriſtus nullum habere poſſet peccatum.*

Et S.HIERONYMVS lib.1.contra Pelagianos: *Aduerte, quòd beatam ſe ſic dicat* (B. Virgo) *non proprio merito; ſed Dei in ſe habitantis clementia.*

Non igitur ex condigno, vt quidam falsò ſenſerunt; ſed *ex congruo* B. Virgo meruit Incarnationem. Ac de tali merito intelligendi ſunt SS. Patres, cum alias affirmant, Virginem meruiſſe, ut eſſet Dei mater. In quo genere hæc teſtimonia notentur.

S.CHRYSOSTOMVS ſermone in Domini Hypapante: *Beata mater vltra omnem humanæ naturæ modum, modeſtiam ac temperantiam excoluit, & ob id vniuerſorum Dominum in vtero geſtare promeruit.*

S.AMBROSIVS epiſt.82.ad Siricium: *Quid,* inquit, *loquar, quanta ſit Virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, ut eſſet etiam corporale Dei templum?*

S.HIERONYMVS in Epiſtola ad Euſtochium, de cuſtodia Virginitatis: *Tantæ,* inquit, *puritatis Maria extitit, vt mereretur effici mater filij Dei.*

S. AVGVSTINVS in libro de natura & gratia cap.36. *Scimus,* inquit, *quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.*

S. GREGORIVS in libr. 1.Regum cap.1. *An non,* inquit, *mons ſublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſuprà omnes Angelorum choros vſque ad ſolium Deitatis erexit?* S. PRVDENTIVS in Cathemerino: *Edere namque Deum meruit.* Hæc & ſimilia teſtimonia Patrum non niſi de merito *ex congruo* intelligenda ſunt, vt dixi.

C Neque obſtat, quòd non rarò etiam aſſeuerant Patres, B. Virginem *dignam* fuiſſe omnino, quæ fieret Dei mater. Latius namque patet hoc, quod eſt, perſonam aliquam eſſe dono quopiam *dignam,* quàm hoc, quòd eſt, eam mereri *ex cōdigno* id donum. Etenim vt perſona ſit digna aliquo dono, ſatis eſt, quod deceat prorſus & omnino conueniat eam tali dono affici. Vt autem ex condigno illud mereatur, neceſſe eſt prætereà, id donum ei ex iuſtitia deberi, iuxta ea, quæ de huius meriti ratione diſſeruimus tomo 2.diſp.vlt. q.vlt. Iam verò etſi omnino decuit, vt B. Virgo ob inſignẽ eius ſanctitatem, qua omnibus præcelluit, mater Dei fieret, ac proinde hoc munere fuit prorſus digna; tamen non propterea fuit ei debitum ex iuſtitia hoc munus.

D Itaque non meritũ ex condigno, ſed *dignitatem* hanc ad matris Dei munus fuiſſe in Virgine, ſignificant Patres, cũ veriſſimè aſſeuerant, illã dignã fuiſſe, quæ eſſet Dei mater. Vt cùm ait S. EPIPHANIVS hæreſ.78. cõtra Antidicomarianitas: *Quomodo audent impetere impollutam Virginem, quę digna facta eſt habitaculum fieri filij Dei?*

Et S.CHRYSOSTOMVS homil.49.in Geneſin: *Si,* inquit, *cognoſceres virum, non fuiſſes habita digna, vt huic Myſterio ſeruires.*

Et S.AMBROSIVS li.2.de Virginibus: *Maria,* inquit, *digna extitit, ex qua Dei filius naſceretur.* Et EVTHYMIVS in expoſitione Magnificat: *Digna,* inquit, *æſtimata eſt, quæ fieret Domini mater.*

Porrò vt rectius intelligatur, quod hactenus dictũ eſt, ſcilicet B. Virginem (ſicut & alios Sanctos veteris te-

A ſtamenti) meruiſſe incarnationem, nõ quidem ex condigno, ſed ex congruo, duo adhuc ſunt notanda: VNVM eſt, meritum hoc in piis actionibus Virginis fuiſſe, non vt habebant vim à donis gratiæ, atque adeo ab ipſa Incarnatione diuinitus præuiſa, tanquam à prima donorum omnium *radice;* ſed vt per ſe erant rectæ ac bonæ moraliter. Nam vt principium & radix actionis nõ poteſt eſſe pręmium eius vt meriti ex condigno: ita neque vt meriti ex congruo: ſiquidem vtrique merito commune eſt, ut aliunde habeat ſuum valorem, quàm ex ipſo ſuo præmio, ſicut tomo.2.diſp.vlt.q.vlt. tradidimus. Neque eſt vllum abſurdum, ut actiones piæ, conſideratæ etiam præcisè vt actiones *bonæ moraliter,* cenſeantur hẽre rationem meriti ex congruo (ut patet ex ijs, quæ il-

B lic diſſeruimus) reſpectu alicuius quidẽ gratiæ propriæ, ob rationes, quas in illo loco aſſignauimus.

ALTERVM, quod notari debet, eſt, hoc ipſo quòd B. Virgo & alij Sancti meruerunt ex congruo *Incarnationem ipſam,* meruiſſe quoq; per eadem opera à Deo pręuiſa, ut Deus *præordinaret & vellet* incarnationis myſterium peragere. Nam vt tomo 1.diſp.1.q.19.& 23.tradidimus, quod eſt aliquo modo cauſſa uel ratio alicuius effectus diuini, etiã eſt cauſa vel ratio *præordinationis* voluntatis diuinæ, non ſm ſe, ſed in ordine ad talem effectum, id eſt, vt terminetur à tali effectu, tanquam à quodam ſuo obiecto. Eodem namque cauſſalitatis reſpectu Deus ab æterno res ipſas inter ſe præordinauit & voluit fieri, quo poſtea ſuo tempore eas exequitur.

C Nec ſuppetit nobis vllum firmum fundm̃, vt fingamus, Deum aliter res prædefiniuiſſe, quàm eas exequitur, ita.ſ.vt abſolutè & abſque reſpectu ad aliud tanquã ad cauſſam prædefiniat quidpiam, quod poſtea non niſi cum reſpectu ad aliud, & ob aliud exequitur. Nam de æternis Dei actibus circa ea, quę in tempore ille exequitur, nihil aliud poſſumus ſtatuere, niſi id, quod ex ipſis effectibus & ordine illorum in executione ipſa colligimus, vt etiam q.præcedenti p.7.annotauimus.

Vnde etiã in hoc ipſo noſtro propoſito inuenimus, Patres non modò affirmauiſſe, quòd B. Virgo meruit (ex congruo) incarnationem ipſam, ut patet ex allatis teſtimonijs, ſed etiam diuinã *electionem ſui,* ut eſſet Dei mater: quæ certè electio fuit diuinitus facta ab æterno.

D Sic enim ait S. BASILIVS in homilia de Chriſti Natiuitate, ſeu de humana Chriſti generatione: *Quandoquidem id ſeculum hominum, in quo Maria viuebat, nihil cũ puritate Mariæ comparandum haberet, ut ſancti Spiritus operationem ſuſciperet; electa eſt B. Virgo.*

Et S.AMBROSIVS epiſt.82. anteà etiã à me citatus: *Quid loquar,* inquit, *quanta ſit Virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, ut eſſet etiam corporale Dei templum?*

Sic etiam æternũ Dei actũ ſignificat, quod S. CHRYSOSTOMVS homil. 49. in Geneſin, & Euthymius in Magnificat (ſuprà citati) dicunt, Virginem ob ſuam puritatem, eſſe *habitam dignam,* & dignam *æſtimatam,* quæ fieret Dei mater. Hæc certè teſtimonia perſpicua ſunt, neque poſſunt commodè aliter exponi. Nec ſunt magni momenti, quæ contra hoc obijci poſſunt.

QVAESTIO TERTIA.

De modo Incarnationis ex parte perſonæ diuinæ aſſumentis naturam humanam.

D. Thomas tertia parte, quæſtione tertia.

EXPLICANDA *ſunt ſex.* PRIMO, *An ſola perſona Filij aſſumpſerit naturam humanam, & quomodo.* SECVNDO, *An quælibet alia perſona diuina etiã ſola potuerit aſſumere naturã humanã.* TERTIO, *An plures ẽt pſonæ diuinæ ſimul potuerint aſſumere unã & eandẽ naturã humanã.* QVARTO, *An è contrario ẽt una & eadẽ perſona diuina potuerit*

aſſumere

aſſumere plures numero naturas humanas. Q v i n t o, *An etiam ipſa natura diuina, vt communis tribus perſonis potuerit aſſumere naturam humanam, vel quamuis aliam.* S e x t o, *An etiam perſona creata poſſit aſſumere alienam naturam.*

P V N C T V M P R I M V M.

An, & quomodo, ſola perſona Filij aſſumpſerit naturam humanam.

D. Thom. art. I. 2. 8.

QVod perſona quidem diuina, atque adeo etiam perſona Filij potuerit hypoſtaticè aſſumere naturam humanam, ſatis cõſtat ex ijs, quæ de poſſibilitate huius Myſterij diſſeruimus q. I. p. 2. Atque etiam eadem q. p. 4. oſtendimus, iam reipſa perſonam Filij id feciſſe; & quidẽ *conuenientiſſimè* hoc Filium feciſſe oſtendimus illic etiam p. 5. Quibus ex locis petenda eſt explicatio & confirmatio eorum, quæ diſſerit hic art. I. & 8. D. Thomas. Nunc uerò præterea eſt uidendum, an omnino ſolus Filius aſſumpſerit humanam naturã, & quomodo; ſcilicet utrũ per eſſentiam ſuam diuinam, quam habet communem cum Patre & Spiritu ſancto; an uerò per propriam ſuã *perſonalitatem*; de quo agit D. Thomas art. 2.

Eſt autem in primis ſtatuendum, S o l v m Dei filium, hoc eſt ſecundam perſonam SS. Trinitatis aſſumpſiſſe hypoſtaticè naturam humanam, non autem Patrẽ, aut Spiritum ſanctum. Hoc enim paſſim in Concilijs tanquam certiſſimum & indubitatum ſignificatur. Vt in Chalcedonenſi act. 5. & Lateranẽſi I. ſub Martino, can. 2. & 7. & 8. & in Synodo V. Generali cap. 5. Et in Synodo VI. act 4. in epiſtola A g a t h o n i s Papæ a Patribus illic recepta. Et explicatur apertiùs in Concilio Toletano VI. can. I. in Confeſſione fidei. Et Toletano XI. ſimiliter in Confeſſione fidei. Ac fuit hoc etiam definitum in quodam Concilio teſte Socrate lib. 2. hiſt. capit. 19. contra Patripaſſianos, hoc eſt, cõtra Sabellianos, qui aiebant, Patrem etiam (quem re non diſtinguebant à Filio & Spiritu ſancto) incarnatum & paſſum eſſe, teſte A v g v s t i n o in libro de hæreſ. cap. 41. In quo errore fuit etiam Petrus Cnapheus, ut intelligi poteſt ex N i c e p h o r o lib. I. cap. 28. & apertè ex S. D a m a s c e n o lib. 3. de fide, cap. 10.

Item definitum fuit idem in Concilio Remenſi, contra quendam Clericum Gallum, ut conſtat ex D. A n s e l m o in libro de Incarnatione Verbi cap. I. Denique idem ponit tanquam de fide certum S. F v l g e n t i v s in libro de fide ad Petrum cap. 2. illis uerbis: *Sicut ſecundũ illam diuinitatem, qua unum ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus; neque Patrem natum credimus, neque Spiritum ſanctum; ſed ſolum Filium: ſic etiam ſecundùm carnem Filiũ ſolum natum Catholica fides & credit & prædicat.*

Et nihilominus tamen id, quod in hoc Myſterio per *actionem* quidem effectum eſt, omnibus diuinis perſonis ſine diſcrimine eſt aſcribendum. Vnde in cap. *Firmiter.* de Summa Trinitate & fide Catholica, propterea dicitur Dei Filius *à tota SS. Trinitate communiter incarnatus.* Quam rem commodè explicat Durandus in 3. d. I. q. 2. num. 6. illo loquendi modo, ſcilicet totam SS. Trinitatẽ *incarnare*, ſed non totam *incarnari*, niſi ſolum Filium.

Verùm hic D i f f i c v l t a t e m pariunt nõnullæ ſententiæ Patrum, ex quibus duci poteſt argumentum ad probandũ, quòd Pater etiam & Spiritus ſanctus aſſumpſerint naturam humanam, atque adeo ſint incarnati. Argumentum id eſt huiuſmodi: Quod conuenit naturę diuinæ, commune eſt omnibus perſonis diuinis. Sed natura diuina aſſumpſit naturam humanam, & eſt incarnata. Ergo omnes tres perſonæ. Minor probatur. Nam Sanctus A v g v s t i n v s libro primo de Trinitate, ca-
A pit. 7. & II. ait: *Formam Dei aſſumpſiſſe formam ſerui.* Et Sanctus F v l g e n t i v s in libro de fide ad Petrum, capite ſecundo, ſic ait: *Illa natura, quæ ſemper genita manet ex Patre* (id eſt, quę eſt accepta à Filio per generationem ex Patre, ita enim bene interpretatur Diuus Thomas hæc uerba quæſt. 3. articu. 2.) *naturam noſtram ſine peccato ſuſcepit, ut naſceretur ex Virgine.* Item Sanctus Hilarius libro duodecimo de Trinitate: *Eſſe*, inquit, *in forma Dei, non aliud intelligendum eſt, quàm in Dei manere natura:* quaſi dicat, naturam diuinam aſſumpſiſſe naturam humanam, quæ proinde ſit & maneat in natura diuina. Et ſanctus H i e r o n y m v s, de Symbolo fidei ad Damaſum: *Paſſus eſt*, inquit, *Chriſtus non ſecundùm illam ſubſtantiam, quæ aſſumpſit, ſed quæ aſſumpta eſt.* Item ſan-
B ctus D a m a s c e n v s libro tertio de Orthodoxa fide, capit. 6. *Dicimus naturam Dei incarnatam eſſe ſecundùm beatos Athanaſium & Cyrillum.*

Ad hanc difficultatem pro uarietate opinionũ, quæ ſunt de M o d o, quo Verbum diuinum aſſumpſit naturam humanam, atque adeo de modo, quo ipſa natura diuina in aſſumptione ſe habuit, uariè à diuerſis reſpõderetur. Itaque in huius difficultatis explicatione enodabimus id, quod ſecundo loco ad explicandum nobis propoſuimus in hoc puncto, ſcilicet Q v o m o d o filius aſſumpſerit naturam humanam; per eſſentiamne diuinam *communem* perſonis tribus, an ſolùm per ſuam propriam *perſonalitatem*?

Et Durandus quidem in 3. ſentent. diſtinct. I. quæſt.
C 2. & 4. ponit, in aſſumptione duas fuiſſe uniones: P r i m a m & præcipuam humanæ naturæ & *diuinæ*, ſecundùm quam vult, naturæ humanæ dependentiam fuiſſe primariò terminatam, non à perſona ſeu proprietate perſonali Filij ſeu Verbi, ſed à natura ipſa diuina. A l t e r a m, naturæ humanæ & *perſonæ* Verbi diuini, per quam ſit nimirum completa aſſumptio, & qua fiat, ut ſolum Verbum ſit incarnatum; non autem Pater aut Spiritus ſanctus. Quid verò iuxta hanc ſecundam vnionem, proprietas perſonalis præſtiterit humanæ naturæ, quidve natura humana accipiat ab huiuſmodi perſonalitate, non declarat Durandus. Nam quod attinet ad dependentiam naturæ ab alio, per quod ſubſiſtat, diſertè confirmat, hanc non per Verbi perſo-
D nalitatem, ſed per naturam diuinam terminari; ideoque dicit, *primarium terminum* aſſumptionis, incarnationiſque eſſe *diuinam naturam*; ſecundarium autem, perſonam.

Durandus igitur ſententias illas Patrum iuxta hanc ſuam opinionem interpretaretur, reſponderetque ad difficultatem propoſitam, nihilominus ſolum Verbum diuinum fuiſſe incarnatum: quoniam illud ſolum fuit ſecundarius terminus aſſumptionis per illam ſecundam unionem naturæ humanæ, & ſolius Verbi.

Quòd autem dependentia humanæ naturę fuerit terminata per naturam diuinam, quæ ideo ſit primarius terminus aſſumptionis, probat Durandus. Quia per illud diuina Verbi perſona terminauit dependentiã naturæ humanæ, quo ſubſiſtit. At non ſubſiſtit per proprietatem perſonalem, ſed ſolùm per naturam diuinã. Ergo per ſolam naturam diuinam terminauit illam depen-

dentiam humanæ naturæ. Maior eſt per ſe nota. Minor probatur à Durãdo authoritate & ratione. Authoritas eſt D. Augustini lib. 7. de Trinitate, cap. 4. vbi dicit: *Omnis res ſubſiſtit ad ſe, quantò magis Deus?* Item: *Abſurdũ eſt*, inquit, *vt ſubſtantia relatiuè dicatur*. Et lib. 5. cap. 8. *Quod dicitur*, inquit, *ad aliquid, non ſubſtantialiter, ſed relatiuè dicitur.* Ex quibus colligi vr̃, perſonam diuinam nequaquam ſubſiſtere per ſuam proprietatẽ perſonalem, cùm hęc ſit *relatio*; ſed tm̃ per ſuam eſſentiam. Ratio autem Durandi pro eadem Minore eſt: Quoniã ſubſiſtentia eſt modus Entis perfectiſſimus. At relatio non continet perfectionẽ, & conſequenter nec proprietas perſonalis in diuinis; alioqui vna perfectio eſſet in vna perſona diuina, quæ non item eſſet in alia, quod eſt abſurdum. Ergo perſona diuina nõ ſubſiſtit per propriã perſonalitatẽ. Quin etiam poteſt illa Minor probari ex verbis. S. Tho. q. 9. de Potentia art. 5. ad 3. vbi ait, naturam diuinam non accipere ſubſiſtentiam à perſonis, ſed è contrario perſonam eam accipere à natura diuina.

Hæc tamen argumentatio non tantùm valet, vt Durando aſſentiri oporteat: imò ipſius opinio tanquã falſã, & propemodum erronea, eſt meritò reiecta Scholis. Primo. Quoniã quocunque ſe vertat Durandus, explicare minimè poteſt ſecundùm eam ſententiam, quemadmodum non Pater & Spiritus ſanctus ſint homo, atque adeo aſſumpſerint naturã humanã. Quilibet enim eorum æquè habebit humanam naturam: quoniam cõmunis illis omnibus eſt diuina eſſentia, per quam iuxta Durandum, dependẽtia humanæ naturæ terminata eſt, atque adeo humana natura *habetur*: per id enim habetur natura quæpiam, quo ipſius dependentia terminatur, id eſt, quo fit, vt natura ſubſiſtat. Si hoc igitur in propoſito eſt eſſentia diuina communis perſonis omnibus; omnes perſonæ æquè habebunt humanam naturam, atque adeo quælibet erit æquè homo.

Neque poteſt Durandus tueri ſe per illam alteram vnionem, qua dicit ſoli Verbo diuino fuiſſe humanam naturam coniunctam. Nam neque explicat, qualis illa ſecunda vnio fuerit, & eodem argumento, quo probat, per ſolam eſſentiam diuinam fuiſſe terminatam dependentiam naturę humanæ, conuincitur euidenter, nõ potuiſſe deinde naturam humanã ſic vniri ſoli Verbo, ut ſolum Verbũ propter talem unionẽ ſit homo factum. Oportet. n. vnionẽ, quæ ad id ſufficiat, eſſe *ſubſtantialem*, & conſequenter conſtare ex ſubſtantialibus extremis. At Durandus negat, Verbum per aliquid aliud eſſe ſubſtantiam, aut ſubſiſtere, quàm per diuinam eſſentiam ſolam, indeq; probat, ſolam eſſentiam terminaſſe depẽdentiam naturæ. Igitur non poteſt defendere, quòd deinde fuerit humana natura ſoli Verbo coniuncta eiuſmodi vnione, quæ ſufficiat, ut ſolum Verbũ ſit homo, id eſt, vnione *ſubſtantiali*.

Deinde omnis perſona formaliter & eſſentialiter eſt quid *ſubſiſtens*; ſi quidem perſona à Boetio & ab omnibus definitur, ꝙ ſit rationalis ſiue Intellectualis naturæ indiuidua ſubſtantia. Ergo negare, quòd diuina perſona per proprietatem perſonalem, atque adeo per relationem ſubſiſtat (vt negat Durandus) perinde eſt, ac negare, quòd per proprietatem perſonalem & relationem ſit perſona: id quod eſt erroneum.

Quare ad argm̃ Durandi; conceſſa Maiore, negatur minor. Ad Primam eius probationem rñdeo, D. Auguſtinum hoc ſolum putare abſurdum, vt aliqua ſubſtantia in reipſa nullam aliam rationem habeat, niſi relatiuam; neque ſit aut ſubſiſtat vllo modo *ad ſe*. Non autem negat Auguſtinus, quin poſſit etiam aliqua ſubſtantia (puta diuina) ſubſterni (ut ita dicã) & ſubeſſe ſimul tum rõni abſolutæ, ut eſt nimirum natura & eſſentia, tum rationi relatiuæ, vt eadem ipſa quoquæ eſt perſona.

A Imò libro 5. de Trinitate, cap. 8. commemorat, neque damnat, modum loquendi Græcorum, qui dicunt, in diuinis eſſe *vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias*, accipiẽdo uidelicet ſubſtantiam pro perſona & hipoſtaſi relatiua. Et eodem libro cap. 5. negat, vel relatiuè, uel vllo alio modo quidquam de diuinis dici *accidentaliter*. Quo ipſo ſatis indicat, rationes relatiuas diuinarum perſonarum contineri quoque ſubſtantijs, accipiendo ſubſtantiam vt dicitur de perſona.

Ac in cap 8. eiuſdem libri 5. manifeſtè indicat, ſe cũ ſubſtantiam diuinam in diuinis quoque *ad ſe*, id eſt, *abſolutè*, dici affirmat, de ſubſtãtia loqui, accepta pro eſſentia, quæ ut ibidem notat, Grecè dicitur *οὐσία*. Ac iſto modo loquendo de ſubſtantia, ſ. vt eſt quiddam *abſolutum & eſſentiale*, negat Auguſtinus aliquoties in illo libro 5. cap. 5. & 8. dici ſubſtantialiter, quod dicitur relatiuè. Ac-
B cipiendo autem communius ſubſtantiam, ſcilicet non pro eo, quod *abſolutè & ad ſe*, per ſe exiſtit; ſed quod omnino per ſe exiſtit, & non inhærenter in alio; etiam reperitur ratio ſubſtantiæ in ipſis relationibus diuinis, vt latiùs explicauimus tomo 1. diſp. 2. q. 1. punct 3.

Itaque certum eſt, nihil ab Auguſtini ſnĩa alienum nos dicere, ſi aſſeueremus, rem diuinam, quæ eſt eſſentia & perſona, non tantùm vt habet rationem eſſentiæ *abſolutam*, verùm etiam vt habet rationem *relatiuam*, eſſe ſubſtantiam, atq; adeo ſubſiſtere. Neque hoc cũ ſubſtantiæ ratione pugnat. Nam ut iam attigi, ratio formalis ſubſtantiæ communiſſimè accepta, non eſt vt *ad ſe* ſubſiſtat, atque adeo ſit quiddam abſolutum; ſed vt per ſe ſit, vt eſſe *per ſe*, diſtinguitur contra eſſe *in alio* tan-
C quam accidens. Licet verum ſit interim, ſubſtãtias creatas propter earũ limitationem eſſe duntaxat *abſolutas*; ſubſtantia verò diuina cùm infinita ſit, vtramque rationem, ſcilicet & abſolutam eſſentiæ, & reſpectiuam perſonæ, ambitu ſuo continet. Quò fit, ut meritò etiam in diuinis concedi debeant tres ſubſtantiæ ſeu ſubſiſtentię relatiuæ, propter diſtinctionem perſonarum, ut in materia de Trinitate probauimus.

Ad Secundam probationem Durandi ex rationę ductam reſpondeo, modum etiam entis relatiui in diuinis eſſe perfectiſſimum, imò infinitè perfectum; quoniam ſub ratione etiam relatiua continetur diuina Entitas, quæ eſt ſimpliciter infinita. Hac enim ratione di-
D uinam eſſentiam ſeu rationem abſolutam in Deo dicimus eſſe ſimpliciter infinitã, quia illi (vt ita dicam) ſubſternitur entitas diuina, quæ eſt infinita. Et quamuis inter relationes diuinas oppoſitio & diſtinctio ſit; tamen fit nihilominus vnitate & entitate eſſentiæ, vt vna perſona nõ prorſus in ſeipſa careat perfectione ea, quæ eſt in relatione & proprietate perſonali alterius. Quamuis enim eam nõ habeat, quatenus illi relatiuè opponitur; habet tamen eam, quatenus etiam eſt ſm rationem eſſentiæ vnum cum illa; iuxtã illud: *Ego & Pater vnum ſumus*. Et; *Ego in Patre, & Pater in me eſt*. Quod ſatis eſt, ut intelligatur quælibet perſona eſſe ſimpliciter infinita: quia non caret videlicet perfectione alterius ſimpliciter & modis omnibus. De quo alias tomo 1. in materia
E de Trinitate q. 2. p. 1. copioſiùs diſputauimus.

Ad Tertiam probationem ex D. Thoma petitam reſpondeo, in reipſa neque perſonam accipere ſubſiſtẽtiam (hoc eſt, rõnem ſubſtantialem ſuam) à proprietatibus perſonalibus, neq; ẽt proprietates perſonales, ſeu perſonas accipere ab eſſentia ſubſiſtentiam ſuam relatiuam. Cùm. n. eſſentia & proprietas perſonalis reipſa ſint omnib. modis vnũ & idẽ ſimpliciſſimũ, neque inter illa ſit ulla oppoſitio aut ordo originis; intelligere minimè poſſumus, ꝙ vnũ ab altero quicquam in reipſa *accipiat*. Secundũ rõnem autem & modum intelligendi noſtrũ, verũ eſt, proprietates perſonales potiùs accipere ſubſiſten-

ſubſiſtentiam ab eſſentia, quàm è contrario. Quia ſicut in creaturis, ita etiam in diuinis, prius intelligimus eſſentiam, à qua tanquam à natura efluat quaſi & dimanet noſtro modo intelligendi ſubſiſtentia perſonalis, ſicut accidit tenera in creaturis. Eſt igitur locutus D. Thomas in illo loco ſecundùm rõnem modumque intelligẽdi noſtrum, atque ita minimè inde ſequitur, proprietatẽ perſonalem non habere reipſa ſubſiſtentiam propriam, qua poſſit humanam naturam terminare.

Alia ſententia ſolet hoc loco referri Marſilij, tanquam is velit in 3. ſentent. quæſt. 2. in reſponſione ad octauum argumentum principale, naturæ humanæ dependentiam ita fuiſſe à perſona Verbi terminatam, ut tamen eſſentia fuerit Verbo *ratio ſeu principium*, quo terminauit. Quæ ſi eſſet ſententia Marſilij, non ſanè intelligo, qui differat à ſententia Durandi.

Verùm non ita ſcripſit Marſilius: quinimò in illa q. art. 1. concl. 4. p. 3. illius cõcluſionis, atque ẽt in illa ipſa reſpõſione ad octauũ argm̃, manifeſtè docet, eſſentiam diuinã non terminaſſe humanæ naturæ dependentiam primariò & per ſe, vt natura eſt; ſed *identicè*, ratione perſonæ Verbi, à qua ſecundùm rẽ non diſtinguitur; ita vt proprietas perſonalis Verbi diuini fuerit ratio, qua primariò eſt terminata humanæ naturæ dependentia. Quę eſt planè ſententia veriſſimã, eademque D. Thomæ hic artic. 2. vbi docet, eſſentiam diuinam aſſumpſiſſe naturam humanam *ſecundariò*, quatenus videlicet perſona Verbi *primariò* eam aſſumpſit & terminauit, cum qua idem eſt natura diuina. Idem (quod ad rem quidem attinet) docuit Alexander Hallenſis 3. p. q. 4. membro 1. & expreſſiùs Richardus in 3. diſt. 1. art. 1. q. 2. & Scotus ibidem q. 5. art. 2. & Gabriel ead. diſt. q. 1. art. 1. Notabili 5. & Argentinenſis ibidem q. 2. art. 2. & alij.

Atque hinc explicat ibi D. Thomas ſententias illas, quas retulimus ex Patribus, ſcilicet naturam diuinam *fuiſſe incarnatam, &c.* Senſus enim eſt, Verbum diuinũ perſonalitate ſiue ſubſiſtentia ſua *primariò* carnẽ ſuſcepiſſe, & conſequenter naturam diuinam, quæ eſt re idẽ cum Verbo fuiſſe vnitam carni, atque eatenus eſſe & dici poſſe incarnatam, licet per ſe & formaliter non niſi cum carne in eadem perſona diuini Verbi vnita dici debeat. Vnde & Damaſcenus poſtea in illo lib. 3. Orthodoxæ fidei cap. 10. dubitare videtur de illis locutionibus; natura diuina eſt incarnata: Quia reuerà non ſunt omnino propriæ; ſed ſenſus eſt ille, quem iam diximus.

Quæ cùm ita ſint, facilè iã eſt explicare in propoſito noſtro difficultatẽ illam, quam mouimus propter ſententias illas Patrum. Quia enim incarnari, ſeu naturam humanam aſſumere, ex illorũ Patrum ſententia, diuinę naturæ competit non *per ſe*, ſed ratione *perſonæ*; minimè eſt inde conſequẽs, vt id competat omnibus tribus perſonis. Secus, ſi conueniret id diuinę perſonæ abſolutè ratione eſſentiæ, ſicut ei conuenit operatio illa, quæ interuenit etiam in aſſumptione, & quæ ideo aſſcribitur omnibus perſonis, vt ſuprà dictum eſt: quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, vt tradunt Theologi.

Sed dicet aliquis: Cùm eſſentia diuina, quoniam à Verbo Incarnato non diſtinguitur, ſit & dicatur incarnata; cur non etiam ſimiliter dicamus, Patrem & Spiritum ſanctum incarnatos eſſe, propterea quòd neque ipſi diſtinguantur ab eſſentia incarnata?

Respondeo, diſparitatem eſſe, quòd eſſentia licet per ſe incarnata non ſit, eſt tamen idem cum Verbo ſecundũ id, *quo* illud propriè & per ſe incarnatum, id eſt, ſecundùm Verbi perſonalitatem, quæ etiam opponitur relatiuè Patri & Spiritui ſancto. Et ideo ſecundariò (vt explicatum eſt) incarnata etiam dicitur eſſentia diuina. At Pater & Spiritus ſanctus, neque *per ſe* incarnati ſunt, neque ſunt idem cum eo, quod ſit primariò *& per*

A *ſe* incarnatum. Nam eſſentia diuina, cum qua ſunt idem, non eſt propriè & per ſe incarnata; Nec ſunt illi idem cum Verbo qua ratione eſt propriè incarnatum, id eſt, ſecundùm ſuam perſonalitatem, qua eſt incarnatum, & qua opponitur ipſis relatiuè.

Nihilominus quamuis ob hanc cauſſam nullo modo debeamus abſolutè dicere, Patrem & Spiritum ſanctum eſſe incarnatos; tamen rectè concedit Marſilius vbi ſuprà, poſſe dici incarnatum etiam illud *Ens*, quod eſt Pater; ſeu rem, quæ eſt Pater: quia id, quod eſt Pater: ſeu res, quæ eſt Pater, incarnata dicitur, nempe eſſentia diuina. Sicut, quamuis minimè dici poſſit, Patrem eſſe Filium; tamen poſſumus dicere, Patrem eſſe *Rem*, ſeu *Ens*, quod eſt Filius: quia eſt eſſentia diuina, atque adeo
B res, quæ eſt Filius.

Solum igitur Filium aſſumpſiſſe naturam humanam; & Quomodo eam aſſumpſerit (ſcilicet per ſe & primariò per ſuam *perſonalitatem*, ſeu ſubſiſtentiam perſonalem; non autem per diuinam eſſentiam communem perſonis omnibus, niſi ſecundariò) hactenus declarauimus. Progrediamur itaque ad reliqua.

PVNCTVM SECVNDVM.

An qualibet alia perſona diuina, etiam ſola, potuerit aſſumere naturam humanam.

D. Thomas art. 4. & 5.

C Qvamlibet quidem perſonam diuinã potuiſſe ęquè ac Filium aſſumere hypoſtaticè naturam humanam, extra controuerſiam eſt. Et probatur idem à S. Thoma hic artic. 5. cuius argumentationem ita formo: Virtus, quæ indifferenter ſe habet ad plura, ita poteſt ad vnum, ſicut ad aliud, terminare actionem ſuam. Sed diuina virtus vniẽdi naturam alicui perſonę, indifferenter ſe habet ad perſonas omnes diuinas. Ergo ita potuit vnire naturam humanam cuilibet perſonæ, ſicut potuit eam vnire perſonæ filij. Maior ex ſe eſt conſpicua. Minor probatur. Quoniam & ea *virtus* & etiam *ratio perſonæ*, per quam humanæ naturæ vnio terminari poteſt, communis eſt omnibus perſonis diuinis.

D Planiùs idem probari poteſt hoc modo: Quęlibet perſona diuina ęquè poteſt pręſtare, quòd per *aſſumptionem* ſignificatur pertinere ad aſſumentem perſonam. Ergo quælibet perſona diuina æquè poteſt aſſumere. Antecedens probatur: Quia in qualibet perſona eſt æquè tum perfectio perſonalis *infinita* ad hypoſtaticè *terminandum* naturam, tum *virtus producendi* & attrahendi naturam, omnibus perſonis communis: quæ duo, ſcilicet *actio* & *terminatio* ſignificantur per aſſumptionem ex parte aſſumentis.

Praeterea æquè certum eſt & exploratum, quamlibet etiam perſonam diuinam Solam potuiſſe aſſumere & terminare ſine altera naturam humanam. Probat D. Thomas hic articulo quarto: Quia ratio *terminandi*, cùm contineatur perfectione perſonalitatis diuinæ, qua quælibet perſona diſtinguitur ab alijs; poteſt eſſe cuiuslibet perſonę propria. Idem patet auctoritate ſancti Dionysii in capitulo ſecundo, de diuinis nominibus, vbi ait, myſterium hoc incarnationis pertinere ad Theologiam *diſcretam*, qua ſcilicet aliquid de una perſona ſic dicatur, ut non etiam attribuatur alijs.

E Denique idem probatur manifeſta ratione. Nam quod attinet ad facultatem aſſumendi naturam, non eſt inter perſonas differentia, vt patet ex dictis. Sed Verbum diuinum potuit ſolum aſſumere naturam humanam. Ergo quęlibet alia perſona. Minor patet. Quoniã

vt punct.

vt punct. præcedenti docuimus, certum ex fide eſt, ſolum Verbum aſſumpſiſſe naturam humanam. Ergo ſolum potuit aſſumere.

Contrarivm tamen fertur docuiſſe temporibus D. Anſelmi quidam Clericus in Gallia, qui damnatus eſt in Concilio Remenſi, vt refert ipſe D. Anselmvs in libro de Incarnatione Verbi cap. 1. Et probabat ille, non potuiſſe vnam perſonam aſſumere ſine altera, Primo, quoniam cùm perſonę diuinę ſint vna & eadem natura, idemque Deus; Si filius ſit homo, conſequenter etiam Deus erit homo: Sed Pater & Spiritus ſanctus ſunt Deus: Ergo etiam erunt homo.

Secvndo, quia non ſatis intelligebat, quemadmodum non omnes perſonę aſſumant naturam humanam, ſi vna illarum aſſumit, cùm fieri nequeat, vt operatio, qua humana natura producatur & attrahatur ad perſonam, ſit vnius perſonę tantùm, & non aliarum.

Verùm hęc nullius ſunt momenti. Nam ad Primvm quod attinet, Deus dicitur & eſt *homo*, quatenus nomen Deus ponitur pro perſona Filij. Conſequenter minimè neceſſe eſt, vt Pater vel Spiritus ſanctus ſit homo. Non enim Pater eſt Filius, à quo per ſe primò natura humana eſt aſſumpta. Et ſimili captione poſſet concludi, Patrem eſſe Filium, quia Pater eſt Deus, & Deus eſt Filius: Ergo Pater eſt Filius. Vitiũ huius argumẽti vtrobique eſt, quòd medius terminus in huiuſmodi Syllogyſmo (ſcilicet Deus) neque in Maiori, neque in Minori *completè diſtribuatur*, id eſt, non accipitur vniuerſaliter. Neque enim quicquid eſt Deus, eſt homo aut Filius. Neque etiam Pater aut Spiritus ſanctus eſt quicquid eſt Deus; quoniam non eſt *filius* neque *homo*, & tamen Deus eſt *filius*, & ratione filij *homo*.

Ad Secvndvm iam dictum eſt ſæpè, & de ratione aſſumptionis eſſe etiam *terminationem* naturæ, quæ terminatio poteſt eſſe alicuius perſonę propria. Itaque quamuis ea quidem *actio*, quæ etiam ſignificatur per aſſumptionem, non poſſit non eſſe communis perſonis omnibus; poteſt tamen terminatio illa non eſſe communis. Quod ſolet aptiſſimo exemplo declarari. Etſi enim aliquis & à ſeipſo & ab alijs duobus *effectiuè* ueſtiatur, tamen non omnes tres veſtem *induunt*, ſed ille vnus tantùm, qui præterquam quòd in ea actione cooperatur alijs, in ſe etiam recipit & quaſi *terminat* illam veſtiendi actionem. Ita in propoſito, etſi omnes diuinæ perſonæ in opere Incarnationis *operatæ* ſint producendo in perſona Filij & veluti attrahendo ad illum humanam naturam; tamen quia ſolus Filius humanam naturam *induit*, ipſius dependentiam hypoſtaticè terminando; ipſe ſolus incarnatus eſt, & (vt ait Apoſtolus ad Philippen. 2.) *habitu inuentus ut homo*.

PVNCTVM TERTIVM.

An plures etiam perſonæ diuinæ ſimul potuerint aſſumere eandem numero naturam humanam.

D. Thomas art. *6*.

Omnino potuerunt, vt docet D. Thomas hic artic. *6*. & Alexander Hallenſis *3*. pun. quæſt. 2. membro quarto, & Durandus in *3*. diſtinct. 1. quæſt. *3*. & Argentinenſis eadem diſtinct. quæſt. 2. artic. *3*. & Occam in *3*. quæſt. 1. & Gabriel ibidem diſt. 1. quęſt. vnica, artic. *3*. dub. *3*. & alij. Probat autem id D. Thomas artic. *6*. huiuſmodi ratione: Si quid videatur in hac materia poſſibile, ſpectata conditione diuinarum perſonarum; id ſimpliciter eſt concedendum tanquam poſſibile. Sed ſpectata conditione diuinarum perſonarum, poſſibile videtur, ut omnes tres perſonæ aſſumant eandem numero naturam humanam, cùm quælibet perſona ſit æquè infinitæ vir-

A tutis, & alioqui omnes illæ ſubſiſtant etiam in *eadem numero* natura diuina. Ergo ſimpliciter eſt id concedendum tanquam poſſibile. Maiorem probat illa ſententia D. Avgvstini epiſt. *3*. ad Voluſianum: *In hoc myſterio tota ratio facti eſt potentia facientis*.

Sed niſi addatur in Maiori & Minori, rem eſſe eiuſmodi, quæ neq; ex parte *naturæ humanæ* repugnet; ratio non videtur ſatis plenè concludere. Etſi enim conditio diuinarum perſonarum ſit, vt eandem naturam humanam hypoſtaticè ſuſtentare poſſint, cùm ſubſiſtant etiã in *eadem numero* natura diuina; poſſet tamen aliquis ſubdubitare, num alia ratio ſit de natura humana.

Ideo pleniùs poteſt ita formari argumentum: Quòd perſonæ diuinæ omnes aſſumant eandem numero naturam humanam, id neque ex parte ipſarum perſonarũ,
B neque ex parte naturæ, quæ aſſumeretur, repugnat. Ergo ſimpliciter fieri poteſt. Non ex parte *perſonarum*: Quoniam eſt in illis omnibus par virtus, & ad agẽdum & ad terminandum. Non etiam ex parte *naturæ humanæ*: Nam ex eo, quòd à pluribus perſonis diuinis terminaretur, tantummodò eſſet conſequens, eam terminari & compleri hypoſtaticè à maiori virtute terminandi intenſiuè & extenſiuè, quam eſſet ad terminandum neceſſaria. At hoc non eſt impoſſibile. Ergo. Probatur Minor. Nam tum etiam à maiori virtute intenſiuè, quàm eſſet neceſſaria, terminatur, cùm ab vnica perſona diuina aſſumitur: & non videtur ulla ratio, cur, ſi à maiori virtute *intenſiuè*, quàm ſit neceſſaria, terminari poſſit,
C non etiam poſſit à maiori item *extenſiuè*, atque adeo à pluribus diuinis perſonis.

Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet non poſſe vnam naturam aſſumi à pluribus perſonis, aſſeruit Albertus in *3*. diſt. 1. art. 10. in reſponſione ad primam quæſtiunculam, & Scotus eadem diſt. q. 2. Et Richardus ibidem art. 1. quæſt. 4. quamuis non ſatis congruenter cum ijs, quæ ſcripſerat ibi quæſt. *3*. Adfertur autem inprimis pro hac ſententia D. Anſelmus lib. 2. Cur Deus homo, cap. *9*. vbi ait: *Plures perſonæ nequeunt vnum eundemque hominem aſſumere in vnitatem perſonæ*.

Respondeo, loqui Anſelmum (vt conſideranti patet) de aſſumptione, per quam ex aſſumẽte & natura aſſumpta reſultet vna aliqua *perſona*, quæ *ſola* ſit homo. Si
D cut ſola perſona Chriſti inter perſonas Trinitatis iã de facto eſt homo. Quãquam aliter etiam hunc locum Anſelmi exponit D. Thomas art. *6*. ſcilicet de vna natura humana in *concreto*, quæ ſcilicet ſit perſona. Et eandem expoſitionem confirmauit Hallenſis ubi ſuprà.

Deinde pro eadem ſententia dupliciter argumentatur Scotus in illa diſt. 1. q. 2. Primo. Nam in omni dependentia *eſſentiali* videmus vnam rem ab unica re tantùm dependere poſſe totaliter. Sed dependentia naturę à perſona eſt dependentia *eſſentialis*, id eſt, *per ſe*. Ergo non poteſt totaliter dependere, niſi ab vna perſona. Maior declaratur à Scoto in dependentia effectus à ſua cauſſa. Non enim videtur idem effectus poſſe dependere à duabus cauſſis totaliter, ita vt per quamlibet ea-
E rum ſufficientèr producatur. Et idem iudicium eſt (inquit Scotus) de alijs dependentijs per ſe etiam ſi non ſint dependentiæ vt effectus à cauſſa.

Quod poteſt ita confirmari: Nam qui ponit, vnam rem poſſe à duobus totaliter dependere, eo ipſo videtur negare, quòd dependeat à quolibet eorum, atque adeo contradictionem implicat. Si enim dependet ab vno totaliter: Ergo illo ſublato, non conſiſtet; hoc enim eſt dependere totaliter ab alio: Quòd ſi dependeat etiam totaliter ab altero, poterit illo ſublato conſiſtere per alterum: & ſic dependebit, & non dependebit, totaliter à quolibet.

Secvndo argumentatur Scotus. Nam fieri nequit, vt natu-

vt natura, quæ à propria perſonalitate terminatur, terminetur etiam à perſonalitate diuina. Igitur neque fieri pôt, vt natura, quę ab vna perſona diuina terminatur, terminetur & ab altera perſona diuina. Probat Scotus Conſequentiam. Quia natura humana non minus terminatur & completur per vnam perſonalitatem diuinam, quàm terminaretur per ſuam propriam perſonalitatem: Ergo ſi per propriam terminata non poteſt terminari ab alia, neque poterit terminata per diuinam.

Tertio poſſumus item ſic argumentari pro Scoto: Si tres perſonę ſumerent eandem naturam humanam, alterutrum neceſſarium eſſet, nempe vt tres perſonę diuinæ eſſent tunc uel *unus & idem* homo, uel *plures* homines. At neutrum horum intelligi poſſet. Ergo caſus eſt impoſſibilis. Maior probatur. Quia *unum* & *multa* ſunt immediatè oppoſita. Minor quoque probatur. Neque enim eſſent vnus hô, cùm tres numero eſſent habentes humanitatem: Neque etiam plures homines, ſiquidem haberent tantùm vnicam ſingularem humanitatem.

Hęc argumenta Scoti nunc explicanda & refellenda ſunt. Ad Primum argumentum reſpondet Caietanus hic art. 6. Maiorem eſſe falſam vniuersè ſumptam. Idque oſtendit in eſſentiali dependentia Relatiuorum. Nam unum Relatiuum, nempe *Simile* poteſt totaliter pendere & terminari a pluribus terminis correlatiuis, videlicet à pluribus *Similibus*. Concedit tamen Caietanus illam Scoti propoſitionem in dependentia effectus à cauſſa, qualis non eſt (ut ſuprà expoſuimus) dependentia naturæ à perſonalitate.

Mihi videtur in nullo genere dependentiæ repugnare, vt unum à duobus etiam eiuſdem ordinis (quod dico propter cauſſas) totaliter dependeat, modò tamen ſenſus huius non ſit, ita vnum dependere ab uno, ut non dependeat ſimul ab altero (eſſet enim tunc implicatio contradictionis in *adiecto*) ſed ita, vt conſiſtat ſecundùm ſe totum ex vi vnius, & ex vi item alterius, ſecundùm modum nimirum cuiuſque generis dependentiæ. Probatur autem aſſertio hæc noſtra ſic intellecta. Nam ſi hoc fiat; nihil aliud id erit, quàm quòd vnum dependebit à termino, vel à complemento ſuperante *extenſiuè* indigentiam ipſius. In hoc autem nulla videtur cerni contradictionis implicatio.

Quocirca ad rationem illam, qua confirmauimus argumentum Scoti, reſpondeo, non tunc ſolum intelligi, quòd vnum dependeat totaliter ab aliquo, quando eo ſublato conſiſtere nequit; ſed ét tunc, quando eo poſito, & quocunque alio remoto, poteſt ſufficienter conſiſtere. Hoc autem etiam poteſt habere locum in propoſito noſtro, id eſt, in dependentia naturæ à perſonalitatibus pluribus, & in dependentia Relatiuorum, atque etiam effectuum à ſuis terminis & cauſſis. Quamuis enim in noſtro caſu natura humana non ſic ab vna perſona diuina dependeat, vt ſi ex vi perſonalitatis eius non exiſteret, permanere non poſſet, (permaneret enim ex ui perſonalitatis alterius, per quam etiam terminaretur in illo caſu) tamen verè tunc intelligeremus & diceremus, humanam naturam ita conſiſtere ex vi cuiuslibet perſonalitatis diuinę, vt etiamſi nullius alterius perſonalitatis vis terminatiua ad humanam naturam accederet, poſſet ex vi cuiuſlibet perſonalitatis diuinæ, tanquam ex vi *termini hypoſtatici* permanere in rerum natura. Sic etiam in caſu, quo idem effectus numero à pluribus cauſſis eiuſdem ordinis totaliter dependeret, verè intelligeremus, eum ita ex vi cuiuſlibet earum exiſtere, vt qualibet alia cauſſa eiuſdem ordinis remota, permanſurus nihilominus vel futurus eſſet. Item pari modo vnum Relatiuum, putà vnum Simile, pendet à pluribus Similibus, tanquam à ſuis terminis correlatiuis: quoniam quodlibet eorum illi ſatis eſt ad

A exiſtentiam; tametſi non quolibet eorum ſublato, deſinat eſſe. Ad illud igitur Primum argumentum Scoti neganda ſimpliciter eſt Maior.

Secundum autem argumentum Scoti continet Quaestionem illam, Vtrum perſona diuina poſſit aſſumere naturam terminatam à propria ipſius perſonalitate; ſiue ſimul cùm à propria perſonalitate terminatur, ſiue poſteaquam ab illa terminata fuerit. Par enim eſt vtrobique difficultas. Et Caietanus quidem hic articulo ſexto reſpondens ad argumentum Scoti, negat poſſe: rationemque aſſignat, quoniam tunc aſſumeretur perſona in *vnitatem perſonæ*, quod implicat contradictionem. Id verò rurſus probat ex modo, quo natura terminatur per propriam perſonalitatem. Ita enim ait

B terminari per illam, vt tamen ipſa natura ſit principium *conſtitutiuum & origo* illius. Quod ſecus fit, quando natura terminatur per alienam perſonalitatem increatam. Non enim tunc natura eſt principium conſtitutiuum & origo perſonalitatis, qua terminatur.

Vnde ad ſecundum illud argumentum Scoti ex hac doctrina reſpondet Caietanus negando Conſequentiã. Non enim quia *minùs* humana natura per perſonalitatem diuinam, quàm per perſonalitatem creatam terminetur, fieri poteſt (inquit) vt natura terminata per perſonalitatem diuinam, poſſit terminari per aliam perſonalitatem diuinam; non autem terminata per perſonalitatem propriam: Sed quoniam *aliter* per perſonalitatem propriam terminatur: ita ſcilicet, vt ipſa tunc natu-

C ra ſit principium *conſtitutiuum* ſuæ perſonalitatis. Quò fit, vt ſi tunc aſſumeretur; aſſumeretur (inquit Caietanus) perſona: quod implicat contradictionem. Per diuinam autem perſonalitatem non ita natura humana terminatur, vt ipſa ſit principium conſtitutiuum eius, ſed extrinſecè planè ad illã ſe habet. Atque ita ſi terminata per perſonalitatem diuinã, aſſumatur ab altera diuinã perſona; nô perinde ſequitur, ꝙ perſona tũc aſſumatur.

Ego, quod Caietanus ait, naturam, quæ per *propriam* perſonalitatem terminata ſit, nô poſſe à perſona diuina aſſumi, probabiliùs, quàm oppoſitum eſſe puto. Video enim non tantùm Scotum & alios, verùm etiam S. Thomam in quæſt. 4. art. 1. ad 3. ita exiſtimare. Imò videtur id habere pro certo. Nam ideo dicit, naturam Angeli-

D cam non poſſe à diuina perſona aſſumi, niſi vel corrumpatur ipſius perſonalitas, qua iam terminatur, uel certè Deus creet naturam aliquam Angelicam ſine propria perſonalitate, eamque ita demùm aſſumat.

Deinde etiam arbitror, rectè Caietanum reſpondere ad argumentũ Scoti, naturam perſonalitate diuina terminatam, non ideo poſſe ab alia perſona diuina aſſumi; quoniam *minùs* per perſonalitatem diuinã terminetur, quàm terminaretur per propriam; ſed quoniam *aliter* terminatur per propriam, & aliter per diuinam. Ex qua differentia fiat, vt terminata per propriam non poſſit à perſona diuina aſſumi: terminata verò per diuinam, poſſit.

E Cæterùm rationem, qua id conatur perſuadere Caietanus, non probo. Cùm enim natura per propriam perſonalitatem terminatur, non eſt principium *conſtitutiuum* ſuę perſonalitatis *formaliter*, ut eodem formaliter ſit perſona, quo eſt formaliter natura: ſed dici poteſt tantummodò principium conſtitutiuum perſonalitatis ſuæ, tanquam *origo* ſeu *fons*, vnde propria perſonalitas emanat. Nam vt Caietanus etiam loquitur, *reſultat* perſonalitas propria ex vnione animæ & corporis, qua côtinetur propria natura. Itaque nihilominus manet diſtinctio formalis, imò & realis (ſecundùm Caietanum & nos, vt videbimus quęſt. ſequenti) inter naturam & perſonalitatem eius propriam. Hac autem diſtinctione ſalua, non apparet vlla ratio, cur, ſi natura eſt principium

pium & quaſi origo perſonalitatis ſuę, nequeat aſſumi, quando eſt per perſonalitatem propriam terminata, niſi aſſumatur *perſona*, id eſt, ipſa natura *quatenus* terminata per ſuam perſonalitatem.

Probabiliorem igitur eſſe aſſertionem illam Caietani & S. Thomę & aliorum (ſcilicet non poſſe aſſumi naturam terminatam *propria* perſonalitate) non ob illam Caietani rationem, ſed ob eam cauſſam puto, quia licet *à priori*, non videatur ſuppetere ratio, quæ oſtendat implicare contradictionem, eſſeq; adeo impoſſibile, vt natura, quando eſt per propriam perſonalitatem terminata, aſſumatur præcisè quatenus natura ſingularis à perſona diuina, tamen *à poſteriori* habemus conuem motiuũ quę ſufficiens, cur nobis perſuadeamus, ſimpliciter id eſſe impoſſibile, adeoque inuoluere contradictionem, quam Angelus vel Deus certè à priori etiam cognoſcat. Etenim (vt poteſt intelligi ex dictis quæſt. præcedẽti, punct. 2.) à Concilijs & à Patribus in diſputatione contra Neſtorium, qui cenſebat in Chriſto eſſe etiam ſuppoſitum *creatum*, ideo potiſſimùm videtur eſſe definita contraria veritas, quoniam conſtat ex Scripturis, humanam naturã Chriſti ſubſiſtere, atq; adeo terminari per perſonalitatem *diuini Verbi*, adeoque eandem perſonam Verbi eſſe verum Deum & verum hominem: Quaſi nimirum ſit impoſſibile, vt quæ natura ſubſiſtit per perſonalitatem *diuinam*, habeat etiam propriam ſuam perſonalitatem *creatam*. Niſi enim hoc impoſſibile ſit, non erit efficax illa probatio contra Neſtorium. Et hactenus de ſecundo argumento Scoti.

TERTIVM verò argumentum, quod faciebamus pro eodem Scoto, QVAESTIONEM habet non niſi *de nomine*. Nam de re inter omnes neceſſariò conuenire debet; nimirum in illo caſu, ſcilicet ſi *plures* perſonæ aſſumerent *eandem* naturam humanam, vnicam tantùm eſſe humanitatem; & plures perſonas, habentes illam. Quo poſito, non poteſt præterea controuerti, niſi an; quia tunc *vnica* humanitas tantùm eſſet, deberent dici perſonæ illæ *vnicus homo*; an verò *plures homines*; quoniam eſſent plures habentes humanitatem.

Et quidem alij cenſent, neque vnum hominem, neque plures homines ſimpliciter dici poſſe, vt Richardus in 3. diſt. 1. art. 1. quęſt. 4. ad 2. & Durandus ead. diſt. q. 3. ad 3. Alij, debere dici *vnum* hominem; ut D. Thomas hic artic. 6. ad 1. & Altiſiodorenſis lib. 3. ſuæ Summæ, tract. 1. cap. 1. q. 6. Alij, quòd *plures homines*. Vt Marſilius in 3. q. 2. artic. 3. dub. 2. & Gabriel in 3. diſt. 1. quęſ. 1. art. 3. dub. 3. & Caietanus hic artic. 6.

Sed magis ſecundùm loquendi conſuetudinem, & etiam communior, eſt illa opinio S. Thomæ, qui hic art. 6. ad 1. affirmat, debere tunc perſonas diuinas dici *vnum hominem*. Quoniam nomina Subſtantiua, quale eſt nomen *Homo*, non multiplicantur, niſi multiplicetur forma ſignificata, ut diſſeruimus latiùs tom. 1. q. 13. de Trinitate punct. 3. Quanquam neque poteſt vlla ratione ex re petita efficaciter refutari aliqua aliarum opinionum, cùm ſit, vt dixi, quæſtio de nomine.

Vnde neq; illa ratio, quæ tangebatur in Scoti argumento, ſcilicet quia *Vnum & multa* immediatè opponũtur, ſufficienter refellit eos, qui cenſent, neque vnum hominem, neque plures homines in illo caſu debere dici diuinas perſonas. Verum enim eſt, *Vnum & multa* immediatè opponi; ſed non ita, vt de *quauis re*, aut de quouis *aggregato* rerum, oporteat *quodlibet* nomen *ſingulariter* vel *pluraliter* affirmare: Satis enim eſt, ſi pluraliter vel ſingulariter *aliquod* nomen de quouis affirmetur. Itaque in propoſito dicerent illi, aggregatum illud perſonarum diuinarũ & vnius naturæ humanæ ab eis aſſumptę, non eſſe quidem vnum hoĩem, uel plures homines; quoniam non eſt id aggregatum eiuſmodi, de quo alterutrum iuxta inſtitutum & vſum ipſius nominis *homo* dici poſſit; eſſe tñ multas *res*, nõ vnicam rem: Quo poſito, ſatis declararet, alterũ membrũ illius immediatę oppoſitionis, nẽpe *Vnius & multorum*, conuenire illi aggregato, atque adeo illi Enti, conſtanti ex coniunctione perſonarum plurium cum una natura humana. Item poſſent dicere, id aggregatum eſſe multas *ſubſtantias*.

Patet igitur, quid ſit reſpondendum ad illud TERTIVM argumentum Scoti. Maior enim non eſt ſimpliciter vera, ſcilicet quòd deberent tunc perſonæ diuinæ dici vnus *homo* vel plures *homines*. Quamuis & Minor quoque eſt falſa. Nam vt dictum eſt, probabilius eſt, quod putat S. Thomas, nimirum debere tunc perſonas diuinas dici *vnum hominem*. Quia Vox numeralis adiuncta nomini Subſtantiuo, reſpicit primariò formam ſignificatam, ut ſingulariter vel pluraliter affirmetur, iuxta vnitatem vel multitudinem ſignificatæ formæ.

PVNCTVM QVARTVM.

An etiam è contrario, vna & eadem perſona diuina, potuerit aſſumere plures numero naturas humanas.

D. Thomas art. 7.

RESPONDEMVS potuiſſe: Id probat D. Thomas art. 7. cuius argumentatio eſt huiuſmodi: Si quæ facultas eſt illimitata; ita poteſt vnum, ut poſſit etiam ſimul aliud præſtare in eodem genere; alioqui eſſet limitata. Sed facultas, quæ eſt in diuina perſona, ad aſſumendam naturam eſt illimitata. Ergo ita poteſt aſſumere vnam naturam, vt ſimul poſſit aliam. Minor patet. Quoniam diuinę perſonæ conuenit aſſumere ſecundùm virtutem *agendi & terminandi* per ſubſiſtentiam perſonalem, quę vtraque virtus in diuina perſona eſt infinita.

Sed QVAESTIO eſt, Vtrum in illo caſu perſona talis eſſet dicenda unus homo, an plures homines? Et quòd *plures* dici debeat, propter plures *humanitates*, ſenſit aliquando D. Thomas ſcilicet in 3. diſt. 1. q. 2. art. 5. & Altiſiodorenſis lib. 3. Summæ, tract. 1. cap. 1. q. 5. & Scotus in 3. diſt. 1. q. 3. Controuerſia eſt de homine. Et verior, magiſque conſentanea loquendi conſuetudini eſt ſententia D. Thomæ hic artic. 7. in reſponſione ad 2. & Gabrielis in 3. diſtinct. 1. quæſt. 2. art. 3. dub. 4. & Marſilij quæſt. 2. artic. 3. dub. 3. & aliorum, ſcilicet debere dici *vnum hominem*, quoniam eſſet vnicum ſuppoſitum, habens licet humanitates plures.

Etenim vt nomen ad aliquam formam ſignificandam impoſitum multiplicetur, non ſatis eſt multiplicatio formæ; ſed requiritur etiam multiplicatio *habentis* formam: Quòd ſi hoc non multiplicetur, ſingulariter ſolemus vſurpare tale nomen. Si enim aliquis v.g. habeat duos Epiſcopatus, vel duas Præfecturas, non dicimus, eſſe eum duos Epiſcopos, aut duos Præfectos; ſed vnicum. Item eum, qui eſt pluribus veſtibus indutus, non ideo dicimus eſſe plures veſtitos; ſed unum: quod eſt exemplum D. Thomæ.

Animaduertendum autem eſt, D. Thomam non dicere, ſatis eſſe ad multiplicationem cuiuſcunque nominis multiplicationem ſuppoſiti habentis formam; Non enim hoc ſatis eſt, ſi nomen ſit *Subſtantiuum*, cùm requiratur tunc etiam multiplicatio formæ, vt punct. præcedenti dictum eſt. Sed vult D. Thomas, multiplicationem certè *ſuppoſiti* in vniuerſum etiam requiri ad multiplicandum quodcunque nomen *concretum*, quo ſignificatur aliqua forma; ſiue illud ſit nomen Subſtantiuum, ſiue Connotatiuum.

Ita fit, vt non habeat hic locum argumentum Scoti in 3. ſent. diſt. 1. q. 3. vbi obijcit, ſequi ex hac D. Thomæ doctrina, quòd diuinæ perſonæ ſint tres Dij, quoniam ibi multi-

multiplicatũ ſuppoſitũ, licèt nõ forma ſignificata, nẽpè diuinitas. Non n. voluit D.Tho. eam multiplicationem ſuppoſiti ad multiplicationem eiuſmodi nominum vbique ſatis eſſe; ſed vbique *requiri*. Qua de re videat Lector ea, quæ diſſeruimus q.13. de Trinitate, punct.3.

Mouet aũt præterea Caiet. in illo art.7. aliam QVAESTIONEM, ſ. Vtrũ, quod in eo caſu perſonæ diuinæ cõueniret rõne vnius naturæ aſſumptæ, tribueretur eidem (quaſi per cõicationem idiomatum) etiam vt ſuſtentanti naturã alteram. Exempli cauſſa: Vocetur in eo caſu perſona diuina ſecundùm vnam naturam *Petrus*, ſecundùm alteram verò *Ioannes*: quæritur, an ſi tunc Petrus moreretur, poſſet & dici mori Ioannes: ſicut iam, quod de Chriſto ſecundùm naturam humanam dicimus, dici mus etiam de Deo, hoc eſt, de eodem ſuppoſito diuino, quatenus ſubſiſtit in natura altera, nempè diuina.

RESPONDET autẽ bene Caietanus ſub finem illius Articuli negatiuè. Ratio eſt: qm̃ natura vna tunc impertinenter prorſus ſe haberet ad ſuppoſitũ diuinum, quatenus hoc ſuſtentaret naturam *alteram*: quia neque per vnam naturam ſubſtentaret alteram, neque etiam vna natura eſſet eadem re cum eodem ſuppoſito ſuſtentante alteram, ſicut iam natura diuina eſt re eadem cũ ſuppoſito diuini Verbi. Huius autem identitatis rõne, habet iam locum in Chriſto, *communicatio idiomatum*, vt ſcilicet quod de Chriſto dicitur, hoc eſt, de diuino Verbo, quatenus ſuſtentat humanam naturam, dicatur etiam de Deo, hoc eſt, de Verbo ſubſiſtente etiam in natura diuina. Tantummodò igitur in illo caſu liceret ſimiliter, quod perſonæ diuinæ ſecundùm vnam naturam conueniret, dicere etiam de Deo; non autem de eadem perſona, vt ſuſtentante alteram naturam humanam.

Et conſequenter patet, nõ eſſe neceſſarium in eo caſu, vt vbicunque vna natura humana eſſet, eſſet & altera: habet. n. ſe vna ad alteram valdè impertinẽter, vt antè dictum eſt. Quare poſſet vna eſſe Ingolſtadij v.g. & altera Romæ: Secus verò (ſaltem *ex parte*) contingit modò in Chriſto. Nam vbicunq; eſt Chriſti humanitas, ibi & eſt diuinitas: tum ob infinitatem ſuam: tum quia eſt eadem cum ſuppoſito Verbi vbique exiſtentis, quod eſt cõiunctum humanitati. Non tñ valet hoc viciſſim. Vt n. infrà q.14. contra Vbiquetarios diſputabimus, non vbicunque eſt diuinitas & Verbum, ibi etiam eſt humanitas Chriſti. Non enim humanitas, perinde ac diuinitas, eſt eadem cum Verbo; ſed *ſuſtentatur* à Verbo: Quam ad rem ſatis eſt, vt vbicunque ſit humanitas, ibi etiam ſit Verbum eam ſuſtentans. Sed de hoc pluribus infrà.

Hoc autem loco ſolùm illud ſupereſt prætereà obſeruandum: Nempe, quod cùm Caietano aſſerimus, fore, vt in illo caſu non prædicaretur de ſuppoſito diuino vt ſubſiſtente in vna natura humana, quod eidem conueniret ſecundùm alteram; non de qualicunque prædicatione debere intelligi, ſed de prædicatione *ſubſtantiali* & *per ſe*, qualis iam eſt ea, quæ fit in Chriſto, vt Deo & homine per *communicationem idiomatum*, eò quòd tum humana, tum diuina attributa habent nunc *ſubſtantialem* nexum in eodem diuino ſuppoſito Chriſti: diuina quidem, per *identitatem etiam* cum illo: humana autem tanquam cum eo, per quod hypoſtaticè *ſubſiſtit*.

Prædicatione autem *per accidens* non eſt negandum, quin quod in illo caſu conueniret ſuppoſito diuino ratione vnius naturæ humanæ, poſſet illi tribui, vt ſubſiſtenti in altera natura humana. Neque enim tunc illæ duæ naturæ magis impertinẽter ſe ad inuicem haberent, quàm habent ſe nunc in eodem ſubiecto duo accidentia *diſparata*, vt ars *Muſica* & ars *Medicina* v.g. Et tamen prædicatione *per accidens* propter qualemcunque illam coniunctionem Muſicæ & Medicinæ in eodem

A Suppoſito, verè nunc dicimus, Muſicum curare & Medicum cantare.

PVNCTVM QVINTVM.

An etiam ipſa per ſe Eſſentia diuina, vt communis omnibus perſonis diuinis, potuerit aſſumere naturam humanam, vel quamuis aliam.

D.Thom. artic.3.

STATVENDVM inprimis eſt, Eſſentiam diuinam, formaliter quatenus natura quædam eſt, etiamſi conſideretur, vt natura *perfectiſſima* & *completiſſima*, atque adeo, vt ſignificari etiã poteſt ſm rationem ſuam abſolutam nõie *concreto*, nempe Deus, nõ poſſe hypoſtaticè ſic aſſumere ali- B quam naturam, vt ex vnione eius, & naturæ aſſumptæ exiſtat vna *perſona*. Hoc patet manifeſtè. Quia neceſſe eſt ad aſſumptionem talem, vt aſſumens ſit formaliter perſona. At eſſentia diuina, formaliter vt natura eſt, ſiue in *abſtracto*, ſiue in *concreto* ſignificetur, non eſt perſona, cùm ſit communis perſonis tribus, & de ratione perſonæ ſit incommunicabilitas. Ergo, &c.

Neque obſtat, quòd D.Thomas hic art.3. loquens, vt apparet, de aſſumptione & vnione *hypoſtatica*, dicit, abſtractis per intellectum perſonalitatibus diuinis, poſſe adhuc intelligi, quemadmodũ eſſentia diuina aſſumat naturam. Hoc enim dicit, non quia eſſentia diuina formaliter vt natura eſt, poſſit iam reipſa *hypoſtaticè* aſſumere; ſed quia tunc etiam, noſtro quidem concipiendi modo, C poſſemus intelligere eſſentiam diuinam cõſtitui hypoſtaſin & ſuppoſitum per perſonalitatem aliquam *abſolutam*, ſicut Iudæi intelligunt, & ratione eius perſonalitatis intelligi conſequenter poſſet, aſſumere *hypoſtaticè* ſine illis proprietatibus perſonalibus, quas iam habet nonniſi relatiuas. Hęc autem enunciatio conditionalis, ſcilicet, *ſi natura diuina abſtrahatur à perſonalibus proprietatibus relatiuis, conſtitueturque hypoſtaſis & perſona per proprietatem aliquam abſolutam, poſſet hypoſtaticè aſſumere*; vera eſt, tametſi hypotheſis, ex qua procedit, ſit ſimpliciter impoſſibilis, videlicet eſſentiam diuinam conſtitui perſonam per *abſolutam* & vnicam perſonalitatem; vt Iudæi negantes Trinitatem intelligunt. Neque aliud D. D Thomas illic voluit, quàm veram eſſe iſtam enunciationem *conditionalem*, vt patet ex ſolutione argumenti primi & ſecundi, atque ita etiam illum interpretatur ibi Caietanus. Certiſſimum enim eſt, eſſentiam diuinam, ea præcisè ratione, qua eſt eſſentia abſoluta communis tribus perſonis, non poſſe *hypoſtaticè* (id eſt, perſonaliter) aſſumere, cùm vt ſic, non ſit perſona.

SED cùm hoc extra controuerſiam ſit, QVAESTIO tamen eſt, Vtrum Eſſentia diuina ita ſaltem poſſit perſonalitatem creatam ſupplere, atque adeo naturam aliquam aſſumere, vt ex vi *ipſius*, non tanquam ex vi alicuius cauſſæ, nec tanquam ex vi hypoſtaſis aut perſonę, ſed tanquam ex vi cuiuſdam *termini extrinſeci* peculiari modo natura aſſumpta exiſtat, etiamſi ex tali aſſumptione non reſultet vlla perſona.

E Capreolus enim in 3. diſt.1. q.1. ad argumenta contra quartam concluſionem, negare prorſus videtur: Quoniam reputat impoſſibile, vt aſſumatur ullo modo natura per id, quod non ſit formaliter *incommunicabile*. Tale autem non eſt diuina eſſentia. Idem quoque antè Capreolum ſenſit Hallenſis 3. parte quæſt.2. memb.3.

Et videtur hæc ſententia poſſe confirmari PRIMO. Nam impoſſibilis videtur vnio *ſubſtantialis* eiuſmodi, ex qua neque vna *perſona*, neque vna *natura* ſubſtantialis conſtituatur. At ſi natura diuina aſſumeret illo mõ naturam aliquã, concederetur vnio huiuſmodi. Ergo caſus eſt impoſſibilis. Maior probatur. Quoniam impoſſibilis eſt

bilis eſt vnio ſubſtantialis, ex qua non exiſtat aliqua ſubſtantia vna. Vnam autem ſubſtantiam oportet eſſe, vel *primam ſubſtantiam*, vel *ſecundam*; atque adeo vel ſuppoſitum, vel naturam. Minor autem probatur. Quoniam in illo caſu eſſet aliqua naturę diuinæ, & naturæ creatæ vnio: & non ſm vllum accidens, ſicut patet. Ergo eſſet vnio *ſubſtantialis*: neq; tñ ex ea reſultaret vna perſona, aut vna natura. Non vna *perſona*: qm̃ natura diuina aſſumens non eſt perſona, vt ſuprà dictum eſt. Neque vna *natura*: quoniam ex duabus naturis ſecundùm ſuam rationem *completis*, quales eſſet tunc natura diuina, & natura creata aſſumpta, non poteſt conſtitui *vna* natura vnius ſimplicis rationis, quæque adeo ſit vna *per ſe*.

SECVNDO. Quia videtur res diuina non poſſe ſupplere vim alicuius rei creatæ, niſi vel tanquam *cauſſa*, vel tanquam *perſona*: Neutro autem modo natura diuina tunc ſuppleret vim perſonalitatis creatæ.

TERTIO. Quoniam tunc natura diuina aſſumens v. g. naturam humanam, neque eſſet *homo*; cùm non eſſet ipſa ſuppoſitum habens naturam humanã: neque ét eſſet *natura humana*, quã aſſumeret; ſiquidẽ diſtingueretur nihilominus ab illa. Ergo caſus eſt oĩno impoſſibilis.

CONTRARIA ſententia eſt Scoti in 3. d. 1. q. 2. & Ricchardi ead. diſt. art. 1. q 4 & Dur. q. 2. præſertim nu. 15. (vbi hanc ſententiam ſupponit) & Occami in 3. q. 1. & Gabrielis ibid d. 1. q 1. art. 3. dub. 4. & Caietani hic art. 3. & aliorum. Quę ſententia mihi magis placet: dummodo tamen non intelligatur eſſentia diuina poſſe aſſumere alienam naturam per aliquam *ſubſiſtentiam abſolutam*, quam habeat mediam inter ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam per ſe, ſuam *eſſentialem*, & ſubſiſtentias *relatiuas perſonales* (vt vult Caietan. hic, à nobis refutatus tomo 1. diſp. 2. q 13. p 3.) ſed per hanc ipſam eſſentialem ſuam ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam *per ſe*. Probatur autem hæc ſententia ab his authoribus ea ratione: Quoniam eſſentia diuina habet perfectionem infinitam.

Sed tamen oportet ex hac diuinæ eſſentiæ *infinitate* ducere rationem magis explicatè hoc modo: Res infinita oẽm eam vim rei creatę, virtute ſua eminenti, ſupplere poteſt, à qua res aliqua creata *extrinſecè* pendeat. Sed uis perſonalitatis creatæ eſt huiuſmodi, reſpectu naturæ, quam terminat; cùm conſtet, perſonalitatem creatam non eſſe quiddam intrinſecum naturæ, ſed extrinſecum. Ergo poteſt res infinita, qualis etiam eſt eſſentia diuina vt natura, ſupplere in creata natura hanc vim perſonalitatis creatæ; ita ſcilicet, vt natura *peculiari modo* per ſe exiſtat ex vi diuinæ eſſentiæ, tanquam ex vi cuiuſdam ſui *termini ſubſtantialis extrinſeci*, ſicut in proponendo iſtam quæſtionem dictum eſt.

Maior probatur dupliciter. PRIMO, quia ſi vna res pendet ab altera *extrinſecè* (ſicut pẽdet natura à perſonalitate) non pendet ab ea, vt ab habente rationem *talem*; ſed primariò tanquam ab habente *tantam* vim & perfectionem, vt ex vi illius poſſit exiſtere. Ita fit, vt quia res infinita habet infinitè perfectiùs & meliùs omnem eiuſmodi vim; poſſit virtutem talis rei creatæ ſupplere. Secùs, quando vna res pendet ab altera *intrinſecè*; nã tunc pendet ab ea primariò, tanquam ab habente determinatè rõnem *talem*. Quò fit, vt non poſſit munus eius rei, à qua res altera ſic *intrinſecè* dependet, ſuppleri ab alia re, quæ non habeat formaliter *illam ipſam* rationem. Quæ cauſſa eſt, cur communiter & veriſſimè dicatur, Deum non poſſe ſupplere rei *formam*: quia ſcilicet à forma res pendet intrinſecè, atque adeo primariò, quatenus habet forma *talem rationem*, ex qua res partim conſtituitur. Item neque poſſe Deum ſupplere in re rei *materiam*, quoniam ſimiliter res pendet à materia intrinſecè, adeòque primariò, vt habet rationem materiæ.

A E contrario aũt poteſt Deus ſupplere cauſſam *efficientem*: qm̃ res ab illa pendet non niſi extrinſecè; ac proinde primariò quidem non quatenus cauſſa efficiens habet hanc vel illam rationem; ſed quatenus habet vim *tantam*, quæ ſcilicet ſufficiat ei rei, quæ ab ipſa extrinſecè dependet. Vnde fit, vt poſſit ea vis à re infinita, quæ vim *eminentiorem* habet, ſuppleri. Sic etiam pari ratione poteſt Deus cauſſam finalem ſupplere: quoniam ſimiliter res à fine non niſi *extrinſecè* pendet, atque adeo primariò à fine res pendet, non vt finis habet hanc vel illam rationem formaliter, ſed vt habet perfectionem & *vim*, per quam eſſe poſſit *id, cuius gratia* eſt res illa quæ ab ipſo tanquam à fine pendet. Ac eadem ratio eſt in omni genere dependentię vnius rei ab altera *extrinſecè*, B ſicut ſumpſimus in noſtra Maiore.

SECVNDO probatur eadem Maior. Nam neque ex parte *rei infinitæ*, vt patet, neque etiam ex parte rei, quæ ab altera *dependeat extrinſecè*, apparet repugnantia, quò minùs queat à re infinita ſuppleri omnis ea vis, à qua dependeat res *extrinſecè*. Cùm enim vis eiuſmodi non ſit ſecundùm rationem ſuam formalem, (hoc eſt, quatenus eſt *talis*,) intrinſeca eſſentiæ rei ab ipſa dependentis; nulla ſequitur implicatio contradictionis, ſi res exiſtat, & non exiſtat per illam vim extrinſecam, vt formaliter *talem*, ſed per aliam vim eminentiorem.

Quare ad PRIMVM argumentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, negando Maiorem. Ad probationem verò dicendum eſt, ſm potentiam Dei abſolutam non tantùm eſſe poſſibiles illos duos modos vnitatis ſubſtan- C tiæ nempe *naturæ & perſonæ*; ſed etiam alios plures, quos non cognoſcimus. Itaque, vt rectè attigit Gabriel vbi ſuprà, reſultaret in illo caſu ex natura diuina & natura aſſumpta, aliqua *vna* ſubſtantia, quæ tamen neque eſſet vna perſona, neq; natura vna; ſed *vnum aliquid* ſubſtantiale ex vtroque conſtitutum; neque id repugnat.

Ad SECVNDVM argumentum iam patet ex dictis, rẽ infinitam poſſe ſupplere virtutem rei creatę, non tm̃ vt *cauſſam* formaliter, vel vt terminum *hypoſtaticum*; ſed ét vt rem, quę habet eminenter omnem *vim*, ex qua *extrinſecè* aliquid dependeat. CONSIDERANDVM eſt enim, naturam creatam à perſonalitate ſua dependere ſubſtantialiter, non tantùm vt ab *hypoſtatico* termino; quatenus per illum natura ipſa hypoſtaticè & completè exiſtit; D ſed etiam vt à *termino quodam ſuo* præcisè, quatenus per illum ita exiſtit, vt ſine illo non poſſet naturaliter exiſtere ullo modo. Quoad iſtum igitur poſteriorem modum dependentiæ ita *præcisè* conſideratum, dicimus, ab Eſſentia diuina poſſe in natura creata ſuppleri vim perſonalitatis creatę. Ac ſimili ferè modo defendemus quęſt. ſequenti, poſſe perſonam diuinam ſupplere uirtutem *ſubiecti*, reſpectu dependentiæ accidentis, quamuis nequeat eſſe formaliter ſubiectum.

Ad TERTIVM argumentum reſpondeo, in illo caſu naturam diuinam futuram eſſe *hominem*: quia eſſet aliquid *perfectiſſimum, habens humanam naturam*; id quod uerè proinde eſſet & diceretur homo. Et conſequenter omnes etiam tres perſonæ diuinæ eſſent & dicerentur E *ille homo*, ratione nimirum eſſentiæ diuinæ, quæ, vt diximus, *haberet tunc humanitatem*, & eſſet *homo*. Ita diſputat rectè Caietanus hic art. 3. contra Durandum, qui cùm ſenſerit, humanam naturam in Chriſto terminari *primariò* non perſonalitate Verbi; ſed *eſſentia diuina*; negat tamen inde eſſe conſequens, ut omnes tres perſonę iam ęquè ſint homo. Contra quam opinionem, tum propter hoc abſurdum, quod uerè ſequitur, tum propter alias rationes ſatis ſuperque diſſeruimus puncto primo.

PVNCTVM

PVNCTVM SEXTVM.

An etiam perſona creata poſſit aſſumere alienam naturam.

Ad art.1. D.Thomæ.

CErtum eſt, nullam perſonam creatam, ſecundùm legem quidem *ordinariam*, poſſe alienam naturam hypoſtaticè aſſumere; ſic, vt vel *actionem*, quæ in aſſumptione neceſſaria eſt, virtute ſua præſtare poſſit; vel etiam ſua perfectione *terminare* hypoſtaticè alienam naturam. Hoc patet. Quoniam tunc non eſſet *admirabile*, quòd perſona diuina hoc potuerit efficere. At hoc maximè cenſetur mirabile, vt videre eſt tum apud alios Patres, quos citauimus quæſt.1.punct.2.tum præcipuè apud D.Auguſtinum epiſt.3. ad Voluſianum. Ergo minimè putandum eſt, perſonam creatam potuiſſe quoque id facere ſecundùm legem ordinariam.

Quare communiter reijcitur opinio Origenis, qui, vt D. HIERONYMVS author eſt in prologo ſuper Malachiam, cenſuit Malachiam & Ioannem Baptiſtam fuiſſe Angelos, qui ſuaptè nimirum perfectione aſſumpſiſſent hypoſtaticè naturas iſtorum. Quod idem de Aggæo etiam Propheta ſenſiſſe quoſdam refert idem Hieronymus in caput 1. Aggæi circa finem. Item ob id etiam reijcitur meritò opinio TERTVLLIANI, qui ſimiliter in libro de carne Chriſti, exiſtimauit, Angelos aſſumpſiſſe hypoſtaticè (ſicut Verbum diuinum fecit) illa corpora, in quibus perhibentur ſæpiùs apparuiſſe hominibus: vt Gen.18.& 19.Tob.6.Dan.8.& 9.

Neque obſtat, ꝙ Malachias & Baptiſta vocentur in Scriptura Angeli. R̄ndetur enim cum Hierony. Aggæi 1. fuiſſe ſic appellatos pp officium, quoniam ſ. fuerunt nuncij diuinitùs miſſi: ἄγγελος enim Latinè eſt nūcius.

Item neque pro Tertulliano facit, quòd Scriptura eos Angelos, qui in corporibus apparuerunt, nominet *viros*; vt apud Danielem vbi ſuprà. *Ecce uir Gabriel, &c.* Ita enim dicuntur vſitata Scripturę phraſi, quoniam *viri* videbantur, & loquebantur, agebantque vt viri, &c. Alioqui, vt communiter Theologi docent, & nos tradidimus tomo 1. q.2. de Angelis, punct. 2. Solùm erant vniti Angeli illis corporibus tanquam *motores*, putanturque illa corpora ex aere tantùm condenſato fuiſſe compacta in ſpeciem humanam.

Sed maior QVAESTIO eſt, Vtrum per potētiam Dei *abſolutam* poſſit perſona creata, humana vel Angelica, hypoſtaticè aſſumere naturam alienā. Ockam enim in 3. ſent.q.1. quem videtur ſequi Gabriel ibi diſt. 1. q. 2. art.3.dub.5.affirmat; quoniam non videtur id implicare contradictionem. Item quia ad terminandum naturam vnam ſufficit virtus finita: Et ad terminandum alteram, ſatis etiam eſt finita virtus: alioqui neque Angelus poſſet terminare ſuam naturam, neque etiam homo ſuam, cùm neuter habeat virtutē infinitam. Det igitur Deus vel Angelo, vel hoī, *duplò* vel *triplò* vel *quadruplò* maiorem virtutem finitam, ſic, vt habeat tantā, quanta eſt ſufficiens ad terminandam vtramque naturam; & tunc poterit terminare naturam ſuam & alienam.

Alij cenſent id eſſe impoſſibile. Vt D.Thomas hic artic.1.ad 2.qui ait; *Poſſe terminare alienam naturam, eſſe proprium diuinæ perſonæ propter illius infinitatē.* Et Caietanus ibidem, & communiter alij ſectatores D.Thomæ. Item Henricus Gandauenſis quodlib.11.q.10. & Durand. in 3. diſt.1.q.5. cenſet idem, ſaltem de natura aliena, quæ per ſe non poſſit eſſe *pars* alterius, neque ſuſtentari in alio. Nam naturas, quæ poſſunt eſſe ita partes, vt in *homogeneis* ſiue ſimplicibus, vt *aqua*; ſiue aliquibus ēt mixtis, quę *continuari* poſſunt, putat poſſe aſſumi & terminari à ſuppoſito alieno, ſaltē eiuſdem ſpeciei: Imò hoc fieri naturaliter, cùm pars aquæ minor vnitur alteri aquę.

A Sed fallitur in hac re Durandus. Non enim fit tunc vlla ſubſtantialis vnio; ſed ſolùm *accidentalis* quantitatiua. Vt enim pars aquæ accedens retinet entitatem ſuā ſubſtantialem: ita etiam ſuum *terminum* hypoſtaticum ſeu ſuppoſitum, quo antequam ad alteram accederet, per ſe ſubſiſtebat. Verùm hoc prętermiſſo, quod attinet quidem ad naturas alias, quæ non poſſunt *continuari*, eadem ſententia eſt Durandi, quæ D.Tho.& Caietani.

Scotus verò in 3. ſentent. diſt.1. quæſt.4. videtur in hac re eſſe dubius: tametſi ibidem §. *Poteſt ergo dici*, magis videtur propendere in priorem illam ſententiam affirmatiuam, quam aſſeruit Ockam. Vnde & pro ea illum Gabriel citat vbi ſuprà.

Probatur autem POSTERIOR ſententia negatiua ab B illius authoribus potiſſimùm hac ratione: Aut.n. Deus aliquid perfectionis tunc adderet perſonalitati creatæ hominis vel Angeli; aut nihil. Si nihil; non poſſet homo vel Angelus terminare aliam naturam, præter ſuam: quoniam non haberet niſi perfectionem naturalem, quæ eſt in ipſo naturaliter limitata ad terminandum ſolùm *ſuam naturam*, maximè cùm perſonalitas creata ſit modus quidam uel *re*, uel *ratione* diſtinctus à natura, qui ex ipſa natura quaſi emanat, eſtque adeo ipſi ſoli aptus & proportionatus. Si autem Deus aliquid perſonalitati creatæ hominis uel Angeli adderet, ne tunc quidem poſſet per illud additum homo uel Angelus terminare hypoſtaticè alienam naturam. Hęc enim terminatio fit C neceſſariò per *ſubſtantialem* perfectionem, cùm ex illa conſtituatur ſubſtantia: quicquid autem tunc adderetur, neceſſariò eſſet accidens, ſiquidem adueniret perſonæ, atque adeo Subſtantiæ.

Ac proponit etiam Durandus pro eadem ſententia aliud argum̄, quod Caietanus item attigit ubi ſuprà. Nā ſi perſona creata poſſet terminare *plures* naturas, ſ. ſuam & alienam, poſſet perinde terminare *infinitas* naturas, ſi infinitæ quidem eſſent poſſibiles. At non poteſt infinitas terminare. Ergo neque ſuam & alienam ſimul. Maior probatur à Durando. Quia ſicut ſe habet locatum ad locum: ita perſonalitas creata ad naturam, & è contrario, ſicut locus ad locatum, ſic natura ad perſonam, cùm etiam locus locatum *terminet*. Sed ſi poſſet ſuperna- D turaliter fieri, ut *plura* corpora ſint in eodem loco, etiam poſſent *infinita* corpora in eodem loco ſupernaturaliter eſſe, ut conſequenter creditur ab his, qui exiſtimant, plura corpora in eodem loco eſſe poſſe. Ergo ſimiliter in propoſito concedēdum eſſet, poſſe in una perſona creata ſubſiſtere *infinitas* naturas, ſi eſſent, admiſſo, quòd poſſent *plures*. Item probatur illa Maior à Caietano. Quia ſi *pluralitas*, inquit, non facit differentiam, neque *infinitas* faciet, ſi infinitas eſſet poſſibilis. Quaſi dicat, ſi perſonalitas creata æquè poteſt terminare alienam naturam & ſuam ſimul, atque ſuam naturam, etiam poſſet eadem perſonalitate terminare naturas infinitas.

In hac Quęſtione DISTINGVENDVM cēſeo. Si enim dicas, perſonam creatam poſſe per potentiam Dei abſo- E lutam terminare alienam naturam, loqui potes aut de perſona *iam creata* ſecundùm Dei legem ordinariam, ità ſcilicet, ut aliqua perſona ex iam creatis, per illam ipſam perſonalitatem, qua eſt prædita (uel aucta, uel non aucta) queat per potentiam Dei abſolutam terminare alienam naturam: Vel de perſona creata *poſſibili*, ut ſit ſenſus, poſſe Deum aliquam perſonam eiuſmodi perfectione præditam creare, ut queat ſuſtentare & terminare alienam etiam naturam.

Si priori modo id intelligatur, ueram eſſe exiſtimo POSTERIOREM ſententiam D.Thomę, ſcilicet non poſſe fieri. Hoc enim rectè concludit prima illius ſententię ratio. Et hoc eſt, quod D. Thomas ſignificare uoluit,

cùm

cùm dixit, *proprium* eſſe perſonæ diuinæ, propter ipſius infinitatem, poſſe terminare alienam naturam: Quaſi dicat, nullam aliam perſonam ex iam creatis id poſſe quandoquidem omnis eiuſmodi perſona habet perfectionem non niſi limitatam, atque adeo aptam ſuæ ſoli naturæ: perſonam autem diuinam, cùm ſit infinita, poſſe etiam ſe extendere ad naturam alienam.

Altera verò ratio Durandi & Caietani non mihi vr̃ firma. Videtur enim Maior ſimpliciter eſſe falſa. Quamuis enim perſonalitas non referatur ad naturam, quam terminat, ſicut *cauſſa* propriè ad effectum; refertur tñ ad eam ſicut *terminus* ſubſtantialis eiuſmodi, in quo intelligimus neceſſariam eſſe aliquantam perfectionem, vt naturam aliquam terminare & complere ſubſtantialiter poſſit. Atque ita eſt etiam in hoc genere quidam influxus perſonalis in naturam, licet non influxus *cauſſæ*, propriè loquendo. Et conſequenter falſum eſſe videtur, qđ aſſumebatur in illa Maiori, nempe ſi perſona creata aliqua poſſit terminare ſuam & alienam naturam, futurum, ut poſſet etiam terminare infinitas naturas, ſi eſſent. Maior enim requiritur perfectio in perſonalitate ad terminandum naturas *plures*. Atque adeo ad terminandum *infinitas*, poſſet aliquis dicere, requiri *infinitam* perfectionem, quæ repugnat perſonæ creatæ.

Et ad probationem Durandi ex ſimilitudine habitudinis *loci ad locatum*, dici poteſt, eſſe rationem diſparem. Nam locus planè extrinſecè ſe habet ad locatū, neque quidquam in locatum influit: ac proinde ut idem locus terminaret plura locata, non requireret maiorem perfectionem, quàm ad terminandum pauciora. Similiter Caietani probatio vr̃ non ſolùm obſcura, ſed etiam infirma: imò uidetur *petitio principij*. Hoc enim ipſum controuerſum eſt; an quicquid poteſt plura, poſſit ét infinita. Itaque ratio fuiſſet à Caietano aſſignanda, cur in propoſito, ſi perſonalitas creata poſſit plures naturas terminare, poſſet etiam conſequenter infinitas. Videtur igitur illa poſterior ratio Durandi & Caietani procedere ex Maiore vel falſa, uel certè ab ipſis non probata. Quare ſatis eſt, pro illa ſententia D. Thomæ in eo ſenſu, quo diximus, altera ratio primò adducta.

Si autem res intelligatur illo alio modo, ſcilicet de perſona creata *poſſibili*; tunc uidetur mihi ualdè probabilis opinio Occami, uidelicet *poſſibilem* eſſe per potentiam abſolutam, aliquam perſonam creatam eiuſmodi perfectione eſſentiali ab initio ſuę creationis pręditam, ut poſſit hypoſtaticè terminare alienam etiam naturam. Probatur. Quia etſi perſona diuina iam propter infinitatem ſuam *abundè* quidem hoc præſtare poſſit, atque adeo propter eandem infinitatē (quia reliquæ omnes perſonæ iam creatæ, limitatæ ſunt ad ſuam tantùm naturam) *propria* ſit ea facultas diuinæ perſonæ, ut docet D. Thomas, tñ non uidetur ſimpliciter neceſſaria eſſe perfectio *infinita* ad terminãdum plures naturas, ſed ſufficiet finita *longè maior*, q̃ ſit iam in perſona, quæ ſolū poſſit terminare ſuam naturam. Vt autem rectè argumentatus eſt Ockam, nihil repugnat, ut perfectio illa maior tribuatur alicui perſonæ creatæ poſſibili.

Neque ullius momenti eſt argumentum, quod ſolēt aliqui obijcere ad infirmandam illam rationem Ockami: ſ. pari modo probari poſſe, quòd per potentiam Dei abſolutam queat *albedo* v.g reddere ſubiectum non mō album, ſed ét *calidum* formaliter. Probatur, inquiunt, quia ſimiliter ad reddendum ſubiectum album, & item ad reddendum calidum, ſatis eſt in forma perfectio finita. Det igitur Deus albedini perfectionē maiorē duplò aut triplò, &c. & tunc poterit utrūque præſtare. Sic enim autumant argumentari Occamum in propoſito.

Verùm hic manifeſta eſt diſparitas. Nam ſubiectum, A ut ſit calidum, dependet *intrinſecè* à calore, ut à forma: natura autem à perſonalitate propria non dependet, niſi *extrinſecè*. Docuimus autem p. pręced. hoc eſſe inter eiuſmodi dependentias diſcrimen, ꝙ id, à quo res *intrinſecè* dependet, nō poteſt ullo modo ſuppleri per aliud, in quo ſit quantumcunque maior perfectio: id autem, à quo res *extrinſecè* dependet, pōt ſuppleri per alterū perfectius. Ideo quantumcunque perfectionis addatur albedini, tamen hoc ipſo, quod ea non eſt formaliter calor, nequit ſupplere vim caloris, ut faciat etiam ſubiectum formaliter calidum. Perſonalitas autem creata per excellentem perfectionem, quam acciperet diuinitus, poſſet ſupplere uim perſonalitatis proprię alicuius naturæ, eamque naturam proinde terminare.

B Sed QVAERITVR tunc, an conſequenter concedendum ſit, poſſe per potentiam abſolutam Dei, perſonam aliquã creatam poſſibilem terminare *infinitas* naturas, ſi infinitæ eſſent. Nam quamuis Durãdus & Caietanus id eſſe conſequens, non rectè probauerint per ſimilitudinem habitudinis *loci ad locatum*, dubium tamen eſſe poteſt, an ſuppetat ad id probandum aliqua alia ratio.

Et uidetur mihi ſatis probabiliter poſſe conſequenter id concedi propter iſtam rationem. Etenim perſonalitas *terminando* aliquam naturam, non ita influit in illam, ut ex hoc influxu poſſimus colligere *maiorem* uel *parem* perfectionem debere eſſe in perſonalitate, atque eſt in ea natura, quam terminat: Cùm conſtet, *naturam* eſſe quiddam ſimpliciter perfectius, quàm illum C ſuum *modum* ſeu *terminum* qui eſt perſonalitas. Proinde qui concederet, perſonam aliquam creatam poſſibilem, terminare poſſe infinitas naturas, ſi eſſent; non cogeretur ideo concedere in eiuſmodi perſona creata eſſe perfectionem *infinitam*; ſed ſatis eſſet, eam habere *altioris* cuiuſdam ordinis perfectionem, qua poſſet, quantum eſſet ex parte ipſius, infinitas naturas terminare, ſi infinitæ eſſent poſſibiles.

Quemadmodum, quoniam ad *intelligendum* v.g. res *plures* non requiritur in potentia intelligendi *maior* uel *par* perfectio, atque ſit in rebus ipſis intelligibilibus; non ſequitur, in intellectu eſſe perfectionem infinitam propterea quòd poſſimus intelligere ſine omni limite res quaſcunque etiam *infinitas*, ſi eſſent.

D Secus uerò ratiocinandum eſt in eo genere *habitudinis* unius rei ad alias, quo neceſſe ſit, *maiorem* uel *æqualem* perfectionem eſſe in re, quæ poſſit in plura, atque ſit in illis pluribus. Cuiuſmodi eſt genus habitudinis *cauſſæ efficientis* ad ſuos effectus. Hic enim, quoniam neceſſe eſt, cauſſam efficientem habere tantam uel maiorem perfectionem, quàm ſit in effectu; ſi cauſſa poſſit producere non ſolùm plures, ſed etiam *infinitos* (ſaltem ſyncategorematicè) effectus, rectè inde concludimus, eiuſmodi cauſſam habere perfectionem infinitam. Quo pacto probamus nimirum infinitatem Dei.

Sed aduertendum eſt, nos non propterea illud dicere, quòd uidentur Durandus & Caietanus etiam uelle, E ſcilicet perſonam creatam quamcunque, quę plures naturas terminare poſſet, *eo ipſo* poſſe etiam terminare infinitas. Non enim eſt neceſſe, ut ſi perſona quæpiam habeat uirtutem ad terminandum naturas *plures*, habeat etiam ad *infinitas*. Sed dicimus probabiliter, poſſe aliquam perſonam creari talem, quæ per uirtutem *altioris* cuiuſdam rationis poſſit terminare naturas quamlibet multas, atque adeo infinitas (ſi eſſent) cum ad id, ut oſtendimus, non requiratur uirtus ſimpliciter infinita, quæ ſola repugnat creaturæ poſſibili.

QVAE-

QVAESTIO QVARTA.

De modo Incarnationis ex parte humanæ naturæ aſſumptæ.

D.Thomas 3. part. quæſt.4.

EXPLICANDA *ſunt tria.* PRIMO, *An ſola natura humana inter omnes alias naturas creatas potuerit omnino, vel etiam conuenienter, à Verbo diuino aſſumi.* SECVNDO. *An aſſumpta fuerit non tantùm natura humana, ſed etiam perſona humana.* TERTIO. *Qualis humana natura fuerit aſſumpta.*

PVNCTVM PRIMVM.

An ſola humana natura inter omnes alias naturas creatas, potuerit omnino, vel etiam conuenienter, aſſumi à Verbo diuino.

D.Thom. art. 1.

FVERVNT nonnulli Theologi, qui ſenſerunt, ne per potentiam quidem Dei abſolutam poſſe omnino naturam aliquam præter *humanam* aſſumi à perſona diuina. Ita Gandauenſis quodlib. 13. q.5. & Picus Mirandulanus in q. 4. ſuæ Apologiæ, & Carthuſianus in 3.d.2.q.2.

Sed *duæ* nobis Aſſertiones in hac re ſunt tuendæ ex communiori veriorique ſententia Theologorum. PRIMA aſſertio eſt: Quamcunque naturam ſubſtantialem etiam *irrationalem & inſenſibilem*, potuiſſe & poſſe aſſumi hypoſtaticè à perſona diuina, ſi potentiam diuinam *abſolutè* ſpectemus. Ita D.Thomas hic artic.1. preſertim ad 1. & eſt communis ſententia Doctorum in 3. ſenten. d.2. atque eandem etiam ſatis apertè vt veram præſupponit Albertus in 3. d. 2. art. 1. qui falsò pro contraria opinione citari ſolet.

Probatur autem PRIMO. Quoniam quęuis natura eiuſmodi habet per ſe rationem, ſecundùm quam dependere poſſit atque adeo terminari ab *hypoſtatico termino*; & etiam in perſona diuina, cùm ſit ſimpliciter infinita, eſt perfectio, qua *ſupplere* queat hypoſtaticum terminum, naturaliter eiuſmodi naturis debitum: ſicut etiam ſupplere poteſt hypoſtaticum terminum naturæ humanæ. Nulla igitur ex parte abſolutè id repugnat.

SECVNDO. Nam in triduo mortis Chriſti, caro eius, imò cadauer (quatenus eſt natura irrationalis, inſenſibilis) ſuſtentabatur hypoſtaticè à Verbo. Ergo pari rōne poſſet quęuis natura eiuſmodi ſuſtentari à diuina pſona.

SECVNDA Aſſertio eſt: Spectando nihilominus (vt par eſt) rei *conuenientiam*, atque adeo ſimpliciter & abſolutè ita loquendo, vt *decet*, ſolam naturam humanam debere dici à perſona diuina aſſumptibilem. Ita docet D. Thomas hic artic. 1. & planè etiam Albertus Magnus in 3.d.2.art.1.& 2. vt patet ex declaratione, quam ipſemet adhibet artic.1. Et eadem quoque eſt mens Alexandri Hallenſis 3.p.q.2.memb.6. & 7. & Bonauenturæ in 3.d.2.artic.1.q.1.

Ratio huius Aſſertionis eſt. Quoniam, vt optimè Albertus in dicto artic. 1. & D. Thomas hic obſeruarunt, cùm *aſſumptibilem* eſſe aliquam naturam ſimpliciter dicimus, conſiderare oportet rationem, quæ eſt ex parte ipſius *naturæ*, vt à perſona diuina cōgruenter & meritò aſſumatur. In ſola autem humana natura eſt hæc ratio congruentiæ: quoniam in ea ſola uidelicet eſt dignitas & neceſſitas. *Dignitas*: quia poteſt humana natura item eleuari diuinitus ad cognitionem & amorem Dei beatificum; id quod decet naturam ſubſiſtentem in perſona diuina. *Neceſſitas* autem: quoniam ea ſola indiget reparatione per gratiam, & poteſt reparari. In alijs naturis omnibus, vel alterutrum, uel utrumque deeſt. In Angelica quidem, *neceſſitas*, cui occurri poſſit. Sunt enim Angeli arbitrij inflexibilis, adeoque qui ex illis peccauerunt, obſtinati ſunt in malo. In alijs autem naturis irrationabilibus & inſenſibilibus deeſt etiam *dignitas*, cùm non poſſint ad cognitionem & amorem Dei attolli.

HINC prudenter quoque annotauit hic art. 1. Caietanus, in hac quæſtione ſententiam quidem tenendam eſſe (hoc eſt, poſſe quidem, quantum eſt ex parte diuinæ C potentiæ, quamuis naturam à diuina perſona aſſumi) ſed linguam eſſe cohibendam, abſtinendumque à Quęſtionibus piarum aurium offenſiuis: & idcirco neque diſcutienda curiosè, neque uerbis explicanda eſſe ea, quæ ſequerentur, ſi Deus per potentiam ſuam abſolutam eiuſmodi naturas, in quibus deeſt dignitas & neceſſitas, aſſumeret: quoniam non poſſimus ea videlicet efferre, niſi verbis conſuetudine noſtra vſurpatis, quę propter reuerentiam in tali re vitari debent.

QVO in genere neque imitanda, neque defendenda eſt licentia GABRIELIS, qui in 3.ſent.d.1.q.1.art.1. diſertis verbis & parum verecundè notauit, ex doctrina primę Aſſertionis conſequi, propoſitiones illas eſſe poſſibiles: Deus eſt lapis: Deus eſt aſinus: Deus eſt homo D damnatus: Deus eſt diabolus. Quanquam poſteriores duæ, ſcilicet Deus eſt homo damnatus: Et; Deus eſt diabolus, non tantùm malè ſonant, piaſque offendunt aures; verùm etiam ſunt ſimpliciter falſæ. Si enim diuina perſona naturam Dæmonis aut hominis damnati, earum corruptis perſonalitatibus aſſumeret; deſineret omnino in eis eſſe omnis culpæ peruerſitas. Nam vt inferius q. 15. probabimus, repugnat prorſus, naturam hypoſtaticè vnitam diuinæ perſonæ, aut peccatum admittere, aut peccato inquinatam eſſe. Itaque non verè tunc perſona, quæ naturas eiuſmodi aſſumpſiſſet, diceretur *Diabolus* aut homo *damnatus*: quoniam ſignificamus his verbis peruerſitatem culpæ.

E PRAECEPTVM igitur S. Thomæ & Caietani ſeruandum eſt, ut non tantùm *non falsò*, verùm etiam *ne minùs reuerenter* in hac Quæſtione eloquamur; ideoque ſimpliciter negemus, eas naturas eſſe aſſumptibiles, in quibus deeſt *dignitas & neceſſitas*. Significabimus enim non eſſe certè aſſumptibiles *per ſe*. Quemadmodum (vt rectè notat D. Thomas in ſolutione primi argumenti) morbos, qui per ſe, ſi naturales cauſſas, eorumque rationes ſpectemus, curari nō poſſunt, ſimpliciter & abſolutè dicere ſolemus *incurabiles*, tametſi per Dei potentiam abſolutam curari poſſent.

SED vt hæc omnis doctrina magis confirmetur, ARGVMENTIS illorum authorum reſpondendum eſt,

eſt, qui, vt initio diximus, ſenſerunt, ne per potentiam quidem Dei abſolutam poſſe à diuina perſona aſſumi quamuis naturam, præter humanam.

PRIMVM argumentum. Quod non poteſt aſſumi ad minorem vnionem; non poterit ad maiorem. Sed nulla creatura irrationalis poteſt aſſumi ad minorem vnionem, quàm ſit hypoſtatica. Ergo neque ad hypoſtaticam. Minor probatur. Quia non poteſt aſſumi ad unionem cum Deo *beatificam* per cognitionem & amorem, quæ eſt minor vnio.

RESPONDEO, Maiorẽ eſſe falſam. Niſi enim res ſint *eiuſdem rationis & ordinis*; non quicquid poteſt maius, poteſt & minus. Nam anima rationalis v.g. poteſt tanquã ſubiectum vniri dono gratiæ, non tñ poteſt vniri albedini, quæ eſt accidens longè imperfectius. Item equus poteſt generare equum, non tamen poteſt generare canem aut muſcam. Quod igitur natura irrationalis poſſit aſſumi ad vnionem hypoſtaticam, non autem ad vnionem beatificam; id ob diuerſam rationem vnionis contingit. Nam vt ad vnionem *hypoſtaticam* aliqua natura aſſumatur, ſatis eſt in ipſa eſſe potentiam dependendi ſecundùm ſuum *Eſſe* ab aliquo tanquam à termino ſubſtantiali: quæ potentia eſt etiam in naturis irrationalibus. Vt autem aliquid ad vnionem *beatificam* à Deo attollatur neceſſaria in illo eſt facultas cognoſcendi & amandi Deum, qua carent naturæ irrationales.

SECVNDVM argumentum. Quod non põt eleuari ad operationem cõuenientem ſeu proportionatam alicui *Eſſe*; id neque poterit ẽt eleuari ad illud Eſſe. Sed natura irrationalis non poteſt eleuari diuinitus ad operationem congruentem ſeu proportionatam cum Eſſe diuino, nempe ad ſupernaturalem cognitionem & amorem Dei. Ergo neque poterit aſſumi & eleuari ad ipſum Eſſe diuinum per vnionem hypoſtaticam. Maior probatur. Quoniam *Eſſe* eſt propter operationem, debetque neceſſariò ad eam referri. Id quod Henricus confirmat ex rebus naturalibus, quibus in vniuerſum videmus conuenire aliquas operationes proportionatas *Eſſe* & naturæ ipſarum.

RESPONDEO, falſam eſſe Maiorem. Quamuis enim ſm legẽ ordinariam, operatio ſeu facultas operationis congruentis cum aliquo *Eſſe*, ſeparari nequeat ab ipſo *Eſſe*; tamen per potentiam Dei abſolutam nihil impedit, quò minùs poſſit aliquod *Eſſe* carere in natura ſua, operatione ſibi proportionata, etiam in naturalibus.

TERTIVM argũ. Si perſona diuina aſſumeret naturam irrationalem uel inſenſibilem, ſequerentur multa abſurda, ſ. Deum eſſe lapidem, aut equũ, &c. Ergo illud etiam eſt abſurdum & impoſſibile, unde iſta ſequuntur.

RESPONDEO, illa quidem dictu abſurda eſſe; atque adeo propter reuerentiam (cùm non habeamus idonea vocabula) abſtinendum ab eiuſmodi ſermonibus, ut anteà notatum eſt. In re autem non eſt abſurdum, ut perſona diuina ſuſtentet etiam hypoſtaticè naturam lapidis, uel alterius rei ſenſibilis.

QVARTVM argumentum pertinens peculiariter ad naturam Angelicam: In illa enim non diſtinguitur re ſuppoſitum à natura: Sed ſuppoſitum Angelicum non poteſt diuina perſona aſſumere. Ergo neque naturam Angelicam. Et confirmatur. Quoniam ut naturam Angelicam aſſumeret diuina perſona, deberet corrumpi perſonalitas Angelica; & tunc corrumperetur etiam natura, cùm non differat à perſonalitate.

RESPONDEO. Siue ſuppoſitum diſtinguatur *re* ſiue *ratione* à natura in Angelo, poſſe tamen *naturam* Angeli à perſona diuina aſſumi propter eiuſmodi diſtinctionem realem vel rationis, abſque eo, quòd aſſumatur *ſuppoſitum*. Et quidem ſi defendatur, in Angelis ſuppo-
A ſitum à natura ſolum diſtingui ratione, ſicut modum rei à re; dicendum eſſet, per extinctionem huiuſmodi poſſe Angelicam naturam aſſumi à diuina perſona, ſic, vt eo ipſo natura deſinat eſſe perſona, quod iam ſuſtentetur in *alio*. Si autem (quod p. ſequenti verius eſſe videbimus) diſtinguatur etiam in Angelis re ſuppoſitum à natura; impediretur vel corrumperetur in natura Angelica aliqua res (id eſt, terminus hypoſtaticus naturæ) caſu, quo natura Angelica aſſumeretur, neq; idcirco corrumperetur etiam natura: ſiquidem eſſet realiter diſtincta. Atque ita patet ſolutio ad Confirmationem.

Et hæc quidem ita ſe habent. Sed ſolet præterea hoc loco QVAERI, An poſſit perſona diuina terminare dependentiam non ſolùm naturæ ſubſtantialis, quæ ſcilicet per ſe habere poſſit propriam hypoſtaſin; verùm B etiam alicuius *accidentis:* non ita quidem, vt ex tali vnione reſultet perſona ſubſtantialis; hoc enim fieri nequit, cùm accidens non conſtituat perſonam: ſed ita ut ſaltem accidens exiſtat *peculiari modo* ex vi diuinę perſonæ ſupplentis eam ſubiecti vim, qua illud terminat naturalem dependentiam accidentis.

Et vr non poſſe. PRIMO. Quia uis illa *ſubiecti* non põt ſuppleri niſi per ſubiectum. Sed diuina perſona nulla ratione poteſt eſſe ſubiectum. Ergo non poteſt illam ſubiecti vim ſupplere. Maior probatur. Nam ſicut natura ſubſtantialis habet naturalem ordinem ad perſonalitatem propriam, tanquam ad ſubſtantialem terminum & complementum ſuum; ita etiam accidens ad ſubiectum. Sed dependentia ſuppoſitalis naturæ non poteſt terminari, niſi à *perſona*, quæ perſonalitatis creatæ vim C ſuppleat. Ergo neque dependentia accidẽtis poterit terminari, niſi per ſubiectum ſupplens ſubiecti creati vim.

SECVNDO. Quia perſona diuina non eſſet tunc accidens aſſumptum, aut in *abſtracto*, aut in *concreto*; id eſt, ſi aſſumeret albedinem; neque albedo, neque alba eſſet, aut dici poſſet. Ergo videtur caſus impoſſibilis. Non albedo: quoniam diſtinguitur ab albedine. Neque alba; quoniam non eſſet ſubiectum habens albedinem.

TERTIO. Quia non apparet, qualis eſſet illa *vnio* perſonæ diuinæ & accidentis; cùm non eſſet *hypoſtatica*, neque *ſubiecti* cum accidente.

Nihilominus CONTRARIA ſententia eſt uerior & cõior. Et ratio eſt. Quoniam in perſona diuina eſt perfectio ſimpliciter infinita. Ergo (iuxta dicta in q. prçced. p. D 5.) poteſt eminenter ſupplere omnem uim, à qua res aliqua *extrinſecè* dependeat; remotis tamen imperfectionibus, qualis in propoſito eſt imperfectio *ſubiecti*, quod nimirum perficitur & informatur ab accidente. Quæ ratio magis declarabitur in ſolutione argumentorum.

Quare ad PRIMVM, nego Maiorem. Ad probationem reſpondeo, dependentiam quoque ſuppoſitalem naturæ, poſſe aliquo modo terminari per aliquid ſub alia ratione, quàm ſub ratione perſonæ formaliter, ut q. præcedenti punct. 5. diſputauimus. Nec requiritur, ut quod *aliquo modo* ſupplet uim perſonæ aut ſubiecti, ſit formaliter perſona aut ſubiectum. Satis enim eſt, quòd contineat perfectionem perſonæ & ſubiecti æquiualen- E ter ſeu eminenter, ſicut continet ſub quacunque ratione ea res, quæ eſt infinita.

Hoc uerò ut facilius & rectius intelligatur, animaduertendum eſt, duo nos poſſe conſiderare in *ſubiecto*, uel etiam in *perſona:* Vnum eſt, quòd ſit *ſubiectum* vel *perſona* formaliter. Alterum eſt, quòd habeat *vim quandam* & perfectionem, ratione cuius poſſit eſſe terminus dependentiæ ſuppoſitalis aut accidentalis, ſic, ut ex ui eius, poſſit accidens uel natura *exiſtere*, cùm alioqui abſque ſubiecto proprio vel perſonalitate propria non poſſet. Hoc poſtremum cùm conſideramus, facilius intel-

ligere

ligere poſſumus, quemadmodum res habens uirtutem infinitam, atque adeo infinitè maiorem, quàm ſit in ſubiecto & perſona creata, poſſit ſupplere vim perſonæ creatæ aut ſubiecti; ſic, vt eminentiori modo ex vi eius, tanquam ex vi cuiuſdam *termini* queat ſufficienter exiſtere natura vel accidẽs. Maximè cũ neque perſonalitas creata ſit de intrinſeca rõne naturæ exiſtentis, neq; etiã ſubiectum de ratione intrinſeca accidentis. Si enim eſſet; per nullam potentiam, nulliuſque rei vi poſſet vnum exiſtere ſine altero, vt diſſeruimus q. præced. p. 5.

Ad SECVNDVM argumentum, quo potiſſimum videntur aliqui moueri, reſpondetur, neutrum eſſe in illo caſu neceſſarium, ſ. ut perſona diuina diceretur vel in *concreto* vel in *abſtracto* accidens illud, quod aſſumeret. Huiuſmodi enim denominationes ſolùm iam conueniunt *ſubiectis*, ex quorum ui exiſtunt nunc accidentia, quatenus per accidentia *afficiuntur & perficiuntur*. In noſtro uerò caſu perſona diuina non afficeretur aut perficeretur per illud accidens, quod ex ui eius exiſteret. Itaque in eo caſu uel neutrum diuina perſona dicenda eſſet, (hoc eſt, nec alba nec albedo) vel quod magis placeret, prout nomina tunc inſtituerentur ad ſignificandum illud nouum miraculum.

Si autem quæratur, quęnam locutio tunc eſſet magis ſecundùm conſuetudinem iam uſurpatam: dicendum uidetur, eſſe eam, qua perſona diuina non diceretur tũc *in abſtracto* vel *concreto* talis, quale eſſet accidens tunc aſſumptum: nam non eſſet *ſubiectum habens* eiuſmodi accidens, neque ut *ſubiectum* haberet illud, tametſi illud haberet ut *ſubſiſtens quoddam completum*, quod ſuppleret eminenter vim ſubiecti. Nunc autem denominationem accidentis in concreto attribuimus ſubiecto, non præcisè, quatenus eſt quoddam ſubſiſtens completum, terminans dependentiam accidentis; ſed quatenus *afficitur & perficitur* per illud, vt iam dictum eſt.

Ad TERTIVM rñdeo, ſimiliter nihil obſtare, ꝙ tunc illa vnio non eſſet vel hypoſtatica, vel talis, qualis eſt aliqua ex his, quę iã extant, vel contigerunt: eſſe tñ minus diſſimilem unioni ſubiecti & accidentis, quã ulli alteri.

PVNCTVM SECVNDVM.

An aſſumpta fuerit à Verbo diuino non tantùm natura humana; ſed etiam humana perſona.

D. Thom. art. 2. & 3.

INDVBITATVM apud omnes Orthodoxos eſt, Verbum diuinum non perſonam humanam, ſed tantummodo naturam humanam aſſumpſiſſe: ſiquidem in Chriſto non eſt aliqua perſona creata, ſed ſolùm *diuina* Verbi, quæ eadem in utraque natura diuina & humana ſubſiſtit, ut aſſeruimus q. 2. p. 2. contra Neſtorium.

Et quidem duplici modo hoc ueriſſimum eſt, ſcilicet Verbum non aſſumpſiſſe perſonam humanam. PRIMO, *formaliter* vt perſonam. Nam ꝙ formaliter perſonam aſſumpſerit Verbum diuinum in vnitatem perſonæ (ita ſcilicet, ut ex illa & perſona Verbi per vnionem extiterit *una perſona*) apertam inuoluit contradictionem, ſicut quòd duæ perſonæ ſint vna perſona. SECVNDO etiam *materialiter*: quia ſcilicet neque aſſumere potuit naturam, quę eſſet in aliqua creata perſona humana, vt docuimus quoque q. præcedenti p. 3. & ſequitur ex doctrina fidei ab Eccleſia definita contra Neſtorium, ſicut illic annotauimus. Vnde quod Patres interdum dicunt, Verbum aſſumpſiſſe *hominem*, rectè D. Thom. art. 3. declarat, piè eſſe exponendum, non de perſona aut hypoſtaſi humana; ſed de natura humana, per quam Verbum factum ſit *homo*, vt etiam q. 2. p. 2. annotauimus.

A SED cùm æquè CERTVM ſit, Verbum diuinum nihilominùs aſſumpſiſſe naturam humanam *indiuiduam & ſingularem*, explicandum hoc loco diligenter eſt, quid interſit inter PERSONAM & naturam *ſingularem*; ſeu quo modo hæc inter ſe diſtinguantur: vt ea re explicata intelligi poſſit, omnino cohærere & conſiſtere hanc Orthodoxam doctrinam, qua ponimus, naturam humanam *ſingularem*, non autem humanam *perſonam*, à Verbo diuino aſſumptam eſſe, ut dictum eſt.

Et quidem conuenit inter omnes, in ratione *perſonæ* aliquid contineri *vltra* ea, quæ continet ratio naturę *ſingularis*; ſiquidem perſona ſignificatur propriè vocabulo *concreto* (ut vocabulo *Homo*) natura uerò ſingularis vocabulo abſtracto, vt vocabulo *Humanitas*. Sed de hoc ipſo, B quòd perſonæ ratio continet ultra rationem naturæ ſingularis, & quomodo proinde perſona à natura ſingulari DISTINGVATVR, diuerſæ admodum ſunt ſententiæ, vt videre eſt hic art. 2. apud Caietanum.

Nos octo præcipuas opiniones diſcutiemus, ex quibus SEX ponunt, *ſola ratione* à natura ſingulari diſtingui illud, quod perſona addit; duæ autem, diſtingui *realiter*. Atque ex his octo ſententijs eligemus eam, quæ refutatis alijs videbitur probabilior.

Ne aũt difficultatem pariat diuerſitas vocabulorum, quæ indifferenter hoc loco pro eodem vſurpari ſolent, commemorandum eſt ex S. Thom. 1. p. q. 29 art. 2. vocabulum hypoſtaſis, ſuppoſiti, & perſonæ, idem, quod ad rem attinet, ſignificare; nempe ſubſtantiam primam incommunicabilem; diuerſis tamen conſiderationibus. C Quarum illam ſatis eſt in propoſito aſſignare, quod *Perſonæ* nomen tunc ſolùm *ad primam ſubſtantiam* ſignificandam accommodatur, quando prima ſubſtantia eſt *intellectualis naturæ*: accipiendo hic naturam intellectualem *latè*, prout intellectualem dicimus naturam diuinam, Angelicam, & humanam: tametſi illa alia vocabula quoque communia ſint *primæ ſubſtantiæ* intellectuali; atque ideo in hac Quæſtione indifferenter illis quoque Doctores vtuntur.

Igitur ex opinionibus illis, quæ diſtinctionem tm̃ *rationis* inter perſonam & naturam ſingularem aſſignant, PRIMA eſt Scoti in 3. d. 1. q. 1. art. 3. Is putat, perſonam nihil aliud eſſe, quàm *rem ipſam* naturę ſingularis, ut verè de ea negamus, quòd ſit uel *actu* vel *aptitudine* in exD trinſeca perſona, à qua ſecundùm ſuum eſſe dependeat. Itaque perſonam ſuprà naturam ſingularem dicit Scotus addere *negationem ſolam* communicabilitatis reſpectu extrinſecæ perſonæ, tum *actu*, tum *aptitudine*.

Quod vt rectius intelligatur, notat Scotus diſtinguendum eſſe (quod attinet ad propoſitũ) inter triplicẽ cõicabilitatem reſpectu extrinſecæ perſonæ, ſ. Actualem Aptitudinalem, & Potentialem. Cõicabilitas *actualis* eſt, cùm natura ſingularis eſt actu in extrinſeca perſona, & ab ea dependet. Quo pacto natura Chriſti humana eſt *actu communicabilis*: quia actu eſt in extrinſeca perſona, & ab ea pendet, nẽpe à perſona Verbi; & propterea illa humanitas non eſt perſona. *Aptitudinalem* aũt cõicabilitatem dicit eſſe eius, quod ita exiſtit, vt ſi ſuæ naturæ relinquatur, actu ẽt ſit futurum in extrinſeca perſona ſeu E Suppoſito. Quo pacto accidentia dici poſſunt *aptitudinaliter eſſe cõicabilia* ſuppoſito: quia videlicet ſi ſuæ naturę relinquantur, actu erunt in illo. Id ꝙ poſſumus etiam intelligere in accidentibus, quę in Euchariſtia diuinitus conſeruantur ſine ſubiecto. *Potentialem* autem communicabilitatem dicit Scotus eſſe, cùm aliquid eſt tale, ut ſaltem non repugnet ei eſſe & ſuſtentari in extrinſeca perſona; ſed potius hoc omnino poſſit, quantum eſt ex parte realitatis & naturæ ſuæ *poſitiuæ*.

Iam dicit Scotus, *negationem*, quæ cum realitate na-

turæ ſingularis conſtituit vltimò perſonam, intelligendam eſſe negationem communicabilitatis *aptitudinalis & actualis*, nō autem potentialis. Vnde concedit, totam rem & ſubſtantiam perſonæ, quam iam licet conſidera re v.g. in Petro, poſſe aſsumi à ſuppoſito diuino, ipſiq; communicari. Nec propterea non eſſe perſonam: Satis enim eſſe, vt iam neque *actu*, neque *aptitudine* ante talē aſſumptionē ſit communicabilis ſuppoſito diuino.

Hāc Scoti ſententiam nequaquam approbo. Primo. Quoniam explicare videtur ignotum per æquè ignotū, aut ignotius. Quæritur enim, in quo propriè conſiſtat *perſonæ* ratio; & reſpondet conſiſtere in negatione communicabilitatis ſeu dependentiæ ab extrinſeca *perſona*. Quæ negatio, niſi prius perceptum ſit, quid ſit perſona, atque adeo quid dependentia à perſona, intelligi ſatis non poteſt.

Secundo. Qm̄ ad eam ſn̄iam Scoti accōmodari nequit cōis illa definitio Perſonæ, à Ricchardo Victorino tradita, & ab omnibus recepta, ſ. *Perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis ſubſiſtentia*; niſi hanc definitionē valde ridiculè interpretemur. Si.n. vt Scotus diſputat, communicabilitas *potentialis* non repugnat rōni & ſubſtantiæ toti perſonæ, ſolamque cōicabilitatem *actualem & habitudinalem* de perſona negare licet; neceſſe eſt, terminum illum definitionis Ricchardi, ſ. *Incommunicabilis* ſubſiſtentia, ſm̄ opinionem Scoti, ſic interpretari, vt ſit ſenſus: Rem & ſubſtantiam perſonæ non per ſe, ſed tm̄ ex *hypotheſi* & in ſenſu *compoſito* eſſe incommunicabilē, ſi nimirum ponamus, ipſam *non actu communicari*. Atq; ita perſonam eſſe intellectualis naturæ incommunicabilem ſubſiſtentiam, nil erit aliud, quàm perſonam eſſe rem eiuſmodi, quæ, ſi ponas eam non actu communicari, in ſenſu compoſito, id eſt, manente hac hypotheſi, ꝙ non actu communicetur, communicari non poſſit, cùm contradictionem implicet, ipſam actu non communicari, & actu communicari extrinſeco ſuppoſito. Quod procul dubio eſt alienum à ſententia Ricchardi & aliorum; quippe qui rem & ſubſtantiam perſonæ ex natura ſua, non ex hypotheſi accidentali definiunt. Et per ſe quoque, vt dixi, eſt id dictu ridiculum. Ita enim ſimiliter poſſemus dicere, accidentia in Euchariſtia eſſe *incommunicabilia*. Nam ex hypotheſi, ſi videlicet actu non communicentur ſubiecto, omnino in ſenſu *compoſito* ſunt incommunicabilia.

Tertio. Quia neque cum hac ſententia Scoti ſatis conſiſtunt ea, quæ ſolent communiter Orthodoxi Doctores prædicare & ſuſpicere in hoc myſterio. Nam Primo prædicatur in hoc myſterio, quòd Verbum diuinū perſonalitate ſua aliquid *ſuppleuerit* in humana natura. Hoc autem non habet locum ſecundùm illam opinionem Scoti. Negatio enim illa Scotica, cùm non ſit aliquid in ipſa natura, ſed potius *non aliquid*; minimè ſuppleuit. Etſi enim Scotus explicare poſſit, quemadmodum eo myſterio factum ſit, vt illa negatio non verè accommodetur ad naturam aſſumptam; tamen hoc non eſt idem, atque *ſuppletum eſſe aliquid*.

Secundo prædicatur in hoc myſterio, quòd aliquid in Chriſto ſit *diuinum*, quod alioqui futurum fuiſſet *creatum & humanum*, id eſt, aliquam eſſe rationem & notitiam communem, cui ſit ſubſtrata in Chriſto res aliqua diuina, cùm alias fuiſſet illi ſubſtrata res creata & humana. At neque hoc habet locum ſecundùm Scotum. Talis enim res minimè eſt negatio illa Scoti: ſiquidem illa nunc in natura humana Chriſti minimè eſt *aliquid*, quod per ſe ſit *diuinum*; ſed potius *non aliquid*.

Tertio (quod caput eſt) prædicatur in hoc myſterio, naturam humanam maximoperè fuiſſe per aſſumptionem *exaltatam*, hoc ipſo quòd dependeat hypoſtati

A cè à diuino Verbo. Et neq; hoc habet locum ſm̄ Scotū. Si enim, vt Scotus comminiſcitur, natura humana ſingularis *ex ſe* abſque alia realitate, eſt talis res & ſubſtantia, ut queat, quantum eſt ex ratione ſua, *per ſe ſubſiſtere* atque adeo naturaliter non habeat dependētiam ab aliquo, tanquam à termino ſeu complemento ſubſtantiali; non exaltata, ſed potius *depreſſa* fuiſſet, quando hoc myſterio factum eſt, vt dependeat iam *ab aliquo*, cùm alioqui fuiſſet futura per ſe ſubſiſtens, atque adeo perſona.

Neque ſatis fiet reſpondendo, eatenus naturam humanam exaltatam fuiſſe per hoc myſterium, quia factū eſt, vt dependeat non à quocunque alio, ſed à *diuino* ſuppoſito. Etenim dependentiam à diuino ſuppoſito tunc demum intelligimus pertinere ad dignitatem naturæ B dependentis, quando eam naturam intelligimus eſſe per ſe eiuſmodi, ut ſuaptè ratione oporteat ipſam naturaliter dependere ab *aliquo ſubſtantiali termino*, ſiue diuino, ſiue humano; tunc enim dignitatis & prærogatiuæ eſt, ut depēdeat nō ab humano vel alio creato, ſed à *diuino*. Quod ſi neque à diuino, neque humano alioqui dependiſſet; deprimi potius videtur, quando ſit, vt ab aliquo peculiariter dependeat, etiam diuino.

Id quod poteſt declarari & confirmari à ſimili. Faciamus enim, aliquam rem, præter Deum eſſe, quæ poſſet independenter à Deo (per poſſibile vel impoſſibile) exiſtere & conſeruari. Certè ſi fieret, vt non niſi dependenter à Deo, tanquam à cauſſa efficiente eiuſmodi res actu exiſteret & conſeruaretur, minimè intelligeremus ea C ratione ipſam exaltari, tametſi cauſſa, à qua dependeret, eſſet Deus; ſed deprimi potius cenſeremus, hoc ipſo quòd fieret ea ratione *dependens*, nempe à cauſſa efficiente. Ergo ſimiliter in propoſito, ſi natura humana ſingularis eſt ſuapte natura independens ab alio ſecundùm depēdentiā hypoſtaticam; non exaltaretur, ſed *deprimeretur*, cùm ſit, vt ab aliquo ſuppoſito etiam diuino hypoſtaticè dependeat.

Item poſſumus afferre aliud Simile. Si enim accidentia in Sacramento altaris haberent ſuaptè ratione, ut per ſe exiſterēt, eo modo, quo iam illic miraculosè exiſtunt; minimè quidem illa exaltarentur, ſed deprimerentur potius, cum fieret, vt *actu* à ſubiecto dependerent: tametſi ſubiectum ſit res longè perfectior, q̄ ipſa; D eſt.n. ſubſtantia, cū ipſa ſint accidentia. Ergo pari rōne ſm̄ proportionem iudicādum erit in noſtro propoſito.

Qvarto. Deficit quoq; Scotus in eo, ꝙ non aſſignat rōnem perſonæ, quæ ſit cōis perſonæ ēt diuinæ. Nam eſſentia diuina, vt *eſſentia*, eſt natura quædam *ſingularis*, & non in *extrinſeco* ſuppoſito (id eſt, alienæ naturæ) neque tamen hoc ipſo eſt perſona. Cùm autem ratio perſonæ cōtineat perfectionem *ſimpliciter ſimplicem* (id eſt, perfectiorem quolibet ente ſibi incompoſſibili) debet eius definitio ita aſſignari, vt conueniat etiam perſonæ diuinæ, in qua nimirum ſunt formaliter omnes perfectiones ſimpliciter ſimplices creaturarum.

Qvinto poſſumus contra Scotum argumentari, in E quirendo de *fundamento* illius negationis. Nam aut illud eſt *ſola realitas* naturæ ſingularis: & tunc licebit etiam eam negationem concipere de natura humana Chriſti, cùm illa quoque habeat realitatem ſingularem: & conſequenter ipſa quoque eſſet perſona. Aut id fundamentum eſt *aliquid aliud* præter realitatem naturæ ſingularis: Et ſi ita eſt, hoc debuiſſet Scotus explicare, quod tamen non fecit.

Nec ſufficeret pro Scoto reſpondere, eſſe quidem realitatem naturæ ſingularis fundamentum illius negationis: non tamen inde ſequi, quòd vbicunque ea realitas naturæ ſingularis exiſtit, liceat negationem illam de ipſa concipere: & rationem eſſe, quoniam illa negatio nō

niſi

n ſi contingenter cum realitate ſingularis naturæ coniungitur: ſiquidem naturæ non repugnat oppoſitum illius negationis, ſcilicet *ſuſtentari ab alio*. Quæ autem contingenter cum aliquo fundamento ſeu cauſſa coniuncta ſunt, ea non ſemper exiſtere cum cauſſa vel fundamento coniuncta. Vt v.g. negatio albedinis, quoniam contingenter coniuncta eſt cum corpore aliquo, non vbicunque tale corpus eſt (v.g. paries) eſt etiam ei adiuncta negatio albedinis.

Hæc inquam rñſio non ſufficit. Nam loquimur in argumento noſtro de *adæquato & ſufficiente* fundamento negationis. Quo nimirum poſito, ſp licet de re concipere & intelligere negationem, et cùm negatio conuenit rei contingenter. Vt in allato exemplo, poſita non modò realitate parietis, ſed etiam cauſſa impediente in eo albedinem vel efficiente nigredinem (quæ cauſſa pertinet et ad adæquatum negationis fundamẽtum) ſemper licet intelligere, ꝙ paries non ſit albus. De hmõi ergo adæquato & totali fundamento negationis argumentamur in propoſito; quærẽtes ex Scoto, an illud ſit *ſola realitas naturæ ſingularis*, vel prçtereà etiam *aliquid aliud?* & tunc concludentes, aut eſſe in Chriſto creatam perſonam, aut perſonæ rationem non eſſe ſatis explicatam à Scoto. Quare meritò propter hoc & alia argumenta ſententiam Scoti reijcimus, & prçſertim propter tertium.

Secvnda opinio eſt Gabrielis in 3.d.1.q.1.ar.1. qui ex Ockami et ſententia ponit, perſonam ad naturã ſingularem addere ſolam *negationem quadruplicis communicationis ſeu exiſtentiæ in alio*. Itaque Gabrielis opinione, perſona nihil aliud eſt, ꝗ ipſa natura ſingularis, quatenus non exiſtit in alio, neque 1. vt *conſtituens* in conſtituto; neque 2. vt *forma* ſubſtantialis vel accidentalis in ſubiecto; neque 3. vt *pars* eſſentialis vel integralis in toto; neque 4. vt *ſuſtentatum* in ſuſtentante, eo modo, quo humanitas ſuſtentatur in Verbo diuino. Ac per negationem communicationis primæ, ſcilicet vt *conſtituens* in conſtituto, admonet Gabriel perſonæ rationem remouendam eſſe à natura diuina, quia eſt *conſtituens* vna cum relatione perſonam diuinam, tametſi ab ea non differat, niſi ratione.

Addit Gabriel, negationem hmõi quatuor communicationum, non eſſe prorſus *eodem modo* remouendam à perſona. Nam communicatio primi & ſecundi modi (ſcilicet vt *conſtituens* in conſtituto; & vt *forma* ſubſtantialis vel accidentalis in ſubiecto) remouenda eſt à perſona non ſolùm actu, ſed et ſecundùm *potentiam*. Communicationem aũt tertij modi, quod attinet ad partem *integralem*, dicit remouendam eſſe à perſona tantummodò ſecundùm *actum*. Quod autem attinet ad partem *eſſentialem*, etiam ſecundùm *potentiam*. Communicatio autem quarti modi, ſcilicet vt *ſuſtentatum* à ſuſtentante, remouenda eſt à perſona ſolùm ſecundùm *actum*.

Et rationem horum affert: Quoniam etſi repugnet Perſonæ, eſſe in aliquo, ſicut conſtituens ſubſtantialiter vel eſſentialiter in conſtituto; vel ſicut formam accidentalem vel ſubſtantialem in ſubiecto, & denique vt partẽ *eſſentialem* in toto; non tñ repugnat ei eſſe in alio, tanquam partem integralem. Quoniam ſubſtantia Ioannis v.g. quæ hodie eſt perſona, ſi cras per nutritionem augeſcat, erit in alio, tanquam pars integralis in toto. Item neque cenſet repugnare perſonç, vt ſit in alio tanquam *ſuſtentatum* in ſuſtentante: quoniam nihil impedit, quò minùs natura ſingularis Petri quoad realitatem & ſubſtantiam ſuam totam, quæ hodie eſt perſona, aſſumatur & ſuſtentetur cras à perſona diuina, ſicut ſuſtentatur natura Chriſti. Vt igitur ſingularis natura intelligatur eſſe perſona, ſatis eſſe putat Gabriel, ſi ſecundùm *actum* quidem ſolum, ab ea remoueamus communicationem

A tertij modi, quod ad partem integralem attinet, atque etiam communicationem quarti modi: communicationem autem aliorum modorum etiam ſecundùm *potentiam*.

Hçc ſententia in eo, quo cõuenit cum ſententia Scoti; ſ. rationem propriam perſonæ cõtineri *negatione*, qua remoueatur à natura ſingulari exiſtentia *in alio* ſuſtẽtante, ſolùm ſm *actum*, non autem etiam ſm *potentiam*; iiſdem argumentis, quibus illa Scoti refellitur, præſertim ſecundo, tertio, & quinto. In eo autem, quod opinio hçc peculiariter addit, à natura ſingulari, vt ſit perſona, remouendam etiam eſſe ſecundùm actum communicationem & exiſtentiam in alio, tanquam partem *integralem* in toto; ſi de qnacunque parte integrali generatim, vt videtur, loquatur, *ſuperuacanea* & *falſa* etiam eſt.

B Superuacanea quidem: qm̃ à realitate & ſubſtantia perſonæ non eſt opus remouere, niſi cõicationem & inexiſtentiam in alio, à quo inexiſtens dependeat. Non dependet aũt à toto quæcunque pars integralis: ſicut manifeſtè apparet in priore portione ſubſtantiæ Petri v.g. quæ præextiterat antè augmentum aliquod accedens per nutritionem. Si enim illud augmentum rurſus in Petro pereat; tamen nihilominus manet tota illa prior ſubſtantiæ portio. Sicut etiam ſi abſcindatur illi digitus.

Falſa quoque eſt illa opinio Gabrielis. Nam cõicatio & inexiſtentia actualis in aliquo, ſicut exiſtit pars integralis quæcunque in toto, non impedit, quò minùs perſeueret *eadem* perſona. Ridiculum.n.& abſurdum conceſſu videtur, ꝙ Petrus poſt augmentum, quod acceſſit illi per nutritionẽ, ſit iam *alia* perſona, proptereà quòd

C portio ſubſtantiæ Petri, quæ antè erat, incipit eras eſſe integralis pars: Maximè cùm ab eiuſmodi toto integrali, quod ex acceſſione illa extitit, non dependeat ſecundùm ſuum eſſe illa ſubſtantia, quæ heri fuerat.

Tertia ſñia eſt Henrici Gandauẽſis quodlib.4.q.4. Is putat, perſonam & naturam ſingularem eatenus ſolùm differre ratione, qm̃ perſona intelligitur & ſignificatur nomine *concreto*, tanquam *Quod*, ſeu tanquam *habens* naturam: Natura aũt in *abſtracto*, tãquam *Quo*, ſeu tanquam *habitum*. Itaque eadem realitas naturæ, quatenus intelligitur vt *habens* (identicè) & participans humanitatem v.g. à ſua cauſſa efficiente, eſt homo & perſona: Vt autem intelligitur tanquam humanitas, quæ *habe-*

D *tur*, & qua illud habens eſt homo; eſt & dicitur natura. A qua ſententia neque Durandus diſſentire uidetur in 1.d.34.q.1. præſertim nu.25.& 26.

Vervm opinio hæc non videtur ſatis explicare poſſe, quemadmodũ natura humana in Chriſto nõ fuerit et perſona. Vtroque.n. illo modo poteſt à nobis aptè eius realitas intelligi & ſignificari, ſi ſuppoſitum ſeu homo non aliud ſit, ꝗ quod declarat iſta opinio. Certum enim eſt, de realitate humanæ naturæ Chriſti poſſe uerè intelligi, quòd *habet* & participat à cauſſa ſua efficiente id totum, quod ipſa eſt, non minus quam quælibet alia humanitas ſingularis. Quare ſi hoc eſt eſſe *perſonam & hominem* in concreto; etiam illa natura erit perſona.

Neque ſatis hoc diſſoluit Durand. vbi ſuprà n.26. cũ

E ait, Chriſti humanitatem, cùm ſuſtentetur in altero, nõ poſſe cõſiderari vt *habentem*, ſed vt *habitam*. Hac.n. ratione ſolùm efficitur, humanitatẽ illam Chriſti non poſſe cõnſiderari vt perſonam & vt hoiem, quatenus innititur quidem ſuppoſito diuino. Poterit autem (ſi illa opinio tertia vera eſt) verè nihilominus conſiderari ut perſona ſub alia ratione formali, nempe vt eſt *habens & participans* (identicè) illud totũ, quod ipſa eſt, à ſua cauſſa efficiente, non minus quàm natura alterius Indiuidui, quam eo ipſo concedunt iſti eſſe perſonam.

Qvarta opinio eſt Heruei quodlib. 3. q. 6. ſcilicet

 perſo-

perſonam differre ratione à natura ſingulari, quoniam realitas ipſa naturæ eſt perſona, ut conſideratur cum *ordine quodam* ad accidentia ſua, ſine quibus naturaliter conſeruari nequeat: quæ proinde accidentia ponit hæc opinio *connotari* per nomen perſonæ, non quaſi ipſam perſonam conſtituant, ſed tanquam extrinſeca illi. Natura autem ſecundùm hanc opinionem eſt eadem ipſa ſua realitas, ut cōſideratur præciſè ſine illo ordine ad ea ſua accidentia, ſine quibus naturaliter cōſeruari nequit.

CONTRA hanc autem opinionem ſimiliter obijci poteſt, quòd *ordo ille* ad accidentia, ſine quibus natura conſeruari nequear, eſt etiam in natura ſingulari, qualem Chriſtus habuit. Quapropter neque iſta opinio ſatis declarat, quemadmodum Chriſti humanitas non fuerit ēt perſona. Nam cùm etiam habuerit accidentia naturaliter ipſam conſeruantia; licebit realitatem ipſius cum illo ordine ad accidentia conſeruantia intelligere.

QVINTA opinio eſt Capreoli in 3.d.5.q.3. perſonam propriè eſſe naturam ſingularem, ut conſideratur cum ordine *ad exiſtentiam propriam*, qui ordo non ſit de ratione ſingularis naturæ, ut natura eſt. Et quanquam Capreolus & alij ſequaces eius exiſtiment, eſſentiā in creaturis realiter diſtingui ab exiſtentia; non tamen ponunt ſecundùm hanc opinionem perſonalitatem realiter diſtingui à natura, ſed ratione ſolùm: quoniam exiſtentiā illam dicunt non *intrinſecè* conſtituere cum natura perſonam, neque propriè ſignificari per nomen perſonæ; ſed *connotari* tantùm tanquam aliquid *extrinſecum*. Ita, ut perſona intrinſecè ſit ſola realitas naturæ ſingularis, ut conſideratur cum ordine ad illam exiſtentiam.

Verum NEQVE hæc opinio mihi probatur. Aut.n. loquitur de naturæ exiſtentia *completa*; aut de exiſtentia *qualicunque*, ſiue completa, ſiue incompleta, ad eum modum, quo cum loquimur de ſubſtantia ipſa ſeu entitate, cuius exiſtentia eſt modus, ſolemus dicere, aliā eſſe ſubſtantiam completam, ut perſonæ, aliam incompletam, ut naturæ uel formæ, &c. Si loquitur hæc opinio de exiſtentia *completa*, explicandum prius eſſet, quid deſit entitatis re uel ratione diſtinctæ in natura humana ſingulari Chriſti, quo minus habeat hæc etiam illum modum exiſtentiæ completum, quem habet in aliis Indiuiduis, quique eſt coniunctus cum perſonalitate propria naturæ, conſiſtente in ordine *ad exiſtentiam eiuſmodi*.

Si autem loquitur opinio hæc de *qualicunque exiſtentia*; non poterit explicari ſecundùm eam, quo modo humanitas Chriſti non habuerit etiam propriam perſonalitatem. Eſt enim longè uerius, humanitatem in Chriſto habuiſſe propriam exiſtentiam *incompletam ſaltem*, ſicut Scotus in 3.d.1.q.1.& Durandus ead. d.q.2. & alij multi arbitrantur. Nam ſecundùm ueriorem ſententiā, quam defendimus tomo 1. diſp.1.q 3.p.4. Exiſtentia nō eſt niſi quidam eſſentiæ ſeu entitatis modus, qui ſola ratione formali diſtinguitur ab eſſentia ſeu entitate, etiā in creaturis; ut eſſentia nimirum ſit res, quatenus conſideratur ſecundùm prædicata, quæ illi abſolutè conueniunt, abſtrahendo à duratione temporis: Exiſtentia autem ſit eadem res, ut concipitur illa notitia & cōceptu, quem explicamus per uerbum (EST) ut ſignificat præſens, quod uel nunc eſt, uel fuit, uel erit. Quò fit, ut in omni re, cuius eſſentia actualis à ceteris diſtincta, poteſt uerè cognoſci, liceat etiam coniunctam animaduertere exiſtentiam completè uel incompletè, tanquam modū ipſius ei proportionatum, prout ſcilicet fuerit res completa uel incompleta. At certum eſt, humanitatē Chriſti fuiſſe eſſentiam & entitatem quādam incompletam: Ergo habuit etiam exiſtentiam aliquam incompletam ſibi propriam & proportionatam.

Neque ſanè cōtrarium docet infra S.Thomas q. 17.
A art.2. Tantum enim ibi negat (ut ex corpore articuli, & ex ſolutionibus argumentorum colligi poteſt) fuiſſe in humanitate Chriſti exiſtentiam *completam*, quæ uidelicet ſit quidam modus *ſuppoſiti*. Et quicquid Caietanus illic dicat, præter exiſtentiam eiuſmodi completam, omnino D.Thomas cognouit exiſtentiam aliam incompletam, quam potuerit etiā humanitas Chriſti habere propriam. Nam ut prætereeam loca D. Thomę à Caietano illic citata, in quibus id planè ſignificare uidetur, clariſſimus certè locus eſt ſuprà q.2. art.6. ad 2. Ibi enim appellans exiſtentiam ſeu Eſſe ſuppoſiti *Eſſe completum*, ſubiungit, humanitatem Chriſti aſſumptam fuiſſe ad *unum Eſſe*, diuinæ perſonæ, *non vt Eſſe*, inquit, *eſt naturæ, ſed ut eſt ſuppoſiti*. Quibus uerbis ſatis perſpicuè indica-
B uit duplicem exiſtendi modum, ſcilicet *completum* ſuppoſiti, & *incompletum* naturæ, quem humanitas Chriſti non acceperit à diuina perſona, ſed habuerit proprium. Quocirca illa Quæſtio, quæ inter Scoti & D.Thomæ diſcipulos cōtrouerti ſolet, Vtrum humanitas in Chriſto habuerit eſſe, ſeu exiſtētiā *creatam*, facilè componi pōt, diſtinguendo duplicem exiſtentiam, ſicut explicatū eſt.

SEXTA opinio eſt, perſonā addere formaliter ad naturam *exiſtentiam per ſe*: ac proinde perſonam conſtitui ex natura ſingulari & *exiſtentia per ſe*, quæ videlicet exiſtentia ſit modus quidam ſola ratione formali à natura ſingulari diſtinctus. Atq; ita hæc opinio, quā pleriq; ex recentioribus ſequuntur, ponit, exiſtentiā *per ſe* intrinſecè pertinere ad perſonam, non autem extrinſecè tan-
C tùm connotari per nomen perſonæ, vti ponebat quinta opinio. A qua in eo etiam iſti diſcrepant, q̃ exiſtentiam hāc *per ſe*, non diſtinguūt realiter à natura, ut diſtinguebat quinta opinio; ſed ſola formali ratione, ut dictū *eſt*.

IN hac uerò ſententia quædā ſunt uitia, ob quæ mihi repudianda uidetur. PRIMVM uitium eſt, q̃ ſi loquatur propriè de exiſtentia *per ſe*, ut eſt modus quidam rei, habēs ordinem ad tempus *præſens*, quod ſit, uel fuerit, uel erit: conſequēter debet ponere, *primam ſubſtantiam*, quę in rationali natura eſt perſona, non poſſe ſine connotatione *præſentis durationis* intelligi. Id quod planè uidetur falſum. Nam omnes gradus contenti in latitudine ſubſtantiæ, uſque ad ultimum illum, qui conſtituit & complet ſubſtantiam primam, uidentur eſſe natura & intel-
D ligentia priores illo *modo* connotante durationem præſentem; ſicut etiam alij gradus ſuperiores conſtituentes rationem genericam uel ſpecificam ſubſtantiæ.

SECVNDVM vitiū eſt, q̃ uel hæc ſnia loquitur de exiſtentia *per ſe qualicunque*, quę ſit modus alicuius omnino entitatis ſubſtantialis, ſiue completæ, ſiue incompletæ: Aut de exiſtentia per ſe *completa*, quę.ſ. non ſit, niſi certę cuiuſdam rationis ſufficientis ad conſtituendam perſonam cum natura ſingulari. Si loquitur de exiſtentia per ſe *qualicunque*, iam antè in refutatione quintę opinionis probatū eſt, exiſtentiam qualemcunque eſſe proportionatè coniunctam cum entitate & eſſentia quauis. Quò fit, ut humanitas Chriſti, cùm ſit entitas quædam & eſſentia ſubſtantialis *per ſe*, ut *per ſe* diſtinguitur contra
E *accidens*, conſequenter habeat etiam *qualemcunque* exiſtentiam per ſe, ut exiſtentia *per ſe* diſtinguitur contra exiſtentiā *accidentis in alio*, quod.ſ. neque adæquatè, neq; inadæquatè p ſe exiſtit, hoc eſt, qđ neque *ſolum* exiſtit p ſe independētet ab alio, neq; *conſtituit* intrinſecè ullū rale exiſtens per ſe; ſed aduenit extrinſecè iam conſtituto.

Si autē opinio hæc loquitur de exiſtentia per ſe *completa*, & certæ cuiuſdam rationis, nempe eius, quæ ſufficiat ad conſtituendam unà cum ſingulari natura perſonam, nihilo magis poterūt expedire ſe huius opinionis auctores. Nam cùm hæc opinio *ſola ratione formali* huiuſmodi exiſtētiā per ſe diſtinguat à natura ſingulari; quærendum

rendum eſt, quodnam ſit obiectum, in quod propriè cõuenit illa ratio formalis exiſtentiæ per ſe eiuſmodi? Si enim illud nihil aliud eſt, q̃ realitas ipſa ſingularis naturæ; cùm hæc fuerit ẽt in Chriſto, poterimus item ad humanitatem eius accommodare illam tõnem formalem exiſtẽtię per ſe, atque adeo ibi quoque intelligere creatam perſonam. Si autẽ obiectum eius rationis formalis eſt realitas naturæ ſingularis *connotato aliquo alio*, quod non ſit in humanitate Chriſti; explicandum eſt, quidnã ſit illud. Et certè *poſitiuum* aliquid non videtur aſſignari poſſe ab hac opinione extra ipſam naturam. Quòd ſi dicatur eſſe *negationem* dependentiæ ab aliquo ſuppoſito, ut uidelicet tunc intelligamus, naturam ſingularem habere illum modũ exiſtentiæ per ſe, atque adeo eſſe perſonam, qñ ita in ſe exiſtit, ut non ſuſtentetur ab alio, incidet tunc hæc opinio in illud incommodũ, ad quod deduximus ſuprà inter cętera opinionem Scoti, nimirum humanitatem Chriſti non tam fuiſſe in Myſterio Incarnationis exaltatam, q̃ *depreſſam*: ſiquidem niſi fuiſſet à Verbo aſſumpta, ſine ulla alia realitate ſuperaddita, potuiſſet ipſa independenter ab alio ac per ſe exiſtere illo modo, qui ſecundùm iſtam opinionem conſtituit formaliter perſonam.

Quæ ſanè ratio inprimis me mouet, ut NVLLAM in vniuerſum opinionem probem, quæ perſonam à natura ſingulari tantũ diſtinguat *ratione* includente ſeu connotante negationem aliquam dependentiæ ab aliquo alio ſuppoſito. Omnes enim opiniones, quæ ſunt eiuſmodi, incidunt in illud incommodum, quod ex illa opinione Scoti ſequi dicebamus.

Quare ut hoc vitemus, & aliarum etiam opinionũ, de quibus hactenus dictum eſt, difficultates euadamus, omnino eligendam eſſe puto ſententiam, quæ perſonã creatam à natura ſingulari REALITER diſtinguat, tanquam *includentem* videlicet ſingularem naturam, & pręterea *aliquid aliud* re à natura diſtinctum, quod propriè ſit perſonalitas. Quam ſententiam eſſe D. Thomæ maniſeſtè Caietanus probat hic art. 1. Et patet ex eo, quòd ibidem D. Thomas ex quadam Decretali Innocẽtij III. affirmat, Verbum diuinum *conſumpſiſſe* humanam perſonam, id eſt, impediuiſſe, quò minus aliquid in natura humana Chriſti eſſet, quod alioqui fuiſſet humana perſona, ſicut D. Thomas illic in reſponſione ad 3. eam Innocentij III. ſententiam interpretatur. Atque etiam in corpore Articuli ait, ſi humana perſona fuiſſet præintellecta in humanitate Chriſti antè eius aſſumptionem: futurum fuiſſe, ut perſona humana poſteà *corrumperetur*, ne alioqui in Chriſto concederentur iam duæ perſonæ, quod eſt erroneum. Ex quibus ſatis apparet, ſententia D. Thomæ includi in perſona aliquid *re diſtinctum* à natura ſingulari, quod uidelicet manente natura *corrumpi* & impediri poſſit.

SED quidnã ſit in perſona illud REALE à natura *realiter diſtinctum*, non ſatis compertum eſt. Itaque duæ potiſſimum de hoc ipſo feruntur opiniones, quas nunc examinare oportebit. Ergo SEPTIMA opinio in ordine eſt, perſonam eſſe naturam ſingularẽ cum *affectione quadam & modo*, quem contrahit ex accidentibus: qui modus realiter ab ipſa natura ſingulari diſtinguatur, tametſi non vt *res à re*, id eſt, non ſicut duæ res completæ in aliqua ſpecie uel genere. Nam diſtingui illum modũ à natura ſingulari, ſicut *rem à re* (tranſcendentaliter ſeu communiter *rem* accipiendo) non negaret, ut puto, hæc opinio, quandoquidem ponit diſtinctionẽ *realem*, id eſt, ſecundùm quam antè omnem operationem intellectus unum *actu & reipſa* non eſt aliud.

HANC uerò opinionem recitãt & refellunt Herueus & Ioannes de Neapoli, quos Caietanus art. 2. hic commemorat, & præterea etiam Durandus in 1 d. 34. q. 1. neque ſanè immeritò. PRIMO. Qm̃ accidentia non ſunt in ſubiecto, niſi ut *formæ* quædam: Ex inhæſione autem formæ nihil ſubiectum accipit præter ipſam realitatem formę. Quod .n. aliquid diſtinctum à cauſſa proficiſcatur in ſubiectum, eſt proprium *Efficientis*, nõ autem *formæ*, ſicut rectè Durandus ubi ſuprà argumẽtatur. Quare vr̃ omnino commẽtitius eſſe ille modus ſeu *affectio*, quam iſta opinio ponit ex accidentibus reſultare in naturam.

SECVNDO. Nam quicquid poſterius eſt inhæſione accidentium in ſubiecta, præſertim ſi ab ipſis oriatur, eſt *accidentale*. At realitas, quæ cum natura ſingulari conſtituat perſonã, non poteſt eſſe aliqd *accidentale*. Ergo, &c. Maior probatur. Quoniam accidẽtia, & quod poſterius accidentibus eſt, *adueniunt* ſubſtantiæ iam cõſtitutæ tanquam ſubiecto accidentiũ. Minor uerò probatur. Qm̃ perſona eſt *prima ſubſtantia*, extra cuius rationem cõſtat eſſe quoduis accidens, cùm ſit alterius Prædicamenti.

TERTIO. Nam ſi maximè talis affectio ſeu modus admitteretur, tamen non apparet ratio, cur nõ etiam fuerit in Chriſto: ſiquidem eius humanitas eodem etiã omnino modo videtur habuiſſe accidentia ſibi inhærentia, quo naturæ reliquæ.

OCTAVA opinio eſt, perſonalitatẽ eſſe naturæ quendam *terminum & complementum ſubſtantiale*, quo perficitur vltimò & cõſtituitur *ſubſtantia prima* completa: qui terminus ſeu complementum differat reipſa à natura ſingulari, tanquam id, quod terminat & complet naturalem ipſius dependentiam ab *ultimo termino* in latitudine ſubſtantiæ. Quam opinionem referunt Scotus & Ioãnes Neapolis, eamque ſequitur Caietanus hic art. 1. Et mihi præ alijs probatur, hoc ſolùm excepto, quòd *exiſtentiam ſuppoſiti* ſeu perſonæ non putem eſſe actualitatem aliquam realiter diſtinctam ab entitate naturæ *ſingularis* & huius *ſubſtantialis termini*, ex quo exiſtit perſona, ſicut Caietanus falsò putat, ſed tantùm *ratione*, iuxta ea, quæ in refutatione quintæ opinionis ſuprà dixi.

Ratio autem, cur iſtam opinionem ſic intellectam eligam, eſt: Quoniam rectè cum ea conſonant, quæ de dignitate huius Myſterij prædicari ſolent, quorum ſuprà contra Scotum feci mentionem. Item ſecundùm illam facilè intelligitur, quemadmodum perſona contineat aliquid *ſubſtantiale* eiuſmodi, cui omnino repugnet ſecundùm entitatem ſuam communicari aut eſſe *in alio*, à quo dependeat. Sicut definitio illa perſonæ (*ſcilicet rationabilis naturæ incommunicabilis ſubſiſtentia*) planè videtur indicare, ut argumentati ſumus contra Scotum.

Neque refert, quo vocabulo appelles *terminum illum & complementum ſubſtantiale*, quod perſonalitatem dicimus, utrùm ſcilicet *modum* ſingularis naturæ uel *ſubſiſtentiam* (hoc eſt, id *quo* completè demùm natura ſubſiſtit) vel terminum *ultimum* in latitudine ſubſtantiæ, uel aliud eiuſmodi, modò intelligatur ipſa res: Nempe terminum illum ſubſtantialem, quem perſonalitatem dicimus, eiuſmodi perfectionis eſſe, vt ſi ad naturam ſingularem accedat, per ipſum illa, quocunque alio circũſcripto, in rerũ natura cohęreat, ſitque proinde ei tertio hoc eſſentiale, ut repugnet ipſi ſuſtentari *in alio*, adeoque naturę ſingulari ẽt, quatenus per tertium illũ eſt completa.

Et accedit ad probabilitatem huius ſententiæ, quod non modò rectè (vt diximus) cum his cohæreant, quæ de hoc Myſterio prædicari ſolent, ſed omnia etiam argumenta, quæ contra ipſam opponi ſolent, facillimè diſſoluantur. Nam quod PRIMO poteſt obijci, fore tunc aliquam realitatem ſubſtantialem in materiali natura, quę neque ſit *materia*, neque *forma*, nec *compoſitum* ex utraque: Si *directè* intelligas, verum eſt: *Indirectè* autem & *reductiuè* dici poteſt, perſonalitatem iſtiuſmodi perti-

pertinere ad *compoſitũ* ex materia & forma. Nam ſi per compoſitum intelligas naturã ſingularẽ vt in *abſtracto* ſignificatur, eatenus ad illã hæc perſonalitas reducitur & ptinet, quatenus eſt naturalis terminus & cõplementũ eius. Si aũt per compoſitũ intelligas *completã hypoſtaſin ſeu ſuppoſitum;* ad illud hęc perſonalitas reducitur tã quam vltimum *conſtitutiuum* eius, ut ex prædictis patet.

Nec Philoſophus negare voluit, eſſe aliqd ſubſtãtiale, quod nõ *directè* ſit *materia* aut *forma*, aut natura ex ipſis *compoſita:* ſicut ſatis apparet ex his, quę rectè diſputat Caiet. hic ar. 2. cũ docet, Philoſophũ potius ſubindicaſſe iſtũ terminũ ſubſtantialem, diuidens in 5. Metaph. & in Prædicamento *ſubſtantiæ*, ſubſtantiã in *primam & ſecundam*, hoc eſt, in *eſſentiam* & hypoſtaſin ſeu *ſuppoſitum*. Sicut.n. ſententia Philoſophi eſſentia conſtituitur per gradum aliquem poſitiuũ ſubſtantialem: ita ẽt ex eiuſdem mente intelligere debemus conſtitui hypoſtaſin ſeu *primam ſubſtantiam* (quæ maximè ſubſtantia eſt) per gradum etiam aliquem & terminũ *vltimum ſubſtantialem*.

Neque valet, ſi objcias, primam ſubſtantiam Philoſopho eſſe non niſi naturam ipſam *ſingularem*, cùm ſingularitas faciat, vt natura, quatenus ſingularis eſt, non ſit ſubſtantia ſecunda. Non inquam, hæc obiectio valet, Nam inter ſubſtantiam ſecundam & primam *completam*, qualem intelligere potuit Philoſophus, media eſſe poteſt ſubſtantia prima *incompletè & reductiuè*, quæ nimirum ſit natura ut *ſingularis*. Cum enim ex natura ut ſingulari, inprimis conſtituatur ſuppoſitum accedente perſonalitate, ſicque demùm fiat ſubſtantia prima *completa;* non incommodè natura ſingularis ad primam ſubſtantiam reuocabitur, tametſi non ſit ipſa ſola *directè & completè* ſubſtantia prima.

Quòd ſi fundamentũ quęras, cur ita de diuiſione ſubſtantiæ, atq; adeo de rõne ſuppoſiti philoſophemur? Reſpondeo, illud præcipuè eſſe poſitum in reuelata doctrina de hoc Incarnationis Myſterio, quæ & naturale lumen (vt in alijs materijs) illuſtrat, & tum demum rectè conſiſtit ac defenditur, ſi ſic ratiocinemur, præſertim cum iſta quoque ſecundum naturæ lumen æquè probabiliter atque alia, videãtur de his rebus diſputari poſſe.

Sic ẽt QVAE Aureolus, Scotus, Gabriel, atque alij cõtra hãc ſententiam obijciunt, facillimè explicantur. Ac SCOTVS quidem in 3. d. 1. q. 1. quadtupliciter argumentatur. PRIMO. Quoniam ex hac ſententia conſequeretur, aliquam eſſe realitatẽ à perſona diuina *inaſſumptibilem*, nempe illam perſonalitatem, quam ponimus realiter à natura diſtinctam. Conſequens eſt falſum. Ergo & illud, ex quo ſequitur. Minorẽ probat dupliciter. *Primò:* Quoniam iuxta Damaſcenum lib. 3. fidei Orthodoxæ cap. 6. *quòd eſt inaſſumptibile, eſt incurabile.* Atq; ita fieret, vt ſi perſona humana ratione illius perſonalitatis eſſet inaſſumptibilis, omnino eſſet etiam incurabilis. *Secundò:* Quoniam omnis omnino res reſpectu perſonę diuinæ habet potentiam *obedientialem*, ſecundùm quam poſſet à perſona diuina aſſumi & ſuſtentari.

RESPONDEO negando Minorem. Ad *primam* probationem aio, Damaſceni dictum intelligendum eſſe de eo, ꝙ ſecundùm naturam *ſpeciei ſuæ* eſt inaſſumptibile nempè *decenter*. Perſona aũt humana ſic non eſt inaſſumptibilis: quoniam ſecundùm *naturam ſuam ſpecificam* aſſumi poteſt, licèt non ſecundum perſonalitatem. Ad *ſecundam* probationem reſpondeo, potentiam *obedientialem* creaturæ non eſſe reſpectu eorum, quæ implicant contradictionem: implicat autem, vt perſonalitas aſſumatur, ſicut rectè oſtendit Caietanus; quoniam eius videlicet ratio eſt omnino talis, ut non dependeat ab alio ſuſtentante; ſed ipſa per ſe cohæreat ſufficienter in rerum natura, quando ad naturam ſingularem accedit.

A SECVNDO argumentatur Scotus, quòd ſequeretur, naturam humanam in Chriſto caruiſſe *actualiſſima* quadam ſui perfectione, videlicet illo *termino vltimo ſubſtantiali*. Ex quo rurſus conſequens uidetur, quòd Chriſtus non fuerit propriè & vniuocè homo.

RESPONDEO, verum eſſe primum Conſequens, ſi per *actualiſſimam* perfectionem intelligamus *vltimam* naturæ perfectionem ad ſuppoſitum pertinentem. Quã quam & hoc negat Caietanus, propterea ꝙ vltrà terminum illum ſubſtantialem ponit actualitatem *exiſtentiæ ſuppoſitalis* ab eo termino realiter diſtinctam; ſed falsò, vt ſuprà dixi. Quod verò rurſus colligebatur, non eſſe Chriſtũ propriè & *vniuocè* hominem; minimè conſequitur. Propriè enim & vniuocè homo eſt, is qui nulla per- B fectione caret, ex qua conſtituatur intrinſecè natura humana; nulla autem tali caret Chriſtus.

TERTIO obijcit Scotus, inde eſſe conſequens, vt non poſſit natura humana à Verbo diuino *dimitti*, quin producatur in illa peculiaris & *diſtincta realitas*. Hoc aũt vt abſurdũ. Ergo. Sequela probatur. Quoniam natura humana ſi à Verbo dimitteretur, neque corrumperetur, eſſet perſona, & ſecundùm hanc opinionem perſona includit realitatem peculiarem à natura diſtinctam.

RESPONDET bene Caiet. & Gabr. vbi ſuprà, negãdo Sequelã. Etſi.n. ſm legem ordinariam à natura dimiſſa flueret, ſeu emanarat perſonalitas, virtute nimirum ſuæ cãæ efficientis, quæ illã primò produxit; tñ per potentiã Dei abſolutã ſine implicatione poſſet natura ſingularis C cõſeruari abſq; vlla pſonalitate, vel ppria, vel aliena. Quare falsò ſumit Scotus in probatione Sequelæ, ꝙ natura dimiſſa eſſet pſona, tanquã hoc eſſet prorſus neceſſariũ.

Atque ex hoc patet, veriſſimum eſſe, quod QVARTO infert ex noſtra ſententia, videlicet fieri poſſe, vt natura ſecundùm ſpeciem ſuam completa, conſeruaretur à Verbo dimiſſa, neque tamen eſſet perſona. Concedi enim ſimpliciter debet iſtud Conſequens, ſicut Caietanus, Gabriel, & alij rectè faciunt.

AVREOLI verò argumenta præcipua, apud Capreolum in 3. d. 5. q. 3. & Caiet. hic art. 2. ſunt quatuor. PRIMO. Quoniam vt Damaſcenus ait, aſſumpſit Verbum diuinum, *quicquid in natura noſtra plantauit*. Ergo nulla eſt omnino realitas naturæ adiuncta, quæ ſit per ſe in- D communicabilis & inaſſumptibilis, & quæ à natura diſtincta conſtituat perſonam, ut noſtra ponit opinio.

RESPONDET bene Caietanus, Damaſceni ſententiã eſſe intelligendam de his, quæ ſunt *plantata* in natura, quatenus natura diſtinguitur à perſona, & vt præciſè intelligitur circumſcripta oĩ conſideratione perſonę. Quã interpretationem rectè Caietanus colligit ex eo, quòd alias Damaſcenus docet, ea, quæ pertinent ad naturam, eſſe in Chriſto *duplicata* propter naturam eius duplicẽ, diuinam & humanam: quæ autem pertinent ad perſonam, eſſe in illo *ſimplicia*. Hinc enim licèt colligere, cùm Damaſcenus ait generatim, fuiſſe à Verbo aſſumpta, quæ ad *naturam* ſpectãt; ſimiliter ipſum conſiderare na- E turam præciſè, circumſcripta ratione perſonæ, atque adeo illius entitatis, quæ eſt perſonalitas.

SECVNDO obijcit Aureolus, quòd omnis realitas eſt Ens, & conſequenter quidditas & *natura*, vt habetur 7. Metaphy. Sed oĩs *natura* eſt à Verbo aſſumptibilis. Ergo omnis realitas: atq; adeo fictitia eſt realitas illa ſuperaddita naturæ, quæ ſit perſonalitas inaſſumptibilis.

RESPONDEO ad Minorem cum Caietano, non oẽm naturam ſeu quidditatem, quæ tranſcendẽtaliter *natura* dici poſſit, eſſe *aſſumptibilem*; ſed naturã *completam*, quæ aliqua certa & determinata ſpecie contineatur. Huiuſmodi autem natura non eſt perſonalitas, cùm non ſit niſi *modus* quidam naturæ ſpecificæ, nempe humanitatis.

TER-

Tertio. Quòd ſequeretur ex noſtra ſententia, Verbum diuinum non eſſe verè hominem: qm̃ neque illa perſonalitas, quam ponimus per Verbum ſuppleri, eſt homo, ſed terminus tantum humanæ naturæ.

Respondeo, falſam eſſe Sequelam. Nã vt ſuprà docuimus, illud eſt verè hõ, quod verè & propriè eſt *habens* humanitatem. Tale aũt eſt Verbum, non propriè, vt ſupplens perſonalitatem creatam, quaſi hæc ſit homo (vt falsò imaginatus videtur Aureolus aſſeri per hãc ſententiam) ſed vt *terminat* dependentiam naturæ humanæ. Perſonalitas autem, quam Verbum ſupplet, idcirco *homo* verè non dicitur, quoniam non eſt aliquid per ſe completum, quale oportet eſſe *illud habens humanitatem*, quod hominem dicimus. Atque ita non ipſam perſonalitatem creatam, ſed conſtitutum ex ipſa (vt eſt terminus ſubſtantialis vltimus) & natura ſingulari dicimus eſſe hominem, quoniam hoc eſt aliquid complетè ſubſiſtens & habens humanitatem.

Qvarto ſequeretur, ait Aureolus, *primam ſubſtantiã* acceptam pro ſuppoſito, non ſubſiſtere per ſe, ſed *per aliud*: quia ſecundùm hanc opinionem non per eſſentiam propriam ſubſiſtit; ſed per realitatem *additam*.

Respondeo, Sequelam eſſe abſolutè falſam. Nam realitas illa *intrinſeca* eſt *primæ ſubſtantiæ* completæ, atq; ita, quod per illam competit primæ ſubſtantiæ, non cõpetit ipſi per aliud. Quanquam verum eſt, primam ſubſtantiam per naturam etiam *ſubſiſtere*, vt *ſubſiſtentia* diſtinguitur contra *accidens*; non autem vt ſubſiſtentia eſt *modus completæ ſubſtantiæ*, quam ſuppoſitum dicimus.

Gabriel quoq; 3. d. 1. q. 1. cùm ad argumenta Scoti reſpondiſſet, contra hanc noſtram ſniãm de diſtinctione *reali* perſonalitatis & naturæ ſingularis; propter duo tñ argumenta iudicauit, eam ſententiam defendi non poſſe. Primvm eſt. Qm̃ oportebit ẽt ab hac opinione admitti aliquam peculiarem realitatem diſtinctã à natura aſſumpta, & à perſona diuina, qua contineatur vtriuſque *vnio*; alioqui non poterit ſm̃ hanc opinionem explicari, quemadmodum natura humana non æquè ſit vnita Patri, aut Spiritui ſancto, aut Angelo, aut cuicunque alteri rationali naturæ ab ipſa *indiſtanti* ſm̃ locum: ſi aũt eiuſmodi peculiaris realitas ab hac opinione admittatur, erit ſm̃ illam planè ſuperuacanea: ſiquidẽ idcirco aſſerit hęc opinio perſonalitatem eſſe realitatem diſtinctã à natura *ſingulari*, vt non ſit neceſſe ad explicandam *vnionem* naturę humanæ cũ perſona Verbi diuini, ponere aliquã entitatem peculiarem, qua *vnio* contineatur; ſed intelligatur facta ea vnio hoc ipſo, ꝙ Verbum ſuppleuerit realitatem illam perſonalitatis diſtinctam à natura *ſingulari*. Porrò verò quõ Gabriel probet illud quod aſſumit, ſcilicèt niſi ponatur illa Realitas *media* vnionis, declarari ſecundùm hanc opinionem non poſſe, quemadmodum natura humana non æquè ſit vnita alijs perſonis diuinis, &c. minimè reperio in ipſo Gabriele; niſi quod falsò ſuppoſuit, ſecluſa tali Realitate non poſſe hanc opinionem, quæ perſonalitatem à natura realiter diſtinguit, *vnionem hypoſtaticam* naturæ humanæ & perſonæ diuinæ in aliquo alio conſtituere, præterquam in ſola *indiſtantia locali* cum defectu perſonalitatis creatæ.

Atque ex hoc eodẽ errore ducit itidem Secvndvm argumentum contra noſtram ſententiam, ſcilicet conſequens eſſe ex illa, ꝙ poſſet fieri *tranſitus* ab vno contradictorio in alterum ſine vlla prorſus rei mutatione: ita videlicet, ut abſque mutatione vel perſonæ diuinæ, vel naturæ humanæ, queat verè dici & intelligi, quòd natura humana ſit vnita Verbo, cùm anteà non fuerit; vel è contrario, vt deſinat eſſe vnita, cùm anteà fuerit vnita. Et Sequelam declarat ponendo caſum, quòd natura humana, antequam aſſumatur, ſit producta diuinitùs abſque

A propria perſonalitate; & poſtea primùm aſſumatur: vel quod poſteaquam fuerit aſſumpta, dimittatur ſine realitatis alicuius productione. In his, inquit, Caſibus neque mutaretur perſona diuina, cùm ſit prorſus immutabilis; neque etiam natura humana, cùm, vt ponimus, nulla realitas ei vel per aſſumptionem accedat, vel decedat per dimiſſionem.

Verùm vt iſta Sequela Gabrielis ſpeciem aliquã haberet, oporteret ipſum ab authoribus iſtius opinionis obtinere non tm̃ quòd illi caſus ſint poſſibiles, & ꝙ vnio nulla realitate peculiari præter realitatem naturæ humanæ & perſonæ diuinæ contineatur (quæ duo facilè concedentur) ſed ẽt hoc ipſo naturam humanam intelligi vnitam eſſe perſonę diuinę, quod ab ea localiter non

B diſtat, & creata perſonalitate caret. Nam ſi quæ alia ratio iſtius vnionis aſſignetur; penes mutationem illius docere poterit illa opinio, quemadmodum fieri poſſit tranſitus à contradictorio in contradictorium, admiſſis illis caſibus, quos Gabriel ponit. Cùm autem hi, qui perſonalitatem à natura ſingulari realiter diſtinguũt, minimè id Gabrieli cõcedere aſtringantur (ſcilicet vnionem conſiſtere in ſola indiſtantia illa cum defectu perſonalitatis creatæ) minimè valent hæc ipſius argumenta.

Quare ad Primvm negandum eſt Aſſumptũ. Quamuis n. hæc noſtra opinio non ponat realitatem peculiarem *vnionis* vltrà naturam & perſonam (iuxta dict. q. 2. punct 5.) docet tñ, naturam humanam eo eſſe vnitam hypoſtaticè Verbo diuino, quod ſingulari Dei voluntate atque potentia fit, vt *dependeat* à perſonalitate Verbi;

C illius certè dependentiæ modo, quo dependiſſet à perſonalitate propria, quam idcirco Verbum diuinũ ſupplet. Quod quidem aliud non eſt, quàm voluntate ac potentia diuina fieri, vt natura illa humana hoc ipſo, quòd eſt in diuino Verbo, ſubſiſtat atque cohæreat in rerum natura. Ex quo facilè intelligitur, non ideo naturam humanam eſſe perinde vnitã hypoſtaticè perſonæ Patris aut Spiritus ſancti, quia ab illis et non *diſtet*: oporteret enim præterea ipſam ex vi perſonæ Patris aut Spiritus ſancti *ſubſiſtere* ſecundùm illam peculiarem rationem dependentiæ, qua minimè à Patre & Spiritu ſancto dependet, ſed à ſolo Verbo. Et multò minus dependet ſic etiam ab alijs creaturis, quæ ab ipſa *localiter non diſtant*.

Ad Secvndvm ſimiliter negãda eſt Sequela. Etenim

D admiſſis etiam illis caſibus, poterit de nouo natura uel *vniri* perſonæ diuinæ, vel ab ea *dimitti* ſecundùm aliquã *mutationem*; non quidem *perſonæ diuinæ*, aut naturę *humanæ abſolutè*, ſed prout *exiſtit in tempore*, atque adeo etiam ipſius *temporis*. Nempe ſi ponamus, voluntate ac potentia diuina ſingulariter fieri, ut natura humana à certo quodam tempore incipiat ſubſiſtere & cohærere in rerum natura ex vi perfectionis *ſuppoſitalis*, quæ eſt in perſona diuina, tanquam terminantis illius naturalem dependentiam; vel ut à certo quodam tempore incipiat ſubſiſtere, non iam ex vi ſuppoſitalis perfectionis perſonæ diuinæ, ut anteà; ſed per *ſolam efficientiam* Dei, quatenus poteſt ille velut cauſſa efficiens naturam humanam conſeruare ẽt abſque vllo termino ſuppoſitali. Hac inquam tũc per mutationẽ *temporis*, atque adeo ẽt huma-

E næ naturæ, *prout exiſtit quidem in hoc & in illo tempore*, & prout in illa variatur accidens illud pertinens ad Prędicamentũ *Quando*, poteſt de nouo verè dici & intelligi, ꝙ natura humana, cùm anteà nõ fuiſſet aſſumpta & vnita Verbo, incipiat eſſe vnita & aſſumpta; vel ꝙ deſinat eſſe, cùm anteà fuiſſet, iuxta hypotheſes illorum caſuum.

Quæ res ex eo ẽt, qđ Gabriel notauit in refutatione cuiuſdã tertiæ inſtantiæ Gregorij Ariminẽſis, confirmari & explicari poteſt. Fatetur enim ſola temporis mutatione diuinitùs fieri poſſe, vt lumen v.g. quod in medio

aere con-

aere conſeruatur, incipiat dependere à candela ardente in eodem loco, cùm anteà ab illa non dependiſſet; idque nulla reali mutatione facta uel in candela *abſolutè*, uel in *lumine:* nempe ſi ponamus, Deum uoluiſſe, ut lumen illud à certo quodam tempore conſeruaretur ét ex vi candelæ ardentis, cùm anteà per ipſius efficaciam non conſeruaretur: vel ut à certo quodam tempore deſinet et virtute ipſius candelæ conſeruari, permaneretque per *ſolam* efficaciam diuinæ uirtutis, cùm priùs etiam uirtute candelæ fuiſſet conſeruatum. Itaque quemadmodũ hic per ſolam mutationem *temporis*, atque adeo luminis ét *prout exiſtit quidem in tempore*, poteſt tranſitus intelligi à contradictorio in contradictorium ſecundùm dependentiæ modum à candela, tanquam à cauſſa *efficiente:* ita etiam in noſtro propoſito per ſolam mutationem temporis, atque adeo humanæ naturæ, *vt exiſtit in tempore*, poterit opinio noſtra explicare tranſitum à contradictorio in cõtradictorium ſecundùm modum dependentiæ *ſuppoſitalis* in illis caſibus poſitis à Gabriele.

NEC obſtat, quòd idem Gabriel diſputans eodem loco contra Gregorium Ariminenſem, negat, mutationem aliquam temporis in propoſito poſſe eſſe cauſſam, cur natura humana incipiat eſſe diuinæ perſonæ vnita, cùm antè non fuerit, aut è contrario. Sine ratione namque hoc ille negat. Quod enim obijcit, quocunque tempore aſſignato, quo dicatur incipere eſſe aut non eſſe unita natura humana, *potuiſſe* ante id tempus incipere eſſe aut non eſſe vnita: Solùm conuincit, nullam *determinatam* mutationem durationis pro certo & determinato aliquo tempore poſſe aſſignari tanquam cauſſam *vnicam & neceſſariam* illius tranſitus, ſic, vt non ét poſſit abſolutè illius cauſſa eſſe mutatio *alia* durationis *pro alio tempore* priori vel poſteriori. Hoc autẽ nihil obſtat, quò minùs mutatio cuiuſuis temporis poſſit pro voluntate Dei eſſe cauſſa illius tranſitus ſufficiens, tametſi non *illius ſolius temporis* mutatio, ſed tamen illius *etiam;* ſic, vt eiuſmodi tranſitus ſine contradictione intelligi queat.

Quòd ſi nondum aliquis penitùs aſſequitur, quemadmodum poſſit fieri voluntate Dei, vt natura humana nõ aliter, quàm ſm *tempus* mutata, pendeat vno tpe hypoſtaticè à diuina perſona; alio verò tempore nõ pendeat: conſiderare is debet, *tempus* non eſſe rem, quæ prorſus impertinenter ſe habeat ad hoc, quòd dicimus naturam humanam à diuina perſona hypoſtaticè *dependere*. Cùm enim hoc modo natura pendeat à perſona diuina ſm ſuam *exiſtentiam;* ratio autem formalis exiſtentiæ, vt ſuprà dictum eſt, connotet *tempus*; conſequens eſt, vt ratio etiã huius dependentiæ habeat reſpectum quendam ad tempus. Quare licet abſolutè quidẽ & *ſecundùm rem* eadem ſit natura pro tempore, quo ex voluntate Dei pendere eam ponimus à perſona diuina, & pro tẽpore, quo ab ea non dependeret; tñ non eſt prorſus eadem ipſius rõ formalis; quatenus à perſona diuina eſt *dependens*, vel *non dependens* ſm propriam ſuam *exiſtentiam*. Vnde illa affirmatio & negatio dependẽtiæ naturæ humanę à perſona diuina, quæ pro diuerſis temporibus in caſibus prędictis de natura humana verificaretur, non eſſet oĩ modo de *eodem*, & proinde cõtradictione careret, poſſetq; voluntate diuina, iuxta modum prædictum conſiſtere.

SECVS verò iudicandum eſſet, ſi ageremus de aliquo attributo creaturæ, ad quod impertinenter ſe haberet tempus. Tunc enim pp *ſolam* temporis mutationem nõ poſſet illud vno tempore competere creaturæ, & alio nõ; ne per potentiam quidem & voluntatem diuinam. Nam quamdiu obiectum diuinæ voluntatis ſecundùm ſuam rationem formalem ex omni parte habet ſe eodẽ modo, quo priùs; ſi priùs illud cadit in diuinam voluntatem, poſtea itidem cadit: cùm ex parte diuinæ voluntatis

A tis nulla poſſit accidere mutatio. Vnde in 2. tomo in materia de Iuſtificatione, neceſſariò colligebamus, ſine mutatione hominis, quoad ipſius *bonitatem* aliquam *durabilem* ſeu *habitualem*, fieri non poſſe, vt uno tempore verè intelligeretur eſſe dilectus à Deo dilectione durabili, cùm anteà non fuerit: aut è contrario, vt uno tempore deſinat eſſe ſic dilectus Deo, cùm anteà fuerit. Nam ad hoc, quòd homo ſit vel non ſit *dilectus* à Deo impertinenter ſe habet ipſum tempus nudè conſideratum ſine varietate rerum, quæ ſolent homini accidere in uarietate temporis. Homo enim obiectum eſt vel non eſt diuinæ dilectionis ſupernaturalis, non ut *exiſtit* hoc aut illo *tempore*, ſed vt eſt, aut non eſt in ſe *bonus*.

Quam rem neque Gregorius in 1. diſtin. 28. q. 2. neB que Gabriel in 3. diſtin. 1. q. 1. animaduertiſſe videntur, cùm concedant ſolam mutationem *temporis* in cauſſa eſſe poſſe, vt uno tempore Spiritus ſanctus alicui donetur *per gratiam*, & alio tempore non item. Quanquam Gabriel quidem idcirco maiori reprehenſione hac in parte dignus eſt, quod cũ id, tametſi falsò, concedat; negat tñ, ſolam mutationem temporis ſimiliter in cauſſa eſſe poſſe, ut vno tempore natura humana ſit perſonæ diuinæ vnita, ab eaque hypoſtaticè dependeat, alio verò non item. Et tamen hoc potiùs debuit concedere, non autem primum de Spiritus ſancti donatione; idque propter diſparitatem à nobis aſſignatam: Nempe, quia tempus pertinenter ſe habet in propoſito ad *dependentiam* naturæ, impertinenter autem ad *inhabitationem* Spiri-C tus ſancti in hominis mente *per gratiam*.

Itaque videtur opinio illa OCTAVA, quę perſonalitatem realiter à natura ſingulari diſtinguit, adeoque *poſitiuam* vtriuſque rõnem aſſignat, nullis argumentis reuinci. Qua cõſtituta, PRIMO apparet, meritò feciſſe nos ſuprà q. 1. p. 2. cùm poſſibilitatem huius Myſterij probauimus, tum ex eo, quòd natura ſingularis habet rationem *priorem* ratione perſonalitatis, ideoque poteſt ſine propria perſonalitate poni: tum etiam ex eo, quòd perſonalitas diuina *eminenter* continet, quicquid perfectionis eſt in perſonalitate creata ad terminandum ſuppoſitandumque naturam. Nam iam oſtendimus, uerum id eſſe, quod in his probationibus neceſſe fuit ſupponere, ſcilicet perſonalitatem etiam habere ſuam quandam pecu-D liarem rationem *poſitiuam*, perfectionemque ſufficientem ad terminandam naturam.

DEINDE per illam octauam ſententiam ſatis ſuperque intelligitur id, quod nunc agimus, ſcilicet non aſſumpſiſſe Verbum diuinũ *perſonam* humanam, tametſi aſſumpſit quidem naturam humanam *ſingularem & indiuiduam*. Id quod breuiter etiam attingimus tomo 1. quæſt. 3. de Trinitate, puncto primo.

PVNCTVM TERTIVM.

Qualis humana natura fuerit aſſumpta à diuino Verbo.

D. Thom. art. 4. 5. 6.

E EX ijs, quæ ſuprà q. 2. p. 1. diſputata ſunt, ut contra diuerſos errores veritatem naturæ non tantùm diuinæ, ſed etiam humanæ in Chriſto defenderemus, ſatis conſtat illud, quod D. Thomas hic art. 4. & 5. facilè probat & declarat. Nempe Verbum diuinum non aſſumpſiſſe humanam naturam *abſtractam* ab omnibus indiuiduis, ſecundùm Eſſe, quod habet in intellectu, aut talem, qualem imaginabatur Plato; nempe illam commentitiam, quæ reipſa exiſteret *vniuerſalis*. Neque etiam aſſumpſiſſe eam in *omnibus Indiuiduis*. Tunc enim in omni natura humana ſuppleuiſſet Verbum perſonalitatem creatam; atque ita nulla eſſet omnino perſona creata humanæ naturæ in aliquo

in aliquo homine; quod conſtat eſſe falſum: Sed aſſumpſiſſe naturam humanam *realem & ſingularem*, *atque diſtinctam* à qualibet alia alterius hominis. Alioqui non eſſet Verbum verus homo *indiuiduus*, qualem ſecundùm fidem eſſe neceſſariò credendum eſt. Vt patet ex his, quæ diſputata ſunt loco citato, ac peculiariter ex illo loco Baruch. 3. *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt*. Quo ex teſtimonio ſatis apparet, vnigenitum Dei filium *hominem ſingularem* fuiſſe, quales ſunt alij. Qua de re videndus eſt item Damaſcenus libro 3. fidei Orthodoxæ, cap. 11.

Fuit verò etiam conueniens, vt Verbum diuinum aſſumpſerit naturam humanam ſingularem, non aliunde procreatam; ſed ex ipſa *ſtirpe* Adae, vt facilè oſtendit D. Thomas hic, ar. 6. & nos ſuprà latiùs confirmauimus q. 1. p. 4. Quo etiam loco aſſeruimus, congruenter quoque eam naturam fuiſſe aſſumptam ex B. Virgine.

Porrò quamuis diuinum Verbum non niſi illam humanitatem *ſingularem* & ex *Adæ* ſtirpe, & ex *Virgine* aſſumpſit; tamen negari non poteſt, quin perinde etiam potuerit aſſumere aliam humanitatem, quamcunque vellet, ut patet manifeſtè ex ijs, quæ præced. quæſt. pun. 2. diſſeruimus de infinita virtute diuinæ perſonæ ad aſſumendam quamcunque naturam.

Itaque deſipuit planè VViclephus hoc negans, teſte Thoma VValdenſi lib. 1. doctrinalis fidei art. 3. cap. vlt. Veriſſima namq; & orthodoxa eſt illa ſententia S. Avgvstini lib. 13. de Trinitat. cap 18. *Poterat vtique Deus hominem aliunde ſuſcipere, in quo eſſet Mediator Dei & hominum, non de genere illius Adæ, qui peccato ſuo genus obligauit humanum: ſicut ipſum, quem primò creauit, non de genere creauit alicuius. Poterat ergo vel ſic, vel alio, quo vellet, modo, creare vnum alium hominem, de quo vinceretur victor prioris. Sed melius iudicauit, vt de ipſo, quod victum fuerat, genere aſſumeret hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum.*

Nec fuit vllius momenti Argvmemtvm VViclephi à VValdenſi relatum: Quòd ſcilicet, ſi Verbum diuinum potuit *aliam* humanitatem aſſumere; Chriſtus potuiſſet eſſe *alius homo*, & per conſequens alia perſona. Conſequens autem eſt impoſſibile, cùm nequeat diuina Chriſti perſona eſſe alia *perſona*, quàm eſt.

Sed Respondetvr per diſtinctionem facillimè. Potuit enim Chriſtus eſſe *alius homo, & alia perſona*, non ratione ſubſiſtentiæ perſonalitatis diuinæ (quæ inuariabilis eſt) ſed tantummodò ratione humanitatis aſſumptæ, & ſubſiſtentis in perſona Chriſti diuina: ſiquidem potuit aſſumi alia humanitas, vt dictum eſt.

QVAESTIO QVINTA.

De Modo Incarnationis quoad naturales partes humanæ naturæ aſſumptæ.

D. Thom. 3. part. quæſt. 5.,

Qvod D. Thomas ex Orthodoxa Doctrina hic aſſerit artic. 1. & 2. ſcilicet diuinum Verbum aſſumpſiſſe verum humanumque corpus, ſuperiùs nos opportuno loco confirmauimus quæſt. 2. punct. 1. cùm aduerſus hæreticos aſſereremus veritatem humanæ naturæ in Chriſto. Atque ibi etiam probauimus, aſſumpſiſſe Verbum animam rationalem, quod hic S. Thomas tradit artic. 3. Ex quo item eſt conſequens, aſſumpſiſſe etiam Intellectum, tanquam naturalem potentiam animæ rationalis, vt facilè oſtendit hic D. Thomas artic. 4. & patebit magis ex ijs, quæ trademus infrà quæſt. 18.

Quocirca ſolùm ſuperſunt hic duo explicanda, quæ poſſunt referri ad articulum 2. Primo, *An Verbum diuinum ſic aſſumpſerit verum corpus humanum, vt etiam cum illo hypoſtaticè aſſumpſerit ſanguinem.* Secvndo, *An etiam aſſumpſerit corpus humanum non modò verum quoad partes eius ſubſtantiales & integrales; ſed etiam præditum ſuis naturalibus proprietatibus & accidentibus, atque adeo etiam præſentia extra Sacramentum in vno tantùm loco pro vno tempore, non autem vbique locorum.*

PVNCTVM PRIMVM.

An Verbum diuinum ſic aſſumpſerit verum corpus humanum, vt etiam cum illo hypoſtaticè aſſumpſerit ſanguinem.

D. Thomas artic. 2.

Dvrandvs in 4. diſtin. 10. quæſt. 1. num. 19. *conſtare* dicit, quòd Sanguis non pertinuerit ad *identitatem* (vt inquit) *Suppoſiti Chriſti*. Et rationē huius eſſe ait: Quia ſanguis non informatur ab anima rationali, atque adeo non eſt pars corporis humani; ſed alimentum eius. Ergo non pertinet ad identitatem Suppoſiti Chriſti, atque adeo non eſt hypoſtaticè aſſumptus ab eo, cùm ſolam naturam humanam, ac proinde humanum corpus & eius partes diuinum Chriſti Suppoſitum aſſumpſerit. Idem ſentit Ricchardus in 3. diſtinct. 2. artic. 2. quæſt. 1. in reſponſione ad quoddam 2. argumentum. Siquidem ibi aſſerit, animam quidem & corpus Chriſti in triduo mortis eius fuiſſe adoranda tanquam vnita Suppoſito Verbi diuini; non autem Sanguinem: *Quia non eſt* (inquit) *pars eſſentialis corporis*. Idem & ob eandem rationem aſſeruit Gabriel lectione 53. in Canonem Miſſæ, vbi in hanc ipſam ſententiam citat Ricchardum in dicta quæſt. 1.

Caietanus autem hic artic. 2. idem ſentit de Sanguine quodam humani corporis non ſatis decocto & perfecto, quem appellat *nutrimentalem*. Illum enim neque informari ab Anima rationali, neque eſſe partem corporis humani neceſſariam ad eius conſeruationem. Alium uerò ſanguinem humani corporis *perfectum* & ſufficienter diſpoſitum, ut ab Anima rationali informetur, cenſet fuiſſe aſſumptum hypoſtaticè à diuino Verbo.

Sed abſque vlla diſtinctione & exceptione ſimpliciter ſentiendum eſt, totum illum verum Sanguinem, qui vnquam fuit in Chriſti corpore, fuiſſe à diuino Verbo hypoſtaticè aſſumptum & terminatum, ita, vt Verbi ſubſiſtentia increata ſuppleuerit in illo ſanguine ſubſiſtentiam creatam, qua naturaliter alioqui in puro homine

mine ſubſtitiſſet; ſiue hæc ſubſiſtentia ſit eadem cum ſubſiſtentia humanitatis *vnitate & identitate ſimplici* (ſi ponamus, Sanguinem informari Anima rationali) ſiue identitate cuiuſdam *connexionis & ordinis*, ſi ſanguis (ut multi ſentiunt) habet ſuam peculiarem formam partialem, atque adeo etiam partialem ſubſiſtentiam, ex qua & partiali etiam ſubſiſtentia corporis exiſtat vna *totalis* ſubſiſtentia humanitatis; vnitate *connexionis & ordinis*, quæ per Verbum ſit ſuppleta.

Ita planè ſupponit pro certo D.Thomas hic toto artic.2.& quodlib. 5. quæſt.3.artic.5. Atque idem aſſerit Capreolus in 4. diſtinct.11. quæſt.1.artic.3.ad 5.argumentum contra 1.concluſionem. Et Sotus in 4.diſtinct. 10. quæſt. 1. artic. 2. & Syluester in Roſa aurea quæſt. 30. vbi refert, à Clemente VI. & à Pio II. fuiſſe damnatam aſſertionem cuiuſdam, qui negabat in triduo mortis Chriſti fuiſſe eius ſanguinem vnitum Verbo diuino. Et denique ab omnibus Theologis communiter iam defenditur tanquam certa hæc ſententia.

Probatur autem PRIMO ex Scriptura in ijs locis, quibus ſignificatur, *iuſtum* immò *ſuperabundans* precium noſtræ Redemptionis fuiſſe non modò *effuſionem* ſanguinis, vt fuit quædam operatio Chriſti; ſed etiam ipſum *ſanguinem* effuſum, vt rem nimirum infiniti valoris (qualem habere oportuit iuſtum precium noſtræ Redemptionis, iuxta dicta ſuprà quæſt.1.punct.5.) propter vnionem ſcilicet eius hypoſtaticam cum Suppoſito diuino. Eius generis ſunt hi loci. Matth.26. *Hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Et Actor.20. *In quo vos Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo*. Et ad Rom.3. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ*. Et ad Epheſ.1. *In quo habemus redemptionem per ſanguinē eius*. Et ad Hebr.9. *Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctū obtulit ſemetipſum Deo, emundauit cōſcientias noſtras ab operibus mortis?* Et 1.Petri 1. *Non corruptibilibus auro & argēto redēpti eſtis, &c. ſed precioſo ſanguine, quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati*. Et 1.Ioā.1. *Sanguis IESV Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato*. Et Apocalyp.7. *Lauerunt ſtolas ſuas & dealbauerunt eas in ſanguine agni*.

SECVNDO probatur ex auctoritate Eccleſiæ. Nam in Concil.Epheſ.can.5.ſic legimus: *Verbum factum eſt caro & communicauit ſimiliter vt nos carni & ſanguini*. Et in eodem Concilio in epiſtola ad Neſtorium, dicitur: *Verbum factum eſſe hominem aſſumptione carnis & ſanguinis*. Et in Concilio Chalcedonenſi, act.1. lecta & approbata eſt quædam epiſtola S.Cyrilli, in qua ille, quod dicitur; *Verbum caro factum eſt*, ita interpretatur; *id eſt, carnem & ſanguinem aſſumpſit*. Item in Concil.Trident.ſeſſ.13.cap.3. ſanguis planè vna cum corpore & anima numeratur inter *partes* Chriſti hominis à diuino ſuo Suppoſito aſſumptas. Item Clemens VI.in Extrauag. Vnigenitus.de pœnitentijs & remiſſionibus, affirmat; *Vnam guttam Chriſti ſanguinis, propter vnionem cum diuino Verbo, ſufficiſſe ad redemptionem generis humani*. In quo Clementis Teſtimonio *nullus* planè ſanguis Chriſti excluditur ab *vnione* cum Verbo, vel à ratione precij *ſufficientis* pro noſtra redemptione; ſicut neque in alijs teſtimonijs Scripturæ aut Eccleſiæ iam allatis.

TERTIO probatur auctoritate ſanctorum Patrum, qui ſimiliter redemptionem noſtram adſcribunt Chriſti ſanguini. Sanctus Gregorius NAZIANZENVS orat. 2.de Paſchate, circa finem: *Exiguæ*, inquit, *crucis guttæ orbem vniuerſum inſtaurarunt, atque idem quod lacti coagulum hominibus præſtiterunt, in vnum nos coniungentes & conſtringentes*. Habuerunt igitur guttæ Chriſti ſanguinis valorem ex vnione cùm Verbo.

S.AMBROSIVS libro ſexto epiſtolar. epiſt.40. *Quia ita*, inquit, *venit, vt totum redimeret & ſaluum faceret, totum vtique ſuſcepit, quod erat humanæ perfectionis*.

S.AVGVSTINVS enarratione in Pſalm.95.antè medium: *Venit*, inquit, *Redemptor, & dedit precium, fudit ſanguinem ſuum, & emit orbem terrarum*.

S.LEO epiſt.10. ad Flauianum, cap.5. *Tres ſunt*, inquit, *qui teſtimonium dant, Spiritus, Aqua, & Sanguis, & hi tres vnum ſunt. Spiritus vtique ſanctificationis, & ſanguis Redemptionis, & aqua Baptiſmatis, &c*.

QVARTO probatur ratione. Nam ſiue ſanguis informetur ab eadem anima rationali (quod probabilius eſſe cenſuimus tom.1.diſp.6.q.2.p.3.) ſiue ab alia ſua ſubſtantiali forma partiali; tamen (vt rectè notauit Scotus vbi ſuprà) eatenus ſanguis cenſeri debet eſse *pars quædam integralis* humanæ naturæ, quatenus & ſuaptè natura eſt propter conſeruationem naturæ humanæ, & abſque illo natura humana conſeruari & conſiſtere & operari non poteſt: ſic enim omnino pertinet *ad veritatem humanæ naturæ*, vt affirmat D.Thomas infrà quæſt. 54. artic. 2. in corpore, & ad 3. Sed Verbum diuinum aſsumpſit, quicquid pertinet ad *veritatem* naturæ humanæ. Ergo etiam aſsumpſit ſanguinem.

Neque eſt difficile reſpondere ad ea, quæ hic obijci poſsunt. Sunt autem præcipuè quatuor. PRIMVM eſt, quòd ſanguis non informatur ab Anima rationali. Ergo non eſt pars naturæ humanæ; vt argumentatur Durandus & Ricchardus & Gabriel.

RESPONDEO, poſse PRIMO negari Antecedens, iuxta ea, quæ diximus tomo 1.diſp.6.q.2.punct.3. SECVNDO, quicquid ſit de Antecedente, neganda eſt Conſequentia. Nam nihilominus ſanguis eſt quędam pars pertinens ad *veritatem* atque adeo integritatem naturę humanæ, vt iam eſt explicatum.

SECVNDVM eſt, quòd D.Thomas infrà quæſt.31. artic. 5. ad 1. affirmat, ſanguinem non eſse *actu* partem; ſed *potentia* tantùm.

RESPONDEO, loqui D.Thomam ibi de partibus *corporis*. Itaque ſolùm negat, ſanguinem eſſe partem *actualem corporis*, donec actu tranſeat in carnem, &c. non autem eſſe partem totius naturę hominis, quatenus requiritur ad illius conſeruationem, & non eſt niſi propter illum, vt anteà ex ſententia eiuſdem D.Thomæ, q.54. diximus. Item loquitur D.Thomas de parte actuali ſecundùm *vltimam actualitatem*, quæ.ſ. non ſit in potentia ad hoc, vt ſit alterius rationis pars: ſicut ſanguis eſt in potentia, vt ſit *caro* atque adeo alterius quoque rõnis pars.

TERTIVM eſt, quòd vt ait Damaſcenus, *quod Chriſtus ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit*: Sed Chriſtus aliquem ſuum ſanguinem dimiſiſſe videtur, nempe illum, quem fudit, vel certè illum, qui iam in quibuſdam locis aſſeruari dicitur. Ergo non omnem ſuum ſanguinem hypoſtaticè aſſumpſit.

RESPONDEO, falſam eſſe Minorem. Aliud namque eſt, quendam Chriſti ſanguinem fuiſſe loco *ſeparatum* à corpore in illius effuſione, vel ēt nunc, vbi aſſeruatur: Aliud autem, fuiſſe à diuino Suppoſito *dimiſſum*. Nam etiam Anima in morte & deſcenſu Chriſti ad *inferos* fuit à corpore ſeparata, & corpus ab anima; & tamen vtrumque iſtorum manſit ſemper hypoſtaticè vnitum diuino Suppoſito. Ita etiam Sanguis, ubicunque fuerit vel ſit. Quò fit, vt ubique debeat affici cultu latriæ.

Quanquam D.Thomas quidem infrà q.54. art.2. ad 3. putat, Chriſtum ad ſe rurſus recepiſſe in Reſurrectione oēm ſuum verum ſanguinem, nec iam in terris eſſe aliquem Chriſti ſanguinem, niſi *miraculoſum*; qualem ait illuxiſſe ex quadam Chriſti Imagine. Sed poteſt abſq; incommodo credi, quòd aliquæ ēt particulæ ſanguinis,

quæ in

quæ in ipſo Chriſto fuerunt, ſint nunc in terris reſiduæ. Nam *moraliter*, immò etiam *phyſicè* loquendo, idem & integer homo cenſetur is, qui habet in ſuo corpore priſtinũ ſuum ſanguinem, quoad maximam eius partem, & penè totum, etiamſi quæpiam illius exigua particula remaneat alibi: præſertim cum habitus & figura corporis non pendeat ex particulis quibuſuis ſanguinis. Itaq; vt defendamus, Chriſtum nunc in cœlo *verum & integrum* hominem eſſe, ſicut erat antea; non eſt neceſſe negare, quòd vlla particula ſanguinis eius reſtet in terra.

Qvartvm eſt, quòd ſi Verbum diuinum hypoſtaticè aſſumpſit ſanguinem; conſequens erit, vt Verbum, atque adeo Deus poſſit verè dici *eſſe ſanguis*; ſicut verè dr homo, quoniam hypoſtaticè aſſumpſit humanitatem.

Respondeo minimè id conſequi. Nam Verbũ non recipit in *concreto* denominationem naturę aſſumptę, niſi quando natura aſſumpta eſt natura planè *totalis*, & à quauis alia totali natura per ſe independens. Talis autem natura non eſt ſanguis, bene autem *humanitas*. Nec poteſt de hoc eſſe controuerſia de re, ſed tm̃ de nomine.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Verbum diuinum aſſumpſerit corpus prædictum naturalibus humani corporis proprietatibus & accidentibus; atque adeo etiam præſentia extra Sacramentum in vno tantùm loco pro vno tempore.

Ad art.2. D. Thomæ.

Indvbitata eſt Aſſertio apud orthodoxos omnes, Verbum diuinum vnà cum natura humana aſſumpſiſſe proprietates omnes & naturalia accidentia humani corporis, excepto peccato, & in his fuiſſe & eſſe corpus Chriſti ſimile alijs humanis corporibus, exceptis illis donis, quæ ſuprà naturam corporis humani & naturalia accidentia ipſius, Scriptura tradit conuenire nunc Chriſti corpori: cuiuſmodi eſt præſentia Sacramentalis in locis pluribus, & impaſſibilitas, &c.

Hoc patet ex ijs, quæ generatim de proprietatibus utriuſq; naturæ in Chriſto diſſeruimus q.2. punct.3. & peculiariter ex his teſtimonijs: *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati*, ad Rom.8. Et: *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*, ad Philip. 2. Et: *Quia ergo pueri participauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit iiſdem, &c. Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret*, ad Hebræos 2. Et: *Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia in ſimilitudine abſque peccato*, ad Hebr.4.

Quibus adde illa duo præclara teſtimonia S. Ambroſij & S. Leonis. S. Ambrosivs lib.6. epiſtolarum, epiſt.40. *Legitima*, inquit, *circumſpectio eſt, ut confiteamur, ſicut in Dei forma nihil ei defuit diuinæ naturæ & plenitudinis: ſic in illa forma hominis nihil ei defuiſſe, quo imperfectus homo iudicaretur.* Sanctus Leo in epiſtola decima ad Flauianum, cap.3. approbata in Concilio Chalcedonenſi: *Tenet*, inquit, *ſine defectu proprietatem ſuam vtraque natura. Et ſicut formam ſerui, Dei forma non adiuit: ita formam Dei, ſerui forma non minuit.*

Huic doctrinæ Orthodoxæ repugnãt Vbiqvistae Sectarij: ſiquidem Chriſti corpus ab alijs corporibus humanis temerè & hæreticè faciũt in hoc diſſimile, q̃ ſit *vbique* non minùs quàm Chriſti diuinitas, cùm aliud quoduis corpus vno tempore non ſit niſi in vno loco. Ita docent præcipuè Brentius in libro de Maieſtate Chriſti hominis, & in Apologia Confeſſionis VVittembergenſis, & in tractatu de Cęna Domini, & Schmidelinus in aliquot libris, quos ſcripſit de hoc argumen-

A to, ac peculiariter in Repetitione VVittembergica, & in libro Concordiæ. Fuit autem eadem ſententia Iacobi Fabri Stapulenſis in caput duodecimum epiſtolæ primæ ad Corinthios, & Lutheri in concione quadam de Sacramento Cœnæ Domini, tomo 2. Atque etiam Michaelis Serueti Trinitarij, vt oſtendimus tom. 1. quæſt. 1. de Trinitate, punct.1. §.8.

Eſt autem minimè difficile hunc errorem Vbiquitatis confutare, euerſo iam ſuprà à nobis quæſt.2. punct. 3. præcipuo eius fundamento, quod Vbiquetarij poſuerunt in commentitio modo Vnionis hypoſtaticæ duarum in Chriſto naturarum. Et aduerſus eundem errorem nos multa diſſeruimus in aliquot libris, quos edidimus de hoc argumento. Sed Summa peti poteſt ex

B primo libro.

Vbiquiſtæ igitur, ut Vbiquitatem illam ſtatuant, tripliciter Chriſti corpus conſiderant. Primo *phyſicè*, id eſt, ſecundùm conditionem, quam habet ex natura ſua. Quo pacto negant illud eſſe vbique. Secvndo, quatenus eſt *gloriæ dotibus* prædictum. Et neque iſto modo illud vbique adeſſe volunt. Tertio, ſecundùm *maieſtatem*, vt inquiunt, quam adeptum ſit ex vnione cum diuino Verbo hypoſtatica. Atq; ita contendunt, illud à momento quidem incarnationis *potuiſſe eſſe* vbique: *fuiſſe* autem certè poſt reſurrectionem, quòd tunc demùm Chriſtus vſurpare cœperit attributa diuina: ex quibus vnum eſt Vbiquitas ſiue Omnipręſentia. Nos verò cùm æqualitatem hanc commentitiam Maieſtatis cum Deo

C quæſtione ſecunda, puncto tertio confutauerimus; ipſam etiam Vbiquitatem ſuper eo commento extructam planè quoque euertimus, ac nunc etiam, vt propoſui, magis conteremus.

Qua ſanè in re minimè argumentis ego probare contendam, ne per potentiam quidem Dei abſolutam fieri poſſe, vt corpus aliquod creatum ſit ullo modo præſens omnibus in locis. Nam etſi omnino ſit impoſſibile, ut Corpus aliquod, atque adeo corpus Chriſti, ſit in omnibus vel in pluribus locis per ipſammet Omnipræſentiam *diuinam* (vt Vbiquetarij deſipiunt) cum nulli naturæ creatæ *ſecundùm* ſe poſſint communicari diuina attributa, ut ſuprà q.2. p.3. probauimus: tamẽ fieri id poſſet per alterius modi præſentiam in omnibus locis, ſ. *crea-*

D *tam* & pendentem ex aliena Dei virtute. Fatentur enim graues Theologi, qua ratione vnum corpus in pluribus locis ſine repugnantia eſſe poſſe defenditur, eadem ratione defendi poſſe, quòd ſine repugnantia eſſe poſſit in omnibus locis per Dei potentiam abſolutam. Ita nominatim aſſumit Scotus in 4. diſtinct. 10. quæſtone ſecunda, articulo tertio, & Roffenſis libro quinto de Euchariſtia contra Oecolampadium, capite 33. & Sotus libr. 4. Phyſ. quæſt. 2. artic. 3.

Neque obſtat, quòd nonnulli Patres ſenſiſſe videntur, Vbiquitatem ſiue Omnipræſentiam, eſſe Dei *propriam*, ut D. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 7. Hieronymus & Caſſiodorus in illud Pſal. 138. *Quo ibo à Spiritu tuo, &c.* maximè cùm ex eo diuinitatem Spiri-

E tus ſancti probant, quòd ille ſit vbique quaſi nequeat prorſus id, quod creatura ſit, eſſe ubique. Hoc, inquam, non obſtat. Nam Omnipræſentiam illi Patres intelligunt *naturalem*, qua ſcilicet non aliena virtute ſed ſua aptè natura res exiſtat ubique præſens, vt uidere eſt apud Ambroſium loco citato. Talem enim omnipræſentiam Spiritui ſancto competere, planè ſignificat ſacra Scriptura, Sapient. 1. Et huiuſmodi omnipræſentiam certum eſt creaturæ conuenire nullo modo poſſe, cùm ſit propria diuinitatis.

Nos autem ex ſententia prædictorum Auctorum nõ niſi alterius modi omnipræſentiam ſiue vbiquitatem conue-

conuenire creaturæ *poſſe* per Dei potentiam abſolutam arbitramur: vt.ſ.ſuprà naturam ſuam & *aliena uirtute* id habeat. Quòd ſanè neque AVGVSTINVS in epiſtola 57. ad Dardanum negare voluit, vbi tractans, quemadmodum Chriſti corpus non ſit vbique videndum eſſe monet, ne ſi *vbique diffuſum eſſe aſſeratur, euacuetur veritas ipſius.* Hoc enim ille ſcripſit, non quia ſenſerit Chriſti corpus non *potuiſſe* per Dei potentiam poni ſuprà naturæ ſuæ conditionem vbique. Sed cùm nequeat vel ex Incarnationis myſterio (vt ibi Auguſtinus ex inſtituto oſtendit) vel alio modo confirmari, quòd ſuprà naturam & conditionem ſuã diuinitus *collocatum* ſit vbique, ſi quis illud corpus vbique iam eſſe temerè contendat, videre is debet, ne ipſum faciat phantaſticum minimeque verum corpus humanum; quaſi in eam nimirum conditionem & qualitatem iam euaſerit, vt per ſe *diffundatur* (quemadmodum Auguſtinus in eo loco loquitur) vbique ac omnia loca occupet.

Vt maxime igitur humanitas Chriſti poſſit *aliquo modo* diuinitus poni vbique; aſſertionem tamen eſſe hæreticam, quòd ea iam *vllo modo vbique ſit*, hoc argumento demonſtro: A plano & proprio & perſpicuo Scripturæ diuinæ, atque etiam doctrinæ omnium Patrum ſenſu non poteſt ſine abſurditate & hæreſi recedi obijciendo eiuſmodi myſterium, quod & anteà in Eccleſia prorſus inauditum ſit, & nullo Scripturæ aut Patrum teſtimonio, vel etiam rationis momento conuinci poſſit. Sed hoc prorſus facit dogma Vbiquetarium. Ergo abſurdum & hæreticum dogma eſt.

Maior eſt firmiſſima. Quoniam ſi eiuſmodi licentia concedatur, nihil oĩno ex diuina Scriptura poterit in Eccleſia probari & retineri tanquam certum & indubitatum. Et cùm Auctore Auguſtino alijsque Patribus, intelligere *propriè* debeamus eos Scripturæ locos, qui ſine incõmodo propriè poſſunt intelligi: quantò illi loci magis intelligi planè & propriè debebunt, qui aliter intelligi non poſſunt, niſi recurratur ad fictitiũ miraculum?

Minor autem probatur. Quoniam plurima ſunt Scripturæ ſacræ & antiquitatis teſtimonia, quæ plano & proprio ſenſu prorſus ſignificant, Chriſtum etiam poſt reſurrectionem abfuiſſe ſimpliciter ab aliquibus locis, vt hominem: non minùs certè, quàm abeſt quiſpiam alius homo à loco, vnde diſcedit, in quo nullo modo manet ſecundùm ſubſtantiam ſuam præſens. A ſenſu verò proprio atque plano teſtimoniorum eiuſmodi, propter myſterium Vbiquetarium, quod à ſæculo non erat auditum, quodque, vt partim vidimus, quæſtione 2. puncto 3. partim videbimus, nullo firmo argumento comprobari põt, recedunt iſti, cùm rñdent nobis, abfuiſſe Chriſtum ab aliquibus locis non *omnino*, ſed ſm conditioné *phyſicam* & glorioſam ſui corporis; ſecũdùm *maieſtatem* autem, quam fingunt, hypoſtaticæ vnionis, fuiſſe & eſſe poſt reſurrectionem ſubſtantia ſua incircumſcripto & arcano modo reuerà præſentem in omnibus locis.

Eius vero generis teſtimonia ſunt hæc. Marci 16. *Surrexit*, NON EST *hic*. Et ibidem: PRAECEDET *vos in Galilæam*. Et Ioannis decimo quarto: VADO *parare vobis locum*. Et ibid. *Si* ABIERO, *iterum* VENIAM. Et Ioann. 20. VENIT IESVS *ianuis clauſis, & ſtetit in medio*. Et Matth. 28. ACCEDENS IESVS *dixit eis*: *Pax vobis*. Et Lucæ 24. INTRAVIT *cum eis*. Et ibidem: *Cùm benediceret eis*, RECESSIT *ab illis*. Et Actorum 1. FEREBATVR *in cælum*. Et ibidem: *Videntibus illis*, ELEVATVS *eſt*. Tum etiam Angeli ibidem: *Hic* IESVS, *qui aſſumptus eſt, ſic* VENIET, *quemadmodum vidiſtis eum* EVNTEM *in cælum*. Hæc omnia, *non eſſe hic, recedere, accedere, ire, venire, intrare, abire, eleuari, ferri, aſcendere*, dubium non eſt, quin *propriè* vel abſentiam ſignificent ab aliquo loco, vel aliquid certè,

A quod cũ abſentia ab aliquo loco coniunctũ eſt, uidelicet localem motum. Quæ iſti pp fictitium ſuum myſterium Vbiquetarium peruerſè, ut dixi, interpretantur de abſentia non ſubſtantiali omnino, ſicut teſtimonia ſonãt, ſed vnico duntaxat vel altero modo, ad eamque rem, vt euadant, alia pleraque abſurdiſſima confingunt.

Nam articulum *aſcenſionis*, re uera negant, cùm comminiſcuntur, non planè vlteriùs Chriſtum aſcendiſſe, cùm ex diſcipulorum oculis ſublatus eſt, ſed illis *diſparuiſſe*. Item cœlos, in quos aſcenderit, fingunt commentitios, quos vocãt Theologicos ſcilicet aiuntque illos eſſe *omnem locum*, vbi præſens eſt diuinitas. Itaque cœlos iſtiuſmodi eſſe quoque in inferno, & damnatos eſſe in ijs cœlis, ad quos Chriſtus aſcendit, & alia huius generis B pleniſſima abſurditatis concedere coguntur, vt ex altercationibus præſertim Schmidelini & Brentij cum Bullingero & miniſtris Tigurinis cognoſci poteſt.

Quæ omnia non modò Theologis monſtroſa videntur, ſed etiam à communi fidelium ſenſu & conſenſu abhorrent. Omnis enim Eccleſia, quæ per cunctum orbem eſt, nouit & confitetur, Chriſtum ex Monte Oliueti veriſſimè ad cœlum vſque, quòd ſuprà nos eſt, aſcendiſſe, ibique omnino conſediſſe, ac nunc etiam ſedere ad Dei dexteram, id eſt, poteſtate iudiciaria atque regia ac bonis ipſis Dei perenniter gaudere, ac ſecurè perfrui, ſicut D. AVGVSTINVS libro de fide & Symbolo, cap. 7. eam ſeſſionem interpretatur.

Quamuis in qua nunc ille parte cœli, vel quo ibi nũc C ſitu corporis exiſtat, minimè quidem conſtat. Præclarè enim D. AVGVSTINVS loco citato: *Credimus*, inquit, *Chriſtum in cælum aſcendiſſe; quem beatitudinis locum etiam nobis promiſit, dicens: Erunt ſicut Angeli in cælo*, Matth. 22. Tum paucis interpoſitis, quibus ibi contra Philoſophos oſtẽdit, quemadmodum corpora terrena in illam cœlorum puritatem & ſtabilitatem inferri poſſint; ita ſubiungit: *Sed vbi & quomodo ſit in cælo corpus Dominicum; curioſiſſimum & ſuperuacaneum eſt quærere: tantummodò in cælo eſſe credendum eſt*. Hæc ibi Auguſtinus.

Porro ſimili abſurditate Vbiquetarij corrumpunt æquè plana teſtimonia antiquorum Patrum, qui perſpicuis ſententijs ſimpliciter aſſerunt Chriſti abſentiam ab aliquibus locis. Vt ATHANASIVS in diſputatio D ne contra Arrium, CYRILLVS lib. 9. in Ioannem, cap. 21. & lib. 11. ca. 21. ORIGENES hom. 33. in Matthæum, FVLGENTIVS libro de immenſitate filij Dei, AVGVSTINVS tum alias, tum ex profeſſo in epiſtola 57. & alij Patres communiter. De quo uidendus Theodoretus Dialogo 1. 2. & 3. & Vigilius Martyr lib. 1. contra Eutych.

Et Auguſtinus quidem non modò fictitiam iſtam Vbiquitatem apertiſſimè negat; ſed perinde prorſus ac ſi contra iſtos hoc tempore diſputationem ſuſcepiſſet, ex profeſſo in epiſ. 57. ad Dardanum demonſtrat, quemadmodum ex Incarnationis myſterio minimè ſit conſequens, vt Chriſti humanitas præſens adſit vbicunque eſt Deus.

Sed quia diximus, myſterium Vbiquetariũ, propter E quod iſti & Scripturæ & antiquitatis teſtimonia adulterant, nullo modo confirmari poſſe; id iam planiùs demonſtrandum eſt reſpondendo ad eorum argumenta.

Ac PRIMVM & potiſſimum quidem argumentum ex VNIONE hypoſtatica petunt, per quam fingunt in aſſumptam humanitatem transfuſa eſſe omnia Dei attributa, è quibus vnum eſt Vbiquitas.

SED hoc illorum fundamentum ſuprà quæſt. 2. p. 3. euertimus. Et ſi quid illi inde probarent, non tantùm poſt reſurrectionem, ſed etiam ab Incarnationis momẽto probarent, Chriſti corpus fuiſſe ubique. Eſt enim, ut loco citato oſtendimus, eiuſmodi attributum Vbiqui-

tas, vt

tas, vt ſi *habetur*, oīno nequeat non *uſurpari*; cùm cõſiſtat in quodam velut *actu ſecundo & uſu* diuinæ immenſitatis. Chriſtum autem à momẽto incarnationis fuiſſe ſm humanitatem ubique; primùm pugnat cùm articulo fidei de ipſius ex vtero Virginis natiuitate. Deinde ẽt cũ perſpicuis Euangelij locis, vnde conſtat, ipſum paſſim ex vno loco in alium commigraſſe, & alicubi abſentem fuiſſe, vt Matth 4.8.12.14.16. &c. Marci 1. 5. Quod & ipſe disertè teſtatus eſt apud Ioannem cap. 11. & alibi paſſim: *Gaudeo*, inquit, *propter vos, vt credatis, Quia* NON ERAM *ibi*. Quo ex loco etiã Patres in Secunda Synodo Nicæna, act 6. probauerunt, Chriſti corpus non ubique præſens, ſed vno aliquo in loco fuiſſe circumſcriptum.

SECVNDO ſic argumentantur: Chriſti humanitas eſt & ſubſiſtit in perſona Verbi diuini. Ergo vbicunque eſt perſona Verbi diuini, ibi eſt humanitas.

RESPONDEO. Conſequentiam eſſe nullam. Nam ut humanitas intelligatur ſubſiſtere per Verbum diuinũ, ſatis ei eſt, ſi Verbum diuinum ſit ubi eſt illa humanitas; neque cõtrà oportet humanitatem eſſe, vbicunque eſt Verbum diuinum. Humanitati enim vnus locus abundè ſatis eſt, vt à præſente ſibi Verbo diuino ſubſiſtentiam accipiat. Quemadmodum ut manus ſubſiſtat ſuo modo per animam, ſatis illi eſt, ut ubi ipſa eſt, ibi ẽt ſit anima; neque neceſſe eſt, ut ibi ſit manus vbicunque eſt anima, uidelicet in pede & in capite. Sic & nos, ut noſtro quodam alio modo ſuſtentemur & conſeruemur per diuinam virtutem, ſatis eſt, vt ubi nos ſumus, ibi ſit Deus, neque oportet, ut ipſi ſimus, ubicunq; eſt Deus.

Quod etiam exemplum ob analogiam eſt ſanè optimum, & à D. AVGVSTINO epiſt. 57. de præſentia diuina ad Dardanum q. 1. ad hanc ipſam rem declarandam vſurpatum. Is enim ad argumentum hoc Vbiquetariorum in forma planè id, quod à nobis iam dictum eſt, reſpondit: *Non eſt*, inquit, *conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt Deus. Nam & de nobis veraciſſima Scriptura dicit, Actor. 17. quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus: neque tamen, ſicut ille, ubique ſumus. Sed aliter homo ille in Deo: quoniam aliter Deus in illo homine, proprio quodam & ſingulari modo. Vna enim perſona Deus & homo eſt, & vtrunque eſt unus Chriſtus, & ubique per id quod Deus eſt; in cœlo autem per id, quod homo eſt.* Hactenus ille.

Ex quo loco ſatis manifeſtum eſt, Auguſtinum non tantùm negauiſſe, quòd humanitas Chriſti ſit vbique naturaliter, ſicut ipſe Deus, vt frigidè admodum & falsò Vbiquetarij conantur interpretari Auguſtinum; ſed vult prorſus illam humanitatem nullo modo vbique præſentem eſſe propterea, quòd in Verbo diuino ſubſiſtat. Quemadmodum neque nos (vt ibi Auguſtinus inquit) ſumus vllo mõ præſentes, vbicunque adeſt Deus; etiamſi in illo quodam alio modo viuamus & ſimus.

TERTIO confirmare velle videntur argumentum præcedens, hoc modo: Etſi membrum aliquod *determinatum* (vt manus vel pes) non ſit, vbicunque eſt anima; at ubicunque anima eſt, neceſſariò eſt illud *corpus*, cui ipſa eſt vnita; idque propterea, quòd ex anima & corpore (quamuis non ſolis) conſtituitur etiam hypoſtaſis: & ſimiliter vbicunque eſt perſonalitas ſeu ſubſiſtentia noſtra, ibi eſt etiam noſtra humanitas, quoniam ex vtroque fit vna perſona. Sed non minus ex ſubſiſtentia Verbi & humanitate Chriſti conſtituitur vna quædam hypoſtaſis & perſona. Ergo vbicunque eſt ſubſiſtentia Verbi, ibi neceſſariò eſt Chriſti humanitas.

RESPONDEO, falſum illud eſſe, quod in Maiori ſumitur, ſcilicet cauſſam, cur ubicunque anima eſt, ibi ſit corpus, & cur etiam ubi ſubſiſtentia noſtra eſt, ibi ſit noſtra humanitas, eſſe propterea, quòd ex corpore & anima, & ex ſubſiſtentia noſtra ac humanitate cõſtituatur una hypoſtaſis & perſona. Non .n. ob eam rẽ propriè, ſed ob *ſingularem conditionem* aīæ atq; ſubſiſtentiæ noſtræ id euenit. Quia enim aīa naturaliter eſt propria forma ſui corporis; & ſubſiſtentia noſtra naturaliter ẽt ad eã rẽ facta eſt, ut terminet hypoſtaticè naturam *tantùm* noſtram: idcirco neq; anima ultrà propriũ corpus; neque ſubſiſtentia noſtra ultrà propriã naturam ſeſe põt extendere. Ita fit, ut corpus non quia in eadem hypoſtaſi ſuſtentatur ab anima; ſed quia eius, de qua dictum eſt, conditionis eſt anima, ibi ſit, ubicunque eſt anima; atque item, ut natura noſtra, non quia ſuſtentatur à noſtra ſubſiſtentia; ſed quia ſubſiſtentia noſtra talis eſt, qualem diximus, ibi ſit ubicunque noſtra ſubſiſtentia reperitur.

In propoſito autem longè diſpar eſt ratio. Nam cùm uis atque perfectio, quæ eſt in ſubſiſtentia Verbi ad terminandum naturam aliquam hypoſtaticè, ſit ſimpliciter infinita: neque naturaliter ſit *tantùm* ad eum finem, ut humanitatem ſuſtentet: latiùs patet, & ibi eſſe poteſt, ubi non eſt humanitas. Quare nihil eſt, unde colligi poſſit, ibi humanitatem eſſe, ubicunq; eſt diuini Verbi ſubſiſtentia. Non enim id inde propriè colligitur, quoniam illa humanitas à ſubſiſtentia in unitate perſonæ ſuſtentatur: Siquidem id optimè hoc ipſo ſolùm intelligitur, quòd ubi humanitas eſt, ibi eſt Verbi ſubſiſtentia, ſicut ad argumentum præcedens dicebamus. Neque rurſus ſubſiſtentiæ Verbi talis conditio eſt, qualis eſt illa animæ & ſubſiſtentiæ noſtræ, ut inde ſimiliter colligi poſsit, ibi humanitatem eſſe, ubicunque eſt Verbum.

Quòd ſi exemplum ſimile conferre uolumus, non cum unione animæ & corporis; neque ẽt cum unione ſubſiſtentiæ noſtræ, & noſtræ naturæ; ſed cũ unione animæ & *certi* alicuius membri, itẽque ſubſiſtentiæ noſtræ, & ẽt *membri alicuius* comparare debemus unionem illã ſubſiſtẽtiæ Verbi diuini & humanitatis. Hoc modo comparatio ſimilior erit. Nam ut membrum aliquod & *ſuſtentatur & exceditur* ab anima & ſubſiſtentia noſtra: ſic etiam humanitas & ſuſtentatur & exceditur à Verbi ſubſiſtentia. Itaque potiùs ex hac comparatione ſequetur, non ibi eſſe humanitatem, ubicunque eſt Verbum: quemadmodum etiam neque ibi eſt pes, aut manus, ubicunque eſt anima uel ſubſiſtentia noſtra; ut ad alterum quoque argumentum reſpondebamus.

QVARTO pergunt ſophiſticè uel inſcitè potiùs hunc in modum argumentari: Filius Dei ubique eſt homo: Ergo ubique eſt etiam eius humanitas.

RESPONDEO negando Cõſequentiam. Solùm enim ſequitur, quòd filius Dei ubique eſt is, qui ſuſtentat hypoſtaticè, quiq; adeò habet humanitatem: tametſi hæc nõ niſi alicubi exiſtat. Vt .n. filius Dei ubique ſit homo, non neceſſe eſt, ut ubique ſit eius humanitas: ſed ſufficit, ut ubique ſit *habitudo* quædam *ſubſtantialis* filij Dei ad humanitatem tanquam ſuſtentantis hypoſtaticè ad rem ſic ſuſtentatam. Quam rem exemplo ẽt ſimili iluſtrare poſſumus. Nam Epiſcopus alicuius diœceſis (v.g.) vbicunque ſit, eſt Epiſcopus talis diœceſis, quia ubique eſt *habens* talem Epiſcopatum: tametſi non ubique eſt talis Epiſcopatus. Ita ſuo modo in noſtro propoſito.

QVINTO accommodant ineptiſsimè ad ſuam opinionem quædam Scripturæ loca. Vt: *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi*, Matth. 28. Item: *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio illorum*, Matthæi 18. Et: *Dominare in medio inimicorum tuorum*, Pſalm. 109. Et: *Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia*, ad Epheſios 4.

RESPONDET ad primum locum D. AVGVSTINVS Tract. 50. in Ioannem, impleri promiſsionem illam ſecundùm *maieſtatem* diuinitatis (hanc enim manifeſtè ibi intelligit) *Chriſti*, item *ſecundùm prouidentiam, ſecundùm*

ineffabilem

ineffabilem & inuiſibilem gratiam. Secundùm carnem autem atque humanitatem Chriſti, dicit Auguſtinus impleri illud alterum, Matth. 26. *Me autem non ſemper habebitis*. Item reſpondeo, promiſſionem illam impleri ſecundùm Chriſti præſentiam in ſanctiſſimo Sacramento, *donec veniat*, vt 1. ad Corinth. 11. Apoſtolus inquit. Nam neque huiuſmodi præſentia negatur ab Auguſtino, ſed potiùs aſſeritur (ut in Materia de Eucharistia uidebimus) ab eo atque ab alijs Patribus: & conſtat aliunde certè grauiſſimis ac firmiſſimis argumentis.

Quod verò attinet ad reliqua loca per iſtos citata, nemo eſt, præter ipſos, qui non intelligat, illa ſecundum *gratiam*, uel *prouidentiam*, vel *ſpirituale Chriſti regnum, atque virtutem*, quę ad omnia ſe extendit, accipi debere. Et ſanè illud *Vbi ſunt duo uel tres, &c.* perquàm abſurdè & ridiculè ad inſtitutum ſuum iſti accommodant. Quid enim de loco dicent, ubi non ſunt aliqui congregati in nomine Chriſti? An non etiam ibi ubiquitatem illam, pro qua contendunt, habebit? Certè nullum dubium eſt, quin ſermo ſit in eo loco de alio quodam præſentiæ modo, ſcilicet ſecundùm *protectionem vel gratiam*.

Sic quod Apoſtolus dixit, Chriſtum aſcendiſſe *ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia*, id primùm ad uirtutem Chriſti, qui *aſcendens in altum* omnis generis donis Eccleſiam compleuit, meritò poteſt referri. Nam præclarè libro 9. in Ioannem, cap. 21. D. CYRILLVS: *Credere, inquit, oportet fideles, quamuis à nobis Chriſtus corpore abſit, virtute tamen ſua omnia & nos gubernare, &c. Nam quemadmodum, quando ut homo in terris conſeruabatur, tunc etiam cœlos implebat: ita modò cùm ſit in cælis cum carne, terram tamen replet, & cum eis eſt, qui eum diligunt.*

Deinde mihi maximè ſecundùm literam illa interpretatio eſſe videtur, quæ placuit etiam D. Thomæ lectione 3. in cap. 4. ad Epheſios. Vt ſcilicet: *impleuiſſe omnia:* hic ſit, peregiſſe Chriſtum, atque adeò adimpleuiſſe omnia myſteria, quæ de ipſo fuerant antè præſcripta, è quibus unum fuit illa aſcenſio in cœlum. Neque enim A hoc loco Aduerſarij auctoritatem D. Thomæ contemnere poterunt, niſi ſimul etiam auctoritatem Chriſti ſermonis apud Lucam capit. 24. contemnant, qua D. Thomas appoſitiſſimè ſuam confirmauit expoſitionem. Etenim eodem prorſus dicendi modo atque phraſi Chriſtus vſus eſt, inquiens: *Oportet* IMPLERI *omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege, & Prophetis, & Pſalmis de me*. Quaſi diceret: Paſſus & crucifixus ſum, ut implerem omnia. Cur non etiam eodem modo intelligi poteſt, quod ſcripſit D. Paulus, aſcendiſſe Chriſtum ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia? Certè id etiam inter cætera ſcriptum erat in Pſalmis de Chriſto, vt Pſa. 46. & 67.

SEXTO vrgent quoque ſeſſionem ad dexteram Dei. Quoniam dextera hæc, inquiunt, eſt Dei omnipotentia B atque immenſitas, quæ eſt ubique. Ergo Chriſti etiam humanitas, in ea dextera ſedens, omnino eſt ubique.

RESPONDEO, nullum prorſus eſſe momentum eius argumenti. Nam vt maximè per Dei *dexteram* diuinitatem, aut potentiam diuinam intelligamus; ſuprà q. 2. punct. 3. docui, quemadmodum ad eam dexteram ſedeat Chriſtus, quatenus diuinam maieſtatem obtinet, non ut ſm naturam humanam ſit omnipotens, aut ubique, aut æternus, &c. ſed ut per eam plenitudinē diuinitatis ſubſiſtat; vt ſuprà loco citato ſæpiùs declaratū eſt.

SEPTIMO videntur etiam obijcere velle, quòd alias Chriſtus, neque cognoſcere omnia, quæ ad homines pertinent, neque adeò regere atque gubernare illos poſſet, niſi ipſis adſit præſens.

C Sed hoc nugatorium & friuolum eſt. Quoniam & Sancti in cœlis, vt conuicimus tom. 3. diſp. 6. q. 2. p. 7. cognoſcunt prorſus res noſtras, quantumuis abſentes. Quantò igitur magis iſta cognoſcet etiam abſens Chriſtus, qui & beatam & diuinitùs infuſam ſcientiam habet abſolutiſſimam? Sed hæc omnia, quæ ad hanc Controuerſiam de Vbiquitate pertinent, latiùs aſſeruimus & defendimus in 2. libro noſtro de Vbiquitate contra Iacobum Schmidelinum capite ſexto & ſeptimo.

QVAESTIO SEXTA.

De modo Incarnationis quoad ordinem aſſumptionis partium naturæ humanæ.

D. Thom. 3. part. quæſt. 6.

EXPLICANDA *ſunt tria*. PRIMO, *An corpus & Anima fuerint ſimul tempore aſſumpta à Verbo diuino*. SECVNDO, *An aliquis ſaltem ordo naturæ poſſit in aſſumptione conſiderari, iuxta quem anima fuerit priùs aſſumpta, quàm corpus; vel è contrario: aut tota natura priùs, quàm iſtæ eius partes, vel è contrario*. TERTIO, *An etiam talis ordo naturæ poſſit peculiariter conſiderari in aſſumptione ipſius animæ; ita, ut aliquid animæ priùs natura fuerit aſſumptum, quàm aliud. Quod autem definit etiam D. Thom. art. 6. non eſſe naturam humanam aſſumptam, mediante gratia, niſi gratiam appellando ipſam gratuitam voluntatem* DEI, *quæ fuit cauſſa efficiens huius Myſterij, ſatis explicatum eſt q. 2 p. 5. & 7. vbi oſtendimus, vnionem naturæ humanæ cum Verbo diuino fuiſſe planè ſubſtantialem, nullo intermedio accidente factam.*

PVNCTVM PRIMVM.

An Corpus & Anima fuerint aſſumpta ſimul tempore à Verbo diuino.

D. Thomas artic. 3. & 4.

CERTVM EST, VERBVM DIVINVM ſimul tempore aſſumpſiſſe corpus & animam. Nam aſſumpſit hæc non ſeparata, ſed inter ſe *vnita*, ut tradidimus ſuprà quæſt. 2. pun. 1. circa quartum errorem. Etenim corpus & anima non ſeparata, ſed inter ſe unita, conſtituunt naturam *humanam*, quam ſolam naturam cum ijs, quæ pertinent ad eius veritatem, aſſumpſit Verbum.

Neque verò ſolum aſſumpta ſunt ſimul corpus & anima, quatenus iſtiuſmodi *aſſumptio* continetur illa termi-

terminatione ſeu ſuſtentatione hypoſtatica humanitatis, quæ fuit propriè præſtita à Verbo; ſed etiam quatenus continetur quoque *actione* communi omnibus diuinis perſonis, qua nimirum producta eſt ab ijs omnibus Chriſti humanitas, & ſimul attracta ad Verbum, ita, vt eodem temporis momento, quo anima & corpus à Verbo ſuſtentata hypoſtaticè ſunt, intelligamus, & corpus & animam fuiſſe ſimul diuinitùs *producta*.

Ac de CORPORE quidē ex his, qui illud verè humanum corpus fuiſſe ſecundùm fidem orthodoxam fatentur, nemo eſt, qui exiſtimet illud *antè* aſſumptionem & vnionem cum anima, fuiſſe paulatim more aliorum corporum humanorum in vtero materno *productum* & perfectum. Cùm enim de Spiritu ſancto conceptum ſit, cuius eſt virtus infinita; nihil fuit opus eiuſmodi mo-
B ra, ſed in momento perfectum eſt; atque adeò animæ vnitum, & à Verbo aſſumptum: ut B.Thomas ex ſententia omnium declarat articulo quarto, præſertim in ſolutione ad ſecundum.

Quod verò attinet ad ANIMAM, fuit aliquorum opinio, eam *antè* aſſumptionem & vnionem cum corpore extitiſſe, & poſtea demùm fuiſſe corpori vnitā, & à Verbo aſumptam. Nam ORIGENES li.1. Periarch. ca.7. & 8. omnes in vniuerſum animas, atque ēt animam Chriſti, cenſuit multò antè unionem cum corpore extitiſse.

Neque ab hac opinione, quod ad noſtrum propoſitū attinet, differt ſententia Gregorij Nyſseni (ſeu potius Nemeſij) lib.2. ſuæ Philoſophiæ cap.6. ubi uult, animas
C omnes, atque etiam animam Chriſti, fuiſse productas ante corpora, cùm mundus crearetur; atque adeo animam Chriſti extitiſse antè aſsumptionem. Quam ſententiam tribuit etiam Hieronymus in epiſt. ad Pammach. cuidam Ioan. Epiſcopo Hieroſolymitano. Priſcillianiſtæ quoque opinionem Origenis complexi ſunt.

Contrà hoc uerò, in quo oēs iſti conueniunt, nempe aīam Chriſti ante Verbi incarnationem extitiſse, argumētatur D.Tho. hic art.3. hunc in modū. Anima Chriſti neque unita Verbo, neque per ſe ſubſiſtens, id eſt, ab eo ſeparata, extitit antè momētū Incarnationis & unionis cū corpore. Ergo falſa eſt illa opinio. Nō *unita*: quia ſi, antequam cū corpore coniungeretur, vllo mō extitiſ-
D ſet; videretur non eſſe eiuſdem rōnis & naturę cum animabus aliorum hominum, quæ ſimul creantur & vniūtur corpori. Id autem eſt contra orthod. ſent. à B.LEONE explicatam in Epiſtola 11. ad Iulianum Epiſcopum Coenſem, cùm inquit; *Non erat alterius naturæ caro Chriſti, quàm noſtra: neque anima alia illi, quàm cæteris hominibus eſt ab initio inſpirata.* Non etiam extitit ante incarnationem *per ſe ſubſiſtens*: tunc enim vel non eſſet poſtea ſecundùm ſubſiſtentiam vnita Verbo, ſi ſubſiſtentiam ſuam dicatur retinuiſſe; vel neceſſe fuiſſet corrumpi ſubſiſtentiam ipſius, vt ſubſiſteret per Verbum, adeóque vt ſecundùm ſubſiſtentiam vniretur ipſi.

Hæc tamen ratio videri poteſt alicui infirma. Nam *primò* quod infert, eſſe animam Chriſti alterius naturę,
E ſi antequam corpus informaret, extitit vllo modo; non vř conſequi: Siquidem nihil intereſt ad naturam alicuius rei, quādonā res producatur, an antè vel pòſt. Quòd ſi D. Thomas velit ſolùm inferre, eſſe tunc animam alterius naturæ & rationis, quod attinet quidem ad modum & tempus productionis ſuę; idipſum eſt, quod illa opinio non duceret pro abſurdo, etiamſi alioqui daret (quod tamen non dat) aliorum hominum animas tunc primùm produci, cùm corporibus infunduntur.

Deinde, quia nec vř abſurdum, vt modus ille naturæ (ſcilicet ſubſiſtentia per ſe) ſi aīa per ſe ſubſtitiſſet antę incarnationē, poſteà corrumperetur in ipſo Incarnationis momento. Siquidē longè probabilius eſt, ſubſiſten-
A tiam illam per ſe animę (qualem ēt nunc habent animę à corporibus ſeparatæ) non niſi rōne diſtingui ab ipſa animę natura, ſicut *modum* videlicet quendam eius. Neque e.n. aut neceſſarium aut ſolidum eſſe puto id, quod Caiet. hic art.3. diſputat, ſubſiſtentiam illam animæ, nō eſſe tantummō actum ipſum ſubſiſtendi per ſe animæ, qua rōne eſt *modus* quidam; ſed eſſe aliquid naturæ animæ *ſuperadditum*, ad eum modum, quo perſonalitas eſt aliquid additum completæ naturæ, pp quod anima per ſe exiſtens nominari poſſit *ſemiperſona* (vt Caietanus loquitur) quia ſcilicet habeat aliquem ſubſtantialem terminum *incompletum*, reipſa à ſua natura diſtinctum, ſicut diſtinguitur perſonalitas à completa natura, ſecundum noſtram & Caiet. ſenten. ſuprà q 4. p.2. defenſam.
B Hoc enim totum videtur commentitium. Quare ſi anima priùs ſubſiſtens per ſe, aſſumeretur poſtea à Verbo, ſolùm deſineret tunc eſſe in illa *modus* quidam ratione ab ipſa diſtinctus, nihil autem reale corrumperetur.

FIRMIOR igitur probatio contra opinionem illam Origenis & aliorum, ducitur ex Patrum & Conciliorū ſententijs. Nam etſi aliquando dubium fuit, quandonam animæ creentur de eaque re dubitauerit etiā AVGVSTINVS lib.7. ſuper Geneſin ad literam ca.24. & lib. 10. per totum, & epiſt.28. ad Hieronymum, & alibi ſæpè; tamen eas in vniuerſum, atque adeo animam etiam Chriſti, non niſi cùm fuit informandum corpus, creari, definitum eſt in Synodo V. Conſtantinopolitana, vt teſtatur Nicephorus lib.17. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, ca.27.
C & 28. Et in VI. Synodo Conſtantinopolitana act.11. Idem decernitur in Conc. Toletano I. VI. XI. Et in Bracarenſi I. ca.6. Atque etiam à LEONE Papa in Epiſt.71. vbi damnat errores omnes Priſcillianiſtarum, & ait, *Catholicam fidem conſtanter atq; veraciter prædicare, quòd animæ hominum non priùs, quàm ſuis inſpirantur corporibus, fuere.* Quod idem disertè affirmat de anima Chriſti in epiſt.11. ad Iulianū ſuprà citata, cùm ait, *animam illi fuiſſe à principio inſpiratam*, id eſt, productā in corpore, iuxta phraſin illam Gen. 1. *Et inſpirauit in illam ſpiraculum vitæ.* Hinc DAMASCENVS lib.3. fidei Orthodoxæ, cap. 2. *Non vt mentiuntur*, inquit, *ante eam, quæ eſt ex Virgine, incarnationem intellectus eſt vnitus Dei Verbo.*

Et poteſt idem eo argumento confirmari. Nam cùm
D orthodoxi fatentur, Vnigenitum Dei filium eſſe à tota Sanctiſſima Trinitate incarnatum (vt habetur in Cap. *Firmiter.* de Summa Trinitate) aliquid ſignificant totam effeciſſe Trinitatem in momento Incarnationis circa humanitatem aſſumptam ſecundùm omnes eius partes. Id autem intelligi non poſſet, ſi tantùm anima tunc eſt cum corpore, aut cum Verbo *unita*, & non etiam *producta*, atque adeo attracta cum corpore ad Verbum. Sola enim *effectio* ſeu *productio* humanitatis communis fuit toti Trinitati. *Terminatio* namque ſiue ſuſtentatio hypoſtatica illius, ſolius fuit Verbi.

Sentiendū itaq; eſt, in Incarnationis momento hæc omnia fuiſſe tempore *ſimul*: ſ. *formationem* ſeu cōceptionē corporis; *creationem* animæ; *animationem* corporis; &
E *aſſumptionem* vtriuſq; partis, atque adeo humanæ naturæ ad hypoſtaſin Verbi. Quæ res, quod attinet ad hanc conceptionem & aſſumptionem ex Euangelio etiam Lucæ ca.1. atque ex Apoſtolorum Symbolo manifeſtè probatur. Niſi enim eodem inſtanti, quo eſt corpus formatum & conceptum in vtero Virginis, contigiſſet aſſumptio; non verè crederetur aut diceretur ille ipſe, qui eſt filius Dei, eſſe conceptus ex Virgine, eiuſque adeo filius. Hoc enim non eſſet verum, niſi natura illa corporea, quę à Virgine concepta eſt, pertinuerit tunc, cum concepta eſt, ad perſonam Verbi diuini, ut ita per idiomatum communicationem, de qua infrà ſuo loco q.16. dice-

dicemus, dicatur filius Dei eſſe conceptus ex Virgine. Quòd ſi poſtea primùm illa natura Verbo vniretur, nulla ratione intelligi aut dici poſſet filius Dei conceptus ex Virgine. Illud enim ſolùm Virgo concepit, quod in inſtanti illo conceptionis primò fuit aut natura ipſa concepta, aut ſubſiſtens in illa natura.

Si autem QVAERAS, an ſaltē ordine *naturæ* aliquid iſtorū ſit altero prius, DICENDVM eſt, *formationem* corporis natura fuiſſe priorem *creatione* animæ: & *creationem* hanc priorem *animatione*: & *animationem* priorem *aſſumptione*. Et hoc quidem ſecundùm ipſam rei *executionem*. Nam ſecundùm *intentionem*, ordo naturæ contrarius eſt: ita ſcilicet, vt prior fuerit aſſumptio, quàm animatio, vtpotè *dignior*: & animatio, quàm animæ creatio, vt creationis *finis*: & creatio animæ prior, quàm formatio corporis, tanquam ea *dignior*. Hoc totum inde patet: Quoniam ordine naturę illud prius eſt altero, quod præſupponitur alteri ſecundùm executionem vel intentionem. Præſupponuntur autem hæc ſibi inuicem ſecundum executionem & intentionem, illo ordine contrario, quo dictum eſt.

PVNCTVM SECVNDVM.

An aliquis ordo naturæ poſsit in aſſumptione conſiderari, ſecundùm quem anima priùs aſſumpta fuerit, quàm corpus, vel è contrario: aut tota natura humana priùs, quàm iſtæ eius partes, vel è contrario.

D.Thom. artic. 1. & 5.

CONTROVERTITVR prætereà Quæſtio inter Theologos Scholaſticos, quam tractat D.Thomas art. 1. & 5. An etiam fuerit aliquis ordo naturę in ipſa *aſſumptione*, ita, vt priùs aſſumpſerit Verbum diuinum vnam partem humanæ naturæ, quàm alteram; uel partes, quàm totum: Sic, vt vnum aſſumpſerit per aliud, nempe poſterius per id, quod ſit natura prius.

Atq; vt intelligatur id, de quo eſt controuerſia, ſciendum eſt, prius natura VNO modo (latiùs ſumpto vocabulo) poſſe dici id, quod propter aliquam rationem, quæ in ipſa re inſit, poteſt meritò, & conuenienter naturæ intellectus atque ipſis rebus, prius intelligi, quàm alterum. ALTERO modo magis propriè prius natura dicitur id, quod ſecundùm aliquod *cauſſæ genus* eſt prius altero; vel ita certè ſe habet ad alterum, ut illi neceſſariò ex natura rei præſupponatur, & non è contrario, atque adeo poſſit eſſe ſine illo.

PRIORI modo, extra oēm controuerſiam eſt, fuiſſe ordinem naturæ in ipſa aſſumptione talem, vt quantū eſt ex parte ipſius naturæ aſſumptæ, priùs fuerit aſſumpta aīa, quàm corpus, & per animam corpus. Hoc patet PRIMO ex Patrum ſententijs, qui cùm affirment, ſimul tempore vtramque partem, atque adeo naturam totā fuiſſe aſſumptam; aſſeuerant tñ tanquam certū, corpus fuiſſe aſſumptum per animam. Ita D.AVGVSTINVS in Epiſt. 3. ad Voluſ. *Ipſa*, inquit, *magnitudo diuinæ virtutis animam ſibi rationalem; & per eandem, corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum cooptauit*. Item B.Cyrillus in Oratione quadam de humanitate aſſumpta. Et Damaſc. lib. 3. fidei Orthod. cap. 6. *Dei*, inquit, *Verbum per mediam mentem carni vnitum eſt, interiectam videlicet inter Dei puritatem & carnis craſſitiem*.

SECVNDO idē probatur. Quia vt intelligamus prius animam aſſumptam eſſe, quàm corpus, aliquæ *rationes* nobis ſuppetunt (abſque controuerſia) ex reipſa petitę. *Primò*. Quoniam anima propius accedit dignitate ac perfectione ad Deum. Ex quo meritò poſſumus intelligere, quòd illa fuerit aſſumpta prius, vtpotè res ad aſſumptionem aptior. *Secundò*. Quia, vt ſuprà q. 4. dictum

A eſt, ſola humana natura eſt congruenter aſſumptibilis a Verbo. Vnde etiam intelligitur, animam fuiſſe corpori tanquam rationem & medium, quo redditum eſt aſſumptibile, ſaltem ſecundùm congruitatem. Itaque nō immeritò ex hac etiam parte dicimus, priùs aſſumptam fuiſſe animam, quæ dedit videlicet corpori eſſe humanum. Atque ob has rationes etiam Durandus in 3. ſenten. d. 2. q. 2. fatetur, poſſe aliquo modo dici, prius fuiſſe animam aſſumptam, quàm corpus. Quas etiam rationes ponit S.Thomas hic art. 1. Neque de hoc, vt dixi, eſt controuerſia.

POSTERIORI autem modo de naturæ ordine loquēdo, ſcilicet *propriè* ſecundùm aliquod *genus cauſſæ*, non idem ſentit Durandus loco citato, neque etiam per omB nia Scot. ead. d. & q. quod B.Thomas artic. 1. & 5. vbi is affirmat prius ordine naturæ propriè aſſumptā eſſe animam, quam corpus, atque etiam *partes* humanæ naturæ, ſcilicet animam & corpus, quàm *totam* naturam ſecundùm rei *executionem*: ſecundùm *intentionem* autem aſſumentis, priùs naturam totam, quàm eius partes. Et vt à Caietano illic intelligitur, loquitur de partibus non tantùm diuiſiuè, ſed etiam copulatiuè ſeu ſimul acceptis. Quæ doctrina non admittitur à Durando, nec per omnia à Scoto, ut poſtea videbimus.

Mihi verò doctrina hæc & ſententia D.Thom. veriſſima videtur. Et probatur PRIMO ex fundamēto, quod ille ponit artic. 5. hoc modo. Qualis eſt ordo naturæ in *exiſtentia ipſa* rerum aſſumptarum, talis eſt etiam natuC ræ ordo in earum rerum aſſumptione; quantum eſt ex parte ipſarum. Sed inter res aſſumptas talis eſt naturæ ordo, vt ſecundùm *executionem quidem* anima ſimpliciter ſit priùs, quàm corpus; & partes, hoc eſt, anima & corpus, tum diuiſiuè, tum copulatiuè acceptæ, priùs quàm tota natura: ſecundùm *intentionem* autem tota natura ſit priùs, quàm hæ ipſius partes. Ergo talis eſt etiam ordo naturæ in ipſa aſſumptione; quantum eſt ex parte rerum aſſumptarum.

Maior probatur. Nam res aſſumptę non priùs nec aliter extiterunt, niſi quatenus aſſūptæ ſunt; ac proinde omnino *exiſtunt* etiam ex vi aſſumptionis, id eſt, *debent* etiam (vt ita dicam) Eſſe ſuum aſſumenti. Ergo idem ipſe ordo, qui eſt inter has res, vt exiſtunt, eſt etiam inter D eas, quatenus aſſumuntur. Dixi autem in ea Maiore, eſſe hunc naturæ ordinem, quem diximus in aſſumptione, *quantum eſt ex parte ipſarum rerum aſſumptarum*, ut ſignificarem, rationem huius ordinis non eſſe in ipſo *aſſumente*, atque adeo neque in aſſumptione, ſi illam velut *actiuam* conſideremus, quaſi Verbum ipſum aſſumens ex parte ſua debuerit prius aſſumere vnū, quàm alterum, & vnum non niſi per alterum. Non enim ita eſt: ſed tota ratio huius ordinis eſt *in ipſis rebus*, quæ aſſumuntur. Vt ideo non tam Verbum priùs natura aſſumpſiſſe vnum quàm alterum, quàm unum priùs quàm alterum à Verbo *aſſumptum eſſe* dicendum ſit: licet conſequenter meritò etiam concipiamus & affirmeE mus, Verbum aſſumpſiſſe prius vnum, quàm alterum. Quod uno verbo eſt dicere, in aſſumptione *actiuè* conſiderata non eſſe niſi ordinem quendam rationis ſecundùm intellectum noſtrum: in aſſumptione autem paſſiuè eſſe etiam ordinem naturæ atq; rei. Et hactenus probata & explicata eſt noſtræ argumentationis Maior.

Minor autem facilè etiam patebit rem conſideranti. Nam ſecundùm *executionem quidem* Anima rationalis ſimpliciter eſt prior, quā corpus, in genere ſcilicet cauſſæ *formalis*; neque ab illo uiciſſim ipſa ſecundùm ſe dependet, cùm non educatur ex potentia materiæ. Item ſecundùm executionem quælibet pars *diuiſiuè* prior eſt in genere ſuo cauſſandi totum, quàm ipſum totum.

Item

Item etiam ſm executioné *utraque ſimul* pars ſic ſe habet ad totum, vt totũ nequeat eſſe ſine vtraq; parte; bene aũt permanere poſſit vtraque pars ſine eo Toto, qđ conſtet ex illis. Loquor aũt de *utraque* parte, quoad illarum entitates ſimul acceptas; non aũt de vtraque parte vt formaliter ſunt ẽt ad inuicé *vnitæ*, quatenus ea *unio* eſt modus quidam formali rõne tantum diſtinctus ab entitatibus vtriuſque partis. Nam vnitæ non poſſunt exiſtere, quin exiſtat Totum. Quòd autem tota natura humana, vt etiam aſſumpſimus in Minore, ſecundùm *intentionem quidem* prior natura ſit, quàm partes, patet: Quoniam natura ipſa ſecundùm rationem ſuam formalem, eſt quiddam *perfectum & completum* ex partibus, atque ita prius cadit in intentionem aſſumentis.

Secvndo probatur illa ſententia D. Thomæ alia ratione, quæ eſt velut confirmatio prioris. Sicut partes aſſumptæ exiſtunt ex ui diuinæ *actionis*, per quã effectiuè producuntur, ita ẽt alio quodam reſpectu & modo exiſtunt ex vi aſſumptionis, per quam propriè *terminantur & ſuſtentantur hypoſtaticè* à ſolo Verbo. Sed quia exiſtũt ex vi diuinæ actionis; ideo eodem ordine naturę, qui inter ipſas eſt, diuinitus producuntur. Ergo ſimiliter quia exiſtunt ex vi aſſumptionis, eodem naturæ ordine, qui inter ipſas eſt, aſſumuntur, & *terminantur* à Verbo.

Neque quicquã intereſt, quòd non ſucceſſiuè, ſed *ſimul tempore* oẽs illæ res fiunt & aſſumuntur à Verbo. Nam vt rectiſſimè notauit ad hoc propoſitum Caiet. art. 5. non minùs naturę ordine, fundamentum (exempli cauſſa) *domus* fieret priùs, quam paries, ſi ſimul tota domus perficeretur, quàm nunc fit, quando conſtruitur per partes ſucceſſiuè. Cuius ratio eſt. Quoniam hic ordo naturæ in productione, vel in aſſumptione ex parte rerum productarum ſeu aſſumptarum, pendet omnino ex ordine, qui eſt in *ipſis rebus*, vt probatum eſt. Is autem ordo rerum idem eſt, ſiue illę ſimul, ſiue ſucceſſiuè producantur aut aſſumantur, vt perſpicuum eſt.

Tertio, quod attinet peculiariter ad prędictum ordinem aſſumptionis *animæ & corporis*, id etiam probat D. Thomas artic. 1. Quoniam anima eſt ratio & cauſſa corpori, cur congruenter aſſumatur; atque ita ordine naturæ prius aſſumitur, ſcilicet tanquam cauſſa ſaltem *congruentiæ*, licet non neceſſitatis. Potuiſſet enim (vt q. 4. diſputatum eſt) aliud etiam corpus pręter humanum aſſumi per potentiam Dei abſolutam.

Qvarto vtitur etiam peculiari ratione Caiet. in illo art. 5. quod attinet ad prædictum ordinem *partium*, reſpectu *totius* naturæ. Nam ſecundùm executionem illud eſt prius in compoſitione ſeu coniunctione aliqua (qualis eſt in noſtro propoſito aſſumptio) quod in reſolutione eſt poſterius. Sed partes humanæ naturę via reſolutionis ſunt poſteriores, quàm tota natura in propoſito. Ergo ſm executionem prius fuerunt aſſumptæ & coniunctę cum Verbo, quam tota natura. Minor probatur. Nã in triduo mortis Chriſti, natura humana deſijt eſſe unita Verbo hypoſtaticè ſecundùm rationem formalem *totius* (ſiquidem Verbũ tunc non fuit homo) & tamẽ in illa quaſi reſolutionis via, manſit vtraque pars naturæ, ſcilicet anima & corpus, unita Verbo, iuxta illud dogma Theologorum: *Quod ſemel aßumpſit Verbũ diuinum, nunquã dimiſit*, uidelicet quoad rei entitatem.

Porrò confirmata hunc in modũ doctrina D. Thom. de ordine aſſumptionis, ſupereſt vt rñdeamus Dur. & Scoto, qui, vt ſuprà diximus, contrà ſentiũt. Et Dvrandvs quidẽ in 3. d. 2. q. 2. in vniuerſum negat, aliquẽ fuiſſe naturę ordinẽ (propriè dictũ) in aſſumptione ſiue *partium inter ſe*, ſiue ẽt *partiũ* reſpectu *totius* naturæ. Et qđ ad *partes inter ſe* attinet, ſic probat: Nam neque ex parte *aſſumptionis ſeu aßumentis* (vt patet) neq; ex parte *aſſumptarum partium* eſt talis ordo. Ergo nullo mõ. Quòd non ex parte aſſumptionis actiuę, ſuprà cõceſſimus & declarauimus. Quòd aũt neque ex parte aſſumptarum partium, probatur. Quia qñ vnum vnitur duobus, quatenus *vnum* ſunt, ex æquo vnitur ipſis abſque vllo ordine ex parte ipſorum. Sed Verbum diuinum fuit vnitũ hypoſtaticè corpori & animæ, qua ratione hæc duo *vnum* ſunt, nempe quatenus cõſtituunt *vnam naturam*. Ergo.

Respondet rectè Caiet. Maioré huius Syllogiſmi oĩno falſam eſſe, quando vnum vnitur duobus, non tñ quatenus vnum ſunt; ſed ẽt quatenus ſunt diuerſa partialiter, ſicut accidit in propoſito. Verbum. n. vtroque modo cum corpore & aĩa coniunctum eſt, nimirum & vt conſtituunt vnicam naturam, & vt eam conſtituunt, quatenus ſunt *partes diuerſæ*, habentque adeo inter ſe naturæ quẽdam ordinem: quò fit, vt eodem ordine ſint hæ partes aſſumptæ. Confirmatque hanc reſpõſionem Caietanus ex eo, ꝙ in triduo mortis diſſoluta humana natura ſecundùm rationem *totius*, manſit tñ Verbum diuinum vnitum eius partibus, & quidem ex vi primæ aſſumptionis. Vnde manifeſtè ſequitur, ipſum primò fuiſſe vnitum corpori & animæ, nõ tantum vt unam naturam conſtituunt, ſed ẽt vt ſunt *diuerſa partialiter*. Alioqui fuiſſet opus in triduo mortis noua aſſumptione partium, quatenus diuerſę ſunt, quã nemo facilè admittet.

Prętereà quòd ſine vllo etiam ordine Verbũ aſſumpſerit *partes & totam* naturam, probat item Durandus *Primò*. Quoniam totum & partes ſunt *idem re*. Eiuſdem autem ad idem non eſt vllus ordo naturæ. *Secundò*. Quoniam vnio vna eſt vnius ad vnum. Sed hæc fuit vnica vnio. Ergo eſt *vnius*, ſcilicet Verbi, ad vnum prorſus, ſcilicet ad totum & partes, vt ſunt omnino *vnum*.

Ad *Primum* reſpondetur, eſſe quidem reipſa & actu idem, totum & omnes eius partes: diſtingui tñ ita formaliter ex ipſa natura rei, vt partes omnes eſſe poſſint ſine toto; non autem è contrario. Quod, vt ſuprà explicauimus, ſatis eſt, vt inter partes & totum ſecundùm ſuas rationes formales, intelligatur eſſe quidam naturæ ordo, quo vnum præſupponitur ex natura rei alteri. Secus, ſi loqueremur de omnibus partibus non tantùm quoad ipſarum entitates; ſed etiam vt formaliter vnitæ ad inuicem ſunt. Sic enim non ſunt propriè loquendo, natura priores, quàm totum, vt ſuprà etiam diximus. Tametſi adhuc ea ratione diſtinguantur formaliter ab illo, neque tribuant vt ſic denominationem totius.

Ad *Secundum* reſpondeo, vnicam vnionem eſſe vnius ad vnum *totale*, & ſimul ad *plura partialia*, vt anteà dictum eſt: atque adeo ad vnum partiale, quales ſunt hæ ſingulæ partes, & ad vnum totale formaliter, quale eſt tota natura. Quod ſufficit, vt intelligamus illum ordinem in aſſumptione.

Scotvs autem in ead. diſt. & q. tantummodò oppugnat illud, quod D. Thomas docet, *ſecundum executionem* prius fuiſſe aſſumptas partes, quàm totum. *Primò*. Quia ſi primum aſſumptum non fuit formaliter humanitas, ſed humanitatis partes; Ergo aſſumens non fuit prius homo per id, quod primò aſſumpſit.

Secundò & maximè. Quia illud fuit primò aſſumptũ, quod primò fuiſſet perſonatum, ſi fuiſſet ſuæ naturæ relictum, & non aſſumptum à Verbo. Tale aũt eſt natura tota, non aũt partes. Ergo natura tota eſt prius aſſumpta. Maior probatur. Qm̃ Verbum diuinum ſuppleuit vices perſonæ creatæ: atque ita, quod fuit primò perſonabile, fuit primò aſſumptum. Minor autem probatur. Quoniam natura tota eſt primò apta, vt ſit perſona, & partes non niſi per illam, & quatenus illam conſtituũt.

Ad *Primum* reſpondetur, nullum eſſe abſurdum, ſi concedamus, Verbum diuinum non fuiſſe aut eſſe for-

formaliter hominem per id quidem, quod eſt primò aſſumptum *partialiter*; ſatis.n.eſt, ſi Verbum aſſumens ſit hó per aſſumptũ primò totale, qđ eſt tota humanitas.

Ad *Secundum* reſpondet Caietanus art. 5. admodum obſcurè Sũma eſt, falſam eſſe Maiorem. Ad probatioñ aũt reſpondet, non eodem ordine per *alienam* perſonalitaté terminari hypoſtaticè naturam, quo terminaretur & perſonaretur per *propriam*. Nam non ita perſonatur per perſonalitatem propriam, vt ipſa ſit origo & principium quaſi efficiens talis perſonalitatis. Ita fit, vt quia immediatè tota natura eſt principium ſuę perſonalitatis, & partes non niſi per ipſam naturam: tota etiam natura primò & immediatè perſonetur per propriam perſonalitatem. Neque enim eſſe rationem, cur alio ordine profluat perſonalitas propria à natura, & alio eandem naturam eiuſque partes terminet hypoſtaticè. Cũ verò natura perſonatur per alienam perſonalitatem, ut in propoſito; integrum eſt perſonæ aſſumenti, inchoare executionis ordinem in terminando, vndecunque velit, nimirum vel à partibus, vel à tota natura: ſiquidem non effluit eiuſmodi perſona à natura, quam terminat. Et in propoſito quidem, quòd diſſoluta natura, in triduo mortis Chriſti, manſerint partes eius vnitæ Verbo Dei hypoſtaticè, indicium eſſe, ꝙ Verbum diuinum primò ſm executionem voluerit aſſumere partes. Nam, vt ſuprà dictum eſt, quod eſt vltimum via reſolutionis, eſt primum in cõpoſitione ſeu cõiunctione.

Mihi reſpõſio hæc Caietani non vr̃ ſolida. Etſi enim natura ad perſonalitaté *propriam* habeat ſe ẽt tanquam eius *origo*: tñ alia quędam eſt formaliter *habitudo* eius ad eandem perſonalitaté, quatenus per ipſam hypoſtaticè *terminatur*: & ita quidem, vt ex naturę *ordine*, qui eſt inter partes naturę, quoad illarum exiſtentiam tũ *inter ſe*, tum reſpectu *totius* naturæ, poſſimus rectè concludere, eſſe eundem ipſum naturæ ordiné in hac habitudine, quam tum inter ſe, tum reſpectu totius naturæ habent ad perſonalitatem, quatenus per ipſam hypoſtaticè terminantur. Sicut.n. partes & totum ſunt, ſeu exiſtunt ex vi perſonę alienę aſſumétis: ita ẽt *ex ui* perſonæ *propriæ*, qñ per propriam perſonalitatem terminatur. Sed quia partes exiſtunt *ex ui* perſonæ alienæ; ideo concluſimus rectè ſuprà, eodem ordine naturæ, quo in ſe ſunt, fuiſſe à perſona aliena aſſumpta, atq; adeo prius ſm executionem animam ꝙ̃ corpus, & prius vtramque partẽ quàm naturam totã. Ergo ſimiliter, quia *ex ui* perſonalitatis *propriæ*, qñ per illam natura terminatur, eadem iſta *exiſtunt*, tanquã ex vi hypoſtatici termini; rectè ité concludemus, eodé ipſo ordine naturę, quo exiſtunt, terminari hypoſtaticè per propriam perſonalitatem, atque adeo prius per eam terminari animam ꝙ̃ corpus, & vtrã que partem, quàm totam naturam ſecũdũ *executionem*.

Quare aliter rñdeo ad illud ſecundum argumẽtum Scoti, negãdo.ſ. Minorem. Patet enim ex dictis, per propriam perſonalitatem prius ſecundùm executionem hypoſtaticè terminari partes, quàm totum: quoniam terminantur per propriam etiam perſonalitatem partes & totum eodem ordine, quo inter ſe ſunt, & ſecundùm executionem ſunt priores partes, quàm totum.

Ad id verò, quod in probatione illius Minoris obijcit Scotus, illud primò perſonari & aſſumi quod eſt primò aptum vt ſit perſona; naturam aũt *totam* eſſe id, qđ primò eſt aptum, vt ſit perſona: Rñdeo inprimis, non id ſolum dici in propoſito *perſonari* ſeu *aſſumi* ad perſonam, aut etiam *hypoſtaticè terminari*, quod ita aſſumitur ſeu perſonatur, ut ipſum immediatè ſit atq; fiat perſona per perſonalitaté; ſed quicquid omnino eſt aliquid pertinens ad perſonam, atque adeo ſuſtentatur quocunque modo à perſona. Sic autem quidem loquendo de

A *perſonatione ſeu terminatione hypoſtatica*, affirmamus, ſecundùm *executionem quidem* partes eſſe prius aptas, ut perſonentur ſeu terminentur, quàm totam naturam. Quanquam uerum ſit, totam naturam eſſe id, quod primò & immediatè ſic perſonatur, ut per perſonalitatem conſtituatur in eſſe perſonæ. Sed latius hic loquimur de perſonatione ſeu terminatione, ut rectè etiam annotauit Caietanus in illo artic. 5. tametſi malè conatus ſit aſſignare quoad hoc diſparitatem inter perſonam propriam & alienam, vt uidimus.

Pertinet etiam ad hunc locum refutatio ſententiæ Abulensis, qui paradoxo 2. c. 42. opinatur etiam contra D. Thomam, partes non tantùm ſecundùm executionem, ſed etiam ſecundùm *intentionem* fuiſſe prius aſ-

B ſumptas, quàm totam naturam. Probat. Quoniam Verbum diuinum dimiſit aliquando naturam, videlicet in triduo mortis: nunquam autem dimiſit partes. Ergo prius ſecundum *intentionem* aſſumpſit partes naturæ.

Sed nulla eſt prorſus hęc Conſequentia. Prius enim ſecundùm intentionem aſſumptum fuiſſe dicimus non id, quod nunquam fuit dimittendum; ſed id, quod *præcipuè* conferebat ad Incarnationis finem, atque ita quod præcipuè cecidit in intentionem aſſumentis. Hoc autem fuit *tota* natura formaliter, tametſi ad tempus formaliter vt natura uiuens, dimittenda fuerit.

Atque hæc quidem poſſent ſufficere, quod attinet ad *ordinem* aſſumptionis naturæ & partium eius. Illa enim quæſtio, quam etiam attigit Caietanus artic. 1. &

C 5. Vtrum Anima fuerit prius aſſumpta, quàm corpus; & partes prius, quàm natura, non tantùm vt *Quo*, ſed etiam ut *Quod*, tota eſt de nomine. Nam de re quidem neceſſe eſt inter omnes conueniat.

Primo enim vt *Quod partiale*, dubiũ eſſe non debet, quin & Aĩa & partes ſint à Verbo prius ſecũdum exequutionem aſſumptæ; ſiquidem verè ſunt ab eo ſuſtentatæ ſeu terminatæ hypoſtaticè. Atque ita cùm Anima eo modo, quo aſſumpta eſt, prius ſit aſſumpta, quàm corpus; & partes, quàm tota natura; ſequitur, prius iſta eſſe aſſumpta tanquam *Quod partiale*: vt Quod autem *totale*, ſola natura fuit prius (ſecundum Intentionem) aſſumpta. Nam neque partes aſſumptę fuerunt, niſi quia ex illis exiſtit natura *tota* formaliter.

D Quare nõ aſſentior Caiet. qui in illo art. 5. ſine ratione affirmat, quamuis aĩa non ſit prius aſſumpta, quàm corpus, ut *Quod*; prius tñ vt Quod aſſumptas eſſe partes, quàm totã naturam. Si enim de Quod *totali* ſit ſermo; neq; partes ſunt ita prius aſſumptę. Si de Quod *partiali*; etiam Anima eſt prius ſic aſſumpta, quàm corpus.

Deinde cùm Anima ſit id, *quo* in genere cauſſæ formalis corpus exiſtit; atq; ẽt partes id, *quo* tota conſtituitur natura; concedi ſine controuerſia ẽt debet, & aĩam prius, ꝙ̃ corpus; & partes prius, ꝙ̃ totam naturam, eſſe aſſumpta ut *Quo*. Qm̃ aſſumuntur iſta, ſicut ſuprà dictũ eſt, eo ordine & mõ, quo ſunt. Atque ita ſicut vnum eſt alteri id, quo eſt: ita etiam eſt illi id, quo aſſumitur. Quò pertinet modus loquendi D. Thomæ, atque etiam Pa-

E trum qui dicunt, unum eſſe aſſumptum *per alterum*.

PVNCTVM TERTIVM.

An etiam in aſſumptione ipſius Animæ poſſit conſiderari aliquis ordo naturæ, iuxta quem in ipſa Anima aliquid ſit aſſumptum prius, quàm aliud.

D. Thom. art. 2.

Es hæc facilis eſt explicatu. Nam ſicut inter portionem animæ *ſuperiorem*, id eſt, intellectum & voluntatem; & *inferiorem*, id eſt, alias potentias ſenſitiuæ partis, eſt quidam ordo: ita etiam intelligendum eſt, quodam ordine

dine fuiſſe potentias illas ſuperiores & inferiores cum natura humana aſſumptas. Eſt enim intellectus & voluntas *dignior* reliquis: Itaq; quoniam cum his aliæ potentiæ in eadē anima coniunctæ fuerunt, congruenter potuerunt à diuino Verbo aſſumi; eatenus Intellectus & Voluntas prius aſſumpta fuerunt, ſicut p. præcedenti argumentati ſumus de anima & corpore.

Atque hoc eſt, quod D. Thomas hic artic. 2. ex ſententia D. AVGVSTINI in libro de Agone Chriſtiano cap. 18. & ſeq. definit, Verbum diuinum aſſumpſiſſe animam, *mediante ſpiritu*; *animæ* nomine intelligens potentias inferiores; nomine autem *Spiritus*, intellectum & voluntatem. Hæc igitur duo aſſumpſit Verbum prius

A ordine quodam naturæ, tametſi latius accepto; quia digniora videlicet, & quia per illa congruenter aliæ potentiæ ſunt aſſumptæ, vt dictum eſt.

Et huc etiam pertinet dictum DAMASCENI lib. 3. cap. 6. *Vnitum eſt carni medio intellectu, ſeu media mente, Verbum Dei*: quia nimirum ex Ratione & Voluntate, ſecundùm quas ineſt in humana natura imago Dei, extitit omnis congruitas in hac aſſumptione. Sicut B. Thomas argumentatur in illo artic. 2. Vbi etiam Caietanus rectè notat, non eſſe hic aliquam prioritatem *cauſſæ & effectus* propriè in aſſumptione intellectus & voluntatis, & aliarum potentiarum; ſed *dignitatis cuiuſdam*, ut dictum eſt.

QVAESTIO SEPTIMA.

De Gratia Chriſti hominis, vt ſingularis cuiuſdam perſonæ.

D. Thomas 3. part. quæſt. 7.

EXPLICANDA *ſunt quinque*. PRIMO, *An fuerit in Chriſto gratia gratum faciens, & qualis nam*. SECVNDO, *Quanta fuerit Chriſti gratia*. TERTIO, *An fuerint in Chriſto virtutes*. QVARTO, *An fuerint in Chriſto Dona Spiritus ſancti*. QVINTO, *An etiam gratiæ gratis datæ*.

PVNCTVM PRIMVM.

An fuerit in Chriſto gratia gratum faciens, & qualis nam.

D. Thom. art. 1. & 13.

CHRISTVS vt homo per duplicem gratiam fuit dilectiſſimus & gratiſſimus Deo in ordine ēt ad beatitudinem creatam ſuæ aīæ, atq; adeo duplici gratia *gratum faciente* prędītus fuiſſe dici poteſt, iuxta notionem cōem gratię gratum facientis à nobis explicatā to. 2. q. 2. de Gratia p. 1. Vna eſt ipſa gra *unionis*: Altera verò, Gratia *habitualis*.

Et gratia quidem VNIONIS, ut eo nomine intelligimus hoc loco donū quoddam eximium, aliud non eſt, quàm ipſa *ſubſiſtentia Verbi diuini, donata gratis & communicata humanæ Chriſti naturæ per unionem hypoſtaticam*, ut ſatis conſtat ex doctrina D. Thomę q. 2. art. 10. & ijs, quæ diffusè ſuprà q. 1. & 2. à nobis diſputata ſunt, ubi ēt q. 2. præſertim p. 5. & 6. copioſè de ratione & præſtantia huius unionis ſeu coniunctionis *hypoſtaticæ* naturæ humanæ & Verbi diuini diſſeruimus. Itaque perſpicuum eſt, hanc gratiam Chriſti eſſe omnium ſummam, vt potè infinitam ſimpliciter: Neq; eſſe minus certum, fuiſſe illa præditum Chriſtum vt hominem, quàm eſt certum, Chriſti humanitatem fuiſſe vnitam hypoſtaticè Verbo diuino: de quo, vt dixi, diſſeruimus q. 1. & 2.

Nec poteſt ab aliquo negari, quod dicimus, per hāc gratiam Vnionis fuiſſe Chriſtum ſm humanitatē Deo *gratum & dilectum*, atq; adeo ſanctum. Tū quia id apertè colligitur ex illis verbis Dñi Ioan. 10. *Quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, &c.* Vbi de ſanctificatione humanitatis ſuæ per Vnionē ipsā, loquitur; ſicut to. 1. q. 1. de Trin. p. 1. §. 16. oſtēdimus ex ſententia Patrum, ac nominatim S. Aug. Tract. 48. in Ioan. & S. Hilarij li. 7. de Trin. Tum quia hoc ipſo, quòd illa vnio eſt ſummū donum *gratiæ* à Deo communicatum humanitati Chriſti, eſt Chriſti humanitas per eam obiectū Summę Dei dilectionis, qua tantum bonum ei communicatur.

Neque hoc negat Durand. in 3. d. 12. q. 2. vt quidā citant, & multò minùs Alex. Halen. 3. p. q. 11. memb. 1. & 3. aut alij; ſed oēs potius id ſupponūt hoc ipſo, quòd

cenſent, illam Vnionem eſſe eximiam quandam *gratiam*. Quòd ſi qui indicant, indiguiſſe Chriſtum gratia alia accidentali, vt *Sanctus* eſſet; cenſendi ſunt loqui de ſanctitate *inhærenti*, iuxta ea quæ iamiam dicemus.

Gratiæ autem HABITVALIS noīe *qualitatem* hic intelligimus *ſupernaturalem in Anima Chriſti inhærentem, per quam ille modo proprio iuſtorū hominum fuerit Deo gratus, atq; adeo iuſtus*: ſiue ea qualitas re diſtinguatur à Virtute charitatis, vt ſenſit B. Thomas, quem defendimus

D tom. 2. q. 2. de Gratia p. 2. ſiue non, vt putauit Scotus.

Cùm autem minimè dubitetur à Doctoribus, quin Chriſtus habuerit huiuſmodi gratiam habitualem, tres Quæſtiones circa illam ſunt hoc loco explicandæ. PRIMA eſt, Quàm ſit certum, habuiſſe Chriſtum hanc gratiam. SECVNDA, Quandonam fuerit ei data. TERTIA, Fueritne hæc gratia in Chriſto eiuſdem ſpeciei, cuius eſt gratia aliorum iuſtorum.

Itaque PRIMO QVAERITVR, Quàm ſit certum, habuiſſe Chriſtum hanc gratiam habitualem? Et eſt ratio dubitandi. Qm̄ D. Thomas hic artic. 1. ſic aſſertionem hanc probat, vt non tā illam conuincat, quàm oſtendat ſolùm conueniens fuiſſe, vt haberet Chriſtus ēt hanc gratiam. *Prima* enim eius ratio eſt; Quia cùm anima

E Chriſti eſſet coniunctiſſima cum authore huius gratię, conueniebat, vt ab eo perciperet ēt eum influxum, quo iſta gratia communicatur. *Secunda*. Qm̄ oportuit candē Chriſti animam, cùm eſſet maximè nobilitata, Deum attingere perfectis operationibus; atque adeo eleuari & perfici eius potētias & eſſentiam per hanc gratiam. *Tertia*. Vt ſi Chriſtus, tanquam mediator Dei & hominum, gratiam etiam huiuſmodi haberet; rectiùs intelligeremus ab ipſo gratiam iſtam in nos deriuari: iuxta illud Ioann. 1. *De plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia*. Quanquam etiā tunc ab ipſo in nos gratia deriuari dici poſſet, ſi per ſolam gratiam Vnionis illam nobis obtinuiſſet. Quare neque iſta tertia ratio (ſi-

cut neque aliæ duæ priores) conuincit, penitùs, Chriſtũ habuiſſe hanc gratiam; ſed, vt dixi, decuiſſe, vt haberet.

In hac re quatuor mihi dicenda occurrunt. PRIMO, certum eſſe ex fide ſine controuerſia, quod Chriſtus ſecundùm humanitatem etiam, fuerit *ſupernaturaliter dilectus & gratus Deo, & iuſtus & ſanctus*. SECVNDO, non eſſe ſine controuerſia ex fide certum, quòd fuerit gratus & iuſtus per *qualitatem inhærentem*. TERTIO, ſine controuerſia tamen ita eſſe certum, Chriſtum per *qualitatem inhærentem* fuiſſe gratum & iuſtum, ut negari hoc non poſſit ſine temeritate. QVARTO, *probabilius* eſſe hanc aſſertionem gratiæ habitualis in Chriſto, eſſe *aſſertionem fidei*: quamuis hoc ipſum (vt primò dictum eſt) non careat controuerſia.

PRIMVM patet ex illis locis. *Hic eſt filius meus dilectus*. Matth. 3. Et: *Quem pater ſanctificauit*. Ioan. 10. Et Lucæ 1. *Quod ex te naſcetur ſanctum*. Et Actor. 2. *Virum approbatum à Deo, &c. ſanctum & iuſtum negaſtis*. Et denique Iſaiæ 11. patet, ipſum Spiritus ſancti donis fuiſſe præditum, quæ conſtat eſſe propria Sanctorum.

SECVNDVM probatur *primò*. Qm̃ ſunt opiniones variæ, an hæc aſſertio habitualis gratię in Chriſto, ſit aſſertio fidei; neque cenſetur improbabilis quorundam, præſertim recentiorũ, opinio, qui negant. *Secundò*. Quia ꝙ Chriſtus habuerit gratiam *habitualem*, neque per ſe eſt alicubi expreſſum aut definitum ſine controuerſia; neque concludi ſine controuerſia poteſt ex aliqua propoſitione, quæ ſit extra controuerſiam certa de Chriſto.

Nam quatuor ſunt, quod ad propoſitum attinet, de Chriſto indubitata, ex quorum aliquo maximè id poſſet concludi. PRIMO, naturam eius humanam fuiſſe *hypoſtaticè* coniunctam cum Verbo. SECVNDO, fuiſſe illum ſecundùm humanitatem etiam Deo *gratum* & dilectum. TERTIO, eſſe illum gratum Deo, iuſtum, ſanctum, & innocentem *modo proprio* aliorum iuſtorum hominum Dei amicorum. QVARTO, eum nobis fuiſſe *promeritum* gratiam & gloriam. At ex nullo iſtorum poteſt ſine controuerſia tanquam ex fide certa concludi aſſertio gratiæ habitualis in Chriſto.

Non ex PRIMO. Qm̃ vnio *hypoſtatica* neque habituali aliquo dono propriè continetur, vt oſtendimus ſuprà q. 2. p. 5. contra quoſdam authores; neque etiam ex illa neceſſariò tale donum conſequitur: cùm rectè concedant plurimi viri docti, potuiſſe per potentiam Dei abſolutam aſſumi naturam humanam deſtitutam gratia habituali. Et patet idipſum. Quia neque ex eo, quòd *hypoſtaticè* aſſumitur: neq; ex eo, ꝙ eſt natura *humana*, neceſſariò eſt conſequens, vt habituali gratia diuinitus donetur. Non ex eo, quòd *hypoſtaticè* aſſumitur: quoniam tunc nulla natura hypoſtaticè aſſumi poſſet, niſi ornaretur eiuſmodi gratia, quod falſum eſt. Nam poſſet, vt q. 4. diſputauimus, aſſumi natura irrationalis, vel inſenſibilis, quæ non eſt capax talis gratiæ. Neque ex eo, quòd eſt natura *humana*: ſiquidem ſatis patet, poſſe naturam humanam verè conſiſtere ſine habituali gratia.

Neque etiam neceſſariò concluditur, Chriſtum habuiſſe hanc gratiam ex SECVNDO capite, ſ. quòd ſm humanitatem fuit Deo dilectus & *gratus*. Etenim ipſa ſubſtentia Verbi diuini, quatenus per *gratiam Vnionis* humanitati Chriſti communicata eſt, abundè nobis ſatis eſt, ut intelligamus, Chriſtum ſm humanitatem ẽt fuiſſe ſupernaturaliter Deo gratum & dilectum. Vt. n. docet B. Thomas q. 2. art. 10. beneuolentia Dei fuit, ꝙ donum illud infinitum ſubſiſtentiæ Verbi communicaretur humanitati Chriſti. Atque ita hoc ipſo, ꝙ Chriſtus ſecundùm humanitatem recepit hypoſtaticè infinitum hoc donum à Deo, intelligitur ſecundum humanitatem eſſe obiectum ſupernaturalis Dei dilectionis, atque adeo eſſe ſm humanitatem, vt illud donum infinitum recipit, dilectus ſupernaturaliter & *gratus* Deo.

Neque quicquam intereſt, quòd hoc donum ſubſiſtentiæ diuinæ humanitas Chriſti acceperit non vt *accidens* ipſi inhęrens, ſed ſubſtantialiter & hypoſtaticè. Vt enim intelligamus, naturam à Deo ſupernaturaliter dilectam & gratam, ſatis eſt, ꝙ verè accipiat per beneuolentiam & amorem Dei erga ipſam aliquod donum ſuprà ſuam conditionem. Nam hoc ipſo intelligitur eſſe obiectum ſupernaturalis Dei dilectionis, vt diximus. Quòd aũt id accipiat hoc vel illo mõ, planè eſt per accidens, qđ ad propoſitum attinet. Vt omittã interim modũ illum, quo humanitas Chriſti infinitum donum ſubſiſtentiæ diuinę accepit, multò eſſe potiorem eo modo, quo alij homines iuſti accipiunt donum habitualis gratiæ; cùm ille ſit modus *ſubſtantialis* hic autẽ *accidentalis*.

Neque etiã aſſertio gratiæ habitualis poteſt vt certa ſm fidẽ probari ex TERTIO capite ſuprà dicto, ſ. quòd Chriſtus fuit dilectus & gratus Deo *modo proprio* iuſtorũ. Nã gratia vnionis non ſolũ ſatis eſt, vt intelligamus, humanitatẽ Chriſti per illam fuiſſe Deo ſupernaturaliter dilectam & gratam quocunque modo, ſed ẽt modo proprio aliorum hominum Dei amicorum; quo pacto indubitatum ẽt eſt, Chriſtum ſm humanitatem fuiſſe Deo gratum. Modus enim hic amicorum Dei *proprius*, (quod ad propoſitum noſtrum ſpectat) in hoc conſiſtit, vt cum eo dono, per quod ſint ſupernaturaliter dilecti & grati Deo, ſit coniunctã *acceptatio* illorum & *ius* ad vitam æternam, nec poſſit cum illo ſtare peccatũ mortale, quo diſſoluitur Dei amicitia, & amittitur ius ad vitã æternam. Docebimus aũt infrà q. 15. cũ gratia vnionis, per quã Chriſtus intelligitur ẽt eſſe Deo gratus, nullũ peccatum, atq; oĩum minimè peccatũ mortale, poſſe cõſiſtere, ac proinde cum illa ſola poſſe coniunctũ eſſe ius ad vitã æternã. Quare gratia hæc ſufficit, vt Chriſtus intelligatur & *gratus* Deo eſſe, & eſſe gratus *modo proprio* iuſtorũ, quatenus excludit peccatum mortale, & prębet ius ad vitã æternã. Hoc. n. eſt, quod & oĩbus & ſolis iuſtis conuenit, vt quatenus iuſti ſunt, nequeant ſimul habere peccatum mortale, & ſint acceptati ad vitã ęternã.

Adde, ꝙ illud etiam in controuerſia eſt, an *alij homines iuſti* ſecundùm fidem Catholicam, ſint per gratiam aliquam *habitualem* Deo grati, tametſi indubitatũ apud Catholicos ſit, quòd ſint grati non tantùm per gratiam Chriſti, ſed etiam per donum aliquod ipſis inhęrens & ſuum *proprium* formaliter. An autem illud ſit habituale, vel alterius modi, non eſt indubitatum dogma fidei. Quamuis multò probabilius ſit, eſſe id certum ex fidẽ; vt aſſeruimus tomo 2. q. 3. de Habitibus. punct. 4.

Denique neq; illa aſſertio habitualis gratię in Chriſto indubitatè concluditur ex QVARTO capite, ſcilicet quòd Chriſtus nobis ſit *promeritus* gratiam & gloriam. Nam neque ex ratione ipſa meriti, neque ex Scriptura aliud indubitatè põt colligi, quod requiratur ad meritum, q̃ vt perſona illa, quæ bonis actibus meretur ſm naturam eam, qua meretur, ſit ſupernaturaliter dilecta & *grata* Deo modo *proprio* iuſtorũ: itemq; vt dilectione aliqua, ſuprà naturalem humanę naturæ dilectionẽ, *diligat* Deum, referatque ſuas operationes in ipſum. Probatum eſt autẽ paulò antè, Chriſtum per ſolam gratiam Vnionis intelligi poſſe ſm humanitatẽ eſſe ſic Deo gratum, & quidem infinitè. Quæ cauſſa eſt, vt quemadmodum ſuprà q. 1. dictum eſt, meritum eius fuerit etiam valoris infiniti. Neque vt Chriſti perſona ſupernaturaliter Deum *diligeret* etiam per actũ humanitatis, fuit illi ſine controuerſia neceſſaria gratia aliqua habitualis.

Et accedit, quòd ſi maximè ex Scriptura conſtaret ſine controuerſia, *meritum* propriè dictum non poſſe

eſſe

eſſe, niſi perſona ſit grata per habitualem gratiã inhærẽtem; tñ hoc ad homines iuſtos alios accommodari tantummodò poſſet, ſaltem ſine controuerſia, non aũt ad Chriſtũ, cuius meritum fuit alterius modi à mõ meriti iuſtorũ, vtpotè ſm *omnem rigorem* iuſtitiæ, ſicut q.1.probauimus, & non ſuppoſita aliqua liberali promiſſione & acceptatione, ſicut iuſtorum aliorum meritum. Itaq; rectè ſentiunt plerique Doctores, cùm dicunt, gratiam Vnionis abundè fuiſſe ſatis, ut intelligamus, Chriſtum eſſe nobis gratiam & gloriam promeritum, quemadmodum ſine controuerſia valuit, vt meritũ Chriſti eſſet meritum infinitũ. Quod argumẽto eſt, non habuiſſe ſe impertinenter illam ad Chriſti meritũ. Itaque verũ eſt illud SECVNDVM, ꝙ aſſeruimus, nõ eſſe ſine controuerſia certã ex fide aſſertionem gratię *habitualis* in Chriſto.

TERTIVM aũt, quod item affirmauimus (ſcilicet eſſe tñ eam aſſertionem ita certam, vt eam negare, temerarium ſit) probatur *primò*, Qm̃ Chriſtum habuiſſe gratiam *habitualem*, atque adeo per illam etiam fuiſſe gratum & meruiſſe, eſt communis aſſertio Theologorum in 3. d.13. Ergo temerarium ſine controuerſia foret id negare. *Secundò*. Quoniam temerarium ſine controuerſia eſſet, negare in alijs iuſtis gratiam habitualem. Sed Scriptura ita Chriſto ſanctitatem & iuſtitiam tribuit, vt alijs iuſtis, quos proinde affirmat Apoſt. debere fieri *conformes imagini illius*. ad Rom.8. Ergo, &c. Accedit, quòd de Chriſto præ alijs iuſtis dicitur, fuiſſe illum *plenum gratiæ & veritatis*. Ioan.1. *Et de plenitudine eius nos omnes accipere*. Ergo temerarium ſaltem ſine controuerſia eſſet, negare in illo modum illum gratiæ habitualẽ.

QVARTVM denique (ſcilicet probabilius eſſe, quòd ſit hęc aſſertio fidei) probatur. Quoniam, ut dictum eſt, conſtat ex Scripturę locis ſuprà citatis, Chriſtum fuiſſe ſanctum & iuſtum, ſicut alios Dei amicos. Sed probabilius eſt, quòd ſit aſſertio fidei, iuſtos homines eſſe Deo gratos per *habitualem* gratiam *inhærentem*. Ergo, &c. Minor probata eſt à nobis tom.2. q.3. de Habitibus, p.4. Quoniam Concilium Viennenſe & Tridentinum planè loquuntur & definiunt de gratia propria iuſtorum, tanquam de dono aliquo *permanente* & habituali, quod inhæreat & infundatur diuinitus eorum animis. Quod idem ſignificat paſſim Scriptura, ut illic oſtendimus. Et haſtenus de PRIMA Quæſtione.

SECVNDO QVAERITVR, Quando nam communicata fuerit Animæ Chriſti iſtiuſmodi gratia habitualis? Et breuiter RESPONDENDVM eſt, fuiſſe illi communicatam ab initio, in momento ſcilicet Incarnationis & Conceptionis, ut patet ex illis Angeli verbis: *Quod enim naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius Dei*. Lucæ 1.

Quocirca gratia *Vnionis* nõ pręceſſit gratiã hanc *habitualem* in Chriſto ordine temporis. Ordine tñ naturę, docet D.Thomas hic art.13. gratiã vnionis fuiſſe priorem. Hoc verò de *naturæ ordine* accipio non ſtrictè, cùm vnum eſt alterius *cauſſa*, vel ita alteri ſupponitur, ut poſſit eſſe ſine illo, alterum aũt non ſine ipſo: ſed accipiò id de naturæ ordine latè ſumpto. Quo pacto (vt ſuprà q. præced.p.2.notauimus) illud ẽt dici poteſt natura prius altero, quod ob aliquã rationem petitam ex *ipſa re* meritò ſaltem intelligitur à nobis prius, quàm alterum.

Sic latè accipiendo *prius natura* bene probant rões D.Thomæ in illo art.13. gratiam Vnionis fuiſſe natura priorẽ habituali gratia in Chriſto. *Prima* eſt. Quia per cõicationem gratię *vnionis* intelligitur *Verbum diuinum* fuiſſe à Patre ęterno miſſum: per communicationẽ autem gratiæ *habitualis*, Spiritum ſanctum, ut declarat D. Thom.1.p.q.43. de miſſione perſonarum diuinarũ. Sed miſſio Verbi diuini prior eſt, quàm miſſio Spiritus ſancti. Ergo cõicatio gratię vnionis etiam eſt prior. *Secunda*
A ratio eſt. Quoniam gratia habitualis manat in hominẽ ex præſentia Dei. Ergo meritò prius intelligimus, Deũ fuiſſe coniunctum cum humanitate Chriſti per præſentiam etiam *hypoſtaticam*, quàm eidem communicaret gratiam habitualem. *Tertia*. Quoniam priùs eſt *Eſſe* rei, quàm *operatio* eiuſdem. Sed gratia vnionis eſt communicata humanæ naturæ, vt eſſet ac ſubſiſteret: gratia autem habitualis, vt perfectè operaretur. Ergo meritò prior eſſe intelligitur gratia Vnionis.

Fateor tñ viciſſim quoq; nonnullam rõnem *ex re* petitam nobis ſuppetere, ob quã meritò ẽt poſſimus intelligere, priùs naturã humanã Chriſti fuiſſe habituali gratia exornatã: quia videlicet conſentaneũ fuit, ut humana natura non *aſſumeretur* ad Vnionem hypoſtaticã niſi
B per talem gratiam perfecta. Quę rõ eſt, cur D.Thomas & Caiet.art.11.& 13. verè cenſuerint, gratiam habitualem Chriſti ordinari ad coniunctionem hypoſtaticã humanæ naturę cum Deo tanquã ad *finem*, non quidẽ conſequendũ per ipſam gratiã habitualẽ, ſed *exornandum*, vt ita dicam. Quemadmodum proprietas rei naturalis referri dicitur ad rei naturam ſeu formam, tanquam in *finem*: nõ quia res naturam uel formã ſuam per proprietatem conſequatur; ſed quia proprietas eſt quaſi quoddam ornamentum formę, atque adeo fit propter illam.

Neque verò eſt abſurdum illud, quod hinc eſt conſequens, uidelicet gratiam quoque habitualem eſſe viciſſim natura priorem vnionis gratia, ſi naturę ordinem ſimiliter minùs propriè ſumamus. Vt enim nullum eſt
C abſurdum, quòd ſumpto naturę ordine propriè duę res ſint priores & poſteriores ſe inuicem ſecundùm *diuerſum genus cauſſæ*: ita neque abſurdum cenſeri debet, quòd ſecundùm diuerſas rationes *ex re* petitas duo ita ſeſe habeant, ut unum ſit altero prius & poſterius; naturæ ordine ſumpto illo modo minùs propriè. Cæterùm quia plures rationes ſuppetunt, ut gratiam Vnionis priùs intelligamus; hæc abſolutè dicenda eſt *prior*.

Negaui autem, gratiam Vnionis eſſe natura priorẽ *propriè loquendo*. Nam conſtat, ipſam gratiam Vnionis formaliter (vt, ſ. eſt *gratuita* donatio & cõicatio ſubſiſtẽtiæ Verbi, facta humanitati) ſm nullum genus eſſe *cauſſam propriè* gratiæ habitualis in Chriſto; neque ẽt ita ſe habere ad habitualem gratiam, ut ipſa poſſit eſſe ſine
D habituali gratia; habitualis aũt gratia nequeat eſſe ſine ipſa: qui ſunt modi *propriè* ordinis naturæ ſm prius & poſterius. Ipſa tñ Subſiſtentia Verbi *abſolutè* non eſt dubium, quin ſit cauſſa *efficiens & finalis* cuiuſcunque rei creatę, atque adeo etiam gratię habitualis. Immò etiam ut *communicata* hypoſtaticè humanitati, fuit aliquo modo *finis* gratiæ habitualis, ut paulò antè dictum eſt; ſed non ut *gratis* donata, quomodo eſt gratia unionis formaliter. Vnde quod paulò antè diximus, ex D.Thoma & Caietano, gratiam habitualem ordinari ad gratiam unionis tanquam ad *finem*; intelligendum eſt de gratia unionis, non omnino formaliter conſiderata, ſed pręciſè ut eſt *communicatio ſubſiſtentiæ diuinæ*.

TERTIO QVAERITVR, Qualis fuerit communica-
E ta Chriſto gratia habitualis? Eiuſdemne ſpeciei cum noſtra, an diuerſæ? Et uidetur fuiſſe diuerſæ ſpeciei. *Primò*. Quoniam D.Thomas hic art.11.ad 3. dicit, gratiam habitualem Chriſti ſic ſe habere ad gratiam habitualem aliorum hominum, ſicut ſe habet uirtus cauſſæ uniuerſalis ad uirtutem cauſſæ particularis; ut uirtus Solis ad uirtutem ignis; hoc enim dat exemplum. Conſtat autem uirtutem cauſſæ *vniuerſalis* à uirtute cauſſæ *particularis* differre ſpecie. *Secundò*. Quoniam D.Dionyſius in Epiſtol.2. ad Caium, & libro de diuinis nominibus, cap.2. dicit, Chriſtum ratione huius gratiæ fuiſſe *ſuper hominem*, neq; ſolùm gratum, ſed *ſupergratum*. Quibus

verbis differentiam videtur indicare ſpecificam.

RESPONDEO cum Caietano in illo art. 11. & alijs, gratiam habitualem Chriſti ſecundùm *eſſentiam ſuam* quidem eiuſdem eſſe ſpeciei cum aliorum gratia; ſecundùm *modum* autem, quo illam Chriſtus habuit, poſſe dici diuerſæ ſpeciei· quoniam longè differt ex ea parte.

PRIMVM probatur *primò*. Quia nulla ſuppetit ratio firma, cur ſentiamus eſſe diuerſæ ſpeciei: atque ita rectiùs faciemus, ſi Scripturas, quæ in Chriſto fuiſſe quoque iſtam gratiam ſignificant, ſimpliciter de eadem gratia intelligamus, de qua in alijs locis Scriptura eodem modo loquitur, cùm ſignificat ſimiliter, alios homines eſſe iuſtos & ſanctos, &c. Neque de vllo effectu huius gratiæ habitualis Chriſti aliquid nobis conſtat, quod non poſſimus tanquam in cauſſam referre in gratiam eiuſdem ſpeciei cum noſtra; perfectiorem tamen intra eiuſdem ſpeciei latitudinem.

Et confirmatur hoc idem ex illo loco Apoſtoli ad Rom. 8. *Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui*. Vbi ſignificat, gratiam *iuſtificationis*, qua inprimis proceſſus prædeſtinationis diuinæ continetur, ſaltem in hac vita, eſſe alicui dono Chriſti conformem; quod rectiùs intelligitur, ſi ſit eiuſdem ſpeciei cum gratia Chriſti habituali.

Secundò idem probatur. Nam beatitudo, & charitas, & alia dona Chriſti, fuerunt eiuſdem ſpeciei cum charitate & beatitudine & cęteris donis aliorum hominum. Ergo iſta gratia quoque. Denique paſſim D.Thom. hic quæſt. 7. affirmat, Chriſti gratiam habitualem ad gratiam aliorum habere ſe ſicut lumen Solis ad alia lumina. Sed lumen Solis *vt lumen*, non differt ſpecie ab alijs luminibus. Ergo, &c.

Iam probatur SECVNDVM, ſcilicet poſſe dici alterius ſpeciei, ſecundùm *modum quidem*, quo fuit in Chriſto. Nam vt p. ſeq. oſtendemus, in Chriſto fuit iſta gratia tanquam in ſubiecto ſuo *adæquato*, hoc eſt, fuit in illo ſecundùm *totam latitudinem* propriæ ſpeciei, ſicut calor v.g. eſt in igne, uel humiditas in aere. In cæteris autem hominibus eſt tanquam in ſubiecto inadæquato, id eſt, nunquam eſt, neque poteſt eſſe in aliquo cæterorum hominum ſecundùm totam latitudinem ſuam; quemadmodum neque calor ſecundùm totam latitudinem ſuam eſt aut poteſt eſſe in alio ſubiecto, præterquàm in igne. Igitur ob hanc cauſſam rectè dici poteſt gratia Chriſti quoad *modum* eſſe diuerſæ ſpeciei à gratia aliorum.

Atque hoc eſt tantummodò, quod illis authoritatibus D.Thomæ & Dionyſij probatur. Ea enim differentia ſufficit, ut & *ſupergratus* (cum Dionyſio) Chriſtus dicatur, & nullus hominum poſſit peruenire ad gradum gratiæ Chriſti. Quod ut explicaret D.Thomas, uſus eſt illa comparatione & exemplo cauſſæ *Vniuerſalis* & *Solis*. Neque enim uult ſimilitudinem eſſe in hoc, quòd ut uirtus cauſſæ particularis à uirtute cauſſæ uniuerſalis *ſecundùm ſe* differt ſpecie: ita etiam gratia cæterorum hominum à gratia Chriſti: Sed quod, ut uirtus cauſſæ particularis non poteſt ad perfectionem uirtutis cauſſę uniuerſalis peruenire, quoniam ab illa maximè differt: ita neque gratia cęterorum hominum ad gradum gratiæ Chriſti, quoniam differunt etiam maximè gratia Chriſti & gratia aliorum, tametſi non niſi ex *modo*, ut explicatum eſt. Et nihilominus declarabimus p. ſequenti, quemadmodum gratia cæterorum hominum ſemper poſsit in hac vita ulteriùs augeſcere; neque unquam futurum ſit, ut aliquis eum gratiæ terminum in hac uita acquiſiuerit, quin poſsit ulteriùs progredi; ut quidam hæretici dicebant, damnati in Clementina *Ad noſtram*. de Hæreticis.

A

PVNCTVM SECVNDVM.

Quanta fuerit Chriſti Gratia.

D.Thom. artic 9. 10. 11. 12.

QVAESTIO hæc de Gratia Chriſti *habituali* meritò moueri ſolet. Nam etſi conueniat inter omnes, illam fuiſſe maiorem, quàm vllus hominum vel Angelorum habeat, aut habiturus ſit; magna tamen & admodum perplexa controuerſia apud Doctores eſt, an fuerit *ſumma poſſibilis*, ita, vt neque maior, neque etiam alia æqualis fieri diuinitus poſſit.

Ego doctrinam veriorem & communiorem, quæ & eſt D.Thomę, ſequar & declarabo breuiter. Itaq; reſpon- B deo PRIMO, Chriſti gratiam ſecundùm legem quidem ordinariam & conſilium Dei, fuiſſe ſummam poſſibilem, ita, ut neque ęqualis neque maior eſſe poſſit. De hoc inter oẽs conuenit. SECVNDO dico, non fuiſſe ita ſummam poſſibilem, ſi potentia Dei *abſoluta*, & natura etiam ipſius gratiæ ſpectetur. Ita D.Tho. hic art. 9. & 11. & 12. Albert. in 3. ſent. diſt. 13. artic. 7. Bonauent. & Ricchar. in 3. diſt. 13. artic. 1. quæſt. 2. Ockam in 3. quæſt. 7. Gabriel in 3. diſt. 13. quæſt. vnica, art. 1. Notabili 3. Capreol. diſt. quæſt. vnica, artic. 3. in reſponſione ad 3. argumentum Aureoli contra 2. concluſ. &c. Quamuis contrarium ſenſit Scotus in 3. diſtinct. 13. quæſt. 3.

PRIMVM ex eo, quod ab omnibus conceditur, & traditur etiam veriſſimè à D.Tho. art. 9. 11. 12. probatur C PRIMO manifeſtè. Nam illa forma ſecundùm legem *ordinariam*, in latitudine alicuius ſpeciei qualitatis, eſt *ſumma poſſibilis*, qua Deus ab æterno decreuit, nullam facere in illa latitudine maiorem, aut etiam æqualem, & quidem conuenienti conſilio, ſpectando etiam ad ipſam formæ atque rei naturam. Sed in latitudine ſpecifica huius gratiæ habitualis, Deus ſtatuit nullam gratiam facere maiorem ea, quam contulit Chriſto, neque etiam æqualem, & id quidem conuenientiſſimo conſilio, ſpectata quoque natura ipſius rei. Igitur gratia Chriſti ſecundùm legem Dei *ordinariam* eſt *ſumma poſſibilis*, modo quo diximus; ſcilicet & *negatiuè*, vt nulla poſſit eſſe maior; & *poſitiuè*, vt ipſa ſit maior reliquis ex le- D ge Dei ordinaria poſſibilibus, quod eſt etiam, nullam poſſe eſſe ei æqualem.

Maior eſt manifeſta ex ratione terminorum. Minor quoad *primam* partem patet ex illo, quod conuenit, ut diximus, inter omnes, ſcilicet Chriſtum habuiſſe tantam gratiam, ut nullus vel Angelorum, vel hominum habeat aut habiturus ſit maiorem. Hinc enim ſequitur euidenter, Deum conſtituiſſe nullam facere maiorem, vel æqualem. Nam ſi aliquam eiuſmodi facturus eſſet; aliquis illam eſſet habiturus.

Quoad partem verò *alteram*, ſcilicet decreuiſſe Deũ ita, conuenienter ipſi naturæ rei, probatur item eadem Minor. Nam illa forma ſecundùm ſuam latitudinem meritò & conuenienter eſt ſumma, quæ ordinatur ad E finem ſibi præfixum ſecundùm Eſſe perfectiſſimum ipſius finis, & quæ item eſt in ſubiecto eiuſmodi, quod ſit vniuerſale principium oĩum eorum, quę participant talem formam. Sed gratia Chriſti habet iſta duo. Ergo cõuenienter ſuę naturę eſt sũma gratia ex decreto diuino.

Maior probatur bene à D.Thoma in artic. 11. Quoniam menſura formæ rectè determinatur ex ordine ad finem, atque etiam ad effectum. Hanc enim ob cauſſam videmus grauitatem terræ v.g. eſſe ſummam grauitatem, quoniam ordinatur ad infimum locum ſecundum gradum ſummum loci infimi, nempe ad cẽtrum terrę. Item videmus calorem ignis eſſe quoque ſummum calorem: quoniam eſt cauſsa (vel certè poteſt eſſe, quantum in

tum in

tum in ipſo eſt) caloris in omnibus alijs calorem participantibus.

Minor etiam probatur. Quoniam vt idem D.Thomas declarat, finis Gratiæ eſt coniunctio humanæ naturæ cum Deo ſecundùm aliquam habitudinem ipſius ad Deum. Eſt autem ſumma humanæ naturæ coniunctio cum Deo, illa, ad quam gratia Chriſti tanquam ad finem ordinatur (nempe coniunctio hypoſtatica) non conſequendum, ſed exornandum, vt p. præcedenti dicebamus. Item Chriſtus per gratiam ſuam eſt etiam cauſſa gratię in omnibus alijs gratiam participantibus; vel certè potuit eſſe, quantum in ipſo eſt.

Secvndo probatur illa prima Aſſertio: Quia prout aliquid eſt magis coniunctum cum cauſſa, ita magis recipit influxum illius, ſecundùm legem ordinariam. Sed humana natura fuit ſummè coniuncta cum authore gratiæ. Ergo ſecundùm legem ordinariam ſummam recepit gratiam.

Tertio. Nam certum eſt, ſicut in latitudine aliarũ formarũ, ita ẽt in latitudine gratiæ eſſe ſm legem Dei *ordinariam* aliquam gratiam *ſummam poßibilem*; ſaltem qua non poſſit eſſe maior. Quod dico propter alias formas, quæ poſſunt in gradu æquali eſſe ſummæ in duobus ſubiectis, vt in duobus ignibus duo calores ſummi. Ergo Chriſtus habuit eiuſmodi gratiam ſummam. Nã quis alius haberet? Antecedens, quod ab aliquibus valdè inconſideratè negatur, patet ex eo, quòd ſm legem Dei ordinariam illa forma in aliqua latitudine eſt ſumma poſſibilis, vltra cuius gradum Deus non conſtituit aliam producere illius latitudinis: non enim eſſe vnquã poterit ullus formæ gradus quem Deus ab ęterno non conſtituerit eſſe futurum, cum nihil ſubterfugere poſſit æternam Dei prouidentiam. Certum autem eſt, in quacunque latitudine eſſe aliquam talem formam, vltra cuius gradum Deus non conſtituit aliam producere perfectiorem in eadem latitudine: Nẽpe hoc ipſo ꝙ nullam formam Deus in infinitum ſyncategorematicè intendere conſtituit, & multò minus aliquã facere infinitam actu: quanquam infinita ẽt ſi fieret, maximè eſſet ſumma. Vnde Sap. 12. generatim de oĩbus rebus dicitur, *omnia in numero, pondere, & menſura* fuiſſe cõſtituta.

Sed occurrit Contra argumentum. Nam charitas, authore D. Thoma 22. quæſt. 24. art 7. nullum habet præfixum terminum ſummum, vltra quem non poſſit progredi. Ergo neque gratia, cùm ſit par ratio.

Respondeo, dictum B. Thomæ rectè declarati à Caietano, in illo loco. Non enim ſimpliciter negat, habere charitatem ſummum terminum ſecũdùm legem Dei ordinariam: ſed negat, terminum ſummum eſſe ipſi præfixum ob *ſolam* eſſentiæ ſuæ rationem, quaſi hæc *præciſè* neceſſariò requirat terminum. Hoc verò nihil obſtat, quò minùs ex alio capite ſit illi à Deo, & quidẽ conuenienter, pręfixus aliquis ſummus terminus, nimirum ſecũdùm ordinem ipſius ad ſuum *finem*, nempe ad coniunctionem cum Deo. Itaque ſicut gratia, ſic etiam charitas Chriſti fuit ſumma, quoniam ad *ſummam* naturę humanæ cum Deo coniunctionem & gratia & charitas Chriſti fuit ordinata. Et hactenus de Primo.

Iam probatur Secvndvm, ſcilicet gratiam Chriſti ſecundùm potentiam quidem Dei *abſolutam*, & ſpectata quoque ipſius gratię natura, non eſſe ſummã poſſibilem. Primo. Nam cùm potentia Dei abſoluta ſit infinita, & qualitas perfectionis gradualis iſtiuſmodi gratiæ planè ſit quiddam extra eſſentiam ipſius; conſequens eſt, vt neque ex parte gratiæ, neque ex parte Dei poſſit repugnantia oſtendi, quò minus eſſe queat abſolutè aliqua gratia maior, quàm illa Chriſti. Et multò minus repugnat poſſe fieri aliquam gratiam illi æqualem. Nam

A ſi per potentiam abſolutam Pater aut Spiritus ſanctus aſſumeret aliam naturam, nihil obſtaret, quò minus illa natura eſſet in gratia æqualis naturæ Chriſti.

Secvndo. Quia ſicut frequenter D.Thomas in hac quæſtione ſeptima dicit, ita gratia Chriſti eſt ſumma, vt Solis lux vel ignis calor eſt ſummus. Sed non repugnat fieri per potentiam Dei abſolutam calorem aut lucem maiorem, quàm illam. Ergo, &c.

Denique poteſt Deus in quacunque latitudine facere aliquid maius vel perfectius quocunque finito illius latitudinis. Sed gratia Chriſti eſt intenſionis *actu finitæ*. Ergo, &c. Maior probata à nobis eſt to. 1. diſp. 1. q. 25. Quoniam ex nulla parte eſt in eo contradictionis implicatio. Minor autem patebit magis infrà, & eſt perſpi-

B cua ex eo, quod implicat omnino contradictionem, vt aliquid categorematicè & actu ſit infinitum, vel numero uel intenſione, ſicut fusè probauimus tomo 1. diſputatione 1. quæſt. 7.

Sed argumentatur contra iſtam Aſſertionem Scotus in 3. diſtinct. 13. quæſt. 1. & 2. ſic: Vel inter omnes gratias abſolutè poſſibiles eſt aliqua ſimpliciter ſumma, qua ne per potentiam quidem Dei abſolutam fieri poſſit maior: & tunc talis erit gratia Chriſti: Vel in infinitum ſemper poteſt alia & alia perfectior fieri: & tunc aliqua erit inter illas *actu infinita*: neceſſe eſt enim, ſi conceditur, proceſſum illum in infinitum eſſe poſſibilem, aliquam gratiam eſſe poſſibilem, quæ *infinitè*, diſtet ab *infima*, inquit Scotus: & tunc poſſibilis erit ali-

C qua actu infinita, quod contradictionem implicat.

Hoc igitur argumento mouetur Scotus, ut putet, gratiam Chriſti, liceat eam cõcedat actu eſſe finitã, eſſe tñ *ſummam poſſibilem* per potentiam Dei *abſolutam*: citaturque ab aliquibus Durandus in eandem ſententiam, eadem diſtinctione, quæſt. 1. Sed Durandus ibi tantùm affirmat, Chriſti gratiam eſse ſummam poſſibilem, neque aliquid dicit, ex quo appareat, illum intelligere ſecundùm potentiam Dei abſolutam: ideoq; videtur planè ſecundùm legem Dei ordinariam tantummodò diſputare, quo pacto nos etiã aſserimus, Chriſti gratiam eſse ſummam: Et eodem modo poſsunt etiam intelligi nonnulli alij, qui citari ſolent pro illa ſententia Scoti.

D Ad argumentum autem Scoti Respondeo, etiamſi ſecundum potentiam quidem Dei *abſolutam* (vt nunc loquimur) proceſsus in infinitum, quo perfectior & perfectior gratia ſit poſsibilis, concedatur, vt omnino concedi debet; tamen minimè inde ſequi, quòd aliqua gratia ex poſſibilibus diſtet *infinitè* ab *infima*, ſitque adeo infinita actu: ſed illud tantùm ſequitur, nullam eſſe ex illis gratijs poſſibilibus tam magnam, tamque diſtantem ab infima, quin ſit alia poſſibilis maior, magiſque diſtans ab infima.

Porro ex his facilis eſt explicatio aliarum trium Quæſtionum, quas D. Thomas mouet circa quantitatem gratiæ Chriſti. Sunt enim huic noſtrę, atque etiam inter ſe affines. Prima eſt in articul. 9. An in Chriſto

E fuerit plenitudo gratiæ. Respondendvm eſt, fuiſſe omnino. Ioan. 1. *Plenum gratiæ & veritatis*. Quod non ad Ioannem Baptiſtam uel eius teſtimonium referri debet (ut temerè Eraſmus & Caietanus fecerunt) ſed ad ipſum Verbum vnigenitum, qui caro factus *habitauit in nobis*. Ita enim omnes Patres: eum locum intelligunt: & patet manifeſtè ex eo, quod ſubiungit ibi Baptiſta: *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus*.

Fuit autem ea gratiæ Plenitvdo in Chriſto non modò ſecundùm gratiam vnionis, vt interpretatur Origenes homil. 2. in Matthæum, & Cyrillus lib. 1. in Ioannem cap. 17. & Auguſtinus lib. 13. de Ciuitate cap. 19. & alij. ſed etiam ſecundùm gratiam *habitualem* iuxta

Dama-

Damaſcenum lib.3. cap.22.& D.Thomam hic artic.9. Idq; triplici modo. PRIMO, ex parte *ſubiecti*: quatenus habuit videlicet tantum gratię, quantum illi fuit ſatis, vt rectè ſuo munere fungeretur: itemq; quãtum Deus illi ab æterno pręfixit. SECVNDO ex parte naturę ipſius *gratiæ*, quatenus habuit illam ſm totam latitudinem ipſius poſſibilem ex lege ordinaria, ut anteà probatum eſt. TERTIO ex parte *effectuum* gratiæ: Quoniam habuit illam ſufficientem ad omnes effectus gratiæ poſſibiles; ut ſcilicet ex illa manarent omnia genera gratiæ, quibus Anima Chriſti fuit, vt poſtea dicetur, ornata, atque etiam vt ab illo in alios gratia deriuaretur, iuxta illud: *Gratificauit nos in dilecto Filio ſuo*, Epheſ.1. Et: *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti*. Epheſ.4. Et: *De plenitudine eius nos omnes accepimus*, Ioan.1. Vt ſi diceremus, inquit D.Thomas art. 9. hominem habere plenitudinem uitæ, ratione effectus: quoniam habet illam quoad omnes effectus vitæ.

Atque ob iſtum tertium modum, itemque ob ſecundum, docet S.Thomas attic. 10. plenitudinem gratiæ eſſe PROPRIAM Chriſti: non autem iuxta primum modum, ſcilicet ex parte *ſubiecti*. Ita enim B.Virgo, & Apoſtoli, & alij (vnuſquiſquę iuxta vocationem ſuam) fuerunt gratia pleni, eruntque omnes omnino beati, hoc ipſo quòd pertingent poſt hanc vitam ad eum gratiæ gradum, ad quem ſunt prædeſtinati diuinitùs.

SECVNDA Quęſtio eſt in attic.11. An gratia Chriſti fuerit *infinita*. De qua Quęſtione mirè à Doctoribus certatur. Sed ſi aduertatur duplex *Infiniti* notio, quã ſatis D.Thom. in illo articulo indicauit, facilis eſt reſponſio.

Infinitum enim VNO modo dicitur, quod habet omnes gradus poſſibiles in aliqua latitudine, atque adeò caret *limite* ſecundùm eam latitudinem; Quia ſcilicet non ita habet vnum gradum poſſibilem illius latitudinis, ut non habeat ſimul alium aliquem latitudinis eiuſdem (quod eſſet, habere in latitudine tali limitem) ſed habet omnes.

Iſto modo dicendum eſt cum B.Thoma, gratiam Chriſti ſecundùm rationem & latitudinem *Entis* non fuiſſe infinitam; cùm ſit proprium Dei habere ſine limite gradus omnes poſſibiles in latitudine Entis: Secundùm rationem verò & latitudinem *gratiæ*, eſſe & dici poſſe *infinitam*. Nam vt ſuprà probatum eſt, habet omnes gradus in latitudine gratiæ ex lege Dei ordinaria poſſibiles; atque ita caret ſecundùm eam latitudinem limite. Sicut lux Solis v.g. eſt & dici poteſt hoc modo infinita ſecundùm rationem *lucis*: quoniam habet gradus omnes in latitudine lucis poſſibiles ex lege ordinaria, atque eatenus in ea latitudine caret limite; quod eſt exemplum D.Thomæ.

Neq; iſto mõ loquẽdi de Infinito, arbitror repugnare D.Tho. vllos alios Doctores: quin immò idẽ non obſcurè ſentiunt Alb.in 3. ſent.diſt.13.art.7. Altiſiod.lib. 3.tract.1.cap.5. explicans, quomodo Chriſtus habuerit plenitudinem gratiæ. Bonauentura in 3. diſt. 13. artic. 1. quæſt.3. Durandus eadem diſt.quæſt.1. Riccard.ibidem att.1.q.3. Marſilius in 3.q.10.art.1.par.2.& alij.

ALTERO modo Infinitum dicitur, quod caret *ultimo* ſimpliciter, hoc eſt, quod vltrà quemcunque gradũ habet ſemper alium & alium, neque poteſt perueniri ad aliquem, vltrà quem non habeat alium. Quo pacto diſputari ſolet, An ſit poſſibile infinitum *actu*. Et iſto modo neque ſecundùm rationem Entis, neque ſecundùm rationem ſiue latitudinem *gratiæ* fuit gratia Chriſti infinita; ſed *actu finita*: vt Finitum contrario modo dicitur, quod actu habet *vltimum* ſimpliciter.

Probatur manifeſtè. Quoniam vt fusè probaui tom. 1. diſput. 1. q.7. p.3. implicat contradictionem, iſtiuſmodi infinitum, compoſitum ſcilicet ex pluribus diſtinctis ſine vllo ſimpliciter *vltimo*; ſiue illa diſtincta ſint gradus *intenſionis*, ſiue partes *continui* aut *numeri*. Itaque quemadmodum lux Solis, licet habeat omnes gradus lucis ex lege ordinaria poſſibiles, habet tamen aliquem vltimum gradũ ſimpliciter, ad quem ſi numerando perueniatur, nõ poſſit ꝓcedi vlteriùs: ita & gratia Chriſti.

Neque dubium eſt, quin hoc etiam ſit ex ſententia D.Thomæ, cuius eſt illud exemplum lucis. Atque iſto in primis modo loquendo de Infinito, intelligi debent alij etiam Theologi, qui communiter & rectè negant, gratiam Chriſti fuiſſe infinitam. Vt Albertus in 3. diſt. 13. artic.7. vbi ait, *potuiſſe Deum facere gratiam maiorem*. Et Bonauentura eadem diſt.1. q.2. Scotus ibidem q. 1. Durandus item q.1. Ricchardus eadem diſt.art.1. q.2. Argentinenſis eadem diſtinct. quęſt.1.art.3. Capreolus item q.1.art.1. concluſ.2. & Marſilius in 3. ſent. q.10. att.1. part.2. concluſ.1. & alij, excepto Ioanne Maiore in 3.diſt.13.quæſt.3. qui ineptè contrà ſentit.

SED contrà occurrit tale argumentum: Si gratia Chriſti actu eſt finita iſto modo; ſequeretur, poſſe aliquem hominem ita in gratia proficere, ut perueniat ad gradum gratiæ Chriſti: immò etiam vt progrediatur vlteriùs. Conſequens eſt abſurdum & falſum, vt patet ex Clementina *Ad noſtrum*, de Hæreticis. Ergo id etiam, vnde ſequitur. Maior probatur. Quoniam ut patet ex eadem Clementina *Ad noſtrum*, & docet etiam D.Thomas 2.2.quæſt.24.artic.7. ſemper poteſt aliquis in hac vita maiorem & maiorem gratiam acquirere; neque datur in hoc proceſſu vllus terminus. Conſtat autem, quodlibet finitum poſſe per continuum & interminabile augmentum alterius finiti æquari & excedi.

RESPONDEO, falſam eſſe Maiorem. Ad probationem dico ex Caietani ſententia in illo artic.7. quæſt. 24 duobus modis intelligi poſſe, quòd valeat aliquis ſemper in gratia proficere ſine vllo termino. VNO modo *ſimpliciter & abſolutè*, ſpectata *vndequaque* tota latitudine poſſibili gratiæ ſecundùm legem ordinariam. Et ſic non eſt intelligendum, quòd poſſit aliquis ſemper in gratia proficere. Tunc enim bene ſequeretur, æquari & excedi poſſe gratiam Chriſti.

ALTERO modo, quãtum eſt præciſè ex *natura* ipſius gratiæ & charitatis, quæ ex ſe nullum ſibi vendicãt terminum; atque etiam *intra latitudinem*, quam Deus peculiari prouidentia præfixit vt poſſibilem omnibus alijs hominibus præter Chriſtum. Et ſic verum eſt, poſſe aliquem in hac vita ſemper ſine vllo termino & limite in gratia proficere. Sed tamen inde nullum imminet periculum, fore, vt poſſit aliquis peruenire ad gradum gratiæ Chriſti, aut vlteriùs progredi. Etenim cùm præuiderit DEVS ſummum gradum gratiæ, ad quem ſanctiſſimus vel hominum, uel Angelorum perventurus erat; præfixit Chriſto gradum gratiæ longo interuallo ſuperiorem, atque ibi in eo gradu latitudinem gratiæ (conuenienter ipſius gratiæ naturæ & fini) terminauit ſecundùm legem *ordinariam*, vt ſuprà declaratũ eſt. Nec tamen quantum in ipſo Deo fuit, voluit is impedire, quò minùs ultrà illum etiam ſupremum gradum, ad quem ſanctiſſimus uel hominum uel Angelorum perventurus erat, poſſet aliquis in gratia procedere; intra illud uidelicet interuallum, quo longè (ut diximus) gratia Chriſti, atque adeò ſumma perfectio gratiæ poſſibilis antecellit. Ita fit, ut nunquam aliquis in hac uita uel peruenerit, uel ſit perventurus ad tantum gratiæ gradum, quin poſsit ulterius progredi: neque tamen ideo poſſit ad gratiam Chriſti peruenire: quoniam non poteſt *abſolutè & ſimpliciter* procedere *ſemper* ulteriùs.

Hoc nimirum eſt, quod aliter à Caiet.& ab alijs hic

dicitur,

dicitur, poſſe quidem gratiam & charitatem ſemper ſi ne fine augeri; non tamen abſolutè, ſed *in via:* quia ſcili cet *intra limites illos*, quos explicauimus, poteſt aliquis in hac vita (quæ *via* nimirum ad beatitudinem eſt) vlte riùs ſemper procedere. Qua de re videnda ſunt etiam, quæ diximus tom.3.q.2.de Charitate, punct.3.

Tertia Quæſtio eſt in artic. 12. Num Chriſti gratia poſſit *augeri*. Et ex dictis perſpicuum eſt, poſſe quidem per potentiam Dei *abſolutam*: non poſſe autem ſecundùm legem Dei *ordinariam*. Nam ſecundum potentiam Dei abſolutam non fuit ſumma poſſibilis; bene autem ſecundùm legem Dei ordinariam. Vnde minimè poteſt augeri ſecundùm ordinariam Dei legem.

Quòd ſi obijcias illud Lucæ 2. Iesvs *proficiebat ſapientia, ætate & gratia apud Deum & homines*. Rectè reſpondet D.Thomas in illo articulo ad tertium, Chriſti gratiam auctam quidem fuiſſe non in ſe, quaſi creuerit habitus ipſe gratiæ; ſed quo ad *effectus ſuos*, quos indies præſtantiores edebat.

Conuenit autem cum hac interpretatione expoſitio item D.Athanasii ſerm.4.contra Arrianos, vbi ait profeciſſe gratia ſecundùm *manifeſtationem*, atque etiã Cyrilli lib.1. in Ioannem cap.17. qui inquit, profeciſſe non *reipſa*, ſed *opinione hominum*. Vtrumque enim ex effectibus, quos indies Chriſtus operabatur mirabiliores, aſſequebatur, vt & gratia eius manifeſtior eſſet, & maior hominum de ipſius gratia opinio.

Dicit autem Lucas: *Apud Deum & homines*. Qm̃ illi effectus in conſpectu Dei & hominum edebantur, & partim ad homines, partim ad Deum peculiari ratione pertinebãt, ſicut B.Thomas loco citato rectè indicauit.

PVNCTVM TERTIVM.

An fuerint in Christo *Virtutes*.

D.Thom. artic.2.3.4.

HOc loco, ſicut Caietanus notauit artic.2.de illis Virtutibus ſermo eſt, à quibus propriè quis nominatur *bonus*. Nam de Scientia, quæ eſt *virtus intellectualis*, poſteà dicetur q.9. Eiuſmodi virtutes omnes, exceptis ijs, quę cum perfectione ſtatus beatifici non conueniunt, habuiſſe Chriſtũ, aſſerimus: Et quidẽ à principio diuinitùs *inditas*, vt eſt cõis ferè aſſertio Theologorum in 3.diſt.13.

Et probatur hoc à D.Thoma art.2. tum ex ſumma perfectione gratiæ Chriſti, quam decuit comitatus omnium virtutum: tum ex eiuſdem munere, qm̃ fuit, vt infrà docebimus, caput & magiſter reliquorum, Ideoque debuit omnibus virtutibus excellere. Excipimus autem illas virtutes, quæ à perfectione beatitudinis abhorrentes ſunt: quoniam probabimus infrà quæſt. 10. Chriſtum fuiſſe beatum ab initio ſuæ conceptionis.

Quamobrem neque Poenitentiam Virtutem habuit. Quoniam hæc in ijs tantùm eſſe poteſt, qui peccatum poſſunt committere: Anima verò Chriſti, quia beata fuit, & quia hypoſtaticè Verbo diuino vnita, peccare nullo modo potuit, vt videbimus quæſt.15.

Neque etiam habuit Fidem. Quoniam hæc Virtus vel nequit vllo modo cum beatitudine conſiſtere, ut B. Thomas 2.2.quæſt.5.artic.2. & hic artic.3. arbitratur; vel ſi maximè poſſet conſiſtere, non tamen bene cum beatitudine congruit: ideoque ceſſat adueniente ſcientia beatifica, vt tomo 3.quæſt.5.de Fide, pun.2. & tomo 2.quæſt.7.de Virtutibus, punct.4.probauimus. Etenim quod Apoſtolus 1.Corint.13.dicit, fore vt *cùm venerit quod perfectum eſt, euacuetur quod ex parte eſt*: de habitu quoque Fidei intelligendum omnino eſt. Qua de re la-

A tiùs diſſeruimus tomo 3.in dicta quæſt.5.de Fide. Vbi etiam explicuimus difficilia quędam teſtimonia ſanctorum Patrum, qui videri poſſent cenſuiſſe contrarium.

Poſtremò neque Spem Virtutem Theologicam Chriſtus habuit. Nam vt probat D.Thomas artic.4. primarium obiectum huius Virtutis eſt animæ beatitudo nondum habita: Chriſtus autem nunquam non habuit animæ beatitudinem.

Sed occurrunt contra doctrinam iſtam hæc argumenta. Primo. Munus virtutum eſt, vt facultatem pręſtent operandi rectè, neque deſciſcendi ab officio, cùm eſt opportunum. Sed Anima Chriſti cumulatiſſimè facultatem hanc habuit, hoc ipſo, quòd Verbo diuino hypoſtaticè fuit vnita. Ergo ſuperuacaneum eſt in illa ponere

B vllas virtutes.

Secvndo. Saltem nõ videtur habuiſſe reliquas omnes virtutes, præter illas tres, quas excepimus. Etenim ex virtutibus moralibus vna eſt *Magnificentia*, quæ verſatur in magnis ſumptibus. Hanc verò quomodo Chriſtus habuerit, cùm eſſet pauperrimus?

Tertio. Videtur habuiſſe quoq; *Fidem* atq; *Spem*. Nam de eo loquitur illud Eſaiæ vaticinium ca. 11. *Erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & Fides cinctorium renum eius*. Et in ipſius perſona Dauid Pſalm.100.ait: *In te Domine ſperaui*.

Quod ad Primvm argumentum attinet, fuerunt Doctores aliqui, vt quidam referunt ex Palud.in 3.ſent.d.13.q.2. qui ob illam rationem negarent, Chri-

C ſtum habuiſſe vllas virtutes. Quorum opinio licet communiter falſa putetur, & id quidem meritò; non tamen eſt inintelligibilis. Nã cũ animę vires, vt rectè & promptè operentur, à Virtutum habitibus extrinſecè tantùm dependeant; intelligi poteſt, quemadmodum diuinum Verbum ſuſtentando hypoſtaticè Chriſti animã, & conſequenter etiam ipſius potentias; infinita ſua virtute ſuppleat virtutum vim, adeoque præſtet illam facultatem rectè & promptè operandi. Nam iuxta doctrinam, quam quæſt.3.punct.5. tradidimus de diſcrimine dependentiæ intrinſecę vel extrinſecæ vnius ab altero, omnem *extrinſecam* dependentiam poteſt ſupplere res infinita, atque adeò diuinum Verbum.

D Neque quicquam obſtat, quòd Verbum diuinum potentias Animę ſibi vnitę nõ *informat*, ſicut faciunt habitus Virtutum. Nam ſaltẽ ſuſtentat illas hypoſtaticè, quod abundè ſatis eſt, vt intelligamus, potentias ex virtute & perfectione Verbi promptas reddi poſſe ad rectè operandum. Quemadmodum conceditur communiter propter vnionem hypoſtaticam cum Verbo, etiam abſtrahendo à Virtutibus, Animam Chriſti factam eſſe *impeccabilem*, vt infrà quæſt.15. videbimus contra Durandum. Nihilominus tamen (vt dixi) falſa eſt illa opinio, rametſi non etiam inintelligibilis.

Quare ad illud Primvm argumentum reſpondeo, non fuiſſe ſuperuacaneum, vt vires animæ Chriſti ordinario etiam modo & ſuaui per virtutes redderentur

E habiles & promptæ ad rectè operandum. Et quidem quidquid ſit de alijs Virtutibus; virtutem tamen *Charitatis Theologicam* Chriſtum habuiſſe, perinde certum eſſe, atq; certum eſt, illam habere alios homines iuſtos. Nam ipſe maximè iuſtus fuit.

Ad Secvndvm argumentum reſpondeo cum D. Thoma & Caietan. articulo ſecundo ad tertium; ex eo, quòd Chriſtus pauper fuerit, ſolùm ſequi, illum nõ fuiſſe magnificentiæ virtute vſum actu aliquo *externo*: habuit tamen illam, quatenus eius Virtutis munus vel præcipuum eſt moderari internos animi motus & cupiditates pecuniarum, ſic, vt magni etiam ſumptus promptè fieri poſſint, ſiquando id expediat. Cuius rei mani-

manifeſtum argumentum eſt, quòd Chriſtus opes etiã ipſas & copiam, animo penitùs *contempſerit*: ſicut etiam fecerunt alij viri perfecti. Qui proinde, vt Caietanus notat, licet externo vſu magnificentiæ careant, magnifici tamen eſſe poſſunt, animi comparatione interna.

Ad Tertivm argumentum, quantum attinet quidem ad Fidem, reſpondeo, ſi *Fidei* nomine in illo loco Eſaiæ intelligatur Virtus Theologica Fidei, & non tantùm Veritas ſeu Fidelitas; vaticinium accommodandũ eſſe ad fidem credẽtium, non ad ipſius Chriſti propriã: nam & ea fides, Chriſti quoque dicitur, quatenus eſt fides ipſius membrorum. Atque ita locum illum D. Hieronymus interpretatur in Commentario eius loci Iſa. Quòd verò attinet ad *Spem*, reſpondet B. Thomas articulo quarto in corpore, & in ſolutione primi & ſecundi, Chriſtum habuiſſe quidem *actum* Spei, reſpectu gloriæ *corporis*, quæ eſt obiectum Spei ſecundarium; non tamen habuiſſe ipſam Spei virtutem, neque etiam per illam ſperaſſe gloriam corporis.

Sed mouet circa hoc Caietanus Dvbia tria. Primo, An ille Spei actus, quem D. Thomas in Chriſto concedit, profectus fuerit ab aliquo habitu. Nam ſi non eſt ab aliquo habitu profectus; conſequitur, ipſum fuiſſe imperfectum, vtpotè non *ex virtute*: quod videtur à Chriſti perfectione eſſe alienum. Si autem ab habitu aliquo proceſſit; non apparet, quis alius fuerit ille habitus, niſi virtus ipſa Spei.

Respondetvr nõ proceſſiſſe ab aliquo habitu. Et ad argumẽtum dico, actum etiam tunc eſſe perfectum, quando procedit à principio æquè bene, vel etiam meliùs *diſpoſito*, quàm ſi informetur per habitum. Ita verò contigit in propoſito. Nam vt rectè Caietanus animaduertit, ad ſperandam gloriam corporis meliùs eſt Anima diſpoſita, cùm iam habet gloriam eſſentialem propriam, (ſicut Chriſtus habebat) quàm ſi carẽs huiuſmodi gloria haberet virtutem Theologicam Spei. Certius enim eſt, eum, qui gloriam Animæ habet, conſecuturũ etiam gloriam corporis, quàm qui virtutem Spei habet, & nondum gloriam Animæ. Accedit, quòd vnus vel alter actus, etiam à potentia nuda ſine habitu vel alia diſpoſitione ſolet aliquãdo produci ſatis perfectus.

Secvndo eſt Dvbivm circa eandem D. Thomæ doctrinã, An actus ille Spei in Chriſto fuerit *propriè* Spes; vel tantummodò deſiderium, quod impropriè Spes nominetur. Caietanus & alij cenſent, non fuiſſe Spei motum propriè: quoniam motus Spei propriè verſatur circa *difficile & arduum* ad conſequendum. Illi autem, qui iam habet gloriam Animæ (ſicut Chriſtus habuit) non eſt arduum conſequi gloriam corporis.

Sed contrà videtur eſſe, quòd Chriſtus nihilominùs non niſi per mortem crucis conſecuturus erat gloriam corporis, quod erat admodum *arduum*. Ad hoc tamen reſponderi poteſt pro Caietano & alijs, Spem non verſari niſi circa eiuſmodi difficile & arduum, quod ſit cum aliquo periculo, atque adeò cum *incertitudine* conſequendi coniunctum. Quo pacto non fuit arduum Chriſto conſequi gloriam corporis.

Tertio mouet Caietanus Dvbivm, An actus ille Spei in Chriſto fuerit actus *Theologicus*. Verùm hæc Quæſtio tota eſt de nomine. Nam ſi Theologicus actus nominetur is, qui reſpicit quomodocunque in Deum; Theologicus actus fuit ille: quoniam eo Chriſtus gloriam corporis ſperauit à Deo. Si verò Theologicus actus non dicatur, niſi qui & in Devm reſpicit, & procedit ab aliqua virtute *Theologica* ex tribus; non fuit actus ille Theologicus: quoniam non proceſſit à virtute Spei, vt ſuprà dictum eſt.

Atque hoc ipſum eſt, quod Caietanus in illo artic. 4.
A alijs verbis ſignificat, cùm inquit, fuiſſe illum actum Theologicum ex parte *obiecti*; non autem ex parte *principij*. Si autem abſolutè quæras; commodiùs negabitur fuiſſe illum actum Theologicum. Quoniam Theologicum actum abſolutè non dicimus, niſi eum, qui eſt Theologicæ virtutis actus.

Poſtremò quod attinet ad *quantitatem* Chriſti Virtutum *intenſiuam*; exiſtimandum eſt, illas etiam fuiſſe ſecundùm legem ordinariam *ſummè* perfectas: vt earum perfectio congrueret cum perfectione gratiæ Chriſti, quæ ſic etiam fuit ſumma.

PVNCTVM QVARTVM.

B *An fuerint in Chriſto Dona Spiritus ſancti.*

D.Thom. art.5.6.

Hvivsmodi Dona Iſaias ca. 11. ſic expoſuit, vt ſimul eodem loco vaticinatus ſit, illa cumulatiſſimè fuiſſe Chriſtum habiturum. *Requieſcet*, inquit, *ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilij, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini*. Id etiam ex iſtorum Donorum natura confirmat hic art. 5. D. Thomas: Quoniam hoc menti præſtant, vt facillimè à Spiritu ſancto ad actiones quaſdam heroicas moueatur. Conſtat autem, Chriſtum ad eiuſmodi præſtantes actiones facillimè moueri fuiſſe
C ſolitum à Spiritu ſancto: vt pôt colligi ex illo Lucæ 4. *Iesvs autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, & agebatur in Spiritu in deſertum*. Habuit ergo perfectiſſimè huiuſmodi dona, quibus ſcilicet ad actiones præſtantes aptè, ſuauiq́ue & ordinatio modo, moueretur.

Sed difficultas eſt non minima de Dono Timoris. Docet enim verè D. Tho. 1.2. quæſt. 42. artic. 1. Timoris obiectum per ſe quidem & primariò eſſe *malum*, vel culpæ, vel pœnæ; ſecundariò autem ſeu per accidens, *præcellentem* quoque poteſtatem, qualis eſt diuina, quæ poteſt malum culpæ permittere & infligere malum pœnæ. Arqui Christvs neque malum culpæ, neque malũ pœnę propter culpam, neque adeò Devm,
D quatenus culpę malũ poteſt permittere & infligere malum pœnę, timere potuit. Ergo non habuit donum Timoris, quippe quod refertur ad *motum* Timoris.

In hac difficultate alterum certum eſt, alterum in controuerſia. Certvm eſt, in Chriſto fuiſſe aliquod donum; quod Timoris donum ob eam cauſſam rectè nominetur, quia Chriſtum mouerit ad eiuſmodi actum, qui vel fuerit *propriè* Dei Timor; vel certè Timoris Dei *ſimillimus*. Hoc ex illo loco Iſaiæ 11. compertum eſt. Nam *Replebit* (inquit) *eum Spiritus timoris Domini*. Quo loco ſermonem eſſe de Chriſto Domino, indubitatum eſt apud omnes Patres. Vnde Innoc. III. in epiſt. ad Henricum Archiepiſcopum Senonenſem, & Sampſonem Rhemenſem, & S. Bernardum, quæ eſt epiſt. 194.
E inter epiſt. Bernardi, damnat Abailardi errores, inter quos vnus erat, *non fuiſſe in Chriſto Spiritum Timoris Domini*, vt refert S. Bernar. in epiſt. 190. ad eundem Innoc.

Controversvm aũt eſt, Vtrũ potiùs ſit exiſtimandum, pertinuiſſe ne donũ eiuſmodi ad motum in Chriſto, qui *propriè* fuerit Timor Dei, quatenus is poteſt permittere culpam & infligere pœnam; uel ad motum, qui *ſimilitudinem* tantùm habuerit talis Timoris. Et pendet hæc controuerſia ex altera Quæſtione.

Nam ſi cenſeamus, poſſe propriè timeri id, quod tñ cõſiderata rei natura *abſolutè poſſibile* eſt; verè ac ꝓpriè potuit eſſe in Chriſto timor mali culpæ & pœnę, atque adeò ét Timor Dei, vt is poteſt culpam permittere, & pœnam

pœnam infligere. Ratio eſt: Quoniam abſolutè loquendo, potuit humanæ naturæ Chriſti, ſi præciſè conſideretur, vt humana natura eſt, vtrumque malum accidere: Siquidem potuit abſolutè non vniri diuino Verbo. Atque hæc eſt opinio Caietani art. 5.

Si verò illud ſolùm malum propriè timeri poteſt, quod non tantum abſolutè, ſed etiam *omnibus conſideratis*, atque adeò in *executione ipſa*, eſt poſſibile; tunc perſpicuum eſt, in Chriſto non fuiſſe verè & propriè dictum Timorem mali culpæ aut pœnæ. Nam beatitudo & gratia vnionis obſtiterūt, quò minùs peccare poſſet. Sed dicetur tunc, in illo fuiſſe *timorem* motum illum, quo dum imbecillitatem naturalem humanitatis ſuæ, & maieſtatem atque potentiam Dei conſideraret, horrebat malum illud *abſolutè ſibi poſſibile* culpæ & pœnæ, atq; adeò cum *reuerentia quadam* maieſtatem & potentiam Dei *formidabat*, quatenus poteſt is malum culpæ permittere, & pœnam propter culpam infligere.

Atque iſta ſententia & explicatio eſt item ſatis probabilis. Quoniam timoris obiectum propriè non videtur eſſe niſi malum in *executione ipſa poſſibile* & velut *imminens*, vt intelligi poteſt ex ijs, quæ tomo 2. diſſeruimus de Timore, quæſt. 9. de Paſſionibus.

Quare Diuus Thomas hic articulo quinto non abſolutè dicit in Chriſto fuiſſe timorem; ſed *timorem reuerentialem*, qualem expoſuimus. Quem etiam habere intelligi poſſunt Angeli beati, quatenus ſcilicet horrent malum culpæ & ſeparationis à Deo ſibi abſolutè poſſibilis, iuxta illud: *Tremunt Poteſtates.*

Poſſunt autem hæ duæ ſententiæ facilè in concordiam reuocari per ea, quæ de Timore *filiali* tradidimus tomo 3. diſputat. 2. de Spe, quæſt. 2. præſertim puncto quinto. Nam Timor dupliciter cōſiderari poteſt. VNO modo *præciſè* ſecūdùm quandam rationem *communem*, prout eſt ſcilicet *fuga & horror* mali quomodocunque poſſibilis, atque adeò prout eſt etiam propriè in Voluntate. Et ſic procedit prior ſententia & explicatio Caietani. Sic enim propriè dici poteſt in Chriſto & in Beatis fuiſſe Timorem, iuxta ea, quæ tradidimus tomo tertio loco citato. ALTERO modo poteſt conſiderari Timor ſecundùm rationem magis *peculiarem*, prout ſcilicet ita eſt fuga & horror mali poſſibilis, ut ſimul etiam *angat* nonnihil mentem & affligat; cuiuſmodi eſt maximè Timor ille, qui eſt *paſſio* appetitus ſenſitiui. Et ſic procedit ſecunda ſententia & explicatio, quæ non omnino propriè ponit in Chriſto Timorem.

PVNCTVM QVINTVM.

An fuerint in Chriſto Gratiæ gratis datæ.

D. Thom. art. 7. 8.

GRATIAE gratis datæ dona illa ſunt, quæ numerantur à beato Paulo prima ad Corinthios duodecimo: *Vnicuique*, inquit, *datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem: alij quidem per Spiritum datur ſermo ſapiētiæ, alij autem ſermo ſciētiæ, alteri fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij Prophetia, alij diſcretio Spirituū, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum.* Vbi cùm dicit, hæc dona dari ad *vtilitatem*; eorundem indicat & finem & rationem. Nam ut tomo 2. diſputat. 8. de Gratia, quæſtione tertia, puncto primo expoſuimus, conferuntur homini hæc dona, vt commodiùs & efficaciùs poſſit alios ad beatitudinem conſequendam iuuare, docendo veram fidem, & exhortando ad pietatem.

A

Hinc rectè Beatus Thomas artic. 7. probat, Chriſtum huiuſmodi gratijs fuiſſe præditum: Quoniam præcipuus extitit veræ fidei doctor. Itaque oportebat illum ijs ornamentis maximè inſtructum eſſe, quæ doctrinæ fidei addunt apud homines authoritatem. Vnde AVGVSTINVS in epiſtola 57. ad Dardanum: *Sicut in capite*, inquit, *ſunt omnes ſenſus: ita & in Chriſto omnes gratiæ.*

Et quidem fuiſſe illum *omnibus* iſtis gratijs præditum, ſi *fidem* (quæ ab Apoſtolo loco citato inter reliqua numeratur, eſtque in propoſito *robur ſingulare fidei*) excipias; communis tantùm eſt aſſertio Theologorum in 3. ſentent. diſtin. 13. *Aliquibus* autem ex his gratijs ipſum excelluiſſe, nempe gratia *curationum, prophetia, &c.*

B

ex fide etiam certum eſt. Quoniam ex Euangelica hiſtoria id conſtat.

SED contrà uidetur, non omnes eiuſmodi gratias habuiſſe, & nominatim genera *linguarum*. Nam iſtiuſmodi gratia Chriſtus nunquam vſus eſt. Ergo non fuit illa præditus. Antecedens colligi poteſt ex illo Matth. 15. *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.* Vbi ſcilicet ſatis ei erat vti ſua lingua materna. Cōſequentia verò probatur. Nam cōmunis opinio eſt, huiuſmodi gratias, & maximè gratiam *ſermonis*, in actu ſecundo, & in uſu quodam conſiſtere. Ergo ſi gratia ſermonis vſus non eſt, minimè illam habuit. Item quia ſi maximè conſiſteret in habitu eiuſmodi gratia, tamen ſuperuacaneū fuiſſet illam habere, neque vnquam ipſa vti: Nam vt dicitur Eccleſ. 20. *Sapientia inuiſa, & theſaurus abſconditus, quæ vtilitas in vtriſque?*

C

RESPONDEO primò, dubitari non abſurdè poſſe, an non aliquādo Chriſtus fuerit eiuſmodi gratia vſus; præſertim cùm in Ægypto puer commoratus eſt: tametſi veroſimilius ſit illum, ſi tunc ea gratia vſus eſt, non aliter vſum fuiſſe, niſi modo, quo potuiſſet alioqui Ægypriaca lingua vti, addiſcendo illam vſu & cōuictu cum alijs pueris illo tempore, ſicut potuiſſet alius puer. Nō enim Conſtat, neque etiam eſt probabile, ipſum tunc temporis ſignificationem aliquam præſtantiæ ſuæ, & ſingularis gratiæ dediſſe.

Deinde dico, Chriſtum, etiamſi nunquam fuerit vſus gratia ſermonis; habuiſſe tamen illam, vt opportunè, ſi fuiſſet opus, vti poſſet. Neque hoc fuit ſuperuacaneum. Et procedit reſponſio hæc, etiamſi demus, hanc gratiam non conſiſtere in habitu. Etenim ſiue huiuſmodi gratiæ ſint habitus, ſiue non; conuenit tamen inter omnes, illas fuiſſe in Chriſto ſaltem & in Apoſtolis per modum *habitus*, id eſt, ita diuinam virtutem ad iſtarum gratiarum vſum Chriſto & Apoſtolis præſto fuiſſe, ut illis vti poſſent, cùm vellent. Atque eatenus intelligere poſſumus. Chriſtum & Apoſtolos huiuſmodi gratias habuiſſe etiam tunc, cùm ipſis non vtebantur. Quod de Chriſto quidem peculiariter confirmari poteſt ex eo, quod Matthæi octauo leproſo dicenti: *Domine, ſi vis, potes me mundare*: reſpondit Chriſtus approbans hanc fidem; *Volo mundare*. Quo ipſo indicauit, habere ſe gratiam miraculorum, atque adeò etiam alias gratias per modum *habitus*, vt ſcilicet vteretur, cùm vellet.

D

E

Porrò quod attinet peculiariter ad gratiam Prophetiæ, de qua Diuus Thomas articulo octauo diſſerit, infrà nos commodiori loco dicemus, ſcilicet quæſtione vigeſimaſecunda, cùm erit diſputatio de Chriſti *officijs*.

QVÆ-

QVAESTIO OCTAVA.

De Chriſti gratia, vt fuit is caput Eccleſiæ.

D. Thom. 3. part. quæſt. 8.

EXPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *An & per quam gratiam Chriſtus ſit caput Eccleſiæ*. SECVNDO, *An & quomodo ſit caput omnium hominum*. TERTIO, *An etiam ſit caput Angelorum*. QVARTO, *An ſit Chriſti proprium eſſe Eccleſiæ caput*.

PVNCTVM PRIMVM.

An & per quam gratiam Chriſtus ſit caput Eccleſiæ.

D.Thom. art. 1. 5. 7. 8.

CHRISTVS eodem modo dicitur Eccleſiæ *caput*, quomodo Eccleſia ipſa dicitur *corpus*, inquit bene D.Thom. art. 1. Eccleſia verò corpus dicitur propter analogiam, quam officia & actus differentes membrorum eius habent ad munera diuerſa partium corporis naturalis, ut Apoſtolus diſputat ad Rom. 12. & 1. Corinth. 12. Ita fit, vt nomen capitis, quod Chriſto attribuitur, nomen ſit *officij*; diciturque is caput ſimiliter propter analogiam muneris ipſius ad munus capitis naturalis.

Porrò Chriſtum ſic eſſe CAPVT Eccleſiæ, dubitari non poteſt, cùm apertè ſcripſerit D. Paulus ad Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam*. Et ad Coloſs. 1. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ*. Quatenus verò id intelligi debeat; declarat bene D.Tho. loco dicto ex analogia capitis in corpore naturali ſecundùm tria: ſcilicet ordinem, perfectionem, uirtutem.

Nam primò ut caput *ſitu* eſt prima pars corporis: ita Chriſtus gratiæ dignitate eſt *primus*: iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 8. *Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus*. Deinde ut caput cætera membra eatenus *perfectione* antecellit, quatenus in illo uigent uniuerſi ſenſus, ita Chriſtus cæteros omnes, quatenus excelluit in omnibus gratiæ generibus, ut quæſt. præced. p. 5. explicauimus ex Auguſtino in epiſt. 57. quę eſt ad Dardanum. Denique ut caput *immittit* in alia membra motum ac ſenſum, eaque, propter eminentiam ſenſuum, regit quodammodo atq; gubernat: ſic etiam Chriſtus in omnes fideles gratiam infundit, eoſq; dirigit ad finem ſupernaturalem beatitudinis, ac gubernat.

Propter has ergo cauſas Chriſtus rectè dicitur Eccleſiæ caput. Quemadmodum ſimili ratione *Lucifer* caput dicitur omnium malorum, ſiue dæmonum, ſiue hominum. Quoniam omnes uel exẽplo, uel ſuggeſtione ſiue tentatione regit quodammodò ac dirigit in finem ſibi propoſitum, nempe ut peccando auertantur à Deo. Et Antichriſtus caput etiã dicitur ſimiliter omnium malorum ſaltem hominum: quoniam erit omnium, qui fuerunt, ſunt, aut erunt, nequiſſimus, atq; ita in nequitiæ genere analogiam ſaltem ſecundùm perfectionem habebit ad caput. Quæ docet ſic ex occaſione D.Tho. hic art. 7. & 8. & ita intelligi debent.

PORRO ex hac ratione Chriſti Capitis ſequitur, non eſſe reipſa diſtinguendam aliam atque aliam gratiam, qua Chriſtus ut ſingularis homo fuerit gratus Deo, & qua fuerit caput cæterorum; ſed eadẽ gratia *Vnionis* & gratia *habitualis* alia atque alia ratione utrumque illi præſtitit, ut rectè tradit D.Tho. art. 5. & communiter alij Theologi in in 3. diſt. 13. Nam quia gratia illa Vnionis, & habitualis, perfectiſſima in Chriſto fuit; per illã

A ſimul & gratus Deo ipſe extitit, ut ſingularis homo, & in alios quoq; gratiam infudit, atq; adeò obiuit officium *capitis*: iuxta illud Ioan. 1. *De plenitudine eius omnes accepimus*. Neq; uerò id fecit meritoriè tantùm, ſed etiã nunc facit effectiuè tanquam inſtrumentum, ut notat D.Tho. art. 1. & nos quæſt. 13. declarabimus.

Item ſequitur, Chriſtum ijſdem reipſa *operationibus*, quibus munus Redemptoris executus eſt, officium et capitis obiuiſſe, infundendo ſcilicet gratiam meritoriè, eundemq; proinde officium capitis *effectum* habuiſſe, quem habuit munus Redemptoris, nempe ſalutem noſtram, quæ gratię donis continetur. Quibus autem operationibus, & quomodo Chriſtus officio Redemptoris perfunctus ſit, & qua ratione per illud obtinuerit B nobis ſalutem, docebimus infrà q. 22. ubi ſimul diſſeremus de Chriſti muneribus, ſiue officijs.

PVNCTVM SECVNDVM.

An, & quomodo Chriſtus ſit caput omnium hominum.

D.Thom. art. 2. & 3.

DVo hac de re ſunt à nobis breuiter aſſerenda. PRIMO aſſerimus, Chriſtum caput eſſe omnium omnino hominum, qui quidem ſecũdùm legem ordinariam *poſſint ſaltem* eſſe membra Eccleſiæ, atque adeò etiam illorum, *qui* actu ſunt infideles, ut rectè docet D.Tho. artic. 3. Et ratio eſt PRIMO. Quia in omnes influit aliquo ſaltem modo ſalutem, quantum eſt quidem *ex parte Dei*, hoc ipſo C quòd omnes redemit, reconciliauitq; Deo illo modo reconciliationis, quo explicabimus quæſt. 22. in officio Redemptoris. SECVNDO, quia ut D.Thomas loquitur, omnes ſunt Eccleſiæ membra uel *actu*, uel ſaltem *in potentia*. Et proinde uel *actu* influit in illos *ſaltem fidem*, uel certè *poteſt* influere. Vtrumlibet autem ſufficit ad Capitis analogiam, cùm capitis ſit *actu* influere in alia membra, uel certè *poſſe* influere.

Quanquam quò magis alij atque alij participant influxum Chriſti, eò magis aliorum atque aliorum Chriſtus eſt caput, ſicut ibi D.Thomas declarat, diſtinguens & numerãs, quod ad hoc attinet, uarios hominum gradus, quibus contingit magis uel minùs uniri cum Chriſto, eique incorporari. Quod Apoſtolus etiam indica- D uit 1. ad Timoth. 4. cum dixit: *Deus eſt ſaluator omnium hominum maxime fidelium*.

SECVNDO aſſerimus, eſſe Chriſtum caput hominum etiam quoad illorum *corpora*: nimirum eatenus, quatenus dotes gloriæ corporibus beatorum ex merito Chriſti tribuentur; vtpotè in quo *omni benedictione ſpiritali in cæleſtibus benedicimur*, ſicut ait Apoſtolus ad Epheſ. 1. declaratq; D. Tho. art. 2. Quin & Theologus quidã celebris, Preceptor olim meus Salmanticæ, nõ ſine ueri-

ne veriſimilitudine ac pietate inſigni ſenſit & docuit publicè, hoc etiam tempore, in eorum corpora, qui dignè ſumunt Sanctam Euchariſtiam, frequenter infundere Chriſtum ſpiritales quaſdam & diuinas qualitates, illis aliqua ex parte ſimiles, quibus afficientur corpora beatorum. Quod ille Theologus indicio quoque confirmabat: ſiquidem videmus nonnullos Dei ſeruos, alioqui corpore debiles, ea ſuſtinere officia, eoſque ad Dei obſequium ferre poſſe labores, quos minimè poſſunt homines alij etiam robuſtiſſimi.

PVNCTVM TERTIVM.

An Chriſtus ſit etiam caput Angelorum.

D. Thom. artic. 4.

IN hac re vnum eſt (vel certè debet eſſe) apud omnes certum, & alterum eſt controuerſum. CERTVM quidem eſt, Chriſtum *aliquo tandem modo* eſſe & dici poſſe caput Angelorum, non tm̄ vt Deum, ſed ēt vt hominem, ſicut docet D.Tho.art.4. Ratio eſt. Quoniam triplici ratione eſt in Chriſto homine quædam analogia Capitis reſpectu Angelorum. PRIMO. Quia ſaltem influit in illos ſine controuerſia cognitionem aliquorum Myſteriorum. Vt D. Dionyſius ait cap.7. Cœleſtis hierarchiæ. SECVNDO. Quia mouet illos imperio ad ſalutem hominum procurandam miniſterio ſuo. TERTIO. Quia antecellit illis omnibus gratiæ perfectione.

Vnde Apoſtolus ad Epheſ. 1. loquens de Chriſto, quatenus fuit à morte ſuſcitatus, atque adeò vt eſt *homo*, manifeſtè indicat, eſſe illum caput etiam Angelorũ (aliquo tandem modo) cùm prædicat *operationem potentiæ virtutis Dei, quam operatus eſt*, inquit, *in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſuprà omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & Ipſum*, inquit, *dedit caput ſuprà omnem Eccleſiam*, quæ eſt corpus ipſius. Vnde conſequitur, caput eſſe etiam Angelorum: quoniam vt ſunt veri cultores Dei, ad Eccleſiam & ipſi ſpectant ſecundùm rationem illius communiſſimam, videlicet quatenus eſt congregatio illorum, qui rectè colunt Deum. Et ad Coloſ.2. *Qui eſt*, inquit, *caput omnis principatus & poteſtatis*. Quo pertinet etiam teſtimonium Diui Petri 1. epiſtola, cap. 3. vbi ait: *Chriſtus profectus eſt in cælum, ſubiectis ſibi Angelis, & poteſtatibus, & virtutibus*.

Denique quòd Chriſtus *modis prædictis* ſit etiam caput Angelorum, concors eſt Theologorum omnium ſententia in 3.diſt.13. Nec reuerà hoc abſolutè negant ij, qui à quibuſdam in contrarium citantur, ſcilicet Altiſiodorenſis lib.3.tract.1.cap.4. quæſt.2.& Gabriel in 3.diſt.13.quæſt.vnica, artic.3. dub.2.& Driedo Tract. 2.de captiuitate & redemptione generis humani, cap. 2.par.3.art.5.& Sot.in 4.diſt.49 q.4.art.2. ad 3.contra 2.concl. Hi enim (ut patebit legenti attentè) non abſolutè negant, Chriſtum eſſe Angelorum caput *ſecundùm analogias*, quas explicuimus; ſed dicunt, eum ut hoīem, non eſſe Angelorum caput ſm certam *quandam* analogiam naturalis capitis ad ſua membra, ſcilicet ſecundũ *naturæ conformitatem* ſeu conuenientiam: quod uerũ eſt.

Neque obſtat etiam, quod Chryſoſtomus homil.1. in caput 1.ad Epheſ. ait, Chriſtum ſecundùm humanitatem quidem eſſe caput hominum; Angelorum autem ſm diuinitatem. Tantùm enim vult, eſſe quidem caput Angelorum ſecundùm diuinitatem (quod verũ eſt) & non ſecundùm humanitatem, eo quidem *modo*, quo hominum. Non autem negat, quin ſecundùm hu-

A manitatem quoque ſit caput Angelorum illis alijs modis, quibus explicauimus.

CONTROVERSVM autem hoc loco eſt, An Chriſtus fuerit caput Angelorum etiam ſecundùm *influxum gratiæ*; ita ſcilicet, ut illis gratiam, quam habent promeruerit? Qua de re tres ſunt ſententiæ.

PRIMA eſt Origenis homil.1. in Leuiticum, & homil.9. in Lucam, qui adeò putauit, Angelis tributam gratiam ex Chriſti merito, ut ſenſerit etiam, eos fuiſſe per Chriſti paſſionem & meritum redemptos à peccatis, quibus anteà eſſent inquinati.

Quod probabat PRIMO. Quia Scriptura teſtatur, Deum *in Angelis etiam reperiſſe prauitatem*. SECVNDO. Quoniam eadem Scriptura ſimpliciter quoq; affirmat
B *Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe*, neq; excipit Angelos. TERTIO. Quia idem adhuc planiùs teſtari uidetur Apoſtolus ad Epheſ. 1. ubi ait, *in Chriſto inſtaurata eſſe, quæ in cœlis ſunt*. Et ad Coloſſ. 1. *Pacificans per ſanguinem ſuum, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra*.

SED hæc opinio communiter & meritò exiſtimatur erronea. Quoniam ſententia Doctorum omnium, atque adeo Eccleſiæ eſt, Angelos, qui nunc gratia diuina & beatitudine ſunt præditi, nunquàm fuiſſe peccato obſtrictos. De quo AVGVSTINVS in Enchirid.cap 61. & 62.agit, & GREGORIVS lib. 18. Moralium, cap.14. & alij. Atque ideo Scriptura ubique propter *hominum peccata* Chriſtum mortuum eſſe teſtatur. Peccatorum uerò Angelorum, à quibus eos *redemerit*, nuſquam om
C nino meminit.

Quare ad PRIMVM reſpondeo, id eſſe intelligendũ non de Angelis omnibus: ſed de ijs, qui peccauerunt, id eſt, de Dæmonibus. Ad SECVNDVM reſpondeo, Scripturam ſatis ubique exponere propoſitionem illam, de omnibus *hominibus* duntaxat intelligi debere, qui ſcilicet in Adamo per peccatũ ſunt mortui: iuxta illud 1.Cor.15. *Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes viuificabuntur*. De quo etiam ad Rom.5.& alibi. Ad TERTIVM reſpondeo ex D.Tho. ſententia ſuper illum locum ad Epheſ.1. inſtaurata eſſe per Chriſtum, quæ in cœlis ſunt, quatenus impleuit Chriſtus (ut Pſalmiſta indicat) Angelorum *ruinas*, hoc eſt, quatenus pro Angelis, qui exciderunt, lucrifecit Chriſtus hoīes, qui
D ad beatorum Angelorum conſortium admitterentur, occuparentq; adeò quodāmodò illas ſedes, quas Dæmones in beatitudine occupaturi erant. Qđ aũt dicit Apoſtolus, *pacificata* item eſſe, *quæ in cœlis ſunt*: ſignificat tantùm reconciliatos eſſe ſuo modo etiam Angelos cum hominibus per conſortium eiuſdem gratiæ diuinæ.

SECVNDA ſententia eſt oppoſita per extremum illi Origenis opinioni; ſcilicet Angelos per Chriſti meritum neque redemptos eſſe, neq; omnino gratiam illam, quam habent, obtinuiſſe. Quæ uidetur eſſe ſententia D.Thomæ multis in locis, ut in 3. diſt.19. quæſt.1. art.8.ad 2.& 3.parte, quæſt.59. art.6. item in quæſtionibus de Veritate quæſt.29. art.7. ad 5. Et cenſetur hæc ſententia probabilis. Quoniam Scriptura ſignificare vi
E detur hominibus tantùm profuiſſe Chriſti meritum.

TERTIA ſententia eſt media: ſcilicet gratiam illam, quam Angeli habent, abſolutè quidem contigiſſe Angelis per Chriſti meritum; non tamen fuiſſe eatenus redemptos à peccatis, quibus anteà tenerentur, ut dicebat Origenes. Quanquam cōcedunt huius ſnīæ authores, dici poſſe per illam gratiam redemptos ex Chriſti merito ſm *præſeruationem* ſeu præuentionem, quatenus illis profuit ut peccatum uitarent. Ita ſenſit D.Bernar. ſer.22. in Cant. Atq; idem ēt ſenſiſſe vñr Hierony. & Theodor. in Comm. ad Epheſ.2.& D.Cyril.lib.1.in Leuiticum, & ita defendit Cathar. in Opuſc. de Prædeſt.

Chriſti

Chriſti & de lapſu Angelorũ; ſequunturq; hãc ſniam, quicunque putant,etſi hõ non peccaſſet, Chriſtum fuiſſe venturum,de quo nos ſuprà q.1. punct.7. diximus.

Nunc quod ad iſtam tertiam ſententiam attinet, eo nomine mihi videtur PROBABILIOR,quòd cùm rectè intelligi poſſit,illuſtrat multò magis meritum Chriſti. Deus enim,qui(vt ſuprà quæſt.1. punct.7.dicebamus) omnia in conſpectu ſuo ſimul ab æterno habuit, potuit etiam Chriſti meritis futuris abſolutè moueri, ut gratiam illam Angelis conferret.

Quod æquè poteſt defendi,ſi dicamus, Chriſtum,niſi homo peccaſſet,non fuiſſe venturum; ſicut q.1.pũct. 7.etiam dixi de gratia & iuſtitia,quæ data eſt Adæ antè peccatum, & intellexit optimè Caiet.q.7.art.11.

Ac ſanè D.Tho.aliquibus in locis quędam affirmat, quæ valdè ſuffragantur iſti ſententiæ. Vt quod quæſt. 7.art.9.& 11.ait, Chriſto gratiam fuiſſe collatam tanquam *vniuerſaliſſimo* cuidã principio *omnis gratiæ*, quæ diuinitus datur; ſicut calor datur igni,tãquam vniuerſali principio caloris,de quo diximus quæſt.præcedenti,p.2. cùm ageremus de magnitudine gratiæ Chriſti. Denique negari non poteſt,quin ſit hæc ſententia magis conſentanea teſtimonijs Apoſtoli antea recitatis de principatu CHRISTI Capitis in *omnem Eccleſiam*,& in omnes Angelos.Itaq; maneat, Chriſtum caput Angelorum eſſe etiam ſecundùm *influxum gratiæ*.

Porrò de eo,quod nonnulli hic diſputant,An Chriſtus vt homo, ſit etiam caput omnium aliarum CREATVRARVM; non poteſt eſſe controuerſia, niſi fortè de nomine. Nam eo quidem modo,quo eſt caput Angelorum & hominum, ſcilicet per influxum donorum ſupernaturalium,certum eſt,non eſſe eum caput aliarum creaturarum. Per analogiam autem cuiuſdam præcellentis *dignitatis* ſecundùm gratias multiplices, quas Chriſtus homo habuit: itemq; per quandã *auctoritatem* mouendi imperio, & vſurpandi creaturas oẽs, quatenus conuenire id poſſit ad ſalutem hominis & Dei gloriam; non eſt dubitandum,quin Chriſtus dici queat caput Creaturarum omnium: Atque etiam ob id,quòd commoda importata per Chriſtum generi humano redundant quodammodò in alias creaturas omnes, quatenus ſunt factæ propter hominem. Et ſic admitti poſſunt, quæ in hanc ſententiam diſſerunt Galatinus lib. 7.de arcanis Catholicę veritatis,& Catharinus in libro de Chriſti prædeſtinatione.

Item Quæſtio eſt ſimiliter de nomine, An Chriſtus ſit *membrum* Eccleſiæ.Nam ſi per membrum intelligamus id,quod cum *imperfectione quadam* pendeat ex Toto; ſic non eſt dicendus Eccleſiæ membrum: Si autem eo noĩe præcisè intelligamus id,quod eſt reliquo corpori *vnitum*, & pertinet ad eius integritatem & perfectionem;ſic nec dẽt,nec põt negari, quin Chriſtus ſit Eccleſiæ membrum,hoc ipſo videlicet,ꝙ eſt Eccleſiæ caput. Et ſic ſunt vſi hac locutione Theologi: ut D.Tho.in 4. diſt.49.q.4.art.3.ad 4.& Altiſiodorenſis lib.3.Tract.1. cap.4.q.6.Qui ibi etiam addit,ſi nomine Chriſti intelligamus non modò filium Virginis, ſed illum cum *corpore toto* eius,quod eſt Eccleſia, dici poſſe Chriſtũ mẽbrũ Chriſti. Sed genus eſt hoc Quæſtionum parùm vtile.

PVNCTVM QVARTVM.

An & quomodo ſit Chriſti proprium eſſe caput Eccleſiæ.

D.Thom. art.6.

EX eo, quòd Chriſtus ſupradictis modis ſit caput Eccleſiæ,minimè conſequens eſt,ut non poſſit aliquis alius ſecũdùm analogiã eſſe item ullo modo caput Eccleſiæ, ſicut abſurdiſſimè in materia de Primatu Pontificis Romani argumentantur Sectarij. Vbi enim ſermo eſt de capite non naturali,ſed *myſtico* ſecundùm analogiam aliquam; nihil eſt deforme,ut iuxta varias analogias uaria ſint eiuſdem corporis myſtici myſtica capita.

Itaque in propoſito,quoniam ſub Chriſto,Pontifex Romanus viſibiliter gubernat vniuerſam Eccleſiam, eatenusq; in illam influit;atq; alij item Epiſcopi Eccleſias particulares ſuas ſub Romano Pontifice; nihil abſurdi eſt,ſi Pontifex & alij Epiſcopi,ſuo modo etiam in hoc myſtico corpore ſint myſtica capita. Nam & Scriptura eos, qui regunt cæteros,vocat capita. Vt Amos 6.*Optimates capita populorum*. Et 1.Reg.15.*Caput in tribubus Iſrael factus es*. Quemadmodum etiam ſub vnico paſtore Chriſto, alij etiam ſunt & dicuntur *Paſtores* in Eccleſia 1.Petri 5.Et præter fundamentum,quod Chriſtus eſt,alia ſuo modo ſunt *fundamenta* Apocal. 21.

Quorum omnium ratio eſt: Quoniam cum analogia,ob quam Chriſtus *fundamentum,caput, & paſtor* dr̃, poſſunt conſiſtere aliæ item analogiæ, quæ ſufficiant, vt hæc nomina communicentur alijs, ut latè diſſeruimus tomo 3.quæſt.1.de Fide,punct.7.in Quæſtione de Primatu Romani Pontificis,præſertim §.27.Quocirca Henricus Gandauenſis quodlib. 6. quæſt.4. non malè ſcripſit,Beatiſſimam Verginem eſſe item in Eccleſia caput poſt Chriſtum, nimirum quatenus gratiæ perfectione reliquos omnes antecellit.

Etſi autem hæc ita ſint, tamen veriſſimum eſt nihilominus id,quod rectè docet etiam Diuus Thomas art. 6.& Turrecremata lib.1. Sum. de Eccleſia, cap.52.& lib.2.cap.20. alijque communiter Catholici Doctores explicant, videlicet Chriſtum eſſe *ſingulare & vnicum* Eccleſiæ caput myſticum, quatenus per redemptionem ac meritum ſuum abſolutiſſimum,influit gratiam in Eccleſiam. Itemque quatenus eandem gratiam *effectiuè* producit ut inſtrumentum cum diuinitate coniunctum. Et denique ut caput eſt uniuerſæ Eccleſiæ, uniuerſitate non ſolùm *locorum*, ſed etiam *temporum* omnium, & omnium fidelium, qui *vnquam fuerunt, ſunt, aut erunt*. Sic enim neque Summus Pontifex eſt totius Eccleſiæ caput, ſed ſolùm ratione ſui temporis: vt eſt perſpicuum.

QVAESTIO NONA.

De Scientia Chriſti generatim.

D.Thomas 3. part. quæſt.9.

EXPLICANDA *ſunt duo*. PRIMO, *An Chriſtus habuerit ſcientiam aliquam creatam,pręter diuinam*. SECVNDO, *Quotuplex fuerit ea Chriſti ſcientia*.

PVNCTVM

PVNCTVM PRIMVM.

An Chriſtus habuerit Scientiam aliquam creatam, præter diuinam.

D.Thom.artic. 1.

NOMEN Scientiæ hoc loco generatim accipimus, vt ſignificat qualemcunque *creatam cognitionem* intellectus, ſicut etiam accipit D.Tho. art. 1. Nã qualis & quàm perfecta cognitio Alæ Chriſti fuerit, in progreſſu declarabitur.

Ac primùm quidem pro certo id habendum eſt, quod B. Thomas docet artic. 1. Chriſtum præter diuinam habuiſſe quoque *creatam* cognitionem. Sic omnes Doctores in 3. diſt.14. affirmant, uno Ioanne de Neapoli excepto, qui cenſuit Animam Chriſti non alia cognitione præterquàm diuina res cognouiſſe. Contra quem duo ſunt argumenta potiſſima.

PRIMVM ſumitur ex Eccleſiæ definitione contrà Monothelitas in VI.Synodo, & alias multis in locis; de quo infrà quæſt. 19. vbi probabimus, in Chriſto fuiſſe *duplices* operationes, increatas ſcilicet, & *creatas* ad veritatem humanæ naturæ pertinentes: vt non immeritò propter hoc argumentum cenſeatur aliquibus illa opinio Ioannis de Neapoli hæretica.

SECVNDVM argumentum eſt. Quia ne fieri quidem poteſt, vt creatura cognoſcat per ipſam cognitionem *diuinam*, ſicut D.Thomas in illo art.1. & art.2. ad 3. & omnes etiam in tertio Sent. d.14. rectè ſenſerunt, excepto illo Ioanne de Neapoli, & altero quodam Ioanne de Ripa, vt videre eſt apud Capreolum in illa diſt.quæſt.1.

Probatur autem id à Caietano hic art.1. dupliciter. PRIMO. Quoniam neceſſe eſt actionem vitalem, qualis eſt cognitio, procedere effectiuè à potentia. Quia verò ſunt, qui putent, non eſſe hoc ſimpliciter neceſſarium, ſi ſpectemus potentiam Dei abſolutam; addit Caietanus probationem SECVNDAM, quam dicit manifeſtam eſſe ex eo, quòd operatio eſt aliquid operantis ſecundùm eſſe naturale ipſius operantis, id eſt, aliquid proportionatum ipſi naturæ operantis, tanquam quoddam organum ipſius, atque adeò aliquid veluti minus ipſo operante, quo aptè operans operatur: ſiquidem vnaquæque res operatur, quatenus eſt. Hoc autem modo perſpicuum eſt, operationem diuinam non poſſe eſſe aliquid creaturæ operantis, ita ſcilicet, vt ſit *organum* eius ſecundùm eſſe naturale ipſius.

Poſſumus addere TERTIAM probationem fortè clariorem. Quoniam creatura, vt eſt & dicitur operans, *intrinſecè* dependet ab operatione, præſertim immanẽte, atque adeò *formaliter*, quatenus eſt *operans*. Oſtendimus autem ſuprà q.3. p.5. nõ poſſe diuinitùs vllo modo ſuppleri illud, à quo res creata *formaliter*, & *intrinſecè* depẽdet. Et rõnem dedimus: quia tũc depẽdet ab illo primariò, quatenus eſt *tale* formaliter: vt intelligi nequeat, per aliquid ſuppleri illud, quod non ſit formaliter tale.

TERTIVM argumentum pro noſtra Aſſertione contra illum Ioannem de Neapoli peti poteſt ex Scriptura, vbi Chriſtus ſignificat, ſe ut hominem, atque adeò *humana notitia* quædam ſciuiſſe. Vt Ioan.8. *Scio eum, & mandata eius ſeruo*. Et cap.17. *Sciens, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo, &c.* Sicut ergo *obſeruabat* mandata, & *tranſibat* ex hoc mũdo vt *homo*: ita & ſciebat iſta.

QVARTVM argumentum peti poteſt ex eo, quod certum eſt, habuiſſe Chriſtum INTELLECTVM creatum. Ergo etiam creatam cognitionem. Habuit enim perfectam animam rationalem (vt probauimus quæſt. 2. punct.1.) cuius potentia naturalis eſt Intellectus. Vnde Iſaiæ 52. *Ecce intelliget puer meus*. Et Matth.8. *admiratur*, quod pertinet ad Intellectum. Rectéque D.AVGV-

A STINVS lib.83.qq.q.80. contra eos hæreticos, qui Verbum diuinum pro anima & intellectu fuiſſe Chriſto aſſerebant, argumentatur: Niſi Verbum aſſumpſerit animam intellectu præditam, quaſi beluam quandam in humana figura ipſum aſſumpſiſſe.

DENIQVE qui negat Chriſto operationem creatam intellectus; conſequenter negat Chriſti *orationem*, vtpote quæ nonniſi *creata* operatio eſt, cùm Deus minimè oret. Et alia abſurda & erronea ſimiliter inde deduci poſſunt. Neque argumenta, quibus illi duo conabantur ſuadere, fieri poſſe, vt creatura per cognitionem diuinam intelligeret, ſunt vllius momenti, ad quę reſpondet Caietanus & Capreolus vbi ſuprà, & ipſe quoq; reſpondi tomo 2. quæſt.2. de Beatitudine, p.1. Vbi etiam
B alijs quibuſdam argumentis iſtos auctores refutaui.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quotuplex Scientia creata fuerit in Chriſto.

D.Thom. art. 2. 3. 4.

TRIPLEX fuit in Chriſto cognitio ſiue ſcientia *creata* ut aſſerit D.Thomas art.2. 3. & 4. videlicet Scientia *Beata*: Scientia diuinitus *infuſa*, qualem habẽt Angeli naturalẽ ſibi: Et Scientia *acquiſita*, qualẽ poſſunt hoĩes ſibi comparare virtute intellectus agentis. Hæc Aſſertio nõ eſt tanquã de fide indubitata; eſſet tñ temerarium, negare in Chriſto fuiſſe ſcientiam *beatam* & *infuſam*: qm̃ id affirmant
C omnes in 3. diſt.14. Et propè eſſet etiam temerarium, negare in illo ſcientiam *acquiſitam*. Nam eam quoque tribuunt Chriſto Doctores omnes in illa diſtinctione, excepto Durando & Scoto; qui tantùm concedunt CHRISTO beatam & infuſam; quaſi acquiſita præter iſtas ſit ſuperuacanea. Sed falluntur, ut videbimus. Nunc probatur ſigillatim Aſſertio noſtra de ſingulis.

Igitur Chriſtum habuiſſe Scientiã BEATAM, ẽt ante reſurrectionẽ (ita.n.intelligimus) colligitur PRIMO ex Scriptura. Ioann.1. *Plenum gratiæ & ueritatis*. Vna.n. & quidẽ maxima perfectio gratiæ eſt conſummatio ipſius per *beatitudinem*. Et vel maximè ẽt *Veritas* lucet in perfectiſſima illa cognitione Dei beatifica. Et Ioã.12. *Qui aũt mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ſum ego, illic & miniſter*
D *meus erit*. Quo loco nõ aliud promittit, niſi beatitudinẽ, qua iã ipſe eſſet præditus. Et ſimiliter Ioan.17. *Volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt uideant claritatem tuam*. Et ad Col.2. *In quo ſunt omnes theſauri Sapientiæ & Scientiæ abſconditi*. Suntq; multa eius generis teſtimonia, quę collegit Canus lib.12. de locis Theologicis, cap.14. vbi accuratè iſtam Aſſertionem beatitudinis in Chriſto ante reſurrectionem eius probat tanquam dogma quoddam *Theologicum*. Nam poteſt reſurrectionem, etiam fide eſt certum, quòd habuerit beatitudinem.

SECVNDO accedit huc ratio D.Tho.q.9. art.2. Chriſtus enim, etiam vt homo, *author* fuit ſalutis, atque adeò beatitudinis aliorum, ad Hebr.2. Sed cauſſam oportet eſſe præditam perfectione effectus. Ergo oportuit Chri-
E ſtum beatitudine eſſe præditum. Quæ ratio, etſi non planè conuincit, tamen rectè oſtendit congruentiam quandam in hac Aſſertione: quia ſcilicet conueniat eſſe in propoſito quandam analogiam ad cauſſas alias.

Aio autem, hãc rationem *non planè conuincere*: Nam cùm Chriſtus non fuerit cauſſa *principalis effectiua* beatitudinis aliorum, vt homo; ſed tantùm moralis & inſtrumentalis; non inde neceſſariò concluditur, ipſum

debuiſſe habere beatitudinem; quicquid Caietanus in illo articulo fruſtrà & obſcurè laboret in defendenda aliter probatione D. Thomæ.

Quomodo verò Chriſtus, etſi fuerit ſm Animã beatus, potuerit nihilominùs non ſolũ ſm corpus pati; ſed etiã ſm *Animam* triſtari & angi, explicat bene Canus: quia, ſ. diuinitùs paſſionis tpe factũ eſt, vt ex viſione beatifica ne ad animam quidem aliqua delectatio manarit. Quanquam ſunt ẽt, qui ſentiant potuiſſe cum ſumma delectatione orta ex beatitudine, conſiſtere maximum dolorem & triſtitiam, reſpectu aliorum obiectorum.

Sed illa expoſitio Cani conſonat magis cum magnitudine & acerbitate *paſſionis*, quam exiſtimamus fuiſſe in Chriſto. Et ſic demum melius intelligitur, Chriſtum in paſſione, etiam à Patre ſuo fuiſſe derelictũ per hoc, B quòd is prohibuit redundantiam illam beatificæ delectationis: Sicut ipſe Dominus in cruce clamauit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Matthæi 27.

Eſt autem NOTANDVM, probari argumentis, quæ fecimus, quòd eam beatitudinem habuerit Chriſtus etiam ab *inſtanti ſuæ conceptionis*. Nam ab eo fuit *plenus gratiæ & veritatis*, adeoque gratiã habuit omnibus modis perfectiſſimam, ut D. Thomas id probat infrà q. 34. art. 4. & aſſeritur à Theologis in 3. diſt. 14. Nihilominus quomodo ab inſtanti conceptionis & deinceps ante reſurrectionem, verè potuerit mereri per alias actiones, diſtinctas ab ijs, quibus continebatur animæ beatitudo, declarabimus quoque ſuo loco infrà quæſt. 19.

Ex quo ſequitur, Chriſtum fuiſſe ſimul *comprehenſorem & viatorem*, C ſicut B. Thomas q. 15. art. 10. docet. Nã à Theologis comprehenſores dicuntur ij, qui beatitudinem ſunt adepti, quam alij non niſi ſpe tenent: viatores autem, qui bonorum operum officijs ac meritis ad beatitudinem contendunt, iuxta illud 1. Cor. 19. *Sic currite, ut comprehendatis*. Et ad Philip. 3. *Sequor autem ſi quo modo comprehendam*. Chriſtus igitur & *comprehenſor* ſecundùm beatitudinem animæ fuit, quam iam habebat: & *uiator*, quatenus per merita & paſſionem contendebat ad gloriam corporis, atq; adeò ad beatitudinem *conſummatam*, quò nõdum peruenerat. Vnde ad illum pertinet, quod Hier. 14. dicitur; *Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?* Nam & hunc locũ accommodat ad hoc propoſitũ D. Thomas. D

Præterea probatur, Chriſtum (vt diximus) habuiſſe item Scientiã PER SE INFVSAM, hoc eſt, cognitionẽ rerum per *intelligibiles ſpecies* ſuapte rõne perfectiores ijs, quę naturali virtute Intellectus agẽtis acquiri poſſunt, atque adeò diuinitùs ipſi *infuſas*. PRIMO. Qm̃ id ex Scriptura ẽt colligi poſſe vr̃. Ioan. 1. *Plenum* non ſolùm *gratiæ*, ſed etiam *ueritatis*. Ex quo videtur, ipſum habuiſſe ſcientiæ perfectionem *omnis modi* in creatura poſſibilis, atque adeò etiam *infuſam*, ſicut eam habent Angeli. Item Luc. 12. Cùm eſſet tantùm duodecim annorum, ita diſputauit, ut homines *admirarentur:* quaſi nequiuerit ita diſſerere ſcientiæ ordinaria aliorum hominum naturali, præſertim illa ætate. Quo pertinet illud Ioan. 7. *Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit?* E

SECVNDO probatur idem ratione à D. Thoma hic art. 3. Quia niſi ita ſentiamus, caruiſſet perfectione ſua in Chriſto illa potentia, quã habuit ſimpliciter & abſolutè intellectus ipſius, vt *perfectè* informaretur ſpeciebus intelligibilibus rerũ, quæ ſiue naturaliter, ſiue per reuelationem cognoſci euidenter poſſunt. Id verò (ut infrà magis declarabitur) planè abhorret ab ea perfectione, quam par eſt attribuere Chriſto in omnibus. Et probat hæc ratio, Chriſtum Scientiam infuſam habuiſſe ẽt ab *inſtanti conceptionis*, ne vnquam illa potentia Intellectus in ipſo fuerit inanis. Cum qua Aſſertione omnino A congruit illud Hier. 31. *Nouum faciet Dominus ſuper terram, mulier circundabit virum*. Vir enim Chriſtus etiam in inſtanti conceptionis dictus eſt propter intelligentiæ, atque adeò mentis in ipſo perfectionem.

DENIQVE habuiſſe quoq; Scientiã ACQVISITAM, id eſt, talem, qualẽ poſſunt acquirere alij homines, probatur à D. Thoma hic art 4. Quia cùm aſſumpſerit Verbum diuinum oĩa, quæ in natura humana naturaliter plantauit; negãdum non eſt, quin habuerit etiam Chriſtus Intellectum *agentem*. Fruſtrà verò illum habuiſſet, ſine propria & naturali eiuſdem operatione, quæ eſt abſtrahere à phantaſmatibus ſpecies intelligibiles, atque adeò *acquirere* ordinariam cognitionem humanam.

Vbi NOTA, B. Thomam iſtiuſmodi ratione duo voluiſſe B concludere, quorum utrumque ab aliquibus controuertitur. VNVM eſt, habuiſſe Chriſtũ quoque ſcientiam acquiſitam *ex genere*, id eſt, talem, qualis poteſt naturaliter acquiri. ALTERVM eſt, habuiſſe illum modo ordinario & naturali, hoc eſt, à ſe partam & *acquiſitam* virtute Intellectus agentis ſui.

PRIMVM negatur à Scoto in 3. d. 14. q. 3. & à Dur. q. 4. Illorũ fundamẽtum eſt: Qm̃ per ſcientiã infuſam cognouit Chriſtus, quicquid potuit cognoſcere per ſcientiam acquiſitam. Ergo iſta planè fuiſſet ſuperuacanea.

SED ſi hoc argm̃ firmum eſt, ęquè deberent iſti ſcientiam infuſam Chriſto negare. Nam per ſcientiam beatã cognouit omnia, quæ potuit cognoſcere per infusã. Quòd ſi dicatur, per beatam cognouiſſe *alio modo*, quo- C niam ſit alterius rationis à ſcientia infuſa, idem prorſus reſpondemus nos in propoſito de Scientia acquiſita.

Nam quod iſti minus animaduertiſſe uidentur, affirmat D. Thomas hic art. 4. ad 3. & q. 11. art. 1. Scientiam acquiſitã & infuſam in Chriſto fuiſſe quoq; diuerſiſſimæ rationis. Et differentiã hanc vtriuſq; Scientiæ oſtẽdit in eo fuiſſe, ꝙ ſcientia *infuſa* reſpiciebat rationem ſcibilis ſeu cognoſcibilis magis *uniuerſalem*, quàm acquiſita. Etenim *acquiſita* perficiebat Chriſti intellectum ſolùm, quatenus erat in potentia ad cognoſcendum illa, quæ cognoſci poſſunt naturali virtute Intellectus *agentis*. Scientia verò *infuſa*, ut erat in potentia ſimpliciter ad cognoſcendum *omnia ea*, quę ſiue virtute naturali Intellectus agentis, ſiue reuelatione diuina cognoſci poſ- D ſunt: de qua proinde potentia ſimpliciter & abſolutè conſiderata, procedit ratio, qua D. Thomas (vt anteà uidimus) probat, in Chriſto fuiſſe ſcientiam infuſam.

Itaq; ut magis declarat Caiet. in illa q. 11. art. 1. per ſcientiam *infuſam* Chriſtus *euidenter* ẽt cognoſcebat oĩa myſteria noſtræ fidei; ſic, vt oẽs notitiæ fidei, quæ in nobis ſunt tãtũmmõ certæ & infallibiles, fuerint in Chriſto per hanc ſcientiã *etiam euidentes*. Eſſentiam tñ diuinã non cognouit clarè & quidditatiuè per iſtã ſciẽtiam, vt D. Thomas in illo art. 1. meritò excepit. Et nihilominus tamen myſterium ẽt SS. Trinitatis per hanc ſcientiam cognouit euidenter quoad *An eſt*: ſicut nos illud cognoſcimus per fidem, tantùm infallibiliter & certò.

Item ex ea differentia Scientiæ infuſæ & acquiſitæ E accidebat, vt, quemadmodum D. Thomas ijſdem *locis* docet, ſcientia *acquiſita* non potuerit Chriſtus vti ſine conuerſione ad phantaſmata, id eſt, ſine vſu phantaſiæ, qui ſimul concurreret; ſcientia autem *infuſa* potuit etiam ſine huiuſmodi phantaſiæ miniſterio ad libitum vti; quoniam habebat hæc ſcientia rationem obiecti *vniuerſaliorem*, ut dictum eſt.

SECVNDVM autem illud, quod item diximus voluiſſe concludere D. Thomam, nempe Chriſtum habuiſſe ſcientiã acquiſitam *naturali & ordinario modo* virtute Intellectus *agentis* à ſe partam; negatur ẽt ab aliquibus ex ijs, qui alioqui fatentur, pręter ſcientiam beatam & infuſam,

ſuſam, habuiſſe Chriſtum ſcientiam *acquiſitam ex genere*,id eſt,talem,qualem poſſunt homines naturaliter acquirere. Dicũt enim, huiuſmodi quoque ſcientiam fuiſſe Chriſto ingenitam ipſo momento conceptionis à ſolo Deo,quam proinde vocãt etiam *infuſam per accidens*. Nam illa alia dicitur infuſa *per ſe*: quoniam non potuit naturaliter acquiri;ſed natura ſua fuit talis,ut debuerit infundi à Deo, ſicut Angelis etiam diuinitus eſt infuſa ſcientia;quæ proinde dicitur infuſa per ſe.

Hæc ſententia,quam Paludanus amplectitur in 3.d. 14. probatur *primò*. Quoniam melior eſt actus, quàm potentia.9.Metaphyſ.Ergo melius fuit Chriſto perfectionem iſtius ſcientiæ habere ſtatim ab initio.

Secundò. Nam ſicut Adam fuit doctor generis humani : ita etiam, & multò magis Chriſtus. Sed ob eam cauſſam creditur fuiſſe ab initio *ingenitam* Adamo ſcientiam acquiſitam ex ſuo genere. Ergo multò magis id eſt exiſtimandum de Chriſto.

Tertiò. Nam cõiter conceditur, virtutes morales, licet ex ſuo genere alioq; ſoleant eſſe acquiſitæ,fuiſſe inſitas Chriſto ab initio.Cur nõ igitur & ſciẽtia acquiſita?

Quartò argumentatur etiam Durand.vbi ſuprà, indignũ fuiſſe,vt Chriſtus,qui nihil ab hoĩe,vel ab Angelo didicit(vt S.Thomas aſſerit q.12.art.3.& 4.) acciperet cognitionẽ ex rebus *ſenſibilibus*,eamq; adeo acquireret.

Quintò pertinet etiam huc argumentum Scoti vbi ſuprà,contra probationẽ D.Thomæ.Falſum enim uidetur, quòd res illicò ſuperuacanea ſit, ſi careat propria operatione. Nam potentia Intellectus agentis non eſt fruſtrà in *beatis*,licet in eis quidẽ careat propria operatione, abſtrahendi nimirum ſpecies ex phantaſmatibus. Neque etiam eſt fruſtra potentia argumentatiua *in uiro*,licet uir non amplius augeatur.

Nihilominus cum D.Thoma SENTIENDVM eſt,qui cùm priùs(vt ipſe refert hic art.4.)exiſtimaſſet,Chriſtũ non acquiſiuiſſe intellectu ſuo agente iſtiuſmodi ſcientiam; non fruſtrà poſteà ſententiã mutauit in hoc loco.

Probatur autem hęc opinio PRIMO ex inſinuatione Scripturæ. Iſaiæ 7. *Antequàm ſciat puer vocare patrem & matrem,&c.* Videtur enim omnino hic ſermo eſſe de notitia aliqua Intellectus. Sicut etiã ad Hebr.5.de tali notitia loquitur Apoſtolus,cum de Domino ait. *Didicit ex his,quæ paſſus eſt,obedientiam*,id eſt,quomodo eſſet obediendum. Item illud Lucæ 2. *Proficiebat ſapientia*, magis;tunc propriè poterit intelligi.Quanquam non diffiteor, poſſe etiam intelligi propriè, ſi dicatur, profeciſſe ſecundùm *effectus* ſcientiæ acquiſitæ.Nam pari modo interpretati ſumus ſuprà,quod ſimiliter ibi dicitur pro feciſſe *gratia*. Proficere enim ſecundùm effectus perfectionis alicuius, procul dubio eſt etiam proficere ſecundùm talem perfectionem.

SECVNDO probatur noſtra ſententia. Quoniam ita demum rectè intelligitur, quemadmodum infantia Chriſti,quod ad cognitionem & rationis vſum naturalem attinet, non fuerit ſimulata, licet alioqui ſecundùm ſcientiam beatam & infuſam aliorum generum, perfectè ſapiens fuerit ab initio. Quod nihil obſtat: dummodò ea cognitione quę ſit generis conſueti apud alios homines,in infantia caruerit.

TERTIO confirmat idem Caietanus hic artic.4.Qm̃ melius fuit,vt *operatione propria* Chriſtus ad perfectionẽ huius ſcientiæ ſeſe ipſe moueret, quã ſi fuiſſet motus à Deo illã ſibi ingenerante. Item quia melius fuit habere illã mõ naturali & per ſe, qui videlicet eſt,ut virtute Intellectus agẽtis *acquiratur*. Deniq; iſto mõ intelligitur, quemadmodum Chriſtus non tñ in ſcientia, ſed ẽt in *modo* habendi illã naturali ac per ſe, cõicarit & cũ beatis,rõne ſcientiæ *beatæ*; & cũ Angelis rõne ſcientiæ *per*

A *ſe infuſæ*;& cum hominibus,rõne ſciẽtiæ *per ſe acquiſitæ*.

Ad *Primum* aũt argumentum contrarium reſpondetur,actũ eſſe quidẽ meliorem potentia, ſi cætera ſint paria:hic verò nõ eſſe,vt patet,præſertim ex argumentatione Caietani. Et accedit,quòd nõ diu caruit Chriſtus illa perfectione, ſed celerrimè omnium rerũ ſcientiam ſibi comparauit,ut S.Thomas q.12.artic.2.ad 2.declarat.Cùm enim eſſet præſtantiſſimi ingenij,ex ſimilibus colligebat ſimilia,& ex contrarijs contraria,&c.

Neq; eſt improbabile illud, qđ Caiet. in illo loco nõ ſine pietate excogitauit,nẽpe miniſterio Angelorũ fuiſſe Chriſto oblata particularia obiecta,quæ ipſe non experiebatur,ſi qñ id opus fuit,vt compararet ſibi ex ſenſibus ſcientiam perfectam.Nã ſi indigenti Chriſto cibo B corporali ab Angelis illi adminiſtratus eſt; cur non etiam miniſtraſſent illi id, quod attinet ad cibum ſcientiæ ſpiritalem?inquit Caietanus. Adde quod multũ ẽt ad eam rem ſciẽtia rerum infuſa & beata adiuuabatur.

Ad *Secundum* reſpõdetur ex Caiet.hic art.4. Adamo *inditam* ab initio fuiſſe ſcientiam ex genere acquiſitam & naturalem,quoniam erat magiſter cęterorum in his propriè,quæ ad *naturalem* perfectionem generis humani pertinebant. Chriſtus autem nõ in iſtis erat futurus caput & doctor aliorum;non enim docuit Mathematicas diſciplinas & reliquas naturales; ſed in his, quibus perfectio ſupernaturalis hominum continetur; cuiuſmodi sũt arcana fidei myſteria.Proinde ſatis illi fuit ab initio ſcientia *per ſe infuſa*, qua etiam cognoſceret C euidenter eiuſmodi myſteria,ſicut antè diximus.

Ad *Tertium* reſpondeo, diſparitatẽ eſſe,quòd naturalis modus comparandi virtutes morales ex ſuo genere acquiſitas habet imperfectionem abhorrentem à dignitate Chriſti: nam acquiruntur non ſine certamine quodã & *difficultate*, propter appetitus *rebellionem*, quæ nulla fuit in Chriſto. Naturalis autem modus acquirendi ſcientiam non habet eiuſmodi imperfectionem.

Alij dicunt, ideo non potuiſſe Chriſtum has virtutes acquirere,quoniam non vtebatur niſi actibus virtutum moralium *per ſe infuſarum*, quas etiam accepit vna cum habituali gratia,ſicut alij homines iuſti,iuxta ſententiam probabiliorem D. Thomæ de Virtutibus mo-D ralibus per ſe infuſis,quam ſum ſecutus tom. 2.q.6. de Virtutibus,p.1.& 2.

Ad *Quartum* reſpondet etiam Caietanus ibi, & expreſsè quoque D.Thom.q.12.art.3.ad 2.eum,qui à rebus *ſenſibilibus* cognitionẽ accipit,non ab ipſis propriè, ſed à Deo illarum authore diſcere,qui ideo dicitur Eccleſ.1. *effudiſſe ſapientiam ſuper omnia opera ſua*. A *Doctore* verò aliter Sapientia diſcitur, quàm acquiratur ab eiuſmodi rebus: quoniam docet etiam homo & voce & notitia ſua;quo pacto non decuit Chriſtum erudiri.

Ad *Quintum* etiam reſpondet bene Caietanus, rem non eſſe quidem tunc fruſtrà,cùm ideo caret operatione propria,qm̃ illam omnibus conſideratis habere non poteſt, ut contingit in exemplis à Scoto allatis; cùm,ſ. E alioqui habetur operationis effectus: Eſt aũt res tũc fruſtrà,cùm poteſt omnibus conſideratis vtilius propriam operationem habere, neque tñ eam habet. Atque hoc accideret in propoſito.Quia cùm ſcientia beata & infuſa ſit alterius rationis à ſcientia acquiſita; nihil illæ impediuerunt, quo minus Chriſtus poſſet commodè operatione propria acquirere prętereà ſcientiam acquiſitam.

Sed hæc Reſponſio non videtur veriſimilis:& ſequitur ex illa amplius etiam aliquid, quàm iſti fortaſſe vellent;ſ. Chriſtũ non modò non acquiſiuiſſe virtutes morales ex ſuo genere acquiſitas;ſed ne vſum quidem vnquam ipſis ab initio ſibi inditis fuiſſe. Quod abſurdum conceſſu eſt, neque vllo firmo argumento ſuaderi põt.

Cur enim in materia v.g. Temperantiæ & reliquarum virtutum, non etiam Chriſtus verſatus fuerit, quatenus iſtiuſmodi virtutũ obiecta ſunt conſentanea *naturali* rationi? quę eſt ratio illarum, ut diſtinguuntur à per ſe infuſis, quæ vt docuimus to.2. verſantur in eiuſmodi A materijs moralibus ſub alia ratione ſublimiori, nempe quatenus id propriè confert ad *ſupernaturalem* finem, atque adeo vt id eſt conſentaneum rationibus (vt vocãt) æternis, & ſupernaturali ẽt lumini. Cõmodior igitur eſſe videtur noſtra R̃ſio ad illud quintum argumentũ.

QVAESTIO DECIMA.

De Scientia Chriſti Beata.

D.Thom.3. part. q.10.

S*VPPOSITIS ijs, quæ de cognitione beatifica eſſentiæ diuinæ & eorum, quæ ſunt eminenter in illa, fusè diſſeruimus tomo 1. diſp 1. quæſt.12. & tomo 2. diſp.1. q.5. breuiter expediri poterunt, quæ propriè ſpectant ad hanc Quæſtionem de beatifica ſcientia Chriſti. Itaque duo breuiter ſunt explicanda.* PRIMO, *An Scientia beata Chriſti fuerit non tantùm actualis, ſed etiam habitualis.* SECVNDO, *Quàm perfecta fuerit hæc Chriſti Scientia.*

PVNCTVM PRIMVM.

An Scientia Beata Chriſti fuerit non tantùm actualis, ſed etiam habitualis.

Ad art. 1. D. Thomæ.

NON modo Scientia Chriſti *infuſa & acquiſita*, ſed etiam Scientia eiuſdem *beata* ſuo quodam modo fuit tum *actualis*, tum *habitualis*. Et de ſcientia quidem infuſa, & acquiſita, manifeſtè id apparet ex eo, quod præſupponit D.Thomas quæſt.11. art.5. fuiſſe in Chriſto iſtas ſcientias ſecundùm modum *noſtrum*; qui eſt, ut ſcientiam habeamus & in actu & in habitu. Quod ipſum peculiariter de Infuſa tradit expreſsè quæſt.11. art.5. & idem de acquiſita ſatis indicat quæſt.12. art.2.

Beatam autem ſcientiam Chriſti conſiſtere etiam in *habitu*, eatenus rectè dici poteſt, quatenus certũ eſt, ad viſionem beatificam in creaturis rationalibus, atque adeo ẽt in anima Chriſti, neceſſarium eſſe habitum quẽdam ſupernaturalium, quo naturalis potentia intellectus ad ſupernaturalem eiuſmodi excellentiſſimamque cognitionem eliciendam confortetur: quem habitum *lumen gloriæ* vocant, illumq́; nos aſſeruimus to. 1. diſput.1. quæſt.12. & tomo 2. quæſt.5. de Beatitudine.

Nihilominus tamen D.Thomas q.11. art.1. ad 1. rectè negat, Scientiam beatam Chriſti eo modo fuiſſe in Chriſto habitualem, quo poteſt etiam habitualis dici Scientia eiuſdem infuſa, & acquiſita, ita ſcilicet, ut aliquando ſciuerit per eiuſmodi ſcientiam tantùm *in potentia*, aliquando *in actu*. Nam viſio beatifica perennis eſt, neque vnquam interrumpitur. Per ſcientiam autem acquiſitam, atque etiam infuſam, non ſemper actu cognouit Chriſtus. Quamuisq́ neque videtur ſanè impoſſibile, ut per ſcientiam quidem infuſam ſemper cognouerit actu aliquid, cùm eius ſcientiæ vſus non dependeret à phantaſmatibus, quæ neceſſe eſt aliquando quaſi conſopiri. Sed non cogit tamen vlla ratio concedere, quòd de facto etiam id in Chriſto acciderit.

Porrò alia hic etiam eſt obſeruãda differentia. Nam habitus luminis gloriæ, quo etiam ſuo modo ſcientia beatifica continetur, *unicus* fuit in Chriſto, ſicut & in alijs beatis: Habitus autem ſcientiæ infuſæ, itemque acquiſitæ (generatim de utroque loquendo) fuit in eo multiplex. Et de habitu quidem acquiſitæ faciliùs id ſuaderi poteſt: quoniam fuit ſcientia Chriſti acquiſita eiuſdem prorſus rationis, atque adeo eodem modo diſtincta per plures ſpecie habitus (ut puta phyſicæ, Metaphyſicæ, &c.) atque ſcientia hominum aliorum. De Scientia uerò infuſa, quòd pluribus etiam habitibus contineretur, idipſum expreſsè docet D. Thomas q. 11. artic.6. Qua de re nonnihil dicemus quæſt.ſeq.

C

PVNCTVM SECVNDVM.

Quàm fuerit perfecta Scientia Chriſti beata.

D.Thom. art. 1. & ſeq.

PERFECTIO Scientiæ Chriſti beatæ ſatis lucet ex ijs, quæ de illa docet D.Thomas hic q. 10. Itaque PRIMO aſſerimus cum eodem D.Thoma art.4. Chriſtum hac ſcientia cæteris omnibus beatis, tum Angelis, tum hominibus, longè antecelluiſſe: quoniam erat eius anima arctiſſimè coniuncta cum diuino Verbo, ideoque perfectiſſimum ab eo lumen gloriæ participauit, quo diuinam eſſentiam uideret. Fuitque proinde plenus non ſolùm gratiæ, ſed etiam *ueritatis*, Ioan.1.

D Hinc SECVNDO aſſerimus cum eodem D. Thoma ar.2. Chriſtum per iſtam ſciẽtiam clarè cognouiſſe oĩa, quæcunque Deus cognouit ſcientia, ut uocant, *uiſionis*, id eſt, quæcunq; *actu* ſunt, fuerunt, aut erunt. Id probat D.Thomas ex eo, quòd Chriſtus, quatenus homo, futurus fuit omnium iudex, omniaque illi fuerunt aliqua rõne *ſubiecta* (quatenus certè ab homines pertinere potuerunt) pręter eum, qui ſubiecit illi omnia, 1.Cor.15.

TERTIO aſſerimus, cognouiſſe Chriſtum per hanc ſcientiam omnia, quæcunque ſunt in potentia naturali *creaturæ*: quoniam illam perfectiſſimè cognouit, atque penitus comprehendit. Ex quo concludimus cum D. Thoma art.3. cognouiſſe ipſum per hanc ſcientiam *infinita aliqua poſſibilia*; nimirum quæ ſunt in potentia crea- E turæ. Id quod de cognitione *diſtincta & expreſſa* intelligendum eſt; ad eum modum, quo tomo 1. diſputat. 1. quæſt. 12. p. 6. explicuimus, cognoſci à Deo diſtincta quadam & expreſſa notitia omnia omnino poſſibilia, quæ ſunt etiam in potentia ſua diuina.

QVARTO nihilominus aſſerimus cũ D. Thoma art. 1. Chriſtum per hanc ſcientiã non *comprehendiſſe* eſſentiam diuinam. Tum quia, vt ibidẽ in reſponſione ad 2. D.Thomas declarat, non cognouit eſſentiam diuinam tam perfectè, q̃ ipſa eſt cognoſcibilis, ſcilicet notitia *ſimpliciter infinita*, qualis eſt notitia diuina. Tũ quia nec cognouit illam ſ̃m omnem eius habitudinem ad omnes eius poſſibiles effectus, q. ſunt, ſ. in *potentia diuina*, iuxta ea, quæ

ea, quæ diſſeruimus tomo 1. diſp. 1. q. 12. p. 5. & 6.

Et vtroque ſenſu Patres de omni Intellectu creato idem aſſerunt. Vt Dionyſius libro de diuinis nominibus cap. 2. Athanaſius q. 1. ad Antioch. Baſilius lib. 9. contra Eunomium, Auguſt. epiſ. 112. Cyril. lib. 12. theſauri cap. 4. & alij, quos citauimus tomo 1. vbi ſuprà.

Et idipſum patet ex Scriptura, Iob. 11. *Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & omnipotentem vſque ad perfectum reperies?* Et Ierem. 32. *Incomprehenſibilis cogitatu.* Et ad Rom. 11. *Quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius?* Et 1. Cor. 2. *Quæ ſunt Dei, nemo nouit, niſi Spiritus Dei.* Itaque meritò in Conc. Baſilien. ſeſ. 22. damnata eſt propoſitio quædam Auguſtini de Roma, ſ. Animam Chriſti *æquè perfectè* ac Deum ipſum, cognouiſſe eſſentiam diuinã.

Et conſequenter negat item D. Thomas artic. 2. cognouiſſe Chriſtum per hanc ſcientiam omnia, quę ſunt *in potentia Dei*, vt etiam contra nonnullos probauimus tom. 1. *vbi ſuprà*: quia tunc comprehenderet ipſius virtutem, atque adeo eſſentiam.

Vbi ex Caietano ſub finem commentarij, notãdum *eſt, D. Thomam* minimè dicere, ꝙ *nihil* Chriſtus cognouerit ex his, quę ſunt in diuina potẽtia; ſed ꝙ nõ cognouerit *ea omnia*: id quod minùs aduertit Scotus in 3. diſt. 14. q. 2. imponens D. Thomæ, quod nunquam dixit.

QVINTO aſſerimus cum D. Thoma artic. 3. non cognouiſſe Chriſtum per hanc ſcientiam infinita aliqua, quæ *in actu* exiſtant. Quoniam nulla ſunt talia.

POSTREMO aſſerimus cum eodem art. 4. ad 3. quamuis hæc ſcientia Chriſti, ut ex his patet, valde perfecta ſit, tamen per potentiam Dei abſolutam, poſſe aliquam viſionem beatificam perfectiorem fieri, quàm ſit iſta Chriſti. Sicut etiam poteſt per eandem potentiam fieri maior gratia, quàm ſit gratia Chriſti, vt uidimus q. 7.

Porrò hæc D. Thomæ doctrina ſatis eſt, ut quanta fuerit perfectio iſtius ſcientiæ Chriſti, ſobriè intelligamus, non attribuendo ei plus quàm oportet. Quia verò doctrina hæc non per omnia ab omnibus probatur, & quędam maiorem lucem deſiderant, ordine iã reſpondendum eſt nonnullis argumentis contrarijs.

PRIMVM eſt contra Secundam Aſſertionẽ. Nã ex ijs, quæ Deus cognouit *ſcientia viſionis*, vnũ quiddã eſt extremus Iudicij dies. *Sed hunc diẽ Chriſtus ut hõ, ne per ſcientiam quidẽ beatam cognouit. Ergo falsò docet D. Thomas cognouiſſe per hanc ſcientiam ipſum, quęcunque Deus ſcit ſciẽtia viſionis.* Minor probatur *primò* authoritate Scripturæ. Marci 13. & Matth. 14. *De die autem illo nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater, &c.* Hoc. n. cùm de Chriſto iuxta diuinitatẽ non poſſit intelligi; neceſſe eſt intelligatur iuxta humanitatem. *Secundò* authoritate Patrum, qui de humanitate hoc intelligunt. Athan. ſer. 4. contra Arrianos, Baſil. lib. 4. contra Eunomium. Hilarius lib. 9. de Trinit. Greg. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia. Item Patres VI. Synodi act. 12. *Neſciebat*, inquiunt, *ut homo, ſciebat ut Deus.*

RESPONDEO nihilominus ex communi ſententia Scholaſticorum in 3. d. 14. & D. Thomæ hic q. 10. artic. 12. ad 1. quę eſt etiam Athanaſij, & Baſilij, & Nazianzeni, & Hilarij locis citatis, & Chryſoſt. hom. 14. in Marcum & aliorum, Chriſtum, etiam ut hominem cognouiſſe prorſus diem Iudicij, nec ſine errore id negari poſſe, cùm fuerit Iudex ad illud Iudicium conſtitutus. Id quod fusiùs oſtendi ex Patribus tom. 1. q. 1. de Trin. p. 1. §. 1. & patebit quoque ex ijs, quæ aduerſus varios hæreticos diſſeremus infrà q. 15. vt defendamus, Chriſtum vt hominem, nulla omnino laboraſſe ignorantia.

Ad illud verò teſtimonium Euangelicum, nõ dicam illud, quod exiſtimauit Ambr. lib. 5. de fide ad Grat. cap. 8. ab aliquibus hæreticis particulam, *Neque filius*, additam fuiſſe. Etenim in Marci ſaltem exemplaribus tum Græcis, tum Latinis inuenitur. Itaque aliud RESPONDEO cum Patribus alijs iam citatis, & Theophilacto apud D. Thomam in cap. 13. Marci, Chriſtum videlicet vt curioſam & ſuperuacaneam diſcipulorum quæſtionem de die Iudicij prohiberet; velut *amphibologia* quadam orationis fuiſſe uſum, ita, ut aliquem ſenſum tectum ſignificarit diuerſum ab *eo, quem* verba præ ſe ferebant (ſcilicet ipſum planè neſcire illum diem) & quem potuerunt diſcipuli concipere. Quæ interpretatio & reſponſione illa Chriſti Actor. 1. (*Non eſt ueſtrum noſſe tempora vel momenta*) & exemplo quoque quotidianæ conſeruationis fulciri poteſt. Nam cùm ab aliquo importunius de re, quam aperire non expedit, interrogamur; B reſpondere ſolemus amphibologicè, nos neſcire, etiam ſi ſciamus, intelligentes nimirum aliquid aliud, quàm verba prima facie ſonant.

Porrò quis ille *alius* fuerit verus ſenſus, quem Chriſtus *amphibologicè* ſignificarit, variè exponitur à Doctoribus. PRIMO enim aliqui dixerunt, Chriſtum non ſe, ſed filiũ aliũ quẽuis Dei *adoptiuum* eo loco intellexiſſe. Quam interpretationem BASILIVS apud D. Thomam in cathena Matth. 24. dicit ſe in cuiuſdam libro legiſſe, qui eo argumento mouebatur, quòd Chriſtus præpoſuerit in ea oratione Angelos, dicens: *Neque Angeli in cœlo, neque filius*, vt indicium hoc ſit, de puro homine, qui Angelis inferior eſt, Chriſtum eſſe locutum.

SECVNDA interpretatio eſt ORIGENIS hom. 30. in C Matthæum, Chriſtum loqui de *corpore ſuo myſtico*, vt ſit ſenſus, neminem eſſe in Eccleſia, qui ſciat. Quam interpretationem ſecutus fuit etiam Eulogius Patriarcha Alexandrinus apud S. GREGORIVM lib. 8. Regiſtri epi. 42. & eandem ibi approbauit diſertè ipſe Gregorius, dicens, *omnino rectè* in hoc ſenſiſſe Eulogium.

TERTIA eſt Epiphanij hæreſ. 68. & 69 ſenſum eſſe, non amare Chriſtum ſeueritatem illam diei Iudicij, id eſt, non ſuapte ſponte propendere in illam, ſed potiùs in miſericordiam: Quemadmodum eius, quod dicturus eſt ad impios: *Neſcio uos*: Senſus eſt, id eſt, non diligo.

QVARTA eſt Greg. NAZIANZENI Oratione 4. de Theologia; neſcire videlicet Chriſtum *ex ſeſe*; quoniam ſcientiam, ſicut reliqua omnia, acceperit à ſuo patre.

D QVINTA eſt, Neſcire *ad dicendum*, vt ſenſus ſit, non facere ipſum, vt alij ſciant, ſicut contrà Deus dicitur aliquando tunc ſcire aliquid, cùm facit, ut cognoſcatur: Vt Geneſ. 22. *Nunc cognoui, quòd timeas Deum*, id eſt, cognoſcere te feci. Atque hæc interpretatio videtur optimè congruere cum illa amphibologia, de qua antea diximus: eſtque D. Thomæ vbi ſuprà, & multorum Patrum: Vt Baſilij lib. 1. contra Eunomium, Hila. lib. 9. de Trinitate, Auguſt. lib. 1. de Trin. cap. 12. Ambr. lib. 5. ad Gratianum cap. 8. Hierony. in Matth. cap. 24. Chryſoſt. hom. 14. in Marcum, Greg. lib. 8. Regiſtri epiſ. 42. & aliorum. Ac poteſt interpretatio iſta, ſicut etiam tres præcedentes accommodari ad eum locum, ſiue Chriſtus fuerit de ſe locutus ut homo, ſiue etiam ut Deus.

E SEXTA expoſitio eſt Baſil. epi. 141. ad Cęſar. per *diẽ* ibi intelligi *oĩum exactam cõſiliorum Dei comprehenſionẽ.*

SEPTIMA expoſitio eſt Athanaſij & Naziãzeni vbi ſuprà, Chriſtum ut hoĩem non ſciuiſſe *naturaliter*. Atq; hoc modo rectè accipi põt, quod obiecimus ex authoritate Patrum & VI. Synodi. Et poteſt fieri, quòd omnes iſtos ſenſus, quatenus ſimul conſiſtere poſſunt, Chriſtus ibi intenderit, cùm poſſint eſſe varij ſenſus eiuſdem loci Scripturæ, vt docuimus tom. 1. diſp. 1. q. 1. p. 5.

SECVNDVM argumentum eſt contra Quartam Aſſertionem. Nam quilibet beatus cognoſcit omnia, quæ naturaliter repræſentantur per eſſentiã diuinam. Ergo

quilibet beatus, atque adeo et anima Chriſti, cognoſcit oīa poſſibilia, quoad quidditates eorum: et quæ ſunt in potētia *diuina*: Id quod negauimus cum D. Thoma Antecedens probatur. Quia neque eſt vllum impedimentum ex parte *eſſentiæ diuinæ*, cùm hæc naturaliter & neceſſariò repræſentet omnia vt ſpecies intelligibilis; neque etiam ex parte *intellectus* beati, cùm hic cognoſcat illud, quod eſt longè plus, ſcilicet ipſam eſſentiam diuinam ſimpliciter infinitam. Hoc argumento vtitur Durandus in 3.diſt.14.quęſt.1.art.2.quo etiam generatim probat, omnes beatos videre quoad quidditates omnia quæ ſunt poſſibilia, etiam per potentiam Dei.

Sed iſtius argumenti vitia copioſiùs redargui in proprio loco, tom.1.diſp.1.q.12.& tom.2.q.5. de Beatitudine. Nunc quod attinet ad propoſitum Respondeo cum Caiet.hic art.2.falſum eſſe Antecedens. Eſt enim impedimentum ex parte *Intellectus creati*, qui ne per lumen quidem gloriæ habet tātam perfectionem, ut poſſit videre omnia poſſibilia. Nam licet non ſit plus, videre omnia poſſibilia quoad illorum quidditates, abſolutè loquendo, quàm videre eſſentiam diuinam; plus tñ eſt, videre *ſic* eſſentiam diuinam, vt ex perfectione cognitionis ipſius cognoſcantur quoq; omnia poſſibilia, quàm videre abſolutè eſſentiam diuinā. Illud enim eſt, comprehendere eſſentiam diuinam, quod ex Scriptura patet, nulli creaturę eſſe conceſſum, vt in Quarta Aſſertione probauimus, & latiùs docuimus to.1.diſp.1.q.12.

Tertium argumentum eſt contra Quintam Aſſertionem. Nam Chriſtus, vt affirmauimus cum D. Thoma in ſecunda Aſſertione, cognoſcit omnia, quæ Deus nouit ſcientia viſionis. Sed hac ſcientia Deus cognoſcit eiuſmodi infinita, quæ per omnem æternitatem futuram, in varijs differentijs proprię durationis *actu* etiam exiſtunt ſucceſſiuè, videlicet cogitationes futuras omnes immortalium animarum & Angelorum, ut idem D.Tho.1.p.q.14.art.12.diſertè docuit. Ergo falsò in illa quinta Aſſertione negauimus Chriſto cum eodē D. Thom.art.3. cognitionē infinitorum, quæ *actu* exiſtāt.

Respondet bene Caiet.hic art.3.D.Thom.tantùm locutum eſſe de *infinitis actu* exiſtentibus, quæ ſint *entia completa & ſubſtantialia*, idq; cōſtare ex D.Thomę probatione: Quia, ſi non ſit futura perpetua rerum generatio, ut Philoſophi exiſtimarunt: In prima verò parte de infinitis actu egiſſe, quę ſint entia *accidentalia*, vt cogitationes: ac proinde non ipſum negare hoc in loco, quòd eiuſmodi infinita in actu exiſtentia cognoſcat Chriſtus.

Hunc in modum rectè quidem iſta loca D. Thomæ conciliat Caiet. Sed vt res etiam ipſa commodè intelligatur, diligenter animaduertendum eſt, cùm dicimus: Chriſtus vel Deus cognouit infinitas cogitationes *actu*, varium eſſe poſſe ſenſum huiuſmodi propoſitionis. Poſſumus enim particulam, *Actu*, referre vel ad particulā *Cogitationes*, ut ſit ſenſus, Deum uel Chriſtum cognoſcere infinitas cogitationes, quę exiſtant non ſolùm in potentia, ſed in actu etiam, licet ſucceſſiuè ſecundum varias differentias propriæ durationis earum. Et tunc vera erit propoſitio. Vel ad particulam, *Cognouit*, ut ſit ſenſus, Chriſtum aut Deum cognoſcere infinitas illas cogitationes actuali notitia & diſtinctiſſimè & ſimul. Et tunc etiam erit vera. Vel ad particulam, *Infinitas*, vt ſit ſēſus, cogitationes illas, quas Chriſtus vel Deus cognoſcit, conficere ſecundum ſe vnam aliquam multitudinem *in actu & categorematicè* infinitam, iuxta eam infiniti rationem, de qua diſputatur, An multitudo categorematicè infinita ſit poſſibilis? Et tunc propoſitio illa eſſet falſa. Quare non eſt ita accipienda. Illę enim cogitationes ita in actu per omnem æternitatem exiſtunt, ut exiſtant tamen iuxta proprias durationes, non ſimul,

A ſed ſucceſſiuè, quantum eſt ex parte illarum. Qua de re etiam tomo 1.diſput.1.q.14.art.6.diximus.

Quartum argumentum eſt cuiuſdam Adæ in 3. ſentent.d.14.qui contendit, Chriſtum nulla ratione cognouiſſe *ulla infinita*, vt cum D. Thoma aſſeruimus in tertia Aſſertione. Quoniam ſequeretur, illius notitiam ſimpliciter eſſe perfectionis infinitæ. Conſequens eſt abſurdum. Ergo & id vnde ſequitur.

Maiorem probat *primò*. Quoniam ad cognoſcendum *aliqua*, requiritur notitia aliquo modo perfecta: Et ad cognoſcendum *plura*, perfectior: Ergo ad cognoſcendum *infinita*, infinitè perfecta.

Secundò. Quoniam æquiualeret illa notitia notitijs infinitis, quarum ſingulis ſingulæ res de multitudine illa infinita cognoſcerentur. Et *confirmatur*. Quia creatu- B ra non poteſt plura ſimul cognoſcere, quàm Deus poſſit ſimul efficere. Sed Deus non poteſt facere ſimul vlla infinita. Ergo, &c.

Respondeo ad argumentum, falſam eſſe Sequelam Maioris. Ad probationem *primam* dico, illa calculatione ſolùm confici, quòd notitia, qua cognoſcuntur infinita, ſit incomparabiliter magis perfecta, quàm notitia quælibet, qua ſolùm cognoſcantur aliqua numero finita; ſicut & multitudo infinita incomparabiliter excedit quemlibet numerum finitum. Vt autē vna notitia incomparabiliter ſit magis perfecta, quàm altera, non eſt neceſſe, vt ſit ſimpliciter infinitę perfectionis; ſed ſufficit alterutrum, ſcil. vt vel ſit ſimpliciter infinita, vel longè altioris ordinis; ex quo fiat, vt nulla poſſit proportio C perfectionis quaſi Geometrica aſſignari in eiuſmodi exceſſu. Hoc enim eſt incomparabiliter excedere. Talis autem eſt notitia beatifica Chriſti, ſcilicet altioris ordinis, vt rectè reſpondit etiam Caietanus hic q.10. art.3.

Ad *Secundam* probationem ſimiliter reſpondetur, notitiam, quæ ſit altioris ordinis, poſſe notitijs infinitis ordinis inferioris æquiualere. Sicut Sol v. g. quoniam eſt altioris ordinis, quam ſint res generabiles & corruptibiles, etiamſi non ſit perfectionis ſimpliciter infinitæ, tamen æquiualet infinitis generabilibus & corruptibilibus: quod eſt exemplum Caietani bonum.

Ad Confirmationem negatur Maior. Ratio diſcriminis (quam obſcuriùs indicat Caietanus) eſt: Quoniam D cùm res fiunt, ponuntur in *Eſſe*; ideoque ſi fiant ſimul, eo ipſo fit etiam, ut *ſint* ſimul: cùm autem cognoſcuntur, non eo ipſo præcisè & formaliter tribuitur illis Eſſe, atque adeo poſſunt cognoſci ſimul, licet ipſæ non *ſint* ſimul, ſed vel ſucceſſiuè exiſtant, uel tantùm in ſua cauſſa adunatæ, ut Caietanus loquitur. Hinc igitur patet, cur non poſſint à Deo infinita fieri ſimul; poſſint tamen vel à Deo, vel à Creatura cognoſci ſimul: Nam ex primo ſequitur, vt infinita ſint ſimul, quod repugnat: ex ſecundo non id ſequitur.

Quintum argumentum eſt contra vltimam Aſſertionem. Nam lumen gloriæ, quod eſt Animæ Chriſti collatum, eſt ſummum poſſibile, non minùs, quàm gratia illius. Ergo falsò diximus in ea Aſſertione cum D. E Thoma, poſſe per potentiam Dei, perfectiorem aliquam viſionem beatificam eſſe, quàm ſit illa Chriſti.

Hoc argumentum pono propter Caietanum, qui q. 10. art. 4. ſine cauſſa hoc loco ad opinionem quandam ſuam non ſatis ſolidam digreditur, vt dictum illud D. Thomę declaret. Inquit enim, poſſe ex ſētētia D.Thomæ per potentiam Dei, aliquam viſionem beatificam fieri perfectiorem, quàm illam Chriſti; non quidem ex parte luminis gloriæ, quaſi poſſit fieri aliquod lumen maius, quàm ſit lumen gloriæ Chriſti; ſed ex parte potentiæ Intellectus, quia ſcilicet ſi lumen tantum, quantum eſt Chriſto attributū, conferatur creaturæ intellectuali,

ctuali, quæ naturaliter habeat intellectum perfectiorem, ſicut habent Angeli, perfectior erit viſio beatifica.

Ego verò de opinione, qua in hac re nititur Caietanus, ſcilicet cæteris paribus, atque adeo etiam cum *æquali lumine*, viſionem beatificam fore perfectiorem, ſi fuerit perfectioris intellectus viſio, nunc non diſputabo; nam refutaui illam & eius fundamenta tomo 1. diſput. 1. quæſt. 12. & tomo 2. quæſt. 5. de Beatitudine. Hoc ſolùm dico, minimè fuiſſe opus eò iam digredi ad

A defendendam doctrinam præſentem D. Thomæ. Facillima enim explicatio eſt, ſi, quemadmodum ex D. Thomæ ſententia ſuprà diximus de Gratia, quæſtione 7. ita nunc ex eiuſdem mente dicamus, lumen etiam gloriæ poſſe de potentia *abſoluta* dari perfectius, quàm ſit lumen gloriæ Chriſti, etſi non de potentia ordinaria. Quo pacto duntaxat lumen gloriæ Chriſti eſt ſummum lumen poſſibile, ſicut etiam ſumma viſio, vt ipſe D. Thomas planè indicat quæſt. 10. art. 4. ad 3.

QVAESTIO VNDECIMA.

De Scientia Chriſti Infuſa.

D. Thom. 3. part. quæſt. 11.

QVAE ſit ratio huius ſcientiæ, & quomodo differat à Scientia Acquiſita, iam à nobis explicatum eſt quæſt. 9. p. 2. Itaque ad duo puncta reuocari poſſunt ea, quæ de hac Scientia ſuperſunt hic dicenda. PRIMVM *eſt, Quatenùs ſit habitualis hæc Chriſti Scientia Infuſa.* SECVNDVM *eſt, Quàm fuerit perfecta.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quatenùs ſit habitualis hæc Scientia Chriſti Infuſa.

D. Thom. art. 5. & 6.

SCIENTIA Infuſa Chriſti fuit quidem habitualis; cùm fuerit ei indita per modum C aptum naturæ Intellectus, qui eſt vt *habitualiter* res ſciat, & *actu etiam*, cũ quis vult, vt docet D. Thomas art. 5. Non fuit tamen hæc ſcientia *unus* aliquis & ſimplex *habitus*, ſed pluribus omnino habitibus continebatur, prout diuerſa ſunt genera ſcibilium, penes quæ diſtinguuntur ſcientiæ, vt docet D. Thomas art. 6. ex Philoſopho 1. Poſter. tex. 43.

DVBIVM autem de huiuſmodi ſcientia peculiariter eſt, An habitus illi plures, quibus ex ſententia D. Thomæ continetur, ſint diuerſi ab ijs habitibus, qui ſunt ipſæ ſpecies intelligibiles diuinitus Chriſto *inditæ*; ſicut habitus etiam ſcientiarum acquiſitarum, ex magis recepta opinione, putantur diſtingui ab habitibus, qui D ſunt ſpecies ipſæ intelligibiles acquiſitæ.

Et putant aliqui ſatis probabiliter, & conuenienter doctrinæ D. Thomę art. 6. ad 3. habitus eiuſmodi ſcientiæ infuſæ, non fuiſſe alios præter ipſas ſpecies diuinitus Chriſto inditas. Veriſimile namque eſt eas tantæ fuiſſe perfectionis, ut ſufficerent non tantùm ad *apprehendendum*, ſed etiam ad *iudicandum*, & ad aſſentiendum euidenter concluſionibus ijs, quæ per habitus ſcientiarum naturalium cognoſcuntur.

Quòd ſi cõtrà obijcias authoritatem D. Thomę, qui art. 5. hic in argumento *Sed contrà*, affirmat, ſcientiam infuſam Chriſti eſſe eiuſdem rationis vniuocæ cum noſtra ſcientia; ut quemadmodum noſtra, ſic etiam illa cõtineatur habitibus diſtinctis à ſpeciebus intelligibili- E bus: Dicendum eſt, D. Thomam in communiori tantùm quadam ratione voluiſſe conſtituere vtriuſque ſcientię vniuocationem: quia ſcilicet ſicut noſtra eſt *habitus*, ſic etiam illa infuſa. Non voluit autem conſtituere eam vniuocationem in inferioribus ſcientię rationibus & modis. Atque huius euidens argumentum eſt, quòd q. 9. art. 4. ad 3. docet, ſcientiam infuſam Chriſti eſſe diuerſæ rationis atque ſpeciei à ſcientia acquiſita. Adde, quòd non omnia, quæ dicuntur à D. Thoma in argumentis, *Sed contrà*, habenda ſunt pro ſententia D. Thomæ. Non enim illic aſſeuerat; ſed in corpore articuli & ſolutionibus argumentorum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quàm fuerit perfecta Scientia Chriſti Infuſa.

D. Thom. art. 1. & ſeq.

PERFECTIO huius Scientiæ ex aliquot eius conditionibus intelligi poteſt. PRIMO ex eo, quòd per illam Chriſtus (tanquam Iudex omnium futurus) *euidenter* cognouerit omnia, etiam ſupernaturalia, & ſingularia contingẽtia, excepta vnica diuinæ eſſentię cognitione quidditatiua, ut docet D. Thom. hic art. 1. & aſſeruimus q. 9. p. 2.

SECVNDO ex eo, quòd non fuerit iſta ſcientia natura ſua *collatiua*, quaſi per diſcurſum acquiſita. Tametſi per illam quoque potuerit Chriſtus ad libitum vti diſcurſu, ſicut declarat B. Thomas q. 11. art. 3.

TERTIO ex eo, quòd non opus habuerit ad ſui vſum conuerſione ad *phantaſmata*. Tametſi conuerti etiam ad ea Chriſtus potuerit inter vtendum iſta ſcientia, vt ead. q. art. 2. docet D. Thomas.

QVARTO ex eo, ꝙ fuerit longè *præſtantior*, q̃ ſcientia infuſa Angelorum, quoad certitudinem & euidẽtiam: quia nitebatur lumine ſupernaturali & diuino: Item quoad multitudinem cognitorum, quia cognoſcebat quoque Chriſtus per illam myſteria ſupernaturalia.

Tametſi quoad *modum* quidem, quatenus per illam *poterat* Chriſtus ſe conuertere ad phantaſmata, & diſcurrere, ſeu ratiocinari; idque cum quadam congruentia reſpectu naturæ ſuæ; inferior erat hæc Chriſti ſcientia, quàm ſcientia Angelorum, vt D. Thomas ead. q. art. 4. declarat. Sicut etiam ex ea parte, qua minùs vniuerſalibus, atque adeo pluribus ſpeciebus intelligibilibus continebatur, quàm ſcientia Angelica, vt idem D. Thomas explicat ead. q. art. 6. ad 1. Quod etiam pertinuit ad modum iſtius ſcientiæ: quæ vt D. Thomas ibi docet, fuit infuſa *humanæ naturæ* Chriſti ſecundùm *modum eius*, qui eſt, vt res intelligat per plures ſpecies, & magis articulatè, quàm Angelus.

SED vt hęc tota doctrina firmiùs cõſiſtat, & illuſtrior fiat, proponenda & ſoluenda ſunt quædam argumenta contra illam. PRIMVM eſt contra id, quod aſſeruimus,

Chriſtum per hanc ſcientiam cognoſcere (excepta diuina eſſentia) omnia etiam ſingularia, quæ vnquam erunt. Nam ſi ita eſt; neceſſe eſt habeat ſpecies intelligibiles infinitas, ſcilicet ſingulas ſingularium quorumlibet, quæ ſunt infinita. Hoc autem eſt impoſſibile. Ergò id etiam vnde hoc ſequitur.

Eſt autem hoc argumẽtum Scoti in 3.d.14. Sed Respondetvr cum Caiet q.11. art.1. falſam eſſe Maiorem. Nam ſpecies illæ inditæ Chriſto ſunt tantæ perfectionis, vt vna poſſit repræſentare totam *latitudinem* naturæ ſpecificę, & omnia ſingularia ipſius. Idque delarat Caietanus ex eò, quòd ſint illę ſpecies certa quadam ratione velut exemplatæ ab eſſentia diuina, quæ *vna cùm ſit & ſimplex*, poteſt *plura & varia repræſentare*.

Secvndvm argumentum contra idem. Species infuſæ repręſentant rem, abſtrahendo ab *exiſtentia & modis eius*. Ergo ſaltem notitia *intuitiua* non nouit Chriſtus per hanc ſcientiam res ſingulares, quod tamen D. Thomas velle etiam videtur. Eſt etiam hoc argumẽtũ Scoti. Et poteſt inde *confirmari*. Quoniam notitia intuitiua dicitur eſſe rei *præſentis*. Ergo non cognouit Chriſtus intuitiuè omnia ſingularia etiam futura.

Respondetvr ex eodẽ fundamento cũ Caietano. Nam habẽt & illæ ſpecies perfectionem, quæ repræſentent *exiſtentiam & omnem rei modum*. Ad *Confirmationem* aũt reſpondeo, notitiam *intuitiuam* dici rei præſentis, nõ quia illæ res ſolùm cognoſcantur notitia intuitiua, quę ſunt in præſentia; ſed quia per illã cognoſcũtur res ita diſtinctè & perfectè, quoad illarum exiſtentiã & ſingulares oẽs earũ modos, ut ſolemus cognoſcere res, quas in præſẽtia videmus. Quapropter cùm hoc modo Chriſtus per hanc ſcientiam cognouerit ſingularia etiam futura, illa quoque cognouit notitia intuitiua, ſicut etiam Deus. Quanquam qui cenſent, omnes res ſecundùm ſuam exiſtentiam coexiſtere præſentes æternitati, alio etiam modo declarant, quemadmodum Deus intuitiuè cognoſcat futura & præterita, quia ſcilicet omnia ſint illi præſentia, etiam ſecundùm proprium *Eſſe*.

Tertivm argumentum contra idem. Ex eo, quòd Chriſtus tanquam Iudex omniũ futurus habuerit perfectam cognitionem prudentiæ, ſolùm licèt colligere, ipſum cognouiſſe per hanc ſcientiam omnia, quæ ſunt *agibilia*. Ergo malè D. Thomas inde colligit, ipſum cognouiſſe omnia ſimpliciter. Hoc etiam argumento Scotus vtitur contra probationem D. Thomæ.

A Sed Respondet bene Caiet.q.11.art.1. rectè id colligi ex eo, ꝙ Chriſti prudẽtia debuerit eſſe non quõcunque perfecta; ſed *perfectiſſima & abſolutiſſima* tanquam eius, cui omnia, præter Deum, aliquo modo ſubiecta ſunt, quique Iudicium eiuſmodi facturus eſt; ad quod omnes res etiam non per ſe agibiles, poſſint aliquo modo habere reſpectum ratione humanarum actionum.

Qvartvm argumentum etiam Scoti eſt contra illud, quod ex D. Thoma aſſeruimus, ſpecies infuſas Chriſti fuiſſe imperfectiores, atque adeo plures, minuſque ſingulas vniuerſales, quàm ſpecies Angelicas. Nam habuit perfectiorem gloriam, quàm Angeli. Ergo etiam perfectiores ſpecies.

B Respondetvr, nullam eſſe Conſequentiam. Quoniam vt rectè Caietanus notat q.11. art.6 gloria Chriſto attributa eſt accommodatè ad illius gratiam; propter ordinem ſcilicet & proportionem vtriuſque doni ſupernaturalis; ideoque fuit *ſumma*, ſicut & gratia. Species autem, infuſæ illi fuerunt accommodatè ad ipſius *humanam naturam*, cuius modus eſt imperfectior, quàm ſit modus naturæ Angelicæ.

Qvinto poſſet obijci, quòd ſine ratione D. Thomas videatur negaũiſſe Chriſto, ſecundùm hanc ſcientiam, euidentem cognitionem *quidditatiuam* eſſentię diuinæ. Nam vt maximè per hanc ſcientiam non potuerit habere quandam notitiam Intvitivam eſſentiæ diuinæ (in qua nimirum conſiſtit beatitudo) C videtur tamen potuiſſe habere Abstractivam, vt diſputatur à nonnullis.

Respondeo, rationem quidditatemque eſſentię diuinæ prorſus eſſe eiuſmodi, vt ſi per hanc ſcientiam Chriſtus intuitiuam notitiam eſſentiæ diuinæ habere non potuerit; non potuerit quoque habere *abſtractiuam* quidditatiuam. Nam exiſtentia eſſentiæ diuinæ, & omnis modus atque perfectio eius eſt omnino de quidditate ipſius. Itaque ſi per hanc ſcientiam Chriſtus non cognouit etiam euidenter modum omnem & exiſtentiam eſſentiæ diuinæ (quod eſt cognoſcere *intuitiuè*) minimè etiam cognouit illam *quidditatiuè abſtractiuè*. Nam vt uno verbo dicam, cùm quidditas diuinæ eſſentiæ non abſtrahat ab *exiſtentia & modo* D eius, non poteſt eius haberi notitia *quidditatiua abſtractiua*.

QVAESTIO DVODECIMA.

De Scientia Chriſti Acquiſita.

D.Thom.3. part. q.12.

Rationem & differentiam huius ſcientiæ a Scientia Infuſa, & quemadmodum Chriſtus verè illam habuerit, à ſe acquiſitam, & per eam cognouerit omnia, quæ naturaliter ab homine ſciri poſſunt; ſuprà declarauimus quæſt. 9. p. 2. Itaque ſolùm reſtat hic explicandum breuiter Punctum Vnicvm, ſcilicet, Quàm fuerit præterea hæc Chriſti ſcientia perfecta.

PVNCTVM VNICVM.

Quàm fuerit perfecta Chriſti ſcientia Acquiſita.

D. Thom. art. 1. & ſeq.

In Scientia Chriſti Acquiſita, magnę cuiuſdam perfectionis fuit, quòd & omnia, quæ naturaliter ab homine cognoſci poſſunt, ſciuerit Chriſtus per illam; idque celerrimè ob ingenij præſtantiam, (vt ſuprà quæſt.9.p.2. declarauimus, & docet etiam D.Thomas hic art.1.) nihil tamen vel ab homine, vel ab Angelo *didicit*, vt hic art.3.& 4. defendit D.Thom. Et tamen profecit indies in hac ſcientia, vt docet idem S.Thomas art.2.& nos ſuperius probauimus. Profecit enim illam acquirendo.

Sed

Sed occurrit hoc loco argumētum quoddam, quod eſt diluendum. Nam Chriſtusſ ſine dubio frequenter alios homines interrogabat, & de varijs rebus diſſerentes audiebat: præſertim puer vel adoleſcens: Item Lucæ 22. ſcribitur, quod apparuit ei oranti *Angelus de cælo confortans eum*, qui proinde uidetur aliqua illi ad conſolationem expoſuiſſe. Falſum igitur eſt, quod Beatus Thomas docet, nihil illum uel ab hominibus, uel ab Angelis didiciſſe.

Respondeo, quod ad *homines* attinet, rectè mihi videtur dixiſſe & cogitaſſe olim Salmanticæ Theologus quidam celebris, eos perinde fuiſſe à Chriſto auditos, ſicut audire poſſet Pręceptor diſcipulū ſuum *legentem* ex libro ea, quę ille vel docuiſſet, uel ſciuiſſet certè aliūde.

Quod autem attinet ad locum Lucæ, reſpondet D. Tho. q. 12. art. 4. ex Beda lib. 6. in Lucam, cap. 92 deſcendiſse Angelum, ut ſic veritas humanæ Chriſti naturæ confirmaretur, per quam indiguiſset confortatione. *Sed hoc declarat* quidem finem tantùm confortationis, non autem eius modum, ex quo appareat, nibil A Chriſtum ab Angelo didiciſse.

Epiphanius atem hæreſi 69 poſt medium, hoc ita interpretatur, quaſi Angelum confortaſse Chriſtum ſit, *confeſſum fuiſſe Chriſti fortitudinem & virtutem*, adorauiſseque adeo ea rōne Chriſtum. *Sicut Deum* (inquit) *confortare dicimur, quando illius fortitudinem confitemur, eumq; compellamus verbis illis: Tua eſt fortitudo: tuum eſt robur Domine*. Quò & accommodat locum quēdam ex Moyſe: *Et adorent eum & confortet eum Angeli eius*.

Mihi ualdo placet expoſitio Caietani hic art. 1. Scilicet Angelum confortauiſse Chriſtum, non illius intellectum erudiendo, ſed extrinſecùs & accommodatè ad partem ſenſitiuam; explicando & repręſentando *grata quædam*; ne Chriſti pars inferior omni prorſùs conſolatione B carens, in agone illo tandem ſuccumberet, cùm alioqui nihil conſolationis ex ſuperiori parte ad illam deriuaretur. Quemadmodum contraria rōne dæmon ſe geſſit in tentatione erga Chriſtum, ſcilicet accommodatè etiam ad partem ſenſitiuam inferiorem, extrinſecus quædam agendo.

QVAESTIO DECIMATERTIA.

De Potentia Chriſti ſecundùm humanitatem.

D.Thom. 3. par. quæſt. 13.

Explicanda *ſunt quatuor*. Primo, *An Potentia Chriſti ſecundùm humanitatem fuerit Omnipotentia ſimpliciter*. Secundo. *Quonam modo Chriſtus ſecundùm humanitatem fecerit ea, quæ per ſuam potentiam facere potuit, atq; adeo fecit*. Tertiò, *Quænam facere potuerit per illam ſuam potentiam*. Qvarto, *An facere potuerit ea omnia, quæ fieri voluit. Diſſerunt autem de Chriſti Potentia Theologi in 3. ſentent. d. 14.*

PVNCTVM PRIMVM.

An Potentia Chriſti ſecundùm humanitatem fuerit Omnipotentia ſimpliciter.

D. Thom. art. 1.

Potentiam Chiſti hoc loco nominamus *eximiam quandam facultatem ad admirabiles etiam effectus, qui naturæ humanæ uires ordinarias longè ſuperent*. Quæ potentia ſeu facultas Chriſti quamuis eoſdem effectus reſpiciat, quos gratia gratis data miraculorum, qua fuit item præditus; tamen aliqua ratione fuit diſtincta in Chriſto ab eiuſmodi gratia, ut poſteà intelligetur.

Nunc cùm certum ſit ex hiſtoria Euangelica, huiuſmodi aliquam potentiam & facultatem habuiſſe Chriſtum ſecundùm humanitatem, Qvaestio eſt, An ea Chriſti potentia fuerit *Omnipotentia ſimpliciter*, qualis eſt potentia diuina.

Et dicēdum eſt breuiter Primò; fuiſſe quidem omnipotētiam diuinam humanitati Chriſti vna cum Verbi diuini ſubſiſtentia hypoſtaticè ita communicatam, vt homo Chriſtus *ratione Suppoſiti* verè iam dicatur & ſit omnipotens, ſicut declarat B. Thomas hic art. 1. ad 1. & nos ſuprà q. 2. p. 3. in refutatione erroris Vbiquiſtarum ſatis expoſuimus.

Secvndo dico, Omnipotentiam ſimpliciter neque communicatam eſſe neque communicari potuiſſe humanitati Chriſti, ſic, ut Chriſtus *ſecundùm humanitatem* etiam ſit omnipotens, quomodo Vbiquetarij hæretici ratiocinantur.

Hoc multis argumentis ſuprà probauimus q. 2. Et nunc etiam probandum eſt ex B. Tho. doctrina art. 1. & Hallenſ. 3. p. q. 14. memb. 2. & omnium Theologorū in 3. ſent. d. 14. ut Alberti ibi art. 5. Bonauent. art. 3. q. 3. E C Richardi art. vltimò, q. 1. Durandi q. 5. &c. Probatur autem Primo. Quoniam res, quæ eſt omnipotens, neceſſe eſt habeat naturam ſimpliciter infinitam. Sed humanitas Chriſti neq; eſt, neq; eſſe potuit ſimpliciter infinita. Ergo, &c. Maior probatur. Quoniā debet res omnipotens continere modo eminenti perfectiones omnium effectuum poſſibilium, quod eſt eſſe in ratione Entis ſimpliciter infinitam.

Et declaratur idipſum à S. Thoma loco citato in reſponſione ad 1. ex differentia inter potentiam & ſcientiam. Nam vt quis aliquam rem *cognoſcat*, non neceſſe eſt habeat vel parem, vel maiorem perfectionē, quàm illa: Vt autem *faciat*, neceſſarium omninò id eſt. Quò fit, vt Chriſtus ſecundùm humanitatem ſcire potuerit, D atque adeo ſciuerit omnia, quæ aliquando fuerunt, ſunt, aut erunt actu, vt ſuprà q. 10. & 11. docuimus; nō autem potuerit omnia eiuſmodi facere.

Secvndo probatur. Nam per omnipotentiam fieri poſſunt omnes effectus poſſibiles. Sed nulla potentia uel communicata eſt, vel communicari poteſt alicui creaturę, per quam omnes effectus poſſibiles fieri queant. Ergo nullius creaturæ potentię, atque adeo nec humanitatis Chriſti, eſt vel eſſe poteſt omnipotentia ſimpliciter. Maior ex ſe patet. Minor probatur. Quoniam cùm quælibet creatura ſit vnus quidam effectus ex poſſibilibus; nulla creatura poteſt producere ſeſe. Quæ eſt etiam manifeſta ratio contra Vbiquetarios, vt attigimus ſuprà quæſt. 2. p. 3.

Sed dixerint hic quidam, fieri poſſe, ut aliqua res ſeipſam

ſeipſam producat, ſi collocetur diuinitus in duobus locis, & in altero annihilatetur. At hoc ineptè dicitur. Quoniam ſi in vllo loco verè & propriè *annihilaretur*, ſimpliciter deſineret eſſe (hoc enim eſt, propriè annihilari) Et ſi ſimpliciter deſineret eſſe; in omni loco deſineret eſſe. Si autem in omni loco deſineret eſſe; in nullo loco poſſet ſe reproducere, vt patet.

Non tamen negauerim, quin poſſit diuinitus communicari alicui creaturę facultas, vt poſita priùs in duobus locis, & *remota* deinde ab eorum altero, poſſit ſe denuò ibi etiam *collocare*. Hoc verò neq; eſſet *annihilari* primò in vno loco, nec in eo denuò *producere ſe* ſimpliciter; ſed eſſet deſinere *eſſe in vno loco* & denuò ſe in eo producere *accidentaliter & ſecundùm quid*, nimirum ſm̃ *Vbi* ſeu *locum*: De quo genere non eſt Quæſtio. Itaq; maneat, Chriſti potentiam ſm̃ humanitatem non fuiſſe ad omnia ſimpliciter; ſed tantùm ad aliqua. Argumẽta verò Vbiquiſtarum, qui Chriſto ſecundùm humanitatem inſipienter tribuunt Omnipotentiam ſimpliciter, abundè confutata ſunt ſuprà q.2.p.3.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quonam modo Chriſtus ſecundùm humanitatem fecerit ea, quæ per ſuam potentiam facere potuit & fecit.

Ad art. 1. D. Thomæ.

QVÆSTIO huius loci eſt, An ea, quæ Chriſtus ſecũdùm humanitatem facere potuit, & mirabiliter fecit, fecerit tanquam cauſſa *effectiua propriè*, admodum cauſſarum efficientium *Phyſicarum*; neq; tantùm ad eos effectus humanitatẽ ſua concurrerit, tanquam cauſſa motiua ſeu moralis, uel tanquam conditio *ſine qua non*.

Hæc quæſtio ut commodè explicetur, neceſſariò declarandum eſt id, quod ferè vr̃ ab alijs præteritum, vel minùs certè diligenter tractatum, q̃ oportet: Nempe, Quænam ſit propria ratio huiuſmodi cauſſarum *effectiuarum*, quę & à ratione cauſſæ tantùm *moralis*, & etiam à *conditione ſine qua non*, differat. Quantum aũt ex varijs diſputationibus Doctorum, atq; adeo ex cõi quaſi ſententia colligo, poſſumus dicere, cauſſam propriè *effectiuam* eſſe eam, ad quam tãquam ad prius quiddam, *ideo ſolùm, quoniam* eſt *talis & ſic* vel ſic *exiſtit*, aliquid ita cõſequitur, vt ipſa non componat illud. Dico autem notanter, *ideo ſolùm quoniam* ſic vel ſic (id eſt, certis poſitis conditionibus) *exiſtit*: Nam etſi alijs cauſis commune ſit, certo quodam modo *exiſtere*, tamen nulla illarum cauſat *quoniam* eſt *talis &* ſic vel ſic exiſtit, ſed ob alias rationes (vt dicemus) & multo minus *ideo ſolùm*. Hoc enim proprium eſt cauſſæ efficientis; & eatenus cauſa efficiens eſt *principium vnde motus*, iuxta philoſophum.

Ex hac autem deſcriptione intelligitur tum id, quod effectiuæ cauſſæ cum alijs cauſſis eſt *commune*, & per quod diſtinguitur à conditionibus *ſine quibus non*, quæ non ſunt cauſſæ, & à cauſſis *moralibus*, quæ nõ ſunt cauſſæ phyſicæ: tum etiam id, quod eſt illi *proprium*, & quo differt à cauſſis phyſicis *aliorum generum*.

Commune cum alijs cauſſis eſt cauſſæ *effectiuæ*, quòd ad ipſam aliud quiddam conſequitur ea poſterius. Ac per hoc differt à conditionibus *ſine quibus non*. Neq; .n. ad eas effectus propriè *conſequitur*, neque *propter vim illarum*; ſed ad aliud & aliud, interueniẽtibus ipſis. Cuius indicium eſt, quòd cùm conditiones cogitamus, illud tantùm formaliter intelligamus, ſine ipſis effectum nõ poſſe ad aliud aliquid conſequi; neque hic conſideramus, aliquam quaſi *prioritatem* in conditionibus ipſis, quatenùs formaliter conditiones ſunt, ſed tantùm concurrentiam ſiue interuentum earum neceſſarium, ut effectus ex aliquo altero conſequatur.

A A cauſſis verò *moralibus* differt cauſſa propriè *effectiua phyſica* per id, quod diximus, ad illam aliquid aliud conſequi *ideo ſolùm, quoniam* eſt *talis & ſic vel ſic ipſa exiſtit*. Nam ad cauſſas morales effectus non conſequitur præcisè & propriè, quoniam ſic ſeu tales exiſtunt; ſed quoniam *obiectiuè mouent* & apprehenduntur ab intelligente: Vt v. g. preces, præcepta, & conſilia, *moraliter* efficiunt, non eatenus propriè & formaliter, quatenùs tales *res ſunt, & ſic in rerum natura exiſtunt*; ſed quatenus obiectiuè apprehenduntur ab intelligente, eiq; repræſentant & patefaciunt aliquid, quo inducatur ad agendum; vt rei neceſſitatem vel congruentiam.

Differt ẽt per idem cauſſa effectiua phyſica à cauſſa *finali*: Qm̃ ad cauſſam finalem effectus ſimiliter non cõ-
B ſequitur *ideo ſolùm, quoniam ipſa* eſt *talis & ſic exiſtit*; ſed quia (*vt id cuius gratia*) obiectiuè mouet & appetitur ab agente; vel certè quatenus habet quẽdam ordinem ad iſtam motionem obiectiuam. Quod ſubiungo pp ſententiam illorum, qui volunt, cauſſalitatem Finis formaliter non conſiſtere in illa motione; ſed in hoc, quod eſt, finem eſſe *id, gratia cuius producitur effectus*: Quæ tamen ratio formaliter nõ competit fini ſine ordine quodam ad illam motionem obiectiuam, quæ ideo (ſecundùm iſtorum ſententiam) eſt veluti conditio requiſita, ſine qua finis cauſſalitas non exercetur.

Et pòt quoq; per idipſum cauſſa effectiua phyſica diſcerni à *principio* ſiue *origine* vnde dicere conſueuimus aliquam qualitatem *emanare ſimpliciter*, non autem pro-
C priè *produci* effectiuè: Sicut frigiditas v. g. emanare dicitur à natura aquæ, dum ſibi relinquitur, cùm anteà fuiſſet calefacta. Hic enim qualitas non conſequitur propriè ad rei naturam *ideo ſolùm*, quia rei natura ſic & talis *exiſtit*; ſed quia *debetur* naturæ rei, quatenus primò fuit à ſuo efficiente ita facta, vt haberet eiuſmodi qualitatem; quò ita demùm primi efficientis effectus ſit in ſuo naturali Eſſe perfectus. Quamuis iſta principia ſiue origines *emanationum ſimplicium* non tantùm à cauſæ effectiuæ ratione per id, quod iam diximus, ſed etiam à ratione cõi *veræ cauſſæ* excludere poſſumus; quoniam ad illa non ſequitur aliquid aliud, tãquam ad *prima quędam & praeuia*, quæ proinde ſint cauſæ; ſed tanquam ad
D *primos effectus*, & quidem quatenus effectus ſunt ſui generantis, ut ex eo, quod iamiam dixi, eſt perſpicuum.

Quare qualitates illæ, quæ *emanant*, tanquam in cauſſam quidem ſolùm referuntur in naturam generantis ſuum ſubiectum; ad ſuum autem ſubiectum ſolùm habent ordinem, tanquam ad *effectum* quendam ordine priorem, ratione cuius referuntur in primum generãs, illique *debentur*, ut eſt dictum.

Porrò quod dixi & repetiui, ad cauſſam effectiuam, quatenus eſt *talis & Sic exiſtit*, aliud *ſequi*; ideo ita dixi, ne quis intelligat, effectũ conſequi ad cauſſam hoc ipſo, q̃ cã abſolutè ſeu quouis mõ exiſtat. Falſum .n. hoc eſt; ſed conſequitur ad cauſſam, quatenus exiſtit *certo modo & quibuſdam poſitis*, pro rõne cuiuſcũque cauſſæ, & effe-
E ctus, quo pacto cõſideratr̃ cauſſa *in actu*, ſicut dici ſolet.

Poſtremò à cauſſa *formali & materiali* diſtinguitur cã *effectiua* per id, quod vltimo in eius deſcriptione poſuimus, ſcilicet ipſam non *componere* illud, quod ad eam conſequitur; qui eſt modus cauſſæ formalis & materialis, ut patet. Cauſat enim Forma, quatenus cõponit ſubſtantiam vt *actus* quidam ſubſtantialis ſpecificus: Materia autem, quatenus eandem ſubſtantiam componit vt *potentia receptiua* illius actus. Et hæc quidem ita ſe hñt.

Sed quod ad propoſitum noſtræ Quæſtionis attinet, conſideranda ulterius ſunt duo. PRIMO, cauſſam *effectiuam* iuxta deſcriptionem aſſignatã, rectè diuidi in *principalem*, & *inſtrumentalem*; & ita quidem, ut utriq; conueniat

ueniat deſcriptio illa cõis. Nã cauſſa effectiua *principalis* dr̃ res, ad quam ita, vt deſcripſimus, conſequitur aliud, conſiderata eiuſmodi re *ſecundùm ſe*, & ex ſola vi ſua. Cauſſa aũt effectiua *inſtrumentalis* dr̃ res, ad quam ita, vt deſcripſimus, ſequitur aliud, conſiderata tamen eiuſmodi re non ſm ſe, ſed ut ab altera re *vſurpatur & mouetur*, atque adeo vt eſt quaſi *organum* quoddam rei alterius; non quidem eo modo, ſm quem principium & Quo ſeu forma, qua cauſa principalis conſtituitur in Eſſe cauſſæ, ſolemus etiam nominare rei organum, ut calorem v. g. organum ignis (huiuſmodi enim organum non eſt propriè cauſſa inſtrumentalis) ſed *organum* hic intelligimus illud, quod à re per aliam formã ſeu principium iam completa, & conſtituta in ſuo Eſſe, *vſurpatur*, ad efficiendum aliquid aliud.

Secvndo conſiderandum, Cauſſam item *inſtrumentalem phyſicam* rectè rurſus ſubdiuidi, in phyſicam inſtrumentalem *naturalem*; quę ſcilicet vſurpatur à cauſſa principali ſm aliquid præuium ab ipſa cauſſa inſtrumentali præſtitum, quod ſit natura ſua *proportionatum* effectiui principali: & in cauſſam inſtrumentalem phyſicam, ſeu quaſi phyſicam, *ſupernaturalem*: quæ ſcilicet vſurpetur à cauſſa principali ſecundùm aliquid ab ipſa cauſſa inſtrumentali præſtitum, quod natura ſua *non ſit ſatis proportionatum* effectui principali. Sed tamen ad illud nihilominus, vt tale, effectus ſequatur virtute cauſſæ principalis, vt magis infrà declarabitur.

His ita explicatis, reſpondeo ad propoſitam Quęſtionem Primo, Chriſti humanitatem non concurriſſe ad effectus mirabiles ſeu ſupernaturales, tanquam cauſſam propriè *effectiuam principalem*. Hoc enim modo ſola diuinitas ad eiuſmodi effectus cõcurrit. Neq; de hoc eſt vlla cõtrouerſia inter Doctores. Nam hoc inprimis volunt SS. Patres, quando huiuſmodi effectus ſimpliciter ſolent diuinitati ſeu Verbo diuino tanquam vnicæ cauſſæ adſcribere. Deinde Chriſtus ipſe non propria uirtute humanitatis ſuæ, ſed virtute inprimis diuinitatis ſuæ ea opera ſe feciſſe ſubinde declarauit. Vt Ioan. 10. *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me*. Et rurſus: *Pater in me manens, ipſe facit opera*. Ioan. 14. Et clariſſimè Lucæ 11. *Si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.*

Secvndo dico, humanitatem Chriſti ad hæc opera concurriſſe tanquam inſtrumentalem cauſſam propriè *effectiuam ſupernaturalem*. Hæc Aſſertio nõ habetur pro comperta & indubitata; ſed tantùm pro veriori, quam ſequitur Caiet. hic artic. 2. & alij plures in 3. ſentent. d. 14. Et eam ſatis etiam indicat D. Tho. hic artic. 2. & expreſsè ita docet infrà quæſt. 48. artic 6. Et idem ſenſit Paludanus in 4. diſtinct. 1. quęſt. 1. ante 2. concluſ. Et Capreolus in 3. diſtinct. 15. quæſt. vnica, art. 3. ad argumentum Durandi contra 1. concluſ. & ex recẽtioribus Driedo Tract. 2. de captiuitate & redemptione generis humani cap. 2. par. 3. art. 6. & Sotus in 4. d. 1. q. 3. art. 5. & Vega lib. 7. in Concilium Tridentinum cap. 11.

Eſt autem hæc Aſſertio contra Durandum, qui in 3. d. 14. q. vlt. putat, humanitatem Chriſti ad ea opera nõ concurriſſe tanquam cauſſam *effectiuam*; ſed ſolùm tanquam *moralem*, *& conditionem ſine qua* noluerit Verbũ diuinum operari effectus illos mirabiles. Quæ opinio fuit etiam ferè communis antiquorum Theologorum: Nempe Alexandri Hallenſ. 3. par. q. 11. memb. 2. & Alberti in 3. d. 13. art. 2. & 3. & Altiſiodor. lib. 3. Summæ, tract. 1. c. 4. q. 2. ad 1. Bonauen. in 3. d. 13. art. 2. q. 3. Scoti in 4. d. 1. q. 1. §. *Ideo dici poteſt* (vbi generatim negat, vllam creaturã poſſe effectiuè facere huiuſmodi effectus ſupernaturales) item Richar. in 3. d. 13. art. 2. q. 3. &c.

Sed cùm dubium non ſit, quin humanitas Chriſti A concurrerit ut cauſſa moralis; probatur etiam concurriſſe ut *ſupernaturalem* cauſſam *propriè effectiuam inſtrumentalem*. Primo. Quoniam Scriptura varijs in locis inſinuare videtur, ipſam concurriſſe modò *maximè proprio*, quo intelligi res poſſit. Vt Ioan. 8. *Ego ſenſi virtutem de me exire.* Et Luc. 6. *Virtus de illo exibat & ſanabat omnes*. Et Matth. 19. *Vt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, &c.* His certè loquendi modis, humanitate ſe propriè ad eos effectus concurrere ſignificabat. Quæ ratio fuit, vt admirarentur turbæ, dicẽtes: *Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit?* Nimirũ quia indicabat ſe hæc propriè facere. Et pertinet eodẽ, ꝙ Chriſtus ad indicandam magis *efficaciam & vim* poteſtatis ſuæ, impetrando iſta faciebat: *Obmuteſce*, inquit, *& exi* B *ab eo*, Luc. 4. Item: *Volo, mundare*, Matth 8.

Secvndo probatur Aſſertio authoritate ſanctorum Patrum, quia humanitatem Chriſti cenſent idcirco fuiſſe verè *organum* ſiue *inſtrumentum* diuinitatis, & per illã eiuſmodi opera mirabilia eſſe facta. Vt in Concil. Epheſ. ca. 9. & 11. & ĩ VI. Synodo act. 8. 10. & 11. & in Concil. I. Lateranẽſi ſub Martino I. conſultatione 3. & 5. Atq; ita cenſuit quoque Euſebius lib. 4. demonſtr. Euangel. cap. 13. Theodoret. in dialogo Immutabilis, Damaſ. lib. 3. cap. 15. 17. & 19. Athanaſ. ſerm. 4. contra Arrianos, Cyrillus lib. 4. in Ioannem, cap. 12. & 16.

Tertio probatur ratione. Nam quod *Sacramentis* ex veriori ſententia, ut infrà videbimus, itemq; aliquibus Sanctorum tribuitur; id Chriſto maximè conceden- C dum eſt. Sed Sacramẽtis tribuitur, ꝙ ad effectum ſupernaturalem gratiæ concurrant tanquam *propriæ cauſſæ effectiuæ inſtrumentales*. Et Gregor. lib. 2. dialog. cap. 30. inquit, aliquos Sanctos feciſſe miracula, non tantùm impetrando, ſed ẽt *per poteſtatem*, id eſt, effectiuè inſtrumẽtaliter. Ergo concedendum hoc inprimis eſt Chriſto.

Quod cùm ita ſit, amplius aliquid de Chriſto aſſerimus, cùm affirmamus, habuiſſe illum hanc poteſtatem ad effectus ſupernaturales uel mirabiles, quàm cùm ſimpliciter dicimus, illũ fuiſſe præditum Gratia gratis data *miraculorum* etiam per modum habitus, iuxta dicta ſuprà q. 7. p. 5. Etſi enim eoſdem effectus reſpiciat hæc poteſtas, & illa gratia gratis data; tamen cùm poteſtatẽ hanc aſſerimus, modum excellentem determinamus, D quo Chriſti humanitas ad eiuſmodi effectus concurrit, nimirum *propriè effectiuè inſtrumentaliter*. Cùm verò aſſerimus, in illo fuiſſe gratiam illam miraculorum; generatim volumus tantùm dicere, ipſum *potuiſſe*, operante Deo, miracula edere, ſiue per impetrationem, ſiue alio mõ; nihil.n. tũc, quod ad modũ attinet, determinamus.

Quapropter ex noſtra ſententia, differt ratio potentiæ humanitatis Chriſti à ratione gratiæ miraculorum, ſaltem *formaliter*. Id quod non perinde poſſunt illi dicere, qui contendunt, humanitatem Chriſti ad hæc miracula concurriſſe ſolùm tanquam cauſſam *moralem*, videlicet *impetrando*. Qui profectò conſequenter videntur non niſi otioſè annumerare poſſe prærogatiuam hanc potentiæ animæ Chriſti, alijs gratijs gratis datis, quibus E fuit prædita.

Sed intelligetur magis & confirmabitur Aſſertio noſtra, dilutis aliquot argumentis, quæ poſſunt contrà opponi. Primvm eſt. Sicut operibus ad infirmitatem naturæ humanæ pertinentibus, probabat Chriſtus veritatem humanitatis ſuæ; ita operibus miraculoſis ueritatẽ ſuæ diuinitatis. Sed quia veritas humanę naturę illis humanitatis operibus oſtendebatur, idcirco *à ſola humanitate* fiebant, tãquam à cã *propriè effectiua*. Ergo pari rõne à ſola diuinitate, tanquam à cã propriè effectiua proceſſerunt opera Chriſti miraculoſa. Et *confirmatur*. Quoniã diuinitati ſoli adſcribunt hæc opera ſancti Patres. Atq;

hoc

hoc eſt fundamentum, quo Durand. ubi ſuprà nititur.

Ad quod Respondetvr, falſam eſſe Minorem. Nam primò, ut opera infirmitatis humanæ ſufficienter oſtenderent veritatem humanitatis Chriſti; abunde ſatis fuit, ꝙ ab humanitate, tanq̃ à *cauſſa* propria & principali *proxima ſiue ſecunda* procedebant. Neq; oportuit ob eam quidem cām propriè à ſola humanitate eiuſmodi opera proficiſci. Deinde falſum abſolutè eſt, ꝙ non ēt à diuinitate illa opera proceſſerint. Proceſſerunt enim ab ea ēt, tanquam à cauſſa principali Prima, & tanquā à re, quæ erat omnino idem cum Suppoſito Chriſti diuino, à quo etiam ſine dubio fiebant illa opera.

Quare cùm hoc non obſtiterit, quò minùs ea opera ſufficienter oſtenderent veritatem humanæ naturæ; quatenus ab *hac etiam*, vt à cā propria principali proceſſerunt; multò minùs quod opera miraculoſa procedant *etiam ab humanitate*, tanquam ab inſtrumentali cauſſa, obſtabit, quò minùs ſufficienter illa oſtenderint ueritatem diuinæ naturæ in Chriſto, à qua *principaliter* procedebant. Nam plus eſt, procedere humana opera à diuinitate etiam, tanquam à cauſſa principali Prima, & tā quam à re identificata Chriſti Suppoſito, quàm procedere opera diuina ab humanitate etiam tanquam ab *inſtrumento*. Et ſatis eſt ad oſtēdendam diuinitatem, quòd à ſola diuinitate illa opera diuina proceſſerint, tanquā à *principali* cauſſa. Ad *Confirmationem* iam ſuprà dictum eſt, tribuere Patres eiuſmodi opera ſoli diuinitati tanquam *principali cauſſæ*.

Secvndvm argumentum. Cauſſa inſtrumētalis *propriè effectiua* aliquid *diſpoſitiuè* cooperari debet ad effectum cauſſę principalis, vt S.Tho. docet 1.p.q.45.art.5. & ratio ipſa inſtrumenti declarat. Siquidem inſtrumentum appellamus id, quod aliquid confert & iuuat ad opus principale. Sed humanitas Chriſti nihil tale cooperata *diſpoſitiuè* eſt ad effectus mirabiles, quos Chriſtus edidit. Ergo non fuit propriè cauſſa illorum inſtrumentalis. Minor probatur. Quoniam ad eos effectus humanitas Chriſti concurrebat voce plerique, & nonnunquā mō quodam nihil accommodato ad principalem effectum: vt *luto* ad reſtituendum viſum, &c. Quæ & ſimilia nihil planè videntur diſpoſitiuè contuliſſe ad productionem gratiæ, ad exſuſcitationem mortuorum, ad ſanitatem, &c. Et tunc quidem multò minùs, cùm Chriſtus iſta operabatur in locum *diſtantem*, ſicut fecit ſæpè.

Ad hoc argumentum ſunt qui ſimpliciter negant Maiorem, contenduntque poſſe Deum vti aliqua re tanquam inſtrumento, etiamſi nihil illa res, vel moueatur, vel operetur diſpoſitiuè ad effectum. Itaque rem ipſam nudam in ſe, planeque otioſam dicunt eſſe poſſe Dei inſtrumentum.

Sed ij reuerà rationem inſtrumenti tollunt, eam ſcilicet, quæ *inſtrumenti* nomine etiam communiſſimè ſignificatur. Neceſſe eſt enim, vt inſtrumentum aut ſit ipſum *operatio* aliqua ſiue *motus*, aut operationē aliquam uel motum proprium habeat, per quem ſaltem intelligamus deferri quaſi virtutem principalis agētis, & eius operationem, in principalem effectum; ut ita demùm (quod eſt planè de ratione inſtrumenti) intelligamus quoq; principalem effectum ab inſtrumēto attingi mediatè & ſecundariò, tanquàm ab eo, quod motu & operatione ſua, præuio quodam & diſpoſitiuo modo deferat vim agētis principalis ad effectum. Sic enim ſerram dicimus inſtrumentum operis fabrilis; quoniam ſcindendo, præuia quadam ratione confert ad illud. Et eadem eſt ratio de reliquis inſtrumentis.

Quocirca non ſimpliciter neganda, ſed diſtinguenda eſt Maior illius ſecundi argumēti, ſicut diſtinguit rectè Caiet. q.13. art.2. Si enim inſtrumentum *diſpoſitiuè* operari

A tunc intelligas, cùm aliquid ad effectum principalem *ex natura rei* aptum & accommodatum efficit; non eſt hoc omnibus inſtrumētis commune, ſed proprium inſtrumentorum *naturalium*. Naturalia aūt inſtrumenta voco illa, quibus vti poſſunt cauſſæ limitatæ virtutis, atq; adeò artium quoq; inſtra eo nomine hic comprehendo. Si autem *diſpoſitiuè* operari ſit, aliquid omnino operari præuium (latè accipiendo operationem, etiam pro motu) quo poſito, conſequatur deniq; effectus principalis: fateor, hoc eſſe de rōne communi inſtrumenti, quæ (vt explicatum eſt) conſiſtit in eo, vt res à principali agente *vſurpata & mota*, deferat quaſi virtutem operationemq; illius ad effectum principalem intentum.

Et ſic intelligit S.Tho. (vt rectè Caietanus expoſuit)
B debere inſtrumētum operari aliquid *diſpoſitiuè*. Quod ſi illud, quod operatur, fuerit ex natura rei aptum ad effectum principalem, vt eſt v.g. ſerræ ſciſſio ad arcam fabricandam; erit tunc inſtrumentum *naturale*: Si autem fuerit planè improportionatum principali effectui intento à cā principali infinitę virtutis, nempe à Deo; erit nihilominùs verum inſtrumentum, ſm̃ cōem inſtrumēti rōnem aſſignatam, ſed tamen *ſupernaturale & miraculoſum*, non quia ipſum ſit ſuprà naturam effectus principalis; ſed quia effectus longè ſuperat ipſius inſtrumenti naturam, & quia vſurpatur & fit efficax à cauſſa principali *ſublimiori*, quàm ſint cauſſæ naturales.

Itaq; iſto poſteriori modo, Chriſti humanitas vel voce vel alijs actionibus ſuis, ſatis intelligi poteſt fuiſſe in
C ſtrumentum effectuum admirabilium, nō obſtante uel *diſtantia* locorum, vel *improportione* earum actionum reſpectu principaliū effectuum. Nam vt rectè diſſerit Caietanus, ſicut Deus cùm ſit infinitæ virtutis, poteſt ſine vllis cauſſis ſecundis aut inſtrumentis operari: ita ēt operari quemuis effectum per quodcunque inſtrumentū, hoc ipſo ꝙ poſita tali operatione ſeu motu inſtrumenti, ſtatuat, ut effectus mirabilis conſequatur ad illud, vt *tali ratione exiſtit*. Et hoc ipſum eſt, Deum vti ad tales effectus ipſo inſtrumento, atque adeò per inſtrumentum (vt Caietanus ait) deferri quaſi vim ſiue imperium, quo Deus operatur in ſuis creaturis.

Sic nimirum Chriſtus *luto* ad reſtituendum *viſum tā* quam inſtr͞o vti potuit. Sic Deus muros etiam Hiericho
D clangore tubarum tāquam inſtr͞o ſupernaturali diruit; ac ſimiliter ēt poſſet per lanā ſcindere lignum. Quæ & alia huius generis non perinde pōt præſtare *agens* virtutis finitę: quippe quod inſtr͞is indiget ex natura rei aptis & proportionatis effectui principali; idque propterea, quia non pōt agens virtutis limitatæ pro libito conſtituere & facere, vt hæc res ad illam rem *ſic vel ſic exiſtentem* certò conſequatur. Poteſt autē hoc agens infinitū.

Et ſuaderi prætetea poteſt iſta doctrina ex eo, ꝙ cùm non ſit neceſſe, vt inſtr͞m contineat perfectionem effectus principalis, ſicut continet principalis cauſſa; minùs eſt mirabile, ꝙ aliqua res poſſit eſſe ēt tunc inſtr͞m, cū ex natura ſua nō h̃et aptam proportionem cum effectu principali. Immò poſſet ēt probabiliter dici, per *ab-*
E *ſolutam Dei potentiam*, aliquam rem eſſe poſſe verè *cauſſam effectiuam principalem* alicuius effectus (ſm̃ cōem rōnem principalis cauſſæ) etiamſi effectus ſit ſuprà illius proportionem atq; naturam. Quoniam de ratione cōis effectiuę cauſſę principalis præciſè & formaliter, ſolùm eſſe vr̃, vt ad illam, *quoniam ſic vel ſic exiſtit*, per ſe, & nō vt eſt alterius cauſſæ organum, conſequatur effectus. Id quod Deus potuiſſet ſtatuere de cauſſa ēt ex ſe impari & improportionata effectui. Quòd aūt cauſſa effectiua principalis contineat perfectionem effectus, quamuis ſit quidem ordinariè & naturaliter cōiunctum cum rōne cauſſæ principalis; tamen non vr̃ eſſe de rōne formali ipſius.

ipſius. Itaque ſi Deus ſtatueret, vt ad operationem alicuius cauſſæ naturalis per ſe conſequeretur aliquis *mirabilis effectus*, dici poſſet illa cauſſa eſſe principalis, non naturalis, ſed ſupernaturalis talis effectus. Et quicquid ſit de hoc, in inſtrumentalibus certè cauſſis minor eſt difficultas, propter rationem ante dictam.

Quin etiam per hunc modum ſupernaturalem non modò intelligere poſsumus, humanitatem Chriſti eſse cauſsam effectiuam inſtrumentalem effectuum excellentium & loco diſtantium; ſed etiam *diſtantium tempore* ab ipſa humanitate, non quidem *antecedenter*, vt falsò & contrà D.Tho. infrà q.62. art.6. exiſtimarunt Capreol. in 4.d.13.quæſt.unica, art.3.ad argumenta contra 1.cõcluſ.& Sot.d.1.q.2.art.3.(cùm cauſsa efficiens agat, quatenus exiſtit, & ideo nequeat eſſe *poſterior* ſuo effectu, ut argumentatur D.Tho.in dicta q.62.) ſed bene, *conſequenter*, vt ſentiunt Capreol. & Sot.ubi ſuprà, immò & D.Tho.infrà quæſt.55.art.1. ad 3. Nam etiam effectus poſterior tempore, poteſt intelligi ſequi ex cauſſa præexiſtente, quatenus ea *ſic vel ſic exiſtit*. Et ſic magis propriè intelligetur, quod D.Tho.quæſt.48. art.6.& q.56. artic.2.ex Scriptura aſserit, præteritam paſſionem & reſurrectionem Chriſti eſse cauſsam *effectiuam* noſtræ iuſtificationis: Et quod peculiariter affirmat quęſt.55.art. 1.ad 3.eſse item Reſurrectionem eius cauſsam propriè effectiuam futuræ noſtræ Reſurrectionis.

Tertivm argumentum. Cauſsa inſtrumentalis propriè neceſse eſt habeat *inſtrumentalem virtutem*, cùm *cauſſa, & virtus* cauſsæ, ſint relata. Sed in humanitate Chriſti *reſpectu* effectuum illorum admirabilium non uidetur poſse aliquid aſſignari, quod fuerit *virtus inſtrumentalis* eius. Ergo, &c. Minor probatur. Quoniam neq; illud fuit aliqua forma *naturalis* ipſius humanitatis, ideſt, neque anima, neq; aliquod accidẽs eius; cùm hæc cõia ſint alijs hominibus, qui tamen habere non dicuntur inſtrumẽtalem uirtutem ad ſupernaturales effectus. Neque id etiam fuit aliqua forma *ſupernaturalis*, ſiue illi humanitati diuinitùs addita. Nam quæram tunc, an talis forma fuerit ex natura ſua proportionata cum illis effectibus, uel non fuerit? Si fuit; iam non inſtrumentalis, ſed *principalis* cauſsa eiuſmodi effectuum fuiſset humanitas Chriſti; uel certè fuiſset inſtrm *naturale* & proportionatum illi, quorum neutrum conceditur. Si autem non fuit proportionata illis effectibus; quorſum illa formà ſuperaddità fuiſset opùs? Non enim meliùs intelligi poterit, quomodo Chriſti humanitas per additam qualitatem improportionatam ſit inſtrm ad effectus mirabiles quàm quomodo ſit inſtrumentum ad eoſdem per ſuam formam naturalem etiam improportionatam.

Respondeo ex communi doctrina, quam Caietanus q.13.ar.2.declarat, duplicem conſiderari poſſe *virtutem* in inſtrumento. Vnam, ad operationem ſeu *motum ſuum* proprium, quo diſpoſitiuè concurrit ad principalem effectum. Et hæc quidem virtus inſtrumenti aliud non eſt, q̃ ea inſtrumẽti forma, à qua procedit eiuſmodi operatio ſeu motus: vt acumen in ſerra, & in propoſito facultas *loquendi* uel *precandi* in Chriſto. Alteram ad attingendum virtute principalis agentis ipſum *principalem effectum*, quæ eſt virtus propriè loquendo inſtrumenti, quatenus *inſtrumentum* eſt. Et hæc inſtrumenti virtus nihil aliud eſt, q̃ *motus* ſiue *vſus ipſe paſſiuus* inſtrumenti, quo ab agente principali vſurpatur ad principalem effectum. Sicut virtus v.g. fidium inſtrumentalis ad harmoniam Muſicam, aliud non eſt, quàm earum motus, quo ad Muſicum ſonum vſurpantur à Muſico. Atq; hæc eſt etiam ſententia D. Thomæ infrà q.62.art. 1.& communior ac verior.

Quare in propoſito virtus inſtrumentalis humanita-

A tis Chriſti, quatenus inſtrumentum operum mirabilium fuit, aliud non erat, quàm motus vel operatio ipſius, quatenus ſubſtabat illi ordinationi & voluntati diuinæ, cuius vi fiebat, vt ad eiuſmodi motum ſeu operationem (*vt talis erat*) certò conſequeretur effectus mirabilis. Eatenus enim intelligimus, humanitatem Chriſti fuiſſe à Deo vſurpatam ad eiuſmodi effectus.

Porrò cur hæc virtus inſtrumenti, conſiſtens in eius *motu & vſu paſſiuo*, dici etiam ſoleat virtus *intentionalis & ſpiritualis*, declarat Caietanus alia & alia ratione. Sed tamen eadem ipſa rõ, quam aſſignat, cur dicatur virtus ſpiritualis, valet etiam ad intelligendum, cur dicatur intentionalis: Quia ſcilicet huiuſmodi Inſtrumenti virtus ſecundùm ſuam quidem rationem vltimam & formalem, B nullo *ſenſu* percipitur; ſed ſolùm *intelligitur*. Eſt enim hæc uirtus inſtrumenti motus non ſimpliciter & abſolutè, ſed *vt ſubſtat* agenti principali uſurpanti ipſum. Quæ ratio (ut patet) non eſt ſenſibilis, ſed ſolùm *intelligibilis*: quòd enim fides moueantur non à quocunque, ſed ab homine Muſicæ perito, ut ab agente principali effectus Muſici; hoc quidem minimè ſentitur, ſed tantùm intelligitur.

Qvartvm Argumentum eſt, quòd quando Chriſtus morali aliqua operatione concurrebat ad miracula, ut *precibus* v.g. non apparet, ipſum aliter concurriſſe, niſi ut cauſſam *moralem*. Nihil enim aliud ibi intelligimus, quàm quod ex decreto Dei adhibitis à Chriſto precibus effectus conſequebatur: quod totum conuenit in cauſſam moralem. C

Respondet Caietanus loco citato, tunc etiam alia quadam ratione concurriſſe ut cauſſam inſtrumentalẽ propriè, ad modum *cauſſæ phyſicæ*. Et hoc quidem rectè affirmat. Sed ut hoc explicet, non ſatis ſolidè aſſignat in illis *precibus* rationem cauſſæ tum moralis, tum effectiuę inſtrumentalis admodũ cauſſæ phyſicæ. Ait enim, preces illas Chriſti, ut erant actio *moralis*, tantùm *præueniſſe* operationem Dei principaliter facientis miracula; ut autem erant *executiuæ* principalis operationis diuinæ, atque adeò delatiuæ imperij diuini ad ipſum principalem effectum, fuiſſe eas uirtutem inſtrumentalem humanitatis Chriſti reſpectu eiuſmodi effectuum. Itaque in hoc conſtituit Caietanus differẽtiam, quòd D cauſſa *moralis*, ut ſic, *præuenit* operationem Dei; cauſſa autẽ effectiua inſtrumentalis eam *ſequitur*.

Sed hoc non uidetur bene dictum, uel certè non ſufficiẽter. Nam ut ipſe Caietanus quoque fatetur, motus etiam ſiue operatio inſtrumenti concurrit diſpoſitiuè ad effectum principalem, atque adeò *præuia* quodammodo eſt operationi principalis agentis: licet alia quoque rõne conſiderari poſſit ut *poſterior*, nimirum quatenus defert quodammodo uim & operationem agentis ad effectum principalẽ, eſtq; adeò uelut *executiua* eiuſmodi operationis. Qđ ſimiliter ferè (niſi aliquid aliud dicatur) uidetur habere poſſe locum in cauſſa morali. Nam hæc etiam cogitari poteſt ut *executiua* diuinæ operationis, E eaque poſterior, quatenus ipſa poſita conſequitur ex uoluntate Dei principalis effectus.

Respondeo ergo, aliter rõnem diuerſam cauſſę moralis, & cauſſæ inſtrumentalis phyſicæ, eſse aſſignandam, & accommodandam utramq; ad illas preces Chriſti. Etenim ad cauſsam moralem (ut ſuprà docuimus) effectus conſequitur, non niſi quatenus *obiectiuè mouet*. Ad cauſsam autem propriè effectiuam & inſtrumentalẽ effectus conſequitur, quoniam *ſic illa exiſtat*, ſeu quia ſit hic & nũc talis, licet mota & uſurpata ab alio. Itaq; quando Chriſtus per preces miracula operabatur, concurrebat ut cauſsa moralis, quatenus *obiectiuè mouebat* Deum precando; ut cauſsa aũt inſtrumentalis propriè effe-

effectiua, quatenus ad illum motum precuin, quia *talis, hic & nunc exiſtebat*, conſequebatur ex diuina ordinatione & vſurpatione principalis effectus.

Nec diffiteor ex hac noſtra reſponſione poſſe duci argm̄ ad id confirmandum, quod videtur potiſſimùm voluiſſe Caietanus, ſcilicet cauſſam moralē multò magis *præuenire* operationem diuinam, q̄ cauſſam inſtrumētalem. Hoc enim ex eo intelligi poteſt, ꝙ cauſa moralis concurrit tm̄ *obiectiuè mouendo* Deum, atq; adeò quaſi præueniendo tm̄ exterius: Cauſſa aūt inſtrūalis, cōcurrit etiam *vt reipſa ſic exiſtit;* atq; ita magis ipſa intelligi poteſt vt executiua *operationis* principalis agentis. Sed (vt dixi) non ſufficienter Caietanus rem declarauit.

Etſi autem differentia iſta cauſſæ moralis & inſtrumentalis (quod ad rem ipſam attinet) non ſit valdè magna; tamen prodeſt iſta diſputatio tum vt commodiùs & magis propriè Scripturæ & Patrum ſententias de efficacia humanitatis Chriſti accipiamus, tum vt intelligamus, quatenus diſcrepent Doctorum opiniones, & deniq; ad illam diſputationem maximè, quæ eſt de modo, quo Sacramenta efficiunt gratiam, quam ſignificāt. Nam illuc etiam accommodanda eſt hæc communis doctrina, ſicut videbimus ſuo loco.

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam efficere potuerit Chriſtus.

D. Thom. artic. 2. & 3.

VIDENDVM eſt modò, in quibuſnam rebus, & reſpectu quorū effectuū potuerit Chriſtus hanc ſuam potentiam exercere. Et dicendum eſt breuiter ex doctrina D. Tho. art. 2. & 3. & aliorum Theologorum in 3. ſent. d. 14. potuiſſe eam exercere in rebus creatis omnis generis, atque adeò etiam in proprio ſuo corpore; ſicut S. Tho. infrà quæſt. 44. hæc latè proſequitur, oſtendens quemadmodum Chriſtus mirabiliter operatus ſit in *ſpiritibus*, in corporibus *humanis*, & *elementaribus*, &c.

Duo tamen à D. Tho. hic art. 2. & ab alijs pluribus, meritò excipiuntur, ad quæ Chriſti humanitas non potuerit concurrere vt inſtrumentum: nempe creatio & annihilatio. *Creatio* quidem, quia cùm ſit productio rei *totius;* nihil effectus, qui creatur, eam antecedit. Ita ſit, vt nequeat intelligi, ꝙ res aliqua motu aliquo *præuio*, ſiue operatione ſua propria deferat quaſi vim principalis agentis ad effectum, qui creatur: quod eſt de ratione inſtrumenti vt diſſeruimus punct. præcedente. Neceſſe eſt enim, aliquid ſaltem ipſius effectus præexiſtere ante ipſam operationem agentis principalis, ad illudq; & inſtrumentum & propriam inſtrumenti operationem habere ordinem ſaltem *coexiſtentiæ;* vt ita intelligamus, per motum præuium ſeu operationē inſtrumenti deferri ad effectum vim atq; operationē agentis principalis.

Cur autem *Annihilatio* quoq; excipiatur, facilior eſt ratio, cùm annihilatio propriè non ſit operatio aliqua, ſed potiùs *non operatio* Dei deſinentis rem conſeruare: vt intelligi etiam poteſt ex illo: *Soluat manum ſuam, & ſuccidat me,* Iob. 6. Inſtrumentum autem propriè nonniſi alicuius *operationis* inſtrumentum eſt. Qua de re latiùs diſſeruimus to. 1. diſp. 3. quæſt. 2. punct. 4.

His ergo duobus exceptis; quicquid eſt effectuum mirabilium, potuit in creaturis humanitas Chriſti operari tanquam diuinitatis inſtrm̄. Et ſi contra objcias illud Marci 6. *Non poterat ibi virtutem vllam facere;* facilis reſponſio eſt. Nam *non poſſe*, ſm Scripturæ phraſin, plerumq; idem eſt, quod *meritò non uelle*. Itaq; ſenſus illius loci eſt, Chriſtum non voluiſſe mirabilia quædam facere in ſua patria, quoniam non expediret, obſtante videlicet incredulitate ſuorum ciuium. Quòd autem potuerit

A abſolutè, vel ex eo patet, quod ibidem ſubiungitur, paucos nihilominùs infirmos ab eo ſanatos illic eſſe.

Sed QVAERATVR hoc loco, An in *proprio* ſaltem corpore, potuerit Chriſtus propria uirtute humanitatis ſuæ; & non tm̄ ſicut inſtrm̄, mirabiliter operari. Et eſt rō dubitandi. Quoniam fuit (ut uidimus quæſt. 10.) ſm animam beatus. Itaque uidentur ex animæ beatitudine deriuari potuiſſe ad corpus eæ dotes, quibus erūt præditi alij beati, nimirum impaſſibilitas, agilitas, ſubtilitas, &c. Ergo potuit Chriſtus uirtute propria beatitudinis *non pati, gradi ſuper aquas, penetrare corpora, &c.* Immò videtur quædā ex his per illā uirtutem feciſſe.

RESPONDEO cum D. Thoma art. 3. Animam Chriſti uirtute propria, quod ad affectiones ſui corporis attinebat, non potuiſſe naturaliter plus q̄ animas hominum aliorum. Si quę autem in corpore ſuo mirabiliter operata eſt, feciſſe ut inſtrumentum diuinitatis. Quare ad Rōnem contrariam reſpondeo, potuiſſe quidem, abſolutè loquendo, dotes illas ex animæ gloria in corpus deriuari, ſi tm̄ conſideremus, illam Animam fuiſſe beatam: Non potuiſſe autem ſm legem *ordinariam*, ſi conſideremus etiam Chriſtum fuiſſe ſimul non tantùm beatum ſeu comprehēſorem, uerùm etiam *viatorem*, ut diximus q. 10. Itaq; potuit illa facere uirtute beatitudinis ſecundùm potentiā tantùm *remotam*. Quod ſolùm uoluiſſe uidetur Scotus in 3. ſenten. diſt. 16. q. 2. & Gabriel ibidem quæſt. unica, art. 3. dubio 1. Sicut ipſe ſatis ſe declarauit ibi art. 2. propoſit. 2. Non potuit autem id

C Chriſtus *proximè*, & omnibus conſideratis.

PVNCTVM QVARTVM.

An Chriſtus potuerit facere ea omnia, quæ fieri voluit.

D. Thom. art. 4.

HANC ipſam Quæſtionem proponit D. Tho. hic art. 4. cùm aliquantò obſcuriùs quærit, An Chriſtus habuerit omnipotentiam reſpectu executionis propriæ uoluntatis. Et dicendum eſt breuiter ex doctrina D. Tho. & ex cōi ſententia Doctorum in 3. d. 14. omnia, quæ Chriſtus uel per ſe ipſum quidem, uel per alios fieri uoluit uoluntate *conſequente* (ut uocāt) & *abſoluta* (id eſt, omnibus conſideratis) potuiſſe ipſum facere, uel uirtute propria, uel

D tanquā inſtrm̄ diuinitatis: immò omnia, quę ſic uoluit, facta eſſe, ſicut uoluit fieri, id eſt, uel à ſe, uel ab alijs.

Probatur. Quia cùm Chriſtus ſciret, quid fieri poſſet, & quid futurum eſſet; fruſtrà uoluiſſet uoluntate *efficaci & abſoluta*, quod neque futurum erat, neque fieri poterat. Id autem cum ſapientem hominem non deceat, multò minùs conuenire potuit in Chriſtum. Et confirmatur. Quia omnis eiuſmodi uoluntas *abſoluta & efficax* aliorum hominum beatorum, impleri poteſt, & impletur. Ergo etiam Chriſti.

Denique idem confirmatur à D. Tho. authoritate quoque D. AVGVSTINI in libro quæſtionum ex nouo Teſtō, q. 77. dicente: *Impoſſibile prorſus eſt, vt Saluatoris*

E *voluntas non impleatur, nec poteſt velle, quod ſcit fieri non debere. Idcirco quod factum eſt, hoc voluiſſe dicendus eſt.*

Diximus autem, potuiſſe Chriſtū omnia eiuſmodi, quæ fieri uoluit, uel *virtute propria*, uel tanquam *inſtrumentum Verbi* facere; quoniam ut Caietanus in illo art. 4. ex doctrina D. Thomæ ad 1. & ex epiſtola Agatonis recepta in VI. Synodo, act. 4. declarat, non omnia potuit Chriſtus *virtute propria*, præſertim quæ fieri uoluit *per alios:* ſed potuit omnia alterutro modo, ut eſt dictū. Ideo omnia, quæ ſic uoluit, ſunt adimpleta.

Quare ſi quid conſtet uoluiſſe Chriſtum, quod non factum ſit; intelligendus eſt id uoluiſſe uolūtate ſolùm *inefficaci* (id eſt, ſecundū aliquas rationes tantùm) quam uolun-

uoluntatem uocant *antecedentem*, uel etiam *conditionatam*. Eius generis fuit illud: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*, Matth. 26. Item illud, quod Matth. 9. ad cæcos illuminatos dixit: *Videte, ne quis ſciat*. Volebat.n. ut non ita ſcirent id miraculum, quaſi ipſe per illud captaret gloriam humanam: omnibus aũt conſideratis, ſciri voluit, pp gloriam Dei, ſicut ſcitum eſt: iuxta id, quod ſubiungit Matth. *Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa*. Et ſimiliter intelligendũ illud Marci 7. *Ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non poterat latere*. Voluit enim ab his, qui domi erant, non ultrò prodi; ſed tamen inſtantibus & quærentibus, qui adueutabant, abſolutè uoluit manifeſtari, ut D.Tho. in dicto articulo iſta rectè declarat.

QVAESTIO DECIMAQVARTA.

An fuerit Chriſtus ſubiectus aliquibus defectibus corporis.

D.Thom. 3. par. quæſt. 14.

Explicanda *ſunt duo*. Primo, *An & quomodo aliquibus defectibus corporis Chriſtus ſubiectus fuerit*. Secundo, *An omnibus omnino defectibus corporis ſubiectus fuerit. Nominatim autem, quomodo circumſcriptionem in loco aſſumpſerit, atque adeò abſens fuerit à pleriſq; locis, & non ubiq; ſuprà diſputauimus quæſt. 5. punct. 2. contra Vbiquetarios*.

PVNCTVM PRIMVM.

An & quomodo aliquibus defectibus corporis Chriſtus ſubiectus fuerit.

D. Thom. art. 1. 2. 3.

Ex Fide inprimis certum eſt ſubiectum fuiſſe Chriſti corpus *aliquibus* defectibus ſpectantibus ad humani corporis infirmitatem: Vt fami, ſiti, laſſitudini, patibilitati, morti, &c. Hoc patet ex hiſtoria Euangelica. Item ex definitione Synodi VI. actione 4. contra illos, qui cùm veritatem corporis humani in Chriſto negarent, conſequenter etiam id negabant. Aduerſus quos egimus q. 2. punct. 1.

Idem etiam confirmat ratio. Nam conueniebat, ut per eas ipſas paſſiones & infirmitates corporis Chriſtus ſatisfaceret pro peccato generis humani, quas per peccatum incurrerat genus humanum; & ut in eo etiã genere oſtenderet ueritatem humanæ ſuæ naturæ, præberetque nobis quoque exemplum patientiæ, vt probat D.Thom. hic artic. 1.

Deinde ex fide quoque certum eſt, his defectibus Chriſtum ſubiectum fuiſſe *neceſſitate* quadam ſecundùm naturam; videlicet corporis ex ſe paſſibilis, ut art. 2. D.Tho. & alij Theologi in 3. diſt. 15. & 16. docent, & definitum eſt in VI. Synodo, atq; etiam à Leone epiſt. 10. contra quoſdam, qui putarunt, habuiſſe Chriſtum verum quidem corpus, ſed *impaſſibile*; ideoq; paſſum eſſe, nonniſi quatenus & quando libuit, nulla ad id naturæ urgente corporis neceſſitate. Quorum error refertur & confutatur à Damasceno lib. 3. cap. 28. & in libro de hæreſibus non longè à fine, eumq; ibi tribuit hæreticis Aphartodorcitis, quorum Anteſignanos fuiſſe dicit Iulianum Halicarnaſſæum, & Caianum Alexandrinum.

Reuincitur autem manifeſtè hic error authoritate Apoſtoli ad Rom. 8. vbi affirmat, *miſiſſe Deum filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati*, id eſt, corpore prædictum eiuſdem conditionis, cuius ſunt corpora aliorum hominum. Et ad Philip. 2. *In ſimilitudinem hominum factus*. Et ad Hebr. 2. *Debuit per omnia fratribus ſimilari*. Et alijs teſtimonijs allatis ſuprà quæſt. 2. punct. 1. & 3.

Quin etiam D.Tho. eodem art. 2. rectè declarat, quẽadmodum Chriſtus eiuſmodi defectibus ſubiectus fuerit neceſſitate quadam *coactionis*, ut ſcilicet paſſio repugnabat uoluntati eius ſecundùm motum naturalem; tametſi uoluntate abſoluta, ſcilicet *omnibus conſideratis* illam acceptauerit & voluerit, ſicut uoluit etiam Pater æternus.

Ex quo tamen minimè licet colligere, non peccauiſſe eos, qui Chriſtum interfecerunt, quia fecerint id, qd placebat voluntati diuinę, atque etiam humanæ ipſius Chriſti. Fuit enim diuinæ uoluntati placitum quidem, ut Chriſtus uim & mortem ſibi illatam *pateretur*, uelletque omnino *pati*; non autem, ut eam ipſi homines illi *actiuè* inferrent; qua in re grauiſſimè peccauerunt.

Porro licet Chriſtus eiuſmodi defectus corporis *naturaliter* incurrerit, tamen rectè monet D.Tho. artic. 3. minimè propterea dicendum eſſe, ꝙ eos defectus *contraxerit*. Tũc enim propriè ſignificaremus, ſimul etiam ipſum incurriſſe cauſſam illorum defectuum immediatam, nempe *peccatum*; quod, ut remouens originalis iuſtitiæ donum, inuexit eos defectus. Quæ admonitio D. Tho. minimè contemnenda eſt, tametſi ſolùm pertineat ad modum loquendi.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Chriſtus ſubiectus fuerit omnibus omnino corporis defectibus.

D. Thom. artic. 4.

Veriſſima, eaq; communis Theologorum ſententia eſt, Chriſtum non incurriſſe *omnes omnino* corporis defectus, qui in alijs atque alijs hoĩbus inueniuntur. Primo. Quoniam multi proueniunt non ex cõi neceſſitate naturæ, ſed ex cauſſa *peculiari*, ſcilicet uel ex imbecillitate formatiuæ ſeu generatiuæ virtutis, quæ deficiat in aliquo, neq; ſuppeditet ſufficientem vim reſiſtendi externis affectionibus noxijs, vt aeris, &c. uel ex immoderata ratione viuendi: quorum neutrum habuit vllum locum in Chriſto: Siquidem & perfectiſſima Spiritus ſancti virtute conceptus eſt, & prudentiſſimè ac temperantiſſimè in omnibus vixit. Quam ob cauſſam communior & probabilior ſententia Doctorum eſt, ipſum neque vllis morbis ſubiectum fuiſſe, neque etiam potuiſſe ob cauſſam quidem internam aliquam corporis, in morbum incurrere.

Secvndo. Quoniam ex illis ipſis defectibus corporalibus,

ralibus, qui habent cauſſam omnibus communē, nempe naturæ conditionem, aliqui ſunt, qui obſtant *perfectioni* ſcientiæ & gratiæ. Vt tarditas quædam ſeu hebetudo ad cognoſcendū, & proclinitas ad malum. Hæc enim minimè conueniebant Chriſto: ut qui perfectiſſima gratia & ſcientia opus habebat ad rectè obeundum ſuum munus Redemptoris.

Rectè igitur docent Theologi in 3. diſt. 15. & 16. & B.Th. hic art. 4. ex Damaſceno lib. 1. fidei Orthodoxæ, cap. 14. & lib. 3. cap. 20. Chriſtum eos dūtaxat defectus corporis omnes incurriſſe, qui *naturales* ſunt (id eſt, qui ex communi naturæ neceſſitate proueniunt) & ſunt prætera *indetrectabiles*, id eſt, eiuſmodi, qui cùm non obſtent perfectioni ſcientiæ & gratiæ, minimè detrectari debuerint: vt patibilitas, fames, ſitis, &c. De quo genere defectuum intelligi proinde debet, quod paſſim in Cōcilijs & apud Patres ex ſentētia Apoſtoli legitur, Chriſtum fuiſſe nobis *per omnia ſimilem, excepto peccato.*

Et ad idem genus pertinet naturalis neceſſitas moriendi per conſumationem *humidi*, quod nunquam ita perfectè reſtauratur per cibum, atq; deperditur; unde fit, vt naturaliter mors tandem conſequatur, etiamſi nihil accedat violentiæ vel morbi. Quare communior etiam eſt ſententia. Chriſtum fuiſſe hac ratione tandē præ ſenio moriturum, etiamſi uis omnis abfuiſſet.

Cæterùm quod dicimus, Chriſtum omnes eiuſmodi defectus communes *naturales & indetrectabiles* incurriſſe, non ita intelligendum eſt, quaſi nullum aliquando virtute diuina depoſuerit ac reliquerit. Fuit. n. poſt paſſionem immunis ab illis per dotes gloriæ corporis.

Quin etiam ante paſſionem quoque diuina mirabilique virtute, corpus eius exuit vnam ex naturalibus communibusq; eiuſmodi cōditionibus corporis: nempe tunc, cùm Sacramentum Euchariſtiæ inſtituit, ſeq; ſub ſpeciebus panis & vini mirabiliter præſentem conſtituit, ſicut iam ēt eſt in Sacramento præſens multis in locis. Eſt aūt hæc conditio, quam tunc exuit, *modus* exiſtendi in loco *definitiuè*, qui eſt communis naturaliter omnibus corporibus. Quod eſt diligenter animaduertendum, contrà ineptum argm̄ Sacramentariorum, qui ex eo, ꝙ Chriſtus *veram* naturam, communiaque omnia eius attributa aſſumpſit, eolligunt, illum iam in vno tantùm loco eſſe præſentem, atque adeò abeſſe ſecundùm corporis præſentiam à Sacramento. Qua de re infrà diſſeremus in diſputat. de Euchariſtia.

Illa verò alia naturalis conditio corporis, quæ eſt *circumſcriptio* ſiue commenſuratio in loco (vt ſcilicet totum ſit in toto loco, & pars in loci parte) non exuit omnino corpus Chriſti poſt inſtitutam Euchariſtiam; ſed eatenus tantùm, quatenus *in Euchariſtia quidem* præſens eſt non circumſcriptiuè, ſed ſupernaturaliter, ut infrà trademus ſuo loco. Extra Euchariſtiā autem ubicunq; eſt, *circumſcriptiuè* eſt, inſtar aliorum corporum. Itaq; hanc etiam naturalem conditionem corporis extra Euchariſtiam quidem retinet.

Porro ex eo, quod aſſeruimus, Chriſtum non habuiſſe eos defectus corporis, qui non ſequuntur ex neceſſitate naturæ, ſed oriuntur ex aliquo vitio temperamenti, vel virtutis formatiuę, conſequens eſt, illum nullam neq; in *habitu* corporis, neq; in *figura* deformitatē habuiſſe. Nam fuit eius conſtitutio corporis vndequaq; præſtantiſſima, adeoq; forma Pvlcherrima, quantū quidem deceret *virum*. Quod tū ex ijs intelligi poteſt, quæ de Chriſti corpore diſſerit D. Thom. infra à q. 31. vſq; ad 34. tum etiam ex eo, quòd virtute Spiritus ſan-

A cti conceptus eſt, non ex ſemine virili. Quę enim Deus per ſe facit, perfectiora longè facit. Multumque poſt reſurrectionem dotibus gloriæ hæc corporis Chriſti perfectio aucta eſt.

Tamen exiſtit hoc loco nonnulla difficultas, quod attinet peculiariter ad formam & ſpeciem Chriſti corporis. Primo: Quoniam Scriptura indicare videtur, ipſam minimè fuiſſe pulchram. Vt apud Iſaiam cap. 53. *Vidimus eum quaſi deſpectum & nouiſſimum virorum.* Et ipſe per Dauidem: *Ego ſum vermis & non homo*, Pſal. 21.

Secvndo. Quia neq; deſunt ex Patribus, qui ſenſiſſe videantur illum fuiſſe potiùs abiecta & deſpicabili forma, uel certè non admodum eleganti: Vt Tertvllianvs libro aduerſus Iudæos circa finem, ubi agit de B duplici Chriſti aduentu. Item Basilivs in Pſal. 44. & Cyrillvs in Commentar. ſuper Iſaiam c. 53. Athanasivs lib. de natura humana ſuſcepta à Verbo contra Apollinarium, & Clemens Alexandrinus lib. 3. pædag. cap. 1. qui adducunt illud ex Iſaia: *Vidimus eum quaſi deſpectum, &c.*

Sed cum communi ſententia Theologorum contrarium exiſtimandum eſt, ipſum nimirum fuiſſe (ut dictum eſt) ſpecioſiſſimum, ea tn̄ forma, quæ minimè fuerit muliebris, ſed quæ aptiſſimè conueniret viro. Probatur id Primo ex cōſenſentia Patrum, qui ita aſſerunt. Vt Greg. Nazianzenvs orat. 2. de Paſchate verſus finē, Chrysostomvs hom. 18. in Matth. Hieronymvs epiſt. 160. Avgvstinvs in Pſal. 44. &c. Nec C contrà ſentiunt illi alij, quos obiecimus, vt ſtatim videbimus.

Secvndo idem patet ratione illa, quam antea fecimus; ſcilicet omnibus modis eſſe perfectiora, quæ fiūt uirtute diuina ſupplente cauſſam creatam.

Tertio idem teſtantur ex veteri traditione Ioſephus lib. 18. antiquit. cap. 16. & Nicephorus lib. 1. cap. 40. Deniq; ſic omnino oportebat: ut ſcilicet ad eum homines faciliùs bene afficerentur.

Quare ad Primvm argumentum ex Scriptura obiectum, reſpondeo illas Scripturæ ſententias ad formam Chriſti, quam in *paſſione & cruciatibus* habebat, accommodari debere. Nam ante paſſionem quidem, quàm fuerit ſpecioſus, Scriptura quoq; indicare uidetur *Pſal.* D 44. *Specioſus forma præ filijs hominum.* Et Cantic. 5. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Quanquā fateor, iſtiuſmodi loca aliter ēt exponi poſſe. Nam illud *Pſal.* 44. de diuinitate intelligunt Basilivs & Cyrillvs ubi ſuprà: item de ornamentis *animæ Chriſti*, Theodoretus & Hieronymus in illum locum. Et deſcriptio illa ſponſæ ſimiliter poſſet figuratè intelligi de ſpiritualibus Chriſti uirtutibus. Nihilominus rectè ēt Theologi Scholaſtici accommodant eiuſmodi loca ad formā corporis, cū ſine incommodo poſſint quoq; ad literam intelligi.

Ad Secvndvm reſpondeo, Patres illos intelligi debere vel de deformitate, quam habuit Chriſtus in ipſa *paſſione* (ut Clemens Alexandrinus, & Athanaſius) uel de ignobilitate ipſius humanæ naturæ infirmæ & paſſibilis, *comparatæ* cum diuinitate, & needum glorificatæ, ſed in vita egena præſertim & paupere, qualem egit Chriſtus; quo pacto loquuntur Cyrillus, & Tertullianus, & Baſilius.

Itaq; nihil eſt, cur debeamus in hac re recedere à communi tum Theologorum ſententia, tum fidelium ſenſu. Et certè non rectè, uel temerè potiùs dixit Michael Medina lib. 2. de recta in Deum fide, cap. 7. ſententiam hanc *carere fundamento.*

QVAESTIO DECIMAQVINTA.

An fuerit Chriſtus ſubiectus aliquibus defectibus Animæ.

D.Thom. 3.part. quæſt. 15.

EXPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *Quoad Intellectum, An Chriſtus vt homo laborauerit vlla ignorãtia quoad intellectum*. SECVNDO, *Quoad voluntatem, An peccauerit vnquam, vel peccare potuerit*. TERTIO, *An ſaltem habuerit in appetitu ſenſitiuo fomitem aliquem peccati*. QVARTO, *An habuerit Animam verè obnoxiam paſſionibus appetitus ſenſitiui, vt Triſtitiæ, Timoris, &c. Quod verò in Articulo vltimo D.Thomas diſputat, Chriſto ſecundùm animam, cùm hanc vitam degeret, non defuiſſe donum beatitudinis, ſed fuiſſe eum ſimul viatorem & comprehenſorem, ſuprà q.9.p.2.idoneo loco explicauimus*.

PVNCTVM PRIMVM.

An Chriſtus vt homo laborauerit vlla ignorantia.

D.Thom. artic. 3.

TRIPLEX diſiuncti poteſt Ignorantia in homine. Prima eſt Ignorantia *prauæ diſpoſitionis*, quę ſcilicet vel eſt culpabilis, vel habet admixtum aliquem Intellectus errorem. Secunda eſt ignorantia *priuatiua*: Cùm ſcilicet eſt ignorantia rei, quæ non ſolùm poteſt ſciri ab homine, ſed ét ita id *decet*, vt ſi neſciat, imputari ſoleat hoc ipſum (moraliter rem æſtimãdo) cuidam imperfectioni hominis, conſiderata nimirum hominis conditione vel in *particulari*, vt ſcilicet hic aut ille habet tale vel tale *munus*; vel ſaltem in *genere*, ſpectando præcisè ipſam dignitatem & capacitatem animæ *rationalis*. Tertia eſt ignorãtia *puræ negationis*, vt vocant. Et eſt ignorantia ſeu potiùs neſcientia rei, quæ etſi abſolutè quidem poteſt ſciri, tamen non ita, vt ſi neſciatur, ſubeat propterea animum cogitatio aliqua cuiuſdam imperfectionis & veluti imbecillitatis humanæ.

Hac diſtinctione præmiſſa, duo ſunt in propoſita Quæſtione apud omnes certa & extra controuerſiam, & vnum controuerſum cum aliquibus hęreticis. Extra controuerſiam eſt PRIMO, Chriſtum non laboraſſe unquam ignorantia vlla *prauæ diſpoſitionis*, maximè cũ fuerit ab initio beatus, vt vidimus q.9 p.2. & ſic ſciuerit certò & infallibiliter omnia, quæ ad ipſum pertinebant, atq; adeò ea, per quæ poterat cauere omnem in ſe *errorem*. Vnde S.Greg. NYSSENVS in forma, quam ſcripſit perfecti Chriſtiani, orthodoxè, uocat Chriſtũ *lucem veram, & ab omni mendacio remotiſſimam*.

SECVNDO extra controuerſiam quoq; eſt, habuiſſe Chriſtum ut hominem aliquam quidem ignorantiam ſeu potiùs *neſcientiam* puræ *negationis* hoc ipſo, ꝙ minimè vt homo *comprehendit* diuinã eſſentiam, atq; adeò non oĩa ea ſciuit, quæ ſunt in Deo eminenter, ut ex orthodoxa doctrina aſſeruimus ſuprà q.10.p.2. & etiam to.1. diſp.1.q.12. Ac de huiuſmodi ignorantia ſeu potiùs *neſcientia* poſſet intelligi, quod S.AVGVSTINVS expoſit.2.in Pſal.21. interpretans de Chriſto illa Pſalmi verba: *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti?* ita ſcribit: *Loquitur, cauſſam* IGNORANS, *quare illum dereliquerit Deus*. Cùm enim Chriſtus, ut homo, non comprehenderit omnia conſilia Dei; fortè voluit Auguſtinus ſignificare, illum non *omnem* cauſſam ſciuiſſe, ob quam illum Pater æternus in paſſione dereliquerit.

A Niſi fortè loquitur potiùs eo loco Auguſtinus de Chriſto homine, conſiderata *nudè* illius humana natura, per cuius nimirum facultatem *naturalem ſolam*, ſi ſecludamus dona diuinitùs ei communicata, minimè ſciuit Chriſtus cauſſam illius conſilij diuini. Nam & hoc pacto interpretatur D.Tho. hic art.3. ad 1. quod dixit DAMASCENVS lib.3. cap.21. Chriſtum aſſumpſiſſe *naturam ignorãtem & ſeruilem*, ſcilicet *ex ſe*. Ac eodem ſenſu dixit ATHANASIVS ſer.4. contra Arrianos poſt medium: Verbum *induiſſe carnem ignorationi obnoxiam*.

Et congruit cũ hac poſteriore interpretatione verborum Auguſtini id, quod ipſe illic paulò ante de Chriſto præmiſerat, inquiens: *Pſalmi huius ſunt verba, quæ ipſe clamauit cùm in cruce penderet, perſonam etiam ſeruans*
B VETERIS *hominis, cuius mortalitatem portauit. Nã vetus homo noſter confixus eſt cruci cum illo*. Sed quicunque ſit ſenſus illorum verborum Auguſtini, extra controuerſiam ſunt quidem illa duo, quæ dixi.

CONTROVERSVM autem eſt (vt dixi) cum aliquibus hæreticis, An Chriſtus vt homo, habuerit vnquam alicuius rei ignorantiam *priuatiuam*. Ita namq; nonnulli hæretici arbitrati ſunt. Et quidem S. IRENAEVS lib.1. cap.17. eo ét nomine vr reprehendiſſe Gnoſticos, ꝙ fingerent, Chriſtum, *cùm puer eſſet, & literas diſceret* (per ſcientiam.ſ.acquiſitam & experimentalem) *interrogaſſe Præceptorem, quid eſſet B*. quaſi omnino id neſciuiſſet.

Sed quicquid ſit de Gnoſticis (eſt enim obſcurus ille locus Irenæi) conſtat de alijs hæreticis, ꝙ Chriſto igno-
C rantiam illam *priuatiuam* tribuerint, ita ſcilicet, vt neſciuerit planè diem Iudicij extremi, quantumuis ipſe Iudex hominum conſtitutus, & alia, quæ inſtar aliorũ hominum procedente ætate didicerit, cùm antea nullo modo vt homo ſciuerit. Ita ſenſerunt hæretici AGNOITÆ, teſte Liberato in Breuiario cap.19. & S.Gregorio lib.8. Regiſtri cap.42. Et in eodem errore ſunt quoq; præcipui hæretici huius temporis: Lutherus in Concione de Natali Domini, & in Concione de Dominica I.poſt Epiphaniam: Caluinus in cap.24. Matthæi; Zuinglius in Confeſſione ſua ad Carolum V. artic.1.

Sed CERTISSIMA oĩum Orthodoxorum ſnĩa eſt, Chriſtũ nunquam laboraſſe vlla eiuſmodi ignorantia *priuatiua*, ſed per *aliquam* ét ſcientiã *creatam*, & non ſo-
D lùm per diuinam (de quo non eſt dubium) ſciuiſſe ipsũ

ſemper omnia ea, quorum ignoratio aliquam imperfectionem hominis denotat, vt initio explicuimus. Dico aũt, ſciuiſſe ipſum hæc omnia per *aliquam* ſcientiam creatam; nam quod determinatè hæc ſciuerit per creatam ſciẽtiam *beatam & infuſam*, eſt quidem veriſſimũ, vt ſuprà q. 10. & 11. probauimus ac defendimus; ſed non eſt tam certum, quàm id, quod modò aduerſus hæreticos aſſerimus, nempe ea omnia, illum ſemper ſciuiſſe per *aliquam* demùm ſcientiam creatam, quæcunque illa fuerit.

Probatur aũt PRIMO hæc Aſſertio ex aliquibus locis Scripturæ, in quibus Chriſto homini, vt homini (ſicut de illo ibi eſt ſermo) pp adiunctam diuinitatem tribuitur abſoluta & perfecta omnium ſcientia. Ex quibus proinde locis colligitur, eum, ex quo per myſteriũ Incarnationis ſimul fuit Deus & homo, hoc eſt, ab inſtanti ſuæ conceptionis, nulla vnquam laboraſſe ignorantia *priuatiua*, quæ ſcilicet cum abſoluta & perfecta ſcientia conſiſtere non poteſt. Eius generis loci ſunt hi. Luc. 2. *Confortabatur ſpiritu, plenus ſapientia*. Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Quod de Verbo *incarnato* dicitur ab Euangeliſta. Et ibidem: *De plenitudine eius nos omnes accepimus*. Et Ioan. 21. *Domine tu omnia noſti*. Et Actor. 20. *Vnxit eum Dominus Spiritu ſancto & virtute*. Qui nimirũ Spiritus fuit etiam Spiritus *ſapientiæ & intellectus*: Iuxta illud Iſaiæ 11. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapiẽtiæ & intellectus*; Nempe excellentiori modo, q̃ ſuper vllum Sanctorum: Iuxta illud Pſal. 44. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*. Et ad Coloſſ. 2. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi*.

Quo ẽt pertinent alij loci, in quibus Chriſto tribuitur cognitio ẽt *cogitationum & affectionum* humani cordis, qđ in hoc gñe nõ minus, ſed maius eſt, q̃ quæuis alia cognoſcere. Vt Matt. 12. *Ieſus ſciens cogitationes eorũ, dixit eis, &c.* Et Ioã. 2. *Non credebat ſemetipſum eis, eò ꝙ ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat, vt quis teſtimoniũ perhiberet de homine; ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.*

SECVNDO probatur ex auctoritate Eccleſiæ. Nam in VI. Synodo act. 11. legitur epiſtola Sophronij, & act. 13. approbatur, in qua Themiſtius *Agnoitarum* auctor damnatus eſt. Et eoſdem pro hæreticis habuit & damnauit Greg. li 8. Regiſtri, epiſt. 42. Et Doctor quidã Cõplutenſis, ut fertur, retractare ſnĩam Toleti coactus eſt, qui Chriſtum laboraſſe ignorantia dicebat, negabatq́; ipſum vt hominem ſciuiſſe diem Iudicij, quem tamen ſcire pertinuit ad Chriſtum, ut ſuprà docuimus.

TERTIO hęc etiam eſt concors ſententia Patrum. S. Gregor. NAZIANZENVS orat. in S. Baſilium: *Proficiebat*, inquit, *ſapientia, non vt incrementum aliquod acciperet, cùm ab initio Dominus gratia ſapientiaq́; abſolutus eſſet; ſed quòd hæc hominibus ignaris paulatim apparuerit.*

S. Cyrillus ALEXANDRINVS lib. 10. Theſauri c. 7. *Cùm audis*, inquit, *profeciſſe ipſum in ſapientia & gratia, noli putare quidquam ipſi additum fuiſſe, qui nullius vnquam rei egere poteſt: Sed quia videntibus atque audientibus eum, ſapientiorem indies, gratioremq́; ſe præbebat, idcirco ſcribitur perfeciſſe. Ita detegendo ſeipſum indies, non ipſe, ſed qui mirabantur ipſum atque amabant, proficiebant.*

S. AMBROSIVS li. 5. de fide ad Gratianum, c. 8. *Sunt*, inquit, *plerıq́; freti eo, quod dictũ eſt: Ieſus proficiebat ætate & ſapientia, qui dicunt, ꝙ ſecundùm diuinitatem quidem ea, quæ futura ſunt, ignorare non potuit: ſed ſecũdùm noſtræ conditionis aſſumptionem ignorare ſe quaſi filium hominis ante crucem dixit*. Et paulò pòſt: *Hæc autem alij dicant, &c.* Et aliquantò poſt: *Multò magis arbitror, ꝙ filius, qui cum hominibus conuerſatus eſt, & hominem egit, & carnem ſuſcepit, noſtrum aſſumpſit affectum, ut noſtra ignorantia* (id A eſt, naturali quidem facultate intellectus, qui ex ſe eſt ignorans) *neſcire ſe diceret; non quòd aliquid ipſe neſciret.*

S. HIERONYMVS in cap. 31. Hieremiæ: *Fœmina*, inquit, *circumdabit virum gremio vteri ſui, qui iuxta incrementa quidem ætatis per vagitus & infantiam proficere videbitur ſapientia & ætate; ſed perfectus vir in vtero virginis ſolitis menſibus continebitur.*

Et clariſſimè S. AVGVSTINVS lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 29. *In corpore*, (inquit) *infirmiſſimo, nulli vſui congruis vel idoneis infantilibus mẽbris, anima rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in Infante illo, in quo Verbum caro factum eſt, vt inhabitaret in nobis, nec illam ipſius animi infirmitatẽ in Chriſto paruulo fuerim* B *ſuſpicatus, quam videmus in paruulis.*

QVARTO probatur ratione. Nam prorſus fuiſſet indecentiſſimum & penè deforme, vt Anima rationalis vnita hypoſtaticè Verbo diuino, quod *infinita ſapientia* eſt, laboraſſet vnquam vlla labe ignorantiæ, maximè cùm ad eum finem animam rationalem Verbum diuinum ſibi vniuerit, vt depelleret ignorantiæ tenebras humano generi per peccatum offuſas.

Neq; eſt difficile RESPONDERE ad ea, quæ ſupradicti hæretici obijciebant. PRIMO obijciebãt illud Matt. 24. & Mar. 13. *De die autem illa nemo ſcit, neq; filius.* SED ad hoc abũdè ſatis à nobis ſuprà reſpõſum eſt q. 10. p. 2.

SECVNCO obijciebant illud Luc. 2. *Proficiebat ſapientia & gratia apud Deum & homines.* SED hoc etiam à nobis C explicatum eſt ſuprà q. 9. p. 2. Intelligitur enim de ſapientia *acquiſita & experimentali*, in qua quidem proficiebat indies aliquid addiſcendo per experientiam, ſed quod idem alioqui ẽt nouerat per ſcientiam *beatam & infuſam*. Item intelligitur quoq; de perfectu gratiæ ſimul & cuiuſcunq; ſcientiæ, non ſecundùm ſe, ſed ſecundùm *effectus ſuos*, ut iam ante retulimus ex Gregorio Nazianzeno, & Cyrillo, & alijs Patribus.

Et eodem modo poteſt intelligi, quod ibid. legimus: *Confortabatur ſpiritu plenus* (πληρούμενον) *ſapientia*; ſi vox πληρούμενον ſit Participium ibi Paſſiuum pręſentis tpis, vt ſenſus ſit, ꝙ *implebatur* ſapiẽtia; confortabatur enim ſpiritu, & implebatur ſapientia per *experimentum quotidianum* nouorum effectuum gratiæ & ſcientiæ. Quan D quam vox illa Græca, *plenum* etiam ſeu redundans ſignificat, vt Vulgatus interpres vertit.

TERTIO obijciebant illud ad Hebr. 2. *Debuit per omnia fratribus ſimilari*. Et ad Hebr. 4. *Tentatum per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato.* Habuit igitur ignorãtiam, vt nos; tametſi abſque peccato.

SED reſpondet optimè Magiſter ſententiar. in 3. d. 15. & ibidem alij Theologi, Chriſtum non ſm *omnia omnino* debuiſſe nobis eſſe ſimilẽ, excepto peccato; ſed ſm omnia ea quidem, quæ & homini *naturalia* ſunt, & ad *finem* Redemptionis conducebant, neq; *dedecebant* naturam vnitã hypoſtaticè diuino Verbo. Ignorantia verò nec decuit talem naturam, neque ad finem Re- E demptionis conducebat, qui fuit, homines potiùs ab ignorantiæ vulnere ſanare. Itaque minimè illam Chriſtus ſuſtinuit, ut neque *morbos* item corporales, quantumuis neque ipſi ſint peccatum, &c.

QVARTO obijciebant illud Matth. 26. *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*. Videtur nãque Chriſtus hoc ita petens neſciuiſſe, an hoc eſſet poſſibile. Nam ſi ſciebat eſſe poſſibile, non dixiſſet: *Si poſſibile eſt*; Si autem ſciuiſſet, eſſe impoſſibile, non id petijſſet.

SED facilè rñdetur, Chriſtum & poſſibile & impoſſibile id eſſe ſciuiſſe diuerſa rõne: *Poſſibile* nimirum, abſolutè & ſm ſe: *Impoſſibile* autem, ex hypotheſi æterni & immutabilis decreti Patris. Et nihilominus tamen

attenden-

attendendo licet ad eam impoſſibilitatem, petiuit id non abſolutè;ſed voluntate *conditionata*,ſi eſſet poſſibile;idq́; non vt id obtineret,quod ſciebat ſe non obtenturum; ſed vt per eam propenſionem conditionalem voluntatis ſuæ in vitam, oſtenderet ſe verum eſſe hominem, qui perhorreret ſcilicet mortem imminētem.

POSTREMO obijciebāt, ꝙ Chriſtus ſuſcepit *mortem* & alios corporis defectus,vt per hęc mortem noſtram, & infirmitatem ſuperaret. Ergo debuit etiam ſuſcipere noſtram *ignorantiam*, ut per ignorātiam nos ab ignorantia liberaret.

SED facilè eſt uidere ineptam eſſe hanc Conſequentiam.Nam mortem & alias infirmitates corporis ideo Chriſtus ſuſcepit, vt *patienter* hæc ſuſtinendo mereretur nobis ſalutem: Ignorantia verò non per ignorantiam; ſed per ſcientiam vinci debuit.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Chriſtus vnquam peccauerit, vel peccare potuerit.

D. Thom. art. 1.

EX Concil. Epheſino can. 10. videtur poſſe colligi, hæreticos aliquos ſenſiſſe, quòd Chriſtus obſtrictus fuerit aliquo peccato, ob quod *pro ſe etiam ipſemet ſe obtulerit in ſacrificium*.Atq; ēt Caluinus in caput 26.Matthæi,videri poteſt neſcio cuius culpæ Chriſtum inſimulare ob petitionem illam: *Pater ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte*.Ait enim,Chriſtum per ſequentia verba illa:*Verum tamen non mea,ſed tua fiat voluntas;caſtigaſſe & reuocaſſe* illam priorem petitionem: item *ſtatim adhibuiſſe ei correctionem, ſeq; ipſum maturè coegiſſe in ordinē,&c.* Refert quoq; Lind dialog.2.& Hoſ.li.1. de hæreſ. noſtri tpis, quoſdā ſectarios cuidā *impatiētiæ* tribuiſſe id,qd Chriſtus in cruce dixit:*Deus Deus meus, vt qd dereliquiſti me?*

Sed quicqd iſti omnes hæretici ſibi voluerint, ex fide CERTVM eſt, Chriſtum neq; vllum peccatum vnquā admiſiſſe, neq; potuiſſe admittere ſm legem Dei ordinatiā. Probatur PRIMO ex Scriptura.Ioan.8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et Ioan. 14. *Venit princeps huius mundi, & in me non hēt quicquā.* Et 2.Cor.5.*Eū,qui peccatum non nouerat.* Et 1. Petr.2. *Qui peccatū non fecit.* Et cap. 1. *Quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti.* Et ad Hebr.4. *Tentatum aūt per oīa pro ſimilitudine abſq; peccato.* Et ad Hebr.7. *Qui non habet neceſſitatem quotidiè quemadmodum Sacerdotes prius pro ſuis delictis offerre.*

SECVNDO idem probatur ex Concil.Epheſino, can. 10.ubi ſic legimus: *Qui dicit, ꝙ pro ſe obtulit ſemetipſum oblationem, & non potiùs pro nobis ſolis (non enim eguit oblatione, qui peccatum omnino neſciuit) anathema ſit.* Item ex Concilio Romano ſub Martino,can.5.vbi ſub anathemate definitur in Chriſto fuiſſe *noſtram ſubſtantiam perfectè & indiminutè abſque peccato.*

TERTIO probatur ex Patribus. S.DIONYSIVS in libro de Eccleſiaſtica hierarchia,c.3.p.3. *Oportet*,inquit, *nos, ſi ad illius* (Chriſti) *aſpiramus ſocietatem, diuinam ipſius in carne vitam intueri aſſiduè,ſanctamque ipſius impeccantiam imitando pro viribus ad ſacratiorem habitum, exactiſſimamq́; recurrere intelligentiam.*

S. ATHANASIVS in libro de Incarnatione Chriſti poſt medium:*Verbi*,inquit,*incarnatio ſecundùm naturam Dei facta, noſtrorum vitiorum ſuſceptibilis non fuit, quæ ex vetuſtate etiam hoc tempore in nobis hærere ſolent.* Et Orat. 2. contra Arrianos, tribus folijs ante finem, agens de hominum *mutabilitate* ſecundùm iuſtitiam & peccatū: *Primo*,inquit,*homine mutato, & morte per peccatū in mūdum introgreſſa; neceſſe omnino fuit ſecundum Adam immutabilem eſſe: quò,ſi denuò ſerpens eum inuaderet,impoſtura illius vim nullam aut efficaciam haberet.*

S.Cyrillus ALEXANDRINVS lib.10. in Ioan.ca.11. exponens illud Ioā.14.*Venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quidquam; Id eſt* (inquit) *nulla mei cauſſa moriar, nec quidquā de ſuis diabolus* POTERIT *in me inuenire. Peccatū enim & peccati origo, diaboli ſunt. Chriſtus verò natura Deus,naturaq́; immutabilis,peccare nō poterat.*

S.AMBROSIVS libro de Incarnationis Dominicæ Sacramento,cap.7.*Quomodo*,inquit,*lubricum poterat timere peccati,qui peccatum remiſſurus aduenerat?* In quam ſententiam multa pulchra ibi addit.

S.AVGVSTINVS in libro de natura & gratia, capit. 36.loquēs de B.Virgine:*Concipere*,inquit, *ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.* Et in Enchirid.cap.40. de homine Chriſto loquens, *ſingularem Dei gratiam* fuiſſe dicit, quòd *in ipſo*,inquit,*exordio naturæ ſuæ,quo eſſe cœpit,Verbo Dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem ipſe eſſet filius Dei, qui filius hominis; & filius hominis, qui filius Dei:ac ſic in naturæ humanæ ſuſceptione fieret quodammodo ipſa gratia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum poſſit admittere.*

Et clariſſimè in lib.de prædeſt.Sanct.ca.15.*Nūquid*, inquit,*metuendum fuit,ne accedente ætate homo ille libero peccaret arbitrio? An ideo in illo non libera voluntas erat,& tantò magis libera, quātò magis peccato ſeruire nō poterat?*

S.LEO epiſt.10.ad Flauianum cap.2.in Conc.Chalcedonenſi recepta: *Non enim*, inquit, *ſuperare poſſemus peccati & mortis auctorem, niſi naturam noſtram ille ſuſciperet, & ſuam faceret, quem nec peccatum contaminare,nec mors potuit detinere.*

QVARTO probatur ratione. Nam pręterquam ꝙ deforme omnino & indignum perſona diuina fuiſſet in *vlla ſua natura* peccato contaminari;nihil etiam id conduxiſſet ad Dominicæ incarnationis finem; ſed potiùs obſtitiſſet,ut rectè declarat D.Tho.hic art.1.

Quo loco in ſolutione primi argumenti rectè item ex doctrina D. AVGVSTINI lib.3.de doctrina Chriſtiana cap.31.& DAMASCENI lib.3.ca.25. exponit,quemadmodum Chriſtus,quando de *ſuis peccatis* loqui videtur,loquatur tm̄ de peccatis *ſuorum membrorum*. Vt cū inquit per Dauidem Pſal.21. *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum*. Quanquam ut ita loquatur, nō tm̄ ſuppetit illa ratio, ꝙ ſcilicet ea peccata ſint membrorum, quorum ipſe eſt caput; ſed ſimul etiam alia,quia videlicet & uoluntate ſua & æterni ſui Patris præcepto,*recepit* ſe pro eiuſmodi peccatis ſatisfacturum:iuxta illud Iſaiæ 53. *Poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrū.* Nam & in communi ſermone appellare ſolemus debitum *noſtrum* etiam illud, quod recepimus nos eſſe diſſoluturos, tametſi ſit alienum.

Atque hoc etiam modo eam Chriſti locutionem interpretatus eſt AVGVSTINVS expoſitione 2. in Pſalm. 21.*Quomodo*, inquit, *dicit*: *Delictorum meorum, niſi quia pro delictis noſtris ipſe precatur, & delicta noſtra ſua delicta fecit, vt iuſtitiam ſuam noſtram iuſtitiam faceret?*

Etſi autem hoc ita ſit,tamen rectè in Concilio Baſilieſi ſeſſ.22.illa propoſitio cuiuſdam Auguſtini de Roma damnata eſt, tanquam ſapiens quandam blaſphemiam:*Chriſtus quotidie peccat in membris ſuis.* Non enim iſte modus loquendi perinde admittit illum ſenſum, ſcilicet peccata mēbrorum Chriſti,illius eſſe, qm̄ ſunt membrorum ipſius, & quia recepit pro illis ſe ſatisfacturum; ſed aliquid aliud ſignificari videtur eo modo dicendi,quod eſt blaſphemum, nempe Chriſto *imputari* peccata ſuorum membrorum, ſeu Chriſtum ipſum etiam cum illis peccare,&c. Quare abſtinendum omnino eſt à ſimilibus locutionibus.

Quod aūt Chriſtus in paſſione dixit: *Pater, ſi poſſibile eſt,&c.*non ideo dixit,ut vellet *immutari* ordinationem diui-

diuinam; ſed vt ea voluntate conditionata & horrore naturali mortis oſtenderet ſe verum hominem; quę voluntas minimè fuit mala, aut *correctione* egens (vt blaſphemè cenſuit vbi ſuprà Caluinus) ſed omnino conſentanea humanæ naturæ, atque adeò prorſus recta.

Atq; eodem pertinuit, quod in cruce non ex impatientia vlla, ſed ad *naturalem* dolorem exprimendum dixit: *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Significarunt enim ſolùm hæc verba quandam humanam admirationem diuini conſilij adeò erga filium ſeueri. Itaq; maneat, Chriſtum (ut diximus) de lege *ordinaria*, neque peccaſſe vnquam, neque peccare potuiſſe.

Sed cùm hoc certum ſit, diſputant tamen Scholaſtici Doctores hoc loco, An ſpectando etiam potentiam Dei *abſolutam*, fuerit prorſus impoſſibile, Chriſtũ peccare: ita, vt ex ſola vnione humanitatis ſuæ cum Suppoſito Verbi diuini duci poſſit efficax ratio repugnantiæ, in hoc, quòd per naturam Suppoſito ſuo diuino vnitam peccaret. Et ſunt ea de re duæ ſententiæ. Vna eſt Scoti in 3. Sentent. diſtinct. 12. q 1. & Durandi ibidem quæſt. 2. Hi ſentiunt, ſimpliciter & abſolutè loquendo potuiſſe Chriſtum peccare. Et eandem ſententiam videtur approbare Gabriel in 3. d. 1. q 2. art. 2. circa finẽ, vbi admittit corollaria cuiuſdam opinionis à ſe poſita ibidem in fine art. 1. inter quæ unum erat hæc ipſa ſententia Durandi & Scoti. Et ad hunc locum poſteà etiã remittit in Lectorem in 3. diſtinct. 12. quæſt. vnica, art. 2. poſt 3. concl attingens hanc Quæſtionem.

Fundamentum pręcipuum huius ſententię eſt: Quia ſi non potuiſſet Chriſtus peccare per naturam humanam; maximè quoniam tunc ſuppoſitum *diuinum* peccaret, quod vr̃ impoſſibile. Sed hæc ratio non cõuincit. Ergo. Minor probatur. Nam ut ſuppoſitum diuinũ ſm̃ ſe eſt ſumma *bonitas*: ita etiam eſt ſumma *vita*. Sed hoc non obſtante, potuit in natura aſſumpta *mori*. Ergo ẽt potuit ſine repugnantia in natura aſſumpta *peccare*.

Quòd ſi dicatur, diſparitatem eſſe, quòd peccatum redundaret in ſuppoſitum *diuinum*, etiam *ſecundùm ſe*; non aũt redundauit in illud mors: contra hoc ẽt argumentatur Durandus. Nam non poteſt vlla ſufficiens rõ aſſignari, cur peccatum redundaret tunc in ſuppoſitũ diuinum ſm̃ ſe. Ratio enim eſſet, aut quia diuinũ Suppoſitum *moueret* tunc naturam ad actionem prauam, ſeu concurreret cum illa; aut quia *non prohiberet* peccatum eius, cùm poſſet. At non propter Primvm: Quia tunc omnes perſonæ diuinæ peccarent, quando homines peccant; mouent enim etiam illos, ſeu concurrunt cum illis ad eam actionem, quę eſt praua. Neq; propter Secvndvm: Quia licet ſuppoſitum diuinum prohibere poſſet actionem prauam; non tamen *teneretur* prohibere, vtpotè actionem naturæ liberæ, quæ ſecundùm conditionem ſuam eſſet peccati capax.

Altera ſententia melior negat, potuiſſe vllo modo Chriſtum peccare. Ita D. Tho. in 3. diſt. 12. quæſt. 2. & Albertus Magnus eadem diſtinct. artic. 4. & Bonauentura ibidem art. 2. quæſt. 1. & Richardus eadem diſtinct. artic. 1. quæſt. 2. & Argentinenſis quæſt. 1. art. 2. & Capreolus ibidem quæſtione prima, qui aliud opinantes, non argumentis, ſed *flammis* dicit eſſe coercendos. Et alij Thomiſtæ communiter. Hæc ſententia non ſolùm quia magis eſt pia, vt Durandus etiam fatetur; ſed etiam quia omnino vera (quod ille negat) omnino eligenda nobis eſt.

Probatur Primo. Nam id planè indicat ille modus loquendi Scripturæ in locis ſuprà citatis. *Qui peccatum non nouerat.* 2. Corinth. 5. Quaſi dicat: qui peccatũ adeò non fecerat, ut ne noſſet quidem tanquam in ipſo poſſibile. Et Ioan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* id

A eſt, quis poſſit me arguere. Et Ioan. 14. *Venit Princeps huius mundi, & in me non habet quidquam*, id eſt, nihil ſuum poteſt in me inuenire, ut audiuimus exponẽtem Cyrillum. Et ad Hebr. 7. antequam Apoſtolus de Chriſto diceret: *Qui non habet neceſſitatem pro ſuis delictis offerre*; de eodem præmiſerat: Segregatvs *à peccatoribus, &c.* quia nimirum propter vnionem humanitatis ſuæ cum Verbo diuino ſit in ſublimiori gradu & ordine, quàm vt peccare poſſit.

Secvndo probatur. Nam Concilia & Patres ubi ſuprà, omnino ſignificant, fuiſſe impoſſibile, vt cum unione naturæ *humanæ* & Verbi, atque adeo cum hac eius velut *Deificatione*, conſiſteret ſimul ullum peccatum; ut patet præſertim ex uerbis Athanasii, & Cyrilli,

B & Avgvstini ſuprà recitatis.

Tertio probatur ratione. Nam (ut iam antè attigimus) peccatum humanæ naturę aſſumptæ, redundaret omnino in ſuppoſitum ẽt *diuinum ſecundùm ſe*, atque adeò ſm̃ naturam diuinã. Hoc uerò licet proteruis perſuaderi forſitan non poſſit, moderatis tñ ingenijs ſatis probari poſſe vr̃ ea rõne: Quòd peccatum; quia cũ præcepto diuino pugnat, adeo magnum & deforme *malũ* eſt, ut quęlibet oĩno perſona *teneatur*, quacunque rõne poſſit, illud à ſe, & à quacunque ſui parte, quæ ſibi ſit *ſubſtantialiter* unita, arcere; ut ſi hoc nõ faciat, peccet & delinquat eo ipſo per eam ſui partẽ, qua potuiſſet peccatum prohibere. Nã & ideo nos ẽt per Rõnem & uim animi *ſuperiorem*, debemus omnino peccatum ſiue mo-

C tum prauum cum lege diuina pugnantem prohibere, ſi poſſumus, non ſolùm in ipſa Ratione, ſed etiam in *appetitu ſenſitiuo*, qui ſubſiſtit in nobis; idque niſi faciamus, delinquimus & peccamus quoq; ſm̃ Rationem.

Quapp cùm humana natura *ſubſtantialiter* unita ſit ſuppoſito Verbi diuini; niſi ſuppoſitum diuinum per diuinam naturam oĩno prohiberet, cùm poſſit, naturæ humanæ peccatum, eo ipſo ſm̃ diuinam ẽt ſuam naturam, aliquid admitteret prorſus *deforme & abhorrens* à ſumma bonitate ipſius, atq; adeo delinqueret & peccaret; non quidem contrà aliquod præceptum *ſuperioris* (ſiquidem diuina perſona ſuperiorem non hẽt) ſed contrà naturam & cõditionem *bonitatis ſuæ*: quæ eiuſmodi

D eſt, ut data hypotheſi, ꝙ naturam illam humanam *ſibi ſubſtantialiter* unitam tenet; debeat prorſus oẽ peccatũ ab illa prohibere. Quemadmodum data hypotheſi, ꝙ beatitudinem ſe pijs hominibus pp bona opera redditurũ Deus *promiſit*, tenetur & obligatur omnino reddere, non lege aliqua Superioris, ſed arctiori longè uinculo, ſcilicet ex natura *immutabilitatis & fidelitatis ſuæ*.

Ad argumentum igitur ſententiæ contrariæ ex his patet Responsio. Eſt enim omnino uera illa diſparitas, quam aſſignauimus; eò quòd peccatũ infinitis partibus eſt maius *malum*, quàm mors; eamq; ob cauſſam *tenetur* illud perſona diuina in natura aſſumpta prohibere; non autem mortem.

Ex quo ſimiliter etiam refellitur *Inſtantia* Durandi.

E Non enim ſatis animaduertit, quemadmodum ſuppoſitum diuinum in propoſito non tantùm poſſit naturæ aſſumptæ peccatum prohibere, ſed etiam *debeat*. Neq; item notauit, longè aliter ſuppoſitũ diuinum concurrere ad actionem naturæ hypoſtaticè ſibi unitæ, atque perſonas diuinas ad actiones aliorum hominum. Hæ namq; concurrunt tm̃ ut cauſſa *vniuerſalis*: ſuppoſitum autem diuinum concurreret peculiariter, ut principiũ *Quod*, ad actionem *ſuæ* naturę: Quę proinde ſi eſſet peccatum; ad naturam etiam ſuperiorem eiuſdem ſuppoſiti (nempe *diuinam*) deriuaretur peccatum: ſicut in nobis ad partem etiam animæ *ſuperiorem* pertinet peccatum appetitus *ſenſitiui*, vti ſumus argumentati.

PVN.

PVNCTVM TERTIVM.

An habuerit Chriſtus fomitem peccati.

D. Thom. art. 2.

CErtum eſt, in Chriſto non fuiſſe fomitem peccati. Hoc ita declaramus & probamus. Fomes peccati (vt art. 2. docet D. Thom. & nos etiam tomo 2. diſputat 6. de Peccatis tradidimus) nominatur ipſa inclinatio ſenſitiui appetitus ad obiecta, quæ aduerſantur rectæ Rationi. Quia enim fit interdum ob hanc inclinationem, vt homo in peccatum labatur; dicitur ea inclinatio eſſe peccati fomes, & quaſi incentiuum. Porrò cùm hæc inclinatio nō ſit appetitui ſenſitiuo eſſentialis (ratio enim eius appetitus tantummodò eſt, vt in obiectum *ſenſibile* feratur; non autem vt feratur in obiectum ſenſibile *contra* rectam Rationem) ſed accidentalis; poteſt tolli perfectione donorum gratiæ & virtutum. Itaque cùm Chriſtus habuerit perfectiſſimas virtutes & gratiam perfectiſſimam; prorſus caruit iſta inclinatione & fomite.

Ac ſimili ratione Caietanus NOTAT in illo art. 2. fomitem in B. Virgine fuiſſe *extinctum*; nimirum per gratiam illam abundantem, quam accepit in Chriſti conceptione. Nam per primam quidem ſanctificationem Virginis in vtero, nō fuit illi omnino extinctus fomes, ſed tantum ligatus, vt ex ſententia probabiliori docet idem Caietanus infrà q. 27. art. 2. quoniam, ut Caietanus ibi etiam ait, non per ſolas virtutes & gratiam illam primæ ſanctificationis Virginis, ſed *externo* item auxilio & protectione Dei fiebat, ut B. Virgo per appetitum ſenſitiuum non tenderet in obiecta pugnantia cum recta ratione. Et hæc ipſa eſt ſententia D. Tho. infrà q. 27. art. 3. & art. 4. ad 1. Chriſtus autem carebat fomitis inclinatione propter ſolam etiam perfectionem gratiæ vnionis, & aliorum perfectiſſimorum donorum & habituum ipſi inhærentium.

Itaque videtur B. Virgo (antequam in illam quidem plenius ſuperueniret Spiritus ſanctus) ſolùm caruiſſe inclinatione fomitis in actu *ſecundo*, non autem in actu *primo*, ſicut Chriſtus caruit. Quanquam tunc etiam intelligere poſſumus, quòd B. Virgo caruerit fomite vtroque modo, hoc ipſo, quòd nunquam eius appetitus tendebat in obiecta contraria Rationi; vndecunque hoc proueniret, maximè cùm nunquam fuerit peccato originali obſtricta. Sed de hac re vix poteſt controuerſia eſſe niſi de nomine. Ad propoſitum noſtrum ſatis eſt intellexiſſe, quemadmodum in Chriſto nullo modo fuerit peccati fomes.

PVNCTVM QVARTVM.

An, & quomodo, habuerit Chriſtus animam paſſionibus Appetitus ſenſitiui obnoxiam.

D. Thom. art. 4. & ſeq.

IN hac re certum eſt PRIMO: Animā Chriſti verè fuiſſe *paſſibilem*; id eſt, potuiſſe his motibus incitari ſeu commoueri, qui dicuntur *paſſiones* appetitus ſenſitiui, de quibus to. 2. diſp. 3. diſputauimus. Neq; hoc ſolùm certum eſt, ſed etiam multos eiuſmodi motus reipſa habuiſſe; nempe *dolorem*. Iſaiæ 53. *triſtitiam* Matth. 26. *timorem* ſiue *pauorem* Marci 14. *admirationem* Matth. 7. *iram* Marci 3. Quæ omnia perſpicuè aſſerit D. Tho. q. 15. ab art. 4. vſque ad 9. & alij Theologi in 3. d. 15. Et patent quoque ex Synodo VI. act. 4. 8. 11. 17. Et affirmant etiam id Sancti Patres: Vt AVGVSTINVS lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 8. & deinceps: Item in Pſalm. 87. & 93. Et ATHANASIVS ſer. 4. contra Arrianos. DAMASCENVS lib. 3. fi-

A dei Orthodoxæ, c. 23. Hugo p. 1. lib. 2. cap. 7. & alij. Qua de re ſuprà etiā diſſeruimus q. 2. p. 1. contra hæreticos, negantes veritatem humanæ naturæ in Chriſto.

Sed duplex hic difficultas eſt. ALTERA, quod attinet ad omnes iſtiuſmodi paſſiones *generatim*: propter D. HILARIVM, qui li. 10. de Trinitate negare uidetur, illas fuiſſe in Chriſto, cuius verba recitantur à Magiſtro in 3. d. 15. in fine, & à D. Thoma hîc art. 5.

ALTERA difficultas eſt peculiariter de *Timore*. Quoniam docet D. Tho. art. 7. ex Philoſopho lib. 2. Rhetor. cap. 5. Timoris obiectum eſſe *malum incertum*, cùm videlicet ſupereſt ſpes aliqua illud euadēdi. At Chriſtus quidquid mali paſſus eſt, *certiſſimè* præſciuit illud ſe fuiſſe paſſurum. Vnde & D. Tho. loco citato, ſolùm videtur
B concedere, Timorem in Chriſto fuiſſe impropriè, vt eſt fuga qualiſcunque futuri mali ſecundùm appetitum.

Sed quod ad HILARIVM attinet, ſententiam illius explicant optimè Magiſter & D. Tho. vbi ſuprà. Non enim voluit, Chriſtum nullo modo ſenſiſſe verè eiuſmodi paſſiones: Sed tantùm negauit, Chriſtum ſenſiſſe eiuſmodi paſſiones ex *neceſſitate peccati*, ſicut nos, ut ex ipſius verbis facilè oſtendit Magiſter.

Quod verò attinet ad *Timorem*, rectè Caietanus in illo art. 7. ita declarat D. Thomam, ut ēt ex ipſius ſententia poſſimus intelligere, Chriſtū uerè & propriè habuiſſe Timorem tormentorū, quatenus erat homo. Nā ſic quidem, licet nō exiſtimarit, illa mala ſe euaſurum;
C ſed certò paſſurum ſe cognouerit; potuit tamen (præſertim per *æſtimatiuam*) cōcipere illa ut futura & terribilia *abſolutè*, nihil cogitando de illorum certitudine: Hoc enim ipſo potuit illa concipere tanquam incerta *negatiuè*, hoc eſt, non ut certa. Malum autem Timoris, vt Caietanus ſatis probabiliter ait, pōt eſſe ēt malum incertum *negatiuè* iſto modo, ſm̄ apprehenſionem.

SECVNDO certum eſt, has paſſiones longè *alterius modi* fuiſſe in Chriſto, quàm in nobis, ſalua tamen veritate illarum. Nam vt AVGVSTINVS lib. 14. de ciuit. Dei, ubi ſuprà, notat, fuerunt in Chriſto *ordinatiſſimæ*, ſicut fuiſſent in nobis, niſi originalis iuſtitiæ donum amiſiſſemus.

Quocirca rectè D. Tho. art. 4. triplici ex capite diſcri-
D men aſſignat inter Chriſti paſſiones & noſtras PRIMO ex parte *principij*. Quoniam in Chriſto ſemper ſequebantur rōnem deliberatam: in nobis autem illam quādoq; præcurrunt. Quam differētiam etiam colligit HIERONYMVS in cap. 26. Matthæi, ex modo illo narrandi Euangeliſtæ: *Cœpit contriſtari*: Quaſi deliberato conſilio videlicet. SECVNDO ex parte *obiecti*. Quoniā illud ſemper habuerunt Chriſti paſſiones rationi rectè conſentaneum: noſtræ aūt ſæpe cum recta rōne pugnans. TERTIO ex parte *effectus*. Quoniam Ratio in nobis ſæpenumerò ui paſſionum opprimitur, impediturq;, quò minùs ſuis cōſilijs & operationibus neceſſarijs vacet: Ratio autem Chriſti nunquam à paſſionibus obruta eſt.

Quibus de cauſſis, HIERONYMO ubi ſuprà, uiſum
E eſt, huiuſmodi Chriſti motus non paſſiones, ſed *propaſſiones* dicendos eſſe: quoniam propaſſio minus aliquid ſit, quàm paſſio: quia paſſio dominetur quandoque Rationi, propaſſio nunquam. Cæterùm cùm exploſa ſit Stoicorum ſententia, qui nomine *Paſſionum* non niſi prauos animæ motus à ratione auerſos intelligebant; poſſumus etiam eas Chriſti paſſiones nominare *Paſſiones*, ſicut communiter Doctores nominant. Neq; ideo ſignificabimus, eas Rationi fuiſſe dominatas in Chriſto. Diſcuſſimus autem & refutauimus illam opinionem Stoicorum tomo 2. diſp. 3. quæſt. 11. p. 1.

QVAESTIO DECIMASEXTA.

De modo, quo loquendum eſt de Chriſto Deo & homine, ſuppoſita ratione huius Myſterij explicata in Quæſtionibus ſuperioribus.

D.Thom. 3. part. quæſt. 16.

DIvvs Thomas de hoc genere quæſtionis ſparſim & articulatim diſputat. Sed reuocabimus omnia ad quædam generalia capita & velut regulas, vt iudicium ferri poſſit, non tantùm de illis particularibus loquendi modis, de quibus quærit D. Thomas; ſed etiam de quibuſcunque alijs, qui dubij videri queant.

Quatuor igitur erunt explicanda. PRIMO, *An & quomodo de quibuſcunq; nominibus diuinis vel humanis, ſignificantibus Chriſti perſonam (quæ eſt ipſum Suppoſitum diuini Verbi) poſſint communiter & indifferenter prædicari nomina diuina & humana in Concreto; ſpectata quidem horum nominum ſignificatione: atque adeò quonam modo habeat in Chriſto locum Communicatio idiomatum diuinorum & humanorum.* SECVNDO, *An poſſint eiuſmodi diuina & humana nomina eo modo prædicari, ſpectando non modò illorum ſignificationem; ſed etiam alias circumſtantias.* TERTIO, *An non ſolùm in Concreto, ſed etiam in Abſtracto, poſſint eiuſmodi nomina prædicari de quibuſcunq; nominibus ſignificantibus Chriſti perſonam, aut aliquam eius naturam.* QVARTO, *An in enunciationibus ſignificantibus vnionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ in hoc Myſterio factam, poſſint indifferenter habere Subiecti locum nomina diuina & humana: vt non modò hæc enunciatio (v.g.) ſit vera: Deus factus eſt homo; ſed etiam hæc: Homo factus eſt Deus.*

PVNCTVM PRIMVM.

An, & quomodo, de quibuſcunq; nominibus, diuinis vel humanis, ſignificantibus Chriſti perſonam (quæ eſt ipſum Suppoſitum diuini Verbi) poſſint indifferenter prædicari nomina diuina & humana in Concreto, ſpectata quidem horum nominum ſignificatione: atque adeò, quonam modo habeat in Chriſto locum Communicatio idiomatum diuinorum, & humanorum.

D.Thom. artic. 1.2.4.5.

PRo Regula habendum eſt, de omnibus nominibus poſitis pro *perſona* Chriſti (id eſt, pro ſuppoſito Verbi diuini) poſſe prædicari in *Concreto* omnia nomina, quæ aut naturam diuinam uel humanam, aut attributa alicuius earum naturarum ſignificent: ſi eorum quidem nominū *ſignificationem* ſpectemus: Quod quare adijciam, poſtea intelligetur p. 2. A

Nunc REGVLA hæc, quæ etiam à B.Thoma art. 5. ponitur, probatur manifeſtè. Nam cùm nomina in Cōcreto ſignificent, id *quod habet* formam per ipſa ſignificatam; ſenſus talium propoſitionum erit, Verbum diuinū habere naturam diuinam uel humanam; aut attributa *diuina*, rōne naturæ *diuinæ*; aut *humana*, rōne naturæ *humanæ*. Sed ſuppoſito Incarnationis myſterio, hoc eſt veriſſimū. Ergo veriſſimæ tales propoſitiones oēs erunt. B

Et hoc eſt, quod S. LEO in Epiſt. 83. ad Palæſtinos inquit: *Non intereſt, ex qua Chriſtus ſubſtantia nominetur, cū inſeparabiliter manente vnitate perſonæ, idem ſit & totus hominis filius propter carnem; et totus Dei filius propter vnam cum Patre Deitatem.*

Hoc ipſum etiam eſt, quod B.Tho. art. 4. & DAMASCENVS lib. 3. fidei, cap. 6. & alij Doctores Orthodoxi docent, ex Incarnationis myſterio, per quod natura diuina & humana communicant una & eadem perſona diuini Verbi, conſecutam eſſe Communicationē IDIOMATVM diuinorum & humanorum, id eſt, *eadem re*, qua reipſa communicant atque uniuntur natura diuina, & humana, *communicare* quoque tanquam *ſubiecto* nomina, quæ ſignificant *diuina & humana*. Ea autem res eſt in Chriſto non aliqua *natura* vna, ſed *ſuppoſitum Verbi diuini vnicum*. De quo proinde utriuſq; generis nomina in *concreto* prædicari poſſunt. Atq; ex hac ratione ſuprà q. 2. p. 3. contra Sectarios concludebamus, communicationem idiomatum, non ſecundùm *naturam*, ſed ſecundùm *Suppoſitum* attendendam eſſe: Quoniam in *ſuppoſito* eſt *communicatio* & rerum & verborum vtriuſque generis. Id quod Patrum etiam teſtimonijs ibi confirmauimus. C

Ac per illam ipſam diſputationem noſtram, qua illic euicimus, conuenire quidem eidem Chriſti Suppoſito prædicata diuina & humana, ſed diuina ſecundùm naturam tantùm diuinam, & humana ſecundùm naturam tantùm humanam; confutantur abunde omnia deliramenta Gaſparis Schvvenkfeldij, qui ſine vllo firmo argumento aſſeruit, omnia attributa diuina & humana conuenire Toti Chriſto non modò ſecundùm totalitatem diuini ac æterni ſui Suppoſiti (de quo non eſt dubium) ſed etiam ſm quamlibet eius naturam, ita vt ſm humanam etiam naturā fuerit Creator v.g. & ſm diuinam paſſus, &c. Quæ Paradoxa patet eſſe abſurdiſſima ex ijs quæ ſuprà q. 2. p. 1. & 2. diſſeruimus contra Eutychianos, & Vbiquerarios, & ex Diſputatione Ioānis Buſæi contra eundem Schvvenkfeldium.

Porrò ex Regula illa hic à nobis propoſita, ſequitur PRIMO, veram eſſe hanc propoſitionem: Deus *eſt homo*, vt D.Tho. declarat art. 1. Nam nomen DEVS in ea propoſitione perſonam Chriſti ſignificat: & nomen HOMO in *concreto* ſignificat humanam naturam. *Quia* etiam rectè in eodem artic. Caietanus contra Scotum in 3. d. 7. q. 1. §. *Quintò videndum*, & Durandum ibi q. 1. nu. 11. defendit ſententiam D.Tho. ibi in reſponſione ad arg. 1. eam ſcilicet propoſitionem non tantùm eſſe veram, ſed etiam eius materiam eſſe *naturalem*: Item eſſe propoſitionem *per ſe*: Et denique eiuſmodi, in qua *ſpecies* prædicetur de una quadam ſua hypoſtaſi; ut cùm dicitur: *Petrus eſt homo.*

Fundamētum Caietani, ex quo deducuntur omnia iſta, eſt: Quoniam in ea propoſitione, ſcilicet, *Deus eſt homo*, ob naturā illius *Prædicati*, Homo, fit, ut *ſubiectum*

nempe

nempe Deus, ſupponatur ibi pro ſuppoſito Verbi diuini, non abſolutè & nudè, quatenus Verbi diuini ſuppoſitum eſt; ſed determinatè & cōtractè, quatenus eſt Suppoſitum *humanum*, ſeu hypoſtaſis naturæ *humanæ*. Verum enim eſt, quod tradunt dialectici, *talia eſſe ſubiecta, qualia permittuntur à prædicatis*. Hinc igitur eſt conſequens, ut illa propoſitio ſit in materia *naturali*, ſecundùm quam nimirum Prędicatum *neceſſariò* conuenit ſubiecto. Neceſſarium enim eſt, vt humanum Suppoſitū, ſeu humanæ naturæ hypoſtaſis, quatenus humanæ naturæ hypoſtaſis eſt, ſit homo. Item inde eſt conſequēs, eam propoſitionem eſſe *per ſe*, cuius, ſ. Prædicatum ſpectet ad rationem propriam ſubiecti. Denique inde etiam conſequitur, in ea propoſitione fieri prædicationem *ſpeciei humanæ* de quadam *ſua hypoſtaſi*. Nam de ratione hypoſtaſis naturæ humanę, ſiue de ratione humani ſuppoſiti (prout Suppoſitum *humanum* modò appellamus propriè id quod ſubſiſtit in natura *humana*) non eſt, vt ſit *creatum* aliquid, ſed ut ſubſiſtat in *humana* natura, id quod & conuenit Suppoſito Verbi increato. Quāquam alioqui alijs oībus *humanis* ſuppoſitis reipſa id cōueniat, vt ſint *creata*. Non tñ in eo conſiſtit eorum propria ratio. Quare nihil deeſt, quò minus Deus in propoſito *vniuocè* dicatur homo, ſicut Petrus vel Ioannes, ſitque proinde ea propoſitio *per ſe* & in *materia naturali*, & per prædicationem *Speciei* de quadam ſua hypoſtaſi.

Et confirmat hæc omnia Caietanus alia bona ratione. Nam *ſubiectum* illius propoſitionis: *Deus eſt homo* (ſcilicet, Deus) ita propter naturam *prædicati* reſtringitur, vt non minus pro ſuppoſito *humano* ſupponatur, quàm ſupponitur pro eodem nomen Ieſus. Sed dubium non eſt, quin hæc propoſitio: Ieſus eſt *homo*: ſit *naturalis* & *per ſe* & eiuſmodi, in qua *ſpecies* prædicetur de vna quadam ſua hypoſtaſi. Ergo ſimiliter illa: *Deus eſt homo*. Ex hac doctrina facilè eſt ad omnia argumenta Scoti & Durandi reſpondere, quod facit illic Caietanus.

Secundo ex eadē illa Regula, quam propoſuimus, ſequitur hanc etiam propoſitionem eſſe veram: *Homo eſt Deus*, ſicut B.Thomas docet art.2. Imò & eſt *naturalis* & *per ſe* & in qua ſpecies, vel *quaſi ſpecies* (Deus enim propriè non eſt ſpecies) prædicatur de ſua quadam hypoſtaſi. Quæ omnia ſimiliter patent, ſi quis aduertat, in ea propoſitione ſubiectum illud, *Homo*, propter naturā Prędicati reſtringi, vt ſtet ibi pro quadā hypoſtaſi diuinæ naturæ. Item hæc ſimiliter erit vera: *Chriſtus eſt homo*; Et hæc: *Chriſtus eſt Deus*; Et hæc: *Hic homo*, (mōſtrato Chriſto) *eſt Omnipotens, Creator, Infinitus, Aeternus*, ſicut ipſe de ſe dicit, Ioan. 18. *Antequam Abraham fieret, ego ſum*. Et Apoſtolus ad Hebr. vlt. *Ieſus Chriſtus heri & hodie ipſe & in ſecula*. Pari ratione erunt iſtæ veræ: *Chriſtus fuit mortalis*; *paſſibilis*; *mortuus*; *paſſus*, &c. In omnibus namque his propoſitionibus prædicantur in *concreto* de Chriſti perſona nomina diuina uel humana.

Tertio ex illa eadem Regula ſequitur, perſonam Chriſti, quamuis non ſit perſona *creata*, verè tñ dici poſſe perſonam *humanam*: de quo aliqui immeritò dubitarunt. Imo Caiet. art. 1. affirmat, fidē Catholicā poſt hoc Myſterium cōfiteri, ꝙ perſona Verbi diuini ſit perſona *humana*. Probatur *primò*. Nā vocabulū, *perſona humana*, eſt etiam nomen quoddam humanum in *concreto* ſignificans ſuppoſitum habens hypoſtaticè naturam humanam; id quod veriſſimè de perſona Chriſti affirmatur. Non perinde aūt, quòd ſit perſona *creata*: Nomen enim *Creatum adiectiuè*, ex modo ſignificandi (eò ꝙ *creatio* eſt productio rei *totius*) ſignificat eſſe creatum *ſecundùm ſe*, quod non conuenit *perſonæ* Chriſti. *Secundò*. Nam Chriſtus, ſeu perſona Verbi diuini, eſt *hic homo* ſingularis. Sed *hic homo* eſt perſona humana. Ergo Chriſtus, ſeu perſona Verbi diuini, eſt perſona humana. *Tertiò*. Nam pſona Verbi diuini eſt *hypoſtaſis* naturæ *humanæ*, vt paſſim S.Thomas, preſertim hic q.16. loquitur: & pater ex eo, quòd eſt *ſubſtantia indiuidua ſubſiſtens in humana natura*. Sed hypoſtaſis naturæ humanę, eſt planè perſona humana. Ergo perſona Verbi diuini eſt perſona humana.

Nec obſtat, quòd non ſit perſona *creata*. Eſſe enim quiddam *creatum*, licet commune ſit omnibus alijs perſonis humanis; tamen vt antè docuimus, non eſt de intrinſeca ratione *humanæ perſonæ*: Sed hoc ſolùm, ut ſit *ſubſtantia incommunicabilis ſeu indiuidua in humana natura ſubſiſtens*. Maior autem eſt Quęſtio, An perſona Chriſti debeat dici Composita? Sed de ea Quæſtione ex inſtituto diſſeruimus ſuprà q.2.p.4.

PVNCTVM SECVNDVM.

An omnia humana nomina in concreto poſſint de Chriſto prædicari, ſpectando non modò illorum ſignificationem, ſed etiam alias circumſtantias.

D.Thom. art.3.8.9 10.

In vſu eius generis propoſitionum, quibus de ſuppoſito Verbi *diuini* affirmantur ea quæ ad humanam naturam pertinent, nō ſolùm ad *ſignificationem* nominum attendendum eſt, ſed etiam ad alia quædam tria. Nempe I. ad *controuerſias*, quæ circa illorū ſignificata fuerint de Chriſto habitæ cū hæreticis in Eccleſia. II. ad *modum* ſignificandi: & III denique ad id, quod ſimul *connotant* eiuſmodi nomina. Nam propter aliquid iſtorum, à quibuſdam propoſitionibus eius generis abſtinendum eſt, quæ alioqui ſpectata nominum ſignificatione tantùm, veriſſimæ ſunt, iuxta Regulam poſitam in puncto precedenti.

Ergo propter Controversias habitas cum hereticis docet B.Thomas art.8. generatim cauendum eſſe, ne abſolutè affirmemus de Chriſto ea, quæ cùm ad humanam naturā pertineant, atque adeo *imperfectionem* quandam ſonent, Chriſto attributa ſunt ab aliquibus hæreticis, non tantùm ſecundùm humanam naturam, ſed etiam ſecundùm naturam propriam Verbi *diuini*: quaſi ſecundùm illam Verbum fuerit minùs perfectū, quàm Pater, atque adeo creatura. Nam *neque nomina* (inquit D.Thomas) *habere debemus communia cum hæreticis*.

Quod tamen rectè illic interpretatur Caietanus de nominibus ſeu modis loquendi, quibus hæretici *propriè* ſignificarunt *ſuas hæreſes*; ſiue id fecerint ſecundùm naturam vocabulorum; ſiue ex vſu ſuo, quo eiuſmodi nomina & locutiones ad proprias hæreſes accommodarint. Ab alijs verò loquendi modis, quibus hæretici ſententias *veras & Catholicas* exprimunt, non eſt nobis idcirco abſtinendum. Vt enim bene dicit Caietanus, in eiuſmodi non ipſi cum illis, ſed illi potius nobiſcum communicant.

Hanc ergo ob cauſſam meritò B.Thomas in illo ar. 8. & 10. docet, non eſſe abſolutè dicendum, ꝙ Chriſtus ſit Creatvra; ſed addendum eſſe, *ſecundùm humanam naturam*: ne videamur cōicare cum Arrianis, qui intelligebant Chriſtum eſſe creaturam etiam ſm naturam propriam Verbi. Et tñ ſpectata ſignificatione nominis, veriſſima eſſet talis propoſitio accipiendo *Creatura* nomen *ſubſtantiuè*, vt ſignificat rem quæ ſecundum aliquā ſaltem eius naturam non eſt Ens increatū, ſed factum à Deo. Quo pacto Chriſtū eſſe Creaturam ſępe dixerunt Patres. Vt S.Leo ſer.3. in Pentecoſten, & Hieronymvs ſuper c.2. ad Epheſios; & Avgvstinvs epiſt.57.

ad Dardanum, vbi luculēte ait: *Quod ad uerbum attinet, Creator eſt Chriſtus, omnia enim per ipſum facta ſunt. Quod verò ad hominem, creatura eſt Chriſtus: factus eſt enim ex ſemine Dauid ſecundùm carnem*. Item DAMASCENVS lib. 3. fidei Orthodoxæ, cap. 4. & VIGILIVS lib. 5. contra Eutychetem, & VI. Synodus act. 11. & alij Patres.

Sed, vt dixi, attendendo ſolùm ad eius nominis ſignificationem: item accipiendo Creaturę nomen latiùs, vt Creaturam dicimus nō tantùm id, quod propriè fit per *creationem ex nihilo*; ſed quicquid omnino eſt *factum*, ſiue per creationem, ſiue per generationem, ſicut humanitas Chriſti. Per quā explicationem poſſunt facilè diiudicari vel conciliari variæ opiniones, quæ circa hoc videri poſſunt contrariæ, de quibus non videtur operępretium eſſe diſputare prolixè in huiuſmodi Quæſtione de nomine: cùm res ipſa vel ex illa ſola Auguſtini ſententia recitata, ſatis ſuperque intelligatur. Atque eadem ratione neque illa propoſitio: *Chriſtus eſt ſubiectus*, efferenda eſt, niſi cum addito, ſcilicet *ſecundùm humanam naturam*, vt infrà ex B. Thoma q. 20. notabimus.

Item ob eandem cauſſam Caietanus in illo art. 8. notat, neque abſolutè dicendū eſſe: *Chriſtus eſt minor Patre*. Explicatque, quemadmodū neque Chriſtus ipſe Ioan. 14. abſolutè id dixerit, inquiēs: *Patri maior me eſt*. Dixerat. n. antè: *Quia uado ad Patrem*. Quibus verbis propoſitionem ſequentem reſtrinxit, ut intelligeretur *ſecundùm humanam naturam*, ſecundùm quam *ibat* ad Patrē.

Dicet aliquis: Pari ratione neque Chriſtum eſſe *mortuum, paſſum, &c.* abſolutè debere dici, quod tamen dicimus in Fidei Symbolo. Nam fuerunt etiam hæretici Eutychiani, Acephali, qui contendebant Chriſtum ſecundùm diuinitatem fuiſſe crucifixum, atque adeo mortuum & paſſum, ut vidimus q. 2. p. 3.

RESPONDEO, Regulam poſitam pertinere ad ea nomina, de quorum ſignificatis extiterit controuerſia in Eccleſia, non quauis, ſed *magna & difficilis*, & quæ haberet aduerſarios hæreticos inſignis nominis: in eiuſmodi enim diligentiùs cauendum eſt in ſermone periculum. Illa autem Acephalorum ſtultitia nimis fuit aperta, neque illi fuerunt tanti nominis.

Iam verò propter ſignificandi MODVM præcipuè, arbitror ēt cauēdum ab illa propoſitione: *Chriſtus*, vel, *hic homo* (monſtrato Chriſto) *incepit eſſe*, quā reijcit D. Th. art. 9. Nam ex *modo* ſignificandi, peculiariter ille terius, *incepit eſſe*, videtur attribui ſuppoſito Verbi diuini, nō tantùm rōne alicuius naturæ, ſed ēt *ſecundùm ſe* (cùm Eſſe præcipuè conueniat Suppoſito) niſi ſubiungatur explicatio, & dicatur, incepiſſe eum, *ſecundùm humanam naturam*. Quo pacto exponi debet S. VIGILIVS lib. 5. contra Eutychetem, cùm ait: *Chriſtus ipſe vnus & idem eſt, & creatus, & non creatus, habens initium, & initio carens*.

Atque hanc puto eſſe magis aptam rationē, cur abſolutè non ſit illa propoſitio, *Chriſtus incepit eſſe*, vſurpāda; q̄ illam, quæ videtur vrgeri à S. Thoma, & à Caietano defendi contra Durandum & Scotum, ſ. ideo non eſſe abſolutè ita dicendum, quoniam *prædicatum* ſignificat aliquid repugnans *ſubiecto*, id eſt, Verbo diuino, cùm hoc ſit ęternum, neq; inceperit eſſe. Niſi enim alia ratio afferatur, ſimiliter erit abſtinendum ab illis propoſitionibus: *Chriſtus eſt paſſus: Chriſtus eſt natus, &c.* Quoniam etiam in his per *prædicatum* ſignificatur aliquid, quod non minùs repugnat *ſubiecto*, nempe ſuppoſito Verbi diuini, ſi illud per ſe conſideres. Si autem ſpectes naturam humanam, in qua etiam ſubſiſtit; non magis illi repugnat prędicatum illud, *incepit eſſe*, quàm iſtud: *Paſſus, vel Natus*. Imò utrumq; æquè illi conuenit ratione aſſumptæ naturæ, ſpectata nominū ſignificatione. Secùs, ſi modum ſignificādi etiam ſpectemus, ut antè expoſui.

A Quare ex modo ſignificandi potiſſimùm eſt ratio ducenda, cur non debeat dici, Chriſtum incepiſſe eſſe. Et accedit, ꝙ propoſitio iſta: *Chriſtus incepit eſſe*, propter hæreticos quoq;, qui hoc ad naturam propriam Verbi referebant, uitanda eſt, ut rectè illic admonet D. Th. etiamſi alioqui uera eſſet ex modo ſignificandi.

Propter CONNOTATIONEM deniq; B. Thomas art. 3. negat iſtam propoſitionem: *Chriſtus eſt homo Dominicus*, quam D. AVGVSTINVS quoq; lib. 1. Retract. c. 19. retractauit, cùm ea fuiſſet anteà vſus lib. 83. qq. q. 36. Ratio eſt: Quoniam vt explicat illic Caiet. iam vſus obtinuit, ut nomen illud, *Dominicus*, ſimul indicet, perſonam, quæ Dominica dicitur, non eſſe etiam *Dominum eſſentialiter* ſm idem ſuppoſitum, & reſpectu eiuſdem naturæ. Qua ratione D. Tho. in illo art. dicit, vocem il- B lam: *Chriſtus eſt homo Dominicus*, eſſe Neſtorianā: quia ſ. ſignificet, Chriſtum ſecundùm Suppoſitum eſſe tantummodò *Dominicum*, & non etiam *Dominum* humanę ſuæ naturæ. Id autem (vt dixi) obtinuit vſus nam alioqui, ſi ad ſignificationem ſolam nominis ſpectemus, perinde Chriſtus poſſet dici & Dominicus & etiam Dominus, ſicut Verbum diuinum dicitur DIVINVM, & ſimul etiam Deus. Quod de Verbo propterea rectè dicitur, quia (vt Caietanus notat) non obtinuit conſuetudo, vt quod diuinum dicitur, non dicatur Deus.

PVNCTVM TERTIVM.

An nomina vtriuſque naturæ poſſint in abſtracto prædicari de nominibus ſignificantibus Chriſti perſonam, aut aliquam eius naturam. C

D. Thom. artic. 5. 11. & 12.

CERTVM eſt, de nominibus poſitis pro Chriſti *perſona*, non poſſe in *abſtracto* prędicari nomina pertinentia ad humanam naturā, dicendo v. g. Verbum diuinum, uel filius Dei eſt humanitas: neq; vlla nomina unius naturæ poſſe in abſtracto prædicari de noībus alterius, dicendo, v. g. diuinitas eſt humanitas aut ſapientia diuina Chriſti eſt ſapientia eius creata: ut rectè D. Tho. docet art. 5. Ratio eſt: Quoniam ſignificaretur tūc identitas *perſonæ Chriſti & humanæ naturæ*, aut eius attributorū: uel ēt naturæ utriuſq;. Solùm igitur in *concreto* prędica- D re licet alia de alijs, ut ſit ſenſus, quòd idem Suppoſitum habeat res utriuſque generis iuxta dicta *p. 1.*

Poſſunt tamen nomina ad *diuinam* naturam ſpectātia prædicari in *abſtracto* de noībus poſitis pro Chriſti *perſona*. Quoniam ea, quæ per eiuſmodi diuina nomina in abſtracto ſignificantur, ſunt idem cum diuina perſona Chriſti. Itaq; poteſt dici: *Chriſtus eſt infinita ſapientia, ſumma bonitas, &c.* ſicut ille etiā dixit: *Ego ſum via, & veritas, & vita*. Ioan. 14. Et Apoſtolus: *Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam*, 1. Corinth. 1.

Ex his facile iudicium eſt de propoſitione illa: *Chriſtus, ſecundùm quod homo, eſt Deus*, quam meritò negat B. Tho. art. 11. Quoniam propriè reduplicatur ibi natura humana, ſecundùm quam Chriſtus non eſt Deus, E ut fusè oſtendimus q. 2. p. 3. contra Vbiquetarios.

Non eſt tamē eadem ratio propoſitionis iſtius. *Chriſtus ſecundùm quod homo, eſt perſona*. Quanuis. n. hic ēt propriè reduplicetur natura humana; tamen rectè diſtinguit D. Tho. art. 12. Si enim ſit ſenſus, humanam naturam Chriſti per ſe eſſe perſonam; falſa & Neſtoriana eſt propoſitio illa. Si autem, naturam humanam Chriſti ſubſiſtere in perſona diuina ipſius; uera eſt illa propoſitio. Atque hoc poſteriori modo debet exponi, quod idem B. Tho. ſuprà q. 2. art. 11. abſolutè ait, *humanam naturam in Chriſto aſſumptam eſſe ad hoc, vt ſit perſona filij Dei*, id eſt, vt ſubſiſtat in filij Dei perſona.

PVN-

PVNCTVM QVARTVM.

An in Enunciationibus ſignificantibus factam eſſe in Chriſto vnionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ, poſſint indifferenter habere Subiecti locum nomina diuina & humana.

D. Thom. art. 6. & 7.

RESPONDENDVM eſt cum diſtinctione: Nam in *abſtracto* quidem nihil intereſt, vtrum *Subiectum* in eiuſmodi propoſitionibus ſit nomen diuinũ, an humanũ. Etenim æquè verè dicimus, naturam *diuinam* eſſe vnitam humanæ, & *humanam* diuinæ. Et ſicut quidam Patres vero quodam ſenſu dixerunt, naturam diuinam fuiſſe *incarnatã* (ut vidimus q. 3. p. 1.) ita ét in Concil. Epheſ. can. 11. dicitur, carnem Chriſti factam eſſe *viuificatricem*.

In *Concreto* autem non perinde poſſunt diuina & humana nomina eſſe *Subiectum* in eiuſmodi propoſitionibus, ſi propriè loquendum eſt. Diſcrimen namq; eſt inter has duas propoſitiones: *Deus factus eſt homo*: Et; *Homo factus eſt Deus*. Prior enim conceditur à S. Thom. art. 6. Poſterior negatur ab eodẽ art. 7. & à Damaſceno lib. 3. fidei Orthodoxæ. c. 2. vbi ait, *non hominem Deificatum dicimus, ſed Deum humanatum*.

Ratio autem vtriuſque ſumitur ex eo, *quod* per hoc Myſteriũ *factum eſt*, atq; ex natura *vocabuli*. Nam cùm vocabulũ illud, *Factus*, non ponitur abſolutè, ſed adiungitur illi aliquod *prædicatum*; propriè ſignificat, incepiſſe conuenire ſubiecto prædicatum id; ſiue hoc acciderit per mutationem ipſius ſubiecti, vt cùm dicimus: *Petrus factus eſt albus*; ſiuè tantùm per mutationem alterius rei, vt cùm dicimus: *Petrus factus eſt dexter*, ideò ſolùm, quòd alter acceſſerit ad ipſius læuam. In propoſito autem ſic ſe res habet, vt prædicatum illud, *Homo*, in cœpertit per incarnationis myſterium conuenire Deo, qui eſt *ſubiectum* prioris propoſitionis, non autem prædicatum illud, *Deus*, homini, qui eſt *Subiectum* in poſteriori propoſitione. Ergo prior propoſitio eſt verà, ſcilicet: *Deus factus eſt homo*; poſterior autem falſa, ſcilicet: *Homo factus eſt Deus*. Minor quoad priorem partem, pa-

A tet. Deus namq; non ab æterno, ſed ex tempore eſt homo: Quoad alteram verò oſtenditur. Quoniam in ſecũda propoſitione, terminus, *Homo*, ſupponitur pro perſona Chriſti, quæ minimè cœpit aliquando eſſe Deus. Et accedit etiam, quod ad priorem propoſitionem attinet modus ille loquendi B. Ioannis non diſſimilis: *Verbum caro factum eſt*.

Nihilominus poſſent illæ propoſitiones, tribus alijs modis impropriè exponi; quorum *primo*, etiam prior eſſet falſa; *ſecundo & tertio*, etiam poſterior eſſet vera. *Primò* enim poſſet eſſe ſenſus, quòd ſubiectum ſimpliciter & ſecundùm ſe eſſet factum. Sic falsò diceretur: *Deus factus eſt homo*. *Secundò* poſſet referri nomen, *Factus*, ad complexionem ipſam totius propoſitionis, ut

B ſit ſenſus, *factum eſſe*, ut propoſitiones illæ. *Deus eſt homo*: Et; *Homo eſt Deus*, ſint ueræ. Et ſic non modò illa eſſet uera: Deus factus eſt homo; ſed ét iſta: Homo factus eſt Deus. *Tertiò* poſſet in poſteriori propoſitione Subiectum, *Homo*, ſupponi non *perſonaliter* (vt alioqui debet) ſed *ſimpliciter*, ut ſtet pro natura humana in *concreto*. Et ſic ét eſſet uera. Quoniam ſi abſtrahamus à *perſona* illius hominis, & loquamur de ipſo *formaliter*, vt eſt *homo*, omnino incepit illi conuenire, vt eſſet ſimul Deus.

Et iſto tertio modo locutus eſt de homine Chriſto AVGVSTINVS in Enchirid. c. 40. cùm dixit, gratia Dei factum eſſe, vt *homo nullis præcedentibus meritis, in ipſo exordio naturæ ſuæ, quo eſſe cœpit, Verbo Dei copularetur in tantam perſonæ vnitatem, vt idem ipſe eſſet filius Dei, qui fi-*

C *lius hominis; & filius hominis, qui filius Dei*. Et li. 1. de Trinitate c. 13. cùm ait: *Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum*. Quem locum citat etiam Magiſter in 3. d. 7. Item ſic locutus eſt Gregorius NAZIANZENVS epiſt. 1. ad Celidonium, vbi inquit: *Deus humanatus eſt: Homo autem Deificatus*.

Cæterùm omnes tres illæ expoſitiones ſunt impropriæ. Quare de propoſitionibus illis, abſolutè iudicandum eſt iuxta ſenſum priorem, quo oſtendimus, primam eſſe veram; ſecundam falſam, vt patet ex ijs, quæ rectè diſſerunt D. Thomas hic art 6. & 7. & Durandus in 3. d. 7. q. 1. & 2. & alij ibidem poſt Magiſtrum.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA.

De Vnitate Chriſti quoad eius Exiſtentiam.

D. Thom. 3. par. quæſt. 17.

POSITIS ijs, quæ de Vnitate perſonæ Chriſti diſputauimus ſuprà q. 2 p. 2. facilè poſſunt expediri ea, quæ ad hunc locum pertinent. Complect. mur igitur illa hoc VNICO Puncto: An ſcilicet Chriſtus ſit vnum quiddam, vel plura, ſpectata etiam eius Exiſtentia. Quo etiam pertinent duo Articuli, quibus D. Thomas breuiter abſoluit hanc Quæſtionem.

PVNCTVM VNICVM.

An Chriſtus ſit vnum quiddam vel duo, ſpectata etiam eius Exiſtentia.

D. Thom. art. 1. & 2.

IN Chriſto conſiderare poſſumus, tum *Entitatem*, quam habet, vt eſt perſona ſubſiſtens in duabus naturis; tum *Exiſtentiam* formaliter, quatenùs ſuam illam entitatem habet *actu*, ita, ut ueriſſimè de illo poſſit abſolutè affirmari uerbum EST; qui eſt conceptus formalis Exiſtentiæ, tum de præſenti, tum de præterito, tum de futuro, prout uerbum illud EST poteſt, uel potuit, uel poterit de re affirmari, ut docuimus tomo 1. diſp. 1. q. 3. p. 4. Quare iuxta utramque Chriſti conſiderationem ui-

D dendum modò eſt, an ſit ille *Vnum* quiddam, uel potiùs *Duo*.

Et conſiderando quidem eius ENTITATEM, rectè docet D. Tho. art. 1. non eſſe dicendum, Chriſtus eſt *duo*, ſed *vnus* maſculinè, id eſt, una perſona, atq; etiam *vnum* neutraliter, id eſt, unum ſuppoſitum. Ratio eſt. Qm̃ ut aliqua res dicatur eſſe *duo*, neceſſe eſt, ut res duæ, quatenùs diuerſæ ſunt, prædicentur de ipſa. Sed de Chriſto non prædicantur res duæ, ut diuerſæ ſunt, id eſt, naturæ duæ. Ergo Chriſtus non dẽt dici eſſe *duo*.

Maior

Maior probatur. Quoniam & duo Vnum dicuntur *denominatiuè*, ſicut ait Philoſophus 2. Phyſicor. tex.18. atque ita nequit *Vnum* vel *Duo* de aliquo prædicari, niſi pro ratione unitatis vel diuerſitatis rei ſubſtratæ illis denominatiuis vocabulis.

Minor autem probatur. Quoniam duæ naturæ non prædicantur de Chriſto in *abſtracto*, quo modo ſignificantur vt diuerſæ, ſed in *concreto*, quatenus ſunt idem *ſuppoſito* ſeu perſona Chriſti.

Procedit autem hæc ratio D. Thomæ, poſito, quòd vocabulum, Chriſtus, accipiatur *materialiter* (id eſt, pro ipſa Chriſti perſona) ſicut accipi debet, quando ponitur pro *ſubiecto* propoſitionis, vt in propoſito. Si autem acciperetur Chriſtus *formaliter*, quatenùs ex perſonalitate & vtraque natura eſt compoſitus; tūc quia, vt diximus q.2. p.4. eſt copulatim natura humana & diuina in *abſtracto* (includendo in natura diuina, diuinam quoque perſonalitatem, quæ non diſtinguitur re ab illa) conſequenter etiam poſſet dici, eſſe ſaltem copulatim *duo*. Sed in propoſito accipimus Chriſtum *materialiter*: Quo pacto ne copulatim quidem eſt duæ naturæ, quatenùs ſunt diuerſæ (vt probat optimè ratio D. Thomæ) atque adeo neque copulatim eſt *duo*.

Quòd ſi aliquando Patres abſolutè dicunt, Chriſtū eſſe *aliud & aliud*: exponi hoc debet per Caſum obliquum, vt ſit ſenſus, in Chriſto eſſe *aliud & aliud*. Hunc in modum B. Thomas in illo art.1. in reſponſione ad 2. interpretatur ex Augvstino lib. contra Felicianum, cap.11. quendam locum eiuſdem Auguſt. in Enchirid. cap.35. vbi ait: *Chriſtum eſſe aliud propter Verbum; aliud propter hominem*. Et quòd ait eodem modo Gregorius Nazianzenvs epiſt.1. ad Cledonium. Ac ſimiliter intelligendum à nobis eſt, quod in Epiſtola Sophronij recitata in VI. Synodo act.11. dicitur: *Confitemur Chriſtum & vnum eſſe & duo: Vnum, propter perſonam: Duo, propter naturas*, id eſt, habere duo.

Porrò Chriſtū eſſe *vnū* & maſculinè & neutraliter, ideo affirmauit S.Thomas, vt euerteret errores duos, contrà quos ſuprà q.2. egimus, ſ. Neſtorianorum, qui in Chriſto ponebant duo ſuppoſita & duas perſonas, atque etiam aliorum Doctorum Neſtorizantium, qui ponebant in Chriſto vnam perſonam; ſed tamen diſtinguebant *duo ſuppoſita*. Contrà vtroſque autem æquè valet Eccleſiæ definitio, vbicunque decernitur eſſe *vnum Chriſtum*, non duos, id eſt, eſſe vnam Chriſti perſonam, atque adeo vnum etiam *ſuppoſitum*, quippe quod in natura intellectuali nihil differt à perſona. Ea verò definitio paſſim habetur in Concilio Epheſino, & Chalcedonenſi, & in Symbolo Eccleſiæ & Athanaſij. Quo etiam pertinet ſententia Pauli 1. ad Cor. 8. *Vnus*, inquit, *Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et alia plura Scripturæ & Eccleſiæ & Patrum teſtimonia, quę ad vnitatem perſonæ Chriſti comprobandam adduximus ſuprà q.2.p.2. Atque hactenus de Chriſti vnitate, conſiderando illius Entitatem.

Iam verò ſi conſideremus formaliter Chriſti Existentiam, itidem ſentiēdum eſt, Chriſtum non eſſe duo, ſed *Vnum*. Et quidem clarum hoc eſt iuxta illorum ſententiam, qui arbitrantur, in Chriſto nullam aliam omnino eſſe Exiſtentiam præter Exiſtentiam increatam ipſius diuini Verbi, & per hanc ipſam ſolam, non autem per vllam aliam creatam, exiſtere Chriſti humanitatē. Quam ſententiam defendunt inprimis plerique Sectatores D. Thomæ, perſuaſi eſſe ſententiam ipſius hic ar. 2. Vt Caiet. & Barthol. Medina ibi. Et Capreolus in 3. d.6. q. vnicā, art.1. & 3. & Ferrarienſis lib.4. contra Gentes cap.41. in fine. Et prætereà etiam citatur in eandem

A ſententiam Henricus Gandauenſis quodlib.3. quæſt.2.

Iuxta aliorum verò ſententiam, qui aſſerunt, præter increatam exiſtentiam totalem diuini Verbi, eſſe etiam in Chriſto Exiſtentiam *creatam* Humanitatis veluti *partialem*, & *incompletam*; ſimiliter Chriſtus, conſiderando vndequaque eius Exiſtentiam eſt, *vnum* quiddam, & non duo. Nam vt Chriſti perſona non eſt ſua humanitas: ita etiam non eſt illa exiſtentia ſuę humanitatis, ſed ſolùm eſt ſua exiſtentia diuina. Itaque *habet* quidem ſecundùm hanc poſteriorem ſententiam, duas exiſtentias; ſed non *eſt* duæ exiſtentiæ.

Defendunt autem hanc poſteriorem ſententiam communiter alij omnes Theologi. Albert. in 3.d.6.art. 5. Bonauent. in 3.d.5.art.2.q.1. ad 1. in oppoſitum (vbi
B affirmat, humanam naturam ſimul ac habuit Eſſe, habuiſſe *Eſſe aſſumptum* à Verbo) Ricchard. d.6. art.2.q.2. Scotus ead. d.q.1. Durand. q.2. Palud. d.9.q.3. Heruęus ead. d.q.1. art.3. Gabriel d.6.q.2. art.2. concl.1. & alij.

Atque hæc Posterior ſententia uidetur mihi verior. Fundamentum eius eſt: quia, ut aſſeruimus tomo 1. diſp. 1.q.3. p.4. Exiſtentia non diſtinguitur re ab eſſentia rei. Sed omnis res eo modo, quo eſt res (completa ſcilicet aut incompleta) habet ſuam propriam exiſtētiam. Itaque Humanitas etiam Chriſti illam habet. non habet tamen exiſtentiam propriam *completam & totalem*, quæ propriè conuenit *Suppoſito*, ſicut nec proprium Suppoſitum. Sed exiſtit ſic completè per ipſam ſolam exiſtentiam ſuppoſitalem diuini Verbi.

C Et de hac *totali & completa* exiſtentia videtur loqui D. Thomas hic art.2. cùm ait, in Chriſto non eſſe exiſtentiam aliam, præterquàm exiſtentiam *diuini Suppoſiti*, vt eum interpretatus eſt vbi ſuprà Paludanus, & poteſt colligi ex eo, quod D. Thomas ibi ait, non aduenire filio Dei ſecundùm humanam naturam *nouum eſſe perſonale*. Et ſic etiam Albertus in 3.d.6. art.4. & Bonauentura ead. d. art.1. q.1. n.10. negant, Chriſtum habere *Eſſe* (nempe ſuppoſitale) præter Eſſe *diuini Suppoſiti*: Qui tamen locis anteà citatis apertè fatentur, habuiſſe in illo humanitatem ſuum Eſſe.

Neque obſtat, quòd Patres ſæpè dicunt, humanam Chriſti naturam non exiſtere, niſi in diuino ſuppoſito.
D Non enim per hoc ſignificare volunt, quòd nullam habeat exiſtentiam propriam; ſed quòd per nullam exiſtentiam (ſiue ſuam, ſiue Verbi) exiſtit, niſi vt *ſuſtenta hypoſtaticè* à Verbo. Quin etiam hoc ipſo, quòd Patres dicunt, humanitatem Chriſti *exiſtere in Verbo*, potius indicant, habere illam quoque propriam ſuam aliquam exiſtentiam, qua nimirum exiſtit in Verbo. Omnis namque res hoc ipſo, quòd habet actu *entitatem* propriam, habet etiam exiſtentiam propriam, qua exiſtit eo modo, quo eſt actu, ut patet ex ijs, quæ de ratione Exiſtentiæ diſſeruimus tomo 1. diſp.1.q.3.p.4.

Et certè D. Avgvstinvs in Enchiridio cap.40. aliquam propriam exiſtentiam in Chriſti humanitate animo concepiſſe uidetur, cùm loquens de Chriſto ſecun-
E dùm humanitatem dixit: ipſum in *exordio naturæ ſuæ, quo Esse cæpit, Verbo Dei fuiſſe copulatum in perſonæ unitatem.* Nec Damascenvs lib.3. cap.22. nec Sophro. in Epiſtola lecta in VI. Synodo act.11. (à Bartholomæo Medina citati) nec vllus aliorum Patrum hanc propriam exiſtentiam humanitatis negat; ſed illam aliam *ſuppoſitalem*, quam ſuppleuit diuini Verbi Suppoſitum: cùm nimirum affirmant, humanitatem illam non extitiſſe, niſi in Verbo. Quæ verò de Exiſtentię ratione, & differentia ab Eſſentia, generatim hic diſputari poſſent, nos breuiter expediuimus tomo 1. vbi ſuprà, monſtratis huius rei fundamentis.

QVÆ-

QVAESTIO DECIMAOCTAVA.

De Chriſti Voluntate.

D.Thom.3. part. q.18.

EXPLICANDA *ſunt duo.* PRIMO, *An fuerit in Chriſto uoluntas humana, præter diuinam: Itemq; aliæ naturales potentiæ Animæ.* SECVNDO, *An in Chriſto fuerint aliquando contrariæ Voluntas diuina & Voluntas humana.*

PVNCTVM PRIMVM.

An fuerint in Chriſto Voluntas humana præter diuinam: itemque aliæ naturales potentiæ Animæ.

D. Thom.art. 1. 2.3.4.

ALIQVORVM hæreticorũ error fuit, in Chriſto non eſſe, niſi *unicam* tm̃ voluntatem, videlicet diuinam & increatã. Ita conſequenter ſenſerunt, quicunque arbitrati ſunt, in Chriſto nõ eſſe naturã humanam veram. Contra quos ſuprà diſſeruimus q.2.p.1. In eodem etiam errore verſati ſunt alij, tametſi concederent in Chriſto eſſe quoque veram naturam humanam, ſcilicet Machar. Epiſc. Antiochenus, Cyrus Alexandrinus, Sergius Conſtantinopolitanus; Et qui hos ſecuti ſunt, *Monothelitæ*, ſic dicti ab aſſertione vnius tantùm voluntatis in Chriſto.

Contra huiuſmodi errorem diſputat Damaſ.lib.3. fi dei Orthod.c.14.& B.Tho.hic art.1. Etſi enim Macharius ille fuerit tempore poſterior Damaſ. in quo (hæſitat Alph.à Caſt.lib.de hæreſibus, Verbo, Chriſtus, hęr. 9.) tñ potuit Damaſc.diſputare de hoc errore contra hęreticos illos antiquiores, qui cùm negarent in Chriſto naturam humanam veram, conſequenter ẽt negarunt Voluntatem in eo creatam. Eorum autẽ, qui voluntatẽ humanam creatam negarunt, tametſi concederent veritatem humanæ naturæ, Macharius ille fertur fuiſſe anteſignanus. Mouebanturque propterea, quòd omnia operaretur Chriſtus ex nutu diuinæ voluntatis.

Sed hic error manifeſtè reuincitur. PRIMO, teſtimonio ipſius Chriſti, Luc.22. *Non mea, ſed tua fiat uoluntas.* Vbi vtramq; voluntatem apertiſſimè diſtinxit. Itẽ Io. 6. *Deſcendi de cœlo, non ut facerẽ uoluntatem meam, ſed eius, qui miſit me, Patris.* Ex quo loco cõfirmatur hęc veritas in Synodo VI. generali act.17. vbi damnatur hic error.

SECVNDO ex his quæ ſuprà q.2.p.1. contra errores alios ex fide conſtituta ſunt, ducitur manifeſtum argumentum. Etenim vera natura humana ſine voluntate humana non conſiſtit, vt eſt etiam ratione naturali perſpicuum. Sed Verbum diuinum aſſumpſit veram humanam naturam eiuſdem ſpeciei, cuius eſt natura aliorum hominum. Ergo etiam voluntatem humanam.

Et confirmatur. Nam potentiæ naturales proximè ſpectant ad naturam. Vnde videmus in diuinis, quamuis tres perſonæ ſint; tamen quia eſt vna natura, unicam eſſe uoluntatem. Sed in Chriſto ſunt duæ naturę. Ergo vnaquęque ſuam habet voluntatem. Denique huc etiam pertinent Patrum teſtimonia, quibus ſuprà q.2.p.2 & 3. probauimus, fuiſſe in Chriſto *duplicia* omnia ea, quæ propriè ad *naturas* ſpectant.

NEC valet quidquam argumentum illorum hæreticorum. Vt enim rectè D.Thomas art.1. ad 1. declarat, omnia Chriſtus ex nutu diuinę voluntatis operabatur, non quia ex vna diuina uoluntate omnia operaretur, ſed quia humana eius voluntas erat diuinæ conformis, vt uidebimus p.ſequenti.

Porrò iiſdem argumentis patet, in Chriſto fuiſſe etiam INTELLECTVM *creatum* præter diuinũ, ut probat

A S.Th.q.5.art.4. Qm̃ eſt etiam humanæ naturæ potẽtiæ naturalis. Qd ex Scriptura ẽt patet, Iſaiæ 52. *Ecce intelliget puer meus.* Et Matth.8. *Audiens Ieſus miratus eſt:* Quod pertinet ad Intellectum. Item ex AVGVSTINO lib.83.qq.q.80.contra Apollinariſtas, qui Animam rationalem & intellectum in Chriſto negabant, inferente, quòd tunc Verbum beluam quandam cum figura humani corporis ſuſcepiſſet. Quem errorem ſuprà etiam refutauimus q.2.p.1.

Item iiſdem argumẽtis efficitur, reliquas animę potentias SENSITIVAS eſſe in Chriſto, vt docet D.Tho. art.2. atque etiam LIBERVM arbitriũ, vt uidere eſt art. 4. Nam liberum arbitriũ nihil aliud eſt, q̃ voluntas ipſa, prout tẽdit in ſua obiecta cum *indifferentia* quadam.

B Neque obſtat, quòd Chriſtus nullo modo peccare potuit, ut docuimus q. 15. p. 2. Nam potentia peccandi non eſt de ratione liberi arbitrij, vt tradidimus tom.1. diſp.1.q.19. p.4. & patet ex iis, quæ de libero arbitrio diſſeruimus eodem tomo diſp.6.q.6.p.3.& 4.

Vnde AVGVSTINVS in libro de prædeſtinatione Sãctorum, c. 15. de Chriſti impeccabilitate loquens: *An ideo, inquit, in illo non libera voluntas erat, ac non tantò magis erat, quantò magis peccato ſeruire non poterat?* Atque etiam quædam difficultates circa hoc patebunt ex iis, quæ de *libertate* Chriſti in *merendo* explicabimus q.ſeq.

PVNCTVM SECVNDVM.

An in Chriſto fuerint aliquando contrariæ Voluntas diuina,

C *& Voluntas humana.*

D. Thom. artic.5. & 6.

VIDENDVM nũc ſupereſt, An Voluntas Chriſti *creata* ſemper voluerit idem ſeu noluerit, quod diuina: an verò voluntas creata à diuina diſcrepauerit aliquando, fueritque illi contraria. Ratio dubitandi eſt. Quoniam Lucæ 22. legimus, Chriſtum, cùm dixiſſet: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte:* continuò adieciſſe: *Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Quem locũ exponens AVGVSTINVS lib.3.contra Maximin. cap. 20. *Aliud ſe,* inquit, *voluiſſe oſtendit, quàm Patrem.*

Contrà vero AGATHO Papa in Epiſtola, quæ lecta

D eſt in VI. Synodo, act.4. & recepta act.8. *Prædicamus,* inquit, *duas eius naturales voluntates, non contrarias (iuxta quod impij aſſerunt hæretici) ſed ſequentem eius humanam voluntatem, & non reſiſtentem vel reluctantem, ſed potius ſubiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.*

De hac autem re D.Tho. art.5. & 6. ita diſputat, ut ex his, quæ rectè ibi docet, reſpondere breuiter poſſimus PRIMO, nullo modo humanam Chriſti voluntatem fuiſſe aliquando contrariam diuinæ. Hoc probat D.Tho.in illo art.6.optima ratione. Nam vt volũtates ſint contrariæ, neceſſe eſt eas diſcrepare penitus circa idem

idem ſm eandem rationem. At hoc modo non diſcrepauit humana voluntas à diuina in Chriſto. Ergo. Maior oſtenditur ex differentia *diuerſitatis* & *contrarietatis*. Nam vt cõtrarietas ſit; oportet diuerſitatem eſſe circa idem prorſus, alioqui tantummodo erit diuerſitas. Minor etiam declaratur. Qm̃ non eadem ratione voluntas Chriſti humana refugiebat mortem, qua eadem mors placebat voluntati diuinę. Volebat. n. Deus, ut Chriſtus *humanæ ſalutis cauſſa* moreretur. Chriſti verò voluntas humana mortem refugiebat, non niſi ut erat *contraria inclinationi naturæ*. Atque hoc eſt, quod in illa Epiſt. Agathonis definitur, uoluntatẽ Chriſti humanam *non fuiſſe contrariam diuinæ*, quia non ab illa diſcrepabat, ſecundũ idem, ut docet etiam Damaſc. lib 3. fidei Orthodoxæ cap. 18. recteque à D. Thoma defenditur art. 6.

Secundo dicimus, Chriſtum voluntate humana idẽ voluiſſe, quod diuina ſecũdùm eam rationẽ, qua mors ipſius placebat *diuinæ* voluntati; nempe vt conferebat ad ſalutem humani generis. Quod eſt, Chriſti voluntatem humanam fuiſſe diuinæ voluntati conformẽ in *volito*, (vt loquũtur) *formaliter*, hoc eſt, ſpectata rõne obiecti, quæ diuinã voluntatem mouebat, & non tm̃ ſpectato ipſo obiecto materialiter. Probatur hæc Aſſertio primò ex illa ipſa Epiſt. Agathonis, vbi propterea dr̃, voluntatem humanã fuiſſe diuinæ voluntati *obſecutam*. Scdò idẽ patet ex illis ipſis Chriſti verbis: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*. Nã & hinc perſpicuum eſt, Chriſtũ uoluiſſe tandem humana uoluntate illud ipſum, quod diuinæ uoluntati placuit ſm rationem, qua placuit uoluntati diuinę. Quò pertinet etiam illud, Iſa. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. Et apud Ioan. ca. 10. *Ego pono animam meam*.

Tertio dicendum eſt, Chriſtum nihilominùs humana voluntate aliquid noluiſſe, quod diuina volũtas voluit, ſecundùm aliam tñ rationem; videlicet mortẽ, non quatenus conferebat ad ſalutem humanam (qua ratione cadebat in voluntatem diuinam) ſed quatenùs erat *aduerſa inclinationi naturæ*. Quòd eſt, humanã Chriſti voluntatem nõ fuiſſe in hac parte diuinæ voluntati conformem in *volito materialiter*. Atque etiam voluiſſe aliquid *diuerſum*, ſeu etiam *reipſa* contrarium ei, quod placebat diuinę voluntati. Quo ipſo tamẽ minimè fuit ea uoluntas Chriſti contraria diuinæ: quia, ut dictum eſt, non diſcrepauit ab ea ſecundùm *idem formaliter*.

Et quidẽ uoluntatem Chriſti ſm motum eius *naturalem*, atque ẽt uoluntatem *ſenſualitatis*, id eſt, appetitũ ſenſitiuum, ita in *volito materialiter* diſcrepaſſe à uoluntate diuina, expreſsè fatetur D. Tho. art. 6. Alij aũt non immeritò ẽt idẽ concedunt de uolũtate humana Chriſti *deliberata*, ſeu *libera*, id eſt, ſm modum eius liberum. Quod ex eò ẽt, quod concedit S. Thomas in illo art. probari põt. Nam uoluntate libera illud Chriſtus uoluit, quod diuinæ uoluntati placuit, ut ipſe uellet. Sed placuit diuinæ uoluntati, ut ſecundùm *propriam inclinationem ſuæ naturæ* uellet uiuere, atq; adeo refugeret mortem. Ergo uoluntate libera ſecundùm eam rationem auerſatus eſt mortem. Maior patet. Nam Chriſtus, ut ipſe teſtatus eſt, ſemper uoluit & fecit, quę *placita erant diuinæ uoluntati*. Minor cõceditur expreſsè à D. Thom.

Quare de uoluntate humana Chriſti omnibus modis accepta, poſſumus ſimpliciter intelligere illud: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*. Quo loco indicatur uoluntatẽ ipſius humanam diſcrepauiſſe in *volito*, ut dictum eſt, *materialiter*, à diuina. Atque eodem modo ſententia illa Auguſtini quam initio induximus, accipienda eſt.

Neque opus eſt cum Caiet. art. 6. dicere, fuiſſe tantùm *conditionalem* hanc uoluntatẽ Chriſti diſcrepãtem *materialiter* à uolnntate diuina; ſed poſſumus intelligere, eam fuiſſe *abſolutam*, tametſi non efficacem, neque

A re conſiderata *ex omni parte*, id eſt, ſecundùm omnem rationem; ſed tm̃ ut mors *repugnat naturæ*. Nullũ enim abſurdum eſt, ut concedamus, abſolutam etiam Chriſti uoluntatem *tantùm materialiter* diſcrepaſſe à diuina.

Sed occurrit argumentum cõtra id, quod ponimus, uoluntatem humanã Chriſti nõ fuiſſe uerè *contrariam* uoluntati diuinæ. Nam ut uoluntates aliquæ contrariæ ſint, ſatis eſſe uidetur, ſi earum altera *nolit* (quacunque tandem rõne) illud ipsũ, quod altera *vult*. Sed humana uoluntas Chriſti noluit aliqua ratione *idipſum*, ꝙ diuina uoluit, nempe *mortem*, ut conceſſũ eſt. Ergo. Maior probatur exẽplis. Nam peccator, qñ non uult pręſtare, ꝙ lex diuina iubet, hoc ipſo dr̃ habere uoluntatem contrariã diuinæ uoluntati; quamuis Deus quidem ſm ra-
B tionem *Boni communis* illud ab homine præſtari uelit; Homo autem peccator nolit, ſecundùm aliquam rationem *priuatæ vtilitatis* aut commodi, qua inducitur ad peccandum. Similiter cùm Princeps propter *bonum publicum* vult ſuſpendi latronem; latronis autem vxor aut cõſanguineus ob *ſuum priuatum* commodum vult eundem latronem uiuere, cõtrariæ ſunt & dicuntur voluntates, licet non diſcrepent ſecundùm idẽ *eadem ratione*.

Respondet idem Caiet. q. 18. art. 6. Maiorem eſſe veram, ſi procedat de contrarietate voluntatum in *diuerſis perſonis*; idque probare illa exempla: falſam autem eſſe, ſi intelligatur de contrarietate uoluntatum in *eadem perſona*, quemadmodum loquimur in propoſito. Vt enim eiuſdem perſonę voluntates contrarię ſint, de-
C bere eas diſcrepare de eodem *ſecundùm idem*. Neque aliud docere voluiſſe S. Thomam, niſi quòd cõtrarietas *in eodem* eſſe non poſſit, quando non eſt ſecundũ idem.

Hæc reſponſio Caietani mihi & falſa vr̃ & à D. Thomæ in illo artic doctrina prorſus aliena. Falſa quidem: qm̃ ipſa ratio *contrarietatis* voluntatum, ſiue in eodem, ſiue in diuerſis, debet eſſe penitus *ſecundùm idem*, atque adeò ſecundùm eandem rationem, vt ita differat à qualicunque *diuerſitate*. Aliena autem à doctrina D. Thomæ; Primò, quoniam ipſe ponit generatim, diuerſitatem uoluntatum, ut contrarietas ſit, debere eſſe circa idem, *ſecundùm idem*. Deinde autem applicans vniuerſalem hanc propoſitionem ad propoſitum (non autem eam reſtringens) concludit, diuerſitatem voluntatum
D in eadem perſona, qualis eſt Chriſti, non eſſe contrarietatem, niſi ſit *ſecundùm idem*. Secundò. Quia expreſsè D. Thomas in eodem art. 6. negat, voluntatem Principis, qui uelit ſuſpendi latronem, & voluntatem conſanguinei, qui velit latronem uiuere, contrarias eſſe, ſi diſcrepent ſecundùm diuerſas rationes. Quod mirum eſt, Caietanum non aduertiſſe, cùm ſcripſit: Ad contrarietatem voluntatum *in diuerſis perſonis* non requiri à D. Thoma, ut diſcrepantia ſit *ſecundum idem*; ſed tantùm ad contrarietatem *in eadem perſona*.

Respondeo igitur aliter ad argumentum, Maiorẽ eſſe ſimpliciter falſam, ſiue in eadem, ſiue in diuerſis. Et ad exemplum primũ de Peccatore dicendum eſt, volun-
E tatem eius eſſe diuinæ uoluntati contrariam, quoniam Deus non tantùm ſecundùm rationem *Boni communis* peccatum auerſatur; ſed etiam ſpectata ratione *priuatæ* vtilitatis aut uoluptatis, quæ peccatorem mouet: Atque ita diſcrepant hic uolũtates etiam *ſecundùm idem*. Ad exemplum alterum reſpondeo ex D. Thoma, ſi uoluntas conſanguinei latronis in eo caſu propter *priuatum tantùm commodum* uelit latronem uiuere, non eam fore uoluntati Principis contrariam, ſed tunc demùm, cùm uſque adeo peruerſa fuerit, ut etiam ſpectata ratione *Boni communis*, uelit contrà eam uiuere latronem, atque ita *ſecundùm idem* diſcrepet à Principis uoluntate.

QVAE-

QVAESTIO DECIMANONA.

De Chriſti Operationibus & Meritis.

D.Thomas 3. part. quæſt.19.

EXPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *An præter Operationem diuinam, fuerit in Chriſto operatio creata,& quotuplex*. SECVNDO, *An Chriſtus per quamcunque Operationem ſuam creatam aliquid meruerit*. TERTIO, *An aliquid ſibi ipſe meruerit,& quidnam*. QVARTO, *An aliquid meruerit nobis,& quidnam*.

PVNCTVM PRIMVM.

An præter operationem diuinam fuerit in Chriſto operatio creata, & quotuplex.

D. Thom. art. 1. & 2.

MONOTHELITARVM Hæreticorum error fuit,in Chriſto tantùm fuiſſe *unicam* operationem, nempe *diuinam*, tametſi diuerſa per illam operaretur. Idque probabant: Quoniam omnia fiebant ab *eodem Verbo diuino*. Damnatur hic error in VI.Synodo act.4.8.& 9 vbi inter cætera ſic legimus: *Duas naturales operationes indiuiſè, inconuertibiliter, inconfusè, inſeparabiliter in eodem Domino IESV Chriſto vero DEO noſtro glorificamus, hoc eſt, diuinam & humanam*. Ponuntur autem illæ particulæ,*indiuiſè, inconuertibiliter,&c.* ad oſtendendum,ab vna & eadem perſona Verbi vtriuſque generis operationes ſalua differentia ipſarum profectas eſſe.

Ac probatur hæc veritas à D.Thoma artic. 1. Quoniam, ut ſæpè dictum eſt, verè fuit in Chriſto vtraque *natura*, diuina & humana. Sed ad naturæ veritatem pertinet operatio ei conueniens. Ergo,&c. Vnde AMBROSIVS lib.2.de fi.ad Gratian.c.4. *Nunquid poteſt vna operatio eſſe, ubi diuerſitas eſt ſubſtantiæ?*

Atque eodem argumento conuincitur, in Chriſto fuiſſe non tantùm operationem humanam; ſed etiam *plures* humanitatis operationes, quales ſunt aliorum hominum. Tametſi omnes illæ potuerint, maximè in Chriſto, dici *vnica operatio*, ſi ſpectemus earum quaſi principium, nimirum humanam Rationem ac voluntatem in Chriſto, qua dirigebantur ſeu imperabantur omnes, ut explicat D.Thomas art.2.

Fundamentum verò illorum hæreticorum, nullius prorſus momenti eſt. Quãuis enim *idem Verbum diuinum* eſſet principium omnium Chriſti operationum tanquam *ſuppoſitum;* non tamen illas omnes efficiebat per eandẽ naturam, ut per *formam*, ſed per diuerſas, ſ. per diuinam,& humanam. Itaq; diuerſæ omnino eius operationes fuerunt, ut rectè reſpõdet D.Thom.art.1.

Hęc cum ita ſint, tamen vt quędam dicta Patrũ commodè intelligantur, notandum præterea eſt, operationum Chriſti TRIPLEX genus diſtingui poſſe. Nã PRIMO, quædam fuerunt tantùm *diuinæ*: Vt Creatio,& Gubernatio mundi. SECVNDO, aliæ Chriſti operationes fuerunt *humanæ* tantùm: Vt Deambulatio, Comeſtio: Quas operations ideo dico *humanas tantùm*, quoniam conueniunt ẽt alijs puris hominibus naturaliter, tametſi & à ſuppoſito diuino eiuſmodi operationes Chriſti proficiſcerentur, & ad eas diuinitas generali concurſu cooperata ſit. Quod falsò ac temerariè negauit Duran. in 3. diſt. 18. q.1. quia nimirum in uniuerſum alioqui exiſtimat, Deum non concurrere *immediatè efficiendo* ad effectus cauſſarum ſecundarum. Contra quem diſſeruimus tomo 1.diſp.3.de Creatione,q.1.p.1.

TERTII generis operationes poſſumus in Chriſto

A nominare *mixtas* ſeu *duplices*, id eſt, partim diuinas, partim humanas: quia licet uno eodemq; uocabulo ſignificentur; uerè tamen ſunt duplices: Vt Iuſtificatio impij, Suſcitatio mortuorũ, & aliorum miraculorum patratio. Huiuſmodi enim nominibus partim ſignificamus actionem diuinam *principalem*, quæ ſcilicet ui ſua attingit principalem effectum (nempe gratiam; uitam miraculosè reſtitutam,&c.) partim etiam actionem humanam, uidelicet *inſtrumentalem* humanitatis Chriſti, quæ à Verbo diuino, tanquam inſtrumentum vſurpata, contulit etiam miraculosè aliquid ad eiuſmodi effectus; ut uox Chriſti reuocantis ad uitam Lazarum,&c.

In quibus actionibus & illud animaduertẽdum eſt, peculiari quadam ratione diuinam actionem Chriſti
B *principalem* humanitati adſcribi; & viciſſim *inſtrumentalem* actionem humanitatis diuinitati: Quam ob cauſsã appellaui etiam has actiones *duplices & mixtas*. Quia enim principale agens effectum attingit conferente ad id inſtrumento; peculiari ratione actio principalis agentis pertinet etiam ad inſtrumentum. Vnde dicimus, ſcamnum v.g. fieri à ſerra, quia participatur uelutì à ſerra actio principalis artificis conficientis ſcamnum. Et rurſus, quoniam principale agens vſurpat inſtrumentum, eiuſque actionem ad effectum principalem; ipſi etiam peculiari ratione adſcribitur actio propria inſtrumenti. Vnde dicimus, artificem ſecare v.g. ſcamnum, cùm propriè ſecet ſerra.

Illæ igitur Chriſti operationes, Iuſtificatio Suſcita-
C tio mortuorum, &c. *duplices* atque ẽt *mixtæ* à nobis dicuntur; nõ tantùm quia huiuſmodi nominibus partim ſignificatur actio *diuina*, partim actio *humana*, ut dictum eſt: ſed etiam quoniam *diuina* illa actio, quæ ſignificatur, peculiari ratione adſcribitur non tantùm diuinitati, ſed etiam *humanitati*, tanquam inſtrumento: Itemq; viciſſim actio *humana*, quę illis nominibus ſignificatur, tribuitur ratione peculiari *diuinitati*, quæ eiuſmdi actione inſtrumentali utitur. Et ſic rectè tum diuina, tum humana huiuſmodi actio, *mixta*, atque *duplex* dici poteſt ex parte etiam ſui *principij* ſeu cauſſæ.

Ac de hoc quidem TERTIO genere operationum Chriſti intelligendum eſt, quod beatus DIONYSIVS libro de diuinis nominibus, cap.2. diſſerit de operatio-
D ne CHRISTI, quam uocant *theandricam*, id eſt, DEI & hominis ſimul. Item illud, quod B. LEO in epiſtola 10. ad Flauianum, cap.4. ſcripſit: *Agit*, inquit, *vtraque forma* (id eſt, natura) *in Chriſto cum alterius communione, quod proprium eſt; Verbo ſcilicet operante, quod Verbi eſt: & carne exequente, quod carnis eſt.*

Ac in uniuerſum ad iſtud tertium operationum genus referendæ ſunt omnes ſententiæ ſimiles, quibus ſignificari

gnificati videatur, Chriſtum per vtramque naturam communiter ſeu ſimul feciſſe, quod fecit. Hoc enim non ita ab Orthodoxis dicitur, quia ſit tantùm vna & eadem vtriuſque naturæ operatio; ſed quia viciſſim vtriuſlibet naturæ operatio, quantumuis propria & diſtincta, tribuitur ſuo modo alteri etiam naturæ (vt explicatum eſt) atque ita vtraque natura agit *cum alterius communione*, in illo quidem genere tertio *mixtarum & duplicium* operationum.

PVNCTVM SECVNDVM.

An CHRISTVS *per quamcunque ſuam operationem creatam meruerit aliquid.*

Ad art. 3. D.Thom.

QVOD per aliquas quidem operationes ſuas creatas Chriſtus meruerit, omnino certum eſt, ut patebit ex ijs, quæ diſſeremus q.22. in Puncto de officio Chriſti Redemptoris. Atque etiam certum eſt, per omnes illas actiones Chriſtum meruiſſe, quas exercuit *liberè*; cùm fuerit alioqui plenus ſanctitate, & gratia, nec ad meritum requiratur aliud, quàm rectitudo & libertas actionis, & ſanctitas perſonæ, quæ ſit adhuc in ſtatu *Viatoris*, ſicut in hac uita fuit Chriſtus, tametſi fuerit ſimul etiam Comprehenſor, ut uidimus q.9.p.2.

Sed peculiaris hoc loco QVAESTIO eſt, An Chriſtus meruerit determinatè per actiones *Charitatis & Obedientiæ?* Neque eſt ſanè exigua in hac re difficultas. Nam cùm minimè negari id poſſit, ut patebit ex ijs, quæ de Officio Chriſti Redemptoris tradèmus infrà q.22. cõtrà tamen obſtare videtur, quòd, vt dictum eſt, requiritur *libertas* ad rationem meriti: Actus autem Charitatis, & Obedientiæ, in Chriſto minimè uidentur fuiſſe liberi; ſed omnino neceſſarij.

Nam cùm Chriſtus eſſet beatus; neceſſariò omnibus modis, diligebat Deum, ita ſcilicet, vt neque odiſſe poſſet, neque vllo momento non diligere. Præterea cùm omnino fuerit ipſi impoſſibile peccare: certè neque potuit præcepto moriendi, quod à Patre acceperat, non obedire. Quare videtur neceſſariò prorſus obediuiſſe, non liberè.

Sed quod ad CHARITATEM attinet, duobus modis, & utroque ſatis probabiliter ſolet hæc difficultas expediri. Sunt enim, qui dicant, Chriſtum præter eum charitatis actum, qui viſionem beatificam neceſſariò conſequebatur, aliũ item charitatis actum *liberum* habuiſſe, qui conſequeretur eam cognitionem, quam habebat de Deo per ſcientiam aliam *infuſam*, differentem à ſcientia beata. Hunc actum charitatis aiunt in Chriſto fuiſſe aliquo modo liberum: ita ſcilicet, ut poſſet ab eo certè aliquando deſiſtere: non autem ita, ut poſſet etiã habere contrarium ei actui odium. Quam libertatem, mõ dicendi in Scholis vſitato, vocamus libertatẽ quoad actus *exercitium* tantùm, non autem quoad actus ẽt *ſpecificationem*. Eiuſmodi igitur charitatis actum ſic liberum, arbitrantur aptè conueniſſe Chriſto, quatenus erat ẽt *Viator*, & ad eã rẽ ipſi ualuiſſe, ut mereri poſſet.

Quòd ſi obijciatur, concedendum eſſe conſequẽter, vt accidentia duo eiuſdem ſpecie, ſolo numero differẽtia poſſint eſſe ſimul in eodem ſubiecto (eſſet enim tũc vterque actus charitatis in Chriſto erga Deum, eiuſdẽ ſpeciei, & ab eodem habitu charitatis) Reſpondent Doctores illi, minimè id eſſe impoſſibile, quando aliquid aliud præter ſubiectum ſuppetit vnde ſufficienter ſumi poſſit differentia numerica eiuſmodi accidentium. Id autem ſuppetere in propoſito: quoniam ex illis duobus actibus Chriſti charitatis, vnus reſpiceret Deum, ut *clarè viſum* per ſcientiam *beatam*; alter eundem, ut A cognitum per *ſcientiam infuſam*. Quod diſcrimen ſaltem ſufficit ad differẽtiam *numericam* illorum actuum.

Sunt etiam alij, qui dicunt, illum ipſum charitatis actum *beatificum* fuiſſe in Chriſto *liberum* (ſaltẽ quoad *exercitium*) non quidẽ abſolutè, ut per illum Chriſtus diuinam bonitatem ſecundùm ſe diligebat: ſed ut ſimul, tanquam obiectũ quoddã ſecundarium, amabat atque acceptabat eodem ipſo actu *paſsionem & mortem*, quatenus erat uidelicet ea mors & paſſio quoddam bonum gratum & placẽs Deo, propter finem & fructum inde conſequentem, nempè noſtram redemptionem. Neq; hoc difficile ad intelligendum eſt: cùm nos ſoleamus etiam uno & eodem actu ferri in obiecta diuerſa (ſi ſint ſubordinata) alio atque alio modo: ſicut in *finem* & in B *media*, &c. Vterque reſpondendi modus ſatis probabilis eſt, quanquam prior videtur & magis expeditus eſſe, & ob eam rem commodior, quoniam ualet, ut intelligamus, Chriſtum per actum charitatis, ea etiam ratione, qua Deum ipſum dilexerit, promeruiſſe.

Quod verò attinet ad OBEDIENTIAM, quidam reſpondent, diuinum præceptum Chriſto datum de acceptanda & oppetenda morte, non obſtitiſſe, quo minus is liberè omnino acceptauerit illam, quãtumuis ſtante hypotheſi illius præcepti neceſſariò mortem acceptauerit. Cenſent enim, neceſſitatẽ actus ex hypotheſi modis oĩbus antecedente ipſum actum, & independente ab illo (quæ, ſ. nec ſit ipſemet actus, neque includat reſpectũ ad illum, tanquã reipſa exiſtẽtem aut futurum) C qualis eſt in propoſito illa hypotheſis præcepti Chriſto dati, tũc ſolum excludere libertatem in actu voluntatis, quando influit & agit aliquid in ipſam voluntatem, & eatenus immutat ordinarium eius modum agẽdi liberè; quod minimè fecit præceptum illud Chriſto datum. Hæc reſponſio non mihi placet. Nam libertas actus non conſiſtit niſi in indifferentia uoluntatis ad illũ, & ad eius oppoſitum. Oĩs autem neceſſitas actus volũtatis ex qualicunq; hypotheſi independẽte ab eadẽ voluntate, & illam oĩbus modis antecedente (qualis eſt in propoſito illa hypotheſis præcepti) tollit eam indifferẽtiam, ſiue influat aliquid in voluntatem ſiue nihil; *ex ipſa* nimirum primæua natura voluntatis, quamuis à tali hypotheſi non immutetur. Nã de ratione huius indifferentiæ eſt, ut poſitis, non tantùm quibuſdam alijs, ſed D omnino quibuſcunque alijs, quæ non ſint ipſe actus, aut habeant reſpectum ad illum, poſſit actus & eſſe, & non eſſe: ſicut diſſeruimus to.1. diſp.1. q.23. p.4. aſſert. 2. prob.4. Hinc enim cauſſa naturalis contingens (vt ignis v.g.) caret in agendo hac indifferentia: quia, ſ. poſito aliquo quod non eſt ipſa actio, nempe applicatione ipſius ad paſſum, non poteſt non agere; tametſi applicatio eiuſmodi nihil in actionem influit. Et ob eandem cauſſam voluntas videntis clarè Deum caret indifferẽtia in amando Deo; quia ſcilicet poſito aliquo quod nõ eſt ipſe amor, nimirum clara uiſione Dei, non poteſt non amare; tametſi nec illa uiſio influit aliquid in voluntatem (vt neque aliæ cognitiones) ſed per illam oſtenditur & ueluti applicatur obiectum uoluntati.

E Magis igitur approbo quod aliter hoc loco reſpõderi ſolet; Chriſto quidem, quoniam peccare nullo modo potuit, non fuiſſe liberũ, mortem illam (poſtquam mori iuſſus eſt) abſolutè & ſimpliciter recuſare; ſic, ut ſtante eo præcepto potuerit eam nunquam acceptare: fuiſſe tñ nihilominus illi liberum, ſaltẽ quoad *exercitium*, acceptare illam *hoc* uel *illo momento*; his uel illis ſingularibus *actibus*, item actu tam *prompto & feruenti, &c.* Ex qua re ſatis intelligi poteſt, quemadmodum redemerit nos per *obedientiam*, aliqua ratione liberam, ſcilicet tũ quoad circumſtantias, tum etiam quoad ſubſtantiam

actuum

actuum in *individuo*. Illi enim actus in *Individuo* tales, & *hoc* vel illo momento quos circa mortem obeundam, tanquam circa quoddam obiectum, eliciebat; licet determinatè vt tales, & pro hoc vel illo momento non fuerint Chriſto præcepti, verè tamen actus obedientię fuerunt, quatenus obiectum reſpiciebant, quod erat abſolutè præceptum. Quemadmodum qui ut impleat Eccleſiæ pręceptum intereſt vni cuidam ſacro, hora ſeptima matutina diei alicuius feſti, verè tunc obedit Eccleſiæ, & obtemperat pręcepto: tametſi ex eo pręcepto non aſtringatur quidem determinatè, vt interſit tali ſacro & hora *ſeptima, &c.* Neque vt ſufficiens ad noſtram redemptionem eſſet meritum obedientię Chriſti oportuit eam eſſe liberam aliter quàm diximus. Compenſauit enim abundè quidquid in libertate defuit, dignitas infinita perſonæ obedientis, & ſumma voluntatis eius promptitudo in obediendo.

PVNCTVM TERTIVM.

An Chriſtus aliquid ſibi ipſi meruerit; & quidnam.

D. Thom. artic. 3.

CVm multa fuerint Chriſti hominis attributa ſiue ornamenta, ad perfectionem tũ animæ, tũ corporis ſpectantia, ut cõſtat ex Quæſtionibus ſupioribus; videndũ eſt, An aliqua ex illis, & quænã, obtinuerit ſuo proprio merito.

In qua Quęſtione CERTVM eſt inprimis apud omnes orthodoxos, Chriſtum meruiſſe quidem ſibi gloriam corporis & exaltationem ſuam per reſurrectionem, aſcẽſionem in cœlum, celebritatem nominis, &c. Quamuis hoc negauit ſolita impudentia & impietate Caluinus lib. 2. Inſtit. cap. 17. ſect. 6. Sed eſt omnino ex Scriptura compertum. Ad Philippen. 2. *Factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & DEVS exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur, &c.* Et ad Hebr. 2. *Videmus IESVM propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum.* Quibus locis non ſolùm indicatur, paſſionem anteceſſiſſe gloriam (ut fingit Caluinus) ſed planè anteceſſiſſe vt *cauſſam*, ſicut patet ex particula PROPTER.

Itaque perpendens S. AVGVSTINVS Tract. 104. in Ioannem teſtimonium illud Apoſtoli ad Philipp. 2. *Vt mediator*, inquit, *DEI & hominum, homo Chriſtus IESVS reſurrectione clarificaretur, vel glorificaretur, prius humiliatus eſt paſſione: non enim à mortuis reſurrexiſſet, ſi mortuus non fuiſſet. Humilitas, claritatis eſt meritum: Claritas, humilitatis eſt præmium. Sed hoc factum eſt in forma ſerui.* Idem aſſerunt communiter alij Patres in illum locum. Neque obſtat, quòd Scriptura (ut Caluinus obijcit) *propter nos* dicit miſſum fuiſſe Chriſtum. Nam & hoc etiam ſimul verum eſt: Nec propterea Scriptura negat, meruiſſe etiam aliquid *ſibi*.

Poſito itaque, quòd exaltationem & gloriam corporis Chriſtus ſibi meruit, QVAESTIO eſt de gratia *Vnionis*, & de gratia *habituali*, & de beatitudine *animæ*: An hæc ſcilicet Chriſtus ſibi promeruerit. Videtur namq; hæc etiam ſibi promeruiſſe. PRIMO, quoniam D. Thomas hic art. 3. diſertè fatetur, nobilius eſſe habere aliquid per meritum *proprium*, quàm ſine merito: quia tunc cenſeri poteſt quis eſſe cauſſa ſaltem moralis ſui ornamenti. Sed CHRISTO tribuere debemus, quod excellentius eſt. Ergo, &c.

SECVNDO. Quoniam Scriptura idipſum & de gratia *Vnionis*, & de beatitudine *Animæ*, gratiaque *habitualis* ſubindicare uidetur. De gratia quidem *Vnionis*, Apoc.

A 5. *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem.* De beatitudine verò animæ & habituali gratia, Pſal. 44. *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Quo loco ſingularis tum gratia, tum beatitudo animæ Chriſti ſignificari videtur.

In CONTRARIVM eſt authoritas D. Thomæ loco citato & quæſt. 2. artic. 11. itemque communis ſententia Scholaſticor. in 3. diſt. 18. quorum aſſertio eſt, CHRISTVM neque unionem, neque beatitudinem animæ, neque gratiam habitualem promeritum fuiſſe; ſed tantùm gloriam corporis, & exaltationem per celebritatem ſui nominis, ut rectè aſſerit communis ſententia Theologorum, quemadmodum dixi. Ita D. Thomas hic art. 3. Alexander Halenſis 3. part. q. 16. membro

B 3. artic. 1. in reſponſ. ad obiectionem ſecundam. Bonauentura in 3. diſtinct. 18. artic. 2. quæſt. 1. vbi ait, eſſe ſententiam *communem*, Scotus eadem diſtinctione, quæſtione unica, §. *Hoc viſo*, Ricchardus eadem diſtinctione, artic. 2. quæſt. 1. Durandus quæſtione tertia, numero ſexto, Thomas Argentinenſis quæſt. vnica, artic. 3. ad 4. contra 1. concluſ. Gabriel quæſtione vnica, articulo 2. concluſ. 3. Marſilius in 3. quæſtione 12. articulo primo, concluſ. 3. & communiter recentiores. Quanquam contrarium de beatitudine animæ affirmat Altiſiodorenſis libro tertio Summæ, tractatu primo, capite ſeptimo, initio, & idem reputat probabile Albertus in 3. diſtinct. 18. artic. 4. & ſeptimo, aſſerens tamen noſtram ſententiam eſſe *communem*: In qua no-

C bis perſiſtendum eſt.

Et quidem quòd nõ ſibi meruerit Chriſtus gratiam *Vnionis*, ſatis ſuperq; oſtendimus quæſt. 2. p. 8. Quòd verò attinet ad gratiam *habitualem*, & beatitudinem *animæ*, potiùs communi Theologorum auctoritate, quàm vlla ratione, quæ aut ab alijs allata ſit, aut mihi iam occurrat, adducor, vt credam, Chriſtum non iſta ſibi promeritum eſſe.

Præcipua enim ratio uidetur illa eſſe, qua vtitur D. Tho. hic art. 3. Et tamen quod in ea ſumit, incertum, vel falſum potiùs uidetur; ſcilicet, meritum non eſſe, niſi eius, quod *nondum habetur*: Vnde concludit, Chriſtum neque gratiam, neque ſcientiam, neque beatitu-

D dinem animæ ſibi promeritum eſſe: quoniam ex iſtorum merito non tam illius dignitas aucta fuiſſet, quàm eidem fuiſſet derogatum, ſi iſtiuſmodi ornamentis aliquo tempore caruiſſet. Certè aſſumptum illud probari efficaciter non poteſt, niſi conſtet, cum ratione meriti pugnare, ut meritum non ſit *prius tempore*, quàm præmium; ſed ſit ſimul cum præmio, aut etiam ſequatur illud. At hoc non videtur verum. Nam vt tomo 2. diſpu. 8. quæſt. vltima de merito docuimus, ſatis Meriti ratio conſiſtit ex hoc, quòd bonum aliquod opus liberum ſpectans aliqua ratione ad remunerantem, ex Iuſtitiæ debito debeat compenſari aliquo præmio ſiue mercede. Hoc verò totum intelligi poteſt habere locum non modò tunc, cùm Meritum eſt prius tempore, quàm

E præmium; ſed etiam in caſu, quo meritum ſimul ſit cum præmio, aut etiam illud ſequatur.

Quod manifeſtis exemplis demonſtrari põt. Nam Mercenarius anticipatam ẽt mercedem, quam proinde iam hẽat, æquè bene per ſequentem ſuum laborem mereri põt ex iuſtitia, ſicut cõtingit ſæpè. Item augmẽtum gratiæ merces ẽt eſt meriti iuſtorum, licet interdum conferatur ſimul illo ipſo tempore ſeu momento, quo iuſti id augmentum merentur, quando. ſ. opus meritorium eſt excellens. Item gratia, quæ data eſt Patribus veteris Teſtamenti verè merces fuit etiam meritorum Chriſti, licet tempore hæc Chriſti merita poſteriora

riora fuerint: Nã ideo Chriſtus in Apocalypſi dicitur A
agnus occiſus ab origine mundi: quoniam Deus non niſi in illius paſſionem & merita pòſt futura, intuens, gratiam contulit priſcis Patribus.

Videtur itaque pari modo, ſalua ratione meriti, potuiſſe Chriſtus uel eodem ipſo momento Incarnationis, per bonum aliquem actum aliqua ratione liberum erga Deum, vel etiam per operationes bonas ſequentes, mereri ſibi & *habitualem* gratiam, & beatitudinem *animæ*, quatenus erat alioqui Deo gratus per gratiam Vnionis.

Præterea nec ex eo poteſt duci in contrarium ratio, quòd non appareat, qualis Chriſti actio uel operatio potuerit eſſe illa, qua mereretur ea dona; an ſcilicet ordinis *naturalis* vel *ſupernaturalis*. Etenim ex ſola gratia Vnionis, vtpotè infinita, potuit quæcunque Chriſti B
actio, etiam ex ſe alioqui *naturalis*, ſufficiẽtem ualorem habere ad promerendum ea dona.

Item neque ex eo poteſt duci ratio in contrarium, quòd, ſi meruit ſibi gratiam & gloriam; ſequeretur, meruiſſe ſibi *infinitam* gratiam & gloriam; cùm eius meritum, ob infinitam gratiam Vnionis, fuerit valoris infiniti. Nihil enim minus ſequeretur. Nam tunc Chriſtus non *deſtinaſſet* ſeu ordinaſſet ſuos actus ad promerendam ſibi gratiam & gloriam, quatenus *infiniti* quidem valoris ſunt (quo modo eos ordinauit ad promerẽdam nobis à ſuo Patre remiſſionem offenſæ *infinitæ*) ſed vt erant certè *æquivalentes* tantæ gratiæ & gloriæ, quanta fuit ipſi data: Quemadmodum ſic etiam ordinauit ſuũ C
meritum, licet infinitum, ad promerendam nobis *finitam* gratiam & gloriam.

Neque denique in oppoſitum eſſet firma illa ratio, quæ duci poſſet ex eo, quòd videatur aliquid dignius, ſi Chriſtus gratiam & beatitudinem habuerit ſolo titulo *filiationis naturalis*, quatenus humanitati ſuæ erant quodammodo debita iſta ornamenta, hoc ipſo quòd ea natura ſubſiſtebat in perſona filij Dei. Dicam enim, longè etiam dignius uideri poſſe, ſi habuerit *vtroque titulo*, ſcilicet & filiationis naturalis, & proprij meriti. Nam uterque titulus poteſt ſimul conſiſtere.

Potiùs igitur, ut dixi, communis authoritas, quàm ratio mouere nos in hac re debet; quæ ſanè in re ineuidẽti & Theologicæ (qualis eſt hæc, de qua agimus) præ D
ponderare illi rationi debet, quam initio propoſuimus Primo loco in contrariam partem. Quare hęc ſit illius rationis ſolutio.

Ad teſtimonia uerò Scripturę, Secvndo loco obiecta, reſpondetur, quod ad teſtimonium ex Apocalypſi attinet, ſenſum eſſe, promeritum fuiſſe Chriſtum, ut eius diuinitas innoteſceret hominibus, ſicut factũ eſt, maximè poſt paſſionem; non autem ut diuinitas cum ipſius humanitate in eadem perſona vniretur. Quam interpretationem rectè confirmat Magiſter in tertio, diſtinct. 18. ex eo, quod ſimiliter Dominus dixit Matthæi ultimo: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra:* non quia tunc primùm eam acciperet, ſed quia tunc incipiebat manifeſtari. E

Alter uerò locus ex Pſal. 44. uariè à Patribus exponitur. Avgvstinvs ibi ſentit, per inuerſionem eſſe id accipiendum, ut ſit ſenſus, *ideo* dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatẽ, *quoniam* unxit te Deus ad eũ finem, ut ſcilicet diligeres iuſtitiam, &c. Item ex ſentẽtia Athanasii oratione 2. contra Arrian. poſt medium, poteſt id accommodari ad Chriſti membra, id eſt, ad fideles, qui vncti ſunt oleo lætitiæ, id eſt, gloria & gratia affecti, quoniam Chriſtus dilexit iuſtitiam, &c. Vel etiam Chriſtus ipſe lętitia affectus eſt propter gratiam & gloriam, quæ ipſius merito contigit fidelibus.

PVNCTVM QVARTVM.

An Chriſtus aliquid meruerit nobis; & quidnam.

D. Thom. artic. 4.

Qvod omnino aliquid, immò prorſus multum (nempe ipſam *ſalutem*) Chriſtus nobis promeruerit; dubitari nullo modo poteſt, ut patebit ex ijs, quæ tradetmus de Officio proprio Chriſti Redemptoris infrà q. 22. Sed hoc poſito, Dispvtari præterea in ſpecie ſolet, quidnam Chriſtus hominibus ita promeruerit: an ſcilicet non tantùm gratiam, & gloriam, verùm etiam ſufficientes diſpoſitiones ad gratiam, & neceſſaria auxilia ad eiuſmodi diſpoſitiones. Neq; Doctores deſunt, qui negent, promeruiſſe nobis eiuſmodi diſpoſitiones, & antecedentia auxilia: Vt Ioannes Driedo lib. de Captiu. & Redemptione generis humani, tractat. 2. cap. 2. & Ruardus Tapperus in ſuo opere, art. 6.

Quorum certè diſputationem atque ſentẽtiam ualdè admiror. Ex his enim, quæ certiſſimè *de proprio effectu* Redemptionis, q. 22. diſputabimus, manifeſta argumentatione efficitur, Chriſtum omnia omnino gratiæ dona nobis neceſſaria, quibus ſalus noſtra propriè cõtinetur, promeruiſſe hominibus; ita quidẽ, ut Deus, *quod in ipſo eſt*, omnia illa omnibus dare uelit, ac *reipſa* ét ijs det, quibus applicatio *mediorum*, ſeu cooperatio neceſſaria (ubi illa quidem requiritur) non defuerit.

Quare ſine dubitatione vlla Affirmo, promeruiſſe Chriſtum, ut omnia eiuſmodi dona neceſſaria darentur hominibus, ea ratione atque modo, quo *reipſa* illis dantur. Promeruit igitur, vt auxilia quædam *actualia* darẽtur illo modo & ordine, quo in materia de Gratia, q. 3. probauimus, omnibus omnino hoĩbus illa ſuppetere, quantum ſatis eſt, ut quod in ipſo Deo ſitum eſt, ſalutem tãdem conſequi valeant. *Diſpoſitiones* verò ſufficientes ad gratiam, & *gratiam ipſam item*, & *merita* ex gratia, & *perſeuerantiam* ex peculiari auxilio Dei, & denique *beatitudinem*, meruit, vt reipſa darentur ijs, qui ita, ut oportet, Deo in huiuſmodi *cooperantur*, quibuſq; non deſunt media ſm legem Dei ordinariam *requiſita*, ut ſalutem omni ex parte abſolutam obtineant.

Hãc Aſſertionem ex articulo redemptionis noſtræ, hunc in modum probo. Quidquid Chriſtus nobis opere redemptionis obtinuit; id totũ prorſus nobis à Deo promeruit. Sed omnia illa gratię dona neceſſaria, ita, ut expoſitum eſt, nobis opere redemptionis obtinuit. Ergo omnia illa nobis promeruit, quomodo dictum eſt. Conſequentia eſt euidens. Maior item ſine controuerſia conceditur. Quia ſatisfaciendo & promerendo, ſicut (infrà quæſt. 22. videbimus) nos redemit. Minor manifeſtiſſimè quoq; probabitur.

Et Primo quidem patet ex ipſa ratione & articulo redemptionis. Nam omnibus illis & ſingulis gratiæ donis, ad ſalutem neceſſarijs, continetur, & velut componitur noſtra ſalus, atq; libertas à ſeruitute peccati atq; diaboli. Igitur ſi nobis hanc libertatem abſolutam & integram Chriſtus opere redemptionis cõparauit; omnia & ſingula dona illa gratiæ comparauit: vel ſi nobis aliquod neceſſarium donum, in quo ét ſalus conſiſtit, non comparauit; vtiq; non ſatis ipſe redemit nos, neq; aſſeruit prorſus in libertatem à ſeruitute Dæmonis.

Secvndo patet eadem Minor manifeſtis diuinæ Scripturæ locis. Id enim planè ex inſtituto agit & diſputat Apoſtolus, cùm alias, tũ clariſſimè ad Epheſ. cap. 1. vbi omnia gratiæ & donorum genera, quibus ſalutẽ conſequimur, complectens & enumerans, generatim pronunciat, nos in Chriſto & per Chriſtum, diuinitùs be-

tûs benedici *omni ſpirituali benedictione in cœleſtibus*. Ité ibi affirmat, *in illo habere nos redemptionem per ſanguinem eius, ſecundùm diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabundauit*, inquit, *in nobis*. Vbi non potuit certè clariùs docere quemadmodum omnes oĩno gratiæ per Chriſtum, ac per redemptionem, quæ eſt in ſanguine eius, prouentant hominibus, ſicut pulcherrimè declarat AVGVSTINVS libro de prædeſtinatione Sanctorum, c.17.& 18.atque etiam D.Chryſoſt. homil.1.ad Epheſ.Quin & ex eo loco probari etiam certò videtur, per Chriſtum datas eſſe Eccleſiæ gratias gratis datas, quatenus ad *ædificationem* illius, atque adeò ad hominum ſalutem pertinent. Iuxta illud, quod generatim quoque idem Apoſtolus ait ad Epheſios, ca 4. *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, &c.*

Præterea hoc ipſum & Apoſtolus agit in epiſt. 1. ad Timot.c.2.vbi grauiſſima oratione diſputat, Deum ipſum quidem omnes omnino hoĩes *velle ſaluos fieri*, id eſt, quod in ipſo eſt, omnibus velle neceſſaria dona conferre, propter mediatorem Dei & hoĩum Chriſtum Ieſum, *qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*, vt ibidem Apoſtolus neceſſaria ratione probat. Neq; minùs id clarè confirmare mihi vr, cùm ſubinde repetit Rom. 5.& Epheſ. 2.& 3. *Per Chriſtum nos habere ad Patrem acceſſum*. Quid n.aliud eſt hoc, niſi quod habemus per Chriſtum ipſam quoq; viam ad iuſtificationis terminum, i.auxilia & diſpoſitiones neceſſarias ad gratiã, quibus accedimus cumprimis ad Deum? Itaq; prçclarè ATHANASIVS in expoſitione fidei, quæ hr tom.1.poſt epiſtolam ad Epictetum: *Dominicus*, inquit, *homo conditus eſt, vt eſſet* INITIVM *viarum: per hunc enim ad Patrem acceſſum habemus: qm̃ ipſe eſt via, quæ ad Patrem nos ducit.*

His accedit & illa inſignis cõfeſſio D. Petri in Actis c.4. *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Atq; vt plurima, quæ ſunt ſimilia, prætercam, pro oĩbus certè ſufficere dēt teſtimonium ipſius Chriſti apud Ioan.c.15. *Sine me*, inquit, *nihil poteſtis facere*. Et *Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. Quaſi dicat: Nihil, qđ ad ſalutem neceſſarium ſit, niſi per me, poteritis obtinere, aut prçſtare, & oĩa per me ac in nomine meo, qm̃ abundanter cõparaui illa vobis.

Neque verò magni momenti ſunt argumenta Doctorum illorum, contra quos diſputo. Obiiciunt enim PRIMO ſententiam Chriſti apud Ioannem, ca.6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit illum.* Inde colligunt, ad ſolum Patrem pertinere, vt arbitratu ſuo, nullis ad actus Chriſti meritis, inuitet homines neceſſatijs auxilijs, trahatq; eos, per ſufficientem diſpoſitionem, ad Chriſtum. Quæ nulla prorſus eſt probatio.

RESPONDEO enim facillimè, Patrem æternum omnino ſic inuitare, & trahere ad Chriſtum; ſed *per* Chriſtum quoq;, qui eſt etiam *via*, vt expoſitum anteà eſt. Neque merita ſua Chriſtus ibi voluit remouere, ſed humanarum vitium imbecillitatem oſtendere: quæ niſi iuuentur diuino auxilio nobis Chriſti morte impetrato, nequit homo venire ad Chriſtum.

SECVNDO obijciunt illud ex epiſtola ad Rom. ca.4. *Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium reputatur fides eius ad iuſtitiam, ſecũdùm propoſitum gratiæ Dei*. Quem locum ita intelligunt, quaſi diſpoſitio ad iuſtitiam, quæ fide & alijs bonis motibus continetur, pendeat ex *ſolo propoſito* gratiæ Dei, non autem vllo modo à Chriſto.

Sed RESPONDEO, illo modo loquendi, *ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, aut ſecundùm propoſitum gratiæ Dei*, quem paſſim in iuſtificationis negocio Apoſtolus vſurpat, minimè illum merita Chriſti excludere: Sed tria, vt ſummatim dicam, ſignificare. PRIMO, gratiam ſeu

A iuſtificationem hominibus *gratis* planè conferri, citrà vllum *ipſorum* veri nominis meritum: neque eſſe in nobis iuſtificationis *initium*; ſed in gratia Dei. Sic AVGVSTINVS lib.de prædeſtin.Sanctor.ca.18.& paſſim alias contra Pelagianos, & patet ad Rom.9.& 11.

SECVNDO, ſi ad *antecedentem* omnino & quaſi *primordialem* iuſtificationis noſtrę cauſſam reſpiciamus; ne merita quidem Chriſti effeciſſe, vt iniuerit Deus PRIMO conſilium reconciliationis & pacis, volueritq; adeò nobis iuſtitiam conferre. Quoniam voluntas, qua voluit ad eum finem nobis donare Chriſtum, omnino anteceſſit Chriſti merita, extititque, vt ſuprà quæſt.2.declaratum eſt, ex ſola miſericordia & ꝓpoſito gratuitæ beneuolentiæ Dei. Ita etiam interpretari videtur D.Chryſo- B ſtomus loco ſuprà citato ex homil.1.ad Epheſios: quãuis & ibi dicat, *propoſitum* illud & *beneplacitum* gratiæ Dei, indicare *magnam quandam propenſionem* diuinæ uoluntatis erga noſtram ſalutem, &c.

TERTIA, neq; in Chriſtum ipſum, aut in eius merita, ac multo minùs in aliquod meritum hominum; ſed ſolùm in *arcanum conſilium* Dei, tanquam in propriam cauſſam, referendum eſſe *complexum* hoc totũ ſeu coniunctum: ſ quòd alius iuſtificatur, & alius non; qui tamen per auxilium ſaltem gratiæ ſpecialiſſimum, quod magnis & peccatoribus aliquando conceditur, certiſſimè potuiſſet ad gratiam pertrahi. Huius totius coniuncti ſeu complexi, ne Chriſti quidē merita ſunt propriè cauſſa, ſed inſcrutabilia ſunt, quod ad hoc attinet, iudi- C cia Dei: idque proinde ad *ſolum propoſitum gratiæ diuinæ* ſpectat, qua uno relicto, qui ſaltem per ſpecialiſſimum auxilium eligi etiam potuiſſet, & certò fuiſſet ad iuſtitiam attractus, alter eligitur. Qui etiam ſenſus colligitur ex diſputatione Apoſtoli ad Rom.9.& 11.& ex D. AVGVSTINO Tract.26.in Ioannem: à quo præclarè ſuper illa uerba Ioã.6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*, ſcriptũ eſt: *Quare hunc trahat, & illum* (coniunctim inprimis loquitur) *non trahat; noli velle iudicare, ſi non vis errare.* Ac in eandem ſententiam S.PROSPER in lib. contrà articulos falsò impoſitos Auguſtino, in reſponſione ad art. 14.(qui liber habetur tomo 7.operum D.Auguſtini) *Cur*, inquit, *illum retineat* (in D gratia) *illum non retineat; nec poſſibile eſt comprehendere, nec licitum inueſtigare: cùm ſcire ſufficiat, et ab illo eſſe, quod ſtatur, & non eſſe ab illo, quod ruitur*. Qua de re multa to. 1 in quæſtione de Prædeſtinatione diſſeruimus. Nunc ſatis ſit ita refutaſſe SECVNDVM argumentum illorum Doctorum contra quos iam diſputamus.

TERTIO inſinuant præterea, pro ſententia ſua Doctores illi, tale argumentum: Si propterea ꝙ auxilia & diſpoſitiones ad ſalutem neceſſaria ſunt, Chriſtus eiuſmodi etiam gratiæ dona promeruit; pari ratione concludi poterit, noſtrã quoq; naturam, atq; item gratiam Vnionis ipſius Chriſti, Immò Chriſtum ipſum ſimpliciter, atq; etiam ipſum Deum, exiſtere ex Chriſti merito. Quoniam hæc omnia & ſingula ad ſalutem item noſtram *neceſſaria* ſunt, ad eamque ſuo modo conferunt.

E RESPONDEO, magnum & clariſſimum eſſe diſcrimen. Nam antecedentia *auxilia, & diſpoſitiones*, ſic ad ſalutem neceſſaria ſunt, ut illis quoq;, ac ſimul alijs gratiæ donis, ipſa ſalus & liberatio à ſeruitute diaboli propriè contineatur, ſicut ante ſumus argumentati. Ita fit, ut quia Chriſtus per meritum ſuum, ſalutis & liberationis noſtræ à ſeruitute diaboli conſummator eſt, id eſt, abſolutus & perfectus auctor; illa etiam auxilia & diſpoſitiones nobis meruerit, quemadmodum ex articulo redemptionis concluſimus.

Noſtra uerò natura, & Chriſtus ipſe, ac Deus, res quidē eiuſmodi ſunt, quæ ad ſalutem noſtrã ſuo modo confe-

conferunt, & ſunt nereſſariæ: ſed tanquã quoddam tamen ipſam ſalutem noſtram ſolùm antecedens: non verò tanquam id etiam, *quo* ſalus ipſa noſtra, & liberatio à ſeruitute pecrati *contineatur* proximè ſeu formaliter.

Ex his conſequitur PRIMO, meruiſſe quoq; Chriſtũ hominibus PRAEDESTINATIONEM; vt. ſ. Deus *quod in ipſo eſt*, omnes per dona gratię, neceſſaria & ſufficientia ad ſalutem, prædeſtinare *vellet*, atq; adeò eos *reipſa prædeſtinaret*, quos per eiuſmodi dona prædeſtinauit ab æterno. Ita D. Tho. infrà q. 24. art. 4. Alenſ. 3. p. q. 3. mẽb. 5. Dur. in 3. ſentent. diſt. 10. q. 3. nu. 6. Et probatur. Quoniam meruit, vt oſtenſum eſt, omnes effectus prædeſtinationis, id eſt, omnia illa gratiæ dona, quibus ſalus hominum propriè & formaliter continetur. Hoc aũt nihil aliud eſt, q̃ meruiſſe, vt Deus ab ęterno conſtitueret & *vellet* eiuſmodi effectus (qd̃ in ipſo eſt quidẽ) oĩbus dare, & ijs ẽt *reipſa conferret*, quos per cõſtituta media ab æterno prædeſtinauit. Id verò eſt, meruiſſe Chriſtũ æternam ipſam prædeſtinationem hoĩum: non vt eſt actus quidam Dei ſm ſe & abſolutè (ſic enim non magis cadere poteſt in Chriſti meritum, quàm ipſe Deus abſolutè) ſed vt refertur ad ſuos effectus, ſiue ad *obiecta* ſua propria, quibus hoĩum ſalus formaliter cõtinetur.

Quam quidem rem neq; in illo loco ad Epheſios c. 1. Apoſtolus præteriuit; ſed desertè docuit, inquiens: *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in Chriſto.* Et rurſus: *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtũ in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* Atq; item infrà: *In quo etiam nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundùm conſiliũ voluntatis ſuæ.* Et iam ratio eſt à nobis reddita, cur Apoſtolus illud ſimul adiungit, *ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* Item, *ſorte* fieri hanc electionem, &c. Non. n. meritum Chriſti abſolutè excludit; ſed ſignificat, non eſſe in *nobis quidem* cauſſam aut initium prædeſtinationis; quemadmodum nec iuſtificationis: item in ſolum conſilium Dei occultiſſimũ referẽdum eſſe *coniunctum* ſeu *complexum* hoc totum, ſ. quòd *hunc eligat atque trahat, illum autem non trahat*, &c. ſicut expoſuimus paulò antè.

SECVNDO ſequitur, huiuſmodi gratiæ dona neceſſaria omnia, atq; etiam prædeſtinationem, eo modo quo explicatum eſt, *omnibus omnino* hominibus, poſt peccatum, æquè Chriſtum meruiſſe. Quoniam *omnes* ſimiliter redemit, ſiue qui ante Chriſtum, ſiue qui pòſt vixerunt, quique aliquando futuri ſunt. Quamobrem Apocalyp. 13. *Agnus* dicitur *ab origine mundi occiſus*. Sed & D. Paulus ad Roman. 3. ob eandem rem diſputat, *propoſitum fuiſſe Chriſtũ propitiatorem, propter remiſſionem præcedentium delictorum*, id eſt, vt reipſa ſolueretur preciũ, cuius reſpectu, quaſi ſub fideiuſſione quadam, præterita etiam peccata fuerunt remiſſa. Hinc denique ſtatim poſt peccatum promiſſio ſeminis benedicti mulieris, *quo ſerpentis caput contereretur*, facta eſt à Deo in Geneſi c. 3. quæ ſubinde poſtea ſæpiùs eſt repetita.

Atq; hæc quidem cùm ita ſint, diſputari tamen præterea poteſt, An ẽt Chriſtus meruerit gratiam illam & iuſtitiam, quæ data eſt ADÆ ante peccatum. Item; An meruerit *ſpecialiſſima* quoq; gratiæ dona, quibus nonnulli extraordinario modo ſunt iuſtificati & prædeſtinati. Et videri alicui poſſet, non hæc ẽt meruiſſe. Quia oĩbus meritum Chriſti cõĩter atq; æqualiter vtile fuit. Item meruit redimendo cõĩter omnes. At gratia illa & iuſtitia ADÆ, fuit ipſius Adæ ſingularis, neque præterea datur alicui per Chriſtum: item *ſpecialiſſima* gratiæ dona ſimiliter non omnibus præſtò ſunt, ſed Deus *quibuſdam tantùm* illa vult conferre. Igitur neque illam *primam iuſtitiam* Adæ, neque iſta *ſpecialiſſima* dona gratiæ

A Chriſtus promeruit. Accedit, quòd multorum, & D. Thomę quoq; ſuprà q. 1. art. 3. ſententia eſt, Chriſtum, niſi peccatum accidiſſet, non fuiſſe venturum. Ergo gratia & iuſtitia, quæ ante peccatum data eſt, omnibus modis videtur anteceſſiſſe Chriſtum, & eius merita.

RESPONDEO nihilominus, Chriſtum & *ſpecialiſſima* illa gratiæ dona, & etiam gratiam atque iuſtitiam *primam* Adæ meruiſſe. Quod ſanè de *ſpecialiſſimis* gratiæ donis minùs negari poſſe videtur. PRIMVM, quoniam Apoſtolus in epiſtola ad Epheſios cap. 1. generatim *prædeſtinationem* omnem & omne genus gratię, meritis Chriſti adſcribit, inprimiſq; *electionem* ſuam & aliorum Apoſtolorum, diſcipulorumque, qui tunc temporis erant diuinitùs electi. At multi ex his (vt videtur, B omnino) per *ſpecialiſſima* gratiæ auxilia, & non tantùm per *neceſſaria* ac ſufficientia, diuinitùs prædeſtinati erant. Ergo illa item Chriſtus promeruit.

SECVNDO, nam idẽ Apoſtolus in epiſtola ad Rom. 5. & 1. ad Corinth. 15. generatim etiam pronunciat, *ſicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes viuificari*: Quaſi dicat, neminem prorſus, ſiue per *ſufficientem*, ſiue per *abundantem* gratiam ſalutem conſequi, niſi per Chriſtum. Quemadmodum etiam ex eiuſmodi Scripturæ locis generatim id diſputat D. Auguſtinus lib. 6. contra Iulianum, cap. 1. & 12.

POSTREMO id etiam ea ratione probatur. Quoniã abſurdum cogitatu etiam videtur, vt ij, qui ſingularibus, extraordinarijſq; auxiliis prædeſtinati ſunt; C Chriſto acceptam ferre non debeant totam ſuam prædeſtinationem. Hoc autem conſequeretur, ſi non illis eſt ipſe meritus illa *ſpecialiſſima* auxilia.

Quod verò attinet ad gratiam & iuſtitiam *primam* ADÆ, probatur idem. Quoniam poteſt id optimè declarari & intelligi: & amplificat eiuſmodi Aſſertio dignitatem meritorum Chriſti. Igitur ita ſentiendum eſt. Hoc autem ita declaro. Nam ſiue Chriſtus venturus alioquin fuiſſet, ſiue non fuiſſet: poſito tamen, quòd *propter peccatum* venit omnino, & paſſus eſt: potuit Deus, qui omnia ſimul ab æterno in conſpectu ſuo habuit, moueri etiam meritis & paſſione Chriſti, vt daret Adę illam gratiam, & iuſtitiam *primam* antecedentem peccatum. Intelligendum eſt. n. poſſe, quod eſt vna ratione D poſterius altero, item eſſe prius eodem alia ratione; ſiue abſolutè res ipſas ſecundùm ſe cogites, ſiue eas ordine quodam, non notitiæ ipſius, ſed obiectorum referas ad intelligentiam ipſam, mentemq; diuinam. Etſi igitur vna quadam ratione merita CHRISTI & peccato & conſequenter ea gratia, quę anteceſſit peccatum, poſteriora fuerint, tamen alia ratione fuerunt item priora. *Poſteriora* quidem fuerunt, ea ratione formaliter, quatenus illis meritis CHRISTVS à peccatis *redimebat* humanum genus, hoc eſt, gratiam impetrabat, per quã remitteretur peccatum. Sed viciſſim tamẽ, ordine quodam (vt ſic dicam) *morali*, fuerunt *priora*, quatenus certè erant abſolutè *præclara* merita, & *digna* prorſus, quæ E compenſarentur quoq; per illam gratiam & iuſtitiam primam Adæ: licet per illam nullum peccatum ipſi remitteretur, quippe quæ anteceſſit omne peccatum. Ac ſimili ratione rectè cum D. Bernardo ſerm. 22. in Cantica, defendi poteſt, gratiam quoque & beatitudinem Angelorum Chriſtum fuiſſe promeritum.

Quare ad argumentum pro cõtraria parte RESPONDEO, meritum Chriſti fuiſſe quidem communiter & æqualiter omnibus vtile, quatenus per illud comparata nobis ſunt gratiæ dona *neceſſaria* & *ſufficientia*, ſine quibus redemptio & ſalus noſtra non conſtat; nihil tamen obſtat, quò minùs *aliquibus* peculiari ratione profuerit, ſm dona gratiæ extraordinaria, ſine quibus

videli-

uidelicet potuit reliquis ſua ſalus & redemptio ſufficiẽter conſtare. Cur autem *quibuſdam* Chriſtus peculiari ea ratione profuerit, & alijs non; inſcrutabilia ſunt iudicia Dei. Neque hoc referri debet, niſi in *arcanum conſilium diuinæ voluntatis*, ad quam etiam Chriſtus voluntatem ſuam accommodauit, vt iſtis mereri vellet ſpecialiſſima auxilia, non alijs.

Similiter de iuſtitia & gratia *prima* Adæ dico: cùm per illam propriè Chriſtus, neq; Adam neque alios ho-

A mines redemerit; non opus fuiſſe, vt illam æqualiter omnibus mereretur. Quanquam quod in ipſo quidem Deo eſt, meruit Chriſtus, vt omnibus illam gratiam & iuſtitiam primam dare *vellet*, ſi Adam illam conſeruaſſet, ad poſterosque, generationis propagine, transmiſiſſet. Eo enim conſilio Deus illi ab initio eam dederat. Qua ratione donum illa iuſtitia fuit, non tantùm *ſingulare* illius perſonæ; ſed etiam *commune* totius generis humani.

QVAESTIO VIGESIMA.

De Subiectione Chriſti erga Patrem.

D. Thom. 3. part. q. 20.

De Christi Subiectione erga ſuum Patrem neceſſaria ferè explicauimus to. 1. q. 1. de Trinit. p. 1. §. 21. circa finem, per occaſionem illius loci, 1. Corint. 15. Tunc ipſe filius ſubiectus erit ei, &c. Quem locum ſumus illic interpretati ex ſententia ſanctorum Patrum. Breuiter igitur nunc complectemur rem hanc Vnico Puncto.

PVNCTVM PRIMVM.

An, & quomodo Chriſtus ſit ſubiectus ſuo Patri.

D. Thom. art. 1. & 2.

CVm Chriſtus, diuina, & humana natura præditus ſit; duo de hac re ſunt tenenda, quæ etiam docet hic D. Thomas. Primvm eſt, Chriſtum ſecundùm *humanam* quidem naturam ſubiectum eſſe æterno ſuo Patri, & etiam ſibiipſi, vt Deo. Quod ex triplici capite declaratur.

Primo. Quoniam Pater æternus, & ipſe Chriſtus *&*, vt Deus, *ſupremum* obtinet bonitatis & perfectionis gradum, nempe *per eſſentiam ſuam*, neque dependet ab vlla cauſſa. Chriſtus autem ſecundùm humanam naturam tenet bonitatis gradũ *inferiorem*, ſcilicet participatum. Itaque ordine quodam *ſuperioris & inferioris* gradus, ſubditus eſt tum Patri æterno, tum etiam ſibi, tanquam Deo. Quod ipſe inſinuaſſe videtur Matth. 19. ijs verbis: *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, niſi ſolus Deus*, id eſt, in ſupremo bonitatis gradu, *per eſſentiam*.

Secvndo ex eo, quòd humana Chriſti natura, *creata* quædam res eſt. Omnibus autem creaturis eſt commune, vt ſint Dei authoritati poteſtatiq; ſubiectæ: iuxta illud Sapient. 16. *Creatura tibi factori deſeruiens*; ſecundùm humanitatem igitur & Patri, & ſibi, vt Deo, omnino eſt Chriſtus ſubiectus. Quocirca D. Dionysivs lib. de cœleſt. hierarch. cap. 4. *Chriſtus*, inquit, *Dei, primis ordinationibus ſubijciebatur.* Immò Apoſtolus ad Philip. 2. idem teſtatur, cùm ait, accepiſſe illum *formam ſerui:* multaque in eandem ſententiam Avgvstinvs lib. 1. de Trinit. ca. 7. & alias.

Tertio ſecundùm *humanam* naturam & ſibi & Patri ſubiectus fuit, quatenus per omnia diuinæ voluntati obtemperauit: *Ego*, inquit, *quæ placita ſunt illi, facio ſemper*, Ioan. 8.

Secvndvm, quod in hac re teneri debet, eſt, Chriſtum neq; Patri æterno, neq; ſibi eſſe ſubiectum ſecundùm *ſuppoſitum* ſiue perſonam ſuam. Ratio eſt. Quoniã vnicum habet ſuppoſitum verè *diuinum*; nullum autem creatum. Quare vt nemini eſt ſubiectus ſecundùm naturam ſuam *diuinam:* ita nec ſecundùm ſuũ *Suppoſituum.*

Ex quo tum Arrianorum, tum Neſtorianorum blaſphemia eliditur. Nam vtriq; ſecundùm *Suppoſitum* cõmenti ſunt, Chriſtum eſſe ſuo Patri ſubiectum. Arriani: quoniam vnicum illud Suppoſitum, quod in Chriſto fatebantur, contendebant non eſſe *conſubſtantiale* Pa-

B tri, ſed creatum. Neſtoriani: quoniam Chriſtum in *duo Suppoſita* diuidebant, & ratione Suppoſiti *creati*, tũ Patri, tum ſibi, illum dicebant eſſe ſubiectum. Qui error in Epheſina Synodo in Epiſtola ad Neſtorium, reiectus eſt his verbis: *Neque ipſe Chriſtus ſibi ſeruus eſt, neque Dominus. Fatuum enim eſt, vel potiùs impium, hoc ſentire & dicere;* intellige ratione Suppoſiti. Quo pacto Damaſcenus etiam lib. 3. de fide, ca. 21. diſputat contra eundem errorem. Quo modo autem neq; Arrianis ſuffragetur ille locus, 1. Corinth. 15. *Tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia:* fusè explicaui to. 1. q. 1. de Trinit. punct. 1. §. 21. circa finem.

Addit autem D. Thom. artic. 2. quanquam hæc ita ſint, tamẽ ſimpliciter & abſolutè dici non debere, *Chri-*

C *ſtum eſſe ſubiectum, aut ſibi, aut Patri;* ſed cum explicatione & additamẽto, ſcilicet *ſecundùm humanam naturam*, ne detur occaſio erroris, aut faueri videatur Arrianis vel Neſtorianis: Iuxta generalem Regulam quam q. 16. p. 2. tradidimus circa hoc Myſterium.

Immò Adrianus I. in epiſtola ad Epiſcopos Galleciæ, & Hiſpaniæ, quæ habetur to. 3. Conciliorum, ante Synodum Francfordienſem ſub eodem Adriano, & Carolo Magno; atque etiam eadem ipſa Synodus Francfordienſis aſſerunt, quòd ne ſecundùm humanam quidem naturam dici debeat Chriſtus Servvs, eamq; vocem metaphoricè exponendam eſſe, ſicubi (in veteri præſertim Teſtamento) reperitur Chriſto attributa: quemadmodum metaphoricè item intelligitur, quod Chriſtus

D dicitur vitis & petra.

Sed tamen reiiciunt tantummodò ſententiam Neſtorianorum, ne ſcilicet ita intelligamus & dicamus, Chriſtum ſecundùm humanitatem eſſe Patris ſeruum, ſiue Patri ſubiectum, ſicut illi intelligebant: Nempe ſecundùm humanitatem ſubſiſtentem in *proprio & creato* ſuppoſito: ac proinde quia nomen, *Seruus*, propriè loquendo, accipitur ſimpliciter pro perſona ſubiecta; exponendum id eſſe ex hac parte (id eſt, quatenus id nomen accipitur pro *perſona*) non niſi metaphoricè.

Ratione autem naturæ, per illud ẽt nomen, *Seruus*, ſignificatæ, dubium non eſt, quin propriè id nomen ſit Chriſto attributum, & attribui à nobis ei poſſit. Sunt enim inuicẽ connexa *Seruitus & Subiectio*, reſpectu Dei.

Conſtat autem, tum Scripturæ teſtimonijs, tum confeſſione Patrum, tum etiam ratione, Chriſtum ſecundùm humanam naturam eſſe Patri *ſubiectum*. Ergo ſecũdùm humanam naturam verè & propriè Seruus quoque dici poteſt. Neque hoc eſt diuerſum aliquid ab eo, quod ipſe Dominus fatetur patrem eſſe maiorem ſe, ſeque adeò minorem Patre, ſecundùm humanam naturam. Qua ratione AVGVSTINVS etiam lib. 1. de Trinit. c. 7. dixit, Chriſtum *ſeipſo quoque eſſe minorem*.

Hoc igitur modo, ſcilicet ratione humanæ naturæ, nihil prohibet, quo minùs propriè intelligatur à nobis Scriptura, cùm in ea Chriſtus, quatenus homo, appellatur ſeruus. Vt Pſal. 115: *Ego ſeruus tuus & filius ancillæ* A *tuæ*. Quod de Chriſto intelligitur, teſte Athanaſio ſermone 3. contra Arrianos non longè ab initio, & D. Auguſtino in Altercatione cum Paſcentio Arriano, quæ habetur epiſt. 178. inter epiſtolas Auguſtini. Et Iſaiæ 42. *Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum, &c.* Et ad Philipp. 2. *Formam ſerui accipiens*. Quo etiam nomine Chriſtum appellant eodem ſenſu Patres. Vt Athanaſius, & Auguſtinus, locis citatis, & Gregorius Nazianzenus Orat. 3. de Theologia, non longè à fine. Cyrillus Alexandrinus libro 12. Theſauri, capite vltimo, & alij paſſim. Porrò an & quomodo Chriſtus fuerit etiam ſubiectus legibus diuinis vel humanis, dicemus opportuno loco infrà q. 22. puncto 7.

QVAESTIO VIGESIMAPRIMA.

De Chriſti Oratione.

D. Thomas 3. part. quæſt. 21.

EXLICANDA *ſunt duo.* PRIMO, *An Chriſtus orauerit, & nunc etiam oret.* SECVNDO, *An omnis eius oratio fuerit impleta.*

PVNCTVM PRIMVM.

An CHRISTVS *orauerit, & nunc etiam oret.*

D. Thom. art. 1. 2. 3.

STATVAM breuiter nonnullas aſſertiones. PRIMA. Verè ac propriè Chriſtus in hac vita orauit. Hoc quidem certum & indubitatum eſt. Id. n. conſtat PRIMO ex Scriptura, tum in ijs locis, quibus generatim indicatur, Chriſtum oraſſe, tum in ijs, quibus in ſpecie commemorantur etiam nonnullæ Chriſti orationes, partim pro ſe, partim pro nobis. Primi generis ſunt hi loci. Pſal. 54. *Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam, intende mihi, & exaudi me.* Chriſtus. n. ibi loquitur, interprete Auguſtino. Et Lucæ 6. *Exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Et Lucæ 9. *Aſcendit in montem, vt oraret, &c.* Poſterioris autem generis ſunt hæc teſtimonia. Matth. 26. *Procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: Veruntamen non ſicut ego uolo, ſed ſicut tu.* Et Ioã. 17. *Pater, venit hora clarifica Filium tuum.* Vbi pro ſe petit gloriam corporis, & celebritatem diuini ſui nominis: iuxta ea, quæ rectè & perſpicuè tradit D. Tho. art. 3. Et ibidem: *Ego pro eis rogo, &c. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut & nos.*

SECVNDO idem patet ex ſanctis Patribus, qui ſæpè affirmant, Chriſtum ad declarandum, ſe eſſe verum hominem, & ad noſtrum exemplum & inſtructionem, oraſſe, atq; adeò verè & propriè vtique, ſicut nos debemus. Vide D. AMBROSIVM lib. 5. in Lucam, circa caput 6. vbi inter cętera ait, Chriſtum orando, *ad præcepta virtutis ſuo nos informauiſſe exẽplo.* Et S. AVGVSTINVM trac. 104. in Ioannem vbi ait, Chriſtum *ita voluiſſe ſe Patri exhibere precatorem, ut meminerit ſe noſtrum eſſe Doctorem.*

TERTIO idem confirmari poteſt ex ipſa ratione & laude Orationis. Nam vt tradidimus to. 3. diſpu. 6. q. 2. Oratio prętantiſſimus quidam actus Virtutis Religionis eſt, quo Deo defertur cultus diuinus, petendo ab ipſo quidpiam tanquam ab omnipotente, & omnium ſupremo Domino. Igitur cùm Chriſtus, vt homo, fuerit Deo ſubiectus (vt quæſtione præcedenti explicatum eſt) & gloriæ ac cultus diuini ſtudioſiſſimus; omnino fuit conueniens, vt qua homo, Deum oraret, eumque B afficeret cultu diuino per hoc Religionis officium.

Atque hinc quidem ſequitur, Orationem in Chriſto non fuiſſe actum ſenſualitatis, ſicut neque in nobis; quandoquidem habuit pro obiecto gloriam diuinam, quam non percipit vllus ſenſus. Itaque fuit omnino actus Rationis, ſicut de Oratione noſtra explicauimus tomo 3. loco citato, & declarat facilè D. Thomas hic artic. 2. Qui & addit, eatenus tamen Orationem aliquam Chriſti dici poſſe actum Senſualitatis, quatenus per eam petebat Chriſtus aliquid, quod erat ſenſualitati conſentaneum: Vt per orationem illam: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* De qua Oratione dicemus puncto ſequenti.

SECVNDA aſſertio. Chriſto non æquè fuit oratio neceſſaria, atque eſt nobis; tametſi & ille quoque ſuppoſita ordinatione diuina neceſſariò orauit. Prior pars huius Aſſertionis inde patet, quòd nos adhibemus orationem, tanquam medium ex ſe nobis neceſſarium ad obtinendum quod à Deo poſtulamus, cùm illud ipſi per nos aſſequi nequeamus. Chriſtus autem cùm idem ipſe eſſet Deus omnipotens; potuiſſet alioqui per ſe aſſequi, quod vt homo petebat; vnde non perinde neceſſariò, atque nos, ille orauit.

Atq; hoc quidem ſenſu Patres negare ſolent, Chriſtũ indiguiſſe oratione, aut verè oraſſe illo modo, quo nos, id eſt, ita, vt nos, neceſſariò. Quo pacto interpretatur D. Thom. art. 1. ad 1. HILARIVM lib. 10. de Trinit. dicentem de Chriſto: *Non prece eguit: pro nobis orauit, ne* D *filius ignoraretur.* Et AMBROSIVM in caput ſextum Lucæ, vbi ait: *Noli inſidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quaſi infirmum rogare, &c.* Nec diſſimiliter exponendum eſt, quod duriuſculè DAMASCENVS lib. 3. cap. 19. ait, orationem quoq; dici de Chriſto *ſecundùm ſimulationem*, nimirum ſupradictæ neceſſitatis, vt apparet ex ijs, quæ deinde ibi ſubiungit Damaſcenus.

Poſterior autem pars noſtræ Aſſertionis (ſcilicet Chriſtum ſuppoſita quidem ordinatione diuina neceſſariò oraſſe) poteſt colligi ex uerbis illis æterni Patris ad Chriſtũ: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,*

tuam, Pſalm. 2. Quibus indicatur, ordinationem diuinã fuiſſe, vt Chriſtus oraret. Vnde S. Thomas art. 1. ad 2. rectè ait, inter alia, quæ Chriſtus ſciuit futura; fuiſſe quòd quædam futura eſſent propter ipſius orationes; nimirum ex ordinatione diuina, per quam rectè & cõuenienter ita ſtatutum fuerat, vt & veritas humanæ naturæ in Chriſto confirmaretur, & nos erudiremur eius exemplo.

Tertia Aſſertio. Certum eſt, nunc etiam in cœlis orare pro nobis Chriſtum vt hominem, alterutro modo: ſ. vel *expreſſè* petendo à Deo, vt nobis ea, quæ ſalutaria ſint, conferat: vel certè *tacitè*, repræſentando ei ſuam humanitatem, quam in cruce obtulit pro nobis, vt in eam Deus intuens, bene nobis faciat. De hac Aſſertione ita diſiunctiuè poſita dubitari non poteſt. Nã id conſtat ex his Scripturæ teſtimonijs. Ioann. 14. Cõſolans eos illis verbis: *Vado parare vobis locum, &c.* inter cętera addit infrà: *Et ego rogabo Patrem* (nimirum poſtquam in cœlum aſcendero) & *alium paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum*. Et ad Roman. 8. *Qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Et ad Hebr. 7. *Accedens per ſe ipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis*. Et ad Hebr. 9. *Non enim in manufacta ſancta* Iesvs *introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum vt appareat nunc vultui Dei pro nobis*. Et 1. Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem, &c.*

An autem non ſolùm modo illo tacito (de quo dubium non eſt) ſed omnino etiam per petitionem *expreſſam* pro nobis Chriſtus nunc oret; non videtur eſſe ſatis certum. Nam Rupertus negat libro nono de diuinis Officijs, capite tertio, & Alexander Hallenſis 4. p. q. 91. membro 1. & alij quidam. Contrà verò alij affirmant, ut ſanctus Thomas ad Roman. 8. lectione 7. & ad Hebr. 7. lectione 4. & Bonauentura tomo primo opuſculorum, opuſculo 39. capite 98. & alij.

Atque hæc ſententia eſt longè probabilior. Nam nihil obſtat, quò minùs allata Scripturæ teſtimonia propriè intelligamus de propriè dicta oratione; cũ à Chriſto homine, neque vt ab homine, neque ut à iam beato; oratio expreſſa ſit aliquid abhorrẽs, ut patet in alijs ſanctis beatis, qui nunc pro nobis orant. Atque ita ẽt expreſsè ſentit S. Avgvstinvs epiſt. 59. paulò antè medium: *Nunquid, inquit, interpellat Chriſtus, & non etiã poſtulat? Immò uerò quia poſtulat, pro eo poſitum eſt, interpellat. Euidenter quippe alibi de eo dicitur: Aduocatum habemus apud Patrem, & ipſe eſt Exoratio pro peccatis noſtris*. Et idem indicant paſſim alij Patres.

Si qui autem ex illis uidentur indicare contrarium; ij vel tñ volunt, intercedere quidem nunc Chriſtum *repræſentando* ſe Patri; non autem negant, intercedere quoque expreſſo illo modo: uel certè ſignificant, non orare nunc pro nobis Chriſtum illo abiecto & ſeruili corporis geſtu, quo in terris orabat, & qui minimè decet illum beatitudinis ſtatum.

Porrò etſi Chriſtus expreſsè, ut dictũ eſt; pro nobis oret, tñ rectè cẽſet D. Thom. in Suppl. 3. p. q. 72. art. 2. ad 3. non dr̃e nunc nos à Chriſto petere, ſaltẽ abſolutè & ordinariè ut oret ꝓ nobis; ſed ut ipſe nobis bene faciat, & *audiat nos*; ne. ſ. uideamur cõſẽtire Arrio uel Neſtorio, qui ipsã Chriſti *perſonã* (ad quã inprimis dirigi ſolet oratio) ſentiebant eſſe creatã, & diuina inferiorẽ.

Quod inde etiam confirmatur. Quia in modo orandi abſoluto & ordinario non tñ debet attendi, quid poſſit abſolutè fieri ſecundùm aliquam conſiderationem; ſed etiam quid *deceat*, iuxta receptum & uſitatũ morem Eccleſiæ. Eccleſia autem minimè nunc ſolet Chriſtum orare, niſi ab eo petendo id, quod optat, tanquam à diuina nimirum perſona.

Pvnctvm Secvndvm.

An omnis Chriſti oratio fuerit impleta.

D. Thom. art. 4.

Recte notat Diuus Thomas, orationem aliquã eatenus impleri, quatenus impletur voluntas orantis, ex qua oratio procedit. Nã idipſum, quod volumus, petimus per orationẽ, tanquã per voluntatis interpretẽ. Itaque ſi volũtas orantis impletur, eo ipſo ẽt oratio impletur.

Hoc poſito, reſpondendum eſt breuiter ad Quęſtionem propoſitam per diſtinctionem cum eodem D. Thoma hic, & alijs Theologis in 3. ſentent. diſtin. 17. Nam triplex eſt Chriſti voluntas. Vna *ſenſualitatis*: Altera *Rationis deliberatæ* ſecundùm aliquas conſiderationes tantùm, atque adeò *ſecundùm quid*: Tertia Rationis *vndequaq;* deliberatæ, id eſt, omnibus conſideratis, quę idcirco nominatur voluntas abſoluta & efficax. Iam ſtatuo duas Aſſertiones.

Prima. Oratio Chriſti proficiſcens ex prima & ſecunda voluntate, non ſemper fuit impleta. Nam talis fuit illa oratio Chriſti minimè impleta: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*. Si quidem voluntate ſenſualitatis, & Rationis deliberatæ *ſecundùm quid* (ſpectata. ſ. propenſione naturali ad viuendum) petiuit incolumitatem à morte, iuxta communem quidem Patrum interpretationẽ, quam ſuprà ſumus ſecuti. q. 18.

Quanquam Hilarius quidem can. 31. in Matthæũ, citatus etiam à Magiſtro in 3. diſt. 17. & à D. Thoma hic, aliud quiddam per verba illa Chriſtum petiuiſſe dicit; nempe vt mortẽ patienter ſuſtinendo, Martyres quoque ipſum imitarentur. Sed prior expoſitio eſt cõmunior, & magis cõſentanea verbis illis Chriſti: *Si poſſibile eſt*; & illis item: *Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*. Nam ꝙ Martyres poſtea patienter morerẽtur, omnino poſſibile, & ex diuina quoque voluntate fuit.

Ac de eiuſmodi Chriſti oratione intelligi poteſt, quod ex Chriſti perſona dr̃ in Pſalmo 21. *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies; & nocte, & non ad inſipientiam mihi*. Quibus poſtremis verbis ſignificatur, fuiſſe nihilominus rectè & vtiliter inſtitutam eiuſmodi Chriſti orationem: Tum vt per illam indicaret, ſe verum eſſe hominem, qui naturaliter mortẽ horreret, inſtar aliorum (vt diximus q. 18.) tum etiam ad præbendum nobis patientiæ exemplum imitandum, quando aliquid ſecus euenit, quàm optauimus & petiuimus, ut pulchrè notauit Avgvstinvs epiſt. 121. ad Probam, de orando Deo. cap. 14. *Si aliquid*, inquit, *contrà, quàm oramus, acciderit; patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potius oportuiſſe, quod Dei, non quod noſtra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. Nam & huiuſmodi exemplũ præbuit nobis Mediator, qui cùm dixiſſet: Pater, ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte; cõtinuò ſubiecit. Verùm non quod ego volo, ſed quod tu vis Pater*. Denique valuit etiam eiuſmodi Chriſti oratio ad conſolationem priorum, ne ſcilicet perturbentur & deſpondeant animũ, ſiquando & ipſi ex naturali affectu aliquid volunt & optant, quod non item vult Deus.

Quòd etiam annotauit S. Avgvstinvs in Pſal. 32. concione 1. non longè ab initio, vbi expendens hanc Chriſti orationem: *Oſtendit*, inquit, *quandã hominis propriam voluntatem, oſtendit & correxit te. Ecce vide*, inquit, *te in me: quia potes aliquid proprium velle, vt aliud Deus velit. Conceditur hoc humanæ fragilitati, &c. Verùm ſtatim cogita, quis ſit ſupra te, &c. corrigens te, ſubiugansq́; volũtati eius ac dicẽs: Verũ non quod ego volo, ſed qđ tu vis Pater*.

Secvnda Aſſertio. Omnis Chriſti oratio procedens ex abſoluta voluntate ipſius, eſt impleta. Id patet primò ex Scriptura, Ioan. 11. *Ego autem ſciebam, quia*

ſemper me audis. Et ad Hebr. 5. *Exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Secundò idem patet ratione manifeſta. Nam voluntate abſoluta nunquam Chriſtus voluit aut orauit, niſi quod ſciuit Deum velle voluntate etiam *abſoluta,* cùm fuerit eius volũtas abſoluta conformis ſemper cũ diuina. Sed voluntas abſoluta Dei ſemper impletur. Ergo etiam omnis talis oratio Chriſti.

Atq; eiuſmodi fuit oratio illa: *Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu.* Id quod impletum eſt. Item illa Lucæ 22. *Pater ignoſce illis.* Siue hoc orauerit pro illis ſolis crucifixoribus, qui fuerunt prędeſtinati, vt vult D. Thomas hic ad 2. ſiue etiam pro alijs: nam etiam id, quod pro eis petiuerit, impletum eſt, ſcilicet vt per Deum quidem non ſtaret, quò minus eis ignoſceret. Quo qui-

A dem modo poſſumus intelligere, quod abſoluta voluntate pro ſalute *omnium omnino* orauerit, ſicut pro omnibus omnino mortuus eſt.

Nam quantum in Deo quidem ſitum eſt omnes omnino poſſunt ſaluari, & vt hoc *poſſint*, vult etiam Deus abſoluta voluntate, conferendo omnibus ſufficientia auxilia, iuxta ea, quæ fusè de hac re diſputauimus tomo 2. q. 3. de Gratia, p. 4. Ipſam autem *actualem* ſalutem omnium non vult Deus voluntate abſoluta & efficaci, ſed ſolùm voluntate antecedenti, vt tradidimus tomo 1. diſp. 1. q. 19. p. 2. Et conſequenter neque Chriſtus orauit voluntate abſoluta pro *actuali* quidem ſalute omnium omnino hominum; bene autem, vt omnibus eſſet *poßibilis* ſalus, ſicut reuera eſt.

QVAESTIO VIGESIMASECVNDA.

De Chriſti Sacerdotio, & alijs eiuſdem officijs.

D. Thom. 3. part. q. 22. & 26.

Divvs Thomas in hoc tractatu ſolum fere diſſerit de officijs Chriſti quatenùs fuit Sacerdos, & quatenùs fuit Mediator, & quatenùs fuit caput Eccleſiæ. Sed officia ſiue munera Chriſti Dei & hominis, de quibus operæ precium erit hoc in loco ſimul diſputare, decem ferè in vniuerſum ex Sacra Scriptura colligi ac numerari poſſunt; licèt illorum aliqua Chriſtus exercuerit operationibus (vt ſuis locis videbimus) non re, ſed ratione tantùm diuerſis. Eſt enim Redemptor *ſeu Saluator generis humani,* Medicvs *ſeu ſanctificator animarum,* Capvt *Eccleſiæ,* Mediator *Dei & hominum,* Sacerdos *ſeu Pontifex,* Propheta, Rex *& paſtor animarum,* Legislator, Doctor, *denique* Ivdex *conſtitutus viuorum & mortuorum. De his igitur officijs omnibus (excepto officio capitis, de quo per aliam occaſionem dictum eſt ſuprà quæſt. 8.) quanta fieri poterit perſpicuitate & breuitate ſic ordine diſſerendum iam eſt, vt ſingulorum ratio, & vſus, & effectus conſtet.*

PVNCTVM PRIMVM.

De Chriſto Redemptore.

Explicandvm eſt Primo, Quęnam fuerit Ratio huius Chriſti muneris. Secvndo, Quiſnã fuerit eius effectus. Tertio, Quibuſnam operationibus, & quomodo, Chriſtus executus fuerit iſtud munꝰ. Quod caput poſtremũ breuius hoc loco diſſerendum erit, cùm multa, quæ eò pertinent ſuprà à nobis expedita ſint opportunis locis, ſcilicet q. 1. p. 5. vbi diſſeruimus de Chriſti ſatisfactione, & q. 19. p. 2. vbi diſputauimus de Chriſti merito.

Quod igitur ad Primvm attinet rationem huius Chriſti muneris ita explico. Redimi res aliqua tum dicitur, cùm oblata compenſatione ſeu precio, vendicatur à poteſtate vnius in poteſtatem alterius, cuius anteà erat. Hæc communis ratio redemptionis acommodanda eſt dextrè ad propoſitum: vt intelligamus, quemadmodum Chriſtus humani generis redemptor fuerit. Nam ſecundùm eam vocabuli rationem paſſim Scriptura ſacra docet, ipſum à poteſtate diaboli redemiſſe nos Deo: Vt Pſal. 106. & 110. & 129. Iſaiæ 52. Matth. 20. Marci 10. Lucæ 1. ad Rom. 2. ad Galat. 3. ad Epheſ. 1. ad Coloſſ. 1. & 1. ad Timoth. 2. ad Tit. 2. 1. Petri 1. Apoc. 5. De quo vide D. Hieronymum li. 2. Comment. in Epiſtolam ad Galat. cap. 5.

Conſiderandum igitur diligenter eſt, homines per peccatum neque omnino deceſſiſſe de poteſtate & ſeruitute Dei, neque etiam omnino veniſſe in abſolutam poteſtatem & ſeruitutem diaboli. Nam abſolutè quidẽ is habet rem aliquam in poteſtate, qui ius obtinet, arbitratu ſuo quolibet modo conſtituendi de illa. Hoc ius abſolutum & poteſtatem in homines, neque Deus amiſit propter hominum peccata, neque diabolus acquiſi-

B uit. Etenim Domini eſt non orbis modò terrarum, *ſed plenitudo* etiam *eius, & vniuerſi, qui habitant in eo.* Pſalm. 23. Quod explicauit etiam D. Auguſtinus li. 13. de Trinit. ca. 12. Quò fit, ut non plus poſſit Dæmon aduerſus homines, quam permiſerit illi Deus, qui ęquè ipſorum Dæmonum, atque hominum eſt abſolutus Dominus.

Nihilominus ratione quadam veriſſimè atq; Catholicè dicitur, homines propter peccatum è ſeruiture & poteſtate Dei veniſſe in ſeruitutem diaboli. Nam ſine diuinæ gratiæ præſidijs, quæ per peccatum amiſerunt, neq; à peccato reſurgere, neque peccatum uitare poſſunt; ſed neceſſe eſt eos, niſi diuina gratia iuuentur, & aliquando peccare mortaliter, & in peccati ſtatu permanere. Itaque neceſſitatem quandam, quantum in ipſis quidem eſt, per peccatum incurrerunt, obſecundandi in ea re, contrà uoluntatem Dei, uoluntati diaboli, quod ueriſſimè eſt, illos ea quidem ratione factos eſſe diaboli ſeruos. Illud enim maximè diabolus propter odium erga Deum, & inuidiam, qua flagrat erga humanũ genus, cupit & agit, iã inde ab initio, ut homines & perſeuerando in peccato (cuius ipſe ſuaſor fuit) & alia deinceps peccata committendo diuinam Maieſtatem offendant. Itaq; eatenus in miſerabilem quandam ſeruitutem diaboli propter peccatum homines uenerũt. Quemadmodum S. Auguſtinus docuit in Enchir. cap. 30. & S. Bernardus epiſt. 191. Vt prætеream interim, quod Diabolo etiam, tanquam tortori, ſunt homines adiudicati: ſicut notat auctor operis imperfecti in Matthæum homil. 11. interpretans illud: *Et Iudex tradat te miniſtro, &c.* Matth. 5.

Simul etiam deceſſerunt homines eo ipſo ratione quadam

quadam ex poteſtate & ſeruitute Dei. Etenim amiſſa gratia; neque ipſi naturæ ſuæ viribus ſeruire Deo in re quadam maximè Deo grata poſſunt, nec ēt illis quamdiu quidem in eiuſmodi ſtatu peccati manēt, pōt Deus tanquàm bonis ſeruis ad eā ipſam rem uti. Ea verò res eſt, vt homines ſancta & ſalutari charitate cum Deo primùm quàm arctiſſimè cōiuncti, optimis tum huius, tum aliarum virtutum officijs gloriam eidem, ita vt oportet, concilient. Hoc.n.eſt inprimis tributum, quod Deus ac Dominus noſter requirit à ſeruis Deuter. 10. Et tamen retinet nihilominus abſolutè & ſimpliciter (vt antè dictum eſt) ius ſuum integrum & poteſtatem Deus in peccatores: quoniam abſolutè quidem ad illud etiam præcipuum obſequium charitatis, aliarumque virtutum ſalutarium vti ipſis poteſt: Si videlicet eorū immutet animos, donando gratiam, eoſq; reddat ex iniuſtis iuſtos. Sed quia ex illa *hypotheſi*, id eſt, *quamdiu peccatores quidem in ſtatu peccati manent*, non poteſt ipſis Deus, vt dictum eſt, ad illud obſequium charitatis vti: ideo dicimus, illos ratione quadam quaſi de poteſtate & ſeruitute Dei deceſſiſſe.

Hæc doctrina multis in locis Scripturæ ſacræ traditur. Primùm enim ob eam rem *iuſti* ac *pij* homines, peculiari quadam ratione, *ſerui* Dei nominantur. Numeri 12. & 14. Ioſue 24. 2. Reg. 3. Iob. 1. & 2. Pſalm. 77. Iſaiæ 54. ad Galat. 1. ad Ephes. 6. &c. Contrà mali & peccatores dicuntur quadam ratione non eſſe Dei, ſed *diaboli ſerui*. Vt in Epiſtola ad Romanos c. 8. *Qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius*. Et in Euangelio Ioan 8. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*, & conſequenter diaboli, ratione peccati, vt explicatum eſt *A quo enim quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt*. 2. Petri 2. Quam rem Apoſtolus eodem planè modo declaraſſe videtur, 2. ad Timoth. 2. *Deus*, inquit, *det illis pœnitentiam, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem*. Quo loco perſpicuè docet, rationem huius captiuitatis ac ſeruitutis in eo eſſe, quod hoīes peccatorum laqueis, vt eſt dictū, conſtricti teneantur, ſm diaboli voluntatē.

Maximè autem ex inſtituto idem Apoſtolus vtramque doctrinæ partem, ſcilicet quomodo homines per peccatum *decedant* ex ſeruitute iuſtitiæ & Dei, & incidant in ſeruitutem peccati & Diaboli, tradit ad Romanos 6. *Neſcitis*, inquit, *quoniam, cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius, cui obeditis: ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam*. Et paulò pòſt: *Cùm ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ*. Id eſt, cùm ad voluntatem diaboli peccato conſtricti tenebamini, illiuſque adeo ſerui eratis, liberati quodam modo eratis à ſeruitute iuſtitiæ & Dei. Quod verbis, quæ continuò ſubiungit, magis declarat. Sequitur enim: *Nunc verò liberati à peccato: ſerui autem facti Deo: habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, &c.* Quod antè vocauerat *ſeruitutem iuſtitiæ*, nūc vocat *ſeruitutem Dei*, quia vt diximus, ſecūdùm iuſtitiam peculiari quadam ratione ſimus in ſeruitute Dei; ſicut contrà ſecundùm peccatum, è ſeruitute Dei venimus in poteſtatem diaboli.

Hanc ob cauſſam ab ipſo etiam Domino Ieſu Chriſto diabolus Ioan. 12. *mūdi huius princeps* eſt appellatus; id eſt, princeps ac Dominus malorum omnium, qui habitant in mundo, inquit D. Auguſtinus tractat. 52. in Ioannem. Cuius & illa ibidem luculenta eſt hac ipſa de re oratio: *Poſſidebat*, inquit, *diabolus genus humanum, & reos ſuppliciorum tenebat chirographo peccatorum: dominabatur in cordibus infidelium*. Vide etiam Euſebium Emiſ. homil. 11. de Paſchate. Vbi propterea ad diabolum accommodat illud: *Perdix fouit, quæ non peperit*. Hieremiæ 17. Item Origenem in caput decimum quintum Matthæi, vbi dicit, diabolum ita dici Deum ac Principem ſe-

A culi, ſicut venter dicitur Deus eorum, qui ventri dediti ſunt, &c.

Porrò quoniam homines per peccatum, & extra ſeruitutem Dei, & in ſeruitute diaboli ſunt hunc in modū non aliquo iure ipſius diaboli, ſed duntaxat iure Dei iuſtiſſimè permittentis illos eſſe in eiuſmodi ſtatu peccati: idcirco vt ab ea ſeruitute redimerētur, non diabolo, ſed Deo facienda compenſatio fuit. Id eſt, non Diabolo, ſed ipſi Deo (vt tradit ēt S. Gregorius NAZIANZENVS oratione 2. in Paſcha, poſt medium) precium fuit offerendum pro ijs *gratiæ diuinæ* donis, in quibus libertas ab ea diabolica ſeruitute conſiſtit: iuxta illud Apoſtoli 2 ad Corinth. 3. *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas*.

Hinc Paulus 1. ad Tim. 2. *Dedit*, inquit, *ſemetipſum re-* B *demptionem pro omnibus*, nempe Deo. Et ad Epheſ. 5. *Tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo*. Et 1. Petri 1. *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra cōuerſatione paternæ traditionis: ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti*. Et Apoc. 5. *Redemiſti nos Deo, in ſāguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione*. Quod ipſum quidem facturum ſe, atq; adeo nos à poteſtate diaboli, qui mundo, vt antè diximus, quodammodo dominabatur, erepturum, ipſemet Chriſtus, inſtante paſſione, verbis illis expreſſit. Ioan. 12. *Nunc Princeps mundi huius eycietur foras, & ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum*, id eſt, redimam Deo.

Ex his & RATIO huius præcipui muneris, quo Chri- C ſtus ſecundùm fidem Catholicam functus eſt, vtcunq; intelligitur, & error etiam Petri Abailardi, apud D. Bernardum epiſt. 191. circa medium, redarguitur, qui negabat, Chriſtum humanum genus à ſeruitute diaboli redemiſſe, qm̄ nullum diabolus acquiſiuiſſet ius in illud. Nō intelligens, quemadmodum vna quadam rōne fuerint hoīes per peccatum captiui diaboli, in eiuſque ſeruitute, vt antè ex diuina Scriptura declarauimus.

Cæterùm niſi quædam prætereà & de EFFECTV huius officii, & de OPERATIONIBVS ac modo, quo Chriſtus illud obiuit, explicemus, non ſatis diſtinctè illius ratio à nobis percepta erit. Quin & videri alicui poſſet (niſi aliquid prætereà doceamus) ex dictis id eſſe conſequens, quod manifeſtè falſum eſt: ſcilicet peracta iam D ſemel redemptione per Chriſtum, nullos homines eſſe, aut fuiſſe, aut futuros vnquam eſſe, qui peccatis obſtringantur, ſintque adeo ſerui diaboli. Etenim eadem fide, qua conſtat, Chriſtum redemiſſe humanum genus, conſtat etiam redemiſſe illud ab omnibus omnino peccatis, quæ vnquam facta ſunt, aut fiunt, aut aliquando fient. *Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non autem pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi*. 1. Ioan. 2. *Et hic eſt agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Ioan. 1. Quod ſi ab omnibus igitur mundi peccatis, & à iugo diaboli cunctos homines liberauit Chriſtus; qui fit, vt ſint nihilominus, & fuerint, & futuri ſint in mūdo multi captiui ac ſerui diaboli propter peccata? Dicendum itaque prætereà eſt, & de *effectu*, & de *vſu* huius Chriſti E officij, vt intelligamus, quatenùs homines ſint per Chriſtum redempti.

Quod igitur ad EFFECTVM attinet, rectiùs ille intelligetur, ſi conſideremus diligenter miſeriam, in qua iacebat genus humanum, cùm eſſet alienatum à Deo propter peccatum, atque adeo in ſeruitute diaboli.

Offenſa igitur atq; indignatio Dei, quam iuſtiſſimè per peccatum incurrit humanum genus, duobus quaſi gradibus cōtinebatur. Nam primùm gratia nos ille beneuolentiaq; ſua gratuita & ſupernaturali deſtituit, æternæq; damnationi addixit, quantum in peccatis noſtris ſitum erat. Hæc ſententia Damnationis erat in il-

lo *chirographo*, de quo ad Coloſſ. 2. & in *Maledicto Legis*, de quo ad Galat. 3. Deinde firmiter etiam ſtatuit, nobis, quidquid per nos vnquam ad compenſandam iniuriā ipſi illatam faceremus, nunquam reconciliari. Id etiam apparet ex iis omnibus Scripturæ locis, in quibus propterea ſignificatur, neceſſariò debuiſſe Chriſtum pati ſm conſilium Dei, vt ſalutem conſequeremur. Vt Iſaię 53. Matt. 16. & 26. Lucæ 24. Ioan. 11. & 13. ad Rom. 8.

Ita fit, vt abſoluta peccatorum remiſſio, & liberatio à miſeria & ſeruitute peccati ac diaboli, duobus etiam quaſi gradibus conſtet. Quorum PRIMVS eſt, vt Deus, quantum in ipſo eſt, hominibus reconciliari *velit*, adeò que ſuppeditare ipſis prę ſidia, quibus indigent, vt in ipſius gratiam redeant, & pœnam peccatis debitam euadant, & aditum habeant ad beatitudinem ęternam. ALTER gradus eſt, vt eos tandē in gratiam ſuam *recipiat*, reatuque pœnæ ſoluat, iusq; ue ipſis & aditum ad beatitudinem faciat.

Iam Chriſtus Dominus vtrumq; gradum remiſſionis peccatorum, liberationisq; à miſeria ſeruitutis diaboli, redemptionis opere cumulatiſſimè obtinuit nobis. Sed alio atq; alio modo. Priorem quidem ita, vt ſine vllo alio medio omnes homines, hoc ipſo tantùm, quòd Chriſtus ſemel paſſus eſt, eum conſequerentur. Hoc. n. eſt, deleuiſſe ipſum, vt Apoſtolus ad Coloſſ. 2. inquit, ac ſuſtuliſſe de medio *Chirographum decreti contrarium nobis: & affixiße illud cruci*: flexiſſe nimirum à ſeueritate, quam peccata merebantur, ad miſericordiam æternum Patrem, vt quantum in ipſo eſt, vellet iam oībus propter Chriſtum reconciliari, opemq; ferre, vt in eius gratiam redeant, reatuq; pœnæ æternæ ſoluantur, habeantq; ius & aditum ad beatitudinem. Poſteriorem autem gradum, ſcilicet vt homines in gratiam tandem Deus recipiat, reatuq; pœnæ æternæ ſoluat, iusq; ijs cōferat ad beatitudinem; ita Chriſtus illis obtinuit, vt non niſi certa ratione & medijs, præter paſſionem ſuam ad id neceſſarijs, illum conſequerentur. Cuiuſmodi media ſunt, Fides, Baptiſmus, Pœnitentia, Obedientia, &c. Iuxta hæc Scripturæ loca: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. Marci 16. Et; *Vt prædicaretur in nomine eius pœnitentia & remiſsio peccatorum*. Lucæ 24. Et; *Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſſa ſalutis æternæ*. Hebr. 5. Vt iam alia teſtimonia prætereamus.

Porrò duplex hic reconciliationis gradus, atq; item diuerſus hic modus, quo dicimus gradum vtrumq; nobis eſſe à Chriſto partum, Apoſtolus planè in epiſt. 2. ad Corint. cap. 5. explicauit. Ibi enim primò, omnes homines, quantum eſt ex parte Dei, iuxta primum illum remiſſionis peccatorum gradum, reconciliatos iam eſſe Deo ſignificat, inquiens: *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi*.

Deinde nos ad reconciliationem præterea, iuxta poſteriorem alterum gradum, qui pendet ět ex aliorum mediorum vſu, operandam hortatur, cùm ibidem ſubiungit: *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquā Deo exhortante per nos, reconciliamini Deo*. Sicut alibi etiam monet in eadem epiſtola cap. 7. vt *emundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei*. Quaſi apertè ſignificet, noſtram ět operā, adiuuāte, ipſo Deo, neceſſariā eſſe, & valere, vt ex omni parte demùm, id eſt iuxta poſteriorem illū gradum quoq; ſanctificemur, atque adeo reconciliemur cum Deo.

Cū qua doctrina D. Pauli pulchrè mihi, vt alia nunc omittam, conſentire D. Ioannes videtur in ſuo lib. Apocalipſis. Nam vno in loco, ſ. c. 1. de Chriſto ſic dicit: *Qui dilexit nos, & LAVIT nos à peccatis noſtris in SANGVINE ſuo*. In alio verò, nimirum c. 7. de ijs agens, quibus immenſum hoc redemptionis beneficium integrè, A atque abſolutè profuit, hoc modo loquitur: *Hi ſunt, qui venerunt ex tribulatione magna; & LAVERVNT ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in SANGVINE Agni. Ideo ſunt ante thronum Dei*. Vides hic, quō etſi Chriſtus ſanguine ſuo in cruce lauerit nos, hoc eſt, nobis abſolutam remiſſionem peccatorum, modo, quo declaratum eſt, obtinuerit; tamen ipſi etiam in eodem ſanguine lauare nos debeamus; ob illum ſcilicet poſteriorem gradū remiſſionis peccatorum, quem medijs demùm quibuſdam obtinere oportet. Quare rectè quoq; in eandem ſententiam Iſaias c. 1. Lauamini, inquit, & mundi eſtote. Hebraicè rahatſu, id eſt, lauate vos.

Neq; dubium eſt, quin orthodoxorum etiam Patrū hæc eadem ſententia ſit. Ideo enim rectè D. PROSPER B libro contra articulos falsò impoſitos Auguſtino in reſponſ. ad 1. art. hunc in modum ſcripſit: *Cùm per vnam omnium naturam, & omnium cauſſam, à Domino noſtro in veritate ſuſceptam, redempti omnes rectè dicantur: non tamen omnes à captiuitate ſint eruti: Redemptionis* PROPRIETAS (id eſt, abſoluta redemptio quoad vtrumq; illum reconciliationis gradum) *haud dubium, penes illos eſt, de quibus Princeps huius mundi miſſus eſt foras, & iam non vaſa diaboli, ſed membra ſunt Chriſti*. Suffragatur autē huic Proſperi orationi ſacra Scriptura: quæ licet affirmet, Chriſtū dediſſe ſe *redemptionem pro omnibus*, eſſeq; eū propitiationem pro *totius* mundi peccatis; tamen propria quadā & ſingulari ratione eos redēptos eſſe ſignificat, qui remiſſionem peccatorū quoad vtrumq; gradū C abſolutam obtinent. Sic illum Dauidis locū Pſal. 106. intellexit Bernardus epiſt. 191. *Dicant qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici*. Et Scholæ Theologi, quicquid cauillentur Sectarij, nihil diuerſum ab hac Scripturæ ſacræ certiſſima doctrina tradūt. Hoc. n. ſignificare voluit D. Tho. 3. p. q. 49. art. 1. ad 3. cū dixit; Chriſtum ſua paſſione nos à peccato liberauiſſe *cauſſaliter*: quia ſ. præſidia neceſſaria ſalutis hominibus comparauit, vt qđ in Deo quidem eſt, oēs, qui eo beneficio vti velint, à quibuſcunq; peccatis, quæ vnquam fecerint, liberari queant. Vt ſi quis Medicus, inquit, faceret eiuſmodi medicinā, per quam poſſint omnes morbi ſanari.

Atq; idipſum eſt, quod ět ab ijſdem ſcholæ Theologis dici ſolet, Chriſti paſſionem operatam eſſe pecca D torum oīum remiſſionem, quoad *ſufficientiam*, non quoad applicationem ſeu efficaciam. Quo ſanè dicendi modo minimè illi, vt Sectarij calūniantur, abſolutè negāt, Chriſti paſſionem efficacē fuiſſe, vt hoībus peccata remitterentur; ſed explicant certè quatenùs Chriſti paſſio id effecerit. Nimirū ita, vt quò in gratiā demū hoēs recipiantur, ipſisq; remittantur omni ex parte peccata, applicetur q; proinde virtus paſſionis Chriſti, certa prętereà media diuinitùs conſtituta requiſita ſint, ſine quibus integra ſalus non acquiritur. Quę ſnīa modusq; loquendi Theologorū, ex præclaro illo dicto D. PROSPERI manauiſſe vr: *Poculum* (inquit vbi ſupra) *immortalitatis, quod confectum eſt de infirmitate noſtra* (id eſt, de natura humana aſſumpta à Dei filio) *& virtute diuina, habet* E *quidem* IN SE, *vt oībus proſit: Sed ſi non bibitur, nō proficit*.

Igitur vt rectè intelligamus, quis propriè fuerit effectus redemptionis per Chriſtum factæ, & quomodo ille nobis eo Chriſti beneficio proueniat, diſtinguere nos oportet duplicem illum gradum reconciliationis hoīum cum Deo, atq; item diuerſum illum modū, quo Chriſtus nobis verumq; obtinuit: eaq; doctrina ad redemptionis effectum applicanda eſt, quocunq; tandem nomine ille ſignificetur. Nam ſignificatur à Catholicis Doctoribus, conuenienter Scripturę ſacrę, diuerſis modis; qui tamen omnes in eādem rem à nobis iam explicatam conueniunt. Nunc. n. dicitur Chriſtus paſſione

ſuæ; atque adeo opere redemptionis obtinuiſſe nobis
ſalutem, Act. 4. Hebr. 2. & 5. nunc aperuiſſe generi hu
mano ianuam regni cœleſtis, quatenùs ſuſtulit videli-
cet impedimentum peccatorum, quæ aditum ad beati
tudinem præcludebant, ut Hebr. 10. nunc *reconciliaſſe*
nos Deo, vt dictum eſt, Rom. 5. 2. Cor. 5. nunc *liberaſſe*
à peccatis, Rom. 6. Quæ omnia, ut perſpicuum eſt, eo-
dem recidunt, eaq; Chriſtus præſtitit hoc ipſo, quòd à
ſeruitute diaboli in libertatem filiorum Dei nos uendi
cauit eo modo, quo hactenùs eſt expoſitum.

Quæ cùm ita ſint; PRIMO ſatis intelligitur illud, qd
anteà dicebamus, explicatione indigere: ſcilicet quare
perfecta iam redemptione per Chriſtum, non omnes
tamē ſint prorſus liberi à peccato. Rō in promptu eſt:
ſcilicet quia multi non vſurpant requiſita media, ſine
quibus noluit Chriſtus contingere remiſſionem pec-
catorum, quoad poſteriorem gradum ſuprà expoſitū.

SECVNDO ex dictis etiam apparet, abſurdiſſimam
eſſe & ineptam illam argumentandi formam, qua hæ-
retici noſtri ſolent vti contra Catholicos in controuer
ſijs præcipuis de Religione. Cùm enim diſputatio no-
bis cum illis eſt, de medijs neceſſarijs ex parte hoīum,
ad obtinendam ſalutem; cuiuſmodi ſunt *diſpoſitiones* re
quiſitę ad conſequendam gratiam: *merita* neceſſaria ad
beatitudinem comparandam: *ſatisfactio* ad remiſſionē
temporalis pœnę pro peccatis debitæ: & alia hōmi; al-
terutro modo ē duobus (qui tn̄ eodem pertinent) ſolēt
cōtra nos formare argm̄ ex officio Chriſti Redempto-
ris. Contendunt enim eſſe ex noſtra doctrina conſe-
quens, paſſionem Chriſti non fuiſſe ſufficientem ad no
ſtram ſalutem, aut certè irrumpere nos etiam in offi-
cium proprium Redemptoris, id eſt, velle noſtris ſiue
medijs, ſiue cooperationibus ipſum adiuuare in redi-
mendo nos, quaſi non id ſatis ipſe ſolus præſtiterit.

Qua ex re manifeſtiſſimum eſt, iſtos non propugna
re paſſionem Chriſti, ſed ignorare penitùs, quæ nam
fuerit illius efficacia atque virtus, & quemadmodum
nos Chriſtus redemerit. Nam primū quid ad Apoſto-
lum dicent, qui 2. Corinth. 7. monet, vt *perficiamus* ipſi
ſanctificationem noſtram? An ideo negat Redempto-
ris munus à Chriſto expletū eſſe, aut nos ad eam rem
hortatur, vt Chriſto quaſi deficienti in eo ſuſtinendo
munere auxiliarem nauemus operam? Itē cùm D. Ioan
nes Apocal. 7. vult, vt poſtquam lauit nos in ſanguine
ſuo Chriſtus, itidem in eodem ſanguine lauemus ipſi
nos: an idcirco ſentit, Chriſtum imperfectè, nec quan-
tum ad Redemptoris officium pertinebat, nos lauiſſe?
Hæc; ſi neque Apoſtolo Paulo, neque D. Ioanni rectè
obijci poſſunt, apparet profectò ineptam, vt dixi, & ab
ſurdam eſſe formam illam argumentandi, quam Secta
rij contra nos vſurpant.

Patet enim ex his, quæ hactenus ſecundùm Scriptu
ras ſanctas diſputauimus, poſſe nos, peracta redeptio-
ne per ſolum Chriſtum, efficere aliquid, adiuuāte Deo,
quod conferat & ſuo modo valeat ad obtinendam ſa-
lutem, ex parte illius poſterioris gradus, cuius execu-
tio pendet ex vſu mediorum aliquorum. Neque verò
propterea, vel Chriſti paſſio ad effectum redemptio-
nis proprium ſufficiens non fuit: uel nos medijs, aut
cooperationibus noſtris Chriſtum in obeūdo proprio
ſuo officio Redemptoris iuuamus.

Hac enim rōne propriè Chriſtus Redemptoris offi
cio functus eſt, ꝙ virtute paſſionis ſuæ, & quidem (ut
q. 1. p. 5. docuimus,) ſēm iuſtitię rigorem, obligauit ęter
num Patrem, ut quantùm in ipſo eſt, ſponſione facta,
vellet omnibus reconciliari, conferreque ſalutem, atq;
adeo etiam id faceret, quatenùs ipſi quidem homines
vterentur medijs, quæ propter ipſorum vtilitatē maio

A rem, quaſi ex conuentione inter Chriſtum & ipſum
æternum Patrem inita, ad eum effectum valerent. Hāc
autem obligationem ſine adminiculo prorſus alicuius
cooperationis noſtræ, aut vſus mediorū, Chriſtus per
ſemetipſum ſolus, æterno Patri iniecit, ut ſic dicā. Hic
torcular calcauit ipſe ſolus, Iſaiæ 63. Hic nihil ipſum iu-
uimus, aut iam iuuamus. ſcilicet vt, quemadmodùm an
teà expoſitum eſt, alio atq; alio modo utrumque illū
gradum reconciliationis & ſalutis, ſimul eodem re-
demptionis opere, hoc eſt, morte & paſſione ſua in cru
ce nobis compararet.

Tenetur quidem Deus (ut tomo 2. diſput. vlt. q 6.
probauimus) propter bonitatem quoque noſtrorum
operū, ut à gratia per Chriſtum parta, procedunt, no-
B bis conferre effectum *meriti & ſatisfactionis* noſtræ (hæc
enim duo potiſſimùm iſti vrgent) ſed tn̄, nō niſi quate
nùs ea opera ſubſtāt item (vt ita dicam) diuinæ promiſ
ſioni: quam quidem promiſſionem minimè nos meri-
tis aut ſatisfactionibus noſtris primum obtinemus, ſed
ſolus Chriſtus, uti dictum eſt, illam ſuorum meritorū
vi, à Deo Patre impetrauit. Quare cùm proprium offi-
cium Redemptoris non intelligamus obiuiſſe Chri-
ſtum, niſi quatenùs hanc etiam promiſſionem nobis
meruit; perſpicuum eſt, nos minimè Chriſtum adiuua
re in obeundo munere ſuo proprio Redemptoris. Huc
accedit, quòd non ideo illo modo ſatisfacimus ac mere
mur, quoniam Chriſti ſatisfactioni ac meritis aliquid
defuerit: ſed ut effectum ſatisfactionis noſtræ ac meri-
C ti, cum dignitate quadam per Chriſti gratiam, & maio
ri commodo noſtro, ipſi aſſequamur.

Dicet iam aliquis: Nonnè Deus, quod in ipſo eſt, ho
minibus reconciliari, ipſiſque ſalutem voluit conferre
tunc, cùm iam inde ab æterno *ſic dilexit mundum, vt fi-
lium ſuum vnigenitum dare* ſtatueret? Ioan. 3. Nonnè vo-
luit ſpontè ipſe mittere, ut Pſalmiſta Pſam. 110. dicit,
populo ſuo redemptionem? Hoc ſi ita eſt, nō videtur Chri
ſtus paſſione ſua primùm obtinuiſſe, ut Deus, quod in
ipſo eſt, vellet hominibus reconciliari, ſalutemque ip
ſis conferre. Anteceſſit enim bona illa Dei uoluntas
(qua ita dilexit mundum) & Chriſtum ipſum, & Chri
ſti paſſionem omnibus modis?

D RESPONDEO, Deum quidem per ſe, ſuaq; ſponte,
tanquam primordiali quadam uoluntate, & conſilio
ſuo primo, voluiſſe reconciliari hominibus, eo ipſo, ꝙ
mera miſericordia erga homines commotus, uoluit il-
lis prouidere & mittere reconciliationis & ſalutis re-
medium; ea tamen voluntate præciſè & formaliter cō
ſiderata, nondum voluit immediatè & proximè homi
nibus, quantum in ipſo eſt, reconciliari, ipſiſque ſalutē
conferre: ſed hanc proximam voluntatem habuit de-
mùm, intuens in merita & paſſionem Chriſti, iuxta id,
quod dictum eſt de primo illo reconciliationis gradu.
Quam rem ſimiliter mihi D. CHRYSOSTOMVS hom.
1. ſuper epiſt. ad Epheſios, intellexiſſe videtur, inter-
pretans illa B. Pauli verba, Epheſ. 1. *Vt notum faceret no
E bis Sacramentum voluntatis ſuæ, ſecundùm beneplacitum
eius, quod propoſuit in eo, in diſpenſatione plenitudinis tempo
rum inſtaurare omnia in Chriſto*. *Vide*, inquit Chryſoſto-
mus, *quàm diligenter loquutus: Principium quidem, propoſi
tum, conſilium, primum motum, ab ipſo Patre eſſe: plenitudi
nem verò, quæ operum eſt, per Chriſtum fieri demonſtrat*. Ha
ctenus ille. Qui non obſcurè in hoc loco, duplicem illā
Dei voluntatem circa ſalutem hominum ſubindicat:
nempe alteram omnino primam ſeu primordialem,
vt appellauimus; quæ modis oībus anteceſſerit Chri-
ſtum: alteram quaſi proximam, conferendi nobis ope-
re ipſo atq; effectu ſalutem propter Chriſtum. Neque
tamen cogitandum eſt, habuiſſe Deum ſucceſſiuè alte

ram

ram voluntatem ex his poſt alteram. Voluit enim hæc omnia ſimpliciſſimo eodemque actu, iam inde ab æterno. Sed explicamus tantùm, quomodo & propter quid vnumquodq; voluerit ab æterno. Atq; hæc nunc quidem de proprio redemptionis EFFECTV ſint hunc in modum dicta.

Deinceps verò quod ad VSVM eius officij attinet, explicandum eſt PRIMO, quibus operationibus Chriſtus eo munere functus ſit: DEINDE quo nomine ſeu titulo eiuſmodi operationibus effectum illum redemptionis proprium, de quo dictum eſt, nobis cõparauerit. Et quod ad PRIMVM attinet, ſnĩa eſt Theologorum certa, Chriſtum officio Redemptoris functum fuiſſe omnibus operationibus, quas in vita geſſit, humanis, & aliqua ratione liberis. Et quidem D. Tho. infrà q. 34. art. 3. declarat, à momenro etiam Incarnationis, vſque ad mortem in cruce, egiſſe illum hoc opus.

Ita tamen hoc intelligendum eſt, ut quamuis ſingulis eiuſmodi operationibus ſolis potuiſſet Chriſtus ſufficientiſſimè perficere abſolutam redemptionem: noluerit tñ eã abſoluere, niſi oĩbus ſimul, & maximè quidem oblatione illa ſui, orta ex perfectiſſima charitate & obedientia, ad mortem in cruce. Ex qua re intelligitur, illum ipſa quoque morte, quatenùs ita fuit per eũ acceptata, comparauiſſe nobis ſalutem. Hæc aũt fuit ẽt voluntas æterni Patris, vt non niſi in cruce demùm ſolutio precij pro redemptione noſtra perficeretur.

Quæ omnia ſigillatim modò ſunt confirmanda. Et primum illud quidem, ſ. *totam* Chriſti vitam ad redemptionem noſtram valuiſſe, colligi poſſe vr̃ ex eo, ꝙ *ingrediens Chriſtus* in mundum, ſicut Apoſtolus ad Hebr. 10. interpretatur, orationem illam Pſalmi 39. vſurpauerit: *Oblationem & hoſtiam noluiſti, corpus aũt aptaſti mihi, holocauſtomata & pro peccato non placuerunt tibi. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerẽ voluntatem tuam.* Quibus verbis indicari vr̃ iam inde ab ingreſſu ſuo in hunc mundum, cœpiſſe Chriſtũ exequi voluntatem ſui Patris in operanda redemptione nr̃a, ad quam ſacrificia veteris legis nõ ſufficiebãt, atque adeo iã tunc ad mortẽ in cruce oppetendã ſeſe obtuliſſe.

Idem confirmatur ex Iſaia, per quem abſolutè quoque Deus dixit: *Pro eo, quod laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur.* Iſaiæ 35. Atqui laborauit per omnem vitam. Denique idẽ ſatis probari poteſt ex eo, ꝙ vniuerſæ Chriſti operationes, æterno Patri gratiſſimę fuerũt. Ioan. 8. vt proinde omnibus illis fuerit hominibus placatus & reconciliatus. Ideo ipſe Chriſtus in his, quæ gerebat, gloriã ſe ſpectare perpetuò ſui Patris, negotiũq; illius agere ſubinde cõteſtabatur: intelligens nimirum non aliud niſi redemptionis opus ſibi inprimis demandatum à Patre. Ioan. 5. & 8. & 17. Quò & illud ẽt pertinet Iſaiæ 40. *Ecce Dominus veniet, & merces eius cum illo, & opus eius coram illo.* Quaſi diceret, nihil hẽbit in uita priùs, quàm vt ſtatim aggrediatur redemptionis opus. Hinc ipſe Chriſtus Ioan. 17. in oratione ad Patrem: *Opus*, inquit, *conſummaui quod dediſti mihi vt facerem.* Vbi conſummaſſe ſe, id eſt, iamiam (cùm morti vicinus eſſet) cõſummaturum ſe fuiſſe, redemptionis opus dicit, quoniam illud certè priùs inchoarat.

Porrò verò non niſi *morte* ipſius in cruce, quæ iam tunc inſtabat, opus iſtud conſummatum fuiſſe, ſicut ẽt antè poſuimus; patet ex multis Scripturę locis, quibus illud quaſi pactum indicatur, ex quo debuit in cruce perfici noſtra redemptio. Vt apud Iſaiam 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuũ.* Et apud Ioannem cap. 12. *Niſi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.* Et in Euangelio Lucæ 24. *Nonnè oportuit Chriſtum pati?*

Hinc Apoſtolus ad Coloſſ. 2. per mortem demùm ait, Chriſtum deleuiſſe chirographum Decreti quod erat contrarium nobis; & affixiſſe cruci, quia ibi videlicet abſolutè diſſolutum fuit debitum humani generis. Hinc denique Scriptura paſſim redemptionem adſcribit morti & ſanguini Chriſti effuſo: quatenùs & mors eius & effuſus ſanguis obiectum fuerunt charitatis illius & obedientię, qua voluit Chriſtus mori, & ſanguinem fundere pro nobis.

Quanquã ſi de morte Chriſti ita loquamur, ut Chriſtum mori fuerit ẽt ipſum ex charitate & obedientia pati tormenta eiuſmodi, quibus tandem extinctus eſt; ſic morte quoq; nos redemit tãquã operatione quadã, vt D. Tho. infrà q. 50. art. 6. notauit. Quæ cũ ita ſint, veriſſimè Pſal. 129. dicitur, *copioſam* hanc fuiſſe *apud Deũ redemptionem*: cùm tot ac talibus operationibus, & deniq; morte ipſa Chriſti precioſiſſima ſit completa.

Iam verò quod etiam poſuimus, Chriſtum redemiſſe nos operationib⁹ aliqua rõne *liberis*, ex eo colligi poteſt, ꝙ Scriptura inde ẽt commendat opus noſtræ redẽptionis, id eſt, dignitatem eorum officiorum erga Deũ, quibus Chriſtus redemit nos. Vt apud Iſaiam cap. 53. *Oblatus eſt, quoniam ipſe voluit.* Et in Euangelio Ioannis ca. 10. ipſe: *Animam meam pono pro ouibus meis.* Ac paulò inferiùs: *proptereà Pater diligit me, quia pono animam meam, &c.* Et; *poteſtatem habeo ponendi animã meam, &c.* Idem ea re confirmatur: quoniam pòſt oſtendemus, in eiuſmodi Chriſti operationibus fuiſſe veram rationem meriti. Meritum autem, vt omnes Theologi deſcribũt, opus eſt liberum.

SED oritur hinc nõ parua DIFFICVLTAS, quoniam videtur conſequi, Chriſtum neque per charitatem, neque per obedientiam, qua ſe obtulit ad mortem, redemiſſe nos. Nam non videntur hi actus in Chriſto fuiſſe liberi. Sed hanc difficultatem q. 19. p. 2. explicuimus.

His igitur quod attinet ad operationes ipſas, quibus redemit nos, expeditis, ſequitur, vt explicemus, ſicut antè propoſitum eſt, quo nomine ſeu TITVLO, Chriſtus nos eiuſmodi operationibus redemerit. Qua quidem in re vnum eſt certum apud oẽs Catholicos: alterum hẽt apud eos aliquam cõtrouerſiam. CERTVM ex fide eſt; Chriſtum eiuſmodi operationibus redemiſſe nos duplici titulo: ſ. & ſatisfactionis & meriti, vt D. Th. quoq; ſuprà q. 19. art. 4. & inferius q. 48. art. 2. rectè declarat. Et ita id quidem, vt pp eiuſmodi meritũ & ſatisfactionẽ Chriſti, Deus debuerit, ex aliqua tãdẽ obligatione iuſtitiæ, deponere indignationẽ, quã hẽbat erga humanũ gen⁹, illiq; recõciliari eo mõ, quo ſuprà declaratũ eſt, cũ de effectu proprio redẽptionis diceremus.

Hæc fidei cõfeſſio ex illis Scripturæ locis facilè colligitur, quibus ſuprà oſtẽdimus, verè nos eſſe redẽptos per Chriſtũ. Et eſt hæc res à Patribus quoq; Trident. Concil. ſeſſ. 6. c. 7. (nã id notãdũ eſt pp improbas Sectariorũ calũnias aduerſus Catholicos) diſertè explicata illis verbis: *Cauſa meritoria iuſtificationis eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui cùm eſſemus inimici, pp nimiam charitatem, qua dilexit nos, ſua ſanctiſſima paſſione in ligno crucis nobis iuſtificationẽ meruit, & pro nobis Deo Patri ſatisfecit.*

Quibus poſtremis verbis modum etiam ſubindicarunt, quo intelligere poſſimus ineſſe in Chriſti operibus rõnem illam utramq; ſatisfactionis & meriti. *Satis fecit* enim pro iniuria Deo facta, quatenùs dignitate ſuarum operationum obtinuit, vt Deus, qui iure infenſus erat generi humano, placaretur illi, reconciliareturq; modo ſuperius dicto. Item *meruit*, quatenùs eædem illius operationes debuerunt diuinitus compenſari, tanquam mercede quadam, ijs donis gratiæ, quibus continetur ſalus noſtra, & reconciliatio cum Deo.

Alterum

Alterū verò, quod apud Doctores Catholicos CONTROVERSIAM habet, eſt, An iſtiuſmodi meritū Chriſti & ſatisfactio fuerit ſēm iuſtitiæ rigorē, ita videlicet, vt citra diuinam aliquam promiſſionem liberaliter Chriſto factam, ob ſolam dignitatem & valorem operum Chriſti, debuerit acceptari à Deo tanquam æqualis offenſæ; vel etiam tanquam abundans. Quę eſt diſputatio de conditione ſeu natura obligationis, ex qua diximus antè, debuiſſe Deū, ſecundùm fidem Catholicā, ignoſcere generi humano propter meritum & ſatisfactionem Chriſti. Ac ſunt ea de re duæ ſententiæ. Quidam enim negant, alij verò affirmant. Et horum poſteriorum ſententia veriſſima eſt: ut refutatis omnibus contrarijs argumentis, fusè oſtendimus q. 1. p. 5. quò nunc remittimus Lectorem. Atq; etiam quænam & quanta dona Chriſtus meruerit ita hominibus (ſcilicet ex eo rigore iuſtitiæ) docuimus q. 19. p. 4. Itaque ad hęc loca, ne repetamus, Lectorem remittimus.

PVNCTVM SECVNDVM.

De Chriſto cœleſti MEDICO *Animarum.*

RATIO, & effectus, & functio huius Muneris breuiſſimè & facillimè explicari poſſunt, iis iam conſtitutis, quæ p. pręcedenti de officio Redemptoris dicta ſunt: atq; ét ijs, quæ diſputauimus to. 2. q. 15. de Peccatis, & q. 5. de Gratia, circa naturæ infirmitatem ſeu corruptionem per peccatum, & eiuſdem ſanitatem per gratiam.

Sic igitur ratiocinor. Calamitas, quam per peccatū incurrit genus humanum, non ſolùm reipſa fuit *captiuitas*, vt explicatum eſt p. præced. ſed etiam humanæ naturæ *morbus* alia quadam ratione. Nam deſtitutus homo donis gratiæ, nequit præſtare recta officia naturæ conſentanea, ſic, ut uitet omnia peccata mortalia cōtra præcepta legis naturalis. Atq; eatenus potiſſimum infirmus & ægrotus dicitur. Ægrotum enim dicimus eum, qui nequit obire actiones naturæ conuenientes.

Chriſtus igitur iiſdem operationibus, & eadem functione, qua nos à diaboli captiuitate redemit, nobiſq; dona gratiæ, quibus eiuſmodi officia præſtare poſſemus, obtinuit, munus etiam obiuit ſpiritualis Medici, alia ratione: vtpote conferens humano generi ſanitatem ſpiritualem, quę gratia diuina continetur, vt explicauimus q. 5. de Gratia.

Neq; verò ſic ille meritoriè ſolùm animam ſanat, verùm etiam *phyſicè*, influendo illi gratiam, tanquam inſtrumentum diuinitatis etiam nunc è cœlo. Quod facit nimirū aliquo motu, quo vel poſtulat pro hoībus gratiam; vel certè vult, vt iuſtificetur, iuxta modū, quo ſuprà q. 13. docuimus, humanitatem Chriſti concurrere tanquam inſtrumentum ad effectus ſupernaturales.

Porrò *ſanitatem* hanc ſibi reddi frequenter Dauid petebat. Vt *Pſal. 40. Ego*, inquit, *dixi, Domine miſerere mei ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Vbi & infirmitatem ſuam, & eius cauſſam (peccatum videlicet) confitetur. *Huius* etiam ſanitatis authorē, atq; adeo eatenus Medicum ſe eſſe animarum, Chriſtus etiam cōteſtatus eſt Matth. 9. *Non eſt*, inquit, *opus valentibus Medico, ſed malè habētibus. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.* Quæ loca inter cætera pulchrè D. Auguſtinus libro de natura & gratia cap. 19. & 20. tractat contra Pelagium, qui nullam in humana natura infirmitatem agnoſcebat ex peccato prouenientem. Qua de re fusè à nobis diſputatum eſt in Diſputat. de Peccatis q. 15. & de Gratia q. 5. quæ eſt de formalibus Gratiæ effectibus.

PVNCTVM TERTIVM.

De Chriſto Dei & hominum MEDIATORE.

D. Thom. 3. par. q. 26.

MEDIATORIS etiam officium cum officio Redemptoris vſq; adeo coniunctum eſt, vt alterius ratione atq; vi explicata, non multa de altero dicenda ſuperſint. Expediemus itaq; Punctū hoc breuius. Atq; vt à vocabulo exordiar, *Mediatorem*, qui & alias D. Hieron. in cap. 3. ad Galat. *Sequeſter* dicitur, à medio nominamus. Nā uę extrema coniunguntur in medio, ſic officium Mediatoris eſt, partes diſſidentes componere, & reconciliare, ſicut etiam rectè notauit D. Tho. q. 26. artic. 1. & D. Chryſoſtomus homil. 7. in 1. ad Timoth. Idcirco Apoſtolus quoque ad Galat. 3. dixit, *Mediator non vnius eſt*, id eſt, neceſſe eſt, ut ſit plurium ac diuerſorum. Ita etiā docuit D. Auguſtinus in Pſal. 90. conc. 2. non longè ab initio, & Cyrillus lib. 12. Theſauri cap. 10.

Iſto modo Chriſtū inter Deum & homines Mediatorem fuiſſe, ſatis declarat inſignis illa Diui Pauli ſententia 1. ad Timoth. 2. *Vnus eſt*, inquit, *Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*. Quo loco tria docet. *Primò*, fuiſſe omnino Chriſtum inter Deum & homines mediatorem. Id quod contra quoſdam ueteres hæreticos, qui id officium ſolis Angelis tribuebant, notandum eſt, quos commemorat & refellit Apoſtolus ad Coloſſ. 2. ut notat Theophylactus in comment. eius loci. Ac uidetur hic idem error fuiſſe Apulei & aliorum, quos D. Auguſtinus confutat lib. 8. de ciuit. Dei, cap. 22. *Secundò*, obiuiſſe illum hoc munus redimendo nos. *Tertiò*, fuiſſe ea quidem ratione unicum & ſingularem Mediatorem.

Itaq; conſtat hinc PRIMO, neq; uſum, neque effectū officij *Mediatoris* extitiſſe reipſa diuerſum ab uſu & effectu officij *Redemptoris*; ſed ſolùm ratione. Iiſdem nāq; operationibus, ut uim habuerunt *liberandi* nos à diabolı ſeruitute, redemit nos Chriſtus: Vt autem habuerūt etiam eo ipſo uim *reconciliandi* nos Deo, per illas ipſas functus eſt etiam munere Mediatoris. Item eadem ſalus hominum, effectus eſt & officij Redemptoris, quatenùs eſt *libertas* ab illa diaboli ſeruitute, & officij Mediatoris, quatenùs eſt *reconciliatio* cum Deo.

Cū uerò multiplices fuerint operationes illæ Chriſti, quibus redempti ſumus; tamen maximè propriè per orationem munere Mediatoris eſt functus, ut ſatis etiam intelligi poteſt ex D. Auguſt. lib. 2. contra Epiſt. Parmen. cap. 8. Mediatoris namq; proprium eſt, intercpellare & petere pro his, pro quibus intercedit.

De Chriſti aūt oratione, inter alia quæ docuimus q. præced. illud eſt præcipuè notandum, quod rectè affirmat illic D. Tho. art. 4. eam ſemper fuiſſe exauditam, qn̄ proceſſit quidē ex uolūtate Chriſti abſoluta & deliberata, omnibus ſpectatis. Quod & ex Apoſtolo ad Hebræ. 5. colligit, ubi dicit, Chriſtum *exauditum fuiſſe pro ſua reuerentia*. Quo fit, ut ad effectum, quem orationes Chriſti habuerūt, uel nō habuerūt, attēdēdū ſit, ut inde intelligamus, quatenùs, Chriſtus, & qūo pro aliqua re orauerit: quemadmodum docuimus q. præcedenti.

SECVNDO ex dictis intelligitur, magnam eſſe vanitatem Sectariorum, cùm ex illo Apoſtoli teſtimonio 1. Tim. 2. ſic in Controuerſia de Sanctis, argumentātur: Chriſtus eſt unus Mediator: Ergo non rectè à Catholicis inuocantur Sancti tanquā interceſſores. Hoc atgm̄ dico eſſe abſurdiſſimum. Nam ut rectè illo modo colligerent, oporteret alterutrum è duobus affirmauiſſe illic Apoſtolum, ſcilicet vel Chriſtum eſſe *abſolutè* unicum Mediatorem, ita, ut nullius uel modi, uel conditionis Me-

nis Mediator alius præter illum eſſe poſſit; vel certè eũ eſſe vnicum Mediatorem *poſt mortem*, ſic, ut præter illũ nullus, qui hac aliquando vita defunctus ſit, poſſit à nobis vlla ratione inuocari. At certiſſimum eſt, Apoſtolũ in eo loco neutrum iſtorum affirmauiſſe. Ergo argumentum illud Sectariorum eſt abſurdiſſimnm.

Id ſigillatim oſtendam. Quòd enim non voluerit Apoſtolus affirmare, Chriſtum *abſolutè* eſſe vnicum Mediatorem, præter quem nullus alius omnino ſit, patet euidentiſſimè ex Scriptura ſacta, tum alias, tum ét in eo ipſo Apoſtoli loco. Nã Deut. 5. inquit Moyſes: *Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo.* Item Hierem. cap. 18. *Recordare*, inquit, *quòd ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis.* Vbi manifeſtè ſignificat, ſe reipſa B functum eſſe officio Mediatoris aliquo modo. Sic ét Apoſtolus Mediatorẽ proculdubio ſe aliquẽ profitetur, cùm de ſe & reliquis Apoſtolis affirmat 2. Cor. 5. *Pro Chriſto legatione fungimur tanquã Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* Iam verò in illo ipſo loco ad Timotheũ, cùm iubet fideles pro oĩbus hoĩbus orare: an nõ eos hoc ipſo fungi aliqua rõne uult officio Mediatorum? Quid quod ex eo ipſo potius colligit & probat ſic eſſe faciendum, quoniam unus fuerit *Mediator, homo Chriſtus Ieſus*, qui redemerit omnes?

Quòd uerò neque illud alterum voluerit ibi Apoſtolus, ſcilicet Chriſtum fuiſſe unicum Mediatorẽ *poſt mortem*; confirmo *primùm* argumentandi forma uſitata apud iſtos. Quoniam nullum eſt ibi uerbum uel ſyl- C laba, qua uel obſcurè indicarit Apoſtolus, Mediatorem eiuſmodi unicum, id eſt, poſt mortem, ſe Chriſtum appellare, excludereq; adeo determinatè, Mediatores alios poſt mortem.

Secundò idẽ probatur. Quĩ Apoſtolus ibi de Chriſto loquitur, quatenùs ſingularis fuit & unicus Mediator, *patiendo* pro nobis. Quod ille quidem fecit in hac uita.

Tertiò. Quĩ ſi Mediatores alios poſt mortem excluderet: nõ modò concludere iſti deberent, malè à nobis inuocari Sanctos uita defunctos, uerùm etiam ne ſua quidem ſponte rectè iam illos poſſe pro nobis intercedere, fungique officio Mediatorum in cœlis. Quod tamen rectiſſimè ipſos ex charitate, qua in homines nũc longè, quàm anteà propenſiores ſunt, facere, & ſponte D præſtare, ipſi etiam Sectarij uicti tandem agnoſcunt & confitentur, ut uidere eſt apud Kemnitium in examine ſeſſ. 25. Concilij Tridentini, ex ſua & aliorum Sectariorum ſententia. Quod ex Scriptura quoq; manifeſtiſſimè probatur & aſſeritur tum ab alijs Patribus, tum clariſſimè ab Auguſtino in Pſal. 85. & 88. conc. 2. & lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 27.

Vt igitur has Sectariorum tenebras facilius diſcutere poſſimus, attendendum diligentiſſimè eſt, ad orationem illam totam, quam ſubiunxit Apoſtolus, poſtquam dixit: *Vnus eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus.* Sequitur enim cõtinuò: *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Ex quibus verbis, ſi diligẽter E ſingula ponderentur, apparet primùm, non ibi ab Apoſtolo prædicari Chriſtum Mediatorem vnicum ſic abſolutè, vt præter illum nullus omnino debeat eſſe alius mediator ullo modo. Deinde neque prædicari ibi ab eo mediatorẽ vnicũ illius determinati modi, quẽ ex ſuo cerebro fingunt Sectarij, ſcilicet poſt mortẽ: ſed alterius cuiuſdã modi perfectiſſimi, q̃ conſiſtit, ut ex illis verbis Apoſtoli licet colligere, in quatuor his conditionibus.

Prima, ꝙ natura fuerit medius inter Deum & hoĩes, vtpotè & homo, & Deus; atq; ita perfectiſſimus mediator natura etiam participãs de utroq; extremo. Hãc enim conditionem ſubindicauit Apoſtolus inquiens: A *Homo Chriſtus Ieſus*, id eſt, talis ac tantus homo, nempe Chriſtus, qui ſm aliam & aliam naturam eſt Deus & hõ. Quam conditionẽ Chriſti Mediatoris Patres quoq; inprimis cõmendant. Vt Auguſt. lib. 9. de ciuit. Dei, c. 15. & lib. 1. de conſenſu Euangel. cap. 35. Baſil. lib. 4. Euerſorio. cõtra Apologet. Eunomij, circa mediũ. Cyril. lib. 12. Theſ. c. 10. & lib. 1. Dialog. de Trinit. cum Hermia: poſt medium. Chryſoſt. hom. 7. in 1. ad Timotheũ. Theodoretus Dialog. 2. antè medium. Athanaſ. ſerm. 3. contra Arrianos non longè à fine. D. Leo ſerm. 1. de Natiuit. & alij quos citauimus ſupra q. 1. p. 5.

Secunda conditio fuit, quòd dederit *ſemetipſum*, id eſt, quòd vi & dignitate ſua non vllo adminiculo alterius hominis executus ſit officium Mediatoris, reconciliaueritq; nos Deo.

Tertia conditio fuit, ꝙ dederit quidem ſemetipſum *Redemptionem*. Id eſt, quòd abſolutam remiſſionẽ peccatorum & reconciliationem ſecundùm utrumq; gradum, de quo ſuprà p. 1. in officio Redẽptoris diximus, obtinuerit hominibus, & quidem ſecundùm iuſtitiæ rigorem, ut vidimus q. 1. p. 5.

Quarta conditio fuit, ꝙ *pro omnibus* omnino Mediator interceſſerit. Id eſt, pro præteritis, præſentibus & futuris unquam hominibus: Cùm tñ pro ipſo nemo hominum intercelſerit, quia recõciliatione nihil indiguit, ſicut pulcherrimè hanc etiam conditionem tractat D. Auguſt. lib. 2. contra Epiſt. Parmen. cap. 8.

Iam verò certiſſimum eſt, nos cùm Sanctos inuocamus, minimè eos facere Mediatores huius perfectiſſimi modi: cùm nullam dictarum conditionum, & multò minus oẽs, tribuamus ipſis. Quare euidẽtiſſimũ eſt, ex illo Apoſtoli loco, non niſi amentiſſimè contra nos, in ea controuerſia, ducere Sectarios illud ſuum argũ. Quo accedit auctoritas Sanctorũ Patrum locis paulò antè citatis, qui ſimiliter planè, ut nos, illum Apoſtoli locũ de *ſingulari* Mediatore intelligunt & interpretantur. Vt Auguſtinus, Cyrillus, Chryſoſtomus, Baſilius, & alij plures, qui non obſtante illa D. Pauli ſententia, alios ét fatentur Mediatores eſſe ſuo modo. Quod facit ſanè Baſilius in Epiſtola ad Iulianum Apoſtatam, citata in II. Synodo Nicena act. 4. & in concione de quadraginta Martyribus, ſub finem. Gregorius Nazianzenus in Oratione ad Gregorium Nyſſenum, ubi dicit, Martyres eſſe *Mediatores diuinitatis conſequendæ*. Cyrillus li. 12. Theſauri cap. 10. ualdè luculenter, Gregorius Magnus in Paſtorali 1. part. cap. 11. &c.

Ac iſtiuſmodi quidem Mediatores, D. Tho. q. 26. ar. 1. & alij Theologi, ut à Mediatore Chriſto diſtinguãt, unò uerbo appellare ſolent Mediatores *diſpoſitiuè* tm̃, ſeu *miniſterialiter*. Quoniam Chriſto Mediatore eiuſq; meritis nixi, ad ſalutem hominum ſua uel interceſſione, uel opera cooperantur tantúmmodo ſecundùm poſteriorem illum reconciliationis gradum, de quo ſuprà p. 1. in officio Redemptionis eſt dictũ. Tales certè mediatores neq; uiuos, neque mortuos negauit uſpiam Apoſtolus eſſe debere præter Chriſtum. imò uerò ſe talem Mediatorem eſſe, diſertè profeſſus eſt in altera Epiſtola ad Corinthios cap. 5. ut antè allegaui.

Quibus de ratione, & uſu, & effectu huius Chriſti muneris, ita cõſtitutis, duplex ſupereſt QVÆSTIO hoc in loco breuiter expedienda. VNA eſt illa, quam D. Th. ét mouit q. 26. art. 2. An Chriſtus Mediator fuerit ut Deus; an uerò ut hõ; uel certè coniunctim, ut Deus & homo? Ac rñdet ſanè D. Tho. Chriſtum Mediatorem fuiſſe tantùm ut hominem. Quòd probat primò ex D. Auguſtino lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 15. ubi ait: *Non ob hoc Mediator eſt Chriſtus, quia eſt Verbum, ſed Mediator eſt ſecundùm quod homo.* Secundò. Quia ut Deus nõ diſtat ab

utroque

utroque extremo: ut homo autem diſtat per naturam à Deo; & per ſingularia dona à cæteris hominibus.

Sed quãquam vno quodam ſenſu certiſſima ſit hæc D.Thomæ ſententia, vt paulò pòſt ex ipſius mente docebimus: tñ ego non aſſequor, quomodo probationes hæ, quibus vtitur, ſatis id efficiant, quod ille vult. Nam reuera Auguſtinus in illo loco, non vult, Chriſtũ fuiſſe Mediatorem *tantummodo* vt hominem; ſed etiam vt hoĩem, & non tantummodo vt Deum, vt legenti illum locum Auguſtini patet. Et ratio, quam deinde affert D.Thomas, id ſolùm probare vr. Nam vt diſtet Chriſtus, & à Deo, & ab hominibus, non eſt neceſſe, ipſum tantummodo vt hoĩem fuiſſe Mediatorem; ſed ſatis id quoq; intelligitur, ſi Mediator aſſeratur, & vt Deus, & vt homo ſimul. Nam neque Deus eſt vtrumque ſimul (id eſt, coniunctim Deus & homo) per naturam ſuam, neq; etiã homo. Quòd verò modus hic diſtantiæ, per ſolam diſtinctionẽ qualemcunque ab extremis, etiamſi Mediator de vtroq; extremo participet, ſatis ſit in propoſito; apparet ex ſentẽtia Sanctorum Patrum, qui, vt antè dicebamus, vel hinc maximè præſtantiam Mediatoris Chriſti commendant, quòd naturam vtriuſque extremi, id eſt, Dei, & hominis, ipſe habuerit.

Igitur vt Quæſtionem propoſitam planiùs explicemus, & cõfirmemus ſententiam orthodoxam, quæ eſt media inter duos extremos errores; diſtinctione nobis vtendum eſt, quã etiã attigit ſubtiliter Caietanus hic art. 2. Nã ſi Quæſtio ſit, per quid Chriſtus *proximè & immediatè*, tanquam per formã & principiũ operandi, *obierit officium* Mediatoris: dicendum eſt, illũ Mediatorem fuiſſe tm̃ vt hominem, quod etiam aſſeruit D. Thomas hic art. 2. & alij Theologi in 3.d. 19. Si verò cõius quæritur, per quid oĩno Mediator fuerit, ſiue tãquam per id, quo *proximè* exercuerit id officiũ, ſiue tanquam per id certè, à quo tanquam à Suppoſito valorẽ acceperit eius muneris functio: ex cõi & Orthodoxa ſententia Patrum reſpõderi debet, Mediatorem Chriſtum fuiſſe, non tãtum vt hominem, neque tantùm vt Deum; ſed coniunctim vt Deum & hominem.

Vtrumque breuiter oſtendendum eſt contra duos (vt *dixi*) *extremos errores: Alter eſt Melanchtonis* in loco de Filio, & *Kẽnitij* in libro de duabus naturis, & cõiter Vbiquiſtarũ, qui contendunt ſm vtramq; naturam obiuiſſe Chriſtum munus Mediatoris. Alter eſt Franciſci Stãcari qui in varijs ſuis Scriptis de hoc argumento contendit, nullo modo Chriſtum fuiſſe functũ hoc munere vt Deum & hoĩem, ſed tantummodo vt hoĩem. Snĩa ig·ur Ortodoxa inter hos errores media, quam iam propoſuimus, confirmanda nunc eſt. Et qui dẽ Chriſtum obiuiſſe *proximè* munus Mediatoris tm̃ vt hoĩem; tam certum eſt, q̃ eſt certum, Chriſtũ ſm diuinam quidem naturam non oraſſe pro nobis, ac multo minus ſm eam aliquid ullo modo eſſe paſſum. Hac enim ratione eſt functus Mediatoris munere. Id autẽ pbauimus abũde ſuprà q.2.p.1.& 3.ubi diſputauimus contra Eutychianos ueteres, & nouos, (id eſt, Vbiquetarios) Chriſtum, etſi ſm perſonam Deus ſit, at non eſſe tñ ſm diuinitatem paſſum & crucifixum. Itaque eo quidem ſenſu non fuit Chriſtus Mediator ſm naturã etiam diuinam, & multò minus tm̃ ſm illam: ut oſtẽdit D.Auguſtinus in d.lib.9.de ciuit.Dei, cap.15. Quòd ſi qui Patres (ut Hieronymus lib.2.com. in epiſt. ad Galat.c.3.) Verbo diuino ẽt, antequã naturã humanã ſumpſiſſet, Mediatoris appellationẽ tribuũt: Mediatorẽ ſic uocant, nõ quia Mediatoris munus obierit ante aſſumptam naturã; ſed quoniam aliquando certè Verbum diuinum in aſſumpta natura obiturum erat id munus.

Iam, altero illo modo Chriſtum ut Deum & hoĩem
A coniunctim, Mediatorem fuiſſe: ſ. quatenus in primis etiam diuinum Suppoſitum, atque adeo natura quoq; diuina ualuit ad efficaciã eius functionis: dubitari nullo modo debet. Nam primùm, ob infinitam dignitatẽ ſui diuini Suppoſiti Chriſtus efficaciter eſt operatus reconciliationem noſtram cum Deo. Deinde ſecũdùm utramq; naturam *coniunctim*, ab utroque etiam extremò per ſe conſiderato differt, ut antè explicatũ eſt. Itaque nihil ad rationem mediatoris eo modo deeſt. Poſtremò hæc eadem eſt ſnĩa Patrum, quos ſuprà citauimus; & maximè Auguſtini. Qui lib.1.de conſenſu Eũgel.cap.35.ut alia loca prætereã, ſic dicit: *Ideo Chriſtus Mediator Dei & hominum dictus eſt, inter Deum immortalem, & hominem mortalẽ Deus & homo, reconcilians hominem Deo.* B Fundamenta uerò cõtrariorum illorum errorum ſua ſponte corruũt, adhibita illa diſtinctione qua uſi ſumus in huius quæſtionis explicatione.

Altera Quęſtio eſt, An modò etiam poſt aſcenſionem in cœlum fungatur Chriſtus munere Mediatoris? Ratio dubitandi eſt: Quoniam, ut ſuprà ex Auguſtino docuimus, per orationem quoque eo munere Chriſtus eſt functus. Sed nũc etiam *interpellat pro nobis*, ut affirmat Apoſtolus ad Rom. 8. Ergo nunc etiam fungitur munere Mediatoris.

In hac Quæſtione primò certum eſt, Chriſtum iam non ita Mediatorẽ agere, ſicut egit in uita, & morte antè aſcenſionem. Tunc.n perfectiſſiè Mediatoris officio functus eſt, illudq́; perfectè nos redimendo abſoluit, C quatenùs utrumque reconciliationis gradum (de quo ſuprà p.1.) obtinuit nobis, licet alio atque alio modo; ſicut eſt ſuo loco expoſitum. Id uerò iam non amplius facit, ſed fecit ſemel una oblatione.

Deinde dicendum eſt, Chriſtum iam nihilominus officio Mediatoris aliquo modo fungi. Id inde patet: Quòd per illam interpellationẽ in cœlis prodeſt nobis ad conſequendum reipſa poſteriorem reconciliationis gradũ: ſicut ſuo mõ ad id proſunt ẽt alia media. Qualis uerò ſit illa interpellatio, non ſatis eſt exploratũ apud Doctores. Nõnulli.n.interpretantur, Chriſtũ hoc ipſo ſolùm pro nobis interpellare, ꝙ ſeipſum, ſuumq́ue corpus, quo pro nobis eſt paſſus, Patri æterno in cœlis oſtẽdit ac repræſentat. Sic uidetur intellexiſſe Theodore- D tus in Comment. Epiſtolæ ad Romanos cap. 8. ita etiã Alexander Alenſis 4.p.q.91.memb.1. Quam interpretationem uidetur confirmare modus loquendi Apoſtoli, cùm in Epiſtola ad Hebræos cap. 9. dicit, Chriſtum *apparere nunc vultui Dei pro nobis*.

Hoc quidem certum eſt, Chriſtum iam nõ prorſus illo modo & illa ſubmiſſione orare, qua orabat, cùm in hac uita infirmus adhuc & paſſibilis degeret, quaq́ue nos itẽ orare ſolemus. Citra eiuſmodi uerò ſubmiſſionem; dici ſine abſurdo poteſt, ꝙ ſimpliciter petat & poſtulet pro nobis pp ſua merita. Imò ſic manifeſtè ſenſiſſe uidetur AVGVSTINVS epiſt.59.ad Paulinum, paulò antè medium, cùm dicit: *Nũquid interpellat Chriſtus, &* E *non etiam poſtulat? Imò verò quia poſtulat, pro eo poſitum eſt, interpellat. Euidẽter quippe* (Rom.8.) *de eo dicitur: Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum.* Et (1.Ioan.2.) *Ipſe eſt exoratio pro peccatis noſtris.* Hęc ibi Auguſtinus, ut etiam annotauimus q. præcedenti.

PVNCTVM QVARTVM.
De Chriſto SACERDOTE.

D.Thom.3.parte, q.22.

SACERDOS is propriè dr̃, qui inter Deũ & homines ita intercedit, ut res ſacras & diuinas, tãquã Dei miniſter, hominibus det ac cõicet, & uiciſſim etiam pro hominibus

bus offerat Deo dona, preces, & ſacrificia. Hoc & ex c.2. Malachiæ, atq; etiā ad Hebr. 5. ex etymo nominis facilè colligitur, declaraturque bene à D. Thoma q. 22. art.1. & à Caietano in ientac.3.q.1.

Porrò iſto munere Chriſtum functum fuiſſe, ex fide certum eſt. Pſal.109. *Tu es Sacerdos in æternum*. Et alias paſſim, præſertim in Epiſtola ad Hebræos, vbi D. Paulus ex inſtituto id oſtēdit. Et quidem ſic fuit Sacerdos, vt idē quoq; fuerit hoſtia, ſicut ex Scriptura patet. Ad Epheſ.5. & ad Hebr.10. & alibi. Idque probat pulchrè D. AVGVSTINVS li.17. de ciuit. Dei, cap.20 ex Pſ.39. quē inducit ēt Apoſtolus ad Hebr.10 *Vocē*, inquit Auguſtinus, *illā eiuſdem Mediatoris ex Pſal.39 audimus Sacrificiū & oblationē noluiſti, corpus aūt pfeciſti mihi. Quia pro illis oībus ſacrificijs & oblationibus corpus eius offertur.*

Idē confirmat S. Gregorius NYSSENVS in tract. de forma perfecti Chriſtiani ex illo 1. Cor.5. *Paſcha noſtrū immolatus eſt Chriſtus: Illa*, inquit, *cogitatio nos obſtringet Dñō, ſi cū Paulo tū Paſcha, tum Sacerdotem appellatū eſſe audiuerimus. Pro nobis.n. verè Paſcha immolatus eſt Chriſtus. Sacerdos aūt ſacrificiū obtulit Deo idē ipſe Chriſtus. Se enim, inquit, tradidit oblationem & hoſtiam pro nobis.* Quā rem bene etiā D. Thomas declarat in illa q. 22. art. 2.

VSVS eſt eo munere primò in poſtrema Cœna, cùm ſub ſpeciebus panis & vini incruēto & admirabili modo ſe ſuo Patri obtulit. Quod & authoritate plurimorū Patrū, & argumento tū ex Euāgelica hiſtoria, tū ex rōne veri ſacrificij ducto, probauimus & defendimus contra Sectarios in libro noſtro de Sacrificio Miſſæ cap.4. probatione 1. Et probabitur etiam infrà in materia de Sacramento Euchariſtiæ ſuo loco.

Deinde vſus eſt ēt eo munere in cruce. Ad Epheſ.5. *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationē & hoſtiam Deo*. Quod explicat D. Tho. q.22. art.2. & q.48. art.3. Quanquā difficultas in hac re non exigua eſt pp rōnem, quę cōiter aſſignari ſolet, ueri & propriè dicti Sacrificij. Nā ille propriè ſacrificat, qui ad honorē Dei rē aliquā ita offert, vt ad eū finem ipſam ēt conficiat, ſeu immutet aliquo modo. At Chriſtus Dominus non ita ſe ipſe in cruce obtulit; ſiquidem nō interfecit ſe ipſe. Ergo non videtur ibi propriè obtuliſſe ſe in ſacrificium.

Verùm ad hanc difficultatem varijs modis reſponderi poteſt. Nam primò D. Thomas in illa q. 48. art. 3. ad 1. ſatis indicat, ad rationē Sacrificij non eſſe determinatè neceſſarium, vt ille ipſe, qui rem offert, eā etiā conficiat; ſed ſufficere, vt quis rem, quæ tunc quidem conficitur, offerat; ſiue idem ipſe rē conficiat, ſiue alius, ipſo aliquo modo volente, ſaltem acceptando, ut acceptauit Chriſtus illatam ſibi mortem.

Deinde Caietanus ientac.3.q.1. reſpondet, peculiari quadam ratione dici poſſe in propoſito, ꝙ Chriſtus ibi ſeſe immutauerit, ſiue confecerit; quatenùs potuit nimirum illo ipſo tempore mortem, quæ ipſi inferebatur, impedire uirtute beatitudinis animę (ſaltē remotè) & non impediuit. Hinc Iſaiæ 53. *Oblatus* (inquit) *eſt, quia ipſe voluit*. Et ipſe apud Ioannem cap.10. *Ego pono animam meam*. Et rurſum: *Nemo tollit eam à me, ſed ego poteſtatem habeo, &c.* Quibus verbis indicauit, ſe quoque quodammodo concurriſſe ad ſuam mortem, quia non impediuerit, cùm potuiſſet (vt dictum eſt) virtute beatitudinis, & etiam virtute ſuæ diuinitatis.

Tertiò poſſet dici, illum per alteram ſaltem naturā ſuam, ſcilicet diuinam, concurriſſe tanquam Deum, atq; adeò vt cauſſam vniuerſalem, ad mortem ſuam, ēt directè; quatenus reddidit nimirum efficacem operationem illorum, qui ipſum occidebant. Cùm verò quælibet iſtarum reſponſionum videatur ſufficere, illa prima D. Thomæ videtur expeditiſſima.

A Vtitur poſtremo etiam Chriſtus hoc munere quotidie iam per ſuos miniſtros Sacerdotes, cùm ij ſcilicet ipſo principaliter offerente, ſacrificant ex illius inſtitutione rectè ac legitimè S. Euchariſtiam, vt in illo libro noſtro, præſertim cap. 4. ex Euangelio & teſtimonio totiūs antiquitatis contra Sectarios confirmauimus, dilutis omnibus eorum argumentis.

Iam EFFECTVS huius muneris, quatenus illud qui dē obiuit Chriſtus in CRVCE, idem eſt, qui officij Redemptoris; nempe DEI placatio, atq; adeò ſalus & recōciliatio hoīum cum Deo, expiatioque peccatorū, vt docet etiam D. Thom. q.22. art.3. Qui & ex eo colligit in art.4. & 5. duo. Primo, Sacrificium Chriſti, quatenus fuit ꝑ peccatis propitiatoriū, non cōtuliſſe aliquid ipſi

B Chriſto. Id quod in concilio quoque Epheſino can.10. ſub anathemate definitum eſt. Qm̄ Chriſtus peccatorum remiſſione pro ſe non indiguit. Quanquam ſi ſacrificium illud conſideretur, vt fuit abſolutè quoddam opus meritorium; dubium eſſe non dēt, quin ipſi Chriſto etiam fuerit vtile ad conſequendā nimirum gloriā corporis, & exaltationē ſui nominis, iuxta ſniām Apoſtoli ad Philip.2 *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, propter quod Deus exaltauit illum, &c.* SECVNDO colligit inde D. Thomas, Sacerdotium Chriſti fuiſſe eatenus *æternum*, videlicet rationne effectus, nēpe donorū gratiæ, quibus cōtinetur ſalus æterna Quāquam intelligi ēr debet, Sacerdotium Chriſti ratione itē vſus, quo iam in Eccleſia quoq; ppetuò exercetur,

C eſſe æternū, ut rectè animaduertit Oecumenius in caput 5. epiſtolæ ad Hebræos; æternū inquam, iuxta Scripturæ phraſin, quæ vocat etiā æternū, quod eſt diutiſſimè duraturum, præſertim vſque in finem ſæculi.

Vt verò munus hoc Chriſti & in COENA poſtrema exercitū eſt, & quotidie iam in Eccleſia exercetur; pro EFFECTV propriè habet reconciliationem, ſeu remiſſionē peccatorū, iuxta poſteriorē remiſſionis gradum, de quo diximus p.1. in officio Redemptoris, atq; etiā alias vtilitates tēporales & ſpirituales, ut probauimus in noſtro libro de Sacrificio, & infrà repetemus in materia de Euchariſtia. Quāquam & abſolutiſſima ſalus, quo ad vtrumq; gradū, dici poteſt effectus Sacerdotij Chriſti ēt, vt in poſtrema Cœna exercitum fuit, ſi con-

D ſideretur illa Chriſti actio, vt vnū quoddā opus ex his, quæ Chriſtus geſſit in vita, quæ, vt ſuprà p.1. diximus, vna cum ſacrificio Crucis valuerunt omnia coniunctim ad noſtram redemptionem.

Porrò iiſdē Scripturæ locis, quibus conſtat Chriſtū iſto modo Sacerdote fuiſſe, conſtat ēt, illū fuiſſe Sacerdotē ſm ordinē MELCHISEDECH. Vt patet Plaſ.109. & docet D. Thom. art.6. Neq; verò iſte ordo ex circūſtantijs tm̄ perſonæ Melchiſedech, quas proſequitur Apoſtolus ad Hebr.7. declarādus eſt, ſed ēt ex ratione *materiæ* ſacrificij, ſ. panis & vini, quæ item obtulit Deo Melchiſedech, vt in libro noſtro de Miſſæ ſacrificio c.4. probatione 2. cōtra Sectarios copioſè probauimus, & repetemus ſuo loco infrà; reddita quoq; manifeſta

E rōne, cur Apoſtolus ad inſtitutum diſputationis ſuę in illa epiſtola ad Hebræos, non debuerit commemorare hanc etiā circumſtantiam *materiæ*, vt oſtenderet, Chriſtum eſſe Sacerdotem ſecūdùm ordinē Melchiſedech.

Neque obſtat, ꝙ aliquorum Patrum ſnīa ſit, Melchiſedech panem & vinum præbuiſſe exercitui Abrahæ confecto bello reuertenti. Sic.n. rectiùs etiam intelligitur, quemadmodū factum illud Melchiſedech typus fuerit ſacrificij Euchariſtiæ: quæ primū offertur Deo, & nihilominus communicatur alijs ad vſum Sacramenti, vt loco citato confirmaui ex Clemente Alexandrino, & ex illis ipſis Patribus, qui putāt, panem illum

& vinum

& uinum à Melchiſedech productũ ceſſiſſe exercitui: ijdem namque Patres nihilominus aſſeuerant, fuiſſe ſimul à Melchiſedech oblatum Deo: Sed hoc in illo loco, & infrà in Tractatu de Euchariſtia copioſiùs.

Nunc breuis illa Qvæstio ſupereſt, An Chriſtus fuerit etiam Sacerdos Legalis, ſcilicet ſm ordinem Aaron? Et eſt ratio quæſtionis: Quoniam Suidas Verbo, Iesvs, refert, haberi in arcanis Hebræorum monumentis, quòd Chriſtus, cùm annorum eſſet triginta, fuerit à reliquis Sacerdotibus electus Legalis Sacerdos, vt miniſtraret in tẽplo Domini. Quod & hiſtoria Euangelica confirmare vr: ſiquidem docebat in Synagogis, & quaſi ex officio interpretabatur Scripturas, quod erat Sacerdotum. Matth.5. Marci 7. & Luc.4. vbi narratur, fuiſſe illi traditum librum Iſaiæ Prophetæ, cùm intraret in Synagogam. Atq; hanc opinionem vr approbare VValdenſis tomo 2. de Sacram. c.116. nu.6. diſſerens de Sacramento Ordinis.

Nihilominus pro certiſſimo habendum eſt, Chriſtum nullo modo, ſ. neque *genere*, neque peculiari *electione*, fuiſſe Sacerdotem Legalem; ſed tantummodò ſm ordinem Melchiſedech, qui fuit ordo longè diuerſus. Probatur Primo. Nam id prorſus aſſumit in ſua diſputatione Apoſtolus ad Hebr.7. vt concludat, tranſlatam fuiſſe legem, qm̃ tranſlatum fuerit Sacerdotiũ, id eſt, quia Chriſtus à Deo conſtitutus eſſet, atq; adeò fuiſſet Sacerdos, non talis, quales cæteri; ſed ſm alium ordinem: *Si*, inquit, *conſummatio per Sacerdotium Leuiticum erat* (populus.n. ſub ipſo legem accepit) *quid adhuc neceſſarium fuit, ſecundùm ordinem Melchiſedech, alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron? Trãſlato enim Sacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat.*

Secvndo. Nam genere quidẽ, conſtat, illum Sacerdotem Aaronicum non fuiſſe: *Manifeſtum eſt*, inquit D. Paulus ad Hebr. cap.7. *quòd ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil*, inquit, *de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt*. Hinc aũt ſequitur, neq; electione ipſum fuiſſe talem Sacerdotem. Nam non niſi ex illa tribu Leui eligebantur Sacerdotes, etiamſi ex alijs etiam reperirentur aliqui doctiſſimi & ſanctiſſimi, vt Prophetæ, &c.

Ad argumentũ verò reſpondeo, interpretationem illam Scripturæ, non fuiſſe propriam Sacerdotũ. Nam & Paulus, qui erat ex tribu Beniamin, rogatus eſt à Iudæis id facere Antiochiæ, Actor.13. Narratio autem illa ex Suida fabuloſa eſt.

PVNCTVM QVINTVM.

De Chriſto Propheta.

Christvm Prophetam quoq; fuiſſe, dubitari non poteſt, cùm id affirmet Scriptura Deut.18. *Ait Dominus mihi*, inquit Moyſes, *bene õia ſunt locuti. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos õia, quæ præcepero illi. Qui aũt verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit,* ego vltor exiſtam. Hunc aũt Prophetam fuiſſe Chriſtũ, teſtatur D. Petrus, Actor.3. *Moyſes* (ait) *quidem dixit: qm̃ Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus, &c. & oẽs Prophetę à Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt, annunciauerunt dies iſtos*. Immò ipſe Dominus hoc idem indicauit Ioan.5. *Si crederetis Moyſi*, inquit, *crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Vt iam alia loca prætercam.

Sed cùm Prophetæ in ſacris literis diuerſis rationibus dicti ſint; Quæſtio eſt, Quanã ratione fuerit Chriſtus Propheta. Primo.n. Prophetæ dicũtur propriè ij, qui diuinitùs intelligũt & effantur ea, quę procul ſunt à cognitione hominum eiuſdem conditionis, vt deſcribit Auguſtinus libro 16. contra Fauſtũ, cap.18. & Gregorius homil.1. in Ezechielem, & D. Thomas, quęſt.7.

A art.8. qui & in Scriptura dicuntur videntes. Per analogiam autem ad hunc modum alij etiam dicuntur Prophetæ, qui aliqua ratione diuinitùs inſpirati & adiuti tractant & eloquuntur diuina.

Itaque Secvndo modo in Scriptura appellati ſunt Prophetæ, ij, qui decantabant laudes Domini, ſcribebantq; Pſalmos, de quibus lib.1. Paralip. cap.25. & 1. Reg.10. qui per id quidem munus non erant propriè Prophetæ iuxta modum primum, tametſi aliqui eorũ eo quoque modo primo fuerint Prophetæ: ut Dauid. Quo fit, vt Chriſtus etiam diſtinxerit inter *Prophetas & Pſalmos*, Lucæ 24.

Tertio modo appellantur Prophetæ ij, qui dictãte prorſus Spiritu ſancto ſcribunt libros Canonicos, etiam de rebus alioqui notis. Sic Hieronymus in Pro- B logo galeato, libros Ioſue & Ruth appellat etiam Propheticales, licet ſint hiſtorici, de rebus alioqui, quæ illis temporibus erant omnibus notæ. Sic etiam D. Petrus 2. epiſt. cap.1. Sacram Scripturam vniuersè vocat *Propheticum ſermonem*.

Qvarto cenſentur ẽt & appellantur Prophetæ ab Apoſtolo, cùm alias, tũ 1. Cor.14. (interprete Ambroſio ibi, & Gregorio lib.1. Regiſtri cap.24.) ij, qui interpretantur diuina myſteria, & Euangelium annunciãt.

Iam igitur cùm conſtet, Chriſtum hoc quarto modo præſtantiſſimum fuiſſe Prophetam, atque itẽ ſecundo, & tertio modo eſſe potuiſſe, licet non fuerit; controuerſia eſt tantùm de Primo modo, an iuxta illum quoque fuerit propriè Propheta. Eſt autem Quæſtio C tota de nomine: nam quod ad rem attinet, conuenit inter Doctores de duobus.

Primo, Chriſtum, ea quæ procul fuerunt à cognitione hominum ſuæ conditionis, ſ. viatorum, cognouiſſe & dixiſſe; vt futura contingentia, & cogitationes cordium. Secvndo, ea non cognouiſſe ipſum obſcurè, ſed prorſus euidenter, per ſcientiam nimirum beatam ac infuſam. Quibus duobus poſitis, Quæſtio eſt tãtùm de nomine, an propter primum, concedi propriè debeat, Chriſtum fuiſſe Prophetam; an verò propter ſecundum negari.

Et ſunt, qui negãt: vt Abulenſis q.64. in c.11. Num. qm̃ exiſtimat, ad modũ illũ propriũ Prophetię pertinere, ut occulta cognoſcãtur notitia ineuidenti & obſcu- D ra. Qđ vr ex Apoſtolo confirmari poſſe 1. Cor.13. vbi propterea futurum eſſe dicit, vt in beatitudine (per cognitionem ſcilicet claram) *euacuentur etiam Prophetiæ*.

Sed contraria ſententia D. Thomę q.7. art.8. ad 1. & Caietani ibidem, & aliorum, eſt verior: Qm̃ non eſt de Ratione Prophetæ iuxta illam nominis acceptionem propriam, cognitio obſcura ex parte ipſius cognitionis; ſed tm̃ ex parte conditionis ipſius cognoſcentis, vt ex D. Thoma notat illic Caietanus. Satis enim eſt, vt cognoſcatur aliquid, quod ſit occultum & obſcurum, ſpectata conditione & ſtatu ipſius Prophetæ cognoſcẽtis, quodq; adeò ignorent alij eiuſdem conditionis, ſiue illud ſit præſens, ſiue præteritum, ſiue futurum.

E Ad argumentum autẽ contrariæ ſententiæ reſpondetur, Apoſtolum de Prophetiæ dono ibi loqui iuxta modum, quo in alijs hominibus cõiter eſſe ſolet, nimirum obſcurè & ineuidenter: Non vult autem id pertinere ad eſſentiam ipſam Prophetiæ.

Porrò ſæpè huiuſmodi dono Chriſtum Vsvm fuiſſe, ex Euangelio paſſim apparet. Sæpè.n. cogitationes hominum intimas vidit, & ad eas ſermonẽ admirabiliter accommodauit. Multa etiam prædixit futura, quę iã videmus impleta. Vt excidium vrbis Hieroſolymitanæ, perfidiã hęreticorum, conuerſionẽ Gentiũ, prædicationem Euangelij de Magdalena vbique, negationem

Petri,

Petri, Iudæ proditionem, Apoſtolorum martyrium. Quarm rerum euentus confirmat quoque fidem noſtram de alijs, quæ ab ipſo ſimiliter prædicta, nondum impleta ſunt; vt de Iudicij die, de perſecutione Antichriſti, &c. Quibus ille prædictionib. nos reddere voluit *cautos:* qui fuit fructus atque EFFECTVS proprius huius Chriſti muneris.

PVNCTVM SEXTVM.

De Chriſto REGE.

IN ſermone, quem inſtante paſſione Chriſtus cum Pilato habuit Ioan. 18. duo ille de hoc ſuo munere aſſeuerauit; ſcilicet, & Regem ſe omnino eſſe, & regnum ſuum non fuiſſe de hoc mundo. Quod Chriſti teſtimonium non paruam peperit QVÆSTIONEM, quæ exiſtit hoc loco. Nam cùm certum ſit Chriſtum nō modò vt Deū (de quo dubium non eſt) ſed etiam vt hoīem, regia dignitate excelluiſſe, ut patet ex loco citato, & Pſal. 2. & Iſai. 23. & Apocal. 9. & alibi paſſim; cōtrouerſia tñ eſt, quatenus ille Rex fuerit, An.ſ.tm̄ ſpiritualiter, an uerò etiam temporaliter, ita nimirum, ut cum auctoritate dominatiua & regia, atq; adeò ſine cuiuſquam iniuria, potuerit arbitratu ſuo ſtatuere, nō modò quę ad finem ſpiritualē pertineret, putà ad bonum Eccleſiæ & ad ſalutē æternam, ſed ēt quæ proximè ſpectarent tantummodò ad bonum aliquem finem temporalē & politicū, more aliorū Regum Et ſolet moueri hæc Quæſtio de poteſtate Regia ampliſſima, per quā ſ. Chriſtus habuerit dominium non ſolùm Iuriſdictionis in oēs, tum homines, tum Angelos; ſed etiam Iuris cuiuſdam & poteſtatis in omnes omnino res creatas, vt tanquā omnium Dominus poſſet de quibuſcunque illarum facere, quod vellet abſque cuiuſquam iniuria.

Porrò ut commodiùs explicari poſſit hæc Quæſtio, declarāda ſunt primo loco quædam, quæ apud omnes, vel penè omnes in hac Quęſtione ſunt certa, & deinde de eo dicendum eſt, quod eſt propriè poſitum in controuerſia. Video autem eſſe ſex certa.

PRIMO enim certum eſt, Chriſtum vt hoīem, quatenus fuit Rex ſpiritualiter (de quo nō eſt dubiū) auctoritatem habuiſſe, tum circa ſpiritualia, tum etiā circa quæuis temporalia; aliter tñ & aliter. Nam circa *ſpiritualia* quidem habuit auctoritatem *primariò & per ſe*, nempe ad inſtituendum & præcipiendum ea, quæ ad bonum Eccleſiæ ſtatum ſpiritualem, eiuſque finem, ſ. beatitudinem æternam, per ſe pertinent; ut ſunt religioſæ leges, Sacramenta, gubernatio hierarchica. Circa *temporalia* verò habuit auctoritatē *ſecundariò & ex conſequenti*, tametſi eam quoque pleniſſimā; nempe ad ſtatuendum de quibuſcunque rebus creatis & temporalibus ea omnia, quæ ad finem ſpiritualem contingat eſſe conducibilia: ſicut iam etiam ſpiritualis auctoritas Summi Pontificis Chriſti Vicarij, ſecundariò & ex cōſequenti ſe extendit ad ſtatuendum de ijs rebus temporalibus, quæ vlli poteſtati humanæ intra Eccleſiam ordinariè ſubiaceant, quidquid ſit neceſſarium ad tuēdum Eccleſiæ bonum ſpirituale, vt probauimus tomo 3. quæſt. 12. de Fide.

Neq; verò ſunt re ipſa duæ auctoritates, auctoritas illa Chriſti ad ſtatuendum primariò de rebus ſpiritualibus, & auctoritas eiuſdem ad ſtatuendum ſecundariò de quibuſcunque rebus temporalibus; ſed vna & eadem, prout diuerſimodè reſpicit ſpiritualia & temporalia; ſ. ſpiritualia primariò, & temporalia ſecundariò, vt dictū eſt. Quemadmodū ēt vna & eadem eſt auctoritas Pontificis, ſ. ſua illa ſpiritualis, per quam ille ex officio ſuo poteſt ſtatuere & de *ſpiritualibus* rebus *primariò*, & de *temporalibus* rebus Chriſtianorū *ſecūdariò*;

A Niſi quòd illa auctoritas Chriſti eſt multò amplior, ſiquidem ſe extendit (vt dictum eſt) ad omnes omnino res creatas, atque adeò pertinet ad propriam quādam Chriſti poteſtatem, quam vocāt *Excellentiæ*, quia Chriſti humanitati conuenit pp vnionē cum diuino Verbo; per quam ēt poteſtatem Chriſtus potuit inſtituere Sacramenta, & extra illorum etiā vſum remittere quoad culpam quoque peccata, quorum neutrū poteſt Papa.

Itaq; per hanc excellentem poteſtatem & auctoritatem ſpiritualem, affirmamus potuiſſe Chriſtum nō modò ſtatuere primariò de ſpiritualibus; ſed ēt ſecundariò de quibuſcunque omnino rebus creatis, quatenus id eſſet conducibile ad ſpiritualem finem. Idq; dicimus eſſe in hac Quæſtione PRIMO certū. Nā ex Scri-
B ptura colligitur, oēs oīno creaturas eſſe Chriſto ſubiectas, etiam ut homini; ſicut apparet ex illis verbis Apoſtoli ad Epheſ. 1. *Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* Et ex alijs, quę poſtea adferemus. Quod ſaltem oportet verum eſſe ob illam excellētem auctoritatem ſpiritualem, quam Chriſtus, vt ſpirituale Eccleſiæ caput, habeat erga creaturas omnes, eo modo, quo explicatum eſt.

SECVNDO certum eſt, Chriſtum non fuiſſe Regem & Dominum oīum, per tale aliquod temporale ſeu politicum dominium, quo ipſe *ſolus* eſſet quarumcunque rerū Dominus, ita, ut nullus alius homo eſſet & maneret Dominus rei vllius: quod dominium ſolet appellari dominiū *per proprietatem*, & diſtinguitur à Dominio
C communi pluribus, reſpectu rei eiuſdem, quam nimirum quilibet illorum poſſit æquè vſurpare, vel arbitratu ſuo (prout quis primò illam occupat) vel ex arbitrio Superioris alicuius.

Probatur autem, certum eſſe hoc ſecundum, vt dicimus. Nam nec Deus ipſe habet tale dominium omnium rerum per proprietatem, quod ſ. excludat & impediat hominum dominium; ſed ſolùm habet quoddā vniuerſale dominium, cum quo rectè ſtare poteſt, ut homines etiam, dependenter à Deo, tanquam ab vniuerſali cauſſa, & ſummo omnium Domino, habeant ſuum peculiare dominium, quiſque rerum ſuarū. Multò igitur minùs Chriſtus vt homo habuit, uel habet tale dominium per proprietatem, quod ſcilicet excludat
D dominia aliorum hominum.

Itaque communiter exploditur quorundam error, qui ineptè aiebant, omnes Principes & Dominos terrę, à Chriſti conceptione fuiſſe ſuis dominijs priuatos, & incepiſſe illos ex eo tempore adminiſtrare non niſi vt Chriſti Vicarios. Quod commentum manifeſtè refellitur teſtimonio ipſius Chriſti, Matth. 22. *Reddite*, inquit, *quæ ſunt Cæſaris Cæſari:* Et teſtimonio Apoſtoli Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et Eccleſia canit: *Non eripit mortalia, qui regna dat cæleſtia:* Vt alia omittam, quæ pro aſſerendo Dominio Infidelium diſſeruimus tomo 3. q. 10. de Fide. Atque huc etiam pertinet, quod Ioannes XXII. in Extrauagantibus *Cùm inter nonnullos*, &; *Quia quorundam*, definiuit,
E Chriſtum & Apoſtolos *nonnullarum* rerum habuiſſe quandoque proprietatem & dominium. Hoc.n. ipſo, quòd Pontifex definit, Chriſtum habuiſſe nonnullarum rerum dominium per proprietatem; ſupponit pro certo, illum nequaquam habuiſſe tale dominium reſpectu rerum omnium.

TERTIO certum eſt, Chriſtum, cùm idem ipſe eſſet Deus & Dominus oīum, *potuiſſe* quidem ſibi ſecūdùm humanitatem (ob excellentiam gratiæ vnionis) attribuere & vſurpare (licet non fecerit) iſtud dominium omnium rerum per proprietatem, atque adeò omnes Dominos & Principes terræ expoliare ſuis proprijs dominijs;

dominijs; vt nemine refragante notauit rectè Sotus in 4.ſentent.diſt.25. quæſt.2.art.1.(malè à quibuſdam intellectus) Cur enim Chriſtus vt Deus, atque adeo una cum Patre & Spiritu ſancto, hoc facere non potuiſſet, cùm potuerit etiam non ſolùm dominijs ſuis omnes priuare, ſed etiam vita, immò etiã in nihilum redigere?

Ac, quia hoc quidem non fecit, cùm poſſet; non abſurdè fortaſsè quis diceret, à Chriſti conceptione cœpiſſe Principes terræ regnare tanquam Vicarios quodam modo Chriſti; non quia verè domini eſſe ipſi deſierint, ſed quia inſtar Vicariorum (qui ex volũtate Dominorum res adminiſtrant) peculiari beneficio voluntatis Chriſti perſtiterunt in vera & legitima adminiſtratione ſuorum Dominiorum, quatenus ille ſcilicet noluit eos illis priuare, cùm poſſet. Nam & hoc ſenſu ſcribit D.Tho.opuſc.20. de Regimine Principum lib. 3.cap.13. Octauium Auguſtum, cùm deſcriberet vniuerſum orbem, geſſiſſe vices Chriſti in imperio; quia.ſ. Chriſtus permiſit, vt regnaret, ſicut diſertis verbis poſtea dicit D.Tho.cap.16. de omnibus Principibus.

Qvarto certum eſt, Chriſtum ut hominem, id eſt, ſm ſuam humanitatem immediatè, neque fuiſſe aut eſſe, neque eſſe potuiſſe dominum omnium per illud ipſum dominium *commune & vniuerſale*, quo Deus eſt Dominus omnium creaturarum, tanquam illarum auctor. Nam iſtud diuinum dominium, eſt unum quoddam è diuinis attributis & proprietatibus. Oſtẽdimus autem *ſuprà* quæſt.2 punct.3.contra Sectarios Vbiquiſtas, *nullũ* diuinum attributum communicatum eſſe, *aut* communicari potuiſſe humanitati Chriſti ſecundùm ſe, ita ſcilicet, vt Chriſtus non modò ſecundùm diuinam ſuam perſonam, ſed etiam ſecundùm humanitatem ipſam ſit aut omnipotens, aut vbiq; præſens, aut vniuerſalis dominus, per illud diuinũ dominium, &c.

Qvinto certum eſt, potuiſſe quidem Chriſtum ſecundùm humanitatem ſuam habere dominium quoddam aliud politicum rerum omnium *commune* (id eſt, non excludens propria dominia aliorum) quod eſſet & inferius dominio diuino (vtpotè ab eo dependens) & ſuperius *ordinarijs* dominiis aliorum hominum, vtpotè ſe extendens *non ad has vel illas* res tantùm (ſicut aliorum dominia) ſed ad omnes omnino. Nam potuit Chriſtus ſecundùm humanitatem ſuam habere dominium proprium omnium rerum, excludens ſcilicet dominia aliorum; vt dictum eſt in pronunciato tertio. Ergo multò magis potuit habere iſtud commune dominium, non excludens dominia aliorum; ſiquidem cæteris paribus, plus quiddam, & vtilius aliquid Domino eſt, dominium per proprietatem, quàm dominium per cõionem aliquam cum aliis, ut per ſe manifeſtum eſt.

Sexto certum eſt, de facto quidem non habuiſſe *Chriſtum* iſtiuſmodi politicum & commune dominiũ rerum *omnium* acquiſitum aliquo humano & ordinario *titulo* ex iis, quibus inter homines ſolent dominia acquiri: cuiuſmodi tituli ſunt, Hæreditas, Donatio alterius hominis, Inuentio ſeu prima occupatio, Electio, *Ius* belli, &c. Et quidem ꝙ nec *dono* alterius hominis, nec *inuentione*, aut prima *occupatione* Chriſtus acquiſiuerit politicum dominium Orbis, ſatis patet. Quòd aũt neq; illud acquiſiuerit Hæreditate aut Electione, aut Iure belli, ex Scriptura quoque facilè doceri põt. Non *hæreditate*: Primò, Nam Dauid Rex, à quo deſcendebat, nunquam fuit Dñs totius orbis. Secundò. Nam dato, ꝙ fuiſſet, tamen fortè ſupererant tunc aliqui ex eadẽ ſtirpe Dauidis ſeniores, atq; adeò Dauidi propinquiores, ut omnino eſt credibile. Tertiò. Nam multò ante Chriſtum natum, idq; Deo iuſtè volente, amiſerat poteſtatem regiam (qualiſcunque illa fuerit) ſtirps Dauidica, nempe in Iechonia, qui Matth.1. in Genealogia Chriſti, numeratur decimus quartus à Dauide, & duodecimus ante ipſum Chriſtum. Id enim diuinitùs, atq; adeò certò fuit prædictum Ieremiæ 22. vbi ſic legimus; *Viuo ego, dicit Dominus, quia ſi fuerit Iechonias filius Ioachim Regis Iuda, annulus in manu dextera mea, inde euellã eũ, &c.* Et infrà: *Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur; neque enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltrà in Iuda*. Itaque cõmuniter exploditur opinio Armachani lib.4. de quæſtionibus Armen.cap. 16. & Bachonij in 4. quæſt.1. & 11. Prologi, & Pauli Burgenſis in caput 1.Matthæi, additione 2.qui ſine fundamẽto arbitrati ſunt, Chriſto competiuiſſe Regnum Iſrael iure hæreditario.

Neque etiam obtinuit Chriſtus tale dominium *electione humana*. Nam neque conſtat, illum unquam ab ullis hominibus fuiſſe electum in Regem & Dominum totius orbis; nec talem ipſe electionem acceptaſſet, ut patet ex eo, quòd *cùm cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus*, Ioan.6.

Nec deniq; *iure belli*: Siquidem conſtat, nullũ ab eo fuiſſe geſtum bellum politicum, quo politicum id dominium & Regnum, de quo loquimur, acquireret; ſed geſſit bellũ ſpirituale, quo Principẽ huius mũdi debellauit, *& eiecit foràs* ex cordibus hoĩum. Ioã.12. ut ſolus ipſe regnet per grãm in cordibus nrĩs, in quibus antea princeps tenebrarũ per peccatũ regnabat. Itaq; oĩno certum eſt, id qđ diximus, Chriſtum *de facto* quidem non habuiſſe politicum illud dominium cõe totius orbis, acquiſitum humano aliquo & ordinario titulo ex ijs, quibus ſolent dominia acquiri inter homines.

Cùm igitur hæc oĩa ſex pronunciata, quæ hactenus expoſuimus & cõfirmauimus, certa & extra cõtrouerſiã ſint; vnũ ſupereſt, de quo eſt propriè Controversia & diſcrepantia ſnĩarum: ſ. An ſaltem ſingulari beneficio & dono æterni ſui Patris, Chriſtus ut homo, obtinuerit de facto (propter excellentiam gratię unionis) cõe illud & politicum dominium totius orbis, quod & in quinto pronunciato affirmauimus *potuiſſe* quidem ipſum hr̃e; & in ſexto negauimus habuiſſe *de facto* acquiſitum vllo humano & ordinario titulo. Atque adeò Quæſtio eſt, Num Chriſtus vt homo, per tale dominiũ dono Patris acquiſitũ, potuerit ſine cuiuſquam iniuria, tanquam politicus ẽt & temporalis Dñs totius orbis ſtatuere quod vellet, de quibuſcunq; rebus mundi, ẽtſi id non pertineret & ordinaretur peculiariter ad finem aliquem ſpiritualẽ; ſed ſolùm ad temporalẽ; vt ad muniendam tm̃ aliquam ciuitatem; vel ad aliquid aliud eiuſmodi, quod ſolent ſibi proponere tẽporales & politici Principes ac Domini in iis, quæ ſtatuunt circa res dominio ſuo ſubiectas. De hõmi namq; politico ſeu tẽporali dominio eſt tota hæc Quæſtio & controuerſia, vt initio etiam expoſuimus; quod neſcio, an ſatis perpenderint nonnulli ex iis, qui de hac re ſcripſerunt.

Ac ſunt de hac Quæſtione in hoc ſenſu duæ contrariæ ſententiæ, quarum quælibet hẽt minimè contemnendos auctores. Prima affirmat, fuiſſe Chriſtum eo modo Regem ac Dñm totius orbis etiam temporalem ſeu politicum. Ita D.Antoninus 3.p.tit.3. cap.2. Turrecremata lib.2.Summæ, cap.116.in reſponſione ad obiectionem 2.Hoſtienſis in capitulo, Quod ſuper his. Extra de Voto & Voti redemptione. Auguſt.Triumphus Anchonitanus in Sũma de poteſtate Eccleſiæ q.1.art. 1.Almayn.in lib.item de poteſtate Eccleſiæ, cap.8. Aluar.Pelag.lib.1.de planctu Eccleſiæ, cap.13.Panormit. in cap. Nouit. Extra de Iudiciis. Nauarrus ſuper idem

cap. Notabili 3. nu. 6. & ſeq. & quidam alij. Quin etiam pro eadem ſententia citatur à quibuſdam D. Thomas in opuſc. 20. de Regimine Principum, lib. 3. cap. 12. 13. 14. 15. ſed meo Iudicio non rectè, vt poſtea oſtendam. Adferuntur autem pro hac ſententia varia argumenta partim ex Scriptura; partim ex Patribus, partim ex ratione. De quibus poſtea videbimus.

Secunda ſententia contrà aſſerit, Chriſtum vt hominem non fuiſſe quidem illo ẽt modo, ſ. politicè & temporaliter, Regem ac Dominum omnium, ſed propriè & per ſe, ſolùm *ſpiritualiter;* ita tamẽ, vt per eam ipſam auctoritatem ſuam regiam & dominatiuam ſpiritualem potuerit quoq; ſecundariò & ex conſequenti, ſeu (vt aliqui appellant) *indirectè* conſtituere arbitratu ſuo abſq; cuiuſquam iniuria de quibuſcunq; rebus temporalibus quidquid expediret ad finem ſpiritualem, & non aliter, vt explicuimus in primo pronũciato certo: propter quam quidem poteſtatem ex conſequenti ſe extendentem ad temporalia, ſi quis appellare velit aliquo modo etiam *temporale* regnum illud & dominium Chriſti non poterit de hoc eſſe quæſtio, niſi de nomine. Sic enim non negant auctores huius ſententię, temporale quoq; appellari poſſe illud Christi regnum; ſed ſolùm contendunt, non fuiſſe etiam ita temporale & politicum, vt per illud potuerit Chriſtus abſque iniuria cuiuſquam, de quibuſcunque rebus temporalibus ſtatuere ſine reſpectu & ordine peculari ad finem ſpiritualem, vt explicauimus.

Hanc ſententiam puto imprimis eſſe D. Thomæ in dicto opuſculo de Regimine Principum (ſi tamen eſt D. Thomæ) lib. 3. c. 13. 14. & 15. Nam etſi ſemel aut iterum vocat ibi iſtud Chriſti Regnum temporale; tamen ſatis ſubinde declarat, illud primariò quidem & per ſe & directè ſolùm fuiſſe ſpirituale, ſeq; illud non aliter appellare etiam temporale, niſi quia ex conſequenti quidem & ſecũdariò ſiue indirectè ad temporalia quoque ſe extendit in ordine ad ſpiritualia, vt dictum eſt. Id patet tum ex tota ferè diſputatione D. Thomæ in illis capitibus, qua ſpiritualiter vbique interpretatur rationem & vim illius Regni: tum peculiariter ex illis D. Thomæ verbis ſub initium c. 13. *Satis,* inquit, *apparet, quod dominium Chriſti ordinatur ad ſalutem animæ, & ad ſpiritualia bona: licet à temporalibus non excludatur eo modo* (inquit) *quo ad ſpiritualia ordinantur.* Quid clarius? In eandem igitur ſententiam accipiendum eſt, quod poſtea c. 15. de Chriſto ſic addit: *Quamuis enim temporaliter eſſet Dominus orbis* (ſcilicet indirectè in ordine ad ſpiritualia) *directè tamen ad ſpiritualem vitam ſuum ordinauit principatum.* Neque obſtat, quòd D. Thomas c. 12. Regnum hoc Chriſti Monarchicum annumerat præcedentibus quatuor Monarchijs, ſcilicet Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum, dicens hanc Chriſti Monarchiam eſſe quintam perpetuò duraturam, iuxta prophetiam Danielis cap. 7. Verè namqne eſt quinta Monarchia; ſed ſuo modo, nempe primariò ſpiritualis, & non niſi ex conſequẽti & indirectè temporalis, ut ipſe D. Thomas ſatis clarè exponit.

Hanc eandem ſecundam ſententiam defendunt cõmuniter alij Theologi præcipui nominis. Vt Thomas VValdenſis libr. 2. doctrinalis fidei antiquæ, cap. 76. & 77. Abulenſis q. 3. in caput 21. Matthæi. Franciſcus Victoria Relectione 1. de poteſtate Eccleſiæ, ſectione ſiue quæſtione 6. nu. 16. & ſeq. Sotus lib. 4. de Iuſtitia q. 4. art. 1. & in 4. ſentent. diſt. 25. q. 2. art. 1. Bartholomæus Medina 3. parte q. 59 art. 4. & alij, quibus etiam adiũgo tres doctiſſimos Theologos Societatis noſtræ, ſcilicet Franciſcum Toletum in caput 18. Ioannis, Annotatione 25. & 26. & Benedictum Pererium lib. 8. in Danielem, non longè à fine, & Robertum Bellarminũ lib. 5. de Romano Pontifice, cap. 4. & 5. Ac ipſe exiſtimo hanc ſententiam eſſe & veriorem, & magis piam, magiſq; conſentaneam Scripturæ & Patribus & rõni.

Probatur igitur hæc ſecunda ſententia Primo ex varijs Scripturæ locis, quæ poſſunt ad quatuor genera reuocari. Primvm genus eſt eorum locorum, ex quibus conſtat, Chriſtum vt hominem fuiſſe verè & perfectè pauperem. Vera enim & perfecta paupertas non cõſiſtit ſolùm in non vtendo rebus temporalibus, ſed inprimis etiam in non habendo. Sicut contrà, verum & perfectum dominium politicum (cui è diametro paupertas opponitur) non conſiſtit ſolùm in vtendo rebus, ſed inprimis in *habendo poteſtatem & ius* in ipſas; dominium enim non eſt propriè vſus rerum, ſed facultas & poteſtas ad vtendum re, vt patet ex recepta definitione Dominij tradita à nobis to. 3. diſp. 5. q. 10. punct. 1. Eius autem generis loca Scripturæ ſunt hæc: Pſal. 39. *Ego autem mendicus ſum & pauper.* Et Pſal. 68. *Ego ſum pauper & dolens.* Et Pſal. 108. *Perſecutus eſt* (Iudas) *hominem inopem & mendicum & compunctum corde mortificare.* Et Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus et Saluator, ipſe pauper.* Et 2. Corinth. 8. *Scitis enim gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet diues, vt illius inopia vos diuites eſſetis.* Vbi minimè eſt ſenſus (ut quidam ſine fundamento comminiſcuntur) ꝙ cùm ſecundùm aſſumptam humanitatem dono Patris eſſet diues per orbis dominium, egenus factus eſt, quoad rerum uſum: ſed quòd cùm eſſet diues ſecundùm diuinitatẽ, factus eſt homo propter nos verè egenus & pauper, atq; adeò carens uero & propriè dicto dominio, quod non in vſu, ſed in facultate & poteſtate conſiſtit, ut ante oſtenſum eſt. Sic enim & non aliter, hunc Apoſtoli locum intellexerunt omnes eius interpretes & Patres, ac nominatim S. Ambrosivs Enarratione in Pſalm. 40. non longè ab initio, hunc ipſum Apoſtoli locum expendens: *Si,* inquit, *egenus & pauper in carne, vtique egenus & pauper in carnis iſtius paſſione: Non ergo in diuitijs ſuis* (hoc eſt, in diuinitate) *ſed in noſtra paſſus eſt paupertate, ideoque non plenitudo diuinitatis, quæ in illo corporaliter habitat; ſed caro paſſa eſt.*

Ego ſanè non aſſequor, quomodo iuxta hęc Scripturæ loca Chriſtus fuerit uerè & propriè & perfectè egenus & pauper, ſi politico & temporali dominio ex dono Patris fuit verè & propriè & perfectè Dominus totius orbis terrarum, ut volunt authores prioris ſnīæ. Quod enim dicũt, fuiſſe pauperem quoad vſum, leuioris certè momenti eſt, q̃ ut tantæ moli teſtimoniorum præponderet. Primò, quia iam id refutatum eſt. Non enim ſolùm in non utẽdo, ſed inprimis in *non habendo* conſiſtit uera & propriè dicta paupertas. Deinde, qm̃ ipſe Dominus manifeſtè vř in Euãgelio explicaſſe perfectionem paupertatis ſuæ, quam alijs conſilio ſuo propoſuit imitandam, minimè fuiſſe ſitam tantummodò in non vtendo rebus; ſed planè etiam in non habendo, atque adeò in repudiando ipſo inprimis dominio temporali ſeu politico rerum. Nam Matth. 19. Interroganti adoleſcenti: *Quid adhuc mihi deeſt?* nempe ad perfectionem; non proponit Chriſtus exemplum ſuum imitandum & ſequendum per ſolum *non vſum* rerum; ſed per veram abdicationem dominij rerum, quas *habebat,* atq; adeò per veram paupertatem: *Si vis,* inquit, *perfectus eſſe vade, & vende omnia, quæ habes* (non dicit tantũ, non ijs utaris) *& da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni* Seqvere *me.* Vnde ibidem Petro dicenti: *Ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te: Quid ergo erit nobis?* Reſpondet Dominus: *Vos, qui ſecuti eſtis me* (ſcilicet relinquendo etiam omnia) *in regeneratione, &c.*

Certè

Certè valde firma eſt prima hęc probatio ex Scriptura.

SECVNDVM genus locorum Scripturę, ex quibus eadem ſententia probatur, conſtat iis teſtimonijs, in quibus diſertis item verbis ipſius Chriſti, videtur declarari, illum vt hominem, neque omnium rerum, neq; omnis iuriſdictionis habuiſſe dominium. Non omnium quidem *rerum*, Matth. 8. *Vulpes*, inquit, *foueas habent, et volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet*. Quibus verbis non tantùm dixit, ſe non vti locis, quos habeat in toto orbe, ad reclinãdum caput; ſed ſe planè non HABERE locum vllum ſuum, vbi reclinare poſſet caput. Quòd autem neq; habuerit dominium omnium *Iuriſdictionum*, declarauit etiam ſatis apertè, Lucæ 12. cùm cuidam dicenti ei: *Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*, reſpondet: *Homo, quis me conſtituit Iudicem aut diuiſorem inter vos?* Quaſi diceret: Nemo planè, neque homo, & multò minùs Deus. Si n. à Deo habuiſſet dominium Iuriſdictionis politicæ; multò veriùs fuiſſet conſtitutus Iudex politicus, quàm ſi eam Iuriſdictionem habuiſſet ab homine. Et tamen *negat* omnino, ſe fuiſſe talem Iudicem conſtitutum. Vnde per hoc, qđ addit: *Quis me conſtituit Iudicem, &c.* eum remiſit ad alium, qui haberet eam poteſtatem, qua ipſe careret; ſcilicet ad Iudicem, cuius eſt propriè iuſtè diuidere inter alios, quæ illis competunt, atque adeò per eam *diuiſionem* ſtatuere æqualitatem Iuſtitiæ: propter quod Iudex à Domino ibi, & à Philoſopho etiam vocatur δικαστής, id eſt, diuiſor, vt annotauimus tomo 3. diſp 5. q. 1. punct. 1.

Itaque non congruit cum iſtis Chriſti verbis interpretatio quorundam, qui aiunt, illum ſolùm uoluiſſe dicere, q nemo eum determinatè & nominatim deſtinaſſet illi cauſſæ diiudicandæ. Plus enim quiddam ſignificat Chriſtus, nempe ſe ne eſſe quidem Iudicem conſtitutum inter illos. Quod factum eſſet, ſi fuit à Deo conſtitutus Iudex politicus pro omnibus cauſſis, & inter omnes homines: nam tunc etiam fuiſſet Iudex conſtitutus in illa cauſſa, & inter fratres illos. Quemadmodum Iudex conſtitutus in aliqua tota Ciuitate, eo ipſo eſt Iudex conſtitutus pro quacunq; cauſſa, quæ agitetur inter quoſcunq; ciues illius Ciuitatis: nec poſſet talis Iudex uerè reſpondere ullis eiuſmodi ciuibus, officium ipſius poſtulantibus, ſe non eſſe Iudicem conſtitutum inter illos, quantumuis determinatè quidem & nominatim à nemine eſſet deſtinatus peculiariter, ut cauſſam talem componeret inter hunc & illum ciuem.

TERTIVM genus locorum Scripturæ ad idem probandum, continet eas ſententias, in quibus Regnum & Dominatus Chriſti non niſi ſpiritualiter deſcribitur, & quidem vbicunque ratio huius Regni exponitur, ſicut rectè Franciſcus Victoria vbi ſuprà & alij obſeruarunt. Vt Pſal. 2. *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, ſuper Syon montē ſanctum eius, prædicans* (inquit) *præceptum eius*: Nempe in Eccleſia, cuius typus fuit mons Syon, & quæ ēt ideo vocatur ſedes Dauid, cui Rex hic ex eius ſtirpe futurus fuit promiſſus. Et Iſai. 9. *Factus eſt principatus ſuper humerū eius, & vocabitur nomē eius, Admirabilis, Conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis, &c.* Et Zachar. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus & Saluator, &c. & loquetur pacē Gētibus.* Et Ioan. 18. explicans ipſe Dñs Pilato, quonam mō intelligere deberet, qđ diceret: *Tu dicis, quia Rex ſum ego*: ſtatim ſubiungit ſpiritualem interpretationem huius ſui Regni: *Ego*, inquit, *in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundū, vt teſtimoniū perhibeā veritati*: nimirū *prædicādo præceptū Dei*, & loquēdo *pacem Gentibus*, vt de illo dixerunt Dauid, & Zacharias.

QVARTVM genus eſt eorum locorum, in quibus ipſe Dominus, non modò ſuum Regnum ſpiritualiter (vt

A dictum eſt) explicauit, ſed diſertis verbis etiam addit, Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, id eſt, tale, qualia ſunt huius mundi regna temporalia & politica. Ioā. 18 *Regnum*, inquit, *meum non eſt de hoc mundo*. Et rurſus infrà: *Regnum meum non eſt hinc*. Certè his ſententijs Chriſtus non tantùm negat, conuenire ſuo Regno quędam velut accidentia Regnorum mundanorum (quale eſt, quod tollat vel imminuat dominium aliorum, vel quòd humano aliquo & ordinario titulo ſit acquiſitū, vt electione, vel hęreditate, iure belli, &c.) ſed inprimis negat, cōuenire Regno ſuo rationem *propriam*, & quaſi *eſſentialem* Regnorum mundanorum, quæ conſiſtit nimirum in facultate vtendi rebus abſq; cuiuſquam iniuria, propter finem quoq; merè temporalem, ſine reſpectu peculiari ad finem ſpiritualem.

B Nam quòd Chriſtus non eſſet Rex temporaliter ordinario aliquo titulo (vt electionis, belli, &c.) nimis notum Iudæis, atque adeò Pilato etiam eſſe poterat, cui tunc interroganti reſpondebat de ſuo Regno: neq; erat opus in eo ſenſu negare ſe Regem eſſe: ſed quæſtio Pilati, & Chriſti reſpōſio fuit de Regno inprimis temporali in ordine ad finem politicum, quod vel tolleret, vel certè poſſet imminuere (vt illud quod aſſerit prima opinio) dominia aliorum, quocunq; demùm titulo, ſiue diuino, ſiue humano, vero aut ficto, illud à Chriſto prætenderetur.

Itaq; minimè reſpondent ſatis ad huiuſmodi teſtimonia, qui dicunt, negauiſſe tantùm Chriſtum, fuiſſe

C ſuum Regnum acquiſitum humano aliquo titulo ex ordinarijs vel omnino excludēs dominia & regna aliorum. Nam vt dictum eſt, omnino negauit fuiſſe per ſe temporale, atq; adeò etiam tale, quod ſaltem imminueret aliorum regna & dominia, ſicut imminuiſſet illud Chriſti, quod aſſerit prima opinio, hoc ipſo nimirum, quòd minùs vtile eſt Domino eius rei dominium, cuius etiam alius quocunque modò ſit politicè dominus, atque adeò poſſit eadem re ſimiliter atque alter vti. Et hactenus de PRIMA probatione ex Scriptura.

SECVNDÒ probatur eadem ſententia ex Patribus. Nam certum eſt, illos eodem ſenſu, quo Scriptura facit, aſſerere paſſim, Chriſtum fuiſſe *pauperem*, & *non habuiſſe* temporales opes & potentiam in hoc mundo, &

D Regnum eius fuiſſe *ſpirituale*, & deniq; illud non fuiſſe Regnum *de hoc mundo*. Sed iſta quatuor Scriptura ſic aſſerit, vt planè indicet, Chriſtum nullo mō habuiſſe dominatum & Regnū per ſe temporale, & politicū (ſicut hactenus oſtendimus) Ergo planè id ipſum ſenſerunt Patres. In ſpecie aūt obſeruētur ſequentia teſtimonia.

S. ATHANASIVS in libro de humana natura ſuſcepta ab vnigenito Verbo contra Apollinarium, non longè ab initio: *Vilitatem*, inquit, *inopiamque in ſe ſuſcepit* (Chriſtus) *vt nobis opulentiam ſuam largiretur*.

S. CHRYSOSTOMVS homil. 17. in 2. Corint. *Omnia*, inquit, *per paupertatem factus eſt nobis. Qua paupertate? Quia aſſumpſit carnem & factus eſt homo, & paſſus eſt eā, quæ eſt paſſus*. Non igitur in aſſumpta carne fuit diues.

E S. Cyrillus ALEXANDRINVS in libro poſteriori ad Reginas de recta fide in Dñm noſtrum Ieſum Chriſtū, non lōgè ab initio: expendens locum Apoſtoli, 2. Cor. 8. ſuprà citatum: *Diues*, inquit, *ut Deus, uoluntariè pauper factus eſt & nobis ſimilis, vt poſthac hominis natura in ſuæ eminentiæ faſtigium euecta, paupertatis confuſionē amoueat.*

S. AMBROSIVS lib. 3. in Lucam, poſt medium: *Interrogemus*, inquit, *Scripturas. Inuenimus, quia Regnum Domini non eſt de hoc mundo. Qui dicit, non eſſe de hoc mundo Regnum ſuum, oſtendit eſſe ſuprà mundum. Ita & erat Regnum eius, & non erat: non erat in hoc ſæculo, ſuprà ſæculum erat.*

Sanctus HIERONYMVS in caput 22. Ieremiæ, explicans, quomodo cohæreat cum vaticinio illud Angeli

Lucæ 1. de Chriſto deſcendente ex Iechonia: *Dabit illi Dominus ſedem Dauid patris ſui, & regnabit in domo Iacob in æternum*, cũ vaticinio illo Ieremiæ ſuprà recitato de Iechonia: *Nec erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, &c.* Ita ſcribit: *Non ſedebit quidẽ ſuper ſedem Dauid vir & hõ: ſed ſedebit Deus, Regnũq; eius nõ erit terrenum & breue, vt fuit Dauid, ſed perpetuum atque cæleſte.*

S. AVGVSTINVS Tract. 51. in Ioan. *Non. n. Rex Iſrael Chriſtus ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, vel hoſtes viſibiliter debellandos: ſed Rex Iſrael quod mentes regat, quod in æternum conſulat, quod in regnum cælorum credentes, ſperantes, amanteſq; perducat.* Et Tracta 15. in Ioannem: *Quod eſt*, inquit, *regnum eius niſi credentes in eum, quibus dicit Ioan. 8. de mundo non eſtis, ſicut ego non ſum de mundo?* Et lib. 17. de ciuit. Dei, cap. 7. *Populus*, inquit, *Iſrael regnum fuerat amiſſurus: Chriſto Ieſu Domino noſtro per nouum teſtamentum non carnaliter, ſed ſpiritualiter regnaturo.*

S. GREGORIVS homil. 8. in Euang. *Non*, inquit, *in parentum domo, ſed in via naſcitur, vt profectò oſtenderet, quia per humanitatẽ, quã aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur.*

TERTIO accedit his præterea ſatis manifeſta Ratio. Nam vt Chriſtus haberet tẽporale illud & politicum Regnum ac dominium, id ſanè neq; neceſſarium, neq; conducibile fuit ad hoĩum redemptionem & ſalutem, quæ fuit finis aduentus illius in hunc mundũ. Ergo minimè exiſtimandum eſt, voluiſſe Chriſtum tale Regnũ & dominium habere. Quòd autem non fuerit neceſſarium, probatur. Nam per Regnum & dominium ſpirituale, potuit ob ſpiritualem quidem finem, atque adeò ad ſalutem hoĩum omnia illa ſtatuere circa res ẽt temporales, quæ ad eum finem facere conueniret, vt oſtendimus in Pronunciato 1. Quòd autem neq; id fuerit cõducibile, patet etiam ex eo, ꝙ ad finem Redemptionis potiùs expediebat, Chriſtum præbere nobis exemplũ perfectæ pauperratis & contemptus rerum mundanarum: Non poteſt autem dubitari, quin verior, maior, & perfectior paupertas & contemptus rerum mundanarum ſit, carere velle non modò vſu illarum, ſed etiam *facultate* vtendi, atque adeò illarum dominio, quàm velle carere ſolo vſu, retenta vtendi facultate.

Nec mihi profectò videtur vllo modo probabile, qđ quidam hic dicunt, in nobis quidem id eſſe verum, eò quòd ſi vtendi facultatem retineamus, procliue ſit vti, cùm ſimus inſtabiles: non autem in Chriſto, qui firmiter & immutabiliter ſtatuit mundanis rebus non vti, quamuis facultatem vtendi habere voluerit. Habere enim eam facultatem, & tamen immutabiliter velle non vti, maiorem in Chriſto perfectionem paupertatis fuiſſe, quàm carere & vſu & facultate vtendi. Hoc non ſatis circumſpectè dicitur.

Conſiderandum namq; eſt, iuxta ſententiam, quam defendimus, Chriſtum non quomodocunq; caruiſſe ẽt facultate vtendi rebus & opibus mundanis; ſed planè illa quoq; caruiſſe & *voluntariè*, cùm poſſet abſq; vllius etiam iniuria, eam facultatem ſibi ſumere (vt poſuimus in tertio & quinto Pronunciato ex certis) & *immutabiliter*, cùm non magis fuerit verendum, ne poſtquam ſtatuit, illam facultatem non aſſumere, eam aſſumeret, q̃ ne illa vteretur, poſtquam ſtatuit nõ uti. Iã ergo ſi magnam quandam perfectionem paupertatis Chriſti conſtituit aliquis in eo, ꝙ cùm Chriſtus poſſet hr̃e vſum rerum mundanarum, immutabiliter voluerit eum vſum non habere; certè multò maiorem debet animo concipere & conſtituere in eo, quòd cùm Chriſtus poſſet habere & *facultatem* vtendi mundanis rebus, & illorum *vſum*, immutabiliter voluerit neutrum habere, ſcilicet neque *vſum*, neque *facultatem* vtendi, atque adeò longiùs abfuerit ab vſu & copia iſtiuſmodi rerum. Mihi quidem clariſſimum hoc eſſe videtur, ſi quidquam eſt omnino clarum. Atque vt in ſumma dicam ſententia illa prior, quæ Chriſtum hominem quoad facultatem quidem vtendi rebus (in qua conſiſtit Dominium) diuitem & opulentum reuerà facit, non mihi ſatis conuenire videtur cum pro quodam ſenſu de paupertate & nuditate Chriſti crucifixi.

Argumenta verò, quibus vtuntur auctores illius primæ ſententię, facili negotio refelli iam poterunt ex iis, quæ hactenus diximus. Ac PRIMO quidem loco argumentantur ex varijs Scripturæ teſtimonijs, quæ poſſumus ordine reuocare ad quatuor capita. PRIMVM continet ea teſtimonia, in quibus ſignificatur, omnia omnino fuiſſe data ſeu communicata Chriſto à ſuo Patre. Ex quo videtur ſequi, fuiſſe etiam ei datum Regnum ac Dominium temporale. Vt Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*. Et Ioannis 13. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus*. Et ad Hebr. 1. *Quem conſtituit hæredem vniuerſorum, &c.*

RESPONDEO, omnia omnino, quæ Pater habet, eſſe data Chriſto vt homini, ſeu Chriſti humanitati, non ita tamen, vt Chriſti humanitas in ſe ipſa, vel (quod idem eſt) Chriſtus ſecundùm humanitatem ipſam immediatè illa omnia habeat, ſed vt Chriſti humanitas & Chriſtus homo ſecundùm humanitatem mediatè habeat illa, nempe in hypoſtaſi quidem eiuſdem humanitatis, hoc ipſo nimirum, quòd illi humanitati eſt data hypoſtaſis diuini Verbi, in qua omnia ſunt; atq; ita humanitas non in ſe, ſed in ſua hypoſtaſi omnia accepit, vt ſuprà q. 2. p. 3. explicauimus contra Sectarios Vbiquiſtas. Alioqui ſi auctores primæ ſententiæ velint eiuſmodi loca ita intelligere, vt Chriſtus ſecundùm ipſam humanitatem acceperit omnia; planè conſentient cum illis Sectarijs, debebuntq; concedere, Chriſtum ſecundùm humanitatem ipſam eſſe omnipotentem, & vbiq; præſentem, &c. Confirmatur autem noſtra interpretatio ex eo, ꝙ non oportet aliter hæc loca intelligere, quàm illud, quod dicitur ad Philip. 2. donatum eſſe Chriſto *nomen, quod eſt ſuper omne nomen*: Et quod dicitur Apoc. 5. dignum fuiſſe, qui *acciperet diuinitatem*, &c. (quorum vtrumque dicitur factum poſt paſſionem, quia tum eſt manifeſtatum) At hæc Chriſtus homo non accepit immediatè in ſua humanitate; ſed in diuina hypoſtaſi, quæ data eſt ſuæ humanitati. Ergo ſimiliter illa alia.

Peculiariter autem ex loco Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas, &c.* certũ eſt non concludi, quod volunt. Nam ſi per *omnem potentiam* ibi intelligamus primò omnem omnino potentiam, quam habet Pater, id eſt, omnipotentiam diuinam; illam accepit Chriſtus homo, nõ niſi in hypoſtaſi ſuæ humanitatis, vt iam dictũ eſt. Alioqui plus inde concluderetur, quàm auctores illius primæ ſententiæ volunt: Nempe ipſam quoque humanitatem Chriſti eſſe oĩpotentem, qui eſt exploratus error Vbiquiſtarum. Si autem per omnem poteſtatem ſecundò intelligamus ibi cum Hieronymo & Anſelmo omnem poteſtatem neceſſariam quidem Chriſto ad gubernandam ſpiritualiter omnem Eccleſiam, tum in cœlo, vbi eſt caput & Rex Angelorum; tum in terra, vbi ſunt homines, quorum item eſt Rex & caput; ſatis conſtat, non inde ſequi, quòd acceperit etiam poteſtatem politicam, ac dominium temporale, cùm per poteſtatem ſpiritualem potuerit ſufficienter ſtatuere circa temporalia etiam, quidquid eſſet neceſſarium ad ſpiritualem finem gubernationis Eccleſiæ.

Quòd ſi dicas, ſenſum eius loci eſſe, Chriſto ſecundùm humanitatem fuiſſe datam omnem poteſtatem, quæ conuenire poſſit naturæ creatæ atque adeò etiam poto-

poteſtatem illam politicam temporalis dominij: Hoc certè manifeſtè falſum eſt. Nam vt omittam innumerabiles potentias rerum naturalium creatarum, quæ minimè fuerunt datæ humanitati Chriſti, & loquar tantùm de potentijs, quæ poſſunt communicari homini; conſtat non habuiſſe Chriſtum vt hominem poteſtatẽ dominij politici in res omnes per *proprietatem*, quæ ſcilicet excluderet dominia aliorum, vt ipſimet auctores primæ ſententiæ fatentur. Et tamen ea poteſtas potuit ſine controuerſia conuenire humanitati Chriſti, vt oſtendimus in tertio Pronunciato certo. Non igitur eo modo intelligi debet ille locus; ſed alterutro vel etiam vtroque ex duobus, quos expoſuimus, quorum neuter ſuffragatur illi primæ opinioni.

Secundum caput locorum Scripturæ, quibus nitũtur auctores eius opinionis, continet eas ſentẽtias, quibus dicitur, omnia omnino fuiſſe Chriſto ſubiecta. Vt ad Epheſ. 1. *Omnia ſubiecit ſub pedibus eius*. Et 1. Corint. 15. *Subiecit ei omnia, &c. præter eum, qui ſubiecit ei omnia, id eſt*, præter Deum, &c.

Sed facilis eſt reſponſio. Nemo enim non videt, omnino vitioſam eſſe hanc Conſequentiam: Chriſto homini ſubiecit Deus omnes creatura: Ergo ſubiecit ei creaturas omnes, dando etiam ipſi temporale ſeu politicum dominium in illas. Etenim duobus alijs modis, ſine hoc dominio politico, veriſſimè Deus dicitur ſubieciſſe omnes creaturas homini Christo. Primo, dando ei poteſtatem ſpiritualem tam amplam, vt per eam *ipſam* poſſet etiam de creaturis & rebus temporalibus *omnibus* arbitratu ſuo quiduis ſtatuere, quod eſſet conducibile ad ſpiritualem finem, vt ſæpè iam diximus, & pſertim in primo Pronunciato. Secundo, dando humanitati illius hypoſtaſim diuinam, cui ſunt omnia omnibus modis ſubiecta, atque adeò etiam homini Christo ſecundùm ipſius hypoſtaſin, iuxta ea, quæ paulò antè explicuimus.

Tertium caput continet ſimiles alias Scripturæ ſententias, in quibus ſignificatur, Chriſtum etiam vt hominem, eſſe Regem ac Dominum omnium, etiam Regum & Principum. Vt Pſal. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Et Ioan. 13. *Vos vocatis me Magiſter & Domine, & bene dicitis; ſum etenim*. Et Apoc. 1. *Princeps Regum terræ*. Et c. 17. *Quoniam Dominus Dominorum eſt, & Rex Regũ*. Et c. 19. *Habet in veſtimento* (id eſt, in humanitate) *& in femore ſuo ſcriptũ: Rex Regum & Dominus dominantium*.

Sed ſimiliter ad hæc loca reſpondemus, eſſe Dominum ac Principẽ, & Regem omnium, per poteſtatem non politicam, ſed ſpiritualem ampliſſimam, quam habet in omnia, & in omnes, vt iam ſæpè dictum eſt. Item eſt etiam omni modo Rex & Dominus ſecundùm hypoſtaſin ſuam diuinam: Nam & ſic illum Dominum appellauit Apoſtolus Thomas Ioan. 20. illis verbis: *Dominus meus, & Deus meus*: vt exponunt S. Athanaſius in epiſtola ad Maximum Philoſophum, & S. Auguſtinus in epiſtola 174. ad Paſcentium.

Quartum caput continet quædam alia loca Scripturæ, *in* quibus auctores primæ ſententiæ contendũt, quandoq; etiam fuiſſe Chriſtum vſum illa poteſtate temporali, & dominio politico. Vt Matt. 8. cùm miſit dæmones in *gregem porcorum* abſq; iniuria eorum, qui erant Domini. Et Matt. 21. cùm maledixit *ficulneæ, & aruit*. Et Ioan. 2. cũ violenter eiecit *ementes & vendentes de tẽplo*.

Sed non mihi eſſet mirum, ſi tota hæc probatio alicui uideretur inepta. Etenim multis alijs modis rectè potuit Chriſtus hæc facere, atq; etiam fecit, tametſi nõ habuerit ſecundùm humanitatem dominium illud politicum. Nempe *primò* per diuinam poteſtatem, quam

A omni modo habuit in omnia ſecundùm hypoſtaſin humanitatis ſuæ; ſicut fecit ſic inprimis Chriſtus homo alia multa miracula. *Secundò*, per ampliſſimam illam poteſtatem ſpiritualem, quam ut homo, habuit in omnia etiã temporalia reſpectu finis ſpiritualis, qualis fuit tunc, ut innoteſceret per eiuſmodi facta, ipſum minimè eſſe aliquem vulgarem hominem, &c. *Tertiò*, inſtinctu peculiari Dei, ob dictum finem. *Quartò*, ex Dei etiã zelo more, aliorum Prophetarum & ſanctorum virorum, qui ſimilia faciebãt, vt Phinees, Eliſæus, &c. iuxta illud, qđ Ioan. 2. ſubiunxit Euangeliſta: *Recordati ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptũ eſt zelus domus tuæ comedit me*.

Secundo loco adferunt auctores primæ ſententiæ quædam ex Patribus, quæ tamen uix habent ullum pō-

B dus. Objiciunt enim Primo Chrisostomum homil. 83. in Ioannem ſuper illud Ioan. 18. *Si ex hoc mundo eſſet regnum meum* dicentem: *An non eſt mundi huius Chriſti regnum? Quid ni? Quomodo ergo inquit nõ eſſe? Non quòd hoc etiam non poſſideat; ſed quòd in cœlo habeat imperium, non humanum, ſed longè maius atq; præſtantius*. Et Cyrillum lib. 12. in Ioan. c. 16. dicentem: *Regem ſe eſſe non negat, ſed Regni Cæſaris ſe non eſſe hoſtem oſtendit, quia eius regnum terrenum non eſt, ſed cœli & terræ, cæterarumque rerum omnium*. Et Avgvstinvm Tractatu 115. in Ioannem, dicentem: *Non dicit, Regnum meum non eſt in hoc mundo, ſed non eſt de hoc mundo*. Et infrà: *Non ait* (inquit) *Regnum meum non eſt hic: ſed, non eſt hinc. Hic eſt enim regnum eius vſque in finem ſæculi*.

C At hæc teſtimonia minimè refragãtur ſententiæ noſtræ; ſed potiùs ſuffragantur. Nam minimè negamus, quin ſit *in hoc etiam mundo* Chriſti regnum: Sed dicimus, illud in hoc etiam mundo eſſe per ſe ſpirituale; non autem politicum & temporale, ut ſatis hi ipſi Patres declarant, & clariſſimè Auguſtinus cũ illic ſubiungit: *De mundo eſt ergo, quidquid hominum à vero quidem Deo creatum, ſed ex Adam viciata atq; damnata ſtirpe generatum eſt. Factum eſt autem regnum non iam de mundo, quidquid inde in Chriſto regeneratum eſt*. Et paulò antè ibi dixerat: *Quod eſt. n. eius regnum, niſi credentes in eum, quibus dixerat: De mundo non eſtis, & ego non ſum de mundo?*

Secvndo objicitur Gregorivs homil. 8. in Euan-

D gel. qui poſtquam de Chriſto dixit: *Quaſi in alieno naſcebatur*, ſubiungit: *Alienum videlicet non ſecundùm poteſtatem dico, ſed ſecundùm naturam. Nam de poteſtate eius ſcriptum eſt: In propria venit*, Ioan. 1. *In natura etenim ſua antè tempora natus eſt, in noſtra venit ex tempore*.

At hoc Gregorij teſtimonium (ita fideliter recitatum) pro nobis potiùs ualdè luculentum eſt. Manifeſtè enim diuinam Chriſti poteſtatem & naturam (de qua eſt ſermo Ioan. 1) opponit naturæ humanæ aſſumptę; & ſecundùm *illam* dicit, uenisse in *propria*; ſecundùm *hanc* uerò in *aliena*, id eſt, in non ſua, per dominium quidem politicum.

Tertio objiciunt Bernardvm lib. 3. de cõſideratione ad Eugeniũ, dicentẽ: *Diſpoſitio tibi* (Summo Pon-

E tifici Eugenio) *ſuper orbem credita eſt, non data poſſeſſio. Non tu ille, de quo Propheta ait: Et erit omnis terra poſſeſſio eius. Chriſtus hic eſt, qui poſſeſſionem ſibi vendicat, & iure creationis, & merito Redemptionis, & dono Patris. Cui. n. alteri dictum eſt: Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ? Poſſeſſionem & dominium cede huic; tu curam illius habe*.

Reſpondeo primò, quamuis Bernardus eſſet in priori ſententia; tñ meritò apud nos poſſe & debere præponderare auctoritatem tam multorum aliorum Patrum. Deinde Bernardus non mihi vř hoc loco velle aſſcribere Chriſto ut homini dominiũ orbis politicũ; ſed indicare diſcrimẽ triplex in ſpirituali dominio Chriſti, &

ſpirituali dominio Summi Pontificis; tametſi utrumq; ſe extendat etiam *ex conſequenti* ad temporalia, vt ſuprà explicatum eſt. *Primum* diſcrimen eſt, quod Chriſtus habet id dominium, non tanquam alterius Vicarius, vt Pontifex; ſed tanquam principalis & proprio ſuo merito, atq; adeò *titulo Redemptionis* hominum, vt ibidem ait Bernardus. *Secundum* eſt, quòd habet ipſe dominium illud multò amplius, ob ſuam propriam poteſtatem excellentiæ, per quam multa ob finem ſpiritualem poteſt ipſe circa creaturas facere, quæ non poteſt Pontifex, vt ſuprà etiam dictum eſt. *Tertium* eſt, quòd etiam vt Deus, habet ipſe perfectiſſimè id & aliud omne dominium, titulo nimirum *creationis*, ut ibidem quoque dixit Bernardus.

POSTREMO obijciunt quaſdam rationes; ſed planè facillimas ad refellendum. *Primò*, quòd maior fuerit perfectio Chriſti paupertatis, ſi cùm haberet dominiū & poteſtatem vtendi temporaliter rebus huiuſmodi, non vſus fuerit. *Reſpondeo*, falſiſſimum hoc eſt, vt abundè oſtendi in probatione tertia noſtræ ſententiæ.

Secundò. Chriſtus erat liber & exemptus ab Imperio aliorum, vt ille indicauit Matth. 17. dicens: *Ergo liberi ſunt filij*. Habuit igitur ipſe imperium & dominium politicum in alios.

Reſpondeo, uerum eſſe Antecedens, vt videbimus pūcto ſequenti: Sed Conſequentia nihil planè valet. Neque enim politicè ſubiectum eſſe, & politicè imperare, opponuntur contradictoriè: vt ſi primum de Chriſto homine negetur, ſit neceſſe ſecundum concedere.

Tertiò. *Si* Chriſtus nō fuit per ſe & directè Rex temporalis: Ergo poteſtas Sacerdotalis & Regia, non fuerunt in illo *duæ* poteſtates. Nam ad poteſtatem Sacerdotalem pertinet quoque regimen ſpirituale.

Reſpondeo, fuiſſe nihilominus diſtinctas ſuis rationibus formalib. has poteſtates. Nam Chriſtus quatenus, *Sacerdos* propriè & præciſè, ſolùm obtulit ſacrificium & preces, &c. pro hominibus; iuxta deſcriptionem Sacerdotij traditam ab Apoſtolo ad Hebr. 5. de qua diximus punct. præced. Ratio autem poteſtatis *Regiæ* ſpiritualis latiùs patet, cùm ſe extendat ad omne officium erga ſubditos, vt dirigantur ad finem ſpiritualem.

Quartò. Chriſtus ut homo, per vnionem hypoſtaticam fuit filius Dei *naturalis* & hæres vniuerſorum. Ergo fuit illi debitum dominium politicum.

Reſpondeo, ex ea filiatione naturali, quam Chriſtus vt hō habuit ſecundū hypoſtaſim diuinam humanitati ſuæ datam (ad quam nimirum ſpectat filiatio) ſolùm ſequi, quòd fuerit ei debitum & datum dominium etiam politicum inter alia omnia, vt haberet illud non ſecundùm ipſam humanitatem immediatè & in ſe, ſed ſecundùm hypoſtaſin ſuæ humanitatis, quæ ſcilicet fuit humanitati ſuæ data, cum omnibus, quæ in ea hypoſtaſi ſunt, vt ſuprà oſtendi & conuici in Reſponſione ad primum caput locorum Scripturæ.

Quintò. Si Chriſtus vt homo, indirectè tm̄ (ſcilicet in ordine ad finem ſpiritualem) fuit Dominus: Ergo non potuiſſet Angelis imperare, niſi ea, quæ eſſent *neceſſaria* ad ſalutem hominum: Neq; ēt vti rebus alienis ad faciendum miraculum, quod ſine illis poſſet ēt facere.

Reſpondeo, minimè hæc ſequi. Nam Chriſtus per ſpiritualem ſuam poteſtatē excellentiæ, potuit circa creaturas oēs ſtatuere non ea ſolùm, quæ ad finem ſpiritualem (ſcilicet ad ſalutem, vel ad manifeſtandam ſuam diuinitatem) eſſent *neceſſaria*, ſed ēt ea, quæ quoquo modo eſſent *conducibilia* (ut ſæpè diximus) quantumuis aliter poſſet aliquis eiuſmodi finis ſpiritualis obtineri.

Porrò ex ijs, quæ hactenus ad commendationem Euangelicæ paupertatis, verbo & exemplo Chriſti no-

A bis propoſitæ, diſputata ſunt, ſatis apparet, quænam fuerit RATIO eius muneris, quod Chriſtus obiuit, & nunc etiam obit, tanquam Rex à Patre ſuo conſtitutus *ſuper Syon montem ſanctum eius*, id eſt, ſuper Eccleſiam fidelium, vt interpretatur D. Auguſtinus tract. 115. in Ioannem, cuius Eccleſiæ fuit typus Regnum Dauid, & mons Syon, vt ſuprà etiam diximus. Eſt enim *ſpirituale* (vt probatum eſt) iſtud Chriſti Regnum.

Quod autē attinet ad VSVM huius muneris Regij; geſſit quidem Chriſtus hoc ſpirituale regnum, & in hac vita erga ſuos, & pòſt etiam, multò latiùs protendit, nimirum poſt Reſurrectionis gloriam, & nominis celebritatem, merito paſſionis partam. iuxta illud Apoſtoli ad Roman. 14. *In hoc enim Chriſtus mortuus eſt &*
B *reſurrexit, vt & viuorum & mortuorum dominetur*, latiùs & efficaciùs nempe. Atque etiam poſt uniuerſalem reſurrectionem Regnum hoc Chriſti ſpirituale multò adhuc ſplendidius & manifeſtius erit.

Præterea quod attinet quoq; ad vſum huius Chriſti muneris, eſt ſciendum, auctoritatem hāc regiam Chriſti, cùm ſit ſpiritualis, exerceri etiam potuiſſe, atque adeò exerceri hodie quoq; (ab ipſo Chriſto quidem immediatè) in *interioribus* actibus. Quoniam eos etiam excitat Chriſtus in humanis mentibus, & componit ac dirigit in ſpiritualem illum finem beatitudinis. Vnde ipſe Luc. 17. *Regnum*, inquit, *Dei intra vos eſt*.

Quibus ex rebus ſatis poſtremò patet, quis ſit etiam huius muneris EFFECTVS. Eſt enim recta, & ad beatitu-
C dinem conſequendam accommodata, Eccleſiæ conſtitutio, atque moderatio. Et quatenus hoc munus Chriſtus totum contulit in vtilitatem ſuorum, & tanquam ad ſpiritualem animorum paſtum, eatenus etiam fuit verus PASTOR, & talis quidem & tam bonus, quàm ipſemet in Euangelio Ioan. 10. deſcribit.

PVNCTVM SEPTIMVM.

De Chriſto LEGISLATORE.

HOc munus Chriſti, quaſi pars vna fuit muneris regij, ſicut ex dictis punct. præcedēti intelligi poteſt. Formaliter tamen diuerſum eſt officium: ſiquidem munus re-
D gium multò latiùs patet.

Porrò nullo modo poteſt dubitari, Chriſtum vltra communia præcepta legis naturalis, peculiares alias leges propriè Chriſtianas ſanciuiſſe. Id quod impudenter negauit Herbrandus Lutheranus in diſputatione de Euangelio, nu. 13. 14. 18. &c. & ante illum Lutherus in Concione quadam de tertia Dominica Aduentus, Anno M.D.XXV. Latinè reddita à Bucero, in qua reprehendit Catholicos, q̄ Chriſtum doceant Legiſlatorem fuiſſe, & non tantùm Conſolatorē & Auxiliatorē. Quæ iſtorum ſententia valdè impudens & delira eſt.

Nam PRIMO fidem multorum articulorum, quorū antea notitia expreſſa à ſingulis ſaltem non requireba-
E tur, CHRISTVS præcepit: & multa etiam particularia de internis motibus, in ſermone, quem habuit in monte, Matthæi 5. 6. & 7. quem ideo ſermonem omnibus Chriſtianæ vitæ præceptis perfectum fuiſſe affirmauit D. AVGVSTINVS lib. 1 de ſermone Domini in monte initio, & lib. 2. cap. 40.

SECVNDO, nouum vſum Sacramentorum, quorum ipſe fuit author, imperauit, Matth. 19. Marci 14. Lucæ 18. Ioannis 3. Ioannis 6. Lucæ 22.

TERTIO, ob eam rem Meſſias perſpicuè ab Eſaia c. 33. eſt appellatus *Dominus Legiſer noſter*. Qui & c. 2. illo uaticinio, *De Syon exibit Lex, & verbum Domini de Hieruſalem*, planè intellexit nouā legem à Chriſto ferendam Hieroſo-

Hieroſolymis, vt Auguſtinus lib. 18. de ciuitate Dei, cap.54. docuit.

QVARTO, ipſe etiam Chriſtus Matthæi 28. *Docete*, inquit, *omnes gentes, baptizantes eos, &c. & docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis*.

DENIQVE aſſeritur & confirmatur ea res paſſim à Patribus, & nominatim ab Auguſtino vbi ſuprà, & ab Euſebio fusè libro 1. demonſtration. Euangel. cap. 1. & ſeq. Eſtque id definitum in Concilio Tridentino ſeſſ.6.cap.20. Et nos tomo 2 quæſt.5. de Legibus, puncto 3.& 4.& quæſt.8. id probauimus. In qua diſputatione fusè quoque egimus de perfectione & efficacia huius nouæ Legis contra Sectarios, itemque de eius materia, obligatione, perpetuitate, &c.

Cùm autem Chriſtus vt homo, fuerit Legiſlator, non qualiſcunque, ſed poſt Deum ſupremus, vt potè per ampliſſimam poteſtatem, quà Regum ac Principum, & omnium creaturarum Dominus atque Rex fuit, & quidem in ſuperiori quodam ordine, nempe ſpirituali (vt puncto præcedenti diximus) omnino eſt conſequens, illum nullis legibus humanis vllius alterius Principis aut Magiſtratus fuiſſe ſubiectum. Superior namque (præſertim in ordine ſuperiore) non poteſt obligari vllis legibus ſubditi ſui: cũ poſſit quaſcunque ſubditi leges ipſe immutare, prout expedit ad finem altiorem & vniuerſaliorem, quem habet ſibi propoſitum.

Atq; hoc ipſe Dominus de ſe pronunciauit, Matth. 17. illis verbis *Ergo liberi ſunt filij, &c.* Quibus ſignificauit, ſe non ex obligatione, ſed ſponte, ne alij ſcandalizarentur, ſoluiſſe tributum, vt Patres ibi cõiter aſſerunt, & docent Theologi in 3. ſentent. diſt. vltima. Rectè.n.& orthodoxè S. Gregorius NAZIANZENVS oratione 3. de Theologia, circa finem: *Vectigal, inquit, pendit, ſed ex piſce, atque etiam exigentium Rex eſt*. Quocirca meritò à Ioanne XXII. damnatus eſt error Marſilij de Padua, & Ioannis de Ianduno, qui dixerunt, Chriſtum *non ex condeſcenſione & liberalitate pietatis ſuæ, ſed ex neceſſitate*, ſoluiſſe illud tributum, nimirum tanquã ſubiectum humanis Legibus, ut refert Turrecremata lib.4. Summæ de Eccleſia, parte 2. cap.37. in initio.

Legi autem diuinæ, tum æternæ, tum naturali, non eſt dubium, quin Chriſtus, vt homo, ſubiectus fuerit, ſicut etiam ſpeciali præcepto Patris de morte obeunda, iuxta dicta p.1. Legi autem diuinæ poſitiuæ *nouæ* minimè fuit ſubiectus, cùm fuerit ipſemet eius legis auctor. Sed neq; ſubiectus fuit legi diuinæ poſitiuæ *veteri*; cũ ea poſteris tm̃ Adæ ab eo deſcendentibus via ordinaria, atque adeò obnoxijs peccato, fuerit promulgata: ut rectè oſtendit Sotus in 4. ſentent. diſt. 2.q.1.art.3.& idem apertè aſſerit S. Thomas infrà q. 37. artic.4. vbi ait, *Chriſtum, licet non fuerit legi obnoxius, voluiſſe tamen onera legis ſubire, ad demonſtrandum humilitatis & obedientiæ exemplum, & ut approbaret legem, nec daret Iudæis calumniæ occaſionem*. Atque hoc ipſum, ſcilicet voluiſſe Chriſtum onera legis ſubire, ſignificauit ille Matth. 5. cùm dixit: *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere*. Et Apoſtolus ad Galat.4. cùm de illo inquit: *Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege*. Neque aliud volũt Patres, ſi qñ dicunt, fuiſſe Chriſtum legi ſubditum.

PVNCTVM OCTAVVM.

De Chriſto DOCTORE.

ECCE, inquit Dominus, *teſtem populis dedi eum, ducem ac Præceptorem Gentibus*. Iſaiæ 55. Ac ipſe ad diſcipulos: *Vos vocatis me Magiſter & Dñe, & benè dicitis, ſum etenim*. Ioan.13. Neque quidquã euidentius ex hiſtoria Euan-

A gelica apparet, q̃ eum vſurpauiſſe frequẽter iſtud munus docendi. Quare ipſe ad inimicos ſuos: *Quotidie, inquit, apud vos ſedebam docens in templo*. Matth.26.

Porrò quod ad doctrinæ modum attinet, docuit ille non Phyſicam, aut Mathematicam, ſed myſteria diuina regni cœlorum, idque palàm. Ioan.18. *In occulto locutus ſum nihil*. Ac tanta cum efficacia, vt *admirarentur turbæ ſuper doctrina eius: erat.n. docens eos, ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum & Phariſæi*, Matth.7.

Docuit autem non ſolo verbo, ſed inprimis etiam *exemplo*. Quam ob cauſſam dux noſter propriè dictus eſt ab Iſaiâ, loco citato. Et ipſe Ioan.13. *Exemplum.n. dedi vobis*. Tũ Lucas Actor.1. *Cœpit Ieſus facere & docere*.

ILLVD verò contrà Sectarios, qui tantoperè ſcriptũ
B verbum vrgent, obſeruatione dignum eſt, quod ut D. Thomas q. 42. art.4. docet, non docuit Chriſtus ſcripto, ſed voce tantùm viua & exemplo. Quanquam nõ defuerunt Ethnici quidam, qui magica quædam Chriſtum literis mãdauiſſe comminiſcerentur: quos refellit D. Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum cap.9.& 10.& Hieronymus in caput 13. Ezechielis.

Alij etiam finxerũt, ipſum libros quoſdam de doctrina ſcripſiſſe; qui reijciuntur à Gelaſio Papa Cap. Sancta Romana, 15. diſt. Incepit verò docere Chriſtus anno ætatis trigeſimo, poſtquàm eſt à Ioanne baptizatus, vt oſtendit D. Thomas q.39.art.3. qui & q.42. quędam alia perſpicuè tradit huc pertinentia.

C
PVNCTVM NONVM.

De Chriſto IVDICE.

LVTHERVS in concione quadam de tertia Dominica Aduentus, quam Bucerus anno 1525. latinè reddidit, ita dixit: *Hic à ſcãdalo caue diligẽtiſſimè, quod obijciunt tibi* (Catholicos concionatores intelligens) *qui Chriſtum Legiſlatorem tibi faciunt & Iudicem, neque ſinunt eum tantùm auxiliatorem & conſolatorem tibi aduenire*. Hactenus ille. Qui ſi tm̃ vult, Chriſtum aduentu ſuo primo non veniſſe in mundum, vt eo tempore exerceret Iudiciũ; iniquè Catholicos calumniatur, quaſi contrà dicant, & concionentur. Fatemur enim nos idipſum, edocti per-
D ſpicuo teſtimonio Chriſti apud Ioannem cap.3. qui inquit: *Non miſit Deus filium ſuum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum*, vbi Chryſoſtomo etiam interprete homil.27. in Ioannem de primo tantùm aduentu loquitur: ſicut etiam eſt per ſe planum.

Si autem Lutherus voluit, Chriſtum non etiã à nobis cogitãdum, atque adeo timendum eſſe vt Iudicem alio tempore uenturum, atq; etiam ut iudicaturũ nos particulari iudicio in morte; planè deſipuit. *Hic enim eſt* (inquit Petrus Actor.10.) *qui conſtitutus eſt à Deo Iudex viuorum & mortuorum*. Huic Pater omne iudicium dedit. Ioan.5. Huic *omnis poteſtas data eſt in cœlo & in terra*. Matthæi 28. & conſequenter etiam ad iudicãdum.

Cùm uerò de VSV iſtius Chriſti muneris plura di-
E cenda ſint Diſp. vlt. in quæſtionibus de Extremo Iudicio, nunc ſatis fuerit hæc annotare. PRIMO. Chriſtus iudicium faciet non aliqua authoritate, quam habet ipſe ex ſe, quatenùs homo, ſicut iam de illo loquimur. Sic.n. Deus tm̃ cuius etiã erit conferre præmium, & pœnam infligere, iudicium feret. Sed faciet id iudiciũ Chriſtus ex auctoritate ſibi diuinitùs commiſſa. Nam & ob eã rem Iudex ille *conſtitutus dr̃, & data ei poteſtas*. Atque ideo etiam Apoſtolus ad Rom.2. dicit: *In die, cùm iudicabit Deus occulta hominum per Ieſum Chriſtum*, quaſi per eum videlicet, cui iudiciariam poteſtatem committit.

SECVNDO. Non tantùm fungetur hoc munere in

vniuerſali iudicio ſub mundi finem, ſicut habet articulus fidei,& oſtendit D.Thom.q.59.art.5. bonis rationibus; ſed etiam fungitur in morte vniuſcuiuſque faciendo iudicium *particulare*.

Quod *Primò* probatur ex cõi ſententia Theologorum,& conſenſu vnanimi omnium fidelium, *Secundò*. Quoniam ita colligitur ex Scriptura. Eccleſ. 11. *Facile eſt Domino in die obitus retribuere*. Et ad Hebr. 13. *Conſtitutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium*. Item ex parabola de Virginibus imprudentibus, quæ ſtatim audierunt illam ſententiam: *Neſcio vos*. Matth. 10. Et de eo, qui *veſte nuptiali* carebat Matth. 22. Et de *villico iniquitatis*. Luc. 16. qui ſtatim damnationis ſententiam acceperunt. *Tertiò*. Quũ ex fide certum eſt, atque ita in Concilio Florentino definitum, animas poſt mortem ſine mora recipi in cœlum, ſi ſint omnino expiatæ; vel amandati in infernum, ſi peccato mortali obſtrictæ ex corpore deceſſerunt, vt fusè oſtendimus tom. 2. q. 4. de Beatitud. p. 2. At hoc omnino fatendum eſt, fieri non ſine particulari ſententia & iudicio Chriſti, tametſi non æquè ſolenniter,& in forma iudicij, atq; poſtea fiet in die Iudicij extremi. Deniq; ita ſentit vniuerſa Eccleſia, & nominatim id velut rem certam affirmat S. AVGVSTINVS lib. 2. de Anima & eius origine, c. 4. vbi ait, *rectiſſimè et valde ſalubriter credi, iudicari animas, cùm de corporibus exierint, antequam veniãt ad illud iudicium, quo eas* A *oportet redditis corporibus iudicari atq; in ipſa, qua hic vixerũt, carne torqueri ſiue gloriari*. Et addit: *Quis aduerſus Euãgelium tanta obſtinatione mentis obſurduit, vt in illo paupere, qui poſt mortem ablatus eſt in ſinum Abrahæ; & in illo diuite, cuius infernus cruciatus exponitur, iſta non audiat, vel audita non credat?* Et S. HIERONYMVS in caput 2. Ioelis: *Diem*, inquit, *Domini, diem Iudicij intellige; ſiue diem exitus vniuſcuiuſque de corpore. Quod enim in die Iudicij futurum eſt omnibus, hoc in ſingulis die mortis impletur*. Et S. CHRYSOSTOMVS homil. 14. in Matth. *Omnes*, inquit, *animæ cùm hinc emigrauerint varijs peccatorum catenis implicitæ, ad terribile illud ducentur tribunal*.

TERTIO. Poteſtatem illam iudiciariam Chriſtus merito etiam ſuo proprio conſecutus eſt, ſicut & gloriam B corporis. Quod Caluinus quidem lib. 2. Inſtitut. c. 17. ſect. 6. impudenter & ſine fundamento negauit. Sed id oſtendit facilè D. Thomas q. 59. art. 3. Et patet manifeſtè, Apocal. 3. *Ego vici, & ſedi in throno Patris mei*. Item, quoniam eſt ea dignitas, pars quædam Chriſti *exaltationis*, quam ille paſſione ſua meruit, vt ſuprà q. 19. probauimus, & patet ex Apoſtolo ad Philip. 2.

POSTREMO. Eam auctoritatem habet Chriſtus in omnem actum humanum; & in omnes etiam Angelos quoad præmia eorum ſaltem vel ſupplicia *accidentalia*, vt rectè declarat Diuus Thomas quæſt. 59. art. 4. & 6.

QVAESTIO VIGESIMATERTIA.

De Adoptione & Prædeſtinatione Chriſti.

D. Thomas 3. part. quæſt. 23. & 24.

POSITIS ijs, quæ de ratione ac differentia filiationis naturalis, & eius, quæ eſt per adoptionem, ex Scriptura & Patribus diſſeruimus to. 1. q. 1. de Trinitate p. 1. §. 17. vt oſtenderemus, Chriſtum eſſe omnino filium Dei non adoptiuum, ſed naturalem; atque etiam ijs, quæ de gratia vnionis Chriſti, eiuſque ſcientia beata tradidimus ſuprà q. 7. & 9. ac 10. breuiter expediri poterunt, quæ ad hunc locum pertinent; maximè ſi non velimus nimium hærere in quæſtionibus de nomine. Videndum igitur eſt PRIMO, *An Chriſtus fuerit filius Dei adoptiuus*. SECVNDO, *An & quomodo Chriſtus fuerit prædeſtinatus*.

PVNCTVM PRIMVM.

An Chriſtus fuerit filius Dei Adoptiuus.

D. Thom. quæſt. 23.

PRÆMITTENDVM eſt, Adoptionẽ hanc cõſiſtere in hoc, quòd Deus æterna & gratuita ſua voluntate (ſiue ea quidem abſoluta & efficaci, per decretum prędeſtinationis; ſiue conditionata, ſi perſeueretur in præſenti iuſtitia) acceptat aliquem ad beatitudinem, tanquam ad paternam hæreditatem, naturalis filiationis, iure ipſi non debitam, vt patet ex vera & recepta doctrina D. Thomæ hic art. 1. & 2. & aliorum Theologorum communiter in 3. d. 10. & ex Concilio Francfordienſi (de quo paulò pòſt) vbi habetur, *adoptiuum non dici, niſi qui eſt alienus, & adoptatur ex indulgentia*. Vnde etiam in Lege 1. ff. de Adoptionibus, adoptiuus opponitur naturali.

Ex quibus refellitur ſententia Gabrielis in 3. d. 10. q. vnica, art. 1. corolar. 3. vbi incautè dixit, *præſcitos* etiã dum ſunt in gratia, non eſſe filios adoptiuos: quia (inquit) non ſunt pręordinati ad beatitudinem. Quod eius argumentum nullius ponderis eſt. Nam ſunt acceptati ad beatitudinem ſecundùm *præſentem iuſtitiam*, ſi in illa videlicet perſeuerarent: Quod ſufficit ad adoptionẽ, vt dictum eſt. Itaque generatim Apoſtolus ad Rom. 8. affirmat, omnes, qui per gratiam habent Spiritum C Dei, eſſe Dei filios, quamdiu gratiam habent, ſiue ſint prædeſtinati, ſiue reprobi. *Quicunque*, inquit, *Spiritu Dei aguntur hi ſunt filii Dei*.

Iam ergo poſito, quòd Ratio Adoptionis filiorum Dei ſit ea, quam diximus, QVÆSTIO eſt, An Chriſtus ſit filius Dei adoptiuus. Et quòd non ſit quidem filius Dei adoptiuus, quatenùs diuina perſona & Deus eſt, ex fide certum eſt. Nam ſic quidem filius eſt naturalis & conſubſtantialis Patri, vt multis teſtimonijs probauimus to. 1. q. 1. de Trinitate p. 1. §. 17. atque adeo naturaliter ſic eſt beatus. Tota igitur difficultas eſt, An ſit concedendum, Chriſtum *vt hominem* fuiſſe diuinitus adoptatum in filium, ſiue fuiſſe filium adoptiuum. Videtur namque debere concedi. Nam Deus æterno ſuo D decreto conſtituit ipſum admittere ad viſionem beatificam & fruitionem ſui, quæ nimirum dicitur Dei hęreditas, quoniam viſione & fruitione ſui Deus quoque eſt in ſe beatiſſimus & veriſſimè diues.

Breuiter autem cum D. Tho. hic art. 4. & alijs Theologis in 3. d. 10. RESPONDENDVM eſt, non eſſe ita loquendum. Et ratio eſt. Quoniam etſi alij homines dicũtur filij adoptiui, quatenùs admittuntur ad hæreditatẽ

diui-

diuinam,ſicut explicatum eſt,Chriſtum admitti, & D. Tho etiam in illa q.art.2.& 3.declarat;tamen ſimul ſignificatur ſeu connotatur eo nomine, illum, qui filius adoptiuus dicitur,minimè etiam eſſe filium Dei *naturalem* ſecundùm idem ſuum ſuppoſitum, vt patet ex deſcriptione Adoptionis anteà propoſita: Chriſtus autē ratione ſui ſuppoſiti eſt filius Dei naturalis. Quare etiā vt homo, & ſecundùm humanitatem, vt in hypoſtaſi ſua exiſtentem, poteſt ac debet dici filius Dei *naturalis*, quatenùs nimirum ſecundùm hypoſtaſim humanitatis ſuæ (licet non ſecundùm ipſam humanitatem præcisè & immediatè) eſt filius Dei naturalis, non adoptiuus. Nomen enim *filii & filiationis*,atq; adeo *adoptionis* non ad naturam per ſe, ſed ſolùm ad naturæ hypoſtaſim refertur. Itaq; ſi rurſus inſtes, & quæras,an Chriſtus præcisè & immediatè ſēm humanitatem ſit naturalis vel adoptiuus filius; dicendum eſt præcisè quidem ſecundùm humanitatem,non conſideratam vt in hypoſtaſi,neutrum eſſe;cùm(vt dictū eſt)*filij* appellatio non poſſit niſi ad hypoſtaſim referri:Chriſtus autem ſecundùm hypoſtaſim humanitatis ſuæ, Dei filius eſt naturalis, atque adeo non adoptiuus, vt dictum eſt.

Atque hæc eadem doctrina confirmari poteſt PRIMO ex Scriptura. Nam Dominus ipſe Ioan.20.aliter ſe vt hominem eſſe filium, & aliter alios oſtendit inquiēs: *Aſcendo ad Patrem meum*(non dicit, noſtrum)*& Patrē veſtrum*, vt obſeruauit D. Thomas art.2.Idem indicat Apoſtolus ad Galat.4.cùm ait, *Miſit Deus filium ſuum, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus*.

SECVNDO auctoritate Orthodoxorum Patrum,qui, vt oſtendit etiā Magiſter in 3.d.10. loquentes de Chriſto vt homine,affirmant eſſe filium Dei naturalem(tametſi interueniente gratia vnionis, vt Magiſter explicat)non autem adoptiuum. Vnde S. HILARIVS lib.3. de Trinitate: *Multi*, inquit,*nos filij; ſed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius eſt filius;origine,non adoptione; veritate, non nuncupatione, &c.*

Et S.AMBROSIVS lib.1.de Fide, cap.9 *Filius*,inquit, *aut per adoptionem, aut per naturam eſt. Per adoptionem nos filij dicimur: ille per veritatem naturæ eſt.*

Et S.HIERONYMVS in capur 1.ad Epheſios:*Cùm* inquit,*prædeſtinet nos Deus in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum;non antè filij eſſe poſſumus,niſi filij eius Ieſu Chriſti fidem & intelligentiam recipiamus.Et ille quidem natura filius eſt, nos verò adoptione.*

Et S.AVGVSTINVS Tract.82.in Ioannem: *Nos*, inquit, *filij gratia,non natura. Vnigenitus autem natura,non gratia*,ſcilicet adoptionis. Et addit:*An hoc etiam in ipſo filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè.*

TERTIO eſt etiam definitum ab Adriano I. in Epiſtola ad Epiſcopos Galleciæ & Hiſpaniæ,& in Concilio Francfordienſi ſub eodem(ſicut habetur in to.2.Conciliorum)*Chriſtum vt hominem,non eſſe filium Dei adoptiuū, ſed naturalem*;idque contrà quemdam Elipandum Toletanum Epiſcopum, vt apparet ex prædicta Adriani Epiſtola.Et quidem inprimis in eo ſenſu definitum ibi hoc eſt, quia Chriſtus vt homo propriè non ſit filius adoptiuus, ſecūdùm *hypoſtaſin* nimirum humanitatis, ad quam, vt dictum eſt, refertur filiationis appellatio.

PVNCTVM SECVNDVM.

An, & quatenus Chriſtus fuerit prædeſtinatus.

D.Thom.q.24.

DVas hac de re ſtatuā Aſſertiones. PRIMA. Sine vlla dubitatione affirmandum eſt cū D.Tho.hic ar.1. & 2.& Magiſtro, ac alijs Theologis in 3.d.7.Chriſtum,vt hominē,

A fuiſſe,atq; adeo dici poſſe diuinitus *prædeſtinatum*, tum vt eſſet per vnionem hypoſtaticam humanitatis ſuæ cum diuini Verbi ſuppoſito, filius Dei naturalis, ratione ſuppoſiti;tum etiam vt obtineret gratiam & beatitudinem, ad quam alij quoque prædeſtinantur.

Probatur hæc aſſertio PRIMO peculiariter de prędeſtinatione, vt eſſet filius Dei *naturalis*, ex Apoſtolo ad Rom.1.vbi de Chriſto, *facto ex ſemine Dauid ſecundùm carnem*,atq; adeo vt homine,ſubiungit: *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectionem mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri.*

Quo loco Relatiuū illud, QVI, *Subiectum* huius prædeſtinationis ſignificat,nempe Chriſtum pręcisè vt hominem,id eſt,non vt talem hominem, qui determina- B tè fuit perſona *diuina*,*& filius Dei*; ſed præcisè conſideratum vt *quiddam ſubſiſtens in humanitate*, abſtrahendo à determinata illa eius conditione:vt optimè indicauit Magiſter in 3. d. 7.litera L. & d.10.litera F.& apertiùs etiam docuit D.Thomas hic art. 1.ad 3.

Terminum autem huius prædeſtinationis ſignificant verba illa: *Prædeſtinatus filius Dei.* Senſus enim eſt,illud ſubſiſtens in humanitate,ſeu illud ens *Homo*(vt loquitur Magiſter)prædefinitum ab æterno eſſe, vt ſit determinata illa perſona diuina, quæ eſt filius Dei: id quod factum eſt in tempore per hypoſtaticam vnionem humanitatis cum Verbo: *In virtute*,id eſt,diuina potentia, qua tantum myſterium peractum eſt: *Secundùm ſpiritū ſanctificationis*,id eſt, quia natus eſt ex Spiritu ſancto(vt C exponit Auguſtinus in lib.de Prædeſtinatione Sanctorum,c.15.)& ad ſanctificandum homines per abundantem Spiritus ſancti gratiam: *Ex reſurrectione,&c.* id eſt, vi etiam reſurrectionis Chriſti:iuxta illud Ioan.7.*Nondum enim erat Spiritus datus:quia Ieſus nondum erat glorificatus.* Et illud item Rom.4.*Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.*

Quæ quidem huius loci interpretatio(vt ſcilicet intelligatur de prædeſtinatione Chriſti ad diuinam filiationem naturalem)non ſolùm eſt D.Thomæ hic, & cōmunis ferè Theologorum in 3.d.7.ſed etiam S.AVGVSTINI lib.de prædeſtinatione Sanctorū c.15.vbi hunc locum exponens, ex eoq; probans, prædeſtinationem D Sanctorum in *Sancto Sanctorum* maximè claruiſſe,inter cætera ait: *Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus,vt qui futurus erat ſecundùm carnem filius Dauid eſſet, tū in virtute filius Dei.*

Quanquam & aliæ quædam interpretationes huius loci,quæ hanc non excludūt,poſſent ſimul admitti. Vt quod quidam dicunt, eſſe hic ſermonem de prędeſtinatione ad *reſurrectionem*, quæ fuit veluti ſecunda Chriſti natiuitas & filiatio: iuxta illud Pſal.2.*Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Quod de reſurrectione Chriſti interpretatus eſt D.Petrus Actor.13.Item qđ alij dicunt, loqui ibi Paulum de Prædeſtinatione ad notitiam & celebritatem *nominis* filij Dei: quam eſt Chriſtus aſſecutus per paſſionem. Quem ſenſum poteſt admittere Græca vox, quæ ibi eſt ὁρισθέντος,à Verbo ὁρίζω,quod nō modò ſignificat definire,& ſtatuere, & deſtinare(quam ſigni- E ficationem meritò ſecutus eſt vulgatus interpres,vertens *prædeſtinatus*, cùm oīs definitio Dei ſit prædefinitio,vtpotè æterna)ſed ēt *declarare*;vt & ibi legunt interpretes Græci. Item quod alij dicunt, loqui ibi Apoſtolū de prædeſtinatione Chriſti ad hoc, ut in uirtute ſua diuina, per Spiritum ſanctum *ſanctificaret nos,&c.* Has namq; & ſimiles expoſitiones,quæ quidem non excludant priorem illam, & cum uerbis Apoſtoli congruere poſſint, non eſt abſurdum ſimul admittere: cùm idē locus Scripturæ poſſit habere plures ſenſus etiam literales, ut aſſeruimus tomo 1.diſp.1.quæſt.1.p.5.

SECVNDO probatur & declaratur Aſſertio illa

noſtra

noſtra quoad vtramq; ſimul partem (ſcilicet de Chriſti prædeſtinatione, tum ad filiationem diuinam *naturalem*, tum ad *gratiam & beatitudinem*) argumenro ducto ex ratione veræ prædeſtinationis. Nam vt D. Tho. 1. p. q. 23. art. 1. & hic art. 1. & 2. docet, & ipſe explicaui to. 1. diſp. 1. q. 23. p. 1. eos diuinitus prædeſtinatos eſſe dicimus, qui ex decreto Dei æterno, accipiunt in tempore gratiæ & gloriæ dona. Certum autem eſt, Chriſtum vt hominem, & gratiam vnionis (in humanitate ſua) & gratiam habitualem, & gloriam ſeu beatitudinem, nō niſi ex decreto Dei æterno in tempore demùm accepiſſe. Fuit igitur, quatenùs homo, prædeſtinatus, & vt eſſet filius Dei, & ut obtineret gratiam, ac beatitudinem, quæ q. 7. & 9 docuimus ipſum habuiſſe.

Atque hinc ſequitur *primò*, abſolutè quoque dici poſſe, Chriſtum fuiſſe ad hæc prædeſtinatum, etiamſi expreſsè non addatur, ut hominem. Sic enim loquitur non modò D. Tho. hic art. 1. ſed ipſe etiam Apoſtolus ad Rom. 1. Et patet ex eo, q: rō illius *prædicati* (ſcilicet, prædeſtinatus) in tali enunciatione facit, ut *Subiectum* (ſcilicet, Chriſtus) accipiatur, ut eſt quid ſubſiſtens in natura humana: quo modo ſolùm dona illa gratiæ & gloriæ maximè accepit ex prędeſtinatione diuina. Quin etiam non ſolùm *ad hæc dona*, ſed etiam præciſè, poteſt dici: *Chriſtus eſt prædeſtinatus*. Nam Prædicatum hoc, nempe *prædeſtinatus*, intelligitur attribui Chriſto non materialiter ſumpto pro ſola perſona diuina, quæ abſolutè non eſt prædeſtinata; ſed formaliter, ut eſt perſona ſubſiſtens in vtraque natura: id quod in tempore factum eſt, ex æterna prædefinitione diuina.

Secundò ſequitur ex dictis, ipſam quoque humanam Chriſti naturam fuiſſe prædeſtinatam ad gratiam tum habitualem, tum vnionis. Nam eatenus Chriſtus ut homo præciſè, ſiue ut quoddam ſubſiſtens in natura humana (ſicut dictum eſt) accepit hæc dona ex prædefinitione ſeu prędeſtinatione diuina, quatenùs illa accepit natura Chriſti humana. Ergo maximè ipſa fuit prædeſtinata ad hæc dona; præſertim cùm uocabulum *prædeſtinationis* non ſolùm attribui ſoleat perſonæ, ut uocabulum Adoptionis; ſed cuicunque rei, quę ſit ſubiectū uel obiectum prædefinitionis diuinæ, ut rectè annotauit Gabriel in 3. d. 10. q. vnica, art. 3. dub. 2.

Et hoc ipſum apertè docet Magiſter in 3. ſentent. d. 10. in fine, & alij Theologi ibi, ut D. Tho. hic art. 2. ad 2. ubi fatetur, humanam Chriſti naturam *eſſe ſuſceptiuam prædeſtinationis*. Quin etiam ita loquitur AVGVSTINVS lib. de prædeſt. Sanct. cap. 15. de prædeſtinatione Chriſti diſſerens, cùm ait: *Prædeſtinata eſt iſta naturæ humanæ tanta, & tam celſa, & ſumma ſubuectio, vt quò attolleretur altius, non haberet: ſicut pro nobis ipſa diuinitas quò vſque ſe deponeret humiliùs, non habuit.*

Cùm autem D. Tho. art. 1. ad 2. dicit, humanam naturam non propriè eſſe prędeſtinatam; ipſe ibi declarat, loqui ſe de prędeſtinatione ad *operationem beatificā*, quæ propriè quidem non tam conuenit naturæ, quàm Suppoſito ſeu *Subſiſtenti* in natura. Itaque ad beatitudinem quidem propriè nō niſi ipſe Chriſtus ut homo, fuit prædeſtinatus; ſicut etiam, ut eſſet filius Dei.

Quanquam eſt quidem hic obſeruandum illud diſcrimen, q: cùm dicimus, Chriſtus ut *homo* fuit prædeſtinatus ad beatitudinē, nihil impedit, quò minus per *hominem* intelligamus determinatè diuinam Verbi perſonam, ut ſubſiſtentem quidem in humanitate: ſiquidē

A beatitudo eſt terminus quidam extrinſecus perſonæ etiam diuinæ vt ſubſiſtenti in humanitate, ad quā proinde perſona diuina vt homo, rectè dicatur fuiſſe prædeſtinata. Cùm autē dicimus, Chriſtus vt *homo* eſt prædeſtinatus filius Dei, per *hominem* debemus intelligere non determinatè diuinam Verbi perſonam (cùm huic non ſit vllo modo extrinſecum, vt ſit filius Dei) ſed abſtractè & præciſè *quiddam ſubſiſtens* in natura humana, de quo tanquam de priore quodam (ſecundùm conſiderationem) prædeſtinatum fuit, vt eſſet determinatè diuina Verbi perſona, atq; adeo Dei filius, ut anteà explicauimus ex ſententia Magiſtri in 3. d. 7. & 10. & D. Th. hic art. 1. ad 3.

B Quo loco pulchrè per hanc doctrinam declarat D. Tho. cur hæc ēnūciatio propriè ſit vera; Chriſtus vt homo, eſt *prædeſtinatus* filius Dei, & nō item hæc: Chriſtus vt homo, eſt *factus* filius Dei ſeu Deus, quā negauimus ſuprà q. 16. p. ult. Etenim *prædeſtinari* dr aliquid, prout eſt *in intellectu*, cuius eſt abſtrahere & quaſi ſeparare quæ ſunt in re coniuncta; atq; adeo potuit prædefiniri & prędeſtinari, ut Chriſtus homo pręciſè conſideratus vt quid ſubſiſtens in humana natura, ex tpe eſſet determinatè filius Dei. *Fieri* autem dicitur aliquid, prout eſt *reipſa*: Quo pacto nunquam eſt factum ex tempore, ut illud ſubſiſtens in natura humana Chriſti, prout eſt *in re*, eſſet ex tempore filius Dei: quia illud in re ipſa ſemper fuit diuina Verbi perſona, atque adeo filius Dei & Deus. Et hactenus de PRIMA Aſſertione.

C SECVNDA Aſſertio. Non modo Chriſtum fuiſſe prædeſtinatum ratione iam expoſita, ſentiendum eſt; ſed ēt Chriſti prædeſtinationem, quod attinet ad gratiam & gloriam, fuiſſe prædeſtinationis aliorum hominum & exemplar & cauſſam, nimirū moralem & meritoriam. Ita docet D. Tho. hic art. 3. & 4. Et ratio eſt in promptu. Nam eos, qui prædeſtinantur, oportet eſſe & gratia & gloria *conformes Chriſto*, qui *primogenitus eſt in multis fratribus* ad Rom. 8. Et omnis hominum prædeſtinatio, per Chriſtum, atque eius merita completur. Vt rectè tradit D. Tho. & apparet ex illo ad Epheſ. 1. *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorū per Ieſum Chriſtum in ipſum.* Ergo & tanquam exemplar & tanquam cauſſa moralis, Chriſti prædeſtinatio eſt cauſſa noſtræ

D prædeſtinationis: ſicut eam quoq; D. AVGVSTINVS appellat *præclariſſimum lumen prædeſtinationis noſtræ*, libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 15.

Neque tamen hæc Aſſertio intelligi debet de ipſo actu diuino æterno per ſe, in quo & Chriſti & hominum aliorum prædeſtinatio eſſentialiter conſiſtit. Nā hic actus eſt vnus & idem ſimpliciſſimè, qui proinde neque exemplar, neque cauſſa eſt ſuiipſius, atque adeo neque exemplar, neque cauſſam habet. Sed intelligenda eſt Aſſertio hæc de prædeſtinatione Chriſti & aliorum hominum ex parte *effectus*: vt ſit ſenſus, effectus prædeſtinationis Chriſti, nimirum gratiam ipſiuſque merita, fuiſſe exemplar & cauſſam effectuum omnium prædeſtinationis aliorum hominum, qui etiam prædeſtinantur. Sic enim declarat hoc etiam D. Tho. Neque

E debet hac de re, ſi ita explicetur, vllo modo dubitari. Nam confirmauimus ſuprà q. 19. quicquid eſt gratiæ, & omnino effectus omnes prædeſtinationis à primo vſque ad vltimum, non niſi per Chriſti merita contingere prædeſtinatis. In ipſo enim *benedicimur omni benedictione ſpirituali, &c.* ad Epheſ. 1.

QVAE

QVAESTIO VIGESIMAQVARTA.

De Adoratione Chriſti.

D. Thom. 3. part. q. 25.

DE materia huius quæſtionis multa diſputauimus alibi ſuis in locis. Nam de Adoratione generatim, diſſeruimus tomo 3. diſp. 6. quæſt. 3. De Adoratione autem Chriſti, vt eſt verus Deus, diſputauimus to. 1. q. 1. de Trinit. p. 1. §. 18. vbi oſtendimus, Chriſtum eſſe proſequendum omni cultu diuino. Item tradidimus multa de Adoratione & cultu Imaginum Chriſti ac Sanctorum, Reliquiarumq́; ſacrarum to. 3. diſp. 6. quæſt. 11. de Idololatria, quæ etiam latius defendimus in aliquot libris de eodem argumento, quos pridem edidimus aduerſus huius temporis Sectarios. Quare ſatis fuerit hoc loco tria ſuccinctè explicare. PRIMO, *Quonam genere reuerentiæ & honoris, & quonam modo, Chriſtus à nobis proſequendus ſit.* SECVNDO, *An & quomodo Chriſti etiam Imagines, itemq́; Sanctorum, colendæ ſint.* TERTIO, *An, & quomodo colendæ ſint ſacræ Reliquiæ, ſeu Chriſti, ſeu Sanctorum.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quonam genere honoris, & quonam modo, Chriſtus à nobis colendus ſit.

D. Thom. art. 1. & 2.

HONOR teſtimonium quoddam dignitatis atque excellentiæ eſt, ut tomo 3. diſp. 6. q. 1. p. 1. tradidimus ex doctrina Philoſophi 8. Ethic. cap. 8. Ita fit, vt quot ſunt genera dignitatis atque excellentiæ, tot honoris genera diuidi poſſint. quorum vnumquodque continebitur eiuſmodi ſignis verborum aut factorũ, quæ accõmodatè vſurpentur ad conciliandam opinionem ſiue exiſtimationẽ cõuenientẽ ipſi generi dignitatis ſiue excellentiæ, qua prędita eſt ea res, quę honoratur. Gignere.n. & cõciliare eiuſmodi opinionẽ eſt propriè teſtificari excellẽtiã.

In propoſito autem ſatis eſt generatim diſtinguere duplex genus honoris. Vnum diuinum, quod Dei proprium eſt; alterum excellentium creaturarum. Illud diuinum (ut cõfirmauimus ex Scripturis to. 3. ubi ſuprà) in ſignificatione conſiſtit accommodata ad conciliandam Deo exiſtimationem, quæ propriè conueniat diuinę excellentię, & loquentium conſuetudine nominatur propriè *Adoratio* ſeu λατρία. Alterum uerò conſiſtit ſimiliter in ſignificatione accommodata ad conciliandam exiſtimationem talem, quæ conuenire poſſit præſtantibus creaturis, & dici conſueuit δουλία.

Qua re breuiter explicata, & latiùs tractata à nobis to. 3. diſp. 6. q. 1. & 3. nõ dubitatur in præſenti, quin honore diuino, id eſt, *latria*, Chriſtus à nobis proſequendus ſit, quatenus eſt Deus, cui ſolus is honor debetur. Deuter. 6. Iſaiæ 42. 1. ad Timoth. 1. & alibi paſſim. Id namque ex fide certum eſt, ut oſtendi contrà Trinitarios hæreticos to. 1. q. 1. de Trinitate, p. 1. §. 18. Sed difficultas circa hoc eſt, cùm Chriſtum etiã vt hominem cogitamus, id eſt, ut ſubſiſtentem in humana natura.

Itaque PRIMO hic quæritur, An illi, quatenùs homo eſt, haberi poſſit aut debeat honor latriæ. Et vr̃ neque debere, neque poſſe. Nam Chriſtus ſm̃ humanitatem eſt creatura. Sed creaturæ talis honor haberi non poteſt. Ergo, &c. Hoc enim permotus argumẽto Lambertus quidã Danæus Caluiniſta, impiè negauit, Chriſtum ut hominem eſſe afficiẽdum diuino cultu latrię, in quodam libello, quẽ ſcripſit de Adoratione Chriſti.

In cõtrariũ aũt eſt, ꝙ Chriſtus ut homo, ſeu Chriſti humanitas vnita Verbo diuino, eadem adoratione, qua adoratur Dei Verbum, adorari debet. Sed Verbum diuinũ honorari debet honoratione latriæ. Ergo ẽt Chriſtus vt homo, ſed Chriſti humanitas vnita Verbo. Maior probatur ex Conc. Epheſ. anath. 8. ubi ita legimus. *Si quis audet dicere, aſſumptũ hominem coadorari oportere Dei Verbo, quaſi alterũ alteri, & non potius vna adoratione* A *honorificat Emmanuelem, ſecundũ quod factum eſt caro Verbũ, anathema ſit.* Item in V. Synodo (quę eſt ſecunda Cõſtantinopolitana,) can. 9. *Si quis nõ vna adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipſius, carne adorat, ſicut ab initio Dei Eccleſiæ traditum eſt, anathema ſit.*

Hanc difficultatẽ doctiſſimè D. Thomas, ex orthodoxa Eccleſiæ Patrumq́; ſnĩa, diſſoluit q. 25. art. 1. & 2. Summa verò rei eſt, Chriſtum vt hominẽ, ſiue humanitatẽ Verbo diuino vnitam, honorari quidem dr̃e latria, vt probatur per ſm̃ argm̃: non eñ honorari debere latria *eodem modo, quo* Dei Verbum vel diuinitas honoratur: id quod ſolum probat primum argumentum. Nam Verbo & diuinitati debetur honor latriæ *per ſe*: vnitæ verò humanitati cum Verbo, non niſi *per aliud*.

B Quod ſic probo & declaro. Genus alicuius honoris ei rei tribui debet *per ſe*, cui per ſe conuenit excellẽtia, per illud honoris genus teſtata; ſiue quia eam excellentiam tanquam *Quod* (id eſt, tanquam perſona ſeu ſuppoſitum) habeat; ſiue qm̃ ſit certè cauſſa habendi, ſeu id, *quo* habetur talis excellentia: *Per aliud* autẽ debetur genus aliquod honoris illi rei, in qua tãtummodo ſm̃ peculiarem aliquam habitudinem, eſt & eſſe cogitatur res altera ita excellens, cui per ſe debetur atque tribuitur talis honor. At excellentia diuina per genus diuini honoris teſtata, Verbo diuino competit per ſe vt *Quod*, & diuinitati vt *Quo*, ſiue vt cauſſæ: humanitas autem tantùm eſt id, in quo ſecundùm peculiarem habitudinem eſt, & à nobis cogitatur eſſe Verbum diuinũ, C ſeu diuinitas, cùm his per ſe tribuimus diuinum honorẽ. Ergo honor diuinus Verbo diuino & diuinitati debetur *per ſe*; humanitati aũt vnitæ Verbo diuino (atque adeo formaliter Chriſto vt homini) non niſi *per aliud*.

Maior quoad vtramq; partẽ colligitur ex eo, quod antè notatum eſt, ſ. exhibere nos rei aliquem honorẽ, cùm proteſtamur, eam hr̃e genus illud excellentię ſeu dignitatis, quod ſignificatur per talem honorem. Nam hinc ſequitur *primò*, illud ſolũ poſſe à nobis *per ſe* coli honore diuino, quod per ſe (ſiue vt *Quod*, ſiue vt *Quo*) habet diuinam excellentiam. Nam de eo ſolùm teſtificari uerè poſſumus, quòd habeat per ſe diuinam excellentiam. *Secundò* ſequitur, eo ipſo, ꝙ aliquid ita per ſe D honoramus honore diuino, venerari nos *per aliud* honore diuino id etiam in quo cogitamus eſſe illud alterum diuinum ſm̃ aliquam peculiarem habitudinem: qm̃ eo ipſo teſtificamur *per aliud* certè id hr̃e excellentiam diuinam, non in ſe, ſed ratione illius alterius diuini, quod ad ipſum habet aliquam peculiarem habitudinem,

dinem. Vt Legatum v.g. Regis, & veſtem Regis purpuream, hoc ipſo per aliud venerari cenſemur honore regio, ꝙ eiuſmodi honore proſequimur ipſum per ſe Regem, quẽ habitudine quadã eſſe cogitamus in eius veſte & legato. Quod eſt ad hãc rẽ exemplũ D.Thomę q.25.art.1.& ẽt Sanctorũ Patrũ, ut Damaſceni lib.4.fidei orthodoxæ cap.3.& aliorum. Itaque patet quoad utramque partem illa Maior argumentationis noſtrę.

Minor autem quoad utramque partẽ, ex eo, quod iam dictum eſt perſpicua: & peculiariter quoad poſteriorem patet: Quoniam Verbum diuinum ſingulari quadã habitudine pp *hypoſtaticam vnionem* eſt in ipſa humanitate. Quare cùm illud, quatenùs cùm humanitate etiam coniunctum eſt, ut eam hypoſtaticè ſuſtentat, diuino honore per ſe ueneramur; hoc ipſo diuino etiam honore *per aliud* afficimus illam humanitatem, ſicut ſæpius D.Thomas in illa q.25. rectè affirmauit.

Atque id quidẽ nulla prorſus Idololatria eſt: Etenim idololatria ſolùm eſt, diuinum honorem creaturæ deferre *per ſe*, ſicut Deo, quemadmodum tomo 3. diſp. 6.q.11.de Idololatria, præſertim p.1.& 2. copioſè contrà Sectarios diſputauimus. Per quam diſputationem coarguitur ẽt impietas & imperitia Danæi ubi ſuprà.

Ac ſic humanitatem Chriſti diuino honore affici debere (ſcilicet *per aliud*) uolunt quoque & affirmant Patres. Vt Damaſc.lib.4.c.3. Et Caſſiodorus in illud Pſal. 98. *Adorate ſcabellum pedum eius*. Et antè illum AVGVSTINVS in Commẽtario eiuſdem loci, & ſermone 58. de uerbis Dñi in fine, ubi hanc ipſam difficultatẽ proponit, & luculenter explicat his uerbis: *Replicabunt* (Arriani) *& dicent: Quid quod carnem eius, quam creaturam eſſe non negas, ſimul cum diuinitate adoras, atque ei non minus, q̃ diuinitati deſeruis? Ego,* inquit, *Dominicam carnẽ, imò perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, ꝙ a diuinitate ſuſcepta atq; Deitati vnita eſt; ut non alium atq; alium, ſed vnum, eundemq́; Deum & hominem Dei filiũ confiteor. Deniq; ſi hominem ſeparaueris à Deo, aut Photinus & Paulus Samoſatenus, illi ego nunquam credo aut ſeruio. Velut ſi quis noſtrum aut purpuram aut diadema Regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cùm verò ea Rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi eã ſimul cum Rege quis adorare contempſerit. Ita ẽt in Chriſto Domino humanitatem non ſolam aut nudam, ſed diuinitati ſuæ vnitam vnum Dei filium, Deum verum, & hominem verum qui adorare contempſerit, æternæ mortis pœnam patietur.*

Atque hoc ẽt eſt, quod inprimis Concilia ſuprà citata docent, qñ definiunt, Chriſtũ *vna tm̃ adoratione* tanquam *vnius ſuppoſiti*, in quo ẽt humanitas *per aliud* adoretur, coli debere, non aũt duabus, tanquam ſi duo ſuppoſita in Chriſto ſint, ut Neſtoriani contendebant.

Sed cùm conſtet iam iſto mõ habẽdum diuinum honorem humanitati cum Verbo vnitæ, Quæſtio eſt SECVNDO, An poſſit illa per ſe honorari à nobis etiã alio gñe honoris, quod nõ ſit latria. Et vr̃ poſſe. *Primò*. Quoniam illa humanitas per ſe quoque habet propriam quandam excellentiam *mediam*, infra Deum, & ſuprà reliquas omnes creaturas, ut q.2.p.3.diſputauimus. Ergo poterit Chriſtus ut homo, atque adeo eius humanitas honorari *per ſe* alio quodam genere honoris.

Secundò. Qm̃ ita vr̃ S.Tho. dicere hic art.2.ſ.ꝙ poſſit illa humanitas adorari ẽt δουλίᾳ, hoc eſt, ſingulari quadã obſeruantia, quam ẽt in art.5. uocat hyperduliam: qm̃ excellit honorem, qui debetur alijs. Dicit.n. poſſe adorari hoc honore tanquam rõnem ſeu cauſſam peculiaris adorationis; ita, ut idem ſuppoſitum Verbi diuini, rõne diuinę naturę adoretur latria per ſe; & rõne naturæ humanæ, adoretur dulia ſeu hyperdulia etiã per ſe.

Tertiò. Quia ſi non põt ſic honorari Chriſti humani-

A tas: maximè ppeã, ꝙ põt adorari ẽt latria, mõ, quo antè explicatum eſt. At hæc rõ non obſtat, quò minus poſſit item adorari dulia per ſe. Nam ſimiliter D.Tho. in illo art.2. dicit, perſonã Patris pp Deitatem, adorari latria; & pp dominium, qđ in oẽs res habet, dulia. Atque inde confirmat, poſſe quoque Verbum diuinum, ſm̃ vnã naturam adorari latria; & ſecundùm alteram, dulia.

In CONTRARIVM eſt uſus & conſuetudo perpetua Eccleſię, quæ ad Chriſtum, ẽt ut hoĩem, in cõi oratione non dicit; Ora pro nobis: ſed; *Miſerere nobis*, ſemperq́; illum diuino duntaxat cultu honorat. Neq; ſanè DAMASCENVS lib.3. fidei orthodoxæ, c.8. & lib.4. cap.3. vbi ex Eccleſiæ ſñia diligenter exponit, quõ Chriſti humanitas adorari dẽat, alterius meminit honoris, niſi diuini. B Deniq; Concilia ubi ſuprà ſimpliciter definiunt, vnica adoratione Chriſtum eſſe adorandum, nempe diuina. Et quamuis dici poſſet cum D.Tho. ſenſum eſſe, ꝙ *vnica*, vt res, quæ propriè adoratur, id eſt, ut ſuppoſitum, rõne cuius *per aliud* ſimul adoretur humanitas; nõ autem, ꝙ vnica ex parte etiam naturarum, ſeu rationis & cauſſæ adorandi: tamen ſimpliciùs & commodiùs à nobis illa teſtimonia Conciliorum intelligentur, ſi abſolutè accipiantur: Vt ſit ſenſus, nullo modo debere Chriſtum adorari, niſi adoratione unica diuina.

Itaque pp hanc Eccleſiæ ſignificationem, atq; ẽt cõſuetudinem, meritò hic Doctores alij notãt, fas non eſſe, ut Chriſtum ẽt ſm̃ humanitatem ueneremur honoris genere *non diuino*: ita quidem ut per eiuſmodi aliqđ C genus honoris *primariò intendamus* ipſum honorare. Qm̃ eſſet tũc talis cultus *ſuperfluus*, quæ eſt una ſpecies cultus illegitimi. Vt ieiuniũ v.g. in die Dominico cõiter cenſetur cultus ſuperfluus, atq; adeo illicitus: quia eſt contra cõem Eccleſiæ cõſuetudinẽ. Et pręterea accedit in propoſito ſcandali periculũ, pp Arrianã hereſim & Neſtorianam, quę contendebant, Chriſtum honore nõ diuino venerandum eſſe, etiam ratione ſuppoſiti.

Dixi autem, ita quidem, *vt primariò intendamus, &c.* Nam intendendo primariò aliquid aliud, (ut puta impetrare aliquod beneficium à Deo) non eſſet illicitum, ſaltem priuata deuotione, aliquo tali mentis affectu moueri erga Chriſtum ut hominẽ, qui ex genere ſuo non latriæ, ſed duliæ ſiue hyperduliæ honorẽ, ei ut ho- D mini parere poſſit: Vt v.g. à Chriſto, tãquam homine ad excitandam in nobis deuotionẽ in oratione petẽdo. Vt interpellet (ſicut vltro etiam facit) pro nobis æternum ſuum Patrẽ, & eatenus nobis ab eo impetret aliquod beneficium. Sed primariò intendere honorare Chriſtum honore minori quàm diuino, non puto eſſe licitum. Sed pertinere vt dixi ad cultum *ſuperfluum*.

Ad argumẽta verò contraria RESPONDEO, ſi quid probant, probare ſolùm, quòd ex natura quidem rei, ſi ſecludamus Eccleſiæ præiudicium & conſuetudinem, poſſet Chriſtus ratione humanitatis honorari etiam dulia. Non tamen poteſt id fieri, attendendo ad Eccleſiæ præiudicium & cõſuetudinem, per cuius nimirum auctoritatem ſæpè fit, ut quædam non liceant, quę alio- E qui licerent, ſpectando ſolum ius naturæ.

Peculiariter autem de eo, quod in *tertio* argumento ex D.Thomæ ſñia dr̃, perſonam Patris, ratione Deitatis, adorari latria; & ratione Dominij, dulia: obſeruandum eſt id quod animaduertit in illo art.2. Caietanus. Non.n. loquitur ibi D.Thomas de dulia propriè, ut eſt ſpecies quædam honoris diſtincta à latria: ſed accipit illam cõiter, prout *Dulia* ſignificat etiam genus ſeruitutis & honoris cõe honori diuino & non diuino. Sic enim ſaltẽ ratione diſtinguitur ab honore latrię: & id fuit ſatis D.Tho. ut per analogiam quandam accommodaret id exemplum ad ſuum inſtitutum, ſcilicet ut,

probaret,

probaretur, quod ex natura quidem rei, ſecundùm diuerſas naturas & rationes, alio & alio honore poſſet affici idem ſuppoſitum Verbi diuini.

PVNCTVM SECVNDVM.

An, & quomodo Chriſti etiam, & Sanctorum Imagines colendæ ſint.

D. Thom. art. 3.

CONTROVERSIA de Imaginibus partim à nobis to. 3 diſput. 6. q. 11. & alibi (ut initio huius Quæſtionis diximus) partim à pleriſq; auctoribus, qui contra hæreticos huius tpis ſcripſerunt, tractata eſt, ac nominatim à Nicolao Sandero in duobus libris de Imaginibus, & à Martino Pereſio de Aiala in libro de tradit. part. 3. Cap. de Imaginibus, & à Cathar. in Tract. de Imagin. & VValdenſi to. 3. de Sacram. c. 150. & ſeq. & Alph. de Caſtr. in *Sũma de hæreticis*, Verbo Imagines, & à Rober. Bellarm. li. 2. *de Sãctis*. Sed quia de ea re diſſerit quoq; D. *Tho. hic*, nos ét præcipua ſaltẽ hoc in loco trademus.

Erit autem nobis controuerſia cum hæreticis, & cũ aliquibus etiam Catholicis. Nam quidam tum veteres, tum recentiores hæretici, in vniuerſum reijciunt omnem vſum imaginum aliquo modo Religioſum; ut in locis ſacris, &c. qui ideo dñr Iconomachi ſiue Iconoclaſtæ. Hi fuerunt, *Xenias*, teſte Nicephoro lib. 16. cap. 27. & Mahumetus, ut patet ex Alcorano cap. 15. & 17. & Leo Iſaurus Imperator, teſte Cedreno, & Zonara & alijs; Et eius filius Conſtantinus Copronymus, teſtibus iiſdem; Et Leo Armenius Imperator, ut iidem referũt; Et Claudius quidam Epiſcopus Toruerinenſis, contra quem pro imaginibus ſcripſit Ionas Aurelianenſis; Et VViclephus apud VValdenſem to. 3. cap. 150. Et Carlſtadius & Caluiniſtæ, &c. Et antè hos Iudæi olim, ut colligitur ex Synodo VII. præſertim actione 5.

Alij hæretici admittunt quidem illas ad vſum memoriæ, ſed non vt ipſæ honorari debeant, præſertim latria. Ita Lutherani omnes.

Sunt & aliqui Catholici, qui etſi defendãt, imaginũ vſum bonum eſſe, atque ita eas in veneratione eſſe habendas; negant tamen propriè ipſas honorari debere, tanquam venerationis *terminum*; tantumq; volunt, illas eſſe nobis motiuum, ut prototypum ſolum honoremus. Vt Durandus in 3. d. 9. q. 2. num. 9. & 10. & Alphonſus de Caſtro, Verbo Imagines.

Alij denique, ut Picus Mirandulanus in Apologia ſua q. 3. & Martinus Pereſius de Aiala, & Catharinus vbi ſuprà, negant certè Imagines tãquam venerationis terminũ honorandas *eſſe eodem honore*, quo prototypũ.

Nos contra omnes iſtos, vt quiſnam honor, & quomodo Imaginibus Chriſti & Sanctorum debeat haberi, *rectius* conſtet, quatuor propoſitiones ordine confirmabimus, *licet* nõ oẽs æquè certas. PRIMA propoſitio. *Vſus Imaginũ ad Religionẽ ét & pietatem cõfouendã rectiſſimus eſt.* Hæc certa eſt ex fide. SECVNDA ꝓpoſitio. *Imagines in veneratione oĩno ſunt habendæ pp prototypum.* Hec ét eſt de fide. TERTIA propoſitio. *Sic quidem ſunt venerandæ, ut ipſæ quoq; propriè ſuo quodam modo ſint terminus venerationis, licet non per ſe, quatenùs tali materia & figura continentur; ſed per aliud, ſcilicet ratione prototypi.* Hæc ita eſt certa, ut contraria ſnĩa ſit periculoſa. QVARTA propoſitio. *Iſto modo, quo dictum eſt, eodem honore, quo prototypus, Imagines ſunt honorandæ, atque adeo hominis Chriſti imagines Latria ſunt venerandæ per aliud.* Hæc propoſitio eſt D. Tho. hic q. 25. art. 3. & Alexand. Hallenſ. 3. p. q. 3. memb. 3. art. 3. & Alberti in 3. ſent. d. 9. art. 4. & Bonauenturæ ead. d. art. 1. q. 2. & Richardi art. 2. q. 2. & Capreoli ibid. q. vnica, art. 1. concl. 2. & VValdenſis to. 3.

A cap. 156. num. 6. & Caietani hic art. 3. & aliorum. Quæ ſententia mihi videtur longè probabilior.

PRIMA propoſitio probatur PRIMO, exẽplo & authoritate ipſius Dei, quo vel iubente uel approbante, aliquæ imagines ſunt factæ & poſitæ in ſacris rebus vel locis: ut patet Exodi 25. *Duos quoque Cherubim aureos & productiles facies ex utraque parte Oraculi.* Et 3. Reg. 6. Salomon in templo *ſculpſit Cherubim, &c.*

DEINDE vſu Eccleſiæ antiquiſſimo. Nã primò Chriſtus ipſe miſit ſui imaginem in linteo impreſſam ad Abagarum Edeſſenorum Ciuitatis Regẽ, ut cõmemorat non ſolùm Euagrius lib. 4. c. 16. & Nicephor. lib. 2. c. 7. ſed ét Damaſc. lib. 1. de Imaginibus, & li. 4 fidei Orthodoxæ cap. 17. & probatur ea hiſtoria in Synodo VII. B act. 5. Aliam item imaginem Chriſti fertur feciſſe Nicodemus, quæ à Iudæis aliqñ percuſſa ſanguinem emiſit. Qua de re librum ét peculiarem compoſuit D. Athanaſ. qui extat hodie inter ipſius opera. Et commemoratur id quoq; in VII. Synodo, act. 4. Item D. Lucas pinxit imagines Chriſti & B. Mariæ Virginis, ut narrat Nicephor. lib. 6. cap. 16. qui & ibi cap. 15. poſt Euſeb. li. 7. cap. 14. & Sozom. lib. 5. cap. 20. memorat, à muliere illa Hæmorroiſſa, quam Chriſtus ſanauit à fluxu ſanguinis, poſitam fuiſſe imaginem Chriſti, & penes illã quoq; aliam ſuam, ibiq; iuxta Chriſti imaginem naſci ſolitam quandam herbam, quæ ualeret ad uarios morbos depellendos. Atq; id quoq; in VII. Synodo, act. 2. perhibetur. Quin ét eam imaginem confregiſſe Iulia- C num Apoſtatam, narrat Sozom. lib. 5. cap. 20. Præterea Euſeb. lib. 7. c. 14. teſtatur, Apoſtolorum Petri & Pauli, & ipſius Saluatoris imagines deſignari tabulaſq; depingi ſolitas, & ſe vidiſſe aliquas antiquas. Atque ét in vita Cõſtantini narrat de Imaginibus alijs eorundẽ Apoſtolorum, quas Papa Syluester oſtẽderit Conſtantino, cùm in quiete Petrus & Paulus illi viſi eſſent. Affirmauit iam olim ét D. Auguſt. lib. 1. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 10. *pluribus in locis Petrum & Paulum ſimul cum Chriſto pictos videri.* Et his multò antiquior Tertul. in lib. de Pudicitia meminit picturarum Chriſti *in calicibus cum oue perdita, & reuecta ab eo in humeris.*

TERTIO probatur eadem propoſitio ab utilitate noſtra. D Nã *primò* modus noſtræ naturæ conſentaneus eſt, ut per ſenſibilia ducamur. Quam ob cauſſam Deus ét in veteri Teſtamento inſtituit tam multas figuras myſteriorum futurorum. *Secundò.* Qm̃ ſunt illiteratis imagines uice librorum, ut Damaſc. lib 4. cap. 17. & Greg. lib. 9. Regiſtri, epiſt. 9 notauerũt, & hr̃ quoque in VII. Synodo act 6. to. 4. *Tertiò.* Qm̃ vehementer mouent ét eruditos ad effectum & imitationẽ: Vt Greg. Nazianz. fertur ſępè fleuiſſe ad aſpectum imaginis immolationis Iſaac, quemadmodum refertur in VII. Synodo act. 2. & 4. Atq; ideo D. Baſil. in hom. de quadraginta Martyribus, ſuaſit, ut illorũ hiſtoria & Martyriũ depingeretur pp exemplum. Deniq; uſus imaginũ eſt quaſi quædam proteſtatio amoris erga prototypum, ut B. Greg. E ubi ſuprà dixit, & Plato ét in lib. 11. de legibus, ubi eã ob cauſſam putauit pingi debere imagines præſtantiũ virorum. Tum ét proteſtatio eſt quædam externa Catholicæ fidei. Itaque omnes has habent vtilitates.

POSTREMO probatur eadem Propoſitio definitione Eccleſię, tanquam ex traditione Apoſtolica; ſicut in VII. Synodo per totam, ubi præſertim act. 6. plurima teſtimonia antiquitatis ad eam rem afferuntur. Itẽ in VIII. Synodo can 3. & in Concilio Romano ſub Gregorio III. de quo Sigebertus in Chronico anno 733. & in Trident. ſeſſ. 25. tum ét in alijs particularibus Concilijs. Fabulã aũt Sectariorũ de Synodo Frãcofordienſi, vbi fingunt, ſub Carolo Magno fuiſſe damnatas imagi

nes,

nes, prout nunc ſunt quidem in vſu Eccleſiæ, & prout fuerunt reuerà approbatæ in VII. Synodo, manifeſtè detexit Alanus Copus in dialogo 4. & Sanderus lib. 2. de Imaginibus cap. 5. Qua de re vide etiam Robertum Bellarminum vbi ſuprà.

Sed contra illam primam Propoſitionem noſtram argumentantur hæretici *Primò*. Quòd id prohibet Scriptura. Exod. 20. *Non facies tibi ſculptile, &c.* atque ét irridet paſſim. *Secundò*. Quòd ſaltem non id præcipit. *Tertiò* obijciunt factum Epiphanij, qui fertur velum quoddã, vbi erat imago Chriſti, lacerauiſſe: Idque probatur ex epiſtola quadã eius ad Ioannẽ Hieroſolymitanũ. *Quartò* apponitur quoque Synodus Elibertina, ubi dicitur, *ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur. Quintò*. Quòd Irenæus lib. 1. cap. 24. & Auguſtinus in libro de hæreſib. hæreſi 7. in hæreticis Gnoſticis Carpocratianis damnant vſum imaginum.

Ad *Primum* reſpondeo, prohiberi in illo loco, ne ita fiant & vſurpentur imagines, ut habeantur pro numine diuino, iuxta ſtultitiam Gentium, quam Scriptura deridet. Id colligitur ex antecedentibus & conſequentibus verbis, ſ. *Non habebis Deos alienos, &c.* Et; *Non adorabis, neq; coles ea, &c.* tum etiam ex illa particula: *Non facies tibi ſculptile, &c.* id eſt, ut in imagine tanquam in numine aliquo collocesſpem & fiduciam tuam. Alij aliter ét reſpondent. Sed hæc rñſio mihi maximè probatur. Atque eodem modo Tertullianus interpretatus eſt eiuſmodi Scripturæ loca lib. 2. contra Marcionem.

Ad *Secundum* reſpondeo, ſummam vanitatem eſſe, colligere, ideo aliquid eſſe illicitum, quoniam non præcipiatur in Scriptura, ut latè contrà Sectarios diſputauimus to. 3. diſput. 6. q. 11. & diſput. 10. q. 4.

Ad *Tertium*, quod ad factũ Epiphanij attinet, ſunt, qui negant illam hiſtoriam, & authoritatem illius epiſtolæ, ſaltem quoad illam partem, in qua id narratur. Id quod pluribus argumentis probat Bellarminus vbi ſuprà. VValdenſis aũt to. 3. cap. 157. admittens eã narrationem, reſpõdet, id feciſſe Epiphanium, nõ ꝙ vſum imaginum abſolutè & per ſe improbaret, ſed ob circũſtantiam illius tpis, ne illa humana effigie apud ſimpliciores cõfirmaretur hereſis Anthropomorphitarũ, qui tunc maximè contendebant, Deum ſm ſe conſtare ex humano corpore. Quæ reſponſio ſatis mihi bona vr.

Ad *Quartum* ex Concilio Elibertino, primò dr, cùm Prouinciale tm̃ fuerit, potuiſſe errare, ſicut & quædam alia vr hr̃e difficilia. Scdo dr, non prohibuiſſe abſolutè vſum Imaginũ; ſed pp perſecutionem Eccleſiarũ, quæ tũc feruebat, prohibuiſſe, ne *in parietibus* remanerent.

Ad *Quintum* ita reſpondeo. Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes cap. 24. Carpocratianos dãnat, non ꝙ imagines Chriſti venerarentur, vt nos; ſed quia illas una cum alijs profanorum hominum imaginibus, ritu planè Ethnico & ſuperſtitioſo colerẽt, atq; adeo (ut uero ſimillimum eſt) magicè quoque vſurparent. Attes.n. illi magicas, vt Irenæus ubi ſuprà diſertis verbis teſtatur, & incantationes exercebant. Quam ſuperſtitionẽ in ijſdem Epiphanius notauit, hæreſi 27. qui apertiùs ait, ipſos *incãtationes, & veneficia, & Idololatrias perfeciſſe*. Neq; dicit, ut Herbrandus Lutheranus falsò citauit in Diſput. de Idololatria, concl. 123. Carpocratẽ occultè feciſſe imaginẽ Chriſti, Pauli, &c. Tm̃ refert, Carpocratianos imagines quaſdã occultè habuiſſe, quas ipſi dicerent eſſe Iesv, ſub Pontio Pilato factas. *Atque has*, inquit Epiphanius, *cùm Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis, & aliorum Philoſophorum imaginibus collocatas adorãt, & gẽtium myſteria perficiunt*, hoc eſt, ita eis ſacrificia & cultum adhibẽt, tanquam in illis aliquid numinis ineſſet.

Eodem ſpectat, quod D. Avgvstinvs libro de hæ-

A reſibus, hæreſi 7. perhibet, ex iſtorum ſecta fuiſſe quandam Marcellinam, quæ imagines nõ tm̃ Chriſti & Pauli, ſed ét Pythagoræ & Homeri adoraret, utique profanè ac magicè, ſicut eius magiſtri. Cuius fœminę priuatam ſuperſtitionem narrat quidẽ illic Auguſt. obiter, ſed nequaquã genus ipſum venerationis imaginũ abſolutè inter hæreſes numerat. Pari rõne, qd idẽ libro de moribus Eccleſiæ Catholicę, c. 24. ſcripſit, ab Eccleſia Catholica *damnari ſepulchrorũ & picturarum adoratores*, ad al quam ſuperſtitionem, qua imagines, uel ſepulchra pro numine diuino colerentur, referendum eſt.

Sciendvm eſt autem, uſum imaginum licet per ſe ſit bonus; poſſe tamen (ut in reſponſione ad quartum iam eſt ſubindicatũ) ratione alicuius *circumſtantiæ* reddi quandoque illicitum in particulari. Vt ſi indecentes

B imagines ſacrę pingerentur: aut ſi ponerentur imagines ad repręſentandum ipſum Deum ſecundùm diuinitatem per ſe. Hoc enim ſine controuerſia eſt illicitum, cùm careat Deus per ſe omni prorſus figura.

Quanquam ut rectè Caiet. hic art. 3. & alij annotarunt, licitè fiunt imagines, quibus reprę́ſentetur Deus, non ſm ſe, ſed ſm figuram aliquam, in qua dr in Scriptura apparuiſſe. Vt cùm pingitur tanquã ſenex quidã & *antiquus dierum*; ſicut apparuit Danieli 7. Vel ét Spiritus ſanctus in ſpecie *columbæ*, ut apparuit Matthęi 3.

Item licitę ſunt illæ imagines, quibus Deus item repręſentetur non per ſe, ſed ſm perfectionem aliquam alicuius alterius rei per cuius analogiam nos ducimur

C ad cognitionem diuinę perfectionis. Per quem modũ poſſunt defendi aliquę imagines, quę fiunt ſanctiſſimę Trinitatis. Vt illæ, quæ uno capite continent tria ora, ad ſignificandam vnitatem eſſentiæ, & diſtinctionẽ perſonarum. Nam & hac eadem rõne Angeli ét pinguntur, ut pulcherrimi iuuenes, ad ſignificandum, ꝙ non ſeneſcant, & ſint perfecta natura prædit. Sic etiam agni figura Chriſtus repræſentatur, ad ſignificandum illius innocentiam & manſuetudinem. Et hactenus de Prima propoſitione ex quatuor illis, quas ſtatuimus.

Secvnda propoſitio (ſcilicet, Imagines eſſe aliqua tandem rõne *in veneratione habendas*) probatur Primò rõne ducta ex Scriptura ſic: Omnis res *ſacra & ſancta*, eſt habenda in veneratione. Imagines Chriſti & Sãcto-

D tũ ſunt res *ſanctæ & ſacræ*. Ergo haberi dẽnt in ueneratione. Maior colligitur ex illo Exod. 12. *Dies prima erit ſancta, & ſeptima eadem religione venerabilis*. Quibus poſtremis uerbis indicatur, eſſe religioſè venerabile illud quod eſt ſanctum. Minor item colligitur ex alijs Scripturæ locis, in quibus aliquæ res dñr ſanctæ ſeu ſacræ ob *relationem* aliquam ad Deum, eiuſq; cultum. Vt Exodi 19. dicitur *Gens ſancta* populus diuino cultui dedicatus. Et cap. 28. ſimili modo veſtis Aarõ uocatur *ſancta*. Et 2. ad Timoth. 3. Scripturam appellat Apoſtolus *literas ſacras*, quia per ſignificationem hñt reſpectum ad ſnias diuinas, &c. Pari ergo mõ Imagines Chriſti, & Sãctorum, qui veriſſimè Deum coluerunt, ſunt res quædã ſacræ & ſanctæ per ſignificationis reſpectũ, quæ pro

E inde venerationẽ merẽtur. Et certè Cherubim aurei ſuper Arcam in propiciatorio poſiti, in ueneratione aliqua habebantur ab ijs, qui venerabantur Arcam.

Secvndo probatur ex vniuerſalis Eccleſiæ tum cõſuetudine (cui refragari, *inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*, ut affirmat S. Auguſt. epiſt. 118.) tum definitione. Nam ita planè in Concilijs allegatis eſt definitum. Item, qm̃ ut D. Baſilius, à D. Damaſc. lib. 4. cap. 17. & in VII. Synodo citatus, inquit, *honor imaginis refertur ad ipſum prototypũ*. Ita fit, ut quibus Scripturæ & Eccleſiæ antiquitatis teſtimonijs, atq; ét rõnibus, probamus, rectè à nobis honorari Chriſtũ & alios Sanctos, ijſdem probetur, rectè

nos

nos facere cùm veneramur eorundem imagines.

TERTIO notentur in ſpecie de Imaginibus hæc Patrum teſtimonia. S. BASILIVS in libro de Spiritu ſancto, cap. 18. *Quemadmodum*, inquit, *principatus & poteſtas vna eſt, quæ nobis dominatur: ſic etiam glorificatio nobis vna eſt, non multæ propterea quòd Imaginis honor ad exemplar tranſit.*

Sanctus ATHANASIVS in libro de paſſione Imaginis CHRISTI in Berito (cuius mẽtionẽ ſuprà fecimus) Imaginem illam aliquoties *ſanctam* (atque adeò venerabilem) appellat, eandemq́; numerat inter res ad cultum *Religionis noſtræ* (ut inquit) *pertinentes*, itemque inter res *Eccleſiaſticas*. Et ſerm. 4. contra Arrianos: *Qui*, inquit, *adorat imaginem, in illa adorat ipſum Regem, quippecũ ipſa Imago nihil aliud ſit, q̃ Regis forma atq; ſpecies.* Nec excepit hic ſanè Athan. CHRISTVM gloriæ Regẽ.

Sanctus Ioãnes DAMASCENVS tum in libris tribus de Imaginibus, tum lib. 4. de fide Orthodoxa, eos ex inſtituto refellit, qui *nobis*, inquit, *exprobrant, ꝙ adoramus & veneramur Saluatoris noſtri & Reginæ noſtræ Deiparæ imaginem, inſuper & reliquorum Sanctorum.* Et in fine capitis: *Eſt autem hæc*, inquit, *Traditio non ſcripta; ſicut adorare ad Orientem; adorare Crucem. Quòd autem plurima ſancti Apoſtoli tradiderint ſine ſcripto, ſcribit Paulus: State & tenete Traditiones, quas accepiſtis ſiue per ſermonẽ, ſiue per epiſtolam.* Vnde etiam CHRYSOSTOMVS in Liturgia (ſine dubio ex traditione Apoſtolica) *Sacerdos*, inquit, *ad imaginem Crucifixi caput inclinat.*

Sanctus AVGVSTINVS lib. 3. de Trinit. cap. 9. *Aliquã do*, inquit, *ad hoc* (ad ſignificationem per res) *fit ſpecies, vel aliquantulũ manſura; ſicut potuit ſerpens ille æneus exaltatus in Eremo* (Numeri 21. qui fuit CHRISTI figura) *ſicut poſſũt & literæ, &c. Sed quia hæc hominibus nota ſunt, quia per homines fiunt; honorem tanquam religioſa* (inquit) *poſſunt habere: ſtuporem tanquam mira non poſſunt.*

Et lib. 10. Confeſſ. cap. 34. ait, *innumerabilia addidiſſe homines ad illecebras oculorum; in picturis etiam*, *vſum* (inquit) *moderatum & piam ſignificationem longè tranſgredientibus.* Vbi clarè agnoſcit, in picturis poſſe & ſolere eſſe *piam ét*, atque adeo venerabilem ſignificationem. Aſſerit quoque luculenter, venerationem Crucis (quæ quoddam etiam ſignum & imago eſt) concione 2. in Pſalm. 36. & ſerm. 18 de verbis Domini.

Sanctus GREGORIVS lib. 7. Regiſtri epiſt. 53. ad Secundinum, apertè indicat, proſterne ſe fuiſſe ſolitos fideles ante imaginem Chriſti, declarans, quo ſenſu id fieret, his verbis: *Nos quidem non quaſi ante diuinitatem ante illam proſternimus, ſed illum adoramus, quem per imaginẽ aut natũ aut paſſũ, ſed & in throno ſedentẽ recordamur.*

In quam ſentẽtiam ſimiliter DAMASCENVS ubi ſuprà dixit: *Imaginem transfixionis Chriſti videntes, in Saluatoris paſſionis memoriam redimus, & procidentes adoramus, non materiam, ſed imagine repræſentatum.*

Quæ autem Hæretici CONTRA venerationem Imaginum obijcere ſolent, partim ſunt illa eadem, quæ iã ante in defenſione noſtræ primæ propoſitionis refutata ſunt, partim alia quædam non maioris momẽti, quæ propoſuimus & ſoluimus to. 3. diſput. 6. q. 11. de Idololatria, punct. 6. In qua Quæſtione puncto primò fusè ét oſtendimus, quàm vanè iſti ſoleant inſimulare Idololatriæ omnem cultum, qui non ſit expreſsè in Scriptura præceptus. Hacten⁹ igitur de propoſitione SECVNDA.

TERTIA verò propoſitio (ſcilicet Imagines ita eſſe venerandas, ut verè ſunt ipſæ ſuo modo venerationis *terminus*) probatur breuiter: Quoniam Concilia ſuprà citata, abſolutè definiunt, Imagines eſſe venerãdas. Sed id planè ſic ſonat, ut ipſæ ét imagines ſint terminus *mõ ſuo* venerationis. Ergo ita intelligere & loq; debemus.

A Denique QVARTA propoſitio (ſcilicet venerandas eſſe *eodem cultu*, quo prototypum) probatur. Quoniam imagines, licet ſecundùm ſe etiam vt res, quæ ad pietatis & Religionis vſum ſpectant, decẽter & reuerenter ſuo quodammodo tractari debeãt, tamen ut Imagines quidem ſunt, id eſt, ut ſunt *repræſentatiuæ*, honorari in primis à nobis debent *relatiuè & per aliud*, honorando videlicet ipſum prototypum, quatenus in illis ſm peculiarem quandam habitudinem (repræſentati videlicet ad repræſentans) ineſt, & ut ipſæ proinde imagines ſunt quaſi vice & loco prototypi. Sed honorando prototypum uſurpatur ille honor, qui propriè conuenit excellentiæ ipſius. Ergo hoc eodem prototypi honore honorari debent imagines modo illo ſuo, quo honora-

B ri debent, uidelicet quatenus ſunt imagines: & conſequenter imagines Chriſti coli debẽt latria. Minor per ſe clara eſt. Maior autem probatur primò à D. Tho. hic art. 3. ex ſententia Philoſophi, qui propterea in libro de Memoria dixit, vnum & eũdem eſſe motum in imaginem & rem, cuius eſt imago. Atque ita planè habetur in VII. Synodo paſſim, & apertè in Conc. Trident. ſeſſ. 25. ubi dicitur, ꝙ *adorare imaginem, eſt ipſum Chriſtum adorare.* Quod ipſum aſſerunt Athanaſ. & Baſil. ſuprà citati, & præterea etiam Ambroſ. ſerm. 10. in Pſal. 118. Vndè ſcitè ATHANASIVS in illo ſerm. 4. contra Arrianos ait, dicturam Imaginẽ Regis, ſi loqui poſſet: *Ego & Rex vnum ſumus* (repræſentatiuè) *ego enim in illo ſum, & ille in me, &c.* Ex quo concludit: *Qui igitur adorat*

C *imaginem, in illa adorat ipſum Regem.* Quam rem totam latiùs explicauimus & confirmauimus to. 3. diſput. 6. q. 11. de Idololatria, punct. 6.

Sed CONTRA hanc Propoſitionem noſtram eſt argumentum. Primò. Quoniam quomodocunque imago conſideretur, eſt quædam res creata. Ergo nulla rõne honorari debet *latria*. Secundò. Quoniam Patres, præſertim in illa VII. Synodo, ſæpè dicũt, non eſſe adorandas ipſas imagines latria. Ad hæc enim duo argumenta reuocantur omnia eorum argumenta, qui contrarium huic Propoſitioni ſentiunt.

RESPONDEO breuiter, non aliud hæc argumenta probare, quàm quòd alio atque alio modo impẽdi ſeu *dari* debeat latriæ cultus perſonæ Chriſti, & eius imagi-

D nibus. Nam illi deferri debet *per ſe*: imaginibus autem eius, non niſi *relatiuè & per aliud*. Quemadmodum latiùs explicauimus in dicta quæſtione de Idololatria.

Ac propterea Patres, ſicut Caietanus ubi ſuprà rectè notauit, utrumque dicere conſueuerunt, ſcilicet adorari imagines, & non adorari ipſas. Adorari nimirum *per aliud*, quatenus eſt in illis quædam habitudine ipſum prototypum: Non autem adorari *per ſe*, quomodocunque per ſe conſiderentur. Et tamen ſuo modo uerè ſunt nihilominus terminus adorationis: nam res, quæ *relatiuè & per aliud* adoratur; nõ aliter, quàm per aliud etiam & relatiuè *terminat* uerè motum honorationis, ut explicaui loco citato.

E

PVNCTVM TERTIVM.

An, & quomodo, colendæ ſint ſacræ Reliquiæ, ſeu CHRISTI, ſeu Sanctorum.

D. Thom. art. 4. 5. 6.

QVÆSTIO eſt, Vtrum etiam lignum Crucis, & aliæ quaſi Chriſti Reliquiæ; vt ſudariũ, particulæ ſanguinis, & ſimilia, quæ oſtendi ſolent; debeant honorari *latria*? Videntur enim non debere. *Primò.* Quia ſunt quid creatum. *Secundò.* Quia ſi latria honorari debent propter Chriſti

contactum:

contactum: Ergò multò magis ipſa Dei mater, quæ Chriſtum in vtero etiam continuit, latria honorari deberet; quod tamen fieri non debet, vt D.Thomas docet hic artic.5.

Respondeo ſimiliter ac de Chriſti imaginibus, quicquid eſt tale, quod non leuiter exiſtimetur habere eiuſmodi habitudinem *contactus* ad Chriſtum, rectiſſimè honorari latria, non per ſe, ſed *per aliud*, vt D.Tho.explicat in illa q.25.art.4. Et quidem iſta *in honore* habenda eſſe, de fide certum eſt. Sicut in vniuerſum ex fide conſtat, honorari debere ſuo modo Sanctorum Reliquias, vt patet ex VII. Synodo, act.3.& 7.& ex Lateranenſi ſub Innocentio III. cap.62.& Carthaginenſi I. cap.2.& Carthagineſi V.can.14. & Gangrenſi in proœmio, & can.20 & Bracarenſi III. can.5. defenditurque id à D.Hieron. copiosè in libro contra Vigilantium, & in epiſt.53.ad Riparium, & aſſeritur paſſim à Patribus. Vt à Baſilio in Pſalm.115.& in homil. de Sancto Martyre Mamante. Euſeb.lib.13.de præparatione Euangelica, cap.7. Greg.Nazian.in Carmine de Virtute, Chryſoſtomo ſermone in Adoratione venerabilium cathenarum & gladij, Ambroſ. epiſt.95. Auguſt. lib.22.de Ciuit.Dei, cap.8. &c. Item à D.Tho.hic q.25. art.6.& ab alijs paſſim recétioribus contra Sectarios, vt à Thoma VValdenſi to.3. tit.20. & 23.& ab Alano Dialogo tertio, & Atala 3.p. de Tradit. & à Roberto Bellarmino lib.2.de Sanctis.

Quòd autem illæ Chriſti Reliquiæ honorari debeãt *latria*, probatur eodem modo, quo id probatũ eſt pũct. præcedenti de Chriſti imaginibus Nam honoratur omnino in eiuſmodi Reliquijs Chriſt⁹ ipſe, quatenus per habitudinem cõtactus cogitatur quodammodo eſſe in ipſis; quod eſt, Reliquias honorari latria *per aliud*.

Sic Lignvm ipſum Crucis (*cuius particulas per vniuerſum orbem diſperſas fuiſſe*, affirmat S.Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4.10.& 13.) honorari debet Latria, vt D.Ambroſ.apertè ſignificat in oratione de Obitu Theodoſij, & Hieronym.in Pſalm.98. exponens illud de Cruce: *Adorate Scabellum pedum eius:* & Paulinus Epiſcopus Nolanus epiſt.11. & Chryſoſtomus in homilia, Quòd Chriſtus ſit Devs, & Damaſc.lib.4.de fide Orthodoxa, cap.12.

Sic etiam latria adorandum eſt linteum ſiue Svdarivm Chriſti, & claui, & lancea, &c. ut Damaſcenus illic ex Orthodoxa doctrina tradit. Sic & Sangvinis Chriſti Reliquiæ aliquæ. Nam ſiue ſanguis anima ipſa Rõnali informetur, ſiue alia quadam ſua forma particulari (de quo diſputatur in vtramque partem probabiliter) tamen certum eſt, illum ad ſubſtantiam ſiue integritatem humanæ naturæ peculiari quodam modo pertinere, & proinde fuiſſe aſſumptum hypoſtaticè à Verbo diuino, vt docuimus ſuprà q.5. Quamobrẽ ſanguis ille Chriſti propter eam ad hominis Chriſti habitudinem, adorandus eſt latria *per aliud*, quamuis non per ſe, ſicut de alijs etiam eſt declaratum.

Neque obſtat, ꝙ dici ſolet, Chriſtum ad ſe reſumpſiſſe in reſurrectione id, quod antea fuit de integritate humani & viui corporis. Hoc namque *morali* quodam modo intelligẽdum eſt, qui nimirum ſufficiat, ut Chriſtus uerè ſit nũc idem homo integer, qui antea. Quod, etſi aliquæ particulæ ſanguinis eius in terra remanſerint, verè affirmatur, ut explicauimus ſuprà q.5. Nam neque etiam quicquid unquam habuit Chriſtus aliorũ humorum, putandus eſt in reſurrectione reſumpſiſſe.

Quod verò attinet ad Crvcem, quæ in ſimilitudinem eius Crucis, in qua Chriſtus pependit, formari ſolet ex varijs materijs; adoranda illa quoque eſt latria *per aliud*: non quidem ea ratione propriè, qua illius Crucis Chriſti effigies eſt (ſic enim claui quicunque, & lanceæ, & aliæ ſimilitudines inſtrumentorum paſſionis Chriſti, latria honorari deberent; quod tamen non fit, vt etiam notauit D.Tho.hic art.4.) ſed inprimis, quatenus *imago eſt Chriſti Domini in cruce expanſi*, ut ibi Diuus Tho.notauit, & ante illum antiqui etiam Patres. Athanaſ.q.16.ad Antiochum, Cyrillus Alexandrinus lib.6. contra Iulianum, ante medium, Damaſcenus libro 4. fidei Orthodoxæ, cap.12. Auguſt.lib.2. de uiſitatione infirm.cap.3. Itaque eadem eſt ratio in propoſito Crucis, & aliarum Christi imaginum.

Iam verò ad illa duo argumenta initio obiecta facilè reſponderi poteſt. Ad *Primum* reſpondeo, probare tantummodò, eiuſmodi Reliquias non eſſe adorandas latria *per ſe*; poſſunt tamen adorari latria *per aliud*.

Ad *Secundum* reſpondent D.Tho.& alij in 3.diſt.9. diſcrimen eſſe, quòd B.Virgo eſt etiam per ſe capax honoris alterius excellentis, qui *hyperdulia* dicitur. Atque ideo ne videatur per ſe adorari latria, cùm per ſe ſit honoris capax, minimè eiuſmodi honore affici debere; ne *per aliud* quidem.

Sed contra Obiiciet aliquis, quòd hac ratione neque humanitas ipſa Chriſti poſſet adorari latria *per aliud*: quoniam etiam per ſe eſt capax alterius honoris, ſcilicet duliæ ſiue hyperduliæ, ut docet D.Tho.art.2.

Respondeo eſſe nihilominus ad id peculiarem rationem in Chriſti humanitate, cùm *re ipſa* ſubſiſtat in Suppoſito diuino. Adde, quòd totum hoc pẽdet ex vſu Eccleſiæ, qui in hac parte eſt habendus pro lege. Itaq; etſi propriè quidem non foret Idololatria, ſi illo duntaxat modo Mater Dei adoraretur latria nimirum *per aliud*, quatenus ſm habitudinem contactus cogitaretur Chriſtus quodammodo eſſe in illa; tamen eſſet ſuperfluus, atque adeò illicitus eiuſcemodi cultus Matris Dei: quia nunquam illum vſurpauit Eccleſia: *Idque* meritò, ne videatur per ſe ipſa honorari latria: cùm ex vna parte per ſe ſit honoris capax, & ex alia non petinde *arctam* habeat habitudinem ad Chriſti perſonam, atque habet Chriſti humanitas, quæ ideo faciliùs intelligitur non niſi *per aliud* adorari latria.

Sic etiam, neque hominem, licet imago Dei ſit, uenerari debemus latria *per aliud*, id eſt, ratione Dei, in homine tanquam in ſua imagine exiſtentis. Quoniam etſi propriè non eſſet Idololatria ſic Deum in homine cultu diuino venerari; eſſet tamen colendi ratio ſuperflua & illicita: quoniam propter eandem cauſſam, non vſurpatur ab Eccleſia.

Denique ut faciliùs iſtiuſmodi cultus Imaginum & Reliquiarum defendi poſſit aduerſus ea, quæ Sectarij impiè & ineptè criminantur de Idololatria; videnda ſunt illa, quæ to.3.diſput.6.q.11. contra illos *hac de re* tractauimus.

Atque hactenus de Sacroſancto Incarnationis Myſterio. Nam quæ D.Th.quæſt.ſeq.de Chriſto Mediatore diſputat, iam antè nos ſuo loco explicauimus q.22. vbi diſſeruimus ſimul de Chriſti Officijs.

Finis Primæ Diſputationis.

DISPVTATIO
SECVNDA GENERALIS

DE PRAECIPVIS MYSTERIIS VITAE CHRISTI.

Diuiſa in Quæſtiones Sex.

DISPVTATIO SECVNDA GENERALIS,

De Præcipuis Myſterijs Vitæ Chriſti.

D.Thom. tertia parte à quæſt. 27. vſque ad 59.

DE REBVS AD VITAM CHRISTI PERTInentibus multa ſcribunt pro inſtituto ſuo interpretes Scripturæ ſacræ. Ac de eodem argumento ſcripſit quoq; inter Theologos Scholaſticos prolixè & accuratè D. Thomas in 3. parte ſuæ Summæ, ſicut etiam Franciſcus Suarez Theologus Societatis noſtræ in tom. 2. ſui Operis, quod ſcripſit in eandem D Thomæ partem. Nos Quæſtionibus ſex principalibus præcipua tantum complectemur, ne hoc vltimum Operis noſtri volumen in plura diuidi neceſſe ſit, ob diſputationem non admodum Scholaſticam, & quæ ab alijs iam ante, immò ab ipſo ferè D. Thomas, ſatis copioſè tractata eſt. PRIMA quæſtio erit de Sanctificatione beatiſsimæ Virginis Chriſti Matris: ſiquidem ad honorem filij pertinet Matris dignitas. SECVNDA quæſtio erit de Natiuitate Chriſti. Vbi ſimul etiam diſſeremus de Virginitate Matris. TERTIA erit de Chriſti paſsione, & morte. QVARTA de eiuſdem ſepultura, & deſcenſu ad inferos. QVINTA, de eiuſdem reſurrectione. SEXTA, de eiuſdem aſcenſione in Cælum, & ſeſsione ad Patris dexteram. De Conuerſatione autem & doctrina & miraculis Chriſti, dum hic viueret, pleraque per alias occaſiones in varijs materijs Theologicis diſſeruimus, ac nominatim de doctrina quædam tradidimus tomo 2. diſputat. 7. de legibus, quæſt. vltima. Et in hoc ipſo tomo diſput. præcedenti, quæſt 22. cùm ibi egimus de Chriſto Doctore. De potentia autem ad patranda miracula ſuprà etiam diſput. præced. quæſt. 13. Atque etiam de vi eiuſmodi miraculorum ad confirmandam fidem diſſeruimus tomo 3. diſputat. 1. quæſt. prima, puncto quarto.

QVAESTIO PRIMA.

De Sanctificatione Beatæ Virginis.

D.Thomas 3. part. quæſt.27.

EXPLICANDA *ſunt quinque*. PRIMO, *An B.Virgo fuerit ſanctificata in vtero priuſquam naſceretur*. SECVNDO, *An etiam fuerit ſanctificata cum conciperetur; ita ut ipſo Conceptionis momento peccato originali caruerit, atque adeò fuerit ſemper ab illo immunis*. TERTIO, *An ita quoque ſanctificata fuerit, ut caruerit ſemper omni peccato actuali, etiam veniali*. QVARTO, *An ita etiam fuerit ſanctificata, ut caruerit quoque fomite peccati*. QVINTO, *An ita denique fuerit ſanctificata, ut habuerit plenitudinem omnium gratiarum, idque modo ſingulari ac ſibi proprio*.

PVNCTVM PRIMVM.

An B.Virgo fuerit ſanctificata priuſquam naſceretur.

D.Thom.art.1.

SANCTIFICATIONIS vocabulum uno modo ſolet vſurpari, ut ſignificat deputationẽ ſeu deſignationẽ quandã perſonæ cuiuſpiã ad ſacram aliquam dignitatem ſiue functionem. Sicut ét ob deſtinationem ad vſum ſacrum dr̃, Num.7. Tabernaculum fuiſſe ſanctificatum: & ſic item Sacerdotes ac Leuitæ ſanctificabantur. Et hoc mõ accipiendo id vocabulum, nullũ dubiũ eſt, quin beatiſſima Virgo ex vtero matris fuerit ſanctificata, hoc eſt, deſignata & deputata diuinitùs ad tantã tamq́ue ſacram dignitatem, q̃ eſt, eſſe Dei Matrem: Altero mõ eoq́; magis in Eccleſia vſitato accipi ſolet id vocabulum, ut ſignificat eam animi ſanctitatẽ quæ exiſtit ex diuina gratia, per quam quis ſit immunis ab impuritate peccati: iuxta id quod D.DIONYSIVS 12.c. de diuinis Nominibus tradit, ſanctitatem eſſe perfectam mũditiam. Quo pacto de ſanctificatione loquitur Apoſtolus ad Epheſ. 5. cùm ait: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, et ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, &c.*

Atquè hoc poſteriori modo de ſanctificatione loquẽdo procedit quæſtio in hoc puncto propoſito; ſ. An B. Virgo fuerit per gratiam ſanctificata in vtero matris ante ipſius natiuitatem. Et negant quidem Sectarij, ac nominatim Ioannes Pomeranus in cap.1. Ieremię. SED contraria ſententia ſcilicet B. Virginem ſic fuiſſe ſanctificatam ante ipſius natiuitatem, eſt omnino certa in Eccleſia, ita vt abſque errore non poſſit negari.

Probatur PRIMO, argumẽto ex Scriptura ducto hũc in modum: Conſtat de quibuſdã Sanctis, B. Virgine longè inferioribus, eos fuiſſe in vtero materno per gratiã ſanctificatos: Igitur hoc ipſum ét B. Virgini tribuẽdum eſt. Conſequentiã hanc nemo reuocat in dubiũ, & confirmabitur abundè ijs teſtimonijs Scripturæ & Patrũ, quibus p.5. aſſeremus fuiſſe in Virgine gratiæ plenitudinem. Antecedens aũt patet in Ieremia, & Ioan. Nam de Ieremia Dñs dicit, Ierem.1. *Priuſquam te formarem in utero, noui te, & antequam exires de uulua, ſanctificaui te*. Et de Ioanne Baptiſta prędixit Angelus parenti Zacharię: *Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ*, Lucę 1.

Neq; eſt vllo modo probabilis interpretatio Pomerani, ubi ſuprà, & Caluini in prælectionib. ſuis ſuper Ierem.c.1. Sanctificari illo loco (ſcilicet Iere.1.) aliud non fuiſſe, quam deſignari Ieremiã ex vtero matris ſuæ ad obeundum Prophetæ munus: ſicut etiam Ioan. Baptiſta ex utero matris deſignatus fuit ad munus præcurſoris. Obſtat.n. huic interpretationi, ꝙ eam deſignationem ad munus Prophetæ & præcurſoris ſeparatim indicauit Scriptura in citatis locis. Nam Ierem.1 ſtat m atq; Dñs dixerat; *Priuſquam exires de vulua, ſanctificaui te*, ſubiunxit; *Et Prophetam in gentibus dedi te*, quaſi aliud nimirum fuerit illa prior ſanctificatio q̃ hæc deſtinatio ad Prophetę munus. Et ſimiliter de Ioan. Baptiſta poſtquã dixit Angelus: *Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*, continuò adiecit; *Et multos filiorum Iſrael conuertet ad Dominum Deum ipſorum, & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & uirtute Eliæ*. Vbi manifeſtè etiam diſtinxit C Angelus officium iſtud præcurſoris ab eo, quòd de Ioanne ſignificauerat uerbis illis, *Et Spiritu ſancto replebitur, &c.* Et accedit, quòd iſte loquendi modus; *Spiritu ſancto replebitur*, plus certè aliquid ſignificat quàm nudam deſignationem ad præcurſoris munus.

SECVNDÒ probatur eadem aſſertio ex authoritate Eccleſiæ, & cõi ſenſu ac vſu fidelium. Nã celebrat Eccleſia tota feſtum Natiuitatis B. Virginis tanquam Natiuitatis prorſus ſanctę & à peccato immunis, ut etiam S. Bernardus in epiſ. 174. de ſenſu & uſu cõi fidelium ſuo tempore teſtatus eſt; ac D. Thom. quoque hic artic. 1.

TERTIO probatur aliquot teſtimonijs Patrum, S. MAXIMVS in ſermone de Aſſumptione beatæ Virginis: *Beata*, inquit, *Virgo glorioſa fuit in vtero matris ſanctificata* D *ab omni contagione Originalis culpæ, &c.*

S.HILLEPHONSVS in libro de Virginitate B.Marię, *Sancta Virgo*, inquit, *niſi in vtero matris ſanctificata fuiſſet, minimè eius natiuitas colenda eſſet; nullis ergo, poſtquam nata eſt, beata Virgo delictis ſubiacuit, &c.*

S.BERNARDVS in ſermone de excellentia & ſanctitate Ioannis, loquens de ſanctificatione illius, & Ieremiæ in utero: *De ſingulari* (inquit) *Virgine nulla eſt ambiguitas, quæ & ipſa maternis circumſepta viſceribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata eſt* (id eſt, per gratiam præſtantiorem) *utpote ſanctuarium illud, in quo Deus & Dei filius carnem fuerat ſuſcepturus*.

Et in epiſt.174. *Quod*, inquit, *vel paucis mortalium conſtat fuiſſe collatum, fas certè non fuit ſuſpicari tantæ Virgini* E *fuiße negatum, per quam omnis mortalitas emerſit ad uitam. Fuit procul dubio & mater Domini antè ſancta quàm nata*. Atque eadem eſt ſententia omnium Theologorum in 3.diſt.3. Et certè minimè conueniebat, vt in peccato naſceretur ea, quæ *agnum Dei, qui tollit peccata mundi*, paritura erat.

SED ut hæc ipſa aſſertio magis confirmetur, rñdendum eſt breuiter ad aliqua teſtimonia, tum Scripturæ, tum Patrum, quæ videri poſſent ſuffragari contrariæ illi ſententiæ Sectariorum. Nam PRIMO Scriptura nonnullis in locis ſignificare uidetur, omnes omnino, qui naſcuntur, indigere gratia, per quam ſpiritualiter renaſcantur

ſcantur & emundentur à peccato. Vt Eccleſi.40. *Occupatio* A *magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adã,* à die exitus *de ventre matris eorum, &c.* Per quod iugum in primis ſolet intelligi onus & pœna multiplex peccati, ut interpretatur S.Auguſt.in Enchi. c.66. Et Ioan.3. *Niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Et rurſus: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua et ſpiritu, etc.* Et ad Eph.2. *Nos omnes aliquando conuerſati, etc. eramus natura* (id eſt à natiuitate) *filij iræ, ſicut & cæteri.*

Secvndo Patres etiam ſignificant. Vt S.Ambrosivs in libro contra Nouatianum apud D.Auguſt.lib. 2.aduerſus Iulianum: *Omnes,* inquit, *homines ſub peccato naſcuntur, quorum ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes dicentem Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis peperit me mater mea.* Sic enim uerterunt LXX. interpretes. Item S.Hieronymvs in eundem Pſalmum 50. de B quocunque homine generatim ait: *Concipitur & naſcitur in originali peccato, quod ex Adam trahitur.* Et S. Avgvstinvs epiſt.57. ad Dardanum: *Illa,* inquit, *ſanctificatio, qua efficimur & ſinguli templa Dei, & in unum omnes templum Dei, non eſt niſi renatorum; quod niſi homines eſſe non poſſunt.*

Ad Primvm reſpódeo, eiuſmodi Scripturæ teſtimonia intelligenda eſſe de omnibus, quantum eſt quidem ex naturali & ordinario modo, quo concipiuntur & naſcuntur, atque adeo etiam ſm legem ordinariam Dei. Sic enim omnes poſteri Adæ naſcuntur obſtricti peccato originali. Cum hac autem ueritate uniuerſali ſic intellecta, minimè pugnat, quòd aliquis per ſingulare priuilegium naſcatur immunis iam antè à peccato; quod C priuilegium maximè fuiſſe conceſſum beatiſſimæ Virgini, Eccleſia ſibi non temerè perſuadet, cùm etiam fuerit cõceſſum Ierem.& Ioan. Baptiſtę, ut antea dictũ eſt.

Ad Secvndvm reſpondeo, ſimiliter intelligendos eſſe ſanctos Patres, nimirum ſecundùm legem Dei ordinariam citra priuilegium ſingulare, quod alicui eſſe factum, non temerè credatur. Et patet manifeſtè, non aliter patres intelligendos, ex eo quòd ſolent alioquin affirmare Ieremiam & ſanctum Ioannem ſingulari priuilegio fuiſſe in utero ſanctificatos, & quidem potiſſima *illa ſanctificatione* prout diſtinguitur ab electione, &c. ſicut initio diximus. Vt cũ ait S.Athanasivs ſer.4. contra Arrianos: *Permulti,* inquit, *fuere viri ſancti puri omnis criminis: ſiquidem Ieremias ex utero ſanctificatus* D *fuit, & Ioannes dum adhuc à grauida matre geſtaretur exultauit in gaudio ad uocem Deiparæ Virginis.* Et S.Hieronymvs in Apologia contra Ruffinum: *Ieremias,* inquit, *in vulua ſanctificatur, eligitur, roboratur, & in typo Chriſti propheta gentibus mittitur.* Vbi inter ſanctificationem, electionem, miſſionem, manifeſtè diſtinguit. Ac ſimiliter loquitur Origenes homilia prima & alij.

Nec diſſentit S.Avgvstinvs in epiſt.57. ad Dardanum, *ubi ſignificat,* aliquem alium ſanctificationis modum fuiſſe *illum,* quo Ieremias & Ioan.Baptiſta in utero ſanctificati fuerunt, diuerſum ab eo *quo nunc efficimur ſinguli templa Dei, &c.* Non enim conſtituit differentiam hanc ſanctificationis in eo, quod nos ſanctifice- E mur *nunc* per gratiam, Ieremias autem & Ioannes non item; *ſed in eo* quòd nos quidem per gratiam ſanctificamur modo *ordinario,* ſcilicet cum renaſcimur per baptiſmum: illi autem per gratiam fuerunt in vtero ſanctificati modo *extraordinario,* ſcilicet prius quàm naſcerentur, atque adeo per ſingulare priuilegium. Quo pacto intellexit etiam D. Auguſtinum S. Thomas hic artic. 1.ad 2.

PVNCTVM SECVNDVM.

An B. Virgo fuerit ſanctificata in ipſo conceptionis ſuæ momento; ita ut ſemper fuerit ab originali peccato immunis.

D.Thom. attic. 2.

Divvs Thomas hoc loco non propriè quærit, An B. Virgo fuerit ſanctificata in ipſo momento cõceptionis, (quamuis & ad hãc ipſam quęſtionem negatiuè hic reſpondet, vt videbimus) ſed, An fuerit ſanctificata *antè ipſius animationẽ,* id eſt, antequam conciperetur non per formationem ſui corporis tantum, ſed vt prædita iam anima rationali. Veruntñ cum pars negatiua huius quęſtionis ita propoſita à D.Thoma ſatis certa & extra controuerſiam ſit apud Theologos in 3.d.3. ſiquidem nec ſanctificationis, nec peccati ſubiectum propriè eſſe poteſt ſola caro vel corpus, ſed homo duntaxat, qui iam ſit præditus anima rõnali: ſatius eſſe iudicaui quæſtionem huius loci proponere illis alijs verbis: nẽpe, An fuerit B.Virgo ſanctificata *in ipſo momento conceptionis ſuæ,* ita ut tũc acceperit à Deo infuſam rationalem animam preditam diuina gratia, atq; adeo immunem à peccato originali.

Porrò de hac celebri quæſtione apud eos quidẽ, qui de illa ſobriè & modeſtè, vt par eſt, diſputant, ſex in vniuerſum animaduerto eſſe *certa* & explorata, & vnum *controuerſum.* Primo.n.certum eſt, potuiſſe quidem B. Virginem in ipſo ſuę conceptionis momento diuinitus per gratiã prę̃ſeruari à peccato originali; & quidẽ quoad *omnia* ea, quæ quouis modo ad hoc peccatum pertinent: ſ.vel *antecedenter,* Vt modus ordinarius generationis per ſeminalem, propagationem ex Adam; Vel *eſſentialiter,* Vt priuatio ipſa gratiæ & iuſtitię originalis, quatenùs ſubijciebat mentem Deo, in qua priuatione eſſentialiter conſiſtit peccatum originale, ut tradidimus to. 2.diſp.6.q.12.p.1. denique *conſequenter,* Vt mors corporalis, & alia huius vitæ incommoda, quæ ſunt quædam pœnæ, ſeu pœnalitates (vt vocant) conſequentes ex peccato originali, in quibus etiam numeratur fomes peccati, id eſt, procliuitas quædam appetitus ſenſitiui ad ea, quæ rectæ rationi contraria ſunt.

Etenim nulla ſuppetit idonea rõ, cur negari debeat, potuiſſe diuinitus B. Virginem ab his oĩbus liberari, ut dixi. Nam quod attinet ad *antecedentia* iſtud peccatum; non eſt dubium, quin potuiſſet B.Virgo, tanquam futura Dei mater, aliter quàm ordinaria via propagationis ex Adam diuinitus procreari, atque adeo etiam liberari à debito incurrendi iſtud peccatum, ſiue à quadam (vt vocant) *infectione* carnis propagatæ ex Adam: quod debitum & infectio, quod ad rem ipſam attinet, nihil aliud ſunt quàm hoc quòd eſt, carnem humanã ordinario modo ex Adam propagatam, obnoxiam eſſe ei labi quam contrahit ipſius forma naturalis, hoc eſt, anima rationalis deſtituta dono gratiæ & iuſtitię in ipſo momento, quo tali carni coniungitur, & eam informat.

Item quod attinet ad *eſſentiam* ipſam peccati originalis, nihilo magis debet eſſe dubiũ, quin potuerit beata Virgo prę̃ſeruari diuinitus ab eo peccato in illo ſuę conceptionis momento. Nam potuit Deus infundere carni B. Virginis quomodocunque propagatæ, atque adeo etiam ordinario modo ex Adam, animam rationalem, ornatam diuina gratia, cum qua nimirum peccatum originale minimè poteſt conſiſtere: ſiquidem gratia mentem ſubijcit Deo atq; adeo tollit illam à Deo auerſionem & priuationem originalis iuſtitiæ, quatenùs hęc quidem ſubdebat Deo mentem; in qua auerſione & priuatione conſiſtit eſſentialiter peccatum originale, vt docuimus tomo 2.diſp.6.

Item quod attinet deniq; ad pœnas ſeu pœnalitates *conſequentes* iſtud peccatũ; ſatis ẽt conſtat, potuiſſe Deũ efficere, vt in nullũ eiuſmodi incommodũ B. Virgo incurreret. Ac ſimiliter potuit per ſingulare aliquod donũ gratiæ prohibere, quo minus in appetitu ſenſitiuo VIRGINIS eſſet illa procliuitas ad bona ſenſibilia rationi rectæ contraria, quæ appellatur fomes peccati: ſicut etiam re ipſa eiuſmodi fomitem in B. VIRGINE fuiſſe initio extinctum aſſeruerunt Doctores quidam, ut uidebimus p. 4. Quare omnino eſt certum illud PRIMVM quod diximus, ſcilicet POTVISSE quidem B. Virginem præſeruari diuinitus à peccato originali, quoad omnia etiam quæ ſpectant ad illud.

SECVNDO certum eſt, B. VIRGINEM non fuiſſe reipſa diuinitus liberatam ſeu præſeruatam à peccato originali quoad oĩa illud *antecedentia & conſequentia*. Nã conſtat primò, ipſam ordinario mõ fuiſſe generatã, ut in cõfeſſo eſt apud oẽs orthodoxos, quicquid contra delirauerit Philip. Paracelſus lib. 2. ſuę artis Chymicæ c. 2. vbi nouam quaſi Alchymiam, id eſt, falſitatẽ, in generatione VIRGINIS meditatus; ſcripſit, VIRGINEM *ex qua noua Creatura prodijt, filiam quidem fuiſſe Abrahami iuxta diuinam promiſſionem, at non ex Adamo neque ex eius ſemine.*

Sed contrarium noſtrum pronunciatũ probatur manifeſtè ex duobus locis Scripturę. Primus eſt Gen. 3. vbi Dominus promiſit fore vt *ſemen* Euæ (hoc eſt, Chriſtus generatus ex carne VIRGINIS, ab Adam & Eua propagata) contereret caput ſerpentis, atque adeo ipſa etiam VIRGO hoc ipſo quod genuit Chriſtum. *Inimicitias*, inquit, *ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum & ſemen illius: ipſa* (ſeu ipſe) *conteret caput tuum, &c.* Alter locus eſt Lucę 3. vbi Lucas Chriſti genealogiam deducit uſq; ad Adamum: quatenus nimirum fuit generatus ex VIRGINIS carne deſcendente modo ordinario (inſtar aliorum quos memorat) ex Adamo. Vnde & S. Patres Chriſtum filium etiam Adæ nominare ſolent, quod facit nominatim Athanaſius in epiſt. ad Epictetum. Qua de re uide Petrum Caniſium lib. 1. de B. Virgine cap. 3. & 4. vbi ex ueterum Patrum communi traditione oſtendit parentes Virginis fuiſſe Ioachim, & Annam.

TERTIO hinc etiam eſt certum; neque à *debito* incurrendi peccatum originale fuiſſe Beatã VIRGINEM liberatam: quandoquidem id debitum annexum eſt carni humanę ordinaria uia ex Adamo propagatæ, ſicut ſuprà explicauimus. Itaque rectè Caietan. in opuſculo de Conceptione B. VIRGINIS ca. 3. affirmat, omnino eſſe certum, ꝙ B. VIRGO contraxerit hoc *debitum* incurrendi peccatum, atq; adeo ẽt illam *infectionem* carnis, quæ, vt ſuprà diximus, continetur hoc ipſo debito: neq; poſſe hoc ipſum negari abſq; hæreſi, cum alioqui ſequeretur, B. VIRGINEM minimè fuiſſe redemptam per Chriſtum, ut infrà magis patebit. An autem fuerit ẽt B. VIRGO liberata à peccati fomite, qui numeratur inter ea, quę conſequuntur peccatum originale, videbimus p. 4.

QVARTO certum eſt, B. Virginem, ſi à peccato originali præſeruata fuit, nequaquam fuiſſe ab eo immunem, quantum fuit *ex modo ordinario* ſuæ Conceptionis, ſed ſolùm per gratiam ſingularis cuiuſdam priuilegij; quo ſcilicet obtinuerit, vt peccatum originale, quod alioqui debebat incurrere, non incurrerit.

QVINTO conſequenter eſt certum, ſi B. Virgo ab originali peccato fuit immunis, eam longè inferiori mõ ab eo fuiſſe immunem quàm fuit Chriſtus Dominus. Nã is ex modo ipſo ſuæ conceptionis, quo, ſ. non per rationem ſeminalem ex Adam, ſed ex Spiritu ſancto conceptus eſt, & ob id etiam quòd fuit ſimul Deus & homo, *caruit* prorſus & carere *debuit* omni peccato, vt patet ex dictis diſp. præc. q. 15. p. 2. Beata aũt Virgo ex modo conceptionis ſuæ peccatum originale incurrere debuit, ut anteà dictum eſt. Atq; eam Chriſti prærogatiuam quoad immunitatem ab omni peccato, debitam modo conceptionis ipſius, indicauit Angelus Lucæ 1. verbis illis: *Quod enim ex te naſcetur ſanctum, uocabitur filius Dei.* Vbi de natiuitate loquitur in ipſo vtero, id eſt, de conceptione ipſius Chriſti: ſicut etiam cùm ad Ioſephum dixit, Matt. 1. *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quòd enim* IN *ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Quo loco ſermonem eſſe de Cõceptione in ipſo vtero, intellexit etiam S. Auguſt. epiſt. 57. ad Dardanum. Et huc etiam pertinet, quod idem AVGVSTINVS in Enchi. cap. 40. ait factum eſſe per myſterium incarnationis, *ut in natura humanæ ſuſceptione fieret quodammodo ipſa gratia illi homini* NATVRALIS, *quæ nullũ*, inquit, *peccatũ poſſit admittere.*

SEXTO certum eſt, in quæſtione hac qua quæritur, Vtrum reipſa fuerit B. Virgo in momentò ſuæ Conceptionis liberata ab originali peccato quoad huius peccati *eſſentiam*, & (vt dicitur) *maculam*, neutram ſententiam eſſe ex fide compertam, ſcilicet vel præſeruatam fuiſſe, uel non fuiſſe, ita vt qui alterutram ſententiam ex his tueatur, cenſeri debeat aut eſſe hæreticus, aut propter temeritatem opinionis peccare mortaliter.

Patet hoc primo ex aperta declaratione & definitione Sixti IV. in extrauaganti, *Graue nimis*. de reliquijs & veneratione Sanctorum: vbi aſſertionem eius qui alterutram harum opinionum cenſeat eſſe hæreticam, uel continere peccatum mortale, pronunciat *falſam & erroneam, & à ueritate penitus alienam*, eamque mulctat *excommunicationis ſententia eo ipſo incurrenda, à qua ab alio quàm à Romano pontifice (niſi in mortis articulo) nequeat abſolutionis beneficium obtineri.* Hæc enim ſunt verba pontificis. Secundò idem patet ex eo, quòd neutra ſententia vel conſtat apertè ex ſcriptura, uel eſt ab eccleſia definita, vt etiam declarauit Sixtus IV. in dicta extrauag.

Neq; obſtat, quòd in Conc. Baſilienſi ſeſſ. 36. doctores & Patres ibi congregati definiuerunt ſententiam illam, quæ B. Virginem in ipſo momento conceptionis à peccato originali præſeruatam fuiſſe aſſerit. Nam illud Concilium in ijs, in quibus à Martino V. peculiariter approbatum non fuit, non habet legitimæ Synodi authoritatem: non fuit autem à Martino approbatum quoad illam ſeſſionem 36. ut etiam annotauit Caietanus in ſuprà dicto tractatu cap. 5. & alij.

Item neque obſtat, quòd Sixtus IV. in extrauaganti, *Cùm præ excelſa*, de reliquijs & ueneratione Sanctorũ, approbauit & commendauit fidelibus feſtum & officiũ *de immaculatæ*, ut inquit, *Virginis mira Conceptione*, ad illudque celebrandum fideles *inuitauit*, concedens *ijs Chriſti fidelibus qui miſſam & officium Conceptionis eiuſdem Virginis glorioſæ, iuxta piam* (ut inquit) *deuotam & laudabilem ordinationem Leonardi de Nogarolis, clerici Veronenſis, & quæ deſuper*, inquit, *à nobis emanauit miſſæ & officij huiuſmodi conſtitutionem in die feſtiuitatis conceptionis eiuſdem Virginis Mariæ, & per Octauas eius, deuotè celebrauerint & dixerint, aut illis horis Canonicis interfuerint, quoties id fecerint eandem prorſus indulgentiam & peccatorũ remiſſionem, quam iuxta Vrbani IV. in Concilio Vienenſi approbatã, ac Martini V. & aliorum Romanorum pontificum conſtitutionẽ, conſequuntur illi, qui miſſam & horas Canonicas in feſto Corporis & Sãguinis Domini à primis ueſperis, et per illius Octauã, iuxta Romanæ eccleſiæ conſtitutionẽ celebrant, dicunt, aut miſſæ officio & horis hmõi interſunt.* Non, inquam, obſtat noſtro illi ſexto pronunciato hoc Sixti decretum. Nam quamuis approbat & proponit Chriſti fidelibus feſtũ & officium illud *immaculatæ*, ut inquit, *Conceptionis B. Virginis*, ad illudque eos *inuitat* indulgentiarum conceſſione; tamen *non imperat etiam* fidelibus, atque adeo toti Ec-

tori Eccleſiæ, ut Conceptionis iſtius feſtum & officium eo nomine, quòd immaculata & expers omnis peccati fuerit, concelebrent: ac proinde minimè definit illam fuiſſe prorſus immaculatam: tametſi ex hac ipſa declaratione & propenſione pontificis in ſententiam eam, quæ Conceptionem Virginis immaculatam facit, magnum quoddam argumentum duci poſſit pro huius ipſius ſententiæ probabilitate, ſicut poſtea uidebimus.

Denique ſimiliter etiam patet, minimè quoque definitam eſſe hanc ſententiam tanquam de fide per Conc. Trident. ſeſſ. 5. in fine, ubi declararunt eius Concilij Patres, ſe in ſententijs gñalibus ſcripturæ, ſignificantibus omnes homines contrahere peccatum originale, B. Virginem nolle comprehendere, & ſupra dictas illas extrauagantes Sixti IV. ratas eſſe uoluerunt. Non enim plus hac in parte ſtatuit Concilium, quàm ſtatuerat anteà Sixtus IV. Sicut neque Pius V. cùm ſimiliter in peculiari conſtitutione de hac re approbauit prædictas extrauagantes Sixti IV. Sixtum autem minimè alterutram in hac quæſtione ſententiam definiuiſſe, iã oſtendimus.

Ex quibus ſatis coarguitur calumnia impudens Ioãnis Pomerani Sectarij, qui in cap. 1. & 44. Ieremiæ, affirmare nõ erubuit, Catholicos pro articulo fidei habere, ꝙ B. Virgo abſque peccato ex viri ſemine, imò ex Spiritu ſancto concepta ſit. Atq; ét temeritas cuiuſdam Bartholomæi Spinę, & eius diſcipuli, qui in quodam tractatu de hoc argumento aſſeruerunt, repugnare fidei catholicæ opinionem eam, quæ B. Virginem aſſerit fuiſſe conceptam abſque peccato originali. Quos eo nomine meritò redarguit Catharinus in opuſculo de immaculata Virginis Conceptione ad Concilium Tridentinum; exprobrãs non iniuria *his Spinis*, quòd non obſtantibus eorum aculeis, viget & floret in Eccleſia Conceptio immaculata Virginis, *ſicut lilium inter Spinas*.

Cùm igitur iſta ſex pronunciata ſint CERTA, vt diximus, VNVM ſupereſt de quo, vt initio etiam dixi, CONTROVERSIA eſt; Vtra ſcilicet ſententia in hac quæſtione ſit probabilior & veroſimilior? Fuiſſe ne B. Virginem præſeruatam diuinitus in momento ſuæ Conceptionis per gratiam ab originali peccato, quoad huius peccati *eſſentiam* (ſcilicet quoad maculam, & priuationem *diuinæ* gratiæ & iuſtitiæ originalis, ut mentem ſubijciebat Deo) an non fuiſſe?

Et Sectarij quidem communiter ſentiunt, minimè illam fuiſſe ab originali peccato præſeruatam, ſed in illo prorſus conceptam. Ita docet nominatim Caluinus in Antidoto contrà Conc. Trident. & Kemnitius in Examine eiuſdem Concilij, ſeſſ. 5. Nec poſſunt iſti aut alij ſectarij ſecus ſentire conuenienter errori cuidam ſuo principali à nobis confutato tom. 2. Diſput. 6. q. 12. p. 1. quo ſcilicet arbitrantur, originali peccato omnem hominem eſſe, & manere obſtrictum per totam hanc vitam, *hoc ipſo* ꝙ nullus hominum in hac uita habet integrè *donum* iuſtitiæ originalis, quatenus ſcilicet ſubijciebat *perfectè* non modo mentem Deo, ſed ét ſenſualitatem Rationi, & corpus animæ. Conſtat enim neq; B. Virginem in hac uita ita integrè habuiſſe donũ iuſtitiæ originalis. In quo errore de rõne peccati originalis, etſi *Lutherus* ét fuerit; tamen & ſecum pugnans, & diſcipulis ſuis *repugnans*, in concione quadam de Conceptione B. Virginis, aſſeuerauit, B. Virginem ſine peccato originali fuiſſe conceptam. Quod idem ſenſit ét Eraſmus in Apologia ad Albert. Pygium. Præter Sectarios quoque, B. Virginem fuiſſe conceptam in peccato originali, ſenſerunt multi Theologi: vt Magiſter ſententiarum in 3. diſt. 3. & ibi Albertus, Bonauentura, Durand. Ricchard. item Hugo Victorinus parte 2. de Sacramentis, cap. 4. & Alexander Halenſis 3. part. quæſt. 9. membro
A 2. art. 1. & D. Thomas hic art. 2. & Capreol. in 3. diſt. 3. & plerique alij D. Thomæ Sectatores, ac nominatim Caiet. hic art. 2. & in opuſculo de Conceptione B. Virginis ad Leonem X. & Vincentius quidam VVandelius Dominicani Ordinis, in tractatu de eodem argumento, & Bartholomæus Spina & quidam eius diſcipulus in tractatu quodam Turrecrematæ de eadem re, quem ediderunt & auxerunt, & Bartholomæus Medina in 3. partem D. Thomæ quæſt. 27. art. 2. & alij non pauci ex eodem præſertim Dominicano Ordine.

Contrariam tamen ſententiam, ſcilicet B. Virginem fuiſſe in ſua Conceptione præſeruatam à peccato originali, longè probabilius, & veroſimilius, & multo magis piè, defendunt Doctores plurimi, ne dicam *infiniti*,
B vt Caietanus ipſe inquit in ſuprà dicto tractatu de Cõceptione B. Virginis cap. 5. ac nominatim Ricchardus Victorinus, grauis author, in illud Canticorum 4. *Tota pulchra es, &c.* & alij quidam apud D. Bonauenturam in 3. diſt. 3. art. 1. q. 2. & Scotus in eadem diſt. q. 1. & Carthuſianus, & Franciſcus de Maironis, & Gabriel, & Argentinenſis ibidem, & Iacobus de Valentia in Pſal. 13. & in Canticum Magnificat, & alij multi, quos refert Ambroſius Catharinus in Opuſculo de immaculata Conceptione B. Virginis ad Concilium Tridentinum. Vt Abul. Nicol. de Cuſa Cardinalis, & Robert. Lyncolnienſis, & Ioannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis, & Roffenſis, & Ioannes Maior, & Clitoueus, & Albertus Pygius, & Rodulphus Agricola, & Ludouicus Vi-
C ues, & Ioannes Driedo, & Ioannes Eckius, & Gulielmus Budęus, & Fridericus Nauſea, et Aloyſius Lipomanus. & ipſe etiã Catharinus in prædicto opuſculo. Quibus adde ex Societate noſtra, Theodorum Peltanum in Diſceptatione de peccato Originis, & Petrum Caniſium lib. 1. de B. Virgine, cap. 5. & ſequentibus, & Franciſcum Turrianum in epiſtola ad Iacobum Amiotum Epiſcopum Antiſiodorenſem, & Robertum Bellarminum lib. 4. de Statu Peccati, & Franciſcum Soarez in tertiam partem D. Thomæ quæſt. 27. Nec uerum eſt quod affirmat Bartholomæus Medina ubi ſuprà, Scotum fuiſſe primum, qui hanc ſententiam aſſeruit. Nam tempore D. Bonauenturæ iam erant aliqui Doctores, qui ſententiam hanc ſequerentur, ut ipſe Bonauentura
D refert ubi ſuprà. Fuit autem Bonauentura Scoto antiquior, vt conſtat, & adhuc multò antiquior Ricchardus Victorinus, qui fuit (ſicut diximus) in eadem ſententia, ut nunc prętereãm veteres Patres, quos poſtea citabimus pro eadem ſententia.

Eſt autem à nobis iam probanda hæc poſterior ſententia quinque generibus argumentorum, quæ oſtendent non quidem illam eſſe ex fide certam, ſed longè probabiliorem, & multò magis piam, ut anteà diximus. PRIMO ex Scriptura. SECVNDO ex quodam ſenſu ipſius Eccleſiæ, quæ magis in hanc ſententiam propendet. TERTIO ex authoritate ſanctorum Patrum. QVARTO rationibus varijs. QVINTO ex duobus magnis incommodis, in quæ neceſſe eſt eos incurrere, qui
E non ſubſcribant huic ſententiæ. Ad extremum uerò refellemus argumenta prioris opinionis.

PRIMO igitur probatur ex Scriptura, quæ nobis ad confirmandam immaculatam B. Virginis conceptionem ſuppeditat triplex genus locorum. *Primum* eſt eorum, ex quibus iuxta literalem ſenſum poſſumus probabiliſſimè colligere, B. Virginem fuiſſe conceptam abſque originali peccato. *Secundum* eſt eorum locorum, in quibus idem poſſumus colligere iuxta ſenſum allegoricum, id eſt, ob prærogatiuam earum rerum, quę in veteri teſtamento meritò videri poſſunt fuiſſe figuræ B. Virginis, in qua proinde ſimilis prærogatiua aſſerenda ſit præ-

præſertim cùm ſimul liceat id ex eiuſmodi figuris colli
gere per locum argumentandi à *minori ad maius*, ut vi-
debimus. *Tertium* genus eſt eorum locorum, ex quibus
poſſumus idem colligere, iuxta ſcripturæ ſenſum (vt
ſic dicam) accommodatitium, quia ſcilicet vel Eccleſia
ipſa uel Patres non temerè accommodant ſpiritualiter
ad B. Virginem quaſdam Scripturę ſententias, quę non
poſſunt ſatis commodè ei attribui, niſi intelligamus
fuiſſe ipſam ſemper puriſsimam, & omnino immunem
ab omni peccati macula.

Primi generis iuxta interpretationem quidem D.
Thom. hic art. 2. videri pōt in primis eſſe ille locus Iob
3. vbi de Diabolo dicitur. *Expectet lucem, & non videat,
nec ortum ſurgentis auroræ.* Hunc. n. locum in ſenſu litera
li (tametſi metaphorico) exponit D. Thom. in art. 2. ad
2. his verbis: *Expectet*, inquit, *lucem, id eſt, Chriſtum, &
non uideat, quia nihil inquinatum incurrit in ſapientiam (quæ
eſt Chriſtus) vt dicitur Sap. 7. Nec ortum ſurgentis auroræ, id
eſt, B. Virginis, quæ in ſuo ortu à peccato originali fuit immu-
nis.* Hactenus D. Thomas. Qui Scripturæ locus, ſi rectè
ita exponitur, argumentum bonum bonis ſuppeditat
ad confirmandum, fuiſſe ſanctam & immaculatam nō
modò Virginis natiuitatem, ad quam eum locum re-
fert D. Thomas, ſed in primis etiam conceptionem. Ne
que enim poteſt negari, quin vel maximè conceptio ip
ſa Virginis fuerit quoque eius *ortus*. Rei namque or-
tum maximè dicimus eſſe ipſum rei initium.

Neq; eſt ſanè abſona illius loci Iob interpretatio, vt
per *lucem* ibi intelligamus Chriſtum, & per *orientem au
roram* B. Virginem, ſicut interpretatus eſt D. Thomas.
Nam etiam S. Gregorius lib. 4. Moralium ca. 14. per
lucem eo loco intelligit Chriſtum, qui de ſe nimirum
dixit: *Ego ſum lux mundi*, Ioan. 8. Atque etiam Eccleſia
per *auroram* in Scriptura ſolet intelligere B. Virginem;
Vt cum ad illam accommodat illa verba Cantic. 6. *Quæ
eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra vt
luna, electa vt ſol? &c.* Denique minimè debet ab autho-
ribus contrarię opinionis paruipendi expoſitio hæc D.
Thomæ, cùm illi in hac quæſtione uel maximè uideri
& haberi velint ſectatores D. Thomæ.

Sed habemus etiam alium Scripturæ locum eiuſdē
generis ſatis firmum, Lucæ 1. in verbis quibus Gabriel
Angelus ſalutauit B. Virginem, vt obſeruauit piè & eru
ditè Franciſcus Turrianus in epiſt. ad Iacobum Amio-
tum. Imo etiam S. Augustinus ſer. 11. in Natali Do-
mini, vbi ait: *Cum dixit Angelus, Aue gratia plena, oſten-
dit ex integro iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam be-
nedictionis gratiam reſtitutam.* Ac primò quidē ponderari
debet verbum illud Angeli, *Aue gratia plena*; Grecè, κε-
χαριτωμένη, id eſt, gratificata, ſeu (quod idem eſt) gratia
imbuta, atque adeo gratia diuina *plena*, vt vertit Vulga
tus Interpres. Eſt enim participium paſſiuum illius e-
iuſdem Græci verbi, quo Apoſtolus ad Eph. 1. loquens
de gratia diuina, vſus eſt, inquiens: *In laudem gloriæ gra-
tiæ ſuæ in qua gratificauit* (ἐχαρίτωσεν) *nos in dilecto filio ſuo.*
Deinde etiam ponderari ſimul debent ſequentia uerba
Angeli, quibus non vno ſed varijs modis, iteratò ac ſę-
pius ſignificauit ſingularem in Virgine fuiſſe pręroga-
tiuam; addens, *Dominus tecum.* Item: *Benedicta tu in mulie
ribus.* Et rurſus: *Inueniſti enim gratiam apud Deum, &c.*
Ex his igitur omnibus verbis, quibus vſus eſt Angelus,
ipſe formo tale argumentum: Si B. Virgo in quocunq;
genere præcellentis gratiæ & beneuolentiæ diuinæ, at-
que adeò etiam quoad gratuitam liberationem ab ori-
ginali peccato, peculiari quodam & inſolito modo, in-
ter omnes puros homines excelluit; conſequens eſt, ut
ſententia quæ aſſerit, B. Virginem fuiſſe præſeruatam
ab originali peccato, probabiliſſima & pietati maximè

A conſentanea ſit. Sed verum eſt antecedēs. Verum igitur
& conſequens. Maior huius argumenti propoſitio ſeu
connexum probatur. Nam niſi tribuamus B. Virgini
præclariſſimum illud genus immunitatis & liberatio-
nis ab originali peccato per ſingularem diuinā beneuo
lentiam & gratiam *præſeruationis*, nihil eſſet beatiſſimę
Virgini conceſſum in tā inſigni gratiæ & beneuolentię
diuinæ genere q̃ eſt liberatio ab originali peccato, qđ
non ēt contigiſſet aliquibus alijs puris hominibus. Nā
liberari ab originali peccato poſtquam illud contractū
ſit, multis paſſim diuino munere contingit. Et liberari
adhuc in vtero materno ab illo iam contracto contigit
Ieremiæ, & Ioannes Baptiſtæ, ſicut vidimus in præced.
puncto. Neque ēt rectè dici poteſt, ſingularem & extra
B ordinarium modum, quo B. Virgo fuerit ab originali
peccato liberata, ſitum in eo fuiſſe, quòd per excellen-
tiorem gratiā, quàm alij, ab illo liberata fuit, uel quod
citius fuit ab eo liberata, quàm Ieremias & Ioannes Ba
ptiſta. Etenim exceſſus quoad *gradum* duntaxat *intenſio
nis* & perfectionis alicuius doni ſeu formæ, vel quoad
celeritatem in participando aliquo dono, non eſt modus
aliquis rarus & inſolitus & peculiaris, cum valde com-
mune & vſitatum ſit participari donum aliquod ab a-
lijs atque alijs inæqualiter quoad intenſionis ſeu perfe
ctionis gradum, aut etiam quoad tempus. Itaque vera
eſt illa noſtri argumenti Maior, ſcilicet ſi peculiari quo
dam & inſolito modo in quocunque genere præcellen
tis alicuius gratiæ & beneuolentiæ diuinæ (qualis eſt li
C beratio à peccato originali) B. Virgo diuinitus excel-
luit, conſequens eſſe vt ſententia, quæ aſſerit, illam per
ſingularem gratiam & beneuolentiam diuinam ab ori
ginali peccato præſeruatam fuiſſe, probabiliſſima &
pietati maximè conſentanea ſit.

Minor aūt, nempe illud Antecedens verū eſſe, quòd,
ſ. B. Virgo peculiari & inſolito mō in quocūque gratiæ
& beneuolentiæ diuinæ præcellentis genere diuinitus
exornata & affecta fuerit, probari pōt multis modis ex
prædictis illis verbis Gabrielis Angeli. *Primò*, qm̃ parti
cipiū κεχαριτωμένη, id eſt, gratia *imbuta* ſeu *plena* poſitū
eſt ſine articulo ἡ. Quòd dum fit; inſolitū aliquid & ſin-
gulare, & vt Græci appellant, τὸ μοναδικὸν ſignificatur,
D vt ex Apollonio antiquiſſimo Grammatico Græco o-
ſtendit ubi ſuprà Turrianus & ipſe Grecè peritiſſimus.

Secundò, idem probatur ex eo, quod ad ſignifican-
dum ſingularem illum & inſolitum modum, quo B.
Virgo in gratia diuina excelluit, addit Angelus præte-
rea tot alia verba, ut ante diximus; ſcilicet, *Dominus te-
cum. Benedicta tu in mulieribus.* Et rurſus; *Inueniſti enim
gratiam apud Deum, &c.*

Tertiò, ex eo quòd peculiariter ait, *Benedicta tu inter
mulieres.* Dei enim *benedictio* in Scriptura ſacra vel maxi
mè ad redemptionem vel liberationem à peccato refer
tur; iuxta promiſſionem illam diuinam factam Abra-
hæ, Geneſ. 22. *Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes
terræ.* quod Apoſtolus ad Galat. 3. interpretatur de iuſti
E ficatione gētium per Chriſtum. Et Eſa. 27. apud LXX.
interpretes in eandem ſententiam legimus; *Auferetur
iniquitas Iacob, & hæc eſt benedictio eius, cùm abſtulero eius
peccatum.* Itaque cùm ſingulari & inſolito modo in hoc
genere benedictionis per liberationem à peccato fue-
rit B. Virgo à Deo benedicta; ut patet ex eo, quod Ange
lus ait: *Benedicta in mulieribus*; & ex eo item quod ad par
ticipium illud Benedicta, εὐλογημένη, ſimiliter non fuit
additus articulus, ſicut neque anteà ad participium κε-
χαριτωμένη, ſtatuendum eſt, illam ab omni peccato fuiſ-
ſe liberatam per gratiam præſeruationis. Nam ſicut an
tea dictum eſt, nullus alius modus liberationis à pecca
to eſt ita inſolitus & ſingularis.

Quartò,

Quartò, & quidem ſatis iudicio meo efficaciter, probari idem poteſt ex Virginis admiratione ob talem, tãque extraordinarium, & inſolitum modum Angelicæ ſalutationis. Etſi enim minimè ignorabat in alios ét ſanctos conuenire, vt & gratia imbui, & à Deo benedicti dicantur, & Dominum eſſe cum illis; tamen cùm intelligeret, alio quodam inuſitato genere ſe ab Angelo ſalutari *gratia plenam & benedictam in mulieribus*, & Dominum dici eſſe ſecum; *Turbata eſt*, inquit Euangeliſta Lucas, *in ſermone eius*, nempe Angeli. Nec ſolum turbata eſt, ob nouum aduentum & alloquium Angeli; ſed etiã *Cogitabat*, inquit, *qualis eſſet iſta ſalutatio*; hoc eſt, q̃ inſolita & ſingularis, ad eum nimirum modum quo ſingulares res & inuſitatæ ſolent admirationẽ commouere. Vt cum Dominus ſurgens *imperauit ventis & mari, Et facta eſt tranquillitas magna*, mirati ſunt hoĩes *dicentes, Qualis eſt hic, quia & uenti & mare obediunt ei?* Matt. 8.

Quintò, pertinet huc etiam, quod vt Lucas eodem loco narrat: *Repleta item Spiritu ſancto Eliſabeth exclamauit voce magna, & dixit*, ſimiliter, *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, &c.* ſignificans nimirum ſingularem illam & inſolitam gratiæ diuinæ prærogatiuam in Virgine.

Poſtremò, eodem ét pertinet, quod eadem ipſa Virgo ſingulariter ob eandem prærogatiuam gratiæ ait, *Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo, &c. Quia fecit mihi magna qui potens eſt, &c.* Referens nimirũ in Dei potentiam eximium illud ſingularis & inſolitæ gratiæ donũ, quod accepit. Et *hactenus* quidem de PRIMO genere locorum ſcripturę, *quibus iuxta* literalem ſenſum, diximus probari poſſe probabiliſſimè immaculatam Virginis Conceptionem. Neque enim cõtendimus certò prorſus illam probari ex Scriptura poſſe. Cum hæc noſtra aſſertio necdum ſit exploratũ dogma fidei, vt initio adnotauimus.

SECVNDVM genus eſt eorum locorum Scripturę, ex quibus idem probatur iuxta ſenſum allegoricũ ob ſimilitudinẽ *figuræ* & rei *repræſentatæ*, ac ſimul ét per argumẽtandi locũ *à minori ad maius*. Etenim cum Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. dicat antiquis patribus *omnia in figura contigiſſe*, rectè in primis exiſtimari põt, terram illã, de qua formatus eſt primus Adam terrenus Gen. 2. & quę nulli fuerat maledictioni ſubiecta, figuram fuiſſe Virginis, de qua formatus eſt *ſecundus Adam de cœlo cœleſtis*, 1. Cor. 15. Fuit igitur & ſecundus Adam cœleſtis, nẽpe Chriſtus, formatus de Virgine nunquã antea ſubiecta maledictioni peccati; maximè cùm in eo ét hæc figura cum re repræſentata quadret, ꝙ ſicut Adam primus ex illa terra nõdum maledicta formatus fuit diuina ſolum virtute abſque viri opera: ita quoque ſecundus Adam ex Virgine. Affirmat aũt Apoſtolus ad Rom. 5. Adamũ fuiſſe formam, id eſt, figuram futuri Chriſti ſecundi Adami, ut colligitur etiam apertè ex eodem Apoſtolo 1. ad Cor. 15. Atque eſt hoc argumentum ſimul etiam *à minori ad maius*, vt diximus, cùm longè maior fuerit dignitas Virginis, vt ex illa formatus eſt Chriſtus, quàm terræ illius, de qua formatus eſt Adam. Itaq; multò magis decuit, Virginem nulli vnquam maledictioni peccati fuiſſe antea ſubiectã. Vnde Presbyteri Achaiæ in hiſtoria S. Apoſtoli Andreæ referunt inter cætera illũ dixiſſe: *Sicut ex terra immaculata primus homo factus fuerat; ita neceſſe fuit, ut Chriſtus naſceretur ex Virgine immaculata.*

Deinde ipſa Eua quæ prorſus immunis ab omni peccato formata fuit, figura fuit quoque beatiſsimæ Virginis, quæ verè etiam *mater uitæ & uiuentium ac virago* futura erat, ſicut eam appellat Athanaſius ſerm. in euangelium de ſanctiſsima Deipara, & Epiphanius contra Hæreſin 68. Antidicomarianitarum. Conueniebat igitur, & quidem multò magis, vt B. etiam Virgo expers omnis peccati conciperetur & formaretur.

Tertiò figura ét fuit B. Virginis ipſe paradiſus, vt rectè cenſuit Petrus Damianus in ſer. de Annunciatione B. Mariæ; in quo nimirum paradiſo nihil erat plantatũ noxium aut lethale, & de quo *fons aſcendebat irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ*, Gen. 2. Decuit igitur multò magis ut neque in B. Virgine, de qua naſciturus erat is, qui fuit oĩs gratię fons, eſſet vnquam vlla noxa peccati.

Quartò ſimiliter figura fuit Virginis arca teſtamenti fabricata ex lignis Sethin incomputribilibus, Exod. 36. in qua erat aſſeruandum Manna. Decebat igitur multò magis, ut nulli obnoxia corruptelæ peccati formaretur B. Virgo, quæ intra viſcera ſua erat receptura Chriſtum cœleſte illud manna, cuius illud aliud figura extitit, Ioan. 6.

Quintò figura fuit Virginis Thronus Salomonis factus de ebore, mundiſsimo nimirum & candidiſsimo, 3. Reg. 10. Fuit igitur & ipſa multo per gratiam mundior & candidior, atque adeo expers prorſus omnis fœditatis peccati: ſiquidem verus Salomon Chriſtus in illa ſuam ſedem ſingulariter habiturus erat.

Sextò figura fuit item Virginis, *virga Ieſſe*, de cuius *radice*, hoc eſt, viſceribus, verus flos & ſalutaris fructus Chriſtus *aſcendit*, Iſaiæ 11. Debuit igitur & ipſa Virgo inſtar virgæ, per immunitatem ab omni curuitate peccati, eſſe prorſus recta, &c.

TERTIVM denique genus eſt eorum locorum Scripturæ, qui non temerè ab Eccleſia ipſa vel à ſanctis Patribus ad B. Virginem accommodantur, neque tamen poſſunt ſatis aptè & decenter illi attribui, niſi per gratiam ſingulariſsimam fuerit quoad totum omnino ipſius vitæ tempus, atque adeò etiam in primo eius momento immunis prorſus ab omni *macula*, & *tenebroſitate*, & *fætore*, & *miſeria*, & *aculeo*, & *irruptione*, atque *vaſtitate* peccati. Accommodat enim Eccleſia ad illam iſtiuſmodi Scripturæ ſententias: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Cantic. 2. Et: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarij.* Cantic. 2. Et: *Tota pulchra es amica mea & macula non eſt in te.* Cant. 4. Et ibidem: *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.* Et: *Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Canti. 6. Et ibidem: *Vna eſt columba mea, perfecta mea.* Et rurſus ibi. *Viderunt eam filiæ & beatiſsimam prædicauerunt.* Et rurſus. *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa vt ſol? &c.*

SECVNDO probatur noſtra ſententia ex iudicio quodam & ſenſu Eccleſiæ Catholicæ, vt ſuprà dixi. Nã multis modis oſtendi põt, Eccleſiam ipſam multò magis in eam ſñiam propendere, quæ aſſerit B. Virginem fuiſſe conceptã abſque peccato originali, atq; adeò fuiſſe prorſus immaculatam illius conceptionem. PRIMO, qm̃ ipſum Eccleſiæ caput, ſ. Romanus Pontifex etſi non definiuit quidem hãc ſñiam, nec iuſsit vt illam complecterentur fideles; tamen per conceſsionem *indulgentiarum* factam ijs, qui *immaculatam* Virginis conceptionem celebrent, atq; adeò planè ex officio vt Pontifex, & prout in ipſo reſidet auctoritas totius Eccleſiæ, ſuaſit re ipſa omnibus fidelibus hanc de immaculata conceptione B. Virginis opinionem: hoc ipſo nimirum quod ad *immaculatæ* huius conceptionis celebrationem fideles omnes *inuitauit* per conceſsionem illarum indulgentiarum. Neque enim conceptionem Virginis tanquam IMMACVLATAM celebrare veraciter & ſine ſimulatione poteſt is, qui non putet fuiſſe immaculatam.

Id autem feciſſe Romanum Pontificem conſtat euiden-

euidenter ex ſupra citata Extrauagante Sixti IV. de A reliquijs & veneratione Sanctorum, quæ incipit *Cum præexcelſa*. Non.n.ibi(vt falsò prorſus Caiet.aſſeruit, in Opuſculo de Conceptione B. Virginis,c.5.) ad *qualemcunque* celebrationem feſti Conceptionis (ſcilicet quia fuerit ſtatim poſt, B. Virgo ſanctificata, vel quia fuerit concepta ea quæ futura erat Dei mater, &c.) Pontifex inuitauit, ſed ad celebrationem Conceptionis *immaculatæ*, vt expreſsè ibi loquitur Sixtus IV. Atque idipſum manifeſtiſſimè patet ex eo quòd ad celebrandum feſtum Conceptionis ibi inuitauit, ſecundùm eam de Cōceptione opinionem, quam poſtea in Extrauagante ſequenti; quæ incipit *Graue nimis*, definiuit non eſſe cenſendam hæreticā, ſicut quidam temerè illam eſſe cenſuerant, accepta occaſione ex præced. Extrauagante, in B qua idem Pontifex per conceſſionē indulgentiarum inuitauerat ad celebrandum id feſtum. Conſtat autem, hanc opinionem, quam quidam temerè conſuerant hæreticam, & Pontifex definiuit non eſſe hæreticam, nullam aliam eſſe niſi planè hanc ipſam quæ aſſerit, B. Virginem fuiſſe conceptam ſine peccato.

Secundò idem apparet ex eo, quod ſimiliter Pius V. re ipſa quidem ſuffragatus eſt potiùs huic opinioni hoc ipſo, quòd in peculiari conſtitutione de hac re innouauit & obſeruari voluit prædictas illas Extrauagantes Sixti IV. Ac proinde per conceſſionem illam indulgentiarum à Sixto factam, & à ſe non improbatam aut irritatam, rurſus ipſe commendauit re ipſa fidelibus hanc opinionem de *immaculata* Virginis conceptione, ut de C Sixto fuimus ratiocinati.

Neque obſtat, quòd hic idem Pius V. formulam Officij de feſto Conceptionis, quam propoſuerat & approbauerat Sixtus, immutauit in Miſſali & Breuiario Romano. Etſi.n. noluit vt fideles verbis quidem expreſſis in eiuſmodi officio profiterentur hanc opinionem de conceptione immaculata, vt antea fiebat in priori illa formula; tamen minimè prohibuit, quo minus in celebrando hoc feſto iuxta nouā officij formulam haberent fideles eandem re ipſa mentem & intentionem, quam habebant & diſertis uerbis exprimebant in eo feſto antea. Imò ad hoc ipſum potius fideles *re ipſa* inuitauit approbans, ut dictum eſt, ſupra dictas Extrauagantes Sixti, atque adeò etiam indulgentias in eis ab illo conceſ- D ſas his, qui celebrant feſtum *immaculatæ* Conceptionis.

Neq; enim putare neceſſe eſt, indulgentias illas fuiſſe à Sixto Conceſſas celebrantibus feſtum immaculatę conceptionis ſm illam tantummodo formulam officij, quā ipſe illic propoſuit & approbauit (quamuis & iſtis quidem in ſpecie conceſſit indulgentias illas) ſed oīno videtur eas conceſſiſſe quibuſcunque celebrantibus feſtum *immaculatæ* conceptionis ſecundùm officij formulam quamcunq; ab Eccleſia Romana pro tpe probatā, qualis erat tunc ea, quā ipſe ibi propoſuit. Itaq; Pius V. etſi mutauit illam formulam à Sixto propoſitam, tamē non ideò putandus eſt abrogaſſe indulgentias illas conceſſas à Sixto celebrantibus feſtum immaculatæ conce E ptionis, ſed potiùs reipſa approbaſſe, quatenus Extrauagantes illas Sixti ratas eſſe voluit, excepta quidem illa formula officij determinata quam immutauit.

Tertiò idem probatur ex eo, quòd ſacra & vniuerſalis Synodus Tridentina, quę Eccleſiam totam repręſentauit, decreuit ſimiliter obſeruandas eſſe prædictas Sixti conſtitutiones, atque adeò etiam opinionem hanc de immaculata conceptione *re ipſa* fidelibus commendauit, non minùs quàm ipſe Sixtus.

Quartò idem probatur ex eo, quod etſi Sixtus IV. & Pius V. & Conc. Triden. contrariam opinionem, quæ B. Virginem aſſerit fuiſſe conceptam in originali peccato, A non damnarunt; tamen illam re ipſa diſſuaſerunt quodammodo fidelibus, hoc ipſo, quòd celebrantibus feſtū illud Conceptionis tanquam immaculatæ indulgētias cōceſſerunt (Sixtus quidem expreſsè, tacitè aūt Pius V. & Conc. Trident. hoc ipſo, quod Extrauaganti Sixti approbarunt, vt dixi) alijs autem non item, quantumcunque alio reſpectu & intentione feſtum illud Conceptionis celebrent; ſ. vel quia ſtatim poſt conceptionem B. Virgo fuit ſanctificata, vel quia illa concepta fuit, quæ erat futura mater redemptoris generis humani; Cùm alioqui oēs ij, qui tenentur ſeruare formulam Breuiarij & Miſſalis Romani, teneantur ēt celebrare illud conceptionis feſtum per intentionem aliquam ex illis iam dictis, nimirum uel tanquam conceptionis *immaculatæ* B (ad quod inuitantur quidem omnes ab Eccleſia, ut dixi, per indulgentias) vel quia ſtatim atque concepta eſt B. Virgo fuerit à peccato ſanctificata; vel quia concepta eſt illa quæ futura erat mater redemptoris; qui duo poſteriores celebrationis modi ab Eccleſia etiam tolerantur ſaltem & permittuntur, ſicut & alterum illorum, uidelicet penultimum, proponit D. Thomas hic artic. 2. & Caietanus in Opuſculo de Conceptione B. Virginis cap. 5. & alij ferè Scriptores Dominicani Ordinis, ſequentes in hac quæſt. D. Thomam.

Quintò idem apparet ex eo quod Alexander VI. & Iulius II. & Leo X. approbarunt, & priuilegijs, ut fieri ſolet, ornarunt quendam ordinem religioſum, inſtitutum peculiariter ad honorem *immaculatæ* conceptionis C beatiſſimæ Virginis.

Sextò idem patet ex eo, quod iam à multo tempore maxima omnino doctorum hominum pars, qui ſunt in Eccleſia præcipua pars fidelium, defenderunt ac propugnarunt voce & ſcriptis ſententiam hanc de immaculata Virginis conceptione. Vnde & Caietanus in ſupra dicto opuſculo, cap. 5. dicit, Doctores defendentes hanc ſententiam eſſe *numero* (vt inquit) *infinitos*. Et certè eſſe valde multos & doctrina inſignes, non obſcurè apparuit in Concilio Baſileenſi, ſeſſione 36. vbi plurimi uiri doctiſſimi ex uarijs nationibus congregati, vſque adeò ueram eſſe hanc ſententiam exiſtimauerunt, vt eam quoque (licet abſque legitimi quidem Concilij auctoritate, ut ſupra notauimus) tanquam omnino certam D definiuerint.

Septimò idem cōfirmare licet auctoritate inſignium Academiarum, quæ cùm & ipſæ ſint nobilia quædam Eccleſiæ membra, adeò ueram eſſe hanc ſententiam ſibi perſuaſerunt, ut iuſiurandum etiam ab ijs, qui ad gradus promouentur, exigant, quòd velint propugnare hanc ſententiam, neque aliter eos promoueant. Quod inſtitutum nominatim viget & iam viguit in Academia Pariſienſi.

Octauò idem apparet ex eo, quod ſine vlla dubitatione maxima etiam fidelium pars atque adeò promiſcuè plerique omnes fideles exceptis paucis quibuſdam unius uel alterius ordinis, his etiam temporibus poſt E mutatam à Pio V. officij formulam de hoc feſto, celebrant illud tanquam feſtum *immaculatæ* prorſus Conceptionis, atque adeò iuxta mentem & intentionem Sixti IV. qui ſententiam hanc (vt antea vidimus) expreſsè commendauit fidelibus.

Quæ cùm ita ſint, non ſolùm his tam multis nominibus meritò cenſeri debet Eccleſia Catholica in hanc potius ſententiam propendere, ſed eo etiam, quod propter hæc præiudicia fidelium & maximè ſedis Apoſtolicæ, facillimè fieri poteſt, ut tota prorſus Eccleſia fidelium nullis exceptis perſuadeat ſibi veram eſſe hanc ſententiam, id quod ipſe quidem arbitror aliquando futurum, (etiamſi fortè hæc ſētētia expreſsè quidē nunquam

quam ab Eccleſia definiretur) quod ſi accideret; iã eo ipſo redderetur hæc ſententia ſecundùm fidem certa: ſiquidem ex fide certum eſt, Eccleſiam totam non poſſe errare perſuadendo ſibi aliquam ſententiam, quæ pertineat ad pietatem & cultum religionis, ut docuimus Tomo 3. quæſt. 1. de fide. pun. 7. §. 16. Sed nunc quidem ſatis nobis ſit, quòd ob has conſiderationes, quas propoſuimus, cenſeri poteſt hæc ſententia de *immaculata* Virginis conceptione, eſſe ſententia Eccleſiæ *totius*, in quadam ſaltem *potentia proxima*. Et hactenus de ſecunda probatione principali huius noſtræ ſententiæ.

TERTIO probatur illuſtribus aliquot teſtimonijs ſanctorum Patrum, etiam antiquorum, per quæ ſimul abunde refellemus, quod Caietanus, vbi ſuprà, & alij auctores contrariæ opinionis falsò iactare ſolẽt, ſententiam hanc noſtram de *immaculata* conceptione B. Virginis fuiſſe prorſus ignotã veteribus Patribus. Ac in primis quidem recolendum eſt præclarum illud teſtimonium S. ANDREÆ, quod ſupra retulimus ex hiſtoria Presbyterorum Achaiæ, nempe: *Sicut de terra immaculata factus fuerat hõ primus, ita neceſſe erat, vt de immaculata Virgine* CHRISTVS *naſceretur.* Deinde notentur teſtimonia ſequentia tum Græcorum tum Latinorum Patrum.

S. GREGORIVS NEOCAESARIENSIS, in ſerm. de Annunciatione B. Mariæ Virginis, apud Turrianum, in ſupra citata epiſtola: *Ex omnibus*, inquit, *generationibus hæc* SOLA *Virgo ſancta corpore & ſpiritu fuit*. Nimirum per inſolitum illud & ſingulare donum gratiæ, quo fuit ab omni peccato præſeruata; id quod, vt ſupra diximus, nulli alij contigit; cùm alioqui dubium non ſit, quin alijs modis ſoleant aliæ quoque virgines eſſe ſanctæ corpore & ſpiritu, iuxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 7. *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu*.

S. Gregorius NAZIANZENVS in epiſ. ad Nemeſium. *In multorum*, inquit, *hominum ore hic ſermo uerſatur, Dei hominem, id eſt, Chriſtum, ex Virginis ſinu ortum eſſe, quem* (id eſt ſinum Virginis) *Spiritus ſanctus cum Dei magni templo coagmentauit, templum ſanctum extruens; Mater enim Virgo templum Chriſti fuit, Chriſtus autem Verbi*. Vbi de ipſa etiam Virgine, quatenus fuit templum Chriſti, dicere videtur, qđ fuerit *ſancta extructa*, id eſt, formata.

S. Gregorius NYSSENVS homil. 13. in Cantica: *Oportebat*, inquit, *matrem uitæ tam conceptionem à lætitia inchoare, quàm partum in lætitia perficere. Nimirum ait ad eam princeps ille angelus, Gaude per gratiam dilecta. Lucæ 1. Qua voce mæſtitiam illam abigit, quæ rerum initio propter peccatum partui eſt impoſita*. Vbi quemadmodum Gaudium opponit per antitheſin Mœſtitiæ partus in Virgine: ita quoque gratiam, & dilectionem per gratiam, peccato illi ex quo mœſtitia illa in alijs mulieribus habet ortum, videlicet peccato originali.

Ac paulò ſuperius in eandem ſñiam dixerat, Chriſtum *de puritate virginea electum eſſe, cuius partus minimè inquinatus; parturigo doloris expers; thalamus, altiſsimi poteſtas quaſi quædam nubes Virginem ipſam inumbrans; fax nuptialis, Spiritus ſancti ſplendor; cubile,* VITIORVM EXPERS CONDITIO; *nuptiæ, puritas incorrupta. Qui ex talibus ortus eſt, rectè appellatur electus, &c.*

S. ATHANASIVS ſermone in euangelium de ſanctiſſima Deipara, ſine dubio etiam hanc Virginis puritatem ab omni labe & miſeria perpetuò immunem ſignificat, cum appellat carnem eius, *ſanctiſſimam, & ſanctiſſima oſſa. Nam ex carne*, inquit, *eius, & ex oſſibus eius, veluti ex ueteri Adamo nouus iſte Adam, ut uicem eius expleret, coſtam ſibi finxit;* Et paulò poſt: *Dicimus eam igitur iterum atque iterum et* SEMPER *&* VNDEQVAQVE *beatiſſimam*. Quomodo quæſo, *ſemper* & *vndequaque* beatiſſima, ſi aliquando miſerrima fuit, & obnoxia æternæ damnationi, ac Deo exoſa per peccatum originale?

A

Et rurſus infrà Athanaſius: *Decet enim te*, inquit, *matrem regeneratricem, dominam ac heram cognominari, eo quòd ex te prodijt dominus ac rex noſter: aſſiſtentem te illi nobis quidem terribili, tibi autem dulci* OMNEMQVE *gratiam largienti: qua de cauſa factum eſt, ut plena gratia appellata ſis, vtpote quæ omni gratia* ABVNDARES, *&c.* Certè non *omni* gratia abundaſſet, ſi aliquando omnis gratiæ expers fuit, & ſubiecta potius mortali peccato originali, cum quo nequit ſtare diuina gratia.

S. BASILIVS Concione in ſanctam Chriſti natiuitatem. *Quandoquidem*, inquit, *id ſeculum, in quo Maria uiuebat, nihil cum puritate Mariæ comparãdum haberet, ut Spiritus ſancti operationem ſuſciperet, electa eſt, &c.* Et infrà: *Ex ſanctitate igitur compacta caro digna erat, ut Deitati vnigeniti vniretur. Pariet autem filium, &c.* Vbi per *ſanctitatem*, ex qua vnigeniti caro compacta ſit, planè intelligere vſ non ſolùm ſanctitatem Spiritus ſancti, iuxta illud, Matthæ. 1. *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*; ſed etiam ſupradictam illam *puritatem* & ſanctimoniam perpetuam virgineæ carnis, ex qua maximè propriè caro Chriſti compacta eſt, & cum qua nihil habebat illud ſeculum comparãdum. Quia, ſ. nullus hominum vnquam præter B. Virginem fuit ab initio ſanctus; tametſi non dubium ſit, quin vnoquoque ſeculo fuerint aliquot perſonæ, quæ & puritate virginea, & gratiæ ſanctimonia, poſt peccatum obtenta, præſtantes fuerint.

B

C

THEODORETVS lib. 3. interpretationis in Cantica, ex Græcorum Patrum ſententijs à ſe compoſitæ, circa illud Canticorum 6. *Sexaginta ſunt reginæ, &c. vna eſt columba mea, perfecta mea*, ita ſcribit: *Proſpiciens Salomon, & diuino afflatus ſpiritu tanto antè cernens, verbis ſponſi puriſſimi incarnationem, & quæ ipſum ſine ſemine genuit ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam illam* IMMACVLATISSIMAM, *quam omnes omnium hominum generationes vocibus nunquam ceſſantibus beatiſſimam prædicant, quia totius mundi peperit Saluatorem; hoc in ſponſi perſona Canticum cecinit*.

Et infrà: *Inter tot*, inquit, *animas omnium hominum qui ſaluantur* (quorum in numero paulò antea numerauerat etiam eos, qui à *teneris vnguiculis ex toto*, vt inquit,

D

corde Deum rerum omnium auctorem optimum diligunt, & amore ipſius mundum, & quæ ſunt in mundo, contemnentes, Chriſto verbo & ſponſo coniunguntur) *vt electa columba eſt vna illa (ſola) quæ Chriſtum genuit Virgo mater, puella Maria, quæ puritate profectò Cherubin & Seraphin antecellit*. Quomodo autem fuit *ſanctiſſima* & *immaculatiſſima*, & *ſola* inter eos etiam, qui toto corde mundum contempſerunt, & Deum dilexerunt *electa*, & Cherubinis ac Seraphinis, in quibus nulla vnquam fuit peccati macula puritate *antecellens*, ſi aliquando fuit, vt reliqui, originalis peccati labe commaculata.

SOPHRONIVS patriarcha Hieroſolymitanus in Epiſtola ad Sergium Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum, lecta in VI. Synodo generali, Act. 11. & poſtea approbata tota Synodo, Actio. 13. *Vnigenitus*, inquit, *Patris filius, &c. vterum intactum Virginitatis ingreſſus, caſtitatem luſtratam Mariæ ſanctæ præclaræque, & quæ Dei ſunt ſapientis, & ab* OMNI *contagione liberatæ, & corporis, & animæ, & intellectus, incarnatus, qui erat incarneus, & formã ſuſcepit noſtram, &c.* Vbi quod dicit: *Omni contagione liberatam*, non poteſt intelligi de liberatione ab omni contagione peccati, poſtquam omnem contagionem peccati B. Virgo incurriſſet: Tunc enim ſignificaret etiam illam incurriſſe contagionem peccati actualis, quod falſum eſt: ſed debet intelligi de liberatione per gratiam *præſeruationis*, quæ maximè propriè liberatio eſt.

E

Sanctus Ioannes DAMASCENVS Oratione I. de Dei A genitricis ſemperque Virginis natiuitate, non longè ab initio: *Natura*, inquit, *gratiæ cedit, ac tremula ſtat, progredi non ſuſtinens: Quoniam itaque futurum erat, ut Dei genitrix ac Virgo ex Anna orietur; natura gratiæ fœtum anteuertere minimè auſa eſt.*

Et paulò poſt: *O*, inquit, *beatos Ioachimi lumbos, ex quibus prorſus immaculatum ſemen* (quoad productum fœtum nimirum) *fluxit, O præclaram Annæ vuluam, in qua tacitis incrementis ex ea auctus atque formatus fuit fœtus ſanctiſſimus*. Et infrà: *Profectò ex ventris veſtri fructu immaculati agnoſcimini*.

S. CYPRIANVS (vel quiſquis fuit ille antiquus auctor) in tractatu de operibus Chriſti cardinalibus, ſet. de Chriſti natiuitate. *Spiritu ſancto*, inquit, *obumbrante incendium originale extinctum eſt* (in partu Virginis) *ideoque* B *innoxiam affligi non decuit. Nec ſuſtinebat iuſtitia, ut illud vas electionis communibus laceraretur iniurijs. Quoniam plurimum à cæteris differens, natura communicabat, non culpa. Eratque ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum neque antè nec deinceps meruit obtinere, quòd erat ſimul mater & Virgo, ſingulis titulis inſignita. Vnde & Matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate inſignis, & ſpiritali & corporali intus & extra CHRISTI præſentia fruebatur*.

S. AMBROSIVS ſerm. 22. in Pſal. 118. circa illud: *Erraui ſicut ouis, quæ periſt, quære ſeruum tuum, &c. Suſcipe, me*, inquit, *non ex Sara, ſed ex Maria, ut incorrupta ſit Virgo, ſed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. C

S. HIERONYMVS in Pſalm. 77. circa illud: *Et deduxit eos in nube diei, &c. Ecce*, inquit, *Dominus venit in Aegyptum ſeculi iſtius ſuper nubem Virginem* (*nullo ſemine humano prægrauatam*, vt paulò antea dixit) *& deduxit eos in nube diei. Pulchrè dixit, diei, Nubes enim illa nunquam fuit in tenebris, ſed SEMPER in luce*.

S. AVGVSTINVS in libro de Natura & Gratia, ca. 36. approbans planè quod ab aduerſario dictum fuerat, *ipſam domini ac Saluatoris noſtri matrem, ſine peccato confiteri, neceſſe eſſe pietati*; ſubiungit: *Excepta itaque ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorſus, cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem; vnde enim* (ſeu potius, *inde enim*) *ſcimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum: hac ergo Virgine excepta, &c.* D

Quo loco Auguſtinum excipere B. Virginem non ſolùm à peccato actuali, vt quidam reſpondent, ſed & originali, multis modis oſtendi poteſt. *Primò*, quoniam ex Auguſtini ſententia, lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. manifeſtè conſtat, peccatum originale, & peccatum actuale, ita inuicem connexa eſſe, vt omnis qui habuerit peccatum originale, committat etiam quandoque peccatum actuale. Quare hoc ipſo, quod ex Auguſtini ſententia, caruit Virgo omni peccato actuali, fatendum eſt caruiſſe illam quoque ex Auguſtini ſententia peccato originali. Sic enim Auguſt. in illo loco cõtra Iulianum de Chriſto loquens, ſcribit: *Profectò peccatum etiam maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu*. E

Secundò, quia generatim in eo ipſo loco de natura & gratia dicit, ſe, cùm de PECCATIS agitur, *nullam prorſus* de S. Virgine Maria habere uelle quæſtionem.

Tertiò, quoniam ad id ſignificat ſe moueri propter *honorem Domini*, cuius videlicet S. Virgo fuit mater, quem certè filij honorem non minùs, ſed magis etiam obſcuraſſet peccatum originale matris (cùm uerè illud ſit peccatum mortale) quàm aliquod peccatum actuale veniale.

Quartò, quoniam addit collatam fuiſſe ſanctæ Virgini gratiam, ad *vincendum OMNI ex parte peccatum*; quod non eſſet uerum, ſi aliquando ſuccubuiſſet cuidam peccato, & quidem mortali, nempe peccato originis.

Quintò, quoniam ad extremum addit, propterea ſe nullam velle habere quæſtionem, de S. Virgine Maria, cùm de peccatis agitur, quia *concipere ac parere meruit eum, quem conſtat*, inquit, *nullum habuiſſe peccatum*. His enim verbis manifeſtè declarat Auguſtinus, ſe ab omni eo genere peccati voluiſſe excipere ſanctam Virginem, quo caruiſſe conſtat Chriſtum, quem ipſa meruit concipere ac parere. Conſtat autem caruiſſe eum omni prorſus peccato, tum actuali, tum originali.

Et certè, vt iam dictum eſt, cùm dignitate ac merito eius, quæ meruit tanti, & tam immaculati filij eſſe matrem, non magis, ſed multò etiam minus congruit peccatum originale, cùm mortale ſit; quàm actuale peccatum veniale. Itaque mihi nullum prorſus dubium eſt, quin hoc loco exceperit Auguſtinus ſanctam Virginem ab originali etiam peccato.

Præterea antiquus auctor cognomento IDIOTA, in contẽplatione Virginis Mariæ, capit. 2. *Tota*, inquit, *pulchra es Virgo glorioſiſſima, non in parte, ſed in toto, & macula peccati ſiue mortalis, ſiue venialis, ſiue originalis, non eſt in te*. A quo etiam originali peccato *præſeruatam* fuiſſe dicit, capit. 6.

Item S. GREGORIVS in caput 1. Regum, lib. 1. ca. 1. accommodans ad B. Virginem vaticinium illud Iſaiæ 2. *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons, domus domini in vertice montium*, de eadem ſubiungit: *Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſupra omnes ſanctos refulſit. Nam ſicut mons altitudinem, ita domus deſignat habitationem: Mons quippe, & domus aptè dicitur, quæ incomparabilibus eſt illuſtrata meritis, & Dei vnigenito, in quo recumberet ſacrum præparauit uterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, ſi ſupra angelorum altitudinem hanc diuina fœcunditas non leuaret*. Hæc certè de ſublimitate & fulgore Virginis per gratiam ſuper oẽs & Angelos, & de ſacro eius utero, &c. non ſatis aptè à Gregorio dicerentur, ſi aliquando fuiſſet immunda, & inquinata, & obtenebrata per peccatum, & vſque adeò proinde inferior tunc Angelis, ut etiam eſſet ſubiecta diabolo.

Item SEDVLIVS lib. 2. operis Paſchalis, dum canit de Virgine: *Et veluti è ſpinis mollis roſa ſurgit acutis. Nil quod LAEDAT habens, matremque obſcurat honore Sit Eua de ſtirpe ſacra veniente Maria, Virginis antiquæ facinus noua Virgo piaret*. Alludens nimirum ad illud Cantic. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias*.

Item Petrus DAMIANVS ſerm. 3. de Mariæ Natiuitate. *Quid rogo*, inquit, *vitij in eius mente vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cœli plenitudinis totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim, ſicut per Paulum dicitur, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum*. Et in ſerm. de Aſſumptione eiuſdem Virginis: *Caro*, inquit, *Virginis ex Adã aſſumpta maculas Adæ non admiſit*.

Item RVPERTVS lib. 6. in Cant. non ſolùm affirmat, Virginem *beatiſſimam* & *lucidiſſimam* eſſe & gratia diuina *plenam*, ſed etiam addit: *libera es ab omni iugo peccati*.

Item S. BRVNO fundator Ordinis Carthuſianorum, Commentario in Pſalm. 101. de Virgine loquens. *Hæc*, inquit, *eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus; ab omni propterea contagione peccati libera, per quam vitæ viam agnouimus; quæ quia digna fuit, dominus de cœlo in terram aſpexit*.

Item

Item S. Anselmvs in cap.1. 2. ad Corinth. circa illud: *Si vnus pro omnibus mortuus eſt; ergo omnes mortui ſunt.* ita ſcribit: *Omnes itaque mortui ſunt in peccatis, nemine prorſus excepto, dempta matre Dei, ſiue originalibus, ſiue etiam voluntate additis, vel ignorando, vel ſciendo nec faciendo quod iuſtum eſt.*

Et in lib. de Conceptu Virginali, & peccato originali, cap.18. *Quamuis ergo,* inquit, *de beatiſſima Virgine filius Dei conceptus ſit; nō tamen hoc ea neceſſitate factum eſt, qua ſi de peccatrice pariente iuſta proles rationabiliter generari per huiuſmodi propagationē nequiret. Sed quia decebat, ut illius hominis* (Chriſti) *conceptio de matre puriſſima fieret, nēpe decens erat, ut ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater vnicum filium ſuum, quē de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tāquam ſe ipſum diligebat, ita dare diſponebat, ut naturaliter eſſet vnus idemque cōis Dei patris & Virginis filius.* Certè maior aliqua puritas ſub Deo poſſet intelligi, quàm eius Virginis, quæ aliquando fuiſſet impura & ſordida per peccatum.

His adde etiam Laurentium Ivstinianvm celebrem Scriptoré in ſermone de Annunciatione B. Mariæ: *Ab ipſa,* inquit, *ſui conceptione in benedictionibus eſt præuenta dulcedinis, atque à damnationis aliena chirographo.* Et paulò poſt: *Erat planè à carnis colluuione immunis, & ab omni peccati labe extranea.*

Qvarto probatur hęc ſnīa varijs argumentis à rōne ductis, quæ mihi planè videntur oſtendere, adeo decuiſſe præſeruari diuinitus à peccato originali B. Virginem, poſito quòd erat deſtinata ad tantam dignitatem, quanta eſt eſſe Dei matrem, vt contrarium meritò iudicari poſſit fuiſſe futurum indecorum, atque adeo alienum, & abhorrens à Dei ſapientia & bonitate.

Primum argumentum peti poteſt ex ratione ipſa peccati originalis, quatenus eſt veri nominis *peccatum*, ut ſuo loco docuimus Tom. 2. Nam ab actuali *peccato* veniali, non ideo ſolùm, quia *propria uoluntate* committitur, ſed ideo etiam, quia veri nominis *peccatum* eſt, ac proinde quiddam minimè decens Dei matrem, præſeruata diuinitùs fuit B. Virgo (vt uidebimus puncto ſequēti) Ergo eadem ratione præſeruatam ipſam diuinitùs fuiſſe à peccato originali, exiſtimandum eſt. Antecedens probatur. Nam non ſolùm redundat in filium aliquem ea macula & turpitudo matris, quam ipſa ſpontè & propria uoluntate contrahit; ſed etiam illa, quam contrahit inuita per facinus alienum: Imò hoc ipſum potius maculæ ac turpitudinis genus eniti ſolent filij quoad poſſunt amoliri à matribus. Itaque non eſt putandum fuiſſe B. Virginem ob honorem filij diuinitùs pręſeruatam ab actuali peccato ueniali ideo ſolùm, quoniam *actuale* peccatum eſt; ſed ideo etiam maximè, quoniam eſt ueri nominis *peccatum*; ac proinde quædam animi macula, & turpitudo. Quæ ratio peccati veriſſimè item conuenit in peccatum originale.

Secundum argumentum duci poteſt ex ratione eiuſdem peccati originalis, quatenus eſt peccatum uerè *mortale*. Nam minimè certè decuit, ut ea quæ fuit mater vitæ ſpiritualis omnium, & quę nobis fructum benedictum protulit, & attulit ſalutem, aliquando eſſet ſpiritualiter mortua & maledicta, & æternæ damnationi deſtinata per peccatum mortale.

Tertium argumentum ducitur ex *comparatione* eiuſdem peccati originalis cum peccato actuali, quatenus nimirum actuale contrahitur uoluntate *propria*, originale autem non niſi *aliena*. Hinc enim apparet, facilius quidem fuiſſe *per ſe, & ex natura rei* amoliri à Virgine peccatum originale, quàm peccatum actuale, atque ideo hoc etiam nomine maximè decuiſſe, ut originali peccato B. Virgo præſeruaretur, cum etiam fuerit præ-

A ſeruata ab *actuali*, id quod fieri non potuit, niſi quodam modo prępediendo ipſius etiam propriam libertatem, ne, ut naturaliter alioqui poterat, in peccatum laberetur; quod per ſe, vt dixi, fuit difficilius. Quamuis ſi ſolam quidem ſpectemus potētiam Dei, omnia ſunt Deo æquè facilia. Sed tamen præſeruatio illa ab originali peccato eo nomine, ut dixi, peculiariter decuit Virginem ob honorem filij, quia fuit ex ſe facilior, & maximè decet honorari parentes à filijs in ijs, quæ facillimè per filios in illorum honorem fieri poſſunt.

Quartum argumētum duci poteſt ex comparatione item eiuſdē peccati originalis cum actuali peccato ueniali, ut *veniali*. Nam ſi pp honorem filij decuit præſeruari matrem à peccato etiā *veniali*; certè multò magis

B decens fuit præſeruari illam ob eandem cauſam ab originali peccato, quod eſt, ut ſupra diximus, *mortale*.

Quintum argumētū ducit̃ ex *dignitate Virginis*, ut fuit mater eius, qui *verus eſt Deus*. Nā decet maximè, ut inter filium & parentē ſit quanta maxima ſimilitudo eſſe poſſit, citra ullam indecoram & deformem diſsimilitudinem. Eſt aūt peccatum præſertim mortale, quale originale eſt, indecora quędam, & deformis diſsimilitudo à Deo, cū per illud deficiat quis à iuſtitia, & à rectitudine, cuius diuina bonitas eſt prima & perfectiſsima norma & origo. Igitur maximè decuit, Virginē Dei matrē carere prorſus peccato originali, per qd fuiſſet nimirū indecorè & deformiter Deo diſsimilis. Et confirmatur hoc argm̄ maximè auctoritate D. Dionyſij, q in lib. de

C Eccleſiaſtica Hierarchia c.2.p.3. definiuit peccatum originale eſſe *habitum diſsimilitudinis à Deo*, id quod Tomo 2.q.12. de peccatis, p 1. annotauimus, & expoſuimus.

Sextum argumentum duci poteſt *ex dignitate* Virginis, vt fuit mater Chriſti hoīs, quatenus fuit is *agnus immaculatus*, expers omnis peccati. Nam ſimiliter ob rationem allatam præcedenti argumento, decuit maximè, ut mater eſſet in hac puritate filio ſuo ſimilis, quoad eius fieri potuit, id eſt, ſaltem per quoddam gratiæ priuilegium, cùm ille fuerit à peccato omni immunis modo excellentiori, ſcilicet ex ratione ipſa ſuæ Conceptionis, ut ſupra notauimus.

Septimum argm̄ duci poteſt, ex *dignitate* eiuſdem Vir-

D ginis, quatenus fuit mater eius, qui fuit *Saluator ac Redemptor* generis humani à peccatis. Nā eo ipſo illa quoque cenſeri poteſt attuliſſe ſalutem & redemptionem humano generi à peccatis; ſicut diſertis uerbis affirmat S. Ambrosivs in epiſt. 41. ad Sabinum de Maria, inquiens: *Operata eſt mundi ſalutem, & concepit redemptionem uniuerſorum.* Vnde & ipſa contriuit per filium ſuum benedictum, caput ſerpentis, Gen. 3. Quare ſicut oportuit Chriſtum redemptorem, quoniam erat deleturus peccata, peccato omni carere, iuxta dicta ex ſententijs Patrum, Diſput. præcedenti, quæſt. 1. punct. 5. ita etiam ſuo modo decuit maximè, ut mater redemptoris, quæ & ipſa per ſuum filium peccata deleuit, & contriuit ſerpentis caput, eſſet immunis ab omni peccato; ne viciſ-

E ſim (quod indecorum ſanè fuiſſet) à ſerpente etiam ipſa conculcaretur aliquando & contereretur. Neque tamen fuit eadem ratio in alijs Patribus veteris Teſtamenti, Chriſti antéceſſoribus, ut poſtea dicemus, cùm reſpondebimus ad argumenta contrarię opinionis. Virgo enim Christvm redemptorem genuit ex ſuis viſceribus, non autem illi.

Octauum argumentum duci poteſt ex naturali, & debita obſeruantia aliorum filiorum erga ſuos parentes. Nam non immeritò his ſolet vitio verti, ſi in parentibus ſuis honorandis quidquam tale negligant, quod abſque vllo ſuo incommodo, & facillimè, præſtare poſſint. At potuit abſq; vllo incommodo, & facillimè, Dei

& Vir-

& Virginis filius, idemque Deus & homo, Chriſtus, honorare ſuam matrem, illam præſeruando ab omni turpitudine & ignominia peccati; nec certè ceſſit in honoranda ſua matre vlli alij filio. Igitur id feciſſe omnino exiſtimandus eſt, ne alioqui videri poſſit minus quàm par erat & decebat, ſuæ matri tribuiſſe.

Nonum argumentum peti poteſt ex honore quodam, ut ſic dicam, & laude, quam habet inter fideles iã à multo tempore ſententia hæc de immaculata conceptione beatiſſimæ Virginis: itemque ex multitudine in dies maiori ac celebritate eorum, qui eam veram eſſe ſibi perſuadent, nec ſine quodam ſenſu pietatis, & internæ conſolationis: cùm contrà, qui beatiſſimam Virginem in ſua conceptione peccato originali inquinatam fuiſſe contendant, pauci hoc præſertim tempore ſint, & hi qui id faciunt, videantur id facere non ſine aliquo timore, neſcio cuius apud deuotos fideles notæ. Vnde nec intermittere poſſunt, quin quædam concedant & fateantur in fauorem huius noſtræ ſententiæ, ad lenien dam nimirum ſeueritatem, ne dicam aſperitatem, ſuæ contrariæ opinionis.

Vt cum Melchior Canus Dominicani Ordinis, li.7. de locis Theologicis, c. 1. ſcribit, ſñiam hanc de immaculata B. Virginis Conceptione, *probabiliter & piè in Eccleſia defendi.* Et cũ affirmat Bartholomæus Medina eiuſdem Ordinis, 3.p.q.27.art.2 conc.4. eandem ipſam ſententiam eſſe *piam & deuotioni populi accommodam.* Verẽtur enim hmôi auctores non immeritò aliquam offenſionem fidelis ac deuoti populi, ſi contrariam opinionẽ ſuam (tametſi illa minimè quidẽ hæretica, aut erronea ſit) profiteantur nimis confidenter abſque aliquo eiuſmodi temperamento, quo ſimul commendent ſententiam noſtram propter Virginis honorem. Hæc autem omnia, certè ſunt indicia probabiliſsima, ꝙ hæc noſtra ſententia de immaculata Virginis cõceptione ſit uera.

Qvinto principaliter probatur hæc ſententia ex duobus (vt ſuprà dixi) non leuibus *incommodis*, in quæ oportet eos incurrere, qui non ſubſcribant huic ipſi aſſertioni de Conceptione immaculata Virginis. Primvm incommodum eſt, quòd uel oportebit eos ſimiliter exiſtimare B. Virginem non fuiſſe præſeruatam ab omni veniali peccato, id quod manifeſtè eſſet contra ſentẽtiam Eccleſiæ, ut videbimus puncto ſequenti. Vel certè, hoc ipſum, ſcilicet B. Virginem fuiſſe præſeruatã ab omni peccato veniali, oportebit eos ſibi perſuadere abſque ullis planè eius rei argumentis; id quod etiam eſſet ſatis magnum abſurdum, & incommodum, cùm alioqui neque ex Scriptura ſatis clarè conſtet hæc Virginis immunitas à peccatis venialibus, neque ſine bonis vtique argumentis ab Eccleſia aſſeratur.

Hoc autem ea ratione manifeſtè probo, quòd omnia & ſingula argumenta, quibus ea immunitas Virginis à peccatis venialibus probari ſolet; æquè, imò magis probãt, illam fuiſſe immunẽ à peccato originali. Itaq; ſi ab originali peccato immunis fuiſſe nõ putetur; oportebit eos, qui hoc putãt, ſimiliter putare, nõ fuiſſe immunẽ à peccatis venialibus, vel certè hãc eius immunitatẽ à peccatis venialibus cõcedere, ſine vllis (vt dixi) argumẽtis.

Rationes enim, quibus tum alij, tum D.Thom. hic art.4. probant, decuiſſe omnino, atq; adeò diuinitus factum eſſe, vt B. Virgo præſeruaretur ab oĩ actuali pecca to etiam veniali, ſunt iſtæ: *Prima*, quia non fuiſſet idonea mater Dei, ſi peccaſſet aliquando: Deus autem, cùm aliquos ad quampiam dignitatem eligit, facit illos ad eam idoneos iuxta illud, 2. ad Corinth.3. *Idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti*, & ſic etiam fecit idoneam Virginem per gratiam, ut eſſet Dei mater, iuxta illud Angeli, Lucæ 1. *Inueniſti gratiam apud Deum. Ecce concipies, &c. Secunda* ratio eſt: quia vt honor parentum redundat in prolem, iuxta illud Prouerbiorum 17. *Gloria filiorum, patres eorum*: ita è contrario ignominia matris ad filium redundaſſet. *Tertia* ratio. Nam B. Virgo ſingularem habuit affinitatem cum Chriſto, qui ab ea carnem accepit. Dicitur autem 2. ad Corinth.6. *Quæ conuentio Chriſti ad Belial? Quarta* ratio. Quia ſingulari modo Dei filius, qui eſt Dei ſapientia, in Virgine habitauit, non ſolùm in anima, ſed etiam in utero. Dicitur autem Sapient.1. *In maleuolam animam non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Quinta* ratio: Quia ſic in Virgine impletur, quod dicitur Cant.4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*

At iſtæ oẽs rationes æquè, imò multò magis, probãt, B. Virginem debuiſſe præſeruari ab originali, quàm ab actuali peccato *veniali*, ut manifeſtum eſt ex argumentis, quæ pro noſtra ſententia nos attulimus. Nam *primò* minus decet idoneam Dei matrem quodcunque peccatum *mortale*, quale eſt etiam originale peccatum (cùm per illud reddatur anima exoſa Deo, & ab eo auerſa) quàm actuale peccatũ *veniale*, quod non auertit à Deo. *Secundò*, maior eſt ignominia matris, atque adeo etiam filij, quoduis peccatum mortale, quàm veniale. *Tertiò*, maior ſimiliter eſt conuentio cum Belial, per quoduis peccatum mortale, quale eſt etiam originale. *Quartò*, minus digna eſt anima in habitatione Sapientiæ, ſi peccato mortali aliquando ſubdita fuerit, quàm ſi fuerit aliquando ſubdita peccato veniali. *Quintò*, denique macula originalis peccati, vtpote macula peccati mortalis, non minùs ſed magis excluditur per illud Cantic.4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Itaq; qui ob huiuſmodi rationes non etiam exiſtimat B. Virginem fuiſſe præſeruatam à peccato originali, oportet vt vel ſimiliter neget fuiſſe illam præſeruatam à peccatis venialibus; vel ut hoc concedat ſine idoneis rationibus, ſicut antè argumentabamur.

Secvndvm incommodũ, in quod ẽt dicebamus incurrere eos, qui huic noſtræ ſñiæ non ſubſcribunt, poſitum eſt in eo, quod etſi contraria opinio, (ſ. B. Virginem fuiſſe conceptam in originali peccato) non ſit vel hæretica, uel erronea, uel continens peccatum *mortale*; tñ qui eam defendunt, videri poſſunt, quantum in ipſis eſt quidem, præbere beatiſſimæ Virgini occaſionem cuiuſdam offenſionis, ſaltẽ ita, ut minus propitia ipſis ſit, ꝙ immaculatæ ſuæ cõceptionis aſſertoribus: quæ certè offenſio formidabilis eſſe debet: ſicut contra à pijs oĩbus fauor tantæ Virginis, tamq; potentis apud filium, ſummè expetendus eſt, & oĩ ratione, qua licet, meritò procurandus. Quod aũt occaſionem eiuſmodi offenſionis, quantum ipſis eſt quidẽ, præbeant tales B. Virgini, inde apparet, ꝙ cũ neutra pars huius quæſtionis euidens aut certa ſit (cui oporteat neceſſariò aſſentiri) ſed libera planè Eccleſiæ iudicio; ac proinde poſſint tales nõ mõ licitè, ſed ẽt cum ſpirituali ſuo commodo tribuere Virgini eum honorem, ut eam nunquam per originale peccatũ ſub poteſtate diaboli fuiſſe exiſtimẽt; ipſa nimirum Eccleſia non modò id permittente, ſed ad id ẽt per largitionem indulgentiarum ex ipſius ſpirituali theſauro inuitante; tñ nolint ita præclarè de Virgine ſentire. Quam quidem ob cauſam, quomodo poſſet B. Virgo meritò ijs nonnihil ſuccenſere, Theologus quidã magni nominis in Hiſpania (vt audire me memini) huiuſmodi quodam exemplo declarabat: Ponamus agitari in Iudicio aliquo politico & tribunali ſupremo controuerſiam de nobilitate uiri alicuius, Vtrum ſcilicet uerè ſit nobilis, & vt talis tractandus, nec ne: ſupremum autem magiſtratum ſententiam ferre, qua non quidem definiat, velut rem certam, ipſum eſſe verè nobilem; ſed declaret

tamen,

tamen, adeo bonis & probabilibus argumentis probari illius nobilitatem, ut alijs omnibus integrum, atque eidem magiſtratui gratum, imò gratius futurum ſit, eiuſmodi virum pro verè nobili habere & honorare ut talem; neque hanc ſententiam qualicunque modo magiſtratum in eiuſmodi controuerſia ferre; ſed etiam propoſitis maximis muneribus, quibus velit eos afficere, qui talem virum pro nobili habuerint, & vt nobilem honorauerint. Nonne ij qui ne tunc quidem uellent talem reputare nobilem, & vt nobilem honorare, maximã ei præberent occaſionem iuſtę offenſionis? Similiter ergo in noſtro propoſito cuiuſdam certè offenſionis, quantum in ipſis eſt quidẽ, beatiſſimæ Virgini prębent ij, qui in controuerſia de Virginis immunitate ab originali peccato, & tanquã de præclara iſta & ſingulari pręrogatiua ipſius nobilitatis, poſt ſententiam quoque à ſupremo Eccleſiæ magiſtratu, hoc eſt, ab Apoſtolica ſede latam, qua ſit oĩbus poteſtas libera reputãdi Virginem fuiſſe vſque adeo nobilem per ſingularem eam gratiæ prærogatiuam, & vt talem honorandæ ad id ẽt propoſitis pretioſiſſimis ſpiritualium indulgentiarum muneribus; nolunt tamen id facere, ſed perſiſtunt nihilominus in ſua opinione, qua Virginem dedecore originalis peccati aliquando ignobilem, & tributariam diaboli fuiſſe ſtatuunt. Hæc certè cõſideratio, ſi ego eſſem in hac iſtorum opinione, nonnullum mihi inijceret pudorem & timorem erga Virginem. Nam ſi Virgo fuit reuera (vt mihi perſuadeo, & hactenus probaui) immunis à peccato originali; non poteſt eſſe dubiũ, quin & ex parte ſua, & ex parte noſtra, maximè cupiat, & quaſi requirat à nobis, vt ita de illa propter honorem ſuum & filij exiſtimemus. Sin autem (ꝙ minimè puto) in peccato fortè originali concepta fuit; tamen quia adeò integrum per Eccleſiæ iudicium nobis eſt, ob tam multa & magna argumenta probabiliter exiſtimare contrarium, eumque honorem, quantum in nobis quidem ſitũ eſt, ei tribuere; dubitari ẽt non poteſt, quin Virgini ita placeat hoc noſtrum tam probabile ſtudium, ut ſi ſecus faceremus, videamur ei præbituri, quãtum in nobis eſt quidem, ac ex parte ſaltem noſtra, occaſionem cuiuſdam offenſionis, ſicut declarat exemplum illud, quod induximus.

Sed vt magis confirmetur ſententia hæc noſtra de immaculata conceptione Virginis, Respondendum eſt modò ad argumenta contrariæ opinionis; quibus ferè ijſdem, & ſectarij probare contendunt noſtram hanc aſſertionem eſſe fidei contrariam, & auctores alij ſupra citati, eſſe minus veram & probabilem, quam ſuam opinionem.

Primò loco obijciunt Scripturae teſtimonia triplicis generis. Primum genus eſt eorum locorum, in quibus indicatur, Chriſtum ſolum fuiſſe peccati omnis expertem: vt colligi poteſt ex illo, Luc. 1. *Quod enim naſcetur ex te ſanctum, &c.* Et ex illo etiam modo loquendi Apoſtoli ad Hebræos 7. *Talis enim decebat ut nobis eſſet Pontifex ſanctus innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus.* Et ex illo prima Petri 1: *Quaſi agni immaculati* Christi *& incontaminati, &c.*

Respondeo. Etiam ſi demus, indicari ijs locis, quòd ſolus Chriſtus fuerit immunis ab omni peccato (id quod minimè ſatis apertè indicatur) tamen nihil aliud in eiuſmodi locis per hoc ſignificaretur, quàm quòd Chriſtus ſolus præcellenti quodam & ſingulari modo fuerit immunis ab omni peccato, nempè ex vi ſuæ conceptionis de Spiritu ſancto, vt ſupra diximus: Sicut Lucæ 8. *Solus Deus*, dicitur *bonus*, non quia nullus alius ſit vllo modo bonus, ſed quia ipſe ſolus eſt *ex ſe bonus*. Et Apocal. 15. dicitur: *Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es.* ſcilicet ex te, &c.

Cùm tamen alij etiam ſuo modo ſint pij. Vt alia huius generis nunc prætẽream.

Secundum genus eſt eorũ locorum, in quibus Scriptura generatim affirmat, oẽs concipi obſtrictos peccato originali. Vt ad Romanos 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* Et ad Epheſ. 2. de omnibus generatim dicitur: *Eramus natura filij iræ ſicut & cæteri.* Vnde etiam Apoſtolus ad Galat. 3. *Concluſit*, inquit, *Scriptura omnia ſub peccato &c.*

Respondeo, huiuſmodi Scripturæ ſententias generales intelligi debere ſm legem quidem Dei *ordinariam*, vt ſenſus ſit, oẽs contrahere peccatum originale; quantum eſt ex natura & mõ conceptionis per ordinarium generationis modum, atque adeo oẽs contrahere *debitum* quidem incurrendi id peccatum, & etiam *reipſa illud* contrahere, niſi quis excipiatur diuinitùs per ſingulare gratiæ priuilegium, quod non temerè prætendatur, ſed per bonas & probabiles rationes, ut aſſeritur priuilegium Virginis in noſtro propoſito. Eſſe autem hanc ejuſmodi locorum interpretationẽ bonam, imò neceſſariò admittendam, duobus modis probari poteſt.

Primò. Nam auctores etiam contrariæ opinionis coguntur hanc interpretationem admittere, cùm fatentur, ſententiam noſtram, de exemptione Virginis à peccato originali, non eſſe contra fidei ſententiam contentam in eiuſmodi Scripturæ locis: vt fatentur nominatim Durandus, Caietanus, Canus, Bartholomæus Medina in locis ſupra citatis.

Secundò, quoniam alias generales ſentẽtias Scripturæ, planè ſimiles, neceſſe eſt eodem modo interpretari; ſ. ſaluo peculiari priuilegio, quod probabili ratione conſtet. Vt illæ inprimis generales ſententiæ, quę pari modo ſignificant, omnes omnino Adæ poſteros peccare aliquando *actualiter*, cùm tamen contrarium conſtet & ab omnibus Orthodoxis concedatur, de B. Virgine, ut patebit puncto ſequenti: Eius autem generis ſententiæ ſunt iſtæ: ad Romanos 3. *Cauſati*, inquit, *ſumus Iudæos & Græcos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt, Quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum, omnes declinauerunt, &c.* Et infrà: *Non eſt diſtinctio. Omnes enim peccarunt & egent gloria Dei.* Et 1. Ioan. 1: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Item ſententiæ quæ ſimiliter generatim ſignificant, omnes etiam *naſci* in peccato; cùm tamen contrarium de B. Virgine, ac de Ieremia, & Ioanne Baptiſta, aſſeratur. De quibus ſententijs diximus puncto præcedenti.

Tertium genus eſt eorum locorum, quibus ſignificatur, Chriſtum pro omnibus omnino mortuum fuiſſe, & omnes redemiſſe; atque adeò omnes per peccatum mortuos fuiſſe. Vt 2. ad Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus eſt; ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Et 1. ad Thimoth. 2. *Dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, &c.*

Respondeo, ſecundùm Scripturæ phraſin, (vt ſanctus Anselmvs obſeruauit libro de conceptu Virginali & originali peccato, cap. 7.) *mortuos* ſolere dici non eós ſolùm, qui actu mortem obeunt, ſed etiam qui morti obnoxij ſunt, & qui proinde tenentur quodam debito mortis. Vt Gen. 2. quod dixit Dominus ad Adam, *In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris:* non ſolùm intelligitur de morte ſpirituali animæ, quam ſtatim actu incurrit, quum comedit; ſed etiam de morte corporis, cui ſtatim fieri cœpit obnoxius. Et ad Rom. 5. de omnibus hominibus, etiam qui adhuc viuant, intelligitur illud: *In omnes homines mors pertranſit:* quia ſcilicet per peccatum omnes incurrerunt *debitum* mortis.

Et ad

Et ad Rom. 8. *Si autem*, inquit, *Chriſtus in uobis eſt; corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus uerò uiuit propter iuſtificationem*. Vbi corpus quidem iuſtificatorũ dicit *mortuum* eſſe, non quia actu mortuum ſit, ſed quoniam morti eſt obnoxium. Hoc autem modo omnino fatemur B. Virginem mortuam fuiſſe per peccatum, id eſt, ex modo conceptionis ſuæ fuiſſe *obnoxiam* morti peccati, & incurriſſe illius *debitũ*, ut ſupra notauimus.

Atque hinc ét facilè r̃ndetur ad id, quod ſimul obijciebatur de redemptione oĩum facta per Chriſtum. Nã unus Redemptionis modus, & quidem præſtantior eſt, cùm quis eripitur à malo, quod necdum quidẽ actu incurrit, ſed deberet alioqui incurrere. Vt cũ in Pſal. 143. petit Dauid: *Emitte manum tuã de alto. Eripe me* (Hebraicè, redime me) *& libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum*. Vbi non petijt, ut poſtquam incideret in hæc mala, ex illis eriperetur, ſed ut ne in illa incideret. Quo etiam ſenſu ibidẽ ſubiungit: *Qui redemiſti Dauid ſeruum tuum de gladio maligno*: in quem tamen non inciderat. Et Pſal. 85. *Eruiſti* (inquit) *animam meam de inferno inferiori*: ad quem ſimiliter non deſcẽderat. Quem modum loquendi Auguſtinus in Commẽtario eius loci illuſtrat aliquot exemplis petitis ex quotidiano & vſitato etiam modo loquendi. *Vt ſi quis*, inquit, *habẽs cauſam moleſtam, mittendus erat in carcerem: venit alius defendit eum; gratias agens quid dicit? Eruiſti animam meam de carcere, &c.*

Per hunc igitur modum uerè fuit etiam beatiſſima Virgo per Chriſtum redempta: quia ſcilicet propter Chriſti merita futura, in quæ Deus intuebatur, præſeruata diuinitùs fuit ab originali peccato, in quod alioq; ex modo conceptionis ſuæ debebat incidere. Vnde communiter etiam auctores contrariæ opinionis, vt Durandus, Caietanus, Medina, & alij ſupra citati, agnoſcũt & fatentur, ſufficienter explicari per hunc modum, quomodo, etſi B. Virgo fuerit à peccato originali præſeruata, tamen indiguerit redemptione, & fuerit adeò per Chriſtum redempta. Quare argumẽtum hoc petitum ex neceſſitate redemptionis, quo ſolo alioqui nititur in hac quæſtione D. Thomas art. 2 planè infirmum eſt, ipſorum etiam ſectatorum D. Thomæ iudicio.

Secundo loco obiiciunt duo teſtimonia ſummorũ Pontificum. Alterum eſt Zosimi apud D. Auguſtinum epiſtola 157. ad Euodium ita dicentis: *Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur, nec redemptus dici poteſt niſi qui uerè per peccatum fuerit ante captiuus*. Quod teſtimonium valde urget Caietanus ubi ſupra. Alterum eſt ſancti Leonis ſermone primo de Christi Natiuitate: *Sicut nullum*, inquit, *à reatu liberum reperit: ita pro liberandis omnibus uenit.*

Respondeo ad Zosimum, ſeruum & captiuum ab eo nominari non eum modò, qui actu ſeruus & captiuus eſt, ſed qui uel eſt talis, uel alioqui *debet* eſſe, niſi à captiuitate & ſeruitute liberetur. Quo pacto etiam B. Virgo fuit ſerua & captiua, ut iam expoſuimus, ſecũdùm Scripturæ phraſin & declarationem Auguſtini in reſponſione ad tertium genus locorum Scripturæ. Itẽ diuus Leo *reatum* appellat uel ipſum peccatum actu iã contractum, uel *debitum* illud contrahendi, quod debitum fuit etiam in Virgine, ut ſæpe diximus.

Tertio loco obiiciunt uaria teſtimonia Patrum. Sed poſſunt commodè explicari per aliquam ſententiã ſiue obſeruationem ex quatuor, quas iã proponemus.

Primò enim, quorundam eiuſmodi teſtimoniorum ſenſus idem eſt, qui eorum locorum Scripturæ, in quibus indicatur, omnes Adæ poſteros, atque adeò etiam Beatam Virginem, incurrere peccatum originale: nimirum iuxta legem *ordinariam*, & quantum eſt ex modo ſuæ conceptionis, niſi priuilegium obſtaret.

Ita debet intelligi illud Augustini in Pſalm. 34. *Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum*. Et illud eiuſdem in libro de perfectione iuſtitiæ, ubi ait: *Quiſquis putat excepto uno mediatore fuiſſe aliquem vel aliquos, quibus neceſſaria non fuerit remiſſio peccatorum contrarius eſt diuinæ Scripturæ, vbi Apoſtolus ait: Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit*. Fuit namque B. Virgini quoque neceſſaria redemptio & remiſſio peccatorum ſecundùm præſeruationem, quia iuxta legem ordinariam, & ex modo conceptionis ſuæ, *debuit* peccatum incurrere, & obnoxia peccatis fuit.

Et ſimiliter intelligi debet illud S. Fulgentii in libro de fide ad Petrum cap. 26 *Firmiſſimè tene & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & fœminæ concipitur, cum peccato originali naſci*. Et illud Ambrosii libro 2. in Lucam. *Solus enim per omnia ex natis de fœmina ſanctus Dominus Iesvs, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non ſenſit.*

Et illud Euſebij Emisseni Homilia 2. de Natali Domini: *A peccati originalis nexu nemo per ſe liber extitit, nec ipſa Genitrix Redemptoris*. In quo tamen teſtimonio citando Caietanus ubi ſuprà cap. 4. omiſit particulam illam *Per ſe*. Quamuis etiam ſine illa eſſet idem ſenſus, nempe nemine, ne ipſam quidem Virginem ex modo ſuæ Conceptionis fuiſſe immunem à *debito* incurrendi peccatum originale.

Secundò, quamuis B. Virgo nunquam actu habuerit peccatum originale, tamen iuxta conſiderationes alias verè dici poteſt, carnem eius fuiſſe *carnem peccati*, nimirum quoniam & illo eodem modo, quo ad alios traducitur per generationẽ peccatum, concepta fuit, atque adeò obnoxia fuit contrahendo peccato, in ſua naturali forma nempe anima rationali: Et quia etiam fuit ſubiecta varijs incommodis, quæ importauit peccatum, ut morti, & alijs eiuſmodi pœnæ malis.

Ac iuxta hunc ſenſum accipi debet illud, quòd Caietanus vbi ſuprà citat ex Auguſtino lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. ſeu de Baptiſ. paruul. ſcilicet: *Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec ſumpſit carnem peccati quamuis de materna carne peccati*. Et aliud planè ſimile quod citat ex eodem libro 10. ſuper Geneſin ad literam. Et item illud ejuſdem Augustini libro 5. contra Iulianum, cap. 9. *Si ſine dubio*, inquit, *caro Chriſti non eſt caro peccati, ſed ſimilis carni peccati; quid reſtat vt intelligamus, niſi ea excepta omnem reliquam humanam carnem eſſe peccati?*

Et illud etiam S. Ambrosii ſuper Pſalmum 118, quod citat Caietanus, *Venit Dominus Iesvs, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam uirtutis exercuit*. Quanquàm Ambroſius quidem non dixit, Et in carne *quæ peccato in matre* fuerat obnoxia, ſed abſolutè, Et in carne *peccato obnoxia* militiam virtutis exercuit. Vt etiam Catharinus in tractatu de immaculata Conceptione Virginis notauit, rectè addens, potuiſſe ab Ambroſio carnem ipſam Chriſti dici *obnoxiam peccato*, quatenus Chriſtus ſuſcepit ſoluendum omnis peccati debitum per paſſionem ſuæ carnis. Quo ſenſu etiam Apoſtolus de Chriſto dixit: *Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo*, 2. ad Corinth. 5: Sed dato etiam quod Caietanus in aliquo Ambroſij exemplari legerit illo alio modo, exponi id debet vt diximus.

Tertiò, Adæ poſteri ſecundùm legem ordinariam non tunc ſolùm cenſeri poſſunt, concipi in peccato originali, cùm primum informantur & animantur in utero per animam rationalem, atque adeò concipiuntur *vt homines*, ſed etiam tunc cùm primum concipit ma-

tris vte-

tris vterus ſeminalem illam ſubſtantiam, ex qua poſtea formantur. Nam etſi in eiuſmodi ſubſtantia peccatum originale nondum ſit *actu*, tñ quodammodo cenſeri pōt eſſe in illa, videlicet *in potentia* & veluti *instrumentaliter*: quatenus ſcilicet per illam ſubſtantiā ordinario modo conceptam traducitur ipſum peccatum originale ad hominem, qui ex illa formatur, vt docuimus To. 3 q. 12. de peccatis. Iam verò etſi B. Virgo minimè fuerit in peccato originali concepta priori illo modo, ſcilicet pro ipſo momento animationis ipſius: tamen dici poteſt, fuiſſe alio poſteriori modo in originali peccato conceptam, quoad primam illam corpulentam eius ſubſtantiam, vtpote quæ fuit obnoxia peccato, niſi ab illo fuiſſet diuinitùs præſeruata Virgo, ut ſupra ſæpè diximus.

Atque iſto modo debent intelligi S. BERNARDVS in epiſt. 174. ad Canonicos Lugdunēſes, & S. ANSELMVS lib. 2. Cur Deus homo, c. 16. & alij quidam à Caietano citati, cùm aiunt, B. Virginē fuiſſe cōceptam in originali peccato. Quod quidē de S. Bernardo multis rōnibus oſtēdit Catharinus vbi ſupra, & patet manifeſtè ex eo, quod inde probat, Conceptionē B. Virginis non fuiſſe ſanctam, ſed in peccato, quia Virgo non fuerit de Spiritu ſancto concepta, & quia *inter amplexus*, vt inquit, *maritales non ſe immiſcuiſſet ſanctitas*. Itaque loquitur de prima illa conceptione in matris vtero, quæ fit ante formationem & animationem prolis, cum parentes conueniunt. Vnde quod ibidem ait Bernard. B. Virginem fuiſſe in vtero ſanctificatam, ſed poſt illam conceptionem; intelligi optimè pōt in ipſo momento animationis.

Neq; Canonicos illos Lugdunenſes Bernard. reprehendit propterea, ꝙ feſtum Conceptionis Virginis celebrarent. Non enim id reprehendit, quaſi conceptio Virginis in ipſo momento animationis non fuerit ſancta; ſed quia feſtum illud tunc temporis celebrarent ſine auctoritate Eccleſiæ Romanæ, cuius iudicio ſe ibi ſubmittit. Ex quo licet ſanè conijcere, quid poſtea fuiſſet S. Bernardus facturus & ſenſurus, cùm per auctoritatem Eccleſię Romanæ fuit approbatū feſtū iſtud immaculatæ Conceptionis nō quaſi *ex ſe ſanctę*, & quoad primam conceptionem corpulentæ ſubſtantiæ in vtero (vt videbantur Bernardo Canonici illi id celebrare) ſed vt *ſanctæ ex gratia priuilegio* in ipſo quidem *animationis* puncto, vt eſt dictum.

Quod autem Anſelmus ſimiliter etiam fuerit locutus, clarè poteſt intelligi ex eodem in libro de Conceptu Virginali & peccato Originali, cap. 7. Vbi ipſemet declarat conceptionem in peccato ſolere ſe appellare eam quæ fit initio, cùm conueniunt parentes: *De immūdo*, inquit, *ſemine in iniquitatibus, & in peccatis concipi poteſt homo intelligi, non quòd in ſemine ſit immunditia peccati, aut peccatum ſiue iniquitas, ſed quia ab ipſo ſemine, & ab ipſa Conceptione, ex qua incipit homo eſſe, accipit neceſſitatē, vt cum habebit animam rationalem, habeat peccati immunditiam, quæ non eſt aliud, quàm peccatum & iniquitas.*

Quartò, ſicut mundum ac ſanctum nominari poteſt & ſolet non modò id, quod cum antea fuerit immundum, & pollutum, poſtea eſt mundum & ſanctum, ſed etiam id quod abſolutè eſt mundum & ſanctum, etiam ſi prius immundum nō fuerit; ita quoque uerè dici poteſt *mundari* & *ſanctificari*, ſeu mundum & ſanctum fieri id quod abſolutè fit mundum & ſanctum, etiamſi antea immundum non fuerit.

Atque iſto poſteriori mō (ſcilicet abſolutè) rectè accipi poſſunt in fauorem ēt noſtræ ſnīæ teſtimonia quorūdam Patrum à Caiet. & alijs obiecta, in quibus dicitur, B. Virginē fuiſſe in vtero matris *ſanctificatam* & *mundatam ab omni peccato*. Vt qd ait S. REMIGIVS ſuper Pſal. 21. *B. Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata*.

A

Et quod ait S. MAXIMVS in ſermone de Aſſumptione B. Virginis: *Virgo glorioſa fuit in vtero matris ſanctificata ab omni contagione originalis culpę, antequam naſceretur, & per Spiritum ſanctum mundata.*

Et quod ait BEDA in Homilia ſuper Miſſus eſt, vt Caietan. citat ex gloſſa ordinaria. *Spiritus ſanctus ſuperueniens in Virginem, mentem eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit.* Et ſimilia quæ adfert Caietanus.

Quòd autem præterea Caietanus inter ſanctos Doctores pro contraria ſua opinione citat quoq; S. Tho. & S. Bonauent. & quoſdam alios poſteriores, non magnopere mouere nos debet. Cū habeamus pro noſtra ſententia antiquiorum etiam ſanctorum Patrum multa & luculenta teſtimonia. Vt neque etiam mouere debet quod ex Chryſoſtomo citat, Chriſtum ſumpſiſſe carnem de matre peccatrice. Nam Chryſoſtomi quidem auctoritas in hmōi quæſtionibus de immunitate Virginis à peccatis, poſtponi debet auctoritati communi aliorum Patrum: ſiquidem D. Tho. hic art. 4. ad tertium diſertè pronunciat *exceſſiſſe* in hoc genere Chryſoſtomum, cùm etiam alicubi viſus ſit tribuere Virgini actuale peccatum, ut videbimus p. ſeq. Quanquam intelligi poſſet illud dictum Chryſoſtomi ſecundùm legem quidem ordinariam, & quantum fuit ex ipſo modo naturali conceptionis Virginis. Et certè Auguſtinus & alij Patres cū omnes homines, ordinario modo generatos, peccatores pronunciant, non aliter id intelligunt, niſi quod omnes tales ſunt peccatores ſeluſo quidem peculiari gratiæ priuilegio, quod probabili ratione conſtet, ut diximus in Obſeruatione prima circa huiuſmodi teſtimonia Patrum. Nam id Auguſt. maximè ſolet aſſerere contra Pelagianorum errorem, qui nimirum contendebant, homines ex modo etiam ipſo ordinario generationis ſuæ nulli eſſe obnoxias peccato. Vnde S. Auguſt. in lib. de natura & Gratia cap. 42. & cap. 44. & alibi, apertè declarat, ſe non magnopere voluiſſe contra Pelagianos contendere, ꝙ de facto nullus hominum fuerit ſine peccato; ſed illud inprimis aduerſus eos diſputare, omnes homines, qui ordinaria uia ex Adamo deſcendunt, generari & naſci obnoxios peccatis, neq; ab illis niſi per Chriſti Redemptoris gratiam liberari: quod ipſum in B. etiam Virgine veriſſimè habere locum, iam antea oſtendimus.

B

C

D

QVINTO loco obijciunt auctores contrariæ opinionis quaſdam etiam RATIONES. *Primò*, ꝙ iuxta noſtrā ſententiam cogamur admittere quandam ſenſus varietatem & quaſi æquiuocationem in expoſitione locorū illorum Scripturæ, quibus dicitur, omnes per peccatū mortuos eſſe; aut omnes per Chriſtum redemptos. Dicimus enim, ſententias iſtas *de facto & reipſa* intelligi quoad eos quidem, qui non ſunt excepti per priuilegium; quoad Virginem autem intelligi ſm quoddam *debitum* & neceſſitatem contrahendi peccatum, &c.

RESPONDEO nullum abſurdum id eſſe; cùm in alijs etiam Scripturæ locis plura ſimul ſignificari ſoleant, imò ēt in ſimilibus ſententijs vniuerſalibus quidam comprehendantur vno ſenſu, & alij alio. Vt cum ſimiliter Scriptura generatim pronunciat omnes peccare actualiter, ſicut ad Rom. 3. & alibi; intelligere hoc oportet, quoad alios quidem *de facto*, & quoad B. Virginem non niſi iuxta quoddā *debitum*, niſi gr̄æ priuilegio eſſet præuenta. Atq; hoc ipſum cōfirmat ēt Catharinus, vbi ſuprà, alijs bonis exemplis. Nam Daniel. 3. generatim dicitur: *Benedicite omnia opera domini domino*. Neque tamen hoc ita intelligitur, quaſi omnia Dei opera, id eſt, creaturæ omnes, debeant uno & eodem modo Deum benedicere & laudare, ſed aliæ aliter. Item in

E

familiari ſermone ſolet medicus de eo, qui ægrotauit, dicere, Omnia inueni in illo ſana, id eſt, pulſum, colorem, &c. neque tamen omnia ſunt & dicuntur ſana eodem modo & ſenſu. Adde quod interpretationem illam noſtram ipſimet authores contrariæ opinionis coguntur admittere, cùm fatentur noſtram aſſertionem non eſſe contra ſententiam fidei cōtentam in illis Scripturæ generalibus teſtimonijs.

Secvndo obijciunt, quòd ſi B. Virgo non contraxit re ipſa peccatum originale; non apparet quandonam contraxerit *debitum*, vt dicimus incurrendi peccatum originale. Nam antequam animam rationalem acciperet, non fuit ipſa Virgo, & aſſerimus iam inde, ex quo animam accepit, fuiſſe immunem à peccato.

Respondeo, poſſe nihilominus B. Virginem verè dici contraxiſſe debitum incurrendi peccatum originale. Primò, quatenus ipſa quidem, vt & alij Adæ poſteri, fuit non quidem actu, ſed potētia in lumbis Adæ, & ibi obnoxia contrahendo peccato; per eum modum quo Apoſtolus ad Hebr. 7. dixit, *Leui fuiſſe decimatum in lumbis Abrahæ*. Deinde, tunc etiam quando fuit primo in vtero concepta, quoad primam ipſius ſubſtātiam ſeminalem, vt declarauimus in tertia Obſeruatione circa teſtimonia Patrum. Poſtremò: etiā tunc cùm in ipſo ſuæ animationis momento, & poſt, fuit per gratiæ priuilegium immunis à peccato, tamen per naturam quidem ſuā, vt ab Adamo via generationis ordinaria propagatam, habuit debitum incurrendi peccatum, quemadmodum ſi tunc peccatum re ipſa contraxiſſet, habuiſſet non modo peccatum *actu*, ſed etiam debitum illud habendi per naturam ſuam ita conceptam.

Tertio obijciunt, quòd etſi Virginem faciamus immunem ab originali peccato in momento ſuæ Conceptionis; tamen non videmur poſſe effugere quin concedamus, ipſam in Adamo quidem peccauiſſe vnà cum alijs Adami poſteris, prout in lumbis eius non minus, quàm alii continebatur tunc cùm Adam peccaret. Vr autē non eſſe minus, peccaſſe Virginem in Adamo, quàm illam poſtea per alienam quoq; voluntatem eiuſdem Adami contraxiſſe reipſa peccatum ſuum originale.

Respondeo inprimis, eos qui dicunt Beatam Virginem eatenus fuiſſe præſeruatam ab originali peccato, quoniam ab initio fuit diuinitus excepta à lege impoſita Adamo, & eius poſteris, contra quam Adam & alij poſteri in eo peccarunt, conſequenter facilè declarant, quō guſtauerit quidem in Adamo B. Virgo cum alijs Adæ poſteris vetitum pomum, ſed tamen nō item ipſa per hoc peccauerit in Adamo: ſiquidem ea non tenebatur illa lege. Atq; ita nominatim ſentit Ambroſ. Catharin. in ſuprà dicto tractatu de immaculata Cōceptione Virginis ad Concil. Trid. non longè ab initio. Neque nos etiam to. 2. quæſt. 12. de peccatis modum hunc explicandi hanc rem prorſus improbauimus, tametſi alium quendam, de quo ſtatim dicam, meliorem & probabiliorem eſſe dixerimus.

Nunc autem eam Catharini explicationem propterea minus probabilē eſſe exiſtimo, quia vix poteſt ſm illam declarari, quemadmodum B. Virgo re ipſa incurrerit ſaltem *debitum* contrahendi tempore ſuæ animationis peccatum originale. Nam ſi nudè conſideremus naturam Virginis, etiam vt ab Adamo via ordinaria propagatam, & nō ſimul cogitemus illam vt iam comprehenſam in illa lege à Deo lata, & impoſita Adamo eiuſq; poſteris: nondum ſatis apparet in Virgine illud debitum contrahendi peccatum originale. Nam Deus non ex debito, ſed liberè tulit, & impoſuit legem illam Adæ & eius poſteris; ac proinde Adæ poſteri non debent contrahere peccatum vllum contrarium illi legi,

A niſi præſuppoſita iam illa lege, qua ipſi quoq; fuerint comprehenſi, prout erant in lumbis Adæ.

Quocirca præferendus eſt omnino alius modus explicandi præſeruationem illam Virginis à peccato originali: nempe vt dicamus, quamuis ipſa etiam fuerit comprehenſa in illa lege præſcripta Adamo, tū fuiſſe eam in ipſo momēto ſuæ animationis ornatam diuina gratia, atque adeo expertem illius maculæ & priuationis gratiæ diuinæ, in qua priuatione cōſiſtit peccatum, vt initio explicauimus, & tradidimus etiam to. 2. vbi ſuprà. Hac autem explicatione poſita, plerique ex his qui immaculatam Virginis conceptionem nobiſcum defendunt, non reputant in vllum dedecus Virginis cedere, aut vllum abſurdum eſſe, ſi concedamus, B. Virgi-

B nem cùm nondum actu ipſa eſſet, ſed tantum in potentia, & in lumbis Adæ, peccauiſſe in Adamo per illum eundem actum, quo peccauit Adam guſtando pomum vetitum. Neque enim hoc idem eſt, atque ipſam incurriſſe peccatum originale. Nam peccatum originale, quod Adæ poſteri contrahunt ſinguli proprium, & de quo procedit iſta noſtra quæſtio, longè aliud & diuerſum eſt ab illo actu, quo peccauit Adam & poſteri in eo nondum tunc exiſtentes. Iſtud enim originale peccatum poſterorum non contrahitur ab illis, niſi cum poſtea in ipſo momento animationis incipiūt eſſe actu homines, quatenùs ſunt ſcilicet ex ui generationis ſuæ priuati iuſtitia & gratia diuina, &c. Et ab hoc peccatò originali dicimus, fuiſſe B. Viginem præſeruatam mo-

C do explicato, non obſtante quòd ipſa etiam fuerit comprehenſa in lege illa impoſita Adæ, ac proinde in Adamo peccauerit.

Sed quamuis de hoc non poteſt eſſe controuerſia niſi de nomine & modo loquendi; tamen vr mihi non eſſe neceſſe ſm illam etiā poſteriorem explicationem ita loqui, vt ſcilicet dicamus, B. Virginē in Adamo peccauiſſe. Nam verbum hoc, *peccandi*, cum dr de poſteris Adæ, ut in Adam ſumpſerint cibum vetitum, ex recepta quidem & vſitata cōſuetudinē loquendi, nōn ſolū vr ſignificare actum illum, quo in Adamo poſteri eius guſtarunt contra legem illum cibū, ſed ſimul et connotare futurum peccatum originale propriè dictū ab ipſis poſteris, cùm iam actu eſſe incipiunt, re ipſa contra-

D hendum. Itaq; cùm hoc originale peccatum B. Virgo non fuerit reipſà contractura, pōt vitari ille, loquendi modus, quo dicatur B. etiam Virgo in Adamo peccaſſe.

Atque hoc ipſum poſſumus confirmare teſtimonio D. Anselmi, qui in libro de Cōceptu Virg. & peccat. Orig. cap. 7. indicat non niſi eum eſſe vſum verbi, peccandi, vt Adæ poſteris tribuitur, dum ita ſcribit: *In Adam omnes peccauimus, quando ille peccauit; non quia tunc peccauimus ipſi, qui nondum eramus, ſed quia de illo futuri eramus, & tunc facta eſt illa neceſſitas, vt cum eſſemus, peccaremus*, id eſt, peccatum contraheremus.

Qvarto obijciunt, quòd B. Virginem ab omni peccato etiam originali immunem facere, videtur eſſe cōtra honorem, & prærogatiuam filij: ſiquidem iam non

E ipſe ſolus fuerit expers omnis peccati.

Sed ad hoc iam abunde reſpondimus in explicatione primi generis locorum Scripturæ. Nam nihilominus præcellenti quodam modo ſolus Chriſtus fuit immunis ab omni peccato, ſcilicet ex vi ſuę Conceptionis de Spiritu ſancto.

Qvinto obijciunt, quod B. Virgo ſubiuit pęnas humano generi decretas propter peccatum originale; vt mortem, &c. Ergo etiam contraxit ipſum originale peccatum.

Respondeo, nullam eſſe argumenti conſequentiam. Nam cùm B. Virgo fuerit Adæ filia, atque adeo quiddam

quiddam pertinens ad ipſum Adamum; potuit in ipſa quoque Virgine peccatum Adæ puniri per eiuſmodi incommoda, licet ipſa Virgo peccatum non contraxerit, atque adeo in illa quidem eiuſmodi mala & incommoda non habuerunt propriè rationem pœnarum, ſed quarundam (vt vocant) pœnalitatum. Nam & hoc modo to. 2. q. 17. de peccatis, generatim docuimus poſſe & ſolere in filijs puniri ea parentum peccata, quorum filij non fuerint participes.

Sexto poſſet obijci, quòd videtur decuiſſe potius, vt ex matre quæ aliquando fuiſſet in peccato, naſceretur Chriſtus; quandoquidem propter peccatores venerat: iuxta illud S. Hieronymi in cap. 1. Matthæi: *Notandum, inquit, in genealogia Saluatoris nullam ſanctarum aſſumi mulierum, ſed eas quas Scriptura reprehendit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatricibus naſcēs omnium peccata deleret.*

Respondeo, eo quidem nomine, ꝙ ſcilicet Chriſtus peccata deleturus aduenerat, potius decuiſſe omnino, vt gigneretur ex matre experte omnis peccati, ſicut ſuprà in rōne quadam pro noſtra ſententia ſumus argumentati. Hieronymus autem loco citato minimè ſignificat, decuiſſe vt ipſa etiam Chriſti genitrix eſſet peccatrix, cùm contrarium alibi manifeſtè ſentiat, vt ſuprà vidimus; ſed explicat nobis & commendat illis verbis dignationem & benignitatem Chriſti erga peccatores, ꝙ quemadmodum illorum cauſa venire dedignatus non eſt, ita etiam non eſt dedignatus deſcēdere per genealogiæ ſuæ ſeriem à quibuſdam peccatoribus & peccatricibus; vt erat ſcilicet neceſſe, poſito ꝙ Adam peccauit; neque alij Adæ poſteri excepta Chriſti genitrice debuerunt à peccato præſeruari, & ipſe ad delenda oīum peccata voluit fieri hō ex ſtirpe Adam, ſicut ēt conueniens fuit, vt oſtendimus Diſp. præced. q. 1. p. 3.

Atque hactenus reſponſum ſit ad præcipuas rōnes & argumenta cōtrariæ opinionis. Nam qđ D. Tho. hic vrget de redemptione; quaſi non potuerit B. Virgo redimi, ſi nō contraxit peccatū originale, iā antea eſt à nobis abunde confutatum in rñſione ad tertium genus locorum Scripturæ. Itaque hic ſit finis huius controuerſiæ ad honorem & laudem immaculatæ Virginis.

PVNCTVM TERTIVM.

An beata Virgo ſic etiam fuerit per gratiam ſanctificata, vt nullum vnquam ne veniale quidem commiſerit peccatum actuale.

D. Thom. art. 4.

SEctarii huius temporis ſolita impudentia & impietate ſentiunt, B. Virginem inſtar aliorum hominum quandoq; peccaſſe actualiter. Ita nominatim Caluinus in Harmonia circa cap. 1. Lucæ, & in Antidoto Concilij Tridētini. Et Kemnitius in examine eiuſdem Concilij ſeſſ. 5. Et Brentius in 12. cap. Matthæi, & in Euangeliū Dominicæ 1. poſt Epiphaniam. Et Centuriatores Magdeburgici in ſua hiſtoria, centur. 1. cum agunt de vita Mariæ. Et cum alioqui ſentiant iſti nullum eſſe peccatum ex ſe veniale, ſed omnia eſſe mortalia, vt uidimus to. 2. q. 18. de peccatis; conſequens eſt, ut ſentiant non quomodocunque B. Virginem ſubinde peccaſſe, ſed omnino mortaliter.

Verùm certa eſt Eccleſiæ Catholicæ ſententia contraria: quam tum alij Theologi cōiter in 3. diſt. 3. aſſerunt, tum ēt hic D. Tho. art. 4. uidelicet B. Virginem ſingulari diuinæ gratiæ priuilegio fuiſſe perpetuò immunem ab omni peccato actuali ēt ueniali. Probatur autē Primo hæc ſententia iiſdem illis Scripturæ teſtimo-
A nijs, quibus puncto præcedenti oſtendimus, B. Virginem fuiſſe proſus puram & immunem ab omni macula peccati: quia ſcilicet in omni genere præſtantis alicuius gratię, qualis eſt liberatio à peccatis, inter omnes alios homines ſingularirer excelluerit: utpote inter *omnes benedicta, & gratia plena, & tota pulchra, &c.*

Secundo probatur ex communi ſenſu & ſententia Eccleſiæ Catholicę atque adeò fidelium omnium, ſaltē iam inde à multis ſeculis. Quem ſenſum Eccleſiæ communem declarauit ſancta & œcumenica Synodus Tridentina ſeſſ. 6. can. 23. illis uerbis: *Si quis hominem ſemel iuſtificatum dixerit, amplius peccare non poſſe, &c. aut contra poſſe in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet* B *Eccleſia, anathema ſit.*

Tertio probatur authoritate ſanctorum Patrum: quorum luculentis teſtimonijs p. præced. probauimus, B. Virginem fuiſſe omnis peccati expertem: Præſertim autē inuicto illo & clariſſimo teſtimonio S. Avgvstini in libro de Natura & gratia, cap. 36. Vbi tanquam de re indubitata cōcedit inprimis, quod aduerſarius (nēpe Pelagius) dixerat: *Neceſſe eſſe pietati ipſam Domini ac Saluatoris noſtri matrem ſine peccato confiteri.* Et ſubiungit ibi Auguſtinus: *Excepta itaque ſancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cum de peccatis agitur,* ait, *habere volo quæſtionem, &c. Si omnes ſanctos ac ſanctas, cum hic viuerent, congregare poſſemus, & in*C *terrogare vtrum eſſent ſine peccato, quid fuiſſe reſponſuros putamus? Vtrum hoc, quod iſte dicit, ſcilicet illos etiam fuiſſe ſine peccato? An quod Ioannes Apoſtolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc interrogari potuiſſent, vna voce clamaſſent, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Quo loco manifeſtum eſt, Auguſt. B. Virginem excipere ab illa ipſa lege ordinaria, iuxta quam ſolent interdum alij homines, quantumuis ſancti, dum hanc uitam degunt, labi in peccatum.

Itē id peculiariter apparet ex illis uerbis Cypriani in ſerm. de Natiuit. Chriſti, de Maria Virgine. *A ceteris, inquit, plurimum differebat, quibus natura communicabat, non culpa.* Et infrà: *Lex carnis legem mentis non inſeſtabat; rebellio nulla quietem ſpiritus affligebat.*

D Item ex eo, quod ait S. Gregorius Nyssenvs hom. 13. in Cantica: *Cubile Virginis fuiſſe vitiorum expertem cōditionem.* Et ex alijs ſimilibus teſtimonijs, quæ puncto præcedenti recitauimus.

Vnde etiam S. Bernardvs epiſt. 174. *Copioſior,* inquit, *ſanctificationis benedictio in eam deſcendit, quæ ipſius non ſolùm ſanctificaret ortum, ſed & vitā ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur eſſe donatum. Decuit nimirum reginam Virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis, abſque oī peccato ducere vitam, quę dum peccati mortiſque pareret peremptorem, munus vitæ & iuſtitiæ omnibus obtineret.* Et ſerm. 2. de Aſſump. B. Mariæ: *Abſit,* inquit, *vt proprij quidquā inquinamenti domus hæc aliquando habuiſſe dicatur, vt in* E *ea proinde ſcopa Lazari quæreretur.*

Et S. Anselmvs in libro de Excellētia B. Virginis, cap. 3. *Nulli dubium,* inquit, *caſtiſſimum corpus & ſanctiſſimam animam eius funditus ab omni fuiſſe macula peccati iugi angelorum cuſtodia protectam, vtpote aulam quam ſuus & omnium creator Deus corporaliter inhabitaturus, & ex qua hominem in ſuæ perſonæ vnitate ineffabili fuerat operatione ſuſcepturus.*

Qvarto idem probatur varijs rationibus à Diuo Thoma hic articulo quarto, quas iam anteà puncto præcedenti, in probatione quinta ſententiæ noſtræ de

immaculata Conceptione Virginis propoſuimus, oſtédentes ſimul, per eaſdem rationes concludi, quòd fuerit B. Virgo immunis etiam à peccato originali. Atque etiam aliæ rationes ductæ à nobis illic ex filij tum honore, tum obſeruantia erga matrem, probant decuiſſe omnino illam non ſolum ab originali, ſed etiam ab omni actuali peccato præſeruari.

Neqve eſt difficile reſpondere ad ea, quæ pro contrario errore Sectariorum poſſunt obijci. Primvm eſt quod Scriptura varijs in locis generatim affirmat, omnes eſſe peccatores: vt ad Roman. 3. primæ Ioan. 1. &c. Et omnibus item præſcribitur à Chriſto illa precandi formula: *Dimitte nobis debita noſtra.* Matth. 6.

Respondeo, intelligi hæc debere iuxta legem quidem *ordinariam* ſpectato naturali, & ordinario modo, quo poſteri Adæ deſcendunt ex illo. Quod minimè impedit, quin B. Virgo potuerit ab eiuſmodi lege excipi per ſingulare gratiæ priuilegium, ac proinde meritò à nobis excipienda ſit ab eiuſmodi ſententijs ordinarijs: ſicut de alijs ſimilibus ſententijs oſtendimus & probauimus puncto præcedente.

Secvndvm eſt, quòd peculiariter ex quibuſdã Scripturæ locis videtur poſſe colligi, ꝙ B. Virgo in quibuſdam non ſatis rectè ſe geſſerit, atque adeo peccauerit, ſicut obijciunt inprimis Sectarij. Vt per curioſitatem, vel etiam infidelitatem quandam, cùm ex Angelo interrogauit Lucæ primo: *Quomodo fiet iſtud?* Item per incuriam, quando filium amiſit Luc. 2. Item quando per quãdam ſpeciem deſperationis, ob nimium dolorem, *dolentes* illum quærebat. Item quando veluti expoſtulãs cum illo dixit: *Fili quid feciſti nobis ſic?* Lucæ ſecundo. Item per ignorantiam cùm reddente eo rationem, *ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos,* vt ibidẽ dicitur. Item per vanam gloriam in nuptijs, cum dixit ad filium: *Vinum non habent, &c.* Ioannis ſecundo. Item per importunitatem, Matthæi 12. cùm Chriſto concionanti ad turbas, *ſtabat* ipſa & alij *foris quærentes loqui ei, &c.*

Respondeo, in his & ſimilibus nullum prorſus apparere Virginis peccatũ. Nam quod interrogauit, *Quomodo fiet iſtud,* nequaquam incredulitatis, ſed piæ cuiuſdam admirationis fuit, cùm eſſet alioqui Virgo certa placere Deo firmum ſuum propoſitum, imo etiam votum ſeruandæ perpetuę Virginitatis. Item quod filium amiſit; non Virginis aliqua negligentia, ut quæ probabiliter exiſtimabat ipſum eſſe *in comitatu,* ſed ipſius filij prouidentia quædam & voluntas fuit, vt exercere inciperet ea, quæ pertinebant ad gloriam ſui patris. Item dolor matris in quærendo filio amiſſo, nulli certæ deſperationi, ſed naturali cuidam & iuſto ac debito ſenſui materni affectus debet aſſcribi. Item non aliqua culpa, ſed naturalis imbecillitatis, omnis humanæ intelligentiæ cum diuina comparatæ, fuit, ꝙ Virgo non fuerit penitus aſſecuta arcanas rõnes illius conſilij diuini, quo voluit eius filius ſubtrahere ſe matri, & remanere Hieroſolymis, vt in templo & in medijs doctoribus illa ætate diſſereret de diuinis rebus. Item non vana gloria, ſed benigna compaſſio fuit, & plena ẽt fidei, ꝙ deficiente ſponſis vino in nuptiali conuiuio, illorum neceſſitatem filio patefecerit. Ac proinde nec verba illa filij reſpondentis: *Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea.* fuerunt verba reprehenſionis, ſed myſterij, quo voluit Chriſtus indicare nõ ſe fuiſſe purum hominem, qui ex arbitrio & poteſtate matris totus penderet, ſed ẽt ſublimioris cuiuſdam conditionis, vtpote natura ẽt Deum, & eatenus planè independentem à voluntate matris. Item quod legimus denique Matth. 12. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres ſtabant foris quærentes loqui ei,* minimè ſignificat, matrem & propinquos eius voluiſſe importunè illum interpellare in concione: imo contrarium apparet ex eo, quod non irruperunt in ipſam concionem, ſed *ſtabant,* inquit, *foris,* nimirum quærentes & expectantes opportunum tempus finita concione. De quibus omnibus rebus fusè etiam pro innocentia beatæ Virginis Petrus Caniſ. lib. 4. de beata Virgine, per aliquot capita.

Tertivm eſt, quod ſancti Patres ſimiliter atq; Scriptura generatim affirmant, omnes homines eſſe peccatores, & neminem quantumuis iuſtum, ſine peccato viuere. Vt Ambroſ. lib. 6. de Apologia Dauid. cap 6. [illegible] Auguſtinus lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagiani, cap. 14. & alij paſſim.

Respondeo, Patres ſimiliter atque ſcripturam intelligendos eſſe; nempe ſecundùm legem *ordinariam* citra ſingulare diuinæ gratiæ priuilegium, quod habuiſſe Virginem affirmat euidentiſſimè ipſe Auguſtinus loco ſuprà recitato, ſcilicet libro de natura & Gratia, cap. 36.

Qvartvm eſt, quod in illo ipſo loco de natura & gratia, cap. 36. Auguſtinus ait: Virgini *plus gratiæ collatum fuiſſe ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.* Hinc enim contẽdit maximè Kemnitius, vbi ſupra, Virginem non fuiſſe expertem peccati. Nam ſi expers peccati fuit, igitur non opus habuit gratia, qua *vinceret* peccatum.

Respondeo, ineptam prorſus & homine ſectario, id eſt, perfidia excæcato dignam eſſe hanc iſtius ratiocinationem. Nam quis vnquam ita delirauit, ut putaret, ad uincendum hoſtẽ neceſſe eſſe ſuccubuiſſe prius hoſti, atque adeo prius ab illo victum fuiſſe? Nonne lõge præſtantior victoriæ modus eſt hoſti imminenti, atque inſtanti ſic obſtare ut prorſus arceatur? Hoc igitur præcellenti uictoriæ modo B. Virgo per ſingulare gratiæ priuilegium peccatum omni ex parte (ut ait Auguſtinus) *vicit;* quia ſcilicet, cùm Virgini, ſpectata naturali & ordinaria uia ſuæ conceptionis & natiuitatis, peccatum tum originale, tum actuale immineret; per ſingularem Dei gratiam factum eſt, ut nullo unquam tali peccato Virgo obſtringeretur.

Qvintvm eſt; quod nominatim uidentur quidam Patres uitio uertiſſe quædam in Virgine. Nam Chryſoſtomus Homil. 45. in Matthæum, circa illud: *Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant quærentes te,* ait: *Manifeſtum eſt, quod ſolum hoc ex vana gloria faciebat.* Et homil. 20. in Ioannem, ſuper illud: *Vinum non habent,* dicit, Voluiſse beatam Virginem *ſe ipſam clariorem facere per filium.* Et addit, *fortaſsis quid humanum patiebatur, quemadmodum & fratres eius dicentes, Manifeſta te ipſum mundo.* Item Auguſtinus quæſt. 63. ex nouo Teſtamento, dicit, beatam Virginem morte Domini *ſtupore quodam dubitauiſſe.*

Respondeo cum Diuo Thoma hic articulo quarto, Chryſoſtomum quidem in illis ſuis uerbis *exceſſiſſe,* ut ait Diuus Thomas. Etenim communiter alij Patres beatam Virginem propter officium erga ſponſos illos potius laudant. Vt Cyrillus libro ſecundo in Ioannem, capite uigeſimotertio, & Euſebius Emyſsenus in explicatione Euangelij de Nuptijs, Ioannis ſecundo. Et Maximus homilia prima in feſtum Epiphaniæ. Et ante hos Iuſtinus quæſtione centeſima trigeſima ſexta ad Gentes, &c. Eſt autem anteponenda ſententia communis aliorum patrum, ſententiæ unius etiam ueteris, ut docuit orthodoxus author Vincentius Lyrinenſis in libello aduerſus profanas hæreſum nouitates.

Ad Au-

Ad Auguſtinum vero, vel quiſquis fuit ille author, rectè reſpondet hic etiam D. Tho. intelligi debere de dubitatione, nõ infidelitatis ſed admirationis & diſcuſſionis. Nam vt refert ibi ex Baſilio D. Tho. beata Virgo *aſſiſtens cruci, & aſpiciens ſingula, poſt teſtimonium Gabrielis, poſt ineffabilem diuinæ conceptionis notitiam, poſt ingentem miraculorum oſtenſionem, animo fluctuabat: ex vna ſcilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte conſiderans eius mirifica*.

Poſtremò poſſet ex ratione obijci, quod non videtur negandũ, quin B. Virgo ſubinde habuerit ſubitos aliquos motus ſenſualitatis anteuertentes deliberationem rationis, ut etiam concedit D. Tho. hic art. 4. ad primum. Igitur veriſimile eſt, per talem aliquem motũ, qui ſcilicet anteuerteret, quidem *plenam* deliberationem rationis ſed non *omnem*, atque adeo eſſet aliquo modo liber, peccauiſſe ſaltem venialiter.

Respondeo, negandam eſſe conſequẽtiam, quicquid ſit de antecedente. Nam ſupradictum gratiæ priuilegiũ, quo B. Virgo ab oĩ prorſus peccato immunis fuit, obſtitit quo minus h̃ret vnquam tale aliquem motum ſenſualitatis, vel plenè vel ẽt ſemiplenè deliberatum, qui haberet pro obiecto bonum aliquod ſenſibile contrarium bono rectæ rationis: imò neque habuit unquam circa tale aliquod obiectum ſenſibile contrariũ rationi vllum ſenſualitatis motũ, etiam *primò primum*, id eſt, omnino indeliberatum, ſicut patebit ex his, quæ dicemus puncto ſequenti, de ligato fomite peccati in Virgine. Motus autem primo primos circa obiecta ſenſibilia quæ non repugnarent rationi rectæ, non eſt abſurdum concedere fuiſſe quãdoque in Virgine, ut etiã concedit D. Tho. hic ad primum.

Poſſet aũt hic quæri, An per illud ſingularis gr̃æ priuilegium B. Virgo conſequuta ſit, non modò, ut nunquam peccauerit (ſicut hactenus probatum & defenſum eſt) ſed ẽt, vt ne peccare quidem potuerit, atque adeo vt fuerit impeccabilis. Sed ad hoc facilè rñderi põt adhibita diſtinctione. Etſi enim nec per naturam ſuam præcisè, neque ẽt per ſolam dignitatẽ matris Dei, fuerit Virgo impeccabilis: tñ abſque incommodo ullo affirmari põt, illam per ſuperadditam gratiam ſingularẽ, & peculiarem protectionem diuinam aſſequutam fuiſſe impeccabilitatem quandam; quatenus nimirum, talibus gratiæ auxilijs diuinitus protecta fuerit, cum quibus nullum poſſet ſtare peccatum. Nec verò hmõi impeccabilitas repugnat ſtatui puri *Viatoris*, qualis fuit ſtatus Virginis in hac vita. De ratione enim *Viatoris* nõ eſt, vt in via retrocedat per peccatũ, ſed ut cõtendat per merita ad beatitudinem, quæ eſt terminus huius vitæ.

PVNCTVM QVARTVM.

Vtrum beata Virgo ſic fuerit ſanctificata per gratiam, vt caruerit etiam fomite peccati.

D. Thom. art. 3.

PRÆMITTENDVM eſt, fomitem peccati appellari à Theologis in 3. diſt. 3. potentiam quandam proximam, ſeu procliuitatem, per modum habitus in ſenſualitate, ad obiecta ſenſibilia contraria rectæ rationi, ut exiſtentem ex priuatione iuſtitiæ originalis, quę ſenſualitatem reddebat prorſus conformem rationi, vel certè alicuius gratiæ ſingularis æquiualentis quoad hoc illi dono originalis iuſtitiæ. Quia enim talis procliuitas ſenſualitatis ſolet eſſe incitamento ad peccandum; idcirco appellatur *fomes* peccati. Neque hic fomes eſt qualitas aliqua diſtincta reipſa ab ipſa ſenſualitate, ſicut quidam
A falsò voluerunt, ſed eſt ipſemet appetitus ſenſitiuus ſiue ſenſualitas, quatenus eſt deſtituta eiuſmodi dono iuſtitiæ originalis, vel ſingularis gratiæ illi æquiualentis, vt eſt dictum.

Hoc poſito, communiter conuenit inter Theologos in 3. diſtinct. 3. per *ſecundam* quidem ſanctificationem Virginis, quæ facta eſt cùm ſuperueniente in illam per abũdantiſſimam gratiam Spiritu ſancto, Chriſtum concepit, fuiſſe eam penitus liberatam à fomite peccati: quatenus ſcilicet per abundantem illam & ſingularem gratiam, quaſi redundantem ex ſanctitate carnis Chriſti tunc concepti, factum fuerit, ut ſenſualitas Virginis non potuerit potentia quadam proxima, ſpectatis ijs gratiæ donis, quæ in ipſa Virgine inerant, pro-
B dire in motus rationi rectæ contrarios. Quam rem dicit hic S. Thomas figuratatam fuiſſe, Ezech. 43. cum dicitur: *Ecce gloria Dei Iſrael* (id eſt, Chriſtus) *ingrediebatur per viam orientalem*, (id eſt, per beatam Virginem) *& terra* (id eſt, caro ipſius Virginis, atque adeo ſenſualitas) *ſplendebat* (penitus à fomite liberata) *à maieſtate eius*, ſcilicet Chriſti.

Neque obſtat, quod remanſerit tamen in B. Virgine ipſa naturalis potentia ſenſualitatis, quæ ex ſe quidem eſt propenſa in omnia obiecta ſenſibilia, atque adeo ẽt in illa quæ ſunt contraria rõni. Etenim naturalis hæc potentia ſenſualitatis ſiue appetitus ſenſitiui, non quomodocũque eſt aut nominatur fomes peccati, ſed ut conſideratis etiam omnibus, quæ inſunt *in eodem ſu-*
C *biecto*, atq; adeo in animo hoĩs, põt expeditè & proximè (ut diximus) tendere in ea ẽt obiecta ſenſibilia, quæ ſunt contraria rõni. Vnde quamuis in Chriſto fuerit et hæc potentia naturalis appetitus ſenſitiui, ad omnia obiecta ſenſibilia; tñ quia obſtante ſingulariſſima gratia ipſius Chriſti, nõ fuit in eius appetitu illa poteſtas ſeu facultas proxima tendendi etiam in ea obiecta ſenſibilia, quæ repugnant rationi rectæ; inter omnes conſtat, non fuiſſe in Chriſto peccati fomitem. Simili ergo ratione dicimus ex communi Theologorum ſententia, poſt illam quidem ſecundam ſanctificationem Virginis, concipientis ſcilicet Chriſtum, non fuiſſe in illa peccati fomitem; obſtante nimirum abundantiſſima gratia, quam tunc accepit, quo minus eſſet in eius appeti-
D tu ſenſitiuo facultas expedita & proxima tendendi in ea etiam obiecta ſenſibilia, quæ repugnant rectæ rationi. Et de hoc quidem, vt dixi, communiter inter Theologos conuenit.

Controversia autem nõnulla inter Theologos eſt, An etiam per *primam* ſanctificationem Virginis, quæ facta eſt in illius matris vtero, fuerit Virgo liberata penitùs à peccati fomite. Nam Marſil. in tertio ſententiarum, quęſt. 4. art. 1. partem tuetur affirmatiuam, eo quod potentia illa appetitus ſenſitiui, nũquam erat in actum contrarium rationi proditura. Ergo minimè fuit in Virgine potentia proxima & expedita ad ſenſibilia obiecta contraria rationi: ac proinde nec peccati
E fomes.

Sed contraria ſententia eſt communior: ſcilicet per *primam* ſanctificationem Virginis, antequam Chriſtũ conciperet, non fuiſſe Virginem liberatam ab ipſo peccati fomite, quoad eius fomitis rationem ſiue eſſentiã, ſed fuiſſe tñ per eam ſanctificationem fomitem hunc in Virgine quaſi conſopitum *& ligatum*, ne haberet effectum in Virgine per motum aliquem rectæ rationi contrarium. Ita docet D. Thom. hic art. 3. & Albertus Magnus in tertio, diſtinct. 3. art. 6. & Bonauentura eadem diſt. par. 1. art. 2. q. 2. & Richard. eadem diſt. art. 1. q. 3. & 4. Et Durandus eadem diſtinctione quæſt. 3. nu. 10. & alij.

Rationes huius ſententiæ ſunt duę. *Prima*, quoniam minimè decuit, vt vllius hominis caro, atque adeo ſenſualitas, eſſet planè ſancta & expers fomitis peccati prius, quàm ipſa caro Chriſti: ſicut neque decuit, vllũ adipiſci carnis immortalitatem, antè immortalitatem Chriſti reſurgentis, vt rectè ratiocinatur hic D. Tho.

Secunda: Nam quod Virginis ſenſualitas poſt primam illam ſanctificationem eius in vtero non poſſet expeditè & proximè tendere in ea obiecta ſenſibilia, quæ eſſent rationi contraria, potiſſimum ab extrinſeco proueniebat, ſcilicet ex continua quadam aſſiſtentia & protectione diuina, vt declarat rectè D. Tho. hic art. 3. & art. 4. ad primum; non autem ex ſola gratia ipſi inhęrenti, quam tunc acceperat, donec illa poſtea in ſecunda ſanctificatione, cum Chriſtum concepit, fuit copioſiſſimè aucta.

Fomes autem peccati conſopiri quidem, & veluti *ligari* dici poteſt, cùm ab extrinſeco prohibetur, ne poſſit proximè & expeditè tendere in obiecta ſenſibilia contraria rationi: impediri autem ſeu tolli, non niſi tunc, cum ab intrinſeco ſingulare aliquod gratiæ donum animo inhærens obſtat, quo minus ſit in appetitu ſenſitiuo illa expedita & proxima facultas tendendi in eiuſmodi obiecta contraria rationi.

Atque ad hanc ſecundam ſententiam, quæ nobis & probabilior vr, accommodari rectè põt, quod CYPRIANVS in ſermone de Natiuitate Chriſti ſcribit de Virgine: *Legem mentis lex carnis non infeſtabat, rebellio nulla quietem ſpiritus affligebat*. Vt ſcilicet hoc beneficium tunc inprimis contigiſſe Virgini intelligatur, cùm poſt ſecundam eius ſanctificationem (ſicut ibi loquitur Cyprianus) carebat etiã ab intrinſeco peccati fomite. Quãquam & tunc quoque (ſicut antea) diuina quædam prouidentia extrinſeca à peccato ipſam protegebat: iuxta id quod ait ibidem Cyprianus: *Nec receſſerat à venerabili pectore matris Spiritus ſanctus, ad verbum Gabrielis illapſus: poſſidebat domum ſuam, & templum, quod ſibi conſecrauerat, adornabat: ſeruabat ſacrarium ſuum, & ſanctimoniæ thalamum honorabat: lætificabant conſolationes huiuſmodi animam benedictam: & tanti habitatoris reuerentia concupiſcentiarum ludibria abigebat, &c.*

PVNCTVM QVINTVM.

An beata Virgo ſic fuerit ſanctificata, vt habuerit plenitudinem omnium gratiarum idque modo ſingulari ac ſibi proprio.

D. Thom. art. 5. & 6.

POſitis ijs, quæ in ſuperioribus punctis probata à nobis ſunt, de prærogatiua gratiæ beatæ Virginis, facilè erit nunc oſtendere, B. Virginem plenitudinem quãdam omnium gratiarum habuiſſe, idq; modo quodam præcellenti, ac ſibi proprio inter omnes alias quidem puras creatúras intellectuales.

PRIMO. Nam Scriptura, & Eccleſia, & Patres ſic diuinæ gratiæ præſtantiam in Virgine prædicant, ut planè indicent, illam abundaſſe atque adeò plenam fuiſſe omni eo gratiæ genere quod alijs ſoleat contingere. Vt cum Lucæ 1. tot & tam ſingularibus verbis à ſalutante Angelo indicatum eſt, illam gratia excelluiſſe, nempe, *Gratia plena*. Et: *Dominus tecum*. Et: *Benedicta tu in mulieribus*. Et: *Inueniſti gratiam apud Deum*. Et ipſa etiam Virgo de ſe; *Fecit mihi magna, qui potens eſt*. Et: *Beatam me dicent omnes generationes, &c.*

Item cum Eccleſia ad eam accommodat ſingulares illas Scripturæ ſententias: *Tota pulchra es amica mea*,

A Canticorum 4. Et: *Pulchra es, ſuauis, & decora ſicut Hieruſalem*. Canticor. 6. Et ibidem: *Vna eſt columba mea, perfecta mea*, id eſt, ſingulariter præ alijs omnibus. Et ibidem: *Viderunt eam filiæ, & beatiſſimam prædicauerunt*. Et rurſus: *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi aurora, pulchra vt luna, electa vt ſol, &c.*

Et ſimiliter (vt dixi) Patres tribuunt ei gratiam omnimodam. S. BASILIVS in Orat. ad Deiparam; *Aue*, inquit, *Dei ſplendidiſſimum & luculentiſſimum vas, aue domina Maria gratia plena*. Et hom. in ſanctam CHRISTI Natiuitatem: *Seculum*, inquit, *hominum in quo Maria viuebat, nihil cum puritate Mariæ comparandum habuit*.

S. ATHANASIVS in Euangelium de ſanctiſſima Deipara, in fine, cùm dixiſſet, Deum *omnem gratiam largiũ*
B *eſſe Virgini*, ſubiungit: *Qua de cauſſa factũ eſt, vt plena gratia appellata ſis, vtpotè, quæ omni gratia abundares*. Et paulò pòſt: *Retribue*, inquit, *nobis pro exiguis iſtis eloquijs magna dona ex diuitijs tuarũ gratiarũ; tu, quæ gratia plena es*.

Et S. Ioannes DAMASCENVS Orat. 1. de Natiuitate Mariæ: *Tota*, inquit, *ſpiritus thalamus es, gratiarum pelagus, tota pulchra, tota Deo propinqua*.

Et CYPRIANVS in ſermone de Natiuitate Chriſti: *Matri*, inquit, *plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundantior gloria*.

Et S. HIERONYMVS in ſermone de Aſſumptione Virginis, to. 2. *Bene*, inquit, *gratia plena, quia cæteris per partes præſtatur, Mariæ verò ſe tota infudit gratiæ plenitu-*
C *do*: Quæ verba leguntur etiam in Petro Chryſologo ſermone 142.

Et S. AMBROSIVS in cap. 2. Lucæ: *Bene*, inquit, *plena gratia dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat conſecuta eſt, vt gratiæ repleatur authore*.

Et S. AVGVSTINVS in Enchiridio, cap. 36. *Hæc*, inquit, *gratia plena, & inueniſſe gratiam apud Deum dicitur, vt Domini ſui, immò Domini omnium mater eſſet*. Et ſerm. 17. in Natali Domini: *Impleta eſt*, inquit, *gratia & euacuata eſt culpa*.

Et Petrus DAMIANVS ſerm. 3. de Natiuitate Marię: *Quid*, inquit, *ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis, ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit*.

Et RVPERTVS Tuicienſis lib. 1. de gloria & honore
D filij hominis: *Accepit*, inquit, *Maria diuiſionem gratiarũ, ita vt operationem virtutum omnimodam, maximeq; fidem & prophetiam, ſiue omnem haberet Propheticam gratiam*. Et: *Hæc eſt*, inquit, *gratia plena*.

Vnde rectè affirmat S. Tho. hic art. 5. ad 3. non eſſe dubitandum, quin B. Virgo acceperit excellenter donum *ſapientiæ*, & gratiam *virtutum*, & *prophetiæ*, & alia dona huiuſmodi; quamuis non acceperit quidem vſus omnes huiuſmodi gratiarum, ſed eos duntaxat, qui cõueniebant conditioni ipſius. Vnde non vſurpauit quidem donum ſapientiæ *docendo*, cùm id munus fœminas non deceat, dicente Apoſtolo prima ad Timoth. 2. *Docere autem mulieri non permitto*. Et cõſequenter nec vſurpauit gratiam miraculorum, dum viueret, per quæ nimirum Chriſtus & alij fidei Doctores debebant fidem
E confirmare. Vſurpauit autem gratiam *Prophetiæ*, vt patet ex ipſius Cantico *Magnificat*; atque etiam donum ſapientiæ *contemplando*, iuxta illud Lucæ 2. *Maria autem conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo*, vt ait D. Thomas.

Quin & quicquid alijs contigit ſingularis grę, exiſtimãdũ eſt id Virgini quoq; fuiſſe cõceſſum; vt colligitur ex allatis teſtimonijs. Itaque, ſi Paulus & Moyſes viderũt in hac vita eſſentiã diuinã (de quo diſſeruimus to. 1. diſp. 1. q. 12.) Virgo & aliqñ viderit. Itẽ, ſi Ioãnes in vtero materno habuit aliqñ rationis vſum (de quo videtur dubitaſſe

dubitaſſe S. Auguſt. epiſtola 57. ad Dardanum) Virgo etiam aliquando habuerit. Verè enim ſcripſit IDIOTA antiquus auctor, in libro de Contemplatione Virginis, cap. 2. *Quodcumque donum alicui Sanctorum vnquam datũ fuit, Mariæ non fuit negatum*. Vnde etiam ſanctificatio in vtero, quæ Ieremiæ, & Ioanni Baptiſtæ contigit, excellentiori modo contigit Virgini, ut argumentatur D. Tho. hic, & etiam S. Bernard. epiſt. 174.

SECVNDO illo etiam nomine cenſeri debet B. Virgo habuiſſe quandam gratię plenitudinem, quoniam poſt Chriſtum quidem habuit præſtantiſſimam gratiam gratum facientem, quæ longè antecelluit oĩbus hoĩbus & Angelis. Et quidem quod ſub vitæ ſuæ finem, atque adeò aſſumpta iam in cœlum, habuerit & habeat ſummam poſt Chriſtum gratiã, patet ex authoritate Eccleſiæ, quæ in feſto Aſſumptionis eius profitetur illam *ſuper choros Angelorum exaltatam eſſe*, & alia hmõi elogia ex Canticis Canticorum eidem tribuit, quibus apertè indicat, ipſam ſingulari gratia atque gloria inter omnes omnino Sanctos longè excellere. Item apparet hoc idem ex ſententijs Patrum, qui ſimiliter omnibus non ſolùm hominibus, ſed etiam Angelis Virginem anteponunt.

Vt S. ATHANASIVS in Euangelium de ſanctiſſima Deipara, circa finem, vbi affirmat inter cætera, *Omnes Angelorum & terreſtrium hierarchias manus attollentes ei acclamare*, tanquam ſuperiori videlicet.

Et S. Gregorius NAZIANZENVS in Tragœdia de Chriſto patiente, vbi beatam Virginem inter cætera ſic alloquitur;

Quæ vincis omnes cœlitum ordines,
Regina, Domina, generis humani bonum.

Et THEODORETVS lib. 3. interpretationis in Cantica ſub finem, vbi ex ſententia Patrum Græcorum ait; *Mariam Cherubim & Seraphim antecellere*.

Et S. GREGORIVS cap. 1. in librum primum Regũ, vbi ait; *Mons in vertice montium Maria non fieret, ſi ſupra Angelorum altitudinem hanc diuina fæcunditas non leuaret*, & alij.

Item patet idem ex ingenti & inæſtimabili cumulo meritorum, quæ habuit per tam longam *vitam*; & præſidio *tantæ gratiæ*, quantam initio accepit, vt futura Dei mater; ac poſtea in filij conceptione; & ipſa eius *natura* non modò ob conſopitum vel extinctum ſenſualitatis fomitem minimè reluctante, ſed etiam incitante ob innatum amorem maternum erga filium ſuum verum Deum; & in tot tantiſque bene merendi de filio *occaſionibus* per tam diuturnum cum illo conuictum.

Quę omnia merẽdi adminicula, quę ſuppetiuerunt Virgini, ſi rectè conſiderentur & expendantur; tam magnum incrementum gratię, tantamq; gloriam promeruiſſe illam apparebit, ut non mõ fatẽdum ſit ipſius gratiam atque gloriam *intenſiuè* quidem eſſe perfectiorem quàm omnium aliorum ſimul tum Angelorum, tum hominum ſanctorum gratiam & gloriam (hoc. n. manifeſtè ex eo ſequitur, quod eius gratia & gloria eſt *intenſiuè* perfectior, q̃ intenſiſſima gratia cuiuſcunque alterius poſt Chriſtum, vt iam ex authoritate Eccleſię, & *Patrum* probatum eſt) ſed etiam ſit veriſimillimum, *extenſiuè* quoq; maiorem eſſe gratiam & gloriam Virginis, quàm omnium aliorum ſimul: ita vt plures ſint gradus gratiæ & gloriæ Virginis, quàm gratiæ & gloriæ aliorum omnium ſimul, excepto Chriſto.

Nam incepit creſcere Virginis gratia (atque adeò ius ad gloriam) ex ſublimiori quodam & intenſiori gr̃a tiæ gradu, quàm ſit gradus gratię vllius aliorum. Cũ & dignitas matris Dei, cui debuit proportionari gr̃a Virgini data, fuerit longè maior, q̃ vllius alterius dignitas, & non modò piè, ſed &t verè dixerit S. GREGORIVS in cap. 1. lib. 1. Regum; *Mariam omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendiſſe*. Et præterea ſine intermiſſione per omnes tam longæ vitę ſuæ actiones, cùm omnes fuerint bonæ, & bona intentione, & in gratia factæ, meruit ſemper plus quàm in duplo augmentum gratiæ maximæ, & continenter per merita priora plus quàm in duplum ſimiliter auctæ; quippe cum ex parte *gratiæ* ſummum poſt Chriſtum habuerit ad merendum pręſidium; & ex parte *naturæ* nullum retardans impedimentum, quo minus gratiæ vis quantum poſſet, ſe exereret, ſed potius etiã magnum ad id incitamẽtum ob innatum, ut diximus; eumq; vehemẽtiſſimum amorem maternum. Et denique habuit etiã innumeras augendi hunc amorem, atque adeò magis magiſq; promerendi, occaſiones. Conſtat autem apud Arithmeticæ peritos, ſi vel aliquis exiguus numerus per aliquantulum temporis ſpatium, etiam non longum, iterato ſæpius multiplicetur, ſaltem in duplum: innumerabilem & penè infinitam ea rõne confici multitudinem: vt ſi augeatur v.g. numerus binarius per quaternarium & illico quaternarius per octonarium, & ſic deinceps aliquamdiu. Quãtus igitur, & quam innumerabilis erit numerus graduum gratiæ (atq; adeò gloriæ) Virginis, tam ſæpe, tam multum, tamdiu, per infinita propè illius merita multiplicatus?

Mihi quidem iſta perpendenti non ſolùm de *intenſiua*, ſed &t de *extenſiua* magnitudine meritorum, atque adeò etiam gratiæ & glorię Virginis, veriſſimè dici poſſe vr̃, quod ait S. GREGORIVS in cap. 1. lib. 1. Regum; *Maria meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros, vſq; ad ſolium Deitatis erexit*. Et illud item, quod ad Virginem accommodari ſolet, *Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas*.

Porrò his argumentis non ſolùm probatur, Virginis gratiam fuiſſe intenſiuè & extenſiuè maiorem gratia aliorum omnium ſub finem vitę illius, & cum aſſumeretur in cœlum, ſed etiam ætate aliquantulum progrediente & maximè poſt Chriſtum conceptum.

TERTIO, eo denique nomine cenſeri poteſt, B. Virgo habuiſſe plenitudinem quandam gratię, quoniam vltra alia omnia gratiæ genera, quæ alijs contigerunt, excelluit item quodam genere gratię, quod nemini hominum contigit, nempe vt ab omni peccato tum originali, tum actuali diuinitùs præſeruaretur, ut docuimus puncto ſecundo & tertio.

His igitur modis beata Virgo plena gratia fuit poſt Chriſtum, & quidem modo ſibi ſingulari ac proprio, quandoquidem nullus alius his tot tantiſque gratijs abundauit. In eo autem quod fuit ſanctificata antequã naſceretur, non habuit quidem propriam gratiæ prærogatiuam, ut docet hic articulo ſexto Diuus Thomas cum id contigerit etiam Ieremiæ & Ioanni Baptiſtæ, ſicut puncto primo tradidimus.

QVAESTIO SECVNDA.

De Natiuitate Chriſti, & Matris Virginitate.

D. Thom. 3. part. q. 28. & 35.

Explicanda *ſunt quatuor:* Primo, *An ſalua perpetua matris Virginitate Chriſtus ex ea natus ſit.* Secvndo, *An conuenienter, quoad alias etiam Natiuitatis circumſtantias, Chriſtus ſit natus.* Tertio, *An ita Chriſtus ex Virgine ſit natus, vt illa verè ſit Chriſti veri hominis & veri Dei Mater.* Qvarto, *An Chriſtus Deus & homo per vnam & eandem filiationis relationem ſit Dei Patris & Virginis matris filius.*

PVNCTVM PRIMVM.

An ſalua perpetua matris Virginitate Chriſtus ex ea natus ſit.

D. Thom. quæſt. 28.

Triplices ſunt hoſtes perpetuæ Virginitatis Mariæ. Nam primò præter Iudæos, & alios infideles, quidam veteres hæretici cenſuerunt illam conſueto more concepiſſe Chriſtum amiſſa Virginitate: nempe Corinthiani, & Ebionæi, qui ſenſerunt Chriſtum purum fuiſſe hominem ordinario modo generatum, ut refert Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 8. & 10.

Deinde Iouinianus, teſte eodem Auguſtino in dicto libro cap. 82. & lib 1. cõtra Iulianum. *Virginitatem Mariæ*, vt inquit Auguſt. *deſtruebat, dicens eam pariendo fuiſſe corruptam.* In qua hæreſi Iouiniani, ſcilicet integritatem Virginis in partu quidem violatam fuiſſe, communiter conſentiunt hodie quoque Caluiniſtæ. Vt Petrus Martyr, in caput quartum ad Romanos, Beza in libro de Omnipræſentia carnis, & non ita pridem Fortunatus Crellius in diſceptatione de re Euchariſtica, contra noſtram quandam diſputationem, folio 10.

Tertiò denique Heluidius aſſeruit Virginem poſt partum fuiſſe corruptam, & alios procreaſſe filios ex Ioſeph, vt refert Auguſt. in illo libro de Hæreſibus, ca. 84. & patet ex Hieronymi diſputatione contra eundẽ Heluidium. Atque eundem errorem ſecuti ſunt hæretici Antidicomarianitæ, vt patet ex Epiphanio hæreſi 48. quos Heluidij ſectatores ac diſcipulos fuiſſe indicat Auguſtinus loco citato.

Sed certiſſima eſt ſecundum fidem contraria ſententia Eccleſiæ Catholicæ: nimirum beatiſſimam Virginem, & ante partum, & in partu, & poſt partum, fuiſſe incorruptam & integerrimam Virginem. Quæ ſententia quoad omnes eius partes nunc ſigillatim probanda eſt.

Quod igitur beata Virgo fuerit incorrupta in Chriſti conceptione Ante partvm, probatur Primo ex Scriptura. Nam Geneſ. 3. ad hãc Virginis integritatem in conceptione ſignificãdam, dictum eſt ad ſerpentem nulla facta mentione ſeminis virilis: *Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius.* Nã ad hoc ipſum probandum vtitur iſto teſtimonio S. Cyprianvs lib. 2. ad Quirinum contra Iudæos, cap. 9. Et Leuit. 12. quaſi excipiendo admirabilem hunc Virginis conceptum, ſine virili ſemine dictum eſt: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit,* ut obſeruarunt Origenes homil. 8. in Leuit. & Theophylactus in ſecundum caput Lucæ, & Bernard. ſerm. 3. de purificatione Mariæ & alij.

Item idem virgineus cõceptus ſignificatus eſt Pſal. 131. per illam Dei promiſſionem ad Dauidem; *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* quia ſcilicet Chriſtus fructus fuit tantummodo virginei *ventris* deſcendentis ex Dauide; non autem *femoris* aut *lumborum* aut A *renũ* viri, ut pulchrè notauit Auguſt. ſuper illũ Pſalmũ.

Item Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Quem locum pro aſſerenda Mariæ virginitate, tum alij Patres cõiter vrgent, tum etiã S. Basilivs egregiè illuſtrat & defendit aduerſus Iudæos, Concione in ſanctam Chriſti Natiuitatem. Et antea quoque S. Irenæus lib. 3. cap. 27. & S. Cyril. Hieroſolym. catecheſi 12. & omniũ accuratiſſimè S. Hieronym. in cap. 7. Iſaiæ. Nam ſi, vt volunt Iudæi, per Virginem ibi intelligeretur qualiſcunque puella et in concipiendo corrupta; non fuiſſet ille Mariæ conceptus ſingulare diuinæ potentiæ ſignum, ſicut omnino fuit, vt patet ex antecedentibus illis Prophetæ verbis: *Propter hoc*, inquit, *dabit Dominus ipſe vobis ſignum:* B *Ecce Virgo concipiet, &c.* Vt enim puella corrupta concipiat, nõ eſt inſolitum aut ſingulare, ſed vt concipiat Virgo. Vnde etiam Ieremiæ 31. de eodem myſterio dicitur; *Nouum faciet Dominus ſuper terram. Mulier circundabit virum.* Quia ſcilicet Christvs ſtatim in primo Conceptu fuit homo perfectus.

Item Lucæ primo interrogãti Virgini, *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* id eſt, non poſſum, nec volo cognoſcere obſtante voto, ut interpretatur S. Auguſt. libro de ſancta Virginitate, cap. 4. & communiter alij Patres: Reſpondit Angelus; *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Apertiſſimè per hoc ſignificans nullum propterea Virginitatem ipſius paſſuram detrimẽtum, ſiquidem conceptura eſſet C non ex virili ſemine, ſed ex virtute Spiritus ſancti. Vnde & ſubiungit: *Ideoque quod naſceretur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* quia ſcilicet non ordinario modo concipiendus erat, ſed ex Spiritu ſancto, & ideo ex modo conceptionis ſuæ Sanctus.

Adde quod Ioſeph adeò non cogitauit de vllo cum Virgine commercio (ſicut Hæretici illi finxerunt) vt voluerit illam occultè dimittere, neſciens myſterium, Matthæi 1. quem proinde Angelus apertiſſimè ibi docuit, incorruptam prorſus concepiſſe Virginem de Spiritu ſancto: *Hæc enim*, inquit Matthæus, *eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis, dicens ei: Ioſeph fili Dauid, noli timere Mariam accipere coniugem tuam. Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.*

D Secvndo probatur eadem aſſertio ex ſymbolo fidei in illo articulo; *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, &c.* Cuius ſymboli Apoſtolica authoritate aſtruit luculenter perpetuam Mariæ virginitatem S. Ambroſius epiſt. 81. ad Syricium.

Tertio probatur ex communi ſententia Patrum. Sanctus Dionysivs Areopagita epiſtola quarta ad Caium, de Chriſto loquens: *Vltra humanum*, inquit, *modum*

modum ſubſtãtiam noſtræ carnis accepit, ac ſupra hominem, quæ ſunt hominis geſſit. Cuius rei euidens indicium eſt Virgo excellentis miraculi nouitate concipiens. A

Sanctus IRENAEVS lib.3.cap.27. perpendens illud Pſalmi 131. *De fructu vētris tui,&c. Propter hoc,* inquit, *de fructu ventris eius Regem promiſit, quod erat proprium Virginis prægnantis; & non de fructu lumborum eius, nec de fructu renum eius: quod eſt proprium viri generantis, & mulieris ex viro conceptionem facientis,&c.*

Sanctus Cyrillus HIEROSOLYMITANVS catecheſi 12.hoc ipſum ex inſtituto probat,& inter cetera ſub finem ita dicit: *Nunquid igitur Eua quidem de latere viri ſine matre naſcitur, de virginali autem vtero ſine viro nihil naſcetur?* Et paulò pòſt: *Reddidit igitur Maria gratiæ huius mutuum officium,& non ex viro, ſed ex ipſa ſola impollutè, ex Spiritu ſancto virtuteq́; Dei, peperit.* B

Sanctus ATHANASIVS in lib.de incarnatione Verbi, eiuſque corporali ad nos aduentu, paulò antè medium: *Ex Virgine,* inquit, *ſibi ipſi corpus formauit, vt nobis non tenue argumentum ſuæ diuinitatis exhiberet, Deum, qui hoc ſibi corpus formauit, aliorum quoque Conditorem & formatorem eſſe: Quis enim videns ſine viro ex Virgine ſola corpus prodire, non ſecum cogitat eum, qui ſub tali corpore appareat, eſſe quoq; cæterorum corporum & conditorē & Dñm?*

Sanctus CYPRIANVS lib.2. contra Iudæos, cap.9. contra Iudæos oſtendit futurum fuiſſe ſignum natiuitatis Chriſti, *vt de Virgine naſceretur homo & Deus,* idq́; confirmat ex illo Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet,&c.* Et in ſermone de Natiuitate Chriſti: *Erat,* inquit, *ei proprium priuilegiū, qđ nulla mulierū nec ante, nec deinceps meruit obtinere, ꝙ erat ſimul Mater & Virgo, ſingulis titulis inſignita.* C

S.HILARIVS li.10.de Trinit. de Chriſto loquēs: *Corpus,* inquit, *ita aſſumpſit, vt id ex Virgine cōceptū formā ſe ſerui effecerit. Virgo enim non niſi ex ſancto Spiritu genuit.*

Sanctus AMBROSIVS li.2.in Lucam, circa illud Lucæ 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Inaudita,* inquit, *generatio ante audiri debuit, vt crederetur, Virginem parere diuini eſt ſignum myſterij, non humani, Deniq; accipe,* inquit, *ſignum tibi: Ecce Virgo in vtero accipiet,& pariet filium. Legerat hoc Maria: ideo credidit futurum, ſed quomodo fieret, ante non legerat. Non enim quemadmodum fieret, vel Prophetæ tanto Eſaiæ fuerat reuelatum. Tantum enim mandatum myſterium non hominis fuit, ſed Angeli o-re promendum. Hodie primùm auditur: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te; & auditur & creditur.* Et infrà: *Quam citò ergo & de impari Conceptione credidit Maria? Quid enim tā impar, quàm Spiritus ſanctus,& corpus? Quid tam inauditum, quàm Virgo prægnans, contra legem, contra conſuetudinem, contra pudorem, cuius charior cura eſt Virgini?* D

S.HIERONYMVS in caput 7.Eſaiæ: *Dominus,* inquit, *deſcendet in vterum virginalem,& ingredietur,& egredietur Oriētalem portam, quæ ſemper eſt clauſa; de quo Gabriel dicit ad Virginem: Spiritus ſanctus veniet ſuper te, &c.* Et paulò pòſt: *Sin autem iuuencula vel puella, vt Iudæi volunt,& non Virgo pariat, quale ſignum poterit appellari, cū hoc nomen ætatis ſit non integritatis?* Quo loco accuratè deinceps refutat Iudaicum id commentum ex proprietate etiam Hebraici ſermonis. E

S.AVGVSTINVS tum alias ſæpe, tum in Enchirid. cap.34. *De Virgine,* inquit, *naſci oportebat, quem fides Matris non libido conceperat.* Et epiſt.3.ad Voluſianum, ad quem locum ipſe Auguſt.in Enchirid.ubi ſuprà, remittit in hac quæſt. lectorem: *Ille igitur,* inquit, *ſibi hominē,* id eſt, *humanam naturam, operatus eſt, qui in rerum natura ſine ſeminibus operatur & ſeminat.* Similia paſſim aſſerunt alij Patres his poſteriores, quos non opus eſt referre.

QVARTO poteſt eadem aſſertio confirmari varijs rationibus, & præſertim quatuor illis, quas adfert hic D.Tho.quæſt.28.art.1. Nam *Primò* minimè decuit, ut Chriſtus qui eſt verus & naturalis Dei filius, haberet alium patrem quàm ſuum æternum. *Secundò,* cùm idē CHRISTVS ſit Verbum, Verbum autem abſque omni corruptione in mente concipi ſoleat; decuit, ut & Chriſtus ſine ulla corruptione Matris conciperetur. *Tertiò,* id etiam decuit eo nomine, ꝙ veniebat, ut tolleret peccatum, atque adeò abeſſe debuit ab eius conceptu concupiſcentia carnis proueniens ex peccato. *Quartò,* decuit hoc etiam propter finem incarnationis Chriſti, qui fuit vt omnes renaſcerentur in filios Dei, *non ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo,* iuxta illud AVGVSTINI in libro de ſancta Virginitate, cap.6. *Oportebat,* inquit, *caput noſtrum inſigni miraculo ſecundùm carnem naſci de Virgine, quo ſignificaret, membra ſua de Virgine Eccleſia ſecundùm ſpiritum naſcitura.*

Ad ea verò Scripturæ teſtimonia, quæ videri poſſēt ſuffragari contrario errori, abundè reſpondet hic D. Tho.quæſt.28.art.1. Nam quòd Lucæ ſecundo Ioſeph vocatur Chriſti *Pater*, explicatur Lucæ tertio, debere intelligi de patre putatiuo, uerbis illis; *Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur filius Ioſeph, &c.*

Item quod Ioannis 2.& ad Galat.4. Maria vocatur *Mulier*, mos eſt Hebraici ſermonis, quo *Mulier* nihil aliud ſignificat, quàm fœminam, ut notauit S.Auguſt. lib.23. contra Fauſtum, cap.7.

Item quod Matth.1. Genealogia Chriſti deducitur per Ioſeph vſque ad Dauid, & Abraam, non ideo fit, quia Ioſeph fuerit naturalis Chriſti pater, ſed quia *non eſt conſuetudinis Scripturarum, vt mulierum in generationibus* ordo texatur, (ait Hieronymus) & quia eo ipſo, ꝙ Ioſeph fuit ex ſtirpe Dauid, ſignificatur, ex eadem ſtirpe fuiſſe coniugem eius Mariam, atque adeò etiam Chriſtum. Nam ex eadem tribu oportebat ſecundùm legem coniugia iniri.

Quomodo autem deſpõſatio Virginis cum Ioſeph, non repugnauerit firmo illius propoſito ac uoto perpetuæ Virginitatis; infrà in Diſputatione de Matrimonio declarabimus. Atq; hactenus de Virginitate Mariæ in CONCEPTIONE ante partum.

Quod aūt fuerit etiam ipſa Virgo incorrupta in ipſo PARTV, probatur itidem contra Caluiniſtas, PRIMO ex Scriptura Iſaiæ 7. *Ecce,* inquit, *Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Non enim,* inquit præclarè D. AMBROSIVS epiſt.81. *concepturam tantummodò Virginem, ſed & parituram Virginem dixit.* Item Ezech.44. *Hæc porta clauſa erit, & non aperietur. Quæ eſt hæc porta,* inquit D.Ambroſ.lib.de inſtitut. Virginis cap.7. *niſi Maria? ideo clauſa, quia Virgo. Porta igitur Maria, per quā Chriſtus intrauit in hunc mundū, qñ uirginali fuſus eſt partu, & genitalia Virginitatis clauſtra non ſoluit. Manſit intemeratū clauſtrū pudoris, & inuiolata integritatis durauere ſignacula, cùm exiret ex Virgine, cuius altitudinem mundus ſuſtinere non poſſet.* Et rurſus idē Ambroſ. eodē lib.c.8. *Bona,* inquit, *porta Maria, quæ clauſa erat, & non aperiebatur, tranſiuit per eam Chriſtus, ſed non aperuit.*

Item Lucæ 1.cùm antea dixiſſet ad Mariam Angelus; *Ecce cōcipies in utero,* ac ēt addidiſſet. *Et paries filium.* Maria uerò interrogaſſet: *Qũo fiet iſtud* (id eſt, utrumq; nimirum) *Qm̃ uirum non cognoſco:* utrũq; ſignificat Angelus admirabiliter futurū Spiritus ſancti uirtute, atq; adeò ſine vlla Virginis corruptione. Nã ad utrũq; rñdens Angelus dixit ei, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& uirtus altiſſimi obumbrabit tibi,* nempe, ut & cōciperet, & pareret admirabiliter manens Virgo; iuxta illud vaticinium Iſaiæ, quod ibi rurſus confirmat Angelus.

Eſt au-

Eſt autem contra Caluiniſtas diligenter hic notandum, *Virginem parere* in his Scripturæ locis planè eſſe parere integris clauſtris Virginitatis; nō autem ſolùm eam parere, quæ non cognouerit virum, licet aperto clauſtro virginali pariat: vt Caluiniſtæ dicunt. Obſtant enim argumenta quatuor huic commento illorum interpretationis.

Primò, quòd Scriptura propriè & vſitato modo de Virgine loquitur: cuius ſcilicet clauſtrum ſit clauſum. Præclarè enim & orthodoxè D. AVGVSTINVS in Enchirid. cap. 34. *De Virgine*, inquit, *naſci oportebat, quem fides Matris non libidò conceperat. Quod ſi*, inquit, *vel per naſcentem corrumperetur eius integritas; non iam ille de Virgine naſceretur, eumque falsò, quod abſit, de Virgine* MARIA *natum tota confiteretur Eccleſia, quæ imitans eius Matrem quotidie parit membra eius, & Virgo eſt.*

Secundò, Quòd alij etiam Patres eam eſſe Scripturæ vim in hac quæſtione intelligũt, ut partim audiuimus, & partim audiemus.

Tertiò, Quòd iiſdem Patribus interpretibus Scriptura de eiuſmodi partu Virgineo loquitur, qui ſit per ſe maximum miraculum, diſtinctum à miraculo Conceptionis Virgineæ. Si autem ruptis clauſtris Virgo peperit; quodnam fuerit miraculum propriè in ipſo Virgineo partu? Nullum omnino. Res enim per ſe naturalis & ordinaria eſt alioqui, ut omnis fœmina, quę conceperit (quocunque tandem modò conceperit) pariat denique apertis clauſtris. At Patres paſſim ex Scriptura colligunt, non ſolùm Conceptionem virgineam, ſed etiã partum Virgineum Deiparæ fuiſſe rem per ſe ipſam admirabilem, quæ ratione comprehendi non poſſit, ſed fide credi debeat.

Quarto. Denique Patres ex Scriptura talem aſſerunt partum Virgineum, vt eum credere (ſin humanã quidem rõnem) illis et ſit difficile, qui Virgineam conceptionem iam crediderint, & quem idcirco nonnulli hæretici negant, tametſi Virginem concepiſſe fateantur: Contra hos enim hæreticos etiam diſputant Patres, ut audiemus. At ſi Virginem pepeiſſe nihil aliud eſſet, q̃ eam, quæ Virgo ſine uiro concepit, apertis clauſtris pepeiſſe quicunq; crederet Virginem concepiſſe, crederet hoc ipſo ſine ulla difficultate Virginem peperiſſe. Non igitur hæc eſt ratio partus Virginei, ſed ea proceſſus, quod Virgo integris atque intemeratis clauſtris (ut Ambroſius loquitur) peperit. Itaq; conſiſtit firma noſtra probatio ex Scriptura, quam attulimus.

SECVNDO probatur eadem aſſertio noſtra, uidelicet, quod ipſa Virgo fuerit incorrupta in ipſo PARTV, ex Patribus.

D. AMBROSIVS epiſtola 81. ad Syricium: *De via*, inquit, *iniquitatis produntur dicere, Virgo concepit, ſed non Virgo generauit. Quæ potuit ergo Virgo concipere, potuit Virgo generare; Cùm ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi doctrinis non creditur Sacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicentium: Quia nõ erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*

Ac Scripturæ teſtimonijs, quæ iam antè citauimus, interpoſitis, ita rurſus dicit: *Quid autem mirum, ſi contra vſum originis naturalis peperit Maria & Virgo permanet; quando contra vſum naturæ, Mare vidit & fugit, atque in fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt?* Paulò ét ſuperiùs alia clariſſima D. AMBROSII teſtimonia citaui, ex lib. de inſtitutione Virginis, cap. 7. & 8. Dicit. n. Chriſtũ non *ſoluiſſe matris clauſtra: Manſiſſe intemeratum clauſtrũ: Duraſſe inuiolata* SIGNACVLA INTEGRITATIS: *Chriſtũ tranſiuiſſe per eam*, NON APERVISSE.

Item D. HIERONYMVS in Apologia pro ſuis libris ad Pammachium: *Reſpondeant mihi, quando Ieſus ingreſſus eſt clauſis oſtiis, & ego reſpondebo quando ſancta Maria ſit & Mater & Virgo.*

Item D. AVGVSTINVS epiſt. 3. ad Voluſianum: *Ipſa*, inquit, *virtus diuina per inuiolata Matris Virgineа viſcera membra infantis eduxit, quæ poſtea per clauſa oſtia membra iuuenis eduxit. Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile, &c.* Attulimus etiam paulò antè ex Enchiridio, cap. 34. alium inſignem locum Auguſtini: Vbi & ipſe commemorat ſe in hac epiſtola ad Voluſianum perpetuam hanc Mariæ Virginitatem propugnauiſſe.

Item D. Euſebius EMISSENVS homilia in illa uerba: *Ecce quàm bonum & quàm iucundum, &c. Quia*, inquit, *corruptionis iniuria non fuit in conceptu; ideo integritas perſeuerauit in partu. Nemo ex Virgine nato filio calumnietur gloriam tantæ parentis. Quam cæleſtis puer non perrupit dum concipitur, non potuit violare dum naſcitur.*

Item D. FVLGENTIVS ſermone de laudibus Mariæ: *Qui diſrupta corporis membra in alijs poterat integrare tangendo, quantò magis in ſua matre, quod inuenit integrum, potuit non violare naſcendo? Creuit enim eius partu integritas potius quàm decreuit.*

Item D. ISIDORVS libro de Virginitate Mariæ, c. I. *Si Virgini noſtræ integritatem adimis, grandi dedecore Deo iniuriam facis. Negas enim valuiſſe incorruptum ſeruare, quem fateris abſque corruptione adire Virginem potuiſſe. Negas Deum, quod vellet facere, quiuiſſe, quem concedis genitricem integram inueniſſe, & corruptioni deditam reliquiſſe. Vt ergo aſſeris, Omnipotentis diuinitas non profuit Virginitati, ſed obfuit. Quia dum Virgineum decus naſcendo violauit, ſummam virginitatẽ deſtruxit. Ac per hoc ipſum aſtruis deturpaſſe naſcendo, quam decorauerat ipſe creando.*

ORIGENES Homil. I. ex uarijs locis: *Virgo genuit & Virgo permanſit. Mater filij facta eſt, & caſtitatis ſigillum non perdidit. Quare? Quia non homo iſte tantùm qui videbatur, ſed vnigenitus erat Deus, qui in carne aduenerat.*

S. Gregorius NAZIANZENVS in Tragœdia de Chriſto patiente: *Expers laboris & doloris exiſtit integra & incorrupta.* Et rurſus: *Virginis ab aluo prodijt matris ſuæ. Clauſoq; ſepulchro ſurgens exijt, velut antea infracta ſeruãs clauſtra quàm caſtiſſimè.*

S. Gregor. NYSSENVS homil. de occurſu Domini: *Non prius*, inquit, *apertam vuluam Virginalem aperuit*, SIGNACVLA *Virginitatis* ILLAESA *conſeruans etiam poſt proceſſum admirabilem.*

S. Cyrill. HIEROSOLYMITANVS orat. de occurſu Chriſti & Simeone: *Solus*, inquit, *Chriſtus citra vllã Virgineorum clauſtrorum offenſionem in lucem editus eſt.*

AMPHILOCHIVS Epiſcop. Iconenſis orat. de eodem feſto: *Ad Virginis*, inquit, *naturam quod ſpectat, portæ Virgineæ nequaquam fuerunt recluſæ: ad nati verò virtutem quod attinet, nihil eſt illi occluſum, nihil quod illum impediat ſed omnia ſunt illi aperta & obuia.*

S. CHRYSOSTOMVS homil. 2. in Symbolum: *Credite*, inquit, *in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, natum de Spiritu ſancto & Maria virgine. Sed dicturi ſunt vobis Gentiles deprauantes fidem veſtram: Quomodo potuit Virgo concipere, Virgo parere, Virgoq; permanere? Cõtra naturam eſt hoc, dicturi vobis ſunt; & vos è contrario reſpõdebitis eis. Credulitas noſtra quod verbis explicare non poteſt, fide tenet.*

THEODORETVS Dialog 2. *Ingreſſus eſt*, inquit, *clauſis ianuis, quemadmodum & egreſſus eſt ex vtero, cum clauſtra Virginis obſiſterent, & ſicut in mari ingreſſus eſt.*

Item Theodoretus ANCYRANVS Galatiæ Epiſcopus, & in Concil. Epheſ. clarus, ſerm. de Natiuit. Dñi: *Audiens*, inquit, *Paganus quòd Saluator clauſa velut ianua, ſit in mundum ingreſſus, qui corpus tamen craſſum & loci indignum circumſerat; audit id quidem, ſed non credit miraculo, huius rei rationem inquirens. Quum verò audit poſtea, quòd*

Virgo

Virgo Saluatorem pariēs, Virgo perſiſtat, ſermonē hunc ſtultitiæ deputat, ac Deo Deiq; miraculo fidē habere detrectat.

Item S.DAMASCENVS lib.4.fidei cap.15. *Quemadmodum qui conceptus eſt, Virginem concipientem ſeruauit illæſam, ſic & natus, ipſius Virginitatem ſeruauit illæſam. Solus tranſiuit per eam, & clauſam ſeruauit. Manet igitur & poſt partum Virgo & ſemper Virgo.*

Item EVTHYMIVS in cap.28. Matth. *Quemadmodū,* inquit, *Chriſtus natus eſt ſeruatis integris clauſtris Virginis, ita quoq; reſurrexit ſeruatis integris monumenti ſignaculis.*

TERTIO probatur eadem aſſertio noſtra ex illo articulo ſymboli Apoſtolici: *Natus ex Maria virgine.* Quē articulū D.AVGVSTINVS quoq; in Enchrid. cap.34. vrget: *Si,* inquit, *per naſcentem corrumperetur eius integritas, non iam ille de Virgine naſceretur, eumq; falsò, quod abſit, de Virgine Maria natum tota confiteretur Eccleſia.*

D.item AMBROSIVS epiſt.81. hanc Virginis integritatem in partu propugnans, vrget quoq; inter cætera hunc Apoſtolici ſymboli articulum: *Si doctrinis,* inquit, *non creditur Sacerdotum, credatur Oraculis Chriſti, credatur monitis Angelorum dicētium: Quia non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum. Credatur* SYMBOLO APOSTOLORVM, *quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat.*

D.quoq; CHRYSOSTOMVS homil.2. in ſymb. Apoſtol. ſimiliter articulum illum ſymboli Apoſtolici explicans, integritatem Virginis in partu credendam eſſe conſtanter à Chriſtianis, aſſerit, neq; eam niſi à Gentilibus ac hominibus perfidis *ſynceram Eccleſiæ fidem depravantibus* negari poſſe cenſet, vt ex eius verbis paulò antè à me recitatis oſtenſum eſt.

Verum enim verò OBIICIVNT Caluiniſtæ contra Virginis integritatem, uel ipſi Virgini potius, Tertullianum libro de carne Chriſti ſub finem. Is enim dicit, Virginem *patefacti corporis lege peperiſſe*. Et eam fuiſſe Virginem, *quantum à viro, non* quantum *à partu.*

RESPONDEO verbis grauiſſimi & maximè Orthodoxi authoris Vincentij Lyrinenſis libro aduerſus Hæreſum nouitates: *Si in ipſa,* inquit, *vetuſtate lapſus alicuius, vel aliquorum Doctorum deprehendatur; Patrum aliorum eadem de re ſententiæ conferantur, atque ex maiore illorum conſenſu propoſita quæſtio iudicetur.*

Intelligunt Caluiniſtæ quid velim dicere: nēpe Tertullianum, quia in hac re pugnat eius aſſertio cum cōmuni aliorum orthodoxorum Patrum (quorum teſtimonia recitaui) omnino à veritate aberraſſe: quemadmodum ēt in alijs quibuſdam rebus errauit, ut nominatim de ipſo à Vincentio Lyrinenſi notatum eſt. Sanè vbi quæſtio eſt, quid olim in Eccleſiæ antiquæ conſuetudine poſitum fuerit, grauis eſt authoritas Tertulliani; atque ēt in dogmatibus, tum cùm cæteri Patres non contra ſentiunt. Si autem cæteri Patres contradicant, nihili pendendum eſt illius Teſtimonium, cum cōſtet, eum in quibuſdam grauiſſimè erraſſe. Quare ipſe etiā Rhenanus, nomine BEATVS, recens Tertulliani Scholiaſta, quem Caluiniſtæ, quaſi patronum ſui erroris, cōmemorant, hanc ſententiam Tertulliani de partu Virginis obſeruaſſe; indicat illum in hac re lapſum fuiſſe, & ei eſſe condonandum hunc errorem in quæſtione non vſque adeò fusè explicata antiquiſſimis illis temporibus: *Sed hæc,* inquit Rhenanus, *ſunt boni conſulenda, præſertim in tam vetuſto ſcriptore.* Quę verba Rhenani diſſimulant Caluiniſtæ.

Obijciunt Caluiniſtæ SECVNDO D. Ambroſium lib.2. in caput ſecundum Lucæ, cuius hæc verba de Chriſto ſunt: *Hic ſolus aperuit ſibi vuluam. Nec mirū. Qui enim dixerat ad Prophetam; Priuſquam te formarem in vtero, noui te, & in vulua matris ſanctificaui te: Qui vuluam ſanctifi-*
A *cauit alienam, vt naſceretur Propheta, hic eſt qui aperuit matris ſuæ vuluam, vt immaculatus exiret.*

RESPONDEO, D.Ambroſ. eodem ſenſu dicit, Chriſtum aperuiſſe matris vuluam, quo illud ſcriptum eſt à D.Luca cap.2. ex lib.Exod.c.13. *Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur;* quod D.Ambroſ. maximè à Chriſto Sancto Sanctorum in ſui Natiuitate factum eſſe dicit, quodq; ēt D.Lucas ad Chriſtū natum accommodat. In eo autem loco Exodi, & apud D.Lucam, *aperire vuluam* non idem eſt, qđ rumpere ſigillum ſeu clauſtrum maternæ Virginitatis, ſed naſci & exire primo ex vtero Matris. Hæc prima natiuitas ſeu primus exitus prolis ex utero ſignificatur metaphoricè per apertionem vteri, phraſi præſertim in Hebrai-
B co ſermone vſitata. Quia enim tunc res aperiri ſolet, cùm aliquid primo ex ea prodit; ut terra cùm primo fruges erumpunt, & domus cum quis exit; ideo metaphoricè dicitur vterus aperiri hoc ipſo, quod primo edit ex ſeſe fructum prolis.

Quod aūt non niſi hoc ſenſu dicat Ambroſ. ſm Scripturam, Chriſtum aperuiſſe matris vuluam, his argumētis manifeſtè probo. PRIMO: id ī Scriptura & apud Ambroſium eſt aperire vuluam, qđ facit naſcendo oīs homo maſculus primogenitus, immò oē ēt maſculum primogenitum. Ait.n. Scriptura generatim: *Omne maſculinum adaperiens, &c.* Et vt eſt in Exodo: *Omne primogenitum quod aperit vuluam, tam de hominibus, quam de iumentis, &c.* nec aliter ꝙ Scriptura loquitur D. Ambroſ.
C At non omne primogenitum, immò nullum primogenitum ſolet, dum naſcitur, rumpere clauſtrum matris, cùm iā hoc in conceptione ruptū ſit, vt ēt notauit Origenes hom.14. in Lucam. Igitur nō hoc eſt in Scriptura, & apud D.Ambroſ. aperire vuluam; ſed primò prodire ex vtero (vt diximus) quod facit omne primogenitum hoc ipſo quod naſcitur. Atque hoc quidem ſenſu eo commodiùs & veriùs per metaphorā dici pōt Chriſtus aperuiſſe Matris vuluam, quod ſolius Virginis vterus inter matres omnes quæ vnquam fuerunt, eſt alioquin omnino clauſus, vt Hieronym.lib.2. contra Pelagian. & Origenes homil.14. in Lucam, annotarunt.

SECVNDO: Apertionem vuluæ, metaphoricè dici eo ſenſu quo expoſui, inde confirmatur, quia nec ſemper
D alias apertio vuluæ propriè in Scriptura dicitur, ſed quandoque etiam conceptio ipſa ſiue facultas quędam concipiendi, apertio vuluæ in Scriptura metaphoricè nominatur. Vt vbi legimus de Lia, Geneſ.29. *Aperuit Dominus vuluam eius ſorore ſterili permanente.* Et rurſus Geneſ.30. *Recordatus Dominus Rachaelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius.*

TERTIO, D.Ambroſ. per apertionem vuluæ, quæ ad partum etiam Virginis accommodatur, non id intelligit ſm Scripturam, quod ipſe multis alijs in locis apertiſſimè negat, Virgini in partu contigiſſe. At negat euidentiſſimè in pluribus locis ſuperius à me recitatis (epiſtola 81. Et libro de Inſtitutione Virginis, cap.7. & 8. & alibi) Clauſtrū Virginis fuiſſe in partu patefactū.
E Igitur non hoc intelligit per apertionem vuluæ, ſed illud aliud quod explicauimus. Et certè vel hoc vnicum argumentum conuincit Caluiniſtas impudenter feciſſe, quòd Ambroſium contra Virginis integritatem opponere auſi fuerint, & Rhenanum illum, Tertulliani Scholiaſtam imperitè dixiſſe, Ambroſium Tertulliano in hac re ſubſcribere.

QVARTO, Apertionem vuluæ, quæ ad partum etiā Virginis accommodatur, non eo modo interpretari debemus, qui pugnet cum ſententia tot illuſtrium Patrum, quot paulò ſuperiùs pro integritate Virginis in partu citauimus.

QVINTO

QVINTO accedit, quòd iſtud ipſum Caluiniſtarum argm ex apertione vuluæ petitum, Patres etiam, vt occurrant cauillationibus hoſtium integritatis Virginis, ſibi proponunt, & ſoluunt eodem modo quo nos. Sic enim Amphilochius Iconienſis Epiſcopus, & Baſilij æqualis, Orat. de Occurſu Chriſti & Simeone, inquit: *Aſt cauillator quiſpiam poſſet hic obijcere, ſi illud: Omne maſculinum, &c. ad ſolum Dominum propriè ſpectat* (explicauerat ibi quō de CHRISTO maximè dici poſſit, quod vuluam Matris aperuerit) *conſequens fit, Virginem non manſiſſe Virginem. Verùm audi, inquit, & intellige prudenter: ad Virginis quidem naturam quod attinet, eius voluntate, qui ex ea natus eſt, clauſtra illius nequaquam fuere patefacta. Ad nati verò Domini virtutem quod attinet, omnia illi ſunt aperta & obuia.* Quibus verbis hic Pater explicat *aperire vuluam* fuiſſe, exiuiſſe ſupernaturali virtute ex vtero quantumuis clauſo.

Quod profectò ſimiliter D. HIERONYMVS intellexit lib. 2. contra Pelagian. cum in vno quodam loco & Chriſtum *aperuiſſe* vuluam Matris dicit, & tñ clauſtrũ Matris non fuiſſe ruptũ: *Solus* CHRISTVS, *inquit, clauſas portas vuluæ Virginalis aperuit, quæ tamen clauſa iugiter permanſerunt. Hæc eſt porta Orientalis clauſa, per quam ſolus Pontifex ingreditur, et egreditur, &* NIHILOMINVS SEMPER CLAVSA *eſt*. Ita D. Hieronym.

Tum etiam venerabilis BEDA in cap. 2. Lucæ: *Quod ait, inquit, adaperiens vuluam, conſueto natiuitatis more loquitur: non quod Dominus noſter ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificarat, egreſſus deuirginaſſe credendus ſit, iuxta Hæreticos, qui dicunt, Beatam* MARIAM, *Virginem fuiſſe vſque ad partum: Sed iuxta* FIDEM CATHOLICAM *clauſo Virginis vtero, quaſi ſponſus ſuo proceſſiſſet è thalamo.*

TERTIO obijciunt Caluiniſtæ ex Tertulliano, propter patefactum vterum in partu, Apoſtolũ ſcripſiſſe ad Galat. 4. Chriſtum non ex Virgine, *ſed ex muliere factum*, qua homo eſt.

SED hoc omnino nihil habet põderis. An enim Virgo, ſi fuerit etiam integra in partu, mulier non eſt? Adde, quod ſi mulier ibi Apoſtolo eſt fœmina nõ integra; ne in Conceptione quidem Virgo integra fuerit: nam maximè etiam in Conceptione ſignificat Apoſtolus, Chriſtum, qua homo eſt, fuiſſe ex muliere factum, ac proinde eſſe verum hominem. Sed de errore Tertulliani in hac parte ſuprà dictum eſt.

QVARTO denique obijciunt impoſſibilem eſſe penetrationem corporum, quam oportet admittere, ſi Chriſtus natus eſt non apertis clauſtris Virgineis.

RESPONDEO, eſſe quidem naturaliter impoſſibilem corporum penetrationem, ſed omnino tamen poſſibilem eſſe per abſolutam Dei potentiam, qua peractum eſt hoc myſterium, Angelo dicente, Luc. 1. *Virtus altiſſimi obumbrabit tibi, &c.*

Etenim quod duo corpora, ſiue duę partes corporũ, nequeant ſe penetrare, ita ſ. ut ſalua ſui continuitate non poſſint ſimul occupare eũdem locum; ex naturali modo & ſitu prouenit, quo ſunt corpora in loco. Hic aũt naturalis modus ac ſitus corporum in loco, quoddam accidens eſt veri ac continui corporis, ex natura rei ipſo continuo corpore poſterius, & omnino tale, ut non repugnet corpus carere tali accidẽte, ſic nimirum, vt vel in nullo loco ſit, (quemadmodum, ſi Deus crearet corpus aliquod extra ſupremum cœlum) vel ſit in loco, alio quodam ſupernaturali modo longè diuerſo ab illo ſitu naturali & conſueto, atque adeò per penetrationem cum alio corpore.

Neque hoc ſolum in partu Virginis contigit, ſed ét in Chriſti reſurrectione, cùm is prodijt mirabiliter ex A clauſo ſepulchro, ac poſtea cùm clauſis ianuis ingreſſus eſt ad diſcipulos. Et in eiuſdem aſcenſione cùm *penetrauit Cœlos*. vt ait Apoſtolus ad Hebr. 4. Quæ myſteria infrà quoque aduerſus Caluiniſtas aſſeremus q. 5. & 6. Atque hactenus de incorrupta Virginis integritate in ipſo PARTV contra Iouinianum & Caluiniſtas hæc ſufficiant.

Quod aũt poſt PARTVM ét manſerit perpetuò Virgo incorrupta, probatur iiſdem. PRIMO ex Scriptura. Ezech. 44. *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam.* Significatur enim per hanc portam clauſam perpetua Virgo Maria, ut interpretatur ibi S. Hieronymus, & S. Ambroſius libro de inſtitutione Virginis, B cap. 7. & Sanctus Auguſtinus in ſerm. 18. de tempore, & alij.

Item ex illa interrogatione Virginis, Lucę 1. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* poteſt duci argumentum ad idem probandum hoc modo: Si B. Virgo aliquando cognouit virum; conſequens eſſet, illam aliquando peccaſſe, & quidem grauiter, violando ſcilicet perpetuum Virginitatis votũ. Sed hoc conſequẽs omnino falſum eſt, & repugnans communi fidei totius Eccleſię. Ergo etiã id vnde hoc ſequeretur. Maior probatur. Nam vt perſpicuè oſtendunt S. Gregorius Nyſſenus Oratione de Natiuitate Domini, & S. Auguſtinus libro de ſancta Virginitate, cap. 4. & alij Patres, uerbis illis; *Quomodo fiet iſtud, &c.* Virgo indicauit, obſtare C ſibi votum, quo minus poſſet vnquam virum cognoſcere: id quod & nos aſſeruimus to. 3. diſputat. vlt. q. 4. punct. 1.

Neque tamen ſine vanitate & errore fingi poteſt, fuiſſe poſtea cum Virgine à Deo diſpenſatum in illo voto; pręſertim cùm Angelus perpetuò illud manſurũ indicauerit Virgini, oſtendens longè alia rõne fuiſſe futurum, vt ſaluo quantumuis illo vinculo voti ac firmo propoſito Virginitatis conciperet & pareret, ſcilicet per obumbrantem virtutem Spiritus ſancti, &c. Itaq; ſi Virgo aliquando cognouiſſet uirum; omnino peccaſſet, ut argumentabamur: quod repugnat communi & veriſſimæ fidei, ut dixi, totius Eccleſiæ.

D SECVNDO probatur idem ex authoritate, tum Apoſtolici ſymboli, in quo Mariam abſolutè profitentur fideles Virginem. Tum etiam ipſius Eccleſiæ, quę B. Virginem poſteaquam etiam Chriſtum peperit, & aſſumpta eſt in Cœlum, colit & veneratur tanquam ſanctiſſimam & immaculatiſſimam Virginem, & clariſſimũ exemplar ac decus Virginum omnium.

TERTIO probatur idem ex Patribus. Nam S. EPIPHANIVS hæreſi 48. & S. AVGVSTINVS in libro de hæreſibus, cap. 88. tanquam exploratam hæreſim referũt & damnãt contrariam ſententiam inter alias hęreſes. Item Patres à nobis citati pro MARIAE Virginitate, tum in Conceptione, tum in partu, fuiſſe illam perpetuò Virginem ſenſerunt: idque nominatim contra Heluidium E aſſeruit luculenter S. Hieronymus in libro de perpetua Mariæ Virginitate, aduerſus eundem Heluidium tomo tertio. Et Sanctus Ilephonſus in libro de eodem argumento contra eandem hæreſim. Peculiariter autem notentur in hoc genere iſta teſtimonia.

ORIGENES Homil. 1. ex varijs locis: *Maria, inquit, deſponſata fuit Ioſeph, non tamen in concupiſcentia iuncta, Mater immaculata, Mater incorrupta, Mater intacta.*

S. Cirillus HIEROSOLYMITANVS Catecheſi 12. in fine, exhortãs ad *perpetuæ Virginitatis gloriam, & Angelicam*, vt inquit, *coronam* exemplo Virginis: *Virgines*, inquit, *cum Maria Virgine habebunt partem.*

S. ATHANASIVS in Euangelium de ſanctiſſima Dei

para:

A para: *Gratia,* inquit, *plena cognominata eſt, eo quòd adimpletione Spiritus ſancti omnibus gratijs abundaret, & virtute altiſſimi obumbraretur; quam virtutem per omnia tempora conceptus eam habuiſſe confido, & poſt conceptum etiam retinuiſſe. Neq; enim id temporarium in Virgine accidiſſe opinor, ſed per omnia tempora hoc illi datum fuiſſe, quemadmodum & nunc in præſentia & in æternum vſq; habet hæc Virgo ſibi obumbrantem virtutem altiſſimi.*

S. CHRYSOSTOMVS homilia in Domini Hypapanten: *Virgo eſt,* inquit, *vtpotè omnis virilis ſeminis, omniſq; concubitus expers.*

Sanctus AMBROSIVS epiſt. 79. ad Theophilum & Anyſium, circa illud dictum Chriſti Ioan. 19. *Ecce mater tua: Teſtis,* inquit, *eſt idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor* (Chriſtus) *quod deſponſata fuerit viro tantummodò Ioſeph, nulla in coniugalis coitus conſuetudine thori iura cognouerit. Neq; enim eam ſuſcepturam ex Ioſeph filios à viri conſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit teſtimonium Euangeliſta, Quod ſuſcepit eam Euangeliſta in ſuam.* Nunquid ergo diuortium fecit? numquid à viro abduxit atque abſtulit? Et paucis interpoſitis: *Hoc ergo teſtamentum filij eſt de Matris integritate, hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas.* B

S. AVGVSTINVS ſerm. 14. de Natali Domini, qui eſt 18. de Tpe: *Quid eſt,* inquit, *porta in domo Domini clauſa, niſi quod Maria ſemper erit intacta, & quid eſt; Homo non tranſiuit per eam; niſi quod Ioſeph non cognoſcet eam.*

Sanctus LEO ſerm. 2. de Natiuitate Domini: *Humano,* inquit, *vſu & conſuetudine, quod credimus, caret, ſed diuina poteſtate ſubnixum eſt, quòd Virgo conceperit, quòd Virgo peperit, quòd Virgo permanſerit.* Similia alij. C

QVARTO accedunt huc & illæ rationes. *Primò,* quia decuit Chriſtum ſecundum humanam naturam eſſe vnigenitum Matris, tanquam perfectiſſimum eius germen (vt ait D. Tho.) ſicut fuit ſecundum diuinam naturam vnigenitus Patris, tanquam perfectus per omnia eius filius. *Secundò,* quoniam aliud non vacaſſet iniuria quadam Spiritus ſancti, cuius ſacrarium fuit vterus Virginis. *Tertiò,* quoniam turpiſſimum fuiſſet Matri tanti filij, illo vſq; adeò mirabiliter per Spiritus ſancti virtutem concepto contentam non eſſe. *Quartò,* fuiſſet id etiam turpiſſimum Ioſepho, ſi eam quam reuelante Angelo de Spiritu ſancto Deum concepiſſe cognouerat, non magis fuiſſet reueritus. Vnde HIERONYMVS libro cõtra Heluidium: *Ioſeph,* inquit, *qui miracula tanta cognouerat in B. Virgine, Dei templum, Spiritus ſancti ſedem Domini ſui Matrem audebat attingere?* D

ARGVMENTA verò, quæ pro ſuo errore petebat Heluidius ex Scriptura, ſatis ſuperque refutantur à S. Hieronymo loco citato, & à D. Tho. hic art. 3. Summa hæc eſt. *Primò.* Vbi Matt. 1. legimus: *Antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens, &c.* Particulam illam *Ante,* licet ſæpe conſequentia indicet, tamen nonnunquam ea tantùm, quæ prius *cogitabantur* oſtendere: Nec neceſſe eſſe, vt cogitata fierent, cùm ideo aliud interuenerit, ne ea, quæ cogitata ſunt fierẽt. Vt ſi quis dicat, Antequam in portu pranderem, nauigaui; non ſignificat, ſe in portu prandiſſe, poſtquam ex portu ſoluit; ſed ſoluiſſe ex portu antequam ibi inſtitueretur prandium, de quo erat *cogitatum,* vel poterat cogitari. Ita in propoſito. E

Secundò, ibidem Maria *coniux Ioſephi* vocatur, tãtùm propter primam deſponſationis fidem, ut ait Auguſt. in libro de Nuptijs & Concupiſcentia, cap. 11. Vel propter veri coniugij vinculum ſine vlla tantùm copula futura, vt vult Ambroſ. lib. 2. in Lucam, ſub initium. Quam rem totam explicabimus infrà in materia de Matrimonio.

Tertiò, quod ibidem dicitur: *Et non cognoſcebat eam,* A *donec peperit, &c.* non ſignificat, poſtea cognitam ab ipſo fuiſſe cognitione carnali. Nam particula illa *Donec,* quandoque in Scripturis denotat tantummodò illud tempus ante quod aliquid uel factum uel non factum eſt, nec ſimul ſignificat contrarium accidere uel non accidere ſub illud tempus aut poſt illud. Vt Geneſ. 8. cùm legimus; *Aperiens Noë feneſtram arcæ quam fecerat, dimiſit coruum, qui egrediebatur & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* Quo loco non ſignificatur reuerſum fuiſſe, poſtquam exſiccarẽtur aquæ. Et cum dicitur Pſalm. 113. *Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum donec miſereatur noſtri,* minimè ſignificatur, auerti oculos à DEO poſtquam noſtri eſt miſertus.

Quartò, quod ibidem, ſcilicet Matth. 1. de Maria dicitur, *Donec peperit filium ſuum primogenitum;* non ſignificat illam habuiſſe alios poſt illum genitos. Nam iuxta Scripturæ phraſin is eſt, & nominatur *primogenitus* ante quem alius non fuit natus, etiamſi vel nondum, vel nunquam alius poſt illum natus ſit. Vnde poſt vnum menſem à Natiuitate, cum ſcilicet nondum alius partus erat ſecutus, iubebantur in lege redimi primogenita, Numer. 18. B

Quintò, quia Matth. 12. & 13. & Ioan. 2. mentio fit Matris Chriſti & *fratrum* eius; non ſignificat habuiſſe illũ fratres *natura,* ſed *cognatione,* qui ſcilicet erant filij Mariæ materteræ Domini, vt aſſerit hic D. Tho. ex Hieronymo in caput 12. Matth. vbi Hieronymus ita ſcribit: *Quidam fratres Domini, de alia vxore Ioſeph, filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta Apocryphorum, & quandam Eſcham mulierculam confingentes; nos autem ſicut in libro quẽ contra Heluidium ſcripſimus, continetur, fratres Domini non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris, Mariæ materteræ Domini filios intelligimus,* quæ eſſe dicitur Mater Iacobi Minoris, & Ioſeph, & Iudæ. C

Poſtremò, quod Matthæi 27. dicitur fuiſſe iuxta crucẽ Domini inter alias mulieres *Mariam Magdalenæ, & Mariam Iacobi, & Ioſeph matrem & matrem filiorum Zebedæi;* de Maria matre Iacobi & Ioſeph intelligitur, quæ fuit vxor Alphęi, non autem de Maria matre Domini, quaſi hæc etiam fuerit mater Iacobi & Ioſeph, tametſi de Maria quoque matre ſolius Domini nominatim ait Ioannes, cap. 19. *Stabat autem iuxta crucem IESV Maria mater eius.* Multæ enim mulieres erant ibi, vt ait Matthæus loco citato. Hactenus de perpetua Mariæ ſanctiſſimæ Dei matris Virginitate ante partum, & in partu, & poſt partum. D

PVNCTVM SECVNDVM.

An CHRISTVS *fuerit conuenienter natus, quoad alias item Natiuitatis circumſtantias.*

D. Thom. quæſt. 35. art. 6. 7. 8.

PRAETER incorruptam Matris Virginitatem præcipuæ ferè circumſtantiæ Natiuitatis Chriſti fuerunt tres, ſcilicet Indolentia Matris in partu, Locus Natiuitatis & Tempus eiuſdem. Quæ omnia congruentiſſima fuiſſe facilè doceri poteſt. E

Et quidem Virginem fuiſſe expertem DOLORIS in partu, inde patet, quòd Chriſtus natus eſt abſque vlla vteri Virginei apertione, ſeu dilatatione, quę matribus alijs adfert dolorem; Vnde Patres ſextæ Synodi canone 79. *Abſque vllo,* inquiunt, *dolore Virginis partum eſſe confitentes, (vt qui ſine ſemine conſtitutus ſit) eos qui propter ignorantiam aliquid indecens faciunt, correctioni ſubijcimus.*

Et S. Gre-

Et S.Gregor.NAZIANZENVS in Tragœdia de Chriſto patiente: *Nulla*, inquit, *partes & ſuam manũ obſtetrix deprædicauit. Partus hic diuinus eſt*. Et CYPRIANVS in in ſermone de Natiuitate Chriſti: *Nec locus*, inquit, *ibi erat lauacris, quæ ſolent puerperis præparari: quippe nec aliqua naturæ iniuria Matrem Domini læſerat*.

Quæ Patrum teſtimonia planè congruunt cum nar ratione Euangelica, ſiquidem, vt Lucæ 2. dicitur, Virgo ipſa ſtatim ac peperit *filium ſuum primogenitum pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio*, tanquam ea videlicet, quæ nihil detrimẽti aut languoris paſſa eſſet in partu. Id quod expreſsè etiam obſeruauit S.HIERONYMVS in libro contra Heluidium, to.2. cap.4. *Nulla*, inquit, *ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſſit. ipſa pannis inuoluit infantem, ipſa & mater & obſtetrix fuit, & collocauit eum*, inquit, *in præſepio, &c. Quæ ſententia Apocryphorum deliramenta conuincit*.

Quod autem decuerit Virginem ſine dolore, immò cum iucunditate parere, oſtendit AVGVSTINVS in ſermone de Aſſumptione B. Virginis, excipiens Virginẽ ab illa ſñia Geneſ.3. *In dolore paries, &c. Nã quæ ſine peccati*, inquit, *colluuione, & ſine virilis admixtionis detrimento Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore genuit*.

Et CYPRIANVS vbi ſuprà: *Nihil*, inquit, *in hac re petijt vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum vſuram*. Itaque decuit potius Virginem cum iucunditate & gaudio parere: iuxta illud Iſaiæ 35. *Germinans germinabit, ſicut lilium, & exultabit lætabunda & gaudens*.

Præterea, quod ad LOCVM Natiuitatis attinet, inprimis certum eſt ex Scriptura, CHRISTVM in Bethleem natum eſſe, Micheæ 5. *Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael*. Et Matt.2. *Cùm ergo natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ*. Et Lucæ 2. *Factum eſt autem cum eſſent ibi* (in Bethleem) *impleti ſunt dies, vt pareret, & peperit filium ſuum, &c.*

Fuit autem hic locus Natiuitati Chriſti idoneus, *Primò*, vt ex ipſo etiam Natiuitatis loco magis conſtaret, impletam fuiſſe nato Chriſto promiſſionem diuinam factam Dauidi de Chriſto naſcituro ex ſtirpe ipſius. Nã Dauid fuit etiam in Bethleem natus. Quæ ratio indicata videtur ab Euangeliſta, Lucæ ſecundo, illis verbis: *Eò quòd eſſet de domo & familia Dauid. Secundò*, vt vel eo ipſo, ꝙ natus eſt in exigua ciuitate, hominum ſuperbiã confutaret. *Tertiò*, quia vt ait Gregorius homilia octaua in Euangelia, & Beda in caput quintum Lucæ, Bethleẽ domus panis interpretatur: fuit autem Chriſtus *panis viuus, qui de cælo deſcendit*, Ioã.6. *Quartò*, vt eligens ignobilem locum ad Natiuitatem magis oſtenderet poteſtatem ſuam: iuxta illud primæ ad Corinthios primo: *Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia; & ignobilia mundi, &c. Quintò*, decuit illum ibi in peregrinatione naſci. Quia vt ait Gregorius loco citato, *per humanitatem quam aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur. Sextò*, decuit etiam illum egere loco in diuerſorio, ut quemadmodum ait Beda in cap.2. Lucæ, *per egeſtatem ſuam nobis multas manſiones in domo Patris ſui præpararet*.

Poſtremò, quod ad TEMPVS attinet, natus eſt Chriſtus, iuxta ſententiam probabiliorem (quam fusè confirmat Baronius in apparatu ad Annales Eccleſiaſticos) Anno orbis conditi 5199. qui idem annus fuit ſeptingenteſimus primus ab urbe condita; Et ſecundus Olympiadis centeſimæ nonageſimæ quartæ; Et Auguſti Cæſaris ab inito triumuiratu quadrageſimus primus, A nece autem Cæſaris quadrageſimus ſecundus. Et Herodis Regis uigeſimus nonus. Natus eſt autem menſe Decembri eius anni die uigeſima quinta.

A Fuit autem congruens Chriſti Natiuitati id tempus *Primò*, ſi conſideremus fuiſſe illud neque ſub initium mundi, neque etiam ſub finem, ut oſtendimus diſput. 1. quæſt.1. p.4. & præſertim inſigni quodam teſtimonio S.Gregorij Nyſſeni.

Secundò, ſi conſideremus illo anno ſub uno principe Cæſare Auguſto fuiſſe pacem in toto orbe. Decebat enim eo tempore naſci Chriſtum, *qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum*, ut ait Apoſtolus ad Epheſ.2.

Tertiò, ſi conſideremus eo tempore natum eſſe, quo Rex alienigena Herodes regnabat in Iudæa. Sic enim natus eſt Chriſtus congruenter illi prophetiæ Iacob. Geneſ.49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt*. Vbi tamen particula *Donec*, non indicauit tempus, quoad annum uel diem (cum circiter uiginti nouem annis, prius quam Chriſtus ueniret, abſtulerit Herodes regium ſceptrum de Iuda) ſed indicauit ea particula tempus quoad periodum unius circiter ſeculi ſiue ætatis hominis.

B *Quartò*, ſi conſideremus menſem & diem, quo Chriſtus eo tempore natus eſt, nempe cùm inciperet incrementum ſumere lux diurna: Vt quemadmodum Auguſtinus ait quæſtione 53. ex nouo Teſtamento, indicaretur ea re, illum naſci qui ueniebat, ut *homines creſcerent in lucem diuinam*, iuxta illud Lucæ 1. *Illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis ſedent*. Atque etiam in aſperitate hyemis natus eſt, ut iam inde inciperet pati pro nobis, ut hic ait D.Tho.

C

PVNCTVM TERTIVM.

An ita CHRISTVS *ex Virgine ſit natus, vt illa verè ſit Mater* CHRISTI *veri hominis & veri* DEI.

D.Thom. quæſt 35. art.3. & 4.

VALENTINVS antiquus hæreticus, qui teſte Irenæo libro tertio, capite quarto, & Auguſtino libro de Hæreſ. capite undecimo, aſſerebat, Chriſtum per Virginem tantùm ueluti per ſiſtulam tranſiiſſe, neque ueram carnem ex ea ſumpſiſſe, non poterat aſſerere Virginem fuiſſe ueram & propriè dictam Chriſti Matrem, ne ut is quidem eſt homo; immò neque illum eſſe uerum hominem, cùm ueram eius carnem negaret. Quem errorem diſputatione præcedenti, quæſt.2. punct.1. confutauimus. Neſtorius autem, qui Chriſtum, ut Deum, nõ concedebat, eſſe illam ipſam perſonam, quæ eſt Chriſtus homo ex Virgine natus: conſequenter negabat, Virginem hoc ipſo, quod fuit Mater Chriſti hominis, uerè fuiſſe Chriſti Dei Matrem.

D Eccleſia uerò Catholica ſententiam utrique errori contrariam conſtanter profitetur, nempe & Chriſtum ut hominem uerè eſſe ex Virgine genitum ac natum; & conſequenter, quia CHRISTVS homo eſt illa ipſa perſona, quæ eſt DEVS unigenitus filius æterni Patris, Virginem uerè eſſe Matrem Dei filij unigeniti Patris. Vtrumque autem confirmauimus multis teſtimonijs diſputatione præcedenti, quæſt.2.p.1. & 2.

E Peculiariter autẽ huc pertinet illud Epheſ. Concil. can.1. *Si quis nõ confitetur Deum eſſe veraciter Emmanuel, & propterea Dei genitricem ſanctam Virginẽ; Peperit enim ſecundùm carnem factum Dei Verbum, ſecundùm quod ſcriptum eſt, Verbum caro factum eſt:* anathema ſit.

Cùm qua ſententia congruit etiam illa ratiocinatio Sancti Chryſoſtomi homilia in Domini Hypapanten: ... *Crede*,

Crede,inquit, bis quæ de Virgine à nobis dicuntur,nec dubites eandem & Dei ancillam & Dei parentem, tum rurſus Virginem & Matrem profiteri. Ancilla quidem eſt,quia vera illius,qui ex ipſa prodijt,cratura: Deipara eſt,quandoquidem Deum ipſum,qui carnem ex ipſa ſuſcepit,enixa.

Nec poteſt vllo modo refelli argumentum illud, quod ad hanc ipſam aſſertionem fidei confirmandam ducitur ex Scriptura hunc in modum: Beata Virgo eſt verè Mater Ieſu Chriſti. Sed Ieſus Chriſtus eſt verè Deus. Ergo B. Virgo eſt verè Dei Mater. Maior patet, Matthæi 1. & alibi ſæpe. Minor etiã habetur expreſsè in Scriptura, prima Ioann.5. vt D.Tho. hic art.4. ad primum aſſerit, & patet ex multis alijs Scripturæ locis à nobis allatis to.1. q.1. de Trinit. p.1. Conſequentia aũt huius argumenti omnino eſt etiam bona. Ergo Concluſio minimè negari poteſt. Sed hac de re ſatis ſuperque à nobis aſſerta, q.2. diſputationis præcedentis, p.1. & 3. non eſt neceſſe plura nunc addere.

PVNCTVM QVARTVM.

An Chriſtus Deus & homo per vnam & eandem filiationis relationem ſit Dei Patris & Virginis Matris filius.

D.Thom. q.35. art.1.2. & 5.

IN hac re de quibuſdã conuenit inter Theologos in 3. diſt.8. quod attinet præcipuè ad ipſum fundamentũ Filiationis, & aliquid inter eos controuertitur. PRIMO conuenit, ſicut in Chriſto ſunt duæ naturæ, vna diuina ab æterno, altera humana ex tempore: ita etiam eſſe in illo duas *natiuitates*; alternam *æternam*, qua natus eſt ſecundùm diuinam naturam ex Patre: alteram *temporalem*; qua natus eſt ex matre. Vnde DAMASCENVS lib.3. de fide Orthodoxa cap.7. *Confitemur*, inquit, *duas Chriſti natiuitates; Vnam, quæ eſt ex Patre æternam; & vnam, quæ eſt in vltimis temporibus propter nos.*

SECVNDO conuenit inter Theologos, quod attinet quidem ad rem ipſam, verè dici poſſe Chriſtum *bis* natum, propter eiuſmodi Natiuitates duas, quarũ altera ſcilicet fuit prior, & altera poſterior. Vnde & S.CYRILLVS Alexandrinus, in quadam Epiſtola ad Neſtorium recitata in Concilio Calcedonenſi Act. 1. poſteriorem illam Natiuitatem Chriſti temporalem appellat *ſecundam natiuitatem poſt eam, quæ ex Patre eſt*. Et S.FVLGENTIVS libro de fide ad Petrum cap.2. in eandem ſententiam ita ſcribit: *Idem vnigenitus Deus natus eſt ſemel ex Patre, ſemel ex matre* (quod eſt tantundem ac dicere *bis*) *Natus eſt enim de Patre Deus Verbum. Natus eſt ex matre Verbum caro factum.* Et addit: *Vtraque natiuitas vnius eſt filij Dei.*

Itaque D.Tho. hic art.2. ad quartum, & Bonauentura in 3.d.8. art.2. q.1. & Richard. eadem d. art.2. q.1. & alij abſolutè concedũt, Chriſtum dici poſſe *bis* natum. Albertus tamen eadem diſt. art.3. & Durandus ibidem q.2. *nu.6.* volunt, verè quidem dici Chriſtum bis natũ propter ordinem illum prioris & poſterioris, geminæ natiuitatis; ſed tamen non omnino propriè: quia nec generatio æterna, & generatio Chriſti temporalis ſunt omnino eiuſdem rationis; vt argumentatur Ablbertus: neque duratio æternitatis, in qua fuit natiuitas Chriſti æterna, eſt duratio eiuſdem rationis cum duratione temporali, in qua fuit natiuitas Chriſti temporalis; vt argumentatur Durandus.

Sed hæ rationes non conuincunt, impropriè dici Chriſtum *bis* natum. Nam ut propriè aliquid tanquam unum & idem, ſiue tanquam in vno & eodem, dicatur

A bis contingere, ſatis eſt unitas & identitas ſm aliquam *communem* ſaltem rõnem, qualis eſt inter *generationem* æternam & *generationem* temporalem; atque ẽt inter æternam *durationem* & *durationem* temporalem: tametſi proprijs quidem ſuis rõnibus multum differant *æterna* generatio ac duratio, & *temporalis* generatio ac duratio. Verùm de hoc non põt eſſe quæſtio niſi de nomine.

TERTIO conuenit inter Theologos, quamuis tum Suppoſito, tum etiam Naturæ verè tribuatur *Natiuitas* utraque, ſ. æterna & temporalis; aliter tñ illam competere Suppoſito, & aliter Naturæ. Nam *Suppoſito* ſm naturam conuenit Natiuitas tanquam *ſubiecto* generationis, ſaltem ſm noſtrum intelligendi modum; *Naturæ* autem competit Natiuitas tanquam generationis *ter-*
B *mino* formali, ſeu tanquam formæ intentæ per generationem; ut facilè oſtendit D.Thom. hic art.1. eo quòd iuxta doctrinam Philoſophi lib.2. phyſicorum, textu 14. Natiuitas ſeu generatio paſſiua eſt uia quædam in Naturam, tanquam in formam quandam à generante intentam.

QVARTO cõuenit inter Theologos, in Chriſto propter huiuſmodi duas Natiuitates, æternam ſcilicet, & temporalem, eſſe ſaltem duas tales filiationis relationes, quarũ altera ſit relatio *realis*, qua referatur ad æternũ ſuum patrem ſm Natiuitatẽ æternam; altera uerò ſit relatio ſaltem *rationis*, qua referatur ad Matrem ſm temporalem Natiuitatem. Nam cum ſint diuerſiſſimæ rationis hæ duæ Natiuitates; non niſi diuerſas relatio-
C nes fundant, ut facilè oſtendit D.Tho. hic art.5. Et patet ex his quæ de natura relationum tradidimus q.2. de Trinitate. Ac de his quidem, ut dixi, non eſt controuerſia inter Theologos.

CONTROVERSIA uerò inter illos eſt, An utraque hæc filiatio in Chriſto ſit relatio *realis*; ita ut non ſolum filiatio, per quam ab æterno refertur ad Patrem ſit realis relatio (de quo nõ eſt dubium) ſed ẽt illa alia filiatio per quam ex tpe refertur ad Matrem. Sunt enim hac de re duæ contrariæ ſententiæ. Vna eſt Scoti in 3. d.8. q. unica, & Richardi eadem d. art.2 q.2. & Durandi ibidem q.3. Hi ſentiunt, filiationẽ illam temporalẽ Chriſti eſſe relationem realem: ac proinde duas eſſe in Chri-
D ſto filiationes reales, ſub ratione quidem *relationis*, quãuis non ſub rõne *proprietatis perſonalis*, conſtituentis ſcilicet diuinam Chriſti perſonã, ut peculiariter explicuit Durand. tametſi ferè ſuperuacaneè. Nam perſpicuum & extra cõtrouerſiam eſt, in Chriſto non eſſe duas proprietates reales *perſonales*, cum ſit una perſona: neque iſta quæſtio mouetur de filiationibus ſub rõne *proprietatum perſonalium*, ſed ſub rõne relationum. Quæritur.n. An duæ illæ filiationes Chriſti ſint duæ relationes reales; non autem, An ſint duæ proprietates perſonales.

Porrò argumenta quibus Scotus, Richardus, & Durand. probant temporalem quoque filiationem Chriſti eſſe relationem realem, ferè omnia reuocantur ad iſtud vnicum argm̃: Oĩs illa relatio eſt realis, quæ eſt in-
E ter extrema realiter diſtincta, & hẽt ex natura ipſa rei fundm̃ proximum reale; & ſubiectum item idoneum ad ſuſcipiendam realem relationem. Sed temporalis illa Chriſti filiatio eſt relatio hmõi, ſcilicet inter extrema realiter diſtincta, & habens ex natura rei fundamentum proximum reale, & ſubiectum idoneum ad ſuſcipiendam relationem realem. Ergo eſt relatio realis.

Maior ex ſe eſt conſpicua. Minor autem probatur. Nam Chriſtus, & Chriſti Mater extrema ſunt realiter diſtincta. Item fundm̃ proximũ temporalis illius filiationis Chriſti eſt temporalis eius Natiuitas; quæ utiq; reale aliquid eſt, quod contingit non per operationem intellectus, ſed ex ipſa natura rei. Item etſi diuinum ip-

ſum

ſum Chriſti Suppoſitum non ſit ſubiectum idoneum ad ſuſcipiendam ex tempore relationem realem (Nulla enim relatio realis aduenit de nouo diuinæ perſonæ) tamen humanitas ipſa Chriſti eſt tale ſubiectum idoneum ad ſuſcipiendam relationem realem. Nam etiam in humana natura Chriſti, & cuiuſlibet alterius hominis, ineſt tanquam in ſubiecto realis relatio *ſimilitudinis*, v.g. cũ natura humana alterius indiuidui. Dicimus enim verè ac propriè non modò Petrum & Ioannem, v.g. eſſe ſimiles, ſed etiam naturam Petri, & naturam Ioannis. Itaque Natura humana Chriſti pari modo eſt idoneum ſubiectum, in quo realis relatio filiationis temporalis inſit.

Et confirmatur *primò* hoc atgm̃. Nam fundamentũ proximum temporalis illius filiationis competit ipſi Naturæ Chriſti humanæ, ſcilicet temporalis Natiuitas ſeu generatio paſſiua, vt iam anteà ex communi ſententia poſuimus. Ergo etiam competit illi relatio ipſa filiationis. *Secundò* confirmatur. Nam Chriſtus realiter eſt filius Virginis. Ergo per realem relationem.

Altera ſententia eſt contraria: nempe temporalem illam filiationem Chriſti eſſe tantummodò relationẽ *rationis*. Ita D. Tho. hic art. 5. & communiter Sectatores Diui Thomæ; ac præterea etiam Albertus Magnus in 3. diſtinct. 8. artic. 2. & Bonauentura eadem diſtinct. artic. 2. quæſt. 2. cum aſſerunt non eſſe in Chriſto duas filiationes, nimirum reales. Nam quod poſſit in Chriſto concipi quædam diſtincta relatio rationis, ut eſt ex tempore filius Virginis, negari non poteſt, nec negatur ab vllis Theologis, vt anteà etiam diximus.

Porro hæc poſterior ſententia mihi videtur probabilior. PRIMO. Nam eſt magis conformis aſſertioni illi fidei, qua defenditur contra Neſtorium, Chriſtum reipſa non eſſe duas perſonas & duos filios, ſed unam & eandem perſonam, & unum ac eundem filium Dei & Virginis; & fusè probauimus diſputatione præcedenti, q. 2. p. 2. Negari enim non poteſt, quin maior ſit vnitas realis vnius & eiuſdem filij, ſi ne habeat quidem duas reales filiationes.

SECVNDO, eandem ſententiam probo huiuſmodi argumento: Si realis relatio filiationis eſt quiddam, quod immediatè & primariò ſolet ineſſe non in Natura, ſed in *Suppoſito* tãquam in *ſubiecto*; conſequens eſt, ut non ſit in Chriſto ex tempore realis relatio filiationis. Sed verum eſt Antecedens. Verum igitur & Conſequens.

Maior huius ſyllogiſmi hypothetici probatur dupliciter. *Primò*, ex authoritate Conciliorum, & Patrum, qui conſtanter aſſerunt non multiplicari in Chriſto ea, quæ per ſe ſpectant ad perſonam, ſed tantum illa quæ ſpectant ad naturam: vt varijs teſtimonijs oſtendimus, diſputatione præcedenti, quæſt. 2 p. 2. Vnde etiam Damaſcenus lib. 3. fidei Orthodoxę, cap. 13. ſolum ea, quæ ad Naturam ſpectant, duplicari docet. *Secundò*, quoniã, vt antè dictum eſt, diuina perſona non eſt ſuſceptiua relationis realis ex tempore: vt docuimus To. 1. diſput. 1. quæſt. 13.

Minor autem, ſcilicet relationem realem filiationis immediatè & primariò ſolere ineſſe nõ in Natura, ſed in *ſuppoſito*, tanquam in *ſubiecto*, probatur tripliciter. *Primò* ex ipſa rõne correlatiuorum. Nam realis relatio paternitatis, primariò & immediatè ineſt non in Natura, ſed in ſuppoſito ipſo generante. Ergo ſimiliter realis relatio filiationis primariò & immediatè ineſſe ſolet in ſuppoſito genito. *Secundò*, ex rõne *fundamenti proximi* realis filiationis. Nam *naſci* ſeu generari paſſiuè, primariò & immediatè, & tanquam ſubiecto conuenire ſolet ipſi ſuppoſito genito. Naturæ aũt ſeu formæ non niſi vt *termino* cuidam generationis, ut ſuprà notauimus:

A ſicut enim ſuppoſiti inprimis eſt generare, ita etiam gigni. Ergo ſimiliter realis ipſa relatio filiationis primariò & immediatè, & tanquam *ſubiecto* conuenit ipſi ſuppoſito. *Tertiò*, probatur eadem Minor à poſteriori. Nã ſi realis relatio filiationis, primario & immediatè ſoleret ineſſe in ipſa ẽt natura, & nõ ſolùm in Suppoſito; nulla ratio obſtitiſſet, quo minus cõi uſu concipiendi & loquendi, cogitaremus & diceremus. Naturam quoq; genitam, eſſe filiam: quod tamẽ planè abhorret à communi notione & ſermone hominum.

Itaque fallitur Richardus vbi ſuprà, cũ ait; eſſe quidem relationem filiationis in Natura, & per Naturam conuenire Suppoſito, tametſi naturam nõ denominet. Si. n. illa quoque generatio paſſiua, quæ conuenit Na-
B turæ, eſſet ſufficiens fundm̃ proximum realis filiationis, atq; adeo filiatio ineſſet in ipſa Natura; certè formaliter daret illi *Eſſe filiale*; atque adeo nihil obſtaret, quo minus Natura eſſet, & rectè diceretur filia.

Nec eſt ſimile, quod Richardus dicit, hominem per fortitudinem frangere lapidem, quamuis non ẽt ipſa fortitudo dicatur frangere. Etenim frangere lapidem, non eſt effectus formalis fortitudinis, ſed eſſe *fortem*, id quod verè dr̃ de omni ſubiecto in quo ineſt fortitudo. Eſſe autẽ *filiale*, ſeu *eſſe filium* aut *filiam*, eſt effectus formalis filiationis, ac proinde ſi filiatio reuera eſſet primario, & per ſe in ipſa natura; natura quoque verè eſſet & diceretur filia, ut diximus.

Quoniam igitur ex his apparet, relationem realem
C filiationis natura ſua eſſe talem, ut habeat pro fundamento proximo non qualemcũque generationem paſſiuam ſeu Natiuitatem, ſed generationem paſſiuam & Natiuitatem ipſius *Suppoſiti ſecundùm ſe, & immediatè*: ac proinde in ſolo Suppoſito tanquam in ſubiecto eſſe ſolet, rectè ſtatuit S. Tho. non eſſe in Chriſto realem relationem filiationis ex tempore. Cõſtat enim diuinum Suppoſitum Chriſti non ſecundùm ſe ipſum immediatè, ſed ſecundùm humanam naturam aſſumptam eſſe ex tempore genitum.

Ad argumentum autem contrariæ opinionis RESPONDEO, per diſtinctionem Maioris, quod attinet quidem ad relationis realis *ſubiectum*, de quo etiam in Maiore eſt ſermo. Nam verum quidem eſt, omnem illam
D relationem eſſe realem, quæ præter extrema habet ex natura rei proximum fundamentum reale, & ſubiectũ idoneum ad ſuſcipiendum realem relationem, attenta natura & cõditione ſeu ratione propria ipſius relationis & ſui fundamenti: Falſum autem eſt, omnem eam relationem eſſe realem, quæ habet ex natura rei proximum fundamentum reale, & ſubiectum idoneum ad ſuſcipiendam utcũque aliqualem relationem realem. In propoſito autem realis relatio filiationis temporalis non habet *ſubiectum* idoneum, attenta quoque peculiari natura & conditione eius relationis realis, quæ eſt temporalis filiatio. Nam, ut probatum eſt, ſubiectum realis filiationis temporalis, primariò & per ſe eſt tan-
E tummodo Suppoſitum temporale, quod ſcilicet immediatè & ſecundùm ſe ipſum ſit ex tempore *genitum*: cuiuſmodi Suppoſitum nullum eſt in Chriſto, ſed ſolum diuinum ac æternum Suppoſitum Verbi diuini incarnati. Adde quod neque eſt in Chriſto *proximum fundamentum reale* filiationis realis temporalis; cum ipſius Suppoſitum non fuerit ſecundùm ſe & immediatè genitum ex tempore, & talis Suppoſiti duntaxat generatio paſſiua, ſeu Natiuitas, ſit fundamentum proximum realis filiationis temporalis, vt probauimus.

Ad *primam* autem Confirmationẽ illius argumentĩ RESPONDEO, fundamentum proximum filiationis realis non eſſe Natiuitatem Naturæ, ſed Suppoſiti ſecundùm

cundùm ſe, ut iam eſt dictum. Poteſt autem Natiuitas A Naturæ eſſe fundamentum filiationis, quæ ſit tantum relatio rationis per quam ſcilicet *verè intelligamus*, diuinum Suppoſitum ſecúdùm naturam quidem ex Virgine aſſumptam, eſſe ex Virgine realiter natum, atque adeo Virginis filium.

Atque hinc facilè etiam reſpondetur ad *ſecundam* eiuſdem argumenti confirmationem. Nam etſi relatio ipſa filiationis temporalis formaliter non ſit realis in Chriſto; tamen quia *realiter* eſt in Chriſto fundamentum proximum eius relationis, nempe Natura ipſa humana, ut ex Virgine procreata & aſſūpta; realiter Chriſtus dicitur filius Virginis. Quemadmodū realiter eſt ac dicitur Deus omnium Dominus propter fundamentum *reale* relationis dominij: tametſi formaliter ipſa dominij relatio in Deo non ſit relatio realis, ſed tantum rationis, ut explicuimus tomo primo, diſputatione prima, quæſt. 13. punct. 4.

QVAESTIO TERTIA.

De Chriſti Paſſione ac Morte.

Diuus Thomas tertia parte, à quæſtione quadrageſima ſexta, uſque ad quæſtionem quinquageſimam.

DICENDVM eſt PRIMO *De Ratione ac modo Chriſti Paſſionis, quoad præcipuas illius circumſtantias*. SECVNDO, *de cauſis illius*. TERTIO, *de efficacitate Chriſti Paſſionis ac Mortis*.

PVNCTVM PRIMVM.

De ratione ac modo Chriſti Paſſionis, quoad præcipuas illius circumſtantias.

D. Thom. quæſt. 46.

IN modo & circumſtantijs Chriſti Paſſionis, primò conſiderari poteſt *finis* ob quē *paſſus* & mortuus eſt. Secundò, *genus* paſſionis & mortis. Tertiò, paſſionis *acerbitas*. Quartò, *tempus*. Quintò, *locus*.

Et de FINE *quidem* conſtat illum fuiſſe ſatisfactionem *pro peccatis hominum*, atque adeo redemptionē generis *humani*; vt tradidimus Diſputatione præcedenti, quæſt. 1. Quanquam vt docet D. Tho. hic art. 1. 2. & 3. & nos etiam in illa quæſtione explicuimus, non fuit abſolutè neceſſarium, Chriſtū ſatisfacere pro peccatis hominum, atq; adeo ipſum pati ad eum finem: ſiquidem potuiſſet genus humanum, vel relinqui à Deo in peccatis, vel aliter etiā à peccatis liberari, vt tradidimus ſupra loco citato. Fuit tamen hoc valde conueniens, vt docet D. Tho. hic art. 3. & nos vbi ſuprà in illa quæſt. p. 4 explicauimus. Atque etiam fuit hoc *ex hypotheſi* quidem neceſſarium, poſito ſcilicet quod vt ita fieret, *fuit decretum* diuinitus. Qua de re non ſunt hoc loco repetenda ea, quæ ſuprà diſſeruimus.

Quod attinet autem ad GENVS ſeu rationem Chriſti paſſionis, conſtat inprimis illum in Cruce paſſum ac mortuum eſſe: vt patet ex narratione quatuor Euangeliſtarum, & ex Apoſtolo ad Philippenſ. 2. *Factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis*. Et ex illo vaticinio Pſalm. 22. *Foderunt manus meas & pedes meos*. Vt enim ait S ATHANASIVS hoc ipſum probans in libro de Incarnatione Verbi Dei, circa medium, *in nullo alio genere mortis perfodiuntur manus & pedes præterquam in Cruce*.

Id autem fuiſſe conuenientiſſimum oſtendunt Patres pulchris rationibus, vt annotauit ēt D. Tho. hic artic. 4. *Primò*, vt exemplo ſuo doceret, ne turpiſſimam quidem mortem, qualis illa erat, exhorrendam, aut de- B trectandam in cauſa iuſta eſſe, & vt ad id virtute illius ignominioſæ mortis robur præberet: ne alioqui, vt ait S. Athanaſius in libro de Incarnatione Verbi Dei, circa medium, *ſuſpicionem de ſe præbuiſſet, quòd non in omne genus mortis, ſed duntaxat in eam quam ipſe excogitaret, vim ſuam integram efficacemq; haberet*.

Secundò, quia patiebatur vt ſatisfaceret pro peccato commiſſo in eſu pomi de ligno vetito: & ideo decuit, vt pateretur ſe ligno affigi pro illo peccato, quaſi reſtituens quod Adam ſuſtulerat, iuxta illud Pſal. 64. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.*

Tertiò, vt eo modo moriens in ſublime elatus indicaret ſe nobis aditum parare in cœlum. *Ideo enim*, inquit S. Athanaſ. in Euangelium de Paſſione & Cruce C Domini, *in aerem cruce ſublatus eſt* Saluator, *vt via Paradiſi, quæ olim clauſa erat ob peccatum, nunc volentibus pateret*. Vnde etiam ipſe Dominus Ioan. 12. *Ego*, inquit, *ſi exaltatus fuero à terra, omnia trabam ad me ipſum.*

Quartò, vt ſic etiam quodammodò ſanctificaret ipſum aerem, vt ait Chryſoſtom. to. 3. in Homilia de Cruce & Latrone, ſicut terra etiam quodammodo mundata eſt per ipſius decurrentem ſanguinem.

Quintò, vt per figuram crucis in altum, profundum, & latum extenſæ, doceremur virtutem Chriſti paſſionis latiſſimè patere, & omnibus prodeſſe. Quoniam, vt ait S. Greg. NYSSENVS in Oratione Catechetica cap. 32. *qui in ea fuit extenſus tempore mortis ſuſceptæ diſpenſationis, qui ſibi vniuerſum colligat, concinnat & adaptat, is di-* D *uerſas rerum naturas ad vnam per ſe cogit conſpirationē & harmoniam. In his enim quæ ſunt; vel ſurſum intelligitur aliquid, vel deorſum, vel ad tranſuerſos fines tranſit cogitatio*. Ac ſimilia dicit Oratione in Chriſti reſurrectionem.

Sextò, vt quemadmodum ait S. AVGVSTINVS Epiſtola 120. ad Honoratum cap. 26. *magiſter exiſteret Chriſtus la-*

ſtus latitudinis, & longitudinis, & altitudinis, & profunditatis. Nam LATITVDO *eſt*, inquit, *in eo ligno quod tranſuerſum deſuper figitur. Hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus.* LONGITVDO *in eo, quod ab eo ipſo ligno vſque ad terram conſpicuum eſt. Ibi enim quodammodo ſtatur, id eſt, perſiſtitur, & perſeueratur, quod longanimitati tribuitur.* ALTITVDO *eſt in ea ligni parte, quæ ab illo, quod tranſuerſum figitur, ſurſum verſus relinquitur, hoc eſt, ad caput crucifixi. Quia bene ſperantium ſuperna expectatio eſt. Iam verò illud ex ligno quod non apparet, quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit,* PROFVNDITATEM *ſignificat gratuitæ gratiæ, in qua multorum ingenia conteruntur, id veſtigare conantia, vt ad extremum eis dicatur: O homo tu quis es qui reſpondeas Deo?* Atque ad hoc ipſum Crucis myſterium cognoſcẽdum hortari dicit Apoſtolum ad Epheſ. 3. illis verbis, *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & ſublimitas & profundum.* Itaque vt idem AVGVSTINVS ait tractatu 119. in Ioannem, *lignum crucis in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magiſtri docentis.*

Poſtremò, vt veritas reſponderet figuræ. Multæ namque figuræ præceſſerant ſalutiferi ligni crucis. Vt *virga*, per quam Moyſes mare diuiſit, & Pharaonem deuicit & populũ liberauit. Item *lignum*, quo reddidit aquã dulcem ex amara, & eduxit de petra aquã in neceſſitate populi. Item *expanſio* manuum Moyſis oratione impetrantis victoriam contra Amelech. Item arca *lignea*, in qua lex veteris teſtamenti cuſtodiebatur, ſicut iam ſeruatur diuina lex beneficio Crucis Chriſti, &c. & *ligneus baculus* Dauidis, quo prodijt obuiam Philiſtæo; De qua crucis figura pulchrè S. Auguſt. ſerm. 197. de Tempore.

DEINDE congruenter etiam accidit in eo genere paſſionis Chriſti, ut Dominus crucem, in qua paſſurus erat & deuicturus hoſtem, portaret. Tum vt quemadmodum Dauid pugnaturus cum Goliad, *tulit baculum in manu ſua*, qui fuit crucis figura: ita etiã verus Dauid Chriſtus contra ſpiritualem Goliad, id eſt, contra Diabolum pugnaturus, crucem ſuam ipſe portaret, vt ait AVGVSTINVS loco citato. Tum etiam, quia vt ait S. ATHANASIVS in Euangelium de Paſſione & Cruce Domini, *Quamdiu ſtabat inimicus, tenebant ipſi carnifices lignum: qui vbi lapſus & direptus eſſet, tum trophæum ſuſcepit Dominus & ſibi baiulauit: ſiquidem decebat victorem iã triumphantem de diabolo non alteri concedere, ſed ſibi ſuum trophæum geſtare.*

TERTIO conueniens etiam fuit in hoc genere paſſionis Chriſti per crucem, vt inter latrones duos crucifigeretur, ſicut Iſaiæ 53. prædictum erat verbis illis: *Et cum ſceleratis reputatus eſt.* Primò, quia vt ait D. HIERONYMVS in cap. 27. Matthæi, *ſicut pro nobis maledictum crucis factus eſt Chriſtus: ſic pro omnium ſalute inter noxios, quaſi noxius crucifigitur.*

Secundò, quia ut ait S. AVGVSTINVS tractatu 31. in Ioannem, *ipſa Crux, ſi attendas, tribunal fuit in medio enim iudice conſtituto vnus latro, qui credidit, liberatus, alius qui inſultauit, damnatus eſt. Iam ſignificabat, quod facturus eſt de viuis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram. Nihil ergo medium erit. ſimilis ille latro futurus ad ſiniſtram, ſimilis alter futurus ad dexteram. Iudicabatur & iudicium minabatur.* Vbi obſeruandum eſt illud etiam, quod ſcribit in ſermone contra omnes hæreſes S. ATHANASIVS: O, inquit, *beatam latronem; rapuiſti in mundo latrocinando, rapuiſti item regnum Cælorum iſtiuſmodi confeſſione.*

Tertiò, quia vt ait S. HILARIVS Canone 13. in Matthæum, *Duo latrones læua ac dexteræ affiguntur, omnem humani generis vniuerſitatem vocari ad ſacramentum paſſionis Domini oſtendentes. Sed quia per diuerſitatem fideliũ & infidelium fit omnium ſecundùm dexteram ſiniſtramq; diuiſio; Vnus ex duobus ad dexteram ſitus, fidei iuſtificatione ſaluatur.*

Quartò, quia vt ait BEDA in cap. 15. Marci, *latrones, qui cum Domino crucifixi ſunt, ſignificãt eos, qui ſub fide & confeſſione Chriſti uel agonẽ martyrij, vel qualibet arctioris diſciplinæ inſtituta ſubeunt. Sed qui hoc pro æterna gloria gerunt, dexteri latronis fide deſignantur; qui verò humanæ laudis intuitu, ſiniſtri latronis mentem imitantur & actus.*

Quintò, vt ea re documentum nobis daretur imitandi potius genus paſſionis Chriſti in ſua cruce. Nam vt triplex illic fuit Crux, ita ẽt triplici modo poteſt quis pati aduerſa. *Primò*, malè, ac ſine fructu, & propter malam cauſam, ſicut paſſus eſt latro blaſphemans Chriſtum: qui modus paſſionis cauendus eſt. *Secundò*, propter malam quidem cauſam, ſed tamen bene & patienter, & cum fructu; ſicut paſſus eſt latro conuerſus ad Chriſtum: qui modus paſſionis bonus quidem eſt, ſed non optandus; tametſi poſtquam mala cauſa præceſſit, & patiendi neceſſitas incumbit, uſurpandus. *Tertiò*, bene & patienter, & propter bonam cauſam, atque adeo citra patientis culpam. Et iſte fuit proprius modus paſſionis in cruce Chriſti, atque adeo amplectendus & imitandus, iuxta illud Matth. 5. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.*

Nec obſtat quod Matth. cap. 27. dicit, *latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Non. n. hoc pugnat cum eo, quod de latrone bono ait Lucas ca. 23. *Dicebat ad Ieſum; Domine memento mei, &c.* Nã poſſumus intelligere, Matthæum fuiſſe vſum numero plurali pro ſingulari, ut AVGVSTINVS ait lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 16. Vel vt ait HIERONYMVS in cap. 27. Matthæi, vtrumq; latronem initio quidem blaſphemaſſe Dominum, ſed alterum tamẽ viſis deinde ſignis credidiſſe; vt reſpondet etiam D. Tho. hic art. 11. qui ẽt ex Chryſoſtomo homil. 88. in Matthæum notat, Iudæos quidem alia intentione Chriſtum inter latrones crucifixiſſe, vt *eorum*, inquit, *ſuſpicionis fieret particeps, ſed non ita euenit. Nam de illis nihil dicitur, huius autem vbique Crux honoratur, Reges diademata deponentes aſſumunt crucem in purpuris, in diadematibus, in armis, in menſa, ſacrata vbiq; terrarum crux emicat.*

Vide de alijs huiuſmodi pœnis pertinentibus ad ipſum genus paſſionis Chriſti (ut de Coronatione, &c.) S. Hilarium canone 13. in Matthæum, & S. Athanaſiũ in Euangelium de Cruce & Paſſione Domini, qui inter cætera ait, *Dominum ſpineam coronam geſtaſſe, vt ſolicitudines noſtræ vitæ extirparet.*

Iam verò quod attinet ad Chriſti paſſionis ACERBITATEM, ex multis capitibus intelligi poteſt, illam fuiſſe maximam, & omnibus quidem conſideratis exceſſiſſe quemcunque dolorem, quem ſoleant perferre homines in hac uita, aut etiam pertulerint martyres: ut patet ex his quæ rectè tradit hic D. Tho. art. 5. 6. & 7. Nã *Primò* etſi non fuit Chriſtus paſſus in ſpecie omnem dolorem, pertulit tamen *omne genus* doloris. Tum ex parte *hominum à quibus* paſſus eſt: ſiquidem paſſus eſt à gentilibus, & à Iudæis, à maſculis, & fœminis ancillis accuſantibus Petrum, à principibus & eorũ miniſtris, ac plebeis, iuxta illud Pſal. 2. *Quare fremuerunt gentes et populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius.* Item à familiaribus & notis, ut à Iuda ipſum tradente, & Petro negante.

Tum etiam ex parte earũ *rerum in quibus* paſſus eſt. Nam etſi non fuerit paſſus ſecundùm ſuam ẽt diuinitatem, ut docet D. Thom. hic art. 12. & nos probauimus

Diſp.

Diſp.præcedenti,q.2.p.2.tñ paſſus eſt primum in *tota ſua anima* per triſtitiam,tædium & timorem; idque ſm omnes animæ potentias: ſiue defendatur cum D.Tho. hic q.46.art.8. rationem ſuperiorem Chriſti etiam in paſſione retinuiſſe perfectam fruitionem beatificam, atq; adeo cum Summa delectatione voluntatis fuiſſe in eadem quoque ſummam triſtitiam de diuerſo obiecto, iuxta doctrinam D.Tho. ibidē ad 1.ſiue dicamus, ne ad voluntatem quidem redundaſſe tunc ex clara Dei viſione vllam delectationem, vt probabiliter defendimus diſp.præced.q.9. p.2.

Item in toto corpore paſſus eſt, nempe in capite ſpinas,in manibus & pedib⁹ clauos, in facie alapas & ſputa,& in reliquo corpore flagella; atque etiam ſecundū omnes *ſenſus exteriores*, nempe ſecundùm *tactum* flagellatus & clauis confixus, ſecundùm *guſtum* felle & aceto potatus,ſecundùm *olfactum* fœtorem cadauerum in loco Caluariæ,ſecundùm *auditum* blaſphemias & irriſiones, ſecundùm *viſum* triſte Matris & Diſcipuli iuxta crucem ſpectaculum.

Item paſſus eſt in *bonis externis* omnis generis; ſcilicet detrimentum famæ,per blaſphemias contra eum; honoris & gloriæ per irriſiones & cōtumelias; atq; ēt nuditatem & inopiam tantam, vt ēt veſtibus ſpoliatus fuerit. Sicut hæc omnia piè perſequitur D.Tho. art.5.

Vnde ēt S.ATHANASIVS in Euangeliū de paſſione & cruce Dñi *Chriſtus*, inquit, *ſuſtinuit oĩa; vt formidini fortitudinē,contumeliæ patientiā, furori manſuetudinē & in ſumma omnē virtutem oĩ malitiæ opponi poſſe demōſtraret.*

Secundò, eadem acerbitas paſſionis apparet ex eo, ꝙ tum exterioris, tum interioris doloris fuerunt in Chriſto cauſæ vehementiſſimæ. *Exterioris* quidem, quoniā in membris maximè neruoſis ac ſenſibilibus, ſcilicet manibus & pedibus confixus fuit, & ſic cōfixus aliquā diu cum diuturno dolore totus pependit. *Interioris* aūt doloris cauſa fuerunt peccata omnium hominum, ob quæ vt ſummè Deum diligebat ita ſummum mærorē ſuſtinebat; atque etiam imminens mors quæ omnium maximè eſt terribilis.

Tertiò,apparet acerbitas paſſionis Chriſti ex eo,ꝙ is propter temperamentum corporis perfectiſſimum,& conſequenter etiam ob imaginationis vim maximam, nulloq; ſtupore impeditam, excelluit maximè facultate perſentiendi omnem aculeum doloris, & prçſertim ſecundùm tactum.

Quartò ex eo, ꝙ ex conſideratione Rationis ſuperioris nulla prorſus,vt alijs ſolet contingere, deriuabatur conſolatio ad potentias inferiores mitigans ſenſum doloris: Imò ſm probabilem ſententiam, neque ex ipſa clara Dei viſione redundabat tūc vlla delectatio ad appetitum vel voluntatem;vt annotauimus Diſp.prçced. quæſt.9.p.2.Tametſi dubitandum nō ſit,quin ſemper, atque adeo etiam in paſſione fuerit Chriſtus ſecundū animam viſione Dei clara beatus; ſicut illic docuimus ex communi ſententia Doctorum Scholaſticorum:cui planè ſuffragatur inſignis locus. S. AVGVSTINI lib.9. de ciuit.Dei, cap.15. vbi is de Chriſto Dei & hominū Mediatore ita ſcribit: *Ad hoc ſe interpoſuit mortalis & BEATVS, vt mortalitate tranſacta, ex mortuis faceret immortales, quod in ſe reſurgendo monſtrauit,& ex miſeris beatos,quia beatitudo* NVNQVAM *ab ipſo diſceſſit.*

Quintò apparet acerbitas paſſionis Chriſti ex eo, ꝙ cum Dominus voluntariè ſuſceperit paſſionem; tantā vltro ſuſcepiſſe exiſtimari debet, quantam par fuit correſpondere fructui paſſionis, qui fuit maximus;vt ſcilicet homines cum Deo reconciliarentur.Itaque ob has & ſimiles conſiderationes non eſt dubitandum, quin acerbitas paſſionis Chriſti fuerit maxima inter omnia,

A quæ in hac vita tolerari poſſunt: iuxta illud,qđ in perſona Chriſti dicitur, Threnor.1. *O vos omnes qui trāſitis per viam,attendite & videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.*

Quod cùm ita ſit,minimè etiā dubitari debet, quin maximè pium & laudabile ſit, patienti Chriſto,etiam flendo compati. Nam & hoc iam olim fuiſſe in primitiuæ Eccleſiæ vſu teſtis eſt S. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catecheſi 14. ubi ſermonem habens de feſto Reſurrectionis inter cætera inquit; *Cōuertatur luctus in gaudium,& dolor in lætitiam,& impleatur gaudio,& exultatione os veſtrum, propter eum,qui poſt reſurrectionem dixit; Gaudete. Vidi enim*, inquit, *amatorum Chriſti diebus prçteritis dolorem, &c.*

Neque obſtat illud, Luc.23. *Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me,&c.* Non enim abſolutè monuit Dominus,
B ne vllo modo ex compaſſione erga illum flerēt; ſed ne flerent *illo modo* quo flebant,nempe tanquam ex compaſſione erga vulgarem hoĩem, & illius ſolius cā,oblitæ interim cauſæ quā habebant flendi *ſuper ſe, & ſuper filios ſuos*, vt ibi addit Dominus. Quem flendi modum imitantur ij,qui flent in Chriſti paſſione,nihil interim ſoliciti de ſuſcipienda ſeria pœnitentia ſuorum peccatorum, ob quæ in primis ipſos flere oporteret.

Porrò TEMPVS paſsionis Chriſti omnino etiam cōueniens fuit,ut docet optimè hic D.Tho.art.9.ſiue cōſideremus illud quoad ipſius Chriſti *ætatem*, in qua eſt paſſus; ſiue quoad anni *menſem*, ſiue quoad *diem*, ſiue quoad *horam*, in qua eſt paſſus.

Paſſus eſt enim in ætate *iuuenili*; vt nobis commen-
C daret eò magis dilectionem ſuam, quòd vitam tunc,cū maximè florēs eſt,pro nobis tradidit.Deinde vt in perfecta illa ac vigente ætate moriens & reſurgens, ſimilem futuram eſſe reſurgentium conditionem prçmonſtraret; iuxta illud ad Epheſ.4. *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.*

Item paſſus eſt in *vere* ſub æquinoctium, ut eodem tempore per paſsionem ſuam mundum inſtauraret, quo illum per potentiam ſuæ diuinitatis creauerat, vt notauit AVGVSTINVS,quçſt 55.ex nouo Teſtamento. Deinde vt per incrementū lucis, quo tunc incipit dies excedere noctis periodum,ſignificaretur eripi nos per
D Chriſti paſſionem de poteſtate tenebrarum, & transferri in ſpiritualem gratiæ lucem.

Item paſſus eſt *decima quinta luna* menſis primi, hoc eſt, Martij: cùm pridie eius diei, hoc eſt decima quarta luna vetus paſcha cum diſcipulis celebraſſet ex præſcripto legis, Exod.12.Itaque conueniens fuit,ut quādo Iudæi feſtiuitatem illam præcipuè celebrabant,quç ſcilicet incipiebat ueſperi decimæ quartæ lunæ, cùm agnum immolabant, & durabat per ſeptem dies, immolaretur Chriſtus, qui eſt noſtrum paſcha per illud vetus figuratum.

Quod autem DECIMA QVARTA luna veſperi, ut dicimus, Chriſtus cum diſcipulis vetus paſcha celebrauerit,atque adeo non niſi poſtridie, ſcilicet decima quin-
E ta luna(quæ tunc erat feria ſexta,)fuerit paſſus; ſententia eſt omnino vera & cōis: quam aſſerunt S.HIERONYMVS in cap.26.Matthæi, & S.AVGVSTINVS Epiſt. 86.ad Caſſulanum ſub finem,vbi ait, *de hoc nullum ambigere*.Et BEDA in cap.14.Marci,& S.ANSELMVS in epiſtola de Fermento,& D.Tho.hic art.9.& Innocētius III.lib.4.de myſterio Miſſæ, cap.2.& alij.Nam primū id apparet ex Matthæo cap.26. *Prima*, inquit, *die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes; Vbi vis paremus tibi comedere paſcha? &c.Veſpere autem facto diſcūbebat cum duodecim diſcipulis ſuis*. Ac ſimiliter Marcus, cap.14.*Primò*,inquit,*die azymorū*(id eſt,decima quarta luna)

ta luna) *quando paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli, quò vis eamus, & paremus tibi, vt manduces paſcha?* Et paulò poſt: *Veſpere autem facto venit cum duodecim & diſcumbentibus eis & manducantibus, &c.* Deinde hoc idem patet ex Luca, c. 22. *Venit,* inquit, *dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha, &c.* Et cũ *facta eſſet hora diſcubuit.*

Ex quibus teſtimonijs patet minus probabiles eſſe quaſdam alias opiniones relatas, & refutatas hic à D. Tho. Vt quod Chriſtus decima tertia luna celebrauerit vetus paſcha, & decima quarta fuerit paſſus: quæ fuit ſnĩa quorundã Græcorum, vt apparet ex Niceph. lib. 1. cap. 18. Hoc enim manifeſtè repugnat tribus illis Euangeliſtis; Neq; id ſcandalum dediſſet Chriſtus Iudæis, contra præſcriptum legis.

Item falſa opinio eſt, quod Iudæi occupati in comprehendendo Chriſto, diſtulerint immolationem agni vſq; ad decimam quintam lunam; atque ita quamuis Chriſtus celebrauerit paſcha luna decima quarta, tũ paſſum fuiſſe eodem die, quo tunc Iudæi immolarunt ſuum agnum paſchalem, &c. Repugnat. n. huic opinioni, quod ait Marcus, *Primo die azymorum, quando paſcha immolabant.* Itaq; perſiſtendum eſt in communi illa & recepta ſententia, ſcilicet Chriſtum & Iudæos etiã decima quarta luna veſperi celebraſſe vetus paſcha, & decima quinta luna fuiſſe paſſum.

Neque obſtat illud, quod Ioannes ait, cap. 13. *Ante diem feſtum paſchæ, &c.* Feſtum enim paſchæ ibi appellat, non ipſum primum diem feſtum paſchæ à ſui primo initio, quod erat decima quarta luna veſperi, ſed ſolennitatem *præcipuam* eius, quæ ſcilicet erat poſt illud Veſpere ſequenti luna decima quinta.

Neque obſtat etiam, quod vt dicitur Ioan. 18. Ipſo die paſſionis *Iudæi noluerunt introire in prætorium Pilati, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent paſcha.* Intelligendum. n. hoc eſt, vt rectè ait D. Tho. de manducatione paſchæ, nõ quoad ipſum agnũ paſchalem, qui immolabatur & manducabatur decima quarta luna veſperi, ſed quoad panes azymos, qui in celebratione illa paſchatis per ſeptem dies manducabantur, atque adeo etiam decima quinta luna, in qua Chriſtus eſt paſſus.

Neq; ẽt obſtat illud, quod de die, in quo crucifixus eſt Dominus dr̃ Ioã. 19. *Erat autem Paraſceue* (id eſt præparatio) *paſchæ.* Non enim ſignificatur fuiſſe paraſceuẽ, ſeu præparationem paſchæ, quoad primum vel ſm̃ diẽ illius feſti paſchalis, ſed quoad tertium, qui illo anno fuit Sabbathum poſtridie quàm feria ſexta (hoc eſt, decima quinta luna) Chriſtus fuit crucifixus. Erat autem Sabbathum incidens in feſtum paſchale duplici nomine valde ſolenne, ſcilicet & quia *Sabbathum,* & quia ſimul *paſchale,* & propterea illic appellatur, quaſi antonomaſticè Paſcha: vt patet ex Marco cap. 15.

Fuit ẽt conuenienti hora diei Dominus in cruce paſſus, ſcilicet in *meridie,* vt eo eſſet euidentius miraculũ, ꝙ *tenebræ tunc ſint factę ſuper vniuerſam terram.* Nec diſſentiunt inter ſe Lucas & Ioannes, cùm Lucas cap. 23. dicit, horam fuiſſe *ferè ſextam,* quãdo tenebræ illæ ſunt factæ: & Ioan. cap. 19. horam fuiſſe *quaſi ſextam,* quando Pilatus ſedens pro tribunali tulit ſententiam, quod vtique factum eſt aliquanto ante quàm Chriſtus cruci figeretur, & fierent illæ tenebræ. Vterque. n. intelligit tempus proximũ meridiei, hoc eſt, fini horæ ſextæ. Sed Ioannes paululum antecedenter; Lucas paululum conſequenter. Cõpleta enim, & *facta hora ſexta,* vt ait Marcus cap. 15. tenebræ illę ſunt factę vſq; ad horam nonã.

Nec rurſus diſſentiunt inter ſe Marcus & Ioannes, cum Ioan. cap. 19. ait: Hora *quaſi ſexta* latã fuiſſe ſñiam contra Dominum; Marcus aũt ca. 15. dicit; *Erat autem hora tertia & crucifixerunt eum.* Idem namque tempus A diei, ſcilicet meridianum, vocat Ioannes horam *quaſi ſextam,* & Marcus *tertiam;* intelligendo quidem horas non diei, ſed *orationis,* quarum erant (ſicut & nunc) quatuor in die: ſcilicet Prima, Tertia, Sexta, & Nona, & quælibet continebat ſpatium trium horarum diei. Itaque ſecũdùm iſtiuſmodi ſpatium, vt erat iam finitum, vel paulò ante finitum, vocauit Marcus horã *tertiam:* vt autem nondum erat finitum, & tamen proximum tertio ſpatio, uocauit Ioannes horam *quaſi ſextam;* vt optimè cenſuit Toletus in cap. 19. Ioan.

Locus deniq; paſſionis, ſcilicet Hieroſolyma, multis nominibus cõueniens etiam fuit, vt intelligi poteſt ex ijs, quæ rectè ſcribit D. Tho. hic art. 10. *Primò,* quia ibi erat ferè medium terræ tũc habitabilis, & Chriſtus B patiebatur ꝓ mũdo vniuerſo; iuxta illud Pſal. 73. *Deus aũt rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutẽ in medio terræ.*

Secundò, qm̃ tradidit *ſemetipſum oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis,* ad Eph. 5. id qđ fieri decuit Hieroſolymis, vbi ex Dei inſtituto offerebantur ſacrificia illa, quæ fuerũt figura iſtius ſacrificij Chriſti.

Tertiò, quoniam ad humilitatem eius pertinuit, vt in ciuitate tam celebri ignominiam turpiſſimæ mortis ſubiret: iuxta illud S. Leonis in ſerm. 1. de Epiphania: *Qui ſerui ſuſceperat formam, Bethleem praelegit natiuitati, Hieruſalem paſſioni.*

Quartò, vt ea rõne magis cõſtaret ipſum pati per iniquitatẽ principum populi Iudæorum, qui Hieroſolymis morabantur: iuxta illud Act. 4. *Conuenerunt enim in* C *ciuitate iſta aduerſus ſanctũ puerũ tuũ Ieſum, quẽ vnxiſti, Herodes, & Põtius Pilatus cum gentibus, & populis Iſrael.*

Quintò, decuit etiam Hieroſolymis non intra ciuitatem, ſed extra portam pati, ut veritas huius perfectiſſimi holocauſti reſpõderet figuræ, quæ præceſſit in holocauſto vituli, & hirci, qui ad expiationem totius multitudinis ex Dei pręſcripto. Leuit. 16. comburebantur *extra caſtra.* Vnde Apoſt. ad Heb. 13. *Quorũ,* inquit, *animaliũ infertur ſanguis pro peccatis in ſancta per Pontificem, horũ corpora cremãtur extra caſtra: ꝑ qđ & Ieſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populũ, extra portam paſſus eſt.*

Sextò, idipſum etiam decuit, vt hoc Chriſti exẽplo exeamus ipſi quoq; ex tumultu mũdanæ conuerſationis portantes crucem noſtram poſt Chriſtum; ſicut A- D poſtolus illic admonet, ſubiungens: *Exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium eius portantes.*

Septimò, eo ipſo ſignificatum etiam eſt, Chriſtum nõ tantùm pro illa ciuitate aut populo Iudaico mori, ſed pro reliquo orbe vniuerſo.

Octauo, decuit etiam, vt pateretur Chriſtus in Caluariæ loco, ubi ſcilicet truncabantur capita damnatorũ, interprete D. Hieronymo. Matth. 27. ad ſignificandum illum mori pro peccatis omnium, ut *deleret chirographũ damnationis,* quod erat aduerſus omnes, ad Coloſſ. 2.

PVNCTVM SECVNDVM.
De cauſa paſſionis & mortis Chriſti.
D. Thom. quæſt. 47.

DE cauſa finali paſſionis & mortis Chriſti di- E ctum fuit a nobis Diſputatione præcedenti, q. 1. ſicut præcedenti puncto annotauimus. Cauſam aũt *materialem,* ſiue ſubiectiuam eius paſſionis & mortis cõſtat fuiſſe ipſum Chriſtum, qui nimirum eſt paſſus & mortuus. Cauſa uerò *formalis* non habet in propoſito locum, niſi rationem ipſam formalem paſſionis & mortis uelit quis appellare formam illius, de qua non eſt modò quæſtio.

Itaq; ſolum quærimus in propoſito, quænam fuerit Chriſti paſſionis & mortis cauſa *efficiens;* uel quaſi efficiens, permittendo illam ſcilicet, uel etiam acceptando, ut iam explicabimus.

PRIMO igitur cauſa efficiens, & quidē *directa* Chriſti paſſionis ac mortis fuerunt tum Iudæi, qui ut crucifigeretur à Pilato contenderunt, tum ipſe Pilatus, qui tradidit ipſum vt crucifigeretur, tum eius milites, qui eum crucifixerunt, atque etiam Iudas, qui illum vendidit, & tradidit eis comprehendendum.

Etſi autem omnes iſti in ea re peccauerint; tamē vt intelligi poteſt ex optima doctrina D.Tho. hic art.5. & 6. grauiſſimè omnium peccauerunt principes Iudæorum, qui ſcilicet ex mera inuidia ipſum tradiderunt, cum ſcirent illum eſſe Meſſiam, tametſi ex craſſa & affectata ignorantia ignorarent eſſe Deum: ut doctè probat vtrumque D. Tho. hic art.5.

Minus autem peccarunt alij Iudæi de plebe, qui ſcilicet vtrumque ignorarunt; tametſi non abſque graui culpa: cum tot tantaq; ſigna Chriſti minimè neſcirēt, & innocentiſſimam eius vitam perſpectam haberent. Et adhuc minus peccauerunt gentiles illi, qui ipſum ex Pilati mandato crucifixerunt: quanquam & illi etiā grauiter peccarunt: ſiquidem Chriſti innocentia minimè dubia erat.

Si autem peccatum Iudæ, & peccatum Pilati, & peccatum principum Iudæorum comparentur; ſentiendum eſt cum D.Tho. hic at.6. ad ſecundum, peccatum principum fuiſſe omnium grauiſſimum, vt qui ex mera inuidia Chriſtū tradiderunt ipſi Pilato crucifigēdū: minus aūt graue Iudæ peccatum, ut qui non ipſi Pilato, ſed principibus Iudæorum tradidit Chriſtum, idq; ex *auaritia*, quę non eſt tā vitium, quantum *inuidia* charitati repugnans: & minus adhuc fuiſſe peccatum Pilati, utpote profectū ex timore mundano, ſunt.n. minus voluntaria ea peccata, quæ proficiſcuntur ex timore.

SECVNDO cauſa Chriſti paſsionis & mortis, nō quidem propriè & directè efficiens, ſed *quaſi efficiens*, & *indirecta* dici poteſt, fuiſſe voluntas ipſa Chriſti acceptās & ſuſtinens patienter, ex obedientia erga mandatum ſui patris, illatam ſibi à Iudæis & Gentibus paſsionem ac mortem: vt ſufficienter explicat D.Tho. hic art.1. & 2. Vnde ipſe Dñs Ioan.11. *Nemo, inquit, tollit animam meam à me, ſed ego pono eam;* quia ſcilicet voluntariè illam ſuſcepit, & ſi voluiſſet potuiſſet illam effugere *abſolutè* quidem, quamuis nō ex *hypotheſi*, ſ. poſito, quod iam habebat patris mandatum illam acceptandi, ut aſſerit D.Tho. hic art.2 & patet ex illis Dñi verbis Ioan. 14. *Vt cognoſcat mundus, quia diligo patrem: & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite eamus hinc.* Et ex illis item Apoſtoli ad Philipp.2. *Factus obediens vſq; ad mortem, &c.* Quod ipſum & nos ēt aſſeruimus Diſput. præced.q.19. & 22. Nec tamen ideo crucifigētes Chriſtum non peccarunt, quia ipſe pati & mori uoluit. Nō .n. ille voluit & approbauit iniquam eorū *actionem*, ut ab illis.ſ. iniquè exercebatur, ſed voluit eam ipſam ferre *patienter*, atque eatenus pati illam, & mori.

TERTIO cauſa ſimiliter *quaſi efficiens*, & *indirecta* paſsionis & mortis Chriſti fuit quoq; ipſe pater æternus: iuxta illud Apoſtoli ad Ro.8. *Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illū*. Fuit aūt iſto mō ci triplicitèr. Primò, non impediendo paſsionem eius, ſed exponendo eum poteſtati perſequētium, vt docet AVGVSTINVS Epiſt.120.cap.6.& 10.& indicauit ēt ipſe Dominus Matth.27. illis verbis; *Vt quid dereliquiſti me?* Secundò præordinādo, & ēt præcipiendo, ut Chriſtus pro redemptione generis humani ſuſtineret patienter paſsionem illam & mortem: iuxta illud Eſaiæ 53. *Poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum.* Et ad Rom. 3. *Quē propoſuit Deus propitiationē p fidē in ſanguine ipſius.* Tertiò, inſpirando illi ēt mentem ac voluntatem illam patiendi, ſicut rectè docet D. Tho. hic art.3.

A

PVNCTVM TERTIVM.

De efficacitate paſsionis & mortis Chriſti.

D.Tho. q.48. & 50.

AD efficacitatem paſsionis & mortis Chriſti primò pertinet, quòd habuit vim *merendi & ſatisfaciendi*, iuxta ea quæ de Chriſti ſatisfactione, & meritis diſſeruimus Diſp. præced.q.1.& quæſt.19.

Secundò, q̄ his nominibus, ſcilicet meriti & ſatisfactionis, Chriſtus *redemit* nos, ea ſcilicet ratione, qua fuſè item explicauimus Diſp.præced.q.22.p.1.

Tertiò, quòd per paſsionem & mortem ſuam Chriſtus liberauit nos à peccatis, & *reconciliauit* Deo, ea videlicet ratione & modo, quo docuimus loco citato, cū

B ageremus de effectu proprio Chriſti redemptoris. De quibus rebus diſſerit etiam D.Tho. hic, quæſt. præſertim 48.

Quartò, quòd etiam *reſerauit* ianuam regni cœleſtis, vt facilè hic explicat D.Tho.q.49. art.5. iuxta illud Apoſtoli ad Heb.10. *Habemus fiduciam in introitu ſanctorū in ſanguine Chriſti*. Quod ipſum nihil aliud eſt, q̄ Chriſtum paſsionis ſuæ merito liberaſſe homines à peccatis, propter quæ erat illis cœlum clauſum, atque adeo feciſſe eis poteſtatem ingrediendi cœlum, ſi per conſtituta media fierent participes fructus paſsionis Chriſti.

Hæc cum ita ſint, ſupereſt hoc loco circa efficacitatem Chriſti paſsionis & mortis, breuiter explicanda

C ea quæſtio, quam mouet D.Tho. hic q.48. artic.6. & q.50. art.6. An ſcilicet paſsio & mors Chriſti fuerit cauſa *verè efficiens* omnis eius gratiæ, quæ poſt Chriſtum paſſum & mortuum data eſt unquam, aut datur, aut dabitur hominibus. Dico aūt, *poſt* Chriſtum paſſum. Nam eius gratiæ, quæ contigit olim hominibus per fidem in Chriſtum futurum, non poteſt Chriſti paſsio & mors fuiſſe cauſa niſi moralis & meritoria, ut probauimus Diſp.præced.q.13. Itaque ſolum quærimus, An Chriſti paſſio & mors fuerint cauſa verè efficiens eius gratiæ, quæ poſt Chriſtum paſſum contingit hominibus.

Et negant id ſanè auctores illi, quos in dicta quæſt. 13. Diſputationis præcedentis, ſentire diximus, ne ipſam quidem humanitatem Chriſti eſſe cauſam verè ef-

D ficientem effectuū ſupernaturalium, ſed ſolùm cauſam moralem. Atque ēt quidā alij, qui etſi humanitati quidem Chriſti eam vim efficientis cauſæ non denegant, tamen opinantur non poſſe quoque illam tribui paſſioni ac morti Chriſti, cùm iam præterierint. Quorum ſententia eo item argumento poſſet confirmari, quod paſſio illa Chriſti & mors, ſi ſm proprias ſuas rationes formaliter conſiderentur, non fuerunt, niſi quidam *motus*, ſeu *mutationes paſſiuæ*. Fuit enim Chriſti paſſio quædam læſio eius corporis; & eius mors quædam animæ à corpore ſeparatio, perſeuerante licet coniunctione hypoſtatica tum corporis, tum animæ cum diuinitate in eodem ſuppoſito diuino Chriſti, id eſt, diuini Verbi, vt explicat D.Tho. hic quæſt.50. & patet ex dictis Di-

E ſputatione pręcedenti. Sed mutatio paſſiua propriè & formaliter nihil *actiuitatis* uidetur habere poſſe. Ergo nec paſſio, nec mors Chriſti propriè & formaliter fuerunt cauſa uerè efficiens gratiæ, quæ hominibus nunc datur.

Cæterum contraria ſententia eſt omnino D.Tho. hic q.48.art.6.& q.50.art.6. vbi affirmat, paſſionem & mortem Chriſti non quomodocūque, ſed per modum *veræ efficientiæ* eſſe cauſam noſtræ ſalutis. Atque hæc ſententia mihi omnino probatur. *Primò*. Nam eſt magis conſentanea Scripturæ ſacræ, quæ ſanguini Chriſti pro nobis effuſo, atque adeo morti & paſſioni

Chriſti, tanquam cuidam *efficienti cauſæ* adſcribit noſtram ſalutem & liberationem à peccatis per gratiam. Vt ad Roman. 5. *Cum adhuc*, inquit, *peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt; multò igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus, &c.* Et ad Hebr. 13. *Propter qd & Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populũ, extra portã paſſus eſt*. Et clarius ſupra cap. 9. *Si ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vituli aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationẽ carnis, quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritũ ſanctũ ſemetipsũ obtulit immaculatũ Deo, emũdauit cõſcientiã noſtrã ab operibus mortuis?* Et 1. Io. 1. *Sãguis Ieſu Chriſti filij eius emũdat nos ab oĩ peccato.*

Secundò, quia conſequenter etiam hæc ſententia magis eſt conſentanea menti ſanctorum Patrum; quippe qui de efficacitate paſſionis ac mortis Chriſti ita paſſim loquuntur, ſicut loquitur Scriptura.

Tertiò, quia facilè poteſt hæc ſententia explicari & defendi per eam doctrinam, qua defendimus Diſputat. præced. q. 13. Chriſti humanitatem eſſe verè cauſam efficientem inſtrumentalem effectuum ſupernaturaliũ. Inprimis enim cum dicimus, paſſionem & mortem Chriſti fuiſſe cauſam efficientem gratiæ, quæ nunc ẽt datur; ſimiliter loquimur de cauſa efficiente *inſtrumentali & ſupernaturali*, quæ ſcilicet, vt vſurpata à Deo, habeat effectum longè excedentem uim ac facultatem ſuam naturalem.

Deinde illic etiam explicauimus, quemadmodum effectus alicuius eiuſmodi cauſæ efficientis ſupernaturalis, poſſit à ſua cauſa diſtare non ſolùm loco, ſed etiã *tempore*, modò cauſa quidem anteceſſerit.

Denique quod aſſerimus, Chriſti paſſionem & mortem fuiſſe cauſam efficientem gratiæ, quæ non datur, non debet intelligi de paſſione Chriſti & morte, nudè conſideratis & quaſi abſtractis, ſeu cogitatione ſeparatis à ſuo *ſubiecto*, ſed vna cum illo. Itaque paſſio Chriſti eatenus cauſa efficiens fuit gratię, quę nunc datur, quatenus humanitatem Chriſti vt patientem, & ut læſam illis tormentis, ordinauit Deus, atque adeo vſurpauit velut inſtrumentum ad hunc gratiæ effectum; iuxta dicta Diſputat. præced. q. 13. Et ſimiliter mors Chriſti eatenus fuit efficiens cauſa huius effectus, quatenus Chriſti corpus, vt ab eo ſeparabatur anima (licet manens vnitum diuinitati) atque adeo vt ſic mutabatur, ordinauit ſimiliter & vſurpauit Deus tanquam inſtrumentum ad eum gratiæ effectum.

Quibus ita explicatis, facilè iam eſt reſpondere ad fundamenta contrariæ ſententiæ. Nam quod primò dicebatur, paſſionem & mortem Chriſti iam *præteriiſſe*; ſupra Diſputat. præced. q. 13. oſtendimus non obſtare. Quod autem deinde pro confirmatione illius ſententię addebatur, *mutationem paſſiuam*, qualis fuit Chriſti paſſio, & mors, nihil habere poſſe *actiuitatis*; verũ quidem eſt naturaliter, poteſt tamen habere aliquid actiuitatis ſupernaturaliter. Nec propterea tamen deſinet intrinſecè quidem eſſe tantummodo mutatio paſſiua. Illa enim ratio *actiuitatis*, quę ſupernaturaliter accedit, extrinſeca eſt ipſi rõni mutationis paſſiuæ, & in eo nimirum conſiſtit, ꝙ ex imperio & vſurpatione Dei ordinantis talem mutationem ad illum effectum, conſequitur is effectus ſuo tpe talem mutationem, quia ea talis exiſtit, ſeu extitit, atque adeo habet eo ipſo talis mutatio quandam item actiuitatem inſtrumentalem. Sicut etiã motus paſſiuus fidium, v.g. non obſtante, ꝙ *paſſiuus* eſt, tamen quãdam ſimul habet actiuitatem inſtrumentalem, quatenus à principali agente, nempe à muſico uſurpatur, & ordinatur ad concentum muſicũ.

QVAESTIO QVARTA.

De Chriſti ſepultura & deſcenſu ad inferos.

D. Thom. q. 51. & 52.

DICENDVM eſt. PRIMO *De ratione ac circumſtantijs præcipuis ſepulturæ Chriſti.* SECVNDO *explicandum, An vt Chriſtus verè ſecundùm corpus ſepultus eſt, ita etiam verè ſecundùm animam deſcenderit ad inferos.* TERTIO, *ad quanam inferna loca, & ob quem finem deſcenderit.*

PVNCTVM PRIMVM.

De ratione ac circumſtantijs præcipuis ſepulturæ Chriſti.

D. Thom. quæſt. 51.

PRINCIPIO dubitari non poteſt, quin Chriſtus verè fuerit ſepultus poſtquam mortuus eſt: cùm id conſtet ex hiſtoria Euangelica, & ſit vnus articulus fidei propoſitus in Symbolo Apoſtolico. Etſi enim non ſit Chriſtus ſepultus ſm ſe totum, id eſt, etiam ſm animam; neque vt idem homo viuus qui antea erat (cùm uerè fuerit mortuus) tamen eſt ſepultus verè ſm corpus ſuum idẽ numero, identitate ſcilicet non modò *materiæ*, ſicut in alijs hominibus eſt idem corpus mortuum & viuum, ſed etiam identitate *eiuſdem Suppoſiti diuini*. Nam eidem Suppoſito diuino manſit Chriſti corpus hypoſtaticè vnitum, ſeparata quantumuis anima ab eo corpore per mortem. Itaque cum identitas numerica ſumatur potiſſimùm ex identitate ſuppoſiti; abſolutè & ſimpliciter ſentiendum eſt, fuiſſe idem numero corpus mortuum & viuum, tametſi non etiam fuerit idem ſecundùm ſubſtantialem formam, qua prius viuebat, ut rectè docet D. Tho. quæſt. 50. art. 5.

Quapropter ſm ſuum quidem corpus idem numero, verè Chriſtus fuit ſepultus vt aſſeruimus. Vnde S. ATHANASIVS in epiſt. ad Epictetum, de eodem Chriſti corpore *circumciſo*, vt inquit, *geſtato, veſcente, laborante, in palo affixo, & paſſo* ſubiungit: *Corpus in ſepulchro erat poſitum, cum Verbum abijt* (ſcilicet ſm aĩam) *vt prædicaret ſpiritibus, qui in carcere tenebantur, vt dixit S. Petrus.*

SECVNDO, æquè certum ex fide eſt, corpus Chriſti in ſepulchro non fuiſſe corruptum, per *incinerationem*. Duplex enim eſt corruptio, vt docet S. Damaſcenus libro 3. fidei Orthodoxæ, cap. 28. *Vna* per ſeparationem formæ viuentis, atque adeo animæ rationalis in noſtro propoſito. Et iſto quidẽ modo certum eſt corpus Chriſti fuiſſe corruptum in morte: ſiquidem deſtitit eſſe viuum corpus, & contrarium fuit hæreſis Gaianitarum, ut memorat S. Damaſcenus loco citato, & Iſidorus lib. 8. Etymologiarum, cap. 5.

Altera eſt corruptio per reſolutionem perfectam in cineres, ſiue in elementa. Et iſto modo ex fide conſtat,

ſtat, Chriſti corpus non fuiſſe corruptum in ſepulchro, juxta vocem illam Domini, Pſalm. 15. *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*. De Chriſti.n. corpore mortuo exponit hunc locum S. Petrus Actor. 2. cùm de Deo ait: *Prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neq; derelictus eſt in inferno, neq; caro eius vidit corruptionē*. Et infrà cap. 13. *David enim*, inquit Petrus, *in ſua generatione cum adminiſtraſſet, voluntati Dei dormiuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem, quem verò Deus ſuſcitauit, non vidit corruptionem.*

TERTIO certum eſt, Chriſti corpus nō manſiſſe in ſepulchro tribus integris diebus, & tribus integris noctibus: Sed duabus noctibus integris, hoc eſt, feriæ ſextæ, & Sabbathi vſque ad diluculum matutinum, & die vna integra ſcilicet Sabbathi. Itaque vt D. AVGVSTINVS libro 4. de Trinitate, cap. 6. Et libro 3. de Conſenſu Euangeliſtarum cap. 24. & D. Thom. hic quæſt. 51. art. 4. & alij exponunt, per ſynecdochen debet intelligi, quod Matth. 12. dixit Dñs: *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ita filius hominis erit in corde terræ* (nempe tempore ſepulturæ) *tribus diebus, & tribus noctibus.* Extremæ namque parti primæ diei naturalis conſtantis ſcilicet ex die & nocte, tribuitur ibi per ſynecdochen nomen totius, ſ. diei naturalis habentis ſuas horas diurnas & nocturnas præcedentes. Primæ aũt parti diei tertij habentis etiam nocturnas & diurnas horas tribuitur ſimiliter nomen totius; puta primæ illi parti naturalis diei Dominicæ, quæ incipit poſt mediam noctem Sabbathi. Et ſic tribus diebus, & tribus noctibus fuit Chriſti corpus in ſepulchro, quatenus fuit quidem toto uno die, & tota una nocte, & *extrema* parte temporis complectentis noctem & diem, atque item *prima* parte æqualis temporis complectentis itidem noctem & diem.

QVARTO certum quoque eſt, *conuenientem* fuiſſe rōnem illius ſepulturæ Chriſti, quoad alias itē ipſius circumſtantias, vt luculenter docet D. Tho. hic art. 2. *Primò* enim decuit, vt à viris nobilibus Ioſeph & Nicodemo ſepeliretur; vt ea re præfiguraretur deuotio fidelium, qui erant Chriſto mortuo ſeruituri, & eo nomine laudem reportaturi, ſicut AVGVSTINVS libro 1. de Ciuit. cap. 13. ait, *laudabiliter commemorari in Euangelio, qui corpus Chriſti de cruce acceptum diligenter, atq; honorificè tegendum ſepeliendumq; curarunt.*

Secundò decuit etiam, vt quemadmodum ait Ioan. cap. 19. *Ligatum linteis cũ aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepeliretur* Chriſti corpus. Tum ad denotandum in huiuſmodi officijs, quæ mortuis exhibentur ſeruandum eſſe morem cuiuſlibet gentis, ut Auguſt. ait tract. 120. in Ioannem. Tum vt per amaritudinem myrrhæ & aloes, quæ fuerunt adhibita, commendaretur nobis ſtudium pœnitentiæ, per quod in noſtris animis Chriſtũ nitamur conſeruare: Atque etiam per odorem aromatum ſtudium bonorum operum, quo ſimus bonus odor omnibus.

Tertiò decuit, in ſindone munda inuolui Chriſti corpus, ut commendaretur nobis puritas mētis qua Chriſtum ſuſcipiamus, ſicut Hieronymus annotauit in cap. 27. Matthæi. Et inde mos obtinuit in Eccleſia, vt ſacrificium altaris non in ſerico, neque in panno ex lana tincta, ſed in ſimplici lino celebretur, ſicut notauit Beda in caput 15. Marci.

Quartò decuit item Chriſtũ ſepeliri in horto, ut doceremur per mortem, & ſepulturam illius liberari nos à morte, quã inuexit peccatum cōmiſſum in paradiſo.

Quintò decuit etiam illũ ſepeliri in *alieno* ſepulchro; A quia vt Auguſtinus dicit in ſermone 113. de Tempore, Pro *aliorum* moriebatur ſalute. Atq; etiam ut commendaretur nobis eius ſumma paupertas.

Sextò decuit etiam ſepeliri in monumento *nouo*, ne ſurrexiſſe poſtea alius aliquis fingeretur, ut ait Hieronymus, ubi ſupra.

Septimò decuit etiam ſepeliri in monumento, *exciſo in petra*, & bene clauſo, admoto ſcilicet ſaxo magno, vt eò poſtea eſſet certius & euidentius miraculum reſurrectionis eius, ſicut notat Hieronymus vbi ſupra. Item ad ſignificandum, fuiſſe futurum, vt per *Apoſtolorum doctrinam*, ſicut ait Hilarius Canone vltimo in Matth. *in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere exciſum Chriſtus inferretur, rude ſcilicet ac nouum, & nullo antea in-* B *greſſu timoris Dei peruium*. Et quia *nihil eſt* (vt Hilarius addit) *quod præter eum oporteat in pectora noſtra penetrare.*

PVNCTVM SECVNDVM.

An Chriſtus verè & propriè ſecundùm animam deſcenderit ad inferos?

D. Thom. quæſt 52. art. 1.

PLERIQVE hæretici huius temporis non niſi metaphoricè, & impropriè interpretantur deſcenſum Chriſti ad inferos; quippe cum fabulam eſſe ducant, qd Eccleſia Catholica credit, eſſe loca ſubterranea & inferna in vaſtiſſimo quodã hiatu circa centrũ terræ, in quibus aĩæ ali- C quæ defunctorum pro diuerſo illarum merito & ſtatu detineantur, atq; adeo ét inter hęc loca fuiſſe olim limbum ſanctorum Patrum, ad quę Chriſtus deſcenderit.

Itaque Brentius in cap. 2. Actorum, & in Catechiſmo ſuo, & Caluinus in ψυχοπαννυχίᾳ, Deſcendere ad inferos dñt eſſe *penitus extingui, & interire*, ſaltem iuxta quandam apparentiam & opinionem hoīum; quibus nimirum is, qui moritur, videri poſſet prorſus extingui, ét ſm animam. Quare Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, cenſent eſſe illum ita fuiſſe mortuum, vt videri poſſit planè perijſſe, & extinctũ eſſe etiã quoad animã, Quod quia reuera non contigit, ſed anima eius, etſi à corpore per mortem ſeparata, ſuperſtes ac ſalua fuit; ideo ait Caluinus in Scriptura dici, non fuiſſe animam D eius *derelictam in inferno*, Pſal. 15. & Act. 2.

Rurſus idem Caluinus lib. 2. Inſtitut. cap. 16. ſect. 8. & ſequentibus. Et Brentius in ſecunda parte Homil. ſuper Lucam, Homil. 54. & 65. & Schmidelinus in Concione quadam Auguſtæ habita, & impreſſa Tubingæ, anno 1559. Et in Reſponſione ad Scriptum Alberti Sperlingi de controuerſia Vbiquitaris, aliter hũc Chriſti deſcenſum interpretantur: vt ſcilicet Chriſtum deſcendiſſe ad inferos ſit, expertum illum fuiſſe & pertuliſſe dolores & pœnas damnatorum. Huiuſmodi autē damnatorum pœnas definiunt iſti non eſſe aliud, q̃ horribilem quendam cruciatum & anxietatem conſcientiæ reputantis ſibi Deum iratum, & uel deſperantis æternam ſalutem, ut certò deſperant damnari, vel certè E ita horrentis & timentis iacturam æternæ ſalutis, ac ſi certò deſperata eſſet; qđ aiunt iſti Chriſto cōtigiſſe. Et per hunc conſcientiæ horribilem cruciatum & anxietatem ſentiunt, Inprimis Chriſtum pro nobis ſatisfeciſſe, id eſt, pro pœna damnationis quam merebamur.

Bucerus uerò in cap. 27. Matthæi, & Beza in cap. 2. Actorum, deſcenſum hunc Chriſti nihil aliud fuiſſe interpretantur, quàm Chriſti ſepulturam: ita ut Chriſtũ deſcendiſſe ad inferos ſit, Chriſtum illatum fuiſſe in ſepulchrum: Contendunt enim *inferni* nomine in Scripturis, non aliud quàm ſepulchrum ſignificari.

Præter iſtos hæreticos quidam etiam Scriptores Catholici in hac quæſtione, citra pertinaciam tamen & hæreſin, errarunt. Etſi enim longè ab his hæreticorum deliramentis abſuerint (ꝙ ſcilicet nulla ſint loca animarum ſubterranea & inferna; quod Chriſtus pertulerit pœnas damnatorum; quòd infernus in Scriptura nihil aliud ſit quàm ſepulchrum) tamen arbitrati ſunt, Chriſti animam non propriè & ſm ſubſtantiam ſuam, ſed tantummodò ſm virtutem & effectum, deſcendiſſe ad illum locum inferni, quem Orthodoxi appellant limbum ſanctorum Patrum; quatenus ſcilicet animas ſanctorum, quæ Chriſti aduentum & paſſionem illic expectabant, merito paſſionis ſuæ inde liberauit. Ita Durandus in 3.diſt.22.q.3.& Picus Mirandulanus in Apologia ſua, q.1.

Cæterùm ſententia Eccleſiæ Catholicæ CERTA & indubitata eſt, Chriſtum ſm animam verè ac propriè & ſubſtantialiter deſcendiſſe ad illum ſaltem locum infernum, qui fuit *limbus* ſanctorum Patrum, non minùs quàm verè etiam ac propriè & ſubſtantialiter ſm corpus fuit poſitus in ſepulchro. Eſt autem à nobis probanda hæc aſſertio orthodoxa, primò ex Scriptura. Secundò, ex auctoritate Eccleſiæ. Tertiò, ex auctoritate Patrum. Quartò, rõne. Quintò, ex collatione ſoliditatis ac veritatis eius cum vanitate & falſitate præcedentium ſententiarum; quas breuiter confutabimus.

PRIMO igitur probatur ex his locis Scripturę. Pſalmo 15. *Non derelinques animam meam in inferno*. Quod de Chriſto interpretatur D. Petrus Actor.2. de quo ibidem ait: *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni: iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo*. Item Pſalmo 141. *Educ de carcere animam meam*. Et Pſalm.48. *Veruntamen Deus liberabit animam meam de manu inferi, cùm acceperit me*.

Item Zach.9. *Tu aũt in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua*. Nam de Chriſti deſcenſu ad inferos exponit hunc locum ibi D. Hieronym.

Item Eccleſiaſt. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes; & illuminabo omnes ſperantes in Domino*. Vbi ſapientia Dei loquitur, ſicut habemus ſaltem in vulgata latina editione.

Item Matt. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius Dei in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*. Vbi per *cor terræ* infernum intelligi (qui eſt in medio terræ inſtar cordis in medio animalis) aſſerit Tertull. in libro de Anima, cap.31.& Hieronym. in cap.2. Ionæ.

Item 1. Petri 3. *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem ſpiritu, in quo his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerãt aliquando, quando exſpectabant Dei patientiam in diebus Noë*. Planiſſima enim expoſitio huius loci eſt, ut per *ſpiritus*, qui in carcere erant, & qui aliquando increduli fuerant, qñ exſpectabant patiẽtiam Dei in diebus Noë, intelligamus ibi eorum animas, qui oppreſſi diluuij aquis egerunt pœnitentiam in fine vitæ, licet antea fuiſſent increduli, atque adeo in limbo vnà cum alijs iuſtis intellexerunt beneficium ſibi Chriſti paſſione præſtitum, eodem Domino illud eis annunciãte, cum mortuus quidem ſecundùm carnem, viuens autem ſpiritu, id eſt, anima illuc deſcendit. Ita enim hunc locum intelligunt communiter Patres: ac nominatim S. ATHANASIVS in Epiſtola ad Epictetum, & Cyrillus Alexandrinus lib.12. in Ioannem, cap.36.& Hilarius in illud Pſalmi 118. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum*. & Epiphanius Hæreſi.87.

Ac cum hac interpretatione conuenit, quod in eandem ſententiam D. Petrus capite ſequenti dicit; *Ideo & mortuis prædicatum eſt Euangelium, vt iudicentur quidem ſecundùm hominem in carne, viuant autem ſecundùm Deum in ſpiritu*, id eſt, vt annunciante Chriſto intelligerẽt, ſe quamuis carne fuiſſent iuſtè puniti aquis diluuij, tamen beneficio Chriſti paſſionis vita ſpirituali, & beata fuiſſe poſtea victuros.

Fecit autem D. Petrus peculiarem mentionem eorum, qui tempore Noë fuerant aliquando increduli; quia etſi alijs etiam omnibus iuſtis, qui erant in limbo, ſimiliter Dominus beneficium id annunciauit, tamen ſingulari commemoratione dignum fuit, quòd illis et id beneficium præſtiterit, qui primò ſub finem vitæ ad Deum fuiſſent conuerſi illo tempore, cùm eò vſque fuiſſent increduli.

Quanquam D. Auguſtinus in Epiſtola 99. ad Euodium, aliter hunc locum interpretatur, cuius interpretationem refert, & ſequitur D. Tho. hic art.2. ad tertiũ. Sed hęc expoſitio, quam propoſuimus, eſt cõmunior, & longè probabilior. Nec poteſt aliquid contra illam obijci, quod non facilè refutari poſſit.

Præterea ad hanc ipſam aſſertionem realis deſcenſus Chriſti probandam pertinet illud Apoſtoli ad Roman.10. *Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cælum? id eſt, Chriſtum deducere, aut quis deſcẽdet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare*. Eſt autem abyſſus vorago profundiſſima, hoc eſt, locus ſummè à cœlo diſtans, atque adeo infernus locus, in quo proinde indicat hic Apoſtolus Chriſtum poſt mortem fuiſſe. Vnde quia naturaliter difficile, imò impoſſibile eſt, ad illum vſq; locum penetrare, ſicut & naturaliter aſcendere in cœlũ; ideo dicit; *Ne dixeris, Quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare*: quaſi dicat, nõ fore id opus ad iuſtitiam comparandam: quippe quæ comparari debet fide viua, quã nõ eſt difficilè adhibere Chriſto, iuxta illud quod ibidem addit: *Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo. hoc eſt verbum fidei quod prædicamus, &c.*

Itẽ ad Epheſ.4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Quem locũ Chryſoſtomus, Hieronymus, & alij interpretes ibi exponunt de hoc Chriſti deſcenſu in infernum, & expreſſè etiam S. Irenæus lib.5. cap.31.

SECVNDO probatur eadem aſſertio auctoritate Eccleſiæ. Nam in Symbolo Apoſtolico, tanquam diſtinctum & peculiarem fidei articulum profitemur hunc Chriſti deſcẽſum ad inferos: ſicut ẽt eum articulum in Symbolo ponunt, & explicant Cyrill. Hieroſolym. Catecheſi 4.& 14.& Chryſoſt. Homil.2. de Symbolo. Neque illum reijciunt ex Symbolo, ſed cõiter admittunt ſectarij quoque huius tpis: tametſi Symbolum Nicænum; & Irenæus quidem lib.1.cap.2.& Origen. in initio librorum Periarchon, & Tertull. in libro de velandis Virginibus, & Auguſt. in lib. de Symbolo fidei, & in libris de Symbolo ad Catechum. non meminerunt ſpeciatim huius articuli: quia ſcilicet implicitè cõtinetur in articulo de ſepultura, quo ſubintelligitur, animam Chriſti migraſſe ad locum animarum ſanctarũ, ſicut corpus fuit poſitũ in ſepulchro, ut annotauit Ruffinus in expoſitione Symboli. Item eundem articulum expreſsè profitetur Eccleſia in Symbolo Athanaſij. Itẽ in Concil. Lateran. ſub Innocent. III. ut refertur ẽt in Capit. *Firmiter*, extra de ſumma Trinitate, & fide Catholica; ſic legimus. *In ligno crucis paſſus & mortuus deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cęlum: ſed deſcendit in anima, & reſurrexit in carne, aſcenditq; pariter in vtroq;*. Item in Concilio Toletano IV. Canon.1. in profeſ-

in profeſſione fidei, inter cætera dicitur: *Deſcendit ad inferos, vt ſanctos, qui ibi tenebantur, erueret.*

Tertio probatur ex Patribus, qui communiter eũdem Chriſti deſcenſum realem aſſerunt, ſed præcipua tantùm teſtimonia adferemus. S. Irenaevs lib. 5. cap. 31. *Ipſe Dominus*, inquit, *tribus diebus conuerſatus eſt, vbi erant mortui.* Ad quod confirmandum adducit locum illum Matth. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti, &c.* Et illud Apoſtoli ad Epheſ. 4. *Deſcendit primum in inferiores partes terræ.* Et addit: *Si ergo Dominus legem mortuorum ſeruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vſque ad tertium diem in inferioribus terræ, poſt deinde ſurgens in carne, vt etiam fixuras clauorum oſtenderet diſcipulis, ſic aſcendit ad Patrem: quomodo non confundentur, qui dicunt, inferos quidem eſſe hunc mundum, qui ſit ſecundùm noſ &c.* Et rurſus: *Cũ enim Dominus in medio vmbræ mortis abierit vbi aĩæ mortuorũ erant; poſt deinde corporaliter reſurrexit.*

S. Cyrillus Hierosolymitanvs Catecheſi 4. vbi agit de Domini ſepulchro: *Deſcendit* (inquit) *ad inferos, vt & illinc iuſtos liberaret. Cur enim vellet viuentes quidẽ frui gratia, quamuis plurimi ex his ſancti non eſſent, qui verò cum Adam à longo tempore concluſi erant deinceps non potiri libertate? Iſaias Propheta tanta de illo prædicauit, & non vis, vt rex deſcendens liberet ſuum præconem? Dauid illic erat, & Samuel, & omnes Prophetæ, ac ipſe Ioannes qui ad eum per ſuos nuncios dicebat: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus, non vis vt deſcendens liberet tales?*

S. Athanasivs in libro de Incarnatione Chriſti, circa medium, de Chriſti morte loquens, ex ea probat animam non extingui cum corpore: *Cum in Chriſti*, inquit, *morte idipſum pateat corpore non vltra ſepulchrum delato, anima ad inferos penetrante, locis ingenti interuallo diſcriminatis. ſepulchro quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus aderat recipiente; inferno verò id quod incorporeũ fuit.* Et addit: *Vt earum animarum, quas infernus tenebat vincula, ſua anima inobnoxia quidem vinculis mortis, ſed tamẽ quaſi obnoxia facta eſſet, diſrumperet, explicans illis modum rationemq; ſuæ reſurrectionis; vt plaſtes ille & conditor hominis hominem damnationi ſubiectum ipſe præſens liberaret in ſua forma.*

S. Basilivs Concione 13. in Pſalmum 48. circa finem explicans illud, *Veruntamen redimet Deus animam meam de manu inferni cum acceperit me: Manifeſtè*, inquit, *vaticinatur Domini ad inferos deſcenſum, qui cum alijs etiã ipſius animam redimet, ne illic maneat.* Ac rõnem etiam eius deſcenſus explicat in ſecunda parte Concionis 11. ſuper Pſalmum 44. *Deſcendit*, inquit, *ad infernum gratia diſpenſationis circa reſurrectionem, vt vniuerſa ſeipſo impleret.* Quo verbo ſatis ſignificat deſcenſum Chriſti fuiſſe verum, ſubſtantialem, ac realem.

S. Gregorius Nyssenvs Orat. 1. in ſeruatoris Chriſti reſurrectionem: *Nunc*, inquit, *mortis carcer aperitur, nunc captiuis libertas annunciatur, &c. Vultis etiam de tridui præfinito termino aliquid intelligere? illud dixiſſe contenti ſimus, tam exiguum temporis ſpatium fuiſſe ſatis, vt omnipotens ſapientia in corde terræ exiſtens magnã illam mentem* (Diabolum) *in ea habitantem ſtultam redderet, &c.*

Sanctus Gregorius Nazianzenvs Orat. 2. in Paſcha, non longè à fine: *Si in infernum*, inquit, *deſcendat Chriſtus, ſimul deſcende. Ea quoque myſteria cognoſce, quæ Chriſtus illic deſignauit: quòd duplicis deſcenſus conſilium* (è cœlo ſcilicet in terram primo, & poſtea è terra in infernum) *quæ ratio fuerit? vtrum omnes ſine vlla exceptione aduentu ſuo ſaluos fecerit, an illic quoque eos duntaxat qui crediderunt.*

Tertvllianvs (vt ad Latinos tranſeamus) lib. 2. contra Marcionem, cap. 4. de Chriſti paſſione loquens addit: *Poſt vbi ſecretas inferni venit ad vndas, Atq; ſuum*

A *victor captiuum luce retexit, Aſtantiiuſſumq; patris virtute peregit; ſponte ſuum corpus, quod liquerat, ipſe recepit.* Et in libro de Anima, cap. 2. *Quid eſt*, inquit, *illud, quod ad inferna transfertur anima poſt diuortium corporis, &c. ad quod & Chriſtus moriendo deſcẽdit, puto ad animas patriarcharum.* Et paulò poſt locum infernum, in quo erãt animæ patriarcharum, nominat expreſsè *ſinum Abrahæ.*

Sanctus Hilarivs in Pſalm. 138. circa medium explicans illud, *Si deſcendero in infernum ades: Humanæ*, inquit, *iſta lex neceſſitatis eſt, vt ſepultis corporibus ad inferos animæ deſcendant: quam deſcenſionem Dominus ad conſummationem veri hominis non recuſauit.*

Sanctus Ambrosivs libro de Dominicæ incarnationis Sacramento, cap. 5. *Non*, inquit, *abyſſo, ſed Patri*
B *dixit; In manus tuas commendo ſpiritum meum. Ipſa anima etſi fuit in abyſſo, iam non eſt, quia ſcriptum eſt, Quoniam nõ relinques animam meam in inferno.* Et libro de myſterio Paſchæ, cap. 4. *Expers peccati Chriſtus, cum ad tartari ima deſcenderet, ſeras inferni ianuasq; confringens, vinctas peccato animas mortis dominatione deſtructa è diaboli faucibus reuocauit ad vitam, atque ita diuinum trophæum æternis characteribus eſt conſcriptum, cum dicit, Vbi eſt mors aculeus tuus? vbi eſt mors victoria tua?* Oſeæ 13.

Sanctus Hieronymvs in cap. 13. Oſeæ: *Liberauit*, inquit, *omnes Dominus & redemit in paſſione crucis, & effuſione ſanguinis ſui, quando anima eius deſcendit in infernum, & caro eius non vidit corruptionem, & ad ipſam mortem, atque infernum locutus eſt, Ero mors tua o mors.* Et in
C c. 4. ad Epheſ. *Inferiora*, inquit, *terræ infernus accipitur, ad quẽ Dñs noſter Saluatorq; deſcendit, ut ſanctorum animas, quæ ibi tenebantur incluſæ, ſecum ad cœlos victor adduceret.*

Sanctus Avgvstinvs Epiſtola 57. ad Dardanum: *De carne*, inquit, *quod ea die in ſepulchro ſit poſita, manifeſtiſſimum eſt Euangelium. Quod verò illa anima in infernũ deſcenderit, Apoſtolica doctrina prædicat: quandoquidem B. Petrus ad hanc rem teſtimonium de Pſalmis adhibet, vbi de ipſo prædictum eſſe demonſtrat, Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Et in epiſtola 99. cum idem Petri teſtimonium adduxiſſet, *Quis ergò*, inquit, *niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtum?*

S. Gregorivs libro 13. Moral. cap. 20. *Hi*, inquit, *qui ante eius aduentum in hunc mundum, venerunt, quantã-*
D *libet iuſtitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti, in ſinu cœleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant: quia necdũ ille venerat, qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua iam ſede collocaret.*

Qvarto probatur eadẽ aſſertio ratione ea, quam ponit S. Ioannes Damascenvs lib. 3. cap. 29. his verbis: *Deſcendit*, inquit, *in infernũ anima deificata, ut quemadmodum ijs, qui in terra, iuſtitiæ ortus eſt ſol, ſic & ijs, qui ſub terra in tenebris, & in vmbra mortis ſedebant, lux infulgeret. Et vt quemadmodum in terra euangelizauerat pacem, captiuis remiſſionem, cæcis viſum, & ijs qui crediderunt factus eſt cauſa ſalutis æternæ, incredulis autem infidelitatis improperium & redargutio: ſic & ijs qui in inferno; vt ipſi omne genuflectatur cæleſtium & terreſtrium & infernorum.*
E *Atq; hoc pacto à ſeculo compeditos ſoluens, rurſus ex mortuis redijt, nobis viam parans ad reſurrectionem.*

Item cõueniens hoc fuit vt (quemadmodum ratiocinatur hic D. Tho. art. 1.) victo diabolo per paſſionem, vinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno; iuxta illud Zachar. 9. *Tu quoq; in ſanguine teſtamenti tui, emiſiſti vinctos tuos de lacu.* Et illud ad Coloſſ. 2. *Expolians poteſtates & principatus traduxit confidenter.*

Qvinto probanda eſt, ut initio diximus, eadem aſſertio per confutationem erronearum illarum ſulaurẽ de metaphorico Chriſti deſcenſu ad inferos, quas initio commemorauimus. Nam ex illarum quoque falſitate

tate perſpicietur magis orthodoxæ aſſertionis veritas.

Ac PRIMVM quidem, quod Brentius & Caluinus ſenſerunt, hunc deſcenſum Chriſti ad inferos fuiſſe ipſam mortem eius, per quam videri poterat penitus extinctus etiam quoad animam; hoc, inquam, præterquã quod indicare videtur, parum aut nihil iſtos crediſſe de naturali immortalitate cuiuſlibet rationalis animæ, manifeſtè etiam repugnat tum Scripturæ, tum Symbolis Apoſtolico & Athanaſij, tum Sanctis Patribus: ſiquidem ex his omnibus conſtat deſcenſum illũ fuiſſe aliquid aliud quàm ipſam CHRISTI mortem, vt patet ex teſtimonijs allatis.

DEINDE, quod Caluinus itidem, & Brentius, & Schmidelinus finxerunt, propterea Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, quia pertulerit pœnas damnatorũ, hoc eſt, terribilem conſcientiæ cruciatum (vt illi inquiunt) timens iacturam æternæ ſalutis: commentum eſt æquè vanum ac impium, quod multis modis euidenter refelli poteſt. *Primò.* Quoniam Scriptura paſſiones Chriſti ſigillatim commemorans, nullam vſquam eiuſmodi pœnæ (quæ tamen ſecundùm iſtos fuiſſet præcipua) mẽtionem facit, vt patet Pſalm. 21. & Eſaiæ 53. & Matth. 20. & Luc. 18. &c.

Secundò. Quoniam ſæpè etiam Scriptura declarat, per paſſionem & mortem denique perſoluiſſe Chriſtũ precium redemptionis noſtræ, atque adeo ſolius obedientiæ per paſſionem & mortem conſummatæ merito, ipſum fuiſſe exaltatum, nulla alia intercedente paſſione vllius pœnæ: Vt ad Philipp. 2. *Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs vſque ad mortem, mortẽ autem crucis: propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illo nomen, &c.* Et ad Epheſ. 1. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius:* Et ad Hebr. 9. *Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* Et 1. Ioan. 1. *Sanguis eius emundat nos ab omni peccato, &c.*

Tertiò. Quoniam ipſe Dominus in paſſione ſua manifeſtè declarauit, ſe de ſalute, atque gloria ſua æterna certiſſimum fuiſſe, atque adeo à conſcientiæ cruciatu, quem iſti fingunt per timorem iacturæ illius, abfuiſſe quam longiſſimè. Vt cùm Matth. 26. principi ſacerdotum dicenti; *Adiuro te per Deum viuum vt dicas nobis, ſi tu es Chriſtus filius Dei;* Reſpondit, *Tu dixiſti. Veruntamẽ dico vobis, amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientẽ in nubibus cæli.* Et cùm Ioan. 18. ait Pilato, *Regnum meum non eſt de hoc mũdo. Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc.* Et dicenti tunc Pilato, *Ergo rex es tu?* Reſpondit: *Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſũ, &c.* Et cùm ait in cruce Lucæ 23. *Pater dimitte illis: non enim ſciunt, quid faciunt.* Et rurſus ad latronem: *Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiſo.* Hæc omnia certè plena cuiuſdam certiſſimæ fiduciæ ſunt abhorrentis plurimum ab anxietate illa & pęna damnatorum, quam impij iſti & damnati hæretici Domino impoſuerunt.

Quartò. Quoniam communiter ſancti Patres aſſeuerant, Chriſtum ſic ad inferos deſcendiſſe, vt tamen nullam prorſus timuerit, aut ſubierit ipſe infernalem pœnam. Quo in genere hęc teſtimonia in ſpecie notẽtur. S. ATHANASIVS ſerm. 4. contra Arrianos, non longè à fine. *Qui quæſo* (inquit) *non abſurdum impiumque ſit, hũc dicere mortem aut infernum exhorruiſſe, ad cuius conſpectũ ianitores inferorum metu ſe contraxerunt.*

S. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catechesi 14. poſt medium, *Deſcendit,* inquit, *in mortem ſolus, & multa corpora quieſcẽtium ſanctorum excitauit. Exterrita eſt mors, videns nouum quendam deſcendentem in infernum, vinculis quæ illic ſunt non ligatum, &c.*

A Sanctus HILARIVS lib. 10. de Trinitate paulò ante medium. *Anne tibi,* inquit, *metuere infernum chaos, & torrentes flammas, & omnem pœnarum vltricium abyſſũ credendus eſt, dicens latroni in cruce, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo?* Ac ibidem appellat cogitationem eam, *impudentem aſſertionem & ſtultum furorem.*

S. AMBROSIVS libro 3. de fide, cap. 3. exponens de Chriſto illud Pſalmi 87. *Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Liber,* inquit, *eſt, qui mortis vincula neſciuit, non captus ab inferis, ſed qui operatus ſit in infernis, ſine adiutorio eſt: quòd non per nuncium, neque legatum, ſed ipſe per ſe Dominus ſaluum fecit populum ſuum.*

S. AVGVSTINVS in libro contra Felicianum Arianum, cap. 15. Tomo 6. perpendens illud, *Hodie mecum*
B *eris in Paradiſo,* Luc. 23. *Si igitur,* inquit, *mortuo corpore ad paradiſum anima mox vocatur; quenquam ne adhuc tam impium credimus, qui dicere audeat, quoniam anima Saluatoris noſtri triduo corporeæ mortis ad inferos cuſtodiæ mancipetur?* nimirum ſentiendo illius loci pœnam. Et paulò pòſt: *Non initium* (inquit) *mœroris mors iſta, ſed finis eſt.* Idem confirmat in epiſt. 99. ex illo Pſalmi 87. *Inter mortuos liber.*

Nec argumenta contrariæ illius impietatis iſtorum vllius momẽti ſunt. Præcipuè obijciunt PRIMO, quod debuit Chriſtus perſoluere pœnas à nobis debitas, vt conſtat Eſaiæ 53. Ergo etiam pœnas inferni.

RESPONDEO, non debuiſſe ſoluere in eodem pœnarum genere, ſed abundè ſatisfeciſſe in alio genere ſolu-
C tionis, videlicet per meritum paſſionis ſuæ, quod fuit valoris infiniti ad placandum Deum: ſicut oſtendimus Diſputatione præcedenti, quæſt. 1. Alioqui eodem argumento probarent iſti CHRISTVM adhuc pati, & in æternum paſſurum pœnas inferni. Nam eiuſmodi pœnas ipſi merebamur.

SECVNDO obijciunt illud Matthæi 26. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Hanc enim triſtitiam interpretantur iſti fuiſſe terribilem conſcientiæ cruciatum, quo dicunt cõtineri damnationis pœnam.*

RESPONDEO cum S. Auguſtino libro contra Felicianum, ubi ſupra, triſtem dixiſſe animam ſuam vſque ad mortem, non niſi propter affectum ſuſceptæ carnis, qua nimirum mortem horrebat vt naturę contrariam.
D Itaque merum figmentum eſt in illa triſtitia infernalem cruciatum imaginari.

TERTIO detorquent huc item illud; *Deus meus vt quid dereliquiſti me?* Matth. 27.

RESPONDEO, nihilo magis per hæc verba ſignificaſſe cruciatum illum damnatorum: ſed indicauit his verbis Dominus ad confirmandam veritatem humanę naturæ ſuæ vehementem quandam admirationem paterni conſilij, quo ſcilicet voluit Pater permittere ipſum tam acerba pati.

QVARTO obijciunt illud Petri Actor. 2. *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.* Senſit igitur dolores inferni, tametſi ab eius breui fuerit liberatus.

E RESPONDEO cum S. Auguſtino epiſt. 99. & cum Ambroſ. lib. 3. de fide, cap. 3. & alijs, ex hoc loco Petri potius probari Chriſtum nunquam fuiſſe obſtrictum inferni doloribus: ſiquidem *impoſſibile erat,* illum tanquam vinctum & obſtrictũ eiuſmodi doloribus *teneri* vnquam ab inferno. *Quod ſi mouet* (inquit illic Auguſtinus) *aliquem, quemadmodum accipiendum ſit, inferni ab illo ſolutos dolores: neque enim cœperat in eis eſſe tanquam in vinculis, & ſic eos ſoluit, tãquã ſi catenas ſoluiſſet, quibus fuerat alligatus: facile eſt intelligere ſic eos ſolutos, quẽadmodũ ſolui poſſũt laquei venãtium ne teneant, non quia tenuerunt.*

Addit & aliã interpretationem: nempe, *vt eos,* inquit, *dolores*

dolores eum ſoluiße credamus, quibus teneri ipſe non poterat, ſed quibus alij tenebantur, quos ille nouerat liberandos. Mitto quòd in textu Græco ſolutis doloribus *mortis* legitur. Sed *inferni* legunt non modò Ambroſ. & Auguſt. vbi ſupra; verùm etiã Irenæus lib. 3. cap. 12. & alij veteres.

QVINTO obijciunt illud ad Hebr. 5. *Exauditus eſt pro ſua reuerentia*; vbi ſomniauit Caluinus ſenſum eſſe, quòd fuerit liberatus à metu pęnæ & perditionis æternæ, quo cruciabatur, cùm ipſe id oraſſet.

RESPONDEO, hoc commentum interpretationis alienum eſſe non modò à communi expoſitione veterum Patrum, ſed omnino ét ab ipſis verbis Apoſtoli. Nam εὐλάβεια, quo vocabulo Apoſtolus ibi vſus eſt, minimè ſignificat cruciatum timoris alicuius pœnæ, aut ipſam pœnam, ſed piam quandam reuerentiam, atque adeo timorem etiam reuerentialem.

Vnde non ſolùm Latini interpretes, ſed etiam S. Chryſoſtomus, & alij expoſitores Græci, de reuerentia quadam, ſeu veneratione locum hunc exponunt: vt ſit ſenſus, Chriſtum dignum fuiſſe qui exaudiretur, cùm mereretur omnem honorem & reuerẽtiam; Vel quia ipſe magna cum pietate & reuerentia erga patrem orauit. Exauditus autem eſt eo modo, quo expediebat, & quo ipſe etiam deliberata vndequaque voluntate exaudiri volebat, nempe quoad illam orationis ſuę partẽ; *Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.* De hac enim Chriſti oratione loquitur ibi Apoſtolus.

PRAETEREA Buceri & Bezæ error, quem tertio loco commemorauimus (ſcilicet nomine *inferni*, ſeu *inferorum* in Scripturis, non niſi *ſepulchrum* ſolere intelligi, ac proinde Chriſtum deſcendiſſe ad infernum, nihil aliud eſſe, q̃ ipſum fuiſſe ſepultum) planè abſurdiſſimus eſt. Nam PRIMO repugnat ipſi Scripturæ, in qua inferni, ſeu inferorum nomine loca ſubterranea, & ima ſignificantur, quæ ſcilicet plurimum diſtent à ſuperficie terræ deorſum, ſicut plurimum etiam diſtat cęlum ſurſum verſus. Vt Geneſ. 37. cùm ait Iacob, *Deſcendam lugens ad filium meum infernum*; quem tñ credebat à beſtia deuoratum, atq; adeo minimè eſſe in aliquo ſepulchro, ſed ſm animam in inferno. Et Pſal. 138. *Si aſcẽdero in cælum tu illic es, ſi deſcendero in inferno ades.* Vbi per antitheſin opponuntur loca *deorſum* & *ſurſum*, maximè à ſuperficie terræ diſtãtia. Sicut ét Iſaiæ 14. *Dicebas in corde tuo. In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meũ, &c. Veruntamẽ ad infernum detraberis in profundũ laci.* Et Matt. 11. *Tu Capharnaum, numquid vſq; in cælum exaltaberis? vſq; in infernũ deſcendes.* Et Luc. 16. *Mortuus eſt autem diues & ſepultus eſt in inferno. Eleuans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraam à longè & Lazarum in ſinu eius.* Vbi minimè ſepulchrum: (quippe in quo nec ſunt ipſæ animæ, nec tormenta aiarum) ſed locus ſubterraneus & infernus ſignificatur inferni noĩe. Id quod ét patet ex vocabulo Græco ᾅδης, quod nomen vbique in Scriptura, & alias etiam ſignificat non ſepulchrum, vt τάφος, ſed locum infernum, ſicut etiam cõiter in Scripturis infernus locus, & non ſepulchrum ſignificatur Hebraico vocabulo שאול.

SECVNDO repugnat etiam illud commentum ſententiæ cõi ſanctorum Patrum, qui, vt ſupra vidimus, magno conſenſu aſſeruerunt, infernum, in quem Scriptura dicit Chriſtum deſcẽdiſſe, fuiſſe locum ſubterraneum, in quo erant animæ S. Patrum, quę proinde nõdum erant in cœlo ante Chriſti aduẽtum. Vnde S. HIERONYMVS peritiſſimus Scripturarũ in cap. 4. ad Epheſios, non modò hoc aſſerit, ſed ét confirmat ex Scripturis. *Inferiora*, inquit, *terræ infernus accipitur, ad quem Dominus noſter ſaluatorq; deſcendit, vt Sanctorum animas, quę ibi tenebantur incluſæ ſecum ad cælos victor adduceret. Vnde & poſt reſurrectionem eius plurima corpora iuſtorũ in ſancta ciuitate viſa ſunt. Quod autem* (inquit) *infernus in inferiori parte terræ ſit, Pſalmiſta teſtatur dicens: Aperta eſt terra, & deuorauit Dathan, & operuit ſuper Congregationem Abyron. Pſal. 105. Et ipſum in Numer. libro cap. 16. plenius explicatur. Alio quoq; loco legimus, Veniat mors ſuper eos, & deſcendant in infernum viuentes, Pſal. 54.* Idem aſſerit in cap. 14. Eſaię. Atque etiam D. Auguſt. lib. 2. tract. cap. 14. Et Greg. lib. 4. Dialog. cap. 42. Et ante hos Irenæus lib. 5. cap. 31. & Tertullianus in Apologetico ca. 45. Et libro de Anima, ubi ſupra, & alij communiter hoc pro certo ponunt.

TERTIO, pugnat ét id commentum cum eo, qđ Scriptura ait, Chriſtum *deſcendiſſe ad inferos*. Non.n.dr quis deſcendere in ſepulchrum, ſed poni in ſepulchrum.

QVARTO his accedit, quod iam olim Eccleſia damnauit in Origeniſtis commentum illud, quo nituntur omnes iſti errores Sectariorum ſcilicet pœnas inferni non eſſe tormentum aliquod peculiare ignis, in loco ſubterraneo, ſed conſcientiæ cruciatum, &c. vt conſtat ex S. Hieronymo in epiſt. 59. ad Auitum.

Sed de locis infernis infra in Diſputatione de ſtatu animarum poſt hanc vitam ex inſtituto diſſeritur. Nobis iam ſatis ſit, ꝙ hactenus probauimus contra Sectarios, fuiſſe ante Chriſti aduentum locum talem infernum, in quo fuerint ſanctorum animæ, ad quem ſaltẽ Chriſtus deſcenderit. Quod & S. Greg. li. 4. Moralium cap. 32. affirmat ex Orthodoxa Eccleſiæ ſententia his verbis: *Poſtquam de corporibus tranſeunt* (ſancti præſentis Eccleſiæ) *nequaquam per morarum ſpatia, ſicut antiqui Patres, à cæleſtis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe vt à carnis colligatione exeunt, in cæleſti ſede quieſcunt,* Paulo atteſtante qui ait, 2. Corinth. 5. *Scimus q̃m ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam æternã in cælis: Prius autem q̃ redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret, eos etiam qui cæleſtis patriæ vias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis inferni clauſtra tenuerũt, &c.*

POSTREMO falſa etiam, & nullo modo tolerabilis eſt opinio Durandi, & Mirandulani, quam vltimo loco retulimus: ſcilicet, Chriſtum deſcendiſſe tantummodo ſecundùm effectum, quatenus beatas reddidit merito paſſionis ſuæ illas animas, & illuminauit clarius de aliquibus myſterijs fidei.

Primò. Nam ſine cauſa vrgente exponit impropriè hæc ſententia teſtimonia Scripturæ de illo Chriſti deſcenſu. Neque eſt eadem rõ de paradiſo, in quo (ut obijcit Durandus) impropriè intelligitur fuiſſe Chriſti anima cũ latrone bono illo triduo, quatenus ſcilicet erat beata. Paradiſi namque vocabulum neceſſe eſt intelligi impropriè, cùm ad ſtatum vel locum beatitudinis accommodatur: ſiquidem propriè non ſignificat niſi amœnum hortum. Deſcenſum autem illum nihil nos cogit interpretari impropriè.

Secundò, quoniam repugnat illa opinio communi traditioni Patrum, vt ex allatis teſtimonijs patet.

Tertiò, quoniam ex illa ſequeretur, Chriſtum non modò ſecundùm animam, ſed etiam ſecundùm corpus deſcendiſſe ad inferos: ſiquidem non anima ſola, ſed ét corpore Chriſtus per ſuam paſſionem promeruit illis animabus ſanctis effectum ſpiritualem.

Quartò, quia nullo ſolido argumento opinio illa nititur, vt facilè quiuis animaduertet poſitis duobus. Primum eſt, animas à corpore ſeparatas eodem modo eſſe in loco & moueri poſſe localiter, quo Angelos, atque adeo ét per præſentiam ſuæ ſubſtantiæ, & per motum localem diſcretum, vt de Angelis aſſeruimus To. 1. D. ſp. 4. q. 3. & 4. Alterum eſt, non eſſe neceſſe, vt in

illo eo-

illo eodem Inſtanti, quo anima Chriſti fuit à corpore ſeparata, atq; adeo cœpit motu diſcreto localiter moueri verſus infernũ; fuerint ab illa iam præſenti in inferno redditæ beatæ ſanctorum animæ, ſed ſatis eſt ꝙ ſtatim poſt ſine aliqua mora tpis notabili, aut ẽt perceptibili. Vnde ipſe Dñs in cruce ad latronem nõ ait, ſtatim ipſo puncto, quo moriar, mecum eris in paradiſo, ſed *hodie*, &c. Itaque minimè oportet, Chriſti animam fuiſſe in duobus locis, ſcilicet vbi à corpore ſeparata fuit, & in inferno, ſicut obijcit Durãdus. Qui diffiſus hmõi ſuis argumentis, rectè ad extremum in illa q.3. diſt.22. libri 3. ſentent. addidit: *Non eſt pertinaciter aſſerendum, quin anima Chriſti per alium modum nobis ignotum potuerit deſcendere ad infernum, nec nos negamus alium modum eſſe forſitan veriorem, ſed fatemur nos illum ignorare.* At poteſt eo modo intelligi, quo intelligitur localis motus Angelicus, vt dixi. Itaque cùm omnes hæ ſententiæ de Chriſti deſcenſu ad inferos, præter eam quam aſſeruimus, falſæ ſint; reliquum eſt, vt illa ſit veriſſima.

PVNCTVM TERTIVM.

Ad quænam loca inferna Chriſtus deſcenderit, & ob quem finem.

D. Thom. art. 2. & ſeq.

QVOD attinet ad loca certum eſt deſcendiſſe Chriſtum ad limbum Patrum, vt probauimus p. præced. Dubium autem eſt, An ẽt deſcenderit ad locum damnatorum, & ad purgatorium, & ad limbum infantium, qui cum ſolo peccato originali è vita deceſſerũt. Neque enim deſunt qui putent ad omnia hæc loca, atque adeo etiam ad infernum damnatorum, realiter deſcendiſſe.

Primò, quoniam id videtur ſignificari in Scriptura. Eccleſiaſt. 24. illis verbis: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, inſpiciam omnes dormientes.* Atque ẽt D. Paulus ad Epheſ. 4. ait, Deſcendiſſe illum in inferiores partes terræ; inter quas partes eſt ẽt damnatorum infernus; iuxta illud Pſalm. 62. *Introibunt in inferiora terræ.*

Secundò, qm̃ ita ſenſiſſe vñr Patres. Nam Cyril. Hieroſolym. Catecheſi 14. & Athanaſ. ſerm. 4. contra Arrianos, & alij dicunt, ad Chriſti aduentũ *exterritos fuiſſe dæmones.* Item Auguſt. Epiſt. 99. dicit, Chriſtum veniſſe eò, vbi erant *dolores inferni.* Item Fulgentius lib. 3. ad Thraſimundum cap. 30. ait, deſcendiſſe ad infernum vbi *peccatorum animæ torquebantur.* Item Greg. Nyſſen. orat. 1. in Chriſti Saluatoris reſurrectionem ait; fuiſſe Chriſtũ in eo loco, qui *erat diaboli ſedes.* Item Cyril. Alexand. lib. 12. in Ioan. cap. 36. & Damaſc. lib. 3. fidei orthodoxæ cap. 29. dñt, Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, vt quaſi poſſeſſionem caperet totius regni ſui, qđ pertinet nimirum ad omnia loca cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, atq; adeo etiam ad damnatorum locum.

Sed quamuis hæc ſententia ſit probabilis, tñ probabiliorem eſſe arbitror ſentẽtiam D. Tho. hic art. 2. vbi aſſerit, Chriſtum ſubſtantialiter quidem ſolum deſcendiſſe ad eam inferni partem, in qua iuſti detinebantur, *vt quos ipſe* (inquit) *per gratiam interius viſitabat ſecũdùm diuinitatem, eos etiam ſecundùm animam viſitaret & loco.* Itaq; ex ſententia D. Tho. ſolùm deſcendit ad limbum Patrum, & Purgatorium, cùm vtrobique eſſent animę iuſtorum. Ad infernum autem damnatorum & limbũ puerorum non deſcendit niſi ſecundùm aliquem effectum, puta confutando & damnando illorum peccatũ, ſiue originale ſolum, ſiue etiam actuale in adultis: ut interpretatur Caietanus hic art. 2. ex ſententia D. Tho. quem rectè, ait, ſub loco damnatorum comprehendiſ-
A ſe, & adultorum gehennam, & limbum paruulorum, cùm vtrique ſuo modo ſint damnati.

Probatur autem mihi magis hæc ſententia *Primò*, quia nec neceſſe erat, nec decebat, vt Chriſtus præſentia ſua dignaretur eos, qui gratia ipſius indigni erant, atq; etiam in æternum damnati. *Secundò*, quoniam argumenta prioris opinionis tantummodo probant duo quædam, quæ poſſunt optimè conſiſtere cum poſteriori hac D. Tho. ſententia.

Primum eſt, Chriſtũ ad omnia omnino illa loca deſcendiſſe partim ſubſtantialiter, ut deſcendit ad loca iuſtorum, partim ſecundùm effectum, ut deſcendit tum ad illa eadem loca iuſtorum (ſicut paulo poſt dicemus) tum ad loca ẽt damnatorũ, ut iam antè eſt dictum. At-
B que hoc modo, ſcilicet ſecundùm effectum, interpretatur bene D. Tho. hic art. 2. teſtimoniũ illud Eccleſiaſt. 24. quod attinet quidẽ ad damnatos. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, viſitabo omnes, &c.*

Alterum quod argumenta illa probant, eſt, Chriſtũ etiam ſecundùm ſubſtantiam deſcendiſſe ad illam quidem *regionem inferni*, hoc ipſo videlicet, ꝙ deſcendit ad quandam partem, ſiue ad quædam loca illius vaſti hiatus infernalis. Sicut is dicitur ingredi v.g. ciuitatẽ, qui ingreditur locum aliquem, ſiue aliqua loca ciuitatis, etiamſi non circumeat per omnes eius angulos.

Atque in hoc ſenſu accipi debet, quod ait Apoſtolus ad Epheſ. 4. *deſcendiſſe Chriſtum ad inferiores partes terræ.* Et quod dixerunt Patres deſcendiſſe ad locum in-
C ferni, vbi erant *dolores & tormenta* ẽt damnatorũ. Quanquam vt rectè hic art. 2. ad 2. D. Tho. ait, in limbo quoque ſanctorum Patrum fuerunt dolores *dilationis* ſaltẽ glorię; iuxta illud Prouerb. 13. *Spes quæ differtur, affligit animam*, à quibus doloribus, vt ibidem D. Tho. ait, liberauit Chriſtus ſanctos illos reddendo illos beatos, ut poſtea dicemus. Quin etiam ab alijs damnatorum tormẽtis, & doloribus eoſdem item ſanctos liberauit præſeruando illos ab eis, ut ait D. Tho. uel certè continuando præſeruationem illam iam anteà factam.

Item eodem ſenſu accipiendum eſt quod aiunt Patres, ob Chriſti deſcenſum *exterritam fuiſſe ipſam gehennam*; Nempe pp inuſitatum aduentum vſque adeo noui, & ſingularis hoſpitis in illam *regionem*, & pp confu-
D ſionis effectum quem ſenſerunt ad illius aduentum.

Item eodem ẽt pertinet, quod Patres aiunt, deſcendiſſe Chriſtum, ut quaſi *poſſeſſionem caperet* in illis partibus ſui regni. Non enim ad hoc erat neceſſe obire oia loca illius infernæ regionis ſeu regni. Nam neque rex aut princeps cum capit poſſeſſionẽ regni uel ditionis ſuæ, obire ſolet omnia omnino illius loca, ſed aliqua tantum, ex quibus in cæteris quoque de illius poteſtate conſtet. Et hactenus quidem de LOCIS.

Quod autem attinet ad FINEM illius Chriſti deſcenſus, id eſt, ad id qđ egit in locis iuſtorum, ad quæ deſcẽdit (id enim nunc appello *finem*, propter quem deſcendit) quinque ſunt certa, & duo incerta ac dubia.

PRIMO certum eſt, Chriſtum indidiſſe lumen glorię
E animabus illis ſanctorum, qui erant in limbo, atque adeo reddidiſſe beatas, vt docet D. Tho. hic art. 2. ad ſecũdum, & art. 4. ad primum, & alij Theologi in 3. diſt. 22. Id enim apparet ex illis verbis Domini Lucæ 23. *Hodie mecum eris in paradiſo*, id eſt, in loco vbi mecum & cum alijs eris beatus. Qui locus fuit ille Patrum limbus, ad quem Chriſtus illo die deſcendit. Nam ad omnes etiam illos Sanctos pertinuit illud Chriſti dictum, ut notauit Origenes homilia decima quinta in Geneſin.

Nec repugnat AVGVSTINVS epiſtola 99., cum ait: *Illis iuſtis, qui in ſinu Abrahæ erant, cum Chriſtus in Infernum*

num

num deſcendit, nondum quid contuliſſet inueni, à quibus ſecundùm beatificam præſentiam diuinitatis ſuæ nunquam videor receſſiſſe. Non. n. præſentiam diuinitatis appellat beatificam, quia iuſtos illos *actu feciſſet* antea êt beatos, ſed quia vbique *præſens* diuinitas, atque adeo ab illis animabus iuſtis nunquam recedens, vbique & ex omni loco *poterat* eas beatas facere, êt ſine Chriſti animæ deſcẽſu: Et ideo dicit Auguſtinus, ſe nõdum inueniſſe tunc quidem, quid propriè ad eum finem contulerit ille deſcenſus. Contulit autem ad hoc, vt id ipſum cum maiore illorum iuſtorum conſolatione fieret, à Chriſto nimirum ſecundùm animam etiam præſente. Quanquã D.Tho. hic art. 5. ad primum, duobus alijs modis hunc Auguſtini locum interpretatur. Sed id voluit Auguſtinus quod dixi.

Secvndo certum eſt, Chriſtum eduxiſſe ſecum illas animas ſanctas ex loco illo, quamuis non niſi tertio die, cùm illuc vſque ibi manſerit: vt tradit D.Tho. art. 3. & 5. Quò pertinet illud Zachar. 9. *Tu verò in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Et illud ad Coloſſenſes 2. *Expolians principatus & poteſtates* (Nempe etiam educendo ex inferni regione illas animas, vt exponit D.Tho. hic art. 5.) *traduxit confidenter palam, &c.* Atque idem aſſerunt ſancti Patres præcedenti puncto citati.

Tertio certum eſt, ſanctas illas animas, etſi tertio die poſt Chriſti mortem fuerint à limbo liberatæ, tamen non aſcendiſſe in cœlum donec ipſe Chriſtus aſcẽderet. Ille enim cœlum ingrediens aditum ad illud patefecit; iuxta illud Pſal. 67. & ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem.* Et illud Micheæ 2. *Aſcendit pandens iter antè eos.* Et illud Ioan. 14. *Vado parare vobis locum.* Neque enim decuit, vt membra aſcenderent prius in cœlum, quam illorum caput, quod eſt Chriſtus.

Qvarto certum eſt, Chriſtum in inferno nullas animas damnatorum à pœnis gehennæ liberaſſe. Nam S. Avgvstinvs in libro de hæreſibus cap. 79. inter hæreſes refert, quòd deſcendente ad inferos Chriſto crediderint increduli & fuerint liberati. Et repugnat id ordinariæ Dei legi explicatæ in illis Scripturæ locis: *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum.* Secunda ad Corinthios quinto. Et ad Galatas ſexto: *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet.* Et infrà: *Ergo dum tempus habemus operemur bonum, &c.* Ex quibus & alijs ſimilibus locis cõſtat, nõ niſi in hac uita eſſe tempus comparandi ſalutem, & effugiendi pœnas illas æternas. Atque eadem eſt ratio de paruulis damnatis, qui cum ſolo peccato originali deceſſerant, vt tradit D.Tho. hic art. 7.

Qvinto certum eſt, Chriſtum in inferno pœnas ipſas damnatorum minimè fuiſſe expertum: ut contra Caluini, & Brentij, & Schmidelini impietatem, p. præced. oſtẽdimus. Atque hæc quidem, ut dixi, certa ſunt, & apud orthodoxos omnes extra controuerſiam.

Dvbivm autem & incertum eſt Primo, An Dominus in infernum deſcendens liberauerit ex purgatorij pœnis omnes eos, qui ibi tunc cruciabantur. Nam D. Tho. hic art. 8. ſolum concedit, eos tunc fuiſſe ex purgatorio liberatos, qui vel iam eo tempore ſatis expiati erant, vel dum viuerent, habuerant peculiarem deuotionem erga futuram Chriſti paſſionem, & eo ipſo meriti erant, vt Chriſto ad inferos deſcendente, liberarentur ab iſtis purgatorij pœnis. Ratio eius eſt, quoniã paſſio Chriſti non habet effectum niſi per certa & determinata media, qualia in propoſito ſunt illa ſufficiẽs expiatio per purgatorij pœnas, & illud peculiare me-

A ritum deuotionis erga Chriſti paſſionem, &c.

Sed contraria ſententia eſt quoq; ſatis probabilis: Nempe ſingulari gratia & priuilegio per illum Chriſti aduentum fuiſſe liberatos à pœnis omnes iuſtos & Dei electos, atque adeo etiam eos qui erant in purgatorio; ut ſenſit D.Bonauentura in tertio, diſt. 22. quæſt. 5. & Thomas Argentinenſis eadem diſtinct. quæſt. vnica, art. 4. & Gabriel eadem diſt. quæſt. vnica, art. 3. dub. 3. vbi ait hanc ſententiam fuiſſe *multorum Doctorum.* Et idem ſenſit Sotus in 4. diſt. 45. quæſt. 1. art. 3. in fine.

Primò enim probari poteſt hæc ſententia ex illo Eccleſiaſtici 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, illuminabo omnes ſperantes in Domino.*

Secundò ex S. Gregorio qui lib. 13. Moralium,
B cap. 20. bis abſque vlla exceptione dicit, per illum Chriſti aduentum fuiſſe *liberatas animas iuſtorum & electorum*, quales fuerunt nimirum illæ etiam quæ erant in purgatorio.

Et clarius Homil. 22. in Euangelia perpendẽs illud Ioan. 12. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum: Omnia,* inquit, *traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullum reliquit. Omnia abſtulit, vtique electa. Neque etenim infideles quoſque & pro ſuis criminibus æternis ſupplicijs deditos, ad veniam Dominus reſurgendo reparauit, ſed illos ex inferni clauſtris rapuit, quos ſuos in fide & actibus recognouit. Vnde rectè etiam per Oſeam cap. 13. dicitur: Ero mors tua ò mors, ero morſus tuus inferne.*

Tertiò, idem indicat Avgvstinvs Epiſt. 99. & lib.
C 12. ſuper Geneſin ad literam, cap. 33. & 34. ubi ait, aliquos etiam fuiſſe liberatos *à doloribus* inferni, præter illos, qui erant in ſinu Abrahæ, nec tamen ex numero illorum qui damnati erant.

Quartò, decebat quoque ea benignitas & clementia triumphalem illum Chriſti deſcẽſum ad inferos, cum ſoleant etiam huius mũdi principes in victoria & triũpho aliquid de pœna debita reis condonare ad maiorẽ cumulum lætitiæ communis. Neque obſtat lex ordinaria. Nã fieri hoc decuit per *ſingularis gratiæ priuilegium*, vt diximus.

Secvndo, dubium eſt, An fuerit aliqua pœna ſeu pœnalitas animæ Chriſti, mora illa tridui in inferno. Nam D.Tho. hic artic. 1. ita ſentire videtur, dum inde
D probat, fuiſſe conueniens Chriſtum ad infernum deſcẽdere: *Quia ipſe,* inquit, *venerat pœnam noſtram portare, vt nos à pœna eriperet, ſecundùm illud Eſaiæ 53. Verè languores noſtros ipſe tulit & labores noſtros ipſe portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non ſolum mortem corporis, ſed etiam deſcenſum ad inferos. Et ideo ſicut fuit eum mori conueniens, vt nos liberaret à morte: ita conueniens fuit eum deſcendere ad inferos, vt nos à deſcenſu ad inferos liberaret.* Hactenus D.Tho. Et ita etiam ſenſit hic Caietanus articulo ſecundo.

Contra verò D.Bonauentura in 3. diſtinct. 22. quæſt. 4. concedit quidem Chriſtum deſcendiſſe ad locum pœnæ, ſed non ad pœnam: *Quia neque habuit,* inquit, *pœnam damni, neq; vllam pœnam ſenſus.*

E Videtur autem eſſe controuerſia ſolum de nomine. Nam quod ad rem attinet conſtat de duobus. *Primò*, minus bonum, aut etiam quoddam malum fuiſſe, non eſſe tunc in Cœlo aut in commodiori loco, ſed in inferno: ſicut êt non fuiſſe tunc Chriſti animam in ſuo perfecto ſtatu, ſcilicet coniunctam cum corpore. *Secundò*, iſtud minus bonum ſeu qualecunq; malum non ſubijſſe tunc Chriſtum cum aliquo ſuo ſenſu & dolore; neq; etiam vt lueret tunc aliquod debitum peccati, ſicut ſubijt paſſionem & mortem, ſed potius inſtar triumphatoris & redemptoris, qui ſponte eo ſe demittit, ut inuiſat in carcere captiuos & vinctos, quos vult inde liberare.

tare. Iam verò controuerſia ſolum eſt de modo loquē- A
di: An ſcilicet propter *primum* debeat dici Chriſti anima ſubijſſe tunc aliquam *pœnalitatem*; an uerò propter *ſecundum* debeat hoc negari.

Et in hac quæſtione de nomine negatiua ſententia D.Bonauenturę videtur magis probanda. Nam ſuis pęnis & pœnalitatibus omnibus finem impoſuit Chriſtus in cruce moriens, iuxta illud quod ipſe iam iam expiraturus dixit: *Conſummatum eſt*. Ioan. 19. Item quia nec dicitur ſubire aliquam pœnam victor ſi velut triũphans inuiſat vltro captiuos in carcere, quantumuis horrido.

QVAESTIO QVINTA.

De Chriſti Reſurrectione.

D. Thomas 3. part. quæſt. 53. & ſequentib.

Qvae proprie pertinent ad Chriſti Reſurrectionem, & non ad reſurrectionem in communi (de qua diſſeremus in Diſputatione vltima) duobus punctis complecti poſſumus. Primo *igitur dicemus de ratione & modo Chriſti reſurrectionis, quoad eius præcipuas circumſtantias.* Secvndo*, de modo, quo Chriſtus probauit diſcipulis ſuam reſurrectionem.*

PVNCTVM PRIMVM.

De ratione & modo Chriſti reſurrectionis, quoad eius præcipuas circumſtantias.

D. Thom. quæſt. 53. & ſeq.

In ratione ac modo reſurrectionis Chriſti, B
hæc potiſſimum obſeruari debent: Primo, Virtus ſeu potentia qua Chriſtus reſurrexit. Surrexit enim Chriſtus propria ſua virtute, iuxta illud Ioan. 10. *Ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me ipſo: & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.*

Nec ſolum intelligendũm eſt Chriſtum reſurrexiſſe virtute propria ſuæ diuinitatis (quod minimè obſcurum eſt) ſed etiam virtute ſuæ *animæ* & *corporis*, nõ quidem naturali ſed *ſupernaturali*; quatenùs anima illa & corpus, vt manſerant vnita diuino Verbo, fuerunt ẽt inſtrumentalis cauſa reſurrectionis: iuxta doctrinã D. Tho. hic q. 53. art. 4. explicatam ibi breuiter à Caiet. C

Quæ doctrina facilè intelligi & defendi põt, ſi ponamus, Chriſti animam & corpus fuiſſe cauſam inſtrumentalẽ iteratæ illius coniunctionis mutuæ atq; Chriſti reſurrectionis, non per illum ipſum motum ſeu mutationem ſuam, qua inuicem coniuncta fuerunt, cùm anteà nõ eſſent (Nam hæc mutatio fuit potius ipſe *effectus*, vel certè ad illum pertinuit) ſed per aliquem aliũ motum *præuium*, ad quem voluit Deus conſequi effectum illum principalem, qui fuit vtriuſque coniũctio & vnio, atque adeo Chriſti reſurrectio: qui motus in anima quidem potuit eſſe aliquis actus interior intellectus vel voluntatis, vel etiam ipſe motus localis ex inferno ad ſepulchrum: in corpore autẽ potuit eſſe ſimiliter aliquis motus localis in ipſo ſepulchro, ſub illud D
temporis momentum, quo viuificatum fuit ab anima.

Neque obſtat, quod D. Petrus ait Actor. 2. *Quẽ Deus ſuſcitauit, &c.* Et quod ait Paulus ad Rom. 8. *Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra.* Vtrumque enim verum eſt; & quod Deus atq; adeo Pater & Spiritus ſanctus ſuſcitauit Chriſtũ, & q̃d ipſe ẽt tum per diuinitatem ſuam *principaliter*, tũ per corpus ſuum & animam *inſtrumentaliter* ſe ſuſcitauit.

Secvndo conſiderari debet *qualitas* Chriſti reſurgentis. Fuit enim poſt reſurrectionem præditus corpore non modò vero, quale prius habuit, ſed ẽt *integro* & *glorioſo* atque adeo *immortali*, & ſingulari quodam decore fulgens in vulnerum cicatricibus; quæ omnia cla- E
rè & ſufficenter confirmat D. Tho. hic quæſt. 54.

Peculiariter autem de cicatricibus illis notetur præclarus ille locus S. Avgvstini lib. 2. de Symbolo fidei ad Cathecumenos, cap. 8. *Sicut demonſtrauit*, inquit, *Thomæ non credenti, niſi tangeret & videret: ita etiam inimicis ſuis vulnera demonſtraturus eſt ſua. Propter quod dictum eſt per Prophetam Zachariam cap. 12. Videbunt in quem pupugerunt. Non vt eis dicat, ſicut Thomæ; Quia vidiſti, credidiſti; ſed vt conuincens eos veritas dicat, Ecce hominem quẽ crucifixiſtis, ecce Deum & hominem in quem credere noluiſtis. Videtis vulnera quæ infixiſtis, agnoſcitis latus, quod pupugiſtis, quoniã & per vos & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis. Qui non eſtis redempti pretio mei ſanguinis, non eſtis mei; Diſcedite à me in ignem ęternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Matth. 25. Sed illorũ mors proficiat ad noſtram ſalutem. Si illi contempſerunt, nos timeamus eum, qui ſic venturus eſt iudicare.*

Tertio conſiderari debet *prærogatiua* Chriſti reſurgentis. Fuit enim omnium *primus* qui reſurrexit ad vitam glorioſam, & nõ amplius mortalem: iuxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 15. *Chriſtus ſurrexit à mortuis primitiæ dormiẽtium.* Et ad Coloſſenſes 1. *Qui eſt primogenitus ex mortuis.* Et Apocalypſis primo: *Primogenitus mortuorum.* Quare ſi qui alij ante Chriſtum vnquam reſurrexerunt; iterum fuerunt morituri, ut optimè confirmat D. Tho. hic quæſt. 53. art. 3. ad ſecundum, ex ſententia S. Avgvstini, Epiſt. 99. ad Euodium: quæ ſententia videtur omnino probabilior; quamuis contrarium ſenſerit Caiet. in illo art. 3. ſed ſine firmis rationibus.

Qvarto conſiderari debet *tempus* reſurrectionis. Surrexit namque Dominus iuxta veriorem & magis receptam ſententiam circa diluculum primæ Sabbati, id eſt, diei Dominicæ, vt aſſerit S. Avgvstinvs libro quarto de Trinitate, cap. 6. & lib. 3. de Conſenſu Euangeliſtarum, cap. 24. Et S. Hieronymvs in Pſal. 56. circa verſiculum illum: *Exurge gloria mea, exurgam diluculo.* Ex quo Pſalmo ſatis iſta ſententia confirmatur: ſicut etiam ex authoritate Eccleſiæ, quæ in hymno ad laudes Octauæ paſchatis memorat reſurrectionem Chriſti contigiſſe cum *aurora lucis rutilat, &c.*

Alij autem paulò poſt mediam noctem, ad galli cantum, reſurrexiſſe putarunt: vt Cyrillus lib. 12. in Ioannem, cap. 44. & Ambroſius in caput vltimum Lucæ: immò etiam Hieronymus alibi, ſcilicet in Epiſtola ad Hedibiam, quæſt. 3.

Sed quod ſurrexerit diluculo, ut diximus, eſt magis conſentaneum non ſolùm illi Pſal.56. ſed etiam Euangelio Marci cap.16. ubi Marcus ait: *Surgens autem manè prima Sabbati apparuit primò Mariæ Magdalenæ*. Nam quod quidam aiunt, illud *Manè* non eſſe referendam ad verbum *Surgens*, ſed ad verbum *Apparuit, &c.* minimè congruit cum inſtituto ipſo Euangeliſtarum, quod fuit præcipuè deſcribere tempus ipſum Dominicæ reſurrectionis.

Neque obſtat *Primò*, quòd Marci 16. uidetur ſignificari contigiſſe reſurrectionem Domini die dominico multo poſt diluculum, uerbis illis: *Cum tranſiſſet Sabbatum Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome, emerūt aromata, vt venientes vngerent Ieſum; & valdè manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentū orto iam ſole, &c.* Ortus namque iam ſol ibi dicitur, non quia iam cerneretur, ſed quoniam in diluculo iam appropinquaret, & inciperet aerē illuminare, ut interpretatur S. Auguſt. lib.3. de conſenſu Euangeliſtarum, cap.24. & Euthymius in caput 16. Marci, & D. Tho. hic quæſt.53. artic. 2. ad tertium.

Nec obſtat *Secundò*, quòd Ioannes cap.20. contra uidetur ſignificare, ante diluculum contigiſſe reſurrectionem Domini, cum de Magdalena ait: *Vna autē Sabbati Maria Magdalena venit manè, cum adhuc tenebræ eſſēt ad monumentum, & vidit lapidem ſublatum, &c.* Nam & in diluculo ſuperſunt aliquæ tenebræ. *Die quippe ſurgēte* (vt reſpondet ad hoc Auguſtinus loco citato) *aliquæ reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux.* Itaque adhuc, vt Ioannes inquit, erant *tenebræ*, præſertim cùm reſurrectio Domini contigerit *valde diluculo*, vt ait Lucas cap.24. & *valde manè*, vt ait Marcus, cap.16.

Ac propter has tenebras dicit Gregorius Homil. 21. in Euangelia, Dominum reſurrexiſſe media nocte; non quidem diuiſa nocte in duas partes æquales, ſed accipiendo medium pro eo, quod fuit intra tenebras, & participauit ex vtroque extremo; ſcilicet, pro diluculo, quod participat de die, & nocte, ut exponit Diuus Thomas quæſtione quinquageſima tertia, artic.4. ad ſecundum.

Neque *Tertiò* obſtat, quod Matthæus cap.28. non modò ante diluculum Dominicæ, ſed etiam ante mediam noctem Sabbati ſignificat contigiſſe Domini reſurrectionem cum ait: *Veſpere autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati venit Maria Magdalena, & altera Maria videre ſepulchrum, & ecce terræ motus factus eſt magnus, &c.* Etenim *veſperi* ſeu *ſero* Sabbati appellat noctem Sabbati, quoad eius partem extremam, quæ eſt nimirum in diluculo diei Dominicæ. Illud enim diluculum eſt *veſperi*, id eſt, *extrema pars* totius Sabbati, accipiendo Sabbatum pro die naturali, ut includit diem & noctem.

Atque ad hoc indicandum addidit Mattheus *Quæ luceſcit in prima Sabbati*, id eſt, in initio Dominici; vt intelligeremus, ſermonem eſſe de veſpere Sabbati, non circa occaſum ſolis, ſed circa ortū potius in extrema parte noctis, id eſt, in diluculo ſeu in aurora luceſcente diei Dominicæ. Quæ expoſitio eſt Cyrilli Alexandrini libro 12. in Ioannem, cap.44. & Euthymij in caput 28. Matthæi.

Itaq; circa tēpus reſurrectionis Domini non diſſentiunt Euangeliſtę, ſed omnes indicant contigiſſe illam in diluculo Dñicę: quanquam alijs, & alijs verbis. Quo autē momento, ſeu particula illius tpis contigerit, non explicant Euangeliſtæ, neq; notum eſt *vlli mortalium*, vt ait S. Hieronymus in Epiſt. ad Hedibiam q.6.

Fuit autem congruum reſurgere Dominū *diluculo*,
A vt ſignificaretur, per gratiam noui teſtamenti fieri, id quod Apoſtolus ad Epheſ.5. ait; *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*, ſicut Augustinus indicat lib.4. de Trinitate, cap.6. De quibus rebus fuſius pro inſtituto ſuo ſcribunt, qui commentantur in Euangelia.

Quinto, inter circumſtantias reſurrectionis obſeruari debet miraculum illud, quo Dominus per *clauſum ſepulchrum* penetrauit. Quanquam negat hoc quidem Caluinus lib.4. Inſtitutionum, cap.17. & alij eius aſſeclæ; ac nominatim etiam Fortunatus Krelius in Diſceptatione de re Euchariſtica, contra noſtram quandam diſputationem de eodem argumento. Fingunt etiam iſti, diuino mandato per miniſterium Angeli de cœlo
B deſcendentis, amotum fuiſſe lapidem, uel certè ſeſe flexiſſe illius duritiam, ut aditum Chriſto reſurgenti ac prodeunti de ſepulchro præberet.

Sed contrarium, ſcilicet, prodijſſe Dominū ex *clauſo* ſepulchro, colligitur ex Euangelica hiſtoria. Nam Matth.28. cùm iam Dominus reſurrexiſſet, & mulieres appropinquarēt ſepulchro, *terræ motus factus eſt magnus*, Angelo ſcilicet Domini deſcendente de cœlo & reuoluente lapidem, poſtquam ſcilicet iam ſurrexerat Dominus. Id enim ſignificat Angelus, cum ad mulieres ait; *Nolite timere vos, &c. venite & videte locum, vbi poſitus erat* (erat, inquit) *Dominus*.

Atque ita etiam pro certo cōtigiſſe aſſerunt Patres. Vt S. Hieronym. in Epiſt. ad Hedibiam q.6. *Non pute-*
C *mus*, inquit, *Angelum idcirco veniſſe, vt aperiret Domino reſurgenti & reuolueret lapidem, ſed poſtquam Dominus reſurrexit hora qua ipſe voluit, & quæ nulli mortalium cognita eſt, indicaſſe quod factum eſt, & ſepulchrum vacuum reuolutione lapidis, & ſui oſtendiſſe præſentia*.

Et Beda Homilia in vigilia Paſchatis: *Reuoluit Angelus*, inquit, *lapidem, non vt egreſſuro Domino ianuam pandat, ſed vt egreſſus eius iam factis hominibus præſtet indiciū. Qui enim mortalis clauſo Virginis vtero potuit naſcendo ingredi mundum, idem ipſe factus immortalis clauſo ſepulchro potuit reſurgendo exire de mundo*. Idem D. Chryſoſt. Homilia 91. in Matthæum, & Gregor. Nazianzenus in Tragœdia de Chriſto patiente, vbi ait, *Clauſoque ſepulchro ſurgens exijt*. Et Euthymius in cap.28. Matthæi, &c.

D Sexto, conſiderari debet *efficacitas* reſurrectionis Domini. Nam fuit cauſa etiam *efficiens* noſtræ iuſtificationis, immò etiam futuræ reſurrectionis noſtræ, vt facilè oſtendit D. Tho. hic quæſt.56. Quæ aſſertio illo eodem modo explicari ac defendi debet, quo ſuprà q.3. p.3. docuimus, paſſionem Chriſti, quantumuis iam præteritam, eſſe cauſam efficientem noſtræ iuſtificationis; iuxta ea quæ generatim de cauſa efficienti *ſupernaturali* tradidimus, Diſput. præcedenti, q.13.

PVNCTVM SECVNDVM.

De modo quo Chriſtus probauit diſcipulis ſuam reſurrectionem.
E

D. Thom. quæſt.55.

RESVRRECTIONEM ſuam tam ſæpè, tam multis, tam varijs apparitionibus, & argumentis, Dominus teſtificatus eſt, vt ſi omnia ſaltem perpendantur ſimul, nō potuerint illi meritò de ea dubitare; quemadmodum ſatis ſuperque oſtendit D. Tho. hic quæſt.55. præſertim articulo vltimo.

Præcipua verò hoc loco controuerſia eſt de apparitione illa, quæ narratur Ioan.20. cum Chriſtus dicitur

ingreſſus

ingreſſus ad diſcipulos *ianuis clauſis*; An ſcilicet per clauſas ianuas verè penetrauerit. Negāt enim hoc Caluinus lib. 4. Inſtitutionum, cap. 17. & eius diſcipuli, ac nominatim Fortunatus in diſceptatione de Re Eucharistica, contra noſtram quandam Diſputationem.

Itaque nouo & inaudito commento aiunt; Dominum ad diſcipulos veniſſe τῶν θυρῶν κεκλεισμένων (ſic.n. Ioannes loquitur) hoc eſt *clauſis foribus* ſeu *cum clauſæ fores erant*: lōgè aliud eſſe quàm per clauſas fores ingredi ſolidamq; materiam penetrare: tantummodò enim id fuiſſe, diuina virtute, quæ inuia peruia efficere pōt, imperare ianuis, aditumq; ſibi facere, vt præter diſcipulorum opinionem in medio eorum eſſet, cui fores obſeratæ à nemine erant reſeratæ.

Sed contraria ſententia Orthodoxorum omnium, ſcilicet, CHRISTVM *per ianuas clauſas penetraſſe*, conſtat planè ex ipſa narratione Euangelij, vt multis argumētis probari poteſt. PRIMO enim Euangeliſta tanquam inſigne miraculum (vt Caluinus ipſe fatetur lib. 4. Inſtitut. cap. 17.) narrat Chriſtū bis ad diſcipulos ingreſſum eſſe, *cum fores eſſent clauſæ*, ſeu (vt etiā dicit) *ianuis clauſis*. Cur igitur Caluiniſtæ contra dicunt, eum non niſi ianuis apertis ingreſſum eſſe? Nā quod interpretātur ianuis clauſis, id eſt, cum ante eſſent clauſæ, & à nemine alio prætérquam ab ipſo Chriſto reſeratæ; id verò merum commentum eſt, & ab iſtis propter perfidiam excogitatum, cui nos planum Euangeliſtæ teſtimonium anteponimus.

SECVNDO, ſi quod Euangeliſta ſignificat, non hoc ipſum eſt, nempe Chriſtum ianuis adhuc clauſis ad diſcipulos penetraſſe; nullum planè poterunt ex ea Euangeliſtæ narratione colligere miraculum. Vnde enim ſciūt ianuas illas neque claue, neque alicuius alterius opera, neque omnino vlla vi naturali adhibita, quæ ad id ſufficeret, fuiſſe Chriſto apertas? Hoc certè Euangeliſta non dicit, ſed Caluiniſtæ ſine Euangeliſtæ teſtimonio comminiſcuntur, ne alioqui ab omnibus rideantur, ſi nullum in ea re miraculum oſtendant. Tantum autem narrat Euangeliſta ingreſſum eſſe *ianuis clauſis*. Si hoc igitur (vt Caluiniſtæ volunt) non eſt, ianuas tum cùm Chriſtus ingrediebatur clauſas fuiſſe, ſed ante fuiſſe clauſas; vnde illi habent, eas Chriſto apertas non fuiſſe modo aliquo naturali, vt claue aliqua ſaltem ſecreta? Certè ſin hanc illorum explicationem abſque vllo miraculo illa Euangeliſtæ narratio poterit conſtare; nempe vt ſumma ſit, Chriſtum, quo tempore diſcipuli pp metum Iudæorum (vt ait Cyril. lib. 12. cap. 53. & patet ex Matth. cap. 28.) ianuis clauſis domi ſe continebant; ad eos apertis ianuis aliquo naturali inſtrō (vt fieri aſſolet) ingreſſum eſſe, & dixiſſe, *Pax vobis, &c.*

TERTIO tale miraculum in eo Chriſti ingreſſu confitēdum eſt, quod planè fuerit *ſupra naturam*; ita, ut neque modo aliquo naturali factum fuerit, neque potuerit fieri, illud idem, quod Chriſtus fecit. Hoc enim Patres omnes ſentiunt, Et Fortunatus etiam in illa ſua diſceptatione ſuprà citata folio nono, fatetur miraculū illud fieri non potuiſſe abſque vi diuina. Non igitur id miraculum in eo conſiſtit quod Chriſtus omnipotenti ſua virtute ianuas aperuerit, ſed quod ianuas clauſas penetrauerit. Hæc enim penetratio eiuſmodi eſt, ut nulla omnino virtute naturali accidere potuerit; Ianuæ autem aperiri naturaliter multis modis potuerunt, etiamſi daremus, apertas tunc quidem fuiſſe ſupernaturali Chriſti virtute.

QVARTO, Chriſtus eo modo *ianuis clauſis* ingreſſus eſt, qui nulla humana ratione poſſit intelligi, ſed *plenus* (vt etiam loquitur Fortunatus loco citato) *admirationis fuerit*. Is autem modus eſt planè in illa penetratione;

A non autem in apertione ianuarum per omnipotentem Chriſti virtutem. Quis enim non facillimè intelligat per virtutem omnipotentem ianuas aperiri potuiſſe, quæ etiam aperiri & euerti ſolent quādoque à vento?

QVINTO. D. Cyrill. & Chryſoſt. in cap. 20 Ioannis, & alij Patres in eo maximè miraculum ponunt, quòd cum Chriſtus poſt reſurrectionem verum habuerit corpus, tamē clauſis ianuis ingreſſus ad diſcipulos fuerit. Nullum autem eſt miraculum per ianuas demum diuina uirtute apertas uerum corpus ingredi; ſed id omnino ſtupendum miraculum eſt, per ianuas adhuc clauſas uerum corpus penetrare.

SEXTO, de hac ipſa penetratione expreſsè ſancti Patres loquuntur, ac nominatim D. AMBROSIVS lib. 10.
B in Lucam, cap. 24. *Habuit*, inquit, *admirandi cauſam Thomas, cum videret clauſis omnibus* PER *inuia ſepta corporibus, inoffenſa compage* CORPVS INSERTVM. *Et ideo mirum quomodo ſe natura corporea.* PER IMPENETRABILE CORPVS INFVDERIT *inuiſibili aditu, viſibili conſpectu, tangi facilis, difficilis æſtimari.*

Sanctus CHRYSOSTOMVS Homil. 85. in Ioannem: *Mirandum*, inquit, *eſt, quod diſcipuli phantaſma eum eſſe non ſunt ſuſpicati.* CLAVSIS *enim ianuis, & repente eſt ingreſſus*. Non igitur tantum vult Chryſoſtomus, eum nō prius oſtium pulſaſſe, ut Fortunatus callidè cauit. Et rurſus Homil. 2. de Symbolo: *Quomodo*, inquit, INTROIVIT *Chriſtus ianuis clauſis ad diſcipulos ſuos? Super mare ambulauit? Imperauit ventis & facta eſt tranquillitas magna?*
C *Quia ergo iſta ſuper nos ſunt, & rationem de talibus miraculis reddere non valemus, fide tenemus.*

Sanctus AVGVSTINVS Epiſtola tertia ad Voluſianum: *Ipſa*, inquit, *virtus diuina per inuiolatæ Matris Virginea viſcera, membra infantis eduxit, quæ poſtea per* CLAVSA OSTIA *membra iuuenis* INTRODVXIT. Et ſubiūgit: *Hic ſi ratio quæritur non erit mirabile; ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare.* DEMVS DEVM *aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.*

Sanctus Gregor. NAZIANZENVS in Tragœdia de Chriſto patiente: *Stat ecce Dominus has fores intra; Nouū hoc dignumque verò maximo miraculo.*

S. CYRILLVS lib. 12. in Ioannem, cap. 53. CLAVSIS
D inquit, *foribus repente Dominus* NATVRA RERVM *ſuperata ingreſſus ad diſcipulos eſt. Nullus igitur quærat, quomodo clauſis ianuis* CORPVS *Domini penetrauit, cùm intelligat non de homine nudo, quales nos ſumus, ſed de omnipotenti Dei filio hæc ab Euangeliſta conſcribi.*

At obijcit *primò* Fortunatus de Cyrillo, folio nono. Quo, inquit, modo ſolidam materiam penetraſſe Domini corpus ſcriberet, qui alibi ſic loquitur: *Nam ſi verè* (inquit Cyrillus Dialogo 2. ad Trini.) *ſectionem et partitionem diuina natura, vt illi dicunt reciperet, intelligeretur & corpus; ſi autē hoc, & in loco omnino, & in magnitudine, & quātitate, et ſi quāta facta eſſet, nō effugeret circūſcriptionē.*

RESPONDEO, hic ſolum docere Cyrillum, quòd naturaliter competere ſoleat naturæ quantæ, & partibi-
E li, locus & circumſcriptio in loco. Quod veriſſimum eſt. Sed hoc non obſtat, quo minus per Dei omnipotentiam *natura rerum ſuperata* (ut in illo alio loco ait Cyrillus) fieri poſſit, ut corpus aliquod exiſtat aut tranſeat alicubi alio quodam modo quàm illo circumſcriptionis. Id quod minimè eſt impoſſibile.

Obijcit *ſecundò* Fortunatus Hilar. qui lib. 3. de Trinit. ſic ſcribit: *Diligenter*, inquit, *Euangeliſta expreſſit, dicens: Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorū ſuorum. An conſtructa parietū penetrans, & ſolidam lignorū naturā impenetrabilem trāſcurrit?* quaſi dicat minimè. Et paulò pōſt; *Idcirco ergo, vt de Natiuitate fallimur, ita*

& de

& de ingreſſu Domini mentiamur, dicamus factum non fuiſſe, quia intelligentiam facti non apprehendimus?

Respondeo, corruptum fuiſſe & mutilatum hunc Hilarij locum à Fortunato, qui ex illo perſuadere vult Hilarium negaſſe, quod clauſis omnino ianuis per ſolidam parietum & lignorum naturam Chriſtus penetrauerit. Atqui Hilarius hoc planè Chriſtum feciſſe pro certiſſimo habet, & huius admirabilis facti exemplo in medium producto, eorum perfidiam exagitat, qui idcirco negant aliquid factum eſſe, quoniam facti modum atque rationem intelligere nequeunt. Recitabimus ergo locum integrum Hilarij, vt teſtis à Fortunato productus ſimul condemnet, & perfidiam illius, qui factũ eſſe, quod Euangeliſta narrat, non credit, & illius in eo teſte citando mendacium.

B Propoſuerat autem ſibi Hilarius lib. 3. de Trinitate perfidiam Arrianorum cõfutãdam hoc modo: *Quæris*, inquit, *quomodo ſecundum ſpiritum natus ſit filius? Ego te de corporeis rebus interrogo.* Ac tum inter cætera ſubiungit: *Quæro ergò, per quas clauſæ domus partes ſeſe corporeus intulerit? Diligenter.n. Euangeliſta expreſſit dicens Ioan. 20. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorum ſuorum. An conſtructa parietum penetrans, & ſolidam lignorũ naturam impenetrabilem trãſcurrit? Stetit namq; corporeus, non ſimulatus, aut fallax, Sequatur ergo oculus mentis tuæ* Penetrantis *ingreſſum, &* Cvm eo clavsam *domũ intelligentiæ tuæ viſus* Introeat. Integra *ſunt omnia & obſerata, ſed ecce aſſiſtit medius, cui per virtutem ſuam* Vniversa (atque adeo etiam ſolida & obſerata corpora) *ſunt* Pervia. *Inuiſibilibus calumniaris: ego à te viſibilium expoſco rationẽ. Nihil cedit ex ſolido* (naturaliter) *neq; per* Natvram *ſuam* (quaſi dicat, bene autem *ſupernaturaliter* per diuinam virtutem) *aliquid tanquam lapſu inſenſibili ligna & lapides admittunt. Corpus Domini à ſe non*

A *deficit, vt ſeſe reſumat ex nihilo. Et vnde qui aſſiſtit in medio eſt? Cedit ad hæc & ſenſus & ſermo, & extra rationem humanam eſt* Veritas facti. *Idcirco ergo vt de Natiuitate fallimur, ita & de ingreſſu Domini mentiamur? Dicamus factũ non fuiſſe, quia intelligentiã facti non apprehendimus? Sed mendaciũ noſtrũ* (Fortunati) Facti fides *uincit: Aſſiſtit Dominus* Clavsa domo, *et Filius eſt natus ex Patre.*

Sentit igitur D. Hilarius idem quod alij ſancti Patres, à me prius citati: nẽpe Chriſtum Clavsa domo non autem *aperta* (vt Caluiniſtæ dicũt) ad diſcipulos penetraſſe, quamuis id per naturam fieri nõ potuerit, ſed ſit ineffabile miraculum. Quocirca cum Hilarius interrogando id dicit: *An conſtructa parietum? &c.* non debemus nec poſſumus ſubaudire; *Minimè*; vt Fortunatus cõ-

B tra Hilarij ſententiam tot verbis clariſſimè expreſſam fraudulenter interpretatur. Sed ſubaudire debemus: *Omnino* ita factum eſſe; vt ſequentia verba Hilarij euidenter oſtendunt. Vſitatum.n. eſt grauiſſimis Scriptoribus, tum prophanis, tum Eccleſiaſticis, ut quandoq; interrogando affirment: nempe cũ id interrogant, quod oĩno eſt conſequens ex eo, quod pro certo iam eſt poſitum. Vt in propoſito; ex eo quod Euangeliſta narrat, clauſis ianuis Chriſtum ingreſſum eſſe; conſequens eſt omnino, vt per ſolida parietum, & lignorum admirabiliter penetrarit.

Quod autem obijciunt quoq; Caluiniſtę penetrationem corporum eſſe impoſſibilem; iam ſuprà diximus q. 2. p. 1. eſſe omnino falſum, ſi ſpectemus potentiam

C Dei abſolutam. Nam modus ille naturalis corporũ exiſtendi in loco, qui penetrationi obſtat, variari ac ſeparari diuinitus põt à veris corporibus, cũ ſit accidens quoddam poſterius q̃ ipſa ſuba corporis, & non ſit aliqđ *Trãſcendẽs* aut *Diſiunctũ*, ex cuius ſeparatione à corpore ſequatur in corpore repugnãtia aliqua ſiue cõtradictio.

QVAESTIO SEXTA.

De Chriſti ad Cœlum aſcenſu & ſeſſione ad dexteram Patris.

D. Thom. 3. part. q. 57. & 58.

Dvo ſunt hoc loco, quæ præcipue habent controuerſiam. Primvm *eſt, An Dominus vero ac reali motu in cælum aſcenderit.* Secvndvm, *Quid ſit Chriſti ſeſſio ad dexteram Patris.*

PVNCTVM PRIMVM.

An Dominus vero ac reali motu in Cælum aſcenderit.

D. Thom. quæſt. 57.

Sectarii Vbiquiſtæ, vt conſtat præſertim ex ſcriptis Brentij & Schmidelini, non exiſtimant aſcenſum Chriſti in cœlum fuiſſe aliquem motum realem ſupra nubes uſq; ad ſupremam alicuius ſummi cœli partem, ſed contendunt, eatenus dici Dominum aſcendiſſe in cœlum, quatenus per diuinam omnipræſentiam communicatam humanitati ſuæ repleuit tunc poſt reſurrectionem omnia loca, ubicunq; eſt Deus. Cœlos enim, quos penetrauit Chriſtus, interpretantur aliud non eſſe, quàm omnia loca, in quibus nimirũ adeſt Deus, uel certè ipſam Dei Maieſtatem, & omnipotentiam, & omnipræſentiam, ad quam exaltata fuerit Chriſti humanitas.

Fundamenta uerò huius erroris ſunt pręcipuè duo. *Primò*, quòd per unionem hypoſtaticam fuerint humanitati Chriſti communicata attributa diuinitatis, ut ipſa in ſe haberet illa quamuis Omnipræſentia quidem poſt Reſurrectionem primum uſus fuerit (ut inquiũt)

D quando ſcilicet dicitur ad cœlos aſcendiſſe eo ſenſu, quò ipſi interpretantur, ut iam dictum eſt.

Secundò, teſtimonium illud Apoſtoli ad Epheſios 4. *Aſcendit ſuper omnes cælos, vt adimpleret omnia*; id eſt, ut repleret omnia loca, ſicut iſti exponunt.

Sed contraria ſententia eſt, & fuit ſemper orthodoxorum omnium, qui unquam fuerunt; nempe Chriſtũ ex monte Oliueti aſcendiſſe, motu uero & reali uſque ad ſupremam partem ſummi cœli. Probatur Primo ex Scriptura: idque triplici modo.

Primò, quia ubiq; aſcenſum illum Chriſti uſq; ad cęlum, commemorat ſimpliciter & planè, abſque ulla ſignificatione ſermonis improprij. Vt patet Pſal. 67. *Aſcendiſti in altum.* Et Marci 16. *Aſſumptus eſt in cælum.* Et

E Lucæ 24. *Receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.* Et Actor. 1. *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Et ad Epheſ. 4. *Aſcendens in altum.* Et: *Aſcendit ſuper omnes cælos.*

Et ad Hebr. 4. *Penetrauit cęlos.* Et capite 7. *Excelſior cęlis factus, &c.* Hæc certè narratio tam frequens, tam ſimplex, tam conſtans, non poteſt abſque maxima abſurditate intelligi impropriè: pręſertim per inauditum commentum Vbiquitatis.

Secundò, quia etiam circunſtantiæ temporis, loci, & ſermonis ante illum aſcenſum habiti, minutim in Scriptura narrantur. Marci 16. Luc. 24. Actor. 1. vt minimè dubitari debeat, quin fuerit ille aſcenſus Chriſti in cœlum, realis, qui verè ac propriè acciderit.

Tertiò, quia per antitheſin etiam certi & determinati loci, declarat Scriptura, Dominum verè ac propriè aſcendiſſe in ſummum cœlum, tanquam in quendã locum. Vt ad Epheſ. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Et: *Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cælos:* Et ad Coloſſ. 3. *Vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram, &c.*

Secvndo probatur ex autoritate Eccleſiæ in fidei ſymbolis, & ex ſententia omnium Patrum, quibus nũquam venit in mentem, aſcenſum illum impropriè & metaphoricè interpretari, ſed realem planè & proprium fuiſſe intellexerũt. ac nominatim S. Hieronymvs in Pſal. 67. Avgvstinvs lib. de fide & ſymb. cap. 6. Fvlgentivs lib. 2. ad Thraſimundum cap. 17. & 18. Damascenvs lib. 4. cap. 1. & alij omnes in illum locum ad Epheſ. 4.

Tertio probatur ex abſurdis erroris contrarij. Nã ſequitur *Primo* ex illa Vbiquiſtarum interpretatione, Chriſti humanitatem fuiſſe exaltatam etiam *ſuprà Maieſtatem diuinam*; Nam aſcendit *ſuper omnes cælos, & excelſior eſt cælis:* vt ait Apoſtolus ad Epheſ. 4. & ad Hebr. 7. Ergo, ſi per cœlos intelligitur Maieſtas diuina, ſuper illã euectus fuerit. *Secundo* ſequitur, Sanctos ẽt pro pręmio recepturos exaltationem ad *eandem Maieſtatem diuinam*, immò ẽt ſuper illam, atq; adeò ẽt accepturos Vbiquitatem: iuxta illud Chriſti, Ioan. 14. *Si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam, & aſſumam vos ad meipſum, vt, vbi ego ſum, & vos ſitis, &c.* Vt iam alia abſurda Vbiquitatis pręterea diſput. pręcedenti quęſt. 2. punct. 3. & quęſt. 5. punct. 2 cõfutata. in quibus locis ſatis confutauimus primum iſtorum fundamentum.

Alterum verò, quod ſtatuunt in illo teſtimonio ad Epheſ. 4. vt implebet omnia, planè oſtendit inſignem iſtorum ſtultitiam. Quid enim minùs quàm Vbiquitas illo teſtimonio probari poteſt? Age igitur, quoniam hoc teſtimonio præcipuè ferè iſti abutuntur ad Vbiquitatem Chriſti humanitatis probandam, oſtendamus nihil minùs per illud probari, ſed potius per hoc teſtimonium Vbiquitatem illam euerti.

Sic igitur argumentor: Si Chriſtus eo aſcenſu conſecutus e , vt ſit præſens in omnibus rebus: cauſſa, quantum ex eorum ſcriptis, & eorum lubrica diſputandi ratione colligo, erit *Primo*, quia vel eſſe ſuper omnes cœlos nihil aliud eſt, quam eſſe vbique: Vel *ſecundo*, quia id ſit certè, Chriſtum aliquã dignitatem, ſeu perfectionem obtinuiſſe, vnde conſequatur eſſe ipſum vbiq;: Vel *Tertio*, quia non niſi inde, nẽpe è ſublimi cœlo, tanquàm ex vno quodam loco voluerit poſtea demum ſeſe præſentem vbique ſiſtere: vel *Quarto*, quia cum eſſet alioqui in reliquis omnibus locis ac rebus excepto ſublimi cœlo, tantùm deſiderabatur, vt eo etiam conſcenderet; quo ita demum eſſet prorſus vbique.

At certiſſimum eſt, nullam harum imaginationum congruere cum illa D. Pauli ſententia, immò potius earum quamliber per eam euerti. Igitur nihil minùs ibi voluit Apoſtolus ſignificare, quàm Chriſtum aſcendiſſe ſuper omnes cœlos, vt illo modo omnia impleret, quomodo iſti ſomniant, nempe exiſtendo vbique.

Id oſtendo manifeſtè. Quoniam planè affirmat ibi Apoſtolus, Chriſtum ſuper omnes cęlos verè aſcendiſſe, tanquam in vnum quendam ſublimẽ locum; vt omnes veteres intellexerũt, quos ſuprà citaui. De *locis. n.* ibi agit. vt Sectarij ipſi fatentur. Et Apoſtoli antitheſis hoc idem declarat. Nam inferioribus partibus terræ, quo deſcenderat Chriſtus, opponit ſupremos cœlos, tanquam locum videlicet ſummum, infimo. Nec poteſt perfectò aliter hic aſcenſus intelligi, quin eo ipſo recedatur à planiſſima ſimpliciſſimaq; huius loci ſententia. Hoc verò cùm ita ſit, non idem erit, Chriſtum eſſe ſuper omnes cœlos, atque vel eſſe in omni loco, vel dignitatem conſequi, qua ſit in omni loco. Nam neque ad omnem locum, ac multò minùs etiam ad dignitatem, quæ non ſit locus, põt fieri propriè aſcenſus ac motus vnus localis, qualẽ ibi uerba Apoſtoli ꝓpriè & ſimpliciter intellecta ſignificant, fuiſſe illum aſcenſum Chriſti. Itaque neque *primo* neque *ſecundo* modo ex illis quatuor, quos propoſui in argumento meo, poterit illa iſtorũ interpretatio Vbiquitaria procedere.

Iam verò, quod nihilo magis aut *tertio* aut *quarto* modo, exitum habere illa iſtorum commentatio poſſit; clariſſimũ eſt. Non *tertio*. Nam quæro, qua ratione Chriſtus valuiſſet per aſcenſum in vnum illũ locum, ſe deinde præſentem ſiſtere omni loco? An rurſus per motũ localem? At omnis oĩno locus, nec vno motu locali, nec pluribus acquiri poteſt. Neceſſe eſt. n. per motum localem, aut etiam per motus plures, ita locũ ſeu locos acquiri, ut ſimul à loco, ſeu locis alijs recedatur. Nunquid igitur ſine motu locali, poſtquam ſuper cœlos fuit Chriſtus, præſto deinde rebus omnibus vbiq; adfuit? At quis non videt quandam tm̃ voluntariã (vt ita dicam) ſtultitiam eſſe, cogitare, Chriſtum, vt id faceret, aſcendiſſe primum motu locali in ſummũ cœlum?

Nam vt prætercam non modò non apertiſſimè (vt fingunt Sectarij) ſed ne obſcuriſſimè quidem hoc à D. Paulo illic dici: obſecro, quæ fuit eius rei neceſſitas vel congruentia? Nam nos quidem cur in illa potius cœleſti habitatione, & Chriſtum & Beatos omnes beatam vitã degere cũ Deo exiſtimemus, eamq; vim Scripturarum eſſe intelligamus; facit præſtantia atq; dignitas eius loci, quæ cum ſumma illa vitæ fœlicitate, quàm optimè congruit. Aſcendere autem prius Chriſtum locali motu in ipſum vſque ſummum cœlum, vt inde poſtea ſine motu ſe ſiſteret ubique: quid aut quorſum attinebat? An non æquè bene & decenter è terra id facere potuiſſet? aut fortè poſtea difficilius ei fuiſſet ſublimia loca, quàm ima ſine locali motu occupare?

Sed neque rectè etiam iſti dicent, ideo in ſummum cœlum Chriſtum prius aſcendiſſe locali motu, ut *credibiliter* certè completet oĩa loca, id eſt, ut ea re poſtea facilè hominibus crederetur, ipſum eſſe ubique. Contra enim potius motus eiuſmodi localis argumẽto hominibus eſſe poteſt, Chriſtum minimè eſſe ubique locorum, ſed ad vnum quẽdam locum eſſe motu delatum. Immò etiam, vt poſſe quidem Chriſti corpus vbique eſſe, putetur, non tam iuuat ea cogitatio motus illius & circumſcriptionis ſm̃ locum, quàm impedit. Quod apparet ex ſententia aliquorũ Theologorum (vt Henrici Ganda. quodlib. 9. q. 32. Durandi in 4. ſentent. diſt. 10 q. 1. Capreoli ead. diſtinct. q. 1. art. 3. & aliorũ) qui etſi ſint maximè Orthodoxi, diſputarunt tamen nulla ratione fieri poſſe, ut unum corpus ſit ubique.

Reſtat igitur *Quartus* modus: nempe ideo Chriſtũ aſcenſu illo conſecutum Vbiquitatem eſſe, quia in reliquis alioqui locis omnibus erat, tantumque deſiderabatur, ut quò impleret oĩa, eſſet etiã in ſummo cœlo.

Hæc

Hæc verò imaginatio olum abſurdiſſima eſt, immò pugnat etiã euidenter cum ſnĩa illa D. Pauli. Nam ſi ante aſcenſionem Chriſtus vbique fuit, excepto illo loco ſuprà ſummũ cœlum: igitur ne potuit quidem locali motu eo cõtendere. Fuiſſet. n. etiam in locis omnibus medijs à terra vſque ad ſummũ cœlum; quæ tamen oportuiſſet eum ſucceſſiuè acquirere, & etiam relinquere, ſi locali motu aſcendit in ſummum cœlum.

Euerti autẽ præterea poteſt hæc illorum interpretatio, hac ratione: D. Paulus ſic ibi affirmat, Chriſtum aſcendiſſe in ſublime cœlum; vt nihilominùs tñ cõſtet illarum ſnĩarum veritas: *Hic Ieſus, qui aßumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet* QVEMADMODVM *vidiſtis eum euntem in cœlum*, Actor. 1. Item: VNDE *etiã Saluatorẽ expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, &c.* ad Philipp. 3. At ſi Chriſtus aſcendẽs in cœlum, præſentia ſuę humanitatis repleuit omnia loca; minimè ſententiarũ illarum veritas conſtare poterit. Earum. n. vis, ſicut planiſſima & apertiſſima verba oſtendunt, eſt, Chriſtum ita è ſummo cœlo ad iudicium deſcenſurum, ſicut in ſummum cœlum aſcendit nempe motu locali; quo pacto minimè quidem ille venire poterit, ſi vbique eſt. Stare igitur non poteſt illa iſtorum interpretatio, niſi omninò à planiſſimo & ſimpliciſſimo Scripturæ ſenſu recedamus; quod tamen ipſi etiam vetant Sectarĳ.

Tertiò, ne cum doctrina quidem iſtorum cohærere põt ea interpretatio. Ipſi. n. docent in diſput. VVittenberg. num. 208. & 209. &c. à reſurrectionis momento, quo Chriſtus videlicet *intrauit in gloriam ſuam*, fuiſſe illũ vbique. Quin imò ex ipſorũ doctrina euidenter conuincitur, à momento ét ipſo incarnationis fuiſſe Chriſtum vbique, ſi ſm humanitatẽ quidem ab eo momento ipſa Vbiquitate diuina præditus fuit, quemadmodũ iſti dicunt. Inſipienter. n. excipiunt, illum, etſi Vbiquitatem ſemper habuerit, non tamen ſemper vſurpaſſe. Eſt enim *Vbiquitas diuina* quidem, quaſi *vſus* immenſitatis diuinæ, quæ proinde nequit haberi & non vſurpari. Si igitur ſm doctrinam iſtorum Chriſtus ante illum aſcenſum iam erat vbique, quomodo verò motu locali (vt verba D. Pauli planiſſimè ſignificant) aſcendit in ſummum cœlum, vt deinde ſe ſiſteret vbique?

Quartò, ab iſtis peto, mihi vt explanent, quodnam eſt illud verbum, pp quod exiſtimant D. Paulum illa ſentẽtia planiſſimè ſignificare *Vbiquitatem*? Illud inquiẽt, *Vt impleret omnia*. Atqui cõſtat, illud verbum *implendi*, ſæpenumerò in Scriptura ſic vſurpari, vt minimè ſignificet, rem vnam ab altera ſm ipſius ſubſtantiæ præſentiam repleri. Quod cum ita ſit: diſpiciendum profectò diligentiùs ab iſtis erat, num etiam alia quadam ratione ab Apoſtolo in eo loco id verbum vſurparetur: Ac tunc quidem fortaſsè verum aliquem ſenſum ex eo Apoſtoli loco retuliſſent, niſi contra præceptum Hilarĳ, ſuum iam ante ſenſum præiudicatum ad eum locum interpretandum perperam ipſi attuliſſent.

SED quo tandem, inquient, alio modo illud intelligendum eſt: *Vt impleret omnia*? Ego verò non vno modò, ſed pluribꝰ, & illis quidẽ minimè malè, ab orthodoxis Doctoribus hũc locũ exponi animaduerto. Quamobrẽ, quia in rõne interpretandi Scripturam libentiſſimè D. AVGVSTINVM ſequor, nó cẽſeo vllã ex eiuſmodi interpretationibus repudiandã eſſe. *Religioſum enim*, inquit Auguſtinus lib. 12. Confeſſ. c. 31. *arbitror dicere*, *illa omnia* (quæ cum ſana doctrina, & cum loco ipſo cõſonant) *iiſdem verbis ſignificaſſe Spiritum ſanctum, per quẽ vnus Deus ſacras literas multorum ſenſibus temperauit.*

PRIMO igitur quidam cenſent, aſcendiſſe Chriſtũ, *vt impleret omnia*, tantundem eſſe, atque aſcendiſſe, vt *perficeret* omnia, quæ de ipſo prędicta erant, è quorum numero ét fuit admirabilis illa ipſius aſcenſio in cœlũ: Ita D. Hieronymus in Comment. illius loci. Bernardus ſermone ſecundo de aſcenſione. D. Thomas lect. 3. in cap. 4. epiſt. ad Epheſ. Quo ſenſu, & ipſe Chriſtus apud Lucam, cap. 24. dixit: *Oportet impleri omnia, &c.*

SECVNDO alijs videtur, implere omnia eo Apoſtoli loco eſſe, omnis generis donis, & Spiritus ſancti chariſmatibus Chriſtum è cœlo, vbi, tanquam in ſua Maieſtate digno domicilio, manet, Eccleſiam ſuam cumulare. Ita D. Ambroſius epiſt. 16. Hieronymus vbi ſuprà: Hilarius in Pſalm. 56. Quod etiam ſignificat ipſe Apoſtolus cum verbis antegreſſis inquit: *Sicut ſcriptum eſt, Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem; dedit dona hominibus*. Item cum poſt ſententiam illam ſubiungit: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, &c. in ædificationem corporis Chriſti; &c.* Atq; huc etiam rectè illud accommodari poteſt, quòd in eadem epiſtola capite primo; Eccleſiam ideo vocat *Chriſti plenitudinem*, quia ſcilicet illam omnibus (vt dictum eſt) complet donis.

TERTIO, ſunt etiam, qui putant, implere omnia, tantundem ibi valere, atque præcipuas omnes vniuerſi mundi partes, Chriſtum in ſua Maieſtate, atque gloria obiuiſſe, eaque ratione ſignificaſſe, imperium ſe in oẽs creaturas obtinere: vt, quemadmodũ inquit Apoſtolus, ad Philip. 2. *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum.* Ita Theophylactus in illum locum, & D. Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſi.

Neque abhorret hæc expoſitio ab illa tota oratione Apoſtoli; *Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ? Qui deſcendit ipſe eſt, qui aſcendit ſuper omnes cælos, vt impleret omnia.* Quaſi diceret, debuit itidem in cœlo demum ſuam etiam declarare gloriam, vti fecerat in reliquis mundi partibus, nempe in terra & inferno.

QVARTO, rectè etiam interpretari poſſumus ad eã rem quoque aſcendiſſe Chriſtum, vt in illo beatitudinis loco eſſet ipſe *omnia in omnibus*, id eſt, ſumma fœlicitate in beatis compleret omnes, tum animi, tum corporis appetitiones, vt CYPRIANVS loquitur in Tract. de Operib. Chriſti Cardinal. ſerm. de Aſcenſione Dñi. Ad quam ſententiam (ſicut etiam ad ſecundam interpretationem paulò antè poſitam) & illud referri poteſt, quod in eadem epiſtola ad Epheſ. 1. Apoſtolus dixerat, *Chriſtum omnia in omnibus adimpleri*, Vt, quia ipſa membra ſua, tum gratiæ donis in hac vita, tum fœlicitate in altera complet; ipſe quoque dicatur eo ipſo impleri non in ſe quidem ſed in ſuis membris.

Ego ſanè nullam iſtarum interpretationem repudiãdam cenſeo: Et certiſſimus ſum nihil minùs quàm Vbiquitatem ibi veniſſe in mẽtem Apoſtolo: quod ſatis iam antè probatũ eſt. Deniq; præceptũ D. Auguſtini ſequi malo, variè, quoad locus patitur, Scripturas interpretandi quã Sectariorum ſomnia falſiſſima. Auguſtinus. n. libro 1. de Trinit. cap. vltimo, minimè vitio id vertit; immò verò eo fortiùs hæreticos reuinci poſſe cenſet, quo varietate bonarum interpretationum plures exitus Scripturæ patẽt ad laqueos illorũ euitandos. Exiſtimo itaque, vel aliquam ex dictis interpretationibus, vel aliquas, vel potius oẽs illas bene in eũ locum quadrare: *Cur enim* (inquit idẽ Auguſtinus lib. 12. Confeſſ. vbi ſuprà,) *non vtrumque potius, & tertium, & quartum, & ſi quid aliud etiam eſt congruens ac verum ſignificaſſe in eodem loco putem Spiritum ſanctum?*

Sed obijciunt Sectarĳ quædam aduerſus primam & ſecundam expoſitionem, quas illi loco adhibuimus. Contra *Primam* obijciunt *Primò*: quod quotieſcũque

(inquiunt) vel Chriſtus, vel Apoſtoli vocabulo, implere, in ea ſignificatione (*vt. ſ. ſignificet*, ea perficere, quæ prædicta ſunt) vtūtur, ſemper addunt, *ſicut ſcriptum eſt*, vel *quod ſcriptum eſt*, aut ſimile. *Secundò*, q. non omnia illa, quæ de Chriſto prædicta ſunt, impleuit Chriſtus il lo ſuo aſcenſu. Reſtat enim, inquiunt, vt Antichriſtum (quem homines iſti infeliciſſimi Romanum ipſum Pō tificem Ieſu Chriſti Vicarium eſſe putant) deſtruat, & extremum iudicium celebret, &c. *Tertiò* obijciunt contra *Secundam* etiam expoſitionem, quòd iam ante, inquiunt, Apoſtolus expediuerat, quemadmodum CHRISTVS Eccleſiam ſuam donis gratiæ ornat.

Ad *Primum* reſpondeo inprimis, nullam eſſe illam conſequentiam: In alijs locis, quando eo modo verbum *implendi* vſurpatur, additur, *ſicut ſcriptum eſt*, vel aliquid ſimile: igitur ſi in aliquo loco id non additur, non ita ibi vſurpatur. Quod .n. abſurdum eſſet, ſi vel in vnico Scripturæ loco non æquè clarè, nec eadem explicatione adhibita, eadem res eodem verbo, retenta præſertim eius vſitata ſignificatione indicaretur? Deinde dico, aliquid ibi etiam ab Apoſtolo dictum eſſe, quo admoneremur de illa verbi ſignificatione. Nam præmiſerat ibi proximè antecedentibus verbis Apoſtolus prophetiam Dauidis Pſal. 67. de eiuſmodi Chriſti aſcenſu & effectu etiam ipſius. Ait enim: *Propter quod* DICIT; *Aſcendēs in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*. Tum ſubiungit, quemadmodum ſecundùm eam prophetiam aſcenderit Chriſtus, *vt impleret omnia*: nempe perficiendo etiam illum aſcenſum, qui à Dauide inter cætera prænunciatus erat. Ex quibus planè apparet hic etiam legi aliquid ſimile atque illud, *ſicut ſcriptum eſt*. Adde quod non diſſimili ratione Chriſtus apud Ioannem 15. verbum illud; *Conſummatum eſt*, vſurpauit. Neq; tamen ipſe tunc poſt id verbum, aut etiam Ioannes addidit, *ſicut ſcriptum eſt*. Sed ſatis eſſe Euangeliſta putauit, quòd antea feciſſet pophetię mentionem, cùm illud præmiſerat: *Vt conſummaretur Scriptura, dixit; Sitio, &c.*

Ad *Secundam* iſtorum obiectionem reſpondeo, eam eſſe longè ineptiſſimam. Eodem .n. modo poſſet quis argumentari cōtra Ioannem Euangeliſtam, immò etiam contra Chriſtum. Nam multò minùs omnia omnino, quæ ſunt prædicta de Chriſto, erant opere, tum completa, cùm Ioannes in eadem prorſus ſignificatione dixit 19. *Sciens Ieſus, quia omnia iam conſummata ſunt*. Item ipſe Chriſtus; *Conſummatum eſt*. An igitur Chriſtum in cruce pendētem, cùm latrone blaſphemare liber, quòd falsò tunc ſignificarit omnia completa eſſe; cùm nondum Antichriſtus ab eo fuiſſet deſtructus, neque peractum, extremum iudicium?

Dico igitur eiuſmodi Scripturæ ſententijs; omnia *impleta* eſſet aut *impleri*, non eatenus dici, quaſi omnia ſimpliciter, quæ pro futuris quibuſq; temporibus de Chriſto prædicta ſunt, opere completa iam fuerint, ſed quia omnia illa certè executioni mandata ſint, quæ vſque ad certum aliquod t[illegible]s ad Chriſtum pertinuerint. Ita illud Ioannis, & Chriſti iam commemoratum, ad ipſum tempus Chriſti mortis in cruce referendum eſt. Illud autem Pauli; *Vt impleret omnia*, ſm eam expoſitionem, quam nunc defendo, veriſſimè quoq; dictum eſt, id referendo ad totum illud tēpus, quo Chriſtus in terris verſatus eſt. Omnes .n. prophetias, quę pro toto illo tpe ad ipſum pertinebant; impleuit aſcenſu in cœlos.

Ad *Tertiam* obiectionem, quæ eſt contra expoſitionem *Secundam*, item reſpondeo, nullius illam eſſe ponderis. Eſt enim Apoſtolo Paulo familiariſſimum eandem rem ſæpius inculcare, atq; declarare diuerſis modis: Alioqui ne debuiſſet quidem illud ſubiungere: *Et*

A *ipſe quidem dedit quoſdam Apoſtolos, &c.* Hoc .n. totum pertinet ad illud, quod antea ibi dixerat; *Dedit dona hominibus*. Item ad illud: *Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti, &c.* Vt igitur ſignificaret Apoſtolus, Chriſtum hæc oīa dona [illegible] (quantum ſatis eſt) in Eccleſiam conferre, idcirco poſtea eius repetiuit *impleret* ipſum è cœlo omnia. Ac mihi videor, quam Sectarij perperam eo loco D. Pauli ad Vbiquitatem abutantur, ſatis hactenus demonſtraſſe.

Cùm uerò aiunt, eo et Apoſtoli teſtimonio refelli opinioné Scholaſticorum de Phyſica locatione corporis Chriſti in cœlo, cùm Paulus dicat, Chriſtum SVPER *omnes cęlos aſcendiſſe*: non ſatis explicant, quam opinionem Scholaſticorum, & qualem locationem Phyſicam B intelligant. Princeps certè Scholaſticorum D. Thom. hic q. 57. art. 4. ita Chriſti corpus in ſupremo cœlo, tanquam in loco eſſe docet, ſicut nos iam dici poſſumus in terra, tanquam in loco inſiſtere; nempe, ut extet ille planè ſupra ſummum cœlum, ſicut ipſi etiam ſuprà terram extamus. Quę certè ſententiam non refellitur, ſed confirmatur illo teſtimonio D. Pauli.

Quomodo autem, uel quo ſitu corporis præterea Chriſtus in ſummo cœlo inſit; *Curioſiſſimum eſt definire velle*, ut S. AVGVSTINVS lib. de fide & ſymb. c. 6. iudicauit. Satis eſt credere eum ibi eſſe, & ita quidem eſſe, ut alibi etiam non ſit præterquam in ſanctiſſimo Sacramento. Qua ſanè ratione, ſi quis *tanquam phyſicam* dici uelit locationem illam Chriſti in cœlo; non magnope C rè de nomine puto eſſe dimicandum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid ſit Chriſti ſeſſio ad dexteram Patris.

D. Thom. quæſt. 58.

VBIQVE ſomniant Vbiquiſtæ ſuam illam Vbiquitatem. Vt enim in aſcenſu Chriſti ad cœlos nouo & abſurdiſſimo commento illam contineri finxerunt: ſic etiam per ſummum delirium locum ei, & quaſi ſedem repererunt in Chriſti ſeſſione ad dexteram Patris. Nam Chriſtum ſedere ad dexteram Patris, eſſe cōtendunt, habere illum ſm humanitatē omnipotentiam Patris, quæ eſt ubiq; D atq; adeò etiam illam ipſam humanitatem eſſe ubiq;.

De qua re præter ea, quæ diſput. 1. quæſt. 2. & 5. aduerſus Vbiquiſtas diſputaui, pauca quædam nunc explicanda ſunt.

Ac primò quidem præmittendum eſt, ſententiam huius articuli *de ſeſſione* CHRISTI *ad dexteram Patris*, ſi ſubtiliter indagetur, uarijs modis (inter ſe non pugnātibus) & oībus uerè ac orthodoxè poſſe & ſolere ēt exponi. Neq; id ullum abſurdum eſt. Nam & Patres, qui ſymbolum fidei expoſuerunt; uarijs modis quoſdam articulos expoſuerunt, & nominatim S. Auguſt. lib. de fide & Symbolo, c. 7. in explicatione articuli de Iudicio futuro, uarium eius ſenſum eſſe poſſe, apertiſſimè indicauit, his uerbis: *Credimus etiam*, inquit, *inde venturum* E *conuenientiſſimo tempore iudicaturum viuos & mortuos*. SIVE *iſtis nominibus iuſti & peccatores ſignificentur*, SIVE *quos tunc ante mortem noſtram in terris inuenturus eſt, appellati ſint uiui, mortui uerò, qui in eius aduētu reſurrecturi ſunt*.

Hoc poſito, ſi maximè concedamus Vbiquiſtis, per Patris dexterā in hoc articulo intelligi diuinam omnipotentiam Patris; tamen diſput. præcedenti, quæſt. 2. punct. 3. docuimus, quemadmodum ad eam dexteram ſedeat Chriſtus, quatenus diuinam Maieſtatem obtinet, non ut ſecundùm naturam humanam ſit omnipotens, aut ubique, &c. ſed ut per eam plenitudinem diuinitatis (quatenus hęc plenitudo re eſt idē cū perſona

Verbi)

Verbi) ſubſiſtat hypoſtaticè, eamque adeò habeat etiam humanitas ſecundùm ſuam hypoſtaſim.

Et quidem dubitandum nõ eſt, quin per illam ſeſſionem ad dexteram Patris, ſumma atq; perennis Chriſti Dei & hominis dignitas, authoritas, potentia, beatitudo, gloria, ſignificetur. Quod ſaltem communi quadam notitia ab omnibus Chriſti fidelibus vnanimi cõſenſu credi debet. Ita enim & aliis quibusque ſymboli articulis ſuæ quædam ſententiæ communiores extra controuerſiam ſubſunt, quarum aliqualis notitia ſufficit vulgò fidelibus. Sed cùm idem Chriſtus verus Deus & homo, habeat dignitatem, gloriam, beatitudinem, authoritatem, tum in *diuinitate* ſummam abſolutè & ſimpliciter, hoc eſt, diuinam (quam etiam verè de Chriſto homine ſecundùm hypoſtaſin eius affirmamus) tum in *humanitate* ſummam *ſecundùm Deum*, id eſt, quam poteſt eſſe excellentiſſima, in natura *creata*, qualis eſt illa humanitas: quæri vlterius poteſt, vtra ex illis dignitas CHRISTI ſumma, in illo articulo fidei intelligatur, per eius ſeſſionem ad dexteram Patris? vel an vtraque potius?

Et Vbiquiſtæ quidem aſſeuerant intelligi tantùm illam diuinam, ad quam pertinet ipſa Dei omnipotẽtia. Mihi autem videtur ita quidem ſeſſionem illam intelligi poſſe; Cùm B. Damaſcenus libro primo fid. capite ſecundo, Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 6. Gregorius Nyſſenus Orat. catech. Cyrillus libro 2. ad Reginas, & alij etiam Patres ſic exponant. Sed non aſſeuero, ita intelligi *tantùm*.

Mouet enim me authoritas D. Auguſtini li. de fide & ſymbolo, c. 7. qui eiuſmodi verbis in explicatione illius ſeſſionis ad dexteram vtitur, vt eam vel de *ſola* vel certè *etiam* de ſumma ſm Deum Chriſti beatitudine *creata* interpretari videatur. Locus. n. Auguſt. hunc in modum habet: *Credimus*, inquit, *quod ſedet ad dexteram Dei Patris. Neq; ideo tamen quaſi humana forma circũſcriptum eſſe Deum Patrem arbitrandum eſt, &c. Ad dexterã ergo intelligendum eſt, dictum eſſe, in ſumma beatitudine, vbi iuſtitiæ & pax & gaudium eſt.* SICVT *ad ſiniſtram hædi conſtituũtur, id eſt, in miſeria ꝑpter iniquitates & labores et cruciatus. Sedere ergo ꝙ dicitur Deus non membrorũ poſitionẽ, ſed iudiciariam ſignificat poteſtatem, qua illa Maieſtas nunq̃ caret ſemper digna dignis tribuendo. Quanuis in extremo iudicio multò manifeſtius inter hoĩes vnigeniti filij Dei iudicis viuorum atque mortuorum claritas indubitata fulſura ſit.* Hactenus Auguſtinus de illo ſymboli articulo.

Vbi ſanè ipſum loqui vel *ſolum*, vel *etiam* certè de ſumma Chriſti beatitudine *creata*, colligi primum poteſt ex eo, quòd illud genus beatitudinis ibi intelligit, in qua ſint illi fructus charitatis *gaudium*, *iuſtitia*, *pax*, prima ad Corinthios quinto. Qui certè ſunt etiam in beatitudine *creata*, cuius item eſſe poſſunt participes cæteri homines.

Deinde idem probo, quoniam de eiuſmodi genere beatitudinis Chriſti agit eo loco Auguſtinus, cui per antitheſim opponit *miſeriam damnatorum*, quam ibi vocat ſiniſtram. Eiuſmodi autem genus beatitudinis maximè eſt illud, quo prẹmia etiam continentur aliorum electorum. Quamobrem & electos ſuos Chriſtus *conſedere faciet in cæleſtibus*, vt inquit Paulus ad Epheſ. 2. id eſt, eodẽ quo ipſe eſt prẹditus (vt homo) genere beatitudinis illos afficiet. Etſi ſm beatitudinem quidem diuinam nemo etiam Angelorum conſidebit cum illo.

Tertio eodem pertinet, quòd comparationem, tanquam in eodem etiã genere Auguſtinus ibi facit beatitudinis Chriſti & aliorum hominum, cuius videlicet claritatem multò magis fulſuram eſſe dicit in extremo iudicio: quia cùm ſit Vnigenitus, non modò vt

A Deus infinitam, ſed etiam vt homo ſummam habet beatitudinem ſecundùm Deum.

Quemadmodum autem beatitudo in eodẽ Chriſto Deo & homine eſt duplex, diuina ſcilicet ſecundùm diuinitatem; & creata ſumma poſt Deũ ſm humanitatẽ: ita etiam & poteſtas omnis *iudicandi* in cẹlo & in terra eſt in eo duplex: Ipſe enim etiam vt homo *conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum*, Actorum decimo. poteſtatemque accepit *iudicium facere, quia filius hominis eſt*, Ioannis quinto. Quem locum D. AVGVSTINVS Tract. 19. in Ioannem interpretans: *Iudicium*, inquit, *à Filio per eam formam futurum eſt, quam nõ habet Pater.* Quapropter etſi Auguſtinus dicat, ſeſſionẽ Dei, cui aſſidet Chriſtus, *iudiciariam* ſignificare poteſtatem, B qua illa Maieſtas diuina nunquam caret; intelligit tamen Chriſtum Deo Patri aſſidere non modò ſecundùm iudiciariam poteſtatem diuinam, quam habet ipſe item ut Deus ſed etiam ſecundùm eam, quam habet vt homo.

Hæ igitur cauſſæ ſunt, quam ob rem non aſſeuerauerim (vt Vbiquiſtæ) ſeſſionem Chriſti ad dexteram, omnipotentiam eius, & Maieſtatem *tantùm diuinam* ſignificare. Quanquam ne inde quidem rectè concluderetur Vbiquitas, ſi maximè ſeſſio ad dexteram ſignificaret tantùm diuinam omnipotentiam & Maieſtatem, ut diſput. præcedenti, quæſt. 2. & 5. oſtendi.

Interim tamen neque illud præterire debeo; duobus modis intelligi poſſe id quod aiunt iſti, ſedere Chri- C ſtum ad dexteram Patris, ſignificare propriè, ipſum habere diuinam omnipotentiam. VNO modo ita, ut ea ratione tantùm velint, per dexteram hic ſignificari omnipotentiam, quatenus non minùs illa, quàm aliæ diuinæ perfectiones pertinet *re ipſa* ad gloriam parem diuinitatis, quæ ſecundùm Patres aliquos, vt ſuprà dixi, poſſit hic etiam intelligi per dexteram. Atque iſto modo quidem non impedio, quo minùs ibi omnipotentia pertineat ad illam ſeſſionem Chriſti ad Patris dexteram.

ALTERO modo poſſet id, quod iſti dicunt, ita intelligi, ut omnipotentia diuina non modò *re ipſa*, ut pertinet ad parem Maieſtatem diuinitatis, ſed etiam ſub *ratione propria* omnipotentiæ propriè, & per ſe ſignifice- D tur hoc loco per dexteram Dei, ad quam Chriſtus ſedet. Hoc ſi iſti velint; non ſatis propriè in hoc quidem propoſito rationem analogiamque dexteræ Dei interpretantur. Nam cùm in dextera ſit tum fortitudo, tum honor; in propoſito certè uocabulum dexteræ non propriè vſurpatur ad ſignificandam potentiam, aut fortitudinem Dei, aut Chriſti, (quo pacto in pleriſque alijs Scripturæ locis dextera Dei dicitur) ſed ad declarandam eiuſmodi analogia ſeſſionis ad dexteram, præſtantiam & dignitatem Chriſti Dei & hominis. Itaque & illi ipſi Patres, qui ad diuinitatẽ Chriſti, ſeſſionem eius ad dexteram retulerunt; vocabulis ferè ad eam interpretationem illuſtrandam vſi ſunt, quæ propriè ſigni- E ficant non omnipotentiam, ſed *æqualitatem* honoris & dignitatis: *Arbitror*, inquit Diuus BASILIVS libro de Spiritu ſancto, capite ſexto, *ſtationem & conſeſſionem, naturæ firmitatem & ſtabilitatem ſignificare. Dexterum autẽ locum ſignificare dignitatis æqualitatem.* Item DAMASCENVS libro quarto, capite ſecundo. *Per paternæ dexteræ vocabulum*, inquit, *ſignificamus gloriam & honorem diuinitatis.*

Nec obſtat id, quod Vbiquiſtæ aſſeuerant, dexteram Dei in Scriptura ſacra nihil aliud q̃ *potentiam diuinam* ſignificare. Primò, qm̃ aliorum locorum Scripturẹ, ubi Dei dextera cõmemoratur, alia ratio eſt. Dicitur enim alias ferè Dei dextera ad ſignificandam ipſius Dei virtutem,

tutem, quæ elucet in effectis diuinę omnipotentiæ. In his autem Scripturę locis, quibus ſeſſio Christi ad dexteram Dei aſſeritur, analogia conſideratur non propriè potentiæ ſeu roboris, ſed *honoris atque dignitatis* eius, qui eſt in loco ad dexteram. Itaque neque dextera tantùm (vt in aliis Scripturę ſentētiis, quæ ſunt de Dei dextera) ſed inprimis locus ad dexteram metaphoricos in propoſito dicitur honor ille CHRISTI.

Deinde, neque illud eſt exploratum, quod iſti aſſeuerant, in aliis Scripturæ locis nihil aliud vnquam dexteram Dei ſignificare, niſi Dei omnipotentiam; ſi intelligant quidem *propriè & formaliter* ſecundùm rationem *omnipotentiæ*. Nam vbi legimus: *Delectationes in dextera tua vſque in finem.*, Pſalm. 15. Auguſtinus (in enarratione eius Pſalmi) dexteram Dei interpretatur, non propriè omnipotentiam, ſed *Dei propitiationem & fauorem*. *Delectatio*, inquit Auguſtinus, *eſt in fauore & propitiatione tua, in huius vitæ itinere perducens vſque ad finem gloriæ conſpectus Dei*. Sed hactenus ſatis probatum eſt, ſeſſionem Chriſti ad Patris dexteram, ne per ſomnium quidem (niſi Vbiquiſtarum) eſſe Vbiquitatem, ſed aliquid aliud, vt oſtendimus ex ſententia Patrum. Alia verò minutiora de aſcenſu Chriſti, & de illa ſeſſione, ex Diuo Thoma peti poſſunt.

Finis Secundæ Diſputationis.

DISPVTATIO
TERTIA GENERALIS

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Diuiſa in Quæſtiones Sex.

INDEX QVAESTIONVM ET PVNCTORVM TERTIAE DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO PRIMA.

De Sacramentorum ratione ac natura.

Punct.I. *Quid ſit Sacramentum conſideratum formaliter, prout ſcilicet conſiſtit in ſignificatione quadam.*

II. *Quidnam ſit Sacramentum conſideratum materialiter, prout ſcilicet conſiſtit in rebus & verbis, quibus ineſt ſignificatio Sacramenti.*

III. *Quam latè pateat, ſeu qualis ſit ſignificatio Sacramenti conſiderati formaliter.*

IV. *Quale etiam eſſe debeat Sacramentum, quoad cæremoniam & ritum, quo adminiſtratur.*

QVÆSTIO II.

De neceſſitate Sacramentorum.

Punct.I. *An & quomodo Sacramenta ſint neceſſaria hominibus ad ſalutem.*

II. *An non ſolùm hoc tempore, ſed etiam alijs omnibus fuerint Sacramenta neceſſaria ad ſalutem.*

QVÆSTIO III.

De præcipuo effectu Sacramentorum, qui eſt gratia.

Punct.I. *An & quomodo Sacramenta nouæ Legis ſint cauſſa gratiæ.*

II. *Quæ ſit propria ratio illius gratiæ Sacramentalis, cuius Sacramenta nouæ Legis ſunt cauſſa.*

III. *Sitne proprium Sacramentorum nouæ Legis, vt ſint cauſſa gratiæ? An verò id etiam commune fuerit Sacramentis veteris Legis.*

QVÆSTIO IV.

De Charactere, qui eſt alter effectus Sacramentorum.

Punct.I. *Quid intelligatur in propoſito nomine Characteris.*

II. *An per aliqua Saramenta imprimatur Character.*

III. *Quæ ſit propria ratio & eſſentia Characteris.*

IV. *In quo ſit Character tanquam in ſubiecto.*

QVÆSTIO V.

De cauſſa Sacramentorum.

Punct.I. *De cauſſa Sacramentorum inſtituente, ſiue per auctoritatem.*

II. *De cauſſa Sacramentorum peragente, ſeu conficiente generatim.*

III. *De cauſſa Sacramentorum peragente Miniſteriali.*

QVÆSTIO VI.

De differentia & numero Sacramentorum.

Punct.I. *De differentia Sacramentorum veteris & nouæ Legis.*

II. *De numero Sacramentorum nouæ Legis.*

III. *Quiſnam ſit ordo & comparatio Sacramentorum nouæ Legis.*

DISPVTATIO TERTIA GENERALIS

De Sacramentis in genere.

D.Thom.3.parte à quæſt.60.vſque ad quæſt.65.

DE SACRAMENTIS TAM MVLTA SVNT à Theologis, & à Iuris Canonici Doctoribus conſcripta, vt in hac mihi materia doctrinæ prætere a delectus, & quidam modus, & ordo ac perſpicuitas, magis, quàm copia doctrinæ, requiri poſſe videatur. Itaque conabimur, adiutore DEO, *diſputationes has de Sacramentis aptè & dilucidè, quoad eius fieri poterit, explicare, nec intermittentes neceſſaria aut vtilia, nec perſequentes ſuperuacanea. Erunt autem huius diſputationis de Sacramentis in genere quæſtiones ſex, quas ponit etiã & explicat S. Thomas.* PRIMA *erit de ratione ac natura Sacramentorum.* SECVNDA, *de illorum neceſſitate.* TERTIA, *de præcipuo illorum effectu, qui eſt gratia.* QVARTA, *de altero illorum effectu, qui eſt character.* QVINTA, *de illorum cauſſa.* SEXTA, *de illorum differentia, atque numero. Diſſerunt autem Theologi de Sacramentis in genere, lib.4. ſentent. diſt.1. & 2. Et ex Patribus, peculiariter S.* AMBROSIVS *in libris ſex de Sacramentis, & in libro de iis, qui initiantur myſteriis, ſcripſit non pauca, quæ ad hanc diſputationem pertinent: ſicut etiam S.* AVGVSTINVS *in multis libris contra Donatiſt. tomo 7. & ante hos S.* DIONYSIVS *in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia.*

QVAE-

QVAESTIO PRIMA.

De Sacramentorum ratione ac natura.

D.Thom. 3.part. quæſt. 60.

EXPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *Quidnam ſit Sacramentum conſideratum formaliter, prout conſiſtit in quadam ſignificatione*. SECVNDO, *Quidnam ſit Sacramentum conſideratum materialiter, ſcilicet prout conſiſtit in rebus, quibus ineſt ſignificatio Sacramenti*. TERTIO, *Quam latè pateat, ſeu qualis ſit ſignificatio Sacramenti conſiderati formaliter*. QVARTO, *Quale etiam eſſe debeat Sacramentum, quoad cæremoniam & ritum, quo adminiſtratur.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit Sacramentum conſideratum formaliter, prout ſcilicet conſiſtit in ſignificatione quadam.

D. Thom. artic. 1. & 2.

RATIO Sacramenti, vt & cuiuſlibet alterius rei; congruere debet cum notione vocabuli. Porrò Sacramenti vocabulum Eccleſiaſtici Doctores, neque penitùs eodem modo, neque verò multò aliter vſurpant, atque à veteribus Latini ſermonis authoribus vſurpatum eſt: Quod propter quoſdam Eccleſiaſtici ſermonis irriſores animaduerti debet. Nam cùm Sacramentum à *ſacro* deriuetur; Sacramenta veteribus illis dicebantur, quæ reſpectum aliquem haberent ad rem ſacram atque diuinam.

Sic *Primò* iuramentum, quoniam diuini Numinis inuocatione fit, Sacramentum vocabatur, ut videre eſt apud Vegetium libro ſecundo de re militari: Qui vſus nominis, etiam in Eccleſia retentus eſt, ut patet 22 q. 4. Canone: *Qui Sacramento*. Et in Authentica, *Sacramenta puberum*. Codice, Si aduerſus venditione.

Deinde & pecuniæ ſumma, quam litigantes olim deponebant apud Pontificem ſacrum, ut ſi quis cauſſa caderet, in ærarium, & ſacros vſus cederet, pars quæ ad illum pertinebat, Sacramentum ſimiliter eſt dicta, propter eum reſpectum ad rem ſacram, ut conſtat ex Varrone libro 4. de lingua Latina ſub finem.

Haud diſſimiliter ergo duobus alijs modis ea vox ab Eccleſiaſticis Doctoribus eſt vſurpata. PRIMO pro re *ſacra occulta*, atque ut Magiſter ſententiarum lib.4. diſt.1. notat, pro eo, quod ſacram rem latentem & abditam continet; ut iuxta hanc acceptionem idem ſit *Sacramentum* Latinè, quod μυϛήριον Græcè. Atque ita, quæ in Scriptura Græcè dicuntur *myſteria*, frequentiſſimè *Sacramenta* vertit interpres: Vt ad Epheſ.5.& Sapient.2. & Daniel.2.& 4. Quin etiam AVGVSTINVS lib. de gratia, & lib. arbit. cap.17. Sacraměta ponit pro myſterijs, tractans locum illum Apoſtoli, 1.Corint.13. *Si nouerim myſteria omnia, &c.* Sed hoc modo Sacramenta nimis latè patēt, immo ſecundùm quandam analogiam in malam quoque partem accipi ſolet Sacramentum & myſterium, propter occultam & magnam aliquam nequitiam, Vt 2.Theſſalon.2. *Myſterium* dicitur *iniquitatis*, & Apocal.17. *Sacramentum mulieris & beſtiæ, &c.*

SECVNDO, magis præſsè Sacramentum in Eccleſia accipitur, pro eo quod ſignificat rem ſacram, habetq; adeò ad illam reſpectum *ſigni;* vt ita idem ſonet Sacramentum, quod *ſymbolum* vel *myſticum ſignum*. Quem nominis vſum videre licet apud antiquos etiam Patres bene Latinos. Vt apud LACTANTIVM libro 3. de vera Sapientia, c.26. & TERTVLLIANVM lib.5. contra Marcionem, circa finem, & HIERONYMVM in cap.28. Math. & AVGVSTINVM epiſt.118. & 119. & lib.5. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap.20. & alibi ſæpe, & AMBROSIVM in libris de Sacramentis, & apud alios.

Atq; hæc eſt acceptio eius uocabuli, quæ maximè facit ad propoſitum. Nam iuxta eam tritiſſima DIFFINITIO Sacramenti eſt illa, quam Theologi tradunt ex AVGVSTINO lib.10. de ciuitate Dei, cap.5. vt *Sacramentum ſit ſacræ rei ſignum*. De qua definitione D.Tho. diſſerit hic art.1.& 2. Quanquam cum conſtet non omnia, quæ ſunt ſigna rei ſacræ, ſic eſſe Sacramenta propriè, ſicut in hoc tractatu accipitur Sacramenti uocabulum; fatendum eſt, hanc definitionem, non propter ſolam natiuam vim verborum, ex quibus illa conſtat, bonam atque exactam eſſe, ſed potiùs propter ſignificationē, ad quam intelligentia & interpretatio Doctorum iam accommodauit ea verba.

Itaque retinetur & probatur præ cæteris (etiam in Catechiſmo Romano) hæc Sacramenti definitio, quoniam ſuccincta eſt, & quæ nihil continet, quod ſit in controuerſia poſitum. Id quod lex bonæ definitionis requirit. Sed quia vt dixi, magis propter verborum accommodationem & ſenſum ea definitio bona eſt; diligenter ſunt à nobis declarandæ illius partes.

Id verò ut ordine fiat, obſeruandum eſt ante omnia illud, ꝙ ſtatim hæc definitio, etiam nondum explanata ſubindicat; ſcilicet in Sacramento duo quædam attendi debere: nempe *primò*, ſignificationem ſeu relationē *ſigni*, quæ ſit tanquam *formale quiddam* in ipſo Sacramento. Deinde etiam *rem* & quaſi ſedem aliquam *ſubſtratam* tali ſignificationi: quæ proinde res ſit tanquā *materiale quiddam* in Sacramento: Cum enim *ſignum* dicimus, *aliquid* vtiq; dicimus quod ſignificat; in quo proinde & ratio ipſa *ſigni* & *res*, quæ ei rationi ſubſternitur, conſiderari debet: quæ deinde *Res* conſtat prętereà duabus ex partibus; ex altera tanquam ex *Forma*; ex altera tanquam ex *Materia*, ut ſequenti puncto videbimus. Nunc totā hāc *Rem ſubſtratam* ſignificationi Sacramenti, appellamus in Sacramento quiddam *Materiale*, comparatam ſcilicet cum ſignificatione ipſa Sacramenti, quæ in eo, ut dixi, eſt quiddam Formale.

Etſi verò definitio illa Sacramenti aſſignata, *formale illud* inprimis Sacramenti, per ſignificationem ſeu rationem ſigni declaret, tamen quia ſacramentum ex *re* etiam huic ſignificationi ſubſtrata, tanquam ex ſuo quodam *materiali*, conſtat; non poteſt penitus natura & ratio Sacramenti comprehendi, niſi de vtroque dicamus. Primùm ergo de eo quod eſt FORMALE in Sacramento (ſcilicet de ſignificatione Sacramenti) nunc dicemus;

mus; vt explicemus propriè aſſignatam Sacramenti definitionem: Deinde puncto ſequenti de illo etiam altero quod eſt MATERIALE, ſiue *res ſubſtrata* in Sacramento.

Quod verò ad FORMALE attinet; illud eſt, ut diximus, ipſa ſignificatio Sacramenti. Porrò quoniam ratio ſignificationis Sacramenti, Metaphyſicè loquendo, compoſita eſt, & ex GENERE, quod in definitione poſita ſignificatur per particulam *ſignum*; & ex DIFFERENTIA, quæ per particulam alteram eius definitionis, ſcilicet, *rei ſacræ*, indicatur: de hac vtraque definitionis particula ſigillatim dicendum eſt: nam cum multipliciter & *ſignum*, & *res ſacra* dicatur; intelligere oportet, *quale ſignum*, & cuiuſmodi *rei ſacræ* ſignum, ſit Sacramētum formaliter. Dicam autem, omiſſis tricis ſuperfluis, ea quæ iudico ſolidiora eſſe.

Quod igitur ad GENVS Sacramenti attinet, ſic illud explico. *Signum*, inquit AVGVSTINVS libro ſecundo de doctrina Chriſtiana, cap. 1. *eſt id, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, aliud aliquid facit in cognitionem venire*. Id verò ſignum, cum authore Auguſtino ibidem aliud ſit *naturale*, vt fumus, qui naturaliter nobis ſignificat ſubeſſe ignem; Aliud autem pro placito *datum* ſiue *inſtitutum*, ut ſonus tubæ, &c. conſtat ſine controuerſia, Sacramentum non eſſe ſignum naturale, ſed datum & *inſtitutum* à Deo. Non enim ea eſt naturalis proportio Sacramenti cum re quam ſignificat, ut ſine Dei addita inſtitutione faceret, rem eam in cogitationem noſtrā venire. Quanquam negari minimè debet, quin ſit quoque inter *Sacramentum & rem* ſignificatam aliqualis analogia, quæ faciat, vt rectè & congruenter vnumquodque Sacramentum ſit ad rem ſuam ſignificandam diuinitus inſtitutum, vt in ſingulis ſacramentis, de quibus poſtea dicetur, difficile non erit oſtendere. Vnde AVGVSTINVS in Epiſt. 23. ad Bonifacium: *Si Sacramenta*, inquit, *aliqualem ſimilitudinem earum rerum, quarum ſunt Sacramenta, non haberent; Sacramenta non eſſent*. Neq; etiā Sacramentum, eſt ſignum inſtitutum à Deo, ut ſemel, vel ad tempus ſignificet, ſed vt ſignificet & vſurpetur tamdiu, quamdiu duratura ſit ea Religio, ad cuius vſum & ornamentum inſtituitur. Debet enim homines in ipſa religione *colligari Sacramentorum conſortio*, vt ait S. Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum cap. 11.

Conſequenter apparet, veriſſimum id eſſe, quod Sotus in quarto ſententiarum, diſt. 1. quæſt. 1. art. 1. & 2, & alij communiter animaduertunt; ſcilicet, genus hoc *ſigni*, in quo reponitur Sacramentum, non eſſe aliquid *reale ſed ens quoddam rationis*. Nam ratio ſigni ad placitum, id eſt, *dati & inſtituti*, in quadam *relatione rationis* conſiſtit; vt manifeſtum eſt.

Neque obſtat, quod ſacramenta omnino etiam ſunt cæremoniæ & actus virtutis Religionis, vt ex Auguſtino lib. 10. *de ciuit*. Dei, cap. 5. conſtat, & ab omnibus ſine vlla controuerſia conceditur. Id enim de Sacramentis intelligi debet, non quidem *formaliter* præcisè & quatenus ſunt ſigna diuinitus inſtituta, ut iam loquimur, ſed *materialiter* ſecundùm *rem* ſcilicet huic ſignificationi ſubſtratam, de qua pòſt dicemus. Neq; verò id ita intelligendum eſt, quaſi *res* quæ ſignificationi Sacramenti ſubſternitur, ſecundùm omnem ſui partem debeat eſſe actus & operatio realis virtutis Religionis; ſed ita ut ſit religionis actus, uel ſecundùm omnem uel ſecundùm aliquam ſui partem. Id quod etiam in Sacramento Euchariſtiæ habet locum. Nam prolatio verborum conſecrationis, quæ quaſi pars vna eſt *rei ſubſtratæ* ſignificationi eius Sacramenti; operatio quædam religionis eſt. Sed de re ſubſtrata ſignificationi Sacramenti dicemus puncto ſequenti. Nunc maneat ita conſtitu-

A tum Sacramenti genus, quod *ſignum* eſſe diximus.

Porrò DIFFERENTIA Sacramenti, ut dicebamus, indicatur in Definitione poſita per particulā *rei ſacræ*; Non quia ipſa res ſacra ſit differentia contrahens illud Sacramēti genus, nempe *ſignum*. Nam cùm hoc ſit ens rationis; non aſtringitur, & contrahitur ad certam differentiam, per ens reale, cuiuſmodi eſt res ſacra. Sed ideo in illa Definitione per *rem ſacrā* indicari dicimus differentiam Sacramenti, quia ex conditione rei ſacræ ſignificatæ, intelligimus *quale* nam ſit *ſignum* illud, quod ponitur *genus* Sacramenti.

Quoniam autem *ſacræ res* latiſſimè patent; ideo vt propria differentia Sacramenti intelligatur, reijciantur; à Sacramenti ratione multa ſigna rerum ſacra- B rum, quæ non ſunt propriè ſacramentum; ſtatuendum eſt cum S. Tho. hic art. 2. & Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 1. artic. 2. & alijs Theologis, rem ſacram hic debere intelligi eam, quæ hominem ipſum formaliter & perfectè *ſanctificat*: nempe diuinam gratiam. Atque huiuſmodi rē ſacram per Sacramenta ſignificari, hæretici quoque intelligunt: Et patet manifeſtè ex Sacramentorum fine, qui eſt hominum ſanctificatio per gratiam.

Itaque multa per eam explicationem oſtenduntur à D. Thoma, & ab alijs, non eſſe Sacramenta, licet ſint alioqui ſigna alicuius rei ſacræ. Vt imagines; & creaturæ omnes, licet ſignificent ſapientiam & bonitatem Dei: Et alia innumera quæ populo Iudæorum *in figura* (vt 1. Corinth. 10. inquit Apoſtolus) *contingebant*, neque C tamen erant omnia propriè Sacramenta.

Quanquam, quod ad creaturas attinet, etiam à Sacramenti ratione excludi poſſunt per rationem generis Sacramenti: quoniam non ſunt *ſigna* ſapientiæ diuinæ *data ſolum* ſiue *inſtituta*, ſed naturalia ſuo modo. Nihilominus tamen rectè etiam illas D. Tho. art. 7. ad primum, à Sacramenti ratione ideo remouet, quoniam ſapientiam diuinam ſignificant, non ut ſacram in nobis, *ſed vt ſacram in ſe*. Sicut etiam imagines, & alia pleraq; ſignificant rem ſacram, ut ſacras in ſe, non autem ut ſanctificantes ipſum hominem: quæ ideo non ſunt Sacramenta.

Sic etiam neque aqua benedicta, aut alia quæ *Sacramentalia* nominamus, cenſeri debent propriè Sacramē- D ta. Quoniam non ſignificant propriè gratiam. Vt enim rectè obſeruauit D. Tho. in illo art. 2. ad 3. non propriè in hac diſputatione nominari ſolet Sacramentum (atque adeo neque vt Sacramentum debet definiri) niſi id quod ſignificat *perfectionem ſanctitatis humanæ* quæ ſcilicet eſt per gratiam ipſam ſanctificantem: licet eorum vſu & ſanctificatione alioqui peccata venialia remittuntur. Nam hæc remitti poſſunt etiam ſine infuſione gratiæ: ut infrà in materia de pœnitentia declarabitur.

Iam verò cum hæc Diui Thomæ & aliorum explicatio circa id, quod in definitione Sacramenti dicitur, illud eſſe ſignum *rei ſacræ*, veriſſima ſit; aliquid tamen præterea eſt addendum, ne quædam alioqui fateri coga- E mur eſſe Sacramenta, quæ Sacramenta propriè non cēſentur. Nam manna (verbi gratia) & aqua, quæ de petra defluxit à Moſe percuſſa, & ſimilia in ueteri teſtamento refectionem etiam ſpiritualem, quæ per gratiā ſanctificantem eſt, ſignificabant: neque tamen putantur fuiſſe Sacramenta.

Addendum eſt igitur illud præterea, quod rectè annotauit Melchior Canus in relectione de Sacramentis, parte quinta ſub finem, & VVilhelmus Alanus in libro de Sacramentis, cap. 8. & 10. ſcilicet *rem ſacram* in propoſito intelligi debere eam, quæ ſanctificat hominem *ſuſcipientem rectè* ipſum Sacramentum, quod talis *rei ſacræ* eſt ſignum. Ita, ut intelligere debeamus, Sacramentum

mentum eſſe ſignum rei ſacræ ſanctificantis *practicum*: quoniam ſignificat rem, quæ in ipſa praxi & vſu talis ſigni ſanctificat; ſiue *per* ipſam praxim & vſum eiuſmodi ſigni conferatur homini ea res ſanctificans (vt cōferri oſtendemus infrà *per* vſum Sacramentorum nouæ legis) ſiue conferatur ſolum à Deo, *in ipſa* tamen praxi & vſu ſigni; ſicut fiebat ſaltem in Sacramentis etiam veteris legis, quæ ideo verè & propriè Sacramenta fuerunt.

Atque vt hāc interpretationem ipſe etiam ſequar, moueor *primò*, quia iuxta illam commodiſſimè intelliguntur Sacramenta eſſe ea omnia, quæ ſunt propriè Sacramenta, & contrà, Sacramenta non eſſe ea, quæ propriè Sacramenta non cenſentur. Nam neq; imagines, aut aliud aliquod ſignum ex ſupradictis; neq; ſerpens æneus in deſerto olim erectus; neque manna; neque aqua de petra illa fluens; neque aliquod aliud eiuſmodi fuit ſignum rei ſacrę ſanctificātis hominem in ipſo vſu & praxi talium ſignorum. *Secundò* ad id moueor, quoniam ita planè docuiſſe videtur D. GREGORIVS in deſcriptione quadam Sacramentorum, quam, quod ad rem quidem attinet, probant omnes. Ait enim apud Gratianum 1. quæſt. 1. Canone Multi: *Baptiſmum, & alia Sacramenta, ideo Sacramenta dici, quia ſub tegmento corporalium rerum diuina Virtus ſecretius operatur ſalutem eorundem Sacramentorum*. Quod quamuis Gregorius ibi de Sacramentis nouę legis enunciet, non tamen id tribuit illis determinatè tantùm, quatenus nouæ legis Sacramenta ſunt, ſed quatenus habent *communem* rationem Sacramētorum. Id quod minus perſpicaciter animaduertiſſe videtur Sotus eodem libro quarto ſententiarum, diſt. 1. quæſt. 1. art. 2.

Neque verò nobis in hac re (quod ſine cauſſa putauit Alanus) repugnat Diuus Thomas hic, cùm art. 1. ad primum, inquit Sacramēta ſignificare gratiam, ut cauſam noſtræ ſanctificationis *formalem vel etiam finalem*. Hic enim D. Tho. tantùm docere voluit, quod Sacramenta quædam, nempe ueteris legis, non ſignificent gratiam, tanquam *effectum* etiam ſuum, ſicut ſignificāt illam Sacramenta nouæ legis, vt infrà oſtendemus; ſed ſignificare illam tanquam finem ſanctificationis & ēt ſui. Nihilominus tamen omnino ſentit D. Tho. omnibus Sacramentis hoc eſſe commune, ut gratiam ſignificent tanquam formaliter ſanctificantem *ipſum hominē*, vt apertè docet in articulo ſecundo. Neque vllo modo ab illius mente alienum eſt id, quod prætereà defendimus, ſignificari per Sacramenta iſtam gratiam, ut ſanctificantem etiam *in vſu & praxi* ipſorum Sacramentorum: ſiue hanc gratiam illa ſic ſignificēt tanquam effectum ſolius Dei, & finem tm̄ ipſorum Sacramentorū, vt accidebat in lege veteri; ſiue vt effectum etiam eorundem Sacramentorū, ut iam contingit in lege noua.

HINC facilis ratio ſuppetit ad diiudicandum, quænam cæremoniæ fuerint olim in ſtatu legis uel naturalis, vel ſcriptæ, Sacramēta propriè: Nam ſi vel certa vel probabili ratione conſtiterit, tunc aliquem ritum fuiſſe eiuſmodi, ut in illius *praxi atque vſu* gratia diuinitus collata fuerit; cenſeri poterit talis ritus fuiſſe Sacramētum; ſecus autem, minimè.

Quapropter non modò circumciſio, ſed etiam cæremonia agni paſchalis Sacramentum exiſtimari poteſt: vt exiſtimat D. Tho. art. 2. ad ſecundum, & 1. 2. quæſt. 102. art. 3. Neque id propriè propter Diui Thomæ rationem: quia ſcilicet illa immolatio agni ſignificabat Chriſti paſſionem, vt cauſam noſtræ ſanctificationis. Nam ſi hoc tantùm modo argumentemur; alia multa cenſeri poterunt Sacramenta, quæ Sacramenta non habentur. Sed ratio debet eſſe, quoniam probabiliſſi-

A mum eſt, in *vſu* etiam illius cæremoniæ fuiſſe gratiam, vel potius augmentum gratiæ collatum: ut iam fit in Euchariſtia. Quod licet colligere ex præparationis modo, qui requirebatur: ut ſcilicet *mundi* eſſent, & *ſuccincti, &c.* vt patet Numer. nono, & alibi.

Itē putari poteſt eadem ratione cęremonia & eſus panum propoſitionis fuiſſe Sacramentum: vt D. Tho. quoque cenſet in illa quæſt. 102. Sicut etiam ordinationes & vnctiones Pontificum & Sacerdotum: item ablutiones quædam, &c. ut S. Tho. etiam docuit, & cōfirmat Alanus libro de Sacramentis, cap. 9. Immò etiā omnia ſacrificia expiatoria pro peccatis, ut idem Alanus probat ex Auguſtino.

Nam is in libro de vera religione, cap. 17. & libro 3.
B de doctrina Chriſtiana, cap. 9. & lib. 19. contra Fauſtū. cap. 13. & alias paſſim inculcat, *valde multis Sacramentis* illum populum fuiſſe oneratum, pro quibus in noua lege *pauciora & præſtantiora* ſubſtituta ſint. Non autem conſtat, quæ fuerint Sacramenta illa *tam multa*, niſi ad illorum numerum pertinuiſſe quoque ſentiamus ſacrificia illa multa, quæ fuerunt pro peccatis expiatoria, maximè cum pro Sacramentis aliquot noſtris, ſcilicet Confirmationis, & Extremæ vnctionis, &c. non habuerit ille populus aliqua Sacramenta peculiaria, quæ his reſponderent: ſed tantum habuit pro *Baptiſmo* Circumciſionem; pro *Ordine* Conſecrationem Pontificum & Sacerdotum, &c. pro *Euchariſtia*; agnum Paſchalem.

Illa igitur multa Sacramenta, quibus Auguſtinus di-
C cit, illum populum fuiſſe grauatum, exiſtimare licet fuiſſe ſacrificia expiatoria, quæ Sacramento noſtro Pœnitentiæ reſponderint. Neque huic ſententiæ aduerſatur Concilium Florentinum, cum Cæremonias illius legis diuidit in ſacra, Sacramenta, & ſacrificia, ſicut ēt facit in prima ſecundæ Diuus Thomas. Primum enim, pleraque fuerunt ſacrificia, quæ non eadem extiterunt propriè Sacramēta; ut gratiarum actionis, & laudum, & pacifica, &c. Deinde illa ipſa ſacrificia expiatoria ſm aliam & aliam rationem, tum *ſacrificia*, tum *ſacramenta* propriè eſſe potuerunt; Sacrificia quidem; ut ad Dei cultum *offerebantur*, *&c.* Sacramenta verò, vt gratiam *ſignificabant*, quæ conferebatur in eorum *vſu*, atque ita in illis ēt ſm diuerſas rationes locū habet illa diuiſio.

D Sic declarata DEFFINITIONE illa breuiſſima Sacramenti, vt ſcilicet *ſit ſignum rei ſacræ*; facilè iam perſpici poterunt vitia quarūdam aliarum definitionum, quas partim Catholici nonnulli, partim hęretici noſtri ſeculi tradiderunt. Nam HVGO Victorinus libro primo de Sacramentis, parte nona, cap. 2. ſic definit: *Sacramentum eſt corporale elementum foris ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem & ſpiritualem gratiam.* MAGISTER autem ſententiarum paulò Hugone poſterior, in quarto, diſt. 1. ſic: *Sacramentum propriè eſt id, quod ita eſt ſignum gratiæ Dei, & inuiſibilis gratię forma, vt ipſius ſimilitudinem gerat & cauſa exiſtat.* SCOTVS autem ibi quæſt. 2. hoc modo: *Sacramentum eſt ſignum*
E *ſenſibile, gratiam Dei vel eius effectum gratuitum ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans ad ſalutem hoīs viatoris.*

Sed primum his omnibus definitionibus commune vitium eſt, quòd cum deſcribant Sacramenta per vim etiam *efficiendi* gratiam, anguſtiores ſunt quàm definitum. Nam Sacramenta ueteris legis, quæ, ut infrà docebimus, gratiam non ipſa efficiebant, communiter à præcipuis Doctoribus exiſtimantur vera & propriè dicta Sacramenta fuiſſe, & proinde conueniſſe in genere Sacramenti cum Sacramentis nouæ legis, licet hæc ſola gratiam efficiant.

Atque id etiam tum ex Auguſtino, tum ex Concilio

lio Florentino, & Tridentino ſuaderi poteſt. Nam Auguſtinus locis ſupra citatis, tanquam loquens de rebus eiuſdem generis, dicit: *Pro multis illis Sacramentis*, quibus Iudæorum populus grauabatur, alia fuiſſe *pauciora & præſtantiora* in noua lege Sacramenta ſubſtituta. Sic etiam Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 2. 6. 7. 8. tanquam res eiuſdem generis Sacramenta vtriuſque legis comparans, aſſignat diſcrimen, quòd nouæ legis Sacramenta gratiam *conferunt ex opere operato* ſubindicans veteris legis Sacramenta gratiam non effeciſſe. Quod diſcrimen apertius in Concilio Florentino aſſignatur, vbi etiam cum cæremoniæ veteris legis diſtinguuntur in Sacra, Sacrificia, & Sacramenta; ſatis apparet de Sacramentis veteris legis ibi agi, quæ propriè et Sacramenta fuerint, eiuſdem ſaltem generis cum noſtris.

Deinde altero vitio laborant definitiones illæ, præſertim Scoti & Hugonis: quòd *longiores* ſunt, & aliqua continent, quæ reſecari poſſunt; Contra definiendi præceptum, Ariſtotelis in Topicis, & Ciceronis in Rhetoricorum libris. Præterea, quod de *elemento* dicit Hugo, minus clarum & expeditum eſt. Nam propriè non omnia Sacramenta conſtant *elementis*, niſi elementum cōmuniter appellaueris illud, quod eſt *ſenſibile*, iuxta ea quæ trademus puncto ſequenti.

Poſtremò minus formaliter aſſignatur Sacramenti deſcriptio, qua ratione eſt *ſignum* (vt iam de eo loquimur) per ſignum *viſibile* vel *ſenſibile*, vt illi Auctores faciunt. Quoniam hæc conditio, vt ſcilicet ſignum ſit viſibile vel ſenſibile, propriè non eſt ipſius *ſignificationis ſeu ſigni formaliter*, ſed rei materialis & ſubſtratæ ſigno, de qua poſtea puncto ſequenti dicetur. Quanquam fertur etiam, neque improbatur breuis illa Sacramenti definitio, ſcilicet, *inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum: ſiue viſibilis forma, &c.*

Quod ſi quis interpretationem prioris noſtræ definitionis verbis etiam breuibus complecti, & planius definire Sacramentum velit, commodè dicet; SACRAMENTVM *eſſe ſignum ex inſtitutione diuina rei ſacræ ſanctificantis ſuſcipientem illud.*

Nunc videamus DEFINITIONES quas aſſignāt HÆRETICI. Qui ſanè non inficiantur, ea competere Sacramentis veris per quæ nos illa definimus, videlicet, ut ſint ſigna gratiæ *practica*, hoc eſt, ſanctificantis hominem in eorundem Sacramentorum *vſu*. Imò apertè id concedunt, vt nominatim videre eſt apud Kemnitium in examine Concilij Tridentini, ſeſſione ſeptima, ubi agit de Sacramentis in genere. Sic etiam Sacramenta *cæremonias* & ritus *religionis* eſſe, ultro confitentur. Sed in eo, cum Sacramenta deſcribunt, errant, quòd illa *in definitione* prætermittunt, quæ ſunt Sacramento maximè *eſſentialia*; vt ſcilicet *ſint ſigna practica, &c.* & per alias particulas deſcribunt, quæ partim ſunt falſæ, partim obſcuræ.

Nam Melanchthon in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, artic. 13. definit ex doctrina Lutheri Sacramētum, vt ſit *Ritus, qui habet mādatum Dei, cui addita eſt promiſſio gratiæ & remiſſionis peccatorum*. Quam definitionem eſſe quoque ex ſententia Kemnitij vbi ſuprà, ſatis apparet ex conditionibus quas ibi requirit, ut aliquid ſit verè Sacramentum.

Improbanda eſt autem ea definitio potiſſimum duplici nomine. *Primò*, quoniam *mandatum* Dei requirit, & quidem ſingulos homines obligans ad vſum Sacramenti, ſicut iſti intelligunt. Id verò non eſt omnibus Sacramentis commune, ut infrà in proprijs locis docebimus. *Secundò*, Quoniam indicat, omnibus Sacramentis hoc eſſe eſſentiale, vt in illis gratia *remiſſionis peccatorum* conferatur, quod etiam maximè vrget Kemnitius.

A Sed falſiſſimum id eſt. Nam Euchariſtia veriſſimè Sacramentum eſt, neque tamē eſt propriè ad remiſſionem peccatorum inſtituta, ſed ad augmentum gratiæ; cùm neceſſe ſit, remiſſa eſſe prius peccata illi, qui ad hoc Sacramentum accedit. Iuxta illud Apoſtoli 1. Corinth. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.*

Quod autem iſti addunt Sacramentum habere Dei *promiſſionem*; bifariàm poteſt intelligi. Nam ſi uolunt, Sacramenti ſubſtantiam conſtare quoque ex prolatione verborum, quæ promiſſionem Dei aliquam aliquo modo ſonent; falſum id eſſe oſtenditur in forma Baptiſmi à Chriſto præſcripta: Atque etiam in uerbis quorū prolatione miniſtrantur alia Sacramenta; ut infrà videbimus in proprijs locis. B Si verò tantummodo uolūt ſimpliciter extare promiſſionem Dei de gratia ſignificata per vnumquodque Sacramentum; uerum id eſt, neque negatur à Catholicis. Nam & Catechiſmus Romanus, ubi cauſas reddit inſtitutionis Sacramenti, ſecundam cauſam inſtitutionis aſſignat, ut Sacramentis *tanquam ſignis quibuſdam externis & quaſi pignoribus* ſtabiliatur & *confirmetur in nobis fides diuinarum promiſſionum de gratia diuina.* Quanquam, utrum oporteat eiuſmodi promiſſiones expreſſis uerbis Scripturæ contineri; quæſtio nobis erit cum hæreticis, in proprijs locis, cum agemus de ſingulis Sacramentis.

Porrò, non multum diſſimilis eſt definitio CALVINI libro quarto Inſtitutionum cap. 14. *Sacramentum*, in- C quit, *eſt teſtimonium gratiæ diuinæ, id eſt, fauoris, quo nobis fauet ob Chriſtum externo ſymbolo declaratum, quod adhibetur Verbo promiſſionis velut ſigillum apprehenſum diplomati, per quod firmatur fides, quam prius ex verbo habemus.* Item: *Sacramentum*, inquit, *eſt externum ſymbolum, quo Deus beneuolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientijs noſtris obſignat.*

At inprimis immiſcet hic Caluinus illum errorem de gratia, quæ non ſit in anima *inhærens*, ſed extrinſecus quidam fauor & *beneuolentia Dei*. Quem errorem fusè refutauimus to. 2. in diſput. de Gratia. Deinde, per aliquid definit quod non conuenit omnibus ſuſcipientibus Sacramentum: ut ſcilicet, promiſſio diuina *illorum conſcientijs teſtata fiat & obſignetur externo ſigno*. Non. n. D hoc conuenit infantibus, qui uerè tamen ſuſcipiunt Sacramentum Baptiſmi. Denique non ſatis exprimit id, quod eſt in Sacramento maximè eſſentiale, ut ſcilicet ſit *ſignum ipſius gratiæ ſanctificantis, &c.* in quo etiam peccauit Melanchthon.

Ad id verò quod de *promiſſione* per Sacramentum tanquam per ſigillum confirmata & obſignata dicit; ſimiliter accommodari debet illa diſtinctio, qua ſumus vſi contra definitionem Melanchthonis. Nam verum eſt quidem, Sacramenti efficaciam niti promiſſione diuina; ſi quidem ex certa lege & ordinatione Dei Sacramentum eſt efficax: tamen non eſt neceſſe, ut Sacramētum adminiſtretur per uerba, quæ expreſsè ſignificēt E eam promiſſionem diuinam de gratia, ut patet in forma Baptiſmi & Euchariſtiæ, & in alijs formis aliorum Sacramentorum; neque etiam ut talis Dei promiſſio & ordinatio contineatur expreſſis uerbis in Scriptura ut patebit infrà ſuis locis.

Item, quod ſimul addit Caluinus, eam promiſſionē confirmari & obſignari per Sacramentum tanquam per quoddam *ſigillum*, & externum Symbolum; quamuis uno quoddam ſenſu uerè dici poſſit, ut ex ſententia Catechiſmi Romani antea diximus, & paulò pōſt magis explicabimus; tamen omnino eſt falſum ijs modis intellectum, quibus intelligitur & aſſeritur à Caluino & ab alijs Sectarijs. Hæc enim illi falſa & hæretica

per

per hunc loquendi modum ſignificant: I. Sacramētum nullam aliam efficaciam habere, quàm vt hoc modo diuinam promiſſionem de gratia obſignent. Quod falſum eſſe oſtendemus q. 3. cum probabimus, Sacramenta nouæ legis verè etiam eſſe cauſas efficientes reipſa, & conferentes gratiam. II. Repræſentari ſiue offerri nobis per Sacramentum diuinam promiſſionem de gratia & ſalute, quam quiſque in particulari certò & infallibiliter debeat abſque vlla formidine credere in ſe ipſo impleri. Quod eſſe falſiſſimum patet ex iis, quę tomo 2. diſp. 6 q. 4. fusè diſſeruimus contra fidem iſtorum ſpecialem. III. Per Sacramentum, tanquam per argumentum peculiare & efficacius ad faciendam fidem, quàm ipſum diuinæ promiſſionis nudum Verbū, & eatenus tanquam per eius Verbi ſigillum, firmari & obſignari nobis diuinam promiſſionem; ita nimirum, vt qui Verbo alioqui & nuda promiſſione Dei de conferenda gratia non mouetur, poſſit ad fidem ei promiſſioni adhibendam induci per ipſam ſignificationem Sacramentis ſicut contingit aliquem non moueri ſolis literis continentibus promiſſionem ſibi ab aliquo factā donec videat quoque illis additum promittentis ſigillum, vtpote ex ſe notius, & ad perſuadendum efficacius, quàm ſint nudæ literę. Hoc autem, quod iſti velle etiam videntur, dum ſigilli vim ac rationem in eo præcipuè poſitam, adeo vehementer contendunt, per metaphoram quadrare in propoſito; omnino etiam falſum eſt.

Primo, quoniam ſignificatio Verbi promiſſionis diuinæ (ſiue id Verbum ex Scriptura, ſiue ex traditione conſtet) multo clarior eſt, quàm ſignificatio Sacramenti: clarius enim ſignificatur promiſſio diuina, cum diſertis verbis dicitur, Deum eſſe pollicitum gratiam, qua emundetur quis à peccatis, quàm ſi v. g. ad hoc ipſum per nonnullam ſimilitudinem ſignificandum lauet quis alterum: ac proinde id Verbum efficacius multo ad perſuadendam fidem de illa promiſſione eſt. Secundo, quoniam niſi quis commotus Verbo promiſſionis, credat extare talem promiſsionem, minimè credet repræſentari talem promiſſionem per Sacramentū; ac proinde eiuſmodi repræſentatio ſeu ſignificatio Sacramenti, non eſt efficacius argumentum & motiuū fidei de promiſſione, quàm ipſum promiſſionis Verbum: cùm eius ſignificatio pendeat ex Verbi ſignificatione, & ei innitatur. Quocirca ſi propriam quidem & præcipuam vim ſigilli ſpectemus, quæ ſcilicet eſt confirmare clarius & efficacius fidem promiſſionis, omnino falſum eſt (vt diximus) quod Sectarij contendunt, repræſentationem, ſeu ſignificationem Sacramenti habere ſe reſpectu Verbi inſtar ſigilli in facienda fide de promiſſione diuina: potius namque è contrario Verbum promiſſionis habet ſe in ea re, ut ſigillum reſpectu Sacramenti, cum ſignificationi Sacramenti non credatur, niſi propter ſignificationem Verbi.

Sed quamuis his omnibus modis falsò transferatur ad Sacramentum ratio et vis ſigilli reſpectu diuinæ promiſſionis: tamen quodam alio ſenſu (ut antè dixi) poteſt uerè ea tranſlatio ſeu metaphora vſurpari. Nam hoc ipſo quod Sacramentum ſuo quodam modo (licet non magis nec æquè ac Verbum) ſignificat ac repræſentat nobis gratiam, vt ex inſtitutione, lege, & promiſſione diuina in eiuſdem Sacramenti vſu dari ſolitam, confirmat & roborat in nobis fidem ergà eandem promiſſionem diuinam & eatenus reſpectu Verbi promiſſionis, ex quo fides ea præcipuè concipitur, eſt aliquo modo inſtar ſigilli cuius eſt nimirum confirmare & roborare (licet ſuo quodam clariori & efficaciori modo) promiſſi fidem.

Hoc probabo & declarabo primùm ratione. Deinde idem confirmabo auctoritate. Ratione quidem: Nā repræſentatio ſeu ſignificatio illa Sacramenti, licet ſit obſcurior, quàm ſignificatio Verbi, tamen hoc ipſo, quod occupat externa illa ſpecie & detinet ſenſus noſtros, facit vt attentius & firmius defigamus cogitationem in diuinam promiſſionem de gratia nobis danda ex Dei ordinatione in Sacramento: Item excitat & fouet eo ipſo huius diuinæ ordinationis ſeu promiſſionis recordationem: Item eſt illa Sacramenti repræſentatio, quædam veluti repetita teſtificatio ſeu aſſeueratio diuinę illius promiſſionis Verbo factę. Item eſt promiſſionis huius atteſtatio alterius cuiuſdam modi, licet dependentis à Verbi ſignificatione. Quæ omnia, conſiderata natura mentis humanæ, quæ ſenſibus ducitur, & memoria ac repetitione, & varietate ſignorum mouetur, & attentior redditur, planè efficiunt, ut Sacramenti illa repræſentatio confirmet ſuo modo & reddat robuſtiorem fidem noſtram de diuina promiſſione Verbo ſignificata, & eatenus habeat quandam ſimilitudinem ſigilli reſpectu illius. Quemadmodum iiſdem fere de cauſſis, is, qui myſteria fidei tanquam à Deo reuelata & ab Eccleſia propoſita iam credidit, tamen repetita ſæpius illa propoſitione & atteſtatione Eccleſiæ, & adhibita repræſentatione aliqua eorundem myſteriorum, roboratur & confirmatur in fide, quantumuis neque atteſtatio Eccleſiæ ut infallibilis, neque repræſentatio illa habeant vim ad perſuadendum niſi dependenter à reuelatione diuina.

Porrò auctoritas, qua hoc ipſum confirmari poteſt, eſt inprimis Catechiſmi Romani, Concilij Tridentini & Pij V. iuſſu editi, in quo diſertis verbis affirmatur, per Sacramenta tanquam per externa quædam ſigna firmari noſtram fidem de promiſsione diuina. Ita enim in eo Catechiſmo, capite de Sacramentis, ſcriptum legimus: *Altera cauſa* (cur Sacramenta inſtitui oportuerit, vt ſuperius dicetur) *eſt, quod animus noſter haud facile commouetur ad ea, quæ nobis proponuntur, credenda.* Et paulo inferius; *Quemadmodum igitur in veteri teſtamento Deus fecerat, ut magni alicuius promiſſi conſtantiam ſignis teſtificaretur; ita etiam in noua lege Chriſtus Saluator noſter, cum nobis peccatorum veniam, cæleſtem gratiam, Spiritus Sancti communicationem, pollicitus eſt, quædam ſigna oculis & ſenſibus ſubiecta inſtituit, quibus eum quaſi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promiſſis futurum dubitare nunquam poſſemus.* In his certè ſignis negari non poteſt, quin ſit aliqua analogia, & ſimilitudo ſigilli hoc ipſo quod aliquo tandem modo fidem promisſionis confirmant, licet non illo clariori, quo facit ſigillum, ut ſupra declaraui.

Deinde huc pertinet auctoritas S. Auguſtini Tract. 80. in Ioannem, & lib. 19. contra Fauſtum cap. 16. in quibus locis affirmat, ipſa quoque Sacramēta eſſe quædam *verba viſibilia*, quia nimirum vt verba auribus, ita Sacramenta oculis ſignificant & repræſentant gratiam diuinam non quomodocunque, ſed ut in eorum uſu dari ſolitam ex lege, ordinatione atq; adeo promisſione diuina propter Chriſtum: ad hæc enim omnia habet reſpectum ſuo modo repræſentatio ſeu ſignificatio Sacramenti. Omne autem uerum ſignum alicuius rei credendæ, cōfirmat fidem de illa, atque adeo rem eam quodam modo obſignat, & conſequenter habet quandam ſimilitudinem ſigilli.

Tertiò ſpectat huc etiam auctoritas S. Chryſoſtomi qui homil. 28. in Geneſin uerè ſenſit roborari fidem promisſi per ſignum aliquod eo ipſo, quod per id ſignum excitetur recordatio promisſi. Explicans enim illum locum Geneſ. 9. *Apparebit arcus meus in nubibus, & recor-*

& recordabor fœderis mei vobiſcum, &c. ita ſcribit: *Non quia ipſe opus habeat recordatione, ſed ut nos ad illud ſignū reſpicientes nihil durum ſuſpicemur, ſed ſtatim recordemur diuinæ promiſſionis & ROBOREMVR, & confidamus.* Cum igitur negari non poſſit, quin Sacramenta vt quædam viſibilia ſigna faciant recordationem diuinæ promiſſionis de conferenda in eis gratia; fatendum eſt, hoc ipſo per ea in nobis roborari fidem de diuina eiuſmodi promiſſione, ac proinde per ea quodammodo tanquam per ſigilla obſignari promiſſionem diuinam.

Denique, vt Apoſtolus ad Roman. 4. appellauit Circumciſionem ſignaculum Iuſtitiæ *fidei*, id eſt, quod repræſentaret iuſtitiam Abrahæ, & filijs genuinis eius datam ex ordinatione & promiſſione diuina ob fidem; ita poſſunt alia Sacramenta appellari ſignacula gratiæ & iuſtitiæ ex diuina promiſſione in eis dari ſolitæ propter Chriſtum, dummodo ſimul fateamur, noſtra Sacramenta eſſe quoque veras cauſas efficientes gratiæ, vt q. 3. probabimus. Perinde autem eſt *ſignaculum & ſigillum* gratiæ & promiſſionis dicere.

Etſi autem hoc ita ſit; tamen ob tres cauſas cenſeo Sacramenta noſtra non facile eſſe appellanda ſigilla diuinæ promiſſionis, niſi adhibita ſimul conuenienti explicatione, iuxta prædicta. Primo, quoniam eo modo loquendi occultant & palliant Sectarij ſuos errores, vt antea demonſtrauimus; & conuenit, quoad fieri poteſt, hæreticorum vocabula vitare. Secundò, quia non confirmant Sacramenta diuinam promiſſionem modo præcipuo & maximè proprio ſigilli, quod ſcilicet ut ſignū clarius quàm Verbum promiſſionis id ſolet facere, ſicut ſuprà explicaui. Tertiò, quia fatendum eſt veteres Patres Sacramenta nominaſſe *ſigilla* ſeu *ſignacula* ſeu *conſignationes, &c.* non tam quia confirment in nobis fidem de promiſſionibus diuinis; quàm ob aliā cauſam. Nam cum *ſigilli*, ſeu *ſignaculi* ſit & fidem ſcripto datam ſtabilire & firmare; & etiam ſcripta tegere & claudere: Patres veteres non tam propter primum, quàm propter ſecundum appellare ſunt ſoliti Sacramenta *ſignacula ſeu obſignationes, &c.* quia ſcilicet quaſi includunt, & continent occultam gratiam, & fidei myſterium, vt intelligi poteſt ex BASILIO lib. 3. contra Eunomium, & AVGVSTINO in libro de Catechiz. Rudib. cap. 26. & ORIGENE ad Romanos quarto; &c. Et hactenus dictū eſt de *Significatione* formali Sacramēti, quoad eius ſignificationis ſubſtantiam: De Significatione autem veluti *accidentali* Sacramenti, dicemus puncto tertio, poſtquā ſequenti puncto dixerimus de Subſtantia Sacramenti, quoad alteram eius partem materialem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quidnam ſit Sacramentum conſideratum materialiter: prout ſcilicet conſiſtit in rebus & Verbis, quibus ineſt ſignificatio Sacramenti?

D. Thom. art. 4. & ſeq.

CVM præcedenti puncto de parte Sacramenti *formali* dictum ſit, dicendum eſt modò ex ordine *de parte materiali*, id eſt, de *re ſubſtrata* ſignificationi Sacramenti. Qua de re QVATVOR principales aſſertiones ponemus, in quarum explicatione trademus ea etiam, quæ ad praxin & diiudicationem particularium caſuum circa hoc pertinebunt. Atq; ex his aſſertionibus facile ad extremum colligemus deſcriptionem Sacramenti ex hac etiam parte conſiderati.

PRIMO igitur aſſerimus cum S. Tho. art. 4. Rem ſubſtratam Sacramento, debere eſſe ex inſtitutione diuina

A aliquid *ſenſibile*. Quę aſſertio tanquam certa ſecundùm fidem ab omnibus tam Catholicis quàm hæreticis admittitur ſine controuerſia. Et patet *primò* ſigillatim diſcurrendo per omnia Sacramenta, in omnibus enim interuenit aliquid ſenſibile. *Secundò* ex Apoſtolica traditione. Quam proponit ſanctus DIONYSIVS in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, capite primo, his verbis: *Primi noſtri Sacerdotalis muneris duces, cum ex ſumma ſuperſubſtantialique Deitate ipſi ſancti muneris plenitudinem percepiſſent, ipſique (ut qui tranſiſſent in Deum) poſteros ad diuina prouehere affatim cuperent;* VISIBILIBVS *ſignis cæleſtia Sacramenta texerunt, &c.* Atque eandem traditionem ſubindicat D. AVGVSTINVS tractatu octuageſimo in Ioannem, vbi de baptiſmo loquens, inquit, *Accedit* B *verbum ad elementum & fit Sacramentum*. Denique paſſim idem habetur in Concilijs: & oſtenditur huius aſſertionis congruentia bene à Diuo Thoma in illo articulo quarto.

Primò quia per ſenſibilia, commodiſſimè, & ſecundùm naturæ noſtræ modum, ducimur in cognitionem ſpiritualium & in ſenſibilium. Itaque cum Sacramenta ſint nobis ſigna gratiæ ſpiritualis; rectè conſtant ex re ſenſibili.

Secundò, quoniam, ut ibi D. Tho. in ſolutione ſecundi argumenti docet, ſic maximè fit, ut Sacramenta propriè ſint *ſigna*. Nam ſigni uocabulum primò & præcipuè dictum eſt de ſigno *ſenſibili*. Vnde & Auguſt. lib. ſecundo de doctrina Chriſtiana, capite primo. Signum C per reſpectum ad *ſenſum* definiuit, ut puncto præcedenti vidimus. Atque hinc illa definitio Sacramenti quoque fertur: *Inuiſibilis gratiæ viſibilis forma.* Voce (uiſibilis) accepta, pro *ſenſibili* per quemcunque ex ſenſibus, quorum præcipuus eſt uiſus. Tametſi res ſubſtrata in aliquibus Sacramentis non ſit propriè viſibilis ſed audibilis: vt in Pœnitentia, & Matrimonio.

Sed NOTANDVM eſt hic *primò*, non propterea negari à nobis, quin potuerit Deus inſtituere Sacramētum etiam in aliqua re uel actu purè interiori. Non enim quid potuerit inſtituere, ſed quid inſtituerit docemus. Quare nullum eſt, argumentum illud Ockami in quarto, quæſtione prima, Deus potuiſſet inſtituere Sacramentum in actu interiori. Ergo non eſt de Sacramenti D ſubſtantia, ut ſit aliquid *ſenſibile*. Nego conſequentiam. Neque enim agimus, quæ nam ſubſtantia Sacramenti eſſe poſſit, ſed quæ nam ſit.

Secundò notandum etiam eſt, *ſenſibile* hic intelligi, non illud ſolum quod *per ſe* ſenſibile eſt, ſed etiam id quod eſt ſenſibile *per aliud ſibi coniunctum*. Itaq; ad rem ſubſtratam Sacramento Pœnitentiæ pertinet quoque dolor internus de peccatis, per externam cōfeſſionem manifeſtatus. Et ſimiliter ad rem ſubſtratam Sacramēto Matrimonij pertinent conſenſus contrahentium; quatenus ipſi etiam ſunt ſenſibiles per verba, quibus manifeſtantur.

Neque obſtat capitulum *Sufficiat* 27. q. 2. ubi habe- E tur, quòd Matrimonium *ſolo* conſenſu cōtrahitur. Particula enim excluſiua (ſolum) non excludit *verba*, ratione quorum conſenſus pertinet ad id Sacramentum, ſed copulam carnalem uel conſenſum parentum, &c. vt rectè illic notauit Panormitanus. ¶ Sic etiam corpus Chriſti per ſpecies quadantenus eſt aliquid ſenſibile, atque eatenus ipſum etiam appellari ſolet Euchariſtiæ Sacramentum. Quanquam propriè, ut hic loquimur, plerique auctores ſentiunt, non ipſum corpus Chriſti eſſe Sacramentum Euchariſtiæ, ſed ſpecies quæ continent illud. Ipſum autem corpus Chriſti propriè potius eſſe virtutem ſeu rem *ſacramenti*. Quod ut Doctores indicent, non abſolutè appellare illud ſolent Sacramentum,

mentum, ſed *Sacramentum & rem Sacramenti ſimul.* Illa verò quæ propriè Sacramenta ſunt, appellantur *Sacramenta* tantùm. Qua de re infra diſſeremus diſput. 6. q. 1. punct. 3.

Porrò ex his facilè videre eſt, quantopere Durandus errauerit in 4. diſtinct. 1. q. 3. qui quoniam matrimonium nutibus etiam iniri poteſt; negauit illud verè & propriè eſſe Sacramentum. Et tamen nutus maximè ſunt aliquid ſenſibile, vt bene reſpōdit Durando Sotus in illa diſtinct. q. 1. art. 4. Sed de hac Durandi opinione infrà ſuo loco.

Secundo aſſerimus ſenſibile hoc quod oportet Sacramento ſubſterni, conſtare debere tum ex *re aliqua*, tum etiam ex *aliquibus verbis*, vt docet D. Tho. art. 4. 5. & 6. Et colligitur hæc aſſertio ex Apoſtolo ad Epheſ. 5. qui de Baptiſmo tractans inquit, *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vbi vitæ verbum interpretantur ſancti Patres, illud quod proferendum eſt in adminiſtratione baptiſmi; excepto S. Hieronymo qui verbum id accipit ꝓ verbo *doctrinæ*: Quanquā non ideo ab alijs diſſentit, cùm etiam Verbum in adminiſtratione Sacramenti proferendum, cenſeri poſſit quoddam verbum doctrinæ, quatenùs de aliqua veritate ad Chriſtianam religionem pertinente inſtruit.

Colligitur etiam hæc aſſertio ex doctrina ſancti Avgvstini, tractatu 80. ſuper Ioannem: *Accedit Verbū ad Elementum & fit Sacramentum.* Etſi enim hæc cùm ab Apoſtolo, tum ab Auguſtino de baptiſmo ſolum ſint dicta; intelliguntur tamen eſſe dicta de illo nō propriè & ſingulariter, quatenus tale Sacramētum eſt, ſed quoniam eſt Sacramentum ad cuius rationem pertineat, tum res aliqua *ſenſibilis*, tum etiam prolatio verborum. Denique poſt Concilium Florentinum iam eſt hæc aſſertio recipienda tanquam certa ex fide: ſiquidem ibi in Decreto Vnionis eſt definita. Neque refragantur hæretici; licet de modo & ratione Verborum, quæ adhiberi debent; variæ ſint nobis cum illis controuerſiæ, ut uidebitur in proprijs locis.

Etſi autem fundamentum huius aſſertionis præcipuum ſit inſtitutio & voluntas Dei, qui eſt (ſicut infrà dicemus) Sacramentorum author: eam tamen confirmat ſanctus Thomas ſuo more bonis congruentijs in articulis citatis. Quo in genere illud præcipuè notari debet quod inquit, ideo ex verbis etiam Sacramenta conſtare, vt eorum ſignificatio ſit magis diſtincta & determinata. Nam ſignificatio rei *ſenſibilis*, ex qua etiam Sacramentum conſtat, determinatur per verborum ſignificationem, cùm alioqui per ſeipſa confuſa & indifferens eſſe poſſit. Vt ablutio, v. g. in Baptiſmo, niſi certa verba adderentur, ſignificare poſſet etiam refrigerationem. Verba autem faciunt vt ſignificent ablutionem & emundationem internam animæ.

Atque hæc eſt ratio cur in Concilio Florentino *Verba* ſignificentur habere in Sacramentis locum, Formæ, *Res* autem locum Materiæ. Itaque ibidem definitur, Sacramentum *ex tribus conſtare*, ſcilicet *rebus tanquam* Materia, *verbis tanquam* Forma, *et perſona* Ministri *cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia.* Eſt autem ſermo de Sacramento ſecundùm rem ſubſtratam, ſicut iam de Sacramento loquimur. Nam cum hæc res non ſit aliquid unum & ſimplex, ſed quiddam ex rebus & verbis (vt diximus) compoſitum; rectè dici poteſt habere *materiam & formam*: vt quemadmodum dictum eſt, res quia imperfectius & confuſius ſignificant, dicantur *materia*: Verba autem, quoniam perficiunt & complent ſignificationem rerum, dicantur *forma*.

Nec cum hoc ita dicimus, negamus *Sacramentum ipſum* conſtare ex rebus & verbis, vt ex materia & forma, ſed explicamus, hoc ei competere inprimis ſecundum eam. Sui partem, quæ ſubſternitur toti ſignificationi Sacramenti, vt dictum eſt; quia ea pars conſtat re ipſa ex pluribus, quorū alterum habeat rationem formæ, ut clarius ſignificat effectum Sacramenti, alterum materiæ, ut ſignificat illum effectum minus clarè, & determinatè. Atque hoc ipſo indicamus non verba præcisè, ſed vna cum ſua illa ſignificatione partiali (quæ ſcilicet in totali ſignificatione Sacramenti, poteſt cogitatione diſcerni & diſtingui) habere rationem formæ & ſimiliter res cum ſua item ſignificatione partiali habere rationem materiæ. Neque enim ab hac compoſitione materiæ & formæ in Sacramento excludimus omnino Sacramenti ſignificationem, ſed tantùm docemus competere eam Sacramento & eius ſignificationi propter diſtinctionem ac rationem rerum, & verborum, quæ ei ſignificationi reipſa ſubſternuntur. Per quam explicationem ceſſant nonnullæ quæſtiones quę ab aliquibus circa hoc mouentur.

Sed cum hoc ita ſit, rationes tamen propriæ aliquorum Sacramentorum poſtulant, vt præterea explicemus, quid per *res*, & quid per *verba* intelligamus, quando in communi dicimus, Sacramentum pro parte *materiali* ſua conſtare ex rebus & verbis.

Et quod ad Verba quidem attinet, ſi commune aliquid omnibus Sacramentis aſſignare velimus; non debemus intelligere uerba propriè, ut diſcernuntur à *rebus*, ſed aliquid quod diſtinctius & *magis determinatè* ſignificet gratiam, quæ confertur in Sacramento: ſiue illud contineatur aliquibus uerbis, ſiue aliquibus *ſignis* quæ ſint *vice verborum*: vt rectè notauit Sotus *in 4. diſtinct. 1.* quæſt. 1. art. 6.

Ratio huius interpretationis eſt, quoniam Sacramentum matrimonij, ſacramentum eſt ueri nominis, ut contra Durandum, atque etiam contra hæreticos ſuo loco probabimus. Et tamen conſtat ex capitulo (*Tuæ apud ſedem*, extra, de Sponſalibus, matrimonium poſſe etiam ſufficienter contrahi per ſigna & nutus abſque verbis. Quanquam ſi de alijs Sacramentis matrimonio excepto loquamur, omnino commune eſt illis omnibus, ut conſtent etiam *verbis* propriè *acceptis*, ut patet ex eiuſmodi Sacramentorum formis, quas partim ex Scriptura ſacra, partim ex traditione apoſtolica à Chriſto inſtitutas habemus, ut uidebitur ſuis locis.

Similiter quod ad Res attinet, ſciendum eſt primò, quòd ſi commune aliquid omnibus Sacramentis ſtatuere uelimus, intelligere non debemus res *propriè*, ut diſtinguuntur à Verbis, ſed aliquid, quod confuſè in Sacramento & *minus determinatè* ſignificet: ſiue illud contineatur ſolum aliqua *re* diſtincta à verbis, ſiue etiā partim conſtet ex aliquibus uerbis, quæ tamen inſtar rerum eatenus ſint, quatenus minus etiam determinatè, & confuſius ſignificent, atq; adeo habeant in Sacramento aliquo rationem materiæ.

Hoc, quod rectè item annotauit Sotus, manifeſtè probatur in Sacramento Pœnitentiæ, ubi ad res, quę in eo Sacramento ſunt materia, pertinent etiam Verba pœnitentis. Nam Concilium Florentinum docet, materiam eius Sacramenti eſſe *cordis contritionem, oris confeſſionem, & ſatisfactionem*: qui ſunt actus pœnitentis. Sed ſi rectè conſideremus, materia atque adeo res in hoc Sacramento eſt etiam illa oris confeſſio, quatenus *minus determinatè*, & confuſè, ſignificat. Dicit enim aliquis interdum peccata ſua etiam gloriandi cauſa, uel in alium finem. Itaque determinatur & perficitur in eo Sacramento ſignificatio confeſſionis per abſolutionis uerba tanquam per formam. Nam ex abſolutione demùm patet, quis ſit ſcopus confeſſionis, quidque adeo confeſſio ſi-

ſo ſignificet Sacramentaliter.

Sic etiam in Sacramento matrimonij Sotus vbi ſuprà, & alij multi exiſtimant, verba alterius contrahentis, quatenus determinatur & perficitur eorum ſignificatio per alterius Verba; habere rationem *materiæ*, atque adeo *rei* in hoc Sacramento. In alijs verò Sacramentis omnibus commune eſt, vt materia ſit propriè *res*, quatenus res diſtinguuntur à verbis: ſicut patet in ſingulis.

Hoc igitur modo vniuerſa Sacramenta conſtare ex rebus & verbis, tanquam ex materia & forma, certiſſimum eſt, habetque id etiam locum in Sacramento matrimonij, de quo maior eſt difficultas, quę non iam, ſed ſuo loco eſt explicanda; vbi etiam videbimus quid circa hoc Sacramentum malè ſenſerit Durandus in quarto, diſt. 1. quæſt. 3.

Eſt tamen prętęrea, quod ad Res attinet, Animadvertendum propter hæreticos; ab orthodoxis omnibus *rem* hoc loco intelligi communiter, vt ſcilicet res ſit aliquid *ſenſibile*, quod *minus diſtinctè* & determinatè ſignificet, quàm verba; ſiue illud ſenſibile tantum ſit aliqua *operatio* ſeu *actus*; vt in Sacramento pœnitentię, & matrimonij; ſiue præterea conſtet ſimul ex aliqua *re externa* ab operatione differente, quæ applicetur ſuſcipientibus Sacramentum; vt in baptiſmo præter ablutionem eſt etiam aqua, & in alijs Sacramentis aliud. Ita rectè notauit D. Tho. art. 6. ad ſecundum.

Neque in hoc contradicunt niſi noui hæretici. Qui quoniam in omni vero Sacramento requirunt præter operationem, etiam aliquam rem eiuſmodi externam; negant matrimonium & pœnitentiam eſſe uera Sacramenta. Sed prorſus ſine fundaměto. Nam primùm operatio quoq; per ſe (ut in proprijs locis uidebimus) idonea eſt ad ſignificandam gratiam, quæ datur in Sacramento. Deinde infirmum prorſus eſt argumětum, quo ad id utitur Kemnitius in examine ſeſſionis ſeptimæ Concilij Tridentini.

Sic enim ille & alij hæretici argumentantur: In Sacramento Baptiſmi & Euchariſtiæ, quę ſine controuerſia ſunt uera Sacramenta, uidemus præter operationě aliquam, externam rem quæ ſuſcipientibus offeratur ſeu applicetur. Ergo commune & ſubſtantiale quiddam eſt id omnibus Sacramentis ueris.

Hæc argumentãdi forma, qua iſti uti ſolent, ut alias etiam conditiones tanquam ſubſtantiales in Sacramětis requirant, nullius prorſus eſt ponderis. Nam deberent primum conuincere ea omnia, quę in illis duobus Sacramentis reperiuntur, eſſe ipſis ſubſtantialia quatenus ſunt Sacramenta; non autě propria quatenus ſunt Sacramenta talia: id uerò nullo argumento probare poſſunt. Affirmamus enim, id ad propriam eiuſmodi Sacramentorum rationem, tametſi neceſſariò ex inſtitutione Chriſti, non autem ad rationem communem Sacramenti pertinere. Hæc enim ſatis conſtat, ſi aliquid præter uerba adſit *ſenſibile*, ſiue id ſit res, ſiue operatio.

Ad argumentum igitur in forma diſtinguendum eſt Antecedens. Nam ſi illud intelligatur conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ, ut ſunt Sacramenta, falſum eſt: Si autem, ut ſunt *talia*, uerum eſt; ſed tunc nihil ualet Conſequentia.

Tertio aſſerimus uerba, quæ in adminiſtratione Sacramenti tanquam forma ſunt adhibenda, ad ipſam inprimis materiã Sacramenti referri oportere, ut hæc ſcilicet per illa uerba benedicatur ſeu conſecretur, uel certè determinetur efficaciter ad ſignificandũ & efficiendum Sacramenti effectum; non autem tantummodo proferenda eſſe per modum inſtructionis. Hanc aſſer-

A tionem ſtatuo contra Caluinum lib. 4. inſtitut. cap. 14. ſect. 4. & Kemnitium in examine Concilij Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. & can. 1. & alios huius tẽporis Sectarios, qui imperitè iuxta atque impiè habent pro Magica incantatione quod Catholici faciunt, cum in Sacramentorũ adminiſtratione referunt uerba modo prædicto ad ipſam materiam. Vnde uolunt Sectarij, ſolum Chriſtum per ſua uerba benedicere materiam, ac proinde à Miniſtro quidem Sacramenti tantummodo per modum inſtructionis ſeu concionis ea Chriſti uerba proferenda eſſe, aut in ipſa Sacraměti adminiſtratione, aut paulò antè, idq; adhibita conuenienti explicatione myſterij, & quaſi concione ſiue ut neceſſaria ad eſſentiam Sacraměti (ut eam uidetur requirere Caluinus in c. 5. ad
B Epheſ. & Beza in ſumma de re Sacramentaria) ſiue tantùm ut bene ac ritè adminiſtretur Sacramětum: quemadmodum cõiter uidentur eam requirere alij Sectarij.

Probatur autem aſſertio noſtra Primo ex Scriptura, quæ non obſcurè indicat prædictam relationem formæ Sacramentorum ad eorum materiam. In Baptiſmo Matth. 28. *Baptizantes eos* In nomine *Patris & Filij &c.* ideſt, per inuocationem diuinarum perſonarum ſacrando ipſam ablutionem, ut Eccleſiæ traditio interpretatur: cui non minus in hac interpretatione credendum eſt, quàm in eo, quod aſſerit Dominum eo loco pręcępiſſe, ut in adminiſtratione baptiſmi proferantur illa uerba, (aut alia æquipollentia) *Ego te baptizo in nomine Patris &c.* id, quod ex nuda illa ſententia Domi-
C ni non ſatis apertè conſtat. Nam etiamſi quis non ita diceret, tamen uideri poſſet præceptum illud Domini implere, ſi tantùm animo intenderet abluere ex diuinarum perſonarum auctoritate & uirtute, atq; eatenus in earum nomine. Sicut ad implendum uerbi gratia pręceptum illud Apoſtoli ad Coloſſ. 3. *Omne, quodcunq; facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Ieſu Chriſti*, non eſt neceſſe, cum quis aliquid facit, ſimul dicere; Hoc facio in nomine Chriſti, ſed ſufficit facere animo recognoſcěte Chriſtum pro bonorum omnium auctore.

Quemadmodum igitur Eccleſiaſtica traditio perſuadet præceptum illud Domini; *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* habuiſſe eam uim, ut in Baptizando opor-
D teat ſimul dicere, *Ego te baptizo in nomine Patris &c.* ita eadem traditio (quam pòſt afferemus) perſuadere debet, hàc etiam habuiſſe uim id præceptum, ut per eam Trinitatis inuocationem ſacretur & benedicatur Baptiſmi aqua & ablutio, atque adeo forma Sacramenti referatur ad eius materiam eo modo, quo aſſerimus.

Eadem relatio formæ ad materiam patet ſatis maniſeſtè in Sacramento Euchariſtiæ, ex illo teſtimonio Apoſtoli. 1. Cor. 10. *Calix benedictionis*, Cui *benedicimus* (quid clarius?) *nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?*

Idem patet in Sacramento Confirmationis, Actor. 8. *Imponebant* Super *illos manus, & accipiebant Spiritum Sanctũ.* & paulò antè: *Orauerũt pro ipſis, vt acciperent Spiritũ ſanctum.* Ex quo apparet, totã illam actionem, atq;
E adeo formam Confirmationis (de qua dicemus diſp. 5. q. 1.) fuiſſe relatam ad eum, qui confirmabatur, & proinde ad materiam, quæ ipſi applicabatur, de qua item dicemus loco citato. Vnde S. Ambroſius libro 3. de Sacram. cap. 2. dicit in hoc Sacramento *infundi Spiritum Sanctũ ad inuocationem Sacerdotis.* Et S. Cyprianus epiſt. 73. ad Lubaianum, loquens de illa impoſitione manuum, quę fiebat per Apoſtolos, ſubdit: *quod nunc etiam apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur. Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, vt per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum Sanctum conſequantur, ac ſignaculo Domini, conſummentur.*

Idem patet in pœnitentiæ Sacramento ex illis verbis Io.20. *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis.* Remiſſio enim hæc nec poteſt innoteſcere, niſi per ve ba abſolutionis, quæ ſunt forma, nec poteſt legitimè dari, niſi relata ad confeſſionem peccatorum factam ab ipſo pœnitente (vt videbimus diſp.7.q.1.) quæ eſt materia huius Sacramenti.

Idem patet in Sacramento Extremæ Vnctionis ex verbis illis Iacobi 5. *Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent* SVPER *eum* VNGENTES *eum oleo,] & oratio fidei ſaluabit infirmum &c.*

Idem patet in Sacramento Ordinis ex verbis Apoſtoli 1. ad Tim.4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, qua data eſt* TIBI *per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.* Vbi commentarius Ambroſij ait: *Manus impoſitiones verba ſunt myſtica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens auctoritatem teſte conſcientia ſua vt audeat vice Domini ſacrificium offerre.* Itaque, forma verborum in adminiſtratione huius Sacramenti tota refertur ad id, quod erga ipſum ordinatũ geritur, cum ei traditur poteſtas miniſterij vt clariùs patebit diſp. 9. q.1.

Denique idem patet in Sacramento Matrimonij ex ijs locis Scripturæ, in quibus indicatur id, in quo iſtud Sacramentum conſiſtit, nempe coniunctio indiuidua viri & fœminæ, vtique per mutuũ conſenſum declaratum verbis, quæ proinde referantur ad ipſum conſenſum ſeu perſonas conſentientes tanquam ad materiã. Vt Gen.2. *Adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Et Matth.19. *Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.*

SECVNDO probatur aſſertio noſtra auctoritate & traditione Eccleſiaſtica, cuius teſtes ſunt antiqui Patres apertè indicantes verba Sacramentalia referri debere ad benedictionem ſeu conſecrationem materiæ. S. DIONYSIVS in lib. de Eccleſiaſtica hierarc. ca.7. parte 3. cum eſſet locutus de *diuinæ communionis auguſtiſſimis ſignis* ita ſubiungit: *At vero* EFFICIENTES *conſecrationis preces fas non eſt ſcripto interpretari, &c.*

S. Iuſtinus in Apologia 2. ad Antoninum pium, non longè à fine, de Baptiſmo loquens: IN *aqua*, inquit, *& in eo, qui renaſci voluerit & quem peccatorum pœnituerit, parentis omnium, Dominique Dei nomen appellatur.* Et infrà loquens de Sacramento Euchariſtiæ; *Cibum*, inquit, *qui per preces ſermonis quem ab eo accepimus conſecratus eſt, & quo ſanguis, carneſque noſtræ communione aluntur, Ieſu Chriſti eius, qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus.*

S. IRENAEVS li.4. cap.34. *Qui eſt*, inquit, *è terra panis* PERCIPIENS *inuocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia duabus rebus conſtans terrena & cœleſti.*

S. Cyrillus HEIROSOLYMITANVS catecheſi 3. illuminatorum *Aqua*, inquit, *ſimplex per ſancti Spiritus, Chriſti, & Patris inuocationem Sanctitatem conſequitur.*

S. Gregorius NYSSENVS in oratione de Baptiſmo: *Aqua* inquit, *quæ benedicitur, purgat & illuminat hominẽ.*

S. Ambroſius lib.2. de Sacramentis, cap.5. *Sacerdos*, inquit, *precem dicit Ad fontem, inuocat Patris nomen, præſentiam Filij, & Spiritus Sancti, vtitur verbis cœleſtibus, quæ Chriſti ſunt, quòd Baptizemus in nomine Patris &c.*

S. Auguſtinus lib.20. contra Fauſtum, ca.13. *Noſter*, inquit, *panis & calix certa conſecratione myſticus fit nobis.* Et Tract. 80. in Ioannem. *Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Et lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.25. *Dicimus*, inquit, *Baptiſmum Chriſti verbis euangelicis conſecratum vbique eundem eße.* Cuius generis alia teſtimonia proferemus infra diſp.6.q 6.p. 1. cùm diſſeremus de forma Sacramenti Euchariſtiæ.

TERTIO probatur eadem aſſertio ex ipſa totius Eccleſiæ Catholicæ praxi, quam velle damnare inſolentiſ-
A ſima inſania eſt, iudice S. Auguſtino in epiſt. 118. ad Ianuariũ. Certum enim eſt, in tota Eccleſia catholica moris fuiſſe, vt & nunc eſt, referre verba formæ in adminiſtratione Sacramentorum ad conſecrationem ſeu benedictionem materiæ.

QVARTO probatur ratione ducta ex fine ſiue effectu Sacramenti, qui eſt in primis, vt homo ſanctificetur. Eo enim modo in adminiſtratione Sacramenti proferenda ſunt, qui ſemper eſt neceſſarius ad eum finem, non autem eo, quem ſæpe contingat eſſe ſuperuacaneum ad eum finem. Sed vt verba proferantur ad benedicẽdam ſeu conſecrandam materiam ſemper neceſſarium eſt ad illum Sacramenti finem, vt autem proferantur ad inſtructionem ſeu per modum concionis ali-
B quando contingit eſſe ſuperuacaneum & inutile ad eũ finem. Ergo illo modo, quo nos aſſerimus, & non hoc, quo aſſerunt Sectarij, debent verba formæ neceſſariò proferri. Maior probatur, nam modus neceſſarius formæ Sacramenti debet eſſe inuariabilis, ſicut eſt ipſa forma, vt poſtea videbimus. Minor autem probatur quoad priorem partem: nam vt Sacramentum hominem ſanctificat, ipſum per ſe oportet eſſe ſanctum quoad totam ſuam ſubſtantiam, atque adeo etiam quoad materiam. Hinc enim Auguſtinus lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.10. *Non eſt*, inquit, *aqua prophana & adultera, ſuper quam nomen Dei inuocatur, etiamſi à prophanis & adulteris inuocetur &c. Baptiſmus Chriſti verbis Euangelicis conſecratus & per adulteros & in adultis ſan-*
C *ctus eſt, quamuis illi ſint impudici & immundi quia ipſa eius ſanctitas pollui non poteſt.* Et in eandem ſententiam dixit Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 3. aquam *conſequi ſanctitatem* per inuocationem, vt ſuprà recitaui.

Quoad poſteriorem verò partem probatur item eadem Minor. Nam ſiquis iam antè optimè circa myſterium inſtructus accipiat Sacramentum, certè ſuperuacaneum tunc erit, velle rurſus eũ inſtruere. Et multò magis id erit ſuperuacaneum, ſi is, qui percipit Sacramẽtum, nullius inſtructionis capax ſit; vt Infantes, qui tamen verè & ritè participes fiunt Sacramenti Baptiſmi, vt videbimus diſp. ſeq. q.3. p.1.

Atque hoc argumẽto manifeſtè refellitur, quod Se-
D ctarij contendunt accuratiorem etiam doctrinæ explicationem & veluti concionem neceſſariam eſſe in Sacramenti adminiſtratione. Non enim ea neceſſaria eſt, niſi pro ratione perſonarum & loci & temporis &c. ſicut etiam in Eccleſia Catholica per Catecheſin fit.

QVINTO probatur aſſertio noſtra ex ijs, quæ ipſimet Sectarij coguntur fateri. Primò enim Kemnitius, vbi ſuprà & alij concedunt, Sacramenta confici ſeu cõſecrari Verbis Chriſti, quæ nimirum in Chriſti perſona profert Eccleſiæ Miniſter. Hinc autem manifeſtè ſequitur, debere à Miniſtro referri ea verba ad Sacramẽti materiam eo modo, quo aſſerimus. Debent namque verba referri à Miniſtro ad eum finem ſeu effectum, ad quem valent. Nec propterea vim conſecrandi materiã
E tribuimus ipſi ſono illorum verborum, aut Miniſtro principaliter, vt Sectarij calumniantur; ſed Chriſto tanquam cauſæ principali Miniſtro autem ea verba in perſona Chriſti proferenti, atque adeo etiam ipſis verbis (non vt ſonant, ſed vt certam ſententiã ſignificant) tanquam cauſæ inſtrumentali, eo modo, quo declarabimus magis q. 3. cùm aſſeremus Sacramenta eſſe veras cauſas inſtrumentales gratiæ. Et certè neſciunt Sectarij; quid loquantur, cùm fatentur materiam Sacramenti conſecrari verbis Chriſti, & negant conſecrari vllo modo verbis Miniſtri, ſeu à Miniſtro. Verba enim Chriſti non tantum modo vt olim à Chriſto dicta fuerunt,

habent

habent eam vim, ſed etiam vt nunc ab illo proferuntur ore ipſius Miniſtri, qui proinde ut minimum tanquam inſtrumentum Chriſti concurrit ad illam conſecrationem ſeu benedictionem Materiæ Sacramenti.

Præterea concedunt nobis Sectarij, ac nominatim Caluinus lib.4.Inſtit.cap.15.ſect.16.Baptiſmum, prout in Eccleſia Catholica adminiſtrari ſolet, eſſe ualidũ: Et tamen in Eccleſia Catholica non eſt moris, ut uerba formæ in Baptiſmo proferantur tantummodo per modum inſtructionis; uel ut ſemper adhibeatur tunc *inſtructio* ſeu concio: ut patet maximè in Baptiſmo paruulorum. Quare minimè iſta ſunt de eſſentia. Tunc enim Baptiſmus noſter non eſſet uerus.

Argumenta uerò, quæ cõtra noſtram illam tertiam aſſertionem objiciunt Sectarij, nullius momenti ſunt. Aiunt conſecrationem illam noſtram per Verba eſſe Magiam. Sed neſcio magiſne impiè an ſtultè hoc obijciant. Nam Magia non habet locum, niſi cùm ad effectũ aliquẽ adhibetur cauſa aliqua minimè ad eum effectũ ualens, qui proinde aut expreſſo aut tacito pacto ex Dæmone expectetur, ut docuimus Tomo 3.diſp.6. q.13.p.1.& 2. Hic autem ex inſtitutione Chriſti ualẽs uerba ad effectũ conſecrationis, ac proinde minimè ex diabolo, ſed ex Chriſto expectatur eiuſmodi effectus.

Præterea objiciunt illud Auguſtini Tract.80.in Ioãnem. *Vnde tãta virtus aquæ vt corpus tãgat, & cor abluat, niſi faciente Verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur.* Non eſt igitur uis in ipſis uerbis, niſi quatenus inſtruunt, & excitant fidem. Sed facile reſpondetur, Auguſtinum tantùmmodo negare, uim aquæ eſſe à uerbis prout materialiter conſiſtunt in ipſo uocis ſono, quod exiſtimare Magiam quandam redoleret, cum ſonus uocis minimè ſit ex ſe ſufficiens ad effectum ſupernaturalem. Non autem negat Auguſtinus, habere eam uim Verba ex Chriſti inſtitutione ſecundùm formalem rationem ſuam, quatenus ſcilicet aliquid ſignificant, quod credi poteſt & debet, atque adeo etiam creditur à fidelibus, & ab ijs, qui adulta ætate ſuſcipiunt Sacramentum. Qua de re infrà quoque dicemus q 3. cùm oſtendemus Sacramenta ipſa eſſe ueras gratiæ cauſas.

QVARTO aſſerimus, *& res & verba*, in unoquoque Sacro, ſic eſſe *determinata* à Chriſto, ut ſi uel alia res, uel alia forma uerborũ adhibeatur, Sacramenti ueritas minimè conſtet. Ita D.Thomas artic.3.& 5.& omnes. Neque in hoc nobis propriè aduerſantur heretici, tametſi quænam uerba, & quatenus, in Sacramentis adhiberi debeant, controuerſum inter nos & illos ſit, ut uidebimus in proprijs locis. Eſtque iam hæc Aſſertio certa ex fide poſt Concilium Florentinum, & Tridentinum ſeſſio.7.canone 1. Quamuis antè, aliquibus Doctoribus uiſum ſit, nonnulla Sacramenta eſſe inſtituta & determinata ab Eccleſia, uel Apoſtolis. Qua de re infrà plura dicemus.

Hic verò declarandũ eſt, quomodo intelligi debeat hoc, quod aſſerimus, & res, & verba eſſe à Chriſto DETERMINATA: Nam poteſt aliquid magis & minus determinatum eſſe, ſcilicet vel ſecundùm rationem *Indiuiduam*, vel ſecundùm accidentia aliqua, vel ſecundùm *ſpeciem*, vel ſecundùm *genus*.

Igitur quod ad RES attinet, ſciendum eſt, in nullo Sacramentorum rem eſſe à Chriſto determinatam, ſecundùm rationem *indiuiduam*; neque etiam ſecundùm hæc vel illa *accidentia* in latitudine eiuſdem naturæ ſpecificæ. Vt, verbi gratia, nihil intereſt in Baptiſmo, an adhibeatur hæc vel illa aqua, huius vel illius qualitatis; modò ſit vera aqua.

Deinde neque ſecundùm naturam *ſpecificam ſpecialiſſimam & vltimam*, res ſunt à Chriſto in omnibus omnino Sacramentis determinatæ; ſed tantùm in aliquibus, vt in Baptiſmo elementaris aqua, & in Extrema vnctione oleum oliuarum, &c. In alijs autem ſolùm ſecundùm ſpeciem (ſicut multi putant) *ſubalternam*. Vt in Euchariſtia *panis triticeus & vinum*: quorum vtrumque arbitrantur plerique eſſe tantùm ſpeciem ſubalternam: quoniam multæ ſint differentiæ tritici, atq; etiã videatur vinum album, & rubrum differre. Sic etiam *balſamum*, quod eſt materia in Sacro Confirmationis, multi ſentiunt non eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę. Item in Matrimonio, materia ſeu res eius Sacramenti, tantùm eſt à Chriſto determinata determinatione quadam *morali*, quæ latè patet, vt ſcilicet ſit *contractus naturalis* Matrimonij à perſonis eius conditionis, & ijs circumſtantijs, initus, quibus expedit; iudicio Eccleſiæ, pro ratione temporũ, &c. vt infrà ſuo loco videbimus.

Quod verò attinet ad VERBA, conuenit inter omnes, id quod S.Thomas art.7.ad ſecundum, & art.8.docet, Verba nimirũ non eſſe à Chriſto determinata materialiter, vt.ſ.ſunt huius vel illius idiomatis, aut conſtant his vel illis literis & ſyllabis; *ſed formaliter* tãtùm; id eſt, ſecundùm ſignificationem certæ alicuius ſententiæ, quæ ex præſcripto Chriſti ſignificari in vnoquoq; Sacramento per verba debet, vt videbimus ſuis locis. Neque intereſt, vtrum ex natura & prima impoſitione verborum, an verò ex accommodatione vſus, ſignificetur per verba talis ſententia: Vtrumlibet enim ſatis eſt, vt Caietanus in art. 8. rectè notauit ex doctrina D.Thomæ eadem quæſtione, artic.7.ad ſecundum, vbi idem etiam manifeſtè indicat.

Iſto igitur modo *& res & verba*, DETERMINATA requiri, certum eſt. Ac de rebus per ſe eſt perſpicuum. De verbis etiam patet *primò* in ſingulis Sacramentis. Nam Baptiſmi, & Euchariſtiæ, quoniã hæc duo Sacramenta in primis neceſſaria ſunt, expreſſa extat verborum forma in Scriptura. Pœnitentiæ etiam forma facillimè colligitur ex eadem Scriptura Matthæi decimo octauo. Aliorum item Sacramentorum, præter Matrimonium, certam quandam formam præſcriptam habet Eccleſia, per traditionem Apoſtolicam, cuius etiã extat fundamentum in Scripturis. Matrimonij autem formam non aliter per traditionem habemus præſcriptam, niſi quòd neceſſe eſt verba eiuſmodi adhibere, quæ ſignificent conſenſum mutuum contrahentium. Quibus autem verbis id ſignificari debeat, non eſt determinatè præſcriptum. Imò nutus eſt ſufficiens loco verborum, vt ſuprà diximus. Quæ omnia patebunt infrà ſuis locis.

Secundò idem patet authoritate Patrum antiquorũ, qui ex præſcripto certæ formæ & verborũ indicabant de veritate aut falſitate eorum Sacramentorum, quæ per hæreticos conficerentur. Nam etſi de Baptiſmo potiſſimùm diſputauerint; de illo tamen tunc agebant, non tam vt Baptiſmus eſt, quàm vt eſt *Sacramentum* à Chriſto inſtitutũ. Id videre eſt apud TERTVLLIANVM in libro contra Praxeam circa finem, & CYPRIANVM in Epiſtola ſeptuageſima tertia ad Iubaianum, & BASILIVM libro de Spiritu ſancto, capite duodecimo, & AVGVSTINVM libro tertio contra Donatiſtas capite decimo quinto, & libro ſexto contra eoſdem, capite vigeſimo quinto, & ATHANASIVM in ſermone tertio contra Arrianos, circa mediũ, & DIDYMVM libro primo de Spiritu ſancto, paulò pòſt principium, & apud Concilium Nicænum canone decimo nono, vbi Baptiſmus Cataphrygarum & Paulinianiſtarum iudicatus eſt nullus: qm.ſ. non ſeruarunt idoneam formam. Atq; etiam in Concilio Arelatenſi primo, capite octauo, ob eam cauſſam iubebatur, vt Arriani, qui ad Eccle-

ſiam redierunt, rogaretur, qua forma vſi fuiſſent in Baptiſmo: quod refertur in Decretis de Conſecratione, diſtinctione quarta, Canone *de Arrianis*. Sic etiam IRENAEVS ob eandem rationem reprobauit Colarbaſeorum Baptiſmum libro primo contra hæreſes, capite decimo octauo. Denique Sacramenti formam certam & determinatã eſſe, tam erat olim in confeſſo apud omnes, vt etiam hæretici, qui formam Sacramenti vſitatam reiecerunt, aliam quandam certam ſimiliter & determinatam ſubſtituerint; vt Colarbaſei illi apud Irenæum libro primo, capite decimo octauo, impiè & profanè fecerunt.

Sed cùm interpretati ſimus, omnem hanc *determinationem* FORMAE referendam eſſe ad ipſam SIGNIFICATIONEM & ſententiam *verborum*; inde ſumi atque proponi REGVLAE debent, vt diiudicare certò poſſimus contingẽtes CASVS particulares, in quibus, propter aliquid, quod in verborum prolatione accidat, dubitari ſolet, an verè conficiatur Sacramentum, nec ne? Fieri enim poteſt primò, vt in prolatione verborum aliquid *corruptè & deprauatè* pronuncietur. Secundò, vt aliquid *addatur*. Tertiò, vt aliquid *detrahatur*. Quartò, vt *interrumpatur* oratio: & id quidem aut interponendo aliqua alia verba, aut ſimpliciter tacendo. Quintò, vt verba *inuertantur*, id eſt, pronuncientur alio ordine.

Quod cùm ita ſit, ex omnibus iſtis modis multipliciter poteſt oriri dubitatio de veritate uel falſitate Sacramenti. Sit igitur ad diiudicanda huius generis dubia, PRIMA Regula: *Si ſignificatio ſententiæ à Chriſto præſcriptæ nihilominus conſtat & manet, nullo ex dictis modis poteſt accidere, vt Sacramentum propter accidens prolationis formæ reddatur inualidum:* Et quidem ſiue ex natura ipſa & vi verborum; ſiue ex accõmodatione vſus maneat integra ſignificatio. Nihil enim id intereſt, vt ex doctrina D. Thomæ artic. 7. ad ſecundum, atque etiam articulo octauo, veriſſimè inter alios notauit Caietanus.

SECVNDA Regula: *Si ſignificatio ſententiæ à Chriſto præſcriptæ, propter eiuſmodi aliquod prolationis accidens, integra non manſerit; Sacramentum erit prorſus inualidum.* Vtraque Regula eſt certiſſima ex communi doctrina Orthodoxorum omnium, quam D. Thomas locis citatis, & Caietanus ibidem, & Sotus diſtinct. 1. q. 1. art. 7. & 8. & alij proponunt. Ac manifeſtè cõuincitur ex eo, quòd illa *ſignificatio* eſt, vt dici ſolet, de neceſſitate Sacramenti; ſic quidem, vt quantum eſt ex parte formæ, conſtet ſubſtantia Sacramenti illa ſignificatione ſtante; & tollatur, illa ſublata.

Atque hinc, vt eas regulas ad Caſus particulares applicemus, & ex ſimilibus iudicari poſſint infinita ſimilia, ſequitur PRIMO, rectè Zachariam Pontificem in Canone *Retulerunt*. de Cõſecratione, diſtinctione quarta iudicauiſſe, validum fuiſſe Baptiſmum, quem quidã adminiſtrauit in nomine *Patria, & Filia, & Spiritua ſancta*, ſicut D. Thomas vbi ſuprà & omnes conſentiunt. Ratio eſt. Quoniam licet ſingulorum verborum, ſi per ſe & ſingulatim conſiderentur, fuerit mutata ſignificatio; non fuit tamen mutata, quatenus conſideratur, vt partes illius continuæ prolationis: quinimmò ex accõmodatione vſus, & in illo caſu idem illa verba ſignificarunt, licet ob ignorantiam miniſtri nonnihil deprauarentur. Quam rem præ alijs optimè declarauit Caietanus. Secus, ſi deprauatio eſſet talis, vt ne ſ̃m *accommodationem quidem vſus* eadẽ ſignificatio maneret. Quod fieret, vt in artic. 7. ad ſecundum notat D. Thomas, ſi quis diceret: *In nomine Matris, &c.* Sicut etiam Colarbaſei in Baptiſmi forma dicebant, referente IRENAEO libro primo, capite decimo octauo.

Ac ſimiliter debet fieri iudicium de prolatione balbutientium, vel eorum, qui aut vitio patriæ linguæ, aut feſtinatione, aut aliam ob cauſſam deprauatè aliquid proferunt. In omnibus n. eiuſmodi Caſibus diſpiciendum eſt, maneat, nec ne, ſignificatio, ſaltem ex *accommodatione* & vſu cõmuni loquentium & audientium.

Quòd ſi quærat aliquis, quodnam poſſet eſſe indicium ad diiudicandum hoc ipſum, ſcilicet vtrum ſignificatio ſic maneat? Reſpondendum eſt cum D. Thoma. Is enim cùm in artic. 7. ad tertium dixiſſet primùm, tolli ſignificationem ferè, cùm deprauatio fit in *initio dictionis*; manere autem plerumque, ſi fiat tñ *in fine*: Ad extremum ibi, atq; etiam artic. 8. monet, vt potiſſimùm videatur, *quanta* fuerit deprauatio; magna ne, an parua? inde enim certiùs iudicari ea de re poterit.

SECVNDO ſequitur, ualidum fore Sacramentum, ſi quis *addendo* dicat; In nomine Patris *omnipotentis*, & Filij *vnigeniti*, *&c.* Vel etiam ſi addat: *Et beata Virgo ſuis precibus te iuuet*, uel aliquid ſimile, quod non auferat integrum & præſcriptum ſenſum, vt rectè D. Thomas art. 4. & alij communiter notant. Secus, ſi diceretur: In nomine Patris maioris, & Filij *minoris*, *&c.* Nam tunc tolleretur ſignificatio ſententiæ præſcriptæ, videlicet *Trinitatis coæqualis*. Vnde S. ATHANASIVS ſerm. 3. contra Arianos, circa medium, damnat Baptiſmum Arianorum propterea quod dicerent, *In nomine filij ex non entibus conditi*; vt etiam indicat oratione ſecunda, contra eoſdem, paulò pòſt medium.

Nonnulla tamen *Quæſtio* eſt, quando id, quod additur, pugnat cum vera fide, ſed tamen non propriè cum ipſa ſententia & veritate præſcriptæ formæ in Sacramento. Et videtur D. Thomas negare, quòd tum validum ſit Sacramentum. Nam in artic. 8. primum dicit, eum, qui in adminiſtratione Sacramenti & prolatione *intendit aliquem ritum inducere contra Eccleſiam*, non conficere uerum Sacramẽtum. Deinde ſub articuli finem addit, nõ fore uerum Baptiſmum, ſi quis dicat: In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti *& beatæ Virginis*, intelligens & ſignificans, Baptiſmum æquè in nomine beatæ Virginis, ac Patris & Filij, conferendum eſſe. Neque tamen ſatis apparet, quomodo is error pugnet cũ ſententia & ueritate formæ; ſiquidem confertur nihilominus in nomine *Trinitatis*.

His tamen non obſtantibus, dicendum eſt, ualidum fore Sacramentum, etiam ſi quod additur, contineat errorem, modò error talis non pugnet cum ueritate & ſententia formæ. Quæ ſententia habetur iam ut communis, & aſſeritur nominatim à Paludano in quarto, diſtin. 3. quæſt. 1. §. *Tertium principale*. & à Durando ibidem quæſt. 2. Neque aliud etiam uoluit Sotus in quarto, diſtinctione prima, quæſtione prima, articulo octauo, cùm dixit, errorem non obſtare ueritati Sacramenti, niſi quando illum aliquis profitetur *in ipſa forma*. Loquitur enim de errore cum forma pugnãte. Immò neque D. Thomas in hac re contrarium docuit, ſicut malè quidam putarunt.

Probatur autem hæc ſententia manifeſto teſtimonio S. AVGVSTINI libro ſexto de Baptiſmo contra Donatiſt. capite 25. vbi ita ſcribit: *Certa illa euangelica verba, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur, quæcunque in prece vitioſa cõtra Regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur.* Vult autem hoc intelligi Auguſtinus, quando alioqui intentio & affectus adeſt faciendi, quod intendit Eccleſia, atque adeo etiam ſignificandi veram & integram ſententiam Formæ præſcriptæ: vt patet ex antecedẽtibus illis Auguſtini verbis: *Plerumque precis vitium ſuperat precantis affectus, &c.* Precem

enim

enim ibi vocat ipſam Baptiſmi formam, *ſuper aquam* (vt inquit) *dictam*.

Quare ad primum, quod ex diuo Thoma objjciebatur, bene reſpondit Sotus, D. Thomam non abſolutè negare, quòd tunc ſit validum Sacramentum: ſed dixit cum moderatione & adiectione quadam *non videri* cõficere Sacramentum, qui intendit ritum inducere contra Eccleſiam: quia tunc exiſtimare licet, illum non habere intentionem Eccleſiæ, ſcilicet, ſignificandi & faciẽdi, quod oportet ex præſcripto Chriſti. Si verò non obſtante particulari errore, qui cũ forma non pugnet, habeat quis legitimam intentionem circa ſententiam & veritatem formæ; non negauit D. Thomas, quin adminiſtretur tunc verum Sacramentum.

Ad Secundùm reſpondeo, errorem illum pugnare cum veritate formæ, q̃m expoliat Sanctiſſimam Trinitatem excellẽtia propria & prærogatiua ſua ſingulari, ſine qua non eſſet Deus, neque Trinitas diuina.

TERTIO ſequitur, verum fore Sacramentũ, etiamſi quis in Euchariſtię forma omittat particulam (*Enim*) Quoniam vt D. Thomas notat, non eſt de ſubſtantia. Item, etiamſi quis in forma Baptiſmi omittat Pronomen (Ego) Secùs, ſi in forma Pœnitẽtiæ omittatur particula determinatè indicans perſonam, quæ abſoluitur: ſcilicet (Te) vt ſuo loco videbimus.

QVARTO ſequitur, nihil obſtare veritati Sacramẽti, ſi quis *inuertendo* dicat: *Ego in nomine Patris, &c. baptizo te*. Quoniam vt D. Thomas art. 8. ad tertium, ex Philoſopho lib. 2. periherm. capite primo, ad hoc propoſitum docet, nomina & verba tranſpoſita idem plerumque ſignificant. Secùs, cùm tranſpoſitio, propter peculiarem conditionem alicuius verbi, eſt eiuſmodi, vt nõ idem planè tunc ſignificetur, q̃d deberet in alicuius Sacramenti forma ſignificari: Vt ſi in Euchariſtiæ forma diceret aliquis (Hoc corpus eſt meum) vel (Meum eſt hoc corpus) De qua forma multùm dubitat Sotus in quarto, diſtinct. 1. quæſt. 1. art. 8. Et Alanus libro de Sacramentis, capite 21. putat planè eſſe tunc conſecrationem inualidam. Quod & mihi videtur: quia, vt ſuo loco videbimus, Pronomen (Hoc) in ea forma ſignificare & demonſtrare debet ſubſtantiam eam (indeterminatè) quæ ſub illis ſpeciebus panis & vini contineatur. Cùm verò illo modo tranſponuntur verba, demõſtrat *determinatè* corpus Chriſti; quod non eſt ſatis ad veritatem tranſubſtantiationis, vt infrà videbimus.

QVINTO ſequitur, validum fore Sacramentũ, ſi inter prolationem *interponatur* exigua morula, vel legendo aliquid aliud, vel etiam ſimpliciter tacendo. Ratio eſt. Quoniam non mutatur ideo ſignificatio, ſi rem, vti oportet, æſtimemus *moraliter* & ſecundùm quotidianum vſum. Secùs, ſi multum temporis intercederet.

Neque refert ad iudicandum de veritate Sacramenti ex parte ſignificationis in his caſibus, vtrum de *induſtria* vel ex *negligentia* aliquid prædictorum contingat. Quoniam nihil hoc intereſt ad ipſam ſignificationem, quæ, vt diximus, hic attendenda eſt. Quare D. Thomas in art. 7. ad tertium, nõ abſolutè dixit, eum qui de induſtria corruptè profert verba, verum Sacramentum nõ conficere: ſed non videtur inquit, *talis conficere Sacramentum*, quoniam nõ videtur habere intentionem Eccleſiæ, neq; ſeriò rem agere. Si verò nihilominus conſtiterit, ipſum habere debitam intentionem, & ſignificatio integra manſerit; non obſtabit, quòd de induſtria corruptè protulerit.

Sciendum tamen eſt, quòd etſi veritas Sacramenti conſtare poſſit, non obſtãtibus eiuſmodi accidentibus; peccatum tamen eſt, aliquid contra morem & inſtitutum Eccleſiæ vel detrahere, vel corruptè proferre, vel

A interrumpere, aut tranſponere: Immò etiam aliquando *addere* in prolatione verborum. Ita D. Thomas & omnes docent, cùm notant, quædam in forma & adminiſtratione Sacramentorum ſeruãda eſſe tanquam neceſſaria ex inſtitutione Chriſti, *neceſſitate* (vt vocant) *Sacramenti*, ſine quibus ideo Sacramentum non conficitur; Alia, tanquam neceſſaria *neceſſitate præcepti* & inſtituti Eccleſiæ. Itaque peccatum erit, ſi quid in eo genere cõtra inſtitutum Eccleſiæ committatur voluntariè: ſicut etiam ſi verba ſine cauſſa proferãtur alio idiomatè, quam vſitato; vel alijs verbis eiuſdem idiomatis.

Vt verò diſcernatur, quãtum ſit in ea re peccatum; conſiderandum eſt, An adſit vel *contemptus*, vel *ſcandalũ*, vel certè res non ſit exigua: Vt ſi quis, v.g. omitteret
B in conſecratione calicis, omnia illa verba (*Qui pro vobis & pro multis effundetur*) etiam dato, quòd non ſint de ſubſtantia, de quo infrà uidebimus. Tunc enim peccatum mortale eſt. Si uerò citrà *ſcandalum*, & *contemptum* res ſit *exigua*, aut etiam deſit *plena deliberatio*, etiã in re magna; peccatum tantummodo ueniale erit. Quę eſt doctrina communis.

Item notandum eſt, peccatum mortale communiter eſſe, ſi quis in adminiſtratione Sacramẽti adhibeat modum aliquem, uel omittendo, uel addendo, &c. de quo probabiliter *dubitatur*, an reddat irritum Sacramẽtum: quoniam talis grauem irrogaret iniuriam ſuſcipienti, omittens temerè modum adminiſtrandi certũ, atq; adeo illum conijciendo in periculum, ne non ſuſcipiat uerum Sacramentum.

C QVINTO aſſerimus, prolationem uerborum, & omnino operationes illas, ſiue miniſtri, ſiue ſuſcipiẽtis Sacramentum, ex quibus illa *res determinata*, quæ ſubſternitur Sacramento, conſtat, debere eſſe omnino *humanas*, id eſt, ex certa INTENTIONE profectas. Et *ſuſcipientis* quidem omnino requiritur *intentio*, quam uel ipſe habeat, uel alter pro illo, ut in paruulorum Baſptiſmo, de quo infrà dicemus. In *miniſtro* autem requiri quoque *intentionem faciendi, quod facit Eccleſia*, certiſſimum eſt ex Concilio Florentino in Decreto Vnionis, & Tridentino ſeſſione ſeptima, canone undecimo. Neque de hoc eſt controuerſia. Sed tantùm declarandum eſt, qualis hæc INTENTIO faciendi, quod facit Eccleſia, eſ-
D ſe debeat.

Et *primùm* quidem ſatis eſt, uelle facere, quod facit *Eccleſia vera Chriſti & Catholica* generatim cogitata, quæcunq; tandem ſit illa: *Deinde*, hæc ipſa intentio nõ uno, ſed pluribus modis haberi poteſt, quorum quilibet ſufficit. *Primò*. Si quis expreſsè & de Eccleſia, & de inſtitutione Chriſti, & etiam de ipſo fine, & effectu, & ſignificatione Sacramenti cogitans, uelit idipſum facere, quõd intendit Eccleſia. *Secundò*. Si idem uelit; cogitans, tantùm de eo, *quod vult* Eccleſia. *Tertiò*. Si cogitãs tãtùm de eo, *quod Chriſtus inſtituit*: Nam etiam tum vult idipſum, quod intendit Eccleſia. Non enim aliud intendit Eccleſia, quàm id quod Chriſtus inſtituit, quod attinet quidem ad ſubſtantiam Sacramenti. *Quartò*. Si co-
E gitans tãtùm de ſignificatione, ſcopo, & effectu ipſius Sacramenti. Nam tum etiam idipſum uolet, quod intendit Eccleſia.

Neque uerò neceſſe eſt, vt aliquo ex his modis adſit intẽtio *præſens* actu, in ipſa adminiſtratione Sacramenti. Satis eſt, ſi præceſſerit, neque poſtea ſit mutata. Quoniam adeſt tunc ſaltem *virtualiter*, ut omnes notant.

His modis, uel ſimili aliquo, cùm adeſt intentio faciendi, quod facit Eccleſia, & uerba etiam adhibentur, quæ integram habeant ſignificationem; neque etiam materia deeſt; uerum conficitur Sacramentũ, etſi particulari intentione, miniſter aliquid aliud, ſiue verum, ſiue

ſiue falſum ſignificare velit, modò id non pugnet cum illa generali intentione faciendi in Sacramento, quod facit Eccleſia: neque etiam tollat ſignificationem integram formæ, ut eſt in confeſſo.

Atque ita rectè quidam notant, verum confici Sacramentum, ſi quis idoneam formam adhibens, & intendens facere, quod facit Eccleſia, intendit tamen prę terea adhibere aliqua verba tanquam de eſſentia formæ, cùm tamen non ſint de eſſentia. Hæc enim intẽtio particularis, vt patet, integram relinquit formam, quę verè eſt forma, & poteſt etiam ſimul conſiſtere cum generali altera intentione, ſignificandi & faciendi totũ, quod intendit Eccleſia; tametſi peculiari quodam errore ſuo miniſter velit tũc aliquid aliud etiam facere.

B Secùs, ſi contrà intenderet, adhibere ita partem aliquam formæ, quaſi non eſſet de ſubſtãtia formæ. Tunc enim non conficeretur verum Sacramentum: q̃m talis intentio particularis pugnat verè cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Intendit.n. Eccleſia adhibere illam partem formæ. Quare qui illam partem non adhibet vt partem formæ; is non omnino intendit adhibere formam, quam vult adhibere Eccleſia.

Sed Obiiciet hic aliquis: Sicut Eccleſia intendit omnes formæ partes adhibere tanquam de eſſentia formæ: ita etiam intendit nihil aliud præter partes formæ adhibere tanquam de eſſentia formæ. Sed hoc non obſtante, diximus paulò antè, verum confici Sacramentum, etiamſi quis præter formæ partes aliquid aliud tã quam de eſſentia formæ adhibere intendat. Ergo ſimi- C liter verum conficeretur Sacramentum, licet quis partem aliquam formæ intendat adhibere, tanquam aliquid, quod non ſit de eſſentia formæ Sacramẽti. Vtrobique enim videtur quis pari modo diuerſam habere intentionem ab intentione Eccleſiæ. Et confirmatur hoc. Nam etſi in eo caſu ille non intendat adhibere totam formam ſub ratione formæ; verè tamen adhibet, & adhibere intendit totam formam. Id quod videtur eſſe ſatis, vt Sacramentum ſit validum.

Respondeo ad argumentum, diſparitatem eſſe, ꝙ adhibere partem formæ, tãquam partem eſſentialem, eſt aliquid ſubſtantiale & intrinſecum ipſi Sacramento. Non.n. verba vtcunque de ſubſtantia Sacramenti ſunt; ſed etiam quatenus ſunt Sacramenti *forma*. Ita D fit, vt niſi verba ſub ea etiam ratione adhibeantur ex intentione & voluntate miniſtri, Sacramentum ſit inualidum. Quoniam non erit ſecundùm ſuam totã ſubſtantiam opus voluntarium & humanum, quatenus eſt à miniſtro. Non adhibere autem, tanquam de eſſentia formæ aliquid præter id, qđ eſt verè de eſſentia formæ, cùm ſit quiddam *negatiuum*, non eſt propriè aliquid de ſubſtantia & quidditate intrinſeca Sacramenti. Vnde fit, vt ſi miniſter careat intẽtione illa Eccleſię, non adhibendi tanquam de eſſentia formæ, id quod nõ eſt de eſſentia formæ, Sacramentum minimè propterea ſit inualidum. Fieri enim nihilominus poteſt, vt Sacramentum ſecundùm ſuam ſubſtãtiam totam, & omnes rationes ſibi intrinſecas, ſit opus humanum & uo- E luntarium ex intentione ſaltem implicita & generali faciendi, quod facit Eccleſia.

Atque ita patet, quid reſpondendum ſit etiam ad argumenti Confirmationem. Cùm.n. ratio ipſa formę, vt *forma*, ſit ſubſtantialis, & intrinſeca Sacramento; non ſatis eſt adhibere *re ipſa* totam formam: ſed oportet intentionem adhibere illam adhibendi etiam tanquam *formam*. Talem verò intentionem non habet vllo modo miniſter in illo noſtro caſu, cùm ſcilicet expreſſa intentione vult aliquam partem formæ adhibere, tanquam aliquid, quod non ſit de eſſentia formæ.

Porrò ex his, quæ hactenus tradidimus in hoc puncto poteſt colligi hæc deſcriptio ſacramenti conſiderati etiam materialiter, ſecundum rem ſcilicet ſubſtratam illius ſignificationi: *Sacramentum eſt ſignum ſenſibile & practicum gratiæ ſanctificantis diuinitus inſtitutum ad Dei cultũ in re aliqua ſenſibili à Chriſto determinata & verbis itidem determinatis*. Patent omnes huius deſcriptionis particulæ ex aſſertionibus poſitis in hoc puncto, & earũ declaratione adiunctis ijs ẽt quæ tradidimus p. 1.

PVNCTVM TERTIVM.

Quàm latè pateat, ſeu qualis ſit ſignificatio Sacramenti conſiderati formaliter.

D. Thom. art. 3.

QVAMVIS præcipuum & eſſentiale in Sacramentis ſit, quòd gratiã ſignificent vt ſanctificantem in ipſo Sacramentorum vſu: nihilominus tamen poſſũt ſimul alia quædam, quæ cum gratia ſecũdùm aliquam habitudinem connexa ſunt, ſignificare, vt rectè D. Thomas docuit artic. 3. Nempe futuram beatitudinem, tanquam *finem* ſanctificationis; & paſſionem Chriſti, tanquam *cauſſam* illius meritoriam. Itaq; noſtra Sacramenta, quia poſt Chriſti paſſionem inſtituta ſunt, & vſurpantur; ſimul ſunt ſigna *commemoratiua* præteritę paſſionis & *demonſtratiua* gratiæ ſanctificantis, quæ in præſenti datur; & *prognoſtica* futuræ gratiæ, vt egregiè D. Thomas explicuit in illo Articulo.

Atq; id quidem in Baptiſmo & Euchariſtia ſatis eſt in Scriptura expreſſum. Nam per Baptiſmũ ſignificari Chriſti paſſionem, docuit Apoſtolus ad Romanos ſexto, illis verbis: *Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem Chriſti.* Gratiam autem; ad Epheſios quinto: *Mundans eum lauacro aquæ in verbo vitæ.* Futurã autem gloriam; ad Romanos ſexto: *Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus.* Similiter Chriſti paſſionem ſignificari per Euchariſtiam, patet Lucæ vigeſimo ſecũdo: *In mei memoriam facietis.* Et prima ad Corinthios vndecimo: *Mortem Domini annunciabitis.* Gratiam autem; Ioannis ſexto: *Caro mea verè eſt cibus.* Tum etiã gloriam ibidem: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

De alijs autem Sacramentis non perinde hoc eſt in Scriptura expreſſum: Sed tamen paſſionem omnia ſignificant hoc ipſo, quòd ex paſſione virtutem & efficaciam acceperunt. Atque etiam futuram gloriam ideo, quòd ob eam cauſſam inſtituta & parata nobis ſunt, vt illam beatitudinẽ conſequamur. Hæ rationes efficiũt, vt iſta nobis ſignificentur per omnia Sacramenta, nobiſque in eorum vſu veniant in cogitationem. Eadẽ ratione Sacramẽta quoq; veteris Legis ſignificarunt illa tria: quanquã cùm paſſio, tum temporis præterita non eſſet; non illam ſignificarunt tanquam illius ſigna *memoratiua*; ſed ſignificarunt eam tamen abſolutè tanquã cauſſam meritoriam, ſecundùm præuiſionem diuinam, eius etiam gratiæ, quæ tunc conferebatur.

Cùm verò Sacramenta (vt dictum eſt) illa tria ſimul ſignificent, Qvaeri ſolet, Quodnam eorum ſignificet principalius? Sed manifeſtum eſt, ſignificare principalius gratiam. Nã eſt Sacramentis hæc ſignificatio *eſſentialis*. Illa verò ſignificatio paſſionis, & beatitudinis, tm̃ *accidentalis*. Quippe cùm alijs etiam ſignis cõpetat, quę non ſunt propriè Sacramenta. Quanquam ob rationes dictas non poteſt id accidens à Sacramentis ſeparari.

Et animaduertendum eſt, cùm Sacramenta dicimus principaliùs ſignificare gratiam; de Sacramentis nos loqui

loqui ſecundùm rationem genericam eorum, ut Sacramenta ſunt. Et ſic quidem comparando *gratiam* cũ alijs duobus, quæ per Sacramenta ſignificantur, nempe cũ *beatitudine*, & Chriſti *paſſione*. Alioqui ſi abſolutè loquamur, & Sacramenta ſecundùm rationes eorum ſpecificas conſideremus, principaliùs ſignificant, nõ gratiam abſolutè, ſed modum illum peculiarem gratiæ, quem unumquodque Sacramentorum (vt ſuis locis docebimus) ſecundùm propriam ſpeciem ſignificat. Ratio enim ſpecifica in vnaquaque re principalior eſt abſolutè, quàm generica.

Quo fit, vt Sacramentum Euchariſtiæ, quatenus eſt Sacramentũ *tale*, principaliùs abſolutè ſignificet Chriſtum, vt in ſpeciebus panis & vini contentum, & quatenus eſt ſic cauſſa gratiæ, quæ in hoc Scacramento datur, vt rectè quidam hoc loco animaduerterunt. Et ratio eſt. Quoniam eiuſmodi ſignificatio pertinet ad modum proprium & ſpecificum iſtius Sacramenti, vt infrà ſuo loco docebimus.

PVNCTVM QVARTVM.

Quale etiam eſſe debeat Sacramentum, quoad cæremoniam & ritum, quo adminiſtratur.

Ad art. 8. D. Thom.

HActenvs in ſuperioribus Punctis diſſeruimus de ijs, quæ ſpectant ad ipſam ſubſtantiam *rei ſubſtratæ* Sacramento, ſecundùm vtramque illius partem, ſcilicet materiã, & formam. Præterea verò conſideratio eſt habenda cæremoniarum & rituum, ſiue verborum, ſiue etiam geſtuum, quibus in vnoquoque Sacramento adminiſtrãdo Eccleſia vtitur. Nam ſunt hi ritus tanquam accidentia quædam eius rei, quæ vnicuiq; Sacramento ſubſternitur, & pertinent adeò ad quandam Sacramentorum ſolennitatem & ornamentum.

De his igitur ritibus, ac cæremonijs Concilij Trid. Patres ſeſſ. 7. can. 13. ſub anathemate decreuerunt, eas *neque contemni, neque ſine peccato omitti, neque etiam cuiuſlibet Eccleſiæ Paſtoris authoritate mutari poſſe*. Ac bene quidem & vtiliter ab Eccleſia illas adhiberi, probatur ea ratione. Quoniam conſtat, omnibus ſæculis ſuperioribus in adminiſtratione Sacramẽtorum, ritus aliquos vel plures, vel pauciores adhibitos rectè & vtiliter fuiſſe. Sed eadem cauſſa nunc ſubeſt, quamobrem bene illos atque vtiliter adhiberi hoc tempore cenſere debeamus. Igitur ita prorſus de ritibus, quos iam Eccleſia vſurpat, ſtatuendum eſt.

Maior ne ab ipſis quidem hæreticis negari poteſt, cùm extet eiuſmodi rituum commemoratio paſſim apud Patres antiquos, & maximè apud Dionyſium in lib. *de Eccleſiaſt.* hierarch. & apud Clementem Romanum in *libris Conſtitutionum* Apoſtolicarũ, & apud Ambroſiũ *in lib.* de ijs, qui myſterijs initiãtur, & de Sacramentis, &c. Minor aũt probatur. Qm̃ duplex cauſſa fuit olim, cur bene ritus eiuſmodi adhiberentur; ſcilicet, & Eccleſiæ inſtituentis atq; vſurpãtis *authoritas:* & *rationes deinde bonæ*, quibus pro ratione temporis & aliarũ *circumſtantiarũ* bonus eſſe mõſtraretur eorum vſus, vel ad excitandũ pietatis ſtudium in populo, vel ad exornandũ ipſum Sacramentorũ cultũ. Vtraq; verò cauſſa nunc & ſuppetit. Nã cùm eadẽ nunc ſit Eccleſia; eadẽ authoritate nunc & pollet. Nec preterea rationes nobis deſunt, pro congruẽtia & vtilitate horum rituũ, qui partim vt olim, partim aliquantò ſecùs nunc vſurpantur, quicquid contrà hæretici noſtri cauillentur.

Nominatim verò de ſigno Crvcis, quod Sectarij maximè oderunt, & in eium adminiſtratione adhibe-

A tur, obſeruandus eſt inſignis ille locus S. Avgvstini tract. 118. in Ioan. *Quid eſt*, inquit, *quod oẽs nouerunt ſignũ Chriſti, niſi crux Chriſti? Quod ſignũ, niſi adhibeatur, ſiue frontibus credentiũ, ſiue ipſi aquæ, qua regenerantur, ſiue oleo, quo Chriſmate vngetur, ſiue ſacrificio, quo aluntur; nihil eorũ ritè perficitur. Quõ ergo per id, quod fecerunt mali, nihil boni ſignificatur, quãdo per Crucẽ Chriſti, quã fecerunt mali, in celebratione Sacramentorũ eius bonũ nobis oẽ ſignificatur?*

Quòd autẽ *ſine peccato* eiuſmodi ritus propter Eccleſiæ præceptum omitti nequeant, facilè ſimiliter probatur ex eo, quod in materia de Legibus generatim oſtendimus, ſcilicet Eccleſiam habere poteſtatem, ſiue in cultu, ſiue in alijs materijs cõdendi Leges, quæ obligent etiam in conſciẽtia. Quantum verò ſit peccatum

B in huiuſmodi aliquid prætermittere, vel ſecùs facere; iudicandũ eſt eodem modo, quo p. præced. docuimus, cùm de peccatis circa ꝓlationẽ verborum ageremus.

Nam ſi vel *ſcandalum*, vel *contemptus* adſit, vel res ſit *notabilis*; peccatum erit mortale: Veniale verò, ſi citrà ſcandalum, & cõtemptum, res ſit exigua, vel etiã deſit voluntas & *deliberatio plena*. Quo in genere, obſeruatione dignũ vr̃ illud, qđ Sotus in 4. d. 13. q. 2. art. 5. affirmare non dubitauit, ſcilicet minimè licere ſine neceſſitate, vel diſpenſatione facere ſacrum ſine miniſtro.

Porrò cùm hæc de ritibus ita ſe habeant, nõ probãt tamen hoc genus Haeretici; ſed calumnijs & cauillationibus tm̃, ſine vllis firmis argumentis vtuntur, vt videre eſt apud Collectorem huiuſmodi calumniarũ

C Kemnitiũ in examine can. 13. ſeſſ. 7. Concilij Trident. Summa enim eſt *Primò*. Quòd his ritibus tantundem dignitatis & efficacitatis tribuatur in Eccleſia Romana, quantùm ipſis Sacramentis ſm̃ eorum ſubſtãtiam. Item, quòd eo loco habeantur, quaſi nequeat ſine illis confici verum Sacramentum.

Sed hoc nemo non videt eſſe clarum mendacium. Quòd ſi aliqui vulgares in ea parte errãt, & ſic ſentiũt; id certè Eccleſia non docet, ſed potiùs contrarium docent, & admonent quotidie Theologi. Quamquam ſimul etiam diſſerant, non poſſe illa omitti ſine peccato.

Secundò dicũt, obrui ab iſtis ritibus & obſcurari ea, quæ ſunt in Sacramentis ſubſtãtialia. *Reſpondetur*, iſtud etiam eſſe ſomnium & imaginationẽ falſam iſtorum.

D Potiùs enim illuſtrantur hac ratione cultus.

Tertiò, omitti propter eiuſmodi ritus illa, quæ ſunt ſubſtantialia; vt communicationem ſub utraque ſpecie, &c. *Reſpondetur*, nihil minùs propterea fieri. Nam quod ad communicationem ſub vtraq; ſpecie attinet, infrà docebimus, illam neque ſubſtantialem, neque à Chriſto omnibus & ſingulis imperatam eſſe.

Quartò improbant, quòd hæc apud nos non habeantur tanquam ἀδιάφορα, id eſt, quòd non uſurpantur ſolius ordinis & decori cauſſa, ſine opinione neceſſitatis, cultus, & meriti. *Reſpondetur*, cùm hi ritus, bonæ & utiles operationes ſint, cur non poſſint Eccleſiaſtico præcepto iniungi, atque eatenus neceſſarij eſſe, & ad meritum, atque etiam ad cultum uſurpari? Hoc certè per

E nullam Scripturam prohibetur.

Poſtremò obijciunt, nos omittere eos ritus, qui uel exemplum, uel teſtimoniũ expreſſum habent in Scriptura, ſcilicet explicationes doctrinæ de ipſa Sacramẽtorum adminiſtratione. Item exhortationes, preces, & gratiarum actiones. *Reſpondetur*, minimè apud nos omitti iſta. Quanquam, ut explicationes & exhortationes in omni ſemper adminiſtratione Sacramenti adhibeantur, nuſquam præceptum eſt. Itaque ſine peccato interdum tunc omittuntur. Præces uerò in adminiſtratione Sacramentorum ſemper ex inſtitutione Eccleſiæ adhibentur.

QVAESTIO SECVNDA.

De neceſſitate Sacramentorum.

D. Thomas 3. part. quæſt. 61. & art 4. q. 65.

EXPLICANDA *ſunt duo*. PRIMO, *An & quomodo Sacramenta ſint neceſſaria hominibus ad ſalutem*. SECVNDO, *An non ſolùm hoc tempore, ſed etiam alijs omnibus temporibus fuerint ita neceſſaria.*

PVNCTVM PRIMVM.

An, & quomodo Sacramenta ſint neceſſaria hominibus ad ſalutem.

D.Thom. artic. 1.

DE neceſſitate Sacramentorum dupliciter loqui poſſumus. PRIMO, ex *hypotheſi*, id eſt, conſiderata diuina inſtitutione atque lege. Sic omnino dicendum eſt, Sacramenta eſſe hominibus ad conſequendam ſalutem ſimpliciter neceſſaria: nō quòd ſingula ſingulis neceſſaria ita ſint; ſed quia quædam ſingulis ſunt neceſſaria, & omnia ipſi certè communitati Eccleſiæ Chriſtianæ, ex lege & inſtitutione diuina, vt videre eſt apud D.Thomam, q. 65. art. 4 & tractabitur infrà ſuis locis, cùm de vnoquoque Sacramento agemus.

SECVNDO loqui poſſumus *abſolutè*, id eſt, cōſiderando tantùm ipſam Sacramentorum rationem atq; naturam. Et hoc pacto etiam à D.Tho. hic art. 1. & ab alijs, ſimpliciter dici ſolet, Sacramenta eſſe hominibus ne- B ceſſaria ad ſalutem; non quia nequiuerint omnino alio modo ſine Sacramentis ſalutem cōſequi; ſed vt rectiùs illam & conuenientiùs conſequantur, vt bene ibi declarauit Caietanus, & Sotus d. 1. q. 2. art. 1. ex vulgata illa doctrina Philoſophi 5. Metaphyſ. vbi diſtinguit duplicem rationem neceſſitatis, ſ. uel *abſolutè*, ad conſequendum finem, uel ad *meliùs* conſequendum. Iuxta quam doctrinam etiam D. AVGVSTINVS lib. 13. de Trinitate, c. 10. ſcripſit, Incarnationem fuiſſe neceſſariam ad ſalutem hominum: *Non*, inquit, *quia alius modus non fuit poſſibilis Deo, ſed quia ſanandæ noſtræ miſeriæ, alius conuenientior modus non fuit, neq; eſſe alium oportuit.* Quæ ſententia D. Auguſtini ſimiliter ad Sacramenta in propoſito accommodari poteſt.

Porro hanc vtramq; Sacramentorum neceſſitatem (ſcilicet ex hypotheſi *Inſtitutionis* diuinæ, & ad *melius* conſequendam ſalutem) negarunt olim hęretici quidā quos Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum circa medium appellat Aſcodrytos, & Acodrupitas & Archonticos: quos ait ſenſiſſe, *non oportere diuina myſteria, quæ ſunt inuiſibilium ſigna per res quæ videntur peragi: neq; incorporea per ſenſibilia & corporea: eſſe autem perfectam redemptionem veram eius, quod eſt, cognitionem.* Et infrà: *Anathematizant autem lauacrum & myſteriorum communionem.* Quod ultimum teſtatur quoq; de his Archonticis Epiphanius hęreſi, 40. Atq; adeo Sacramenta Eccleſiaſtica deſpiciebant hæretici Fratricelli, teſte Io. 22. in extrauaganti *Sancta Romana* de religioſis domibus. Et idē D de noſtri temporis hæreticis Suuenck feldranis teſtatur Fridericus Staplulus, in libro de concordia diſcipulorum Lutheri. Sed hic error ſufficienter reuincitur ex ipſa diuina inſtitutiōne Sacramentorum quæ mini- A me potuit eſſe inutilis: de qua infra ſuis locis cum agemus de ſingulis Sacramentis. & hic quæſt. 6. cum aſſeremus illorum numerum. Deinde pro hac neceſſitate Sacramentorum ad ſalutem meliùs aſſequendam optimæ rationes ſunt illæ tres, quas art. 1. D.Thomas ducit ex ipſa natura hominis, & ante illum etiam duxerat Magiſter d. 1. & Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis, punct. 9. cap. 3. Quia ſcilicet vſus huiuſmodi remediorum & ſignorum *corporalium*, prodeſt homini. *Primò*, vt erudiatur; dum per iſta ſenſibilia ſigna, quæ quaſi *verba quædam viſibilia* ſunt, (ut ait Tractatu 80. in Ioannem, & lib. 19. contra Fauſtum, cap. 16. AVGVSTINVS) commodiùs intelligit ſpiritualia myſteria, in quorum alioqui cognitione impeditur maximè ab ignorantia contracta per peccatum. Qua etiam ratione D. Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia, c. 1. notauit Hierarchiam hanc Eccleſiæ militantis *ſenſibilibus* ſignis rectè conſtare: cœleſtem autem illam *intelligibilibus*.

Secundò. Vt humilietur, quòd ab his rebus inferioribus, ſalutis remedium capiat: quæ fuerunt illi antea occaſio peccati.

Tertiò. Vt exerceatur conuenienter naturæ ſuæ, quæ propenſa eſt ad huiuſmodi res *externas*: atque etiam ut ita abſtrahatur ab alijs cultibus ſuperſtitioſis, qui eiuſmodi creaturarum uſu illicito exerceri ſolent.

Poteſt etiam addi *Quarta* ratio, ex parte item naturæ hominum, ut ſcilicet per eiuſmodi cultum ſenſibilem, coadunetur populus Chriſtianus, & ab alijs diſcer- C natur populis. Quò pertinet illa ſententia AVGVSTINI lib. 19. contra Fauſtum, cap. 11. *In nullum*, inquit, *nomen Religionis ſeu verum, ſeu falſum coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu Sacramentorum viſibilium conſortio colligentur.*

Præter has rationes, poſſunt & aliæ ex alijs capitibus deduci, ſcilicet ex parte Dei, atq; etiam ex parte ipſarum rerum corporalium. Quas rationes diligenter perſequitur Alanus in libro de Sacramētis, c. 24. DEVS enim in ea re oſtendit & ſuā *miſericordiam*, dum remedia in his rebus, quæ ſunt in promptu, conſtituit; & *iuſtitiam*, dum ſuperbiam hominis, qui ſe immoderatiùs extulerat, ita accommodatè caſtigat, inſtituens, vt remedium quærat in rebus ipſo humilioribus & inferioribus; & *ſapientiam*, quatenus in aliquibus Sacramētis, (vt in Pœnitentia,) coniunxit effectus diuerſiſſimos, ſcilicet pudorem hominis ſua peccata detegentis, & magnam etiam conſolationem. Atq; item: quoniam ita fecit, ut cauſſæ inſtrumentales noſtræ ſalutis, eſſent ſimiles

les cauſſæ potiſſimæ illius, nẽpe Verbo *incarnato*, quod per naturam aſſumptam *etiam corpoream nobis* ſalutẽ comparauit, vt ratiocinatur bene D. Thomas libro 4 contra Gentes, c. 56. & *potentiam*, quòd rebus eiuſmodi deſtruat regnum Diaboli.

Ex parte demùm *ipſarum creaturarum corporalium*, potiſſimę rationes ſunt hæ: *Primò*. Vt ſic oſtenderetur, eas non eſſe natura malas, ſicut impiè exiſtimauerunt Manichæi. Qua ratione vſus etiam eſt D. Thomas in illo loco contra Gentes. Ac eam attigit quoque S. LEO ſerm. 4. de Quadrageſima. *Secundò*. Quoniam illæ hominum cauſſa conditæ ſunt: Quare conuenienter ad hominum ſalutem vſurpantur. *Tertiò*. Vt ea ratione referantur ad conciliandam Deo gloriam, eique gratias agendas, non modò vt earũ Creatori, ſed etiam vt Redemptori hominis, qui illarum eſt finis. Qua ratione Chriſtus in homine quodammodo *inſtaurauit* creaturas vniuerſas, vt ſignificat Apoſtolus, Epheſ. 1.

Quemadmodum contrà etiam deſtruũtur quadam ratione & *ingemiſcunt creaturæ* (vt loquitur idẽ Apoſtolus) quando homini inſeruiunt ad peccandum, & non ad colendum earum Creatorem, & Redemptorem hominis. Nam & ob hanc cauſſam ab Apoſtolo. Rom. 8. ſcriptum eſt, quòd *creatura vanitati ſubiecta eſt, non volens*; id eſt, homini ad peccatum inuita quodammodo ſeruit. De qua re pulchrè ſcribit S. AMBROSIVS lib. 5. epiſtolarum, epiſt. 21.

Atq; ex hac quidem ultima ratione, facilè intelligi põt, quid ſibi voluerit D. IRENAEVS, cùm libro quarto, capite 32. de Sacramento Euchariſtiæ tractans, dixit, CHRISTVM, *mandaſſe ſuis diſcipulis*, vt eo Sacramẽto *primitias de ſuis Creaturis Deo offerrent, non quaſi indigẽti; ſed ne ipſi ingrati circa creaturas & infructuoſi apparerent, &c.* Inſinuauit nimirum hoc loco Irenæus rationẽ illam vltimam, ex parte creaturarum ductam pro inſtitutione Sacramentali.

Supereſt, vt reſpondeamus ad præcipua argumenta, quibus olim hæretici veteres oppugnabant & inſtitutionem, & vſum Sacramentorum. PRIMVM eſt. Quoniam indignum videretur, vt homo ea ratione ſubijceret ſeſe rebus eiuſmodi corporeis, quæ ſunt illo inferiores. Vnde etiã Porphyrius arbitrabatur indignum eſſe in Dei cultu corporeas res vſurpare: vt videre eſt apud EVSEBIVM libro quarto de præparatione Euãgelica, capite quinto, & apud Auguſtinũ lib. 1. Retract. cap. 4. Nec diſſimili argumento vtitur etiam Brẽtius in Cõfeſſ. VVirtenberg. Cap. de Baptiſmo, vbi Eccleſiam accuſat, quòd multitudine Sacramẽtorum, faciat hominem ſeruire *egenis elementis*.

Sed RESPONDEO breuiſſimè, eos ſe rebus corporeis indignè ſubijcere, qui vel illis per ſe inhærent, uel quod deteſtabilius eſt, ipſis cultum ſuperſtitioſum, aut idololatricum deferunt: Qui verò eis ſecundùm diuinam inſtitutionem & ordinem vtuntur tantùm ad eũ finem, quò diuinitùs illæ referuntur, non ſe illis, ſed potiùs illas ſibi ſubijciunt, dum ad vtilitatem ſuam rectè, & ex voluntate diuina referunt: quod nos facimus in uſu Sacramentorum.

SECVNDVM argumentum. Idololatriæ Ethnici rebus eiuſmodi corporeis ad cultum ſuperſtitioſum utebantur. Ergo nos non debemus illis ad cultum uti. Itẽ Iudæi etiam in illa ſeruitute rebus eiuſmodi utebãtur. Igitur non expediunt nobis.

RESPONDEO. Quod Ethnici in cultu idololatrico his uterentur rebus, argumento eſſe potiùs, quod Deo ſit gratum, ut per corporeas res cultus etiam exerceatur. Nam ut præclarè D. AVGVSTINVS lib. 1. cõtra aduerſ. Leg. & Prophet. cap. 18. animaduertit, ideo Ethni-

A ci utebantur his rebus: quoniam Diabolus affectabat cultum ſimilem cultui diuino.

Item, quod ad Iudæos attinet, notanda eſt eiuſdem D. Auguſtini doctrina, libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite 7. 8. & 9. ex qua apparet, ſeruitutem Iudæorum non in eo fuiſſe, quod externa Sacramenta habuerint in præcepto; ſed *in multitudine*, & infirmitate, & obſeruandi difficultate, & quòd vulgus *ſeruiebat ſub his ſignis, quæ non intelligebat*. Hæc nunc minimè de noſtrorum Sacramentorum uſu dici poſſunt.

Atque hæc diligenter quidem ſunt obſeruanda, pp ineptas obiectiones Aduerſariorum, qui ſæpe noſtros cultus cauillantur eo ſolo nomine, quòd aliqua in eis uideatur *ſimilitudo*, cultuum Gẽtilium aut Iudæorum. B Quod genus calumniæ etiã fuit uſitatum à ueteribus hæreticis cõtra Chriſtianos, ut diligenter notauit Alanus lib. de Sacramentis, cap. 26. Apud quem etiam uideri poſſunt nonnullæ aliæ obiectiones futiliores ueterum hæreticorum contra Sacramenta, quas ferè etiam diluit D. Thomas art. 1.

Qui & art. 4. ad 3. rectè declarat, quomodo licet diuerſa Sacramenta pro diuerſis hominum Statibus inſtituta fuerint; nulla tñ in conſilio Dei mutatio acciderit: Quoniam unum & idem ſemper fuit illius decretum, ut. ſ. pro diuerſitate temporum & aliarum circumſtantiarum hæc aut illa eſſent Sacramenta diuerſa. Sicut Paterfamilias (quòd eſt exemplum D. Thomæ,) nõ mutat conſilium propterea, quòd alia uelit fieri in fa- C milia pro tempore hiemis; & alia, pro tempore æſtatis. Quam rem bene etiam Alanus contra ueteres hæreticos tuetur & declarat, cap. 28. & 29.

PVNCTVM SECVNDVM.

An non ſolùm hoc tempore, ſed etiam alijs omnibus fuerint Sacramenta neceſſaria ad ſalutem.

D. Thom. artic. 2. 3. & 4.

EX congruentiæ rationibus, quas pro neceſſitate Sacramentorum adduximus pũcto præcedenti; colligere licebit, quid reſpondendum ſit, cùm quæri ſolet, An illis temporibus, & pro illis perſonis ac locis, de quibus aliòqui D nihil certi conſtat, fuerint, aut futura fuerint aliqua Sacramenta in uſu hominum ad ſalutem.

Conſtat enim *imprimis*, poſt Chriſtum, id eſt, hoc tẽpore *Legis gratiæ*, Sacramenta illa ſeptem pro oĩbus locis & ſęculis, uſque ad finem mundi eſſe inſtituta, ut ſuprà probatum eſt. *Secundò*, fuiſſe etiam tempore legis Moſaicæ plurima Sacramenta, eſſeque inſtituta pro illo populo: aut certè Circumciſionem ſaltem pro maſculis. *Tertiò*, fuiſſe etiam eandem Circumciſionem inſtitutam ante Moyſen, ab Abrahæ temporibus pro eius familia, & ſemine.

Sed de tempore tamen antecedenti, id eſt, poſt peccatum uſque ad Abraham (quod tempus dicitur *Legis naturæ*) Vtrum fuerit aliquod Sacramentum pro remiſ- E ſione originalis peccati, aut ẽt aliorum, *Sacra hiſtoria tacet*, inquit, D. AVGVSTINVS lib. 15. de ciuit. Dei, ca. 16.

Deinde multò minùs exploratum eſt, quid fuiſſet futurum *in ſtatu innocentiæ*. Item incertũ, an pro alijs, qui utroque tempore, legis *naturæ*, & *Moſaicæ*, ex populo Gentili rectè colebant Deum, (ut Iob, &c.) fuerint aliqua Sacramenta.

Eſt autem de his, quæ ſunt incerta, coniectura capiẽda ex rationibus antea tactis pro conuenientia inſtitutionis Sacramentorum: ita ſcilicet, ut ſi præcipuæ rationes eiuſmodi pertinere ſimiliter uideantur ad ea tempora & perſonas, cõcedamus, fuiſſe pro illis, aut futura

fuiſſe

fuiſſe Sacramenta: ſin minùs; negemus. Ac iuxta hanc quidem rationem diiudicandi iſtiuſmodi Quæſtiones, hæc mihi probabiliora videntur, quæ ſubiungam.

Dico igitur PRIMO, in ſtatu INNOCENTIAE, nullũ fuiſſe Sacramentum futurum. Ita D. Thom. art. 2. & Caietanus ibidem. & Sotus d. 1. q. 2. artic. 2. & alij. Fundamentum eſt. Qm̃ præcipuæ rationes, quas pro conuenientia Sacramentorum adduximus, habent vim poſt peccatum, vt conſideranti patet. Sacrificia verò puto nihilominùs fuiſſe tunc in vſu futura ad gratiarum actionem, & Dei laudem, &c. vt rectè ſenſit, iudicio meo, Cardinalis Alanus libro de Sacramentis, cap. 27. Quãquam contra opinatus fuerit Sotus in dicta q. 2. art. 2.

Argumentum meum eſt. Quoniam ratio, cur expediat Sacrificijs Deum colere; non ſolùm ex peccato ducitur, verùm etiam ex ipſa natura & conditione hominis. Nam cùm ſit anima & corpore præditus, eamque naturam diuino beneficio acceperit; cõuenit quoque, vt per immutationem ſeu confectionem rerum corporalium ad gloriam Dei inſtitutam, ſignificet & proteſtetur, Deum eſſe Dominum ſupremum rerum oĩum, cuius beneficio & largitione oẽs creaturæ acceperint, quicquid habent & ſunt. Quæ eſt ratio Sacrificiorum. Quare cùm in illo ſtatu innocentiæ, pp maiora tunc dona & beneficia diuinitus accepta, homines multò magis eſſent Deo ita obſtricti; maximè etiam tunc opportunus fuiſſet vſus Sacrificiorum.

Neque verò quidquam valet, quod Sotus dicit, hãc cõſiderationem & proteſtationem diuini Dominij per Sacrificia, non habere locum, niſi quando res, quæ ad Sacrificium vſurpantur, cedunt vtilitati templorum & miniſtrorum: Quarum rerũ nullus in illo ſtatu fuiſſet vſus. Primum enim, falſum eſt omnino id, quod aſſerit. Patet euidenter, quando Sacrificia inſtituebantur eo modo, vt res penitùs abſumerentur, ſicut fiebat in holocauſtis, quæ tota abſumebantur.

Deinde neſcimus, an non etiam tunc fuiſſent futura templa & adminiſtri templorum, vt rectè dixit Alanus. Immò verò dico, *probabile* nihilominus eſſe, quòd præter Sacrificia fuiſſet etiam tunc aliquod Sacramentum, ſaltem ad gratiam augendam. Quale omnino Sacramentum futurum tunc fuiſſe ſignificat D. Auguſtinus lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 20. eſum illum de fructu ligni vitæ, qui in illo ſtatu fuiſſet vſurpatus. Itaq; propter hũc Auguſtini locum, probabiliter ita ſentit Alanus. Sed probabilior mihi vr̃ noſtra prima aſſertio, & certè eſt cõior; nec Auguſtini locus eſt ita perſpicuus.

SECVNDO dico, *Poſt peccatum*, pro omnibus illis temporibus, atque etiam populis Gentilium, fuiſſe aliqua Sacramenta propriè, vt rectè probat in illo loco Cardinalis Alanus, & ſatis indicat D. Thomas art. 2. ad 2. & ad 3. Id patet *Primò*. Quoniam vel omnes, uel præcipuæ rationes pro conuenientia Sacramentorum ſuprà punct. 1. factæ, pertinent etiam ad illud tempus & illos populos.

Secundò, Quoniam conſtat, illo tempore legis naturæ, & in illis alijs populis fuiſſe Sacerdotes; vt Melchiſedech, & Iob, qui ſacrificabat aſſiduè pro peccatis filiorum, vt legitur Iob 1. Apoſtolus autem ad Hebr. 5.

A generatim affirmat, *omnem* Pontificẽ ſeu Sacerdotem inſtitui, *vt offerat Sacrificia pro peccatis*. Itaq; cùm ſuprà docuerimus, omnia Sacrificia, quæ olim rectè fuerũt inſtituta pro peccatis, fuiſſe etiam ſub alia quadam ratione, ſimul Sacramenta; conſequens eſt, illo tempore, & apud illos populos fuiſſe quoq; Sacramenta aliqua.

Et quidem illa Sacrificia etiam valere potuerunt ad remiſſionem peccati originalis pro fœmellis: Siquidẽ abſolutè pro peccatis fiebant ſine exceptione. Qua ratione puto ſimiliter ſacrificia legis Moſaicæ pro peccatis, profuiſſe etiam ad remiſſionem originalis, fœmellis, quæ non habebant alioqui peculiare Sacramentum pro ſe inſtitutum, ſicut habebant Circumciſionem maſculi.

B Sed quicquid ſit de hoc, probatur *Tertiò* noſtra Aſſertio authoritate D. AVGVSTINI lib. 5. contra Iulianum, cap. 9. vbi ait: non eſſe credẽdum, quin etiam aliquod Sacramentum fuerit in vſu pro paruulis ante inſtitutam Circumciſionem: quamuis quale illud fuerit, Scriptura taceat. Nec *tamen*, inquit, *credendum eſt, & ante datam Circumciſionem famulos Dei, quãdoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento eius opitulatos fuiſſe paruulis ſuis: quamuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſſa. Scriptura latere voluit.* Item GREGORII lib. 4. Moralium, cap. 2. *Quod apud nos*, inquit, *valet aqua Baptiſmatis hoc egit apud veteres vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus Sacrificij, vel pro his, qui ex ſtirpe Abrahæ prodierant, myſteriũ Circumciſionis.* Quo

C loco Gregorius ſaltem pro adultis, qui non eſſent etiã ex genere Abrahæ, cẽſuit valuiſſe aliqua *Sacrificia* pro remiſſione peccatorũ. Vnde illicò ſequitur, fuiſſe etiã pro illis aliqua Sacramenta ex mente Gregorij. Quoniam, vt ante dicebam, Sacrificia pro peccatis, ſimul etiam ſunt Sacramenta.

SED dicit Sotus in dicta q. 2. art. 3. eiuſmodi Sacramenta legis naturæ, non fuiſſe Sacramẽta *propriè*: quoniam non ſic ipſa conferebant gratiam, vti conferunt noſtra. Itaque appellari poſſe tantùm Sacramenta *impropriè*. Hoc non rectè dictum eſt. Nam ſic Sotus proba

D re etiam poſſet, ne Legem quidem Moſaicam habuiſſe Sacramentum vllum *propriè dictum*, Quoniam neq; Circumciſio, neque vllæ aliæ cæremoniæ illius Legis conferebant ita gratiam, ut faciunt noſtra Sacramẽta. Satis igitur fuit, quòd in illarum cæremoniarum, ſiue Legis naturæ, ſiue Legis Moſaicæ, *vſu* conferretur gratia. Id enim pertinet ad communem rationem Sacramenti propriè dicti. Quòd autem ipſum Sacramentum ſit etiam *vera cauſſa* gratiæ; id ad differentiam & rationem propriam nouæ Legis Sacramentorum ſpectat, vt quæſt. 1. punct. 1. docuimus.

Notandum autem hic eſt, Sacramenta illa Legis naturæ, in *ſpecie* quidem, ſeu in particulari, non *fuiſſe diui*

E *nitùs præcepta*: ſed tantùm *in communi*, vt ſcilicet aliqua Sacramenta, ſicut etiam Sacrificia, vſurparentur. Neq; verò generale hoc præceptum eſt traditum aliquo ſcripto; ſed inſtinctu duntaxat legis naturalis, atque etiam fidei, vt rectè Alanus vbi ſuprà ex ſententia communi notauit, & indicauit etiam Diuus Thomas articulo tertio ad ſecundum.

QVAESTIO

QVAESTIO TERTIA.

De præcipuo Effectu Sacramentorum, qui eſt Gratia.

D.Thom.3. parte, quæſt.62.

SACRAMENTIS nouæ legis duplicem effectum tribuunt Orthodoxi Doctores: Alterum, communem omnibus, nempe Gratiam gratum facientem: Alterũ, quorundam proprium, nẽpe Characterem, qui ſolùm eſt effectus trium Sacramentorũ, puta Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis. De vtroq; igitur effectu dicendũ eſt in hac & ſequẽti quæſtione.

Et de Gratia quidem tria ſunt diſputanda. PRIMO, An & quomodo Sacramenta nouæ Legis ſint cauſſa gratiæ. SECVNDO, Quæ ſit propria ratio illius gratiæ, cuius Sacramenta nouæ Legis ſint cauſſa. TERTIO, Vtrum ſit proprium Sacramentorum nouæ Legis, vt ſint cauſſa Gratiæ: an verò Sacramentis etiam veteris Legis fuerit id commune.

PVNCTVM PRIMVM.

An, & quomodo Sacramenta nouæ Legis ſint cauſa Gratiæ.

D.Thom. art.1.3.4.5.

QVOD ad PRIMVM attinet, principio dubitari non debet, quin per aliquem tandẽ modum, quicunq; ille ſit, Sacramenta omnino ſint cauſſæ conferentes gratiam, ut rectè D.Thomas docet hic art.1. Id enim pro certo Doctores Orthodoxi habent contra Meſſalianos, qui teſte Damaſceno in libro de hæreſibus, uim ſanctificandi non tribuebant Sacramentis, ſed ſolis precibus: atq; etiam contra Armenos, qui teſte Guidone, hanc aſſertionem negauerunt; ſicut ẽt reuera illam negãt noſtri Sectarij, tametſi verbis, ut uidebimus, uñt concedere.

Probatur autem PRIMO ex diuina Scriptura, quæ ſic paſſim Sacramentis uim efficiendi gratiam tribuit, ut planè indicet, illa ueras eſſe cauſſas gratiæ. Vt præcipua loca ſunt hæc: Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* Vbi obſeruandum eſt, regenerationem per gratiam utriq; communiter, ſcilicet *Spiritui ſancto & Sacramento*, uno & eodem modo, quod quidem attinet ad communem notionem & proprietatem cauſſæ, aſcribi: tametſi differentia ſit, qd attinet ad peculiarem modum efficiendi, ut poſtea declarabimus. Item Epheſ.5. *Mundans eã lauacro aquæ, &c.* Vbi ẽt ratio cauſſę indicatur inſtrumentalis, perinde ac ſi quis dicat, ſcribo calamo. Et Tit.3. *Saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis.* Et 1.Petri 3. *Saluos facit Baptiſma.* Sic ẽt de Euchariſtia, Ioan.6. *Qui manducat me, viuet propter mè.* De confirmatione aũt ait Lucas, Actor.8. *Cùm vidiſſet, quòd per impoſitionem manuum daretur Spiritus ſanctus.* De Pęnitẽtia, Ioan.20. *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis vtique per miniſterium Sacramenti.* De Ordine, Paulus 2.Timoth.1. *Vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Et de alijs Sacramentis ſimiliter idẽ apparet ex alijs locis, quibus, illorum numerum confirmabimus infrà q.6.p.2.

SECVNDO probatur ex auctoritate Patrum, qui eandem ſententiam paſſim ex diuinis literis aſſeruerunt. Præcipue uero S.Gregorius NYSSENVS in oratione de S.Baptiſmate, vbi apertè dicit, *Baptiſmum eſſe renouationis regenerationiſq; cauſam.* S.Gregorius NAZIANZENVS oratione, in S.Baptiſma. Vbi ait, *Baptiſmus non modo corpus ſed imaginem quoq; diuinam abluit.* CHRYSOSTOMVS hom.25. ſuper Ioan. ubi ait; *Aquam* (Baptiſmi) *producere animas ſpirituales*, efficiendo. ſ. in eis gratiam. Item D CYRILLVS Alexandrinus lib.2. in Ioan.c.42. AMBROSIVS *lib.2.* de Sacramentis, c. 5. AVGVSTINVS Tract. 80. ſuper Ioan. in illud: *Iam vos mundi eſtis, &c.* Quo loco hſ illa ſnĩa Auguſtini: *Quæ eſt iſta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat.* Item lib.19. contra Fauſtum, c. 16. & lib.1. Retract. c.7. alijſq; pluribus in locis, eſtq; inſignis locus lib.1. de peccatorum meritis & remiſſione, c.18. & 19. Itẽ BEDA ſuper 2. & 3. capitt Lucæ. GREGORIVS lib.4. Moral. cap.2. Hugo VICTORINVS lib.1. de Sacramentis, p.9. c.2. & alij multi in commentarijs ſuper illum locum Ioan. 3. ante citatum.

TERTIO probatur idem ex definitione Eccleſiæ in A cap. *Maiores.* Extra, de Baptiſmo & eius effectu. Item in Concilio Florentino ſub Eugenio IV. ubi diſertè declaratum eſt, quòd ueteris legis Sacramenta non cauſſabant ipſam gratiam, *Sacramenta verò nouæ legis & gratiam continent, & dignè ſuſcipientibus conferunt.* Cumq́ue ſit hæc ſententia, tum Scripturæ, tum Patrum auctoritate probata; etiam in Concilio Tridentino, meritò ſub anathemate definita eſt, ſeſſ.7. can.6.7. & 8.

POSTREMO confirmari maximè poteſt ex conſenſu fidelium, qui vſq; adeo Sacràmenta animas ſanctificandi vim habere perſuaſum habent, vt pleræq; nationes ipſa etiam appellatione *Sacramenti*, & vocabulo, quo vulgò vtuntur, id ſignificent & intelligant. Itaque AVGVSTINVS lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſ. B cap.24. conſuetudinẽ Afrorum cõmemorat & laudat, ꝙ vulgo Baptiſmũ appellarent *ſalutem*; Et Euchariſtiã, *vitam;* nimirum ab eiuſmodi Sacramentorum effectu.

Ac pertinet huc etiam, quod Ioannes Eckius hom. 1. de Sacramentis teſtatur, ZVVINGLIVM magnoperè cupiuiſſe, vt vox latina, *Sacramentum*, quam Germani vulgò ob reuerentiam quandam retinent, aboleretur; quòd, vt ille hæreticus dicebat, omnes illicò ea voce intelligerent aliquid, quòd à peccato liberaret, & conferret gratiam. Quod ipſum ſimiliter intelligunt & aliæ nationes, quæ vſurpant item eam vocem Latinam.

SED cùm hoc, vt dicebam, certum ſit; magna QVAESTIO eſt tamen de modo, quo intelligere oporteat, Sacramenta cauſſas eſſe omnino gratiæ. Et multi ſanè nõ C modò ex hæreticis, uerùm etiam ex Catholicis Doctoribus eos modos aſſignant, qui non immeritò videri poſſint tollere idipſum, qđ ſecundùm fidem diximus eſſe certum, ſcilicet Sacramenta eſſe *verè cauſſas* Gratiæ. Quare falſæ opiniones diligenter à nobis refellendæ ſunt, priuſquàm veram ſententiam explicemus.

Eſt igitur PRIMA ſententia, uel error potiùs Sectariorum noſtri temporis; qui quidem uerbis magnificè uidentur de efficacia Sacramentorum dicere. Nam concedunt ipſa nobis *offerre & exhibere gratiam*; Immò ẽt Kemnitius in examine 7. & 8. canonis ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, diſertè affirmat, eſſe *cauſſas gratiæ inſtrumentales.* Quod etiam aſſerit Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ.7. can.5. Verùm reipſa ſic omnino & D iſti & alij hæretici modum, quo Sacramenta nobis gratiam exhibeant, declarant, ut planè negent illa, ſecundùm aliquam *veram notionem cauſſæ* conferre gratiam.

Sentiunt enim, ea ſolùm ratione Sacramenta gratiã exhibere & offerre, quòd tanquam ſigna, ſeu *verba quædam viſibilia*, quaſi antè oculos nobis ponunt & repræſentant promiſſionem diuinam, quam dum homines apprehendunt, conſequuntur gratiam. Itaque dicunt, in hominis iuſtificatione, quaſi duplicem manum interuenire: Alteram DEI *offerentis*, & quaſi porrigentis gratiam: Alteram hominis gratiam *capientis*. Manum illam Dei eſſe *verbum promiſſionis*, atque etiam Sacràmẽta, quibus tãquam ſymbolis, ſeu ſigillis quibuſdam exter-

externis promiſſio illa nobis diuinitùs obſignatur. Manum autem hominis eſſe *ſolam ſidem*, qua quis certò ſtatuit ſibi in particulari remitti peccata, & donari gratiã propter promiſſionem diuinã, quæ etiam verbo Scripturæ & Sacramentis, tanquam quibuſdam *viſibilibus verbis*, (vt Auguſtinus Tract. 80. in Ioannem appellat) proponitur & obſignatur nobis. Quare cenſent, Sacramenta non alia ratione, niſi qua dictum eſt, nobis conferre, ſeu exhibere gratiam, tanquam manum videlicet Dei illam porrigentis, vt fide ſola capiamus: aliter autem Sacramentis tribuere vim gratiam conferendi, iudicant eſſe hæreticum. Quo ſanè ſenſu Lutherus in aſſertione ſuorum articulorum, quos Leo X. damnauit, art. 1. dixit, *hæretica, ſed vſitata ſententia eſt, Sacramenta nouæ legis dare gratiam non ponentibus obicem*.

Porrò hanc ſententiam his potiſſimum argumentis probant. Primo colligunt teſtimonia Scripturæ, quæ iuſtificationem hominis *fidei* adſcribunt; vt videre eſt apud Roffenſem libro contra articulos Lutheri, art. 1.

Secundo obijciunt pro eadem ſententia illud Auguſtini Tract. 80. in Ioannem: *Vnde iſta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur*, inquit Auguſtinus.

Tertio ratiocinantur hunc in modum. Sicut Sacramentis Scriptura tribuit vim conferendi ſalutem: ita etiam & Euangelio, quod, ut inquit Apoſtolus ad Ro. 1. *eſt uirtus Dei in ſalutem omni credenti*. Sed Euangelium non alia ratione ſalutem confert, niſi quatenus ſignificat & exponit nobis diuinam promiſſionem. Ergo neque Sacramenta.

Quarto utitur etiam Kemnitius eo argumento; quòd Idololatria ſit, vim alio modo producendi gratiam tribuere Sacramentis, cùm eiuſmodi efficacitas propria ſit Spiritus ſancti.

Haec ſententia, ſeu hęreſis potiùs, reijcienda eſt ob duas cauſſas. Primo. Quoniam eiuſmodi fide gratiam apprehendi in Sacramentorum vſu dicit, quæ reuera fides non eſt, ſed *temeraria præſumptio* de remiſſione peccatorum & gratia in particulari, vt latiùs tomo 2. diſput. 8. de Gratia, q. 4. demonſtrauimus.

Secundo. Quoniam etſi verum ſit, Sacramẽta illo etiam modo, ſcilicet ut *ſigna quædam viſibilia*, offerre nobis gratiam; ille tamen modus non ſufficit, vt ſm aliquam notionem cauſſę cenſeantur verè nobis conferre gratiam. Quod tñ neceſſariò fatendum eſt, vt antè auctoritate Scripturæ, & Eccleſiæ probauimus. Itaque cùm fateamur, Sacramenta nouæ legis eſſe ſigna, ſeu ſigilla quodãmodo promiſſionis diuinæ; (eo ſenſu, quo id ex Catechiſmo Romano notauimus ſupra q. 1. p. 1.) contendimus tamen prætereà, rationem *cauſſæ* illis tribuendam eſſe.

Quod probatur Primo præter teſtimonia priùs allata. Quoniam ille modus offerendi gratiam cõis fuit Sacramentis ueteris legis. At fide certum eſt, Sacramẽta nouæ legis longè excellentiùs & veriùs gratiam conferre, vt p. ſequenti probabimus. Ergo non ſolùm, eo modo Sacramenta nouæ legis ſunt cauſſa gratiæ.

Secundo poſſumus retorquere argumentum hæreticorum in ipſos. Certum enim eſt, *Sacramenta* longè alio modo gratiam cõferre, q̃ *uerbum Euangelij*. Sed verbum Euangelij illo modo eſt cauſſa gratiæ, nempe tanquam ſignum gratiã offerens, vt ipſi hæretici obijciũt. Ergo Sacramenta non ſolùm eo modo conferunt gratiam. Maior probatur *primò* ex ipſa inſinuatione Scripturæ. Nam cùm ſalutem verbo Euangelij adſcribit; illico declarat, qũo id intelligi debeat, ſ. quòd gratiam & ſalutem conferat ſignificando, & proponendo nobis conſilium Dei de ſanctificatione noſtra. Vnde Apoſto-

A lus Rom. 1. ſtatim ſubiunxit rationẽ: *In eo enim*, inquit, *reuelatur iuſtitia Dei de fide in fidem*: Sacramenta uerò ipſo modo dicendi declarat Scriptura conferre gratiam inprimis tanquam inſtrumenta quædam practica, & non tãtùm ſignificando: ut patet maximè ex illo Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, & Spiritu ſancto.

Deinde probatur eadem Maior. Quoniam Scriptura poſt prædicatum & creditum uerbum Euangelij; ad Sacramentorum uſum homines remittit, tanquam ad remedium quoddam acquirendæ gratiæ practicum, qđ prętereà vſurpari debeat. Id patet Actor. 2. vbi poſt auditam concionem Petri, cùm homines compuncti corde eſſent, dixerunt ad Petrum & Apoſtolos: *Quid faciemus viri fratres?* Ad quos ille: *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in remiſſionem peccatorum, & accipietis Spiritum ſanctum*. B Hinc etiam Philippus Actor. 8. primùm concionatur Eunucho, deinde ei dem iam credenti: *licet*, inquit, tibi baptizari. In his certè locis poſt Euangelium auditum, non ſunt homines remiſſi ad Sacramentum, vt per illud Euangelij doctrinam & diuinam promiſſionem, tanquam per ſignum quoddam meliùs intelligerent. Eſt enim ſignificatio & repræſentatio Sacramenti longè obſcurior, quàm ſit illa *verbi expreſſi*. Sed remiſſi vtique ad Sacramentum ſunt, tanquam ad inſtrumentum & remedium acquirendæ gratiæ *efficiens & practicum*.

Tertio reuinci poteſt ſententia illa Sectariorum manifeſto argumẽto ducto ex Baptiſmo paruulorum. Nam ij re ipſa per Baptiſmum iuſtificantur, vt patebit C diſp. ſeq. q. 3. certum autem eſt, Baptiſmum non conferre gratiam paruulis ſignificando eis promiſſionem diuinam, & excitando in eis fidem, cum paruuli nihil intelligant, neque actu credant, vt oſtendemus diſp. ſeq. q. 3. p. 3. contra Lutherana deliria. Non igitur eo ſolo modo Sacramenta dant gratiam, ſed inprimis re ipſa illam conferendo.

Quare ad Primvm argumentum hæreticorum reſpondeo, Scripturam fidem ad iuſtificationem quidem requirere; ſed efficaciam Sacramentorum in iuſtificatione non propterea excludere. Vtrumq; enim ad adulti hoĩs iuſtificationem confert, Fides, & Sacramentum. Magnaque calumnia eſt, quòd Kemnitius & alij hæretici fingunt, nos vt adultus per Sacramentum ſanctifi- D cetur, nullam fidem requirere. Requirimus enim, ſed non *ſolam*.

Tum etiam illud intolerabile mendacium eſt Kemnitij ſub finem examinis can. 8. ſeſſ. 7. Nos ſcilicet *infidelitatem non habere pro obice impediente*, quò minùs quis per Sacramentum gratiam conſequatur; ſed tantùm libidinem, & alia eiuſmodi peccata externa. Tanta eſt illius hominis impudentia, quòd non ſit veritus hoc palàm ſcribere.

Ad Secvndvm ſimiliter reſpondendum eſt, Auguſtinum illic explicaiſſe quemadmodum fides *ex parte quidem hominis adulti*, neceſſaria ſit, vt Sacramentum efficaciter operetur quanquam neque hoc ſolum voluit E dicere, ſed inprimis voluit etiam indicare, quanam ratione competat verbo, vt accedens ad elementum vnà cum illo cor abluat: Docet enim Verbum, vt eſt intelligibile, & certam ſententiam ſignificat, atque adeo, vt creditur, vel certe, ut credi poteſt, habere eam vim ex inſtitutione & quaſi aſpiratione diuina: non autem ſecundum materialem, & *tranſcendentem ſuum ſonum* quo dicitur, vt ibi etiam Auguſtinus loquitur.

Ad Tertivm iam explicatum eſt, quantum ſit diſcrimen inter modum, quo Euangelium ſalutem conferre dici poteſt; & modum, quo eam conferunt Sacramenta.

Ad

Ad QVARTVM reſpondeo, Spm̃ ſanctum eſſe cauſſam gratię *principalem*: Sacramēta verò à nobis cenſeri nō niſi cauſſas *inſtrumentales*, vt infrà dicemus. Itaq; friuolū eſt, q̃d obijeit hoc loco Hemnitius de Idololatria.

SECVNDA ſententia eſt multorū Catholicorum, cuius meminit S. Thomas hic art. 1. Sacramenta nempe gratiam conferre, non quia ipſa producant vllo modo illā: ſed quia ipſis adhibitis DEVS ex pacto & promiſſione quadā gratiam producat & conferat. Quare quidam ex his vocant Sacramenta *cauſſas tantùm ſine quibus non*. Et declarant rem exemplo. Si quis oblato denario plumbeo accipiat ex mandato & ordinatione Principis rem aliquam, quæ multò plus valeat; diceremus, denarium plumbeum rem eiuſmodi contuliſſe illi hómini, non quia ipſe fuerit cauſſa, cur illa res exhiberetur; ſed quia ipſo denario oblato, exhibita certò eſt propter mandatum Principis.

Fuit hæc ſententia D. Bonauenturæ (etſi non admodum aſſertiuè) in 4. d. 1. artic. 1. q. 4. & Scoti, d. 1. q. 4. & 5. qui tamen verbis concedit, poſſe nihilominùs appellari Sacramenta *cauſſas inſtrumentales*, quia neceſſariò propter pactum mouent DEVM, vt vi illorum conferat & producat gratiam. Item eſt ea opinio Durādi eadem d. q. 4. Ockami q. 1. Gabrielis ibidem q. 1. Richardi d. 1. art. 4. q. 2. Argumentum iſtorum eſt. Quoniam gratia diuinitùs *creatur*. Sed nulla creatura pōt inſtrumentaliter ad creationem concurrere. Ergo neque Sacramenta, cùm ſint quædam res creatæ.

SED reuera hæc opinio nihil plus Sacramentis tribuit quàm hæretici, ut rectè Sotus annotauit in 4. diſtict. 1. quæſt. 3. artic. 1. Quare ſic licet argumentari cōtra illam ex Scripturis, & Patribus, & Concilijs. Conſtat, Sacramenta conferre gratiam, tanquā *cauſſas eius veras*, ſecundùm aliquam tandem propriam notionem cauſſæ, in eaque re antecellere Sacramēta noſtra Sacramētis veteris legis. Sed hæc opinio non ſatis eam rem tuetur & explicat. Ergo reijciēda eſt. Maior probatur. Quia cùm Scriptura & Doctores affirmant, certū eſſe, quòd Sacramenta *abluant, & emundent* animam, gratiāque conferant, certè non de ſolis vocabulis agunt, ſed certum *eſſe ſentiunt*, aliquam veram cauſſæ notionē, reſpectu eius effectus, competere Sacramentis, vt rectè Sotus *in illo loco* notauit, & patet ex his teſtimonijs, quæ ſuprà citauimus.

Neque nobis id obſtat, quod Durandus obijcit, Sanctos Patres in deſcriptione Sacramenti vſos non fuiſſe uoce *cauſſæ*, ſicut fecit Magiſter ſnīarum. Nam vt id cōcedamus, certè uocabulis vſi ſunt, quæ tantundem valent. Vt cùm aiunt, mundari nos, & ablui Sacramēto, *ſicut etiam* loquitur ipſa Scriptura. Accedit præterea, ꝙ vt *D. Thomas* hic art. 1. rectè argumētatur, modus, quem *Doctores* iſti aſſignant, non tranſcendit reuerà modum *ſigni: neceſſe* autem eſt confiteri, Sacramenta aliter conferre gratiam, quàm vt ſunt illius ſigna.

Solet etiam contra Doctores iſtos obijci, quòd Sacramenta non uidentur eſſe cauſſæ, *ſine quibus non*, gratiæ abſolute, cùm hæc etiam extra Sacramenta conferri *ſoleat*. *Sed* ad hoc poſſent auctores huius opinionis reſpōdere, loqui ſe propriè de gratia *Sacramentali*, quæ ut poſteà uidebimus, ut *talis*, non confertur citra vſum Sacramenti.

Ad argumentum uerò illius opinionis rectè reſpondit Caietanus hic art. 1. & Alanus libro de Sacramentis, cap. 37. & alij, gratiam propriè *non creari*, ſed *educi de potentia* animi. Quod ipſe item declaraui, & cōfirmaui *Tomo 1. diſp. 3. q. 2. p. 4.* Alioquin fieret, ut q̃n quis gratiam amittit, gratia annihilaretur: quod nemo facile conceſſerit, ſicut rectè notat Caietanus. Nihilominus analogia quadam dici poteſt, gratia creari, quatenus producitur & confertur nobis diuinitùs *ſine vllis noſtris meritis*, atque adeò quaſi *de nihilo*, quantum eſt ex parte noſtri, producitur. Quo pacto D. Thomas 1. 2. q. 110. artic. 2. ad 3. interpretatur illud Apoſtoli ad Epheſ. 2. *Ipſius enim factura ſumus creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, &c.* Ac ſic etiam idem Apoſtolus, Galat. 6. intelligendus eſt, vbi eadem ratione iuſtificatum hominem appellat *nouam creaturam*.

TERTIA opinio eſt, Sacramenta cauſſas eſſe gratiæ non niſi *mediatè* & quodam ordine: quia ſcilicet proximè efficiunt antecedentem quandam formam in anima, ad quam conſequatur gratia diuinitùs producta. Et hanc quidem antecedentem formam, Auctores huius opinionis, in Sacramentis tribus, quæ, vt poſt videbimus, imprimunt characterem, dicunt eſſe ipſummet characterem: in alijs autem aiunt eſſe qualitatem neſcio quam, quam appellant *animæ ornatum*. Neque videntur alia ratione duci, niſi vt ita declarent, quemadmodum non concurrant Sacramenta ad ipſam immediatè productionem gratiæ, quam *creari* putant. Sic cenſuit Alexander Halenſis par. 4. quæſt. 8. membr. 3. art. 5. §. 1. & 2. & quæſt. 19. membr. 2. & aliquando D. Thomas in 4. d. 1. quæſt. 1. art. 4. & in qq. de Veritate, quæſt. 27. art. 4. ad 3. Ita quoque Capreolus, & Paludanus in 4. d. 1. q. 1. & Franciſcus Ferrarienſis lib. 4. contra Gentes cap. 57.

SED hæc opinio meritò iam omnibus diſplicet. *Primò*. Quia non minùs difficile ad intelligendum eſt, quemadmodum Sacramenta poſſint immediatè producere illam antecedentem qualitatem, quàm ipſam gratiam. Siquidem illam qualitatem, ſupernaturalis & ſpiritualis ordinis oporteret eſſe. Quare ſi gratia, quoniam ſupernaturalis eſt, ideo creatur; ſimiliter illa etiam qualitas crearetur. Si autem qualitas illa educeretur de potentia animæ, quoniam in anima, tanquam in ſubiecto eſſet; idem ſtatuere deberent Doctores illi de Gratia: ſiquidem ea quoque inhæret in anima.

Secundò. Ille animæ *ornatus*, & auctoritatis & rationis fundamento plane deſtituitur, totusq; commentitius eſt. Character verò non pōt cenſeri eiuſmodi diſpoſitio, ad quam certò conſequatur gratia. Nam conſtat illum ſæpè ſine gratia conferri, vt cùm quis ſuſcipit Sacramentum Ordinis in peccato mortali. Ad argumentum eius opinionis iam eſt dictum, Gratiam *non creari*.

QVARTA opinio eſt, Sacramenta eſſe cauſſas gratiæ tantùm *morales*, quæ ſcilicet ex pacto propter paſſionē Chriſti & merita, cuius tanquam inſtrumenta & canales ſunt, moueant DEVM ad producendā & conferendam gratiam. Ita ſentit Canus in Relect. de Sacramentis, parte 4. Quòd ita videatur res hæc ſine difficultate expediri commodiùs.

SED contra ſententiam hanc eſt PRIMO, quòd Scriptura, Concilia, & Patres plus aliquid tribuere videntur efficacitati Sacramentorum, cùm affirmant, nos ipſis mundari & ablui, & ex Baptiſmo renaſci.

SECVNDO, quòd iſto modo veteris etiam legis Sacramenta gratiam conferebant. Sed neceſſe eſt, præſertim poſt Concilium Florentinum, fateri, Sacramenta nouæ legis alio modo præſtantiori & veriori conferre gratiam. Ergo non ſolùm iſto modo eam conferunt. Maior probatur. Quoniam Sacramenta veteris legis omnino etiam fuerunt ſigna fœderis Dei cum hominibus. Eſt autem hoc maximè intrinſecum & proprium ſignorum pacti & fœderis, vt moraliter moueant ad id præſtandum, quod pacto promiſſum eſt.

TERTIO, Scriptura & Patres ita de Sacramentorum nouæ legis efficacia vbique loquuntur, vt prorſus ſigni-

ſignificent, ea eſſe inſtrumenta conferendę gratię, non tantùm Chriſti, vt hominis, ſed etiam Dei, in eo genere, quo Deus ipſe eſt cauſſa principalis eiuſdem gratię. At, ſi cauſſæ tantùm morales eſſe dicuntur, non poterit commodè explicari, quemadmodum ſint inſtrumenta Dei. Ergo non id ſolum dici debet.

Minor probatur. Quoniam etſi Chriſtus, quatenus etiam eſt homo, omnino fuerit cauſſa principalis *moralis* noſtræ gratiæ, hoc ipſo, quòd nobis eam meruit, & pro ea precatus eſt: At non videtur, quemadmodum Devs abſolutè, vt Devs, ſit etiam cauſſa moralis principalis iſtiuſmodi gratiæ. Non enim ipſe apud ſe meritus eſt nobis gratiam, neque ſe ipſe precatur, aut ſibi ſuadet, aut alio modo morali ſe ipſe mouet, vt ſtatuat nobis conferre gratiam; Sed tantùm approbat munus Chriſti, quod ille executus eſt in paranda nobis gratia tanquam cauſſa moralis. Item etiam concurrit cum illo ad id officium tanquam cauſſa vniuerſaliſſima & prima; ſed non propriè moraliter, ſed coefficiendo in ſuo ordine Chriſti actiones.

Qvinta opinio eſt Soti in 4. d. 1. q. 3. art. 1. Is arbitratur, Sacramenta eſſe cauſſas gratiæ, non quia qualitatem illam, quæ eſt gratia, producant; ſed quia ſunt cauſſæ, vt homo *ſit gratus Deo*, quatenus *gratum eſſe*, eſt diligi, & eſſe charum Deo; ſiue hoc fiat (inquit Sotus) per aliquam qualitatem, ſiue per nullam. Declarat verò ſententiam ſuam hoc exemplo. Homo, licet animã non generet, uera tamen cauſſa eſt efficiens *hominem*, quem generat. Pari ergo mõ, licet Sacramenta non efficiant ipſam gratiã; efficiũt tñ, vt homo ſit *gratus* Deo.

Sed hæc ſententia iure reprobatur ab Alano in libro de Sacramentis cap. 34. Et mihi videtur non modò minùs intelligibilis, verùm & minùs probabilis, q̃ vlla ex præcedentibus: quas tamen reijcit ibidem Sotus. Ratio mea eſt. Quoniam etſi cogitare poſſimus, hominem eſſe Deo dilectum & gratum, remota per intellectum *qualitate* gratiæ in homine; reipſa tamen certiſſimum eſt, qualitatem illam gratiæ prius quiddam eſſe, quàm hoc, quod eſt, hominem eſſe gratum & dilectum Deo: Sicut etiam ipſa dilectio Dei, à quo denominatur homo dilectus & gratus, eſt prior. Dilectus. n. & gratus Deo is dicitur, quatenus per qualitatem ſupernaturalem gratiæ, quam diuinitùs accipit, terminat obiectiuè diuinam dilectionem, vt ex doctrina Eccleſiæ, & D. Thomæ, & ex ipſa ratione dilectionis diuinæ demonſtrauimus to. 2. diſp. 8. de Gratia, q 4.

Iam verò cùm ex ſententia Soti, Sacramenta non efficiant ipſam qualitatem gratiæ, certumq; ſit, neque illa efficere diuinam dilectionem, quæ duo ſunt reipſa priora, & quaſi cauſſæ huius, quod eſt, hominem dici ac eſſe *dilectum* Deo *& gratum*; quomodo Sotus explicare poſſit, quemadmodum reipſa Sacramẽta ſint cauſſa, vt homo ſit Deo gratus? Nullo profectò modo. Quã rem exemplo etiam confirmare poſſumus. Nam quæ res non eſt cauſſa efficiens, & productiua vel meæ viſionis, vel coloris, per quem obiectiuè paries à me videtur, nullo modo poteſt eſſe cauſſa efficiens huius, quod eſt, parietem à me eſſe viſum. Similis verò ratio eſt in propoſito, vt conſideranti eſt perſpicuum.

Neque verò exemplum, quod adducit Sotus, quicquam ei ſuffragatur. Homo enim dicitur cauſſa generans & efficiens *hominem*, quoniam etſi animam rationalem, quæ eſt forma hominis, non producat producit tamen aliquid proximè antecedẽs, & neceſſariò connexum cum anima rationali, & illo Eſſe hominis, nempe vltimas ad animam diſpoſitiones, & eatenus dicitur generare hominem. At in propoſito, nihil Sotus ſic antecedens ipſam gratiam, per Sacra produci ponit.

A Siquidem ipſe confutat etiam tertiam illam opinionem, à nobis quoque oppugnatam, quæ fingit diſpoſitionem illam ornatus vel characteris.

Itaq; ſic poſſumus ex hoc formare aliam rationem contra Sotum. Quæ res non eſt cauſſa formæ, aut diſpoſitionis alicuius vltimæ ad formam; minimè cenſeri aut dici põt eſſe cauſſa effectus formalis, vel quaſi formalis talis formæ, vt patet per inductionem. Sed Sacramenta, opinione Soti, neq; gratiæ ipſius, neq; alicuius diſpoſitionis ad gratiam, ſunt cauſſa. Ergo neq; erunt, illius opinione, cauſſa, ut homo ſit *dilectus & gratus*, qd eſt effectus formalis illius qualitatis, quæ eſt gratia.

Eſt igitur à nobis defendenda Sexta & ultima ſententia, quam Caietanus rectè hic tuetur, & colligit ex B doctrina D. Tho. art. 1. 2 3. & ſuprà etiam q. 13. nempe Sacramenta eſſe veras cauſſas qualitatis gratiæ, non principales, ſed *inſtrumentales*: hoc ipſo uidelicet, quòd Deus illis utitur ad productionem illius effectus, qui eſt gratia, tametſi ſupra naturam ſeu efficacitatem naturalem ipſorum. Quò ſit, ut cenſeri à nobis poſſint inſtrumenta gratiæ quaſi phyſica, i. quæ ad productionem gratiæ pręuio quodam modo conferant, hoc ipſo, quòd ſic exercentur & uſurpantur ad eam rem diuinitùs. Sed tamen *ſupernaturalia*, non naturalia, inſtrumenta ſunt, quia ſcilicet non aliquid præuium & antecedens ui ſua præſtant, quod ſit ex natura rei proportionatum cum effectu principali, qui eſt gratia, ſed aliqd tamen præuium & antecedens efficiunt, ad quod ſuper C naturaliter ex inſtitutione diuina ſequitur effectus principalis, qui eſt gratia. Id quod ſolùm pertinet ad rationem communiſſimam ueri inſtrumenti.

Nam & hoc modo Deus per humanitatem Chriſti tanquam per inſtrumentum gratiam producit, quantumuis gratia excedat uim naturalem humanitatis Chriſti. Quanquam eſt diſcrimem inter hęc duo, quòd humanitate Chriſti ad eam rem Deus, utitur, tanquã inſtrumento *coniuncto*, cuiuſmodi inſtrumẽtum eſt v. g. manus: Sacramentis uerò tanquam inſtrumentis ſeparatis, cuiuſmodi inſtrumentum eſt ſecuris. Quemadmodum etiam Philoſophus 2. de anima, nautam gubernare nauem dixit, & manu & temone; Manu tanquam inſtrumento *coniuncto*; temone, ut *ſeparato*.

D Sic Deus & humanitate tanquam *coniuncto*, & Sacramento tanquam *ſeparato* inſtrumento ad producendã gratiam vtitur: ſed uno tamẽ illo & eodem modo iam dicto, quod attinet ad modum inſtrumentalem phyſicum. Neq; Sacramentis tantùm eo modo, ſed alijs etiã ſeparatis rebus ad effectus mirabiles inſtrumentaliter uſus eſt, tametſi eæ res natura ſua non ualerent ad eiuſmodi effectus: Sed plerunq; etiam quaſi contrariæ uiderentur. Vt luto ad uiſum reſtituendum, ſputo ad loquelam, &c. Quod rectè animaduertit Hugo Victorinus libro 1. de Sacramentis par. 9. c. 5. Ratio uerò, cur Deus eiuſmodi rebus ſupra illarum naturam uti poſſit tanquam inſtrumentis, à Caietano reddita eſt quęſt. 13. & à nobis etiam explicata ſuprà diſputat. 1. de In- E carnatione quæſt. 13. Quia ſcilicet ut poteſt ob infinitam uirtutem efficere quid uis ſine ullis inſtrumentis: ita etiam uti quibuſlibet.

Porro hanc ſententiam præ alijs eligi debere, primùm inde apparet, quòd ea & commodiùs, & magis propriè declarat uim ſententiarum Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quibus hæc efficacitas tribuitur Sacramentis. Præter teſtimonia uerò Patrum ſuprà citata, quæ iſtiuſmodi ſententię præ reliquis ſuffragantur, uideri poteſt Avgvstinvs lib. 19. contra Fauſtum c. 11. Vbi ait: Sacramentorum uis inenarrabiliter ualet plurimum, & Ambrosivs lib. 2. de Pœnitent. cap. 2. ubi

vbi affirmat, per ipſum Baptiſmum nos *renouari, reformari, & renaſci*. Et Sanctus Gregorius NYSSENVS oratione de S. Baptiſmate, vbi dicit eodem modo; *aquam* (Baptiſmi) *quæ benedicitur, purgare & illuminare hominē, quo ſemen cauſa hominis* EFFECTRIX *eſt*. Et S. Cyrillus ALEXANDRINVS libro 2. in Ioannem cap. 42. vbi ait: *Quemadmodum viribus ignis intenſiuè aqua calefacta, non aliter vrit, quam ipſe ignis; ſic Spiritus Sancti operatione aqua, qua Baptizati corpus aſpergitur, reformatur ad diuinam virtutem & potentiam*. At aqua calefacta *efficienter* vrit virtute ignis. Ergo & aqua in propoſito vere habet vim efficientem virtute ſpiritus Sancti. Et S. Gregorius NAZIANZENVS oratione in S. Baptiſma, vbi ait: *Luſtralium aquarum participes ſimus, quæ extergendi facultate hyſopum ſuperant, &c.*

Deinde ob eam rem etiam hæc ſententia eligenda eſt, quoniam commodiſſimè ſecundùm illam quædam intelliguntur, quæ conſiderari ſolent hoc in loco.

PRIMO enim inde intelligi poteſt, quid ſibi velit modus ille loquendi ab Innocentio III. lib. 3. de Myſterio Miſſæ, annos abhinc quadringentos, & à Scholaſticis Doctoribus paſſim, atque etiam in Concilio Tridētino ſeſſ. 7. can. 8. vſurpatus: ſcilicet Sacramenta nouæ legis ex OPERE OPERATO conferre gratiam ijs, qui non habent obicem peccati mortalis. Significat nimirum, ipſa Sacramenta per ſe quatenus ſunt operationes quædam ad eum finem diuinitùs inſtitutæ, & quatenus ita exercentur, conferre inſtrumentaliter gratiam, vt eſt à nobis dictum.

Atque hoc quidem modo loquendi Doctores vſi ſunt, vt planiùs duas res indicarent, quæ vtiliter in propoſito notari poſſunt. VNA eſt, virtutem Sacramentorum ad efficiendam gratiam non exiſtere ex vllo opere, vel bono motu hominis *operantis*, dum vel adminiſtrat, uel ſuſcipit Sacramentum; ſed ipſo Sacramenti *opere operato*, id eſt, exercito (uſurpant enim illam uocem paſſiuè) contineri ex inſtitutione diuina. Quod idem manifeſtè AVGVSTINVS alijs verbis explicauit lib. 4. contra Creſconium Grammaticum cap. 16. *Non enim, inquit, meritis, à quibus miniſtrantur, neque eorum, quibus miniſtratur, conſtat Baptiſmus; ſed* PROPRIA *ſanctitate atque veritate, propter eum, à quo inſtitutus eſt*.

ALTERA res eſt, diſcrimen eſſe, cùm gratia huiuſmodi confertur extra Sacramentum, & cùm confertur in Sacramento. Nam extra Sacramentum confertur non niſi ex opere (vt loquuntur) *operantis*, id eſt, nō per aliquod inſtrumentum à Deo inſtitutum, quod extrinſecus eum ad effectum adhibeatur; ſed tantùm reſpectu habitæ humanæ operationis, qua videlicet ſe ſe aliquis ſufficienter diſponit, cùm ita credit, diligit, & ſperat, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur. *In Sacramento* verò gratia confertur, uirtute & efficacia *ipſius Sacramenti*, hoc ipſo, quòd ex inſtitutione diuina *exercetur*. Et ita quidem vt bonus motus uel operatio hominis ad eum effectum Sacramenti non per ſe requiratur, quantum quidem eſt ex parte ipſius Sacramenti, licet requiratur aliquo ex capite in adultis *hominibus*, ut paulò pòſt exponemus. Nunc uerò illud contendimus, *ex parte quidem Sacramenti per ſe* non requiri eiuſmodi bonos motus, ut Sacramentum gratiam conferat *ex opere operato*.

Quam rem Catholici Doctores manifeſtiſſimo argumento demonſtrant in infantibus, quibus gratiam Baptiſmus ſine bono aliquo illorum motu confert, quod minimè fieret, ſi bonus motus, *per ſe, quantum eſt ex parte Sacramenti*, ad effectum Sacramenti requireretur. Id etiam manifeſtiſſimè docuit AVGVSTINVS lib. 4. contra Donatiſtas, cap. 24. Vbi affirmat, *Sanctificatio-*

A *nem Sacramenti per ſe ipſam conſiderandam eſſe*, & ſic ualere. Et addit: *Sicut in latrone, quia per neceſſitatem corporaliter Baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritualiter adfuit; ſic & cùm ipſa ſanctificatio Sacramenti præſto eſt, ſi per neceſſitatem deſit, quod latroni adſuit* (ut deeſſe dicit in paruulis) PERFICITVR *ſalus. Quod traditum*, inquit, *tenet vniuerſitas Eccleſiæ*. Atque id confirmat, deinde argumento ducto ex *Sacramento Circunciſionis, quod*, inquit, *per ſe ipſum* (ſuo nempe modo) *multum valebat*. Quibus profectò ſententijs tantùm non apertè Auguſtinus voce etiam *operis operati* vſus eſt. Significatum certè eius uocis euidenter expreſſit.

Atque ex hac declaratione OPERIS *operati*, uel ignorantia, uel malitia *Sectariorum* in exagitando hoc Scholaſticorum uocabulo perſpici poteſt. Primùm enim il- B lorum aliqui ſcripſerunt, apud nos idem eſſe ex *opere operato*, quod *ex merito & dignitate ipſius operis*. Sed errant turpiſſimè. Nam uis meriti ex gratia operantis exiſtit: uis autem operis operati ex inſtitutione tantùm diuina. Neque gratia datur in Sacramento, tanquam præmium propter meritum; ſed tanquam effectus, ad quem Sacramenti opus concurrit inſtrumentaliter.

Alij deinde, ut Caluinus lib. 4. inſtitut. cap. 14. Melanchthon in Apologia Confeſ. Auguſt. Kemnitius in examine can. 7. & 8. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, ita intelligunt, quod dicimus *ex opere operato*, quaſi nullo ex capite requiratur ſimul à nobis bonus motus & fides; ne in adultis quidem.

Quod nobis aſcribere calumnia maxima eſt. Nam C ex *parte ſubiecti*, cùm Sacramentum adultis hominibus miniſtratur, omnino requirimus fidem & conuenientem diſpoſitionem, ut Sacramētum *ex opere operato* habeat in illis effectum ſuum. Scholaſtici uerò Doctores, cùm negant, ad effectum operis operati neceſſarium eſſe bonum animi motum, nō abſolutè & ſimpliciter, ut Sectarij ex malitia, uel ex ignorantia intellexerunt, ſed tantùm *præciſè*, quantum eſt quidem *ex parte ipſius Sacramenti*, id negant, ut paulò antè à nobis eſt declaratum, & probatum manifeſtè in infantibus.

Atque hanc fuiſſe mentem nominatim Gabrielis in 4. diſt. 1. q. 3. ſub initium, qui à Kemnitio citatur, ex uerbis eius, quæ in illius hac de re recitanda ſententia Kemnitius malitioſè intermiſit, manifeſtum erit ijs, D qui uoluerint loca inſpicere & conferre. Tum id etiam euidenter conſtat ex uerbis eiuſdem auctoris lib. 4. d. 6. q. 1. art. 3. dub. 6. ubi diſertè confitetur, quod ad conſequendum effectum Baptiſmi requiratur fides in ſuſcipiente adulto, nimirum ex parte *ſubiecti*, quamuis non per ſe *ex parte Sacramenti*, ut diximus.

Quod ipſum Paludanus quoq; à Kemnitio citatus, in 4. d. 1. q. 1. non niſi iſto modo intellexiſſe ſe ſatis indicat, cùm uerbis à Kemnitio recitatis, quæ hic hæreticus minimè intellexit, ita ſcripſit: *In Sacramentis nouæ legis non per ſe*, inquit, *requiritur, quòd homo ſe diſponat.* Notandum eſt illud quòd ait, *per ſe*: cuius particulæ uim cùm Sectarij non uiderint, ideo ſcandalizati ſunt E in *opere operato*, cæci & duces cæcorum.

SECVNDO ex illa ſententia facilè poteſt Quæſtio explicari, qua quæritur: Cuiuſmodi ſit illa uirtus in Sacramento ad efficiendam gratiam inſtrumentaliter. Nam quòd aliqua in ipſis uirtus inſtrumentalis ſit, neceſſariò fatendum eſt, hoc ipſo, quòd fatemur, ea eſſe cauſſas inſtrumentales, ut rectè admonuit D. Thomas art. 4. Omnis enim cauſſa per aliquam uirtutem efficit. Vnde etiam AVGVSTINVS Tract. 80. in Ioannem: *Quæ eſt iſta*, inquit, *virtus aquæ, &c.* Controuerſia uerò eſt, qualis ſit ea uirtus Sacramentorum.

Et quidam putauerunt, eſſe aliquam ſuperadditam qualita-

qualita-

qualitatem *inhærentem* in Sacramentis ipſis. Ita Paludanus,& Capreolus in 4.d.1.q.1. Quanquam differunt quòd Paludanus, cùm ad ſubiectum illius qualitatis, nempe ad Sacramentum, quod eſt tanquam quid corporeum, reſpiceret, *corpoream qualitatem* eam eſſe exiſtimauit: Capreolus autem *ſpiritualem*, reſpiciens nimirum effectum, qui ſpiritualis eſt. Et fuit illa ſententia de qualitate inhærente aliorum quoque antiquorum.

Sed reijcitur,& meritò, à Scoto in 4.d.1.q.5.& à Durando q.4.& à Caietano hic art.4.& à Dominico Soto in 4.d.1.q.3.art.4.& ab alijs recentioribus quoq; communiter. Nam *primò*, ſi illa qualitas corporalis eſt; quo modo magis, quàm ipſa per ſe Sacramenta corporalia, poterit conferre inſtrumentaliter ad gratiæ productionem? Si autem eſt ſpiritualis; quomodo in corporali Sacramento, tanquam in ſubiecto, eſſe poteſt?

Secundò. Cùm non modò res ipſa Sacramenti, verùm etiam ſingula verba formæ Sacramentalis, ad productionem gratiæ concurrant; neceſſe erit, qualitatem illam in omnibus his Sacramenti partibus ineſſe,& ſic non erit vna & ſimplex.

Tertiò. Qualiſcunq; & vbicunque illa qualitas ponatur; vel eſt ſufficiens & proportionata ſatis ad productionem effectus, qui eſt gratia; vel non. Si eſt; iam Sacramenta per illam qualitatem erunt cauſſæ gratiæ nõ inſtrumentales, ſed *principales*: Siquidem agunt per inhærentem formam ſufficientem ad principalem effectum. Si verò illa qualitas ſufficiens non eſt: tunc etiã difficultas manebit, quomodo per illam poſſint Sacramenta cõcurrere ad gratiæ productionem. Et ſicut hoc declarabitur, ita etiã declarari poterit, quomodo ſine illa qualitate concurrere poſſint: quia ſcilicet non niſi *inſtrumentaliter* ad eum effectum conferunt.

Verior igitur alia ſententia eſt, quam ex mente D. Thomæ probat Caietanus hic art.4.& defenditur etiã à Soto in 4.d.1.q.3.art.4.& ab Alano libro de Sacramẽtis, ca.36.& ab alijs hoc tempore commmuniter; ſcilicet, eã virtutem Sacramentorum aliud non eſſe, quàm *vſum* ſeu *motum*, quo per miniſtrum rectè & ex inſtitutione diuina fungentem ſuo munere, adhibentur & *vſurpantur* à Deo principali agente ad producendum illum effectum, qui eſt gratia.

Hæc ſentẽtia probatur. Quoniam nec in alijs inſtrumentis neceſſe eſt, virtutem inſtrumentalem ad principalem effectum in alio, prçterquàm in iſtiuſmodi *motu* conſtituere, vt rectè Caietanus diſputat ſupra q.13. Sed animaduertendum hic cum eodem Caietano eſt, motum nos inſtrumenti intelligere, non qualemcunque, ſed *artificioſum* (vt ita dicam) vel virtuoſum, id eſt, quo inſtrumẽtum rectè applicetur ad effectum principalis agentis. Vt v.g. virtus inſtrumentalis fidium ad ſonum muſicum, non eſt qualiſcunq; illarum motus, cùm etiã ab ignorante Muſicam abſurdè pulſarẽtur; ſed motus, quo tanguntur ex arte Muſicæ. Sic in propoſito, virtus inſtrumentalis Sacramenti ad producendam gratiam eſt *vſus* eorum, & motus ex inſtitutione Chriſti quia tunc ſolùm adhibentur & vſurpantur à Deo ad gratiã producendam. Si uerò quis temerè præter inſtitutionem Chriſti illa vſurparet, non habebunt eiuſmodi virtutem inſtrumentalem, de qua loquimur.

Tertio intelligi dextrè poterit illud, qđ ex Auguſtino in Pſal.138.& Tract.15.in Ioannem, & Alibi, vſurpare ſolent Doctores, ſ. Sacramenta nouæ legis *fluxiſſe de latere Chriſti pendentis in Cruce*; idque ſymbolicè fuiſſe ſignificatum illo fluxu *ſanguinis & aquæ*; quç ſunt *res* præcipuorum Sacramentorum, nempe *Baptiſmi, & Euchariſtiæ*. Eſt hoc nihil aliud, quàm Sacramentum illam ſuam virtutem habere ex paſſione Chriſti, vt ſcilicet ad producendam gratiam efficaciter vſurpentur.

A Quod ita eſſe, probari & declarari poteſt ex duplici titulo: *Primò*, ratione *meriti*, quia Chriſtus ſua paſſione prometitus eſt nobis omnia media ſalutis; Sacramenta verò, quatenus ſunt illo modo efficacia, in eiuſmodi medijs ſalutis noſtræ numerari cum primis debent. *Secundò*, quodam ordine (vt ſic dicam) efficacitatis. Nam vt rectè D.Thomas hic art.5. hanc rem declarat, Deus in productione gratiæ non tantùm Sacramentis, tanquam inſtrumentis *ſeparatis*, ſed etiam humanitate Chriſti, qua ratione eſt ille pro nobis *paſſus* (vt peculiariter D.Tho. declarat in illo art.5.ad 2.) vtitur tãquam *inſtrumento coniuncto*. Cùm verò cauſſa principalis vtitur inſtrumento coniuncto,& ſeparato; fit, vt ſeparatũ

B inſtrumẽtum ordine quodam operetur, virtute quoq; inſtrumẽti *coniuncti*: Sicut ſecuris v.g. efficax eſt virtute ẽt manus artificis, quæ eſt inſtrumentum coniunctum.

Qvarto poteſt item ex ea ſententia intelligi, quod dici ſolet,& dicitur etiam in Concilio Tridentino can. 6.ſeſſ.7.& à D. Thoma hic art.3. Sacramenta nouæ legis *continere* illam gratiam, quam conferunt. Hoc ſanè, vt D.Thomas in illo articulo declarat,& alij communiter, non ita intelligendum eſt, quaſi gratia illa ſecundùm ſe,& formaliter inſit in Sacramentis, tanquam in quibuſdam *vaſis*: ſed continetur in illis *virtualiter*, tanquam in cauſſis ſuis inſtrumentalibus: quod eſt, cõtineri in ipſis non niſi ſm habitudinem quandam effectus ad cauſſam. Quanquam & hic modus ſatis eſt, vt iuxta

C vſitatam Scripturæ phraſim, Sacramenta eatenus dici poſſint eſſe vaſa quædam gratię Nam Scriptura inſtrumenta alicuius rei uocare ſolet uaſa eiuſdem. *Sicut* Ezech.9.legimus, *vaſa interfectionis*: &; *vaſa mortis*. Pſal. 7. Deniq; continetur etiam gratia in Sacramentis, tanquam res ſignificata in ſuo *ſigno*, ſecundùm habitudinem quandam vt rectè D. Thomas docet loco citato. Ex quibus patet, quid de irriſionibus Aduerſariorum, & leuitate, ſentiendum ſit, cùm fingunt, nos gratiam in Sacramentis, tanquam in dolijs quibuſdã includere.

PVNCTVM SECVNDVM.

D *Quæ ſit propria ratio eius gratiæ Sacramentalis, cuius Sacramenta noua legis ſunt cauſſa.*

D. Thom. art. 2.

Dvae ſunt hac de re ſententiæ. Altera quorũdam ex antiquioribus Theologis Scholaſticis, quos refert Paludanus in 4.d. 1.q. 3. nempe gratiam hanc reipſa nihil differre prorſus à gratia *gratum faciente*, quam vocant *virtutum & donorum*, quæque etiam dari ſolet extra Sacramenta: Differre uerò ſola denominatione & reſpectu: vt gratia Sacramentalis ſit illa ipſa gratia virtutum & & donorum, quatenus datur per Sacramenta, & inde denominationem eam accipit.

E Hæc opinio eſt iam in Scholis planè deſerta. Atque ad eius refutationẽ ſufficere uidetur illa rõ, qua D.Th. utitur art.2. Nam ſi gratia *Sacramentalis*, quod ad rem attinet, eſt illa eadem virtutum & donorum; ad quid ſunt inſtituta tot diuerſa Sacramenta? certè ad diuerſos effectus neceſſe eſt inſtituta eſſe. Neque rectè dixeris, eſſe tantùm inſtituta ad augendam gratiam illam virtutum & donorum. Tunc enim, ut rectè Sotus in 4. d.1.quæſt.3.art.2. argumentatur, ſatis fuiſſet inſtituere vnum Sacramentum, quod ſubinde ad augendam gratiam repeteretur.

Eſt igitur Altera ſententia D. Thomæ in illa

quæſt.

quæſt.62.art.2.verior,& cõmuniter iam recepta, gratiam Sacramentalem contineri quidē gratia ipſa gratum faciente virtutem & donorum, & præterea quodam *peculiari auxilio* diuino ad effectum ſeu finem cuiuſque Sacramenti proprium accommodato,& eo quidem eiuſmodi,atq; ita peculiari,quale extra Sacramētum non detur,vt Sotus loco citato,& Alanus libro de Sacramentis,cap.40.bene notauerunt. Hæc ſententia probatur illa eadem ratione,qua refutata eſt prior. Nã cùm diuerſa Sacramēta inſtituta ſint;credibile eſt, præter gratiam cõmunem virtutum & donorum, aliquid gratiæ peculiaris, per Sacramenta ſingula ad ſingulares effectus,ſeu fines dari.

Sed QVAESTIO tunc eſt, Quid ſit illud *auxilium* ſuperadditum? An ſcilicet ſit auxilium aliquod *habituale*, an verò ſolùm *actuale*? Et de hac rurſus Quæſtione ſunt duæ opiniones. VNA Paludani in 4.d.1.q.3.& Capreolus ibidem,auxilium illud cõtineri *habitibus* quibuſdam peculiaribus. Atque ita D.Thomas aliquando ſenſit in 4.d.1.q.1.art.4.quæſt.5.

ALTERA opinio eſt Caietani hic art.2.& Soti d.1. q.3.art.2.& aliorum hoc tempore, qui reijciunt priorem illam opinionem:q̃m multiplicat habitus ſine neceſſitate,atq; ita ponũt auxilium illud eſſe tm̃ *actuale*, quod Deus.ſ.opportunè confert ijs, qui ſuſceperunt Sacramenta, quando eiuſmodi auxilio opus habent.

Probant hanc ſententiam *primò* auctoritate D.Thomæ, qui per auxilium diuinum non ſolet aliud intelligere, niſi aliquid *actuale*, vt patet ex 1.2.quæſt.110. art.2. vbi *auxilium* gratuitum diſtinguit à gratia *habituali*. Itaque cùm hic quæſt.62.art.2.aſſerit, ſuperadditum illud, quo præter gratum facientem continetur gratia *Sacramentalis*, eſſe diuinum quoddam *auxilium*; actuale aliquid intelligit. *Secundò*. Quoniam per auxilia actualia, ſine *habitibus* peculiaribus, quales ponit prima opinio, poſſumus ſatis intelligere, quemadmodum Deus virtute Sacramentorũ ſufficienter adiuuet hominē ad Sacramentorũ peculiares effectus ſeu fines.

HAEC ſentētia mihi videtur probabilior. Sed cùm Aſſertione duplici hæc ſententia contineatur, in vtraque Aſſertione eſt peculiaris aliqua difficultas, quæ declarari debet, vt iſta ſnĩa penitùs intelligatur. Aſſerit enim *primò*, gratiã Sacramentalem addere ad gratiam virtutũ & donorũ peculiare *quoddam auxilium* ad effectũ proprium ſeu finē cuiuſq; Sacramenti. *Secundò* aſſerit, id auxilium non eſſe aliquid habituale, ſed *actualē*.

In prima Aſſertione eſt difficultas, q̃m vel auxiliũ illud peculiare dari dr̃ ad effectum proximum Sacramentorum, qui eſt ipſa gratia virtutum & donorũ; vel ad effectũ aliquem alium Sacramenti vlteriorem, cuiuſmodi eſt in Sacramento Confirmationis conſtans *profeſſio fidei*,& in Sacramento Matrimonij recta *educatio liberorum,&c.* Si dicatur, dari ad primũ illum & proximum Sacramenti effectum, ſ.ad gratiam; obſtat *primò*, quòd hic effectus reipſa communis eſt oĩum Sacramentorum. Effectus verò, ad quem alia & alia gratia Sacramentalis, id eſt, aliud & aliud auxiliũ datur, alius & alius eſt in alijs & alijs Sacramētis, vt antè eſt dictũ. *Secundò obſtat*, quòd non videtur commodè intelligi poſſe, quemadmodum ad effectum Sacramenti, qui eſt ipſa gratia, detur nobis per Sacr̃m peculiare auxilium. Gratia.n.non eſt res, quæ fiat à nobis per auxilium diuinum. Si verò dicatur auxilium illud dari ad *vlteriorem* effectum Sacramenti; obſtat ſanè, quòd quamuis in Sacramentis tribus, ſcilicet Confirmatione, Ordine, & Matrimonio, cùm ad peculiares quaſdam functiones ſeu operationes rectè exercendas hæc Sacramenta ordinentur, facilè ſit aſſignare præter gratiam, *vlteriorem*

A *aliquem effectum*: in reliquis tamen Sacramētis quatuor planè nullus, præter gratiam, videtur eſſe peculiaris aliquis eiuſmodi effectus.

Nam Baptiſmi effectus non niſi *regeneratio* quædam ſpiritualis eſſe dicitur: Eucharistię, ſpirituale *alimentũ*: Pœnitentiæ, reſtitutio *vitæ ſpiritualis*, per remiſſionem peccati poſt Baptiſmum admiſſi: Extremæ vnctionis denique, reſtitutio virium ſpiritualium,&c. Hæc vero omnia, ſi quis attentiùs rem conſideret, deprehendet, quod ad rem attinet, contineri ipſa gratia gratum faciente, vel augmento eius. Gratia enim regeneramur ſpiritualiter,& paſcimur,& priſtinam ſanitatem, ac vires ſpirituales recuperamus,&c.

Auget verò difficultatem hanc etiam, quòd apud
B Doctores vix aliquid ſatis expeditè & diſtinctè de huiuſmodi effectibus ſeu finibus Sacramentorum, ad quę dari dicitur auxilium illud peculiare diſputatum eſſe reperias.

Eſt etiam in *ſecunda* Aſſertione, quòd.ſ.auxilium illud ſit *actuale*, peculiaris difficultas. *Primò*. Q̃m inde ſequitur, Sacramenta non eſſe cauſſas inſtrumētales, per modum *phyſicum*, gratiæ Sacramentalis, quatenus *Sacramentalis* eſt, id eſt, vt includit illud ſuperadditum auxilium. At ſuprà probauimus, per modum phyſicum eſſe cauſſas gratiæ Sacramentalis, id eſt, eius propriè, quæ per ipſa Sacramenta datur. Ergo id auxilium non eſt *actuale*. Sequela Maioris probatur. Quoniam auxilium *actuale*, cùm non ſit aliquid durabile & conſtans,
C ſed quod ſubinde datur, quando eſt opportunum, non videtur effici poſſe per Sacramenta modo phyſico; ſed tantùm obtineri per illa *moraliter*, quatenus vt inſtrumenta Chriſti, mouent Deum ad conferendum eiuſmodi auxilium, quando illo opus habebitis, qui ſuſcepit Sacramentum.

Secundò difficultatem affert quoque ſententia & auctoritas D.Thomæ, qui hic art.2.ad 3.diſertè affirmat, gratiam Sacramētalem ſm̃ rationem ſuam propriam ſic ſe habere ad gratiam gratum faciētem virtutum & donorum, quomodo ſe habet *ſpecies* ad ſuum *genus*. Inde autem conſequens eſſe videtur, ut ſicut gratia gratum faciens eſt quidam *habitus*, ſic etiam gratia Sacramentalis ſecundùm propriam rationem ſuam. Species
D enim habitus, quidam habitus eſt.

Ad difficultatem in prima Aſſertione illius opinionis expoſitam, ita reſpondeo. Cùm auxilium illud dicitur dari ad effectum ſeu finem Sacramenti, *effectum* Sacramenti intelligere oportet, non hunc vel illum determinatè, id eſt, aut propinquum, aut vltimũ, ſicut in argumento vrgebatur; ſed effectum Sacramenti abſolutè & ſimpliciter; ſiue is ſit propinquus, videlicet qui eſt ipſa gratia iuſtificans ſub ratione peculiari, qua in vnoquoque Sacramento datur; ſiue vlterior aliquis, cuiuſmodi eſt in Cõfirmatione, Ordine,& Matrimonio, exercitium illud rectarum operationum determinatum, ad quod referuntur eiuſmodi tria Sacramēta. Porrò etiam cùm dicimus, per vnumquodq; Sacramētum
E dari auxilium peculiare ad Sacramenti effectum; ſiue propinquus effectus ille ſit, ſiue vlterior non volumus determinatè dicere, quòd detur id auxilium ad *efficiendum* ſeu *exercendum* Sacramēti effectum: ſed *indiſtinctè*, quòd detur ad effectum, vel efficiendum, vel certè *conſeruandum* ſub propria ratione talis effectus.

Itaque in Sacramentis tribus, nempe Confirmatione, Ordine,& Matrimonio, q̃m duplex effectus eſt, ſcilicet *gratiæ* ſub peculiari ratione, qua in vnoquoque Sacramento ex his tribus datur, quæ *conſeruari* quidem à nobis ſtudio pietatis & virtutis poteſt,& prętereа *exercitium* peculiare rectarum quarũdam actionum, quod

etiam *efficitur* à nobis; intelligere debemus, auxilium peculiare dari, & ad conſeruandum vnum effectum, & ad *efficiendum* ſeu exercendum alterum. In alijs verò quatuor Sacramẽtis, quoniam reipſa eſt unicus tm̃ effectus, ſcilicet *gratia* ſub peculiari illa ratione, qua in vnoquoque Sacramento ex illis datur: & hic effectus *conſeruari* ſolum modò, nõ autem effici à nobis poteſt; intelligere oportet, auxilium illud peculiare dari ad Sacramenti effectum, non efficiendum, ſed *conſeruandum* ſub peculiari ſua ratione.

Secundùm hanc explicationem omnia rectè conſtant. Quare mihi dubium non eſt, quin ſit ex mente D.Tho.& aliorum, licet non ſatis, vt dixi, rem hanc explicauerint. Itaque ad primum argm̃, quo probabatur, nõ poſſe illam doctrinam intelligi de effectu etiam *proximo*, qui eſt gratia; reſpondeo, gratiam, licet reipſa & materialiter communis effectus ſit omnium Sacramẽtorum, non tamen *formaliter*, quatenus ſub *hac vel illa ratione* datur in hoc vel illo Sacramento. Quare hæc diuerſitas rõnis formalis ſufficit, vt in alio Sacr̃o detur aliud & aliud auxilium ad *conſeruandam* eiuſmodi gr̃am ſub alia & alia rõne formaliter. Ad ſm̃ verò iam dictũ eſt, ad gratiam etiam poſſe dari auxilium, vt *conſeruetur* à nobis ſtudio pietatis, licet non ut efficiatur.

Ad difficultatem *ſecundæ* Aſſertionis reſpondeo, illa, quæ ſunt obiecta, nihil obſtare. Nam ad *primum* dico, ſatis eſſe, ſi intelligamus, Sacramenta eſſe per modum phyſicum cauſſas gratiæ Sacramentalis *materialiter* ſumptæ, id eſt, quatenus includit gratiam *habitualem iuſtificantem*. Nam vt rectè notauit Sot. in 4.d.1.q.3.art.2. ſub finem, vocabulum, *gratia Sacramentalis*, præcipuè ſupponitur pro ipſa gr̃a iuſtificãte, connotato illo particulari auxilio. Itaq; ſm̃ id quidem auxiliũ, gr̃a Sacramentalis obtinetur per Sacramenta non niſi moraliter, quatenus ex vi Sacramenti Deus paratus eſt ad id auxilium conferendum. Eatenus enim, ut rectè Sotus notat, conferunt Sacramenta hoc auxilium.

Ad *ſecundum* reſpondeo, D.Tho. nõ propriè, ſed ſm̃ *analogiam* quandam illic intellexiſſe, gratiam Sacramẽtalem ſic ſe habere ad gratiam iuſtificantem, ſicut ſe habet ſpecies ad ſuum genus. Ea verò analogia ex mente D.Thom. conſiſtit in hoc, ꝙ ſicut ſpecies, licet addat aliquid ſuper genus, reuera tamen continet etiam genus. Sic Sacramentalis gratia continet gratiam iuſtificantem, licet præter illam habeat etiam peculiare auxilium. Atque hanc eſſe mentem D.Thom. patet *primò*. Quoniam hoc fuit ſatis ad reſpondendum argumento, vt legenti & conſideranti patebit. *Secundò*. Quoniã certum eſt apud D. Tho. *gratiam iuſtificantem* eſſe ſpeciem gratiæ *ſpecialiſſimam*: Ergo non voluit propriè dicere, gratiam Sacramentalem eſſe *ſpeciem* illius.

PVNCTVM TERTIVM.

Sitne proprium Sacramentorum nouæ legis, vt ſint cauſſa gratiæ: An verò id etiam commune fuerit Sacramentis veteris legis.

D.Thom. art. 6.

ORTHODOXI Doctores conſtanter aſſeuerant, Sacramenta nouæ legis differre maximè à Sacramentis ueteris legis, ſecundùm *efficaciam & virtutem*, non ob eam rẽ ſolùm, quòd *vberior* in his, quàm in illis gratia conferatur; ſed ꝙ gratia ipſa omnino *per hæc* noſtra Sacramenta tanquam *per cauſſas* tribuatur, cùm olim in lege veteri, non propriè *per* Sacramẽta, ſed *in vſu* duntaxat Sacramentorũ virtute fidei in Chriſtum futurum, cuius illa Sacramenta proteſtationes erant, gr̃a tribueretur.

Contrà Sectarij omnes contendunt, *per* illa Sacramenta veteris legis non ſecùs, atque per noſtra fuiſſe gratiam collatam atque exhibitam hominibus; neque noſtra magis, quàm illa cõferre eiuſmodi gratiam. Ita Lutherus in libro de captiuitate Babylonica cap. de Baptiſmo. Et Caluinus lib.4. Inſtit. cap.14. & Kemnitius in examine Concilij Tridentini ſeſſ.7. can.2.

SED noſtrum diſcrimen, quod attinet quidem ad Sacramenta noſtra, nempe illa uerè eſſe cauſſam gratiæ, ſuprà p.1. probatum eſt. Quod aũt ad Sacramenta ueteris legis attinet, quæ nunc dicimus, non ita ut cauſſas contuliſſe gratiam, probatur PRIMO ex Scriptura. Nã de Sacramento Circumciſionis ita legimus Geneſ.17. *Circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum* (non in cauſſam iuſtitiæ) *fœderis inter me & vos*. cùm tamen de Sacramento Baptiſmi dicatur Ioan.3. quod ex eo ẽt homo *renaſcitur*. Vnde D. AMBROSIVS lib.9. epiſt.77. ad Conſtantium, Baptiſmo ait totum hominem redimi: Circumciſionem autem ſolùm fuiſſe in ſignum, ut dicitur Geneſ. 17. Sicut etiam Apoſtolus loquitur ad Roman.4. *Signum*, inquit, *accepit Abraham circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei*. Prętereà idem Apoſtolus generatim de omnibus cæremonijs ueteris legis diſputans, ad Galat.4. *Quomodo*, inquit, *conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Quaſi diceret, ad eiuſmodi cæremonias, quæ ipſæ nullam habuerunt uim conferendi gratiam. Et ad Galat.6. *Neque circunciſio aliquid valet*. Et 1.Cor.7. *Circunciſio nihil eſt*. Nimirum quoad efficaciam in iuſtificando, quamuis habuerit alioqui ſuam utilitatem in ſignificando &c. vt patet Rom. 3. & ad Coloſſ.2. *In quo* (Chriſto) *circunciſi eſtis circunciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis. Sed in circunciſione Chriſti conſepulti & in Baptiſmo*. Vbi Baptiſmum manifeſtè præfert circunciſioni in hoc, quod illa ex ſe & efficienter non habuerit alium effectum, niſi eum qui poteſt fieri per manum puri hominis; qualis fuit illa expoliatio carnis. Baptiſmus autem habet effectum, ad quem requiritur uirtus Chriſti ueri Dei, nẽpe abolitionem peccatorum, per quã ſepelitur in nobis quodammodo uetus homo, & eatenus cõſepelimur Chriſto tanquam *mortui peccato*, ut explicat idem Apoſtolus Rom.6. Item Hebr.7. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem*. Ac ſimilia dicit, Hebr.9. & 10.

SECVNDO id probatur auctoritate Eccleſiæ Catholicæ in Concilio Florentino, ubi magno conſenſu totius Orientis & Occidentis, ea differentia vtriuſque legis Sacramẽtorum expreſsè poſita eſt in decreto unionis ſub Eugenio IV. Item in Tridentino Concilio can.1. ſeſſ.7. conueniẽter illi Florẽtino decreto, ita dicitur: *Si quis dixerit, nouæ legis Sacramenta à Sacramentis veteris legis non differre, niſi quatenus cæremoniæ ſunt aliæ & alij ritus externi, anathema ſit*. Et poſteà can.6.7. & 8. ſatis declaratur, ob eam rem plus differre, quoniam *conferunt ipſam gratiam*, tanquam illius cauſſæ. Atq; ita inſinuatur, Sacramenta ueteris legis non perinde gratiam contuliſſe: ſicut in Concilio Florentino expreſſiùs definitum eſt.

Cum autem Concilium anathema dicit ijs, qui tantùm ponunt differentiam in illa diuerſitate rituum; etiam percutit eos, qui non niſi alia illa diſcrimina concedũt, quæ ſine controuerſia perſpicuè conſequuntur ex eo, ꝙ illa Sacramenta uetera fuerunt alij ritus in lege illa, quando nondum aduenerat Chriſtus. Quod ideò dico, ne putet Kemnitius cum ſuis collegis, ſe ſatisfacere, cùm concedit ubi ſuprà differre ẽt nr̃a Sacramenta ab illis ueteribus, quoniam in noſtris *maior* gratia datur, & myſterium redemptionis noſtræ ſignificatur, ut iam *peractum*,

peractum, &c. De hoc enim nulla poteſt eſſe controuerſia. **A** Etſi verò contemnant iſti ſuo more auctoritatẽ vniuerſalis Eccleſiæ in allegatis Concilijs; apud cordatos tñ, iſtorum arrogantia & temeritas facere non debet, vt minoris ſint ponderis illæ definitiones. Contẽnũt enim inſipienter, ob eamque rem ſunt hæretici.

Tertio probatur idem diſcrimen auctoritate Patrum. Nam Ambroſ. epiſt. 77. ad Conſtantium, minimè eam vim Circumciſioni tribuit, quam tribuit Baptiſmo, vt antè notauimus. Tantùm enim fuit Circumciſio data in ſignum: Itaque Sacramenta veteris legis ſignificabant, non autem efficiebant etiam gratiam: Noſtra verò effiriunt, quod ſignificãt. Vnde idem Ambroſius epiſt. 72. ad Irenæum quendam: *Signum*, inquit, *circumciſio corporalis; veritas autem circumciſio ſpiritualis* **B** *eſt. Illa enim membrum amputabat; iſta peccatum.* Itẽ D. Avguſtinus in Pſal. 73. *Alia ſunt*, inquit, *Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Saluatorem: Sacramenta noui teſtamenti* dant *ſalutem: Sacramenta veteris teſtamenti promiſerunt Saluatorem.*

Vbi manifeſtum eſt, non poſſe ad hęc Auguſtini verba accommodari gloſſam Kemnitij in examine Concilij Tridentini ſeſſ. 7. can. 2. Dicit enim iſte, non aliam eſſe ſententiam Auguſtini, quàm ꝙ Sacramenta nouæ legis myſterium redẽptionis noſtræ ſignificant, vt *iam peractum*; cùm tamen Sacramenta veteris legis illud ſignificauerint ſolùm tanquam *futurum* ex promiſſione diuina. Sed Auguſtini verba clariora ſunt, q̃ vt perſuadere nobis id Kemnitius poſſit. **C** Ait enim Auguſtinus, Sacramẽta noſtra Dare ſalutem. Quod certè non eſt tm̃ ſignificare. Quanquam vt egregiè D. Tho. hic artic. 6. docet, ideò Sacramenta nouæ legis poſſunt nobis dare gratiam, tanquam illius cauſſæ: qm̃ peracto iam myſterio redemptionis, atque adeò præexiſtente humanitate Chriſti, poſſunt eſſe vera inſtrumenta illius.

Præterea idem teſtatur Avguſtinus lib. 19. cõtra Fauſtum cap. 13. cùm affirmat, pro Sacramẽtis veteris legis alia Sacramenta inſtituta eſſe *virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Atque item **D** in Pſal. 73. *Mutata*, inquit, *ſunt Sacramenta, facta ſunt faciliora, pauciora, ſalubriora, fœliciora.* Quibus in locis diligẽter contra gloſſemata Kemnitij obſeruari debet, quòd Auguſtinus Sacramenta noſtra non modò dicit eſſe *vtilitate meliora*, id eſt, uberiorem gratiam conferre, qd tantùm vult Kemnitius, ſed etiam dicit eſſe *virtute maiora*: ut ſatis appareat, ex mente Auguſtini, diſcrimen inter vtriuſq; legis Sacramenta, eſſe non tantùm ex parte ipſius *effectus*, nimirum gratiæ, ſed etiam ex parte *virtutis*, atque modi eam conferendi.

Idem verò, quod Auguſtinus, docent apertè alij Patres. Vt Ivſtinvs in Dialogo cum Triphone, Irenævs lib. 4. cap. 30. vbi de Circumciſione & alijs cæremonijs veteris legis ait: *Non per hæc iuſtificabatur homo,* **E** *ſed in ſigno data ſunt populo.* Et Epiphanivs hæreſ. 8. Chryſoſtomvs hom. 27. in Geneſim. Tertvllianvs libro contra Iudæos. Cyprianvs libro item contra Iudæos 1. cap. 8. & alij paſſim.

Sed obiicit Kemnitius, Apoſtolum, cùm cæremonias veteris legis vocat *infirma & egena elementa*, non niſi abuſum & prauam opinionem illorum taxare, qui cæremonias illas ita vſurpabant, quaſi *per ſe*, ſine recta fide valerent conferre iuſtitiam. Itaq; de illis, quatenus ita prauè vſurpabantur, dixiſſe Apoſtolum, quòd fuerint infirma & egena elementa.

Sed hæc interpretatio manifeſtè refellitur, conſiderato ſcopo Paulinæ diſputationis, præſertim ad Galatas. Diſſuadebat enim Apoſtolus illic, non certè abuſum ipſum veteris religionis, ſed ipſam per ſe religionem veterem, tanquam iam antiquatam & exoletam, quia fuiſſet inefficax, vt etiam ad Hebr. 7. cùm dicit, eã abrogatam fuiſſe propter illius *infirmitatem*. Ita fit, vt infirma atq; egena elementa vocauerit cæremonias illas, etiam vt ex inſtituto illius legis benè aliquando vſurpabantur.

Iam verò aliæ obiectiones, quas Kemnitius ex aliorum etiam hæreticorum ſententia, contra diſcrimen hoc pro errore ſuo colligit, unica diſtinctione diſſoluuntur. Dupliciter enim intelligi poteſt, Sacramenta illa uetera contuliſſe ſiue exhibuiſſe gratiam. Vno modo impropriè, quatenus fuerunt videlicet ueluti pignora, aut etiam ſigilla quædam, quibus eſt obſignata & firmata apud homines diuina promiſſio, cuius vi atque efficacia conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. Vt ſi diceremus, v. g. ſigillum Principis contuliſſe, ſiue exhibuiſſe alicui Præfecturam vrbis, aut aliud officium: quoniam literas & ſententiam Principis obſignauit, virtute cuius officiũ eiuſmodi eſt collatum.

Sic non negamus, ut calumniatur Kemnitius, quin Sacramenta etiam ueteris legis dici poſſint contuliſſe, ſiue exhibuiſſe gratiam, tãquam *ſigna quædam externa* diuinę promiſſionis. Immò id concedit D. Tho. hic art. 6. ex ſententia Patrum. Nam negari non debet, quin per Sacramenta quæcunque obſignetur quodammodò & firmetur apud homines diuina promiſſio, vt etiã loquitur Catechiſmus Romanus. Itaque ut dicere poſſemus, ipſum *verbum promiſſionis* ſcriptum, vel traditũ, quodammodò conferre & exhibere nobis gratiam, quatenus eſt ſignum diuinę promiſſionis atque ſententiæ, cuius virtute gratia confertur: ſic etiam ſimili analogia idem dicere poſſumus de Sacramentis veteris legis, quatenus illa etiam ſuo modo fuerunt ſigna quædam diuinæ promiſſionis. Nam vt præclarè D. Avguſtinvs ſcripſit lib. 19. contra Fauſtum c. 16. *Quid ſunt aliud quæcunq; corporalia Sacramenta, niſi quædam quaſi uerba viſibilia ſacroſancta?* Hoc igitur modo tantùm probant hæretici, Sacramenta etiam veteris legis exhibuiſſe gratiam, quod, vt dixi, neque à nobis negatur.

Altero modo intelligi poteſt, Sacramenta conferre gratiam *verè & propriè*, tanquam *cauſſas* inſtrumentales ſaltem ipſius. Sic illa Sacramenta ueteris legis nõ contulerunt gratiam, vt anteà probatũ eſt. Quod præterea probatur optimè à D. Tho. art. 6. ex eo, quòd illo tempore nondum præextiterat Chriſti paſſio, atque adeò ipſa humanitas Chriſti, cuius oportet eſſe inſtrumenta ea Sacramenta, quæ gratiam conferunt, tanquã verè cauſſæ. Non enim poteſt aliquid eſſe inſtrumentum alteriùs nondum exiſtentis. Hoc igitur proprium eſſe Sacramentorum nouæ legis dicimus. Et hactenus de primo effectu Sacramentorum, qui eſt Gratia.

QVAESTIO QVARTA.

De Charactere, qui eſt alter effectus Sacramentorum.

D.Thom.3. patte, quæſt.63.

*E*XPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *Quid intelligatur in propoſito nomine Characteris*. SECVNDO, *An per aliqua Sacramenta imprimatur Character*. TERTIO, *Quæ ſit propria ratio & eſſentia Characteris*. QVARTO, *In quo ſit Character tanquam in ſubiecto*.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid intelligatur in propoſito, nomine Characteris.

Ad att. 1. D. Thom.

CHARACTER Gtæce, Latine, ſignificat ſignum ſeu figutam, aut notam firmiter alicui rei impteſſam, vt per eam diſcetnatur à cæteris tebus. Hoc modo *nota* candenti fetto pecudibus impteſſa, à veteribus Latinis maximè propriè dicta eſt Chatacter.

Ac iuxta hanc nominis ſignificationem Theologi in hac matetia characterem appellant *ſignum quoddam ſpirituale, ſeu ſpiritualem notam in fidelium animis indelebiliter à Deo impreſſam*; primùm, vt deſtinentur ad cultũ Chtiſtianę Religionis, pręcipuè in hoc poſitum, ut vel recipiantur, vel adminiſtrentur Chriſtiana Sactamenta. Deinde, vt eo ſigno ſiue *nota* diſtinguantur à cętetis, qui notam eiuſmodi non habent. Ac demùm, vt ea rõne fiant quaſi quoddã peculiũ Chriſti Sacerdotis; quatenus videlicet illius virtute *notam* eiuſmodi, ſeu ſignaculum acceperũt, vt functus eſt munere cõicandi atq; dandi ſpirituales, atq; diuinas iſtiuſmodi res hominibus, à quo munere dicitut Sacerdos, id eſt, Sacra dans.

Hanc eſſe rõnem nominis huius apud Theologos, ſatis appatet ex D.Tho.hic q.63. maximè artic.1. & 3. vbi declatat, quam ob rem chatactet hic dicatur peculiariter chatacter Chriſti, quia eſt, ut diximus, patticipatio quædam illius Sacetdotij. Item id apparet ex eodem art.5. vbi ex analogia effectus Sacerdotij *perpetui* Chtiſti, atque etiam aliarum terum, quę ad ſacros vſus peculiari ratione conſecrati ſolent, *& perpetuò* idcircò conſecratæ perdurant, declarat D. Tho. quemadmodum iſtiuſmodi character ſit quiddam perpetuò durans, & quaſi indelebile.

Iam cùm hæc ſit ratio nominis, videndum eſt in ſequẽtibus punctis, *Primò*, An ſit hic character. *Secundò*, Quid ptoptiè ſit. *Tertiò*, Vbi tanquam in Subiecto proprio ſit hic charactet. Ad hæc enim reuocari video omnia, quæ vel à D.Thom.in illa quæſt.63. vel ab alijs de iſtiuſmodi chatactete ttactantur.

PVNCTVM SECVNDVM.

An per aliqua Sacramenta imprimatur Character.

D.Thom. artic. 1. & 6.

NEGAT VViclephus apud VValdenſem to. 2. de Sacramentis cap.109. & negant etiã Luthetani ac Sacramentarij omnes, vt videre eſt apud Caluinum lib.4.inſtit.ca.19. & Kemnitium in examine can.9.ſeſſ.7. Concilij Tridẽtini. Ratio verò cur negent, eſt: quia non poſſit ex Scripturis character ptobari.

Quam rem teſtimonio quoque Scholaſticorum cõfirmat Kemnitius. Itaque Gabrielem citat; qui in 4.ſent.d.6.q.2.negauerit, ex Scriptutis probari characterem poſſe. Sed & Scotus in 4.d.6.q 9.faſſus eſt, characteris aſſertionem ſolius Eccleſiæ auctoritate niti. Idẽ quoque confitetur apertè Caietanus hic att.1.

Ac poſſumus ad hanc rationem hæreticorum ptætereà addete, ꝙ ſine charactete æquè bene poſſemus illa intelligere, quotum cauſſa dicitur imprimi character. Nam hoc ipſo, quòd Sacramenta Chriſtianæ Religionis uſurparentur à fidelibus, poſſet intelligi, eos con*ſecratos* eſſe cultui Chriſtiano, & ab alijs *diſcerni*, atque etiam eſſe quaſi quoddam *peculium* Chriſti. Fruſtrà igitur ad iſta ponitut ille chatacter.

His tamen nihil obſtantibus, CERTA fide credendũ eſt, per aliqua Sacramenta, nempe per Baptiſmum, Cõfirmationem, & Ordinem, imprimi characterem talẽ, qualem anteà p.1.ex nomine deſcripſimus. Probatur id PRIMO ex eo ipſo, quod hæretici agnoſcunt à Scholaſticis Doctoribus credi, nempe Characteris aſſertionem niti *auctoritate Eccleſiæ*. Quod enim Eccleſia Chriſti de rebus fidei definit, id ineffabilitet verum & certũ eſt ex fide. Sed Eccleſia Chriſti definit, per illa Sacramenta imprimi charactetem. Ergo ex fide certum id eſt. Maior to.3.diſp.1.q.1.p.7.probata eſt, ubi ẽt oſtenſum eſt, Eccleſiam Catholicam Romanam uetiſſimè eſſe illam Eccleſiam Chriſti, quæ abetrate in rebus fidei nõ poſſit. Minor patet ex Cap. *Maiores*. Extra de Baptiſmo & eius effectu. Item ex Concilio Flotentino in decreto vnionis, & ex Tridentino ſeſſ.7.can.9. ubi id definitur ſub anathemate.

SECVNDO ptobatur eadem Aſſertio. Nam quod ab Apoſtolis tanquam certum de fide traditum Eccleſiæ eſt, id ſine vlla dubitatione eſt ex fide cettum. Sed aſſertio hæc characteris ab Apoſtolis eſt tradita Eccleſiæ, tanquam certa de fide. Ergo certa eſt ex fide. De Maiori non dubitatut, ne ab hæreticis quidem.

Minor probatur, *Primò*. Quoniam cettiſſimum argumentum, atque inditium traditionis Apoſtolicę eſt, ſi vniuerſa Eccleſia aliquid ſentiat ac teneat. Id patet ex D. AVGVSTINO lib.5. de Baptiſmo contrà Donatiſtas.cap.23. *Quæ vniuerſa*, inquit, *tenet Eccleſia, eo ipſo ab Apoſtolis bene præcepta dicũtur, etiamſi ſcripta non reperiãtur*. At Charactetem per illa Sacramenta imprimi, uniuetſa ſentit & tenet Eccleſia. Ergo rectè creditur, eam rem eſſe acceptam ab Apoſtolis.

Secundò probatur eadem Minor. Quoniã ubicunq; Eccleſia doctrinam de charactere tradit, eam propoſuit tanquam prorſus antiquam, quæ iam olim apud fideles auctoritatem fidei obtinuerit. Neque credibile eſt, in ea re aliquid ab Eccleſia fingi, ſed planè id tradere eam, quod continua ſucceſſione doctrinæ iam inde uſque ab Apoſtolis accepit. Quid enim potuiſſet Eccleſiam mouere, vt hoc dogma fingeret? Certè ex aſſertione characteris nullum commodum habet.

Atque hoc quidem argumenti genus in aliquibus controuerſijs ad tetundẽdam hæreticorum impudentiam

tiam vrgendum eſt, qui ſine vllo veriſimili colore fingunt, Eccleſiam, ſeu Eccleſiæ prælatos, Romanos Pontifices, quædam dogmata primùm inueniſſe, quæ non acceperint: cuiuſmodi eſt ét, vt exemplum vnum adducam, quod Eccleſia docet, iure diuino non eſſe Laicis neceſſariã cõionem ſub vtraque ſpecie. Quid enim de Eccleſiæ commodis decederet, ſi daretur etiam Laicis tantillum vini ad communicandũ vſum? Aut quid omnino Eccleſiam potuit impellere, vt pro libito comminiſceretur ipſa id dogma, ſi non ita accepit?

Sed ad rem vt redeamus, ſuffragatur etiã TERTIO huic Eccleſiæ aſſertioni ſacra Scriptura, quæ ſi abſque pertinacia & proteruia intelligatur, ſæpè ſignificat, fideles hoc ipſo, quòd Sacramentum fidei, id eſt baptiſmum acceperunt, *conſignari aliquo ſpirituali ſigno* diuinitùs quod etiam in ipſis durabiliter maneat, etiam tum, cùm per peccata ex gratia diuina excidunt. Quod ſignum nos intelligimus eſſe characterem.

Cuius generis teſtimonia ſunt hæc. Ad Epheſ. 1. *Signati, inquit, eſtis credentes* (id eſt, hoc ipſo, quòd credidiſtis, & fidei Sacramentum accepiſtis) *Spiritu promiſſionis ſancto.* Et cap. 4. *Nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.* Quo loco cum improbis etiam loquitur, vt apparet ex concione, quam ibi generatim habet ad omnes. Itaque de ſignaculo aliquo loquitur differente à gratia, quemadmodum Haimo in commentarijs eius loci, intellexiſſe quoque vř, vbi inquit. *Signũ Spiritus ſancti in die Baptiſmi accepiſtis, nouum ſignaculum habere cœpiſtis.* Hic enim vult Haimo eſſe vim verborum illorum Apoſtoli.

Item 2. Cor. 1. *Qui autem confirmat nos vobiſcũ in Chriſto, & qui vnxit nos, Deus eſt, & qui ſignauit nos Deus, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Hic certè à pignore Spiritus ſancti, quod eſt Gratia, aliud quoddam diſtinguit ſignaculũ, & exprimit pluribus verbis, quod videlicet duret in baptizatis etiam amiſſa gratia. Atq; id expoſitione Hieronymi in illum locum, confirmare poſſumus: *Signauit nos* (inquit Hieronymus) *Spiritu ſancto, vel Chriſmate. Illud ſignatur, quod aliquid intrinſecùs continet precioſum.* Hactenus ille. Vbi clarè videre eſt ſignaculum aliquod diſtinctum ab ipſa gratia in animis latente, pp quam ſignamur, & quam ibidem dari dicit Hieronym. ut arrham precioſam æternæ beatitudinis.

Præterea 1. Tim. 4. *Noli, inquit, negligere gratiã Dei, quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.* Vbi diligenter obſeruandus eſt modus, quo Timotheum Apoſtolus admonet ſui officij: *Gratiæ, inquit, quæ eſt in te.* Hoc ſanè uerbo (EST) aliquid ſignificat in ordinatione illi datum fuiſſe *durabile,* quod etiam ſit & maneat in his miniſtris, qui ab officio diſcedunt, & gratiam gratum facientem amittunt.

Conſiderandum enim hic ét diligenter eſt, ꝙ Apoſtolus, cùm ita Timotheum alloquitur, formam præbet, qua poſſimus etiam alios miniſtros ad officium hortari, cùm ab illo deflectũt. Neq; enim illa tantummodò ſcripſit Apoſtolus propter Timotheũ, ſed propter alios ét miniſtros, qui eiuſmodi commonefactione ſubinde indigeant. His igitur, quamlibet mali ſint, dicere poſſumus verè cum Apoſtolo: *Noli negligere gratiã, quæ eſt in te,* id eſt, characterem, qui & ipſe gratia quædam eſt, data in ordinatione. Quòd ſi huiuſmodi teſtimonia non mouent Sectarios; ab ijs petimus, ut probent, malè nos in his locis intelligere gratiam etiam characteris, quæ diſtinguatur à gratia gratum faciente. Hoc certè conuincere nunquam poterunt.

QVARTO huc accedunt illuſtres ſententię Patrum, ex quibus & characteris aſſertionẽ rectè colligimus, & multum roboris additur probationibus ex Scriptu-
A ra iam allatis. Nã D. DIONYSIVS lib. de Eccleſiaſt. hierarchia, cap. 2. p. 3. ita inquit: *Baptizatum in ſuum conſortium diuina maieſtas intùs admittit, eiq; lucem ſuam perinde ac ſignum aliquod tradit, ſanctum efficiens, & ſortis ordiniſq; ſanctorum participem.* Quibus verbis de ſigno certè aliquo durabili, atque etiam tum, cùm baptizatus peccat, permanente, Dionyſium loqui apparet. Nam tum etiã baptizatus particeps eſt *ſortis & ordinis* Chriſtianorum; quod Dionyſius dicit fieri per illud ſignũ.

Sanctus DAMASCENVS quoque lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 10. apertiùs etiam illud ſignum à gratia diſtinguit: *Per Baptiſmum, inquit, accipimus primitias ſpiritus; & deinde ſignaculum, & tutelam, & ſanctificationem.* Loquitur ſimiliter de tali ſignaculo AMBROSIVS lib. 1.
B de Spiritu ſancto, cap. 6. & CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi myſtagogica 17.

Illuſtris autem admodum eſt locus EPIPHANII li. 1. to. 1. contra hæreſim 8. *Baptiſmus, inquit, & circumcidit nos à peccatis, & obſignat nos in nomen Dei.* Qua ſententiã non modò characterẽ à gratia ipſa remiſſionis peccatorũ diſtinguit; ſed etiam præclarum nobis argm̃ ſubindicat, quo poſſimus ex analogia figuræ & ueritatis cõfirmare aſſertionem characteris. Circumciſio enim Baptiſmi noſtri figura fuit. In Circumciſione autẽ duo erant. Nam & remittebatur ibi peccatum per gratiã; & ſignum ſeu nota quædã in illa parte corporis relinquebatur, per quam fideles illius populi à cæteris Gentibus diſcernerentur, tãquam peculium quoddam ſin-
C gulare Dei. Vt igitur veritas ipſa aptè reſpondeat figuræ; intelligendum eſt, per Baptiſmum non ſolùm gratiam dari, quæ deleat peccatum; ſed etiam *ſignum aliquod,* non illud quidem carnale, ſed *ſpirituale* in mentibus fidelium imprimi, quo differant à non fidelibus. Quod argumentum eruditè proſequitur Tho. VValdenſis to. 2. de Sacramentis, cap. 110.

Iam verò AVGVSTINVS, cuius eſt etiam apud Aduerſarios præcipua auctoritas, multis in locis expreſſam mentionem fecit characteris huius & ſignaculi, quod per Sacramentum imprimatur. Sed Kemnitius & alij Sectarij eam appellationem Auguſtini referũt vel ad ipſum *Sacramentum,* quod ſuſcipitur; uel ſecundò ad *effectum* illius, nempe gratiam iuſtificantem; vel
D certè tertiò ad quandam *denominationem* & reſpectum rõnis, quo intelligimus, eos homines, qui Sacramentum ſuſceperunt, pertinere ad ordinem Chriſtianum, & ad Chriſtianum etiam cultum deputatos eſſe, &c.

Verùm hanc interpretationem ab Auguſtini mente alieniſſimam eſſe, ex ipſis Auguſtini locis diligẽter collatis atq; expenſis manifeſtiſſimè apparet. Nam iã affirmat, ſignaculum illud ſeu characterẽ *imprimi* per Sacramẽtum; iam *nunquam violari;* iam *manere* ét in impijs & hęreticis; iam aliquid eſſe *ſanctum,* &c. Vnde perſpicuè patet, characterem apud Auguſtinum neque eſſe ipſum Sacramentum: ſiquidem hoc non eſt aliquid *permanens, impreſſum;* neq; eũ effectũ Sacramẽti, qui eſt gratia: cùm hæc neutiquam maneat in hæreticis & im-
E pijs; neque denique nudum reſpectum rõnis: cùm hic neq; *imprimi,* neq; aliquid *ſanctum* eſſe rectè dici poſſit.

Sed Auguſtini ſententias uideamus. In epiſt. 44. ad Donatum, ſic Donatiſtas hæreticos compellat: *Vos, inquit, oues Chriſti eſtis, quia Characterem Dominicum portatis, quem accepiſtis in Sacramento: ſed erratis & peritis.*

Item in epiſt. 50. ad Bonifacium de correctione Donatiſtarum, ex huius characteris rõne (quod & ipſe & reliqui Patres paſſim alias faciunt) oſtendit, Baptiſmũ iterari non debere: *Plus, inquit, habet iuris, qd in eis Dominicus* CHARACTER *agnoſcitur, qui in eis, quos ſuſcepimus, nec tamẽ re baptizamus, minimè violatur.* Sic.n. error

corrigendus eſt ouis, vt non in ea corrumpatur ſignaculum Redemptoris.

Item ſuper epiſtolam 1.Ioan.tract.5.*Baptizatus*,inquit, *etiamſi charitatem non habeat, characterem quidem impoſitum habet,& tamen deſertor vocatur*.Similiter lib. 6.de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.1.agens etiã de non reiterando Baptiſmo.Et lib.2.contra Petilianum, ſub finem: *Non veſtrum eſt*,inquit,*quod deſtruere metuimus,ſed Chriſti, quod etiam in ſacrilegis per ſe ſanctum eſt. Nam venientes à vobis recipere non poſſumus,niſi quod veſtrum eſt,deſtruamus. Deſtruimus enim prfidiam deſertoris, non deſtruimus characterem Imperatoris.*

Idem dicit & explicat lib.2.contra Parmenianum, cap. 13. & quidem accõmodatiſſimo exemplo, ducto ex characteribus ſeu notis militũ.Quem locũ quoq; citauit D.Thomas q.63.art. 1. Atq; ibidem Auguſtinus characterem appellat *ſanctitatem Sacramenti. Peruerſitas*,inquit,*hominis corrigi debet:ſanctitas autem Sacramentorum violari non debet. Conſtat enim,eã in peruerſis & ſceleratis hominibus impollutã & inuiolabilem permanere.* Ac cõcludit ibi tandẽ,manere in bonis ad *præmium*, in malis ad *iudicium*.Deniq; in libro de bono coniugali,c.24. ſatis quoque apparet eum agnouiſſe Ordinis characterem,quo adminiſtrantur munera Eccleſiaſtica.

Quæ cùm ita ſint,ad rationem hæreticorũ RESPONDEO, Scholaſticos,quamuis aſſertionem characteris in Eccleſiæ auctoritatem referant,agnouiſſe tamen & cõceſſiſſe prorſus characterem:neque dubitaſſe, quin ea Aſſertio certiſſima ſit: quod tamen malitioſè videtur Kemnitius vbi ſuprà diſſimulaſſe,dum ſententiam Gabrielis ita refert,quaſi ille de aſſertione characteris dubitauerit.In eo verò,quòd illi Scholaſtici non putauerint,characterem ex Scripturis,& ex antiquitate confirmari poſſe,decepti ſunt:neq; id verò mirum,cùm illorum diligentiam ad inquirendas diligentiùs eiuſmodi probationes nulla ſuo tempore hæreticorum perfidia excitaſſet,ſicut iam excitauit nos.

Ad aliud,quod in hæreticorum fauorẽ addebamus, rñdeo,multò rectiùs intelligi, quemadmodum fideles deſtinati ad cultũ Religionis Chriſtianæ ſint, ab alijsque populis diſcernantur,ſi maneat in illis *durabilis* aliqua *nota* & character,qualem manere probauimus.

Characterem igitur, effectum aliquorum Sacramẽtorum eſſe, ita confirmatum ſit. Quòd ſi verò QVAERAT iam aliquis,cur non etiã aſſeramus, per alia quoque Sacramenta imprimi characterem? RESPONDEO primùm,eam eſſe rationem,qm̃ ita nos docet Eccleſia, per illa Sacramenta imprimi, & per reliqua non; quæ & ipſa ſic eſt docta ab Apoſtolis,habetque,quod ad doctrinam Sacramentorum imprimis attinet, infallibilem auctoritatem,vt ſuprà eſt probatum.

Deinde dico, eius rei illam rationem communiter ab Orthodoxis reddi, quam reddidit D. Thom.q.63. art.6.Etenim character,vt p.1.expoſuimus, nota quædam eſt, qua deputamur peculiariter ad Chriſtianæ Religionis cultũ,& differimus ab aliquibus alijs. Hæc duo per illa tm̃ Sacramenta tria, non autẽ per alia propriè conſequimur.Ita fit,vt per illa tria duntaxat character aliquis imprimatur.Nã *Baptiſmo* characterẽ conſequimur ad exercendum eum Religionis cultum,qui conſiſtit in ſuſceptione cæterorum Sacramentorum, & differimus item ab ijs,qui Chriſtiani non ſunt.

Sacramento *Ordinis* deputatur quis ad eum cultum Religionis, qui conſiſtit in Sacramentis adminiſtrandis, & differt quoque à Laicis, qui Ordinibus initiati non ſunt. Itaque character quoque ad id peculiaris in eo Sacramento tribuitur.

Denique *Confirmatione*, dum robur quis accipit ad reſiſtendum tentationibus contra Fidem;peculiari ratione velut deſtinatur ad quandam Chriſtianam militiã,itemque ad cultum,qui peculiariter conſiſtit in cõſtanti quadam proteſtatione Chriſtianæ fidei. Rurſus etiam diſtinguitur à *baptizatis tantùm*, & nondum etiã confirmatis,qui, vt D. Petrus epiſt.1.capite ſecundo, inquit, *quaſi modò ſunt geniti infantes*, nondum milites robuſti.Itaque per Confirmationem etiam peculiaris datur ad eam rem character.

Cætera verò Sacramenta ſunt ſanè per ſe ipſa quidam cultus, veruntamen non propriè ordinantur vlteriùs ad peculiarem aliquẽ cultum.Quare non perinde in illis confertur character. Omnino verò ratio potiſſima huius differentiæ eſt inſtitutio Chriſti, quam docet nos Eccleſia.

PVNCTVM TERTIVM.

Quæ ſit propria ratio & eſſentia Characteris.

D.Thom.art.2.& 3.

VIDENDVM eſt nunc,quid propriè ſit Character,id eſt,quo genere cõtineatur, & qua differentia. Et ſunt ea de re plures ac diuerſæ opiniones, PRIMA eſt Durandi in 4.diſtinct.4.q.1.cenſuit,eſſe tantummodò quendam *reſpectum rationis*, quo videlicet intelligatur homo eſſe deputatus ad recipenda, vel danda Sacramenta Chriſtiana. Argumentum ipſius præcipuũ eſt,qm̃ per iſtiuſmodi ſuam aſſertionem putat à Theologo inprimis *elucidari* Sapientiam diuinam, id quod eſſe debet nobis in Theologia propoſitum:Contra verò obſcurari,ſi character dicatur eſſe res aliqua,cùm id videatur ſuperuacaneum,neque ſatis poſſit intelligi.

Verùm hæc opinio pugnat planè cum ſententijs Patrum, & Eccleſiæ ſuprà puncto præcedenti allegatis pro charactere. Nam reſpectus rationis non propriè *imprimitur*,non *portatur*,non eſt quiddam *ſanctum*, ſeu *Sanctitas*;quas tamen appellationes & alias eius generis verè & conſtanter tribuit Eccleſia characteri.Et ratio Durãdi infirma,vel nulla potiùs,eſt. Qñ enim oportet ex Eccleſiæ ſententia rem peculiarem aſſerere; maximè tunc elucidabitur ſapientia diuina,eam rem aſſerendo,& explicando,cuiuſmodi ſit.

Atque hinc obiter intelligitur etiam, minùs circũſpectè & ſecurè ſcripſiſſe Sotum in 4. diſt.1.q.4.art.2. quòd probabiliter defendi poſſit,Characterem non eſſe rem diſtinctam ab ipſa anima,modò concedatur,eſſe aliquid reale, & non tantùm ens rationis. Minimè hoc defendi poteſt.Nam ſi character ab anima, nõ re, ſed *formali ratione* tantùm diſtinguitur;quomodo propriè imprimitur?quomodo eſt aliquid per ſe *ſanctum*, quod menti diuinitùs communicetur, & quaſi extrinſecùs adueniat?

SECVNDA ſententia eſt Scoti in 4.d.6.q.10. Is,licet concedat,eſſe probabile,quòd character ſit qualitas abſoluta;probabilius tamen eſſe cenſet, quòd ſit tantùm *relatio* ſeu *reſpectus*, quo habemus peculiarem quẽdam ordinem ad Chriſtum, quemq; ille cenſet eſſe *extrinſecùs aduenientem*, vt vocat, id eſt, qui exiſtente fundamento & termino non ſtatim exiſtit.

Sed hæc ſententia, quæ antiquior etiam fuit Scoto, rectè à D.Thoma hic art.2.ad 3.refellitur. Niſi.n.character pręter *reſpectum* illum,quo per ipſum habemus ordinem ad Chriſtum, eſſentiam abſolutã, & quidem priorem tali reſpectu habeat: carebit eiuſmodi reſpectus ſiue relatio fundamento proprio. Non enim fundamentum eſt ipſa anima: nam tunc omnes haberent

illum

illum ordinem & reſpectum ad Chriſtum, hoc ipſo, quod anima ſunt prædîti. Neceſſe itaque eſt, characteris eſſentiam in aliquo *abſoluto* & priori propriè conſtituere, quòd ſit fundamentum proprium illius reſpectus.

Secvndo. Ad nullam omnino relationem eſt per ſe motus. Sed ad characterem eſt per ſe motus. Ergo character nullius omnino modi relatio eſt. Maior eſt Philoſophi, vt rectè contra Scotum oſtendit Caiet. hic art. 2. Minor conſtat. Quoniam character per ſe producitur per Sacramenta, idque tum maximè patet, cùm propter ſuſcipientis vitium datur ipſe ſolus ſine gratia.

Quod ſi ad has rationes reſpondeatur ex ſententia Scoti, relationem *extrinſecùs aduenientem*, eſſe talem, vt etiamſi fundamentũ adſit (quale in propoſito ſecundum Scotum eſt *ipſa anima*) poſſit tamen non ſequi, atque ĕt ad illam poſſit eſſe per ſe motus: Hoc totum dicimus eſſe commentitium, vt ſuo loco ab alijs communiter probatur, & maximè à Caietano loco citato, vbi illas ipſas relationes, quas Scotus appellat *extrinſecùs aduenientes*, oſtendit ex expreſſa Philoſophi ſententia eſſe tales, vt ad illas non poſſit eſſe per ſe motus. Ab illis. n. Ariſtoteles exemplum ſumit, vt eam relationum proprietatem declaret. Vt ad *dextrum & ſiniſtrum* non eſt per ſe motus, inquit Philoſophus, *ſed ad tale Vbi;* & tamen eiuſmodi relationem ponit Scotus in illo genere relationum extrinſecùs aduenientium, vt vocat.

Denique in ea re Scotus falſus eſt, quòd non diſtinxit ſatis duplex relationis fundamentum, Proximum, & Remotum. *Proximo* enim poſito; illicò relatio omnis exiſtit. Neque ad relationem vllam eſt motus, niſi *per accidens*, ſeu *ex conſequenti*, ratione ſcilicet fundamẽti ſui proximi. Sunt igitur illæ noſtræ rationes firmæ contra Scotum.

Tertia opinio eſt Marſilij in 4. quæſt. 4. art. 1. concluſ. 7. qui vult, characterem eſſe in quarta ſpecie Qualitatis, quoniam per illud quadam ratione *configuramur* Chriſto.

Sed hoc friuolum eſt. Nam ut rectè D. Tho. hic contra hanc opinionem, (quæ & ipſa eſt antiqua) artic. 2. ad primum argumentatur, Character non dicitur *figura*, neque nos dicimur per illum configurari Chriſto, *niſi metaphoricè*. Propriè enim figura eſt terminus Quãtitatis: & res non ponuntur in aliquo genere vel ſpecie, niſi ſecundùm eam rationem, quæ ipſis conuenit propriè.

Qvarta opinio eſt Richardi in 4. diſtinct. 5. art. 2. quæſt. 1. characterem eſſe *reductiuè* Qualitatem, quæ pertineat ad triplicem ſpeciem; ſcilicet ad primam, quatenus eſt *diſpoſitio* ad gratiam; & ad tertiam, quatenus habet ordinem vel ad *actionem*, vel ad *paſſionem*; & ad quartam, quatenus per illam *configuramur* Chriſto.

Sed hoc de *quarta*, iam refutatum eſt. Et quanquam verum ſit, quod Richardus ait, characterem *reductiuè* pertinere ad Prædicamentum Qualitatis, vt poſtea videbimus; non tamen ſatis rectè declarat, quomodo reductiuè pertineat ad illas alias duas ſpecies, de quibus etiam dixit, ſcilicet, ad *primam & tertiam*.

Nam Primo character non eſt per ſe & propriè *diſpoſitio* ad gratiam, cùm ſine gratia detur aliquando, & viciſſim gratia ſine illo. Deinde, quamuis aliquo modo indirectè, & ex conſequenti, vt D. Tho. ait art. 4 ad 1. character dici poſſit diſpoſitio ad gratiam, velut ad formam, quatenus uidelicet gratia etiam datur ob eam rem, vt characteris vſus ſit rectus; Quãuis hoc (inquã) ita dici poſſit; tamen iſtiuſmodi ratio diſpoſitionis in ordine ad formam, nullo modo eſt ratio illa, qua continetur prima ſpecies Qualitatis, quæ dicitur Diſpoſitio: Sed pertinet ad modum quendam, qui communis

A eſſe poteſt pluribus ſpeciebus Qualitatis. Nam & prima, & ſecunda Qualitatis ſpecies, poſſunt eſſe, & interdum ſunt diſpoſitiones ad aliquam formam. Cùm igitur ratio primæ ſpeciei Qualitatis, quæ communiter *Diſpoſitio* dicitur, ſit alia; non rectè explicatur à Richardo, quomodo character reductiuè ſit in prima ſpecie, propterea quòd ſit diſpoſitio ad formã, quæ eſt gratia.

Sic etiam ratio *tertiæ* ſpeciei non ſatis rectè accommodari poteſt ad characterem: cùm in tertia ſpecie ſolùm ſint ſenſibiles qualitates, quæ longiſſimè diſtant à charactere, ut rectè etiam D. Tho. argumentatur artic. 2. ad 2.

Qvinta opinio eſt, Characterẽ eſſe *habitum*. Quæ ſententia non videtur aliena à mente Alexandri Halenſis 4. par. quæſt. 19. memb. 1. art. 2. Sed hæc ſenten-
B tia confutari à pleriſque ſolet his rationibus. Prima. Omnis habitus intẽditur & remittitur. Character nõ. Ergo character non eſt habitus. Sed hæc Ratio non videtur firma. Nam reſponderi poſſet, characterem ex natura ſua intendi & remitti poſſe, licet per accidens id non fiat; vel certè non conſtat, utrum non intendatur vel remittatur.

Sed põt nihilominus ea Ratio defendi: Quia non datur, niſi per Sacramenta, quę ſemel tm̃ percipiũtur. Ex qua re colligitur, illum non intendi, & conſequenter neque remitti: quia nõ pẽdet ab actu aliquo ipſius hominis. Quòd ſi nunquam intenditur & remittitur; certè apparet etiam, illum non eſſe eius naturæ, ut poſ-
C ſit intendi & remitti: quia fruſtrà talem Deus daret.

Secvnda Ratio. Habitus tantùm ad id valet, ut operatio fiat bene, quam alioqui potentia poſſit exercere, etiam ſine habitu. Character autem datur, ut operatio ſimpliciter poſſit fieri, ita quidẽ, ut ſine illo, nullo modo exerceri poſſit. Ergo character non eſt habitus.

Sed Maior non eſt uniuerſè vera. Nam probabilior longè ſententia eſt, quod habitus ſupernaturales dantur ad eiuſmodi actus, qui ſecundum ſuam ſubſtantiam nequeũt (ſaltẽ de lege ordinaria) ſine habitu exerceri; eò quòd ſint ſecundùm ſuam ſubſtantiam *ordinis cuiuſdam ſuper-*
D *naturalis*. Itaque ſecundum hanc ſententiam, aliqui habitus, nempe ſupernaturales, non tantùm dantur, ut operatio bene fiat; ſed ut fiat *ſimpliciter*, à potentia perfecta & completa per eiuſmodi habitus.

Tertia Ratio eſt D. Tho. hic art. 2. in argumento, *Sed contra*. Nullus habitus eſt eiuſmodi, ut indifferenter contingat eodem uti & benè & malè. Sed character eſt talis. Ergo character non eſt ullus habitus. Maior patet. Quia *Bonum* vel *Malum* ſunt differentiæ habitus. Minor etiam conſtat. Quia contingit aliquẽ v. g. benè & malè adminiſtrare Sacramenta per eundem characterem. Contrà hanc Rationem obiicit Scotus in 4. diſt. 6. quæſt. 10. Quòd fieri poteſt, ut aliquis habitus
E ſit per ſe *indifferens*. Sed hanc Scoti ſententiam improbant meritò alij Theologi. Nam ut nullus eſt actus *in particulari indifferens:* ita neque ullus habitus indifferens produci poteſt.

Fortiùs autem contra eandem Rationem Obiici ſecundò poteſt: Quòd Ars eſt habitus; & tamen contingit indifferẽter eadem arte uti benè & malè. Respondeo, ea quidem bonitate & malitia, quæ propriè pertinet ad *vſum* artis, minimè contingere, ut eadem arte vtatur quis & benè & malè: Contingit autem, ut bonitate & malitia alterius generis, nempe *morali*, utatur quis arte v. g. pingendi, benè & malè. In propoſito uerò illa ipſa bonitate & malitia, quæ ſola ad *vſum characteris* pertinet, contingit benè, & malè uti: Ex quo rectè D. Tho. concludit, Characterem non eſſe habitum.

Quod ut intelligatur, cõſiderandum eſt, in *exercitio*

characteris, ſcilicet in illis cæremonijs externis Sacramentorum, aut etiã in externo certamine & proteſtatione fidei, poſſe nos intelligere triplicem rationem. Nam *Primò* ſunt quædam *proteſtationes*, ſeu externæ ſignificationes Chriſtianæ *fidei*. *Secundò*, ſunt cultus *Religionis*. *Tertiò*, ſunt abſolutè & ſimpliciter quidã *actus externi*, ordinati ad *efficiendum* vel *recipiendum* vel *conſeruandum* effectum ſupernaturalem. Quod ita dico pp differentiam characterum. Nam vſus characteris *Ordinis* eſt operatio externa ad *efficiendum* effectum ſupernaturalem, nempe gratiam, per Sacramentorum adminiſtrationẽ. Vſus characteris *Baptiſmi*, id eſt, ſuſceptio Sacramentorum, ordinatur ad effectum ſupernaturalẽ, nempe eandem gratiam, *recipiendam* in Sacramẽtis. Vſus deniq; characteris Confirmationis, id eſt, illa militia ſpiritualis, pertinet ad ſupernaturalem effectum, nempe fidem propugnandam & *conſeruandam*.

Hoc poſito, ſciendũ etiam eſt, cæremonias illas, ſeu operationes externas, in quibus exercetur character, formaliter quidem, neque ſecundùm *Primam*, neque iuxta *Secundã* Rationẽ ex illis tribus, quas diſtinximus (ſic.n. propriè pertinent ad virtutem *Fidei*, & virtutem *Religionis*) ſed tantummodò ſm *Tertiam* rationem reſpici à charactere. Hæc uerò ratio, ſi rectè conſideremus, nullã peculiarem bonitatem aut malitiam præter bonitatem aut malitiam pertinentẽ ad Fidem, vel Religionem continet, quam propriè reſpiciat character.

Quare reliquum eſt, ut peculiaris bonitas vel malitia, quæ ad Characterem referri poteſt, ſit ſolum bonitas vel malitia, pertinens ad materiam vel *Fidei* vel *Religionis*. Atq; ita ſequitur, poſſe contingere, ſicut dicebamus, vt illa bonitate & malitia, quæ ſola ad characterem pertinet, vtatur quis eo & benè & malè, quia nimirum contingit charactere vti, & *cum* recta fide, & *ſine* fide; item, *religioſè*, vel *irreligioſè & ſacrilegè*. Iam verò quod D. Thomas in ſua Ratione aſſumpſit, nullum habitum eſſe eiuſmodi, vt eo contingat vti & benè & malè; de malitia & bonitate intelligendum eſt, pertinente ad ipſum habitum. Hinc.n. ſequitur, Characterem nõ eſſe *habitum*: Quia cũ ſola bonitas & malitia peculiaris, quæ eſt ſecundùm rationem vel *Religionis* vel *fidei*, & præterea nulla alia ſecundùm rationem obiecti characteris propriam, ad characterem pertineat: contingit ſecundùm eam bonitatem & malitiam vti & benè & malè charactere.

Neque hoc ſimiliter poteſt dici de Arte. Nam ars, vt dicebamus, præter bonitatem & malitiam alterius generis, nempe moralem, reſpicit etiam bonitatem peculiarem & propriam, ſcilicet *artificioſam*, cuius ſedes eſt propria ratio formalis obiecti Artis; & ſecundùm eã bonitatem ſemper bene vſurpatur Ars, nunquam malè: ac proinde Ars quidam habitus eſt.

SED dicet aliquis. Nonne bonum quoddam & perfectio maxima eius, qui habet characterem, eſt, *recipere* ſupernaturalem effectum Sacramenti, & *conſeruare* ẽt fidem; qui ſunt actus characteris? Cùm igitur iſtæ duæ rationes (ſcilicet, *recipiendi & conſeruandi* ſupernaturalem effectum) in cæremonijs ſeu operationibus illis externis reſpiciantur à charactere Baptiſmi, & Confirmationis; videtur falsũ eſſe, id quod vniuersè diximus, characterem ſm rationem ſuam propriam non habere ordinem ad bonitatem aliquam ſeu malitiam *peculiarem*, præter bonitatem ſeu malitiam, quæ pertinet ad materiam *Religionis* vel *fidei*.

RESPONDEO: Nihilominùs veriſſimũ id eſſe, quod à nobis vniuersè eſt dictum. Et quidem in charactere *Ordinis* facilius id ad explicandum eſt. Nam *efficere* ſupernaturalẽ effectum *in altero*, quod eſt munus charA acteris Ordinis, non eſt propriè bonũ aliquod, ſeu perfectio ipſius habentis talem characterem; ſed alterius. Bonitas autem & malitia, quæ pertinet ad aliquem habitum, attendi debet in ordine ad illum, in quo eſt habitus. Quod autem attinet ad characterem Baptiſmi, & Confirmationis, etiam illud, quod diximus, non obſtante Obiectione facta, verum eſt.

Diligenter.n. eſt conſiderãdum, quòd licet abſolutè *recipere* ſupernaturalem effectum, qui eſt Gratia, & *conſeruare* fidem, ſit quoddam bonum & perfectio eius, qui Baptiſmi & Confirmationis habet characterem; non tamen ea propriè & præciſa ratione, qua iſta *conſeruatio & receptio* formaliter reſpiciuntur à charactere. Reſpiciuntur enim hæc à charactere illorum B Sacramentorum *formaliter*, tantummodò vt ſunt abſolutè & ſimpliciter receptio & conſeruatio ſupernaturalium quorundam effectuum: non autem, vt habẽt eã rationem qualem qualẽ perfectionis ſeu bonitatis.

Quanquam nihil abſurdi eſt concedere, quòd *materialiter* quidem hæc ipſa perfectio ſeu bonitas, qualis qualis, reſpiciatur à Charactere. Hinc enim ſolum ſequitur, characteres huiuſmodi *materialiter* eſſe etiã habitus, qui ſcilicet ſecundùm aliquam rationem cogitari poſſint, *rectè diſponere* ſubiectũ in ordine ad effectus ſuos, qui, quatenus ſunt tales, perficiunt humanã naturam. Cæterum *formaliter*, non ideo concedendum eſt, characteres iſtos eſſe habitus. Nam nihilominùs eſt verum, quòd propriè & formaliter abſtrahunt hi characteres in ſua ratione à *bonitate & perfectione illa*, quæ C in eſt in gratia, & fide, quatenus gratia & fides ſunt effectus *tales*. Reſpiciunt enim gratiam & fidẽ, vt ſunt *effectus præciſè*, qui recipiuntur vel conſeruantur; non autem vt ſunt *perfectio eius*, in quo conſeruantur & recipiũtur. Alia verò ratio eſt habituum. Nam hi formaliter diſponunt vel benè uel malè, neque abſtrahunt in ſua ratione ab aliqua peculiari bonitate & malitia. Iam verò D. Thomas nõ negat, quin character *materialiter* ſit habitus, ſed tantùm *formaliter*: idque propterea, ꝙ formaliter non includat in ſua ratione aliquam bonitatem vel malitiam, ſecundùm quam contingat ſemper eo vti aut benè aut malè.

Ac iuxta hanc quidem explicationem, etiam de chaD ractere *Ordinis* dici poteſt, quòd ſit *materialiter* habitus: ſi nimirum cogitetur, quatenus rectè diſponit ſubiectum in ordine ad operationem, quę licet ſit tranſiens, non deſinit tamen ideo eſſe aliquo modo conueniens naturæ ſubiecti operantis. Sicut calor v.g. qui formaliter alioqui eſt quædam potentia; *materialiter* tamen cõceditur etiam eſſe *habitus*, quatenus rectè diſponit & afficit ignem in ordine ad operationẽ; quæ licet ſit tranſiens, congruit tamen cum ignis natura.

SEXTA ſententia eſt D. Thomæ hic art. 2. Caietani ibidem, Soti, in 4. d. 1. q. 4. art. 2. & aliorum, quę magna ex parte ex dictis iam explicata eſt: ſcilicet Characterẽ eſſe in ſecunda ſpecie Qualitatis: quia eſt *potentia quædam ſpiritualis* ad aliquid agendum vel recipiendum. E Character quidem Baptiſmi ad *recipiendum*; Ordinis verò & Confirmationis, ad *agendum*. Et hæc ſententia mihi probatur. Quia cùm character formaliter reſpiciat tantùm effectum, qui ſit, aut conſeruatur, aut recipitur, quatenus *effectus quidam* eſt; nõ autem quatenus *benè* aut *malè* in materia religionis vel fidei ſit, ut antè declaratum eſt; apparet, illum formaliter eſſe *potentiam*; cuius proprium eſt, effectum reſpicere *abſolutè* ſecundùm ſuum *Eſſe*, non autem ſecundùm bonitatem aut malitiam; quod pertinet ad habitus.

SED cùm hoc ita ſit, declarat tamen deinde D. Thomas, characterem non eſſe in illa ſecunda ſpecie, niſi

reductiuè:

reductiuè: Quoniam eſt, inquit, potentia *non ſimpliciter*, ſed *inſtrumentaliter*, id eſt non ad agendum per ſe & abſolutè; ſed ex virtute & motione alterius, nempe cauſſę principalis, quo ipſo deficit quodammodo ab abſoluta & plena ratione potentiæ.

Etſi verò D. Thomas in hac explicatione non diſtinguat, an de aliquo, an verò de omni charactere loquatur; neceſſariò tñ ipſum intelligendū puto de ſolo charactere *Ordinis*; quoniam hic ſolus eſt potentia *inſtrumentalis* ad operandum, i. ad conficiendum Sacramentum, una cum illius effectu, ex virtute & motione Dei, qd facit Eccleſiæ miniſter. Charecter uerò *Baptiſmi*, & *Confirmationis*, non perinde eſt potētia inſtrumentalis. Nam baptizatus per eum characterem, quē in Baptiſmo accepit, minimè recipit alia Sacramenta, tanquam Dei inſtrumentum; ſed tāquam cauſſa *receptiua* ſuo modo principalis. Non. n. dici poteſt, quòd Deus, ut cauſſa principalis recipiat Sacramentum. Sic neque cōfirmatus perſiſtit conſtanter in Confeſſione fidei, tanquam inſtrumentum Dei propriè; ſed tanquam cauſſa principalis ſecunda, ab ipſo Deo adiuta. Credit enim & confitetur fidem per propriam formam, id eſt, per habitum fidei, quem in intellectu habet.

Nihilominùs tamen characterem etiam Baptiſmi & Confirmationis, reductiuè in illa ſpecie ponere licet, ſi dicatur, abſolutè quidem & plenè, non quamuis potentiam actiuam & paſſiuam, ſed naturalem, ut *naturalem*, conſtitui in illa ſpecie. A qua ratione deficiunt iſtiuſmodi characteres ex ea parte, qua non ſunt naturales. Hæc igitur ſententia D. Thomæ, quæ uelut à ſufficiente quoq; enumeratione confirmari poteſt, mihi magis quàm ulla ex cæteris probatur.

PVNCTVM QVARTVM.

In quo ſit character tanquam in ſubiecto.

D. Thom. artic. 4.

RESTAT explicandum ubi ſit Character, tanquam in proprio ſubiecto. Et dixit Durandus in 4. d 4. q. 1. quòd in potentia *executiua*, id eſt, in membris: quoniam datur ad operationes exteriores. Et poteſt ſatis intelligi hæc eius opinio, poſtquam primò cenſuit, characterem non eſſe niſi reſpectum rationis. Etenim hunc reſpectum in membris etiam cogitare poſſumus. Eſt autem aſſertio erronea contra fidem. Nā in Cap. *Maiores*, & in Concilio *Florentino*, & *Tridentino* definitum eſt, Characterem in *anima iprimi*. Atque etiam AVGVSTINVS lib. 4. de Baptiſmo, contra Donatiſtas, cap. 10. ex orthodoxa Eccleſiæ doctrina ſtatuit, poſt mortem quoque manere characterem *in anima*.

SECVNDA opinio eſt Scoti in 4. d. 6. q. 11. quòd ſit in uoluntate: Quoniā eſt, inquit, *diſpoſitio ad gratiam*, quæ & ipſa, ut Scoto placet, eſt in uoluntate. Cæterùm falſum eſt eſſe propriè *diſpoſitionem*, ſicut ex ſuprà dictis patet. Quanquam ſi maximè eſſet diſpoſitio, in eodem que ſubiecto, in quo eſt gratia; non tñ eſſet in uoluntate. Nam neq; ibi eſt propriè gratia; ſed in *eſſentia animæ*, ut probaui tomo 2. diſput. 8. de Gratia, ſuo loco.

TERTIA opinio eſt Marſilij in 4. q. 4. art. 2. Is vult Characterem eſſe in animæ *eſſentia*: quia ſit *ſignum* gratiæ, quæ item ibi eſt; Sed falſo fundamēto nititur. Quia Character propriè & directè nō eſt *gratiæ ſignum*. Quā quam ne tunc quidem oporteret eſſe in eodem ſubiecto. Deinde, quoniam proximè reſpicit operationem. Ergo neceſſe eſt illum propriè eſſe in aliqua potentia.

A QVARTA igitur ſententia uerior, eſt D. Thomæ hîc art. 4. Halenſis 4. p. q. 19. membro 3. Caietani in illo ar. 4. ad 3. & aliorum Theologorum; eſſe propriè in *intellectu*. Nam cùm character reſpiciat operationem, & ideo rectè in aliqua potentia animæ ponatur; oportet illum uel in intellectu, uel in uoluntate ponere. At ponendum eſſe potius in intellectu, oſtendit hæc ratio, ex mēte D. Thomæ in illo ar. 4. ad 3. & Caietani ibidem: Character rectè in illa potentia ponitur, ad quam propriè pertinent operationes characteris, ſecundùm eam rationem, quæ propinquior eſt rationi formali & propriæ, quam in iiſdem operationibus reſpicit character; quæ. ſ. conſiſtit in hoc, quòd ordinantur ad ſupernaturalem effectum, uel *efficiendum*, uel *recipiendum*, uel *con-* B *ſeruandū*, ut p. pręced. declarauimus. Sed ad intellectum propriè pertinent operationes Characteris ſm eam rationem, quæ propinquior eſt rationi illi, quam in eiſdē operationibus formaliter reſpicit character. Ergo character rectè ponitur in potentia intellectus. Maior per ſe eſt clara. Nam cùm ratio propria, quam in operationibus eiuſmodi formaliter reſpicit character, quādam generalitatem habeat (ſiquidem eſt ordo ad effectum, ut *ſit*) atq; adeo formaliter non magis ad unam potentiam, quàm ad alteram ipſa ex ſe pertineat; neceſſe eſt characteri ſubiectum aſſignare ſm rationem aliā, materialem illam quidem characteri, ſed quæ ſit propinquior illi rationi formali, quā propriè reſpicit ipſe character. Minor autem probatur. Quoniam propinquior C ratio rationi illi, quam character reſpicit, eſt in operationibus characteris *proteſtatio ſeu ſignificatio* fidei per externa eiuſmodi ſigna & cęremonias. Hæc inquam, ratio propinquior eſt, quàm illa altera, quæ in iiſdem operationibus conſideratur etiam, ut. ſ. ſunt quidam *cultus* uirtutis Religionis. Prius. n. natura eſt, quòd per illas operationes fidem ſignificamus & proteſtamur, q̄ quòd illas per uirtutem Religionis bene exercemus & referimus ad cultū & gloriam Dei. Quare illa prior ratio proteſtationis, ſicut prius conſtituit illas operationes in *Eſſe quodam*: ita etiam propinquius ſe habet ad rationem propriam, quā in illis reſpicit character, ut ſcilicet ualeant & ordinentur ad *effectum ſupernaturalem*. Ordinantur enim ad eiuſmodi effectum proximè, D non quatenus bene fiunt, aut quatenus rectè ſecūdùm Religionem ſunt; ſed quatenus aliquo modo *ſimpliciter ſunt*: Sunt autem aliquo modo ſimpliciter, quatenus ſunt quædam proteſtationes ſeu ſignificationes exteriores fidei. Cum igitur conſtet, operationes illas, ut proteſtationes fidei ſunt, ad intellectum propriè pertinere; ibi erit potius reponendus Character.

Quòd ſi aliquis OBIICIAT, *potentiam* non eſſe tanquam in ſubiecto, niſi in eſſentia: ac proinde characterem, qui *potentia* quædam eſt, neq; in intellectu, neque omnino in aliqua potentia poni debere, ſed in animæ eſſentia: RESPONDENDVM eſt cum D. Tho. in illo art. 4. ad ſecundum, id uerum quidem eſſe, quod attinet ad E potentias *naturales*. Quoniam illæ ſimul cum ſubiecto fiunt, & ad operationes quaſdam primas & naturales dantur, atq; ita immediatè ſunt in *eſſentia*. Potentiæ uerò *ſupernaturales*, quæ adduntur extrinſecus à Deo, nihil impedit, quò minus in potentijs naturalibus tanquam in proprio ſubiecto collocentur. Neque enim id pugnat cum ipſa ratione potentiæ. Nam licet ab altera potentia, tanquam à ſubiecto pendeat; poteſt ipſa intelligi eſſe *quoddam principium operationis ſimpliciter*, quæ eſt propria potentiæ deſcriptio.

QVAESTIO QVINTA.

De Cauſſa Sacramentorum.

D. Thomas 3. part. quæſt. 64.

HOc loco nobis de Cauſſa tantum Sacramentorum efficiente, vel quaſi efficiente, diſputandum eſt, ſicut etiam de ſola hic diſputat D. Thomas. Nam de aliorum generum cauſſis, nihil eſt, quod vel in ſuperioribus antè dictum non ſit, vel oporteat hic dicere. Cauſſa enim finalis, ex effectu, de quo hactenus diximus, patet. Eſt enim ſanctificatio & ſalus noſtra. De cauſſa item formali, tum totali, vt dicitur, quæ eſt eſſentia ſeu definitio, tum partiali, quæ in propoſito verbis continetur, q. 1. ſatis dictum eſt. Atq; etiam ibi de cauſſa materiali intrinſeca, quæ conſiſtit in rebus ſeu operationibus Sacramentorum, egimus. De altera verò cauſſa materiali, vel quaſi materiali extrinſeca, quæ ſubiectum dicitur, nihil amplius hoc loco generatim annotare neceſſe eſt, quàm quòd eiuſmodi cauſſæ ſunt ij homines, qui ſecundùm Chriſti inſtitutionem participes eſſe poſſunt horum uel illorum Sacramentorum; qui quales eſſe debeant, infrà in Tractatibus ſpecialibus de vnoquoque Sacramẽto declarabimus. Reſtat igitur dicendum de ſola Cauſſa Efficiente, vel quaſi efficiente Sacramentorum.

Hæc verò, vt in q. 64. maximè art. 2. D. Thomas notat, bipartita eſt in propoſito: Alia enim eſt inſtituens Sacramenta, quæ etiam dicitur à D. Thoma & ab alijs cauſſa Sacramentorum per Authoritatem: Alia item eſt conficiens ſeu vtens actiuè, & applicans ipſa Sacramenta iam inſtituta: Quæ cauſſa dici ſolet Miniſterialis, ſeu per miniſterium. Quanquam rectius diceretur communiori vocabulo cauſſa Sacramentorum per exercitium eorum ſeu praxin; vt ita appareat, Deum quoq; eſſe cauſſam Sacramentorum hoc poſteriori modo, qui & ipſe omnino etiam agit & operatur in adminiſtratione Sacramentali: licet hoc minimè agat miniſterialiter. De his igitur Sacramentorum Cauſis Efficientibus vel queſi efficientibus nunc dicendum eſt. PRIMO, *de inſtituente.* SECVNDO, *de Exercente ſeu peragente generatim.* TERTIO, *de peragente Miniſteriali.*

PVNCTVM PRIMVM.

De Cauſſa Sacramentorum Inſtituente, ſiue per auctoritatem.

D. Thom. artic. 2. 3. 4.

QVod attinet ad Sacramentorum Cauſſam A *Inſtituentem*, potiſſimum QVAERI ſolet, An ſolus Deus ſit inſtitutor Sacramentorum? Ad quam Quæſtionem breuiter ita reſpondeo, Sacramenta dupliciter inſtitui poſſunt, vt rectè Sotus notauit d. 1. q. 5. art. 2. VNO modo, per autoritatem *propriam* inſtituentis. ALTERO modo, per *alienam*, ſeu quod idem eſt, per cõmiſſionem alterius. Per *propriam* authoritatem inſtituere, eſt propria poteſtate & virtute facere, vt Sacramenta ſint ſigna, quæ reuera valeant ad gratiam conciliandam hominibus: Siue quòd per illa, tanquam per veras cauſſas inſtrumentales detur, vt reuera fit; ſiue quòd in eorum vſu certò & efficaciter detur. Quod enim attinet ad præſentem Quæſtionem, nihil intereſt, vtro modo dicatur, quemadmodũ B etiam rectè notauit idem Sotus. Inſtituere autem Sacramenta per authoritatẽ *alienam*, ſeu per *commiſſionem*, eſt, eligere, ſeu deſtinare, aut conſtituere hæc vel illa ſigna, ut per alterius uirtutem & authoritatem valeant ad conciliandam hominibus gratiam. Quod quidem dum aliquis ex commiſſione ita facit; etiam ille alter, cuius authoritate & commiſſione id fit, cenſetur inſtituere, ſaltem mediatè, per commiſſarium, vt patet.

Iam PRIMO modo, ſolus Deus eſt author Sacramẽtorum, ita quidem, vt nulla creatura iſto modo inſtituerit, aut potuerit etiam inſtituere Sacramenta. Hoc probat D. Thomas hic art. 2. manifeſta ratione. Nam Sacramenta illo modo is inſtituit, à quo tanquam ab authore prouenit virtus, quæ eſt in Sacramentis ad conciliã- C dam gratiam. Sed hæc virtus à ſolo Deo eſt tanquam ab auctore, neq; ab vlla alia creatura per propriam authoritatem eſſe poteſt. Ergo, &c. Maior patet *primò* ex ratione ipſa inſtitutionis illo modo ſumptæ. *Secundò* ẽt exemplo, quo vtitur D. Thomas ad eam rem. Nam neque leges per propriam authoritatem inſtituuntur, niſi ab eo ſolo, à quo uirtutem accipiunt obligandi. Ergo ſimiliter fit in propoſito. Atq; hinc conſequenter intelligitur, Chriſtum, quatenus Deus eſt, authorem

A etiam fuiſſe Sacramentorum iſto modo. Neque eſt aliqua de hoc controuerſia.

POSTERIORI autem modo, ſcilicet per *commiſſionem* omnia Sacramẽta ſunt inſtituta immediatè à ſolo Chriſto, quatenus eſt *homo*. Vbi ſanè non tantùm volumus, quòd omnia illa, quæ reuera ſunt Sacramenta, ſint inſtituta à ſolo Chriſto. Id. n. ſine controuerſia concedũt nobis etiam hæretici. Nã cùm Sacramenta reuera ſint; illi etiam contendunt, neceſſe eſſe, vt ſint inſtituta à ſolo Chriſto. Volumus igitur etiam aſſerere, quòd omnino illa Sacramenta ſeptẽ, quæ tenet Eccleſia, ſint tanquã uera Sacramenta, immediatè à ſolo Chriſto inſtituta. Et quidem quòd à Chriſto per *commiſſionem*, atque adeo à Deo etiam ſint inſtituta, probabitur infrà illis argumẽ-
B tis, quibus numerum ſeptenarium Sacramentorum contra hæreticos aſſeremus. Eum enim numerum probabimus, etiam quoad illam Sacramenti conditionem, quòd ſcilicet ſint diuinitus inſtituta per Chriſtum.

Quòd autem à *ſolo* Chriſto ſic inſtituta ſint, aſſeritur ex Eccleſiaſtica traditione ab AMBROSIO lib. 4. de Sacramẽtis c. 4. & CYPRIANO in ſermone de Baptiſmo, & in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. Neque verò in Scriptura, aut in Eccleſiaſticis ſanctionibus aliquid legitur, vnde colligi poſſit, quòd aliqua Sacramenta nouæ legis, ſint ab aliquo alio immediatè inſtituta ex cõmiſſione Chriſti. Imò verò contrarium colligere licet ex illis locis. Ioan. 1. *Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.* Et 1. Cor. 3. *Nunquid in nomine Pauli baptizati eſtis?*

C In his ſanè locis non tantum ſignificatur, quòd virtute meritorum Chriſti Sacramenta valeant (quanquã & id ipſum ibi præcipuè aſſeritur) ſed etiam quòd ipſe inſtituerit ſolus: alij verò tantũmodo ſint miniſtri & diſpenſatorus Sacramentorum, quę Chriſtus inſtituerit. Quod ex verbis, quę ibi ſequuntur, perſpicuè apparet. *Quid enim eſt*, inquit, *Paulus, & quid Apollo, niſi miniſtri eius, cui crediḋiſtis?* Et ſequenti c. 4. *Sic nos*, inquit, *exiſtimet homo, vt miniſtros Dei & diſpenſatores myſteriorũ eius.*

Accedit eodem ratio, qua vtitur B. Thomas in ar. 2. ad 3.

ad 3. Quia neq; ad Apoſtolos, neq; ad vllos alios, præterquam ad ſolum Chriſtum pertinuit, *fundare* Eccleſiam; ſed tantùm à Chriſto fundatam, regere, & in ſtatu ſuo tueri, vt ex illa ſententia 1. Cor. 4. iam recitata, ſatis apparet. At Fides, & Sacramenta, ſunt planè fundamenta Eccleſiæ. Ergo ad ſolum Chriſtum pertinuit, inſtituere Sacramenta. Ad Eccleſiam autem, ſicut neq; fidem ipſam, inquit D. Thomas: ita neq; Sacramenta conſtituere attinet; ſed tantùm declarare & tueri. Maior patet, & Minor declaratur à D. Thoma ex eo, quòd propterea Doctores dicere ſolent, Eccleſiam ex latere Chriſti, vnde myſticè Sacramenta fluxerunt, fabricatã eſſe. Atq; hinc conſequenter intelligi debet, Sacramẽta per Chriſtum inſtituta fuiſſe prorſus, vt durarent vſque in finem ſeculi, id eſt tamdiu, quamdiu duratura eſt ipſa Eccleſia cum ſuis fundamẽtis. Cùm autem hoc ita ſit; non dubitatur tamen, quin *potuerint* per commiſſionem Sacramenta inſtitui etiam ab alijs, ut patet ex D. Thoma artic. 4. & ex communi aliorum ſententia. SED non eſt ita factum, ut probatum eſt.

Itaq; ex dictis PRIMO ſequitur, non amplius defendi poſſe opiniones quorundam Scholaſticorum, qui aliqua Sacramenta cenſuerunt inſtituta fuiſſe immediatè ſolùm ab Apoſtolis vel ab Eccleſia: Quamuis neque hi negarunt, quin factum id fuerit ex *commiſſione* diuina, id eſt, per diuinã authoritatem mediatè. Ita de *Confirmatione* ſenſit Halenſis 4. p. q. 24. memb. 1. eam. ſ. fuiſſe primùm inſtitutam in quodam Concilio Meldenſi. Atq; ét *Extremam Vnctionem* ab Eccleſia inſtitutã fuiſſe, ſcripſit Bonauentura in 4. diſt. 23. art. 1. q. 2. Et idem dicit de Confirmatione in 4. d. 7. art. 1. q. 1. Sed & Magiſtri in illa d. 23. ſñia fuit extremam Vnctionem inſtitutam fuiſſe ab Apoſtolo Iacobo. Quod idem ante ipſum ſenſit Hugo Victorinus li. 2. de Sacramẽtis, par. 15. c. 2.

Hi autem propterea fallebantur; Quia quæ de iſtiuſmodi Sacramentis alicubi ſcripta extant, referebant ad eorum primam inſtitutionẽ: quaſi hæc eſſet ab aliquo Apoſtolo, uel ab aliqua Eccleſia; cùm tamen ea pertineant ad ſolam approbationem & doctrinam de huiuſmodi Sacramentis, per Chriſtũ alioqui inſtitutis. Quo in genere eſt illud de Extrema Vnctione Iacobi 5. *Inducat Presbyteros Eccleſiæ, &c.* Illud verò Concilium Meldenſe in Tomis quidem Conciliorum non reperitur.

Multò autem minus licebit iam defendere, quòd Sacramentum Confeſſionis ſit *tantùm* iure Eccleſiaſtico conſtitutum, vt viſum fuit Gloſſæ de *Pœnitentia*, d. 5. in principio. Nam ſemper fuit apud Doctores certum, ꝙ Sacramenta non niſi authoritate diuina ſint inſtituta: licet aliqui, ut diximus, exiſtimauerint, quædam eſſe inſtituta ab Eccleſia immediatè; ſed per *commiſſionem* Dei tamen.

Quocirca Petrus quidam Oxomenſis, Theologiæ Profeſſor in Academia Salmantina, iuſſus eſt ante annos circiter cẽtum, authoritate Sixti IV. Pontificis Maxima, in Conuentu quodam Complutenſi, retractare ſuum errorem, quo inter cætera aſſeruerat, Confeſſionem eſſe tantummodo iuris humani. Qua de re pluribus diſſeremus infra, diſp. 7.

SECVNDO intelligi poteſt ex dictis, quemadmodũ non pugnet ſecum D. Tho. licet in art. 1. dixerit, inſtitutionem Sacramentorum eſſe *Dei propriam*; & poſteà tamen in art. 3. docuerit, ſine diſtinctione, Chriſtum, vt hominem, inſtituiſſe etiam Sacramenta: atq; etiam in art. 4. *potuiſſe* illum eam inſtituendi poteſtatem tribuere ſuis miniſtris. Intellexit enim in 3. & 4. art. inſtitutionem modum per *commiſſionem*: in primo autem, per *propriam* authoritatem. Quo pacto ſimiliter intelligi debent Scholaſtici quidam, cùm aiunt, ſolum Deum poſ-

A ſe Sacramenta inſtituere: Vt Scotus in 4. d. 1. q. 3. art. 2. Durandus d. 2. q. 1. Gabriel d. 1. q. 2. art. 3. dub. 2. Et hactenus quidem de Sacramentorum Cauſſa inſtituente.

PVNCTVM SECVNDVM.

De Sacramentorum Cauſſa peragente, ſeu conficiente generatim.

D. Thom. art. 1.

QVOD attinet ad Cauſſam *peragentem* ſeu *conficientem* ipſa Sacramenta, principio cõſiderandum eſt, nos hic non quærere de Cauſſa tm̃ per quam fiunt ipſa Sacramenta ſola, ut ſunt quædã operationes ſeu res externæ; ſed

B de ea, per quam fiũt vna cum eorum *effectibus* ſpiritualibus & internis, à quibus denominãtur ſigna *efficacia*.

Hoc poſito, duplex ab omnibus ſtatuitur cauſſa efficiens Sacramentum cum illius effectu: Altera principalis, quæ ét dicitur per authoritatem: Altera inſtrumentalis, ſiue per miniſterium. Principalis, ſolus Deus ſine controuerſia eſt. Qm̃ ipſe ſolus eſt principalis cauſſa gratiæ, quę eſt Sacramenti effectus, quemadmodum rectè declarat D. Thomas hic ar. 1. Et patet Pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Neq; uerò illum modũ, quo ipſe eſt principalis gratiæ cauſſa, poteſt vlli creaturæ cõicare magis, quam ſuam ipſius eſſentiam, vt rectè notat D. Thomas art. 4. Quod certè ſine controuerſia

C vlla confirmatur ex eo, quòd Deus ipſe cauſſa principalis gratiæ eſt, per uirtutem ita ſibi propriam & naturalem, ut ét à *nullo alio* ipſam acceperit, ſicut rectè Sotus in 4. d. 1. q. 5. ar. 1. & 3. ad hoc propoſitũ animaduertit. Quod ideo ſic dico, quia controuerſia fortaſſis nonnulla eſſe poſſet, An per potentiam Dei abſolutam, aliqua creatura poſſet eſſe cauſſa principalis *ſecunda* gratię per virtutem, quã diuinitus accepiſſet ſufficientem & proportionatam ad producendum eiuſmodi effectum.

Sed ut in propoſito noſtro maneamus, *inſtrumentalis* præterea cauſſa Sacramẽtorum, inprimis eſt Chriſtus, vt homo. Nam ut talis, non modò merendo & ſatisfaciendo; ſed etiam inſtrumentaliter efficiendo, eſt cauſſa gratiæ, quæ datur in Sacramẽto, ut hic docet D. Thomas art. 3. & nos ſuprà diſp. 1. de Incarnatione ſatis ex

D plicauimus. Quare falſus eſt Durandus in 4. d. 5. q. 3. & Scotus diſt. 2. q. 1. qui non aliter putauerunt, Chriſtum eſſe cauſſam gratiæ, præterquam merendo.

Deinde etiam cauſſa iſto modo per miniſterium eſt is, qui ſm̃ diuinam inſtitutionem, eſt cuiuſcunq; Sacramenti miniſter. Quod quidem æquè certum eſt, aduerſus noſtri temporis hęreticos, atq; illud, quod ſuprà q. 3. contra eoſdem probauimus, ipſa Sacramenta concurre inſtrumentaliter ad Gratiam. Nam Scriptura non minus, immò magis clarè eam inſtrumentalem vim efficiendi gratiã tribuit miniſtris, cũ Sacramenta adminiſtrant. Id apparet ex illa Chriſti ſñia Ioan. 20. *Quorum* REMISERITIS *peccata, remittentur eis, &c.* Vbi clarè ſi-

E gnificat, miniſtros etiam eſſe eos, qui per Sacramenti adminiſtrationem verè remittant peccata: atque adeo dent gratiam, per quam fit remiſſio.

Hinc D. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, nihil dubitauit ſcribere, ꝙ Sacerdotes *nos regenerant, & condonandorum peccatorum poteſtatem obtinent.* Atq; eandem etiam uim habet illa definitio in Concilio Florentino, cùm dicitur *Sacramentum tribus rebus perfici; materia, forma, & miniſtro.* Intelligendũ enim eſt, Sacramenta his rebus maximè ea ratione perfici, qua ſunt ſigna efficacia, id eſt, ut habẽt effectum ſpiritualem in anima.

Quare merito deſerta eſt opinio Magiſtri ſẽtẽtiarum, qui uoluit, miniſtros non remittere peccata, ſed oſten-

dere

dere tantùm & declarare eſſe remiſſa. Verùm ea de re A inſtà in materia de Pœnitentia, accuratiùs. Nunc quod aſſerimus generatim, miniſtros etiam cócurrere inſtrumentaliter ad Sacramenti gratiam non tantùm æquè certum, vt probabimus, ſed etiam æquè facilè ad intelligendum eſſe dicimus, atq; quòd Sacramenta ipſa inſtrumentaliter producant gratiam. Idem enim modus inſtrumentalis concurſus vtrobiq; intelligendus eſt, ſicut rectè Caietanus hic art. 1. & Sotus in 4. d. 1. q. 5. ar. 1. notauerunt. Nam vtitur Deus & miniſtro, & Sacramento ſimul, tanquam vno totali, & completo inſtrumento, ad eiuſmodi principalem effectum, qui eſt gratia: Sacramento quidem, vt re ſeu operatione per miniſtrum adhibita: Miniſtro, tanquã adhibéte Sacramétũ.

Cùm verò inquit Apoſtolus 1. Cor. 3. *Neq; qui plantat, neq; qui rigat*, eſſe aliquid: non oĩno ſed *principaliter* B tm̃, negat, miniſtros concurrere. Nam quòd concurrãt nihilominus inſtrumentaliter, ſatis idem Apoſtolus ibi ſignificauit, cùm fatetur tamen eos *plantare & rigare*.

Porrò hoc quod dicimus; generatim intelligendum eſt de omnibus miniſtris, qui ex diuina inſtitutione Sacramenta adminiſtrant, etiamſi non ſint peculiariter ad id conſecrati. Quod dico propter Laicos, cùm in caſu neceſſitatis rectè baptizent. Hi enim, vt bene Sotus in 4. d. 1. q. 5. art. 1. contra Paludanũ, & Capreolũ ead. d. q. 1. notauit, ſimiliter concurrunt inſtrumentaliter ad effectum Sacramenti: quoniam licet conſecrati nõ ſint, tamen uerè conficiunt Sacramentum. Quæ eſt ratio, ob quam intelligimus, Deum & miniſtro conficiéte Sacramentum, & Sacramento ſimul uti, tanquam C quodam inſtrumento totali, ſicut declaratum eſt.

Excipere autem neceſſariò hic oportet miniſtros illos, qui adminiſtant ac præbent alijs Sacramentum Euchariſtiæ. Et ratio perſpicua eſt: Quoniam hi per illud miniſterium, non conficiunt tunc Sacramentum; ſed *applicant* tantùm illud antè confectum. Cauſſa autem, quæ tantummodo eſt applicans, non concurrit per ſe ad effectum. Atq; ex hac ratione intelligitur, nihil quo ad hoc intereſſe, vtrum is, qui Sacramentum Euchariſtiæ applicat, ſit conſecratus miniſter, vel Laicus, in aliquo caſu, quo Sacramentum fortè illud exhiberet. Nihil, inquam, intereſt. Quoniam vterq; eſt tm̃ *applicans*. Neq; verò eadem ratio eſt in adminiſtrantibus cætera D Sacramenta. Quoniam illa applicantur & adminiſtrantur operando & efficiendo ipſa, eò quòd conſiſtunt in vſu & operatione. Vnde fit, vt miniſter illorum ſemper etiam concurrat inſtrumétaliter. Euchariſtia verò res etiam eſt quædam ante vſum & operationem: ac proinde illius adminiſtratio eſt tantùm *applicatio* eiuſdem.

Quocirca meritò doctiſſimis quibuſdam Theologis diſplicuit Soti quædam hac de re diſtinctio; cùm vbi ſuprà dicit, concurrere etiam inſtrumentaliter eum, qui adminiſtrat Euchariſtiam, ſi ſit miniſter conſecratus; non autem, ſi ſit Laicus. Nihil enim id intereſt, ut probatum eſt. Ac præterea idem patet manifeſta ratione. Sacramentum enim Euchariſtiæ etiam tunc haberet ſuum effectum in ſuſcipiente, cùm miniſter, ſiue laicus, E ſiue etiam conſecratus, porrigeret illud planè ludicrè & ioculariter, abſq; vlla intentione conferendi Sacramentum, ut ualens ad ſpiritualem effectum. Hoc enim euidens indicium eſt, nullum miniſtrum concurrere inſtrumentaliter ad iſtius Sacramenti effectum; ſed tantùm per accidens, *applicando* inſtrumentum.

PVNCTVM TERTIVM.

De Cauſſa Sacramentorum peragente Miniſteriali.

D. Thom. art. 3. 5. & ſeq.

QVAEDAM hoc loco ſigillatim annotanda ſunt de vtraq; cauſſa Sacramentorum miniſteriali, ſcilicet de Chriſto, quatenus homo, & de alijs miniſtris. Et quod ad CHRISTVM quidé attinet, intelligendum eſt, eum, licet quatenus eſt homo, cauſſa ſit tantùm Sacramentorum miniſterialis ſeu inſtrumentalis, eſſe tamen longè excellentiùs, q̃ miniſtros cæteros. Quod ſignificare ſolent Doctores, cùm dicunt, illum habuiſſe in Sacramentis poteſtaté EXCELLENTIAE, ſeu miniſterij principalis.

Quæ poteſtas, ut rectè D. Thomas art. 3. declarat, cõſiſtit in his quatuor. *Primò*: Quòd merito ſuo illam gratiam nobis ipſe compararit, ad quam efficiendam in Sacramentis concurrit. *Secundò*: Quòd nobis illa in Sacramento datur *nomine* illius, id eſt, eius uirtute. quatenus tribuit etiam alijs miniſtris uirtutem & efficacitatem miniſterij, ut eſt ipſe ſecundùm humanitaté inſtrumétum Dei *coniunctum*: atq; item qua ratione tum demũ Sacramentũ ſuſcipientibus prodeſt, cùm habent fidem in Chriſti nomen, ut D. Thomas bene declarat in illo art. ex Apoſtoli ſententia ad Rom. 3. Quanquam in nomine Chriſti etiam Sacramentum & eius effectus datur hoc ipſo maximè, ꝙ ipſe nobis meritus eſt Sacramenti fructum. Quo etiã ſenſu dictum eſt: *Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri*, Actor. 4. *Tertiò*. Quòd Sacramenta uobis adminiſtrantur ex illius *inſtitutione & mandato*. Ipſe.n. Legiſlator eſt noui Teſtamenti, atq; adeo inſtitutor Sacramétorum Religionis Chriſtianæ. *Quartò*. Quòd etiam ſine Sacramentis poteſt ille Sacramentorum effectum, nẽpe gratiam tribuere, ut tribuit Magdalenæ, & Paralytico, &c. Id qđ non poſſunt ſimiliter alij miniſtri facere.

Propter iſtiuſmodi ergo *excellentiam* poteſtatis Chriſti in miniſterio Sacramétorum, ſolet Scriptura eidem præ cæteris, quandã prærogatiuam in hoc genere tribuere: Alios ãt ſignificat eſſe ipſius in hac re miniſtros, ut Ioan. 1. *Ipſe eſt, qui baptizat*. Et 1. Cor. 3. *Quid eſt Apollo, & quid eſt Paulus niſi miniſtri eius, cui credidiſtis?* Nihilominus quatenus homo, *inſtrumentalis* tm̃ cauſſa eſt.

QVAERI autem hic ſolet, An potuerit hæc poteſtas *excellentiæ* alijs communicari? Et affirmat D. Thomas artic. 4. ſimpliciter *quoad omnia illa quatuor*. Alij verò Scholaſtici cum Magiſtro in 4 d. 5. indiſtinctè & præciſè dicunt cõicari potuiſſe. Idq; confirmant ex AVGVSTINO, qui Tract. 5. in Ioannem idem ſimiliter aſſerit: quemadmodum etiam & Gloſſa ordinaria ſuper illud 1. Cor. 1. *Diuiſus eſt Chriſtus?* apertè ait, quòd potuerit illis dare authoritaté Baptiſmi, quibus dedit miniſteriũ.

Cæterùm neq; Scholaſtici, neq; Magiſter, neq; Auguſtinus, aut Gloſſa, ita, vt D. Thomas, determinant expreſsè quòd potuerit illa excellentia alijs communicari quoad oĩa illa quatuor. Quare DVBIVM eſt, An vera ſit omnino ſententia D. Thomæ, qui ita hoc affirmat. Et Alanus quidem in libro de Sacramentis c. 49. negat, potuiſſe communicari quoad *meritum*: Quoniam impoſſibile ſit, aliquam puram creaturam mereri pro alijs gratiam de condigno, quod Chriſtus fecit. Quam ad rem locum etiam opponit ex D. Thoma 1. 2. q. 114. art. 4. vbi antea negauerat D. Thomas, poſſe hominem de condigno mereri alijs primam gratiam.

Sed hic author non mihi videtur ſatis aſſecutus D. Thomę mentem, cui repugnare ſe putat, quod attinet ad communicationem illius excellentiæ Chriſti, etiam quoad meritum. Nam vt rectè Sotus in 4. d. 1. q. 5. ar. 4. animaduertit, dupliciter intelligi poteſt, quòd aliquis alius præter Chriſtum potuerit habere illam excellentiam quoad omnia illa quatuor, atq; adeo quoad meritum

tum quoq; de condigno. VNO modo, vt potuerit habere illa omnia planè eodem modo, & ita perfectè, ſicut hẽt Chriſtus: Ita videlicet, ut ſicut Chriſtus ex omni rigore iuſtitiæ, alijs gratiam promeruit, poſſit ẽt id facere purus homo. ALTERO modo, ut potuerit quidem eam excellentiam habere quoad omnia illa quatuor aliqua ratione, licet non planè ita perfectè, ut Chriſtus.

PRIORI modo fieri id non poteſt: neq; ita voluit D. Thomas. Supra enim diſp. 1. de Incarnatione q. 1. p. 4. ex ipſius mente docuimus, impoſſibile eſſe, vt perſona, quæ non ſit infinitæ dignitatis, atq; adeo quæ non ſit ẽt *Deus*, poſſit illo modo, & ſm illum iuſtitiæ rigorem, quo Chriſtus, mereri, aut ſatisfacere pro alijs. Deinde ẽt certiſſimum eſt, non poſſe per fidem *nominis* alicuius creaturæ ita accipi gratiam in Sacramentis, ſicut accipitur per fidem nominis Chriſti, qđ erat ex D. Thomæ ſententia *ſecundum* ad illam excellentiã poteſtatis Chriſti pertinens. Hæc. n. fides, eſt *nominis* Chriſti, tanquam veri non ſolùm hominis, ſed etiam Dei: fides autem *nominis* alicuius puræ creaturæ, non põt eſſe ꝙ ea ſit Deus, ſed qđ alio dignitatis ſeu ſanctitatis genere ſit prędita.

Reliquum eſt igitur, vt D. Thomæ, ſententia intelligi debeat illo altero POSTERIORI modo: ſcilicet potuiſſe illa quatuor, in quibus excellẽtia poteſtatis Chriſti conſiſtit, alicui puræ creaturæ communicari aliquo tandem modo, ut ſcilicet ipſa quoq; merita eſſet de *condigno* pro alijs gratiam, non illo ſummo rigore, quo Chriſtus, ſed interueniente aliqua Dei promiſſione & acceptatione peculiari; ut in diſp. 1. loco citato declarauimus, id poſſe facere puram creaturam per potentiam Dei abſolutam.

Ex quibus apparet, nullum fuiſſe fundamentum Alani. Nam iſto modo poteſt etiam purus homo mereri de condigno primam gratiam alteri. Deinde quod ex D. Thoma in 1. 2. allegat intelligitur tantummodo ſecundùm legem Dei ordinariam: hic autem loquimur ſecundùm potentiam Dei abſolutam. Circa modum igitur concurſus Chriſti in adminiſtratione Sacramentorum, hæc, quæ ita diximus, tenenda ſunt.

Quod verò attinet ad concurſum inſtrumentalem etiam aliorum MINISTRORVM, plures CONDITIONES annotandæ erunt, quæ neceſſariæ ſunt, ut Sacramẽta ab illis adminiſtrata, ſint rata & efficacia. PRIMO itaq; requiritur, ut miniſtri ſint omnino ij, qui diuinitus ſint inſtituti. Id patet: Quoniam alijs non vtetur Deus tanquam ſuis inſtrumentis. Neq; de hac conditione ita generatim poſita, eſt nobis controuerſia cum hæreticis, ſed in ſpecie de Miniſtris Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & Ordinis, quos Hæretici volunt eſſe ex æquo omnes Chriſtianos, quoad ipſam poteſtatem, licet quoad eius licitum vſum requirant certam uocationem ſeu deſignationem: Quæ controuerſiæ infra ſuis locis tractabuntur in diſputationibus de Euchariſtia & Pœnitentia, & Ordine, & hic etiã aliquid poſtea dicemus. Nunc ſolùm generatim aſſerimus primam conditionem legitimi Miniſtri Sacramentorum eſſe, vt is ſit à Deo inſtitutus.

Atq; ex hac prima conditione patet, falſò ſenſiſſe Scotum in 4. d. 6. q. 1. & poſtea Lutherum in libro de abroganda Miſſa; ratum fore Baptiſmum, quem fortè adminiſtraret aliquis dęmon, ſeruata forma prolationis verborum, atq; etiam adhibita legitima materia. Hoc refellitur ex veriſſima D. Thomæ doctrina hic ar. 7. vbi docet, nõ Angelos, ſed ſolos homines eſſe à Deo inſtitutos miniſtros Sacramentorum.

Quod probatur *primò* ex Apoſtolo ad Hebr. 5. cùm inquit: *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, &c.* Per Pontificem enim ibi generatim intelligit ſacrorum ad

A miniſtrum, ut apparet ex illius diſputatione in eo loco: ac indicat nobis conſilium Dei, quòd non niſi ex hominibus aſſumat eiuſmodi miniſtros. *Deinde* idem confirmatur authoritate D. AVGVSTINI, qui lib. 1. de doctrina Chriſtiana in prologo, magnam hominum prorogatiuam propter eam rem eſſe, notat.

Et rectè Caietanus in illo ar. 7. Scotum refellit, cùm declarat, prolationem verborum formę, qualis à dęmone adhiberi poteſt, non eſſe ſufficiẽtem: quoniam oportet ſcilicet eam eſſe operationem *vitalem*, qualis eſt prolatio humana: non autẽ effictus ille ſonus dęmonis.

Nihilominus tamen ſi quis bonus Angelus aliquando Baptiſmum adminiſtraret, ratum eſſet Sacramentũ, vt D. Thomas in eod. ar. rectè docet, Quoniam cùm An-
B geli boni, nihil, niſi ex diuina voluntate, faciant; intelligendum eſſet, in eo caſu Deum velle, vt extraordinariè valeret ille Baptiſmus, ſic adminiſtratus. Atq; idem ob eandem rationem iudicium fieri deberet, cùm Anima aliqua beata diuinitus adminiſtraret Baptiſmum: Quãquam ſecundùm legem ordinariam non poteſt id anima: quia neq; homo eſt; neque etiam in ſtatu Eccleſiæ militantis: quod item requiritur, ut docet ibi D. Tho.

SECVNDO neceſſe eſt ſine controuerſia, ut miniſter ſit aliquis ALIVS, & non ille idem, qui Sacramentum ſuſcipit. Quod tamen intelligendum eſt in reliquis Sacramentis, præter Matrimonium, atq; etiam Euchariſtiam. Nam Matrimonij Sacramentum ipſi contrahentes propriè faciunt: Et Euchariſtiam poteſt etiam, imò
C ſolet Sacerdos adminiſtrare ſibi ipſi, cùm facit ſacrum. Quod rectè fieri, infrà in Tractatu de Sacrificio Miſſæ oſtendemus contra Sectarios.

TERTIO neceſſaria prorſus miniſtro eſt aliqua interior & peculiaris animi INTENTIO: vt hř in Concilio Florentino, & Tridentino ſeſſ. 7. can. 11. Et colligitur ex eo, qđ ſuprà q. 1. p. 2. docuimus, prolationem formæ debere eſſe oĩno actum quendam *humanum*, ex certa deliberatione & intentione. Neq; verò de hac Aſſertione ſic poſita, controuerſia nobis eſt cũ hæreticis; ſed de modo & obiecto huius intentionis, vt ſtatim dicemus.

QVARTO igitur neceſſarium eſſe dicimus, vt hæc intentio pertineat & referatur aliqua ratione (de qua poſtea dicam) non modò ad ipſam operationem Sacramẽ-
D talem externam; ſed ẽt ad *effectum* ſeu *finem* illius. Hãc conditionem eſſe prorſus neceſſariam, rectè inter cæteros animaduertit Sotus in 4. d. 1. q. 5. art. 8. Et probatur *primò*. Nam cùm Eccleſia in Concilio Florentino, & Tridentino definit, Sacramentum tribus rebus diſtinctis perfici, nẽpe *materia, forma, & intentione miniſtri*; procul dubio *intentionem* intelligit, quam aliquando poſſit contingere deeſſe miniſtro, ẽt vigilanti & deliberatè adhibenti formam ipſam Sacramenti & materiã: Hæc autem intentio oĩno eſt illa, quæ aliqua ratione etiam referatur ad effectum ſeu finem Sacramenti. Nam quæ pertinet tantùm ad ipſam operationem externam Sacramentalem, non poteſt ſeiungi à forma, & materia, cùm hæc à vigili miniſtro, & non ab inuito adhibetur.

E *Secundò* idem confirmatur ex verbis D. Tho. quibus in art. 8. ex orthodoxa doctrina affirmat & docet, ĩtẽtionem miniſtri requiri. Ita. n. dicit: *Oportet, vt miniſter ſe ſubijciat principali agenti per intentionem, qua intendat id facere, quod facit Chriſtus & Eccleſia.* Conſtat uerò, Chriſtũ & Eccleſiam facere ipſum etiam *effectum* Sacramenti. Itaque pro indubitato ponit D. Thomas, quòd ad *effectum* quoque ferri debeat illa intentio miniſtri.

VERVM in hac re nobis repugnãt HAERETICI, qui ſolũ requirunt, vt ad ipſam *operationem Sacramentalem* a Deo inſtitutam, referatur intentio Miniſtri; nullo autem modo ad *effectum*; vt maximè videre eſt apud Kęnitium

nitium in examine can. 11. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini: In quem errorem lapſus quoq; eſt temerè Catharinus in libello 14. aſſertionum, aſſertione 7. vt memorauimus Tom. 2. diſp. 8. q. 4. p. 4. non longe à fine. Probant autem hæretici id PRIMO ratione eadem qua nititur Catharinus. Nam qui Sacramentum ſuſcipit, is abſque vlla hæſitatione ſtatuere debet, ſe in Sacramento accipere gratiam. At hoc non poteſt ita firmiter credere, ſi opus eſt, vt intentio miniſtri referatur etiam ad Sacramenti effectum. Ergo id non eſt opus. Maiorem confirmant teſtimonijs malè intellectis, quibus probare ſolent, fidem, quæ ad iuſtificationem valeat, eſſe illã prorſus, qua quis certò ſtatuat, ſe accipere gratiam. Quem iſtorum errorem confutauimus abundè tomo 2. diſpu. de Gratia, q. 4. Minor autem patet. Quoniam ſuſcipien B ti Sacramentum, non poteſt abſque vlla dubitatione conſtare de eiuſmodi intentione miniſtri, quæ referatur etiam ad Sacramenti effectum.

SECVNDO colligit Kemnitius quoſdam Auguſtini locos. *Primus* eſt lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 53. vbi varijs modis vſ Auguſtinus id ſignificare. Nã primò dicit, *ad integritatem Sacramenti nihil intereſſe, ſi extrà Eccleſiam accipiatur Baptiſmus à mimo, vel in Eccleſia ab aliquo id Sacramentum irridente, & fallaciter agente.* Secundò ibi dicit; vbicunq; & à quocunque detur Baptiſmus, eum eſſe uerum, ſi *verbis Euangelicis conſecretur, & abſq; ſimulatione cum aliqua fide accipiatur*: quanquã non proſit quidem ſuſcipienti ſine charitate. Denique tertiò in eodem loco ait, *precibus poſtulandam eſſe reuelatio-* C *nem diuinam, vt per eam ſciretur, an valeret Baptiſmus cum verbis quidem Euangelicis conſecratus daretur, Sed tamen totum id ageretur omnino ludicrè & mimicè & iocularìter.* Vnde apparet, Auguſtinum non certò requiſiuiſſe peculiarem illam intentionem miniſtri. *Secundus* locus Auguſtini eſt Tract. 5. in Ioannem: *Si quis*, inquit ibi, *baptizauit ebrioſus, homicida, adulter; ſi Chriſti erat Baptiſmus, Chriſtus baptizauit: non timeo adulterum, neque ebrioſum, neq; homicidam: quia columbam, id eſt, Eccleſiam, attendo, per quam mihi dicitur: Hic eſt, qui baptizat.*

Addunt huc POSTREMO hiſtoriam Athanaſij, qui puer dũ luderet ad littus maris, imitatus Epiſcopum, alios pueros baptizauit: Et eſt ille Baptiſmus nihilominus exiſtimatus validus. Qua hiſtoria extat apud Nice D phorum lib. 3. c. vlt. & lib. 8. c. 44. & apud Euſebium li. 10. c. 14. & Sozomenum lib. 2. c. 17. Videtur igitur non eſſe neceſſaria peculiaris illa intentio in Miniſtro.

Nihilominus noſtra ſententia probari poteſt contra iſtos manifeſtis argumentis ex Scriptura ſacra ductis. PRIMO ſic. Vt miniſter legitimè Sacramentum adminiſtret, neceſſe eſt, vt *voluntariè*, atq; adeo actu prorſus *humano* id faciat, quod fit per Sacramentum in Dei nomine; atq; ét vt ipſe adeo humano actu *remittat* peccata. Sed niſi illius intentio & voluntas aliquo modo referatur ad effectum Sacramenti, non id voluntariè & humano actu faciet. Ergo, &c. Maior probatur. Qm̃ miniſtri planè *iuſſi* ſunt id facere. Non ſunt autem iuſſi, niſi E quatenus id arbitrio & voluntate humana facere poſſunt. Id patet Matt. 28. *Baptizantes*, inquit, *eos in nomine Patris, &c.* Vbi de baptizatione procul dubio ſermo eſt ſm omnem rationem, qua illa fit *in nomine Trinitatis*, atque adeo quatenus interius quoq; anima abluitur. Idẽ patet ex illo Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Ex quo loco intelligitur manifeſtè, ipſos etiam miniſtros, ſm diuinam inſtitutionem, debere *remittere*; vtiq; *arbitrio & voluntate humana*. Iam probatur Minor: Quoniã *remiſſio* peccati, atque adeo id, quod per Sacramentum in *nomine Dei* fit, eſt maximè Sacramenti *effectus*. Quare niſi hunc effectum aliquo modo intendant miniſtri;

A non illud facient *humano actu*, quod ſecundùm inſtitutionem facere debent. Et hæc fuit Minor.

SECVNDO argumentor ét ſic. Vt Sacramentum ſit ratum, neceſſe omnino eſt, operationem Sacramentalem à Deo inſtitutam, non tm̃ materialiter, ſed prorſus *formaliter*, ſm illam rationem peculiarem, qua diuinitùs eſt *inſtituta*, differtq; à ſimili operatione non Sacramentali, cadere in intẽtionem miniſtri. Sed niſi miniſtri intentio aliquo modo feratur ad effectũ ſeu finem Sacramenti, non ita operatio Sacramentalis in illã cadet. Ergo, &c. Maior ſine vlla controuerſia eſt ex Scriptura certiſſima. Nam propterea oẽs ét Sectarij iudicarent, non eſſe ratum Baptiſmum, ſi quis tm̃ intenderet alterum lauare, atq; ét diceret verba formæ illo duntaxat B modo, quo potuiſſet id fieri: quamuis nunquam eſſet diuinitùs inſtitutum Sacrm̃ in tali operatione. Minor aũt probatur. Qm̃ ratio peculiaris, ſm quam eſt hæc operatio inſtituta, quaq; differt à ſimili operatione, quæ non eſſet Sacramentalis, in hoc planè conſiſtit, ꝙ ex inſtitutione diuina ordinatur, & valet ad ſignificandum & efficiendum *ſpiritualem* in anima effectum: Hic aũt ordo & reſpectus Sacramentalis operationis ad talem effectum, non poteſt cadere in intentionẽ miniſtri, quin aliquo etiam modo, in eam cadat ille idem effectus.

Accedit huc TERTIO, quòd AVGVSTINVS in aliquibus locis ex illis citatis ab Aduerſarijs, potiùs eſt pro nobis. Nam cùm lib. 7. contra Donat. c. 53. dicit, eos habere Baptiſmum, qui abſq; ſua ſimulatione illum, & cum C *aliqua fide, verbis Euangelicis conſecratum* accipiunt: ſatis certè indicat, requiri aliquam aliam intentionem, præter eam, quæ pertineat tantùm ad ipſum *actum*. Nam intentionem pertinentem ad *actum*, illis verbis Auguſtinus complectitur, quibus dicit, Baptiſmum debere eſſe *verbis Euangelicis conſecratum*. Intelligit enim vtiq; *conſecratum ſic* voluntariè, non autem ab inuito aut dormiente, qui ſine vlla controuerſia, nullum Sacramentum confert, etiamſi abluat, & verba dicat, &c. Cùm igitur præter eiuſmodi conſecrationem, Auguſtinus *aliquam etiam fidem* requirit; peculiarem aliam, vt diximus, intentionem intelligit. Obſeruandum enim diligenter id eſt, quod rectè quoque notauit Cardinalis Alanus lib. de Sacramentis, c. 53. Verbum *Fides*, in hac D materia, ſæpenumero & ab Auguſtino, & ab alijs Patribus vſurpari etiam pro intentione neceſſaria. Id patet ex citato iam Auguſtini loco, atque etiam ex alio loco D. CYPRIANI in ſermone de Cœna Domini, cum inquit: *Ex quo Chriſtus dixit: Hæc eſt caro mea: & hic meus eſt ſanguis, quotieſcunq; his verbis, & hac fide* (id eſt, intentione) *idem fit; Sacramentum & holocauſtum eſt.*

Deinde *reuelationem peculiarem* in caſu, quo Sacramentum iocularitèr eſſet adminiſtratum, ideo certè requirendam putauit Auguſtinus: quoniam ſenſit, ſecundùm legem ordinariam non ſatis eſſe ad veritatem Sacramenti, vt conſecretur verbis Euangelicis, niſi adſit præterea illa peculiaris intentio, quæ nõ tantùm *voluntaria conſecratione* ſeu adminiſtratione Sacramenti con- E tineatur; ſed referatur etiam ſeriò ad finem Sacramenti & effectum alioqui ſine reuelatione definiuiſſet illico ex lege ordinaria Auguſtinus, Baptiſmum illum validum eſſe, ſi verum eſt, quod Aduerſarij contendunt, ex ſententia D. Auguſtini ſufficere ſecundum diuinam & ordinariam inſtitutionem, ut Sacramentalis ipſa operatio ſit voluntaria quouis fine & modo.

Ad PRIMVM igitur argumentum iſtorum reſpondemus, Maiorem illam eſſe prorſus falſam. Id patet primò illis argumentis, quæ tomo. 2. diſput. 8. de Gratia, q. 4. contra illam iſtorum vanam præſumptionem fecimus. Secundò probatur nunc manifeſtè alio argumen-

to,

to,quod valet ēt *ad hominem*. Nam ſi illa Maior vera eſſet; ſimiliter ex illa probare iſti poſſent in hac materia duo,quæ ſunt etiam ſm illorum ſententiam & confeſſionem abſurdiſſima. *Vnum* eſt,non eſſe ad vllius Sacramenti veritatem opus, vt miniſter illud conficiens, ſit legitimè ad id vocatus & ordinatus; qualiſcunq; demũ debeat hęc eſſe vocatio & ordinatio: Nihil enim ea controuerſia ad propoſitum noſtrum nunc intereſt. Id aũt patet. Quoniam ſæpenumerò neſcit certò is,qui Sacramentum ſuſcipit(v g.Euchariſtię,vt de Sacramento loquamur,quod iſti etiam admittunt)an miniſter,qui illud cõfecit, fuerit legitimè ad id vocatus & ordinatus: *Sed* illud tantùm ſcitur morali quadam exiſtimatione.

Alterum abſurdum eſt,opus non eſſe,vt operatio Sacramentalis cadat in voluntatem miniſtri,ſm illam peculiarem rationem,qua eſt *diuinitus inſtituta*, nempe vt refertur ad ſpirituale aliquid,& internum, quod fit in anima. Etenim ſecundùm hanc rationem,nemo poteſt certò ſcire, an miniſter operationem Sacramentalem velit, cùm ſit prorſus illa ratio occulta & inuiſibilis.

Dicimus igitur, ſuſcipientem Sacramentum,vt effectum quidem Sacramenti conſequatur,ſatis eſſe,firma fide credere,illum ijs omnibus & ſingulis contingere, qui rectè & legitimè Sacramentum ſuſcipiunt. Vt autẽ ex ea re capiat etiam pro ſe conſolationem neceſſariã; ſufficere(quemadmodum & in alijs negocijs) certitudinem quandam moralem,qua exiſtimet,ſe vnum eſſe ex his, quibus rectè ſit adminiſtratum Sacramentum.

Ad eam verò certitudinem,duæ res valent,atq; etiã ſufficiunt. *Prima* eſt, ꝙ probabiliter arbitrantur Theologi, Deum in infantibus ſupplere defectum miniſtri, quãdo hic maliciosè ſubtrahit intentionem:& in adultis eundem defectum miniſtri ſuppleri per deuotionẽ & fidem ipſius ſuſcipientis; Deo etiam peculiariter ad id cooperante, ſi quid fortè in deuotione deſit. Quam opinionem D.Thom. art.8.ad 2.commemorat ad hoc propoſitum. Quanquam illud de infantibus,non ſecundùm legem ordinariam,ſed ſm priuilegium quoddam accipi debet, vt rectè notauit Sotus d.1.q.5.art.8.

Altera res, quæ certitudinem illam moralem parit, eſt illa ſignificatio exterior miniſtri;cùm videlicet formam & materiam adhibet à Deo inſtitutam; neq; aliquo alio exteriori ſigno declarat,ſe non adhibere intẽtionem. Hoc enim ipſo per verba formæ declarat, ſe id intendere, quòd intendit Eccleſia in eiuſmodi rebus, vt rectè D.Thomas in illo art. 8. ad 2. docuit.

Quo loco diligenter animaduertendum eſt, B.Thomam non ſenſiſſe,quòd apparẽtia illa & ſignificatio exterior miniſtri,ēt ſine interna intentione,valeat *ad veritatem* Sacramenti, vt perperam intellexit Adrianus in materia de Baptiſmo,q.vnica,art.3.quæſtiun.4. Sed ad *certitudinem* moralem de gratia ſuſcepta per Sacrm̃,valere uoluit tantùm D.Thomas illam externam ſignificationem miniſtri: ut rectè notarunt Caietanus in illo art.8.& Sotus d.1.q.5.art.8. Ac patet ſanè,ſi diligenter argumentum D. Thomæ cum ſolutione conferatur.

Quod quia nõ videtur feciſſe Alanus in libro de Sacramentis c.55.immeritò dixit,verba D.Thomæ in illa Solutione, eſſe *plena ſuſpicionis*, quòd.ſ.voluiſſe videatur illud,quod Adrianus ei tribuit. Quanquam rectè quoq; idem Alanus agnoſcit, id alioqui eſſe alienũ à ſententia D.Thomæ: quippe cùm in ar.8.expreſsè affirmet,requiri ad ueritatem Sacramenti,vt miniſter intendat(vtiq; intentione mentis interna,& re vera) id facere,quod facit Chriſtus & Eccleſia. Quanquam non defuerunt aliquando,qui illud opinarentur,nempe externam ſignificationem intentionis, abſq; intentione ſufficere, vt uidere eſt apud Paludanum in 4. d.6.q.2.

A

art.3. Sed opinio illa eſt iam planè falſa, & erronea.

Ad Secundum argumentum ex authoritate D.Auguſtini ductum,reſpondere inprimis poſſumus,locum illum priorem,ſcilicet ex lib.7.de Baptiſmo contra Donatiſt.c.53. non uideri ſatis firmum, vt ex authoritate Auguſtini aliquid in hanc uel in illam partem probetur in propoſito. Ratio eſt. Quoniam ſub finem capitis ipſe fatetur,ſe illa ibi ſine aſſertione ſua,dubitando tãtùm diſputaſſe. Imò etiam apertè ſignificat,non ſatis ſe tunc diligenter de ea re cogitaſſe & ſcripſiſſe. Deinde ſi maximè illius authoritate in eo loco utendum iam ſit;paulò antè declarauimus,quemadmodum ſecundũ, & tertium dictum illius ibi, potius ſuffragetur nobis.

Quod autem ad primũ dictum attinet, Falsarie

B

Kemnitivs pro Verbo, *Interſit*, quo utitur ibi Auguſtinus,poſuit, *Intereſt*. Avgvstinvs enim ibi tm̃ quærendo dicit,an illa circũſtantia irriſionis, &c. nihil ad integritatem illius Sacramenti *interſit*. Kemnitius aũt per crimẽ falſi dicit, Auguſtinum dixiſſe, nihil *intereſt*.

Sed & malitiosè ibi etiam inter recitandum uerba Auguſtini,pulcherrimas quaſdam ſententias pręterit, quibus euidenter declarat Auguſtinus, rectiſſimè eos facere, qui in hm̃õi quæſtionibus de Sacramentis,utũtur authoritate & conſenſu uniuerſalis Eccleſię. Vt qđ ibi ait: *Nobis non eſt tutũ,in ea q̃õne progredi aliqua temeritate ſñiæ,quæ nullo in Catholico Regionali Cõcilio cepta,nullo plenario Concilio terminata eſt*. Et ſubiungit: *Id aũt ſit cura ſecuræ vocis aſſerere,qđ in gubernatione Dñi Dei noſtri,&*

C

Saluatoris Ieſu Chriſti, vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratũ eſt. Hæc Kenitius,licet breuiſſimè ab Auguſtino dicta,malitiosè,ut dicebã, in recitatione intermiſit: Qm̃ hoc iſtis uehementer dolet, eodem m̃õ nos contrà ipſos authoritatem uniuerſalis Eccleſiæ in hm̃õi quæſtionibus ſolere urgere, quo Auguſtinus planè faciebat.

Ad locum *Secundum* Auguſtini reſpondeo,eiuſmodi ſententijs tm̃ docere illum, ꝙ nulla uitia miniſtri obſtent, quò minus Sacramentum ſit ualidum; modò tñ miniſter adhibeat neceſſariam *intentionem*: quam quidem adulter etiam & homicida, & ebrioſus, adhibere poteſt. Non n.de ebrio,ſed de *ebrioſo* illic Auguſtinus loquitur,qui non ſemper eſt ebrius,ſuiq; impos. Quòd ſi hæretici de ebrio, ēt dum rationis uſu caret, hunc

D

Auguſtini locum intelligere uelint; ſimiliter ex iſto Auguſtini loco probare poſſunt, ne intentionem quidem,quę ad *ſolam operationem Sacramentalem* referatur, neceſſariam eſſe. Nam neq; hanc is poteſt habere deliberatam & liberã, qui in ebrietate caret rationis uſu: quemadmodum neq; dormiens, à quo propterẽ ipſi ēt hæretici ſine controuerſia concedũt, Sacramentum ualidè miniſtrari non poſſe. Quamuis in ſomnijs aliqñ unum aut alterum uerbum proferret, & lauaret, &c.

Ad Vltimvm de facto Athanaſij, rñderi cõiter & bene ſolet, illum habuiſſe ſufficientem intentionẽ, hoc ipſo, ꝙ uoluit *imitari* in ea re Epm̃,iidem faciendo, qđ ille erat ſolitus facere. Et hactenus de Qvarta conditione in Miniſtro req̃ſita,ut ualidè Sacrm̃ adminiſtret.

E

Qvinto requiritur,ut intentio hæc, quæ & ad operationem, & ad effectum Sacramenti referri debet,alterutro modo habeatur,quorum quilibet ſufficit;ſ.uel *expreſsè & actu*;uel *implicitè et virtualiter*. Habet autem miniſter *expreſſam & actualem* intentionem, qñ diſtinctè cogitat & vult id facere, quod facit Chriſtus & Eccleſia. Quæ intentio actualis & expreſſa multum latè patet,ut contingit uel magis,uel minus diſtinctè illud cogitare & uelle. Nã fit uarijs modis, de quibus ēt ſuprà q.1.p.2.obiter dicebamus,cùm explicaremus,quẽadmodum actus miniſtri dẽret eſſe *humanus*, & ex certa intentione. Itaq; ſiue Miniſter cogitet tm̃ de Chriſto,

ſto, ſiue tantùm de Eccleſia, ſiue tantùm de ipſo effectu Sacramenti ſm ſe, ſiue de eo, quod alij miniſtri facere ſolent, ſiue de omnibus iſtis, aut de aliquibus ſimul; eodem intentio recidit, vt ſcilicet velit in adminiſtratione facere illud, quod facit Chriſtus & Eccleſia.

Intentio autem *implicita & virtualis* eſt, qñ explicita & actualis intentio, ipſam adminiſtrationem Sacraméti, aliqñ in miniſtro anteceſſit, & dum adminiſtrat, ita rem ille gerit, vt cenſeatur ex vi præcedentis intentionis illud miniſterium facere: quia.ſ.ſimpliciter, vt alias, operationem illam externam liberè exercet, neque reuocauit præcedentem intentionem exercendi eiuſmodi miniſterium ex inſtituto Chriſti & Eccleſiæ, tunc dicimus ex cõi ſententia Doctorum, adeſſe in miniſterio *virtualem intentionem*, quæ ſufficiat. Vt ſi quis initiatus Sacerdos v.g. voluit aliquando in ſactis id facere, quod facit Chriſtus & Eccleſia; licet poſtea, cùm ſacrũ facit, huius intentionis non recordetur; ſi tamen illam intentioné non reuocauit, & ſimiliter ſecundùm quandam conſuetudinem ita ſactum facit, atque aliquando fecit, cùm illam intentionem actu habuit; virtualiter cenſetur habere intentionem, quæ ſufficit, ut rectè Sotus declarauit in 4. d. 1. q. 5. art. 8.

Atq; iſtiuſmodi virtualis intentio eſt illa, quam D. Thomas hic art. 8. ad 3. vocat *habitualem*: licet latiùs aliquantò ſumpto vocabulo, ut rectè Caietanus illic, & Alanus in libro de Sacramentis, cap. 53. & Sotus vbi ſuprà notarunt. Propriè.n. *habitualis* intentio nõ ſufficit: Qm̃ talis etiã eſt in dormiente. Et ratio eſt. Qm̃ ad *virtualem*, præter facultatem qualemcunque habitualem habendi intentionem, requiritur etiam exercitium liberum operationis externæ, ut ſcilicet deliberatè exerceatur à miniſtro, ſimiliter, atque exerceri ſolet, cùm adeſt intentio actualis, vt anteà declaraui. Huiuſmodi ergo virtualem D. Thomas habitualem nominauit impropriè, ſm vſum fortaſsè loquendi ſui temporis, ut Caietanus notat: Et hanc docet ſufficere: quoniam illa altera actualis non ſemper eſt in poteſtate hominis.

Qua ex doctrina apparet, quemadmodum intelligi debeat Can. 11. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, vbi hoc modo Patres definiuerunt: *Si quis dixerit, in miniſtris, dum Sacramenta conferunt, non requiri intentionẽ, ſaltem ſaciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit*. Conſiderandũ.n. eſt, ét illã intentionem *virtualem adeſſe ſuo modo*, dũ Sacramentum adminiſtratur, nempe *virtualiter*; tametſi non actu. Item hic obſeruandum eſt, qñ intentio faciẽdi, quod facit Eccleſia, requiritur; ſermoné eſſe de Eccleſia Chriſti *vera & legitima*. Neq; oportet cogitare in ſpecie de Eccleſia Romana, q̃ ſola eſt uera Eccleſia; ſed ſatis eſt illo mõ *in genere*; vt oẽs hic Doctores neceſſariò notãt, pp Sacraméta, quæ adminiſtrãtur ab hæreticis validè, ſi ſeruẽt formã & materiã, vt poſt dicemus.

Sexto neceſſe eſt, vt ſi Sacramentum poteſtaté aliquam peculiarem certamq; vocationé, ſeu ordinationé in miniſtro requirit; hac miniſter ne careat. Requiritur autem eiuſmodi poteſtas & ordinatio in Sacramẽtis oĩbus, præterquã in *Baptiſmo*, qui in caſu *neceſſitatis* rectè etiam adminiſtratur à Laico; & extrà talé caſum etiã, licet non rectè, tñ validè. Item excepto Sacramento Matrimonij, vbi pp Sacramenti naturã, quæ in quodã *contractu* conſiſtit, miniſtri ſunt ipſi cõtrahentes. Et quanquã in Concilio Tridentino ad Matrimonij ſubſtantiã requiratur præſentia Parochi; nõ tñ requiritur propriè, vt ſit ipſe Sacraméti miniſter; ſed vt adſit, &c. Qua de re infrà diſſeremus in Diſp. de Matrimonio.

Præter hæc duo Sacramenta ad aliorum adminiſtrationem requiri certã poteſtaté, patet authoritate Scripturæ, & exemplo, & vſu perpetuo Eccleſiæ. Nã *primò* Paulus ad Hebr. 5. vniuersè de miniſtris loquens, inquit: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo, &c.* Qua ex re declarat, neq; ipſum Chriſtum ſeipſum glorificauiſſe. *Secundo* id apparet ex eo qđ non niſi cum quadam auctoritate & poteſtate miniſtri Euangelici ſunt conſtituti ab Apoſtolis vel eorũ diſcipulis, vt patet ad Tit. 1. 1. Tim. 5. 2. Tim. 1. Act. 14. &c. Qui fuit deinde perpetuus etiam vſus Eccleſiæ. *Tertiò* id exigit neceſſariò in Eccleſia ratio ordinis & differentia membrorum, quibus illa conſtat Rom. 12. & 1. Cor. 12. Nõ enim omnes Paſtores eſſe debent & Doctores; ſed *quidam*, vt declarat Apoſtolus ad Epheſ. 4.

Neq; verò conditioné hanc legitimæ vocationis generatim ſic poſitam, negant hæretici. Sed de modo tñ nobiſcũ contendunt. Sentiunt.n. authoritatem miniſterij eſſe à Chriſto tributam ex æquo toti cõitati fideliũ. Atq; inde colligunt *primò*, oẽs & ſingulos fideles hře miniſterij poteſtatem, licet non vſum, niſi ad id peculiariter deputentur. *Secundò*, vt quis eiuſmodi poteſtate legitimè fungatur, non opus ei eſſe vocatione & ordinatione tali, qualis eſt in vſu Eccleſiæ Catholicæ; ſed ſatis eſſe nominationem & electioné, quæ fiat ad hoc, per ipſam fidelium cõitatem: Vel certè per deputatos ab ipſa cõmunitate, vt miniſtros eligant & nominent.

Eccleſia verò Catholica cõtrà ſentit, authoritatem illam miniſterij tributam eſſe, nõ ex æquo toti cõitati; ſed Prælatis, qui tenẽt in Eccleſia vicem Chriſti; id eſt, Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus; ac proinde non à communitate; ſed ab his nominari & conſecrari more ſolito dře legitimos miniſtros. Quod cùm aliàs etiam, in materia ſ. de Ordine, & de Clauibus, probari ſoleat, hic tñ à nobis confirmabitur uno teſtimonio Scripturæ, & altero etiam Lutheri, quando plus ſapuit.

Et Scripturæ quidem teſtimonium luculentũ extat ad Epheſ. 4. vbi Apoſtolus affirmat, poſuiſſe Deum in Eccleſia, nõ vtiq; omnes, ſed *quoſdam Paſtores & Doctores, &c.* Quamobrem horum ſine dubio, & non totius cõitatis officium erit, vt ipſi deinceps, tanquã miniſtri Chriſti ſucceſſores, ſibi miniſtros conſtituant: iuxta illud etiã Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*: nimirum cum poteſtate alios etiam mittendi & conſtituendi miniſtros, ſicut ego miſi, ſiue mitto. Qua ratione videmus miniſtros Euangelicos peculiariter in Scriptura dici, *Miniſtros ipſius Chriſti*; non autem propriè ipſius communitatis, ut patet 1. Cor. 3. & 4.

Hanc doctrinã ét teſtimonio ſuo confirmauit in caput ſuum & ſuorum aliqñ (vt dixi) Lutherus. Nam in Cõmentarijs ſuper Epiſtolam ad Galatas, explicans illud: *Paulus Apoſtolus, non ab homine, neq; per hominẽ, &c.* ita inquit: *Omnia eò tendunt, vt videas, quanta cura & diligentia Deus conſtituit ac muniuit Eccleſiam, ut nemo iſtes docere præſumat, niſi vel ab eo, vel à miſſis ab illo miſſus ſit.*

Rectè igitur Patres in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 10. damnauerunt eundem Lutherum, ꝙ in libro poſtea de Captiuitate Babylonica dixerit, oẽs Chriſtianos ex æquo hře miniſterij poteſtatem, neq; ad illius functioné aliquid requiri, præterquàm electioné & nominationem. Quam ſñiam etiam defendunt pertinaciter hæretici reliqui Sectarij, vt videre eſt maximè apud Kemnitium in examine illius can. 10. Quãquam ſi maximè ſola electio ſeu nominatio per ipſam communitatem Eccleſiæ ſufficeret; ne ita quidem iſti obtinerent legitimam functionem miniſterij: qm̃ prorſus extra veræ & legitimæ Eccleſiæ communitatem ſunt, vt tomo 3. diſp. 1. de Fide, euidentiſſimè probatum eſt.

Corollariè ſequitur, neceſſe eſſe ad adminiſtrãdum efficaciter Sacřm Confeſſionis, ut miniſter non ſit vel notorius *percuſſor Clerici*, vel aliqua Cẽſura ſeu ſenten-

tia

tia Eccleſiaſtica *nominatim & expreſsè* notatus ſeu denunciatus. In his. n. Caſibus vitari debet, & iuriſdictione caret (excepto tamen caſu extremæ neceſſitatis in articulo mortis, vt doctiſſimi ſentiunt) ut patet ex Iure nouo Concilij Conſtantienſis, quod habetur in Extrauagante *Ad euitanda*. De qua re videri poteſt Nauarrus in Manuali cap. 27. nu. 35. & ſeq.

Hæ omnes Conditiones ſi in miniſtro ſubſint, efficax erit, quantũ in ipſo quidẽ eſt, illius miniſteriũ: Neque vlla alia conditio miniſtri obſtabit; neque requiretur ad id ex parte miniſtri. Quod vt magis cõfirmetur, demonſtrandũ id eſt in duabus conditionibus, de quibus aliquando controuerſia fuit, an ad efficaciam miniſterij requirerentur. Hæ ſunt *Fides*, & *Probitas*.

Et de Fide quidẽ olim fuit Quæſtio excitata à quodam Aphricæ Epiſcopo, Agrippino nomine, qui primus ſenſit, Sacramenta ab hæreticis adminiſtrata, q̃m fide illi recta carerent, eſſe prorſus nulla, ut videre eſt apud D. Avgvstinvm lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. Idem pòſt cenſuit D. Cyprianus, & defenderunt pertinaciter Donatiſtæ, contra quos D. Auguſtinus ſcripſit plurimos libros.

Probitatem autem eatenus in miniſtro neceſſariã eſſe putarunt ijdẽ Donatiſtæ, vt exiſtimauerint non eſſe efficax miniſteriũ, niſi miniſter exterius ſaltẽ probus videretur. Itaq; negauerunt, Sacra miniſtrari validè à manifeſtis peccatoribus. Pauperes verò de Lugduno, & Huſſitæ & VViclephiſtæ, vt apud VValdenſem tom. 2. de Sacramentis c. 2. & ſeq. videre eſt, vlterius ẽt exiſtimarunt, non poſſe adminiſtrari ab improbis, etiã occultis. Immò VViclephus eò vſque proceſſit, vt negaret, adminiſtrari illa validè ab ijs, qui eſſent reprobi.

Contra hos oẽs Eccleſia Catholica ſine cõtrouerſia docet ac ſentit, neq; fidẽ, neq; probitatẽ, aut veram, aut apparentẽ, neq; ẽt prædeſtinationẽ in miniſtro requiri; ac proinde neq; infidelitatẽ, neq; improbitatem occultã, aut manifeſtã, & multo minus reprobationem obſtare, quò minùs efficaciter quis poſſit fungi miniſterio, ſi neceſſariã alioqui intentionem habeat, & legitimã quoq; materiã, ac formã adhibeat. Id defenditur ab Avgvstino multis in libris, præſertim contra Donatiſtas, & peculiariter ẽt in Epiſt. 23. ad Bonifaciũ, & ab Innocentio I. epiſt. 22. D. Gregorio lib. 9. Epiſtolarũ, Epiſt. 61. Itẽ probatur à Nicolao Papa, in rñſis ad conſulta Bulgarorum, c. 15. & 16. Et habetur idẽ in Decret. de Conſecr. d. 4. per multa Cap. quæ maiori ex parte ſumpta ſunt ex Auguſtino; atq; adeo quidem certò id ibi ſtatuitur, vt etiã Baptiſmus collatus à *Iudæo* probetur in Can. *A quodam Iudæo*. Immò etiam collatus à *Pagano*, vt patet ibidem Can. *Romanus*. Deniq; eãdem ſententiam tuentur & explicant Scholaſtici cum Magiſtro in 4. d. 5. Quibus adde etiam Concilium Arelatenſe I. cap. 8. & Arelatenſe II. cap. 17.

Argumẽta porrò, quibus vel D. Auguſtinus, vel alij Doctores ad hanc rẽ vtuntur, oĩa ferè ad hãc probationis formam, qua utitur D. Thomas art. 5. & 9. vbi doctrinã iſtam aſſerit, reuocantur. Si quæ conditio eſt miniſtro accidentalis, quatenus in adminiſtratione Sacramentorum inſtrumentũ Dei eſt; ea non eſt neceſſaria, vt id miniſterium ſit efficax. Sed talis conditio eſt fides, probitas, &c. Ergo ea non eſt neceſſaria.

Maior patet. Quoniam miniſter in ea re efficaciter agit, non niſi vt eſt Dei inſtrumentum. Ita fit, ut illa ſolùm conditio ſit illi ad eam rem neceſſaria, per quam propriè & per ſe, ſecundùm diuinam inſtitutionem, eſt Dei inſtrumentum.

Minor multis argumẽtis probari poteſt. Ac primũ quidem D. Thomas vbi ſuprà, & alij, videntur illam
A ex ipſa cõi rõne inſtrumenti confirmare velle. Quia ſcilicet inſtrm̃ non agit per virtutẽ propriã. Ergo neq; miniſter per fidẽ & probitatẽ, quæ eſt virtus eius propria. Sed hæc probatio mihi non ſatis firma vr̃. Verũ. n. eſt, q̈ inſtrm̃ non agat per virtutem propriam, quę quidẽ ſit *ſufficiens* ad principalẽ effectum: agit tñ oĩno per virtutem ſeu formam aliquam *propriam*, quæ vtcunq; diſponat & prærequiratur ad principalem effectum. In propoſito verò Quæſtio eſt, An nõ ẽt fides & probitas miniſtri ſit ſm̃ diuinam inſtitutionem talis virtus inſtrumenti, propria, per quam. ſ. illud diſpoſitiuè operetur. Neque ex illa cõi ratione inſtrumenti ſatis probatur, fidem & probitatem non eſſe in miniſtro virtutem talẽ, quæ. ſ. tanquã prævia & diſponens ad effectũ requiratur: Alioqui pari modo probaretur, ne intentionem
B quidẽ legitimam in miniſtro requiri: neq; etiã acumen v. g. in ſecuri. Q̃m & intentio aliquid *proprium* miniſtri eſt, & quaſi virtus quædam illius; ſicut etiam acumen *propria* quædam forma eſt ſecuris, quæ tamen nihilominus in eiuſmodi inſtrumento per ſe requiritur.

Non igitur ex cõi ratione inſtrumenti, ſed ex propria & ſpeciali, qua miniſter inſtrm̃ eſt; probari primò illa Minor debet, ex mente ẽt D. Avgvstini Tract. 5. in Ioannem. Probatur autem ita ex eo. Q̃m miniſter hoc ipſo inſtrm̃ Dei eſt, quod ex intentione certa faciẽdi, q̈ facit Eccleſia, conficit humano quodam & deliberato actu Sacramentum, quod per ſe & ex inſtitutione Chriſti valet, & operatur in ſuſcipiẽte. Iuxta illud: *Hic eſt, qui baptizat*. Et item: *Quid eſt Apollo, & quid eſt Pau-*
C *lus, niſi miniſtri eius, cui credidiſtis?* Iſto autem modo & hac intentione, ſine fide etiam & probitate vlla poteſt propriè & per ſe miniſter Sacramentum conficere.

Et quidẽ quod ad *probitatem* attinet, ſatis patet, ab ea intentionem eiuſmodi non pendere. Quod aũt neq; pendeat etiam à *fide*, facilè oſtẽdi poteſt ex doctrina D. Thomæ in art. 9. ad 1. Nam vel errat miniſter circa fidei alium articulũ, differentem à ratione Sacramenti, quod adminiſtrat: Et tunc nihil impedit, quò minus in adminiſtratione tñ Sacramenti id velit facere, quod facit Eccleſia: vel certè errat etiam circa ipſum Sacramẽtum, quod adminiſtrat: quia. ſ. putat, illud nullum effectum ſpiritualem habere, aut etiã non eſſe Sacramentum: Et ne tum quidem neceſſe eſt, illum carere neceſ-
D ſaria intentione. Nam poteſt nihilominus generatim velle & intendere id facere, quod vult in ea re, atque intendit uera Chriſti Eccleſia.

Neq; verò iſtam generalem intentionẽ, quæ, vt ſuprà diximus, ſufficit, eneruaret particularis alia intentio, qua idem miniſter ſm̃ propriam cogitationem ſuã & errorem vellet fortaſſe Sacramentum illud, tanquã rem futilem adminiſtrare, quæ ad nullum valeat ſpiritualem effectum. Nam in eo caſu, quo nihilominus cõformare ſe *generatim* vult intentioni veræ Eccleſiæ; illa alia particularis intentio non eſt niſi *conditionalis*; id eſt, ſi ita eſt, q̈ Eccleſia vera non intendit Sacramẽtum eiuſmodi adminiſtrare ad ſpiritualem aliquem effe-
E ctum, vt talis miniſter ex errore putat: itaq; cùm eiuſmodi conditio non ſubſiſtat; fit, ut particularis illa intẽtio miniſtri talis hæretici, non ſit vllius vigoris: atque adeò minimè eneruat generalem alteram intentionem, quæ ſufficit, quamque ponimus ipſum habere.

Confirmatur autẽ hæc prima probatio. Nã fides, & probitas miniſtro confert quidem, vt miniſteriũ *bene* fiat; ſed non abſolutè, vt *fiat*: Siquidem poteſt ſine his confici, ut declarauimus, Sacramentum Chriſti, quod per ſe ipſum ualet. Atq; hoc eſt, quod Avgvstinvs uoluit in illo Tract. 5. ſuper Ioannem, inquiens: *Frater, quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt Dominus?*

Item ibidem: *Quos baptizauit Iudas, Chriſtus baptizauit: Si quos ergo baptizauit ebrioſus, homicida, adulter, ſi Chriſti erat Baptiſmus, Chriſtus baptizauit.* Deniq; huc etiam pertinet, quod lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 25. & lib. 4. cap. 24. & alias paſſim, idem Auguſtinus vrget, Sacramentum ipſum *per ſe* valere, quatenus *eſt Chriſti*, non vt eſt ab hoc vel ab illo miniſtro. Quibus teſtimonijs probabamus etiam ſuprà q. 3. p. 1. efficaciam Sacramentorum *ex opere operato*.

Præterea ad probationem illius Minoris faciũt alia quædam, quæ paſſim in hac re vrget D. Auguſt. ut etiã rectè Alanus notauit in libro de Sacramentis, cap. 56. Secundò enim vrget Eccleſiæ vſum & traditionem de non rebaptizandis iis, qui ab hæreticis quidem, ſed ſecundùm legitimam formam eſſent baptizati, vt patet libro 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. vbi ait, *hanc conſuetudinem à tota Eccleſia ſeruatam, & ex Apoſtolica traditione venientem credimus per Agrippinum primùm corrumpi cœpiſſe*.

Tertiò vrget in multis locis Concilium quoddam plenarium & Catholicum, quod lib. 2. contra Donatiſtas, cap. 9. ſignificat poſt obitum Cypriani, *paulò antè quàm ipſe natus eſſet*, celebratũ eſſe, cui cenſet (eod. lib. cap. 3. & 4.) oĩa Cõcilia Prouincialia priora, cedere debere: qm̃ ei reuelauerit Deus hanc veritatẽ, de Sacramento non reiterando, etiamſi datum fuerit ab hæreticis: & vr̃ omnino, licet non explicet, intelligere Concilium magnum Nicænum, in quo inter cætera de hoc actum ſit. Quod ẽt licet colligere ex eius Canonib. 8. & 19. ſicut cõiter referuntur, vel 18. & 19. vt ex Arabico reddidit & probauit eruditè Franciſcus Turrianus. Nã in altero Canone ſtatutum eſt, vt qui ab hæreſi Pauliniſtarum redirent ad Eccleſiam Catholicam, rebaptizarentur: in altero verò, vbi modus præſcribitur eos recipiendi, qui ab hæreſi Nouatianorum redirent, minimè id requiritur.

Cuius rationem Innocentius I. in Epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ, declarat fuiſſe: qm̃ *Pauliniſtæ* non baptizabant legitimè, cùm prætermitterent in forma perſonam *Spiritus ſancti*, quem Deum eſſe negabant: Nouatiani verò legitimam formam Baptiſmi adhibebant, atq; ita minimè debuerunt ex ſñia Concilij rebaptizari. Apparet igitur, in illo Concilio Nicæno, ea de re fuiſſe actũ, atq; adeò ipſum eſſe plenariũ illud & vniuerſale Conciliũ, qd, vt diximus, vr̃ ſit Auguſt. ſicut eſt videre lib. 1. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas, c. 18. & lib. 6. cap. 1. 7. & 13. & lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13.

Quartò vrgebat etiam Auguſtinus Concilium quoddam Carthaginenſe Prouinciale ſub Grato Epiſcopo poſt martyrium Cypriani celebratũ, cui, affirmat Auguſtinus, Cyprianum, ſi ſuperuixiſſet, *ſine dubio aſſenſurum fuiſſe* pro ſua modeſtia & humilitate.

Quintò deniq; in eiſdem locis ducit argm̃ à ſimili. Nam quia in prædicando Euangelio ad hominum ſalutem hi, qui prædicant, miniſtri tantùm Chriſti ſunt, cuius virtute Euangelium eſt ſalutare; nihil ad hominũ ſalutem intereſt, vtrùm Euangelium per bonum aut malum miniſtrum annuncietur, modò certè *annuncietur Chriſtus, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem*, vt inquit Apoſtolus ad Philipp. 1. Pari ergo ratione nihil intererit, qualis ſit adminiſter Sacramenti: ſiquidem in ea re miniſter tantùm eſt Chriſti, cuius virtute Sacramentum valet. Quo ſanè argumento Nicolaus etiam Papa in reſponſ. 16. ad conſulta Bulgarorum uſus eſt. Rectè igitur eſt etiam hæc doctrina in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 12. ſub anathemate definita.

Et conſequenter ex his intelligitur, ad veritatẽ Sacramenti, neq; *rectam* ẽt intentionem miniſtri requiri A vt ſcilicet ſibi in adminiſtrando Sacramentum rectum finem proponat, quemadmodum bene D. Tho. in art. 10. hoc docet & declarat.

Quamuis autem hoc ita ſit; non ideo tamen negamus, quin *fides*, & *probitas*, & *recta* intẽtio miniſtri prodeſſe poſſit ſuſcipienti, & ad augmentum gratiæ, & ad alia dona ſpiritualia, quæ miniſter probus ei obtinere põt, ex *opere operantis*, impetratione quadam, vt rectè declarat Caiet. hic art. 1. ex doctrina & mente D. Tho. in eodem art. 1. ad 2. Effectus aũt ipſius Sacramenti ex opere operato, idem ſemper eſt ex vi Sacramenti, qualiſcunque ſit miniſter, vt rectè idem Caiet. exponit.

Fatendum etiam eſt, infidelitatem & improbitatem miniſtri, quamuis veritatem Sacramenti non tollat, B nocere tamen ipſi *miniſtro*, atq; etiam interdum *ſuſcipiendi*. Quæ duo ſigillatim ſunt oſtendenda.

MINISTRO igitur nocet: *Primò*. Quoniam ſi Sacramentum adminiſtrat, cùm pp infidelitatem aut improbitatem peccato mortali obſtrictus eſt, peccat omnino, vt B. Tho. ex orthodoxa doctrina docet art. 6. Et probatur primò ex conſenſu omnium Patrum, qui teſte AVGVSTINO Trac. 5. in Ioannem, id aſſerunt: Ego, inquit ibi Auguſtinus, *dico, & nos dicimus omnes, quia iuſtos oportet eſſe, per quos baptizatur: iuſtos oportet eſſe tanti Iudicis miniſtros. Si autem noluerint eſſe iuſti, ſecurum me facit de veritate Baptiſmi, Magiſter meus, de quo Spiritus ſanctus dicit: Hic eſt, qui baptizat.*

Secundò probatur ratione D. Tho. in illo art. 6. Qm̃ C tum in actione aliqua peccatur; quando illa non fit, ſicut oportet. Sed miniſter in mortali exiſtens, non adminiſtrat Sacramentum, ut oportet. Ergo peccat ſic adminiſtrando. Maior conceditur ſine controuerſia; ex doctrina Philoſophi lib. 2. Ethic. cap. 3. & 6. & lib. 3. ca. 7. Minor probatur primò. Quia miniſter Dei in ea re ſacra & diuina dẽt ſe principali agenti conformare: iuxta illud Leuit. 19. *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Secundò: Quoniam, vt rectè argumentatur Caiet. in illo art. 6. tractat tunc miniſter rem ſacram, ſicut rem aliquã prophanam, quæ non ſit ſacra: quod eſſe deforme atq; indignum, ex Apoſtolo colligere licet, qui 1. Cor. 11. inde probat, Euchariſtiam *indignè, & ad iudiciũ* ſumi ab Indignis, quia rem tã ſacram, id eſt, corpus Dñi, D non *diiudicant*, id eſt, nõ tractant ac vſurpant aliter, atq; rem aliam prophanam, in qua uſurpanda non requiratur perſonæ ſanctitas. Tertiò. Nam ſi quis recto capite v.g. ſumeret Euchariſtiam, oẽs iudicarent, illum ob rei deformitatem peccare. Sed multò peius eſt, aĩa immunda tractare & adminiſtrare Sacramentum. Ergo, &c.

Ex his intelligitur PRIMO, qua ratione interpretari debeamus id, quod alioqui D. Tho. in hac Quæſtione art. 5. ad 3. ait, ſanctitatem miniſtri in adminiſtratione Sacramẽti, eſſe *debitam & neceſſariam*, non niſi ſ̃m quãdam *decentiam*. Hoc, vt rectè Caietanus in illo art. declarauit, intelligendum eſt, ſi ad opus ipſum *operatum* Sacramenti tantùm reſpiciamus, uti reſpiciebat ibi D. E Tho. Et ſenſus eſt, decere & conuenire, vt verum Sacramentum non adminiſtretur, niſi à bono miniſtro. Si autem reſpiciamus ad ipſum *operantem*, ſeu ad Sacramenti opus, quatenus ad *operantem* refertur; ſic abſolutè & ſimpliciter indiget in eo opere miniſter ſanctitate, vt ſcilicet vitet peccatum, quod alioqui committet, aliter exercendo id opus, quàm debet.

SECVNDO intelligitur ex dictis, iſtiuſmodi peccatũ miniſtri eſſe peccatum *mortale* ex ſuo *genere*. Quoniam eſt grauis deformitas ſacrilegij, ut apparet ex argumẽtis factis, & affirmat etiam in illo art. 6. D. Tho. & Caietanus, & alij communiter. Dicitur autem mortale *ex genere*: Quoniam ob imperfectionem actus, poſſet eſſe

eſſe tm̃ veniale, ſicut Sot.in 4.d.1. q.5.art.6.cenſet de
vſu ét ſolenni Ordinis Diaconatus vel Subdiaconatus..
Quoniam ſcilicet iſti Ordines non ſunt ita præcipui at
que Sacerdotium. Atq; ita Diaconus vel Subdiaconus
cãtando Euangelium vel Epiſtolam ſolenniter in pec-
cato mortali, *venialiter* tantum peccaret, ſententia Soti.

Sed notandum eſt hic præterea, duabus conditioni-
bus opus eſſe, ut adminiſtratio Sacramenti in mortali
ſit peccatũ mortale, ſicut notat vbi ſuprà Caiet.ex mẽ
te D.Tho.& Sotus, & alij communiter. VNA eſt, ut mi
niſter Sacramenti ſit miniſter *ex officio*, id eſt, ad id con
ſecratus. ALTERA eſt, vt adminiſtratio talis ſit *ſolennis*,
nimirum quæ fiat ex tali conſecratione & officio. Rõ
eſt. Quoniam his duabus conditionibus concurrenti-
bus, & non alias, cernitur in adminiſtratione tali (ſci-
licet miniſtri exiſtentis in peccato mortali) grauis de-
formitas, qualis eſt peccati mortalis ex genere ſuo.

Atque hinc inferunt illi Doctores *primò*, non pec-
care, ſaltem mortaliter, Laicum, ſi in peccato mortali
baptizet in caſu neceſſitatis: quia deeſt illi utraq; con
ditio. Nam neq; eſt miniſter *conſecratus*; neque admini
ſtrat ſolenniter ex conſecratione. Id quod rectè & per-
ſpicuè defendit Caietanus art 6. contra Durandum, ex
doctrina D. Thomæ ibi ad *3*.

Secundò inferunt, ne Sacerdotem quidem peccare
mortaliter, quãdo Baptiſmum, peccato mortali obſtri
ctus adminiſtrat ſine *ſolennitate*, in caſu neceſſitatis, ut
poſſet alioqui etiã Laicus. Id ſignificat apertè D.Tho.
in art.6.ad 3.Et defenditur rectè à Caietano, & à Soto
*d.1.q.5.*artic.*6*. atq; etiam ſubindicatur à Nauarro in
Manuali cap.22.nu.3. Et ratio eſt. Quoniam deeſt tunc
poſterior conditio.

Tertiò infert Caietanus in illo art.*6*. peccare morta-
liter Concionatores, quando in peccato mortali con-
cionantur. Probat: Quoniam id officium ſaltem ſecun-
dùm ius poſitiuum annexum eſt Ordini ſacro: ſiquidẽ
concionari non poteſt, niſi Epiſcopus, vel de eius com
miſſione Sacerdos, aut certè Diaconus, ſicut notat So-
tus in dicta q.5. art.*6*. Atque huic ſententiæ Caietani
ſimpliciter abſq; vlla diſtinctione videtur Nauarrus
ſubſcribere in Manuali cap. 25. nu. 141.

Cæterùm propter duas rationes, puto PROBABI-
LIVS eſſe, quod ſentit Sotus loco citato, Concionari
videlicet in mortali, non eſſe peccatum mortale, niſi
cùm peccatum Concionatoris eſt *publicum*: tunc enim
grauis & ſcandaloſa deformitas eſt. Eſt autem PRIMA
Ratio. Quoniam concionari, quãtumcunq; ſolenniter
& ex officio ſacri Ordinis, non omnino perinde eſt, at
que adminiſtrare ſolenniter ex officio rem eiuſmodi
ſacram, quæ etiam vi *operis operati* conferat ſalutem:
cuiuſmodi res eſt Sacramentum.

SECVNDA Ratio eſt; Quoniam illa circumſtantia iu
ris *poſitiui*, *id eſt*, quod id officium iure tantùm poſiti-
uo, & non diuino ſit annexum Ordini ſacro; multùm
minuit deformitatem, quæ eſt in actu concionandi, cũ
Concionator eſt in mortali. Atq; ita meritò, ut ſentit
Sotus, iudicari poteſt *per ſe* (quando peccatum Concio
natoris *non* eſt publicum) deformitas tantùm *venialis*.

Accedit, ꝙ idem Caietanus in Summa, V. *Prædicato
rum peccata*, nihilominus ſcripſit, non eſſe id peccatum
mortale, quando citra contemptum is, qui in mortali
concionatur, facit hoc cùm metu & reuerentia quadã,
reputans, ſe alioqui eſſe indignum. Quod tamen Na-
uarrus vbi ſuprà retractaſſe ſignificat Caietanũ in hoc
loco *3.p*. Summæ D. Tho. Sed quicquid ſit de ſenten-
tia Caietani, videtur probabilior ſententia Soti. Et ha-
ctenus quidem declaratum eſt, quemadmodum *infide-
litas*, ſiue *improbitas* miniſtri, noceat ipſi MINISTRO.

A Nunc ut propoſuimus, declarandum item eſt, quẽ-
admodum plerumq; ét noceat SVSCIPIENTI Sacra
mentum. Id aũt fit: Qm̃ per accidẽs ſæpè euenit, ut pp
improbitatem Miniſtri, fruſtretur, qui Sacramentum
ab eo ſuſcipit, Sacramenti effectu, nempe gratia. Atq;
id quidem cõtingit dupliciter. PRIMO, ſi propter eiuſ-
modi vitium miniſter ſit omnino *præciſus* ab Eccleſia,
id eſt, excõicatus, uel alia ſententia aut Cenſura nota-
tus, in illis Caſibus, in quibus ſm̃ Ius nouum Concilij
Conſtantienſis, uitari debet, ut ſuprà declarauimus.

SECVNDO, ſi quis omnino à miniſtro improbo ſuſci
piat Sacramentum extra eos caſus, in quibus licet ſi-
ne peccato mortali Sacramentum ab eiuſmodi malis
miniſtris accipere. Hi autẽ Caſus ſunt illi, quós ex do-
B ctrina magis recepta ponit Caiet.hic art.6. & Sot.etiã
d.1.q.5.art.6.qui oẽs reuocantur ad tres: quãuis Sotus
multis verbis multiplicet in hac re octo concluſiones.

PRIMVS Caſus eſt, ſi Miniſter ſit per ſe paratus, &
habeat alioqui poteſtatem. SECVNDVS. Si tibi tenetur
Sacramẽtũ conferre *ex officio*, quia eſt tuus Paſtor. TER
TIVS. Si cõſtitutus ſis in neceſſitate. Non aũt cenſet So
tus ſufficientem neceſſitatem in propoſito eſſe, ut im-
pleas *præceptum Eccleſiæ*, quod niſi Sacramẽtum ſuſci-
pias, implere non poſſis: ſed oportet, vt ſis in periculo
mortis. Itaq; vt rectè Sotus notat, ex eo ſolo titulo *ne-
ceſſitatis*, adimplendi ſcilicet *Eccleſiæ præceptum*, non li-
ceret ab improbo accipere Sacramentum Pœnitentiæ,
vt quis poſſet communicare in Paſchate. Requiritur
C enim neceſſitas maior, qualis eſt *in periculo mortis*.

Porrò in quolibet iſtorum Caſuum licet recipere
Sacramẽtum ab improbo miniſtro; ſeruatis tñ duabus
conditionibus. PRIMA, ut miniſter non ſit impeditus
per *Cenſuram*. Quod D.Tho. hic art.6.ad 2.intellexit,
cùm dixit: *ſemper eſſe peccatum, recipere Sacramentum à
miniſtro præciſo, & non tolerato:* Nunquam uerò præciſus
intelligitur in *articulo mortis*, eius, qui Sacramento in-
diget, vt rectè circa illã ſolutionem ad 2. notauit Caie-
tanus, & nos ſuprà diximus. Extra eum autem articu-
lum tantùm eſt præciſus in illis duobus Caſibus Con-
cilij Conſtantienſis, vt eſt etiam dictum.

Neque uerò iam ſcrupulus habendus eſt circa com
municationem in ſacris cum publicis Concubinarijs.
D Nam licet id Iure antiquo prohibitũ ſub peccato mor
tali fuerit; iam tñ conſuetudo cõtraria eneruauit iſtud
Ius, ut notat Sot.d.1.q 5.art.6. Qđ maximè uerũ eſt in
ijs locis, ubi plurimi reperiũtur Cõcubinarij tales. Qua
re quod Nauar.in Manuali ca.22.n.4.abſolutè ſcripſit,
eſſe peccatum mortale, audire ſacrũ uel recipere Sacra
mentum à notorio Concubinario: non eſt uerum, niſi
ſecundùm rigorem Iuris antiqui, quod iam exoleuit.

SECVNDA Conditio eſt, ut nũquam quis ab impro-
bo miniſtro ſic accipiat Sacramentum, ut etiam illum
directè inducat ad Sacramentum miniſtrandum *malè*.
Nam ſi quis hac intentione accipit, aut etiam petit, vt
alter peccet malè adminiſtrando; conſtat, eum pecca-
re: ſiquidem conſentit tunc peccato alterius.

E Concurrentibus igitur his duabus conditionibus,
& aliquo ex prædictis tribus Caſibus; ſemper licebit
Sacramentum recipere ab improbo miniſtro, atq; etiã
petere; dummodo animus tantùm ſit, petere & accipe
re ab altero id officium & miniſterium, quatenus ab il
lo exerceri poſſet ſine peccato, ut rectè notauit Caieta
nus. Hoc enim non eſt, niſi vti abſolutè peccato alte-
rius ad bonum, quod ſæpe licet; vt patet in eo, qui, quã
do ſubeſt honeſta cauſſa, licitè petit & accipit mutuũ
ab Vſurario, quem ſcit, non daturum mutuo, niſi ſub
vſura; atq; adeo in ea re peccaturum.

EXTRA illos autem Caſus, & Conditiones, peccatũ

mortale eſt ex ſuo genere, recipere, aut vllo etiã modo A petere Sacramentum à malo miniſtro. Vnde fit, vt per accidens tunc contingat, ſuſcipientem fruſtrari Sacramenti effectu, propter improbitatem miniſtri. Nam ponit tunc obicem gratiæ per peccatum mortale.

Ratio autem huius doctrinæ quoad vtramq; partē, eſt: Quia circumſtantia cuiuſlibet illorum trium Caſuum, concurrentibus duabus illis conditionibus, facit, vt quis non teneatur tam ſtrictè impedire ex charitate ruinam proximi, abſtinendo ſcilicet à communione in ſacris cum illo, quando eſt in peccato.

Extra illos autem Caſus, ſtrictè omnino ad id quiſq; ex charitate in proximum tenetur. Atq; ita niſi abſtineat, peccat mortaliter. Expoſitum eſt igitur, quæ ſit Sacramentorum cauſſa Inſtituens; & Efficiens, tum principalis, tum inſtrumentalis: atq; etiam, quænam Conditiones, & quatenus requirantur, vt inſtrumentale miniſterium Sacramentorum ſit ratum & efficax.

QVAESTIO SEXTA.

De differentia atque numero Sacramentorum.

D. Thomas 3. part. quæſt. 65.

HIC PRIMO *de differentia Sacramentorum veteris & nouæ Legis dicendum eſt.* SECVNDO, *de numero Sacramentorum nouæ Legis.* TERTIO *videbimus, quis ſit Sacramentorum nouæ Legis ordo: & quæ etiam comparatio.*

PVNCTVM PRIMVM.

De differentia Sacramentorum veteris & nouæ Legis.

Ad art. I. D. Thom.

QVOD ad primum attinet, cùm multæ differentiæ Sacramentorum veteris, & nouæ Legis ſint extra controuerſiam; de uno tamen præcipuo diſcrimine QVÆSTIO nobis eſt cum hæreticis. Conſtat enim PRIMO differre: quoniam Sacramenta veteris Legis, cæremoniæ quædam externæ ac ritus fuerunt alterius modi.

SECVNDO: Qm̃ illa Sacramēta veteris legis, Chriſti paſſionem, quæ eſt cauſſa gratiæ ſanctificantis, non niſi vt futurã ſignificarunt Noſtra uerò Sacramenta einſdem, ut iam præteritæ, commemoratiua ſunt ſigna.

TERTIO. Quoniam Sacramēta noſtra ianuam ideo aperiunt regni cœleſtis; hoc eſt, gratiam, exhibito iam precio redemptionis noſtræ, conferunt, per quam introducuntur homines in vitam æternam: cùm antè in C lege veteri non idem præſtaret gratia, quæ in illis Sacramentis cõferebatur. Quam rem rectè explicauit Innocentius III. in Cap. *Maiores*. Extra, de Baptiſmo & eius effectu. Quoniam vt Apoſtolus Heb. 9. diſputat, nondum erat illis temporibus *propalata Sanctorum via*, donec Sacerdos Chriſtus ingreſſus eſt uiam nouam, *& introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta.*

QVARTO. Inde factum eſt, ut Sacramentorum nouæ legis, quæ poſt paſſionem inſtituta ſunt, Chriſtus etiam vt homo, fuerit inſtitutor atque auctor, ut ſuprà oſtendimus: Sacramentorum autem ueteris legis auctor fuit ſolus Deus.

QVINTO conſequenter etiam in Sacramentis nouæ legis, uberior longè gratia communicatur hominibus D quàm in illis Sacramentis veteribus. Quam differentiam etiam hæretici agnoſcunt, ut apud Kemnitiũ uidere eſt in examine, can. 2. ſeſ. 7. Conc. Trid. Atq; ad eã etiam doctrinam referuntur nonnulla diſcrimina, quæ inter vtriuſque legis Sacramenta aſſignauit Melchior Canus in Relectione de Sacramentis, part. 5. quæ non commemoro, quoniam non mihi uidentur omni ex parte ſatis eſſe explorata.

B Nunc cùm de differentijs iam poſitis, ut dixi, nulla ſit controuerſia; QVÆSTIO eſt tantùm circa quoddam aliud diſcrimen. Nam Catholici conſtanter aſſerunt, Sacramenta nouæ legis differre maximè à Sacramentis ueteris, ſm *efficaciam & virtutem*; non ob eam rem ſolùm, quòd vberior in his gratia conferatur; ſed quia gratia ipſa omnino per hæc noſtra Sacramenta, tanquam per *veras cauſſas*, ſaltem inſtrumentales confertur. In lege autem veteri non per ipſa Sacramenta, tanquam per cauſſas veras, ſed in *vſu duntaxat* Sacramentorum, virtute fidei in Chriſtum futurum, cuius illa Sacramenta proteſtationes erant, gratia conferebatur. CONTRA, Sectarij omnes contendunt, *per* illa Sacamēta veteris legis, non ſecùs, atq; per noſtra fuiſſe gratiã collatam atque exhibitam hominibus: neque noſtra magis, quàm illa conferre eiuſmodi gratiam.

Sed noſtrum diſcrimen, ſatis ſuperque à nobis probatum eſt ſuprà quæſt. 3. p. 1. Vbi etiam explicauimus modum, quo Sacramenta noſtra verè ſunt cauſſa gratiæ. Peculiariter autem, quod attinet ad Sacramenta veteris legis, quæ dicimus non ut *cauſſas*, contuliſſe gratiam; notandum hic eſt, nõ tantùm nos velle negare, quòd illa Sacramenta ueteris legis natura ſua, quatenus erant quædam actiones uel cæremoniæ externę contulerint gratiam. Nam id perſpicuum eſt: Sed neque negare tantum uolumus, quòd *per ſe* ſine reſpectu ad Chriſtum futurum, contulerint gratiam: quanquam & id etiam vniuerſè de omnibus cæremonijs ueteris legis, immò de omnibus animi motibus bonis certiſſimum ſit. Nihil enim illo tempore ad conciliandam gratiam & iuſtitiam valuit vllo modo, niſi per reſpectum ad nouam legem, & eius authorem Chriſtum, ut to. 2. diſputat. 7. de differentia veteris & nouę legis copioſè diſputauimus.

Volumus igitur in propoſito præterea dicere, Sacramenta illa ueteris legis, neq; abſolutè ullo modo, neq; etiam cum reſpectu ad Chriſtum uenturum contuliſſe

gratiam,

gratiam, tanquam veras eius cauſſas ſic enim intelligunt hoc diſcrimen Orthodoxi. Quorum in hac re ſententiam aduerſus Sectarios iam ſuprà probauimus q. 3. p. 3. vbi oſtendimus, *proprium* eſſe Sacramentorum nouæ legis, ut ſint verè cauſſa gratiæ, neq; id etiam cõmune fuiſſe Sacramentis veteris legis: atque ibi refutauimus argumenta Sectariorum.

PVNCTVM SECVNDVM.

De numero Sacramentorum nouæ Legis.

D. Thom. art. 1. & ſeq.

NVnc relictis Sacramentis ueteris legis, conſtituendus numerus eſt nouæ legis Sacramentorum. Et quoniam omnis hoc loco controuerſia eſt cum hæreticis; ne in æquiuoco laboremus, neceſſe eſt in hac Quæſtione loqui de Sacramentis ſecundùm eas tantùm conditiones, quæ ſine controuerſia & à nobis, & ab hæreticis tribuuntur ueris Sacramentis. Nam ſi de Sacramentis ſecundùm aliquas conditiones, quas hæretici requirunt, loqueremur; neq; nos diceremus eſſe tam multa Sacramenta, quàm ponimus. Non enim omnia Sacramenta, quæ ipſi defendimus, habent, ſentẽtia noſtra, *mandatum* Dei, quo ſinguli ad eorum uſum obligentur. Neque etiam omnia, præter operationem ipſam ſenſibilem, habent aliquam *rem externam*, quæ offeratur, ſiue applicetur ſuſcipienti. Quas tamen conditiones duas hæretici contendunt eſſe ſubſtantiales in Sacramentis.

Sumamus igitur in hac Quæſtione illa tantùm, de quibus inter nos & illos conuenit, & de Sacramentis loquamur, quatenus ſine controuerſia *ſunt cæremoniæ quædam ſeu cultus externi, diuinitùs inſtituti, vt tanquam ſymbola quædam ſignificent gratiam, quæ conferatur in eorũdem praxi & vſu, ex promiſſione diuina.* Sic accipiẽdo Sacramenta, Quæſtio inter nos & illos eſt, Quot ſint numero Sacramenta nouæ legis, & Quæ?

Et communis ferè ſententia Sectariorum eſt, Sacramenta nouæ legis DVO tantùm eſſe, nempe Baptiſmũ, & Euchariſtiam; vt inprimis intelligi poteſt ex Caluino lib. 4. Inſtitut. cap. 19. & Kemnitio in examine can. 1. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini.

Eccleſiæ autem Catholicæ conſtans ſententia eſt, Sacramenta nouæ legis eſſe numero SEPTEM, nec plura, nec pauciora Quorum rationes ſatis hic fuerit ſummatim proponere, ut intellecta ſaltem *notione* ipſorum nominum, poſſimus contra hæreticos hoc loco probare Sacrorum hunc numerum. Sunt igitur hæc. *Baptiſmus*, quo ſpiritualiter homines regenerantur. *Confirmatio*, in qua datur ſingulare quoddam gratiæ ſpiritualis robor ad uincendas tentationes. *Euchariſtia*, cuius uſu ſpiritualiter quaſi alitur atq; nutritur anima per gratiæ incrementum. *Pœnitentia*, per quàm gratia tribuitur remiſſionis peccatorum. *Extrema vnctio*, in qua delentur peccatorum reliquiæ. *Ordo*, in quo confertur ſpiritualis quædam gratia & poteſtas ad Eccleſiaſticas functiones miniſtrorum Eccleſiæ. Denique *Matrimonium*, in quo etiam datur diuinitùs gratia peculiaris coniugibus ad prolem ſanctè tum procreandam, tum etiam educandam in Eccleſia ad Dei cultum.

Hæc omnia eſſe uerè ac propriè nouæ legis Sacramẽta, neq; his plura uel pauciora, aſſeritur in Cap. *Ad abolendam.* Extra de hæreticis: Et in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. & accuratiſſimè in Concilio Florentino ſub Eugenio IV. ubi & plurimi, & ſapientiſſimi, tũ Græci, tũ Latini Patres poſt multas & accuratas hac de re diſputationes in eam ſniam, tanquam planè Orthodo-

A xam magno conſenſu conuenerũt, ut apparet ex decreto *vnionis*. Deniq; in Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. 1. hæc Aſſertio ſub anathemate definita eſt, & explicata deinde, ubi de ſingulis Sacramentis in eo Concilio tractatur.

Probatur hæc Catholica Aſſertio PRIMO ex diuina Scriptura. Nam ut res ipſa Baptiſmi, & Euchariſtiæ, atque etiam gratia ſpiritualis, quæ in illis confertur: ita quoq; res ipſa aliorum Sacramentorum, quæ numerauimus, & item ſpiritualis gratia, quæ in eiuſmodi cæremoniarum uſu, detur, commemoratur etiam in Scripturis. Vt n. oĩa percurramus, BAPTISMI & ſpiritualis regenerationis per illum, mentio fit apud Ioannem, c. 3. & Matthæum, c. 28. CONFIRMATIO autem indicatur in Actis, ca. 8. & 19. ubi narrat Lucas, quemadmo-
B dum ad impoſitionem manuum per Apoſtolos, *accipiebant* homines *Spiritum ſanctum*: & quidem hoc ita narratur, ut quædam quaſi comparatio in narratione fiat eius rei cum cæremonia Baptiſmi, ut apparet ex illis uerbis: *Imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum: nondum enim in quemquam illorum uenerat, ſed baptizati tantùm erant, &c.* EVCHARISTIA uerò ſatis traditur apud Ioannem, c. 6. & Luc. 22. POENITENTIA, Ioã. 20. *Quorum remiſeritis, &c.* EXTREMA unctio Iacobi 5. *Inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum, vngentes eum oleo, & oratio fidei ſaluabit infirmum, &c. & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* ORDO, Ioann. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c.* Super quæ uerba in libro quæſtionum ueteris & noui Teſtamen-
C ti, q 93. (ſiue hic liber Auguſtini, ſiue alterius veteris auctoris ſit) dicitur: Inſpirationem illam, de qua illic agit Dominus, gratiam quandam eſſe, quæ per traditionem poteſtatis infunditur ordinatis. Tum Apoſtolus 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 2. Thimotheum monet, vt *reſuſcitet in ſe gratiam* Dei, quam cùm ordinaretur Presbyter, acceperat *per manuum impoſitionem*. Deniq; MATRIMONIVM Sacramentum etiam eſſe, ex Apoſtolo colligitur Epheſ. 5. non tã ideo, quõ ibi *Sacramentum* appellat, quàm quòd ſeriò admonet coniuges, vt *vxores ſuas diligant, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Quo ipſo ſatis indicat, Matrimonium eſſe in ordinem rerum ſacrarum à Chriſto redactum, & quidem ita, vt ſignum ſit inſtitutum gratiæ & mutuæ charitatis, quę debet eſ-
D ſe inter coniuges, ſicut eſt inter Chriſtũ & Eccleſiam.

SECVNDO probatur Aſſertio ex Eccleſiæ definitione hoc modo: Quod Eccleſia Chriſti de ratione & numero Sacramentorum tradit; id, quamuis expreſsè in Scriptura non declaretur, ſine vlla tñ dubitatione credendũ eſt. Sed Eccleſia Chriſti tradit eſſe ſeptem Sacra nouæ legis, neq; his plura vel pauciora, vt patet. Ergo ita prorſus credendum eſt. Maior probatur tripliciter.

Primò ijſdem argumentis, quibus alibi aſſeritur Eccleſiæ auctoritas in definiendis his, quæ ſpectant ad fidem. Quæ argumenta cũ ſint maxima & plurima, non ſunt hic repetenda, & illa nos tom. 3. diſp. 1. de Fide q. 1. p. 7. diligenter tractauimus.

Secundò probatur eadem Maior. Quoniam in conſti-
E tuendo numero aliarum rerum, quæ non minùs in Eccleſia neceſſariæ ſunt, oẽs ſine controuerſia niti debent auctoritate, & decreto Eccleſiæ, licet res in Scripturis non ſit expreſſa. Ergo etiam in determinando numero Sacramentorum. Cur enim magis hic, quàm illic poteſt Eccleſia errare? Antecedẽs autem eſt manifeſtum. Quoniam numerus librorum Scripturæ ſacræ, vt de alijs rebus iam taceam, nuſquam expreſsè in ipſa Scriptura ſacra continetur, qui tamen propter auctoritatem Eccleſiæ firma fide creditur.

Tertiò probatur illa Maior argumento, iudicio meo, contra hæreticos fortiſſimo. Nam niſi Eccleſiæ etiam

ſine Scripturis expreſſis, quod ad numerum & rõnem Sacramentorum attinet, credendum ſit; neque ipſi hæretici credere debebunt, eſſe duo Sacramenta nouæ legis, verè & propriè dicta, ſcilicet Baptiſmum, & Euchariſtiam, quæ tamen nobiſcum ſine controuerſia confitentur. Id verò probatur. Qm̃ etſi Scriptura illius operationis, quæ eſt *ablutio*, atque etiam *regenerationis* ſpiritualis in illa, mentionem diſertè faciat; nunquam tñ exprimit, ꝙ hæc operatio ſuſcipienda ſit cauſſa *ſignificandi* ex diuina impoſitione gratiam ſpiritualis regenerationis, & Deum ipſum *colendi*: Quæ tñ duo ſine controuerſia ſunt de ratione ac eſſentia veri Sacramenti.

Similiter licet Scriptura commemoret expreſsè *panem & vinum*, ſeu panis & vini ſpecies, atq; item gr̃am & vitã ſpiritualẽ, quæ in corporis & ſanguinis Chriſti ſub eis rebus vſu confertur; nullus eſt tñ Scripturæ locus, ubi expreſsè declaretur, quòd his rebus ex peculiari inſtitutione Dei tanquam *ſignis* quibuſdã ſignificare velle debeamus *ipſam gratiam* & nutrimentum ſpirituale, quod in earum rerum vſu datur: neque ẽt quod debeamus item per eiuſmodi res uelle Deum *colere*, tanquam per *cæremoniam* quandã Virtutis Religionis.

Deniq; (quod obſeruatione dignum eſt, pp improbitatem hæreticorum, qui à nobis res ipſas expreſſas in Scripturis, & quaſi ſuo nomine ſignificatas ubiq; requirunt) nunquam in Scriptura noui Teſtamenti, vel Baptiſmus, vel Euchariſtia *Sacramentum* nuncupatur. Cùm igitur neq; nomen, neq; res ſeu rõ ipſa iſtorũ Sacramentorũ alicubi Scriptura clarè exprimat, ſi auctoritati Eccleſię in hac quæſtione acquieſcendum nõ eſt, certè neq; Baptiſmus neq; Euchariſtia erunt Sacramẽta. At iſta certiſſimè ſunt Sacramenta. Ergo Eccleſię auctoritati, etiam ſine Scripturis expreſſis, in quæſtione de numero ac ratione Sacramentorum acquieſcendũ eſt. Quare firma eſt illa Maior ſecundæ noſtræ probationis, & conſequenter etiam firma Concluſio.

TERTIO probatur eadem Aſſertio authoritate Patrum. Nam etſi antiquiores non omnino numerent ſimul in vno aliquo loco Sacramenta ſeptem; illos tñ ſingulas has cæremonias ſeptem cognouiſſe eſſe Sacramenta, facilè oſtendi poteſt, præſertim teſtimonio D. Auguſtini, qui Aduerſariorum etiam iudicio, pro multis ſufficit. Et quoniam de Baptiſmo, & Euchariſtia non eſt controuerſia, dicemus de reliquis.

CONFIRMATIONEM igitur AVGVSTINVS manifeſtè aſſeruit eſſe Sacr̃m li. 2. contra literas Petiliani cap. 104. vbi ſic inquit: *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignorum, Sacramentum eſt ſacroſanctum, ſicut ipſe Baptiſmus.* Qd idem de Confirmatione aſſerũt D. CYPRIANVS li. 2. epiſtolarũ, epiſt. 1. & AMBROSIVS li. 3. de Sacram. ca. 2. & lib. de ijs qui myſter. initiantur, c. 7. & alij quos infrà citabimus in ſuo proprio loco.

Deinde ORDINEM ẽt aſſeruit AVGVSTINVS, & cõtulit planè cũ Baptiſmo lib. 2. cont. epiſt. Parmen. c. 13. *Vtrumque*, inquit, *Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque homini datur; Illud cum baptizatur; Iſtud cum ordinatur: ideoque in Eccleſia Catholica vtrumq; non licet iterare.* Et ibidem: *Vtrumque*, inquit, *Sacramentum eſt; quod nemo*, inquit, *dubitat*. Idem aſſerit lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1.

Item Sacramentum POENITENTIAE omnino comparauit cum Baptiſmo lib. 1. de adulter. coniugijs, cap. 26. & 28. *Eadem eſt*, inquit ibi, *cauſſa Baptiſmi, & Reconciliationis, ſine quibus Sacramentis homines credunt ſe non debere exire de corpore.*

MATRIMONIVM item contulit cum Baptiſmo, lib. 1. de nuptijs & concupiſcen. cap. 10. *Huius*, inquit, *Sacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quam*

A *diu viuunt, inſeparabiliter perſeuerent.* Et infrà, perpetuũ hunc iſtius Sacramẽti effectũ cùm perpetuo effectu Baptiſmi comparans: *Anima*, inquit, *velut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita Sacramentum fidei non amittit, quod lauacro Regenerationis accepit*. Atque ẽt in libro de bono coniugali, cap. 24. illud comparat cũ Ordine, quem, vt antè vidimus, cum Baptiſmo comparauerat.

EXTREMÆ item vnctionis facit mentionem lib. 2. de viſit. infirm. cap. 4. & ſerm. 215. de tempore. Et extat etiam pro eo Sacramento teſtimonium Innocentij I. qui fuit Auguſtini æqualis, epiſt. 1. Decretali, cap. 8. Item CHRYSOSTOMI lib. 3. de Sacerdotio, cap. 6. & Bedæ in cap 6. Marci, & in cap. 5. Iacobi. Deniq; DIONYSIVS in libro de Eccleſiaſt. hierarch. non ſolùm Ba-
B ptiſmi & Euchariſtiæ, ſed etiam Ordinis & Confirmationis meminit: immò etiam Extremæ unctionis, ſub nomine generali Vnctionis ſacræ. Cur autem non etiã Matrimonium & Pœnitentiam poſuerit, paulo pòſt dicemus. Quæ omnia fuſiùs de ſingulis Sacramentis infrà probabimus in proprijs diſputationibus, adductis pluribus teſtimonijs antiquitatis.

QVARTO, firmata his argumentis Aſſertione Catholica, de ſeptenario numero Sacramentorum, ſolẽt ẽt Theologi Scholaſtici rões alias adiungere, quibus propriè uolunt oſtendere, non quidem ipſam aſſertionẽ ſeptenarij numeri, ſed potiùs *conuenientiam* eius: id eſt, non illi conuincunt eiuſmodi rõnibus, Chriſtum omnino Sacramenta iſta ſeptem inſtituiſſe; ſed cùm in-
C ſtituta eſſe credantur, oſtendunt, rectè & cõuenienter inſtituta eſſe illa ſeptem, neque his plura uel pauciora.

Quod velim à Lectore diligenter notari, propter calumniam Kẽnitij, qui cùm ad eiuſmodi rationes Scholaſticas utcunque reſponderi poſſe oſtendit, putat ſe ideo perſuaſurum, Aſſertionem ipſam ſeptenarij numeri Sacramentorum carere firmis fundamentis. Sed nihil iſte cauillator proficit. Nam, vt dixi, non eiuſmodi rationibus Aſſertio noſtra nititur, ſed auctoritate Scripturæ & Eccleſiæ Catholicæ, ex qua ſumus hactenus argumentati.

D Quod verò ad eas rationes Scholaſticorum attinet, præcipua cenſetur illa eſſe, qua D. Tho. vtitur hic art. 1. quæ ipſa etiam in Concilio Florentino, & in Catechiſmo Romano, ad oſtendendam ſeptenarij eius numeri congruentiam uſurpatur. Nam cùm proportio quædam ſit corporalis & ſpiritualis vitæ, in quam Sacramenta referuntur; tot inſtitui rectè potuerũt Sacramenta, quot ſunt res conducibiles, aut etiam neceſſariæ ad vitam temporalem vel obtinendam, uel rectè tuendam. Ad vitam autem temporalem primo neceſſe eſt, ut quis *generetur*: Simili igitur modo confert ad ſpiritualem uitam Baptiſmus. Secundò, vt *augeatur*: Id præſtat analogia quadam Sacramentum Confirmationis, in quo datur robur ſpiritualis gratiæ. Tertiò, vt
E *nutriatur*: Quod ſpiritualiter præſtat Euchariſtia. Quartò, vt ſi in morbum inciderit, *ſanetur*: Sanat autem in vita ſpirituali Sacramentum Pœnitentiæ. Quintò, ut depellantur morborum reliquiæ, & *inſtaurentur* priſtinæ vires: Id fit ſpiritualiter in Sacramento Extremæ unctionis. Præterea quoniam homo non tantùm ſibi uiuere debet; ſed etiam ex utilitate & commodo boni communis, neceſſe eſt. Sextò ad vitam humanam rectè regendam, ut aliqua ſit poteſtas & auctoritas aliorum in alios, ut *regantur* ſcilicet & gubernentur bene: Ad ſimilem finem eſt in communitate Eccleſiæ inſtitutum Sacramentum Ordinis. Septimò denique ratione quoque boni communis eſt neceſſaria *propagatio* ſobolis: Hæc igitur vt ſit qualis eſſe debet, ad vitam etiam ſpiritualem in Eccleſia tuendam;

dam; Matrimonium, quod anteà tantùm contractus naturalis erat, inſtitutum eſt à CHRISTO Sacramentũ, in quo gratiam accipiant coniuges ad ſanctè procreandam & educandam prolem, ſicut conuenit ad DEI cultum in Eccleſia DEI tuendum.

HACTENVS doctrina Eccleſiæ Catholicæ confirmata eſt. Sectarij autem, ut ſuprà diximus, contrà ſentiũt, Sacramenta nouæ legis propriè dicta, non ſeptem; ſed duo tantùm eſſe, nempe Baptiſmum, & Euchariſtiam: ita Caluinus lib. 4. ſuarum Inſtitutionum, capite 19. & Kemnitius in examine Concilij Tridẽtini, can. 1. ſeſſ. 7. & alij. Id autem probare nituntur partim in genere, argumentando contra ſeptenariũ numerum; partim in ſpecie, argumentando contra ſingula Sacramenta ex illis quinque, quæ præter Baptiſmum, & Euchariſtiam, Catholica Eccleſia agnoſcit. Et in genere quidem vtuntur potiſſimùm his rationibus.

PRIMO. Quòd non omnia, quæ ſunt in Baptiſmo, & Euchariſtia, *ſubſtantialia*, reperiuntur in illis alijs quinque cæremonijs: non.n. omnes habent rem aliquam *externam*, præter operationem ſenſibilem, neq; etiam *mandatum* Dei, quo ſinguli obligentur ad earum omnium vſum.

SED ad hoc argumentum facilè reſpondemus. Deberent.n. iſti inprimis probare, quòd hæ duæ conditiones conueniant Baptiſmo, & Euchariſtię, quatenus Sacramenta ſunt, & non tantùm, quatenus ſunt Sacramenta *talia*. Id verò nulla prorſus ratione confirmare poſſunt. Nam AVGVSTINVS Tract. 80. in Ioannem, cùm dicit, *accedere verbum ad elementum & fieri Sacramentum*, de Baptiſmo *tantum* loquitur. Alioqui Euchariſtia non eſſet Sacramentum, cùm nõ conſtet propriè *ex elemento*. Satis igitur ad rationem cõem Sacramenti eſt res aliqua ſenſibilis, ſiue illa ſit diſtincta ab operatione, ſiue ipſa *ſenſibilis operatio*, vt in Pœnitẽtia: quemadmodum quæſt. 1. punct. 3. conſtituimus.

SECVNDO. Si res externa ſenſibilis præter externã operationem ad Sacramenti rationem neceſſaria non eſt; petunt à nobis, quamobrem non in Sacramentorum ratione etiam ponamus prædicationem externam verbi diuini, cùm *ſignificet* etiam gratiam.

RESPONDEO, quia non eſt peculiariter à Deo inſtituta, vt ſit *ritus & cæremonia* Religionis, ſed eſt mediũ quoddam par ſe accommodatum ad propagandam fidem. Quanquam generali ratione maximè ſpectat, & referri poteſt ad cultum Religionis, ſicut & cæteræ virtutum actiones. Deinde, quia non ex *peculiari Dei inſtituto* habet, vt gratiam ſeu ſanctificationem hominis *ſignificet* (id quod ad Sacramentum requiritur) ſed ex hominum inſtituto, quo verba, ex quibus prædicatio eiuſmodi conſtat, accommodata ſunt ad ſignificandum.

TERTIO obijciunt, neminem ex antiquis Patribus alicubi commemoraſſe, Sacramenta eſſe numero ſeptem; *neque ſatis conſtat* (inquit Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 14.) *quando cœptum ſit in Eccleſia de ſeptẽnario numero Sacramentorum, doceri*.

RESPONDEO, vt ſeptenarius numerus Sacramentorum nobis conſtet; nihil neceſſe eſt, ea vel ab vnico aliquo Patre, vel in vno loco ſimul commemorata fuiſſe: ſatis eſt, Patrum quoq; auctoritate probari varijs in locis, vti paulò antè fecimus, & faciemus vberius infrà ſuis locis.

Quòd verò non conſtet, quando cœperit eiuſmodi doctrina tradi in Eccleſia; id potiùs magno argumẽto nobis eſſe debet, quòd nitatur auctoritate Apoſtolica. Obſeruatione.n. digna eſt regula, quam tradit D. AVGVSTINVS lib. 2. contra Donatiſtas, cap. 7. & lib. 4. cap. 24. *Quod vniuerſa*, inquit, *per orbẽ tenet Eccleſia, nec Con-* A *cilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt: id non niſi Apoſtolica auctoritate traditum eſſe, rectiſſimè creditur*.

Et vaniſſimum ſanè eſt, quòd Kemnitius vbi ſuprà, Magiſtrum ſententiarum auctorem primum facit huius numeri Sacramentorum. Nos verò iſtis anctoritatẽ Patrum antiquiſſimorũ, quos ante citauimus, primùm opponimus. Deinde iudicium eius, quem nuper Sectarij iudicẽ ſuper his Controuerſijs, quas nobiſcum habent, poſtularunt; Hieremiã dico Cõſtantinopolitanũ Patriarcham, cui cùm Articulos ſuæ Confeſſionis Auguſtanæ, iſti obtuliſſent approbandos, inter cætera ex ipſo audiuerunt, *ſeptem omnino eſſe Sacramenta, nec plura, nec pauciora*, eamque doctrinam, tum Scripturarum, tum Patrum auctoritate certiſſimè comprobari, B vt videre eſt apud Socolouium, qui in lucem edidit Reſponſum illius Hieremiæ ad Proteſtantes, in Latinum, bona fide, nec ſine iſtorum pudore, conuerſum.

QVARTO vrgent, quoſdam ex antiquis Patribus, qui ex profeſſo videntur perſecuti eiuſmodi ritus & cæremonias noſtræ Religionis, nõ ſeptem, ſed pauciora numeraſſe. Nam Dionyſius in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, quatuor, vel ad ſummum quinque tantùm recenſet, prætermiſſis Pœnitentia, & Matrimonio. Et Ambroſius in libro de Sacramentis, & Cyrillus Hieroſolymitanus in ſuis catacheſ. myſtagogic. duo, ſcilicet Baptiſmum, & Euchariſtiam, vel ad ſummum etiam Confirmationem.

C Sed & AVGVSTINVS paſſim Baptiſmi & Euchariſtiæ tm̃ facit mentionem; Vt cùm in libro de catechizandis rudibus, & epiſt. 118. ad Ianuarium, ita ſcribit: *Primò tenere te volo, quod eſt huius diſputationis caput, Dominum noſtrum* IESVM *Chriſtum, ſicut ipſe in Euangelio dicit, leui iugo nos ſubieciſſe & doctrinæ leui. Vnde Sacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem populi Chriſtiani colligauit, ſicut eſt Baptiſmus nomine Trinitatis conſecratus, & Communicatio corporis & ſanguinis Domini*. Atque idem dicit lib. 3. de doctrina Chriſtiana, capite nono: *Poſt reſurrectionem*, inquit, *quædam pauca ſigna pro multis ipſe Dominus & Apoſtolica doctrina tradidit; ſicut eſt Baptiſmus, & Celebratio corporis & ſanguinis Domini*.

D RESPONDEO primùm, hæc teſtimonia non minore iure poſſe nos Aduerſarijs obijcere. Quoniã, ſi Dionyſius quinque Sacramenta numerat; & Ambroſius, atq; Cyrillus, etiam Confirmationem: ergo Sacramenta nõ ſunt tm̃ duo, ſicut ipſi contendunt. Quod ipſum ex modo dicẽdi, quo vtitur in citatis locis AVGVSTINVS, concludi poteſt: Sacramentum.n. Baptiſmi & Euchariſtiæ ex illis paucis Sacramentis, quæ in Eccleſia eſſe dicit, tantùm exempli cauſſa, quia ſunt notiora, commemorat. Immò in illa epiſtola 118. cùm de duobus illis Sacramentis dixiſſet, illicò poſt verba, quę recitauimus, ſubiunxit: *Et ſi quid eſt aliud, quod in Scripturis Catholicis commendatur*. Tum etiam in Pſalm. 108. concione prima, ſimili dicendi modo vſus, cùm amplificare E vellet Dei beneficium erga Eccleſiam, in inſtitutione Sacramentorum eidem collatum, ſic inquit: *Munus Sacramentorum in Baptiſmo, in Euchariſtia, & in cæteris ſanctis Sacramentis, quale munus eſt?*

Et ſuprà etiam plura loca indicauimus, in quibus S. Auguſtinus aliorum Sacramentorum diſertè meminit. Et nihilominus licet Sacramenta ſeptem ſint, pauca tamen ſeu pauciſſima ipſa eſſe rectè Auguſtinus dicit, ſi cum Sacramentis veteris legis (quæ erant q̃ plurima) conferantur. Erat enim magnus numerus Sacrificiorum, quæ & ipſa quoque Sacramenta erant, alia quadam ratione. Atque hoc planè modo interpre-

DISPVTATIO
QVARTA GENERALIS

DE SACRAMENTO
BAPTISMI.

Diuiſa in Quæſtiones Sex.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM ET PVNCTORVM QVARTAE DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO PRIMA.

De ipſo Sacramento Baptiſmi ſecundùm ſe.

Punct.I. *Quid ſit Baptiſmi Sacramentum conſideratum tum formaliter, vt eſt ſignum; tum materialiter, vt eſt res quædam.*
II. *Quale eſſe debeat Baptiſmi Sacramentum, quoad ipſius materiam ſubſtantialem.*
III. *Quale eſſe debeat Baptiſmi Sacramentum, quoad ipſius formam ſubſtantialem.*
IV. *Quale ſit aut eſſe debeat Sacramentum Baptiſmi, quoad quædam ipſius accidentia.*

QVÆSTIO II.

De Miniſtro Baptiſmi.

Punct.I. *Quinam ſint Miniſtri Baptiſmi.*
II. *An à pluribus Miniſtris poſſit vnus & idem, & eodem tempore ſimul baptizari.*
III. *An præter Miniſtrum, qui Baptiſmum confert, oporteat adeſſe aliquem alium, qui circa Baptiſmum fungatur aliquo munere.*

QVÆSTIO III.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

Punct.I. *An omnes omnino, tum adulti, tum paruuli poſſint ſuſcipere Baptiſmum.*
II. *Quænam requirantur, vt validè Baptiſmus ſuſcipiatur, tum ab adultis, tum à paruulis.*
III. *Quænam requirantur, vt non modò validè, ſed etiam rectè, & abſque peccato vndequaque Baptiſmus, ſuſcipiatur, tum ab adultis, tum à paruulis.*
IV. *An omnibus omnino ſiue adultis, ſiue paruulis, ſit etiam Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem.*

QVAESTIO IV.

De effectibus Baptiſmi.

Punct.I. *Quinam ſint effectus Baptiſmi, & num æquè fuerit efficax Baptiſmus Ioannis.*
II. *An Baptiſmus ſit ſemper efficax quotieſcunque ſuſcipitur: vel ſi aliquando non; an ſaltem poſtea ſuos effectus habeat, & quandonam.*

QVAESTIO V.

De Circumciſione.

Punct.Vnic. *An Circumciſio fuerit diuinitùs instituta ad eū finem, vt conferret gratiam.*

QVAESTIO VI.

De ritu Baptiſmi.

Punct.I. *An debeat Baptiſmum præcedere Catechiſmus & Exorciſmus.*
II. *Quiſnam ſit effectus Exorciſmi.*
III. *Ad quem pertineat officium catechizandi & exorcizandi.*

DISPVTATIO QVARTA GENERALIS

De Sacramento Baptiſmi.

D.Thom.3.parte à quæſt.66.vſque ad quæſt.69.

SEX ERVNT HVIVS DISPVTATIONIS Quæſtiones. PRIMA, de ipſo Sacramento Baptiſmi ſecundùm ſe. SECVNDA, de illius Miniſtro. TERTIA, de ſuſcipientibus illud. QVARTA, de illius Effectibus. QVINTA, de illius figura, quæ fuit Circumciſio. SEXTA, de illius Ritu. Quæ eſt etiam diſtibutio & ordo Quæſtionum Diui Thomæ. Differunt autem Theologi de Baptiſmo in quarto libro ſentent. à diſtinct. 3. vſque ad 6. Ex Patribus etiam ſcripſit S. BASILIVS libros duos de Baptiſmate. Et Sanctus Gregorius NYSSENVS orationem de ſancto Baptiſmate, & item alteram contra eos, qui illud differunt. Et Sanctus Gregorius NAZIANZENVS orationem in ſanctum Lauacrum ſeu Baptiſma. Et Sanctus AVGVSTINVS tomo ſeptimo de Baptiſmo contra Donatiſtas libros ſeptem: & librum vnum de vnico Baptiſmo contra Petilianum: ſcripſit etiã TERTVLLIANVS librum vnum de Baptiſmo.

QVAE-

QVAESTIO PRIMA.

De ipſo Sacramento Baptiſmi ſecundùm ſe.

D. Thom. 3. parte, quæſt. 66.

*E*XPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *Quid ſit Baptiſmi Sacramentum, conſideratum tum formaliter, vt eſt ſignum; tum materialiter, vt eſt res quædam*. SECVNDO, *Quale eſſe debeat quoad eius ſubſtantialem materiam*. TERTIO, *Quale item eſſe debeat quoad eius ſubſtantialem formam*. QVARTO, *Quale denique ſit, aut eſſe debeat, quoad quædam eius accidentia*.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit Baptiſmi Sacramentum, conſideratum tum formaliter, vt eſt ſignum; tum materialiter, vt eſt res quædam.

D. Thom. art. 1. 11. 12.

PRINCIPIO quod attinet ad notionem vocabuli, præmittendum eſt, Baptiſmi nomẽ natura ſua ſignificare Græcè quamuis ablutionem. Itaq; non niſi vſu Doctorum Eccleſiaſticorum accommodatũ eſt, vt ſignificet propriè vnum hoc Sacramentum ex illis ſeptem nouæ legis, quæ diſput. præcedente probauimus fuiſſe à Chriſto inſtituta. Quod Sacramentum etiam alijs nominibus à ſanctis Patribus nominari conſueuit.

Vocatur enim Sacramentum *fidei* ab AVGVSTINO epiſt. 23. Qm̃ fidei totius profeſſio in eo fit, atq; etiam editur Confeſſio præcipui Articuli, qui eſt de SS. Trinitate. Item eadẽ ratione nominari poteſt *Illuminatio* ex ſententia D. DIONYSII c. 3. Eccleſiaſt. hierarch. & Gregorij NAZIANZENI Oratione in S. Lauacrũ. Quia ſcilicet fides, cuius ibi proteſtatio fit, illuminat. Item vocatur ab eodem Dionyſio c. 2. eiuſdẽ libri, *Principium ſanctiſſimorum mandatorum*. Quoniam, vt dictum eſt, in eo quis initiatur primùm Chriſtiana Religione eamq; totam profitetur. Et ob eandem rationem ex ſententia S. CLEMENTIS lib. 7. conſtitut. Apoſtol. c. 23. appellari poteſt *Sigillum pactionis diuinæ*. Item dicitur à CHRYSOSTOMO Oratione ad baptizatos, tomo 5. *Expurgatio, Complantatio, Crux, & Sepultura Chriſti*, ob eas nimirum analogias, quas Apoſtol. ad Ro. 6. notat, eſſe inter hmõi res & Baptiſmum. Deniq; à DAMASCENO li. 4. fidei orthodoxæ, c. 10. vocatur *Regeneratio, Sigillum, & Tutela*, pp effectum. ſ. regenerationis ſpiritualis, & characteris.

Propter quas ẽt cauſſas S. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS in proemio ſuarũ Catecheſeon ita ſcribit: *Magnum eſt ſanè propoſitum hoc Baptiſma: Captiuitatis liberatio, peccatorum remiſſio, mors peccati, animæ regeneratio, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum & indelebile, currus ad cælum, deliciæ paradiſi, regni cæleſtis conciliatio, chariſmaq; adoptionis filiorum*. Et hæc quidẽ de Vocabulo.

Iam verò vt Ratio quoq; huius Sacramenti rectiùs explicetur, meminiſſe oportet illud, quod præced. diſp. q. 1. p. 1. docuimus, vnumquodq; Sacramentum bifariam conſiderari poſſe: Vno modo ſm formalem SIGNIFICATIONEM, quam habet, ut eſt ſignum: Altero modo ſecundùm REM ſubſtratam illi formali ſignificationi. Et rem ſubſtratam iam dicimus illam, quæ pertinet ad *ſubſtantiam* ipſius Sacramenti, quæq; ideo uocari ſolet *Sacramentum tantùm*. Nam etiam aliæ res quædam pertinent ad Sacramentum: quæ quoniã non ſunt de ipſius ſubſtantia, uocari ſolent vel *res Sacramenti tantùm*, ut effectus ille, qui eſt gratia; vel *res & Sacramentũ ſimul*, vt effectus, qui eſt Character: qui quoniam habet etiam ipſe aliquam rationem ſigni, res & Sacramentũ ſimul vocatur, vt notat D. Thomas art. 1. ſed tamen impropriè. Nos itaque quando de *ſubſtantia* Sacramenti agitur, rem Sacramenti, conſideramus, quæ eſt & dicitur propriè *Sacramentum tantùm*.

Hoc poſito, ſi Sacramentum Baptiſmi ſm ſuam FORMALEM ſignificationem conſideremus, rectè definitur hoc modo: *Baptiſmus eſt Sacramentum regenerationis ſpiritualis ex aqua & Spiritu ſancto per verbum*. GENVS indi-

A catur per particulam, Sacramentum. DIFFERENTIA verò, cùm indicamus præterea quale ſit Sacramentum & ſignum, nempe gratiæ, ſub ratione *regenerationis ſpiritualis*. Sed & diſcrimen huius Sacramẽti, quatenus eſt nouæ legis, & Sacrorum ueterum, ſubindicatur verbis illis; *Ex aqua & Spiritu ſancto per verbum*. Nã efficit, qd ſignificat: id qd non faciebãt veteris legis Sacramenta.

Et eſt ſumpta hæc definitio ex Scriptura ſacra Ioan. 3. vbi Dñs de myſterio huius Sacramenti loquens, ait: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Et ad Epheſ. 5. *Mundans eam* (Eccleſiã) *lauacro aquæ in verbo*. Et ad Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum Regenerationis, &c.* Pertinet ẽt ad confirmationem huius definitionis Baptiſmi ſnĩa illa S. AVGV-

B STINI Tract. 15. ſuper Io. *Quid eſt*, inqt, *Baptiſmus Chriſti? Lauacrũ aquæ in verbo: Tolle aquam; non eſt Baptiſmus. Tolle uerbum; non eſt Baptiſmus*. Et Tract. 80. de eodem Sacro loquẽs: *Detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua?*

Ac per analogiam quandam Baptiſmi, quatenus ita deſcribitur, ſolet ẽt Baptiſmi nomen accommodari ad Martyrium, & ad Pœnitẽtiam, & Ad Charitatem, quæ ſufficit ad acquirendam gratiam: pp eundem. ſ. iſtarum rerum effectum principalem, qui eſt gratia ſpiritualis.

Itaq; vt D. Tho. art. 11 & 12 ex cõi doctrina declarat, tria Baptiſmata eſſe dicuntur, ſ. Aquæ ſeu ut uocit, *fluminis*, qd ſolum eſt propriè Sacr̃m Baptiſmi, de quo nunc agimus: Item Baptiſmus *Flaminis*, i. Charitatis, vel Pœnitentiæ: Et deniq; ẽt Baptiſmus *Sanguinis*, i. Marty-

C rij, qd, ut docet D. Tho. in d. ar. 12 præſtat Baptiſmo flaminis. Siquidẽ *maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis*, Io. 15. Nihil aũt eſt hac in uita Charitate præſtantius. Meminit verò horũ triũ Baptiſmatũ non modò Gloſſa ordinaria ad Hebr. 6. ſed ẽt ORIGENES in commentario ſuper Ioan. to. 8. & Baptiſmi ſanguinis, homil. 7. in librum Iudicum, vbi pulchrè oſtendit, eſſe illum præſtantiorem Baptiſmo aquæ. id quod non obſcurè indicat ẽt S. Auguſtinus lib. 13. de ciuit. Dei, c. 7. Huc. n. accõmodat illud Pſal. 115. *Precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius*. Et addit: *Quid enim precioſius quàm mors, per quam fit, vt etiam delicta omnia dimittãtur, & merita cumulatiùs augeantur?* Et hactenus de definitione Baptiſmi conſiderati formaliter ſecundùm SIGNIFICATIONEM quam habet.

D Si autem Sacramentum Baptiſmi conſideretur ſm REM ſubſtratam ei ſignificationi; ex omnibus definitionibus illius, quæ ſolent tradi, quæq; etiam eodem demùm recidunt, illa eſt tritiſſima, quam ponit Magiſter d. 3. & defendit S. Thomas hic art. 1. ſ. *Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum*. Hanc definitionem dico eſſe commodiſſimam & optimam, qm̃ habet rectas conditiones. Nam primò ſuccincta eſt. Secundò, continet ea ſolũ, quæ ſunt certa apud omnes. Tertiò, declarat *& formam & materiam*, quibus continetur *res ſubſtrata* ſignificationi huius Sacramenti, iuxta ea, quæ in cõi docuimus diſp. præcedente, q. 1. p. 1. Quartò, admittit nihilominùs commodas explicationes, ex quibus appareat, in eis particulis contineri

eas

cas conditiones, quas oportet habere ablutionem, vt ſit verè Sacramentum. Id quod rectè Sotus d. 3. q. vnica, art. 1. notauit.

Nam quòd debeat eſſe ablutio talis, per quam quis abluat nõ ſeipſum, ſed *alterum*; indicatur, cum dr̃ *ſub præſcripta forma verborum*. Ex illis.n.uerbis, vnum eſt particula, Te, quæ nequaquam vſurparetur verè, niſi eſſet alius is, qui baptizatur ab eo, qui baptizat. Quod etiam oporteat eũ, qui baptizatur, *minimè eſſe inuitum*; ex eadem item præſcripta forma verborum colligitur. Nam cùm baptizans deſignat particula illa, Te, baptizatum; vtiq; ſignificat, illum debere eſſe *idoneum*, qui ſecundùm diuinam inſtitutionem, particeps eſſe poſſit huius Sacramenti: Talis autem eſt is, qui uoluntariè baptizatur, vel ſua voluntate, uel aliena, ſi ſit infans ut ſuo loco dicemus. Deniq; ex eo item, quòd dr̃. Ex præſcripta forma verborum, intelligitur ad veritatem Sacramenti, neceſſariam eſſe miniſtri *intentionem*: Debet enim ea uerba proferre atq; adeo abluere ex debita intentione, Chriſti ſcilicet, & Eccleſiæ, vt diſp. præced. q. 1. p. 1. & q. 5. p. 3. docuimus.

Rectè igitur Sotus in dicto art. 1. cenſuit, eſſe minùs aptas definitiones, quas tradunt Scotus, & Gabriel d. 3. q. 1. nimis prolixas, & ut Sotus uocat, comatas, cùm vellent omnes iſtas conditiones diſtinctis uerbis complecti, quæ tamen, ut oſtendimus, ex noſtra definitione intelliguntur.

Pertinet quintò ad bonitatem eius definitionis, ꝙ declaret, quid ſit in illa tota re ſubſtrata Baptiſmi *præcipuum*, i. magis ſenſibile & materiale, pro quo idcirco ſupponatur inprimis uocabulum Baptiſmus. Nam cũ ſint ibi *verba*, & *aqua*, & *ablutio* per aquã; potiſſimum in hoc genere, id eſt, magis materiale & ſenſibile, & propiùs etiam ad ſanctificationem hominis conferens, eſt ipſa *ablutio exterior* eius, qui baptizatur; quod illa definitio declarat: ſiquidem ea *in recto* dicimus: Sacramentum Baptiſmi eſt *ablutio*, &c.

Atq; hoc eſt etiam fundamentum, unde D. Tho. in art. 1. probare contra Hugonem uoluit, Sacramentum Baptiſmi magis eſſe ipſam ablutionem, quàm aquam. Quia.ſ. propinquius (ut ita dicam) aſſumitur à Deo ad effectum principalem & finem Sacramenti, qui eſt ſanctificatio hominis. Etenim ratio inſtrumenti in illa ablutione, & *vſu* aquæ, uelut completur. Hanc enim puto eſſe uim rationis D. Thomæ, de qua nimiùm mihi videtur ſubtiliter, & parùm conuenienter ſententię D. Thomæ ratiocinari Caietanus in illo art. 1.

Hinc ſequitur, non malè Scotum in 4. d. 6. q. 3. appellauiſſe aſininas & ineptas illas Quæſtiones, quibus aliqui diſputarunt, An Aſinus poſſit bibere Baptiſmum? Baptiſmus.n. non eſt propriè ipſa aqua; ſed *ablutio*: quæ quidem licet re non differat ab aqua; differt tamen plurimùm ratione ſua formali; vnde fit, vt nihil minus quã ipſa ablutio bibatur: atq; etiam, vt non aptè dicatur, ipſam aquam eſſe Sacramentum Baptiſmi. Quemadmodum etſi ablutio hominis re non differat ab ipſo homine, quatenus abluitur; tamen ineptè diceres, Sacramentum eſſe propriè hominem ablutum.

Cùm verò ablutio ſumi poſſit & *actiuè*, vt eſt ipſum miniſterium & officium atq, actio baptizantis; & *paſſiuè*, vt recipitur in eo, qui abluitur; rectè vbi ſuprà notauit Sotus Sacramentum eam eſſe, non niſi ut recipitur in abluto, & ut eſt adeò quædam *paſſio*. Nec de hoc vlla controuerſia eſt, cùm conſtet, ablutionẽ eſſe Sacramentum, quatenus recipitur à baptizato.

Porrò intelligetur meliùs hæc definitio, ſi quædam præterea neceſſaria explicemus, & de *aqua*, per quam ſit ablutio, & de *præſcriptis verbis*, ſub quorum forma

A fieri debet. Quorum alterum, ſcilicet *Aqua*, dicitur in illa re ſubſtrata, Materia: Alterum, ſcilicet verba, dicitur Forma Sacramenti, iuxta doctrinam generatim à nobis de hoc traditam ſuprà in diſput. præcedenti, q. 1. p. 1. Dicemus igitur ordine de vtroque in duobus punctis ſequentibus.

PVNCVTVM SECVNDVM.

Quale eſſe debeat Baptiſmi Sacramentum, quoad ipſius Materiam ſubſtantialem.

D. Thom. art. 3. 4. 7. 8.

QVod attinet ad materiam huius Sacramenti, B neceſſe eſt omnino, vt ea ſit ea ſit Aqva vera & naturalis, ſicut definitum eſt in Cõcilio Florentino ſub Eugenio IV. & Tridẽtino ſeſſ. 7. can. 2. & Cap. *Firmiter*. Extra de Sũma Trin. & fide Catholica. Et declaratur à D. Thoma rectè art. 3. ad 4. Vbi etiam congruentes rationes pro huius rei inſtitutione diuina colligit. De quibus vberiùs ſcripſit beatus Hieronymvs epiſt. 83. ad Oceanum.

Id verò negarunt olim hæretici Manichæi, qui aquã in Baptiſmo horrebant, vt cæteras res corporales, teſte Auguſtino in libro de hæreſibus, c. 46. Item Pauliciani, qui teſte Euthymio in panoplia par. 2. tit. 21. neque in Baptiſmo aquam neq; in vllo alio Sacramento rem aliquam materialem, ſed tantummodo verba aliqua C adhibebant, eaq; ineptè: vt in Baptiſmo iſta: *Ego ſum aqua viua*. Item Seleuciani, qui, vt Auguſtinus in lib. de hæreſibus, c. 59 auctor eſt, putarunt, non in aqua baptizandum eſſe, ſed vtendum eſſe quadã aduſtione ignis, ſicut ex Philaſtrio refert etiam Alphonſus de Caſtro, Verbo Baptiſmus, hæreſ. 1. Et Iacobitæ, qui putabant, loco aquæ imprimendam in fronte ferro candente figuram crucis, teſte Bernardo Luzemburgenſi. Mouebantur iſti & Seleuciani ſententia Ioannis Baptiſtæ apud Matthæum, cap. 3. *Ego*, inquit, *baptizo vos in aqua: ille autem vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*.

Sed ijs hæreticis præter Eccleſiæ & oĩum Patrum authoritatem & uſum perpetuum, refragatur Scriptura ſacra perſpicuè. Matth. 28. *Baptizantes eos, &c.* Et Io. D 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Et ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, &c.* Et Actor. 8. *Deſcenderunt vterq; in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.* Et Actor. 10. *Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, &c.* Atq; item in ijs locis veteris Teſtamenti, quibus continentur perſpicuè prædictiones de Baptiſmo in Eccleſia Chriſti futuro per aquã. Vt Iſaiæ 55. Ezech 47. Zachar. 13. Et deniq; ex his ẽt rebus, quę fuerunt figuræ illius, & acciderunt in aqua; vt diluuiũ, quod D. Petrus 1. epiſt. c. 3. ad Baptiſmum accõmodat. Et tranſitus per mare rubrum, quem Apoſtolus etiam ſignificat fuiſſe Baptiſmi figuram, 1. Corinth. 10.

Ad locum autem illum Matth. 3. reſpondet B. Tho. perſpicuè art. 3. ex Hieronymi, Chryſoſtomi, & Hilarij E interpretationibus. Mihi maximè probatur illa expoſitio Hilarii, can. 2. in Matthæum quæ eſt etiam Hieronymi in caput 3. Matthaei, ut.ſ. ignem ibi intelligamus ſeueritatem & rigorem extremi iudicij, ſenſusq; ſit: Ille vos baptizabit, i. purgabit; nunc quidem Spiritu ſancto in Baptiſmo, poſtea verò ẽt iudicio. Nam vt Hieronymus notat, in eandẽ quoq; ſniã dixit Apoſtolus, 1. Cor. 3. *Vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit, &c.* Et uerò hæc interpretatio, vt rectè etiam notauit Alphonſus de Caſtro, planè congruit cum illo textu. Subiungit enim Ioannes Baptiſta: *Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam, & congregabit*

bit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igne inextinguibili. A

SED cùm certum ſit, aquam veram & naturalem eſſe materiam Baptiſmi, DVBITATIO ſæpè incidit de Baptiſmi veritate propter Quæſtiones, quæ moueri ſolēt, an hic aut ille humor ſit talis aqua vera & naturalis. Nam ineſt in aliquibus liquoribus ſimilitudo aquæ. Ipſa ēt aqua uarijs modis tranſmutatur quandoque: quæ cauſſa eſt, cur ea de re dubitari poſſit. Neq; uerò, ut inepiè Kemnitius in examine, can.2.ſeſſ.7.Concilij Tridētini, ait, iſtæ ſunt otioſæ quæſtiones: ſiquidem eò pertinent, ut rectè diiudicetur, an uerus fiat Baptiſmus, necne, quod iudicium ſæpe neceſſarium eſt. Sed Kemnitius nimirum tacitè per hanc ſuam cenſuram vr̄ uoluiſſe approbare errorem ac temeritatem Lutheri, qui, ut B apparet ex eius ſermonibus conuiualibus, cap.17.non habuit pro certo id, quod ex Scripturæ & totius Eccleſiæ ſententię certiſſimum eſt, nempe aquam ueram & naturalem requiri ad ueritatem Baptiſmi tanquam eius neceſſariam materiam. Notandæ igitur ſunt ex doctrina D.Thom. art.4.(quæ eſt cōis) aliquot regulæ ad oēs eiuſmodi quæſtiones & dubitationes explicandas quæ circa Baptiſmi ueritatē ex parte Materiæ oriūtur.

PRIMA Regula. Quando conſtat, aquæ tranſmutationem, ſiue illa per naturam fiat, ſiue per artem, quæ applicet naturalia actiua paſſiuis, eſſe talem, ut nihilominus maneat ſpecies aquæ naturalis; idonea erit ad materiam Baptiſmi. Hinc D.Thom.art.4.& Sotus d 3. q.unica, art.4.colligunt, poſſe ad Baptiſmum uſurpari C iuſculum carnium, niſi ſit nimis pingue: Itē lixiuium, niſi fuerit nimis decoctum: Ac eadem ēt ratione aquas balneorum. Item Scotus in d.art.4.& Victoria in Summa de Sacramentis, q.12.eadem ratione concedit, aptā materiam eſſe eam aquam, in quam reſoluuntur niues & glacies. Deniq; inde ēt patet, nihil intereſſe, an aqua ſit calida uel frigida: Quod ēt in Concilio Florētino declaratum eſt: neq; uerò etiam, utrū ſit ſalſa, uel ſecus.

SECVNDA Regula. Quando conſtat, tranſmutationem, quæcunq; illa ſit, eſſe talem, ut tollat aquæ naturalis ſpeciem, nō eſt apta materia. Hinc Sotus in d.art. 4.colligit, ad Baptiſmum minimè ualere cereuiſiam, niſi fortè fieret leni aliqua decoctione hordei tantùm, D ut idem Sotus notat. Item neque denſum lutum quoniam uerè non eſt aqua ad lauandum.

TERTIA Regula. Multò minus apta materia erunt humores alij, qui exprimuntur ex quibuſdam alijs rebus, quarum proinde ſunt quaſi uapores, non autem naturalis aqua: Licet aliqui nomine tenus aquæ dicantur, nempe *tales* aut *tales*. Hinc negat D.Tho.art.4.& cōiter alij omnes, fieri poſſe Baptiſmum in aquis roſaceis, uel aliarum herbarum; in ſputo; in lachrymis, &c.

QVARTA Regula ualde generalis & utilis eſt illa, quam Sotus in dicto ar.4.ponit ex communi doctrina: Vt ſi quando nimirum poſt factum, dubitetur meritò de ueritate aquæ, rebaptizatio tunc fiat *ſub conditione*, ſi non ſis uidelicet anteà uerè baptizatus. Si autem ea E de re dubitetur antè factum, & alia aqua adhiberi poteſt; nullo modo in illo humore, de quo dubium eſt, Baptiſmus fiat. Quòd ſi alia non ſuppetat aqua, & neceſſitas urgeat, fiat Baptiſmus ſub conditione.

Pertinet etiam ad Materiam huius Sacramenti, ut explicemus, quomodo illa ad ablutionem adhiberi debeat. Nam poſſunt eſſe uarij in abluendo modi. Itaque quæri poſſet, Quàm magna requiratur *quantitas* aquę. Item, An & quoties ſit aliquis *mergendus*; uel ſatis ſit perfundere, aut aſpergere? Itē, An *totus* ablui debeat, uel ſufficiat abluere partem, & quam. De quibus rebus agit D.Thomas art.7.& 8.

Ex cuius mente & doctrina tum ibi, tum infrà q.68. art.11.atq; etiam ex ſententia omnino recepta, quæ aſſeritur à Soto d.3.q.vnica, art 7.generatim reſpondemus, *tantam* aquam & *ſic* adhibendam eſſe, quantam & quomodo neceſſe eſt, vt perſona ipſa ſecundùm uſitatum & moralem loquendi modum, uerè dicatur *ablui*, ſeu aqua perfundi ac tingi. Id patet. Quoniam eā uim habet uerbum *Baptizo*, quo ex diuina inſtitutione exprimendum eſt in forma id, quod omnino fieri debet.

Quamobrem quomodocunque fiat ablutio; tamen ſi uerè & moraliter ablutio perſonæ ipſius dici poſſit, ſatis id erit ad ueritatem Baptiſmi: Quoniam ablutio tantùm eiuſmodi eſt illi eſſentialis. Si autem eo modo fiat, ut moraliter dici id non poſſit; Sacramentum non erit validum. Atque ex hac REGVLA generali, multi Caſus particulares, de quibus minutim hoc loco quæri ſolet, & eorum ſimiles, diiudicari poterunt.

Itaque ſequitur PRIMO, non ſatis eſſe, ſi minutiſſimas aliquot guttas aquę infundas. Ita & rectè cenſuit Sotus in dicto art. 7. Neque ualet ratio aliquorum, q ſcilicet minima particula panis poteſt eſſe idonea materia Sacramenti Euchariſtiæ: Vnde uidetur eſſe conſequens, ut minima etiam aquæ gutta ſufficiat ad Baptiſmum. Diſcrimen namq; eſt, quòd materia Euchariſtiæ tantùm eſt uerus ſecundùm ſe panis, qualis etiam eſt minima panis particula: Baptiſmi verò materia non eſt vtcunq; uera aqua; ſed aqua in *vſu ablutionis*, quæ iuxta uſitatum & moralem loquendi modum (ut poſitum eſt) dici poſſit ablutio: non poteſt autem ſic ablutio dici, ſi minutiſſima tantùm aquæ guttula, uel etiam aliquot paucis guttulis quis aſpergatur.

SECVNDO ſequitur, ad ſubſtantiam quidem Sacramenti nihil referre ſiue mergendo ſemel, aut bis, aut tertiò; ſiue abſq; ulla merſione aſpergendo tantùm, uel infundendo baptizes. Ratio eſt primò, Quoniam omnibus his modis fit ablutio illa eſſentialis in Baptiſmo, ut etiam explicatum eſt in Catechiſmo Romano: ac docet etiam D.Thomas art. 7. & 8. Secundò idem patet: Quoniam omnibus iſtis modis uarijs temporibus pro ratione diuerſa temporum & circumſtantiarum conſtat, uſam eſſe Eccleſiam, ut idem D.Thomas perſpicuè in dicto art. 8. oſtendit ex beato Gregorio lib.1.Epiſtolarum, epiſt.41.& ex can.49.Apoſtolorum, & ex Concilio Toletano IV.can.5.Qui ēt in eod.art.ad 2.argum. rectè declarat, quomodo, licet Baptiſmus fiat infundendo aut aſpergendo tantùm, repræſentatur nihilominùs aliqua ratione in illo *ſepultura Chriſti*, ſecundùm doctrinam Apoſtoli, Rom.6. Nam his etiam modis *ſubijcitur* corpus ipſi aquæ; in quo eſt nonnulla ſimilitudo ſepulturæ Chriſti, qua ratione fuit tunc illius corpus terræ ſubiectum.

Et obſeruandum eſt, uſq; adeo quidem trinam merſionem non requiri, ut etiamſi miniſtet propria ſua intentione uelit conſummare Baptiſmum non niſi in tertia merſione; abſoluat autem prolationem formæ in prima uel ſecunda; ualeat & ſit abſolutus omnino Baptiſmus ante tertiam. Quod rectè annotauit Caietanus in dicto art.8.cui ſubſcribunt Sotus d.3.q.unica, art.8. & Victoria in Summula de Sacramētis q.19. quidquid contra ſenſerint Paludanus d.3.q.3.& Syluester V.Baptiſmus 5.nu.2. Ratio uerò eſt illa, quam rectè attigit Caietanus. Quia ſcilicet intentio generalis Eccleſiæ (quam pono miniſtrum illum habere) præualet illi intentioni particulari miniſtri. Eſt autem Eccleſiæ intentio, ut Baptiſmus quoad ſubſtantiam quidem non pendeat à tertia merſione, ſed tum perficiatur, cùm abſoluta eſt forma, & perſona quouis modo eſt uerè abluta.

Vt

Vt autem intelligatur, quamobrem intentio illa generalis Eccleſiæ in hoc caſu præualere debeat, etiam ſecundùm mentem & propoſitum ipſius miniſtri; recolenda eſt illa doctrina, qua diſput. præced. q. 1. p. 1. declarauimus, non obſtare priuatam intentionem miniſtri hæretici, de conferendo Sacramento, tanquam ſi eſſet res inutilis, quò minus, ſi habeat intentionem generalem faciendi, quod facit Eccleſia, verum Sacramentum conferat. Illa n. explicatio ſimiliter ad hunc Caſum applicanda eſt. Et prodeſt hoc annotare, ut ſi in prædicto Caſu fortè contingeret, ante tertiã merſionẽ mori puerũ; intelligamus nihilominus illũ verè baptizatum fuiſſe.

Etſi autem hoc ita ſit, tamen dubium non eſt, quin peccaret aliquis, ſi quod attinet ad baptizandi modum mergendo aut aſpergendo, non ſe conformaret ad vſum Eccleſiæ ſuæ Diœceſanæ: Huius enim, non autem Metropolitanæ, aut etiam Romanæ vſus in vnaquaq; Diœceſi ſequendus eſt, vt notauit Paludanus d. 3. q. 3. art. 2. & Sotus d. 4. q. vnica, art. 8. & indicatur quoque in Catechiſmo Romano.

Putat tamen Sotus, citra contemptum & ſcandalũ, non eſſe peccatum hoc, niſi ueniale. Item etiam extra controuerſiam eſt, poſſe citra ullum peccatum, quando honeſta cauſſa ſubeſt, alium modum in baptizando teneri, quàm ſeruetur in Eccleſia Diœceſana: Immò aliquando ẽt debere. Vt, v.g. ſi perſona eſt adulta; melius erit aſpergere, etiamſi conſuetudo alioqui eſſet mergendi, vt rectè notauit Sotus in dicta q. vnica, art. 7.

Tertio ſequitur, non eſſe ſatis, ſi uterus matris, in quo continetur infans, abluatur, ſed natiuitatem expectari debere, ſicut cẽſent omnes, & patet de Conſecratione d. 4. Can. *Qui in maternis*. Ratio autem eſt. Qm̃ hic modus non ſufficit, vt ipſa omnino perſona infantis cẽſeatur ablui, quod eſt ad hanc rem argm̃ D. Thomæ q. 68. art. 11. Ex quo proinde ſ̃m mentem D. Thomæ licet colligere, ualidum fore Baptiſmum, ſi arte & opera obſtetricis, poſſet aqua vſq; ad ipſum infantem in vtero pertingere. Quod etiam rectiſſimè affirmauit Victoria in Summa de Sacramentis, q. 32. & Gabriel d. 4. q. 2. art. 3. dub. 2. Patet: Quoniam nihil tunc deeſſet, ſi forma etiam adhiberetur. Item quia D. Thomas ideo negat loco citato, poſſe infantem baptizari in utero, quoniam oportet ablui ipſam perſonam. Ergo quando id fieri poſſet etiam in utero, valeret Baptiſmus.

Quocirca falsò & contra mentem D. Thomæ, cenſuit Sotus in dicta q. unica, art. 8. rationem, cur infans baptizari non poſſit in utero, eſſe, quoniam non ſit omnino alterum ſuppoſitum, quod per ſe ſit capax Baptiſmi; ſed ſit tunc velut aliquid matris. Quæ ratio ſi valeret, non eſſet uerus Baptiſmus, etiamſi ad ipſum puerũ in utero aqua pertingeret. Sed non ualet prorſus ea ratio. Cur enim non ſit & cenſeatur alterum ſuppoſitum pueri in vtero? cùm habeat & habere etiam dicatur diſtinctam animam, diſtinctam ſubſiſtentiam (non enim ſubſiſtit hypoſtaticè per eandem ſubſiſtentiam matris) Item etiam diſtinctum peccatum originale, ad cuius in primis remiſſionem confertur Baptiſmus.

Itaque etiam tunc infans verè in vtero baptizatus *renaſceretur* in Chriſto per Baptiſmum; quatenus natiuitate quidem prima & conceptione *in vtero* iam antè eſſet in Adam natus. Quod autem Iſidorus in dicto canone, *Qui in maternis*, loquens de ſecunda natiuitate (ſ. *ex utero*) ait, non poſſe renaſci eum, qui non fuerit natus, uerum quidem eſt eo ſenſu quo ibi Iſidorus loquitur, nempe ſi ſola mater abluatur; nos autem loquimur in caſu extraordinario, quo ſcilicet ipſe etiam Infans in utero ablueretur.

Qvarto ſequitur, non eſſe ſatis, ſi minima tantùm pars attingatur aqua, ut digitus, v.g. Ita Sotus in dicta q. vnica, art. 7. Quod etiam D. Tho. hic art. 7. ad tertium ſatis indicauit. Et ratio eſt. Quoniam moraliter non abluitur tunc ipſa perſona, niſi quis vel totus, vel certè pars aliqua præcipua abluatur. Hinc. n. S. Tho. loco citato docet, oportere, vt *caput* abluatur in quo vigent oẽs ſenſus. Quæ eſt etiam ſententia D. Auguſtini, ut refertur de Conſecratione d. 4. Canone *Poſtquam vox*.

Quanquam rectè Sotus de aliorum etiam ſententia in dicta q. unica, art. 7. notat, id non ita intelligendum eſſe, quaſi Baptiſmus non ualeat, niſi abluatur caput; ſed ita, vt peccatum ſit ſaltem ueniale, non abluere caput; & mortale ẽt, ſi accedat contemptus. Pr̃obatur autem hæc explicatio. Qm̃ ſi ablueretur alia pars principalis, ut pectus, uel humeri, &c. nemo iam de ueritate talis Baptiſmi dubitaret, ut rectè inquit Sotus. Quòd ſi alia pars quæcunq; præter iſtas tingeretur, magnum certè eſſet dubium; quare eſſet iterum ſub conditione Baptiſmus faciendus, vt monet quoq; D. Thomas q. 68. art. 11. ſi infans, cuius manus tantùm eſſet egreſſa ex utero, ſecundùm eam partem fuiſſet baptizatus.

Qvinto ſequitur, non eſſe ſatis, ſi quis attingatur tãtummodo ſecundùm ueſtes. Ratio eſt: Quia non ablueretur eo modo ipſa perſona, quatenus eſt ſubiectum peccati originalis; id quod oĩno requiritur, ut patet ex veriſſima doctrina D. Thomæ art. 7 ad 3. & q. 68. artic. 11. & etiam ex Avgvstino Tract. 80. in Ioannem, vbi id indicat cum de Baptiſmo ait: *Quæ eſt iſta Virtus aquæ quæ* Corpvs *tangit, & cor abluit?* Ita ẽt ſentit Sotus d. 3. q. vnica, ar. 7. & Gabriel d. 4. q. 2. art. 3. dub. 2. vbi docet, non ualere Baptiſmum ſi puer eſſet in corio incluſus, & eatenus lauaretur. Eadem aũt eſt ratio de eo, qui ueſtibus eſt tectus, & ſecundũ eas tantùm aſpergitur, qui proinde de nouo baptizari deberet; non tamen *ſine conditione*, ut rectè in dicto art. 7 Sotus notauit. Et ratio eſt. Quoniã res eſt utcunq; dubia, cùm non deſint, qui opinentur, ualere Baptiſmum illo modo, ſcilicet ſecundùm id quo quis tegitur; ut ſecundùm pellem ſecũdinam qua inuolutus adhuc ſit infans: ex quibus eſt Syluester Verbo Baptiſmus 4 q. 1. Sed eſt id minus probabile. Quod autem in Actis Apoſtolorum refertur aliquot millia uno die ſuſcepiſſe Baptiſmum, Gabriel, & Sotus locis citatis rectè declarant, potuiſſe fieri, etiam ſi ſecundùm corpus, ut in capite aſperſi fuerint.

Sexto ſequitur, probabilius eſſe, quòd ualeret Baptiſmus, etiamſi quis ablueretur tantùm ſecundùm *capillos*, ut ſentit idem Sotus in d. q. art. 7. Patet. Quoniam id ſatis eſt, ut moraliter dicatur quis ablui. Et accedit, q̃ ſi multi ſimul eſſent aſpergendi, difficile eſſet uitare, quin aliqui aſpergerentur & tingerentur tantùm ſecundùm capillos: & tamen nemo dubitaret, quin omnes eſſent baptizati, quando ita ſimul aſpergerentur, ſicut uериſimile eſt, factum eſſe in Actis Apoſtolorum. Nihilominus putat Sotus, poſſe ſub cõditione rebaptizari eum, qui ſecundùm capillos eſſet tãtùm aſperſus.

Septimo ſequitur, probabilem, uel ẽt probabiliorem eſſe eorum ſñiam, qui ſentiũt, ualere Baptiſmum, cùm ſub præſcripta forma uerborum, & intentione baptizandi, proiiceretur puer in flumen aut puteum, ubi omnino ſuffocandus eſſet, atq; adeo etiamſi animus eſſet ſimul eum ita occidere: quem caſum ponit Syluester V. Baptiſmus 4. q. 10. & contigiſſe dicit. Sentit autem ita Ioannes Maior in 4. d. 4. q. 2. & Panormitanus ſuper Cap. *Non vt apponeres*. Extra de Baptiſmo & eius effectu: item Victoria in Summa de Sacramentis, q. 21. in hanc ſententiam magis inclinat tanquam in probabiliorem; licet oppoſitam dicat etiam eſſe probabilem, quæ eſt Sylueſtri ubi ſuprà, & Soti d. 3. q. unica, art. 8.

& Sco-

& Scoti diſt.5.q.3.& Richardi d.4.art.4.q.vnica, caſu 2.& ferè aliorum communiter, vt fatetur idem Victoria, & etiam Gabriel diſt.4.q.2.art.3.dub.4.qui tamen ipſe in eandem ſententiam, quam nos dicimus eſſe probabiliorem, inclinat, ſicut & Victoria.

Porrò ratio noſtra eſt. Quoniam nihil tum videtur deeſſe ad veritatem Baptiſmi: adhibetur enim ex intẽtione vera materia, & forma, & ſatis ſuperque etiam in illo caſu puer abluitur.

SED argumentantur Scotus & alij pro ſua opinione, quòd niſi poſt merſionem puer demùm emergat, illa non eſt vera ablutio: Item, quòd & Baptiſmus eſt Sacramentum ad vitam ordinatus non ad mortem.

SED hę Rationes non vrgent. Nam quod dicitur, ablutionem non eſſe, niſi immerſionem conſequatur deinde emerſio; dupliciter intelligi poteſt. VNO modo, niſi oĩno emergat reipſa is, qui antè eſt immerſus, & ſic certiſſimè falſum eſt. Nam ſi infans de manibus miniſtri, ordinario modo baptizantis, in fonte ſacro, poſt abſolutam formam fortè ſic elaberetur, ut antequam poſſet educi, moreretur ibi; nemo dubitaret, quin eſſet verè baptizatus, vt rectè loco citato argumentatur Gabriel; & tñ reipſa non conſequeretur tunc emerſio immerſionẽ. ALTERO modo poteſt illud intelligi, vt emerſio *ſaltem ſecundùm intentionem & propoſitum* baptizantis, conſecutura ſit immerſionẽ; ita, ut hoc ſaltem debeat baptizans intendere, etiamſi aliquo accidẽte poſtea cõtingat, ut qui merſus eſt, nõ emergat. Quo quidem pacto id intelligit Sotus d.3.q. vnica, art.8.

Sed ne ſic quidem verum eſt, vel certè non eſt ſatis certum illud fundamentum. Nam ſiquis, verbi gratia, demergeret aliquem intentione occidendi, & non baptizandi, moraliter etiam diceretur illum abluiſſe & tinxiſſe aquis, & abluendo ſuffocaſſe & occidiſſe. Item ablutio, quæ ſufficit & requiritur ad Baptiſmum, videtur omnino aliquid eſſe commune, vt merſioni & aſperſioni, ita etiam ſuffocationi.

Denique unde nobis conſtat, quòd requiratur ablutio eiuſmodi, ſecundùm inſtitutionem diuinam, quæ ſecundùm propoſitum ſaltem baptizãtis, ordinetur ad vitam temporalem. Nam quod dicitur, Sacramentum hoc ordinatum eſſe ad vitam, non ad mortem; id verò certum & extra controuerſiam eſt, ſi intelligatur de vita *ſpirituali*. Quòd autem de vita temporali id intelligi debeat, ut alioqui non ſit verus Baptiſmus; hoc dico non ſatis probari.

Sed ablutio, inquiunt, non eſt, niſi illam, ad eius, qui abluitur, vitam temporalem referas: Hoc etiam nego videri verum. Nam ſiquis v.g alterum venenata aqua eo cõſilio ablueret, vt interficeret; procul dubio abluere ipſum cenſeretur, & abluendo occidere. Dico igitur, homicidam quidem eſſe eum, qui illo modo puerum baptizaret, ſcilicet animo non educendi ex aquis: cæterùm verè baptizater.

Nihilominus quia contraria ſententia multorũ eſt, ſi puer ita projectus, caſu aliquo pòſt viuus euaderet; rebaptizandus eſſet ſub conditione. Neque verò ſuperuacanea eſt iſta diſputatio, cùm Syluester (ut ſuprà dixi) Verbo, *Baptiſmus* 4.q.10.ex Panormitano teſtetur, caſum hunc contigiſſe. Hæc de Materia Baptiſmi.

PVNCTVM TERTIVM.

Quale eſſe debeat Baptiſmi Sacramentum, quoad ipſius Formam ſubſtantialem.

D.Thom. artic. 5. & 6.

FORMA Baptiſmi certiſſimè illa eſt, quã omnes Orthodoxi colligunt ex Chriſti verbis Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Itaque ſic dicẽdum A eſt: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*: vt D.Thomas art.5.& omnes d.3.docent. Eſtq; hæc forma iam ab oĩbus, etiam Sectarijs, receptiſſima: exploſis quibuſdam alijs formis ineptis hæreticorum veterũ, quas commemorat Alphonſus de Caſtro in Summa de hæreſibus, Verbo Baptiſmus, hæreſ.2. ac earum etiam mentio fit can. 49. Apoſtolorum, vbi ſic habetur: *Si qs iuxta præceptũ Domini nõ baptizat in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; ſed in tribus ſine initio principijs, aut in tribus Paracletis, aut in tribus Filijs, abijciatur.*

Aſſerunt etiam hãc eandem Baptiſmi formam vbique ſancti Patres: ac nominatim S. IRENAEVS li.1.cap. 18. ATHANASIVS ſerm. 3. contra Arianos circa medium. BASILIVS libro de Spiritu ſancto, cap.12. & alij B quos citaui Diſp. præced.q.1.p. 2. Qui oẽs ex prædicta ſententia Domini Matth. 28. aſſerunt, hanc etiam baptizandi formam eſſe planè neceſſariam, ita vt ſine illa Baptiſmus non ualeat. Quod eſt annotandum cõtra paradoxon Lutheri in lib. de captiuit. Babylon. cap. de Baptiſmo, & Zvvinglij in lib. de vera Religione, capite de Baptiſmo qui etſi admittant hanc Baptiſmi formam, cenſuerunt tñ ſine illa etiam baptiſmum valere. Qua in re non modò repugnant ſententiæ illi Domini & Eccleſiaſticæ Traditioni, ſed etiam manifeſtiſſimæ rationi. Nam nihil eſt tam eſſentiale & neceſſarium Sacramento, quàm Sacramenti Forma. Vnde & poſtea Lutherus ipſe in homil.1.de Baptiſmo anno 1535. faſſus eſt, non valere Baptiſmum, niſi adhibita prædicta C verborum forma.

Verum cùm in hac FORMA Baptiſmi quatuor oĩno exprimantur, PRIMO cauſſa principalis, ſcilicet perſona diuina: SECVNDO, Miniſter: TERTIO perſona baptizati: QVARTO, actus ipſe baptizandi; Quæſtio eſt, An ad ueritatem Baptiſmi, oporteat omnino omnia hæc & ſingula exprimere in Forma.

Et de ACTV quidem baptizandi conuenit inter omnes, quòd ſit neceſſariò exprimendus, ut etiam explicatum eſt in Concilio Florentino. Item conuenit, perſonam BAPTIZATI exprimi debere: quoniam ſi illa taceretur, non ſatis exprimeretur ipſe actus Sacramentalis, qui eſt nimirum ablutio, quatenus eſt *paſſio* quædam & receptio in hac perſona: vt rectè inter cæteros D ad hanc rem notauit Sotus d.3.q.unica, art.5.

Quanquam iſta determinatio perſonæ, quæ baptizatur, non ita neceſſaria eſt, ut ſi contingeret quoad hoc errare circa determinatam omnino perſonam, quæ baptizãri proponitur, ideo Baptiſmus nullus ſit futurus. Immò uerò Sotus in dicto art. 5. & alij rectè ſentiunt, fore Baptiſmum ualidum, quamuis Miniſter nominaret & putaret ſe baptizare puerum, cùm eſſet fœmella; uel hunc, cùm eſſet ille, &c. Ratio eſt. Quoniam ſm intentionem Eccleſiæ, quæ in Miniſtro præualet particulari cogitationi & intentioni ſuæ, ſatis eſt, quòd nominetur illa perſona *indiuidua*, quæ ad baptizandum proponitur, qualiſcunque illa ſit, quoad rationes magis particulares & determinatas.

E Præterea etiam conuenit inter Doctores, non neceſſe eſſe, ut perſona MINISTRI expreſsè indicetur; ſed ſufficere, ſi ſignificetur implicitè: quod fit eo ipſo, q̃ exprimitur actus ipſe baptizandi. Itaque licet omittatur particula, *Ego*, nihilominus ualebit Baptiſmus, ut ex ſententia receptiſſima docet D.Thomas art.5. ad 1.

Quinimo neque neceſſe eſt, ut actus baptizandi declaretur uerbo illo, *Baptizo*, quo magis indicatur perſona Miniſtri; ſed ſufficit, ſm oẽs, ſi ille declaretur, quomodocunque. ſ. ſi dicas, *Baptizo*, uel; *Baptizetur* iſte, uel; *Baptizatur* talis à me, &c. Atque hinc D.Thomas loco citato, & alij cõiter probant Baptiſmum Græcorum, qui

qui dicunt: *Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine Patris, &c.*

Quanquam Innocentius in Cap. 1. de Baptiſmo & eius effectu, negat, eſſe verum Baptiſmum, ſi quis apud Latinos dicat: Baptizetur; vel Baptizatur iſte. Sed confutatur rectè ab Adriano in q. de Baptiſmo art. 2. & à Soto in dicta q. vnica, art. 5. ex communi aliorum omnium ſententia: de qua iam poſt Concilium Florentinum dubitare non licet, cum ibi in decreto vnionis ea forma Græcorum reputetur valida.

Nihilominus tamen mortale peccatum eſſet, eo animo & intentione, qua Græci Schiſmatici vſurpant illã formam Baptiſmi. Illi enim eo modo dicunt, vt ſignificent ſuum errorem, quo putant, formam Baptiſmi apud nos vſitatam, non eſſe validam. In quo perſpicuũ eſt, eos peccare mortaliter. Sed etſi quis apud nos non hac intentione vſurparet illam formam Græcorum, tñ ſæpenumero pp ſcandalum & ſuſpicionem eſſet mortale, vt notat Sotus loco citato: alias tñ eſſet veniale.

Cùm de his igitur inter Doctores cõueniat, magna tamen eſt QVÆSTIO circa alterum, quod notabamus in forma indicari, nẽpe CAVSSAM Baptiſmi principalem, an. ſ. ſignificatio trium perſonarum debeat eſſe diſtincta & *expreſſa* per illa verba: *In nomine Patris, &c.* Et eſt ratio dubitandi, pp varietatem ſententiarum.

Nam PRIMO Caietanus hic art. 6. affirmat, valere Baptiſmum, ſi quis tantùm diceret: In nomine SS. *Trinitatis*: Quo verbo ſatis apparet, perſonas non indicari niſi implicitè; maximè cum non ita e[illegible] as rationẽ illarum. Neque enim ex eo verbo co[illegible] ſint [illegible] duo Filij, vel duo Patres, &c.

SECVNDO idem Caietanus ibidem affirmat, [illegible]ere Baptiſmum, ſi cõferatur *tantùm in nomine Chriſti*, quod etiam defendit Adrianus in q. de Baptiſmo art. 3. Immò videtur hæc planè fuiſſe ſententia D. AMBROSII lib. 1. de Spiritu ſancto, ca. 3. vbi inter cætera ſic inquit: *Vna perſona prolata, ſi integra ſit intus fides, plenũ eſt Sacramentũ.* Quæ etiã Bedæ vr̃ fuiſſe ſnĩa in caput 10. Actor. Atque ita ſenſit Hugo lib. 2. de Sacramentis parte 6. cap. 3. & Magiſter in 4. d. 3. & Canoniſtæ cõiter ſuper Caput. *A quodam Iudæo.* de Conſecratione. d. 4 vbi Nicolaus Papa ita dicit: *Qui in nomine Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, baptizati ſunt (vnũ quippe, idemque eſt, vt ait S. Ambroſius) rebaptizari non debent.* Quibus adde Scotum d. 3. q. 2. & Richardum ead. d. art. 2. q. 3. qui ſaltẽ dubitant, an ita valeret Baptiſmus. Conſtat autem, nominata tñ vna perſona, reliquas non niſi confusè & *implicitè* nominari, propter relationem vnius ad alias, ſicut ratiocinatur loco citato Ambroſius: Id igitur videtur ſatis eſſe.

TERTIO, confirmat item magnis argumentis Caietanus in art. 5. valere, ſi quis dicat: *In nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab vtroque, ſeu ſpirati.* Quã opinionẽ ſecutus eſt ẽt Victoria: Imò fertur habuiſſe pro certo, vt apparet ex eius Summa de Sacramẽtis, q. 14. Neque tñ hic eſt expreſſa ſignificatio perſonarum, ſaltem ſm ſe; ſed tñ quatenus habent inter ſe ordinẽ *originis.*

QVARTO, videtur ſaltem illa particula: *In nomine*: poſſe omitti, & pro ea dici: *In nominibus.* Qm̃ nemo dubitaret, quin ualeret Baptiſmus, ſi quis eam particulã repeteret ter, dicendo: *In nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti.* Nec videtur diſcrimen eſſe, ſi quis plurali numero dicat ſemel, *In nominibus.* Quòd ſi hoc non conceditur, ſaltem vr̃ dici poſſe: In *authoritate*; ſeu, In *virtute*; vel etiã, In *fide* Patris & Filij & Spiritus ſancti. Quoniam iſta per illam particulam ſignificãtur.

QVINTO accedit, quòd vt matrimonium, & etiam Pœnitentia; ſic Baptiſmus quoque vr̃ confici poſſe, ſine illis verbis, per *nutus*: Non. n. apparet differentia; & tamen nutibus non fit omnino expreſſa ſignificatio.

In contrarium eſſe uidetur præceptum illud Chriſti: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Matth. 28.

In hac re cõiorem, certiorem, & ſolidiorem longè DOCTRINAM animaduerto eam eſſe, quam ponit D. Thomas art. 6. & inter cæteros ſequitur Petrus à Soto in lib. de inſtitutione Sacerdotum, lection. 1. de Baptiſmo, & tuetur copioſè alter ẽt Sotus, nẽpe Dominicus d. 3. q. unica, art. 6. Ea uerò eſt, trinitatem perſonarum eſſe claris & ſenſibilibus verbis *expreſſè* ſignificandam.

Ad quam expreſſam ſignificationem duo pertinere dicimus. PRIMO vt ipſæ *perſonæ*, quatenus perſonę *tales in ſe* ſunt, nempe *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*, per uerba ſignificentur, quæ uel ex natura ſua, uel etiam ex accõmodatione uſus, *primariò & formaliter* perſonas eaſdem indicent ſub ea ratione, qua diximus: Alioqui, ſi nomina ſint eiuſmodi, quæ uel ex natura ſua, uel ex accommodatione uſus, tantùm materialiter & ſecũdariò ſignificent perſonas, quatenus tales ſm ſe ſunt; non erit expreſſa illorum ſignificatio ſub ea ratione. Sicut Album v. g. quoniam ſubſtantiam ſignificat, non niſi ſecundariò & materialiter; non omnino expreſsè eam ſignificat; ſed quodammodo confusè & implicitè; albedinem autem explicitè: quoniam illam primariò & formaliter ſignificat. Itaq; ut ſit expreſſa ſignificatio perſonarum, qualem in propoſito requirimus, oportet, ut dixi, nomina uel ex natura ſua, uel ex accommodatione certè ſignificare formaliter & primariò perſonas, ut ſunt in ſe tales, nempe Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. SECVNDO dicimus ad hãc expreſſam ſignificationem pertinere, ut *virtus & authoritas* perſonarum, quatenus ſunt principalis cauſſa Baptiſmi, ſignificetur *ſingulariter* illo uerbo: *In nomine.*

Hæc ſententia ſic declarata probatur PRIMO ex Domini mandato, Eccleſiæ, & Pontificum, & Patrum. Nã Matth. 28. huiuſmodi formã ita expreſſam Dominus præſcripſit illis verbis: *Euntes docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.*

SECVNDO idem probatur ex authoritate Eccleſię & Summorum Pontificum. Nam Concil. Florent. cùm requirit, ut exprimatur *actus baptizandi cum SS. Trinitatis inuocatione*, perſpicuum eſt, (ſi locus ipſe inſpiciatur) nomine *Trinitatis* ibi intelligere ipſas perſonas diſtinctè ſignificatas. Nã paulò antè ibi definitur Formam Baptiſmi cõtineri expreſſa illã ſignificatione Trinitatis, Ego te Baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Quare cùm Conciliũ definiat, neceſſe eſſe, vt ſic Trinitas exprimatur, expreſſam illã ſignificationẽ requirit.

Item ZACHARIAS Papa de Cõſecratione. d. 4. Can. *In Synodo*, probans decretũ cuiuſdam Concilij Anglicani, ſuper hac re editum, ſic inquit: *Si quis vnam de Trinitate perſonam in Baptiſmo non nominaret, illud Baptiſma verum eſſe non poſſet.* Hęc ibi inter cætera Zacharias.

Quod Teſtimonium quoniam valde eſt illuſtre, defendendum nobis eſt aduerſus falſas interpretationes Caietani hic, & Adriani in q. de Baptiſmo art. 3. ad 1. rationem principalem. Interpretatur enim Caietanus ſententiam ibi Pontificis eſſe: Si quis *ne implicitè quidem* vnam perſonam nominet.

Sed hæc expoſitio certiſſimè pugnat cũ ipſa mente, & oratione Pontificis. Definit. n. Baptiſmum tum eſſe nullum, cùm contingit, aliquam perſonam nominare, vel etiã aliquas, & aliam quandam ex tribus non nominare. At cũ aliqua perſona nominatur; ipſe Caietanus fatetur, *implicitè* nominari hoc ipſo reliquas oẽs perſonas. Ergo Pontifex ibi planè cenſet, Baptiſmum tum etiam eſſe nullum, cùm tñ vna vel altera perſona nominatur

minatur expreſsè: etiamſi alia nominetur implicitè; atque adeo nō ſolū loquitur in caſu, quo *ne implicitè quidē* nominatur vna aliqua pſona, ſicut vult Caietanus.

Deinde Adrianus exponit, Pontificem loqui tātùm in caſu, quo Miniſter vnam tantùm eſſe perſonam uel alteram *crederet*, atque ita baptizaret ea intentione, ut Baptiſmus valeret hoc ipſo ſolùm, quòd vna vel altera perſona nominaretur, & non ex vi etiam alterius vllo modo, id eſt, neque expreſsè, neque implicitè nominatæ; ſi videlicet omnino talis alia perſona eſſe negaretur ab eiuſmodi Miniſtro.

Hanc etiam interpretationem dico minimè conuenire textui. Nam primùm abſolutè & ſimpliciter Pontifex id pronunciat de Baptiſmo, quòd ita daretur à quouis omnino Miniſtro quantumcunque fideli: Et dicit, illum ideo eſſe nullum, quoniam vna aliqua perſona non nominatur: id quòd etiam accidere poteſt, ſiue Miniſter credat omnes perſonas, ſiue neget aliquam. Neque vllum eſt in illo Canone indiciū, quòd propter defectum *intentionis* improbet Pontifex talem Baptiſmum; ſed propriè improbat ob defectum *formæ*.

Nam quod ad confirmationem ſuæ definitionis ſubiungit: *perfectum Chriſtianum non eſſe, qui aliquam de Trinitate perſonam non confitetur:* id eò pertinet, ut oſtēdat, niſi omnes tres perſonæ diſtinctè exprimantur, nō fieri in forma Baptiſmi tam perfectam & abſolutam confeſſionem fidei, de SS. Trinitatis myſterio, quàm omnino requiritur ad veritatem Baptiſmi, eò ꝙ eſt, vt paulò pòſt ad hanc rem argumentabimur, peculiari ratione Sacramentum fidei.

Deinde magnum contra Adriani interpretationem argumentum eſt, quòd ſi perfecta alioqui & vera forma Baptiſmi eſſet, cùm nominaretur tantùm expreſsè vna uel altera perſona; non debuiſſet, neque potuiſſet abſolutè Pontifex improbare, tanquam inualidū eiuſmodi Baptiſmum, propter defectum intētionis in Miniſtro ita hæretico, ſicut interpretat᷑ Adrianus. Etenim non obſtāte illo priuato errore, poſſet in eiuſmodi Miniſtro nihilominus præponderare generalis intentio faciendi, quod facit vera Eccleſia: atque ita valeret tūc ille Baptiſmus, ſi in eo caſu nihil deeſt alioqui ad integritatem formæ. Quę res ſatis patet ex doctrina, quam diſputat. præced. q. 5 p. 3. tradidimus de valore Sacramenti collati ſecundùm debitam materiam & formā, & intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, ab hæreticis, non obſtante erronea & hæretica illorum intētione priuata; etiamſi eſſet circa ſubſtantiam ſeu valorem Sacramenti, ut illic docuimus ex D. Thoma. Itaque eſt firmum prorſus hoc teſtimonium Zachariæ.

Præterea PELAGIVS Papa de Conſecratione. d. 4. Cap. *Si reuerà*, ad Gaudentium Epiſcopum, ſic dicit: *Si re vera hi de hæreticis qui in locis dilectioni tuæ vicinus commorari dicuntur, ſolummodò in nomine Domini baptizatos ſe fuiſſe forſitan confitentur; ſine cuiuſque dubitationis ambiguo, eos ad fidem Catholicam venientes, in SS. Trinitatis nomine baptizabis.* Vbi ſimiliter cōtra Gloſſas falſas Caietani, & Adriani, diligenter obſeruandū eſt, ideo Pontificem improbare Baptiſmum *in nomine Domini ſolummodo* adminiſtratum: quoniam non ſit datus in nomine Trinitatis, id eſt, Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Hinc enim patet, nihil obſtare nobis, ſiue ibi loquatur de Baptiſmo collato in nomine Dei, ut parum probabiliter exponunt Caietanus & Adrianus: ſiue in nomine Chriſti, qui ſm phraſin Scripturæ & Eccleſię appelletur ibi Dominus. Vtroque.n. modo apparet ex eo Canone, Baptiſmū in nomine Trinitatis omnino conferendum eſſe, ſicut ibi Pontifex iubet denuo fieri.

Quòd verò in eo loco *in nomine Trinitatis* tātundem

A ſignificet, atque in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, patet ex alijs multis Canonibus ead. d. 4. vbi perſpicuum eſt, hoc ſonare modum illum, quo breuitatis & compendij cauſſa à Pontificibus & Patribus dici ſolet, *in nomine SS. Trinitatis*. Maximè verò id patet in Can. *Quamuis*, & Can. *Multi ſunt*, ead. d. Vbi item Zacharias Papa ex Euangelio confirmat, formam debere eſſe: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Quāquam quod ibidē ait de trina merſione, non requirit quidem vt neceſſarium; ſed declarat, eum ritum eſſe congruentem cum forma præſcripta in Euangelio, ſicut S. Thomas hunc Zachariæ locum rectè exponit art. 8. ad 2.

TERTIO probatur eadem Aſſertio auctoritate Sanctorum Patrum: S. Athanaſius ſerm. 3. contra Arian. circa medium; *Nominatur*, inquit, *Pater in Baptiſmate;* B *neceſſarium ergo eſt & filium nominare.* Et paulò ſuperius de Spiritu S. dixerat: *Eadem ratione, quem filius baptizat, is in Spiritu ſancto initiatur.*

Et infrà probat, *planè vacuum ac inutile fuiſſe Baptiſma ab Arrianis datum*, quia non illud etiam in nomine filij dabant eo ſenſu quo debebant. *Saluator enim*, inquit, *non quouis modo baptizandum præcepit: Sed primum dixit, Docete; ac deinde, Baptizate in nomine Patris, & filij & Spiritus ſancti: ut ex doctrina recta fides oriretur, & cum fide Baptiſmatis* INTEGRA *initiatio perficeretur.*

Item ſanctus BASILIVS in lib. de Spiritu S. cap. 12. *Neminem*, inquit, *ad errorem impellat illud Apoſtoli, quòd nomen Patris & ſancti Spiritus in Baptiſmatis mentione ſæpe omittit, neque ob id putet nominum nomenclaturam non* C *neceſſariò eſſe obſeruare.* Et infrà: *Separatio*, inquit, *Spiritus in Baptiſmate à Patre, & filio, periculoſa eſt Baptizanti, & inutilis Baptiſmum ſuſcipienti.*

Item ſanctus Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 53. cùm quædam alia inquirendo tantùm & dubius ibi de Baptiſmo diſputet; tamen hoc tā quam certiſſimum ponit, Baptiſmum, ut valeat, debere ſaltem adminiſtrari & *conſecrari verbis Euangelicis*. Quod etiam alibi paſſim repetit.

Item DIDYMVS lib. 2. de Spiritu ſancto, *Qui ita*, inquit, *Baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus* (trium perſonarum) *prætermittat, ſine perfectione baptizat*, id eſt, non verè. Hoc enim in hac materia ſignificat D apud Doctores, ſine perfectione, ut ēt loquitur D. Thomas art. 5. ad 7. quē fruſtrà aliter interpretari conatur ibi Caietanus. Denique in eandem ſnīam loquuntur paſſim alij Patres à nobis citati Diſp. præced. q. 1. p. 2.

QVARTO probatur Aſſertio noſtra ratione, ex qua intelligetur, rectè ſic inſtitutum fuiſſe à Chriſto, ut fieret expreſſa ſignificatio diuinarum omnium perſonarum. Sacramentum enim hoc, cùm ſit ianua quædam & aditus ad Chriſtianam Religionem, peculiari ratione eſt, & appellari ſolet *Sacramentum fidei*, quam idcirco ibi profitemur. Itaque neceſſe eſt, ut ſaltem præcipui myſterij, quod eſt SS. Trinitas, fiat ibi expreſſa & abſoluta confeſſio. Quam rationem indicauit, vt diximus, loco citato Zacharias Pontifex.

E POSTREMO id confirmat S. Thomas in art. 5. à ſigno & indicio quodam huius inſtitutionis. Nam cùm Chriſtus à Ioanne baptizaretur, quo tempore (ut ſeq. p. dicemus) putatur inſtituiſſe Baptiſmum, trium perſonarū diſtincta ſignificatio ibi apparuit, ſcilicet Patris in *voce*, Filij in *humana natura*, Spiritus ſancti in *columbæ ſpecie*, Matth. 3. Supereſt autem ut ad rationes illas contrà dubitandi, ordine iam reſpondeamus diſcutiamuſque ſupra memoratas circa hoc opiniones.

Ad PRIMAM dico, Caietanum in ea re eſſe ſingularem & multum falli, ut ſolidè probat Sotus d. 3. q. vnica, art. 6. Contra enim ſentiunt omnes Doctores in 4. d 3.

d.3. Et iam à nobis explicatum antè eſt, quomodo nomine Trinitatis in Canonibus intelligatur diſtincta ſignificatio trium perſonarum.

Ad Secvndam reſpondeo, veram & ſolidam & cõmunem ſententiam eſſe illam, quam ea de re tradit D. Tho. art. 6. ad 1. nempe ſecundùm legem quidem *ordinariam*, neque iam valere neque vnquam valuiſſe Baptiſmum *in nomine tantùm Chriſti*, ſed ex peculiari reuelatione & *priuilegio* ſic baptizaſſe Apoſtolos.

Quanquam non penitùs compertum eſt, quòd non etiam nominarint ſimul alias perſonas, vt apparet ex his, quæ Sotus hac de re doctè diſputat dicto art. 6. & attigit Catechiſmus Romanus. Etenim ad concilian dam authoritatem & fidem Chriſto (quæ rõ ſolet aſſignari, cur Apoſtoli in nomine Chriſti baptizarent) ſatis erat Chriſti nomen in forma vſurpare, licet nominarentur ſimul aliæ perſonæ. Id quod ab eis factum eſſe, indicat planè S. Basilivs in li. de Spiritu S. cap. 12. vbi explicat, quaſi per compendiũ in Scriptura dici Baptiſmum *in nomine Chriſti*, eo q̃d *Chriſti appellatio totius deitatis* (vt inquit) *eſt confeßio. Declarat enim & Deum qui vnxit, & filium qui vnctus eſt, & Spiritũ S. qui eſt vnguentũ &c.* Itaq; nihilominus ibi Baſilius tradit, *nomenclaturam* omnium perſonarum eſſe in baptiſmo *neceſſariam*, vt ſuprà ex ipſo audiuimus. Sed cõiter receptum eſſe video, quod ait D. Thom. Apoſtolos quidem baptizaſſe tantùm in nomine Chriſti; ſed ex priuilegio.

Porrò hanc ſententiam defendit etiam Altiſiodorenſis lib. 4. ſuæ Summæ; cùm agit de Baptiſmo Chriſti, ſolio 252. columna 4. & Alenſis 4. p. ſuæ Summæ. q. 13. memb. 3. art. 2. §. 3. Albert. in 4. d. 3. art. 2. in rñſione ad quæſtiunculam 4. Bonauent. in 4. d. 3. p. 1. art. 2. q. 2. vbi affirmat, hanc fuiſſe ſuo tempore ſententiam communem & certam, quòd ſcilicet non valeat Baptiſmus in nomine tantum Chriſti. Item Durandus in ead. d. q. 1. Paludanus ibidem q. 1. Marſil. q. 3. art. 3. concl. 2. Gabriel q. vnica, art. 2. concl. 4. Carthuſianus, & alij ead. d. 3. & Dominicus Sotus in dicto art. 6. Item etiam Petrus Sotus lect. 1. de Baptiſmo, libro de inſtitutione Sacerdotum: Item Turrecremata ſuper Cap. *A quodam Iudæo*, & Lyranus in caput vltimum Matthæi. Quibus adde teſtimonia ſuprà citata pro neceſſitate expreſſæ ſignificationis trium perſonarum. Item Clementem Romanum lib. 7. conſtitut. Apoſtolicarum, cap. 23. vbi affirmat, Baptiſmum conferri debere in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Ex quo colligere licet, nõ diu duraſſe priuilegium illud Apoſtolorum baptizantium in nomine Chriſti.

Ad teſtimonia verò Patrum contraria, vbi commodè nequeunt exponi, dicendum eſt, eos fuiſſe eius opinionis, quę nunc et h̃r ita probabilis, vt Sotus & alij putent, non niſi ſub conditione rebaptizari debere eos, qui tantùm in nomine Chriſti eſſent baptizati. Peculiariter autem ad Nicolaum Papam reſponderi ſolet & rectè, illum admiſcuiſſe quidem ibi opinionem ſuã, q̃ valeat Baptiſmus in nomine Chriſti; cæterùm illud propriè definiuiſſe tantùm, de quo inprimis conſulebatur, nempe valere Baptiſmum, non obſtante, quòd cõferatur *ab aliquo Iudæo*, ſi cætera non defuerint. Id verò certum eſt: quoniam Baptiſmus non pendet ex fide aut conditione Miniſtri; Et habemus paſſim alia exempla in quibus Pontifices, vel Concilia definiũt tm̃ id, quod præcipuè quæritur: non autem alia, de quibus propriè non dubitatur. Hoc modo reſpondiſſe etiã D. Thom. hic art. 6. ad 3. ad authoritatem illam Nicolai, conatur oſtendere Sotus in dicta q. vnica, art. 6.

Ad Tertiam dubitandi rationem reſpondeo ſimiliter, communiorem & certiorem eſſe ſententiam D.

A Thomæ art. 5. ad 7. videlicet non valere Baptiſmum, ſi conferatur *in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab vtroque ſeu Spirati*. Quam etiã tuetur Albertus in 4. d. 3. art. 2. in reſp. ad quæſtiunculam 4. Alenſis 4. p. q. 13. mem. 3. art. 3. §. 1. Altiſiodorẽſis lib. 4. Summæ, fol. 253. columna 1. vbi agit de totali forma Baptiſmi. Richardus d. 3. art. 2. q. 3. Durandus, & Scotus ead. d. q. 2. Bonauentura eadem d. parte 1. art. 2. q. 3. Marſilius q. 3. ar. 4. Gabriel q. unica, art. 3. dub. 1. qui ait, hanc eſſe opinionẽ oĩum Theologorũ: itidẽ Dominicus Sotus in dicta q. vnica, art. 5. & Petrus Sotus lectione 1. de Baptiſmo: item Slyueſter uerbo Baptiſmus 1. q. 10. Innocentius, & alij Canoniſtę communiter, ſuper Cap. *Si quis*. Extra de Baptiſmo, & eius effectu. Quin etiam hoc ipſum ſen B ſiſſe planè videtur S. Athanasivs oratione 2. contra Arrianos, poſt mediũ: *Iuſſit*, inquit, *Dominus nos baptizari non in nomine Geniti, & Ingeniti, neq; in nomine conditi, & increati ſed in nomine Patris, & filij, & Spiritus ſancti.*

Fundamentum autem huius ſententiæ eſt: Quoniã illa uerba, *In nomine Genitoris, & Geniti, & Spirati*, ne ex accommodatione quidem vſus ſignificant *primariò & formaliter* ipſas perſonas, prout *ſunt in ſe*: id quod requiritur, vt ſuprà probatum eſt: Sed ſecũdùm *actus* notionales, ſeu ſm *originis ordinem*, qui eſt inter pſonas. Quã rem non ſatis perſpicaciter aduertit Caietanus, dum laborat probando, quòd illa uerba ex accommodatione vſus ſignificent perſonas, ſaltem *materialiter*, quod non negamus; ſed contendimus, non ſatis id eſſe ad *expreſ-* C *ſam* ſignificationem perſonarum, niſi etiam accommodatio vſus ualeat tantùm, ut *formaliter & primariò* perſonæ ipſæ ſignificentur, quatenùs *ſunt in ſe*. Quô pacto ſignificãtur omnino ex accommodatione vſus per hæc nomina: Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Tametſi negari non poſſit, quin ex *natura ſua* hæc nomina ſolas relationes formaliter ſignificent. Vnde & cõia ſunt ex natura ſua alijs etiam rebus, præter diuinas perſonas.

Atque hinc quidem facillimum eſt, diluere omnes rationes, quas Caietanus affert pro ſua opinione. Teſtimonia uerò, quæ adiungit, ex dictis etiam facilè explicari poterunt, ita, vt debent intelligi. Nihilominùs tamen conceditur communiter, opinionem Caietani eſſe probabilem; atque adeò non niſi *ſub conditione* reba- D ptizãdos eſſe, qui in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab vtroque, ſeu Spirati, baptizati eſſent.

Ad Qvartam dubitandi rationem rectè reſpõdet Sotus in dicto art. 5. non poſſe dici: *In nominibus*: Quod tamen quoſdam Zvvinglianos, ab Arrianiſmo. ſ. nõ abhorrẽtes, ſolitos fuiſſe dicere memorat Ioãnes Eckius homil. 10 de Sacramentis. Ratio eſt: Quoniam *vnitas* potentiæ & authoritatis diuinarum perſonarum, ſingulariter exprimi debet; quod etiam fieret, cùm vox illa: *In nomine*, ter repeteretur. Eſſet enim tunc non niſi ſingularis ſignificatio ter repetita. Si autem diceretur, *In nominibus*, non eſſet ſignatio ſingulis, neq; ſimplex, neq; repetita. Sed ſignificaretur tunc planè ad mentẽ Arrianorũ, diuerſitas eſſentiæ & potentię in perſonis.

E Vnde S. Ambrosivs lib. 2. de Sacramen. cap. 7. *In vno*, inquit, *nomine baptizari nos oportet, hoc eſt, in nomine Patris, & filij, & Spiritus S. Noli mirari quia dixi, Vnum nomen, vbi eſt vna ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas.*

Quin etiam idem Sotus loco citato & Innocentius in Cap. 1. de Baptiſmo. rectè notant; non valere, ſi dicas, *In authoritate*, in *virtute*: Quoniam vox, *in nomine*, plùs ſignificat. Nã ut doctè declarat Hugo lib. 2. de Sacramentis, par. 6. cap. 7. ſignificat etiam *fidem* Trinitatis. Vel certè, quia non conſtat, an non ex inſtitutione diuina, debeat etiam fides, ſecundùm illam interpretationem Hugonis, ea voce ſignificari; rebaptizandus

eſſet *ſub conditione*, qui anteà baptizatus fuiſſet in *virtute*, vel in *authoritate* Patris, &c. vt notat illic Sotus.

Ad QVINTAM dubitandi rationem reſpondeo, *nutibus* nullo modo poſſe adminiſtrari Baptiſmum. Diſcrimen.n.eſt, quòd Baptiſmus peculiari quadã ratione eſt Sacramentum fidei, cuius ideo facienda expreſsè confeſſio eſt, vt rectè oſtendit Adrianus in q. de Baptiſmo, art.3. ad vlt. Matrimonij verò, & Pœnitentię ea ratio eſt, ut appareat, poſſe rectè habere ibi locum vice verborum *nutus*; quoniam in Sacramẽto Matrimonij, res ſubſtrata eſt quidam humanus *contractus*: Solet autem inter homines agi etiam nutibus. Item in Sacramento Pœnitentiæ Confeſſio peccatorum ita requiritur, ut Sacerdos cognoſcere poſſit pœnitentis peccata; Quod facere poteſt etiã per *nutus*. Abſolutio tamen Sacramentalis verbis danda eſt; de quo dicetur ſuo loco.

Porrò uerò quod attinet ad varias alias mutationes formæ Baptiſmi, ex quibus contingere poteſt, ut de veritate Sacramenti in varijs Caſibus dubitetur; applicãda eſt huc doctrina, quam ſuprà diſputat. præced. q. 1. p.2. in communi tradidimus de toto eo genere MVTATIONIS formarum. Atque illud oĩno diligenter conſiderandum eſt, quod iam antè contra Caietanum attigimus, ſ. neceſſarium eſſe, ut illa ſententia, quæ ex institutione Chriſti per formam ſignificanda eſt, ſignificetur (ſiue ex natura, ſiue ex accommodatione verborum) *primariò & formaliter*. Qd maximè requiritur in forma Baptiſmi, cùm ſit, ut dixi, Sacramẽtũ profeſſionis fidei.

Qua in re falſus omnino fuit Caietanus, dũ hic art. 5. cogitaſſe videtur, verba, quæ *ex accommodatione tantùm vſus* ſignificant ſententiam formæ, ſignificare eam tantùm *materialiter*; nõ autem formaliter & primariò. Quod manifeſtè falſum eſt. Nam vſus etiam accommodat verba, vt rem ſignificent ſub formali hac vel illa ratione præcipuè. Et hactenus de hoc Sacramento dictum ſit per ſe, quod attinet ad ſubſtantialia illius.

PVNCTVM QVARTVM

Quale ſit, aut eſſe debeat Sacramentum Baptiſmi, quoad quædam ipſius Accidentia.

D.Thom.art.2.9.10.

QVod attinet ad accidentia Baptiſmi, potiſſimùm hæc cõſideranda ſunt. Primò TEMPVS, quo eſt inſtitutus. Secundò, Relatio neceſſaria COEXISTENTIAE partiũ eius, nempe formæ & materiæ: eas enim oportet adhibere *ſimul*. Tertiò, INITERABILITAS eius: hoc enim vno verbo appello conditionem illam Baptiſmi, quæ cùm in definitione non cõtineatur, & quibuſdam etiã alijs Sacramentis conueniat, rectè cẽſeri poteſt, quaſi quoddam accidens cõe huius, & aliorum quorundam Sacramentorum. Quartò, ille RITVS & cæremoniarum modus, qui ad ſolennitatem quandam additur in adminiſtratione Baptiſmi. De Singulis ordine dicendum eſt.

Quod ad PRIMVM attinet, ponimus inprimis tanquam certum, ꝙ Baptiſmus fuerit inſtitutus à Chriſto, vt ſuprà diſputat. præced. q.5. p.1. de illo & reliquis Sacramentis probatũ eſt. De *tempore* autem inſtitutionis eius, vnũ certum vel penè certum eſt, & alterum incertum. CERTVM cõiter iam putatur, inſtitutũ fuiſſe Sacramẽtum hoc ante *paſſionem Chriſti*, ita quidem, ut eſſet iam tunc hominibus ſalutare, quanquam nõ adhuc præceptum illo tempore ante paſſionem. Ita docet Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte 6. cap. 4. Magiſter in 3.d.3. Alexander Hal. 4.p.q.12 m.3. art.2. (quãuis art. 1. tradit, varijs temporibus fuiſſe ſignificatam Baptiſmi inſtitutionẽ quoad varias illius partes) Item

A Bonauentura in 3.d.3. parte 2. art.1 q.1. Scotus ead. d. q.4. Richardus ibi. art.5. q.1. & alij ead. d. excepto Alberto ibidem art.3. qui non niſi poſt paſſionem inſtitutum putat. Atque etiam Melchior Canus lib.8. de locis Theologicis, cap.5. aſſerit non eſſe certam ſententiam, quod ante paſſionem inſtitutus fuerit.

Sed quãuis ex fide quidem non planè certa ſit, tñ eſt iam ita certa, iudicio Theologorum, ut vix abſque aliqua temeritate contrarium defendi poſſit. Atque eandem ſententiam confirmat D.Thomas hic art.2. & defendit rectè Sotus d.3. q. vnica, art.2. & Victoria q.8. de Sacramentis. Probatur autẽ: Quoniam Io.3. legimus, Chriſtum baptizaſſe: *Poſt hæc*, inquit, *venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram: & illic morabatur cum eis & baptizabat*. Et Ioan.4. declaratur hoc ipſum feciſſe non

B per ſe, ſed per ſuos diſcipulos, qui ſcilicet authoritate illius baptizarent.

Quòd verò ibi ſermo ſit de Baptiſmo, non Ioannis Baptiſtæ, ſed quem Chriſtus propriè inſtituerit; probatur ab aliquibus ea ratione: Quoniam apparet ex ca.3. Ioannis, diſcipulos Ioannis indignatos fuiſſe, eò quòd Chriſti diſcipuli multos baptizarent: quod non videntur ægrè potuiſſe ferre, ſi baptizaſſent Chriſti diſcipuli more illorum, nempe Baptiſmo Ioannis. Hæc tñ probatio mihi non perſuadet. Nam etiam videntur ægrè potuiſſe ferre, ſi diſcipuli Chriſti, cùm non ſequerẽtur Ioannem, adminiſtraſſent tantùm Baptiſmum Ioãnis,

C quemadmodum diſcipuli Chriſti egrè ferebant, quòd quidam, qui non ſequeretur Chriſtum, eijceret tamen *dæmonia in nomine Chriſti*, Lucæ 9.

Fortiùs igitur probabitur illud primò: Quoniam niſi Baptiſmum Chriſti proprium diſcipuli Chriſti contuliſſent, non ita dictus fuiſſet à Ioanne Euangeliſta ca.3. ipſe Chriſtus baptizare, quia ſcilicet baptizarent eius diſcipuli. Hoc enim argumento eſt, baptizaſſe illos ex authoritate & inſtitutione Chriſti.

Secundò, nam Ioan.3. Chriſtus ad Nicodemum ita de Baptiſmo locutus eſt, quaſi de re iam inſtituta. Quãquam in eo, quod ibi dixit de neceſſitate Baptiſmi, reſpiceret quidem ad tempus futurum, vt D.Thomas in dicto art.2. exponit.

D Tertiò accedit, quòd ita intellexerunt Patres, ſ. Baptiſmum Chri cõtuliſſe diſcipulos ante paſſionem. Vt Auguſtinus epiſt.108. & Tractatu 5. in Ioannem, vbi affirmat, at Chriſti Baptiſmum fuiſſe adminiſtratũ à Iuda. Item Tract. 13. & 15. Sic etiã Cyrillus lib.2. in Ioãnẽ, cap.87. & Gloſſa ordinaria & interlinearis, Ioan.3.

Beatus autem Leo epiſt. 4. ad Epiſcopos Siciliæ, & Chryſoſtomus homil 28. in Ioannem, qui vñr ſenſiſſe, quòd inſtitutus fuerit Baptiſmus poſt reſurrectionem, Matth.28. Vel exponi debent, ut intelligantur quoad *neceſſitatẽ & præceptum* eius: Vel certè poteſt illorum authoritati anteponi authoritas aliorum Patrum, qui cenſent, fuiſſe inſtitutum ante paſſionem.

Neque argumentum D.Chryſoſtomi conuincit. Nã

E quod dicitur: *Nondum erat Spiritus datus, quia* IESVS *nondum erat glorificatus*: Id non ſignificat, Spiritum ſanctum ante paſſionem & reſurrectionem non datũ fuiſſe: datus enim per gratiam eſt Magdalenæ & alijs. Ac eadem ratione potuit etiam illo tempore dari in Baptiſmo. Senſus igitur eſt, non fuiſſe datum *viſibiliter*, & ſecundùm eam gratiæ copiam, qua datus eſt poſteà in Pentecoſte. Ita enim interpretatur D.Cyrillus.

Illud etiam, quod ſimul diximus, certũ eſt, ante Reſurrectionẽ non obligaſſe Baptiſmum, ut patet ex his, quæ generatim tomo 2. diſputat.7. de Legibus, diſputauimus, de tẽpore, quo incepit obligare Lex Chriſti.

Iam verò, qua nam *forma* tũc ante paſſionem baptizaret

zarint diſcipuli Chriſti, nō ſatis compertum eſt. Et Sotus vbi ſuprà, rectè conijcit, baptizaſſe in nomine Chriſti: quanquam fortè etiam exprimebāt alias perſonas. Hoc certum eſt, inſtitutū fuiſſe à Chriſto tūc (ſiue pro illo etiam tempore, ſiue ſolùm pro alijs) ſub forma illâ ordinaria totius Trinitatis: quoniam hæc eſt ex lege & inſtitutione Chriſti.

Alterum verò, quod dicebamus INCERTVM eſſe, eſt, Quonam tpe ante Paſſionem fuerit inſtitutus Baptiſmus. Eſt autem probabiliſſima ſententia, inſtitutū fuiſſe tū, cùm Chriſtus eſt baptizatus à Ioanne Matt. 3. Ita ſentit D. Thomas art. 2. & Magiſter d. 3. & alij ibid. & Sotus loco citato; & Victoria q. 9. de Sacramentis: q̄quam falsò dicit, hoc ſine dubitatione eſſe tuēdum. Nam vt rectè ait Sotus, non eſt vſquequaque certum.

Eſt autem, ut dixi, probabiliſſimum: Sic enim ſentit BEDA in Sermone de Epiphania, cuius illa ſententia eſt: *Tactu mundiſſimæ ſuæ carnis, Chriſtus vim regeneratiuam contulit aquis.* Et ante Bedam S. Gregorius NYSSENVS oratione de S. Baptiſmate: *Ex omnibus*, inquit, *ſolus Iordanis, tū in ſe recepiſſet ſanctificationis, & benedictionis primitias, &c. in totū mundū donū baptiſmatis, quaſi per quēdam riuum & aquęductum trāsfudit.* Et S. Gregorius NAZIANZENVS orat. 3. de Theologia: *Ideo*, inquit, *Chriſtus baptizatus eſt, ut aquis ipſis ſanctitatē adferret.* Et oratione in Chriſti natiuit. ait, *aquas tunc illū purificaſſe.*

In quam ſententiam ſimiliter AVGVSTINVS ſermone 1. Dominicæ infrà octauam Epiphaniæ, ſic dicit: *Ex quo Chriſtus in aquam mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.* Ex quo Auguſtini teſtimonio D. Thomas art. 2. conficit hanc rationē: Tum Baptiſmus inſtitutus eſt, cùm aqua diuinitus accepit virtutem regenerandi ſpiritualiter. Sed per illum tactum Chriſti eam virtutem accepit aqua. Ergo tum Baptiſmus inſtitutus eſt.

Verùm propoſitio hæc Minor, non ita intelligenda eſt, quaſi contactus ille per ſe contulerit illam virtutē aquæ: attigit. n. Chriſtus alioqui etiam aerem, & terrā, & res alias, quæ tñ non ideo virtutem ſanctificandi acceperunt: Sed vult D. Thomas, per contactū illū eſſe tributam illam virtutem aquis, quaſi myſticè, ſeu ſymbolicè: quia. ſ. veriſimillimum ſit, Chriſtum tum inſtituiſſe, ut aqua ad ſpiritualem regenerationem efficaciter in Sacramento vſurpari poſſit, cùm ipſe aquas attigit in illo Baptiſmo, quem ſuſcepit à Ioanne. Quanquā non expreſſit Euangeliſta id quidem Matt. 3. ſicut neque *alia multa, quæ fecit* IESVS; neq; tamen ſcripta ſunt in Euangelicis libris, ut ait Ioannes cap. vltimo.

Etſi verò hoc ita ſit, puto tamen nihilominus probabilem eſſe ſniam relatā & non oīno improbatam a Magiſtro in 4. d. 3. ſcilicet; Baptiſmum tum eſſe inſtitutū à Chriſto, cùm habuit illū ſermonē ad Nicodemum: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* modò tñ intelligamus, in eo, quod ibi de obligatione etiā ſuſcipiendi Baptiſmum dixit, reſpexiſſe ad tempus futurum, vt D. Thomas hic art. 2. ad 3. interpretatur.

Neque arbitror magnam vim contra eam opinionē habere argm̄ Scoti in 4. d. 3. q. 4. nempe non docuiſſe, vt res tanta in domo priuata Nicodemi, & quaſi in angulo inſtitueretur. Quid. n. intereſt, verùm in priuata domo, an in deſerti ſolitudine, ſeu ad Iordanem, præſente fortaſſis ſolo Ioāne, inſtitutus Baptiſmus fuerit? Satis eſt, ſi Sacramentum tantum fuerit inſtitutum, nō pro vno vel altero, ſed pro omnibus, vbicunque tandē illud inſtitutum ſit. Cæterùm magis probanda eſt ſententia illa D. Thomæ, cùm ſit communior, ut anteà dixi. Atque hæc de PRIMO Baptiſmi Accidente.

De SECVNDO Accidente, extra omnem controuerſiam eſt, debere SIMVL materiā & formam Baptiſmi

A adhiberi. Id probant omnes ex Can. *Detrahe*, 1. q. 1. qui eſt ſumptus ex AVGVSTINO Tract. 80. in Ioannē, quo loco ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum: detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua?*

Sed nonnulla QVÆSTIO eſt, qualis eſſe debeat hęc coexiſtentia ſeu ſimultas materię & formæ; an Scilicet in pūcto, & Mathematica; an verò ſufficiat morali quodam modo. Et Gloſſa quidem in illo Can. *Detrahe*, vult, ut Mathematicè in vltimo inſtanti prolationis verborum ſit merſio ſeu ablutio. Caietanus autem tomo 1. ſuorum Opuſculorum, tract. 26. tractans de Ordinum collatione, requirit, vt ſaltem ſint ita ſimul, ut aliqua pars prolationis ſit ſimul cum aliqua parte merſionis vel ablutionis. Cui videtur ſubſcripſiſſe Nauarrus in Manuali, cap. 22. nu. 7.

B SED verior ſententia eſt; ſatis eſſe, ſi ſint ſimul *modo quodam morali*: quod tum etiam ſit, cùm abſoluta prolatione verborum, illico ſubſequitur merſio: moraliter enim tunc etiam dicitur vtrumque eſſe ſimul: Vt ſi dicas; *Ego bibo*, & confeſtim admoueas vas ori, ſimul moraliter dicis & facis: tametſi phyſicè quidem loquendo, priùs dixeris. Hanc ſententiam tuetur Scotus d. 6. q. 3. Richardus d. 3. art. 4. q. 2. Sotus d. 3. q. vnica, art. 8. & Victoria q. 39. de Sacram.

Obſeruandum eſt tñ, nō ſatis fore, ſi præcedat merſio, & ſequatur etiā ſtatim prolatio; non quia tunc non eſſent moraliter ſimul materia & forma: ſed quia verba formæ tunc eſſent falſa. Cuius ratio eſt; Quoniam vſus moralis verborum de præſenti, nequaquā admit-
C tit, ut id ſignificetur tanquam præſens, quod proximè anteceſſit; ſed quia uel oīno ſit præſens, uel ſtatim certè ſequatur. Non. n. verè diceres, *Ego bibo*, poſtquā iam ebibiſti: bene autem, ſi mox bibiturus ſis. Neceſſe eſt igitur in propoſito, ut prolatio formæ aut antecedat, aut concurrat cum merſione: neque ſatis erit, ſi conſequatur. Qua in re Nauarro & Caietano aſſentior.

Quanquam Sotus quidē in dicta q. unica, art. 9. inſinuare videtur, ſatis eſſe, ſi poſt merſionem, etiam prolatio conſequatur non ita multò poſt. Hoc inſinuat, cùm dicit, Baptiſmū non valere, ſi una vel altera hora, inquit, poſt merſionē ſequatur prolatio: quaſi dicat, valiturū tñ, ſi ſequatur nō ita multò poſt. Sed qđ antè aſſerui ex ſnīa Nauarri, & Caietani, eſt ſolidius & verius.

D Iam quod attinet ad TERTIVM Accidens, nempe *initerabilitatem*, certiſsima & receptiſſima in Eccleſia eſt illa ſententia, quam D. Thomas hic art. 9. declarat, nempe Baptiſmum, poſtquā ſemel eſt legitimè adminiſtratus, neutiquā iterari dēre. Quę res etiam in Concilio Florentino, & Tridentino ſeſſ. 7. can. 11. de Baptiſmo, ex perpetua Eccleſiæ traditione definita eſt. Ac cōiter Doctores, & veriſſimè ſentiūt, eius rei cauſſam primā & præcipuam eſſe inſtitutionem diuinā: Quanquā Hugo quidem, lib. 2. de Sacramentis, parte 6. cap. 13. ſignificare videtur, hanc eſſe ſolùm inſtitutionem Sanctorum Patrum, Sed illi in ea re omnes contradicunt.

Et primùm quidem eiuſmodi inſtitutionem diuinā
E ſolent Doctores colligere ex illo loco Pauli Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptiſma.* Quo teſtimonio ad hanc rem non modo D. Thomas hic art. 9. & alij Scholaſtici vtuntur, ſed etiā Hieronymus, Anſelmus, Chryſoſtomus, & alij Patres cōiter in illū locū Epheſ. 4. Quorum authoritas meritò mouere nos poteſt ac debet, ut hunc etiam eſſe loci ſenſum putemus.

Quanquam ſi ad ſolum ſcopum orationis D. Pauli reſpiceremus, non aliud ſignificare videtur, q̄ ꝙ Baptiſmus ſit vnus: qm̄ eſt apud oēs eiuſdem modi, & vnius ac eiuſdem Chriſti authoritate & nomine confertur. Sicut etiam eſt una fides, quia eſt de eadem & conſen-

tiente doctrina apud omnes fideles. Hortatur enim ibi Apoſtolus ad concordiam & pacē, & ut non ſint Schiſmata inter fideles. Quam ad rem perſuadendam illud ſumit, nempe omnium eſſe vnum Baptiſma, ſicut etiā vnam fidem, & vnū DEVM; quæ res facere debet ad pacis & vnionis vinculū. Cæterū nihil obſtat, quò minùs alter quoq; ille ſenſus, eidē Apoſtoli loco conueniat, ſ. Baptiſmum eſſe vnū, ideò etiā, quia non poſſit, niſi ſemel vſurpari, ſicut Patres intellexerunt. Conſtat enim alioqui eundem Scripturæ locum plures poſſe ſenſus admittere, etiam literales, qui non pugnent inter ſe, vt ex Auguſtino docuimus Tomo 1. diſputat. 1. q. 1. p. 5.

Deinde clariùs & efficaciùs diuina illa inſtitutio colligi ſolet ex altero loco Pauli ad Hebr. 6. vbi ait, *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, rurſus renouari ad pœnitentiā, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes*. Quòd.n. Apoſtolus hoc loco per illam renouationē, quam iterum fieri poſſe negat, intelligat Baptiſmum, patet *primò*, qm̄ dicit, *impoſſibile eſſe, rurſus renouari, &c.* Vnde apparet, ipſum intelligere illud idem, quod ibidem dicit ſemel factum eſſe. Hoc autem ſine dubio eſt Baptiſmus, in quo eſt illa *illuminatio & participatio* Spiritus ſancti peculiaris, de qua dicit ibi Apoſtolus. Quò & illa appellatio Baptiſmi pertinet, quam ex D. Dionyſio ſuprà p. 1. inter cætera notabamus, vt ſcilicet dicatur eſſe etiam illuminatio fidei, propter fidei profeſſionem, quæ in illo fit.

Secundò probatur idē ex ratione, quā ſubiūgit Apoſtolus, ſ. non poſſe renouari ad illū modū pœnitētiæ, ne *iterum crucifigatur Chriſtus*. Hoc.n. fieret, ſi Baptiſmus repeteretur: qm̄ propria quadam ratione eſt in illo ſimilitudo mortis Chriſti. Itaq; ſi denuò ſuſciperetur; eſſet ſymbolicè iterum Chriſtum crucifigere. Nam & hac ratione Doctores vtuntur, vt probent, Baptiſmum nō niſi ſemel ſuſcipi debere, quemadmodum Chriſtus ſemel tantùm mortuus eſt, vt paulò pòſt videbimus.

Tertiò idem confirmatur authoritate Patrum, qui locum illum Apoſtoli cenſent omnino intelligi de Baptiſmo debere. Ita Chryſoſtomus, Theophylactus, Beda, & alij ſuper illum locum. Item Epiphanius contra Nouatianos hęreſ. 69. qui perperā eo loco abutebātur, ad probandū, non eſſe poſt Baptiſmum relictū locū pęnitentiæ. Itē Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſt. cap. 1. & lib. 5. cap. 15. & Tract. 11. in Ioānem, & Damaſcenus lib. 4. Fidei Orthodoxæ, cap. 1. Quāquam Hieronymus quidē de pœnitentia intelligit; & tūc verbū illud, Impoſſibile, ait tantundē valere, ac ſi dixiſſet, *difficillimè*. Sed illa altera interpretatio eſt cōis Patrū.

Quare iamdudū exploſus eſt in Eccleſia error Marcioniſtarum, qui teſte EPIPHANIO hæreſi 42. ter putabant ſuſcipiendum eſſe Baptiſmum, primò in puerili ætate, propter peccatum originale: deinde in ætate adulta bis; idque ad quādam imitationem Chriſti, qui cùm eſſet primùm baptizatus à Ioanne; deinde etiā Baptiſmo ſanguinis in cruce baptizari voluit. Sed hoc leuiſſimum eſt fundamentum, atque ita, ut dixi planè eſt illa hæreſis ab omnibus irriſa & exploſa.

Pari modo ex dictis reuincitur error quorundā Anabaptiſtarum huius ætatis, qui rebaptizant eos, qui fidē abnegauerunt, etiamſi antè fuerint legitimè baptizati. Contra quos eſt Canon 11. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini de Baptiſmo. Donatiſtæ verò rebaptizantes eos qui ab hæreticis eſſent rebaptizati, non propriè contra fidem huius Aſſertionis errabant: ſed quia putabant, Baptiſmum ab hæreticis collatum, non eſſe legitimum. Qua in re ſuprà diſputatione præcedenti, quæſt. 5. p. 3. confutauimus ipſorum errorem.

Sic etiam Anabaptiſtæ illi, qui paruulos ſemel baptizatos, iterum quando veniunt ad vſum rationis, baptizant, non hic ſed infrà q. 3. confutari debent: id enim faciunt, quia putant, Baptiſmum paruulorum non eſſe legitimum: Hic autem propriè illud ſolùm agimus, Baptiſmum, qui legitimè ſemel ſuſceptus ſit, & legitimus adeò putetur, non eſſe iterandum.

SED cùm hæc, quod attinet ad Aſſertionem ipſam, ſic ſe habeant, difficultas eſt in aſſignandis rationibus, cur diuinitus inſtitutum fuerit, ne Baptiſmus iteraretur; ut ita appareat, inſtitutionem illam fuiſſe conſentaneam rationi. D. Thomas art. 9. quatuor aſſignat.

PRIMA. Quia in Baptiſmo regeneramur ſpiritualiter: ut autem generatio naturaliter ſemel fit, ita etiam generationem ſpiritualem oportet tantùm ſemel fieri. Hac rōne vtitur Auguſtinus Tract. 11. in Ioannem.

SECVNDA. Qm̄ habet peculiari ratione ſimilitudinē mortis Chriſti. ad Rom. 6. qui *mortuus eſt ſemel*. Hac ratione vſus eſt Paulus. Hebr. 6. vt antè expoſitum eſt.

TERTIA. Quia imprimit characterem indelebilē, quo etiam quadam ratione conſecramur Chriſtianæ Religioni: Res autem ſemel conſecratæ non debēt iterum conſecrari; ſed prima conſecratio perpetuò in eis manet. Hac ratione ex impreſſione Characteris ducta, vtitur frequentiſſimè D. Auguſtinus, ut oſtendimus ſuprà diſput. præced. q. 4. p. 1. cùm probaremus Aſſertionem characteris. Quod malitiosè de Auguſtino diſſimulauit Kemnitius in exam. can. 11. ſeſſ. 7. de Baptiſmo, Concilij Tridentini. Item vtitur eadē ratione Concilium Florentinum, & Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9.

QVARTA. Quia inprimis inſtitutum eſt ad remiſſionem peccati Originalis; quod peccatum non iteratur.

Hæc argumenta dupliciter ad inſtitutionem diuinā accommodare poſſumus. PRIMO, quaſi *neceſſariò* & ex natura rei DEVS debuerit illis moueri, ut inſtitueret, ne iteretur Baptiſmus: quia. ſ. propter has rationes ex natura rei ſit vitioſum & deforme, Baptiſmum iterare. ALTERO modo ita, ut *congruenter* quidem & rectè his rationibus DEVS inductus ſit ad inſtituendum. Vtroq; enim modo ſatis intelligitur, quòd propter has rationes non poſſit, nec debeat Baptiſmus repeti, ut S. Thomas & Concilia loquuntur; quia ſcilicet illæ rationes vel neceſſariò, uel congruēter commouerint Deū ad eiuſmodi inſtitutionem: ex qua fit, ut ſine peccato non poſſit Baptiſmus iterari.

Hoc cùm ita ſit. DVBIVM eſt, vtro modo ex illis duobus debeant rationes illæ applicari ad inſtitutionē. Sotus d. 3. q. vnica, art. 9. ſentire vř, q̄ neceſſariò & ex natura rei. Sed hoc difficulter defendi poteſt. Videtur enim, nullam rationem ex illis eſſe, quæ neceſſariò & ex natura rei conuincat, ita debuiſſe conſtitui.

Non PRIMA: Quia *creatio* ſpiritualis, quæ ſecūdùm Scripturæ phraſim fit, quandocunque aliquis acquirit gratiam, non minùs eſt ſimilis creationi naturali, q̄ generatio ſpūalis, gn̄ationi naturali: Neque verò creatio naturalis eiuſdē rei naturaliter magis repeti poteſt, quàm generatio naturalis. Sed hoc non obſtante, nulla ratio ex natura rei obſtat, quò minùs creatio illa ſpiritualis iteretur. Ergo neque aliqua ratio ex natura rei neceſſariò obſtiterit, quò minùs abſolutè quidem potuerit etiam iterari generatio ſpiritualis. Minor probatur. Quoniam ſæpiùs idem homo creatur ſpiritualiter illo modo, cùm ſcilicet ſæpius à peccatis reſurgit & iuſtificatur per pœnitentiam. Ideò enim iuſtum hominē appellat Scriptura, *nouam creaturā*. ad Galatas 6. Accedit, quòd ex natura rei nulla ratio conuincit, neceſſariò debuiſſe generationem ſpiritualem Baptiſmi eſſe ſimilem generationi naturali, ea etiam ratione,

qua

qua generatio naturalis non fit, niſi ſemel.

Non SECVNDA: Quia neque ſuppetit vlla ratio neceſſaria ex natura rei, quamobrem debuerit Baptiſmus in eo ét eſſe ſimilis morti Chriſti, ut ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt, ita ille non ſuſcipiatur niſi ſemel.

Non TERTIA: Quia cùm aliqua cauſſa poteſt habere plures effectus; ſine deformitate adhiberi poteſt ad effectum vnum, etiam ſi effectus alter exiſtat alioqui in ſubiecto, maximè ſi effectus ille, qui deſideratur, eſt potior. Sed Baptiſmus poteſt efficere & Characterem, & Gratiam, quæ eſt effectus potior: Ergo tum ét, quando quis Characterem habet, caret autem Gratia, poſſet Baptiſmus ſine deformitate ex natura rei iterari. Maior probatur etiam in hac ipſa materia morali Sacrmẽtorum. Nam quia Sacramentum Pœnitentiæ v.g. poteſt etiam gratiam augere, & uenialia remittere; rectè iteratur & ſuſcipitur ab illo, qui gratiam alioqui habet, tantumque confitetur peccata venialia: Imò ipſe Baptiſmus rectè ſuſcipitur ab eo, qui habet quidem gratiam acquiſitam per charitatem & pœnitentiam, tantumq; caret Charactere Baptiſmali. Quòd ſi in hoc Caſu propter ſolum effectum Baptiſmi minus principalem, nẽpe Characterem, rectè Baptiſmus ſuſcipi poteſt; cur non etiam ex natura rei poſſet rectè ſuſcipi, propter ſolum effectum principalem, id eſt, gratiam, ab eo, qui ante accepiſſet Characterem?

Non denique QVARTA: idque propter eandem rationem. Baptiſmus enim etſi ad remiſſionem peccati originalis præcipuè inſtitutus ſit; poteſt tamen ex diuina inſtitutione alium effectum habere, nempe remiſſionem peccatorum actualium, quæ iterantur.

Arbitror igitur uerius, & magis ex mente D. Tho. & aliorum Doctorum id eſſe, quod ſentit Gabriel. d. 6. q. 2. art. 2. concl. 2. nempe rationes hmõi non niſi poſteriori modo, ſcilicet *congruenter*, applicari debere ad diuinam inſtitutionem de non iterando Baptiſmum.

Sed obijciet aliquis, ne ſic quidem illas omnes videri bonas. Non *ſecundam:* Quoniam ut Scotus d. 6. q. 7. argumentatur, omnia Sacramenta habent uim ex morte Chriſti; neque tamen ideo ſunt omnia initerabilia.

Item non tertiam: Qm̃ uidetur ita probari, quod notius eſt per id, quod eſt minùs notum. Nam tempore ét Apoſtolorum notiſſimum erat, ex inſtitutione Chriſti prohiberi, quò minùs iteraretur Baptiſmus; neque tamen illo tempore uidetur fuiſſe nota Aſſertio Characteris. Sic. n. etiam argumentatur illo in loco Scotus.

Accedit tertiò, quòd illud argumentum, quo probauimus antè, rationem tertiam ex natura rei non conuincere, uidetur etiam ęquæ probare, eam ne congruẽter quidem conuincere. Nam cùm cauſſa poteſt habere alterum effectum, præſertim principalem; non modò ſine deformitate, ſed rectiſſimè etiam propter illum ſolum uidetur uſurpari poſſe.

Quartò deniq; accedit, quòd Kemnitius cõtra Can. 11. de Baptiſmo, ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, atq; etiam contra Can. 9. de Sacramentis in genere, ex ſua & aliorum hæreticorum ſententia, ualdè irridet rationem illam ductam ex charactere. Deinde adhibet aliam ipſe, quòd. ſ. pactum & promiſſio gratiæ, quam Deus obſignauit externo illo Baptiſmi Symbolo, eſt firma & perpetuò valida: proinde non opus eſſe, vt iterato Baptiſmi vſu, denuò quaſi obſignetur, atq; ſi eſſet per peccatum euacuata; ſed ſatis fore, ſi per pœnitentiam redeamus ad firmum illud pactum, vt. ſ. nobis proſit.

Nihilominus tamen affirmo rationes illas omnes eſſe optimas in eo ſenſu, quo declarauimus. Quare ad argumentum primum Scoti, reſpondet rectè Caietanus ar. 9. non rectè fuiſſe ab illo intellectam D. Thomæ rationem. Is enim non ex eo propriè argumentatur, ꝙ Baptiſmus acceperit vim à morte Chriſti; ſed quòd *peculiari & propria quadam ratione* inſit in eo *ſimilitudo* mortis Chriſti: atque ideò non debet iterari.

A

Ad Secundum reſpondeo, rem Characteris ét ab Apoſtolorum tpe fuiſſe notam, licet characteris vocabulo non illa ſignificaretur tunc fortaſſis. Id patet ex his, quæ ſuprà diſp. præcedente, q. 4. p. 1. diſputata ſunt pro aſſertione Characteris. Deinde Caietanus rectè reſpondet, nullum eſſe abſurdum, ſi, quod poſteà cognitum fuit, ſit per ſe notius eo, quod anteà fuit cognitum, atque ita ſumatur ad probãdum id, qd fuit notum prius. Multarum enim Concluſionum, inquit Caietanus, quę à prioribus Doctoribus erant vtcunq; notæ, inuenerũt

B tamen poſteriores Doctores cauſſam *Propter quid*.

Ad tertium quod attinet, licet Gabriel vbi ſuprà, pp illud argumentum, & propter illud etiam alterum Scoti, quod iam ſoluimus, uideatur abſolutè reiicere illam rationem tertiam ex Charactere ductam; tamen propter authoritatem Conciliorum, quæ illa vtuntur, omnino defendenda eſt. Itaq; reſpondeo ad id argm̃, minùs rectè cauſſam propter alterum tantùm effectum adhiberi, quando ille effectus poteſt æquè bene & facilè, per alias cauſſas ad id inſtitutas obtineri. Atque hoc accidit in propoſito. Nam ad remiſſionem actualium peccatorum, & ad gratiam acquirendam, ſunt alia media diuinitùs inſtituta, & præſertim Sacramentum Pœnitentiæ, quod eò propriè pertinet. Deinde illud ét hic

C conſiderandum eſt, fieri poſſe, ut & hoc modo, & illo modo etiam poſſit fieri res congruenter & rectè. Itaq; non ualet Conſequentia: Sic fuiſſet factum rectè: Ergo hoc alio modo non eſt factum rectè & congruenter.

Ad quartum dico, Auguſtinum etiam vſum fuiſſe ratione illa, quem tamen hęretici irridere non debent, niſi impudentes eſſe velint. Id autem patet ex eodem Auguſtino in locis citatis diſputatione præcedenti, q. 4. p. 1. & pręterea lib. 1. de Baptiſmo contra Donatum, cap. 1. & lib. 5. cap. 15. & tractatu 11. in Ioannem.

Ad Rationem autem illam, quam Kemnitius & alij hæretici ad eam rem afferunt, dico, iam eſſe planè ineptam & nullius momenti. Ita enim ſimiliter probari poſſet, neque Euchariſtiam, neque Pœnitentiam repe-

D ti debere: quoniam etiam ijs externis Symbolis obſignata diuina promiſſio eſt de conferenda ſcilicet gratia in his Sacramentis, quæ promiſſio æquè eſt firma, atque illa Baptiſmi: imò prorſus ex parte Dei eſt eadẽ. Vno enim actu & ſimul promittit Deus, gratiam ſe daturum in uſu Sacramentorum. Et tamen repetitur nihilominùs Sacramentum Euchariſtiæ ac Pœnitentiæ; non ut pactum diuinum & promiſſum inſtauretur, quaſi euacuatum p peccatum fuerit; ſed vt cõſequaris *certò* effectum eius pacti & promiſſionis. Sic igitur & Baptiſmus potuiſſet tali modo ad eum finem repeti, niſi inſtitutio diuina, propter illas alias rationes, quas ipſi adduximus, obſtaret.

E

Quibus rebus explicatis, adhuc tria ſunt hoc loco notanda circa iſtam initerabilitatem Baptiſmi. PRIMO notandum eſt, ſi ſit dubium, num aliquis anteà fuerit baptizatus, poſſe *ſub conditione* (ſi non ſit baptizatus) ei conferri Baptiſmum. Ita D. Thomas art. 9. ad 4. ex decreto Alexandri III. in Cap. *De quibus dubium eſt*. Extra, de Baptiſmo, ſine controuerſia docet.

Neq; verò id erit verè & propriè *rebaptizare*. Etenim ſi ſubeſt conditio appoſita; tunc Baptiſmus prior non fuerit verus; ſi autẽ non ſubſit, poſterior non erit uerus: non. n. quis vult tum baptizare, niſi poſita conditione: Vt rectè hoc inter cæteros declararunt, Sotus d. 3. q. vnica, art. 9. & Nauarrus in Manuali ca. 27. n. 246.

Neceſſe eſt autem, vt dubium ſit non leue, aut Metaphyſicum; ſed graue, & morale: ſicut omnes rectè notant: Tale autem dicit Sotus loco citato eſſe, quando neutra pars poteſt determinari; ſed mens manet anceps. Verùm hæc Regula non eſt generalis. Nam cùm dubium eſt non *facti*, ſed de *veritate formæ* aut *materiæ*, ſæpè poteſt Baptiſmus iterari ſub conditione, vt idem Sotus in dicta q. vnica, art. 3.6.7.8. paſſim concedit; & tñ tunc, ſaltem per aſſenſum opinionis probabilioris, poteſt mens in alteram partem determinatè inclinari.

Rectiùs ergo dicemus, dubium eiuſmodi graue & morale eſſe, cùm vel neutra pars determinari poteſt: vel certè vtraque habet rationes, quæ meritò etiã mouere poſſint prudentes, licet altera videatur probabilior. Neq; intereſt, qđ ad hoc attinet, vtrũ dubitatio ſit *facti*, an *qualitatis*, id eſt, de veritate formæ aut materię.

Quòd ſi dubium eiuſmodi (ſcilicet graue & morale) non ſit; omnes cẽſent, eſſe peccatum ex genere ſuo mortale, ſi quis leuiter & temerè ſub conditione rebaptizet. Nec ſatis eſt, quòd non conſtat euidenter & certò, aliquem eſſe baptizatum, ut rebaptizare illum ſub conditione poſſis: Sufficit, coniecturas eſſe, quòd baptizatus ſit: neque pro altera parte rationes alicuius momenti occurrere, ut rebaptizare non poſſis.

Exempli cauſſa: Siquis fuerit natus & educatus inter fideles; putandum hoc ipſo eſt, illum baptizatum fuiſſe, ſicut fieri ſolet inter fideles; eaque cõiectura ſufficit, ut rebaptizari minimè dẽat, quemadmodũ rectè Sotus in d. art. 9. & Nauarrus in Manuali cap. 27. nu. 246. ex communi ſententia notarunt. Atque inde fieri poterit iudicium de Caſibus ſimilibus.

Secundo notandum eſt, Baptiſmum non eatenùs tantùm initerabilem eſſe, qm̃ peccatum ſit iterare; ſed quia omnino *nullus* eſt, ſi, poſtq̃ anteà legitimè ſuſceptus fuit, iteretur. Hoc cenſet eſſe probabilius Gabriel d. 6. q. 2. ar. 2. concl. 1. Sed Sotus in dicto art. 9 prorſus, & rectè quidem id affirmat: imò D. Thom. q. ſeq. art. 6. id expreſsè indicat. Ratio autem eſt: Qm̃ ſubiectum Baptiſmi ſecũdùm inſtitutionem diuinam, eſt homo non anteà baptizatus. Quare non magis erit Baptiſmus, ſi baptizatum baptizes, quàm ſi baptizes beſtiam: & tamen qui baptizatum hominem baptizant, nihilominus rectè dicuntur *iterando Baptiſmum* peccare, quoniã ſacrilegè, quantum in ipſis quidem eſt, conantur Baptiſmum conferre ei, qui Baptiſmi non eſt ampliùs capax. Vt ſi quis dicatur peccare baptizando beſtiã, quoniam nititur ei tribuere Baptiſmum, cùm non poſſit.

Tertio notandum eſt, Iure Ciuili tam ijs, qui rebaptizant, quàm ijs, qui rebaptizantur, decretam eſſe pœnam capitis, Lege 2. Cod. Ne ſanctum Baptiſma iteretur. Iure autem Canonico, qui ſcienter rebaptizant, aut rebaptizantur, fiunt irregulares. Cap. *Eos quos*, de Conſecrat. d. 4. & Cap. 2. Extra de Apoſtatis. Item etiã, ſi rebaptizatio fiat ex ignorantia. Cap. *Qui bis ignoranter*. de Conſecrat. d. 4. quod tamen Scotus d. 6. q. 8. & Sotus in dicto art. 9. & Nauarrus in Manuali cap. 27. nu. 246. rectè interpretantur de ignorantia culpabili, quæ ſcilicet non ſit *iuſta & probabilis*, qualis eſt ſanè, cùm adhibita ſufficienti diligentia, ſciri non potuit de primo Baptiſmo. Quando autem id ſciri potuit, & adhibita diligentia non eſt; tũ quidẽ ſi abſolutè rebaptizatio fiat, & peccatur, & incurritur irregularitas. Si aũt fiat *ſub conditione*; peccatur quidẽ ob eiuſmodi temeritatem, ſicut antè dictum eſt; ſed tñ non incurritur tunc irregularitas, vt rectè notat Nauarrus in dicto cap. 27. nu. citato.

Ratio eſt: Quoniam ex Iure ſolùm fiunt irregulares, qui abſolutè & verè rebaptizare intendunt: Tales autem non ſunt, qui rebaptizant ſub cõditione, etiam A temerè: Siquidem non intendunt baptizare, poſito, quòd prior fuerit verus Baptiſmus, vt rectè illic argumentatus eſt Nauarrus.

Notat etiam bene Sotus in dicto art. 9. ignorantiam inuincibilem poſſe quidem excuſare ab irregularitate, ſi ſit *facti*, aut etiam *iuris diuini*, quo prohibetur iteratio Baptiſmi: quia tunc nimirum non peccas in ipſo facto rebaptizãdi: irregularitas aũt illa naſcitur ex delicto illo rebaptizandi. Si autẽ ignorantia inuincibilis tantùm ſit eius iuris, quo irregularitas hæc decernitur rebaptizantibus; non excuſat ab illa. Quemadmodum neque inuincibilis ignorantia Iuris, quo decretum eſt ſupplicium extremum latronum, latronem excuſat, quò minùs debeat id ſuppliciũ ſubire. Et ratio eſt: Qm̃ B ſine ſcientia illius Iuris, quo decernitur eiuſmodi pœna, poteſt liberè & voluntariè cõmitti illud delictum, propter quod meritò illa irrogatur, ſi videlicet ſcias, aut ſcire potueris & debueris ipſum factum & ius naturale, aut diuinum, aut etiam humannm, per quod factum per ſe prohibetur.

Et tamẽ cùm *de excommunicationis* Cenſura agitur, diſpar quoad hoc ratio eſt. Nam ſi non ſciueris, aut ſcire non potueris & debueris, imminere pœnam Excõmunicationis, non incurris illam; eò ꝙ Excommunicatio propriè incurritur pp culpam *contumaciæ* & inobedientiæ erga Eccleſiam, quæ non accidit, niſi Excommunicationem ſciueris, aut ſcire potueris, &c. ut rectè loco citato idem Sotus annotauit. Deniq; ſuper huiuſ- C modi irregularitate ſolus Papa Dispensat, ut docet Syluester, Verbo Baptiſmus 5. § 3. & Sotus ẽt in illo artic. 9. Atque hæc de Tertio Accidente Baptiſmi.

Iam verò quod ad Quartum Baptiſmi Accidens attinet, pręcipuè hic dicemus cum D. Tho. art. 10. de ritu Cæremoniarum, quæ in Baptiſmo adhibentur poſt adhibitam ſubſtantialem formã & materiam eius, uel certè quę concomitantur ipſum Baptiſmũ; & quę ideo propriè cenſeri poſſunt quædã Baptiſmi accidẽtia præter eius ſubſtantiam. De ritu aũt cæremoniarum *antecedentium* Baptiſmum, præcipuè dicendum eſt infrà q. vlt. Hoc poſito accõmodari huc illa generalis doctrina dẽt, qua ſuprà diſput. præced q 1. p. 4. contra Sectarios defendimus, Eccleſiæ inſtitutæ in huius & aliorum Sa- D cramentorum ritibus. Nam vt Sectarij cõibus argumẽtis genus hoc totum oppugnãt: ita ẽt argumenta cõia, quæ pro eo nos in illo loco fecimus, ubiq; ualent. Quinam verò ſint peculiares ritus cõſequentes ſubſtãm huius Sacramenti, explicat ferè D. Tho. in art. 10. ubi rectè illorum rationes & commoditatem declarat ex ſententia Patrũ, & fusè VValdenſis to. 3. cap. 45. & ſeq.

Agit aũt potiſſimùm D. Thom. de his trib. *Primò*, in reſp. ad 1. de tpe adminiſtrationis Baptiſmi ſolennis. nẽpe *Paſchatis & Pentecoſtes*, cuius rei ẽt meminit Syricius Papa Epiſt. 1. decretali, c. 2. & Leo Papa Epiſt. 4. Ex quo id etiã hr̃ de Conſecrat. d. 4. Can. *Duo tempora*.

Secundò agit etiam D. Tho. de vſu *olei & Chriſmatis*, E cuius cęremonię ẽt meminit Clemens Romanus epiſt. 3. & lib. 3. Conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 17. & lib. 7. cap. 23. Dionyſ. lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 2. Tertullianus libro de Corona militis, Origenes hom. 7. in Ezechielem, Cyrill. Hieroſolym. catecheſi myſtagogica 2. & 3. Gregor. Nazianzenus Oratione in S. Lauacrum, Ambroſius libro de his, qui initiantur myſterijs, cap. 6. & lib. 2. de Sacramentis, cap. vlt. & lib. 3. cap. 1. Cyprianus lib. 1. Epiſtolarum, epiſt. 12. Auguſt. Tractatu 44. in Ioanuem, Baſil. libro de Spiritu ſancto, ca. 27. & clariſſimè & luculentiſſimè Chryſoſtomus homil. 6. in Epiſtolam ad Coloſſenſes.

Quanquam animaduertendum eſt, uſum hunc olei & chriſ-

A & chriſmatis, non eſſe de ſubſtantia Baptiſmi, vt falſo ſenſere Armenij apud Alphonſum de Caſtro in Summa de Hæreſibus, Verbo, *Baptiſmus*. Nam ſine eiuſmodi vnctione conſiſtit tota Baptiſmi ratio à Domino explicata, Ioan.3. illis verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* & illis item Matth.28. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Vnde & vſus Eccleſię obtinuit, vt in caſu neceſſitatis Baptiſmus adminiſtretur ſine vnctione. Qua de re ita ſcriptum reliquit S. Clemens lib.7. conſtit. Apoſtol. cap.23. *Si non fuerit oleum, neque vnguentum chriſmatis, ſatis eſt aqua, &c.*

Illud etiam rectè notat Sotus d.3. q. vnica. ar.10. Sacerdotem non debere baptizatum inungere iſtiuſmodi oleo ſancto, in fronte; ſed in vertice capitis, vt etiam ſignificauit D. Tho. Vnctio enim illa in frõte, pertinet B ad Epiſcopum, cùm baptizatos deinde cõfirmat, vt habet etiam Rabanus lib.1. de Inſtitut. Clericor. cap.28.

Tertiò meminit hoc loco D. Tho. *veſtis candidæ*. Quẽ ritum *videre* quoq; eſt apud Dionyſ. lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap.2. & Tertull. in lib. de Baptiſmo, & Cyrill. Hieroſolym. catecheſi myſtagogica 4. & Ambroſ. *de ijs*, qui initiantur myſterijs, cap.7.

Præter hos ritus alij etiam adhibentur, qui Baptiſmum antecedunt, vt Catechiſmus, de quo vide Auguſtinum libro de fide & operibus, cap.9. & Exorciſmus cum exſufflationibus, &c. de quo ritu extant luculentiſſima teſtimonia S. Auguſt. lib. de gra. Chriſti & peccato originali, cap.40. & lib.6. contra Iulian. cap.2. & lib.2. de nuptijs & concup. cap.17. & 18. & epiſt.105. ad Sixtum presbyterum. Sed de his q. vltima.

Porrò Tertullianus in libro de Corona militis, & D. Hieronymus in libro contra Luciferianos, memorant, fuiſſe conſuetudinem in Oriente, vt baptizatis præberetur illicò *lac & mel*, quo ſignificabatur, eos participes eſſe factos diuinorum myſteriorum. In Occidente autem, dabatur cum lacte vinum, vt idem Hieronymus teſtatur in cap.55. Eſaiæ.

Denique notandus eſt hoc loco inſignis locus Auguſtini lib.6. contra Iulian. cap.8. vbi diſertè commemorat, quemadmodum in more fuerit, adhibere ſignũ crucis. *Signo*, inquit, *Crucis conſecratur vnda Baptiſmatis:* id quod etiam fit hodie. Quanquam non eſt hæc quidẽ cæremonia de ſubſtantia Baptiſmi, vt ſine fundamento fertur putaſſe quidam Claudius Taurinenſis.

QVAESTIO SECVNDA.

De Miniſtro Baptiſmi.

D. Thomas 3. part. quæſt. 67.

Explicanda *ſunt Tria*. Primo, *Quinam ſint Miniſtri Baptiſmi*. Secvndo, *An à pluribus Miniſtris poſſit vnus & idem, & eodem tempore ſimul Baptizari*. Tertio, *An præter Miniſtrum, qui Baptiſmum confert, oporteat adeſſe aliquem alium, qui circa Baptiſmum fungatur munere aliquo.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam ſint Miniſtri Baptiſmi.

D. Thom. art. 1. 2. 3. 4 5.

Qvod ad Primvm attinet, triplicis generis miniſtri ex orthodoxa doctrina ſtatuuntur, quemadmodum etiam eos diſtinxit Catechiſmus Romanus. Hi ſunt primùm Ordinarij & ex officio: ſecundò Extraordinarij, & ex commiſſione Ordinariorum: poſtremò Extraordinarij etiam, ſed in ſolo Caſu neceſſitatis.

Primi generis miniſtri (ſcilicet ex *officio*) ſunt Epiſcopi & Sacerdotes, ut oſtendit D. Tho. art 2 ex D. Iſidoro lib 2. de Officijs, cap.24. & habetur de Conſecratione d.4. Can. *Conſtat*. Et Can. *Perlectis*. 25. d. Quanquã Epiſcopi quidem ſoliti ſint id munus relinquere Sacerdotibus, vt & olim etiam fecerunt, ſicut clarè docet D. Tho. ibi ad 1. Vbi tñ annotãdum eſt, quod in Parochia alicuius, nemo poteſt adminiſtrare Baptiſmum, niſi Pa D rochus, vel de licentia Parochi, vt rectè etiam notauit D. Tho. art.4. ad 2. & Sotus d.4. q. vnica, art.1.

Secvndi generis Miniſtri (ſcilicet ex commiſſione) ſunt Diaconi. Hi quoq; ex *commiſſione* Epiſcopi aut Sacerdotis, adminiſtrare poſſunt *ſolenniter* Baptiſmum. Quam rem Caietanus art.1. & Sotus in dicto etiã art. 1. rectè colligunt ex modo Ordinationis illorum. Ibi enim dicitur ad officium illorum pertinere prædicare, & baptizare. Atq; idipſum, quod Caietanus & Sotus dicunt, ſignificat apertè Catechiſmus Romanus. Quod & ex Gelaſio d.93. Can. *Diaconos*. colligere licet, iuxta C interpretationem Gloſſæ ibi in Verbo, *Abſque epiſcopo vel presbytero*. Et idem docet Tertullianus in libro de Baptiſmo, & Hieron. in dialogo contra Luciferianos.

Quare quod D. Thomas artic. 1. negat, Diaconos eſſe huius Sacramenti miniſtros, intelligendum eſt, vt rectè Caietanus notauit, *ordinariè & ex officio*, quaſi ſolenniter adminiſtrare poſſint abſq; peculiari commiſſione Epiſcopi vel Sacerdotis. Et id quidem rectè D. Tho. probat ex eo, quod ad Diaconos propriè pertinet non niſi miniſtrare Sacerdotibus. Cæterum ex commiſſione nihil hoc obſtat, quò minùs Baptiſmum adminiſtrare ipſi ſolenniter poſſint.

Addit tamen Sotus, iam exoluiſſe eam conſuetudinem, ſi quando fuit, vt ex commiſſione Diaconi ſolenniter adminiſtrent. Quanquam vt rectè concedit, nũc etiam id fieri poſſe, vbi magna eſſet multitudo baptizandorum, neq; ſuppeteret copia Sacerdotum, ſicut in Inſulis & terris remotioribus.

Tertii generis Miniſtri (ſcilicet extraordinarij in caſu neceſſitatis) ſunt omnes omnino homines cuiuſcunque vel ſexus vel Religionis, &c. vt D. Th. art.3.4. & 5. ex Eccleſiaſticis ſanctionibus & doctrina & praxi in tota Eccleſia receptiſſima, clarè docet. Quam Eccleſiæ, iam inde ab illius exordio, praxim etiam agnoſcit Caluinus lib.4. Inſtit. cap.15. ſect.20. Sed impudenter improbat, dum negat poſſe vllos licitè baptizare præ-

ter-

terquam Eccleſiæ Miniſtros,etiam in neceſſitate. Neque id vllo firmo argumento confirmat. Quæ enim affert,tantummodo probant, ordinariè quidem & ex officio ſolis Eccleſiæ Miniſtris id munus competere. In extraordinario autem neceſſitatis caſu omnibus alijs competit, vt dictum eſt, & aſſerit nominatim de Laicis Tertullianus in lib. de Baptiſmo,& Hieronymus in dialogo contra Luciferianos. Quanquam de infidelibus quidem nō baptizatis, an poſſint ipſi Baptiſmum conferre, quæſtionem mouit D. AVGVSTINVS lib.2. contra Epiſtolam Parmeniani, cap. 13. quam definire ipſe non voluit.

Sed poſteà tamen id definitum eſt à Nicolao Papa Can. *A quodam Iudæo*, de Conſecrat.d.4.quoſcunq; ét infideles poſſe conferre Baptiſmum. Et idem ibi habetur Can. *Romanus*. quod item explicatum eſt in Concilio Florentino. Quamuis ſi Infidelis non rectè adhibeat formam Baptiſmi, clarum eſt,Baptiſmum non ualere. Et in tali caſu procedit, quod Gregor.II.in can. *Quos à paganis* de conſecr.d.4.iuſſit,vt baptizati à paganis rebaptizarentur in nomine Trinitatis. Sed aſſerimus, quoſcunq; etiam infideles,poſſe baptizare adhibita legitima forma & materia. Ratio autem,cur ita diuinitus inſtitutum ſit, ducitur à ſingulari neceſſitate huius Sacraméti. Etenim paruulis aliter ſubueniri omnino non poteſt: néq; adulti poſſunt aliter conſequi plenum certè effectum huius Sacramenti. Nam characterem omnino nequeunt alio medio conſequi,vt animaduertit Caietanus art.3. & remiſſionem item quoad culpam & quoad totam pœnam (quę eſt effectus Baptiſmi) non poſſunt ſine Baptiſmo obtinere, niſi difficillimè,& per actum feruentiſſimum charitatis & pœnitentiæ; qualis rariſſimè habetur. Hoc enim pacto intelligendum puto D. Tho. art.3. in corpore,& ad 3.& non propriè illo modo,quo voluit ibi Caietanus.

Quamuis autem ita ſe habeant, ſi de veritate & ſubſtantia ipſius Sacramenti quæritur; tamen vt RECTE vndequaq; ab huiuſmodi Miniſtris & ſine peccato illud adminiſtretur,ſciendum eſt,ordinem quendam in hoc eſſe ſeruandum. Itaque ut D.Tho.art.4.& omnes docent, peccaret mulier, ſi præſente viro; & Laicus, ſi præſente Clerico; & Clericus, ſi præſente Sacerdote, Baptiſmum adminiſtraret; non autem Sacerdos, ſi præſente Epiſcopo, inquit D.Tho. Siquidem ipſe etiam ex officio eſt Miniſter. Quanquam nec poſſit Sacerdos id facere præter aut contra voluntatem Epiſcopi, ut apparet ex Tertulliano in lib. de Baptiſmo, & Hieronymo in dialogo contra Luciferianos, & ex ipſa ratione: cum Sacerdos in omni vſu ſui miniſterij ſubſit Epiſcopo. Quanta verò eſſet culpa in prætermittendo hoc ordine, D.Tho. non explicat. Mihi probatur ea de re opinio Soti d.4.q.vnica, art.2. nempe citra contemptum, tantùm eſſe veniale, niſi cùm aliquis inferior id facit, præſente & renuente Sacerdote, cui miniſterium illud ex officio ordinario incumbit. Tunc enim videretur mortale.

Porrò ſi ordinem illum prætermittere, etiam in neceſſitate, eſt peccatum; multò magis peccatum erit, ſi abſolutè extra neceſſitatem ij Baptiſmum conferant, quibus non niſi in neceſſitate cōuenit hoc miniſteriū, vt Laicus & infidelis &c. Quanquam Baptiſmus quidē etiam extra neceſſitatem, ab his collatus, ſine dubitatione valet.

Et ſanè ſi quis *Laicus* extra neceſſitatē adminiſtret Baptiſmum *ſolenniter*; ſentētia cōis eſt, peccaturum ipſum mortaliter, neque id modò, ſed etiam irregularitatem contracturum, ut patet Cap. 1. Extra de Clerico non ordinato miniſtrante. Si autem id faciat ſine ſolen-

A nitate; dicit Caietanus art. 5. citra contemptum quidē & præſumptionem non eſſe mortale, ſed veniale; modò tamen id faceret ex ignorātia & opinione quadam, ꝙ videlicet facere ita poſſet. Sic.n. procedit opinio Caietani. Atque ita apparet, Caietanū de ignorantia, quæ etiam ſit vincibilis, loqui. Nam ſi de inuicibili loqueretur, non dixiſſet, id eſſe peccatum ueniale; ſiquidem eiuſmodi ignorātia prorſus ab omni peccato excuſat.

Cæterùm uerior & ſolidior eſt in hac re ſententia, quòd ſimpliciter & per ſe id ſit mortale, niſi ignorātia *inuincibilis* ſubeſſet. Ita Richardus d.5.art.4 q.1.& Sotus d.4.q.vnica,art.3. Probatur: Quoniam ſi Sacerdos extra caſum neceſſitatis Baptiſmum adminiſtret ſine ſolennitate, peccat mortaliter; vt colligitur ex Clemē-
B tina vnica de Baptiſmo. quę iubet tales grauiter ab Epiſcopis puniri. Ergo multò magis peccabit mortaliter Laicus, ſi hoc idem faciat. Secundò: quia ſi Sacerdos abſque licentia Parochi baptizet *ſolenniter*, peccat eo nomine mortaliter. vt colligitur ex Can. *Interdicimus*. 16. q. 1. (tametſi vt notat Nauarrus in Manuali ca.22. nu.7.& cap.27.nu.102. talis non eſt etiam excommunicatus per Clement. 1. de priuilegijs) Ergo multò *magis* peccabit mortaliter Laicus, quādo extra neceſſitatem ſimiliter abſq; licentia (vt fit) Parochi baptizet.

Tertiò huc accedit ſententia D. Tho. art.5. ubi ait, quòd ſuſcipere Baptiſmum ab infideli extra caſum neceſſitatis, eſſet graue peccatum, propter quod impediretur effectus principalis Baptiſmi, ſi ſuſcipiens vide-
C licet eſſet adultus, qui voluntariè participaret peccato talis infidelis ſic baptizantis. Non videtur autem eſſe multò minor ratio, cùm alius Laicus quilibet baptizat extra neceſſitatem.

Neque verò cum mente D. Tho. conuenit interpretatio Caietani, qui dicit, impediri effectum principalem Baptiſmi per eiuſmodi peccatum, propterea quòd peccatum veniale obſtaret, quò minùs remitteretur in Baptiſmo omnis culpa & pœna. Siquidem non remitteretur tunc ipſum peccatum veniale participationis in ea re cum Infideli. Loquitur enim procul dubio Diuus Thomas de Baptiſmi effectu non ſecundùm hanc rationem tantùm, ſed inprimis, vt continetur gratia præter characterem quo pacto effectus baptiſmi non im-
D peditur niſi per peccatum mortale.

Quamuis autem hoc ita ſit; tamen qui Laicus extra neceſſitatem baptizaret, non etiam incurreret irregularitatem, ſi non baptizaret *ſolenniter*: iuxta ea quæ rectè tradit Nauarrus in Manuali cap.27.nu.242. quamuis contraria ſit opinio Sylueſtri Verbo Baptiſmus 3. & Paludani d.5. q.1. in quam etiam inclinat Sotus dicto art.3. Sed tamen reputat eam incertam: & meritò, quoniam etiam eſt minùs probabilis.

PVNCVTVM SECVNDVM.

An à pluribus Miniſtris poſſit vnus & idem, & eodem tempore ſimul baptizari.

E

D. Thom. art. 6.

COMMVNITER ſentiunt Doctores, poſſe verum Baptiſmum à pluribus Miniſtris eidē & eodem tēpore conferri. Sed cùm diuerſis modis euenire poſſit, vt hoc fiat; controuerſia eſt de modis aliquibus. Quæ res valde intricatè & prolixè tractari ſolet, vt ſatis animaduertere licet in diſputatione Caiet. hic art.6. vbi de hoc agit D.Tho. atque ét Soti d.4.q.vnica,art.4. Dicam igitur diſtinctè & ordine illa, quæ mihi videntur in hac re ſolidiora.

Ac

Ac Primo quidem, ſi vterq; Miniſter dicat. *Ego te baptizo,&c.* & uterq; materiam & formam adhibeat; & uterq; eodem tempore prolationem formæ finiat; ſine controuerſia uerum eſt, quod docet S. Thomas art. 6. uerum fore Baptiſmum: neq; id vllus negat. Quo caſu, minimè duo numero Sacramenta Baptiſmi erunt, quicquid Caietanus art. 6. contra expreſſam mentem & uerba D. Thomæ dicat. Sed Chriſtus vnum Sacramétum per utrumq; miniſtrum conferet, ut expreſsè affirmat D. Thom. & defendit rectè Sotus in dicto art. 4.

Ratio autem mea eſt: Quoniam ſiue ablutiones illę, uel *actiuè*, uel etiam *paſsiuè* (ut uidetur, quando fierent per aſperſionem, & ſecundùm diuerſas partes corporis) eſſent abſolutè & phyſicè loquendo diuerſæ; ſiue vna tantum totalis; tamen hoc certum eſt, illas non eſſe duas & diuerſas, quatenùs *diuinitùs tunc ordinarentur* ad effectum ſupernaturalem Baptiſmi *ſignificandum & efficiendum.* Vſurparentur. n. à Deo principali agente túc non niſi ad *vnicum* effectum Baptiſmi, eumq; (quantũ eſt ex ui Sacramenti) non tunc certè maiorem, quàm *alioqui* daretur, ſi vnicus eſſet tantùm miniſter, vt rectè docet D. Thomas, faterurque Caietanus. Certum autem eſt, *vnitatem* Sacramenti, ſicut etiam ſubſtantiá & eſſentiam ipſius, contineri propriè ablutione, non abſolutè, ut ablutio intelligitur eſſe quædam actio vel paſſio *phyſicè; ſed ut diuinitùs* refertur & ordinatur ad ſupernaturalem *effectum* ſignificandum & efficiendũ. Proinde ſicut in illo caſu hic ordo, ut explicatum eſt, eſſet unicus totalis: ita etiam non eſſet tunc niſi vnicum totale Sacramentum.

Et falſum omnino illud eſt, quod ait Caietanus, fieri non poſſe, neq; etiam intelligi, vt vnum & idem Sacramentum totum ſit à duabus cauſſis, nempe à duobus miniſtris, & ab eorum quolibet totaliter. Hoc certè ne in alijs quidem effectibus prorſus implicat contradictionem, ſicut multi rectè ſentiunt: Ac multò minus, qñ effectus eſt à duabus cauſſis non principalibus, ſed inſtrumentalibus, qũo eſſet in illo caſu noſtro: Miniſtri. n. tantũ ſunt cauſſæ inſtrumentales Sacramenti.

Secvndo. *Si non ſimul finirent prolationem formæ illi duo Miniſtri;* tunc quidem ille ſolus conferret verum Baptiſmum, qui primò finiret, vt rectè & ſine vlla controuerſia docet D. Thomas. Ratio autem eſt. Quoniam nihil deſideraretur, quò minùs Baptiſmus, collatus ab illo primo, uerus eſſet; & conſequenter alterius Miniſtri Baptiſmus careret apto & idoneo ſubiecto ad hoc Sacramentum. Siquidem illud eſt, vt anteà docuimus, homo non baptizatus anteà.

Tertio. Si non uterq; Miniſter totum faciat; ſed alter adhibeat formam, alter materiam (ut ſi unus eſſet mutus, & alius mancus) certior & communior ſententia eſt, Baptiſmum in eo caſu non ualiturum. Ita D. Thomas ar. 6. ad 3. & q. præd. art. 5. ad 4. quæ fuit etiam ſententia Alexandri Hallenſis 4. p. q. 16. memb. 6. Bonauenturæ d. 5. art. 1. q. 1. Richardi d. 3. art. 4. q. 1. Scoti d. 6. q. 2. Durandi d. 3. q. 3. Gabrielis d. 6. q. 1. ar. 2. concl. 6. Soti d. 4. q. vnica, art. 4. Syluestri uerbo, Baptiſmus 3. nu. 9. & aliorum.

Ratio autem eſt: Quoniam ſiue his qui formá tunc proferret (& non etiam ablueret) diceret, *Ego te* baptizo, ſiue *Nos* te baptizamus; neutro modo uera eſſet forma, quia nó ipſe tunc aut ſolus, aut cum alio ablueret; id quod ſignificarent tunc uerba formæ. Item non ſignificaretur tunc ab eiuſmodi Miniſtro baptizandi actus aliquis per eum exercitus; quod tamen ſignificari debet, ut colligitur ex Concilio Florentino in decreto unionis. Nam ideo ibi probatur, vt ualida, illa forma Græcorum Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine &c. quia per hæc etiam uerba exprimitur actus, qui *per ipſum* (vt ibi dicitur) *exercetur Miniſtrum cum ſanctæ Trinitatis inuocatione.* Itaq; ablutio ſignificanda eſt uerbis formæ, ut exercita *ab illo eodem* qui inuocat Trinitatem, atq; adeo profert uerba formæ; idque uel ex vi uerborum, ut cum in Eccleſia latina ſignificatur ea ablutio per uerbum illud primæ perſonæ *Baptizo*, uel ex accommodatione uſus & cómuni interpretatione Eccleſiæ, ut cum Græci dicunt per uerbum tertiæ perſonæ *Baptizetur* &c. Atq; ex eadem Eccleſiæ interpretatione & uſu colligimus ſenſum uerborum illorũ Chriſti Baptizantes eos in nomine Patris &c. fuiſſe, ut baptizarent inuocando Trinitatem, ac proinde ut illi ipſi, qui baptizarent proferrent verba formæ, nec ualeret Baptiſmus, in quo alter ablueret, alter uerba formæ proferret, ſiue per primã perſonam, ſiue per tertiam, ſiue ullo alio modo. Quare falſa & vix etiam probabilis eſt opinio Marſilij, qui in 4. q. 4. art. 4. dub. 11. putat, ualere talem Baptiſmum. In quam ſententiam inclinauit etiam Caietanus hic art. 6. dicens, eam intellectui ſuo ueriorem apparere. Sed nullum habuit ſolidum fundamentum, nec ipſe, nec Marſilius.

Qvarto. Si vterque dicat in plurali: *Nos* te baptizamus, etiamſi uterque materiam & formã adhibeat, & ſimul prolationem formæ finiant; tamen D. Tho. ar. 6. dicit, uideri non eſſe uerum Baptiſmum. Quam ſententiam tenuit quoq; Alenſis 4. p. q. 16. memb. 7. eamque refert & non improbat Gabriel d 6. q. 1. art. 2. cócl. 6. Ita etiam ſenſit Bonauentura d. 5. art. 1. q. 1. & defenditur quoq; à Caietano ar. 6. & à Soto d. 4. q. vnica. ar. 4.

Sed quanquam hæc opinio propter iſtorum authoritatem ualde probabilis ſit; video tamen uix ulla ratione ſatis confirmari eam poſſe: licet in ea re Caietanus & Sotus multùm ſudarint. Hæ namque rationes afferũtur. *Prima:* Quoniam mutatur tunc forma, cùm non vſurpetur particula, Ego. Sed hanc Rationem ipſe D. Thomas in art. 6. refellit: quoniam ea particula non eſt de eſſentia, & multò minùs vſurpatur in forma Græcorum, qui ne in plurali quidem dicunt, *Nos*; ſed abſolutè: *Baptizetur, &c.* & tamen ualet illorum Baptiſmus nihilominus.

Secunda Ratio: Quoniam etſi abſolutè quidem non debeat ſignificari expreſsè perſona Miniſtri; tamen ſi ſignificatur expreſsè, debet omnino ſignificari, ut unus Miniſter totalis: tum quia totum in adminiſtratione Baptiſmi, & non partem modò debet Miniſter facere, ut antè dictum eſt: tum quia ſignificari debet vt Miniſter Chriſti, qui eſt videlicet *vnus*, unaq; cauſſa totalis principalis. Hoc autem fit quidem, quando uterq; Miniſter dicit: *Ego* te baptizo: non autem quando uterq; dicit: *Nos*. Significatur enim tunc per eam particulam pluralis numeri, quod ab utroque complexim adminiſtretur Baptiſmus. Et ſic à quolibet partialiter, non autem totaliter. Atque hæc quidem ſecundùm interpretationem Caietani & Soti, eſt tota vis argumenti D. Thomæ ad hanc rem allati art. 6.

At neq; iſta Ratio uidetur ſatis probare illã opinionem. *Primo;* Quoniam non uidetur ſatis illud eſſe compertum, quod ſumitur: ſ. eſſentiam Sacramenti non cóſtare, niſi Miniſter ſignificet ut *vnus & totalis*, poſito, ꝙ illius perſona omnino ſignificetur. Cócilium certè Florentinum non aliud requirere uidetur, quàm ut *actus Miniſtri exprimatur cum inuocatione Trinitatis*. Et quanquam ad ueritatem eius inuocationis, id eſt, formæ, requiratur ſanè, ut actus Sacramentalis fiat *reipſa* totaliter à Miniſtro, ſicut ſuprà dictum eſt: tamen non uidetur ad eam ueritatem formæ requiri, ut ſignificetur actus Sacramentalis, etiam ſub hac ratione, nempe ut totali-

totaliter à Miniſtro factus. Hoc enim dico non eſſe ſatis compertum, debere ſcilicet actum Sacramentalem, qui totaliter fiat à Miniſtro, ſignificari, non omnino per ſe & abſolutè; ſed etiam ſic & ſub ea ratione, nempe *vt ſit totaliter à Miniſtro*.

Secundò: nam ſi maximè ſatis id eſſet compertum; tamen particula illa, *Nos*, uerbum eſt natura ſua etiam aptum, vt per illud vterq; Miniſter poſſit ſignificari in illo caſu, tanquam unus Miniſter totalis: perinde certè, ac ſi vterq; diceret: *Ego te baptizo*: Etenim uerbum illud, *Nos*, non modò *complexim* (ut aliquando) ſed etiam *diuiſim* accipi poteſt. Vt ſi duo ſimul dicerent, Nos ſumus Theologi, perinde dicerent, ac ſi diceret vterq;, Ego ſum Theologus. Cùm itaque uerbum illud, *Nos*, ſignificare quoq; poſſit Miniſtrum quemlibet diuiſim, vt vnum & totalem: certè, ſi ad Baptiſmi ſubſtantiam iſtiuſmodi ſignificatio Miniſtri requiritur; per intentionem ſaltem generalem faciendi & ſignificandi, quod vult Eccleſia, idipſum ſignificarent illi Miniſtri, qui dicerent, *Nos te baptizamus*, vt perinde ſit, ac ſi dicerent: Ego & ego. Quapropter ualeret talis Baptiſmus.

Quòd ſi ponas, illos priuata intentione velle ſignificare *complexim*, ne hoc quidem obſtaret. Nam intentio generalis Eccleſiæ præualeret tunc peruerſæ illi intentioni particulari, vt ſuprà aliquoties in ſimilibus Caſibus expoſitum eſt.

Sic etiam (quicquid Sotus dicat) multò minus obſtaret, quòd quilibet illorum priuata intẽtione vellet verbo illo, *Nos*, ſignificare actum alterius, quaſi eiuſmodi ſignificatio eſſet de ſubſtantia formæ, cùm tamen non ſit, ut patet. Primò enim ſuprà diſp. præced. de Sacramentis in genere q. 1. p. 2. uidimus, longè plus eſſe, velle in Sacramẽti Forma aliquam partem ſignificationis ſubſtantialem *ſubtrahere*, aut non proferre, tanquã ſubſtantialem, quàm velle aliquam impertinentem ſignificationem *addere* tanquam ſubſtantialem. Illud enim faceret, vt quantum eſt quidem ex ui intentionis particularis Miniſtri, nõ ualeret Baptiſmus: Hoc autem (ſcilicet *additio*) non item, vt in illo loco probatum eſt.

Deinde dato etiam, quòd additio illa in noſtro caſu, quantum eſt quidem ex parte intentionis priuatæ, veritatem Sacramenti tolleret; tamen omnibus conſideratis, generalis intentio faciendi & ſignificandi, quod & quatenus vult Eccleſia, eneruaret illam priuatam intentionem, atq; adeo ſufficeret ad veritatem Baptiſmi.

Igitur ut de aliorum argumentis contra opinionem D. Thomæ, in quibus diluendis Caietanus laborat, nihil dicam, hæc quæ attuli ipſe, me mouent, ut putem, rectius dici poſſe abſolutè, perinde ualere Baptiſmum, ſi in illo caſu vterq; Miniſter dicat: *Nos te, &c.* ac ſi diceret vterque, *Ego*. Quam ſententiam defendit Durand. d. 3. q. 3. & Paludanus ead. d. q. 2. ar. 3. & Marſilius in 4. q. 4. art. 4. dub. 1 t. & nonnulli ex his etiam, qui ſequuntur hoc tempore doctrinam D. Thomæ, qui & rectè animaduerterunt, D. Thomam non abſolutè aſſeruiſſe contrarium; Sed *videtur*, inquit, *non ualere talis Baptiſmus*, quaſi planè dubitaret. Ita quoq; Sotus loco citato, non abſolutè ſententiam hanc D. Thomę defendit: ſed *fortè*, inquit, *eſt vera*. Quòd ſi quis propter authoritatẽ Doctorum, qui ita ſenſerunt, rebaptizaret ſub conditione eum, qui illo modo baptizatus eſt, nempe à pluribus, quorum quilibet diceret, *Nos*; ego non improbarem.

A PVNCTVM TERTVM.

An præter Miniſtrum, qui Baptiſmum confert, oporteat adeſſe aliquem alium, qui circa Baptiſmum, fungatur aliquo munere.

D. Thom. art. 7. & 8.

CERTISSIMA eſt & extra controuerſiam illa doctrina, quam D. Thomas art. 7. & 8. ponit, ſcilicet præter baptizantem, debere (niſi vrgens neceſſitas obſtet) aliquem adeſſe, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat, quem PATRINVM uocãt. Id patet ex perpetua traditione Ec-
B cleſiæ & vſu, cuius teſtes ſunt Dionyſius lib. de Eccleſ. Hierarch. cap. 2. Clemens Romanus lib. 3. Conſtitution. Apoſtolic. cap. 17. Auguſtinus epiſt. 23. ad Bonifacium: Idemque habetur in multis Canonibus de Conſecratione d. 4 & 30. q 1.

Huius autem patrini officium eſt, ut tanquam nutricius quidam ſpiritualis inſtituat baptizatum rectè in ſana fide, Cathechiſmo, moribus Chriſtianis. Ac proinde id facere ex officio tenetur ſub peccato mortali, ut D. Thomas art. 8. & omnes communiter docent. Quanquam excuſatur, ut idem D. Thomas & alij notant, ſi parentes proprij, aut Magiſtri, aut alij eãm operam impendant baptizato. Quòd ſi hi non faciunt, aut non rectè faciunt; ipſe, quantum poterit, præſtare id tenetur:
C quod diligẽter annotari dẽt propter patrinos eorum, quorũ uel parẽtes, uel Magiſtri ſunt heretici, &c. Atq; par ratio eſt, ſi parentes ſint ſuſpecti in moribus, ut rectè Sylueſter hæc annotauit, Verbo Catechiſmus, q. 3.

Hoc cùm ita ſe habeat, quædam præterea ſunt ANNOTANDA hoc loco circa hm͠oi munus patrinorum ex iure poſitiuo. Ac PRIMO quidem cùm antea iure antiquo triplex contraheretur inde cognatio ſpiritualis, decreto Concilij Tridentini ſeſſ. 24. ca. 2. factum iam eſt, ut non contrahatur, niſi duplex, ſ. *Paternitas* inter patrinum & baptizatum, ſicut etiam inter baptizantem ipſum & baptizatum: deinde ẽt *Compaternitas* inter patrinum & parẽtes baptizati, ſicut etiam inter eoſdem parentes baptizati & baptizantem. Tertia autem cogna-
D tio, ſ. fraternitas inter filios patrini & baptizatum, ſublata iam per Concilium Tridentinum eſt: quod erit etiam infrà in Materia de Matrimonio repetendum propter impedimentum impediens & dirimens Matrimoniũ, quod ex hm͠oi cognatione ſpirituali oritur.

SECVNDO. Iure antiquo unus tantùm poterat eſſe Patrinus. Cap. *Non plures*. de Conſecrat. d. 4. ſed per Cõcilium Tridentinum ubi ſuprà permittitur, ut poſſint eſſe ad ſummum duo, ſ. uir, & mulier: atq; ibidem decernitur, vt ab his tãtùm, ad id munus ante deſignatis, prædicta cognatio ſpiritualis contrahatur, non aũt ab alijs, qui forte vltra deſignatos baptizatum tetigerint.

TERTIO aduertendum eſt, iure poſitiuo quaſdam perſonas prohiberi, quò minus ſuſcipiant hoc munus.
E Nam *primò* cauetur, ne ſint Abbates, aut Monachi, aut Moniales, atq; adeo *Religioſi*, ut addit Syluester Verbo Baptiſmus 5. q. 5. Id patet 16. q. 1. Can. *Placuit*. 2. & C. *Non licet*. 1. de Conſecrat. d. 4. Si tñ ſuſcipiant id munus, tenebuntur præſtare, ut Syluester in illo loco notat.

Secundò cauetur, ne ſint infideles nõ baptizati. Can. *In Baptiſmate*. de Conſecrat. d. 4. Vbi abſolutè dicitur, *non poſſe* alium ſuſcipere eum, qui non eſt ipſe baptizatus. Et ſic talis non modo illicitè, ſed inualidè etiam ſuſciperet, ac proinde non obligaretur id munus poſtea exequi, nec contraheret ullam cognationem ſpiritualem: cuius etiam eo ipſo eſſet incapax, quod non accepiſſet

piſſet Baptiſmum. Nam, vt rectè notauit ex ſententia D. Thomæ Syluester V. Matrimonium 8. nu. 7. dicto 12. ut quis poſſit fieri alterius cognatus ſpiritualiter, debet iam antè per baptiſmum eſſe cooptatus in vitæ genus ſpirituale. Etſi verò hic non intelligantur iure poſitiuo prohibiti ab hoc munere hæretici baptizati, ut notat Sotus d. 4. q. unica, art. 5. tamen iure diuino & naturali certum eſt, hęreticos uel maximè ab eiuſmodi munere prohiberi. Nam ſi grauiſſimũ ſcelus eſt, ſi hæreticus homo ſimpliciter errores *doceat* alium; multò magis, ſi *ſuſcipiat officium docendi errores*, quod rectè attigit Catechiſmus Romanus, ac debuiſſet etiam addere Sotus.

Tertiò prohibentur etiã parentes proprij, cùm ſunt in Matrimonio, ne. ſ. ſuſcipiant de ſacro fonte proprios liberos. ut colligitur ex Can. *Peruenit*. & Can. *Ad limina*. 30. q. 1. & contrahit cognationem ſpiritualem cum altero coniuge is, qui filium ſuſcipit, atq; ita non poteſt petere debitum: & conſequenter neuter ab altero, ſi uterq; ſuſcepit, quamuis poteſt reddere, altero malè petente. Non contrahitur autem hæc cognatio ab illis,

A ſi in neceſſitate id fecerunt, aut ex ignorantia iuris uel facti inuincibili. Item poteſt ſuper eiuſmodi cognatione diſpenſare Epiſcopus. Quæ omnia rectè ex doctrina recepta notat Nauarrus in Manuali, cap. 16. nu. 33. vel 34. Atq; idem eſt iudicium, quoad iſta, ſi parens baptizaret proprium filium, ut colligitur ex dicto Can. *Ad limina*. Quanquam ſi hoc parens in neceſſitate faciat, non modò non contrahit cognationem cum altero cõiuge, quoad Matrimonij vſum, ut rectè Sotus vbi ſuprà ex ſententia D. Thomæ notat; ſed ne peccat quidem: Quoniam ut rectè idem Sotus ait, non eſt in neceſſitate prohibitum parenti, quò minus baptizet proprium filium: imò id laudi datur in dicto Can. *Ad limina*. Qui autem vſurpat patrini munus in neceſſitate erga pro-
B prium filium, uidetur ſaltem peccare venialiter: quia cùm id officium non ſit tantæ neceſſitatis, abſolutè intelligitur parentibus eſſe prohibitum, etiam in caſu, quo alius aliquis non adeſt, qui ſit patrinus: Quo tamẽ caſu neceſſitatis, ſi proprius parens id faciat, non contrahet cognationem ſpiritualem cum coniuge, ut antè etiam notatum eſt.

QVAESTIO TERTIA.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

D. Thomas 3. part. quæſt. 68.

EXPLICANDA *ſunt quatuor*. PRIMO, *An Omnes omnino, tum adulti, tum paruuli poſſint ſuſcipere Baptiſmum*. SECVNDO, *Quænam requirantur, vt validè Baptiſmus ſuſcipiatur, tum ab adultis, tum à paruulis*. TERTIO, *Quænam requirantur, vt non modò validè, ſed etiam rectè Baptiſmus ſuſcipiatur, tum ab adultis, tum à paruulis*. QVARTO, *An omnibus omnino, ſiue adultis, ſiue paruulis ſit etiam Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem*.

PVNCTVM PRIMVM.

An omnes omnino, tum adulti, tum paruuli, poſſint ſuſcipere Baptiſmum.

D. Thom. art. 9. & 12.

CERTA Eccleſiæ Catholicæ fides eſt, Baptiſmi participes eſſe poſſe omnes homines, cuiuſcunq; uel ſexus, uel conditionis, uel ætatis ſint, modò ſint certè homines, & hanc uitam uiuant. Id PRIMO probatur ex diuina Scriptura hunc in modum. Omnes illi per lauacrum regenerationis, id eſt, Baptiſmum, regenerari ſpiritualiter à Chriſto poſſunt, qui peccatum Originale ab Adamo per generationem naturalem contraxerunt, eoq; modo ſpiritualiter in Adamo mortui ſunt. Sed omnes omnino homines eiuſmodi peccatum originale ſic contraxerunt. Ergo, &c. Maior patet ex Apoſtolo Rom. 5. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationè, ſic & per vnius iuſtitiã in omnes homines in iuſtificationem vitæ*. Imò *multo magis*, inquit ibi Apoſtolus, *gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti abundauit*. Et 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriũtur: ita & in Chriſto omnes viuificabuntur*: Minor autem alibi ſecundùm fidem probata à nobis eſt: nempe tomo 2. quæſt. 12. de peccatis.

SECVNDO: Nam his omnibus Baptiſmus conferri poteſt & debet, qui participes eſſe poſſunt ſalutis æternæ, & regni cœleſtis. Sed omnes omnino homines poſſunt eſſe participes ſalutis æternę. Ergo, &c. Minor probatur. 1. Tim. 2. *Qui uult omnes homines ſaluos fieri*. Maior autem patet Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Si enim Baptiſmus medium eſt per ſe ordinatum ad eum finem, neceſſe eſt, ut Baptiſmum ſuſcipere poſſint, quicunque ad eiuſmodi finem peruenire valent. Vtramq;

C rationem doctiſſimè attigit D. Thomas art 9.

Et Accedit TERTIO vſus Eccleſiæ, quæ Baptiſmum tanquam ad ſalutem neceſſarium conferre conſueuit cuiuſcunq; conditionis hominibus: Id quod etiam faciendum eſſe aſſeuerant cõſtanter Patres, ut paulò pòſt videbimus. Nunc ſatis ſit ea de re audire S. AVGVSTINVM lib. 1. de peccatorum merit. & remiſſ. ca. 22. *Quis*, inquit, *Chriſtianorum ferat, cum dicitur, ad æternam ſalutẽ poſſe* QVEMQVAM *peruenire, ſi non renaſcatur in Chriſto, quod per baptiſmum fieri voluit eo iam tempore, quo tale ſacramentũ conſtituendũ fuit regenerandis in ſpẽ vitæ æternæ?*

Poſui autem Baptiſmi participes eſſe poſſe omnes, qui uitam hanc viuunt, vt remouerem inſanũ quorundam hæreticorum vterum errorem, ſ. Cataphrygarũ,
D qui mortuos baptizabant, ut refert Philiaſter, & ex eo Alphonſus de Caſtro in Summa de hæreſib. Verbo, Baptiſmus hęreſi 3. qui author rectè hunc errorem redarguit ex eo, quòd in hac ſolùm vita tempus eſt acquirendi per media diuinitus inſtituta ſalutem æternam: poſt illam enim, *vbi ceciderit lignum, ibi erit*. Eccleſiaſt. 11.

Hoc cùm ita ſit, ſequitur PRIMO, INFANTES quoq; ſecundùm fidem Catholicam baptizari poſſe vt B. Thomas declarat art. 9. Quam aſſertionem diuerſi hęretici, licet non iiſdem fundamentis adducti, negauerunt. Pelagiani quidem, quoniã negabant, in paruulis eſſe peccatum originis: itaq; conſequẽter negauerunt, illis Baptiſmum conferendum eſſe ad remiſſionem peccati: licet eorum aliqui concederent, poſſe ipſis dari, ut regnũ cœlorum ingrederentur. Contra hunc autem errorem ſcri-

ſcripſit AVGVSTINVS multis in locis: & maximè in libris tribus de Baptiſmo paruulorum, ſeu de peccatorũ meritis & remiſſione. Item in epiſt. 23. ad Bonifacium.

Præterea idem negauerunt Henriciani, ut apud D. Bernardum uidere eſt epiſt. 240. Tum etiam noſtro ſeculo ANABATISTÆ, quorum partes fuit Balthaſar quidam Pacimontanus. Hi contendunt, infantes baptizari non poſſe: quoniam non poſſunt credere; ac proinde poſtmodum eſſe rebaptizandos, ſi fortè prius in infantili ætate baptizati ſint.

Sed aduerſus hos omnes eſt ſecundùm fidem Catholicam certiſſima noſtra Aſſertio, & definita in Cap. *Maiores.* Extra de Baptiſmo, & de Conſecratione, d. 4. Can. *Placuit.* & in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 1. & Vienenſi ſub Clemente V. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 13. de Baptiſmo.

Pobatur autem PRIMO ex Scriptura, tum cõibus illis rationibus, quas paulò antè fecimus pro omni genere hominum, tum quoad paruulos in ſpecie ſic. Neceſſe eſt, ut paruulis aliquod medium applicari poſſit, per quod ad eos deriuari queat uirtus paſſionis Chriſti, qua is redemit humanum genus. Sed ex oĩbus medijs, quæ diuinitus ad eam rem inſtituta ſunt, nullum aliud prçter Baptiſmũ ad paruulos pertinere pót. Ergo iſtud Baptiſmi medium prorſus poterit ipſis applicari.

Maior probatur dupliciter. Primò: Quoniam illi ét à peccato originali ſunt per Chriſtum redempti. Rom. 5. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condẽnationem, ſic & per vnius Iuſtitiam in* OMNES *hoĩes in iuſtificationem vitæ*. Et 1. Cor. 15. *Chriſtus pro oĩbus mortuus eſt.* Fructus aũt Redemptionis nõ aliter prouenire poteſt, ſecundùm legem Dei ordinariam, niſi per aliquod medium ad id inſtitutum. *Secundò.* Quoniã paruuli etiam poſſunt eſſe participes vitæ æternç & regni cçleſtis, qđ non prouenit, niſi per media quædam. Id patet Matth. 19. & Lucç 18. vbi cum adducerentur ad Chriſtum paruuli, qui non poterant ipſi ad eũ venire, *benedicebantur ab eo, &c.* Et: *talium eſt*, inquit, *regnum cælorum*. Tũ Matth. 18. *Non eſt*, inquit, *voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cælis eſt, vt pereat unus de puſillis iſtis*.

Iam probatur Minor, ſ. ex medijs per quæ poſſit participari fructus Redemptionis, ſolum Baptiſmum poſſe applicari paruulis. Quia duplex eſt genus eiuſmodi mediorum: Vnum continetur Pœnitentia ſalutari, & charitate: Alterum, Sacramentorum vſu. Primi generis mediorum ſatis conſtat infantes non poſſe participes eſſe: nã oportet charitatem eſſe *de corde puro, & cõiunctam cum conſcientia bona, & fide non ficta*, 1. ad Tim. 1. Quæ etiam fides paritur *ex auditu*, & conſtat ex propriæ uoluntatis & *cordis* conſenſione, ſicut etiam declaratur *ore ad ſalutem*. Rom. 10. Quæ omnia perſpicuum eſt nullum habere locum in infantibus. Secundi autem generis mediorum neq; paruuli, neq; vlli etiam homines participare poſſunt, niſi primùm omniũ ſuſcipiant Baptiſmum, qui eſt quaſi ianua reliquorum Sacramentorum. Hoc igitur vnicum medium Baptiſmi infantibus ſuppetit, ut ſalutem conſequi poſſint. Et hæc fuit E Minor: Sequitur ergo Concluſio.

SECVNDO probatur: Quoniam omnes, qui poſſunt eſſe membra Eccleſiæ Chriſtianæ, poſſunt recipere Baptiſmum. Sed Eccleſiæ Chriſtianæ membra omnes, ét paruuli, fieri poſſunt: Ergo etiam recipere Baptiſmum. Maior probatur ex Apoſtolo ad Epheſ. 5. *Mundans eam* (Eccleſiam, & membra eius) *lauacro aquæ in verbo.* Et ad Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum Regenerationis, &c.* Minor item probatur ex uarijs Prophetarum vaticinijs, unde conſtat, fuiſſe futurum, ut Chriſti Eccleſia ex omnibus omnino hominibus coaleſceret; Vt Iſaiæ 49.

A *Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis.* id eſt, infantulos, *& filias tuas ſuper humeros portabunt*. Item Ioel 2. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem*.

TERTIO, idem probatur ex ratione figurarum Baptiſmi, quæ olim præceſſerunt. Nam *Circumciſio* ét pro paruulis valuit. Item *trãſitu* maris rubri quoq; paruuli Iudæorũ ſeruati ſunt, qui tranſitus adumbrabat etiam Baptiſmum, 1. Cor. 10. Huc item accommodari poteſt figura *arcæ* Noe, 1. Petri 3. In qua iumenta ſignificabant paruulos expertes rationis, qui proinde per Baptiſmum ſaluari etiam poſſunt.

QVARTO probatur ex Eccleſiæ vſu iam inde ab initio. Itaque Actor. 10. & 16. legimus, integras domos baptizatas fuiſſe, in quibus ueriſimile eſt, fuiſſe aliquos B paruulos. *De eo autem diſputare, quod vniuerſa per orbem frequentat Eccleſia, inſolentiſſima inſania eſt,* inquit veriſſimè S. Auguſtinus epiſt. 118.

POSTREMO huc accedit traditio Apoſtolica, cuius teſtes ſunt DIONYSIVS, cap. 7. de Eccleſiaſt. Hierarch. CLEMENS Romanus lib. 6. Conſtitution. Apoſtolic. ca. 15. ubi ad hanc rem affert locum illum ex Euangelio: *Sinite paruulos venire ad me.* Quo ſuprà vſi ſumus. Item Gregorius Nazianzenus Oratione in S. Lauacrũ. ORIGENES in caput 6. ad Rom. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS catecheſi myſtagogica 1. CYPRIANVS lib. 3. epiſtolarum, epiſt. 8. AVGVSTINVS lib. 10. in Geneſi, cap. 33. & lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, ca. 24. C & lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 24. & 26. & lib. 3. cap. 4. & lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. Et Concilium Mileuitanum, cap. 2. cui Auguſtinus interfuit.

Fundamentum autem contrariæ hæreſis Pelagianorum alias refutauimus to. 2. diſp. 6. q. 12. de peccato originis. Et ad fundamentum Anabaptiſtarum ſuo loco reſpondebimus, p. ſeq. cùm contra Lutherum quoque oſtendetur, fidem propriam non eſſe in paruulis diſpoſitionem neceſſariam ad Baptiſmum.

SECVNDO ex doctrina ſupra poſita conſequitur, etiã eos, qui ſunt impotes mentis, poſſe, ſi abſolutè quidem loquamur, ſuſcipere Baptiſmum, vt D. Thomas ex ſententia certa declarauit art. 12. Atque eadem eſt ratio de dormientibus. Verùm in his omnibus præcipuum D eſt, ut declaremus, quid requiratur, ut illis applicari poſſit Baptiſmus. Quod iam in ſecundo puncto principali huius Quæſtionis uidendum erit. Quare hæc ſufficiant pro primo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam requirantur, vt validè Baptiſmus ſuſcipiatur, tum ab adultis, tum à paruulis.

D. Thom. art. 7. 10. 11.

ANTE omnia ex parte CORPORIS requiritur ea comparatio, quæ ſufficiat, vt perſona ipſa ſatis ablui poſſit. Quam ob cauſam D. Thomas art. 11. & alij communiter docent, expectandum eſſe, dum paruulus naſcatur, ſaltem quantum ſatis ſit, ut baptizari poſſit, niſi fortè poſſet obſtetricis opera ablui in ipſo vtero. Quare ſatis multa diximus ſuprà q. 1. p. 2.

Non tamen ex hac parte requiritur, ut qui baptizandi ſunt, proponantur ſigillatim: valeret enim Baptiſmus, etiamſi plures ſimul baptizentur: Imò quando neceſſitas aliqua poſtularet rectè ét hoc fieri poſſet, vt docet D. Thomas q. 67. art. 6. ad 2. communiter receptus. Quo caſu poteſt miniſter, vt idem D. Thomas notat, dicere in plurali: *Ego vos baptizo.* Nam tantundem hoc

hoc ualebit, ac ſi diceret: Baptizo *te*, *& te*, *& te*, *&c.* Quod ſi abſq; vlla neceſſitate quis plures ſimul baptizaret, putat Scotus d.6.q.2. fore mortale: ſed magis approbo ſententiam Soti d.4.q. vnica, art.4. ad 2. ſcilicet per ſe, ſi citrà ſcandalum fiat, non eſſe niſi veniale.

Ex parte autem ANIMÆ requiritur in ADVLTIS *voluntas & intentio* ſuſcipiendi Baptiſmum, & quidem per ſe, ita, ut niſi hæc intentio adſit, Baptiſmus non ualeat. Sic docet D. Thomas artic.7. & Halenſis 4.p.q.18. memb.1. Bonauentura d.4. artic.2.q.1. Scotus d.4 q.4. Durandus ead. diſt. q.7. Richardus d. 6. art.2.q.3. Paludanus ead. d.q.2. Adrianus q. de Baptiſmo, art.3. Syluester, Verbo Baptiſmus 4.q.14. Dominicus Sotus d.5.q. unica, art.7. & Petrus Sotus lectio 1. de Baptiſmo.

In PARVVLIS autem, vt Baptiſmus ualeat, non requiritur quidem uoluntas interpretatiua, quę ſit *parentum aut tutorum*, ut malè ſenſit Durandus loco citato, & Paludanus ēt d.4. q. 4. Hoc enim manifeſtè eſt contra AVGVSTINVM in epiſto. 23. ſub finem; & contra veriorem ac communiorem ſentētiam Doctorum, qui cenſent, Baptiſmum valiturum, etiamſi inuitis parentibus infidelibus, aut tutoribus paruulus baptizaretur, vt D. Thomas art.10. ſicut ibi oſtendit Caietanus, & Sotus d.5.q. vnica, art.7. Item Scotus d.4.q. vlt. & ēt d.6.q. vlt. vbi nullum conſenſum requirit in non habēte vſum rationis. Et Gabriel d.4.q.2. art.3. dub.5. Antoninus 2.p. tit.12. cap.2. § vlt. & alij. Quod & patet manifeſtè ex eo, quòd ſine vlla controuerſia poteſt paruulus baptizari, inuito parente fideli, & etiam hæretico, qui aliquando fuit baptizatus: ſiquidem Eccleſia habet ius peculiare eiuſmodi paruulos, filios ſubditorum ſuorū baptizandi, & quilibet facultatem ab Eccleſia (ſaltem interpretatiuè) exequendi id Eccleſiæ ius.

Itaq; vt Baptiſmus paruulorum valeat, non requiritur illa uoluntas interpretatiua, quæ ſit parentum aut tutorū; ſed requiritur tñ voluntas interpretatiua, quæ ſit ſaltem Chriſti & ECCLESIÆ, ex cuius videlicet voto atq; voluntate offeruntur paruuli ad Baptiſmum.

Sic docet D. AVGVSTINVS lib.4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24. & lib.1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap.25. & in illa epiſt.23. ad Bonifacium, quam antè citauimus. Ita ēt D. Thomas art 9. ad 1 vbi ex Auguſtino locis citatis declarat, quomodo Eccleſia præbeat paruulis os maternum, ad confeſſionem fidei, ut ſacris myſterijs imbuantur, & ſalutem ſpiritualem accipiant: quemadmodum etiam quando ſunt in vtero matris, per os maternum accipiunt corporale alimentum. Idem docet quoq; in eódem art. ad 2. Atq; eadem ſententia eſt Soti ubi ſuprà d.5.q. vnica, art.7. & eſt ſanè ex mēte aliorum Doctorum, quos citauimus. Nam ſi qui negāt requiri in paruulis voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum; intelligunt quidem aut voluntatem *propriam*, aut certè interpretatiuam, quæ ſit *parentum* vel *tutorum*. Quin requiratur autem ad ueritatem Baptiſmi in paruulis voluntas interpretatiua, quæ ſit Chriſti & Eccleſiæ, vt dicimus, nemo negat.

Porrò fundamentum huius doctrinæ, quoad adultos, & paruulos, preter authoritatem eorum, quos pro illa citauimus, eſt: Qm̄ ſuſceptio Baptiſmi, eſt quædam profeſſio & inchoatio nouæ vitæ & Religionis, & quidem propria hoīs, ut homo eſt. Quare debet eſſe *voluntaria*, eo certè modo, quo eſſe debet & poteſt, conſiderata tum perſonæ ſuſcipientis Baptiſmum conditione, tum ēt ipſa re & natura Baptiſmi: ut. ſ. ſi quis fuerit ADVLTVS, uelit hanc profeſſionem Chriſtianæ Religionis facere *propria* ſua uoluntate: Si aūt PARVVLVS, qui voluntatis propriæ vſu careat, velit hoc voluntate interpretatiua, id eſt, aliena eorum, ad quos negocium Ba-

A ptiſmi & ſpiritualis ſalutis, quæ in ipſo datur, propriè ſpectat, qui ſunt Chriſtus & Eccleſia. Et accedit ſecundò, quod ad adultos attinet, & expreſſa eius rei definitio Innocētij III. in Cap. *Maiores*. §. *Item quæritur*. Extra. de Baptiſmo & eius effectu, vbi apertè ſignificatur, Baptiſmum non fore ratum, niſi quis cōſenſerit in illum, quando eſt iam adultus.

Quod cùm ita ſit, meritò Sotus d.5.q. vnica, art.7 cēſet, erroneam eſſe opinionem Gloſſæ in Can. *Solet*. de Conſecrat. d.4. nempe ad veritatem Baptiſmi ſufficere vnicam intentionem Miniſtri, quicquid ſuſcipiens intendat, vel non intendat. Item ēt opinionem alterius Gloſſæ in d. Cap. *Maiores*. ſ. Baptiſmum fore ratum, modò is, qui ſuſcipit, ſignificet *exteriùs*, ſe uelle ſuſcipere,
B etiamſi animo abhorreat & nolit. Contrà eſt ſententia omnium, & definitio Eccleſiæ in dicto Cap. *Maiores*.

Sic etiam & opinionem Caietani art. 7. rectè Sotus loco citato reijcit, qui ſenſit, in adultis non requiri *per ſe* uoluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum; ſed tantùm *per accidens* aliquando, cū videlicet habuiſſet aliquis prius voluntatem contrariam, ad quam excludendam & irritandam oporteret tūc conſentire in Baptiſmum. Quòd ſi *neuter* prorſus aliquis eſſet, i. qui neq; vellet, neq; nollet ſuſcipere; putauit Caietanus, ſi ſic baptizetur, fore Baptiſmum validum: Sed admodum falsò id putauit, ut multis argumentis probat Sotus: quæ omnia ferè continentur fundamento iam à nobis poſito. Et planè contrarium docet D. Thomas art. 7. ad 2. licet Caieta-
C nus perperam illum aliter interprætari conetur.

Neque Caietani argumenta vllius ſunt ponderis. PRIMVM autem eſt ex illa Decretali Innocētij III. iam citata. Vbi ſic dicitur: *Tunc characterem Sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem contrariæ voluntatis non inuenit obſiſtentem*. Ergo non requiritur *per ſe*, inquit Caietanus, uoluntas etiam conſentiens: ſed ſatis erit, ſi non adſit uoluntas *contraria*.

SECVNDVM argumentum. In paruulis non requiritur eiuſmodi uoluntas, tanquam diſpoſitio neceſſaria ad Baptiſmum: Ergo neq; in adultis. Conſequētia probatur. Quia idem eſt in utriſq; Baptiſmus. Antecedens autem probatur. Quoniam uoluntas parentum, aut ēt Chriſti & Eccleſiæ, eſt *extrinſeca* paruulo, tantumq; cō-
D currit *applicando* ſubiectum, ſeu paſſum ad agens, nempè ad Miniſtrum; non autem diſponendo ſubiectum.

Accedit TERTIO pro opinione Caietani, quòd ſi quis abſque interiori conſenſu *permitteret tantùm* ſe baptizari, ualeret ſine controuerſia Baptiſmus. Ergo ille conſenſus non eſt per ſe neceſſarius.

POSTREMO. Dormiens & mentis inops aliquis poteſt ualidè baptizari; & tamen in eiuſmodi non eſt conſenſus. Id patet ex Auguſtino lib.4. Confeſſionum, ubi commemorat de quodam ſuo amico, qui cùm eſſet à Medicis deſperatus, neſciens baptizatus eſt. Quem Auguſtini locum etiam D. Thomas allegat art.12. ubi docet, amentes poſſe baptizari.

Hæc argumenta facilè diluuntur. Nam ad PRIMVM
E rectè reſpondet Sotus d.5.q. unica, art. 7. quod Pontifex in eo loco dicit, Sacramentalem operationem tūc imprimere characterem, cùm non inuenit obicem *contrariæ* uoluntatis, non eſſe, ſicut uerba ſonant, accipiendum; ſed iuxta quemdam modum loquendi moralem & vſitatum, ut. ſ. non habere obicem contrariæ voluntatis, ibi ſit conſentire, uel conſenſiſſe in Baptiſmum. Nam ꝙ ita uerba Pontificis intelligi debeant, ex duobus apparet. *Primò*: Qm̄ de eo loquitur, quod ſolet cōmuniter accidere, ut. ſ. qui nouit aliquid de Baptiſmo, & poteſt illum ſuſcipere, *velit* certè ſuſcipere, quando non habet obicem contrariæ uoluntatis: communiter

ſiqui-

ſiquidem non manet quis *neuter*, id eſt, neq; uolens, ne que nolens; ſed vult hoc, quando non habet obicem contrariæ uoluntatis. *Secundò* id apparet ex Caſu ſpeciali, quem ibi Pótifex determinat. Quęſtio enim erat, an amentes poſſint baptizari ſine conſenſu? Reſpódet Pontifex non poſſe, ſi anteà non conſenſerunt in Baptiſmum: poſſe autem, ſi conſenſerunt. Et huius rationem ſubiungit: Quoniam tunc, inquit, characterem imprimit Sacramentalis operatio, *quando non inuenit obicē contrariæ uoluntatis*: Quaſi diceret: *quando quis conſentit, vel antè conſenſit*, ſicut fieri poteſt in illo Caſu. Quare rectè retorqueri poteſt hic Canon contra Caietanum. Si enim ad ſuſcipiendum Baptiſmum ſatis eſt omnino, ut uoluntas non reſiſtat, non requiſiuiſſet Pontifex in amentibus conſenſum ſaltem antecedentem.

B Ad Secundum argumentum, *primò* negatur Conſequentia. Nam licet Baptiſmus adultorum & paruulorum, idem ſecundùm ſpeciem ſit; eſt tamen alius in *indiuiduo*, ex parte ſubiecti. Itaq; non mirum, ſi ex ea parte aliquid tanquam diſpoſitio requiratur in adulto ad Baptiſmum, quod non requiritur in paruulo, nempe conſenſus proprius. Neq; hic ſimiliter iudicandum eſt, atq; in genere rerum phyſicarum ſeu naturalium, in quibus uidemus, non aliam diſpoſitionem ad formam requiri ordinariè in alijs indiuiduis, quàm in alijs; ſed eaſdem in omnibus pro ratione ſpecifica ipſius formæ: Genus enim hoc Sacramentorum, de quo agimus, eſt totum morale. Itaq; ſecundùm inſtitutionem diuinam poteſt in uno indiuiduo requiri ad unum Sacramentum aliqua diſpoſitio, quæ non requiratur in alio.

C *Secundò* dico, aliquid etiam ex parte conſenſus, qui ad Baptiſmum requiritur, eſſe hic commune adultis & paruulis; hoc ſcilicet, ut conſenſus adſit ipſi perſonæ baptizandæ *proportionatus*, nempe proprius, ſi uſum habet uoluntatis propriæ; alienus autem, Chriſti ſcilicet & *Eccleſiæ*, ſi non habet; qui conſenſus, ut antè dictum eſt, eſt etiam in hoc negocio interpretatiuus conſenſus ipſorum paruulorum.

D Neque in hoc conſenſu interpretatiuo ſolùm eſt illa ratio, quam cóſiderauit Caietanus, ſ. quòd per illum *applicatur* patiens ad ipſum agens, hoc eſt, paruuli offeruntur Miniſtris; ſed etiam alia quædam, ſecundùm quam rectè poſſumus intelligere, quòd per illum conſenſum *diſponantur* paruuli, & reddantur ſubiecta *apta* ad ſuſcipiendum: *Diſponantur*, inquam, ſaltem in genere morali. Ea verò ratio hæc eſt, quòd ſic demùm intelliguntur paruuli *voluntariè* ſuſcipere Baptiſmum, ſuo quidem modo. Neq; ad iſtum modum diſpoſitionis in hoc genere morali, requiritur, vt diſpoſitio ſit omnino in eodem ipſo ſubiecto, phyſicè loquendo. Itaq; parum ualet, quod Caietanus hic obijciebat, conſenſum illum interpretatiuum, non eſſe diſpoſitionem in paruulis, quia non inſit tanquam in ſubiecto in ipſis; ſed in alijs, qui uice paruulorum conſentiunt.

E Ad Tertium argumentum reſpondeo, in illo caſu adeſſe conſenſum, ſaltem *indirectè & interpretatiuè*, quatenus ille uidelicet, cùm poſſet impedire, quò minus baptizaretur, tamen non impedit; ſed ſciens & prudens permittit ſe baptizari. Hoc enim ipſo pendet ille Baptiſmus modo quodam ex ipſius etiam uoluntate: & talis conſenſus interpretatiuus & indirectus ſufficit, vt rectè Sotus in dicto art. 7. & alij notant.

Ad Quartum reſpondeo, neq; dormientes, neque amentes baptizari poſſe, niſi habuerint *anteà* conſenſum in Baptiſmum, ut iam declaratum eſt ex illa definitione Innocentij III. in d. Cap. *Maiores*. Id autem ſufficit. Quia ſi conſenſus anteà præceſſit; etiam tunc, cùm amentes uel dormientes baptizantur, cenſentur uirtualiter cóſentire, ut rectè dixit ubi ſuprà Sotus. Quòd ſi ante amentiam uel ſomnum non conſenſerunt; baptizari minimè poſſunt, ut docet S. Thomas at. 12. quę eſt etiam communis aliorum ſententia. Si autem à natiuitate fuit quis mente captus; poterit baptizari ex ſola uoluntate & conſenſu Chriſti & Eccleſiæ, ut docet ibidem D. Thomas. Eſt enim de huiuſmodi amentibus & de paruulis, quoad hoc, eadem ratio.

Sed occurrit hic contrà, tale argumentum: Quamuis dormiens uel amens uoluerit anteà adminiſtrare Baptiſmum; tamen ſi poſtea in amentia uel ſomno *adminiſtret*, Baptiſmus nō ualet. Ergo neq; ualebit, ſi quis in amentia vel ſomno Baptiſmum *ſuſcipiat*; quamuis anteà uoluerit ſuſcipere.

Reſpondetur, negando Cóſequentiam. Nam qui ſic in amentia uel ſomno Baptiſmum adminiſtraret, non ſatis cenſeri poſſet habere eam uoluntatem ſeu intentionem uirtualem, quæ requiritur in Sacramenti adminiſtratione *actiua*: Qui autem ſic in amentia uel in ſomno *ſuſciperet* Baptiſmum, cenſeri poſſet habere illum conſenſum & uoluntatem uirtualem, quæ ſufficit in ſuſcipiendo Sacramento.

Ratio huius diſcriminis eſt: Quoniam adminiſtratio Baptiſmi, *actio* quædam eſt: ſuſceptio autem Baptiſmi non eſt niſi quędam *paſſio*. Quocirca plus requiritur ad Baptiſmi adminiſtrationem liberam & uoluntariā, quàm ad ſuſceptionem: Sicut generatim, plus eſt agere, quàm pati. Vt igitur uirtualiter cenſeatur quis velle baptizare, neceſſe eſt, vt præter propoſitum illud baptizandi antecedens, ipſam etiam externam actionem baptizandi exerceat deliberatè & liberè, & omnino eo modo, quo ſolet exerceri alias, quando adeſt præſens intentio & uoluntas Sacramentum adminiſtrandi, ſicut diſp. pręced. q. 5. explicatum eſt, quando egimus de neceſſaria intentione Miniſtri. Id uerò minimè fieret, cùm quis baptizaret dormiens aut inſanus.

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam requirantur, vt non modò validè, ſed etiam rectè & abſque peccato vndequaq; Baptiſmus ſuſcipiatur tum ab adultis, tum à paruulis.

D. Thom. art. 3. 4. 5. 6. 8. 10.

PONAM hac de re nonnullas Aſſertiones. Prima Aſſertio. Vt rectè, id eſt, ſine peccato vndequaq; baptizētur Adulti; ſimpliciter abſq; vlla vi, aut ét minis proponéda eſt illis doctrina Euangelij, ut illam ſponte ſua profeſſus, ſi uelint, complectantur; quemadmodum tomo 3. diſp. 1. de Fide, q. 10. ex D. Thomæ ſententia & aliorū probauimus contra Doctores alios, qui putauerunt, licitum eſſe, infideles armis & minis adigere ad ſuſcipiédam fidem, atq; adeò Baptiſmum: Sed falsò id putauerunt, & planè contra modum præſcriptum à Chriſto propagandi Euangelium per ſolam prædicationem, ut rectè inter cæteros oſtendit Sotus d. 5. q. vnica art. 10. Quanquam ſi minis adacti ſuſciperent aliqui Baptiſmum, non dubium eſt, quin eſſet ualidum Sacramentum; modò tamen metus ille extorqueret tandem conſenſum, ut rectè idem Sotus notat ead. quæſt. art. 7.

Secunda aſſertio. Vt rectè etiam vndequaq; baptizentur Parvuli filij infidelium; i. ſine peccato baptizantium, aut illorū, qui baptizati illos curant; D. Tho. art. 10. & 2. 2. q. 10. art. 12. affirmat, requiri conſenſum parentum, in quorum poteſtate ſunt, aut certè tutorū, ſi parentibus ſunt orbati; ita, ut his inuitis, quamdiu quidem in ipſorum poteſtate & cura ſunt paruuli, mini-

minimè liceat ipſos baptizare. Quam ſententiam amplectuntur aliqui, vt Sotus diſt. 5. quæſt. vnica, art. 7. & Caietanus hic in illo articu. 10. & etiam 2. 2. quæſt. 10. artic. 12. & alij Thomiſtæ.

Fundamenta pręcipua huius ſententiæ ſunt duo. *Primò:* Quoniã in his, quæ pertinent ad Religionem, iure naturæ ſunt paruuli ſub cura & poteſtate parentum. Ergo fieret parentibus iniuria, ſi ipſis inuitis baptizarentur, initiarenturq́; Chriſtiana Religione. *Secundò:* Quoniam Eccleſia id facere non conſueuit. Loquimur autem in aſſertione de filiis *Infidelium*, nam filij eorum, qui Religionem Chriſtianam profeſſi ſint, ſine dubio poſſent inuitis parentibus baptizari, propter rationem quam reddidimus punct. præced. Procedit igitur noſtra aſſertio de filiis Infidelium.

Verùm quia multi aliter hac de re ſentiunt, & hæ probationes doctrinæ D. Thomę nõ videntur ſatis perſpicuæ, dicam de hoc breuiter & ordine, quæ vel apud omnes ſunt certa, vel certè videntur probabiliora.

Primo itaque dico, nunquam eſſe licitum ſic baptizare paruulos infidelium, inuitis parentibus, aut tutoribus infidelibus, vt relinquãtur ſub cura & poteſtate ipſorum, aut etiam periculum ſit, ne ad eorum curam & poteſtatem redeant. Id patet: Quoniam facilè peruerterentur ab ipſis, vt D. Tho. in art. 10. rectè notauit. Neq; de hac Aſſertione eſt apud Doctores vlla cõtrouerſia.

Secvndo dico. Si paruuli à cura & poteſtate parentum aut tutorum infidelium, quacunque tandem ratione, ſic *abſtracti* ſunt, vt non ſit periculum, ne ad illos redeant, & ab his peruertantur; licet ipſos, illis etiam inuitis, etiam baptizare; modò idonea adhibeatur cautela, ne poſſint ad infideles redire & reuerti. Ita notauit rectè Sotus in dicto articulo ſeptimo, & Caietanus in art. 10. Neque de hoc etiam eſt controuerſia. Et ratio eſt: Quoniam in eo caſu nõ ſunt ſub cura & poteſtate parentum. Atque hinc colligit Caietanus, rectè ſolitũ eſſe fieri, vt paruuli Aethiopes, qui ad nos adducũtur, baptizentur & erudiantur inter Chriſtianos: *Quoniam magnum,* inquit Caietanus, *chaos inter nos & illos populos intereſt, vt hi, qui ſemel huc venerũt, nõ ſoleant eo remeare.*

Tertio dico. In præſenti periculo mortis, poſſent omnino & deberent paruuli baptizari, etiam inuitis parentibus, in quorum poteſtate & cura eſſent. Ita Sotus in dicto art. 7. Ratio eſt: Quoniam in caſu tantæ neceſſitatis ſpiritualis paruulorum, non poſſent parentes rectè vrgere ſuum ius paternum vſque adeò, vt Baptiſmus adminiſtrari illis, propter contrariam voluntatẽ parentum non deberet. Neque puto in hoc Caſu quenquam ex aliis Doctoribus repugnaturum fuiſſe.

Qvarto dico. Etiam extra caſum huius extremę neceſſitatis; propter ſolam vtilitatem ſpirituale quam ex Baptiſmo ſtatim collato paruuli cõſequuntur, poſſent ſine cõtrouerſia baptizari, altero parente inuito; modò alter, ſiue pater ille ſit, ſiue mater, conſentiat. De patre hoc patet in Cap. *Ex literis.* Extra de conuerſione Infidelium. De Matre autem in Concil. Toletano III. cap. 14. & Toletano IV. cap. 61. Imò fertur Pontifex Gregorius XIII. ſtatuiſſe, vt paruulus, quem auus eius paternus baptizari volebat, baptizaretur inuita Matre Iudæa, quæ defuncto Patre ſuperſtes erat. Ratio aũt, cur in hmõi Caſibus id liceat, eſt, qm̃ interueniẽte illa circumſtantia, quod. ſ. vel alter parens, vel etiam auus conſentit, non poteſt alter parens ſuperſtes tantoperè ſuum ius vrgere, cum damno ſpirituali paruuli.

Qvinto dico, Paruulos eorum infideliũ, qui mancipia Dominorum fidelium ſunt, poſſe inuitis parentibus ab eorũ cura abſtrahi & baptizari, adhibita cautela, ne ad eorum curam redeant, & ab illis peruertatur.

A Ita Durandus diſt. 4. q. 6. Item Scotus d. 4. q. vltima, & Gabriel ead. diſt 4. q. 2. art. 3. dub. 5. & Eckius homil. 2. de Baptiſmo, qui ampliùs etiam, quàm hoc concedunt, ut ſtatim videbimus.

Probatur id autem argumento Durandi, quod eſt ſanè optimum. Nam Dominus fidelis poteſt ſimpliciter alijs de cauſſis paruulos illos à cura & poteſtate parentum ſeruorum abſtrahere; ut. ſ. donet aut vendat, alioq́ue amandet, vnde nunquam ſint ad curam & poteſtatem parẽtum redituri. Ergo etiam poteſt illos ab eiuſmodi cura & poteſtate parentum abſtrahere, propoſito ſibi ſimul hoc optimo fine, ut. ſ. à parentibus abſtracti baptizentur, & educentur Chriſtianè. Conſequentia videtur ſatis bona, & Antecedens communi-
B ter conceditur: Quoniam res omnes mancipiorum iure ſunt Domini.

Quod ſi non conſueuit Eccleſia id facere; cauſſa eſt, quia difficile eſt adhibere ſufficientem cautelam, ne tales paruuli reuertantur ad parentes infideles. In eo tñ Durandus deceptus eſt, ꝙ exiſtimauit, Iudæos quoſcũque hoc ipſo, quòd Iudæi ſunt, eſſe eiuſmodi ſeruos & mancipia Chriſtianorum. Non enim eſt ita; ut rectè contra Durandum oſtendit Sotus d. 5. q. vnica, art. 10.

Sexto dico, poſſe ſimiliter inuitis parẽtibus baptizari, & à paterna cura ob eum finẽ abſtrahi, paruulos eorum infidelium, cõtra quos ſuppetit Chriſtianis ius belli iuſti. Hoc etiam probat rectè Durandus ſimili ratione. Quoniam vt aliæ res, ſic etiam liberi iſtorum, poſ-
C ſunt iure belli à Chriſtianis ſimpliciter capi. Ergo etiã poterunt abſtrahi ab ijs ad eum rectiſſimum finem, ut baptizentur, & erudiantur chriſtianè. Id confirmatur prætereà ex vſu Eccleſiæ, quæ baptizare ſolet paruulos bello iuſto captos.

Septimo dico, Extra dictos Caſus, non licet alias paruulos infidelium, inuitis parentibus baptizare; id eſt, cùm neq; paruuli ſunt in extrema neceſſitate ſpirituali; neque à cura parentũ alioquin abſtracti; neq; ẽt iure dominij, aut iuſti belli poſſunt ab illis abſtrahi, neque parentũ alter conſentit, &c. Ita inprimis intelligẽdus D. Thom. art. 10. Atque idem ẽt ſentit Durandus & alij contra Scotum, Gabrielem, & Eckium, qui locis ſuprà citatis, vñt abſolutè opinari, ꝙ pp ſpiritualẽ vtili-
D tatẽ, quã *ordinariè* adfert paruulis Baptiſmus ſtatim collatus, liceat eos inuitis parẽtibus infidelibus baptizare.

Probatur autem Aſſertio noſtra: Qm̃ id minimè liceret facere, niſi abſtrahẽdo paruulos à cura & poteſtate parentum infidelium, ut patet ex primo noſtro Dicto, quod apud oẽs eſt extra controuerſiam. Sed extra prædictos Caſus, ſ. dominij, belli, &c. abſtrahere paruulos à parentibus, eſſet contra ius naturæ. Ergo minimè licet extra eos caſus baptizare inuitis parentibus. Probatur Minor à Durando rectè: Qm̃ eripere à *talibus infidelibus*, hoc eſt, liberis & qui iure poſſiderẽt res ſuas; eripere, inquã, ab his inuitis alias quaſcũq; res, eſſet cõtra ius naturæ: Ergo multò magis ſi ipſis liberi eriperẽtur.

E Nec obſtat illa conſideratio ſpiritualis vtilitatis paruulorum. Etenim poſito, ꝙ non ſint in extrema neceſſitate; ſed poſſint poſtea, cùm fuerint adepti rationis vſum, ipſi per ſe ſuſcipere vltrò Baptiſmum: Et poſito etiã, ꝙ lex Chriſtiana eſt ſuauis, quæ neque vi neq; minis ſit obtrudenda, etiam ipſis adultis: His, inquam, circũſtantijs poſitis, acerbiſſima meritò eſſet res illa parentibus infidelibus, ſi videlicet ipſis eriperentur liberi pp illam ſpiritualem vtilitatem, cùm præſertim de ea ipſis non conſtet euidenter & clarè, ſed per ſolam fidem, quã nondum parentes infideles ſuſceperunt. Itaque rectè dicit Durandus, ꝙ offerrent obſequium Deo *de rapina*, qui ſic paruulos à parentibus abſtraherent

& baptizarent, conſulerentque ſpirituali vtilitati paruulorum cum grauiſſima iniuria & damno alterius, quod minimè licet.

SED argumentantur alij cõtrà, PRIMO: Si vellet parens priuare vita corporali filium, poſſet quis illo inuito conſeruare ac defendere paruulum, etiamſi ad eam rem oporteret abſtrahere perpetuò illum à cura & poteſtate parentis. Ergo multò magis licebit parente inuito vitam ſpiritualem paruulo per Baptiſmum procurare, ſi parens vult illum ab ea vita prohibere.

SECVNDO. Deus vult ac præcipit, vt baptizentur illi paruuli. Ergo etiamſi parens id nolit, baptizari poſſunt ac debent: ſiquidem *obedire oportet magis Deo, quàm hominibus*, Actor. 5.

Ad PRIMVM reſpondeo, eſſe diſcrimẽ. Primò enim cùm parens vult vita corporali priuare filium, *euidens* eſt, quòd ei inferat iniuriam & damnum: Deinde etiã, quòd peccet in filium contra *iuſtitiam*, cùm minimè in ea re vtatur vlla ratione iure paterno: Tertiò, eſt tunc paruulus in neceſſitate extrema, quoad *vitã temporalẽ*. Quando aũt prohibere vult, quò minùs filius per Baptiſmũ conſequatur vitam ſpiritualem, primùm non eſt euidens, quòd in ea re illi faciat iniuriam: hoc.n. cõſtat per ſolam fidem. Deinde etſi peccat tunc quidem cõtra charitatem, & contra præceptum Dei, quo alioquin tenentur parentes curare, vt filij baptizentur; tamen non peccat propriè contra iuſtitiam, ſiquidem ſecundùm quandam rationem vtitur in ea re iure paterno, quatenus ſcilicet aliquid ſtatuit circa *filium*, pertinens ad Religionem; etiamſi ſimul aliunde in ea re peccet contra charitatem & legem de Baptiſmo, vt eſt dictũ. Tertiò, non eſt tunc paruulus in extrema neceſſitate quoad vitam ſpiritualem: ſiquidem poteſt poſtea baptizari, cùm adoleuerit.

Iam verò ex hoc diſcrimine fit, vt parens non poſſit rõnabiliter ęgrè ferre, ſi ipſo inuito, vita corporalis filij conſeruetur & defendatur ab alijs, ẽt illum à poteſtate parẽtis ad eum finem abſtrahendo: poſſit autem cõſideratis oĩbus meritò ęgrè ferre, ſi propter ſolã vtilitatẽ vitæ ſpiritualis, paruulus ab eius cura abſtraheretur extra caſum extremæ neceſſitatis eius, id eſt, cùm non eſſet in periculo mortis: ſed poſſet ipſe poſtea rationis vſum adeptus, vltrò cõſequi per Baptiſmum vitam illã ſpiritualem: id, qđ nõ poſſet, ſi de vita corporali loquamur. Nã ſi ab iniuria parentis, quãdo eum vellet interficere, non ſtatim defenderetur; non ſolùm pro eo tempore; ſed abſolutè actum eſſet de vita eius temporali.

Ad SECVNDVM reſpondeo, Deum quidem, etſi abſolutè velit, vt paruuli baptizẽtur; minimè tñ velle, vt baptizẽtur in illo caſu & illo modo, ſcilicet inuito parẽte. Imò vult potiùs & pręcipit, ut tunc non baptizentur: quoniam per naturæ legem uult & præcipit, ut nõ fiat illa iniuria parenti, ſicut eſt probatum. Aduertendum eſt autem, quòd etſi illicitum ſit illo modo baptizare filios infidelium, inuitis parentibus; tamen ſi ita ſine conſenſu parentum baptizentur; uerè nihilominus baptizati erunt, ut Sotus ex ſententia D. Thomę rectè notauit, & nos etiam ſuprà punct. 2. aſſeruimus, cùm doceremus ad ueritatem Baptiſmi paruulorum ſatis eſſe conſenſum Chriſti & Eccleſiæ.

TERTIA Aſſertio. Etſi in adultis non requiratur recta fides ad *veritatem* Baptiſmi; modò intentionem habeant id recipiendi, quod adminiſtrat Eccleſia; tamẽ requiritur fides recta in eis; ut cõſequantur effectũ principalem Baptiſmi, nempe *gratiam*, atq; adeò ut rectè Baptiſmũ ſuſcipiant. In PARVVLIS autẽ neq; ad *veritatẽ*, neque ad *effectum* Baptiſmi, requiritur fidei aſſenſus, qui ſit eorum proprius; ſed ſatis eſt illis ad utrumque

A recta Eccleſiæ fides, ſicut etiam ſola aliena uoluntas Adæ nocuit ipſis ad contrahendũ peccatum originale.

PRIMVM illud de adultis, quòd ſcilicet ad ſuſcipiendum uerum Baptiſmũ non requiratur in ipſis fides, docet D. Tho. art. 8. ex receptiſſima Eccleſiæ ſnĩa & traditione, quam aſſerit D. Gregorius lib. 9. epiſtolar. epiſt. 61. Atq; idem cõfirmat S. AVGVSTINVS lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 14. *Non intereſt*, inquit, *cùm de Sacramenti integritate tractatur & ſanctitate, quid credat, aut quali fide imbutus ſit ille, qui accipit Sacramentũ: intereſt quidem plurimùm ad ſalutis viam; ſed nihil intereſt ad Sacramenti rationem.* Ac ſimilia ſcribit lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 1. Item habetur idem de Conſecratione, diſtin. 4. Can. *Si qui*, & Can. *Quamuis*.

B Quòd ſi non nunquam Patres uidentur pro nihilo reputare Baptiſmum ab eo ſuſceptũ, qui recta fide caret: intelligi hoc debet, non quoad ipſam ſubſtantiã & ueritatẽ Sacramenti; ſed quoad effectum & fructum. Sic illud accipiendum eſt, quod HIERONYMVS dixit in ca. 28. Matthæi, ſcilicet ſi animus fide careat, futurũ, ut exteriùs baptizetur quis *corpore*; non autem *mente*.

Sed obijciet aliquis ſententiam D. Thomæ in illo art. 8. ad 2. ubi affirmat, quòd Eccleſia non *intendit* conferre Sacramentum, niſi credenti. Hoc ſi ita eſt, nõ uidetur ſuſcipere uerum Sacramentum, niſi qui credit. Non enim uerum Sacramentum ſuſcipi poteſt, niſi ex *intentione* collatum.

C Reſpondeo, dictum illud D. Thomæ, quaſi conditionaliter eſſe interpretandum; ut ſit ſenſus, quòd Eccleſia nollet conferre Sacramentum, ſi ſciret, eum, qui baptizandus eſt, non rectè credere. Cæterùm cùm ex aliquo indicio deprehendit & arbitratur omnino ipſum credere, abſoluta quidẽ intentione omnino vult ei Sacramentum conferre, ſiue reuerà credat, ſiue ſimulet tantùm ſe credere.

SECVNDVM autem, quod in eadem aſſertione diximus, ſ. ſine recta fide non valere adultis Baptiſmum ad *ſalutem*, probat D. Thomas in eod. art 8. ex certiſſima doctrina Scripturę ſacræ. Nam *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*, Heb. 11. Et Rom. 3. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti, &c.* Qđ ipſum paſſim probat Apoſtolus in ead. epiſt. Rom. cap. 11. & etiam in epiſt. ad Galat. Ac definitum diſertè hoc eſt in Conc. Trident. ſeſſ. 6. cap 6. & 7.

D Ex quo facilè apparet, valde impudentem eſſe calũniam Sectariorum, cùm mentiuntur, nos in ijs adultis, qui Baptiſmum ſuſcipiunt, nõ requirere fidem, ſed iuſtificationem ex opere operato ita Sacramentis tribuere, ut ſine vllo ẽt bono motu vel fidei, uel alterius virtutis, illi, opinione noſtra conſequantur. Quam impudentiam diſp præced. q. 3. p. 1. refutaui. Qualis autẽ ea fides in adultis, ut ad ſalutem ſufficiat, eſſe debeat, diſputauimus in genere tom 3 diſput. 1. de Fide, q. 2. ibi enim eſt proprius eius diſputationis locus.

TERTIVM denique, quod in eadem aſſertione poſuimus, ſcilicet PARVVLIS neq; ad veritatem, neq; ad effectum Sacramenti, neceſſarium eſſe PROPRIVM

E actum fidei; ſed ſufficere alienam fidem Eccleſiæ, certiſſimum quoq; eſt. Sed id tñ Lutherus negauit in lib. de captiuit. Babylonica, in quo contendit, paruulos ẽt, dũ Baptiſmum ſuſcipiunt, indigere ad iuſtificationẽ proprio aſſenſu fidei, eumq; hſe mirabiliter. Atq; idem à pluribus Sectarijs in Conuentu quodã, qui eſt habitus Anno 1536. in eiuſdẽ Lutheri domo, definitũ eſt, vt refert Tapperus in art. 2. Louanienſi, atq; etiã fatetur Kẽnitius in exam. can. 13. de Baptiſmo, ſeſſ. 7. Cõcilij Trident. Qui ſanè quamuis miſè ſe torqueat, ut tegat Lutherani huius dogmatis turpitudinem: tñ ad extremũ eidem ſubſcribit; licet ex ſua & aliorum Sectariorum

ſententia

ſententia diſcrimen hoc aſſignet, quòd adulti, dum credunt, *animaduertunt ac ſentiunt*, ſe credere: Itemque credunt *voluntariè ac liberè*: paruuli autem non item, etſi reuerà ipſum motum fidei in corde proprio habeant.

Sed Aſſertio noſtra, vt dixi, certiſſima eſt, quam imprimis D. Augustinus ſubinde repetit ac defendit. Vt lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23. *Piè*, inquit, *rectéque creditur, prodeſſe paruulo eorum fidem, à quibus conſecrandus offertur: & hoc Eccleſiæ commendat ſaluberrima authoritas, vt ex eo quiſq; ſentiat, quid ſibi proſit fides ſua, quando in aliorum quoque beneficium, qui propriam nondum habēt, poteſt aliena commodari.* Atque id Auguſtinus ibi confirmat exemplo illius mulieris viduæ, cuius fides filio defuncto profuit, vt à Chriſto ſuſcitaretur.

Item in epiſt. 23. ad Bonifacium, declarans, qui ſint illi offerētes, quorum fides proſit paruulis, ita inquit: *Offeruntur paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiā, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, quamuis & ab ipſis etiā, ſi & ipſi boni fideles ſint, q̄ ab vniuerſa ſocietate Sāctorum atq; fidelium. Ab omnibus namque rectè offerri intelliguntur, quibus placet, quòd offeruntur.* Hactenus ille.

Item de verbis Apoſtoli ſerm. 14. *Vt quid infanti dicis, vt credat: hoc enim reſpondetur à portante paruulum:* tum ſubiungit: *Ad verba aliena ſanatur, quoniam ad factum alienum vulneratur.*

Et ſer. 10. de verbis eiuſdem Apoſtoli: *Accōmodat*, inquit, *Eccleſia paruulis alienos pedes, vt veniant; aliorum cor, vt credant, aliorum linguam, vt fateantur: vt quoniam quòd ægri ſunt, alio peccante prægrauantur: ſic, cùm hi ſani ſunt, alio pro illis confitente, ſaluentur.* Et ſubiungit. *Nemo ergo vobis ſuſurret doctrinas alienas. Hoc Eccleſia ſemper habuit: tenuit, hoc à maiorem fide percepit, hoc vſque in finem perſeueranter cuſtodit.*

Quæ volui ex Auguſtino ſic recitare, vt præclariſſimi Doctoris authoritas, quam ne Sectarij quidem audent contemnere, inſanis eiuſmodi illorum cogitationibus de motu *proprio fidei* in paruulis, luculentiùs opponi poſſit. Habet autem ſimilia quoque idem Auguſtinus lib. 4 de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. & epiſt. 57. ad Dardanum, & alias paſſim.

Sed probatur deinde Aſſertio noſtra ex ſacris literis tōne manifeſta: Nam quod paruuli neq; per naturam vllo modo, neque etiam per gratiam ac virtutem Dei, ſm legē *ordinariam*, poſſunt in Baptiſmo præſtare; id certè ab eis ſm legem ordinariam non requiritur vt in Baptiſmo conſequantur ſalutem. Sed neq; per naturam vllo modo, neque per gratiam poſſunt, ſecundùm legem ordinariā, ipſi credere actu proprio: Ergo, &c.

Maior nihil pōt eſſe certius. Minor probatur. Nā actus fidei Chriſtianæ, qualē Scriptura requirit ad ſalutē, eſt ex *cordi*, Ro. 10. Item ex mente & *intellectu*, Pſal. 118. Item ex *obedientia* quadam voluntaria, vt Apoſtolus Rom. 6. & 10 & ad Galat. 3. & paſſim alias indicat. Quòd aūt ad eiuſmodi fidei actū, nō poſſint paruuli per naturā cooperari, ſatis clarū eſt: Siquidē vſu *cordis* (id eſt voluntatis) & *intellectus*, & *obedientiæ* carēt. Quòd verò neq; id poſſint per ſingularem gratiam, qua in ipſis ad eū effectū acceleretur tūc mentis & voluntatis vſus, patet ēt: Quia nullum prorſus habemus pro ea re diuinum teſtimonium, cùm neq; Scriptura, neq; Eccleſia, tale q̄d ordinariè fieri doceat: Sed potiùs habemus teſtimonium contrarium, quòd ſcilicet paruuli neſciant diſtinguere inter bonū & malū; atq; adeò rationis vſus ſunt expertes. Deuter. 1. *Paruuli veſtri, &c. qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam.* Et accedit huc, quòd cōmuni etiam ſenſu fidelium, cogitationes iſtæ Sectariorum ſunt planè paradoxæ. Quare rectè in Concilio Triden. ſeſſ. 7. can. 13. hæc opinio illorum damnata eſt, qui etiā

A fuit Caluini lib. 4. Inſtit. cap. 16. ſect. 20.

Sed vt Aſſertio noſtra magis confirmetur, reſpondēdum eſt ad fundamenta Sectariorum. Primvm eſt, quòd Scriptura generatim adſcribit iuſtificationem & gratiam ipſi Fidei: Ergo fidei quoq; aſſenſu egebunt paruuli ad ſalutem.

Respondeo primùm, ſi eiuſmodi ſentētias Scripturæ ad paruulos etiam pertinere uelint, probabunt etiā contrà ſe, non modò fidei motum & aſſenſum ipſum in paruulis neceſſarium eſſe; ſed etiam liberum vſum eius, ſicut eſt in adultis. Quod tñ iſti non requirūt, vt antè notauimus ex Kemnitio. Id probatur. Quoniam Scripturæ ſententiæ, quę fidem abſolutè ad iuſtificationem requirūt, de eiuſmodi fidei actu loquuntur, qui ſit

B *voluntarius* ex *corde* & *obedientia* quadam profectus, ut antè dictum eſt. Dicendum igitur neceſſariò eſt ſententias eiuſmodi nō niſi ad eos pertinere, qui *poſſunt* illum actum fidei habere, quem Scriptura requirit ad ſalutem, nempe ad adultos. Qemadmodum etiā licet Scriptura generatim requirat *pœnitentiam* ad ſalutem; tamen eiuſmodi ſententias de pœnitentia non niſi ad eos acommodamus, quos peccatorum pœnitere poteſt, nempe ad adultos.

Secvndo obiiciunt illud: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit:* qui uerò nō crediderit, condemnabitur, Marci ult. ubi generatim ēt ſignificatur, oēs oīno damnatum iri, qui non ipſi crediderint in Baptiſmo.

Respondeo, ſic oportere eos, qui baptizatur, cre-

C dere, ſicut oportet ipſos *doceri* & erudiri in fide. Nā ſicut ibi cum Baptiſmo fides à D. Marco coniūcta eſt: ita etiam cū eiuſdē adminiſtratione coniuncta eſt *doctrina* de fide apud Matth. cap. 28 *Docete omnes gentes, baptizātes, &c.* Porrò qui baptizantur, doceri debent, non niſi quando ſunt doctrinæ fidei *capaces*; ſcilicet vel antè Baptiſmū, ſi fuerint adulti; vel ſi fuerint paruuli, poſtea, cùm adoleuerint. Non enim ibi determinatur, vtrum debeat præcedere Baptiſmus, an doctrina.

Similiter igitur intelligendum eſt, quod Marcus dicit, eos, qui baptizantur, *credere* oportere: vt ſcilicet neceſſe ſit, eos etiam credere, ſed non niſi cùm hoc facere *potuerint*: nempe aut ante Baptiſmum, ſi adulti fuerint, qui fidem ex auditu & doctrina concipere poſſūt;

D vel poſt Baptiſmum, cùm id per ętatem poterint, ſi fuerint baptizati adhuc paruuli.

Tertio vrget Kemnitius ex aliorum etiam Sectariorum ſententia, illud maximè quòd paruuli in Baptiſmo non iuſtificantur, ſine aliqua Spiritus ſancti operatione: Eſt enim in illis etiam Spiritus efficax, minimeque tunc otiatur, ſed innouat & immutat paruulorum corda. Ergo excitat in ipſis motum fidei, quo ſalutem capiant & apprehendant.

Respondeo, Conſequētiam eſſe nullius momēti. Fatemur enim aliquid ibi agere Spiritum ſanctum: nā *infundit* in paruulorum mētibus habitus & gratiæ iuſtificantis, & Fidei, & Spei, & Charitatis, vt generatim de omnibus, qui iuſtificātur, definitū eſt in Concil. Tridēt.

E ſeſſ. 6. cap. 7. licet mendaciter calumnietur Kemnitius, hoc à Patribus prætericū eſſe, quòd ſcilicet paruulis in iuſtificatione illa Baptiſmi tribuatur habitus ipſe fidei: generatim .n. de omnibus, qui p̄ Baptiſmum iuſtificantur, id Patres declararunt in illo cap. 7. Quanquam poſtea in can. 13. vbi de Baptiſmo paruulorum ſpeciatim agitur, nō repetiuerint id quidē, cùm nō fuerit neceſſe.

Abſurda igitur, vt ad iſtorum fundamentum redeā, illa Conſequentia eſt: Spiritus ſanctus dum paruuli iuſtificantur in Baptiſmo, aliquid in ipſis operatur: Ergo excitat in eis etiam motum fidei. Operatur omnino, infundendo gratiam iuſtificationis, & cum illa quoque

habitus illos Fidei, Spei, & Charitatis, ut dictum eſt. Sed non etiam motum actualem fidei.

QVARTO ſic iſti ratiocinantur: Ioannes Baptiſta *in vtero exultauit.* Ergo pari modo & à nobis ĩtelligi, & à Deo fieri pōt, vt paruuli hēant motũ fidei in Baptiſmo.

RESPONDET Auguſtinus in epiſt. 57. ad Dardanũ, & refellit accommodationem huius exempli ad rem præſentẽ ex inſtituto. Primùm: Quia non conſtat, qualis illa fuerit exultatio Ioannis, an ſ. fuerit mentis & arbitrij, vel tãtũ motus aliquis extraordinarius infantis, *Neque enim dixit Elizabeth*, ait Auguſtinus, *Exultauit in fide infans in vtero meo: ſed exultauit in gaudio. Videmus aũt exultationem non ſolùm paruulorum, ſed etiã pecorum.*

Deinde ſubiungit Auguſtinus: *Quanquam ſi adeò eſt in illo puero vſus rõnis & voluntatis acceleratus, vt inter viſcera materna poßet agnoſcere, & credere, & cõſentire, &c. etiã hoc in miraculis eſt habendũ diuinæ potentiæ, non ad humana trahendũ eſt exemplar naturæ. Nã qñ Deus voluit, ẽt iumentũ mutũ ratiocinaliter eſt locutũ. Neq; ideo admoniti ſunt hões in deliberationibus ſuis etiã aſinina expectare conſilia. Quocirca nec quod factũ eſt in Ioanne, contemno, nec inde regulam, quid ſentiendum ſit de paruulis, figo: imò id in illo propoſito mirabiliter prædico, quia in alijs nõ inuenio.* Hęc ibi Auguſtinus, perinde quaſi in domo Lutheri Anno 1536. propriè contra illos Sectarios collocutus eſſet, qui miraculũ illud Ioannis ad hanc rẽ ineptè accõmodauerunt. Quod animaduertẽs Kemnitius, licet nequiter locum hũc Auguſtini diſſimulauerit; tamen fateri coactus eſt ex illo exemplo Ioannis, non poſſe fieri Regulam generalem pro alijs paruulis, dum baptizãtur.

QVINTO. Quamuis euidentiſſimum ſit, ex Auguſtini ſentẽtia, paruulis ad ſalutem ſatis eſſe fidem alienã, nec requiri propriam, ut ex illius verbis antè probauimus; tamen contendit violenter Kemnitius, authoritate quoque Auguſtini, probare opinionem ſuam; idq́ue propter duas Auguſtini ſententias.

Prima eſt, quòd paruuli ſint etiam in numero *fidelium & credẽtium*, vt ille aſſerit ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, & lib. 1 de peccatorum meritis & remiſſione, ca. 20. & 24. & epiſt. 23. ad Bonifacium.

Altera ſententia eſt illa, quam in ea epiſt. 23. declarauit his verbis: *Vt poſſit regenerari paruulus per officium voluntatis alienæ, cùm offertur conſecrandus, facit hoc vnus Spiritus, ex quo regeneratur oblatus: Non enim ſcriptũ eſt*, inquit Auguſtinus, *Niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium & miniſtrantium fide; ſed, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto. Aqua igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecùs beneficium gratiæ, regenerant hominem in vno Chriſto ex vno Adam generatum.*

Ex hoc igitur loco contendit Kemnitius, Auguſtini ſñia, prodeſſe quidem fidem alienam eatenus paruulo, vt rectè *offerri* ad Baptiſmum poſſit, & *reſponderi* pro illo: Sed non proximè ualere illam alienam fidem ipſi, ut *iuſtificetur*; ſed prętereà operatione Spiritu ſancti excitari in eo motum fidei, ex quo proximè iuſtificetur.

RESPONDEO ad *Primam* ſententiam, eundem Auguſtinum in illa epiſt. 23 declarare, quomodo paruuli ſint de numero *fidelium & credentium*; videlicet nõ quia ipſi credant, ſed quia *fidei Sacramentum* recipiãt. *Paruulum*, inquit, *etſi nondum fides illa, quæ in credentium volũtate conſiſtit, fidelem faciat; iam tamen ipſum fidei Sacramẽtũ facit fidelem. Nã ſicut credere reſpondetur, ita ẽt fidelis vocatur; non rem, mente annuendo; ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo.* Idẽ declarat lib. 1. de peccatorum meritis cap. 24 & ſerm. 14. de verbis Apoſtoli. Cum qua explicatione bene cõgruit illa ſñia BERNARDI ſerm. 66. in Cantica; *Nemo*, inquit, *mihi dicat; quòd non habet fidem, cui, Mater impartit ſuam, inuoluens illi in Sacramento, quouſque idoneus fiat proprio aſſenſu euolutam, puramque percipere.*

Ad *alteram* Auguſtini ſententiam reſpondeo, impudentiſſimam eſſe illam Kemnitij interpretationem, cũ euidenter & ex alijs locis, & ex illa ipſa epiſt. 23. ut recitauimus, cõſtet, Auguſtinum nihil minùs requirere ad paruuli iuſtificationem, quàm fidei motum eius propriũ. Senſus igitur eſt, iuſtificationem ac beneficiũ gratiæ paruulis in Baptiſmo contingere, non virtute & merito voluntatis parentum, aut fidei alienæ; ſed virtute Spiritus ſancti operantis per ipſum Sacramentũ ex opere operato; & non ex vllo merito *fidei*, vel propriæ ipſius ſuſcipientis, uel alienæ, ut ſuprà ex multis Auguſtini locis docuimus, diſput. præced. q. 3. p. 1. cùm hanc virtutem *operis operati* defenderemus.

Itaque ſic ab Auguſtino illic dictum eſt, paruulum non iuſtificari ex fide aliena, ſicut alias ſæpè, ut ſuprà oſtendimus, ſcripſit, adultos, cùm Sacramentum ſuſcipiunt, non iuſtificari *merito & virtute* fidei propriæ, ſed virtute Spiritus ſancti operantis *per ipſum Sacramentum.* Et quemadmodum hoc non obſtat, quò minùs ex ſententia Auguſtini, fides nihilominùs propria in adulto requiratur tanquam diſpoſitio, ut per Sacramẽtum iuſtificetur: ita etiam non obſtãte illa ſententia Auguſtini de paruulis, quam obiecit Kemnitius, requiritur ex eiuſdẽ Auguſtini ſententia, fides aliena in paruulis, & valet ac ſufficit in eis ad iuſtificationem, tanquam *diſpoſitio* quædam moralis, proportionata quidem conditioni paruuli, ſicut punct. præced contra Caietanum notauimus. Neque quicquam minùs in mentem Auguſtino venit illo loco, q̃ vt prætereà requireret in paruulis motũ fidei proprium, quo proximè gratiã apprehendant, ut peruersè Kemnitius eſt interpretatus.

Porro ex his etiam patet, nullius momenti fuiſſe argumentum ANABAPTISTARVM, qui, ut ſupra cõmemorauimus, ideo negant paruulis Baptiſmum, quoniã non poſſint actu proprio credere; Qui etiam fuit error Petribruſſianorum, tempore D. Bernardi, vt apparet ex eiuſdem epiſt. 148. quorum author fuit quidam Petrus Bruis, qui fuit etiam ante Henricum illũ, à quo Henriciani, qui Baptiſmum item paruulis negauerũt, vt ſuprà retulimus. Sed contrà omnes eiuſmodi hæreticos, Baptiſmus paruulorum à nobis punct. præced. ſatis probatus eſt; & hic etiam ſatis iam eſt explicatum, quemadmodum non oporteat illos actu proprio credere: Neque ideo, quia non poſſint, illis Baptiſmum negandum eſſe.

QVARTA Aſſertio. Vt adulti rectè accipiant Baptiſmum, atq; etiam vt eis rectè, id eſt, ſine peccato mortali adminiſtretur, neceſſarium eſt, ut eos præteritorum peccatorũ mortalium pœniteat. Ita D. Thom. art. 4. Et eſt certiſſima Eccleſiæ doctrina contra nonnullos veteres hæreticos, qui ſolam fidem, ut Baptiſmus prodeſſet requirendã putabant, quos refellit ex inſtituto Auguſtinus in lib. de fide & operibus, pręſertim cap. 4. & ſeq.

Probatur autem Aſſertio noſtra PRIMO Scripturæ teſtimonijs, quibus etiam Auguſtinus vtitur in illo libro. Nam Actor. 2 ideo Petrus monuit: *Pœnitemini igitur, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.* Item ob eandem cauſſam Apoſtolus ad Hebr 6. Baptiſmũ appellat *Pœnitẽtiam.* Et ad Rom. 6. ideo, ẽt docet, nos in Baptiſmo cõmori Chriſto, quod fit exuendo ẽt veterem hominem per pœnitentiam, non autẽ ſola fide. Rurſus D. Petrus 1. epiſt. cap. 3. *Saluos*, inquit, *nos fecit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordiũ, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum*, id eſt, non tm̃ qua ratione ablutio eſt corporis, ſed etiã vt ex pœnitentia cordis reſpondetur ſimul illi interrogationi,

rogationi, an ſit animus *renunciare diabolo & pompis eius*, ſicut rectè arguméntatur Auguſtinus. Quò ét illud pertinet Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus*. Itē illud Matth. 28. *Docete omnes gētes, baptizantes, &c.* id eſt, perſuadete ſimul, vt velint eſſe & fieri Chriſti diſcipuli, abiecta veteri cōſuetudine peccatorū per pœnitentiā. Hæc.n. vel præcipua eſt pars illius doctrinæ, quæ in nomine Chriſti prędicanda eſt, & adhibēda ad Baptiſmū, vt colligitur ex illis Dñi verbis Lucę 24. *Oportebat Chriſtū pati, & reſurgere à mortuis & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorū*. Deniq; Baptiſmus Ioannis requirebat pęnitentiam, vt ex Euāgelio patet, Matth. 3. Ergo multò magis Baptiſmus Chriſti.

SECVNDO probatur idem authoritate Patrum, qui ſecundùm fidei traditionem ita docuerunt, CLEMENS Romanus lib. 3. conſtitut. Apoſtolicarum, cap. 16. DIONYSIVS lib. de Eccleſiaſt. hierarch. cap. 2. TERTVLLIANVS in libro de Corona militis, & in libro de Baptiſmo, ſub finē. Gregorius NAZIANZENVS Oratione in S. Lauacrum. BASILIVS libro 1. de Baptiſmo. CHRYSOSTOMVS homil. 21. ad populū Antiochenum. AMBROSIVS libro de his, qui myſteriis initiantur, cap. 2. AVGVSTINVS in illo libro de fide & operibus, cap. 6. & ſeq. & lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 1. SIRICIVS Papa epiſt. 1. cap. 2.

TERTIO probatur ex Cōciliis, Carthaginenſi IV. c. 85. Aquiſgranenſi I. ſub Ludouico Pio Imperatore, c. 114. Tridentino ſeſs. 6. c. 6. vbi ad modum præparationis ad iuſtificationē pertinere definitur, vt quis moueatur *aduerſus peccata per odiū aliqđ, & deteſtationē, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet*.

QVARTO probatur ratione. Nam quem peccatorū non pœnitet; in eo affectus ad peccatum viget. Ergo non eſt idoneus ad effectum Baptiſmi percipiendum, nempe gratiam, quam Deus non dat, niſi illam quis quodammodo acceptauerit, deteſtādo contrarium ſtatum peccati. Itaque impediret talis ſacrilegè Sacramēti effectum, ac proinde peccaret illud ſine pœnitentia ſuſcipiendo. Item, qui Baptiſmum ſuſcipit, nouam vitam profitetur. Ergo neceſſe eſt, vt à ueteri vita per pęnitentiam recedat; ſicut D. Thom. in art. 4. argumentatur ex Auguſtino. Argumēta verò illorum veterū hæreticorum diluit perſpicuè D. Thomas in illo art. 4. & ex inſtituto Auguſtinus in illo libro de fide & operib.

Porro etſi hæc noſtra aſſertio vera ſit; tamen valeret quidem Baptiſmus nihilominùs ab eo ſuſceptus, quem peccatorum non pœniteret, licet non prodeſſet ad ſalutem. Ita D. Tho. ſignificat in art. 4. ad 3. & docet apertè quæſt. ſeq. art. 9. Eſtq; res extra controuerſiam. Notat etiam rectè Caietanus hic art. 4. quòd ne gratiam quidem impediret impœnitentia à peccatis tantùm venialibus: quāquam effectū quidem plenum Baptiſmi non conſequeretur is, quem non pœniteret venialium: nō .n. obtineret remiſſionem *ab oī culpa & pœna*, vt patet.

Sed QVAESTIO hic eſt, Qualis debeat eſſe hęc pęnitentia, quæ ad Baptiſmum requiritur? PRIMO dico, nō oportere, vt ſit reipſa tam perfecta, quàm eſt illa, quæ etiam extra Sacramentum ſufficit ad iuſtificationem, eſtq; adeò *perfecta contritio*, id eſt, dolor ſupernaturalis de peccatis, quatenus ſunt offenſa Dei ſuper omnia deteſtabilia. De hoc conuenit ferè inter omnes; idq; probat bene Melchior Canus in Relectione de Pœnitētia, p. 3. Quoniam ſi talis pœnitentia ad Baptiſmum requireretur; nunquam fieret, vt Baptiſmus ipſe conferret primam gratiam, id eſt, iuſtificationem adultis; & tamen ad eam rem videtur Baptiſmus inſtitutus, vt per illum regenerentur ſpiritualiter homines, atq; adeò conſequantur primam gratiam.

A SECVNDO dico, ſufficere qualemcunq; pœnitentiā imperfectam, quæ tamen abſolutè remoueat *affectum* ad peccatum, id eſt, faciat, vt non ampliùs vigeat. Talis autem eſt illa pœnitentia, q̄ eſt de ipſis peccatis *in ſe*, ſub quacunq; demùm ratione deteſtetur quis illa: ſiue ea ratio ſit, quatenus ſunt offenſa Dei, ſiue vt habent reatum pœnæ æternæ, ſiue vt habent ignominiam, vel ob quemcunque alium eiuſmodi reſpectum. Quæ pœnitentia ſolet nominari *attritio* vel cōtritio *imperfecta*.

Ita ſenſit Scotus d. 4. q. 5. Durandus ead. d. q. 2. Paludanus ead. d. q. 1. Ricardus ead. diſt. art. 3. q. 1. Sotus d. 6. q. vnica, art. 7. & lib. 2. de natura & gratia, cap. 15. Itē Canus in Relectione de Pœnitentia, part. 3. & 4. Et Sotus quidem apertè affirmat, vſque adeò ſufficere re ipB ſa qualemcunque eiuſmodi pœnitentiam, vt etiam neceſſe non ſit eam *exiſtimari* pœnitentiam perfectam ab ipſo ſuſcipiente Baptiſmum. Quo pacto illi etiam antiquiores, quos citaui, videntur hoc intellexiſſe: quamuis non ita expreſsè declarauerint.

Mouet me, vt hanc ſententiam amplectar, PRIMO Concilium Tridentinum, ſeſs. 6. can. 6. vbi idcirco de induſtria à Patribus dictum eſſe videtur, quòd requiratur *aliquod odium* & deteſtatio peccati. Quo dicendi modo ſubindicant, ſatis fore, ſi excludatur certè *affectus* ad peccatū per qualemcunq; pœnitentiam: ſaltē, cùm uideantur relinquere libertatem ſic opinandi, & hæc ſnīa facilior ſit & ſuauior, videtur potiùs amplectenda.

SECVNDO me mouet authoritas D. Thomæ, qui inC feriùs q. 79. art. 3. ad 2. diſertè affirmat, rectè accedere ad hoc Sacramētum illum, qui habet etiam *conſcientiā peccati mortalis*. Ergo ille etiam rectè accedit, qui dolet de peccatis, propter pęnas, aut alium reſpectum, etiam ſi non doleat de illis, quatenus ſunt offenſa Dei; neque putet, ſe habere pœnitentiam perfectam: Si enim id putaret, non haberet conſcientiam peccati mortalis. Nam ſi dolet, quatenus ſunt offenſa Dei, dubitare ſaltem poteſt, an non ſic doleat de illis ſuper omnia, atq; adeò perfecta contritione; Et ſi omnino putet, ſe eiuſmodi perfectam contritionem habere; multò minùs iam habet conſcientiam peccati mortalis.

TERTIO probatur eadem ſententia ratione. Nā ob id pœnitentia requiritur ad Baptiſmū, vt remoueatur D affectus à peccato, ne ſcilicet ampliùs vigeat. Sed hoc per qualemcunq; pœnitentiā, quæ de peccatis quidem ipſis *in ſe* ſit, ſiue ſub hac, ſiue ſub illa ratione, fieri poteſt. Ergo qualiſcunque eiuſmodi pœnitentia eſt ſatis.

Sunt tamen ALII, qui contendunt, neceſſe eſſe, vt quis de peccatis doleat, quatenus ſunt *offenſa* Dei. In quorum opinionem inclinat Nauarrus in Manuali, ca. 1. num. 39. Sed ego, vt dixi, contrarium cenſeo eſſe verius. Nam quòd iſti vrgent generales Scripturæ ſententias de neceſſitate pœnitentiæ; intelligi illæ debēt, niſi Sacramentum, & maximè Baptiſmi, ſuppleat perfectam illam pœnitentiam.

Alioqui enim, ſi ad Caſum etiam Baptiſmi accommodare ſententias illas uelint, non modò probabunt, E requiri ad Baptiſmū pœnitentiā de peccatis, quatenus ſunt offenſa Dei; ſed ét pęnitentiam abſolutè perfectā, quæ ſcilicet ſit *dolor ſuper omnia*. Nam eiuſmodi quoq; pœnitentiam abſolutè requirit Scriptura. Deinde attritio illa, qualiſcunq; etiam, eſt abſolutè pœnitentia quædam. Itaque poſſumus generales illas Scripturæ ſentētias interpretari, ut ſit ſenſus, neceſſariā eſſe pœnitētiā perfectā, atq; adeò de peccatis, ut ſunt offenſa Dei (id enim pertinet ad contritionem perfectam) ſi eam non ſuppleat Sacramentum; uel qualemcunq; ſi ſuppleat.

Iam dico TERTIO, non eſſe neceſſarium, in hac pœnitentia, dolere *expreſsè* de *ſingulis* peccatis; ſed ſatis

A ſuerit, dolere de aliquibus in ſpecie, & de reliquis in confuſo & in genere. Ita Sotus, & Nauarrus, locis citatis concedunt. Atque in ea re maximè differt hæc pœnitentia, quæ ad Baptiſmum ſatis eſt, à dolore, qui requiritur in Sacramento Pœnitentiæ. Nam in Sacramento Pœnitentiæ debet eſſe de ſingulis peccatis mortalibus in *ſpecie*, licet non requirantur quidem *ſinguli* dolores de ſingulis; vnus tamen dolor debet eſſe de omnibus & ſingulis; idque propterea, quòd in illo Sacramento ordinatur eiuſmodi dolor ad rectam Confeſſioné, quæ ut debet eſſe ſingulorum peccatorum, ita etiam oportet, vt dolor ſit de *ſingulis*. In Baptiſmo autem, cùm nõ ſit neceſſaria Confeſſio, neque omnium, neq; ſingulorum peccatorum; debet quidẽ adeſſe dolor pp alias rõnes ſuprà dictas; ſed non in ſpecie de peccatis ſingulis.

B Ex qua ratione poſſet non improbabiliter colligi, ne de vllis quidem peccatis in ſpecie neceſſe eſſe, ut aliquis in Baptiſmo doleat; ſed ſatis fore, ſi doleat in genere oĩbus: Vt nimirum facit is, qui vult rectè ſuſcipere Baptiſmum in remiſſionem peccatorum, quemadmodum ex intentione Chriſti & Eccleſiæ datur. Nam & hoc opinatur Caietanus q.86.art.2.circa reſponſioné ad 1. ſatis eſſe adultis, ut rectè ſuſcipiant Baptiſmũ.

Neque tamen, ut aliqui interpretantur, ideo Caietanus vult, non eſſe ad Baptiſmum neceſſariam aliquã pœnitentiam *actualem*: expreſsè.n. ibi affirmat, requiri *deteſtationem vitæ prioris*: Sed explicat ea re Caietanus pœnitentiæ *modum*, qui in Baptiſmo certè ſufficiat.

C Animaduertendum autem eſt, ad eam pœnitẽtiam, quam dicimus in Baptiſmo ſatis eſſe, pertinere quoq; propoſitum vitandi de cætero peccata. Id patet: Qm̃ ut in Baptiſmo relinquit aliquis priſtinam vitam: ita etiã inchoat & profitetur nouam. Quare vtrumque neceſſarium eſt, vt & de præteritis doleat, & nouam vitæ rationem ſibi proponat.

QVARTO dico, ad hanc pœnitentiam minimè pertinere, vt imponantur baptizatis aliqua opera *ſatisfactoria* pro peccatis præteritis, aut etiã exigatur ab eis *confeſſio* peccatorũ, Quæ res ſine controuerſia eſt certiſſima, ut docet D. Thomas art.5.& 6. Ac ratio eſt: Qm̃ in Baptiſmo oĩs pœna cũ ipſa culpa remittitur, ut explicatum ẽt eſt in Concilio Trident. ſeſſ.14.cap.2.& 8. Itaq;

D nihil ſupereſt, pro quo tunc homini ſit ſatisfaciendum. Etſi autem hoc ita ſit; tñ ob alios fines rectè poteſt adhiberi aliqua Cõfeſſio, vt.ſ. quis rectiùs inſtruatur, & animũ ſuum erga Chriſtianã Religioné teſtetur: item ẽt ad cautelã poſſet aliquod opus piũ imperari, quo videlicet quis à peccando retraheret̃. Et hactenus quidẽ de diſpoſitione requiſita vt rectè Baptiſmus ſuſcipiatur.

POSTREMO, Conſideratio etiã TEMPORIS, in quo Baptiſmus ſuſcipi poſſit, ad ea etiam pertinet, quæ requiruntur, ut rectè ſuſcipiatur Baptiſmus. Et dicẽdum breuiter eſt, ad *veritatem* quidem Baptiſmi, nullum determinatè tempus eſſe requiſitum; ſed quocunq; tempore illud accipiatur, verum fore; modò cætera neceſſaria non deſint.

E Vt autem *ſine peccato* poſſit ſuſcipi, hoc ſolũ in adultis requiritur, ut niſi extrema vrgeat neceſſitas, ne baptizentur, antequam ſint ſufficienter inſtructi in Catechiſmo Chriſtiano, ut docet D. Thomas art.3.& pulchrè D. AVGVSTINVS lib. de fide & operib. cap. 9. & 11. Quod quidem ſm̃ ius diuinũ & naturale intelligi debet. Diuino quidem Matth.28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Et Marci vlt. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Quomodo autem credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante?* Rom. 10. Iure autem naturali; quia nemo prudenter profitetur Religionem, quam non intelligat.

A Iure autem Eccleſiaſtico videtur olim conſtitutum fuiſſe, ut nõ liceret citra extremam neceſſitatem adultos baptizare extra duo tẽpora, ſcilicet Paſcha, & Pentecoſten, ſicut ſuprà retulimus, cùm ageremus de Baptiſmi ritibus. Sed primũ Sotus d.5.q. vnica, art.3. vult hoc ita intelligi, ut illis dũtaxat temporibus liceret cũ peculiari quadam ſolennitate: ſine eiuſmodi.n. ſolennitate etiam alias licuiſſe; modò ſufficienter eſſet iã quis inſtructus. Deinde quicquid de hoc iure antiquo ſtatuendum ſit; tñ iam illud exoleuit, & adminiſtratur Baptiſmus adultis, vel illis temporibus, uel alias, cùm commodè fieri poteſt, ut idem Sotus in eo loco notat. Quo autem tempore ab adultis *etiam debeat* ſuſcipi Baptiſmus, dicemus punct. ſeq. quod erit, ut initio huius

B Quæſtionis propoſitum eſt, de neceſſitate Baptiſmi.

Paruuli autem poſſunt & ritè & rectè baptizari tẽpore quocunque, etiam ſtatim à natiuitate: Imò id fieri deberet, ſi periculum aut neceſſitas vrgeret, quemadmodum decretum eſt in Concilio Gerundenſi, ca.5. Quod eſt notandũ aduerſus quoſdã veteres hæreticos, qui cenſuerunt, nõ poſſe rectè Baptiſmum adminiſtrari paruulis ante octauũ diem: Sicut neq; poterat olim Circumciſio. Cuius erroris ẽt meminit CYPRIANVS lib.3. epiſtolar. epiſt.8. ad Fidum, & ex eo Auguſtinus lib.3. de peccatorum meritis, cap.5. Sed nullum firmũ fundamentum habebant illi hæretici. Nam de Baptiſmo nihil tale diuinitùs nobis eſt præſcriptum, ſicut de Circumciſione ſtatutum erat: hoc enim obijciebant.

C Atque hactenus quidem de tertio puncto principali.

PVNCTVM QVARTVM.

An omnibus omnino, ſiue adultis ſiue paruulis, ſit etiam Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem.

D. Thom. art.1.& 2.

CVM ſuperioribus punctis diſſeruerimus, an, & quatenus omnes baptizari *poſſint*, explicandũ eſt modò, an, & quatenus oẽs baptizari *debeant*. Qm̃ autẽ hac de re multa & varia diſputari ſolẽt, cõplectar ordine & breuiùs nonnullis aſſertionibus ea, quæ neceſſaria erunt. PRI-

D MA aſſertio. Baptiſmus ijs, qui baptizari poſſunt, nõ ita ad ſalutẽ neceſſarius eſt, ut nullo alio modo, neq; in vllo caſu, ſine illo *reipſa ſuſcepto*, ſalutẽ conſequi valeant: Qua ſanè ratione eſt ad ſalutẽ neceſſaria ipſa gratia & remiſſio peccatorum, ut patet. Quando.n. alicui nõ ſuppetit facultas ſuſcipiendi Baptiſmum, ſatis eſt Baptiſmus, quẽ vocant *Fluminis*, id eſt, legitima pœnitẽtia & charitas. Ac multò etiam magis ſufficit Baptiſmus, quẽ dicunt Sanguinis, id eſt, cùm quis ex illa Dei dilectione, qua nulla maior eſt, oppetit mortẽ pro Chriſto.

Hæc Aſſertio ponitur à D. Thoma art.2. eſtq; in Eccleſia certiſſima contra quoſdam hæreticos, quos commemorarũt atque refutarunt Hugo lib.2. de Sacramẽtis, p.6. cap.7. & Bernardus epiſt.77. Probatur aũt PRIMO ex ijs Scripturę locis, in quib. promittitur ſalus ve-

E rè credentibus, & pœnitẽtibus; & diligentibus; & morientibus pro Chriſto: Quæ procul dubio, qñ Baptiſmus ſuſcipi nõ poteſt, rectè ſine Baptiſmo fieri poſſunt. Vnde Actor.10. Cornelius, antequã copiam nactus eſſet Baptiſmi, iuſtificatus eſt. Eiuſmodi autẽ Scripturæ loca ſunt hæc: De Pœnitentia; Ezechiel.18. *Conuertimini, & agite pœnitentiam ab oĩbus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* De Charitate; Ioan.14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum.* De morte pro Chriſto; Matth. 10. *Qui perdiderit animã ſuã propter me, inueniet eam, &c.*

SECVNDO probatur ex definitione Eccleſiæ in Cap.

Apoſtolicam.

Apoſtolicam.de Presbytero non baptizato,& cap.4. de
Baptiſmo & eius effectu, quod idem habet Clemens
epiſt. 4. eſtque etiam declaratum in Concilio Tridentino,
ſeſſ.6.cap.4.

Tertio,ita docent Patres. Origenes homil.7. in
lib.Iudicum. Athanasius q.134.ad Antiochū. Ambrosius
in oratione de obitu Valentiniani Imperatoris,
cuius teſtimonio ad hanc rem utitur D. Thomas
art.2. Augustinus epiſt. 108.ad Seleucian. & lib. 4.
de Baptiſmo contra Donatiſt.cap.22.Item Isidorus
lib.2.de Officijs,c.4. Cyprianus in Exhortatione ad
Martyriū, & lib.4.epiſtol.epiſt.7.Bernardus epiſt. 77.

Qvarto probatur ratione. Nam voluntas apud
Deum pro facto reputatur, quando deeſt operis ipſius
facultas. Ergo cùm quis non habet copiam Baptiſmi,
ſatis erit apud eum Baptiſmi votum ſeu deſideriū pro
ipſo Baptiſmo. Antecedens probatur. Quoniam in *malis*
operibus id ita eſſe videmus: Ergo etiā in *bonis*, cùm
cùm Deus propenſior ſit ad benefaciendum, quàm ad
puniēdum. Deinde id Antecedens confirmatur etiam
à D. Bernardo in illa epiſt.77.teſtimonio Apoſtoli,
2.Cor.8. *Si voluntas*, inquit, *prompta eſt, secūdùm id, quod
habet, accepta eſt; non ſecundùm id, quod non habet*.

Neq; obſtat S.Greg. Nazianzenus orat.in S. Baptiſma,
cùm ita ſcribit: *Si eū, qui animo tantùm & voluntate,
non autem re ipſa cædem perpetrauit, cædis damnandū
putas; ſit ſanè is quoque apud te pro baptizato, qui Baptiſmum
citra Baptiſmi ſuſceptionē expetiuit. Sin autem illud
abſurdum eſt: quō hoc conſiſtere poſſit, haud ſanè perſpicio*.
Oportet namq; hîc Gregorij ſnīam intelligere de eo,
qui cupit quidē Baptiſmum, ſed ſine adiuncto perfectę
charitatis vel pœnitentiæ actu, quo aſſequatur nimirū
præcipuum effectū Baptiſmi, nempe ſalutē, iuxta promiſſiones
diuinas contentas in Scripturæ locis allatis.
Talis quidē, quamuis ob nullū cōtemptū Baptiſmi punietur
à Deo (iuxta id quod ibi etiā Naziāzenus dicit)
tn̄ non conſequetur ſalutem. Neque.n.qualecumque
votum Baptiſmi ſufficere dicimus, ſed quod ſit cōiunctum
cum perfecta pœnitentia vel charitate.

Sed hoc ipſo poſito Qværi ſolet, Quale debeat eſſe
hoc uotum Baptiſmi, quod deficiente Baptiſmi copia
ſufficiat ad ſalutem? Explicitúne, an verò ſufficiat
implicitum? Neque.n.de hoc oīno conuenit inter Doctores.
Sed optima ſnīa eſt illa, quā Sotus d.5.q.vnica,
art.2.& Andreas Vega lib.5.ſuper ſeſſ.6.Concilij Trident.
cap. 13.defendunt, nempe ſi quis non audiuerit
expreſsè de Chriſto, Religioneq; Chriſtiana; ſatis eſſe
votū Baptiſmi implicitum: quamuis oībus quidē iam
neceſſaria eſt ipſa fides Chriſti explicita. Et quidem ad
iuſtificationē,& ēt ad vitam æternam, ut contra eorundem
authorum ſnīa diffusè probauimus tom.3.diſput.
1.de Fide,q.2.Et continebitur illud votū Baptiſmi implicitum
in ipſa legitima pœnitentia,& charitate, atq;
adeò in Baptiſmo ipſo Flaminis. Nā hoc ipſo, ꝙ aliquis
legitima charitate diligit Deum, & peccatorū illū legitimè
pœnitet, ita cōparatus eſt, ut ſi de Baptiſmo audiret,
vellet illū ſuſcipere; qđ eſt hīc votum Baptiſmi implicitū.
Si quis aūt Chriſti, Religioniſq; Chriſtianę notitiā
habet, huic votum etiā expreſſum Baptiſmi neceſſarium
eſt ad ſalutem in caſu, quo baptizari reipſa debet.
Quod mihi Patres Concilij Tridentini ſubindicaſſe
vīr, cùm in ſeſſ.6.cap.6.dixerunt, poſt fidem Chriſti
ex auditu conceptam; &c. neceſſarium ad iuſtificationem
eſſe in adultis *Baptiſmi ſaltem propoſitum*. Etenim
propoſitum quaſi conſilium quoddam expreſſum & deliberatum
faciendi aliquid; ſignificat.

Sed obijciat aliquis contra 1. hanc noſtrā Aſſertionē,
quod in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 73.

A legitur, Catechumenos, ſi abſque Baptiſmo decedant,
non conſequi vitam æternam, quantumlibet ſeſe exercuerint
in rectis operibus. Videtur igitur Baptiſmum
ipſum *in re* neceſſarium eſſe ad ſalutem: neque ſatis eſſe
vllum votum illius. Nam hoc procul dubio habuerunt
ij Catechumeni, qui in rectis operibus ſe exercuerunt,
neque tamen, vt ibi dicitur, conſequentur ſine
Baptiſmo vitam æternam.

Reſpondet D. Thomas art.2. ad 2.ita intelligēdum
eſſe, vt.ſ.eiuſmodi Catechumeni non ſtatim conſequātur
vitam æternam, niſi Baptiſmum acceperint, per
quem eis ſit omnis culpa,& pœna etiam omnis remiſſa:
alioqui ſaluabuntur, inquit D.Thomas, ſic tamen,
quaſi per ignem, id eſt, poſtquam fuerint in Purgato-
B rio plenè expiati.

Sed quia in illo loco de Eccleſiaſticis dogmatibus
abſolutè ſignificari videtur, tales omnino cōſecuturos
non eſſe uitam æternam, reſpondet præterea Vega in
libro illo 5.ſuper Concilium Tridentinū, can.15. Gennadium,
qui eius libri author putatur (falsò enim inſcribi
ſolet Auguſtino) ſicut in alijs quibuſdam, ita etiā
ea in re erraſſe. Poſſumus etiam ita reſpondere, ſicut
ante ad Gregorium Nazianzenum.

Secunda aſſertio. Adultis, cùm baptizari poſſunt,
ita ex diuino pręcepto Baptiſmus reipſa neceſſarius eſt
ad ſalutem, ut ſi hoc facere omittant, peccent omnino
peculiari peccato mortali. Hæc Aſſertio ex fide item
certiſſima eſt contra Manichæos & Maſſilianos hære-
C ticos, qui, ut Auguſtin.in lib.de hæreſib. cap.46. & 59.
refert, negabant eſſe aliquod pręceptum de Baptiſmo.
In quo errore fuerunt quoque Caiani hæretici, ut eſt
apud Tertullianum in lib.de Baptiſmo.

Probatur autem Primo aſſertio hæc ex Scriptura
hunc in modum: Quod Scriptura ſacra ſic ab hominibus
requirit, ut ſine eo neget ſalutem obtineri poſſe;
id præcepto diuino imperatum hominibus eſt, quod
proinde tranſgredi, ſi facultas ſuppetat adimplendi, peculiare
peccatum erit. Sed Scriptura ſacra iſto modo
Baptiſmum requirit. Ergo, &c.

Maior probatur. Quoniam ſi aliquid ad ſalutem neceſſarium
eſt, quod non idem eſſet diuinitùs pręceptū,
non ſatis eſſet hominibus, ſeruare omnia præcepta di-
D uina, ut ſalutem & vitam ęternam conſequerentur. At
ſeruare omnia præcepta diuina, omnino ad eam rem
eſt ſatis; ut patet Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua
mandata*. Ergo quicquid ad ſalutem neceſſarium eſt, id
eſt præceptum diuinitùs.

Itaque meritò habent Theologi pro Axiomate, illa
eſſe in præcepto, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, Cuius
ratio, vt oſtendimus, ex illo teſtimonio Chriſti: *Si vis
ad vitam ingredi, &c.* neceſſaria ratiocinatione & conſequētia
ducitur. Quanq̄ id quidē de his neceſſarijs ad
ſalutē intelligendū eſt, quæ cōſiſtunt in *actu*, ſeu in *vſu
quodam*; cuiuſmodi ēt eſt Baptiſmus. Nam de *habitibus*,
licet aliqui (ut Gratia ipſa & virtutes Theologicè) ad
ſalutē neceſſarij ſint; nō tn̄ propriè dātur præcepta, ſed
E de actibus, quibus conſequimur eiuſmodi neceſſarios
habitus. Firma eſt igitur illa Maior ꝓbationis noſtræ.

Iam probatur Minor etiā ex pluribus Scripturæ locis.
Vt Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Vbi eodem planè
modo Baptiſmus requiritur ad ſalutē, quo requiritur
pœnitentia apud Lucā, cap.13. *Niſi pœnitentiam egeritis,
oēs ſimul peribitis*: de qua dubiū non eſt, quin ſit præcepta.
Quod autē ibi Ioan.3.de ipſo Baptiſmo aquæ, (nā
& hoc hæretici quidā negāt, ut pòſt videbimus) ſit ſermo;
eſt communiſſima & certiſſima ſententia Eccleſię
atq; Patrū. Vt Augustini epiſt.23.ad Bonifaciū, &

epiſt. 108. ad Seleucianum, vbi affirmat, neceſſitatem aquæ Baptiſmi *expreſſiſſimè* in illo loco Ioãnis doceri: Item TERTVLLIANI libro de Baptiſmo, IVSTINI Apolog. 2. CHRYSOSTOMI homil. 28. in Ioannẽ, CYRILLI lib. 2. in Ioan. cap. 41. Vt meritò proinde in Cõcilio Trident. ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo definitum ſit, aquam ibi intelligi debere *veram & naturalem*. Præterea cùm iubet Chriſtus Matth. 28. adminiſtrare omnibus Baptiſmum, ſatis indicauit, neceſſarium omnibus ad ſalutem eſſe, vt patet clariùs Marci vltimo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*.

Atque ex hoc præcepto, quod Chriſtus dedit ipſis Apoſtolis, alios baptizandi; illicò etiam colligi poteſt, præcepto quoq; diuino alios teneri, vt Baptiſmũ ſuſcipiant; Quemadmodum in materia de Sacramento Pœnitentiæ, rectè Doctores orthodoxi colligũt, teneri homines præcepto diuino ad Confeſſionem peccatorũ, & vſum Sacramenti Pœnitentiæ, hoc ipſo, ꝙ Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus præceptum, & authoritas data eſt ligandi atq; ſoluendi peccata, &c. Accedit illud ad Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*. Et eiuſmodi alia teſtimonia, quæ indicant, Baptiſmum ad ſalutem requiri. Itaque firma eſt etiam illa Minor.

SECVNDO probatur hæc Aſſertio ex vſu antiquiſſimo & traditione Eccleſiæ, in qua iam inde ab illius initio, Baptiſmus vſurpatus eſt, tanquam ex diuino præcepto neceſſarius. Vt Actor. 2. Baptizantur *tria millia*. Et 9. *Paulus*. Et 10. *Cornelius*, quantumuis ante ipſum Baptiſmum fuerit iuſtificatus, ut ait expreſsè D. Auguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capit. 21. & colligitur etiam ex illo loco Scripturæ.

Ac ſunt eiuſdem traditionis teſtes S. Patres. CLEMENS epiſt. 4. & lib. 6. Conſtitut. Apoſtolicar. cap. 15. & 16. TERTVLLIANVS li. de Baptiſmo. IVSTINVS ĩ Apolog. 2. BASILIVS lib. de Spiritu S. cap. 12. & 15. CHRISOSTOMVS homil. 4. ad baptizatos. AVGVSTINVS in Enchirid. c. 51. & lib. 1. de peccator. meritis & remiſſione, c. 24. FVLGENTIVS li. de fide ad Petrũ, c. 3. 27. & 30.

TERTIO definita eſt eadẽ Aſſertio in Concilio Florentino, & in Tridentino ſeſſ. 7. ca. 5. de Baptiſmo, & in Cap. *Maiores*. de Baptiſmo & eius effectu.

QVARTO accedit huc ratio. Nam omnes diuino præcepto tenentur ordinario modo profiteri ac ſuſcipere Chriſtianam Religionem. Sed hoc fit in Baptiſmo. Ergo, &c.

Conſequenter apparet. PARENTES diuino & naturali iure teneri, ut curent baptizandos ſuos liberos: ſiquidem iure diuino tenentur ſalutem filiorum curare, & ex Scriptura conſtat, Baptiſmum eſſe ad ſalutẽ neceſſariũ, & maximè paruulis, ut paulò pòſt dicetur. Itaq; ex hac doctrina de neceſſitate Baptiſmi, conſequẽter, vt dixi, colligitur præceptũ illud parentum, procurandi, ut baptizentur filij; vt rectè etiam notauit Sotus d. 5. quæſt. vnica, art. 3. Eſtque res certa ſine controuerſia.

TERTIA aſſertio. Quædam ſunt certa tempora, in quibus & adulti, & paruuli, ex præcepto diuino baptizari debent. Nam *Primò* eiuſmodi tempus ſine controuerſia eſt, quando ſunt in extrema neceſſitate, ſcilicet imminente morte.

Secundò pro ADVLTIS, cùm iam fuerint ſufficiẽter in Catechiſmo inſtructi, poſſintque commodè baptizari: Fas namq; non eſt vlterius Baptiſmum differre, vt patet ex ijs, quæ pulchrè ſcribit S. Gregorius NYSSENVS in oratione contra eos, qui Baptiſmum differunt. Nec tenẽtur adulti iam expectare illa tempora, Paſchatis & Pentecoſtes, vt notat Sotus q. vnica, art. 3. d. 5. Maximè ſi neque olim, ut idem Sotus vult, illa tempora præſcripta abſolutè fuerunt; ſed tantùm vt cum maio-

A re ſolennitate, adminiſtraretur in illis Baptiſmus.

Quòd ſi de aliquibus ſanctis aut pijs olim hominibus legitur, eos diu diſtuliſſe Baptiſmum atque adeo longo tempore Catechumenos tantùm fuiſſe: hoc fuit extraordinarium, ob aliquam in illis ſingularem reuerentiam erga Baptiſmum, atque adeò ſignificationem, quòd ita Deo placeret. Cæterũ ordinariè differre, poſtquam iam aliquis ſufficienter inſtructus eſt, & poteſt commodè, minimè licet.

Tertiò Tempus, quo etiam paruuli baptizari debẽt, eſt (ut Sotus loco citato rectè notat) quando poſſunt ad Eccleſiam deferri commodè. Neque intereſt, ſi in ea re ſit aliqua latitudo ſpacij trium vel quatuor dierum. Alioqui differre ſine ratione diu, mortale peccatum
B erit parentum, vt affirmat Sotus.

Porro ex his apparet, APOSTOLOS procul dubio fuiſſe baptizatos, ut affirmat AVGVSTINVS in epiſt. 108. & lib. 3. de origine Animæ, cap. 9. & D. Thomas ſuprà q. 38. art. 6. ad 2. & Scotus in 4. d. 4. q. 6. & Gabriel q. 2. atque alij. Quoniam minimè conſentaneum fuiſſet, ut hi, qui doctrinam de neceſſitate Baptiſmi alijs tradituri erant, non eam vſu ſuo & exemplo confirmarent. Neque oportebat, ut Chriſtus in illo communi præcepto Baptiſmi cum eis diſpenſaret.

Quanquam negandũ non eſt, quin hoc facere Chriſtus potuerit. Itaque non deſunt, qui Apoſtolos fuiſſe baptizatos negauerint. Nam Chryſoſtomus homil. 1. in Acta Apoſtolorum, & Tertullianus in libro de Ba-
C ptiſmo, putarunt, Baptiſmo certè Chriſti baptizatos non fuiſſe. Sed melior eſt illa ſententia Auguſtini.

Quo autẽ tempore, & à quibus, aut à quo baptizati ſint, non ita multùm intereſt ſcire. Nycephorus lib. 2. cap. 3. ex Euodio refert, à Chriſto ipſo fuiſſe baptizatũ Petrum; à Petro autem Ioannẽ, Iacobum, & Andreã; & ab his deinceps reliquos Apoſtolos; & à Petro & Ioanne ſeptuaginta duos diſcipulos. Quod aũt Ioan. 4. dicitur, Chriſtum ipſum non baptizaſſe, intelligi id debet *ordinariè*. Nam ꝙ extraordinariè vnum aut alterũ baptizaret, non eſt inconueniens, ut in illum locum Ioannis interpretatur Euthymius. Et quidem ꝙ ante paſſionẽ Chriſti fuerint Apoſtoli baptizati, colligi nõ abſurdè poteſt ex illo ſermone Chriſti apud Ioan. ca. 13.
D *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*. Aſſerit itẽ Sotus d. 5. q. vnica, ar. 2. Ioannẽ Baptiſtã, Chriſti Baptiſmũ ſuſcepiſſe. Quod idẽ ſenſit Auctor operis imperfecti in Matth. homil. 4. & indicat Hieronymus in c. 3. Matth. & docuit ẽt D. Tho. ſuprà q. 38. art. 6. ad 3. Et idẽ affirmat de B. Virgine Sotus vbi ſuprà; vt. ſ. per Baptiſmũ quoque ſuſciperet incrementũ gratiæ & characterẽ, ſicut hi nimirum, qui antea licet iuſtificati baptizantur.

QVARTA aſſertio. Paruulis ita Baptiſmus *reipſa* neceſſarius eſt ad ſalutem, ut ſecundùm legem ordinariã nequeant ſine Baptiſmo aquæ ſalutem conſequi, excepto vnico caſu, ſi videlicet interficerentur pro Chriſto. Eſt Aſſertio certiſſima contra multos, qui hac in re diuerſis modis errauerunt.

E Nam *Primò* Pelagiani arbitrati ſunt, non indigere paruulos Baptiſmo, ut uitam æternam conſequantur; ſed vt poſſint ingredi in regnum cœlorum; ſicut Auguſtinus refert, cap. 88. lib. de hæreſi. & Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, ſub finem.

Secundò, VViclephus ſaltem dubitauit, an nõ etiam paruuli ſine Baptiſmo vita defuncti, conſequantur vitam æternam; ut videre eſt apud Thomam VValdenſem, tomo 2. de Sacramentis, capite 99. & ſeq.

Tertiò, Caluinus in antidoto contra Concilium Trident. & lib. 4. Inſtit. cap. 16. ſect. 24. 25. & 26. contẽdit filios parentũ fideliũ, nõ per ipſum Baptiſmũ propt

ſe

ſed hoc ipſo, quòd filij ſunt fidelium, iuſtificari, ac proinde ſi contingat, eos ſine Baptiſmo mori, nihilominus ſalutem conſequi. Quæ eſt etiam opinio cęterorum Sacramentariorum. Et Bucerus quidem in caput 3. Matthæi dicit, etiam ex diuina prædeſtinatione quandoq; fieri, ut paruuli aliqui conſequantur uitam æternam ſine Baptiſmo: quia ſcilicet ita ſint ad eam prædeſtinati; ut uidelicet abſque Baptiſmo illam conſequantur.

Quartò, Caietanus hic art. 2. opinatur, paruulos iam natos, ſi facultas baptizandi non ſuppetat, poſſe nihilominus ſalutem conſequi per *votum & fidem parentum*, qui ſcilicet cum inuocatione *Trinitatis*, adhibito ipſis etiam *ſigno Crucis*, eos offerant in illa neceſſitate Deo. Item in art. 11. ſimile uotum & fidem parentum dicit fore ſatis his paruulis, qui in uteris maternis moriuntur, ſi uidelicet cum inuocatione ſaltem Trinitatis offerantur à parentibus Deo. Quam tamen ſententiam Caietani Pius V. in editione illa Romana operum D. Thomæ iuſſit prætermitti. Sed extat tam in prioribus editionibus. Ac fuit eadem opinio quoque Gerſonis in ſermone de B. Virgine, parte 3. conſideratione 2.

Probatur autem Aſſertio noſtra aduerſus oēs iſtos Primo ſic ex Scriptura: Omnia ſalutis remedia, quæ ſm legem ordinariam ualent, docet Deus fideles ſuos, uel Scripturæ, vel Eccleſiæ uoce. Sed præter Baptiſmū in re & Martyrium pro Chriſto, nullum aliud ordinarium remedium, quod paruulis ad ſalutem proſit, uel Scripturæ, uel Eccleſiæ uoce vnquam Deus docuit. Ergo nullum aliud ordinarium remedium ipſis ſupereſt.

Maior certiſſima eſt, niſi uelimus alioqui infinitam eſſe licentiam fingendi remedia ſalutis. Neque Deus aliter ſatis conſuleret hominibus, niſi ſufficienter eos & certò doceret, quæ ſit omnino uia ad ſalutem. At cōſulit ſufficientiſſimè, ut patet ex illis Dei uerbis, Iſaiæ 5. *Quid eſt, quod vltra debui facere vineæ meæ, & non feci?* & ex multis alijs locis, quæ adduximus tomo 2. q. 3. p. 4. cum diſſeruimus de Gratia ſufficienti.

Minor autem habet duas partes. Prima, quòd præter Baptiſmum aquæ & Martyrium, nullum aliud ordinarium remediū Deus docuit, aut per Scripturam, aut per Eccleſiam. Et hæc pars euidenter patet. Quoniam nihil in Scriptura tale extat: Neq; in Eccleſia ante Gerſonem & Caietanum vlli Catholicorum eiuſmodi alia pro paruulis remedia in mentem uenerunt; tātùm abeſt, vt Eccleſia ipſa propoſuerit, & docuerit ex inſpiratione Dei eiuſmodi remedia Gerſonis & Caietani. Secunda pars illius Minoris eſt, quòd illa duo remedia, ſ. Baptiſmum aquę & Martyrium, Deus per Scripturam, vel per Eccleſiā doceat prodeſſe paruulis. Et hoc, quod ad Baptiſmum attinet, ſatis ex ipſa etiam Scriptura patet, ut ſuprà puncto 1. docuimus, cùm probaremus, Baptiſmum ualere omnibus.

Quod autem attinet ad *Martyrium*, docet id Deus per Eccleſiam ſaltem, conuenienter Scripturæ, quæ tātoperè ubiq; commendat mortē oppetitam pro Chriſto; & quidem hoc ipſo etiam quòd mors propter Chriſtum ſit, & non tantùm, ut proficiſcitur ex propria charitate: nam hoc propriè ad paruulos quidem non pertinet. Quòd autem id Eccleſia doceat, oſtendimus tomo 3. diſput. 8. quæſt. de Martyrio.

Id enim patet primū ex eiuſdem Eccleſiæ vſu. Nam ideo celebrat ſolenniter feſtum diem Innocentium, tāquam omnino Sanctorum, hoc ipſo, quòd Chriſti cauſſa ſunt occiſi. Itaque non aliquorum tantùm ſed omnium illorum Innocentium feſtum diem agit, licet ueriſimile alioqui ſit, aliquos inter illos fuiſſe, quibus nō fuerit applicatum aliud ſalutis remedium, nempe Circumciſionis. Nam probabile eſt, aliquos occiſos fuiſſe A ante octauum à natiuitate diem, quo primùm die circumcidere licebat: Occidebantur enim omnes ſine diſcrimine *à bimatu & infrà*. Deinde etiam probabile eſt, aliquos ex illis fuiſſe filios Gentilium aliquorum, qui fortè tunc fuerunt in illis locis.

Secūdò, quòd id etiam Eccleſia doceat, patet ex traditione, cuius teſtes ſunt Patres, qui ut rem certiſſimā aſſerunt, paruulos ſaluari per Martyrium, uice Baptiſmi. Vt Iustinus in Quæſtione ad Orthodoxos, quęſt. 96. Vbi eruditè id confirmat ratione ducta ex illa ſententia Apoſtoli ad Philippenſes 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolùm ut in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini*. Hinc enim colligit, *diuino*, vt inquit, *munere dignos haberi pueros, qui pro Chriſto* paſſi ſunt, atq; adeò B cooptandos in Chriſti regnum, iuxta illud eiuſdem Apoſtoli, ſecunda ad Theſſalonicenſes primo: *Iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cœlo, &c.* Et paulò antè: *Vt digni*, inquit, *habeamini regno Dei, pro quo & patimini*. Idem ſenſit Cyprianus in homilia de Stella & Magis, & in epiſtola ad Iubaianum. Augustinus epiſtola 28. ad Hieronymum, & lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23. Bernardus in ſermone de Innocentibus.

Atque hoc cùm ſit certum, meritò Sotus diſtin. 3. q. vnica, art. 11. & alij communiter reputant plus quàm falſam, (id eſt, erroneam) & cum Eccleſiæ authoritate pugnantem opinionem Armacani lib 8. de qq. Armenorum, C cap. 37. & Adriani in q. de Baptiſmo, quæſtiun. 3. ad tertium, qui negant, Martyrium per ſe prodeſſe paruulis, aiuntque, Eccleſiam non celebrare feſtum omnium illorum Innocentum; ſed eorum tantùm, qui alioqui fuiſſent in Circumciſione iuſtificati.

Ex ea enim opinione primùm ſequitur, Eccleſiam non celebrare tunc propriè Martyres; ſed circumciſos paruulos, quod abſurdum eſt & alieniſſimum à ſenſu & inſtituto communi fidelium. Deinde planè falſum eſt, quòd non celebret feſtum omnium illorum occiſorum infantiū: celebratur enim propriè hoc, quòd pro Chriſto fuerint occiſi: Atque ita ut hoc omnibus illis commune fuit; ſic Eccleſia communem diem feſtum illorum omnium agit; id quod etiam patet ex forma of- D ficij diuini, quod recitamus illo die.

Etſi uerò quæſtio ſit, neq; ſatis inter Doctores conueniat, *quomodo* Martyrium ipſum ualeat ad ſalutem præſertim paruulis, qui non oppetunt mortem ex proprio actu charitatis; vt ex Soti diſputatione apparet loco citato, & aliorum; tamen certum eſt, illud aliqua tādem ratione ad ſalutem ualere. Et nonnulli quidem opinantur, quòd ualeat *ex opere operato*, id eſt, ita, ut ſaltem tanquam cauſſa moralis conferat, ſecundùm certā aliquam legem Dei, gratiam Martyribus. Quod propter paruulos, in quibus non habet locum opus operātis, puto diſputari rectiſſimè, ut aſſerui tomo 3. diſp. 8. q. de Martyrio. Neque tamen propterea Martyrium eſt Sacramentum, ut malè Ioannes Maior conceſſit in E 4. d. 4. q. 3. quem rectè refellit Sotus in dicta q. vnica, art. 11. Et ratio præcipua eſt: Quoniam licet Martyriū gratiam conferat; non tamen eam confert, vt ſignum ipſius ex peculiari inſtitutione diuina.

Sed his omiſſis, quę vberius tractauimus in ſuprà dicta q. de Martyrio, probatur Secundo noſtra Aſſertio. Nam abſurdum & contra fidem eſt, à generali propoſitione & regula Sacræ Scripturę exceptionē facere ſine authoritate uel eiuſdem Scripturæ, vel certè Eccleſiæ, cui eſt etiam promiſſa recta intelligentia & interpretatio Scripturarū. Sed hoc facit illa opinio, quæ præter Baptiſmum aquæ & Martyrium, pollicetur vllo

lo

lo alio modo paruulis ſalutem. Ergo eſt erronea. Maior per ſe ſatis patet. Minor probatur. Qm̃ Ioan. 3. extat illa ſnĩa & quaſi regula generalis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei.* Inde autem ſm *Scripturam* quidem apertè non excipiuntur, niſi qui vtuntur Baptiſmo *Flaminis*, aut certè *Sanguinis*, ex proprio motu & actu charitatis; quorũ neutrum ad paruulos pertinet. Secũdũm traditionem autem Eccleſiæ, pręter illos, qui Baptiſmo Flaminis & Sanguinis, ex propria charitate iam adulti vtuntur, nõ excipiuntur paruuli, niſi in illo duntaxat caſu *Martyrij* propter Chriſtum. Itaque vera eſt illa Minor.

Sed occurri poteſt huic rõni OPPONENDO *primò*, quòd locus ille Ioan. 3. alium commodum ſenſum videatur hře poſſe, etiamſi non intelligatur propriè de Baptiſmo aquæ. Nam VViclephus apud Thomã VValdenſem in libro de Sacramẽtis, cap. 99. & ſeq. interpretatur metaphoricè, vt *ex aqua renaſci*, illic ſit, renaſci ex fide in Chriſtum, de cuius in Cruce pendentis latere profluxit aqua. Caluinus item loco ſuprà citato dicit, ſenſum eſſe, *niſi quis renatus fuerit ex Spiritu ſancto, qui nos à peccatis abluit & mundat inſtar puriſſimæ aquæ, corpus purgantis à macula aliqua alia.* Deniq; Kemnitius in Examine Can. 2. ſeſſ. 7. Concilij Tridentini, etſi nõ omnino ſequi videatur huiuſmodi metaphoricas eius loci expoſitiones; tamen obliquè eas confirmat, cùm notat ibi, Baſilium aquam in illo loco interpretatum alicubi eſſe *tribulationem*.

Secundò contra illam noſtram Probationem obijci poteſt, ꝙ Ioan. 6. extat planè ſententia ſimilis, cùm dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Neque tñ in hac generali ſnĩa paruulos etiam cõprehendi volumus, quaſi hi nequeant vitam æternam cõſequi, niſi communicent de Sacramento Euchariſtiæ. Cur igitur in illa ſimili ſententia Ioan. 3. comprehendi debeant?

Ad *Primum* reſpondeo, interpretationes illas, quæ non ibi *propriè* accipiendã eſſe *aquam* contendunt, planè eſſe hæreticas, contra cõem ſenſum & conſenſum Eccleſię, ut ſuprà pluribus teſtimonijs Patrum ad eam rem citatis oſtendimus. Et quod ad Baſiliũ attinet, non citat Kemnitius locum; neque illum ego repeti; ſed reperi tñ alium locũ illuſtrem in BASILIO, libro de Spiritu ſancto, cap. 15. vbi expreſſiſſimè Baptiſmum aquę & eius neceſſitatem cõfirmat ex illa ſententia Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* Quare ſi maximè alicubi metaphoricè quoque interpretaretur Baſilius illam aquam; certum tñ eſt, ex eius ſententia *propriè* imprimis accipi etiam in eo loco debere.

Ad *Secundum* reſpondeo, diuerſam rationem atque vim vtriuſque Sacramenti, ſcilicet Baptiſmi & Euchariſtiæ, meritò nos debere mouere, ut in ſentẽtia illa generali de Baptiſmo Ioan. 3. paruulos etiam eſſe cõprehenſos intelligamus: In alia verò de Euchariſtia Ioan. 6. non itẽ. Nam BAPTISMVS eſt ad *regenerationem*, ſine qua nemo poteſt hře ſpiritualẽ vitam. Non .n. aliquis prius viuit, q̃ generetur. Et præterea dubium non eſt, quin huius generationis ſpiritualis paruuli quoq; participes eſſe poſſint, ut p. 1. eſt probatũ. EVCHARISTIA autem non eſt propriè ad regenerationem ſpiritualẽ; ſed ad ſpiritualem *nutritionem*, atque adeo ad reſtaurationẽ ſpiritualis virtutis deperditæ per quotidiana peccata actualia. Hęc verò ſpiritualis nutritio, ad vitam ſpiritualem ſimpliciter quidẽ & abſolutè neceſſaria omnibus non eſt; ſed ijs tm̃, qui quotidiano peccatorum *vſu* ſubinde aliquid de ſpiritualibus uiribus deperdunt. Nã & vitam temporalem poteſt aliquis abſolutè quidem ſine vlla reſtauratione naturalis virtutis aliquandiu viuere: Itaq; nõ niſi adultos (qui peccare *actualiter* poſ-

A ſunt, atque adeò aliquid de ſpiritualibus viribus perdere, quod reſtauratione indigeat) in illa ſnĩa Ioan. 6. de neceſſitate Euchariſtiæ ad vitam æternam, comprehẽdere debemus. In alia autem ſnĩa de neceſſitate Baptiſmi, Ioan. 3. paruulos etiam oportet includere: quoniã hi quoque *regeneratione* ſpirituali ſimpliciter opus habent, vt ſpiritualẽ vitam viuant, & eius etiã regenerationis ſunt capaces, ut antè dictum eſt. Eſt igitur firma quoque probatio illa ſecunda noſtræ aſſertionis.

TERTIO probatur eadem Aſſertio ex definitione Eccleſiæ in Concilio Florentino, in Decreto de vnione Armenorum, & Tridentino ſeſſ. 5. in Decreto de peccato Originali, & in Cap. *Maiores*. Extra de Baptiſmo & eius effectu. Vbi aſſeritur paruulis ẽt prodeſſe Baptiſmum ad ſalutẽ, qm̃ alioqui eſſent ſine remedio.

B QVARTO probatur ex ſanctis Patribus. AVGVSTINVS epiſt. 28. 89. 90. 95. 105. & paſſim in tribus libris de origine Animæ: item in libro de natura & gratia, capite 8. GREGORIVS lib. 7. Regiſtri, epiſt. 53. BERNARDVS ſerm. 66 in Cantica. SIRICIVS epiſt. 1. capite 2. ORIGENES homilia 8. in Leuiticum. BASILIVS libro de Spiritu ſancto, cap. 14. & 15. HIERONYMVS in epiſtola ad Lætam. CHRYSOSTOMVS homilia 3. ad Neophytos. IVSTINVS in Apologia 2. & quæſt. 56. ad Orthodoxos.

Ex quibus patet, erroneam prorſus eſſe opinionem etiam illam Caietani & Gerſonis, ſi voluerunt illa remedia prodeſſe paruulis ſecundùm *legem ordinariam*. Et conſequenter etiam, cùm illa remedia ex eiuſmodi opi-

C nione adhiberentur paruulis, id eſt, ut ſecundùm legẽ ordinariam eis prodeſſent; peccatum eſſet ſacrilegij & cultus falſus.

Si autem velint tãtùm, quòd ex *priuilegio* in aliqua ſingulari caſu, poſſit ſine Baptiſmo, per illam oblationem & uotum parentum, ſaluari paruulus: de hoc quidem dubium non eſt, quin poſſit diuina potentia fieri; ſed tamen ſine ſpeciali reuelatione nemo poſſet abſq; errore & temeritate affirmare, quòd aliquis paruulus ita extraordinariè ſaluetur, ut rectè dixit Andreàs Vega lib. 5 ſuper ſeſſ. 6. Concilij Tridentini, cap. 16.

Quod tamen intelligo in particulari & determinato caſu, ſi videlicet aliquis affirmaret, hunc aut illum

D paruulum ſic extraordinariè ſaluari. Nam ut quemlibet paruulum in caſu determinato, ſi nõ baptizetur, negare debeamus conſequi vitã ęternã, ſatis nobis eſſe debet generalis Scripturæ ſnĩa, & lex ordinaria, quæ Baptiſmum requirit. In genere autem opinari ac polliceri ſibi de Deo, ꝙ aliquis paruulus aliquãdo pp pietatẽ parentũ extraordinariè ſine Baptiſmo ſaluetur, non vř eſſe erroneũ aut temerarium. Nam & in alijs Caſibus arbitrantur Theologi, Deum aliquando ſupplere in adminiſtratione Sacramentorum, quod alioqui ſm legem ordinariã erat neceſſarium, vt diſp. præced. q 5. notauimus ex quorundam ſententia, quando Miniſter ſubtrahit intentionem neceſſariam in miniſterio.

SED quò magis hæc noſtra quarta Aſſertio cõfirme-

E tur, reſpondendum eſt breuiter ad fundamenta illorũ, quos ſuprà diximus contrà ſentire. Et Pelagiani quidẽ illo ſuo fundamento nituntur, quòd .ſ. paruuli nullum contrahunt peccatum Originale. Quæ hæreſis à nobis refutata eſt, tomo 2. q. 12. de peccatis.

VViclephus uerò non aliud argumentum afferre videtur, niſi quòd poteſt Deus paruulos ſine Baptiſmo ſaluare, ut videre eſt apud Thomam VValdenſem vbi ſuprà. Sed cum extet lex ordinaria, ꝙ ſine Baptiſmo nõ ſaluabuntur; nõ ſatis eſt, Deum aliud *poſſe*, vt uel aſſeramus; ipſos ſine Baptiſmo ſaluari; uel ẽt (vt VViclephus facit) dubitemus, an non ſine Baptiſmo ſaluabuntur.

Prætereà

Pręterea, Calvinvs tribus teſtimonijs vtitur. Primvm eſt Geneſ. 17. vbi Dominus ad Abraham dicit: *Statuam pactum meũ inter me & te fœdere ſempiterno, vt ſim Deus tuus & ſeminis tui poſt te.* Hinc infert Caluinus, filios fidelium nõ propriè per Baptiſmum; ſed per iſtã promiſſionem diuinam iuſtificari, hoc ipſo, ꝙ filij ſunt fidelium, atque adeo ſemen Abrahæ. Hanc.n.hẽ vim illud, quod Deus promiſit: *Ero Deus tuus & ſeminis tui*, id eſt, peculiari ratione tibi & ſemini tuo Deus ero; nẽ peper gratiam. Eius autem promiſſionis quaſi ſigillũ dicit eſſe Caluinus Baptiſmi cæremoniam illam, quæ poſtea eſt adhibenda; licet iam ex vi ſolius promiſſionis paruuli ſint iuſtificati.

Secvndo obijcit illud, quod Apoſtolus 1. Cor. 7. affirmat, filios fidelium parentum *ſanctos eſſe*: & quidem quamuis alter tantùm parentum fuerit fidelis, ut apparet ex diſputatione Apoſtoli in illo loco.

Tertio addit etiam in lib. inſtitut. vbi ſuprà, dictum illud Chriſti de paruulis: *Talium eſt enim regnum cælorum.* Matth. 19.

Ad Primvm reſpõdeo, ſemẽ Abrahæ, ad quod illa promiſſio pertinet, intelligi debere, non ſᷓm carnalem natiuitatem; ſed ſecundùm ſpiritum, ut Apoſtolus docet Rom. 9. & alias ſæpè. Semen autem ſᷓm ſpiritũ ſunt ij, qui vel credunt ipſi, ſicut credidit Abraham, vel certè per Sacramentum fidei, id eſt, Baptiſmum (qui etiã paruulos è numero fidelium facit, ut p. 2. docuimus ex Auguſtino) fiunt filij promiſſionis Abrahæ.

Itaque ex illo loco Geneſ. 17. potius argumentari liceret contra Caluinum, paruulos, niſi Sacramentum Baptiſmi ſuſcipiant, minimè ex vi illius promiſſionis iuſtificari: quoniam ad id neceſſe eſt, ut ſint ſemen illud Abrahæ, ad quod pertinet ea promiſſio.

Quòd ſi ſemen ibi intelligi deberet ſecundùm natiuitatem carnalem, ut oporteret, ad ſtabiliendam ex illo loco hæreſim Caluini; abſurda multa ſequerentur: *Primò*, ex illius promiſſionis vi, non niſi eos iuſtificari, qui ſint propriè ſᷓm carnẽ de familia illa & ſtirpe Abrahæ. *Secundò*, ne in adultis quidem ad iuſtificationẽ propriè conferre ipſam fidem; ſiquidem alioqui ſint ſᷓm carnem ſemen Abrahæ, quo ipſo dicit Caluinus impleri promiſſionem illam. *Tertiò*, paruulos non contrahere peccatum Originale; ſed in ipſo primo inſtanti conceptionis eſſe iuſtos & ſanctos ex ui illius promiſſionis: quoniam in illo primo inſtanti ſunt ſecundùm carnem ſemen Abrahæ. Itaque falſum eſſet illud Apoſtoli ad Epheſ. 2. *Eramus natura filij iræ*.

Ad Secvndvm teſtimonium rectè rñdet Ruardus Tapper in expoſitione art. 2. fol. 83. & deinceps. Ac primo quidem cùm Pelagiani illum etiam locum obiecíſſent Auguſtino, ut probarent, filios fidelium non contrahere peccatum originale, reſpõdet Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, ca. 26. & lib. 3. capite 12. ſanctitatem illam, quam Apoſtolus tribuit filijs fidelium, quomodocunq; intelligatur; nõ tamen poſſe eam intelligi, quæ *gratia & iuſtitia* cõtinetur, quaſi hoc ipſo, quòd de parentibus fidelibus paruuli ſunt procreati, aſſequantur gratiam.

Id probatur *primò*. Nã ſimiliter ibi Apoſtolus *ſanctificari* dicit coniugem infidelem per alterum coniugẽ fidelem; & tñ certũ eſt, hoc intelligi non poſſe de ſanctificatione illa iuſtitiæ & gratiæ, quaſi hanc coniux infidelis, etſi in infidelitate maneat, conſequatur hoc ipſo, quòd fideli coniugi matrimonio iunctus eſt. Nam ſine propria fide *impoſſibile eſt* adultos *placere Deo*; ad Hebr. 11. Et: *qui incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper illum* Ioan. 3.

Secundò: Qm̃ aliunde certiſſimè conſtat, paruulos,

A vt iuſtificentur, debere neceſſariò renaſci per lauacrũ regenerationis, & incorporari Chriſto. Ioan. 3.

Tertiò: Quia præter Pelagianos & Sacramentarios iſtos, nullus Patrum ſic illam ſanctitatem, de qua loquitur in illo loco Apoſtolus, eſt interpretatus, nempe cùm ait 1. Cor. 7. *Alioqui filij veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt*.

Sed qualis omnino iſta *ſanctitas* eſt? Tertvllianvs in lib. de Monogamia, & Hieronymus lib. 1. cõtra Iouinianum, & in Epiſtola ad Paulinũ, hoc quod Apoſtolus inquit de fidelium filijs: *Nunc autem ſancti ſunt*, ſic interpretatur: Sancti, id eſt, *fidei cãdidati*, hoc eſt, deputati ad Chriſtianã fidem & ſanctitatem, hoc ipſo, ꝙ alterius ſaltem parentis fidelis ſunt filij, & ꝙ ita ſpes

B eſt, futurum illius opera, vt Chriſtianæ Religionis Sacramento initientur; maximẽ cùm de illo coniuge fideli loquatur ibi Apoſtolus, cum quo alter infidelis *habitare conſentit*, id eſt, quẽ permittit alter ſine Chriſti iniuria viuere, & facere ex Chriſtianæ Religionis inſtituto. Confirmat autem Hieronymus hanc interpretationem phraſi Scripturæ. Nam & vaſa ſacra dicuntur *ſanctificari*, & templum vocatur *ſanctuarium*, non niſi ſecundùm illam deputationem ad ſanctos vſus.

Ac eodẽ modo ſecundùm Chriſoſtomum in illum locum, intelligi poteſt, quod ibidem Apoſtolus dicit, *ſanctificari virum infidelẽ per mulierem fidelem*; & mulierem infidelem per virum fidelem: *quia ſpes eſt*; inquit Chryſoſtomus, *quòd à fideli coniuge altero pertrahetur ad*

C *fidem*. Quę expoſitio ex illis etiam Apoſtoli verbis, quę ibidem ſubiungit, confirmari poteſt: *Vnde enim*, inquit, *ſcis mulier, ſi virum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi mulierem ſaluam facies?* Quaſi dicat: fortaſſis, &c.

Præterea Ambroſius in illum locum, poſtquam illam interpretationẽ D. Hieronymi inſinuat ſic interpretatur: Sancti, id eſt, *legitimi*, non inmũdi ſeu ſpurij, quaſi ex adulterio: Id enim in hoc ẽt ſenſu dixit Apoſtolus, vt (qđ illic agebat) pſuaderet cõiugi fideli cohabitationem cum coniuge infideli, quãdo hic ſine iniuria Chriſti cõſentit cohabitare. Quaſi dicat Apoſtolus: Minimè verendum vobis eſt, ne propter differentiam Religionis filij veſtri ſint ſpurij & immundi: ſancti.n. id eſt, legitimi ſunt. Vtraque expoſitio eſt ſatis bona.

D Ad Tertivm reſpondeo, ſenſum eſſe, paruulos, quantum eſt ex parte illius ætatis, omnino etiam participes eſſe poſſe regni cœlorũ; ſed ſi *regenerentur in Chriſto*, ſicut ſuprà ex eo ẽt loco ꝓbauimus, eos per Baptiſmũ regñari oĩno poſſe. Ad probandũ igitur Baptiſmi virtutẽ in paruulis, nõ ad oppugnãdũ, vt peruersè Caluinus facit, vſurpari debet illud Chriſti teſtimonium.

Iam verò quod Bucerus dixit, ob diuinam *prædeſtinationem* fieri, vt ſaluentur paruuli, qui ſine Baptiſmo decedunt: Si ſecundùm legem ordinariam intelligatur; planè falſum eſt. Nã cùm ex ſcripturis probamus, ſecũdùm legem ordinariã non ſaluari ſine Baptiſmo paruulos; conſequenter euincimus, paruulos ſᷓm legem ordi

E nariam nõ pręde ſtinari ad vitam ęternã ſine Baptiſmo.

Reſtant modò Caietani argumenta, qui hæc potiſſimum vrget. Primo. Non eſt iam anguſtior ad ſalutem via, q̃ fuit tpe legis naturæ. Sed tunc fides & votũ parentum ſufficiebat paruulis ad ſalutem. Ergo & modò, ſaltẽ in caſu, quo Baptiſmus illis applicari nequit.

Respondet ad hoc argumẽtum in forma D. Tho. quodlib. 6. art. 4 ad 1. inprimis non eſſe certum, fidem ſolam parentum, niſi aliqua etiam exteriori cæremonia manifeſtaretur, profuiſſe illo tẽpore paruulis: Aliquos enim putaſſe, eiuſmodi aliquam cæremoniam, & proteſtationem externam, neceſſariam fuiſſe. Quod ſi ita eſt; accidere tunc etiam aliquando potuit, vt copia deeſſet

deeſſet adhibendi illam cęremoniā pro ſalute paruuli.

Deinde, ſi maximè nuda parentum fides fuerit tunc ſatis; rñdet tñ D. Thomas, difficultatem illam, quæ nũc eſt pp neceſſitatem aquæ, aliunde hoc tempore legis gratiæ compenſari. Nam & vberior gratia nunc in Baptiſmo datur, & ſtatim patet illius virtute aditus ad regnũ cæleſte, cuius ianua temporibus illis erat recluſa.

Accedit, quòd rariſſimè accidet ille caſus, ut aquæ defectu præſertim in ea parua quantitate, quæ ad Baptiſmum ſatis eſt, laboretur. Item omnes in neceſſitate pñt eſſe Baptiſmi Miniſtri. Deniq; etiā in illo tpe legis naturæ illis paruulis non conſulebatur, quorum parentes infideles erant; & tamen modò infidelitas parentum, ſi Baptiſmo abluantur aquæ, nihil illis oberit.

SECVNDO. Tempore legis veteris fides & votum parentum ſatis erat in neceſſitate paruulis, cùm ſcilicet ante octauum diem, quo dumtaxat circumcidere licebat, morte præueniebantur. Sed modò non eſt arctior, quàm tunc, via ſalutis. Ergo, &c.

RESPONDEO. Primum, Alphonſus à Caſtro lib. de hæreſibus, Verbo Baptiſmus, hæreſ. 9. probat, erroneũ atque temerarium eſſe aſſerere, ꝙ potuerit etiā in neceſſitate ante octauũ diem ſubueniri illis paruulis aliquo remedio. Id cõfirmat ex illo loco Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro octauo die circumciſa non fuerit, peribit anima eius de populo ſuo*, id eſt, non annumerabitur Dei electis & ſanctis, &c. Sic.n. hoc interpretatur AVGVSTINVS lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 17. & alij Patres.

Deinde affert etiam teſtimonium ex Cap. Maiores. de Baptiſmo & eius effectu, vbi ſimpliciter definitur, parẽ fuiſſe neceſſitatem Circumciſionis in octauo die neceſſitati, quæ iam eſt Baptiſmi abſolutè & ſimpliciter. Atque ita etiam videtur ſenſiſſe D. Auguſtinus loco citato.

Item D. Thomas infrà q. 70. art. 3. ad 3. cùm refellit eorũ opinionem, qui putarunt, in neceſſitate potuiſſe paruulos circumcidi ante octauũ diem; nullius oĩno remedij, quod potuerit illis in eo caſu alioqui prodeſſe, meminit; ſed ſimpliciter aſſerit intelligendā eſſe, ut ſonat, illam Scripturam, quæ dicit, perituros fuiſſe illos paruulos, qui in octauo die non eſſent circumciſi.

Ruardus autem Taper in art. 2. Louanienſi, dicit, fidem parentum, tempore legis veteris, ſimpliciter & abſolutè profuiſſe fœmellis ad ſalutẽ, & maſculis ẽt in neceſſitate, ante octauum diem, ſi videlicet mors tunc immineret. Neq; hoc fuiſſe mirũ, cùm illo tẽpore ante octauum diem nõ liceret eos circumcidere. Nunc autẽ A quia oĩ tempore paruulos baptizare licet, nunquã valet illis aliud remediũ præter Baptiſmum, extra caſum illũ peculiarem Martyrij. Poſt octauũ autem diẽ etiam negat Taper valuiſſe maſculis in neceſſitate fidem aut votũ parentum. Quanquam neſcio cur hic author diſtinxerit quo ad hoc inter tẽpus illud antecedens octauum diẽ & ſubſequẽs. Inſinuat quoq; D. Thom. q. 70. art. 4. ad 3. fuiſſe quoq; ante octauũ diẽ aliquod remediũ in neceſſitate, ſicut ante inſtitutā circumciſionem.

Sed quicquid ſit de hoc; reſpondeo deinde ad Caietani argumentum, aliunde difficultatem hanc neceſſitatis aquæ compenſari, etiamſi demus, tempore veteris legis potuiſſe ante octauum diem paruulos per fidẽ ſolam & votum parentum ſaluari. Nam neq; tũc B temporis ita copioſa gratia in circumciſione dabatur: neque aperta erat ianua regni cæleſtis.

TERTIO. Durum videtur, quòd eiuſmodi paruuli, qui baptizari nequeunt, ſint relicti abſque ſalutis remedio. Ergo non ita putandum eſt.

RESPONDEO, ſi per ſe, & quãtum eſt ex parte Dei, res conſideretur; non eſſe illos abſque remedio relictos. Deus.n. ipſe non impedit, quò minus baptizẽtur: Quanquam neque extraordinariè etiā impedit, aut voluntatem humanā parentũ, aut curſum aliarum cauſarum, ex quibus fit, ut nõ baptizentur. Itaq; hoc ſolum ex noſtra doctrina ſequitur, accidere interdum, ut remedium ſalutis, quod alioqui paruulis oĩbus diuinitus præparatum eſt, quibuſdam non applicetur. Hoc autẽ C accidens, etſi Deus non prohibeat; tamen non ideo iniuriam aliquam paruulis facit, neque accuſari propterea iuſtè poteſt, cum nemini extraordinariam illā prouidentiam ipſe debeat, & alioqui propter peccatũ originale iuſtè paruuli priuentur beatitudine. Quæ eſt etiam reſponſio in hoc propoſito D. Auguſtini lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum, cap. 7.

POSTREMO. Si illi paruuli per fidem parentum ſaluari non poſſent; maximè id eſſet propter illam ſententiam Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Sed hac ſententia non obſtante, cõcedimus paruulos ſaluari poſſe per remediũ Martyrij; & etiam adultos, per Baptiſmi votum. Ergo etiam concedi poſſet, in Caſu neceſſitatis, paruulos ſaluari per fidem illam & votum parentum.

D RESPONDEO, diſcrimen eſſe. Nam ad illas alias interpretationes, ſiue exceptiones illius ſententiæ, habemus certam authoritatem, partim Scripturæ, partim Eccleſiæ: ad huiuſmodi autem interpretationem non item, vt antè ſumus argumentati.

QVAESTIO QVARTA.

De effectibus Baptiſmi.

D. Thom. 3. part. quæſt. 69.

QVANQVAM D. Thomas hic per decem articulos, plures Baptiſmi effectus prolixè enumeret; tamen quidam illorum neceſſariò ſe conſequuntur; & aliqui non re ſed ratione tantùm differunt. Quare breuius tota res abſolui poteſt his duobus Punctis. PRIMVM *eſt, Quinam ſint Baptiſmi Effectus. Et num æquè fuerit efficax Baptiſmus Ioannis.* SECVNDVM *eſt, An quotieſcunque Baptiſmus legitimè ſuſcipitur, ſit efficax, hoc eſt, habeat in ſuſcipiente illos effectus ſuos: aut ſi aliquos non ſemper tunc habet, an poſſit poſtea illos habere, & quando.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam ſint Effectus Baptiſmi, & num æquè fuerit efficax Baptiſmus IOANNIS.

D. Thom. art. 1. vſque ad 8.

SEx effectus principales Baptiſmi rectè numerari poſſunt. PRIMVS Effectus eſt Character. Id quod ſuprà diſputatio. præceden. quæſtio. 4. ſatis à nobis contra hæreticos probatum & defenſum eſt.

SECVNDVS Effectus eſt Gratia iuſtificans, & virtutes, quæ ſunt cum ea connexæ, ut oſtendit D. Thomas art. 4. & etiā art. 6. in quo propriè docet, *paruulis etiam*

infundi

infundi cum Gratia illas Virtutes: Ac etiam nos ſuprà diſput. præced. de Sacramentis, q.3. hanc efficaciam Baptiſmi & aliorum Sacramentorum contrà hæreticos confirmauimus, qui, vt illic vidimus, non aliter putant Sacramenta nouæ legis gratiam conferre, niſi quia illam tanquam Symbola quædam externa & ſigilla promiſſionis diuinæ offerunt & exhibent hominibus, ut ſide percipiatur. Vnde colligũt, eodem modo Sacramenta veteris legis gratiam exhibuiſſe.

Nos autẽ totã hanc illorum doctrinã illic refutauimus, oſtendimusque, Sacramenta nouæ legis veras eſſe cauſſas gratiæ inſtr̃ales: Quod totũ ad Baptiſmũ etiã pertinet. Et patet, illum eſſe ita efficacem, ex illo teſtimonio ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Et Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.*

Etſi verò hunc effectum, nempe Gratiam & virtutes, *inæqualiter* pro ratione inæqualis diſpoſitionis, in alijs atq; alijs adultis, efficiat Baptiſmus, ut docet D. Thomas art. 8. tñ ex vi ſolius Baptiſmi, hoc eſt, ſi conſideremus præcisè illud, quod virtute *operis operati* ſola, circũſcripta iam per intellectũ, virtute diſpoſitionis accedentis, Baptiſmus efficere poteſt; in oïbus eſt hic effectus Gratiæ & virtutũ æqualis ac determinatus ex certa lege diuina, ut rectè notauit Sotus d. 6. q. 1. art. 6. Idque patet ex ijs, quę loco citato docuimus in cõi de virtute illa operis operati in omnibus Sacramentis.

Atq; ex hac doctrina rectè idẽ Sotus in illo loco refellit Scotũ in 4. d. 4 q. 7. & Gabrielẽ ead d. q. 2. qui contra D. Thomam in dicto art. 8. ſenſerunt, nõ omnibus paruulis in Baptiſmo dari æqualem gratiam; ſed Deũ, quia inæqualiter illos *prædeſtinet*, id eſt, ad diuerſã gloriã, dare illis in Baptiſmo inæqualem gradũ gratiæ: itẽ & hanc inæqualitatem poſſe prouenire ex precibus & deuotione inæquali offerentium paruulos ad Baptiſmum, uel etiã miniſtrantium. Quanquã fatentur quidem, illũ inæqualem Gratiæ gradũ non dari in Baptiſmo paruulis, per ipſum Baptiſmi Sacramentum; ſed ex beneuolentia quadã diuina, ob cauſſas illas iam dictas.

Sed hanc vt dixi opinionẽ meritò refellit Sotus. Qm̃ Deus non prædeſtinat ad inæqualem gloriã niſi ſm̃ diuerſa ẽt merita. Neq; etiã offerentes ad Baptiſmũ, aut miniſtri impetrãt inæqualẽ gradũ gratiæ, niſi ijs baptizatis, quibus poſſunt impetrare diuerſam diſpoſitionẽ propriam, hoc eſt, perfectiorẽ motum fidei, uel charitatis, uel pœnitentiæ in ipſo Baptiſmo. Quare ſi paruuli ante vſum rõnis morituri ſint; nullaq; adeo habituri propria merita; nõ ad inæqualẽ, ſed ad æqualẽ gloriam prædeſtinantur, nẽpe ad illã, quę correſpondebit æquali gratiæ acceptę in Baptiſmo ex vi ſola operis operati.

Neque opus eſt, ut *omnes* beati ſint impares beatitudine; ſed ſolùm certũ eſt, eſſe magnam latamque differentiam graduum beatitudinis, & *manſiones multas* in illa cæleſti domo, ut rectè loco citato declarat Sotus.

Sic etiam, neque in paruulis habet locum virtus illa deuotionis offerentium aut Miniſtrorum, cùm nõ ſint capaces inæqualiũ diſpoſitionum, quas illis impetrare queant offerentes vel Miniſtri. Qua ſolùm ratione cõtingit ex alieno merito conſequi inæqualem gradum gratiæ, ut optimis argumẽtis oſtẽdit in illo loco Sotus.

Qui etiam ex ijſdem fundamentis refellit ibidẽ aliã quandã opinionem Paludani in 4. diſt. 4. q. 1. vbi voluit hic author, paruulis ante vſum rationis morituris ob eam cauſſam dari diuinitus in Baptiſmo gratiã inæqualem, quoniam ſinguli prædeſtinati ſuccedũt in cælo in locum alicuius Angeli deſertoris, ac proinde futurum eſt, omnes & ſinguli homines habeant inæqualem gloriam, ſicut illi Angeli habituri erant inæqualem.

Reſpondet autem ac notat optimè Sotus, non ita A ſcrupuloſè & exactè illud accipi debere, quòd dici ſolet de ſucceſſione hominum beatorum in locis & quaſi ſedibus, quæ erant paratæ Angelis: ſed ſenſus tãtùm abſolutè eſt, homines cooptandos in beatitudinem, à qua deſciuerunt illi Angeli, licet fortè neque pari numero, & diuerſo etiam gradu.

Porro qm̃ (vt diſp. præced. q. 3. probauimus) ex fide certum eſt, Baptiſmo, & cæteris etiam Sacramentis nouæ legis *proprium* eſſe habere oïno hunc effectũ, qui eſt Gratia; cõſequenter apparet, hæreticam eſſe Sectariorum opinionem, cùm contendunt, Baptiſmum Ioannis eundem habuiſſe effectum, quẽ habet Chriſti Baptiſmus, & eodẽ modo contuliſſe gratiã: hoc excepto diſcrimine, ꝙ, vt inquiũt, Baptiſmus Ioannis exhibebat gratiã in virtute Chriſti nondum oïno exhibiti, B id eſt, paſſi in Cruce pro nobis: Baptiſmus autẽ noſter in virtute Chriſti *iam exhibiti*. Item, quòd vberiorẽ propterea gratiam cõfert noſter Baptiſmus. Dico autem, hãc iſtorum opinionem eſſe hæreticam. Qm̃ ſtatim ex fidei doctrina oſtendam, in Baptiſmo Ioannis non hãc fuiſſe efficaciam, quam ex fide certa aſſerimus eſſe in Baptiſmo. Sed prius fundamenta, ac ratio doctrinę iſtorum de hac re breuiter eſt proponenda.

Ac nominatim quidem ita ſcripſit Caluinus lib. 4. inſtit. cap. 15. ſect. 7. & 8 & Kemnitius quoq; ex ſuorũ ſentẽtia valdè prolixè idem conatur perſuadere in Examine can 1. ſeſſ. 7 Cõcilij Tridentini. Probant Primo ex illo modo narrandi Euangeliſtarũ Luc. 3 & Marc. 1. *Venit Ioannes prædicans Baptiſmum pænitentiæ in remiſſionem* C *peccatorum.* Si in remiſſionem: Ergo conferebatur illic Gratia, per quam peccata remitterentur.

Secvndo: Nam modus, quo Sacramentum Baptiſmi gratiam confert, eſt, quatenus illam exhibet & proponit hominibus, vt quoddã externum ſymbolum & quaſi ſigillum promiſſionis diuinæ, & doctrinæ de conferenda ſalute ꝑ Chriſtum. Sed cæremonia illa Baptiſmi Ioannis ſimiliter exhibebatur ex voluntate Dei, ut tale ſymbolum cuiuſdam promiſſionis & doctrinæ de ſalute propter Chriſtum. Ergo ſimiliter illa cæremonia gratiam conferebat. Hoc enim quaſi diſcurſu animaduerto comprehẽdi omnia ea, quæ iſti prolixè hinc inde ſecundùm ſuam doctrinam notant, ut hoc dogma de Baptiſmo Ioannis confirment.

D Et de Maiore quidem huius Syllogiſmi, quam iſti ſumunt, iam ſuprà diſput præced q. 3. dictum eſt. Minorem autem hic probant: Qm̃ Ioannes non ſolùm ut baptizaret in aqua, à Deo miſſus eſt; ſed vt doceret & proponeret doctrinam de Chriſto. Itaque eius virtutẽ apertè profeſſus eſt: *Venit enim in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, & omnes crederent per illum.* Ioan. 1. Atque vt Zacharias ait, *ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Itaque videtur omnino Ioannes doctrinã hanc ſalutarem de Chriſto, atque adeo promiſſiones diuinas, ſimiliter illa Baptiſmi ſui cæremonia, tãquam ſigillo obſignaſſe, & hominibus probaſſe.

Ex qua re duo rurſum hæretica dogmata deducunt E iſti. Vnvm eſt, Baptiſmum Ioannis vel nihil, vel propè nihil differre à Baptiſmo Chriſti, niſi quòd obſignabãtur per illum promiſſiones Chriſti nondum omnino exhibitæ: per noſtrum autem iam exhibentur, quæ eſt quaſi differentia quædam cæremoniarum iſtarum accidentalis. Cæterùm quia ſimiliter Ioannes baptizabat in remiſſionem peccatorum, & obſignabat eaſdẽ Dei promiſſiones, & eandem doctrinam ſalutarem Chriſti in illa cæremonia tradebat, & aquam quoque adhibebat; eadem cæremonia fuit illa, ſaltem quoad ſubſtantiam, & principalia ipſius, vt iſti ratiocinantur.

Altervm hæreticum dogma eſt, quòd non fuerit

neceſſe,

neceſſe, eos, qui legitimè baptizati fuiſſent Baptiſmo Ioannis, baptizari denuò Baptiſmo Chriſti & Apoſtolorũ: Id quod probat Kemnitius *Primò*, quĩ Actor. 18. Apollo, qui tinctus erat ſolum Baptiſmo Ioannis, tñ inſtruitur rectiùs & abſolutiùs in via Domini: Neque ibi legitur, ꝙ fuerit etiam Bptiſmo Chriſti baptizatus.

Secundò profert locum Ambroſij lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. ubi is ſentire videtur, Ioannem in nomine IESV fuiſſe ſolitum baptizare, atque adeo etiam in nomine Trinitatis, quę implicitè, continetur in perſona Chriſti: Eamq; ob cauſſam ſi quis in fide Trinitatis fuiſſet rectè baptizatus Baptiſmo Ioannis, nõ debuiſſe eũ denuò baptizari Baptiſmo Chriſti. Nã quod Actor. 19. quidam, poſtquam baptizati erant Baptiſmo Ioannis, deinde baptizati ſint Chriſti Baptiſmo, hoc ideo ſignificat ibi Ambroſius factũ fuiſſe, quia non rectè Baptiſmo Ioannis baptizati erant, cùm an Spiritus ſanctus etiã eſſet, adhuc neſcirent, vt in illo loco Actor. legitur. Vnde ibidem dicit Ambroſius, non fuiſſe in illis iteratum Baptiſma, ſed *nouatum*, quia *vnum eſt*, inquit, *Baptiſma*. Quaſi dicat, fuiſſe demùm abſolutum & perfectum illud Baptiſma Ioãnis, ſupplendo in Baptiſmo Chriſti, quod in illo priori Ioannis defuerat, nempe fidem & doctrinam Trinitatis: quaſi, cùm hæc adhibentur, non ſit vllum diſcrimen inter iſta Baptiſmata.

Poſtremò ad eandem rem, citat teſtimonium Magiſtri ſententiarum in 4. d. 4. vbi ille ait: Qui rectam fidé Trinitatis habebant, & Baptiſmo Ioannis baptizati erant, non opus habuiſſe Baptiſmo Chriſti.

SED hæc omnis doctrina iſtorum planè eſt falſa & hæretica. Et PRIMO, quòd Baptiſmus Ioannis non côtulerit ipſe gratiam & remiſſionem peccatorum (ſicut ſuprà diſp. præced. q. 3. probatum eſt, conferri per Baptiſmũ, & alia legis nouæ Sacramenta) probatur PRIMO ex Scriptura. Nam Matth. 3. dicit ipſe Baptiſta: *Ego quidem vos baptizo in aqua in pœnitentiam*; ſicut etiam in illis locis, quos iſti obijciunt, dicitur prædicaſſe Baptiſmum *pœnitentiæ*. Ex quo dicendi modo colligit beatus CHRYSOSTOMVS homil. 11. in Matthæum, & alij Patres, gratiã & remiſſionem peccatorũ, nõ fuiſſe propriũ & immediatũ effectum illius cęremoniæ Ioannis; ſed ad hoc illam tantùm propriè valuiſſe, ut per ſimilitudinem virtutis aquæ ad purgandum, ipſe Ioannes excitaret & hortaretur in illa cæremonia homines ad pœnitentiã, qua purgantur peccata; & etiam homines illius cæremoniæ vſu, quaſi proteſtarentur, ſe pœnitentiam actutos, qua abluerentur à peccatis. Quemadmodũ rem hanc totam veriſſimè, & ex orthodoxa doctrina declarat D. Thomas ſupra q. 38. præſertim art. 3. ad 1. Itaque eatenus dicitur Baptiſmus ille Ioannis fuiſſe præparatio quędã ad Religionem & Baptiſmũ Chriſti.

Ac ob eam rem rectè quoq; à D. AVGVSTINO lib. 5. de Baptiſmo, côtra Donatiſtas, cap. 10. ſcriptum eſt, in Baptiſmo Ioannis datam fuiſſe remiſſionem peccatorum tñ *in ſpe: reipſa verò dari in Baptiſmo Chriſti*. Vbi non vult Auguſtinus, neq; etiam nos volumus negare, quin accidere potuerit, vt homines illius cæremoniæ vſu, conſequerentur remiſſionem peccatorum ex opere operantis, id eſt, ſi legitimam & ſufficientem fidé ac pœnitentiam tunc fortè haberent: Sed illud eſt, quod cùm Auguſtino aſſerimus, virtute quidé ipſius cęremoniæ non fuiſſe datam remiſſioné peccatorũ reipſa, ſed ſolùm *in ſpe*, quatenus. ſ. excitabat homines ad pœnitẽtiam, per quam demum conſequerentur remiſſionem peccatorum: In Baptiſmo autem & per Baptiſmũ Chriſti, dari remiſſionem etiam *reipſa*, quoniã eſt ipſe cauſſa inſtrumẽtalis gratiæ, vt diſput. præced. queſt. 3. oſtenſum eſt. Quod notandum eſt, ne quis fortè præſtigijs

A & cauillatiunculis Kemnitij in hoc loco decipiatur.

SECVNDO probatur deinde Catholica hæc doctrina teſtimonio alio luculento ipſiuſmet Baptiſtæ, qui declaraſſe hanc vtramque differentiam inter vtrumque Baptiſmum oĩno videtur. *Ego*, inquit Matth. 3. *baptizo vos in aqua in pœnitẽtiam: qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne*. Et Ioan. 1. *Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto*. Quibus ſanè locis nõ tñ perſonã ſuam côparat cum perſona Chriſti, id eſt, nõ tñ ſignificat, ſe ſolũ eſſe miniſtrũ aquę, neq; virtute propria peccata remittere; Chriſtũ autem eſſe etiam in Baptiſmo Spiritus ſancti datorem, & authorem interioris gratię,

B eamque virtutem ſuam viſibili miraculo illum declaraturũ fuiſſe, quo die Spiritum ſanctum Apoſtolis ſub linguis igneis mitteret. Nõ, inquam, tantũ hoc in illis locis Baptiſta vult, ut ſine ulla probatione iſti contendunt; ſed etiam indicat maximè in ipſo quoque effectu Baptiſmatum differentiam, quòd ſcilicet proprius effectus illius cæremoniæ ſuæ non fuerit alius, niſi qui propriè eſſe poteſt effectus aquæ, ut ſcilicet *abluerit*, & excitarit adeo ad pœnitentiam in remiſſioné peccatorum & ſpiritualem ablutionem aĩæ ab illis, propter *ſimilitudinem*, &c. effectus aũt Baptiſmi Chriſti proprius & immediatus is fuerit, qui ſit effectus proprius ipſius *Spiritus ſãcti*, hoc eſt, ipſa Gratia & remiſſio peccatorũ.

TERTIO, ſic oĩno ſe rem habere, atque ita prorſus

C Scripturam in illis locis intelligendam eſſe, probatur aduersùs iſtos authoritate veterum Patrum, quos ipſe etiam Caluinus & Kemnitius non ſine magna impudẽtia, nobis concedunt, & fatentur, ſic omnino de Baptiſmo Ioannis & Baptiſmo Chriſti docuiſſe, ut nos ſentimus, ſed aiunt, Scripturam. ſ. ipſis ſuffragari côtra nos & veteres Patres. Quaſi verò melius iſti, quàm veteres Patres, Scripturam intellexerint. Docet igitur ita AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 49. & Tractatu 4. & 5. in Ioannem, & lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 9. & 10. & lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 37. CHRYSOSTOMVS homil. 11. in Matthæũ, BASILIVS libro de Spiritu ſancto, cap. 15. HIERONYMVS in cap. 2. Ioelis. AMBROSIVS lib. 2. Commen. in Lucam, cap.

D 11. qui eſt locus, ut poſteà recitabimus, pulcherrimus. CYPRIANVS Serm. de Baptiſmo Chriſti. CYRILLVS lib. 3. in Ioannem, cap. 57. & 76. TERTVLLIANVS lib. de Baptiſmo. IVSTINVS q. 37. ad Chriſtianos. LEO Papa epiſt. 4. BEDA in caput 1. Marci. Item oẽs Theologi in 4. d. 2. quibus tñ vniuerſis volunt Sectarij, ut anteponamus recentia ſomnia & commentationes ipſorũ. Rectè igitur in Côcilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. de Baptiſmo, ſub anathemate damnata eſt iſtorum hæreſis, ſcilicet Baptiſmum Ioannis, eundem habuiſſe effectum, quem habet Chriſti Baptiſmus.

Porro conſequenter ex his apparet, Baptiſmũ Chriſti & diuerſum ſm ſubſtantiam eſſe à Ioannis Baptiſmo, & oĩno fuiſſe neceſſarium illis etiam, qui fuiſſent

E baptizati Baptiſmo Ioannis: Quæ duo, ut anteà notatũ eſt, Sectarij negant. Sed vtrumque probatur. Nam ꝙ omnino Baptiſmus Chriſti *diuerſus* ſit; patet primũ ex diuerſa ſignificatione & effectu proximo: Significat. n. gratiam regenerationis, quæ per ipſum proximè detur: Illa verò cæremonia Ioannis, proximè quidé non niſi pœnitentiam ſignificauit, ad quam excitabat, vt declarauimus. Deinde idem patet: Quoniã Baptiſmi noſtri ſubſtantia conſtat etiam ex præſcripta illa forma verborum, quæ ſecundùm legem Chriſti ordinariam adhiberi debet: nempe, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: id quod ſuprà probatum eſt: Et confirmari quoque

quoque ſolet illo teſtimonio Auguſtini, quod ab hære ticis etiam in hac materia vſurpatur: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Tract. 80. in Ioãnem. In illa verò ablutione Ioannis non conſtat, an vlla præ ſcripta verba adhiberi debuerint, & multò minus ꝙ ordinariè oportuerit ibi exprimere Trinitatem, licet doctrina de ſalute obtinenda per Chriſtum antecedere fortaſſis debuerit, quibuſcunque verbis illa traderetur. Itaque Actor. 19. quidã ſimpliciter & abſolutè dicuntur baptizati fuiſſe Baptiſmo Ioannis, qui tñ an *ſi Spiritus ſanctus eſſet*, oĩno neſciebant: Quod argumento eſt, doctrinam de Trinitate non fuiſſe in illa cæremonia Ioannis ſaltem de ſubſtantia, licet fortè aliquo modo pertinuerit ad rectum vſum illius, ut ex Ambroſio lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. colligi poteſt.

B Iam verò ꝙ Baptiſmus Chriſti etiam ijs, qui Baptiſmo Ioannis baptizati eſſent, *neceſſarius* fuerit; patet eui déter ex illa vniuerſaliſſima Chriſti lege: *Docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c.* Matth. vlt. Et: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Marci vlt. Vbi nemo excipitur ab obligatione ſuſcipiẽdæ Chriſtianæ Religionis in Baptiſmo, quibuſcunque demum cæremonijs, ſiue veteris legis, ſiue Ioannis anteà fuiſſet vſus. Deniq; totum hoc aſſeritur etiam à SS. Patribus locis ſuprà citatis: & nominatim à S. BASILIO libro de Spiritu ſancto, cap. 15. cum ait: *Vnum nouimus ſalutare Baptiſma*, nempe Chriſti.

Quare ad PRIMVM fundamentum Sectariorum dicendum eſt, Scripturam illo modo dicendi (*prædicans baptiſmum pœnitentiæ in Remiſſionem peccatorum*) ſolùm indicare, quòd valuerit demum cæremonia illa Ioãnis ad remiſſionem peccatorum, quatenus *excitabat* ad pœnitentiam, ut ſuprà declaratum eſt.

C Ad SECVNDVM reſpondeo, falſam eſſe Maiorem. Suprà. n. probatum eſt, Sacramenta nouæ legis non illo modo ſolùm gratiam conferre. Ad locum autem Actor. 18. quem obijcit deinde Kemnitius, reſpondeo, ad inſtructionem illam, qua eſt Apollo ille melius edoctus in via Dñi, hoc inprimis pertinuiſſe, ut Baptiſmo etiam Chriſti initiaretur, non obſtãte, ꝙ ſuſcepiſſet Baptiſmũ Ioannis. Quod ſatis licet colligere ex alijs Scripturę locis, vbi extat vniuerſalis lex de Baptiſmo, licet in illo quidem loco Actor. 18. non expreſsè id dicatur.

D Ad teſtimoniũ verò AMBROSII, quod idem Kemnitius obijcit, rñdeo primò, perſpicuum eſſe, quid hac de re ſenſerit Ambroſius ex clariori alio loco, quẽ ſuprà citauimus, (lib. 2. Comment. in Lucam, cap. 11. Ibi enim interpretans illud Baptiſtæ, Lucæ 3. *Ego quidem aqua baptizo vos, venit autem fortior me, &c. ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne:* ita ſcripſit: *Aqua corpus abluitur: Spiritu animæ delicta mundantur: aliud agimus, aliud inuocamus, licet etiam in ipſo fonte ſanctificatio diuinitatis aſpiret: non. n. aqua oĩs ablutio eſt, ſed hæc diuiſa eſſe nõ poſſunt. Et ideo,* inquit: *Aliud fuit Baptiſma pœnitentiæ, aliud gratiæ eſt: iſtud ex vtroque* (id eſt, ex Spiritu mundãte animæ delicta, & ex aqua mundãte corpus) *illud ex vno* (id eſt, ex aqua tm̃ mundante corpus) Ac ruſus in eodem libro, cap. 12. ſic inquit: *Baptizatus eſt ergo Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent; & ideo qui ad Chriſti lauacrum* (notanter *Chriſti* dicit, non Ioannis) *venit, peccata deponit.* Hic certè clariſſimum eſt, idem, quod nos, Ambroſium de efficacia & differentia Baptiſmi noſtri ſenſiſſe & ſcripſiſſe.

E Deinde reſpondeo, non eum eſſe ſenſum illius alterius loci, ſcilicet lib. 1. de Spiritu ſancto, capite 3. quem Kemnitius colligit. Sed cùm duæ potuerint reddi cauſſæ, cur hi baptizari debuerint rurſũ Baptiſmo Chriſti,

A qui ſine inſtructione de Chriſto & Spiritu ſancto, Ioannis Baptiſmo baptizati erant (Actor. 19.) vna, quia non fuiſſent ita, ut oportebat, in doctrina Chriſti neceſſaria eruditi: altera, quia reuera differebat etiam quoad ſubſtantiam cæremonia illa Ioãnis à Chriſti Baptiſmo, qui præterea oĩbus neceſſarius erat: reddidit tm̃ Ambroſius, iuxta inſtitutum diſputationis ſuæ in illo loco, priorem illam cauſſam; ſed tñ non excluſit poſteriorem. Nam quod ibidem dicit, in illis non fuiſſe *iteratum*, ſed *innouatum* Baptiſma: ſenſus eſt, non accepiſſe illos prius eundem Baptiſmum Chriſti, quoad ſubſtantiam, qui poſtea ſecundò iteratus fuerit; ſed alium *diuerſum* Baptiſmum *nouum.* Atque ita patet, locum illũ magis etiam pro nobis contra Sectarios facere. Denique ille alius locus Ambroſij ſuper Lucam, vbi ex inſtituto, Baptiſmum Chriſti, & Ioannis comparat, longè illuſtrior eſt: cui proinde eſt ſtandum. Et hactenus de SECVNDO effectu Baptiſmi.

TERTIVS Baptiſmi Effectus eſt *remiſſio* oĩum peccatorum, id eſt, Originalis, & omnium Actualiũ. Ita D. Thomas art. 1. ex certiſſima Scripturæ & Eccleſiæ ſententia docet. Et quidem quod attinet ad *actualia mortalia*; ſequitur hoc ex ſecũdo effectu, quem diximus eſſe gratiam iuſtificantem. Nam per gratiam oĩa peccata mortalia ſimul remittuntur: & ita quidem, vt penitus deleantur, quod tomo 2. diſput. 8. de Gratia contra Sectarios probauimus, qui cenſent, eatenus ſolùm & originalia in Baptiſmo, & alia peccata mortalia remitti, quatenus per Chriſti gratiam non imputantur ad pœnam, & ideo velut teguntur. Quod verò attinet ad peccata *venialia*, putauit VViclephus apud VValdenſem tomo 2. de Sacramentis, capite 108. per Baptiſmum non tolli illa, quæ conſiſtunt in omiſſione.

Sed noſtra aſſertio generatim de *peccatis omnibus* probatur *primò* ex Scriptura, quę ſine vllius peccati exceptione docet, remitti oĩa per Baptiſmum: Vt Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamẽtis veſtris.* Item ad Rom. 6. Paulus ad baptizatos inquit: *Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato:* Id verò eſt abſolutè mortuos eſſe peccatis, nullũ in ipſis poſt Baptiſmum peccatum viuere. Accedit, ꝙ ob eam rem Baptiſmus etiam appellatur *regeneratio*, Ioan. 3. & ad Tit. 3. quia. ſ. exuit in illo quis vetuſtatem oẽm priorum peccatorum, & acquirit ſpiritualem vitam nouam. Denique cùm dicatur Chriſtus ipſe *mundare Eccleſiam ſuam lauacro aquæ*, ad Epheſ. 5. non eſt credendum, quòd in ea ille relinquat alicuius peccati maculam: ſiquidem omnino perfectè abluit.

Secundò probatur eadem Aſſertio (quòd. ſ. omnia peccata verè in Baptiſmo remittantur) ex cõi ſentẽtia Orthodoxorum Patrum. Clementis ALEXANDRINI lib. 1. pædagogi cap. 6. CYPRIANI Sermone de ablutione pedum, & lib. 2. Epiſtolarum, Epiſt. 2. AVGVSTINI lib. 3. contra duas Epiſtolas Pelag. cap. 3. & in Enchiridio cap. 43. & lib. 1. Retract. cap. 13. & lib. 6. cõtra Iulianum, cap. 5. & lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 28. HIERONYMI in Epiſtola ad Oceanum, Chryſoſtomi homil. 4. ad baptizandos. GREGORII lib. 9. Regiſtri, epiſt. 39. PROSPERI lib. 1. de vocatione Gentium, cap. 5. DAMASCENI lib. 4. fidei orthodoxæ cap. 10. BERNARDI in Sermone de Cœna Domini.

Tertiò ita eſt ẽt definitũ in Conc. Florent. & in Tridentino ſeſſ. 5. & in Carthaginenſi IV. cap. 1. & in Mileuitano can. 2. atq; ẽt à Leone Magno in epiſt. 22. & à Leone X. in Bulla damnationis Lutheri: Idẽ deniq; hr̃ in Cap. *Maiores.* Extra de Baptiſmo & eius effectu.

QVARTVS Baptiſmi Effectus eſt, quòd liberat ab *omni pœna* diuinitus propter peccatum conſtituta ipſi perſonæ,

perſonæ, quæ baptizatur. Ita ex Orthodoxa ſententia docet D. Thomas art. 2. & definitum eſt in Cōcilio Florentino, & in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. & 2. & in dicto Cap. *Maiores*. Quod etiam aſſerit ex Eccleſiaſtica traditione D. Auguſtinus lib. 2. de peccatorū meritis & remiſſione cap. 28. & lib. 1. Retract. cap. 13. & epiſt. 50. Ratio autem, quā pro hac Aſſertione affert in illo art. 2. D. Thomas, oſtendit quidē rectè huius rei congruentiam. Fundamentum autem præcipuum voluntas Dei eſt, cui placuit eam virtutem tribuere Baptiſmo.

Porrò liberare Baptiſmum ab oī pœna diuinitus decreta, diximus, vt excluderemus hic pœnas alias conſtitutas poteſtate humana: Hæ n. non omnes per Baptiſmum tolluntur. Tollitur tñ per illum omnis irregularitas, licet ſit pœna humana, quę incurritur propter *delictum:* Item illa quæ incurritur propter *homicidium* et voluntarium: non autem illa, quæ contrahitur ex defectu Sacramenti, ut irregularitas *bigamiæ*, & quæ etiam ob defectum natalium. Quod totum notat rectè Syluester in ſua Summa Verbo Baptiſmus 6. nu. 2.

Diximus item tolli per Baptiſmum pœnam omnē diuinitus decretam *ipſi perſonæ*, vt excluderemus hic pœnalitates illas, quę ſolent à Theologis dici pœnę nō tam ipſius perſonæ, q̃ cōes *naturæ* hominum, eò q; propriè conſequuntur peccatum cōe omnibus, ſ. originale; ut Mors, morbi, fomes concupiſcentiæ, &c. quæ pœnalitates, vt conſtat, in hac quidem vita per Baptiſmū nō tolluntur, quamuis tollantur poſt illā, ut D. Thom. docet art. 3. præſertim in rñſione ad 3. argumentum.

Manent autem iam iſtæ pœnalitates & ad exercitiū virtutum, & ad reprimendam hominum ſuperbiam, vt AVGVSTINVS dicit lib. 4. contra Iulianum cap. 2. & lib. 13 de Ciuit. Dei, cap. 4. & Tractatu 124. in Ioannē, & lib. 1. de nuptijs & cōcupiſcentia cap. 25. In quo poſtremo loco *concupiſcentiam* & fomitem, quę vna eſt ex eiuſmodi pœnalitatibus, affirmat *quotidie minui in proficientibus & continentibus*. Quod tñ non ita intelligendū eſt, quaſi ipſa *potentia* cōcupiſcibilis quoad *ſubſtantiam* ſuam ſubinde minuatur; ſed eſt intelligendū ſm illius *actus*, quatenùs ſ. cohibetur per gratiam Baptiſmi, quo minus inſurgat ita frequenter & vehementer contra rationem, eamque ſuperet, ut rectè animaduertit hoc Sotus in 4 d. 6. q. 1. art. 2. Atque ita etiam intelligendū eſt id, quod ait Clemens Romanus in epiſt. 4. *debilitari* concupiſcentiam per Baptiſmum.

QVINTO in Effectibus Baptiſmi numerari poſſunt quædam, quæ ex effectibus hactenus explicatis conſequuntur, & non niſi *ratione* ab illis differunt. Tale eſt, quòd aperire dicitur *ianuam* regni cæleſtis: quia ſ. remouet impedimenta pœnæ & culpæ, quæ nobis aditū ad cælum precludunt, ut D. Thom. declarat art. 2. Item quòd homines *incorporat* Chriſto, eoſque *illuminat* & fœcundat ſpiritualiter, vt clarè hæc explicat D. Thom. art. 7. ex DIONYSIO libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 2. & AVGVSTINO lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 26. & Caſſiodoro in Pſal. 22. Quæ oīa facit Baptiſmus hoc ipſo, quòd præſtat gratiā & virtutes, quibus homo illuminatur & ſpiritualiter fœcundatur, &c.

SEXTO rectè etiam Baptiſmi effectus cenſeri poteſt, quod *ſubijcit* hominem iuriſdictioni poteſtatique Eccleſiaſticæ. Quanquam hunc quidem effectum nō hic cōmemorauit D. Thomas: ſed, vt dixi, meritò notandus eſt. Nam ex eo fit, ut Eccleſia punire & coercere baptizatos poſſit; quos tñ ante Baptiſmū non poterat; iuxta illud Apoſtoli, 1. Cor. 5. *Quid enim mihi de his, qui foris ſunt, iudicare?* Et ratio huius eſt. Quoniam per Baptiſmum fit aliquis membrum Eccleſiæ, & conſequenter ſubordinatur atque ſubijcitur auctoritati

A eius, qui tanquam caput in Eccleſia præeſt.

Ex quo intelligitur, rectè ſub anathemate damnatū eſſe errorē Eraſmi Roterodami in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. vlt de Baptiſmo, qui, ut Petrus de Soto libro de inſtitutione Sacerdotum, lectione ſexta de Baptiſmo, ſub finem teſtatur, atque etiam fatetur Kemnitius in examine illius Canonis, cenſuit, paruulos baptizatos, poſtquā adoleuerint, interrogandos eſſe, an ſtare velint promiſſioni, quam eorum nomine fecerunt parentes in Baptiſmo: Quòd ſi nolint, dimittendos liberos arbitrio ſuo eſſe, nec aliter ad Chriſtianam Religionem cogendos, quàm ipſis negando Euchariſtiam, & alia Sacramenta.

B Qua in re minimè, ut oportebat, attendit Eraſmus ad propriam, atque præcipuam rationem, cur Eccleſia dicatur poſſe pœnis coercere baptizatos. Ea. n. eſt: qm, vt diximus, hoc ipſo, q; legitimè vel voluntate ſua, vel voluntate ac promiſſione parentū baptizati ſunt, fiunt membra Eccleſiæ, & ſunt adeò nō iam foris, ſed intus, vt iuxta ſnīam Apoſtoli, pertineat ad Eccleſiam de ipſis iudicare. Quare ſicut veritas Baptiſmi nō pendet ex futura acceptione promiſſionis factæ per parentes: *ita* neq; inde pendet hoc, q; Eccleſia habeat ius in eiuſmodi baptizatos. Acquirit. n. Eccleſia ius in illos per eiuſmodi parentum promiſſiones, non propriè, quatenus poſteà acceptabuntur; ſed quatenus in præſentia ſatis ſunt, vt *verè & legitimè* paruuli baptizentur, ſicut q. præced p. 1. eſt probatum. Quam ſanè rem facilè quis

C ſibi perſuadebit, ſi diligenter conſideret, Eccleſiam nō arbitrio ipſius baptizati hanc poteſtatem accipere, ſed à Deo, eo ipſo, quòd quis baptizetur.

Confirmatur autem hæc doctrina ex Concilio Toletano IV. cap. 58. & 59. & ex Cap. *Maiores*. Extra de Baptiſmo; vbi habetur, quòd paruuli baptizati ſunt oīno ad fidem compellendi poſtea. Et accedit, q; paruuli quoque olim *circumciſi* tenebantur eo ipſo cuſtodire legem; & ad id cogebantur ſine alia acceptatione.

Denique ne ipſi quidem hæretici in hac re propriè nobis refragantur, ut videre eſt apud Kemnitium in examine illius Can. vltimi, ſeſſ. 7. Concilij Tridentini. Quanquam negant quidē, poſſe baptizatos ad ſeruandam fidem alia pœna cogi, præterquam excommuni-

D cationis. Sed hunc iſtorum errorem nos tom. 3. diſp. 1. de fide, q. 11. p. 3. confutauimus, vbi egimus de iuſtis pœnis hæreticorum.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Baptiſmus ſit ſemper efficax, quotieſcunque ſuſcipitur: vel ſi aliquando non; an ſaltem poſtea ſuos effectus habeat, & quandonam.

D. Thom. art. 9. & 10.

DICENDVM eſt PRIMO, Baptiſmum quoad primum quidem & vltimum effectum ex prædictis p. præced. ſ. quoad *characterem*,

E & *ſubiectionem* erga Eccleſiā, ſemper eſſe efficacem, quandocunque *verè* ſuſcipitur, ut patet: nō autem quoad ſecundùm, ſcilicet *gratiam*; & conſequenter neque quoad alios effectus, qui cum gratia connexi ſunt, cuiuſmodi eſt inprimis *remiſſio* peccatorum.

Hoc probatur & declaratur ex doctrina D. Thomæ in art. 9. Nam ſi quis accedat ad Baptiſmum fictus, non conſequitur gratiam; hoc eſt, ſi ſimulet ſe rectè accedere, cùm accedat ſacrilegè. quia ſ. vel non credit, uel eū non pœnitet ſuorum peccatorum, vel certè contemnit Sacramentum, etiamſi alioqui habeat *intentionem* illud ſuſcipiendi.

Qui

Qui autem vſque adeo fictus accederet, vt ne *vellet* quidem ſuſcipere iuxta intentionem Eccleſiæ Sacramentum; hic non verè Sacrm̄ ſuſciperet. In propoſito aūt loquimur, cùm quis ita fictè accedit, vt nihilominus tamen verè ſuſcipiat Sacramentum: quod fit maximè, vt rectè d.6.q.1.art.7. notauit Sotus, quādo quis ſimulat ſe credere, cùm non credat; aut ſe dolere de peccatis, cùm non doleat: licet D.Tho. in dicto art.9. illam etiam fictionem ex Auguſtino commemoret, qua quis verè non vult accipere Sacramentum: Sed, vt dixi, non eſt hæc fictio vſque adeo ad propoſitum.

Quòd verò peccatum illud fictionis, quando quis non rectè credit, aut non dolet, impediat effectum, qui eſt Gratia, patet ex his, quæ ſuprà quæſt. præced. p.3. diſputauimus de neceſſitate rectæ fidei, & pœnitentiæ in Adultis, ut Baptiſmus ſit eis ſalutaris, licet iſta quidem non requirantur ad veritatem Baptiſmi.

Secvndo dicendū eſt ex ſententia eiuſdem D.Thomæ art.10. & omnium Theologorum, Baptiſmum cōſequi poſtea ſuum effectum (hoc eſt, gratiam & remiſſionem peccatorum antecedentium Baptiſmum) recedente per pœnitentiam illa fictione. Hanc Aſſertionē ponit vt certam D.Auguſt. lib.1. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.12. his verbis: *Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cùm illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante peccatorum abolitionem non ſinebat fieri*. Et refertur hæc ſententia in Decretis de Conſecratione d.4. Can. *Tunc valere*, & à Magiſtro in 4. d.4.

Cuius aſſertionis rōnē congruentem reddit B.Tho. in illo art.10. de qua videndus eſt Caietanus ibi, & Sotus d.6.q.1.art.8. Qui ēt rectè notant, fictionem illam, à qua oportet recedere, vt Baptiſmus valere incipiat, propriè quidem conſiſtere non in ipſo *peccato*, quod eſt in cauſſa, vt quis fictus accedat, ſiue illud ſit aliqd peccatum præſens, ſiue macula peccati præcedentis, adhuc animæ inhærēs; ſed in ipſa ſuſceptione Sacramenti in ſpecie quidem *pia*, & re ipſa *ſacrilega*, cùm quis, ſicut oportebat, non recedit per pœnitentiam à peccato, vt rectè ſanctéque ſuſcipiat Sacramentum.

Atque hinc conſequuntur tria, quæ ſunt hoc loco diligenter notāda. Primvm eſt, peccatum illud fictionis non tolli poſtea per ipſum Baptiſmum *directè*; ſed per pœnitentiam illam, quæ pòſt eſt neceſſaria, vt recedat eiuſmodi fictio. Rō eſt: Qm̄ peccatum hoc fictionis, cum conſiſtat propriè in ſacrilega Sacri ſuſceptione, vt ſacrilega eſt, poſterius quiddam (ſaltem *natura*) eſt ipſo Baptiſmo, quatenus ponitur (vt ſic dicam) à miniſtro in ipſo ſubiecto, hoc eſt, in perſona, quæ indignè baptizatur: Atq; inde fit, vt eiuſmodi ſuſceptio paſſiua Sacramenti, ſit *Sacrilegij* peccatum: eò q indignè talis ſe habet ad Sacramentum, quatenus natura prius adminiſtratur. Iam verò Baptiſmus, vt antè dictum eſt, recedente fictione, ſolum inducit gratiam & remiſſionem antecedentium peccatorum; nō aūt eorum, quæ fuerūt poſteriora ipſo Baptiſmo. Et dixi, per Baptiſmum *directè* non tolli peccatum hoc poſterius fictionis: quia *indirectè quidem* hoc ipſo, quòd Baptiſmus, recedēte fictione, dat gratiam, per quam remittūtur peccata priora, tollit etiam peccata poſteriora ipſo Baptiſmo, atque adeo etiam illud peccatum fictionis. Omnia enim peccata tolluntur per eandem gratiam.

Secvndvm, quod ſequitur, eſt, peccatum illud fictionis omnino ſubijci clauibus Eccleſiæ, vt rectè Sotus in dicto art.8. notauit. Et rō eſt illa iā reddita: Qm̄ contingit ea fictio poſt Baptiſmū; ſaltem vt eſt Baptiſmus natura priùs in ſubiecto, quam *ſacrilega* illius ſuſceptio in qua conſiſtat ea fictio. Et conſequenter tene-

A tur aliquis id fictionis peccatum confiteri vna cum alijs poſt Baptiſmum commiſſis, quando Confeſſio quidem eſt ex præcepto facienda.

Neque tamen tenetur etiam is explicare in Confeſſione peccata ea, quæ fuerunt cauſſa eius fictionis, ut rectè Caietanus, & Sotus notant. Ratio eſt: Qm̄ illa fuerunt omnibus modis priora Baptiſmo. Itaq; ſatis erit in confeſſione dicere, ſuſcepiſſe ſe ſacrilegè Sacrm̄, ſcilicet in peccato mortali. Nam in ea ſuſceptione propriè conſiſtit illud peccatum fictionis, quod eſt, ut diximus, ſubiectum Eccleſiæ Clauibus. Addit tn̄ hic Sotus, debere illa etiam peccata, quæ ſunt cauſſa fictionis, exprimi & declarari in Cōfeſſione, ſi ſint valde enormia, ut inde uidelicet cognoſcat Confeſſarius quantitatem
B notabilem malitiæ in eiuſmodi peccato fictionis.

Tertivm, quod ſequitur, eſt: Vt recedat illa fictio, & Baptiſmus adeo conſequatur effectum ſuum, non ſatis hic eſſe attritionem illam, quæ ſuffeciſſet in ipſo Baptiſmo, ut falsò putauit Paludanus in 4. diſt.4.q.5. Sed requiri uel attritionem una cum Sacramento Confeſſionis talem, qualis cum eo Sacramēto ſufficit: uel perfectam contritionem, ſi ſit ſine confeſſione, ut rectè probat Sotus in dicto art 8.

Et probatur id *primò* ex Auguſtini uerbis, qui, ut recitauimus, non qualemcunque pœnitentiam, ſed *veracem* requirit. *Secundo* ratione: Nam requiritur pœnitentia eiuſmodi, per quā directè & per ſe remittatur peccatum illud fictionis, & ſi quæ alia poſt Baptiſmū ſint
C commiſſa: ſed neceſſe eſt, ut eiuſmodi pœnitentia ſit uel attritio cum Sacramento Confeſſionis, qualis in eo Sacramento requiritur, uel alioqui ſine Confeſſione perfecta contritio. Ergo, &c.

Maior probatur. Nam oportet omnino peccatum illud fictionis habere remedium aliquod, per quod per ſe & directè remitti poſſit. At hoc remedium, ut antè probatum eſt, non eſt Baptiſmus antè ſuſceptus: Ergo reſtat, ut ſit illa pœnitentia, quæ poſtea neceſſaria eſt, ut recedat eiuſmodi fictio.

Minor autem probatur: Quoniam illud peccatum fictionis, & ſi quæ deinde committantur, ſubijcitur, ut dictum eſt, Clauibus Eccleſiæ, cùm ſint poſt Baptiſmū: Peccata autem, quæ Clauibus Eccleſiæ poſt Baptiſmū
D ſubijciuntur; *directè* quidem & per ſe, non niſi alterutro modo remittuntur, ſcilicet uel per Sacramentum Confeſſionis, & attritionem talem, qualis in eo Sacramento requiritur; uel per contritionem alioqui perfectam, in qua includitur quoq; uotum Confeſſionis. Firma eſt igitur illa Minor, atque adeo probatio noſtra tota contra Paludanum.

Denique illud etiam eſt Notandvm, cùm Baptiſmus ita reuiuiſcit, habere quidem effectum ſuum non niſi tanquam cauſſam *moralem*; quandoquidem iam amplius non eſt ipſe actu, neque etiam ſupereſt tunc aliquod quaſi organum ipſius, qd ſe uidelicet habeat actiuè, reſpectu gratiæ, quæ tunc à Deo producitur. Nā
E quod D.Tho. art.10. dicit, Characterem ex Baptiſmo relictum, habere ſe ut formam, ex qua pòſt ſublato impedimento conſequatur effectus, qui eſt Gratia; nō ita intelligi debet, ut ſonat, ſicut patet ex explicatione Caietani in illo art. quam etiam approbat Sotus loco citato.

Vult enim tantummodo dicere D.Tho. perinde certo conſequi tunc gratiam ex ſola uirtute diuina, ac ſi relictus ibi character eſſet tanquam quædam forma ſeu diſpoſitio actiua, ex cuius uirtute conſequeretur Gratia. Itaque dicit hoc D.Tho. quaſi inducens quoddam exemplum ex rebus naturalibus petitum, propter nōnullam analogiam, quam hic etiam habet Character

reliquus cum formis naturalibus, quod attinet ad *certitudinem* effectus, qui poſtea, ſublato impedimento, conſequitur, vt latius explicat in illo art. Caietanus.

Quòd autem hæc interpretatio D. Tho. admittenda ſit, ex eo patet: Quoniam D. Tho. negauit alioqui q. 64. Characterem eſſe propriè diſpoſitionem ad illum

A effectum, qui eſt Gratia, & multò minus eſt forma actiua eius: Imò contrà potius Gratia habet ſe vt forma, ex qua effluit Character, quando ſimul datur cum illo, vt Caietanus rectè notat in illo art. 10. An verò reliqua Sacramenta poſſint perinde habere ſuum effectũ, recedente fictione, videbimus infrà in proprijs locis.

QVAESTIO QVINTA.

De Circumciſione, quæ fuit Baptiſmi Figura.

D. Thomas 3. parte, quæſt. 70.

ETSI Circumciſionis vſus ad nos nihil pertineat; pertinet tamen nonnihil ipſa doctrina de Circumciſione, quatenus fuit nimirum illa cæremonia typus quidam Baptiſmi. Quod quidem qua ratione intelligi debeat, ſatis hic declarat D. Thomas in art. 1. Præterea verò ſatis fuerit hic breuiter explicare, An ad eum finem fuerit diuinitus inſtituta Circumciſio, vt conferret Gratiam.

PVNCTVM VNICVM.

An Circumciſio fuerit diuinitus inſtituta ad eum finem, vt conferret Gratiam.

D. Thom. art. 2. 3. 4.

FVISSE quidem conuenienter inſtitutã Circumciſionem à Deo, & quoad *tempus*, & quoad ipſum *ritum*, perſpicuè D. Tho. docet in art. 2. & 3. Quæ doctrina contra Manichæos notãda eſt, qui cenſuerunt, nõ à Deo bono, ſed ab alio ſuo malo Deo inſtitutam Circumciſionem fuiſſe. Quem errorem refellit B. AVGVSTINVS lib. 6. contra Fauſtum Manich. cap. 3. Item eſt id notandum contra Pelagianos, qui putarunt, totum illud fuiſſe inuentum quoddam humanum; idq; propterea, ꝙ peccatũ Originale, in cuius remedium diuinitus inſtituta eſſe aſſeritur Circumciſio, non agnoſcebant. Eos autem cõfutat quoq; D. Auguſt. lib. 6. contra Iulianum, cap. 3.

Potiſſimùm autem diſcutiendum hic eſt, illud quod B. Tho. diſputat in art. 4 ſcilicet quomodo Circumciſio contulerit Gratiam iuſtificantem. Nam quod in illius vſu Gratia daretur, dubium nullum eſt: ſed ſolùm eſt diſputatio de modo. Et quidem certum inprimis eſt, Circumciſionem non eodem modo Gratiam contuliſſe, quo illam nunc conferunt Sacramenta nouæ legis; ſed longè imperfectius. Id quod ſuprà diſputat. præced. q. 3. probatum à nobis eſt contra Sectarios. Atque id ipſum annotari debet contra Scotum in 4. d. 1. q. 6. & Durandum q. 5. qui putarunt, Sacramenta nouæ legis non conferre Gratiam, niſi vt ſigna & conditiones quaſdam, vt loco citato commemorauimus; quo pacto etiam Circumciſio Gratiam conferebat.

Poſito autem, ꝙ imperfectius multò Circumciſio Gratiam contulerit, ꝗ noſtra Sacramenta, QVÆSTIO eſt, Quis fuerit iſte modus, quo imperfectius illa Gratiam contulerit? Qua de re variæ fuerunt olim opiniones. Nam Magiſter in 4. d. 4. & alij quidam, totum hoc ad ipſum effectum referebant, aiebantq; Circumciſionem imperfectius contuliſſe Gratiam, qm̃ non eam cõtulerit ſ̃m *omnes* ipſius Gratiæ effectus; ſed tm̃ ſ̃m effectum *priuatiuum*, ſcilicet remiſſionem peccati; non aũt ſ̃m effectus ẽt *poſitiuos*, vel certè non ſ̃m oẽs illos, ſed tm̃ ſ̃m *ius*, qd' per Gratiam tribuitur, ad beatitudinẽ; non verò ſ̃m *facultatem* repugnandi cõcupiſcentiæ, &c. Quas oẽs opiniones rectè & perſpicuè D. Tho. euertit in art. 4. Qm̃ minima Gratia ſufficit ipſa per ſe ad oẽs eiuſmodi effectus. Itaq; ſi Gratiam Circumciſio dabat; dabat illam ſine diſcrimine, quoad oẽs ipſius effectus.

Certior igitur & communior hac de re ſententia eſt illa, quam ibidem D. Tho. ponit, ſcilicet Circumciſionem ideo contuliſſe Gratiã imperfectius, qm̃ non illa dabatur virtute ipſius Circumciſionis, ſicut iam datur virtute noſtrorum Sacramentorum; ſed virtute *fidei*, vel propriæ in adultis, vel alienæ applicatæ paruulis, cu-

A ius ea cæremonia Circumciſionis fuit quoddam ſignũ & proteſtatio. Itaque Gratiã ipſa Circumciſio impropriè ſolùm conferebat, tanquam ſignum videlicet fidei in futurum Chriſtum, cuius virtute dabatur.

SED quanquam hæc ſententia, vt dixi, certior eſt, & diſput. præced. q. 3. ex Scriptura, & Patribus à nobis cõfirmata; hẽt tñ aliquid difficultatis, quod expedire hoc in loco oportet. Argumẽtabitur. n. aliquis hoc mõ: Motus ille fidei, vel propriæ, vel alienæ, paruulis applicatæ, Gratiam non conferebat, niſi tãquam cauſſa quædam *moralis*, & *conditio* requiſita, vt pp Chriſtum futurum illa Gratia daretur: Difficulter. n. defendi põt, ꝙ ille fidei motus Gratiam ẽt effecerit, tanquam cauſſa *inſtrumentalis phyſica*: neq; vllus Doctorum, quod ſciam,

B hoc hactenus affirmauit. Sed tanꝗ cauſſa quidem *moralis & conditio* requiſita, ipſa quoque Circumciſionis cæremonia Gratiã cõferebat. Ergo nulla eſt rõ, cur aſſeramus, Gratiã illã collatã fuiſſe, nõ *virtute* Circũciſionis, ſed virtute *fidei*, cuius Circumciſio proteſtatio erat.

Rñdeo, cùm Gratia illa dr̃ collata fuiſſe propriè virtute fidei, non negatur, quin eodem modo ſeu titulo, per ipſam quoq; cæremoniam Circumciſionis aliqua rõne collata etiam fuerit: ſed explicatur, quod fuerit propriè ratio, cur Circumciſio eo modo & titulo, ſcilicet tanquam cauſſa moralis & conditio requiſita Gratiam conferret. Ratio enim hæc fuit motus ille fidei, cuius ipſa Circumciſio ſignum & proteſtatio erat. Itaque ſenſus illius aſſertionis eſt, Circumciſionem quidẽ

C tanquam cauſſam *moralem* & *conditionem* requiſitam contuliſſe gratiam; ſed id tñ non per ſe & ſuapte virtute, quatenus *externa* quædam cæremonia erat; ſed quatenus ſubſtabat, vt ita dicã, illi *fidei*, cuius erat ſignum & proteſtatio, quæq; præcipuè eo modo & titulo ad illum effectum Gratiæ valebat.

Sic mihi doctrina hæc communis intelligenda omnino videtur; niſi quis commentari uelit motum illũ fidei fuiſſe cauſſam inſtrumentalem *phyſicam*, quod & hactenus puto eſſe inauditũ, & vt dixi, difficillimè defendi poterit, cùm præſertim motus ille fuerit quiddã internum, ꝙ reipſa nõ ita applicabatur paruulis, ſicut iam applicatur contactu phyſico ipſum Sacramẽtum.

D Quanquam interim non nego, quin ſine eiuſmodi contactu rectè alioqui defendatur, humanitatem Chriſti concurriſſe ſupernaturaliter ad aliquos effectus mirabiles per modum cauſſæ inſtrumentalis phyſicæ, ſicut ſuo loco à nobis eſt defenſum. Sed vt hoc ſimiliter in propoſito de illo motu fidei aſſeratur, cùm res aliter commodè explicari poſſit: non uideo, cur ſit neceſſe.

QVÆ-

QVAESTIO SEXTA.

De Ritu Baptiſmi.

D. Thomas 3. part. quæſt. 71.

Qvae D. Thomas de antecedentibus Baptiſmum ipſum ex Orthodoxa ſententia hic docet, ferè ſunt à nobis ſuprà diſputat. præced. de Sacramentis in genere probata argumentis illis communibus, quæ pro Ritu Sacramentorum fecimus contra Sectarios. In ſpecie autem Ritus illi, qui poſt applicatam formam & materiam Baptiſmi adhibentur, ſuprà etiam quæſt. 1. punct. vltimo defenſi & confirmati ſunt. De alijs verò antecedentibus ipſum Baptiſmum, tria in ſpecie breuiter ſunt hic explicanda. Primo, *An debeat Baptiſmum præcedere Catechiſmus & Exorciſmus.* Secvndo, *Quiſnam ſit effectus Exorciſmi.* Tertio, *Ad quem pertineat officium catechizandi & exorcizandi.*

PVNCTVM PRIMVM.

An debeat Baptiſmum præcedere Catechiſmus & Exorciſmus.

D. Thom. art. 1. & 2.

Certvm eſt, debere præcedere Catechiſmũ, A vt docet D. Tho. art. 1. Item Exorciſmum, quo expellantur Dæmones, ſicut aſſerit ar tic. 2. Vtrumque patet traditione ac vſu perpetuo Eccleſiæ. Cuius teſtes ſunt, quod ad *Catechiſmum* attinet, Dionysivs libro de Eccleſiaſt. Hierar. cap. 2. Clemens lib. 7. Conſtitut. Apoſtolic. cap. 41. & epiſt. 3. Cyprianvs lib. 1. epiſtolarum, epiſt. 12. Tertvllianvs in libro de Corona Milit. Ambrosivs libro 2. de Sacramentis, cap. vltimo. Avgvstinvs libro de fide & operibus, cap. 8. 9. & 11. & epiſt. 78. Hieronymvs libro contra Luciferianos, ſub finem: Idq́; præcipitur in Concil. Laodicenſi, can. 8. & 46. Carthagin. IV. can. 12. & Braccarenſi II. can. 1. Qua de re Iſidor. videndus lib. 2. de Officijs, cap. 20. Rabanus libro de in- B ſtitutione Clericorum, cap. 26. & 27. Hugo lib. 2. de Sacramentis, part. 6. cap. 8.

Nititur etiam ea traditio ratione neceſſaria. Nam in *Baptiſmo profeſſio fit Chriſtianæ fidei.* Ergo neceſſe eſt, vt *prius* aliquis per Catechiſmum intelligat fidẽ, quam *ibi eſt profeſſurus.* Quanquam hæc quidem probatio ad eos tñ pertinet, qui iam adulti baptizantur: in Baptiſmo aũt paruulorum ideo ẽt fidei Symbolum & profeſſio breuiter proponitur: qm̃ pro illis Patrini reſpondere debent, ut ſuprà quæſt. 3. ſuo loco ex orthodoxa ſnĩa confirmauimus: atq; ob eam rem etiam, vt inde Patrini admoneantur, de quibus rebus eiuſmodi paruulos poſtea erudire pro officio ſuo debeant.

Quòd autem rectè adhibeantur quoq; *Exorciſmi,* C probatur ſimiliter ex Eccleſiaſtica traditione. Cuius teſtes ſunt, Dionysivs cap. 2. Eccleſiaſt. Hierarch. Syricivs epiſt. 1. Cælestinvs epiſt. 1. cuius hac de re teſtimonium affert D. Tho. art. 2. Leo epiſt. 4. & 8. Ambrosivs lib. 1. de Sacramentis, cap. 5. Avgvstinvs lib. 1. de Symbolo fidei, cap. 1. & epiſt. 105. ad Sixtum Presbyterum, & lib. 6. cõtra Iulian. cap. 2. quo loco ait, eos, qui huic conſuetudini exſufflandi per Exorciſmũ Dæmones, cõtradicunt, *eſſe ex orbe toto exſufflandos.* Itẽ lib. 2. de Nuptijs & concupiſcen. cap. 17. & 18. & 29. In quibus ſanè locis vocat hanc Aſſertionem *fundatiſſimã veritatem in tota Eccleſia, & antiquiſſimam Eccleſiæ traditionem:* imò Eccleſiam ẽt dicit in huius *fidei antiquitate firmatam.* Item lib. de Gratia Chriſti & peccato origi- D nali, cap. 40. Optatvs lib. 4. contra Parmenianum Donatiſtam, Greg. Nazianzenvs Orat. in S. Lauacrum, Cyprianvs lib. 4. epiſtolar. epiſt. 5. & 6. Cyrill. Hierosolymitanvs catecheſi 4. & 5. illuminatorum. Ac in libro de Eccleſiaſticis dogmatib. cap. 31. dicitur, ſeruari eam conſuetudinem per totam Eccleſiã. Id etiam habetur in Concil. Braccar. II. can. 1. & eſt definitum à Martino V. in Bulla contra VVíclephum, & Huſs. Qua de re ſimiliter ſunt legendi, Hugo, Iſidorus, & Rabanus locis paulò antè citatis; atque etiam Thomas VValdenſis in libro de Sacramentis, cap. 45. & deinceps contra VVíclephum.

Habet uerò ea res exemplum Chriſti, qui exſufflauit in energumentum, Marci 5. & etiam authoritatẽ, quod attinet quidem ad ipſum genus actionis. Siquidem Marci vltimo, dedit poteſtatem eijciendi dæmonia. Denique Exorciſmorum vſus apud Iudæos etiam in more erat, vt patet ex Ioſepho lib. 8. antiquitatum, cap. 2. Hierony. in cap. 12. Matthæi, Irenęo lib. 2. cap. 5. Origene Tract. 35. in Matthæum, homil. 35. Chryſoſtomo homil. 5. in Marcum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quiſnam ſit Effectus Exorciſmi.

D. Thom. artic. 3.

Verissime docet D. Tho. art. 3. effectũ proprium huiuſmodi Exorciſmorum eſſe expulſionem dæmonum; non quidem vt per peccatum dominantur homini baptizando (ſic enim non expellitur dæmon, niſi per gratiam ipſam baptiſmalem, ut ẽt colligere licet ex Cypr. lib. 4. epiſtolar. epiſt. 6.) ſed ne aliquo modo impediant adminiſtrationem ipſius Sacramenti, atque effectum eius, offundendo tenebras ſenſibus mẽtis, quò fiat, vt facilè baptizatus poſtmodum excidat ex gratia baptiſmali.

Vnde apparet, erraſſe Præpoſitiuum, ꝙ ſenſerit, pueros, quibus Exorciſmus ille Baptiſmi adhibitus fuerit, ſi ante Baptiſmum ipſum è vita decedát, in minoribus tenebris verſaturos, minoremq́; adeò pœnam experturos pp peccatum originale. Quam opinionem clarè refellit D. Tho. art. 3. ad 1. Exorciſmus enim per ſe ſolus, ſicut neque ad peccatum delendum, ita neque ad abolendam aut minuendam pœnam valet; ſed ad illũ alium effectum, ne ſcilicet dæmon impediat Sacramẽtum, eiuſq́; fructum, vt iam dictum eſt.

Porro effectum huiuſmodi omnino habent illæ cæremoniæ Exorciſmi, non tantùm ſignificando; ſed etiã efficiendo, vt ex ſententia D. Tho. rectè confirmat & declarat Sotus diſt. 6. quæſt. 2. art. 3. Efficiunt autem id ex *opere operato,* quatenus nimirum certò impetrãt ad eiuſmodi effectum auxilium diuinum, & quidem effi-

 cax, niſi

cax, niſi per ipſum baptizatum (cum is eſt adultus) ſteterit, quò minùs eiuſmodi effectus ſequatur. Neque obſtat, quòd hæ cæremoniæ ſunt, vt Theologi appellant, non Sacramenta, ſed *Sacramentalia* tantùm, per Eccleſiam inſtituta. Habet enim Eccleſia diuinitùs eam poteſtatem inſtituendi Sacramentalia iſta ad eiuſmodi effectus ſupernaturales, vt patet ex traditione, cuius teſtes antè produximus. Neq; verò ideo inſtituit Eccleſia Sacramenta. Non enim hæc Sacramentalia conferunt gratiam *iuſtificantem*; quod eſt de ratione Sacramenti.

Præter hunc autem modum in adminiſtratione Baptiſmi expellendi dæmones, quem aſſerimus effectum eſſe propriè illorum Exorciſmorum: expellitur etiam reipſa per illos dæmon à corporibus baptizandorum, quando accidit quidem, vt hi ſint obſeſſi; aut etiam ab alijs corporibus ne noceant, &c. Sed hunc effectum rectè Sotus vbi ſuprà & alij notant, non eſſe certum & infallibilem; ſicut illum priorem: ſed ſequi tantùm pro Dei beneplacito quandoque; cùm id expedit ad ædificationem Eccleſiæ, ſicut experientia ipſa docet, id quandoque fieri, & quandoque non item. Et ratio eſt: Quoniam hæc poteſtas in dæmones data eſt Eccleſiæ, quatenus ad Dei beneplacitum pro loco & tempore, & alijs circumſtantijs, expedit ad fidei confirmationem, vt etiam aſſeruimus to. 3. diſputat. 6. quæſt. 8. p. 2.

PVNCTVM TERTIVM.

Ad quem pertineat officium catechizandi, & exorcizandi.

D. Thom. artic. 4.

DICENDVM eſt breuiter cum D. Tho. art. 4. hoc officium catechizandi & exorcizandi, pertinere ad *Sacerdotes* quidem; tanquam ad principales eius rei Miniſtros: ad *Lectores* autem & *Exorciſtas* minùs principaliter, vt ſcilicet miniſtrent & aſſiſtant in ea re Sacerdotibus.

Poſtremò aduerſus Sectarios in hoc genere, annotandum eſt, benedictionem ſacri fontis niti antiquiſſima Eccleſiæ traditione. Id colligere licet ex DIONYSIO lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 2. CYPRIANO lib. 1. epiſtolarum, epiſt. 12. & in homil. de Magis & Stella, ſub finem. CLEMENTE lib. 7. Conſtitut. Apoſtol. ca. 42. & 43. AMBROSIO lib. 2. de Sacramentis, cap. 5. & lib. 1. de Spiritu ſancto, cap. 3. & 7. AVGVSTINO Trac. 80. in Ioan. & epiſt. 118. Significatur verò hac cæremonia, non habere aquam virtutem regenerandi ex ſeſe; ſed à Chriſto, vt notat Hugo lib. 2. de Sacramentis p. 6. ca. 11. Ac in vniuerſum de aquæ benedictæ virtute & ſtupendis miraculis, quæ iam olim per eam antiqui Sancti patrauerint illuſtria ſane commemorat exempla Theodoretus in religioſa Hiſtoria Sanctorum Patrum cap. 8. & 13. & 21.

Finis Diſputationis Quartæ.

DISPVTATIO QVINTA GENERALIS

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Diuiſa in Quæſtiones Duas.

INDEX QVAESTIONVM ET PVNCTORVM QVINTAE DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO PRIMA,

De ratione & effectibus Sacramenti Confirmationis.

Punct.I. *Quænam Religionis cæremonia ſit ea, quam Orthodoxi appellant Confirmationem: & an ea verè ſit vnum è Sacramentis nouæ Legis.*

II. *Quænam ſit huius Sacramenti materia.*

III. *Quænam ſit huius Sacramenti forma, & qui Ritus.*

IV. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus,*

QVÆSTIO II.

De Miniſtrantibus & Suſcipientibus Sacramentum Confirmationis,

Punct.I. *Quinam ſint huius Sacramenti Miniſtri.*

II. *Quinam poſſint eſſe participes huius Sacramenti.*

III. *An hoc Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium ijs, qui eius participes eſſe poſſunt.*

DISPVTATIO QVINTA GENERALIS

De Sacramento Confirmationis.

D.Thom.3. parte quæſt.72.

DVAS POSSVMVS DISTINGVERE QVAEſtiones in hac Diſputatione. PRIMA erit de ratione & effectibus iſtius Sacramenti. SECVNDA, de Miniſtrantibus & Suſcipientibus illud. Diſputant autem de hoc Sacramento Confirmationis Theologi in 4. d 7. neque hi ſolum, ſed etiam veteres Patres illud aſſerunt, vt videbimus q.1.p.1.

QVAESTIO PRIMA.

De ratione & effectibus Sacramenti Confirmationis.

D.Thom.quæſt. 72. ab art.1. vſq; ad 7.

EXPLICANDA ſunt quatuor. PRIMO, Quænam Religionis cæremonia ſit ea, quam Orthodoxi appellant Confirmationem: & an ea ſit verè vnum è Sacramentis nouæ legis. SECVNDO, Quænam ſit huius Sacramenti materia. TERTIO, Quæ item forma, & ritus. QVARTO, Qui denique effectus. Ex quibus omnibus poterit elici perfecta Definitio huius Sacramenti. Deſcriptio autem eius per notionem nominis puncto primo proponitur.

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam Religionis cæremonia ſit ea, quam Orthodoxi appellant Confirmationem: & an ea ſit verè vnum è Sacramentis nouæ legis.

D. Thom. art. 1.

CONFIRMATIONIS vocabulo eam Religionis cęremoniam in Eccleſia vſitatam ſignificare ſolēt Orthodoxi, quę ab effectu ſuo proprio nomen accepit *Confirmationis*. Nā pręſtat *robur & augmentum Gratiæ ſpiritualis*: eatenusq́; baptizatos, qui ſunt (vt D. Petrus epiſt. 1. cap. 1. loquitur) *ſicut modò geniti infantes* confirmat, & reddit idoneos milites, ut vincant tentationes contra Chriſtianā fidem. Et eſt id nomen in Eccleſia uſurpatum in Conc. Aurelianen. apud Grat. de Conſ. d. 5. Can. *Vt ieiuni*. imò ante mille ducentos annos à Melchiade in Epiſt. ſua Decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, cum ait, per hoc Sacramentum *confirmari* nos ad pugnam. Item: *Confirmatio*, inquit, *armat & inſtruit ad agonem vitæ iſtius*. A à Cornelio Papa, vt refert Euſebius Cæſarienſis lib. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cap. 33.

Rurſus nominatur à *materia*, Sacramentum *Chriſmatis*, vt vocat CYPRIANVS lib. 1. Epiſtolar. epiſt. 12. & Auguſt. lib. 2. cont. Petil. c. 104. Et à Dionyſio Areopagita dr̄ *inunctio*, ca. 4. de Eccleſiaſt. Hierarchia. Vocat quoque Auguſt. *Oleum ſanctificatum*, lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 20. Item Dionyſ. lib. de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 4. appellat *ſacrum vnguentum*.

Denique à *ritu* etiam, quo per Apoſtolos olim ſolebat dari effectus huius Sacramenti, Act 8. & 19. vocatur *Impoſitio* manuum. Quo vocabulo vtitur ēt Auguſtinus tractans de hoc Sacramento lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. & alij paſſim Patres.

Sed habet pręterea Sacramntum hoc, apud veteres, B alias quaſdam appellationes; partim ex eius *forma*, partim ex *materia*, partim etiam ex effectu & ritu ductas. Nam ab *effectu & ritu & forma* quia fit ibi conſignatio, tum interior animæ per gratiam & characterem, tū exterior Crucis in fronte, eaque in verbis *formæ* explicatur; dictum eſt à CLEMENTE in epiſt. 4. Sacramentū *Conſignationis*. Quod ēt notatur ex Rabano de Conſecr. d. 5. Cap. *Nouiſſimè*. Item à CYPRIANO in Epiſt. ad Iubaianum, appellatum eſt eadem rōne, *Signaculum* Dominicum. Et ab AVGVSTINO lib. 19. contra Fauſtum, cap. 14. *Signum* Chriſti, poſt Baptiſmum & Euchariſtiam, quæ ibi etiam commemorat. Item *Signaculum*,

Ex quibus nonnulli eiuſmodi appellationes ſumūt ex ipſo modo loquendi Scripturæ in aliquibus locis, quos ad hoc Sacramentum illi accōmodant. Nam AMBROSIVS libro de his, qui myſterijs initiantur, cap. 7. huc refert illud, quod Apoſtolus dicit 2. Cor. 1. *Qui aūt confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.*

Item AVGVSTINVS Tract. 6. in 1. Epiſtolam Ioannis, & Cyrill. HIEROSOLYMITANVS catecheſi 3. myſtagogica, accommodant ad hoc Sacr̄m illud 1. Ioan. 2. *Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis.* Sic etiam Auguſtinus huc refert illud Pſalmiſtæ:

Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron: lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. Sed de Scripturis, quibus Patres confirmare conantur rationem huius Sacramenti, paulò pòſt dicemus. A

Nunc ita explicata Vocabuli ratione, videndum eſt, an hæc Religionis cæremonia ſit omnino verum SACRAMENTVM nouæ legis. Etſi enim ſuprà Diſputat. præced. q. 6. cum numerum Sacramentorum nouæ legis aſſereremus, ſatis à nobis Sacramentum hoc, ſaltē argumentis communibus pro toto illo ſeptenatio Sacramentorum numero, defenſum ſit; tamen expediet propter importunitatem Sectariorum, propria quædā hoc in loco addere, tum de argumentis, quibus nos Aſſertionem huius Sacramenti probamus, tum etiam de obiectionibus hæreticorum contrarijs, quod attinet propriè ad iſtud Sacramentum. B

Eſt autem inprimis annotandum, recētes Sectarios in reijciendo huiuſmodi Sacramento, minimè carere exemplo hæreticorum veterum. Nam illud etiā olim reiecit Nouatus, vt author eſt Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum, & Theodor. li. 3. fabularū hæreticorum. In qua re Nouatianos deinde ſecuti ſunt Armeni, vt Armacanus commemorat lib. 9. de erroribus Armen. cap. 10. & hos prætereà VViclephus, contra quem Thomas VValdenſis diſputat To. 2. de Sacramentis, cap. 111. & ſeq. Et denique horum oīum perfidiam in hoc approbauerunt Lutherani, & Caluiniani omnes, vt eſt videre apud Caluinum lib. 4. inſtitut. ca. 19. & Kemnitiū in examine eius doctrinæ, quæ de Cōfirmatione traditur ſub finem ſeſſ. 7. Concil. Trident. C

Catholicorum aūt oīum Aſſertio eſt, cæremoniam Confirmationis in Eccleſia vſitatam, eſſe verum Sacrm id eſt, *cultum diuinitùs inſtitutum; in quo ex promiſſione diuina detur Gratia, quam ea ipſa cæremonia ſignificet.*

Hanc Aſſertionem probamus PRIMO ex aliquot Scripturæ teſtimonijs ita intellectis, ſicut expoſuit traditio Eccleſiaſtica, quam paulò pòſt adferemus. Nā etſi Scriptura nō exprimat quidē clarè totam rōnem huius Sacramenti; tamen ex ſententia Patrum, in quibuſdā Scripturæ locis ſignificatur *effectus* huius Sacramenti proprius, & ēt alicubi ipſe *ritus*, quo ab Apoſtolis conferebatur eiuſmodi effectus. Quo ipſo, rōne quidem eiuſmodi effectus & ritus, conſequenter cenſuerunt Patres ſignificari ibi ſaltem implicitè totum ipſum Sacramentum, ſicut eſt à Chriſto inſtitutum, & in Eccleſia ex Apoſtolica traditione vſurpatum. D

Et effectus quidem proprius illius indicatus eſt à Chriſto in ijs locis, quibus poſt Baptiſmum promiſit diſcipulis Spiritum ſanctum, id eſt, donum ipſius. Vt Ioan. 16. *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Et Lucæ 24. *Ego*, inquit, *mitto promiſſum Patris mei in vos. Vos autem ſedete in ciuitate, quoadusq; induamini virtute ex alto.* Item Actor. 1. eadem promiſſio commemoratur: quam etiam fuiſſe completam, narratur deinde Actor. 2.

Ritus autem Apoſtolicus, quibus effectus ille huius Sacramenti proprius conferebatur, ponitur Actor. 8. & 19. vbi legimus, eos, qui baptizati erant, accepiſſe deinde per *impoſitionem manuum Apoſtolicarum Spiritū ſanctum*. Atq; hæc quidem teſtimonia Patres, & Pontifices paulo pòſt citādi, referunt ad hunc effectum proprium huius Sacramēti; & maximè Euſebius, Melchiades, Damaſus, Ioannes, Pontifices, ut ſtatim indicabimus; atque ēt Dionyſ. cap. 4. Eccleſiaſt. Hierarch. Hieronym. contra Luciferianos, Cyprian. lib. 2. Epiſtolarum, epiſt. 1. Auguſt. lib. 15. de Trinitate, cap. 26. E

Sunt autem & alia quædam Scripturæ loca, præſertim veteris teſtamenti, quæ nonnulli ēt Patres Allegoricè accommodant ad iſtud Sacramentum. Cuiuſmodi ſunt illa, quæ ſuprà, cùm de nomine huius Sacramenti diceremus, attulimus ex Auguſtino, & Ambroſio, & Cyrillo HIEROSOLYMITANO. Tale ēt eſt, quod idē Cyrillus catecheſi 4. huc accommodat ex Eccleſiaſtico, cap. 9. *Oleum de capite non deficiet:* Atque illud etiam Pſalm. 22. *Impinguaſti in oleo caput meum*, quod hic ipſe Cyrillus ibi refert ad hoc Sacramentum.

Sic etiā Cyrillus alter ALEXANDRINVS ad hoc Sacramentum pertinere ſignificat illud, quod Iſaiæ 25. legimus: *Vinum bibent, lætitiam bibent, vnguento vngentur, trade hæc omnia Gentibus.* Sic enim inquit in Commentarijs eius loci: *Per vinum myſticam benedictionem, & incruentæ hoſtiæ modum ſignificat, quam in noſtris Eccleſiis ſolemus adminiſtrare: Vnguentum verò pulchrè nobis Sancti Spiritus vnctionem ſignificat.* Tum verbis ſequentibus manifeſtè ſignificat ibi Cyrillus, ſe de vnctione Spiritus ſancti loqui, *externa & ſymbolica*, & omnino eiuſmodi, quæ conſiſtat in peculiari aliquo Chriſtianæ Religionis cultu, qui, vt ibidem Cyrillus addit, non ſicut cultus veteris legis illi ſoli populo, *ſed omnibus Gentibus ſit tradendus*, iuxta verbum illud Iſaiæ: *Trade hæc omnia Gentibus.*

Cæterum potiſſima huius rei teſtimonia Scripturæ ſunt illa priora de effectu huius Sacramenti, in quibus omnes ferè Patres communiter conueniunt. Quod ſi illis & illo modo probandi nolint eſſe contenti Aduerſarij, fateri coguntur, ne Baptiſmum quidem & Euchariſtiam poſſe ex Scriptura rectè probari. Vt. n. ſuprà diſput. 3. q. 6. p. 2. cùm de numero Sacramētorū egimus, manifeſtè conuicimus: nec Sectarij ipſi poſſunt totā oīno rōnē horum duorum Sacrorū, quatenùs ſunt *ſigna & Sacramenta diuinitùs ad cultum inſtituta*, oſtēdere manifeſtā in Scripturis; ſed tm̄ poſſunt oſtendere aliquid vel aliqua, quæ ad rōnem horum Sacramentorū pertineant, & conſequenter implicitè reliqua, ex quibus tota rō iſtorum Sacramentorum perficitur. Id aūt ſimiliter nos iam fecimus in huius Sacramenti probatione.

SECVNDO probatur eadem aſſertio ex Apoſtolica traditione Eccleſiæ, cuius teſtes ſunt Summi PONTIFICES, & Patres antiquiſſimi. Clemens in epiſt. 4. Vrbanus in Epiſt. Decretali ad omnes Epiſcopos, Fabianus in epiſt. 3. Cornelius apud Euſebium lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 33. Euſeb. ēt Pontifex epiſt. 3. ad Epiſcopos Thuſciæ & Cāpaniæ, Melchiades ī epiſt. Decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, valde luculenter, Damaſus in epiſt. 4. Innocent. I. in epiſt. 1. ca. 3. Leo I. epiſt. 88. Gelaſius epiſt. 1. Greg. lib. 3. Regiſtri. cap. 9. & 26. Ioan. III. in epiſt. 1. Decretali ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, Innocentius III. in Tit. de S. Vnctione, cap. vnico.

Item alij quoq; PATRES. Dionyſ. cap. 2. & 4. de Eccleſiaſt. Hierarch. Tertul. in libro de Baptiſmo, & libro de Reſurrectione carnis. Cypr. lib. 2. Epiſtolarū, epiſt. 1. & in Epiſtola ad Iubaianum. Baſil. libro de Spiritu ſancto cap. 27. Ambroſ. libro de his, qui myſterijs initiantur, cap. 7. & lib. 3. de Sacram. cap. 2. Auguſt. lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. Quem locum, quia inuictus & clariſſimus eſt, ſuprà diſp. 3. q. 6. p. 2. cū defenderemus Sacramentorum numerum, recitauimus. Ait enim, *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignorum, ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.*

Qua ex oratione euidenter apparet, Vnctionem ſacram hoc in loco non impropriè, ut perperam Kemnitius Auguſtini ſnīam conatur īterpretari; ſed maximè propriè ab Auguſtino *Sacramentum* cenſeri: ſiquidem eam ibi comparat cum Baptiſmo, & quidem tanquam cæremoniam ab eo planè diuerſam. Nam & hoc diligenter etiam contra Sectariorum vanas interpretationes an-

nes annotandum eſt, qui ſuadere conantur, veteres ſacram Vnctionem non habuiſſe, niſi pro ritu quodam Baptiſmi. Sed de hoc poſteà etiam dicemus.

Nunc ille locus, vt dico, Auguſtini contra id commentum diligenter obſeruetur, ſicut etiam alius locus eiuſdem lib. 19. contrà Fauſtũ cap. 14. vbi *Signum Chriſti*, id eſt, Confirmationis Sacramentum, tanquam diſtinctum planè annumerat Sacramento Baptiſmi & Euchariſtiæ. Idem lib. 5. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas, cap. 19. & Tract. 6. in 1. epiſtolam Ioannis, & alias paſſim huius Sacramenti meminit. Item D. Hieron. in dialogo contra Luciferianos, & Cyrill. Hieroſolym. catecheſi 3. & 4. myſtagogica, valde luculenter. Cyrill. Alexand. in Commentarijs ſuper cap. 25. Iſaiæ, Iſidor. lib. 1. de Officijs Eccleſiaſticis, cap. 25. & 26.

Quibus adde innumerabiles alios Patres in varijs CONCILIIS antiquis olim congregatos. Vt in Elibertino can. 38. Laodicenſi can. 7. & 48. Arelatenſi I. can. 8. Arelatenſi II. can. 17. Aurelianenſi apud Gratianũ de conſ. d. 5. Can. *Vt Ieiuni*. Et Meldenſi apud eundem ibi. can. *Vt Epiſcopi*. Toletano I. can. 20. Item in Synodo VI. Generali, can. 7. Item in Concilio Florentino, in decreto in Vnione Armenorum, & Tridentino denique ſeſſ. 7. ſub finem, can. 1. de Confirmatione.

TERTIO, ſolent etiam Scholaſtici Doctores, pro eadem Aſſertione, quaſdam afferre rationes congruentiæ. Qualis illa eſt inprimis, quæ ex ſimilitudine naturæ ducitur. Nam ut poſt *vitam* naturalem adeptam aliquid præterea ad neceſſarium robur & augmentum hominis requiritur: ita conueniebat, aliud à Deo Sacramentum inſtitutum eſſe ad *vitam* & regenerationem *ſpiritualem*; aliud ad *robur* eius & augmentum.

Verùm huiuſmodi quidem rationibus non præcipuè nitimur; ſed probationibus illis ex traditione, & ex Scriptura ſecundùm traditionem intellecta: quæ cũ omnino ſint firmæ; apparet, rectè in Concilio Tridentino vbi ſuprà ſub anathemate damnatam eſſe hæreſim Sectariorum, qui Confirmationẽ cenſent eſſe ocioſam cæremoniam; non aũt propriè Sacrm̃ nouæ legis.

SED argumẽtãtur illi & cõtra ipſam Aſſertionẽ noſtrã, & ẽt cõtra probationes eiuſmodi, quibus vtimur, multis modis. Cõtra Aſſertionẽ qdẽ PRIMO obijciũt, non extare *promiſſionẽ* diuinã de effectu Gr̃æ per eiuſmodi cæremoniam: id quod requiritur ad Sacr̃i rõnẽ.

RESPONDEO. Iam oſtenſum eſt, extare protſus vt traditio, & Scriptura ſm̃ traditionem declarat. Quanquam ſi nuſquam ẽt vllo modo in Scriptura hoc indicaretur, ſufficere nobis deberet traditio & conſuetudo totius Eccleſię: vt in hoc ipſo propoſito rectiſſimè oſtẽdit D. HIERONYMVS in Dialogo cõt. Luciferanos, c. 4.

SECVNDO obijcit inprimis Caluinus, atq; ẽt Kẽnitius multis verbis, Aſſertionẽ hãc huius Sacr̃i, eſſe coniunctã cũ inſigni iniuria *Baptiſmi*, eo ꝙ præcipui illi effectus Gratiæ ſpiritualis, ſcilicet *confirmatio & robur* ad militiam Chriſtianã, ſic tribuantur à Catholicis huic cæremoniæ, vt ſimul quaſi per anthiteſin negentur Baptiſmo. Et tñ Scriptura vel maximè Baptiſmo eos effectus adſcribit. Nã Apoſtolus ad Rom. 6. clarè dicit, baptizatos *cõſepultos eſſe per Baptiſmũ in mortem*, &c. *vt deſtruatur*, inquit, *corpus peccati*, &c. Itẽ: *Quotquot baptizati eſtis, Chriſtũ induiſſe*, Gal. 3. Itẽ ad Titũ 3. *Saluos*, inquit, *nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſãcti, quẽ effudit ĩ nos abũdè*. Si abũdè: Ergo ad oẽs effect⁹.

RESPONDEO. Primùm magna eſt calũnia, ꝙ iſti mẽtiũtur & fingunt, nos eiuſmodi effectus ita tribuere Sacramento Cõfirmationis, ut nulla rõne & mõ eos ẽt tribuamus Baptiſmo; ſed ſimpliciter & abſolutè, ſicut iſti ſignificant, negemus. Hoc certè alieniſſimũ à Catholi-

A corum ſentẽtia eſt. Nam agnoſcimus & fatemur, minimam etiam gratiam per ſe, nedum illam, quæ datur in Baptiſmo, ſufficere, ſi abſolutè loquamur, ad vincẽdum omnes tentationes, &, vt vno verbo dicam, ad omnes effectus gratiæ, qui ſunt ad ſalutem neceſſarij. Sed aſſerimus tamen, per *Confirmationem* dari Spiritum ſanctũ *peculiari* quadam ratione, qua non datur per Baptiſmũ, id eſt, ſecundùm auxilia ſingularia quædam, quæ peculiariter valent ad effectum & finem proprium huius Sacramenti, vt ſcilicet perſiſtamus in gratia & fide.

In eo verò nullam à nobis iniuriam irrogari Baptiſmo, probatur PRIMO ex Scriptura, cuius eſt planè eadẽ ſententia, idemq; modus loquendi de Baptiſmo. Nam Actor. 8. Petrus & Ioannes mittuntur ad Samaritanos
B iam baptizatos, vt darent illis *Spiritum ſanctum*. Nam, vt ibi legimus, *nondum in quenquam illorum venerat, ſed baptizati* (inquit) *tantùm erant in nomine Domini; tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctũ*. Et Chriſtus ipſe Ioan. 16. *Si non abiero*, inquit, *paracletus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos*.

In his certè locis euidenter ſignificatur, aliqua ratione Spiritum ſanctum non dari per Baptiſmum, qua tñ ſine vlla Baptiſmi iniuria cõicatur ille poſteà. Itaq; rectè D. HIERONYMVS contra Luciferianos, c. 4. *Si quæris*, inquit, *quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus Epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum; diſce hanc obſeruationẽ ex ea auctoritate deſcendere, ꝙ poſt aſcenſionem Dñi Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcẽdit*: Quaſi dicat: Nihil hic doce
C mus, qđ non ipſa Scriptura ſimiliter in hac re doceat.

SECVNDO id probatur. Qm̃ ſi illa cauillatio Sectariorum hic valeret; ſimiliter argumentari poſſent, Aſſertionem Sacramenti Euchariſtiæ (quod tñ ipſi admittunt) coniunctam eſſe cum iniuria Baptiſmi. Nam vel Sacramentum Euchariſtiæ inſtitutum eſt ad conferendam gratiam ſub aliqua rõne, qua non cõferatur in Baptiſmo, uel non. Si non; ſuperuacaneum eſt igitur id Sacramentum poſt Baptiſmum. Si ſic: ergo fiet iniuria Baptiſmo, ꝙ ei negetur ille peculiaris effectus Euchariſtiæ. Si hoc argm̃ non concludit; neq; concludet omnino illud aliud Sectariorum contra Confirmationem.

Accedit TERTIO, ꝙ nos, ut antea faſſi ſumus, plenitudinem ẽt Gratiæ tribuimus, ſuo quodam modo & ra
D tione, Sacramento Baptiſmi, nimirum ſm̃ auxilia peculiaria, quæ valeant ad effectum proprium eius & finẽ. Quod ipſum ex MELCHIADE ẽt in Epiſtola ſua ad Epiſcopos Hiſpaniæ, cap. 2. cuius auctoritatem in hac re ſequimur, potuiſſent Sectarij cognoſcere. Ibi. n. ait: *Spiritus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte Baptiſmatis plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione aũt, augmentum præſtat ad gratiam*. Et nihilominùs ibi Melchiades oſtendit diſcrimen, cùm itẽ dicit: *In Baptiſmo homo ad militiam recipitur, in Confirmatione coarmatur ad pugnam*: in Baptiſmo *regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum ad pugnam confirmamur: in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur, &c.* Vaniſſimæ igitur nugæ ſunt ea, quæ iſti tot verbis nobis obijciunt
E de iniuria, quam in hac re faciamus Baptiſmo.

TERTIO obijcit contra noſtram Aſſertionem Kemnitius, quod Alexander Alenſis 4. p. q. 24. memb. 1. diſputauerit, Confirmationem non à Chriſto, ſed ab Eccleſia fuiſſe inſtitutam.

RESPONDEO, hanc omnino falſam opinionem fuiſſe, & iam poſt tot alias Eccleſiæ declarationes eſſe planè erroneam & hęreticam. Nam certum ex fide eſt, omnia Sacramenta fuiſſe à Chriſto inſtituta. Itaq; Alẽſem eodem tempore refutauit in ea re Albertus Magnus in 4. d. 7. art. 2. ad 1. & D. Thomas hic art. 1. ad 1.

Quando autem fuerit hoc Sacramentum Confirmationis.

tionis à Chriſto INSTITVTVM, nonnulla Quæſtio eſt. A Sed probabiliſſimè in hac re dicitur, inſtituiſſe illud in vltima Cena, vbi ét Fabianus Papa & Martyr in epiſt. 3. ſuprà citata, ſecundùm Eccleſiaſticam traditionem, aſſe uerat, Chriſtum docuiſſe Apoſtolos conficere Chriſma, quod eſt huius Sacramenti materia.

Deinde obijcit Kemnitius contra PROBATIONES noſtras ex traditione ductas, PRIMO, illas Epiſtolas Decretales Pontificum eſſe ſuppoſititias. Sic enim & Magdeburgenſes Centuriatores ſine vlla firma probatione finxerût: Quoniam nimirum dolent, errores ferè ſuos omnes in illis Epiſtolis condemnari.

SED defenſionem earum Epiſtolarum ſuſcepit Franciſcus Turrianus, in libro, quẽ pro illis aduerſus Magdeburgenſes Centuriatores eruditiſſimè conſcripſit, B cui hactenus iſti non reſponderunt; neq; ſatis vnquam reſpondere poterunt.

SECVNDO obijcit, aliquos ex illis Patribus, vt Cyprianum, & Tertullianũ, didiciſſe doctrinam hanc de Confirmatione & efficacitate eius, in ſchola Montanici paracleti, atque adeò montanizaſſe.

SED certè in eo, quod Tertullianus & Cyprianus ſignificant, Confirmationem aliqua ſaltem ratione tribuere Spiritum ſanctum, qua non tribuatur in Baptiſmo, non magis montanizarunt, q̃ Chriſtus, & D. Lucas, quorum teſtimonijs paulò antè docuimus, Spiritũ ſanctũ aliquo modo ſaltem non dari in Baptiſmo, quo poſt Baptiſmum datur. Si autem Tertullianus, vel quiſquam alius, uoluit ét *nullo modo* dari gratiam Spiritus C ſancti in Baptiſmo, id nos minimè approbamus.

TERTIO obijcit, Cyrillum Alexandrinum & alios, non ſatis rectè accommodaſſe ad hoc Sacramentum locos aliquos Scripturæ.

SED certè ſi Cyrillus hoc non rectè fecit; non melius Kemnitius ex Scripturæ locis contra Sacramentum Confirmationis argumentabitur.

QVARTO dicit, ueteres de Vnctione & Cõfirmatione fuiſſe locutos, quæ nõ fuerit diuerſum per ſe Sacrm̃ à Baptiſmo; ſed tantũmodò ritus quidam illius: idq; cõſtare ex his locis, vbi ueteres deſcribunt actionem Baptiſmi: ad eam n. referunt quoq; iſtam Vnctionem, vt Dionyſ. c. 2. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, Tertullianus de D Baptiſmo, Ambroſ. lib. de his, qui myſterijs initiantur.

SED in contrarium eſt, quòd pleriq; ueterum, & maximè Auguſtinus locis ſuprà citatis, comparant iſtam Vnctionem cum Baptiſmo, & ſignificant æquè eſſe *Sacramentum*, atq; illum. Item, quòd ferè omnes diſertè affirmant, per eiuſmodi actionem dari Spiritum ſanctum, adeoq; illi tribuũt planè diſtinctam Sacramenti efficaciam. Quod facit clariſſimè S. Cyprianus lib. 2. epiſtolarum, epiſt. 1. vbi ait: *Parum eſt manum imponere ad accipiendum Spiritum ſanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ baptiſmum. Tunc enim plenè ſanctificari, & eſſe filij Dei poſſunt, ſi Sacramento* VTROQVE *naſcantur &c.*

Neq; obſtat, quòd aliquo modo eam confirmationis cæremoniam aliqui veteres ad actionem Baptiſmi re- E tulerint: Ratio. n. eſt, qm̃ eodem tempore ſolebant Catechumeni ſimul & baptizari, & ſuſcipere Euchariſtiã, & deniq; confirmari. Sicut & hodie etiam vno & eodẽ die omnia iſta Sacramẽta adminiſtrari ſolent Catechumenis in Paſchate, & Pentecoſte. Non nego tñ, quin aliquæ ſententiæ veterum poſſint intelligi de illa cæremonia Vnctionis, quæ adhibetur etiam per Sacerdotes in ipſo ritu & adminiſtratione Baptiſmi.

Sed habemus tamen prætereà, & adduximus alia teſtimonia plurima de Vnctione, quæ per ſe ſit Sacramẽtum iſtud Confirmationis, quæque adminiſtratur per ſolos Epiſcopos.

Accedit, quòd Samaritani illi, (de quibus Actor. 8.) longè poſtquam baptizati erant, acceperunt miniſterio Apoſtolorum, effectum hunc proprium Confirmationis. Ex quo ſatis apparet, non id pertinere omnino ad ipſam actionem Baptiſmi. Item quòd illius Miniſter eſt ſolus Epiſcopus, vt HIERONYMVS contra Luciferianos, cap. 4. & Cyprianus Epiſtola ad Iubaianum, fatentur: Baptiſmi autem Miniſter eſt etiam ſimplex Sacerdos. Quare differentia hęc Miniſtrorum, differentiam inter has duas cæremonias, tanquam inter diuerſa Sacramenta, declarat.

QVINTO dicit Caluinus, impoſitionem illam manuum, cuius meminerunt ueteres, non fuiſſe niſi quandam *Catecheſin*, qua ſcilicet, qui in infantia baptizati fuerant, ſolebant poſteà illis Eccleſiæ temporibus reddere rationem breuem ſuæ fidei coram Epiſcopo, & inſtrui in his, quæ minus rectè intelligebant, eaque ratione in fide confirmari, addita illa cæremonia impoſitionis manuum, per quam oratione facta, inuocabatur ipſis Spiritus ſanctus ad perſeuerandum, &c.

SED id ita eſſe nullo idoneo teſtimonio probat, nec etiam probare poteſt Caluinus. Nam quod adfertur Leone Epiſt. 37. moris fuiſſe, vt qui hæretici olim ad Eccleſiam reuertebantur, non rebaptizarentur, ſed reciperentur per impoſitionem manuum, qua illis inuocaretur Spiritus ſanctus: Quid hoc ad propoſitum? Fatemur enim ſic moris fuiſſe: immò ad eiuſmodi impoſitionem manuum, qua recipiebantur hæretici, fuiſſe in Oriente ſaltem adhibitam Vnctionem Chriſmatis, vt colligitur ex Concilio Niceno can. 31. iuxta editionem, quam euulgauit & defendit Franciſcus Turrianus, & commemorat etiam D. Gregorius libro 9. Regiſtri, epiſt. 61.

Cæterùm iſta manuum impoſitio, per quam ita recipiebantur hæretici, uel fuit ipſum Sacramentum Confirmationis (cùm vnctio quidem adhibebatur) quod antea nimirum illi hæretici neglexerint: Vel ſi fuit alius quidam cathecheſis & reconciliationis ritus (ét cum vnctio tunc adhibebatur) vt cenſuit Turrianus in Scholio illius Can. 31. concilij Nicæni: non ideò tamen Caluinus obtinet id, quod voluit, ſ. eam impoſitionem manuum, quam alioqui contendimus nos fuiſſe propriè apud veteres Sacramentum Confirmationis, fuiſſe ſolum illam reconciliationem & catecheſin, & multò minus fuiſſe catecheſin puerorum, ſicut ſomniat Caluinus. Etenim impoſitio manuum, quam nos dicimus Sacrm̃ fuiſſe, alia longè diuerſa fuit nimirum illa, quã aſſerũt ueteres adhiberi ſolitam fuiſſe omnibus baptizatis, hoc ipſo, quòd baptizati prius erant; & quidem fuiſſe adhibitã per ſolos *Epiſcopos* & in *fronte*, & ad *plenitudinem Spiritus ſancti* obtinendam, & ad *robur*, &c.

Cuius rei luculentum teſtimonium præbet nobis idem B. LEO, quem pro ſe Caluinus reſtem citauit. Ni epiſt. 88. diſertè commemorat utrumq; genus impoſitionis manuum (ſiue fuerit quoad ſubſtantiam idem, ſiue diuerſum) nempe illud, quo *recipiebantur hæretici*, & illud deinde, quo ſimpliciter *omnes cum vnctione Chriſmatis in fronte per ſolos Epiſcopos*, ut ibidem docet Leo, confirmari oportebat.

SED obijcit quoque Caluinus, atque etiam Kemnitius Auguſtini locum lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. vbi ait: *Quid aliud eſt manuum impoſitio, quàm quædam oratio?* Ex quo loco uidetur ſibi Caluinus confirmare figmentum illud ſuum, quòd Confirmatio per manuum impoſitionem fuerit olim quædam tantum oratio & catecheſis.

SED certè Cõfirmationem fuiſſe veriſſimum Sacramentum ex alijs Auguſtini locis ſuprà citatis euidenter con-

conſtat, & maximè ex illo contra literas Petiliani, cap, 104. vbi ait, *Sacramentum hoc eſſe ſacroſanctum, ſicut eſt ipſe Baptiſmus*. Quare reſpondeo ad alterum illum locum, veriſſimè ab Auguſtino dici manuum illam impoſitionem quaſi quandam orationem eſſe. Sed non ideo Auguſtinus negat, aliquam aliam cæremoniam, nempe *vnctionem*, ad impoſitionem illam manuum & orationem adiũctam fuiſſe, in qua propriè conſiſteret Sacramentum iſtud Confirmationis.

Vnde neque nobis obſtat, quod de ea manuum impoſitione (vt Caluinus etiam obijcit) Auguſtinus ibi ait: *Nõ ſicut Baptiſmus repeti non poteſt.* Etſi enim *Vnctio* ipſa, in qua conſiſtit Subſtantia huius Sacramenti non magis quã Baptiſmus repeti poſſit, (vt dicemus p.4.) tamen adiuncta illa cæremonia impoſitionis manuum, per ſe poteſt repeti ad alios etiam fines, & in alijs actionibus; Vt in ordinatione, & in reconciliatione, &c.

Sexto obijcit Kemnitius, veteres de vnctione longè diuerſa fuiſſe locutos ab ea, quam ipſi vſurpamus & defendimus. Nam *primùm* illi vtebantur impoſitione manuum in illa vnctione: nos non. Secundò, nos vngimus tantùm in fronte: illi vngebant primò in fronte, ſecundò in auribus, tertiò in naribus, quartò in pectore, vt videre eſt apud Cyrillum Hieroſolymitanũ catecheſi 3. & 4. *Item* Ambroſius libro de myſterijs initiandis, cap. 6. ſimpliciter dicit, ſolitum fuiſſe vngi caput, vt inde vnguentum efflueret. Neque verò meminerunt veteres etiam balſami, ſed olei & vnctionis. *Tertiò*, veteres Baptiſmo quoque tribuebant effectum illius vnctionis, quod nos non facimus. Ex quibus tandem Kemnitius his verbis concludit; *Quando Pontificij multas cumulant hic ſententias ex veteribus, opponenda eſt ipſis hæc diuerſitas: quicquid enim de chriſmate ex veteribus declamitauerint, tamen non habent illud Sacramentum, de quo antiquitas loquitur.*

Respondeo. Primùm accipimus libenter, quod iſte à veritate coactus hic fatetur, antiquitatem de aliquo *Sacramento* omnino loqui, cùm de Chriſmatis vnctione loquitur. Id enim ſi ita eſt, multò minus Sectarij habebunt illud idem Chriſmatis Sacramentum, q̃ nos: ſiquidem illis neque eodem modo, neque etiam aliquo modo diuerſo vtuntur tali Sacramento Chriſmatis, atque veteres, poſtquam totum hoc, quicquid eſt ſacræ Vnctionis, ſacrilegè reiecerunt.

Deinde dico, totam illam diuerſitatem pertinere nõ ad ſubſtantiam ipſam Sacramenti vnctionis; ſed ad *ritum & modum*. Cæremonia enim tantùm accidentalis erat, illa impoſitio manuum, item vnctiones illæ, quæ præter frontis vnctionem, quam Theologi docent eſſe ſubſtãtialem, adhibebantur. Neq; noſtra ſententia eſt, Sacramentum fore nullum, ſi vnctio adhibeatur etiam per cæremoniam in alijs partibus, vt cauillari videtur Kemnitius; ſed aſſerimus, vnctionem neceſſariò adhibendam eſſe *in fronte*, ſicut etiam Cyrillus ponit.

Ambroſius autem in illo cap. 6. de ijs qui myſterijs initiantur, non diſtinctè explicat, in qua parte capitis fieret illa vnctio, ſed ſimpliciter dicit, in capite. Deinde in eo quidem loco potius loqui videtur de altera vnctione, quæ fit *in vertice* capitis *baptizati* ab ipſo baptizante, & pertinet ad ritum & actionem Baptiſmi.

Quod verò attinet *ad balſamum*, primò falſum eſt, nullam eius eſſe mentionem apud veteres. Nam Fabianus Pontifex & Martyr antiquiſſimus eius expreſsè meminit in Epiſtola ſuprà citata, & Cyprianus Sermone de vnctione Chriſmatis, & Patres Concilij Brachatenſis II. cap. 4. & Greg. in cap. 1. Cant. Deinde alij nõe vnctionis & vnguenti generatim intellexerunt quoq; balſamũ. Quòd aũt plerique diſtinctè non nominatur,

A fortè cauſſa fuit, quoniam non planè compertum eſt, vtrum admixtio illa balſami ſit de neceſſitate omnino & ſubſtantia iſtius Sacramenti, vt videbimus p. ſeq.

Poſtremò quod Kemnitius addit de *effectu*, friuolũ eſt: ſiquidem ſuprà docuimus, neque nos ſimpliciter negare effectus illos Baptiſmo, ſed tantùm ratione quadam peculiari tribuere Confirmationi, quod etiam faciunt ipſa Scriptura & veteres.

Septimo conatur Kemnitius vaniſſimè oſtẽdere, quæ fuerit quaſi occaſio errandi (ſcilicet) Eccleſiæ Catholicæ in hac huius Sacri aſſertione. Et dicit, fuiſſe tres conſuetudines apud veteres, ex quibus immeritò deinde fabricata fuerit hæc doctrina de Sacramento Confirmationis. *Prima* eſt, ꝙ ab hæreſi reſipiſcentibus, ma-
B nus imponerẽtur, eiſque inuocaretur Spiritus ſanctus, ſicut antè dictum eſt. *Secunda* eſt, ꝙ qui in neceſſitate per laicos, vel Catechumenos baptizati eſſent, iubebãtur poſteà duci ad Epiſcopum, vt ille per manuum impoſitionem eoſdem *perficeret*, quaſi complendo videlicet ſolennitatem ipſam Baptiſmi, inquit Kemnitius. Ad quam rem citat Canonem 38. Concilij Eliberitini. *Tertia* eſt, ꝙ ad baptizatos per Presbyteros in minoribus vrbibus ſolebat Epiſcopus excurrere, ut per impoſitionem manuum daret illis Spiritum ſanctum. Ita.n. refert Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos, qui & addit, hoc in multis locis magis ad *honorem Sacerdotij*, id eſt, Epiſcoporum, quàm *ad legis neceſſitatem* factitatum eſſe.

C Respondeo. Quod ad *primam* conſuetudinem attinet, iam antè docuimus, manuum illam impoſitionẽ, quæ adhibebatur in reconciliatione hæreticorum, uel fuiſſe ipſum Sacramentum Confirmationis, ab hæreticis antea neglectum; vel ſi fuit alius ritus, tamen minimè derogaſſe ei impoſitioni manuum, quam nos probamus fuiſſe apud veteres *Sacramentum Confirmationis*. Cuius noſtræ aſſertionis fundamentum eſt traditio & teſtimonium veterum de eius modi *vnctione & impoſitione manuum*, quæ per *ſolos Epiſcopos* adhiberi eſſet ſolita *in fronte* omnibus baptizatis.

Quæ verò de *ſecunda & tertia* cõſuetudine præterea memorat Kẽnitius, teſtimonia ſunt potius pro noſtra aſſertione. Erat.n. illa omnino praxis ipſa & vſus confe-
D rendi per ſolos Epiſcopos iſtud Sacramentum. Nam quod Hieronymus ſubiungit, id in multis locis *magis ad honorem Sacerdotij, quàm ad legis neceſſitatem factum eſſe*, ſignificat id quod uerum eſt, Sacramentum iſtud nõ eſſe ſimpliciter *neceſſarium* ad ſalutem, (vt dicemus q. ſeq. p. vltimo) quaſi per Baptiſmum alioqui non daretur gratia Spiritus ſancti. Datur.n. etiã in illo, ut ibi Hieronymus comprobat. Atque ita inſinuat Hieronymus, id in aliquibus locis, nõ tam quia neceſſaria eſſet ad ſalutem eius Sacramenti adminiſtratio q̃ ut *honorarentur Epiſcopi*, qui ad id miniſterium accerſebantur, & ueniebant, factũ eſſe. Quo ipſo tñ minimè excludit Hieronymus, quin cum illo honore Epiſcoporum, coniun-
E cta etiam eſſet, ſi nõ neceſſitas, ſaltem *maxima vtilitas ſpiritualis* ſuſcipientium Sacramentum iſtud: quandoquidem ibidem exemplo & authoritate Scripturæ probat Hieronymus, fuiſſe datum Spiritum ſanctum per id miniſterium Epiſcoporum.

Obiiciunt iſti deniq; contra probationem, quam ex Scriptura attulimus, Primo, quòd Apoſtoli per ſolam impoſitionem manuũ, & ſine vlla vnctione Chriſmatis ſoliti erant conferre Spiritum ſanctum: & proinde ad noſtrum Sacramentum Confirmationis nihil illa teſtimonia Scripturæ pertinere.

Respondeo. Inprimis ſententia eſt quorundam probabiliſſima, Apoſtolos nunquam per illam impoſitio-

tio-

tionem manuum Spiritum ſanctum, atq; adeò effectũ Confirmationis noſtræ dediſſe; niſi adhibita ſimul ſubſtantiali materia huius Sacramenti, nempe *vnctione* chriſmatis, & etiam *forma* verborum ſolita. Idq; nominatim confirmat Thomas VValdenſis Tomo 2. de Sacramentis cap. 113. adducto inter cetera teſtimonio Fabiani Papæ & Martyris, qui ait, Apoſtolos in Cęna fuiſſe doctos à Chriſto Chriſma conficere, &c.

Ac prætereà poteſt idem probari ex ſententia AVGVSTINI lib. de fide & operibus, cap. 9. vbi de Baptiſmo tractans, Regulam nobis, quam in huiuſmodi materia Sacramentorum rectiſſimè vſurpare poſſimus, indicauit, vt. ſ. cũ ex Scriptura cognoſcimus aliquid propriè ſpectans ad aliquod Sacramentum, fuiſſe geſtum, inde colligamus, fuiſſe reliqua omnia in eiuſmodi facto adhibita, quæ ſeries traditionis Eccleſiaſticæ declarat pertinere ad Sacramenti ſubſtantiam. *In eo*, inquit Auguſtinus, *quod Lucas de Eunucho ſcripſit, baptizauit eum Philippus, intelligere voluit, ea omnia, quæ licet taceantur in Scripturis, gratia breuitatis, tamen ſerie traditionis ſcimus implenda*. Hæc ibi Auguſtinus, quæ ſimiliter ad noſtrum propoſitum referri poſſunt.

Itaq; reſpondendum eſt ſecundùm illam VValdenſis ſententiam, Apoſtolos impoſitionem manuum adhibuiſſe tantùm tanquam cęremoniam: Sacramentum autem quoad ſubſtantiam adminiſtraſſe in eadem materia & forma, quæ eſt perpetuò deinde vſurpata in Eccleſia. Idq; ſecundùm Auguſtini Regulam ex eo licet colligere, quòd in illis locis Scripturę ſignificat aliquid propriè pertinẽs ad hoc Sacramentum per Apoſtolos geſtum eſſe, nempe datum proprium *effectum* huius Sacramẽti, adhibito illo ritu impoſitionis manuum, quẽ conſtat fuiſſe aliquando in Eccleſia velut quandam cæremoniam eiuſdem Sacramenti: quamuis cùm de ſubſtantia non fuerit, minimè ſit neceſſe illam retinere.

Deinde, ſi cum D. Thoma hic art. 2. ad 1. & Paludano in 4. d 7. q. 1. & cum alijs ſentiamus, Apoſtolos ex aliqua diſpenſatione diuina, ſine forma & materia ordinaria, dediſſe proprium effectum huius Sacramenti, per ſolam impoſitionem manuum, accedentibus mirabilibus illis ſignis externis, quæ tunc ſequebantur; poſſumus tñ nihilominùs rectè aſſertionem huius Sacramenti probare ex illis locis, hoc ipſo quòd & expreſsè aliquid ibi continetur propriè ſpectans ad hoc Sacramentum, nempe *effectus*, & traditio Eccleſiaſtica (ſecundùm quam Scriptura intelligi debet) docet, conſequenter ibi inſinuari totam reliquam rationem huius Sacramenti, ſiue illa debuerint vti Apoſtoli, ſiue alij deinde ſucceſſores Apoſtolorum.

Notandum autem eſt, ſecundùm hanc ſententiam, non negari, quin aliquando Apoſtoli uſi etiam fuerint materia & forma ordinaria: hoc enim eos feciſſe, quando deſierunt illa ſigna uiſibilia & mira, quæ in cõfirmatis conſpiciebantur, affirmat D. Thomas in illo art. 2. ad 1. & etiam art. 4. ad 1. idque rectè probat teſtimonio Dionifij cap. 4. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ. Solùm igitur aiunt D. Thomas, & alij, non ſemper Apoſtolos confirmaſſe, adhibita materia & forma ordinaria.

SECVNDO contra eandem probationem noſtram ex Scriptura obijciunt Caluinus & Kemnitius, Apoſtolos per illam impoſitionem manuum nõ dediſſe gratiam ipſam iuſtificantem; ſed quaſdam gratias gratis datas *linguarum & virtutum*; idq; ad tempus breuiſſimum durauiſſe, neq; fuiſſe perpetuam de ea re promiſſionem, ſicut eſſe oportet de effectu Sacramentorum.

RESPONDEO, negandum ſanè non eſſe, quin tunc vna cum Spiritu ſancto, darentur quoq; illæ gratię gratis datæ, ut patet ex Actis, cap. 1. & 19. Sed ſimul tñ dicimus, negari non poſſe, quin etiam Spiritus ſanctus ipſe ſecundùm donum inprimis *gratiæ gratum facientis*, & quidem ex promiſſione perpetuò valitura, daretur.

Id probatur *primò* ex modo loquendi ipſius Scripturæ. Nam ſimpliciter & abſolutè aſſerit fuiſſe ibi datum *Spiritum ſanctum*, & ſimul non obſcurè diſtinguit modum illum, quo item dabatur ſm gratias illas gratis datas, quaſi ſecundariò & conſequenter. Vt cum dicitur Act. 1. *Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui*. Item Actor. 19. *Cum impoſuiſſet Paulus manus ſuper eos, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur, &c.*

Secundò id patet ex effectu illius gratiæ. Nam cùm anteà eſſent Apoſtoli timidiſſimi, vehementer per illã confirmati ſunt, vt ne mori quidẽ dubitarent pro Chriſto. Qui ſanè effectus inprimis eſt gratiæ gratum faciẽtis, & quidem abundantis. Ex qua re ſimul apparet, eũ effectum gratiæ fuiſſe pro omnibus, & ad omne tps diuinitùs promiſſum, ſiquidem oẽs, qui vnquã ſunt, aut erunt in Eccleſia, opus habent illa animi fortitudine.

Tertiò id patet. Quoniam Philippus, qui maximas alioqui virtutes faciebat, non potuit tamen dare Samaritanis Spiritum ſanctum illo modo: quoniam nõ erat videlicet Epiſcopus, ſed neceſſe fuit ad illos mittere duos Apoſtolos, tanquam ad conferendum effectum maioris momenti, quàm ſint illæ gratiæ gratis datæ.

Quartò accedit, quod Chriſtus Ioan. 17. inquit: *Non pro eis tantùm rogo, ſed pro illis ẽt, qui credituri ſunt per verbum eorum in me*. Agit autem ibi de eo inprimis, qđ dixit Ioã. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis*, &c. Vnde conſtat, promiſſionem de huius Sacramenti effectu fuiſſe *perpetuam*, quemadmodum Petrus ẽt in Actis repetito teſtimonio Ioelis de eiuſmodi promiſſione dicit: *Vobis & filijs veſtris facta eſt hæc promiſſio*.

Quintò id confirmat traditio, atq; etiam vſus Eccleſiæ, quæ *omni tempore & omnibus* hoc Sacramentum adminiſtrat, tanquam id, quod largitur vbertimam gratiam: ſicut etiam ad Samaritanos omnes baptizatos Apoſtoli miſſi ſunt, qui eos confirmarent. Manent igitur probationes illæ noſtræ firmæ, ac proinde firma etiam Aſſertio Sacramenti iſtius.

PVNCTVM SECVNDVM.
Quænam ſit huius Sacramenti Materia.

D. Thom. art. 2. 3. 9.

HVIVS Sacramenti Materia, ſecũdùm Eccleſiaſticam traditionem ante commemoratam, eſt CHRISMA. Quo vocabulo, etſi qđuis vnguenti ſiue vnctionis genus ſignificari poſſit; tamen Eccleſiaſtici Doctores in hoc propoſito, & in hac Sacramentorum materia, ſemper intellexerunt compoſitionem ex oleo & balſamo.

Hanc ex diuina inſtitutione eſſe huius Sacramenti materiam, teſtatur inprimis luculenter FABIANVS Papa in epiſt. 3. ubi affirmat, Chriſtum in Cæna docuiſſe Apoſtolos iſtud Chriſma cõficere. Quare & Epiſcopos quoſdam ibi reprehendit, ꝙ in balſamo inueſtigando, & ad vſum huius Sacramenti conficiendo, negligentiores fuiſſent. Item CYPRIANVS in Sermone de Vnctione Chriſmatis, & CLEMENS lib. 7. Conſtitutionũ Apoſtolicarum, cap. 28. & 44. & Dionyſius cap. 4. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ. Qui ſanè propter balſamum vocarunt Chriſma vnguentum *odoriferum*. Sicẽt & Irenæus lib. 1. c. 18. Opobalſami meminit. Ita definitum eſt in Concilio Florentino in decreto vnionis Armenorum, & indicatur id quoq; in Concilio Bracharẽſi II. can. 4. & Cabilonenſi II. can. 16. Item id hr Extra de ſacra vnctione, Cap. vnico. §. *Quia verò*. & 1. q. 1. Can. *Dictum eſt*. & can. *Statuimus*. Quæ res item aſſeritur in Cathechiſmo Romano

mano, atq; ét declaratur rectè à D.Tho.hic ar.2.redditis rónibus cógruétibus pro eius materiæ inſtitutione.

Datur.n.in hoc Sacramento *abundans* gratia, qua nó ſolùm ſanctificetur & perficiatur aliquis in ſeipſo; ſed etiam per communicationem quandam alijs prodeſſe poſſit defendendo Chriſtianam fidem, ſtrenueque aduerſus eius hoſtes pugnando. Itaque rectè factum eſt, vt iſtius Sacramenti materia ſit, & *oleum*, quo ſignificatur gratia; & etiam *balſamum*, quod propter odorem habet quandam communicationem, qua ſeſe diffundit ad alios.

Deinde ét, vt D.Tho.in eod.art.in reſponſione ad 1. declarat, quædam eſt in hac materia quaſi analogia cú illis ſignis viſibilibus, quæ olim apparebant qñ effectus proprius huius Sacramenti diuinitus eſt tributus Apoſtolis:ſ.cum *linguis igneis*. Siquidem oleum nutrimentú eſt *ignis*, & balſamum odoris diffuſione cómunicatur, *ſicut* lingua communicat cum alijs ſermonem. Propter *hanc igitur* analogiam, aſſerit D.Thomas, ſicut & alij Doctores Scholaſtici, in 4. d. 7. non incongruenter, oleum & balſamum eſſe iſtius Sacramenti materiam.

Neque tñ ideo hęc Aſſertio nititur his congruentijs & analogijs; ſed potiſſimùm *inſtitutione diuina* per Eccleſiaſticam traditionem teſtata, & conſequenter etiá Scripturæ teſtimonijs ſuprà adductis, & ſm traditioné expoſitis. Quam rem ideo notare uolui, ut faciliùs Kemnitij vanitas & impudentia deprehendi poſſit, cùm in examine illorum Canonú Concilij Tridentini de Confirmatione, congruentias iſtas & explicationes Scholaſticorum ita proponit & exagitat, quaſi noſtri non alijs argumentis & teſtimonijs, ſed his ſolis rationibus in hoc negocio præcipuè niterentur, quod falſiſſimú eſt.

Sed cùm abſolutè traditio hæc Eccleſiaſtica aſſerat, materiam huius Sacramenti, ut dictum eſt, eſſe *Chriſma*, id eſt, compoſitionem ex oleo & balſamo; primò quidem extra controuerſiam omnem eſt, de ſubſtantia materiæ eſſe *vnctionem* aliquam, uel per utramq; partem eius compoſitionis, uel per alterutram, ſic planè, ut erronea iam reputetur opinio, quam Aureolus apud Marſilium in 4. ſentent. q. 5. art. 1. indicat fuiſſe quorundam Canoniſtarum, quibus uidebatur poſſe Sacramentum hoc etiam ſine *vlla vnctione* miniſtrari. Quod eſſe planè erroneum & hæreticum, rectè oſtendit Sotus d.7.q.vnica, ar.2. qui etiam dubitat, an ulli omnino extent iam Canoniſtæ, qui id ſenſerint.

Quæstio tamé eſt deinde inter Doctores, Vtrum, quod Eccleſiaſtica traditio ſimpliciter aſſerit, materiá eſſe eiuſmodi Chriſma, ita intelligi debeat, ut materia huius Sacramenti *ſubſtantialiter* conſiſtat in vtraq; parte Chriſmatis, ſ.in oleo, & balſamo: An uerò ita, vt ſubſtantialiter quidem conſiſtat in altero v.g.in *oleo*; accidentaliter uerò in altero, ſcilicet in balſamo; quod proinde non ſit de neceſſitate Sacramenti; ſed tantùm de neceſſitate præcepti? Qua de re plures ſunt ſententiæ.

Prima fertur fuiſſe Melchioris Cani: cui placuit, vtrumque, ſ. & oleum, & balſamum, eſſe de ſubſtantia materiæ, ſed diſiunctiuè, tanquam partes ſcilicet integrales materiæ: quemadmodum in Euchariſtiæ Sacramento dicimus ſubſtantiam materiæ conſiſtere in pane & uino; non quia nequeat illud Sacramentum conflare, niſi ex vtroq; coniunctim; ſed quia ex utroq; poteſt, & etiam ex quolibet diſiunctiuè. Hæc ſententia licet intelligibilis ipſa per ſe non ſit; caret tamen ſufficienti authoritate & probatione. Quare cùm ſit ferè voluntaria, non eſt tuta in Quæſtione tam graui.

Secvnda ſententia eſt, vtrumq; coniunctim eſſe de ſubſtantia materiæ, atq; adcò de *neceſſitate* Sacramenti. Quam opinionem Sotus d. 7. q. vnica, art. 2. appellat

A communem, & ſic ét appellatur ab alijs: quoniam eſt ſe tè omnium Theologorum, in 4. d. 7. Eius verò fundamétum eſt *primò*: Quoniam ita ſonare uidetur traditio, cùm ex æquo loquatur de utroque, quando aſſerit, materiam eſſe Chriſma ex oleo & balſamo confectum. *Secundò*: Quoniam ſi Sacramentum hoc abſque balſamo miniſtraretur, falſa eſſet Forma, in qua dicitur, ut poſtea docebimus, *confirmo te chriſmate ſalutis*, &c.

Habet aút nihilominus hæc ſnía quædam incommoda. Primum: Quòd difficile eſt hře verum & genuinum balſamum. Imò multi putant, nuſquam iam verum colligi. Nam iam olim Plinius lib. 12. naturalis hiſtoriæ, notauit in vno tantùm vel altero loco orbis reperiri, ſ. in Iudæa & Meſopotamia. Hoc ſaltem ex omnium ſenten
B tia certum eſt, illud facillimè adulterari ſolere.

Quod ſi quis dicat, ex diuina inſtitutione materiam huius Sacramenti, quoad ſubſtantiam, eſſe balſamum qualecunq;, ſiue uerum ſit, ſiue adulterinum, modò cói vſu loquendi appelletur balſamum: Hoc certè uidetur non ſatis probabiliter dici: ſiquidem tam facilis & crebra in ea re contingere ſolet mutatio, ut proinde minimè uideatur Chriſtus vſque adeò parum determinaſſe ipſe inſtitutione ſua huius Sacramenti materiam. Nam verè illam ſolùm ea ratione definiuiſſet vſu & modo *loquendi* hominum, quod non eſt uerìſimile.

Secundum incommodum eius ſnïæ eſt, ꝙ conſtat, balſamum rem eſſe precioſam, & quæ difficillimè in oïa loca importari pót, cum uix in aliquo uno loco, qualecun
C que id tandem ſit, reperiatur. Inſtituiſſe uerò Chriſtum materiam alicuius Sacramenti, quo ad eius ſubſtantiá, in re tam rara & precioſa, non ſatis vř probabile eſſe, præſertim cum Apoſtoli & primi ſucceſſores illorum eſſent admodum pauperes; qui tñ id Sacřm adminiſtraturi erant. Neq; dici certò & abſq; incommodo pót, illos tunc tpis aliter adminiſtrare potuiſſe ex peculiari Chriſti diſpenſatione: non.n.facilè ad hmói diſpenſationes recurrendum eſt, qñ res aliter expediri poteſt.

Neq; obſtat quod p.præced.diximus, probabiliſſimú eſſe, quod de facto adminiſtrarint Apoſtoli, hoc Sacramentum in Balſamo. Nam nihilominus incommodum eſt (vt iam diximus) aſſerere, quod *neceſſariò debuerint* ob Sacramenti ueritatem *quoq;* illud, ſic adminiſtrare, cú
D balſamum ſit res pretioſa, & illi eſſent pauperes &c. Atque eadem ratione, quamuis demus, Eccleſiam ſemper de facto adhibuiſſe balſamum, tamen incommodum eſt aſſerere, quod *debuerit quoq;* illud adhibere tanquá neceſſarium ad Sacramenti ueritatem. Non eſt autem perinde incommodum aſſerere, quod debuerit adhiberi ut neceſſarium ex præcepto. Nam nihilominus ob inopiam poſſet abſq; illo Sacramentum hoc miniſtrari, & uerè & ſine peccato.

Eſt igitur Tertia ſententia, *oleum* eſſe quidem de *neceſſitate* huius Sacramenti, atque adeò in illo conſiſtere *materiam* quoad ſuam ſubſtantiam; balſamum uerò eſſe ſolum de neceſſitate *præcepti*, vel Eccleſiaſtici, uel etiam Chriſti, propter authoritatem illam Fabiani Pa-
E pæ. Atque ita ſecundum hanc opinionem materia huius Sacramenti continet quidem etiam balſamum; ſed non niſi accidentaliter.

Eſt autem hæc ſententia iam tam illuſtrium & tam multorum Doctorum, ut inter quidem illa ſecunda contraria vix nunc dici poſſit communis. Ita enim ſentit Caietanus hic art.2. & Sotus d.7.q.vnica, ar.2. & Victoria in Summa de Sacramentis, q.41. Item Nauarrus in Manuali cap. 22. nu. 8. & lib. 1. Conſil. Tit. 15. conſilio 1. atque etiam Couarruuias lib. 1. variarum reſolutionum, cap. 10. nu. 4.

Probant *primò* ex incommodis, quæ oſtendimus in ſecun-

ſecunda opinione. *Secundò* & fortiſſimè ex decreto Innocentij III. in Cap. *Paſtoralis*. Extra de Sacramentis nõ iterandis. Ibi enim Põtifex interrogatus, an Confirmatio cuiuſdam, quæ erat adminiſtrata per ſolum oleum ſine balſamo, eſſet iteranda; reſpondit, *nihil eſſe iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum*, id eſt addendam unctionem balſami.

Sed probant quidam non uoluiſſe hic Innocentium decernere, ut non repeteretur illa Confirmationis adminiſtratio. Primo quia ſaltem potuit repeti ſub conditione, ut dubia, propter ſecundæ illius ſententiæ probabilitatem; quam Innocentius minime putandus eſt ibi damnaſſe. Secundo, quia ſola vnctio balſami ſine oleo & conſueta forma verborum, fruſtra ſuppleretur.

Sed hæ probationes, aduerſus Innocẽtij verba adeo clara, non multum ponderis habent. Ad primam dico, ſatis nobis eſſe quid Innocentius ibi decreuerit, non eſſe abſolutè quidem iterandam illam actionem. Inde enim apparet ſenſiſſe ipſum, quod non fuerit illa adminiſtratio inualida ob defectum balſami, & quod iuſſerit hanc ſententiam exerceri tunc in praxi: quidquid ſit de probabilitate contrariæ, atque adeo de iteratione illius actionis ſub conditione. Ad 2. nego fruſtra ſuppleri poſtea ſolam vnctionem, balſami. Haberet namq; poſtea etiam adhibita, eandem congruentiam ſignificationis quam ſupra explicauimus ex ſententia D. Thomæ hic art. 2.

Præterea reſpondent alij qui ſecundam opinionem tuentur, ſenſum verborum Innocentij eſſe, nihil eſſe iterandum, quoniam prima actio non fuerat uerè Sacramentum Confirmationis, atque ita non erat poſteà iterandum ipſum Sacramentum, quaſi prius etiam verè adminiſtratum fuiſſet.

Verùm hæc interpretatio prorſus facit inanem, atque etiam ridiculam reſponſionem Pontificis. Nam *primùm*, non de ſpeculatione, ſed de praxi, id eſt, de eo, quod faciendum erat, interrogabatur ibi Pontifex, an ſcilicet illa actio Confirmationis fuiſſet denuo repetenda: Dicere autem, quòd non fuerit iteranda in illo ſenſu, ſcilicet quatenus prima uerum fuerit Sacramentum, eſt reſpondere tantùm de *ſpeculatione*: & vt optimè argumentatur loco citato Couarruuias, ſi hoc tantùm ſignificare uoluiſſet Pontifex, non dixiſſet, *nihil eſſe iterandum*; ſed repetendam quidem denuo actionem illam fuiſſe; neque tamen ideò Sacramentum propriè iterari: ſiquidem illa prima actio non fuit Sacramentum.

Secundò, nam Pontifex non eſt putandus ibi reſpondiſſe de eo, quod extra controuerſiam eſt, neq; cadebat in dubitationem. At Sacramentum propriè non iterari, quando actio repetitur, eo quòd primò defuit illi aliquid neceſſarium ad Sacramenti veritatem, res eſt extra omnem controuerſiam, neque de hoc vnquam potuit dubitari. Ergo non illud tantum uoluit reſpondere Pontifex, ſed aliud planè ſignificauit cõtrarium, nempe actionem illam abſolutè non eſſe denuo repetendam, atque adeò fuiſſe eam primò verum Sacramentum, licèt defuerit balſamum, ſolumq; id ſupplendum, quod contra præcepti neceſſitatem prætermiſſum fuerat, nempe balſamum.

Rurſus interpretantur alij, reſpondiſſe Pontificem, ne *publicè & ſolenniter* & quoad omnes cærimonias repeteretur illa actio; ſed quoad eſſentialia, idq; cautè & occultè. Verùm etiam hæc expoſitio repugnat illis uerbis Pontificis, quibus dicit generatim, NIHIL *eſſe* iterãdum, ſed *cautè eſſe*, non quidem iterãdum aliquid, quod antè factum fuerat; ſed *ſupplendum*, quod fuerat prætermiſſum.

Videtur itaque mihi propter iſtud maximè rẽſum Innocentij III. tertia illa opinio eſſe probabilior. Oportet autem ſecundùm illam, & etiam ex communi ſententia aliorum, ut oleum, quod adhibetur, ſit *oliuarum*: quia illud eſt oleum ordinarium & propriè dictum, vt D. Thom. docet art. 2. ad 3.

Ad fundamẽta igitur ſecundæ ſententiæ reſpondendum eſt. Ad *Primum* dicimus, ſic eſſe intelligendam traditionem, ſicut illa tertia ſententia probat. Neque abſurdè ſic intelligetur. Nam ſimiliter, quod in Concilio Florentino dicitur, *ipſum Dominum in vino aqua permiſto hoc inſtituiſſe Sacramentum* quoad aquam intelligitur tantum de neceſſitate præcepti, & accidentaliter. Ad *Secundum*, nego fore tunc falſam formam. Nam verbũ illud: *Confirmo te Chriſmate, &c.* ſignificabit tunc ipſam olei vnctionem. Vt autem verbum Chriſmatis vſurpetur in forma, quatenùs etiam ex uſu & accommodatione Eccleſiaſtica ſignificat vnctionem balſami; conſequenter dicimus non eſſe *ſubſtantiale* formæ, ſed *accidentale* ex neceſſitate *præcepti*, vt anteà dictũ eſt de ipſo balſamo, quatenus pertinet ad iſtius Sacramenti materiã.

Porrò Chriſma hoc, quod materiam huius Sacramenti eſſe aſſeruimus, neceſſe eſt, vt ſit conſecratum ſeu *benedictum* ab Epiſcopo. Id patet ex traditione, cuius teſtis eſt FABIANVS vbi ſuprà, cùm affirmat, Chriſtum illud docuiſſe conficere, vtique cum aliqua etiam benedictione. Item DIONYSIVS cap. 4. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, ubi propterea dicit, hanc cæremoniam Confirmationis fuiſſe ab Apoſtolis *Conſecrationem* appellatam. Item plurima Concilia, quæ ideo ſtatuunt, ne ſimplex Presbyter benedicat. Vt Romanum ſub Syluestro can. 5. Toletanum I. can. 20. & Toletanum VIII. can. 7. vbi apertè ſignificatur, *diuina iuſſione* fuiſſe ſic conſtitutum. Item Carthaginenſe II. can. 3. & Carthaginenſe III. can 36. quibus D. Auguſtinus interfuit. Item Bracharenſe II. can. 37. Florentinum in vnione Armenorum, vbi definitur, materiam eſſe Chriſma per Epiſcopum conſecratum. Rationem congruentiæ addit S. Thomas art. 3. quam facilè & perſpicuè defendit ibi Caietanus contra Durandum in 4. d. 7. q. 2. & etiam Sotus d. 7. q. vnica. art. 3.

QVÆSTIO autem hic eſt, An omnino ſit de neceſſitate *Sacramenti*, vt Chriſma benedicatur ab EPISCOPO; an ſolùm de neceſſitate *præcepti*, ita, vt ſi Sacramentum adminiſtretur per Chriſma benedictum à *Presbytero*, nihilominus ſit validum: & conſequenter poſſit etiam ſine peccato eam benedictionem adhibere Presbyter ex commiſſione & diſpenſatione Summi Pontificis.

Ad hoc inprimis ex ſententia Paludani d. 7. q. 4. art. 3. & Soti ead. d. q. vnica, art. 3. dico, vt aliqua *determinata* benedictio adhibeatur per Epiſcopũ, neq; eſſe de neceſſitate *ſacramenti*, neque etiam *præcepti diuini*; ſed ſolùm Chriſtum inſtituiſſe, vt *aliqua* tandem benedictio adhibeatur per Epiſcopum: reliquiſſe autem in arbitrio Eccleſiæ, vt adhiberetur determinatè hæc vel illa. Id probat Sotus: Quoniam admodum veriſimile eſt, oleum illud, quo in caſu dicti Cap. *Paſtoralis*, Confirmatio adminiſtrata fuit, fuiſſe oleum benedictum, quod aſſeruari ſolet in Eccleſia pro infirmis; id quod aliam aliquam habet benedictionem ab ea, qua conſecratur Chriſma; & tamen nihilominus Pontifex cenſuit, non fuiſſe Cõfirmationem illam iterandam, tanquam prius inualidam.

Deinde dico, probabile eſſe, quòd non ſit de neceſſitate *Sacramenti*, vt per *Epiſcopum ſolum* adhibeatur aliqua omnino benedictio; ſed tantùm de neceſſitate *præcepti*, & conſequenter ex diſpenſatione Summi Pontificis,

tis, poſſe licitè Chriſma benedici à Presbytero. Ita probabiliter exiſtimat Caietanus hic art. 3. & Victoria de Sacramentis q.43. & in eam ſntiam magis propendet Sotus d.7.q vnica, ar.3. licet multi contrariũ opinẽtur.

Id autem probat Caietanus: Quia non eſt minus *adminiſtrare* ipſum Sacramentum Confirmationis, quàm *benedicere* illius materiam. Sed adminiſtratio ipſa poteſt à Pontifice committi ſimplici Presbytero, vt dicetur infrà. Ergo, &c. Quamuis autem nec in hac materia Sacrorum, neq; etiam in alijs bona ſit ſemper Conſequentia, vt ſi quis poteſt quod eſt maius; poſſit etiam id, quod eſt minus; tamen in hac Quæſtione & propoſito particulari, uidetur ſatis probabilis eſſe illa probatio Caietani.

Ac confirmatur deinde hæc ſententia: Quoniam in illo Cõcilio Toletano I. can. can. 20 apertè ſignificatur, fuiſſe moris in aliquibus locis, ut Presbyter benediceret Chriſma; neque tamen ibi reputatur propterea, nullam fuiſſe Sacramenti adminiſtrationem per eiuſmodi Chriſma; ſed tantùm præcipitur, ne in poſterum Preſbyteri benedicant.

Eſt autem hęc materia, id eſt, Chriſma ſic benedictũ, applicanda de neceſſitate Sacramenti in FRONTE, vt art.9. docet D. Thomas: & quidem per ſignum Crucis, vt patet ex forma, quam poſteà trademus. Id probatur ex traditione, cuius teſtes ſunt Innocentius I. Damaſus & alij Pontifices locis ſuprà citatis p.1. Item, Leo epiſt. 88. Syluester in Edicto Conſtantini, Innocentius III. Cap. vnico, de ſacra vnctione, CYPRIANVS in Serm. de vnctione Chriſmatis, Tertullianus de pręſcriptione hęreticorũ, Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 4. myſtagogica. Auguſtinus Tractat 118. in Ioannem, & in pſal. 141. Rabanus lib. 1 de inſtitutione Clericorum, c. 40. & de Conſecrat d.4. Can. *Presbyteris*, & d.5. Can. *Nouiſſimè*. Rationem congruentiæ reddit S. Thom. hic art. 9. Atque ita Theologi omnes docent in 4. d.7.

Quare valde deceptus eſt Victoria in libello de Sacramentis, q.51. vbi ſcripſit, vnctionem hanc in *fronte*, non eſſe de neceſſitate Sacramenti. Non eſt quidem de Sacramenti neceſſitate, vt *tantùm* fiat in fronte (ſicut ſuprà p.1 contra cauillationes Kemnitij notauimus) ſed vt fiat in fronte, omnino de neceſſitate eſt, ſicut omnes docent. Atque hæc ſint dicta de materia huius Sacramenti.

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam ſit huius Sacramenti forma, & qui Ritus.

D.Thom. artic.4. & 12.

SACRAMENTI huius FORMA illis verbis continetur, quæ recitat D. Thomas hic art.4. ſcilicet *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Id probatur ex Apoſtolica traditione.

Cuius traditionis argumentum eſt *primò* definitio Eccleſię vniuerſalis in Concilio Florentino, vbi hęc Forma traditur, tanquam accepta ex eiuſmodi traditione.

Secundò vſus etiam ipſe vniuerſalis Eccleſiæ, qui quando primùm inceperit, non poteſt oſtendi. Id autem indicium eſt euidentiſſimum traditionis Apoſtolicæ, vt apparet ex illa pulcherrima D. AVGVSTINI ſententia lib.4 de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap.24. *Quod vniuerſa*, inquit, *tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi ab Apoſtolica authoritate traditum, rectiſſimè creditur.*

Tertiò, quòd licet Patres non commemorauerint quidem in aliquo loco ſimul totam illam ſeriem verborũ A huius Formæ; tamen omnium ſigillatim, quæ in ea ſignificantur, meminerunt; & conſequenter Formam verborum nobis inſinuarunt, quibus ea ſignificarentur, quæ in adminiſtratione huius Sacramenti fiunt. Omnibus enim Sacramentis hoc eſt commune, vt ex forma uerborum conſtent, in qua ſignificetur illud idẽ, quod in eorum fit adminiſtratione.

Etenim Chriſmatis & *vnctionis* ad ſalutare robur & confirmationem omnes Patres ſuprà p. 1 citati meminerunt. Item ſigni *Crucis* in fronte per eam vnctioné adhiberi ſoliti, quamplurimi ex illis mentionem ẽt fecerunt. Vt Auguſtinus in pſal.141. & Tract. 118 in Ioãnem. Ambroſius de ijs qui myſterijs initiantur, cap.7. Damaſus epiſt.4 Leo epiſt.88. Cyprianus in epiſt. ad Iu-
B baianum, & in Serm. de Vnctione chriſmatis, Tertullianus in lib. de præſcriptione hæreticorum. Stephanus Papa de Conſecratione d. 5. Can. *Nunquid*.

Item SS. Trinitatis, & eius in adminiſtratione huius Sacramenti inuocationis, mentio fit in edicto Conſtantini. Ac etiam Ambroſius vbi ſuprà meminit diuinarũ perſonarum, quarum efficacia dicit nos conſignari.

Quòd autem Patres non totam ſeriem Formę poſuerint, de induſtria id fecerunt, ne. ſ. proderent huiuſmodi myſteria irridenda Gentilibus, ſed ea traditione potiùs poſteris cõicarent. Quod fuiſſe Apoſtolorum, & ſucceſſorum eorum conſilium, teſtatur apertè D. Dionyſius cap 7. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, cuius verba recitat ad hoc propoſitum D. Thomas hic art.4. ad 1.

C Atq; etiam id euidenter apparet ex Innocentio I. ex epiſt.1. cap 3. vbi poſtquam aſſeuerat hanc conſignationem chriſmatis in fronte, ad ſolos Epiſcopos pertinere; ita ſubiungit: *Verba verò* (quibus. ſ. Epiſcopi in ea conſignatione vtebantur) *dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quàm ad conſultationem reſpondere.*

Quin ſit igitur illa Forma huius Sacramenti, quam indicauimus, dubitari non poteſt; & quidem oẽs Theologi in 4 d.7. ſentiunt, de eſſentia eius formę eſſe, vt omnia illa, quæ continet, ſignificentur; nimirum *actus* ipſe vnctionis ad ſalutem & robur, & ratio conſignationis, nempe per *ſignum Crucis*; & etiam cauſſa principalis effectus huius Sacramenti, quæ eſt SS. *Trinitas*.

Sed contra huius Formæ aſſertionem, poteſt obijci
D PRIMO, quòd in Edicto illo Conſtantini, ipſe Conſtantinus dicit, fuiſſe ſe à B. Sylueſtro confirmatum his verbis: *Signet te Deus ſigillo fidei ſuæ in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, in conſignatione fidei.* Vbi, vt patet, omittitur ſignificatio vnctionis per chriſma.

SECVNDO obijcit Kemnitius vbi ſuprà, quòd ne apud recentiores quidem authores vna & eadem forma certa reperiatur. Nam Gabriel, inquit Kemnitius, recitat quoſdam dicere: *Confirmo te chriſmate ſanctificationis.* Et Gerſon ponit formã hãc: *Firmo te ſigno Crucis, & chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Ad PRIMVM reſpondeo, authorem illius Edicti introduxiſſe Conſtantinum non niſi ſummatim narrantem actionem & modum, quo ille confirmatus eſt, atq;
E ita prætermiſiſſe aliquid de forma, nempe ſignificationẽ illam *vnctionis*. Quanquam & illam putauit tacitè indicari illo verbo: *Signet te Deus*. Nam quòd Conſtantinus per vnctionem chriſmatis fuerit in illa ſua confirmatione à B. Sylueſtro ſignatus, ipſemet in illo eodem Edicto diſertè teſtatur.

Ad SECVNDVM, concedimus, aliquos ſolitos eſſe dicere, *Sanctificationis*, pro *Salutis*. Nam & hoc etiam D. Thom. hic art.4. in 1. argumento commemorat: Sed animaduertere debebat Kẽnitius, Sanctificationis verbum in propoſito tantundem valere, quemadmodum etiam D. Tho. loco citato reſpondet, & iam ſuprà diſp.

3. de

3. de Sacramentis in genere, q. 1. p. 2. ex cōi ſententia docuimus, nihil intereſſe, ſi in forma adhibeantur verba, quæ vel ex vi ſua, vel ex vſus accommodatione tantundem valeant. Quod etiam rectè in hac Quæſtione repetiuit Sotus d. 7. quæſt. vnica, ar. 4. Atq; ex eodem fundamento facilis quoq; rńſio eſt ad illum formæ modū, quem obijcit Kemnitius ex Gerſone. Tantundem. n. ſignificat: Firmo te ſigno & chriſmate, atq; Signo te ſigno, & firmo ſeu confirmo te chriſmate. Firmare. n. ſigno, procul dubio eſt etiam ſignare illo ipſo ſigno. Et hactenus de Subſtantiali Forma huius Sacramenti.

Præter Formam verò, & Materiam, de qua egimus p. præced. eſt aliquid, qđ ad idem Sacr̄m pertinet, ſicut Accidens, nēpe Ritus, qui in illo adhibetur. De quo aliqua præſertim quoad *tempus* benedicendi chriſma, & illud ſolenniter adminiſtrandi, tractat perſpicuè D. Tho. in art. 12. Eodemq; pertinet, ꝙ Epiſcopus confirmatum leuiter percutit alapa, ad ſignificandū, quemadmodū dēat fortiter tolerare iniurias & alias difficultates, quæ occurrūt in militia Chriſtiana. Item faſcia, quæ in fronte adhiberi ſolet, ne vnctio ſtatim diffluat.

De quibus ēt videndus eſt Sotus d. 7. q. vnica, ar. 12. qui cenſet, nullū fore peccatum, ſi illa cæremonia alapę omitteretur. Qđ tñ procul dubio intelligit, ſi omittatur citra contemptum Eccleſiæ, quam diſp. 3. de Sacſis, q. 1. rectè alioqui adhibere hmōi ritus & cæremonias docuimus. Illud tñ in hoc genere contra hæreticorum cauillationes in prōptu habēdum eſt, nos minimè in eiuſmodi ritibus ſubſtantias Sacramentorum conſtituere.

PVNCTVM QVARTVM.

Quinam ſint huius Sacramenti Effectus.

D. Thom. art. 5. 6. 7.

DVplex eſt huius Sacramēti effectus. Vnus eſt Gratia gratū faciens. Alter eſt Character. De vtroq; igitur dicendum. Et primū quidem ille effectus (ſcilicet Gratia) communis eſt omnium Sacramentorum, vt ſuprà diſp. 3. q. 3. probatum eſt, atque id etiam D. Thomas de hoc Sacramento aſſerit, art. 7. Quo etiam referuntur illa peculiaria auxilia, quæ ad proprium effectum huius Sacramenti dantur, iuxta doctrinā, quam de hoc etiam in communi tradidimus loco citato.

Porrò dupliciter accidit, per hoc Sacr̄m conferri primum hunc effectum, ſ. gratiam gratum facientē. Vno modo *per ſe* & ex inſtitutione ipſius Sacr̄i. Et ſic nunquam in hoc Sacſo datur Gratia, niſi ſm̄ *augmentum*. Nam antecedit prima gratia per Baptiſmum prius acquiſita. Ac ratione hmōi effectus, & qm̄ ēt ad illum accedunt præclara illa auxilia ad ſpiritualem pugnam; cē ſuerunt Sancti Patres, Sacr̄m iſtud eſſe præſtantius ipſo Baptiſmo. Qđ ſignificauit Melchiades, cùm in Epiſtola ſua ad Hiſpaniç Epiſcopos ſcripſit, eſſe *veneratione dignius*. Item Clemens, & Vrbanus, & Dionyſius locis p. 1. citatis, idcirco appellāt Sacr̄m iſtud *perfectionem*. Qua verò ratione per hoc nulla fiat iniuria Baptiſmo, ſuprà p. 1. à nobis ſatis explicatum eſt contra Sectarios.

Altero modo accidit, per hoc Sacramentum Gratiam dari *per accidens*: & ita quidem per illud datur ēt interdum gratia ipſa *Prima*, id eſt, per quā aliquis redditur ex iniuſto iuſtus, vt aſſerit D. Tho. hic art. 7. ad 2. cōiter receptus. Id autem fit, vt idem D. Tho. declarat, cùm alicui Sacr̄m iſtud ſuſcipienti, uel non uenit in mētem aliquod peccatum mortale, cuius macula adhuc ipſi inhæret, ut de eo doleat; vel ſi in mentem venit, non dolet de eo per Contritionem perfectam; ſed ſolùm per attritionem. Tunc ſanè Sacramentum ſupplet illum defectum doloris, & homo iuſtificatur.

Sed notandum eſt hic Primo, hoc tum demùm ſic accidere quando alioqui non viget in homine *affectus* etiam ad aliquod peccatum mortale, quod ipſe fortè ignoret culpabiliter; ſed tantùm inhæret adhuc illi macula præteriti peccati, ut ante dixi.

Secvndo rectè notat hic Sotus d. 7. q. vnica, art. 7. attritionem illam, quæ ad hunc effectum ſufficiat, debere eſſe talem, ut certè videatur homini eſſe Cōtritio. Quā rem bene confirmat Sotus ex natura & inſtitutione huius Sacramēti. Nam cùm per ſe Gratia ipſa *Prima* illud antecedat, & ipſum non niſi ad *augmentum* illius ſit per ſe inſtitutum; ſaltem requiritur, vt arbitrentur ſe alioqui per Contritionem conſecutos eſſe gratiam ij, qui ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum accedunt.

Rectè autem idem Sotus in dicta q. art. 8. docet, non eſſe ad legitimè ſuſcipiendum hoc Sacramentum neceſſariam etiam Confeſſionem, neq; ut aliquis ſit ieiunus. Quanquam ſignificatur quidem in Concilio Aurelianenſi, ut refertur de Conſecratione d. 5. Can. *Vt ieiuni*. decere, ut ieiunus ſit, & de peccatis confeſſus ſit, qui ad hoc Sacramentum accedit.

Denique multi etiam rectè putant, non eſſe neceſſarium, ad gratiam per hoc Sacramentum, vel per aliud acquirendam, quod Caietanus hic art. 7. requirit, ut ſcilicet mens hominis *actu* moueatur erga Deum, in ipſius Sacramenti vſu, quando iuſtificatur. Satis enim eſſe videtur, ut eiuſmodi motus uel tunc ſit, vel antea fuerit, etiamſi in ipſo uſu Sacramenti, ob humanam infirmitatem, mēs diſtrahatur. Quod etiam infrà in materia de Euchariſtia ex doctrina magis recepta probabimus.

Iam uerò ex his apparet, Sacramētum hoc non ſemper conſequi huiuſmodi primum effectum nempe gratiam. Poteſt enim aliquis accedere ad illud *fictus*, id eſt, ſine ſufficiēti dolore, aut etiam ſine fide. Vtrum autem recedente fictione illum effectum conſequatur, eo modò, quo diſput. præced. diximus de Baptiſmo q. 4. p. 2. non eſt certum. Probabilis tamen eſt pars affirmatiua, vt intelligi poteſt ex his, quæ diſputat Sotus d. 6. q. 1. artic. 8. ſub finem.

Omnino autem, vt peccatum talis *fictionis* in propoſito remittatur, neceſſe eſt vel perfecta Contritio, vel attritio cum confeſſione: ſi quidem eſt omnino illud peccatum commiſſum poſt Baptiſmum. Neque dici poteſt, quòd tollatur per attritionem cum ipſo Sacramento Confirmationis. Non enim poteſt Sacramentum Confirmationis repeti, ſi antea uerè adminiſtratum eſt, vt iamiam dicemus: Et per Confirmationem primò collatam poſtea non tollitur directè illud peccatum. Nam fuit admiſſum poſt illam (ſaltem ordine naturæ) eò quòd propriè id fictionis peccatum conſiſtit in ſuſceptione *ſacrilega* ipſius Confirmationis, ſicut ſuo modo docuimus diſputat. præced. de peccato fictionis in Baptiſmo.

Alter Effectus huius Sacramenti (ut diximus) eſt Character, vt explicat D. Thomas art. 5. & nos ſuprà diſput. 3. q. 4. contra Sectarios probauimus. Hunc effectum ſemper habet, quandocunque verè adminiſtratur, ſicut etiam ſuprà diſput. præced. q. 4. p. 1. docuimus de Baptiſmo. Atque hinc ſequitur, eſſe etiam hoc Sacramentum *initerabile*, quod ſuprà quoque probauimus de illo, & de Baptiſmo, & de Ordine. Atque ita habetur in Concilio Toletano VIII. can. 7. & Florentino, & Tridentino.

Sed obijciet hic aliquis Avgvstini locum, quem etiam Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. obijcit. Libro enim tertio de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 16. ita inquit: *Manuum impoſitio, non ſicut Baptiſmus, repeti non poteſt*:

teſt: quid eſt enim aliud, quàm oratio ſuper hominem?

Reſpondendum eſt, loqui Auguſtinum quidem de illa *cæremonia* Confirmationis, quæ eſt manuum impoſitio; non aũt de ipſa *Confirmatione*, quam in eo ẽt loco aſſerit eſſe Sacramentum. Verum aũt eſt, cæremoniã illam impoſitionis manuũ repeti ad alios vſus potuiſſe; vt in ordinatione & reconciliatione, &c. ſicut ſuprà p. 1. docuimus. Hinc autem minimè ſequitur, ꝙ ipſa ẽt ſubſtantia huius Sacramenti (quod alioqui Auguſtinus vocat *Vnctionẽ Chriſmatis*, & *ſacroſanctum Signum*) repeti poſſit ex ſententia D. Auguſtini.

Etſi verò omnino ſit peccatum, hoc Sacramentum iterare; communis tamẽ ſententia Theologorum eſt, eum, qui confirmat, vel confirmatur, non ob id incurrere irregularitatem, ſicut incurrit, qui rebaptizat, aut rebaptizatur. Ita docet Sotus diſt. 7. quæſt. vnica, art. 5. Scotus diſt. 7. q. 5. Paludanus, Gabriel, & alij ead. diſt. Ratio autem eſt: Quoniam hoc eſt quidem de rebaptizatione expreſſum in Iure, Cap. *Quibus*. de conſ. diſtinct. 4. ſed nuſquam tamen in Iure reperitur de reconfirmatione ſtatutum eſſe: Pœnæ autem & odia

A ſunt *reſtringenda*, vt habet Regula Iuris.

Quanquam contrarium opinantur pleríque Canoniſtæ. Ad quorum ſententiam accedit etiam Nauarrus in Manuali, cap. 27. num. 247. vbi fatetur tamen, ſententiam Theologorum eſſe veriorem, ſi attendatur Ius ipſum ſcriptum. Cõtrariam autem dicit probabiliorem eſſe ſaltem propter conſuetudinem. Sed communiter iam abſolutè defenditur illa ſententia Theologorum; neque obſtat vlla conſuetudo; quæ in hoc habeatur iam pro lege, maximè cum credendum ſit, Theologos nulla tali conſuetudine obſtante, in *praxi etiam* vti iam non malè opinione illa ſua.

Porro ex his, quæ in hac quæſt. de Materia, & Forma, & Effectu huius Sacramenti dicta ſunt, colligi pō-

B teſt exacta eius definitio: quamuis nulla certa tradi ſolet à Doctoribus; ſed ex eorum mente tamen, formaliter quidem, vt *eſt ſignum*, deſcribi poteſt ſic: *Confirmatio eſt Sacramentum roboris ſpiritualis, per vnctionem Chriſmatis.* Secundùm rem autem ſubſtratam ſignificationi huius Sacramenti, definiri poteſt ſic: *Confirmatio eſt vnctio Chriſmatis in fronte, ſub præſcripta forma verborum.*

QVAESTIO SECVNDA.

De Miniſtrantibus & ſuſcipientibus Sacramentum Confirmationis.

D. Thom. quæſt. 72. art. 6. 8. 9. 10. 11.

TRIA *ſunt explicanda.* PRIMO, *Quinam ſint huius Sacramenti Miniſtri.* SECVNDO, *Quinam poſſint participes eſſe huius Sacramenti.* TERTIO, *An hoc Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium ijs, qui eius participes eſſe poſſunt.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam ſint huius Sacramenti Miniſtri.

D. Thom. art. 10. & 11.

HAc de re variæ feruntur ſententiæ. Sed Caiet. in art. 11. rectè dicit, ex his opinionibus illam eſſe optimam, quam defenderunt hi, qui in hac re noluerunt ſapere plus, q̃ oportet; ſed ſapere ad ſobrietatem. Ea verò ſñiã eſt illa, quam ponit D. Tho. hic art. 11. ſcilicet Miniſtrũ *ordinarium*, & ex officio eſſe ſolum EPISCOPVM: ex *commiſſione* aũt Summi Pontificis, ſi ipſe de plenitudine poteſtatis ita velit & ſtatuat, eſſe ẽt *ſimplicem Sacerdotem*, alias nõ. Ita ẽt docet D. Tho. in 4. d. 7. q. 3. Alex. Alenſ. 4 p. q. 28. memb. 1. art. 3. Richard d. 7. art. 2. q. 1. Palud. ead. d. q. 4. Marſil. in 4. q. 5. art. 3. Caiet. hic ar. 11. Victoria q. 50. de Sacramentis, Sotus d. 7. q. vnica, art. 11. Nauarrus in Manuali, cap. 22. num. 8. Couaruuias lib. 1. variarum reſolutionum, cap. 10.

PRIMVM verò, ſcilicet Miniſtrum Ordinarium eſſe EPISCOPVM, probatur ex traditione, cuius teſtes ſunt Euſebius Papa epiſt. 3. ad Epiſcopos Thuſciæ, Vrbanus epiſt. ad oẽs Chriſtianos, Ioan. III. in ſua epiſt. Decretali, Damaſ. in epiſt. ad Leonem Richaredum. Innocent. I. epiſt. 1. cap. 3. Leo epiſt. 88. Cypr. in epiſt. ad Iubaianum. Hieronym. contra Luciferianos: quamuis is quidem Epiſcopale munus ſignificat ẽt cõi uocabulo *Sacerdotij*; ſed ex ipſo loco apparet, illum omnino Epiſcopos intelligere. Item Innocent. III. in Cap. *Quantò*. Extra de Conſuetud. & Cap. *Vnico*. Extra, de ſacra vnctione. Iſidor. lib. 2. de Officijs, cap. 26. Raban. lib. 2. de inſtitutione Clericorum, cap. 30. & alij. Ita etiam habetur in Concilio Florentino, & in Tridentino; ſeſſ. 7.

B vbi agitur de Sacramento Confirmationis.

Deinde hoc idẽ probat Vrbanus loco citato, & alij Patres, ex Scriptura, Act. 8. Nam quia Philippus ille, qui Samaritanos baptizabat, erat tñ diſcipulus, nõ aũt Epiſcopus, idcirco oportuit mittere ad illos Petrum & Ioannem Apoſtolos, qui eos confirmarent. Non. n. ille Philippus, fuit ille, qui ex Apoſtolis ita nominatus eſt; ſed tñ *diſcipulus* alius eodem nomine, ut aſſerunt Chryſoſtomus, & Beda, & Rabanus in illum locum Actorum. Item Anacletus epiſt. 1. & alij communiter.

ALTERVM verò, ſcilicet ex diſpenſatione Summi Pontificis, Miniſtrũ quoq; eſſe poſſe *ſimplicem Presbyterum*, probatur ex conceſſione & decreto GREGORII lib. 3. Regiſtri, epiſt. 26. cuius verba refert hic D. Tho.

C art. 11. in argumento primo. Inter cætera ita dicit: *Vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus.* Idẽ declaratur in Concil. Florent. in Decreto Vnionis, & inſinuat ẽt Trident. ſeſſ. 7. can. 3. de Confirmatione, cùm definit epiſcopũ eſſe quidem *ordinarium* Miniſtrum: quia videlicet extraordinariè poſſet etiam Presbyter eſſe. Etſi uerò uarij conati ſint reſpondere ad authoritatem illam Gregorij; omnes illi tamen fecerunt hoc malè & inſufficiẽter, ut apud Sotum & alios ubi ſuprà uideri poteſt.

Defenditur autem facillimè iſta ſententia, ſi diligẽter animaduertatur, *vtrumque* eſſe ex inſtitutione *diuina*, uidelicet ut & Epiſcopus ſit Miniſter *ordinarius* per Epiſcopalem conſecrationem ſuam; & Presbyter etiã per Characterem & ordinem ſuum Sacerdotalem, ſit

extraordinariè Miniſter, quando id quidem Summus Pontifex ex plenitudine ſuæ poteſtatis ſtatuerit & diſpenſauerit; idque ita eſſe colligitur ex illa declaratione & facto Gregorij Summi Pontificis.

Neq; verò difficilè hoc eſt ad intelligendum, cum ſimiliter videamus, ex inſtitutione diuina eſſe aliquos Miniſtros ordinarios Baptiſmi, & etiam aliquos extra ordinarios in caſu *neceſſitatis*, nempe Laicos Quemadmodum igitur caſus neceſſitatis, quando facit, vt Laici poſſint rectè adminiſtrare Baptiſmum, non mutat diuinam inſtitutionem, ſed implet: Ita etiam in noſtro propoſito, quando circumſtantia illa commiſſionis particularis Summi Pontificis, facit, vt Presbyter omnino poſſit hoc Sacramentum validè adminiſtrare: nihil tūc Pontifex mutat de inſtitutione diuina; ſed illam potiùs adimplet & exequitur.

Quò fit, vt eiuſmodi commiſſio & voluntas Summi Pontificis, ſi propriè loquamur, non ſit omnino cēſenda *diſpenſatio*: ſiquidem nihil in ea re facit Pontifex cōtra tenorem rationemque legis & inſtitutionis diuinę, nec de illa quicquam relaxat: ſed eſt tantùm quædam potiùs executio & *declaratio* inſtitutionis diuinæ in extraordinario caſu.

Hæc ſententia cùm Certa ſit, imo habeatur iam, poſt Concilium Florentinum, tanquam de fide; reijci debēt aliorum opiniones, quæ cum illa non congruūt. Ac inprimis error Armacani lib. 2. de quęſtionibus Armenorum, cap. 4. & VViclephi, qui putauerunt, Sacerdotes ſimplices eſſe Miniſtros *ordinarios* huius Sacramenti. Quem errorem bene confutat VValdenſis, to. 2. de Sacramentis, cap. 114. & 115. vbi etiam illorum argumenta facilè diſſoluit.

Deinde reijcienda eſt quoque aliorum Theologorum ſententia, qui, vt Caietanus dicit, voluerunt hic *ſapere plus, quàm oportet*, videlicet Epiſcopos ita eſſe à Chriſto inſtitutos Miniſtros huius Sacramenti, vt nullo modo ex authoritate Summi Pontificis poſſint illud adminiſtrare ſimplices Presbyteri. Quod ſenſit Alber. in 4. diſt. 7. at. 4. Bonauentura eadem diſt. art. 1. q. 3. Scotus ibidem quæſt. 1. Durandus quæſt. 3. & 4. Gabriel quæſt. vnica, arr. 2. concluſ. 3. & Ioannes Maior etiam quæſt. vnica. Adrianus in quæſt. de Confirmatione, art. 3. qui tres poſtremi eò turpiùs in hac re lapſi ſunt, ꝙ poſt Concilium Florētinum ſcripſerunt. Omnia enim argumenta iſtorum nullo negotio diluuntur, ſi illud fundamentum rectè noterur, quod paulò antè diximus animaduerti debere ad defenſionem noſtræ ſententiæ.

Eſt autem falſa alia opinio, quæ fertur fuiſſe Ledeſmæ in 4. ſentent. ſcilicet, non modò Summum Pontificem, verùm etiam quemuis alium Epiſcopum poſſe in ſua Diœceſi committere miniſterium iſtud ſimplici Sacerdoti. Sed hanc poteſtatem ſolius eſſe Pontificis Summi, propter eminentiam authoritatis ſuæ, rectè affirmat Sotus diſt. 7. quæſt. vnica, art. 11. Et planè illa opinio cenſetur ſingularis & penè temeraria.

Sed obijciet aliquis Primo; Illud poſſe Epiſcopum in Eccleſia ſua Diœceſana, quod poteſt Papa in vniuerſa Eccleſia. Sed Papa poteſt committere illud miniſterium cuilibet Presbytero de tota Eccleſia. Ergo Epiſcopus alicui de ſua Diœceſi.

Secundo, quod in Concilio Toletano I. can. 20. legimus; Presbyterum chriſmare poſſe abſente Epiſcopo, vel præſente, de eius facultate. Item Innocentius I. epiſt. 1. cap. 6. dicit; poſſe Presbyterum manus imponere, abſente Epiſcopo. Item Martinus Papa, Can. *Omni tempore*. de Conſecratione. diſt. 4. & Can. Presbyter. 95. diſt. ita dicit: *Presbyter præſente Epiſcopo non ſignet infan*-

A *tes, niſi fortè ab Epiſcopo fuerit ei præceptum.*

Ad Primvm rn̄deo, falſam eſſe Maiorē, niſi de his tantùm intelligatur; quæ poteſt facere Pontifex in tota Eccleſia per vſum ſolius duntaxat *Ordinis & Conſecrationis Epiſcopalis*, quam habet communem cum alijs Epiſcopis. Quando autem *committit* hoc miniſterium Confirmationis ſimplici Presbytero, hoc ille inprimis facit per *èminentem* ſuā poteſtatē *iuriſdictionis*, vt Sotus & alij rectè notanr. Quod ſi illa Maior ſine diſtinctione vera eſſet, poſſet etiam Epiſcopus in ſua Diœceſi definire infallibiliter aliquam propoſitionem tanquam de fide; quod conſtat eſſe falſum. Hoc enim ſicut & alia multa, pertinet ſolùm ad præeminentem authoritatem Summi Pontificis.

B Quod verò attinet ad teſtimonia citata, reſpondeo, Concilium Toletanum & Martinum Papam de chriſmatione ibi agere in *vertice capitis* baptizati, vt rectè Sotus in dicto ar. 11. & Gloſſa etiam in dicto Cap. *Presbyter*. interpretatur. Nam & illam unctionem in vertice baptizati, quę alioqui ad Presbyterum pertinere poteſt, ut diſput. præced. docuimus, non poterat Presbyter adbibere olim præſente Epiſcopo, niſi de licentia eius, ut facilè colligitur ex epiſt. *66*. Leonis. Liberā aūt in hoc poteſtatem poſtmodū fecit Presbyteris Sylueſter, ut refert Hugo lib. 2. de Sacramentis, p. 7. cap. 3.

Innocentium autem in illo cap. *6*. citato, certiſſimū eſt, de alia manuum impoſitione loquī, ſcilicet ſuper energumenos, ut ipſe expreſsè ibi declarat. Hanc aūt
C ideo dicit Presbyteros abſente Epiſcopo adhibere poſſe: quoniam olim in primitiua Eccleſia, illam etiam Epiſcopi ſoli vſurpare ſolebant, ut colligi poteſt ex hoc ipſo loco Innocentij, atque etiam ex Dionyſio, cap. 1. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, & Tertulliano libro de Baptiſmo.

Eſt etiam in adminiſtratione huius Sacramenti adhibendus Patrinvs, qui confirmatum deinde erudiat ad pugnam ſpiritualem, ut D. Tho. declarat art. 10. Id patet 30. q. 4. Cap. *Si quis ex coniugio*. & Cap. *Si quis filiaſtrum*. 30. q. 1. & Cap. *Nedum*. de Cognatione ſpirituali, lib. *6*.

Et naſcitur hic eodem modo, quo in Baptiſmo, cognatio ſpiritualis, quę Matrimonium impedit, ſicut de
D Baptiſmo, diſput. præced. q. 2 p. 3 ex Concilio Tridentino notauimus. Item quemadmodum in Baptiſmo non eſt Patrinus de Sacramenti neceſſitate, ſed de præcepto Eccleſiaſtico: Ita in propoſito. Neq; poteſt quis hic eſſe Patrinus, niſi fuerit confirmatus, ut patet de Conſectat. d. 4. Can. *In Baptiſmate*. Ac ſimiliter eſt hoc officium prohibitum Monachis, ut in Baptiſmo. Id colligitur ex Can. *Non licet* de conſecr. d. 4. Vbi non ſolū prohibetur eis ſuſcipere aliquem de Baptiſmo, ſed ēt in uniuerſum *commatres habere*. Haberēt autem, ſi fungerentur in confirmatione munere patrini. Ac idem colligere licet ex can. *Placuit*. 2. 16. q. 1. ubi generatim inhibentur Monachis omnia huiuſmodi negotia. Quāuis ex diſpenſatione quidem ſeu priuilegio non eſt du-
E bium quin poſſint hæc facere, ut patet 16. q. 1. can. *Doctos*. Vbi inter cætera conceditur illis, ut poſſint ex diſpenſatione baptizare, per quod officium fit quis compater, atq; adeo habet commatrem.

Cenſet quoq; Victoria q. ultima de confirmatione, non confirmatum nec licitè nec ualidè ſuſcipere officium patrini in confirmatione, ac proinde non contrahere ſupradictam cognationem ſpiritualem. Et certè in can. In Baptiſmate de conſecratione d. 4. abſolutè dicitur non poſſe talem id munus obire. Quare puto hoc eſſe probabilius, quam quod Sylueſter V. Matrimonium 8. num. 7. dicto 12. poſt Summam Roſſellam contra non-

tra nonnullos aſſerit, eum, qui non confirmatus, ſed tamen baptizatus, patrinum in confirmatione agit, contrahere ſupradictam cognationem ſpiritualem.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quinam poßint participes eſſe huius Sacramenti.

D.Thom. artic. *6. 7. 9.*

DIco Primo. Omnes baptizati poſſunt validè iſtud Sacramentum recipere, etiam qui carent omnino vſu rationis, vt infantes, & perpetuo amentes. Hanc Aſſertionem ponit D.Tho.art.8. Et patet primùm ex Vrbano Papa Can. *Omnes.* de Conſecrat.diſt.5. & ex Melchiade, in epiſt. Decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Secundò: Quoniam ex Dionyſ.cap.2. de Eccleſiaſt. Hierarchia, colligitur, infantibus olim recens baptizatis, & Confirmationem & Euchariſtiam illicò adminiſtrari ſolitam fuiſſe. Quod etiam probat VValdenſis libro de Sacramentis, cap.140. Id autem minimè in Eccleſia factum aliquando fuiſſet, niſi verè poſſet hoc Sacramētū ijs etiā, qui carent vſu rationis adminiſtrari.

Tertiò huc accedunt rationes D.Tho.in art.8 quibus ille oſtendit, quemadmodum in omnibus omnino hominibus baptizatis poſſit hoc Sacramentum habere effectum illum potiſſimum, qui eſt Gratiæ augmentum, & conſequenter incrementum etiam gloriæ.

Neque de hac Aſſertione ſic poſita, nempe quod attinet ad Sacramēti veritatem, vlla videtur eſſe controuerſia apud Doctores, vt rectè Sotus d.7.q.vnica, art.8. iudicauit. Ac iſto modo inprimis intelligi debent ij, qui abſolutè concedunt, poſſe hoc Sacramentum adminiſtrari ante vſum rationis. Vt Syluester Verbo Cōfirmatio, nu.4. & Gabriel d.7.quæſt.vnica, art.3.

Cæterùm diximus in Aſſertione, omnibus *baptizatis* poſſe illud adminiſtrari: Quoniam nullum Sacramentum eſt validum, niſi anteceſſerit Baptiſmus, qui ideo *ianua* dicitur Sacramentorum, ut habetur in Cap. *Præter hoc.* d.32. Item in Cōcilio Florentino. Atq; hinc D.Tho.art.6. rectè definit, Characterem Confirmationis neceſſariò prærequirere Characterem Baptiſmi. Quod idem verum etiam eſt de Charactere Ordinis. Nam ideo in Cap.1. de Presbytero non baptizato, iterum ordinari iubetur is, qui ante Baptiſmum Ordines ſacros ſuſceperat.

Characterem autem Confirmationis non ita requirit neceſſariò Character ille Ordinis, ſicut Characterē Baptiſmi: Quāmuis in Concil.Trident. ſeſſ.23.ca.4 de Reformatione, rectè alioqui præceptū eſt, vt ante oēm Ordinem ſuſcipiatur Sacramentum Confirmationis, neq; alias quis etiam ad primam Tonſuram admittatur. Veruntamen tranſgreſſionem huius præcepti, ſi citra contemptum fiat, rectè ſentit Nauarrus in Manuali, cap.22.nu.9. eſſe quidem peccatum; ſed non mortale: neque habere annexam aliquam Cenſuram.

Secvndo dico. Vt non modo validè, ſed & rectè & conuenienter, Sacramentum Confirmationis his vel illis adminiſtretur; attendendum eſt ad conſuetudinem prælentem Eccleſiæ cuiuſque temporis. Nam quod illa pro ratione circumſtantiarum in hoc genere vſurpabit, id ſanè putandum eſt magis expedire.

Hac Aſſertione tanquam fundamento rectè nititur Sotus d.7. q. vnica, art.8. cùm probat, non eſſe neceſſe iam expectare in pueris duodecimum ætatis annum, vt putauit Gloſſa in Cap. *Vt ieiuni.* de Conſecr.d.5. quā ſecutus eſt Marſil. in 4. q.5. art.4. Solet enim Eccleſia

A iam antè id tempus confirmare pueros, dum incipiunt vti ratione, id eſt, ferè circa ſeptimum ætatis annum, vt etiam in Romano Catechiſmo indicatur.

Item ex eodem fundamento rectè idem Sotus probat, non eſſe nunc confirmandos infantes ante vſum rationis; & conſequenter neque perpetuò amentes; de quibus eadem eſt ratio. Non enim Eccleſia iam conſueuit Confirmationem his adminiſtrare. Qui verò ſolēt per interualla quandoque uti ratione, confirmari poſſunt, tempore quo ſunt ſui compotes, vt rectè arbitratur idem Sotus.

PVNCTVM TERTIVM.

B *An hoc Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium ijs, qui eius participes eſſe poſſunt.*

Ad art. 8. D. Thom.

SVperest, vt videamus, An Sacramentum hoc ſit omnibus ad ſalutem neceſſarium ex præcepto diuino, aut Eccleſiaſtico. Et multi exiſtimarunt, eſſe neceſſarium cum datur opportunitas illud ſuſcipiendi. Vt Richard.d.7. art.5.q.1. Durand.ead.d q.1. (in caſu ſaltem perſequutionis) Palud. q.4. Syluester Verbo Confirmatio nu.3. Marſil.in 4.q.5.art.4.dub 2. Argentinenſis in 4.d.7.q. vnica, art.4.concluſ.2. Et ex recentioribus Petrus à Soto libro de inſtitutione Sacerdotum, lect.2.de Confirmatione. C

Fundamentum præcipuum iſtorum eſt: Quoniam ita Canones Eccleſiaſtici indicare uidentur, ſcilicet uel Iure diuino eſſe neceſſarium hoc Sacramentum, ut aliqui putant; uel certè ipſo Iure eiuſmodi Canonum Eccleſiaſticorum. Nam de Conſecrat.d.5.Can.*Omnes*, Vrbanvs Papa ſic dicit: *Omnes fideles per manuum impoſitionem Epiſcoporum poſt Baptiſmum Spiritum ſanctum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.* Et Can. *Vt ieiuni.* eadem diſtinct. ita habetur: *Nunquam erit Chriſtianus, niſi Confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus.* Item eadem diſt. Can. *De his*, ex Melchiade dicitur, *non poſſe Baptiſmum ſine Confirmatione ritè perfici.*

D Sed contraria tamen ſententia his temporibus eſt communis, nempe ex nullo præcepto diuino aut Eccleſiaſtico, teneri homines ſuſcipere hoc Sacramentum, ita, ut illud omittere, cùm recipere poſſunt, ſit peccatū mortale. Quamuis communiter quidem conceditur, eſſe ueniale, illud ſine cauſſa negligere, cùm propter rei præſtantiam videatur in ea negligentia eſſe aliqualis deformitas: Item etiam eſſe omnino mortale, ſi omittatur ex *cōtemptu*, hoc eſt, quia parui fiat: qui tamē contemptus non eo ipſo habetur, quòd hoc Sacramentum intermittatur, ut malè quidam auctores prioris ſententiæ exiſtimant.

Ita docet D.Tho. hic art.1.ad 3. & art.8.ad 4. Idem etiam docet Albertus in 4.diſt.7. art.1. Alexander Halenſis 4.p.quæſt.25.memb.2.(ubi ſatis indicat non peccari in hoc genere, contra Inſtitutum & morem Eccleſiæ, niſi interueniat contemptus.) Item Bonauentura in 4. diſt.7. art.3. quæſt.2. Scotus eadem diſt. quæſt.2. Adrianus in quæſtione de Confirmatione, art.1. Dominicus Sotus diſtinct.7. quæſt.unica, art.8. Caietanus in Summa, Verbo *Confirmatio*, Victoria quæſt.48 de Sacramentis. Nauarrus in Manuali, cap.22. num.9. Couarruuias libro primo uariarum reſolut. cap.10. nu.5. Atque idem quoque ſignificare uidetur Catechiſmus Romanus, cùm abſolutè negat, eſſe hoc Sacramentum ad ſalutem neceſſarium. E

Hanc ſententiam probat inter cæteros Sotus loco citato optimis argumentis; & præcipuum eſt, quòd neque in Scriptura extat tale præceptum, ſicut alioqui extat ibi de Sacramento Baptiſmi, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ: neque Canones illi Eccleſiaſtici cogunt nos omnino hic agnoſcere aliquod præceptum. Ex ipſo enim modo loquendi apparet, ibi non ſignificari præcepti neceſſitatem abſolutè; ſed tantùm neceſſitatem quandam ad *talem finem*, nempe vt quis per augmentum gratiæ *perfectus* euadat Christianus, & quandam velut *perfectionem* Baptiſmi aſſequatur. De qua tamen A perfectione aſſequenda, non eſt neceſſe, vt ſit aliquod præceptum. Quam ſanè interpretationem illorum Canonum rectè ac ſubtiliter Couarruuias loco citato attigiſſe videtur.

Quòd ſi interdum aliqui Patres videntur ſignificare, negligentiam in hac re peccatum eſſe, cauſſa eſt: quia ſi, cùm occaſio ſuſcipiendi datur, negligitur, communiter tunc interuenit vel contemptus, vel aliqua deformitas, ſaltem venialis, vt eſt ante dictum. Et hactenus de hoc Sacramento.

Finis Diſputationis Quintæ.

DISPVTATIO SEXTA GENERALIS

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE.

Diuiſa in Quæſtiones Vndecim.

INDEX QVÆSTIONVM ET PVNCTORVM DISPVTATIONIS SEXTAE.

QVÆSTIO PRIMA.
De Sacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.
Punct.I. *Quænam ſit ratio Sacramenti Euchariſtiæ.*
II. *An & quando Sacramentum iſtud fuerit à Chriſto inſtitutum.*
III. *An iſtud Sacramentum conſiſtat propriè in aliqua re permanente, vel potius in re ſucceſſiua.*
IV. *An hoc Sacramentum ſit vnum, vel potius plura Sacramenta.*
V. *An hoc Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium.*

QVÆSTIO II.
De Materia Sacramenti Euchariſtiæ.
Punct.I. *Quænam & qualis debeat eſſe Materia Euchariſtiæ.*
II. *Quantam eſſe oporteat Euchariſtiæ Materiam.*
III. *Quonam modo vſurpari ea Materia debeat ad confectionem Euchariſtiæ.*

QVÆSTIO III.
De Materia Sacramenti Euchariſtiæ, prout per conſecrationem conuertitur in corpus & ſanguinem Domini.
Punct.I. *Vtrum in ipſa materia, & ſpecie panis & vini contineatur reuera corpus & ſanguis Chriſti poſt conſecrationem.*
II. *An Chriſtus ſit in hoc Sacramento præſens, per veram conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in illum: Ita, vt non maneat in illis ſpeciebus ſubſtantia panis & vini, ſed tantum accidentia eius, ſub quibus nimirum contineantur corpus & ſanguis Chriſti.*
III. *Qualis ſit omnino illa Conuerſio ſubſtantiæ panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini.*

QVAESTIO IV.
De modo quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento.
Punct.I. *Quonam modo Chriſtus ſecundùm ſe exiſtat in hoc Sacramento.*
II. *Quonam modo Chriſtus in hoc Sacramento exiſtat reſpectu ſpecierum Sacramentalium.*
III. *Quonam modo Chriſtus in hoc Sacramento exiſtat, reſpectu aliarum rerum extrinſecarum ipſis ſpeciebus Sacramentalibus.*

QVAESTIO V.
De Accidentibus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus.
Punct.I. *Quomodo illa Accidentia hic ſe habeant ſecundùm Eſſe ſuum abſolutum.*
II. *Quidnam agere poſſint illa Accidentia in res alias: & quomodo.*
III. *Quid item poſſint illa Accidentia pati à rebus alijs: & quomodo.*
IV. *An ita quoque pati poſſint illa Accidentia, vt ex ijs aliquid generetur.*

QVAESTIO VI.
De Forma huius Sacramenti.
Punct.I. *Quænam ſit Forma huius Sacramenti, quod attinet tum ad panis, tum ad vini ſpeciem.*
II. *An & quomodo Forma huius Sacramenti ſit vera.*
III. *An & quomodo forma huius Sacramenti ſit efficax.*

QVÆSTIO VII.
De effectibus huius Sacramenti.
Punct.I. *Qui ſint omnino, & quales huius Sacramenti Effectus.*
II. *Qui ſint participes effectuum huius Sacramenti.*
III. *Quænam ſint impedimenta, quo minus is, qui vſurpat hoc Sacramentum, conſequatur ipſius Effectus.*

QVÆSTIO VIII.
De Vſu ſeu Sumptione huius Sacramenti in communi.
Punct.I. *Quibus modis Sacramentum hoc vſurpari poſſit, quantũ eſt ex parte ipſius actus ſumendi.*
II. *Quinam poſſint verè ſumere hoc Sacramentum; ſiue id dignè, ſiue indignè fiat.*
III. *Qua præparatione ſit opus, vt etiam poſſit vſurpari hoc Sacramentum dignè.*
IV. *Quam frequenter hoc Sacramentum vſurpari poſſit, aut etiam debeat.*
V. *Quonam modo ſumi debeat hoc Sacramentum, quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti: Vtrum ſcilicet neceſſariò in vtraque ſpecie, an verò liceat in altera tantùm.*

QVÆSTIO IX.
De Modo quo Chriſtus ipſe eſt vſus hoc Sacramento.
Punct.I. *Num ipſe Chriſtus in Cœna corpus & ſanguinem ſuum ſumpſerit.*
II. *An etiam Iudæ dederit Chriſtus ſuum corpus & ſanguinem.*
III. *Qualenam corpus ſuum tunc Chriſtus dederit, & nunc etiam det: paſſibile ne, an impaſſibile? & quale etiam dediſſet in triduo mortis.*

QVÆSTIO X.
De Miniſtro huius Sacramenti.
Punct.I. *Quinam poſſint conſecrare & adminiſtrare hoc Sacramentum.*
II. *An plures poſſint eandem numero Euchariſtiã, putà vnam hoſtiam, conſecrare.*
III. *An ij qui poſſunt iſtud Sacramentum conficere, teneantur etiam id facere & quando.*
IV. *An ij qui hoc Sacramentum conficiunt, teneantur etiam illud ſumere.*
V. *Vtrum conditio Miniſtri conficientis, aliquando ſit in cauſa, vt Sacramentum vel omnino infructuoſum ſit, vel certè minus fructuoſum.*

QVÆSTIO XI.
De huius Sacramenti Ritu.
Punct.I. *De oblatione Euchariſtiæ, atque adeo de ſacroſancto Miſſæ ſacrificio.*
II. *De Veneratione huius Sacramenti.*
III. *De Circumſtantijs celebrationis huius Sacramenti.*

DISPV-

DISPVTATIO SEXTA GENERALIS

De Sacramento Euchariſtiæ.

D.Thom.3.parte à quæſt.73.vſque ad quæſt.83.

IN HAC DISPVTATIONE EAM PARTItionem ſequemur, qua rectè eſt vſus D.Thomas. Itaque vndecim in vniuerſum Quæſtiones erunt huius Diſputationis. PRIMA, *de ipſo Euchariſtiæ Sacramento ſecundùm ſe.* SECVNDA, *de illius Materia, prout eſt panis & vinum.* TERTIA, *de eadem Materia, prout conuertitur in corpus & ſanguinem Chriſti.* QVARTA, *de Modo, quo poſt eam conuerſionem Chriſtus eſt in hoc Sacramento.* QVINTA, *de Accidentibus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus.* SEXTA, *de Forma huius Sacramenti.* SEPTIMA, *de huius Sacramenti Effectibus.* OCTAVA, *de illius vſu ſiue ſumptione.* NONA, *de Modo, quo Chriſtus ipſe fuit vſus hoc Sacramento.* DECIMA, *de Miniſtro huius Sacramenti.* VNDECIMA, *de Ritu & Celebratione eiuſdem, atque adeo etiam de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio. Diſſerunt autem de hoc Sacramento Theologi in 4. à d.8. vſque ad d.13. & præterea ſcripſit de eadem materia Paſchaſius in libro de corpore & ſanguine Domini: Lantfrancus in libro de Sacramento Corporis & Sanguinis Chriſti contra Berengarium: & Guitmundus in libris tribus de eodem Sacramento: & Algerus in libris item tribus: & Petrus Cluniacenſis in libro de Sacrificio Miſſæ, (vbi ait, Lantfrancum ſcripſiſſe perfectè, Guitmundum perfectius, Algerum perfectiſsimè) & Innocentius III. in libris 6. de Myſterijs Miſſæ: & Thomas VValdenſis tomo 2.cap.17. & ſeq. & Gabriel Biel in lectionibus ſuper Miſſæ Canonem; & alij recentiores, qui diſſerunt de fidei controuerſiis horum temporum; ac Patres etiam de hoc Sacramento multa paſsim tradunt, ſicut ſuis locis videbimus.*

QVAESTIO PRIMA.

De Sacramento Euchariſtiæ ſecundùm ſe.

D.Thom.3. parte, quæſt.73.

EXPLICANDA *ſunt quinque*. PRIMO, *Quænam ſit ratio Sacramenti Euchariſtiæ*. SECVNDO, *An, & quando, Sacramentum iſtud fuerit à Chriſto inſtitutum*. TERTIO, *An iſtud Sacramentum conſiſtat propriè in aliqua re permanente; vel potius in re ſucceſſiua; & in quanam*. QVARTO, *An hoc Sacramentum ſit vnum, vel potius plura Sacramenta*. QVINTO, *An ſit ad ſalutem neceſſarium*.

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit ratio Sacramenti Euchariſtiæ.

D. Thom. art. 1. & 4.

EVCHARISTIA idem Græcè ſignificare poteſt, ꝙ Latinè Gratiarum actio, aut etiam bona gratia: Vſu autem loquendi Eccleſiaſtico accommodatum eſt id vocabulum ad ſignificandum vnum illud Sacramẽtum ex ſeptem nouæ legis, quod diſput.3. q.6.p.2.cùm hunc numerũ Sacramentorum conſtitueremus, notauimus valere ad *ſpirituale alimentum* animarum: ſicut Baptiſmus valet ad ſpiritualem regenerationem, & Confirmatio ad robur & augmentum ſpirituale. Atque eſſe rectam eam appellationem, facilè intelligitur ex huius Sacramenti deſcriptione, quam placet ſtatim ponere. Cùm enim valde multa in hac Diſputatione controuerſa ſint, refert initio conſtituere communiſſimam ſaltem huius Sacramenti notionem, quæ ſine controuerſia ab omnibus intelligitur ex eius nomine.

Eſt igitur Euchariſtia *Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, in ſpecie panis & vini diuinitus inſtitutum ad alimentum ſeu refectionem ſpiritualem animorum*. Hæc deſcriptio *primùm* & Scripturæ ipſi, vbi de hoc Sacramẽto agitur, & ſententiæ Sanctorum Patrum, atq; etiam Doctorum Scholaſticorum in 4. d.8. conſentanea eſt.

Deinde illas partes ſolùm continet, quæ ſine controuerſia tribuuntur huic Sacramento ab omnibus, non modò Catholicis, ſed etiam hæreticis. Nam neque Sacramentarij negant oĩno Sacramentum hoc eſſe Corporis & Sanguinis Chriſti, quibus ſuo quodam ſenſu & modo, quem iſti, negata ſacrilegè Chriſti præſentia, fingunt, alamur. Neque etiam Lutherani reijciunt modum illum loquendi, quo dicimus, Sacramentum hoc eſſe inſtitutum in *ſpecie* panis & vini; licet ſacrilegè ẽt ipſi ſubſtãm vini & panis in hoc Sacro reſtare cõtendãt. Itaque continemus nos, dum ita Sacrm̃ iſtud deſcribimus, in notione quadam generali & modo loquendi communi; neque ad ea deſcendimus, de quibus poſtea diſputandum eſt, cùm ſint poſita in controuerſia.

Tertiò denique declarat vtcumque hæc deſcriptio rationem huius Sacramẽti, tum pro *formali*, quatenus nimirum *ſignum* eſt ſpiritualis illius alimenti; tum ẽt pro *re ſubſtrata* huic ſignificationi, cum ſcilicet dicimus, eſſe in *ſpecie* panis & vini inſtitutum.

Iam verò ex hac deſcriptione facilè, vt diximus, intelligi poteſt, cur Sacramentum iſtud ſit appellatum *Euchariſtia*. Nam ſi vocabulum hoc *bonam gratiam* interpretemur; in hoc Sacramento Chriſtus ipſe nobis communicatur, qui fons eſt omnis gratię: ideoque rectè Euchariſtiã illud dicimus. Si aũt interpretemur *Gratiarũ actionem*; illa etiã ratio eiuſmodi appellationis ſubeſt, ꝙ in huius Sacramenti confectione gratiarum actio cum primis adhibetur. Item ꝙ ipſe etiam Chriſtus idẽ

A Sacramentum inſtituturus, antequam conficeret *gratias egit* Deo Patri, vt Euangeliſtæ deſcribunt.

Et appellatur porrò iſtud Sacramentum alijs nominibus, quibus Sancti Patres vſi ſunt, vt illius variã dignitatem atque præſtantiam commodius ſignificarẽt, ſicut etiam D.Thom. declarat hic art.4. Itaque dicitur etiam *Communio*; eò uel maximè, quòd nos coniungit ac nectit cum Chriſto ipſo, vt cum capite, & inter nos ipſos ut membra cõmunis corporis. Ita enim rectè Damaſcenus interpretatur lib.4. fidei orthodoxæ, cap.14. Imò idipſum Apoſtolus 1. Cor.10. verbis illis expreſſit: *Calix*, inquit, *benedictionis, cui benedicimus, nonnè cõicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frãgimus, nonnè participatio corporis Domini eſt? q̃m vnus panis, vnũ corpus multi*

B *ſumus in Chriſto omnes, qui de vno pane participamus*. Item dr̃ *Synaxis*: q̃m populus in eius celebratione maximè congregari ſolet, *Religionis & cultus* cauſſa.

Et obſeruandæ ſunt diligenter iſtæ appellationum rõnes aduerſus Sectarios, qui perperam alioquin ex *Communionis*, & *Synaxis* vocabulo probare quoq; nitũtur, Euchariſtiæ Sacrm̃, niſi plures conueniant *ad communicandum*, non rectè celebrari: quaſi non alia de cauſſa Communio, & Synaxis nominaretur. Sed falluntur; Q̃m pręcipuę cauſæ huius appellationis ſunt illę, quas diximus, ſcilicet *vnio* membrorum cum Chriſto capite in eodem quaſi corpore, & *congregatio* fidelium ad Dei *cultum*. Qua de re infrà vberius dicemus.

Vocatur item hoc Sacramentum ab Auguſtino, *Sa-*

C *cramentum Corporis et Sanguinis Domini*, lib.3. de Trinit. cap.4. *& Celebratio Corporis & Sanguinis Domini*, lib.3. de doctrina Chriſtiana, c.9. Item appellatur *Viaticum*, in Conc.Nicęn.I.can.12. Et Carthag.IV.can.77.& 78. & ab alijs Patribus: tum quia illo in huius vitæ peregrinatione ſuſtentamur: tũ quia fideliũ mos eſt, vt ex hac vita diſceſſuri eo ſe muniant: ſicut ẽt ſtatutum id eſt in dicto Cõcil. Carthaginenſi IV.can.77.& Nicęno.

Item frequẽtiſſimè appellatur *Hoſtia &: Sacrificium*: q̃m ad vſum etiam ſacrificandi eſt à Chriſto inſtitutũ, vt ſuo loco probabitur. Item vocari ſolet *Cæna Domini*, ſicut appellauit Apoſtolus 1. Cor.11.& Chryſoſ. hom. 1. de Cœna Domini. Quam ſanè appellationem tanquam à veteribus Patribus vſurpatam, commemorat

D quoq; Catechiſmus Romanus: neq; verò eã improbat.

Sed tamen Petrus à Soto in libro de inſtitutione Sacerdotũ lect. 1. de Euchariſtia, non malè hic admonet, ab hac appellatione nobis meritò abſtinendũ eſſe, uel certè ea non utẽdum ſine cautela. Rõ eſt: Q̃m Sectarij communiter eo uocabulo abutuntur, ad ſignificãdum ſuum quendam errorem de Euchariſtia, ſcilicet eam Sacramentum non eſſe, niſi in *vſu communionis*, & quaſi *Cænæ*,

ſi *Cæna*, ad quam plures conueniant. Decet autem Catholicos, ne vocabula quidem cum hæreticis habere communia, quando illi ad errorem his abutuntur.

Itaque iſto vocabulo vel non vtendum eſt, vel certè ſi aliquãdo vtamur, nõ aliud intelligere debemus cauſſam huius appellationis eſſe, niſi loci & temporis circumſtantiam, qua iſtud Sacramentum inſtitutum eſt, nempe vltimam Chriſti cœnam. Nam & hanc ét eius vocabuli rationem Catechiſmus Romanus reddit.

Ac illud quoq; annotandum hic eſt, quamuis Sacramentum iſtud Cœna appelletur, tñ non inde ſequi, ꝙ liceat iam nobis etiam non ieiunis illud vſurpare citra mortis periculum. Illa.n. circumſtantia, ſ. ꝙ ſcilicet Apoſtoli, quibus Chriſtus iſtud Sacramentum adminiſtrauit, ieiuni non erant, ſed in Cœna; non fuit à Chriſto tunc imperata & inſtituta; ſicut neq; circumſtantia illius *temporis*, vt ſcilicet conficeretur hoc Sacramẽtum noctu. Quare rectè nihilominus fecit Eccleſia, quòd ob reuerentiam ſtatuit, vt nõ niſi à ieiunis iſtud Sacramẽtum ſumeretur. De quo infrà etiam ſuo loco dicetur.

PVNCTVM SECVNDVM.

An, & quando Sacramentum iſtud fuerit à Chriſto inſtitutum.

D. Thom. art. 5. & 6.

OMNES, tam hæretici, quàm Catholici, ſine controuerſia fatentur, Sacramentum hoc eſſe vnũ è Sacramentis nouæ legis, à Chriſto inſtitutum in Cœna. Quod colligunt ex narratione Matth. 26. Lucæ 22. Marc. 14. & Apoſtoli 1. Corinth. 11.

Vbi tñ contra Sectarios illud eſt diligenter obſeruandum, ꝙ in ſuperioribus aliquoties ipſis obiecimus: nẽpe ſi clariſſima prorſus Scripturæ teſtimonia pro Sacramentorum aſſertione exigant; ne hoc quidem Sacramentum ipſos admittere debuiſſe: ſiquidem in illa narratione & hiſtoria Euangelica non prorſus euidenter ſignificatur, ꝙ ſpecies illæ panis & vini ſenſibiles *ex inſtitutione diuina* ſint factæ & inſtitutæ *ſigna* nõ mõ commemoratiua Chriſti paſſionis; ſed etiam ſignificãtia ipſam *gratiam ſanctificantem*, quæ in *vſu* huius Sacramenti tribuatur: id quod ſine vlla controuerſia pertinet ad Sacramenti rationem.

Aut igitur negare etiam hoc Sacramentum iſti deberent, aut ſi propter *rem ipſam* huius Sacramenti, quę ibi ab Euangeliſtis deſcribitur, colligi poſſe putant, fuiſſe ibi à Chriſto Sacramentum omnino inſtitutum: pari modo coguntur fateri Aſſertionem aliorum Sacramẽtorum ex Scripturis etiam colligi poſſe, vt ſuprà aliquoties ſumus argumentati.

Nunc accipimus ſanè, quod nobis dant, hoc Sacramẽtum fuiſſe omnino à Chriſto inſtitutum. Quam Aſſertionem præter illa teſtimonia Euangeliſtarum, confirmat etiam ratio congruentiſſima, quã affert D. Tho. hic art. 1. ex analogia vitæ ſpiritualis & corporalis. Nã vt ad corporalem vitam, præter generationem & augmentum, requiritur etiam *alimentum* corporale: ita ét ad vitam ſpiritualem, ſpiritualis *refectio* debuit inſtitui & parari in hoc Sacramento, poſt Sacramẽtum Baptiſmi & Confirmationis, quæ ſunt ad ſpiritualem regenerationem, & augmẽtum. Ac affert etiam VVilhelmus Alanus Cardinalis lib. 1. de Euchariſtia, cap. 8. multas rationes & cauſſas huius inſtitutionis, & quidem doctè & vtiliter, maximè pro Concionatoribus.

Item conuenienter illo tempore, ſcilicet in vltima Cœna, inſtitutum fuiſſe, oſtendit perſpicuè D. Tho. hic art. 4. Neq; ſolùm tum inſtitutum fuit; ſed etiam anteà

A promiſſũ Ioan. 6. ab eo loco, vbi Chriſtus dicere cœpit: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, &c.* vt Chryſoſtomus in eius loci commentario, & omnes ferè Patres interpretantur.

Neq; ibi ſolùm promiſſum fuit, ſed ét multò anteà vaticinijs Prophetarum prænunciatũ, ut AMBROSIVS in Pſal. 38 affirmat: item præſignificatum veteris legis cęremonijs & figuris, ut affirmat AVGVSTINVS lib. 1. contra Aduerſariũ Legis & Prophetarũ, cap. 18. Quã rem tractat diligenter & utiliter ét pro Concionatoribus Alan. lib. 1. de Euchariſtia, c. 7. & D. Tho. hic art. 6.

Quo loco rectè D. Tho. docet ex omnibus huius Sacramenti veteribus figuris præcipuam fuiſſe Ritum illum *Agni Paſchalis*. Nam tria maximè in hoc Sacramẽ-
B to conſiderari poſſunt: ſcilicet ſpecies ſenſibiles *panis & vini*; Chriſtus in eis contentus; & effectus gratiæ ſalutaris. Secũdũ hæc oĩa, cæremonia & eſus illius Agni, fuit huius Sacramenti typus. Nam & comedebatur cũ *panibus* azymis, ſicut hoc Sacramentum ſumitur ſub ſpecie panis; & Chriſtum Agnum innocentiſſimum in Cruce immolatum, qui in hoc Sacramento continetur & editur, ſignificabat; & deniq; per ſanguinẽ quoque illius Agni ſunt filij Iſrael liberati à deuaſtãte Angelo, atq; eruti de Ægyptiaca ſeruitute, quod fit ſpiritualiter per effectum gratiæ ſalutaris.

Quia verò ægrè ferunt Sectarij, quòd cæremoniam illam Agni Paſchalis huius Sacramenti figuram conſtituimus, confirmandum hoc eſt teſtimonijs Patrum:
C dolet enim iſtis, quòd ex collatione iſtius figuræ cum veritate probemus, etiam rectè in cæremonia huius Sacramenti, *oblationem & ſacrificium* à nobis fieri, ſicuti ſacrificabatur quoque ille Agnus.

Ergo figuram hanc aſſeruit etiam Tertull. lib. 4. cõtra Marcionem. Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ valde pulchrè, & homil. 83. in Matth. Auguſt. lib. 2. cõtra Petilianum, cap. 37. Origen. Tom. 10. in Ioan. Heſichius lib. 2. in Leuit. cap. 8. Gregor. homil. 22. in Euangelia. Leo ſerm. 7. de Paſſione. Rupertus Tuicienſis in Commentarijs ſuper Exodum. Paſchaſius in libro de corpore & ſanguine Domini, ſub finem. Idem etiã inſinuat Cyprianus lib. 2. Epiſtolarum, epiſt. 3. & Clemẽs Romanus lib. 5. Conſtitution. Apoſtolicarum, cap. 18.
D & ipſi hac de re agemus infrà quæſt. 11.

Fuerunt prætere aliæ huius Sacramenti figuræ; vel ſm ſpecies ſenſibiles huius Sacramenti, vt ſacrificium Melchiſedech; vel ſm Chriſtum in eo contentũ, vt ſacrificia Leuitica; vel ſm effectũ ſpiritualem multiplicem, vt manna, qd habębat omnem ſaporis ſuauitatẽ, ſicut rectè in illo art. 6. D. Tho. declarat. Quin ſit igitur Euchariſtia *Sacramentum*, & à Chriſto in Cœna *inſtitutũ*, & antè *promiſſum*, & à Prophetis *prædictũ*, & uàrijs ueteribus figuris *ſignificatum*, dubiũ prorſus nullũ eſt.

PVNCTVM TERTIVM.

E *An iſtud Sacramentum conſiſtat propriè in aliqua re permanente, vel potius in re ſucceſſiua.*

Ad art. 1. D. Thomæ.

CVM multæ ac diuerſæ res in hoc Sacramento concurrant; videndum eſt, quænam ex illis omnino ſit iſtud Sacramentum propriè. Sunt enim in hoc Sacramento iſta quatuor. *Primò*, Conſecratio ſeu benedictio per uerba præſcripta. *Secundò*, Species ipſæ panis & uini ita benedictæ ſeu conſecratæ. *Tertiò*, Corpus Chriſti & Sanguis ſub illis ſpeciebus, ut infrà ſuo loco probabitur.

Quartò

Quartò accepit denique ſumptio & vſus illarum.

Quæſtio eſt igitur, in qua re ex iſtis omnibus inſit propriè huius Sacramenti ratio. Et contendunt omnes Sectarij, Sacramentum iſtud conſiſtere omnino in *tota ipſa actione*, qualis deſcribitur ab Euangeliſtis, hoc eſt, in *prolatione* verborũ illorũ Chriſti: *Accipite & manducate, &c.* & in *diſtributione* vtriuſq; ſpeciei, atq; ẽt in *vſu* ſuſcipientium aliquorum, ſicut tunc ẽt ſuſceperũt Euchariſtiam Apoſtoli. In hmõi igitur tota actione cõtinua, ſentiunt propriè cõſiſtere Sacrm iſtud, atq; ideo negant permanere illud aut eſſe poſſe in aliqua re *durabili*, qualis eſt ipſa ſpecies panis & vini. Vnde etiam pernegant, ſpecies iſtas aſſeruatas, & extra illum vſum & actionem continuam, Sacramẽtum vllo modo eſſe.

Eſt autem ſententia hæc communis Caluinianorũ Sacramentariorum, & Lutheranorum, vt videre eſt apud Caluinum lib. 4. inſtit. cap. 17. ſect. 15. & 39. & Kẽnitium contra Can. 1. ſeſſ. 13. Concilij Tridentini, & latius contra Can. 4. eiuſdem ſeſſionis. Probationes verò, quibus prolixè vtuntur, his argumentis continentur.

PRIMO. In eo conſiſtit iſtud Sacramentum, quod Chriſtus inſtituit & imperauit à nobis fieri in ipſius commemorationem. Sed totam illam actionem inſtituit & imperauit. Ergo, &c. Minor probatur. Nam poſt actionem illam totam ſubiungit: *Hoc facite in meam cõmemorationem*, Lucæ 22. & 1. Cor. 11.

SECVNDO: Sicut Baptiſmus eſt Sacramentum nouę legis: ita & Euchariſtia. Sed Baptiſmi Sacramentum adeo conſiſtit in *operatione*, vt quantumcunque aliquis diceret verba formæ, ſuper nudam aquam, nihilo magis illa eſſet Sacramentũ Baptiſmi, quàm quæuis alia aqua vulgaris. Ergo quantumcunq; & quæcunq; verba dicãtur etiam ſuper ſpecie panis & vini, niſi illæ etiam applicentur & tribuantur hominibus ipſis *ad vſum*, nullo modo erunt Euchariſtiæ Sacramentum.

TERTIO. Sacramentum iſtud in eo conſiſtit, quod ſignificatur verbis Chriſti, quibus neceſſe eſt, vt benedicantur & cõſecrentur ſpecies: Talia enim verba ſunt de ſubſtantia formæ. Sed in his verbis formæ ſubſtantialibus, quædam ſunt, quæ ſignificant ẽt ipſum *vſum* & ſumptionem Euchariſtiæ. Ergo in hac etiam operatione & vſu ſitum erit hoc Sacramentum, ita, vt extra talem operationem non poſſit conſiſtere.

Minor probatur dupliciter. *Primò:* Quoniam illa ẽt inter cætera ſunt verba Chriſti, *Accipite*, *Manducate*, *Bibite*, *Hoc facite, &c.* At hoc Sacramẽtum conſecratur & conficitur omnino verbis ipſis Chriſti, ut ueteres ẽt Patres loquuntur. Immò Euſebius Emiſſenus homil. 3. in Paſcha, clarè ſignificare videtur, quòd illa etiã uerba: *Accipite, &c.* ſint de ſubſtãtia formæ. Ita enim dicit: *Inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſuum corpus conuertit dicens: Accipite & manducate, hoc eſt, &c.* Quod idẽ ſignificare videtur Ambroſ. lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. vbi dicit, Euchariſtiã *confici verbis Chriſti*. Et cap. ſeq. etiam ait, confici illam *non verbis Euangeliſtarum, ſed ipſius Chriſti*. Ac diſtinguens ibi illa verba Chriſti à verbis Euangeliſtarum, dicit eorum initium eſſe: *Accipite & manducate, &c.* Huc accedit, quòd in antiquis Liturgijs etiam omnia illa verba ponuntur.

Secundò probatur eadem Minor ratione, qua inprimis vtitur Caluinus loco citato. Nam totum Sacramẽtum refertur & pertinet ad *hominum vtilitatem*, quibus nimirum diuinitus tribuitur ad obſignandum ipſis, tãquam ſigillo quodam promiſſionem de effectu ſalutari. Debet igitur conſecrari & benedici verbis eiuſmodi, quæ ſpectent non ad nudum ipſum elementum, ſed ad homines ipſos *ſuſcipientes:* Talia aũt verba ſunt illa: *Accipite & manducate, &c.* Quod ẽt analogia Baptiſmi A confirmat. Nã ibi cum ipſo ſuſcipiente Miniſter loquitur, non cum aqua muta. Dicit enim: *Ego te baptizo.*

POSTREMO ponderat Kemnitius, quòd cum in verbis formæ Baptiſmi *ſemel tantùm* ſignificetur actio; hic in verbis Chriſti ſæpius inculcatur nobis. Nam, *Accipite*, inquit, *manducate*, *bibite*, *hoc facite, &c.* Ex qua re videtur nõ minus, ſed multo etiam magis, Euchariſtiam conſiſtere *in operatione*, quàm Baptiſmum.

Atq; ex his quidem Kemnitius & alij Lutherani colligunt, non eſſe Chriſtum in Sacramento, ſi conſecrentur ſpecies ea intentione, ut poſt aliquot dies, vel menſes, uel annos diſtribuantur, inquit Kẽnitius. Quia tunc illa verba: *Hoc eſt corpus meum, &c.* ſeparantur à tota & continua actione, in qua ſola eſt Sacrm; atque ita B non hñt efficaciam. Quòd ſi proferantur eo animo, ut vel tunc, vel paulo poſt diſtribuantur ſpecies, atq; ita coniungatur illa prolatio cum tota actione; vñt iſti nõ negare, quin ſit in illis ſpeciebus Chriſtus et ante punctum ipſum temporis, in quo ore ſumuntur. Et ita quidem ſe hẽt tota ratio cogitationis & doctrinę ipſorum.

Nihilominus hæc ſententia rectè in Concilio Tridẽtino ſeſſ. 13. can. 4. tanquam hæretica, prorſus damnata eſt ſub anathemate. CERTISSIMA enim ex fide eſt illa doctrina orthodoxa, quam hic D. Tho. art. 1. ponit & declarat, videlicet hoc intereſſe inter hoc Sacramẽtum & reliqua: quia iſtud non in ipſo *vſu* materiæ (ſiltem ſolo) vt cętera; ſed in ipſa materię *conſecratione*, ſeu in *materia conſecrata*, atque adeo in re *permanente & du-* C *rabili*, etiam ad multum temporis conſiſtit.

Id probatur his argumentis. PRIMO, Nam ex Scriptura & narratione illa Euangeliſtarum, eam colligere debemus rõnem eſſe inſtitutionis huius Sacramenti, quam antiquus Eccleſiæ Catholicæ vſus atque ſententia interpretatur. Sed antiquus vſus & ſñia Eccleſię Catholicæ docet, Chriſtum ibi Sacramentum Euchariſtię ita inſtituiſſe, ut eſſet inprimis aliquid *permanens & durabile*, conſecratum per illa verba: *Hoc eſt corpus meum*. Et: *Hic eſt, &c.* Reliqua autem, quæ ibi ad actionem pertinent, ſpectẽt ad vſum & ſumptionem ipſius Sacramenti; qui uſus uel non ſit de ſubſtantia Sacramenti; vel certè non ita ſit, vt citrà illum Sacramentũ D non poſſit etiam in aliquo permanenti conſiſtere. Ergo hanc fuiſſe prorſus rationem inſtitutionis huius Sacramenti, colligere debemus ex Scriptura.

Minor probatur Scriptis & teſtimonijs ueterũ Patrum, ex quibus conſtat, aliquid omnino *permanens & durabile*, quales ſunt ſpecies, per dicta uerba conſecratæ, fuiſſe omnino in Eccleſia Catholica habitum pro ipſo Euchariſtiæ Sacramento. Nam D. AMBROSIVS in libro ſeu Oratione funebri de Obitu fratris ſui Satyri, cap. 7. magna cum laude commemorat eiuſdem Satyri cõſilium & factum; eum ſcilicet *in naufragio, ne vacuus myſterijs exiret è vita, ab ijs, quos initiatos ſacris eſſe cognouerat, diuinum illud fidelium Sacramentum* (quod procul dubio propter eiuſmodi pericula in nauim intulerat) E *ſibi dari popoſciſſe: non vt curioſos oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium*; tum datum ſibi Sacramentum *ligari feciſſe in orario; orarium collo inuoluiſſe, atque ita in mare ſe deieciſſe, neque ſpe illum ſua fuiſſe fruſtratum: incolumẽ enim ante illos omnes in portum enataſſe.*

Item S. Cyrill. ALEXANDRINVS in Epiſt. ad Calothrium cõtra Anſyopomorphitas: *Inſaniũt*, inquit, *qui dicunt, myſticam benedictionem Euchariſtiæ, ſi ex ea re manſerint in ſequentem diem reliquiæ; ad ſanctificationem inutilem eſſe. Non enim ſanctum Chriſti corpus mutabitur, ſed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetuò manent in illo.*

Item S. HIERONYMVS in Epiſtola ad Ruſticum refert, Exuperiũ Epiſcopum Toloſanum *portaſſe corpus Domini*

Domini caniſtro vimineo incluſum.

Item S. Avgvstinvs lib. 3. de Trinit. cap. 4. apertè ſignificat, *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, eſſe il lud tantum, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, rite ſumimus ad ſalutem ſpiritualem.* Qđ certè eſt aliquid per ſe durabile & permanens. Itē lib. 20. contra Fauſtū, ca. 13. apertè ēt indicat, Sacſm iſtud eſſe, durabilem *panem ipſum myſticum, qui certa,* inquit, *conſecratione, myſticus fit nobis, non naſcitur.* Et lib. 2. de viſitatione infirmorum, cap. 4. *ſalutare* eſſe dicit Euchariſtiam *ſeruari & deferri ad infirmos, tanquam viaticum.*

Itē Apoſtolica doctrina Clementis Romani lib. 8. Conſtitut. Apoſtolicarum, cap. 13. iubet, vt *poſt Communionem reliquiæ reponantur in tabernaculum.* Vbi Franciſcus Turrianus in ſuo ſuper iſtū locum Scholio, eruditè hanc rem etiam confirmat. Atque idem Clemens Romanus de Conſecrat. d. 2. Can. Tribus gradibus, ad Diaconos affirmat pertinere, vt *cum timore & tremore reliquias fragmentorum ſacræ Communionis cuſtodiant.*

Item Euſebius Cæſarienſis lib. 5. hiſtoriæ, cap. 24. refert, Epiſtolam quandam D. Irenæi ad Victorem Pōtificem Romanum, ex qua apparet, moris fuiſſe, ut Pōtifices Romani, tanquā amicitię & concordię ſymbolū mitterent alijs Epiſcopis etiam procul Euchariſtiam.

Item in Concilio VVormatienſi, vt refertur de Conſecrat. d. 2. Cap. *Presbyter,* iubetur, vt Presbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt ne quis infirmus ſine communione moriatur. Et in Cap. *Qui bene.* ead d. imponitur pœna ex Concil. Aurelian. ſi quis non bene cuſtodierit.

Item in Concilio generali Lateranenſi ſub Innocētio III. cap. 20. ita habetur: *Statuimus in cunctis Eccleſijs, vt Chriſma & Euchariſtia ſub fideli cuſtodia clauibus adhibitis conſeruentur.* Quod ipſum etiam ſanxit Honorius, qui huic Innocentio ſucceſſit, in Cap. *Sanè.* Extra de Celebratione Miſſar.

Quin etiam ex Concilio Nicæno I. can. 14. licet colligere, moris tunc fuiſſe, vt in tabernaculo aliquo vel capſa cuſtodiretur Euchariſtia. Decernitur enim ibi, vt *Diaconi, ſi non fuerit præſens Epiſcopus aut Presbyter, ipſi* Proferant *Euchariſtiam & edant.*

Eſt etiam huius rei luculentiſſimum teſtimonium ipſa Consvetvdo omnium Eccleſiarum, Orientis & Occidentis, cuſtodiendi videlicet Euchariſtiam, quæ quando primùm inceperit, nullo modo poteſt ab Aduerſarijs oſtendi. Atq; ita dubium non eſt, quin procedat hic mos ex Apoſtolica auctoritate iuxta regulā D. Auguſtini lib. 4. de baptiſmo, cap. 24. quam in ſuperioribus etiam allegauimus.

Et accedit poſtremò ad huius rei confirmationem, quod ipſi etiam Aduerſarij coguntur fateri, hanc fuiſſe praxin & ſententiam veteris Eccleſię. Caluinus enim lib. 4. inſtitut. cap. 17. ſect. 39. cùm iſtam Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem aſſeruandi Euchariſtiam improbaſſet, obijcit ſibi quaſi ex perſona Catholicorum hunc in modum: *Sed enim,* inquit, *qui ſic faciunt, habent veteris Eccleſiæ exemplum. Fateor,* inquit. *Verùm in re tanta, et in qua non ſine magno periculo erratur, nihil tutius eſt, quàm ipſam veritatem ſequi.* Hæc Caluinus.

Nos verò primùm libenter habemus hoc loco reū confitentem, ne ſemper iſti obijcere nobis poſſint, ſe contrà nos pro veteris Eccleſiæ inſtitutis pugnare, quaſi nos illa reliquerimus. Deinde ipſi etiam omnino fatemur, in re tanta nihil tutius eſſe, quàm ipſam veritatē ſequi: Sed exiſtimamus tamen, & meritò, veritatem hanc potius in Eccleſia veteri, quàm in Synagoga noua Sectariorum reperiri.

Itē Kemnitius in examine can. 1. ſeſſ. 8. (ſeu potius

A 13.) ſub finem, ita confitetur: *Quòd autem quidam leguntur Euchariſtiam ſeruaſſe, nihil mouere nos debet. Non enim quæſtio eſt, quid aliqui antè nos, vt ex Cypriano,* inquit, *verba mutuemur, fecerint; ſed quid ille, qui antè nos eſt & prior fecerit, & faciendum nobis mandauerit.*

Nos verò, etſi minimè laborandum eſſe intelligamus, quid vnus aut alter ex errore, & abſque Eccleſiæ Catholicæ authoritate, ſed potius contra Eccleſiæ conſuetudinem fecerit (tale enim erat illud prauum inſtitutum offerēdi calicem ſine admixtione aquæ, in quod verbis illis Cyprianus inuehitur lib. 2. epiſt. 3.) tamen in controuerſijs fidei omnino iudicamus uel maximā etiam quæſtionem eſſe debere, quid Eccleſia, ipſa praxi communi & vſu ſuo docuerit; vt ex ea re intelligamus, quid etiam Chriſtus, qui ante omnes eſt, docuerit ſuam Eccleſiam. Velut in præſenti quæſtione, quod Eccleſia cuſtodiendo Euchariſtiam fecit, rectè concludimus, à Chriſto fuiſſe inſtitutum.

B

Atq; hoc rectè nos facere, probatur etiam exemplo Cypriani. Nam in illo ipſo loco, ſcilicet in Epiſtola ad Cecilium, non modò teſtimonio Chriſti, qui ante omnes eſt, ſed etiam *conſuetudine Eccleſiæ Catholicæ* probat, ritum illum offerendi calicem in ſola aqua, eſſe cōtra inſtitutionem Chriſti.

Quod verò Kemnitius illic, nullo citato teſtimonio, addit, cōſuetudinem illam ſeruandi Euchariſtiam, fuiſſe poſtea in Eccleſia prohibitam; res ipſa docet, eſſe magnum figmentum. Nam illa conſuetudo nunc etiam in

C Eccleſia obtinet, & præteritis ſeculis ſemper obtinuit. Quare firmum manet noſtrū illud primum argumentum pro Aſſertione hac Catholica.

Secvndo probatur eadem Aſſertio hunc in modū: Quando Miniſtri Eccleſiæ legitimi, id quod eſt à Chriſto in Cœna inſtitutum, ſic faciunt, ut nihil contra inſtitutionem ipſam peccent; verè conficiunt Euchariſtiæ Sacſm. Sed hoc ita faciunt, qn̄ per illa verba: *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt, &c.* aliquid *vt permanens & durabile* conſecrant, & illud offerunt, & ipſi communicant; etiamſi ſpecies, quas conſecrant, non alijs diſtribuant. Ergo uerum eſt tunc Sacſm, in re *durabili & permanenti* conſiſtens, etiamſi nō conſequatur eiuſdem *vſus.* Minorem copioſè oſtēdemus infrà q. 11. & ſumma eſt, ꝙ

D præceptum de illa diſtributione & communione eſt *affirmatiuum,* quod non obligat ſemper; ſed quatenus expediat, conſideratis circumſtantijs, & inprimis cōſiderata praxi Eccleſiæ Catholicæ, vtpote quæ eſt diſpenſatrix myſteriorum Dei: Non aūt ſp expedit, aut eſt opportunum, vt illæ ſpecies alijs etiam *diſtribuantur in ipſa celebratione.* Quare licet quandoq; id prętermittatur, nihil propterà contra inſtitutionem peccatur.

Tertio. Quòd Sacramentum Euchariſtiæ, conſtitutum ſit in aliqua re permanenti & durabili, quæ verbis illis: *Hoc eſt, &c.* Et, *Hic eſt, &c.* durabiliter (ut ita dicam) ſignificantibus conſecretur; amplificat magis beneficium Chriſti erga nos, & valet ad excitandam fidelium deuotionem, præſertim cùm ad Eccleſias conue-

E niunt, in quibus eſt ipſum Sacſm: Neq; Scriptura, vbi de inſtitutione huius Sacramēti agit, neq; ēt analogia aliorum Sacramentorum cogit, vt intelligere non debeamus, hanc eſſe rōnem Sacramenti à Chriſto inſtitutam. Ergo ita de huiuſmodi Sacramento ſentiendū eſt.

Aſſumptum probatur: Nam primùm quod valeat ea res ad excitandam deuotionem fidelium, per ſe clarum eſt, ac eruditè confirmatur à Franciſco Turriano in Scholio illo ſuprà citato: Qui & huc doctè accommodat ſentētiam illam Propheticam Ezechiel. 37. *Dabo Sanctificationem meam in medio eorum.* Vel (vt eſt apud 70. interpretes) *Ponam ſancta mea in medio eorum.*

Quòd

Quòd autem neque Scriptura, neq; analogia aliorũ Sacramẽtorum cogat aliter hoc intelligere; probatur: Quoniam ea, quæ de actionibus noſtris circa hoc Sacramentũ ſignificantur in narratione inſtitutionis huius Sacramenti, rectè intelligere poſſumus, non ad ſubſtantiam ipſius Sacramẽti, ſaltem *neceſſariò*, pertinere; ſed ad ipſum *vſum* Sacramenti, quod alioqui conſiſtat in ea re, quæ per modum durabilem ac permanentem ſignificatur illis præcipuis Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt ſanguis, &c.* Item ratio aliorum Sacramẽtorum diuerſiſſima eſt: Siquidem in verbis, quibus illa conficiuntur, nulla omnino ſunt uerba, quæ ſignificent aliquid durabiliter & permanenter; ſed omnia referuntur ad actionem. In verbis aũt, quibus Euchariſtia conſecratur, eſt illa ſignificatio permanens & durabilis: *Hoc eſt, &c.* Et, *Hic eſt, &c.* Itaq; ſi Euchariſtiã cum alijs Sacramentis comparemus; potius colligendum eſt hoc diſcrimen, quod Euchariſtia in aliquo permanenti conſiſtat: Cætera verò non niſi in operatione & vſu, quoniam vſus tantùm & operatio ſignificatur per eorum formas. Quare ad argumenta Sectariorum contraria nunc reſpondendum eſt.

Et ad Primvm quidem neganda eſt Maior, ſicut ab illis ea intelligitur, videlicet Euchariſtiam in eo toto conſiſtere, qd Chriſtus ibi inſtituit & iuſſit fieri. Dicimus.n. aliqua inſtituiſſe & iuſſiſſe, quæ pertineant tm̃ ad *vſum* Sacramenti: in quo quidem vſu vel non conſiſtat oĩno ipſa Sacramenti ſubſtantia; uel certè non ita neceſſariò conſiſtat, ut non poſſit in alia re permanenti citra vſum ſaluari. Qd ideo ſic dico, quia vtrum *etiam* conſiſtat hoc Sacr̃m in *vſu*, tanquam in vna ſui parte quaſi integrali, ſine qua videlicet poſſit ẽt eſſe; nõnulla quæſtio eſt apud Catholicos, vt pòſt videbimus.

Nunc quod dicimus, non neceſſe eſſe, ut in eo toto, quod Chriſtus inſtituit & iuſſit, ſubſtantia Euchariſtię conſiſtat, probari ẽt põt ex analogia Baptiſmi. Chriſtus enim inſtituens illud Sacr̃m, ſimul iuſſit Apoſtolis, vt *proficiſcerentur* ad omnes gentes, & eas baptizarent. Neque tñ aliquis ideo dicet, illam profectionem Apoſtolorum, aut aliorum Miniſtrorũ, qui ad aliquem baptizandum vadunt, eſſe partem ipſius Sacr̃i, quaſi in illa etiã profectione illud conſiſtat: & tñ ſicut dixit ſimul, *Accipite, &c.* ita etiam ſimul dixit: *Euntes baptizate, &c.*

Deinde (quod ad Minorem attinet illius argumenti) non omnia, quæ iſti putant, ſunt ibi inſtituta & imperata à Chriſto. Nam fuerunt ibi quædam rei circumſtantiæ, ad quas minimè referri debet præceptũ illud: *Hoc facite*, ex quibus etiam illa circũſtantia fuit, quòd *plures tunc adfuerint, quibus bene & conuenienter diſtributa fuit Euchariſtia*, vt ex inſtituto probabimus infrà q. 11. Sicut ẽt neq; præcepit Chriſtus illam circumſtantiam, vt Euchariſtia conficeretur *veſperi, &c.*

Ad Secvndvm argumentum quod attinet, iam ex dictis patet, eſſe maximam Euchariſtiæ & Baptiſmi differentiam, vt colligitur ex diuerſitate formarũ, quibus utrumque Sacramentum conficitur. Itaque non poteſt ex Baptiſmo rectè probari, quòd Euchariſtia cõſiſtat tantùm in *vſu*; ſed potius debet concludi contrarium, vt anteà ſumus argumentati.

Ad Tertivm negatur Minor. Ad probationẽ eius *primam* reſpondeo, confici quidem Euchariſtiam verbis Chriſti, nõ tñ illis omnibus, ſed duntaxat illis: *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt, &c.* quæ ſola, vt infrà ſuo loco probabimus, conſtituunt huius Sacramenti formã; ſicut id ẽt colligitur ex his, quæ iam de vſu & ſententia Eccleſiæ in hãc re attulimus. Ac de illis quidẽ Chriſti verbis loquuntur Sancti Patres, quando abſolutè dicunt, Euchariſtiam Dominicis verbis conſecrari.

A Quod manifeſtiſſimum eſt ex Ambrosio lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. & libro de ijs qui myſterijs initiãtur, cap. 9. Vult enim Euchariſtiam illis verbis Chriſti conficia, quibus propriè ſignificatur, non eſſe in hoc Sacramento panem & vinum; ſed corpus & ſanguinem Chriſti, in quæ panis & vinum diuinitus conuertãtur. Hæc autem verba in illo cap. 9. de ijs qui myſterijs initiantur, expreſsè dicit eſſe illa: *Hoc eſt corpus, &c.* Et: *Hic eſt ſanguis, &c.*

Atque idem apparet ex D. Chrysostomo in homilia de proditione Iudæ, vbi expreſsè dicit, per illud Chriſti verbum: *Hoc eſt corpus meum propoſita ſanctificari.* Idem apparet ex Paſchaſio libro de Corpore & Sanguine Domini, cap. 12. & ex multis alijs, quos pro efficacia B & modo conſecrationis citabimus infrà quæſt. 11. de Sacrificio Miſſæ.

Quod verò Ambrosivs lib. 4. de Sacramentis, c. 5. diſtinguens verba Chriſti ab Euangeliſtarum verbis, dicit illa incipere à verbo illo: *Accipite, &c.* nõ id facit, vt ſignificet, illis oĩbus cõſecrari Euchariſtiã; ſed ut oſtẽdat certè, in qua parte narrationis Euangelicæ notanda & inueniẽda ſint illa Chriſti verba, quibus cõſecrari dicit Euchariſtiam, nẽpe: *Hoc eſt, &c.* & *Hic eſt, &c.*

Sic ẽt Euſebius Emyssenvs, quem nobis item obijcit Kemnitius, non voluit, ꝙ omnibus illis verbis Chriſtus inuiſibilis Sacerdos conuertat panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinẽ: Sed vult, ꝙ dicens Chriſtus illa verba: Accipite, & quæ ſequuntur, conuerſionem C eam fecit per illa: *Hoc eſt, &c.* & *Hic eſt, &c.* Reliqua verò antecedentia: *Accipite, &c.* poſuit ibi Emyſſenus propter coniunctionem & ordinem cum conſequentibus. Vt ſi v.g. dicas: Chriſtus pręſcripſit formã Baptiſmi, dicens: *Euntes, baptizate omnes gentes in nomine Patris, &c.* non ideo velles, illud etiam Chriſti verbum: *Euntes:* eſſe ex inſtitutione Chriſti de ſubſtantia ipſius formæ Baptiſmi; ſed tantùm intelligeres verba conſequentia. Ita igitur fecit Emyſſenus in propoſito.

Et accedit, quòd illud uerbum: *Accipite*, propterea videtur etiam commemoraſſe, ut ſignificaret *vſum* & quaſi perfectionem ac finem ipſius Sacramenti, ad quẽ demum refertur illa conuerſio. Sic enim & D. Tho. ad locum iſtũ Emyſſeni reſpondet infrà q. 78. art. 1. ad 2.

D Atque ob eandem rationem extant illa verba (*Accipite & manducate, &c.*) in Liturgijs, & etiam hodie recitantur in Miſſæ Canone. Quò accedit & alia cauſſa, vt ſcilicet ex eiuſmodi verbis intelligatur, Miniſtrum non in perſona ſua, ſed Chriſti, qui ad diſcipulos ita tunc eſt locutus, conſecrare Euchariſtiam illis verbis: *Hoc eſt corpus meum, &c.*

Iam ad *ſecundam* probationẽ illius Minoris, ex Caluini imaginatione profectam, reſpondeo uno uerbo, illam etiam locutionem, *Hoc eſt*, &, *Hic eſt, &c.* maximè quoque *ad homines ipſos* referri. Hominibus enim ipſis ſignificatio certa fit, ꝙ ibi ſint corpus & ſanguis Chriſti, & operentur ad alimentum ſpirituale. Non enim loquimur, dum illa uerba proferimus, cum ipſis ſpecie E bus panis & uini; ſed ad homines illa uerba referũtur.

Si autem iſti præterea velint, ut etiam proximè cũ hominibus ſermo habeatur, dando illis Sacramẽtum, & dicendo illa uerba: *Accipite & manducate*, tanquam ſint de Sacramenti ſubſtantia; negamus oportere, qđ ad Sacramenti ueritatem attinet, iſto etiam modo in prolatione formæ loqui cum ipſis hominibus, ut hactenus à nobis eſt probatum.

Ad Postremvm, quod vrgebat Kemnitius, reſpõdeo, Chriſtum in illa inſtitutione, *pluribus verbis* ſignificantibus *actionem*, fuiſſe vſum; non quòd in actione Sacramentum ipſum conſtituerit; ſed quoniam uſus huius

huius Sacramenti habet plures actiones, ſcilicet *adminiſtrationem, ſumptionem*, & inprimis etiam *oblationem*, quam imperauit illo verbo: *Hoc facite*, vt infrà q. 11. p. 1. de Sacrificio, manifeſtè probabimus.

Nunc ita exploſa ſententia hæreticorum, CONTROVERSIA manet apud Catholicos in eadem Quæſtione de his duobus. PRIMO, cùm Sacramentum Euchariſtiæ conſtituatur in re *permanenti*, & ibi permanenter ſint tum *ſpecies* ipſæ panis & vini conſecratæ, tum *corpus & ſanguis* Chriſti ſub illis; in quonàm propriè conſiſtat permanenter iſtud Sacramentum? in ſpeciebus ne ipſis, vt continent Chriſtum? an in corpore & ſanguine Chriſti, vt continentur ſpeciebus? SECVNDO. An in Euchariſtia non ſolùm aliquid, quod ſit ita permanés, ſit Sacramentum; ſed *etiam* ipſa *conſecratio* & *ſumptio* Euchariſtiæ, licet ſine ſumptione ét poſſit ipſum Sacramétum conſiſtere, ut contra hæreticos diſputatum eſt.

Et de PRIMO quidem Thomas VValdenſis to. 2. de Sacramentis, cap. 21. ſentit, non ipſas ſpecies; ſed *corpus Chriſti & ſanguinem* eſſe propriè, & vt dr̃, in *recto*, Sacramentum Euchariſtiæ. Itaq; negat VViclepho hæretico, hoc Sacramétum eſſe *accidẽs*, quod ille obijciebat. Id probat VValdenſis potiſſimum ex modo loquendi Sanctorum Patrum, qui corpus ipſum & ſanguinẽ Domini uocant iſtud Sacramentum. Et AMBROSIVS ſanè lib. de ijs qui myſterijs initiantur, ca. 9. eo modo loquédi vtitur, cùm ita dicit: *In illo Sacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti*. Accedit, quòd cùm abſolutè dicimus, Sacramentum hoc adorari debere, Chriſtum ipſum nomine Sacramenti intelligere videmur.

Sed neutra probatio ſatis iſtam ſententiá confirmat. Nam Patres corpus & ſanguinem Chriſti ideo Sacramentum vocant, quoniam in hoc Sacramento corpus & ſanguis Chriſti continetur. Deinde ſpecies et ipſæ, quatenus continent Chriſtum, adorari poſſunt ac debent, ſaltem *ſecundariò* & ratione *alterius*, nempe Chriſti contenti, ſicut ſuo modo ét adoratur Chriſti humanitas, ratione alterius, nempe coniunctæ diuinitatis.

Eſt igitur alia ſententia, quæ aſſerit, *ſpecies ipſas* propriè *& in recto* eſſe Sacr̃m: quoniam illæ ſunt viſibiles formæ *inuiſibilis* gratiæ. Chriſtum aũt ſub illis, dicunt ſententiæ huius authores, eſſe *rem & Sacramentum* ſimul: Rem, qm̃, vt ibi exiſtit, eſt quidam effectus formæ huius Sacramenti, nempe uerborum conſecrationis: Sacramentum autem ſimul, quoniam corpus & ſanguis Chriſti, vt ſub illis ſpeciebus continentur, ſignificant ét vnitatem corporis myſtici Eccleſiæ. *Rem* autem *tantùm* huius Sacramenti eſſe dicunt gratiam, quæ in illo datur. Ita Magiſter in 4. d. 8. & alij Doctores ibidé, & Hugo lib. 2. de Sacramentis, p. 8. cap. 7. & D. Thomas hic art. 1. & 6. & Sotus d. 8. q. vnica, art. 1. Atq; ita etiam loquitur *Innocentius* in Cap. *Cùm Marthæ*. Extra de celebratione Miſſarum: niſi quòd ipſe ibi etiam commemorat *virtutem* huius Sacramenti: quo nomine intelligit effectum eius, nempe Gratiam. D. Thomas autem, atque etiam Sotus locis citatis, hoc nomine, ſcilicet *Virtus Sacramenti*, intelligunt hic cauſſam ipſius Gratiæ: atque *ita dicunt*, virtutem huius Sacramenti eſſe quoq; ipſum corpus & ſanguinem Chriſti, quæ in hoc Sacramento gratiam efficiunt.

Neq; tamen ideo D. Thomas negat, in hoc Sacramẽto, concurrere ét ad efficiendam illam gratiá virtutem Spiritus ſancti, tanquam cauſſæ principalis, quaſi corpus ipſum Chriſti & ſanguis ſuppleant omnino vicem illius, vt malè eſt D. Thomam interpretatus Alanus li. 1. de Euchariſtia, c. 5. Sed tm̃ vult D. Tho. corpus etiam Chriſti & ſanguinem hr̃e ſe hic eodẽ modo, quo ſe hẽt in alijs Sacr̃is, & ét in hoc ipſo, virtus Spiritus ſancti; id A que pp aliquam analogiam, quæ ſ. conſiſtit in hoc, ut ſicut Sacramentum ipſum externum in virtute Spiritus ſancti, tanquam principalis cauſſæ efficit inſtrumentaliter gratiam: ita ét ſpecies panis & vini, in virtute corporis & ſanguinis Chriſti præſentis, tanquam inſtrumenti *primary* Spiritus ſancti & *coniuncti* ipſi diuinitati, efficiunt & conferunt inſtrumentaliter gratiam huius Sacramenti, ut inſtruméta videlicet Spiritus S. *ſecundaria* & ſubordinata corpori & ſanguini Chriſti, quę ſunt, vt dixi, coniunctum inſtr̃m & primum. Sed hoc obiter, vt intelligeretur rectè modus ille loquendi D. Thomæ.

Nunc ad propoſitũ Quęſtionis noſtræ quod attinet, conuenit inter authores huius ſententiæ, ſpecies ipſas panis & vini propriè & directè (vt diximus) eſſe ipſum B Sacramentum. Atq; ideo dicunt, eſſe illas hic *Sacramentum tantùm*, id eſt, nõ etiam *rem Sacramenti ſimul*. Et hoc quidem veriſſimum eſt. Sed cùm dicunt, corpus & ſanguinem Chriſti ſub his ſpeciebus eſſe *& rem & Sacramentum ſimul*, propter illam ſignificationem quam habent vnitatis corporis myſtici Eccleſiæ; dubium eſt, an negare velint, vlla ratione cenſeri poſſe corpus & ſanguinem Chriſti eſſe vna cum ſpeciebus ipſis *propriè & in recto* Sacramentum ipſum Euchariſtiæ.

Nam quòd hoc negare velint, inde colligi poteſt, ꝙ apud Doctores id, quòd dicitur *Sacramentum & res Sacramenti ſimul*, non ſolet intelligi eſſe Sacramentũ propriè: ut patet in Charactere Baptiſmi, quem ſuprà diximus dici ſolere *rem & Sacramentum ſimul* in Baptiſmo. C Non. n. ille eſt propriè ipſum Sacramentum, neq; per ſe, neq; vna ét cum aqua. Deinde id ét colligi poteſt ex eo, ꝙ, cùm explicant, quare corpus & ſanguis Chriſti ſint *& res & Sacramentum ſimul*, non aliam ſignificationem in corpore & ſanguine Chriſti oſtendunt, niſi illã *vnitatis corporis myſtici Eccleſiæ*, quæ tamen ſignificatio, vt patet, minimè ipſa ſufficit ad conſtituendum propriè Sacramentum. Eſt enim Sacramentum propriè non cuiuſuis rei ſignum; ſed ſignum *gratiæ ſanctificantis*.

Ex alia uerò parte non uidetur vlla ratio firma, cur negemus, ipſum ét corpus & ſanguinem Chriſti una cum ſpeciebus panis & vini, & ut ſub illis continetur, ſignificare quoq; *refectionem ſpiritualem* animæ, hoc eſt, gratiam, quæ in hoc Sacramento datur. Vtrumque. n. D eſt hic cibus, ſ. corpus & ſanguis Chriſti, & ſpecies panis & uini; quatenus iſta continent, & illa continentur. Atq; ita dici poteſt, vtrumq; etiam eſſe Sacr̃m Euchariſtiæ in recto & propriè: tametſi magis ipſæ ſpecies, qñ quidẽ ſunt per ſe ipſæ ſenſibiles, corpus aũt & ſanguis Chriſti, non niſi per illas; ad modum (ſecundùm aliqualem analogiam) quo ipſa etiam ſubſtantia panis & uini fuiſſet ſenſibilis non niſi per ſua accidentia.

Accedit huc item, quòd aliqui ſunt egregij authores, qui ſic ſentiendum eſſe putant, ſ. Sacramentum Euchariſtiæ conſtare ex vtroque, nempe ex ſpeciebus, & ex corpore & ſanguine Chriſti ſub illis. Ita. n. Capreolus cenſuit in 4 d. 8. q. 1. & Victoria in lib. de Sacr̃is, q. E 52. & Alanus id ét rectè probat in lib. 1. de Euchariſtia, cap. 5. Imò ueterum ét Patrum hæc uidetur fuiſſe ſñia. Nam in Cap. *Hoc eſt*. de Conſecratione, d. 2. quod eſt AVGVSTINI ex libro ſentent. Proſperi, expreſsè habetur, hoc Sacramentum *duobus conſtare, ſcilicet viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore & ſanguine*. Ac in eandem ſententiam B. IRENÆVS lib. 4. cap. 34. ſcripſit, Euchariſtiam noſtram *conſtare ex duabus rebus, terrena & cæleſti*. Deniq; pro hac re faciunt illi Patres, qui, ut VValdenſis etiam commemorat, ipſum corpus & ſanguinem Chriſti uocant Sacramentũ. Placet mihi itaque ſententia iſta. Et hactenus de PRIMO, quod dixi eſſe controuerſum.

De Se-

De SECVNDO autem, ſ. An *etiam* conſecratio & ſumptio ſint iſtud Sacrm? Sotus d.8.q.vnica, ar.1.dicit, Marſilij ſententiam eſſe in 4. q.1.art.1.& q.6.art.2.quòd etiam conſecratio, vt eſt actio quædam conſtituens ibi corpus & ſanguinem Chriſti, ſit Sacramentum. Sed certè Marſilius in neutro loco id declarat.

Nam in *altero* loco, tantùm Sacramentum Euchariſtiæ vocat *ſimpliciter Sacramentum conſecrationis*, quod potuit facere, etiamſi non putarit, conſecrationem ipſam eſſe Sacrm: ſicut nos Sacramentum Confirmationis vocare poſſumus Sacramentũ *impoſitionis manuum*, etiamſi minimè putemus, in illa impoſitione manuum conſtitutam eſſe ſubſtantiam huius Sacramenti.

In altero verò loco ſolùm ſignificare vr̃ Marſilius, cõſecrationem, vt cõſiſtit in verbis, eſſe, *formam* Sacri Euchariſtiæ. Hoc uerò negari non poteſt. Etſi.n. Phyſicè loquendo, prolatio illa verborum non permaneat ſimul cum ipſis ſpeciebus; tñ verè eſt forma ſubſtantialis huius Sacri propter coniunctionem cum ſpeciebus *moralem*, vt ſuo loco docebimus. Atq; ita ſi conſecratio accipiatur, non vt conſecratio eſt, ſed formaliter, ut eſt illa *prolatio* verborum; omnino ipſa eſt Sacramentum Euchariſtiæ *inadæquatè*, id eſt, pars quædam eius.

Gabriel verò in 4. d.8.q.1.artic.3.dub.2.abſolutè de conſecratione loquens, ait, tum *conſecrationem*, tum ẽt *ſumptionem* Euchariſtiæ eſſe Sacramentum, atque adeò hæc omnia pertinere ad idem Sacramentum Euchariſtiæ *aggregatione quadam & ordine*, eo videlicet modo, quo poſtea videbimus: & ſic Gabriel declarat, Euchariſtiam eſſe *vnum* Sacramentum: quamuis hoc quidem de conſecratione, & *ſumptione* aſſerat, vt inquit, non niſi *cum timore*.

Probat id autem: Quoniam definitio Sacramenti, ſcilicet *viſibilis forma inuiſibilis gratiæ*, ſeu *ſignum rei ſacræ*, tam conſecrationi, quàm ſumptioni conuenire videtur. Nam conſecratio, quatenus fit per illa verba, ſignũ eſt Chriſti præſentis. Deinde etiam, ſicut diuinitùs inſtitutum eſt, ut qui aqua Baptiſmi abluitur, conſequatur gratiam & uitam æternam: ita etiam eſt inſtitutum diuinitùs, vt qui ſumunt illas ſpecies, gratiam & uitam ſpiritualem conſequantur. Ergo ſicut ablutio Baptiſmi eſt ſignum illius gratiæ, quam in Baptiſmo conſequimur; ita etiam ſumptio ſpecierum Euchariſtiæ eſt ſignum gratiæ, quæ ibi datur.

SED hæ probationes non ſunt firmæ. Nam quod ad *conſecrationem* attinet, illa non propriè ſignificat gratiã ſanctificantem, ſi per ſe vt conſecratio conſideretur: quãuis vt eſt *prolatio* verborum, & forma huius Sacramenti, bene illam ſignificat inadæquatè, ſicut inadæquatè, vt antè diximus, eſt Sacramentum. Ita fit, ut non ſit ipſa conſecratio Sacramentum per ſe, vti vult Gabriel. Quoniam de ratione Sacramenti eſt, vt ſignificet non quamcunque rem ſacram, ſed gratiam *ſanctificantem*, vt ſuo loco definiuimus.

Deinde, quòd diuinitùs inſtitutum ſit, vt qui *ſumit* ſpecies Euchariſtiæ, conſequatur gratiam; non eſt ſufficiens argumentum, quòd *ſumptio* ſpecierum ſit ex diuina inſtitutione ſignum eiuſmodi gratiæ. Quemadmodum etſi diuinitùs etiam inſtitutum ſit, vt qui bene operantur vſq; in finem vitæ, mereantur & conſequantur vitam æternam; tamen non eo ipſo intelligimus, opera bona & merita eſſe ſignum diuinitùs inſtitutum ipſius uitæ æternæ. Neq; verò par eſt ratio de lauacro Baptiſmi. Nam illam ablutionem Eccleſia ſaltem nobis interpretatur eſſe diuinitùs inſtitutam, vt per eam non quomodocunque, ſed tanquam *per ſignum* conſequamur puritatem gratiæ & ſpiritualem regenerationem.

Melior igitur & certior ſententia eſt altera communis, quam ibidem commemorat ipſe Gabriel, & defendit Sotus d.8.q.vnica, art.1.ſcilicet *conſecrationem*, quatenus eſt *operatio* quædam, non eſſe niſi *Sacramentale* quoddam ipſius Sacramenti Euchariſtiæ: *Sumptionem* autem eſſe etiam *Sacramentalem eius vſum*, non autem Sacramentum.

Quod præter rationes factas, inde ẽt probari poteſt de *ſumptione*. Quia non eſt aliqua præſcripta forma verborum in celebratione Euchariſtiæ ſubſtantialis & neceſſaria per quam neceſſariò ſignificari dẽat ipſa ſumptio. Nam conſecratio fit per ſola illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, Et, *Hic eſt, &c.* quæ ipſa non ſignificant ſumptionem: & ſpecies conſecratæ poſſunt adminiſtrari ſine illis verbis: *Accipite & manducate*; aut alijs, quæ eiuſmodi vſum ſignificent, vt patet ex vſu & ſñia Eccleſiæ, & ipſi etiam probabimus ex inſtitutione Chriſti, q.11.

Accedit, quòd ſancti Patres de hoc Sacramento loquuntur, non niſi vt de re durabili & permanenti, cuius ſubſtantia nullo modo conſiſtat in aliqua *operatione*. Vt cùm IVSTINVS in Apolog. 2.dicit: *Hic cibus à nobis Euchariſtia appellatur*. Cibus autem, non aliqua operatio, ſed res aliqua eſt permanens. Item idcirco plurimi Patres dicunt, Euchariſtiam *efferri, portari, comedi*, &c. vt Hieronymus in 3.cap. Sophoniæ, & Ambroſius de morte Satyri, & alij loquuntur. Maneat itaque, Euchariſtiam eſſe Sacramentum, & illud conſiſtere *tantùm* in re *permanenti*, nempe in ſpeciebus conſecratis, & in corpore ac ſanguine Chriſti, quatenus continetur ſub illis.

PVNCTVM QVARTVM.

An hoc Sacramentum ſit vnum, vel potiùs plura Sacramenta.

D. Thom. art. 2.

MINIME deeſt ratio hac de re dubitandi in vtramque partem. Cùm enim ſint in Euchariſtia duæ diuerſæ materiæ, & formæ; & de qualibet materia earum, vt habet ordinem ad ſuam formam, verè affirmemus, quòd ſit Sacramentum Euchariſtiæ; videntur eſſe duo Sacramenta. E contrario autem, cùm ſint ſeptem tantùm Eccleſiæ Sacramenta, ex quibus vnum eſt Euchariſtia, videtur eſſe Sacramentum vnum.

RESPONDEO, illud ex fide certiſſimum eſſe, Euchariſtiam aliquo tandem *vnitatis* modo eſſe Sacrm *vnum*. Patet: Quoniam ex fide certum illud eſt, Sacramenta nouæ legis eſſe ſeptem, de quorum numero Euchariſtia ſit vnum. SED de modo illius vnitatis eſt QVÆSTIO.

Et Gabriel quidem in 4.d.8.q.2.ſentit, Euchariſtiam eſſe vnum Sacramentum, non ſpecie atoma, ſicut eſt Baptiſmus vel Confirmatio; ſed tantùm *ordine & reſpectu* quodam ad unum totale *aggregatum* ex corpore & ſanguine Chriſti, quod quælibet ſpecies ſignificat, partim primariò, partim ſecundariò, propter concomitantiam ſanguinis cum corpore ſub ſpecie panis, & corporis cum ſanguine ſub ſpecie uini. Item *ordine & reſpectu* ad *vnam* & abſolutam *refectionem*, quæ exiſtat ex cibo & potu.

Atque iſto eodem modo, ſ. ſecundùm hunc reſpectum, dicit ad hoc unum Sacramentũ pertinere Sacramentum illud, quod putat ipſe eſſe in conſecratione, & etiam in ſumptione. Et nihilominus cenſet, omnia iſta ſecundùm diuerſas ſpecies, cõſecrationem, & ſumptionem eſſe alioqui *diuerſa Sacramenta, ſimpliciter loquendo*, ſicut diuerſi ordines cenſentur ſimpliciter eſſe *diuerſa Sacramenta* ſpecificè & eſſentialiter: Quamuis omnia dican-

dicantur eſſe vnum Sacſm *vnitate cuiuſdam ordinis*.

Sed certior ac ſolidior eſt ſententia communis, quã D. Thomas hic ponit art. 2. & defendit Sotus d. 8. q. vnica, ar. 2. & Victoria, q. 52. & Alanus li. 1. de Euchariſtia, cap. 2. eſſe videlicet Euchariſtiam *formaliter* vnum Sacramentum, ſecundùm *ſpeciem atomam*: Materialiter autem eſſe plura, propter diuerſitatem ſpecierum, Vtrumque declarandum eſt.

Ac eſſe quidem *formaliter* vnum Sacramentum, ita intelligi debet. Ratio formalis & ſpecifica Sacramenti huius eſt, ſignificare ſpiritualem animæ refectionem, quam etiam efficit. Hæc ſignificatio & in vtraque ſpecie eſt, & in earum qualibet. Nam vt vtraq; ſpecies, & quælibet, reficit corpus: ita etiam propter analogiam vtraq; & quælibet ſignificat animæ refectionem, vt refectio quidem *commune quiddam* eſt refectioni, quæ determinatè fit ſm cibũ, & refectioni, quæ fit ét determinatè ſm vini potum. Ita igitur & vtraq; ſpecies & quælibet refectionẽ ſpiritualem ſimiliter ſm rõnem ſpecificam & cõem refectionis ſignificat & efficit, quantum ad ſalutem quidem ſatis eſt, vt infrà ſuo loco docebimus. Hoc autem cùm ita ſit, conſequitur, vtramq; ſpeciem ſimul, & earum quamlibet per ſe, non eſſe ſpecificè & formaliter niſi *vnum & idem* Sacramentum: quoniam in vtraq; & in qualibet eſt eadem ratio Sacramẽti formaliter, nempe illa ſignificatio, ut eſt expoſitum.

Atque hanc rationem vnitatis huius Sacramenti, Scriptura etiam ſubindicaſſe videtur, cùm de vtraque ſpecie coniunctim agit tanquam de his rebus, quæ referuntur ad eandem animæ refectionem. Vt Ioann. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Et 1. Corint. 10. *Vnus panis & vnum corpus omnes ſumus in Chriſto, qui de vno pane & de vno calice participamus.*

Ac intelligitur ex eadem explicatione, deceptũ fuiſſe Gabrielem, ꝙ non magis *vnum* eſſe intellexerit hoc Sacſm quàm Sacramentum Ordinis. In Ordinibus. n. ſuo loco docebimus eſſe rationes ſpecificas Sacramentorum plures: hic autem eſt vnica, vt explicatum eſt.

Quòd verò Euchariſtia ſit *materialiter* plura Sacſa, ita intelligi debet. Plura Sacſa materialiter tunc inprimis ſunt, cùm plures ſunt res, in quibus ineſt ratio eſſentialis & ſpecifica alicuius Sacſi. Sunt autem plures res, in quibus ineſt ratio ſpecifica Euchariſtiæ, quam ante expoſuimus, nempe illa refectionis ſignificatio. Nam ineſt & in vtraq; ſpecie *coniunctim*, & in earum *qualibet*, vt eſt dictum. Iam uerò vtraq; ſpecies *coniunctim*, diuerſa res eſt, ab altera ſpecie ſola, ſicut includens & incluſum (vt dicunt) Item una ſpecies ab altera etiam ſpecie differt. Sunt igitur plura hic Sacramenta materialiter.

Deinde ét plura materialiter in aliqua ſpecie rectè dicuntur illa, quæ cùm participent eandem rationem ſpeciei; differunt tñ rationibus indiuiduis & determinantibus illam ſpeciem. Sic aũt & vtraq; ſpecies *coniunctim* à qualibet ſola, & una ſpecies ab altera in propoſito differunt. Nam præter ſignificationem illam ſpecificam, nempe *ſpiritualis refectionis* abſolutè, quæ conſtituit formaliter hoc Sacſm, poſſumus ét hic conſiderare *determinatam* ſignificationem *talis* uel *talis* refectionis, ſ. aut per modum *cibi*, aut per modum *potus*, aut per modum *vtriuſque coniunctim & integrè*. Cùm verò illa ſignificatio refectionis abſolutè ſit in hoc Sacramento *ſpecifica*, intelligendum eſt, alteram illam magis determinatam, ſcilicet per modum potus, aut cibi, aut vtriuſque, quæ ineſt in vna, vel altera, vel in vtraque ſpecie, eſſe hic indiuidualem. Ita fit, vt in *indiuiduo*, atque adeò materialiter, plura Sacramenta ſint vtraq; ſpecies coniunctim,

A & ſpecies vna, atque altera per ſe conſiderata.

Ac ſm *indiuiduam* quidem rationem, vtraq; tantùm ſpecies coniunctim eſt & dici ſolet Sacſm Euchariſtiæ *perfectum & integrum*: qm̃ tantùm in vtraq; coniunctim eſt integra ſignificatio perfectæ & integræ refectionis, & quaſi conuiuij, quod conſtat videlicet ex vtroq;, nempe ex cibo & potu: & nihilominus tamen ſm rationem *eſſentialem & ſpecificam*, integrum & perfectum Sacſm conſiſtit in qualibet ſpecie: Qm̃ quælibet, ut dictum eſt, ſignificat ſimpliciter ſpiritualem refectionẽ, & eam efficit, quantum ad ſalutem ſatis eſt, vt infrà etiam repetemus, & declarabimus magis, cũ diſputatio erit de communione Laicorum ſub ſpecie altera.

B Perſpicuum eſt igitur ex his, vtrumq; verum eſſe, diuerſa ratione; ſcilicet Euchariſtiam eſſe & *vnum* Sacramentum, & *plura*. Atque hoc efficiunt argumenta illa priùs propoſita in vtramq; partem. Et ob eam rem etiã à S. Patribus Euchariſtia nunc unum *Sacramentum* appellatur, nunc plura; vt cùm abſolutè dicunt, *Sacramenta Dominica*, &c. Quemadmodum appellat Alexander Papa, apud Gratianum de Conſecratione d. 2. initio, & Cyprianvs in ſermone de Cœna Domini, & Ambrosivs lib. 5. de Sacramentis cap. 1. & alij.

PVNCTVM QVINTVM.

An hoc Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium.

D. Thom. artic. 3.

C Dicendvm eſt Primo ex cõi ſentẽtia, quam ponit D. Tho. art. 3. non ita omnibus eſſe neceſſarium hoc Sacſm, vt niſi quis reipſa illud ſuſcipiat, ſaluus eſſe non poſſit: quamuis effectus quidem huius Sacramenti cõis etiam Sacramentis alijs, ſ. vnio hominis cum Chriſto per gratiam, neceſſarius eſt omnibus, vt D. Thom. ibidem notauit. Sed quòd hoc Sacramentum non ſit in re neceſſarium, patet: Quoniam multi ſalutem conſequuntur ſine illo in re ſuſcepto; ut paruuli baptizati, & adulti etiam aliqui, cùm non poſſunt habere illius copiam.

Secvndo dicendum eſt, illud eſſe ad ſalutem neceſſarium ex *præcepto diuino* omnibus adultis. Id patet Ioã.
D 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Nã quòd ibi Chriſtus de Sacramenti vſu locutus ſit, eſt ſententia omniũ ferè Patrum, ut ſuo loco docebimus q. 8. Quanquam neque ita hic locus intelligendus eſt, vt oporteat ab omnibus & ſingulis comedi carnem Chriſti, & bibi ſanguinem ſub diuerſis ſpeciebus panis, & vini, vt planum faciemus infrà in dicta quæſt. 8.

Colligimus autem ex ea Chriſti ſententia præceptũ diuinum Euchariſtiæ pro adultis, & non pro paruulis: Quoniam & vſus Eccleſiæ, & ratio quoq;, & natura huius Sacramenti de ea re nos admonet. Nam ut nutrimẽtum corporale non eſt ſimpliciter ad uitam neceſſariũ, ſed quaſi *ex hypotheſi*; quia uidelicet continuè minuitur
E per actionem caloris humor uitalis: ita etiam Sacramẽtum ſpiritualis nutrimenti ad ſpiritualem vitam, non intelligitur ex præcepto Chriſti eſſe neceſſarium, niſi ijs, qui rationis vſu iam præditi, poſſunt peccando aliquid amittere ſubinde uirium ſpiritualium.

Alia verò ratio eſt de neceſſitate Baptiſmi: quoniam *regeneratio* ſpiritualis ſimpliciter & abſolutè omnibus neceſſaria eſt ad uitam ſpiritualem atq; ideo ſuprà diſput. 4. q. 3. p. 4. ex illo ſimili loco Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* colligebamus, æquè paruulis atq; adultis eſſe Baptiſmum neceſſarium.

Accedit, quòd, cùm ſumere Euchariſtiã, ſit *actio* quædam;

A dam; non eſt intelligendum, paruulos ex illo Chriſti præcepto neceſſariò participare debere Euchariſtiam, cùm hoc nō poſſint facere *actione* ſua propria *diiudicando* corpus Domini; vt facere oportet, ex ſentētia Apoſt. 1. Cor. 11. Baptiſmus autem cùm ſit quędam *paſſio*, non mirum, ſi etiam paruulis neceſſarius ſit, quoniam ſunt *paſſiuæ regenerationis* capaces. De conſuetudine autem illa, quæ olim obtinuit, vt Euchariſtia citra præcepti diuini neceſſitatem, paruulis communicaretur, dicemus infrà quæſt 8. ſuo loco.

Porrò cùm D. AVGVSTINVS lib. 1. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 22 ſignificat paruulis et neceſſariam eſſe Euchariſtiam; intelligi debet ſm *rem* ſeu *effectum* ipſius Euchariſtię, qui eſt vnio per gratiam cum Chriſto capite; non autem ſm rationem ipſam huius Sacri. Item intelligi debet ſm quoddam *implicitum* uotum Euchariſtiæ, quod, ut hic docet D. Thom. continetur ipſa ſuſceptione Baptiſmi. Nam & hæc propter ſequentes cauſſas, cenſeri quodammodo poteſt Euchariſtiæ votum.

Primò: Quoniam Euchariſtia eſt finis & perfectio omnium Sacramentorum. Omnis autem res, quæ ad finem aliquem refertur, uel quæ affecta eſt re aliqua pertinente & ordinata ad aliquem finem, inclinatione quadam & quaſi uoto propendet in eiuſmodi finem.

Secundò: Quoniam ut uita naturalis eget nutrimento corporali, atque adeò in illud inclinatione quadam fertur: ita etiam qui per Baptiſmum obtinet vitam ſpiritualem, inclinatur ac propendet in Sacramentum ſpiritualis nutrimenti.

Tertiò: Quoniam gratia, quæ per Baptiſmum cōicatur, hoc ipſo, quòd rectè afficit animum, diſponit eum quodammodò, ſm inchoationem quandam, ut habeat ſuo tpe rectam illam uoluntatem ſuſcipiendi Euchariſtiam, cùm eam ſuſcipere oportebit. Itaq; in ipſa gratia Baptiſmi, eſt quaſi primordialiter hac ratione quoddam votum Euchariſtiæ. Quoniam igitur paruulis etiā Baptiſmus neceſſarius eſt, & in Baptiſmo votum eiuſmodi continetur Euchariſtiæ; rectè dici poteſt, paruulis quoq; eſſe neceſſariam Euchariſtiam, ſecundùm tale illius uotum: In re tamen non eſt ipſa eis neceſſaria.

Ex quo intelligitur, rectè D. Thomam hic dixiſſe, Euchariſtiam non tam eſſe neceſſariam ad ſalutem, quàm Baptiſmum. Cuius cōparationis duas rationes reddit. D *Prima*: Quoniam Baptiſmus requiritur tanquam *principium* quoddam vitæ ſpiritualis, quandoquidem per illum regeneramur: Euchariſtia verò requiritur, *vt finis & perfectio* quædam Baptiſmi. Vnde deducit D. Thom. Baptiſmum eſſe neceſſarium in re: Euchariſtiam autē eſſe neceſſariam eo modo, quo ſolet finis requiri & eſſe, ſcilicet, in *intentione* & in uoto.

Hoc autem Caietanus in art. 3. & Sotus d. 8. q. vnica, art. 3. ita declarant, vt ſententia D. Tho. ſit, Baptiſmum *per ſe loquendo*, eſſe neceſſarium *in re*, quia requiritur vt principium ſpiritualis vitæ; & *per accidens* fieri, vt ſufficiat in uoto, cùm ſ. non poteſt illius copia haberi. E contrario autem Euchariſtiam *per ſe* quidem, ſi uidelicet cogitetur vt finis & perfectio vitæ ſpiritualis, eſſe neceſſariam *in voto*, vel Baptiſmi, vel etiā deliberatæ voluntatis in adultis: *Per accidens* autem requiri etiam illam *in re*; cùm ſcilicet ex præcepto diuino poteſt ac debet ſuſcipi ab adultis, vt inſtauretur & reficiatur vita ſpiritualis. Et hoc quidem ita non malè dictum eſt, ſi vtrumq; intelligatur intra limites neceſſitatis ex *diuino præcepto*, tum Baptiſmi, tum Euchariſtiæ: quo pacto arbitror B omnino D. Thomam hanc totam differentiam Baptiſmi & Euchariſtiæ intellexiſſe.

Quod verò Sotus hanc differentiam refert ad neceſſitatem quandam, non tm̄ ex præcepto diuino; ſed &, quam vocant neceſſitatem *medij*, reſpectu finis, qui eſt vita æterna; non eſt ſatis ſolidum, neque, vt puto, ſm mentem D. Thomæ. *Neceſſaria* enim iſto modo, *neceſſitate medij*, ea ſolùm dici debent; ſine quibus nullo modo fieri poteſt; ut aliquis ſalutem aut vitam ęternam conſequatur, cuiuſmodi eſt gratia, itemq; fides ſupernaturalis, de aliquo ſaltem ſupernaturali obiecto, &c. Conſtat autem iſto modo, Baptiſmum *in re* non eſſe ad ſalutem neceſſarium; & multò minùs Euchariſtiam. Quòd ſi neceſſaria ad ſalutem ex hypotheſi aliqua, velimus ap C pellare neceſſaria *neceſſitate medij* ad ſalutem; omnia, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem ex præcepto quocunque, obligante ad mortale, dici poſſent ſic neceſſaria neceſſitate medij, ſcilicet cùm poſſunt ſeruari, & id eſt opportunum ac debitum ex pręcepto. Qui modus loquendi Theologis minimè eſt vſitatus.

Secunda ratio, quam D. Thom. affert, cur Euchariſtia ſit minùs neceſſaria, quā Baptiſmus, eſt: Qm̄ *ſuſceptio* Euchariſtiæ pluribus modis ſuppleri poteſt; ſ. non tantùm per uotum propriæ ac deliberatæ voluntatis, ſed etiam per uotum illud implicitum, quod paulò antè declarauimus in ipſo Baptiſmo cōtineri. *Baptiſmi* autem ſuſceptio non poteſt ſuppleri per aliquod eiuſmodi uotum, quod in aliquo antecedente Sacramento contineatur: ſiquidem ipſe Baptiſmus eſt Sacramentum omnium primum; ſed ſolùm poteſt ſuppleri per votum propriæ voluntatis, quod eſt Baptiſmus Flaminis; aut etiam per Baptiſmum Sanguinis in paruulis quoque, qui Baptiſmus etiam contineret implicitè uotum Euchariſtiæ. Eſt etiam Euchariſtia neceſſaria ex præcepto *Eccleſiaſtico*. Sed qua ratione & quomodo, id præceptum obliget, docebimus infrà q 8. ſuo loco.

QVAESTIO SECVNDA.

De Materia Sacramenti Euchariſtiæ.

D. Thom. 3. part. quæſt. 74.

TRACTATIO *de Materia Sacramenti Euchariſtiæ quadripartita eſt, & id o quatuor in ea Quæſtiones ſunt explicandæ. Videndum eſt enim primò, quænam materia ſumi debeat ad conficiendam ipſam Euchariſtiam; qua de re diſputat D. Thomas in hac quæſtione. Secundò videndum, qualis eiuſmodi materia permaneat poſt ipſam confectionem Euchariſtiæ: vtrum ſcilicet in illa adſit præſens corpus & ſanguis Chriſti: & vtrum eiuſmodi materiæ, quæ ad confectionem Euchariſtiæ vſurpata fuerit, reſtet ſubſtantia, an ſolum accidentia, &c. De quibus tractat D. Thomas quæſt. 75. Tertiò videndum præterea, ſi corpus & ſanguis Chriſti in eiuſmodi materia, poſt Euchariſtiæ confectionem ſunt, quomodo nam ibi ſeſe habeant.*

Quam

Quam rem D. Thomas explicat quæſt. 76. Quartò denique videndum eſt, qua ratione etiam, quicquid illud eſt, quod de materia Eucbariæ, poſt illius confectionem ſupereſt, ſeſe ibi habeat. De quo D. Thomas agit, quæſt. 77.

De condiiione igitur Materiæ aſſumenda in confectionem Euchariſtiæ, tria Puncta ſunt explicanda in hac Quæſtione. Primo, *Quanam & qualis eſſe debeat Materia Euchariſtiæ.* Secundo, *Quantam eſſe oporteat.* Tertio, *Quonam modo vſurpari ea Materia debeat ad confectionem Euchariſtiæ.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quanam, & qualis eſſe debeat Materia Euchariſtiæ.

D. Thom. art. 1. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

EX fide certiſſima eſt illa ſententia, quam D. Thomas ponit hic art. 1. ſcilicet Materiam Euchariſtiæ eſſe Panem, & Vinvm. Id patet *Primò* ex Chriſti inſtitutione. Nam accipiens *panem*, &c. & ſimilirer poſtea *calicem*, &c. Matt. 26. Quod enim in eo calice vinum conſecrarit, ac inſtituerit materiam Euchariſtiæ, perſpicuum eſt ex narratione Matth. cap. 26. & Lucæ 22. Nam apud Matthæū, vocat Chriſtus id, quod continebatur in eo calice, *genimen vitis*, poſt eius conſecrationem. Et apud Lucam antè conſecrationem inquit: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis*, &c.

Deinde eſt eadem Aſſertio definita ab Eccleſia in Cap. Firmiter. de Summa Trinitate & fide Catholicâ. & in multis Canonibus. de Conſecratione diſtinct. 2. & in Concilio Florentino in decreto Vnionis.

Tertiò huius inſtitutionis rationes congruentes explicat D. Tho. hic art. 1. ex quibus præcipua ducitur à commoditate, quæ eſt in pane & vino, ad ſignificandam & efficiendam refectionem ſpiritualem: Itemq; vnionem corporis Chriſti myſticè, id eſt, Eccleſiæ cum Chriſto, quę etiam per hoc Sacramentum ſignificatur. Nam vt vnus panis ex multis frumenti granis conficitur, & vinum etiam ex multis vuis compreſſis: ita ex multis fidelibus vnum exiſtit Eccleſiæ corpus vnitum cùm ſuo capite Chriſto. Quæ conſideratio fuit etiam in hoc propoſito D. Auguſt. Tract. 26. in Ioannem, & Bedæ ſuper illud 1. Corinth. 10. *Vnus panis & vnum corpus omnes ſumus in Chriſto.*

Porro cùm hæc Aſſertio certiſſima ſit; rectè olim à ſanctis Patribus refutatæ fuerunt variæ atque portentoſæ hæreſes de materia Euchariſtiæ, quæ omnes pugnant cum Chriſti inſtitutione: Quanquam nullos habeant iam Sectatores. Itaque breuiſſimè tantùm eas recitabo. Ac inprimis Cataphrygæ, vt Auguſtinus refert libro de hæreſibus, cap. 26. farinam miſcebant cum ſanguine, quem ex infantis alicuius corpuſculo ad eam rem minutis vulneribus eliciebant. Item Peputiani ad panem adhibebant etiam caſeum: vt Auguſtinus libro de hęreſibus, cap. 28. & Epiphanius hęreſi 69. referunt. Vnde Artotyritæ dicti ſunt illi hæretici. Quos duos errores D. Tho. etiam commemorat hic art. 1. Præterea Manichæi farinam, quod erat horribilius, miſcebant cum humano ſemine, vt ſcilicet materia illa ſic mundaretur, & redderetur apta ad Euchariſtiam. Quem errorem refert Auguſtinus libro de hæreſibus, cap. 46. Itē Ophitæ dicebantur quidam, quod colubrum iuxta altare alerent, vt panem lambendo præpararet ad Euchariſtiam, vt Auguſtinus commemorat de hæreſibus, capite decimo ſeptimo. Quanquam hi quidem, licet in ea re ſacrilegè facerent, tamē ſi verum alioqui panem adhibebant, non ideo conficiebant inualidè Euchariſtiam.

Rurſus quod ad alteram materiæ partem attinet, Vinvm ſcilicet, errarunt Aquarij, ideo ſic appellati, A quoniam aquam tantùm in calice offerebant, contra quos diſputat D. Cyprianus lib. 3. epiſtolarum, epiſt. 2. ad Cæcilium, & Chryſoſtomus homil. 83 in Matthæū, & Auguſtinus in libro de hæreſibus, hæreſi 64. Item Manichæi non adhibebant omnino vinum, eò quòd illud abominabantur; ſed tantùm in altera illa ſua turpiſſima ſpecie, quam antè diximus, contra Chriſti inſtitutionem Euchariſtiam conficere conabantur: vt Auguſtinus paſſim commemorat in libris contra Fauſtū Manichæum; & Leo etiam refert ſermone quarto de Quadrageſima. Item Marcoſiani, à quodam Marco ſic appellati, in aqua conficiebant, pauxillo albo uino admixto, quam quidem aquam incantatione quadam rubram reddebant, vt facerent aptam materiam Euchariſtiæ: B ſicut colligere licet ex Irenæo lib. 1. aduerſus hæreſes, cap 9. & Epiphanio hęreſi 34. Alij offerebant lac vini loco, vt ex Concilio Braccarenſi III. in præfatione apparet: vbi etiam fuerunt alij quidam notati, quòd vuarum botros compreſſos etiam ſine ſucco offerrent in calice pro vino. Huiuſmodi autem omnes errores, cùm certiſſimè repugnent ipſi Inſtitutioni Chriſti, planum eſt nullo potuiſſe niti probabili fundamento. Itaque recenſuiſſe breuiter ſatis fuerit ad eorum refutationem.

Sed cùm ex Chriſti inſtitutione certum ſit, panem & vinum, vt diximus, eſſe materiam huius Sacramenti, videndum eſt deinde, Qvalem panem, & Qvale vinum oporteat eſſe. Et quod ad Panem attinet, quam C uis à varijs dicantur hic varia; omnes tamen in hac Aſſertione generali conſentiunt, panem videlicet debere eſſe *verum*, & qui ſimpliciter cenſeatur atque appelletur panis, ordinatus videlicet ad uictum hominum. Nam inſtitutio diuina de eiuſmodi pane ſimpliciter & abſolutè loquitur.

Et Caietanus quidem hic articulo tertio, non intereſſe putat, ex quibus granis panis fiat; ſed illud tantùm attendendum, an ſit *verus & humanus* panis, ſiue fiat ex granis huius ſpeciei, ſiue illius. Nam fit ſæpè, inquit, ut aliqua res unius & eiuſdem ſpeciei conficiatur ex rebus ſpecierum diuerſarum; ut idem ſanguis fit ex diuerſiſſimis ſpeciebus ciborum: Modò igitur panis uerus, qui ſimpliciter talis dicatur, fiat, nihil referet, ex D quibus granis ille conficiatur.

Et ſanè uerum eſt hoc, quod notat Caietanus, ſi mēs eius eſt, illud tantùm *per ſe quidem* attendi debere, an panis, qui conficitur, ſit uerus panis. Quoniam ex inſtitutione Chriſti hoc ſolum habemus, Euchariſtiæ materiam panem eſſe debere. Nihilominus tamen attendendum erit, ex quibus granis panis conficiatur, ut inde etiam intelligi poſſit, an ille, poſtquam confectus eſt, habeat rationem *veri panis*: Quod (ut dixi) præcipuè *& per ſe* conſiderari in hac re debet.

Neque uero *natura* tantùm granorum ad cognoſcendam ueritatem panis conſiderari debet; ſed etiam *modus*, quo panis conficitur ex granis. Nam ex utro-

que capite, ſcilicet ex granis, unde panis conficitur,& ex conficiendi modo pendent aliquæ particulares huius loci difficultates.

Et quod attinet quidam ad ipſam *naturam* granorum, communis ſententia eſt, illum ſolum eſſe uerum panem aptum ad Euchariſtiam, qui fit ex tritico. Ita cenſet D.Tho.hic art.3. Alexander Alenſis 4.p.quæſt. 32. memb.2. Richardus diſtinct. 11. artic. 2. quæſt.2. Bonauentura diſt.11.art.1.quæſt.4. Scotus eadem diſt. quæſt.6. Durandus quæſt.4. Paludanus quæſt.1. Victoria in libello de Sacramentis, quæſt. 55. Sotus diſt. 9. quæſt.1.artic.3. & quod plus eſt, ita etiam docet Concilium Florentinum ſub Eugenio IV. cuius uerba ſunt: *Materia Euchariſtiæ ſunt panis triticeus,& vinum de vite*.

Sed notari tamen debet, *triticum* hic utcunque latè accipi. Nam D.Thom. & alij Doctores citati, granum etiam, ex quo contingit generari triticum, vel quod quandoque ex tritico generatur, intelligunt nomine tritici. Huiuſmodi granum eſt *ſiligo*, vt D.Tho.& alij explicant. Item multorum etiam ſententia eſt, ex *farre* & *ſpelta* confici poſſe eiuſmodi verum panem, aptum ad Euchariſtiam. Sic cenſet Albertus Magnus in quarto, diſtinct. 11. articulo decimo quarto. Paludanus eadem diſtinctione, quæſt.1. Caietanus hic articulo tertio. Sotus diſt.9. quæſt.1.artic.3. Victoria quæſt.55. de Sacramentis.

Hoc tamen de farre & ſpelta negat D.Tho.art.3. ad ſecundum, atque adeò cùm res non admodum certa ſit, notat Victoria loco citato, atque etiam Petrus de Soto lectione ſecunda de Euchariſtia, peccatum fore, ſi quis panem ex *farre*, aut ex *ſpelta* confectum vſurpet ad ad Euchariſtiam. Ac multò etiam magis peccatũ erit, ſi quis pane vtatur, de quo dubium eſt, an ſit corruptus, vt idem Petrus de Soto & alij notant.

Ex hordeo autem, aut milio, aut fabis, & alijs eiuſmodi, quæ propter neceſſitatem ſolent etiam ab hominibus *per accidens* ad victum vſurpari, extra controuerſiam eſt, nõ poſſe confici panem aptum ad Euchariſtiã: Quoniã talis nõ eſt verè ac ſimpliciter panis *humanus*.

Item communis ſentẽtia eſt, non poſſe fieri ex amylo, quod eſt quaſi lac quoddam expreſſum ex tritico. Ita docet D.Tho. hic art.3. Scotus diſt.11.quæſt.6. Sotus d.9.q.1.art.3. & Victoria q.55. de Sacram. Quamuis Paludanus d.11.q.1. contrarium putat: ſed malè.

Iam vero ex parte *modi* conficiendi huiuſmodi panem, inprimis neceſſaria eſt decoctio. Itaque omnes ſentiunt, ex cruda farinæ paſta ſeu maſſa, non poſſe cõfici Euchariſtiam. Quoniam illa non eſt verè ac ſimpliciter panis. Neque quilibet coquendi modus ſatis eſt: ſed oportet, vt fiat per modum aſſationis; vt ſub cineribus, aut in furno, aut quod eſt perinde, in ferro calido. Vndè Sotus, Caietanus, & Victoria vbi ſuprà, rectè negant, poſſe fieri Euchariſtiam ex maſſa *frixa* aut *elixa* in aqua,&c. Qm̃ eiuſmodi res non ſunt verè panis; ſed aliud quoddam genus obſonij, quomodocunque illud appelletur. Neq; intereſt, vtrum propter diuerſos iſtos modos decoctionis differant hæc ſpecie, an tantùm accidentaliter: ſatis nobis eſt, quod niſi maſſa aſſetur, nõ cenſetur moraliter fieri verum ac humanum panem.

Putat etiam D.Tho. hic art.7. ad 3. non fore verum panem, niſi ad farinam aqua adhibeatur ſimplex & naturalis: nec ſufficere roſaceam aquam, aut alterius modi liquorem. Quod idem ſentiunt Paludanus d. 11. q.1. & Sotus d.9.q.1.art.6. Sed Caietanus tamẽ in dicto art. 7. cenſet, fore nihilominus verum panem, ſi propter aquam roſaceam cernatur tantùm differentia in pane quoad odorem, vel aliquod eiuſmodi accidens. Neque

A mihi videtur hæc opinio Caietani improbabilis: etſi Sotus quidem dicat, illam non eſſe ſatis tutam; cuius tamen cenſuræ nullam reddidit rationem. Eſſet autem peccatum ſine dubio, adhibere aliquam eiuſmodi aquã non naturalem.

Quod ſi quis velit defendere omnino ſententiam D.Tho. ſcilicet non fore verum panem, niſi ex aqua naturali fiat; dicat, rationem eſſe: Quoniam alioqui non erit panis humanus & ordinarius ſecundùm commune iudicium hominum *morale*; ſed erit aliqua alia paſta confecta non tam ad victũ hominis ſimpliciter, quàm ad voluptatem. Vt ſi farina miſceretur cũ lacte amygdalino v.g. & ita coqueretur, non eſſet ſimpliciter *panis*. Sed quia videtur non eſſe eadem ratio de aqua roB ſacea, vel alio eiuſmodi liquore, qui ſit aquæ naturalis ſimillimus, dico, ut antè dixi, opinionem Caietani non eſſe improbabilem.

Porrò Panis aptus ad Euchariſtiam, quod ad Qualitatem quidem attinet, debet neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici eſſe in Eccleſia Latina Azymus, ſicut docet D.Tho art. 4 In Eccleſia autem Græca debent Sacerdotes, ſecundùm illius Eccleſiæ conſuetudinem, Euchariſtiam conficere ex pane fermentato, vt idem D.Tho. docet. Qui proinde ob diuerſas has Eccleſiæ Latinæ & Græcæ conſuetudines, quarum vtraque ſuas rationes habet, peccare dicit Sacerdotem, qui in Eccleſia Græca conficeret in azymo: ſicut peccaret, qui conficeret in fermentarato, in Latina Eccleſia. Quod con-C firmatur decreto Concilij Florentini ſub Eugenio IV. Ibi enim dicitur, Euchariſtiam *in vtroque, ſcilicet in azymo & in fermentato, poſſe confici: Sacerdotes autem debere conſecrare in altero, vnumquemq; ſecundùm ritum ſuæ Eccleſiæ, Latinæ vel Græcæ.* Quam ſententiam Concilij refert etiam Caietanus hic art. 4.

Quare falſus eſt Paludanus in 4. diſtinct. 11. quæſt. 1. art.4. vbi ſcripſit, poſſe licitè in Eccleſia Græca confici Euchariſtiam ex *azymo*, eò quòd nemo debeat ſe cõſuetudini illius Eccleſiæ conformare, cùm ſit ſchiſmatica. Reſpondent enim ad hoc rectè Caietanus in dicto art.4. & Sotus diſt.9. quæſt.1.art.1. eam cõſuetudinem non eſſe illius Eccleſiæ, quatenus ſchiſmatica eſt: ſiquidem fuit antiquior ſchiſmate; ac proinde ſeruandam D à Græcis eſſe.

Neque tamen eſt dubitandum, quin ut aſſerit D. Tho. hic art. 4. Conſuetudo Eccleſiæ Latinæ ſit rationabilior, & magis conſentanea inſtitutioni Chriſti: ſiquidem is in pane azymo Euchariſtiam conſecrauit. Nam eam inſtituit & conſecrauit *primo die azymorum*, id eſt, decima quarta Luna, vt oſtendimus diſput. 2. q. 3. De quo die primo azymorum, in lege ita præceptum erat: *In die primo non erit fermentum in domibus veſtris: quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Iſrael, à primo die vſque ad diem ſeptimum*, Exodi 12. Nec dubium eſt, quin exactè Dominus ſeruauerit tunc hoc præceptum, cum præſertim illo ultimo tempore cauere oportuerit, ne Iudæi viderentur habere probabile E cauſſam illum accuſandi.

Nunc quod ad alteram partem Materiæ attinet, nempe Vinum, ſciendum eſt, illud omnino debere eſſe collectum ex vite, ut D.Thomas docet hic articulo quinto, & ſentiunt omnes Doctores. Id patet Matthæi 26. & Lucæ 22. Et eſt definitum in Concilio Florentino vbi ſuprà. Neque intereſt, utrum uini ex uite ſint plures ſpecies, an unica, in qua plura ac diuerſa indiuidua ſecundùm qualitates & accidentia multum diſtincta contineantur: Satis eſt, ut ſit uinum ex uite, quoniam hoc ſolùm requirit Chriſti inſtitutio; ſiue ſit rubrum, ſiue album, &c.

Hinc Primo ſequitur, Acetum non eſſe materiam aptam Euchariſtiæ, vt D.Tho.hic & omnes Doctores docent. Quoniam eſt potiùs vini corruptio. Huius argumentum eſt, quòd non cõtingit regreſſus in vinum ex aceto, vt etiam docuit Philoſophus 8. Metaphyſ. text.14. In vino autem aceſcente, modò verum ſit vinum, poteſt confici Euchariſtia, ſicut D.Tho.hic notat art.5.ad 2.

Ac de vino aceſcente accipi poteſt, quod ait Innocẽtius lib.4. de Officio Miſſæ, cap.30. ſcilicet vinum acidum, quod acetum, inquit, appellatur, poſſe eſſe materiam. Item ſic fortè locutus eſt Iſidor.lib.20. Etymologiarum, cap.3. vbi ait, Acetum eſſe quandam ſpeciem vini, qd de vite ſumitur: ad quod teſtimonium rñdet hic D.Tho.loco citato. Fallitur igitur Gloſſa in Cap. *Si aut.*1. de Conſecrat.diſt.2.cum affirmat, ex aceto poſſe fieri Euchariſtiam: Propter quod rectè reprehenditur à Soto quæſtione citata, articul.5.& à Victoria quæſtione 59.

Secvndo ſequitur, neque ex *agreſta* poſſe Euchariſtiam confici. Ratio eſt: Quoniam nondum eſt vinum, cum in ea deſideretur adhuc neceſſaria concoctio, vt rectè Sotus, & alij communiter notant.

Tertio ſequitur, vuas ipſas nondum eſſe aptam materiam. Primo: Qm̃ dubium eſt, an liquor ibi contẽtus, etiamſi ſit maturus, differat ſpecie à muſto & vino iam expreſſo, maximè cùm ſit ibi ille liquor contiuuus vuarum pelliculis, vt notat Sotus loco citato. Deinde, & maximè: Quoniam ibi non eſt vini liquor, per modum *potabilis*; id quod requiritur, vt rectè Sotus, & Victoria quæſt.59.de Sacramentis, ad hanc rem argumẽtantur. Quare quod in Can. *Didicimus.* de Conſecrat.d.2 permittitur, vt vuæ in altari benedictæ, deinde diſtribuantur poſt oblationem populo; non de conſecratis vuis intelligendum eſt; ſed de benedictis ad gratias agendas pro fructibus, ut rectè Sotus explicauit in dicto artic. 5.

Qvarto ſequitur, ob eandem rationem videri poſſe probabile, ꝙ cenſet Alanus lib.1.de Euchariſtia, cap.11. Neque in vino prorſus congelato poſſe fieri conſecrationem. Nam ſimiliter non eſt ſic potabile. Et quamuis contrarium probabiliter ſentit Syluester V. Euchariſtia 2.num.15. circa finem, quia non differt ſpecie, cũ eſt congelatum, & quia eſt verum Sacramentum, quãdo poſt conſecrationem fuit congelatum: tamen peccaret meo iudicio grauiſſimè (cum res ſit dubia) qui congelatum vinum conſecraret antequam liquefaceret, vt facilè fieri poteſt. Atque idem eſt iudicium Soti in 4.diſt.9.quæſt.1. art.5. in fine.

Qvinto ſequitur, poſſe verè conſecrari *muſtum*, vt communiter omnes concedunt: quamuis ſine aliqua neceſſitate non debeat hoc fieri. Ratio eſt: Quoniam muſtum non differt ſpecie à vino, ſed tantùm accidentaliter, eòquòd non eſt vſque adeò decoctum. Atque ita conceſſit Iulius Papa huius nominis primus, de Conſecratione, diſtinct.2. Cap. *Cùm omne*, ut in neceſſitate uuæ exprimantur in calice, & ſic fiat conſecratio.

Pręterea non ſatis eſt, vt ſit uerum uinum, ſed etiam neceſſitate præcepti, quamuis non neceſſitate Sacri, oportet, ut Aqva modica miſceatur, quæ ſcilicet facilè conuerti poſſit ante conſecrationem in uinum. Id totũ declarat D.Tho.hic art.6.7.& 8. Ac probatur primùm, aquam eſſe uino admiſcendam ex uſu Eccleſiæ antiquiſſimo, & teſtimonio totius antiquitatis, ut inter cæteros diligenter oſtendit Guilielmus Alanus lib.1. de Euchariſtia, cap.13. Nam in Liturgia ſeu ritu Miſſæ Baſilij, & Iuſtini in Apolog.2. atque etiam in officio Am-

A broſij, & in omnibus alijs Miſſæ formulis ab Eccleſia probatis ita habetur. Item in VI. Synodo, canone 32. & Concil. III. Carthaginenſi, can.24. cui Concilio interfuit D.Auguſt.& Braccarenſi III.can.1. Ita etiam in Florentino, & in Tridentino, ſeſſ.22.can.7.& can.9 Atque idem decretum eſt in multis Canonib. de Conſecrat.diſt.2.quorum aliqui ſunt antiquiſſimorum Pontificum, vt Alexandri I. in epiſtola ad omnes Orthodoxos, & Iulij I. in epiſtola ad Epiſcopos Ægypti.

Ac idem aſſerunt communiter omnes Patres; maximè Cyprianvs ex inſtituto lib.3. epiſtolarum, epiſt. 2. ubi ex inſtitutione & præcepto Chriſti probat, neque ſolam aquam, neq; ſolum uinum; ſed uinum aqua mixtum eſſe in calice offerendum. Item Ambrosivs
B lib.5.de Sacramentis, cap.1. Avgvstinvs de doctrina Chriſtiana, lib.4 cap.21. ex D.Cypriano. Damascenvs lib.4.fidei Orthodoxæ, cap.14.

Deinde id probatur exemplo & præcepto Chriſti, quem omnes ueteres Patres, imò etiam recentes hæretici, (ut uidere eſt apud Kenitium in examine ſeſſ.22. cap.7.& can.9.) credunt, uinum aqua dilutum in ultima Cœna uſurpauiſſe, ex more ſcilicet in illis locis Orientalibus, ubi uina ſunt fortia, ſeruato ab illis ſaltem, qui erant ibi temperantiores. Itaque orthodoxi Patres citati etiam ſibi perſuadent, Chriſtum, ſicut ipſe uinũ dilutum conſecrauit, ita etiam Apoſtoli, ut facerent, ac poſteris traderent, præcepiſſe. Quod diſputat præcipuè loco citato Cyprianus, & aſſerit ſatis apertè Con-
C cilium Florentinum in decreto unionis his uerbis: *Iuxta teſtimonia Sanctorum Patrum creditur ipſum Dominum in vino aqua permiſto, hoc* Instituiſſe *Sacramentum.*

Vnde Pontifices illi antiquiſſimi, cùm mixtionem hanc aquæ faciendam eſſe aſſerunt, tanquam de re loquuntur, quam non ipſi primùm præciperent, ſed quę neceſſariò fieri deberet ex traditione Chriſti & Apoſtolorum, ut rectè notauit Sotus diſt.9.q.1.art.6.& Alanus lib.1. de Euchariſtia, cap.13.

Itaq; licet in Concilio Trident. illud tm̃ dicatur, qd eſt certiſſimum, ſcilicet eſſe hac de re pręceptum Eccleſiaſticum: probabiliſſimum tñ ẽt eſt, eſſe item eiuſdem rei præceptum Chriſti & traditionem Apoſtolicam.
D Poſtremò, eandem Eccleſiæ praxin confirmant bonæ & congruentes rationes, quæ ex huius Sacramenti ſignificatione ducuntur. Nam ſanguis Chriſti effuſus melius ſignificabitur, ſi ad uinum in calice adhibeatur aqua, eò ꝙ de latere ipſius in cruce fluxit aqua & ſanguis. Quam rationem reddidit huius rei Alexander Papa ubi ſuprà, Ambroſius, & alij. Item eadem aqua ualet, ut meliùs ſignificetur coniunctio populorum cum capite Chriſto: ſiquidem per aquam in Scriptura ſignificantur populi. Quam rationem inprimis affert ad hãc rem D.Cyprianus ubi ſuprà.

Diximus uero neceſſitate *præcepti*, non aũt neceſſitate *Sacramenti* eſſe aquam uino admiſcendam: quia conſtat, illam non eſſe de ſubſtantia ipſius materiæ huius
E Sacramenti. Primò enim, Chriſtus materiam Euchariſtiæ indicans non commemorauit aquam; ſed uinum tãtùm: *Non bibam*, inquit, *de hoc genimine vitis, &c.* Matthæi 26. Luc.22. Deinde, quoniam communiter ante ipſam confectionem, qua uſurpatur materia ad conſecrationem Euchariſtiæ, illa aqua eſt iam in uinum conuerſa. Itaque materia ſolum eſt uinum.

Hoc cùm ita ſe habeat; fuerunt tamen Armeni, qui hunc ritum miſcendi uinum aqua, omnino improbarent, ut apparet ex Concilio Florentino. Neque id ſolùm fecerunt Armeni; ſed etiam Græci aliqui, ut contra Caietanum hic art.6. obſeruarunt Sotus diſtinct. 9.

quæſt. 1. art. 6. & Alanus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 13.

Nunc verò Sectarii fatentur quidem, illum fuiſſe perpetuum Eccleſiæ ritum, atque ét Chriſtum in Cœna, vinum aqua dilutum ſumpſiſſe, & dediſſe Apoſtolis, ſicut ante ex Kemnitio notaui: ſed improbant tamé in hac noſtra Aſſertione hæc tria, quæ colligit in illo loco Kemnitius. Primo, ꝙ hanc rem non habeamus pro adiaphora; ſed arbitremur eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti. Secvndo, quòd ſentiamus, non eſſe *calicem Domini*, niſi vino admiſceatur aqua. Tertio, ꝙ huic *mixtioni* tribuamus id, quod eſt ipſius *ſumptionis* & vſus potiùs Euchariſtiæ, ſcilicet *vnionem populorum cum Chriſto*. Has tm̃ opiniones in hac re, dicit Kemnitius à ſuis taxari, & ideo vt verbo & exemplo contrarium oſtendant, prætermiſiſſe illos eum ritum, aquam videlicet miſcendi: fortaſſis etiam, quoniam merum ipſis magis placet.

Sed quod ad Primvm attinet, mirum eſt, iſtos, cùm fateantur Chriſtum in Cœna dilutum vinum, bibiſſe, conſecraſſe, & dediſſe diſcipulis, non agnoſcere in hac re præceptum ét Chriſti. Nam ſolent vbique argumentari, illud eſſe neceſſariò faciendum in celebratione Euchariſtiæ, quod Chriſtus primùm in Cœna fecit: immò ſi aliquid ex illa Chriſti actione circa Euchariſtiam prętermittatur, nullum fore Sacramentum, hancque vim eſſe illius præcepti, quod Chriſtus ſubiungit: *Hoc facite, &c.* Si igitur Chriſtus mixtum vinum ſumpſit, & dedit; quomodo ſententia iſtorum ſumere & adminiſtrare mixtum vinum, res eſt in Euchariſtiæ celebratione adiaphora?

Nam quod excipit Kemnitius, non conſtare ex narratione *Euangelica*, ꝙ Chriſtus in *illa actione* miſcuerit ipſe vinum: eſto ſanè. At certè iſti fatentur, Chriſtum in *illa* actione ſumpſiſſe & dediſſe diſcipulis uinũ mixtum, ſiue à ſe, ſiue antè ab alio. Hoc igitur eſt, quod ab *illis* quærimus, cur non ſaltem ſumant etiam ipſi & adminiſtrent antè uel ab alio mixtum, ſi maximè miſcere ipſis in ea actione non libeat.

Deinde, ſi narratione tm̃ *Euangelica* niti uolunt; nõ magis ex illa clatè conſtat, ꝙ ſumpſerit Chriſtus & dederit vinum mixtum: ex more aũt illius gentis, & conſuetudine ét conuiuiorum, ſicut rectè colligitur, Chriſtum ſumpſiſſe & dediſſe vinum mixtum, ita colligi non malè poteſt, ꝙ in ipſa Cœnæ actione, fuerit uel ab ipſo Chriſto, uel ab aliquo præſente, uinum in calice mixtum: nam & ſic fieri ſolet in conuiuijs.

Præterea peruerſæ opinioni iſtorum, ꝙ admixtio aquæ, non ſit niſi adiaphora, opponimus ſententias ueterum Pontificum, Conciliorum, & Patrum, qui hac de re ubique locuti ſunt, tanquam de re omnino neceſſaria. Item ét authoritatem Eccleſiæ, quæ ſi admixtio aquæ recta eſt, ut ipſi hæretici fatentur, certè potuit illam iuſta lege præcipere, etiamſi daremus, hanc rem à Chriſto non fuiſſe præceptam. Quidquid enim rectum eſt, & ad ædificationem Eccleſiæ pertinet, poteſt Eccleſia lege etiam in conſcientia obligante ſancire, ut ſuo loco probauimus, to. 2. diſput. 7.

Ad Secvndvm reſpondeo, Cyprianum eſſe, qui loco citato dicit, non eſſe *calicem Domini*, ſi uel ſolum uinum, uel ſola aqua offeratur: Neq; nos tñ hoc ita intelligendum eſſe putamus, quaſi non ſit uerum Sacramẽtum, niſi admiſceatur aqua: ſed quia non erit certè *talis* calix Domini, *qualem* Chriſtus imperauit, ſcilicet aqua mixtus, ut diſputat Cyprianus. Et rectè poteſt intelligi, aliqua fuiſſe à Chriſto imperata in celebratione Euchariſtiæ, quæ non ſint tamen ab eo inſtituta tanquam de ſubſtantia Sacramenti Euchariſtiæ, ut ſuprà oſtendimus de uſu & ſumptione, & latiùs docebimus infrà

A quæſt. 11. cum diſſeremus de ſacrificio Miſſæ.

Ad Tertivm rñdeo, non fieri Sacramento Euchariſtiæ propterea ullam iniuriam, ꝙ aſſeramus, mixtionem illam aquę typicè adumbrare populos uniri Chriſto, id eſt, ipſam quoq; ſignificare hãc unionem: Neq; enim ideo diffitemur, quin ipſum Sacramentum inprimis hanc unionem ſignificet, & efficiat per gratiam.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quantam eſſe oporteat Euchariſtiæ Materiam.

D. Thom. art. 2.

B Commvnis Theologorum ſentẽtia eſt, nullam in hoc Sacramento requiri Materiæ quantitatem *determinatam*, ſiue quoad magnitudinem, ſiue quoad paruitatem; ſed ex qualibet magna uel parua quantitate panis aut uini, poſſe confici Euchariſtiam.

Quam ad rem D. Tho. hic art. 2. tali ratione utitur. Quantitas rei ex fine eſt metienda. Sed ad finem materiæ Euchariſtiæ, nihil intereſt, quàm ſit quantitas panis uel uini magna. Ergo poteſt ad Euchariſtiam conficiendam ualere quælibet magna quantitas panis & uini: nec requiritur ad hoc aliqua determinata. Minoré probat. Quoniam finis illius Materiæ eſt uſus fidelium, non qui ſtatim in ipſa celebratione Euchariſtiæ ſumere Sacramentum debeant, ſed qui abſolutè poſſint

C illo uti, uel tunc, uel poſtea. Sed ad huiuſmodi fidelium uſum abſolutè quamlibet magna quantitas materiæ conſecrari & referri poteſt. Ergo, &c.

Sed hęc ratio difficultatem habet aliquam, propter duo. Primo. Quia cùm doctrina communis ſit, atque etiam ex mente D. Tho. non eſſe aliquam determinatam materiam Euchariſtiæ, neque quoad magnitudinem, neque quoad paruitatem: hæc tamen ratio ſolùm quoad *magnitudinem* probat, neque in ea D. Tho. quoad paruitatem, loquitur.

Secvndo. Quoniam ex ea ipſa ratione uidetur poſſe ſumi ſatis forte argumentum ad probandum etiam contrarium, quoad paruitatem materiæ, ſcilicet non

D poſſe Euchariſtiam confici ex materia panis & uini quamlibet parua: & tamen, ut dixi, & ut defendit etiã Sotus d. 9. q. 1. art. 2. doctrina uera & communis eſt, nõ modò non quoad magnitudinem, ſed neque quoad paruitatem eſſe determinatam huius Sacramenti Materiam.

Argumentum autem illud poteſt eſſe tale. Quantitas rei talis eſſe debet, qualẽ exigit rei finis (ut D. Tho. ſumit in ſua Maiore) Sed ad finem materiæ Euchariſtię non ſufficit quamlibet parua quantitas panis uel uini. Ergo non quamlibet parua quantitas panis vel uini ſatis erit ad conficiendam Euchariſtiam. Minor probatur. Quoniam ut D. Tho. etiam dicit, finis materiæ Euchariſtiæ eſt *vſus* fidelium, ſcilicet eſus & potus. At nõ

E quamlibet parua quantitas panis uel uini, idonea eſſe poteſt ad hunc *vſum*, ſi morali & communi quodam iudicio, quo in materia Sacramentorum uti oportet, res æſtimetur. Nam qui minutiſſimam, uel etiam minimam poſſibilem particulam panis ſumeret, certè moraliter non cenſeretur comedere, ſeu cibum ſumere; & multò minùs eiuſmodi particula nutriri: Sic etiam neque potare cenſeretur, qui ſumeret minimam particulam, quæ omnino eſſe poſſit, uini: Immò ne deglutirentur quidem huiuſmodi particulæ minimæ panis & uini; ſed ferè hærerent, &c. atque ita neq; comederetur ea ratione aliquid, neque biberetur.

Et con-

Etconfirmatur hoc Argumentum. Nam ſi tam magna quantitas aliqua panis & vini acciperetur, vt non poſſet valere ad vſum fidelium, id eſt, ad comedendum & bibendum; illa non eſſet apta materia Euchariſtiæ, vt videtur colligi à contrario ſenſu ex ratione D. Tho. Ergo neque erit apta materia, tam parua particula panis aut vini, quæ ſcilicet ad vſum comedendi & bibendi ſumi non poſſit.

Deniq; idem confirmatur. Quoniam minima aquæ gutta ideo non poteſt eſſe idonea materia Baptiſmi, quoniam non valet ad vſum ablutionis, moraliter loquendo, quæ eſt eius materiæ finis. Ergo neque minima particula panis aut vini eſſe poterit idonea materia Euchariſtiæ, poſtquam ſimiliter non valet ad ſuum finem, ſcilicet ad vſum comedendi, & bibendi, moraliter loquendo. Antecedens ſuprà diſputat. 4. de Baptiſmo, quæſtione prima puncto ſecundo à nobis probatum eſt. Conſequentia videtur bona ex paritate rationis.

Certè difficile eſt Argumentum. Itaque mihi videtur D. Thom. primùm ea ratione tantùm probauiſſe, quòd non ſit determinata Euchariſtiæ materia quoad magnitudinem: Siue ſenſerit etiam, non eſſe determinatam quoad paruitatem, ſiue non. Deinde etiam puto, vſum fuiſſe D. Tho. medio quodam ad illud ipſum, quoad magnitudinem, probandum, nõ neceſſario; ſed potiùs abundanti. Nam duxit rationem à *fine* materiæ Euchariſtiæ, non proximo, ſed *remoto*.

Duplex enim conſiderari poteſt eiuſmodi materiæ finis. Primvs & proximus eſt, vt in ea *contineatur* & ſiſtatur præſens corpus, & ſanguis Christi, per conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in illa. Et hic quidem ita finis materiæ Euchariſtiæ eſt, vt in eo ipſo fine conſiſtat etiam ipſa ſubſtantia huius Sacramenti. Nam eſt Sacramentum hoc (vt ſuprà quęſtione præcedente, p. 3. diſputauimus) aliquid *permanens*, & durabiliter exiſtens, nempe ſpecies panis & vini, ut continent Christvm. Ab hoc fine non eſt argumentatus D. Tho. & propterea dixi, illum nõ fuiſſe vſum medio neceſſario: quoniam ſolùm neceſſe eſt, quod ad ſubſtantiam & veritatem Sacramenti attinet, vt quantitas materiæ Euchariſtiæ ſit talis, qualis requiritur & ſufficit ad hunc primum eius *finem*.

Alter finis eius materiæ eſt remotus & ſecundarius, ſcilicet *vſus* Euchariſtiæ, comedendo & bibendo. Et quoniam ab hoc fine D. Tho. Rationem illam ſuam petiuit, ideo dixi, vſum illum fuiſſe in eiuſmodi ratione Medio non neceſſario, ſed potius abundanti. Quia enim hic poſterior finis, priori illi ſubordinatus eſt; ſit, vt quæ quantitas materiæ Euchariſtiæ eſt idonea ad hunc finem *poſteriorem*, idonea etiam à fortiori ſit ad finem *illum priorem*, & conſequenter apta pro Sacramento Euchariſtiæ. Sed tamen non perinde ex contrario, ſi quæ materiæ quantitas apta non fuerit ad hunc poſteriorem finem, ideo etiam inepta erit ad finem priorem, atque adeò ad ipſam ſubſtantiam Sacramenti *Euchariſtiæ*.

Medium igitur illud rationis Diui Thomæ, ut dixi, bonum quidem & abundans fuit, ad probandum, non eſſe determinatam materiam quoad magnitudinem; ſed tamen non neceſſarium, quaſi ex contraria ratione ſequatur, vt ſi aliqua materiæ quantitas, ſcilicet quoad *paruitatem*, non ſit apta ad illum poſteriorem finem, inepta ſit eo ipſo ad Sacramentum Euchariſtiæ.

Atque hinc ſatis iam intelligi poteſt, non concludere illud argumentum, quod ex Ratione D. Tho. ducebamus. Item etiam intelligi poteſt, falſam, neque ex mente D. Tho. eſſe illam propoſitionem conditiona-

A lem, quam ſumebamus in illius Argumenti Confirmatione: ſcilicet, ſi magna aliqua panis aut vini quantitas eſſet inepta ad vſum bibendi & comedendi, non poſſe illam eſſe aptam materiam Euchariſtiæ. Poſſet enim omnino, ſi nihilominus valeret ad finem primũ & pręcipuum materię Euchariſtię, ſcilicet ad continendum Chriſtum, vt iam declaratum eſt.

Denique, quod in vltima Confirmatione ex analogia materiæ Baptiſmi, obijciebatur lõgè diuerſum eſt. Nam ablutio vera & moralis, eſt *primus & immediatus finis* materiæ Baptiſmi; & ita quidem, ut in eo ipſo vſu aquæ conſiſtat ſubſtantia illius Sacramenti. Vnde fit, vt minima gutta aquæ, nequeat eſſe materia Baptiſmi: ſiquidem non ualet ad illum uſum, in quo eſt Baptiſmi

B ſubſtantia. Finis autem proximus materię Euchariſtię, non eſt ille uſus bibendi & comedendi; ſed *continentia*, ut ſic dicam, corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & uini. Quam ad rem etiam ualet minima panis uel uini particula: dummodo ſit uerus panis, & uerum uinum.

Quare, ſi Aſſertionem illam communem, ſcilicet non eſſe determinatam quantitatem aliquam materię Euchariſtiæ, probare uelimus ſimul, tam quoad magnitudinem, quàm quoad paruitatem; ratione utendum erit, ſumpta non ex fine ſecundario & remoto, ſed primo & proximo materię Euchariſtiæ, hunc in modum.

Ad Euchariſtiam talis quantitas materiæ panis & uini ſufficit & requiritur, qualis ſatis eſt, ut ſub ſpe-

C ciebus panis & uini, Christi corpus & ſanguis, per conuerſionem ſubſtantiæ panis & uini in illa, contineãtur. Sed ad hoc, quamlibet magna & parua quantitas panis & vini ſufficit. Ergo, &c. Maior probatur. Quã in illa permanente continentia, ſita eſt huius Sacramenti ſubſtantia, ut ſuprà quæſtione præcedente, p. 3. contra hęreticos demõſtrauimus. Minor etiam probatur. Quoniam ut per illam conuerſionem, Christi corpus & ſanguis contineantur ſub ſpeciebus panis & uini, ſufficit qualiſcunque quantitas panis & uini, in qua fuerit antea uera ſubſtantia panis & uini, quæ ita ſcilicet conuerti potuerit. Sed quamlibet magna & parua quantitas ueri panis & uini eſt talis. Ergo, &c.

Deinde probari etiam poteſt illa Aſſertio ex Chriſti inſtitutione. Nam aliud inde nõ habemus, niſi quod panis & uinum uitis ſint huius Sacramenti materia; non autem, quòd in illa tantummodò quantitate, in qua ipſe Chriſtus panem & uinum tum conſecrauit: alioqui nunquam liceret omnino, neque maiorem, neque minorem conſecrare, quod ſine controuerſia conſtat eſſe falſum.

Hinc Sotus diſtinctione nona, quæſtione prima, articulo ſecundo, & alij, rectè reijciunt opinionem Ioannis Maioris, qui in quarto, diſtinctione decima, quæſt. 1. cenſuit, non poſſe conſecrari Euchariſtiam in minore quantitate panis, quàm ſit minima, quæ uideri ualeat ab oculo aliquo perſpicaciſſimo. Et Rationẽ

E aſſignat: Quoniam Sacramentum oportet eſſe ſignum ſenſibile.

Sed fallitur Ioannes Maior. Nam ſi minor particula panis, quàm ſit minima uiſibilis, contineat uerè panis ſubſtantiam, ſufficiet omnino ad Euchariſtiam, etiã ſi à nemine uideri poſſit, ut patet manifeſtè ex noſtra ratione. Nõ enim hic intereſt, utrum uideri poſſit: ſed utrum ſubſtantiam contineat, quæ poſſit conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti.

Deinde argũ Ioannis Maioris infirmum eſt. Nam põt ſentiri alio ſenſu, nempe guſtu aut tactu. Neque. n. omne Sacramentum eſt ſignum uiſu ſenſibile: non enim uidetur Materia & Forma Pœnitentiæ, v. g. non

Matrimonij. Addit etiam Sotus, ſatis eſſe, ſi ſit ſenſibi- A le ſm ſuam ſpeciem; licet non in rõne ſua indiuidua.

PVNCTVM TERTIVM.

Quonam modo vſurpari ea Materia debeat ad confectionem Euchariſtiæ.

Ad art. 2. D. Thom.

QVOD attinet ad Modum vſurpandi & adhibendi materiam panis & vini ad confectionem Euchariſtiæ, communis & vera ſententia eſt, debere illam eſſe *præſentem*, vt conſecretur. Quam ſententiam bene declarant Sotus B diſt. 9 quæſt. 1. art. 2. & Victoria, quæſt. 58. de Sacramẽtis, cùm dicunt, hanc præſentiam iudicio quodam *communi & morali* definiendam eſſe.

Ita verò præſentem hic eſſe oportere materiam, probat Caietanus art. 2. ex ſignificatione demonſtratiua Pronominum illorum, *Hoc eſt, & Hic eſt, &c.* Nam hæc demonſtratio debet in propoſito fieri modo quodam *externo & morali*, atque adeò ſecundùm aliquem ſenſum externum, vt rectè etiam animaduertit Sotus. Qua ratione etiam vſus eſt ante Caietanum D. Tho. in 4. d. 11. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. vt hanc præſentiæ neceſſitatem probaret.

Et hinc ſequuntur duo. PRIMVM eſt, falsò dixiſſe Ioannem Maiorem diſt. 10. queſt. 1. poſſe aliquem conſecrare hoſtiam à tergo, vel interpoſito etiam pariete. Falſum eſt. Nam his modis non cenſetur hoſtia, communi quidem iudicio & morali, eſſe miniſtro præſens.

SECVNDO ſequitur, *per accidens* fieri quandoq; poſſe, vt multitudo ſeu magnitudo materię impediat, quò minus vera fiat conſecratio, quoad aliquam eius partẽ, uel partes. Vt ſi quis, v. g. uellet conſecrare omnes panes, qui ſunt in ciuitate; non conſecraret hic omnes. Quoniam propter multitudinem fieret ex accidenti, ut multi illorum non eſſent pręſentes. Et nihilominus tamen uerum eſt illud, quod anteà docuimus, ſcilicet nullam eſſe poſſe tantam multitudinem aut magnitudinem materiæ, quæ *per ſe*, quatenus tanta magnitudo uel multitudo eſt, obſtet, quò minùs uerè in ea conſecretur Euchariſtia. Atque hactenus de iſta Quæſtione.

QVAESTIO TERTIA.

De Materia Sacramenti Euchariſtiæ, prout per conſecrationem conuertitur in corpus & ſanguinem Domini.

D. Thom. 3. part. quæſt. 75.

OMNIS huius quæſtionis tractatio eo pertinet, vt intelligamus, qualis maneat, & quomodo ſe habeat materia Euchariſtiæ poſt illius conſecrationem. Et ſunt tria puncta principalia, ad quæ reuocare poſſumus hanc totam Quæſtionem. PRIMVM punctum eſt, Vtrum in ipſa materia, & ſpecie panis & vini, contineatur reuera corpus & ſanguis Chriſti poſt conſecrationem. SECVNDVM punctum eſt, An ſi ibi contineatur, ſit omnino ibi præſens per conuerſionem ſubſtantiæ panis in Chriſti corpus, & vini in Sanguinem: ita, vt non maneat amplius in illis ſpeciebus ipſa panis & vini ſubſtantia; ſed tantum accidentia eius, ſub quibus lateat Corpus & Sanguis Chriſti. TERTIVM punctum eſt, qualis ſit omnino hæc conuerſio ſubſtantiæ panis & vini, in Corpus & Sanguinem Domini.

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum in ipſa materia & ſpecie panis & vini contineatur reuerà Corpus & Sanguis Chriſti poſt conſecrationem.

D. Thom. art. 1.

HOc loco de grauiſſima illa controuerſia fuſè (vt res tanta poſtulat) diſſerendum eſt, C quæ nobis eſt cum hæreticis Caluiniſtis, & alijs eiuſmodi Sacramentarijs. Qui, cũ reuerà impiè negent, Chriſti Corpus & Sanguinem in hoc Sacramento contineri; tamen ita callidè, ad ſimulationem quandam pietatis, ſententiam ſuam ſolent proponere, vt appareat veriſſimè ſcripſiſſe S. IRENÆVM in præfatione lib. 1. aduerſus hæreſes, quandoque hæreticos *ſimilia loqui orthodoxis, ſed diſsimilia ſentientẽ, errores ſuos nequaquã apertè oſtendere, ne denudati facilè cognoſcãtur, ſed quibuſdã cooperimentis ſubdolè adornare.* Qd certè de nullis magis, ꝙ de Caluiniſtis dici põt.

Hi enim, turpitudinem ſententiæ ſuæ, ne nuda conſpiciatur, adeo ſubdolè verborum integumentis adornare ſolent, vt de myſterio Euchariſtiæ interdum videri poſſint non modò ſimilia, ſed eadem planè, quæ orthodoxi loqui, à quorum tamen ſententia tantum Caluiniſtica opinio differt, quantum exitialis hæreſis à veriſſima & ſaluberrima fide. Notum eſt, quàm procul amandet Chriſtum Caluinus ab Euchariſtiæ Sacramẽto; nempe quàm procul cœlum ſummum diſtat à terra, vt ipſe ſcribit in Defenſione prima doctrinæ de Sacram. cõtra VVeſtphalũ. Et tñ vide, obſecro, quali uerborũ integumẽto hãc impietatẽ adornet lib. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 10. *Iſthæc*, inquit, *pijs tenẽda regula eſt, vt quoties ſymbola videt à Dño inſtituta, illic rei ſignatæ veritatẽ adeſſe certò cogitẽt.* Et paulò poſt: *Dico igitur, in cœnæ myſterio p ſymbola panis et vini Chriſtũ nobis exhiberi, adeoq; corpus & ſanguinem eius.* Nònne ſimilia orthodoxis loquitur?

Audi ẽt quid ſcribat ex ſuo Muſæo tractator ille Caluiniſticè Scholaſticus & Theologicus, Antonius Sadeel, in Tract. de ſpiritual. manducar pag. 64. *Si*, inquit, *vſquam alias nobis datur & offertur Chriſtus, id fit cœnæ Dominicæ myſterio celebrando, vbi ad ipſam prædicationẽ Euangelij ſacra ſymbola accedũt.* D *Atq; id clariſſimè teſtantur ipſa Chriſti verba. Accipite, comedite, Hoc eſt corpus meũ. Quæ quidem nullius momenti fuerint, ſi Chriſtus à pijs credẽtibus accipi non poſſit.* Quod operimentum turpitudinis Caluinianæ centies ille tractator repetit, in dicto tractatu, & in altero de Manducatione ſacramentali.

Item Fortunatus Caluiniſta in Vindicatione cuiuſdam

dam Diſceptationis ſuæ de Re Euchariſtica, pag. 98. *veriſſimè, realiſſimeq; in Euchariſtiæ Sacramento corpus Chriſti percipi, dicit:* idq; Caluinianæ impietatis tegumentũ tam latè longeq́ue paſſim extendit, ut etiam in libri ſui titulo eo ſe contexerit. Audet enim iſte in inſcriptione & quaſi fronte illius ſui libri, ſine ulla fronte profiteri, uindicare ſe reſponſiones ſuas, & argumenta à ſe allata, pro *vera* Chriſti in Euchariſtia præſentia. Veram enim præſentiam homines uaferrimi appellant abſentiam Chriſti tantam & tam uetam, quanta non poteſt ulla eſſe maior. Quid enim eſt, quod uerius ac longius abſit ab Euchariſtia, quæ eſt in terra, quàm cœlum ſupremum, ubi Chriſtus ab iſtis includitur?

Sed nimirum aiunt, Chriſtum in Euchariſtia uerè præſentem eſſe, & uerè percipi *ſpiritualiter*, ore fidei; *non corporaliter*, ore corporis; cùm ſit, inquiunt, cibus mentis non uentris: Hoc enim eſt altiſſimum Caluiniſticæ doctrinæ myſterium. Quaſi uerò non poſſit inſtrō èt corporis id percipi, quod ad ſalutem animæ inprimis percipitur; nec uerum eſſet teſtimonium illud Tertulliani de Eccleſiæ Chriſtianæ more diuinitus inſtituto, libro de reſurrectione carnis: *Caro, inquit, abluitur, vt anima emaculetur. Caro inungitur, vt anima cõſecretur.* Caro *corpore & Sanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur.*

Agè igitur iſtorum ſentẽtiam examinemus, & hoc ipſum etiam ſpirituale integumentum Caluiniſtico artificio uaniſſimè prætextum, ei detrahamus, ut nuda tñ ipſius turpitudo pateat omniũ oculis: id eſt, ut oẽs intelligant, Caluiniſtas nudum tantummodo panem & uinum in Euchariſtia tradere & accipere, ſine ulla uel corporali uel ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti præſentia. Hoc enim ſi effecero, ipſis etiam Caluiniſtis iudicibus, à me demonſtratum erit, non niſi uanũ, adeoq; nullum apud ipſos celebrari Euchariſtiæ myſterium. Nam niſi Chriſtus in Euchariſtia exhibeatur & accipiatur, uana prorſus fuerint illa Chriſti uerba: *Accipite & manducate: Hoc eſt corpus meum;* ut paulò antè audiuimus ex Theologico & Scholaſtico diſputatore Sadeele. Et, ut idem ait in Tractat. de manducatione ſpirituali, pag. 103. *Si ſolus panis datur in cœna Domini: non eſt igitur ſacramentum. quippe cùm in ſacramento duo ſint, videlicet ſignum & res ſignificata.*

Proponitur ſententia Caluiniſtarum & contraria ſententia Eccleſiæ, ac ſtatus & ordo huius Diſputationis. §. 1.

HÆc eſt ſententia Caluiniſtarum: Corpus & ſanguinẽ Chriſti, licet σωματικῶς καὶ οὐσιωδῶς, id eſt, corporaliter & eſſentialiter, non ſint uel cum pane & uino, uel ſub ſpeciebus panis & uini in Euchariſtiæ Sacramento, ſed tm̃ in cœlo, nihilominus tñ duplici modo in Euchariſtiæ Sacramento uerè percipi: ſpiritualiter, & ſacramentaliter. *Spiritualiter* quidem ore mẽtis, id eſt, per fidem, & per arctiſſimam coniunctionẽ Chriſti cum animo communicantis, quæ fiat efficacitate Spiritus ſancti. *Sacramentaliter* autem ore corporis, ſumendo non ipſum Chriſti corpus & ſanguinem eius, ſed *ſigna* illorum, puta panem & uinum, quæ iſti etiam dicunt eſſe quaſi certa ſigilla, quibus Chriſtus nobis uelut obſignarit promiſſionem corporis & ſanguinis ſui ſpiritualiter in Euchariſtia participandi.

Atque utramque ſimul manducationem, ſpiritualẽ ſcilicet & ſacramentalem, declarat Sadeel his uerbis in Tract. de manducatione ſacramentali, pag. 4. *Manducationem ſacramentalem ita à ſpirituali manducatione diſtinguimus, vt cùm panis ex ſacramentorum natura vocetur corpus Chriſti, cuius eſt certiſſimum ſignum ac ſigillum, illi di-*

A *cantur corpus Chriſti manducare ſacramentaliter, ſiue ſacramentali manducatione, qui in cœna Domini ſacrum illud corporis Chriſti ſignum ore corporis manducant. Illi autem dicantur manducare verum Chriſti corpus ſpirituali manducatione, qui ipſius animæ ore, id eſt, vera fide percipiunt corpus Chriſti, eiuſq; fiunt verè participes efficacitate Spiritus ſancti.* Quam participationem ſæpe repetit fieri per coniunctionem arctiſſimam Chriſti cum animo communicantis, ut diximus.

Sententia autem Eccleſiæ Catholicæ eſt: in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento poſt panis & uini conſecrationem, Dominum noſtrum Iesvm Christvm uerum Deum atq; hominem, uerè realiter corporaliter atque ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſen-
B ſibilium contineri, ſubſtantia panis & uini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti conuerſa (ut puncto ſequenti copioſè demonſtrabimus) ac proinde tum ſacramentali, tum ſpirituali manducatione Chriſtum in Sacramento percipi longè aliter, quàm Caluiniſtæ ſentiunt. Nam ſacramentaliter manducatur, non ſolùm quia ſignum ipſius in cœlo exiſtentis ore corporis mãducatur, ſed quia ipſe quoque ſubſtantialiter præſens in Sacramento, tametſi modo inuiſibili & admirabili, uerè percipitur ore corporis, non quidem ad naturale nutrimentum corporis, ſed ad ſpirituale alimentum animarum; ſicut Baptiſmus etiam corpore ſuſcipitur, tametſi non ad naturalem corporis generationem, ſed ad animarum regenerationem ſpiritualem. Manduca-
C tione aũt ſpirituali ſumitur idem Chriſtus θεάνθρωπος in Euchariſtia, quatenus ab eodem etiam, non abſente ſed ſubſtantialiter præſente, gratiam & alimẽtum ſpirituale percipit animus eius, qui conſcientia pura & fide non ficta dignè ipſum in Sacramento manducauit.

Iam verò percipi Chriſtum in ſanctiſſimo Sacramẽto non illo modo, quo Caluiniſtæ comminiſcũtur, ſed hoc, quo nos aſſerimus, (hic enim eſt ſtatus huius controuerſiæ) duplici via demonſtrare poſſumus. Vna, ſi inprimis probemus aſſertionem noſtram eſſe veram, & conſequenter Caluiniſtarum falſam. Altera via erit, ſi inprimis ẽt oſtendamus, aſſertionem iſtorum eſſe vanam & commentitiam, & conſequenter noſtram veram, quandoquidem minimè illi negant, quin opor-
D teat vel eo mõ quo ipſi dicunt, vel ſubſtãtialiter & corporaliter, vt nos aſſerimus, Chriſtum præſentem in Euchariſtia exhiberi & percipi. Vtraque igitur hac via (cũ res ſit ſummi momenti) expugnare penitus & euertere iſtorum hæreſin conabimur. Poſtremò aũt reſpondebimus ad illorum Obiectiones. Atq; in illam quidẽ Priorem viam, quæ nos directè ducit ad ipſam veritatem, educemus ſeptem genera argumentorum.

Probabimus namque orthodoxam Eccleſiæ ſententiam. I. Ex hiſtoria certaminum & opinionum, quæ de hac ipſa quæſtione vnquam fuerũt in Eccleſia. Quo loco patebit, errorẽ Sacramentariorum iam olim multis orthodoxorum præiudicijs, atque ẽt Conciliorum definitionibus, fuiſſe dãnatum. II. Ex verbis quibus hoc
E Sacr̃m à Chriſto inſtitutum eſt. III. Ex alijs ẽt Scripturæ noui Teſtamenti locis. IV. Ex communi conſenſu orthodoxorum Patrum. Vbi ſeptendecim argumẽtis, ex teſtimonijs ipſorũ Patrum exſtructis, contra Sacramentariorum tergiuerſationes & corruptelas demonſtrabimus aſſertã fuiſſe à Patribus illam ipſam Chriſti præſentiam in Sacr̃o, quam hodie Eccleſia Catholica profitetur. V. Ex antiqua praxi Eccleſiæ Catholicæ circa hoc Sacr̃m. VI. Ex his quæ de vi atq; efficacia iſtius Sacramenti certiſſima ſunt, & ipſi ẽt Caluiniſtæ fatentur. Quo loco planũ faciemus, vel nihil rei ſubeſſe iſtorũ doctrinæ & verbis, vel debere ipſos neceſſariò con-

fiteri illam Chriſti præſentiam in Sacramento, quam nos defendimus. VII. Ex teſtificatione ipſius Dei externa, qui varijs miraculis fidem atq; deuotionem populi Chriſtiani circa præſentiam realem ſubſtantialem & & corporalem Chriſti in hoc ſanctiſſimo Sacramento confirmauit & auxit.

Probatur I. ſententia Catholica ex hiſtoria certaminum de hac ipſa quæſtione. §. 2.

PRINCIPIO ab hiſtoria hoc modo rationem concludo: Si quod dogma eſt tale, vt quicunque illi vnquam contradixerint, vel contradicere viſi ſint, eos conſtet ab orthodoxis Doctoribus in Eccleſia Catholica fuiſſe repreſſos, & damnatos, tãquam repugnantes antiquæ & Catholicæ fidei; dubitandum non eſt, quin id dogma ſit Catholicum & certiſſimũ ex fide. Tale eſt aũt hoc dogma de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia. Igitur dogma Catholicũ & ex fide certiſſimũ eſt. Prior argumenti propoſitio certiſſima eſt. Nam euidẽs indicium id eſt, ꝙ tale dogma ſit dogma Eccleſiæ Catholicæ, quæ falli nequit, cum à ſpiritu veritatis regatur, ut oſtendimus to. 3. diſput. 1. q. 1. p. 7. Et hac rõne ẽt IRENÆVS Valentinum & Cerdonem hæreticos refutauit, lib. 3. cap. 4. contra hæreſes. Et Epiphan. lib. 3. ſub finem, in compendiaria doctrina, & Tertull. in pręſcript. atq; ẽt Vincentius Lyrinenſis vniuerſos hæreticos, in libro contra hæreſum nouitat. Poſterior autem propoſitio ex hiſtoria confirmanda nobis eſt. Itaq; vt conſtet, quemadmodum in Eccleſia ſemper error contrarius aſſertioni de præſentia Chriſti in Euchariſtia, fuerit reiectus, breuiter repetemus, quinàm hoc loco veritati Catholicæ fuerint vnquam refragati.

AC OMNIVM ſanè primi *hæretici* (vt AVGVSTINVS appellat in Pſal. 54.) qui eam veritatem negauerunt, fuerunt increduli illi Chriſti Diſcipuli, Ioan. 6. qui nõ obſtante explicatione myſterij per Chriſtum adhibita (ſicut infrà videbimus) *abierunt retrò* cum Capharnaitis. Fuit aũt Iudas Iſcariotes vnus ex his, qui tunc myſterium iſtud non crediderũt, vt D. CHRYSOSTOMVS teſtimonio Chriſti & Euangeliſtæ Ioan. confirmat homil. 46. in Ioan. his verbis: *Intuere*, inquit, *Chriſti ſapientiam. Neq; Iudam manifeſtauit, neq; latere voluit. Illud, ne impudentius contenderet. Hoc, ne latere arbitratus, licentius auderet. Quare in ſequẽtibus apertius reprehẽdit. Prius ergo eum non credentibus annumerauit, cùm diceret: Sunt quidã ex vobis, qui nõ credunt. Quod his verbis confirmat Euangeliſta:* Ioan. 6. *Sciebat n. ab initio Ieſus, qui eſſent credẽtes, & quis traditurus eſſet eum. Cùm aũt in malitia perſeueraret, vehementius eum arguit. Vnus, inquit, ex vobis diabolus eſt.* Eadem eſt ſententia D. Auguſt. Tract. 27. in Ioan. qui dicit: *Manſiſſe tunc Iudam cum Chriſto, non ad intelligendum & credendum, ſed ad inſidiandum.* Quod cùm ita ſit, illum eundem præceptorem ac ducem ſequuntur Sacramentarij, *qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Ieſum*, Actor. 1. ſicut & ipſi modò in vnum duntaxat locũ tanquam in carcerem Ieſum conijciunt. Iudam autem & alios eiuſmodi diſcipulos incredulos ipſemet Chriſtus ſummus Eccleſiæ Doctor refutauit.

SECVNDO. Corinthij quidam videntur iſtud myſterium non credidiſſe, vt ex Apoſtolo 1. Corinth. 10. & 11. docet D. Cyrill. ALEXANDRINVS lib. 4. Pẽtabibli, apud Turrianum lib. 1. de Canonib. Apoſtol. & epiſtol. Pontif. cap. 22. Nam aduerſus eiuſmodi errorem Corinthiorum Apoſtolus tanta emphaſi & grauitate verborum inſtitutionem Chriſti repetit: *Conuenientibus*, inquit, *vobis in vnum, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo. Nam oportet hæreſes eſſe.* & quæ ſequuntur *Cùm*

A *enim*, inquit Cyrillus, *quidam ex ijs ignorarent myſterij traditionem & vim, lauta conuiuia & cœnas populares in Eccleſijs agitabant.* Itaque nõ habuerunt Corinthij iſti Euchariſtiæ celebrationem pro re vſque adeò ſacra, ut ibi contineretur ipſum corpus & ſanguis Chriſti, ſicut Apoſtolus affirmat, ſed pro cęna ferè vulgari, vel tm̃ myſtica fortè, ob aliquam ſignificationis rõnem. Quem errorem vt vna cum alijs quibuſdam abuſibus refutaret Apoſtolus, Chriſti inſtitutionem repetiuit, ſicut ipſe ẽt *accepiſſet à Domino*; quomodo ſcilicet dixiſſet: *Hoc eſt corpus meum, &c.* Ideo etiam videtur dixiſſe, eos *indignè* ſumere Euchariſtiam, qui non *diiudicarent corpus Domini*, quaſi illorum ſententia non ibi eſſet.

Hoc ipſum confirmare poſſumus ex AVGVSTINO B epiſt. 118. cap. 3. qui affirmat, idcirco ab Apoſtolo Corinthios reprehendi, quia non diſcernebant hoc Sacramentum à ceteris cibis *veneratione ſingulariter debita*: cùm nimirum in eo eſſe reuera Chriſtum non iudicarent: *Inde*, inquit Auguſtinus, *Apoſtolus indignè dicit acceptum ab eis qui hoc non diſcernebant à ceteris cibis, veneratione ſingulariter debita. Continuò quippe cùm dixiſſet, Iudicium ſibi manducat & bibit; addidit vt diceret, Non diiudicans corpus Domini, Quod ſatis*, inquit Auguſtinus, *in ipſo loco in epiſtola ad Corinth. 1. ſi diligenter attendatur, apparet.* Vbi Auguſt. inſinuat, huc ẽt pertinere (ſicut & Cyrillus notat) illud quod præcedenti capite Apoſtolus ait: *Panis quem frangimus, nònne communicatio corporis Chriſti eſt? & calix benedictionis, cui benedicimus, nònne communi*C*catio ſanguinis Chriſti eſt?* quaſi eſſent videlicet aliqui inter Corinthios, qui hoc negarent, etiamſi alij quidam id ſcirent & crederẽt, vt inſinuat quoq; ibi Apoſtolus.

Atque huc ẽt pertinet quod ait vetus auctor SEDVLIVS, in collect. ſuper epiſtolam Pauli, 1. Corinth. 11. Apoſtolum hic docuiſſe Corinthios, *quaſi oblitos, quàm magnum ſit huius myſterij Sacramentum.* Item illud quod Ambroſij commentarius affirmat in eum locum: *Deprehenſo*, inquit, *& correpto errore; vt de cetero corrigant, & ſciant hoc eſſe* VERVM, *quod dudum in primordijs ipſi didicerant, formam illis, quæ à Saluatore in huiuſmodi data eſt, iterat dicens: Ego enim accepi à Domino, &c.* Et deniq; illud quod ait ibidem Hieronymi commentarius: *Quia contentiones*, inquit, *habetis, neceſſe eſt vos vſque ad hæreſes peruenire.*

Nec verò me latet, quoſdam interpretes ſentire, Apoſtolum hoc loco non appellaſſe hæreſes, errores doctrinę; ſed ſolùm vitia morum reprehendiſſe, ꝙ ſcilicet Corinthij quidam in Eccleſia comeſſarẽtur nec admitterent pauperes ad communionem cœnæ Dominicæ: Sed tamen nullam eſſe cauſſam video, cur non ſimul de errore doctrinæ circa myſterij ſanctitatem, ex mente Cyrilli, & Auguſtini, & aliorum quos citaui, eum locum interpretemur. Ac certè illa verba: *Oportet hæreſes eſſe*, propriè de doctrinæ erroribus intelligunt Patres hoc loco, & nominatim D. CYPRIANVS, libro de vnitate Eccleſ. & lib. 3. ad Quirin. cap. 93. & D. AVGVSTI- E NVS lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 2. & lib. 1. de Geneſi contra Manich. cap. 1. & in Pſal. 67. &c. Hñt igitur Sacramentarij ſatis antiquos erroris ſui patronos, ſed quos ipſemet Apoſtolus Paulus nominatim refutauit.

TERTIO. Sub initium quoque naſcentis Eccleſiæ, circa annum Domini 129. Gnoſtici, quorum *magiſter fuit Carpocrates*, ut ait IRENÆVS, lib. 1. cap. 24. & antè illos ẽt Saturniani, ſicut apparet ex IGNATIO in epiſtola ad Smyrn. quia non credebant Verbum diuinum induiſſe corpus humanum, ſed tantùm figuram quandam ſeu imaginem humani corporis; conſequenter cenſebant in Euchariſtia ſolùm eſſe illam imaginem corporis humani. Eos refutarunt Irenæus lib. 5. cap. 2.

& Igna-

& Ignatius apud Theodoretum in fragmento epiſtolę ad Smyrn. recitato à Theod. dialogo 3. Quorum uerba contra Sacſarios clariſſima, infrà ſuo loco recitabimus.

Qvarto. Neq; Manichæi crediderunt ſanguinem Chriſti eſſe ſub ſpecie vini, immò nec corpus ſub ſpecie panis, ſaltem per aliquam *certam conſecrationem*, vt colligere licet ex Avgvstino, lib. 20. contra Faſtum, cap. 13. & ex D. Leone, ſerm. 6. de ieiunio 7. menſis. Confutati autem ſunt ab iiſdem Patribus.

Qvinto. Non defuerunt etiam ex Arianis, qui exiſtimarent, in Euchariſtia, tantummodò virtute diuinitatis Chriſti gratiam ſpiritualem participari, non autem ſumi etiam in illa ad ſalutem noſtram Chriſti humanitatem. Ita n. ſenſiſſe quendam Arianum refert D. Cyrillus Alexandrinvs lib. 10. in Ioan. cap. 13. Contra quem inter cetera ita inquit: *An fortè putat ignotam nobis myſticæ benedictionis virtutem eſſe? quæ cũ in nobis fiat, nónne* Corporaliter *quoq; facit cõicatione carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare?* Et rurſus: *Qui manducat*, inquit, *meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde*, inquit, *conſiderandum eſt, non habitudine ſolùm, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe; Verùm etiam & participatione naturali*. Ac Arianos quoq; notare uidetur D. Gregorius Nazianzenus, cum ita fideles hortatur in orat. 2. de Paſch. circa medium: *Submota*, inquit, *omni dubitatione, corpus ede, ſanguinem bibe, ſi modò vitæ deſiderio teneris, nec doctrinæ carnis fidem abrogans, nec paſſionis ſermonibus offenſus. Sta firmus & ſtabilis, vt in nullo concutiaris ab* Adversariis, *nec verborum lepore atque illecebris abripiaris.*

Sexto. Quidam etiam Meſſaliani hæretici circa annum Domini 370. apud Theodoretum lib. 4. hiſtor. ca. 11. videbantur Euchariſtiam habere tantùm pro communi pane; nam illam cenſebant eſſe rem indifferentẽ, quæ neque prodeſſet, neque noceret quidquam. Qui ab omnibus fuerunt tunc damnati, vt patet ex eodem Theodoreto.

Septimo. Auguſtini tempore, quidam Vrbitius exiſtimaſſe videtur, non eſſe in pane Euchariſtico reipſa Chriſti carnem, neq; in poculo ſanguinem. Cuius ſententiam D. Avgvstinvs his verbis commemorat & redarguit Epiſt. 86. *Dicit*, inquit Auguſtinus, *ceſſiſſe in noua lege pani pecus: tanquam neſciens, & tunc* (in lege ſcilicet veteri) *in Domini menſa panes propoſitionis poni ſolere, & nunc ſe de agni immaculati corpore partem ſumere. Dicit, ceſſiſſe poculo ſanguinem: non cogitans etiam nunc ſe accipere in poculo ſanguinem. Quantò ergo melius vetera tranſiſſe, & noua in Chriſto facta eſſe, ſic diceret, vt cederet altare altari, panis pani, pecus pecori* (id eſt, Chriſto, agno immaculato, in Euchariſtia) *ſanguis ſanguini. Videmus enim in his omnibus carnalem vetuſtatem ſpirituali cedere nouitati.*

Octavo. Neſtorius item negauit in Euchariſtia ſumi carnem Verbo diuino vnitam. Refutatus autem hic error eſt in Concilio Epheſino, Anathem. 11. & eum ẽt refutat D. Cyrillvs in declaratione eius Anath. his verbis: *Sanctum ac viuificum incruentumq; in Eccleſia celebramus ſacrificium; non hominis alicuius nobis ſimilis & communis corpus, conſimiliter & precioſum ſanguinem eſſe quod proponitur, credentes; ſed magis tanquam proprium uiuificantis Verbi corpus & ſanguinem accipimus. Et paulo infrà: Neſtorius & qui cum eo ſentiunt, hoc myſterium diſſoluunt.*

Nono. Circa annum Domini 700. & deinceps, magis incepit ſerpere opinio de abſentia Chriſti in Euchariſtia. Vnde à B. Damaſceno lib. 4. fidei, cap. 14. qui circa id tempus floruit, aliqui notati ſunt, qui dicerent, *tantũ ibi eſſe corporis & ſanguinis Chriſti figuram*. Contra quos ipſe expreſsè diſputat, *non figuram tantùm, ſed ipſum Chriſti corpus & ſanguinem ibi eſſe*. Quod etiam per A idem ferè tempus diſputauit æquè expreſsè Theophylactus, in cap. 26. Matthæi, & in cap. 14. Marci, & in cap. 6. Ioan. Et omnino ſcriptores omnes Eccleſiaſtici ab illo tempore, propter gliſcentem contrarium errorem, clariùs & cautiùs ſcribere & loqui de hoc myſterio cœperunt, quam à ſuperioribus factum fuiſſet; vt rectè hoc etiã obſeruauit Gulielmus Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 24. Ac ſub idem etiam tempus, ſcilicet anno Domini 781. Synodus II. Nicæna notat Iconomachos de eodem errore, act. 6. tomo 3. ſub finem. Contra quos clarè ibi affirmat: *Sacrificium noſtrum à Chriſto & Apoſtolis nunquam fuiſſe vocatum imaginem aut ſimilitudinem, ſed ipſum corpus & ſanguinem Chriſti.*

Decimo. Circa annum Domini 800. fertur quidam B Ioannes Scotus, Monachus Benedictinus, & Caroli Magni Præceptor, eundem errorem de ſola figura ſtudioſius propugnauiſſe, ea de re libro edito, quem Landfrãcus Epiſcopus Cantuarienſis, qui poſtea, vt dicemus, cõtra Berengarium ſcripſit, lib. de Sacram. Euchar. nõ longè ab initio, teſtatur fuiſſe damnatum in quodam Concilio Vercellenſi. Paulò pòſt liber ẽt pro defenſione eiuſdem erroris ſcriptus dicitur à quodam Bertramo. Quanquam, vt videre eſt apud Claudium de Sainctes, Repetitione 2. de Euch. cap. vlt. dubium eſt, an iſte Bertramus, quem alioqui Trithemius in catalogo Scriptorum Eccleſiaſt. commemorat fuiſſe pium & doctum virum, illius libri auctor fuerit, qui nunc inſperſus fermẽto erroris Sacramentarij exſtat. Ac fieri quidem poteſt, C vt alij qui illius Ioannis Scoti ſeu Berengarij diſcipuli fuerunt, librum Bertrami Catholicè alioqui ab eo conſcriptum (paſſim enim in eo leguntur ſentẽtiæ de Chriſti præſentia in Sacramento planè Catholicæ) fraudulẽter corruperint. Liber tamen ille, qui nunc ſub nomine Bertrami extat, damnatus eſt, & meritò in Indice Concilij Tridentini. Qui uerò illa tempeſtate in eo errore Ioannis Scoti fuerunt, refutati ſunt à Paſchaſio & Rabano in ſuis libris, qui hodie exſtant, de corpore & ſanguine Domini, & ab alijs.

Vndecimo. 200. circiter annis pòſt, id eſt, circa annum Domini 1000. cùm aliquandiu ille error omnino repreſſus fuiſſet, cœpit Berengarius Archidiaconus Eccleſiæ Andegauenſis maiori contentione, quàm quiſ- D quam alius anteà, eandẽ hęreſin propugnare. Quæ cauſſa eſt, cur S. Tho. hic q. 85. art. 1. & alij ferè, præſertim Scholaſtici Scriptores, hunc Berengarium dicant fuiſſe primum auctorem huius hæreſis; cùm tamen certum ſit, alios etiam ante Berengarium fuiſſe in ea hæreſi, vt ex ſcriptis Pachaſij, Rabani & aliorum antiquorum patet. Narrat aũt Gulielmus Bibliothecarius Malmeſmerienſis lib. 3. de rebus geſtis Anglorum, diuum Fulbertum, cùm moreretur, iuſſiſſe, hunc Berengarium adhuc iuuenem à conſpectu ſuo remoueri, quòd prædiceret futurum eum inſtigante dæmone, quem ei aſtantem videret, magnum Catholicæ doctrinæ corruptorem.

Aduerſus hunc Berengarium ſcripſerunt illis tem- E poribus quàm plurimi auctores, qui extant in uno volumine ſimul editi, Louanij Anno 1561. apud Hieronymum VValleum. Vt Adelmanus quidã Ep̃s Brixienſis: Landfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis: Guidmundus Epiſcopus Auerſanus in Apulia: Algerus Monachus. Sequebantur autem illum ſoli ſcelerati, vt teſtatur Guidmũdus, lib. 1. de Sacram. non procul ab initio. Item eſt damnatus à pluribus Pontificibus, & in Concilijs pluribus (ut patet ex Guidmundo, lib. 1. & ex Thoma VValdenſi to. 2. de Sacramentis, cap. 43.) in quibus propter illius pertinaciam atq; etiam inconſtantiam ſępius de hac quæſtione diligentiſſimè diſputatum eſt. Primo, in Concilio Vercellenſi ſub Leone IX. vbi præſente

ſente ipſo Pontifice, Berengarius abſens, cum noluiſſet ad Concilium venire, poſt longam diſputationem tandem eſt damnatus. SECVNDO, In Turonenſi ſub Victore II. ſucceſſore Leonis, præſide Hildebrãdo, qui poſtea fuit Gregorius VII. Vbi Berengarius coràm conuictus eſt, & iureiurando promiſit ſe inpoſterum illam hæreſin non defenſurum. Verùm cùm mox in eam relaberetur, TERTIO, congregatum eſt uniuerſale Concilium Romæ 113. Epiſcoporum à Nicolao II. vbi rurſus conuictus eſt coràm Berengarius, proprioſq; libros præſente Pontifice ac tota Synodo ipſe combuſſit, & iuramentum prius renouauit, ac formulam fidei clarius, q̃ antè, profeſſus eſt, quæ exſtat in decretis de Conſ. d. 2. Can. *Ego Berengarius*. Ceterùm rurſus relapſus eſt, atq; adeo Romam vocatus, ad concilium alterum ſub Gregorio VII. de quo Concilio vide Thomam VValdenſem in illo c. 43. to. 2. de Sacram. Vbi tandem QVARTO damnatus & cõuictus eſt. Atq; ibi dr̃ ex animo reſipuiſſe, illã-que confeſſionem ibi repetiuit, quæ exſtat in decretis de Conſec. d. 2. Can. *Ego Berengarius*, ut iam dictum eſt. Deinde vt refert Gulielmus Bibliothecarius li. 3. de geſtis Angl. rectè & piè mortuus eſt. Fertur. n. in die Epiphaniæ iam moriens dixiſſe: *Hodie in die apparitionis ſuæ apparebit mihi Dominus meus* IESVS CHRISTVS, *vel propter pænitentiam, vt ſpero, ad gloriã, vel propter alios* (quos videlicet ſeduxerat) *vt timeo, ad pœnam æternam. Nam iã ſanè*, inquit, *credimus, poſt benedictionem illa myſteria eſſe corpus & ſanguinem Saluatoris, adducti & veteris Eccleſiæ auctoritate & multis nouiter oſtenſis miraculis*. Hæc tandem ille, ut narrat Gulielmus Bibliothecarius.

DVODECIMO. Quamuis ita tunc hæc hęreſis damnata & reiecta fuerit; in nonnullis tñ aliquandiu delituit & reſedit: nempe in Henricianis, Petrobruſianis, Albigenſibus, VValdenſibus. Contra quos ſequentis ætatis ſcriptores diligenter ẽt diſputauerunt. Ex quibus fuit Petrus Cluniacenſis, D. Bernardus, Hugo Victorinus, D. Anſelmus, Innocentius III. Atq; etiam Magiſtratus Politici ui coercere cœperunt eiuſmodi Sacramentarios circa idem tp̃s, vt oſtendit Alanus lib. 1. de Euch. cap. 21. Item florere cœperunt, nõ ita multò pòſt, Scholaſtici Doctores, quorum doctiſſimæ de hac re diſputationes denique effecerunt, ut ferè 200. annis circa illa tempora conſopiretur hæc hæreſis.

DECIMOTERTIO. Anno Domini 1380. V. Vicleffus maxima contentione eandem hæreſin reuocauit. Id patet ex Thoma VValdenſi to. 2. de Sacram. cap. 2. & pluribus ſeq. Et ex Concil. Conſtantienſi, ſeſſ. 8. art. 1. 2. & 3. VVicleffi. Ab hoc VVicleffo eandem didicit hæreſin eodem tempore Hieronymus Pragenſis, cùm ex Bohemia Oxoniam in Angliam veniſſet. Deinde hic in Bohemiam rediens, docuit eandem hæreſin vnà cum alijs Ioannem Huſs, cuius opera plurimi ſunt ſeducti in Bohemia, vbi pp ſchiſma, quod tũc erat in Eccleſia, tribus contendentibus de Pontificatu, valde illa hæreſis graſſata eſt. Tandem verò in Concilio Conſtantienſi, vbi ſublato ſchiſmate Martinus V. electus eſt, damnatur ob eam hęreſin & alias VVicleffus, & Huſs ẽt comburitur.

Contra iſtos ſcripſerunt circa id tempus plurimi, vt Turrecremata, Gerſon, Æneas Syluius, Thomas VValdenſis, & alij. Atq; etiam in Græcia, vt cõis fides omniũ Eccleſiarum defenderetur, contra eandem hæreſin ſcripſerunt eodem tempore multi, nempe Nicolaus Metonenſis, Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha, Marcus Epheſinus, Beſſarion, &c. Ac tandem denuò ex vtriuſque Eccleſiæ Græcę & Latinæ conſenſu damnata eſt eadem hæreſis in magno Concilio Florentino ſub Eugenio IV. Quod etiam factum eſt in multis alijs Cõcilijs prouincialibus vbique terrarum. Quare per centum fermè annos in Bohemia tantum hæc hæreſis reſedit apud Huſſitas.

DECIMOQVARTO. Deniq; anno Domini 1522. Carolſtadius hanc hæreſin iterum renouauit. Item Oecolampadius, Zvvinglius, Bucerus, Petrus Martyr Caluinus, & alij, qui hodie communi vocabulo appellantur, pp eam hæreſin, Sacramentarij. Qui omnes etſi diuerſas interpretationes adhibeant verbis illis Chriſtì: *Hic eſt corpus meum*, Et: *Hic eſt ſanguis meus*, adeò vt ad 80. & eo plures, expoſitionis modos excogitauerint, quos refert, Claudius de Sainctes, Repetitione 1. cap. 10. ſicut ẽt uarias iſtorũ interpretationes memorat Ioachimus VVeſtphalus in Defenſione contra cuiuſdam Sacramẽtarij (Caluini) criminationem: Tamen reipſa conuenit inter iſtos omnes, ibi eſſe tantùm figuram & Symbolũ corporis & ſanguinis Chriſti, propter virtutem videlicet quam Chriſtus habet ſpiritualiter nos paſcendi per gratiam. Atq; ita omnes hodie Sacramentarij docent, panem ipſum & uinum metaphoricè dici corpus & ſanguinem Chriſti per metonymiã, quia ſint ſigna corporis & ſanguinis Chriſti. Ita docet quoque apertè Caluinus in defenſione 1. & 2. contra VVeſtphalum, & lib. 4. inſtitutionis, cap. 17. ſect. 20. 21. Sicut imago Cæſaris dicitur Cæſar, quia eſt ſignum Cæſaris. Quocirca hi omnes negant ſumi re uera ore corporis in hoc Sacramento corpus & ſanguinem Chriſti.

Porrò hi etiam noui Sacramentarij damnati ſunt (vt conſtat) ab omnibus Orthodoxis in Eccleſia Catholica, nempe ab omnibus Catholicis Academijs, ab innumerabilibus ſcriptoribus huius temporis, à Concilio Tridentino Oecumenico, ac multis etiam prouincialibus & Epiſcopalibus Synodis, à Pontificibus omnibus, & quidem ſingulis annis in Bulla cœnæ, deniq; ab omnibus orthodoxorum hominum ordinibus.

Hanc narrationem ideo ſic repetiui, ut ex contradictionib⁹ perpetuis, quas hęc hęreſis in Eccleſia habuit, euidenter intelligatur, aut nullam vnquam fuiſſe hæreſin; aut opinionẽ certè nouorum Sacfariorum, hæreſin eſſe. Ipſe. n. Caluinus ſatis agnoſcit hrẽ ſe Berengarium authorem, In defenſione 2. contra VVeſtphalum, non procul ab initio. Atq; etiam Oecolampadius, lib. 3. epiſtol. ſuam opinionem retulit ad Ioannem illum Scotũ. Quinimmò (velint, nolint) Iudam ipſum Iſcariotem, & alios ueteres hæreticos, de quibus diximus agnoſcere debent Sacramentarij ſuos eſſe præceptores.

Probatur III. ſententia Catholica ex verbis, quibus à Chriſto inſtitutum eſt hoc Sacramentum. §. 3.

PRÆTEREA pro ſententia Catholica firmum fundamentum Dei ſtat in clariſſimis illis Chriſti verbis conſtitutum: *Hoc eſt corpus meum*, Et: *Hic eſt ſanguis meus*, Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. 1. Cor. 11. quæ ab Euangeliſtis tribus, & ab Apoſtolo Paulo referuntur. Sed quanquã nulla potuerint eſſe verba Chriſti clariora, quibus ille ſignificaret, reuera corpus & ſanguinem ſuum id eſſe, quod in manibus tum tenebat, tñ faciunt hic Sacfarij illud, quod D. AVGVSTINVS notat moris ẽt eſſe aliorum hæreticorum, lib. 3. de doctrin. Chriſt. cap. 10. *Si animum*, inquit, *occupauerit alicuius erroris opinio, quidquid aliud aſſeruerit Scriptura, figuratum arbitrantur*. Ita in hac quæſtione Sacfarij ſenſum illorum verborum eſſe dicunt: *Hoc ſignificat corpus meum*, vel quod eodem redit; *hoc eſt figura ſeu ſignum corporis mei*. Probandum eſt igitur, non figuratum, ſed proprium fuiſſe illũ Chriſti ſermonem ex loci circumſtantijs, unde D. AVGVSTINVS lib. 83. qq. q. 69. docet, cognoſci oportere vtrum ſermo Scripturæ ſit proprius necne.

Igitur quod ad circumſtantias illius Chriſti ſermonis attinet, expendenda eſt diligēter. I. Res ipſa, de qua ſermo ibi fuit. II. Ratio & forma ſermonis. III. Perſonæ ad quas eſt habitus. IIII. Tempus illud & locus vbi eſt habitus.

I. In Re *ipſa* ſunt tria conſiderāda. Primo, Quòd ibi Chriſtus Dominus cultum quendam externum inſtituebat ac præcipiebat; non autem in concione, vt alias, loquebatur, cùm. ſ. facilius ſolet vſurpari ſermo figuratus, vel ad exhortandum, uel ad amplificandum. Quare oportuit, ſermonem, qui præceptum de cæremonia externa & cultu continebat, fuiſſe planiſſimum, ne poſtea circa executionem eiuſmodi præcepti, ac circa ritum ſeu cultum talis cęremoniæ meritò eſſe poſſet ambiguitas aliqua. Nam & ob hanc cauſſam videmus totam doctrinam veteris legis, in qua præcepta de cultu tradebantur, fuiſſe, quod ad vſum & executionem illarum cæremoniarum attinebat, planam.

Secundo, In re etiam conſiderari debet: quòd tradidit ibi Chriſtus & docuit proprium ac ſingulare *fidei myſterium*, in quo videlicet ſit peculiaris & magna quædam difficultas à difficultatibus proprijs aliorum fidei articulorum ſeu dogmatum. Ideo. n. Sacr̄m hoc ſemper in Eccleſia ſolitum eſt appellari myſterium fidei per antonomaſiā. Ideo Christvs, cùm uellet primū de hoc myſterio uerba facere, ſtupendo miraculo animos auditorū dociles facere ſtuduit, Ioan. 6. (vt notauit D. Chryſoſtomus, Homil. 45. in Ioan.) cùm maximā hoīum multitudinem pauciſſimis panibus ad ſaturitatē pauit. Ideo ēt (vt animaduertit D. Cyrillus lib. 4. in Ioā. cap. 22.) argumento, ex miraculo Aſcenſionis ſuæ futuræ ducto, myſterium hoc non eſſe incredibile confirmauit. Ioan. 6. Hmôi autem difficultatem, quę. ſ. ſit & *maxima* & *propria* iſtius myſterij, minimè in illo relinquunt Sacramētarij ſm ſuos tropos. Nam ꝙ panis ſit ſymbolum viuificatricis virtutis corporis & ſanguinis Chriſti pp vim reficiendi, non eſt intellectu difficilè: & ꝙ in vſu huius Sacramenti corpus & ſanguis Chriſti ſpiritualiter è cœlo nos paſcant, id eſt, quòd tanquam inſtrumentum diuinitatis concurrant ad efficiendam in animo noſtro gratiam, qua ſpiritualiter cum ipſo Chriſto in cœlo abſente vniamur; id ex doctrina alioqui de iuſtificatione & ſanctificatione per Chriſtum, & de ſalutari Sacramentorum vſu cognoſcimus & fatemur.

Tertio conſiderandum eſt in re ipſa, Sacr̄m iſtud Chriſtum inſtituiſſe & legaſſe Eccleſiæ tanquam teſtamento, cùm iam eſſet morti vicinus. Verba autem teſtamentaria clariſſima & planiſſima eſſe conſueuerunt.

II. Deinde in *ratione* ipſa & *forma* ſermonis quinque conſiderare oportet. Primo vim illius demonſtrationis ſingularis, *Hoc eſt*, & *Hic eſt*. Dixit enim alias Chriſtus in genere, cùm concionem haberet, ſe *eſſe oſtium*, vel *vitem*, &c. Si autem ſumpſiſſet vitem aut palmitem in manus & affirmauiſſet, illam rem eſſe corpus ſuum, ac cæremoniam aliquam cultus in ea re inſtituiſſet, ac præcepiſſet; non rectè intelligeremus ſermonem fuiſſe figuratum.

Secundo conſiderari debet, quòd in metaphoricis locutionibus, explicandi cauſſa, nudè ac ſimpliciter (id eſt, abſq; expreſſa interpretatione metaphoræ) vſurpatis, non conſueuit affirmari de altero niſi tale aliquid, in quo proprietas ſm quam metaphoræ ſimilitudo attenditur, eſt multò notior quàm in eo de quo id metaphoricè affirmatur. Quæ cauſſa eſt, cur ferè ſoleamus in metaphoricis locutionibus, id quod de altero affirmamus, non niſi in genere vel in ſpecie conſideratum affirmare, eò quòd generis vel ſpeciei proprietas notior eſſe ſolet, quàm proprietas rei ſingularis & indiuiduæ.

A Vt quando propter fortitudinem dicimus hominem quempiam eſſe leonem. Vel certè, ſi aliquid determinatum & indiuiduum affirmamus metaphoricè de alio, id non facimus niſi ſecundùm aliquam proprietatem, quæ in eo indiuiduo notiſſima ſit, atque adeò notior quàm in illo altero, de quo id affirmamus. Vt ſi quempiam propter eloquentiam dicamus eſſe Ciceronem. In propoſito autem nihil cernitur tale. Nam Chriſtus non de ſuo corpore aut ſanguine, panem aut vinum, in quo notior eſt uis reficiendi, affirmauit, (ſicut affirmauit alias ſe eſſe *vitem*, Ioan. 15. in qua vis vegetandi palmites notiſſima eſt) ſed contrà, ſuum corpus & ſanguinem, in quo illa virtus reficiendi erat minus nota, affirmauit de illis rebus ſingularibus (conſideratis ſecundū
B ſubſtantiæ rationem communem & indiuiduam vagā, vt infrà explicabitur) quas in manibus tenebat, & in quibus virtus reficiendi erat longè notior. Neq; etiam vſus eſt ad affirmationem aliqua re in genere ſiue in ſpecie, aut etiam ſingulari, quæ eſſet, quo ad eam proprietatem reficiendi omnibus notiſſima. Sed, *Hoc eſt* (inquit determinatè) *corpus meum*, &, *Hic meus ſanguis*. Corpus autem Chriſti ſingulare, & ſanguis Chriſti nō ſunt res per ſe vſque adeò notæ ſm illam vim reficiendi.

Accedit Tertio, quòd corpus & ſanguinem ſuum non affirmauit Chriſtus expreſsè de pane & vino; ſed vocabulo confusè ſignificante vſus eſt *Hoc*, & *Hic*, ſub quo videlicet poſſet intelligi confusè res ſeu ſubſtantia accidentibus panis & uini ſubtenta, quę verè ac propriè,
C & non per metaphorā affirmaretur eſſe corpus & ſanguis Chriſti, vt infrà ſuo loco explicabimus. Contrà verò conſuetudo ferè metaphoricæ locutionis eſt, ut ſuis expreſſis nominibus ſignificentur, & affirmatione coniungantur res diſparatæ; ut inde uidelicet intelligatur, locutionem non eſſe niſi metaphoricam. Vt cùm dixit Chriſtus exponens parabolici ſermonis metaphoram: *Semen eſt verbum Dei*. Lucæ 8. Et Apoſtolus: *Petra autem erat Chriſtus*. 1. Cor. 10. Hoc autem loco non dixit: *Hic panis eſt corpus meum*. Et, *Hoc vinum eſt ſanguis meus*, ſed contrarijs pronominibus (*Hoc*, circa panem, & *Hic*, circa vinum) vſus eſt, quæ potius ipſi corpori & ſanguini conuenirent, quàm pani & vino.

Qvarto, in ipſa forma ſermonis conſiderari etiam
D debet id, quod Chriſtus adiunxit, *Hoc eſt*, inquit, *corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Lucæ 22. & 1. Cor. 11. Et apud Lucam Græcè habetur *ipſum quod pro vobis tradetur*. Item illud de ſanguine, *Qui pro vobis effundetur*. Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. Omnino. n. hæc declaratio à Chriſto addita eſt ad demonſtrandam proprietatem & veritatem antecedentis affirmationis. Etenim quando affirmatio eſt tātùm metaphorica, non ita ſolet aliquid ad uerbum adiungi, niſi fortè id quod additur, declaret expreſsè eam rei proprietatem, ex cuius ſimilitudine metaphora ducitur. Vt ſi quis diceret: *Iſte eſt leo, qui eſt animal fortiſſimum*. Si autem ad uerbum, quod de re aliqua affirmatur, fiat aliqua additio, non explicans eam proprietatem, in qua conſtituitur metaphoræ ſimilitu-
E do, ſed abſolutè indicans rei ipſius affirmatę veritatem; tunc quidem ſecūdùm communem ac moralem vſum loquendi talis additio proprietatem præcedentis affirmationis oſtendit. Vt ſi quis dicat: *Idem ipſe Chriſtus paſſus eſt in cruce, qui natus eſt ex Virgine*. Item: *Chriſtus eſt ille ipſe Deus, qui fuit ab æterno genitus à Patre*. Huiuſmodi additiones certè determinant proprietatem antecedentium Affirmationum. Atque ideo Apoſtolus quoniam metaphoricè intelligi voluit illud, *Petra autem erat Chriſtus*, ſimpliciter id dixit, neque addidit: *Ille ipſe qui crucifixus eſt pro nobis*.

Iam uerò uerba illa: *Quod pro vobis tradetur*, quæ

Chri-

Chriſtus adiũxit; minimè quidem ſignificant uirtutem illam reficiendi è cœlo noſtros animos, quam Chriſti caro unita cum diuinitate habet; in qua conſtituunt ad uerſarij metaphoræ ſimilitudinem; Sed ſignificãt, Chriſti corpus ſeu ſanguinem fuiſſe pretium noſtræ redemptionis. Quod ipſum neq; eſt illa reficiendi uirtus, neque propria & proxima cauſſa eius (habet enim eã virtutem caro Chriſti propriè ex unione cum diuinitate) licet id quidem accedere quoque debuerit, ut ea Chriſti uirtus in noſtros animos ſeſe exereret. Quare reliquum eſt, ut determinauerint illa Chriſti uerba (ſicut dixi) proprietatem antecedentis affirmationis.

Qvinto. In eadem forma Chriſti locutionis maximè etiam ponderandum eſt, quod eiuſmodi uerbis eſt vſus, quibus clariſſimè ſignificare potuit, uerè fuiſſe ſuũ corpus & ſanguinem illud quod tenebat in manibus; & ita quidem, ut nullis alijs uerbis aut clariùs, aut magis propriè id ſignificare potuerit, quàm ſimpliciter dicendo, uti dixit, *Hoc eſt*, Et, *Hic eſt, &c.* Neque enim addere debuit, *Hoc eſt Propriè*, Et, *Hic eſt Propriè*. Non. n. hæc eſt conſuetudo loquendi: ne tum quidem, cùm maximè loquimur propriè. Quòd autem Chriſtus non ſolùm clariſſimè & commodiſſimè his uerbis potuerit id propriè ſignificare, ſed etiam *voluerit*; ea ratione patet, quia, ut ueriſſimè docet D. Avgvstinvs lib. 3. de doctrina Chriſt. cap. 10. intelligere oportet, id omnino ſignificari ſcripturæ verbis, quod propriè per illa ſignificari poteſt, niſi inde ſequatur aliquod abſurdum: nullũ autem abſurdum in propoſito cum propria uerborum Chriſti ſignificatione coniunctum eſſe, euidenter infrà defendemus, cùm refutabimus obiectiones Sacramentariorum. Quod ſi alioqui liceret ad figuras referre huius modi ſimplices & abſolutas Scripturæ affirmationes; nullum ferè nobis eſſet certum fidei myſterium. Similiter enim poſſet aliquis fingere, in illa enunciatione: *Verbum caro factum eſt*, particulam, *eſt*, tantundem valere, quantum, *ſignificat*, & ſic in omnibus alijs myſterijs, quæ ſignificantur (vt eſt neceſſarium) per uerbum, *eſt*, aut, *ſunt*.

Quo fit, ut planè ſit confitendum, euinci & probari ſatis ex his Chriſti uerbis veritatem ſubſtantialis præſentiæ corporis & ſanguinis eius in hoc Sacramento: niſi fortè modum eum probationis requiras, qui faciat prorſus obmuteſcere aduerſarium etiam pertinaciſſimum. Quo ſanè pacto neque vllum aliud omnino fidei noſtræ myſterium ex Scripturæ verbis poteſt conuinci. Sicut autem alia myſteria ex ſcripturis comprobari poſſunt apud eos, qui non ſint proteruiſſimi, ita etiam & hoc illis Chriſti verbis. Id quod etiam exemplo & teſtimonia Lutheri, licet alioqui hæretici peruerſiſſimi, cõfirmari poteſt. Apertè. n. in epiſtola ad Argentinenſes confeſſus eſt, ſe, licet maximè id cupiuerit, non potuiſſe tamè hæc uerba Chriſti niſi propriè intelligere, quoniam ſunt, inquit, nimis clara. Quare quemadmodum (inquit in ſermone de Euchariſtia, impreſſo Aganoæ anno 1527.) ſi Chriſtus dixiſſet: Hoc quod do vobis, eſt panis & vinum; nemo de proprietate huius orationis dubitaſſet; ita neq; dubitari poteſt, quin ſit corpus & ſanguis illud, quod ipſe dedit, dicens: *Hoc eſt corpus meum*, Et, *Hic eſt ſanguis meus*.

III. Iam uerò in perſonis, cum quibus Dominus tũc loquebatur, conſideranda ſunt etiam tria. Primo, quòd fuerint ſoli Apoſtoli, ad quos ferè Chriſtus clarè loquebatur, iuxta illud. *Vobis datum eſt noſſe myſteria, ceteris autem in parabolis*, Lucæ 8.

Secvndo, quòd ſi aliquãdo Chriſtus ad ipſos etiam Apoſtolos obſcurè & parabolicè ſermonem habebat, hi eum interrogare, & hęſitare tunc ſoliti ſunt. Vt apud

A Matth. cap. 13. *Ediſſere*, inquiunt, *nobis parabolam Zizaniorum*. Et Matth. 15. *Ediſſere nobis parabolam iſtam*. Item apud Ioan. 16. *Neſcimus quid loquitur*. Et volebant eum interrogare. In illo autem Chriſti ſermone nihil tale, ſed vt ſimpliciter Chriſtus affirmat, ita illi ſimpliciter accipiunt, neque quidquam hæſitant aut interrogant. *Non turbati ſunt*, inquit Chrysostomvs, Homil. 83. in Matth. *cùm hoc audiuiſſent, quia multa iam & magna de hoc antè diſſeruit*. Ioan. 6.

Tertio, illud etiam in ijſdem perſonis obſeruatione dignum eſt, quòd cũ Matthæus, qui adfuit præſens, & Lucas, ac Marcus, qui ab Apoſtolis ipſis acceperunt poſtmodum, hiſtoriam inſtitutionis narrarent; ſimpliciter omnes aſſeuerationem illam Chriſti commemo-

B rant ſine vlla prorſus ſignificatione parabolæ: Et, quod plus eſt, aliquot etiam poſt annis D. Paulus 1. Cor. 11. eodem modo hiſtoriam ſine vlla commonefactione de impropria Chriſti locutione commemorat. Cùm tñ, ſi falsò illa Chriſti verba ſecundùm proprietatem ſermonis accipiuntur, facillimum fuerit in ſenſu illorum verborum totum mundum errare: quem errorem ad doctorem Gentium Apoſtolum cum primis pertinebat aliqua ſignificatione præcauere.

IIII. Poſtremò, Tria etiam expendenda ſunt, quod ad circumſtantias temporis & loci attinet. Primo, tempus fuiſſe uitæ Chriſti penè poſtremum. In quo certè conueniebat, ſermonẽ Chriſti ad Apoſtolos, quos cùm antè *dilexiſſet*, maximè tunc ſub *finem diligebat*, Ioan. 13.

C eſſe apertiſſimum & planiſſimum.

Secvndo, Quòd etiam rem dignam Chriſtus ipſius charitate erga diſcipulos tunc temporis facturus erat, ſi (quemadmodum potuit) ita ab ipſis abiret, vt etiam ſe ipſum ijs relinqueret in ſanctiſſimo Sacramento. Nam hoc ipſum facerent, ſi quomodo poſſent, alij, quando ab alijs, quos ardenter amant, recedendum eſt.

Tertio accedit, quòd ea res ad ſtudium charitatis & religionis fidelium incitandum erga Chriſtum diſcedentem, maximè ualitura erat. Qui enim non ferreus eſt, huius certè animus maximè commouetur, cùm cogitat, illum ipſum præſentem ſe habere & ſumere, cui tam multum debet, à quo tam multum & ſperare & ti-

D mere poteſt. Itaque præclarè D. Chrysostomvs Homil. 45. in Ioann. *Cùm ſuum*, inquit, *Chriſtus in nos amorem indicare vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in vnum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniatur. Hoc. n. amantium maximè eſt. Hoc Iob* (cap. 31.) *ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, qui ſuum amorem præ ſe ferentes, dicebant: Quis daret nobis, vt eius carnibus implemur? Quod Chriſtus fecit, vt maiori nos charitate aſtringeret, & vt ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantùm videri permittens deſiderantibus, ſed tangi & manducari, & dentes carni ſuæ infigi, & deſiderio ſuo omnes impleri. Ab illis igitur Chriſti menſa tanquam leones ignem ſpirantes ſurgamus, diabolo formidoloſi, & caput noſtrum intelligamus, & quam in nos præſtiterit charitatem*.

E Locus item fuit ſecretus & remotus à turbis, quibus alias Chriſtus in parabolis loquebatur. Atque hæc de ſecunda probatione ex uerbis Chriſti & ex eius circumſtantijs, quæ certè (ſi præſertim expendantur ſimul omnes) maximam habere apud omnes uim debent, vt ſermonem Chriſti fuiſſe proprium intelligamus.

Probatur III. ſententia Catholica ex alijs Scripturæ locis. §. 4.

Tertio confirmamus eandem veritatem quibuſdam alijs Scripturæ teſtimonijs. Nam Chriſtus apud Ioannem cum magna aſſeueratione Primo p[…] mittit.

mittit, ſe ſuum corpus & ſanguinem daturum in potũ & cibum: *Panis*, inquit Ioann. 6. *quem ego dabo, caro mea eſt*. SECVNDO, Addit etiam particulam, quæ proprietatem affirmationis indicaret: *Caro mea* VERE *eſt*, inquit, *cibus*. TERTIO confirmat cum magna verborũ emphaſi hanc ſuam aſſeuerationem: *Amen, amen*, id eſt, certè, certè, *dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem* (hoc de ſanguine quõ intelligendum ſit, explicabimus q 8. in diſputatione de legitimo vſu Euchariſtiæ in altera tantùm ſpecie) *non hab. bitis vitam in vobis*. Quæ omnia ad Sacramentum referri debere omnes ferè Patres intellexerunt, Orig. homil. 15. in Num. Athan. li. 4. in Synopſi. Baſil. in moral. ſumma 22. cap. 1 & 2. Chryſoſt. hom. 45 & 46. in Ioan. Cyrillus li. 4. in Ioan ca. 14. Cypr. in orat. Domin & ſerm. de cœna Domini. Emiſſenus ſermon. 5 de Paſch. Auguſt. ſerm. 2. de uerbis Apoſtoli. &c. QVARTO, bidem diſtinguit myſticam benedictionem, ut inquit Cyrillus lib. 4. in Ioã. cap. 16. à manna, huncq; cibum manna longè præſtantioré eſſe affirmauit, quoniam præſtat ipſe *uitam æternam*; Et tamen manna ſignum ſanè ac ſymbolum Chriſti fuit. Quare hic cibus reuera oportet ut cótineat ipſum Chriſtum, ſitq; eatenus per ſe uiuificus aliter q̃ manna. Quod & D. Cyrillus ibidem teſtatur, cùm hoc loco ait; *Nos per hanc benedictionem myſterij ipſum Filium Dei ſuſcipere*. QVINTO, cum diſcipuli cogitaſſent, debere ſe carnem Chriſti comedere, more conſueto, ſicut eam quæ affertur ex macello; remouit quidem ille hũc modum carnalem à myſterio, vt Auguſtinus ibi exponit: Sed tamen adeò non potuit prætetea, ſalua ueritate huius myſterij, ibi declarare, tantũmodò ſymbolum ſui & figuram (quod fuiſſet ad credendum facillimum) comedi ore corporis & bibi debere, quo ab illo paſci ſpiritualiter animas (id quod iam antè diſcipuli ſciebant, vt apparet ex ſerm. Chriſti, Ioan. 3.) ſignificaretur; vt etiam permiſerit multos ex ſuis diſcipulis *abire retrò*, Ioan. 6. eò quod non crederent, ipſum *reuera*, tametſi nõ modo prorſus carnali (ſicut carnes quæ afferuntur ex macello) comedi debere.

Deinde Apoſtolus, PRIMO non ſine graui [illegible]mo illo procemio ad faciendam tanti myſterij fidem (*Ego enim accepi à Domino, &c.*) refert Chriſti inſtitutionem & aſſeuerationem, quam ſine vlla ſignificatione metaphoricæ opponit illi errori Corinthiorum, 1. Cor. 11. de quo ſupradictum eſt §. 2.

SECVNDO, Grauiſſimè affirmat, eum qui *ſumit indignè, reum eſſe corporis & ſanguinis Domini*. Et, *iudicium ſibi manducare ac bibere*, eò quod *non diiudicat corpus Domini*, quòd nimirum in eiuſmodi cibo inſit, atque adeo ſumma cum reuerentia & puritate animi accipi debeat.

Nam quod Sacramentarij interpretantur reum eſſe corporis & ſanguinis Domini, tantundem in eo loco ſignificate atque *grauiter offendere* Chriſtum, licet à Sacramento abſentem, (ut Caluinus in priori defenſione doctrinæ de Sacram. contra VVeſtphalum, & Miniſtri Tigurini in Apologia contra Teſtamentum Brentij) leuiſſimum eſt. Non enim ſimiliter dixiſſet Apoſtolus, eum qui indignè ſuſcipit Sacramentum Baptiſmi reũ eſſe corporis & ſanguinis Domini, quia non diiudicet, ac diſcernat ab alijs rebus illud: tametſi dubium non ſit, quin indigna ſuſceptione Baptiſmi, Chriſtus ipſe, à quo eſt & inſtitutio & efficacia Baptiſmi, grauiter offendatur.

Non igitur id propriè eſt hoc loco reum eſſe corporis & ſanguinis Domini, ſed impura ſumptione contaminare, quantum eſt in ſe, & afficere cõtumelia ipſum corpus Chriſti præſens; non ſecus atq; fecerunt illi, qui ipſum crucifixerunt. Nam veriſſimè D. CHRYSOSTO-

A MVS exponens hunc Apoſtoli locum Hom. 45. in Ioannem: *Si*, inquit, *qui Regis purpuram coinquinãt, haud ſecus, q̃ qui ſcindunt, puniuntur; quid mirum, ſi qui immunda conſcientia Chriſti corpus accipiunt, idem ſupplicium ſubeant, quod qui ipſum clauis cruci affixerunt?* Et rurſus Hom. 83. in Matth. *Illi*, inquit, *acerbiſſimè corpus Domini trucidarũt. Tu poſt tot tantaque beneficia, ſordida ſuſcipis anima*.

TERTIO. Vehementiſſima quoq; eſt illa aſſeueratio Apoſtoli per interrogationem, 1. Cor. 10. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* quaſi dicat: Eſt prorſus. Vbi & illud obſeruandum eſt, Apoſtolum hac aſſeueratione voluiſſe deterrere Corinthios ab vſu eſcarum, quę idolis mactabantur:
B tanquam ſi hoc argumento vteretur: Cùm participes ſimus corporis & ſanguinis Chriſti reipſa & ore corporis, & ſanguinis Chriſti reipſa & ore corporis, ſicut alij edunt eſcas immolatas idolis, non æquum eſt, vt etiam de ijs, quæ immolantur, participemus. Non enim decet *participes eſſe, & menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum*, vt ibi Apoſtolus dicit.

Probatur IV. ſententia Catholica ex authoritate Patrum ſeptendecim argumentis. §. 5.

QVARTO probatur aſſertio Catholica ex cõi ſententia ſanctorum Patrum. Quorum teſtimonia, cùm ſimiliter atq; verba Chriſti, à Sacramentarijs adul-
C terentur, & referantur ad figuras, & ſpiritualem tantũ communicationem corporis & ſanguinis Chriſti per fidem; aliquot argumentis probandum eſt, eos intellexiſſe, quòd reuera corpus & ſanguis Chriſti ſint ſubſtantialiter & corporaliter præſentia, & ſumantur ore corporis in Euchariſtia.

PRIMO enim, cùm omnes veteres Patres affirment ſimpliciter, corpus & ſanguinem Chriſti in hoc Sacramento ſumi: nullus omnino ex illis eſt, qui hic adhibuerit illam interpretationem Sacramentariam; id eſt, qui dixerit tantùm hic eſſe *figuram*, & *ſpiritualem* communicationem, ac unionem cum Chriſto, quæ fiat non ore & corporis, ſed per fidem & gratiam *tantùm*. Quod tamé, ſi ita intelligi deberet; mirum eſt, ab omnibus veteri-
D bus fuiſſe hanc declarationem prætermiſſam.

Quod autem Patres omnes planè & ſimpliciter affirment (vt dixi) habere nos & accipere in Euchariſtia corpus & ſanguinem Chriſti; ita certum eſt, vt ne ipſi quidem Sacramẽtarij negare auſint. Habemus. n. ea de re clariſſima teſtimonia illorum etiam antiquiſſimorũ Patrum, qui primis Eccleſiæ ſeculis floruerunt. Vt Martialis, Dionyſij Areopagitæ, Clementis Romani, Anacleti, Ignatij, qui vixere *primo* ſeculo, id eſt, primis centum annis. Item Alexandri I. Iuſtini, Irenæi, & Tertulliani, qui vixerunt *ſecundo*. Itẽ ex *tertio* ſeculo habemus inprimis teſtimonia Origenis, & Cypriani, & alia innumera ex omnibus ſequentibus ſeculis.

S. MARTIALIS in epiſt. ad Burdegalenſes ca. 3. *Quod*
E *Iudæi*, inquit, *per inuidiam immolauerunt, nos in ara ſanctificata, ſalutis noſtræ cauſſa, proponimus*.

S. DIONYSIVS ca. 3. Eccleſ. Hierar. parte 3. *O*, inquit, *diuiniſſimum Sacramentum, perſpicuè nobis fac appareas reuelatis ænigmatum operimentis, quę te ſymbolicè circumdãt, & intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple*. Quem, obſecro, alium in Sacramento inuocat niſi Chriſtum?

S. CLEMENS Romanus lib. 8. conſtit. Apoſt. cap. 24. *Qui pretioſum corpus & pretioſum ſanguinem Chriſti participauimus, agamus gratias, quia dignatus eſt nos communione Sanctorum ſuorum myſteriorum*.

S. IGNATIVS in epiſt. ad Roman. *Panem*, inquit, *Dei volo*,

volo, panem cæleſtem vitæ, qui eſt caro IESV *Chriſti Filij Dei viui. Et potum volo ſanguinem eius.* Et rurſus de Saturnianis & Simonianis hæreticis ſui temporis ita ſcribit in Epiſt. ad Smyrn. apud Theodoretum, dialogo 3. *Euchariſtias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Seruatoris Domini noſtri* IESV *Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate liberauit.*

S. ANACLETVS Epiſt. 2. *Dominus,* inquit, *ſacri ſui corporis tractatores* (ſacerdotes) *à vilibus & reprobis perſonis infamari noluit.*

S. ALEXANDER I. Epiſt. ad omnes Orthodoxos. *Talibus,* inquit, *hoſtijs delectabitur & placabitur* DEVS, *peccataque dimittet ingentia. Nihil enim maius in ſacrificijs eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti.*

S. Iuſtinus Apologia 2. ad Antonin. in fine. *Non,* inquit, *communem vſitatumq; panem, vſitatamque potionem capimus, ſed quemadmodum* DEI *verbum homo factus* IESVS *Chriſtus & carnem & ſanguinem habuit, ſic etiam cibũ, qui per preces ſermonis, quem ab eo accepimus, conſecratus eſt, & quo ſanguis carneſq; noſtræ communione aluntur,* IESV *Chriſti eius, qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus. Apoſtoli enim ita tradiderunt.*

S. IRENÆVS lib. 5. ca. 2. *Quando,* inquit, *mixtus calix, & fractus panis percipit Verbum* DEI, *fit Euchariſtia corporis & ſanguinis* CHRISTI, *ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia. Quomodo ergo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur?* Et paulò pòſt: *Quæ,* inquit, *de calice, qui eſt ſanguis eius, et de pane, qui eſt corpus eius, augetur.*

TERTVLLIANVS lib. de reſurrectione carnis. *Caro,* inquit, *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.* Et libro de oratione, ſub finem. *Accepto,* inquit, *corpore Domini & reſeruato* (ſecum enim olim deferebant, vt patet ex eodem Tertulliano lib. 2. ad vxorem. & ex Cypriano, Serm. de lapſis. & ex Nicephoro lib. 12. cap. 41.) *vtrumque ſaluum eſt, & participatio ſacrificij & executio officij.*

ORIGENES Homil. 7. in numer. *Antea,* inquit, *in ænigmate fuit Baptiſmus in nube & in mari: nunc autem in ſpecie regeneratio eſt in aqua & in Spiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus: nunc autem in ſpecie caro Verbi Dei eſt verus cibus.* Et rurſus Homil. 35. in Matth. *Cùm eos,* inquit, *hoc pane nutrit* (Chriſtus diſcipulos) *oſtendit proprium eſſe corpus.* Et clariſſimè Homil. 13. in Exod. inquit, *Volo vos admonere religionis veſtræ, exemplis. Noſtis qui diuinis myſterijs intereſſe conſueſtis, quomodo cùm ſuſcipitis* CORPVS *Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parũ quid decidat, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur. Reos. n. vos eſſe creditis, et rectè creditis, ſi quid inde per negligentiam decidat. Quod ſi circa corpus eius conſeruandam tanta vtimini cautela, & meritò vtimini: quo putatis minoris eſſe piacoli, Verbum Dei neglexiſſe, q̃ corpus eius?*

S. CYPRIANVS lib. 2. epiſt. 3. *Obtulit Chriſtus,* inquit, *panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem.* Tum videlicet, cùm *panem & calicem mixtum vino obtulit,* ut ait paulò pòſt idem Cyprianus. Et rurſus ibidem: *Sicut ad potandum vinum,* inquit, *veniri non poteſt, niſi botrus calcetur ante & prematur; ſic nec nos ſanguinem Chriſti poſſemus bibere, niſi Chriſtus calcatus prius fuiſſet & preſſus & calicem prior biberet, quem credentibus propinaret.* Et in ſermo. de lapſis, de his loquẽs, qui cùm fidem negaſſent, indignè communicabant. *Vis,* inquit, *infertur corpori Domini & ſanguini, & plus modò in Dominum* MANIBVS *atque* ORE *delinquitur, quàm cum Dominum negauerunt.*

Nec eſt opus recenſere hoc loco teſtimonia omniũ aliorum Patrum, qui ſequentibus ſeculis præſentiam Chriſti in Euchariſtia ſimiliter aſſeruerunt. Tum quia multa ex illis paulò pòſt ſæpe commemorabimus, tum quia ſunt innumerabilia. Placet tamen hic præterea adiungere teſtimonia aliorum quatuor illuſtrium Doctorum Eccleſiæ Latinæ, & item quatuor aliorum Eccleſiæ Græcæ, cùm quibus dubium non eſt, quin reliqui omnes ſcriptores Orthodoxi conſenſerint, quacunque ætate floruerint.

Ex Eccleſia igitur Latina ſuperioribus adiungo Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, ex quibus ſingulis ſingulas tantùm ſententias breuiter nunc referam.

S. AMBROSIVS lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Non erat corpus Chriſti ante conſecrationem; ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti.*

S. HIERONYMVS explicans illud Oſeę 2. *Et ego quaſi nutritius Ephraim,* ſic inter cætera loquentem Chriſtũ inducit: *Declinaui ad eos deferens regna cælorum, vt veſcerer, cum eis aſſumpta forma hominis, ſiue dedi eis eſum corporis mei: Ipſe & cibus & conuiua.*

S. AVGVSTINVS lib. 2. contra aduerſarium legis & prophet. cap. 9. *Chriſtum* IESVM *carnem ſuam nobis manducandam, bibendumq́ue ſanguinem dantem, fideli corde* ET ORE *ſuſcipimus.*

S. GREGORIVS Magnus, Homil. 23. in Euang. *In nocte,* inquit, *agnum comedimus, quia in Sacramento modò Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ab inuicem noſtras conſcientias non videmus.* Et paucis interpoſitis: *Sed ſola Redemptoris noſtri percepta Sacramenta ad veram ſolemnitatem mentis non ſufficiunt, niſi eis quoq; bona opera iũgantur. Quid. n. prodeſt corpus & ſanguinem illius* ORE *percipere & ei peruerſis moribus contraire?* Paulò ſuperiùs ita etiã dixerat: *Quid ſit ſanguis agni non iam audiendo, ſed bibendo, didiciſtis. Qui ſanguis ſuper vtrumq; poſtem ponitur, quando non ſolùm ore* CORPORIS, *ſed etiam ore cordis hauritur.*

Ex Eccleſia quoque Græca profero Doctores alios celeberrimos quatuor, Athanaſium, Baſilium, Gregorium Nyſſenum, Epiphanium. Nam reliquos poſtea ſæpius citabo.

S. ATHANASIVS approbans & recitans ſententiam Synodi cuiuſdam Alexandrinæ, in Apologia 2. ita inquit: *Myſticum poculum duntaxat penes eos habetur, qui Eccleſiis præſunt. Solùm. n. veſtrũ eſt propinare ſanguinem Chriſti & præterea nullius. Ceterùm vt impius eſt, qui hunc calicem frangit, ita multò magis eſt impius, qui ſanguini Chriſti contumeliam facit; Contumeliam autem facit, qui præter Eccleſiaſticam inſtitutionem calice illo abutitur.* Ac rurſus oratione in illud: *Qui dixerit verbum, &c.* refutãs carnalem cogitationem Capharnaitarum, qui putabant ſenſibili & ordinario modo; (ſicut etiam Auguſtinus notauit in Pſal. 98. & tract. 26. in Ioannem) corpus Chriſti eſſe comedendum, & exponens ſermonem illum Chriſti. *Verba quæ ego locutus ſum vobis* (Ioan. 6.) *ſpiritus & vita ſunt;* ita ſubiungit: *Perinde eſt,* inquit, *ac ſi diceret: Corpus meũ quod oſtenditur, & datur pro mundo, in cibũ dabitur, ut ſpiritualiter* VNICVIQVE TRIBVATVR (vbi niſi in ſpirituali miniſterio altaris?) *& fiat ſingulis tutamen, præſeruatioq́; ad reſurrectionem vitæ æternæ.*

Quod autem loquatur hic Athanaſius de ipſo corpore Chriſti, vt diſtribuitur modo inſenſibili & ſpirituali & diuino in Sacramento, ex alio etiam eiuſdem Athanaſij loco intelligi poteſt, in lib. de Imagine Saluatoris Beriti. cap. vltimo, vbi ſic ait: *Nec aliter exiſtimandum eſt præter id, quod ſcribitur à nobis, quaſi ex carne & ſanguine Chriſti aliquid poſſit in mundo inueniri, niſi* ILLVD QVOD IN ARA ALTARIS *per manus ſacerdotis quotidie ſpiritualiter efficitur,* id eſt, conſecratur.

S. BASILIVS hanc quæſtionem proponit in quæſtionibus compendio explicatis, q. 172. *Quali timore aut quali cer-*

li certitudinis perfectione, aut quo affectu, corporis ac ſanguinis Chriſti participes fiemus? Reſpŏdet autem his verbis: *Timorem quidem docet nos Apoſtolus, 1. Cor. 11 dicens, Qui edit ac bibit indignè, iudicium ſibypſi edit ac bibit. Certitudinis autem perfectionem inducit fides verborum Domini, qui dixit: Hoc eſt corpus meum quod pro uobis datur, Hoc facite in meam commemorationem.*

S. Gregorius NYSSENVS in orat. de ſancto Baptiſmate. *Panis*, inquit, *panis eſt initio communis: Sed vbi eum myſterium ſanctificauerit, corpus Chriſti & dicitur, &* EST. *Eodem modo vinum.*

S. EPIPHANIVS in Anchorato, pag. 520. *Euangeliũ*, inquit, *habet, quod ſurrexit Saluator in cœna, & accepit hæc, & vbi gratias egiſſet, dixit: Hoc meum eſt, & hoc, & hoc. Et videmus quòd non æquale eſt, neq; ſimile; non imagini in carne* (id eſt, non humanitati Chriſti) *non inuiſibili Deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim eſt rotundæ formæ & inuiſibile, quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, Hoc meum eſt, & hoc, & hoc, & nemo non fidem habet ſermoni. Qui enim non credit, eſſe* IPSVM VERVM, *ſicut dixit, is, excidit à gratia & ſalute.*

Obſecro, cum occurrerint hic Epiphanio omnia argumenta ſenſus humani, quibus hodie mouẽtur Caluiniſtæ, vt negent, Chriſti corpus eſſe in parua quantitate Euchariſtiæ: Cur non ẽt illi venit in mentem interpretatio Caluiniana, ſ. quod Euchariſtia ſolùm ſit ſignũ corporis Chriſti, ſi hæc interpretatio vera & Catholica eſt? Annon facillimè hac ratione argumenta illa omnia rationis humanæ expedire poterat? Cur igitur nihilominus vult captiuari intellectum, & poſtponi iudiciũ ſenſus, & credi firmiter ipſum uerum Chriſtum eſſe illud, quod Chriſtus ipſe Chriſtum eſſe dixit?

Ergo cùm omnes etiam alij Patres (quos partim citaui, partim citabo) tam planè, tam aſſeuerãter, tam rotundis verbis affirment, Chriſtum ipſum nos habere & ſumere in Euchariſtia; neq; vllus vnquam ex omnibus illis Caluinianam interpretationem addiderit, quòd. ſ. tantummodò Chriſti ſignum Chriſtum appellent; rectè hoc argumẽto PRIMO concludimus, de vera prorſus ac reali & ſubſtantiali & corporali præſentia Chriſti in Euchariſtia fuiſſe perſuaſos Patres, nec quidquã minus quàm hanc ſententiam Sacramentariam ſomniauiſſe.

SECVNDO. Sunt etiam quidam ex Patribus, qui expreſſis verbis hanc Sacramentariam expoſitionem reiecerint, dixerintq; *non tantùm hic eſſe figuram, neq; tantùm ſecundùm fidem aut gratiam* uniri nos hic cum Chriſti corpore, ſed etiam *reipſa* ſumi hic corpus & ſanguinem Domini: aliquo nimirum alio modo, quàm illud ſpiritualiter participant ij, qui cum ipſo tanquam membra cum capite per fidem & gratiam ſunt vniti.

Ita expreſsè D. DAMASCENVS, lib. 4. fidei. cap. 14. qui maximè ex ſententia Eccleſiæ orthodoxæ, & aliorum etiam antiquorũ Patrum, in omnibus loqui & docere ſibi propoſitum habuit: *Dominus ipſe*, inquit Damaſcenus, *dixit: Hoc eſt, non corporis ſignum, ſed corpus: nec ſanguinis ſignum, ſed ſanguis.*

Item THEOPHYLACTVS explicans illud, in cap. 14. Marci, & 26. Matth. *Hoc eſt corpus meũ: Hoc*, inquit, *quod ſumitis. Non enim tãtùm figura & exemplar eſt corporis Dominici panis, ſed in illum conuertitur Corpus Chriſti, &c.*

Et ante hos D. CHRYSOSTOMVS Homil. 60. ad popul. Antioch. *Semetipſum*, inquit, *nobis cõmiſcet, &* NON *fide* TANTVM, *verùm & ipſa re nos ſuum efficit corpus*. Qđ dicit propter coniunctionem & communicationem *corporalem* Chriſti, quæ fit in hoc Sacramento, de qua paulò pòſt etiam dicemus. Item Homi. 61. ad eundem pop. *Vtiaque*, inquit, NON TANTVM *per charitatem, verùm*

A *etiam ipſa* RE *in illam miſceamur carnem; per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis.*

Item D. Cyrillus ALEXANDRINVS de hoc Sacramẽto loquens, li. 10. in Ioan. ca. 13. NON *habitudine*, inquit, SOLVM, *quæ per charitatem eſſe intelligitur, verum etiam participatione naturali Chriſtus in nobis eſt.*

Beatus etiam HILARIVS expreſſiſſimis verbis lib. 8. de Trin. aſſerit, nos ſuſcipiendo iſtud Sacramentum, non tantùm concordia voluntatis per gratiam & religionem, ſed etiam reipſa coniungi cum corpore & ſanguine Chriſti: *Interrogo*, inquit, *iſtos, vtrum per naturæ veritatem Chriſtus in nobis ſit, an per concordiam voluntatis?* Et paucis interpoſitis: *Verè*, inquit, *cibo Dominico Verbũ carnem ſumimus, naturamq; carnis ſuæ ſub Sacramento nobis*
B *admiſcuit.* Et paulò inferiùs: *Hæc à nobis*, inquit, *idcirco commemorata ſunt, quia voluntatis tantum vnitate hæretici perſonas diuinas vnitas eſſe interpretantur, & ad id exẽplo vnitatis noſtræ cum Deo vtuntur, quaſi nobis ad Filium uoluntate tantùm religionis vnitis, nulla per Sacramentum carnis* NATVRALIS *communionis proprietas indulgeretur.*

Huc etiam pertinet, quod D. AVGVSTINVS ſæpe clariſſimè indicat, corpus Chriſti eſſe in hoc Sacramento, non ſolùm tanquam in ſigno, ſed reipſa. Vt cum inquit libro ſecundo contra litera Petilianis, cap. 37. *Aliud eſt Paſcha Iudæorum, quod adhuc de oue celebrant. Aliud autem, quod nos in corpore & ſanguine Domini accipimus.* Celebratur igitur noſtrum Paſcha in corpore & ſanguine Chriſti reuera, & non tantùm in ſigno corporis
C & ſanguinis Chriſti. Nam huiuſmodi ſignum etiam fuit in Paſchate Iudæorum, & quidem multò illuſtriùs, cùm perfectiùs repræſentarit agnus Chriſtum in cruce immolatum, quàm panis. Item cùm ait lib. 2. de peccator. meritis & remiſſ. cap. 26. *Catechumenos per quendam modum, ſcilicet per ſignum Chriſti*, (intelligit panem quẽdam benedictum, qui olim ſolebat dari) *& orationem puto ſanctificari. Quamuis enim non ſit corpus Chriſti, id quod accipiunt, ſanctum eſt tamen, & ſanctius quàm cibi quibus alimur, quoniam Sacramentum eſt.* Hic Auguſtinus apertè diſtinguit Sacramentum illud propriè dictum, quod eſt *corpus Chriſti*, & quod Catechumenis non datur (vt alias ipſe notat tract. 11. & 96. in Ioan.) à pane ſanctificato, qui tamen erat *ſignum Chriſti* (ut ait) & ea-
D tenus communi quadam ratione dicebatur *Sacramentum*, prout Sacramentum dici poteſt quæcunque res ſacra myſticè aliquid ſignificans.

Cenſuit igitur Auguſtinus Euchariſtiæ Sacramentum *reuera* eſſe corpus Chriſti, & non tantùm ſignum illius, quale fuit etiam ille panis benedictus, quem & & Paulinus vocat εὐλογίαν, Epiſt. 35. ad Alipium.

Alibi quoque D. AVGVSTINVS lib. 3. de Trin. cap. 4. diligenter Sacramentum corporis Chriſti diſtinguit ab aiijs rebus, per quæ ſignificari poteſt Chriſtus: *Quæ tamen ſigna*, inquit, *non dicimus corpus Chriſti & ſanguinem, ſed illud tantùm quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum, ritè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem in memoriam Dominicæ paſſionis. Quod cùm per manus*
E *hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.*

TERTIO. Vtuntur etiam ſancti Patres maxima orationis contentione ad perſuadendum, virtute & *omnipotentia* Dei in hoc Sacramento *mirabiliter* adeſſe Chriſtum, quantumuis aliud nobis ipſi ſenſus ſignificent; neq; id eſſe in Euchariſtia, *qđ natura formauit, ſed qđ benedictio conſecrauit.* Vt planè appareat, eos pro illa reali & corporali Chriſti præſentia pugnare, quam hodie Sacramentarij, iudicio ſenſuum impediti, credere nolũt, non autem pro illa alia præſentia, ſecundùm communi

catio-

cationem ſpiritualem, quam ſolam Sacramentarij admittunt, & in qua nulla peculiaris eſt difficultas, quæ non ſit alioqui in communi articulo de iuſtificatione noſtra per Chriſtum, cui ſpiritualiter, vt membra capiti vnimur. Sed ipſos Patres audiamus.

D. AMBROSIVS lib. de ijs qui myſter. initian. cap 9. *Quantis*, inquit, *vtimur exemplis, non eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit. De totius mundi operibus legiſtis, quia ipſe dixit, & facta ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod nõ erat, non poteſt ea, quæ ſunt, mutare in id quod non erat? Liquet quod præter naturæ ordinem ſemel Virgo generauit: & hoc quod facimus, corpus ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cuius partus fuit ex Virgine ſupra naturæ ordinẽ?*

S. EVSEBIVS Emiſſenus Hom. 5. de Paſch. *Recedat ergo*, inquit, *omne ueritatis ambiguum, quandoquidem, qui author eſt muneris, ipſe teſtis eſt veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis ſui ſecreta authoritate conuertit, ita dicens: Accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum. Et ſanctificatione repetita, Accipite & bibite, Hic eſt ſanguis meus.*

S. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catech. 4. Myſtag. *Omni*, inquit, *cum certitudine corpus & ſanguinem Chriſti ſumamus. Nam ſub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis.* Et paulò inferiùs: *Ne ergo conſideres tanquã panẽ nudum & uinum nudum. Corpus enim eſt, & ſanguis Chriſti ſecundũ Dñi verba. Quamuis.n. tibi ſenſus hoc ſuggerit, tamẽ fides te cõfirmet. Ne ex guſtu rem iudices. Quin potiùs habeas ex fide pro certiſſimo, ita ut nulla ſubeat dubitatio, eſſe tibi donata corpus & ſanguinem.* Et infrà: *Hoc ſciens & pro certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti. Et vinum hoc, quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui vinum videatur, non tamen vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti.*

Item D. HILARIVS lib 8. de Trinit. *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, & hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Anne hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum nõ eſſe, qui Chriſtum* IESVM *Deum verum eſſe negant.*

S. CHRYSOSTOMVS Homil. 83. in Matth. *Credamus*, inquit, *vbique Deo, nec repugnemus ei, etiamſi ſenſui & cogitationi noſtræ abſurdum uideatur, quod dicit: Superet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius: Nam verbis eius fraudari non poſſumus: Senſus verò noſter deceptu facillimus eſt. Quoniam ergo ipſe dixit: Hoc eſt corpus meum; nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus.*

S. Greg. NAZIANZENVS oratione 2. de Paſch. *Submota*, inquit, *omni dubitatione corpus ede, & ſanguinem bibe.* Vbi et pulchrè docet, hanc fidei firmitatem, ad hoc myſterium ſine titubatione animi credendum, fuiſſe ſignificatam baculis illis, quos iubebantur filij Iſrael manibus tenere, Exod. 12. cũ Paſchalem agnum, qui fuit huius Sacramenti typus, comederent. Similia reperiet Lector apud Iuſtinum, Apolog. 2. Cyril. Alexan. lib. 4. in Ioan. c. 23. Auguſt. ſer. 2. de verbis Apoſt. Leonem, ſer. 6. de Ieiunio 7. menſis. Damaſc. lib. 4. fid. c. 14. Baſilium, in quæſtionibus compendio explicatis, q. 172. Epiphanium, in Anchorato pag. 520. & alios paſſim.

QVARTO. Obſeruant etiam ſancti Patres, cum præſentia Chriſti in hoc Sacramento coniunctum eſſe illud *miraculum*, vt ſit Chriſtus eâ ratione præſens ſimul in pluribus locis. Ex quo etiam euidentiſſimum eſt, eos de reali & ſubſtantiali & corporali præſentia, non de illa Sacramentaria loqui.

Ita CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerd. ſub initiũ: *O*, inquit, *miraculum. O Dei benignitatem. qui cum Patre ſurſum ſedet, eodem temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Et rurſus Homil. 2. ad populum Ant. *Chriſtus*, inquit, *aſcẽdens in cœlum carnem ſuam & nobis reliquit, & ipſam aſcendens habet.*

Item D. BASILIVS in liturgia. *Veni*, inquit, *ad ſanctificandum nos, qui ſurſum Patri conſides, & hic nobis inuiſibiliter coes.*

Item S. Gregorius NYSSENVS oratione de paſchate: *Sicut diuinitas replet mundum, & tam vna eſt: ita innumerabilibus locis conſecratur, & tamen vnum corpus eſt.*

Item S. AMBROSIVS in Pſal. 38. *Chriſtus ipſe*, inquit, *offertur in terris, quando Chriſti corpus offertur.* Et alij Patres communiter in ca. 10. epiſt. ad Hebr.

QVINTO. Amplificant dignitatem huius myſterij pulcherrimis quibuſdã locutionibus & notationibus, quæ eſſent alioqui omnes futiles, niſi reuera intellexiſſent, Chriſtum in hoc Sacramento contineri. Vt quòd paſcat hac rõne Chriſtus ſuas oues *proprio cruore*: Quòd hic ſuſcipiamus noſtrum *ſponſum*, *Dominum omnium*, *Chriſtum crucifixum, Redemptorem, Pretium noſtrum*, &c. In quo genere pręclara multa ſcribit D. Chriſoſtomus, itemque Auguſtinus.

Iudæi, inquit AVGVSTINVS in Pſalm. 33. *de crucifixo obtenebrati ſunt. Chriſtiani autem comedendo crucifixum illuminantur.* Item Epiſt. 120. ad Honoratum, cap. 27. *Quidam*, inquit, *manducantes in Sacramento Chriſtum pauperem, dedignantur eſſe pauperes.*

Ac in pſal. 33. tractans locum, vbi iuxta 70. legimus de Dauide: *Ferebatur in manibus ſuis*, 1. Reg. 21, ita inquit; *Hoc fratres quomodo poſſit fieri in homine, quis intelligat? Quis.n. portatur in manibus ſuis? Manibus alienis poteſt portari homo: Manibus ſuis nemo portatur. Quõ intelligatur: In ipſo Dauide, ſecundùm* LITERAM *non inuenimus: in Chriſto autẽ inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait: Hoc eſt corpus meum.* FERREBAT *enim illud corpus in manibus ſuis.*

Quid hac, obſecro, D. Auguſtini oratione vel luculẽtius atque elegantius dici potuit; ſi Chriſtus reipſa in Sacramento præſens eſt; vel abſurdius atq; ineptius, ſi Sacramentum eſt tantùm Chriſti figura & ſymbolum? An enim eſt quiſquam qui ſymbolum ſui aut effigiem, ſuis ipſe manibus geſtare non poſſit?

Item S. CHRYSOSTOMVS Homil. 83. in Matthęum, *Parentes*, inquit, *alijs ſæpe filios tradunt alendos. Ego autem non ita; ſed carnibus meis alo, & meipſum vobis appono.* Tũ Homil. 60. ad populum Antioch. & 45. in Ioann. *Quod*, inquit, *nunc dicunt, vellem ipſius formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta: Ecce eum vides, ipſum tãgis, ipſum manducas, Et tu quidem veſtimenta videre cupis, ipſe autem tibi concedit, non tantùm videre, verùm & manducare, & tãgere, & intra te ſumere.* Atq; etiam ibidem: *Quis*, inquit, *loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis paſtor oues proprio paſcit cruore? Et quid dico paſtor? Matres multæ ſunt, quæ poſt partus dolores, filios alijs tradunt nutricibus. Hoc autem ipſe non eſt paſſus, ſed ipſe nos proprio ſanguine paſcit, & per omnia nos ſibi coagmentat.* Et illud in eodem genere præclarè Homil. 2. ad populum Antiochi. *Helias melotem diſcipulo reliquit: Filius autem Dei, aſcendẽs in cœlum, ſuam nobis carnem dimiſit. Sed Helias quidem exutus: Chriſtus autem & nobis reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Hæc & ſimilia, quæ paſſim in libris occurrunt ſanctorum Patrum, quis non videt inaniſſimè dici, niſi reuera habeamus corporaliter in Sacramento, & ore quoque ſumamus corpus & ſanguinem Chriſti?

SEXTO. Accuratè quoq; reddunt rationem, cur hic voluerit Chriſtus adeſſe ſub aliena ſpecie, videlicet

ne

ne horrori eſſet alioqui ſumentibus. Quæ certè explicatio locum non haberet, ſi Chriſtus hic non ſumitur ore corporis. Ita D. Ambroſius, Damaſcenus, Theophylatus, atque etiam D. Cyrillus Alexandrinus.

Didiciſti, inquit AMBROSIVS, lib.4. de ſacra. c.4. *quod ex pane fit corpus Chriſti; & quod vinum & aqua in calicē mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione Verbi cæleſtis. Sed fortè dicis*, SPECIEM *ſanguinis non video. Sed habet ſimilitudinem.* (puta ſecundùm ſpeciem viſibilem, reuera tn̄ eſt ſanguis) *Sicut enim mortis ſimilitudinem ſumpſiſti, ita etiā ſimilitudinē ſanguinis bibis*, VT NVLLVS HORROR *cruoris ſit, & prætium tamen ſit Redemptionis. Didiciſti ergo, quia quod accipis, corpus eſt Chriſti.*

Item DAMASCENVS, lib.4. cap.14. *Quæris*, inquit, *quomodo panis corpus Chriſti, & vinum cum aqua coniunctum, ſanguis Chriſti fiat? Tibi reſpondeo: Spiritus ſanctus ſuperuenit, eaque efficit, quæ orationis facultatem ac mentis intelligentiam excedūt. Panis verò & vinum ob eam cauſſam adhibentur, quia Deo nota & explorata eſt humana imbecillitas: quippe quæ, vt plurimum ea quæ vſu & conſuetudine minimè trita ſunt, grauiter ferat, &* AVERSETVR.

Item THEOPHYLACTVS, in cap.26. Matth. (idem in cap. 14. Marci) *Dicens*, inquit, *Hoc eſt corpus meum, oſtendit, quòd ipſum corpus Domini eſt, panis, qui ſanctificatur in Altari, & non reſpōdens figura. Non enim dixit: Hoc eſt figura, ſed, Hoc eſt corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamſi nobis videatur panis. Quoniam infirmi ſumus & abhorremus nudas carnes comedere, maximè hominis; ideo panis quidem apparet, ſed caro eſt.*

Item D. Cyrillus ALEXANDRINVS, apud D. Thom. in Catena circa cap 22 Lucæ, *Decebat*, inquit, *Chriſtum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnē & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione viuificatiua in pane & vino. Ne enim* HORREREMVS *carnē & ſanguinem appoſita ſacris Altaribus, condeſcendēs Deus noſtris fragilitatibus influit oblatis vim vitæ, conuertens ea in* VERITATEM *propriæ carnis, vt corpus vitæ quaſi quoddam ſemen viuificatiuum inueniatur in nobis.*

SEPTIMO. Accuratè explicant, quemadmodū neque corrumpatur, neque minuatur, neque cōſumatur Chriſtus, etiamſi totus à ſingulis ſumatur: quod etiam explicare eſſet ſuperuacaneum, ſi non hic ſumitur reuera. Id verò ꝓpoſuit quaſi pro miraculo S. ANDREAS Ægeo Proconſuli, vt retulerunt Presbyteri Achaiæ. Idem etiam oſtendit S. CYPRIANVS, Serm. de cœna Domini. AVGVSTINVS, ſerm. 2. de uerbis Apoſtoli. & apud Bedā in 1. Cor. 10. Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catech. 5. Myſt. EMISSENVS Serm. 5. de Paſch.

OCTAVO. Studioſè etiam declarant, ex quibus naturis cōſtet perſona exiſtens in hoc Sacramento, nempe non ſolùm ex *humana*, ſed etiam ex *diuina*, atq; ideò eſſe ibi cibum viuificum. Ita in Concilio EPHESINO, Anath. 11. & in epiſt. ad Neſtor. Atque etiam idem aſſerit Cyrillus Alexand. in declarat. illius Anathem. & Theodoretus ex IGNATIO Dialogo 2. & 3. Et HILARIVS lib 8 de Trin. *Verbum*, inquit, *caro factum eſt, & verè carnem verbum cibo Dominico ſumimus.* Idem aſſerit Theophylactus in caput 6. Ioan.

NONO. Non modò ſimpliciter aſſerunt perſonam exiſtentem in Euchariſtia eſſe verum *Deum & hominem*, ſed quod amplius eſt, hac etiam aſſertione tanquā firmiſſimo & notiſſimo fundamēto ſæpe vſi ſunt ad refellēdos varios hæreticorū errores. Nā IRENÆVS inde probat cōtra Valentinianos, lib.4. c.34. Chriſtū eſſe Filiū Dei Patres, *fabricatoris mundi, quoniā fateri eos neceſſe ſit, Euchariſtiam eſſe carnem Filij Dei*, ibidem etiam cōtra eoſdem probat futuram noſtræ carnis reſurrectionem, *quoniam corpore*, inquit, *& ſanguine Domini alitur.*

A Item ex eodē fundamento probat cōtra Gnoſticos lib.5. c.2. Chriſtum veniſſe in vera carne: Qm̄ alioqui *neque calix*, inquit, *Euchariſtiæ, cōmunicatio ſanguinis eius eſſet, neque panis quem frangimus communicatio corporis eius. Sanguis enim non eſt niſi à venis & carnibus, & à reliqua, quæ eſt ſecundùm hominem, ſubſtantia.*

Et infrà inde etiam probat futuram reſurrectionē: *Quomodo*, inquit, *negant, carnem capacem eſſe donationis Dei, quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur*, id eſt, quæ carnem Chriſti reipſa percipit.

Præterea D. HILARIVS, lib.8 de Trinit. probat, veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, ex eo quòd *vera caro & verus eius ſanguis* ſit in hoc Sacramento. Item probat ibi Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, non tā-
B tùm vnitate voluntatis, ſed etiam vnitate *reali & naturali* vnum eſſe, ſicut nos cum Filio efficimur vnum, reali & *naturali* coniunctione corporum in hoc Sacramento, ut ſuprà etiam ex Hilario recitaui.

Diuus etiam Cyrillus Alexandrinus ex eadē veritate confirmat contra Arianos, lib. 10. in Ioan. cap 13. Chriſtum non modò ſm̄ diuinitatem, ſed etiam *ſecundùm humanitatem* influere in nos, tāquam vitem in palmites, vitam gratiæ, quia nimirum eius corpus & ſanguis ad vitam ſpiritualem in Euchariſtia ſumitur. Suprà etiam vidimus ex eodem fundamento refutari ab Auguſtino quendam Vrbicium, Epiſt.86.

DECIMO. Sæpe notant, propter hanc coniunctionē realē & *naturalem* corporis noſtri & corporis Chriſti,
C effici nos quaſi *vnum corpus* cum Chriſto, ad modum quo dicuntur coniuges propter corporalem coniūctionem eſſe *vna caro*, Matth.19. Epheſ.5. Atq; hanc vnionem & quaſi admixtionem realem & corporalem cū Chriſto, diligenter ideo diſtinguunt à coniunctione & vnione *ſpirituali* cum eodem per gratiam.

Huc pertinet quod D. IRENÆVS affirmat lib.5. cap. 2. *Carnem noſtram corpore & ſanguine Chriſti nutriri, & mēbra nos fieri eius, de carne eius & oſſibus eius.* Qd ita dicit, non quia caro Chriſti in noſtram cōuertatur, ſicut corporalis cibus, ſed quia corporaliter cum noſtra carne in hoc Sacramento cōiungitur; & illam eatenus vegetat, quatenus virtute carnis Chriſti ſumptæ nunc in Euchariſtia, conſequetur noſtra caro poſtea in reſurre-
D ctione gloriæ immortalitatem: atq; etiam ob id fortè, qd vires illi aliquas corporales mirabiliter ſuppeditat.

Huc item illud S. Gregorij NYSSENI ſpectat in oratione Catech. *Quemadmodum*, inquit, *parum fermenti, teſte Apoſtolo* 1. Cor. 11. *totā maſſā ſibi ſimilem reddit, ſic corpus illud viuificum in corpus noſtrum ingrediens totum in ſe transfert atque commutat, ſibique ſimile & immortale* (futurum ſuo tempore) *reddit. Neceſſarium.n. eſt, quoad fieri poteſt, vt natura noſtra vim ſalutarē intra corpus admittāt.*

Item D. Cyrillus de hac vnione corporali, quæ fit per vſum Euchariſtiæ, differens lib.10. in Ioan. cap.13. *Quemadmodum*, inquit, *ſi quis igne liquefactam cerā aliæ ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, ut vnū quid ex vtriuſque factum videatur; ſic communicatione corporis & ſangui-*
E *nis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo: Non poterat .n. aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem & vitā traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur.*

Ita quoq; S. CHRYSOSTOMVS Homil.45. in Ioann. & 83. in Matth. ait, Noſtram hanc cum Chriſto cōiunctionē *nō tantùm fide* aut charitate *ſed etiam re ipſa* iſtius vſu Sacramēti fieri. Quod etiam aſſerit S. HILARIVS, lib.8. de Trinit. & S. DAMASCENVS, lib. 4. cap. 14. & Haymo, in cap. 10. 1. Cor. & alij.

Atque ex hac quidem corporali noſtra vnione cum Chriſto, docent Patres, quaſi effectum quendā cōſequi (niſi impuritas conſcientiæ obſiſtat) illam alterā noſtri

vnionem cum eodem Chriſto ſecŭdùm gratiam; quia ſcilicet carnem Chriſti Dei & hominis viuificatricem ſumamus, quę ſit inſtrumentŭ diuinitatis in efficienda gratia. Ita expreſſiſſimè S. CYRILLVS, lib. 4. in Ioan. c. 14. & 15. & TERTVLLIANVS, qui eleganter dixit, lib. de reſurrectione carnis: *Caro noſtra corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima Deo ſaginetur.*

VNDECIMO. Affirmant quoque corpus ipſum & ſanguinem, etiam à malis & indignis hominibus ore ſumi ſacrilego, eamque adeò oralem tantùm ſumptionem diſtinguunt à ſumptione ſpirituali & fructuoſa, quam ſimul ab omnibus requirunt. Ita expreſſiſſimè D. AVGVSTINVS, Tract. 27. in Ioan. vbi ſic inquit: *Carnem Chriſti & ſanguinem Chriſti non edamus & bibamus tantùm in Sacramento, quod & faciunt*, inquit, *multi mali, ſed vſque ad Spiritus participationem manducemus & bibamus.* Et clariſſimè lib. 5. de Baptiſmo contra Donat. c. 8. *Indignè*, inquit, *quiſque ſumens Dominicum Sacrŭ, non efficit, vt quia ipſe malus eſt, malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit. Corpus. n. Domini & ſanguis Domini nihilominus erat etiam illis, quibus Apoſtolus dicebat; Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.*

Et rurſus lib. contra Fulgentium Donatiſt. ca. 7. *Iudas proditor bonum* CORPVS, *& Simon Magus bonum Baptiſma Chriſti percepit. Sed quia bono benè non vſi ſunt, malè malè vtendo deleti ſunt.* Idem etiam aſſerit lib. 2. contra literas Petil. cap. 55. & ſerm. 11. de verb. Domini, & lib. 1. de adulter. coniung. cap. 27. &c.

Ac ſimiliter D. CHRYSOSTOMVS Homilia 83. in Matth. *Iudæi*, inquit, *ſacroſanctum corpus trucidarunt: Tu poſt tot tantaq; beneficia ſordida ſuſcipis aĩa.* Qđ ipſum expreſsè aſſerit Homil. 45. in Ioan. & in cap. 11. 1. ad Cor.

Item ORIGENES in Pſal. 37. *communicare*, inquit, *nõ times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiam, quaſi mundus & purus, & putas quod effugies iudicium Dei?*

Item clariſſimè THEODORETVS in cap. 11. 1. Cor. *Quemadmodŭ*, inquit, *probris affecerunt, Chriſtŭ Iudæi, ita ignominia eŭ afficiunt, qui ſanctiſſimŭ eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & inceſtŭ* Os *immittŭt.*

Eadem eſt ſententia D. CYPRIANI, lib. 3. epiſt. 15. & BASILII, lib. 2. de Baptiſ. cap. 3. & D. LEONIS, Serm. 6. de ieiunio 7. menſis, qui inter cetera dicit, illud ipſum *ore ſumi, quod fide creditur.*

Quam rem Sancti Patres Apoſtoli teſtimonio confirmăt, 1. Cor. 11. qui ait: *Reum eſſe corporis & ſanguinis Domini* illŭ, *qui indignè manducat & bibit*, quia *non diiudicet corpus Domini*, quod nimirŭ ore ſumit. Secundùm Caluinianã autem ſniam corpus ipſum & ſanguis Domini non ſumitur ore corporis, ſed tñ à iuſtis palato fidei (vt dicunt) ſecundùm participationem gratiæ & vnionem ſpiritualem cum corpore Chriſti.

DVODECIMO. Illud etiam obſeruatione digniſſimŭ eſt, quod aſſeuerant Patres, Chriſtum ipſum in vltima cœna comediſſe in hoc Sacramento ſuŭmet corpus, & bibiſſe proprium ſuum ſanguinem. Quod certè intelligi non poteſt ſm gratiæ participationem Caluinianã. Nam neque gratiæ aliquid Chriſto poſt momẽtum incarnationis de nouo acceſſit, & inauditum eſt, ꝙ caro ipſa & ſanguis Chriſti fuerit cauſſa inſtrumentalis, & effectiua alicuius gratiæ, quæ vnquam animæ Chriſti daretur. Oportet igitur de Orali ſumptione intelligere, quod Patres dicunt, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus. Ita expreſsè CHRYSOSTOMVS Hom. 83. in Matt. *Ne turbarentur*, inquit, *Apoſtoli ipſe ſuum ſanguinem bibit.* Item HIERONYMVS ad Edibiam. *Ipſe*, inquit, *conuiua & conuiuium, ipſe comedens & qui comeditur.*

DECIMOTERTIO. Magno etiam conſenſu aſſerunt, Chriſtum in illa cœna ſeſe in pane & vino incruente

A ſacrificaſſe & obtuliſſe DEO Patri, ut plurimis & clariſſimis teſtimonijs ſanctorum Patrum oſtendemus in ſeq. q. 11. cŭ diſſeremus de Sacroſancto Sacrificio Miſſæ. Id. n. aſſerunt Clemens Rom. lib. 8. conſtit. Apoſtol. cap. 5. & 16. Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hierar. in fine. Iuſtinus in dialogo cum Triph. Irenæus lib. 4. cap. 32. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. & alij, quos in illa quæſtione citabimus. Qui etiam ideo aſſerunt, Chriſtum, vt ſimiliter Sacerdotes incruentè poſtea ſacrificarent, ibi præcepiſſe verbis illis; *Hoc facite in meam commemorationem*, quod illic etiam oſtẽdemus. At certè non ſacrificatur & offertur, niſi res præſens, quæ. ſ. veluti ſiſtatur ante Deŭ. Vnde clariſſimè D. Ambroſius in Pſalm. 38. *Chriſtus ipſe offertur*, inquit, *in* TERRIS, *quando Chriſti corpus offertur.*

B DECIMOQVARTO. Eſt etiam illud maximŭ, quod in quibus locis Euchariſtia exiſtit, & à quibus rebus aliquo modo, aut etiam aliquo ſenſu, attingitur; in iiſdẽ exiſtere, & ab iiſdem rebus attingi Chriſti corpus & ſanguinem, ſimiliter Patres affirmant; ratione videlicet Euchariſtię. Quod non rectè dici poſſet, niſi ex ſententia ſanctorŭ Patrŭ ipſum corpus & ſanguis Chriſti exiſtant reuera in Euchariſtia. Ea. n. ratione fit, vt vbi exiſtit Euchariſtia, exiſtat corpus & ſanguis Chriſti.

Hinc igitur CHRYSOSTOMVS dicit Homil. 45. in Ioan. & 60. ad populum Antioch. Chriſtum Dominŭ in hoc Sacramento *videri, & tangi, & intra nos ſumi, & dentes eius carni infigi.* Et: *Deguſtari ſanguinem Chriſti.* Homil. 61. ad populum Antioch. *Linguam tremendo Chriſti ſanguine rubeſcere.* Et Homil. 83. in Matth. *Os igne ſpiri-*

C *tuali, impleri, & linguam admirabili ſanguine cruentari.* Atque etiam CYPRIANVS eadem ratione dicit, in ſerm. de lapſis. *Iacere corpus Domini in arca, cõtrectari manibus, concludi viſceribus.* Sic HIERONYMVS quoque in Epiſt. ad Ruſticum Monachum, in fine, *Portari* dixit *ab Exuperio ſanguinem Chriſti in vitro, & corpus in vimineo caniſtro.* Ac OPTATVS Mileuitanus ſimiliter dixit lib. 6. contra Parmen. *Altare ſedem eſſe corporis Domini, & Calices portatores ſanguinis.*

DECIMOQVINTO. Ad hæc accedit, qđ ſancti Patres vbique loquuntur de hoc ſanctiſſimo Sacramento longè reuerentiùs ac diuiniùs non modò, quàm de Sacramentis veteris legis, quæ & ipſa etiam erãt figurę quę-

D dam Chriſti. Sed quàm de Sacramento Baptiſmi, & aliis Sacramentis nouæ legis, cùm tamen certum ſit in aqua etiam Baptiſmi eſſe quoddam ſignum ſeu Symbolum corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus eius virtute abluimur ſpiritualiter in Baptiſmo.

Formo igitur ex hoc tale argumentum: Si ex ſententia Chriſti & ſanctorum Patrum, Euchariſtia ideo ſolum eſt & dicitur corpus & ſanguis Chriſti, quia eſt ſymbolum ipſius, ut nos in eo Sacramento ſpiritualiter reficit: & eatenus ſolum in Euchariſtia vſu corpus & ſanguis Chriſti ſumitur, quatenus gratia & refectio ſpiritualis virtute atque efficacia corporis & ſanguinis Chriſti in hoc Sacramẽto percipitur; pari modo ex ſententia Chriſti & ſanctorum Patrum eſſet ac dici poſſet

E aqua Baptiſmi corpus & ſanguis Chriſti, & pari modo ex eiuſdẽ Chriſti & ſanctorum Patrum ſnia in Baptiſmi vſu exhiberetur ac ſumeretur corpus & ſanguis Chriſti, ut videlicet ſpiritualiter ibi nos abluit. At ſumma dementia eſt putare, hanc fuiſſe Chriſti & ſanctorum Patrum de Baptiſmo ſniam. Ergo inſaniunt Sacramentarij, ſi ſententiam Chriſti & ſanctorum Patrum de Euchariſtia, non niſi illam eſſe contendunt.

Prior argumenti propoſitio probatur; Quoniam, vt dictum eſt, ſimiliter aqua Baptiſmi eſt ſymbolum corporis & ſanguinis Chriſti propter virtutem, quam ille habet, nos emundandi à peccatis. Item maximè etiam

per

per efficaciam corporis & ſanguinis Chriſti, datur illa gratia ſpiritualis, quæ percipitur in Baptiſmo.

Poſterior autem propoſitio patet, quoniam nunquam Chriſto vel ſanctis Patribus in mentem venit, ita de Baptiſmi aqua affirmare, quòd ſit corpus & ſanguis Chriſti, ſicut id affirmarunt de Euchariſtia. Et ſanè facere quoad hoc parem Baptiſmum Euchariſtiæ, res eſt, quæ abhorret etiam à communi ſenſu omnium fidelium, qui vnquam fuerunt.

Decimo sexto. Huc item pertinet, quòd ſancti Patres apertè teſtati ſunt, hoc Sacramentum, pp Chriſtũ in eo exiſtentem, eſſe adorandum; Quod facere, niſi Chriſtus in eo reuera contineatur, eſſet idololatria. Teſtimonia verò ea de re Patrum ſequenti §. citabimus, cùm argumentabimur ex Eccleſiæ praxi.

Decimoseptimo. Veritatem denique præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti ſm ſententiam veterum Patrum, atque etiam fidelium omnium qui vnquam fuerunt, cõfirmat clariſſimè ſuſpicio Gentilium. Nam quia fideles tam conſtanter profitebantur, ſe corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia ſumere, ideo Gentiles comminiſcebantur, eos eſſe anthropophagos, eoſque accuſabant de neſcio quo infanticidio, ut inde effuſum ſanguinem in myſterijs vſurparent; ſicut videre eſt apud Tertullianum, in Apolog. cap. 7 & Euſebium, lib 5. hiſt. cap. 1. atque etiam apud Prudentium, lib. *περὶ στεφάνων.* vbi elegantiſſimo carmine, quod paulò pòſt recitabo, commemorat Præfectum Gentilem exprobraſſe D. Laurentio Martyri, quod Chriſtiani vtentur in ſacrificijs *fumante ſanguine.*

Probatur V. ſententia Catholica ex antiqua Eccleſia praxi circa hoc Sacramentum. § 6.

Quinto, eadem aſſertio Catholica probatur quoque ex antiqua Eccleſiæ Catholicæ praxi. Primò enim moris ſemper fuit, vt Euchariſtia non vtcunque per reſpectum ad aliquid aliud ipſi extrinſecum (vt crux Chriſti, uel imago) ſed ſm id, quod ſubſtãtialiter ipſa in ſe continet, *adoraretur;* quæ adoratio fuiſſet idololatria, niſi Chriſtus verus Deus & homo in Euchariſtia contineretur. Eius conſuetudinis teſtes ſunt ſancti Patres. Avgvstinvs Epiſt. 118. ad Ianuarium cap. 3. docet, Euchariſtiam *diſcerni à ceteris cibis veneratione ſingulariter debita.* Et quod obſeruatione dignũ eſt, addit ibi Auguſtinus, idcirco Apoſtolum reprehendiſſe Corinthios, quia id non faciebant, cùm *non diiudicarent corpus Domini.* Idem de adoratione Euchariſtiæ teſtatur in Pſalm. 21. & in epiſt. 120. ad Honor. cap. 27. quibus huc illud accommodat ex Pſalm. 21. *Manducauerunt & adorauerunt.* Item declarans illud, Pſal. 30. *Adorate ſcabellum pedum eius: Caro Chriſti,* inquit, *ex terra eſt, & nemo eam manducat, niſi prius adoret.* Quod ipſum adeò nõ eſſe idololatriã dicit, vt affirmet fore potiùs peccatum *mãducare & nõ adorare.* Idẽ prorſus ex eodẽ Pſalmi loco docet D. Ambrosivs, lib. 3. de Spiritu ſancto, cap. 12.

Præterea id, quod eſt in Euchariſtia, adorandum eſſe teſtatur Chrysostomvs, Homil. 24. in 1. Corinth. *Hoc corpus,* inquit, *in præſepe reueriti ſunt Magi, & barbari cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur barbaros nos: qui calorum ciues ſumus. Illi eum in præſepe uiderunt. Tu uerò non in præſepe, ſed in altari.* Qui etiam narrat, lib. 6. de Sacerd. vidiſſe ſanctum quendam Angelos inclinantes capita Chriſto in myſterijs.

Item Theodoretvs Dialogo 2. *Intelliguntur,* inquit, *myſtica ſymbola, quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur; vt quæ verè exiſtunt ea, quæ creduntur.*

Item eiuſdem conſuetudinis teſtis eſt Gregorius Nazianzenvs orat. de Gorgonia ſorore, *Ad altare,*
A inquit, *cum fide procumbit, eum qui ſuper illud colitur obteſtans.*

Et Cyrillus Hierosolymitanvs Catech. Myſtagog. 5. *Accede,* inquit, *ad calicem ſanguinis illius pronus, adorationis in modum.* Denique quia tãtus olim erat cultus erga Euchariſtiam, ſuſpicabantur Gentiles, Chriſtianos colere Cererem & Bacchum, ut teſtatur D. Avgvstinvs, lib. 20. contra Fauſtum, cap. 13.

Secvndo. Eſt etiam olim *inuocatus* Chriſtus in ipſa Euchariſtia. Id apparet manifeſtè ex Gregorio Nazianzeno, Orat. de Gorgon. & ex D. Basilio, lib. de ſpir. ſancto, cap. 27. qui inter alias traditiones non ſcriptas numerat: *Inuocationis,* vt inquit, *verba, dum oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis.*

B Item D. Dionysivs de Eccleſ. Hierarch. cap. 3. de Synaxi. *O,* inquit, *diuiniſſimum Sacramentum, perſpicuè nobis fac appareas, reuelatis operimentis ænigmatum, quæ te ſymbolicè circumdant, & intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple.*

Item in Liturgijs Basilii & Chrysostomi cõpellatur Euchariſtia his verbis: *Deus propitius eſto mihi peccatori:* Atq; etiã ibi Chryſoſtomus: *Domine,* inquit, *non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Quod & hodie etiam in Miſſa Latina vſurpatur, & ad Euchariſtiæ adorationem accommodatum eſt ab Origene, homil. 5. ex diuerſis. & ab Avgvstino, Epiſt. 118. cap. 3.

Tertio. Eiuſdem rei argũ eſt, ꝙ ſumma fuit ſemper religio in ſumenda Euchariſtia & tractãda, tanquã
C re oĩum ſacratiſſima. Hinc. n. conſtitutum fuit, ut non niſi à ieiunis perciperetur, ſicut Auguſtinus aſſerit in Epiſt. 118. item etiam vt ſummum peccatum duceretur dare non ieiunis, ſicut ex Chryſoſtomo colligi poteſt epiſt. 3. ad Ciriacum. Nam cùm quidam finxiſſent, Chryſoſtomum non ieiunis adminiſtraſſe Euchariſtiã, reſpondit ille: *Hoc ſi feci, expungatur nomen meum ex albo Epiſcoporum, & abyciat me etiã Chriſtus à regno ſuo.*

Eadem cauſa fuit, cur diligens conſcientię examen tantoperè ante vſum Euchariſtię requireretur, tum ab ipſo Apoſtolo, 1. Corinth. 11. tum ab alijs Patribus, qui grauiſſimũ ſcelus eſſe cenſuerunt Euchariſtiã adminiſtrare homini flagitioſo. Vnde Chrysostomvs libro 6. de Sacerd. *Quantam,* inquit, *dignitatem exigimus ab eo,*
D *qui cõionem Domini manibus pertractat? quales manus, qualem linguã eſſe oportet, &c.* Et rurſus; Homil. 83. in Matt. Se potius ſanguinem proprium effuſurum dicit, quam admiſſurum *indignum aliquem ad Dominicum ſanguinem.*

Inde etiam ſumma cautela adhiberi ſolita eſt in percipienda Euchariſtia. Itaq; Cyrillus Hierosolymitanvs Catecheſi Myſtag 5. *Accedens,* inquit, *ad communionem, ſiniſtrã veluti ſedem quandam ſubijcias dextræ, quæ tantùm Regem ſuſceptura eſt. Sanctificatis autem diligenter oculis, tum ſancti corporis contuitu communica. Caue autem ne quid excidat tibi. Quod enim amittis, hoc tanquam ex proprio membro amiſeris.* Idem monuit grauiſſimis verbis Origenes, Homil. 13. in Exod.

Cautum etiam ex eadem religione diligentiſſimè
E olim eſt, ne vel ſumeretur, vel etiam cerneretur iſtud Sacramentũ ab infidelibus, ut apparet ex D. Dionyſio, cap. 7. Eccleſ. Hierarch. & ex Beda, lib. 2. hiſtor. ca. 5. & in Martyrolog. 18. Kal. Octob. Item Cautũ ne videretur ẽt à fidelibus nondum baptizatis. Ex quo Auguſtinus Tract. 11. in Ioan. *Corpus,* inquit, *Chriſti eſt manna abſconditũ à Catechuminis, quia Ieſus adhuc non ſe credit illis.*

Atq; ideò etiam Patres, cùm apud promiſcuã multitudinem fideliũ & infidelium de hoc Sacramento verba faciebant, vel ẽt cùm aliquid ſcribebant, cautiſſimè loquebantur, vtebanturque quibuſdam arcanis ſignificationibus, & quaſi ænigmatibus, quæ à ſolis fidelibus

intelligerentur. Sicut etiã Apoſtolus, 1. Cor. 10. *Vt prudẽtibus*, inquit, *loquor*. Et AVGVSTINVS, ſerm. 2. de verbis Apoſt. *Sacramentũ*, inquit, *fideliũ norunt fideles*. Itẽ: *Norũt qui myſterijs imbuti ſunt*. Quo modo loquẽdi vſus eſt etiã ORIGENES, Homil 13. in Exod. & 9. in Leuit.

Ideo etiam, ne myſterium proderent infidelibus, ferè vocabant iſtud Sacramentum *ſymbolum*, *myſterium*, *ſignum* corporis & ſanguinis Chriſti, *ſacram figuram*: magisque de ſpirituali manducatione in popularibus ſermonibus concionabantur, quàm de reali & ſacramẽtali. Hanc. n. rarò explicabant, propter cauſſam iam dictam. Quòd quia non ſatis attenderunt Sacramentarij, in quibuſdam ſermonibus Auguſtini popularibus ſcandalizati ſunt, vt pòſt videbimus.

QVARTO. Cùm propter morem ſumendi priuatim proprijs manibus, & deferendi domum Euchariſtiam (quod olim quidem ob miniſtrorum penuriam & inſtantem ferè ſemper perſecutionem infidelium expediebat, ut inquit BASILIVS Epiſtola ad Cæſariam Patriciam) lapſu temporis multa ſacrilegia committerentur; ex eadem religione factum eſt, ut illa conſuetudo tolleretur, & grauiſſimè præciperetur cuſtodia ſacræ Euchariſtiæ: quod factũ eſt in Concilio Tolet. I. Brach. III. Cæſar auguſtano, Remenſi, & maximè in Lateranenſi ſub Innocentio III.

QVINTO. Eadem religione pro ſalutari *viatico* ſemper habita & vſurpata fuit Euchariſtia ab his qui è vita decederẽt. Qua de re D. CHRYSOSTOMVS lib. 6. de Sacerdot. narrat ſanctum quendam virum diuino munere cognouiſſe, eos, qui è vita migraturi corporis Chriſti purè & ſanctè participes fierent, ab Angelis in cœlum adduci. De hoc ſalutari viatico præcipitur etiã in Concilio I. Niceno, Can. 12. Ac licet colligere ex Euſebio, lib 6 capite 34. & ex Paulino, in vita Ambroſij, quanta olim fuerit huius *viatici* religio.

SEXTO. Eiuſdem veritatis argm̃ etiam eſt praxis antiquiſſima Eccleſiæ in ſanctitate & religione templorum, veſtimentorum, vaſorum, earumque rerum omnium quarum eſt vſus in huius Sacramenti celebratione. Quæ omnia, ut HIERONYMVS ad Theophilũ Alexandrinum inquit: *Propter conſortium corporis ac ſanguinis Domini magna veneratione coluntur*; & *contaminata* (vt ait OPTATVS, lib. 6. contra Parmen) *ſacrilegos faciunt*. Hinc eſt qd̃ Ariani inter alia grauiſſima crimina, quæ D. Athanaſio, ut eum infamarent, falsò obiecerunt, illud commenti ſunt, ꝙ *myſticum calicem confregiſſet*. Qd maximum eſſe crimen, Patres Synodi Alexandrinæ fatentur, dum Athanaſij innocentiam defendunt: *Myſticum* (inquiunt, in actis Synodi Alexand. quæ refert Athanaſius Apol. 2) *poculũ, impiũ eũ reddit, qui id vltrò frangit*. Et infrà: *Impius eſt qui hũc myſticũ calicẽ frangit*.

SEPTIMO. Idẽ teſtatur *Sacerdotum* in Eccleſia ſumma dignitas, & ſummus honor ob id illis habitus, quia, vt HIERONYMVS ad Heliodorum inquit: *CHRISTI corpus ſacro ore conficiunt*. De quo dignitatis præcelſo gradu, grauiſſimè ſanè Gregorius Nazianzenus loquitur in Apolog. 1. & orat. ad Iulianũ, & orat. ad Epiſcopos. Itemq; Chryſoſtomus in libris de Sacerdotio, & alij Patres paſſim. Huc etiam pertinet, quod ob eãdem cauſſam maxima fuit ſemper à Sacerdotibus ſanctitas requiſita, vt dignè videlicet iſtud Sacramentum tractent, quemadmodum inquiunt Ambroſius, in cap. 3. 1. ad Timoth. & D. Hieronymus contra Iouin.

OCTAVO. Propter hanc ipſam huius Sacramenti ſummam religionem iam olim non niſi ex rebus valdè precioſis, ut ex auro & argento, calices & ornamenta ad Euchariſtiæ celebrationem parabantur. Itaque Gregorius Turonẽſis, in paſſione Polycarpi Martyris,

A mentionem facit *turris argenteæ* ad circumgeſtationem Euchariſtiæ paratæ.

Et Symmachus fertur duo ciboria argentea feciſſe, in quibus aſſeruaretur Euchariſtia ſuper altaria ſancti Syluestri, & Andreæ. Ac Damaſus, (vt apparet ex geſtis eius tom. 1. Conc.) quinque calices argenteos dedit Baſilicæ, quam ipſe Romæ exædificandam curauit.

Item Petrus Diaconus in uita Gregorij Magni narrat eum poſuiſſe ciborium argenteum ſuper altare D. Petri & Pauli. Ambroſius quoq; vſum calicum aureorum ſuo tempore fuiſſe apertè ſignificat, libro ſecundo offic. cap. 28.

Item in Eccleſia Rhemenſi, ante mille annos à D. Remigio calix aureus relictus eſt, cum hac inſcriptione: *Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro*. Et in

B multis Germaniæ Monaſterijs vetuſtioribus exſtant adhuc antiquæ fiſtulæ aureæ vel argenteæ, quarũ erat olim vſus ad ſanguinem ex calice tutius hauriendum.

Quin etiã apud D. Prudẽtium in libro *περὶ στεφάνων*, Præfectus Gentilis D. Laurentio Martyri inter alia dicit: *Hunc eſſe veſtris orgijs, Moremque & artem proditum eſt, Hanc diſciplinam fœderis, Bibant vt auro antiſtites, Argenteis ſcyphis fuerũt, Fumare ſacrum ſanguinem Auroq; nocturnis ſacris aſtare fixos cereos*. Quæ carmina & cõmemorauit Edmundus Campianus Societatis IESV Martyr in Anglia, Ratione 10. vbi in ſuo libello contra Sectarios vtitur omnis generis teſtibus ad comprobandam antiquitatem Romanæ & Catholicæ religionis.

NONO. Tanta fuit huius Sacramenti religio olim,

C vt propter reuerẽtiam erga ſpecies panis & vini, quippe quæ Chriſtum continent, diligentiſſimè cauerent fideles, ne quid etiam de *pane communi* aut vino excideret in terram. Quem morem TERTVLLIANVS, lib. de corona militis, commemorat & probat. Et adhuc hodie in prouincijs bene inſtitutis & Catholicis id ſeruatur. Certè in Hiſpania panem cum reuerentia quadam oſculantur, ſi in terram ceciderit, idque religione quadã erga Euchariſtiam. De aqua verò etiamſi ex illa cõſtet ſacroſanctum Sacramentum Baptiſmi, *nihil vnquam* ſimile à fidelibus obſeruatum eſt.

DECIMO. Huc etiam pertinet illa fidei ſecuritas, & certiſſima aſſeueratio, qua ſolent communiter fideles

D filios paruulos quaſi ab infantia aſſuefacere ad religionem & reuerentiam erga iſtud Sacramentum: ut planè ſibi paruuli perſuadeant, ſe Chriſtum Dominum in illis ſpeciebus videre. Quam conſuetudinem & ſenſum parentum fidelium, etiam Auguſtini temporibus fuiſſe, ſatis ex eodem AVGVSTINO intelligi poteſt, lib. 3. de Trinitate, capite decimo. Is. n. tanquam de re omnino loquens, quæ tunc temporis in vſu eſſet, ab ea que exemplum familiare petens, ſcribit: *Si parentes infantes ſuos grauiſſima auctoritate* (Chriſti, Matthæi 26) *doceãt, in Euchariſtia eſſe corpus & ſanguinem Chriſti, nihil aliud illos credere aut putare poſſe, niſi Chriſtũ Dominũ in illa ſpecie panis apparuiſſe mortalibus, & de latere ipſius percuſſo liquorem illum omnino fluxiſſe*.

E VNDECIMO. Moris etiã illis Auguſtini temporibus fuit, ut oblatione Euchariſtiæ in ijs locis, quibus videbantur dæmonum ſpectra, vterentur ad eos fugandos: ſicut ex AVGVSTINO, conſtat euidenter lib. 22. de ciuitate, cap. 8. Quem locum adducemus infrà quæſt. 11. contra Sectarios cum diſſeremus de ſacrificio Miſſæ: illa verò conſuetudo procul dubio indicium eſt antiquæ fidei de Chriſti præſentia in hoc Sacramento, dæmonibus ipſis formidabili.

DVODECIMO. Denique & illud huius veritatis maximum à praxi argm̃ eſt, quod à tempore Berengarij, qui vehementius oppugnare ſacram Euchariſtiam

cœpit,

cœpit, auctaq; eſt in Eccleſia diuinitus religio erga illam, & culta multò magis, quàm antè. Nam ſub id tempus circumferri etiam à Chriſtiano populo cum ſumma pompa & celebritate cœpit, in memoriam Chriſti ingreſſus in Hieroſolymam triumphantis, ſicut olim & circumferebatur Dei arca, quæ & ipſa fuit huius Sacramenti figura. Et quod obſeruatione dignum eſt, putatur hæc pompa vſurpari cœpiſſe primum Andegauis, vbi Berengarius ille fuerat Archidiaconus: in eaque vrbe dicitur etiam hodie eſſe illa pompa celeberrima, ſi vſquam alibi. Neq; multò pòſt Vrbanus IV. Pontifex, ad rei maiorem celebritatem, ſolenne feſtum corporis Chriſti inſtituit, & plurimis gratijs ornauit. Quæ omnia videntur certè facta diuinitus fuiſſe, ad oppreſſionem & ignominiam hæreſis contrariæ.

Probatur VI. ſententia catholica ex ijs quæ Caluiniſtæ ipſi alioqui concedunt. § 7.

SEXTO loco ex ijs etiam, quæ de vi ac ratione huius Sacramenti Caluiniſtæ quoque ſaltem verbis cogũtur fateri, hunc in modum argumentor. Si in vſu iſtius Sacraméti non ſolùm corporis & ſanguinis Chriſti effectũ, hoc eſt gratiam refectionis ſpiritualis, participamus; nec ſolùm ſm eiuſmodi effectum ſpiritualiter cũ Chriſto vnimur; ſed ipſam quoque realem ſubſtãtiam corporis & ſanguinis Chriſti uerè ſumimus, & cum Chriſto ſm ſuam ipſius ſubſtantiam realem verè vnimur: Si hoc, inquam, ita eſt, conſequenter fatendũ neceſſariò eſt, corpus & ſanguinem Chriſti realiter contineri in ipſa Euchariſtia, ita vt ore etiam corporis in ea ſumi poſſit. Sed verũ prius. Verum igitur & poſterius.

Maior propoſitio huius arguméti euidentiſſima eſt. Corpus n. Chriſti, cùm non vniatur corpori aut animo noſtro vnitate aliqua ſubſtantiali alicuius perſonæ uel naturæ, quæ ex vtroque reſultet; ſi nihilominus ſecundùm ſubſtantiam ſuam verè ac propriè cum animo noſtro coniungitur & vnitur, neceſſe eſt, vt vniatur ſecũdùm indiſtantiam localem ſubſtantiæ vtriuſque. Cumque ſatis conſtet ſubſtantiam animi noſtri, qñ Euchariſtiam percipimus, non rapi in cœlum, ut ibi cũ Chriſto localiter coniungatur: & certũ etiam ſit, extra Euchariſtiam Chriſtum in terris non eſſe; reſtat vt fateamur in Euchariſtia illum coniungi cum animo noſtro ſecundùm indiſtantiam localem; atque adeo in Euchariſtia contineri, & ore coporis in ea ſumi poſſe.

Quòd autem neceſſe ſit, ſm indiſtantiam localem coniungi cum animo noſtro ſubſtantiã corporis Chriſti, ſi non tantùm coniungitur ſecundùm *effectum* aliquem, ſed etiam ſecundùm ſuam realem *ſubſtantiam*, vt habet noſtri argumenti propoſitio, patet euidentiſſimè. Nam omnis alius modus nouæ coniunctionis diuerſarum ſubſtantiarum, qui non ſit vel in vnitate aliqua ſubſtantiali (quæ hic, ut dixi, non habet locum) vel ſm indiſtantiam localem vtriuſque ſubſtantiæ, neceſſariò debet eſſe tantummodo ſecundùm aliquem *nouum effectum*, qui vel vtrique vel alteri coniunctorum accidat: & aliud planè implicat contradictionem. Si enim neque noua præſentia ſeu habitudo ſecundùm locum, neque nouus vllus effectus ſubſtantialis aut accidentalis aduenit de nouo vlli coniunctorum; qui poſſunt de nouo dici verè ac realiter coniuncta ea quæ antè coniuncta non fuerunt? Aut quid aliud noui poteſt ipſis contingere, quod non ſit vel aliquis *effectus*, vel habitudo ſecundùm effectum?

Quocirca in noſtro propoſito omnis alia cõiunctio, ſiue vnio, quæ non ſit ſecundum indiſtantiam localem ſubſtantiæ corporis Chriſti & ſubſtãtiæ animi noſtri,

A erit tantummodo ſecundùm aliquem effectum, qui à Chriſti corpore, virtute etiam Spiritus ſancti, promanet in animum noſtrum: atque ita impropriè tantummodo & metaphoricè dicetur vnio corporis Chriſti & animi noſtri, ob aliquam nimirum ſimilitudinem, quæ ratione talis effectus erit inter habitudinem corporis Chriſti ad animum noſtrum, & habitudinem aliarum duarum rerum verè ac propriè vnitarũ. Exempli cauſſa. Cùm dicuntur iuſti homines hoc ipſo, quod iuſti ſunt, eſſe vniti cum ipſo Chriſto, tanquam membra cum capite; metaphorica eſt locutio. Non enim ſignificatur hac locutione coniunctio aliqua noſtri cum Chriſto, ſecundùm aliquam naturalem vnitatem, uel ſecundùm localem indiſtantiam ſubſtantiarum, ſed tã-

B tummodo quædam ſimilitudo, quæ eſt inter habitudinem Chriſti ad animum noſtrum, ut influit in hunc inſtar capitis vitam gratiæ, & habitudinem capitis naturalis ad membra reliqua cum ipſo realiter & propriè vnita. Si igitur non tantummodo ſecundùm effectum, ſed verè ac propriè noſter animus cum ipſa ſubſtantia corporis Chriſti in vſu iſtius Sacramenti coniungitur; oportet cum ipſo etiam vniri ſecundùm indiſtantiam localem ſubſtantiæ, atque adeo contineri in Euchariſtia, ut oſtenſum eſt.

Nec ſanè Hilarius, lib. 8. de Trinitate, Chryſoſtomus homilia 60. & 61. ad populum Antiochenum, & Cyrillus libro decimo in Ioannem, capite decimo tertio, alium modum vnionis, niſi hunc, intellexerunt,

C cum affirmarunt, vt ſuprà vidimus, Chriſtum nobiſcũ in Euchariſtia non tantùm ſecundùm habitudinem aliquam per fidei & charitatis effectum, ſed etiam *reuera* vniri. Itaque patet, ſatis eſſe certam & euidentem propoſitionem maiorem noſtri argumenti.

Minor verò propoſitio eiuſdem argumenti: nempe non modò ſm effectum, ſed & ſm ſuam ipſius ſubſtantiam, corpus Chriſti verè vniri cum animo noſtro, atque adeò verè ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti exhiberi in vſu iſtius Sacramenti, patet euidenter primũ ex Chriſti & Patrum ſanctorum clariſſimis verbis, qui bus præſentiam Chriſti in hoc Sacramento confirmauimus in paragraphis præcedentibus. Deinde id ipſum probo aperto teſtimonio & confeſſione Caluini, atq;

D adeò Caluiniſtarum. Hi enim partim, quia vident nimis eſſe clara pro hac re totius antiquitatis teſtimonia, partim ut quaſi fuco religionis quodã oblinant & molliant prophanam ſententiam ſuam, ne nudum panem (ſicut reuera faciunt) populo exhibere videantur, ſæpe aſſeuerant & inculcant, non tm̃ gratiam, aut nudum ſignũ, ſed etiã ipſiſſimum per ſe Chriſti corpus reuera exhiberi animis eorum, qui cum fide iſtud Sacramentum percipiunt, & cum his arctiſſimè vniri; atque eatenus præſens in vſu Sacramenti eſſe, etiamſi longiſſimo ſpatio locorũ à nobis in cœlo diſſitum ſit, nec contineatur in Sacraméto, nec in eo ſumatur ore corporis. Atque hoc iſti ſanè tot modis & tanta ſermonis calliditate, & verborũ contentione affirmant, ut qui nõ opti-

E mè perſpectum habeat ſtatum huius cõtrouerſiæ, poſſit putare illos planè Catholicè de præſentia Chriſti in hoc Sacraméto loqui. Meminerit autẽ Lector, cùm aliquot Caluini locos in eã ſñiam me recitantem audiet, iã me demõſtraſſe inanem eſſe prorſus Caluiniſticam hanc aſſeuerationẽ reiecta locali indiſtantia corporis Chriſti ab Euchariſtia. Quocirca nihil eis ea confeſſio ad confirmationẽ ſententiæ ſuæ prodeſt, ſed nobis firmum argumentum ad eam euertendam ſuppeditat. Proderit hoc enim, ut iſtorum mentem clariùs percipere poſſimus, & ſimul eos confodiamus ſuo gladio, hoc eſt, refutemus ex his etiam quæ concedunt, ut nobis in

hoc noſtro argumento propoſitum eſt.

Inprimis igitur, cùm Ioachimus VVeſtphalus nouem argumentis, in defenſione aduerſus criminationẽ Caluini, ex doctrina Caluini productis, conatus eſſet oſtendere, ex Caluini ſententia non exhiberi reuera in Sacramento ipſum etiam corpus & ſanguinẽ Chriſti, ſed tm̃ nuda ſigna, & gratiã tanquam corporis & ſanguinis Chriſti effectũ; fortiter ei ſe opponit Caluinus, in defenſione ſecunda, doctrinę de Sacramentis contra VVeſtphalum, & multis verbis defendere ſtudet, præterea etiã ibi exhiberi ſnĩa ſua ipſum reuera corpus & ſanguinem Chriſti. Inter cetera ſic dicit: *Ne quid ad perſpicuitatem deſit, duo nobis offerri dico, Chriſtum, & quæ ex eo nobis proueniũt dona. Ita ſicuti terrenis panis & vini ſymbolis conſtat ſacra cœna, ſic Chriſtus mihi veluti ſpiritualis eius materia eſt, quæ ſymbolis reſpondeat. Vbi autem in ſacram* CVM CHRISTO VNITATEM *coaluimus*, HINC MANAT *donorum ſpiritualium fructus & vtilitas*.

Ac rurſus lib.4. Inſtitut.cap.17.ſect.5. *Sunt*, inquit, *qui mãducare Chriſti carnem & ſanguinem eius bibere, vno verbo definiunt, nihil eſſe aliud, quàm in Chriſtum ipſum credere* (& per eam fidẽ obtinere illius gratiam; ita.n.intelligunt) *ſed mihi ſublimius quiddam videtur uoluiſſe docere Chriſtus, ubi carnis ſuæ manducationem nobis commendat, nempe* VERA *ſui participatione nos uiuificari*. At ſi iſta vera participatio non eſt etiam ſẽm indiſtãtiam localem, reſtat ut ſit ſolùm ſecundùm aliquem gratiæ effectum: quo quidem modo nullus vnquam, qui confiteretur ſalutarem eſſe huius Sacramenti vſum, participari in illo carnem ipſam Chriſti negauit.

Item: *Non nego* (inquit ibidem, ſect 6.) *manducationẽ iſtam eſſe fidei, non oris; ſed ſimul tñ addo, nos fide complecti Chriſtum non eminus apparentem, ſed ſe nobis vnientem, vt ipſe caput noſtrum, nos verò membra eius ſimus*. Certè, ſi Chriſtus eminus non eſt; cominus ſit neceſſe eſt. Quare ſi non debet fidei apparere eminus; fatendum eſt, illum cominus eſſe, atque adeò in Euchariſtia contineri. Alioqui nulla alia conſiſtet peculiaris vnio Chriſti nobiſcũ, niſi ſẽm gratiæ *effectum*, cuiuſmodi eſt ea, qua vnitur nobiſcum vt caput cum membris, quam nemo negat, atq; adeò neq; illi, quos hic voluit Caluinus refellere. Auguſtinus autẽ à Caluino hic citatus, cùm dicit: *Crede, & manducaſti*, de manducatione duntaxat ſpirituali loquitur. Nuſquam autem is negat, quin manducatione quidẽ Sacramentali manducetur etiã Chriſtus ore corporis, ſed id ſæpe affirmat, vt ſuprà vidimus, §.4.

Item ibi ſect.6. *Id ipſum eſt*, inquit Caluinus, *quod ſcribit Chryſoſtomus, homil.60 ad populum Antioch. Chriſtum non fide tm̃, ſed reipſa nos ſuum efficere corpus*. Optimè verò. Sed CHRISOSTOMVS alio quodam verbo ibidẽ declarat, quõ reipſa & non ſolum fide, nos ſuum efficiat corpus: Nempe, *quia ſe*, inquit, *nobis commiſcet*, puta per realem ſuæ ſubſtantiæ coniunctionem, atque adeò per indiſtãtiam localem. Omnis.n.alius modus vnionis in propoſito præter iſtum eſt tantùm ſecundùm aliquem gratiæ effectum, qui fide & charitate percipitur: ac proinde nemo alios modos vnionis negat.

Item ibidem ſect.7. *Neque illi*, inquit, *præterea mihi ſatisfaciunt, qui nonnullã nobis eſſe cum Chriſto cõionem agnoſcentes, eam dum oſtendere volunt, nos ſpiritus modò* (atque adeò gratiæ) *participes faciunt, prætermiſſa carnis & ſanguinis mentione. Quaſi verò illa de nihilo dicta ſint; carnem eius verè eſſe cibum, ſanguinem eius verè eſſe potum*. Neq; ipſe igitur debuit ſibi ſatisfacere Caluinus: quandoquidem reiicit coniunctionem localem, & ea reiecta, nullus alius modus vnionis & communicationis ſupereſt, niſi ſecundùm gratiæ ſpiritualis effectum, vt antè demonſtratum eſt.

A Item ſect.8. *Summa ſit*, inquit, *nõ aliter animas noſtras carne & ſanguine Chriſti paſci, quàm panis & vinum corporalem vitam tuentur & ſuſtinent. Neque enim aliter quadraret analogia ſigni, niſi alimentum ſuum animæ in Chriſto reperirent. Quod fieri non poteſt, niſi nobiſcum Chriſtus* VERE *in vnum coaleſcat, noſque reficiat carnis ſuæ eſu, & ſanguinis ſui potu*. At neque hoc rurſus VERE fieri poteſt, niſi Chriſtus ſecundùm localem etiam indiſtantiam cũ noſtris animis coniungatur. Alioqui tantùm coniungetur ſecundùm effectum, non autem ipſe ſecundùm ſuam ſubſtantiam, ut eſt demonſtratum.

Item ſect.10. *Etſi autem*, inquit, *incredibile videtur in tanta locorum diſtantia penetrare ad nos Chriſti carnẽ, vt ſit nobis in cibũ: meminerimus, quantũ ſuper oẽs ſenſus noſtros emineat arcana Spiritus ſancti virtus, & concipiat fides Spi-*
B *ritum ſanctũ* VERE *vnire, quæ locis diſtincta ſunt*. At meminiſſe ẽt Caluinũ oportebat, per arcanã Spiritus ſancti virtutem non fieri aliquid, qđ fieri nequeat, & planè ſit nihil. Tale eſt aũt, ꝙ ſubſtantia corporis Chriſti, nec loco, nec vnitate aliqua ſubſtãtiali coniungatur nobiſcũ, & tamen cõiungatur ipſa verè, & penetret ad *nos vſq; ſecundùm ſe*, & non ſolùm ſecundùm aliquem effectũ. Hæc cõiunctio non modò incredibilis videtur, ſed planè etiam incredibilis eſt, quia nihil planè illi ſubeſt, ſed tantùm fingitur inanibus verbis. Nec ſanè quidquam eſſe poteſt tam commentitium, quod non iſto modo palliari poſſit ſpecioſo titulo arcanæ Spiritus virtutis. Eſt quidem verum, non poſſe à nobis penitus percipi rationem ipſam propriam, & quaſi vltimam myſterio-
C rum, quæ fide credi debent: ſed tamen oportet per aliquas ſaltem communes notiones, quæ vocabulis ſubſint, ea poſſe à nobis explicari, ne infinita licentia ſit fingendi myſteria uerbis inanibus, ut ſuprà diſput. 1. q.2. p.3. docui ex Auguſtino, lib.8. de Trinit.cap.5.

Explicent igitur nobis Caluiniſtæ aliqua ſaltem notione uocabulorum communi, quale ſit iſtud Caluini myſterium, cùm vult ipſam ſubſtantiã corporis Chriſti nobiſcum in tanta locorũ diſtantia uerè uniri. Eſtne iſta unio ſecundùm aliquam unitatem naturalem, quæ ex animis noſtris, & ex ſubſtantia *Chriſti reſultet*? Minimè. Eſtne tantummodo ſecundùm effectum? Nõ hoc ſolùm uolunt. Eſtne ſecundùm indiſtantiam localem? Eſtne, inquam, unio talis qua mirabiliter fiat, ut ſubſtã-
D tia corporis Chriſti, quę prius loco diſſita à nobis erat, nobiſcum in Euchariſtia loco iungatur, & ibi præſens animos noſtros alat? Hoc quidem ſi dicerent, uerum, idemq; maximè mirabile Euchariſtiæ myſterium nobiſcum profiterẽtur; ac ueram tum demum rationem myſterij per cões ſaltem notiones uocabulorũ redderẽt. Sed nihil minus q̃ hoc uolunt. Quin immò omnes erroris ſui neruos in id intendunt, ut perſuadeant corpus Chriſti in cœlo tantummodo eſſe, atq; adeo neq; contineri, nec ſumi ore corporis in Euchariſtia, ſed tantum ab illa localiter diſtare quantum cęlum à terra, vt alibi diſertis uerbis affirmat Caluinus, nempe defenſione 1. doctrin. de Sacr. contra VVeſtphalum. Quare
E reſtat, ut inane ſit prorſus myſteriũ illud, quod iactit, cùm nihilominus dicunt ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti verè cũ noſtris animis tanquã alimẽtum vniri.

Pergit Caluinus ſect. 10. vbi ſuprà lib. 4. Inſtit.cap. 17. *Niſi quis*, inquit, *fallacem, Deum vocare volet, inane ab ipſo ſymbolum proponi nunquã dicere audeat*. Quid autem aliud eſt ſymbolũ vel ſignũ inane, q̃ ſignũ vocãs reipſa ſignificata, id eſt, ipſam nõ continens? Ipſe igitur Caluinus, dũ dicit in Euchariſtia Chriſtũ non contineri, ſymbolũ inane reuera dicit, & Deum fallacem vocat. Verba.n.eius ſunt ibidem ſect. 19. *Talem Chriſti præſentiã in cœna ſtatuere oportet, quæ illũ in panẽ non includat*, hoc eſt,

nullam

nullam ueram & realem præſentiam ipſius quidē *Chriſti ſecundùm ſe*; quidquid iſti aliud profiteri ſe ſimulent.

Pergamus. *Iſthæc*, inquit ſect. 10. *pijs tenenda regula eſt, vt quoties ſymbola vident à Domino inſtituta, illic rei ſignatæ veritatē adeſſe certò cogitent.* Et ſect. 11. *Ea*, inquit, *veritas qualis ſit, dū familiariter demōſtrare volo, tria ſoleo opponere: Significationē; materiā, quę ex ea depēdet; virtutē ſeu effectū, qui ex vtraq; conſequitur. Significatio in promiſſionibus eſt ſita, quę quodāmodo sūt ſigno implicitæ. Materiam aut ſubſtantiā voco Chriſtū cū ſua morte & reſurrectione. Per effectū aūt, redēptionē, iuſtitiā, ſanctificationē, vitāque æternā, & q̄cūq; alia nobis beneficia affert Chriſtus, intelligo.* Et paulò pòſt: *Dico igiť in cœnæ myſterio per ſymbola panis & vini Chriſtū nobis exhiberi, adeoq; corpus & ſanguinē eius.*

Ex his (vt ſimilia multa prætercam) ſatis perſpicuū eſt, de ſententia Caluini, vt in argumento meo ſumebam, non tantùm dari nobis in vſu iſtius Sacramenti effectum aliquem Chriſti, ſed etiam ipſum ſecundùm ſe Chriſtum, atque adeò illum nō modò vniri nobiſcum ſm̄ effectum, ſed etiā ſecundùm *ſeipſum*. Ex quo euidētiſſimè ſequitur, Chriſtum ſecundùm indiſtantiam localem nobiſcum in Sacramento vniri, vt argumento meo concluſi. Quod cùm ita ſit, ipſemet Caluinus, dum ad palliationem ſui erroris, illa quæ recitauimus, concedit, planè confirmat ſententiam noſtrā, & funditus euertit ſuam, quæ nihilominus negat, Chriſti corpus in Euchariſtia contineri, ac in ea nobiſcum locali indiſtantia ſuæ præſentiæ coniungi, ſolumque concedit ibi eſſe ſignum corporis Chriſti.

Verba enim eius (ne quis fortè de iſtorum ſentētia dubitet) hæc etiam ſunt in illo capite 17. ſect. 12. *Præſentia Chriſti in Sacramento minimè talis ſomnianda nobis eſt, qualem Romanæ curiæ artifices confinxerūt* (id eſt, qualem omnes Eccleſiæ orthodoxæ Patres profeſſi ſunt, vt demonſtrauimus ſupra § 4. & 5.) *ac ſi locali præſentia corpus Chriſti manibus attrectandum, atterendum dentibus, ore deglutiēdum ſiſteretur.* Item ibidem: *Vt finitū*, inquit, *eſſe Chriſti corpus pro perpetua humani corporis ratione minime ambigimus, cœloq; contineri, quo ſemel receptum eſt, donec ad iudicium redeat: ita ſub hæc corruptibilia elementa retrahere ipſum, aut vbique præſens imaginari* (iſtud quidem non malè dicit contra Vbiquiſtas) *prorſus ducimus nefas eſſe.* Item ſect. 21. *Reſtat igitur*, inquit, *vt propter affinitatem, quam habent cum ſuis Symbolis res ſignatæ, nomen ipſum rei fateamur attributum fuiſſe ſymbolo* (verbis illis, Hoc eſt corpus meū) *figuratè id quidē, ſed non ſine aptiſſima analogia.* Item ibidē: *Dico metonymicū eſſe ſermonem.*

Et tamen affirmat ſæpe nihilominus, vt antè vidimus, Chriſti corpus eſſe præſens in Sacramento, quatenus ibi noſtris animis verè vnitur & cōicatur *ſubſtantialiter* (ita.n. loquitur, ſect. 19) vt ſpiritualis cibus, licet abſens in cœlo: *Secundùm hanc rationem*, inquit, *corpus & ſanguis Chriſti in Sacramento nobis exhibetur.* Ac propterea dicit etiam poſteà: *Falluntur qui nullā Chriſti præſentiam in pane concipiunt, niſi in pane ſiſtatur.* Bene aūt habet quod iā oſtendimus, ſublata locali præſentia nullam aliam vnionem vel præſentiam, niſi impropriā reſtare, quæ videlicet ſit duntaxat ſm̄ aliquem gratię *effectum:* Cuiuſmodi quidem præſentiam & vnionem corporis Chriſti cum animis noſtris, nemo vnquam negauit eorum, qui ſalutarem eſſe vſum Euchariſtiæ concederent, quantumuis eam tantummodo ſignum corporis Chriſti eſſe arbitrarentur.

Quapropter, cum Caluiniſtæ (licet ſecū ipſi pugnantes) vlterius fateantur id, quod veriſſimum eſt, nempe ipſam etiam ſubſtantiam corporis Chriſti, & non tantum eius effectum, nobis in Sacramēto communicari, & verè nobiſcum vniri; conſequens neceſſariò eſt, vt

A vel cum Eccleſia fateantur, vniri & cōmunicari nobis Chriſtum pręſentem ſm̄ locum, vel certè diffiteri amplius nequeant, quin mera tm̄ & inania verba ſine vllo ſenſu & intelligentia populo dent, cùm ad ſimpliciorum animos decipiendos dicunt, ipſum etiam corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtiæ vſu exhiberi.

Obſecro enim (Nā libet mihi vrgere iſtum locū, in quo tota ferè ſumma Caluinianæ perfidiæ, & fraudis uel inſcitiæ continetur) obſecro, inquā, quid aliud præter merum fumum, ad perſtringendos & excæcandos lectorum oculos, contiuent verba Caluini, cùm rejjciēs localem præſentiam, neque tamen cōtentus præſentia & vnione ſm̄ ſolum gratiæ effectum, nihilominus iam dicit, Chriſtū ad *nos vſque penetrare*, vt animos noſtros

B ſuo corpore & ſanguine paſcat; iam, ad nos è cœlo *deſcendere*; iam, nos potius in cœlum ab ipſo *euchi*, vt ibi eo beneficio afficiamur? *Penetrat*, inquit, *ad nos Chriſti caro* (lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 24.) *vt nobis ſit alimento.*

Item ibidem: *Dicimus Chriſtum tam externo ſymbolo, quàm ſpiritu ſuo ad nos deſcendere, ut verè ſubſtantia carnis ſuæ & ſanguinis ſui animas noſtras viuificet.*

Item ibidē: *Nihil magis incredibile* (verè vocat incredibile hoc ſuum miſterium) *quàm res toto cœli & terræ ſpatio diſſitas ac remotas, in tanta locorū diſtantia, non ſolū coniungi, ſed vniri, vt alimentū percipiant aīæ ex carne Chriſti.*

Item: *Chriſtus* (inquit ſect. 31.) *præſens illis non videtur, niſi ad nos deſcendat* (& tamen antè præſtigiator iſte dixerat, hoc Chriſtum facere) *Quaſi verò ſi ad ſe nos eue*

C *hat, non æquè potiamur eius præſentia.* Quid nos decipis Caluine? Subeſtne his tuis oībus verbis aliquid aliud, q̄ ꝙ in vſu Euchariſtiæ gratiam tanquā *effectum quendam* corporis Chriſti in cœlo exiſtentis percipimus, ut ſpiritualiter alamur? Si nihil aliud ſubeſt, cur fraudulenter vteris vocabulis, quæ plus multo ſignificant? Cur ſimulas te plus huic Sacramento tribuere, quā alij, qui in ipſo contineri Chriſtum negauerint? Nemo enim eorum eſt (vt ſæpè antè dixi) qui non eo modo Chriſtū nobis in Sacramento exhiberi conceſſerit, hoc ipſo ꝙ gratiam virtute corporis & ſanguinis Chriſti in cœlo exiſtentis, exhiberi in hoc Sacramento conceſſerit. Si autem aliam quandam vnionem & communicationē ſubſtantialem (vt ſect. 19. loqueris) illis verbis tuis ſub

D eſſe atq; ſignificari vis; vt omnino propter teſtimonia Chriſti, & Patrum & tua à me citata, velle debes; quænam alia unio hec eſſe poteſt, niſi ſecundùm indiſtantiam localē in Euchariſtia, ut argumento meo cōcluſi?

Quæſo vos atque obteſtor, per ſacroſanctum ipſum Chriſti corpus & ſanguinem, Caluiniſtę, explicate uos ab his uerborum technis Caluiniſticis & fraudibus, & aperite oculos aliquando tandem, ut perſpicere poſſitis, ne ea quidem poſſe conſiſtere, quæ concedi debere de efficacia huius Sacramenti, uos ipſi uidetis, niſi ſententia Eccleſiæ Catholicæ de præſentia Chriſti ſecundùm locum in hoc Sacramento firmiſſima conſiſtat.

Hoc ego tum ab alijs Caluiniſtis, tum nominatim à Fortunato Caluiniano etiam atque etiam poſtulo, qui

E & ipſe in diſceptatione ſua, de Re Euchariſtica, pluribus ac diſertis verbis confirmauit hanc ipſam aſſertionem doctrinæ Caluinianæ (nempe vniri in hoc Sacramento Chriſtum ſm̄ ſe & non tm̄ ſecundùm ſignum & effectum) ex qua nos pro ſententia Eccleſiæ Catholicæ euidenter argumentati ſumus.

Iſtius.n. ibi fol. 5. hęc verba ſunt: *Etſi in cœlo, iam Chriſti corpus eſt, non in terra: nihilo ſecius tamen in cœna uerè præſens eſt, quia manducantibus uerè offertur: & à fide manducantibus uerè, immò uerius percipitur, quàm panis, tantæ rei Sacramētū, ore corporis apprehendatur.* Itē: *Verè* (inquit fol. 17.) *& realiter; immò ueriſſimè, & realiſſimè, veriùs*

& realiùs, quàm panis & vinum percipiuntur, verum Chriſti corpus, & verus, eius ſanguis percipitur. Item fol.23. improbat ſententiam: *Qui nihil*, inquit, *niſi figuram & virtutem quandam carnis in hoc tremendo myſterio diſpenſari docebant.* Item fol.26. *Confitemur*, inquit, *inter cætera, nec figuram tantùm aut virtutem quandam corporis, in hoc Sacramento edi: ſed verum illud Chriſti corpus, quod pro nobis traditum eſt, & quidem qua traditum eſt, ſed ita, ut ſicut ore corporis ſanctus panis recipitur & editur, ſic crucifixi corpus ore mentis fidelis, cuius cibus eſt, recipiatur & edatur, à qua non minus verè, immò veriùs percipitur, quam panis, tantæ rei Sacramentum, ore corporis percipiatur.*

Dicit autem, nos illis falsò affingere, quòd quædam tm̃ virtus corporis Chriſti in Sacramento accipiatur, quia dicimus, myſterium Euchariſtiæ in eo ab iſtis poni; quòd illud Chriſti corpus tanto locorum interuallo à nobis diſſitum, è cœlo tñ ad nos vſque tranſmittere poſſit ſpiritualis gratiæ robur atque virtuté. At hoc ferè modo loquitur ét Caluinus (vt eſt in pallianda turpitudine ſuæ ſententiæ multiplex & varius) cùm lib.4. Inſtitut. cap.17. ſect.12. ſic dicit: *Si ſolem conſpicimus, radijs in terram emicantem, ad generandos, fouendos, vegetandos eius fœtus, ſuam quodammodò ſubſtãtiam ad eam traijcere; cur inferior eſſet ſpiritus Chriſti irradiatio ad communionem corporis & ſanguinis eius in nos traducendam?*

Verùm optimè ſe res habet. Accipio libenter, quod Caluinus locis prius à me recitatis aſſerit, & iſte Fortunatus in explicatione doctrinæ Caluiniſticæ cõfirmat; nempe non modò virtuté ſeu effectum corporis Chriſti, atq; adeò corpus Chriſti ſm̃ aliquẽ duntaxat effectũ (vt cenſuerunt alij quidam Sacramentarij, quorũ ſñia iſtis etiam diſplicet) ſed etiam *ipſam ſubſtantiam* corporis & ſanguinis Chriſti verè nobiſcum vniri, & à nobis percipi in vſu iſtius Sacramenti. Hinc.n. euidenter ſequitur, corpus & ſanguinem Chriſti nobiſcum etiam vniri ſm̃ indiſtantiam localem in Euchariſtia, vt hactenus argumento meo concluſi: Vel certè iactant Caluiniſtæ tantummodò myſteria ficta & inania, quibus nulla intelligentia ſubſit, vt etiam oſtendi.

Possvmvs etiam ex his, quæ Sacramentarij concedunt, argumẽtari præterea pro Catholica ſñia hoc modo: Si per vſum externum iſtius Sacramẽti reficitur ac ſubſtentatur in nobis vita gratiæ, ex certa & peculiari promiſſione Chriſti, quæ ad eũ ipſum Sacramenti vsũ propriè pertineat: conſequens eſt neceſſariò, ut in vſu ipſo externo iſtius Sacramenti ore corporis Chriſtum ipſum percipiamus in Sacramẽto exiſtenté. Sed verum prius. Verum igitur & poſterius. Maior propoſitio probatur. Quia nuſquam in tota Scriptura ſacra, aut ét in libris ſanctorũ Patrũ cõmemoratur alia Chriſti ꝓmiſſio, quæ de ea re ad vſum ipſum externum huius Sacramenti pertineat, præter illã, quæ exſtat apud Ioannem 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus; Qui manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo.* Et: *Qui manducat hunc panẽ, viuet in æternum, &c.* Si igitur in ipſo, & per ipſum externum vſum Euchariſtiæ, nõ manducatur & bibitur Ore corporis (aliter.n. nõ propriè & peculiariter per illũ vſum externum ſed per actum mentis internum percipitur) Chriſti caro & ſanguis; nulla ſupereſſet Chriſti promiſſio propriè & peculiariter pertinés ad huius Sacramenti vſum externum, ex qua certi redderemur, quòd per eiuſmodi vſum reficeretur & ſuſtentaretur in animis noſtris ſpiritualis vita gratiæ.

Nam vbinam alias exſtat talis aliqua promiſſio? An in illis Chriſti verbis: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hoc facite in meam cõmemorationem?* At hic non dicit Chriſtus, futurum, vt per iſtud factũ, hoc eſt,

A per iſtum vſum externum Euchariſtiæ gratiam acquiramus, qua vita noſtra ſpiritualis reficiatur; ſed vult piè túc nos eſſe paſſionis eius memores. Etſi auté pia hmõi commemoratio valeat conciliare gratiam, quę ſuſtétet vitam ſpiritualem; tñ non hoc facit vi promiſſionis alicuius peculiaris, quæ ad ipſum vſum externum huius Sacramenti pertineat, id eſt, ex qua peculiariter in ipſo & per ipſum externum vſum nobis gratia donetur; ſicut donatur in vſu & per vſum Baptiſmi ex vi peculiaris illius promiſſionis, quæ in illa comminatione includitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, Ioannis tertio. Sed conciliat gratiam pia illa commemoratio paſſionis Chriſti ob generalem duntaxat promiſſioné Dei, qua eſt gratiam pollicitus ijs, qui pijs animi motibus, ita ut oporB tet, gratiam apprehendunt.

At, inquiunt Caluiniſtæ, Euchariſtiam eſſe tãquam ſigillum, quo voluerit Chriſtus ſuam promiſſioné obſignare, id eſt, nos reddere certos, quòd noſtros animos, quando ita, ut oportet, credimus, & memores paſſionis eius ſumus, velit paſcere ſpiritualiter; atq; eatenus per vsũ Euchariſtiæ ſpiritualiter nos reficere. At iſtud nos quidem poſſumus cum certo fundamento & teſtimonio Chriſti dicere, non ipſi Caluiniſtæ. Nam, ut hoc firmiter aſſeratur, oportet certum teſtimonium Chriſti proferre, quo conſtet per vſum externum iſtius Sacramenti cõferri ex peculiari promiſſione gratiam, vt ita demùm intelligamus, ipſo ſymbolo externo Euchariſtiæ voluiſſe Chriſtum quaſi obſignare nobis talé proC miſſionem, id eſt, noſtram fidem de eiuſmodi promiſſione excitare & confirmare. Quemadmodum hoc rectè de Baptiſmo dicimus, quia teſtimonium Chriſti habemus, Ioan.3. quod per vſum illum aquæ externum, tanquam per inſtrm̃ quoddam Spiritus ſancti, renaſcimur ſpiritualiter. Tale autem aliquod teſtimonium Chriſti de vſu externo Euchariſtiæ nos quidem proferimus, cùm aſſirmamus, ore corporis manducari Chriſti carnem per ipſum vſum externum Euchariſtiæ, ac proinde ad eum vſum propriè pertinere illas Chriſti promiſſiones, ſuprà commemoratas, *quæ apud Ioan.* cap.6. exſtant, de gratia ſpirituali *obtinenda per manducationem* Chriſti carnis, niſi conſcientiæ impuritas D impediat. Caluiniſtæ autem, niſi nobiſcum admittant, Chriſti carné per vſum ipſum externum Euchariſtiæ, atque adeò ore corporis, manducari, non poſſunt ad eum vſum accõmodare illa Chriſti teſtimonia & promiſſiones, quæ apud Ioannem exſtant: neque præterea illis ſupereſt vllum aliud teſtimonium Chriſti, ex quo appareat, per ipſum vſum externum Euchariſtiæ nos gratiam, conſequi, vt antè oſtendi. Quare prorſus fundamento firmo caret ipſorum ſpeculatio, cùm iactitát, voluiſſe Chriſtum promiſſionem de gratia peculiariter obſignare & cõfirmare ſymbolo Euchariſtiæ externo. Atq; ita vera & firma eſt propoſitio noſtri argumẽti Maior: nempe Chriſtum contineri & ſumi ore corporis in Euchariſtia, ſi per vſum externum huius Sa-E cramẽti reficimur ſpiritualiter *ex certa aliqua promiſſione*, quæ ad eum vſum propriè pertineat.

Minor autem propoſitio eiuſdem argumenti: nempe verè nos ſpiritualiter refici per vſum externum huius Sacramenti ex peculiari aliqua promiſſione, quæ ad eum vſum pertineat; patet primò ex natura Sacramenti. Id.n. cõe eſt omni vero Sacramento, ut habeat annexam aliquam peculiaré Dei promiſſioné ex qua gratiam obtineamus, ſicut ipſi etiam Caluiniſtæ & Sectarij oẽs concedunt. Secundò id patet ex plurimis teſtimonijs Patrum ſuprà §.4 recitatis, ac nominatim ex D. Cyrillo lib.4. in Ioan. ca.14. Tertiò, ex Confeſſione Caluini,

Caluini, qui non ſemel aſſerit, aliquã promiſſionem ad vſum ipſum huius Sacri pertinere. Vt cũ ita ſcribit li.4. Inſt.ca.17.ſect.11. *Significatio huius Sacramenti in promiſſionibus eſt ſita, quæ quodammodo ſunt ſigno implicitæ*. Itẽ: *Chriſtus* (inqt ſect.10.) *efficaciam ſpiritus ſui illic* (in ſigno externo) *pfert, qua impleat, quod promittit*. Itẽ ibidem: *Si per fractionẽ*, inquit, *panis, Dñs participationẽ ſui corporis verè repræſentat; minimè dubiũ eſſe debet, quin verè præſtet atq; exhibeat*. Hæc & ſimilia quõo certò & conſtanter aſſeri poſſunt, niſi in ipſo & per ipſum ſymbolum externum, atque adeò ore corporis, carnẽ Chriſti ſumamus, vt ita ad ipſum externum ſymbolum & eius vſum propriè pertineãt promiſſiones, quæ apud Ioannẽ exſtãt?

Firmum eſt igitur & hoc noſtrum argumentum, quod ex doctrina ẽt Caluiniſtica extruximus. Quare *auferatur iam dubitatio* (vt D. AVGVSTINI verbis & auctoritate grauiſſima contra iſtos, vtar, lib.1. de pec. merit. & remiſſ. cap.20.) *Dominum audiamus, non ſuſpiciones cõiecturaſque mortalium*; *Dominum, inquam, audiamus* DE SACRAMENTO *ſanctæ menſæ dicentem Ioann.6. Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis*. In Sacramento igitur ipſo externo atque adeò ore corporis ſumitur ad vitã caro & ſanguis Chriſti. Alioqui *euanida tantùm ſpeculatio & incerta coniectura ac ſuſpicio* (vt Auguſtinus loquitur) erit illa doctrina Caluiniſtica de obſignatione promiſſionis gratiæ per iſtud Sacramentum, ſicut demonſtraui.

Probatur VII. ſententia Catholica ex miraculis. §. 8.

SEPTIMO. Eadem præſentia Chriſti in Sacramento comprobatur, vt initio dixi, ſtupendis miraculis. Quæ certè non minus conſtat diuinitus patrata eſſe ad eum finem, vt Catholicorum fides de hac Chriſti præſentia confirmaretur, quàm cõſtat, alia etiam miracula pro Chriſtiana religione in vniuerſum facta fuiſſe ad eum finẽ, vt Chriſtianę religioni fides haberetur. Nam ſicut in illis cõibus pro noſtra religione miraculis, non alius finis animaduerti ab hominibus potuit, niſi ille qui ſequebatur, vt ſcilicet Chriſtiana religio vera putaretur, & à populis ſuſciperetur: ita neque in miraculis, quibus fides de pręſentia Chriſti in Euchariſtia apud fideles eſt aliquando cõfirmata & aucta, vllus alius finis cognoſci potuit præter eum ipſum, qui conſequutus eſt, vt ſcilicet ea fides hominibus comprobaretur. Et quemadmodum ea ratione colligimus, ſecundùm diuinam prouidentiam nullum alium fuiſſe Dei finem in illis miraculis communibus (indicaſſet enim illum Deus, ne homines alioqui tam facilè decipi poſſent) ita rectè ſimiliter colligimus, non alium in peculiaribus iſtis pro Euchariſtia miraculis Deo propoſitum fuiſſe finem, niſi iſtum, qui putatus eſt ab ijs, in quibus eſt eo modo fides de præſentia Chriſti in Sacramento confirmata & aucta. Item non minus conſtat, multa huius generis miracula fuiſſe facta Dei virtute, quàm alia pleraque communia, quę pro veritate in vniuerſum Chriſtianæ religionis meritò putantur maximum habuiſſe & habere pondus.

Porrò eiuſmodi miracula pro Euchariſtia exſtant maxima & antiquiſſima apud D. Cyprianum, ſerm. de lapſis. Nicephorum lib.13. cap.7. Sozomenum lib.8. cap.5. Proſperum libro de prædict. part.4. cap.6. Gregorium libro 2. Dialog. cap.24. & libro 3. capite 3. apud quem videre eſt, quemadmodum iſto Sacramento ingentia miracula patrauerit S. Benedictus. Item apud Petrum Diaconum in vita eiuſdem Gregorij. Poſtquam hæreſis autem contraria incepit ſerpere, maxima quoq; miracula exſtiterũt, vt videre eſt apud Paſchaſium in lib. de corpore & ſanguine Domini, ca-

A pite 14. & Guidmundum lib.3. de Sacramento, quibus miraculis ipſe etiam Berengarius ad eiurandam hæreſim permotus fuit.

Item poſt VViclefſum, qui Berengarij hęreſim renouauit, narrat Thomas VValdenſis to.2. de Sacrament. capite 63. ſe præſente in Eccleſia ſancti Pauli, Londini, VViclefſiſtam quendam ab Epiſcopo Cantuarienſi iuſſum eſſe Chriſti præſentiam confiteri, & adorare Euchariſtiam: Hunc, cùm facere nollet, reſpondiſſe; Araneam digniorem eſſe veneratione: confeſtim horribilẽ ingentiſque magnitudinis araneam ex ſummo templi tecto in os blaſphemi deſcẽdiſſe, & vix eam multorum manibus prohiberi potuiſſe, quò minus ad linguam & fauces vſque penetraret.

B Neque uerò opus eſt huiuſmodi miracula petere ex libris, cùm in prouincijs ipſis & locis penè omnibus exſtet ac retineatur in Eccleſia Catholica ſtupendorum partim veterum, partim recentium miraculorum memoria, quæ hanc veritatem S. Euchariſtiæ confirmant. Videatur libellus Coloniæ editus, anno 1584. apud Maternum Cholinum, auctore Gulielmo de Gent. cuius inſcriptio eſt: *Exempla illuſtrium miraculorum circa ſacram Euchariſtiam*. Et hactenus quidem ſatis ſuperque videmur progreſſi in PRIMA illa via argumentorum orthodoxæ ſententiæ, per quæ initio propoſuimus nos directò probaturos veritatem ipſam.

Falſam prorſus eſſe ſententiam Caluiniſticam: Et quomodo id probetur. §. 9.

C NVNC ſequitur, vt tranſeamus ad POSTERIOREM quoq; viam argumentorum, pro eadem orthodoxa ſñia, quibus initio item decreuimus expugnare penitùs & euertere cõmentitiam Caluiniſtarum ſñiam (ſuprà propoſitam) probando.ſ. directè falſum oĩno eſſe, qd aiunt, Chriſtum corporaliter à Sacro abſẽtem, verè nihilominus in ipſo Sacro percipi: & conſequenter concludendo veriſſimum eſſe, qd orthodoxi contra affirmant, Chriſtum in hoc ſanctiſſimo Sacramento verè, ſubſtantialiter, & corporaliter præſentem percipi.

Ac vt facilius perſpiciatur, quò nam propriè eiuſmodi argumenta oĩa per hanc poſteriorem viam dirigenda ſint, principio diſcutiam commentum illud Caluini- D ſticum, per hmõi RATIOCINATIONEM: Si Chriſtus realiter & corporaliter abſens à Sacro, verè nihilominus in Sacramento percipitur; aut percipitur ſm ipſius dũtaxat *effectum*, putà ſm gratiam, aut etiam ſecundùm ſe & ſuam *ſubſtantiam*. Sed neutro modo. Ergo nullo: ac per conſequens, nullum Sacramentum, ſed nudum panem & vinũ dant & accipiunt Caluiniſtæ in ſua cœna.

Maior propoſitio certiſſima eſt. Nam ꝙ Caluiniſtæ fingunt, Chriſtum ipſum, tametſi ab Euchariſtia longiſſimè diſſitum, uerè nihilominus in Euchariſtia percipi ſpiritualiter, neceſſe eſt prorſus alterutro è duobus modis ab ipſis intelligi, aut nihil omnino (quod mihi veri ſimillimum eſt) de aſſertione ſua intelligunt. VNO mo- E do, ut illorum ſententia ſit, Chriſtum ab animo piè cõmunicantis percipi verè, non ſecundùm ſe ipſum, ſed ſecũdùm ipſius *effectum*, puta ſecundùm gratiæ donum, quo Chriſtus tametſi in cęlo exiſtens animum communicantis ſpiritualiter alat.

ALTERO modo, vt illorum ſententia ſit, Chriſtum non tantummodò ſm ſuum effectum, ſed etiam ſecundùm *ſe ipſum*, & in ſe ipſo, verè percipi ab animo cõicantis: ita quidem, ut quamuis communicantis animus & Chriſtus, tanto locorum interuallo à ſe diſtent, quantum eſt inter cœlum & terram, tamen efficacitate Spiritus ſancti arctiſſimè inter ſe & ſecundùm ſe coniungan-

gan-

gantur, & ex ea coniunctione, quaſi quidam effectus manet alimentum illud ſpirituale animi, ex corpore & ſanguine Chriſti arctiſſimè ſibi coniuncti.

Porrò alterutro modo ex his duobus oportere Caluiniſticam ſententiam intelligi, luce clarius eſt. Nam vt non poſſumus in propoſito cogitare, niſi aut Chriſtum ipſum *in ſe & ſecundùm ſe*, aut Chriſti *effectus* ſpirituales: ita eſt neceſſe, vt communicatio, perceptio, ſumptio Chriſti, ſit aut Chriſti ſecundùm effectus ſuos, aut Chriſti etiam ſecundùm ſe. Quocirca veriſſima eſt maior noſtri argumenti propoſitio.

Minor autem nunc probãda eſt, ſcilicet, neutro mõ ex illis duobus Chriſtũ in Sacramẽto verè accipi, ſi realiter & corporaliter abeſt à Sacramento, ut uolunt Sacramẽtarij. Et qdem alij ex iſtis uno modo ex illis duobus, alij altero Chriſtum in Sacramento accipi intelligunt; ut nimirum hac ẽt nota prodant ſe eſſe Sectarios, quòd aliorum Sectariorum more ſunt inter ſe diſſecti. Nã Zuinglius & alij Sacramentarij, qui ante Caluinum extiterunt, non ipſum Chriſtum ſecundùm ſe, ſed *effectum* ſpiritualem Chriſti, putà gratiàm, atque adeò Chriſtum, qua ad effectum ipſius duntaxat, in Sacramento percipi aſſerebant. Hos enim memorat Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 7. cùm ita inquit: *Neque illi mihi præterea ſatisfaciunt, qui nonnullam nobis eſſe cum Chriſto communionem agnoſcentes, eam dum oſtendere uolunt nos ſpiritus modò* (atque adeò gratiæ) *participes faciunt, prætérita carnis & ſanguinis mentione.*

Quin ẽt Antonius Sadeel indicat, non deeſſe nunc inter Sacramentarios, qui ſentiunt, *Chriſti tantùm dona & ſpirituales effectus* in Sacramẽto cõmemorari, & percipi, non aũt *ipſum ſecundum ſe* Chriſtum. Ita enim ſcribit Sadeel, tract. de mandu. ſpiritual. pag. 4. *Iam exorti ſunt nonnulli, qui putant ſacram Domini cœnam eſſe tantùm ſymbolum Chriſtianæ religionis & commemorationem mortis Chriſti & beneficiorũ eius, neq; in cœna Domini ullã eſſe præſentiã corporis & ſanguinis ipſius.* Quorũ infrà hoc argumentum refert, pag. 70. *Si in cœna Domini manducatio corporis Chriſti & potus ſanguinis ipſius ſpiritualiter intelligi debent: Ergo debent nõ de ipſo Chriſti corpore intelligi, ſed de Chriſti beneficijs, & inprimis de fructu mortis, & ſacrificijs ipſius.* Itaque ſentẽtia iſtorum eſt, non etiam ipſum Chriſtum ſecũdùm ſe, ſed duntaxat ſecundùm *dona & effectus* ſpirituales ipſius, in Sacramento percipi: Siquidem hoc re ipſa nihil aliud eſt, quàm fieri in Sacramento communicationem donorum Chriſti, vt fatentur.

Caluinus autem & Beza, & Antonius Sadeel, & Fortunatus, & alij, qui in impia ſua ſententia palliãda de reali abſentia Chriſti à Sacramento aſtutiores ſunt, ipſum ẽt *ſecundùm ſe* Chriſtum, & nõ tantùm ſecundùm ipſius effectũ, aiunt in Euchariſtia verè percipi, & verè uniri cum aĩo communicantis. Itaque ſic inter cætera Caluinus ſcribit in defenſione 2. doctrinæ de Sacramẽtis, contra VVeſtphalum: *Ne quid ad perſpicuitatem deſit, duo nobis offerri dico, Chriſtum, & quæ ex eo nobis proueniunt dona.* Et rurſus cùm ſentẽtiam orthodoxã oppugnauiſſet lib. 4. Inſt. cap. 17. ſect. 19. *His*, inquit, *abſurditatibus ſublatis, quidquid ad exprimendam ueram ſubſtantialemque corporis ac ſanguinis Domini communicationem, quæ ſub ſacris cœnæ ſymbolis fidelibus exhibentur, facere poteſt, libenter recipio.* Vt alia nunc omittam, quæ in eandem ſententiam recitaui ex Caluino, ſuprà §. 7.

Theodori etiam Bezæ eadem ſentẽtia eſt, tum aliàs paſſim, tum nouiſſimè in reſpõſione ad acta colloquij Mompelgardenſis, ubi loquens de mõ, quo Chriſtus, in Sacramento percipitur, ſic inter cætera ſcribit, parte 1. pag. 32. *Nullum dicimus fieri beneficiorũ Chriſti participem, qui nõ ipſum quoque Chriſtũ à quo emanant, poſſideat.*
A *Sicut cibo naturali nemo nutritur, niſi cibum ipſum ſumat.*

Conſentit cum his Sadeel. Nam in tractatu de ſpirituali manducatione Chriſti, ex inſtituto eos Sacramẽtarios refellit, qui cenſent, Chriſti tm̃ dona, atq; adeò Chriſtum ſm̃ ipſius tantùm effectus, in Sacramento percipi. In altero etiam tractatu, qui eſt de Sacramentali mãducatione Chriſti; ſic ſcribit, pag. 103. *Credimus in S. Domini cœna Chriſtũ nobis ſuum corpus & ſanguinem, ſeq; adeò ipſum (ne poſthac iſti nobis obijciant, nos loco rei, vſum, beneficium & fructum reponere) Chriſtum, inquam, ipſum, unà cum ſuis donis ac meritis donare, uera fide per efficacitatem Spiritus ſancti recipiendum.* Et infrà eos reprehendit, pag. 132. qui ſpiritualem Chriſti manducationem in Sacramento dicunt eſſe ſumptionem corporis
B Chriſti & ſanguinis ipſius, non ſm̃ ſe, ſed ſm̃ eorum effectum, puta ſm̃ donum gratiæ. Fortunatus quoque idem ſæpe repetit in ſua Vindicatione. Vt pag. 111. cũ ait: *Verum Chriſti corpus, qua ad ſubſtantiam, non qua ad effectum duntaxat & gratiam, uerè præſens eſt in Euchariſtia, & à fide manducantibus uerè percipitur.* Et rurſus pag. 112. *Verum Chriſti corpus in cœna præſens eſt, & ſumitur, etiam qua ad ſubſtantiam: quia illud corpus, quod traditum eſt, ſed qua traditum eſt, præſens eſt & ſumitur.*

Quod igitur Chriſtus non tantum qua ad ipſius *effectum* in Sacramento percipiatur, ipſi Caluiniſtæ nobiſcum fatentur, contra q̃ aliqui Sacramentarij ſenſerũt. Atq; id ipſum facilè probari poteſt. Nam primò Chriſtus Dominus de eo, quod vel in rei veritate (vt Eccle-
C ſia veriſſimè ſentit) vel in ſigno (vt Caluiniſtæ volunt) diſcipulis dedit, non dixit: Hoc eſt *effectus* corporis mei; ſed, *Hoc eſt corpus meum*, Matth. 26. Neque etiam Apoſtolus dixit, panem quem frangimus participationem effectus corporis Chriſti eſſe, ſed, ipſius Chriſti *corporis*; & calicem, cui benedicimus, communicationem ipſius Chriſti *ſanguinis*, 1. Corinth. 10.

Secundò, Ioan. 6. idem Dominus in ſermone quem de communicatione ſui corporis & ſanguinis in hoc Sacramẽto (Patribus ita exponentibus, ut videbimus quæſt. 8) habuit, vtramque communicationem, apertè diſtinxit, nimirum & ſui corporis ac ſanguinis *ſecundum ſe*, & eorum *effectus ſpiritualis*, puta vitæ ſpiritualis per gratiam & gloriam. Id patet ex illis verbis: *Qui*
D *manducat me, uiuet propter me.* Et: *Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum.* Et: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam, &c.*

Tertiò, non ſolùm effectus corporis & ſanguinis Chriſti, ſed reuera quoq; ipſum corpus & ſanguinem Chriſti in Sacramento percipi, Patres omnes apertiſſimè teſtantur, & verbis Chriſti confirmant: quorum teſtimonia recitauimus ſuprà §. 5. Adde quod Paſchaſius ante octingentos annos ex orthodoxa ſententia ita diſertè ſcripſit in epiſt. ad Frudegardum: *Chriſtus non ita dixit: Hoc eſt, uel in hoc myſterio eſt quædam* V I R T V S *uel figura corporis mei. Sed ait non fictè: Hoc eſt corpus meum. Et ideo hoc eſt, quod ipſe dixit, non quod quiſque fingit.*

Quòd autẽ neque SECVNDVM SE percipiatur verè
E Chriſtus in Sacrõ, ſi, vt Caluiniſtę contendunt, realiter & corporaliter abſit à Sacramento, id probandũ à nobis eſt cõtra Caluiniſtas, ut noſtra RATIOCINATIO, & ἀπόδειξις ex omni parte ſit conſpicua. Probabimus id autẽ his nouem medijs ſeu modis: PRIMO, ex Chriſti verbis, & inſtitutione huius Sacramenti. SECVNDO, ex antiquorum Patrum teſtimonijs. TERTIO, ex ipſa notione vocabulorũ, & ex mõ quo oportet differre de quibuſuis Chriſtianæ religionis myſterijs. QVARTO, ex nexu, quẽ eſſe oportet inter eas res, quę verè vniuntur. QVINTO, ex modo quo Caluiniſtę aſſerũt Chriſtũ vniri cum animis communicantium. SEXTO, ex ratione Sa-

ne Sacramentorum. Septimo, ex modo quo in hoc Sacramento Chriſti corpus & ſanguis per panem & vinum ſignificantur ſecundum Caluiniſtas. Octavo, ex ratione veræ præſentiæ. Nono, ex magnitudine ueri myſterij Euchariſtiæ.

Refutatur I. ſententia Caluiniſtica, ex Inſtitutione huius Sacramenti. §. 10.

Probatur autem id primò ex ipſa inſtitutione huius Sacramenti, atq; adeò ex ſacroſanctis Chriſti uerbis, hoc modo: Commentitius prorſus cenſeri debet ille modus perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, quo Chriſtum corpus ſuum & ſanguinẽ in ultima cœna exhibuiſſe Apoſtolis, ac Apoſtolos accepiſſe, minimè ex ipſa huius Sacramenti inſtitutione conſtat iuxta veram & orthodoxam eius interpretationem. Sed talis eſt omnino modus iſte Caluiniſticus perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia. Ergo commentitius prorſus cenſeri debet, atque adeò à pijs omnibus reijciendus eſt.

Maior certiſſima eſt. Nam ueriſſimè D. Hilarius de hoc ipſo myſterio loquens, lib. 8. de Trinit. *De naturali,* inquit, *in nobis Chriſti ueritate quæ dicimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè atq; impiè dicimus.* Itaque ſtultè ac impiè, Hilario iudice, Caluiniſtę ea dicũt, quæ de ſola illa ſua ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti perceptione atque unione cum animo cõicantis tradunt, niſi certò poſſint monſtrare, illa ſe didiciſſe ex facto Chriſti & Apoſtolorũ in ultima cœna. Id. n. Chriſtus uoluit deinceps, tanquam à ſe inſtitutũ, fieri in vſu Euchariſtię, qđ tunc factũ eſt; ut ex illis uerbis perſpicuũ eſt, Luc. 22. *Hoc facite in meã commemorationem.* Et ex illis ẽt D. Pauli, 1. Cor. 11. *Ego enim accepi à Domino, ꝙ & tradidi uobis.*

Minor autem probatur. Nam nulla eſt ſyllaba in tota narratione inſtitutionis huius myſterij, ex qua poſſimus certò colligere, dediſſe Chriſtũ diſcipulis aliqđ in illa cœna, qđ ab eis percipiendum eſſet *ſolis animis*, & non ẽt ore corporis. *Accipite,* inquit, *& manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem, &c.* Quid hic porrigitur *ſolis* animis? Nonne Apoſtoli comedere & bibere *ore corporis* debuerũt id, quod menſæ aſſidentes comedere & bibere iuſſi ſunt à Chriſto? At mens & ſentẽtia Chriſti fuit (inquiunt Caluiniſtæ) vt ore quidem corporis comederent & biberent ſigna illa externa corporis & ſanguinis Chriſti; ore autem animi duntaxat, res ipſas ſignificatas, puta corpus & ſanguinem ſuum, quæ minimè in illis ſignis continerentur, ſed ſignificarentur & obſignarentur tanquam ſigillis, quibus certi de Chriſti corporis & ſanguinis exhibitione ſpirituali redderemur. At iſtud quidem Caluiniſtæ non ex Chriſto, ſed ex ſuo cerebro diſcunt, & ideo, vt ait Hilarius, impiè ac ſtultè ita dicunt. Attende enim, obſecro, quàm hic multa ſunt, quæ iſti non diſcunt à Chriſto, ſed à ſolo Caluino.

Primo, Chriſtum, *nudum ſignum* corporis ſui, & nudum ſignum ſanguinis ſui, *ore quidẽ corporis* percipiendum exhibuiſſe Apoſtolis. Quo verbo dixit hoc Chriſtus? Imò, quib. verbis potuit clarius contrarium dicere, quàm illis: *Hoc, hoc,* inquam, quod vobis ore corporis percipiendùm *do, eſt,* non figura corporis mei (inquiunt ex orthodoxa ſententia Damaſcen. lib. 4. fidei, cap. 14. Paſchaſius in epiſt. ad Frudegardum. Theophilactus in cap. 26. Matth. & 14. Marci) ſed, *corpus meum,* illud ipſum nimirum, quod pro vobis tradetur.

Secundo, non à Chriſto, ſed à ſolo Caluino iſti didicerũt, illud quod Chriſtus dedit ore corporis accipiẽdum, fuiſſe nominatum à Chriſto corpus ſuum *impropriè,* quia fuerit ſignũ corporis. Hoc ẽt quoniam uerbo dixit Chriſtus? Imò quorſum addidit illud: *Quod pro nobis tradetur;* niſi vt propriè corpus ſuum ſe nominare indicaret? Nonne nomen *corpus,* & relatiuum *Quod,* ad idem retulit? Aut igitur corpus ſuũ propriè vocabulo corporis ſignificauit; aut ſi noĩe corporis ſignificauit corporis *ſignum,* (vt Caluinus contendit lib. 4. Inſtit. c. 17. ſect. 21. Beza in Cõfeſſ. fidei, ca. 4. ſect. 50. Sadeel in tract. de manducat. Sacram. pag. 134. Fortunatus in diſceptatione ſua, pag. 21.) ſignum corporis Chriſti fuit pro nobis traditũ, id quod vel cogitare impiũ eſt. Nec poteſt ſanè paruipendere hoc argumentum Sadeel, niſi clariſſimæ illi veritati tenebras offundat, quæ ipſimet, in ſuo muſæo fortè dormitanti, vi maxima erupiſſe videtur ex conſcientia, cùm in hæc verba ſcripſit: *Chriſtus ita de ſuo corpore & ſanguine locutus eſt: Quod pro vobis traditur, qui pro uobis funditur. Corporis autẽ ſimilitudinem fuiſſe pro nobis traditam, aut ſimilitudinem ſanguinis pro nobis fuſam, inter Chriſtianos nefando quidẽ auditũ eſt.*

Tertio, didicerũt Caluiniſtæ à ſolo Caluino, & nõ à Chriſto, ad eã rem Chriſtum dediſſe Apoſtolis *ſigna nuda* corporis & sãguinis ſui, *ore corporis* ſumẽda, ut eos certos faceret, ſe tunc ẽt ipſorũ *ſolis animis* præbere res ſignificatas, longiſſimè à ſignis illis diſtantes, puta corpus & ſanguinẽ ſuum. Quibus enim Chriſti verbis tradita eſt hæc Caluiniſtica Theologia? Certè qui dat ſignum alicuius rei, non eo ipſo etiam dat rem ſignificatam, ſi ita ſignificetur, ut tñ non contineatur in ipſo ſigno. Nos qdẽ qui certiſſima fide perſuaſi ſumus, Chriſti corpus & ſanguinem in ſacris illis ſignis realiter & ſubſtantialiter cõtineri; certiſſimi etiam ſumus cum ea ſigna nobis porrigũtur, dari nobis eo ipſo Chriſti corpus & ſanguinẽ, vt non ſolùm ore corporis, ſed ẽt ore animi, hoc eſt, ſumma fide, & reuerẽtia, tantum hoſpitem ſuſcipiamus. Caluiniſtæ verò, qui tã procul ab illis ſignis corpus & ſanguinem Chriſti reijciunt, q̃ abeſt cœlum à terra, qũo poſſunt eſſe certi, corpus & ſanguinem Chriſti vllo modo verè ſuſcipiendum ſibi præberi, eo ipſo, ꝙ illa ſigna eis exhibentur? An, qui à Principe quopiam ſimilitudinem pictã ciuitatis accipit, eo ipſo accipit ẽt ciuitatẽ? *Quomodo igitur* (inquit rectè Guidmundus lib. 3. de Sacram.) *Si verbum carnẽ factum, cibo Dominico non ſubſtantiuè, ſed umbraticè ſumimus; per hoc conſequens eſt, vt in nobis ſubſtantialiter maneat Chriſtus? Quæ eſt huius probationis neceſſitas? Quæ conſequentia?*

Sed quorſum, inquient, daret Chriſtus ea ſigna ſui corporis & ſanguinis, niſi ut tunc etiam corpus & ſanguinem ſuũ verè à noſtris animis participandũ daret? Reſpondeat ipſe Chriſtus, Luc. 22. & 1. Cor. 11. *Hoc,* inquit, *facite in meam commemorationem.* En, ad quem finẽ duntaxat putari poſſet, inſtituiſſe Chriſtum illorum ſignorũ uſum; ſi non etiã in illis ſignis continetur reuera Chriſtus, ut in illis uerè ſumatur. Etſi autem à nobis illa pia commemoratio ſalutiferæ Chriſti mortis, ad ſpiritualem participationem Chriſti ſecundùm gratiam referri debeat: tamen hoc illi cum alijs omnibus pijs actionibus commune eſt: Hic autem cum Caluiniſtis diſputamus de *peculiari promiſſione* ſpiritualis participationis Chriſti, & quidẽ non ſolùm ſecundùm gratiæ donum, ſed etiam ſecundùm ſe, quę promiſſio in ipſa inſtitutione Euchariſtię ſit facta. Talem, inquam promiſſionem dicimus à Caluiniſtis nõ poſſe in Euchariſtiæ inſtitutione oſtendi, dum negant Chriſtum realiter & corporaliter contineri in illis ſignis externis.

At, inquient rurſus, Apoſtolum explicaſſe, obſignari nobis per illa ſigna ſpiritualẽ exhibitionẽ & participationẽ corporis & ſanguinis Chriſti, 1. Cor. 10. cũ dixit: *Panis quẽ frangimus, nonne participatio corporis Chriſti eſt?* Et: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne cõmuni-*

catio

catio ſanguinis Chriſti eſt? At ego ab his quæro, virũ hoc ipſo loco D. Paulus propriè, an figuratè de corpore & ſanguine Chriſti loquatur. Si *propriè*: ergo ex ſententia D. Pauli cùm percipimus ore corporis illum panẽ & illum calicem, eo ipſo percipimus ét *ore corporis* corpus Chriſti & ſanguinẽ. Quo ſenſu veriſſimum quidẽ eſt, per illa ſymbola vini & panis, certò nobis obſignari exhibitionẽ corporis & ſanguinis Chriſti realem & oralem, eandemq; maximè ét ſpiritualem, cum ad ſpiritualem utilitatem noſtram tota pertineat. Si autem D. Paulus *figuratè* ibi loquitur de corpore & ſanguine Chriſti; ut ſit ſenſus, vſum & communicationem illius panis & calicis, eſſe communicationem ſignorum corporis & ſanguinis Chriſti; ergo per hanc ſententiam minimè D. Paulus declarat, tunc exhiberi corpus & ſanguinem Chriſti ab animis verè participandum, cum exhibentur illa externa ſigna corporis & ſanguinis Chriſti. Nam, ut is, qui dat externum rei ſignum, non eo ipſo dat etiam rem (ſicut antè oſtendi) ita qui dicit, *dari & communicari* externum rei ſignum, non eo ipſo dicit aut explicat, dari ét & communicari ipſam rem.

Quam ob rem adhuc hærent in eodẽ luto Caluiniſtæ, cùm neque ex Chriſto, neq; ex Paulo poſſint oſtendere, in Euchariſtiæ corpus & ſanguinẽ Chriſti ſic exhiberi, ut ſolo animi ore, & non ét ore corporis percipi debeant. Tantùm enim id ſuadere conantur ſuis quibuſdam ſigillorum neſcio quorum & obſignationũ ob ſtrepitaculis à ſe excogitatis, quæ nullum habent firmũ & illuſtre in inſtitutione Dominica fundamẽtum.

At, inquiẽt poſtremò, naturam Sacramẽtorũ hanc eſſe, vt cũ ſacro ſigno, in quo nimirum Sacramenti ratio conſiſtit, ſimul etiam exhibeatur res ſacra ſignificata. Omnino ita eſt: Sed quæſtio inter nos eſt, quo pacto voluerit Chriſtus in hoc peculiari Euchariſtiæ Sacramento, rem ſignificatam exhiberi ſimul cum ſacro ſigno. Nos dicimus, voluiſſe, vt exhiberetur ſimul contẽta in ſigno, ita ut ore etiam corporis ad ſpiritualem animorum ſalutem vnà cum ſigno ſumeretur. Hoc, inquam, nos dicimus, quoniam à Chriſto didicimus, qui idipſum apertiſſimè dixit, cùm dixit: *Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur*; aſſentiente nobis tota antiquitate Orthodoxa; atq; adeò uniuerſa Eccleſia Catholica, vt ſuprà § 5. & 6. demonſtrauimus. Caluiniſtæ autem dicunt, Chriſtum noluiſſe, ut in hoc Sacramento res ſignificata exhiberetur ſimul cum ſigno non contenta in ſigno, ſed tam ab illo remota, quàm abeſt cœlum à terra. Hoc autem ipſum eſt, quod contendo nullo modo dixiſſe Chriſtum, ac proinde *ſtultè ac impiè* (iudice Hilario) à ſolis Caluiniſtis dici, cùm id non didicerint à Chriſto. Aut proferant iſti ex tota inſtitutione cœnæ Dominicæ unicum ſaltem uerbum, quo uel expreſsè (ut omnia ipſi uolunt, in Scriptura à nobis demonſtrari) vel obſcurè id Chriſtus dixerit.

Neque eſt, quod hic mihi obijciant, rem ſacram ſignificatam in Baptiſmo, puta gratiam ſpiritualis regenerationis, nõ exhiberi contentam ét realiter in ipſo ſigno; niſi prius oſtendant, id Baptiſmo conuenire ſecundùm rationem ét communem, qua Sacramentum eſt, & nõ ſolùm quatenus *tale* Sacramentũ eſt, in *operatione quadam* conſiſtens, vt & reliqua Sacramẽta preter Euchariſtiã. Quod nunquam iſti probare poterunt. Itaq; neq; ex eo, quòd Chriſtus dedit Apoſtolis ſignum externũ ſui corporis & ſanguinis, neq; ex eo, quòd id fuit ſacrũ ſignum, atque adeò Sacramentũ, poſſunt certò colligere Caluiniſtæ, præbere illum ex *peculiari promiſſione* in Euchariſtia ſuum corpus & ſanguinem ab animis verè participandum, niſi concedant ſubſtantialiter etiã contineri corpus & ſanguinem Chriſti in eiuſmodi ſigno.

A

Qvarto, conſequenter à ſolo Caluino, & non à Chriſto didicerunt Caluiniſtæ id, quod de ſigillis & obſignatione corporis & ſanguinis Chriſti per externa illa ſigna garriunt. Nam cùm certi eſſe non poſſint, Chriſtum ex peculiari promiſſione exhibere in Euchariſtia ſuum corpus & ſanguinem verè participandum, (ut iam probaui) conſequens eſt, vt neque certò ſtatuere poſſint, *obſignari* à Chriſto talem aliquam promiſſionem per illa externa ſigna.

Qvinto, multò minùs à Chriſto, ſed planè à ſolo Caluino didicerunt, quod aiunt; cũ exhibentur ori corporis illa externa ſigna, à quibus tantum, quantum cœlum à terra Chriſtus abſit, *exhiberi ſimul* corpus & ſanguinem Chriſti, verè à *ſolis animis* participandum non ſolùm ſecundùm ipſius effectum, qui eſt gratia, qua ſpiritualiter alit animos, ſed etiam ſecundùm *ſuam ipſius ſubſtantiam*. Nihilominus in Euchariſtiæ inſtitutione à Chriſto dictum aut inſinuatum eſt. Nam inauditum hactenus & incognitum toti Orthodoxæ antiquitati eſt, Chriſtum aliter quàm ſecũdùm gratiam vniri cum animis, niſi cùm ſuſcipitur vt *contentus realiter in ſacris* illis ſignis, quem ſuſcipiendi modum iſti reijciunt.

B

Cùm igitur tam multa ſint in Caluiniſtica ſentẽtia, quæ iſti certò confirmare non poſſunt ex uerbis & inſtitutione Chriſti, meritò concludimus cum D. Hilario, *ſtultè ac impiè* ab iſtis dici, quod de illa ſua communicatione Chriſti *ſecundum ſe*, ore duntaxat animi peragenda, fingunt. Veriſſimè enim ita ſcripſit etiã Guitmundus lib. 3. de Sacr. *Illi, iudicio B. Hilarij, verba Saluatoris peruersè ac impiè intelligunt, qui ſimplici intellectu contempto, ad figuras, addendo quod ſibi placet, ea traijciunt.*

C

Refutatur II. ſententia Caluiniſtica teſtimonijs veterum Patrum. § 11.

Secvndo, ex teſtimonio piæ & orthodoxæ antiquitatis ita contra Caluiniſticum myſteriũ argumentor. Si de cõicatione corporis & ſanguinis Chriſti, quæ fit in Euchariſtia, aliquid traditur, quod veterum & orthodoxorum Patrum ſententiæ repugnat; id in Eccleſia nullo modo tolerari debet. Sed quod affirmant Caluiniſtę, communicationem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia *ſolis animis*, & non etiam ore corporis peragi, repugnat prorſus veterum atque orthodoxorum Patrum ſententiæ, quippe cùm diſertis verbis ueteres aſſeuerent, vniri Chriſtum verè cum *noſtris etiam corporibus* in Euchariſtia, & *ore corporis* percipi. Ergo dogma iſtud Caluiniſticũ nullo mõ in Eccleſia tolerari debet, ſed repudiandum eſt tanquam adulterinum.

D

Maiorem iſti vel non negant, uel nõ ſine magno detrimento exiſtimationis & fidei ſuæ apud prudentes, negant, ſi qñ audent commenta ſua anteponere ſentẽtiæ Patrum, quod non rarò impudenter faciunt. Nam nemo pius eſt, cui non maxime probetur iudicium illud D. Avgvstini de ueterũ auctoritate in fidei quæſtionibus, lib. 2. contra Iulianum: *Quod inuenerunt* (inquit) *in Eccleſia, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.*

E

Minor autem propoſitio illuſtribus aliquot teſtimonijs ueterũ nunc probanda eſt, qui nõ quouis modo aſſerunt corpus Chriſti in Euchariſtia percipi, ſed percipi etiã *ipſo corpore*, ſiue *ore corporis*. Ita enim retundemus quoque Fortunati Caluiniſtæ uel imperitiam uel impudentiam, qui in ſua Vindicatione pag. 113. hunc in modum ſcribere auſus eſt: *Nuſquam Patres illi ſcribunt, nos cum ipſo corpore Chriſti corporaliter coniungi.* Loquitur autem de Hilario, Chryſoſtomo & Cyrillo Alexandrino. Proferamus igitur & horũ & aliorum teſtimonia.

S. Irenaevs lib. 5. cap. 2. *Quomodo*, inquit, *negant carnem*

carnem capacẽ eſſe donationis Dei, quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur? id eſt, quæ reuera corpus & ſanguinem Chriſti percipit, vt eius beneficio cõſequatur ſuo tempore immortalitatẽ, & eatenus quaſi nutriatur. Nullum autem eſſet hoc argm̃ Irenæi, ſi *caro* noſtra ſolum ſignum corporis & ſanguinis Chriſti, & non ipſum corpus & ſanguinem Chriſti, reuera percipit. Nam nudum ſignum, hoc eſt, merus panis, & merum vinum, non ſunt res tantę, ut ſi caro noſtra eſt iſtarum rerum capax, conſequens videri debeat, fore illam etiam capacem vitæ æternæ.

IVSTINVS Apol. 2. ad Anton. in fine: *Cibum per preces verbi* DEI *ab ipſo Euchariſtiam factum*, EX QVO SANGVIS CARNESQVE NOSTRAE *per mutationem* (puta panis in illum) *aluntur*, IESV CHRISTI *eius, qui homo factus eſt, & carnem & ſanguinem eſſe accepimus.*

ORIGINES homil. 5. in diuerſa loca Euangel. *Quando ſanctum cibum, illudq́;* INCORRVPTVM *accipis epulũ, qñ vitæ pane & poculo frueris, mãducas & bibis corpus & ſanguinem Domini, tunc* DOMINVS SVB TECTVM TVVM *ingreditur. Et tu ergo humiliãs temetipſum imitare hũc Centurionem & dicito: Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Vbi enim* INDIGNE *ingreditur, ibi ad iudiciũ ingreditur accipienti.* Certè eſt perſpicuum, loqui Origenem hoc loco de ingreſſu Chriſti non in animam, ſed in corpus noſtrum: Cùm in animam nunquam contingat illum ingredi *indignè* & ad iudicium. Ac æquè eſt perſpicuũ, loqui de ingreſſu ipſiuſmet Chriſti *ſecũdùm ſe*, & non ſolùm ſm ſui ſignum, quandoquidem vocat epulum *incorruptum*, vitæ panem, & vult compellari & inuocari illis verbis: *Domine non ſum dignus, &c.*

TERTVLLIANVS libro de reſurrect. carnis: CARO *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima de Deo ſaginetur.* Loquitur autem de ipſo corpore Chriſti *in ſe*, quale nimirum dicit alibi (lib. 2. ad vxorem) *non credi à gentili homine eſſe in Euchariſtia.*

CYPRIANVS, aduerſus eos agens, qui cùm fidem negaſſent, indignè communicabant, ſerm. 5. de lapſis: *Exhalantibus*, inquit, *nunc etiam ſcelus ſuum faucibus, & cõtagia funeſta redolentibus, Domini corpus inuadunt?* Et paulò pòſt: *Vis infertur corpori eius & ſanguini. Et plus modò in Dominum* MANIBVS *atque* ORE *delinquunt, q̃ cùm Dominũ negauerunt.* Nunquid verò ſignũ tantũmodò corporis & ſanguinis Dñi indignè ſuſcipere, maius peccatũ eſſet, q̃ Dñm ipſum abnegare? Itẽ de iiſdem poſtea, qm̃ ægrè ferrent ſibi Euchariſtiã negari: *Qd nõ*, inquit, *ſtatim Dñi corpus inquinatis manibus accipiat, aut* ORE *polluto Dñi ſanguinem bibat, ſacerdotibus ſacrilegus iraſcitur.*

HILARIVS lib. 8. de Trin. *Hæc vitæ noſtræ cauſſa eſt, quod in nobis* CARNALIBVS *manẽtẽ* PER CARNEM *Chriſtũ habemus, victuris nobis per eũ ea conditione, qua viuit ille per Patrem.* Explicat aũt his verbis, qũo viuat p Chriſtum is, qui mãducat illũ in Euchariſtia, iuxta illud: *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo pp patrem: & qui mãducat me, viuet pp me*, Ioan. 6. Item de eodẽ myſterio loquens Hilarius: *Permanentem*, inquit, *in nobis* CARNALITER *Filiũ: & in* EO *nobis* CORPORALITER *& inſeparabiliter vnitis, myſterium veræ ac naturalis vnitatis eſt prædicandum.* An potuit clarius dicere, Chriſtum non ſolùm ſm ſuam carnẽ nobiſcum, ſed etiam nos viciſſim corporaliter, id eſt, ſecundùm noſtrum corpus, vniri cum Chriſto in myſterio Euchariſtiæ?

Gregorius NYSSENVS in orat. catech. cap. 37. *Qm̃ homo*, inquit, *eſt duplex, vt qui ſit compoſitus ac contemperatus ex anima & corpore, neceſſe eſt, vt qui ſeruãtur, ſequãtur eum qui ducit ad vitam. Ergo anima quidem cum ipſo cõtemperata per fidem, hinc ſalutis habet occaſionem. Nam vnio cum vita vitæ habet ſocietatem. Corpus autem* ALIO

A MODO *venit ad participationem eius, qui dat ſalutẽ.* Hunc autem alium modum docet ibi eſſe eum, quo corpus noſtrum Chriſti corpus verè percipit in Euchariſtia: *Oportet autem*, inquit, *ſicut exitiale, ita etiam ſalutare medicamentum admitti* INTRA *viſcera hominis, ut per illa diſtribuatur in vniuerſum corpus virtus eius, quod fert opem. Ita cùm id guſtauerimus, quod noſtram diſſoluit naturã* (pomum nimirum uetitum in Adamo) *neceſſe eſt, ut opus habeamus eo, quod cogit & conciliat id, quod erat diſſolutũ. Vt cùm* INTRA *fuerit hoc ſalutare medicamentum, veneni damnum, quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellat affectionem. Quid hoc ergo eſt? Nihil aliud quàm illud* CORPVS, QVOD *& morte oſtenſum eſt fuiſſe potentius, & noſtræ vitæ fuit initium. Quomodo enim paruum fermenti, vt*
B *dicit Apoſtolus, ſibi aſſimilat totã conſperſionem: Ita* CORPVS *à* DEO *morte affectum* (puta Chriſti) *cùm fuerit intra* NOSTRVM, *totum ad ſe tranſmutat & transfert. Quomodo enim, quod eſt exitiale; ſi miſtũ fuerit cum ſacro, quidquid eſt contemperatum ſimul, redditur inutile: ita etiam corpus immortale cùm fuerit* INTRA *eum, qui ſumpſit, vniuerſum quoque tranſmutat in ſuam naturam. Sed fieri non poteſt, vt ſit aliquid aliter* INTRA CORPVS, *niſi per eſum & potionem* MISCEATVR VISCERIBVS.

Et in fine capitis explicans, quomodo Chriſti virtute hoc fiat: *Ea*, inquit, *de cauſſa, per ſuæ gratiæ diſpenſationem ſe* PER CARNEM *inſerit oĩbus credentibus, commiſtus & contemperatus* CORPORIBVS *credentiũ, quibus ſubſtãtia eſt ex pane & vino, vt* VNIONE *cum eo, q eſt immorta-*
C *le, ſit etiã homo particeps incorruptionis. Hæc autem dat virtute benedictionis, in illud* TRANSELEMENTATA *eorum, quæ apparent* (panis & vini) NATVRA. Certè ſi hodie contra Caluiniſtas ex inſtituto probaret D. Gregorius Nyſſenus, non ſolum ſpiritualiter per fidem accipi ab animis communicantium corpus & ſanguinem Chriſti, ſed etiam corporaliter ab ipſorum corporibus, non potuiſſet, aut vberius, aut clarius de hac re diſſerere, nec huius diuini cõnſilij cauſſas luculentius exponere.

Adduxit autem hoc idem teſtimonium Gregorij iam pridem Euthymius in Panoplia, parte ſecunda, tit. 21. Quod tam eſt dilucidum & graue, ut ſuo pondere facilè obruat omnia commẽta Caluiniſtarum de ſigno corporis & ſanguinis Chriſti, quod pro ipſo Chriſti
D corpore & ſanguine nobis ſolent reponere. Ipſum .n. verum Chriſti corpus, *dat nobis ſalutem*, & *fert opem, & cogit & conciliat, quod erat diſſolutum, & morte potentius fuit, & noſtræ vitæ initium*, & cætera, quæ Gregorius Nyſſenus dicit. Sed alios quoque veteres audiamus.

Cyrillus HIEROSOLYMITANVS Catacheſi quarta Myſtag. *Sub ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis, vt ſumpto corpore & ſanguine Chriſti, efficiaris ei comparticeps corporis & ſanguinis.* χριστοφόροι γινόμεθα; *ſic Chriſtophori erimus, hoc eſt, Chriſtum ferentes, cùm eius corpus & ſanguinem in* MEMBRA *noſtra receperimus, atque vt beatus Petrus dicit diuinæ naturæ conſortes efficiemur.* Quid apertius à me etiam hodie contra Caluiniſtas dici poteſt?

E CHRYSOSTOMVS homilia 60. ad populum Antiochenum, & 45. in Ioannem: *Quod nunc dicunt, vellem ipſius formam aſpicere, figuram veſtimenta, calciamenta: Ecce ipſum vides, ipſum tangis, ipſum manducas. Et tu quidẽ veſtimenta videre cupis. Ipſe autem tibi concedit, non tm̃ videre, verùm & manducare, & tangere, &* INTRA TE *ſumere.*

Item lib. 3. de Sacerd. *O miraculum? O* DEI *benignitatem? Qui cum Patre ſurſum ſedet in illo ipſo temporis articulo omnium* MANIBVS *pertractatur.* An verò eſſet vllum miraculum, ſi eodem tempore, quo eſt ipſe in cœlo, ſignum eius tantùm hic in terra MANIBVS corporeis tractaretur? En Caluiniſticum ſcilicet miraculum.

Item

A Item homilia illa 60. & 83. in Matthæũ: *Non ſufficit ipſi hominem fieri, flagellis cedi, ſed nos ſecum in vnam* (vt ita dicam) MASSAM *reducit. Neque id fide ſolùm, ſed re ipſa nos corpus ſuum effecit.* Certè vocabulum etiam *Maſſa,* indicat reipſa nos ſecundùm corpus vniri cum corpore Chriſti, ex ſententia Chryſoſtomi.

Item homilia ad Neophytos: *Nunc,* inquit, *ſi viderit inimicus non poſtibus impoſitum ſanguinem typi* (id eſt, ſanguinem agni, quo ſignabãt poſtes Iſraelitę in Ægypto ne percuterentur ab Angelo) *ſed fidelium ore lucentẽ ſanguinem veritatis, multò magis ſe ſubtrahet. Si enim Angelus ceſſit exemplo, quanto magis terrebitur inimicus, ſi ipſam perſpexerit veritatem?* Audis, ipſum ſanguinem Chriſti non in ſigno ſeu typo, ſed in ipſa rei *veritate,* ORE corporis percipi? B

Item homil. 83. in Matthæum: *Quali eſca facti ſumus digni audiamus & horreamus. Sanctis* CARNIBVS *ſuis nos dedit* IMPLERI, *ſe ipſum appoſuit immolatum.*

Cyrillus ALEXANDRINVS lib. 10. in Ioannem, cap. 13. *Non negamus, recta nos fide charitateq; ſyncera Chriſto* SPIRITVALITER *coniungi. Sed nullam nobis coniunctionis rationem* SECVNDVM CARNEM *cum illo eſſe, id profectò pernegamus idq; à diuinis Scripturis oĩno alienum dicimus.* Quod inter cætera illis verbis confirmat: *An fortaſſis putat ignotam in nobis myſticæ benedictionis virtutem eſſe, quæ cùm in nobis fiat, nonne* CORPORALITER QVOQVE *facit communicatione carnis Chriſti Chriſtum in nobis habitare?* Et poſt pauca: *Vnde conſiderandum eſt, non habitudine ſolùm, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe,* C *verùm etiam & participatione naturali. Nam quemadmodum, ſi quis igni liquefactam ceram aliĳ ceræ ſimiliter liquefactæ ita immiſcuerit, ut vnum quid ex vtriſque factum, videatur, ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo. Nõ poterat .n. aliter corruptibilis hæc natura* CORPORIS *ad incorruptibilitatẽ et vitã traduci, niſi naturalis vitæ* CORPVS EI *coniungeretur. Non credis mihi hæc dicenti? Chriſto, te obſecro, fidem præbe. Amen, Amen,* inquit, *dico vobis* (Ioann. 6.) *Niſi manducaueritis carnem filiĳ hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, &c. In vobis autem ipſis, dicit, id eſt,* IN CORPORE VESTRO. Certè nihil poteſt clarius dici contra myſterium Caluiniſtarum, qui tantùm Spiritu, & non etiam corpore à nobis percipi corpus & ſangui- D nem Chriſti contendunt.

BASILIVS lib. 2. de Bapt. capite ſecundo: *Si tales minæ aduerſus eos poſitæ ſunt, qui temerè ad ea ſacra accedunt, quæ ab hominibus ſanctificantur: Quid dicendum eſt de eo, qui in tantum ac tale myſterium temerarius eſt? Quantò .n. maius aliquid is eſt templo ſecundùm Domini vocem, tantò grauius & terribilius eſt in animæ impuritate conſtitutum, corpus Chriſti temere* CONTINGERE, *quam ſit accedere ad arietes vel tauros.* Certè contactus non fit niſi corpore. Nec rurſus eſt terribilius accedere ad ſignum nudum corporis, puta ad panem, quàm ad arietes & tauros, cùm panis non ſit aliquid præſtantius quam tauri & arietes, per quos etiam Chriſtus, qui fuit vera victima, E ſignificabatur.

THEODORETVS in cap. 11. 1. ad Corinth. *Quẽadmodum probris affecerunt Chriſtum Iudæi, ita ignominia eum afficiunt, qui ſanctiſſimũ eius corpus immundis* MANIBVS *accipiunt, & in pollutum & inceſtum* OS *immittunt.* Sanctiſſimum Chriſti corpus dicit, illud nempe idem, quod fuit à Iudæis ignominia affectum.

HIERONYMVS in caput primum Malachiæ: *Polluimus panem, id eſt, corpus Chriſti, quando indigni accedimus ad altare, & ſordidi* MVNDVM *ſanguinem bibimus.* Certè qui indigni & ſordidi ſunt, non accipiunt corpus Chriſti & mundum ſanguinem eius ſpiritua- A liter animo, ſed realiter ſolo corpore.

AVGVSTINVS libro ſecundo contra aduerſ. Legis & Prophetarum, capite nono: *Mediatorem* DEI *& hominum Chriſtum* IESVM, *carnem ſuam nobis manducandã bibendumq; ſanguinẽ dantẽ, fideli corde atq;* ORE *ſuſcipimus.* EN, illud ipſũ, qđ fideli corde & aĩo ſuſcipitur, id eſt, ipſe Chriſtus *Mediator,* ſuſcipitur ẽt ore corporis.

LEO ſermone ſexto de Ieiunio ſeptimi menſis: *SIC ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis Chriſti & ſanguinis ambigatis. Hoc enim* ORE *ſumitur, quod fide creditur.* Et ſermone 14. de paſſione: *Non enim aliud agit participatio corporis & ſanguinis Chriſti, quam vt in id, quod ſumimus, tranſeamus, & in quo mortui, & ſepulti, & conreſuſcitati ſumus, ipſum per omnia, &* B *ſpiritu, &* CARNE *guſtemus.*

GREGORIVS Magnus homilia 23. in Euangel. *Quid prodeſt corpus & ſanguinem Chriſti* ORE *percipere, & ei peruerſis moribus contraire?* Loqui autem Gregorium de ipſo corpore & ſanguine Chriſti vero, quod animo etiam ſuſcipiendum eſt, liquet ex eo, quod ibi ita dixerat: *Quid ſit ſanguis agni, non iam audiendo, ſed bibendo didiciſtis: Qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm* ORE CORPORIS, *ſed etiam* ORE CORDIS *hauritur.* Atqui ſecundùm Caluiniſtas ore tantùm cordis hauriendus eſt.

Ex his & aliis huius generis veterum teſtimoniĳs, ſatis conſtare id puto, quod in argumento meo aſſumpſi, nempe repugnare orthodoxorũ Patrum ſententię, C quod affirmant Caluiniani, non corporis inſtrumento ſed ſolius animi, percipi Chriſtũ in Euchariſtia. Quod cùm ita ſit, Caluiniſticum hoc myſterium minimè eſt orthodoxum, ſed planè paradoxum, & ideo reiiciendum, cùm non ſit à piis maioribus noſtris acceptum, qui, vt antè audiuimus ex Auguſtino, *quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt.*

Refutatur III. ſententia Caluiniſtica ex ratione vnionis & communi natione vocabulorum. §. 12.

TERTIO, ex ipſa ratione vnionis *ſeu coniunctionis,* aduerſus myſterium Caluiniſticum hoc pacto argumentor. Id omne, tanquam vanum & commenti- D tium repudiari debet, quod de myſteriis Chriſtianę religionis ita aſſeritur, vt per nullam communem notionem uocabulorum, aliquo ſaltem modo mente concipi, & explicari poſſit. Tale eſt autem iſtorum dogma, quo ponunt, corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantiã, ſecundùm ſe etiam, uerè percipi ab animo piè communicantis, & uerè cum illo uniri, quamuis loco ab eo diſtet. Igitur iſtud dogma, tanquam uanum & commentitium repudiari debet.

Maior negari non poteſt, quin illico infinita licentia concedatur fingendi myſteria in religione. Quid .n. non aſſeri poterit, ſi ſufficiat tantummodò dicere, neque ullam cogaris oſtẽdere notionem vocabulorum, ſaltem communem, quæ tuis uerbis uerè ſubſit? *Sunt* E quidem incomprehenſibilia religionis noſtræ myſteria, qua ad ipſorum rationem propriam & ſpecialem. Sed oportet tamen, ut in ea conueniant communes ſaltem aliquæ notiones uocabulorum, quibus illa enunciamus. Alioqui nulla ſuberit ſententia noſtræ fidei, ſed uerba ſine ſenſu uſurpabimus, & ex illorũ erimus numero, quos ait Apoſtolus, prima ad Timoth. 1. *Non intelligere, nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant.*

Itaque ſumma etiam noſtræ fidei myſteria per notiones communes uocabulorum mente concipere & explicare aliquo modo poſſumus. Quid ſublimius myſterio ſanctiſſimæ Trinitatis? Et tamen de hoc myſte-

rio nouimus, & explicare poſſumus, quod tres perſonæ, quarum vna non eſt alia, ſunt vna quædam eſſentia ſimpliciſſima: idque per notionem communem *ternary* numeri, & *perſonarum & eſſentiæ*. Vnde AVGVSTINVS libro octauo de Trinitate, capite quinto: *Cum credimus*, inquit, *eſſe Trinitatem, nouimus quid ſit Trinitas, quia nouimus quid ſint Tria*.

Item de myſterio quoque Dominicæ incarnationis nouimus & explicare poſſumus, quòd duæ naturæ, diuina & humana, coniunctę ſunt vnione ſubſtantiali in vna & eadem perſona: Idque nouimus per communẽ notionem *vnionis ſubſtantialis*, ex qua exiſtat vna ſubſtantia, quæ ſit *perſona*.

Et ne omnia mihi myſteria percurrenda ſint, de myſterio, qđ Eccleſia Catholica agnoſcit in Euchariſtia, nouimus & explicare poſſumus, ꝙ ita Chriſti corporis & ſanguinis ſubſtãtia eſt intimè coniuncta per quãdam indiſtantiam & pręſentiam localem accidentibus panis & vini, ſicut erat antea panis & vini ſubſtantia: quamuis neque illis accidentibus, neque illorum loco ſubſtantia Chriſti informetur, aut circunſcibatur: idq; nouimus & explicare poſſumus per cõmunem notionem ſubſtantialis *indiſtantiæ* & *pręſentię localis*, & *informationis* ac *circumſcriptionis*, quam de Chriſti ſubſtantia, vt eſt in hoc Sacramento, negamus ſine vlla repugnantia, vt infrà defendam puncto ſequenti. Item nouimus & explicare poſſumus, eatenus in hoc myſterio fieri conuerſionem ſubſtantialem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, quatenus modo dicto ſic ſe habet ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti erga accidentia panis & vini, per quandam habitudinem ſui ſubſtantialem, qua illis continetur, vt ſe prius habebat ſubſtantia panis & vini erga eadem. Itaque veriſſima eſt noſtræ probationis Maior.

Minorem autem, videlicet per nullam communem notionem vocabulorũ, vllo modo concipi & explicari poſſe, quòd Chriſti corporis & ſanguinis *ſubſtantia ſecundùm ſe ipſam* vera coniũctione & *vnione* percipiatur in Sacramẽto, ſi realiter in Sacramento non ſit, hunc in modum probo. Nam ſm cõmuniſſimas vocabulorũ notiones, ſi quæ res non modò ſecundùm effectum aliquem, ſed etiam ipſæ ſecundùm ſe coniunguntur & vniũtur, eæ vel coniunguntur vnione *ſubſtantiali* ex altera, vel ex vtraq; parte; vel vnione *accidentali per informationem*, aut per *continuitatem*, aut per *cõtiguitatem*, aut per præſentiã *localem*; neq; eſt aut fingi põt aliqua alia communis ratio, ſeu notio vnionis ſeu coniunctionis aliquorum *ſecundùm ſe*. At Chriſtus realiter abſẽs à Sacramento, non coniungitur ſecundùm ſe cum animo communicantis vnione *ſubſtantiali* ex altera parte, vt vnitur ſubſtãtia cũ accidentibus quibus per ſui quãdam ſubſtantialem habitudinem intimè coniungitur & cõtinetur, vt ab eis informari poſſit: Neque vnione ſubſtantiali ex vtraq; parte; cùm ex Chriſto & animo communicantis nulla vel eſſentia ſubſtãtialis, vel perſona exiſtat; neque vnione *accidentali* per *informationẽ* ſiue inhæſionem aliq̃, vt ſatis cõſtat: neq; vnione accidentali per *continuitatem*, aut *contiguitatẽ*, aut per indiſtantiam & præſentiam *localem*, ſi abeſt longiſſimo locorum interuallo ab animo communicantis. Per nullã igitur communem notionem vocabulorum concipi vllo modo aut explicari poteſt, quòd ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti coniungatur *ſecundùm ſe* cum animo communicantis, atq; adeò verè ab ipſo percipiatur, ſi abeſt realiter à Sacramento. Quare myſteriũ hoc Caluiniſticum prorſus eſt commentitium.

Dicent primò; eſſe coniunctionem *ſupernaturalem* & *arcanam*. At etiam Vbiquiſtæ dicunt, communica-

A tionem illam ſuam, quam fingunt diuinarum proprietatum cum humana natura à Verbo diuino aſſumpta, eſſe adeò arcanam, ut neque ab ipſis, neq; ab alijs intelligi poſſit. Sed, ut nihilominus commentum Vbiquiſticum, tanquam commentitiũ meritò repudiamus, quia nequeũt Vbiquiſtæ per ullam communem notionem vocabulorum, illam ſuam communicationem arcanã ſalua ueritate utriuſque naturæ explicare, uti ſuprà demonſtrauimus diſput. 1. q. 2. p. 3. ita etiam reijci debet Caluiniſtica inuẽtio, cùm nihilo magis poſſint iſti per communem aliquam uocabulorum notionem exponere communicationem & coniunctionem Chriſti ſecundùm ſe cum animo cõmunicantis, ſi realiter Chriſtus abeſt à Sacramento.

B Dicent ſecundò, coniunctionem *ſubſtantialem*, & cõiunctionem *accidentalem* per informationem, aut per indiſtantiam localem, non opponi contradictoriè; ac proinde non eſſe neceſſe, ut coniunctio, quam ipſi aſtruunt, ſit aliqua iſtarum; Ita enim Fortunatus philoſophus parum philoſophicè ratiocinatur, in Vindicatione pag. 113. Atqui quædam etiam non contradicẽtia ſunt, quorum aliquod neceſſe eſt conueniat rei, cui tribuimus commune ipſorum uocabulum. Si enim dicas, rem aliquam eſſe ſubſtãtiam, neceſſe eſt ea ſit uel ſubſtãtia corporea, uel ſpiritualis. Et tamẽ corporeum & ſpirituale non opponuntur contradictoriè, niſi fortè ſecundùm Logicam Fortunati. Itaque, ſi quis fingeret eſſe quandam ſubſtantiam arcanam & ſupernaturalem, quæ neque eſſet corporea, neque ſpiritualis, is
C omnibus uideretur non minus inſanire, quàm iam mihi Caluiniſtæ deſipere uidentur, quòd aliquam cõiunctionem fingant, quæ neque ſit tantùm ſecundùm habitudinem effectus, aut affectus; (qui etiam effectus quidam eſt) neque ſubſtantialis; neque accidentalis per informationem, aut per indiſtantiam ſeu præſentiam localem.

Dicent tertiò, nonnullis communibus notionibus, & quidem conuenienter Scripturæ ſacræ, ſe poſſe coniunctionem illam explicare: nempe quòd ſit inſtar cõiunctionis uitis & palmitis, Ioan. 15. ſtirpis & plantæ, Rom. 6. ædificij & fundamenti, Epheſ. 2. membrorum & capitis, 1. Cor. 6. ſponſi & ſponſæ, Epheſ. 5. domus,
D templi, & inhabitatoris, 2. Cor. 6. 1. Tim. 3. &c. Ita. n. Sadeel in ſuo muſæo ſpeculatur. Sed parum Theologicè & Scholaſticè. Nam in his rebus non eſt talis coniunctio, qualem aſſerunt Caluiniſtæ, eſſe inter Chriſtum *ſecundùm ſe* & animum communicantis. Dicunt enim, hanc coniunctionem non eſſe propriè ſecundùm effectum & influxum uirtutis, (qualis eſt inter pleraſque res commemoratas) neque etiam ſubſtantialem (qualis eſt quidem inter membra & caput, uitem & palmitem, ſtirpem & plantam) neque etiam accidentalem per contiguitatem, & continuitatem, aut per indiſtantiam, ſeu præſentiam localem (qualis eſt inter omnes res illas) ſed eſſe quandam aliam coniunctionem arcanam ſubſtantiæ Chriſti *ſecundùm ſe*, & animi commu-
E nicantis, in quam nulla communis notio cõiunctionis conuenit. Quare ex his Scripturæ ſimilitudinibus nihil poſſunt Caluiniſtæ explicare de illa ſua commentitia unione.

Quinimò nos poſſumus optima cũ rõne ex his ipſis ſimilitudinib. firmum argumentum contra myſteriũ iſtud Caluiniſticum ducere, & in iſtorum caput intorquere hoc modo. Omnis ſpiritualis vnio Chriſti cum animis piorũ, quæ per illas ſimilitudines veræ coniunctionis Chriſti nobiſcũ in Scriptura ſacra propoſitas, explicari non poteſt, repudiari debet tanquã commentitia. Sed talis eſt illa Caluiniſtica vnio. Ergo repudiari

debet

debet tanquam commentitia. Maior probatur, quia vt iam oſtenſum eſt, in rebus illis, quarum ſimilitudine adumbrat nobis Scriptura vnionẽ ſpiritualem noſtri cum Chriſto, non eſt aliqua coniunctio, quæ ſit rerum *ſecundùm ſe*, & non ſolùm ſm effectum, & tamen neque ſit ſubſtantialis, neque accidentalis ſecundùm informationem, aut continuitatem, aut contiguitatem, aut indiſtantiam ſeu præſentiam localem.

Dices, quorſum igitur Scriptura his ſimilitudinibus vtitur? R̃ndeo, ut declarer, non magis poſſe vitam noſtram ſpirituale͂ conſiſtere & perfici, ſi deſtituamur Chriſti gratia, quàm membra, & palmites, & ſtirpes, ſi nullum vitalem influxum percipiant à capite, à vite, à radice: item, ſic nos à Chriſto diligi, ut à ſponſo ſponſam chariſſimam, nec ſecus illum curã noſtri in rebus oĩbus gerere, q̃ eſt propria domus curæ Patrifamilias, ac viciſſim quoq; à nobis obſequium & cultum exſpectare, tanquã ex templis ipſius honori conſecratis. Quę oĩa eò pertinent, vt intelligamus, Chriſtũ ſpiritualiter cum animis noſtris vniri, tum ſm effectum & virtutis ſpiritualis influxum, inſtar capitis & membrorũ, vitis & palmitis, ſtirpis & plantæ; tum etiam ſm affectum, vt ſponſum ſponſę, & patremfamilias domeſticis quos diligit. Secundùm ſe autẽ, & quidem modo irẽ maximè diuino & ſpirituali (vt potè ad ſpirituale commodum animorum ordinato) etiam Chriſtus cum animis atq; corporibus noſtris vnitur per indiſtantiam & præſentiam localem, quatenus à nobis in Sacramento realiter præſens percipitur, ut ſuprà demonſtrauimus.

Illa verò Caluiniſtica vnio ſpũalis Chriſti, quæ ſit non ſolùm ſm Chriſti effectum, ſed etiam Chriſti ſm ſe, & tamen ſine indiſtantia locali, prorſus eſt ignota Scripturæ. Nam quomodo Chriſtus purè ſpiritualiter in nobis maneat, D. Ioannes illis verbis explanauit, 1. Ioan. 4. *In hoc cognoſcimus, q̃m in Deo manemus, & ipſe in nobis, q̃m de ſpiritu ſuo dedit nobis.* Item: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vbi AVGVSTINVS Tract. 8. in 1. epiſt. Ioan. *Viciſſim*, inquit, *ſe habitant. Qui continet, & continetur*: puta per gratiam. Item Apoſtolus ad Epheſ. 3. *Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati, &c.* Et D. Petrus, 1. Pet. 1. *Per quę magna & precioſa nobis promiſſa donauit, ut per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, &c.* Ex quib. & aliis conſimilibus apparet, Chriſtum θεάνθρωπον ſm dona & effectus ſpirituales ſuos eſſe in animis piorũ, non autem ſm ſe etiam niſi per indiſtantiam localem in Sacramento. Neque.n. eſt ulla cauſſa cur putemus, in his locis ab effectu tantum explicari exiſtentiam Chriſti in nobis, & non ipſam rationem declarari, qua in nobis manet. Sed de tertio argumento contra myſterium Caluiniſticum ſatis.

Refutatur IV. Sententia Caluiniſtica ex nexu quem eſſe oportet inter res eas, quæ verè ſecundùm ſe vniuntur. §. 13.

QVARTO ſic argumentor: Si Chriſtus non modò ſm ipſius ſpirituales effectus, ſed etiam ſm ſui corporis & ſanguinis *ſubſtantiam*, cum animis cõicantium verè coniungitur; neceſſe eſt, aliquẽ aliũ eſſe quaſi nexum huius coniunctionis, præter effectus ſpirituales Chriſti, puta præter fidẽ, charitatẽ, & alia dona gratiæ, quæ impertit ille animis cõicantiũ. At nullus alius fingi poteſt talis coniunctionis, quaſi nexus, ſi negetur localis indiſtantia Chriſti à cõicantibus, ut negatur à Caluiniſtis. Ergo prorſus eſt commentitia Caluiniſtica hæc vnio, & perceptio corporis & ſanguinis Chriſti ſecundùm ſe licet longiſſimè ab Euchariſtia diſtantis.

Maior propoſitio patet. Nam ſi ſola gratiæ dona

A ſunt illius vnionis nexus, tunc nõ aliter Chriſtus cum animis communicantium vnietur, quàm per, & ſecundùm ſuos *effectus*. Vna.n. res non vnitur alteri niſi per id, & ſecundùm id, quo alteri connectitur. At iſti volunt, ut ſuprà vidimus, non ſolùm ſecundùm effectus, ſed etiam *ſecundùm ſe* vniri Chriſtum cum animo communicantis, & ab eo verè percipi.

Quòd ſi iſti, cùm hoc dicunt, abutuntur verbis, & materialiter ſolùm intelligunt, Chriſtum ſm ſe vniri, quatenus ipſe nimirum Chriſtus eſt is, qui nexu duntaxat ſuorum effectuum, atque adeò formaliter ſolùm per & ſm ſuos effectus, cum animo cõmunicantis vnitur: ſi ita, inquam, hoc intelligunt; nequaquam de re, ſed ſolùm de vocabulis, immò ne de vocabulis quidem

B cum illis Sacramentarijs contendunt, qui non ipſum per ſe Chriſtum, ſed eius tantùm dona & effectus in Sacramento exhiberi & percipi ſentiunt. Nam hi minimè negant, quin hoc ipſo, quòd exhibentur & percipiuntur in Sacramento dona Chriſti, exhibeatur quoque materialiter Chriſtus, ſecundùm ſua nimirum dona & ſpirituales effectus: Cùm iſta duo re ſint *vnum & idem*. Itaq; Oecolampadius, qui inter Sacramentarios, multò etiam antequam Caluini & Caluiniſtarum nomen audiretur, fuit hæreticus non ignobilis, non dubitauit ſcribere, in lib. de genuina expoſitione verborũ *Hoc eſt corpus meum*, tantundem fuiſſe dicere: Hoc eſt corpus meum, atque dicere: *Ecce corpus quod pro vobis traditur, animę veſtrę cibus & panis erit. Sicut aũt accipitis*

C *& comeditis panem, ita & corpus meũ ſpirituali modo manducate.* Atque in eandem ſententiam ſæpe locutus eſt etiam Zuinglius in libro ſuo de vera & falſa religione.

Aut igitur de vocabulis ſolùm Caluiniſtæ cum alijs Sacramentarijs pueriliter contendunt, & in opinionẽ à ſe reiectam, & apertè falſam relabũtur, quòd. ſ. Chriſti corpus & ſanguis, non qua ad ſuã ſubſtantiã, ſed ſolùm qua ad ſuos effectus, exhibeatur & percipiatur in Sacramento; aut ſi verè etiam qua ad ſub̃am ſuã exhiberi & percipi volũt, neceſſe eſt, ut præter effectus corporis & ſanguinis Chriſti, ſit alius quidam nexus inter Chriſtum & animum cõicantis, ut poſuimus in argumenti noſtri Maiore. Maximè cum ipſi ſæpe affirment, non ſolùm per fidem & alia eiuſmodi dona, ſed etiam re ipſa per efficacitatem Spiritus S. vniri Chriſtum,

D quamuis longiſſimè diſſitum, cum animo cõicantis.

Ita enim Caluinus ſcribit lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 5. *Sunt qui manducare Chriſti carnem, & ſanguinem eius bibere, vno verbo definiunt, nihil eſſe aliud q̃ in Chriſtum ipſum credere. Sed mihi expreſſius quiddã ac ſublimius videtur voluiſſe docere Chriſtus in præclara illa concione, vbi carnis ſuę manducationem nobis cõmendat: nempe vera ſui participatione nos viuificari, &c. Quemadmodũ.n. non aſpectus, ſed eſus panis corpori alimentũ ſufficit: ita verè ac penitus participẽ Chriſti aĩam fieri cõuenit, ut ipſius virtute in vitã ſpiritualẽ vegetetur.* Et paucis interiectis: *Illis manducatio eſt fides. Mihi ex fide conſequi videtur In verbis quidẽ paruũ, ſed in re non mediocre eſt diſcrimen.* Et infrà: *Atque idipſum eſt, quod ſcribit Chryſoſtomus, Chriſtum non fide tm̃, ſed re ipſa*

E *nos ſuum efficere corpus.* Et propterea etiam ſæpe repetit duo nobis offerri, *Chriſtum ipſum, & quæ ex eo nobis proueniunt dona*, vt ſuprà citauimus. Quod & Beza, & Sadeel, & Fortunatus locis ſuprà citatis ſæpe aſſerunt.

Quanquam, ut ſunt iſti ob imperitiam, & ob naturam mendacii, inconſtantes, nonnunquam etiam indicare uidentur, ſe non niſi ſecundùm dona gratiæ hanc Chriſti coniunctionem cum animo communicantis intelligere. Vt cùm ait Caluinus lib. 4. Inſtitut. capite 17. ſectione 12. *Si ſolem conſpicimus radijs in terram emicantem, ad generandos, fouendos & vegetandos eius fœtus,*

fœtus, ſuam quodam modo ſubſtantiam ad eam traijcere (nõ traijcit autem niſi ſecundùm effectum) *cur inferior ſpiritus Chriſti eſſet irradiatio ad communionem eius carnis & ſanguinis in nos traducendam?* Itẽ cũ ait Sadeel in Tract. de manduc. ſpiritual. pag. 109. & 110. *Si viſus noſter temporis momento cum ſolis corpore coniungitur, cur fides non coniunget nos cum ipſo Chriſto, adeoq́; cum humana eius natura in cœlo collocata?* Sed ſit ita, vt ex iſtorum ſententia poſuimus, nempe Chriſti corpus & ſanguinem, nõ tm̃ qua ad ipſorum effectus, ſed ẽt qua ad ſuam ſubſtãtiam verè percipi in Euchariſtia ab animo cõicantis, & verè cum eo vniri: certè aliquem tunc oportet eſſe nexum huius coniunctionis præter fidem & dona gratiæ, quæ ſunt effectus corporis & ſanguinis Chriſti, vt poſuimus in Maiore noſtri argumenti.

Nunc probemus eiuſdem argumenti Minorem: Nimirum non poſſe fingi ab iſtis vllum alium eiuſmodi coniunctionis nexum negata locali Chriſti indiſtantia à cõicantibus Nam quis eſt, obſecro? Audiamus Caluinum, vbi ſuprà ſect. 12. *Vinculum*, inquit, *iſtius coniũctionis eſt, Spiritus Chriſti cuius nexu copulamur.* Atque idem ſentiunt Sadeel & Fortunatus, cùm ſæpiſſimè repetũt, eam cõiunctionem fieri efficacitate Spiritus ſancti. At ego iſtos ita redarguo. Non iam inquiro, quæ nam ſit cauſſa *efficiens* illam coniunctionem & eius nexũ. Quã cauſſam ſolùm aſſignant iſti, cùm aiunt, eam coniunctionem fieri *efficacitate Spiritus ſancti.* Sed, quæro, quid ſit illud, quo proximè & formaliter Chriſtus & animus cõicantis ita nectuntur, vt *ſecundùm ſe* ẽt, & non ſolùm ſm Chriſti ac Spiritus ſancti effectum cõiuncti dicantur. Hoc iſti minimè expediunt, cùm aiunt, nexũ eius coniunctionis eſſe Spiritum ſanctum.

Quod ita demonſtro. Vel Spiritus ſanctus eſt nexus huius cõiunctionis, ſolùm qua eſt Spiritus ſanctus: Vel qua aliquid in animo cõicantis facit, Chriſto ẽt id operante. Non poteſt dici, Spiritum ſanctũ eſſe huiuſmodi nexum, ſolùm qua eſt Spiritus ſanctus. Nam cùm Spiritus ſanctus perpetuò ipſe immutabilis exiſtat; fieret tunc, vt diſſoluta etiam illa coniunctione, ob hominis videlicet peccatum mortale, ſeu infidelitatem, illius tñ nexus duraret, & ſic ẽt ipſa: qđ eſt ἄτοπον καὶ ἀδύνατον. Si autem Spiritus ſanctus eſt nexus illius coniunctionis, quatenus vnà cum Chriſto aliquem effectum in animo communicantis operatur, vt puta fidem, aut aliquid eiuſmodi: ergo non ipſe Spiritus ſanctus ſm ſe eſt proximus & formalis (vt in ſcholis loquimur) nexus, ſed potius ille ipſe effectus Spiritus ſancti, & Chriſti θεανθρώπου. Quod ſi ita eſt: ergo non niſi ſm *effectum ſuum* Chriſtus coniungitur cum animo cõicantis: qũ quidem nondum aſſignant iſti aliquem nexum eius cõiunctionis, præter Chriſti & Spiritus ſancti effectum. Talem autem nexum dum non aſſignant, minimè obtinere poſſunt id quod aſſerunt, coniungi Chriſtum qua ad ſuam etiam ſubſtantiam cum animo communicantis, ut argumento meo concluſi.

Dicẽt, eſſe arcanũ & inexplicabilem nexum. At ego præcedenti argumento aditum iſtis firmiter obſtruxi ad hanc καταφυγὴν, niſi velint eodem, quo Vbiquiſtę, ſe tegere arcano fictitij myſterij pallio. Oportet enim, ut oſtendi, myſteria quoque, quantumuis arcana poſſe aliquo modo per cões ſaltem vocabulorum notiones explicari, ſi vera & non commentitia myſteria ſunt. Atq; id nos quidem facimus, cùm aſſeueramus, Chriſtũ ſm ſe etiam vniri cum corporibus & animis noſtris, quare nus in Sacramento realiter præſens percipitur. Nam huius vnionis nexum eſſe dicimus ipſam rõnem indiſtantiæ ac præſentiæ localis. Tametſi quo tãdem modo à nobis in Sacramento non diſtet localiter, cùm in Sacramento circumſcriptus & aſpectabilis non ſit, non ſatis in ſpecie comprehendamus. Explicent igitur nobis Caluiniſtæ ſimiliter, quis nam ſit nexus, quo Chriſtus & cõicantis animus ſm ſe ẽt, & non ſolũ ſm Chriſti effectum uniantur, coniunctione non ſubſtantiali, neque accidentali per indiſtantiam localem, &c. Aut ſi id explicare non poſſunt, agnoſcant, ſe fictitium myſterium his quos decipiunt, venditare.

Refutatur V. ſententia Caluiniſtarum, ex ipſorum doctrina. §. 14.

QVINTO hunc in modum argumentor. Eodem genere cõiunctionis, ex ſententia Caluiniſtarũ, vnitur Chriſtus ſpiritualiter cum animo cõicãtis, quo fideles veteris teſtamenti olim uniti fuerunt cum Chriſto uenturo. Sed minimè fideles olim cum Chriſto uenturo uniti fuerunt, niſi ſm ſpiritualem fidei & gratiæ *effectum*. quem meritò paſſionis Chriſti futuræ perceperunt. Ergo fictitium & cum ipſa Caluiniana doctrina pugnans eſt Caluiniſticum myſterium, quo iſti iactant, Chriſtum licet à Sacramento abſentem, reuera tamen ſm ſe etiam, & non tantùm ſecũdùm effectum, vniri cum animo communicantis, & ab eo percipi.

Maiorẽ probo ex his Bezæ verbis in actis Colloquij Mompelgartenſis pag. 77. *Patres in veteri teſtamento nõ minus participes fuerunt corporis & ſanguinis Chriſti, quàm nos ſumus in cœna Dominica.* Et ex his Sadeelis in tract. de manduc. Sacr. pag. 191. *Ita*, inquit, *concludo: Si in vtroq; teſtamento eadem eſt gratia: & in nouo teſtamento Chriſti gratia illis demum confertur, qui Chriſtum ipſum uera fide recipiunt: Ergo idem de veteri teſtamento ſtatuendum eſt.* Dixerat enim antè, pag. 190. *Si infideles Iſraelitæ & increduli Chriſtum verè tentarunt; cur non viciſſim Iſraelitæ fideles Chriſtum verè participarunt?*

Minorẽ aũt probo. Nam ut Fortunatus ẽt ex Philoſophia nouit, & in Diſceptatione ſua fol. 22. faſſus eſt, qđ actu nõ eſt, id minimè põt reuera alteri vniri ſm ſe: ſed tm̃ ſm effectũ, vt cauſſa moralis (ſicut Theologi loquũtur) ob cuius reſpectum aliquid fiat. Sed Chriſtus vt homo nondum fuit actu temporibus veteris teſtamenti. Ergo non re ipſa ſm ſe cum veteris teſtamenti Patribus fuit vnitus, ſed ſolùm ſm effectum gr̃æ, cuius fuit tũc Chriſtus cauſſa moralis, & quam modo ẽt per humanitatẽ ſuam, tanquã per inſtrm diuinitatis efficit in modũ cauſæ Phyſicæ. Quod aũt Beza dixit in Colloquio Mompel. vbi ſuprà, Chriſtũ tp̃e Abrahæ fuiſſe in potẽtia, tametſi nõ fuerit *actu*, nemo nõ videt ineptè dici in propoſito. Agimus. n. de unione actuali Chriſti cũ piorum aĩs, nõ de unione in potẽtia. Quòd aũt nõ actu, ſed ſolùm in potentia eſt, quõ põt actu cum alio uniri?

Refutatur VI. ſententia Caluiniſtica ex ratione Sacramentorum. §. 15.

SEXTO, ex ipſa Sacramentorum rõne, ſic aduerſus myſterium Caluiniſticum argumentor. Si corpus & ſanguis Chriſti ſolis animis percipiendum eſt, & nõ ẽt ore corporis per vſum illum externum Euchariſtiæ; conſequens eſt, vt nullum prorſus verum Sacramentum ſit in uſu illo externo Euchariſtiæ. Sed falſum eſt conſequens. Falſum igitur & antecedens.

De minore propoſitione non eſt quæſtio. Nam ipſi ẽt Caluiniſtæ agnoſcunt Euchariſtiam eſſe Sacrm. Maior verò propoſitio ita probatur. In cõfeſſo apud omnes eſt, vt aliqua actio ſeu cęremonia externa ſit Sacrm debere illam habere certam promiſſionem diuinam de gratia, quæ in eiuſmodi actione conferatur. Quod adeò fatetur Caluinus libro quarto Inſtitut. cap. 14. ſect. 1.

ſect.1.3.6.7.&c. & alij ferè omnes Sectarij huius tpis, vt ét contendant,eiuſm odi promiſſionem diuinam debere eſſe clarè expreſſam in Scriptura noui teſtamenti:quam promiſſionem dñt per ipſum Sacrm ſeu ſacrũ ſignum tanquam ſigillo quodam obſignari,& eo(ut inquit Caluinus lib.4.Inſtitut.cap.17.ſect.11.) eſſe quodam modo implicitam. Atqui talem promiſſionem de gratia,quæ conferatur in vſu illo externo Euchariſtiæ, non poſſunt Caluiniſtæ in Scriptura oſtendere,niſi nobiſcum fateantur,per externum illum uſum Euchariſtiæ percipi re vera Chriſtum *ore corporis*. Igitur neq; defendere poſſunt Euchariſtiam eſſe Sacramentum.

Id ita demonſtro.Si vnica tm̃ eſt via,qua poſſit talis promiſſio in Scriptura oſtendi, & ea uia Caluiniſtæ uti non poſſunt: Ergo nequeunt illi prorſus talem promiſſionem oſtendere in Scriptura:Antecedens uerum eſt. Verum igitur & conſequens. Antecedés ita probo.Nõ poſſumus eam promiſſionem in Scriptura oſtendere, niſi ratiocinemur hoc modo:Quicunque uerè & dignè manducauerit Chriſti corpus (de potu ſanguinis eadé eſt rõ) percipit gratiam ex certa Chriſti promiſſione, ita dicentis: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem,habet vitam æternam.* Ioan.6. Et: *Qui manducat me,viuet propter me.*Et:*Qui manducat hunc panem,viuet in æternum*; & cætera quæ Chriſtus apud Ioannem interpretibus ſanctis Patribus promiſit ijs oĩbus, qui verè & dignè perciperent Chriſti carnem & ſanguiné in myſterio Euchariſtiæ. Sed quicunque dignè percipit Euchariſtiam,eo ipſo comedit uerè & dignè ore ét corporis mõ maximè diuino & mirabili corpus Chriſti,iuxta illud Matth.26. *Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, &c.* Ergo quicunque dignè percipit Euchariſtiam, eo ipſo quoque ex certa Chriſti promiſſione percipit in illo uſu Euchariſtiæ externo gratiã.Hęc, inquam, ratiocinatio eſt vnica via, qua eiuſmodi promiſſio poſſit in Scriptura noui teſtamenti monſtrari. Nam ſi excipias ſermonem illum Chriſti à Ioanne ſcriptum in poſteriori parte ſexti capitis, quem interpretibus Patribus habuit Chriſtus de Euchariſtia, nullus oĩno locus noui teſtaméti ſupereſt, in quo extet Chriſti promiſſio de conferenda gratia in vſu externo Euchariſtiæ. Nam non continetur talis promiſſio illis uerbis:*Hoc eſt corpus meum*; Hæc.n.verba aſſertoria tm̃ de præſenti ſunt,non aũt promiſſoria de futuro,ut patet. Neque illis: *Quod pro vobis tradetur*; aut illis: *Qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Siquidé hæc verba ad oblationẽ corporis & ſanguinis Chriſti, quæ pro ſalute omnium facta eſt Deo Patri, referuntur,nõ aũt ad oblationem qua hæc eadem data ſint Apoſtolis in cœna, & nunc exhibentur fidelibus in Euchariſtia. Item neque continetur eiuſmodi aliqua promiſſio verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Luca.22. 1.Cor.11. His enim Chriſti uerbis mandatum quoddã Chriſti,non aũt aliqua peculiaris promiſſio cõtinetur. Nec ſunt vlla alia uerba in Scriptura noui teſtamenti, quæ talem promiſſionem indicent, præter illa,quæ ex cap.6.Ioannis commemorauimus.

Porrò vnica illa via & rõne, qua ex illis Chriſti uerbis apud Ioannem monſtrari poſſe diximus talem promiſſionem gr̃æ in vſu externo Euchariſtiæ, nos quidé poſſumus uti,cùm fateamur, per vſum externũ Euchariſtiæ corpus Chriſti verè mãducari,atq; adeò in eiuſmodi vſu dari gratiam ex promiſſionibus factis ijs, qui verè & dignè manducant corpus Chriſti, & bibunt eius ſanguinem.Caluiniſtæ aũt, cùm negét per illum vſum externum Euchariſtię,atq; adeò ore corporis,uerè mãducari Chriſti corpus;& præterea ét putent,Chriſtum in illo ſermone apud Ioannem nihil eſſe loquutum de

A ipſa propriè Euchariſtia,minimè poſſunt ad illũ vſum externum propriè referre promiſſiones eas de gratia, quæ in illo Chriſti ſermone, vt dictum eſt, factæ ſunt verè & dignè manducantibus corpus Chriſti,& bibentibus eius ſanguinem.

Quod cùm ita ſit; non debent Ipſi igitur in actione illa externa & cæremonia Euchariſtię vllum agnoſcere Sacramentum,cùm deſtituatur ſm illos ea actio promiſſione diuina, quã ipſi quidem requirunt in Scriptura expreſſam ad Sacramenti rõnem,vt ſumus argumétati.Neq; verò eſt,ꝙ hic nobis iſti ſua ſomnia rurſus obtrudant,ac dicant,per vſum externum Euchariſtię percipi corpus & ſanguinẽ Domini, quatenus per panem & vinum tanquam per ſigillum obſignatur ſpiritualis

B exhibitio corporis & ſanguinis Domini, licet non in pane & vino contineantur. Hoc enim ſomnium nihil aliud eſſe quàm ſomnium, neque habere vllum fundamentum in verbis & inſtitutione Chriſti, argumento primo abundè demonſtrauimus. §. 10.

Refutatur VII.ſententia Caluiniſtarum ex modo quo ſecundùm illos Chriſti corpus & ſanguis per panem & vinum ſignificatur. §. 16.

SEPTIMO,ex modo quo Caluiniſtę arbitrantur corpus & ſanguinem Chriſti ſignificari per panem & vinum,ita redarguo myſterium Caluiniſticum:Si corpus Chriſti non accipitur in Euchariſtię uſu niſi ut fuit

C mortuum & exangue; nec ſanguis Chriſti niſi ut fuit ex Chriſti corpore fuſus & ab eo ſeparatus; conſequẽs eſt,vt iam in uſu Euchariſtiæ minimè accipiantur à ſolis animis corpus & ſanguis Chriſti ſm ſe, ſed ſolùm ſm ipſorum *effectum* ſpiritualem, puta ſm gratiam. Sed ex ſententia Caluiniſtarum Corpus Chriſti in Euchariſtiæ vſu non accipitur, niſi vt fuit aliquando mortuum & exangue, neque Chriſti ſanguis, niſi ut fuit à Chriſti corpore fuſus, & ab eo ſeparatus. Ergo corpus & ſanguis Chriſti non accipiuntur ſm ſe à ſolis animis,ſed ſolùm ſm ſpiritualem effectum, puta ſm gratiam,niſi apertè repugnare velint ſuiæ ſuæ Caluiniſtæ.

Maior propoſitio patet.Nam Chriſti corpus & ſanguis ſecundùm illud eſſe ſuum quod non iam habent,

D ſed aliquando habuerunt, minimè iam poſſunt accipi *ſecundùm ſe*, quandoquidem nunc ipſa non ita ſecundùm ſe exiſtunt. Verum enim eſt,quod fatetur Fortunatus in diſceptatione ſua pag.22.non poſſe vniri *ſecundùm ſe* illud quod non eſt *actu*. Itaq; reliquum eſt, ut corpus & ſanguis Chriſti ſecundùm ſpiritualem effectum duntaxat uerè vniantur & percipiantur ab animis communicantium, ſi percipiuntur ſecundùm illud ſuum eſſe tantummodo, quod aliquando habuerunt, & iam actu non habent.

Minor autem propoſitio probatur. Nam ex ſententia Caluiniſtarum corpus & ſanguis Chriſti in uſu Euchariſtiæ non aliter percipiuntur,q̃ per panem & uinũ ſignificantur,quæ idcirco iſti appellant ſigilla corporis

E & ſanguinis Chriſti. At ex eorũdem ſententia corpus Chriſti non niſi ut fuit mortuum & exangue, ſignificatur per panem: Et ſimiliter ſanguis non niſi ut fuit ex corpore Chriſti fuſus & à corpore ſeparatus, ſignificatur per uinum.Quæ cauſa eſt, cur iſti Catholicorũ doctrinam de *concomitantia* Chriſti ſanguinis ſub ſpecie panis & Chriſti corporis ſub ſpecie vini,irrideant. Nẽpe,quia negant,Chriſti corpus ſignificari per cõſecrationẽ panis vt vinũ,cum quo ſcilicet realiter ſit cõiunctus ſanguis,& ſanguinem itẽ ſignificari vt in corpore.

Huc enim ſpectat,quod concomitantiam illam imperitè & petulanter exagitans Caluinus ita ſcribit

lib.4.

lib.4.Inſtitut.cap.17.ſect.47. *Si corpus eſt*, inquiunt, *totus Chriſtus eſt, qui à ſuo corpore iam diuelli non poteſt. Ergo & corpus ſanguinem per concomitantiam complectitur. Dominus panem oſtendens corpus ſuum eſſe dicit: calicem cũ oſtendit ſanguinem vocat. Humanæ rationis audacia contrà reclamat panem eſſe ſanguinem, vinum eſſe corpus. Ac ſi Dominus nulla cauſa corpus ſuũ à ſanguine & verbis & ſignis diſtinxiſſet, & vnquam fando auditum eſſet, corpus Chriſti aut ſanguinem Deum & hominem appellari. Sanè ſi deſignare ſe totum voluiſſet, dicere poterat, Ego ſum: qualiter loqui in Scripturis conſueuit: non autem, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.*

Item huc pertinet quod ita ſcribit Sadeel in tract. de manduc.Sacrament.pag.44. *Quia præciſè verba Chriſti vrges, ego quoque verba Chriſti præciſè vrgeo ad hunc modum: Hoc eſt ſanguis meus, qui pro multis funditur, inquit Chriſtus. Ergo loquitur de ſanguine quatenus funditur: non quatenus eſt in corpore. Quorſum igitur illa tua concomitantia, qua vis ſanguinem eſſe in Euchariſtia vi conuerſionis, & eſſe in Chriſti corpore vi concomitantiæ. At ſi ſanguis funditur: non eſt igitur in corpore. Hæc enim dicũtur ἀντιφατικῶς, ſanguinem fundi, & ſanguinem eſſe in corpore.*

Item huc pertinet quod ſcribit his uerbis Fortunatus in Vindicatione, pag.194. *Sacramentum hoc, Sacramentum paſſionis eſt, & mortui Chriſti, in quo mortuum & exangue Chriſti corpus, & perennis illa victima nobis cum repræſentatur tum offertur. Quid aũt illud quod ſeorſum panem Dominus porrexit, ſeorſum vinum? quod panem non integrum, ſed fractum, vinum non abſolutè, ſed fuſum, & quidem in mortem iam iam iturus porrexit? nónne ſeorſum carnem ſuam ſeorſum ſanguinem, carnem fractam & mactatã, ſanguinem effuſum, & quaſi de latere profluentem; eum, inquam ſanguinem, qui ſub cruce diſſipatus eſt, bibi voluit & manducari?* Et in diſceptatione, fol.27. *Corpus*, inquit, *Chriſti in cœna* NON VIVVM, *ſed mortuum, & quaſi in cruce appenſum editur, & ſanguis quaſi de latere fluens bibitur.*

Concludo igitur hoc modo: Corpus Chriſti ex Caluiniſtarũ ſententia non viuum, quale nunc eſt, ſed mortuũ, quale fuit olim, ſignificatur & offertur, atque adeò percipitur in Euchariſtia. Ergo non ipſum *ſecundùm ſe* in Euchariſtia nunc percipitur, ſed dũtaxat ſ'm *ſpiritualem ipſius effectum*, puta gratiam, quam Chriſtus nobis ſua morte promeruit. Atque eadem ſanguinis rõ eſt, ſi, vt iſti aiunt, non exiſtens in Chriſti corpore, ſed tantummodo vt fuſus & ſeparatus à corpore in Euchariſtia ſignificatur & exhibetur.

Porrò, quod iſti aſſerunt, Chriſti corpus & ſanguinem non niſi vt ſeparata fuerunt ſignificari, adeò in Chriſti verbis fundamentum non habet, vt illis ẽt ſit vehementer contrarium. Nam, *Hoc*, inquit, *eſt corpus* MEVM. *Hic eſt ſanguis* MEVS. An non viuebat, & cum ſanguine coniunctum erat corpus illud, quod tũc erat Chriſti? Non ẽt ille Chriſti ſanguis cum corpore coniũctus fuit? Et nónne eſt iam quoq; cum illo corpore coniunctus ille ſanguis, & cum illo ſanguine illud corpus? Cur nõ igitur & tũc à Chriſto in cœna, & nunc à nobis ſimiliter corpus & ſanguis Chriſti coniuncta ſignificẽtur? Enimuerò Chriſtus nõ dixit; *Hoc eſt corpus meum, quatenus pro vobis erit mortuum & cruci affixum*, ſed: *Qđ pro vobis datur.* Nec: *Hic eſt ſanguis meus, quatenus fundetur*; ſed: *Qui funditur.* Quæ Chriſti ſententiæ veriſſimæ ſunt hoc ipſo quod illudmet corpus & ſanguis Chriſti, quæ in cruce ſeparanda fuerunt, in Euchariſtia ſignificantur *ſecundùm ſe*, licet non ea ſolùm ratione, qua fuerunt in cruce ſeparanda. Sed bene habet, quod etiam doctrina Caluiniſtarum, quantumuis falſa, nobis arma ſuppeditat, quibus expugnare poſſimus Caluiniſticum myſterium.

Refutatur VIII. ſententia Caluiniſtica ex ratione veræ præſentiæ. §.17.

OCTAVO, præſtigioſum iſtorum myſterium qui aſſerunt, Chriſtum licet toto cœlo diſtantem à pane & vino, tamen in pane & vino uerè percipi ſolis animis: ex ratione veræ præſentiæ ita redarguo. Quod nullo modo in pane & vino uerè præſens eſt; minimè in pane & uino percipitur. Sed Chriſtus nullo modo in pane & vino Caluiniſtico uerè præſens eſt, ſi ibi non continetur realiter, vt iſti aiunt. Ergo Chriſtus minimè in pane & uino Caluiniſticò verè percipitur.

Maior ex ipſa notione uocabulorum lucet. Nam, vt eſſet apertum mendacium dicere, in pane verè percipi id aurum, quod in pane nullo modo verè præſens eſt; ita etiam dicere, corpus Chriſti percipi uerè in eo pane, in quo nullo modo uerè præſens eſt. Ac propterea Fortunatus in inſcriptione ſuæ Vindicationis profitetur ſe veram Chriſti præſentiam in Euchariſtia propugnare, quia ſcilicet animaduertit, non poſſe *verè* Chriſtum percipi in Euchariſtia (quod iſti ad errorem ſuũ palliandum ſæpe inculcant) niſi verè ſit præſens in Euchariſtia. Item ob eandem cauſam Sadeel de illis queritur, qui iſtis *obiiciant* (vt inquit in tract.de manduc.ſpiritual. pag. 3.) *quòd præſentiam Chriſti è ſacra cœna tollant, nudis ſignis contenti.*

Minor aũt probatur. Nam neque *corporali* aliquo nexu Chriſtus eſt coniunctus cum illis ſignis, ex ſñia Caluiniſtarum; neque ẽt tali aliquo nexu *ſpirituali*, quali cum animo communicantis coniungi dicunt, ſed ſolo *reſpectu* quodam & habitudine, ſicut res ſignata cum ſigno, & uiciſſim ſignum cum re ſignata. Ita enim Beza in Colloquio Mompelgardenſi explicauit ſententiã Caluiniſtarum, de hac mutua coniunctione corporis & ſanguinis Chriſti cum ſignis illis Sacramentalibus, in ſumma doctrinæ ſuæ & ſuorum Symmyſtarum de cœna Domini ſect.III. *Sacramentalem*, inquit, *coniunctionem ponimus in mutua ſignorum & rerum ſignificatarum* RELATIONE *& habitudine*. Itaq; coniunctionem ſolùm *relatiuam* & *σχετικὴν* appellat.

At nexus huius relationis & habitudinis minimè ſufficit, vt corpus & ſanguis Chriſti ſint ac dici debeãt *verè* præſentia in illo pane & vino. Quis enim, obſecro, ferret eum, qui diceret, eam ſummam pecuniæ, cuius promiſſio literis ſigillo obſignatis confirmata eſt, *verè* præſentem eſſe in literis & ſigillo? aut Cæſarẽ *verè* præſentem eſſe in ſua imagine à qua longiſſimè abſit? Vel ne longè ab hac ipſa quæſtione recedam, quis ferret eũ, qui diceret, fuiſſe olim Chriſtũ ut hominem uerè præſentem in ſacrificijs veteris legis, quæ illius typi atque ſigna erant? Certè Apoſtolus, ad Coloſſ.2. & ad Hebr. 10. ſigna & typos rerũ, quaſi *vmbras* rerum eſſe dicit, non aũt eſſe res ipſas Quo fit, vt minimè res adſint *verè* in ſuis ſignis. Itaque rectiſſimè Guitmundus lib.3. de Sacr. *Nulla*, inquit, *neceſſitas eſt, nulla conſequentia, vt vbi eſt alicuius rei figura, ſit conſequenter eiuſdem rei ſubſtantia. Si enim dicerem alicui: In hoc pariete eſt ſubſtantia tua, quia ibi eſt imago tua, nónne me diceret inſanire?*

Sed excogitauit Sadeel pulchram metaphyſicã, ex qua poſſit intelligi, illam ẽt eſſe præſentiam, quæ præſentia nõ eſt; in tract.de manduc. ſpiritual.pag.108. (vide ẽt pag.110.) *Rectè*, inquit, *tradunt Philoſophi, Ens & uerũ inter ſe conuerti*. Ex quo colligit, ſpiritualẽ illã ſuã præſentiam, qua Chriſtus adſit ſolis animis cõicantiũ, eſſe *ueram* præſentiã, quia eſt aliqualis præſentia, nempe *ſpiritualis*, & *Ens* & *Verum* conuertuntur. Ac ſimiliter inde colligeret, præſentiã σχετικὴν Chriſti in pane & vino ſ'm relationẽ & habitudinẽ ſigni & rei ſignificatæ,

eſſe quoque veram pręſentiam, cùm ſit in illa quædam rō Entis. Equidem cenſeo nullo fundamento magis q̃ iſto opus habere Caluiniſtas. Nam ſi reciprocatio illa Entis & veri huic negotio inſeruit, facilè iam poterunt iſti nobis perſuadere, oīa quoque mendacia eſſe uera, atque adeo ét totam Caluiniſticam doctrinam. Quid enim prohibet, quo minus ita concludant. Omne mendacium eſt aliquod Ens: cùm ſit quiddam menti contrarium. Omne autem Ens eſt Verum, cum Ens & Verū conuertantur. Ergo omne mendacium eſt Verum, & per conſequens vera eſt etiam doctrina Caluiniſtica.

Sed ſcire iſti debent, cùm quæſtio eſt, num aliqua res ſit hoc aut illud *verè*, minimè vocabulum, *Verè*, accipi latiſſimè, prout ſignificat communiſſimam illam & tranſcendentem veritatem, quæ conuertitur cum ente (nam ſic mendacium ét eſſet verum, vt dixi, & figura rei eſſet verè ipſa res, cùm ſit quodāmodo illa ſm habitudinem ſimilitudinis, &c.) ſed accipitur tunc vocabulum, *Verè*, anguſtius, prout ſcilicet ſignificat determinatum modum veritatis eius rei, quæ num verè alteri conueniat, quæritur. Hoc pacto neq; mendacium eſt verum pronunciatum, neque figura rei eſt ipſa rei veritas (vt Hieronymus quoque indicauit, in cap. 1. ad Titum) neque ét coniunctio illa relatiua & *σχετικὴ*, de qua diſputamus, eſt vera præſentia, Chriſti in ipſius ſignis. Vera enim ratio *pręſentiæ*, qualem omnes intelligere conſueuerunt per præſentiæ vocabulum, minimè intercedit Chriſto cum illis ſignis per ſolam habitudinem relationis ſigni & rei ſignificatæ, ſine locali indiſtantia. Atque idem dico de illa coniunctione, qua iſti fingunt, *verè* vniri Chriſtum ſm ſe cum ſolis animis cōicantium. Neq; enim hæc coniunctio eſt vera præſentia, cùm ne ſit ens quidem, ſed merum ſomniū Caluiniſticum, vt ſatis argumento tertio demonſtraui.

Sed ait rurſus Sadeel, in tract. de manduc. Sacr. pag. 263. *In pane dari & accipi Chriſti corpus, quatenus pane quaſi ſigillo obſignatur, licet non ſit realiter in illo.* Quemadmodum etiam dicitur dari & accipi remiſſio peccatorum in aqua baptiſmi ſiue in baptiſmo, licet non ſit realiter in aqua baptiſmi.

At ego quod iſti dicunt de obſignatione illa per nudum ſignum, quod non contineat corpus Chriſti, iam ſuprà § 10. oſtendi eſſe cogitationem tm̄ cordis Caluiniſtici, non ſnīam Chriſti. Deinde, vt maximè impropriè dici poſſit, remiſſionem peccatorum dari & accipi in aqua baptiſmi, quia datur per ablutionem aquæ, tanquam per inſtr̄m; tn̄ nec verè nec rectè quis diceret, accipi Chriſtum ipſum verè in aqua baptiſmi, ſeu ſub ſpecie aquæ baptiſmi: quo pacto Patres docent accipi corpus Chriſti in vel ſub ſpecie panis. Et ideo illum *ſitum eſſe in ſacra menſa*, vbi eſt panis, affirmarunt Patres Concilij Nicæni I. in actis illius Concilij quæ extant in bibliotheca Vaticana (ex quibus actis quædam ét verba iſtis proxima citat Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 17. ſect. 36.) & Chryſoſtomus in orat. de S. Philogonio. Et *coli ſuper altari*, vt ait Gregor. Nazianz. in orat. de Gorgonia ſorore. Et *in altari portari Chriſti membra, & altare eſſe ſedem Chriſti*, vt ait Optatus lib. 6. contra Parmen. Et *altare eſſe locum ſanctum*, quia ibi ſanctus ſanctorum requieſcit, vt ait Iſichius lib. 2. in Leuit. cap. 8.

Itaque illa ſola obſignatio corporis Chriſti per panem, & relatio panis ad corpus Chriſti, minimè ſufficiunt, vt uerum ſit, quod aiunt Caluiniſtæ, uerè corpus Chriſti eſſe præſens in pane, ſiue in Caluiniſtica cœna.

Quod ſi uerè Chriſtus in pane & uino Caluiniſtico non adeſt, ueriſſimè igitur dant & accipiunt in ſua cœna Caluiniſtæ nudum panem & uinum: & conſequenter meræ ſunt præſtigiæ Caluiniſticæ, q̄ nihilominus A aiunt, Chriſtum ſe accipere & dare: qui tamen eis atteſtantibus tantum ab ipſorum cœna abeſt, quantum cœlum à terra, ſeu potius ab inferno.

Refutatur IX. ſententia Caluiniſtica ex vera ratione huius myſterij. §. 18.

POSTREMO, ex magnitudine ueri myſterij Euchariſtiæ contra fictitium myſterium Caluiniſticum, firmiſſimum quoddam argm̄ peti poteſt, quod alias à me propoſitum, iſti hactenus non potuerunt, neq; unquam poterunt refutare. Placet aūt iam illud hac forma conſtruere. Si Chriſtus in uſu Euchariſtiæ à *ſolis* animis percipitur, non aūt ore ét corporis, tanquam rea- B liter contentus in Euchariſtia; conſequens eſt ut nullū agnoſcere debeamus in Euchariſtiæ uſu myſterium, quod ſit quidem & *proprium* Euchariſtię, & *maxima admiratione* dignū ut proprium Euchariſtiæ. Falſiſſimum conſequens. Falſiſſimum igitur & antecedens.

De Minore propoſitione non eſt controuerſia. Nā minimè nobis audent negare Caluiniſtæ, quin *ſit aliquod* myſterium Euchariſtiæ maximè admirabile *ſm propriam rationem* ſuam, qua differt à myſterijs cæteris. Veriſſimè enim D. CHRYSOSTOMVS de hoc myſterio uerba faciens homil. 61. ad populum Antiochenum: *Neceſſarium*, inquit, *eſt, dilectiſſimi, myſteriorum diſcere* MIRACVLVM, *quod tandem ſit, & quare ſit datū, & quæ rei vtilitas.* Et lib. 3. de Sacerd. *O miraculum ò Dei benigni-* C *tatem, &c.*

Itaque Caluinus ét de hoc ipſo myſterio loquens lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 7. *Nihil reſtat*, inquit, *niſi vt in eius myſterij admirationem prorumpam, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par eſſe poteſt.* Et Sadeel in trac. de manduc. ſpirit. pag. 14. *Veritatē*, inquit, *huius myſterij credo & adoro: Et quid ſit arcana illa piorum cum Chriſto coniunctio, nec mēte ſatis aſſequi, nec ſatis poſſum oratione exprimere.* Quanquam poſtea ineptè contendit in tract. de manduc. Sacr. pag 80. & 81. non eſſe hic miraculum aliquod, quatenus miraculum dr̄, quod fit non ordinariè, ſed extraordinariè. Non n. ſic iam appellamus miraculum, ſed ut eſt aliquod *ſupernaturale*, excedens noſtrum captum, atque adeò admiratione dignū. D Quo pacto negari non poteſt eſſe aliquod peculiare & magnum myſterium in Euchariſtia, atque adeò miraculum, ut loquitur Chryſoſtomus. Deniq; hoc ipſum nobis ſæpe concedit Fortunatus in Diſceptatione pag. 19. & in Vindicatione pag. 123. & ſeq.

Maior aūt noſtri argumenti propoſitio probatur. Nam quidquid oſtēderint nobis Caluiniſtæ in tali uſu Euchariſtię, quo a ſolis animis Chriſtus in cœlo abſens percipiatur, id erit eiuſmodi, vt uel myſterium non ſit *admiratione* dignum, & per ſe difficile ad credēdum; uel ſi myſterium ſit, minimè ſit *proprium* Euchariſtię, ut ea differt ab alijs myſterijs & articulis noſtræ fidei.

Hæc enim myſteria poſſunt iſti in ea re nobis oſtendere, quæ ét collegit Fortunatus in Vindicatione, pag. E 124. PRIMO, ſimul Chriſtum eſſe ſurſum in cœlo, & hic in terra, licet alio modo quàm in cœlo: puta non ſecundùm ſe, ſed ſecundùm ſui ſignum. At hoc non eſt aliquod myſterium, quod ſuperet noſtrum captum. Nam ego vidi imaginem Caluini eo tempore in terra, quo ſimul credidi & facilè intellexi fuiſſe ipſum Caluinum in inferno.

SECVNDO, *Panem verum eſſe cibū cœleſtem, quatenus eſt ſignum corporis Chriſti, quod tunc percipitur.* AT neq; iſtud ſuperat noſtrum captum, q. ſ. panis dicatur corpus Chriſti, atq; adeò cibus cœleſtis ſignificatiuè.

TERTIO, *communem panem & commune vinum corporibus,*

ribus fidelium antidoton fieri contra venenum, id eſt con-
tra mortalitatem, *quatenus ſigna ſunt atque ſigilla corpo-
ris & ſanguinis Chriſti, & eatenus ſacramentalem relatio-
nem habent ad corpus & ſanguinem Chriſti, quæ ἀλεξίκακον
ſunt, quo mortifera veneni vis extinguitur.* AT neq; hoc ſu-
perat noſtrum captum, quòd ſcilicet panis & vinum ſi-
gnificent & obſignēt nobis corpus & ſanguinem Chri-
ſti, quæ antidoton ſint corporibus.

QVARTO, *repræſentari hoc vſu panis & vini mortem
Chriſti, atq; adeo in ea cæremonia perēnem illam victimam
in memoria viuere, & denuò quaſi occidi & cruci affigi*, nē-
pe ſignificatione. AT in hac repræſētatione & ſignifica-
tione qd, obſecro, miraculi eſt, qd ſuperet nr̄m captū?

QVINTO, vnionem ibi fieri *ſpiritualem ſanctorum om-
nium cum Chriſto capite & inter ſe.* AT iſtud quidem ma- B
gnum myſterium eſt: Sed primùm, minimè vnionem
illam ſpiritualem fieri in vſu panis & vini, quæ Chriſtū
realiter non contineāt, ſuprà argumento primo & ter-
tio demonſtrauimus. Deinde quamuis daremus, talem
vnionem in vſu Caluiniſtici panis & vini fieri, tn̄ hoc
non eſt aliquod myſterium *proprium* Euchariſtiæ. Nā
ēt extra vſum Euchariſtiæ, quotieſcunq; aliquis iuſti-
ficatur, ea vnio ſpiritualis fit cum Chriſto capite, & cū
eius membris, vt ex inſtituto ēt Sadeel probare ſtudet
in tract. de mād uc. ſpirit. Quod aūt id ipſum per vſum
Euchariſtiæ, & per certa illa ſymbola *ſignificetur*, eſt
quidem proprium Euchariſtiæ, ſed non eſt aliquid ar-
canum & mirabile, vt iam antè diximus.

SEXTO, fieri vnionem eam ſpiritualem non modò C
cū Chriſti humanitate, ſed ēt cum eius *Deitate*, & con-
ſequēter *cum Patre quoque & Spiritu ſancto*, atque adeo
cum tota Trinitate, D. Hilar. teſte, lib. 8. de Trinit. AT
hoc quidem arcanum aliquid & mirabile eſt, ſed non
eſt *proprium* Euchariſtiæ. Nam quotieſcunq; aliquis iu-
ſtificatur, vnitur ſpiritualiter cum Chriſti humanitate,
atque adeo cum eius Deitate, & conſequenter cum Pa-
tre & Spiritu ſancto, & tota Trinitate, idque nō minus
quàm cùm percipit Euchariſtiam, vt iſti fatentur.

Nihil igitur iſti in Euchariſtia ſua Caluiniſtica no-
bis oſtendere poſſunt, quod & per ſe ſit *mirabile*, & ſit
proprium Euchariſtiæ; ac proinde non vſurpant veram
Euchariſtiā, quæ & peculiare quoddā & maximè admi-
rabile myſteriū eſt, vt argumēto noſtro concluſimus. D
Porrò Catholici veriſſimè in Euchariſtia *peculiare* ali-
quod & *ingens myſterium* agnoſcunt & venerantur. Nā
quid admirabilius, quā Chriſtum qui ad dexteram Pa-
tris in cœlo ſedet, præſentem quoque realiter & ſub-
ſtantialiter contineri in ſacris illis ſymbolis, quæ ſunt
in terra, ac in eis verè percipi? Aut quid minus, q̄ hoc,
alijs omnibus noſtræ fidei myſterijs eſt commune? *O
miraculum?* inquit Chryſoſtom. lib. 3. de Sacerdotio.
Qualenàm verò miraculum? *Qui cùm Patre*, inquit, *ſur-
ſum ſedet, eodem temporis articulo omnium* MANIBVS
pertractatur. Quis non videt, aliud eſſe hoc miraculum,
quam illud Caluiniſticum, nempe vt eodem tp̄e ſit
Chriſtus in cœlo, & ſignum ſeu ſigillum eius in terra?

At, inquiūt iſti, magnum eſt myſterium ꝙ in Eucha- E
riſtia cum Chriſto tanquam cum capite vniamur, vt ſi-
mus *caro de carne eius, & oſſa de oſſibus eius.* At hoc ēt ex-
tra Euchariſtiam fit, vt ſæpe iā diximus. Vniri aūt nos
illi in Euchariſtia *proprio* alio quodam & arctiori mo-
do, vtpote qui cum ipſo ibi vnimur reuera præſente &
exiſtente in ipſa Euchariſtia, & in hoc propriè conſiſte-
re magnum hoc Euchariſtiæ myſterium, Chryſoſtom.
ex orthodoxa ſn̄ia luculenter declarat his verbis Ho-
mil. 61. ad populum Antioch. *Neceſſarium*, inquit, *eſt,
chariſſimi myſteriorum diſcere miraculum: Quod tandem
ſit, & quare ſit datum, & quæ rei vtilitas. Vnum corpus ſu-*

A *mus, & membra ex carne eius, & ex oſſibus eius. Sequamur
aūt initiati quæ dicūtur: Vt itaque nō* TANTVM PER CHA-
RITATEM *hoc ſiamus* (ſicut fit quoque nimirum extra
Euchariſtiā) *verùm* ET IPSA RE *in illam* MISCEAMVR
CARNEM, *hoc per* ESCAM *efficitur, quā largitus eſt nobis,
volens oſtendere deſiderium quod erga nos habet. Propterea*
SEMETIPSVM (non tm̄ ſui ſignum) *nobis* IMMISCVIT,
& corpus ſuum IN NOS CONTEMPERAVIT, *vt vnū quid
efficiamur, tanquam corpus capiti cooptatum; ardenter enim
amantium hoc eſt.* Et infrà: *Volui frater eſſe veſter, carnem
pp vos & ſanguinem aſſumpſi, vobis viciſſim* IPSAM *carnē
& ſanguinē, per quæ cognatus veſter factus ſum, trado.* Cer-
tè non eſt cognatus noſter factus per *ſignum* ſuum tm̄.

Itaque lucet ex his clariſſimè orthodoxa ſententia
B à D. Chryſoſtomo explicata: Nempe proprium myſte-
rium, ac peculiare miraculum Euchariſtiæ conſiſtere
in hoc, ꝙ cùm alias per gratiam & charitatem Chri-
ſto ut membra capiti vniamur, arctiori multo coniun-
ctione cum illo eodem tanquam cum capite unimur
per uſum Euchariſtiæ, ut puta *reipſa* quoque coniun-
cti, & quaſi *commiſti & contemperati* cum ipſo realiter
in Euchariſtia præſenti per indiſtantiam localem, vt
ſolent coniungi ardenter ſe amantes.

Concludamus igitur ex his omnibus argumentis
aduerſus ſomnium Caluiniſticum hactenus adductis,
hoc pacto: Quandoquidem extra controuerſiam eſt in-
ter nos & Caluiniſtas, Chriſtum *ipſum* in Euchariſtia
uerè debere percipi: Et hoc fieri non poteſt, niſi ēt *ore
C corporis* ad animorum ſalutem ſpiritualem, non autem
ſolis animis, percipiatur; vt hactenus multis modis de-
monſtrauimus: fateamur omnes neceſſe eſt, niſi clariſ-
ſimæ veritati velimus repugnare, Chriſtum realiter
& ſubſtantialiter in Euchariſtia contineri, vt *ore etiam
corporis* ad animorum ſalutem in Euchariſtia uerè ſu-
mi poſſit.

Atque ita redit nobis Catholica de hoc myſterio
ſn̄ia, quam initio propoſuimus, & multis generibus ar-
gumentorum hactenus confirmauimus: Nempe in ſan-
ctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento poſt panis & uini cō-
ſecrationem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ue-
rum Deum atq; hominem, verè realiter, corporaliter,
atque ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibi-
D lium contineri, ſub̄a panis & uini in ſubſtantiam cor-
poris & ſanguinis Chriſti conuerſa (ut p. ſeq. copioſè
demonſtrabimus) ac proinde tum ſacramentali tū ſpi-
rituali manducatione Chriſtum in Sacr̄o percipi lon-
gè aliter quàm Caluiniſtæ ſentiunt. Nam *ſacramentali-
ter* manducatur, non ſolùm quia ſignum ipſius in cœlo
exiſtentis ore corporis manducatur, ſed quia ipſe quo-
que ſubſtantialiter præſens in Sacr̄o, tametſi modo in-
uiſibili & admirabili, uerè percipitur ore corporis, non
quidem ad naturale nutrimentum corporis, ſed ad ſpi-
rituale alimentum animarum; ſicut Baptiſmus etiam
corpore ſuſcipitur, tametſi non ad naturalem corporis
generationem, ſed ad animarum regenerationem ſpi-
ritualem. Manducatione autem *ſpirituali* ſumitur idem
E Chriſtus θεάνθρωπος in Sacramento, quatenus ab eodē
etiam, non abſente ſed ſubſtantialiter præſente, gra-
tiam & alimētum ſpirituale percipit animus eius, qui
conſcientia pura, & fide non ficta, dignè ipſum in Sa-
cramento manducauit.

Reſpondetur ad obiectiones ex Scriptura petitas. §. 19.

SVPEREST modo, ut Sacramentariorum obiectio-
nes refellamus. Quod minimè erit difficile. Etſi. n.
argumenta, quæ hactenus pro aſſertione Catholica ad-
duxi, maxima & potentiſſima ſunt: tn̄ neſcio an non

'llud videri poſſit maius, quòd ad oppugnandam rem tantam, tamq́; in Eccleſia Catholica confirmatam, non niſi leuiſſima hactenus argumenta inuenire Sacramentarij hæretici potuerunt. His autem, ne quid deſit, breuiter nunc reſpondebimus. Et Primo loco obijciunt quædam ex Scriptura: quale eſt, quod Chriſtus de ipſo pane & vino dixit, Matt. 26. *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt ſanguis meus.* Ergo figurata eſt locutio. Nam panis & Chriſti corpus res *diſparatæ* ſunt, & ſimiliter vinum & ſanguis. Vnum autem *diſparatorum* non poteſt de altero propriè affirmari, ſed tantùm figuratè: vt ſcilicet in propoſito ſit ſenſus, panem eſſe ſignum corporis.

Respondemvs, Chriſtum de eo quidem quod in manus ſuas accepit, dixiſſe: *Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt ſanguis meus,* non tamen de eo ſ̃m rationem illi propriam & peculiarem, qua id erat *panis & vinum,* ſed ſ̃m rationem ſubſtantiæ tum communem, tum etiam indiuiduam vagam, vt id. ſ. continebatur illis ſenſibilibus accidentibus panis & vini. Hac autem ratione conſideratum illud, quod Chriſtus in manus accepit, non fuit aliquid diſparatũ reſpectu corporis & ſanguinis, ſed quiddam potius quod diuerſo tempore indifferenter eſſe potuit verè ac propriè tum panis & uinum, tum corpus Chriſti & ſanguis: Et in initio quidem illius enunciationis Chriſti *(Hoc eſt, &c.)* verè panis & uinum fuit: in fine autem (id quod ſatis eſt ad veritatem enunciationis) verè ac propriè fuit Chriſti corpus & ſanguis per admirabilem panis & vini conuerſionem in corpus & ſanguinem Chriſti ijſdem Chriſti verbis factam. Ita non figurata, ſed propria fuit illa Chriſti enũciatio. Sic reſpõdet, quod ad rem ipſam attinet, ex orthodoxa doctrina, & quidem irrefragabiliter D. Thomas 3. p. q. 78. art. 5. in fine corporis & ad 2. Quam reſponſionem inferius magis dilatabimus, q. 6. cum diſſeremus de veritate Formæ huius Sacramenti.

Obijciunt Secvndo, q̃d in inſtitutione calicis Chriſtus eſt vſus figurata locutione apud Lucam, ca. 22. *Hic calix,* inquit, *nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Vbi & calix figuratè accipitur pro re in ipſo contenta; & etiam ei rei non niſi impropriè tribuitur, quòd ſit nouũ Teſtamentum, quia ſcilicet Chriſti teſtamentũ, & promiſſionem de gratia, tanquam ſymbolũ quoddam ſeu ſignum externum obſignat. Ergo ſine incommodo poſſent quoque figuratè intelligi illa alia verba: *Hoc eſt corpus meum, &c.*

Sed ad hanc obiectionem rectè Responderi ſolet, valdè magnum eſſe diſcrimen. Primò. Qm̃ habemus in Marco & Matthæo expreſſam declarationem illius figuratæ locutionis, quod attinet ad illa uerba circa calicem. Nam eandem ſententiam Matthęus & Marcus expreſſerunt claris illis verbis: *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.* Matth. 26. Marci 14. Vt autem hæc eadem ſententia (ſicut neceſſe eſt) ſubiecta ſit illis alijs verbis: *Hic calix nouum Teſtamentũ eſt in meo ſanguine:* oportet protſus calicem ibi accipi pro re contenta, quæ eſt Chriſti ſanguis; & conſequenter de hoc ſanguine teſtamẽtum ſeu promiſſionem non niſi figuratè prędicari, quatenus promiſſionem videlicet & teſtamentum confirmat, vt explicat ille dicendi modus Matthæi & Marci in caſu nominis obliquo; ſanguis *noui Teſtamenti.*

Secundò. Quoniam monet per ſe ipſa ratio illius figurę in locutione apud Lucam (cùm ſit vſitatiſſima) vt non niſi figuratè id intelligere debeamus. Quemadmodum ſi dicas, Bibi cyathum vini; nemo dubitare poteſt, quin cyathus accipiatur metonymicè pro re contenta: idq́ue propter genus ipſum vſitatiſſimæ locutionis.

Accedit tertiò, quòd aliud eſt, figuram admittere in minus principali parte orationis, ſicut ibi eſt uerbum

A *calix.* Si autem verbum *ſanguis* aut *corpus* acciperetur figuratè pro *ſigno* corporis aut ſanguinis: aut verbũ *eſt,* pro *ſignificat:* ad figuratam locutionem referremus orationis partes principales, quod minus licet, & tum quidem id licet minimè, cùm nullum ſuppetit firmum indicium & argumentum figurati ſermonis. Non ſuppetit autem in propoſito, quod attinet ad illa verba: *Hoc eſt corpus meum, &, Hic eſt ſanguis meus;* licet ſuppetat quidem, quod attinet ad illa, Hic calix, &c. ſicut eſt declaratum.

Eſt etiam quartò hic notandum, quòd D. Lucas, atq́; etiam Apoſtolus, qui verbis illis circa calicem eodem modo ſunt vſi, non tã ipſa Chriſti uerba, quàm ſenſum voluerunt referre. Nam cùm verba Chriſti circa calicẽ B alio modo Matthæus, & Marcus, quàm Lucas & Paulus commemorauerint; neque putandum ſit, narrationem Lucæ & Pauli eſſe certiorem narratione Matthæi & Marci, aut è contrario; omnino credi debet, ab iſtis omnibus *ſententiam* tãtùm, non *verba* ipſa Chriſti, quod ad Calicem attinet, fuiſſe commemorata: & illis verbis Chriſtum vſum fuiſſe, quæ ex perpetua traditione Eccleſia in conſecratione calicis vſurpat: *Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.* Ita fit, vt illa locutio, quam diximus eſſe figuratam, quod attinet ad calicem, non fuerit locutio ipſius Chriſti, ſed tantùm Lucæ Euangeliſtæ & Apoſtoli. Atque ita minus adhuc illa hæreticorum obiectio valet.

Tertio obijciunt, alias eſſe ſimiles locutiones Scri- C pturæ, quæ tamen non propriæ, ſed figuratæ ſunt. Ex quo genere commemorat illa Caluinus lib. 4. Inſtitut. capite 17. ſect. 22. *Hoc erit vobis fœdus mecum.* Geneſ. 17. *Agnus hic erit uobis phaſe.* Exod. 12. *Petra autem erat Chriſtus.* 1. Corinth. 10.

Respondeo. Malè citat in duobus prioribus locis Scripturam Caluinus. Non enim legimus niſi ita: *Eritq́; pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Et: *Hæc eſt religio* ſiue (vt eſt in Hebraico) *ſtatutum phaſe,* id eſt tranſitus. Non igitur dicitur ibi, circumciſionem ipſam eſſe pactum ſeu fœdus, ſed pactum de circumciſione faciendâ futurum fuiſſe in fœdus. Circumciſio autem *ipſa* ſolùm dicitur ibi fuiſſe futura in ſignum eius fœderis & pacti, ut patet ex illis verbis. *Hoc eſt pactum meum quod* D *obſeruabitis: circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt* Sit in signvm *fœderis inter me & vos* Exod 12.

Sic etiam neque in illo alio loco affirmatur de ipſo agno (ut Caluinus falſariè citauit) quod ſit phaſe, id eſt, tranſitus, ſed de cæremonia ipſa eius agni affirmatur, quòd ſit religio tranſitus, id eſt, qua celebrabatur tranſitus. Illius autem loci: *Petra autem erat Chriſtus,* diſpar ratio eſt. Nam cùm Chriſtus nondum eſſet tunc ſecundùm humanitatem; neceſſariò debet intelligi figuratè, quod tunc ipſe eſſet illa Petra, quatenus illa petra eum ſignificauit.

Qvarto obijciunt, quod Apoſtolus dicit quoque panem eſſe participationem corporis Chriſti, 1. Corin. E 10. quod tamen figuratè accipiendum eſt: Aliud enim (inquit Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 22.) eſt participatio, quàm corpus.

Respondeo, Apoſtolum ibidem ſatis indicare, ſe non de pane Euchariſtico abſolutè & ſecundùm ſe loqui, ſed de eo *vt frangitur & communicatur:* ita vt ſit ſenſus, communicationem illius panis verè eſſe communicationem corporis Chriſti.

Qvinto obijciunt, quòd Apoſtolus Euchariſtiam appellat ſimpliciter *panem;* non eſt ergo corpus Chriſti. 1. Corinth. 10. & 11.

Verùm facilè quoque ex eiuſdem Scripturæ phraſi ad id

ad id

ad id Respondeo, Euchariſtiam vocari nihilominus panem, quia panis videtur, & quia ex pane conficitur, & quia reficit etiam ac nutrit vt panis. Quam phraſin poſtea puncto ſequenti, cùm de tranſubſtantiatione agemus, docebimus, accommodati ſæpe in Scriptura ad res alias.

Sexto opponunt illud: *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam: Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Ioan. 6. Vbi audimus, carnem ipſam non prodeſſe, ideoque non eſſe (vt fruſtrà Capharnaitæ arbitrabantur) reipſa comedendam, quin immò ſpiritualiter verba Chriſti eſſe accipienda referendaque ad ſignum carnis Chriſti, & ad ſpiritualem eius communicationem per gratiam.

Respondeo, ſenſum eſſe *primò*, Cogitationem illam carnalem & inſipientem Capharnaitarũ nihil ad rem pertinuiſſe, cum.ſ. falsò putarent, Chriſti carnem (vt notat D. Auguſt. Tract. 27. in Ioan. & in Pſalm. 98.) conſueto more comedendam eſſe, ſicut carnes eduntur conciſæ prius in macello. Ita enim carnem ibi pro cogitatione carnali ſecundùm vſitatum alias Scripturę morem accepit Tertullianus, libro de reſurrectione carnis. Chryſoſtomus homilia quadrageſima ſexta in Ioannem, Cyprianus ſermone de cœna Domini. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catech. 4. Myſtagog.

Atque hæc expoſitio maximè congruit cum ea ſententia, quam Chriſtus oppoſuit illi ſtultæ & carnali cogitationi: *Verba*, inquit, *quæ ego locutus ſũ vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Quaſi diceret; Cogitatio veſtra nihil ad rẽ facit, cùm ſpiritualis oĩno longeque alius fuerit ſenſus meorum verborum. Vbi certè Chriſtus non ſignificare voluit, ſua verba ea ratione *ſpiritualia* eſſe, quia *figuratè* accipi debeãt; ſic enim verba Virgilij & Ciceronis eſſent magis ſpiritualia, quàm verba Chriſti, ſiquidem abundant pluribus & elegantioribus dicendi figuris; ſed ſignificauit oĩno Chriſtus ibi *myſterium*, quod eſt maximè *ſpirituale & diuinũ*, propter modũ quo Chriſti caro ſub aliena ſpecie comeditur in hoc Sacramento.

Secundò, poteſt etiam *caro* ibi accipi pro ipſa carne Chriſti non ſimpliciter, ſed ſi modo illo, quem Capharnaitæ cogitarunt, ſumeretur. Quæ interpretatio in primam ferè redit. Sic Avgvstinvs expoſuit Tract. 27. in Ioan. *Caro*, inquit, *non prodeſt quidquam, ſed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur.*

Tertiò, non prodeſt quidem ſola caro ſine ſpiritu & fide; neque ẽt fide accedẽte prodeſt ipſa *per ſe*, ſed ut inſtrumentum coniunctæ Chriſti diuinitatis. Ita.n. expoſuit D. Avgvstinvs, cùm ſubiunxit ibidem. *Non prodeſt quomodo in macello venditur, ſed quomodo ſpiritu uegetatur.* Item cùm ibidem addit Auguſt. *Sic dictum eſt; Caro non prodeſt quidquam, quomodo dictum eſt* (1. *Corint.* 8.) *ſcientia inflat. Et quid eſt, ſcientia inflat? Sola ſine charitate. Ideo enim adiungit Apoſtolus; Charitas verò ædificat. Adde ergo ſcientiæ charitatem, & vtilis erit ſcientia. Sic etiam nunc caro non prodeſt quidquam; ſed ſola caro. Accedit ſpiritus ad carnem ſicut charitas ad ſcientiam, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro non prodeſt, Verbum caro non fieret, ut habitaret in vobis.* Hactenus Auguſtinus.

Eſt igitur ſenſus, nõ prodeſſe Chriſti carnem ſecundùm illam cogitationem Capharnaitarũ; neque etiam ſpirituali modo ſub aliena Sacramenti ſpecie, niſi accedat etiam fides & ſpiritus; ac ne ita quidem *per ſe*, ſed vt uiuifica eſt facta per coniunctam diuinitatem, cuius eſt inſtrumentum, ut etiam eſt expoſitum in Concilio Epheſino, in epiſtola ad Neſtorium, & Anath. 11.

Atque debere quidem aliqua huiuſmodi ratione, non aũt ſimpliciter, illam Chriſti ſententiam intelligi, A neceſſariò fateri debent ipſi etiam Sacramentarij. Alioqui ne obtinere quidem ipſi poterunt, quòd proſit è cœlo Caro Chriſti, ſecundùm communicationem illam ſpiritualem, ad quam iſti uerba Chriſti referunt.

Septimo obijciunt ſententiam illam Chriſti: *Me autem non ſemper habebitis*, Matth. 26. & alias ſimiles, quibus ſignificauit diſceſſurum ſe fuiſſe ex mũdo. Non igitur illũ corpore præſentem vllo modo iam habemus.

Respondeo. Vtrumque prorſus conſiſtere, ſ. vt forma viſibili Chriſtus nõ amplius in hoc mundo, ſed tantùm in cœlo ſit: & vt ſit ẽt inuiſibili modo & Sacramentali in Euchariſtia. Quamobrem, quod Chriſtus dicit: *Me autem nõ ſemper habebitis*; intelligi debet nõ ſimpliciter, ſed illo modo conſueto, quo cum diſcipulis e- B rat, qñ id dicebat. Nam & poſt reſurrectionem ſuam, licet reuera aliquo modo cum diſcipulis ſuis erat, tamen quia non erat modo prius conſueto, ſcilicet mortali & paſſibili; non eſſe ſe cum illis ſignificabat, cùm aiebat Lucę 24. *Hæc ſunt uerba quæ locutus ſum uobis, cùm adhuc eſſem vobiſcum.* Subaudimus enim hic: Iam autem non ſum. Et tamen aliquo alio modo procul dubio præſens etiam ſecundùm ſuam ſubſtantiam tunc erat.

Atque hac ratione D. Avgvstinvs Tractatu 94. & 95. in Ioannem, interpretatur illud Chriſti: *Ad patrem uado, & iam non videbitis me*, quod Chriſtus ante paſſionem ſuam dixit, Ioannis decimo ſexto: *Quid eſt*, inquit Auguſtinus, *ad Patrem uado, & iam non uidebitis me? niſi quomodo ſum, cùm uobiſcum ſum: tunc enim adhuc* C *erat mortalis in ſimilitudine carnis peccati, qui eſurire poterat & ſitire. Hunc ergo Chriſtum, id eſt talem Chriſtum, cùm tranſiiſſet de hoc mundo ad Patrem, non erant iam viſuri.* Hactenus Auguſtinus.

Quemadmodum igitur ex Auguſtini ſñia non uoluit Chriſtus hic ſignificare, poſt paſſionem ſuam nullo modo ſe vidẽdum fuiſſe à diſcipulis (viderunt enim & habuerunt præſentem tum etiam cùm iam reſurrexiſſet) ſed intellexit tantùm modo conſueto & ordinario, quo ab ipſis antè erat viſus: Ita in noſtro propoſito cum dixit: *Me autem non ſemper habebitis*; non ſimpliciter, ſed uno quodam modo id intellexit, ſcilicet *viſibili & ordinario*, ſicut antè in mundo verſabatur.

Quod autem Sacramentarij negant, uerum corpus D alicubi eſſe poſſe, ubi non ſit uiſibile, argumentum id eſt, inter cetera, illorum tum inſcitiæ, tum perfidię. Nã Chriſtus uerum corpus habebat, cùm ſubito *euanuit ab oculis diſcipulorum*, Lucæ 24. Nec dubium eſt, quin poſſit Deus varijs modis impedire, quò minus corpus aliquod, alioqui per ſe uiſibile, uideri alicubi poſſit.

Porro autem exiſtimare non debent Vbiquetarij ſe in Scripturæ locis qui ſunt de Chriſti abſentia ex hoc mundo, ſimiliter excipere poſſe modũ inuiſibilem ſuę Vbiquitatis, ſicut nos excipimus modum inuiſibilis præſentiæ Chriſti in Sacramẽto. Nos enim pro hac noſtra exceptione habemus clara teſtimonia Chriſti & totius antiquitatis, ut ſuprà vidimus. Vbiquetarij verò pro ſua exceptione Vbiquitatis tantummodo habent E ſui capitis ſomnia, ut alias demonſtraui.

Octavo obijciunt Sacramentarij, quod ipſe Chriſtus Dominus Ioannis 6. ex articulo de futura ſua in cœlum aſcenſione uidetur Capharnaitis probare uoluiſſe, non fuiſſe futurum, ut ipſamet eius caro vllo modo hic præſens comederetur. Nam cùm illi id eſſe futurum intellexiſſent, ſubiunxit Chriſtus ad remouendum ſcandalum illius opinionis: *Hoc vos ſcandalizat? Si ergo uideritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius?* Quaſi diceret: tunc certè apparebit, non ita ſicut uos putatis, futurum, ut carnem meam præſentem comedatis. Siquidem poſtquam fuerit ſublata in cęlum, non

ei it ſimul in terra præſens ubi comedi poſſit.

Verum negamus Sacramentarijs hunc illorũ Chriſti uerborum ſenſum eſſe. Quin potius cum Augustino Tract. 27. in Ioannem, interpretamur, uoluiſſe illum eo modo dicendi remouere tantùm opinionem illam Capharnaiticam de mãducationis *modo*. Itaq; ſenſus eſt iſte: Cum uideritis me *integrum* aſcendentem in cœlum, tunc certè intelligetis minimè eſſe futurum, ut corpore meo ueſcamini tanquam alijs carnibus in macello conciſis. Vel (ſecundùm D. Chrysostomum homil. 46. in Ioannem) propoſito futuro miraculo aſcẽſionis, uoluit fidem eius miraculi, de quo tunc agebat, comprobare. Quaſi diceret: Cùm etiam ſim aſcenſurus in cœlum, non debetis exiſtimare, eſſe mihi impoſſibile dare uobis meam carnem ad manducandum. Vel, ut idem etiam Chryſoſtomus interpretatur ibidem, ſignificauit iſtis uerbis Chriſtus, multò maius illorum ſcandalum fuiſſe futurum, quando etiam poſt ipſius aſcenſionem in cœlum oporteret eos credere, in terris quoque eandem Chriſti carnem præſentem comedi oportere.

Itaq; ſenſus eſt; Si cùm adhuc in terra tantùm ſum, & non etiam in cœlo, hoc vos ſcandalizat; quantò magis tunc ſcandalizabimini, quando aſcendero in cœlũ, & nihilominus credendum erit me in terra præſentẽ ſimul eſſe, ut mea carne ueſcamini in Sacramento. Qđ profectò videtur à Chriſto Domino etiam de noſtris Sacramentarijs prophericè dictum eſſe. Ipſi enim nũc maximè ſcandalum illud Capharnaiticum impiè ſuſcipiunt, propter Chriſti aſcenſionem in cœlum; ex qua inprimis argumentãtur, Chriſtum, cum in cęlum euectus ſit, non eſſe etiam præſentem in Sacramento, neque ore corporis ac reipſa ibi ſumi.

Omnes verò iſtæ expoſitiones Auguſtini & Chryſoſtomi rectè cum Chriſti verbis congruunt. Neque omnino quidquã obſtat, quò minus omnes ſimul ſint literales illius loci; ſicut ſæpe alias fit, vt in eũdem Scripturę locum plures literales ſenſus conueniant, quem admodum luculenter docet D. Auguſt. libro 12. Confeſſ. per plura capita, & nos oſtendimus To. 1. diſput. 1. punct. 5.

Nono obijciunt quòd Apoſtolus ait 1. Corinth. 10. Patres veteris Teſtamenti *omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauiſſe, & eundem potum ſpiritualem bibiſſe, bibiſſe autem de ſpirituali conſequente eos petra*, quæ erat *Chriſtus*. Hinc ita ratiocinantur: Illi patres non manducauerunt Chriſtum niſi in figura: & tamen *eundem* cibum vel eundem Chriſtum nobiſcum manducauerũt: igitur neq; nos Chriſtum niſi *in figura* manducamus.

Respondeo. Primùm non ibi Apoſtolus dicit, Patres illos eandem eſcam ſpiritualem manducauiſſe *nobiſcum*: ſed eos omnes certè manducauiſſe *eandem* ſpiritualem eſcam. Quãquam cùm Paulus ibi declaret, eſcam illam eſſe Chriſtum, qui noſter eſt cibus; rectè ſequitur ex Pauli ſententia, eundem cibum illos Patres ſpiritualiter manducauiſſe, quo nos iam vtimur. Sed tunc reſpondeo deinde ad argumenti conſequentiam, nullo modo inde ſequi, nos Chriſtum manducare tantùm in figura, ſi Patres illi in figura tantùm manducauerunt. Conſiſtit enim optimè, ut *idem* cibus illorum fuerit, *qui* eſt nunc noſter, & tamen *aliter* fuerit cibus illorum, & aliter iam noſter.

Neque valet vllo modo conſequentia ab identitate *rei* ad identitatem *modi* ipſius. Nam & Augustinus in Pſal 33. Chriſtum uocat cibum Angelorum, neque tamen inde ſequitur, Chriſtum eodem modo ab Angelis, aque adeò in Sacramento manducari, ſicut manducatur à nobis.

A Quòd ſi illa conſequentia valeret; pari modo probarent Sacramentarij, Chriſtum in Sacramẽtis eiuſdem prorſus rationis, cuius eſt Sacramentum noſtrum Euchariſtiæ, fuiſſe manducatum à Patribus veteris Teſtamenti; aut nos iam debere illum manducare vſu ẽt Sacramentorum legis veteris, ſicut illi Patres manducabant. Quæ abſurda aduerſarij minimè admittent. Quamcunque enim ſtatuant ipſi rationem Sacramenti Euchariſtiæ; agnoſcunt tamen illam longè diuerſam eſſe cæremoniam nunc in noua lege ab illis Sacramentis veteris legis.

Reſpondetur ad obiectiones ex Patribus. §. 20.

B Secundo loco obijciunt aliquas ſententias ueterum Patrum, quas perperam ad opinionem Sacramentariam detorquere conantur. Sed omnino per aliquam obſeruationem ex Septem, quas hic ſubiungemus, quæcunque eius generis ſententiæ paulò obſcuriores, commodè explicari poterunt.

Prima obſeruatio eſt. Cùm Patres Euchariſtiã vocant *ſignum* aut *figuram* corporis & ſanguinis *Chriſti*, non hoc ipſo aſſerunt, aut intelligunt, Chriſti corporis & ſanguinis ſubſtantiam abeſſe ab Euchariſtia. Aliud enim eſt, Euchariſtiam eſſe & dici ſignum corporis & ſanguinis Chriſti. Aliud uerò, eſſe ſignum corporis & ſanguinis *abſentis*. Et eſt vitium quod Dialectici appellant ab amplo ad non amplum in iſta conſequentia: Eu-
C chariſtia eſt ſignum Chriſti corporis; Ergo eſt ſignum Chriſti corporis *abſentis*. Maximè enim erit ſignum Chriſti corporis, ſi ſit eius præſentis ſignum.

Nam Chriſtus dicitur *figura ſubſtantiæ* Patris æterni, Hebr. 1. neque tñ inde rectè colliges, ſubſtantiam illam diuinam non eſſe ẽt in ipſo Chriſto. Item dr̃ *imago Dei*, Coloſ. 1. licet etiam ipſe ſuapte ſubſtantia ſit Deus. Et *habitu & ſimilitudine* dicitur *vt homo*, Philip. 2. cum tamen reuera ẽt ſit homo. Quemadmodum igitur perperam ex his locis Marcion & Apollinaris argumentabantur, Chriſtum, qui figura eſt ut homo, non eſſe uerum hominem: ita ẽt peruersè colligunt Sacramentarij; Euchariſtiam quia figura ſit corporis & ſanguinis Chriſti, non continere ipſam ſubſtantiam corporis &
D ſanguinis. Augustinus certè Chriſtum ipſum ſm̃ humanitatem uocat *Sacramentum Filij Dei*, lib. 83. qq. q. 42. neque ideo tamẽ putauit Filium Dei abeſſe à Chriſti humanitate. Denique idem Auguſtinus alibi, lib. 3. de Trinit. cap. 4. ſatis indicat Euchariſtiam eſſe ſignum coniunctum cum ſignificata veritate.

Hinc igitur explicãdũ eſt illud Augustini in Pſal. 3. ſub initium. *Iudam adhibuit Dominus ad conuiuium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram diſcipulis commendauit & tradidit.* Vbi procul dubio intellexit Auguſt. figuram corporis & ſanguinis præſentis, vt in alijs multis locis citatis ſuprà §. 5. apertiſſimè ſignificauit. Ac propterea etiam libro contra Adimantum, cap. 12. dixit, Chriſtum *cùm ſignum & figuram ſui corporis daret; affir-*
E *mauiſſe* tamen id quod dabat *eſſe ſuum corpus*: quia ſcilicet in eo ſigno continebatur res ipſa ſignificata, de qua uerè & propriè affirmare Chriſtus poterat, quod eſſet ſuũ corpus. *Non dubitauit* (inquit ibi Auguſtinus) *Chriſtus dicere, Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum daret corporis ſui.* Vbi indicat Auguſtinus de ſigno non ſm̃ ſe, ſed ratione rei contentæ & ſignificatæ, affirmauiſſe Chriſtũ, quòd eſſet ſuum corpus. Quo etiam pacto ibi diſputat Auguſtinus intelligi poſſe quod in Deuteronomio, capite duodecimo, *Sanguis pecoris* dicitur eſſe *anima* eius: ut intelligatur videlicet ſanguis dici anima pecoris non ſecundùm ſe, ſed ratione rei cuius eſt indicium & ſignum, nempe ipſius formæ animalis: quam

certè

certè conſtat, non eſſe abſentem à ſanguine.

Claudius tamen de Sainctes Repet. 3. cap. 4. & alij nonnulli probabiliter etiam exiſtimant, Auguſtinum non hoc dixiſſe ex ſententia ſua, ſed ſumpſiſſe ex opinione Manichæorum: contra quos illic diſputabat, poſſe ſanguinem dici animam pecoris, non quia ſit ipſa pecoris anima, ſed quia ſit ſignum illius. Sentiebant enim Manichæi, (vt memorat Vincentius Lyrinenſis, libro aduerſus hæreſes) Chriſtum non habuiſſe verum corpus, ſed ſignum ſeu figuram quandam corporis. Itaque videtur Auguſtinus illic eſſe vſus exẽplo ducto ex hac opinione Manichæorum, cùm ad explicandum contra eoſdem, quemadmodum ſanguis diceretur anima, quia eſſet eius ſignum, dicit Chriſtum non dubitaſſe dicere, Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum ſeu figuram daret corporis ſui: nimirum ſm Manichæorum opinionem.

Sed licet concedamus, Auguſtinum ex ſententia ſua ſic dixiſſe; potius facit hic locus pro nobis, ſi quemadmodum antè fecimus, exponatur ſecundùm noſtram primam obſeruationem. Quæ ſanè obſeruatio idcirco etiam certiſſima eſt, quia nullus Patrum ex omni antiquitate proferri poteſt, qui vnquam dixerit, Euchariſtiam *eſſe tantummodo ſignum* aut *figuram* Chriſti; ſed contra potius aliqui id diſertè negarunt, vt ſupra demonſtrauimus, §. 5.

Porrò Ruardus Tapper, Articulo decimo tertio, & alij quidam ex hac eadem obſeruatione interpretati ſunt locum quendam TERTVLLIANI, li. 4. contra Marcionem. Vbi ille ſic de Chriſto dicit: *Panem acceptum ac diſtributum diſcipulis corpus ſuum illud fecit, dicendo, Hoc eſt corpus meum, id eſt, figura corporis mei*. Hactenus Tertullianus.

Sed qui poſterius de Euchariſtia ſcripſerunt, vt Sainctes, Repetit. 3. cap. 4. & Alanus, lib. 1. de Euchar. capite 32. & alij, multò melius ex ipſa diſputatione Tertulliani illud interpretantur. Quod enim addidit: *id eſt, figura corporis mei*, non debet referri ad *prædicatum* illius enunciationis, ſcilicet ad *corpus*, ſed ad ſubiectum; nempe ad verbum illud, *Hoc*, quod ibi eſt poſitum pro pane ſecundùm rationem ſaltem panis ſubſtantialem & indiuiduam vagè, vt ſupra expoſitum eſt. Itaque ſenſus Tertulliani eſt iſte: Panem fecit ſuum corpus, dicendo; *Hoc* (id eſt, panis qui eſt figura corporis mei) *eſt corpus meum*.

Probatur hæc interpretatio, quoniam inſtitutũ Tertulliani ibi eſt conſonantiam oſtendere figurarum legis veteris, & veritatis noui Teſtamenti: Itemq́, quomodo figuris illis ſucceſſerit in nouo Teſtamento ipſa veritas. Nam inter cætera ex eo etiam confirmat, quòd panem, qui antè, vt ibi dicit, fuerat in veteri lege figura corporis Chriſti, fecit Chriſtus poſtea reuera ſuum corpus. Ac propterea dicit ibidem, Chriſtum non *peponem* aut aliam rem appellaſſe aut feciſſe ſuum corpus, ſed *panem*, qui, vt dictum eſt fuerat ſui corporis figura, ut ita veritas figuræ ſuccederet.

Cùm verò hic dicit Tertullianus, panem factum eſſe Chriſti corpus, non intelligit, factum eſſe vt panis *manens panis* ſit & eſſe aſſirmetur Chriſti corpus, ſed intelligit, Chriſtum de ſubſtantia, quę ſub ſpeciebus panis continebatur aſſirmauiſſe, quòd ſit ſuum corpus; atque adeò effeciſſe vt ſubſtantia, quæ ſub illis ſpeciebus contineretur, eſſet ſuum corpus, vt ſuprà docui, cùm exponerem quid propriè demonſtrauerit pronomen illud, *Hoc*, in oratione Chriſti.

SECVNDA obſeruatio. Quandocunq; Patres videntur aliquid ipſo modo dicendi detrahere de ueritate & proprietate præſentiæ, aut etiam ſumptionis corporis & ſanguinis Chriſti in Sacramento; id totum non ad A ipſam præſentiam aut ſumptionem referri debet, ſed ad *modum* ſumptionis, vel præſentiæ: nempe vt intelligamus, non eſſe hic aut ſumi corpus & ſanguinẽ Chriſti *naturali & ordinario modo*, quem alioqui verbum, *eſt*, aut *manducatur*, aut *bibitur*, ſignificat; ſed alio planè extraordinario & miraculoſo; qui ſanè ſi ad viſitatum ſignificandi modum iſtorum verborum, *eſſe*, *manducare*, *bibere*, ſpectemus, non niſi metaphoricè & improriè per iſta uerba ſignificatur.

Ex hac igitur obſeruatione illud AVGVSTINI commodè intelligi poterit in Pſal. 98. *Non hoc corpus*, inquit, *quod uidetis, mãducaturi eſtis, nec bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliqđ vobis commendo: ſpiritualiter intellectum viuificabit vos.* Intel- B ligit nimirum Auguſtinus corpus non abſolutè, ſed ſecundùm modum ordinarium & viſibilem, quo alioqui corpora exiſtunt & ſumuntur, quando dicuntur manducari. Hoc modo ordinario & carnali negat manducãdum fuiſſe corpus Chriſti, & bibendum eius ſanguinẽ. Non autem id negat de corpore ipſo & ſanguine abſolutè: quaſi non verè & realiter in ſpirituali hoc & diuino Sacramento nobis commendato ſumantur.

Quod autem hæc interpretatio neceſſariò admitti debeat, patet primùm ex eodem Auguſtino ibidem. Nã id diſputat contra carnalem cogitationem Capharnaitarum: *Qui carnaliter* (inquit ibi Auguſtinus) *putauerũt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturis illis*.

C Secundò. Quoniam alioqui locus hic Auguſtini etiã repugnaret ipſis Caluiniſtis, qui affirmant, corpus ipſum Chriſti *ſecundùm ſe* comedi oportere, licet non niſi modo imaginario Caluiniſtico, quem vaniſſimum eſſe ſuprà oſtendimus.

Tertiò. Quia ſimiliter ipſemet Auguſtinus, Tract. 94. & 95. in Ioan. vt ſuprà vidimus, interpretatus eſt ſimilem illum dicendi modum Chriſti: *Iam non uidebitis me*, Ioan. 16. id eſt, ordinario modo, quo iam vobiſcum verſor. Et ſic ẽt ſuprà ex eiuſdem Auguſtini mẽte illud expoſuimus; Me aũt non ſemper habebitis. Matth. 26.

Quartò. Quia alias etiam in Scriptura de ſubſtantia ipſa rei dici quandoq; videtur abſolutè, quod minimè dicitur de ea, niſi ſm aliquem *modum*. Ita enim D. Pau- D lus, 1. Cor. 15. vbi diſputat idem omnino corpus reſurrecturum, dicit tamen, *non quod futurum eſt ſeminari*. Vbi etſi videatur dicere abſolutè de ipſa ſubſtantia corporis, quòd non idem ſit futurum; loquitur tamen non de ſubſtantia corporis abſolutè, ſed quoad qualitatem & *modum*, qui non erit idem poſt reſurrectionem: *Seminatur enim*, inquit, *animale, ſurget ſpirituale*.

Ex eadem obſeruatione illud etiam Auguſtini exponi debet, in Pſal. 33. cùm ait, Chriſtum *quodammodo ſe portaſſe in manibus ſuis*, id eſt, *extra ordinario quodã modo*, nempe *Sacramentali*. Nam quòd verè & realiter ſe in manibus ipſe portauerit, cum diceret: *Hoc eſt corpus meum*, prius euidentiſſimè ſignificauit ibidem Auguſtinus, ſicut ſuprà docuimus. §. 5.

E Simile quiddã ex parte eſt, qđ idẽ Augu. dixit Epiſt. 23. *Secundùm quendam modum Sacramẽtum corporis Chriſti corpus Chriſti eſt: ſicut Sacramentũ fidei, fides eſt*. Etſi. n. hic ſecundùm primam obſeruationem ſit Auguſtinus interpretandus, cùm ſpeciebus ipſis tanquam ſigno attribuat metonymicè appellationem rei ſignificatæ: tamen verbo illo, *ſecundùm quendam modum*, obiter hic ẽt declarat rationem, qua iuxta hanc ſecundam obſeruationem res ipſa ſignificata, nempe corpus Chriſti, coniuncta eſt cum ipſo ſigno, ſcilicet ſecundùm quendam modum *admirabilem & extraordinarium*.

Eſt etiam ſimiliter illa eiuſdem Auguſtini ſententia decla-

declaranda, lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 16. vbi dicit: *Figuratum eſſe*, quod Dominus dixit: *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, &c.* Quia *flagitium*, inquit, vel *facinus uidetur iubere*; & quæ in Scriptura ad flagitium hortari videntur, figuratè accipi debent. Quare dicit Auguſtinus, figuratè ibi præcipi, vt *ſuauiter*, perinde ac ſi comederemus, *recondamus in memoria, quòd caro Chriſti pro nobis crucifixa eſt*.

Eſt autem huc omnino accommodanda illa ſecunda obſeruatio. Nam hic Auguſtinus non intelligit figurã, quoad *rem ipſam* ſignificatam in ea locutione, vel quoad *ſumptionem* Chriſti *carnis*, quaſi illam verè non ſumeremus vllo modo: ſed ponit figuram tantùm in ea locutione quoad ſumptionis *modum ordinarium*, qui ſignificatur ſm vim ipſam verbi illo vocabulo *comedendi*. Nam & in eo duntaxat modo, ſi propriè hic ſignificaretur, eſſet illud *flagitium* ſeu *facinus*, ad quod videri poſſet ſcriptura hortari, vt ait Auguſtinus: nimirum ſi Chriſti carnem cum quadam ſuauitate & guſtu ſenſus carnali ſumeremus comedendo more conſueto.

Pro hoc ergo ſumptionis conſueto modo, dicit Auguſtinus figuratè hic præcipi, vt *ſuauiter*, perinde ac ſi ordinario modo comederemus, *recondamus in memoria, quòd caro Chriſti pro nobis crucifixa ſit*; id quod certè à nobis etiam maximè tunc fit, cũ alioqui reuera ſumimus ore ſub aliena ſpecie Chriſti corpus in Sacramento.

Atque hanc quidem expoſitionem eſſe omnino ſm mentem Auguſtini intelligi poteſt ex ipſo. Diſputans enim in alio loco idem Auguſtinus, lib. 2. contra aduerſarium legis & prophet. cap. 9. quemadmodum ex ijs etiam rebus, quæ per ſe turpitudinem habent, rectè duci poſſint figuratæ locutiones; ſic ad huius rei exemplũ adducit hanc eandem Chriſti locutionem, vt clariſſimè tamen explicet, ſe ibi tantùm intellexiſſe figuram quoad ſumẽdi *modum*; re autem ipſa ſumi nihilominus carnem Chriſti non tantùm fide & recordatione, ſed ipſo etiam ore corporis. *Nos*, inquit, *audiamus et intelligamus duo teſtamenta in duobus filijs Abrahæ, duabusq; Mulieribus eius commixtione fœtatis, ſicut duos in carne vna Chriſtũ & Eccleſiam iſtis* (Manichæis) *uolcutibus ſine vlla obſcœnitate cognoſcimus, Et ſicut Mediatorem Dei & hominum, hominem Chriſtum* IESVM, *carnem ſuam nobis manducandam bibendumq; ſanguinem dantem, fideli corde atque* ORE *ſuſcipimus, quamuis horribilius uideatur humanam carnem mãducare, quàm perimere; & humanũ ſanguinem potare, quàm fundere.* Hæc ibi Auguſtinus, qui clariſſimè certè metaphoram ponit tantùm in ſumptionis modo, quandoquidem teſtatur nihilominus ibi grauiſſimè, non modò *corde*, ſed etiam *ore* ſumi à nobis ipſum Chriſtum Mediatorem. Ex hoc igitur loco ille alius ſic exponendus eſt.

Ac præterea eſt hic notãdum, aliam fuiſſe rationem illius ſermonis, quem in concione Chriſtus apud Ioannem, cap. 6. habuit de Euchariſtia; aliam verò eius quo demonſtratione facta ad ſenſum inſtituit hoc Sacramẽtum, inquiens: *Hoc eſt corpus meum.* In hac enim aſſeueratione, propriè omnino locutus eſt, neque etiam expreſſit illam metaphoram in ſumendi *modo*, quam Auguſtinus, non malè, quo ad *modum quidem*, notauit in illo ſermone apud Ioannem.

TERTIA obſeruatio. Cùm verba Sacramentalia Patres trãsferunt ad ſpiritualem doctrinæ diuinæ manducationem per fidem; faciunt hoc illi non ſm ſenſum verborum Chriſti literalem, ſed *myſticum*, qui tamen ſm Patrum ſententiam minimè ipſe pugnat cum literali de reali manducatione, ſed eò potiùs tanquam fundamento nititur. Vt cùm ORIGENES dixit: *Panis iſte, quem Deus corpus ſuum fatetur, verbum eſt nutritorium ani-*

A *marum*, in caput 26. Matth. Certè non vult, nihil aliud eſſe manducare corpus Chriſti & illum panem, quàm audire Dei verbũ; ſed exponit ſenſum myſticum Chriſti verborum, qui ſenſus minimè tollit ſenſum literalem, ſed in illo potiùs tanquam in ſuo fundamento ſubſiſtit. Alioqui nullum ex ſententia Origenis relinqueretur Sacramentum Euchariſtiæ externum, quod ex illis Chriſti verbis iuxta literalem ſenſum probari poſſet. Itaque alio loco ipſe ORIGENES clariſſimè ſenſum literalem cum hoc myſtico coniunxit, homil. 16. in Numer. eique vt fundamentum ſuppoſuit, inquiens: *Bibere dicimur ſanguinem Chriſti, & ritu Sacramentorum, & cùm ſermones eius recipimus.*

Eodem referri poteſt quidam alius locus Clementis
B ALEXANDRINI lib. 2. pædag. cap. 2. cùm explicans verba Chriſti circa calicem, ita inquit, *Verbum quod pro multis effunditur, ſanctum lætitiæ fluctum allegoricè ſignificat.*

QVARTA obſeruatio. Cùm Patres dicunt, in ipſo & vſu Sacramenti mãducari oportere *ſpiritualiter* corpus Chriſti per fidem, minimè idcirco intelligunt, non debere ibi etiam ipſum corpus Chriſti manducari realiter ore corporis in Sacramento: ſed docere tantùm volunt, realem manducationem tũc demum eſſe fructuoſam, quando cum ea ſpiritualis quoque manducatio coniungitur.

Huc illud AVGVSTINI pertinet tract. 25. in Ioannem: *Vt quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti.* Et illud eiuſdem Tract. 26. in Ioan. *Videte fratres, pa-*
C *nem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.* Et illud CYPRIANI ſerm. de cœna Domini: *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus & partimur.* Sic & alia ſimilia.

QVINTA obſeruatio. Cùm Patres aiũt, corpus Chriſti eſſe cibum ſpiritualem, non corporalem; ſolùm volunt ſignificare, non eſſe cibum quo *nutriatur* corpus noſtrum *more conſueto*, ſed quo *ſpiritualiter anima reficitur*. Nihilominus hic ipſe cibus ſpiritualis, ex Patrum ſententia, ore etiam corporis ſumitur in Sacramento, vt ita ſumptus reficiat animam ſpiritualiter.

Ita igitur intelligi debet illud AMBROSII de ijs, qui initiantur miſterijs ca. 9. *In Sacramento Chriſtus eſt, quia*
D *corpus eſt Chriſti. Non ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt.* Et illud THEOPHYLACTI in cap. 6. Ioann. *Animalis homo ſpiritualem cibum carnis Domini non intelligit.* Et ſi quæ ſunt apud Patres ſimilia.

Diuus autem IRENÆVS cùm ſcribit lib. 5. cap. 2. *Corpus noſtrum carne & ſanguine Domini nutriri*; non ita hoc intelligit, quaſi per carnem & ſanguinem Chriſti, tanquam per corporalem alium cibum & potum, nutriatur, ſed ſignificat vegetari quodammodò noſtrum corpus per Chriſti carnem, quatenus beneficio illius nunc in Sacro ſumptæ conſequentur poſtea immortalitatẽ, & quia fortè vires aliquas Sacramentum iſtud mirabiliter corpori item addit, vt ſuprà etiam attigimus, & de
E clarauit etiam Martyr Roffenſis lib. 4. de Euchar. contra Oecolampad. Vel certè ſignificat etiam Irenęus, corpus noſtrum nutriri per corpus & ſanguinem Chriſti ſecundùm accidentia Euchariſtiæ, quibus ipſum CHRISTI corpus & ſanguis intimè ſubeſt.

SEXTA obſeruatio. Cùm videntur Patres ſignificare, ab his ſolis manducari corpus Chriſti in Sacramento, qui ſunt in gratia; non loquuntur de manducatione reali, quaſi non etiam ore corporis indigne ab impijs manducetur, vt eſt in Sacramento; ſed ſolùm de manducatione *ſpirituali & interna*, qua ſcilicet ipſum etiam per ſe corpus Chriſti, tanquam ſpiritualis cibus, palato mentis verè percipiatur.

Huc

Huc ſpectat illud Auguſtini lib. 21. de ciuit. cap. 25. *Non dicendum, eum manducare corpus Chriſti, qui in corpore non eſt Chriſti;* Id eſt, non ita manducat, vt eius manducationis beneficio liberetur ab æterno igne. Hoc enim ibi diſputat Auguſtinus.

Eodem modo intelligendum eſt illud ORIGENIS in cap. 15. Matth. *Verbum factum eſt caro, verusq; cibus, quem qui comederit, omnino viuet in æternum: quem nullus malus poteſt edere.* Loquitur de ſpirituali mãducatione, qua ipſe Chriſtus ſecundùm ſe percipiatur animæ pabulo, fitq; animæ cibus, vt diximus. Nam quòd poſſit alioqui Chriſtus, vt eſt in Sacramento, realiter manducari ore corporis ab indignis, tum aliorum Patrum, tum etiam ipſius Origenis teſtimonio ſuprà manifeſtè probauimus. §. 5. Ita etiam intelligendæ ſunt aliæ ſimiles ſententiæ Patrum, ſi quæ tales occurrant.

Quod autem ait Chriſtus: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum,* Ioan. 6. intelligi debet, quãtum eſt qui dé *ex vi ipſius Sacramenti,* niſi impuritas conſcientiç effectum Sacramenti impediat, atq; adeò, ſi corpus Chriſti in Sacramento comedatur etiam ſpiritualiter. Nec alio modo intelligendi ſunt Patres, cùm de effectu iſtius Sacramenti ſimiliter atque Chriſtus loquuntur. Nam & Baptiſmo quoque Chriſtus & Patres tribuunt vim regenerandi ſpiritualiter, Ioannis tertio, & tamen fieri poteſt, vt quis verum Baptiſmum ſuſcipiens non regeneretur ſpiritualiter, ſi videlicet improbitas animi impediat; vt agnoſcit etiam Caluinus in ſecunda defenſione doctrinæ de Sacrament. contra VVeſtphalum, ſub finem.

SEPTIMA obſeruatio. Cùm quædam Patres de corpore Chriſti, vt eſt in hoc Sacramento, ſcribunt, quæ ipſi quidem corpori ſecundùm ſe non competunt (vt ꝙ *atteratur* dentibus, quòd *frangatur,* quòd dentes illi *infiguntur, &c.*) tantùm abeſt, vt propterea velint ſignificare, verum ipſum corpus Chriſti non eſſe in Sacramento, ſed ſolùm ſignum eius; vt maximè potiùs hac ratione indicent illud *reuera* in Sacramento contineri.

Nam propterea hęc de corpore Chriſti dicunt, quia non minus illud intimè coniunctum eſt accidentibus Euchariſtiæ, quç *franguntur,* & *lacerantur,* & *figuntur* dentibus, quàm eſt coniuncta alia quæuis ſubſtantia accidentibus ſuis, ſecundùm quæ verè ac propriè frangitur & laceratur. Quòd ſi non hanc coniunctionem vellent eo modo loquendi ſignificare; non niſi admodum ineptè ad commendandam fidem huius myſterij ita loquerentur, vt ſuprà etiam notaui §. 5. Quantulum enim myſterium eſt, nudum ſignum corporis CHRISTI dentibus atteri, & frangi?

Significant igitur iſto modo dicendi Patres, corpus Chriſti eſſe intimè coniunctum illi rei, quæ frangitur & atteritur dentibus, non minus quàm ſi ipſum etiam attereretur & frangeretur. Atq; hoc ipſo ſenſu Berengarius, de conſecr. diſt. 2. Canone, *Ego Berengarius.* Romæ iuſſus eſt huiuſcemodi verbis eiurare Sacramentariam hæreſim, & profiteri realem Chriſti præſentiam in Sacramento: quia ſcilicet maximè hic loquendi modus coniunctionem veram & realem corporis Chriſti cum ſpeciebus Euchariſtiæ ſignificat.

Deniq; obſeruandum hoc loco eſt, quod prudenter ab alijs etiam Scriptoribus Catholicis annotatum eſt; Non mirum eſſe, ſi in hac quæſtione de Euchariſtia occurrant aliquæ ſententię obſcuriores Patrum, cùm etiã in alijs quæſtionibus contra Arianos, & contra Pelagianos ipſi etiam Patres veteres ſæpe laborauerint, vt partim ſuas, partim aliorum vetuſtiorum Patrum ſententias ab hæreticis obiectas defenderent à ſenſu hæretico Ariano vel Pelagiano. Conſiderari enim debet, morem

A fuiſſe Patrũ, vt de rebus fidei, cùm nondum eſſent apertè ſatis controuerſiæ ab hæreticis motæ, ſecurius & ſimplicius in Eccleſia Catholica ſcriberẽt & loquerentur; quòd nimirum putarent, ſe non niſi Catholicè ab omnibus intelligi.

Qua de re elegantiſſimus locus exſtat apud D. AVGVSTINVM lib. 1. contra Iulianum, vbi hac ipſa obſeruatione circa morem veterum, excuſat Auguſtinus D. CHRYSOSTOMVM contra calumnias Pelagianorum, qui ipſum in quæſtione de peccato originali pro ſe citabant. Quò etiam pertinet id, quod ſuprà notaui de cautela à Patribus adhiberi ſolita, ne myſterium hoc ſacroſanctum Euchariſtiæ exponerent irridendum infidelibus, ſi nimis claris verbis explicaſſent illud pro concio-
B ne & in ſcriptis popularibus.

Denique ſententiolis, quas hinc inde Sacramentarij ad confirmationem ſui erroris perperam colligunt, opponenda eſt moles illorum argumentorum, quibus ſuprà §. 5. & 6. & 11. manifeſtè conuicimus, Chriſtum de ſententia omnium ſanctorum Patrum in Euchariſtia realiter contineri.

Reſpondetur ad obiectiones ex ratione petitas. Vbi primò agitur de Modo exiſtentiæ Chriſti in Sacramento non commenſuratiuè. §. 21.

TERTIO loco vtuntur Sacramentarij in re tanta quibuſdam etiam ratiunculis leuiſſimis. PRIMO
C obijciunt; Non eſſe poſſibile, vt Chriſtus hac ratione totus contineatur in parua quantitate hoſtiæ; & adſit ſimul diuerſiſſimis in locis.

RESPONDEO. Nullam eſſe in hac re implicationem contradictionis, ac proinde rem eſſe poſſibilem Deo, apud quem *omnia poſſibilia ſunt,* vt Matth. 19. Lucæ 1. Chriſtus & Gabriel Angelus teſtantur. Cauſſa eſt, quia præſentia corporis vnius in vno loco, atq; etiam modus præſentię ſecundùm *commenſurationem & exæquationem* cum loco, quiddam poſterius eſt, quàm veritas ipſa, & vnitas corporis, cùm ſit illius accidens quoddam particulare, minimeq; per omne ens *tranſcendens,* neque *disiunctum* quidpiam, ex cuius negatione ſequatur, neutram partem contradictionis eſſe verã in proprio ſubie-
D cto, vt ſi de linea neges, ꝙ ſit vel curua, vel recta, &c. Ita fit, vt non hoc ipſo, ꝙ in vno corpore multiplicetur pręſentia in loco, vel varietur modus præſentię, debeat tolli vnitas & veritas corporis; ſed poteſt ſine contradictione nihilominus hæc conſiſtere per potentiam Dei abſolutam.

Sed hoc ipſum dogma, quo ad vtramq; eius partem (ſcilicet quoad modum illum exiſtendi corporis Chriſti in Sacramento, *ſine commenſuratione; & in pluribus locis*) ſigillatim & aliquantò latiùs aduerſus iſtorum pertinaciam confirmandum eſt.

Et Modus ille quidem, quo exiſtit Chriſti corpus in Sacramento, minimè ſanè, vel cum Scriptura, vel cum corporis natura & ueritate pugnat. Quin potius, & ex
E Scriptura confirmari poteſt, neq; naturam veri corporis abolet, neq; implicat vllam contradictionem. Quæ omnia Caluiniſtæ quoq; facilè intelligerẽt, ſi & oculos mentis apertos haberent, vt Scripturæ lucem conſpicerent, & aliquid de diſcrimine prædicamenti *Quantitatis,* & prædicamenti *Situs,* & *Vbi,* probè didiciſſent.

I. Ex Scriptura dico colligi id dogma iſto modo: Si ipſum corpus Chriſti ſua quantitate præditum, eſt reipſa præſens ſub ſpeciebus panis & uini in Euchariſtia; omnino eſt in illis non commenſuratiuè, ſed totum in illis totis, & totum in qualibet illarũ parte; at Scriptura docet veriſſimũ eſſe illud prius, vt manifeſtè ex verbis

bis Matt. 26. *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt ſanguis meus,* ſuprà §. 3. demonſtrauimus; igitur ex Scriptura etiam habemus, veriſſimum eſſe poſterius. Maior propoſitio patet; quia neceſſe eſt, vt vel commenſuratiuè, vel nõ commenſuratiuè ſit: & nullo modo poteſt eſſe commẽſuratiuè, cùm manifeſtè implicet contradictionem, vt corpus quantum maius, ſit in quanto minori commenſuratiuè, eſſet.n. in illo æqualiter, & nõ æqualiter. Supereſt igitur, vt ſit ibi Chriſtus non commenſuratiuè.

II. Quòd autem id dogma naturam veri corporis nõ aboleat, duplici ratione manifeſtè probatur. Primò, quia non fit iſto modo, vt circumſcriptio & commenſuratio in loco quatenus naturalis proprietas veri corporis eſt, à corpore Chriſti ſeparetur, ſicut iſti exiſtimant. B Sed ſolùm hac rõne diuinitùs fit, vt ſupra naturam corporis, & eius proprietatis naturalis, quidam alius modus exiſtendi alicubi, corpori Chriſti competat. Circũſcriptio.n. & commenſuratio in loco, non qualicunque modo, ſed *quatenus eſt quidem ex vi & natura* corporis, proprietas eſt naturalis corporis; ſicut τὸ γελαστικὸν hoïs. Hãc proprietatem corpus Chriſti adhuc retinet. Nam nuſquam eſt non commenſuratiuè, ex vi quidem & natura ſui corporis, ſed vi atq; potentia diuina ſupra hãc naturam ſui corporis. Hoc modo non magis aboletur veritas corporis Chriſti, quã aboletur propterea, q̃ iam vi diuina eſt impaſſibile; cum tñ alioqui pati poſſe, proprietas etiam corporis phyſici ſublunaris (quale Chriſtus habet) ſit, *quantum eſt quidem ex vi atq; natura ſua.*

C Secundò, id etiam ea ratione probo, quia ne aboleretur quidem neceſſariò veritas corporis Chriſti, etiamſi circumſcriptio ab illo ſepararetur, *quatenus* proprietas corporis eſt: atque ita multò minus iam aboletur, q̃n hoc nõ fit, vt eſt explicatum. Circumſcriptio.n. in loco non eſt intrinſecum & eſſentiale quiddam vero & quãto corpori, cùm ſit quiddam poſterius; genera.n. prædicamentorum *Vbi*, & *Situs*, quibus circũſcriptio in loco continetur, poſteriora ſunt ex natura rei, q̃ genus Prædicamenti *Subſtantiæ* & Prædicamenti *Quantitatis*, quibus continetur corpus quantum. Item neq; Circũſcriptio in loco eſt aliquid *Tranſcendens* Ens omne, qđ proinde nequeat re ipſa ſeparari ab vllo ente, atq; adeò, neque à corpore: vt ſatis patet. D Neq; ẽt eſt ſuapte ratione aliqđ *diſiunctum* (vt par vel impar, curuũ vel rectũ; &c.) qđ proinde oporteat ſm alterutram ſui partem prædicari de proprio ſubiecto, ne alioqui ſequatur, neutram partem cõtradictionis eſſe veram: Sed eſt (vt antè dixi) circumſcriptio hæc quoddam accidens peculiare corporis, quod eſt eo poſterius. Poteſt aũt ſine contradictione omne prius conſeruari per Dei potentiam abſolutam, ſine eo, quod eſt extra illius eſſentiam, & eo poſterius, tanquam quoddam peculiare ſeu particulare accidens.

Non poteſt quidem ab eſſentia & veritate corporis quanti ſeparari ordo quidam, & *aptitudo, & potentia* ad circumſcriptionem in loco; eò quòd hæc eſt illi intima, & (vt Metaphyſici loquuntur) tranſcendentalis: ſed poteſt tamen ab eo ſeparari circumſcriptio *actu*. E Quemadmodum τὸ γελαστικὸν (quod iſti exemplum proferunt) *δυνάμει*, ſiue ſecundùm *aptitudinem* non poteſt ſeparari ab humana natura ratione prædita: ſed *actu* tamen nihil obſtat, quò minùs poſſit ſeparari per Dei potentiam abſolutam.

III. Atque ex his ſatis etiam liquet, neque implicare id dogma vllam contradictionem. Debent enim iſti intelligere, duplicem eſſe modum Quãtitatis. *Alterum* intimum & eſſentialem ipſi, qui conſiſtit in hoc, vt per eam partes ſubſtantiæ corporeæ minimè ſint inter ſe confuſæ, ſed aliæ extra alias in ipſo quidem corpore: vt collum extra humeros, caput extra collum, &c. Iuxta A hunc modum dicere, aliquod corpus quantum alicubi eſſe non per modum Quantitatis, implicatio contradictionis eſſet. Sed hoc nos non dicimus. Aſſerimus enim, corpus Chriſti in Euchariſtia ſecũdùm ſe quidem eſſe ſua quantitate extenſum, & habere alias extra alias partes.

Alter modus Quantitatis eſt ei accidentalis & extrinſecus, qui conſiſtit in quadam coextenſione quanti cum loco. Iuxta hũc modum nos dicimus, corpus Chriſti quantum eſſe in Euchariſtia, non per modum Quantitatis videlicet accidentalem. Hoc autem minimè contradictionem implicat.

Cur.n. non queat diuinitùs ſeparari à re modus quidam rei accidentalis & extrinſecus? Eodem modo de candore ſiue albore dico: nempe quamuis nequeat albor eſſe ſine ſuo modo eſſentiali alboris, qui conſiſtit in eo, vt poſſit ex ſe diſgregare viſum, poſſe tñ diuinitùs eſſe ſine modo alboris aliquo accidentali, vt ſine extenſione, v.g. ſi a Quantitate videlicet diuinitus ſepararetur, à quã accipit accidentaliter extenſionem.

Et quemadmodum ſine contradictione modus aliquis nõ eſſentialis, ſed accidentalis rei ſeparari à re põt: ità ẽt modus, non quidem eſſentialis, ſed accidẽtalis, vnius rei põt diuinitùs alteri rei tribui, & quaſi accommodari, vt eo quidem affecta ſit, etſi non vt ſibi ex natura debito, ſed tanquam aduentitio. Nam cùm accidens ſit extra eſſentiam rei, fieri nõ poteſt, vt magis additio, quàm detractio accidentis, eſſentiam rei immutet.

Quod cùm ita ſit, nullam etiam contradictionem implicat id, quod ſimul docemus, corpus Chriſti quãtum eſſe in Euchariſtia per modum *ſubſtantiæ*; nempe ita, vt tota eius quantitas ſit in tota quantitate Euchariſtiæ, & in qualibet eius parte. Hic.n. modus non eſt eſſentialis, ſed *accidentalis* ſubſtantiæ. Quare poteſt diuinitùs quantitati communicari itidem accidẽtariè, & vt quiddam aduentitium. Atq; eadem ratione poſſet modus aliquis accidentarius nigroris communicari diuinitùs candori, vt eſſet ei aduentitius. Quænam enim eſſet in hac re implicatio contradictionis?

Hæc omnia diuinitùs poſſe fieri, vt meliùs capiant Sectarij, hac ratione ruſus probo & explano: Id omne D Deus poteſt facere, quod ſine repugnantia & contradictione poteſt intelligi: Nam id omne eſt *Ens*, & omne Ens poteſt à Deo effici, cùm ſit is præditus potentia infinita: & id eſt, quod dixit Angelus, Lucæ 1. *non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum*, id eſt, omne, quod ſine contradictione poſſit intelligi.

At vt eſſẽtia rei alicuius ſit detracto vel variato quocunque illius ſimplici & particulari accidente, quod ſit ea poſterius, & extra illam, ſine contradictione poteſt intelligi: Non.n. eſſentia etiam non erit hoc ipſo, quòd non ſit, aut quòd aliter ſit id, quod neq; eſt ipſa, neque intrinſecum ipſi. Igitur poteſt diuinitùs fieri, vt quæuis eſſentia ſit abſq; quocunque illius particulari & ſimplici accidente, ac etiam, vt alio quodam modo accidentali ſit affecta. E Hæc certè clariſſima ſunt; & tamen ea fortè Sacramentarij pertinacia excæcati, & inſcitia impediti, non intelligent.

Non eſſe impoſſibile, vt vnum corpus ſit in pluribus locis. §. 22.

IAM verò poſſibilem eſſe PRÆSENTIAM vnius & euſdem veri corporis, atq; adeò etiam corporis Chriſti, in pluribus locis, non eſt difficilius confirmare & defendere. Sciendũm autem inprimis eſt, dupliciter poſſe intelligi, quòd vnum corpus ſit in pluribus locis.

PRIMO ita locali & circumſcripto modo, ſicut

has voces ab aliquibus vſurpatas eſſe. Vt. ſ. *circumſcripte* & localiter res eſſe *in loco* tunc dicatur, cùm non tantùm ſubſtantia ſua re ipſa loco præſens eſt, neq; tãtùm commenſurata eſt loco, vt pars parti reſpondeat; ſed ét ita in loco aliquo includitur & circumſcribitur, vt nihil eius planè exiſtat extra eum locum. Sic dubium nullum eſt, quin manifeſta ſit cõtradictio, aſſerere, corpus vnum, aut omnino rem aliquam ſimul eſſe poſſe in pluribus locis: quoniam eſſet ex hypotheſi, & non eſſet ex eta quemlibet eorum. Ac non niſi iſto modo animaduerto negauiſſe Doctores quoſdam grauiores poſſe fieri virtute diuina, vt vnum corpus collocetur, atque circumſcribatur in pluribus locis. Sed non eſt hoc tantùm quod aduerſatij negant.

Quare ALTERO modo id quod dicunt, intelligi volunt. Vt. ſ. nequeat vlla ratione vna res, neq; commenſurata loco, neq; non commenſurata eſſe ſimul ſubſtãtia ſua præſens in diuerſis locis. Hæc verò vaniſſima opinio eſt, quæ tum Scripturæ auctoritate, tum Patrum ſententijs, atq; etiam rationibus confutari poteſt. Quãquam nobis quidem ſatis eſſet reſpondẽdo ad iſtorum ratiunculas, ſi quas proferrent, (nullas enim præter obſtinationem video) defendere, ꝙ per omnipotentiã Dei id fieri poſſit. Sed probabimus ét idipſum argumentis.

Et quoniam optima quædam argumenta ex ijs, quæ ad eam rem ſuppetunt, ſine diſcrimine probant, vnum aliquod corpus ſiue non commenſuratum loco (vt Euchariſtiæ myſterio fieri, à nobis defenditur) ſiue etiam commenſuratum eſſe poſſe varijs in locis ſubſtãtia ſua præſens: nihil verebor illa etiam adducere. Maximè cũ opinio, quæ negat corpus in diuerſis locis ſecundùm commenſurationem eſſe poſſe, apud nos etiam reijci ſoleat tanquam minus reuera congruens cum certiſſima fide iſtius magni myſterij.

Probatur ex Scriptura poſſe vnum corpus eſſe ſimul in pluribus locis. § 23.

AC ex diuina quidem Scriptura huiuſmodi argumentum conficio: Quod diuinitus aliquando factum eſt, id ſine omni dubitatione fieri diuinitùs põt. Factum eſt autem aliquando diuinitùs, vt Chriſtus corpore ſuo præſens ſimul eſſet in cœlo, & in terra, uel penes terram. Poteſt igitur fieri diuinitùs, ut Chriſti corpus, licet vnum ſit, non unico tamen adſit tantùm in loco, ſed in pluribus re ipſa ſit præſens.

Maiore nihil poteſt euidentius eſſe. Minor autem tũ probata erit, cùm ex Scriptura confirmauerimus ordine hæc duo. PRIMVM. Ex quo Chriſtus uidentibus Apoſtolis in cœlum aſſumptus eſt, nullo temporis momento abfuiſſe uel abfuturũ eſſe à cęlo, donec mundum iudicaturus ita ueniat, quemadmodum diſceſſiſſe uiſus eſt, ut Angeli ſignificauerunt, Actor. 1.

SECVNDVM. Aliquando nihilominus accidiſſe, ut Chriſtus, poſt aſcenſionem ſuam in cœlum, fuerit reuera corpore præſens in terra, uel prope terram. Hęc duo cùm cõfirmata fuerint, Minor illa, ut dixi, probata erit. Nam ſi nunquam non in cœlo, & tamen aliquando in terra poſt aſcenſionem fuit Chriſtus; neceſſe eſt, ut uno aliquo & eodem tẽpore in cęlo ſimul, & in terra fuerit.

Probatur ergo illud PRIMVM (ſcilicet Chriſtũ poſt aſcenſionem nunquam abfuiſſe à cœlo) illuſtri teſtimonio Dauidis, Pſalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis,* DONEC *ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Id eſt vſque in *finem*, vt interpretatur Apoſtolus, 1. ad Corinth. 15. Cum ſcilicet *tradiderit regnum Deo & Patri: cùm euacuauerit omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem.*

A Sed & alibi idem Apoſtolus multis modis ſignificauit firmam prorſus atque ſtabilem eſſe in cœlo hanc Chriſti ſedem ad Dei dexteram. Nam ob eam rem, verbis vſus maximè ſignificantibus firmitatem, nũc illum *in dextera magnitudinis* CONSEDISSE, ad Hebræos octauo, nunc ibidem CONSTITVTVM eſſe dicit, ad Epheſios primo, nunc omnes hortatur, ut quia *Chriſtus* EST *ad dexteram Dei* SEDENS (ad Coloſſenſes tertio) *quæ ſurſum ſunt ſapiamus.* Quæ profectò uerba, poſtquam Chriſtus in cœlum conſcendit, nullo non temporis momento uſurpari uerè ad eam adhortationem putuerunt. Quod ſi ita eſt, ſemper Chriſtus ad dexteram Dei fuit in cœlo ſedens. Id uerò eſt, quod fuit nobis probandum primò.

B Iam illud ALTERVM, nempe Chriſtum, etiam poſt aſcenſionem, aliquando fuiſſe in terra uel prope terrã, haud difficulter ſanè probari poteſt. Sic. n. ait Apoſtolus, 1. Corint. 15. *Tradidi vobis quod accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt ſecũdùm Scripturas, & quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim, deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus:* NOVISSIME *autem omnium tanquam abortiuo* VISVS *eſt & mihi.* Nimirum oculis corporeis prope terram ac in terra (vt probabimus) poſtquam in cœlum Dominus aſcenderat.

Itaque hunc locum interpretans B. CHRYSOSTOMVS, homil. 83. in primam ad Corinthios: *Scripturæ,* inquit, *teſtimonio de reſurrectione producto, producit etiam* TE
C STES, *poſt Prophetas & Scripturas, ipſos Apoſtolos & cæteros pios citans. Quòd ſi de peccati reſurrectione loquatur, quid attinebat dicere, viſus huic eſt, viſus illi eſt? Hæc. n.* CORPORIS *reſurrectionem probantis, non peccati libertatẽ ſignificantis vox eſt. Vnde non ſemel viſus eſt inquit, quanquam in communi poſita vox ſufficiebat. Atqui iterum & tertiò & in omnibus ferè qui* VIDERVNT, *eandem repetiuit.* VISVS *eſt inquit Cephæ, viſus eſt plus quàm quingentis fratribus,* VISVS *eſt & mihi.* Hactenus Chryſoſtomus.

Cuius hanc totam orationem teſtimonium confirmat Ananiæ. Qui vt eſt apud Lucam, Actor. 22. ſic ad Apoſtolum, poſtquam is Chriſtum admirabiliter in itinere viderat, alloquutus eſt: DEVS *Patrum noſtrorum præ*
D *ordinauit te, vt cognoſceres voluntatem eius, &* VIDERES *iuſtum & audires vocem ex* ORE EIVS, *quia eris* TESTIS *illius ad omnes homines, eorum quæ* VIDISTI & AVDISTI.

Congruit cum his & oratio ipſius Chriſti, qui vt Apoſtolum reſurrectionis ſuæ idoneum teſtem faceret, non in itinere ſolùm illi præſens adfuit, & ad id teſtimonium reddẽdum cohortatus eſt, uerùm etiam in caſtris Claudij Lyſiæ Tribuni militum, cùm ibi in cuſtodia teneretur. Sic enim narrat D. Lucas, Actor. 23. *Sequenti autem nocte* ASSISTENS *ei Dominus, ait, conſtans eſto. Sicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ* TESTIFICARI.

Habemus ex his, Chriſtũ aliquot annis poſt aſcenſionem, viſum eſſe ab Apoſtolo Paulo, & quidem ita vi-
E ſum ab eo eſſe, ſicut *viſus eſt Cephæ,* ſicut *viſus eſt Iacobo,* ſicut *viſus eſt plus quàm quingentibus fratribus* & Apoſtolis omnibus, vt non minùs ipſe quàm cæteri teſtimonium magna cum certitudine & fiducia reddere poſſet reſurrectionis CORPORIS (vt Chryſoſtomus probat) Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Habemus item, ipſum non modò VIDISSE iuſtum, id eſt, Chriſtum, ſed ita vidiſſe, vt, quemadmodũ Ananias teſtatur, AVDIVERIT etiam verbũ EX ORE EIVS, idque ſimiliter, vt rectè teſtificari poſſet, quæ ipſemet viderat & audiuerat.

Habemus denique, Chriſtum ab eodem Apoſtolo, non

non eminus in cœlo ſtantem, ſed ipſi ASSISTENTEM, vt Lucas teſtatur, auditum eſſe. Hæc omnia certè, niſi violentiſſimè interpretari ſecus velimus, planè indicāt, Chriſtum omnino cominus & conſueto more à D. Paulo, ſicut & à cęteris Apoſtolis, viſum reuera & auditum eſſe poſt aſcenſionem. Sic enim prorſus oportebat, vt teſtimonium etiam Apoſtoli de reſurrectione ſine omni exceptione eſſet.

Quare frigidum admodum eſt illud, quod Caluinus obiter lib. 4. Inſtitut. cap. 17. vt ab hoc ſibi fortaſſis argumento caueret, de vna tantùm viſione cogitans ſcripſit, *Perſpicaciam diuinitùs D. Pauli oculis datam eſſe, quæ cælos penetraret, ibique Chriſtum è terra videret.* Atqui Scripturæ teſtimonia, quæ citauimus, non quouis modo viſum eſſe ab Apoſtolo CHRISTVM declarant, ſicut de Stephano tantummodò dicitur, *vidiſſe illum cælos apertos, & IESVM ibi ſtantem à dextris virtutis Dei*, Actor. 7. Longè alia de Apoſtolo Paulo eſt narratio. Dicit enim Scriptura viſum eſſe CHRISTVM ab Apoſtolo, ſicut viſus eſt Cephæ, ſicut viſus eſt cæteris idoneis teſtibus reſurrectionis eius, qui fuerunt omni exceptione maiores. Teſtatur etiam, ipſi ASTITISSE: teſtatur, Paulum, cùm videret, AVDIVISSE etiam verbum ex ORE eius: teſtatur ipſi apparuiſſe non in cœlis vti Stephano, ſed *in via*, vti Ananias inquit, Actor. 9. Hæccine ſignificant eminus tantùm è terra conſpectum eſſe ab Apoſtolo Chriſtum in cœlo exiſtentem? Minimè verò: ſed prorſus propè.

Sed nonne, dicet aliquis, raptus illo tempore Apoſtolus eſt vſq; ad tertium cœlum, atq; item vſq; *ad Dei paradiſum?* 2. Cor. 12. Nonne ibi potuit Chriſtum cominùs videre? Ego verò credo prorſus ei contigiſſe, quæ Apoſtolus narrat de illo ſuo raptu. Sed *ſiue in corpore, ſiue extra corpus* (nam neq; hoc ille ſciuit) raptus ita ſit, conſtat certè diſtingui debere, quæ uel uidit, uel audiuit, uel illuſtratione diuina intellexit in eo raptu, à clara illa altera uiſione Chriſti, non in cœlo, ſed IN VIA, ut Ananias eſt teſtatus.

Ac multò etiam eſt certius diuerſum fuiſſe miraculum illud, quando multo tempore poſt eum raptum, ab Apoſtolo eſt Chriſtus in carcere auditus, & quidem ipſi ASSISTENS, ut antè recitauimus.

Vidit igitur primū & audiuit CRISTVM præſentem *in via*. Deinde illo triduo, quo ſtupefactus poſt eam uiſionem, neq; uidiſſe, neque manducaſſe, aut bibiſſe ſcribitur, raptus ſiue in corpore ſiue extra corpus eſſe putatur, Actor. 9. Tum longo tempore pòſt, cùm in cuſtodia eſſet Claudij Lyſiæ Chriſtum ſibi ASSISTENTEM audiuit.

Noſtrum itaq; argumētum ob eam rem eſt firmum, quoniam uidit IN VIA, & audiuit ASSISTENTEM in cuſtodia, & quidem in eum finem, ut non minùs ipſe quā cæteri Apoſtoli, à quibus reuera cominùs uiſus eſt, teſtis idoneus, ac ſine exceptione eſſet Dominicæ reſurrectionis.

Idem probatur rurſus ex Scriptura. §. 24.

EST & illud ad hāc rem, ex Scriptura duci ſolitum argumentum, non inualidum. Nam ſi ſpectes ad naturæ conſuetudinem atq; uim; qūo nunquam fit, ut corpus unum diuerſis adſit in locis: ita neq; fit aliquando, ut locus unus capiat corpora diuerſa, quorum alterum quidem ipſum compleat. Neq; magis hoc, q̄ illud ratio aſſequitur: cùm non ſit minus ab uno capi & contineri plura, quam unum capi & contineri à pluribus: At compertum ex diuina Scriptura eſt, locum unū continere potuiſſe, atq; adeò continuiſſe illo modo diuerſa

A corpora, nempe Chriſti corpus & obſeratam ianuam qua is eſt ingreſſus ad Apoſtolos, Ioan. 20. Item idem CHRISTI corpus, & clauſtrum Virginis intemeratum; cum natus eſt; atq; etiam lapidem clauſi ſepulchri: ut de cœlis incorruptibilibus quos penetrauit, nihil iam dicam. Poteſt igitur eadem Dei uirtute fieri, ut idipſum Chriſti corpus, licet unum & idem, præſens diuerſis in locis adſit. maximè cum non ab illis locis capi, ſed illis in Sacramento mirabiliter contineri aſſeramus.

Verùm neq; hic tacuit omnino Caluinus, lib. 4. Inſtitut. cap. 17. Nam ut hoc etiam argumentum effugeret, commentū excogitauit antea prorſus inauditum. *Quod Chriſtum*, inquit, *exiſſe è ſepulchro clauſo, & clauſis ianuis ad diſcipulos eſſe ingreſſum obijciunt, nihilo magis eorum errori ſuffragatur. Nam ſicut aqua non ſecùs ac ſolidum pauimentum Chriſto iter præbuit ſuper lacum ambulanti: ita nihil*

B *mirum, ſi ad eius occurſum ſe flexit lapidis durities. Etſi probabilius eſt*, inquit, *eius imperio amotum fuiſſe lapidem, & mox tranſitu dato ad ſuum locum rediſſe. Nec ianuis clauſis intrare tantundem ualet, ac penetrare per ſolidam materiam, ſed ſibi aditum patefacere diuina virtute, vt repentè ſteterit inter ſuos diſcipulos planè admirabili modo, cum obſeratæ eſſent fores.* Hactenus Caluinus.

Quem procul dubio puduit, nefariā cogitationem, quam ſimiliter habuiſſe uidetur de intemeratis clauſtris Virginis, oratione hoc in loco prodere. Cur enim de eo myſterio admirabilis partus Virginis non aliud, ſi quid habebat diuerſum, reſpondit?

C Sed de obſeratis foribus uideamus. Cyrillus quidem Alexandrinus de eo miraculo ſic ſcriptum reliquit, lib. 12. in Ioannem, ca. 53. (Idem Athanaſius in diſputatione contra Apollinar. Ambroſius lib. 10. in Luc. cap. 24. & alij) *Clauſis*, inquit, *foribus repente Dominus omnipotentia ſua* NATVRA RERVM SVPERATA *ingreſſus ad diſcipulos eſt. Nullus igitur quærat, quō clauſis ianuis corpus Dñi penetrauit: cùm intelligat non de hoīe nudo, vt modò ſumus nos, ſed de omnipotenti Filio Dei hæc ab Euangeliſta conſcribi.* Ac paucis interpoſitis, *ſi hanc*, inquit, *operationem Dei percipere nequeas, cur potiùs ingenij humani imbecillitatē nō accuſas? cur non ſeruas ſilentio datā tibi à creatore mēſuram?*

Hæc Cyrillus, qui Caluinum planè & Caluini diſcipulos diuina quadam mentis prouidentia redarguiſſe

D in hoc loco uidetur. Hi ſunt. n. qui dū non capiunt quō Chriſti corpus NATVRA RERVM ſuperata lignum penetrarit, imbecillitatē intelligentiæ ſuæ non reputant, ſed commētum excogitant, quod eſt etiam ridiculum. Nempe Chriſtum diuina uirtute ſibi ianuas aperuiſſe, atque ita ingreſſum eſſe aditu ſibi patefacto ad diſcipulos, cum fores fuiſſent antè clauſæ. Magnum ſcilicet miraculū, aperuiſſe ianuas, quæ erant clauſę & ianuis apertis eſſe ingreſſum. An hoc niſi diuina uirtute fieri nequit? An res eſt quæ ſuperet ianuæ naturam?

Æque ineptum eſt figmentum, quod ſimiliter de ſepulchri lapide comminiſcitur. Nam hiſtoria Euangelica, Matth. 27. & 28. primum ab Angelo, poſtquàm reſurrexiſſet Dominus, (ut etiam D. Chryſoſtomus annotauit, Homil. 91. in Matth.) lapidem eſſe reuolutum

E indicat. Quibus de rebus, quoniam ſatis ſuperque diſſeruimus contra iſtos ſuprà Diſp. 2. q. 5. non eſt neceſſe plura nunc dicere.

Idem probatur ex Patribus. §. 25.

IAM ſancti Patres rē quidem maximè admirabil[em] eſſe agnouerunt, ut corpus unicum, adſit diuer[ſis] mis in locis: Sed eiuſmodi tamen rem hanc eſſe c[…] ſi ſunt, quæ fieri prorſus poſſit, imo quæ ſumm[o] beneficio fiat in Euchariſtiæ celebratione quoti[die]

quo gñe præclara eſt ualde D. CHRYSOSTOMI oratio, lib. 3. de Sacerd. ſub initium. *O*, inquit, *miraculum; ò Dei benignitatem; Qui cum Patre ſurſum ſedet in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur*.

Tum Gregorius NYSSENVS in orat. de Paſch. *Sicut diuinitas*, inquit, *replet mundum, & tamen una eſt, ita innumerabilibus locis conſecratur, & tamen vnum corpus eſt*. Hæc ille. qui exemplo certè eſſet vſus minimè accommodato, niſi ſenſiſſet varijs locis poni Chriſti corpus per conſecrationem ſubſtantialiter in Sacramento præſens, quemadmodum ſubſtantialiter omnino replet mundum diuinitas.

Item BASILIVS in Liturgia ſic ad Chriſtum precatur. *Veni ad ſanctificandum nos, qui* SVRSVM *Patri cõſides, & Hic nobis inuiſibiliter coes; & dignare nobis impartiri ſacroſanctum tuum corpus & pretioſum ſanguinem*.

Tum AMBROSIVS, in Pſal. 38. *Chriſtus ipſe offertur*, inquit, *in* TERRIS, *quando Chriſti corpus offertur*. Sic Ambroſius, qui procul dubio nõ ignorauit, Chriſtum tum etiam, cùm in terris offertur, eſſe in cęlis. Et infrà q. 11. p. 1. cum diſſeremus de Sacrificio Miſſæ, ſententias eorum Patrum allegabimus, qui cùm locum Epiſtolæ ad Hebræos de vnica Chriſti oblatione in cruce interpretantur, diſertè fatentur, vnum atq; eundem Chriſtum eſſe, qui multis in Eccleſia locis plenus hic & plenus ibi offeratur, atq; adeò habeatur in tremẽdis myſterijs præſens. *Vnum eſt*, inquit Chryſoſtomus, Homil. 17. in epiſt. ad Heb. *hoc ſacrificium: alioquin hac ratione, quoniam multis in locis offertur, multi Chriſti ſunt? nequaquam. Sed unus ubique eſt Chriſtus, & Hic plenus exiſtens, &* ILLIC *plenus: unum corpus. Sicut enim qui* VBIQVE *offertur unum corpus eſt & non multa: ita etiam & unum ſacrificium*.

AVGVSTINVS etiam lib. de cura pro mort. agend. cap. 16. tanquam de re tractans, quæ diuinitùs omnino fieri poſſit, quærit, vtrum ſancti vita defuncti, eorum neceſſitatibus, qui ipſos inuocant, ſic opitulentur, vt ad eam rem diuerſiſſimis etiam in locis ſimul adſint ſpiritu ſuo præſentes. Quod certè non videtur eſſe facilius, quàm ut ſubſtantia etiam vnius corporis, modo præſentim ſpirituali atque inuiſibili, vt fit in Sacramento, conſtituatur diuinitùs diuerſis in locis. Sed pergamus vlteriùs.

Idem probatur ex ratione. §. 26.

QVARTO non eſſe, quemadmodum iſti contendunt, impoſſibile, vt corpus vnum diuina virtute in pluribus ſimul locis præſens adſit, ratione præterea & argumentandi forma in ijs diſputationibus, quæ ſunt de potentia Dei, valde firma, ſic probo: Quidquid non inuoluit vllo modo contradictionem Deus poteſt facere. Sed vt corpus vnum ſimul ſit in multis locis, nõ eſt res eiuſmodi, quæ inuoluat vllo modo contradictionem. Igitur vt corpus vnum ſimul ſit in multis locis, Deus poteſt facere.

Maior ex immenſitate omnipotentiæ diuinæ certiſſima ratione cõuincitur. Quod. n. ſine vlla contradictione aſſeri poteſt, id etiam ſine repugnantia poteſt intelligi. Quod autem intelligi poteſt, id & *veri & entis*, vt loquimur, rationem atq; eſſentiam habet. Quidquid autem verum & ens eſt, id prorſus in eam potentiam cadere poteſt, quæ omnipotentia eſt, id eſt, quæ ſine vllis limitibus valet non ad has res tantùm vel ad illas, ſed ad omnes omnino, in quibus eſt ratio veri & entis. Talis eſt autem Dei potentia infinita. Et hanc rationem habet, quod Angelus aſſeuerauit, nullum non verbum eſſe Deo poſſibile, Lucæ 1.

Minorem illa mihi probatio planè perſuadet. Nam

A eſſe corpus alicubi præſens, id quidem non niſi ſimplex quoddam & determinatum accidens corporis eſt, ſiue abſolutum illud ſiue reſpectiuum ſit accidens. Præterea id accidens, ſic à corpore diuerſum, atq; etiam corpore poſterius eſt, vt diuina virtute poſſet conſtare verum aliquod corpus, neque tamen vlli loco eſſe præſens. Id ſi quis neget, cogitet attentiùs an negare audebit, in poteſtate Dei fuiſſe, ſicut creauit ab initio vniuerſum hũc mundum, ita vnum aliquod corpus, puta lignum vnũ, aut unum lapidem tantummodò creare. Hoc certè ſi Deus feciſſet, verum aliquod corpus feciſſet, quod non habuiſſet tamen vllum accidens præſentiæ ad quemquam locum.

Iam, quæ ratio euidens afferri poteſt, quam ob rem
B nequeat ſine contradictione non multiplicato corpore, multiplicari accidens illud præſentiæ in corpore, quod neque de eſſentia corporis eſt, & ita corpore poſterius, & à corpore diuerſum eſt, vt etiam poſſit penitus ſine illo corpus conſtare? An ſequetur illicò eſſe vnum corpus, & non eſſe corpus vnum? Quomodo? qua ratione id ſequetur? Corpus certè & vt corpus, & ut vnum corpus ſubiectum eſt illius accidentis præſentiæ, atq; adeò quiddam eiuſmodi accidente prius: & id ſanè ita, ut per virtutem Dei carere prorſus poſſit illo poſteriori accidente præſentiæ. Hoc cùm ita ſit, cur multiplicari præſentiam illam, erit etiam multiplicari corpus, eſſeque adeò corpus vnum, & non unum?

At una eiuſmodi præſentia requirit tanquam ſuum
C ſubiectum, totum unum corpus; ut proinde non uideatur in eodẽ corpore altera ſimul poſſe poni præſentia. Certè neq; poni ſolet neq; poteſt poni per aliquã uirtutem cauſæ naturalis; ſed poteſt tamen per uirtutem diuinam. Hoc enim contendo, ſi ad infinitam Dei potẽtiam unum corpus referas nullam euidentem afferri poſſe rationem, cur in eo tanquàm in ſubiecto non ſit capacitas ad præſentias diuerſas.

Atq; ego quidem eò magis perſuadeo id mihi, ꝙ aliquid non prorſus abſimile in alio quodam genere iam contingere (ſententia ſaltem quorundam non improbabili) animaduerto. Etenim una relatio æqualitatis ad unum æquale, in toto ſubiecto ſuo eſt, & ut ita dicam,
D illud quaſi totum occupat. Nihilominus tamen, ut quidam putant, locus eſt in eodem ſubiecto alteri relationi æqualitatis ad alterum æquale. Cur non igitur aliquid ſimile, quod ad præſentiam in loco attinet, contingere poſſe per diuinam uirtutem concedemus?

Hoc ſi parum aduerſarios mouet, demonſtrent quæſo mihi, quamobrem, uel, ut preſſiùs urgeam, quam ob rõnem propriè nequeat corpus unum in pluribus locis adeſſe ſimul? An quia *unum*? At Deus (qđ eſt ad hanc ipſam rem exemplum D. Gregorij Nyſſeni, in orat. de Paſch.) multò magis unum quiddam eſt; & eſt tñ totus diuerſiſſimis in locis. An quia eſt unum aliquid, qđ eſt *finitum* atq; *creatum*? At ſubſtantia rerum finitarum non loco propriè, ſed ſuo genere, atq; differentia finitur, ut ſuam ita tñ, non aliarum rerum omnium perfectionẽ
E contineat. Ex qua re fit, ut ſi corpus unum eſſet totum in pluribus locis, nihilominus eſſet finitum. Nam & anima unum quiddam finitum atq; creatum eſt, & eſt tamen tota diuerſiſſimis in partibus. Angelus etiam, cùm ſit creatura, differentibus tamen in rebus ſiſtere ſe ſe præſentem poteſt, in unaquaque totum.

Sed hic dicetur, neq; Angelum neq; animam adeſſe partibus aut rebus ſic inter ſe diſſitis, quò diſtant loca, in quibus affirmamus nos, adeſſe ſimul Chriſti corpus. Certè nihil obſtat, quo minùs in diuulſis etiam à ſe inuicem partibus & alibi atq; alibi collocatis poſſit diuina uirtute anima præſens (ut erat in iiſdem partibus

con-

coniunctis prius) retineri ſublata tātum informatione. Sic etiā Angelus, qui in duabus rebus coniunctis, & in vnaquaque earum totus exiſtit perſiſtere diuinitus in ijſdem tunc etiam poſſet, cum altera ab altera procul remoueretur. Hoc ſi abſq; repugnantia conuenire poteſt vni ſpiritui; cur non etiam vni corpori eadem Dei virtute poſſit accidere, præſertim præſentiæ modo neque locali prorſus, neque viſibili?

Obijciunt Auguſtini ſentētiam, epiſt. 57. qui ſic ſcripſit ad Dardanum: *Spatia locorum tolle à corporibus, & nuſquam erunt: & quia nuſquam erunt, neq; erunt.* SED hic Auguſtinus minimè negat, corpus, per potentiam abſolutam Dei, alicubi eſſe poſſe modo non locali: ac multò minus præſens eſſe poſſe per eandem Dei virtutem multis in locis. Tantum.n. diſputat non poſſe corpora naturali modo ſine locis, quib. contineātur, exiſtere. Id apparet ex antitheſi, quam ibi inſtituit. Nam Deū comparat cum corporibus. Illum affirmat, in ſe ipſo præſentem eſſe, quia non continetur, inquit, ab eis, quibus eſt præſens, tanquam ſine eis eſſe non poſſit. Tum ſubiungit verba illa, quæ ſunt antè recitata, docetq; aliam rōnem eſſe corporum, ꝙ niſi in locis quibus cōtineantur eſſe non poſſint. Ita illud profectò docet, quod naturaliter competit corporibus. Quemadmodum etiam perfectionem ibi naturalem Dei memorat, cùm contrà dicit illum ſine locis, à quibus contineatur, eſſe poſſe.

Nihil igitur cum hac Auguſtini doctrina pugnat id, ꝙ ipſi diſputamus per abſolutam potentiā Dei poſſe vnum corpus alicubi eſſe modo non locali, & quidem diuerſiſſimis locis ſubſtantia ſua reuera præſens. Contra hanc aſſertionem nihil prorſus obijci poteſt, quod non facile explicari poſſit, ſi mentem intelligentiamque à conſuetudine imaginationis auocemus.

AT id nō capimus. Quàm multa iſto modo, quę ſunt certiſſima, negare deberemus? Nimirum res eſt abhorrens à noſtri ſenſus atq; ēt ab ipſius naturæ conſuetudine. Sed nunquid his finibus diuinam potentiam metiemur, vt illi, niſi qđ fieri ſolitum eſt, atq; à nobis cogitatione comprehendi poteſt, non concedamus? Exiguæ profectò tunc eſſent diuinæ virtutis copiæ. Quare longè aliter ſentiendum eſt, idque cogitandum, vt rem aliquam diuinitus fieri poſſe ſtatuamus, ſatis nobis eſſe non videre cur ea fieri nequeat, neque etiam oportere, vt quomodo fieri poſſit, ipſi videamus.

Qua de re ſapienter admodum Hugo Victorinus li. 2. de Sacra. p. 8. ca. 11. *Dices mihi,* inquit, *quomodo corpus vnum eodem tempore in diuerſis locis eſſe poteſt? Hic eſt, ibi eſt, totum vtrobiq; eſt, & in multis locis ſimiliter. Noli mirari. Qui fecit locum, fecit corpus, & fecit locum in corpore, & corpus in loco. Et qui fecit vt vnum corpus vno in loco eſſet, fecit ſicut voluit: Etſi voluiſſet, aliter facere potuiſſet. Nam quando vult, aliter ipſe facit, & eſt ſemper, ſicut ipſe vult. Quia autem ſic ipſe fecit, vt vnum corpus eſſet in vno loco: tu quod factum eſt vidiſti, & neſcis aliud, niſi quod factum eſſe vidiſti. Idcirco miraris quando aliud vides vel audis, quàm videre & audire conſueuiſti, &c. Cogita facientem, & deſinet eſſe mirabile, vel ſaltem incredibile non erit.* Hactenus Victorinus. Et hactenus de argumento PRIMO Sacramentariorum à ratione ducto.

PORRO, vt facilè etiam diſcutiantur alia argumenta, quæ aduerſus poſſibilitatem præſentiæ vnius Corporis in pluribus locis (præſertim *circumſcriptiuè*) vel ſolēt vel poſſunt obijci, deducendo ad quædam, quæ videantur abſurda; notari debent QVATVOR Pronunciata & velut Regulæ, ex quibus pendet totius huius rei diiudicatio, vt ſciamus, quidnam ſit aut non ſit conſequens ex eo, quod aſſerimus, poſſe vnum Corpus eſſe in pluribus locis.

PRIMVM Pronunciatum. *Corpus exiſtens in pluribus locis, in quolibet eorum poſſet ſe habere* EODEM MODO, *quoad omnia ea attributa ſeu prædicata, quæ non pendeant* DETERMINATE *ex vno aliquo loco;* ſicut pendet v.g. diſtantia corporis *tanta & talis* ab aliquo alio loco; vt v.g. diſtantia illa determinata (quoad lōgitudinem, & ſitum, &c.) quæ eſt inter Corpus exiſtens Ingolſtadij, & Auguſtam, &c. Nam hæc diſtantia non poteſt competere corpori alibi quàm Ingolſtadij.

Probatur autem hoc Pronunciatum quoad alia omnia attributa (ut dixi) ſeu Prædicata. Nam ſicut ipſa ſubſtantia Corporis poteſt diuinitus collocari in pluribus locis, ita etiam ſimul cum illa & in illa quodlibet aliud eiuſmodi attributum. Itaq; poteſt idem Corpus in quolibet eorum locorum eſſe calidum v. g. aut album, & habere eundem modum ſitus ſiue poſitionis partium inter ſe, &c.

SECVNDVM Pronunciatum. *Contrà ēt, poteſt Corpus exiſtens in pluribus locis habere ſe in alio atq; alio loco* ALITER & ALITER, *quoad oīa ipſius attributa ſeu prædicata, quæ etiam non pendeant à determinato loco.* Vt v. g. poteſt in vno loco habere calorem atq; adeò eſſe calidum; & in alio non, ac proinde etiam habere in alio attributum contrarium, nempe frigus. Item poteſt pari ratione in vno loco habere animam ſibi vnitam atq; adeò eſſe viuum, & in alio non, ac proinde *ſecundùm quid* (nempe ſecundùm alium illum locum) eſſe mortuum; vel certè *non viuum*, ſi quis contendat de *vocabulo*, velitq; non debere vllo modo *mortuum* corpus dici, niſi quod *ſimpliciter* caret anima, ad quam eſt aptum, ita vt nuſquam illam habeat. Item pari ratione poteſt tale corpus in vno loco habere vnam poſitionem ſeu ſitum partium, & in alio aliam. Et ſic de quibuſcunque alijs attributis ſeu prædicatis Corporis.

Probatur aūt manifeſtiſſima ratione iſtud Pronunciatum. Nam eodem modo quo poteſt Deus duas res coniunctas collocare in diuerſis locis, poteſt ēt in illis collocare alteram tm̄ illarum ſine altera, puta Corpus ſine quolibet ipſius attributo ſeu Prædicato. Cur.n. de vna re non poſſit facere, quod poteſt de duabus ſimul? vt de Corpore ſolo, quod poteſt de illo & ſimul de eius anima, vel de eius calore, &c. Ponat igitur corpus ſolū (non aūt ſimul etiam illius animam, aut calorem, &c.) in duobus locis; & tunc in uno erit uiuum & calidum, in alio autem non uiuum & non calidum, &c.

Nec verò illud erit contradictio. Non.n. idem prorſus prædicatum (nempe Viuum, & Calidum, *abſolutè* & ſm ſe) affirmaretur tunc & negaretur de eodem ſubiecto, id eſt, de corpore, ſed *aliud* & *aliud*. Affirmaretur.n. quòd eſſet uiuum *Igolſtadij* v. g. & negaretur quòd eſſet uiuum *Auguſtæ*, quæ duo prædicata non minus differunt quàm hæc duo, Album *ſecundùm dentes* (v.g.) & Albū *ſecundùm faciem*. Itaq; vt non eſt contradictio affirmare, qđ Æthiops ſit albus *ſecundùm dentes*, & negare quod ſit albus *ſecundùm faciē*; ita neq; in noſtro propoſito eſt contradictio affirmare, quod vnum corpus ſit uiuū uel calidum *Ingolſtadij*; & negare quod ſit uiuum uel calidum *Auguſtæ*. Et ſic de ſimilibus.

7 TERTIVM pronunciatum. *Sicut vnum corpus per Dei potentiam poteſt* PERMANENTER *eſſe ſimul in pluribus locis, ita etiam* SVCCESSIVE; *ſic nimirum, vt ſerie quadam continua aut interrupta (prout* DEVS *vellet) nunc ſit in quibuſdam pluribus locis ſimul, & poſt in alijs pluribus, &*

Probatur manifeſta ratione. Nam hoc nihil aliud eſſet, q̄ fieri per diuinam potentiā *ſæpius* illud ipſum, per eandem potentiam fieri poteſt *ſemel*, nempe vt corpus ſit in pluribus locis. Nullum autem eſt dubium quin Deus poſſit ſæpe facere, id quod poteſt ſem

Atq; ex hoc Pronunciato clariſſimè apparet, poſſe Corpus in pluribus locis exiſtens, moueri etiam *localiter* diuerſis imò contrarijs ſimul motibus. Vt Ingolſtadio versùs Auguſtam, & Auguſta versùs Ingolſtadiũ. Nam nihil aliud eſſet ad id neceſſe, niſi, vt quemadmodum ſimul fuiſſet Ingolſtadij & Auguſtæ, ita ſerie quadam ſucceſſionis eſſet in pluribus illis locis ſimul, quæ intercedunt extra Ingolſtadium versùs Auguſtam, & extra Auguſtam versùs Ingolſtadium. Eatenus enim Corpus mouetur versùs aliquem terminum, quatenus eſt ſucceſſiuè in locis, quæ ducunt ad eum terminum.

Quin etiã poſſet tale Corpus moueri eiuſmodi motibus contrarijs per *eandem* viæ ſemitam ſeu lineã. Quo caſu vitandæ eſſent duæ quædam falſæ imaginationes. VNA eſt ea, qua poſſet quis putare, fore tunc, vt in aliquo loco eius ſemitæ iſtud corpus ſibimet ipſi *occurreret*. Nullus enim hic eſſet propriè *occurſus*, cùm occurſus talis non ſit propriè niſi inter plura & diuerſa. Hic aũt nõ eſſent plura & diuerſa corpora, ſed *vnicum* quãtumuis in locis quibuſlibet pluribus. Et attentè in hac tota quæſtione ſeuocandus eſt intellectus à conſuetudine ſenſus, ne ob *locorum* pluralitatem cogitet et pluralitatem *corporum*, ſicut hæ pluralitates alias naturaliter coniunctæ eſſe ſolent. ALTERA imaginatio eſt ea, qua itidem falsò quis poſſet putare, fore tunc, vt in aliquo loco illius ſemitæ Corpus illud *ſecundùm ſe totum* penetraret ſe ipſum, ſeu adeſſet ſibi ipſi penetratiuè. Nam nec talis penetratio ſm̃ *totum* haberet hic locũ; cùm penetratio non ſit niſi inter *diuerſa*, & hic non diuerſa corpora, ſed vnicum eſſet, vt eſt dictum.

Omnino tamen futurum tunc eſſet, vt aliquando eſſet illud corpus in vno tm̃ aliquo loco illius ſemitæ & non in pluribus; nempe in illo, in quo alioqui duo corpora ſibi occurrerent, ſi ſimiliter mouerentur illis motibus contrarijs per illam ſemitam. Item futurum tunc eſſet, vt in illo quidem loco ſe penetrarent *partes* anteriores & poſteriores illius Corporis; ſiquidem aliæ deberent tranſire per locum aliarum contrario motu, vt conſideranti patet. Neque tñ propterea oporteret diſſolui illarum partium continuitatem in ea penetratione: Vt neq; diſſoluitur continuitas partium Corporũ diuerſorũ, ſi vtrũque corpus atq; adeò vtriuſq; corporis partes ſe penetrent in eodem loco, ad modum quo Chriſti corpus ſepulchrum clauſum penetrauit, &c.

Poteſt autem diuinitùs accidere eiuſmodi penetratio per hoc, ꝙ aliquid ſupernaturali Dei virtute varietur circa *naturalem* corporis *ſitum*, ſiue circa naturale illius *Vbi*. Hoc enim *Vbi*, ſeu *ſitus* naturalis obſtare ſolet naturaliter, quo minus diuerſa corpora vel diuerſę corporum partes ſint in uno & eodem loco, atque adeò ſe penetrent. Itaque ratione eius *Situs* ſupernaturaliter variata (prout Deus nouit) poterit eiuſmodi penetratio accidere.

QVARTVM Pronunciatum. *Corpus exiſtens in pluribus locis, ob plures ipſius præſentias in locis pluribus, multa poſſet, quæ non poſſet alias exiſtens tantùm in vno loco.* Hoc Pronunciatum ex ſe manifeſtum eſt. Nam poſſet tale corpus pro diuerſitate locorum diuerſiſſima tum agere in res alias loco diſtantes, tum ab eis pati, iuxta dicta etiam in Pronunciato ſecundo.

Peculiariter autem ob eiuſmodi diuerſas ſuas præſentias & ſitus diuerſos in loco, poſſet *implere* plura ſpacia diuerſorum locorum (ẽt continuorum, ſi in eis immediatè collocaretur) citra æqualitatem ſuarum dimenſionum cum dimenſionibus locorum eiuſmodi: Quod eſt etiam mirabile, ſed tamen non impoſſibile. Nam duntaxat ſm̃ *vnicam* præſentiam localem impoſſibile eſt, maius à minori, & inæquali impleri; poteſt au-A tem id fieri ſecundùm *plures* eiuſmodi præſentias, atque adeò ſecundùm ſitum & præſentiam Corporis localem, ſæpius quaſi repetitam, &c.

Itaque ex his pronunciatis facilè diſcuti poſſunt argumenta varia, in hac quæſtione, & tota hæc res diiudicari, non minus nec plus admittendo, quàm verè ſit conſequens ex aſſertione poſſibilitatis pręſentiæ unius Corporis in pluribus locis. Nũc progrediamur ad alia argumenta Sacramentariorum contra Chriſti corporalem præſentiam in ſacra Euchariſtia. Hæc enim hactenus diſſeruimus per occaſionem PRIMI illorum argumenti à ratione ducti.

B

Reſpondetur ad alia argumenta Sacramentariorum ex ratione ducta. §.27.

SECVNDO argumentantur, Chriſtum ſimilem per omnia nobis fuiſſe, excepto peccato, omneſq; proprietates corporis humani aſſumpſiſſe: eius autem naturalem *proprietatem* eſſe, vt non ſit vllo modo pręſens niſi in vno loco.

Sed hoc etiam facillimè expeditur. Fateor enim proprietatem corporis eſſe, vt ſit tantum in uno loco, quãtum eſt quidem ex vi naturali corporis. Quam proprietatem etiam Chriſtus aſſumpſit & retinet. Nam per vim quidem naturalem ſui corporis non eſt nec fuit vnquam uno tempore niſi in vno aliquo loco. Hoc tñ non impedit, quo minùs ſupra naturam corporis Chri-C ſto competat, vt ſit ſimul in pluribus locis: alioqui ſimiliter probaretur, illum ne iam quidem eſſe immortalẽ & impaſſibilẽ, cũ ꝓprietas corporis humani ſit, quantum eſt quidem ex vi naturali illius, mori & pati poſſe.

Itaque cęci ſunt, ꝙ non vident, ſi ualeat hoc illorum argm̃, quonam abſurditatum à nobis pertrahi poſſint. Sic enim pari modo argumentabor: *Proprietas Corporis naturalis eſt, vt pati & corrumpi poſſit; vt locum alio corpore repletum occupare nequeat; vt ſi viuum eſt, alimonia indigeat; ſi terrenum, adeò ſit graue, vt conſiſtere atque extare omnino & ingredi non poſſit, niſi ſuper terram, &c. Sunt autem à Verbo diuino, vnà cum natura corporea naturales omnes corporis proprietates aſſumptæ. Chriſti ergo corpus iam etiam & patibile, & mortale eſt; & alimonia indiget neque* D *aliquando vel naſcens ex virgine, vel ex ſepulchro exſurgẽs, vel ad diſcipulos clauſis ianuis ingrediens, per locum altero occupatum; corpore, permeauit; neque demum ſuper aquas omnino extitit, aut eſt ingreſſus.*

Hoc certè argm̃, cuius concluſionem conſtat falſam eſſe, nihil differt ab argumento Sectariorum. Quare æquè illud atq; hoc captioſum eſt. Nam reſponderi debet, ſuſcepiſſe quidem vnà cum natura Verbum diuinum proprietates omnes, ſeu accidentia corporis naturalis, ita vt, quantum eſt ex natura ſua quidem, nihil ei ſupra eas proprietates & accidentia competat: Sed non ita tamen, quin *diuina virtute* atq; gratia corpus illud ſublimioribus aliquibus ſiue conditionibus ſiue attributis fuerit donatum, quæ tamen cum vera eſſentia E corporis minimè pugnauerint. In eo genere, vt impatibilitas, ſubtilitas & aliæ dotes, ab inuitis etiam Sectarijs poni debent; ſic etiam præſentia Sacramentali modo pluribus in locis à nobis numeratur. Neque nobis magis in ea re, quàm Sectarijs, vt concedant alias corporis Dominici dotes, quæ controuerſia omni vacant, id argumentum obſtare debet, quod ex contraria conditione corporis obijciunt.

TERTIO. Solent maximè vrgere argumentum illud, quod in Colloquio Mompelgartenſi, Anno 1586. propoſuit Beza in actis, pag. 24. inſignis Caluinianus, his verbis: *Etſi corpus Chriſti, quod in cœna ſumendum*

præbetur, eſt uerum corpus organicum: tamen analogia poſcit, ut qualis eſt alimonia, & eius finis, talis ſit illius alimoniæ percipiendæ modus. Atqui, rei Sacramentaliter ſignificatæ, id eſt, carnis & ſanguinis ipſius Chriſti, alimonia & finis ſunt ſpirituales, id eſt, ad ſpiritualem coniunctionem cũ Chriſto, & vitam æternam ex illo hauriendum ſpectant: Spiritualem ergo earundem rerum percipiendarum modum eſſe neceſſe eſt; & animæ inſtrumento proprio, id eſt, fide, tam in uerbo ſimplici, quàm in Sacramentis peragi.

Respondeo, in hoc argumẽto, quod uideo paſſim maximi fieri à Sacramentarijs, quatuor uitia ſunt. Primvm, ꝙ vt maximè totum argm̃ concederemus, tamẽ non id probat, quod per illud probare inſtituunt Sacramentarij cõtra nos; ſcilicet carnem & ſanguinem Chriſti Tantvm ſpirituali modo, & non etiam corporali percipi in Sacramento debere; ſed ſolùm probat, quod ſine controuerſia verum eſt, & nos etiam fatemur, nẽpe debere ſanè percipi ſpirituali modo per fidem perfectam charitate. Hæc directò eſt concluſio illius argumenti, ſicut à Beza hic propoſitum eſt, & non alia, vt conſideranti argumenti propoſitiones facilè patebit. Nihilominus tamen ſua quædam alia conſiſtet analogia inter hunc cibum & modum percipiendi ipſum, ſi ſimul etiam ſumatur modo corporali, ea videlicèt, ꝙ cùm ex corpore conſtemus, & corporalibus rebus aſſueti ſimus; aptiſſimè per res corporales ſalus ſpiritualis noſtra diuinitùs procuratur, vt à D. Chryſoſtomo notatum eſt, homil. 83. in Matth. & à D. Damaſceno libro 4. cap. 13.

Secvndvm argumẽti vitium eſt, ꝙ ita exſtructum eſt, ut non modò non probet ſententiam Sacramentariorum, ſed etiam poſſit à nobis contra illam pro noſtra commodiſſimè retorqueri, hoc modo: Analogia poſtulat, vt qualis eſt alimonia & eius finis, talis ſit illius alimoniæ percipiendæ modus: Atqui res Sacramẽtaliter hic ſignificatæ, id eſt, caro & ſanguis Chriſti, ſunt alimonia, nõ modò ſpiritualis ſm ſuum effectum & modum, quo mentem nutriunt, ſed etiam ſecundùm ſe corporalis; verum enim & organicum corpus Chriſti in Sacramẽto præbetur, vt ipſe Beza agnoſcit; Item finis etiam huius alimoniæ non ſolùm eſt ſpiritualis, ſed etiam corporalis, nempe futura corporis immortalitas, vt ex ſententia Chriſti D. Irenævs diſertè confirmat lib 5. cap. 2. Corporalem ergo modum earundem rerum percipiendarum eſſe, neceſſe eſt, atque adeò corporis item inſtrumento propriè, id eſt, ore, peragi oportet.

Tertivm vitium eſt; ꝙ ex eiuſmodi quadam Sacramentariorum imaginatione argm̃ iſtud proficiſcitur, quæ poſſit ſimiliter illos in ethnicismum planè & abnegationem totius Chriſtianæ religionis impellere. Cogitant enim non debere corporali modo ſeu inſtro corporis, aut per corpus geri, quod ad ſpirituale mentis commodum eſt inſtitutum. Id ſi ita eſt, non debebit igitur Baptiſmus, qui ad ſpiritualem animæ regenerationem inſtitutus eſt, per aquam, & in corpore adminiſtrari; imò nec debuiſſet verbum diuinum ueram carnem aſſumere, neque verè in carne pati, neque in carne reſurgere, neque in carne aſcendere in cœlum, neque in carne venire ad iudicium, quandoquidem hæc omnia ad hominum ſpirituale ſalutẽ inſtituta ſunt, &c. En barathrum impietatis, in quod facillimè præcipitabitur, quiſquis non reſilierit ab iſtis fundamentis Bezanis & Caluiniſticis.

Nos in eo fundamento firmiter conſiſtimus, quod à Chriſto poſitum eſt, cui placuit nimirũ, vt ex ipſius corpore & ſanguine in Euchariſtia uitam ſpiritualem, inſtrumento & corporis, id eſt, Ore, hauriremus. Nã *Accipite*, inquit, *& manducate* (Ore videlicet) *Hoc eſt corpus meum.* Ac præclarè Tertvllianvs iſtud Chriſti conſilium, ſpiritualia commoda per corporis inſtrumentum communicandi, & nominatim ſpirituale alimentum animi per oralem manducationem Chriſti carnis, his verbis declarat, lib. de reſur. carnis. *Caro*, inquit, *abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt & anima muniatur. Caro manus impoſitione adumbratur, vt & anima ſpiritu illuminetur.* Caro *corpore & ſanguine Chriſti* Vescitvr, *vt &* Anima *Deo ſaginetur.*

Qvartvm argumenti vitium eſt, ꝙ ex uocabulis ambiguis procedit; quorum ambiguitas ſi per diſtinctionem tollatur, illicò apparet nihil minus per eam argumenti formam Sacramentarios cõcludere, quàm id quod inſtituunt. Cùm enim in prima argumenti propoſitione ait Beza, *talem* eſſe debere modum percipiẽdæ alimoniæ, *qualis* eſt alimonia & finis eius, vel intelligit debere eſſe planè ſimilem, per conuenientiam mirum in aliquo *prædicato*, quod ſit commune tum alimoniæ & eius fini, tum etiam modo illam percipiendi; vel ſolùm intelligit debere eſſe modum qualicunque tandem ratione *aptum*, & proportionatum alimoniæ, & eius fini, ita videlicet vt aptè & commodè ad effectũ & finem alimoniæ conferat.

Si priori modo intelligit; vt intelligere ſe indicat, cùm deinde aſſumit, alimoniam & finem eſſe ſpiritualem, ac proinde idem *prædicatum* (nempe, *ſpirituale*) debere conuenire percipiendi modo, vt ſcilicet is quoq; ſit ſpiritualis duntaxat; ſi ita inquam, intelligit, propoſitio eſt planè falſa. Nam neceſſaria analogia alimoniæ, & modi percipiendæ alimoniæ, non requirit talem ſimilitudinem, ſed ſolùm *porportionem* aliquam. Exempli cauſſa: Inter carnes quæ ſunt alimonia Bezæ in die ſancto Paraſceues, & *modum* quo Beza *percipit* hanc alimoniam ore, analogia ſufficiens eſt; hoc ipſo, quod aptè confert hic modus ad effectum & finem eius alimoniæ, nempe vt ſubſtantia Bezæ nutriatur; quamuis minimè hic modus percipiendi ſit etiam aliqua ſubſtãtia, ſicut ipſa alimonia eſt ſubſtantia, & etiam finis eius, nempe ſubſtantia Bezæ per nutritionem acquiſita: non enim eſt illa comeſtio carnium, niſi quidam *motus & operatio*, qua peccat alioqui Beza contra præceptum Eccleſiæ mortaliter.

Si aũt Beza poſteriori modo propoſitionem ſuam intelligit; uera quidem eſt; ſed ex illa non deberet in eo argumento determinatè concludere, ꝙ oporteat modum percipiendæ ſpiritualis alimoniæ eſſe ſpiritualem, ſed tantummodò licebit concludere, neceſſe eſſe, vt is modus ſit talis, qui aptè conferat ad effectum & finem ſpiritualis alimoniæ. Talis autem modus eſſe põt, nõ ſolùm ille ſpiritualis per fidem, ſed etiam alter corporalis, ut antè confirmauimus, tum ex Chriſti ſententia & inſtitutione, tũ præclaro teſtimonio Tertulliani.

Qvarto ſic etiam argumẽtantur. Sermo ille Chriſti fuit Sacramentalis: Sacramenta autem ſunt ſigna quædam: Igitur ſecundùm analogiam doctrinæ Sacramentalis, exiſtimare debemus, non in ipſo Chriſti corpore & ſanguine, ſed tantùm in eius ſigno illud Sacramentum eſſe conſtitutum.

Sed ſi hæc forma argumentandi ualeret, ſimiliter probarent iſti, Baptiſmi Sacramentum non in aqua, ſed in aquæ aliquo ſigno inſtitutum eſſe. Fuit enim & ille Chriſti ſermo Sacramentalis, Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Et Matth. 28. *Baptizantes eos, &c.*

Reſpondendum ergo eſt, ex eo quod ſermo ille fuerit Sacramentalis, rectè quidem conſequi, vt Eu-

chari-

chariſtiæ Sacramentum eſſe debeat alicuius effectus ſpiritualis ſignum; ſed hoc tamen non impedire, quò minus hæc Euchariſtiæ ſignificatio ſubſiſtat in vera re. Hanc autem rem, ſin ipſius Chriſti ſententiâ, dicimus continere etiam præſens ipſum corpus & ſanguinem Chriſti: ſicut in re, in qua eſt ſignificatio Baptiſmi, continetur vera natura aquæ.

Postremo, negant eſſe vtile, immò pernicioſum fuiſſe futurum dicunt, vt Chriſti carnem præſentem apud nos haberemus. Nam & Apoſtolus monet, Coloſ.3. vt *quæramus quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terram.* Et etiam ea de re in celebratione Euchariſtiæ à miniſtro monemur. Et Chriſtus ipſe dixit, Ioan.16. *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos;* Noluitq; nos ſuæ carnis præſentiæ affixos eſſe.

Verum hoc totum iſti vaniſſimè obijciunt. Dubiū enim non eſt, quin Chriſti præſentia ſub aliena Sacramenti ſpecie plurimum ad excitandam in noſtris animis ſanctam quandam erga Chriſtum reuerentiam, atque adeò ſummum pietatis ſtudium, valeat, vt ſuprà expoſuimus. Quòd autem ea, quæ *ſurſum ſunt, quærere, & ſurſum corda* attollere, in celebratione huius myſterij iubemur, id eò pertinet, vt cuius rei pignus nobis in hoc Sacramento diuinitùs donetur intelligamus: nẽpe vitæ æternæ, quam degemus cum Chriſto in cœlis, & nobis in omni re propoſitam debemus habere: Non autem id eò ſpectat, vt putemus (ſicut cogitant Sacramentarij ridiculè,) Chriſtum non eſſe etiam in terra præſentem ſub aliena ſpecie Sacramenti.

Denique Chriſtus ſolùm de præſentia conſueta ſub forma propria viſibili illud ad diſcipulos locutus eſt: *Si non abiero, &c.* De præſentia verò inuiſibili, in Sacramento quoque illud etiam rectiſſimè intelligi poteſt, Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi;* vt etiam intellexerunt Patres in generali Concilio Vienenſi, lib.3. Clement. titulo de Reliquijs, & veneratione Sanct. Cap. *Si Dominum.*

Reſpondetur nominatim ad obiectiones Antonij Sadeelis Caluiniſtæ. §.28.

NEc maioris momẽti ſunt ea, quę Sadeel in Trac. de mãduc. Sacram. maiori apud Caluiniſtas ſuos applauſu, quàm meretur, obijcit contra realem Chriſti exiſtentiam in ſanctiſſimo Sacramento.

Prima obiectio. *Si realis, inquit, exiſtentia corporis Chriſti ſub pane, vel nudis eius accidentibus, non eò ſpectat, vt corpus Chriſti & eius ſanguinem ſpiritualiter ore animi, & vera fide ad vitam æternam manducemus, reijcienda eſt. Si eò ſpectat, perperam & inutiliter ad illud aſſequendum adhibetur: ac proinde ſic erit etiam reijcienda.*

Respondeo. Inania ſunt verba. Quomodo enim nobis perſuadebis, inutilem eſſe realem illam inexiſtẽtiam ad eum finem aſſequendum, vt ſpiritualiter corpus & ſanguinem Chriſti ore animi, & vera fide ad vitam ęternam manducemus? Nònne fides noſtra & charitas, ab eximia illa Chriſti erga nos charitate, qua ſeſe præſentem nobis impertit, plurimum concitari & augeri in animis noſtris poſſunt?

Veriſſimè enim D. Chrysostomus Homil. 45. in Ioan. *Cùm ſuum*, inquit, *Chriſtus in nos amorem indicare vellet, per corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in unum nobiſcum redegit, vt corpus cum capite vniatur. Hoc enim amantium maximè eſt, hoc Iob ſignificabat de ſeruis, à quibus maximè amabatur, qui ſuum amorem præ ſe ferentes dicebant: Quis daret nobis, vt eius carnibus impleremur? Quod Chriſtus fecit, ut* Maiori *nos charitate aſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantùm uideri permittẽs* A *deſiderantibus, ſed & tangi, & manducari & dentes carni ſuæ infigi* (per accidens ſcilicet, quatenus intimè ſubeſt panis accidentibus) *& deſiderio ſuo omnes impleri.*

At, inquis, *fides & efficacia Spiritus ſancti ſunt media ſufficientia, & certa, vt ſpiritualiter cum Chriſto vniamur.* Non eſt igitur ad id neceſſaria realis inexiſtentia Chriſti in Sacramento.

Reſpondeo. Si quidquam valet iſtud argumentum, pari modo poſſent iſti concludere, qualecunque etiam Euchariſtiæ Sacramentum, in quo etiam realiter non exiſtat Chriſtus, ac proinde Sacramẽtum quoque Caluiniſticum, eſſe reijciendum tanquam inutile. Nam ſimiliter argumentari poſſunt, ſufficere fidem & efficaciam Spiritus ſancti, vt ab animo noſtro ſpiritualiter percipiatur Chriſtus.

B Quin etiam poſſent vlterius progredi & repudiare ob eandem rõnem reliqua ferè omnia myſteria Chriſtianæ religionis. Nam cur non quoque venit illis in mentem, inutilem eſſe baptiſmum aquæ, cùm poſſit animus per ſolã gratiam Spiritus ſancti à peccatis purgari. Item inutilem fuiſſe diuini verbi incarnationem, atq; adeò Chriſti paſſionem, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem in cœlum, &c. quandoquidem poterant homines ſine his medijs beneficio diuinæ gratiæ ſalutẽ conſequi. Et certè huc redit ſumma Caluinianæ impietatis, ut ſi illius fundamenta firma ſint, nihil ſit firmum in Chriſtiana religione.

Dicendum eſt igitur, non ideo medium aliquod ad aſſequendum finem eſſe inutile & reijciendum, quia ab
C ſolutè quidem neceſſarium non ſit: ita enim omnia media ad ſalutem diuinitùs inſtituta eſſent inutilia, excepto vno vel altero, quod ad ſalutem ſufficeret, vt puta, baptiſmo, & per ſecta fide, &c. Sed ſatis eſt quòd vnumquodque medium ſuo modo conferat & aptum ſit ad aſſequendum finem. Confert autem plurimum realis Chriſti exiſtẽtia in Sacramento, vt tam ſingulari Chriſti charitate commoti, arctius cum ipſo per fidem & charitatem cõiungamur, ſicut iam intelleximus ex D. Chryſoſtomo. Sed inquit iſte, ſi tranſubſtantiatio, vel inexiſtentia realis aſſeratur, occurrere multa incommoda, ex quibus minimè nos expedire poſſimus. At hoc nihil aliud eſt, quàm more Caluiniſtico petere principium.

D Obiectio secunda. *Si corpus Chriſti eſt cibus ſpiritualis, ac proinde animi, non corporis ore manducari debet, certè dogma iſtud de inexiſtentia corporis Chriſti ſtare non poteſt, &c.*

Respondeo. Rurſus principium petis, cùm ponis ideo corpus Chriſti non corporis ore, ſed animi manducandum, quia ſit cibus ſpiritualis. Quid enim impedit, quo minus inſtrumento corporis id accipiatur, qđ accipitur ad ſpiritualem vtilitatẽ animi? Nònne aqua baptiſmi ſuſcipitur corpore ad ſpiritualem ſalutem animæ? Videat lector, quæ ad hoc iſtorum argumentum reſpondimus §. præcedenti contra Bezam. Neq; enim Sadeel noui aliquid hoc loco adfert præter quaſdam
E cauillationes.

Vt cùm iudicat, nõ alia de cauſſa corpus Chriſti uocari à nobis cibum *ſpiritualem*, niſi quia ſit cibus *inuiſibilis*. Atqui nos ideo inprimis ſpiritualem appellamus, quoniam ideo ſumitur, vt ſpiritualiter alatur animus, non vt nutriatur corpus.

Item cum ſignificat, ideo ex ſententia noſtra corpus Chriſti ore accipi, vt ea quaſi ianua patefacta in animũ noſtrum ingrediatur. Nugæ Caluiniſticę. Scimus enim poſſe etiam Chriſtum per fidem & charitatem ſpiritualiter *habitare in cordibus noſtris*, quãuis ore corporis non percipiatur. Sed tñ ore item corporis ipſum qua

poſſumus reuerentia, ſuſcipimus, quoniam ore corporis ſuſcipiendum ſe ipſa ſumma charitate nobis exhibet. Vnde AVGVSTINVS, lib. 2. contra aduerſ. legis & Prophet. cap. 9. *Mediatorem*, inquit, *Dei & hominum Chriſtum* IESVM, *carnem ſuam nobis manducandam, bibēdūq; ſanguinem dantem, fideli* CORDE *atque* ORE *ſuſcipimus*. Porrò ſnīam illā Chriſti: *Verba, quæ loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt*; minimè huic reali & orali corporis Chriſti perceptioni aduerſari ſupra demonſtrauimus.

OBIECTIO TERTIA. *Si corporis inexiſtentia in pane & ſub panis accidentibus locum habet, tollenda erit hæc formula:* SVRSVM CORDA.

RESPONDEO. Quamuis in Euchariſtia exiſtat Chriſtus, tñ rectè admonemur, vt *ſurſum corda* dirigamus in cœlum. Oportet enim ita Chriſtum venerari in Euchariſtiá, vt ſimul nobiſcū reputemus illum eſſe ēt ſurſum in cœlo, & ad vitam cœleſtem ibi cum eo degendam aſpiremus. In hoc enim conſiſtit præcipuè iſtud myſterium, ꝙ *eodem temporis articulo, qui cum Patre* SVRSVM *ſedet, noſtris manib⁹ pertractatur in terra*, vt CHRYSOSTOMVS ait, lib. 3. de Sacerd. Itaq; ſimul in terra, & ſimul ſurſum in cœlo Chriſtus à nobis cogitandus eſt.

Errant autem turpiter Caluiniſtæ, cum putant, deprimi animos noſtros in terram, ſi Chriſtum in Euchariſtia exiſtentem agnoſcimus. Nam animos potius tūc ſupra naturam rerum, & omnem captum humanæ rationis attollimus, cùm admirabile hoc opus diuinæ potentiæ, fidei oculis intuemur.

Qui autem in Euchariſtia nihil realiter exiſtere præter panem & vinum autumāt, ij veriſſimè animos ſuos deijciunt in terram, cùm cœleſte nihil in Euchariſtia eſſe ſentiant. Quamobrem bene ac ſapienter Concilij Nicæni Patres ita monuerunt: *In diuina*, inquiunt, *menſa, ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem & calicem: ſed* ATTOLLENTES *mentem, fide intelligamus*, SITVM *in ſacra illa menſa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum*. Vtitur ēt hoc teſtimonio Caluinus lib. 4. inſtit. cap. 17. ſect. 36. & habetur in actis illius Concilij, quæ ſunt in bibliotheca Vaticana. Audis, Caluiniſta, tum mentem ſurſum attolli, cùm Chriſtum SITVM eſſe in ſacra menſa credimus, & ibi incruentè à Sacerdotibus immolari?

OBIECTIO QVARTA. *Dogmate de inexiſtētia corporis Chriſti Idololatria inuehitur. Eſt igitur exterminandum.*

RESPONDEO. Veterem hanc ſectariorum contumeliam iam pridem nos pluribus libris, quos edidimus de idololatria, refutauimus. Vide Tom. 3. diſp. 6. q. 11. p. 4. Et certè veteres Patres ſine Idololatria Euchariſtiam, vt continet Chriſtum, ſeu (quod idem eſt) Chriſtum vt contentum in Euchariſtia adorarunt, & adorari debere docuerunt. Cuius rei aliquot illuſtria teſtimonia protulimus ſuprà §. 5.

Sed obijcit iſte, vix aliquem intelligere diſtinctiones illas, quibus Theologi explicant Euchariſtiæ adorationem non eſſe idololatriam. At quantulá, obſecro, ſubtilitate opus eſt, vt quis intelligat, adorationem ac mētem ibi eſſe dirigendam ad Chriſtum exiſtentem in illa ſpecie panis viſibili? Hoc qui facit (faciunt aūt, & docentur facere in Eccleſia omnes) tā longè abeſt ab idololatria, quam non abſunt ſectarij à ſacrilegij crimine, quòd nolint adorare Euchariſtiam.

OBIECTIO QVINTA. *Si corpus Chriſti eſt ſimul in pluribus locis (id quod neceſſariò ſequitur ex iſta reali inexiſtentia) aut eſt in oībus illis locis eodem modo, aut non. Si non, ſequitur contradictio. Sic enim vnius eiuſdemq; corporis præſentia præſentiæ repugnaret: & aliter eſſet in locis, q̄ in loco: Pluralitas aūt nihil aliud eſt q̄ vnitates aggregatæ. Sin autē corpus Chriſti eſt in omnibus locis eodem modo, & verū eſt quod iſti dicunt; Ergo corpus Chriſti nuſquam eſt viſibile, neque ſuis dimenſionibus circumſcriptum & præditum ſua forma, & verum corpus. Conſequentia patet. Quia illi ipſi dicūt, Corpus Chriſti in hoc myſterio nō eſſe viſibile, nec circumſcriptum ſuis dimenſionibus, nec ſua forma præditum: Et certè ſi tale eſſet, dignoſceretur ipſis ſenſibus corporis.*

RESPONDEO. Corpus Chriſti nō eſſe uno modo in omnibus locis, in quibus eſt. Nam in quibus ideò eſt, quia in illis eſt Euchariſtia, eſt modo *Sacramentali & per accidens*, nempe rōne Euchariſtiæ. In cœlo autē eſt modo naturali & *per ſe*. Nec hinc ſequitur ulla contradictio. Præſentia enim Sacramētalis eiuſdem Chriſti corporis, & præſentia naturalis, in alio atq; alio loco, minimè inter ſe opponuntur contradictoriè: cùm vtraque præſentia per affirmationem aſſeratur. Neque rurſus eſt abſurdum, quod iſte abſurdum reputat; nempe vt aliter Chriſtus ſit in uno quodam loco, puta in cœlo, quàm in alijs locis. Nam etſi pluralitas aliud non ſit, q̄ vnitates aggregatæ, tamen poteſt conſtare ex vnitatibus diuerſarum rationum, ut nemo ignorat, qui nomen Theologi aut Philoſophi mereatur.

Porrò quod addit iſte, corpus Chriſti ex ſententia noſtra non eſſe in Euchariſtia *præditum ſua forma, nec circumſcriptum ſuis dimenſionibus, vel* ignorantia iſtius, vel calumnia, uel mendacium eſt. Aliud enim eſt, corpus Chriſti, ut eſt in Euchariſtia, non *circumſcribi* loco aut dimenſionibus ipſius Euchariſtiæ (qđ nos dicimus) aliud autem, non circumſcribi ipſum *in ſe* ſua quantitate & dimēſionibus, quod iſte nobis affingit. Item aliud eſt, corpus Chriſti ita eſſe in Euchariſtia, ut ibi non videatur (quod nos aſſerimus) aliud autem ipſum ibi nō eſſe prędirū ſua forma & figura alioqui viſibili: qđ iſte vel per calumniam, vel per ignorantiam nobis tribuit.

Nec denique oportet, ut ſi corpus Chriſti in Euchariſtia præditum eſt ſua uera forma uiſibili, ſenſibus ipſis ibi dignoſcatur, ſicut hic Caluiniſta non rōne, ſed ſenſu, & imaginatione ſua concludit. Non enim ſemper uidetur, aut alijs ſenſibus percipitur, quod præſens eſt, ſed quod ita præſens eſt, ut eius ſenſibilia accidentia ſenſibus ſint expoſita naturali modo. Hic autem corpus Chriſti & eius accidentia non ſunt expoſita ſenſibus, ſed ſub alterius rei accidentibus continētur, & quidem intimè, ad eū modū, quo ſubſtā continetur ſub accidentibus, ſi informationē & inhæſionē tñ excipias.

Itaque quamuis in Sacramēto uerè ſit corpus Chriſti, ſua forma & accidentibus præditum, tamen ibi nō percipitur ſenſibus corporis. Nam & alias quoque idē Chriſti corpus uerum fuit, & tñ inuiſibile. Vt Lucæ 4. cum *tranſiens per medium* inimicorum *ibat*. Et cùm repentè euanuit ab oculis diſcipulorū, Lucæ 24. Et cùm abſcondit ſe repentè, ne à Iudæis lapidaretur, Ioan. 8. Qua de re vide D. Hieronymum, in epiſt. ad Pammachium de erroribus Ioannis Hieroſol.

SEXTA OBIECTIO. *Si vera corporis inexiſtentia in pane, vel ſub panis accidentibus locum habet: Ergo Chriſti corpus non eſt verum corpus. Tum quia erit vbique, tum quia non habebit ſuas dimenſiones: cùm habeat dimēſiones panis, quibus velatur, &c.*

RESPONDEO. Leuiſſimæ ſunt omnes iſtæ conſequētiæ. Nam primùm innumerę res ſunt, in quibus neque eſt, neque aſſeruatur ſanctiſſimum Sacramentum. Itaque quamuis Chriſtus eſt in omnibus locis ubi eſt Sacramentum; non tamen ideo eſt ubique.

Deinde, corpus Chriſti non habet dimenſiones panis, cùm in eo non inhæreant, licet eis intimè coniunctum ſit, ut ſuprà explicauimus: ſed ſuis duntaxat dimēſionibus in Sacro præditum eſt, ſicut extra Sacramētū. Sed operæprecium eſt, uidere quibus argumentis iſte con-

ſte contendat, corpus Chriſti eſſe vbique, ſi, vt nos aſſerimus, eſt in cœlo & in ſanctiſſimo Sacramento. Affert autem rationes ſex, vſque adeò ſine ratione, vt eas referre ſit confutare. A

Primò, *Monachi* (inquit) *aiunt, Eccleſiam eſſe vbique, & vbicunque eſt Eccleſia, eſſe Sacramentum. Eſt igitur Chriſtus vbique ratione Sacramenti*. Prorſus ineptè. Multæ.n. res ſunt nihilominus in quibus non eſt Sacramentum. Neque enim omnia loca ſunt templa; neque templa replentur Sacramento.

Secundò, *Corpus Chriſti non eſt*, inquit, *in Sacramento circumſcriptum ſuis dimenſionibus, neque eſt etiam ibi circũſcriptiuè neque definitiuè: Ergo eſt vbique: quandoquidẽ nullis locorum ſpacijs circumſcribitur*. Nihil leuius obijci poteſt. Quãuis enim in vno loco Euchariſtiæ corpus Chriſti definitiuè non ſit, cùm ſit etiam extra illum, tamen in omnibus ſimul Euchariſtiæ locis & in cœlo definitiuè eſt; cum non ſit extra cœlum & omnes locos Euchariſtiæ. Quocirca minimè eſt vbique. Adde quod falſum eſt, corpus Chriſti non eſſe circumſcriptum *ſuis* (ſuis, inquam) dimenſionibus. Hoc nos minimè aſſerimus, ſed non eſſe circumſcriptum dimẽſionibus *panis*, quod longè aliud eſt. B

Tertiò, *Ex iſtorum*, inquit, *ſententia ſequitur, corpus Chriſti ratione Sacramenti eſſe vbique: & vbiquitas non poteſt eſſe ex parte, ſicut nec infinitas: planè igitur vbique eſt*. At iã explicatum eſt, nihil minus ex noſtra ſñia ſequi.

Quartò, *Si non eſt vbique: Ergo eſt definitiuè alicubi*. Reſpondeo. Omnino eſt definitiuè in omnibus ſimul illis locis finitis, iñ quibus eſt, quamuis non in aliquo illorũ determinatè, vt ad ſecundam rationem diximus. C

Quintò, *Si corpus Chriſti neque eſt definitum, neque vbique: Ergo etiam poteſt aliquid eſſe nec finitum, nec infinitum*. Reſpondeo. Iam explicatum eſt, qua rõne Chriſti corpus ſit definitum locis illis omnibus, in quibus eſt: neque tamen eſt vbique, cum illa loca non ſint omnia omnino, ſed quædam. Porrò non idem eſt contineri corpus Chriſti ſub accidentibus panis, & illis circumſcribi aut definiri, vt iſte hallucinans hic imaginatur. Nam anima continetur ſub qualibet parte corporis, nec tamen illa circumſcribitur aut definitur.

Sextò, *Tranſubſtantiatores*, inquit, *non ſolùm affirmant corpus Chriſti eſſe ſub quantitate panis, ſed ſub qualibet parte eius. Eſt igitur ὅλως ὅλον, id eſt, totaliter totum. Quidquid autem eſt tale, nullis locorum ſpacijs & finibus circumſcriptum & definitum, id ubique eſt*. Reſpondeo. Nonne anima ſub qualibet parte corporis eſt, & eatenus ὅλως ὅλον? An idcirco vbique eſt? Adde quòd locis illis omnibus, in quibus Chriſtus eſt, definitur, ita ut non ſit in omnibus omnino locis, ut aliquoties dictum eſt. D

Porrò obijcit iſte, *Monachos veritatem corporis Chriſti abolere, cùm dicunt, corpus Chriſti non eſſe in Sacramento ſuis dimenſionibus circumſcriptum*. Sed, obſecro, cur non pudet te toties de monachis ſcribere iſtud mendaciũ, nempe corpus Chriſti in Sacramento *non eſſe circumſcriptum ſuis dimenſionibus*? Apud nos enim neque monachi, neque non monachi hoc aſſerunt, quin conſtanter credimus, totum & integrum Chriſtum eſſe in Sacramento (vt Patres ét Concilij Trid. explicauerunt ſeſſ. 13. cap 3.) atque adeò ſua quantitate præditum, quam habet in cœlo. Sed de Sadeelis obiectionibus hactenus, atque adeò de toto iſto Puncto, in quo ſatis manifeſtè à nobis probatum & defenſum eſt, Chriſtum verè, realiter, ſubſtantialiter, & corporaliter præſentem in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento contineri. E

PVNCTVM SECVNDVM.

An Chriſtus ſit in hoc Sacramento præſens per veram conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in illum: Ita vt non maneat in illis ſpeciebus ſubſtantia panis & vini, ſed tantum Accidentia, ſub quibus nimirum contineantur Corpus & Sanguis Chriſti.

D.Thom. art. 2. 4. 5. 6.

DISPVTANDVM nunc eſt de modo ſeu uia, qua Chriſtus ſiſtitur preſens in hoc Sacramento; Vtrum ſcilicet hoc fiat per CONVERSIONEM ſubſtantiæ panis & vini in illius corpus & ſanguinem? Sectarij omnes negant: Eccleſia Catholica affirmat; Et ita ſub anathemate definitum eſt in Concil. Trid. Seſſ 13. cap. 4. & can. 2. Vbi docetur, fieri *hic conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in Chriſti corpus, & totius ſubſtantiæ vini in Chriſti ſanguinem, remanentibus tantum panis & vini accidentibus*; quæ eſt ratio ſeu deſcriptio TRANSVBSTANTIATIONIS, vt Eccleſia hanc conuerſionem appellat.

Porrò in hac aſſertione aduerſarios habemus non modò Sacramentarios, qui cum præſentiam Chriſti negent, conſequenter ét dogma de tranſubſtantiatione reijciũt, ſed ét Lutheranos omnes Confeſſioniſtas, qui cõtendunt, ſubſtantiã panis & vini manere & eſſe vnà cum corpore Chriſti & ſanguine in hoc Sacramento.

Neque hi ſolùm, ſed ét antiquiores quidam hæretici ſic ſenſerunt. Nam vt refert VValdenſis to. 2 de Sacram. cap. 65. & ſequẽt. Valeranus quidam, paulò poſt Berengarium opinatus eſt, adeſſe ſimul ſubſtantiã panis & vini, & quidem non modo natura, ſed ét ſuppoſito, ſiue hypoſtaſi ſua propria diſtinctam à Chriſti corpore & ſanguine. Hanc ſententiam non ita multo pòſt quidam Ioannes Parys, vt idem VValdenſis refert, confutauit, propterea quod ponebat ſubſtantiam panis & vini habere hic ſuas proprias hypoſtaſes. Itaque ipſe Ioannes Parys commentus eſt, adeſſe quidem ſubſtantiam panis & vini, ſed ſuſtentari & aſſumi hypoſtaticè à diuino verbo, id eſt, à perſona Chriſti, mediãte ipſius corpore & ſanguine. Quare hinc iſte declarabat fieri, vt panis ipſe & uinum verè & propriè diceretur eſſe corpus & ſanguis Chriſti; ſicut Deus ſeu Verbum diuinum, propter unionem hypoſtaticam duarum naturarum in Chriſto, uerè & rectè dicitur homo.

Sed commentum hoc de *hypoſtatica vnione* panis & vini cum corpore & ſanguine Chriſti in Euchariſtia, ab omnibus irriſum fuit: nec vllos habuit deinde ſectatores. Primò, qm̃ merum fuit ſomnium, quod nullo neque Scripturæ, neq; Eccleſiæ veteris teſtimonio, uel in ſpeciem quidem probari potuit.

Deinde, quoniam nullo modo veriſimile eſt, toties Verbum diuinum aſſumere ſubſtantiam panis hypoſtaticè, & iterum deſerere, quoties Euchariſtia conficitur, & illæ externæ ſpecies corrumpuntur.

Tertiò, qm̃ tunc uerbum diuinum non quomodocũque naturam aliquam hypoſtaticè aſſumeret, ſed naturam prius ſuſtentatam proprio alioqui ſuo ſuppoſito & naturali hypoſtaſi, quam ideo oporteret corrumpi. Panis enim & uinum, antequam fiant Euchariſtia, dubium nullum eſt, quin ut naturam ſic etiam hypoſtaſim naturalem panis & uini habeant. Vt autem natura, quæ in propria hypoſtaſi ſuſtentetur, aſſumatur hypoſtaticè à Verbo, multi putant rem eſſe impoſſibilem; vel certè res eſſet non conſentanea, cum oporteret aliquid ad eam rem in natura deſtruere.

Deniq; nec illud ſatis intelligitur, quod ille Ioãnes

dicebat, aſſumi hypoſtaticè ſubſtantiam panis & vini, mediante ipſo corpore Chriſti & ſanguine. Maximè cũ multi contendant, fieri nõ poſſe, vt natura aliqua creata perfectionem habeat ad aſſumendam hypoſtaticè diuerſam aliam naturam. Opinio illa igitur ab omnibus etiam hæreticis eſt deſerta.

Quare Lutherani nõ niſi opinionem illam alteram ſunt ſecuti, nempe adeſſe in Sacramento ſubſtantiam panis & vini, ſuppoſito etiam ſuo proprio diſtinctam à corpore & ſanguine Chriſti. Docent tamen corpus & ſanguinem in pane eſſe Sacramentali quadam (vt dicunt) & ſingulari coniunctione, non minus coniunctè & intimè, quàm ignem in candente ferro: propter quã opinionem communi vocabulo appellantur iſti *Panistæ*, vel *Panitæ*.

Et eſt in hac iſtorum opinione animaduertenda ét Lutherana vel inconſtantia, vel aſtutia. Etenim Lutherus ſimpliciter antè ſcripſerat, in lib. de abroganda Miſſa priuata, Chriſtum, cùm dixit: *Hoc eſt corpus meũ*; Et, *Hic eſt ſanguis meus*, mutaſſe panem in ſuum corpus, & vinum in ſanguinem. Item in ſermone quodam de Euchariſtia. *Non eſt ibi*, inquit, *panis & vinum ſed ſpecies tantùm panis & vini*.

Præterea in Confeſſione Auguſtana, artic. 10. ſicut Germanicè oblata primùm fuit Carolo Quinto Auguſtæ; aut ſenſerunt iſti, aut ſentire ſe ſimularunt, Chriſtum in Euchariſtia præſentem adeſſe per tranſubſtantiationẽ. Nã, vt teſtantur Andreas Fabricius, in Harm. Cõfeſſ. Auguſtan. & Lindanus, in Apologia ad Germ. in illo autographo Germanico habebatur, *ſub ſpeciebus panis & vini adeſſe in cœna Dominica Chriſti corpus & ſanguinẽ*. Quo modo loquendi, ſ. *ſub ſpeciebus* Catholici ſignificare ſolent (vt illi minimè ignorabant) modum ét & uiam huius Chriſti præſentiæ, nimirum per tranſubſtantiationem, externis tantum ſpeciebus panis & uini remanentibus.

Quo factum eſt, ut & Catholici articulum illum Auguſtanæ Confeſſionis tanquàm cum Catholica doctrina conſentientem, tunc admiſerint ſolumq; poſtularint paulò clariorem *tranſubſtantiationis* aſſertionem, vt uidere eſt apud Fabritium.

Quin ét aliqui ex ipſis hæreticis, iſtorum Confeſſioniſtarum aduerſarijs, planè intellexerunt admiſiſſe eos in illo articulo Catholicorum dogma de tranſubſtantiatione. Nam Heſhuſius idcirco dicit, lib. de præſent. corp. Chriſti in cœna, ſe articulum illum damnare, & Hieronymus ét Zanchius Caluiniſta, in ſuis Miſcellaneis, fol. 278. ſimiliter intellexit, aſſerere ibi Confeſſioniſtas dogma noſtrum de tranſubſtantiatione.

Accedit, ꝙ non ſine cauſſa iſti poſtea in aliquibus illius Confeſſionis editionibus modum illum loquendi, *ſub ſpeciebus panis & vini* ſuſtulerunt, & pro eo ſubſtituerũt, *cum pane & vino* adeſſe corpus & ſanguinẽ Chriſti. Quanquã exſtant ét nonnullæ Confeſſionis eiuſdẽ editiones, in quibus prior ille dicẽdi modus retinetur.

Fuit uerò in hoc genere ſumma ét impudentia Melanchthonis, qui Confeſſionẽ illam, Anno 30. Imperatori exhibitã, ſic anno ſequẽti, addita ét eius Apologia, latinè edidit, ut in art. quidem 10. Confeſſ. nullã mentionẽ fecerit panis & uini; in Apologia uerò aſſirmauerit, Catholicos doctores in eo 10. art. approbaſſe doctrinã Cõfeſſionis, in qua dicatur, *cum pane & vino* (ſic. n. falſariè recitat Melanchthon) exhiberi corpus & ſanguinẽ Chriſti. Quod adeò verum nõ eſt; ut cum in art. 10. Confeſſ. non ſatis clarè doctrinam de *tranſubſtantiatione* iſti poſuiſſent, petiuerint Catholici, vt illã clariùs ibi profiterentur; ſicut patet ex reſponſione Catholicorum reddita nomine Imperatoris ad illum articulum

A quam commemorat Andreas Fabricius.

Sed omiſſa iſtorũ vel inconſtantia, vel impudentia, vel aſtutia, demõſtrabimus aduerſus illos, & Sacramentarios, aſſertionẽ Catholicã, PRIMO, ex illis ipſis Chriſti verbis, quibus antè probauimus corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam: *Hoc eſt corpus meũ*; Et, *Hic eſt ſanguis meus*, Matt. 26. SECVNDO, ex cõſenſu ſanctorũ Patrũ, vbi refutabimus cõmẽta oĩa vanarũ interpretationum, quas aduerſarij adhibent. TERTIO, ex fine quodam Euchariſtiæ, & ex duabus illius præcipuis figuris. QVARTO, ex Eccleſię definitione in aliquot Concilijs. Poſtea reſpondebimus ad obiectiones ſectariorum.

Probatur I. Tranſubſtantiatio ex Chriſti verbis. § 2.

B EX CHRISTI verbis formo tale argũ. Quidquid ſubſtantiæ continebatur ſub ſpeciebus panis & vini, finita prolatione illorũ Chriſti verborũ; & quidquid nunc etiã ibi continetur, qñ à Sacerdote prolata ſunt eadẽ verba: id totũ verè & propriè tũc fuit & nũc ét eſt corpus & ſanguis Chriſti. Sed nihil ſubſtantię panis, & ſimiliter nihil ſubſtantiæ vini, tunc fuit aut nũc eſt verè & propriè corpus aut ſanguis Chriſti, cum finitur illa prolatio verborum. Ergo nihil ſubſtantiæ panis & vini continebatur tunc, aut nunc continetur ſub ſpeciebus panis & vini. Quod ſi nihil ibi ſubſtantiæ panis aut vini continetur, cùm tñ ſubſtantia panis & vini ibi antè fuerit; conſequitur, panem eſſe conuerſum in Chriſti corpus, remanentibus ſolis accidentibus, & ſimiliter vinum in ſanguinem.

C Huius noſtri argumenti Maior certiſſima eſt, tribus conſtitutis, quæ neceſſariò concedi debent. PRIMVM eſt, enunciationem illam: *Hoc eſt corpus meum*, (idem intellige de ſanguine) verificari propriè in vltimo inſtanti prolationis; ſicut oportet omnes alias enunciationes tunc maximè ueras eſſe.

SECVNDVM eſt, ueram hanc eſſe enunciationẽ pro eo inſtanti, non figuratè, ſed omnino *propriè*. Qđ ꝑ præced. ſatis eſt à nobis contra Sacramentarios probatum.

TERTIVM, quod diligentiſſimè notari debet, eſt, hanc eſſe uim illius pronominis demõſtratiui, *Hoc*, ut, ſi ad rem aliquam applicetur, quæ ſm̃ conditionẽ ſuã non ſoleat aliquã aliam ſubſtantiam diuerſam a ſua cõ

D tinere, ſicut continet dolium v. g. uinum, aut marſupiũ pecuniam, demonſtret omnino totũ quidquid eſt ſubſtantiæ ſub illis externis accidentibus rei, quæ ſenſu percipiuntur: demonſtret, inquã, id totum ſaltem ſub ratione ſubſtantiæ cõi & indiuidua uagè, per ordinem ad accidentia illa, quæ ſentiuntur, ſicut in propoſito accidere ꝑ 1. declarauimus. Fit enim per illud pronomẽ uſitata demonſtratio ad ſenſum. Quò fit, ut ſi ſm̃ conſuetudinem non ſoleat ſub talibus externis accidentibus latere ſubſtantia alterius rei præter eam, quæ proximè & immediatè continetur ipſis externis accidentibus; totũ quidquid eſt huius ſubæ (ſub aliqua tandem ratione) & nihil aliud pronomen illud demonſtret.

E Iam uero certum eſt, panem nõ eſſe ſicut marſupiũ, aut dolium; ſed ex conſuetudine exhibere tm̃ ſenſibus illam ſubſtantiam totam, quæ proximè & immediatè ſubeſt illis externis accidentibus panis. Ita fit, ut Chriſtus dicens accepto pane, *Hoc eſt corpus meum*; totã ſubſtantiam (ſm̃ rõnem quidem ſubſtantiæ in cõi, & in cõfuſo cogitatam, non aũt ſm̃ propriam & diſtinctam rõnẽ *panis*) ſub illis accidentibus panis contentam demõſtrauerit, affirmaueritq;, ꝙ ea ſit ſuum corpus: id quod ueriſſimum fuit in fine prolationis eorum uerborum. Ac ſimiliter idipſum ex Chriſti inſtitutione quotidie etiam nunc verè affirmatur.

Quemadmodum cùm aliquis de quauis alia re, quæ

ſecun-

ſecundùm conditionem ſuam non ſoleat continere aliquid aliud diuerſum, affirmat quidpiam ſimili demonſtratione ad ſenſum facta; totam ſubſtantiam demonſtrat: cùm non ſit ratio, cur pronomen demonſtratiuũ, *Hoc*, indicet partem ſubſtantiæ rei, & non totam; aut cur indicet aliquam rem aliam, quando ſimpliciter quidem ad rem ipſam (non ſolitam alioqui continere intra ſe rem aliam) ſine vlla limitatione aut determinatione illud pronomen applicatur. Quod ſi ſecus quis faceret; minimè uerum loqui cenſeretur, ſed planè haberetur impoſtor.

Exempli cauſſa: Verè dixeris, accepto marſupio in quo ſit aurea pecunia: *Hoc eſt aurum;* quia cùm marſupium ſit res, quæ ex conditione ſua ſoleat continere aliquam aliam ſubam præter ſuam illam coriaceam vel ſericam, quæ immediatè ſubeſt accidentibus ſenſibilibus marſupij; licitum eſt eo modo loquendi demonſtrare non quidquid eſt ſubſtantiæ ſub illis accidentibus marſupij, ſed pecuniam auream in marſupio, & de illa verè affirmare, quòd ſit aurum. Si verò in pane includeres aurũ, & accepto eiuſmodi *pane* diceres ſimpliciter: *Hoc eſt aurum;* falſò & præter conſuetudinem loqui iudicareris. Quare? Quia cùm panis non ſit res, quæ ſoleat in ſe aliam ſubſtantiam diuerſam continere; videreris de tota ſubſtantia, quæ proximè ſubeſt accidentibus panis, affirmare quòd ſit aurum: cumq; Deus non ſis, qui poſſis virtute verborum tuorum efficere, vt ſubſtantia tota, quæ eſt ſub panis accidentibus, fiat ac ſit aurum; falſum dicere putareris.

Vera eſt igitur Maior noſtri argumenti propoſitio: *Nempe* totum id qđ fuit & nunc eſt ſub accidentibus panis, finita conſecratione eſſe corpus Chriſti: quia de ea toto id Chriſtus propriè affirmauit, iuxta vim quam habet pronomen illud demonſtratiuum, *Hoc*, applicatum ad rem & ſubſtantiam, quæ fuit panis.

Minor etiam propoſitio eiuſdem argumẽti (ſcilicet, nihil ſubſtantiæ panis aut vini fuiſſe aut eſſe propriè Corpus aut ſanguinem Chriſti) probatur manifeſtè. Quoniam impoſſibile eſt, vnum eſſe verè & propriè aliud, niſi vtrumq; ſit *idem*, ſaltem *ſuppoſito & hypoſtaſi*, ſi non etiam ſecundùm naturam & formam. Hæc.n. identitas, vel omnino, vel certè ſecundùm ſuppoſitum, ſignificatur per *affirmationem* enunciationis, cùm dicimus; *Hoc eſt illud.* At nihil ſubſtantiæ panis eſt idem *ſuppoſito*, & multò minus *forma & natura* cum corpore Chriſti. Ergo nihil ſubſtantiæ panis eſt verè & propriè corpus Chriſti. Et hæc fuit argumenti noſtri minor: Sequitur ergo concluſio: quam certè vel hoc argumento ſatis apparet ex ipſis etiam Chriſti uerbis, & non tantùm authoritate Eccleſiæ, conſtare.

Sed occurrunt Lutherani duabus vijs huic argumẽto; Quãquam utram ex illis duabus vijs magis ipſi probent, non ſatis declarant. Vna eſt; cùm dicunt, (ſicut Kemnitius ex Lutheri ſententia docet, in exam. cap. 4. & can. 2. ſeſſ. 13.) enunciationem illam & affirmationẽ Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*, non eſſe omnino propriè accipiendam, ut uerba ſonant, ſed ſignificare, Hoc *continet* corpus meum, vel eſt, *ſimul* cum corpore meo. Ac probat Lutherus, li. de captiuit. Babylon. hunc affirmationis ſenſum à nobis etiam debere hic admitti, niſi velimus accidentia quoq; panis fuiſſe tranſaccidentata (vt inquit etiam Kemnitius) in Chriſti corpus. Remanſerunt enim in illa re demonſtrata à Chriſto ipſæ ſpecies externæ accidentium panis; de quibus certè non propriè Chriſtus affirmauit, quòd eſſent corpus ſuum, ſed quòd continerent tantum corpus, uel eſſent ſimul cum corpore. Itaque ſecundum hanc uiam primò negarent illi Maiorem propoſitionem illius argumenti noſtri.

A Sed hæc prima uia planè deducit Paniſtas Lutheranos ad caſtra Sacramentariorum. Nam non retinet proprietatem Chriſti ſermonis: qua ſemel reiecta, non poſſumus eſſe certi ex illis Chriſti uerbis de præſentia eius corporis in Sacramento. Si.n. uerbum illud ſeu copula, *Eſt*, in enunciatione Chriſti *impropriè* interpreteris, vt non ſignificet *identitatem* ſubiecti & prædicati; nulla reſtat ratio colligendi certò ex illa oratione, quòd Chriſti corpus ſit ibi, ubi demonſtratur eſſe præſens illud, quod in ſubiecto illius enunciationis ponitur, & indicatur pronomine illo, *Hoc*. Si enim non eſt ſenſus, hoc reuera *eſſe* corpus, ſed *continere* corpus uel eſſe *cum corpore*; quare nõ etiam obtrudant nobis Sacramentarij ſenſum ſuum improprium; Hoc eſt, id eſt, hoc *ſignificat* cor-
B pus? Aut unde conſtabit, minus hanc figuratam locutionem Sacramentariam, quæ præſentiam corporis non requirit, habere hic locum, quàm illam alteram Lutheri, hoc eſt, id eſt, hoc *continet*?

Certè non hoc probabunt Lutherani, etiamſi retineant proprietatem ſenſus in enunciationis prædicato quod eſt *corpus*. Hanc enim proprietatem retinent etiã Sacramentarij, dum dicunt, ſenſum etiam eſſe, Hoc *ſignificat* corpus. Nam uerum Chriſti corpus ſignificari dicunt, licet abſens.

Certum eſt igitur proprietatem in ipſa copula, ſeu uerbo, *eſt*, retineri debere, ut ita ex identitate *ſubiecti*, quod ibi præſens demonſtratur & *prædicati* quod eſt corpus, concludatur ibi eſſe præſens Chriſti corpus.
C Quare cum ab hac proprietate Lutherani recedũt; etiã recedunt à firma & certa confeſſione præſentię Chriſti corporis.

Neque verò argumentatio illa Lutheri de accidentibus contra nos quidquam valet. Accidentia enim nõ propriè demonſtrantur per pronomen illud, *Hoc*, ſed ſubſtantia ſub accidẽtibus. Quare, ut ſecundùm ſenſum uerborum uſitatum & proprium, res ibi demonſtrata dicatur eſſe corpus Chriſti, non eſt opus, ut illa accidentia tranſeant ſeu tranſaccidententur (ut Kemnitius loquitur) in Chriſti corpus: ſatis eſt, ſi tranſeat in illud panis *ſubſtantia*.

Altera uia ad occurrendum illi noſtro argumẽto,
D quam Kemnitius, & ante illum etiã Lutherus oſtendit in epiſtola quadam de tranſubſtantiatione, eſt, ꝙ poſſit etiam uerè & propriè Chriſti corpus affirmari de ipſa ſubſtantia panis, ut *panis* eſt; quemadmodum, inquit, Chriſtus *homo verè & propriè eſt* Devs; *ſed ſicut in iſta enunciatione: Chriſtus ſecundùm humanitatem* (ſic enim intelligit iſte Vbiquetarius) *eſt Deus, non eſt*, inquit, *exigenda hæc affirmatio ad Metaphyſicam Ariſtotelis, ita neque cùm dicitur, panis eſt corpus Chriſti, oportet ibi intelligere eãdem rationem affirmationis, quæ eſt in alijs vſitatis enunciationibus, de quibus egit Ariſtoteles, cùm docuit, rationem affirmationis conſiſtere in identitate prædicati & ſubiecti. In ſpiritualibus enim*, inquit, *ut aliquid de aliquo affirmemus, ſatis eſt ſingularis aliqua vtriuſque vnio & coniunctio*.

Quod aliquibus etiam exemplis confirmare nititur
E Kemnitius. Nam Chriſtus cùm inſufflans in diſcipulos dixit, Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, flatum ipſum ſignificauit eſſe Spiritum ſanctum; non quidem propter identitatem, quaſi flatus fuerit tranſubſtantiatus in Spiritum ſanctum, ſed propter ſingularem coniunctionem*. Similiter Baptiſta columbam, quæ ſuper Chriſtum apparuit, ſignificauit *eſſe Spiritum ſanctum*, cùm dixit Ioan. 1. *Vidi Spiritum deſcendentem ſicut columbam.* Item ſpecies illæ angelicæ, in quibus olim apparebat Deus, dicebãtur propter peculiarem coniunctionem *ipſe Deus*. Et cùm progrederetur arca Domini, ſimili modo dicebat Moyſes Num. 10. *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, &c.* Denique

A propter peculiarem modum coniunctionis duarum naturarum, in Chriſto, non autem propter earum identitatem, Chriſtus homo *ſecundùm humanitatem* (vt iſti exſtimãt) dicitur & eſt Deus. Simili igitur modo, propter admirabilem coniunctionem panis & corporis Chriſti in Sacramento, vult Kemnitius propriè eſſe & dici panem corpus Chriſti ſine identitate.

Atq; id etiam rurſus confirmat exemplo, vt inquit, vulgari. Nam monſtrato vini dolio, dicere ſolemus, Hoc eſt vinum, quod mittit amicus: Et monſtrato marſupio, En pecuniam, quam tibi debeo. Neque tamen ſignificare volumus *identitatem* dolij & vini, aut marſupii & pecuniæ; ſed tantum peculiarem coniunctionem.

Hæc autem via nihilo magis q̃ prior commoda eſt B iſtis ad euadendum. Primo. Qm̃ ſine ſenſu, ſine *notione communi* ipſorum verborum, affirmari dicunt alterum de altero, ſ. corpus de pane, quod eſt planè puerile, vt manifeſtè oſtendi ſuprà diſp. 1. q. 2. p. 3. qñ refutaui ſimile commentum iſtorum circa affirmationem illam, qua dicunt, Chriſtum non modò ſm hypoſtaſim humanitatis, ſuæ, ſed etiam ſm ipſam humanitatem ſuam, eſſe & dici Deum. Communiſſima.n. notitia, quæ ſubeſt vocabulo *affirmationis*, eſt identitas prædicati & ſubiecti, ſaltem ſm ſuppoſitum, ſi non etiam ſecundùm formam. Quare fingere, affirmationem aliquam vnius de altero, quæ ſit vera & propria, neq; tamen habeat ſubiectam huiuſmodi identitatem, eſt pueriliter uocem ſine re protſus vſurpare. Oſtendi autem loco citato, quemad- C modum in ſpiritualibus etiam myſterijs, notionibus nominum communiſſimis oporteat nos vti, etiamſi rationem ipſam propriam myſteriorum non penitùs, quod ad ſpeciem quidem & modum ſingularem attinet, introſpiciamus. Quam ad rem locum etiam citaui Auguſtini, lib. 8. de Trinit. cap. 5. vbi ille præclarè ex hoc fundamento docet, vti nos conceptu & notione vſitata numeri *ternarij*, quando ipſas perſonas diuinas dicimus *tres* eſſe.

Quod autem iſti dicũt, ſatis conſiſtere proprietatem affirmationis unius de altero, ſi aliqua vtriuſq; ſingularis coniunctio per affirmationem ſignificetur, euidentibus aliquot argumentis refutaui ſuprà loco citato. Inter cætera uerò obieci, quòd ſi id ita eſt, nihil erit tam D falſum & pugnans cum fidei myſterijs, quod non eadẽ ratione affirmari poſſit. Hæc enim propoſitio in ſanctiſſimæ Trinitatis myſterio, ſecundùm eam doctrinam Lutheranam eſſet vera: *Pater eſt Filius*. Quia Pater & Filius ſingulariſſima quadam coniunctione ſunt *vnum quiddam*; iuxta illud Ioan. 10. *Ego & Pater vnum ſumus*. Et Ioan. 14. *Ego in Patre, & Pater in me eſt*. Item erit etiã uera enunciatio hæc: *Spiritus ſanctus eſt Pater & Filius*. Nam & *hi tres vnum ſunt*, 1. Ioan. 5. Item hæc: *Humanitas in Chriſto eſt diuinitas*. Quoniam illæ duæ naturæ ſingulariter in Chriſto coniunctæ ſunt. Item hæc: *Anima rationalis in Chriſto & in alijs hominibus eſt corpus mortale*. Nã *anima rationalis & corpus*, inquit Athanaſius in ſymbolo *ſunt vnus homo* per ſingularem cõiunctionem. Omit- E to cætera argumenta, quibus euidenter demonſtraui illam doctrinam Lutheri eſſe falſam.

Secundo. Contra illã iſtorum euaſionem obijciendum eſt, quod ſi illa ualeret, nihil prorſus valuiſſent argumenta ueterum Patrum & Conciliorum, cùm aduerſus Neſtorium argumentabantur, hominem Chriſtum eſſe *idem* ſuppoſito ſeu perſona cum diuino Verbo, eò quòd in Scriptura homo ille Chriſtus dicatur verè & propriè Deus ſeu Verbum. Similiter enim Neſtorius potuiſſet reſpondere, eiuſmodi affirmatione non identitatem Chriſti & Verbi ſecundùm ſuppoſitum, ſed ſingularem coniunctionem ſuppoſiti Chriſti hominis, & ſuppoſiti Verbi ſignificari.

Tertio. Obſtat iſtis, quòd Chriſtus ijs pronominibus uſus eſt, quæ in fine prolationis verborum, non ad panem & vinum; ſed ad corpus & ſanguinem Chriſti potuerunt verè & rectè referri. Ex quo intelligitur, nõ affirmaſſe illũ de pane & de vino ſecundùm propriam & diſtinctam rationem *panis & vini* ſuum corpus & ſanguinem, ſed de ſubſtantia illis accidentibus contenta, ſecundùm rationem ſubſtantiæ in communi & in confuſo cogitatam, quę poſtea in fine prolationis erat futura corpus & ſanguis. Dixit enim, non, *Hic* eſt corpus meum, id eſt, panis eſt corpus; ſed, *Hoc*: Neque etiam dixit: *Hoc*, id eſt, uinum eſt ſanguis; Sed: *Hic* eſt ſanguis meus.

Quarto. Neque exempla ſunt ad propoſitum, quæ Kemnitius affert. Nam Chriſtus non dixit, *flatum* eſſe ipſum Spiritum ſanctum: ſed cùm flaret, dixit, vt acciperent ſecundùm gratiam Spiritum ſanctum, cuius eſſet ille flatus aliquo modo ſymbolum. Similiter Baptiſta non dixit Spiritum ſanctum eſſe columbam, *ſed ſolum* intellexit, columbam ſymbolum eſſe Spiritus ſancti, vt patet ex illis eius uerbis. *Vidi Spiritum ſanctum deſcendentem* Quasi *columbam*. Atq; etiam ſpecies Angelicæ non niſi impropriè Deus, quem repræſentabant, dicebantur. Neq; arca dicta propriè eſt unquam Deus; ſed ideo Deus exſurgere dicebatur, cum exſurgebat & progrediebatur arca, quia pergebat Deus ad præſentiam arcæ patrare mirabiles effectus.

Quod verò Kemnitius in exemplum affert dolium & marſupium, facit etiam ineptè. Nam cùm dicimus, Hoc eſt vinum, quod mittit amicus; Vel, hæc eſt pecunia quæ debetur, non demõſtramus propriè per ea pronomina dolium ipſum, aut marſupium, atq; adeò neq; ſubſtantiam immediatè & proximè contentam accidẽtibus dolij & marſupij, de qua eo ſenſu, quo interpretatur iſte (ſcilicet ſecundùm coniunctionem tantùm) affirmemus, quòd ſit uinum & pecunia: Sed demonſtramus ſubſtantiam *vini & pecuniæ* in dolio & marſupio incluſam.

Cuius ratio eſt, quoniam vt antè notauimus, admittit eiuſmodi demõſtrationem conditio earum rerum, quæ præter ſuam ipſarum ſubſtantiam res alias continent. Panis autem non eſt ex genere iſtarum rerum: atque ita ſi illo in manus accepto demonſtratio aliqua fit; tota ſubſtãtia monſtratur, quæ ſubeſt immediatè panis accidentibus. Quemadmodum igitur in illis exemplis, à Kemnitio adductis, propriè & ſecundùm idẽtitatem illud, quod in dolio & in marſupio demonſtratur, eſt uinum & pecunia, ita etiam *propriè* & ſecundùm *identitatem* eſt corpus Chriſti, quidquid ſubſtantiæ proximè & immediatè ſubeſt accidentibus panis.

Sed probat præterea Kemnitius per pronomen illud, *Hoc*, non fieri hic affirmationem *identicam*, ſed de ipſa propria & determinata ſubſtantia panis affirmari corpus Chriſti, illo modo, quo ipſe Kemnitius dicit, uidelicet, ut ſolùm ſignificetur *coniunctio* vtriuſque. Nam Pontificij, inquit, tradunt, ſubſtantiam panis non deſinere, neq; tranſubſtantiari, niſi in fine prolationis verborum, ita quidem, ut primum non eſſe prolationis, ſit primum eſſe corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus. Igitur cùm in principio dicitur, Hoc, non demonſtratur tunc per iſtud pronomen niſi ſubſtantia panis, quę ſola tunc eſt præſens.

Respondeo, Demonſtrari tunc quidem ſubſtantiam præſentem contentam ſub illis accidentibus, ut oſtendit optimè D. Thomas, 3. p. q. 78. ar. 5. non tamen ſecundùm *propriam* rationem *panis*, ſed præcisè ſecundùm *ſubſtantiæ rationem communem* & indiuiduam vagè per

per ordinem ad illa accidentia: qua quidem præciſè ratione ſubſtantia illa eſt ex ſe indifferens, ut ſit panis (ſicut eſt initio prolationis verborum) & corpus CHRISTI, ſicut eſt reuera in fine prolationis: atque eatenus verè & propriè corpus eſſe CHRISTI affirmatur in ſenſu *identico*, quem ſatis eſt uerificari in termino totius enunciationis: Sicut etiam ſuprà de hoc reſpondimus Sacramentarijs, § 9. ad argumentum primum. Quare manet illa probatio noſtra ex ipſis Chriſti verbis firma.

Et CONFIRMATVR præterea ex eo, quòd verba Chriſti ita exponenda ſunt, ut commodiſſimè poſſit intelligi, quemadmodum per ea verba Chriſti corpus factum fuerit idoneum ad comedendum. Id verò commodiſſimè intelligitur, ſi ipſum Chriſti corpus loco ſubſtantiæ panis ſubſit proximè & immediatè (vt probatum eſt) panis accidentibus, ſub quibus nimirum à nobis verè edatur, ſicut ſolet ſubſtantia panis. Quod autem à Chriſto factum ſit, ut corpus ipſius à nobis edi & ſumi poſſit, patet ex ipſa conſequentia verborum. Nam, Matth. 26. *Accipite*, inquit, *& comedite, Hoc eſt corpus meum.*

Probatur II. Tranſubſtantiatio ex Patribus. § 3.

SECVNDO probatur aſſertio hæc Catholica ex ſententia antiquorum Patrum, qui hanc fuiſſe Chriſti verborum vim intellexerunt, ut non remaneret ibi ſubſtantia panis. Etſi enim vocabulo ipſo *tranſubſtantiationis*, quod in Concilio primùm Lateranenſi, ſub Innocentio III. circa Annum 1200. vſurpatum eſt, Patres antiqui non vſi fuerint; tamen vſi ſunt ad idem myſterium explicandum verbis tantundem planè ſignificantibus. Etenim dicunt, (vt ſtatim audiemus) panem & uinum mirabili Dei uirtute *conuerti* in corpus & ſanguinem Chriſti, *mutari, tranſmutari*, & *tranſire* in illud, item *tranſelementari*, *&c.*

Sed nos, inquit hic Kemnitius in examine ſeſſ. 13. *mutationem Sacramentalem in his Patrum dictis intelligimus. Quòd ſcilicet cùm antè eſſet tantùm communis panis & vulgare vinum, accedente verbo Chriſti non ſolùm panis & vinum, ſed ſimul etiam ibi in Euchariſtia corpus et ſanguis Chriſti adſit, exhibeatur & ſumatur.* His itaque uerbis Kemnitius ſuam & ſuorum Confeſſioniſtarum ſententiam de teſtimonijs ueterum pro tranſubſtantiatione interpretatur.

Nec diſſimiliter quoq; Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 14. & Sacramentarij exponunt, ſeu potius corrumpunt teſtimonia Patrum. Nam Fortunatus in ſua diſceptatione pag. 30. & alij paſſim dicunt, Patres intellexiſſe tantùm eiuſmodi mutationem Sacramentalem, qua ſolùm fiat, ut panis qui antè non erat Euchariſtia, nec valebat niſi ad ſuſtẽtationem corporis, poſtea fit Sacramentum Euchariſtiæ, id eſt, ut tanquam ſignum corporis (tametſi abſentis) peculiari benedictione ſacratum, valeat etiam ad ſalutem animæ.

Nos uerò fatemur etiam, mutationem ex ſententia Patrum hic fieri *Sacramentalem*, id eſt, per quam Sacramentum conſtituatur Euchariſtiæ: Sed ex ipſis verbis Patrum, quæ recitabimus, euidenter aduerſus iſtorum commentum oſtendemus, eiuſmodi mutationem Sacramentalem intellexiſſe Patres, qua fiat non ſolùm, vt panis peculiari benedictione ſit ſignum corporis Chriſti abſentis, vel, vt panis ſit ſimul cum corpore Chriſti, ſed ut *ſubſtantialiter* mutetur in corpus Chriſti, & iam non ibi ſit panis.

Ac primùm quidem D. AMBROSIVS non obiter aut paucis, ſed ex inſtituto ac multis rationibus & exemplis probat, non eſſe ibi, quod natura formauit, *ſed quod* A *benedictio conſecrauit.* Ita enim ſcribit lib. de ijs, qui myſter. init. cap. 9. *Fortè dicas; aliud video; quomodo tu mihi aſſeris, quòd corpus Chriſti accipiam? Probemus igitur*, inquit, *non hoc eſſe quod* NATVRA *formauit, ſed quod benedictio cõſecrauit; maioremq́; vim eſſe benedictionis, quã naturæ quia benedictione etiam ipſa* NATVRA *mutatur.* Tum adductis multis exemplis aliarum mirabilium cõuerſionum; vt virgæ in ſerpentem, & ſerpentis rurſus in virgam miniſterio Moyſis; Item fluuialis aquæ in ſanguinẽ, & petræ in aquam, ita concludit: *Quòd ſi tantùm valuit humana benedictio, vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipſa conſecratione diuina, vbi verba Saluatoris operantur? Nam Sacramentum iſtud quod accipis, Chriſti ſermone conficitur. Quod ſi tantum valuit ſermo Heliæ, vt ignem de cœlo depone-* B *ret, non valebit ſermo Chriſti, vt ſpecies mutet elementorum? De totius mũdi operibus legiſtis, quia ipſe dixit, et facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit de nihilo facere quod non erat, non poteſt ea, quæ ſunt, in id mutare quod non erant? non enim minus eſt nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Nunquid naturæ vſus præceſſit, cùm* IESVS *ex Maria naſceretur? ſi ordinem quærimus: viro mixta fœmina generare conſueuerat. Liquet ergo, quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus, ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe* IESVS *partus ex Virgine? ipſe clamat Dominus* IESVS, *Hoc eſt corpus meum. Ante benedictionem verborum cæleſtium alia ſpecies nominatur; poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignifica-* C *tur. Ipſe dixit ſanguinem ſuum. Ante conſecrationem aliud dicitur; poſt conſecrationem ſanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen, id eſt, uerum eſt. Quod os loquitur, mens interna fateatur.*

Hactenus ex Ambroſio hæc recitare uolui, tum quoniam grauiſſimum & clariſſimum eſt hoc teſtimoniũ pro tota doctrina Catholica de *præſentia* corporis Chriſti in Euchariſtia, & de *tranſubſtantiatione*, & de *efficacia* uerborum conſecrationis, quam alioqui aduerſarij ſacrilegè uocare ſolent magiam; tum etiam ut clariſſima luce ſermonis D. Ambroſij diſijcerem tenebras & figmenta illius interpretationis Kemnitij & Caluini, & aliorum de mutatione illa ſua Sacramentali, quæ verè D non eſt tranſmutatio rei, quæ antè erat, ſed coniunctio panis cum corpore Chriſti, aut nuda vſurpatio ſigni. Ambroſius autem *ſubſtantiæ* panis *mutationem* euidenter ponit. Qui ſanè loquitur hac de re eodem prorſus modo in aliquot etiam alijs locis, lib. 4. de Sacram. cap. 4. & 5. & lib. 6. cap. 1.

Atque etiam illuſtris illa ſentẽtia eſt, quæ ex eodem Ambroſio refertur à Gratiano, de conſecr. diſt. 2. can. Omnia. *Licet figura*, inquit, *panis videatur, nihil tamen aliud quàm corpus Chriſti, & ſanguis poſt conſecrationem credendum eſt.* Quam ſentẽtiam neq; Kemnitius in Exam. ſeſſ. 13. cap. 4. & can. 2. Concil. Trident. diffitetur eſſe D. Ambroſij: immo citat pro illa locum ex lib. 4. Ambroſij de Sacramentis, cap. 5. Quanquam ibi quidem his ipſis uerbis Ambroſius non vtitur: licet multa & E ibi, & in illo toto lib. 4. paſſim dicat, ex quibus ea ſententia planè ad mentem Ambroſij deduci poſſit.

Sed reſpondet Kemnitius ad eam Ambroſij ſententiam, rectè dixiſſe Ambroſium, nihil aliud quàm corpus Chriſti & ſanguinem in Euchariſtia credendum eſſe, *quoniã panis*, inquit Kemnitius, *ipſo ſenſu videtur, quod autem videtur, non creditur.* Sed certè uel hoc exemplo ſatis oſtendit Kemnitius, ſe uaniſſimum eſſe ſanctorum Patrum interpretem. Clariſſimũ eſt enim, uerborum Ambroſij ſenſum eſſe, quòd tantùm Chriſti corpus credi debeat, non quia panis ibi clarè uideatur, ſed quia non ſit ibi panis, etiamſi panis uideatur.

Hoc

Hoc apparet manifeſtè, ſi attendamus ad difficultatem ſeu dubitationem humanæ rationis, cui D. Ambroſius ibi voluit occurrere. Dubitatio enim hæc non eſt, vtrum illud etiam credi per fidem oporteat, quod ſenſu quoq; percipitur eſſe & verè eſt; Sed utrum putandum ſit, ibi panem reuera eſſe, cùm panis ſenſui appareat. Reſpondet enim & occurrit D. Ambroſius tacitæ illi obiectioni, quam in alio loco propoſuerat his verbis, libro de ijs qui myſterijs init. cap 9 *Fortè dicas: Ego aliud video, quomodo tu mihi aſſeris, quòd corpus Chriſti accipiam?* Item reſpondet ad obiectionem, quam lib. 4. de Sacramentis, cap. 5. (quem locum citat hic Kemnitius) inſinuauit his verbis: *Potens eſt ſermo Chriſti omnia conuertere, & ipſe nobis teſtificatur, quòd corpus ſuum & ſanguinem accipiamus. Nunquid debemus de eius teſtificatione dubitare?*

Denique hanc uaniſſimam interpretationem Kemnitij redarguit euidentiſſimè particula illa aduerſatiua, qua (ſicut omnes recitant) vſus eſt Ambroſius in illa ſententia, de qua agimus: *Licet*, inquit, *figura panis videatur, &c.* Si enim voluiſſet dicere, quod Kemnitius interpretatur, non debuiſſet dicere; *Licet* figura panis videatur; ſed potius iſto modo; *quandoquidem* panis uidetur, & quę videntur non opus eſt credere, nihil aliud quàm corpus Chriſti credendum eſt. Atqui Ambroſius ex eo, quòd panis videtur minimè colligit, panem credi non debere; ſed quaſi reſpondens ad obiectionem, quòd, ſi panis uideatur; negat quidquam aliud quàm Chriſti corpus credi debere: idq; propterea, quòd reuera non ſit ibi panis, tametſi videatur eſſe.

Nunc pergo ad alios Patres. S. AVGVSTINVS ſerm. 28. de verbis Domini, ſic dicit: *Ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicitur: vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.* Item apud Gratianum de conſecr. diſt. 2. can. *Vtrum ſub figura*, & apud Mag. ſent. in 4. diſt. 10. *Corpus*, inquit, *Chriſti & ſanguis, virtute Spiritus ſancti, ex panis & vini ſubſtantia efficitur.* Item ibi. *Sicut ipſe Chriſtus eſt, qui baptizat, ita ipſe eſt, qui per Spiritum ſanctum hanc ſubſtantiam* (panis) *efficit carnē, & tranſit uinum in ſanguinem.* Item in lib. ſententiarum Proſperi ex Auguſtino, apud Gratianum, can. *Nos autē*, de conſecrat. diſt. 2. *Fideliter*, inquit, *fatemur, ante conſecrationem panem eſſe & uinum, quod natura formauit: poſt conſecrationem uerò carnem Chriſti & ſanguinem eſſe, quod benedictio conſecrauit.* Item lib. 20. contra Fauſtum, cap. 13. *Noſter*, inquit, *panis & calix certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur.* Vbi ex ipſa Auguſtini diſputatione apparet, eum ſignificare velle, Euchariſtiam conſecratam alterius eſſe *naturæ & generis panem*, quàm ſit ille naturalis, qui è terra naſcitur, atq; adeò nihil aliud ſecundùm ſubſtantiam eſſe, quàm corpus Chriſti.

HIERONYMVS epiſt. ad Heliodorum eandem tranſubſtantiationem intelligit, cùm ita ſcribit: *Apoſtolico gradui ſuccedentes* (ſacerdotes) *Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Item epiſt. ad Euagrium: *ad Presbyterorum preces corpus Chriſti ſanguiſq; conficitur.* Item in cap. 31. Ierem. *A frumento*, inquit, *& uino, de quo corpus Chriſti & ſanguis conficitur.*

Item GREGORIVS Magnus lib. 4. Dialog. capite 58. cùm dixit: *In ipſa immolationis hora ad Sacerdotis uocem cælos aperiri, &c.*

Item CYPRIANVS ſerm. de cęna Domini: *Panis iſte*, inquit, *non effigie, ſed natura mutatus omnipotentia Verbi factus eſt caro.*

EMISSENVS homil. 5. de Paſchate: *Sicut*, inquit, *quicunq; ad fidem Chriſti ueniens, ante uerba Baptiſmi adhuc eſt in uinculo peccati ueteris; ijs uerò commemoratis mox exuitur omni fæce peccati; ita quando uerbis cæleſtibus benedicendæ creaturæ ſacris altaribus imponuntur, antequā conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & uini: Poſt uerba autem Chriſti, corpus & ſanguis eius eſt. Nec dubitet quiſquā creaturas nutu potentiæ & præſentiæ maieſtatis in Dominici corporis trāſire poſſe* NATVRAM, *cùm ipſum hominem uideat artificio cæleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum.* Hoc certè teſtimonium clariſſimum eſt. Ibidem quoque dixit Emiſſenus: *Inuiſibilem Sacerdotem viſibiles creaturas in* SVBSTANTIAM *corporis & ſanguinis ſui ſecreta poteſtate conuertere.*

Nec minus clarè Cyrillus HIEROSOLYMITANVS catech. 4. miſtag. *Aquam*, inquit, *mutauit in vinum in Cana Galilææ ſola voluntate; & non erit dignus cui credatur, quod vinum in ſanguinem tranſmutarit? Si enim ad nuptias corporis inuitatus ſtupendum miraculum operatus eſt, cur non multò magis corpus & ſanguinem ſuum filijs ſpōſi dediſſe confitebimur? Nempe*, inquit, *ſub ſpecie panis datur tibi corpus; ſub ſpecie vini ſanguis Chriſti; etiamſi ſenſus tibi aliud renunciet; fides tamen te confirmet. Pro certiſſimo habe, panē hunc, qui uidetur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat: & vinum, quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur, non tn̄ vinum, ſed ſanguinem eſſe Chriſti.* An fortè Kēnitius ſimiliter hic interpretabitur, velle tantùm Cyrillum, non opus eſſe, vt panis etiam credatur, ſiquidem ſenſu ipſo ibi eſſe percipitur? Certè nihil euidentius eſt, quàm hoc teſtimonio D. Cyrilli non modò Chriſti præſentiam in Sacramēto, ſed etiam modum præſentiæ confirmari; nempe per conuerſionem panis in corpus, qua fiat, vt non maneat ibi panis, licet panis videatur: ſicut locutus eſt etiam ſuprà Ambroſius.

Item Gregorius NYSSENVS in oratione Catech. ca. 37. *Dei verbo*, inquit, *ſanctificatum panem, in Dei verbi corpus credo tranſmutari.* Et rurſus: *Chriſtus*, inquit, *ſe per carnem inſerit omnibus credentibus, commiſtus & contemperatus corporibus illorum, vt vnione cum eo, quod eſt immortale ſit etiam homo particeps incorruptionis. Hęc autem dat virtute benedictionis, in illum* TRANSELEMENTATA *eorum quæ apparent natura.*

Item Cyrillus ALEXANDRINVS perſpicuè dixit in epiſtola ad Caloſyrium (quem locum citat quoque D. Thom. ſuper caput 22. Lucæ) *oblata in veritatem propriæ carnis à* CHRISTO *conuerti.*

Et CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matth. *Qui hæc*, inquit, *in Altari ſanctificat & tranſmutat, ipſe Chriſtus eſt, qui olim in cœna operatus eſt.*

DAMASCENVS lib. 4. cap. 14. *Quemadmodum*, inquit, *naturaliter panis per cibum, & vinum & aqua per potum in comedentis ac bibentis corpus & ſanguinem immutantur, corpuſq; alterum fiunt, atq; à priori ipſius corpore diuerſum: Sic propoſitionis panis, ac uinum & aqua, per Spiritus ſancti inuocationem & aduentum, mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinem vertuntur, nec ſunt duo* (id eſt, non ſunt amplius ibi duæ ſubſtantię, altera panis & altera corporis) *ſed vnum & idem.*

THEOPHYLACTVS in cap. 6. Ioan. *Attende*, inquit, *quod panis, qui à nobis in myſterijs manducatur, non eſt tantùm figuratio quædam carnis Domini, ſed ipſa caro Domini. Non enim dixit; Panis quem ego dabo, figura eſt carnis; ſed caro mea eſt. Transformatur enim panis arcanis verbis per myſticam benedictionem & acceſſionem Spiritus ſancti, in carnem Domini.* Sed redeamus ad Latinos.

GAVDENTIVS Epiſcopus Brixienſis, in tract. de Paſchate, qui D. Ambroſio putatur æqualis, ſic inquit; *Dominus qui producit de terra panem; de pane rurſus, quia poſſit & promiſit, efficit proprium corpus: Et qui de aqua vinum fecit, de vino etiam facit ſanguinem ſuum.*

Item B. REMIGIVS Epiſcopus Rhemēſis in Pſal. 21.

Panis,

panis, inquit, *& vinum à Chriſtiana ueritate dicuntur, non quòd naturam panis et uini poſt conſecrationem retineant, ſed quòd nutriant.*

Beda libro de myſter. Miſſæ: *Ibi*, inquit, *forma panis uidetur, ubi ſubſtantia panis non eſt.*

D. Anselmvs in epiſtola de corpore & ſanguine Domini, disertè ſcripſit: *Panem in Chriſti corpus migrare.*

Et pulchrè D. Bernardvs ſermone de cœna Domini: *Hoſtia*, inquit, *quam uides, iam nō eſt panis, ſed caro mea. Similiter liquor iſte, quem uides, iam non eſt uinū ſed ſanguis meus. Quemadmodum illic ſpecies cernuntur, quarum res uel ſubſtantia ibi eſſe non creduntur, ſic res ueraciter & ſubſtantialiter creditur, cuius ſpecies non cernitur. Videtur enim ſpecies panis & uini, creditur autem ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti: & tamen ſpecies non cernitur.*

Item Petrvs Cluniacenſis, lib. cōtra Henrician. & Petrobuſ. Bernardo æqualis, ſic in eandē ferè ſententiā Bernardi dicit: *Quid mirum, ſi omnipotentis miſericordia Dei in Altaris Sacramento panis & uini ſpecies humanis ſenſibus reſeruet, vt appareat in ipſo Sacramento panis & uinū quod non eſt, & lateat oculos carnis caro & ſanguis, quod eſt?*

Eadem fuit ſententia circa idem tempus Hugonis, & deinde Magiſtri ſententiarum, & oīum Theologorum. Tum ēt qui paulò antè contra Berengariū pugnarunt, idem luculenter confirmant: nempe Landfrācus, Guidmūdus, & Algerus, & alij, de quib. ſuprà diximus.

Atq; etiam eſt huc accommodandum, quod Patres ueteres paſſim ſcripſerunt: Panem *fieri* corpus Chriſti, uel ex pane *fieri* aut *confici* corpus Chriſti. Si quid.n. verè dicitur *fieri* aliud; neq; tamen illud aliud hypoſtaticè ſibi coniungit (ſicut fecit Verbum diuinum, cùm caro factum eſt) neceſſe eſt certè, ut id in aliud ſit cōmutatum. At conſtat, panem non ſibi vniuiſſe hypoſtaticè corpus Chriſti. Igitur cùm Patres dicunt, illum eſſe *factum* corpus Chriſti; mutatum eſſe in Chriſti corpus intelligūt.

Loquitur autem ita Tertvllianvs lib. 4. contra Marcion. Nam *accipiens*, inquit, *panem, corpus ſuum illud fecit dicendo: Hoc eſt corpus meum.* Similiter præter Ambroſium, Hieronymum, & Auguſtinum ſuprà citatos, loquitur etiam Origenes lib. 8. contra Celſum. Atque idem dicendi modus exſtat in Liturgijs D. Iacobi, Clemētis, & Chryſoſtomi, & Baſilij, cū in ijs oratur Deus, ut panem *efficiat corpus Chriſti & vinum ſanguinem.* Denique huc pertinent quoque multa teſtimonia veterum Patrum ſuprà p. 1. citata pro Chriſti præſentia reali in Euchariſtia, ex quibus etiam veritas tranſubſtantiationis manifeſtè apparet.

Atque hęc cùm fuerit ſententia Patrum, ſatis iam intelligi poteſt vanitas & impudentia Caluini, qui lib. 4. Inſtitut. cap. 17. ſectio. 14. ſcripſit, tranſubſtantiationis dogma *deſtitui vetuſtatis patrocinio; nec ſolùm melioribus ſeculis, ſed etiam cùm iam eſſet admodum inquinata doctrinæ puritas, ignoratum in Eccleſia fuiſſe.* Cuius mendacij vanitatem, vt refelleremus, non modò aliorum vetuſtiorū, ſed etiam Bernardi & eius æqualium teſtimonia paulò antè recitauimus.

Neque minus impudens Lutheri mendacium fuit, qui in libro de captiuitate Babylonica etiam ſcripſit, ante annos primùm trecentos fuiſſe iſtud dogma in Eccleſiam inuectum: *Cùm cœpit*, inquit, *ſimulata Philoſophia Ariſtotelis in Eccleſia graſſari.* Sed obſtructum eſt iam os loquentium mendacia.

Probatur III. Tranſubſtantiatio ex fine & figuris Euchariſtiæ. §. 4.

Tertio cōfirmatur aſſertio Catholica ex fine quodam Euchariſtiæ, atque ēt ex duabus eius figuris principalibus, in quibus exſtitit admirabilis quoq; mutatio ſubſtantiæ. Etenim Deus, vt veteres Patres intelle-

A xerunt, ad eum ēt finem inſtituit Euchariſtiam, vt eſſet quaſi *memoria mirabilium ſuorum*. Itaq; ad hoc ēt Sacrm Patres accommodant illud ex Pſal. 110. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors et miſerator Dñs: Eſcam dedit timentibus ſe.* Quidquid autem fuit olim diuinitùs factū admirabiliter, id habuit aliquam ſingularem rerū mutationē: vt animaduertere licet maximè in ijs ſignis, q̄ edidit Moyſes, quemadmodum Ambrosivs latè proſequitur lib. de ijs, qui init. cap. 9. Imò ēt Chriſtus ipſe, Ioan. 2. *Manifeſtare gloriam ſuam* in Cana Galilææ cœpit mutando *aquam in vinum*. Quare conſentaneum eſt, ut quod idem Chriſtus vltimo ſuæ vitæ tempore mirabiliter ad memoriam operum Dei mirabilium inſtituit, habuerit quoque ſingularem rei mutationem.

B Porrò figuræ illæ duæ, fuerunt *Manna*, & aquę fluentes de *petra*, vt Ambroſ. ēt ſignificat loco citato. In his aūt duabus rebus mirabiles item mutationes ipſius ſubſtantiæ acciderunt. Nā manna in varias ciborum ſubās, vt quiſq; optabat, conuertebatur. Sic.n. dr̄ Sapient. 16. *Panem de cœlo præſtitit illi ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & oīs ſaporis ſuauitatem. Subſtantiam.n. tuā & dulcedinem tuam illis oſtendebas, & deſeruiens vniuſcuiuſq; voluntati ad qd quiſq; volebat conuertebatur.* Quod ipſum aſſeruit quoq; Avgvstinvs lib. 3. de Trin. cap. 1.

Item aquarum ille fluxus ex conuerſione extitit ipſius petræ in aquas, vt Dauid teſtatur, Pſal. 113. *Et conuertit*, inquit, *petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Quod etiam affirmat D. Gregorius Nysse-
C nvs in vita Moyſis: *Miraculi*, inquit, *non obliuiſcar illius, quo dura & ſolida lapidis natura, in aquarum conuerſa mollitiem, potus ſitientibus facta eſt.* Argumentatur autem ex his figuris Ambrosivs, lib. de iis, qui init. cap. 9. & D. Cyrillus Alexandrinvs lib. 4. in Ioan. cap. 13. Et totum hoc argumētum ex Sandero & alijs Scriptoribus repetit fuſiùs Claudius de Sainctes, Repetit. 7. c. 3.

Probatur IV. Tranſubſtantiatio ex definitione Eccleſiæ. §. 5.

Qvarto probatur tranſubſtantiatio ex definitione Eccleſiæ. Primùm in quatuor Concilijs contra Berengarium, ſ. Vercellenſi, Turonenſi, & Romano duplici, de quibus ſuprà p. 1. §. 1. dictum eſt. Deinde in
D Lateranenſi ſub Innocentio III. quod meritò ſolet appellari magnum. Fuit.n. plus quàm 1200. Patrum ex vtraq; Eccleſia Græca & Latina; eique inter cæteros interfuerunt Patriarchę Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus, & 70. Archiepiſcopi Metropolitani, quibus tamen omnibus ſapientiores ſunt, ſ. noſtri Sectarij Paniſtæ. Igitur in can. 1. eius Concilij, ubi de varijs articulis fides Orthodoxa explicatur, ita dr̄: *Verum Chriſti corpus & ſanguis in Sacramento altaris, ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continetur: tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina.* Tū etiam poſtquam in Can. 2. reijcitur opinio quædam Abbatis Ioachimi pugnans cum vno quodam articulo fidei ibi explicatæ; ſic aduerſus omnes hæreſes generatim, quæ cum illa fide explicata in Can. 1. pugnent, ſubiungitur:
E *Excommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam, orthodoxam, & Catholicam fidem, quam & ſuperiùs expoſuimus.*

Quæ ex illo Concilio recitaui, vt manifeſtiſſimum Kemnitij mendacium appareat. Scripſit.n. is in exam. can. 2. ſeſſ. 13. Conc. Trid. vbi tranſubſtantiationis veritas ſub anathemate definitur; *Tridentina hæc anathemata* (refero eius verba) *adeò eſſe recentia, vt ne Innocentij quidem ætate in rerum natura fuerint.* Et tñ Concilium ſub Innocentio III. congregatum grauiſſimis verbis damnat & excommunicat hæreſim oēm cum ea fide pugnantē, in qua fuit etiā unus articulus de tranſubſtantiatione.

Idem

Idem poſtea definitum eſt in Conſtantienſi Concilio ſeſſ. 8. Vbi inter ceteros articulos VVicleffi fuerunt ět illi duo damnati (Art. 1. & 2.) nempe, in Euchariſtia *manere panem & vinum*. Et; *accidentia non eſſe ibi ſine ſuo ſubiecto*. Item in Florentino in decreto Vnionis, vbi docetur, *ipſorum uerborum uirtute ſubſtantiam panis in corpus Chriſti, & vini in ſanguinem conuerti*. Hæc. n. ſunt Concilij verba. Quare mentitus eſt rurſus more ſuo Kemnitius, cùm loco citato dicit: *Ne Florentini quidem Concilij tempore fuiſſe doctrinam de tranſubſtantiatione communi Eccleſiæ ſenſu approbatam. Nam inter alios*, inquit, *articulos, in quibus tunc diſſidebat Eccleſia Græca à Latina, quarto loco poſitum eſt de diuina tranſubſtantiatione. Et cùm literæ vnionis conficiendæ eſſent, expreſsè articulus ille exceptus eſt, ipſo etiã Romano Pontifice concedente*. Mendacium eſt: nam in art. 4. nihil hac de re habetur. In articulo autem octauo faſſi ſunt Græci *tranſmutationem* hic fieri, tantumq́ue fuit controuerſia, num *per ipſa verba* conſecrationis, an verò per aliam quandam precationem (ſicut Græci volebant) fieret eiuſmodi tranſmutatio.

Deniq; in Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 2. iſta etiam veritas definita eſt, vbi habetur, fieri *conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinẽ*. Id quod planè ſenſit antiquitas, ſicut apparet ex allegatis ſuprà teſtimonijs. Ac in alio nos loco to. 3. diſput. 1. q. 1. p. 7 § 44. contra Kemnitij prætextus maniſeſtiſſimè conuicimus, aut nullos vnquam hæreticos fuiſſe, aut illos etiam eſſe hæreticos, qui hodie nolunt acquieſcere ſententiæ atque definitioni Concilij Tridentini. Lector argumentationem noſtram, qua illic ſumus vſi ad hanc rem, expendat.

Reſpondetur ad obiectiones ex Scriptura. § 6.

SED contra probant Paniſtæ & Sacramentarij manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & uini, quoniã Apoſtolus 1. Cor. 10. uocat Euchariſtiam *panem*, etiam poſt benedictionem.

RESPONDEMVS, Chriſtum ipſum, Apoſtolũ, & ſanctos Patres clarè nobis interpretari, quis & qualis ſit *ille panis Euchariſtiæ* poſt conſecrationem. Nam *panis*, inquit Chriſtus, Ioan. 6. *quem ego dabo, caro mea eſt*. Et Matth. 26. *Hoc eſt corpus meũ*. Et præclarè quoq; D. AMBROSIVS de conſ. diſt. 2. can. *Omnia*. & apud Magiſtrum ſentent. lib. 4. diſt. 11. *Panem iſtum*, inquit, *quem ſumimus in myſterio, illum vtiq; intelligo, qui manu Spiritus ſancti formatus eſt in vtero Virginis, & in igne paſſionis coctus in ara crucis*.

Quin ět ipſe Apoſtolus Paulus 1. Cor. 10. talem eſſe hunc panem apertè ſignificat, cùm inquit, nos *omnes de vno pane participare*, cùm Chriſti corpus percipimus. Niſi. n. hic panis vnicus, ſit ipſum Chriſti corpus quod vbique percipitur unum & idem, non participaremus oẽs de unico pane, ſed de alio atq; alio; ſicut ĩ aliis atq; alijs locis ad Euchariſtiæ confectionẽ alius atq; alius panis vſurpatur. Item declarat ibidem hoc Apoſtolus, cùm dicit; *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Chriſti eſt?* Quaſi dicat, diſtributionem & communicationẽ huius panis, non alterius rei (ſecundùm ſubſtantiã quidem) participationem eſſe, quàm ipſiuſmet corporis Chriſti. Huc adde ſententias plurimas Patrum ſuprà citatas, p. 1. § 5. quibus illi affirmant, eum panem Euchariſtiæ reuera eſſe ipſum corpus Chriſti.

Vocatur autem Euchariſtia *panis* ſm̃ vſitatam Scripturæ phraſim triplici potiſſimùm rõne. Primò, qm̃ Euchariſtia ut panis reficit. Secundò, quia panis vr̃. Tertiò, quia ex pane confecta eſt. Sic Manna, quãuis panis non fuerit, tñ propter ſimilitudinẽ vocatur *panis*. Pſal. 77. & Sapien. 16. Sic ět ſæpe panis dr̃ quicunq; alius cibus, propter vim quam habet nutriendi inſtar panis. Sic

A etiam Angeli vocantur *viri*, Geneſ. 18. quoniam viri videlicet propter ſpeciem externam uidebantur. Sic denique ſerpens, quem fecit Moyſes, uocatur *virga*, Exodi 7. quoniam ex virga factus fuerat. Et ſunt alia plurima in Scriptura exempla huiuſmodi locutionum.

Sed valeret, inquit Kemnitius, iſta interpretatio, ſi æquè certò conſtaret, panem hunc aliud nõ eſſe, quàm ipſum corpus Chriſti: atq; conſtat virgam illã non fuiſſe niſi ſerpentẽ. Nobis verò vt antè ex ipſis Chriſti verbis probatum eſt, oĩno certiſſimè conſtat, panem hunc corpus Chriſti eſſe, atque adeò non niſi impropriè ſm̃ phraſes dictas panem appellari. Quæ interpretatio ſi nondum placeat Sectariis, probandum ipſis eſt, hoc, qđ dicimus, ex Scriptura non conſtare: quod hactenus nõ B fecerunt, neq; facere vnquam poterunt. Itaq; cauſſa cadunt, cùm ſint ipſi in hac controuerſia, ſicut & in alijs omnibus, Eccleſiæ accuſatores, ad quos proinde maximè pertinet munus probandi & conuincendi.

Deinde vrgent, quod Chriſtus de *ipſo pane* dixit: *Hoc eſt corpus meum*, & id deinde dedit. Ergo ibi remanet panis. Sed ad hoc ſuprà Sacrarijs rñdimus, p. 1. § 9. ad arg. 1. non de pane, vt de pane, id Chriſtum affirmaſſe; ſed cõiter de ſubã contenta illis ſpeciebus, quę initio prolationis illorum verborum fuit panis, & in fine corpus Chriſti: ac proinde nec panem dediſſe diſcipulis, cùm illis dedit Euchariſtiam, ſed corpus ſuum uerum.

Reſpondetur ad obiectiones ex Patribus. § 7.

SECVNDO loco conantur etiam iſti opinionem & C errorem ſuum confirmare auctoritate Patrũ, quos volunt non aliam mutationem hic intellexiſſe, niſi qualem ipſi comminiſcuntur; vt maneat uera ſubſtantia panis, tantumq́ue fiat ſignum ſacrum corporis Chriſti; uel certè illi corpus Chriſti adiungatur.

AC PRIMO Kemnitius locum profert ex Magiſtro ſentent. in 4. d. 11. vbi dicit Kemnitius: *Magiſtrũ expreſsè affirmare, nõdum fuiſſe ſuo tempore in Eccleſia definitum, qualis ſit illa mutatio & conuerſio, de qua loquuntur veteres: Vtrum. ſ. ſit ſubſtantialis, vel formalis, vel alterius generis*.

Sed primùm, ibi Magiſter non dicit hoc non fuiſſe definitum, ſed *definire*, inquit, *ipſe non ſufficio*. Dicit autẽ hoc poſtquam multis teſtimonijs antè in præcedente diſtinctione confirmauerat, panem in corpus Chriſti D omnino conuerti, neque manere ibi ſubſtantiam ipſius panis. Quare quæſtio illa, quam ſe ſatis determinare nõ poſſe dicit, non eſt niſi de *genere ipſo* ſeu ſpecie *mutationis*, ad quam reuocari debeat illa conuerſio & mutatio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, etiamſi alioqui conſtabat talem eam eſſe, vt non maneat ibi ſubſtantia panis. Itaque quærit Magiſter, vtrum ſit mutatio *formalis* vel *ſubſtantialis* inſtar aliarum, aut cuius generis omnino. Quod rectè dixit ſe diſtinctè & clarè explicare non poſſe. Nam hæc mutatio prorſus diſſimilis eſt alijs omnibus mutationibus. Nec de illa, quod ad genus ſuum, ſeu modum attinet, plus poſſumus ferè cognoſcere aut dicere, quam quòd ſit prorſus *ſingularis*.

Hanc verò fuiſſe omnino mentem Magiſtri, neque E illum quidquam dubitaſſe, quin ibi non maneat panis ſubſtantia, probandum eſt aduerſus impudentiam ac mendacium Kemnitij ex ipſius Magiſtri verbis. Nam d. 10. præcedenti ita inquit: *Satis reſponſum eſt hæreticis, qui negant verum corpus Chriſti in altari eſſe, Et panem in corpus myſtica conſecratione conuerti*.

Item d. ipſa 11. cùm commemoraſſet errorẽ quorundam, qui (ſicut iam Paniſtæ) putarunt manere ſubſtãm panis, & ſimul ibi eſſe corpus Chriſti, & ea rõne dici illam ſubſtantiam fieri iſtam, quia vbi eſt hæc, eſt & illa; ſubiungit Magiſter cenſuram ſuam his verbis: *Sed quod non ſit ibi*, inquit, *alia ſubſtantia niſi corpus Chriſti & ſanguis*,

guis, ex prædictis, & ſubditis (teſtimonijs veterum Pa- A trum) *apertè oſtenditur.* Adduxerat.n. veterum teſtimonia de conuerſione panis in corpus Chriſti, ante in d. 10. contra illos hæreticos. Atque etiam ibi ſubiungit quædam ex Ambroſio & Gregorio ad idem probandum. Quamobrem dicit, oſtendi id etiam apertè ex ſubditis (nempe teſtimonijs) quæ ſubiungit.

Deinde conatur Kemnitius oſtendere eam cõuerſionem intellexiſſe Patres, quam ipſi Sectarij ponunt: Talem videlicet vt maneat nihilominus ſubſtantia panis: qm̃ aliqui veteres omnino ſignificant manere in Euchariſtia illud idem quod antè erat. Nam Ambroſius ſic dicit lib. 4. de Sac. cap. 5. *Si tanta vis fuit in ſermone Chriſti, ut inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius erit, ut ſint quæ erant, & in aliud conuertantur?* B Et ibid. cap. 3. Euchariſtiam vocat *creaturam ſolennem & notam.* Ergo manet in illa panis. Item Gelaſius in fragmẽto de duabus Chriſti naturis cõtra Neſtor. & Eutych. *Sacra,* inquit, *quæ ſumimus diuina res ſunt; propter quod per eadem efficimur diuinæ conſortes naturæ; & tamen non eſſe deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini.*

Item Theodoretus Dialogo 1. *Signa,* inquit, *quæ videntur; appellatione ſui corporis honorauit, non naturam quidem mutans, ſed naturæ gratiam adijciens.* Et rurſus Dialogo 2. *Signa,* inquit, *myſtica poſt ſignificationem non recedunt à ſua natura. Manent enim in priori ſubſtantia & figura & forma, ut videri & tangi poſſint ſicut & prius.*

Item Ioannes Conſtantinopolitanus in epiſt. ad Cæſarium Monachum. *Panis,* inquit, *dignus habitus eſt* C *Dominici corporis appellatione, etiamſi natura panis in illo permanſit.* Denique Rupertus Abbas in cap. 6. Ioan. negat hic mutari ſubſtantiam panis. Quibus teſtimonijs etiam Caluiniſtæ abuti ſolent.

Respondeo, quod ad priorem locum Ambroſij attinet, reperiri quidem nunc illa verba lib. 4. de Sacr. cap. 5. Sed tamen grauiſſimus auctor Landfrãcus olim teſtatus eſt in lib. de Sacr. circa medium, in quibuſdam Ambroſij codicibus locum illũ Ambroſij non niſi hoc modo legi: *Si tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, ut inciperent eſſe quæ non erant; quantò magis operatorius eſt, ut quæ erant in aliud commutentur;* Sicut etiam loquitur idẽ Ambroſ. in lib. de ijs qui myſterijs initiantur, cap. 9.

D Sed ut maximè demus, illa alia verba, quæ nunc legimus, eſſe Ambroſij, ſenſus eſt; ſermonẽ Chriſti multò magis operatorium eſſe, ut quæ erant, id eſt, panis & vinum, partim ſint & maneãt, nempe ſecundùm *accidentia & proprietates panis & vini;* partim in aliud conuertantur, atq; adeò deſinant eſſe, videlicet, ſecundùm rationem *propriam ſubſtantiæ panis & vini,* ſicut apertiſſimè in alijs locis hoc ipſum Ambroſius affirmauit, id quod ſuprà ex ipſius verbis oſtendimus, §. 3.

Alij reſpondent, ſenſum eſſe, ſermone Chriſti fieri, vt ſubſtantia, quæ antè erat, ſm̃ *genericam quidem & indiuiduam vagam* ſubſtantiæ *rationem* maneat; in aliud autem conuertatur & deſinat eſſe ſecundùm *propriam & determinatam rationem panis:* Ita ſcilicet, ut ſubſtantia eadem (non identitate aliqua reali, ſed identitate ra- E tionis, ſecundùm ſubſtantię genus & indiuiduationem vagam per ordinem ad illa accidentia) quæ antè fuit panis, ſit poſtea opus Chriſti. Quod in re nihil aliud eſt, q̃ eſſe poſtea ſub accidentibus illis ſubſtantiam, quæ eſt corpus & ſanguis Chriſti, cum antè ſub illis eſſet ſubſtã, quæ fuit panis & vinum. Vtraq; rñſio bona eſt, & prior videtur etiam ſatis expedita, quam & Landfrancus indicauit, libro de Sacramento, cùm dixit, *impoſſibile eſſe, ut quod in aliud conuertitur, non deſinat eſſe ſecundùm eam partem qua cõuertitur.* Et clarius cùm poſtea addidit, iuxta illam ſententiam Ambroſij, *eſſe quidam ſecundùm uiſibilem ſpeciem, quæ erant: commutari verò ſecundùm inuiſibilem eſſentiam in naturam rerum, quæ antè non erant.*

Illa verò alia verba D. Ambroſij nihil iſtis ſuffragantur: Creaturam enim *ſolemnem & notam* vocat Euchariſtiam pp̃ *manifeſta accidentia* panis & vini, quæ remanẽt. Ac certè intolerabilis impudentia Sectariorum, eſt ꝙ audeant in hac quæſtione pro citare Ambroſium, cũ nihil ſit euidentius, quàm tranſubſtantiationem à diuo Ambroſio multis tum argumentis, tũ exemplis aſſeri, vt perſpicuũ eſt ex verbis eius, quæ ſuprà recitaui, §. 3.

De Gelaſio verò inprimis ſciendum eſt, non fuiſſe hunc eũ Gelaſium, qui fuit ante annos mille Romanus Pontifex doctiſſimus, ſicut rectè oſtendit Melchior Canus, lib. 6. de locis Theolog. cap. vlt. & Claudius de Sainctes, Repetit. 8. ca. 4. Sed fuit alius quidã Gelaſius Cæſarienſis. Id probatur, qm̃ laudat iſte Gelaſius valdè Euſebium Cæſarienſem, cuius tñ libros penè omnes Gelaſius Romanus Pontifex damnauit. Item in Catalogo librorum Gelaſij Romani, à nemine commemoratur fragmentũ illud contra Eutychium & Neſtoriũ. Itaq; falsò Kemnitius & alij Sectarij gloriantur à Romano etiam Pontifice fuiſſe negatam tranſubſtantiationem.

Deinde ad teſtimonium ipſum illius Gelaſij, atq; ét ad teſtimonium Theodoreti, rectè dici poteſt primò, *naturam* & ſubſtantiã panis ac vini ab eis appellatas eſſe *proprietates* panis & vini, idque maximè ob facultatem quæ in illis eſt eadem efficiendi, quæ vinum & panis efficere poterant. Huiuſmodi.n. proprietates rerũ quaſi quædã externæ naturæ & ſubſtantiæ illarũ ſunt.

Quod autẽ auctores illi rectè ita poſſint exponi, patet *primò,* qm̃ vterq; in illis locis ſatis apertè fatetur panis & vini *tranſmutationem.* Gelaſius.n. ibidem dicit, panem & vinum *in diuina tranſire, Spiritu ſancto perficientẽ ſubſtantiam,* ſ. corporis & ſanguinis Domini. Theodoretus quoq; in Dialogo 1. ſcribit, Chriſtum voluiſſe, ut hic *non attenderetur ad naturam eorum quæ videntur, ſed vt crederemus mutationi* (refero eius verba) *quæ hic fit ex gratia.* Item Dialogo 2. poſtquam dixit, vt antè citauimus, manere panem & vinum in priori ſubſtantia & figura; hæc verba ſubiunxit, *intelliguntur autem* (ſymbola Euchariſtiæ) *ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur & adorantur, ut quæ illa ſunt, quæ creduntur.* Si Euchariſtia, ex Theodoreti ſententia, eſt adoranda; certè non eſt panis ſecundùm ſubſtãtiam propriè dictam ex ſententia Theodoreti, ſed Chriſtus ipſe.

Secundò idem probatur, quoniam ad inſtitutũ ſuarũ diſputationum ſatis his auctoribus fuit in eo ſenſu, dicere, quòd maneat natura panis & vini, nempe ſm̃ panis & vini *proprietates.* Voluerunt.n. exemplo Euchariſtiæ cõfirmare, quemadmodum in Chriſti perſona ſint inconfuſæ & diſtinctæ duæ naturæ. Hoc autem, ut paulò poſt etiam dicemus, ſatis exemplo Euchariſtiæ declaratur hoc ipſo, quòd proprietates certè panis & vini manent ibi reipſa diſtinctæ à corpore & ſanguine Chriſti, neque cum eo confuſæ. In exemplis.n. non requiritur ſimilitudo ex omni parte.

Tertiò idem probatur, quia non eſt inuſitatum alias, *proprietatem* ſeu affectionẽ rei alicuius, *naturam* rei ſeu ſubſtantiam appellare. Sic.n. & Philoſophi de naturis rerum ſuos libros quandoque inſcribunt, in quibus tñ propriè agunt de rerum operationibus & proprietatibus. Sic & Apoſtolus affectionem ipſam carnis carnẽ appellauit: *Caro,* inquit, *& ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt.* 1. Corinth. 15.

Quod ſi auctores illos nolint Paniſtæ nobiſcũ ita interpretari, ut certè poſſent, dabimus aliud breue & ſimplex & ſine vllo incõmodo rñſum. Enimuerò antequã quæſtio illa de tranſubſtantiatione in Eccleſia palàm

agitaretur, minimè mirũ eſt, ſi vnus aut alter aut ét alij qui ex ueteribus minus conſideratè & rectè hac de re ſenſerint & ſcripſerint: maximè cùm non tractatent ex inſtituto iſtam quæſtionem. Accedit quod Theodoretus ille de alijs quibuſdam erroribus in Concilio Epheſino notatus fuit, tametſi poſtea reſipuerit. Neq; ét Gelaſius ille fuit auctor ſatis clarius. Nõ igitur dent nobis paucorum eiuſmodi teſtimonia, utcunq; ea exponantur, præiudicare, cùm habeamus pro veritate trã ſubſtantiationis nubem grauiſſimorũ aliorũ teſtium, quorum ſnĩas ſuprà recitauimus. Rectè.n. Vincentius Lyrinẽſis præcipit libro cõtra prophana. hæreſ. nouit. Vt *ſi in ipſa vetuſtate* diſcrepantes ſnĩas reperiamus, ſequamur ſnĩam cõiorem pluriũ & illuſtriorũ Doctorũ.

Similiter ad teſtimonium illius Ioannis Conſtãtinopolitani reſpondeo, illud vel exponendum eodẽ modo, vel reijciendum eſſe. Falſiſſimum.n.eſt, ꝙ ille Ioannes fuerit D. Ioannes Chryſoſtomus, ſicut quidam hæretici volunt. Nam Chryſoſtomus euidẽtiſſimè alioqui agnoſcit tranſmutationem ipſius panis, homil. 83. in Matth. ſicut ſuprà recitaui, & etiam in homil. de Encænijs. Qua de re legatur Franciſcus Turrianus lib. 1. de Euch. cap. 18. qui apertè conuincit, alium fuiſſe Ioannem illum, non autem Chryſoſtomum.

Quod verò ad Rupertũ Abbatem attinet, nihil hic auctor peculiare de tranſmutatione iſta docere voluit: ſed errorem quendam ſuum, qui pugnat etiam cũ Philoſophia, huc ſimiliter, ſicut etiam ad alias rerum mutationes, accommodauit. Eſt.n. arbitratus, eandẽ eſſe ſubſtantiam panis, vini, corporis, ſanguinis, & aliarum eiuſmodi rerũ, tantumq; eas differre accidentibus: ac proinde cenſuit, cùm panis & vinum in corpus & ſanguinem reuera trãſmutatur, nõ mutari ibi rei ſubãm. Quare teſtimoniũ illud Ruperti ex parte quidẽ potius eſt pro nobis: ſiquidẽ ſenſit ita reipſa mutari hic panẽ in corpus Chriſti, ſicut mutari ſolet vna res in alteram, quæ iuxta veram Philoſophiam mutatur ſubſtãtialiter.

Tertio obijcit Kemnitius ex Patribus eas ſententias in quibus illi interdum aſſerunt Euchariſtiã conſtare duabus rebus. Vt cùm ait Irenæus lib. 4. cap. 32. *Euchariſtia duabus rebus conſtat: Terrena & cæleſti.*

Et Auguſtinus de cõſ. d. 2. can. *Hoc eſt. Hoc eſt*, inquit, *quod modis omnibus probare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ conſtare duobus, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Chriſti Carne & Sanguine.* Quod autem ibi per ſpeciẽ elementorũ intelligat Auguſtinus, ipſam etiam naturam & veritatem elementorum, probare nititur Kemnitius, quoniam ſubiungit ſtatim Auguſtinus: *Sicut Chriſti*, inquit, *perſona conſtituitur ex Deo & homine, cùm ipſe ſit verus Deus & verus homo, quia omnis res illarum naturam rerum & veritatem in ſe continet, ex quibus conficitur: Conficitur autem ſacrificium Eccleſiæ duobus, Sacramento, & re Sacramenti*, id eſt, corpore Chriſti.

Item Heſychius lib. 2. in Leuit. cap. 8. *Carnes*, inquit, *cum panibus comedi præcipit, vt intelligeremus illud ab eo myſteriũ dici, quod ſimul panis & caro eſt.* Huc adde alias eiuſmodi ſententias, in quibus Patres ſimpliciter dicunt in Euchariſtia videri panẽ. Vt Auguſtinus apud Bedam, 1. Cor. 10. *Quod videtur*, inquit, *in Altari, panis eſt, quod etiam oculi renunciant. Quod autem fides poſtulat panis eſt corpus Chriſti, & calix ſanguis.*

Respondeo, in ſententia Irenæi per rem terrenã poſſe nos rectè atq; etiam debere intelligere ipſas ſpecies, quæ remanent vini & panis. Nam & illa accidẽtia vtique terrena quædam res ſunt, de materia terrena, vnà cum ipſa ſubſtantia panis & vini, quæ deſijt, facta.

Avgvstinvs autem potius in illo loco ſuffragatur nobis. Aliud enim non vult, quàm quod ſacrificiũ
A Eccleſiæ prorſus conſtat ex ſpeciebus panis & vini, & ex corpore & ſanguine; idq; tam verum eſſe, quàm verum eſt Chriſti perſonã ex duabus naturis diſtinctis & inconfuſis conſtare. Ac rurſus vtrumque Auguſtinus ibi benè probat ex eo, quod quælibet res verè retinet naturam ac veritatem illarum rerum, ex quibus conficitur & conſtat. Hinc.n. conſequitur, tum perſonam Chriſti retinere naturas, ex quibus conſtat, tum etiam ſacrificium Eccleſiæ, quod fit & offertur per duas illas res, nempe ſpecies elementorum & corpus Chriſti, retinere etiam uerè ipſam veritatem & naturam non ipſorũ elementorũ, ut perperã Kemnitius intellexit, ſed *ſpecierum* elementorum, de quibus ibi tantùm Auguſtinus loquitur, quaſque vocat Sacramentum, ex quo
B & ex corpore Chriſti fit & conſtat *ſacrificium Eccleſiæ.*

Præterea Heſychius *panem* ibi appellat non ſecundùm ipſius ſubſtantiam, ſed ſecundùm *proprietates & ſpeciem externam.* Quo pacto etiam intelligi debet ſententia illa poſtremò recitata ex Auguſtino. Cumque Patres Euchariſtiam alias appellant panem, eodẽ modo loquuntur, quo ſuprà ex phraſi ipſa Scripturæ interpretati ſumus, Paulum eſſe locutum, cum Euchariſtiã item nominat panem: nempe quia vt panis reficit, & panis videtur, & ex pane confecta eſt.

Qvarto vrget comparationem myſterij Euchariſtiæ cum myſterio vnionis duarum naturarũ in Chriſto ſæpè vſurpatam à Patribus, ut apparet ex teſtimonijs aliquot hactenus recitatis. Inde.n. iſti colligunt, eſſe
C verã naturã panis cum corpore Chriſti in Euchariſtia, ſicut eſt vera natura humana cũ diuina in Chriſto.

Respondeo, vim illius comparationis propriè in hoc conſiſtere, quòd ſicut in Euchariſtia ſunt duæ res diſtinctæ & inconfuſæ, ita etiam in Chriſto duæ naturæ. Quæ ſimilitudo & cõparatio ex hoc ipſo ſatis conſiſtit, quòd ſpecies externæ panis & vini minimè ſunt cum corpore & ſanguine Chriſti confuſæ. Neq; ad id opus eſt, vt ſit etiam in Euchariſtia natura ipſa interna panis & vini. Alioqui ſi Paniſtæ velint comparationẽ ex omni parte quadrare, ſequetur quoque ſm ſententiam Patrum, naturam panis ita eſſe in Euchariſtia, ut non habeat ibi *proprium* ſuppoſitum, ſed vnum & com*mune* cum ipſo corpore Chriſti: ſicut in Chriſto natura
D humana commune ſuppoſitum habet cum natura diuina. Et tamen Paniſtæ aſſerunt, differre panem in Euchariſtia à corpore Chriſti, etiam proprio ſuppoſito.

Ex fine igitur & ſcopo, quem ſibi patres propoſuerunt, dum illa comparatione ſunt vſi, colligendum eſt id, in quo propriè conſtituerunt ſimilitudinem. Ille autem finis & ſcopus fuit oſtendere, quemadmodum naturæ in Chriſto ſint res diſtinctæ & inconfuſæ. Ad hoc autem ſatis illis fuit ſumere illud, quod ſine cõtrouerſia de Euchariſtia conſtabat omnibus: nempe, eſſe ibi in Euchariſtia vnam quandam rem ad ſenſum, quæ videri ſcilicet & palpari poſſit, diſtinctam & inconfuſam ab illa altera, quæ ibi creditur ſecundùm fidem, videlicet à corpore Chriſti. Neque deſcenderunt Pa-
E tres ad modum & conditionem illius rei externæ, quę ibi apparet: Vtrum.ſ. eſſet panis etiam ſecundùm naturam *internam*. Hoc.n. nihil intererat ad ſimilitudinem: cùm etiam ſpecies externæ panis ſint (ut antè dictum eſt) res quædam diſtincta & inconfuſa cum corpore Chriſti.

Qvinto opponit, quod etiam Patres hanc mutationem panis comparatunt cum renouatione hominis & mutatione à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ; vt Ambroſius lib. 4. de Sacr. cap. 4. & Emiſſenus homil. 5. de Paſchat. Sed in eiuſmodi mutatione homo nequaquã trãſubſtantiatur, ſed tantùm adijcitur illi gratia. Ergo

neque

neq; in ꝓpoſito, inquit Kemnitius, ita mutatur panis vt tranſubſtãtietur, ſed tm̃ additur illi corpus Chriſti.

Respondeo, ſimilitudinẽ illã à Patribus in eo poni, ꝙ ſicut in renouatione hominis accedente gratia *deſinit* eſſe prorſus ipſum peccatũ: ita etiam ad præſentiã corporis Chriſti in Euchariſtia *deſinit* ibi eſſe panis; ut ſuprà §.3. ex teſtimonio Emiſſeni euidẽter collegimus. Non autem ponitur ab illis ſimilitudo in hoc, ꝙ ibi maneat eadẽ ſubſtantia hominis. Nam quatenus in Iuſtificatione *manet* idẽ homo, nõ ſanè mutatur, ſed quatenus in eo aliquid *deſinit* eſſe, ſ. peccatum, & aduenit ei quiddam aliud, ſ. gratia. Quare ſimilitudo illa potius fauet Catholicæ ſententiæ de tranſubſtantiatione.

Reſpondetur ad obiectiones ex ratione. §. 8.

Tertio loco reſpondendum eſt ad quaſdã ratiunculas, quibus Paniſtæ & Sacramentarij vtuntur. Prima eſt, quòd ſenſus iudicat ibi eſſe Panem. Item, ꝙ omnes ibi proprietates & operationes panis percipiũtur. Ergo ſentiendum eſt eſſe ibi panem. Sic.n. & Chriſtus ipſe probauit ſuis diſcipulis veritatem ſui corporis ex proprietatibus illius, Lucæ 24. *Palpate*, inquit, *& videte, &c.* Sic & Patres contra hæreticos Chriſtum habuiſſe verum corpus probauerunt, quoniam in eo proprietates corporis ſentirentur.

Respondeo, Ex ſenſu rectè aliquid tunc probari cum reuelatio fidei, cui potius credendum eſt, non corrigit ſenſum; aliud nimirum docendo intellectũ. Hic autem prorſus aliud docet: ſicut ex verbis Chriſti, & ex tota antiquitate probauimus §.2. & 3. Ita, nõ ſenſui, ſed Chriſti verbis potius credendum eſt, quemadmodum veteres Patres ſuprà citati nos admonuerunt.

Neque eſt illud ſimile, quod de probandi modo & Chriſti & Patrum in quæſtione de veritate corporis Chriſti obijcitur. Nam ibi fides non reuelauit aliud. Eſſet autem ſimile, ſi quis ex proprietatibus naturalibus, quæ in Chriſto ſentiebantur, voluiſſet probare, Chriſti naturam humanam habuiſſe *proprium ſuppoſitum*, ſicut habent alij homines. Tunc.n. ſimiliter atque iam reſpondimus, dici deberet, fidem aliud docere; & propterea illi potiùs quàm ſenſibus innitendum eſſe.

Neque ideo tamen hic ſenſus fallitur circa propriũ obiectum: quamuis & hoc poteſt aliquando quidẽ *per accidens* contingere. Proprium.n. obiectum ſenſus non eſt ipſa ſubſtantia, ſed externa accidentia, quæ manent hic quidem ſicut à ſenſu percipiuntur. Refutauit autẽ iſto ferè modo D.Thom. hic q.85. art.5. ad 3. hoc idem argumentum hæreticorum.

Secundo argumentantur, Rationem accidentium eſſe, vt *inſint ſubiecto*. Quare non poſſe illa manere ſine ſuo ſubiecto.

Responderi ſolet, & rectè: non eſſe rationem accidentium, *vt actu* inſint, ſed vt ineſſe *poſſint*; vel quod idem eſt, ut inſint *aptitudine*, quod etiam illis accidentibus in Euchariſtia cõuenit. Quod autẽ actu poſſint ſeparari à ſubiecto, Philoſophi etiam aliqui tradiderũt, nẽpe Platonici, & Pythagorici, vt uidere eſt apud Auerroem, in epitome Metaphyſ. tract.2. Id etiam affirmauit Auicebron in libro fontis vitæ, tract.2. Quin etiam nonnulli Patres ſenſerunt, Deũ produxiſſe & cõſeruaſſe lumen ſine ſubiecto, antequã ſol eſſet creatus. Ita Baſilius hom.6. in Hexamer. Damaſcenus lib.2. ca.7. Procopius in cap.1. Geneſis, & ẽt Iuſtinus in explicatione fidei. Cur autem diuinitus factum ſit, ut hic accidentia remanerent, explicat rectè D.Thomas hic art.5.

Tertio obijciunt, tolli à nobis huius Sacramenti ſignificationem, cùm in eo negamus remanere ſubſtãtiã panis. Significat.n. ut inquit Auguſtinus, Tract. 26.

A in Ioan. ita ex multis fidelibus conſtitui vnum corpus Eccleſiæ myſticum, ſicut vnus panis conficitur ex multis granis. Quod ſi panis ipſe hic non manet, non manebit iſta ſignificatio.

Respondeo. Primùm ſignificatio huius Sacramenti præcipua & eſſentialis non eſt illa: ſed ea potius, qua per nutrimentum *externum* ſignificatur *interna* animi refectio ſpiritualis, quæ fit à corpore Chriſti. Hæc verò ſignificatio omnino etiam in re nunc præſente manet, cùm maneat quoque in ſpeciebus virtus nutriendi.

Deinde illa vnitas corporis Eccleſiæ myſtici, non ſignificatur per hoc Sacramentum niſi quatenus panis quidem ex multis granis antè fuit factus. Hoc autẽ nobis figura & proprietates panis, quæ remanent repræ-

B ſentant. Nam neq; ipſi Paniſtæ aut Caluiniſtæ, panem illũ, ex quo conſtat ipſorum Euchariſtia, tùm primùm in præſentia ex multis granis pinſunt & faciunt, cùm communicarẽ volunt, aut continuo panem illum faciunt, ex quo conſtat ſecundùm ipſos Euchariſtia.

Quamuis igitur ſubſtantia panis non maneat; tm̃ verũ nihilominus eſt, panẽ illum, ex quo confecta eſt Euchariſtia fuiſſe factũ ex multis granis. Et de hoc ipſo accidentia, quæ ſubam illã præteriti panis repreſentant, nos admonent. Ita fit, ut conſtet nobis etiam illa vnitatis ſignificatio ſine remanente ſubſtantia panis. Atque hoc eſt, quod ſibi D.Thom. hic art.5. ad 3. voluit, cùm rñdens ad hoc ipſum argm̃ hæreticorum dixit, ſufficere ſpecies ipſas ad illam vnitatis ſignificationem, quo-

C niam per accidentia, inquit, cognoſcitur ſubſtantia.

Reſpondetur ab obiectiones Sadeelis. §. 9.

Qvarto loco reſpondere mihi viſum eſt ad obiectiones quaſdam Antonij Sadeelis Caluiniſtę celebris, in Tract. de Manducatione Sacramentali, non ꝙ illæ aliquid virium habeant, ſed vt ex earum potius vanitate cognoſcat lector, quàm ſint exhauſtæ vires iſtorum in argumentando aduerſus Tranſubſtantiationem, ſiquidem quod opponant, præter eiuſmodi ineptias, non amplius habent.

Prima obiectio. Dogma *de tranſubſtantiatione panis negat id, quod expreſſis Apoſtolorum & Euangeliſtarum verbis affirmatur Ergo, &c.*

D Respondeo, Eſſe ocioſam petitionem principij. Vide quæ paulò antè reſpondimus §.6. ad obiectionem primam: *At*, inquit, *ſi Euchariſtia vocatur in Scriptura panis, non quia verè panis ſit, ſed propterea qd̃ panis eſt conuerſus in corpus Chriſti, ꝙ Euchariſtia continetur, vt homo vocatur terra & cinis, quia de terra factus eſt: ſequeretur, Chriſti corpus fieri de ſuba panis, quæ ſit ipſius corporis materia.*

Respondeo. Ineptiſſima conſequentia. Nam homo terra nominatur non ſolùm quatenus factus eſt ex terræ materia (quæ certè neque eſt nec dicitur terra & cinis) nõ ſolùm quia in terram & cinerem reuertetur, ſed etiam ideo propriè, quia in illum terra conuerſa eſt qualicunque demum conuerſione. Eſt autem panis

E verè conuerſus in corpus Chriſti, per quandam quoq; cõuerſionem. Quare rectè ideo etiam Euchariſtia, quæ ſubſtantialiter corpus Chriſti continet, appellatur panis. Neque.n. oportet, ut in exemplis per omnia ſit par ratio. Quod idẽ reſponſum eſto ad alia, quæ iſte affert contra exemplum, quod ſolet etiam peti ex conuerſione virgæ Aaronis in ſerpentem, quæ tum etiam, cùm eſſet ſerpens, virga vocabatur. Quo exemplo etiam D. Ambroſius libro 4. de Sacr. cap.4. vtitur ad fidem faciendam huius myſterij.

Adde quod alias præterea cauſſas indicamus, cur Euchariſtia rectè appelletur panis. Vide ſuprà §.6. *At*, inquit iſte, *ne ipſi quidẽ Pontificij volunt panẽ eſſe factum corpus Chriſti*. Rñdeo. Falſum eſt: Nã retinent Pontificij

ſententiam illam Ambroſij orthodoxam loco citato: *Panis eſt ante verba conſecrationis. Vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Et D. Damaſcen. lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 14. *Panem,* inquit, *& vinum corpus & ſanguinem ſuum fecit.* Vt iam alia ſimilia prætercam.

Secvnda obiectio. *Si panis ſub.a conuertitur in corpus Chriſti. Ergo cœna Domini non eſt Sacrm̃. Probatur conſequentia. Quia nõ erit in illa nutriendi facultas: ac proinde neq; ſimilitudo & ἀναλογία inter ſignũ & ſignatũ, qua ſublata Sacrm̃ etiam tollitur, iuxta Auguſtinum Epiſt. 23.*

Respondeo, cum D. Thoma, 3. p. q. 77. art. 5. & 6. In ſolis accidentibus panis eſſe facultatem nutriendi, ſupplente diuinitus quantitate materiam panis, ex qua nutritio fieri ſolet, ut D. Thomas ibi docet. Quanquã dicere & poſſumus, ἀναλογίαν inter accidentia illa panis & corpus Chriſti ſatis hoc ipſo conſiſtere, q̃ ſũptio illorum accidẽtium ſignificat nutritionẽ, quæ per panem fieri ſolet, atq; adeò quoq; nutritionẽ ſpiritualẽ, quæ fit per corpus Chriſti. Quemadmodũ licet aqua baptiſmi nullas maculas corporis abluat (neque.n. eſt neceſſe, ut ſordido corpore quis baptizetur) tñ ſufficiẽtem habet ſimilitudinem cum re ſignificata, hoc ipſo, quod ablutionẽ ſordium ſignificat, atque adeò etiam ablutionem ſpiritualem à macula peccati.

Explicaui etiam ſupra §. præced. quomodo per accidentia illa panis ſignificetur quoque ex multis membris fieri vnum corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia, ſicut ex multis granis fit vnus panis, ut notat Auguſtinus ex Apoſtolo. Id.n. ſignificatur per illa accidẽtia hoc ipſo, quòd panem ſecundùm ſubſtantiam, cuius accidentia fuerunt, & qui ex multis granis factus fuit, nobis repræſentant, atque adeò etiam vnitatem corporis myſtici huic vnitati panis ſimilem.

Sed inſtat hoc loco iſte: *Ergo aut panis fuit Sacramentum ante tranſubſtantiationem; aut ſequitur, id quod eſſe deſiit, eſſe Sacramentum.* Reſpondeo. Non dicimus, per panem tantummodo, qui antea fuit; ſignificari illam vnitatem corporis myſtici; ſed aſſerimus, illam etiã ſignificari per accidentia panis, quæ nunc ſuperſunt, quatenus ea repræſentãt panem, qui ex multis granis antea factus fuit, ut explicaui. Ita fit, ut non panis qui fuit, aut aliquid quod eſſe deſiit, ſed accidentia panis, quę ſunt, vt continent quidẽ corpus Chriſti, ſint Sacramentum.

Tertia obiectio. *In baptiſmo non tranſubſtãtiatur aqua: Ergo neq; in Euchariſtia panis. Probatur conſequentia, quia nulla idonea ratio diſcriminis afferri poteſt. Vtrũq; enim eſt noui teſtamenti Sacrm̃. Et de baptiſmo ſimilia dicũtur in Scriptura ijs quæ dicuntur de Euchariſtia. Vt: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluabitur, Marc. vlt. Baptizetur vnuſquiſque in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, Actor. 2. Et ijs conſimilia.*

Respondeo, Conſequentia vana eſt, & vana quoque illius probatio. Nam in oium oculos, exceptis cæcis Caluiniſtis, incurrit nihilminus clariſſimum illud diſcrimen, quòd Chriſtus panem accipiens dixit: *Hoc eſt corpus meum.* Nihil autẽ tale aut Chriſtus, aut vllus ſanctorum Patrum dixit de aqua baptiſmi.

At hoc (inquit iſte) *eſt petitio principij. Hoc.n. eſt controuerſum, an illa verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, inferant tranſubſtantiationem.* At ego ad refellendã quidẽ conſequentiã huius argumenti non iam vrgeo ex illis verbis *inferri* tranſubſtantiationẽ; quãuis & id ſuo loco firmiſſimè demõſtraui p. 1. ſed dico, illa verba eſſe à Chriſto dicta de pane Euchariſtico, non de aqua baptiſmi. Hoc non eſt cõtrouerſum: & hoc mihi ſatis eſt, ut defendã, aliter Scripturã loqui de Sacramento Euchariſtię, q̃ de Sacro Baptiſmi. Quocirca minimè peto principium.

Deinde neſcire videtur iſte, quodnam & quale ſit

A vitium petitio principij. Sciendum igitur tunc principium peti, cùm id in argumento ſumitur, quod eſt concludendum. Quo fit, vt in probando tantùm, nõ autem in reſpondendo & defendendo vitiũ eſſe poſſit petitionis principij: Si quis nimirũ id in probatione ſumat, de quo eſt controuerſia. Nam qui reſpondet, neceſſe omnino habet aſſertione ſua tanquam fundamento ſæpe niti, vt ex ea etiam oſtendat, fallax eſſe argumentum quod contra obiicitur: quia ut reſpõdet quidem, non debet ipſe perſuadere aliis aſſertionem ſuam eſſe veram ſed defendere nõ eſſe falſam, ob contrarium argumentum. Is uerò qui probat, vicioſè faciet, ſi illud ipſum ſumat, quod eſt ei probandum & concludendum tanquam controuerſum.

B Atque hoc vitium cõmiſit iſte iam antè aliquoties, & in hoc ipſo argumento, cùm affirmat, ea quæ de baptiſmo dicuntur, æquipollere ijs verbis, quibus ſacra Dñi cœna inſtituta eſt. Hoc.n. ideo affirmat, quia ponit alioqui, uerba inſtitutionis ſacræ cœnæ accipienda eſſe non κατὰ τὸ ῥητὸν, ſed per tropum: ut illorum ſenſus ſit; panem ſignificare corpus Chriſti animas noſtras ſuſtẽtans, ſicut aqua ſignificat Chriſti ſanguinem animas noſtras emundantem à peccatis, cùm appellatur lauacrum regenerationis, in remiſſionem peccatorum, & in aſperſionẽ ſanguinis Ieſu Chriſti, ut hic iſte memorat. At vtrum illa uerba, Hoc eſt corpus meum, impropriè accipienda ſint, maximè eſt inter nos controuerſum. Quare omnino iſte petit principium.

C Sed inquit iſte: *Si pp illa verba: Hoc eſt corpus meum, adeò Euchariſtia antecellit baptiſmo, vt illic fiat tranſubſtantiatio, hic verò non fiat: ergo Sacramenta veteris legis ſunt & præſtantiora baptiſmo. Nam in illis vſurpatur ſimilis loquendi formula. Vt, Hoc eſt tranſitus, ſiue paſcha. Hoc eſt fœdus meum, de circumciſione. Item: Petra erat Chriſtus.*

Reſpondeo. Petra illa, quomodocunque eam interpreteris, non fuit aliquod Sacramentum. Circumciſio verò quæ Sacramentum fuit, nunquam nominata eſt Chriſti corpus aut ſanguis. Ita nihil iſte adfert unde probet, ex noſtra ſententia ſequi, baptiſmo antecellere Sacramenta veteris legis.

Qvarta obiectio. *Si his Chriſti verbis, Hoc eſt corpus meum, tranſubſtantiatio efficitur. Ergo explicari non po-* D *teſt, quid ſignificetur pronomine, Hoc.*

Respondeo. Poteſt optimè: Nã ſignificatur & demonſtratur per id pronomen non propriè ipſum corpus Chriſti, (id.n. potius prædicatur de re demonſtrata per illud pronomen) neque panis ut panis, neque panis accidentia, neque ſolùm indiuiduum aliquod vagum (vt iſte ſomniat nos dicere) ſed ſubſtãtia illa indiuidua determinata contenta ſub ſenſibilibus accidentibus panis, illa, inquam, non quidem ſecundùm rationem propriam panis, ſed ſecundùm rationem ſubſtantiæ communem & indiuiduam vagè per ordinem ad illa accidentia. Quę quidem ſubſtantia ſecundùm eam quidem rationem in principio illius enunciationis (*Hoc eſt corpus meum*) eſt panis, & in fine corpus Chriſti.

E Hanc rem totam explicabimus, & ratione atq; Chriſti verbis confirmabimus infrà q. 6. Itaque ſua ſponte corruit Scholaſtici tractatoris non tam ſpeculatio q̃ cauillatio hoc loco, dum probat, nec corpus Chriſti, nec ſola panis accidentia, neque aliquod indiuiduum vagum demõſtrari per illud pronomen. Refellit enim ſuas cogitationes, non interpretationem noſtram.

Qvinta obiectio. *Si in cœna Domini ſubſtantia panis non remanet, ſed ſola accidentia ſuperſunt; Ergo accidentia nutriunt: Itemque ex accidentibus generantur vermes & cineres. Quod vel opinari ſtultiſſimum eſt.*

Respondeo. Miror hunc tractatorẽ, cùm ſe Scholaſticum

laſticum profiteatur, D. Thomam 3. p. q. 77. art. 5. & 6. hæc ipſa Theologicè & Scholaſticè explicantem aut nō legiſſe, aut ſi legit, nō prius confutaſſe, quàm illius doctrinam appellare audeiet ſtultiſſimam. Neque. n. vllam aliam probationem adfert, cur accidentia illa nō nutriant, nec ſint ſubiectum generationis, niſi quia id, inquit, vel opinari eſt ſtultiſſimum.

At ego ſtultum & ἀθεόλογον eſſe non ita ſentire, ſic demonſtro. Si experientia euidenti notum eſt illorum, accidentium vſu nutritionem fieri, & eorundem corruptione aliquid interdum generari; ac fide etiam certiſſimè conſtat, accidētibus illis minimè ſubeſſe ſubām panis. Ergo ſtultum eſt, non putare nutritionem & generationem interdum fieri ex illis accidentibus. At antecedens veriſſimum eſt, cùm neque de experientia dubitari poſſit, & multò minus de verbis Chriſti, ex quibus euidenter §. 2. tranſubſtantiationem demonſtraui. Ergo etiam veriſſimum eſt conſequens.

B Sed quomodo, inquies, ex accidentibus illis fieri poteſt generatio vel nutritio, quæ eſt etiam adgeneratio quædam? Paucis rem ita explico.

Panis ideo nutrit ac ſubiectū eſt generationis, quia ipſius materia duo præſtat. *Primò* enim ſubiectum eſt diſpoſitionum antecedentium formam producendam generatione, aut nutritione introducendam. *Secundò* ſuſcipit etiam ipſa, cùm eſt ſufficienter diſpoſita, formam, quæ generatione producitur, uel introducitur nutritione. *Primum* quantitas in Euchariſtia ſm rationem ſuam propriam facit, quæ vna cum alijs accidentibus remanet. Nam nō eſt impoſſibile, ut diſpoſitiones C ad formā pendeant in eſſe & fieri à quantitate, tanquā à potentia quadam paſſiua & receptiua, atq; adeò tanquam à ſubiecto. *Secundum* facit etiam hic quantitas quodam modo: quatenus nimirum ipſa non ſm rationem ſuam propriam, ſed ſecundam rationem quandā communem *potentiæ paſſiuæ & receptiuæ*, tranſit & quaſi refunditur (vt ſic dicam) in quandam materiam, quā ipſo puncto generationis ſiue adgenerationis Deus producit, ut poſſit ſubſtantialiter formam nutrini aut geniti ſuſcipere; in quam proinde materiam diuina virtute quantitas tunc conuertitur.

D Itaq; hac ratione generatio & nutrito fit diuinitùs ex quantitate panis, quæ in Euchariſtia tenet locū materiæ panis. vt explicat D. Thom. 3. p. q. 77. art. 5. & 6. Neque eſt hoc nouum quaſi miraculum, ſed quiddam pendens & conſequens ex ipſo myſterio tranſubſtantiationis, quæ clariſſimum & firmiſſimū habet fundamentū in Chriſti verbis. Qua de re infrà pluribus, q. 5.

Sexta obiectio. *Si in cœna Domini ſola panis & vini accidentia ſuperſunt. Ergo rurſus illa accidentia in ſubſtātiam tranſubſtantiantur. Conſequentia patet. Certum eſt. n. in cœna Domini panis uiniq; ſaporem & guſtum remanere. Ex quo efficitur, ſubeſſe panis & uini ſubſtantiam: Quandoquidem ſapor ſine ſubſtantia materiata eſſe non poteſt, neque hactenus auditum eſt ullius accidentis ſaporem eſſe.*

E Respondeo. Nemo non videt totam iſtam conſequentiam & argumentum carere prorſus ſapientię ſale & ſapore. Nonne. n. ſapor accidens quoddam eſt de prædicamento qualitatis, quod eſt obiectum guſtus, ſicut color viſus, & ſonus auditus? Quid ergo prohibet, quominus, vt alia accidentia, ita etiam ſapor, qui guſtari poſſit, maneat ſine ſubſtantia in cœna Domini?

Sed perſpicuum eſt, inquit iſte deinde, *accidentia illa, quæ Pontificij ſola ſupereſſe exiſtimant, non eſſe quaſdā mathematicas delineationes, ſed eſſe corpora phyſica, materiam & τὰ πάθη corporis naturalis habentia, cuiuſmodi eſt longitudo, latitudo & profunditas, quæ omnia vel ipſi Pontificij negant ad Chriſti corpus pertinere. Quamobrem ſi quis exiſtimat accidentia materia conſtare, ille profectò accidēs in ſubſtantiam commutauit.* Præbeo, vt arbitror, hac recitatione nonnullum guſtum lectori ſapientiæ iſtius. Multa enim ſunt hic ab eo imperitè dicta.

Primò, accidentia illa eſſe *corpora phyſica*, cùm non ſint mathematicæ delineationes. Quod eſt, dicere, accidentia eſſe ſubſtantias. Nam corpus phyſicum in prædicamento ſubſtantiæ ab Ariſtotele quidem (neſcio an etiam à Caluiniſtis) ponitur. Atqui non neceſſe eſt, ut quod non eſt mathematica delineatio, ſit *corpus* phyſicum. Poteſt enim eſſe phyſicum *accidens*: ſicut ſunt omnino illa accidentia, quæ ſola remanent.

Secundò, accidentia illa hẽc *materiā & proprietates corporis naturalis*. Sunt igitur quædā compoſita phyſica.

Tertiò, ſi accidentia illa ex materia conſtant *in ſubſtantiam commutari*. Atqui non in ſubām tunc cōmutarentur, ſed eſſent quædā ſubſtantiæ compoſitę. Sed iſtis relinquamus ſuam philoſophiam verè Caluiniſticam.

Septima obiectio. *Si in cœna Domini, ſola panis accidentia remanent: Ergo ſtare non poteſt, quod dicitur in Scriptura de ſacri panis fractione.*

Respondeo. Quantitas ſubiecta reliquis accidentibus frangitur, ut explicat D. Thom. 3. p. q. 77. art. 7. *Atqui nos agimus*, inquit iſte, *non de mathematica ſed de vera fractione.* Atqui nos etiam, mi diſputator. Itaque fruſtrà id probas.

Obijcis: *Si fractio vera eſt: Non igitur ſola quantitas mathematica frangitur: quia in vera fractione non ſola quantitas, ſed ipſum quantum frangitur, hoc eſt, ipſa ſubſtantia qua quantitatem habet.*

Reſpondeo. Etiam quantitas, vt eſt ſubiecta accidenti denſitatis, & duritei, hoc ipſo quod ipſa etiam eſt verè continua & verè diuiditur, verè etiam frangitur. Determinata enim diſpoſitio pororum ſecundùm raritatem & denſitatem eſt cauſſa, cur corpus verè frangi poſſit, vt docet Philoſophus lib. 4. Metheor. ſumma 3. cap. 2. Quamobrem cùm ea etiam diſpoſitio maneat in quantitate, verè etiam quantitas frangitur.

Miror autem cur non venit hic in mentem iſti tractatori ſua illa metaphyſica, ex qua ſuprà p. 1. concludentem illum audiuimus, præſentiam Chriſti Caluiniſticam eſſe *veram* præſentiam, quia conuertuntur *ens & verū*. Poterat. n. ſimiliter cōcludere fractionē quoq; ipſius quātitatis eſſe *veram* fractionē, ſiue ſine ſubā ſiue cum ſubſtantia frangatur, cùm ſit *ens quoddam*. Verùm enim verò principium illud metaphyſicum ineptè in huiuſmodi quæſtionibus accerſitur, vt ſuprà punct. 1. oſtendimus.

Octava obiectio. *Si in cœna Domini, ſola panis viniq́ue accidentia remanet: Ergo accidentia ſine ſubiecto remanent.*

Respondeo. Æquè eſt apud nos vera, atque vetus hæc conſequentia. Fatemur enim, accidentia omnia panis manere in hoc myſterio ſine vllo *ſubſtantiali* ſubiecto, ut diſertè docet D. Thom. 3. p. q. 77. art. 1. Quāquā docet is quidem rectè ibidem art. 2. in quantitate tanquam in ſubiecto *accidentali* ineſſe reliqua accidentia, quæ præter quantitatem hic etiam ſuperſunt.

Itaque nō ſine calumnia, iſte D. Tho. cauillator hoc loco ita ſcribit: *Reſpondet Thomas ſolam quantitatem dimenſiuam ſubſiſtere ſine ſubiecto, & in ea ipſa quantitate reliqua accidentia fundari.* Atqui D. Thomas 3. p. q. 77. art. 1. generatim de omnibus accidentibus affirmat manere hic illa ſine ſubiecto, quod ſit ſubſtantia. Quod quémadmodum fieri poſſit diuinitùs, cùm non ſit eſſentiale accidenti, vt *actu* inſit in ſubiecto, ſed vt *aptum* ſit ineſſe, præclarè idem D. Thomas docet. Ac nos etiam de eadem re dicemus q. 5.

Sed probat iſte, quantitatem non poſſe ſubſiſtere ſine ſubiecto hoc modo: *Quantitas non poteſt eſſe dimenſiua, niſi ſit alicuius quanti dimenſiua, hoc eſt, non poteſt dici quantitas dimetiens, niſi aliquod quãtum dimetiatur. Hæc.n. ſunt ex tertio genere relatorũ, τοῦ μετρητοῦ πρὸς τὸ μετρητόν. Iam hic non agimus de quantitate mathematica, quæ ſit ἐξ ἀφαιρέσεως, ſed de quãto phyſico, qđ videtur, cõtrectatur mouetur, & qđ eſt latũ, lõgũ profundũ. Itaq; et q̃titas illa dimetiens neceſſariò includit ſubam materiatã quam dimetiatur.*

Reſpondeo. Non eſt idem quod iſte pro eodem accipit: nempe quantitatem phyſicam eſſe ex ſe ſubſtantiæ *dimenſiuam*, & actu *dimetientem*. Actu dimetiẽs, ſeu menſurans ſubſtantiam, eſſe quidem non poteſt ſine ſubſtantia actu menſurata: bene autem poteſt eſſe ex ſe *dimenſiua*, & menſura *aptitudine*, etiamſi non actu per eã menſuretur ſubſtantia, vt cuiuis perſpicuũ eſt. Iam verò quãtitas illa phyſica, quę ſupereſt in Euchariſtia, *dimenſiua* quidẽ ex ſe eſt, non autẽ *actu dimetiens*, vt iſte aſſumit imperitè. Non.n. eſt de eſſentiali ratione quantitatis phyſicę, ut actu ſit dimetiens, ſed vt ſit dimẽſiua.

Deinde inquit iſte, *Thomas petit principium. Nam qui dicit, quantitatem dimenſiuam ſubſiſtere ſine ſubiecto, ille dicit accidens ſine ſubiecto ſubſiſtere.* Reſpondeo. Id ipſum quoque, mi diſputator, dicit D. Thomas, nempe accidens ſine ſubiecto ſubſiſtere. In qua aſſertione, quam, obſecro, tu ſomnias petitionem principij?

Addis: *Tametſi quãtitas proximè ad ſubſtantiã accedat, tamen qualitas & reliqua accidentia non poſſunt in quantitate fundari.* Petis principium, ſi loquaris, ut nos, ſm potentiam diuinam. Quanquam ordinariè quidem verum eſt, fundari qualitatem & reliqua accidentia in ſubſtantia quanta. Ac pari modo poteſt actio per potẽtiam diuinam oriri ex ſola qualitate, ut eſt quaſi loco ſubſtãtiæ, tametſi ordinariè oriatur à ſubſtantia: Quod tu etiam exemplum adducis.

At inquis: *Cùm hoc loco omnes rationes, & Thomã, & reliquos tranſubſtantiatores deficiunt, tandem prætexunt oĩpotentiam diuinam.* Peto à Lectore vt cognoſcat ex his verbis D. Thomæ, 3. p. q 77. art. 1. an is ſine ratione in hac re nitatur omnipotẽtia diuina: *Cùm effectus*, inquit, *magis dependeat à cauſſa prima, quàm à cauſſa ſecunda, Deus qui eſt prima cauſſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poteſt in eſſe accidens ſubtracta ſubſtantia, per quam conſeruabatur in eſſe ſicut per propriam cauſſam. Sicut etiam alios effectus naturalium cauſſarum poteſt producere ſine naturalibus cauſſis.*

Quin etiam ea ratione nitimur, quod non eſt de ratione accidentis, ut *actu* in ſubiecto inſit, ſed vt inſit *aptitudine*. Quamobrem nulla eſt contradictio ut accidens ſit, & non ſit actu in ſubiecto. Omne autẽ quod non implicat contradictionem, Deus poteſt facere. Vide §. præcedenti, vbi etiam Philoſophos citauimus, qui id fieri poſſe aſſererẽt, & nonullos etiam ex veteribus, qui lucem ſine ſubiecto productam eſſe cenſuerunt, antè nimirum quàm Sol eſſet creatus: vtcunque variè ſit ab alijs de productione illius lucis diſputatum.

Sed obijcit iſte, *lucẽ, eã præſertim, quã Moyſes dicit initio creatã eſſe, inter ſubas numerari a doctiſſimis Theologis. Item apud Moyſem legi de productione Solis & Lunæ: Et fecit duo luminaria magna. Ex quibus apparet Solem cum ſua luce ſimul fuiſſe creatum. Nam luminare ſine luce ne intelligi quidem poteſt.*

Rñdeo. Primũ, Quidquid ſit de illo exẽplo, nobis ſatis eſt, nõ defuiſſe ueteres Caluiniſtis doctiores (ex illis .n. eſt D. Baſilius homil. 6. in Hexame.) qui exiſtimauerint, adeò nõ eſſe impoſſibile ut accidens ſit ſine ſubiecto, ut ẽt id aliqñ contigiſſe ſint arbitrati. Deinde, quinã illi doctiſſimi Theologi ſunt, q paradoxon illud ſibi

A perſuaſerint, nempe lucem eſſe ſubam, & non qualitatem in corpore diaphano? Tertiò, Moyſes, cũ creatus eſt Sol, ideo ẽt luminare creatum eſſe potuit dicere, quia eodem momento ſuba ſolis fuit diuinitùs affecta luce, q̃ prius eſſet pducta, atq; eatenus facta luminare.

Ineptum autem eſt illud quod ita iſte obiicit: *Nos de ipſa rerum natura à Deo conſtituta cõfirmataq; diſſerimus: non de ijs quę perfectam abſolutamq; naturæ conſtitutionem præceſſerunt.* Quaſi uerò poſt perfectam naturæ conſtitutionem nequeat per Dei poteſtatem abſolutam tale aliquid fieri, quale Deus fecit aut facere potuit, antequam omnis natura rerum eſſet perfectè conſtituta.

NONA OBIECTIO. *Si poſita tranſubſtantiatione ſubſtantia panis non poſſit in nihilũ redigi, neq; reſolui in materiam* B *primam, neque conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti. Ergo dogma de tranſubſtantiatione merum eſt ſomnium. Antecedens uerum eſt. Verum igitur & conſequens.*

RESPONDEO. Antecedens eſt falſum, & mera petitio principij, quod attinet quidem ad *conuerſionem*. Nã etſi in tranſubſtantiatione, neq; annihilari ſubſtãtiam panis dicimus, neque reſolui in materiã primã; *conuerti* tamen in corpus Chriſti aſſeueramus, & in ea ipſa conuerſione rationem tranſubſtantiationis conſtituimus: vt explicatum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 13. cap. 4. Itaque ocioſè iſte petiuit principium, cùm contrarium in Antecedente ſumpſit.

Audiamus autem cur non exiſtimet eam conuerſionẽ in tranſubſtantiatione fieri poſſe. Nam de annihila- C tione & reſolutione in materiam primam, cùm iſta minimè defendamus, non eſt neceſſe dicere. Quanquam non pauca ſauè dicũtur circa hæc ipſa ab iſto imperitè, quæ nunc prætereo. Tantum agamus de conuerſione, quæ à nobis aſſeritur. Has rationes contra eam conuerſionem iſte adfert.

Prima ratio: *Si vlla fieret conuerſio, id fieret vi verborũ Chriſti: At hic nullum eſt Chriſti verborum, quod conuerſionem ſignificet. Nam verbum, Eſt, non ſignificat conuerſionẽ. Neque.n. dixit Chriſtus: ſuba panis fiat ſuba corporis mei.*

Reſpondeo. Multò minus verbum, Eſt, ſignificat *obſignationem Caluiniſticam* corporis Chriſti. Neq; etiam dixit Chriſtus: ſubſtantia panis fiat *ſigillum illud* corporis mei, quo adulterant ſententiam Chriſti commenta D Caluiniſtica. Dico igitur, non eſſe opus vt verbũ illud, Eſt, ex inſtitutione ſua ſignificet conuerſionem. Satis ſuperque nobis eſt, quod ſignificat, verè ESSE corpus Chriſti illud, de quo affirmatur. Hinc.n. neceſſariò ſequitur, deſinere idipſum eſſe ſubſtantiam panis, & incipere eſſe corpus Chriſti, cùm antea non fuerit; quod eſt ſubſtantiam panis in corpus Chriſti *conuerti*; vt euidentiſſimè pro tranſubſtantiatione ex verbis Chriſti argumentatus ſum, §. 2.

At inquit iſte: *Si vlla eſſet conuerſio, certè illa præcederet verbum, Eſt, ut ita Chriſtus de re iam antè facta loqui videatur.* At vnde probatis, oportere vt Chriſtus loquatur de re iam antè facta? Nonne ſatis eſt. ſi loquatur de re quæ tum fiat, & ſit facta in vltimo inſtanti prolatio- E nis verborum? Nonne in vltimo inſtanti prolationis ſufficit enunciationes veras eſſe?

Falsò etiam & ſine probatione iſte negat, non poſſe adeſſe corpus Chriſti in ipſa conuerſione, ſed tantùm poſt conuerſionem. Atqui conuerſio illa puncto temporis fit, atque adeò ſimul fit & facta eſt, ut Philoſophi tradunt de mutationibus momentaneis. Itaque tum etiam, cùm fit illa conuerſio, adeſt Chriſtus pro ſubſtantia panis.

Secunda ratio: *Si panis conuertitur in corpus Chriſti: Ergo materia ipſius panis eſt ſimul cum materia & eſſentiali forma corporis Chriſti.*

Reſpondeo.

Reſpondeo. Conſequentia eſt prorſus indigna eo etiam, qui vel ſomniet ſe Scholaſticè & Theologicè diſputare. Nam potius contrarium ſequitur, ſi tota ſubſtantia panis (vt aſſerimus) in ſubſtantiam corporis Chriſti conuertitur. Si enim ita eſt: ergo ne materia quidem panis manet.

Sed *conſequentia*, inquis, *patet. Nam ſubſtantia panis nō redigitur in nihilum: neq; etiam in primā materiam reſoluitur: nec rurſus manet ſub ſuis accidētibus (vt volūt) & tñ eſt aliquid ac proinde eſt alicubi. Itaq; ſi conuertitur in corpus Chriſti, certè non alibi quàm in Chriſti corpore quærenda eſt.*

At, ſi *totus panis* ſubſtantialiter in corpus Chriſti cōuerſus eſt; certè ſecundùm nullam rationem propriā ſubſtantiæ ſuæ, ac proinde nec ſecundùm ſuam materiam, in corpore Chriſti manet, aut inueniri poteſt: ſed tantummodo ſecundùm *communem* ſubſtantiæ rationem, ſubſtantiali quadam habitudine intimè coniunctam cum illis iiſdem determinatis accidētibus panis. Nam vt corpus Chriſti ſecundùm hanc communem ſubſtantiæ rationem pani ſuccedit ſub illis iiſdē accidētibus, eatenus id qđ antea fuit panis, eſt poſtea corpus Chriſti, per ſui conuerſionē ſubſtantialem in Corpus Chriſti, iuxta proprias rationes ſubſtantiæ vtriuſque.

Et hæc ipſa cauſſa eſt, cur ſubſtantia panis non annihilatur. Nempe quia terminus mutationis illius nō eſt ſimpliciter, *non eſſe*, ſed eſſe ſubſtātiale corporis Chriſti, nō quaſi de nouo productum, ſed quaſi ſuccedens ſubſtantiæ panis per habitudinem ſubſtantialē intimæ cuiuſdam coniunctionis ſubſtantiæ ſuæ cum iiſdem illis accidentibus, quibus antea erat quoque per ſuam ſubſtātiam intimè coniunctus panis, & quidem prius etiam, quodam naturæ & rationis ordine, quàm ab illis informaretur. Habes hic paucis, mi diſputator, Theologicam & Scholaſticā conuerſionis huius explicationem, quàm ſi necdum intelliges, meritò claudes in poſterum tuum muſæum, nec te Tehologum Scholaſticū verè profiteberis. Sed dicemus de hoc latius p. ſeq.

Tertia ratio: *Si panis conuertitur in corpus Chriſti, ſequeretur, formam eſſentialem panis in formam corporis Chriſti tranſire, aſſumptis ipſius corporis accidentibus, idque ex natura conuerſionis. Iam quia hoc eſt de natura corporis, ut uideri & contrectari poſſit, certè non tam panis, ſed ipſum Chriſti corpus uideretur. At contra fit, uidetur enim panis, & corpus Chriſti non uidetur.*

Reſpondeo. Ne tantillum quidem apparet rationis in hac ratione. Nam primùm ex natura conuerſionis nihil minus quàm iſta aſſumptio accidentiū ſequitur. Si enim tota ſubſtantia panis atque adeò etiam illius forma in ſubſtantiam Corporis Chriſti conuerſa eſt: ergo non ſupereſt amplius forma panis, quæ aſſumere & induere poſſit accidentia corporis Chriſti.

Deinde, quamuis natura corporis ſit, vt videri & cōtrectari poſſit, tamen poteſt ſuprà ipſius naturam diuinitùs ei tribui modus aliquis exiſtendi, ſecundùm quē neque videri, neque contrectari poſſit. Rectè enim AMBROSIVS, perinde ac ſi contra Caluiniſtas diſputaret, identidem in hoc myſterio nobis obiicientes naturæ ordinem, libro de iis qui init. myſter. capite nono: *Quid hic quæris*, inquit, *naturæ ordinem in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit ipſe Ieſus partus ex Virgine? Ipſe clamat, Hoc eſt corpus meum.* Eſt igitur hic corpus Chriſti ſupra naturæ ordinem inuiſibile.

Et certè Ambroſius hoc ipſum argumentum iſtius Caluiniſtæ refellere videtur, cùm ita etiam ſcribit loco citato: *Fortè dicas; Aliud video. Quomodo tu mihi aſſeris ꝙ corpus Chriſti accipiam? Probemus igitur*, inquit, *nō hoc eſſe qđ natura formauit, ſed quod benedictio cōſecrauit, &c.*

Porrò nullo alio verius quàm mendacij vocabulo

A inſignire poſſum id, quod iſte deinde de nobis ita ſcribit: *Reſpondēt*, inquit, *ſubſtantiam panis in ſubſtantiam corporis tantùm conuerti: Nec tamen adeſſe accidentia corporis, ſed panis accidentia ſupereſſe.* Atqui nos omnino fatemur, corpus Chriſti, in quod ſubſtantia panis conuertitur, præditum eſſe ſuis accidentibus, puta ſua quantitate, qualitate, figura, &c.

Quarta ratio: *Si panis conuertitur in corpus Chriſti, idq; in inſtanti, & ſine motu locali, vt Thomiſtæ volunt: Ergo ſubſtantia corporis Chriſti non eſt ſub panis accidentibus. Conſequentia patet. Quia corpus Chriſti eſt in cœlo, Pontificiis aſſentientibus, ipſa autem accidentia ſunt in terra.*

Reſpondeo. Primum, ſunt ne vlli alij Theologi nō Thomiſtę, qui cum motu locali conuerſionem hanc fie-
B ri velint? Nulli planè. Deinde, nimis eſt craſſa & terrena ratiocinatio de tam cęleſti ac diuino myſterio, cùm iſte infert, conuerſionem eam ideo non fieri in inſtanti, quia corpus Chriſti eſt in cœlo. Itaq; nego argumēti conſequentiam. Nam diuina virtus facit, vt Chriſti corpus exiſtens in cœlo, ſimul etiam in momento exiſtat ſub accidentibus panis in terra: Idque per habitudinem quandam ſubſtantialem intimæ coniunctionis cum illius accidentibus: Quo ipſo ſubſtantia panis in Chriſti corpus conuertitur, vt antea explicauimus.

Porrò vt ita noſtram aſſertionem explicemus, facit auctoritas Chriſti, qui de ſubſtantia contenta in terra ſub panis accidentibus veriſſimè dixit, *Hoc eſt corpus meum*; id quod nunc etiam, cùm ipſe eſt in cœlo, vult à
C ſuis miniſtris veriſſimè dici.

At, inquit iſte, *ſi quid conuerteretur in aliud, quod iam actu exiſteret, (id quod à nobis per conceſſionem dictum ſit) neceſſariò traheretur ad id in quod conuertetur, & ibidem eſſet cum eo. Ac proinde ſubſtantia panis in cœlum euolaret, in corpus Chriſti conuerſa Ibi enim eſt corpus Chriſti. Alioqui corpus Chriſti diceretur conuerti in panem, ſiquidem panem ſequatur & in panis locum reſideat.*

Reſpondeo. Fruſtra hic Diſputator imponere nititur Deo legem, vt in rem præexiſtentem nequeat aliquid conuertere, niſi id attrahat ad locum rei præexiſtentis. Cur enim non poſſit Deus ſecus facere? Et qui, obſecro, Chriſti corpus dici poſſit conuerti in panem, ſi panis non manet? Quis non videat futiliſſimam eſſe
D totam iſtam Caluiniſticam Theologiam.

Pergit iſte: *Cùm volunt*, inquit, *puncto temporis panem conuerti in corpus Chriſti, & ibidem eſſe, vbi erat panis, non poſſunt effugere, quin inferant corpus Chriſti per illam conuerſionem generari. Quia id in quod aliquid conuertitur, per huius conuerſionem eſſe incipit: licet enim ſpecies præexiſtat, tamen ſingulare τό δέ τι, non præexiſtit. Et hoc dicitur ἀντιϛρατικῶς vnum ſingulare cōuerti in aliud ſingulare præexiſtens. Sequeretur enim, idem ſimul iam eſſe & fieri.*

Reſpondeo. Si Caluiniſtæ vel primoribus labris guſtaſſent veram philoſophiam, nequaquam adeò turpiter hallucinarentur. Illis igitur obiicio ex philoſophia hāc ἔνςασιν. Forma nutrimenti in formam viuētis ſub-
E ſtantialiter conuertitur, atque adeò ſubſtantia nutrimenti in ſubſtantiam viuentis ſecundùm formam. Et tamen forma viuentis eſt τό δέ τι, & res quædā ſingularis præexiſtens, quæ minimè per nutritionem producitur aut generatur. Quamobrē vel hoc vno exemplo diſcant iſti, minimè requiri, vt ea ſubſtantia per cōuerſionē producatur, in quam aliquid ſubſtantialiter conuertitur; ſed ſatis eſſe, vt nouam aliquam habitudinē ſubſtantialē ad aliquod *tertium* vtrique *commune* acquirat, ratione cuius vnum alteri ſubſtantialiter ſuccedat.

Hoc fit tum in cōuerſione formę nutrimenti in formam viuentis, tum etiam in conuerſione panis in corpus Chriſti. Nam forma viuentis acquirit nouā habitudinem

dinem

dinem ſubſtantialem ad materiam nutrimenti, quatenus de nouo eam informat: & corpus Chriſti nouam item habitudinẽ ſubſtantialem ad accidẽtia panis, quatenus ſuapte ſuba illis intimè coniungitur, & eis continetur. Atque ex hac intima coniunctione, tanquam ex proximo fundamẽto, ſequitur per ſe reſpectus præſentiæ corporis Chriſti ad locum illorum accidẽtium: id quod non perpendit Scotus in 4.d.10.q.1. quem fruſtra hic memorat iſte diſputator, cùm etiam à nobis illius hac de re opinio in ſcholis refellatur. A

Nam quod illa intima coniunctio nõ ſit formaliter ipſa *præſentia* in *loco* accidentium, inde perſpicuum eſt, quod poſſet ipſa conſiſtere ſine vlla præſentia in loco accidentium, ut puta ſi Deus abſoluta ſua poteſtate aliquam ſubſtantiam cum ſuis accidentibus extra mundum produceret, & conſeruaret ſine vllo loco. B

Porrò habitudo iſta ſubſtantialis, qua dicimus intimè corpus Chriſti coniungi & contineri accidentibus panis, eiuſmodi eſt, ut *naturaliter* quidem ſemper illi adiuncta eſſe ſoleat *inhærentia* accidentium in ea ſubſtantia, quæ ſic intimè in illis continetur: & propterea in myſterio Euchariſtiæ plena miraculi eſt, cùm ſit ſine reali inhærentia, hoc eſt, ſine dependentia illorum accidẽtium à corpore Chriſti, tanquam à *ſubiecto*, & viciſſim ſine vlla *affectione* corporis Chriſti per eiuſmodi accidẽtia, atque adeò ẽt ſine dimenſione ſubſtantiæ ipſius per illã panis quantitatẽ. Quæ rurſus cauſſa eſt, cur hæc panis cõuerſio, quæ corpus Chriſti ſm eam habitudinem ſubſtantialem ad accidentia panis pro termino habet, planè ſit ſingularis & ſupernaturalis, & nulli alij conuerſioni naturali ſimilis, vt D. Thomas & alij Theologi docent, quos iſte diſputator valde modicè intelligit. Si.n. ſatis ſententiam noſtram iſte intelligeret, puderet illum nobis obijcere hæc, quæ addit deinde. C

Conuerſionis, inquit, *patroni ita ſcilicet rem explicant, vt conuerſio ſit ſubſtantialis ſucceſſio, qua corpus Chriſti ſuccedit ſubſtantiæ panis, hoc eſt, uno verbo, ut conuerſio non ſit cõuerſio, &c. Nam quinam ſit in inſtanti conuerſio, ſi eſt ſubſtantialis ſucceſſio?* Et nonne etiam, mi diſputator, ſubſtantialis conuerſio in inſtanti fit, qñ una res naturalis ſm formam ſubſtantialiter ſuccedit alteri, vt puta aer aquæ? Nonne etiam in reſurrectione corporum anima rationalis in inſtanti ſuccedet ſubſtantialiter in eadem materia formæ cinerum ſeu cadaueris? Nempe iſtum decipit vocabulum ſucceſſionis, uel potius eo ipſo vult decipere Lectorem, quaſi hic agamus de ſucceſſione motus continui, quæ fit nimirum in tempore, & non in inſtanti. Æquè futile eſt illud quod ſequitur. D

Item, inquit, *ſi ſucceditur ſubſtantiæ panis, illa igitur receſſit, aut non ei ſucceditur: &c. ſi non redigatur in nihilũ, quoniam tandem euadet?* Nempe in corpus Chriſti, in quod conuertitur, vt ſuperius explicaui. Diſcedit autem procul dubio à ſuo proprio eſſe, cùm in aliud eſſe conuertitur. Aut dicat iſte, quomodo etiam forma rei naturalis diſcedit, cui alia forma ſuccedit? Sed audiamus reliquas iſtius ſubtilitates de hac conuerſione.

Item, inquit, *ſi ſubſtantia panis longè abeſt à corpore, & nihil ei cum ipſo Chriſti corpore cõe eſt, cur dicitur conuerti in ipſum corpus, in ipſum, inquam corpus, quod ne attingit quidem, imò à quo abeſt quàm longiſſimè, atque vbi nam terrarum ſit, nondum potuerunt magni iſti ſomniatores ſomniare.* Næ tu mihi haud vigil ſed planè ſomnians, & quidem vt paruus ac rudis ſomniator, hæc de cõuerſione loqui videris. Ergone res, quę in aliam rem puncto temporis conuertitur, debet *attingere* rẽ in qua conuertitur, & ſimul eſſe cũ illa? Nondũ didiciſti ex philoſophia, formã ſubſtalem, quæ in aliam conuertitur, nunquã eſſe ſimul cum ea forma, in quam conuertitur, ſed illo ipſo temporis puncto eſſe deſinere, quo altera in materiã introducitur? Quamobrem igitur in conuerſione panis in corpus Chriſti, requiris ut panis corpus Chriſti *attingat*, & ibi ſit, vbi eſt corpus Chriſti, aut in vllo alio loco? E

Sed cur, inquis, *ſi panis nuſquam eſt, neque corpus Chriſti attingit, conuerti in illud dicitur, & non redigi in nihilum?* Euigila è ſomno vt intelligas. Nempe ideo panis in corpus Chriſti conuerti dicitur, quia licet ſm rationem ſuam *propriam* deſinat eſſe, tamen ſm rationẽ ſubſtantiæ *communem* ſub illis accidentibus contentam, trãſit quodammodo, & quaſi transfunditur in corpus Chriſti; vt iam verè dici poſſit, id quod antea erat panis, eſſe poſtea ſecundùm eam quidem *communem* rationem ſubſtantiæ, corpus Chriſti, ut ſuprà explicaui.

Quemadmodum ideo vna forma ſubſtãtialis in aliã conuertitur, quia licet ſecundùm rationem ſuam propriam tota deſinat eſſe, tamen ſecũdùm *communem* rationem formæ materiam eandem informantis tranſit & trãsfunditur quodammodo in formam alteram, ita vt verè dici poſſit, id quod antea erat forma aquæ (verbi gratia) eſſe poſtea ſecundùm eã quidem *communem* formæ rationem, formam aeris.

Supereſt vltimum iſtius de conuerſione ſomnium. *Denique*, inquit, *ſi corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, ſuccederet ſubſtantiæ panis, quæ eſt in terra, quomodo id fieret ſine motu locali?* Atqui nos ita potius Theologicè & Scholaſticè ratiocinamur: Si corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, poſſet ſuccedere pani in terra per motum localem: ergo poteſt ẽt diuina virtute id facere ſine motu locali: quandoquidem motus localis non eſſet aliquid eſſentiale, & intrinſecum præſentiæ Chriſti ſub accidẽtibus panis in terra, ſed eſſet quædam quaſi cauſſa illius, & Deus poteſt ſe ſolo efficere quidquid poteſt facere per cauſſam ſecundam, quæ ſit ipſi rei extrinſeca. Itaq; manet firma conuerſio & tranſubſtantiatio panis in corpus Chriſti, nec poterit vnquam ab iſtis conuelli, etiamſi neruos omnes impietatis Caluinianæ intendant, & ſe totos in linguas & calamos conuertant.

Decima obiectio. *Si vi uerborum Chriſti panis conuertitur in corpus, & vinum in ſanguinem Chriſti: Ergo ſeparatur corpus à ſanguine.*

Respondeo. Vana eſt conſequentia. Nam *concomitantia* ſeu coniunctio realis corporis & ſanguinis Chriſti facit, ut qñ vi uerborum Chriſti conuertitur panis in corpus ſecundùm reliquas partes præter ſanguinem; conſequenter etiam adſit in eo ſanguis.

Obijcis; *ſi in corpore continetur ſanguis: Quorſum igitur vinum in ſanguinem ſeorſim tranſubſtantiatur?* Nimirum vt eò clarius mors Chriſti repræſentetur, ſi in ſanguinem etiam, qui à reliquo corpore fuſus fuit, per verba quoque ad ſanguinem propriè pertinentia, vinum viciſſim conuertatur, ut explicuit etiam D. Thom. 3. p. q. 76. artic. 2. In quo potuiſſes legere argumentum hoc tuum & eius ſolutionem.

Obijcis; *Ineptum eſſe concomitantiæ vocabulum. Nam pars non dicitur comitari totum, ſed eſſe in toto, ſanguis autẽ eſt pars corporis viuentis.* Obiectio lõgè ineptiſſima. Cur enim, homo Grammatice, non patieris nos uti in re nõ admodũ pſpicua, pſpicuo & trito vocabulo? Quid autẽ ſi tibi uiciſſim obijciam, ꝙ tu ẽt vocabulo non magis latino dignatus es alicubi dicere, *Tenet conſequentia?* Quanquã quid tam eſt comes *totius*, q̃ eius *pars*, q̃ non ſolũ eſt, & mouetᷣ cũ ſuò toto, ſed ẽt eſt ĩ illo, ut tu ipſe dicis. Equidẽ non dicerem, quidquid aliud comitatur, eſſe in *alio*; ſi quis autem viciſſim dicat, quidquid eſt in *alio*, comitari *aliud*, non magnum peccatum in ea loqutione video. Sed de vocabulo non plura.

Quæris deinde quid intelligamus *nomine corporis*,

in quod

in quod ſolum dicimus vi verborum conuerti per ſe panem? Reſpondeo. Non aliquod corpus *σκιαγραφικὸν*, ſiue vmbratile (vt tu ludis) neq; etiam corpus, vt conſtans item ex ſanguine, neque vt mortuum & carens ſanguine, ſed corpus vt conſtat etiam ex reliquis partibus cum quibus eſt coniunctus ſanguis. In corpus duntaxat ita conſideratum dicimus conuerti per ſe vi verborum panẽ. In quo corpore, quamuis reuera ſanguis etiam propter naturalem concomitãtiam ſiue coniunctionem ſit: tamen nihilominus ad clariorem mortis Chriſti repræſentationem, vinum quoque ſeparatim conuertitur per ſe in ſanguinem, vt ſuprà dixi, & docet quoque D. Thomas 3. p. q. 76. art. 2. ad 1. & ad 3.

Ac certè, ſi propterea vultis non debere à nobis ſeparatim fieri conuerſionem in ſanguinẽ, quia ſanguis eſt in corpore; eadem ratione concludam ipſe contra vos, non debere à vobis *ſignificari* ſeparatim ſanguinẽ; quod tamen facitis. Quæro enim à vobis, cùm per panem ſignificatis corpus, an non etiam ſignificetis ſanguinẽ vt corporis partem? Si non; ergo non ſignificatis verum Chriſti corpus, quale nunc eſt, puta viuum, conſtans ex ſanguine, ſed tantùm vt fuit mortuum & exangue, quod tu ſatis hic indicas. Ex quo rurſus ſequitur, non percipere vos iam in veſtra cœna corpus ipsũ Chriſti ſecundùm ſe (vt vehementer contenditis) ſed tantùm quà ad ipſius effectus, ſicut ſuprà etiam p. 1 §. 10. ſum argumentatus. Neque enim dicetis, vos percipere corpus Chriſti, niſi tale, quale per panem ſignificatis. Corpus autem *mortuum* non poteſt iam percipi aut vniri cum animis *ſecundùm ſe*, cum nequat ſecundùm ſe iã percipi, niſi quale iam eſt, & iam non ſit mortuum ſed viuum. Si autem dicatis, à vobis ſignificari per panem corpus Chriſti etiam viuum, vt illud ſecũdùm ſe quoque quale iam eſt, percipere poſſitis: ergo ſignificatis & tũc ſanguinẽ, tanquã viui corporis partẽ. Quorſum igitur rurſus ſanguinẽ per vinũ ſignificatis?

Reſpondebitis, opinor, id vos facere ad clariorẽ repræſentationem mortis Chriſti, ſicut etiam fecit in cœna ipſe Chriſtus. Idem nos, & multò rectius reſpondemus de conſecratione vini & conuerſione in ſanguinẽ, quàm ſeparatim ex Chriſti inſtitutione facimus. Itaq; omnia, quę iſte contra nos cauillatur, poſſunt ſimiliter retorqueri contrà *ſignificationem*, quam ſeparatim ipſi Caluiniſtæ faciunt.

Porrò ex eo quod Chriſtus dixerit; *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur.* Et: *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis funditur,* minimè ſequitur, Chriſtum ſignificaſſe corpus ſuum duntaxat *vt mortuum*, & ſanguinem duntaxat *vt fuſum*, ſicut iſte hoc loco ſõcinatur; ſed ſignificaſſe quidem illud ipſum corpus, quod erat morti tradendũ; & illum ipſum ſanguinem, qui erat fundendus, atque adeò in hoc myſterio commemorationem Chriſti mortis debere fieri.

VNDECIMA OBIECTIO. *Si panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti: Ergo anima ab eius corpore ſeparatur.*

RESPONDEO. Nego conſequentiam: Nam per concomitãtiam adeſt ibi etiam anima, ſicut antè de ſanguine dictum eſt; Nec anima ſolùm, ſed etiam Chriſti diuinitas, vtpotè Chriſti corpori hypoſtaticè vnita. Quam rem totam declarat D. Thomas Theologicè, & Scholaſticè, & omninò ὀρθοδόξως 3. p. q. 76. art. 1.

Obijcis. *Qui dicit Deitatem comitari humanam Chriſti naturam, neſcit quæ ſit vis ἐνσαρκώσεως vt vnionis hypoſtaticæ.* Item: *Animam Chriſti non cõcomitari eius corpus, quaſi ſit aliquid externum & aduẽtitium, ſed eſſe in corpore non beneficio concomitantiæ, ſed veritate naturæ.* Item: *De iſta concomitantia nihil extare in verbo Dei.*

Reſpondeo. Per vocabulum *concomitantiæ* non intelligimus in propoſito aduentitiam acceſſionem vnius ad aliud; ſed ipſam ſubſtantialem coniunctionem diuinitatis & humanitatis, & animæ & corporis in Chriſto, nominamus *concomitantiam*, quia cùm iſta inter ſe ſubſtantialiter coniuncta ſint, ſeſe ibi quaſi comitãtur. Itaq; apparet, eſſe prorſus vana iſta, quæ cõtra obijcis, vrgens vim vocabuli non Theologicè ſed Grammaticè. Et hinc etiam liquet, vnum & eundem modũ vnionis eſſe, quo anima & corpus Chriſti coniunguntur *inter ſe veritate naturæ*, & quo coniunguntur *in Sacramento per concomitantiam*, nõ aũt varios modos & repugnantes, ut iſte hoc loco ſomniat ſine ratione ratiocinans.

12 Porrò fundamentum concomitantiæ eſt in illis Scripturæ verbis, Rom. 6. *Chriſtus iã non moritur.* Et Matth. 26. *Hoc eſt corpus* MEVM, nempe quod erat tunc, & eſt nunc etiam coniunctum cum anima & diuinitate. Et ſimiliter in illis: *Hic eſt ſanguis* MEVS.

Itaque cùm deinde quæris, an corpus, quod Chriſtus dedit diſcipulis, fuerit viuum corpus an mortuum; Rñdemus, fuiſſe *viuum*: ac proinde reipſa dediſſe etiã cum illo animã & diuinitatem, ſed non per ſe ex vi trãſubſtantiationis per illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſed propter realem iſtorum coniunctionem, ſeu concomitantiam. Ex vi autem tranſubſtantiationis per ſe dedit illis ſuum corpus ut *corpus*, atque adeò etiam animam, non abſolutè & ſecũdùm ſe, ſed ea præcisè ratione, qua dat materiæ gradum *corporeum organicum, potentia vitã & reliquos perfectionis humanæ gradus habentem*. Materia. n. cum tali eſſe ſeu gradu corporeo, eſt propriè corpus humanum. Hoc & non aliud colligitur ex eo, quòd Chriſtus dedit diſcipulis ſuum corpus anima informatum. Lege D. Thomam 3. p. q. 76. art. 1.

DVODECIMA OBIECTIO. *Si panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti: Ergo cũ Chriſtus dedit ſuũ corpus diſcipulis, ipſum corpus (quod tũc erat paſſibile & mortale) fuit viſibile ſimul & inuiſibile. ἀδύνατον. Item, idem corpus erat ſimul realiter & actu miniſtrãs et miniſtratũ, loquẽs & nõ loquẽs, agens & patiens, geſtans & geſtatũ, porrigẽs & porrectum.*

RESPONDEO. Sine ulla repugnantia vel implicatione contradictionis potuerunt iſta omnia conuenire Chriſto ſm alium & alium exiſtendi modum. Contradictio. n. non eſt. niſi qñ contradicentia & repugnantia tribuuntur eidem ſm idem. Quod hic minimè fit. Vnde Auguſtinus in Pſal. 33. non dubitauit de Chriſto, ut ſe in cœna præbuit diſcipulis, ſcibere, quod *portabatur manibus ſuis*. Et Hieronymus in epiſt. ad Hedibiã, q. 2. *Ipſe*, inquit, *conuiua & conuiuium: Ipſe comedens & qui comeditur*. Lege de inſigni illo Auguſtini teſtimonio Guidmundum, diſputantem contra magiſtrum tuum Berengarium, lib. 3. de Sacramento.

13 DECIMATERTIA OBIECTIO. *Si panis tranſubſtantiatur in corpus Chriſti, ex verbis Chriſti præcisè, ita vt ſonãt intellectus: Ergo non illud ipſum corpus eſt in Euchariſtia, quod Apoſtolis porrectũ eſt. Nã diſcipulis datum eſt mortale corpus. Qđ pro vobis traditur, &c. At nunc affirmãt Pontificij, panem tranſubſtãri in corpus Chriſti, qđ eſt in cælo immortale.*

RESPONDEO. Corpus Chriſti, qđ erat mortale in vltima cœna, & nunc eſt immortale, *idem* corpus ſecũdùm *ſubſtantiam* eſt. Et ea ratione in illud panis ab ipſo Chriſto tranſubſtantiatus eſt, & nunc etiam tranſubſtantiatur.

DECIMAQVARTA OBIECTIO. *Si panis tranſubſtãtiatur in corpus Chriſti, vi verborum, quæ Chriſtus pronunciauit: Ergo cùm Pontificij addunt hanc conditionem; ſi ſacerdos habeat intentionem conſecrandi, ipſi ſibi repugnant. Sic enim vis ipſa verborum Chriſti pendet à Sacerdote.*

RESPONDEO. Digna conſequentia iſto diſputatore. Cùm. n. aſſerimus, *vi verborum Chriſti* fieri tranſubſtantia-

ſtantiationem; vtique intelligimus, vi verborum Chriſti prolatorũ à miniſtro cõuenienter inſtitutioni Chriſti, atque adeò cum *intentione* faciẽdi illud ipſum, quod voluit Chriſtus fieri. Quamobrem cùm requirimus intentionem miniſtri, minimè repugnamus aſſertioni illi noſtræ, ſed eius vim potius ac ſenſum explicamus.

Decimaqvinta Obiectio. *Si requiritur intentio Sacerdotis: Ergo ruit quod dicunt, Miſſam eſſe opus operatũ. Conſequentia patet, tum ex definitione operis operati, qualẽ illi proponunt, tum ex eo, quòd tranſubſtantiatio eſt pars præcipua, adeoq́; ἐντελέχεια Miſſæ.*

Resoondeo. Cur non protulit iſte diſputator noſtram definitionem *operis operati?* Illud enim ex opere operato valere ad effectum aliquem dicimus, quod effectum ſuum aſſequitur non ex merito aut dignitate *operantis*, ſed beneficio *inſtitutionis* Chriſti, hoc ipſo, ꝙ exerceatur à legitimo miniſtro, ex Chriſti inſtitutione, atq; adeò cum *intentione* debita faciendi quod vult fieri Chriſtus. Iam iſte videat, quàm bellè intellexerit *opus operatum*, qui objicit tam ineptè, neceſſitatem intentionis miniſtri cum opere operato pugnare. Equidem conſilium tũ Caluiniſtis, tũ alijs ſectarijs do, vt deſinãt aliqñ moleſti eſſe iſti *operi operato*, qđ minimè intelligũt.

Decimasexta Obiectio. *Si ad tranſubſtantiationem neceſſariò requiritur intentio ſacerdotis: Ergo dogma de tranſubſtantiatione eſt inutile. Conſequentia patet. Nam niſi quis credat panem eſſe tranſubſtantiatum, tradunt Pontificij non poſſe accipere corpus Chriſti. Quis autem id credat, ſi pẽdeat ex intentione ſacerdotis, cùm de illa poſſit dubitari, in tanta ſacerdotum ignorantia, &c.*

Respondeo. Conſequentia eſt æquè inepta & inutilis atq; argumenti præcedentis. Nã non tradunt Pontificij, vt iſte eis affingit, neceſſe eſſe hoĩem *abſoluta & indubitata* fide credere, panem à ſacerdote eſſe tranſubſtãtiatum, vt poſſit accipere corpus Chriſti. Imò poſſet reuera quis illud accipere ſine vlla prorſus fide de tranſubſtantiatione: quanquam non niſi *ad iudicium* quidẽ illud acciperet; vt ſi Caluiniſta quiſpiam in templo aliquo Catholico ſimulata religione cõicaret. Vt aũt quis Chriſti corpus cum *fructu etiam* accipiat, ſatis eſt, ſi & generatim credat tranſubſtantionem fieri cùm panis ex Chriſti inſtitutione conſecratur, & ad cõionem dignè & reuerenter accedat, aſſenſione quadam *humano modo certa* perſuaſus, ſacerdotem cum intentiõne debita perfunctum eſſe ſuo officio, vt communiter fit.

Et certè mirificum eſt miniſterium Caluiniſticum, ſi eſt efficax repugnante etiam inſtitutioni Chriſti intentione miniſtri, de qua per fidem indubitatam minimè alijs conſtare poteſt. Perinde enim hoc eſt, atq; eſſe poſſe miniſterium efficax ſine vllo miniſtro. Nam quod miniſter uoluntate & intentione ſua non agit, id non agit vt homo, atque adeò ut miniſter. Niſi fortè beſtiæ ſufficiunt ad exequẽdum miniſterium Caluiniſticum? aut ne beſtiæ quidem neceſſariæ ad illud ſunt, cum ſit reuera miniſterium nullum, vt potè nihil commune habens cũ legitimo miniſterio Eccleſiæ Chriſti legitimę.

Porrò, quod ad ignorantiam ſacerdotum quorundã attinet, non eſt dubium, quin ſine vlla comparatione plures ſint apud nos docti ſacerdotes, quàm apud Caluiniſtas docti miniſtri, præſertim, ſi nullus apud iſtos eſt *verus miniſter*. Quanquam quid opus eſt, obſecro, magna doctrina, ut quis *velit* miniſterio ſuo illud ipſum efficere, quod voluit Chriſtus?

Decimaseptima Obiectio. *Si ſacerdotis Pontificij intentio ad efficiendam tranſubſtantiationem requiritur, neque illa intentio requiritur in Baptiſmo, vt ſuum effectum habeat (quod vtrumque ipſi Pontificij affirmant) Ergo baptiſmus eſt longè præſtantior Euchariſtia, &c.*

A Respondeo. Manifeſtum eſſe mendacium in antecedenti, & ideo non eſſe opus progredi ad conſequentiam. Nam ne per ſomnium quidem vnquam exiſtimauimus, opus non eſſe intentione miniſtri in Baptiſmo. Imò hoc ipſo, qđ *per ſe ex opere operato* eſt efficax miniſterium Baptiſmi, neceſſaria eſt in illo, & in alijs omnibus Sacramentis *intentio miniſtri*, ſine qua nimirum nõ exercetur miniſterium ex *inſtitutione* Chriſti, qua nititur opus operatum, vt ad obiect. 15. diximus. Conſultum erit iſtis igitur, vt miſſum faciant iſtud *opus operatum*, de quo tam infeliciter vbique diſſerunt.

Decimaoctava Obiectio. *Si ſacerdotis Pontificij intentio requiritur ad tranſubſtantiationem: Ergo Pontificij non ſibi conſtant, cùm affirmant, corpus Chriſti ab improbis ẽt & impœnitentibus manducari. Nam ſi conſecrantis intentio requiritur, quanto magis accipientis? Præterea, num recta intẽtio ſine fide, aut vera fides ſine pœnitentia eſſe poteſt?*

B Respondeo. Nihil valet conſequentia. Nam primũ etiamſi ad *accipiendum reuera* Chriſti corpus requireretur intentio faciendi, quod voluit Chriſtus; non ideo tamen ad id oporteret hanc intentionem ex *animo bono & recto* proficiſci, & ſic poſſet etiam corpus Chriſti accipi nihilominus ab impijs *verè*, quamuis non dignè. Deinde ſine intentione etiam vlla faciendi, quod Chriſtus voluit, poteſt reuera ab impio accipi corpus Chriſti, ſicut non minus ore, quàm manibus ſæpe, & pedibus ſacrilegis, acceptum eſt peſſimè à Caluiniſtis.

Nec verò ſequitur requiri *accipientis* intentionem, ſi requiritur intentio *conſecrantis*. Nam qui cõſecrat, plus C multò facit. Conficit enim eo ipſo Sacramentũ, & ideo neceſſe eſt habeat intentionem faciendi, quod voluit Chriſtus fieri; ut ita demum fungatur miniſterio ſuo *efficaciter* ex inſtitutione Chriſti. Qui autem accipit corpus Chriſti, non conficit ipſum Sacramentum, ſed accipit iam verè confectum, qualemcunque ipſe intentionem habeat aut non habeat.

Poſtremò, neq; uerum eſt, veram fidem eſſe non poſſe ſine pœnitentia, ut iſte cõi errore Sectariorum imbutus ſibi perſuadet. Sed id alias oſtendimus eſſe falſiſſimum, nempe 3. tomo diſp. 1. q. 4. p. 4. Maneat igitur firma Aſſertio Catholica, ſcilicet *ſubſtantiam panis & vini in Euchariſtia minimè remanere, ſed in corpus & D ſanguinem Chriſti conuerti, & tranſubſtantiari.*

PVNCTVM TERTIVM.

Qualis ſit omnino illa conuerſio ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinem Domini.

D. Thom. art. 3. & ſeq.

Expedita iam in præcedente puncto Controuerſia cum hæreticis, & confirmata Aſſertione Catholica, nempe talem hic interuenire mutationem Sacralem, vt *non maneat* ſubſta panis & uini, de quo illi pertinaciter contendunt: quæſtio ulterius reſtat propria Thologorũ Scholaſticorum, an. ſ. & qua ratione id ſufficiat, ut aſſeramus uerè & propriè hic eſſe *ſubſtantialem conuerſionem ſeu tranſubſtantiationem*, ſicut Eccleſia appellat.

E Et dico eſſe Quæſtionem propriam Theologorum: Quoniam hæretici duplici de cauſſa ea de re non laborant. Primò. Quoniam negant, ut uidimus, deſinere eſſe ſubſtantiam panis. Secundò. Quoniam cùm Theologi non ſint, neſciunt, quod ſit proprium munus Theologorum. Hi enim non tantùm de rebus ipſis fidei controuerſis; ſed etiam de alijs quæſtionibus, quæ ad explicationem & defenſionem faciliorem ipſarum rerum fidei pertinent, utiliter diſputant. Quod genus minimè placet hæreticis puris controuerſiſtis.

Eſt aũt in hac Quæſtione explicanda, magna apud Doctores (ſicut eſt res ſanè difficilis) uarietas ſniarum & ar-

& argumentorum, quæ *multiformia*, inquit Caieta. hic art. 1. *& implicantia ēt mentes eruditorum, circa hoc fiunt.* Quod quàm verè ab illo dictum ſit, certè intelliget, qui prolixum ipſius Caietani Commentarium in hac Quęſtione legerit, art. 1. vſq; ad art. 6. Item qui diſputationes viderit Scoti & Durandi, præſertim in 4. d. 10. & 11. & etiam Soti d. 9. q. 2. art. 2. vſque ad 6.

Ego uerò, ne me etiam & alios implicem, conſtitui ex ſententia & mente D. Tho. & Caietani (quem puto hac de re doctiſſimè omnium, ſed ſimul obſcuriſſimè ſcripſiſſe) rem & veritatem ipſam ita breuiter explicare, iuuãte Deo, vt facilè de aliorum diſputationibus, & ſententijs, & argumentis, iudicium fieri poſſit.

Quare PRIMO loco ratione vna in partē *negatiuam*, omnia ferè capita difficultatis, quæ eſt in hac re, complectar. DEINDE ratione altera in partem *affirmatiuam* B facta, ſimul probabo & declarabo Orthodoxam Aſſertionem, ſ. interuenire hic quidem veram *conuerſionem ſubſtantialem*, ſeu *tranſubſtantiationem*. Quod ita faciam, vt ex ea ipſa probatione & declaratione diluantur omnia difficultatis capita, quæ, vt dixi, primò proponam.

Igitur non eſſe hic veram conuerſionem ſubſtantialem panis in corpus Chriſti, huiuſmodi argumēto probari poteſt. Non eſt hic noua aliqua operatio Dei, nec ipſius rei aliqua mutatio ſubſtantialis. Ergo neq; ſubſtantialis conuerſio. Conſequentia patet. Quoniam ſubſtantialis conuerſio iſta omnia ſonat, nempe operationem nouam ſubſtantialem, & mutationem.

Antecedens uerò ſic probatur. Vt ſit aliqua *noua operatio, & mutatio ſubſtantialis*, requiritur omnino aliquis C terminus *ad Quem*, qui ſit & *nouus*, & *ſubſtātialis*: item aliquis terminus *à Quo*: atq; etiam aliquod mutationis *ſubiectum*. Sed hic neque omnia iſta, neque verò aliquid iſtorum inuenire licet. Ergo hic non eſt aliqua noua operatio, aut mutatio ſubſtantialis.

Maior probatur. Qm̃ cùm operatio eſt *tranſiens*, vt eſt in propoſito, procul dubio neceſſe eſt, vt terminus *ad Quem* fiat per illam, atq; adeò vt ſit *nouus*. Quod ſi ēt ſit operatio & mutatio ſubſtantialis, oportebit itē eundem ipſum terminum eſſe *ſubſtantialem*: A termino. n. dr̃ operatio & mutatio *ſubſtantialis* vel *accidentalis*. Item terminum *ad Quem*, terminus aliquis *à Quo* neceſſè eſt antecedat, cumq; mutatio ſit formaliter accidens, neceſſe eſt ēt habeat *ſubiectum*. Itaque patet illa Maior. D

Minor autem probatur ſigillatim. Primo, non eſt ibi terminus ad Quem, & *nouus*, & *ſubſtantialis*. Aut enim ille eſt corpus Chriſti *abſolutè*; aut corpus Chriſti, *vt præſens ſub accidentibus*. At corpus Chriſti *abſolutè & ſecundùm ſe* eſt quidem aliquid ſubſtantiale, ſed nō item aliquid *nouum*: Corpus autem Chriſti, vt *præſens ſub accidentibus*, eſt quidem nouum aliquid, ſed non item aliquid *ſubſtantiale* formaliter. Illa enim præſentia reſpectus eſt quidam, neque apparet, quid ſit aliud.

Non eſt ēt ibi terīus *à quo*: quia ſi nullus eſt ad Quē, neq; erit à Quo. Itē quia vel terminus à Quo, fuit *non eſſe* Chriſtum hic; Et hoc non: tum quia hoc eſt aliquid accidentale formaliter, cùm ſit negatio quædam, & ita E terminus à Quo non eſſet aliqua ſubſtã, quæ hic tranſubſtantietur: Tum quia hoc ipſo, ꝙ terminus *à Quo* hic cōuertitur, oportet eum eſſe aliquid poſitiuum: Qđ. n. non eſt, non conuertitur. Vel certè terminus à Quo fuit *panis*. Sed neq; hic quidem. Nam ſiue Chriſti corpus, ſiue aliquod eius accidens, terminus ad Quem hic eſſe dicatur, nulla vr̃ eſſe proportio, neq; vllus ordo *panis* ad illud. Cuius ſignum eſſe uidetur, quòd poſſet deſinere ibi eſſe panis; neq; tamen ibi ſubſtitui corpus Chriſti; & item poſſet ſub illis ſpeciebus poni corpus Chriſti, etiamſi panis maneret ibidem penetratiuè.

A Non eſt hic deniq; *ſubiectum*: Quia neq; accidentia ipſa ſubiectum ſunt, vt patet: neq; panis, cùm hic non poſſit eſſe ſubiectum corporis Chriſti ſuccedentis: neque Chriſti corpus, cùm neq; hoc ſit ſubiectum *panis*, à quo fit mutatio, tanquam ab vno termino.

Accedit pro CONFIRMATIONE, ꝙ ſubſtantia panis videtur hic prorſus ANNIHILARI: ſiquidem deſinit eſſe tota ſimpliciter. Quod autem in nihilum redigitur, non uidetur quomodo in aliud aliquid conuertatur.

SED è contrario tamen, quòd ſit hic veriſſima conuerſio *ſubſtantialis*, hac ratione probo & declaro. Tunc verè una res *ſubſtantialiter* conuertitur in alteram, cùm illi deſinenti res altera in aliquo munere ſiue habitudine *ſubſtantiali* ſuccedit erga aliquid tertium. Sed pani deſinenti ſuccedit Chriſti corpus in aliquo munere ſeu B habitudine ſubſtantiali erga tertium aliquid, nempe erga accidentia panis. Ergo panis verè conuertitur ſubſtantialiter in Chriſti corpus.

Maior declaranda eſt, tum ex conceptu cōi nominis *Conuerſionis*, tum exemplis earum rerum, quæ ſine controuerſia *ſubſtantialiter* conuertuntur. Etenim eo nomine oēs intelligunt cōuerſionem vnius rei in aliam tum fieri, qñ in aliquo genere, quod ſit vtrique rei cōe, *idem* (non quidem ſm *rem*, ſed ſm *rationem communem* & conuenientiam generis) quod antè erat una res, poſtea peculiari ratione eſt alia, tranſitq; & quaſi transfunditur peculiari ratione in illam. Hoc autem fit, cùm in aliquo genere una res alteri in officio, peculiari ſeu habitudine illius generis erga aliquod tertiū ſuccedit. Atq; C eam quidem eſſe notionem nominis *conuerſionis*, vt ad mutationem vnius rei in alteram accommodatur inde patet, ꝙ hoc nomen ex mutationibus localibus quoad ſitum circa *eundem locum* videtur eſſe tranſlatum, vbi vidimus, corpus *idem* quod antè vno modo ſe habebat, habere ſe poſtea alio modo, propter quod dicitur *conuerti*, ſeu verti. Itaque cùm *conuerſionis* nomen ad mutationem vnius rei in alteram accommodatur, ſimilis aliqua ratio nominis retinetur, vt. ſ. ibi etiam ſignificemus, *idem* aliquo modo, quod antè erat una res, eſſe poſtea alteram, atque ita conuerſionem rerum fieri.

Deinde ſecundo, ut propoſui, probatur illa Maior exemplo earum rerum, quæ ſine controuerſia tum in genere *ſubſtantiæ*, tum etiam in genere *accidentis* con- D uerti dicuntur & cenſentur ab omnibus. Cùm enim ex aere fit ignis, forma aeris dicitur conuerti ſubſtantialiter in formam ignis; & ratione formæ aer quidem ipſe in ignem. Cur ita? Quoniam. ſ. forma ignis ſuccedit in aliquo munere ſeu habitudine *ſubſtantiali* erga aliquid tertium formæ ipſi aeris, nempe in informatione *eiuſdem materiæ*. Vnde fit, ut *quod* erat antè forma aeris, *idē* non quidem ſecundùm *rem* (tota. n. res formę aeris eſſe deſinit) ſed ſecundùm *communem rationem & conuenientiam formæ ſubſtantialis*, ſit poſtea peculiari ratione, propter functionem eiuſdem ſubſtantialis muneris, forma ignis, ſeu (quod idem eſt) in formam ignis transfundatur & tranſeat propriè; & propterea tunc dicitur *conuerſio* formarum fieri.

E Item in genere *accidentis*, cùm quidpiam ex albo ſit nigrum, conuerti *accidentaliter* dicitur albedo in nigredinem, quoniam nigredo uidelicet albedini ſuccedit in aliquo munere ſeu habitudine *accidentali* erga idem tertium, nempe in informatione accidentali eiſdem *ſubiecti*. Vnde fit, ut *quod* erat antè albedo, *idem* ſecundùm rationem quidem communem, & conuenientiam generis *qualitatis*, ſit poſtea peculiari ratione nigredo, in eamque quaſi tranſeat & transfundatur.

Et NOTANDVM hic diligentiſſimè eſt, quid conſequatur ex eo, quòd rationem conuerſionis propriè &

forma-

Iam Respondeo ad fundamēta Caietani, ſi quēadmodum dixi, velit ſententiam illam, quam ſecundo loco poſuit, re differre à ſententia communi Scoti & aliorum. Ad Primvm dico, nihil eſſe neceſſe defendere, quòd *quaſi naturaliter* illa accidentia conſeruentur. Imò verò ne id quidem poſſe ſatis defendi etiamſi ſubſtantialis ille Caietani modus accidentibus communicaretur. Non enim exiſtentia ſine ſubiecto tantùm eſt ſupernaturalis ei rei, quæ caret *modo*, cui exiſtētia per ſe debeatur; ſed etiam ei rei, quæ caret *eſſentia*, cui debeatur exiſtentia per ſe, etiamſi modum alioqui haberet, cui talis exiſtentia deberetur. Iam verò accidentia, etiam ſecundùm ſententiam illam Caietani, carent ſaltem *eſſentia*, cui debeatur exiſtentia per ſe, imò potiùs eorum eſſentiæ debetur eiſtentia in alio. Quare ne Caietanus quidem ipſe in eorum accidentium conſeruatione, miraculum omnino uitare poteſt.

Ad Secvndvm reſpondeo, omnia illa poſſe ſatis defendi, etiamſi non tueamur, communicatum eſſe accidentibus modum illum ſubſtantialem Caietani, ut planum faciemus p. ſeq.

Ad Tertivm dico, dupliciter intelligi poſſe, ꝙ in hac re *vnum* tantùm interueniat miraculum. *Primò*, ut ſit ſenſus, eſſe tantùm unum miraculum, quaſi *principale*, videlicet in ipſa *conſecratione*: quod proinde miraculum dicatur eſſe vnum, quoniã ſi quid aliud contingit hic admirabile, totum id quaſi conſequitur ex illo primo miraculo tranſubſtantiationis per conſecrationem, & conſeruationis accidentium ſine ſubiecto. *Secũdo*, ut ſit ſenſus, *vnum omnino* hic fieri admirabiliter ſupra naturam, nempe tranſubſtantiationem illam, & præterea nihil, ne conſequenter quidē ac minus principaliter.

Priori modo etiam nos tuebimur, vnicum tantùm eſſe hic miraculum, licet illum modum ſubſtantialē Caietani in accidentibus non admittamus. *Poſteriori* autem modo, neque neceſſarium, neque verò poſſibile (etiam ſecundùm opinionem Caietani) eſt, defendere, vnum tantùm hic eſſe miraculum. Nam præter tranſubſtantiationem, illud ſaltem ſine controuerſia eſt ſupra naturam, quod ex eiuſmodi accidentibus generatur quandoque ſubſtantia, vt vermes, &c. cùm tamen in accidentibus ipſis non præfuerit ſubſtantialis materia, quæ recipiat formam rei genitę: quod quemadmodum fiat, poſt declarabimus, p. 3.

Nunc illud in hoc puncto animaduertendum reſtat, accidentia iſta, licet careant, ut hactenus defenſum eſt, omni ſubiecto *ſubſtantiali*; non tamen omnia carere ſubiecto *accidentali*; ſed ſolam quantitatē, reliqua uerò inſunt & ſuſtentantur in quantitate, tanquam in ſubiecto, vt docet D. Thomas art. 2. Id verò hac ratione ex ſententia D. Thomæ, & Caietani hic, & aliorum, commodè intelligetur. Natura coloris, ſaporis, & eiuſmodi materialium accidētium ea eſt, ut requirant in ſubſtantia quantitatem, quò eam *afficiant* accidentaliter, & in ipſa *inhæreant*. Quod nihil aliud eſt, quã in Eſſe ſuo dependere à ſubſtantia *quanta*, tanquam actum ſeu perfectionem quandam ipſi ſubſtantiæ extrinſecam à potentia paſſiua ſua quadam ſeu perfectibili. Hanc ob cauſſam, quia ſcilicet eatenus quantitas reddit demùm ſubſtantiam *aptam* ad ſubiectiuè recipiendum reliqua accidentia; ipſa etiam quantitas, cùm adeſt rei ſubſtantia, dicitur ſubiectum *Quo* accidentium reliquorum: quia, vt dictũ eſt, in ſubſtantia hæc inhærent mediante quantitate, vt D. Thomas etiam dicit hic art. 2.

Non dicitur autem quantitas ſubiectum *Quod*, aut etiam ſubiectum *ſuſtentationis*: quia ſecundum legem quidem ordinariam, non habet ordinem ad reliqua

A accidentia, tanquam potentia ad actum talis, vt ab ijs accidentibus ipſa per ſe *afficiatur*, atque adeò ut in ſola ea illa *inhæreant* & ſuſtententur. Non enim naturaliter ipſa per ſe quãtitas eſt alba aut dulcis, ſed ſubſtantia *quãta* eſt alba, dulcis, &c. Propter hoc itaq; nō ſubiectum Quod, aut ſuſtentationis, ſed *receptionis Quo* reliquorum accidentium quantitas dicitur.

Neque operæ preciū eſt de nominibus ac de modo loquendi hic pugnare, cur videlicet non etiam dicatur quantitas ſubiectum *ſuſtentationis Quo*, quando quidem ut in eſſe quoque reliqua accidentia ſuſtententur, requirunt in ſuo ſubiecto quantitatem. Satis nobis eſt in propoſito, rem ipſam ita intelligere, vt dictum eſt, quibuſcunq; tandem uerbis placuerit
B authoribus eam ſignificare.

Nunc, cùm ſecundùm legem ordinariam Quantitas ad reliqua accidentia ſic ſe habeat; fit in propoſito per potentiam Dei abſolutã, ut ipſa per ſe Quantitas per potentiam paſſiuam obedientialem, quam ſine vlla repugnantia ad id habet, *afficiatur* etiam diuulſa à ſubſtantia illis materialib. accidētibus hoſtię, eaque tanquam ſubiectum *Quod* recipiat atque *ſuſtētet*, id eſt, ut ab ipſa in Eſſe dependeant. Et nihilominus illud mirum hic ſupereſt, quòd non ita pendeant ea accidētia ab vllo ſubiecto *ſubſtantiali*: Item, quòd ne ab accidentali quidem aliquo ſubiecto pendet ipſa Quantitas.

Hinc porrò ſequitur, ut quantitas quidem omnibus modis exiſtat hic tanquam *Quod*, & nullo modo
C ut *Quo*; ſiquidem nullum ſubiectum vllo modo *ipſa* afficit, cui tanquam Quo, det ipſa aliquod Eſſe accidentale: reliqua autē accidentia exiſtunt quidem vt Quod quatenus exiſtūt independenter à ſubiecto *ſubſtantiali*, reſpectu cuius ante exiſtebant vt Quo, dando videlicet illis ſuum Eſſe. Simul tamen dici poſſunt exiſtere nunc etiam vt *Quo*, quatenus afficiunt hoſtiæ quantitatem, dantque ipſi Eſſe ſuum accidentale, vt Eſſe *coloratum, ſapidum, &c.* Atque ſic eſt intelligendus D. Thomas hic art. 1. Et hactenus de primo Puncto principali.

PVNCTVM SECVNDVM.

D *Quidnam agere poſſint illa Accidentia in res alias: & quomodo.*

D. Thom. art. 3. & 6.

Statvendvm eſt, Accidentia hæc *agere* poſſe illa omnia, quæ poterant anteà, cùm illis ſubeſſet ſubſtantia panis & vini, ut S. Thomas ponit art. 3. Probatur id hunc in modum. Quidquid accidentia illa agere poterant, cùm in ſubſtantia panis, & vini antea inhærerent, id ea ratiōne agere poterant, quatenus erant *virtus* quædam, *organum*, ſeu *inſtrumē*
E *tum* ſubſtantiæ. Sed cùm deſinēte ſubſtanria, ipſa perſeuerant, ſunt etiam virtus, organum, ſeu inſtrumentum ſubſtantiæ. Ergo tunc etiam poſſunt agere id omne, quod poterant, cùm illis ſubeſſet ſubſtantia panis & vini.

Maior probatur. Quoniã actio omnis, quæ fit ab his accidētibus, primò & principaliter promanat ab ipſa rei ſubſtantia, quippe cui primò ipſe effectus debetur: Accidentibus autem non niſi, quatenus ſunt *aliquid* ſubſtantiæ, vt patet ex Philoſophia, & D. Thomas repetit hic art. 3. ad 3. Id verò eſt, agere accidentia ut *virtutem, organum* ſeu *inſtrumentum* ſubſtantiæ, largè tamen accipiendo *inſtrumentum*, vt, omne id, quod agit in *virtute alterius*, dici poteſt quaſi inſtrum.

Neque

Neque verò hoc, quod dicimus, ſaporem, vel frigiditatem hoſtiæ v.g. eſſe virtutem ſeu organum ſubſtantiæ; ſignificat in ſapore entitatem aliquam peculiarem, præter entitatem ſaporis: ſed eſt illa ipſa entitas, quatenus eſt aliquid ipſius ſubſtantiæ hoſtiæ. Quā rem bene declarat exemplo Caietanus hic art. 1. Nam ſimiliter cùm dicimus, ſemen v.g. eſſe virtutem ſeu inſtrumentum animalis; ipſam tantùm entitatem ſeminis ſignificamus, quatenus eſt quidem aliquid ipſius animalis.

Iam probatur argumenti Minor: nam etiam deſinent ſubſtantia panis & vini, rectè ac verè intelligimus, accidentia hæc eſſe *aliquid ſubſtantiæ* panis & vini; tametſi abſque eiuſmodi ſubſtantia ibi relictũ, tãquã vice illius. Quemadmodũ ſemen animalis, etiãſi animal non ſit ſuperſtes, eſt tamen quoddam organum & quaſi inſtrumentum illius. In hoc ipſo autem cõſiſtit illud, quod in Minori aſſumpſimus, videlicet accidentia eiuſmodi, etiam deſinente ſubſtantia panis & vini, eſſe eius virtutem, organum, atq; inſtrumentum.

Hinc ſequitur PRIMO, non tantùm accidentia *ſimilia* poſſe fieri ab accidentibus iſtis, ſed etiã eas *ſubſtantias*, quæ potuiſſent anteà virtute formæ ſubſtantialis panis per illa accidentia, tanquam per organa fieri, ut rectè D.Thomas, ar. 3. ad 3. docet. Quod etiã bene defendunt Caietanus ibi & Sotus d. 11. q. 2. art. 3. contra Scotum in 4. d. 12. q. 3. vbi putat, formam ſubſtantialem non fieri ab *accidentibus*, etiam uirtute formæ ſubſtantialis; ſed immediatè à forma ipſa ſubſtantiali. Quæ opinio refellitur in Philoſophia, & ẽt diligenter à Caietano 1. p. q. 54. art. 3.

Reiectà verò hac opinione Scoti, ratio noſtri Corollarij eſt: Quoniam accidentia iſta, ut ſimpliciter & abſolutè ſunt tanquam aliquid *vicarium* ipſius ſubſtantiæ, licet non iam exiſtentis: ita etiam ſimpliciter & abſolutè ſunt *virtus* & inſtrumentum ſubſtantiæ ad agendum, quicquid poterant priùs agere in uirtute ſubſtantiæ. Neque verò effectus ſubſtantialis tunc ſequetur quaſi ex vi ipſorum accidentium *per ſe* (cũ hæc ſint multò imperfectiora) ſed in primis ex *vi ſubſtantiæ*, cuius illa accidentia tãquam *vicaria* ſunt ibi, cuiq; primò effectus debetur, præſertim cùm eſt ſubſtantialis.

SECVNDO ſequitur, non eſſe per ſe nouum miraculum, quòd illa accidentiã ſic agant, poſito quidem, quòd miraculosè ſine ſubiecto conſeruẽtur. Ita ſignificat D.Thomas art. 3. præſertim ad 3. & aſſerunt Caietanus, & Sotus vbi ſuprà, & Victoria q. 71. de Sacramentis. Ratio eſt: Quoniam *naturale* eſt vnicuiq; rei, vt agat prout eſt *actu*, id eſt, ſecundùm virtutem, quā habet actu, vt rectè D.Thomas art. 3. ſumit. Sed hæc accidentia, cùm diuinitùs ſine ſubſtantia conſeruantur, actu nihilominus habent virtutem, ſeu quod plus eſt, ipſa ſunt virtus agendi quædam, quatenus, ut dictũ eſt, ſunt aliquid eius ſubſtãtiæ, quæ præextitit. Ergo *naturale* eſt illis, vt tunc etiã eadem agant.

Si autem obijciat aliquis, ſupra naturam inſtrumẽti eſſe, vt agat, niſi actu illo vtatur principale agens, quod in propoſito eſt ſubſtantia, quæ iam actu eſſe deſijt: Reſpondendum eſt, accidentia in propoſito, vt antè dictum eſt, non niſi latè ſumpto vocabulo, agere tanquam *inſtrumenta* ſubſtantiæ. Agunt enim, nõ quatenus actu mouentur & *vſurpantur diſpoſitiuè* à cauſſa habente perfectam virtutem ad aliquem effectum principalem (id quod eſt inſtrumenti propriè dicti) ſed quatenus ſunt ipſa quidem *virtus quædam vltima* cauſſæ; quod etiam eis competit, cum ſubſtantia deſijt eſſe; idq; hoc ipſo, quòd ſunt nihilominus tunc quaſi quoddam *organum* illius. Quemadmodũ

A ſemen etiam agit vt *virtus* & vt inſtrumentum (latè ſumpto vocabulo) animalis, etiam tunc, cùm animal non eſt actu.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid item poſſint illa Accidentia pati à rebus alijs: & quomodo.

D.Thom. art. 4. 7. 8.

RESPONDENDVM eſt Accidentia illa poſſe pati omnia ea, quæ pati poterant, cũ in ſubſtantia ineſſent. Id oſtendit rectè

B D.Thomas art. 4. Ac poſſumus ex eius mente rationem ſic formare. Accidentia illa cùm eſſent in ſubſtantia, ob tres rationes pati poterant; *primò*, quia tunc *Eſſe* habebãt, quod poſſet alterari, & corrumpi per actionem contrariorũ accidentium; aut etiam, quod attinet ad Quantitatem, per additionem & diminutionem, iuxta quod Ariſtoteles 3. Metaphyſ. citatus ad hoc à D. Thoma hic art. 4. dicit, per diuiſionem, unam dimenſionem corrumpi & fieri duas; per additionem, ex duabus fieri vnam. *Secundò*, quia illorum Eſſe ſic erat proportionatum ipſi ſubſtantiæ, quam afficiebat, vt ſi quid eſſet tale, quod corrumperet ſubſtantiam panis & vini, etiam conſequenter corrupiſſet illius accidentia.

C *Tertiò*, quia neq; ſubiectum deerat, in quo recipi poſſet operatio extrinſeci agentis immutans atque corrumpens eiuſmodi accidentia. Sed deſinente nunc ſubſtantia, nihilominus eædem iſtæ rationes immutationis & corruptionis illorum accidentium ſuppetunt. Ergo perinde nunc ipſa pati poſſunt, quidquid pati potuiſſent anteà.

Maior patet ex Philoſophia. Minor probatur: Quoniam in illis accidentibus conſeruatur nunc diuinitùs idem *Eſſe*, & æquè *proportionatum* ipſi ſubſtantiæ panis & vini, licet iam quidem ea eſſe deſierit. Nam ut ſupra p. 1. explicatum eſt, quantitas etiam diuinitùs hic ſucceſſit ſubſtantiæ panis & vini in munere *ſubiecti*: ita, ut non minùs ea iam ſuſtentet illa accidẽ-

D tia, ac recipere proinde poſſit accidentia contraria corrumpentia, quàm ſuſtentaſſet atque recepiſſet ipſa ſubſtantia. Quare hæc accidentia, ut rectè concludit D.Thomas, non tantùm *per ſe*, cùm ſcilicet contraria directè & per ſe ipſis immittuntur, ſed etiam *per accidens* corrumpi poterunt, ratione ſubiecti prioris, nempe ſubſtantiæ panis & uini, cui manent ſecundùm ſuum Eſſe *proportionata*. Nam etſi iam non maneat ſubiectum illud ſubſtantiale, ad cuius actualem corruptionem per accidens etiam ipſa accidentia corrumpãntur; tamen poteſt iam in illis talis fieri mutatio, quæ ſi ſubſtantia panis & uini adeſſet, eam corrumperet, & conſequenter corrũperentur tunc quoque & nunc corrumpuntur ea ratione ipſius accidẽ-

E tia, eò quòd, ut dictum eſt, adhuc retinẽt Eſſe, quod eſt ſubſtantiæ panis & vini proportionatum.

Porro ex hac Aſſertione ſequitur PRIMO, non miraculoſam, ſed naturalem eſſe immutationem & corruptionem iſtorum accidentium, ſuppoſito videlicet illo primo miraculo, quo retinent idem Eſſe, quod antè, vt D.Thomas art. 4. ad 3. notat. Itẽ poſito, quòd diuinitùs etiam quantitas ſubijt, quoad hæc omnia, vicem *ſubiecti ſubſtantialis*, ut in ea recipiatur operatio agentis extrinſeci.

SED argumentatur hic contrà Durandus in 4. d. 12. q. 2. ſaltem Quantitatẽ non corrumpi hic naturaliter, ſed *miraculoſè*. Nam neque *per ſe* corrumpitur à contrario, cùm illo careat, ſecundũ Ariſtotelẽ in Præ-

ſicut ſuprà etiam punct. 2 recitauimus.

Tertio ſequitur, ſuperuacaneam fuiſſe etiam Soti ſpeculationẽ in 4. diſt. 9. q. 2. art. 4. cùm eſſe hic *ſubſtantialem* conuerſionem, atq; operationem, inde declarauit: Qm̃ operatio, inquit, diuina, quę ſubſtantiam panis hic conuertit *productiua* eſt corporis Chriſti atq; adeò illud planè produceret, ſi alioqui non eſſet impedimentum. Hanc opinionem dico primùm eſſe ſuperuacaneam: qm̃ ex acceſſione ipſius *nouæ habitudinis ſubſtantialis* corporis Chriſti; erga accidentia panis, rectiùs & faciliùs, vt patet ex dictis, declaratur, quemadmodum corpus Chriſti, licet non abſolutè, tamen ſm eam habitudinem formaliter ſit terminus conuerſionis & operationis diuinæ, *nouus & ſubſtantialis.*

Deinde etiam aio, illam Soti opinionem non ſatisfacere difficultati. Cùm enim operatio tranſiens, ſicut eſt in propoſito, ſit *ipſe effectus vt ſequitur ex virtute agentis*, neceſſe eſt, ſi operatio tranſiens ſit ſubſtantialis, hoc declarare, non ex effectu ſubſtantiali, qui *potuiſſet* alioqui ſequi; ſed ex effectu omnino & termino ſubſtantiali, qui re ipſa ſequatur.

Accedit, quod operatio tranſiens, cùm formaliter ſit quiddam *actuale*, & adæquatum actuali ſuo termino (eſt n. vt diximus, ipſe terminus, vt eſt ab agente) nõ ſatis intelligi pôt, quẽadmodũ operatio aliqua formaliter, quatenus eſt *operatio actualis*, ſit *factiua* alicuius alterius effectus, præter illum, qui per ipſam *fit actualiter.*

Cùm ſermo quidem eſt tm̃ de *potentia*, ſeu de facultate agendi, rectè dr̃ ex illa aliquid poſſe ſequi, & per eã fieri, quod alioqui non fit. Hoc aũt quemadmodum rectè intelligi & dici poſſit de ipſa ẽt *operatione actuali*, vt operatio eſt, non ſatis ipſe intelligere poſſum.

Sed illud in hac re poſſet alicui occaſio eſſe errandi, ꝙ aliquid qñque pertinet ad ipſam operationem, aut cum ea coniunctum eſt, ex quo *potuiſſet* ſequi alius effectus, q̃ is, qui ſequitur. Quam ob cauſſam largiùs quidem, & minùs propriè loquendo de operatione, dici poſſet, operationẽ fuiſſe *factiuam* alicuius effectus, qui non ſequitur. Vt ſi diceres v. g. per generationem monſtri potuiſſe generari perfectum ac integrũ animal, pp *vim* ſcilicet, quæ fuit in ſemine ad illud generandum.

Nos aũt de operatione formaliter, vt *operatio* eſt, loquimur, eamq; dicimus ſic exæquari ei effectui, qui ſequitur, vt ipſa certè, poſito, ꝙ talis actu fuit, non potuerit alium effectum hr̃e, ac multò minùs eius rõ accidentalis vel ſubſtãtialis declarãda ſit ex aliquo *alio* effectu, præterquam ex illo, qui ſequitur. Quod certè ſimiliter eſſet ei fatendum, qui actionem ſeu operationem tranſeuntem poneret formaliter in agente. Nam ſm hanc ẽt opinionem (alioqui minus probatam & cõem) actio etiam eſt vis quædam vltima & actualis adæquata ſuo effectui, qui ſequitur, à quo etiam rationem accipit ſubſtantialis vel accidentalis operationis.

Qvarto ſequitur, minùs fuiſſe neceſſariam, imò ẽt ineptam videri poſſe, quorundam recentiorum opinionem, qui longiùs multò, q̃ Sotus progreſſi, auſi ſunt dicere, *ipſum corpus* Chriſti per conſecrationem Euchariſtiæ omnino ac verè *produci* in alijs atq; alijs locis. Atq; id putãt ęquè poſſibile eſſe, & ęquè facilè defendi poſſe, atq; aliud, qd̃ cõiter concedi ſolet, nempe poſſe rem eã dẽ numero in alio atq; alio tpe ſæpiùs produci. Cur nõ igitur (aiũt) eadẽ produci poſſit in alio atque alio loco?

Sed magnum & clariſſimum diſcrimen eſt. Nã pôt res eadem produci de nouo in alio tpe, ſi eſſe deſierit; neq; tũc aliquid obſtat, quò minùs produci poſſit, ſiquidem pôt, poſtquam eſſe deſijt, de nouo iterum eſſe per productionem. In alio aũt loco ideo non pôt res aliqua denuò *produci*, ſubſtantialiter, qm̃ non ponimus illam ſubſtantialiter eſſe deſijſſe. Eſt enim ſm ſubſtantiam ſuam, licet non quidem in iſto loco. Ita fit, vt quia non pôt ſm ſubãm ſuam incipere de nouo eſſe, nequeat ẽt produci ſubſtantialiter in alio loco: ſed poterit tm̃ produci quidem ac fieri *accidentaliter*, acquirendo nimirũ de nouo *locum*, in quo priùs non erat.

Qvinto ſequitur, minimè panis ſubſtantiam Annihilari, ſi tota deſinit eſſe, ut malè Scot & Durãd. d. 10. cẽſuerunt. Rectiùs multò D. Tho. hic art. 3. & Caiet. ibi, & alij cõiter Doctores docent non annihilari, ſed conuerti. Rõ aũt huius eſt: Qm̃ annihilari propriè eſt rem deſinere per ſolam *non conſeruationem* Dei, quę ſanè non eſt actio ad aliquem terminum per ſe ordinata, ſed ceſſatio potiùs ab actione. Qũo Deus hactenus nullam rem creditur in nihilum redegiſſe. In propoſito verò non ſic deſinit tota ſubſtantia panis, ſed deſinit per accidens ex vi diuinæ *actionis* conuerſiuæ, quæ quidem ad terminum aliquem *per ſe ordinatur*; nempe ad corpus Chriſti, quatenus peculiari rõne eſt id, quod erat anteà panis, id eſt, quatenus ſuccedit pani in habitudine quadam ſubſtantiali ad accidentia, ſicut eſt dictum. Quapropter minimè panis annihilatur, ſed conuertitur, tranſit, & transfunditur in corpus Chriſti.

Quemadmodum in generatione, forma prior, licet tota ipſa eſſe deſinat, tñ propriè nõ annihilatur. Cuius rõ non propriè eſt, quia manet in poteſtate materiæ; ſed quia non deſinit, niſi per accidens ex vi *poſitiuæ operationis per ſe ordinatæ ad aliam formam*, in quam forma prior tranſit & transfunditur, ut rectè contra Durand. notauit Sotus d. 9. q. 2. ar. 4. Poteſt aũt & hic ẽ eſſe quęſtio de nomine, ſicut rectè monuit Victoria q. 61. de Sacramentis. Nam ſi annihilationem appellare libeat, cũ res tota, quocunque tandem modo deſinit eſſe; non repugnabimus: ſed certè abuteris uocabulo annihilationis, propter rationem iam dictam.

Sexto ſequitur, non modò falsò, ſed etiã ſine cauſſa quoſdam finxiſſe, quod panis hic reſoluatur in *præiacentem materiam*. Quorum opinionem rectè & clarè D. Tho. refellit hic artic. 3.

Septimo ſequitur, conuerſionem hic nequaquam habere ſe *per accidens* ad præſentiam corporis Chriſti in Sacramento, ut malè Scotus opinatus eſt d. 10. q. 1. 3. & 4. ſed eſſe potiùs cauſſam per ſe eius præſentiæ, vt rectè defendit Caiet. art. 1. & 2. ex ſententia Patrum antiquorum & Conciliorum, qui rõnem præſentiæ petũt ex conuerſione: atque etiam D. Tho. art. 2. & 3. ubi reputat impoſſibile, ut corpus Chriſti de nouo ſit in Sacramento, niſi per cõuerſionem panis in ipſum; vel certè per motum localem. Vnde colligit, cùm per motum localem hic non ſit, eſſe illud neceſſariò per conuerſionem panis in ipſum.

Quod tamen Caietanus declarat, non ita intelligi debere, quaſi ex D. Tho. ſententia ſimpliciter & abſolutè impoſſibile fuerit, aliter quàm per conuerſionem, hic eſſe corpus Chriſti: ſed quia ſm legem ordinariam, circa modum præſentiæ in hoc Sacramento, nõ poteſt hic eſſe aliter. Et ita quidem Caietanus D. Tho. interpretatur.

Sed mihi ſanè D. Tho. vr̃ abſolutè ẽt cenſuiſſe, id aliter eſſe impoſſibile. Hoc. n. ille in probatione ſumit, vt concludat, legem ordinariam à Deo inſtitutam, circa hoc Sacramentum, eam certè fuiſſe, ut eſſet hic corpus Chriſti per conuerſionem panis in ipſum. Quòd ſi ad hoc concludendum tantummodò ſumpſiſſet, ſm legẽ ordinariam, de modo iſtius Sacramenti latam, id aliter eſſe impoſſibile, profectò petiuiſſet principium.

Quicquid autem ſit de mẽte D. Tho. ipſe Caietanus non malè concedit Scoto & Durando ibi, de potentia ab-

tia abſoluta potuiſſe poni præſēs corpus Chriſti in Sacro, ſine conuerſione panis in ipſum. Quod certè vel illa ratio mihi perſuadet: Quia etiam interueniente conuerſione, teſtat nihilominus in hoc Myſterio quiddã admirabile, quod ſi Deus quidem ſine conuerſione faceret, æquè eſſet præſens corpus Chriſti illis accidentibus vna cum pane, atque iam eſt ſine pane. Id verò eſt, quod ſine motu locali coniungitur arcana Dei uirtute corpus Chriſti cum accidentibus panis, intima illa *habitudine ſubſtantiali*, de qua ſuprà dictum eſt. Ex qua quidem habitudine neceſſariò & per ſe ſequitur præſentia corporis Chriſti, & ſecuta fuiſſet, ſi ſubſtantia panis cum corpore Chriſti penetratiuè maneret, & ſimul etiam retineret ſuam ſimilem habitudinem ad eadem accidentia.

Neque enim repugnare videtur, vt ad eadem accidētia duæ diuerſæ ſubſtantiæ ſint affectæ per iſtiuſmodi habitudinem: ſicut non repugnat, ꝙ ad eandem naturam duæ ſubſtantiæ diuerſæ ſint affectæ per habitudinem ſubſtantialem hypoſtaſis, quæ tamen eſt arctior habitudo, quàm illa, de qua nunc agimus.

Hoc tamen, ſi ſubſtantia panis maneret, eſſet diſcrimen, ꝙ tunc corpus Chriſti non eſſet præſens quidem per actionem Dei *conuerſiuam*; ſed per aliam, quæ ad illam habitudinem ſolam corporis Chriſti ad accidentia terminaretur. Nunc verò placuit Deo eam habitudinē in corpore Chriſti mirabiliter ponere, non niſi per actionem *conuerſiuam* panis in ipſum.

Atque hoc nobis ſatis eſt, vt contra Scotum & Durandum, ſicut anteà diximus, ſentiamus, conuerſionem hanc non *per accidens*, ſed *per ſe* ſm legem Dei ordinariam, eſſe cauſſam Chriſti præſentiæ. Neque verò ad hoc defendendum neceſſe eſt, etiam aſſerere, quod per potentiam Dei abſolutam non potuerit aliter, quàm per conuerſionem, corpus Chriſti eſſe hic præſens.

Octavo ſequitur, falſiſſimum id eſſe, quod Scotus diſtinct. 10. quæſt. 1. & Durandus diſtinct. 11. quæſt. 1. dixerũt, corpus Chriſti hic eſſe *per ſolum reſpectum præſentiæ*. Hoc enim non eſſet ſatis, vt ſi accidentia panis ſumuntur, eo ipſo ſumatur et neceſſario corpus Chriſti: Quod tñ fatendum omnino eſt, vt rectè Caietanus art. 1. & Sotus diſt. 9 q 2 art. 4. contra illos authores argumentantur. Id aũt patet: Qm̃ contingit, duas res eſſe ſibi præſentes, & tamen non neceſſariò me ſumere vnam, ex hoc ipſo, quòd ſumo aliam. Reſpectus enim præſentiæ, per ſe eſt (vt ita dicam) diſſolubilis, vt alterum videlicet ſine altero poſſit ſumi.

Cõfitendus eſt igitur alius quidam in propoſito modus, quo hic ſit corpus Chriſti: nimirum per illam ſæpe dictam habitudinem ſubſtantialem ad accidẽtia panis. Quem modum Caiet. art. 1. ſub finem, rectè dicit eſſe *ineffabilem & ſpiritualem*, de quo tantùm Lateranenſe Concilium ſignificat, quòd dici poſſit modus *continentiæ*. Qui quidem ſingularis eſt & proprius huic Sacramento, ſicut etiam Diuus Thomas in hac quæſt. ſubinde appellauit.

Non enim habemus exemplum ſimile, vbi ſcilicet aliqua ſubſtantia per illam duntaxat habitudinem affecta ſit ad accidentia. Et quia nulla proinde alia mutatio terminatur, ſicut iſta, ad illum ſolum modum; item, quia hic *tota* ſubſtantia conuertitur; idcirco iſta mutatio diſſimilis eſt omnibus alijs mutationibus naturalibus ſm rõnem quidem ſuam *ſpecialem*, vt D. Tho. docet, art. 4. & facilè patet, ſi illius collatio inſtituatur cũ omnibus alijs mutationibus.

Hinc etiam ſingularis hic modus conuerſionis, rectè ſingulari quoq; & proprio nomine ab Eccleſia dicitur *tranſubſtantiatio*, vt D. Tho. in eodem art. notauit,

A Denique quoniam illum nequaquam ſatis intelligimus, bene monet Caietanus artic. 1. ſub finem, vt cum *admiratione*, inquit, *& veneratione fateamur in hoc defectum cognitionis noſtræ*.

Nono ſequitur, conuerſionem hanc fieri ſanè in *inſtanti*, vt facilè declarat D. Tho. art. 7. Succeſſiua enim eſt aliqua mutatio; vel quia eſt ad formã, quæ ſuſcipit *magis & minus*; vel quia eſt in ſubiecto, qd *paulatim* dēat diſponi; vel quia eſt à uirtute finita, & eiuſmodi, vt *indigeat* tpe ad perficiendam actionem. At iſta cõuerſio eſt ad Chriſti *ſubſtantiam* (intellige, ſm dictam illam habitudinem) quæ non ſuſcipit magis & minus; & ſubiecto *non indiget*, nedum ſubiecto ſucceſſiuè diſpoſito; & denique fit ab *infinita* Dei uirtute, quæ ſubito eſt efficax.

B Decimo, qm̃, ut dictum eſt, iſta mutatio ſeu conuerſio, cõi *ſubiecto* utriuſque extremi caret; inde etiam intelligi põt, quomodo liceat de hoc Myſterio loqui, & quomodo non. Qua de re agit D. Tho. art. 8. Quæ enim enunciationes ſolam ſucceſſionem & ordinem terminorum *à Quo & ad Quem* ſignificare ſolẽt, uſurpari hic poſſunt: Vt hæc; *Ex pane fit corpus Chriſti*. Quæ autem ſignificare ſolent cõionem ſubiecti, atq; adeò conſubſtãtialitatem quandam terminorum ex parte *ſubiecti*; hæ quidem uitari in hac re debent. Vt hæc: *Panis poteſt eſſe vel fieri corpus Chriſti*. Item hæc: *De pane fit corpus Chriſti*. Quia particula, De, ſignificat conſubſtantialitatem quandam, ut D. Tho. notat, art. 8.

Qui ēt rectè ibi admonet, quaſdã nihilominus eiuſ- C modi locutiones, impropriè hic uſurpari poſſe, nempe has: *Panis fit, aut eſt, aut erit corpus Chriſti*. Vel etiam illa: *De pane fit corpus Chriſti*. Ita tñ, inquit D. Tho. ut nomine *panis* in his propoſitionibus non intelligatur determinatè ipſa ſubſtantia panis, neque tota, neque quoad partem; ſed in *genere, & confuſè* ſubſtantia cõtenta ſub ſpeciebus panis remanentibus, quæ cùm eadem (non quidem ſecundùm rem, ſed ſecundùm rationem genericam) anteà eſſet panis, pòſt eſt corpus Chriſti, ut ſæpè iam explicatum eſt.

Postremo ex dictis facilè poteſt intelligi, qui ad illam Quæstionem reſpondendum ſit, quam hic aliqui mouẽt; Vtrum quælibet res poſſit conuerti in quãlibet? Dicendum enim eſt, poſſe, exiſtentibus duabus D conditionibus. Prima. Vt ſint tales res, quarum una poſſit alteri ſuccedere in habitudine aliqua ſubſtantiali erga tertium aliquid, quod ſaltem ſit poſſibile. Secunda Conditio. Vt res una poſſit deſinere eſſe; & altera poſſit, ſm habitudinem ſaltem aliquam ſubſtantialem, eſſe uerus effectus actionis *conuerſiuæ*: ac proinde ut uerè poſſit eatenus habere cauſſam.

Ex quo ſequitur, nullã rem creatam poſſe propriè conuerti in Deum. Ratio eſt: Qm̃ non poteſt Deus ſm ullam rõnem eſſe uerè effectus alicuius cauſſæ. Oportet enim effectum habere naturã diuerſam ab aliqua re, uel ęquè perfecta, atque eſt ipſe; uel perfectiori, quę nimirum ſit proinde eius cauſſa. Nulla autem res eſt, uel æquè perfecta, uel perfectior, quàm Deus, à qua E Deus differat ſecundùm ſuam naturam. Itaque nullam Deus poteſt habere cauſſam.

Quare bene dixit Caietanus hic art. 4. circa reſponſionem ad 3. eſſe non modò falſum, ſed etiam fatuum, aſſerere, quòd aliquid conuerti poſſit in Deum. Quanquam huius quidem rationem non reddiderit Caietanus. Multò uerò magis falſum & fatuum eſſet dicere, Deum poſſe conuerti in aliquid: Siquidem nequit omnino ipſe eſſe deſinere.

His explicatis, nihil aliud in hac Quæſtione teſtat, niſi fortè Responsio in forma, ad argumẽtum ſuprà poſitum in partem negatiuam, quòd ſcilicet hic nõ ſit

vera conuerſio. Et patet ex dictis, negandũ eſſe Añs, ſi de *mutatione* ibi ſit ſermo latiùs, videlicet ſiue propriè, ſiue analogia quadam, vt hic mutationem defendimus. Ad probationem neganda eſt Minor. Rurſus ad probationem Minoris, nego nõ eſſe hic terminum *ad Quem*, & nouum, & ſubſtantialem. Eſt enim ille, corpus Chriſti, non abſolutè, ſed vt ſm nouam habitudinem, eſt *id, quod erat panis*, rõne ſæpiùs declarata, ſicut ét Caiet. lo-

A quitur. Item eſt terminus *à Quo* ipſe panis, quem negamus non hẽre proportionem ad Chriſti corpus, vt eſt hic terminus ad Quem. Hẽt.n. hoc ipſo, q̃ rõ *communis* ſubſtantiæ põt ſm ſucceſſionem in habitudine ſubſtantiali ad eadem accidentia, tranſire & transfundi ex pane in corpus Chriſti, ſicut explicatum eſt. Ad CONFIRMATIONEM illius argumenti quod attinet, iã ét declarauimus, quemadmodũ hic non fiat panis annihilatio.

QVAESTIO QVARTA.

De Modo quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento.

D. Thomas 3. parte, quæſt. 76.

CHRISTVM in hoc Sacramento conſiderare poſſumus, primò ſecũdùm ſe. Secundò, reſpectu ſpecierum ipſius Sacramenti. Tertiò, reſpectu rerum aliarum extrinſecarum, ad quas habent ipſæ ſpecies reſpectum: cuiuſmodi ſunt locus, & ipſi ſenſus, quibus illæ ſpecies percipiuntur. Quicquid verò D. Thomas in hac quæſtione per octo articulos tractat de Modo, quo Chriſtus in hoc Sacramento exiſtit, ad aliquam omnino conſiderationem ex his tribus refertur. Quare tribus Punctis Quæſtionem hanc totam comprehendemus. PRIMO videbimus, Quomodo Chriſtus hic exiſtat ſecundùm ſe. SECVNDO, Quomodo reſpectu ſpecierum. TERTIO, Quomodo item reſpectu rerum aliarum extrinſecarum ipſis ſpeciebus.

PVNCTVM PRIMVM.

Quonam modo Chriſtus ſecundùm ſe exiſtat in hoc Sacramento.

D. Thom. art. 1. 4. 8.

QVOD ad primum punctum attinet, hæc tenenda ſunt. PRIMO, *totum* Chriſtum, ſm ſubſtantiam ſuam eſſe præſentem in hoc SS. Sacramento, id eſt, ſm corpus, ſanguinem, animam, diuinitatem, & ſubſiſtentiam diuini Verbi. Hanc Aſſertionem ponit D. Tho. hic art. 1. Et eſt certa ſecundùm fidem.

Probatur PRIMO, argumento ducto ex ipſis Chriſti verbis hoc modo: Vbi tale corpus & talis ſanguis Chriſti eſt, qualia Chriſtus habuit, cùm diceret: *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt &c.* & qualia ét nunc hẽt, qñ in eius perſona verba eadem à Sacerdote dicuntur; ibi eſt ét tota Chriſti ſubſtantia, conſtans ex anima, & diuinitate, & ſubſiſtentia Verbi. Sed in hoc SS. Sacramento eſt tale corpus Chriſti, & talis ſanguis, qualia tunc habebat, cùm id diceret, &c. Ergo Chriſtus ſm totam ſubſtantiam ſuam iam expoſitam, eſt in hoc Sacramento.

Maior probatur. Qm̃ corpus Chriſti omnino tunc ſubſiſtebat, & nunc ét ſubſiſtit ac viuit cõiunctum ſubſtantialiter cum illis omnibus, &c. Minor quoq; probatur. Qm̃ id prorſus ſubindicatur illa particula, *Meum*, & *Meus*. Vt ſi ipſe ſimiliter oſtenderẽ præſens corpus meum, inquiens: *Hoc eſt corpus meum*, certè ſubindicarẽ præſens ét eſſe quicquid eſt ſubſtantialiter coniũctum cum corpore meo, nempe aĩam & hypoſtaſim meam: Id.n. totum pertinet ad corpus meum, vt eſt *meum*, & vt ſubſiſtit ac viuit in me. Atq; ita per eam particulam planè ſignificarẽ, corpus meum tale, quale ipſum eſt, qñ id dicerem. Similiter igitur per eam particulam ſubindicauit ét Chriſtus, corpus ſuum præſens eſſe, tale quale tũc erat. Cur aũt non planè dicam, id *exprimi* per verba Chriſti; ſed tm̃ quaſi cõſequenter *ſubindicari*, paulò pòſt intelligetur, cùm declarabimus, non eodẽ prorſus modo ex vi verborum Conſecrationis, eſſe hic animam aut diuinitatem, quo eſt corpus & ſanguis.

SECVNDO probatur Aſſertio authoritate Patrum. S. HILARIVS lib. 8. de Trinitate, loquens de Verbo incarnato, atque adeò ſimpliciter de *toto* Chriſto: *Si verè*, inquit, *Verbum caro factum eſt, & nos verè Verbum carnem* CIBO *Dominico ſumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt?*

Sanctus Gregorius NAZIANZENVS epiſtola prima ad Cleidonum: *Vbi*, inquit, *nunc corpus* (Chriſti) *fuerit*

B *niſi cum ea natura à qua aſſumptum eſt?*

S. Cyrillus ALEXANDRINVS lib. 4. in Ioan. cap. 15. Idem eſſe cenſet comedi Chriſti carnem in hoc Sacramento, & comedi ipſum totum Chriſtum *filium Dei. Manet enim*, inquit, *inuiolata vtraque natura, & vnus ex vtriſque Chriſtus eſt.* Et cap. ũ6. *Per hanc*, inquit, *benedictionem myſterij ipſum filium Dei ſuſcipimus.*

S. AMBROSIVS, lib. de iis, qui myſt. init. cap. 9. *In illo*, inquit, *Sacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti.* Vbi planè indicat, totum Chriſtum eſſe vbicunque in Sacramento corpus eius eſt. Similia alij, quorum teſtimonia collegit Gratianus de Conſecrat. diſt. 2. Can. *Singuli.* Can. *Nec Moyſes, &c.*

TERTIO probatur ratione à D. Thom. ſic. *Si aliqua*

C duo ſunt realiter coniuncta; vbicunque eſt *vnum* realiter, oportet & alterum eſſe. Sed *illa* omnia, ex *quibus* conſtat ſubſtantia tota Chriſti, ſunt realiter coniuncta. Ergo vbicunque eſt vnum, eſt & alterum, & ſic erunt omnia in Sacramento.

Maior autem huius Rationis non accipienda eſt ita generatim, vt ſonat; ſed loquitur de duobus coniunctis abſolutis, quorum alterum ſubſtantialiter *pendeat* ab altero: Senſusq; eſt, vbicunq; eſt id, quod ab altero *pendet*, ſicut pendet hic corpus ab anima, & ab hypoſtaſi diuina; ibi eſſe & alterum.

Quòd ſi aliter illa D. Tho. propoſitio intelligeretur, haberet ſanè multas inſtantias. Nam manus & anima ſunt realiter coniuncta: nque tamen vbicunque eſt &

D continetur anima, ibi eſt manus, non enim eſt in pede, in quo etiam anima continetur: quamuis bene contra, vbicunque eſt manus, eſt etiam anima, quia ſubſtantialiter ab anima manus dependet. Item Verbum diuinũ & Chriſti humanitas, realiter coniuncta ſunt; neque tamen vbicunque eſt Verbum, ibi eſt humanitas: quamuis bene contrà; vbicunque illa humanitas eſt, ibi etiã eſt Verbum, quoniam à Verbo ſubſtantialiter illa dependet.

Atque exemplo illo quidem animæ oſtenditur, non rectè Caietanum hic articulo primo dixiſſe, propoſitionem illam Diui Thomæ veram generatim eſſe, quando vnum ex coniunctis eſt in aliqua re, non modò vt in *loco* (ſicut Durandus in quarto, diſtinctione decima,

E quæſtione 2. voluit propoſitionem illam Diui Tho-

mæ

mæ limitare, atq; excludere à propoſito) ſed etiam tanquam in *continente*, quocunq; modo, ſicut hic eſt Chriſti corpus in Sacr̃o. Nam ne ita quidẽ eſt uera generatim illa propoſitio. Nam anima, vt dictum eſt, ſuo quodam modo continetur in pede; neq; tamen manus, quæ cum anima realiter coniuncta eſt, exiſtit etiam in pede. Habet igitur illa D. Thom. propoſitio eum ſenſum, quem expoſuimus, quemq́; attigit etiam Alanus lib. 1. de Euchariſtia, c. 38. ac Sotus etiam obſcurè d. 10. q. 1. ar. 1. & iuxta eum ſenſum rectè probatio illa D. Tho. procedit.

QVARTO probatur Aſſertio. Quoniam eſſet alioqui corpus Chriſti mortuũ in Sacramento, ſi non eſſet coniunctum ibi cum anima. Chriſtus autem, inquit Apoſtolus, *iam non moritur*, Rom. 6.

B QVINTO probatur ex vſu antiquiſſimo Eccleſiæ, quo tribuitur, vt ſuperiùs vidimus q. præced. p. 1. latriæ cultus Chriſto in hoc SS. Sacramento: quod non fieret, niſi ibi ẽt eſſet eius perſona diuina. Dicimus aũt, eam eſſe ibi (nam & hoc declarandum eſt) peculiari ratione, quatenus nimirum pertinet modo *peculiari* ad ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti, ſuſtentando illam *hypoſtaticè*. Vnde fit, vt non tantũ generali modo, diuina Chriſti perſona intelligatur eſſe in hoc Sacramento, ſicut eſt præſens per eſſentiam, præſentiam, potentiam omnibus alijs rebus; ſed etiam quodam *peculiari* modo & Sacramentali, ratione *corporis* Chriſti à ſe hypoſtaticè ſuſtentati, quod eſt in hoc Sacramento.

C SEXTO probatur eadem Aſſertio ex Eccleſiæ definitione in Concilio Florentino, ſub Eugenio IV. in decreto de Sacram. & Tridentino ſeſſ. 13. cap. 1. & can. 1.

SECVNDO tenendum eſt, non modò ſ̃m ſubſtantiã, ſed ẽt ſ̃m accidentia omnia ſua *intrinſeca & abſoluta*, quę habet in cœlo, atq; adeò ẽt ſ̃m ipſius *quantitatem* eſſe totum Chriſtũ in hoc SS. Sacramento, vt declarat D. Tho. hic art. 4. Dicimus autem, ſecundùm accidentia *intrinſeca & abſoluta*, vt excludamus ea, quæ ipſi competunt, non niſi per reſpectum ad locum, ſicut D. Thomas art. 5. ad 3. apertè etiam notauit. Non enim habet in Sacramento *ſitum* illum, quem habet in cœlo.

D Porrò uerò hæc Aſſertio non ita putatur expreſsè eſſe de fide, ſicut præcedens; nihilominus adeò certa cenſetur, vt contraria ſententia reputetur erronea, & meritò. Ac primùm quidem Aſſertio noſtra eſt ſententia cõis omnium Theologorum d. 10. excepto Durando ibidem, quęſt. 2. qui probabilius eſſe putat, non habere Chriſtum in Sacramento ſuam quantitatem. Itẽ OCKAMO in 4. q. 4. & in Tractatu de Euchariſtia, cap. 39 qui cùm ſentiat, quantitatem re idem eſſe cum ſubſtantia; dicit quidem Chriſtum hr̃e in Sacramento rem ipſam illius quantitatis, quam habet in cęlo, videlicet eo ipſo, quòd habet in Sacramento ſubſtantiam ſui corporis, quam iſte quidem putat eſſe rem illius quantitatis; ſed negat tamen habere Chriſtum in Sacramento *formaliter* ipſam quantitatem, eò quòd non eſt extenſus ibi in ordine ad locum, neque ei commenſuratur, in quo author iſte conſtituit formalem rationem quantitatis.

E Sed, vt diximus, negare quantitatem Chriſti in hoc Sacramento, *erroneum* eſt, vt ẽt appellauit Alexander Alenſis 4. p. q. 40. memb. 3. art. 4. & Sotus d. 10. q. 1. art. 4. & Alanus lib. 1. de Euchariſtia, c. 38. vbi ait, pro hæretica penè opinionẽ illam Durandi haberi, & contrariã Aſſertionem cenſeri iam ſententiam Eccleſiaſticam.

Quæ probatur PRIMO ex ipſis Chriſti verbis. Cũ.n. dixit: *Hoc eſt corpus meum*, ita corpus ſuum ſignificauit, ſicut alias ſ̃m cõem loquendi modum, corpus humanum propriè ſignificari & demonſtrari ſolet. At cùm *hoc* corpus *humanum* determinatè & ſingulariter dicimus; licet primariò quidem ſignificemus ſubſtantiam;

A ſecundariò tamen, & quaſi ex obliquo, etiam accidentia & dimenſiones quantitatis ſignificare ſolemus, per quæ nimirum conſtituitur corpus *organicum*, partium atq; membrorum varietate diſtinctum. Tale igitur corpus, nempe ſuis accidentibus & dimenſionibus præditum, Chriſtus in Sacramento adeſſe affirmauit, & quotidie nunc affirmatur verbis Chriſti.

SECVNDO probatur. Nam certum eſt, rectè deduci ex verbis Chriſti, eſſe eum quoad ſubſtantiam ſuam totum in hoc Sacr̃o: illis.n. tanquam firmo fundamento in ea re Concilia nituntur. Sed idem medium, & eadem prorſus ratio ſuppetit, vt ex eiſdem Chriſti verbis colligamus, eſſe eũ in hoc Sacr̃o totum ẽt quoad *accidentia*. Ergo rectè iſtud quoq; deducitur ex Chriſti verbis. Minor probatur. Q[illegible] quòd ſit totus in Sacramento quoad ſuam ſubſtãtiam, propterea ex uerbis Chriſti rectè colligitur, quia reliqua oĩa, quę ad Chriſti ſubſtantiam pertinent, ſunt *realiter coniuncta* cum illius corpore, & cum illius ſanguine. Item ẽt, quia particulæ *Meum* & *Meus* ſubindicant, in Sacramẽto tale Chriſti corpus eſſe, quale reipſa illud in ſe erat, & nunc etiam eſt. Sed accidentia etiam *realiter ſunt coniuncta* cum corpore Chriſti, atque item ſecundùm illa quoque erat Chriſti corpus, & nunc eſt in ſe re ipſa *tale*. Ergo, &c. Quòd ſi hac ratione non rectè probatur iſtud quoad accidentia; certè carebimus firmo argumento, ut illud alterũ ex uerbis Chriſti probemus quoad Chriſti ſubſtantiam.

C TERTIO, eam fuiſſe Chriſti uerborum uim, probatur deinde ex cõi ſenſu fidelium, qui eſt certiſſimus Scripturæ interpres. Nam ſi aliquis in concione fidelis populi negaret, Chriſtum in Sacr̃o ita eſſe, ut ibi habeat caput, oculos, humeros, brachia, & alia membra formata ac diſtincta, certè iudicaretur repugnare illi Chriſti ſententię: *Hoc eſt corpus meum*; neq; toleraretur ullo modo. At ſi Chriſti quãtitas in Sacr̃o non eſt, ſequitur planè, ipſum ibi non habere caput, oculos, & alia membra conſueto modo formata & diſtincta, cùm hæc formatio & diſtinctio membrorum & organorum corporis fiat per quantitatem. Ergo opinio, quæ negat Chriſti quantitatem in Sacramẽto, planè pugnat ſecundùm ſenſum fidelis populi cum illis Chriſti uerbis.

D QVARTO. Cùm Chriſtus dixit, *Meum*, certè ſuũ corpus ſignificauit, quatenus erat corpus illud *ſingulare ac proprium ipſius, & diſtinctum* ab alijs quibuſcunq; humanis corporibus indiuiduis. At humanum corpus quantitate etiam *ſignatur, & fit ſingulare, proprium atque diſtinctum ab alijs*. Ergo, &c.

QVINTO accedit, quòd qualenam corpus Chriſtus tunc diceret, ipſe etiam determinaſſe uidetur, cùm adiũxit: *Quod pro vobis tradetur*. Quaſi diceret, eiuſmodi planè & tale ſecundùm ſe, quale tradetur in cruce. Atqui in cruce traditum, & ibi etiam paſſum eſt, non niſi præditum ſua quantitate.

SEXTO, nam ſequeretur alioqui Chriſtum ibi eſſe quiddam planè deforme, & quidem multò magis, quã
E ſit rudis aliqua & informis maſſa: ſiquidem careret cõſequenter omni figura. Hoc autem cùm eſſet nihilominus ſubſtantia quædam materialis, cogitatu eſt ualde abſurdum. Atque rurſus etiam ex hac parte pugnat huiuſmodi opinio cum communi ſenſu fidelium. Certè.n. omnes refragarentur, ſi audirent Chriſti corpus in Sacramento eo modo ſecundùm ſubſtantiam humani corporis eſſe, quo nunquam corpus humanum uenit in hominis cogitationem ſeu imaginationem. Semper enim corpus humanum imaginamur quantitate præditum, neque aliter ſanè poſſumus.

SEPTIMO, id etiam Concilia, quamuis non omnino expreſſis atq; diſtinctis uerbis, ſignificare planè uiden-

tur. Affirmãt.n.ſimpliciter abſq; vlla limitatione, Chri- A
ſtum ipſum *totum eſſe* in Sacramento. Qui autem *totum*
dicit, neq; addit particulam excluſiuã, vt.ſ.ea totalitas
intelligatur *ſm̃* quoad ſubam; totum ſm integritatẽ ẽt
quantitatis ſignificat: hanc.n.ſignificare ẽt maximè cõ
ſueuimus, noĩe *totius* hoĩs, aut corporis. Etſi verò Con-
cil. Trident. ſeſſ. 13. ca. 3. declaret, eſſe Chriſtum hic to-
tum, quoad animã, diuinitatẽ, &c. tñ illam particulam
excluſiuam integritatis accidẽtium nuſquam addidit.

Postremo, hanc fuiſſe ſententiam Patrum, nõ eſt
dubium, præſertim Emiſſeni, homil. 5. de Paſchate, Am
broſij in præparatione ad Miſſam, Auguſtini in ſerm.
ad infantes apud Bedam, 1. Cor. 10. Aiunt.n. *totum & in
tegrum* Chriſtum à *ſingulis* percipi, *tantumq; eſſe in exi-
guo, quantum exiſtit in toto.* Atq; huc ẽt pertinent illi lo- B
ci Patrum, in quibus nitũtur aduerſus cogitationes hu
manæ rationis & ſenſus confirmare fidem fidelium de
huiuſmodi Myſterio. Quales quidem loci ſuprà à no-
bis recitati ſunt aliqui, quæſt. præced. punct. 1. §. 5.

Porrò verò fundm̃, quo pro contraria opinione niti
tur Durandus, ferè continetur hmõi ratione. Si quanti
tas Chriſti tota continetur parua quantitate hoſtiæ, ne
ceſſe eſſet, eam ibi exiſtere *indiuiſibiliter.* Nam ſi diuiſibi
liter eſſet, contineri à minore quantitate non poſſet. At
repugnat ipſi rationi & eſſentiæ quantitatis, eſſe alicu-
bi *indiuiſibiliter.* Ergo. Minor probatur. Quoniam eſſen
tia ipſa quantitatis eſt *diuiſibilitas & extenſio*. . . .

Sed hæc tota argumentatio nullo negotio diluitur C
à Caietano hic art. 3. & à Soto d. 10. q. 1. ar. 4. & ab alijs,
alio quodam fundamento poſito, quod ex doctrina D.
Tho. rectè conſtituit Caietanus, & eſt ſanè veriſſimum.
Illud eſt, diſtinguendam eſſe duplicem *extenſionem* ſeu
diuiſibilitatem quantitatis. Vna eſt ipſi prima & eſſen-
tialis, qua.ſ partes ſubæ materialis ſeparantur & cõpo-
nũtur *inter ſe*, vt caput ſit extra humeros, &c. quo ipſo
quãtitatis munere ſit ẽt ipſa ſuba materialis *apta*, vt ſit
& extẽdatur cõmenſuratiuè ac diuiſibiliter in *loco*, i. vt
tantùm pars reſpondeat loci parti, & totum toti loco.

Hæc aũt prima quantitatis extenſio, nullo mõ põt à
quantitate ſeparari, atq; adeò neq; quãtitati ipſi conue
nire põt inextenſio, vt ſic dicã, & indiuiſibilitas huic pri
mæ extẽſioni oppoſita, qualis eſt v.g. idiuiſibilitas ſubę D
immaterialis, vt Angeli; vel ẽt ſubę materialis, ſi cogite
tur ipſa *ſecũdũ ſe*, vt re vel rõne à quantitate diſtinguit.

Altera extenſio quantitatis eſt ſecundaria & qua
ſi effectus quidam prioris, nempe extẽſio partium ſub-
ſtantiæ in ordine ad *locum commenſuratiuè*, cùm.ſ. actu
pars reſpondet parti loci, & totum toti loco. Quę ſecun
daria extenſio ſeu diuiſibilitas formaliter non eſt ipſa
extenſio quantitatis, ſed potius in ea conſiſtit eſſentia-
liter genus aliud quoddam accidentis, quòd dicitur *Si-
tus*, vt rectè notauit Caietanus.

Hæc igitur extenſio cùm ſit poſterior & extrinſeca
ipſi quantitati, poteſt omnino per potentiam Dei abſo
lutam ab ea ſeparari. Vt ſi Deus creauiſſet v.g. vnicum
tñ lapidem, aut nũc ẽt extra totum mundũ illum crea E
ret; extenſum quidem eſſet *in ſe* per ſuarum partiũ quã-
titatẽ; neq; tñ cõmenſuratiuè *coextenſum* vlli oĩno loco.

Atq; hinc ẽt conſequẽter apparet *inextenſionem* ſeu
indiuiſibilitatem, directò quidem oppoſitam non illi pri
mæ, ſed huic poſteriori extenſioni & diuiſibilitati, quæ
eſt actu in ordine ad *locum*, poſſe per eandem Dei potẽ-
tiam abſolutam, conuenire quantitati, ſicut conuenit
ſubſtantijs immaterialibus, quæ ſunt totæ in toto, & to
tæ in qualibet parte; & ſicut etiam conuenit ſubſtantiæ
materiali *ſecundùm ſe*, ſi cogitetur vt ſubeſt ipſi quanti-
tati. Sub tota enim quantitate aquę v.g. & ſub qualibet
parte ipſius eſt verè ſubſtantia aquæ indiuiſibiliter.

In propoſito igitur aſſerimus, iſto modo ſeparari vir
tute diuina à Chriſti corporis quantitate poſteriorem
illam extenſionem, ac proinde conuenire ipſi indiuiſi-
bilitatem, huic diuiſibilitati, quæ non eſt de eſſentia
quantitatis, oppoſitam; vt.ſ. una cum ipſa ſubſtãtia cor
poris Chriſti ſit tota in toto, & tota in qualibet parte
quantitatis ſpeciei, ſicut paulò inferius ex doctrina D.
Tho. magis declarabitur. Durandi verò argumentatio
ſolùm probat, non poſſe quantitatẽ alicubi eſſe indiuiſi
biliter, ea indiuiſibilitate, quæ directò opponatur extẽ
ſioni quantitatis primę & eſſentiali, ſ. partiũ ſubæ in ſe.

Atq; ex hac eadem doctrina intelligitur, quis fuerit
error in fundõ Ockami. Falsò.n. hic author poſuit rõnẽ
ipſam & eſſentiam quantitatis in extẽſione actuali par
tium ſubæ in ordine ad *locum*. Hæc.n. extenſio ad aliud
genus (.ſ. ſitus) formaliter pertinet, vt eſt dictum; qd hic
quidem ne ex quãtitate conſequatur, diuina virtute mi
rabiliter impeditur. Ratio aũt quantitatis non eſt niſi
extenſio partium in ſeipſis, quæ eadem quidem ſm *ap
titudinem* etiam eſt in ordine ad locum, ſed non actu.

Vnus tñ eſt Avgvstini locus in epiſt. 57. ad Dar-
danum, quo abutuntur ẽt Sacramentarij, ad probandũ,
non poſſe corpus alicubi eſſe, niſi vt *in loco*, atq; adeò di
uiſibiliter & commenſuratiuè. *Spacia*, inquit Auguſti-
nus, *tolle corporibus, & nuſquã erunt: Et quia nuſquã erunt,
oĩno non erunt.* Sed q præced. p. 1. manifeſtè ex eodẽ Au-
guſtini loco oſtendi, diſputaſſe hoc ibi Auguſtinũ tantũ
modo ſm legem corporũ ordinariam & naturalẽ, nihil
aũt eũ ibi cogitaſſe minus, q̃ q per potentiã quoq; Dei
abſolutã fieri nequeat, vt corpus ſit alicubi nõ localiter.

Tertio tenendum eſt, totum Chriſtum, & quoad
ſubſtantiam, & quoad accidentia, eſſe in hoc Sacfo tam
diu, quamdiu ſpecies manent *incorruptæ*, ſaltem quoad
earum *quantitatem*, quæ eſt hic accidens præcipuum &
fundamentum reliquorum, vt D. Tho. docet art. 8. Hoc
probatur. Nam tandiu Chriſtus hic manet, quamdiu
hic ſupereſt uerum Euchariſtiæ Sacfm. Sed Sacramen-
tum Euchariſtiæ ſupereſt tamdiu permanenter, quam-
diu manent ipſæ ſpecies conſecratæ, ut ſuprà q. 1. p. 2.
contra Sectarios ex Chriſti uerbis, & antiquo Eccleſiæ
vſu aſſeruandi Euchariſtiã probatum eſt. Ergo, &c. Ad
q ẽt D. Tho. hic art. 6. ad 2. affert teſtimonium Cyrilli
Alexandrini ſuprà à nobis recitatum, qui in Epiſto
la ad Caloſyrium dicit, *inſanire eos*, qui hoc negant.

Porrò quia tamdiu manet hic Chriſtus, quãdiu ſpe-
cies *incorruptæ* manent, rectè inde colligit D. Tho. ar.
8. tum ẽt, cùm vel puer, vel aliquid eiuſmodi in Sacfo
miraculosè apparet, manere Chriſtum in illo. Rõ eſt:
Quia vel hæc apparitio fit per ſolã immutationẽ mira-
culoſam *ſenſus*; & tũc nihil ſpeciebns ipſis mutatur: vel
fit p mutationẽ in ipſo *obiecto*, qd tunc quidem accidit,
qñ apparens figura *diu permanet*, & eadẽ oĩbus apparet.
Et in eo caſu nõ eſt ipſa caro Chriſti illud qd apparet;
manet.n. diu, & ſeruari ẽt ex conſilio Epiſcoporũ in py
xide ſolet, qd nefas eſſet, inquit S. Tho. Chriſto ipſi fa-
cere ſm propriã ſpeciẽ. Quare putandũ eſt, tũc ſolũ fie-
ri mutationẽ aliorũ accidentiũ, vt coloris, figuræ, &c.
manere aũt incorruptam quantitatem, atq; adeò Chri
ſtum ẽt in Sacfo. Quam ſnĩam D. Tho. facilè defendit
Sotus diſt. 10. q. 1. art. 8. contra Durandum, ead. d. q. 4.

Notat verò Caiet. in illo art. 8. tunc ẽt mutari quanti
tatem, cùm vſq; adeò illa ſub alia figura vel colore ex-
tẽditur, vt vinũ aut panis, qui fuit antè conſecratus, nõ
potuiſſet certè ſub tãta quãtitate manere. Vt ſi v.g. fuiſ
ſet anteà pauxillũ uini conſecratum poſtea uerò totus
calix ſanguine plenus cerneretur. Tunc dicit Caietã-
num ſanguinem miraculoſum eſſe adorandũ, ſicut ve-
ſtẽ Chriſti, & alia eiuſcemodi: non aũt manere ibi Chri
ſtum,

ſtum nec eſſe ibi adorandum, tanquam in Sacraméto.

Quare putat Caiet. doctrinã illã D.Th. eſſe intelligẽ dã, q̃n dimenſiua quãtitas panis vel vini, non ita quoad extẽſioné ſub alio colore vel figura mutatur quin ſubã ipſa panis vel vini pri⁹ cõſecrati potuiſſet eſſe ſub illa.

Cenſuit quoq; S.Tho.in 4.d. 10.q.4.ar.1.quæſtiun. 3. nõ licere eiuſmodi ſanguiné aut carné miraculoſam ſic apparenté ſumere. Rõ eſt: Q̃m non hét tunc *modũ* vt ẽm cõſuetudiné & condõné huius Sacri comedatur & bibatur, qđ ét notauit Victoria ĩ libello de Sacris, q.71.

Quamobrem cõiter docetur, debere tunc Sacerdotem, ſi in ſacro eiuſmodi apparitio accidat, conſecrare aliam hoſtiam, vt ſacrificium videlicet *perficiatur*, etiam *ipſa cõione* Sacerdotis, id quod eſt de iure diuino. Atque hactenus de Primo Puncto huius Quæſtionis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quonam modo Chriſtus in hoc Sacramento exiſtat, reſpectu ſpecierum Sacramentalium.

D.Thom. art. 2.3.5.6.

VIDENDVM iã eſt, q̃uo ſit hic Chriſtus, reſpectu ipſarum ſpecierũ. Et Primo dicẽdum eſt, non eſſe in illis tanquam in *loco*. Hoc D. Thom. in art. 5. egregiè probat & declarat. Nam ita eſt corpus Chriſti ſub illis accidentibus, ſicut erat ſubã panis. At ſubã ipſa panis non erat in illis, tanquam in loco, ſed mõ indiuiſibili, i. tota (intelligere ẽm ſubãm ſeu eſſentiã ſpecificã ex materia & forma panis conſtitutã) in qualibet particula dimenſionũ quãtitatiuarum, & tota ẽt ſub illis totis. Ergo ſimiliter corpus Chriſti erit ſub illis, non vt in loco, ſed modo illo indiuiſibili ſubſtantiæ panis, ita videlicet, vt totum ſecundũ rationem ſuam, id eſt, vt organicum & humanum corpus, ſit ſub illis totis & ſub qualibet parte.

Maior probatur: Q̃m corpus Chriſti ſuccedit ſubæ panis ſub illis accidentibus, excepto ſolum illo mõ *inhærentiæ*, q̃uo erant eiuſmodi accidentia in pane. Minor item eſt clara. Nam ſubſtantia aliqua materialis, nõ eſt *ipſa ſecundùm ſe*, in loco, ſed per ſuam quantitatem: Sub ſua verò quantitate & ſuis accidẽtibus eſt per modum ſubſtantiæ indiuiſibiliter, ſicut de pane dictum eſt.

Modus itaque, quo Chriſtus eſt ſub illis ſpeciebus, oino eſt ſingularis & proprius hui⁹ Sacri, qui videlicet ea ſola habitudine ſubãli corporis Chriſti ad accidẽtia panis cõtinetur, ẽm quã q. præced. p. 3. declarauimus, illud eſſe hic terminũ cõuerſionis ſeu trãſubſtãtiationis. Id qđ ẽt ſentit planè D.Tho. vt ſuprà vidimus, & attingit quoque bene Alanus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 37.

Atq; hinc ſequitur Primo, ẽt Chri *quantitatem* eſſe ſub ſpẽbus mõ itẽ idiuiſibili, ſicut eſt ipſa Chriſti ſubã. Qđ rectè D.Tho. hic art. 4. ad 1. inde declarat, ꝙ quantitas Chriſti hic non eſt, niſi rõne ipſius ſubæ corporis Chriſti, in quã fit panis conuerſio. Vnde eſt conſequẽs, vt quantitas hic non ſit modo ſuo naturali & ordinario, i. commenſuratiuè, & tanquam in loco; ſed modo ſubſtantiæ, atq; adeò indiuiſibiliter: ſequitur. n. conditionem & modum eius, ratione cuius & per quod ipſa hic eſt, nempe corporis Chriſti. Neq; verò iſte modus indiuiſibiliter exiſtendi, quantitati ipſi repugnat, vt p. præcedenti ſatis contra Durandum declaratum eſt.

Secvndo ſequitur, Chriſti corpus ſub illis ſpeciebus, neq; *ſtans*, neq; *pronum*, neq; *ſupinum* eſſe, neq; vllum omnino *ſitus* modum habere: quoniam iſtiuſmodi ſitus differentiæ non conueniunt corpori, niſi exiſtenti alicubi tanquam in *loco*. Eſt igitur Chriſti corpus ibi, ſi quis hoc interroget, non niſi *indiuiſibiliter*, modo quodam ſingulari, quem *Sacramentalem* dicimus.

Tertio deniq; ſequitur, neq; *definitiuè*, neq; *circumſcriptiuè* Chriſtũ hic eſſe, ut rectè declarat D.Tho. ar. 5.

A Non *definitiuè*: q̃m ita eſt in vnis ſpẽbus, ut ſimiliter ſit ẽt in alijs alibi. Neq; ẽt *circumſcriptiuè*; ut patet: quia nõ eſt commenſuratum illis ſpẽbus, vt ſit totũ in totis, & non ẽt in ſingulis earũ partibus. Quam rem rectè ẽt declarauit Sotus d. 10. q. 1. art. 5. vbi meritò reprehendit Gabrielẽ & alios, qui modũ exiſtendi definitiuè in loco deſcribunt eſſe, cũ res aliqua eſt alicubi *indiuiſibiliter*, i. tota in toto, & tota in qualibet parte, ſicut ſunt Aĩa, Angelus, & Deus: quo pacto corpus Chriſti ẽt hic eſſet definitiuè, ut patet. Sed melior atq; conuenientior ipſi vocabulo deſcriptio eſt, ut eſſe definitiuè in aliquo, ſit ita definiri & quaſi claudi illo, vt non ẽt eadem res ſit alicubi. Quæſtio tamen iſta non põt eſſe niſi de nomine.

De Q̃one aũt illa, quam per occaſioné, vel ſine occa-

B ſione potius quidam hic diſputant, Vtrum. ſ. vnum corpus poſſit ẽt *circumſcriptiuè & cõmenſuratiuè* eſſe ſimul in diuerſis locis, non eſt cur in præſenti dicamus: tum quia non magis eſt iſta diſputatio huius loci, quam aliorum: tum quia ex his, quæ in q. præced. p. 1. §. 22. & ſeq. aduerſus perfidiam Sacramentariorum diſſerui, ſatis intelligi poſſe puto nihil obſtare, quo minus per potentiam Dei abſolutam, id fieri poſſit.

Secvndo aſſerimus, totũ Chriſtũ eſſe illo mõ non tñ ſub vtraq; ſpecie ſimul, ſed ẽt ſub earum qualibet. Quæ Aſſertio eſt certa ẽm fidẽ, quã confirmat rectè, & declarat D.Tho. art. 2. Probatur aũt Primo illis oĩbus argumentis, quibus p. præced. probatum eſt, totũ Chriſtum eſſe in ipſo Sacramento, indiſtinctè loquendo de

C illo; Ex omnibus enim illis medijs & argumentis poſſumus etiam ſimiliter concludere, eſſe totum in qualibet ſpecie Sacramenti huius, ſicut conſideranti patebit.

Secvndo facit ad hoc ille locus, 1. Ioan. 4. *Omnis Spiritus, qui diſſoluit Ieſum, eſt Antichriſtus.* Sed qui putat, in altera ſpecie tantùm eſſe corpus, & in altera tantùm ſanguinem, diſſoluit Ieſum. Ergo, &c.

Tertio probatur ex Patribus. Ita. n. aſſerit Cyprianus in ſerm. de Cœna Dñi, vbi ait, panem mutari in corpus & ſanguinem. & Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 15. vbi ſupponit, ſub qualibet parte totum Chriſtũ dari. Item Hieron. apud Gratianum de Conſecr. d. 2. Cap. *Singuli*, & Hilarius Papa ead. d. Cap. *Vbi pars*. Et idẽ ẽt Auguſt. in homil. ad infantes apud Bedã, 1. Cor. 10. Emiſſenus

D homil. 5. de Paſch. Ambro. in præparatione ad Miſſam. Bernardus in ſerm. de Cęna Dñi, & oẽs Theologi in 4. d. 10. Galatinus quoq; li. 10. de arcanis Catholicæ veritatis, ca. 6. ſñiam commemorat cuiuſdam Rabini *Chana* noĩe, qui antè Chriſtum natum ſcripſit ſuper ca. 49. Geneſis panem cõuerti in ſubãm ipſius Meſſiæ. Ex quo ſequitur, Meſſiam ipſum contineri totũ ſub ſpecie panis.

Qvarto probatur ex definitione Eccleſiæ in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 13. Florentino, & Tridentino ſeſſ. 13. can. 3. & cap. 3. Qua de re infrà quoq; q. 8. cùm diſſeremus de communione ſub altera tantum ſpecie.

Tertio aſſerimus, Licet totus Chriſtus ſit, vt dictũ eſt, in qualibet ſpecie; non tñ eodem mõ eſſe ſub vna, atq; ſub altera, ẽm corpus ſuum & ſanguinem. Nã ſub

E ſpecie *panis*, ex ui quidem conſecrationis & primariò, tantũmodo eſt *corpus*; per *concomitantiam* verò & quaſi conſequenter & ſecũdario, eſt ibi ẽt ſanguis, & reliqua, quæ ad Chriſtum pertinent. E contrario aũt, ſub ſpecie *vini*, tñ eſt ſanguis, ex ui conſecrationis & primario; p *concomitantiam* verò corpus ẽt & reliqua. Hæc Aſſertio rectè explicatur à D.Tho. in dicto art. 2. atq; ẽt expreſsè ponitur in Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. eſtq; ſentiendi & loquendi modus communis Theologorum.

Ac rõ quidẽ huius neceſſaria ſumitur ex verbis conſecrations, quibus id qđ in hoc Sacro fit, ſignificatur. Nam *corpus* expreſsè & primariò ſignificatur per ver-

ba

cā, ne conſequenter quidē ratione ſpecierū. Eſt enim corruptionis terminus, deſinere eſſe ſimpliciter: Alterationis aūt, acceſſio nouæ qualitatis inhærentis, vt caloris, aut frigoris; Accretionis, acceſſio nouæ quātitatis: Diminutionis, amiſſio: Diuiſionis, diſcōtinuatio partium. Nullo aūt ex iſtis modo affici poteſt in hoc Sacramento ab aliqua vi corporis extrinſeca Chriſtus: omnis enim eiuſmodi vis opus habet ad agendū cōtractu: cōtingi verò nequit hic corpus ipſum Chriſti; cùm nō exiſtat hic modo quantitatiuo & locali.

Quòd ſi alicubi apud Patres legimus, ipsū Chriſti corpus attingi, frāgi, dentib. atteri, & ſimilia: Coīs interpretatio Theologorum eſt, huiuſmodi locutiones nō eſſe oīo proprias; ſed vſurpari quidē rectè ad certiùs & clariùs ſignificādā Chriſti corporis præſentiā; ſenſumque eſſe, corpus Chriſti non minus præſens ſubſtare (excepta tantū inhærentia) illis accidētibus, quæ tanguntur, frāguntur, atterūtur, &c. quā ſubſtat aliqua alia ſubſtantia accidentibus ſuis, cùm ſecundùm *illa* verè *ipſa* tangitur, atteritur, & frangitur.

Quare non eſt aſſentiendū Alano lib. 1. Euchar. c. *37.* vbi contra cōem ſnīam Theolog. quos ipſe ēt eo nomine reprehendit, neſcio pacto cōtendit, eiuſmodi locutiones Patrū habere omnino ſenſum propriū, non minus quā cùm dicimus, ſubſtantiam ipſam alicuius panis tangi, frangi, & atteri. Sed certè, qua nam ratione æquè verè ac propriè id in propoſito fiat, nec ipſe Alanus ſatis declarat, neque quiſquam pius intelligere poteſt, cum impiū ſit cogitare, ipſas Chriſti corporis partes, hic per fractionem diſcontinuari, aut diuidi, aut diſcerpi, ſicut franguntur & diſcerpūtur alicuius alterius ſubſtantiæ partes.

Neq; ſanè dubiū eſt, quin veriſſimè cōuenienterq; ſententiæ ſanctorum Patrū illud in ſolennitate Corporis Chriſti canat Eccleſia: *Nulla rei fit ſciſſura, ſigni tantùm fit fractura, qua nec ſtatus nec ſtatura ſignati minuitur*. Item: *Non confractus, nō diuiſus, integer accipitur*. Quod etiā idem D. Thomas, qui fuit ſolennis eius Officij author, luculēter ex cōmuni Eccleſiæ doctrina aſſerit q. ſeq. art. 7. præſertim in reſponſione ad 3.

Sed cōmentatur Alanus, propter Sacramentalem *coniunctionē* Chriſti corporis cum ſpeciebus illis habere hic quoque locum communicationem quandā *idiomatum*, vt quæ de ipſis ſpeciebus dicuntur, dicantur ēt de corpore Chriſti, quatenus continetur ſub illis. Hoc verò admitti quidē poteſt, ſi non velit hic author retinere ſenſum æquè propriū, cùm eadem dicuntur de ipſo corpore Chriſti; ſed illum alium, quo ſignificetur vera Chriſti præſentia, ſicut antè expoſuimus. Si aūt cōicationē talē idiomatū aſtruere hic velit Alanus, vt etiā cōtendat, æquè propriè affirmari eadē de corpore Chriſti, ſcilicet ꝙ *frangatur* ipſum verè ac propriè, & atteratur, &c. non eſt admittenda in propoſito eiuſmodi communicatio idiomatum.

Non enim idem iſto Myſterio fit, quod Myſterio Incarnationis, vbi eadem idiomata propriè accommodantur & communicantur vtriq; Chriſti naturæ in *concreto* ſignificatæ, atque adeò ſecūdùm *idem ſuppoſitum*. Ibi enim idem eſt ſuppoſitum ſubſiſtens in vtraque natura, & ex utraque cōſtans formaliter, ut eſt Chriſtus: ꝙ ꝓinde Suppoſitū, ſicut uerè ac ꝓpriè eſt Deus & homo; ita etiā propriè de illo, ſiue huius, ſiue illius naturæ nominibus concretis ſignificetur, attributa utriuſque naturæ, enunciantur. In propoſito autem non eſt aliquid ſimile, non enim ſpecies illæ accidentales & ſuppoſitum Chriſti, conſtituunt unam aliquam *ſubſtantiā* per ſe, de qua proinde propriè enuncientur, quæ conueniunt etiam illis accidētibus; ſed conſtituunt tantummodo unum quoddam *Sacramentū*, nēpe Euchariſtiā: quæ licet ex duabus quidem rebus, terrena & cœleſti (ut Irenæus lib. 4. c. 32. loquitur) ſit conſtans; nōn eſt tamen una aliqua ſubſtantia per ſe; ſed, ut dictum eſt, unū Sacramentū ex mirabili coniunctione diuerſarū rerū conſtitutum.

QVARTO dicendū eſt, neq; corporeo *oculo* alicuius, neque ullō alio *ſenſu* poſſe naturaliter percipi Chriſti corpus in hoc Sacramento. Ita D. Thomas art. 7. Scotus diſt. 10. q. 5. & 9. Richardus ead. d. art. 5 q. 2. Sotus diſt. 10. q. 1 art. 7. & alij cōiter: quamuis cōtrariū opinati ſunt Ockam. in 4. q. 5. & Ioannes Maior d. 10 q. 5. qui dicūt, Chriſtū quidē, ut fides noſtra habeat meritū, occultare hic ſeſe, cęterū poſſe alioqui hic uideri naturaliter. Alanus aūt ubi ſuprà, *propriè etiam* uideri ipſum, neſcio quo pacto vult defendere.

Sed ratio pro contraria ſentētia cōi eſt clariſſima. Quamuis enim adſit hic *potentia* uiſiua, & *obiectum*; deeſt tamen *conditio* naturalis requiſita ad uidendū, quæ eſt, ut obiectū proponatur ſecundū accidentia ſibi inhærentia coextenſum loco: ſic enim & non aliter immutatur ſenſus, ut experientia etiam docet.

Cùm uerò Patres dicunt, ipſum Chriſti corpus hic uideri, & tangi, &c. tantū uolunt iſto loquendi modo cū energia quadam ſignificare præſentiam Chriſti corporis; ſenſuſq; eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti ita intimè præſentem eſſe illis accidentibus, quæ uidentur, ſicut ſubſtantia alia accidentibus ſibi inhærētibus, ſecundùm quæ uideri poprìè ipſa dicitur, ſicut ſuprà quæſtione præcedenti, pūcto 1. ſimiles locutiones Patrum ſumus interpretati.

AC ſimili ratione probatur, neque Chriſtum in hoc Sacramento exiſtentem naturaliter poſſe uidere nos, aut aliquo ſenſu percipere quæ circa Sacramentum ipſum fiunt. Videt tamen ibi ſeipſum, ut aſſerit D. Thomas art. 7. ad 2. & declarat bene Sotus d. 10. q. 1. art. 7. ex eo, quòd cùm ſit illius corpus beatum, eſt totum perſpicuum, atque ita poſſunt ipſius ſpecies per ipſummet peruenire & deduci ad eius ipſius oculum. Quòd autem etiam intellectu ibi cogitet de nobis, & attendat ad nos, præſertim cùm Sacramentum illud tractamus, non dubium eſt.

Item per potentiam Dei abſolutam poſſe illum in Sacramento uideri ab aliquo alio oculo corporeo, concedit S. Thomas in 4. d. 10. q. unica, art. 4. & Scotus q. 9. ead. d. & Scotus q. 1. art. 7. qui rectè id defendit contra Paludanum ead. d. & Capreolū, q. 4. Nam poteſt Deus facere, ut res agat ſine ordinaria *conditione*, requiſita; item, ut uiſio fiat etiam ſine ſpecie impreſſa ab obiecto coextenſo.

QVINTO dicendū eſt, multo minus poſſe aut uiſus aut alio ſenſu percipi ipſum *modum*, quo exiſtit corpus Chriſti in hoc Sacramento. PRIMO. Quoniam is modus non eſt aliquid ſenſibile, ſed tantùm intelligibile, ut rectè D. Thomas docet in dicto art. 7.

SECVNDO. Quoniā ille modus eſt omnino ſecundùm ſe ſupernaturalis, eò quòd eſt, ut ſuprà q. præced. p. 3. docuimus, per ſolam habitudinem ſubſtantialē ad accidentia panis ſine *inhærentia* eorundē, ꝙ eſt ſupernaturale quiddam & admirabile. Ex quo item fit, ut neque ab ullo etiā intellectu creato, poſſit naturaliter ille modus *diſtinctè* cognoſci, ut rectè defendit Caietanus art. 7. contra Scotum.

Beati autem omnes, cùm ſint ſupernaturali lumine beatitudinis illuſtrati, meritò putantur modum iſtum diſtinctè & clarè cognoſcere; eò quòd pertinet ad unum quendam ex præcipuis fidei articulis. Satiatur enim poſtea & expletur mens in illa beatitudine, ſuccedente clara cognitione eorum, quæ obſcurè in hac uita credimus, ut rectè Caietanus loco citato ratiocinatur. Et hæc de iſta Quæſtione.

QVÆSTIO QVINTA.

De Accidentibus panis & vini in hoc Sacramento remanentibus.

D.Thomas 3.parte, quæſt.77.

TOTA Materia huius Quæſtionis continetur Quatuor Punctis principalibus. PRIMVM *eſt, Quomodo illa Accidentia hic ſe habeant ſecundùm Eſſe ſuum abſolutè.* SECVNDVM *eſt, Quidnam agere poſſint illa Accidentia in res alias, & quomodo.* TERTIVM *eſt, Quid item poſſint illa Accidentia pati à rebus alijs, & quomodo.* QVARTVM *eſt, An ita quoque pati poſſint illa Accidentia, vt ex eis aliquid generetur.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quomodo illa Accidentia hic ſe habeant ſecundùm Eſſe ſuum abſolutè.

D. Thom. art. 1. & 2.

CERTISSIME inprimis tenẽdum eſt, eiuſmodi accidentia non eſſe in ſubiecto ſubſtantiali *eodem*, in quo ante conſecrationem erant, nempe in pane, & vino: ſic enim non ſtaret fides tranſubſtãtiationis, vt perſpicuè argumentatur diuus Thomas articulo primo. Vtrum autem in nullo ſint omnino ſubſtantiali ſubiecto, videri fortè poſſet non eſſe ſatis expreſsè tanquam de fide definitum.

Nam concilia in hac re ſolùm videntur declarauiſſe illud, quod neceſſarium eſt, ut cõſiſtat veritas tranſubſtantiationis panis & vini, nempe eiuſmodi accidẽtia ſine *ſuo proprio ſubiecto* manere. Deinde D.Thomas hic art. 1. non fidei teſtimonijs, ſed rationibus tã tum refellit quorundam falſam opinionem, qui cenſuerunt, hæc Accidentia eſſe in aere circumſtante, tãquam in ſubiecto. Ac ratione quoq; ſimiliter probat, non eſſe tanquã in ſubiecto in corpore Chriſti.

Sotus tamen in 4. ſentent. d. 11. q. 2. art. 1. non dubitat aſſerere, hæreſim eſſe, ſi quis neget manere abſolutè hæc accidentia ſine ſubiecto. Cui planè aſſentior. Nã in ſeſſ. 8. Concilij Cõſtantienſis, diſtinctè primùm damnatur quidam VViclephi articulus, qui eſt ordine primus, ubi ille aiebat, manere ſubſtantiã panis & vini in Sacramento. Deinde etiam articulus alius, qui ordine eſt ſecundus, ubi abſolutè quoque idem hæreticus negabat, accidentia panis manere *ſine ſubiecto*. Neque verò dubito, quin hi duo articuli VViclephi, cũ inprimis numerati ibi fuerint, ſint ex illis pluribus articulis, quos generatim in illa ſeſſione Conciliũ pronũciauit eſſe *notoriè hæreticos*. Quòd autem fieri *poſſit*, ut ſine ullo ſubiecto ſubſtantiali maneant illa accidentia, ſuprà defendimus contra hę reticos etiam ex ſententia quorundam Philoſophorum ac Patrum, quod fecit quoque diligenter Thomas VValdenſis Tom. 2. de Sacramentis, cap. 76. & 77. Atque etiam ſine vllo ſubiecto ſubſtantiali iam reipſa manere, clarè oſtendit D. Thomas hic art. 1.

SED Quæſtionem tamen mouet ibi Caietanus de MODO, quo diuinitùs hæc accidentia panis & vini exiſtant *ſine ſubiecto*. Qua de re duas dicit eſſe ſententias. Vnam Scoti, qui in 4. d. 12. q. 1. aſſerit, *nihil noui* addi accidentibus, vt exiſtant ſine ſubiecto*: ſed ea* ratione tantũ ſine ſubiecto exiſtere, quatenus DEVS, qui antè conſeruabat in accidentibus duos, ſcilicet exiſtere, & exiſtere in ſubiecto (licet enim iſta duo ratione ſaltem diſtinguere) iam conſeruat prius ſine poſteriori.

Alteram ſententiam dicit Caietanus eſſe D. Thomæ in hac q. nempe accidentia eatenus hic exiſtere ſine ſubiecto, quatenùs diuinitùs acquirunt, *modum quendam ſubſtantialem*, ex vi cuius per ſe ipſa ſubſi-

A ſtunt. Quod putat Caietanus B. Thomam ſignificare, cùm in hac q. ſubinde repetit, accidentibus communicari vim, virtutem, ac proprietatem ſubſtantiæ.

Atque hanc opinionem ipſe Caietanus amplectitur. PRIMO: Quoniam ex ea intelligitur, quemadmodum *quaſi naturaliter*, & non quaſi violenter, vel certè quomodo *miraculosè* conſeruentur eiuſmodi accidentia ſine ſubiecto, poſito videlicet, quòd iam ſemel per vnicum miraculum acquiſiuerint modum ſubſtantialem, cui debetur exiſtentia *per ſe*.

SECVNDO: Quoniam id eſt neceſſarium ad quædam intelligenda, quæ de his accidentibus tradunt D.Thomas & alij communiter. Vt quòd iam exiſtãt

B tanquam *Quod*, & non tantùm ut *Quo*, ſicut prius: id quod D. Thomas affirmat art. 1. ad 4. Item quòd Quantitas hic ſit ſubiectum *ſuſtentans* reliqua accidẽtia, & non tantùm recipiens vt Quo, id quod etiam docet D.Thomas art. 2. vt poſteà declarabimus. Item quòd *actiuè* poſſint illa accidentia efficere ſubſtantiam: Et denique quòd etiam *paſſiuè* ex ipſis quædã ſubſtantiæ fiant, ut experientia quoque compertum eſt.

TERTIO probat ob eam rem *hanc* opinionem Caietanus, quòd ſolùm ponit vnum hic miraculũm, nẽpe in communicatione illius *modi ſubſtantialis* cum accidentibus, qua fit, vt ſint iam ipſa accidentia *vice ſubſtantiæ*. Quo miraculo poſito, reliqua deinde con-

C ſequuntur naturaliter, quæ in eiuſmodi accidentibus experimur; Vt quòd agunt, quòd patiũtur, &c. ſicut iam eſt dictum.

Mihi verò videtur ſententia hæc ſecunda, quam Caietanus commemorat & amplectitur, FALSA prorſus eſſe, & aliena à mente D.Thomæ, ſi non tantùm loquendi modo, ſed etiam re (vti ſanè uidetur) differat ab illa altera ſententia Scoti, quæ profectò veriſſima eſt in re, & ex mente etiam D. Thomæ, atque omnium ferè Doctorum, vt Sotus quoque d. 11. q. 2. art. 1. aſſeuerat.

Nam quod Caietanus dicit, acquirere accidentia diuinitùs *ſubſtantiæ modum*: id bifariam intelligi poteſt. PRIMO, ut modus ille ſubſtantiæ nihil aliud ſit,

D quàm quòd *actu* iam accidentia *non pendeant* à ſubiecto; ſed exiſtant ipſa ſolius Dei conſeruantis virtute, neque ſuſtententur *inhærendo*, & afficiendo accidentaliter vnam aliquam ſubſtantiam. Quod ipſum, ſi legem quidem Dei ordinariam ſpectemus, modus & vis ac virtus eſt *propria* ſubſtantiæ, ſiquidem ſolæ ſubſtantiæ talem exiſtentiam habent. Quanquam ſecũdùm hanc quidem præciſè rationem, non dum intelligimus exiſtentiam per ſe aliquid eſſe formaliter *ſubſtantiale*, niſi præterea addamus conuenire hunc

exiſten-

exiſtendi modum rei ex *vi naturæ ſeu eſſentiæ ipſius*, vt rectè attigit D. Thomas art. 1. ad 2. Sed tamen quamuis ſecundùm illam præciſam & inadæquatam rationem, exiſtentia per ſe, vt dictum eſt, nondum intelligatur eſſe formaliter aliquid ſubſtantiale; eſt tamen ſecundùm legem ordinariam, vt dixi, quiddam *proprium* ſubſtantiæ. Quoniam in ſubſtantijs ſolis exiſtentia per ſe etiam ſecundùm eiuſmodi inadæquatam rationem, ordinariè reperitur.

Iam ſi hoc priori modo velit tantùm intelligere Caietanus *modum illum proprium* ſubſtantiæ; tũ quidem nec Scotus, nec quiſquam repugnarit, quò minùs accidentia nouum talem modum ſubſtãtiæ proprium diuinitùs hic acquiſiuerint. Imò idipſum eſt, quod Scotus aſſerit, cùm alijs verbis dicit, exiſtere hic accidentia eo ipſo, quòd diuinitùs in illis conſeruetur exiſtentia abſolutè abſque hoc, quòd in iiſdem conſeruetur *exiſtentia in alio*. Neque verò multò aliter, quàm Scotus, idipſum affirmat D. Thomas, cum art. 1. dicit, DEVM, qui eſt prima cauſſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poſſe in Eſſe accidens, ſubtracta ſubſtantia, per quã anteà etiam conſeruabatur.

SECVNDO poteſt *nouus* ille ſubſtantiæ *modus* ita intelligi, vt ſit ſenſus, aliquid reipſa *ſubſtantiale*, quod natura ſit prius ipſa exiſtẽtia, diuinitùs additum eſſe in propoſito eſſentiæ accidentium, ut eo videlicet reddantur *poſitiuè* (vt ſic dicam) apta, vt exiſtant ſine ſubiecto. Atq; iſtud velle Caietanum, ex argumẽtis, quæ facit pro illa ſententia, videri poteſt, præſertim ex eo, quod dicit, propter illum ſubſtantiæ modum accidentibus additum, eſſe iam ipſis *quaſi naturalem* exiſtentiam per ſe, vimque agendi, & patiendi, inſtar ſubſtantiarum.

Hæc verò ſententia ſic intellecta, & falſa eſt, ut dixi, & aliena prorſus à mente D. Thomę. Falſa quidẽ, quoniam nihil quod ſit & *ſubſtantiale*, & natura *prius* exiſtentia, communicatur his accidentibus. Neque enim tale aliquid communicatur his accidentibus tanquam *ſubiectum*: ſiquidem omni ſubiecto ſubſtantiali carent; Nec tanquam *forma*, cùm accidens non informetur ſubſtantia ſed contrà; Nec tãquam *eſſentia*, aut *pars eſſentiæ* ipſorum, cùm manifeſtè repugnet eſſentiam Accidentis aut omnino, aut ex parte, eſſe aliquid *ſubſtantiale*; Nec tãquam indiuiduationis eorum *principium* aut *pars*; nam vt tota ratio indiuidualis ſubſtantiæ clauditur ſubſtantiæ latitudine, & in Prędicamento Subſtantiæ ponitur: ita etiam ratio indiuidua tota accidentis, intrinſecè quidem clauditur accidentis latitudine, reponiturque in accidentis Prædicamento. Neque etiam aliquid ſubſtantiale communicatur his accidentibus, tanquam eorum *modus*: ſiquidem rei modus quiddam abſolutè minus & imperfectius eſt quàm ipſius rei natura: Nihil autem, quod ſit ſubſtantiale, eſt minus ac imperfectius his accidentibus: aut ſi maximè eſſet, non tamen ſatis intelligeretur, quemadmodum ſubſtantiale aliquid ſit accidentalis modus.

Huc accedit, quòd ipſemet Caietanus art. 1. fatetur, nihilo plus entitatis eſſe in his accidentibus ſeparatis à ſubiecto, quã anteà, cùm in ſubiecto eſſent; id eſt, colorem hoſtiæ aut quantitatem cum modo illo nouo ac proprietate ſubſtantiæ, non aliam entitatem eſſe, præter entitatem coloris aut quantitatis. Ex quo certe tale poteſt formari argumentum. Impoſſibile eſt, vt res incipiat re ipſa de nouo eſſe, aut habere aliquid, niſi vel ei aliquid entitatis accedat, vel per mutationem alicuius rei extrinſecæ deſinat, aut incipiat eſſe in ipſa aliquis talis reſpectus ad rem extrinſecè; vnde fiat, ut formaliter incipiat eſſe & de-

A nominari talis, qualis anteà non erat. Sed nec noua entitas accedit in propoſito, vt ipſe etiam Caietanus agnoſcit, nec reſpectus aliquis nouus accidentis aduenit, vel in eis ita deſinit, vt intelligi poſſit, quòd formaliter incipiant habere nouum aliquem modũ ſubſtantialem. Ergo, &c.

Minor probatur: Quia tantummodò hic eſſe deſinit ſubſtantia, quæ erat ſubiectum illorum accidentiũ. Ex quo quidem ſolùm ſequitur, vt diuinitùs hęc accidentia conſeruentur & exiſtant *non in ſubiecto*, ſicut S. Thomas & Scotus ſuprà loco citato loquuntur; non autem, vt acquirant poſitiuum aliquem modum nouum, qui ſit ipſe formaliter ſubſtantialis ſeu ſubſtantia. Quomodo enim, aut per quem nouum re- B ſpectum id fieret, cùm potiùs *deſinant* tantùm habere *reſpectum inhærentiæ* ad ſubiectum, quem anteà habebant? Ex quo, vt dictum eſt, tantùm ſequitur, quòd *non ſint in ſubiecto*; idq; nõ ex vi ſuæ eſſentiæ, ſed per ſolam virtutem diuinam; quòd, vt ſic, non eſt aliquid formaliter ſubſtantiale.

Diximus etiam, ſententiam illam Caietani, poſteriori modo intellectam, alienam eſſe à mente D. Thomæ. Quod probo ex art. 1. huius q. Ibi enim dicit D. Thomas ita conſeruare DEVM accidentia ſine ſubſtãtia, ſicut ſolet quoſdã effectus ſe ſolo producere ſine naturalibus cauſſis, vt *corpus humanum*, inquit, *in vtero Virginis, ſine humano ſemine*. Conſtat autem, non ideo DEVM aliquid peculiare ad effectum ipſum ad- C dere, quoniã illum ſe ſolo producat, ſed tantùm producit eundem ſe ſolo ſine concurſu alterius cauſſæ, eò quòd infinitæ virtutis cùm ſit, abundè (ſecundùm potentiam quidem Dei abſolutam) ſatis eſt effectui diuinus concurſus; vt exiſtat, ſicut D. Thom. rectè ratiocinatur. Pari ergo modo in propoſito, cùm DEVS conſeruat accidens ſine ſubiecto, non dat illi ſecundũ mentẽ D. Thomæ, nouum modum ſubſtantiæ, quẽ anteà non habebat; ſed tantùm illud ipſum accidens conſeruat ipſe ſolus in exiſtentia *ſine ſubiecto*.

Item eod. art. ad 2. clarè dicit, in hoc Sacramento non dari accidentibus modum; qui conſequitur definitionẽ Subſtantiæ, ſcilicet *vt ex vi ſuæ eſſentiæ* exiſtat ſine ſubiecto; ſed tantùm vt exiſtant ex diuina vir- D tute ſuſtentante. Vbi apparet, D. Thomã nihil agnoſcere in his accidentibus ſubſtantiale prius, ratione cuius exiſtant ſine ſubiecto; ſed id refert tantùm ad *ſolam diuinam virtutem*.

Quòd autem ſubinde in hac q. repetit, communicari accidentibus vim, modum & proprietatem ſubſtantiæ, iam ſuprà interpretati ſumus, nihil aliud reipſa ſignificare, quàm quod communicatur illis, vt exiſtant, & *non in ſubiecto*, id quod etiam eſt *proprium* ſubſtantiæ, quanquàm nondum ea præciſè ratione aliquid ſubſtantiale formaliter, niſi addatur, quòd talis exiſtentia ſine ſubiecto oriatur ex rei eſſentia, ſicut ſuprà notauimus.

Quòd ſi quæras, Vtrum iſtud *exiſtere ſine ſubiecto*, E abſtrahendo ab hoc, quod eſt, ſic exiſtere ex vi eſſentię rei, ſit formaliter aliquid accidentale, cùm, vt diximus, non ſit vt ſic aliquid ſubſtantiale? Reſpondendum eſt, ſecundùm eam quidem rationem præciſè & inadæquatè cogitatam, neque ſubſtantiale aliquid, neque accidentale formaliter id eſſe; ſed eſſe quendam modum Entis, qui ſecundùm legem ordinariam quidem, ſolis ſubſtantijs conuenit; ſecundùm potentiã verò Dei abſolutã, ẽt accidentibus cõuenire poteſt. Si verò ratio huius, quod eſt *exiſtere ſine ſubiecto*, *adæquatè concipiatur*, erit tunc vel ſubſtantiale aliqd, ſi ſit exiſtere ſine ſubiecto *ex vi eſſentiæ rei*, vel accidẽtale, ſi ſit exiſtere ſine ſubiecto, nõ ex ui eſſẽtię rei; ſed ex *ſola virtute diuina*, q̃uo cõtingit in ꝓpoſito.

Iam Respondeo ad fundamēta Caietani, ſi quēadmodum dixi, velit ſententiam illam, quam ſecundo loco poſuit, re differre à ſententia communi Scoti & aliorum. Ad Primvm dico, nihil eſſe neceſſe defendere, quòd *quaſi naturaliter* illa accidentia conſeruentur. Imò verò ne id quidem poſſe ſatis defendi etiamſi ſubſtantialis ille Caietani modus accidentibus communicaretur. Non enim exiſtentia ſine ſubiecto tantùm eſt ſupernaturalis ei rei, quæ caret *modo*, cui exiſtētia per ſe debeatur; ſed etiam ei rei, quæ caret *eſſentia*, cui debeatur exiſtentia per ſe, etiamſi modum alioqui haberet, cui talis exiſtentia deberetur. Iam verò accidentia, etiam ſecundùm ſententiam illam Caietani, carent ſaltem *eſſentia*, cui debeatur exiſtentia per ſe, imò potiùs eorum eſſentiæ debetur eiſtentia in alio. Quare ne Caietanus quidem ipſe in eorum accidentium conſeruatione, miraculum omnino uitare poteſt.

Ad Secvndvm reſpondeo, omnia illa poſſe ſatis defendi, etiamſi non tueamur, communicatum eſſe accidentibus modum illum ſubſtantialem Caietani, ut planum faciemus p. ſeq.

Ad Tertivm dico, dupliciter intelligi poſſe, q in hac re *vnum* tantùm interueniat miraculum: *Primò*, ut ſit ſenſus, eſſe tantùm unum miraculum, quaſi *principale*, videlicet in ipſa *conſecratione*: quod proinde miraculum dicatur eſſe vnum, quoniā ſi quid aliud contingit hic admirabile, totum id quaſi conſequitur ex illo primo miraculo tranſubſtantiationis per conſecrationem, & conſeruationis accidentium ſine ſubiecto. *Secūdo*, ut ſit ſenſus, *vnum omnino* hic fieri admirabiliter ſupra naturam, nempe tranſubſtantiationem illam, & præterea nihil, ne conſequenter quidē ac minus principaliter.

Priori modo etiam nos tuebimur, vnicum tantùm eſſe hic miraculum, licet illum modum ſubſtantialē Caietani in accidentibus non admittamus. *Poſteriori* autem modo, neque neceſſarium, neque verò poſſibile (etiam ſecundùm opinionem Caietani) eſt, defendere, vnum tantùm hic eſſe miraculum. Nam præter tranſubſtantiationem, illud ſaltem ſine controuerſia eſt ſupra naturam, quod ex eiuſmodi accidentibus generatur quandoque ſubſtantia, vt vermes, &c. cùm tamen in accidentibus ipſis non præfuerit ſubſtantialis materia, quæ recipiat formam rei genitę: quod quemadmodum fiat, poſt declarabimus, p. 3.

Nunc illud in hoc puncto animaduertendum reſtat, accidentia iſta, licet careant, ut hactenus defenſum eſt, omni ſubiecto *ſubſtantiali*; non tamen omnia carere ſubiecto *accidentali*; ſed ſolam quantitatē, reliqua uerò inſunt & ſuſtentantur in quantitate, tanquam in ſubiecto, vt docet D. Thomas art. 2. Id verò hac ratione ex ſententia D. Thomæ, & Caietani hic, & aliorum, commodè intelligetur. Natura coloris, ſaporis, & eiuſmodi materialium accidētium ea eſt, ut requirant in ſubſtantia quantitatem, quò eam *afficiant* accidentaliter, & in ipſa *inhæreant*. Quod nihil aliud eſt, quā in Eſſe ſuo dependere à ſubſtantia *quanta*, tanquam actum ſeu perfectionem quandam ipſi ſubſtantiæ extrinſecam à potentia paſſiua ſua quadam ſeu perfectibili. Hanc ob cauſſam, quia ſcilicet eatenus quantitas reddit demùm ſubſtantiam *aptam* ad ſubiectiuè recipiendum reliqua accidentia; ipſa etiam quantitas, cùm adeſt rei ſubſtantia, dicitur ſubiectum *Quo* accidentium reliquorum: quia, vt dictū eſt, in ſubſtantia hæc inhærent mediante quantitate, vt D. Thomas etiam dicit hic art. 2.

Non dicitur autem quantitas ſubiectum *Quod*, aut etiam ſubiectum *ſuſtentationis*: quia ſecundum legem quidem ordinariam, non habet ordinem ad reliqua A accidentia, tanquam potentia ad actum talis, vt ab ijs accidentibus ipſa per ſe *afficiatur*, atque adeò ut in ſola ea illa *inhæreant* & ſuſtententur. Non enim naturaliter ipſa per ſe quātitas eſt alba aut dulcis, ſed ſubſtantia *quāta* eſt alba, dulcis, &c. Propter hoc itaq; nō ſubiectum Quod, aut ſuſtentationis, ſed *receptionis Quo* reliquorum accidentium quantitas dicitur.

Neque operæ preciū eſt de nominibus ac de modo loquendi hic pugnare, cur videlicet non etiam dicatur quantitas ſubiectum *ſuſtentationis Quo*, quando quidem ut in eſſe quoque reliqua accidentia ſuſtententur, requirunt in ſuo ſubiecto quantitatem. Satis nobis eſt in propoſito, rem ipſam ita intelligere, vt dictum eſt, quibuſcunq; tandem uerbis placuerit B authoribus eam ſignificare.

Nunc, cùm ſecundùm legem ordinariam Quantitas ad reliqua accidentia ſic ſe habeat; ſit in propoſito per potentiam Dei abſolutā, ut ipſa per ſe Quantitas per potentiam paſſiuam obedientialem, quam ſine vlla repugnantia ad id habet, *afficiatur* etiam diuulſa à ſubſtantia illis materialib. accidētibus hoſtię, eaque tanquam ſubiectum *Quod* recipiat atque *ſuſtētet*, id eſt, ut ab ipſa in Eſſe dependeant. Et nihilominus illud mirum hic ſupereſt, quòd non ita pendeant ea accidētia ab vllo ſubiecto *ſubſtantiali*: Item, quòd ne ab accidentali quidem aliquo ſubiecto pendet ipſa Quantitas.

Hinc porrò ſequitur, ut quantitas quidem omniC bus modis exiſtat hic tanquam *Quod*, & nullo modo ut *Quo*; ſiquidem nullum ſubiectum vllo modo ipſa afficit, cui tanquam Quo, det ipſa aliquod Eſſe accidentale: reliqua autē accidentia exiſtunt quidem vt Qđ quatenus exiſtūt independenter à ſubiecto *ſubſtantiali*, reſpectu cuius ante exiſtebant vt Quo, dando videlicet illis ſuum Eſſe. Simul tamen dici poſſunt exiſtere nunc etiam vt *Quo*, quatenus afficiunt hoſtiæ quantitatem, dantque ipſi Eſſe ſuum accidentale, vt Eſſe *coloratum, ſapidum, &c.* Atque ſic eſt intelligendus D. Thomas hic art. 1. Et hactenus de primo Puncto principali.

PVNCTVM SECVNDVM.

D

Quidnam agere poſſint illa Accidentia in res alias: & quomodo.

D. Thom. art. 3. & 6.

Statvendvm eſt, Accidentia hæc *agere* poſſe illa omnia, quæ poterant anteà, cùm illis ſubeſſet ſubſtantia panis & vini, ut S. Thomas ponit art. 3. Probatur id hunc in modum. Quidquid accidentia illa agere poterant, cùm in ſubſtantia panis, & vini antea inhærerent, id ea ratione agere poterant, quatenus erant *virtus* quædam, *organum*, ſeu *inſtrumē*E *tum* ſubſtantiæ. Sed cùm deſinēte ſubſtantia, ipſa perſeuerant, ſunt etiam virtus, organum, ſeu inſtrumentum ſubſtantiæ: Ergo tunc etiam poſſunt agere id omne, quod poterant, cùm illis ſubeſſet ſubſtantia panis & vini.

Maior probatur. Quoniā actio omnis, quæ fit ab his accidētibus, primò & principaliter promanat ab ipſa rei ſubſtantia, quippe cui primò ipſe effectus debetur: Accidentibus autem non niſi, quatenus ſunt *aliquid* ſubſtantiæ, vt patet ex Philoſophia, & D. Thomas repetit hic art. 3. ad 3. Id verò eſt, agere accidentia ut *virtutem, organum* ſeu *inſtrumentum* ſubſtantiæ; largè tamen accipiendo *inſtrumentum*, vt omne id, quod agit in *virtute alterius*, dici poteſt quaſi inſtrūm.

Neque

Neque verò hoc, quod dicimus, ſaporem, vel frigiditatem hoſtiæ v.g. eſſe virtutem ſeu organum ſubſtantiæ; ſignificat in ſapore entitatem aliquam peculiarem, præter entitatem ſaporis: ſed eſt illa ipſa entitas, quatenus eſt aliquid ipſius ſubſtantiæ hoſtiæ. Quā rem bene declarat exemplo Caietanus hic art. 1. Nam ſimiliter cùm dicimus, ſemen v.g. eſſe virtutem ſeu inſtrumentum animalis; ipſam tantùm entitatem ſeminis ſignificamus, quatenus eſt quidem aliquid *ipſius* animalis.

Iam probatur argumenti Minor: nam etiam deſinent ſubſtantia panis & vini, rectè ac verè intelligimus, accidentia hæc eſſe *aliquid ſubſtantiæ* panis & vini; tametſi abſque eiuſmodi ſubſtantia ibi relictū, tāquā vice illius, Quemadmodū ſemen animalis, etiāſi animal non ſit ſuperſtes, eſt tamen quoddam organum & quaſi inſtrumentum illius. In hoc ipſo autem cōſiſtit illud, quod in Minori aſſumpſimus, videlicet accidentia eiuſmodi, etiam deſinente ſubſtantia panis & vini, eſſe eius virtutem, organum, atq; inſtrumentum.

Hinc ſequitur PRIMO, non tantùm accidentia *ſimilia* poſſe fieri ab accidentibus iſtis, ſed etiā eas *ſubſtantias*, quæ potuiſſent anteà virtute formæ ſubſtantialis panis per illa accidentia, tanquam per organa *fieri*, ut rectè D.Thomas, ar. 3. ad 3. docet. Quod etiā bene defendunt Caietanus ibi & Sotus d. 11. q. 2. art. 3. contra Scotum in 4. d. 12. q. 3. vbi putat, formam ſubſtantialem non fieri ab *accidentibus*, etiam uirtute formæ ſubſtantialis; ſed immediatè à forma ipſa ſubſtantiali. Quæ opinio refellitur in Philoſophia, & ēt diligenter à Caietano 1. p. q. 54. art. 3.

Reiecta verò hac opinione Scoti, ratio noſtri Corollarij eſt: Quoniam accidentia iſta, ut ſimpliciter & abſolutè ſunt tanquam aliquid *vicarium* ipſius ſubſtantiæ, licet non iam exiſtentis: ita etiam ſimpliciter & abſolutè ſunt *virtus* & inſtrumentum ſubſtantiæ ad agendum, quicquid poterant priùs agere in uirtute ſubſtantiæ. Neque verò effectus ſubſtantialis tunc ſequetur quaſi ex vi ipſorum accidentium *per ſe* (cū hæc ſint multò imperfectiora) ſed in primis ex *vi ſubſtantiæ*, cuius illa accidentia tāquam *vicaria* ſunt ibi, cuiq; primò effectus debetur, præſertim cùm eſt ſubſtantialis.

SECVNDO ſequitur, non eſſe per ſe nouum miraculum, quòd illa accidentiā ſic agant, poſito quidem, quòd miraculosè ſine ſubiecto conſeruētur. Ita ſignificat D.Thomas art. 3. præſertim ad 3. & aſſerunt Caietanus, & Sotus vbi ſuprà, & Victoria q. 72. de Sacramentis. Ratio eſt: Quoniam *naturale* eſt vnicuiq; *rei*, vt agat prout eſt *actu*, id eſt, ſecundùm virtutem, *quā habet* actu, vt rectè D.Thomas art. 3. ſumit. Sed hæc accidentia, cùm diuinitùs ſine ſubſtantia conſeruantur, actu nihilominus habent virtutem, ſeu quod plus eſt, ipſa ſunt virtus agendi quædam, quatenus, ut dictū eſt, ſunt aliquid eius ſubſtātiæ, quæ præextitit. Ergo *naturale* eſt illis, vt tunc etiā eadem agant.

Si autem obijciat aliquis, ſupra naturam inſtrumēti eſſe, vt agat, niſi actu illo vtatur principale agens, quod in propoſito eſt ſubſtantia, quæ iam actu eſſe deſijt: Reſpondendum eſt, accidentia in propoſito, vt antè dictum eſt, non niſi latè ſumpto vocabulo, agere tanquam *inſtrumenta* ſubſtantiæ. Agunt enim, nō quatenus actu mouentur & *vſurpantur diſpoſitiuè* à cauſſa habente perfectam virtutem ad aliquem effectum principalem (id quod eſt inſtrumenti propriè dicti) ſed quatenus ſunt ipſa quidem *virtus quædam vltima* cauſſæ; quod etiam eis competit, cum ſubſtantia deſijt eſſe; idq; hoc ipſo, quòd ſunt nihilominus tunc quaſi quoddam *organum* illius. Quemadmodū

A ſemen etiam agit vt *virtus* & vt inſtrumentum (latè ſumpto vocabulo) animalis, etiam tunc, cùm animal non eſt actu.

PVNCTVM TERTIVM.

Quid item poſſint illa Accidentia pati à rebus alijs: & quomodo.

D.Thom. art. 4. 7. 8.

RESPONDENDVM eſt Accidentia illa poſſe pati omnia ea, quæ pati poterant, cū in ſubſtantia ineſſent. Id oſtendit rectè
B D.Thomas art. 4. Ac poſſumus ex eius mente rationem ſic formare. Accidentia illa cùm eſſent in ſubſtantia, ob tres rationes pati poterant; *primò*, quia tunc *Eſſe* habebāt, quod poſſet alterari, & corrumpi per actionem contrariorū accidentium; aut etiam, quod attinet ad Quantitatem, per additionem & diminutionem, iuxta quod Ariſtoteles 3. Metaphyſ. citatus ad hoc à D. Thoma hic art. 4. dicit, per diuiſionem, unam dimenſionem corrumpi & fieri duas; per additionem, ex duabus fieri vnam. *Secundò*, quia illorum Eſſe ſic erat proportionatum ipſi ſubſtantiæ, quam afficiebat, vt ſi quid eſſet tale, quod corrumperet ſubſtantiam panis & vini, etiam conſequenter corrupiſſet illius accidentia.
C *Tertiò*, quia neq; ſubiectum deerat, in quo recipi poſſet operatio extrinſeci agentis immutans atque corrumpens eiuſmodi accidentia. Sed deſinente nunc ſubſtantia, nihilominus eædem iſtę rationes immutationis & corruptionis illorum accidentium ſuppetunt. Ergo perinde nunc ipſa pati poſſunt, quidquid pati potuiſſent anteà.

Maior patet ex Philoſophia. Minor probat: Quoniam in illis accidentibus conſeruatur nunc diuinitùs idem *Eſſe*, & æquè *proportionatum* ipſi ſubſtantiæ panis & vini, licet iam quidem ea eſſe deſierit. Nam ut ſupra p. 1. explicatum eſt, quantitas etiam diuinitùs hic ſucceſſit ſubſtantiæ panis & vini in munere *ſubiecti*: ita, ut non minùs ea iam ſuſtentet illa accidē-
D tia, ac recipere proinde poſſit accidentia contraria corrumpentia, quàm ſuſtentaſſet atque recepiſſet ipſa ſubſtantia. Quare hæc accidentia, ut rectè concludit D.Thomas, non tantùm *per ſe*, cùm ſcilicet contraria directè & per ſe ipſis immittuntur, ſed etiam *per accidens* corrumpi poterunt, ratione ſubiecti prioris, nempe ſubſtantiæ panis & uini, cui manent ſecundùm ſuum Eſſe *proportionata*. Nam etſi iam non maneat ſubiectum illud ſubſtantiale, ad cuius actualem corruptionem per accidens etiam ipſa accidentia corrumpāntur; tamen poteſt iam in illis talis fieri mutatio, quæ ſi ſubſtantia panis & uini adeſſet, eam corrumperet, & conſequenter corrūperentur tunc quoque & nunc corrumpuntur ea ratione ipſius accidē-
E tia, eò quòd, ut dictum eſt, adhuc retinēt Eſſe, quod eſt ſubſtantiæ panis & vini proportionatum.

Porro ex hac Aſſertione ſequitur PRIMO, non miraculoſam, ſed naturalem eſſe immutationem & corruptionem iſtorum accidentium, ſuppoſito videlicet illo primo miraculo, quo retinent idem Eſſe, quod antè, vt D.Thomas art. 4. ad 3. notat. Itē poſito, quòd diuinitùs etiam quantitas ſubijt, quoad hæc omnia, vicem *ſubiecti ſubſtantialis*, ut in ea recipiatur operatio agentis extrinſeci.

SED argumentatur hic contrà Durandus in 4. d. 12. q. 2. ſaltem Quantitatē non corrumpi hic naturaliter, ſed *miraculosè*. Nam neque *per ſe* corrumpitur à contrario, cùm illo careat, ſecundū Ariſtotelē in Prędica-

dicamentis; neque *per accidens* etiam ad corruptionẽ ſubiecti, cùm nullum habeat; neque etiam per additionem aut diminutionem: ſiquidem quamlibet parua vel magna quantitas, eſt ſanè quantitas, atque adeò poteſt additio vel diuiſio quantitatis fieri, ſalua quantitate, in infinitum. Nullo igitur modo naturaliter hic corrumpitur quantitas.

Addo etiam ego ad argumentum Durandi, quòd ſi in propoſito verum illud ſit, quod D. Thomas ex Ariſtotele hic aſſerit, corrumpi quantitatem *vnam* per diuiſionem, & fieri duas; conſequens erit, vt quãdo hoſtia conſecrata diuiditur, deſinat eſſe illa *vna numero* quantitas, quæ ante diuiſionem erat conſecrata. Vnde rurſus conſequetur, deſinere eſſe ibi Chriſtum, quod conſtat eſſe falſiſſimum.

Respondeo ad argumentum Durandi, corrumpi nihilominus naturaliter hic quantitatem, *per accidens* ratione ſubiecti, & conſequenter per aliquam interdum *diuiſionem*, quando ſcilicet diuiditur in partes minores, quam potuiſſent ſufficere ad panis ſubſtãtiam conſeruandam. Ratio eſt: Quoniam non ea tãtùm mutatio corrumpit quantitatem, aut alia accidentia, ratione ſubiecti, quæ corrumpit *actu* ipſum ſubiectum exiſtens; ſed etiam ea, quæ illud corrumperet, ſi adeſſet. Nam inde etiam cõſequenter & *per accidens* fit, vt quia quãtitas & alia accidentia retinẽt hic Eſſe proportionatum priori ſubiecto, ipſa etiam per eiuſmodi mutationem corrumpantur, ut ex doctrina D. Thomæ paulò antè notauimus.

Quando igitur vel ipſa quãtitas diuiditur in partes minores, quàm quæ ſufficerent ſubſtantiæ panis, vel etiam aliæ qualitates hoſtiæ ſic immutantur, ut non ampliùs alioqui ſubſtantiam panis conſeruare poſſent; tunc quidem ratione *ſubiecti* corrumpitur naturaliter quantitas, ut rectè etiam Sotus d. 11. q. 2. art. 4. contra Durãdum, & ipſe D. Thomas expreſſè quoque art. 4. declarat.

Argumentum autem Durandi bene probat, poſſe fieri in infinitum diuiſionem quantitatis, ſalua Quãtitatis ratione, ſi tantũ *Mathematicè* conſideretur; non autem ſi conſideretur *Phyſicè*, vt videlicet habet Eſſe proportionatum ſubſtantiæ alicui, quæ vel iam ſit, vel anteà fuerit illius ſubiectum.

Ad aliud dico, nec Ariſtotelis, nec D. Thomæ mẽtem eſſe, quòd per *quamlibet* diuiſionem corrumpatur abſolutè una numero quantitas ſecundùm ſuã entitatem indiuiduam *Phyſicè* conſideratam; ſed loquuntur de vnitate quadam *continuitatis*, vt eſt tanta vel tanta quantitas: quæ etſi tollatur quidem per quamlibet diuiſionem hoſtiæ conſecratæ; manet tamen in qualibet parte diuiſa eadem numero entitas *indiuidua* quantitatis, quæ antè erat conſecrata. Illa enim ratio continuitatis, ſecundùm quam videlicet eſt tanta quantitas, vel maior aut minor, non niſi accidentalis eſt ipſi entitati quantitatis *indiuiduæ*, phyſicè conſideratæ.

Secundo ſequitur ex illa Aſſertione, quantitatẽ hoſtiæ poſſe etiam *frangi*, vt D. Thomas hic oſtendit art. 7. Ratio eſt: Quoniam poteſt diuidi, ut dictum eſt: fractio autem conſiſtit in diuiſione rei denſæ ac duræ, quæ denſitas ac durities etiam eſt in hoſtia, ut D. Thomas eod. art. 7. docet. Atq; ibi etiã rectè explicat, quẽadmodũ nullo modo corpus ipſum Chriſti hic frãgatur, quod itẽ nos q. præced. p. 2. probauimus contra falſam quandam ſententiam Alani.

Et fallitur quoque Sotus d. 11. q. 2. art. 7. cum ex D. Thoma in dicto art. 8. ponit concluſionem, quaſi ille ſentiat corpus Chriſti ita frangi *per accidens* ad fractionem ſpecierum, ſicut per accidens mouetur localiter ad motum ipſarum. Hoc quidem neque D. Thomas ibi aſſerit, neque uerum eſt. Nam in motu locali præter ipſum Vbi ſeu Situm in loco, intelligimus quendam alium terminum, quem uerè etiam conſequitur ipſum Chriſti corpus per motum localem ſpecierum, nempe nouam ſubſtantiæ *præſentiam* ad nouum locum: Fractionis autem aut diuiſionis nullus alius intelligitur eſſe terminus, præter ſeparationem aut diſcontinuationem partium, quæ nullo modo contingit ipſi corpori Chriſti in ſe, ratione fractionis ſpecierum, ut ſuprà loco citato latiùs hoc explicuimus.

Cùm autem D. Thomas illo art. 8. ad. 3. dicit, corpus Chriſti non frangi, *niſi ſecundùm ſpeciem Sacramentalem* (quaſi uideatur dicere, frangi quidem ſecũdùm illam) ipſe ſtatim declarat, eſſe impropriam eã locutionem, neque aliud ſignificare, quàm quod *ſpecies ipſæ frangantur*, ſub quibus ita continetur uerè corpus Chriſti, ſicut alia quæuis ſubſtantia ſub ſuis accidentibus, ſecundùm quæ uerè ac propriæ ipſa frangitur. Quo ſanè pacto D. Tho. ibi, & nos ſup. q. præced. p. 1. expoſuimus uerba quædam Cõfeſſionis Berengarij atq; ẽt ſimilia dicta Sanctorũ *Patrum*.

Tertio ſequitur, poſſe uino conſecrato *permiſceri* alium liquorem; ſiue alterius ſpeciei, ut aquam; ſiue eiuſdem, ut uinum nõ conſecratum, ſicut D. Thomas declarat in art. 8. Patet. Quoniam talis permixtio fit per diuiſionem & intercalationem partium utriuſque liquoris; atque etiam per mutuam actionem & paſſionem, ſi mixta habuerint uirtutes actiuas contrarias. Sed, ut dictum eſt, quantitas uini cõſecrati poteſt & diuidi, & agere, & pati, ſecundùm uini qualitates, quę ibi cum quantitate ſuperſunt. Ergo etiam permiſceri.

Hic autem Quaeritur, Vtrum & qua ratione accidat, per eiuſmodi mixtionem corrumpi aliquãdo ſpecies conſecratas, atque adeò deſinere ibi eſſe Chriſti ſanguinem? Quæ quidem quæſtio, cùm ad praxim in re grauiſſima pertineat, neceſſariò à nobis explicanda eſt. Reſpondet autem D. Thomas in eod. art. 8. ſi liquor, qui admiſcetur, ſit *tantus*, ut per *totum omnino vinum conſecratum* penetret; prorſus nõ manere ibi ſanguinem: Et id quidem, ſiue liquor ſit eiuſdem ſpeciei, nempe uinum; ſiue alterius. Probat: Quoniam fit per mixtionem, ut neutrum miſcibilium maneat, ſed exiſtat ex utroq; quoddam tertium; uel diuerſum etiam ſpecie, ſi miſcibilia ſint diuerſæ ſpeciei; uel certè diuerſum numero, ſi ſint miſcibilia eiuſdem ſpeciei. Si autem liquor admixtus, eſſet *minor*, ita, ut non penetraret per totum uinum conſecratum; ſed tantùm per *aliquam partem*; idem iudicium eſt tunc D. Thomæ, quoad illam quidem partem, ſcilicet non manere in ea quidem Chriſti ſanguinem: Quoniã ex illa, & ex liquore admixto, fiet tertium aliquid, uel ſpecie, uel certè numero diuerſum ab utroque, ob rationem iam dictam. Maneret autem tunc ſanguis in alijs uini conſecrati partibus, quas admixtus uidelicet ille liquor non attingeret, aut interſecaret.

Haec ſententia D. Thomæ, in eo, quod *aſſerit*, permixtionem liquoris *etiam eiuſdem ſpeciei*, uel in totum, uel in partem corrumpi uinum conſecratum, & deſinere ibi eſſe ſanguinem; ab omnibus difficilis exiſtimatur, & à nemine, quod ſciam, ita, ut ſonat, abſolutè defenditur. Poteſt enim fieri, ut uinũ, quod admiſcetur, ſit planè ſimile, nõ modò ſecundùm ſpeciem, ſed etiam ſecundùm qualitates. Vt ſi ſumatur v. g. ex eodem dolio, unde ſumptum eſſet illud, quod anteà fuiſſet conſecratum. Item fieri poteſt, ut quamuis per totum penetret, non tamen diuidat, ac interſecet partes minimas conſecratas, quæ ad

ſubſtan-

ſubſtantiam vini conſeruandam ſuffeciſſent. Id quod nx etiam fieri poſſet, niſi quoad aliquas partes, quãdo fieret maximo cum impetu mixtio.

Cùm verò nec in ſpecie, nec in qualitatibus diſſimilitudo eſſet, neque etiam eſſet facta diuiſio partium minimarum; ſentit rectè Durandus in 4. d. 12. q. 3. & Sotus d. 11. q. 2. art. 8. & communiter alij omnes, nullam neque in totum, neq; in partem fieri corruptionem ſpecierum vini conſecrati. Nã neque corruptio talis fieret tunc per aliquam actionem, cùm actio non fiat niſi à *diſſimili*, vti docet Philoſophia: neque etiam per coniunctionem ſeu intercalationẽ quantitatum; ſolùm enim fierent illę tunc vnũ quoddam nouum *accidentali* quadam vnitate *contiguitatis* vel *continuitatis*, (nolim enim de hoc contendere) retinerent aũt partes eiuſmodi quãtitatũ minimę ſuas nihilominus entitates indiuiduales diuerſas *Phyſicè*.

Neque verò eſſet abſurdum aut impoſſibile, quòd *eadem* tunc quantitas unitate & *identitate* contiguitatis vel continuitatis; eſſet ſecundùm diuerſa ſui partes Phyſicè diſtinctas, partim *in ſubiecto*, nempe in vino non conſecrato, quod acceſſiſſet; partim *non in ſubiecto*, ſecundùm eas videlicet partes, quæ priùs fuiſſent conſecratæ, vt rectè hoc declarauit Durandus quæſtione citata ad 1.

Accedit eodem quoque firmiſſima quædam ratio, qua vtitur ad hanc rem Sotus loco citato. Etenim ſi vinum unum conſecratum miſceretur per totum alteri vino conſecrato, præſertim per omnia ſimili, nemo auderet ideo negare, ibi eſſe ſanguinem, atq; adeò manere ſpecies conſecratas eaſdem numero: & tamẽ certum eſt, non minùs penetrari ſeu interſecari ab inuicem partes panis & uini conſecrati, cùm admiſcentur, quàm alias non conſecratas.

Propter hæc itaque non recipitur à Soto & ab alijs illa ſententia D. Thomę niſi *conditionaliter* intellecta, ſcilicet ſi fieret admixtio etiam per diuiſionem partium quantitatis *minimarum*, quæ ſubſtantię uini ſufficerent (quod ipſum tamen an accidat, nunquam ferè conſtare poterit) aut etiam appareret talis diſſimilitudo liquorum ſaltem in qualitatibus ut locum ibi haberet propriè dicta mixtio, quã Ariſtoteles definiuit eſſe *vnionem miſcibilium per actionem mutuam alteratorum*: alioqui enim, ut rectè Durandus notauit, tantùm ibi erit quædam iuxta poſitio, non autem propriè mixtio, de qua quidẽ ſola illud ab Ariſtotele dictum eſt, quod D. Thomas aſſumit, ſcilicet neutrum miſcibilium manere, ſed fieri ex illis quoddam tertiũ.

Eſſet verò in qualitatibus illa diſſimilitudo vini ſi vnum v. g. eſſet valde acerbum, alterum ſuaue, vt arbitratur Sotus; non autem ideo ſolùm, quòd unum eſſet album, alterum rubrum, ut rectè idem Sotus & Durandus notant. Et ratio eſt: Quoniam per mixtionem albi & rubri, vel omnino non fit alius color, niſi ſecundùm apparentiam, propter iuxta poſitionem partium minutarum vtriuſque coloris, ut ait Durandus; vel ſi maximè fieret alius color, non tamen ideo vinum corrumperetur, cùm color minimè ſit de ſubſtantia illius. Quod inde probat Sotus: quia poſſet per artem in eodem vino color immutari.

Eſt etiam hic illud annotandum, in partibus liquoris accedentibus ad vinum conſecratum, ſiue illæ maneant incorruptæ, ſiue per corruptionem acquirant aliam formam, vel vini (vt ſi minima particula aquæ adderetur, quæ ſtatim conuertitur in vinum) vel alterius ſpeciei; non eſſe quidem ſanguinem Chriſti, quippe cùm illæ non fuerint antè conſecratæ. Et idẽ dico de partibus vini conſecrati, quæ fortè per admixtum liquorem corrumperentur actione mutua: deſineret enim in illis eſſe, ut patet, ſanguis Chriſti.

In caſibus autem quibus dubitabitur de ſpecie vini propter mixtionem aliquam eiuſmodi factam (quam ſatis alioqui conſtat non poſſe fieri ſine peccato) num ſanguinem Chriſti contineat, tractanda omnino ea ſpecies eſt reuerenter & ſummenda à Sacerdote perinde atq; verè conſecrata, vt vitetur nimirum Sacrilegij periculum.

PVNCTVM QVARTVM.

An ita quoque pati poſſint illa Accidentia, vt ex eis aliquid generetur.

D. Thomas art. 5. & 6.

SENTIENDVM eſt, ex hoſtiæ *quantitate* affecta illis accidentibus, poſſe fieri & generari quidquid anteà generari poterat ex *materia* panis, licet non prorſus eadem ratione & modo. Et quidẽ quòd poſſit ex eiuſmodi quantitate generari quidquid poterat ex materia panis, experientia etiam conſtat. Fiunt enim quandoq; ex hoſtia ob incuriã, vermes, pulueres, &c. Et quidẽ ex ipſa omnino hoſtia, vt euidẽtibus rationibus oſtendit hic D. Thomas art. 5. contra falsã quorundam opinionem, qui contra ſenſum ipſum putauerunt, fieri iſta non niſi ex aere circumſtante.

Quòd autem *non eodem modo* prorſus eiuſmodi res ex quantitate hoſtiæ generentur, atque ex materia panis, oſtendam iam ea ratione, quæ ſimul etiam, ſecundùm veriorem ſententiam, hanc totam rem declarabit. Etenim cùm ex materia panis, tanquam ex principio quodam *paſſiuo*, rem aliquam generari dicimus, duo ſignificamus.

Primo, materiam panis tanquam *ſubiectum* (adæquatum, vel inadæquatum, nihil enim id intereſt ad propoſitum) recipere diſpoſitiones eas, quæ certam ac determinatam formam antecedunt. Vnde fit, ut diſpoſitiones eæ materiam ipſam ſignare atque determinare dicantur ad ſuſcipiendam in puncto ipſo generationis hanc formam rei genitę, & non aliam.

Secundò, eandem ipſam materiam, quæ diſpoſitionum antecedentium ſubiectum fuit, ſubeſſe quoque poſteà diſpoſitionibus vltimis (ſiue illæ ſint eædem numero cum diſpoſitionibus antecedentibus; ſiue eædem tantùm ſpecie; nam neque hoc quidquam iam refert) & ipſi formæ rei genitę; atque adeò tam ex ea, quàm ex aduenienté forma conſtitui ſubſtantialiter rem genitam.

Quod ad *primum*, non eſt in propoſito differentia inter materiam panis, & hoſtiæ quantitatem. Nã hæc etiam quantitas, ut ſuprà p. 1. explicatum eſt, *recipit* tanquam *ſubiectum* accidentia ea, quæ ab agente extrinſeco introducuntur, quæque ſunt diſpoſitiones ad rei alicuius formam.

Quod ad *ſecundum* verò, eſt quædam differentia inter materiam panis, cum ex eo quidpiam generatur, & hoſtiæ quãtitatem, cum ex ea item generatur aliquid, propter quam differentiam *non eodem modo* ex hoſtiæ quantitate generatur aliquid, quo ſolet aliàs ex materia panis: ut diximus. Nam materia quidem panis *manet eadem numero* ſub forma rei genitę, & diſpoſitionibus eius ultimis, atq; adeò eadẽ quoque ipſa numero componit rei genitę ſubſtantiam. Quantitas verò hoſtiæ, neque numero, neque ſpecie, neque genere *eadem* manet, aut componit ſubſtantiam rei genitæ; ſed *eadem* ſolùm ſecundùm *communem* quandam & abſtractam rationem *potentiæ paſſiuæ* & receptiuę per modum ſubiecti. Quæ quidem ratio in puncto generationis per *conuerſionẽ* quãtitatis

In rei genitæ materiam, de nouo (vt creditur) diuinitus tunc productam, tranſit atq; transfunditur, vt ita dicam ex quantitate in eiuſmodi materiam.

Cuius quidem conuerſionis ratio ex his, quæ ſuprà q. 3. p. 3. de Conuerſione generatim docuimus, facilè intelligi poteſt. Diximus enim conuerti vnam rem in alteram, cùm vna res alteri ſuccedit in eodem aliquo munere erga tertiũ. In ꝓpoſito verò materia de nouo producta, ſuccedit quantitati in munere *ſuſtentandi*, tanquam potentia paſſiua, eaſdem *numero*, vel certè *ſpecie* diſpoſitiones ad formam, quas ſuſtentabat priùs ipſa quantitas. Atque ita ſecundùm eam quidem rationem potentiæ paſſiuæ communiſſimã, *idem, quod* erat antè quantitas, eſt poſteà per eam cõuerſionem materia ſub ijſdem diſpoſitionibus, & ſub forma rei genitæ. Id quod ſatis eſt, ut ſecundùm abſtratam certè & *communem* rationem *identitatis*, dici poſsit in propoſito quantitas hoſtiæ non modò ſubiectum eſſe diſpoſitionum antecedentium, ſed etiam *eadem* ſubeſſe poſtea (nòn in ſe, ſed in materia, in quam eſt transfuſa & conuerſa) ijſdem diſpoſitionibus, atq; etiam formæ ſubſtantiali, & cum ea conſtituere ſubſtantiale compoſitum. Quæ duo, vt antè dictum eſt, ſignificamus, cùm dicimus, *aliquid generari ex materia.*

Neq; verò difficile ad intelligendum eſt, quòd in eodem inſtanti, ſeu puncto generationis ab agentę quidem naturali fiat forma tantùm, atq; adeo compoſitum ſecundùm illam ratione præcedentium diſpoſitionum, quas in quantitatem induxit, & à Deo ſimul producatur illa materia per conuerſionẽ quantitatis in ipſam, vt eſt dictum.

Hoc modo commodiſsimè rem hanc totam explicari poſſe cenſuit meritò ex ſententia D. Thomæ Capreolus in 4. d. 12. q. vnica, art. 3. in reſponſione ad argumenta contra 3. concl. & indicauit etiam Caietanus hic art. 5. quorum mihi ſententia magis, quã aliæ quædam de hac ipſa re, placet: etſi illi quidem, qui de hoc probabilius ſenſerũt, huic etiam ſententię Caietani, quod ad rem quidem attinet, planè etiã ſuffragentur, vt paulò pòſt videbimus.

Ac Primo Ægidius Romanus (dicam enim ad maiorem explicationem, de aliorum etiam ſententijs) theoremate 44. & 45. & Ferrarienſis lib. 4. cõtra Gẽtes, cap. 66. & alij quidam exiſtimarunt, *eandẽ ipſam numero* quantitatem planè ſubijci poſtea in puncto generationis diſpoſitionibus vltimis ac formæ rei genitæ, & eſſe ipſam in ſe vice materię, atque adeo vna cum forma conſtituere ſubſtantiale compoſitũ. Cui ſententiæ ſuffragari D. Thomas in art. 5. videtur, cũ inquit, non creari hic materiã vllam, ſed ipſam quantitatem omnino ſupplere materiæ vicem.

Contra hanc verò ſententiam communiter alij Doctores argumentantur, quòd ex accidenti & forma ſubſtantiali, quomodocunq; iſta duo vniantur, non poteſt conſtitui vnum compoſitum *per ſe ſubſtãtiale*, & eiuſdem ſpeciei cum alijs ſimilibus, ſicut apparet uermes eſſe, qui hic quandoque generantur.

Sed ad hoc fortè reſponderi poſſet, verum id eſſe de accidenti, vt accidens eſt; hic autem quantitatem non ſupplere materiæ vicem, niſi ſecundùm rationẽ quandam *potentiæ paſſiuæ obedientialis*, ad quamcunque formam; ſecundum quam rationem cenſeri poſſit ipſa etiam quantitas indirectè & reductiuè pertinere ad Subſtantiæ genus, ſicut materia ipſa pertinet, atq; adeò poſſe etiam conſtituere ſubſtantiam, cùm ſecundùm eam quidem rationem non plus vel minùs determinati Eſſe habeat, quàm ipſa materia prima, quæ cùm ſit quiddã planè informe, tamẽ ad conſtituendã ſubſtantiã, vt potẽtia paſsiua, eſt apta.

A Quidquid verò ſit de illo communi argumento, quod aduerſus eam ſententiam, ut dixi, fieri ſolet; me tamen, ut eam non amplectar, multum præterea mouet, quod ad ſenſum patere videtur, non remanere hoſtiæ quantitatem cùm ex ea vermes aut pulueres generantur. Vel ſi certè manet, & ipſa non eſt in ſubiecto, ſed potiùs ſubiectum (ſecundùm illam ſententiam) etiam formæ ſubſtantialis; maneret tunc in verme perpetuum miraculum; id quod non uidetur verisimile.

Quod verò attinet ad D. Thomam, reſpondet Caietanus hic art. 5. & Sotus d. 11. q. 2. art. 5. eum non intelligere, quòd Quantitas ſuppleat in omnibus vicẽ materiæ, niſi interueniente *conuerſione* ipſius in ma-
B teriam, ſolumq; voluiſſe hic excludere materiæ *creationem* ex nihilo ſimpliciter; non autem *productionem* per cõuerſionẽ quantitatis in ipſam virtute diuina. Quanquam utrum non illa etiam productio materię per conuerſionem creatio etiam ſit, fortè eſt quæſtio tantùm de nomine, ut paulò pòſt declarabimus.

Secundo aliorum opinio fuit, redire hic virtute diuina eandem numero ſubſtantiã panis, quæ *priùs* eſſe deſijt per tranſubſtantiationem, ex eaq; generari vermes, & alia eiuſmodi.

Sed hanc ſententiam clarè refellit D. Thom. art. 5. Ac ponit etiam hæc opinio aliquod miraculum ſuperuacaneum, ſcilicet quòd non modò materia diuinitùs producatur, ſed etiam eadem numero mate-
C ria ac ſubſtantia panis redeat; cùm tamen ad ſubſtantialem conſtitutionem earum rerum, quæ ex quantitate hic generantur, ſatis oĩo ſit materia aliqua, etiãſi non ſit illa *eadem numero*, quæ fuit anteà panis.

Tertio ſenſerunt quidam, in puncto generationis nouam hic *creari* materiam diuinitùs. Quam ſẽtẽtiam D. Thom. art. 5. exiſtimat probabilem. Et certè hæc opinio non videtur re differre à ſententia noſtra, quam antè explicauimus. Nam qui materiã hic *creari* dixerunt, non negauiſſent in re ipſa, quin materia illa diuinitùs ſuccedat quãtitati in munere *ſubiecti*, reſpectu diſpoſitionum ad formam rei genitę; atq; adeò cùm in eo conſiſtat ratio conuerſionis quãtitatis in materiam; neque in re illi quidem negauiſ-
D ſent hic conuerſionem talem.

Quod verò dixerunt, materiam illam diuinitùs *creari*; non aliud in re ſignificare voluiſſe videntur, quàm quòd producatur diuinitùs illa materia ſecundùm *totam* ſui entitatem, ita, vt ex nullo terminõ à quo ſit producta, qui quidem ſit tanquam ſubiectũ illius. Secundùm quam quidem rationem etiã ij, qui conuerſionem illam tuentur, fateri debent, quod attinet ad rem ipſam, materiam creari: etſi vocabulum quidem Creationis nõ admittunt, ſi illud ita accipiatur, ut excludat non modò terminum à Quo, qui ſit ſubiectum: ſed omnem omnino terminum à Quo *poſitiuum*, cuius ſit ad terminum ad quem qualiſcunq; ordo, ſicut eſt in ea conuerſione, quatenùs formali-
E ter quidem tendit à quantitate in materiam.

Atq; hæc cauſa eſt, cur quantitas hic *annihilari* dici non debeat; quippe cùm non deſinat in nihilum ſimpliciter, tanquã in terminũ, ſed in materiã, ꝑ vim Dei conuerſiuã, ut ſuo modo ſuprà q. 3. p. 3. explicuimus de pane, q̃ cõuertit in corpus Chriſti. Sed ut illic etiã dixi, ferè eſt de nomine genus iſtud quæſtionũ; in quo proinde, modo res ipſa huiuſmodi conuerſionum intelligatur, non eſt magnoperè laborandum.

Neque ſanè aduerſus eos, qui materiam, in quam conuertitur quantitas, creari hic dicerent, multum valeret illa ratio, qua etiam vtitur D. Thomas articulo 5. ſcilicet non rectè admitti aliquod miraculum, niſi efficiatur per ipſam hoſtiæ conſecrationem:

per

per conſecrationem autem non fieri, vt de nouo materia creetur. Etenim hoc argumētum non magis cōtra eos, qui materiam hic creari dicerent, quam cōtra quamuis aliam de hac re ſententiam obijci poſſet; atque ideo non eſt firmum.

Dupliciter enim intelligi poteſt, quòd nullum hic miraculum admitti debeat, niſi fiat per conſecrationem. PRIMO, vt ſit ſenſus, non debere hic cōcedi vllū miraculum, præterquam illud, quod eſt ipſe effectus *immediatus* conſecrationis, id eſt, quod ſtatim ac neceſſariò & inſeparabiliter ex ipſa conſecratione exiſtit. Et hoc quidem modo nulla omnino ſententia defendere debet aut poteſt, tantum hic eſſe id miraculum, quod fit per ipſam conſecrationem. Effectus.n. immediatus & neceſſariò coniūctus cum conſecratione, ſolùm eſt ipſa conuerſio panis in corpus Chriſti, & exiſtentia accidentium panis ſine ſubiecto. Cùm verò poſteà ex illis accidentibus aliquid generatur, certè ſecundùm omnem opinionem, ſupra naturam interuenit hic aliquid miraculoſum; Nam ſiue ipſa quantitas ſecundùm ſe per potentiam obedientialē (quod eſſet longè mirabilius) hic ſuppleat vicem materiæ, & componat ſubſtantiam; ſiue materia aliqua de nouo per conuerſionem, aut per creationem producatur, conſtat ſanè, id totum fieri ſupra naturam, & ſupra vim cuiuſcunq; agentis naturalis. Atq; ideo quidem ab omnibus exploditur hic opinio quædam Paludani, qui in 4. d. 10. q. 4. falſiſſimè dixit, produci hic ab agente *naturali* ipſam etiam materiam ex potentia paſſiua quantitatis.

SECVNDO modo poteſt illud intelligi, vt ſit ſenſus, nullum miraculum hic admitti debere, quod iuxta ſuauem diſpoſitionem atq; conſilium Dei, non deinde conſequatur ex miraculo ipſo conſecrationis; vt ita videlicet conuenienter ipſis naturis rerum fieri atque conſtare ea poſſint, quæ experientia docet in-
A terdum contingere circa hoc Sacramentum. Et iſto quidem modo etiam illi, qui materiam *creari* dicerēt, tueri poterunt, miraculum hoc exiſtere ex conſecratione, ſicut etiam nos, qui dicimus, eam de nouo produci diuinitùs per quantitatis conuerſionem.

Quanquam fatendum eſt quidem, aliquantò etiā facilius ac meliùs id à nobis defendi, ſecundùm iſtum noſtrum modum loquendi de *conuerſione*. Ita enim rectiùs atque clariùs intelligitur, quemadmodum ipſa quantitas vel in ſe, vel certè in ea re, in quam per cōuerſionem quaſi transfunditur, ſuſtineat hic munera omnia omnino materiæ, cuius vicem ſubit conſequenter ex vi conſecrationis, iuxta ſuauem diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem.

B Quamobrem cùm hæc opinio meliùs rem explicet, neque etiam re differat, vt explicatū eſt ab opinione illorum, qui probabiliùs, quàm alij, hac de re ſenſerunt; meritò nobis placet; quam etiam, vt antè dixi, ſequitur Caietanus art. 5. & admittit quoque Sotus d. 11. q. 2. art. 5. Quod attinet quidem ad rem totam illius conuerſionis quantitatis in materiam de nouo productam; niſi quod reprehendit fruſtà modū illum loquendi Caietani, ſcilicet *idem, quod anteà erat quantitas*, poſteà eſſe *materiā* vermis. Qua in re lapſus errore eſt Sotus, dum falsò exiſtimauit Caietanum velle, quòd idem *numero*, quod antè erat quantitas, poſteà ſit materia. Id quod Caietano numquam venit in mentem; ſed tantùm voluit illud, quod ſuprà
C explicauimus.

Ex his ad extremū ſequitur, poſſe etiam iſtiuſmodi ſpecies conſecratas *nutrire*, vt S. Thomas art. 6. defendit. Eſt enim hoc intelligendum eo modo, quo hactenus expoſuimus, poſſe aliquid ex illis ſpeciebus *generari*, cùm nutritio ſit quædam ad generatio, per nouam videlicet informationem materiæ alimenti à forma viuentis.

QVÆSTIO SEXTA.

De forma huius Sacramenti.

D. Thomas 3. parte, quæſt. 78.

TRIBVS punctis principalibus continentur ea, quæ ad hanc quæſtionem ſpectant. PRIMVM eſt, *Quænam ſit Forma huius Sacramenti, quod attinet tum ad panis, tum ad vini Speciem.* SECVNDVM eſt, *An, & quomodo Forma huius Sacramenti ſit vera.* TERTIVM eſt, *An, & quomodo Forma huius Sacramenti ſit efficax.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit forma huius Sacramenti, quod attinet tum ad panis, tum ad vini Speciem.

D. Thom. art. 1. 2. 3.

QVOD ad PRIMVM punctum attinet, variæ ac multæ ſunt opiniones circa Formam huius Sacramenti, partim falſæ, partim, etiam hæreticæ, quæ breuiter atq; ordine refellendæ ſunt, antequam confirmemus veram ea de re ſententiam.

PRIMO igitur Manichæorum hæreſis fuit, nullam omnino eſſe neceſſariam in hoc Sacramento Formā verborum, vt ex D. AVGVSTINO apparet lib. 20. contra Fauſtum Manichæum, cap. 13. Arbitrabantur enim in ipſo pane & vino alioqui ineſſe Chriſtum, ſine vlla uerborum conſecratione. Contra quos ipſe Auguſtinus ibi: *Noſter*, inquit, *panis & calix certa be-*
D *nedictione fit nobis, non naſcitur; proinde quod ita non fit, alimentum eſt refectionis, non Sacramentum Religionis.* Buccerus etiam in caput 26. Matthæi, & quidam alij hæretici ex recentioribus cenſuerunt, ipſo potiùs *vſu* panis & vini à Chriſto imperato, quàm vllis uerbis eiuſmodi res cōſecrari & effici Sacramentum Euchariſtiæ. Contra hos omnes certa fide tenendum eſt, aliquam omnino requiri Formam verborum, quibus & panis & vinum in Euchariſtiæ Sacramentum conſecrentur.

Id patet *primò* communibus illis argumentis, quibus ſuprà diſput. 3. de Sacramentis in genere, q. 1. p. 2. probauimus, omnia Sacramenta conſtare ex rebus,

tanquam

tanquam materia;& verbis,quibus tanquam *forma* determinetur magis eorum ſignificatio, iuxta tritũ illud Auguſtini dictum Tractatu 80. in Ioannem: *Accedit verbum ad elementum,& fit Sacramentum.*

Quæ ſententia definitione Concilij Florentini in decreto de Inſtrutione Armenorum confirmata eſt. Nam primò enumeratis ibi ſeptem Eccleſiæ Sacramentis,& inter illa Sacramento Euchareſtiæ,ſubiungitur: *Hæc omnia Sacramẽta tribus perficiuntur: videlicet rebus,tanquam Materia,verbis,tanquam forma, & perſona miniſtri,&c.* Deinde infrà,cũ nominatim agitur de Sacramento Euchariſtiæ,ſic dicitur: *Forma huius* SACRAMENTI *ſunt verba Saluatoris, quibus hoc cõficitur Sacramentum.*

Deinde peculiariter de hoc Sacramento id probatur teſtimonio D. Pauli 1. Cor. 10. vbi propterea vocat *calicem benedictionis, cui benedicimus*. Benedictio enim propriè fit verbis.

Tertio ex vſu Eccleſiæ Catholicæ,quæ verba perpetuò adhibuit: cuius praxis initium cùm nequeat oſtendi;intelligendum eſt,id inſtitutum ex traditione Chriſti & Apoſtolorum veniſſe: iuxta regulã D. Auguſtini lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. & paſſim alias, cuius ſuprà aliquoties mentionem feci.

Quartò id ipſum patet conſentientibus teſtimonijs veterum Patrum,qui omnes aſſerunt, *myſtica benedictione* ſeu *conſecratione* confici Euchariſtiæ Sacramentum. Ita præter D. Auguſtinum antè citatum, affirmat B. Ambroſius lib. 4. de Sacramentis, cap. 4 & 5. & lib. de ijs qui initian. myſterijs, c. 9. Irenæus lib. 4. aduerſus hæreſes, cap. 34. Iuſtinus Apolog. 2. pro Chriſtianis. Cyrillus Alexandrinus in Epiſtola ad Calloſyrium, Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4. & 5. myſtagogica, Cyprianus in Sermone de Cœna Domini. Euſebius Emiſſenus homil 3. & 5. de Paſchate,& alij communiter,quos infrà etiã citabimus.

Neque verò ideo verba cenſeri non debent eſſe propriè huius *Sacramenti* Forma, ſed ſolum *Conſecrationis*, quia manet poſtea durabiliter & permanẽter hoc Sacramentum in ſpeciebus conſecratis,euaneſcẽtibus & minimè permanentibus verbis. Etenim quãuis *phyſicè* quidem & *re ipſa* non manent verba, tamen manent *morali* quodam modo,& ſecundùm *rationem*, per quendam nimirum *rationis* reſpectum & ordinem ad illa,qui permanet in conſecratis ſpeciebus. Atq; hoc ſatis eſt, vt verè ac propriè dicatur manere hoc Sacramentum in ſpeciebus conſecratis: cùm Sacramentum propriè & formaliter non ſit aliquod Ens vnum entitate & unitate *phyſica* & *reali* ſed *morali* & ſecundùm *rationem*, ut patet ex dictis Diſp. 3. q. 1. p. 1. Vnde quamuis uerba *phyſicè* quidẽ non maneant, tamen expreſsè in Concilio Florentino ubi ſupra, dicuntur eſſe Forma huius *Sacramenti*.

SECVNDO ex his,qui ſibi perſuaſerunt,Sacramentum hoc aliqua conſtare uerborum forma, quidam dubitarunt,quænam omnino ſit forma illa uerborũ: uel certè quibus ex uerbis *præciſè ac determinatè* illa conſtet,nec ea de re putant aliquid certi cõſtitui poſſe: Ob quam dubitationem Eraſmus, & Scotus ab alijs Doctoribus meritò arguuntur.

Nam Scotus quidem in 4. d. 8. q. 2. etſi fatetur, uerba illa: *Hoc eſt corpus meũ;* & *Hic eſt ſanguis meus,&c.* pertinere ad Formam; arbitratur tamen, incertum eſſe, num his ſolis uerbis, an etiam antecedentibus Chriſti,quæ recitantur in Canone Miſſæ, illa contineatur. Quapropter ſuaſit, ut Sacerdos omnia illa uerba dicat,cum generali quadam intentione conſecrandi per ea uerba,quæ à Chriſto inſtituta ſunt tanquam Forma.

Addit etiam, non ualere conſecrationem niſi etiã præmittantur à Sacerdote uerba illa: *Deditq; diſcipulis ſuis,dicens: Accipite,&c.* atque adeò non eſſe adorandam Euchariſtiam ſine illis uerbis conſecratam; niſi fortè ſub conditione, ſi ritè uidelicet ſit cõſecta. Ratio eius eſt;Quia ſi maximè ea uerba (de quo ipſe quidem dubitat) non ſint de Forma; ſunt tamen, inquit, conditio requiſita ad hoc ut reliqua uerba Formæ (ſcilicet *Hoc eſt corpus meum;* Et: *Hic eſt ſanguis, &c.*) dicantur à Sacerdote,in perſona, non ſua, ſed Chriſti; quod eſt ſanè ad Formam neceſſarium, ut ita uidelicet per particulam, *Meum,* ſignificetur corpus Chriſti non autem ipſius Sacerdotis corpus.

Eraſmus uerò de tota etiam omnino Forma ambigere uidetur, quænam fuerit à Chriſto inſtituta. Quod illa ipſius oratio ualdè ſuſpecta,& certè temeraria in annotationibus ſuper 11. cap. 1. Epiſtolæ ad Corinth. declarat: *Vtinam,* inquit, *traderet nobis Paulus verba,quibus conſecratus eſt panis ille à Chriſto.* Itẽ; *Qui nobis conſtat*, inquit, *hoc pactum nobiſcum initum eſſe,vt referentes aliena verba,conſecremus & ipſi, cùm verba etiam Chriſti videantur,*inquit, *potiùs eſſe porrigentis conſecratum,quàm conſecrantis.* Hactenus ille.

Refert etiam Clitoueus lib. 2. de officio Miſſæ, c. 24. Lutherum ſimiliter ante Eraſmum, de tota Forma à Chriſto inſtituta,addubitaſſe.

SED rectè hæc licentia *dubitandi omnino* de Sacramentorum formis reprehenditur & refutatur à Frãciſco Victoria, q. 72. de Sacramentis, & à Dominico Soto in 4. d. 11. q. 1. art. 2. & Alano li. 1. de Euchariſtia, cap. 26. & ab alijs communiter Catholicis Scriptoribus. Nam cùm Sacramenti ratio maximè conſtet ex Forma,atque adeò uis etiam & effectus illius ex ea pendeat;certè totum Sacramentum reddetur nobis dubium, ſi de inſtitutione & ratione illius Formæ *omnino dubitare* liceat,ita ut ne ſciamus quidẽ (ſaltem indeterminatè) in quibus uerbis vel ſignis contineatur Sacramenti Forma. Quomodo enim tunc poterit certus eſſe Sacramenti uſus?

Accedit quòd ut Eccleſia in Concilio Florentino determinatè tradit,materiam Euchariſtiæ eſſe uinũ & panem,& Baptiſmi aquã,&c. ita etiam,ut poſtea uidebimus, non minùs determinatè ibi tradit Formam Euchariſtiæ. Quare quòd illo modo Eraſmus ſcripſerit poſt Concilij Florentini doctrinam, certè uidetur vix excuſari poſſe.

Et ut Alanus vbi ſuprà,rectè notauit,in eo vel maximè Eraſmus hallucinatus eſt,quòd non intellexit, *aliam* Quæſtionem eſſe, vtrum Chriſtus ipſe illis verbis, *Hoc eſt corpus meum;&c.* conſecrauerit; & *aliam*, an illa verba ſint à Chriſto *nobis* inſtituta pro Forma. De primo .n. aliqua fuit & eſt adhuc inter Doctores Quæſtio,ut poſteà videbimus,quę res iſtum decepit. De ſecundo autem dubitare non licet, quod perperam facit Eraſmus. Quemadmodũ dubitari poteſt, vtrùm Chriſtus per poteſtatem ſuam,quam uocant Excellentiæ,commiſerit Apoſtolis,ut aliter baptizarent, quam adhibita forma inuocationis Trinitatis: non tamen verum illa certè forma ſecundùm legem ordinariam ſit à Chriſto inſtituta pro Baptiſmo.

Item Scotus in eo *primò* falſus eſt;quod ſine firma ratione aliquid illud putauit ipſe eſſe cõditionem neceſſario requiſitam ad ueritatem Sacramenti, præter materiam & formam, & intentionem Miniſtri. Neque id modo per ſe falſum eſt ſed etiam minimè omnium à Scoto putari debuit, ſicut rectè Sotus loco citato notauit. Sentit enim alioqui Scotus, ne formam quidem aut materiam Sacramenti aliter ad effectum Sacramenti cõcurrere, quàm vt *conditionem ſine qua non*, vt ſuprà diſput. 3. de Sacramentis in genere,

nere,q.3.p.1.vidimus.Inde autem uidetur eſſe conſequens,vt ſi quæ verba,opinione Scoti, concurrant ad effectum huius Sacramenti,id eſt,ad conſecrationem ut *conditio ſine qua non*, eadem ab illo debeant cenſeri pertinere ad Formam: quod tamen ipſe in propoſito non affirmat,etiamſi ſtatuat quidem, illa verba Chriſti antecedentia, eſſe ſaltem conditionem ſine qua non.

Deinde in eo falſus etiam eſt, quòd cenſuit, non poſſe à Sacerdote *in perſona Chriſti* illa verba proferri: *Hoc eſt corpus meum,&c.* niſi priùs dicat illa: *Deditque diſcipulis ſuis dicens, Accipite, &c.* Poſſunt enim, modò id nihilominus intendat Sacerdos, vt docet D.Thomas hic art.1.ad 4.& defenditur contra Scotum ibi à Gaietano,& à Soto d.11.q.1.art.2.

Quod ipſum tamen intelligendum omnino puto in caſu,quo ex aliqua morali circumſtantia, & verbis illis à Sacerdote prolatis,intelligi poſſit,illam eſſe Sacerdotis intentionem, nempe proferre ea verba in perſona Chriſti.Qui caſus ſemper ferè continget,quandocunq; ea verba à Sacerdote ſeriò proferentur, nec aliud interueniet, vnde conſtare poſſit, eum non habere illam intentionem proferendi in perſona Chriſti,ſicut eſt moris.

Ratio autem, ob quam puto doctrinam eam D. Thomæ ita debere intelligi, eſt: Quoniam neceſſe eſt,vt verba Sacramentalia ſignificent ſenſum omnino Formæ à Chriſto præſcriptæ,vel præciſè quidem ex vi atque impoſitione ſua, vel certè ex accommodatione & vſu *morali*, attentis circumſtantijs, ſicut ſuprà diſput.3.de Sacramentis in genere, q. 1.p.2. docuimus ex communi ſententia. At in propoſito,ſi neque verba illa antecedentia: *Deditq; diſcipulis ſuis dicens, &c.* præmitterentur à Sacerdote, neque ob aliam circumſtantiam moralem, ex prolatione intelligi poſſet, intentionem Sacerdotis proferentis illa ſola verba, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe, ea proferre in perſona Chriſti; tunc certè neutro modo per particulam, *Meum*, ſignificaretur ipſum Chriſti corpus, ut pater. Quæ tamen ſignificatio ad ueritatem Formæ neceſſaria eſt.

Atque hinc, ut hoc obiter etiam notem, intelligi poteſt, ſuperuacaneè, neque etiam ſatis uerè & ſolidè adhiberi hic à Caietano art.1. quandam diſtinctionem ad hanc rem declarandam contra Scotum: cùm ſcilicet dicit, ſufficere illam intentionem Sacerdotis ad ſignificandum corpus Chriſti per illa verba, quatenus ea quidem *ſignificatiuè* profert: non autem quatenus ea profert etiam *recitatiuè*, id eſt, ſimul etiã denotando, quòd à Chriſto fuerint item ea verba dicta. Nam vel conſiderat Caietanus illa verba *ſecundùm vim*, quam habent præciſè ex inſtitutione *ſiue impoſitione ſuâ*; vel vt etiam ſignificare poſſunt *ex accommodatione* propter caſus circumſtantias morales. Priori modo, ne vt *ſignificatiuè* quidẽ proferuntur ſine alijs à Sacerdote, ſignificabunt ipſa ſola *corpus Chriſti*, ut patet, cum uerbum illud, *meum*, additum ad uerbum, *Corpus*, ex impoſitione ſua pręciſè ſignificet corpus non alienũ, ſed uerba ea proferentis. Poſteriori autem modo conſiderata ea verba, etiam *recitatiuè* ſignificabunt corpus Chriſti. Circumſtantia enim prolationis facit, ut ſimul ex prolatione intelligatur, Chriſtum item ea uerba dixiſſe, ſuumque proinde corpus per illa indicaſſe, hacque intentione & modo dici à Sacerdote in perſona Chriſti.

TERTIO. Ex alijs, qui de Forma uerborum huius Sacramenti ſine ambiguitate aliquid in alterutram partem opinati ſunt, Guido Carmelita in ſua Summa de hæreſibus, cap.9.refert. VValdenſes cenſuiſ-

A ſe, Formam huius Sacramenti non contineri iis uerbis Chriſti, quæ narrãtur ab Euangeliſtis; ſed oportere tantùm recitare ſepties precationem Dominicam & Salutationem Angelicam. Verùm Æneas Syluius in libro de origine Bohemorum, cap.35. ubi errores VValdenſium diligenter commemorat, eius opinionis non meminit. Quare meritò Alphonſus de Caſtro libro de hæreſibus, Verbo Euchariſtia, hęreſ.3. dubitat, utrum illa ſenſerint; maximè cùm ex Ænea Syluio loco citato, uideatur colligi poſſe contrarium, ut ibi Alphonſus oſtendit.

Opinio tamen hæc per ſe, cuiuſcunque tandem ſit, eſt abſurdiſſima: ſiquidem neque in Scriptura, neque in Eccleſiaſtica traditione & praxi, ullum fun-
B damentum habet, imò utrique repugnat. Perpetuò enim Eccleſia in confectione huius Sacramenti, Euangelica uerba uſurpauit.

Neque obſtat quod D.Gregorius lib.7. Regiſtri, epiſt.63.dicit, Apoſtolos ad ſolam Orationem Dominicam ſolitos fuiſſe conſecrare. Nam tantùm vult Gregorius hoc loco, illos (propter imminens fortè periculum) abſque alijs cæremonijs ac precibus conſecraſſe; per uerba tamen ipſa conſecrationis, quæ poſteà aſſeremus eſſe Formam. Quòd enim ea uerba Apoſtoli non omiſerint, conſtat ex Patribus, & antiquiſſimis Liturgijs, ſicut poſteà uidebimus.

Neque etiam mouere debet, quòd Patres ſæpè, cùm de conſecratione Euchariſtiæ loquuntur, dice-
C re ſolent, eam fieri *inuocatione diuini nominis*, uel oratione, aut *prece*. Quo pacto loquitur Iuſtinus in Apolog. 2. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 3.& 4. myſt. Auguſtinus lib.3.de Trinitate, cap. 4. Hieronymus in Epiſt.ad Euagrium. Hoc, inquam, mouere non debet. Non enim ideo Patres excludunt à conſecratione uerba ipſa Euangelica; ſed ut rectè obſeruauit Alanus lib.1.de Euchariſtia, capite 17. precibus fieri generatim dicebant, quoniam in actione ipſa & ritu conſecrationis preces adhibebantur: atq; ideo eiuſmodi appellatione libenter uſi sũt, ne ſemper alioqui apertè declararent Sacramenti myſterium, propriaque uerba illius formæ, quæ non erant illis temporibus paſſim patefacienda, ut D. Diony-
D ſius monuit, cap.ult. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ: Vel certè ipſam conſecrationem uocarunt *precem* ſeu *inuocationem* propterea, quòd per uerba conſecrationis, ſicut etiam per formas aliorum Sacramentorum inuocatur & impetratur diuina uirtus ad Sacramenti effectum.

Atque ad hanc peculiarem rationem deprecationis ſignificandam, quæ ineſt etiam in his Sacramentorum formis, quæ non habent ipſæ modum deprecatorium, ut Baptiſmi, &c. quibuſdam ferè uerbis peculiaribus Patres uſi ſunt, quibus non utuntur, cùm loquuntur alias ſimpliciter de oratione ſeu precibus. AVGVSTINVS enim idcirco lib.3.de Trinitate, cap.4.dixit, conſecrationem *prece myſtica fieri*,
E & lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, capite 20. Formas Sacramentorum dixit eſſe deprecationes, quæ fiunt *ſuper materiam*. Ait enim, *homicidam quoque miniſtrum exaudiri deprecantem ſuper aquam, ſuper oleum, ſuper elementum, ſuper cap ita eorum, quibus manus imponitur*. Atque etiam Cyrillus Alexandrinus in Epiſtola ad Calloſyrium, dixit, Euchariſtiam conſecrari *benedictione myſtica*.

QVARTO. Quorundam Græcorum error fuit, pertinere ad Euchariſtiæ formam, non modò illa uerba: *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt,&c.* ſed maximè etiam quandam precationem, quam poſt illa uerba adhibere eſt ſolita Eccleſia Græca, & qua illi putarunt potiſſimùm fieri hic conuerſionem panis & uini in

ni in corpus & ſanguinem Chriſti. Quæ precatio in eorum Liturgijs ſic habet: *Rogamus te ſancte Pater, vt mittas Spiritum tuum ſuper nos, & ſuper hæc appoſita munera, & fac panem iſtum quidem precioſum corpus filij tui, & quod eſt in calice iſto, precioſum ſanguinem Chriſti tui.*

Hunc errorem inprimis defenderunt contra Eccleſiam Latinã, Nicolaus Cabaſilas, & Marcus Epheſinus. Quorum argumentum fuit, quòd fruſtrà alioqui illa oratio adhiberi eſſet ſolita, ſi per ſola antecedentia verba *Hoc eſt corpus meum*. Et: *Hic eſt, &c.* conſecratio perageretur. At minimè ſentiendum eſt, eam orationem adhiberi fruſtrà, cùm contineatur in Liturgijs Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi. Igitur non peragitur conſecratio illis verbis antecedẽtibus. Accedit, quòd D. Dionyſius libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, capite 3. dicit, Sacerdotem *poſt verba Domini petere, vt dignus fiat conſecratione corporis Domini.*

Sed contrarium tamen, nempe *verbis ipſis Chriſti*, & non ſubſequentibus vllis alijs precibus, fieri conſecrationem; atque adeò ſola verba Chriſti eſſe Formam, eſt certiſſimum. *Primò.* Quia in aliquibus vetuſtiſſimis Liturgijs non habetur illa oratio, vt in Ambroſij, & Iuſtini.

Secundò. Quia apparet, eam fuiſſe compoſitam à Patribus, cùm nullus Euangeliſtarum, neque Paulus vllam mentionem eius precationis faciat: Verba autem Formæ à Chriſto ipſo ſunt inſtituta.

Tertiò. Quoniam etſi veteres Patres dicant, in cõfectione Euchatiſtiæ adhiberi preces; tamen expreſsè etiam teſtantur, conſecrationem ipſam non vllis precibus, ſed verbis Chriſti fieri. Vt Ambrosivs apertè libro quarto de Sacramentis, capite quarto & quinto, & libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite nono, & Auguſtinus libro ſexto de Baptiſmo contra Donat. cap. 25. & Iuſtinus Apolog. 2.

Quartò. Nam eſſent tunc verba Chriſti falſa, ſi ſaltem in vltimo inſtanti prolationis non eſſet ibi corpus Chriſti. Hoc enim requiritur omnino ad enunciationem de præſenti, qualis eſt illa: *Hoc eſt corpus meum, &c* ſicut infrà magis declarabitur.

Quintò. Quia ipſorum etiam Græcorum conſuetudo fuit, ut antè illam orationem ſtatim, atque verba illa, *Hoc eſt, &c.* reſponderet populus, *Amen*, id eſt, *verum eſt*, ſicut beatus Ambroſius libro de ijs qui myſterijs initiantur, capite nono, eam voculam interpretatur, ubi etiam huius conſuetudinis apud Latinos meminit.

Sextò. Quoniam apud ipſos etiam Græcos ſtatim poſt prolationem illorum verborum, *Hoc eſt, &c.* proponitur populo Sacramentum adórandum, ſicut apud nós; & ipſe Diaconus in Eccleſia Græca, ter ſtatim adorat, vt patet ex illorum Liturgijs.

Vltimò deniq; in Concilio Florentino in decreto vnionis, ſub Eugenio, abſolutè dicitur, Formã huius Sacramenti eſſe *verba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum*, quod etiam poſtea magis aſſeremus.

Ad fundamentum autem illud Cabaſilæ, & Marci Epheſini, reſpõdit Beſſarion, & ipſe Grçcus, Patriarcha Conſtantinopolitanus & Cardinalis, in libro de Euchariſtia, qui contra illum errorem recentiorum Græcorum ſcripſit pro Eccleſia Latina. Reſpondet autem primò, petiuiſſe Patres illa oratione, tantum, ut fieret corpus Chriſti non naturale, ſed *Myſticum*, id eſt, ut fideles fierent *vnum* per gratiam perceptam ex vſu Sacramenti huius, ſeu etiam ſacrificij.

Sed illa interpretatio in illam quidem Formam precationis Grçcorum non videtur conuenire: petũt enim, vt fiat etiam *ſanguis* Chriſti: fideles autem per gratiam vniti conſueuerunt quidem appellari my-

A ſticè *corpus* Chriſti, non perinde ſanguis. Item cùm in illa precatione dicitur, ut fiat panis precioſum Chriſti corpus; vocula, *Precioſum*, ſatis indicare videtur ſermonẽ ibi eſſe de ipſo Chriſti corpore naturali.

Ideo ſecundò & rectiùs reſpõdit idem Beſſarion, orationem illam ad momentum temporis antecedens, quo per verba Chriſti fit conſecratio, referendam eſſe, ſicut Eccleſia etiam Latina quædam ante punctum conſecrationis dicit per anticipationem, quæ non referuntur ad tempus, quo dicuntur; ſed ad punctum, quo fit poſtea conſecratio, in quo ſubſtantialiter quidem & Sacramentum & Sacrificium perficiatur. Similiter igitur è contrario per temporis dilationem, ad idem punctum conſecrationis illa

B Græcorum precatio pertinet.

Neque verò hoc aut ineptè, aut ſine vlla cauſſa à Græcis illis Patribus ita factum uideri debet. Deus enim cùm futura etiam præuideat, perinde quoq; induci poteſt ad aliquid prius faciendum, propter ſequentem orationem, ſicut ad faciendum aliquid poſtea propter antecedentem. Deinde rectè potuerunt illi Patres, poſt factum ideo velle adhibere orationem, quæ ad antecedens tempus referatur, ut ea re ſignificarent, quo affectu eſſe debeat Sacerdos in celebratione SS. Euchariſtiæ. Facit enim ſæpe magnitudo affectus in Sanctis, vt in ſolam rem, quam ad gloriam Dei optant, intenti, illud tanquã in extaſi quadam petant à Deo, quod tamen iam factum

C eſt. Vt cùm poſtulant, vt ab Angelis, vel ab alijs Sanctis in cœlo & in terra Deus benedicatur, id quod alioqui certiſſimè fit. Item cùm Dauid plerumque in pſalmis exaudiri ſe à Deo petit, cùm tamen antea ſit exauditus, vt ex ipſis pſalmis ſæpè apparet.

Accedit, quòd cũ Eccleſia velit varia in ipſa actione Euchariſtiæ ſignificare, tum de Sacramento, tum de Sacrificio; neque tamen omnia poſſit in illo puncto ſeu tempore conſecrationis complecti, facere commodè vix poteſt, quin eiuſmodi figuris anticipationis vel dilationis temporis in dicendo vtatur. Atque ita etiam in Eccleſia Latina petitur poſtea, vt illa perferantur manibus Angelorum in conſpectũ Dei, &c. & ut acceptum fiat ſacrificium illud, &c.

D Quæ ſimiliter per dilationem temporis exponenda ſunt, ſi eiuſmodi certè precationis ſenſus ſit etiam, ut ipſum Sacrificium abſolutè, & ut non tantùm à Miniſtris offertur, ſit gratum Deo: atque item ut per Angelos repræſententur etiam oblata, non tantùm ut nobis proſint, ſed etiam ut diuina uirtute conſecrentur: id quod anteà per ipſa uerba conſecrationis eſt factum; ſicut etiam ipſum ſacrificium per ſe, quatenus Chriſtum continet, antè illam orationem fuit Patri acceptiſſimum. Atque hoc quidem pacto hęc uerba Eccleſiæ Latinæ intellexiſſe uidentur Græci, quando in Concilio Florentino interrogati quid ſibi vellent illa oratione ſua ſuprà dicta; reſpõderunt, ſe eodem modo ibi precari, ſicut Eccleſia La-

E tina precatur illa altera, quam diximus, oratione.

Ad locum autem D. Dionyſij reſpondetur ex B. Maximo illius Scholiaſte, non intelligere ibi illa verba Domini, quibus Euchariſtia *conſecratur*; ſed quibus laudatur à Sacerdote Deus antè conſecrationem, ut ibi etiam faciendum eſſe notauit D. Dionyſius, quod & hodie fit.

Qvinto. Opinio ferè nunc cõmunis Sacramentariorum, & Lutheranorum Confeſſioniſtarum eſt, in confectione Euchariſtiæ omnia uerba Chriſti adhibenda eſſe, quæcunq; narrant Euangeliſtæ ipſum uſurpauiſſe in inſtitutione & diſtributione illius: ita quidem, ut non minus ad eam rem neceſſaria ſint & valeant verba illa: *Accipite & manducate, &c.* quàm

illa:

illa: *Hoc eſt corpus meum*. Quòd ſi omnia eiuſmodi verba æquè adhibeantur, non uidentur iſti magnopere repugnare, quò minus illa omnia nominari poſſint *Forma* huius Sacramẽti, ea quidem ratione, qua ſignificationem & uſum Sacramenti ipſa declarant. Item etiam non laborant, *quomodo* illa uerba dicantur, aut ex quo potius Scriptore Canonico ſumantur; modò recitetur certè & explicetur ſententia illorum omnium Chriſti uerborum; ſiue ut narrantur ab aliquo Euangeliſta, ſiue ut ſunt apud Paulum 1. Cor. 11. ut plerumq; iſti faciunt. Hanc uerò eſſe iſtorum ſententiam & mentem, intelligi poteſt ex Caluino lib. 4. Inſtitut. cap. 17. ſect. 37. & Kemnitio in exam. Canon. 1. & 7. ſeſſ. 13. Concilij Tridentini.

Fundamentum illorum eſt *primò*. Quoniam neceſſe eſt, Sacramenti Formam, ſeu ſacramenti *verbum* (ut illi uocant) eſſe tale, ut per id explicetur Sacramenti ratio & eſſentia. Sed ſi illa etiam uerba omnia: *Accipite & manducate, &c.* non dicantur, minime ſatis per Formam explicabitur huius Sacramẽti eſſentia. Ergo, &c. Minorem ea ratione confirmat. Quoniam exiſtimant, iſtud Sacramentum conſiſtere maximè in ipſo *vſu* non minùs, quàm alia Sacramẽta, ut ſuprà quæſt. 1. p. 3. ex illorum ſententia uidimus, quam etiam ibi refutauimus.

Secundò id probant. Quia Sacramentum hoc tum demum ritè peragitur, ſi in eius confectione ſeruetur pręceptum illud Chriſti: *Hoc facite in meam commemorationem*. Sed niſi illa verba omnia dicantur, quę Chriſtus dixit, non ſeruabitur illud pręceptum. Ergo, &c.

Tertiò adhibent huc teſtimonium Euſebij Emiſſeni homil. 5. de Paſchate, & Ambroſij lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. & 5. qui aſſerunt, verbis Chriſti cõfici Euchariſtiam; in quibus numerant etiam illa: *Accipite & manducate, &c.*

SED contrarijs fundamentis nos aduerſus iſtos probauimus ſententiam orthodoxam, quæ negat, vt poſteà uidebimus, illa Chriſti verba antecedentia: *Accipite & manducate*; ſicut etiam illa ſubſequentia: *Quod pro vobis tradetur*; eſſe de eſſentia Formæ.

Primò igitur ſic argumentor. Quæ verba non ſunt neceſſaria ad ſignificandam eſſentiam Sacramenti, ea ſanè ad formam pertinere non rectè probatur ex Sacramenti eſſentia. Sed illa verba: *Accipite, &c.* nõ ſunt neceſſaria ad ſignificandam eſſentiam huius Sacramenti. Ergo ex huius Sacramenti eſſentia, nullum argumentum duci poteſt ad probandum, quòd pertineant ad Formam.

Maiorem illi concedunt. Minor patet ex his, quæ ſuprà diſputata ſunt quæſt. 1. p. 3. ubi contra Sectarios fusè probauimus, Sacramenti huius eſſentiam *non in vſu*, qui per illa verba ſignificatur; ſed in aliquo *permanenti* conſiſtere, nempe in ſpeciebus ipſis, vt continent corpus & ſanguinem Chriſti, atque in corpore & ſanguine; vt illis ſpeciebus continetur. Quod ea re maximè oſtendimus, quoniam antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudo fuit, ut reſeruaretur hoc Sacramentum, tanquam aliquid per ſe *durabile & permanens*.

Et ſanè falſiſſimum eſt, quod Kemnitius contra Canon. 7. ſeſſ. 13. ſcribit, eam conſuetudinem fuiſſe poſtea ab Eccleſia prohibitam. Quamquam verum eſt quidem, interdictum fuiſſe, ne reſeruaretur Euchariſtia *ab iis* certè, qui illam in Eccleſijs communicandi gratia à Miniſtris acciperent; ſed ſtatim eam ibi conſumerent, non autem domum deferrent, ſicut aliquando fuit etiam moris, vt ſuprà quæſtione prima, p. 3. meminimus.

Atque huc ſolùm pertinent duo Canones, quos A perperam Kemnitius citat: Vnus Concilij Toletani I. can. 14. qui ſic habet: *Si quis acceptam à Sacerdote Euchariſtiam non ſumpſerit, velut ſacrilegus propellatur.* Alter Canon eſt Concilij Cæſaraugustani ordine tertius, qui ita habet: *Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur, acceptam non conſumpſiſſe in Eccleſia, anathema ſit in perpetuum.* In his certè Decretis ex ipſa illorum forma perſpicuum eſt, de particularibus tãtùm, cùm in Eccleſia *accipiunt* Euchariſtiam, præcipi, ne ſcilicet illam reſeruent, ſed ſtatim communicent. Nihil autem hic minùs prohibetur, quàm ipſa per ſe conſuetudo reſeruandi Euchariſtiam in Eccleſijs propter infirmos, &c. de qua ſuprà loco citato diximus.

B Et accedit, quòd ſi maximè conſuetudo iſta in vniuerſum fuiſſet poſtea ſublata, aut aliquando etiã tolleretur; tamen ad Argumenti noſtri vim ſatis eſt, quòd aliquando ea conſuetudo ſic in Eccleſia obtinuit, vt minimè dubitatum, ſit quin in illis ſpeciebus permanentibus, quæ reſeruabantur, ineſſet vera ratio Sacramenti. Fundamentum igitur PRIMVM Sectariorum nullum eſt: falſa eſt enim Minor.

Secundò argumentor contra illos ex eodem illo præcepto inſtitutionis: *Hoc facite, &c.* vnde ipſi pro ſua etiam ſententia argumentabantur. Verba enim quæ in confectione Euchariſtiæ, non iubemur dicere illo præcepto. *Hoc facite, &c.* minimè pertinent ad eſſentiam formæ Euchariſtiæ. Sed illa verba antecedentia: *Accipite, &c.* non iubemur dicere illo præ-C cepto. Ergo non ſunt de eſſentia Formæ Euchariſtię. Maior eſt certiſſima. Quoniam Formam inprimis, atque adeò verba omnia, ex quibus illa conſtat, omnino iubemur proferre eo ipſo, quòd illo præcepto iuſſi ſumus cõficere ipſam Euchariſtiam. Minorem autem infrà probabimus q. 11. cùm agemus de Sacrificio.

Et ſumma probationis eſt, quòd cùm illud præceptum affirmatiuum: *Hoc facite, &c.* præceptum ſit, non *loquendi* præcipuè, ſed *faciendi* ad eum quidem finem, ut ſimilitudine aliqua ipſius *facti*, memoria Chriſti in cruce morientis excitetur; ea ſolùm verba ex ui illius præcepti, neceſſariò proferri debent, quæ ad *factum* ipſum exercendum, quod hic nobis D per ſe imperatur, neceſſaria ſunt. Si quæ autem verba à Chriſto tunc dicta fuerunt, ſine quibus perinde poſſit factũ ipſum, quod ibi imperatum eſt exerceri; ea quidem non debemus intelligere eſſe item per illud Chriſti mandatum præcepta: Talia verò ſunt illa verba: *Accipite & manducate.* Certum enim eſt, actum illum manducandi, atq; etiam accipiendi, & dandi, ſicut Chriſtus dabat, quæ ſequenti illo præcepto: *Hoc facite, &c.* ſecundùm rationem præceptorum affirmatiuorum (id eſt, quatenus expediret pro loco, & tempore, &c.) imperauit: Certum, inquam, eſt, hunc actum æquè bene poſſe exerceri, ſiue inter accipiendum, & dandum, & manducandum, dicas illa verba: *Accipite & manducate*, ſiue non dicas.

E Hæc igitur ratio eſt, cur intelligi non debet prolatio eiuſmodi verborum eſſe etiam imperata illo præcepto faciendi, *Hoc facite* in meam commemorationem. Quam rem facili exemplo declaro: Nam ſi Paterfamilias domeſticis ſuis porrigeret panes, inquiens: *Accipite et manducate, et date etiam ipſi pauperibus*; ac deinde ſubiungeret præceptum dicens: *Hoc facite ſimiliter, quandocunque commodum erit*: Nemo intelligeret à Patre illo familias iuberi tunc domeſticos inter manducandum, & dandum pauperibus, etiam proferre illa verba: *Accipite & manducate, &c.* ſed manducare tantùm, & diſtribuere pro opportunitate pauperibus. Cur ita? Quoniam præceptum illud nimirum, præceptum eſſet imprimis *faciendi*,

& ita non etiam obligaret ad proferendum ea verba, ſine quorum prolatione æquè bene factum ipſum imperatum, nempe *comedere*, & *dare*, exerceri poſſet. Similis planè ratio eſt in noſtro propoſito.

Atq; hinc etiam eodem modo probatur, neque pertinere ad eſſentiam Formæ, verba illa ſubſequētia, *Quod pro uobis datur* ſeu *tradetur*, quæ poſt illa: *Hoc eſt corpus meum*, referūtur Lucę 22. & 1. Corinth. 11. Actio enim, quæ per illa verba ſignificatur, & quæ adeò præcipitur ſequenti mandato, *Hoc facite*, perinde exerceri poteſt, ſiue illa verba proferantur, ſiue non proferantur. Significatur namque ibi Chriſti *oblatio*, qua ſe ipſe obtulit Deo Patri ſacrificium pro nobis per mortem crucis. Quæ quidem Chriſti actio ſubſequenti etiam illo præcepto, *Hoc facite*, B imperatur Eccleſiæ miniſtris, ut eam etiam in confectione Euchariſtiæ ipſi exerceant, modo quo poſſunt, nempe *incruentè* eundem ipſum Chriſtum Deo Patri offerendo, ſub ſpeciebus panis & vini, ut conſentiente tota antiquitate ex ipſa Chriſti inſtitutione copioſè oſtendemus quæſt. 11. Hæc verò oblatio incruenta cùm aliud non ſit, quàm referre animo atque intentione ad Dei gloriam, immutationem ipſam Sacramentalem, qua Chriſtus ſub illis ſpeciebus præſens ſiſtitur, atque adeò etiam ipſum corpus Chriſti & ſanguinem, ut ibi ſiſtitur; perinde poteſt fieri, ſiue illa verba, *Quod pro vobis datur*, proferantur, ſiue non. Non enim verbis oblationem ſignificātibus, ſed *intentione ipſa* Eccleſiæ, atq; adeo *animo Miniſtri* illa relatio immutationis Sacramētalis ad gloriam diuinā, ac proinde oblatio ipſa fit. Quare cùm ea verba non ſint neceſſaria ad hoc *factum*, quod per ea ſignificatur; intelligere non debemus, ea etiam eſſe præcepta per mandatum illud: *Hoc facite*.

Atque vt magis confirmetur hæc explicatio illius præcepti, quæ certè eſt ad multas in hac materia cōtrouerſias vtilis, placet afferre aliud exemplum ex Scriptura ipſa, atque ex materia etiam Sacramentali ſumptum. Cùm Chriſtus Matthæi 28. Formam baptizandi tradidit Apoſtolis, iiſque ut baptizarent imperauit; certè etiā dixit: *Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Neq; tamen quiſquam D tam importunus eſt, ut propterea putet, ad formam Baptiſmi illa etiam verba Chriſti pertinere, quibus ille ſignificauit & imperauit diligentiam & vſum Baptiſmi, nēpe *Euntes, docete, baptizantes*. Quare? Quia ſine prolatione illorum perinde poteſt exerceri illud ipſum *factum*, quod imprimis Chriſtus ibi mandauit, modò illa alia verba proferantur, quæ Eccleſia ſemper intellexit eſſe de Forma, ſcilicet *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*. Eadem igitur ratione in propoſito, neq; illa antecedentia aut ſubſequentia verba ſunt imperata per præceptū illud, *Hoc facite*; ſed illa tantùm, *Hoc eſt corpus meum*; Et: *Hic eſt ſanguis meus*, *&c.* ſine quibus factum ipſum imperatum, quod conſiſtit in Sacramenti & Sacrificij confectione, exerceri non poteſt, ſicut ſemper in E Eccleſia ex Chriſti inſtitutione intellectum eſt, vt poſtea declarabimus. Atque ita ad FVNDAMENTVM ſecundum hæreticorum ſatis reſponſum eſt. Falſa eſt enim Minor.

Tertiò retorqueo etiam in illos authoritatem Patrum, quam ipſi nobis objiciunt. Paſſim enim, ubi explicant ueteres, quænam ſint verba Chriſti, quibus hoc Sacramentum conficitur, illa tantùm commemorare ſolent: *Hoc eſt corpus meum*, *&c.* ſicut poſtea ipſos locos & ſententias Patrum indicabimus. Atq; nominatim id facit is, quē Kemnitius objicit, Ambroſius libro de iis qui initiātur myſterijs, cap. 9.

A Quare ad teſtimonium illius & Euſebij rectè ſuprà quæſt. 1. puncto 3. à nobis reſponſum fuit, eos propter continuitatem orationis cepiſſe recitare ſermonem Chriſti ab illis verbis, *Accipite*, *&c.* vt indicarent videlicet eam partem narrationis Euangeliſtarum, in qua verba formæ à Lectore notanda ſint, nempe illa, *Hoc eſt corpus meum*, *&c.* Vel id fecerunt, ut commonefacerent de ipſius etiam Sacramenti vſu & quaſi ſecundaria perfectione, quę illis verbis, *Accipite*, *&c.* ſignificatur. Sic enim D. Thomas quoque ad Euſebij locum reſpondit hic artic. 1. ad. 2.

Et eſſet ſimile, ſi quis diceret, Baptiſmi Sacramentum verbis Chriſti confici, proferretque, ut id probaret, totam illam Chriſti orationem: *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes*, *&c.* qui certè non idcirco exiſtimari deberet, in illis etiam verbis: *Euntes, docete*: vel ponere Formam Baptiſmi. Error itaque Sectariorum de iſtius Sacramenti Forma, hunc in modum refutatus ſit.

SEXTO. Quorundam Scholaſticorum ſententia eſt, Formam iis omnibus verbis contineri, quæ ſecūdùm ritum Eccleſiæ Latinæ proferuntur, non modo ſuper panem, ſed etiam ſuper calicem; excepta tamen particula (*Enim*) quam D. Thomas hic articulo ſecundo, & omnes fatentur non eſſe de eſſentia; ſed addi propter verborum coniunctionem. Reliqua autem verba omnia, id eſt, illa etiam, quæ ſuper calicē adduntur, *Noui & æterni teſtamenti*, *myſterium fidei*, C *qui pro uobis*, *&c.* quidam, (vt dicebam) ſentiūt pertinere ad Formam, ita, ut ſi aliquod ex eiuſmodi verbis prætermittatur, conſecratio non fiat.

Quæ planè videtur eſſe ſententia diui Thomæ hic articulo tertio, cùm dicit, illa omnia verba ad *ſubſtantiam* formæ calicis pertinere. Quanquam Sotus quidem diſtinctione vndecima, q. 1. artic. 3. conatur diuum Thomam interpretari, quaſi ille velit *de ſubſtantia* eſſe, non quia ſint neceſſaria ad ipſam Formę veritatem & eſſentiam; ſed quia ſint de *integritate* quadam Formæ: ſicut digitus, verbi gratia, hac ratione eſt de ſubſtantia quidem hominis, non autem de eſſentia. Sed certe diuus Thomas inter *eſſentiam* & *ſubſtantiam* formarum Sacramentorū non ita cōſueuit diſtinguere. Et pꝛæterea interpretatio illa atq; opinio Soti, ſtare ipſa non poteſt, ut poſtea docebo.

Itaque diui Thomæ ſententiam in altero ſenſu, ſcilicet quòd omnia illa verba ſint de eſſentia Formæ, amplectuntur quidam eiuſdem diui Thomę Sectatores, vt Paludanus in quarto, diſtinctione octaua, quæſtione tertia, Capreolus eadem diſtinctione, quæſtione prima, concl 6. Petrus à Soto inſtitut. Sacerdotum, lect. 2. de Euchariſtia, & quidā Bartholomæus de Spina Dominicani Ordinis in peculiari opuſculo, quod hac de re compoſuit.

Fundamentum huius ſententiæ eſt *Primò*. Quia omnia iſta verba uocantur Forma ab Innocentio III. in cap. *Cum Marthæ*. Extra, de celebratione Miſſarum. Dicit enim ibi, *Formam verborum, ſicut in Canone reperitur, & à Chriſto Apoſtolos, & ab ipſis eorum ſucceſſores accepiſſe*; licet non omnia illa recitentur in Euangelio.

Secundò. Quia in Decreto Concilij Florentini de Sacramentis ſub Eugenio IV. abſolutè dicitur, *Formam huius Sacramentis eſſe verba Saluatoris, quibus hoc Sacramentum conficitur*. Omnia autem illa verba ſuper calicem dicuntur tanquam à Chriſto dicta.

Tertiò. Quia ſimiliter hæc uerba omnia proferuntur ab Eccleſia ſup calicē, & eodē genere characterū peculiari, ab alijs verbis Canonis diſtingui ſolent.

Quartò. Quia non prius calix adorandus proponitur, quàm omnia illa prolata ſint.

Quintò.

Quintò. Quia determinant atque declarant prædicatum illud, *ſanguis*, vel, *ſanguinis mei*, ſcilicet quemnam Chriſti ſanguis habuerit effectum, vt D. Thomas exponit art.3.

Sed contraria tamen ſententia eſt communis, & à nobis tenenda, nempe illa verba, *noui & æterni teſtamenti*, & reliqua, quæ ſequuntur, non eſſe de eſſentia formæ. Quod & ipſe Magiſter ſatis etiam in 4. diſt.8. ſubindicauit. Expreſsè aũt ita ſentit Alexander Alenſis 4.p.quæſt.33. m.4. artic.3.§.1. Albertus Magnus in 4. diſtinct.8. art.7. ad 1. argumentum quęſtiunculæ 1. Bonauentura eadem diſtinctione, art.1. quæſt.2. Henricus Gandauenſis quodlib.9. quæſt.10. Durandus diſtinct. 8. quæſt.2. art. 2. Caietanus hic art.3. Sotus diſtinct.11. quæſt.1. art.3. Victor. quæſt. 74. de Sacramentis, Alanus lib.1. de Euchariſtia, capite 19. & alij communiter, tam antiqui, quàm recentiores Theologi.

Et primùm quidem, quod attinet ad tria verba ex illis, nempe *Myſterium Fidei*, & *Aeterni*, quæ non habentur in Scriptura, certiſſima videtur hæc ſententia eſſe. Nam conſtat, in multis Liturgijs illa non haberi, ſecundùm quarum tamen ritum non dubium eſt, quin conſecratio fiat validè. Non enim habentur illa verba in Liturgijs Iacobi, Baſilij, Chryſoſtomi, Æthiopica, neque etiam in Liturgia quadam ſeu Miſſali D. *Iſidori*, quod vocant in Toletana Eccleſia Miſſale *Mozarabum*, vbi quibuſdam in Sacris eſt adhuc vſus eius Miſſalis.

Neque verò eſt probabile, quod Capreolus vbi ſuprà abſque fundamento dicit, iſtos habere diuinã diſpenſationem, ut ſine illis verbis conſecrent: ac multò etiam minus probabile eſt, quod dicit Paludanus, illos non verè conſecrare. Nam vt bene obijcit Sotus, nunquam illi ab Eccleſia Romana eo nomine notati aut reprehenſi ſunt.

Secundò probo in uniuerſum, nec dicta tria uerba, neq; etiam reliqua, ſcilicet *noui teſtamenti, qui pro vobis, &c.* eſſe de eſſentia formæ. Nam quorum uerborum prolatio non eſt Eccleſiæ miniſtris imperata à Chriſto, illo præcepto: *Hoc facite, &c.* ea quidem uerba minimè ſunt de eſſentia Formæ, quantumuis in Scriptura & in omnibus Liturgijs ponantur. Sed nulla verba ex illis ſunt imperata Eccleſiæ miniſtris per id præceptum. Ergo, &c.

Maiorem ſuprà aſſeruimus, cùm inde aduerſus hæreticos probaremus, neque illa eſſe de eſſentia Formæ, *Accipite, &c.* Et: *Quod pro vobis tradetur.* Minorem probo. Quia cùm illud ſit præceptum *faciendi*; tãtùm per id iubemur facere id, quod uel in actione aliqua conſiſtit; vel certè in prolatione aliquorũ eiuſmodi verborum, ſine quibus factum illud, quod imperatur, exerceri non poſſit, ſicut etiam ſuprà declarauimus. Verba autem illa, de quibus diſputatio nunc eſt, partim ſignificant *circumſtantias* quaſdam *effectus* ipſius Sacramenti, quæ non ſunt quidem illo Cœnæ & Paſſionis tempore factæ per Chriſtum; neque nos ipſi debemus eas facere, ſed in ipſa Dei lege & voluntate poſitæ ſunt: partim etiam quandam Chriſti operationem, quam perinde nos imitari poſſumus, ſiue illa verba dicamus in conſecratione calicis, ſiue non. Ita fit, ut quemadmodum in Minori noſtræ probationis aſſumpſimus, nulla verba ex illis ex præcepto quidem illo Chriſti dicere debeamus.

Hoc ita declaro. Verbis illis, *Noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei* (vt ſummatim complectar, quæ fusè D. Thomas articulo tertio declarat) ſignificatur, gratiam, quæ hic accipitur, requirere quidem in ſumentibus rectam *fidem*; itemque eandem ipſam gratiam, atque adeò ius ad cœleſtem hæreditatem dari

A in hoc Sacramento, ex vi æternę Dei *promiſſionis* firmatæ inſtar *teſtamenti*, non per mortem & ſanguinem hircorum & taurorum, ut prius typicè in lege veteri; ſed per mortem & ſanguinem ipſiuſmet vnigeniti Filij Dei Chriſti, ſicut accuratè D. Paulus rationem hanc *noui teſtamenti* declarat in Epiſtola ad Hebræos. Atq; hoc totum eſt, quòd dixi pertinere in uerbis illis ad *effectus* huius Sacramenti *circumſtantias* quaſdam, quæ ſunt in diuina lege & uoluntate poſitæ.

Alia verò verba reliqua, nempe *Qui pro vobis tradetur, &c.* operationem quidem Chriſti ſignificant, qua offerens ſeſe Deo Patri in cruce, fudit ſuum ſanguinem, ad remouenda videlicet peccata, quæ nobis

B impedimento ſunt, quò minus effectum huius Sacramenti conſequamur, nempe gratiam, & æternę beatitudinis hæreditatem. Hæc autem actio Chriſti eſt illa, quam dixi, nos modo, quo iam licet, etiam ſine prolatione eiuſmodi verborum poſſe imitari. Nam imitamur illam Sacrificio ſeu *oblatione* eiuſdem Chriſti *incruenta*. Quę ſanè ut fiat, minimè indiget prolatione eiuſmodi uerborum: ut neq; illorum etiam, *Quod pro uobis tradetur*, quibus itidem id ſacrificium Chriſti ſignificatur, neque tamen ideo ad ſacrificandum incruẽtè neceſſaria ſunt. Huius rei ſuprà in refutatione ſententię Sectariorum de *Forma*, explanaui rationem, quæ ſimiliter ad hęc uerba, *Qui pro vobis, &c.* accommodari debet. Firma eſt igitur proba-

C tio noſtra.

Ex qua intelligitur, ſine firmo fundamento Richardum in 4 d.8. art.3. q.2. à communi illa ſententia, quam defendimus, in eo receſſiſſe, quod putat, ſaltem illa verba, *Noui teſtamenti, qui pro uobis &c.* eſſe de eſſentia Formæ, quandoquidem in Scriptura, & in Liturgijs omnibus reperiuntur. Non enim id eſt ſatis. Sed ad verum fundamentum huius Quęſtionis dijudicandę, nempe ad mandatum illud Chriſti, *Hoc facite*, reſpiciendum eſt. Ex quo, vti oſtendimus, apparet, ne illa quidem uerba eſſe de eſſentia; non magis, quàm illa alia, *Quod pro vobis tradetur*, etiamſi à Chriſto dicta eſſe Scriptura narret.

D Nunc ad argumenta contrarię ſententię, quę omnia eiuſmodi verba putat eſſe de eſſentia, Respondendum eſt. Ad *primum* reſpondeo, Innocentium ibi non ſtatuiſſe, omnia illa verba eſſe Formam huius Sacramenti; ſed Formam certè illam, ſeriemq; verborum totã fuiſſe à Chriſto prolatam. Quęſtio enim erat illi propoſita, non quibus aut quot uerbis conſtaret eſſentialis Forma; ſed quomodo illa uerba, quę ſupra calicem dici ſolent, proferantur omnia, tãquam dicta ab ipſo Chriſto, cùm quędam illorũ non habeantur in Scriptura, illa uidelicet, *Myſterium fidei, &c.* Ad hanc autem Quęſtionem reſpondet ibi, conſtare nihilominus ex traditione Apoſtolorum, quòd ea etiam uerba Chriſtus protulerit. Atq; idem defendit D. Thomas hic articulo tertio ad nonum.

E Quòd ſanè eſſe veriſſimum, duplici ratione patet. *Primo:* Quia vſus ille hęc omnia uerba proferendi, omni memoria inuenitur eſſe in Eccleſia antiquior. Quod argumento eſt, iuxta Regulam diui Auguſtini ſupra citatam, habere eum vſum originem atque authoritatem Apoſtolicam.

Deinde quia cùm verba Chriſti circa calicem aliter recẽſuerit Matthęus, aliter Marcus, aliter Lucas, &c. ſatis conſtat, non *ipſa verba*, quibus ille uſus eſt; ſed *ſententiam* voluiſſe eos referre Quare ſtandũ eſt in ea re Eccleſiaſticę cõſuetudini & traditioni, cùm ex Scriptura non poſſit determinatè conſtare, quibus potius uerbis ſit Chriſtus circa calicem uſus Quo argumento infrà etiam q.11. vtemur cum age

mus de

mus de Sacrificio Miſſę, ubi magis hanc rem contra hęreticos dilatabimus.

Ad *ſecundum* argumentum reſpondeo, indefinitè loqui illud Decretum Florentinum de *verbis Saluatoris*: Itaque non de omnibus illis, ſed de quibuſdam intelligi debet quod ait, Formam huius Sacramenti eſſe verba Saluatoris. Alioqui ſimiliter inde probaretur, antecedentia quoque illa verba, *Accipite, &c.* atq; etiam illa ſubſequentia, *Quod pro vobis tradetur*, eſſe de eſſentia: quod tamen ſine controuerſia apud omnes quidem Catholicos falſum eſt.

Ad *tertium* reſpondet Sotus, propterea eodem modo notari & proferri illa verba, quia licet nō ſint de eſſentia Formæ; ſunt tamen de illius ſubſtantiæ *integritate*, ſicut ſuprà monuimus, ab hoc authore exponi ſententiam D. Thomæ. Atq; eam quidem integritatem ſubſtantiæ in hoc conſiſtere interpretatur Sotus, quod *ex intentione*, inquit, *Eccleſiæ omnia illa verba concurrunt ad conſecrationem, neque ante illa perficitur, quàm omnia finiantur.* Quanquam ſi quis intenderet conſecrationem perficere verbo illo, *Sanguinis mei*, pficeret ibi, inquit Sotus; ſed *grauiter peccaret*, cùm intentio Eccleſiæ ſit, inquit, ut per omnia illa verba integrè fiat conſecratio. Ita hic author diſtinct. 11. quæſt. 1. artic. 3. præſertim circa ſecundum argumentum principale D. Thomæ.

Sed hæc opinio non immeritò diſplicet Alano lib. 1. de Euchariſtia, cap. 19. & alijs Theologis recentioribus: *Primò*, quia non niſi abſurdè etiam dici poteſt; pleraſq; Eccleſias non habuiſſe Formam *integram*, ſed mancam, quoad *ſubſtantiæ* quidem integritatem; quod tamen eſt conſequens ex illa Soti opinione, cùm conſtet, ut ſuprà diximus, in pleriſque Liturgijs non haberi illa verba omnia.

Deinde, quia æquè etiam abſurdum dictu videtur, quòd eſſentia & veritas Formæ, conſtet ſine illis poſterioribus verbis; & tamen conſecratio ex *intentione Eccleſiæ*, non perficiatur, donec reliqua illa poſteriora verba proferantur: Id verò ſine vllo firmo fundamento Sotus opinatur, quod in re quidem tam graui periculoſum eſt.

Sic enim contrà argumentor. Intentio Chriſti & Eccleſiæ, non eſt, immò ex hypotheſi quidem, non poteſt eſſe, ut poſtquam per legitimum Miniſtrum cum generali intentione conficiendi uerum Sacramentum, uera Forma Sacramenti ad ueram etiam eiuſdem materiam applicata eſt, non ſit tamen adhuc verum Sacramentum. Sed cum primùm prolatum eſt illud verbū, *Sanguinis mei*, iam eſt à legitimo Miniſtro cum generali intentione conficiendi uerū Sacramentum (vt ſupponimus illū habere) vera Forma Euchariſtiæ adhibita, & applicata ad uerā etiam eius materiam, nempe ad vinum. Igitur intentio Chriſti & Eccleſiæ non eſt, neque ex hypotheſi certè eſſe poteſt, ut non ſit tunc uerum iam Sacramentum Euchariſtiæ, & vera conſecratio.

Minorem ipſe Sotus concedit. Maior autem eſt euidēs. Cùm enim verum Sacramentum nihil aliud ſit, quàm quoddam compoſitum ex vera materia, & ex vera Forma, adhibitis cum intentione faciendi generatim, quod fieri debet per miniſtrum legitimū; implicat contradictionem, ut quando Forma & materia vera ſic adhibitæ ſunt, non ſit tamen verū Sacramentum. Quare ne poteſt quidem id intendere Chriſtus & Eccleſia: quinimmò cùm vtriuſque intētio rectiſſima ſit; omnino intendunt, ut tum ſit uerum Sacramentū Euchariſtiæ, cùm partes eius ſunt veræ.

Poſtremò illud etiam cohærere non poteſt, quod dicit Sotus, *intentionem Eccleſiæ eſſe*, ut per *omnia* illa uerba conſecratio fiat, & tamen conſecraturum Sacerdotem, licet peccet, ante illa poſteriora, Noui & æterni teſtamenti, &c. ſi ita intendat. Vel enim talis habet intentionem etiam generalem faciendi, quod intendit Eccleſia, uel non. Si non habet; nullo modo conſecrat. Si habet; tunc illa quidem intentio præponderat intentioni ſuæ particulari, atque adeò nō fit conſecratio, niſi in fine omnium verborum, ſi ita quidem (ut vult Sotus) intendit eccleſia.

Vt enim latè ſuprà diſput. 3. de Sacramentis in genere q. 1. p. 2. declarauimus, qui habens generalem intentionem Eccleſiæ, ſimul habet ſuam aliquam particularem, hanc quidem non habet, niſi ſub tacita conditione, quatenus uidelicet cum generali Eccleſiæ intentione congruat. Quæ ſi alia ſit, illi proinde cedit intentio particularis. Non poteſt igitur vllo modo opinio illa Soti conſiſtere.

Neque verò exempla, quibus eam ille confirmare nititur, valent. Dicit enim, ita poſſe intelligi, verba illa poſteriora eſſe de *ſubſtantia*, & non de eſſentia Sacramenti, ſicut *digitus* eſt de ſubſtantia hominis, & non de eſſentia. Item ſicut *tertia* merſio in Baptiſmo eſt de ſubſtantia, quando quis per eam etiā baptizare intenderet; non autem de eſſentia. Item ſicut uox, *Nouum teſtamentum*, cùm qs uteretur Forma, quæ eſt apud Lucam, nempe *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*. Et deniq; ſicut mora in prolatione illius verbi, *Meum*, qn̄ eſſet aliquādo productior, eſſet de ſubſtantia Formę, nō tn̄ de eſſentia.

Hęc exempla dico non ualere. Nam quod ad primum attinet, perſpicuum eſt, eſſe longè diſparem rationem. Digitus enim eſt de ſubſtantia, quatenus eſt de integritate corporis *in ſe*, In propoſito uerò ſubſtantiam Sacramenti, ut eam Sotus diſtinguit ab eſſentia, interpretatur ipſe per reſpectū *ad effectum* Sacramenti: quo pacto hactenus probauimus, non poſſe illa verba ſubſequentia circa calicem eſſe de ſubſtantia Formę, & non de eſſentia.

Similiter neque illa alia exempla, quę in eodem genere, ſcilicet per reſpectum *ad effectum* Sacramēti, adhibet, idonea ſunt. Nam in Baptiſmo quidem, ſi ante tertiam merſionem quis abſoluat totam prolationē Formę, eo ipſo iā erit tunc verus Baptiſmus cum uera materia & forma; & ſic ante tertiam merſionem verè baptizauerit ex intentione Eccleſiæ, quicquid ille peculiari intentione ſua intendat. Si autem producat Formæ prolationem vſq; ad merſionem tertiam; tunc quidem tertia merſio ideo erit de ſubſtantia, hoc eſt, concurret ad effectum Sacramenti, quia nondum tunc completa erit eſſentialiter Baptiſmi Forma. In propoſito autem noſtro ante illa verba poſteriora, eſt iam completa eſſentialis Forma & materia Euchariſtiæ, & ſic etiam verè atq; eſſentialiter ipſum Sacramentum, ac proinde ante illa verba omnino fit conſecratio, ſine qua minime exiſtit Sacramentum Euchariſtiæ.

Atq; ob hanc ipſam rationem ſunt etiam à propoſito aliena reliqua duo exempla Soti. Cùm enim quis vteretur illa Formæ ſerie & diſpoſitione, quę eſt apud Lucā; nō eſſet cōpleta eſſētialiter Forma iū, cùm diceret, *Nouum teſtamentum*, ſed cùm adderetur poſteà, *In meo ſanguine*. Quamobrē ante illa verba, Nouum teſtamentum, ſicut non eſſet tunc verum Sacramentū: ita neq; conſecratio. Eaque rōne facilius quidem defendi poſſet, quòd eiuſmodi etiam uerba, *Nouum teſtamentum*, concurrerent tunc ad conſecrationē, eſſentque eatenus de Formę ſubſtantia. Et dico, *faciliùs* defendi poſſe, quia ne id quidem video neceſſariò cōſequi, ut ſcilicet, quoniā illa tunc uerba antecedūt voculā eſſentialem Formę, nempe in meo ſanguine, idcirco illa etiam efficiāt conſecrationem.

Sic

Sic etiam productior *mora* in prolatione vocula, *Meum*, vel antecedit complementum ac terminũ ipſum eſſentialis Formę, qui nimirum conſtituitur com pleta prolatione eius vocis, vt ſignificatio illius tota compleatur; & tunc diſpar eſt ratio in propoſito, vt ex dictis patet; Vel certè ſubſequitur, & tūc ſimiliter negamus, per talē moram prolationis fieri et conſecrationē, eatenusq; illam eſſe de ſubſtantia Formæ.

Cùm igitur tota illa Soti doctrina planè ſingularis & falſa ſit; aliter ad *tertium* illud argumentũ reſpondemus: Nempe idcirco verba illa *ſimili modo* notari & proferri, quia peculiari quadam rõne ſunt *accidentalis* quædam perfectio Formæ calicis, eò ꝙ explicant rõnem & vim illius prædicati Formæ, nempe, *Sanguinis mei*; quòd ſcilicet Chriſti ſanguis in remiſſionem peccatorũ effuſus ſit, &c. Quæ quidē declaratio, vt D. Thom. docet art. 3. ad 7. potius debuit addi ad *prædicatum* Formę in conſecratione Sanguinis, quã in cõſecratione Corporis, eò ꝙ ſanguinis cõſecratio ſeorſim facta, expreſſius, ꝗ conſecratio Corporis, repræſentat nobis paſſionem Chriſti, in qua Sanguis nimirum eſt à corpore Chriſti ſeparatus.

Vel poteſt etiam reſponderi, idcirco eodem modo notari illa verba & proferri, quia cum nō ſit damnata illa opinio, quæ omnia ea verba vult eſſe de eſſentia Formæ; tutiſſimum eſt omnia eodem modo ad calicem adhibere, intentionemq; habere eo modo & per ea verba conſecrandi, quibus Chriſtus inſtituit, & Eccleſia intendit: quẽadmodũ in hac quidem parte omnes Doctores faciendum eſſe monent.

Quanquã id quidem fieri non debet cum illa ancipiti dubitatione Scoti, qui vt ſuprà vidimus, nihil putat in alterutrã partem eſſe determinare ſententiã de formis; Sed ideo illa intentio gñalis adhiberi debet, quia licet certior ſnĩa ſit, illa verba non eſſe de eſſentia Formę calicis; ſunt tamen inter orthodoxos Doctores, qui aliter ſentiant: & officium miniſtri Eccleſiaſtici eſt, Sacramenta modo certiſſimo atq; tutiſſimo, quoad eius fieri poſſit, conficere.

Atque ex hac notatione patet ſimiliter reſponſio ad argumentum *Quartum*: Ob eandem enim cauſſam calix non proponitur adorandus, donec finitis omnibus illis verbis conſtet ſine controuerſia ibi adeſſe Chriſti ſanguinem.

Ad *vltimum* argumentum reſpondeo, explicare quidem illa ratione D. Thomam, cur congruenter factum ſit, vt ea verba addatur peculiariter ad *formam* calicis, tãquam illius quædam *accidentalis* perfectio, vt paulò antè explicatum eſt, ſed non ſatis tamen oſtendit ea ratio congruentiæ, ꝙ ſint ea verba omnio de eſſentia formæ. Nam ſimiliter declaratio prædicati formæ panis, per illa verba, *Quod pro vobis traditur*, pertineret ea ratione ad eſſentiã formæ panis; qđ ſine controuerſia apud Catholicos falſum eſt.

Et quòd peculiaris ratio congruentiæ ſit in alijs illis verbis, quæ adduntur ad calicem, facit id quidē, vt peculiariter ponantur tanquam perfectio *accidentalis* eius formæ, ſicut dictum eſt; non autē vt ſint de eſſentia, quæ ſanè, vt rectè et notauit Alanus vbi ſuprà, minimè definiri debet eiuſmodi congruentijs.

Sciendum eſt tamen, omnium ſententiam nihilominus eſſe, non poſſe illa verba in conſecratione calicis prætermitti ſine graui ſacrilegio: tum quia Eccleſia vult illa adhiberi: tum quia oportet tutiſſima ratione, quoad eius fieri poſſit, conſecrare, vt ſuprà dictum eſt.

Nvnc reiectis hunc in modum ſententijs de Forma huius Sacramẽti falſis, eo ipſo magna tamen ex parte cõfirmata eſt vera de hac re ſententia; nempe Formã huius Sacramenti, quoad conſecrationē *panis* A eſſe, *Hoc eſt corpus meum*, & quoad conſecrationem vini, *Hic eſt ſanguis meus*: vel quoad idem in re ſignificat, *Hic eſt calix ſanguinis mei*. Iam enim ſuprà diſput. 3. de Sacramentis in genere, q. 1. p. 2. docuimus, nihil ad *veritatem* quidem Formæ intereſſe; quibus voculis illam ſententiam ſignifices, quæ ex inſtitutione Chriſti ſignificari debet verbis Formæ: modò illam ipſam quidem ſignifices. Quod idem in noſtro propoſito ſpeciatim notatur à Dominico Soto d. 11. q. 1. art. 2. & à Franciſco Victoria q. 74. de Sacramentis, & ab alijs communiter. Quanquam nō *licet* quidem immutare illa verba determinata, quibus Eccleſia ex Apoſtolica traditione vtitur, vt antea dixi.

Probatur igitur *Primò* hæc ſnĩa vltima tali argu- B mento ex inſtitutione huius Sacramenti & eiuſdem natura ducto: Forma huius Sacramenti illis verbis Chriſti, & non alijs, omninò cõtinetur, quæ ſola conuenienter cum ratione ipſi huius Sacramẽti, tũ eiuſdem inſtitutioni, Formæ rationē habere poſſint. Sed talia Chriſti uerba ſunt, *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt ſanguis meus*; vel his æquipollentia (vt dictum eſt) & non alia. Igitur his, & non alijs verbis determinatè continetur illius Sacramenti Forma.

Maior certiſſima eſt, cùm euidenter conſequatur ex duabus propoſitionibus certis ex fide: *Vna* eſt, Formam huius Sacramenti contineri quidem verbis Chriſti, vt ex ipſa Chriſti inſtitutione vniuerſa Eccleſia perpetuò docuit, & vſu ſuo in Liturgijs omni- C bus confirmauit, Patreſque omnes ex eadem inſtitutione aſſerunt. Quod & definitũ eſt in Concilio Florentino, & in Cap. *Cùm Marthæ*, Extra de celebratione Miſſarum, & in multis alijs Decretis de conſecr. diſtinct. 2. *Altera* propoſitio eſt, à Deo in Sacramentorum materia, ſicut & in alijs rebus omnibus, nihil niſi bene & conuenienter inſtitutum eſſe.

Minor autem quoad vtramque partem probatur, Nam cùm ratio & *natura* huius Sacramẽti ſit ſolùm quiddam *permanens*, nempe Chriſtus, vt continetur ſub ſpeciebus; uel ſpecies, ut continent Chriſtum, & hoc ipſum illis ſolis uerbis ſignificetur; ſatis hinc apparet, conuenienter ipſi *naturæ* huius Sacramenti, ſtatui eius Formam in ſolis illis verbis. Item etiam ex D eo ipſo intelligitur, conuenire quoq; eam aſſertionem cum ipſo præcepto *inſtitutionis*, per quod ſanè conſtat, imperari maximè Sacramẽti Formam. Nam in Sacramentis nouæ legis ex præcepto inſtitutionis eorum ſignificari omninò debet per verbum, ſeu per Formam ipſa natura Sacramenti. Neque aliter Sacramentum, niſi eiuſmodi ſignificatione confici legitimè poteſt. Quam ob cauſſam ſine controuerſia ſemper Eccleſia intellexit, illa quidem uerba *Hoc eſt corpus meum, &c.* eſſe omninò de eſſentia Formę Eucharistiæ. Quòd autem alia Chriſti uerba, neq; cum eſſentia, neque cũ præcepto illo, Hoc facite in meam commemorationem, conueniant, ut ſcilicet Forma etiam in illis ſtatui poſſit; clariſſimis rationibus hacte- E nus oſtendimus in refutatione quintæ & ſextæ ſnĩe. Patet igitur quoad utramq; partem illa Minor.

Secundò accedit ad huius rei confirmationem, ꝙ ueteres Patres, cùm urgent, *verbis Chriſti confici hoc Sacramentum*, ferè commemorant etiam ac proferunt illa ſola uerba: *Hoc eſt corpus meum*: De quibus ita loquuntur, ut indicent, planè idem ſe de illis alijs ſentire, *Hic eſt ſanguis meus*, quorum eſt ſimilis ſignificatio.

Gregor. Nyssenvs in oratione Catechetica, cap. 37. *Panis*, inquit, *ſanctificatur per verbum Dei, & orationem, non per cibum, & potum procedēs ad corpus Dei, ſed à verbo, quemadmodum dictum eſt tranſmutatus, nempe* (inquit) *Hoc eſt corpus meum.*

Itē ſanctus CHRYSOSTOMVS homilia de prodi- A
tione Iudæ; *Hoc eſt*, ait, *corpus meum, hoc verbo propo*
ſita, inquit, *dona conſecrantur.*

DAMASCENVS lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 14. *Di*
xit Dominus, Hoc eſt corpus meum, hoc facite, & omni-
potenti eius verbo efficitur, donec veniat.

GERMANVS Cōſtantinopolitanus libro de Theo
ria Eccleſiaſtica, ipſe dixit: *Hoc eſt corpus meum*, &,
Hoc facite. quod non dixiſſet, niſi uim inditurus fuiſſet,
ut id aliis etiam facere liceret. Atque in eandem ſen-
tentiam loquuntur alij Græci. Vt Origenes homil.
9. in Leuiticum, Cyrillus Hyeroſolymitanus Cate-
cheſi. 4. & 5. myſtag.

Nec diſſimiliter Latini. Ita enim TERTVLLIANVS
lib. 4. contra Marcionem: *Panem acceptum Chriſtus* B
fecit corpus ſuum, dicendo: Hoc eſt corpus meum.

Itē CYPRIANVS de Cęna Dñi; *Summus Sacerdos*, in
quit, *panem profert, & vinum dicendo, Hoc eſt corpus*
meum; Ante illa verba cibus erat communis, at poſtquā
à Domino dictum eſt, & quotieſcunque his verbis, & hac
fide actitatum, panis ſubſtantialis iſte ſolenni benedictione
ſacratus, ad totius hominis vitam ac ſalutem proficit.

AMBROSIVS lib. de iis, qui myſter. init. cap. 9. *Con*
ſecrationem, inquit, *diuinam ipſa verba Saluatoris ope*
rantur: ſermone enim Chriſti hoc conficitur Sacramen
tum. Clamat enim Dominus: Hoc eſt corpus meū; & an-
te benedictionem verborū cæleſtium alia ſpecies nomina
tur, poſt conſecrationem corpus Chriſti eſt.

In eandem ſententiam loquitur Auguſt. ſerm. C
28. de verbis Domini, Hieronymus in epiſt ad Eua-
grium, & in caput 14. Marci, Gregorius 4. Dialog. ca,
36. Paſchaſius libro de Corpore & Sanguine Do-
mini, cap 12. Rabanus libro item de corpore ſangui
ne Domini, ca. 34. Bernardus in ſerm, de Cęna Dñi.

Et denique ita intelligendum eſt, quod omnes
veteres abſolutè dixerūt, ipſis verbis Domini conſe
crari & fieri Euchariſtiam, ut Irenæus lib. 4 cap 32,
& 34. & 57. lib. 5. cap. 2. & Iuſtinus Apolog. 2. Ver-
ba enim Domini ea in propoſito eſſe intelligūt, quę
alij Patres locis antè citatis diſertè expreſſerunt;
quorū ſententię nō tantū pro hac Quæſtione de For
ma; ſed etiā pro Quæſtione de præſentia Chriſti in
hoc Sacramēto & de efficacitate horum verborum D
diligentiſſimè notandæ ſunt.

Ad extremū pro ampliori huius ſententiæ cōfir
matione, notandæ etiam ſunt illæ D. Thomæ ratio
nes, quibus hic art. 2. & 3. perſpicuè declarat hanc
Formarum cōgruentiam; & in primis cur potiùs di
ci debuerit, Hoc eſt, & Hic eſt, &c. quàm, Hoc fit
corpus meum.

Hunc in modum aſſerta Forma huius Sacramen-
ti, ſolet deinde hic QVAERI, Vtrum non modò Chri
ſtus Formam hanc pro alijs inſtituerit, ſed etiam ea
dem ipſe vſus fuerit ad ſui corporis & ſanguinis cō
ſecrātionem in vltima Cęna? Et ratio dubitandi eſt
Quoniā ita Euangeliſtę narrant, actam rem eſſe, ut
uideat corpus Chriſti fuiſſe ſub ſpecie panis prius, E
q̃ Chriſtus illa verba diceret: *Hoc eſt corpus meum.* Sic
enim legimus: *Accipiens panem, benedixit & fregit,*
deditq; diſcipulis ſuis, DICENS, *Accipite hoc eſt corpus*
meum, &c. Hinc ſanè videtur prius *dediſſe*, quàm illa
verba diceret. At dedit ſuū corpus, Igitur prius illud
erat ſub ſpecieb. panis, quam ea verba diceret.

Hæc ratio dubitandi peperit olim varias hac de
re ſententias: Innocentius libro de Sacramēto Alta
ris, cap. 6. opinatus eſt, Chriſtum primò conſecraſſe
ſine vllis verbis, per poteſtatem videlicet ſuam, quā
vocant *Excellentiæ*, Deinde autem protuliſſe ea ver-
ba, quæ uellet à nobis vſurpari tanquam Formam,
Quam opinionem ex recentioribus, quod ſciam,

A ſequitur Catharinus in Opuſculo peculiari de hac
re Alij, voluerunt, eū conſecraſſe verbis alijs nobis
ignotis; quibus *benedixerit* nimirum, uti Euangeli-
ſtę narrant. Alij, quod iiſdem verbis, Hoc eſt corpus
meum, &c. quæ ipſe tamē prius etiam occultè dixe
rit, dū *benediceret* & poſtea iterū repeteret publicè.

SED has opiniones omnes D. Thomas perſpicuè
art. 1. ad 1. oſtendit, carere prorſus ſolido fundamē
to. Quo loco ipſe communem ac veram ſententiam
rectè declarat, nempe Chriſtum illis verbis conſe-
craſſe, *Hoc eſt corpus meum*, & quidem quatenus pa-
làm audientibus Apoſtolis ea protulit, ſicut Euan-
geliſtæ narrant. Quod certè ſentiūt veteres omnes
Patres, ut ex ſententijs illorum paulò ſuperius reci-
B tatis, manifeſte apparet.

Neque obſtet modus ille, quo Euangeliſtæ nar-
rationem rei geſtæ compoſuerunt, Senſus enim eſt,
Chriſtum, *dum* benediceret quidem & frangeret, da
retq; diſcipulis ſuis, *dixiſſe*: Hoc eſt corpus meum.
Itaq; ſub illud idē tps & quidem his ipſis verbis il-
lum benedixiſſe, uult D. Thomas hic, & ſentiunt cō
muniter S. Patres. Quanquā Sotus quidem d. 11, q. 1.
art. 2. probabile putet eū alijs quibuſdam verbis be
nedixiſſe; licet Euangeliſta illa nobis non narret.

Quod aūt narratio illa Euangeliſtarum, quod
ad rem quidem attinet, eum ſenſum habeat, quem
dicimus; dupliciter defendi, poteſt, ſicut etiā Diuus
Thomas exponit. *Primò*, ſi dicamus non eūdem te-
C nuiſſe Euangeliſtas in narrando ordinem, qui fuit
ipſius rei geſtæ: id quod beatus Auguſtinus li. 2 de
conſenſu Euangeliſtarū, cap 31. & ſequētib. in Scri
pturæ hiſtoria ſæpe animaduertendum eſſe docet.
Atque hoc quidem fundamento Sotus loco citato,
opus habet, in eo qđ aſſerit, priùs fuiſſe *fractum* à
Chriſto panem, quàm datū & conſecratum, contra
quam habet ordo narrationis; ſed hoc quidem pa-
rùm intereſt. *Secundò* poteſt ille ſenſus conſtare, etſi
non dicamus, alium ordinem Euangeliſtas tenuiſſe
narrando, quàm ipſius rei fuerit. Nam participium,
illud, *Dicens*, eam vim habet, ut præcedentia coniun
gat vno & eodē tempore continuo cum ſequenti-
bus; qualiſcunque tandem in his ordo fuerit. Atque
D hæc explicatio magis probatur D. Thomæ.

POSTREMO illud etiā notetur, etſi Sectarij velint,
hæc verba formæ dici debere, ſublata voce in prædi
cantium morē, nullo tamen firmo argumento id ab
illis probari. Chriſtus. n. non dixit, Hoc *prędicate*, vel
Hoc *commemorate clara voce*: ſed *Hoc*, inquit, *facite in*
meam commemorationem, id eſt, oblationem meam
in cruce ipſi repræſentate *facto*, quoad eius fieri
poteſt, ita ſimili, ut memoria ex eo ipſo excite-
tur in vobis mei, nempe oblatione eiuſdem Chriſti
incruenta, ſicut Eccleſia Catholica facit. Atque hoc
eſt veriſsime *facto* ipſo annunciare mortem Domi-
ni, ſicut infrà q. 11. cum diſſeremus de ſacrificio Miſ
ſæ contra Sectarios defendemus, Et hactenus de pri
E mo Puncto huius Quæſtionis principali.

PVNCTVM SECVNDVM.

An, & quomodo Forma huius Sacramenti ſit vera.

D. Thom. artic. 5.

EXPLICATIO huius rei difficilis reddi-
tur varijs ex capitibus, qui & ipſa etiā
diligenter perpendenda ſunt, ut com
modiùs poſtea res tota intelligatur.
PRIMO enim oritur difficultas ex parte MI
STRI, proferētis illa verba, *Hoc eſt corpus meū*. Pōt
dupli-

duplíciter ea proferre. VNO modo *recitatiuè*, ut uocant, & materialiter, id eſt, animo referendi tantùm, quę verba Chriſtus in vltima cœna uſurpauerit, ad ſignificandam præſentiam ſui corporis & ſanguinis, ſub ſpecie illa panis, & vini, quam tunc in manib. habebat. Et iſto modo minimè quidē ſignificaret miniſter id, quod in Sacramento nūc fit, ſed id tantùm, quod aliquādo fuit factū. Quare defendere Formæ ueritatē ſecundùm hunc proferendi modū, nequaquā eſt ſatis. ALTERO modo proferre poteſt ea verba *perſonaliter & ſignificatiuè*, id eſt, ut intentio miniſtri ſit, non modò referre illa, tanquā à Chriſto olim dicta; ſed etiā exercere iam in præſenti ipſorum ſignificationem. Et iſto modo quidē oratio uidetur planè falſa, Nam vocula, *Meum*, non ſignificabit Miniſter hac ratione corpus ipſum Chriſti, ſed planè ſuū. Atq; ita non ſignificabit id, quod reuera hic fit & eſt, nempe corpus Chriſti ſub ſpeciebus illis, quę iam non conſecrantur; ſed id potiùs, quod non eſt, neque fit, nempe ſuū proprium corpus eſſe præſens ſub eiuſmodi ſpeciebus.

SECVNDO oritur etiam difficultas ex parte SVBIECTI illius enunciationis, quod eſt Pronomen illud demoſtratiuū, *Hoc* Neceſſe eſt enim, ut per illud ſignificetur, ſeu indicetur aliquid omnino, quod tūc ſit *præſens* in pane & vino, quādo id Pronomen profertur. Eſt enim id Pronomen in *præſenti* demonſtratiuū. At quidquid omnino tunc præſens in pane, & vino per id Pronomē demonſtretur, enūciatio uidebitur falſa. In pane enim cū hoc Pronomen profertur, nō eſt aliquid præſens, præter illius *accidentia* & *ſubſtantiam* ſingularem, atq; *indiuiduā* ſecūdū omnia panis prædicata *eſſentialia*, tum ſpecifica, tum generica, vſq; ad ipſam rationē *Entis*, quæ in illo eſt etiam indiuidua, iuxta illud Axioma veriſſimum Philoſophorum: *Principia indiuiduantia ſubſtantiā, indiuiduāt illam vſq; ad Ens*. Nihil verò iſtorum verè eſt illud, quod ſignificatur per prædicatū illius enunciationis, nēpe *corpus* Chriſti, uti rem conſideranti facilè patet.

TERTIO oritur difficultas ex parte COPVLAE illius enunciationis, nempe verbi, *Eſt*, in quo quidē maximè conſiſtit eſſentia ipſius enunciationis. Nam cùm ſit de *præſenti*; uidetur oratio non eſſe uera, niſi uera ſit illo ipſo momento, quo uerbum, Eſt, profertur: in quo tamen vera non eſt, cùm corpus Chriſti nondum ibi præſens adſit; ſed tum primùm, cùm omnia verba Formæ ſunt finita.

QVARTO, quædam etiam CONDITIO huius enunciationis parit difficultatem. Dicitur enim eſſe enunciatio ita PRACTICA, ut ipſa etiam *efficiat* ſuū ſignificatum, nempe ut Chriſti corpus ibi præſens adſit. Hoc ſi ita eſt; antecedit igitur (ſaltem naturâ) hæc enunciatio ſuum ſignificatum, id eſt, prius naturâ erit ipſa, quàm res habeat ſe ita, ut ſignificatur. Quare ea quidem ratione non erit uera; ſed falſa, & conſequenter ut falſa, efficier ſuum ſignificatum, quod abſurdum quoque per ſe uidetur.

SED dubitandum tamen non eſt, quin hæc Forma ſit VERISSIMA, vt D. Thomas defendit art. 5. quippe cùm Chriſtus, qui eſt Veritas, ea uſus fuerit, & etiam nunc utatur per ſuos Miniſtros. Hanc Aſſertionem ut declarem atq; confirmem, ipſa capita difficultatis, quæ ſunt propoſita, ordine iam explicabo.

Et de PRIMO quidem difficultatis capite opinio fuit Innocentij libro 4. de Myſterio Miſſæ, cap. 17. Miniſtrum proferre illa uerba non niſi *recitatiuè & materialiter*, ſicut proferri ſolent illa etiam Chriſti: *Ego ſum lux mundi*. Idem aſſerit. Gloſſa in Cap. *Timorem*, de conſecratione, diſtinct. 2. & Durandus in 4. diſtin. 8. quæſt. 2. Ockam quodlib. 2. quæſt. ultima,

A Ioannes Maior in 4. d. 8. quæſt. unica, ad 2. argumentum. Picus Mirandulanus in Apologia ſuarū aſſert. q. 10. Catharinus in Opuſculo de his uerbis Domini. Probant: quoniam antecedentia uerba dicuntur recitatiuè tantùm, nempe illa: *Accipite & manducate*: Ergo ſimiliter ſequentia, *Hoc eſt corpus meum, &c.* Addit Durandus: Si non accipiantur recitatiuè tantùm, falſam fore Formam, ſaltem quoad illam partē, *Qui pro vobis effundetur*. Non enim eſt iam effundendus Chriſti ſanguis.

SED hanc ſententiam fortiter impugnat ratio illa, qua utitur etiā D. Thom. hic art. 5. Non enim tūc applicarentur ea uerba ad materiam id ipſum ſignificando, quod nūc fit, ut antea quoq; argumētabamur.

B Sententia igitur D. Thomæ hic art. 5. & lect. 5. in cap. 11. 1. ad Cor. omnino tenenda eſt, nempe proferri ea uerba *ſignificatiuè & perſonaliter* à Sacerdote; non quidem *per ſe*, ſed quatenus peculiari ratione *induit & repræſentat* in ea re Chriſti perſonam. Vt cùm legatus aliquis v. g. ſuſtinens perſonam ſui Principis, dicit aliquid *ſignificatiuè* nomine ipſius perinde, ac ſi ipſe Princeps præſens loqueretur. Ita ēt ſentiunt communiter alij Doctores. Halenſis 4. p. q. 33. memb. 3. art. 2. §. 1. Bonauentura diſt. 8. 2. parte diſt. art. 1. q. 1. Richardus ead. diſt. art. 3. quęſt. 1. ad 3. Marſilius in 4. quęſt. 6. art. 1. dub. 4. Sotus diſt. 11 quæſt. 1. artic. 5. Alanus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 17.

Notat tamen expreſsè D. Thomas, ſimul etiam C proferri ea verba *recitatiuè*, quatenus nimirum intentio Eccleſiæ etiā eſt, vt ſimul denotetur, illa fuiſſe à Chriſto dicta ſuper materiam, quam ipſe conſecrauit in vltima cœna. Quod etiam expreſsè notatur à Soto, & Alano vbi ſuprà: & eſt quidem ex mēte aliorum Doctorum, quos pro hac ſententia citauimus, excepto Marſilio, qui incautus ſcripſit, nō accipi etiam ea verba recitatiuè, quem bene eo nomine refellit Sotus. Notant autem rectè quoque idem Sotus & Alanus, minimè debere dici in noſtra ſentētia, quòd proferantur ſimul illa verba *materialiter*. Vocula enim, Materialiter, denotat in propoſito, quòd *ſolùm* recitatiuè, & nō etiam ſignificatiuè proferantur hæc verba.

D Ad fundamentum verò contrariæ ſententiæ facilè reſpondetur, non eſſe eandem rationem antecedentium illorum verborum, *Accipite & manducate*. Nam illa non ſunt de eſſentia Formæ, quæ, uti diximus, applicari debet ad materiam, ſignificando id omnino, quod in præſentia *fit*. Quare nihil mirum, ſi illa uerba antecedentia proferantur ſolùm recitatiuè, atq; adeò materialiter: Reliqua verò, in quibus conſiſtit Forma, nempe, *Hoc eſt corpus meum*, non ſolùm recitatiuè, ſed etiam ſignificatiuè.

Ac ſimiliter ad rationem Durandi reſpondetur, illa uerba ſequentia, *Qui pro uobis effundetur*, non eſſe de eſſentia Formæ, ac proinde tantùm recitatiuè & materialiter proferri, ut bene notauit Sotus. Quo E quidem pacto vera ſunt, cùm ad tempus illud referuntur, quo ſanguis Chriſti fuit effundendus.

Patet ēt ex declaratione noſtræ ſententiæ, quemadmodum particula, *Meum*, minimè ſignificet corpus Sacerdotis (ut ſupra obijciebamus) ſed ipſius Chriſti. Etſi enim Sacerdos id verbum proferat ſignificatiuè; non illud tamen profert per ſe ipſe ſine reſpectu ad Chriſtum, ſed *in perſona* Chriſti.

Quod ſanè, ut rectè notauit Sotus, in adminiſtratione huius Sacramenti eſt quiddam ſingulare. Nam etſi virtute Chriſti conficiat Miniſter inſtrumentaliter alia etiā Sacramenta; tamen nō perinde induit perſonam Chriſti in proferēdo uerba, ſicut facit hic. Quinimò ipſe ēt in alijs Sacramētis *per ſe*, hoc eſt, in

perſona *ſua* profert verba, quatenus ſunt quidem ſignificatiua. Sicut per ſe facit ipſe illum quidem actũ externum, quem verba ſignificant. Vt ablutionem v.g. in Baptiſmo. Quanquam in perſona Chriſti, ac illius quidem uirtute, & uerba profert, & actum facit, quatenus in his eſt Sacramentalis *virtus*. In propoſito autem noſtro, non modò uerba Formæ profert in perſona Chriſti quatenus ſunt *effectiua* Sacramentaliter; ſed etiam quatenus ſunt ſimpliciter *ſignificatiua*, & adeò ſignificant adeſſe Chriſti corpus.

De SECVNDA difficultate longum eſſet referre omnes opiniones Sectariorum, quæ ſunt de ſignificatione illius Pronominis, Hoc, atque adeò de paucisſimis illis Chriſti uerbis. Nam octuaginta & ampliùs interpretationes falſiſſimæ ex eorum libris collectæ ſunt a uarijs Catholicis Scriptoribus. Quæ tamen omnes, licet unaquæque peculiarem aliquam uanitatem ſuam habeat, ad unam præcipuam reuocātur, quæ communis eſt ferè Sacramentariorum, & Lutheranorum omnium.

Nam cùm inter omnes iſtos conueniat, ibi manere ſubſtātiam *panis*; facilè omnes concedunt per Pronomen, Hoc, ipſam ſubſtantiam panis ſingularem ac indiuiduam *determinatè* demonſtrari poſſe; modò alteruter tamen ſit ſenſus; ſcilicet vel hic panis *ſignificat* corpus Chriſti abſens, ut contendunt Sacramentarij; vel hic panis *eſt coniunctus* Sacramentaliter cũ ipſo corpore Chriſti, ut interpretantur omnes Lutherani.

Vtrumq; autem ſenſum nos ſuprà copioſè refutauimus q.3.p.1.& 2. in Aſſertione præſentiæ corporis Chriſti, atq; etiam tranſubſtantiationis panis in hoc ſanctiſſimo Sacramento. Quibus duabus veritatibus conſtitutis, omnes illæ adulterinæ interpretationes iſtorum, quod attinet ad Pronomem illud, Hoc, per ſe concidunt; quæ videri poſſunt, ſi cui vacat & libet, apud Claudium de Sainctes, repetit. 1. de Euchariſtia, cap. vlt. vbi recenſet atque aſſignat ſuis authoribus octoginta quatuor eiuſmodi interpretationes vaniſſimas, quarum aliquas etiam commemorauit Alanus libro primo de Euchariſtia, cap. 20.

Theologorum autem Scholaſticorum nō eadem etiam eſt ſententia omnino de ſignificatione illius Pronominis: tametſi omnes illi veritatem præſentiæ & tranſubſtantiationis retinent. Immò eam *ſupponunt* planè in ſuis interpretationibus. Vnde ob eam cauſſam illorum quidam falluntur, quòd ita interpretantur illa verba, ut non poſſit ex illis etiam *probari* præſentia Chriſti, ſed debeat in eiuſmodi interpretationibus *ſupponi*, tanquam aliunde certa, ſicut fuit ſanè apud eiuſmodi Doctores omnes extra controuerſiam.

PRIMA igitur ſententia fuit Alexandri Hall. 4 p. q. 33. mēb. 3. art. 2. qui ita interpretatur, Hoc, id eſt, id, in quod panis eſt conuertendus, quodque ſignificatur per panem, eſt corpus meum. Quo ferè pacto idem verbum interpretatur Marſilius in 4. q. 6. art. 1.

Hanc interpretationē refellit D. Thomas hic art. 5. Quoniam tunc non ſignificaretur in propoſito illud idem, quod nunc *fit*: non enim nunc fit, vt id, ꝙ per panem myſticè ſignificatur, ſit Chriſti corpus; cùm id in rei veritate nihil aliud ſit, quàm Chriſti corpus, (quod per panem ſignificatur) eſſe Chriſti corpus; quod non opus eſt fieri, cùm per ſe verũ ſit: Sed fit modo vt id, quod adeſt hic *præſens*, ſit omnino corpus Chriſti.

Deinde non poſſet ſecundùm eam interpretationem *probari* ex illis verbis *præſentia* corporis Chriſti realis in hoc Sacramēto. Nam etiamſi Chriſti corpus eſſet tantùm in cœlo; tamen æquè verè tunc di-

A ceretur, id, quod per panem illum myſticè ſignificatur, eſſe corpus Chriſti.

Denique quamuis hæc interpretatio non ſit planè eadem cum interpretatione Sacramentariorum (aliud enim eſt, hoc *ſignificat* corpus, quod Sacramētarij dicũt; aliud, id, quod per hoc *ſignificatur*, eſt corpus) tamen fauet eorum hæreſi, quatenus planè ita eneruat orationem Chriſti, ut inde non poſſit *probari* præſentia, ac multò minùs *tranſubſtantiatio*, quam ibi Alexander *ſupponit*, ſicut & ſignificationem myſticam corporis Chriſti per panem.

SECVNDA opinio eſt Bonauenturæ diſt. 8. in 2. parte illius diſtinct. art. 1. quęſt. 1. nempe ſenſum eſſe, Hoc eſt, id eſt, hic panis *fit* corpus Chriſti. Sed contrà B eſt, quòd niſi retineamus proprietatem in verbo, Eſt, non habebimus præſidium in illa oratione ad *probandum* quòd per conuerſionem hic *fiat* panis corpus ipſũ Chriſti: ſed oportebit id aliũde ꝓ certo *ſupponere*, vt illa videlicet interpretatio habeat locum.

TERTIA opinio eſt Ockami quod lib. 2. quæſtione vlt. Pronomen, Hoc, demonſtrare rem ipſam, quę eſt Chriſti corpus, & ſenſum eſſe: Hoc, quod hic erit ſtatim, eſt corpus meum. SED hæc ſententia eodem modo confutatur. Nam recedit à proprietate demonſtratiui illius Pronominis, Hoc; niſi enim de aliquo *præſenti* ſecundùm verborum ipſam proprietatē vera oſtendatur eſſe illa Chriſti demonſtratio; non poterimus ex illis Chriſti verbis probare idipſum, ꝙ C Ockam aſſerit, nempe, id, quod paulò pòſt ibi futurum ſit, eſſe corpus Chriſti.

QVARTA opinio eſt Ioannis Maioris in 4. diſt. 8. longè reliquis deterior. Nam cùm opinaretur, per Chriſti verba *recitatiuè* ſolum dicta, conſecrari Chriſti corpus ſub ſpeciebus panis, non putauit eſſe laborandum in explicando, quemadmodum demonſtratione alicuius rei in pane per Pronomen illud, *Hoc*, conſecretur: Atque ita vult, per Pronomē illud non demonſtrari nunc, nec demonſtratũ fuiſſe à Chriſto, aliquid in pane, ſed ipſum Chriſti corpus, quod aſſidebat menſæ, idemq; nos demonſtrarē nunc, ſed non niſi materialiter, & recitatiuè tantum. Quæ interpretatio fuit etiam Carolſtadij hæretici, D Sacramentariorum patris. Sed eſt abſurdiſſima.

Primò, quoniã ſeries verborum Chriſti planè indicat, demonſtraſſe ipſum id, quod habebat in manibus, & porrigebat diſcipulis, ut commederent. Ait enim: *Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum*. Vt ſi quis (inquit bene Sotus d. 11. q. 1. art. 5.) in conuiuio diceret: Accipe & manduca; Hoc eſt perdice, &c. vbi certum eſt, id demonſtrari per Pronomen, Hoc, quod porrigitur.

Secundò: Quia tunc minimè ſignificaretur his verbis idipſum, quod nunc *fit*; neque poſſet ex illis *probari* præſentia Chriſti: in quod incommodum omnes iſtæ ſentētiæ incurrũt, eoque nomine planè ſunt improbabiles, ne quo iam grauiori vocabulo eas cen- E ſeam: tametſi omnes iſti Sholaſtici Doctores ea quidem ratione excuſari debeant, ꝙ crediderũt nihilominus, in Sacramento Chriſti pręſentia, & panis tranſubſtantiationem, ut antè diximus.

VERA igitur ſententia, & fidei orthodoxæ planè conſentanea, conſiſtit in quatuor Aſſertionibus. PRIMA, per Pronomen illud demonſtrari quidem eã rem totam atque ſubſtantiã, quæ ſub accidentibus panis præſens, continetur tum, cùm profertur illud Pronomen. Hæc aſſertio probatur: Quoniam alioqui non retineremus in illa Chriſti oratione eam proprietatem, quę neceſſaria eſt, ut inde probemus tum Chriſti pręſentiã, tum panis in illum tranſubſtantiationem ſup. q. 3. punct. 1. & 2. feci Ex eccleſiæ ſententia.

SECVN-

Secvnda aſſertio: Non tamen demonſtrari eam rem ſecundùm notionem aliquam eius *diſtinctam* & *peculiarem*, quę *determinatè* conueniat ſoli *pani*; ſed ſecundùm aliquam notionem *communionem*, minuſque diſtinctam, quæ indifferenter & pani, & corpori Chriſti æque conuenire hic poſſit. Probat. Quoniā falſum erit alioqui, rem illā eſſe corpus ipſum Chriſti; id quod tñ p ea verba ſignificatur.

Tertia: Non igitur demonſtrari eam rem ſecundùm rationem panis ſpecificam aut genericam *talem*, quæ non ſit pani cū humano corpore communis: item neque demonſtrari ſecundùm ſuam rationem *indiuiduam determinatam*, aut etiam vagam *talem*, quę corpori Chriſti minimè in propoſito conuenire poſſit, qualis eſt quidem habitudo ad illa numero accidentia quatenus ita rem illam continent, vt etiam ei *inhæreant*. Hæc aſſertio patet conſequenter ex ſecunda.

Qvarta: Omnino eam rem præcisè demonſtrari ſecundùm rationem *ſubſtantiæ indiuiduam vagam*, conſiſtentem propriè in eius ſubſtantiæ ordine ſeu habitudine ad illa numero accidentia, quatenus eſt illis *intimè coniuncta*, atq; ſub ijs adeò continetur *præſens*; non cogitando hic vlteriùs, ꝙ contineatur ſub illis numero accidentibus tanquā *ſubiectum*, cui ea inhæreant: id quod pertinet quidē ad indiuiduā rationem determinatam ipſius panis.

Hæc Aſſertio probatur ex præcedentibus. Nam ſi ſecundùm hanc rationem ea res hic demonſtretur; illa omnia rectè conſtabunt, quæ in propoſito requiruntur, ut eiuſmodi demonſtratio fiat verè. Primùm enim talis eſt ea res ſecundùm hanc rationem præcisè conſiderata, ut non minùs poſſit eſſe *idem* cum corpore Chriſti, quàm cum pane: id quod neceſſe eſt, ut illa tota oratio ſit vera: ſignificamus enim, illam rem demonſtratam, eſſe *identicè* ipsū corpus Chriſti, ꝙ ſaltē oportet eſſe verum in fine illius orationis, vt paulò poſt uidebimus.

Deinde rectè ēt iſto modo intelligitur, quemadmodum ſimul illa oratione connotetur fieri hic veram *conuerſionem*, non rei qualiſcunque, ſed ſubſtātiæ *panis* in ſubſtantia *corporis* Chriſti. Connotatur enim ita, *eandem* ſubſtantiam, quę prius erat panis (*eandem* inquam, non ſecundùm rationem indiuiduam determinatam, aut ſpecificam, aut genericam propriam *panis*; ſed ſecundùm illam ſubſtantiæ rationem *communem* & indifferentē, iam dictam) poſtea eſſe corpus Chriſti, quatenus coniungitur intimè ijſdem accidentibus, eatenuſque ſuccedit pani: in quo ſuprà quæſt. 3. punct. 3. docuimus conſiſtere hanc conuerſionem.

Atq; hoc ipſum eſt, quod planè docet D. Thomas hic art. 5. ſub finem corporis articuli, & pręſertim ad ſecundum argumentum, ubi ſic dicit: *Pronomen, Hoc, non demonſtrat ipſa accidentia, ſed ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quæ primò*, inquit, *fuit panis, et poſtea eſt corpus Chriſti: quod licet nō informet his accidentibus; tñ ſub eis continet*. hæc ille.

Poſtremò ſecundùm iſtam explicationem, ſatis etiam retinetur proprietas demonſtratiui illius Pronominis, *Hoc*. Nam poſuimus demonſtrari illā ſubſtantiam ſecundùm rationem etiam aliquam *indiuiduam vagam*, quatenus uidelicet continetur his numero accidentibus, non cogitando iam de *informatione*, ut rectè etiā D. Thomas notauit. Id autem ſatis eſt, ut demonſtratio hæc defendatur eſſe *ad ſenſum*, ſicut requirit ſanè uis illius Pronominis. Vt ſi quis v.g. in alieno horto, herbam aliquam indicans dicat: *Hæc herba naſcitur etiam in horto meo*; demoſtrationē quidem facit ad ſenſum, quamuis non ſecundùm ra-

A tionem indiuiduam *determinatam* (non enim eadem determinatè herba naſcitur duobus in hortis) ſed *vagam*, per reſpectum ad ſimilia accidentia.

Quanquam negandam quidem non eſt, quin demonſtratio indiuidui *determinati*, magis ſit ad ſenſum; ſed poteſt tamen ad ſenſum etiam fieri ſecundùm rationem indiuiduam uagam. Et præterea demonſtratio, quę in propoſito fit per illud Pronomē, *Hoc*, multum certè accedit ad modum demonſtrationis ſecundùm rationem indiuiduam determinatam: ſiquidem fit per reſpectum ad *eadem* accidentia *etiā numero*, & ſub illis ſubſtantia demonſtratur, quod eſt maximè fieri demonſtrationem ſubſtantię ad *ſenſum*, ut D. Thomas hic art. 5. ad 2. reſpondit.

B Porrò de prima, ſecunda, & tertia, Aſſertione noſtra, prorſus conuenit inter D. Thomam hic artic. 5. & lectione 5. in 1. Corinth. 11. & Scotum in 4. diſt. 8. quæſt. 2. Richardum ead. diſt. artic. 3. quæſt. 1. Durandum quæſt. 2. Capreolum quæſt. unica, ad argumentum contra quintam concluſionem, Victoriam quæſt. 75. de Sacramentis, Caietanum hic art. 5. Sotum diſt. 11. quæſt. 1. artic. 5. etſi Sotus quidem nec opinionem Caietani (à quo falsò putat ſe in re diſſentire) neq; Scoti uideatur ſatis eſſe aſſecutus.

Quarta ēt aſſertio noſtra eſt pręcipuè D. Tho. & Caietani hic art. 5. & omnium aliorum, quos citaui, excepto Scoto, qui uoluit, demonſtrari hic illam rē ſecundùm rationem indiuiduam uagam non *ſubſtātiæ*, C ſed *Entis*. Hoc tamen rectè confutat ea ratione Caietanus, quòd tunc per illam demonſtrationem non magis denotaremus, fieri hic conuerſionē *ſubſtantiæ*, quàm accidentium: imò magis uideremur denotare conuerſionem accidentium, eaq; demonſtrare, cùm magis illa pateant ad ſensū, & ipſis quoque ratio Entis communis ſit. Vt igitur demonſtratio fiat prorſus cū ipſo myſterio cōuenièter, dicēdū potiùs eſt, rē illā demonſtrari ſub ratione *ſubſtantiæ*.

Restat nunc, ut breuiter etiam expediamus tertiam, & quartam difficultatem ſuprà propoſitam circa ueritatem huius Formæ. Et de Tertia quidē conuenit inter omnes, ſignificationem uerbi. *Eſt*, referri ad ultimum inſtans prolationis, atque adeò D ipſam enunciationem pro eo momento eſſe veram: antea enim nō eſt corpus Chriſti illud, quod ſub accidentibus continetur.

Nonnulla tamen dubitatio eſt, Vtrum iſto modo ſatis defendatur, ipſam enunciationem *natura ſua* eſſe ueram? Negat enim id Scotus in 4. diſtin. 8. quæſt. 2. Quia cùm ſit oratio de præſenti, oporteret ipſam eſſe veram pro illo momento, quo profertur verbū illud, *Eſt*, ut ſuprà argumentabamur. Quare dicit, ſolum eſſe ueram ex *intentione* Sacerdotis, qui ad vltimum inſtans ſignificationem refert.

Sed ſententia D. Thomæ contraria rectè defenditur à Caietano hic artic. 5. & à Soto diſt. 11. quæſt. 1. art. 5. nempe enunciatione etiam de *præſenti* natura E ſua non exigere ſui ueritatem, niſi pro momento, quo finitur eius prolatio: Quamuis pro conditione quidem rei ſubiectæ per accidens interdum contingat, vt ſignificatum enunciationis uerum ſit etiam antè enunciationis terminum.

Ratio huius ſententię manifeſta eſt: Quoniā antè prolationis terminum non completur eſſentia enūciationis, atq; adeò nec ipſius ſignificatio. Verbum enim in enunciatione ſignificat *compoſitionem*, quam ſine extremis *intelligere non eſt*, inquit Ariſtoteles lib. 1. perihermenias. Donec enim audimus *prædicatum*, indifferens eſt prolatio ſubiecti, aut etiam uerbi, *Eſt*, vt ſit hæc aut illa enūciatio. Vt ſi dicas, Petrus eſt; nōdum eſt determinatè aliqua enunciatio, cùm

poſſis addere, *albus*, vel *Muſicus*: vel etiam ibi ſiſtere, vt ſit oratio (ſicut vocant) de *ſecundo adiacente*.

QVARTVM difficultatē ea ratione expedit D. Thomas hic art. 5. ad vltimum argumentum, quòd etſi in genere cauſſæ *efficientis* illa oratio, quatenus ſignificando efficit, natura ſit prior ſuo ſignificato; non tamen ea quidem ratione eſt illo prior tempore, ſed ſimul, in fine, videlicet prolationis, vt antè explicatū eſt. Id autem ſatis eſt, vt intelligamus, ipſam orationē vt veram, efficere ſuum ſignificatum. Nam viciſſim eodem inſtanti in alio genere eſt prius natura ipſius ſignificatum quàm illa, nempe vt *obiectum* illam ſpecificans, veramque reddens. Vt enim rectè Sotus diſt. 11. q. 1 art. 5. ex Philoſopho notat, fit ſæpè, vt res ſimul tempore ſint ſibi inuicem cauſſæ in diuerſo genere: Sicut ingreſſus v. g. aeris per feneſtram, in genere cauſſæ *efficientis*, eſt cauſſa apertionis feneſtræ, & viciſſim in genere cauſſæ *materialis*, apertio feneſtræ eſt cauſſa ingreſſus aeris, quippe alioqui non ingrederetur, niſi feneſtra pateret, prius ſaltem natura.

Sed remanet in hac explicatione tñ hæc difficultas. Nam ſignificatum illius orationis primùm eſt in *termino* prolationis eius, vti dictum eſt: At in eo termino iā oratio illa non eſt, ſed immediatè priùs fuit, & tunc incipit nō eſſe (deſinit enim primum ſui non eſſe) Igitur non ſolùm natura, ſicut D. Thomas docet; ſed etiam tempore eſt illa oratio prior ſuo ſignificato. Quod ſi ita eſt, ne in alio quidem genere videtur fieri poſſe, vt veritas illius orationis viciſſim dependeat à ſuo ſignificato, tanquam à cauſſa.

Reſpondeo. Si genus illud, in quo dicimus veritatem eius orationis pendere ab illius ſignificato, eſſet genus *cauſſæ*, vel formalis propriè, vel *materialis*, vel *efficientis*; certè nobis illud obſtaret, quod nunc obiecimus, eſſe illud ſignificatum etiam duratione poſterius illa oratione; atque adeò etiam ipſius veritate. Sed cùm iſtud genus, in quo veritas eius orationis pendet ab illius ſignificato, non ſit niſi velut cauſſæ *finalis*, rectè nihilominus intelligi poteſt, quòd veritas illa orationis dependeat ab hoc ſuo ſignificato, etſi hoc ſit illa poſterius. Nā & operatio Medici v. g. dependet in genere cauſſæ finalis à ſanitate, quæ tamen eſt effectus eius operationis, tempore etiam ea poſterior.

Et quia hoc fortè conſiderauit D. Thomas, non putauit eſſe exactiùs declarandū in propoſito, quali modo eſſent *ſimul* illa oratio, & eius ſignificatum; an ſcilicet omnino & in rigore; an verò tantùm ſecundùm inſtans extrinſecè *terminatiuum* ipſius orationis. Nam & hic modus ſimultatis ſatis eſt, vt quemadmodum dixi, tanquam finis ſpecificet veritatem illius orationis. Neque refert, ſi malis iſtud cauſſæ genus vocare potiùs quaſi genus cauſſę *formalis impropriè*. Ad vtrumque enim genus referri poteſt obiectū, ſcilicet & ad formam, & ad finem.

Atque ex his apparet, ſuperuacaneam fuiſſe Scoti ſpeculationem, qui diſtin. 8. quæſt. 2. propter illam quartam difficultatem opinatus eſt orationem hāc, neque vt veram, neque ut falſam; ſed ut neutram efficere ſuum ſignificatum, quatenus eſt quidem natura prior illo. Quod idem ſenſit Ioannes Maior eadem diſtin. quæſt. vnica ad ſecundum argumentum. Ego verò, licet putem, poſſe orationem ſecundùm aliquam eius rationem *inadæquatam* cogitari tanquā *neutram* (ſatis enim eſt, ut ſecundùm ſuam rationem adæquatam, ſi videlicet vndequaque conſideretur, neceſſariò debeat eſſe, vel vera, vel falſa: id quod minus videtur Sotus vbi ſuprà animaduertiſſe, cùm agit contra Scotum) non video tamen neceſſitatem huius ſpeculationis in propoſito; cùm facilè ratione iam expoſita poſſit explicari, quemadmodum hæc etiam oratio, *vt vera* habeat ſuum effectum; ſicut etiam cæterorum Sacramentorum Formæ, tanquam veræ quidem ſunt ſuo modo efficaces.

PVNCTVM TERTIVM.

An, & quomodo Forma, huius Sacramenti ſit efficax.

D. Thom. art. 4. & 6.

SECTARII prorſus putāt, nullum realem effectum ipſa Formæ uerba efficere, & nos, quia ſic arbitremur, inſimulant paſſim magicæ incantationis. Qua quidem in re conuenienter illi ſuis erroribus de Euchariſtiæ ratione, ſentiunt. Nam ut infrà q. 11. cùm agemus de ſacrificio Miſſæ dicam, & etiā attigit Ruardus Tapper art. 14. fol. 314. & 315. conuenit inter Sacramentarios & Lutheranos, per opus ipſum Eccleſiaſtici Miniſterij tantummodo panem & uinum effici *ſignum* Chriſti, atq; adeò ad ſacrum deſtinari uſum: minimè autem per id opus *efficaciter* hic ſiſti etiam Chriſtum ipſum præſentem interueniente conuerſione panis & uini.

Quod quid Sacramentarij ideo negant: quia tollunt prorſus Chriſti realem præſentiam. Lutherani autem Proteſtantes, quoniam putant Chriſtum illa ſua ubiquitate adeſſe alioqui in pane & uino. Ita fit, ut utrique negent, eſſe hic aliquem effectum realem, qui exiſtat ex uirtute uerborum Formæ huius Sacramēti per opus Eccleſiaſtici miniſterij. Quod enim panis & uinum per id opus *ſignum* tantummodò fiāt Chriſti abſentis, uel alioqui præſentis, hoc quidem non eſt aliquid *reale*, quod re ipſa *efficiatur*, cùm ratio ſigni ſit Ens tantùm rationis.

Sed tamen vt ſuprà q. 3. p. 2. ex fide probauimus, conuerſionem hic fieri panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti; eaq; ratione ſiſti illum in Euchariſtia præſentem: ita tunc aſſerimus, hunc *realē effectū* omnino etiam *fieri* per virtutem verborum Formæ, tanquam per Dei quoddam inſtrumentum, atque adeò per opus ipſum Eccleſiaſtici miniſterij. Sic enim in decreto Concilij Florent. de Sacramentis ſub Eugenio IV. expreſsè declaratum eſt. Quod & rectè aſſerit D. Thomas hic art. 4. Ac probatur, eam fuiſſe vim Chriſti inſtitutionis, teſtimonio omnium Patrū, qui ut ſuperiùs p. 1. recitauimus, dicunt verba ipſa *operari & efficere*, vt ibi ſit corpus Chriſti. Idq; colligunt ex facto ipſo Chriſti & inſtitutione.

Accedit, quod Sacramenta nouæ legis ſignificando efficiunt idipſum, ꝙ ſignificant, ut ſuprà diſput. 3. de Sacramentis in genere q. 3. p. 1. probatum eſt. Sed verba illa, ut ſignificant eſſe præſens corpus Chriſti, ſunt de ſubſtantia ipſius Sacramenti, ut hactenus probatum eſt. Ergo idipſum efficiunt tanquam pars Sacramenti. Et conſequenter fatendum etiam eſt, ipſum Miniſtrum, ut ea verba profert, concurrere quoque vnà cum illis inſtrumentaliter ad conuerſionē: ſiquidem & Miniſter & opus ipſum Eccleſiaſtici Miniſterij cenſeri debent, tanquam vnum inſtrumentū integrum & abſolutum, quod attinet ad Sacramenti effectum, ſicut ſuprà diſput. 3. q. 5. p. 3. aſſeruimus. Id quod etiam in hoc noſtro propoſito ſancti Patres docuerunt.

HIERONYMVS enim in epiſt. ad Heliodorum ita dicit: *Clerici Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt*. Itē CHRYSTOMVS lib. 3. de dignitate Sacerdotū, cap. 5. *Qui non manducat*, inquit *carnem*

A *carnem Domini, nec bibit ſanguinem eius, nō habebit vitam æternam, quæ*, inquit, *per nullius alterius, quàm ſanctis efficiuntur manibus Sacerdotum.*

Quanta verò Sectariorum ſtultitia ſit, quòd propter hanc doctrinam orthodoxam obijciunt nobis magiam, exponam clarè infrà q. 11. in Tractatu de ſacrificio Miſſæ. Magia enim (vt docuimus tomo 3. diſput. 6. q. 13. punct. 1. & ſeq.) eſt, cùm quis effectū aliquem procurat eo modo, qui neq; ex natura ſua, neque ex inſtitutione diuina, ad eū effectū vllo modo valet: Valent autē hęc verba ad effectū conſecrationis, maximè ex ipſa inſtitutione diuina, tanquam inſtrumentum, ut omnes Patres intellexerunt: Atq; hinc loco citato probabimus, Prædicantes potiùs eſſe veriſſimos Magos, B cùm ſine ordinatione legitima tentant ipſi conficere Sacramentum Euchariſtiæ; id quod neque virtute naturali perficere poſſunt, neque etiam inſtitutione diuina, quando ſunt quidem (vt ſunt ferè iſti, exceptis Apoſtatis) merè Laici, non legitimè in Eccleſia ordinati.

Tria tamen in hac Aſſertione efficacitàtis verborum hoc loco addenda ſunt. Primvm eſt, virtutem illam inſtrumentalem, quam dicimus ineſſe verbis, ad conſecrationem, non eſſe aliquam *qualitatem* in ipſis permanentem, ſed conſiſtere in *vſu paſſiuo* illorum, quo diuinitùs ad eum effectū referuntur: iuxta doctrinam, quam ſuprà diſp. 3. q. 3. p. 1. generatim de virtute hac *inſtrumentali* tradidimus. Nec aliud, quàm eū *vſum paſſiuum* verborū intelligit D. Thom. C hic art. 4. cum defendit, ineſſe virtutem creatam in uerbis inſtrumentalē, quemadmodum etiam Sotus d. 11. q. 1. art. 4. & Caietanus in dicto art. 4. rectè interpretantur.

Secvndvm eſt, eiuſmodi quidem effectum conſecrationis ſine mora conſequi ex verbis, quæ proferuntur circa panem, quod attinet ad *corpus*; neq; ad id expectari prolationem uerborum circa calicem. Hoc probat facillimè D. Thomas hic art. 6. Quoniā aliàs nō eſſet vera illa oratio de præſenti: *Hoc eſt corpus meum*. Neq; verò inde ſequitur, corpus eſſe ſub ſpecie panis ſine ſanguine, ut quidam falsò putauerunt, quos illic refellit D. Thomas in ſolutione primi argumenti. D Eſt enim ibi etiam ſanguis per *concomitantiam*, ut ſuprà quæſt. 4. punct. 1. docuimus.

Tertivm eſt, non modò ad effectum conſecrationis, qui ſtatim conſequitur, ſed etiā ad gratiam, quæ vſu ipſo Euchariſtiæ poſtea percipitur, concurrere hæc verba Formæ, tanquam Dei inſtrumentum. Probatur. Quia omnium aliorū Sacramentorum Formę concurrunt vna cum ſuis materijs ad hunc effectum Sacramentalem, & nulla eſt firma ratio, cur ea efficacitas negari debeat Formæ Euchariſtiæ.

Quamuis enim ipſa ſecundùm ſe quidem nō permaneat cum ſua materia, id eſt, cum ſpeciebus; manet tamen quodammodò *uirtute*, quatenus nimirum ſpecies ipſæ per illa verba antecedentia ſunt & manent determinatę ad ſignificandum hic præſentem Chriſtum & cibum ſpiritualē animarū. Quod ipſum ſatis eſt, vt intelligamus, illum etiam effectum gratiæ conſequi, tanquam quiddam debitum Formæ illi antecedenti verborum, ut inſtrumento, maximè cùm iſte modus, quo Sacramenta concurrunt inſtrumentaliter ad gratiam, ſit ſupernaturalis, ut ſuprà diſput. 3. quæſt. 3. punct. 1. expoſuimus.

Hoc tamen, quod attinet ad Formam, fatendum hic eſt diſcrimen inter Euchariſtiam & reliqua Sacramenta, quòd illa non ſunt quidem, niſi dum eſt etiam ſua Forma ſecundùm ſe: Vel certè non niſi illo ipſo tempore, loquendo moraliter. Cuius ratio eſt: Quoniam in ipſo *vſu* cōſiſtunt. Sacramentū autē Euchariſtiæ, quoniam eſt quiddam permanens, etiā manet tum, cùm Forma tranſiuit quidem ſecundùm ſe; manet autem tantùm uirtute in materia, ratione paulo antè explicata. Neque verò hoc facit, ut non ſit tunc idem Sacramentum Euchariſtiæ ſecundùm eſſentiam: Eſt enim eſſentia huius Sacramenti ipſa ſignificatio Chriſti præſentis, ut ſpiritualis cibi per materiam, & formam manentem ſaltem virtute, in materia, modo declarato. Quę ratio tota, ut patet, ſimiliter perſeuerat, etiamſi Forma ſecundùm ſe quidem tranſierit. Atque ita manet nihilominus eſſentia huius Sacramenti. Quod ſanè ob eam cauſſam minus mirum videri debet, quoniam conſtat in hoc genere Sacramentorum minimè rationem compoſitionis ex materia & forma ad normam compoſitionis naturalis ſubſtantiarum eſſe exigendam, ut ſatis patet ex ijs, quæ ſuprà diſput. 3. quæſt. 1. punct. 1. ſunt tradita, & ex ijs etiam, quæ ſpeciatim de hoc ipſo Sacramento, quoad eius permanentiam notaui ſuprà hac in quæſt. puncto primo.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Effectibus huius Sacramenti.

D. Thomas 3. parte, quæſt. 79.

HOC loco de his effectibus, quos habeat Sacramentum in ipſo ſui vſu, dicendum eſt. Nam conuerſio panis in Chriſti corpus, & vini in ſanguinem, atque adeò conſecratio, de qua hactenus in ſuperioribus quæſtionibus multa diſputata ſunt, non Sacramenti ipſius, cùm uſurpatur; ſed formæ tantùm effectus eſt, cùm Sacramentum iſtud conficitur. Explicanda verò hic ſunt tria. Primo, *Qui ſint omnino & quales huius Sacramenti effectus.* Secvndo, *Qui ſint participes eiuſmodi effectuum, Vtrum ſcilicet non ij tantùm, qui Sacramentum ſumunt; ſed etiam alij.* Tertio, *Quæ ſint impedimenta, quò minùs is, qui uſurpat hoc Sacramentum, conſequatur ipſius effectus.*

PVNCTVM PRIMVM.

Qui ſint omnino, & quales huius Sacramenti effectus.

D. Thom. art. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

SCiendvm eſt, quoſdam effectus habere hoc Sacramentum *primariò* & per ſe ex inſtitutione ſua; alios *ſecundario*, ut contingit videlicet in aliquo caſu, eū eſſe affectū, qui Sacramentū iſtud ſuſcipit. Priori modo id E efficit (analogia quadā) in uita ſpirituali animæ cōfirmāda & ſtabiliēda iſtud Sacramētū, quod efficit cibus & potus in ſtabiliēda & roborāda corporis vita: tum ēt præſtat imo modo ex inſtitutione ſua quędam, ad quæ peculiariter Scriptura ſignificat ipſum ualere,

Itaque *primariò* quidem, & ex *inſtitutione ſuâ* SEX iſtius Sacramenti effectus rectè numerantur. PRIMVS effectus eſt, quòd confert *augmentum* gratię habitualis, & conciliat etiam homini peculiaria quędā auxilia diuina *actualia*, vt exercitio charitatis, aliarūque uirtutum, calori concupiſcentiæ reſiſtendo poſſit conſeruare vitam gratiæ. Quo ipſo gratiæ augmēto & auxilijs, etiam recuperat quis illum feruorem charitatis, qui quotidianis peccatis quaſi æſtu quodam eiuſdem concupiſcentiæ identidem minuitur: itemque delectatur ac guſtat aliquis ſpiritualiter eo ipſo, *quàm ſuauis eſt Dominus*.

Hoc probatur optimè à D.Thoma artic.1.ex analogia cibi & potus corporalis. Nam ut hic ſuſtentat vitam corporalem, & eam auget, & inſtaurat debilitatem actione continua caloris naturalis, atque etiā delectat: ita oportet hæc omnia ſpiritualiter præſtet in ſpirituali vita hic cibus & potus ſpiritualis. Præſtat id autem conferendo gratiæ augmentum, & auxilia eo modo, quo breuiter declaraui. Atque ex eiuſmodi gratiæ augmento & auxilijs conflatur ſanè ea gratia *Sacramentalis*, quæ proprius atq; præcipuus huius Sacramenti effectus eſt, iuxta doctrinam generalem, quam de ratione gratiæ Sacramentalis ſuprà tradidimus diſput.3.q.3 p.2.

Hanc etiam vim habent ſententię Patrum, vbicūque ij facultates & energiā ſpiritualis cibi huic Sacramento tribuunt. Quod facit luculenter Ignatius in epiſtola ad Epheſ. Tertullianus libro de carne Chriſti. Cyprianus libro primo epiſtolarum, epiſtola ſecūda, & ſermone de Cœna Domini. Chryſoſtomus homil.45. in Ioannem. Ambroſius lib.5. de Sacramentis, cap.4.& in ſermone de S. Agnete. Auguſtinus Tractatu 27 in Ioannem, & in ſermone de S. Laurentio. Idcirco figura huius Sacramenti fuit mana, quod habebat in ſe *omnis ſaporis ſuauitatem*.

Denique hic effectus cōfirmatur à Patribus ſermone Chriſti apud Ioan.cap.6. *Qui manducat*, inquit, *me, viuet propter me*. Item: *Caro mea verè eſt cibus*. Et rurſus: *Qui manducat meam carnem, &c. in me manet, & ego in eo*. Atque ita eſt diffinitum in epiſtola Synodica Concilij Epheſini, & can. 11. eiuſdem, vt patet ex declaratione D. Cyrilli in illum 11. Anathematiſmū. Item in Concilio Florentino in Decreto de Sacram. & in Tridentino ſeſſ.13.cap.2.

Ex quibus argumentis ſatis refutatur error Maſſalianorum, qui, vt eſt in tripartita hiſtoria lib.7.cap.11. arbitrati ſunt, *hunc cibum neque prodeſſe quidquam, neq; lædere*. Prodeſt verò maximè eo modo, quo antè declaratum eſt.

Quanquam trāſformamur quidem per illum ipſi potiùs in Chriſtum; id eſt, reddimur ei ſimiles per gratiam; non autem illum conuertimus in nos, ſicut corporalem cibum; quod bene explicari poteſt illis verbis AVGVSTINI libro ſeptimo Confeſſ.cap.11. *Cibus*, inquit, *ſum grandium, creſce & manducabis me; nec tu me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me*. Ita etiam notauit Diuus Cyrillus libro quarto in Ioannem, capite 17. Chryſoſtomus homil. 45. in Ioannem, & 60. ad populum Antiochenum, Leo ſerm. 14. de Paſſione.

Quòd ſi uerò non ſentitur aliquando à ſumentibus illa etiam *delectatio* & ſuauitas, quam ad hunc primum effectum diximus quoq; pertinere; cauſſa non eſt quia ipſum per ſe Sacramentum eam non afferat, præſtando auxilium ad charitatis motus feruētes, vt explicatum eſt: ſed quia vel animi palatus eſt malè affectus, vel non ſatis meditatione quaſi maſticatur hic cibus, vt inquit rectè VVilhelmus Pariſien. in Tractatu de Euchariſtia, hoc eſt, quia à pecca-

A tis venialibus impedimur, neque ſatis rem tantam nobiſcum reputamus, ac meditamur.

SECVNDVS effectus eſt *remiſſio* peccatorum *venialium*, ad quæ tamen non amplius in animo vigeat affectus. Ita docet D.Thomas art.4. Ac ſequitur hic effectus ex primo. Nam peccata venialia poſt præteritum actum conſiſtunt in priuatione *feruoris cuiuſdā* charitatis. Sed hic feruor, vt antè docui, reſtituitur per iſtud Sacramentum. Igitur per illud etiam peccata venialia delentur, atque adeò condonatur eo ipſo diuinitùs illa paruula Dei offenſa, quę incurritur per eiuſmodi peccata.

Deinde id confirmatur ex eo, quòd quicquid illud eſt mali in peccatis venialibus, id quidem quædam B quaſi labes eſt vitæ ſpiritualis, quam incurrimus ferè vitio interni quaſi caloris ac fomitis concupiſcentię. Sed ad iſtud Sacramentum omnino ſecundùm eius inſtitutionem pertinet inſtaurare omnem eiuſmodi iacturam, ut ſuprà dictum eſt. Ergo etiam delere peccata venialia.

Ita etiam definitum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ.13.ca.2.& aſſeritur luculēter à SS.Patribus. Ambroſio lib.4. de Sacramentis, cap.6. & lib.5 cap 4. Paſchaſio de Conſecratione diſt.2. Can. *Literarum*, Gregorio ead. diſt. Can. *Sanguis*, Bernardo in ſermone de Cœna Domini.

TERTIVS effectus eſt, quòd *præſeruat* à peccatis etiam *mortalibus*, vt D.Thomas art.6. docet ex dupli C ci capite. *Primò*. Quoniam ea eſt etiam vis cibi, ut robur ſuppeditet vitę, quo valeat ipſa reſiſtere contrarijs: Id autē facit hic cibus ſpiritualis hoc ipſo, quòd augmentum illud gratiæ & auxilia confert, de quibus diximus in primo effectu; quæ duo valēt ad perſeuerandum.

Secundo, Quia Chriſti paſſionem modo quodam ſuo repræſentat, quæ cùm ſit dæmonibus formidabilis, eo ipſo iſtud Sacramentum deterret dæmones à tentando. Quo pertinet illud CHRYSOSTOMI homil.45. in Ioannem: *Vt leones*, inquit, *flammam ſpirantes: ſic ab ipſa menſa diſcedamus terribiles effecti diabolo*. Hunc effectum tribuunt etiam huic Sacramento Patres ſupra citati.

D QVARTVS effectus eſt, quòd eo ipſo quoque per gratiam fideles & cū Chriſto capite, & inter ſe *unit*. Quamobrem in pane & vino inſtitutum eſt, quæ res ſunt ſymbolum vnitatis, cùm panis ex multis granis, vinum ex multis acinis fiat, vt docet D.Thomas art. 1. ex Auguſtino Tractatu 26. in Ioannem. Itaque Sacramentum *unitatis & charitatis* ab eodem Auguſtino ibi appellatur. Hoc etiam docet Apoſtolus 1. Cor. 10. illis verbis: *Vnus panis, vnum corpus omnes ſumus in Chriſto*. Neque verò ſolùm per gratiam, ſed etiā *re ipſa & corporaliter* nos per hoc Sacramentum cum Chriſto uniri teſtantur Patres, ut ſuprà q.3.p.1. contra Sacramentarios oſtendimus.

QVINTVS effectus eſt *Ius* ad vitam æternam, & E eius adeptio ſuo tempore: idque non ſolùm ratione illa generali, quatenus videlicet id ius eſt cōſequens ex gratia, quam confert iſtud Sacramentum; ſed quia peculiariter ex ſua ratione ſuſtentat *uitam*, non, peritura ex ſeſe, vt cibus corporalis; ſed *æternam* per ſe. Æterna.n. eſt ex ſeſe vita gratiæ, quæ hic incipit, & perdurat ipſa perpetuo in beatitudine. Hinc Chriſtus, Ioannis 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Et: *Vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur*: quod ad vitæ gratiam ſempiternam, quantū eſt quidem ex vi Sacramenti, referri debet, ut interpretatur D.Auguſtinus Tractatu 26. in Ioannem, & lib.21. de ciuit.Dei, cap.25.

Accedit etiam alia peculiaris ratio, cur, hoc Sacramentum

mentum

mentum vitam æternam conferat: quia ſcilicet vires præſtat, ut ad illam perueniatur. Quocirca *viaticum* dicitur, cuius figura præceſſit in pane illo ſubcinericio, in cuius fortitudine ambulauit Helias vſque ad montem Dei Oreb, 3. Regum 19. Ita igitur & doctrina D. Thomæ hic art. 2. & aliorum Patrum intelligẽda eſt, cùm effectũ huius Sacramenti aſſerunt eſſe uitam æternam. Quod facit Chryſoſtomus homil. 24. in 1. ad Corinth. & 45. in Ioannem, & 61. ad populum Antioch. Cyrillus lib. 4. in Ioannem, c. 16. Ambroſius libro de iis, qui myſterijs initiantur, cap. 8. Auguſtinns vbi ſuprà, & alij.

Sextvs effectus eſt *immortalitas corporis poſt reſurrectionem*, vt hæc etiam ſit vis illius ſententiæ Chriſti: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum:* Sicut etiã ibidem clariùs ait: *Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die*, nempe immortalem. De quo effectu præclarè etiã diſſerũt SS. Patres; vt Ignatius in epiſt. ad Epheſ. vbi propterea vocat Euchariſtiam *medicamentum immortalitatis*. Item Irenæus lib. 4. cap. 34. & lib. 5. cap. 2. Cyrillus lib. 4. in Ioannem, cap. 14. & 15. lib. 10. c. 13. Gregorius Nyſſenus in Oratione Catechetica, c. 37. Cyprianus de Cœna Domini. Deniq; quidquid dignitatis & efficaciç à Patribus huic Sacramento ſecundùm inſtitutionem eius tribuitur, id ad aliquem iſtorum effectuum, quos hactenus numerauimus, facilè reuocari poterit.

Sunt autem & Alii effectvs huius Sacramenti *per accidens*, ſeu *ex conſequenti*, pro diſpoſitione videlicet eius, qui illud ſuſcipit, vt ſuprà dicebamus. Sunt autem tres. Primvs eſt, quòd cõfert *primam gratiam*, atq; adeò remiſſionem etiam peccati *mortalis*. Id fit, quãdo euenit, vt aliquis ſine ſua culpa (id eſt, probabiliter putans ſe eſſe in gratia) accedit tamen, percipitque hoc Sacramentum in peccato mortali, cuius neque conſcientiam habet, & affectum etiam alioqui depoſuit. Vt ſi v.g. habuit *attritionẽ*, quæ ſatis per ſe non fuerit ad gratiã illi conciliandam, licet ipſe quidem putarit, habere ſe veram contritionem; vel ſi probabiliter putes, te fuiſſe legitimè abſolutum in Confeſſione, cùm tamen non ſis.

Ita docet D. Thomas hic art. 3. & magis infrà declarat quæſt. ſeq. art. 4. ad 5. Item Scotus in 4. diſt. 9. q. 1. & communiter alij Theologi. Atque id etiam haud dubiè volunt ſancti Patres, cum abſolutè tribuunt huic Sacramento remiſſionem *peccatorum*, eò quòd ſit inſtrumentum paſſionis Chriſti, vt indicatur verbis illis in conſecratione calicis: *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*; ꝙ huc Patres accommodant; Sicut etiam ea ratione id declarat D. Thomas hic art. 1. & 3. Significat autem id imprimis Ignatius in epiſt. ad Epheſ. Cyprianus de Cœna Domini. Ambroſius lib. 5. de Sacramentis, cap. 4. Cyrillus lib. 4. in Ioannem, cap. 15. Chryſoſtomus homil. 81. ad populum Antioch. Nyſſenus in Oratione Catechetica, cap. 37. Damaſcenus lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 14.

Secvndvs effectus huius Sacramenti *ex accidenti* eſt remiſſio item *pœnæ temporalis*, ſi eius reatu tenetur, qui ſuſcipit. Hunc autem effectum habet *conſequenter*, quatenus excitat motum charitatis, qui pro ſua quidem perfectione valet, vel plus, vel minus, ad ſatisfaciendum pro pœna. Ita declarat hoc D. Thomas art. 5. Quanquam ſi hoc Sacramentum conſideretur, non tantùm vt ſumitur tanquam Sacramentũ; ſed etiam quatenus offertur, vt *Sacrificium:* ſic quidẽ ex inſtitutione ſua valet etiam ad ſatisfaciendum, vt D. Thomas ibidem declarat. De quo infrà q. 11. vbi diſputabitur de Sacrificio.

Tertio non abſurdè in effectibus *per accidens*

A huius Sacramenti numerari etiam poteſt illud *malũm*, quod ſibi ipſi creant, qui ſumunt indignè: iuxta illud Apoſtoli: *Iudiciũ ſibi manducat & bibit*, 1. Cor. 11.

Hæc cùm ita ſe habeant, duplex hic Qvaestio reſtat. Vna eſt de tempore, quo primus ille effectus per ſe, nempe *augmentum* gratiæ, atque etiam primus per accidens, nempe *prima gratia*, & remiſſio peccati mortalis, confertur per hoc Sacramentum; quæ quæſtio à Catholicis Doctoribus tractatur. Altera Quæſtio eſt mota ab hæreticis noſtri tẽporis, An non ſcilicet remiſſio peccati mortalis debeat imprimis numerari in effectibus huius Sacramenti primarijs & per ſe.

De Prima Quæſtione ſententia eſt Caietani hic
B art. 1. toto illo ſpacio, quo ſpecies in ſumente manent incorruptæ, eſſe tẽpus collationis eiuſmodi effectuũ gratiæ; non quod continenter toto illo tempore cõferatur, ſed quòd ſoleat in aliquo momento illius conferri; prout citius vel tardius ſub illud tempus quis habet neceſſariam *diſpoſitionem*; ad quam ipſe Caietanus (licet falsò, vt poſtea videbimus) putat pertinere etiam *actualem* aliquam deuotionem ſeu motum liberi arbitrij erga Deum.

Probat autem Caietanus ſententiam ſuam, ꝙ ad tempus illud attinet: Quoniam alioqui facilè eſſet effectu huius Sacramenti hominem fruſtrari, ſi non ita latè pateat illud tempus, quo diſpoſitio ad eum effectum neceſſaria, atque adeò ẽt illa actualis deuo-
C tio, vt Caietanus quidẽ putat, prodeſſe ad id poſſit.

Item Ioannes Maior in 4. d. 9. q. 1. ad 5. argum. ſentit; non eſſe terminandum aliquod inſtans toto illo tempore pro collatione gratiæ; ſed poſſe eam cõferri in quolibet illius temporis inſtanti. Quare concedit, poſſe accidere, vt quis, dum ſumit, peccet mortaliter, & poſtea ſi doleat ante digeſtionem ſpecierũ, accipiat gratiam; aut etiam augmentum eius, ſi per ſufficientem alioqui contritionem gratiam ſub illud tempus recuperarit.

Item Ruardus Tapper artic. 15. pag. 364. arbitratur, toto illo tempore, quo Sacramentum manet in ſumente, operari: Imò dicit, operari tunc perpetuò, modò aliquis non ſit indiſpoſitus. Quod tamen ſi in-
D telligat vi etiam *operis operati*; non videtur probabile, cùm omnia alia Sacramenta eum effectum operis operati ſimul operentur in aliquo inſtanti.

Contra hos omnes defendit Sotus diſt. 11. q. 2. art. 1. Sacramentum hoc non operari, niſi in *fine* comeſtionis, cùm ſcilicet peruenit ad ventriculum, neq; antè, neque poſt. Probat: Quia Sacramenta tunc operantur, quando ſunt applicata ſuſcipienti. Modus autem applicationis in propoſito eſt comeſtio, vt patet Ioan. 6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Et Matth. 26. *Accipite & manducate.* Quam ſententiã omnino arbitror eſſe veram; ſi loquamur de tempore, quo Sacramentum iſtud per ſe quidem ex inſtitutione ſua eſt efficax in ſuſcipiente. Item puto nullo
E modo ante finem illius comeſtionis illud operari, ne tunc quidem, cùm ore ſuſceptum eſt, vt rectè oſtendit Sotus. Nam quòd ante ſumptionem quidem non habeat ſuum effectum, extra controuerſiam eſt. Loquor autem de effectu *operis operati*.

Quòd autem poſt ſumptionem & comeſtionem toto tempore, quo incorruptum manet, poſſit, ſaltem *per accidens*, habere effectum, ſi homo quidem tunc diſponatur, puto eſſe valde probabile, atque eatenus ſanè Caietano, & Maiori, & Ruardo aſſentiendum. Decet enim miſericordiam Dei, vt latè pateat illud tempus, quo neceſſaria diſpoſitio ad effectum, quem iſtud Sacramẽtum habet ex opere operato, quoquo modo valere poſſit, nempe ſaltem *per accidens*. Id ꝙ etiam

etiam attigit Petrus à Soto lect. 11. de Euch. in fine Atque ita quidem facilè patiemur accommodari à Caietano huc illud Chriſti: *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi:* vt etiam in propoſito tandiu Chriſtus ſimiliter ſit efficax, quamdiu manet ratione Sacramenti in nobis. Non tamen Caietano concedimus, illā *actualem* deuotionem pertinere in propoſito ad diſpoſiti onē neceſſariam: de quo infra, p. ſeq.

De SECVNDA Quæſtione doctrina eſt Sectariorū, *remiſſionem* peccatorum mortalium eſſe *præcipuum* effectum Euchariſtiæ. Ita contendit Kemnitius in exam. Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. & can. 5. Atque eadem videtur eſſe mens Caluini lib. 4. Inſtit. cap. 17. ſect. 2. & 3. & iſtorum omnium. Probant id verò ſuis ex fundamentis, quæ continentur hoc Syllogiſmo: Externa remedia ſalutis noſtræ, ſicut Sacramentum v. g. Baptiſmi, hoc ipſo habent pro effectu primario gratiam & remiſſionem peccatorum, quòd tanquam ſigilla quædam ſecundum inſtitutionem ſuam nobis obſignant diuinam promiſſionem, qua nobis gratia propter Chriſtum, & remiſſio peccatorum offertur, vt illam fide erga eiuſmodi promiſſionem apprehendamus, atq; etiam retineamus eiuſdem fidei perpetuo exercitio. Sed Euchariſtia quoq; iſto modo promiſſionem gratiæ & remiſſionis peccatorum nobis obſignat, atque adeo nos excitat, vt certò & conſtanter illi promiſſioni fidem habeamus, ſtatuamuſque prorſus in nobis eam adimpleri. Ergo Euchariſtia habet etiam pro effectu *primario* gratiam & remiſſionem peccatorum.

Maiorem putant ea ratione eſſe certam, quòd per ſolum Chriſtum redempti ſumus. Minorem declarat Kemnitius ex eo, quòd gratia & remiſſio peccatorum non eſt, inquit, ſicut color, ſeu qualitas hærens immobiliter in ſubiecto, vt ſemel accepta non opus ſit amplius de ea cogitare. Quinimo in hac carnis deprauatione nullum momentum eſt, inquit, in quo non opus ſit nobis quærere, apprehendere, & complecti gratiam Dei, reconciliationem, & remiſſionem peccatorum. Atque in hunc vſum Deus præter Verbum, inſtituit etiam externa Sacramenta, vt pluribus modis diuina promiſſio nobis obſignaretur, ac ſi certò apud nos ſtatueremus, eam in nobis impleri. Ita illic Kemnitius. Huc addunt, quòd etiam Patres, vt ſuprà notauimus, abſolutè dicunt, per iſtud Sacramentum *remitti* peccata.

Eccleſia verò Catholica non negat, quin etiam Euchariſtia vim habeat conciliandi primam gratiam & remiſſionem peccatorum mortalium, cum caſu euenit, vt quis non indignè accedens, ea indiget, vt ſuprà eſt declaratum. Sed docet tamen in Concil. Triden. cap. 2. & can. 5. ſeſſ. 13. non eſſe ad id primariò & præcipuè inſtitutam Euchariſtiam.

Hoc probatur euidenter ex Scriptura ſacra ſic: Sacramentum, quod eſt propriè inſtitutum ad vſum eorum, quos oportet alioqui habere gratiam primam & remiſſionem mortalium peccatorum; minimè eſt tale, vt eius effectus primariò ac præcipuè, ſit gratia prima & remiſſio mortaliū peccatorum; ſiue ea ſit qualitas aliqua, ſiue non. Sed Euchariſtiæ Sacramentum propriè eſt inſtitutum ad vſum eorum, quos alioqui oportet habere eam gratiam & remiſſionem mortalium peccatorum. Ergo, &c.

Maior probatur manifeſte. Quoniam neceſſe eſt, vt in ijs maximè Sacramentum habeat effectum ſuum præcipuum, ad quorum vſum propriè illud inſtitutum eſt. At ijs, qui alioqui habent gratiam primam & remiſſionem mortalium peccatorum, ne poteſt quidem conferri gratia prima & remiſſio peccatorum. Siue enim gratia hæc ſit qualitas (vt eſſe

A probauimus in diſp. de Gratia) ſiue fauor quidam Dei extrinſecus tantum, quo peccata condonentur, vt hæreticè volunt Sectarij; tamen tunc propriè intelligimus gratiam primam & remiſſionem peccatorum alicui conferri, quando habere gratiam incipit, cùm antea non habuiſſet: alioqui non fieri & conferri remiſſionem peccatorum & gratiam primam, ſed *conſeruari* dicimus.

Minor probatur tripliciter, *primo* ex ratione ipſa huius Sacramenti, quatenus illam nobis deſcribit Scriptura. Eſt enim propriè inſtitutum in cibum ſpiritualem, id eſt, vt idem præſtet in ſpirituali vita, quod præſtat cibus corporalis in vita corporis. At cibus corporalis nō eſt certè niſi ad eorū vſū, qui alioquin

B habent vitā, ut ſuſtentetur illa videlicet, & confirmetur, & augeatur. Ergo pari modo in propoſito. *Secundò* probatur illa Minor teſtimonio Apoſtoli 1. Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Ex quo loco vniuerſa Eccleſia perpetuò intellexit neceſſarium eſſe, vt ſine conſcientia peccati mortalis ad hoc Sacramentum accedas, nempe vita præditus ſpirituali gratiæ; vel certè ita tibi perſuaſus. *Tertiò* eadem Minor probatur ex doctrina Sectariorum. Nam ipſi etiam iudicant, indignè eos accedere, qui non ſibi per fidem antea gratiam conciliare ſtuderint.

Ad argumentum igitur iſtorum reſpondeo, in

C Maiori & Minori eſſe plures errores. *Primus* error in Maiori eſt, quòd illa ratione tantum obſignationis Sacramenta conferant gratiam. Falſum namque hoc eſt, vt ſuprà contra iſtos oſtendimus diſput. 3 q. 3. p. 1. *Secundus* error eſt, quòd fidem ibi intelligunt ſuam illam ſpecialem, ſæpe a nobis alias confutatam. *Tertius* & præcipuus in propoſito eſt, quòd vt medium ſalutis externum habeat pro effectu primario, remiſſionem peccatorum & gratiam primam: ſatis eſſe putant, quod ad illam *conſeruandam* valeat. Id enim omnino falſum eſt; Nam gratiam primam & remiſſionem peccatorum abſolutè quidem & proprie, eius rei effectum eſſe dicere conſueuimus, quæ illam conciliat primò atque confert. Quod ſi

D tantum eam conſeruat; tum quidem non ipſa remiſſio peccatorum & gratia prima, ſed potius eius *conſeruatio* & *perſeuerantia* in ea dicetur abſolutè talis rei eſſe effectus.

Atque hoc eſt tantùm, quod iſti ſecundùm doctrinam ſuam probare poſſunt illo argumento, nempe ad perſeuerantiam in gratia & *remiſſionem* peccatorum, quatenus hæc durabiliter ipſa gratia continetur, valere etiam ex ſua inſtitutione illud Sacramentum: quod quidem vltro nos quoque ſuprà conceſſimus, cùm numeraremus effectus huius Sacramenti primarios.

In Minori quoq; argumenti iſtorum primus error eſt, quòd Euchariſtia primariò ſecundùm inſti-

E tutionem ſuam nobis obſignet promiſſionem diuinam, quatenus eſt non tantùm de conſeruanda in nobis gratia, ſed etiam de ea conferenda, cùm illam acquirimus; quod falſum eſt, vt patet ex dictis. Secundus eſt, quòd ibi etiam admiſcent fidem ſuam, id eſt, perfidiam ſpecialem.

Ad Patres dico, eos intelligi debere non niſi conuenienter naturæ huius Sacramenti, ut ſcilicet *venialia* quidem peccata remittantur per hoc Sacramentum primariò & ſecundùm eius inſtitutionem, quia ſunt videlicet quaſi labes quædam eorum etiam, qui viuunt *vita ſpirituale*, pro quibus inſtitutus hic cibus. Mortalia verò cum quis indiget quidem eorum etiam remiſſione, neque tamen accedit ad Sacramentum

tum indignè, ut ſupra declaratum eſt.

Atque ex his quidem apparet, improbam eſſe Kemnitij calumniam, quòd loco citato ſententiam Catholicorum ita refert, quaſi nullo modo hi tribuerent Euchariſtiæ vim remittendi peccata mortalia; ſed tantùm venialia: Mortalia autem, ut iſte quidem calumniatur, putarent remitti ſolum per Miſſas, peregrinationes, & alia huiuſmodi. Impudentiſſima calumnia eſt. Et hæc de primo puncto.

PVNCTVM SECVNDVM.

Qui ſint participes effectum huius Sacramenti:

D. Thom. art. 7.

REm hanc facilè D. Thomas hic art. 7. ex doctrina orthodoxa explicat. Sacramētum enim Euchariſtiæ conſiderari poteſt, & ut percipitur ſicut *Sacramētum;* & vt offertur, ſicut incruentum *Sacrificium.* Priori modo ſolùm eſt efficax in eo, qui ipſum ſumit. Cuius ratio manifeſta eſt: Quia vt Sacramentum, *ſumptione* duntaxat applicatur ipſi homini. Poſteriori autem modo poteſt etiam non ſumentibus prodeſſe, vt contra Sectarios infrà q. 11. punct. 1. defendemus. Ratio eſt: Quoniam vt ſacrificium quidē hoc ipſo applicatur alteri, quòd pro illo *offertur:* poteſt autem offerri etiam pro his, qui non ſumunt, ut patet.

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam ſint impedimenta, quò minus is, qui vſurpat hoc Sacramentum, conſequatur ipſius effectus.

D. Thom. art. 8.

IN hac re de tribus conuenit inter omnes; & de vno eſt controuerſia. PRIMO conuenit inter omnes, cōſcientiam peccati mortalis impedire, quò minus quis conſequatur huius Sacramenti effectū, vt D. Thomas aſſerit art. 3. Nam talis *iudiciū ſibi mādúcat & bibit,* 1. Corint. 11. & ut dicitur in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 53. *grauatur is magis, quàm purificetur* Euchariſtiæ perceptione.

SECVNDO etiam conuenit, peccata venialia præterita, ad quæ animi affectus non vigeat, minimè impedire vllum effectum iſtius Sacramēti. Immò remittuntur per illud, vt p. 1. dictum eſt. Si autem ad ea vigeat affectus, impedietur quidem effectus ille, qui fuiſſet eiuſmodi peccatorum remiſſio, ut patet.

TERTIO conuenit, peccata venialia commiſſa in ipſo actu ſumendi Euchariſtiam, impedire illum effectum, qui eſt guſtus quidam ſpiritualis refectionis p actus charitatis. Hunc enim guſtum minimè habebit is, qui per peccata venialia mēte diſtractus ſumit hoc Sacramentum, vt D. Thomas probat hic art. 8.

CONTROVERSIA autem Scholaſtica hic, eſt Vtrū etiam effectus huius Sacramenti *habitualis* nempe *gratia* & eius *augmentum*, poſſit per aliquod *ueniale* peccatum in ipſo tempore ſumptionis admiſſum impediri: Caiectanus affirmat hic art. 1. nempe per talē mentis euagationem & diſtractionem, vt non habeat quis eo tempore *actualem* deuotionem, id eſt, motum bonum liberi arbitrij erga Deum. Quin etiā ſi talis diſtractio eſſet ſine vlla culpa; tamen putat Caietanus hoc ipſo, quòd deſit ille motus erga Deū, impediri Sacramēti effectum habitualem. Quæ ſen-

A tentia eſt etiam Alexandri Alenſis 4. p. q. 41. memb. 3. art. 2. Bonauenturæ in 4. d. 12. art. 1. q. 1. in 2. parte diſtinctionis, Durandi ead. d. q. 4. ad 2. Atque idem placet Petro de Soto in inſtitutione Sacerdotū lect. 12. de Euchariſtia, quandò diſtractio quidem eſſet valde notabilis.

Probat hoc Caietanus *primò:* quoniam ita diuus Thomas in 4. d. 12. q. 2. art. 1. docuit. *Secundò* probat: Quoniam alioqui in immenſum augeſceret gratia in ijs, qui quotidie celebrant. Quod tamen plerique eorum minimè oſtendunt ipſis operibus; quòd indicio eſt, non eſſe illos præditos tanta gratia & charitate, cùm hæc *operetur magna, ſi eſt,* vt D. Gregor. inquit. *Tertiò.* Quia hoc Sacramentum reficit ſpiritua-
B liter, ſicut cibus. Sed hic non nutrit, niſi interueniente actione etiam ipſius viuentis. Ergo, &c. Addit tamen Caietanus, habere poſtea Euchariſtiam hunc effectum, quando quis habet poſtea eiuſmodi *actualem* deuotionem, quæ ipſi in vſu Sacramenti defuit.

SED contraria ſententia communiter iam defenditur, nempe nullum peccatum veniale, neq; vllum adeò defectum *actualis* deuotionis ſeu motus boni liberi arbitrij, impedire gratiæ effectum eo tempore, quo alioqui Sacramentum iſtud eſt efficax in ſumente. Ita expreſsè diuus Thomas hic art. 8. quem fruſtrà, omnium iudicio, aliter conatur ibi interpretari Caietanus. Ita etiam Adrianus q. 4. de Euchariſtia, art. 1. Victor. q. 76. de Sacram. Sotus d. 11. q. 2.
C art. 8. & alij recentiores communiter. Fundamentum præcipuum eſt, quòd nullum peccatum veniale pugnat cum gratia, vel eius augmento: Igitur nullum obſtat, quò minus Sacramentum ſit efficax. Deinde quòd nihil aliud conſtat requiri neceſſariò ad eum effectum huius Sacramenti, præterquam idoneam probationem & præparationem ſui, vt quis non *indignè* accedat, ſicut docet diuus Paulus. Qualis autē hæc præparatio eſſe debeat, dicetur q. ſeq.

Ad *primum* igitur argumentū Caietani reſpōdeo, aliam poſtea fuiſſe D. Thomæ ſententiam hic in Sūma. Et accedit, quòd in 4. etiam ſentent. d. 15. q. 1. art. 3. quæſtiuncula 2. ad 2. ſatis eſſe putauit D. Thomas motum liberi arbitrij *præcedentem*, qui continetur ip-
D ſa ſui probatione & præparatione.

Ad *ſecundum* reſpōdeo, ſi ij, qui aſſiduè celebrant ita vitam inſtituant, vt abſtineant longo tempore à peccatis mortalibus, ſatis eo ipſo in illis elucere gratiæ, quantumuis præſtantis, magnitudinem. Sin verò quandoque mortaliter peccant; nihil mirum eſt, ſi in illis gratiæ præſtantia minus emineat: ſiquidem ſubinde per peccatum mortalem ex omni gradu gratiæ, quem erant antè conſecuti, excidunt. Et difficile eſt eundem gradum gratiæ recuperare, ut maximè gratiam quidem ipſam per Pœnitentiam recuperes.

Accedit, quòd ſi argumenti illa forma, qua vtitur Caietanus, valeret; pari propemodùm ratione probaret, ne *actualem* quidem motum liberi arbitrij ſa-
E tis eſſe, ut Euchariſtia conferat gratiam. Vix enim ex ijs, qui aſſiduè celebrant, vllus eſt, qui ſub illud ſaltē totum tempus, quo Sacramenti ſpecies incorruptæ maneant (id quod Caietanus ſatis eſſe putat) non habeat aliquem actum liberi arbitrij erga Deum. Et tamen de his etiam poſſet ſimiliter obijci illud, quod vrget Caietanus, nempe non tantùm in illis gratiam eminere, quantum oporteret, ſi quotidie augeretur.

Ad *tertium* reſpondeo, minimè oportere, vt analogia & ſimilitudo cibi corporalis & ſpiritualis in ꝓpoſito ſit omnino ſecundùm omnia. Certum enim eſt, in *modo* ſaltem, quo cibus ſpiritualis eſt efficax, latū eſſe diſcrimen. Quare ſatis eſt, ut illi *actioni* viuentis

in

in nutrimentum reſpondeat in propoſito illa actio, qua quis ſeſe probat ac præpatat ſufficienter, ut digne (hoc eſt, ſine peccato mortali) ad Euchariſtiam accedat.

Quod verò addebat Caietanus, habere nihilominus Euchariſtiam poſtea ſuum effectum, cùm primũ ſuppletur ille defectus actualis deuotionis: Si hoc quidem intelligat, etiam poſtquã ſpecies Sacramenti corruptæ ſunt (vti Caietanus intelligere debet loquendo conſequenter ſuæ ſententiæ) non eſt ullo modo probabile. Sequeretur enim, ut bene argumẽtatur Sotus aliquem ſine perfecta contritione, & ſine præſenti vſu Sacramenti gratiam aliquando poſſe conſequi, quod abſurdum eſt.

Id patet in caſu, quo quis accepiſſet Euchariſtiam attritus, putans ſe contritum fuiſſe: aut non legitimè abſolutus in Confeſſione, putans ſe rectè fuiſſe abſolutum. Tunc ponamus, illum non habere actualem motum liberi arbitrij, ſub illud quidem tempus, quo poſſet Sacramentum conferre gratiam, nempe quãdiu manet incorruptum: ſupplere autem eum motũ poſtea, neque tamen habere tunc ueram contritionem. Iam ſecundùm Caietanum conſequeretur tunc primam gratiam, quam nimirum potuiſſet antè ex ui Sacramenti obtinere; & tamen illam, ut patet, neque per ueram contritionem, neque per uſum præſentem Sacramenti in eo caſu conſequeretur.

Item ex ſentẽtia quidem D. Thomæ (quem Caietanus in hac re ſequi ſe putat) falſa eſt hæc opinio Caietani, quod attinet etiam ad primarium Euchariſtiæ effectum, qui eſt Gratiæ *augmentum*. Nam neque hoc datur opinione D. Thomæ, niſi uel per Sacramentum in re, uel per actum meritorium intenſiorem præcedenti habitu charitatis, ut D. Thomas in 2.2.q. 24. art.6. docet; non autem per quemlibet bonum actum ſine Sacramento. Vel certè requiritur ad augmentum illud, vt potentia uoluntatis per præcedentes aliquos actus fuerit ſufficienter exercita, ut docuimus tomo 3. diſp. 3. q. 2. p. 3. Quare falſum eſt, quemlibet actum bonum erga Deum ſufficere, corruptis iam Sacramenti ſpeciebus, ad illud gratiæ augmentum acquirendum.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Vſu ſeu Sumptione huius Sacramenti in communi.

D. Thom. 3. parte, quæſt. 80.

QVINQVE Sunt explicanda. PRIMO, quibus modis Sacramentum hoc vſurpari poſſit, quantum eſt ex parte ipſius actus ſumendi. SECVNDO, qui poſſint verè ſumere hoc Sacramentum; ſiue id dignè, ſiue indignè fiat. TERTIO, Qua præparatione ſit opus, vt etiam poſſit vſurpari dignè. QVARTO, Quàm frequenter vſurpari poſſit, aut etiam debeat. QVINTO, quomodo ſumi debeat, quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti: Vtrum ſcilicet neceſſariò in vtraque ſpecie; an verò liceat etiam in altera tantùm.

PVNCTVM PRIMVM.

Quibus modis Sacramentum hoc vſurpari poſſit, quantum eſt ex parte ipſius actus ſumendi.

D. Thoma art. 1.

HOc loco vulgata illa diſtinctio, quæ ex doctrina ueterum Patrum, etiam repetitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 13. c. 8. notanda eſt, nempe tripliciter hoc Sacramentum ſumi poſſe. PRIMO, *Sacramentaliter tantùm*, ut à peccatoribus, cùm indignè cõmunicant SECVNDO, *ſpiritualiter tantùm*, uidelicet ab his, qui uoto ſaltem & deſiderio illud ſuſcipiunt, ac fide per charitatem uiuam, participes fiunt fructus huius Sacramenti, nempe gratiæ, qua fit unio cum Chriſto. TERTIO, *Sacramentaliter & ſpiritualiter ſimul*, nempe cum & reipſa, & dignè iſtud Sacramentum percipitur: Hanc doctrinam aſſerit etiam hic D. Thomas art. 1. quamuis non ponit quidem expreſsè, niſi duo membra diſtinctionis, nempe Sacramentalem, & ſpiritualem ſumptionem, Sed non prohibet tamen, quò minus coniunctione utriuſque modi fiat tertium diſtinctionis membrum, ut ponit Conciliũ Tridentinum.

Porrò tum in primo, tum in ſecundo huius diſtinctionis membro aliquid animaduertendum eſt. In PRIMO, *Sacramentalem tantùm* Euchariſtiæ manducationem non ea ratione ab Eccleſia dici, quaſi per eã manducationem ſolùm ſumantur ſpecies illæ, ut ſignificant; non autem ipſius etiam Chriſti *corpus*, quod hic eſt res præcipua iſtius Sacramenti: ſed docet Eccleſia ſumi per eam manducationem Sacramentum ſine illius *fructus ſpirituali*, nempe ſine *gratia*, quæ ita quidem eſt res huius Sacramenti, vt non ſit etiam Sacramentum ſimul. Corpus autem Chriſti, cùm ſit etiã Sacramentum vna cum ſpeciebus, vt ſuprà q. 1. p. 3. declaratum eſt, minimè excluditur, cùm Eccleſia dicit, manducationem *Sacramentalem tantùm*; ſed potius eo ipſo includitur.

Quod diligenter contra Sacramentarios obſeruãdum eſt. Qui, cùm re vera negent, corpus Chriſti aliter, quàm ſecũdùm ipſius effectum, nempe gratiam, in Sacramento re ipſa participari; manducationem *Sacramentalem tantùm*, eam eſſe intelligunt, in qua nuda tantùm ſigna percipiũtur à peccatore ſine gratia; eos tamen ſuprà q. 3. p. 1. ſatis etiam quod ad id attinet, refutauimus; præſertim cùm pro reali præſentia argumentaremur ex Patribus. Hi enim planè affirmant, à peccatoribus etiam ore ipſo accipi corpus Chriſti ad iudicium; vt aſſerunt Auguſtinus lib. 1. cõtra Creſconium, cap. 25. & lib. 5. contra Donatiſtas, cap. 8. & epiſt. 122. Hieronymus in cap. 2. Malachiæ, Hilarius in Pſal. 127. Chryſoſtomus homilia de proditione Iudæ, & homilia 24. in 1. ad Cor. & homil. 3. in epiſt. ad Epheſ. Cyprianus de Cœna domini, Cyrillus lib. 9. in Ioan. cap. 16. Origenes in Pſal. 37. Gregorius in c. 1. primi Regum, lib. 2. c. 1. ac alij.

Et nihilominus tamen rectè negant Patres, à peccatoribus accipi Sacramentum ipſum *ſpiritualiter* ac fructuosè. Quam doctrinam etiam recipiunt Confeſſioniſtæ Lutherani, vt patet ex Kemnitio in examine

mine Concilij Tridentini loco citato, vbi ponitur illa diſtinctio.

Notetur etiam, pertinere ad hanc manducationẽ Sacramentalem, ſi propriè quidem loquamur, ut Euchariſtia accipiatur *intelligenter* (ſaltem ex præcedẽte intentione) tanquam ſacrum ſignum; alioqui materialiter tantùm ſumetur ex parte accipientis, vt notat D.Thomas art.3 ad 2.& 3.

Item in SECVNDO diſtinctionis membro aduertẽdum eſt, quamuis nos de manducatione *ſpirituali* ipſius Sacramenti, atque adeò Chriſti non niſi vt eſt *in Sacramento*, nunc agamus; minimè tamen ideo negare, quin extra Sacramentũ etiam ipſe Chriſtus manducari ſpiritualiter poſſit: neque id etiam negat vbi ſuprà Concilium Tridentinũ. Dicitur enim à ſanctis Patribus ipſe etiam Chriſtus abſolutè manducari ſpiritualiter, hoc ipſo, quòd participatur ipſius paſſionis fructus. Et id quidem duobus modis.

Primo modo minus propriè, nẽpe hoc ipſo, quòd aliquis per gratiam, qualis etiam in Baptiſmo percipitur, eſt vnitus cũ Chriſto: quo pacto nemo eſt, aut vnquam fuit iuſtus, ſiue paruulus, ſiue adultus, qui non manducauerit ſpiritualiter corpus Chriſti, ut apparet ex Auguſtino lib.2. de ciuitate Dei, cap. 25. & ſerm.2. de verbis Apoſtoli, ubi ita latè de ſpirituali manducatione loquitur. Item cùm Tract. 26. ſuper Ioannem ait: *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, non manducat corpus Chriſti.*

Altero modo manducatio ſpiritualis Chriſti eſt participatio fructus paſſionis eius per *actum fidei viuæ*, in quo maior quidem analogia ſeu ſimilitudo eſt comeſtionis propriè dictæ, quippe quæ eſt *actus* aliquis vitalis. Sic de manducatione ſui ſpirituali locutus eſt Chriſtus in priori parte illius ſermonis, quem habuit apud Ioannem, cap.6.

Ac de ea etiam manducatione ſpirituali loquuntur frequentius ſancti Patres. Vt Auguſtinus Tract. 25. in Ioan. *Crede*, inquit, *& manducaſti*, Et ſerm. 11. de verbis Domini, & lib.2. de ſermone Domini in monte, cap. 12. Origenes homil. 16. in Numeros, Hieronymus in cap. 3. Eccleſiaſtæ, Hilarius in Pſal. 127. & alij. Item D.Thomas hic art.2.

Neque verò hanc Chriſti ipſius ſpiritualem manducationem per *fidem* in illum, negare voluit Concilium Tridentinũ, vt improbè cauillatur Kemnitius: etſi egit quidem propriè, vt dictum eſt, de ſpirituali manducatione ipſius Sacramẽti, quæ continetur eius voto. Adde, quòd neque eſt negandum, quin etiam iſtud Sacramentũ ratione quadã manducauerint ſpiritualiter Patres ueteris teſtamenti, uidelicet in eius *figura*, quæ fuit *manna*. Quamobrem dicit Apoſtolus 1 Cor 10. eos *eandem eſcam ſpiritualem manducaſſe*, id eſt, idem manna, quod ſignificabat ſecundùm literæ quidem ſenſum ſpiritualem, eundem Chriſtũ, etiam quatenus eſt noſter cibus in Sacramento: de quo Auguſtinus in Tract. 26. & 45. ſuper Ioan. Atq; hæc ſufficiant pro primo puncto.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quinam poſſint verè ſumere hoc Sacramentum; ſiuè id dignè, ſiue indignè fiat.

D.Thom. art.2. 3.9.

DICENDVM eſt, ſpiritualiter quidem, aut ẽt *Sacramentaliter propriè*, ſolos homines ratione utentes; uel certè qui ratione anteà uſi ſint, & deſideriũ habuerint huius Sacramenti; poſſe illius eſſe participes. Id patet ex doctrina D.Thomæ art.3. ad 2.& 3. ubi ad manducationẽ *Sacramentalem propriè* requirit, ut quis *intelligenter* ſumat, ſub ratione uidelicet *ſigni*. Et oſtenditur etiã ſatis perſpicuè ab eodem D. Thoma hic ar. 2. ubi idcirco negat, Angelos manducare ſpiritualiter id Sacramentũ. Fruſtrà enim haberent uotum illud ſumendi, cùm non poſſint *actu* quidẽ uere uitali ſumere: ſi quidem carent corpore. Quanquam bene quidẽ ipſum Chriſtũ manducant ſpiritualiter, quatenus ei uniuntur fruitione perfectæ charitatis, ut idẽ explicat D.Thomas: quo pacto *panis Angelorum* dicitur Chriſtus.

Itẽ patet ea doctrina ex ijs quæ tradit D.Thomas art.9. ubi rectè idcirco aſſerit, neque infantibus, neq; perpetuò amentibus Euchariſtiæ Sacramentũ dandũ eſſe: Bene autem (ſaltem in fine uitæ) ijs, qui aliquando ſui compotes deſiderium huius Sacramenti habuerunt, nec extra gratiã eſſe putantur. Quod patet ex Concilio Arauſicano can. 3. relato etiã à Gratiano 26. q 6 Can. *Qui receſſerit*, & ex Concilio Carthaginenſi IV. can. 76.

Et quidẽ quòd danda ſit Euchariſtia ijs, qui *morbo* repente corripiuntur aut phreneſi, aut eiuſmodi aliqua inſania, ſi citra periculũ id fieri poſſit, & antè deſiderauerint; certum eſt ex citato locò Concilij Carthaginenſis: neque tantùm id intelligi debet, cũ aliqualẽ rationis uſum eiuſmodi phrenetici, ſiue inſani habent; ſed etiam cùm prorſus redduntur morbo expertes uſus rationis: ut rectè defendit Sotus diſt. 12. q. 1 art 9. contra Gabrielẽ in 4. d 9. q. 2. art. 3. dub. 4. ac planè etiam ſentit D.Thomas dicto art. 9.

Quòd alijs etiã, qui diu emotæ mentis fuerunt, poſſit, ſaltem licitè, ſub finem uitæ dari Euchariſtia, ſi aliquando quidem deſiderauerint; longè probabilius eſt, & rectè defenditur loco citato à Soto; ſicut id planè docere uidetur D.Thomas, ac affirmát ſimpliciter Victoria q 84 de Sacramentis. Quanquam ſecundùm Caietanum quidem, non accipient tales gratiæ augmentum, ob defectum uidelicet præſentis deuotionis actualis, quam ad id requirit Caietanus. Sed hæc illius opinio à nobis ſuprà refutata eſt q. præced. p. 1. Quare accipiunt nihilominus eiuſmodi inſani effectum illum Sacramenti, qui eſt Gratia, ut Sotus & Victoria loco citato defendunt ex ſententiã D.Thomæ.

PARVVLIS autem ante uſum rationis, certum eſt, non eſſe neceſſariam Sacramentalem communicationem *iure* ad ſalutem, ut ſuprà q. 1. p. 5. probauimus. Et eſt definitum in Concilio Tridentino ſeſſ. 21 cap. 4. & can. 4 ubi etiam Kemnitius ſcribit, nullam ſe ac ſuos controuerſiam de hoc habere cum Eccleſia.

Deinde certum eſt, minimè iam quidem licere ipſis dare Euchariſtiam. Fieret enim contra conſuetudinem Eccleſiæ, quæ non niſi ijs qui ad annos diſcretionis peruenerint, iſtud Sacramentum adminiſtrari vult, ut patet ex Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de pœnit. & remiſſionibus.

Neque obſtat, quòd aliquando uiguit contraria conſuetudo in quibuſdam Eccleſijs, ut ſuprà q. 1 p. 5. notauimus, ac ſignificauit etiam Concilium Tridentinum loco citato. Mutari enim poſſunt eiuſmodi conſuetudines, prout ad id ſuppetunt uariæ rationes pro circumſtantijs locorum, & temporum, ſicut in Concilio Tridentino notatur.

Quòd ſi paruulis Euchariſtia omnino nunc daretur, putat rectè Victoria in dicta q. 84 futurum tũc, ut in illis gratia augeretur, ſicut credendum eſt auctam fuiſſe, cùm olim fieri ſolebant participes Euchariſtiæ. Nam ut omnis qui uiuit uita corporali, eſt capax corporalis nutrimenti, ita etiam omnis qui uiuit uita ſpirituali (ſicut uiuunt etiam Infantes baptizati)

nitius contra concilium Tridentinum ſeſſ. 13. capi-te 7. & can. 11. ſcripſiſſe Luterum in libro de captiuitate Babylonica, dignam præparationem ad Euchariſtiam non eſſe, niſi *fidem*, Id quod etiam ar. 15. ex damnatis in Bulla Leonis X. aſſeruit.

Cùm verò hic error nō niſi cōmunibus illis argumentis nitatur, quibus alioquin iſti ad aſſerendam perfidiam ſuam ſpecialem in materia de Iuſtificatione abutuntur; ſatis iam à nobis aliàs refutatus eſt tomo 2. diſp 8. de Gratia, q. 4. p. 4. vbi copioſè oſtendimus, adeò nos nō debere illa certitudine fidei ſtatuere, nos eſſe in gratia, ut ne poſſimus quidē aliter ea de re certi eſſe, niſi *moraliter*: item eod. tomo, diſput. 7. q. 6. de differentia veteris & nouæ legis, p. 4. & diſputat. 8. q. 5. p. 4. vbi ſimiliter cōfutauimus manifeſtè, quod aiunt, ſola illa fide à nobis gratiam apprehendi.

Tantùm hoc loco animaduertendum eſt, etiam in eo ſenſu, quo Kemnitius exponit, damnatam eſſe hanc hæreſim in Concilio Tridentino, can. illo 11. citato: Quamuis ea quidem forma verborum, ut in primis damnentur ibi, qui exiſtimāt, nullo prorſus modo & reſpectu pœnitentiam requiri: qui eſt error conſequens ex doctrina eorum Lutheranorū rigidiſſimorū, qui in vniuerſum negant omnem neceſſitatem, bonorum operum, quos ipſe Lutherus vocauit ἀπτίσμα. Quanquam ne ipſe quidem videatur eius erroris fuiſſe ſemper expers, ut oſtendi in dicta q. de differentia veteris & nouæ legis.

Atque hoc quidem diligenter contra cauillationes & calumnias Kemnitij in illum Canonem Concilij Tridentini obſeruandum eſt. Multa enim ibi de doctrina noſtra cauillatur, ne dicam, mētitur, ad quæ in alijs locis ſæpè reſponſum eſt. Vt quòd ipſi putemus, per præparationes noſtras, & opera, verè nos *mereri iuſtificationem*; quòd in hac præparatione ad Euchariſtiā *ſepeliamus fidem, &c*. Neque tamē ad eam calumniā aliud fuit fundamētum, niſi quòd Concilium non in illo etiam Canone explicarit, requiri fidem: Quaſi verò omnia deberent dici in omni loco. Nos verò fatemur in primis, gratis nos per fidem legitimam in Chriſtū iuſtificari, atque adeò ſine illa neminem dignè uſurpare poſſe Euchariſtiam, ut apertè etiam ipſum Concil. Trident. ead. Seſſ. c. 8. indicauit. Sed hęc aliàs.

De Secunda Quęſtione; non minus falſa, quàm ſingularis opinio fuit Ioannis Maioris, qui in 4. d. 9. q. 1. ſcripſit, indignè eū accedere, atque adeò peccare omnino, qui *reuera* non accedit in gratia. Fundamentū illius præcipuū fuit: Quia uel talis facit, ꝙ facere tenetur, ut in gratia accedat; vel non facit. Si facit, eo ipſo uerè acquirit gratiā: Si nō facit eo ipſo peccat, atq. ita minimè excuſabit, ſine grā accedēdo.

Sed contraria ſententia eſt communis & vera; nempe ut dignè quis accedat, ſatis eſſe, vt *probabiliter putet*, ſe in gratiā accedere; etiamſi caſu aliquo in ea refellatur, ob ignorantiam videlicet inculpabilem alicuius defectus, qui acciderit uel in dolore interno, uel etiam in abſolutione Sacramentali, &c. Ita D. Thomas hic art. 4. & q. præced. art. 3. Halenſis 4. p. q. 46. mem. 3. art. 2. Scotus d. 9. q. vnica. Bonauentura d. 9. art. 2. q. 3. Richardus ea. diſt. art. 2. q. 1. Durandus q. 4. Gabriel ſuper Canonem lect. 8. Marſilius in 4. q. 4. artic. 4. concl. 1. Adrianus q. 1. de Euchariſtia, Victoria q. 77. de Sacramentis, Sotus d. 12. q. 1. art. 4. qui rectè dicit, Ioannem Maiorem *reſpexiſſe ad pauca*.

Nam cùm nemo teneatur facere ſummū, quòd poteſt, ut gratiam recuperet: ſed ſatis ſit, ſi adhibeat non leuem diligentiam, hoc eſt, iudicio quodam hu-

A mano ſufficientē; poteſt accidere, vt licet faciat quis quod tenetur, ſiue in examinanda conſcientia, ſiue etiam in procurando dolore; tamen reuera non acquirat gratiam, propter defectum videlicet perfectę pœnitentiæ internæ, aut etiam legitimæ abſolutionis in Confeſſione acceptæ, de quibus quidem non prorſus certò alicui conſtare poteſt.

Dubitatur hic autem à quibuſdam, Vtrum talis non tantùm dignè accedat, ita, ut *non peccet*, ſed etiam *fructuoſè*, hoc eſt, ita, ut gratiam primam (qua caret ut ponimus) ex vi Sacramenti Euchariſtiæ acquirat. Negat enim hoc ex Doctoribus antè citatis, Bonauentura. Item Gabriel ubi ſuprà, et in 4. diſt. 9. q. 1. ſaltem putat, non conferri gratiam tali ex *opere operato* ipſius Sacramenti; ſed ex benignitate diuina, excitante in illo bonum animi motum, qui alio-

B qui per ſe ſufficiat ad gratiam conciliandam. Ac Paludanus diſt. 9 q. 2. certè etiam dubitat, utrum ex *opere operato*. Item Caietanus q. præced. arti. 1. videtur negare, gratiam primam tum conferri, caſu quo attritio eſſet valde exilis. Adrianus quoque ubi ſuprà reſpondet, *interdum* conferri: Quo modo loquēdi utitur etiam Nauarrus in Manuali, ca. 21 nu. 47.

Sed abſolutè tamen ſentiendum eſt, talem accedere etiam *fructuoſè*, & gratiam acquirere ex *opere operato* Sacramenti, quantulamcunque afferat attritionem, modò ea quidem probabiliter ab ipſo putetur contritio, & ſit omnino de peccatis omnibus mortalibus, ita ſcilicet, ut nullius affectus adhuc in ipſo vigeat. Ita ſentiunt diuus Thomas, & expreſſè Alex. Halenſis 4. p. q. 46. m. 3. artic. 2. in fine, & reliqui omnes Doctores antecitati, præſertim Sotus, & Victoria. Pertinet enim hoc ad huius Sacramenti dignitatē. Nec eſt vlla rō, cur ea efficacitas ei denegetur, aut ullo modo limitetur. Eſtque plane id cōſentaneum ſententiæ ſanctorum Patrum, ut ſuprà q.

C præced p. 1. oſtendimus.

Quod cùm ita ſit; ſequitur ſane in uno ſolo caſu poſſe occidere, ut aliquis nec peccet vſurpando Euchariſtiam, neque etiam gratiam recipiat. Talis caſus eſſet, ſi in animo vigeret adhuc affectus ad aliquod peccatum mortale, cuius omnino reus eſſes, ſiue quia ex malitia, ſiue quia ex ignorantia culpabili commiſiſſes; & tamen illius mere naturaliter & inculpabiliter in cōfeſſione uel extra confeſſionem oblitus, ad Euchariſtiam deinde accederes.

In caſu autem, quo accedas de omnibus mortalibus attritus, atque adeò ſine ullius peccati mortalis affectu, nunquam continget illud medium, ut ſcilicet neque pecces accedendo, neque tamen gratiā acquiras, ut rectè Sotus loco citato defendit ex ſen-

D tia D. Thomę. Vel enim putas tunc probabiliter te eſſe contritum, & in gratia: & ſic nihil deerit, quò minus vi Sacramēti eam conſequaris, ut dictum eſt: Vel non putas; & tunc eo ipſo accedis indignè.

Iam de Tertia Quæſtione, quorundam ſententia fuit, non etiam eſſe neceſſario prēmittendam *confeſsionem*. Ita Panormitanus in Capitulo, *De homine*, Extra de celebratione Miſſarum, & Ioannes Medina in Tracta. 2. de Confeſſione, & Caietanus hic art. 4.

Fundamentum huius ſententiæ eſt *Primò*; Quia neque diuinùm præceptum ea de re videtur extare, neq; humanum. Nō *diuinum*; Quoniam id ſolùm iubet, ut *probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*. Poteſt autē probare ſe, & præparare per propriam contritionem; & quidem ita, ut probabiliter ea ratione poſſit exiſtimare, ſe eſſe in gratia. Neque verò ibi etiam præcipitur, ut *probetur* à Confeſſario quis: *Non enim*, (inquit Chryſoſtomus in illum lo-

cum

cum Pauli (*iubetur, ut alter alteri probetur*; *ſed ut ipſe ſibi; non publicum faciens iudicium, & ſine teſte argumentum*. Item neque extat tale præceptum *humanum*; Nã hoc ſolùm iubetur ſemel in anno cõfiteri.

Secundò: Quia ſi iure diuino id facere oportet, nunquam liceret, niſi præmiſſa Confeſſione accedere, i. quod ſine controuerſia falſum eſt.

Tertiò: Quoniam non eſt id neceſſarium ad alia Sacramenta vſurpanda: etſi illa quoque conferant gratiam.

SED contraria ſententia adeò certa iam eſt, ut in Concilio Tridentino ſeſſ. 13. capite 7. & can. 11. ſub excommunicatione ſit prohibitũ opinionem illam Caietani, & aliorũ, defendere. Ita ſentit D. Thomas in 4. d. 16. in expoſitione textus d. 17. q. 3. artic. 1. quæſtiuncula 4. & alij omnes in 4. Theologi in 4. d. 9. & Canoniſtæ item communiter cum Gloſſa in Cap. *De homine*, Extra de celebratione Miſſarũ. Ita etiam Nauarrus in Manuali, cap. 2. nũ. 7. & cap. 21. num. 49. Sotus diſt. 12. q. 1. artic. 4. Victoria q. 78. de Sacramentis.

Fundamentũ huius ſententiæ eſt, quòd Eccleſia perpetuò intellexit eam eſſe vim illius diuini præcepti, quod commemorat D. Paulus; *Probet autẽ ſe ipſum homo*. Cuius rei multa ſunt indicia, & argumẽta. PRIMVM eſt ipſa Eccleſiæ *conſuetudo*, omni memoria antiquior, quæ certè obtinuit, ut confeſſio, tãquã præparatio neceſſaria præmitteretur ab iis, qui ſibi eſſent conſcij alicuius peccati mortalis in Confeſſione antea nõ patefacti. Id patet ex communi vſu & ſenſu ipſo fidelium. Nam vel non audent omnino alioqui accedere, ſi boni & pij ſint; uel ſi aliqui, qui ſunt deteriores id audent, omninò ſentiunt ſe malè facere.

Itaque apud Euſebiũ lib. 6. Eccleſ. hiſtoriæ, cap. 25. legimus Philippum Imperatorem, cùm communicare vellet, non fuiſſe ad Euchariſtiam admiſſum, antequàm faceret confeſſionem. Quare ſtatuendum eſt, ita traditum ab Apoſtolis fuiſſe, ut patet ex Auguſtini Regula lib. 4. de Bapt. contra Donatiſtas, capite 24. & aliàs, cuius ſuprà diſputationibus præcedentibus ſæpè mentionem fecimus.

SECVNDVM huius rei argumentum continetur teſtimonijs Patrum, qui ex illo loco Pauli ità docent; ut Cypriani lib. 1. Epiſtolarum, epiſt. 3. & lib. 3. epiſt. 5. 14. 15. 18. & ſerm. 5. de lapſis. Auguſtini in Pſal. 118. & li. de ſalut. documẽt. capite 33. Baſilij in præparatione ad Liturgiã. Chryſo. hom. 30. in Geneſin, & hom. 10. in Matth. & hom. de Saule, & ẽt in præparatione ad Liturgiam. Ita quoque habetur in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 57. Item Anſelmi, 1. Corinth. 11.

TERTIVM eius rei argumentum eſt, quòd diuus Dyoniſius, lib. de Eccleſ. Hierarch. cap. 3. & Chryſoſtom. homil. 61. ad populum, & homil. 3. in Epiſtolam ad Epheſios, docent, eſſe munus Sacerdotis, indignos repellere ab hoc Sacramento, & dignos ad illud admittere: quod maximè fit, cognito ſtatu pœnitentis in confeſſione, vt moris eſt in eccleſia. Nam alia certè via raro accidit, vt de alicuius indignitate Sacerdoti conſtet.

QVARTVM argumentũ ducitur ex huius Sacramẽti præſtantia. Etenim ratio ipſa nos docet, ad neceſſariam præparationẽ, ut res tam diuina ſumatur, eũ modum pertinere, qui ad gratiæ dignitatem acquirendam, quoad eius fieri poſſit, ſit omnium certiſſimus. Hic autem modus eſt, vt cum dolore atq; pœnitentia interna coniungatur etiam Confeſſio Sacramentalis; vt ſi caſu contingat, dolorem non eſſe alioqui talẽ, qui ſine Sacramẽto ſufficiat ad cõciliandam gratiam, ſuppleat eum defectum Sacramentalis abſolutio.

Accedit, quòd ne Sectarij quidem negare audent, talem confeſſionem peccatorũ ante vſum Euchariſtiæ fieri debere, qualem alioqui Patres orthodoxi frequenter commemorant, ut rem, quæ ſit fidelibus neceſſaria. Itaque ipſi etiam Hæretici ſuo more, nempe in *genere*, prius cõfitentur Miniſtro, quàm ad Euchariſtiam accedant, ut Kemnitius teſtatur in examine Concilij Tridentini ſeſſ. 13. cap. 7. Quanquã alterius modi confeſſionem eam eſſe, de qua doctrina orthodoxa loquitur, quæq; adeò ad iſtud Sacramentum requiritur, infrà diſput. ſeq. de Sacramento Pœnitentiæ, contra Sectarios oſtendemus.

Iam ad *primum* argumentum ſententiæ contrariæ reſpondetur, poſt Concilium quidem Tridentinum, euidens etiam eſſe, quod ſit præmittenda Cõfeſſio iure certè poſitiuo *humano*. Sed præterea affirmamus, eſſe etiam præmittendam iure *diuino*, ut Cõcilium Tridẽtinũ planè ſignificat, & Patres ſentiũt.

Ad rationem autem Caietani reſpondeo, ex argumentis, quæ fecimus debere intelligi, eam certè eſſe vim eius præcepti diuini, quod commemorat Paulus; licet ipſe quidẽ non ita expreſſis verbis hoc declarauerit. Neque verò Chryſoſtomus id negat: præparatio enim, quæ ſit Sacramentali *confeſſione*, etiam ſit ſine *teſte*, & ſine *publico iudicio*. Itaq; tantùm uult Chryſoſtomus, minimè opus eſſe, ut alij *etiam* probetur dignitas illius, qui ad Euchariſtiam acceſſurus eſt.

Ad *Secundum* reſpondeo, illud præceptũ, etſi ſit diuinum eſſe tamen *affirmatiuum*; quod proinde non obligat in caſu, quo rectè adimpleri nõ poteſt. Talis caſus eſt, ſi vrgeat neceſſitas communicandi, neque tamen ſuppetat tũc copia Confeſſarij; tunc quidem caſu ſatis eſt pœnitentia interior, cũ propoſito, quàm primùm fieri poſſit, confitendi, ut etiam in Concil. Trident. loci citato explicatum & conſtitutum eſt. Quod rectè declarat Nauarrus in Manuali cap. 2. nũ. 7. pertinere etiam ad Laicos, quod attinet ad illam obligationem, *tunc primùm poſtea confitendi*.

Porrò iudicatur à Doctoribus vrgere in propoſito illam neceſſitatẽ in his caſibus. *Primò in articulo mortis*, ut notat Sotus diſt. 12. q. 1. ar. 4. qui & dicit, poſſe illum ipſum, qui in diſcrimine uitæ conſtitutus eſt, ſi ſit Sacerdos, Sacramẽtum ſibijpſi conſecrare, quando alioqui nõ haberet. Quod puto, intelligit Sotus, cum id facere poſſet ritu Miſſæ cõſueto.

Secundò. Quandò alioqui propter quaſdam circumſtantias incurreres infamiam. Ita docent ubi ſupra, Victoria q. 79. de Sacramẽtis, Nauarrus in Manuali, cap. 21. num. 49. & alij communiter. Quod per ſe ſus latè patet.

Tertio: Ne alioqui deſis officio alias debito. Vt ſi Parochus ſis, & oporteat, ſi Confeſſarium adire velis, populum deſtitui ſacro in die feſto. Ita Sotus ubi ſupra.

Quarto. Ne minus alioq. decẽter te geras in ſacro faciendo, aut communicando, ut ſi Miſſam ſis iam exorſus, uel iam ad altare ſis applicatus communicandi gratia, & alicuius tunc peccati in Confeſſione non patefacti veniat in mentem. Ita Scotus in 4. d. 9. q. vnica, Sotus loco citato, Syluester Verbo Euchariſtia 2. q. 7. Nauarrus, Victoria locis citatis. Ac declarat Victoria id intelligi, ſi ſaltem Introitũ Miſſæ dixeris. Scotus autem loco citato id extendit, & merito ad quemcunq; caſum in quo iam eo vſque progreſſus ſis, ut differre celebrationem, vel communionem non poſſis ſine ſcandalo; etiam ſi forte

induceris

induеris tantummodò veſtes ſacerdotales, &c.

Non ſunt autem audiendi, Richardus in 4. d. 17. art. 3. q. 6. & Adrian. q. 3. de Confeſſione, qui cẽſent, poſſe aliquem vel ſolùm ea de cauſſa ſine Confeſſione communicare, vt Confeſſarium expectet, quem magis ſibi profuturum putat. Sed neque ſolo prætextu adimplendi Eccleſiaſticum præceptum cõmunicandi in Paſchate, (ſecluſo periculo infamiæ, uel excommunicationis) cùm Confeſſarius non adeſt; ſine confeſſione communicare licebit, vt tandem re melius conſiderata ſtatuit Sotus vbi ſuprà, præſertim ſi peccato ſis obſtrictus, quòd Superiori ſit reſeruatum. Ratio eſt. Quia præponderare debet *diuinum* præceptum de non communicando ante legitimam confeſſionem, ſi peccati mortalis tibi conſcius ſis. Itẽ etiam neque in aliquo ex prædictis caſibus, præterquam in primo, nempe in articulo mortis, licet Euchariſtiam ſumere, ſi peccatum, ꝙ non es confeſſus, habeat annexam excommunicationem, niſi prius ab illa abſoluaris. Ita ex communi doctrina notat vbi ſuprà Sotus.

Iam ad *tertium* argumentum Caietani facilè reſponderi ſolet, aliam eſſe rationem reliquorum Sacramentorum, quippe quibus Euchariſtia longè antecellit. Quanquàm qui ſacrum aliquem Ordinẽ ſuſcepturus eſt, cõfiteri prius debet, cum debeat etiam communicare, vt notauit Nauarrus in Manuali, c. 2. nu. 7 & docet D. Thom. quodlib. 1. q. 6.

Portò, cùm ad percipiendam Euchariſtiam ea ſit opus animi præparatione, quæ hactenus explicata eſt; facilè ex ea doctrina intelligi poteſt, quid Miniſtro Eccleſiaſtico faciendum ſit, cùm Peccator aliquis ab eo poſtulat Euchariſtiam. Quam quidẽ rem diffusè à Doctoribus tractatam, nos breuius complectemur ſequentibus Aſſertionibus.

Primvm igitur, ſi peccator ſit *notorius*, neganda prorſus eſt, etiãſi publicè corã alijs petat. Ita D. Th. hic art. 6. & oẽs Doctores ſine controuerſia. Quod ẽt admonuit Cyprianus lib. 1 Epiſtolarum, epiſt. 10. & refertur de Conſecratione, d. 2. Cap. *Pro dilectione*. Item Auguſt. ead. d. Cap. *Multi*. Chryſoſt. homil. 83. in Matthæum, & 63. ad populum Antiochenum.

Notorius autem peccator in propoſito dicitur, cuius crimen eſt manifeſtum, aut per ſententiam in iudicio; aut per publicam in eo cõfeſſionem; aut per euidentiam rei talem, ut nulla poſſit tergiuerſatione celari. Ita declarat D. Thom. art. 6. & infrà q. 82. art. 9. ad 3. Sotus in dicta diſt. 12. q. 1. art. 6. Nauarrus in Manuali, cap. 21. nu. 55. Idque patet ex Cap. *Tua nos*, & Cap. *Quæſitum*. Extra de cohabitatione Clericorum & mulierum, & ex Cap. finali. Extra de temporibus ordinationum.

Neque verò ſufficit, vt per duos vel tres teſtes alioqui poſſit crimen probari, ſed oportet aliquo modo ex dictis illud eſſe *notorium*, vt notant locis citatis Nauarrus, & Sotus, qui rectè putat, prudentum denique iudicio exiſtimandum eſſe, utrum ſit *infamia* atque *euidentia* rei talis, ut nullus ſit locus tergiuerſandi, qualis eſt, exempli cauſſa, cùm aliquis eſt apertè & publicè vſurarius.

Secvndo aſſerimus, ne poſt actam quidem pœnitentiam dandã eſſe publico peccatori Euchariſtiam publicè, niſi *publicè* ẽt conſtiterit de illius pœnitẽtia: Poteſt aũt ei dari ſecretè. Ita Paludanus d. 9. q. 4. Nauarrus ubi ſuprà, Victoria q. 80. de Sacramentis.

Tertio, cùm conſtiterit tamen de peccatoris ẽt pœnitentia, omnino danda eſt illi Euchariſtia, præſertim in extremo vitæ. Id patet ex Concilio Nicæno can. 12. Ancyrano can. 5. Agathenſi can. 11. Arauſicano can. 3. Item ex Cap. *Super eo*. lib. 6. de hæreti-

A cis. Quanquam Sotus loco citato, nititur nihilominus conſuetudinem quandam excuſare, quæ apud Hiſpanos obtinuit negandi Euchariſtiam ijs, qui extremo ſupplicio eſſent afficiendi.

Qvarto. Peccatori autem *occulto*, id eſt, non ita notorio, ſicut antè declaratum eſt; ſi publicè petat, omnino dari debet Euchariſtia, ut ex cõmuni etiam ſententia docet D. Thom. in dicto art. 6. Item Augu. id aſſerit de conſecrat. d. 2. Cap. *Non prohibeat*, & Chryſoſt. homil. 83. in Matthæum. Quod verum eſt, etiamſi non petat à proprio Parocho, aut etiam ſi eo tempore petat, quo alias communicare non tenetur, ut rectè defendit Caietanus hic art. 6. & Sotus q. citata art. 6. contra Durandum d. 9 q. 5. qui uult, pec-
B catori occulto etiam publicè petenti poſſe negari Euchariſtiam, ab eo, qui non ſit illius Parochus; atque etiam à Parocho, ſi petat eo tempore, quo alioqui communicare non tenetur. Id quod uidetur etiã putare Nauarrus in Manuali, cap. 21 nu. 56. ac ſenſit Paludanus in 4. d. 9. quæſtio. 4. concl. 3. & Adrianus quodlib. 3. q. 3.

Sed tamen D. Tho. & omnes alij Doctores, ut Sotus etiam teſtatur, abſque ulla diſtinctione uel Miniſtri, uel temporis defendunt, ſemper eſſe dandam Euchariſtiam occulto peccatori publicè id petenti; ꝙ rectè probat Caietanus hic art. 6. ex Chriſti exemplo, qui licet omnino non teneretur tribuere Euchariſtiam Iudæ, aut etiam illo Cœnæ tempore tribue-
C re; tamen quia occultus ille peccator erat, & quodãmodo publicè petebat, uel certè ſibi, ut daretur, expectabat, hoc ipſo, quòd illi actioni publicè ita intererat, ſicut Apoſtoli cæteri; ipſi etiã Chriſtus porrexit. Quo argumento uſus eſt ad hanc rem confirmandam Chryſoſtomus ubi ſuprà.

Item id probatur. Nam cauſſa cur proprius Parochus teneatur dare Euchariſtiam peccatori occulto publicè petenti, quo tempore alioqui communicare debet, æquè etiam eum urget, qui non ſit illius Parochus, & quouis item tempore. Ratio enim potiſſima, uel etiam ſola, eius obligationis Paſtoris proprij eſt, non quia per baptiſmum habeat quis ius exigendi à *proprio* ſuo paſtore, ſed ne proprius paſtor alio-
D qui eiuſmodi peccatorem occultum *diffamet*, ut patet ex doctrina D. Thomæ art. 6. ad 2. quòd etiam faceret qui non eſt proprius paſtor, ſimiliter Euchariſtiam negando peccatori occulto. Etſi enim is, qui baptizatus eſt, remota quadam ratione habeat eo ipſo ius quoddam ad Euchariſtiam; tamen niſi præterea etiam ſit *in gratia*; non habet reuera ius ad id abſolutum, ita ſcilicet, ut obligare poſſit Miniſtrum, etiam ſuum Parochum, ut ſibi tãquam ex officij debito communicet Euchariſtiam. Quare uel ſola, ut diximus, uel certè potiſſima ratio, cur Parochus eiuſmodi peccatori Euchariſtiam dare debeat, non niſi illa eſt, ne ſcilicet eum alioqui diffamet.

Neque obſtat, ꝙ D. Thom. in corpore, artic 6 ius
E illud remotum, ꝙ propter Baptiſmum habet occultus peccator ad Euchariſtiam, urget. Id. n. D. Thom. facit, non ut ex eo ſolùm concludat, occulto peccatori eſſe dandam Euchariſtiam, quaſi ex officij debito; ſed ut ea ratione indicet, oportere certè illi dare ad uitãdam alioqui eius infamiam, ſi peccatum, propter quòd illi negari poſſit, nõ ſit alias manifeſtum. Quoniam ſi non ei tunc daretur, omnes nimirum intelligerent, idcirco ei negari, quia propter peccatum aliquod mortale deſit ipſi ius *propinquum & abſolutum* ad Euchariſtiam, cum alioqui minimè ad id carentiure illo remoto Baptiſmi. Atque ita fieret, ut talis peccator, quemadmodum dixi, diffamaretur.

Atque ex hoc ipſo fundamento ſequitur Primo,

occulto excommunicato publicè petenti, eſſe etiam impertiendam Euchariſtiã: quanquam, vt rectè notat Sotus loco citato, *occultum excommunicatum* in hoc quidem propoſito oportet ita intelligere, ſicut occultum peccatorem, id eſt, qui non ſit aut euidẽtia infamiæ, aut ex actu aliquo *iudicij publici* notorius.

Quod propterea attendendum eſt, quia in Concilio Conſtantienſi, vbi alioqui ſit facultas communicãdi cum excommunicatis *occultis*, quatenus id quidem pertineat ad fauorem & commodum eorum, qui cum eis communicant, *occultus* excommunicatus dicitur aliter, nempe ſi non ſit *nominatim* denunciatus talis, aut *manifeſtus* percuſſor Clerici, etiamſi alioqui ſit ex rei euidentia manifeſtus excommunicatus.

At verò in propoſito noſtro, cùm dare Euchariſtiam excommunicato *manifeſto*, ex rei euidentia, aut ex actu aliquo iudiciali, occulto tamen illo alio modo Concilij Conſtantienſis; minimè ex natura quidem ipſius actus, pertineat ad commodum ipſius Miniſtri, nequaquam id facere licebit beneficio illius conceſſionis Conſtantienſis, vt rectè idem Sotus notauit.

SECVNDO ſequitur ex eodem fundamento, peccatori, qui in vno loco eſt occultus, dandam eſſe Euchariſtiam, ſi ibi publicè petat, etiamſi alibi ſit notorius, ut notat Sotus ubi ſuprà. Victoria tamen quæſtio. 80 de Sacramentis, id putat uerum eſſe, quando infamiæ quidem rumor non facilè videretur peruenire alioqui poſſe ad eum locũ, ubi eiuſmodi peccator eſt occultus. Ac certè exiſtimo ſaltem non fore mortale peccatum negando Euchariſtiam talem infamare in loco, ad quem facilè poſſit peruenire ex alio loco infamia, ut patet ex his, quæ tomo 3. diſp. 5. quæſt. 17. p. 2. de Detractione diſputauimus de illa Quæſtione, An infamatum in uno loco, liceat alibi infamare.

Veriſſimè autem addit Sotus, ꝙ liceat ſimpliciter, atque etiam oporteat ubique negare, ſi crimen alibi manifeſtum ſit *contagioſum*, & Reipublicæ *pernicioſum*, ac peccator non putetur emendatus eſſe: ut patet ex ijs quæ notauimus tomo 3. loco citato.

QVINTO præterea aſſerimus, ſi peccator occultè & priuatim, ubi ſcilicet non ſit periculum eum infamandi; negandam omnino illi eſſe Euchariſtiam; ſiue petat à proprio Parocho, ſiue non; ſaltem quando illius peccatum & impœnitentiam Miniſter ſciuerit extra illius confeſſionem Sacramentalem. Ita omnes Theologi cõmuniter docuere, nempe D. Tho. in 4. d. 9. q. 1. art. 5. quod item hic art. 6. planè ſentit, quandoquidem ſolum in caſu, quo alioqui peccator occultus infamaretur, putat ei tribuendam Euchariſtiam, ut patet inprimis ex reſponſione ipſius ad 2. arg. Ita etiam Halenſis 4. p. q. 49. memb. 1. Bonauẽt. d. 9. artic. 2. quæſt. 4. Richard. ead. d. artic. 3. q. 1. Durand. q. 5. Victor. q. 80. de Sacrament. Addidi autem, *ſaltem quando peccatum & impœnitentiam miniſter ſciuerit extra confeſſionem ſacramentalem*: Nam Paludanus d. 9. q. 4. concl. 3. arbitratur, Parochum quidem occulto peccatori, ſi occultè petat tempore, quo aliàs communicare tenetur, debere dare Euchariſtiam, quando peccatum ipſius quidem nouit in confeſſione. Quod etiam ſentit Nauarrus, c. 21. num. 56. & approbat Sotus in dicto artic 6 d. 12. q. 1. Immò addit etiam Sotus, debere illi dare petenti extra tempus, quo alioqui teneretur talis peccator communicare, modò non nimiſſæpè peteret ita indignè.

Ego uerò etſi uideo aliorum ſententiam communem (quos primò allegaui) procedere etiam in caſu quo peccatum occultum ſit cognitum in Cõfeſſione

A (vt ẽt agnoſcit Sotus) tamen puto meliorẽ & tutiorem eſſe opinionẽ Paludani, Nauarri, & Soti, ꝙ. ſ. ſaltem peccatori occulto, cuius peccatum in Cõfeſſione quidem cognitum ſit, non liceat Euchariſtiam negare, ſaltem cum petit à proprio paſtore & eo tẽpore, quo proprius alioqui paſtor eam adminiſtrare ſubditis tenetur, ut ſentiunt Paludanus, & Nauarrus. Nam etſi tũc Miniſter talem peccatorem occultum non diffamaret, tamen reuelaret quodammodo ſigillum Confeſſionis, abſoluto iam toto Confeſſionis actu, pœnitenti quaſi exprobrando auditum peccatum, hoc ipſo ꝙ propter illud ſolum ei negaret Euchariſtiam. Quod non perinde habet locum extra caſum, quo alioqui Miniſter non teneretur admini-

B ſtrare Euchariſtiã: ſiquidem tunc poſſet rationabiliter negare nõ prætendendo auditum peccatum, ſed dicens ſe ad id alioqui non teneri, ut ait Paludanus.

Deniq; hic NOTETVR, nullo caſu fas eſſe, dare peccatori hoſtiã non conſecratam cauſſa uitandi illius ſacrilegij. Ita. n. maioris etiã peccati occaſio ipſi pręberetur, nempe Idololatriæ, ut D. Thom. hic art. 6. ad 2. notat, & alij Doctores communiter. Quod ſanè peccatum Idololatriæ ſaltem ipſi Miniſtro imputaretur, etiamſi ab illo propter ignorantiam inuincibilem facti, excuſaretur ipſe ſuſcipiens, & adorans hoſtiam non conſecratam. Et accedit, ꝙ nihilominus talis ſecundùm opinionem & intentionem ſuam quidem peccaret peccato Sacrilegij, putans ſe accipere

C hoſtiam conſecratam, qua tamen eſt indignus.

Item neque ultro ijs, qui ſint ſuſpecti de aliquo crimine, probandi, ſiue periclitandi cauſſa, Euchariſtia porrigenda eſt, ut monet D. Thom. artic. 6. in reſponſione ad 3. ubi oſtendit, eſſe in eo genere quædam antiqua Iura abrogata: Quod & ipſe annotaui tomo 3. diſp. 6. q. 14. p. 1. Et hæc quidem hactenus, ꝙ attinet ad prę parationem ex parte ANIMI in eo neceſſariam, qui ad Euchariſtiam accedit.

Iam uerò ex parte CORPORIS unum eſt tantùm quod ad eam præparationem requiritur, propter prę ceptum Eccleſiaſticum, nempe ut, quemadmodũ docet D. Thomas art. 8. omnino nihil eo die, aut cibi, aut potus ſumpſeris; ſed planè IEIVNVS accedas. Ta-

D lis fuit Eccleſiæ inſtitutio atque conſuetudo iam inde à temporibus Apoſtolorum, ut defendũt Patres: ac inprimis luculenter D. AVGVSTINVS in epiſt. 118. ad Ianuarium, cuius uerba ſunt: *Placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti Sacramenti, prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intret, quàm cæteri cibi. Nam ideo*, inquit, *per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur*. Item Tertullian. in lib. ad Vxorem, Clemens epiſto. 2. ad Iacobum Cyprian. libro 2. Epiſtolar. epiſt. 3. Gregorius Nazianzen. oratione in Sacrum Lauacrũ, Chryſoſtom. homil. 27. in 1. ad Cor Sedulius in 1. Cor. 11: Iſidorus libro 1. de officijs Eccleſiaſt. capit. 18. Beda in caput 22. Lucæ. Anſelmus in 1. Cor 11. Ita etiam habetur de Conſecratione d. 1. Can. *Sacramenta*, ex

E Concilio Carthaginenſi III. can. 29. & VII. quæſt. 1. Can. *Nihil*, ex Toletano VII. can. 1. & Cap. *Ex parte*. Extra de celebratione Miſſarum. Item in Concilio Braccarenſi I. can. 16. & II. can. 10. & denique in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 13.

SED cùm hoc ita ſit, breuiter præterea declarandum eſt, tum quæ ſit uis huius prę cepti Eccleſiaſtici, tum etiã quidnam ſit contra illud. PRIMO igitur D. Thom. hic art. 8. ad 5. & alij Doctores cõiter intelligunt, ieiunium hoc debere incipere à media nocte, unde incipit dies naturalis ſecundùm cõſuetudinem Eccleſiæ Romanæ. Quanquam Sotus quidem d. 12. q. 1. artic. 8 addit, ſtandum in hoc eſſe conſuetudini patriæ, quæ ab Eccleſia ſit approbata. Cęterùm hæc

omnino

omnino conſuetudo illa iam eſt, vt à media nocte, ſicut dictum eſt, id ieiunium incipiat.

SECVNDO aſſerunt D. Thom. & alij communiter, oportere hoc ieiunium eſſe *ſtrictiſſimum*, quod vocāt *naturale*; ita videlicet, vt ne minimum quidem aut cibi aut potus ſumatur, quod nutrire poſſit. Id quod apertè colligitur ex dicto Cap. *Ex parte*, & alijs Decretis ante citatis. Si autem quiſpiam, dum os abluit, exiguum aliquid fortè deglutiat, minimè id impedit: quoniam non propriè per modum potus; ſed tāquam ſaliuæ id ingeritur. Atque eadem ratio eſt, ſi aliquid pridie remanſiſſet inter dentes, quod poſtridie manè cum ſaliua detruderetur, quod etiam non obſtat, vt D. Thomas in dicto artic. 8. & Nauarrus c. 21. nu. 53. & Victoria q. 83. de Sacramentis, & Sotus vbi ſuprà notant. Ex qua doctrina facilè erit de ſimilibus Caſibus facere iudicium.

TERTIO etiam intelligendū eſt, non violari hoc præceptum, ſi quis Sacerdos reliquias aliquas hoſtię in calice remanentes, poſt ſumptum aliquid ablutionis acciperet. Tota enim illa ſumptio reputatur tanquam vnicus actus. Quare poteſt ac debet tunc Sacerdos reliquias illas etiam poſt ablutionem ſumere, vt docet Caietanus tomo 2. ſuorum opuſcul. Tract. 3. quæſt. 1. Syluester Verbo Euchariſtia 3. q. 8. Sotus d. 12. q. 1. art. 8.

QVARTO. Non tenentur huius præcepti obligatione ij, qui ſunt in periculo mortis conſtituti, vt infirmi, quibus quouis tempore, ac proinde etiā poſt cibum, ſi ita neceſſarium eſſe videatur, dari ſolet Euchariſtia, quod & habetur de conſecr. diſtin. 2. Can. *Presbyter*. Quòd ſi verò hoſtia conſecrata tunc deeſſet, minimè ſanè licebit Sacerdoti poſt prandiū eam conſecrare cauſſa communicandi ægroti, vt poſt Paludanum d. 8. q. 2. bene aſſerunt Sotus vbi ſuprà, & Victoria q. 83. contra Ioan. Maiorem, qui in 4 diſ. 9. q. 3. paradoxè ſcripſit, poſſe id fieri occultè ſine ritu ſolito veſtium, atq; etiam non ſimul conſecrando calicem, neq; ſumpto Sacramento ab ipſo etiā Sacerdote. Imò etiam opinatur, ad eā rem cōſecrari poſſe panem fermentatum, ſi azymus non ſuppeteret.

Verùm hæc opinio omnino falſa eſt. Nam dato, quod in diſcrimine vitæ iure diuino teneantur homines communicare; id certè intelligitur, quatenus fieri poſſit, ſaluo non ſolùm iure *diuino*, quale eſt de conſecranda *ſimul vtraque ſpecie*; ſed etiam ritu conſecrandi Eccleſiaſtico; maximè cùm hoc Sacramētum non ſit tantæ neceſſitatis, quantæ Sacramentum Pęnitentiæ aut Baptiſmi.

POSTREMO. Nequaquam vel hoc præcepto, vel alio quouis tenemur aliquamdiu poſt ſumptionem Euchariſtiæ abſtinere ab alijs cibis: etſi conſultum quidem id ſit, & aliquando etiam de hoc aliquid ſtatutum in Eccleſia fuerit; iam tamen à longo tempore nullum de hoc viget præceptū, vt D. Thomas docet art. 8. ad vltimum, & declarat Sotus diſt. 12. q. 1. art. 8. in reſponſione ad 6. vbi aſſirmat, adeò non vrgeri nos in ea re præcepti neceſſitate, vt etiam à Sacriſtia, inquit, poſſit Presbyter ire ad prandium. Decet tamen nihilominus & conſultum eſt, vt dixi, aliquamdiu expectare.

Porrò LVTHERVS in libro de abroganda Miſſa priuata, hoc Eccleſiæ inſtitutum de Euchariſtia, non niſi ieiunis impertienda, minimè probat; non quia omnino putarit iuris eſſe diuini, vt ijs detur, qui pranſi aut cœnati ſint, ſicut fuerunt Apoſtoli in vltima Cęna; ſed quia planè *liberum vtrumque* velit eſſe, videlicet & ieiunos, & non ieiunos, communicare: Ita enim ſententiam Lutheri & ſequacium Kemnitius interpretatur.

Fundamentum iſtorum eſt *Primò*: Quia quod diuinitùs pręceptum non eſt, putant non poſſe ſic imperari ab Eccleſia, vt pręter mittere ſit peccatū: Non ſumus autem diuinitus iuſſi, vt accedamus ieiuni. *Secundò*: Quia vſus communicandi ſumpto aliquo cibo temperatè, habet exemplum Chriſti, qui Apoſtolis poſt cœnam dedit Euchariſtiam. Atque etiam Apoſtolus prima ad Cor. 11. ſignificat id licuiſſe: reprehendens enim eos, qui in Eccleſia, vbi ad Euchariſtiam ſumendam conueniebatur, ſuas cœnas inſtituebant, monuit, vt *domi ſuæ manducarent*; neque tamen prohibuit, quo minùs poſteà cōuenirent ad Euchariſtiam: quin potiùs inſinuauit, ita fuiſſe faciēdū.

Tertiò accedit, quod eſſet hac ratione etiam anhelitus purgatior, ſi modicè priùs aliquid cibi ſumeretur. Dicit quoque Kemnitius in examine Canonis primi, ſeſſ. 21. Auguſtini quidem ſententia in epiſto. 118. genus hoc quæſtionis eſſe *liberum*, de quo ſcilicet nihil interſit, vtrum hoc aut illud ſtatuatur; ſed facere licere vtrumuis, prout ſit diuerſarum Eccleſiarum atque locorum conſuetudo varia.

SED primum fundamentum iſtorum, ſatis à nobis tomo 2. diſput. 7. de Legibus, q. 5 puncto 6. & 7. confutatum fuit. Quæ enim rectè fieri poſſunt, ea ſi ab Eccleſia præcipiantur, neceſſariò facienda ſunt, cùm diuinitùs iuſſi ſimus obedire noſtris Præpoſitis. Et certè AVGVSTINVS epiſtola 118 ita dicit: *Si quid toti per orbem terrarum frequentat Eccleſia, hoc quin ita faciendum ſit, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt, diſputare*. Affirmat autem ibidem, vt antè recitaui, hoc ipſum inſtitutum cōmunicandi ieiunos, eſſe omnino tale, quod ſcilicet in orbe toto ſeruat Eccleſia, ſicut antè ex Auguſtini loco recitaui.

Ad *Secundum* reſpondet AVGVSTINVS in illa ipſa epiſtola; his verbis: *Nunquid*, inquit, *propterea, quod Apoſtoli ieiuni non fuerunt, calumniandum eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quòd à ieiunis ſemper accipitur?* Deinde oſtendit, non eandem nobis ſuppetere cauſſam, quæ tunc Chriſto, ut cœnatis daret Euchariſtiam: *Namque*, inquit, *Saluator quò vehementiùs commendaret myſterij huius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat*. Item id ita fecit Chriſtus, vt priuſquam inſtitueret hoc Sacramentum, adimpleret ipſa cœna figuram eius, quę fuit nimirum in legali illo eſu agni Paſchalis. Nam hanc etiam rationem reddit Beda in caput vigeſimum ſecundum Lucæ. Nos autem rectè etiam ſecùs facimus, ad honorem uidelicet tanti Sacramenti, vt ait Auguſtinus, & declarat Diuus Thomas articulo octauo.

Iam Apoſtolus prima ad Corint. 11. vt Vvaldenſis libro 2. de Sacramentis, cap. 87. teſtimonio etiam Haymonis confirmat, propriè ibi quidem agebat de communione in ipſa Feria V. Cęnæ Domini, qua die Corinthijs fuit in more poſt *cœnam* conuenire ad Euchariſtiam ſumendam, nimirum, vt eo magis cęnam Dominicam repræſentarent. Quæ cōſuetudo etiam apud Achaicos, & alios populos eo die obtinuit, ut Diuus etiam Auguſtinus epiſtola 118. meminit, atq; etiam patet ex Concilio Carthaginenſi III. Can. 29. Quòd tamen inſtitutum iam pridem contraria totius Eccleſiæ conſuetudine abrogatum eſt, vt Diuus Thomas artic. 8. ad 3. notauit.

Deinde dicimus, Apoſtolum illic minimè aut dixiſſe, aut ſignificaſſe, vt poſt ſumptam cœnam domi, deinde conuenirent ad Euchariſtiam; ſed prohibuit certè, ne *cœnæ prophanæ* haberentur in ipſa Eccleſia ſub communionis tempus, vt Auguſtinus vbi ſuprà dixit. Quamuis neque ibi iuſſerit Apoſtolus, vt ieiuni ſumerent.

Ad *Tertium* reſpondeo, rationem illam prorſus leuem eſſe; neque enim timendum eſt, ne Chriſtus percipiat eius, qui ipſum ſumit, anhelitum, vt maximè ante cibum ſit ille corruptior, vel etiam poſt, ſicut multis poteſt accidere: alioqui probarent iſti, aliquos debere perpetuò ab Euchariſtia abſtinere, in quibus ſcilicet perpetuò eſt fœtidus anhelitus. Eſt igitur illud fœtidum argumentum.

Quod autem kemnitius de Auguſtino dicit, illius ſententia *liberam* hanc eſſe Quæſtionem, impudentiſſimum mendacium eſt. Sæpè enim Auguſtinus in illa epiſtola repetit, hanc conſuetudinem eſſe omnino totius Eccleſiæ. De quo quidem genere conſuetudinem ibidem negat Auguſtinus, ſine *inſolentiſſima inſania* diſputari poſſe.

Quæſtio verò, quam ibi Auguſtinus dixit, pendere ex varia Eccleſiarum conſuetudine, atque adeò *liberam* eſſe, non fuit, niſi de communione in ipſa Feria V. Cœnæ Domini; Vtrum ſcilicet eo die, quo peculiaris illa conſuetudo, de qua ſuprà dictum eſt, in aliquibus Eccleſijs vigebat, eſſet bis celebranda Euchariſtia, *manè* ſcilicet à *ieiunis* (ſecundùm ordinariã & vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem in reliquis diebus) & *veſperi à cœnatis*; vel an tantùm veſperi poſt cœnam, aut antè cœnam, &c.

De hac Quæſtione, propoſita ſibi à Ianuario, Auguſtinus ibi reſpondet, id illis temporibus fuiſſe faciendum, quod erat in more cuiuſque Eccleſiæ. Neque enim Auguſtini tempore, vt ex hac epiſtola apparet, erat vbique abolita peculiaris illa cõſuetudo, quam paulò antè diximus in quibuſdã Eccleſijs obtinuiſſe illo die Cœnæ Domini. Hoc igitur exẽplum etiam obſeruetur, ut quàm ſoleat agere kemnitius in illo ſuo examine mendaciter & fraudulenter, doceri poſſit. Et de IEIVNIO quidem, quod ad præparationem ad communionem neceſſariam ex parte corporis pertinet, hæc dicta ſint.

Dubitare autem præterea quis poſſet, num aliqua immunditia ex parte corporis impedimẽto eſſe debeat, quò minùs ſumatur Euchariſtia. Quæ ſanè quæſtio in primis hic moueri ſolet propter pollutionem nocturnam. Sed eam rem ſatis perſpicuè & copioſè explicat hic D. Thomas art. 7.

Summa eſt, omnino nihil aliud, præterquam peccatum mortale, ita impedire, vt ſi ſumas, pecces: ac proinde ne pollutionem quidem, niſi vel *in ſe*, vel ratione ſuæ *cauſſæ* (ſicut quandoque nocturna eſſe ſolet) ſit peccatum mortale: iuxta ea, quę de hac re tradidimus tomo tertio, diſputat. nona, quæſtione tertia, puncto tertio. Decere autem ob eiuſmodi immunditiam, quamuis peccatum non eſſet, aut per Confeſſionem ſtatim ſubſequẽtem eſſet expiata, abſtinere ab Euchariſtia, ſi diſtractio præſertim mentis ex ea cõſequatur. Ita communiter Theologi de hac re docent. Neque eſt hic locus de eiuſmodi re copioſiùs diſputandi, quod facit, vt dixi, ſatis prolixè Diuus Thomas.

PVNCTVM QVARTVM.

Quàm frequenter hoc Sacramentum vſurpari poſſit, aut etiam debeat.

D. Thom. art. 10. & 11.

IN PRIMIS hoc loco conſtituendum eſt, præcepto non modò *Eccleſiaſtico*, quod extat in Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de Pœnitentijs, & remiſſ. ſed etiam *diuino*, omnes rationis uſu & idonea ad id diſcretione

A vti poſſunt, obligatos eſſe ad hoc Sacramẽtum percipiendum. Ita D. Thomas hic articulo decimo docet ex illis locis: *Niſi manducaueritis, &c. non habebitis vitam in vobis*, Ioan. 6. quam ſententiam de Sacramentali ſumptione Patres intellexerunt, ut infrà puncto quinto oſtẽdemus. Item Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*. Vbi verbum, *Facite*, præceptũ omnino cõtinet, quemadmodum expreſsè indicatur in Concilio Tridentino, Seſſ. 22. cap. 1. & omnes Patres intellexerũt, quorum teſtimonia prolixè infrà q. 11. de ſacrificio Miſſæ, punct. 1. recitabimus ad probandum ex eo Chriſti præcepto inſtitutum ſacrificandi in Miſſa. Itaque cùm ad actionem eam, quam Chriſtus ibi verbo illo generali, *Hoc facite*, imperauit, maximè etiam

B vſus *percipiendæ* & *adminiſtrandæ* alijs Euchariſtiæ pertineat, hunc etiam uſum intelligere debemus ibi imperatum eſſe.

Quamobrem licet id præceptum, *Hoc facite*, ad ſolos Apoſtolos & eorum ſucceſſores Sacerdotes directò quidem pertinuerit; tamen conſequẽter ad alios etiam fideles pertinere ſentiendum eſt. Nam ut rectè argumentatur Sotus diſt. 12. quæſt. 1. artic. 11. ſi Miniſtri tenentur Euchariſtiam adminiſtrare populo; conſequitur, ipſum etiam populum debere ſumere Euchariſtiam. Quæ ſanè Conſequentia in propoſito bona eſt propter rationem atque naturam huius Sacramenti, quod uidelicet tanquam cibus quidam ſpiritualis neceſſarium eſt ad ſalutem ijs, qui ra-

C tionis uſu pollent, & frequentibus peccatis ſubinde robur uitæ ſpiritualis labefactare poſſunt, ut ſuprà quæſt. 1. puncto 5. declarauimus.

Simili enim ratione, quoniam Baptiſmi, & Pœnitentiæ Sacramentum ſuo modo neceſſaria ſunt ad ſalutem, rectè etiam colligimus, populũ debere iſta Sacramenta vſurpare eo ipſo, quòd Miniſtri quidem iuſſi ſunt illa populo adminiſtrare.

Non eſt igitur ullo modo aſſentiẽdum ijs, qui contrà putauerunt, abſolutè quidem non extare præceptum diuinum de *ſumenda* Euchariſtia; ſed tantum de *referendo* ipſius uſu ad Chriſti *commemorationem*, quandocunque illa ſumeretur.

Quod etiam hic Caietanus art. 11. putat defendi

D poſſe. Sed fallitur Nam quamuis hæc etiam omnino ſit uis illius præcepti, ſicut colligitur ex Paulo 1 Corint. 11. & ex modo item ac uerbis, quibus ſententiam illam Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem*, recitat Eccleſia in Miſſæ canone; tamen non id ſolum à Chriſto imperatum eſt, ſed omnino ſenſus hic eſt, *Hoc facite*, & facite, cùm feceritis, *in meam commemorationem*.

Quin ſit igitur pręceptum diuinum abſolutè etiã ſumendi Euchariſtiam, minimè dubitandum eſt, ut rectè affirmat ubi ſuprà Sotus, Quod idem, pręter Diuum Thomam, aſſeruit Durandus in quarto, diſtinctio. 9. quęſtione ſecunda, Paludanus ead diſtin. quæſtione prima, Roffenſis libro quarto, de Eucha-

E riſtia contra Oecolampadium cap 8. Victoria q. 86. de Sacramentis. Ruardus Tapperus artic. 15. fol. 367. Ita etiam ſenſerunt Patres. Chryſoſtomus homilia. 45. & 47. in Ioannem, Cyrillus libro tertio, in Ioannem, cap. 37. Ambroſius libro quinto, de Sacrament. capitulo quarto, Cyprianus in Orationem Dominicam. Concilium Cabillonenſe II. ſub Carolo Magno, cap. 46.

Neque iam ullus Catholicorum contrarium docet: etſi id quidem falsò docuerint aliquando nonnulli Scholaſtici, nempe Alenſis 4 p. q. 51. memb. 2. Bonauentura diſt. 12 artic. vltimo, q. 1. Gabriel lect. 87. in Canonem Miſſę, ſub finem. Quibus nequaquam eſt aſſentiendum.

QVAE-

QVAESTIO autem tunc eſt, *Quando, & quoties* Euchariſtia neceſſariò ſumenda ſit? Paludanus loco citato, & alij quidam putant, iure diuino ſemel tantùm in vita, atque item imminente morte. Sed hæc ſententia meritò diſplicet Soto vbi ſuprà, & alijs Theologis. Nam cùm hoc Sacramentum ſit cibus ſpiritualis; ratio eius indicat, ſæpiùs eſſe ſumendum eodem iure, quo alioqui neceſſariò ſumendum eſt, nempe diuino. Itaque Patres ad communionem ſanè adhortantur, tanquam ad rem, quæ ſæpè etiam neceſſariò vſurpari debeat. Vt Tertullianus libro de Oratione, Cyprianus in Orationem Dominicam, ſuper illud: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, Ambroſius lib. 5. de Sacramentis, cap. 4.

Quam ob rem latiùs aliquanto RESPONDENDVM eſt. Nempe iure quidem DIVINO tum eſſe Euchariſtiam ſumēdam, cùm prudenter iudicatur, eſſe illam neceſſariam homini ad eum finem, cuius cauſſa inſtituta eſt, videlicet ad conſeruandam & roborandam vitam ſpiritualem contra tentationes. Ita generatim & conuenienter naturæ ſimilium præceptorum *affirmatiuorum*, reſpondet Sotus vbi ſuprà, & Victoria quæſtione 86.

Talis autem neceſſitatis tempus ab illis authoribus, & ab alijs communiter putatur eſſe *Primò* in articulo mortis. Quod aſſerit etiam Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerdotio, & communiter alij Patres, qui idcirco Sacramentum iſtud appellauerunt *Viaticum*, vt ſupra quæſtione prima, punct. 1. vidimus. Etſi ſentiunt quidem Sotus, Victoria, Paludanus vbi ſuprà, eum minimè peccaturum, ſaltem mortaliter, qui paulò antè illud tempus imminentis mortis, verbi gratia biduo aut circiter, communicaſſet, & citra contemptum aut ſcandalum ſub ipſum mortis periculum communicare intermitteret.

Secundò, tempus illud in ipſa vita neceſſariò communicandi, toties inſtat, quoties iudicio prudentis videatur omnino eſſe eo etiā ſalutari remedio opus alicui, vt vincat aliquas grauiores tētationes; in qua re maximè circumſpecta debet eſſe prudentia, præſertim Confeſſarij.

Tertiò affirmat Victoria vbi ſuprà, iure diuino cōmunicandum eſſe tum, cùm quis exiſtimat, ſe non ampliùs in vita habiturum eius rei opportunitatem. Quod mihi quidem non improbatur. Nam cùm nemo ſit, cui non graues in vita tentationes immineāt, ad quas ſuperandas opus etiam ſit hoc ſanctiſſimo Sacramento; debet vnuſquiſque eo ſe remedio ſaltem præmunire, ſi alioqui futurum ſit, vt tunc temporis illo uti non poſſit, quo oporteret.

Iam verò iure poſitiuo & ECCLESIASTICO omnes fideles, cùm *ad annos diſcretionis peruenerint*, tenentur ſemel in anno, videlicet in Paſchate, communicare. Ita demùm ſtatutum eſt ab Innocentio III. in Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de Pœnitentia & remiſſion. cùm tamen ante illud Innocentij tempus varia fuiſſet in hac re, varijs temporibus conſuetudo & lex Eccleſiaſtica, vt Diuus Thomas hic art. 10. ad 5. commemorat.

Nam initio naſcentis Eccleſiæ, cùm maxima eſſet fidelium charitas, omnes, qui intererant Euchariſtiæ ſacrificio (& non ſolùm Miniſtri altaris, vt quidam falsò putant) tenebantur quotidie communicare peracta conſecratione, ut apparet ex Anacleto epiſtola prima, & ex Canone decimo Apoſtolorum. Quod ipſum maximè etiam facere tenebantur ipſi altaris Miniſtri, vt conſtat ex Canone nono Apoſtolorum.

Deinde verò cùm feruor ille charitatis minueretur, ſtatutum eſt à Fabiano Papa, vt ſaltem ter in anno, A nempe in Natali, Paſchate, & in Pentecoſte fideles communicarent, vt habetur de conſecrat. diſt. 2. Can. *Etſi non frequentius*. ex eiuſdem Pontificis epiſtola. Atque etiam Soter Pontifex addidit, ut in die quoque ipſo Cœnæ Domini, quemadmodum refertur die conſecratione diſt. 2. Can *In cœna*, ex eiuſdem Pontificis epiſtola ad Epiſcopos Italiæ.

Tandem decreſcente adhuc magis charitate, ſtatutum eſt, vt diximus, ab Innocentio, vt omnes minimùm ſemel in anno, nempe in Paſchate communicent. Quod rurſus ita neceſſariò faciendum eſſe ſub anathemate definitum eſt in Concilio Tridentino, Seſſione 13. can. 9. ubi illud Innocentij præceptum ijſdem fermè verbis repetitur.

B SED animaduertenda ſunt hic quædam. PRIMVM eſt, antè annum ætatis duodecimum, non obligare id Eccleſiæ præceptum, ut bene Sotus notat diſtin. 12. q. 1. art. 11. Etſi enim antè quoque aliquibus contingat habere eam diſcretionem rationis, ut *poſſit* quidem eis dari Euchariſtia, quemadmodum ſuprà punct. 2. dictum eſt; non tamen ante illud tempus ętatis habent eam diſcretionem, qua opus eſt, vt etiam teneantur recipere Euchariſtiam, uel etiam confiteri, inquit Sotus.

SECVNDVM eſt, impleri id pręceptum, ſi quis cōmunicet ſub id tempus, quod octo diebus ante diem Paſchæ, & octo poſt continetur, ut ab Eugenio IV. declaratum eſſe notat Nauarrus, c. 21. nu. 45. Quod C etiam declaratur ſatis per ipſam Eccleſiæ conſuetudinem. Item Innocentius in dicto Cap. *Omnis*, explicuit poſſe ultrà id etiam tempus differri communionem, ob aliquam cauſſam rōnabilem iudicio Cōfeſſarij. Atq; etiam ſufficeret quolibet Quadrageſimæ die cōmunicare, ubi talis eſſet conſuetudo *præſcripta*, quemadmodum notat loco citato Nauarrus.

TERTIVM eſt, Cōſequenter, ſi quis ſub illud tempus Paſchæ aliqua Cenſura impeditus ſit, quò minus communicare tunc poſſit, omnem debet, quod in ſe eſt, dare operam, ut ab eiuſmodi Cenſura legitimè abſoluatur. Quòd ſi per illum certè id non ſteterit, minimè tunc peccabit, omittendo communionem: ut illic etiam notat Nauarrus.

D QVARTVM eſt. Si ſub illud tempus aliquis non communicet, idq; facere differat uſq; ad alterū Paſcha inſequentis anni; non peccabit *nouo peccato* contra præceptum quidem Eccleſiæ propterea, ꝙ vſque ad alterum annum *differat*. Ita D. Antoninus 2. par. tit. 9. cap. 9. §. 3. Syluester Verbo Euchariſtia 3. q. 15. Ioannes Medina Tractatu 2. de Confeſſione, q. 34. circa finem, quibus tamen in hac re Nauarrus loco citato refragatur; cæterùm ſine firma ratione.

Nam reuerà præceptum illud communicandi, ut eſt quidem *Eccleſiaſticum*, pertinet *determinatè* ad illud ipſum tempus Paſchatis. Vnde fit, ut ſi tunc trāſgrediaris illud, omittendo communionem; non obligeris deindè ab eodem præcepto ſub nouo peccato E communicare ante tempus alterius Paſchatis. Quēadmodum, quia præceptum recitandi horas Canonicas pertinet ſimiliter ad unumquemque diem; ſi quis illud uno die tranſgrediatur, non tenetur ſequenti die illud idem ſupplere, dicendo uidelicet bis horas Canonicas, ſemel pro ipſo die, & iterum pro die antecedente.

Quòd autem non niſi ad illius Paſchatis tempus *determinatè*, ut diximus, præceptū illud pertineat, patet ex illius tenore. Dicitur enim in Capit. Omnis utriuſque ſexus, teneri fideles communicare *ſingulis annis, ad minùs in Paſchate*. Item in Concilio Tridentino, teneri illos id facere *ſingulis annis ſaltem in Paſchate*. Qui modi loquendi tantundem omnino ualent,

lent, ac ſi dictum eſſet, teneri ſemel in Paſchate.

Et quoniam eodem tenore, vt Sotus etiam di. 12. q. 1. artic. 11. fatetur, ponitur in dicto Capit, *Omnis*, præceptum *confitendi* ſingulis annis in Paſchate, ſcilicet ob communionem; probabile eſt, neq; eos peccare *nouo* peccato contra iſtud præceptum Eccleſiaſticum, qui prætermiſſa eo tempore Cōfeſſione, eam *differunt* vſque ad ſequentis anni Paſcha. Quod ſanè ſentiunt ſimiliter Antoninus, & Syluester vbi ſuprà, etſi non etiam Ioannes Medina.

QVINTO tamen diligenter notādum, Eccleſiam, cùm ſolùm exigit vt *ſemel* ſub illud Paſchæ tempus fideles communicent, nequaquam propterea immunes illos facere ab obligatione alioqui iuris *diuini*, quo nihilominus interdum fieri poteſt, vt ſæpiùs & intra annum teneatur quis communicare, ſicut patet ex doctrina antea tradita de tempore, quo iure *diuino* Euchariſtia eſt neceſſaria. Quare accidere poteſt, vt licet contra Eccleſiaſticum quidem præceptū in ea re non pecces, aut certè non *nouo* peccato pecces, ſi ne in Paſchate quidem communices; tamē pecces contra ius diuinum, prætermittendo ſeu differendo id facere. Quanquam neque negandum eſt, quin plerique videantur ſatisfacere etiam iuri diuino cōmunicando intra annum ſemel ſecūdùm inſtitutum Legis Eccleſiaſticæ, vt ſatis indicat Sotus vbi ſuprà, & alij Doctores. Verùm ea res omnino ex perſonarum circunſtantijs prudenter exiſtimari debet, maximè indicio Confeſſarij, vt ſuprà monuimus.

SEXTO, cùm hæc ita ſe habeant, quod pertinet ad præcepti *neceſſitatem*; minimè tamen eſt negandum, quin citra legis etiam vllam neceſſitatem, ſaluberrimum ſit, *quàm frequentiſſimè* communicare, modò dignè id fiat. Quod quidem intelligendum eſt, ſi genus ipſius actionis per ſe conſideretur. Nam *per accidens* fieri poteſt, vt quibuſdam aliquando conſultum ſit, abſtinere ab creberrima cōmunione, qualis eſſet quotidiana, &c. nempe ſi ex ea re nimium in aliquibus reuerentia erga diuinum iſtud Sacramentum minueretur. Qua de re admodùm ſanè, piè & prudenter D. Thomas in artic. 11. diſſerit.

Quod fecit itidem S. Auguſtinus epiſt. 118 ad Ianuarium, & ex recentioribus Gabriel lect. 87. in Canonem Miſſæ, & Adrianus in 4. in materia de Euchariſtia, non longè ab initio; & copioſiſſimè ſuperioribus annis Doctor Matridius Societatis noſtræ, in peculiari libro, quem de frequenti communione cōtra eius inſtituti obtrectatores conſcripſit.

Certè SS. Patres populum ad *frequentem* communionem, tanquam ad rem ſalutarem paſſim hortantur. Ignatius in epiſt. ad Epheſios. Iuſtinus Apolog. 2. Baſilius in epiſt. ad Cæſariam Patriciam. Chryſoſtomus homil. 5. in 1. epiſt. ad Timotheum, & homi. 28. in 1. ad Cor. & homil. 3. in epiſtolam ad Epheſios. Cyrillus lib. 3. in Ioan. capit. 37. Theophylactus in 1. Cor. 11. Tertullianus lib. de Orat. Cyprianus in Orationem Dominicam. Hieronymus lib. 1. contra Pelagianos. Ambroſius lib. 4. de Sacramentis, c. 6. & lib. 5. cap 4. Auguſtinus ſerm. 28. de verbis Domini, & epiſtola 118. ad Ianuarium. Gregorius in caput 1. lib. 1. Regum, lib. 2 cap. 1.

Atque erat etiam frequens apud veteres communicandi conſuetudo, nempe diebus Dominicis; vel certè bis aut ter in hebdomade, vt videre eſt apud Iuſtinum vbi ſuprà, & Chryſoſtomum homil. 61. ad pop. Antiochen. & Hieronymū in epiſt. ad Luciliū, & apud Socratem lib. 5. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 32. Quod item apparet ex libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 53. Neque pauca etiam in Actis Apoſtolorum occurrunt exempla frequentis communionis.

A Et hæc quidem cùm ex Catholicorum ſententia ſic ſe habeant, minimè ferri debet impudentia KEMNITII, qui in ſuo examine ita Canonem illum 9. ſeſ. 13. Concilij Trident. calumniatur, quaſi Patres ibi voluiſſent, omnino ſatis eſſe, ſemel tantùm in anno communicare; neque præterea ampliùs aut iure diuino id vnquam facere oportere, aut etiam frequētiùs facere, fore ſalutare: *Num*, inquit iſte inter cætera, *volunt Tridentini Patres, ad crebriorem communionem homines exhortandos? Profectò ne vnum quidem verbum in tota illa Seſſione animaduertitur, quod vel leuiter ſignificet*. Item, *ne verbo quidem*, inquit, *mentionem faciunt crebrioris communionis*. Hactenus iſte.

Cuius impudentia vt retundatur, illa verba Patrū
B pulcherrima in eadem ipſa Seſſio. capit. 8. notentur. *Paterno*, inquiunt, *affectu admonet S. Synodus, hortatur, rogat, & obſecrat, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, vt omnes & ſinguli, qui Chriſtiano nomine cenſentur, in hoc vnitatis ſigno, in hoc vinculo charitatis tandem aliquando concordent, memoreſque tantę Maieſtatis, & tam eximij amoris Ieſu Chriſti, &c. hæc ſacra Myſteria Corporis & Sanguinis eius, ea fidei conſtantia & firmitate, ea animi deuotione, ea pietate & cultu credant & venerētur, vt panem illum ſuperſubſtantialem* FREQVENTER *ſuſcipere poſſint, vt verè ſit eis animæ vita, & perpetua ſanitas mentis, cuius vigore confortati, ex huius miſeræ peregrinationis itinere, ad cæleſtem patriam peruenire valeant*. An verò hoc eſt, *ne verbo quidem* mentionem
C *crebrioris* communionis facere?

Ergo & hoc etiam exemplum obſeruetur, vt redargui poſſit impudentia Kemnitij. Qui & illud ibi manifeſtiſſimè certè mentitus eſt, quod item ſcribit, eſſe *apud nos perſuaſionem, idem eſſe, ſpectare Miſſam* (refero eius verba) *atq; vti communione: Immò minori*, inquit, *cum periculo, & maiori cum fructu, ſpectaculum Miſſæ coniunctum eſſe, quàm ipſam communionem*. Hanc certè Kemnitij calumniam nemo non videt eſſe coniunctam cum inſigni mendacio. Sed de quarto Puncto principali hactenus.

PVNCTVM QVINTVM.

D *Quonam modo ſumi debeat hoc Sacramentum, quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti: Vtrum ſcilicet neceſſariò in vtraque ſpecie, an verò liceat etiam in altera tantùm.* §. 1.

D. Thom. artic. 12.

CELEBRIS controuerſia eſt; Vtrum extet pręceptum diuinū, quo fideles omnes teneantur vtramq; ſpeciem Sacramenti ſumere quotieſcunque communicant; & Eccleſiæ miniſtri vtramq; illis præbere quandocunque petierint? Eccleſia Catholica negat. Sectarij omnes affirmant.

E Et quidem auctores, è quorum numero inprimis eſt hic artic. 12. Caietanus, aſſerunt, ita etiam ſenſiſſe Neſtorium & Pelagium. Id tamē incertum eſt. Nam neque ex Concilijs, in quibus illi hæretici damnati ſunt, neque ex antiquis Scriptoribus conſtat, eam illorum fuiſſe ſententiam.

Illud autem compertum eſt, ante annos circiter 170. ita pertinaciter in Bohemia docuiſſe Iacobellū quendam Miſnenſem, cùm Pragę tunc ageret publicum concionatorem, qui & fertur fuiſſe ad eam rem incitatus à quodam Petro Dreſdenſi ex eadem Miſniæ prouincia exule propter hæreſes Vuicleffi & Huſs, quas complexus erat.

Itaq; illius Iacobelli auctoritate, q magni nomi-

A nis tunc habebatur factum eſt, vt Bohemi, qui erroribus Vvicleffi, & Hus alioqui erant infecti, vtraq; ſpecie tanquam ad ſalutem omnibus neceſſaria vtēdum ſibi exiſtimarent, ac publico etiam edicto decernerent, vt lib. de orig. Bohem. cap. 35. & in epiſt. 130. Aeneas Sylvius memorat. Atque eadem eſt ſententia Græcorum Schiſmaticorum, præſertim hoc tempore, vt ex Patriarchæ in Cenſura Orientalis Eccleſiæ, capit. 21. Hieremiæ reſponſione ad Proteſtantes intelligi poteſt.

Porrò Lutherus in hac quæſtione, ſicut in alijs, varius admodum, & inconſtans fuit, ideoque omni prorſus fide apud prudentes indignus. Nam vtrumque aliquoties aſſeruit. Nam tomo 7. Germanico, Vvittembergæ edito, fol. 17. pag. 2. & in lib. ad nobilitatem Germanicam, & in ſermone de Sacramento
B & confraternitatibus, liberum eſſe aſſeruit, vel vtrāque, vel alteram tantùm ſpeciem ſumere aut miniſtrare; contrà verò, vtramque ſpeciem præcepto diuino eſſe omnibus neceſſariam affirmauit in aſſertione ſuorum articulorum, art. 16. & lib. de captiuit. Babylon. Licet conceſſerit, poſſe eos, qui in altera tantum cōmunicant à peccato excuſari, vel ob ignorantiam, vel quia non ſit ipſis vtriuſque copia.

Nec ſolum in libris diuerſis, ſed quandoq; etiam in vno & eodem libro, ita turpiter ſpiritus Lutheri minimè diuinus, ſibi contradixit. In libro enim de captiuitate Babylonica, primùm ita inquit: *Chriſtus non permittendo, ſed præcipiendo dixit, Matthæi 26. Bibite ex eo omnes. Et iſtud non poteſt ſolis presbyteris dictum intelligi, ſed omnibus.*
C Illico uerò in eodem libro poſt duas paginas ita dicit, uel potius ita ſibi contradicit: *Non peccant, qui vna ſpecie vtuntur, cum Chriſtus non præceperit vlla vti, ſed arbitrio cuiuſque reliquit, dicens: Quotieſcunque hæc feceritis, in mei memoriam facietis. Sed illi peccant, qui hoc arbitrio volentibus vti, prohibent vtramque dari.*

Nec diſſimili inconſtantia Melanchthon ſcripſit in Locis communibus ab ſe recognitis, & Anno 23. Argentorati editis, in loco de abrogatione legis, pag. 76. *Ita non peccare eum qui vtitur altera Sacramenti ſpecie, ſicut non peccat is, qui libertate Chriſtiana carnem ſuillam edit, aut ab illa abſtinet.*
D Cùm tamen in Confeſſione Auguſtana art. de abuſibus, & in Apologia eiuſdem Confeſſionis, etiam docuerit utramqs ſpeciem omnibus eſſe neceſſariam.

Simpliciter autem Lutherus in aſſertione eorum articulorum, quos Leo X. damnauit, ſententiam Græcorum & Bohemorum propugnandam ſuſcepit, eāque retinent mordicùs omnes Sectarij. Caluinus lib. 4. *Inſtit.* capit. 7. ſectio. 47. & ſeq. Et Proteſtantes in *Confeſſ.* Auguſtana artic. de abuſibus. Kemnitius in examine ſeſſ. 21. Concilij Triden. &c. Qui tanta paſſim uehementia pro calice cōtendunt, ut ad eos non immeritò referri illud poſſit, quod ab Iſaia capit. 24. propheticè dictum Thomas Vvaldenſis lib. 2. de Sacram. cap. 87. in Bohemos uſurpauit: *Clamor*, inquit
E Iſaias, *erit in Plateis ſuper vino.* Quo loco D. Hieronymus uinum etiam interpretatus eſt erroris ebrietatem, qua certè ſi ulli alij hæretici, iſti correpti ſunt maximè cùm tantoperè contendunt pro uino. Cæterum impletur etiam, quod ibidē propheticè Iſaias dixit: *Non bibent vinū, amara erit potio bibētibus illā.*

Etenim Eccleſia Catholica in Concil. Conſtant. ſeſſ. 13. & in Baſilienſi ſeſſ. 30. item in Trident. ſeſſ. 21. cap. 1. 2. & 3. & can. 2. & 3. contrà ſentit, Fideles omnes & ſingulos, minimè præcepto aliquo diuino ad communicandum in vtraque ſpecie teneri, neque vtramque illis eſſe neceſſariò exhibendam, cum petunt. Quod cum ſit veriſſimum; vel ob hanc etiam cauſſam rectiſſimè negat Eccleſia vini ſpeciem populo, ne ſi concedat, fortaſſis ea reconfirmetur falſa aduerſariorum opinio de neceſſitate illius etiam ſpeciei in ſingulorum communione. Ex quo Eccleſiæ iudicio fit, vt iuxta adductum Iſaiæ vaticinium; aut vinum in communione Laici non bibant, aut ijs qui contra Eccleſiæ iuſtiſſimam legem bibunt, amara, hoc eſt pernicioſa ſit illius potio.

Iam verò, vt hanc Eccleſiæ doctrinam Methodicè confirmemus, & aduerſariorum contraria argumenta eadem opera refellamus, talē principio RATIONEM formo: Si aliquod eiuſmodi diuinum præceptū exſtat; neceſſe eſt illud oſtendi poſſe. I. Vel ex verbis aliquibus Chriſti, quæ id præceptum contineāt. II. Vel ex inſtitutione huius Sacramenti, in ſpecie vtraque. III. Vel ex eiuſdem Sacramenti ratione atque natura. IV. Vel ex Chriſti facto & exemplo. V. Vel ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine. VI. Vel denique ex antiquorum Patrum teſtimonio & traditione. At nullo modo ex iſtis tale aliquod Chriſti præceptum euinci poteſt, igitur planè illud non exſtat. Iam confirmemus ſingula.

Non poſſe colligi diuinum præceptum de communione ſub vtraque, ex Chriſti verbis. §. 2.

AC primum, quod ad uerba ipſa Chriſti attinet, probo nulla eſſe eiuſmodi, quę præceptum illud contineant. Nā ſi quæ eſſent, maximè illa inſtitutionis, Lucæ 22. *Accipite, manducate, Hoc facite in meam commemorationem.* Et Matth. 26. *Bibite ex hoc omnes.* Et 1. Corinth. 11. *Hoc facite quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem:* Aut etiam illa, Ioā. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Nam & his verbis maximè Petrus ille Dreſdenſis hunc errorem initio perſuaſit Iacobello Pragenſi, vt libro dē orig. Bohem. cap. 35. Aeneas Sylvius vbi ſuprà memorat. Quanquam nunc quidem Sectarij omnes illa tantum alia uerba Chriſti in inſtitutione ad hanc rem urgent, ſicut §. 4. poſtea uidebimus.

Sed quod illa uerba inſtitutionis tale præceptum non contineant, manifeſtè conuincitur. Nam ut maximè demus illa uerba Chriſti, quæ recitauimus: *Accipite, &c.* fuiſſe non modò *concedentis* Sacramēti uſum, & poteſtatem illud deinceps ſimiliter conficiendi, ſed etiam *imperantis* planè, (quod tamen Ruardus Tapperus art. 15 pag. 374. Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 44. Caietanus hic art. 11. & 12 & multi Scholaſtici, negari poſſe exiſtimant) tamen nullum uerbū in omnibus illis eſt, quo uideri Chriſtus poſſit *imperaſſe* omnibus abſolutè uſum etiam calicis, uel ut ille omnibus adminiſtretur. Quod enim ait: *Hoc facite in meam commemorationem*, id eſt, benedicite, ſeu conſecrate, accipite, manducate, ac diſtribuite etiam alijs; id verò ad ſolam ſpeciem panis retulit, ut apud Lucam, cap. 22. & Paulum 1. Cor. 11 uiderē eſt, qui eorum Chriſti uerborum ſoli meminerunt.

Quod etiam dicit: *Bibite ex hoc omnes*, id quidem ad ſolos Apoſtolos dictum eſſe, ut erant illæ perſonæ duodecim numero, rectè uideri poteſt. Apparet enim eodem ſenſu Chriſtum, Matth. 26. dixiſſe, *Bibite ex eo omnes*, quo Marcus, capit. 14. dixit: *Et biberunt ex eo omnes.* Quod inde confirmatur, quia propter Iudam ita Chriſtus dixit, ut ille etiam biberet; ſicut in caput 26. Matth. Theophylactus ex ſententia quorundam ueterum annotauit.

Verùm, etſi hanc interpretationem non improbo, tamen cùm *vſus calicis* (ut paulò poſt dicemus)

 ipſis

ipſis quidem *miniſtris* Euchariſtiam conficientibus, diuino præcepto ſit iniunctus, tanquam quiddã pertinens ad munus eius miniſterij; magis probo aliam interpretationem, quæ hic adhiberi ſolet. Aſſero igitur illa verba *Bibite ex eo omnes*, ad ſolos Apoſtolos dicta eſſe, non ſolùm, vt erant illæ determinatæ *perſonæ* numero duodecim; (quanquam & ſic etiam, vt conuincunt rationes prioris interpretationis) neque ea præcisè ratione, qua erant Chriſti *diſcipuli*, & *fideles*; ſed vt erant futuri deinceps Euchariſtiæ conficiendæ *miniſtri*; ac proinde id præceptum ad ſolos ſacerdotes pertinet, qui ſunt ſucceſſores Apoſtolorum in eo miniſterio. Ita plerique ſcriptores Catholici, planè irrefragabiliter hactenus reſponderunt, vt Roffenſis artic. 16. contra Lutherum. Alfonſus à Caſtro in ſumma de hæreſ. verbo Euchariſtia, hæreſ. vlt. Caietanus hic artic. 12. & ante hos omnes Thomas Vualdenſis Tom. 2. de Sacramen. capit. 90. vt alios iam prætercam.

Et quidem quod ad ſolos tũc Apoſtolos Chriſtus loqueretur, ex Euangeliſtis Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. perſpicuum eſt, qui certè non ita accuratè numerum ipſum *duodecim* Apoſtolorum cum Chriſto in cœna accumbentium commemoraſſent, ſi alij præterea menſæ tunc aſſediſſent; neque aliud hactenus ab vllo ſanctorum Patrum vel cogitatum uel literis proditum eſt, quàm quod duodecim illi tantum cum Chriſto cœnauerunt.

Cùm autem ibi Apoſtoli fuerint non ſolùm Chriſti *fideles*, verùm etiam *ſacerdotes*, ac *miniſtri* Euchariſtiæ deinceps conficiendæ à Chriſto inſtituti; ſermonis Chriſti circumſtantia clariſſimè oſtendit, rectè nos poſſe interpretari, ad eos & ſucceſſores eorum illa verba: *Bibite ex eo omnes*, Chriſtum dixiſſe, nõn propriè & præcisè, quatenus Chriſti *fideles* erant, quo pacto omnes etiam Chriſtiani Apoſtolorũ ſucceſſores ſunt, ſed omnino, quatenus erant quoque functuri munere *Sacerdotali*, ſicut dictum eſt.

Quod probo. Nam eodem modo licet intelligere, ipſis à Chriſto dictum eſſe: *Bibite ex eo omnes*, quomodo etiam eiſdem antè dixerat: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quemadmodum eſt perſpicuum ex ipſa conſequentia ſermonis. Conſtat autem verba illa (*Hoc facite*) quadam ratione ad ipſos pertinuiſſe propriè, quatenus ſimul etiam inſtituebantur *Sacerdotes*, id eſt, Euchariſtiæ conficiendæ & diſtribuendæ miniſtri. Ergo hac eadem ratione intelligi poteſt, ad eos dictum eſſe: *Bibite ex eo omnes*.

Nam, quod ne ipſi quidẽ Sectarij negare poſſunt, in primis fecit Chriſtus illis verbis (*Hoc facite*) poteſtatem Apoſtolis benedicendi, ſeu conſecrandi, & adminiſtrandi Euchariſtiam. Quam functionem non ad omnes fideles ſed ad delectos Eccleſiæ miniſtros pertinere, ipſi etiam ſectarij confitentur: licet alioqui hæreticè (vt infrà q. 11. demonſtrabo) negent, eiuſmodi miniſterij authoritatem valere propriè ad offerendum *ſacrificium* aliquod peculiare Euchariſtiæ externum, cuius reſpectu propria quadam ratione, minimeque communi cum alijs fidelibus, Eccleſiæ miniſtri dicantur Sacerdotes.

Atque iſtud ipſum confirmamus authoritate orthodoxorum Patrum, qui docent Apoſtolos in illa poſtrema cęna accepiſſe à Chriſto Sacerdotalem poteſtatem, per illa verba: *Hoc facite, &c.* Aſſeuerant id autem, Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierarch. Irenæus lib. 4. cap. 32. Clemens Romanus lib. 5. conſtit. Apoſtol. cap. 18. Chryſoſtomus Homil. de prodit. Iudæ. Damaſcenus lib. 4. fidei, cap. 14. Cyprianus libro 2. Epiſt. 3. Ambroſius lib. 4. de Sacramen. cap. 4. & alij. Quod etiam declaratum eſt in Concilio Tridentino

A Seſſio. 22. cap. 1 Itaque ſatis patet verba illa: *Bibite ex eo omnes*, rectè ad omnes Apoſtolos eorumque ſucceſſores referri, quatenus erant propriè obituri munus *ſacerdotum*, conſecrando videlicet Euchariſtiam, & illam adminiſtrando, vt ipſa etiam conſuetudo & authoritas Eccleſiæ certiſſimè interpretatur.

Quod cùm ita ſit, non negamus, quin Sacerdotes quidem, quando in Euchariſtia conficienda ſacerdotum munere funguntur, vtraque ſpecie communicare ex præcepto diuino teneantur, vt etiam declarat D. Thomas hic art. 12. & confirmat Caietanus ibidẽ, ac Sotus in 4. ſentent. diſtinct. 12. q. 1. art. 12. & alij Doctores ſupra citati. Atque id ipſum in primis ex Concilio Toletano XII. cap. 5. vt etiam habetur in c. B *Relatum*, de conſec. diſt. 2. & ex Gelaſio in cap. Comperimus, eadem diſtinct. probatur. Quamobrem in Concilio etiam Tridentino ſeſſ. 25. cap. 1. ſoli Laici, atque Sacerdotes tum cùm non conſecrant, neque adeò ad communionem tanquam Sacerdotes accedunt, eximuntur à præcepto diuino ſub vtraque ſpecie communicandi. Quod rectè fieri poſteà etiam magis defendemus, cum reſpondebitur ad cauillationes Sectariorum.

Præterea verò, quòd neque illud vniuerſale præceptum contineatur illis alijs verbis à ſolo D. Paulo 1. Cor. 11, recitatis: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis in meam commemorationem*, clariſſimè probari poteſt. C Quòd enim ibi Chriſtus peculiari illo modo dicendi (*quotieſcunque bibetis*) vſus eſt; argumento eſt, id præceptum non fuiſſe ita abſolutum & generale, ſicut fuerat illud de conſecranda, & adminiſtranda, & ſumenda ſpecie panis. Ibi enim abſolutè & generatim dixit, Lucæ 22. 1. Cor. 15. *Hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis rectè intelligi poteſt, Chriſtum abſolutè præcepiſſe, non modò *relationem* ſeu ordinem actus ad finem, nempè vt fieret ad *commemorationem* Chriſti paſſionis, ſed etiam ipſum *exercitium* actus abſolutè. Vt ſit ſenſus; hoc totum facite circa panem; & facite ad meam commemorationem. Circa calicem autem non ita dixit, ſed ſic: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*. Vbi planè aſſentior Caietano hic artic. 12. qui veriſſimè D dicit; *Luce meridiana eſſe clarius*, quòd Chriſtus non præceperit abſolutè his verbis, vt illud circa calicem facerent, atque adeò neque vt *biberent*, & *miniſtrarent ad bibendum*, ſed tantum vt facerent *in ſuam commemorationem, quotieſcunque id alioqui fieret*, id eſt, non vt actionem ipſam abſolutè exercerent, ſed vt eam certè *referrent* ad illum finem, quandocunque eam exercerẽt. Quoniam verò Caietanus hanc interpretationem tanquam manifeſtam quidem, & ipſa luce clariorem, ponit, non autem etiam probat: & ſic ſæpe euenit Sectarijs, vt præ citate palpent in meridiana luce, ego illam præterea confirmabo ex Apoſtolo Paulo.

E Sic igitur argumentor. Chriſtus per verba: *Hoc facite*, quæ dixit circa calicem, non abſolutè præcepit exercitium earum actionum, quarum per adiuncta illa verba: *Quotieſcunque bibetis*, fecit hypotheſin, id eſt, quas ſuppoſuit alioqui fieri, ſed tantùm præcepit *relationem* earum actionum ad finem commemorandæ ſuæ paſſionis, quotieſcunque exercerentur. At omnium actionum circa calicem, & maximè actionis bibendi & adminiſtrandi ad bibendũ Chriſtus fecit hypotheſim, per illa verba: *Quotieſcunque bibetis*. Igitur Chriſtus per verba: *Hoc facite*, nullius actionis exercitium circa calicem abſolutè imperauit, ac omnium minimè actionem bibendi & adminiſtrandi ad bibendum; ſed ſolum *relationem* eiuſmodi actionum ad finem commemorãdi paſſionem Chriſti,

Chriſti, quotieſcunque illæ alioqui exercerentur.

Prior huius argumenti propoſitio euidentiſſima eſt. Nam aliàs hic eſſet ſenſus eius præcepti: *Facite hoc, quotieſcunque hoc ipſum facietis.* Quam præcepti formam nemo non videt eſſe abſurdiſſimam. Nam poſito quòd aliquid fiat, neceſſariò fit. Quare minimè opus eſt præcepto, ut fiat tum, cùm fit.

Alteram etiam argumenti propoſitionem confirmo. Nam omnes actiones circa calicem iuſſit ibi Chriſtus referri ad ſui commemorationem per verbum, *Hoc facite*, vt in confeſſo eſt: earundem autem actionum omnium, quas in eum finem iuſſit referri, fecit etiam hypotheſim, per verbum, *Quotieſcunq; bibetis.*

Etenim ita latè verbum illud: *Quotieſcunque bibetis*, accipiendum eſſe, vt non ſolum ſignificet nudum actum bibendi miniſtrorum, ſed connotet etiam omnes actiones circa calicem, quæ referri iubentur ad Chriſti commemorationem per illud verbum, *Hoc facite* (puta conſecrationem etiam calicis, & adminiſtrationem, atque adeò actum quoque bibendi aliorum, quando illis calix adminiſtraretur) confirmari perſpicuè poteſt, tum ex Apoſtolo Paulo, tum ex verbis quæ iam inde ante omnem memoriam in oblatione calicis vſurpat Eccleſia, tum etiã ratione.

Apoſtolus enim recitato illo Domini mandato, è veſtigio conuertit ſermonem ad omnes fideles, vt ſcilicet declaret, quemadmodum ab illis etiam id præceptum ſeruari poſſit ac debeat. Nam ſubiungit 1. Cor. 11. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Quod ſi Chriſtus ad Apoſtolos dicens: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis*, verbo *bibetis* tantum intellexiſſet ipſum actum bibendi Apoſtolorum & Sacerdotum, cum quibus loquebatur; nihil tunc in eo præcepto contineretur, quòd expleri poſſet, vel deberet à reliquis fidelibus, quotieſcunque biberent. Sin autem, vt diximus, omnem actionẽ circa calicem, cum actu illo *bibendi* Sacerdotum, verbo, *bibetis*, in eo pręcepto Chriſtus comprehendit; tunc rectè quidem quadrat interpretatio & accõmodatio Pauli ad reliquos etiam fideles. Erit enim hæc vis ac ſententia præcepti: Quotieſcũque bibetis, aut ipſi ſoli aut vna cum alijs; cùm ijs videlicet calicem quoque adminiſtrabitis, id facite, aut ipſi ſoli, aut vna etiam cũ alijs *in meam commemorationem*: id eſt, quòd vos facietis benedicendo, ſeu conſecrando, & bibendo, & adminiſtrando calicem; & etiam quod illi facient (quandocunque quidem facient) bibendo; id totum fiat in meam commemorationem. Neque aliter ſanè hũc *Apoſtoli* locum patres intelligunt, cùm vel illo vtuntur, vel illum interpretantur.

Verba autem Eccleſiæ, ex quibus idem confirmari dixi, ſunt illa, quæ ſubiungi ſolent poſt conſecrationem calicis: *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Vbi cum generali verbo *faciendi*, declaret Eccleſia eandem etiam illam ſententiam Chriſti: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*, ſatis oſtendit, vocabulo, *bibetis*, *totam actionem* circa calicem voluiſſe Chriſtum indicare.

Accedit præter Apoſtoli, & Eccleſiæ authoritatẽ, hæc ratio ex ipſa forma illius pręcepti deducta. Nam Chriſtus non minus alias actiones circa calicẽ, quàm nudum actum bibendi miniſtrorum, uoluit referri ad ſui commemorationem, quotieſcunque illæ fierent. Ergo omnium actionum æquè fecit hypotheſim, in eo præcepto per verbum, *Quotieſcunque bibetis*, quas per uerbum, *facite*, iuſſit referri ad ipſius cõmemorationem. Sed omnes actiones circa calicem iuſſit omnino referri ad eum finem, ſicut dictum eſt; Ergo earum omnium ibi hypotheſim fecit per uer-

A bum: *Quotieſcunque bibetis*, id eſt, eas omnes ſuppoſuit fieri, & hoc ſuppoſito, iuſſit eaſdem referri ad ſui commemorationem.

Quod cùm ita ſit, conſequitur, hanc eſſe ſententiam illius præcepti Chriſti: *Hoc totum quod ad calicem pertinet, quotieſcunque facietis, facite in meam commemorationem.* Hinc uerò rurſus luce meridiana clarius, vt antè cum Caietano affirmaui, ſequitur, Chriſtum eo quidem præcepto non abſolutè imperaſſe *exercitium* ullius actionis circa calicem, ſed facta potius hypotheſi eiuſmodi actionum, id eſt, ſuppoſito quòd *fierent*, præcepiſſe tantum *relationem* earum ad certum quendam finem, nempe ad Chriſti commemorationem, quotieſcunque alioqui illæ exercerentur.

B Nam ſi utrumque ibi Chriſtus præcepiſſet, ſcilicet & *exercitium* actionis abſolutè, & *relationem* actionis ad finem; oporteret non ſine abſurditate hunc eſſe præcepti ſenſum. Hoc totum facite, quotieſcunque hoc ipſum facietis, & facite tunc ad meam commemorationem. Quis autem fuiſſet ille modus imperandi, *Hoc facite, cum facietis?* an poteſt aliquid tum cùm iam fit, non fieri? ut præcepto opus ſit ad hoc, ut quando fit, fiat?

Repeto igitur, luce meridiana eſſe clarius, Chriſtum ibi non abſolutè exercitium actionum circa calicem imperauiſſe, ſed relationem earum ad finem. Alia uerò ratio eſt illius præcepti circa ſpeciem panis, Lucæ 22. & 1. Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem.*

C Nam cùm ibi non itidem interpoſuerit illam *facti* hypotheſim; *Quotieſcunque facietis*, rectè ibi poſſumus intelligere, non modò *relationem* ipſius facti ſeu actionis ad finem, ſed etiã *exercitium* ipſum abſolutè actionis, ſeu facti, cadere in id Chriſti præceptum, ut ſuprà etiam conceſſimus.

Quocirca appoſitiſſimè etiam Caietanus hic art. 12. dixit, argumentum Sectariorum, cùm pro communione ſub utraque tantopere urgẽt, uerbum Domini, *hoc facite*, tum circa panem, tum circa calicem, continere uerum pręceptum, omnino eſſe gladium Goliath, ideſt, ipſoſmet poſſe à nobis illo ſuo argumento iugulari. Nam ex differentia utriuſque præ-

D cepti luce meridiana clarius intelligimus exſtare pręceptum Domini de ſumẽda abſolutè, & adminiſtranda Euchariſtia in ſpecie panis, quòd etiam communiter obliget Laicos ad illam percipiendam, ut D. Thom. hic artic. 11. probauit, non autem de adminiſtranda etiam ſub ſpecie uini; quamuis & hanc quoque ſpeciem tenentur ipſi quidem Sacerdotes ſumere ob alterum illud præceptum, Matth. 26. *Bibite ex eo omnes*, quòd ad ſolos ſacerdotes pertinuit, ut antè declaratum eſt.

Et certè exiſtimare debemus non ſine ſingulari prouidentia, diuinoque conſilio aliter iſto modo de uſu calicis, quã de uſu ſpeciei panis pręcepiſſe Chriſtum. Prorſus ut uideatur ad illas rationes reſpexiſſe, quibus poſteà ſecundùm Eccleſiæ iudicium docebimus, minimè rem eſſe, quæ expediat, ut fideles om-

E nes & ſinguli ſub utraque ſpecie communicent, nedum ut ea res diuino etiam pręcepto iniungeretur.

Cęterum ut nullum pertinaciæ locũ Sectarijs relinquamus, oſtendemus etiam, quomodocunque aliter ille locus (1. Cor. 11. *Hoc facite quotieſcunque bibetis*) explanetur, minimè tamen ex eo poſſe colligi pręceptum, quòd ullo modo obliget omnes fideles ad communicandum ſub utraque ſpecie, quandocũque communicant. Et quidem Caietano q. de communione ſub utraque ſpecie, Tom. 3. opuſculorum ipſius, tractatu 12. uiſum eſt, ibi Chriſtum inter *facere & bibere* diſtinxiſſe, atque adeò facta tantùm hypotheſi actus bibendi miniſtrorum & aliorum fide-

lium

lium (ad hoc enim etiam Apoſtolus 1.Corin.11.accommodat eam hypotheſim. *Quotieſcunque bibetis*) & conſequenter actus etiam adminiſtrandi calicem ad bibendum; præcepiſſe, vt calix conſecraretur, & offerretur in ſui commemorationem.

Hæc interpretatio ſi maximè vera eſſet (omnino autem eſt falſa, vt patet ex dictis) tamen ſatis patet eam nullo modo ſuffragari aduerſarijs. Inde enim ſolum ſequeretur, quòd etiam *exercitium* abſolutè ipſius actus conſecrandi, & offerendi calicem, præciperetur ibi à Chriſto, non autem ipſe etiam vſus bibendi, aut adminiſtrandi ad bibendum: quippe cùm eius certè fiat ibi hypotheſis, quoad exercitium abſolutè, ſecundùm eiuſmodi interpretationem.

Deinde, ſi demus etiam aduerſarijs illud, quod longè magis adhuc falſum eſt, nempe hunc ſenſum eſſe: *Benedicite & bibite, & adminiſtrate alijs calicem, atque adeò omnia, quæ ad calicem pertinent facite: & facite, cùm id facietis, in meam commemorationem* (qui ſenſus planè eſt contra formam ipſius præcepti: cùm enim in eo nihil præcipiatur, niſi ſuppoſita ipſius *facti* hypotheſi; non eo præcipitur abſolutè ipſum etiam *factum*, vt antè demonſtratum eſt) tamen ne tunc quidem ſequetur, omnes fideles debere *ſemper* communicare ſub vtraque ſpecie, aut ipſis ſemper vtramque ſpeciem miniſtros tribuere debere; ſed ſolum inde ſequeretur, miniſtros ex præcepto quodam Chriſti *affirmatiuo* teneri generatim ad adminiſtrandum calicem. Eſt autem hæc natura præceptorum *affirmatiuorum* omnium, vt non obligent pro omni tempore, ſed pro tempore *neceſſitatis*; tũ videlicet cùm pro ratione circunſtantiarum, & rei ipſius, & loci, & temporis, & perſonarum, &c. iudicatur, & rectè poſſe obſeruari, & etiam neceſſariò obſeruari debere eiuſmodi præcepta affirmatiua. Cuius rei exemplum in promptu eſt in præcepto honorandi parentes illiſque ſubueniendi, & in alijs eiuſmodi præceptis affirmatiuis.

Porro iudicare in hoc noſtro propoſito de *neceſſitatis* tempore, in primis pertinet ad Eccleſiam. Agitur enim de diſpenſatione ſeu adminiſtratione Sacramenti, id eſt, cuiuſdam è myſterijs diuinis. Hæc adminiſtratio ſeu diſpenſatio, Eccleſiæ eſt diuinitùs commiſſa, iuxta dictum Pauli 1.Cor.4. *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Quòd tamen non inuiti fatemur ita intelligendum eſſe, vt fas non ſit, aliquid in ea diſpenſatione committi ab Eccleſia contra præceptum Domini ſui. Id enim ſi faceret, non fideliter, nec in ædificationem diſpenſaret, quemadmodum oportet, ut idem oſtendit Apoſtolus 2.Corint.10. Sed aliud eſt, contra præceptum facere; aliud determinare tẽpus, quo neceſſariò obliget affirmatiuum præceptum generatim à Chriſto propoſitum. Illud non poteſt Eccleſia facere; hoc poteſt.

Nunc cum hoc ita ſit; & Eccleſia his temporibus iudicet, neque *neceſſarium*, neque etiam *bonum* (circunſtantijs omnibus de quibus infrà dicetur, conſideratis) eſſe, vt omnibus & ſingulis fidelibus adminiſtretur calix; conſequitur, Eccleſiæ miniſtros non teneri his temporibus quidem illum adminiſtrare, & conſequenter neque fideles ipſos illum ſumere, etiamſi maximè alioqui extaret ea de re generale Chriſti præceptum.

Neque verò hic obijci ab aduerſarijs poteſt, iam Chriſtum determinaſſe tempus, quo calix adminiſtrari debeat, nempe cùm adiunxit 1.Corin.11. *Hoc facite quotieſcunque bibetis*. Etenim quomodocunque præceptum illud; *Hoc facite*, interpretemur; Certiſſimum ex Apoſtolo eſt, particulam, *Quotieſcunque bibetis*, eſſe referendam non ad *exercitium* ipſum actus imperati abſolutè; quaſi ſenſus ſit, tunc eiuſmodi actum neceſſariò eſſe exercendum, cùm bibitur: ſed ad *relationem* actus in finem: nempe vt ſenſus ſit, *tunc* ad Chriſti commemorationem eum actum *referendum* eſſe, *cum bibitur*. Itaque tempus quo neceſſariò ea relatio facienda eſt, illa particula determinat, non autem tempus quo actio præcepta (ſi maximè demus eſſe abſolutè præceptam) *exerceri* abſolutè debeat. Id patet, vt dixi, ex Apoſtolo. Nam vt vim eius particulæ, *Quotieſcunque bibetis*, & quò illa referri debeat, declaret, ideo ſubiũxit: *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis*: Quaſi apertè diceret; Hoc eſt, quòd determinatè Chriſtus iuſſit fieri tum, cum bibitur, nempe ut mors ipſius annuncietur, & commemoretur.

Quod alia rurſus ratione manifeſtiſſimè probatur. Nam cùm illa facti hypotheſis: *Quotieſcunque bibetis*, interprete Apoſtolo 1. Cor. 11. pertineat etiã ad omnes fideles; ſi illa determinaret tempus, quo abſolutè calix adminiſtrari debeat fidelibus præcepti ſenſus eſſet abſurdiſſimus; nempe hic; *Date calicem fidelibus, quotieſcunque fideles vobiſcum, atque adeò vobis dantibus, bibent*. Quid hoc eſſet præcepti? Poteſtne calix non dari cum datur?

Sed neque fuiſſet etiam rectæ rationi conſentaneũm determinatè iubere, vt ſpectata ſola circumſtantia temporis, quo Sacerdotes biberent, ſemper calix alijs adminiſtraretur. Quid enim ſi quo caſu Sacerdote alioqui neceſſariò celebrante, atque adeò bibente, tantum illi adeſſent parati ad communicandum, qui vel naturæ conditione, vel morbo ſic à vino abhorrerent, ut ſumere non poſſent ſine periculo reijciendi? Quanquam cum habeamus in hac re manifeſtam, ut dixi, declarationem Apoſtoli, non magnopere hic indigemus alijs argumentis.

Iam neque illud hic obijci poteſt ab aduerſarijs, præcepto, *Hoc facite*, id etiam iniunxiſſe Chriſtũ Eccleſiæ miniſtris, ut quotieſcunque Euchariſtiam conficerẽt, aliquos *adeſſe* curarent, quibus ſpeciẽ vtramque rectè adminiſtrare poſſent, ſicut ipſe Chriſtus vtramque dedit Apoſtolis. Hoc Chriſtum ibi præcepiſſe non magis aduerſarij defendere poſſunt, quam quòd etiam præceperit, vt *noctu* & *poſt cœnam*, & poſt eſum *agni paſchalis*, & præmiſſa *lotione pedũ*, & XII. tantùm præſentibus, iiſque Euangelij miniſtris, Euchariſtia conficeretur, & adminiſtraretur, ſicut eiuſmodi fuerunt tunc circunſtantiæ actionis Chriſti.

Id manifeſtè ita declaro & probo. Præceptum illud, *Hoc facite*, nec pôt, nec debet ad ea referri, quæ verbis antecedentibus in ipſa narratione inſtitutionis Euchariſtiæ, Scriptura non ſignificat à Chriſto, vel ab Apoſtolis facta aut facienda fuiſſe. At quòd in illa ultima cœna aliqui *adfuerint* tales, quibus rectè potuerit dari utraque ſpecies Euchariſtiæ, proprie quidem non ſignificatur antecedentibus *verbis* narrationis à Chriſto uel ab ipſis Apoſtolis factum aut faciendum fuiſſe; ſicut neque ſignificantur illæ aliæ circunſtantiæ, quas commemorauimus. Ergo præceptum illud. *Hoc facite*, minimè debet ad id referri, ſicut propter eandem rationem non refertur ad illas circunſtantias *nocturni* temporis, *lotionis* pedum, &cæt.

Prior huius argumenti propoſitiò per ſe ipſa patet. Nàm ea uis eſt pronominis demonſtratiui, *Hoc*, & verbi, *facite*, vt præceptum, quòd his duobus uerbis cõtinetur, ad eas tantum actiones referatur, quas tunc in præſentia Chriſtus uel faciebat, uel faciẽdas ſignificabat, quæ quidem actiones continentur narratione

ratione ipſa inſtitutionis, quæ incipit ab illis verbis: *Accipiens panem, &c.* Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. 1. Corint. 11.

Poſteriorem aũt propoſitionem argumenti probo. Nam verba quibus id propriè ſignificatum eſſe, alicui forſan videri poſſet, non ſunt niſi illa: *Deditq; diſcipulis ſuis,* quæ tum circa panem, tum circa calicem commemorantur. At ijs propriè verbis nequaquam talis actio ſignificatur, qua factum ſeu procuratum ſit, vt ibi *adeſſent* tales, quibus rectè daretur vtraque ſpecies, ſed tantũ ſignificatur actio illa Chriſti, qua ijs qui & alioqui parati ad accipiendã vtrãque ſpeciem *aderant*, & quibus habita tunc ratione circunſtantiarum vtraque tunc dari poterat, vtramque dedit. Itaque ſimilis actio ſolum præciperetur miniſtris illo mandato: Hoc facite, nempe vt calicem miniſtrarent, cùm tales *adeſſent*, qui iuxta iudicium Eccleſiæ rectè vellent, & poſſent percipere; dato ꝙ exercitium præcedentium actionum circa calicem abſolutè ibi imperaretur.

Neque verò licet inde inferre, conſequenter eodem præcepto imperari miniſtris id, ſine quo actio illa dandi, exerceri nequit, nempe, vt *adſint* quibus rectè calix adminiſtrari poſſit, qui nimirum ſunt tãquam obiectum eiuſmodi actionis dandi. Non enim ſi aliqua actio præcipitur, illico etiam eodem præcepto illud imperatur, quòd eſt obiectum neceſſariũ aut circunſtantia illius actionis. Imperat enim Deus actionem ſiue officium illud, quòd beneficentia erga pauperes continetur: neque tamen eo etiam præcepto teneris efficere aut procurare, vt ſint aliqui pauperes, quibus eleemoſynam erogare poſſis, &c. & ſic de alijs multis præceptis.

Quanquam non nego, quin ſi ipſi miniſtri haberent præceptum diuinum adminiſtrandi calicẽ; conſequenter etiam fideles tenerentur præcepto quoq; affirmatiuo & generali illum dignè percipere. Sed tamen ſicut id præceptum non obligaret miniſtros, vt darent niſi pro tempore *neceſſitatis*, iudicio in primis Eccleſiæ, iuxta naturam *affirmatiuorum* præceptorum, & rei, de qua in propoſito agitur, vt ſuprà dictum eſt; ita neque fideles, vt acciperent. Quo fit, vt vtrique tam excuſarentur, cùm his videlicet temporibus habita ratione omnium circumſtantiarum (de quibus infrà) Eccleſia iudicet neque neceſſariũ, neque expediens eſſe fidelibus adminiſtrari, & ab his ſumi calicem.

Quod ſi hic obſtrepant aduerſarij, atq; obijciãt, id iudicium Eccleſiæ eſſe cõtra Domini præceptum; petunt principium ſuo more, quòd ſane in hac quæſtione perpetuò faciũt. Etenim illud ipſum eſt, quòd nos falſum eſſe defendimus, & probamus; nẽpe Eccleſiam, vt aiunt iſti, præcepto ſui Domini in hac re repugnare. Et certè hactenus ſatis demõſtratum eſt in ipſis quidem verbis inſtitutionis non contineri tale Chriſti præceptum.

Reſpondetur ad obiectiones petitas ex verbis Inſtitutionis. §. 3.

QVOD vt firmius maneat, quibuſdã præterea iſtorum cauillationibus, circa uerba inſtitutionis reſpondendum eſt. Vrgent enim Lutherus in lib. de captiu. Babylon. Kemnitius in exam. Concilij Trident. Seſſ. 21. & Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 17. Sect. 48. & alij communiter: PRIMO, vim illius particulæ vniuerſalis; *Bibite ex hoc omnes,* Matth. 26.

RESPONDEO. Omnino eſſe vniuerſalẽ illius particulæ ſignificationem, ſed in *certo genere*, nempe Sacerdotum, ut ſuprà expoſuimus. Quemadmodum ibi etiam apud Matth. cap. 26. & Marcum c. 14. vniuerſaliter illa particula (*omnes*) accipitur etiamſi magis adhuc reſtrictè: nempe intra limites numeri *duodenarij* Apoſtolorum, quatenus erãt determinatè illi homines. Vt cum ſubiunxit Chriſtus apud Matth. *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte.* Item cum dicit Marcus: *Et biberunt ex eo omnes.* Etſi verba quidem illa: *Bibite ex eo omnes,* Matth. 26. cũ formam præcepti habeant ad munus Eccleſiaſtici miniſterij pertinentis, non inuiti fatemur ad Apoſtolos pertinuiſſe omnes non ita reſtrictè, vt ſcilicet erant tantum homines illi numero XII. Sed etiam ut erant futuri *miniſtri* Eccleſiæ; atque adeò pertinuiſſe quoq; id præceptum ad illorum in eo munere ſucceſſores, nempe Sacerdotes, ut ſupra explicuimus.

Accedit quòd Lutherus in lib. de capti. Babylon. faſſus eſt, ipſos quidem fideles non eſſe obligatos ad utendum etiam calice, ſed tantum miniſtros debere ipſis illum adminiſtrare, cùm petunt. Itaque ſecundum illam Lutheri ſentẽtiam minimè ad fideles ipſos pertinuit illud: *Bibite ex eo omnes,* Etſi falſum etiã ſit, quòd ait Lutherus, neceſſariò illis eſſe dandum calicem quandocunq; petunt, ut ſatis hactenus oſtenſum eſt.

Neque verò huc accommodari poteſt illud Chriſti ad Apoſtolos Marc. 13. *Quod vobis dico, omnibus dico.* Id enim de ijs rebus tantum intelligi debet, quę cùm ad vitæ Chriſtianæ & morum inſtitutionẽ pertinerent, communes Chriſtus eſſe uoluit omnibus fidelibus cum Apoſtolis. Quod apparet ex uerbo ꝙ ſtatim ſubiunxit: *Vigilate.* Multa autem ad officij authoritatem pertinentia Chriſtus dixit Apoſtolis, quæ minimè dicta quoque eſſe uoluit fidelibus reliquis. Vt illud; *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Matth. 18. & illud in noſtro propoſito, *Hoc facite,* Lucæ 22. & 1. Cor. 11. id eſt, *benedicite, &c.* & alia eius generis.

SECVNDO cauillatur Kemnitius, ſi demus illa verba: *Bibite ex eo omnes,* ad Apoſtolos eſſe dicta, tanquã ad Sacerdotes, fore inde conſequens, vt ſaltem Sacerdotes etiam tum, cùm Euchariſtiam non conficiunt, debeant communicare ſub ſpecie uini, quòd tamen Concilium Trident. negat Seſſ. 21. cap. 1 ut ſuprà vidimus. Id probat. Quoniam tunc Apoſtoli non conficiebant in illa cœna, & tamen bibere tũc iuſſi ſunt. *Hic* (inquit Kemnitius) *eſt nodus inſolubilis Ieſuitis.*

RESPONDEO, in illo præcepto (*Bibite ex eo omnes*) duplicem uim attendendã eſſe. Altera eſt quòd iuſſi ſunt Apoſtoli in illa cœna aliquid facere, quòd ſoli ipſi, vt *perſonæ quædam particulares* tunc præſentes exequi in illa cœna potuerunt, & debuerunt, licet Euchariſtiam tunc non conficerent. Nam eo modo etiam fuiſſe ipſis particulare præceptum datum, & ab eis tunc impletum declarat euidenter Marcus ca. 14. cùm ſubiungit; *Et biberunt ex eo omnes.* Altera uis illius præcepti fuit, quòd iuſſi ſunt etiam poſteà bibere, tanquam miniſtri futuri Euchariſtiæ, ut ſupra expoſitum eſt.

Iam uerò illud pręceptum non pertinet ad ſucceſſores Apoſtolorum Sacerdotes, qua ratione per illud pręſcribebatur Apoſtolis quid ipſi, ut *perſonæ particulares,* in illa cęna facturi eſſent, cum nondum ſacerdotum munere fungebantur. Sic enim non eis propriè Sacerdotes noſtri ſuccedũt, ut Sacerdotes ſunt, neque etiam poſſunt iam in illa cœna determinatè, quæ iam præterijt, quicquam ipſi facere. Sed pertinet id præceptum ad Sacerdotes noſtros, quatenus ſimul ijſdem uerbis præſcribebatur Apoſtolis, quòd erant poſt illam cœnam deinceps facturi, cùm Sacerdotes, id eſt, adminiſtri Euchariſtiæ conficiendæ

dæ forent, eoque munere fungerentur.

Ita fit, vt ſucceſſores Apoſtolorum Sacerdotes minimè illo præcepto iuſſi ſint ſumere ſimiliter calicẽ, quando non conficiunt. Nam id facere, ad Apoſtolos, ſicut declaratum eſt, tantùm pertinuit, quatenus in illa ipſa cœna erant quædam *perſonæ particulares*, quæ licet Euchariſtiam tunc non conficerent, tamen illo ipſo tempore debebant etiam id facere, quod tunc facere iubebantur, nempe bibere. Vt autem poſteà etiam biberent, non ſunt iuſſi, quatenus erant perſonæ particulares: Sed quatenus ipſis, vt ſuperius argumentabamur, dictum etiam erat: *Hoc facite in meam commemorationẽ*, Lucæ 22. id eſt, *conſecrate etiam, &c.* quòd tunc in illa cœna minimè debuerunt facere, ſed poſteà tanquam Sacerdotes. **B** Quare tum cùm ẽt conſecrarent, iuſſi fuerunt bibere; & conſequenter neque aliter etiam tenentur id nunc facere Sacerdotes. Vtrumque enim præceptum coniunctim, ſcilicet & *conficiendi*, & *bibendi* Apoſtolis, vt Sacerdotali munere functuris, datum eſt. Quæ duo præcepta cùm ad idem myſterium integrè à miniſtris perficiendum, pertineant, non tenentur illi alterum ſine altero implere, ſed vtrumque ſimul cùm Euchariſtiam conficiunt, ſicut dictum eſt. Atque ita nodus ille Kemnitianus ſolutus eſt.

Tertio vrgent vehementer, Lutherus, & Kemnitius, & Caluinus locis ſuprà citatis, & alij paſſim, quòd Apoſtolus 1. Corint. 11. interpretari videatur, præceptum ſumendi vtramque ſpeciem, non tãtùm **C** ad Apoſtolos, ſed etiam ad omnes fideles pertinuiſſe. Nam ſcribens fidelibus Corinthijs, totam inſtitutionem vtriuſque ſpeciei narrat, quàm etiam inſtitutionem affirmat ſe illis *tradidiſſe*, & explicaſſe, *ſicut acceperat à Domino*, quo ipſo indicat, ad omnes illam inſtitutionem totam pertinere.

Et confirmat id Kemnitius ex ipſius Epiſtolæ inſcriptione, quæ eſt huiuſmodi: *Paulus Apoſtolus Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto, vocatis ſanctis cum omnibus, qui inuocant nomen Domini noſtri* Iesv *Chriſti in omni loco*. 1. Cor. 1. Ex quo intelligi poteſt, doctrinam illam, de vtriuſque ſpeciei inſtitutione non tantùm ad ipſos Corinthios, ſed ad omnes etiam alios fideles pertinere.

D Respondeo in primis, obſeruationem hãc Kemnitij, quòd ad *titulum* epiſtolæ attinet, potius iſtis obſtare quàm ſuffragari, ſi authoritatem quidẽ Hieronymi, vel certè illius authoris, cuius commentarij in epiſtolam ad Corinthios Hieronymo tribuuntur, ſequeremur. Non enim præcisè dicit Apoſtolus: *Cum omnibus, qui inuocant nomen Domini in omni loco*, vt truncatè Kemnitius citauit, ſed; *In omni* (inquit) *loco ipſorum & noſtro*. Vbi Hieronymus interpretatur, Apoſtolum intellexiſſe ibi propriè *Sacerdotes*, ad quos ex peculiari officio pertinet *Inuocare nomen Domini*: quo in munere, & ſuum illi & Apoſtolorum locum tenent. Id enim arbitratur Hieronymus ſignificare Apoſtolum, cùm ait: *In omni loco ipſorum & noſtro*: **E** quoniam *Sacerdotes* (inquit Hieronymus) *& ſuo, & Apoſtolorum loco funguntur*.

Sed non valdè pro iſta interpretatione pugnabimus. Fatemur enim vltro hic duo. *Primo*, non modò cum Sacerdotibus, ſed etiam cum alijs fidelibus, atq; adeò cum omnibus Eccleſiæ ordinibus, Apoſtolum ibi loqui, ſiue qui fuerunt tunc Corinthi, ſiue qui erant alibi. Immò ad omnes vnquam futuros fideles illum ſermonem Apoſtoli pertinere concedimus, vt Chryſoſtomus quidem homil. 1. in epiſt. 1. ad Cor. in illum locum & alij interpretantur. *Secundò*, Apoſtolum ibi non nudè tantùm narrare hiſtoriam inſtitutionis, ſed etiam ad *ipſam Eccleſiam* accommo-**A** dare *præcepta Domini*, quæ vel in illa inſtitutione cõtinentur, vel ex ea deducuntur: Sicut in primis propter diuiniſſimæ rei præſtantiam deducit Apoſtolus ibi ex ipſa inſtitutione præceptum illud; *Probet autem ſe ipſum homo, &c.* 1. Cor. 11.

Sed cùm ibi Apoſtolus ad *totam* Eccleſiam, in qua ſunt *varij* fidelium ordines, & de *tota* ratione inſtitutionis, in qua ſunt *varia* Domini præcepta, loquatur; quæſtio eſt hic Primo, vtrum ita fecerit accommodationem inſtitutionis ad Eccleſiam, vt voluerit omnia & ſingula inſtitutionis præcepta pertinere ad omnes & ſingulos Eccleſiæ ordines? Secvndo, ſi non omnia præcepta voluit ad omnes, & ſingulos pertinere, quomodo illa diſtribui voluerit, & quæ ad **B** quos referri?

Et quod ad Primam quæſtionem attinet, aduerſarij quidem ita confusè illam accommodationem Apoſtoli ad Eccleſiam vrgent, quaſi oporteat ad omnes ex æquo omnia præcepta inſtitutioni adiuncta pertinere. Sed certiſſimum eſt, minimè hoc Apoſtolum voluiſſe. Nam ſaltem præcepta *conficiendi, & adminiſtrandi* Euchariſtiam, quæ continentur verbo illo Lucæ 22. & 1 Corin. 11. *Hoc facite*, debent, velint, nolint, aduerſarij fateri ad ſolos Sacerdotes ſeu miniſtros Eccleſiæ, voluiſſe Apoſtolum referri. Itaque Certvm eſt, quòd ad primam quæſtionem attinet, non ita fieri ibi ab Apoſtolo accommodationem inſtitutionis ad Eccleſiam, vt *omnia* præcepta inſtitu-**C**tioni annexa pertinere intelligantur ad *omnes* & ſingulos Eccleſiæ ordines.

De Secvnda autem quæſtione, quid ſentiendum ſit, non obſcurè colligi poteſt ex eodem ſermone Apoſtoli. In primis enim cùm profitetur ſe idipſum *tradere quod à Domino acceperat*, ſatis indicat non aliter velle ſe illa præcepta Domini diſtribuere & accommodare ad varios Eccleſiæ ordines, quam ipſe Dominus in inſtitutione fecit. Quid autem Sacerdotibus ſolis, & quid omnibus etiam fidelibus (iuxta expoſitionem etiam Paulinã in hoc ipſo loco) Chriſtus ipſe præcepit, ſuprà declarauimus: ſic, vt planè deſenſum ſit, non eſſe iuſſos omnes & ſingulos fideles communicare ſub vtraque ſpecie. Sed talis omni-**D**no fuit à Chriſto facta diſtributio præceptorum, vt præceptum quidem *conficiendi* Euchariſtiam, & *adminiſtrandi* eam ſub ſpecie panis, & *ſumendi* ſub ſpecie calicis, ad ſolos *Sacerdotes* pertineat: Præceptum autem ſumendi ſub ſpecie *panis, & referendi* ad Chriſti commemorationem, quidquid ſiue circa panem, ſiue circa calicem etiam fiat, pertineat ad omnes. Apoſtolus igitur eandem etiam in primis accommodationem præceptorum Domini ad Eccleſiam in illo loco facit, vt ſuprà quoque probauimus, maximè ex declaratione quam adhibuit illis verbis Domini, *quotieſcunque bibetis, &c.*

Deinde, quòd præcipuè pertinet ad inſtitutum Apoſtoli in illo loco, duo diuina præcepta ad omnes **E** Eccleſiæ ordines pertinentia deducuntur ex ipſa Euchariſtiæ inſtitutione, illiusque eximia, propter Chriſti præſentiam, dignitate: de quibus ut Corinthios atque adeò fideles omnes Apoſtolus admoneret, inſtitutionem *totam* repetijt, vt ex ea nimirum confirmet eiuſmodi duo præcepta, & ad omnes ordines illa accommodet. Altervm præceptũ eſt, ne res tam ſancta, tamq; diuina, hoc eſt, ne vſus corporis & ſanguinis Domini vllo modo prophanetur: quod faciebant Corinthij, ſicut Apoſtolus ibi redarguit. Altervm præceptum eſt, vt corpus & ſanguis Domini, quandocunque ſiue in alterutra, ſiue etiam in vtraque ſpecie vel à Sacerdotibus, vel etiam à reliquis fidelibus ſumatur, *dignè*, hoc eſt, bona & pura con-

ſcientia ſumatur, *dijudicando* videlicet *corpus & ſan-*
guinem Domini, atque adeò ſeſe ad id *probando* &
præparando.

Hæc duo præcepta ſic Apoſtolus ad omnes Eccle
ſiæ ordines ibi accommodat, ut nunquam omnino
ſignificet, omnes teneri abſolutè vſurpare vtramq;
ſpeciem: ſed procedens ex *facti* hypotheſi, quòd ſci-
licet uel utraque ſpecies, uel alterutra uſurpetur; no
tat tunc exſtare præceptum circa facti *modum*, ne
ſcilicet aut *prophanè* tractetur, aut indignè ſumatur
Euchariſtia.

In priori enim ſermonis parte, vbi contra propha
nationem agit, tãtùm inuehitur ſimpliciter in ipſam
actus peruerſitatem, eorum uidelicet qui *ſuas cœnas*
præſumebant ad manducandum. De altero autem præ-
B cepto idem clariſſimè patet ex ipſa forma uerborũ,
quibus illud deduxit Apoſtolus ex Euchariſtiæ inſti
tutione. Vbi enim hanc recitauit, è ueſtigio ſubiun-
xit: *Itaque quicunque manducauerit*, VEL *biberit cali-*
cem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Do-
mini. Quaſi dicat; oportet bono & ſancto modo
ſumere Euchariſtiam, ſiue in hac, ſiue in illa ſpecie
ſumatur.

Quo loco obſeruandum eſt, Apoſtolum minimè
eos reprehendere, qui uel manducant tantùm, uel
bibunt tantùm, vel utrumque ſimul faciunt: quin po
tius illo modo ponendi *facti* hypotheſim: *Quicunque*
manducauerit, VEL *biberit*, *&c.* tanquam certum in
C primis ponit, per Chriſti quidem legem licere inter-
dum uel alterutrum, uel utrumque facere, pro con-
ditione nimirum perſonæ, aut iuxta Eccleſiæ iudi-
cium. Quamuis enim omnes tenentur ſumere ſpe-
ciem panis, ut ſuprà explicatum eſt, tamen cùm id
præceptum ſit generale & *affirmatiuum*, fieri poteſt,
ut quandoque non obliget, ſed poſſit ſumi ſolus ſan-
guis propter circunſtantias, ut infrà etiã docebimus.

Deinde poſita eiuſmodi hypotheſi *facti*, indicat
Apoſtolus illa comminatione, *Reus erit corporis, &c.*
diuinum exſtare pręceptum de facti *modo*, ut ſcilicet
ſumatur dignè Euchariſtia, quandocunque & quo-
modocunque ſumatur, ſiue ſub altera, ſiue ſub utra-
que ſpecie.

D Atque hanc tantùm uim huius præcepti eſſe rur-
ſus indicat, cùm deinde bis repetit idem præceptum
uerbis illis: *Probet autem ſe ipſe homo, & ſic de pane il-*
lo edat, & de calice bibat, Qui enim manducat & bibit
indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans
corpus Domini. Vbi nihil intereſt, utrum Apoſtolus
per particulam, *Et*, fecerit hic hypotheſim utriuſque
ſpeciei coniunctim, uel diuiſim (utramque enim uim
habere ſolet particula Et) cũ conſtet iam, uſum qui-
dem *abſolutè* uel alterius, uel utriuſque ſpeciei non
eſſe *illud* propriè, quod ibi Apoſtolus ſignificat eſſe
pręceptum, ſed *modum* talis uſus: Quod euidẽter de-
clarat particula illa *Sic*, qua ibi utitur Apoſtolus, in-
quiens; *Et ſic*, nempe dignè, ſuique pręmiſſa proba-
E tione, non autem indignè, *edat & bibat*. Hic enim *mo*
dus actionis eſt, quem ibi Apoſtolus propriè decla-
rat eſſe imperatum.

Nihil igitur D. Paulus in hoc loco ſententiæ Se-
ctariorum de neceſſitate utriuſque ſpeciei ſuffraga-
tur, qn potius huius loci authoritate planè illa euer-
titur, cum manifeſtè Apoſtolus ſignificet, licitum
alioqui eſſe uſum, uel unius, uel alterius, uel etiam
utriuſque ſpeciei, modò non indignè uel altera, uel
utraque uſurpetur. Et nihilominus tamen quemad-
modum ibi Apoſtolus fecerit accommodationem
inſtitutionis ad totam Eccleſiam, ſatis iam, ut arbi-
tror, eſt explicatum.

Cęterùm, quòd attinet ad particulam illam *vel bi-*
A *berit*, qua in eo loco Apoſtolus uſus eſt, dupliciter
nobis occurrit kemnitius in examine Concilij Tri-
dent. Seſſ. 21. Primò dicit, illa uerba; *Quicunque man-*
ducauerit vel biberit, non eſſe uerba ipſius inſtitutio-
nis Dominicæ, neque per illa Paulum narrare ipſam
inſtitutionem, quin potius inſtitutionem fuiſſe ab
eo recitatam per particulam copulatiuam, cum di-
xit, *Similiter Et calicem, &c.* Proinde non poſſe ex il
la Pauli ſententia aliquid concludi contra neceſſita-
tem utriuſque ſpeciei: *Quod ſi in verbis* (inquit) *in-*
ſtitutionis, & in locis illis vbi diſponitur & deſcribitur
forma cęnæ Dominicæ, Scriptura vteretur particulis diſ-
iunctiuis, non parum certè roboris haberet argumentum.
Hactenus kemnitius. Secundò retorquet ineptè &
B ridiculè ualde illam Pauli ſententiam in nos, tanquã
hic etiam ſit illius ſenſus: *Qui manducat ſolùm, vel bi-*
bit ſolùm; hoc ipſo facit indignè cõtra inſtitutionem Chri-
ſti, qui iuſſerit ſcilicet utramque ſumi.

Vanitas autem iſtiuſmodi cauillationũ facit emi-
nere magis uim noſtri argumẽti. Quod enim primò
dicit, illa uerba non eſſe *inſtitutionis* neq; per ea in-
ſtitutionem narrari, id nihil intereſt Quamuis enim
D. Paulus per ea uerba neque ſignificauerit, neque
recitauerit nobis inſtitutionem, tamen indicauit cer
tè non eam fuiſſe inſtitutionis uim, ut utraq; ſpecies
neceſſariò ſumi debeat ab omnib. Quod ſi ſenten-
tiam atque uim inſtitutionis ex illis tantum uerbis
liceret colligere, quibus aut ſignificatur, aut recita-
C tur ipſa inſtitutio; ne poſſemus quidem ex illo Apo
ſtoli loco probare, eos contra uim inſtitutionis face
re, qui ſine ſui probatione ſumunt Euchariſtiam *in-*
dignè. Obijciet enim hic ſimiliter ineptus aliquis
kemnitius, uerba illa Pauli, *Probet autem ſe ipſum ho-*
mo, & quę ſequuntur, non eſſe uerba ipſius inſtitu-
tionis neque per illa narrari inſtitutionem, aut de-
ſcribi formam ipſam cœnę Dominicæ.

Particula autem illa copulatiua (ſimiliter *&* cali-
cem) nihil iſtos iuuat. Certum enim eſt non debere
eam referri niſi ad ſimilitudinem quandam genera-
lem actionum Chriſti circa calicem, & circa panem;
nempe ut ſit ſenſus, Chriſtum itidem accepiſſe cali-
cem, & benedixiſſe, & inſtituiſſe, & dediſſe, & impe
D raſſe etiam aliquid circa illum, uidelicet illius *vſum*
ſacerdotibus conficientibus, & omnibus etiam *rela-*
tionem eius, ad commemorandam Chriſti paſſionẽ;
quandocunque ille, & à quibuſcunque tandem uſur
petur; ſicut ſuprà explicatum eſt. Cęterùm ut alia
nihilominus fuit forma conſecrationis in ſpecie Vi-
ni, quàm in ſpecie panis, ita etiam alia forma præce-
pti circa calicem, ut ex ipſa differentia uerborum
Chriſti ſuprà demonſtrauimus.

Iam verò ſecundum ſubterfugium kemnitij lon-
gè leuius eſt. Ipſe enim Apoſtolus ſequentibus ver-
bis euidenter declarat, quem ibi intelligat ſumere
indignè, nempe illum qui *non dijudicat* atque diſcer-
nit *corpus & ſanguinem Domini* ab alio cibo & potu
E vulgari. Hoc autem non propriè is facit, qui bona
conſcientia alioqui & reuerenter ſumit vnam vel al
teram ſpeciem, ſed is, qui vel conſcius ſibi alicuius
peccati ſine ſui probatione & præparatione ſumit
Euchariſtiam, quaſi eſſet cibus aliquis aut potus cõ-
munis; vel illum vulgari & prophana actione tra-
ctat, vt faciebant Corinthij.

QVARTO contra noſtram illam reſpõſionem, qua
dicimus, Chriſtum non omnibus fidelibus, ſed Apo-
ſtolis, quatenus *Sacerdotes eos inſtituebat*, dixiſſe, *Bibi-*
te ex hoc omnes, Matth. 26. QVINQVE nobis quęſtio-
nes proponit CALVINVS lib. 4. Inſtitutionum, c. 17.
Sect. 48. 49. 50. *Velim*, inquit, *ad quinque poſtulata mi*
bi reſpondeant, quibus elabi nõ poterunt, quin facilè cum

ſuis

ſuis mendacijs reuincantur. Audiamus igitur, & dent veniam Caluiniſtæ, ſi ego verius conuicero, in his ipſis quæſtionibus proponendis Caluinum aliquoties mentitum fuiſſe.

Primvm (*inquit*) *quæro, quo oraculo reuelatam habeant hanc ſolutionem?*

Respondeo. Ego quoque primum quæro, quo nam oraculo reuelatum habuerit Caluinus, quod ibi Chriſtus imperauerit uſum calicis omnibus fidelibus, cùm nullus ibi fuerit fidelis præter Apoſtolos, quos Euchariſtiæ miniſtros tunc inſtituebat, nec vſquam ſcriptura exponat, ad omnes *fideles* ea quidem verba pertinere?

Deinde dico, contrarium nos habere reuelatum oraculo illius, qui iuxta Chriſti promiſſionem, Ioan. 16. docet Eccleſiam *omnem veritatem*, eiq; (Ioan. 14.) *ſuggerit* intelligentiam certiſſimam *omnium quæcunq; dixit* Chriſtus. Item colligimus ex ipſa circunſtantia Chriſti ſermonis, eum ad Apoſtolos ibi tanquam ad Sacerdotes eſſe loquutum, ut ſuperius oſtendi.

Sed *Scriptura*, inquit Caluinus, *non ibi appellat Apoſtolos ſacrificos*. Reſpondeo. Quid tum? An ideo ibi non fuerunt Euchariſtiæ miniſtri inſtituti atque adeò Sacerdotes, quia miniſtri & Sacerdotes nō ſunt ibi appellati? Certè multo minus ſunt appellati prędicantes; & tamen ſunt apud Sectarios (vtinam non eſſent) prædicantes.

Adde quòd Deus ipſe alioqui per Iſaiam c. 61. & 66. miniſtros Eccleſiæ noui teſtamenti *Sacerdotes* diſertè appellat, qua de re infrà q. 11. in Tractatu de ſacrificio Miſſæ, dicemus. Adde etiam quod Patres ſupra §. 2. citati affirmant, Apoſtolos ibi accepiſſe Sacerdotalem poteſtatem.

At, inquit Caluinus, *etſi Chriſtus duodecim tum dederit, præcepit tamen vt ſic facerent, nempe vt ſic inter ſe diſtribuerent*. Reſpōdeo. Certum eſt, neſciuiſſe hoc loco Caluinum, quid diceret. Nam quodnam Chriſti præceptum nobis hic obijcit? an illud circa calicem, quòd ſolus Luc cap. 22. memorat, *Accipite & diuidite inter vos*; de hoc enim loqui uidetur Caluinus. At hoc non dixit Chriſtus de calice conſecrato, in quo ſanguinem ſuū porrexit, ſed de calice in quo prius exhibuit diſcipulis vinum commune, vt in ca. 22. Lucæ Theophylactus & alij notarunt, & ex ipſo loco Lucæ perſpicuum eſt.

Quod ſi maximè de calice, in quo eſſet ſanguis, ea verba Chriſtus dixiſſet, tamen ipſi etiam prædicantes ſuo vſu (velint, nolint,) teſtantur, id præceptum non pertinuiſſe ad alios præterquam ad Apoſtolos, ut erant illæ perſonæ duodecim numero. Nam neq; ipſi Prædicantes nunc inter ſe *diuidunt*, ſed quiſque illorum plerumque ſibi ſumit, & porrigit populo.

Si verò loquitur hic Caluinus de illo altero præcepto 1. Corin. 11. *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*, iam ſupra §. 2. abundè demonſtrauimus, ſolam *relationem* actionis ad finem commemorandi paſſionem Chriſti, non autē ipſam *actionem abſolutè*, fuiſſe iniunctam hoc præcepto.

Secvndo (quærit Caluinus) *cur meliori illo ſeculo ab Apoſtolis ad mille vſque annos poſteà, ſine exceptione omnes fiebant vtriuſque ſpeciei participes?*

Respondeo. Falſum eſt, fuiſſe ſemper illo tempore factos omnes participes utriuſq; ſpeciei. Quin immo ſemper fuit etiam vſus aliquis alterius ſpeciei tantum, Sicut infra §. 8. ſuo loco docebimus. Quamuis liceat etiam per Chriſti legem omnibus vtramq; dare. Vt enim Chriſtus hoc non præcepit, ita nec prohibuit. Et quomodo prior cōſuetudo rectè poſtmodum abolita ſit §. 10. infra videbimus, atq; etiam §. 9. reſpondebimus ad teſtimonia ueterum, ex quibus hic probat Caluinus calicem olim fuiſſe in vſu.

A

Tertio (quærit Caluinus) *cur Chriſtus de pane ſimpliciter dixit vt ederent, de calice vt omnes biberent?*

Respondeo. Falsò hic inprimis ponit Caluinus, ſicut etiam Lutherus lib. de captiu. Babyl. Chriſtum de pane ſimpliciter dixiſſe, ut ederent, immo dixit: *Accipite & manducate ex hoc* Omnes. Nam etſi illū ita dixiſſe, nullus Euangeliſtarum, neque D. Paulus referat, tamen id certiſſimè teſtificatur traditio Apoſtolica, ex qua iam inde ab initio accepit Eccleſia iſta Chriſti verba; ſicut & illa quoq; vt verba Chriſti commemorant D. Ambrosivs lib. 4. de Sacram. cap. 5. & Paſchaſius lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 15. Neque enim omnia quæ uel fecit, uel dixit Chriſtus, comprehenſa in Scriptura ſunt, vt ex Euangeliſta Ioanne, cap. 21. ſatis intelligi poteſt, & oſtendit doctè Innocentius III. in capitulo, *cum Marthæ*, extra de celebrat. Miſſarum, in hac ipſa quęſtione de uerbis, quæ Chriſtus dixit in inſtitutione Euchariſtiæ.

B

Sed cur tandem dixit Chriſtus vt biberent *omnes?* Reſpondeo. Non ut ſignificaret, fideles omnes debere bibere, ſicut Caluinus lib. 4. Inſtitut. vbi ſuprà, & Lutherus lib. de captiu. Babyl. & alij ſectarij, ex anticipato errore ſibi imaginantur. Sed tres aliæ rationes eius locutionis reddi poſſunt.

Prima: quoniam voluit Chriſtus, vt omnes Apoſtoli biberent, non quidem ea præcisè ratione, qua erant Chriſti fideles, ſed vt erant illæ perſonæ numero *duodecim*, & ut inſtituebantur *miniſtri* Euchariſtiæ, ſicut ſupra §. 2. defenſum eſt.

C

Neque verò, ſi præceptum *comedendi* ad Apoſtolos, vt erant etiam communi ratione fideles, atque adeò ad omnes alios pertinuit; ideo etiam debuit pertinere ad illos ea ipſa ratione præceptum *bibendi*. Nam primò, cum hoc præceptum diuerſum ſit ab illo, non eſt neceſſe, ut eadem ratione vtrumque ſit datum.

Deinde eſt diſcrimen, quòd *panis* vſus omnibus cōuenit, & facilior atque communior eſt, quam vini; Item quòd actus bibendi ſpectat ad vltimam quandam Euchariſtiæ *perfectionem*, quam illi peculiariter adhibere debent, qui Euchariſtiam conficiunt, alij verò non item, ut infrà docebimus. Quare præceptū comedendi Apoſtolis omnibus, ut erant communi ratione fideles, dari debuit; præceptum autem bibēdi, non niſi ut ſimul etiam inſtituebantur Euchariſtiæ conficiendæ *miniſtri*. Sicut in eadem ipſa cœna, & eodem ſermone, alia quædam præcepta, puta *conficiendi & adminiſtrandi* Euchariſtiam, non omnibus fidelibus, ſed ſolis miniſtris data ſunt, ut paulò poſt oportuno loco explicabimus.

D

Secunda ratio illius locutionis fuit, ut eo minus Iudas tergiuerſaretur ac recuſaret bibere, ſicut fortè huius rei circa ſpeciem panis aliquam ſignificationē dederat, ut ex quorundam ſententia notat Theophylactus in cap. 26. Matth. Non enim adhibuerat Iudas fidem huic myſterio, ut ex Euangeliſta Ioan. cap. 6. intelligi poteſt. Nam cum dixiſſet Chriſtus: *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt*, continuò ſubiungit Ioannes: *Sciebat enim ab initio* Iesvs *qui eſſent non credentes, & qui traditurus eſſet eum.*

E

In quem locum ita etiam ſcripſit Avgvstinvs Tract. 27. in Ioan. *Sunt quidam* (inquit) *qui non credūt, & ideo non intelligunt, quia non credunt*. Et paucis interpoſitis: *Ibi*, inquit, *erat & Iudas: nam quidam ſcandalizati ſunt. Ille autem manſit ad inſidiandum, non ad intelligendum.*

Et clariſſimè quoque D. Chrysostomvs Homil. 46. in Ioan. explicans illa uerba Chriſti, Ioan. 6. *Nonne ergo*

ne ego duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Cũ dixiſſet Petrus (inquit Chryſoſtomus) *nos credimus: eximit è numero Iudam.* Et paulò poſt: *Prius* (inquit) *eum alijs annumerauit, cùm diceret: ſunt quidam ex vobis qui non credunt; quod confirmat Euangeliſta his verbis; Sciebat enim, &c. Cùm autem in malitia perſeueraret, vehementius eum arguit: vnus, inquit, ex vobis diabolus eſt.*

Tertia ratio fuit, ne quis fortè diſcipulorum horrens potum ſanguinis, quem Chriſtus affirmabat ſe dare in calice, bibere detrectaret, maximè cum potus ſanguinis eſſet alioqui prohibitus in lege. Ideo quaſi animans eos dixit, Bibite ex hoc *omnes*. Nam & ob eandem cauſam *ipſe primus bibit de calice*, vt D. Chryſoſtomus Hom. 83. in Matth. annotauit.

Adde quod non eſt humanę intelligentiæ, perſpectas habere prorſus cauſſas, cur hoc modo, aut illo Chriſtus locutus ſit: *Quis enim cognouit ſenſum Domini?* Rom. 11. Quin etiam ne ſui quidem ſermonis homo rationem ſemper reddere poteſt, cur hoc vel illo mo*do* rem explicuerit. Nimis igitur curioſa & inepta eſt illa tertia quæſtio Caluini.

Qvarto (quærit Caluinus) *Si ſua cœna Dominus ſolos ſacrificos (vt volunt) dignatus eſt, quis vnquam hominum auſus eſſet vocare in participationem extraneos, qui à Domino excluſi eſſent?*

Respondeo, Dupliciter hoc loco mentiri dignatus eſt Caluinus, vt vocabulo ego proprio veritatem dicam. Quis enim vnquam Catholicorum dixit, Dominum *ſolos* Sacerdotes dignatum eſſe ſua cœna? Quis dixit, Dominum *excluſiſſe* à ſua cœna reliquos? Nihil volumus minus. Tantum dicimus, Dominum non iuſſiſſe quidem vt reliqui etiam ad vtramq; ſpeciem Sacramenti admitterentur. Sed tamen cùm neque hoc prohibuerit, ſed reliquerit Eccleſię liberum; hoc ipſo omnes vtraque ſpecie dignatus eſt, & neminem excluſit. Quod cum ita ſit, nihil mirum eſt, quod Eccleſia aliquando poteſtate ſua vti auſa fuerit, id eſt, quod admiſerit quandoque fideles ad participationem vtriuſque ſpeciei, per ſe alioqui ſalutarem, quandoquidem hoc fuit Eccleſiæ relictum liberum, & minimè prohibitum.

Errauit autem turpiſſimè Caluinus exiſtimãs non poſſe ſine *diuino mandato* quemquam admitti ad hoc Sacramentum in ſpecie vtraque, ſiue, vt ille vocat, ad cœnam. Hoc enim ipſo in omni materia, atque adeò etiam in materia religionis aliquid licet, quòd prohibitum non eſt, neque præterea requiritur, vt præcipiatur. Sicut Tom. 3. diſp. 6. q. 11. p. 1. contra communem Sectariorum errorem defendimus, & probauimus, explicatis omnibus Scripturę locis, quibus *illi abutuntur*. Præceptum enim non propriè facit rem licitam, ſed *neceſſariam*.

Aut dicant mihi Caluiniſtæ, vbi ſcriptum eſt, vt Deum veneremur illo cultu religionis, qui in *vouendo* conſiſtit? Hoc ne igitur illicitum nobis eſt, quia *nuſquam* præcipitur? Dicat etiam Caluiniſta quiſpiam miniſter quonam præcepto diuino ipſe debuerit miniſter Euchariſtiæ benedicẽdæ & adminiſtrandæ initiari? Ideòne igitur ad eius authoritatem miniſterij admitti non potuit, quia id miniſterium ſuſcipere, diuino præcepto non tenebatur?

Intelligant ergo, ſatis hoc ipſo potuiſſe quemlibet fidelem ad vſum vtriuſque ſpeciei admitti, quòd hic vſus per ſe eſt ſalutaris & nemini per Chriſtũ prohibitus, quamuis nec ſit omnibus imperatus. Adde quod de adminiſtranda omnibus ſpecie ſaltem panis diuinum præceptum exſtat, vt ſuprà §. 2. docuimus.

Qvinto, (quærit Caluinus) an mentiebatur Paulus prima Corinth. vndecimo, cùm dicebat, *ſe ac-* A *cepiſſe à Domino, quod illis tradiderat?*

Respondeo. Minimè, Sed nullum tamen Domini præceptũ illis tradidit, quo fideles omnes teneantur vtramque ſpeciem vſurpare, vt euidenter ſuprà §. 2. demonſtrauimus. Quare rurſus Caluinus (quod Paulus minimè fecit) mentitus eſt, cum abſque vlla probatione ſubiungit: *Poſtea declarari à Paulo traditionem, vt omnes promiſcuè vtroque Symbolo communicarent.* Nihil minus Paulus declarauit, vt anteà clariſſimè oſtenſum eſt. Expedita ſunt igitur illa quinque Caluini poſtulata, quæ nobis obijcit contra cõmunionem ſub altera tantùm ſpecie.

Postremo duo quædam alia (vt omnia exhauriamus) poſſent nobis hic obijci. *Alterum* eſt, quòd pręB ceptum illud 1. Cor. 11. *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*; ad omnes fideles pertinuit, vt ſuprà §. 2. ex Paulo docuimus. Igitur ad eoſdem etiam pertinuit illud, Matt. 26. *Bibite ex hoc omnes*, quandoquidem vtraque verba Dominus in eadem cœna locutus eſt, & vtrobique eodem vocabulo bibendi eſt vſus.

Respondeo. Nihil valet conſequentia. Nam ſimiliter illud præceptum quo iuſſit Chriſtus, vt vſus ſpeciei panis *referretur* ad ſui commemorationem, inquiens Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, pertinuit quoque ad omnes fideles, vt ex Apoſtolo Paulo 1 Corin. 11. patet; nec tamen ideo ad omnes fideles pertinuit præceptum, quo etiã ChriC ſtus in eadem cœna, & iiſdem ipſis verbis iuſſit, vt ſpecies panis *conſecraretur*, & *offerretur*, & *adminiſtraretur*, ſed ad Apoſtolos duntaxat pertinuit hoc pręceptum, tanquam ad Euchariſtiæ miniſtros ſiue Sacerdotes.

Eodem igitur modo, cùm per præceptum illud; *Hoc facite quotieſcunque bibetis*, ſolum iuſſerit Dominus, vt actio circa calicem, *quotieſcunque & a quibuſcunque exerceretur*, referatur ad ſui commemorationem; (vt ſuprà §. 2. ex Apoſtolo demonſtrauimus) ad omnes fideles quoque pertinuit hoc præceptum, ſi quidem omnes referre actionem ſuam in eum finem conuenit. Illius autem præcepti, *Bibite ex hoc omnes*, diuerſa forma & vis eſt: nam præcipitur per ilD lud abſolutè ipſum etiam *exercitium* bibendi, atque ita non eſt opus, vt ad fideles omnes pertinuerit, licet in eadem cœna ſit traditum; ſed pertinuit tantũ ad Apoſtolos tanquam ad Euchariſtiæ miniſtros, vt ſuprà §. 2. confirmauimus. Miniſtris enim qui Sacramentum *conficiunt*, incumbit, vt illud etiam omnino *perficiant* per vtriuſque ſpeciei vſum; non perinde autem alijs qui Sacramentum ipſi non conficiunt, vt infrà §. 6. quoque declarabitur.

Adde, quòd non eodem verbo traditur illud præceptum; *Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*; & illud: *Bibite ex hoc omnes*. Per verbũ enim illud *Bibetis*, nihil ibi pręcipitur, ſed tantùm fit hypotheſis *facti*, id eſt, ſupponitur id factum, quòd E iubet Dominus *referri* ad ſui commemorationem per verbum Facite. Ex quo etiam intelligitur, non eſſe neceſſe, vt ad eoſdem pertinuerit vtrumque præceptum.

Adde etiam quòd in illo ipſo præcepto: *Hoc facite, quotieſcunque bibetis in meam commemorationem*; non planè directè, ſed quaſi in obliquo, & conſequẽter loquitur Chriſtus cum fidelibus; directè autem loquitur cũ Apoſtolis vt Euchariſtiæ miniſtris, quibus ſolis dixerat: *Bibite ex hoc omnes*. Senſus enim illius præcepti: *Hoc facite quotieſcunque bibetis*, eſt, hoc facite in meam commemorationem, aut ipſi ſoli, aut vna cum alijs, quando cum alijs bibetis, ſicut ſuprà §. 2. expoſuimus. Ex quo etiam apparet non eſſe ne-

ceſſe,

ceſſe, vt ad fideles etiam dicta ſint illa verba: *Bibite ex hoc omnes*, quæ Chriſtus dixit Apoſtolis; neque etiam eſt opus vt indirectè ad eos hæc verba pertinuerint, cùm diuerſa ſit ratio & vis vtriuſque præcepti, & alia etiam præcepta in eadem cęna nullo modo pertinuerint ad fideles, ſicut eſt explicatum.

Alterum, quòd poteſt hoc loco obijci, eſt, Si, quemadmodum diximus, per illud præceptum; *Hoc facite, quotieſcunque bibetis*, non eſt imperatus vſus etiam ipſarum actionum circa calicem, quoad *exercitium*, ſed tantum *relatio* earum ad finem cõmemorandę Chriſti paſſionis, cõſequens inde eſſe, quòd ne *oblatio* quidem ipſa & conſecratio calicis ſit imperata Sacerdotibus, quoad exercitium.

Reſpondẽdum autem eſt, ex vi nihilominus aliorum Chriſti verborum eſſe eam actionem illis ipſis imperatam, nempe per illa: *Hoc facite in meam commemorationem*, Lucæ 22. Hoc ipſo enim quòd per hęc iuſſi ſunt offerre & conſecrare Euchariſtiam ſub ſpecie *panis*, conſequenter intelligi debet eos etiam iuſſos eſſe cõſecrare & offerre ſub ſpecie *vini*. Nam hoc exigit neceſſariò natura huius Sacramenti & Sacrificij. Si enim vna ſpecies abſque altera conficiatur, Sacrilegium committitur, vt docebimus. Quamobrem in Concilio Trident. Seſſ. 22. cap. 21. abſolutè dicitur, *Sacerdotes iuſſos eſſe offerre vtramque ſpeciem* illis verbis Domini: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quæ forma verborum ſolum eſt vſurpata à Chriſto circa panem, vt ſuprà vidimus.

Item colligitur præceptum conſecrandi etiam calicem, quod Sacerdotes obliget, ex illis verbis: *Bibite ex hoc omnes*, Matth. 26. Cùm enim ibi Sacerdotes iuſſi ſint etiam bibere, quando Euchariſtiam conficiunt, vt ſuprà explicatum eſt; & hoc non poſſunt facere, niſi conſecrauerint calicem; id etiam cõſequẽter facere tenentur. Quo autem tempore, vel vtrum omnino aliquando, præceptum iſtud conſecrandi & offerendi Euchariſtiam, omnes & ſingulos Sacerdotes obliget, diſputabimus infra q. 11.

Et hactenus quidem à nobis defenſum eſt in ipſa Chriſti inſtitutione nullum contineri præceptum, quod omnes, & ſingulos fideles ad vſum vtriuſque ſpeciei obliget.

Non poſſe colligi præceptum de Communione ſub vtraque ex verbis Chriſti, Ioan. 6. §. 4.

NVnc oſtendamus, neque in verbis illis: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ioan. 6. tale præceptum contineri. Et quidem Thomas Vvaldenſis Tom. 2. de Sacrament. cap. 91. Caietanus hic artic. 12. Et Tom. 3. ſuorum opuſculorum Tract. 12. c. 1. Et Tapperus art. 15. ſub finem, & quidam alij facili negotio rem hanc expediunt. Quippe arbitrantur, manducare & bibere ſecũdùm illam Chriſti ſententiam tantùm eſſe incorporari tanquam mẽbrum viuum Chriſto pro nobis crucifixo; ſiue id fiat per actus fidei & charitatis in illum, ſiue per vſum alicuius Sacramenti & inprimis Baptiſmi. Quo pacto pertinet etiam hęc ſententia ad infantes.

Probat Caietanus hanc interpretationem, quoniam ſequeretur alioqui Baptiſmum nõ ſufficere ad ſalutem, ſi præterea ad vitã ſpiritualem neceſſarius ſit vſus Sacramenti Euchariſtiæ. At Baptiſmus ſufficit ad ſalutem. Ergo non eſt in eo loco ſermo de uſu Euchariſtiæ, quaſi is etiam ſit neceſſarius ad ſalutem. Aſſumptam propoſitionem probat illis teſtimonijs: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*,

A Marci vltimo. Et: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*. ad Tit. 5.

Tapperus addit illam rationem, quòd Chriſtus de eo modo manducandi & bibẽdi loquebatur, quo etiam tum, cùm id dicebat, manducari ipſius caro, & bibi ipſius ſanguis poterat. Subiũgit enim in eodem loco ſimiliter: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam*. At tunc non poterat niſi *ſpiritualiter* caro Chriſti manducari, & ſanguis bibi. Ergo tantum de manducatione ſpirituali ibi eſt ſermo. Propoſitio aſſumpta probatur. Quoniam nondum erat tunc temporis Euchariſtiæ Sacramentum inſtitutum, ſed triennio poſt ferè. Neq; ſanè iam Sectarij vlterius vrgent hunc locũ pro com

B munione ſub vtraque: quin illi etiam de ſpirituali manducatione ſimiliter eum interpretantur.

Cæterum multæ ſunt rationes collectę à Roffenſi in prooemio lib. 5. de Euchariſtia, contra Oecolampadium, & ab Alphonſo de Caſtro in ſumma de hęreſ. verbo Euchariſtia, hęreſ. 4. & à Sandero in Tract. peculiari de hoc 6. cap. Ioan. Et ab Alano libro 1. de Euchariſtia, cap. 31. & ab alijs, ob quas oporteat hãc partem illius Chriſti ſermonis de Sacramẽtali etiam vſu Euchariſtiæ intelligere.

Ac potiſſima eſt, quod ita veteres ad ipſam Euchariſtiam hunc locum accommodant, vt videantur non tantùm id facere, per qualemcunque alluſionem, ſed planè interpretando ipſa Chriſti verba de Sacramẽ-

C to Euchariſtiæ. Ex quibus ſunt Origenes Homil. 16. in Num. Baſilius in moralib. ſumma 21. cap. 1. & 2. Athanaſius lib. 4. in Synopſi, & Epiſt. ad Serapionẽ, in illa verba: *Qui dixerit verbum contra filium hominis*. Chryſoſtomus homil. 45. & 46. in Ioan. Emyſſenus Hom. 5. de Paſchate. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioan. c. 14. Damaſcenus lib 4. fidei, cap. 14. Theophylactus in c. 6. Ioan. Theodoretus lib. 4 hiſt. c. 11. Cyprianus lib. 1. contra Iudæos, capit. 22. & in orat. Domi. & in ſerm. de cœna Domini. Hieronymus in cap. 1. ad Epheſios. Ambroſius lib. 6. de Sacramẽtis, cap. 1. Auguſt. Tract. 26. in Ioan. & Serm. 2. de uerbis Apoſt. & lib. 1. de peccat. merit. cap. 20. & 24. & lib. 2. contra Creſcon. cap. 25. Hilarius lib 8. de Trinitate.

D Leo Serm. 6. de ieiunio ſeptimi menſis. Item patres Concilij Epheſini epiſto. ad Neſtorium & Concilij Cabilonenſis ſub Carolo Magno, ca. 46. Quin etiam Concilium Tridentinum Seſſ. 13. cap. 2. ad Sacramẽtum illam ſententiam accommodat: *Qui manducat me, ipſe viuet propter me*. Quamuis Seſſio. 21. capit. 1. ſignificat nihilominus liberum eſſe de ſpirituali, vel de reali manducatione hunc Chriſti ſermonem intelligere.

Neque nobis obſtat, quòd bona pars illius Chriſti ſermonis de ſpirituali tantum manducatione ipſius per fidem ſine controuerſia intelligitur. Fecit enim Chriſtus tranſitionem ad myſterium Euchariſtiæ ab eo ferè loco, cum dixit: *Panis quem ego dabo,*

E *caro mea eſt pro mundi vita*, vt D. Chryſoſt. Homil. 45. in Ioan. notauit. Itaque reliqua etiam quæ ſequuntur in illo capit. 6. Ioan. de reali vſu Sacramenti Euchariſtiæ accipienda ſunt, vt ferè iam omnes interpretantur.

Argumenta verò Caietani & Tapperi non conuincunt. nam, quòd ad rationem Caietani attinet, diſtinguendum eſt id, quòd aſſumit, Baptiſmum ſufficere ad ſalutem. Si enim hoc intelligat citra caſum neceſſitatis adimplendi alia diuina præcepta; verum eſt, & id ſolùm probatur illis ſcripturæ teſtimonijs à Caietano citatis. Si autem intelligat ſimpliciter & abſolutè, quaſi nec aliquando, nec aliquibus aliquid aliud præterea ſit neceſſarium ad vitam ſiue ſalutem

tem ſpiritualem: Falſiſſimum id eſt. Tunc enim probaret eadem argumēti forma Caietanus, obſeruationem mandatorum nō eſſe neceſſariam ad ſpiritualē vitam habendam; contra illud Chriſti, *Hoc fac & viues, &* ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, Mat. 19. Vt igitur præter Baptiſmum obſeruatio aliorū mandatorum pro circumſtantijs perſonæ, & rei, & temporis, ad ſalutem requiritur, ita etiā obſeruatio præcepti de ſumendo re ipſa Euchariſtiam, quod prorſus de præceptum ſalua ſufficiētia & efficacitate Baptiſmi, poteſt contineri illis verbis Domini, *Niſi manducaueritis, &c.*

Neque verò hinc ſequetur infantibus quoque neceſſariam eſſe Euchariſtiam ad ſalutē præter Baptiſmum. Etenim materia huius præcepti de Euchariſtia eiuſmodi eſt, vt ſolos adultos obliget. quippe illi ſoli peccando labefactant vitam ſpiritualem, atque adeò ſpirituali cibo ad vitam tuendam indigent. Alia verò ratio eſt illius ſimilis ſententiæ Chriſti, Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Hic enim ſermo eſt de *regeneratione* in nouam vitam ſpiritualem: cuius quia infantes etiam participes eſſe poſſunt, & hi quoque propter peccatum originale, illa indigent, ad eos etiam pertinet illa Chriſti ſententia de neceſſitate Baptiſmi.

Ratio autem Tapperi non malè mihi probare videtur, quod ſit etiam locus ille intelligendus de manducatione *ſpirituali*, nēpe de incorporatione in Chriſto per fidem viuam, aut etiam per aliquod Sacramētum. Hoc enim video eſſe ex mēte D. Auguſtini lib. 1. de peccat. mer. & remiſs. cap. 20 & lib. 3. cap. 4 & epiſtol. 106 & lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap 4. & lib. 1. contra Iul. cap. 1. & paſſim alijs, cùm ex ea ſententia Chriſti probat contra Pelagianos, nō poſſe paruulos habere vitam ſpiritualem niſi Chriſto incorporentur, atque adeò conſequantur *effectum* ſaltē Euchariſtiæ, qui eſt vnio cum Chriſto ſecundùm gratiam, quę datur etiā in Baptiſmo Quo pacto ex eodem loco Ioannis pro neceſſitate Baptiſmi paruulorum eſt etiam argumentatus Diuus Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, ca. 25. & Innocentius I. in epiſto. ad Concilium Mileuitanū, quæ eſt nu. 93. inter epiſtolas Auguſtini.

Itaque non repugno quò minus de vtroque genere manducationis, ſcilicet *ſpirituali*, & *Sacramentali*, Chriſtus ibi loquutus ſit, vt etiam Tapperus initio bene dixerat, niſi ad extremum tandem inclinaret in opinionem Caietani, qui voluit eum Chriſti ſermonem de ſpirituali tantùm intelligi. Et certè intelligi *de ſpirituali* etiam ſæpe ſignificant ſancti Patres ac imprimis D. Auguſt. Tract. 27. in Ioan. & lib. 3. de peccatorum meritis, capit. 4. & Cyprianus de Cœna Domini.

Quod autem tantùm de ſpirituali Chriſtus ſit loquutus, non credo. Neque ratio Tapperi, vt dicebā, hoc concludit; Nam etſi verbo præſentis temporis, ibi etiam Chriſtus vſus ſit, inquiens; *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem*, &c. tamen per figuram Enallagen, id eſt, per mutationem temporis, aliàs ſepe vſurpatam in Scriptura, ſimul ſignificauit futurum vſum Sacramenti. Qua quidem figura dictionis ideo vſus eſt, vt ſermonem etiam accommodaret ad ſpiritualem manducationem, quam tūc temporis ab auditoribus requirebat. Hoc igitur vt dixi, probat ſolum ratio Tapperi, nempe intelligi etiam eum locum de ſpirituali manducatione.

Ex quo intelligitur nullius eſſe momenti rationem, qua mouentur Kemnitius, & alij Sectarij, vt in illo ſermone nihil putent Chriſtum eſſe locutum de

A Sacramento ipſo Euchariſtiæ, nempe quia Sacramentum illud nondum inſtituerat. Nihil enim impedit, quo minus intelligamus, Chriſtum fuiſſe locutum de re, quam poſtea erat inſtituturus. Quod & aliàs ſæpe fecit. Vt cùm, Matth. 16. Petro promittens claues regni cœlorum, illi ſimul explanauit efficaciam eiuſmodi poteſtatis, quam Ioan. vltimo poſtea erat ei traditurus. Ita igitur Sacramentum Euchariſtiæ prius promiſit, eiuſque vim declarauit Ioann. 6. ab illis verbis, *Panis quem ego dabo*, &c. Deinde demum inſtituit in cœna.

Cùm hæc autem ſit interpretatio illius loci, explicandum reſtat, quomodo verbis illis Niſi, &c.

B non imperauerit Chriſtus omnibus & ſingulis vſum vtriuſque ſpeciei, cùm tamen ſit etiam locutus de Sacramentali perceptione. Id intelligitur, ſi & *occaſio*, & *forma*, & *concluſio* illius Chriſti ſermonis diligenter perpendatur. *Occaſio* fuit incredulitas Capharnaitarum. Quorum difficultas propriè quidem non erat, vtrum in vna, vel in vtraque ſimul ſpecie ſumenda eſſet caro & ſanguis Chriſti: Sed an omnino poſſet ille ſuam carnem verè dare omnibus ad manducandum, ita ut propterea non conſumeretur. Nam cum ille id promiſiſſet, inquiens: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt; Litigabant ad inuicem*, ut Euangeliſta ſubiungit, *Quomodo poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducan-*

C *dum?* *Forma* autem ſermonis eiuſmodi eſt, ut in illa ſententia, *Niſi, &c.* nullam fecerit mentionem alicuius *ſpeciei* Euchariſtiæ, ſed tantum eſt locutus de rebus ipſis, nempe de *carne*, & *ſanguine*, quæ non ſolum in utraque ſpecie, ſed etiam in qualibet continentur propter inſeparabilem iam Chriſti carnis & ſanguinis concomitantiam. In alijs etiā ſententijs eiuſdem ſermonis, ubi alicuius ſpeciei mentionem fecit, non meminit niſi *panis*. Denique *concluſio* ſermonis fuit illa; *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Iam cum in actu ſacramentali comedendi Chriſti carnem, & item in actu bibendi illius ſanguinē, duo ſint; nempe ipſa *perceptio realis* & uera corpo-

D ris & ſanguinis Chriſti in Sacramento; & *modus* percipiendi in ſpecie manducabili uel potabili: ex occaſione illa, & forma, concluſione ſermonis apparet, Chriſtum eiuſmodi comminatione, *Niſi manducaueritis*, &c. non ſignificaſſe neceſſitatem perceptionis Sacramentalis corporis & ſanguinis, quoad utriuſque modum, ſed quoad *rem & veritatem perceptionis* tum carnis, tum ſanguinis in Sacramento. Quæ duo non ſolum ſub utraque, ſed etiam ſub alterutra ſpecie bene & realiter percipiuntur.

Hoc enim propriè eſt illud, quod Chriſtus ad retundendam incredulitatem Capharnaitarum aſſeuerare uoluit, non modò non fore impoſſibile, ſicut

E illi (nihil adhuc litigantes de uſu alterius uel utriuſque ſpeciei) omnino putabant, ſed etiam neceſſarium ad uitam ſpiritualem tuendam. Quare neque in ipſa ſententiæ forma *ſpecies* expreſſit, ſed res tantum ipſas, quæ ſub qualibet ſpecie ſumuntur, nempe carnem, & ſanguinem. Atq; ideo etiam in *concluſione*, cum dixit: *Qui manducat hunc panē, viuet in æternum*, planè ſignificauit, uſu alterius ſpeciei, illud ipſum fieri, quod ante dixerat eſſe ad uitā neceſſariū; quia nimirum ſumendo unam ſpeciem uere & realiter tum caro, tum ſanguis percipitur. Habet autem hæc confirmatio ab eiuſmodi concluſione eò maiorem uim, quò ſæpius in eodem illo ſermone Chriſtus ſignificauit, alterius ſpeciei uſum, qui eſt manducatio,

catio, valere ad vitam, Vt cùm ait: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Item: *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*. Quas ſententias vrgent ad hanc rem etiam Patres Concilij Tridentini, Seſſio 21. cap. 1.

Quod ſi quærat aliquis; quamobrem Chriſtus, vt ſignificaret neceſſitatem *realis perceptionis* carnis & ſanguinis, quoad rem & veritatem, verbo comedendi & bibendi, quod *modum* etiam percipiendi connotat, vſus ſit; facilè ratio reddi poteſt. Voluit enim Chriſtus neceſſitatem realis perceptionis carnis, & ſanguinis ita ſignificare, vt ſimul etiam indicaret illius vim atque vtilitatem ad vitam ſpiritualem tuendam. Hoc vt commodè faceret, verbum vſurpauit *comedendi*, & *bibendi*; vt eiuſmodi videlicet perceptionis fructus ex Analogia eſus & potus, in quibus eſt perfecta virtus reficiendi, aptiſſimè intelligeretur.

Etſi verò hanc interpretationem, quam hactenus expoſui, quamque adhibent huic loco communiter Doctores Catholici, iudicem eſſe ſatis ſolidam, tamen non propterea reijcio quaſdam alias, quæ item à Catholicis Doctoribus rectè hoc in loco adhiberi ſolent. Nam vt ſapienter admonet Auguſtinus libro primo, de Trinit. cap. vlt. in fine: *Non vno tantùm Scripturarum ſenſu, ſed quotquot reperiri poſſunt, vti debemus; Tantò enim fortius conuincuntur hæretici, quantò plures exitus patent, ad eorum laqueos euitandos.* Hactenus Auguſtinus.

Igitur, ſi maximè concedamus, Chriſtum ibi neceſſitatem etiam perceptionis ſuæ carnis & ſanguinis, quoad percipiendi *modum* voluiſſe ſignificare: dupliciter adhuc illa ſententia poteſt exponi. PRIMO, vt non ad ſingulos omnia illa verba referantur, ſed generatim ad Eccleſiam, ſitque iſte ſenſus: *Niſi manducaueritis & biberitis*, vtētes nimirum altera ſaltem ſpecie omnes & ſinguli, & etiam vtraque ij, quos pro ratione officij aut diſpoſitionis Eccleſiæ oportebit, *non habebitis vitam in vobis*.

Quæ expoſitio valde etiam cōfirmari poteſt, tum ex occaſione illius Chriſti ſententiæ, tum etiam ex forma ipſa verborum. Dubitatio enim Iudæorum, quæ illi ſententiæ occaſionem dedit, non fuit, an ſinguli poſſent, aut deberent comedere & bibere ſimul ſub vtraque ſpecie carnem & ſanguinem, ſed an omnino vel alterutrum, vel vtrumq; poſſet fieri ab omnibus, vel etiam ab aliquibus. Item Chriſtus non vtitur illa forma verborum, qua vſus eſt; cùm doceret neceſſitatem Baptiſmi, Ioan. 3. Cùm enim ibi vocabulo numeri ſingularis vſus, dixit: *Niſi quis renatus, &c.* ipſo dicendi modo declarauit, incumbere Baptiſmi neceſſitatem etiam ſingulis. Hic autem non eodem modo dicit, ſed ad omnes generatim loquitur: *Niſi manducaueritis, &c.* Quæ forma orationis ſanè patitur, vt non ex omni parte accommodetur illa ſententia etiam ad ſingulos.

Neque verò huic interpretationi obſtat illud, quod in quarta ſentent. diſtinct. 12. quæſtione prima, articulo 12. Sotus obijcit. Nempe Chriſtum, cùm dixit: *non habebitis vitam in vobis*, eo ipſo indicaſſe, ſe cum ſingulis loqui. Fateor enim cum ſingulis eſſe loquutum, non tamen ita, vt omnem illius ſententiæ vim ex omni parte ad ſingulos pertinere voluerit, ſed quia ex aliqua ſaltem parte ad ſingulos etiam eiuſmodi ſententia pertinuerit, eò quod, vt diximus, alicuius ſaltem ſpeciei vſus ſit neceſſarius omnibus & ſingulis, vt in ſe habeant ipſi ſpiritualem vitam.

Poteſt etiam SECVNDO dici, particulam, *Et*, in illa ſententia non copulatiuè, ſed diſiunctiuè accipi, vt tantundem valeat, quantum particula *Vel*, more in

A Scripturis vſitato, vt Exodi 21. *Qui percuſſerit patrem ſuum & matrem, morte moriatur*. Vbi certiſſimum eſt particulam, *Et*, quę in Hebraico textu ibi vſurpatur, tantundem etiam valere, quantum particula, *Vel*. Sic etiam Apoſtolus prima Corinth. vndecimo, de hoc ipſo Sacramento tractans: *Qui manducat*, inquit, *& bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*. Quo loco particulam, Et, diſiunctiuè etiam vſurpat; nam eum etiam qui alterutrum indignè faciat, ſignificare vult iudicium ſibi manducare ſeu bibere. Quemadmodum antea etiam dixerat diſiunctiuè: *Quicunque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit, &c.* Secundum hunc igitur Scripturæ morem rectè quoque poſſumus interpretari eandem B particulam in illa ſententia, Ioan. 6. vt non ſolùm copulatiuè, ſed etiam diſiunctiuè ſignificet. Quod itidem ex occaſione illius ſermonis & concluſione confirmari poteſt, vt ex dictis patet.

Et certè omnes iſtæ tres expoſitiones ſtare ſimul poſſunt diuerſa conſideratione. Nihil enim impedit, quo minus ibi Chriſtus ſignificarit, omnes & ſingulos vtrumque copulatiuè, ſcilicet carnem & ſanguinem, *verè & realiter percipere* debere, iuxta primam expoſitionem, ſiue ſub vna, ſiue ſub altera ſpecie: & item ab Eccleſia in genere debere ſumi ſub vtraque ſpecie, ſecundum alium atque alium fidelium ordinem iuxta expoſitionem ſecundam: & denique ab omnibus, & ſingulis neceſſariò eſſe ſumen- C dam, vel vnam, vel alteram ſpeciem, quatenus illa particula, Et, habet etiam vim diſiunctiuam, vt eſt dictum in vltima expoſitione.

Nam cur hic non etiam, locum habeat, quod de intelligentia Scripturarum rectiſſimè præcepit Diuus AVGVSTINVS lib. 12. Confeſſ. cap. 31. *Cum alius*, inquit, *dixerit, hoc ſenſit ſcripturæ auctor quod ego, & alius, imò illud quod ego; religioſum arbitror dicere, cur non vtrumque potius, ſi vtrumque verum eſt? & ſi quid tertium, & ſi quid quartum, & ſi quid omnino aliud verum quiſpiam in his verbis viderit, cur non illa omnia vidiſſe credatur* (Spiritus ſanctus) *per quem vnus Deus ſacras literas vera & diuerſa viſuris multorum ſenſibus temperauit?* Hæc Auguſtinus. Nulla igitur eſſe omni- D no verba Chriſti, ex quibus præceptum communionis ſub vtraque colligi poſſit oſtenſum eſt.

Non poſſe colligi præceptum de Communione ſub vtraque ex eo, quòd Sacramentum iſtud in vtraque ſpecie inſtitutum ſit. §. 5.

NAM probo, neque illud neceſſariò colligi ex hoc propriè, quod Sacramētum iſtud Chriſtus inſtituerit in vtraq; ſpecie. Vtar autem claritatis cauſſa tali forma argumenti. Si inſtitutio vtriuſque ſpeciei, quatenus eſt *inſtitutio diuina*, neceſſariò haberet coniunctum præceptum; quod ad vtramque E ſpeciem vſurpandam omnes & ſingulos obliget; ſequeretur, vſum etiam aliarum rerum, quæ diuinitùs ſunt inſtitutæ, omnibus & ſingulis eſſe imperatum. At hoc conſequens eſt apertè falſum. Ergo etiam illud ex quo ſequitur.

Prior propoſitio patet. Quia quod propriè & neceſſariò conuenit alicui rei, vt eſt talis, id ſemper ei conuenit. Quare ſi *inſtitutio diuina*, vt talis habet in propoſito præceptum coniunctum vſus rei inſtitutæ; in omni etiam genere haberet.

Poſterior quoque propoſitio argumenti probatur. Nam Matrimonium, verbi gratia diuinitùs eſt inſtitutum, neque tamen hoc ipſo tenentur omnes Matrimonium inire, aut eo iam inito vti omni mo-

do &

do & tempore, quo poſſent alioqui ſecundùm illius inſtitutionem. Item auctoritas Eccleſiaſt. miniſterij in Eccleſia, diuinitùs certè inſtituta eſt, neque tamen omnes iuſſi ſunt illud miniſterium ſuſcipere.

Atque ut propiùs ad rem præſentem accedam, diuinitùs Luc. 22 & 1. Cor. 11. inſtitutum eſt ipſum *munus* conficiendæ & adminiſtrandæ Euchariſtiæ, neq; tamen cum hac inſtitutione coniunctum eſt præceptum, quo teneantur omnes id munus obire. Immò ne poſſunt quidem omnes & ſinguli ſententia quoque Sectariorum.

Sic & in lege ueteri, Exod. 29. Num. 15. 18. 28. multis in ſacrificijs diuinitùs inſtitutum erat, ut ſimul offerretur aliqua menſura uini, neque tamen omnes ij, quibus alioqui ſacrificij carnibus ueſci licebat, illo uino etiam uti tenebantur.

Quando igitur aduerſarij *inſtitutionem* propter uerbi quoque ambiguitatem, cum *præcepto* confundunt; his exemplis & alijs conſimilibus illorum ſiue fraus, ſiue inſcitia refutanda eſt, monſtrandumq; diſcrimen inter utrumque. *Inſtitutio* enim propriè tanquam rei quædam productio eſt, quæ ſcilicet rationem atque ſubſtantiam rei ipſius ſecundùm ſe ſancit atque conſtituit. Et quamuis ad uſum rei tandē eiuſdem inſtitutio referatur, eò quòd res omnis eſt propter ſuum uſum, tamen nihil ipſa inſtitutio propriè de uſu præcipit. *Præceptum* autem ulterius præſcribit, an & quomodo res neceſſariò ſit uſurpāda. Quare, ut ex eo propriè, quod omnes creaturæ ſint diuinitùs productæ, nequaquam rectè colliges, ſingulos eſſe obligatos ad utendum omnibus creaturis, ita neque in propoſito ex inſtitutione utriuſque ſpeciei propriè colligi poteſt, omnes & ſingulos obligari ad utramque uſurpandam.

Quod cum ita ſit, rectiſſimè Patres Concilij Conſtantienſis potuerunt in hac quæſtione loqui illo modo, quem paſſim Sectarij, uel malitioſè, uel imperitè calumniantur. Verba Patrum Seſſio. 13. hæc ſunt: *LICET Chriſtus poſt cœnam inſtituerit, & ſuis diſcipulis adminiſtrauerit ſub vtraque ſpecie panis & vini hoc venerabile Sacramentum; TAMEN hoc non obſtante ſanctorum Canonum auctoritas & approbata conſuetudo Eccleſiæ ſeruauit & ſeruat, quod huiuſmodi Sacramentum nec conficiatur poſt cœnam, nec ſumatur à non ieiunis, niſi in caſu neceſſitatis, &c. Et ſimiliter, LICET in primitiua Eccleſia huiuſmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus ſub vtraque ſpecie, TAMEN ad euitanda aliqua pericula & ſcandala, hæc conſuetudo eſt rationabiliter introducta, vt à conficientibus ſub vtraque ſpecie, & à Laicis tantummodò ſub ſpecie panis ſuſcipiatur.*

Hic Sectarij (fortaſsè plerique illorum ex inſcitia) uociferantur, fateri Concilium ipſum Conſtantienſe, quòd Eccleſiæ conſuetudo de communione ſub altera ſpecie, ſit contraria Chriſti præcepto; quandoquidem utitur illo modo dicendi: *LICET Chriſtus inſtituerit & miniſtrauerit ſub vtraque ſpecie; TAMEN hoc non obſtante, &c.* Concilium autem his uerbis potiùs declarat, non ideo fieri *contra* aliquod Chriſti præceptum, quia non ſuſcipiatur Euchariſtia in utraque ſpecie, ſicut in vtraque ſpecie fuit inſtituta: Cùm longè aliud ſit *inſtitutio*, & *præceptum*, ut hactenus demonſtrauimus: quæ duo partim ex ignorantia, partim ex malitia Sectarij confundunt. Vbi autem inſtitutioni præceptum adiunctum non eſt, nihil peccatur contra inſtitutionem, ſi non illud omne uſurpetur, quod eſt inſtitutū. Ex inſtitutione igitur vtriuſque ſpeciei, non propriè colligi poſſe præceptum diuinum de communione ſub utraque, ita breuiter oſtenſum.

Nec poſſe colligi præceptum de Communione ſub vtraque ex huius Sacramenti Natura. §. 6.

SED neque id præceptum neceſſariò colligitur ex huius Sacramenti natura. Nā ſi ex illa colligitur; oportet ſanè eā eſſe talem, ut uel ipſi Sacramento, uel illud percipienti fiat aliqua iniuria, ſi ſub altera tantum ſpecie, ab eo qui non ipſum conficit, ſumatur. At natura huius Sacramenti non eſt talis. Ergo ex eo non colligitur eiuſmodi præceptum. Aſſumptam propoſitionem facilè oſtendam, ſi quædā CONSIDERANDA ordine & breuiter propoſuero, ex quibus ea propoſitio confirmatur.

Nam PRIMO, ſicut in utraque ſpecie coniunctim, ita etiam in earum qualibet eſt tota ueritas, & eſſentia huius Sacramenti, quemadmodum definitur in Concilio Tridentino, Seſſio. 21. capite. 3. Eſt enim inprimis ibi totus Chriſtus, qui, ut inquit Apoſtolus, Rom. 6. *iam non moritur*, ac proinde nuſquam habet corpus ſine ſanguine, nec ſanguinem ſine corpore; nec ſanguinem aut corpus ſine anima & diuinitate, ut ſatis conſtat ex Concilio Epheſino Anathe. 11. & ex communi ſententia Patrum, ut Cyrilli libro quarto, in Ioannem, capite 27. Euſebij Emiſſeni homilia quinta, de Paſchate. Baſilij in epiſt. ad Cæſariam Patriciam, &c.

Neque obſtat, quòd obijcit hic Caluinus lib. quarto, Inſtit. capite decimoſeptimo, ſectio. 47. Chriſtum circa ſpeciē panis ſolum ſui corporis meminiſſe, cùm dixit: *Hoc eſt corpus meum;* & ſimiliter ſolum ſanguinis circa ſpeciem uini. Reſpondemus enim; ſanguinem nihilominus eſſe cum corpore, & corpus cum ſanguine, propter utriuſque realem *concomitantiam*. Sicut eadem ratione caro animata, & ſanguine prædita Verbum diuinum factum eſt, licet Ioannes expreſsè ſolùm meminerit carnis, inquiens Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt.*

Quin etiam hanc Eccleſiæ ſentētiam illis ipſis verbis, quę Caluinus obijcit, Chriſtus indicauit. Ait enim Matt. 26. *Hoc eſt corpus meum.* Et: *Hic eſt ſanguis meus.* Quale autem tunc fuit, & nunc eſt corpus Chriſti? Nonne ſanguine præditum? Et qualis ſanguis? Nonne cum corpore coniunctus? Nihil autem mirū, quòd Caluinus ſeparet *in* ſpeciebus Sacramenti corpus Chriſti à ſanguine, cùm reuera nec corpus, nec ſanguinem in illis eſſe fateatur, ſed tantùm aſſerat, apprehendi in illis, modo neſcio quo ficto & imaginario (vt ſuprà quæſt. 3. punct. 1. oſtendi) quo poſſent quæuis alia quantumuis coniuncta, itidem imaginariè disiungi.

SECVNDO, eſt etiam in ſpecie qualibet *tota ſignificatio* refectionis ſpiritualis; tota, inquam, *eſſentialiter*, ut ad refectionem uidelicet ſpiritualem animi refertur. Quo pacto huius Sacramenti eſſentiam conſtituit. Neque enim aliam atque aliam, ſed unam & eandem refectionis gratiam ſpiritualem ſignificat cibus & potus, ut expreſsè notat Diuus Cyprianus in ſerm. de Cœna Domini. Quod ex ipſa Scriptura licet colligere, quæ ideo ſine diſcrimine ſpiritualem animæ refectionem, quæ fit per gratiam, aliquādo declarat ſimilitudine *panis*, Eccleſ. 15. aliquando *aquæ*, Ioan. 4. aliquando *potus*, 1. Corinth. 12. & *cibi*, Ioan. 6.

Etſi negandum non eſt, quin eius ſpiritualis refectionis uis, & commoditas clariùs utraque re ſimul, ſcilicet cibo & potu, atque adeò utraque ſpecie, ſignificetur. Ideo enim hoc Sacramentum, quod attinet quidem ad rationem ſuā *indiuiduale*m perfe-

ctius eſt in vtraque ſimul ſpecie, quàm in altera. Etſi in qualibet etiam habet perfectionem ſuã totã & integritatem *eſſentiæ*, itemque rationem aliquam *indiuiduam*, tametſi non vſque adeò perfectam ex parte ipſius *ſigni*. Ex parte autem *rei contentæ*, nimirũ Chriſti, æquè prorſus perfectum eſt in altera atque in vtraque, nam in qualibet eſt totus Chriſtus, quod & iam ferè concedunt ij Sectarij, qui Chriſtum in Sacramento eſſe fatentur: quamuis id aliquando negauit impiè Lutherus in libello aduerſus Epiſcopum Miſnenſem, vt teſtatur Eckius homilia 32. & 34. de Sacramentis.

Tertio, eſt item in qualibet ſpecie ſignificatio altera *cõiunctionis* fidelium, tum inter ſe, vt membrorum corporis Eccleſię, tum cum Chriſto tanquã cum capite. Nam vt ait Auguſtinus Tractatu 26. in Ioannem: *Etiam panis fit ex multis granis redactis in vnum, & ſimiliter vinum ex multis racemis*. Quæ cauſſa eſt, cur non ſolùm in vtraque, ſed etiam in qualibet ſpecie ſit ſymbolum illius coniunctionis, & vnitatis corporis Eccleſiæ. Nam & Apoſtolus prima Corinth. decimo, in pane etiam hanc ſignificationem eſſe indicat, cùm dicit; *vnus panis vnum corpus omnes ſumus in Chriſto*.

Qvarto, quælibet etiam ſpecies per ſe aptè repræſentat mortem Chriſti, ad cuius commemorationem vſus Euchariſtiæ referri debet. Species enim panis *ſeorſim ſignificat* corpus Chriſti *ſine ſanguine*; ac viciſſim ſpecies vini ſanguinem *ſine corpore*. Quare ipſe etiam Chriſtus ad vtramlibet ſpeciem ſigillatim adiunxit illud præceptum Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. *Hoc facite in meam commemorationem*.

Qvinto, cum *efficacitas* Sacramenti ſit coniuncta cum illius ſignificatione (efficiunt enim Sacramenta quod ſignificant) inde fit, vt quemadmodum in altera quoque ſpecie eſt tota ſignificatio *eſſentialis* huius Sacramenti, ſic etiam in ea ſit tota illius virtus ad efficiẽdũ per ſe, vt paulò poſt magis declarabitur.

Sexto, & illud conſideretur, *vſum* ipſum alterius, vel etiam utriuſque ſpeciei, non eſſe eiuſmodi rem, in qua *conſiſtat* ſubſtantia huius Sacramenti, aut per quam etiam *fiat*. Nam Sacramentũ Euchariſtię quiddam *permanens* eſt, quod fit ipſa conſecratione ſola, vt conſtat ex ſententia orthodoxorum Patrum, Tertulliani libro quarto, contra Marcion. Irenæi libro 5. cap. 2. Ambroſij libro quarto, de Sacrament. cap. 4. & quinto, libro de myſterijs initian. cap. 9. Cypriani de Cœna Domini. Auguſtini ſermone vigeſimo octauo, de verb. Domini. Gregorij Nyſſeni oratione de Baptiſmo, & orat. Catech. capite trigeſimo ſeptimo, Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ. Cyrilli Hieroſolym. catech. tertio, & quarto, myſtago. Damaſcen. libro quarto, cap. 14. &c. & ex forma ipſa uerborum inſtitutionis (*Hoc eſt corpus meum*. Et, *Hic eſt ſanguis meus*) quæ quiddam permanens & ſtabile ſignificat, & ex antiquiſſima praxi Eccleſiæ, quę (vt libro quarto, Inſtitut. cap. 17. ſect. 39. Caluinus, & Kemnitius in Exam. Concil. Trident. Seſſio. 8. can. 1. ſub finem fatentur, & nos etiam poſtea §. 8. defendemus) ſolita fuit Euchariſtiam aſſeruare. Quare *vſus* iſtius Sacramenti, ſiue in altera, ſiue in vtraque ſpecie, tantùm eſt quædam eius perfectio *accidentalis*, ſine qua videlicet tota ipſius *eſſentia*, atque etiam ſubſtantia conſiſtere poteſt, quidquid Sectarij contra garriant. Ac proinde, licet magis illud perficiatur accidentaliter, tum cum ſub utraque ſpecie ſumitur, tamen nihil ſubſtantiale ei accedit ex eo, quòd vel in altera, vel in vtraque uſurpetur, neque etiam detrahitur ex eo, quòd in neutra, vel non in utraque ſumatur.

Quamobrem nullo modo, ne quoad rationẽ quidem *indiuidualem* ſubſtantiæ, iſtud Sacramẽtum *mutilatur* (ſicut calumniantur Sectarij) ab ijs, qui alteram ſpeciem tantùm ſumunt: ſed tantùm non *vſurpant* illud quidem ſecundùm ſe totum. Etenim quàm diu ſpecies ſumpta perſeuerat incorrupta, tam diu retinet reſpectum quendam ad ſpeciem alteram, ẽtſi non hæc in eodem loco, uel etiam in eodem omnino tempore cum ſpecie ſumpta coniuncta ſit. Itaq; propter illum reſpectum una ſpecies cum altera ſignificat nihilominus completè & integrè; atque adeò cõſtituit unum completum Sacramentum in *indiuiduo*, quatenus formaliter quidem Sacramentum continetur in genere ſigni.

Neque enim de iſtius Sacramenti integritate ita per omnia cogitandum eſt, ſicut de integritate alicuius rei *phyſicæ* ſeu naturalis, quæ ſcilicet non conſiſtit, niſi eius partes coexiſtant prorſus in eodem tempore & loco. Alioqui, etiam ab his, qui unam ſpeciem poſt alteram ſumunt, Sacramentum iſtud mutilaretur, tunc quando ſuſcipiunt primam ſeorſim, & non ſimul utramque. Item etiam à Sacerdote, quando conſecrat primam ante alteram, & non ſimul utramque. Satis igitur eſt ille reſpectus, quem diximus unius ſpeciei ad alteram, ut iſtius Sacramenti ſecundùm ſe integritatem, quoad completam ſignificationem conſtare intelligamus.

Adde, quod ratio *indiuidua* ſignificationis *eſſentialis* huius Sacramenti non ſolùm in utraque ſpecie, ſed etiam in qualibet conſiſtit: nam non modo utraque, ſed etiam quælibet ſuo modo indiuiduo ſignificat *refectionem ſpiritualem*; quod eſt in Euchariſtia eſſentiale, ut antè dictum eſt. Hinc uerò etiam fit, ut Sacramentum iſtud minimè dici poſſit in altera ſpecie mutilatum eſſe, quamuis ſecundùm rationem indiuiduam minus perfectum ſit in altera, quàm in utraque. Non enim idem eſt, indiuiduum unum alicuius ſpeciei eſſe *minus perfectum*, quàm alterum eiuſdem ſpeciei indiuiduum, & eſſe *mutilatum*; ita enim quodlibet indiuiduum in omni genere mutilatum eſſet, cum quolibet poſſit eſſe aliud perfectius; ſed id indiuiduum mutilatum dicimus, quod ſpectata natura, & ratione ſuæ ſpeciei habet aliquem defectum turpem, & deformem. Nullum autem talem defectum habet Euchariſtiæ Sacramentum in altera ſpecie, ſiquidem quælibet ſpecies ſignificat *refectionem ſpiritualem*, & habet ſufficientem uim efficiendi propter eſſentialem ſignificationem, & integrum Chriſtum in qualibet contentum.

Septimo, conſideretur etiam, non ideo Sacramentum iſtud, uocari quandoq; *cœnam* Dominicam, quia illius eſſentia inſtar cœnæ conſiſtat in *vſu* cibi ac potus; ſed cœna appellatur à quibuſdam eius accidentibus, nempè à circumſtantia *temporis & loci*, in quo inſtitutum eſt, & ab vſu ipſius in illis ſpeciebus, quæ in cœna Dominica vſurpatæ fuerunt, licet ipſum Sacramentum eſſentialiter ſit quiddam *permanens*, quod in ſpecie panis & vini diuiſim uel coniunctim, extra vſum conſiſtit, vt ex Scriptura & Patribus probatum eſt.

Quod ſi ad eſſentiam huius Sacramenti ideo pertineret vſus cibi & potus, quia pertinet alioqui ad rationem cœnæ; etiam ad eiuſdem Sacramenti eſſentiam pertineret uſus aliorum obſoniorum, & circumſtantia nocturni vel veſpertini temporis, & alia huiuſmodi, quæ ſpectare ſolent ad cœnas, & ſpectarunt quoque ad cœnam Dominicam. Quæ tamen nemo ſanus in eſſentia iſtius Sacramenti requirit.

Octa-

OCTAVO, diſcrimen quoque diligenter conſiderandum eſt, inter eum, qui conficit hoc Sacramẽtum, & eum, qui non conficit, ſed tantùm eo vtitur. Etenim ad eum, qui rem ipſam *facit*, pertinet etiam, vt rem perficiat: ad illum autem, qui re tantùm vtitur, non item.

Iam his omnibus diligenter conſideratis; certè apparet, ſecundùm rectæ rationis iudicium, non eſſe talem huius Sacramenti naturam, vt aliquid in illius dignitatem prauè ac deformiter committatur, ſi ab eo, qui illud non conficit, vſurpetur tantùm ſub altera ſpecie. Suſcipit enim is nihilominus id, in quo eſſentialiter eſt tota veritas, tota ſignificatio, tota efficacitas huius Sacramenti. Tantummodò illud non omni ratione & modo accidentali ipſe perficit. Sed hoc quidem non oſtendit in eiuſmodi vſu alterius ſpeciei aliquam deformitatem.

Etenim obligatio *perficiendi* iſtud Sacramentum illi ſolum ex natura rei, id eſt, ſpectata Sacramenti dignitate, incumbit, qui etiam illud *cõficit*. Debet enim is, quandoquidem rem tam diuinam facit, non vtcunque facere, ſed perfectam facere. Itaque tenetur inprimis vtramque ſpeciem conſecrare: Tum vt huic Sacramento omnis perfectio ſua ſubſtantialis, etiam quoad rationem indiuiduam, conſtet: Tum enim, vt *oblatione* vtriuſque ſpeciei ſeparatim, expreſsè repręſentet ſacrificium crucis cruentum, quod ſeparatione ſanguinis à corpore perfectum eſt.

Itemque debet vtramque ſpeciem ipſe ſumere, vt in conficiendo nimirum tam diuino Sacramẽto non prius ab opere miniſterij deſiſtat, quàm rem perducat ad abſolutam ſui perfectionem etiam *accidentalem*. Nam & ad cauſſas etiam naturales pertinet ſuos effectus ſecundùm accidentia quoque perficere. Atque hoc quidem de Sacerdotibus ita decretum eſt ab Eccleſia de conſecratio. diſt. 2. can. *Relatum*. ex Concil. Tolet. XII. Item in can. *Comperimus*, eadem diſtin. ex Gelaſio, vt etiam Diuus Thomas notauit hic articu. 12. ad 8.

Ei autem, qui re tantùm vtitur, ſicut is facit, qui Euchariſtiam vſurpat, nec eam etiam conficit, non perinde eiuſmodi obligatio rem omnino perficiendi incumbit: ſicut antè dictum eſt. Atque ita ſatis iam confirmatum eſt, nullam iniuriam fieri *Sacramento ipſi* ſecundùm ſe, propterea quòd altera tantum ſpecies percipiatur, quemadmodum in argumento noſtro aſſumpſimus.

Iam verò, quod neque fiat hac ratione iniuria aliqua ipſi *percipienti*; ex dictis item probari poteſt. Etenim hoc Sacramentum, tam eſt per ſe fructuoſum & efficax in altera quàm in vtraque ſpecie. Quod probo ſic: Vis per ſe efficiendi in Sacramentis, ex eſſentia ſpecifica & veritate illorum, non autem ex ratione indiuidua exiſtit, vt in alijs etiam omnibus rebus. Sed verum & integrum Sacramentum Euchariſtiæ, quoad eſſentiam, ſumitur etiam in altera ſpecie, vt expoſitum eſt. Ergo in altera etiam eſt æquè per ſe fructuoſum & efficax.

Ex qua ratione ſequitur *Primò*, non modò conferri in altera ſpecie tantam gratiam, quanta iuxta naturam huius Sacramenti eſt neceſſaria ad ſalutem, id quod extra controuerſiam eſt apud Catholicos, & definitur in Concilio Trident. Seſſ. 21. cap. 1. & 3. ſed etiam ſimpliciter, quanta per ſe & ex *opere operato* poteſt conferri in vtraque. Sicut plerique Theologi rectè ſentiunt, vt Sotus in 4. diſtinct. 12. quæſt. 1. artic. 12. Caietanus hic artic. 12. Alanus libro primo, de Euchar. cap. 43. &c.

Secundò ſequitur, ad huius aſſertionis defenſionem minimè opus eſſe fundamento quodam falſo Caie- A tani hic artic. 12. qui exiſtimat non ipſas ſpecies, ſed Chriſtum ſolum, qui ęquè eſt in earum qualibet, eſſe in hoc Sacramento cauſſam efficientem gratiã, quod meritò diſplicet Soto, & alijs, cùm ipſæ etiam ſpecies ſint hic Sacramentum, ideoque inſtrumentaliter etiã conferant ad gratiæ productionem. Satis autem nobis eſt ad illam aſſertionem, quòd ſpecies ipſę non ſunt per ſe efficaces ex opere operato, niſi vt ſubſtãt ſignificationi eſſentiali huius Sacramenti. Quæ ſignificatio æquè eſt in ſpecie qualibet, vt dictum eſt.

Tertiò ſequitur, nullo fundamento niti, quòd Lutherus libro de captiuit. Babyl. & Philippus Melanchton in Apolog. Confeſſ. Auguſtan. art. de abuſibus, aiunt, debere præcepto diuino *miniſtros Eccleſiæ ex-* B *hibere* vtramque ſpeciem fidelibus, vtramque petentibus, etiamſi fideles ipſi vtramque percipere non tenerentur. Nam cùm in altera etiam miniſtretur ęquè verum & æquè efficax Sacramentum, non poſſunt iure fideles vtramque flagitare.

Quartò ex dictis ſequitur, ineptiſſimum eſſe argumentum Lutheri libro de captiuitat. Babylon cum obijcit, ſi liceat alteram ſpeciem Laicis detrahere, poſſe etiam illis partem Baptiſmi, & partem abſolutionis in pœnitentia negari: *Cùm ſit* (inquit) *vtrobique par ratio*.

Nos verò negamus, eſſe vtrobique parem rationem. Nam ſi Baptiſmo deſit ſua forma vel materia, ex quibus tanquam ex partibus conſtat, non erit ve- C rum Sacramentum. Neque etiam erit verum Sacramentum Pœnitentiæ, niſi conſtet ex vera abſolutione tanquam ex forma. At Euchariſtię Sacramentum non modò in vtraque ſimul ſpecie, ſed etiam in qualibet veram *eſſentiam* ſuam habet. Nam non ſolùm panis & vinum ſimul, ſed etiam panis vel vinum eſt vera & eſſentialis materia huius Sacramenti; & ſimiliter non modò panis & vini conſecratio, ſed etiam conſecratio panis vel vini, vera eſt eius forma. Cuius cauſſa eſt, quia non modò vtrumque iſtorum, ſed etiã quodlibet ſignificat *eandem refectionem ſpiritualem* animi, vt Diuus Cyprianus ſuprà citatus, docet, in qua ſignificatione poſita eſt eſſentia huius Sacramẽti, vt ante dictum eſt. Hinc ergo fit, vt poſſit Ec- D cleſia negare Laicis alteram ſpeciem Euchariſtię, non autem partem aliquam eſſentialem Baptiſmi, aut Pœnitentiæ.

Atque eadem ratione refellitur alterum Lutheri argumentum, in aſſertione ſuorum articulorum art. 16. qui etiam obijcit, aliud Sacramentum percipere miniſtros Eccleſiæ, & aliud dare laicis, non vnum & idem. Reſpondemus enim, ſecundùm *eſſentiam* & veritatem ſpecificam vnum & idem eſſe in altera ſpecie, & in vtraque licet non ſecundùm rationem *indiuiduam*. Quemadmodum etiam neq; idem Sacramentum Baptiſmi ſecundùm rationem indiuiduam accipiunt diuerſi homines, ſed aliud & aliud.

Quintò ex dictis ſequitur, Sacerdotes, qui vtramq; E ſpeciem ſumunt, non propterea plus gratiæ accipere ex opere quidem operato ipſius Sacramenti; quin immò, vt rectè præ cæteris notat Alanus libro primo, de Euchar. cap. 43. vtraque tunc ſpecies concurrit, vt unum quoddam inſtrumentum diuinum, quod ad eundem effectum faciendum vſurpatur. Quamobrem ſpecies panis ante ſumptam ſpeciem vini, nõ operatur in Sacerdote: quoniam non ſumitur tunc ſine reſpectu ad vini ſpeciem, qua demum completur illud vnum Sacramentum, illiuſque vſus, quatenus tunc quidẽ ſecundùm rationem *indiuiduam* continetur vtraque ſpecie.

Per accidens autem non eſt dubium, quin vſus vtriuſque ſpeciei poſſit eſſe fructuoſior, eo ꝙ poteſt maio-

maiorem deuotionem commouere in percipiente: vnde fiat, vt propter maiorem diſpoſitionem conſequatur ille vberiorem gratiam ex Sacramento. Quãuis enim Sacramenta ex opere quidem operato certum gratiæ gradum conferant: tamen etiam conferunt eam nunc maiorem, nunc minorem vltra illum gradum, pro diſpoſitione percipientis.

Neque verò ex ea re ſequitur, iniuriã ijs fieri quibus altera tantùm ſpecies adminiſtratur. Nam primùm, quæ *per accidens* ad gratiam conferre poſſunt, innumera ſunt, quorum proinde non tenetur Eccleſia habere rationem. Deinde, eſt nihilominus in cuiuſque poteſtate, cum auxilio Dei, ſe ad tantam & maiorem etiam gratiam in vſu alterius tantùm ſpeciei præparare. Item ex alia parte præbetur laicis ſatis magna occaſio augendæ deuotionis in Communione alterius ſpeciei, per actum ſubmiſſionis atque obedientiæ in eiuſmodi re erga Eccleſiam. Nam ex hoc ipſo vſque adeò magnum deuotionis fructum nonnulli pij atque Catholici quandoque ſentiunt, vt etiamſi alioqui Sacerdotes ſint, libentiſſimè vtantur occaſione communicandi ſub altera, quando ipſis non conficientibus eius rei opportunitas ſuppetit.

Deníque rationes, quæ mouent Eccleſiam, vt propter maiorem Dei gloriam, religionemque erga iſtud Sacramentum (ſicut poſtea videbimus) altera tantùm ſpecies adminiſtretur, præponderare debent illi qualicunque detrimento laicorum; ſi quod propterea accipiant, quia non habeant ipſi illam occaſionem augendæ gratiæ, quæ exiſtit ex vſu vtriuſque ſpeciei.

Et certè hac ipſa ratione ſolidè defendi poteſt, nullam in ea re laicis iniuriam fieri, etiamſi alioqui ex opere operato plus gratię tribueretur per vtramque ſpeciem, quàm per alteram, modò tamẽ illi non fraudarentur gratia neceſſaria ad ſalutem. Deberet enim tunc etiam laicorum commodo maior gloria Dei præponderare, quam in hoc negotio ſapienter, vt videbimus §. vltimo, cogitat Eccleſia: Ac proinde ne tunc quidem iure poſſent conqueri laici. Non enim, ſi quis vſu alicuius rei priuatur, illico fit ei iniuria, ſed tunc tantùm quando ad id non ſuppetit iuſta ratio.

Quemadmodum igitur propter bonum alioqui commune, vel propter Sacramenti quandoque religionem, iuſtè quibuſdam interdicitur prorſus omnis vſus Euchariſtiæ (vel in pœnam, vel propter vomitum, &c.) ita etiam intelligere poſſumus, propter quaſdam alias rationes, quæ ad eandem Sacramenti religionem pertineãt, iuſtè interdici laicis vſum quidem Calicis.

Hinc etiam fit, vt neque *iniquo animo* ferre debeant, quod non æquè clarè & expreſsè vſu alterius tantùm ſpeciei ſignificent ipſi atque repræſentent mortem Domini. Nam & hoc incommodum, ſi vllum eſt, poſtponi debet maiori bono: & præterea accedit, quòd per Sacerdotem nihilominus id etiam faciunt; quippe qui totius Eccleſię nomine, & tãquam *omnium Legatus* (vt ait libro 6. de Sacerdotio Chryſoſtomus) in vtraque ſpecie ſacrificium perficit, ad commemorandam expreſsè omnium loco mortem Dominicam. Et iam antè docuimus, per ſpeciem quamlibet fieri alioqui ſignificationem, & commemorationem Chriſti mortis.

Porrò, quod iam diximus rationem religionis, quam in hoc ſpectat Eccleſia, præponderare debere, conſiderandum eſt etiam, vt neque ipſi Sacramento ſecundùm ſe aliqua iniuria fieri putetur, propterea quod à laicis non ſumatur ſub vtraque ſpecie, id

A quod etiam ex alijs multis circumſtantijs antea declarauimus.

Non colligi præceptum Diuinum communionis ſub vtraque ex CHRISTI *exemplo.* §. 7.

ITEM probo, neque ex Chriſti *exemplo* colligi poſſe præceptum Communionis ſub utraque. PRIMO, quia ſi Chriſti exemplum propriè, vt Chriſti exẽplũ eſt, imitari neceſſe ſit, multa alia, tum in alijs rerum generibus, tum etiam in ipſo Euchariſtiæ vſu, neceſſario facienda erunt, quæ tamen ſine
B controuerſia conſtat non eſſe à Chriſto præcepta. Dedit enim ille Euchariſtiam ijs, qui iam cęnati erãt, & duodecim tantùm, & noctu, &c. quæ nihilominus circumſtantiæ minimè iam neceſſariæ putantur, ne ab ipſis quidem Sectarijs.

Vt enim in epiſto. 118. ad Ianuarium Auguſtinus docet, ſuis quibuſdam rationibus Chriſtus tunc mouebatur, ut hoc vel illo modo faceret; quæ cauſſæ nobis iam non perinde ſuppetunt. Et quod ad propoſitum noſtrum ſpectat, idcirco tunc ille dedit Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie, quoniam vtriuſq; vſum, tam ad Sacramentum, quàm ad ſacrificium perficiẽdum inſtituit, ac docere Apoſtolos voluit: licet non eo ipſo imperauit omnibus fidelibus, vt ſuprà ſatis
C defenſum eſt.

SECVNDO idem probo, quoniam Chriſtus non mõdò vtramque, ſed etiam *alteram* ſpeciem tantùm aliquando dedit; nempe in Emaus diſcipulis, cùm Luc. vlt. *Cognouerunt illum in fractione panis*. Quem locum de Sacramento interpretatur Diuus Auguſtinus libro tertio, de conſ. Euange. cap. 25. & epiſt. 59. ad Paulinum, quæſt. 8. & ſerm. 146. de temp. & Paulinus epiſto. ad Auguſtinum, quæ eſt epiſto. 58. inter epiſtolas Auguſtini. Et auctor Operis imperfecti in Matth. homilia decimaſeptima. Et Theophylactus, & Beda, & Euthymius in caput illud 24. Luc. Quam interpretationem etiam loci circumſtantia confirmat, cùm planè eodem modo narret ibi Lucas, Chri-
D ſtum cum recumberet ex omnibus alijs cibis ſingulariter accepiſſe panem, & benedixiſſe, fregiſſe, porrexiſſe, ſicut Luc. 22. narrauerat factum ab eo fuiſſe in Cœna.

Ex quo patet, non de vulgari benedictione menſæ, quæ adhiberi ſolet omnibus cibis initio, ſermonem ibi eſſe: neque etiam fractionem panis eo loco propriè fuiſſe opus ipſum diſcipulorum, quo erga Chriſtum fuerunt munifici excipiendo illum hoſpitio, vt aliqui Sectarij perperam interpretati ſunt. Loquitur enim Diuus Lucas planè de actione panis, quæ fuerit fractio ipſius Chriſti, dum menſæ accumberet.

Quamuis per accommodationem quandam non
E malè quidem ex ea hiſtoria doceri poteſt, quinam fructus conſequantur ex beneficentia in pauperes ſeu peregrinos, eò quod illi diſcipuli tum demum illuminati ſunt, cum Chriſtum hoſpitio & epulo exceperunt. Vt etiam Diuus Gregorius homilia vigeſima tertia in Euangel. hunc ipſum locum tractans annotauit. Cæterùm eſt nihilominus per fractionem & porrectionẽ panis eo loco Euchariſtiæ vſus propriè intelligendus, vt diximus. Neque nobis in hac interpretatione magnoperè iam Kemnitius aut alij Sectarij repugnant.

Verùm reſpondent, per Synecdochen debere nihilominus ibi intelligi alterã ſpeciẽ, quamuis Lucas illam nõ expreſſerit. SED hoc refellitur Primò, Nam

in

in Actis etiam loquens ſæpè Lucas de Communione Euchariſtiæ ſimiliter eam vocat tantùm fractionem panis, vt ſtatim videbimus. Non eſt autem probabile aut conſentaneum ſoliditati & veritati hiſtoriæ, toties illum & eodem modo vti illa Synecdoche.

Secundò quoniam illico ſubiungit, Chriſtum *euanuiſſe ab oculis* diſcipulorum poſteaquam porrexit panem. Neque eſt fingendum ab eo fuiſſe prius porrectum vinum conſecratum cōtra ordinem quem in Cœna ipſa ſeruauerat. Neque certè, ſi vinum etiam porrexiſſet, id factum tacuiſſet ibi D. Lucas; ſicut nō tacuit deſcribens cœnam.

Tertiò accedit quod Chriſtus, ut ex Luca colligi poteſt, ad eum finem accubuit menſæ cum illis diſcipulis, vt eo argumento poſſent clarè cognoſcere ac ſibi perſuadere ipſum viuere, atque adeò à mortuis reſurrexiſſe. At hunc finem conſilij ſui Chriſtus conſecutus eſt, ſtatim atque porrexit illis panem. Ergo non eſt cur debeamus exiſtimare, eum vlteriùs proceſſiſſe ad conſecrandum & porrigendum illis vinū. Id patet ex ipſa ſerie narrationis, Lucæ vigeſimo quarto: *Intrauit*, inquit, *cum illis; & factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis, & aperti ſunt oculi eorum & cognouerunt eum, & ipſe euanuit ex oculis eorum*. Quis non ſtatim ex hoc narrationis contextu clariſſimè intelligit, Chriſtum, poſtquam porrexit illis diſcipulis panem, nihil præterea tunc apud eos egiſſe?

Sed obijcit Kemnitius, ſi in narratione illa Lucæ non admittamus ſynecdochen, ſimiliter ex eo loco probari poſſe, quòd liceat panem abſque vino conſecrare. Nam neque illud à Chriſto conſecratū fuiſſe narrat Lucas. Verùm ad hanc cauillationem ita reſpondeo; Fateor ne vinum tunc quidem à Chriſto cōſecratum fuiſſe, ut iam antea diximus: potuit ſiquidem ipſe excellenti ſua poteſtate facere quod vellet circa Sacramenta. Hinc autem non ſequitur, quòd abſolutè liceat etiam nobis panem ſine vino conſecrare. Sed tantum ſequitur non eſſe hoc illicitum, ſi ad ſolum exemplum Chriſti reſpiciamus. Nam neque nos exemplum Chriſti, qui non porrexit tunc ſpeciem vini, ideo vrgemus, vt ex eo ſolo concludamus communionem alterius tantum ſpeciei eſſe ex omni parte licitam. Id enim ex alijs ſimul Capitibus, quæ initio huius Controuerſię diſcutienda propoſuimus, tandem concludimus. Sed vtimur hac Lucæ hiſtoria, vt ex ea comprobemus, eſſe licitam communionem alterius tantum ſpeciei, ſi ad ſolum Chriſti exemplum, quatenus Chriſti exemplum eſt, reſpiciamus: atque adeò exemplum Chriſti, qui in cœna vtramque dederit, non eſſe pro neceſſitate vtriuſque ſpeciei vrgendum, quatenus Chriſti exemplum eſt, cum habeamus etiam ipſius exemplū de diſtribuenda altera tantum ſpecie.

Ita fit, vt neq; ex Chriſti exemplo, qui tūc etiam non conſecrauit ſpeciem uini, concludi poſſit abſolutè & ſimpliciter, licitum eſſe conſecrare ſolam ſpeciem panis (quemadmodum Kemnitius cauillatur) ſed tantum inde poteſt ſimiliter colligi, exemplum Chriſti, qui in cœna vtrumque conſecrauerit, non eſſe pro neceſſitate conſecrationis vtriuſque ſpeciei; propriè vrgendum, quatenus eſt præcisè Chriſti exēplum: Cùm etiam exſtet exemplum eiuſdē, vbi non item vinum conſecrauit.

Neque verò nos exemplo Chriſti, ſed alijs rationibus obligationem conſecrandi utramque ſpeciem ſuprà §. 6. probauimus, nempe ex natura huius Sacramenti & Sacrificij. Quamuis nec deſint Theologi graues, qui putent non ita iſtud præceptum conſecrandi utramque obligare, quin in aliquo caſu ſpeciali propter circumſtantias, liceat conſecrare alteram tantum. Ita enim ſentit Adrianus in quarto libro ſententiarum, in materia de Euchariſtia, quæſtione de impedimento cibi & potus. Lege etiam Claudium de Sainctes repetitione decima, capite tertio, ut alios prætercam. Sed hac de re (de qua infrà quæſtione decima, puncto quarto) nunc non ago. Tantum diſputo, non poſſe ex ſolo Chriſti exemplo colligi diuinum præceptū aut percipiendi, aut etiam conſecrandi ſpeciem vtramque.

Neque ex antiqua Eccleſiæ praxi poſſe colligi diuinum præceptum de communione ſub vtraque. §. 8.

NVNC ſequitur vt probemus, neque ex antiqua Eccleſiæ praxi colligi poſſe diuinum præceptum communionis ſub vtraque. Id autem duplici modo demonſtramus. PRIMO, quia non ideo aliquid eſt iuris diuini, quia olim illud Eccleſia uſurpauerit. Nam, ut alias antiquas conſuetudines prætercam, & in hac ipſa materia exemplum ponam; exhibuit olim Eccleſia Euchariſtiam infantibus, ut ex Diuo Dionyſio, capite ſeptimo Eccleſ. Hierarch. parte tertia, & ex Diuo Cypriano in ſermone de lapſis patet. Et tamen ipſi Sectarij agnoſcunt, hoc non eſſe neceſſarium ex præcepto diuino. SECVNDO, quoniam vt minimè negamus fuiſſe olim in vſu communionem etiam ſub utraque; ita multis modis cōpertum habemus, communionem quoque alterius ſpeciei vſurpatam in antiqua Eccleſia fuiſſe. Quod his argumentis colligimus.

PRIMO, Actor. 2. ita legimus: *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum & communicatione fractionis panis & orationibus*. Vbi loquitur Diuus Lucas de recèns conuerſis, & baptizatis, quorum mos fuit, ſtatim uti Euchariſtia. Dicit etiam *communicationem fractionis panis*, qua phraſi Paulus Lucæ præceptor Euchariſtiæ uſum ſignificare ſolitus eſt, ut patet prima Corinth. decimo. Agit item de *perſeuerantia* in re maximè pertinente ad cultum, in qua idcirco perſeuerantiam laudat. Denique orationes ibi Lucas ſignificauit uerbo Greço προσευχαῖς, quo diuus Auguſtinus epiſtola quinquageſima nona ad Paulinum affirmat, à Diuo Paulo primo Timotheo ſecundo, etiam ſignificari eas preces quæ fieri ſolerent inter diſtribuendum Euchariſtiam. Iam ex his omnibus loci circumſtantijs planè intelligitur, Diuum Lucam eo loco per *panis fractionem* ſignificare vſum Sacramenti in ſpecie panis, quod ſentit etiam Diuus Chryſoſtomus homilia uigeſima ſeptima in prima Corinth. Idque concedunt etiam nonnulli Sectarij, vt Caluinus libro quarto Inſtitut. capite decimo ſeptimo, ſect. 35. & Kemnitius in exam. Concilij Tridentini, ſeſſ. 21.

Reſpondent autem, intelligendam ibi eſſe ſynecdochen, id eſt, per partem alteram ſignificari à Diuo Luca uſum utriuſque ſpeciei. SED hoc nihil aliud eſt, quàm euertere ſine cauſſa proprietatem hiſtoriæ. Neque enim (vt Auguſtinus libro tertio de doctri. Chriſtiani, capite decimo & ſequentibus) figuræ in interpretatione Scripturæ admittendæ ſunt, ſi planus alioqui ſenſus conuenit cum uſu ipſo Eccleſiæ, neque aliunde cogit aliqua ratio recurrere ad figuram, ſicut hic planè nullam cogere, quæ ex inſtitutione, vel ex verbis Chriſti, &c. ducatur, ſatis hactenus monſtratum eſt.

Accedit quod plerique ex illo numero erant conuerſi ad fidē ex Iudaiſmo, qui alioqui propter legis con-

conſuetudine abhorrebant à ſanguine, vel certè non A erant cõſueti bibere etiam vinum in ſacrificijs. Item non pauci illorum erant Nazaræi, vt colligere licet ex Actis, capite decimo octauo, & vigeſimo primo, qui voto tenebantur abſtinere à vino. Ex quibus etiã circunſtantijs probabilius fit, ſpeciem quidem vini in illo Eccleſiæ Hieroſolymitanæ primordio, non fuiſſe adminiſtratam: quemadmodum planè ſignificat, vt dictum eſt, ipſa hiſtoria. Condeſcendum enim erat in ea re conſuetudini priori abſtinẽdi à ſanguine, & à vino in Sacrificijs, vt ea ratione tolleretur ſcandalum puſillorum. Quemadmodum ex cõtrario etiam, conuerſis ex Gentibus utraque ſpecies adminiſtrabatur, vt de Corinthijs conſtat, 1. Cor. 10. ne, qui aſſueti erant vti calice dæmoniorum, minus ſibi B de ſacris Chriſtianis participare viderentur.

Porro huc etiam pertinet locus ille Actor. 10. *Vna autem ſabbathi, cum conueniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis, protraxitque ſermonem, &c.* Quod ſimiliter de fractione panis in vſu Eucharistiæ intelligit Diuus Auguſtinus in epiſto. 86. ad Caſulanum. Quin etiam eodem modo interpretatur Auctor operis imperfecti, homilia 17. in Matthæum, locum Actorum vigeſimoſeptimo, ubi legimus; Paulum in naui *ſumpſiſſe panem; & gratias egiſſe in conſpectu omnium Deo, & cùm fregiſſet, cœpiſſe manducare.* Quanquam hunc quidem locum non valde vrgeo, ſicut neque illud quod Actorum ſecundo, dicitur recens conuerſos, *quotidie frangentes circa do-* C *mos panes, ſumpſiſſe cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis.* Satis ad noſtrum inſtitutum eſt. Quod alia ſaltem duo teſtimonia Actorum ſecundo & vigeſimo, de Sacramenti vſu in ſpecie panis intelligantur, vt ex locorum circumſtantia probant Patres citati.

Neque hic valet, quod obijciunt Sectarij, niſi per ſynecdochen in his locis, ſignificatus ſit etiam vſus calicis, conſequens eſſe, vt ſpecies tantùm panis fuerit etiam tunc conſecrata.

Hoc minimè ſequitur. Etenim de conſecratione vnius vel utriuſque ſpeciei, nihil in eiuſmodi locis, vel per ſynecdochen, vel ſine ſynecdoche narrat Diuus Lucas, ſed tantùm ſignificat uſum & diſpenſa- D tionem alterius ſpeciei, idque abſque ulla ſynecdoche. Aliunde autem, nempe ex lege Chriſti ordinaria, licet non ex illa quidem Lucæ hiſtoria (quod facilè concedimus) nobis conſtat, illam ipſam ſpeciem panis, quæ ſola tunc frangebatur & diſpenſabatur, non fuiſſe ſolam conſecratam: ſed unà cum altera, eo quod id exigit natura iſtius Sacramenti, ut ſuprà §. 6. uidimus.

Quanquam rectè ex eiuſmodi Lucæ hiſtoria colligi poteſt, in maiore quantitate fuiſſe tunc ſolitam conſecrari ſpeciem panis, quàm ſpeciem uini; quod iure ac meritò fieri debuit, ut in illa præſertim Sacerdotum paucitate, & deuotione ac neceſſitate fidelium, haberetur ſemper in promptu Euchariſtia cõ- E ſecrata, in ea ſpecie, quæ ſine periculo corruptionis commodè poſſet ad quotidianum uſum reſeruari.

SECVNDO. Poſt tempora etiam Apoſtolorũ communionem alterius ſpeciei fuiſſe in uſu, conſtat inprimis ex aliquot hiſtorijs. Nam Sãctus Ambroſius, *ſtatim atque eſcam corporis Domini*, (apud Paulinum in eius uita) de manu Honorati Sacerdotis Eccleſiæ Vercellenſis *accepit, emiſit ſpiritum.*

Item D. Baſilius apud Amphilochium in eius uita, diuidẽs *panem Sacrum in tres partes, vnam ſumpſit, alteram impoſuit columnæ aureæ ſuper altare,* & poſtea etiam moriturus *tertiam partem ſumpſit, & reddidit ſpiritum Domino.*

Item *veteri more Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ particulas corporis Chriſti relictas pueri impuberes manducabant.* vt narrat Euagrius lib. 4. hiſtoriæ, capite 35. *Panis* conſecratus edi ſolebat *ante alios cibos*, vt appareret ex Tertulliano loco libro ſecundo ad vxorem.

Item id colligimus hac ratione, quod Euchariſtia olim ad communicandi vſum, extra ipſius etiam ſacrificij tempus diu reſeruari ſolita eſt; neque eſt vllo modo probabile, illam in ſpecie etiam vini, quæ facilè corrumpitur, conſeruatam diu fuiſſe.

Id patet *primò*, quoniã ſeruabatur in Eccleſia ſemper ad communionem ægrotorum & morientium, vt apparet ex Concilio Nicæno can 12. & 14 Item ex Euſebio libro 6. hiſt. capite 35. & ex Gregorio Nazianzeno, in oratione de Gorgonia ſorore, & ex Beda lib. 4. hiſt. Anglicanæ, capite 24. & ex Amphilochio in uita Baſilij, & ex Gratiano de conſecr. diſt. 2. can. *peruenit*, & can. *presbyter.*

Secundò. In more etiam poſitum fuit, ut priuati deferrent ſecum Euchariſtiam domum, ubi ſeruabant, vt pro oportunitate & neceſſitate priuati ipſi communicarent. Cuius conſuetudinis teſtes ſunt Tertullianus lib. 2. ad vxorem, & lib. de orat. & libro de corona militis. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum. Cyprianus ſerm. de lapſis & libro de ſpectaculis. Baſilius in epiſt. ad Cæſariam patriciam. Hieronymus in Apol. ad Pammachium, pro lib. ſuis cõtra Iouinian. circa medium, Auguſtinus ſerm. 252. de tempore. Cuius etiam ætate ea res fuit in more, immò etiam ætate Bedæ, ut licet colligere ex illius hiſtoria Anglicana lib. 4. cap. 24. Nec mentionem hi faciunt, niſi ſpeciei panis, quam vocant *corpus Chriſti*. Et Auguſtinus ſanè dicit, in *linteolo mundo*, fuiſſe ſolitas mulieres Euchariſtiam ſumere. Quod de ſola ſpecie panis oportet intelligi. Atque hic mos ſecum aſportandi Euchariſtiam, & priuatim ſumendi potiſſimum obtinuit apud Eremitas, quibus id facilius concedebatur, ne ſubinde cogerentur communicandi cauſa ad remotas vrbes adire, ut colligitur præſertim ex Baſilio.

Tertiò. Dum non conſumebant Euchariſtiam, ea etiam ad tutelam utebantur: quod ipſum argumento eſt, ſolitam ab ijs diu reſeruari. Quò pertinet hiſtoria Ambroſij, in oratione de exceſſu ſui fratris Satyri. Qui in naufragio *Sacramentum ligatum in orario collo inuoluit.* Eſt autem *orarium* genus ſacri indumenti, quo Sacerdotes in orando & ſacrificando utebantur, vt notant Sipontinus in comment. de lingua latina pag. 642. & Durandus de diuinis officijs lib. 3. capit. 9. qui ait, eſſe quiddam ſimile *ſuperhumerali*, & Onuphrius Panuinus lib. de interpret. uocabul. Eccleſ. qui dicit, fuiſſe *ſtolam*. Item huc etiam ſpectat hiſtoria Bedæ in Martyrologio, die 15. Auguſti, ubi cõmemorat Tharſitium Martyrem ita ſecum deportaſſe Euchariſtiam, ut reperire illam in eius veſtibus Ethnici non potuerint. Nec tamen diffiteor, quin tãdem hæc conſuetudo priuatim aſportandi & ſeruandi Euchariſtiam, propter multos abuſus, alioqui ſacrilegos, prohibita fuerit, ut patet ex Concilio Tolet. I. can. 14. & Cæſarauguſtano, can. 3. Sed tamen non fuit idcirco prohibita, quoniam vſurparetur illa ratione tantum altera ſpecies.

Quartò Fuit & illa conſuetudo Græcorum, ut non niſi die ſabbathi & Dominico Euchariſtia conſecraretur, alijs autem diebus quinque uterentur fideles *præſanctificatis*, id eſt, his ſpeciebus, quæ Dominico die, & ſabbathi conſecratæ fuiſſent, ut patet ex Concilio Laodicenſi can. 49. & ex 6. Synodo can. 52. in Trullo. Neque eſt probabile, ad quintum uſq; diem fuiſſe ſeruatam ſpeciem etiam uini conſecratam.

Quinto.

Quintò. In Eccleſia Hieroſolymitana, ſi quid ſupereſſet Euchariſtiæ reſeruabatur in pyxide ad communionem peregrinorum, teſte Leone XI. in epiſto. ad Michaelem Imperatorem.

Sextò. Ex Apoſtolica traditione obtinuit in Eccleſia mos, vt in ipſo die Paraſceues, aut etiam ſabbathi Sancti (niſi quatenus eo die celebratur iam Miſſa de reſurrectione) *præſanctificata* Euchariſtia vſurpetur, neque conſecretur eo die, teſte Innocentio I. in epiſt. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, capite quarto, cuius etiam inſtituti meminit Rabanus libro ſecundo de Inſtitutione Clericorum, capite trigeſimo ſeptimo. Atque hoc quidem factum iam olim eſſe in ſola ſpecie panis, teſtatur hodierna etiam Eccleſiæ conſuetudo, de cuius initio minimè conſtat. Nam ipſo die Paraſceues neque conſecratur vinum, neque pridie cõſecratum & reſeruatum ſumitur, ſed ſolùm hoſtia cum ablutione, cuius inſtituti rationem reddit optimè Thomas Vvaldenſis tomo ſecundo de Sacrament. capite 88. & 89.

Septimò. Epiſcopis, cùm Romam religionis cauſſa venirent, obuiam mittebatur Euchariſtia in communionis, & pacis ſymbolum; vt apparet ex Epiſtola Irenæi ad Victorem Romanum Pontificem apud Euſebium libro quinto hiſtor. capite vigeſimo quarto, vnde colligitur, illam fuiſſe ſemper in promptu, atque adeò in ſpecie ſola panis, maximè cùm non ita commodè & reuerẽter in ſpecie vini tranſmitti longius potuerit.

Neque tamen negamus, quin aliquando etiã ſpecies vini fuerit reſeruata ad breue tempus, vel etiam ad aliquem abſentem propinquum tranſmiſſa, vt colligitur ex Hieronymo in epiſtola ad Ruſticum Monachum, ſub finem, & ex Chryſoſtomo epiſt. 1. ad Innocentium, & ex Iuſtino Apolog. 2. ſub finem. Sed hoc aſſerimus, diu & ordinariè non niſi in ſpecie panis Euchariſtiam fuiſſe conſeruatam.

Tertio, fuiſſe olim vſurpatam quandoque alteram tantum ſpeciẽ, colligimus ex vſu communicandi in ſpecie panis madefacta vel intincta, aut communi vino, aut conſecrato, vt facilius ab ægrotis ſumeretur, non obſtante oris ariditate. Quo pacto puellæ Energumenæ, quæ per dies octoginta duos dæmone prohibente, nihil deglutiuerat, Euchariſtiam intinctam adminiſtratam fuiſſe in Eccleſia Carthaginenſi narrat B. Proſper lib. de prædict. & promiſſ. Dei, parte 4. c. 6. Siue autem intincta fuerit vino conſecrato, ſiue communi, nihil hoc intereſt, cum vtroque modo conſtet non ſumi ſpeciem alteram per modum *potus*, quem Sectarij vrgent.

Quarto, decretum atque etiam vſu receptũ fuit olim, vt *ſola ſpecies vini* daretur ijs ægrotis, qui deglutire alioquin nullo modo poſſent panis ſpeciem. Ita decernitur in Concilio Carthaginenſi IV. capite 76. vbi ſtatuitur, vt ſi is, qui Sacramentum Pœnitentiæ petiiſſet, poſtea mẽtem amitteret, *infunderetur eius ori Euchariſtia*. Atque eadem conſuetudo colligi poteſt ex Concilio Toletano XI. cap. 11.

Hinc Serapioni morienti Sacerdos, qui & ipſe ægrotabat, per puerum tranſmittit parum Euchariſtiæ, vt *infuſum præberet, & ori eius inſtillaret*, ſicut narrat Euſebius libro 6. hiſtor. cap. vlt. Etſi non deſint, qui putent poſſe id intelligi de particula Euchariſtiæ madefacta. Cæterum magis videtur cõſentaneũ hiſtoriæ, vt de ſola uini ſpecie id intelligamus, quandoquidem *infundendum*, & *inſtillandum* fuit ori ęgroti, quidquid illud erat Euchariſtiæ. Item ex Cypriano ſerm. de lapſis colligi poteſt, fuiſſe aliquando adminiſtratum puellæ ſanguinem ſolum in Eccleſia ipſo præſente.

Quinto fuit etiam in multis Eccleſijs conſuetudo, vt infantibus communio daretur, ſicut ex Cypriano loco iam citato, & ex D. Dionyſio, cap. 7. de Eccl. Hier. p. 3. apparet; neque credibile eſt, Euchariſtiam illis niſi in ſpecie vini datam eſſe.

Sexto, fit nonnunquam apud veteres mentio communionis *Laicæ*, ad quam ſolam admittebantur interdum Clerici, in pęnam quorundam criminum; vt uidere eſt in Concilio Elibertino, cap. 76. & Sardicenſi, cap. 1. & Agathenſi, capite 33. & apud Cyprianum lib. 4. epiſt. 2.

Neque eſt ſatis probabile, communionem illam Laicam fuiſſe poſitam in *modo tantùm* percipiendi Euchariſtiam: vt Laica communio diceretur, cùm non ipſe Clericus communicans eam propria manu acciperet, ſed aliquo alio illam adminiſtrante, in vtraque tamen ſpecie, & non inter Clericos, ſed inter Laicos.

Apparet enim ex locis citatis, huiuſmodi Clericos ſolitos fuiſſe puniri ipſo etiam *genere* cõmunionis; ita ſcilicet vt altera tantum ſpecies (ſicut quandoque Laicis) ipſis adminiſtraretur: altera autẽ (atq; adeò ipſo miniſterio conficiendi Euchariſtiã in utraque) priuarentur in pœnam.

Nam in Concilio illo Elibertino imponitur etiam Diacono eiuſmodi pęna; qui tamen nõ poterat alioqui conficere, neq; etiam præſente Epiſcopo uel Sacerdote accipere ipſe Euchariſtiam, ſed oportebat eum de manu illorum accipere, ut ſub idem tempus fuit decretum in Concilio Nicæno I. can. 14.

Septimo, fit etiam à ueteribus mentio cõmunionis *peregrinæ*, qualis uidelicet in locis religioſis ſemper erat parata pro aduentantibus quouis tempore peregrinis, ut ex Leone IX. in epiſto. ad Michaelem Imperatorem, & ex Hieronymo in libro de ſeptem ordinibus tomo 2. uel 9. intelligi poteſt. Atq; huiuſmodi etiam communio peregrina in pœnam decernebatur Clericis propter furtum & alia crimina, ut patet ex Concilio Agathenſi, can. 1. & 4. Ex quibus licet conijcere, communionem hanc fuiſſe in altera tantum ſpecie. Nam neque ſpecies etiam uini ſeruari diu poterat, ut eſſet parata ſemper pro peregrinis, neque habuiſſet ea communio uſque adeo inſignem pęnę notam, ſi in utraque ſpecie ijs Clericis, qui grauius deliquiſſent, dabatur.

Octavo, non eſt credibile, eos qui olim natura eſſent abſtemij, aut uinum ob aliam cauſſam ferre non poſſent, ſemper fuiſſe ab Euchariſtiæ uſu omnino prohibitos.

Nono, accedit, quòd uix intelligi poteſt, quemadmodum calix etiam tunc adminiſtraretur populo, cùm & maximo numero ad communionem conueniebatur, neque erat in una urbe, niſi una Baſilica, neque plus quàm unum Sacrum fiebat, ut ſæpè ſine dubio in illis initijs uſu uenit.

Nam quod in alio maiore uaſe, quàm in mediocri calice, aut in pluribus calicibus eodem tempore, aut ſæpius quàm ſemel in uno Sacro, ſeu ſynaxi, conſecratus aliquando fuerit ſanguis, inauditum in Eccleſia eſt, neque res fuiſſet conſentanea Chriſti inſtitutioni.

Itaque cum quidam aliquando plures ſimul calices conſecrarent, hoc reprehendit Gregorius III. in epiſt. ad Bonifacium, tomo 2. Conc. tãquam alienum ab inſtitutione Chriſti. Et uidemus antiquiſſimos calices, qui ſuperſunt nunc, eſſe ſanè exiguos. Quin ẽt Damaſus in uita Syluestri, memoriæ prodidit, Conſtantinum Eccleſiæ dediſſe dono calices aureos & argenteos, quorum ſinguli eſſent ponderis unius tantum libræ. Quomodo igitur tunc unus eiuſmodi calix

lix in ampliſſima urbe, & in unico Sacro, & in maxima communicantium frequentia omnibus ſufficiebat?

Nam quod dicunt aliqui Sectarij, poſt exhauſtum ſemel uinum conſecratum, deinde aliud eidem calici fuiſſe infuſum, quod ſine noua uerborum conſecratione Euchariſtia fieret, eo ipſo quod ad uſum fidelium in eadem cœna ſiue ſynaxi deſtinaretur; Id uerò contra inſtitutionis præceptum eſt. Chriſtus enim non niſi illum panem, & illud uinum porrexit, quod ipſe peculiaribus uerbis in præſentiâ conſecrauerat. Atque hoc ipſum Apoſtolos, eorumque ſucceſſores ſimiliter iuſſit deinde facere, nempe ut panem & calicem uerbis itidem conſecrarent. Neque uerò Sacramentum legitimum fieri poteſt, niſi *accedat verbum ad elementum*, iuxta uulgatum Auguſtini teſtimonium Tractat. 80. in Ioan. ab ipſis etiam Sectarijs receptum.

Porrò quæ hactenus cõmemorauimus, ſatis oſtendunt, *alterius* ſpeciei uſum habitum olim fuiſſe pro licito, quamuis neque ſemper, neque ab omnibus, neque ſemper in publico, ſed plerumque priuatim altera tantùm ſpecies uſurpata fuerit: Non enim iam diſputamus, quid ſemper, & ubique Eccleſia uſurpauerit, ſed quid aliquando ſaltem, & ab aliquibus, & interdum etiam in publicis Eccleſijs, ut oſtenſum eſt, uſurpatum fuerit ſine ulla reprehenſione in Eccleſia. Inde enim conſequitur, ſententia Eccleſiæ, non fuiſſe uſum utriuſque ſpeciei omnibus & ſingulis diuinitùs præceptum, ita ut niſi in utraque communicare nemini liceat, quemadmodum Sectarij contendunt.

Quòd ſi per Chriſtum licuit, priuatim, & aliquando, & nonnunquam etiam in publico templo, communicare ſub altera ſpecie; certè etiam licuit id facere ſemper, & omnibus illo tempore, ſi ita Eccleſia tunc diſpoſuiſſet. Chriſtus enim inſtituens Euchariſtiam nihilomagis aliquid præſcripſit de eo quod eſſet faciendum ab omnibus, uel in loco publico, uel ſemper, quam de eo quod faciendum erat priuatim & ab aliquibus, & aliquando. Sed abſolutè Sacramentum ipſum inſtituit, & generatim de ipſo locutus eſt.

Alioqui uerò minimè negamus, quin utraque ſpecies frequentiſſimè olim etiam adminiſtrata fuerit, ut apparet ex Paulo prima Corinth. decimo, & ex Cypriano libro primo, epiſt. ſecunda, & ex Athanaſio Apolog. 2. in actis Synodi Alexandrinæ, & ex Hieronymo in tertio, cap. Sophoniæ, & ex Leone ſermo. 4. de ieiunio quadrageſimæ, & ex hiſtoria tripartita libro nono, cap. trigeſimo, & ex D. Gregorio homilia vigeſimaſecunda, in Euangel. & paſſim ex alijs ueterum teſtimonijs, de quibus paulò poſt. Item ex D. Thoma hic articu. 12. qui etiam ſuo tempore in aliquibus Eccleſijs adminiſtratum calicem fuiſſe, ſignificat.

Sed cum in praxi fuerit etiam uſus alterius tantum ſpeciei: rectè concludimus, ex praxi Eccleſiæ, non poſſe magis de utraque quam de altera colligi diuinum præceptum. Adde quòd cùm Eccleſia quædam uſurpet, quæ citra diuinum præceptum ipſa inſtituit & ſanxit ad ædificationem fidelium; etiamſi tota Eccleſia, & ſemper, illis primis temporibus uſurpaſſet communionem utriuſque ſpeciei, minimè liceret ex ea communi praxi colligere diuinum ea de re præceptum.

A *Neque ex Traditione aut teſtimonijs veterum colligi poſſe diuinum præceptum de Communione ſub vtraque. §. 9.*

IAM uerò, neque ex traditione Eccleſiaſtica & teſtimonio antiquitatis conuinci poſſe eiuſmodi præceptum, ea ratione probo, quòd cum plurimas Kemnitius, & alij Sectarij conquiſierint ſententias Patrum pro communione ſub utraque, nulla omnino ex illis omnibus eſt, quæ uel uſum utriuſque ſpeciei omnibus, & ſingulis iure diuino neceſſarium eſſe affirmet, uel uſum alterius hoc ipſo propriè & per ſe damnet, q͂d fuerit *vnius tantum* ſpeciei uſus, & non etiam utriuſ-
B que. Quod ut cõmodius à nobis defendi poſſit, quædam capita explicationum, ſiue obſeruationũ in ſcriptis Patrum annotanda hic erunt, ad quorũ aliquod pertinet quidquid eſt eiuſmodi teſtimoniorum.

PRIMA obſeruatio. Quarundam ſententiarum ea tantum uis eſt, uſum calicis omnibus per Chriſti quidem legem *licitum* eſſe, hoc eſt, nemini fuiſſe à Chriſto prohibitum: cùm contra in lege ueteri diuinitùs populo interdiceretur uſus quarũdam rerum in Sacrificijs, quibus tm̃ Sacerdotibus participare licebat.

Huc pertinet illud quod à D. CHRYSOSTOMO homil. 18. in 2. epiſt. ad Cor. tum cùm calix erat in communi uſu, ſcriptum eſt: *Eſt*, inquit, *vbi nihil differt Sacerdos à ſubdito, vt quando fruendum eſt myſterijs. Simi-*
C *liter enim omnes, vt illa participemus, digni habemur: non ſicut tempore veteris teſtamenti, quædam Sacerdos, quædam populus comedebat, nec fas erat populum participare illis, quorum Sacerdos particeps erat. Sed nunc omnibus vnum corpus proponitur & vnum poculum.*

In eandem ſententiam loquitur IGNATIVS, in epiſto. ad Philadelph. cum dicit: *vnum eſſe calicem totius Eccleſiæ*. Et THEOPHYLACTVS in cap. 11. 1. Cor. cùm ait: *ex æquo traditum eſſe cunctis*, quia tunc nimirum, Chriſto nulli prohibente, & Eccleſia ita expedire iudicante, omnibus rectè adminiſtrabatur calix.

SECVNDA obſeruatio. Cùm Eccleſia in genere præceptum etiam habeat bibendi ſanguinem, ſicut ſuprà §. 4. expoſuimus, rectè etiam dici poteſt, abſo-
D lutè in nouo quidem teſtamento *præcipi* ſanguinis potum, qui tamen in lege ueteri prohibebatur.

Quo pacto loquitur CYPRIANVS in ſermone de cœna Domini, ubi ita dicit: *Lex prohibet eſum ſanguinis; Euangelium præcipit vt bibatur.* Cùm autem ibi et inſinuat, omnes Chriſtianos ex præcepto & traditione Chriſti, Ioan. 6. debere *comedere illius carnem, & bibere ſanguinem*, ipſe euidentiſſimè declarat, quis ſit ille modus ſumẽdi in Sacramento carnem & ſanguinem, quem ſub uocabulo *comedẽdi & bibendi*, neceſſarium omnibus eſſe ſignificat. Nempe hũc modum eſſe dicit, ut ſpiritualiter & fructuosè, tum caro, tum ſanguis in Sacramento ſumatur, hoc eſt, ita ut per Sacramenti uſum Chriſto uniamur & *incorporemur*, id
E quod fieri poteſt ſumendo carnem & ſanguinẽ Chriſti, ſiue ſub utraque, ſiue ſub altera tantùm ſpecie, ut ſuprà declarauimus. Atque ideo ibi Cyprianus ſubiungit, eum actum comedendi & bibendi, *ad vnam & eandem rationem pertinere*, ut ſcilicet, *vita ſpiritus nutriatur*.

Debet item ad generale hoc præceptum Eccleſiæ datum referri illud, quod Nicephorus libro 1. hiſto. capite uigeſimo octauo, recitata Chriſti inſtitutione dicit fidelibus ſimiliter traditum eſſe id faciendum, quod Chriſtus inſtituit. Quem locum niſi ita intelligamus, ſequeretur alioqui, omnes & ſingulos fideles debere etiam, ſecundùm Nicephori ſententiam, *conficere & adminiſtrare* Euchariſtiam.

TER-

A Tertia obſeruatio. Quando vſus fuit calicis, rectè quoque dici potuit, omnibus illum debuiſſe eſſe communem; non quia omnibus ex Chriſti præcepto neceſſariò adminiſtrandus fuerit, ſed quia ad eam rationem communicandi, quam Eccleſia vnoquoque tempore rectè & licitè vſurpat ſecundùm inſtitutionem Chriſti, nemo alioqui dignus excludi debet.

Huc pertinet quod Hieronymus 1. Corint. 11. vel quiſquis ille auctor fuerit, inquit: *Cœnam Domini ab Apoſtolo ibi explicatam, omnibus debere eſſe communem, cùm ille omnibus diſcipulis ſuis, qui aderant, æqualiter tradiderit Sacramenta*, ideſt, neminem excluſerit ab illa communione, quam tunc diſpenſauit. Agit B enim ibi Hieronymus, vel ille auctor, contra prauam conſuetudinem Corinthiorum, qui quoſdam ab vſitata communione excludebant, eo quòd non attuliſſent ipſi ſecum panem & vinum, vt conſecraretur.

Quarta obſeruatio. Ob eandem cauſſam, cùm eſſet in communi vſu calix, rectè dici potuit, omnes habere ad illud ius quoddam. Ita illud Cypriani intelligi debet lib. 1. epiſt. 2. *Quomodo*, inquit, *ad martyrij poculum idoneos facimus, ſi non eos ad bibendum prius in Eccleſia poculum Domini iure communicationis admittimus?*

Ita etiam illo tempore, quo vtraque ſpecies ex more Eccleſiaſtico vſurpanda erat, dici potuit; non niſi vtraq; iure ac rectè communicari. Neceſſe enim eſt ſecundùm Eccleſiæ morem vnumquemque com- C municare, exceptis ijs caſibus, in quibus aliud ipſa Eccleſia permittat, ſicut ſæpè etiam olim permiſit vſum alterius ſpeciei.

Quare quo tempore Eccleſia voluit vtriuſq; ſpeciei vſu ſeparatim ſignificari redemptionem atque ſalutem tum animi, tum corporis (ſignificatione nimirum quadam clariori) tum quidem rectè dici potuit, non niſi vtraque ſpecie *iure atque bene* communicari, ſicut planè in hanc ipſam ſententiam loquitur Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Domini, cap. 18.

Quinta obſeruatio. Quoniam miniſter Euchariſtiæ non in ſua, ſed in Chriſti perſona Euchariſtiam ſiue in vtraque, ſiue in altera ſpecie admini- D ſtrat; Idcirco quando calix etiam in vſu fuit, ipſe Chriſtus dici poterat calicem tum præbere populo, ipſiſque fidelibus, quaſi dicere: *Bibite ex hoc omnes*, ſicut dixit olim Apoſtolis tradens eis calicem. Non quaſi fidelibus tunc præciperet ipſe vſum calicis, ſed quia ipſe tunc quidem per miniſtrum daret calicem.

Hoc ſenſu, Paſchaſius libro citato de corpore & ſanguine Domini, cap. 18. ſic ſcriptum reliquit: *Chriſtus eſt*, inquit, *qui frangit hunc panem; & per manum miniſtrorum diſtribuit credentibus; ſimiliter & calicem porrigit eis, dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes, tam miniſtri quàm reliqui credentes.* Vbi ad Chriſtum, quo tempore quidem per miniſtros ille ſuos calicem fi- E delibus præbebat, non abſurdè accommodat Paſchaſius verba illa eiuſdem Chriſti, cum diſcipulis daret calicem, inquiens: *Bibite ex hoc omnes.*

Eodemque illa oratio Sacerdotis in Liturgia Chryſoſtomi, & Baſilij pertinet. *Dignare Domine dare nobis corpus & ſanguinem tuum, & per nos populo.*

Item illud Damaſceni libro quarto fidei, capite decimo quarto, cùm inquit: *Chriſtum inſtituiſſe nouum teſtamentum diſcipulis, & per eos alijs credentibus*, vt ſcilicet diſcipuli adminiſtrarent populo illud nouum teſtamentum ſiue in vtraque ſiue in altera ſpecie; neq; alijs, præterquam miniſtris, adminiſtrare illud liceret. In quam ſententiam Catholici quoque ho-

A die in hymno canunt: *Cuius officium committi voluit ſolis presbyteris, quibus ſic congruit, vt ſumant & dent cæteris.*

Sexta obſeruatio. Cum neceſſe ſit ex præcepto Chriſti Sacramentum non niſi in ea materia conſecrari & adminiſtrari, quam Chriſtus inſtituit; conſequens eſt, vt quo tempore calix etiam adminiſtratur, neceſſariò fuerit in ſpecie *vini*, non autem in ſola aqua, adminiſtrandus. Quod minimè idem eſt, atque abſolutè debuiſſe vnquam ex præcepto Chriſti calicem populo adminiſtrari: ſed eſt, debere illum tali modo, id eſt adhibito vino miniſtrari, quandocunq; & quibuſcunque calix adminiſtretur.

Atque huc pertinet diſputatio Cypriani B lib. 2. epiſt. 3 ad Cæcilium, cum aduerſus Aquarios pro principio & velut axiomate ſumit, in calice offerendo, & miniſtrando, *id neceſſariò faciendum eſſe, quod Chriſtus fecit & præcepit*, neque aliquid huic contrarium, ſicut faciebant perperam Aquarij ſolam aquam in calice adhibentes.

Cùm autem aduerſarij noſtri volunt hanc diſputationem Cypriani ad huius controuerſiæ inſtitutum accommodare, quaſi ex illo axiomate Cypriani ſequatur etiam omnibus & ſingulis calicem eſſe adminiſtrandum, petunt principium; vt qui ſupponunt ex ſententia Cypriani, aut etiam reuera, tam eſſe contra præceptum Chriſti inſtitutionis prætermittere adminiſtrationem calicis, quàm illum conſecra- C re & offerre & adminiſtrare in aqua ſola, vt faciebant illi Aquarij. Hoc autem illud eſt, quod iſtis incumbit probandum, neque unquam probare poſſunt, ut ſatis à nobis antea defenſum eſt.

Septima obſeruatio. Quia Sacramentum hoc æquè eſt efficax in ſpecie uini, atq; in ſpecie panis, ideo etiam quando calix in uſu fuit, ueriſſimè à Patribus dici potuit, illum eſſe *ſalutarem* omnibus, itemque in eo uſurpando commemorationem Chriſti mortis fieri, illiuſque fructum repræſentari, atque etiam figuras quaſdam ueteris legis impleri, &c. Neque uerò inde conſequitur, Patres ſenſiſſe, calicis uſum eſſe etiam abſolutè ex præcepto Chriſti omnibus neceſſarium. Quemadmodum neque ſequi- D tur, *quotidie* Sacramentum iſtud omnibus neceſſarium eſſe, eo quod *quotidie* ſit & dicatur à Patribus maximè ſalutare.

Huc pertinet illud Ambroſij lib. 5. de Sacram. cap. 3. *Quotieſcunque bibis, remiſſionem accipis peccatorum.* Et lib. 4. cap. 6. *Si quotieſcunque effunditur ſanguis, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata remittantur; Qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam.*

Et illud Cypriani lib. 1. epiſt. 2. *Quos hortamur ad martyrium, non inermes relinquamus, ſed protectione ſanguinis & corporis Chriſti muniamus.*

Et illud Hilarij lib. 8. de Trinit. *Hæc accepta* (corpus & ſanguis Domini) *& hauſta efficiunt, vt & nos* E *in Chriſto & Chriſtus in nobis ſit.*

Et illud, quod in calice quodam D. Remigius in Eccleſia Rhemenſi inſculpi curauit: *Hauriat hinc populus vitam de ſanguine Sacro.*

Et illud Auguſtini Tract. 26. in Ioan. *Cùm cibo & potu hoc appetant homines, vt non eſuriant, neque ſitiant; hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus, qui eos, à quibus ſumitur immortales & incorruptibiles facit.*

Et illud eiuſdem lib. 20. contra Fauſtum, capite 18. *Chriſtiani*, inquit, *peracti Chriſti Sacrificij memoriam celebrant ſacroſancta oblatione & participatione corporis & ſanguinis Domini.*

Et illud Ambroſij 1. Cor. 11. (uel quiſquis fuit ille auctor) *Quòd*, inquit, *morte Domini liberati ſumus;*

edendo & potando corpus & ſanguinem ſignificamus.

Et illud quod D. Thomas 3. par. q. 76. art. 2. ad 1. docet, per vſum vtriuſque ſpeciei ſignificari ſalutem tum animæ, tum corporis: de quo etiam diximus antea in explicatione cuiuſdam loci Paſchaſij.

Item illud Chryſoſtomi homil. 23. in 1. Corinth. *Sicut tu*, inquit, *ſanguinem bibis, ita & illi* (in veteri lege) *aquam de petra biberunt.*

Et illud Ambroſij de ijs qui myſt. init. cap. 9. *Illos*, inquit, *ad horam ſatiauit aqua de petra, te ſanguis diluit in æternum.*

Et illud Auguſtini Tractat. 26. in Ioan. *Omnes*, inquit, *eundem potum ſpiritualem biberunt, aliud illi, aliud nos; ſed ſpecie viſibili, quod tamen idem eſt virtute ſpirituali.*

Et illud Gregorij homil. 27. in Euang. *Quid ſit ſanguis agni, non iam audiēdo, ſed bibendo didiciſtis, qui ſanguis ſuper vtrumque poſtem ponitur, quando non ſolùm ore corporis, ſed ore cordis hauritur.*

Octava obſeruatio. Poteſt etiam dici, potum ſanguinis neceſſarium eſſe ad vitam ſpiritualem, non tamen reſpiciendo ad *modum* ſumendi, in ſpecie potabili, ſed ad rem & ueritatem *perceptionis*, itemque ad *effectum* eiuſmodi potus: quæ duo communia ſunt ſpeciei panis, ut quæ eundem effectum gratiæ ſalutaris habet, & re ipſa etiam ſanguinem continet.

Atque hoc modo intelligi illud non incommodè poſſet, quod Auguſtinus quæſt. 57. in Leuit. ita dicit: *Cùm Dominus dicat, Ioan. 6. Niſi manducaueritis, &c. Quid ſibi vult, quòd à ſanguine ſacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibebatur, ſi illis Sacrificijs hoc ſacrificium* (Chriſti) *ſignificatur, in quo vera ſit remiſſio peccatorum: à cuius tamen Sacrificij ſanguine in alimentum ſumendo non ſolùm nemo prohibetur, ſed etiam omnes exhortantur, qui volunt habere vitam?* Vbi intētus uidelicet fuit Auguſtinus ad ipſum *effectum* ſanguinis, ſine quo, iuxta ſententiam illam Chriſti, uita non conſeruatur.

Quāquam intelligi etiam hic locus Auguſtini rectè poteſt de actu bibendi ſanguinē ſpirituali, à quo neque iam, neque unquam ullus hominum prohibitus eſt, ſed omnes ad illum obligati. Nam propterea quæſiuit eo loco Auguſtinus, cur uſus ſanguinis in illis ſacrificijs, quæ fructum ſignificabant iſtius participationis ſpiritualis ſanguinis atque ſacrificij Chriſti, prohiberetur; cum ſemper omnes obligati fuerint ad bibendum ſpiritualiter Chriſti ſanguinem in veteribus ſacrificijs ſignificatum. Atque ideo induxit ſententiam illam Ioan. 6. quæ etiam de actu manducandi & bibendi *ſpirituali*, ad quem omnes & ſinguli tenentur, intelligitur: immò ſecundùm Sectarios quidem de illo ſolo.

Quo fit, ut ipſi ſanè non poſſint iure nobis obijcere hunc Auguſtini locum pro communione ſub vtraque. Et tamen obiecit illum nihilominus Kemnitius, ſed ſententiam ipſam Auguſtini mutilans, & callidè illud diſſimulans, quod Auguſtinus ait: *Cum dicat Dominus, Ioan. 6. &c.*

Nona obſeruatio. Etſi Patres quandoque ſignificent, tum demum ex omni parte *completè & perfectè* communicari, quando utraque ſpecies uſurpatur, ut fiat expreſſior ſignificatio effectuū huius Sacramenti: tamen non ideo cenſuerunt neceſſitatem communicandi ſub utraque incumbere ijs etiam qui nō conficiunt. Eſt enim horum longè diſpar ratio, ut ſuprà §. 6. docuimus, nec tenentur ipſi omnino perficere id Sacramentum, quod non conficiunt. Nihil igitur nobis obſtat, quod ob eā rem D. Laurentius apud Ambroſium lib. 1. off. cap. 41. diſpenſationem calicis ſignificauerit eſſe *conſummationem huius Sacramenti:* A Nec, quòd alias etiam uocetur calix *complementum* communionis. Iſta enim nos ultro concedimus.

Decima obſeruatio. Cùm Sacramentum iſtud, ut dictum eſt, in uſu demum utriuſque ſpeciei habeat ſuam quandam *perfectionem indiuidualem & complementum:* licet nullo diuino præcepto neceſſarium ſit adminiſtrare illud omnibus ſecūdùm eam perfectionem & complementum (ut ſuprà oſtēſum eſt) tamen error omnino eſt putare, illud in ſpecie panis, uel ſola prorſus, uel etiam intincta tantum ſanguine, perfectè omni modo & completè adminiſtrari. Neque immeritò, qui hoc putaret, redargui poſſet ex ipſa Chriſti inſtitutione. Siquidem Chriſtus in utraque ſpecie ſeparatim, quarum altera per ſe ederetur, B altera per ſe etiam biberetur, illud inſtituit, eiuſq; diſpenſationem compleuit ipſe atq; perfecit in cœna.

Tantummodo igitur hunc errorem ex ipſa Chriſti inſtitutione redarguit apud Gratianum de conſ. d. 2. Can. *Cum omne.* Iulius I. in epiſt. ad Epiſcopos Aegypti. Vbi inter cætera quoſdam etiam reprehendit, qui eo tempore, quo ex Eccleſiæ inſtituto abſolutam vndequaque & completam communionem adminiſtrare ordinariè populo oportebat, putabant ſe ſatis id completè & perfectè facere, Euchariſtiam *tantummodo intinctam* adminiſtrando. Quam Euchariſtiæ intinctionem ideo vocabant complementum communionis. Etſi notandum eſt, epiſtolam illam Iulij inter alias eiuſdem epiſtolas minimè reperirir; citatur ta- C men à Gratiano.

Et certè idem decretum, & ijſdem verbis legitur in Concilio Braccarenſi III. can. 1. quòd Concilium fuit celebratum 250. circiter annis poſt Iulium, quo tempore, vt apparet, repullulabat ille idem error, & abuſus.

Nec tamen eſt improbabile, quod quidam hic ſuſpicantur, falsò decretum illud fuiſſe aſcriptum Iulio, cùm debuerit fortè aſcribi Iuliano Epiſcopo Hiſpalenſi, qui ſecundo loco ſubſcripſit in illo Braccarenſi Concilio, vt apparet ex eius Concilij actis.

Item aduerſus Kemnitij quoddam artificium notari debet, in eo decreto non abſolutè dici, *abuſum* illum propriè eſſe contra *diuinos ordines*, aut Apoſto- D licas *traditiones*, vel cōtra *Euangelium*, ſed id propriè ibi dicitur de alijs quibuſdam abuſibus, qui ſimul ibi damnantur; Eorum videlicet, qui lac pro vino in ſacrificio offerebant, aut certè aquam, in qua pannum abluiſſent, quem multo antea conſecrato vino intinxiſſent, & anno integro ad eū vſum inficiendi aquā pro ſacrificio conſeruaſſent.

Contra eos autem, qui ſpeciem alteram *intinctam* pro *completa* communione diſpenſabant, ideo etiam affertur ibi Chriſti inſtitutio, vt ex ea oſtendatur, minimè fuiſſe completam illam communionem, in qua non etiam ſanguis ipſe ſeorſim diſpenſaretur, ſicut tūc oportebat, quemadmodum antè explicauimus. Qua tamen ex re, ſuprà §. 8. defenſum eſt, non poſſe E colligi diuinum præceptum, quo citra Eccleſiæ decretum vtraque ſpecies ab ijs debeat percipi, qui non ipſi conficiunt Euchariſtiam.

Vndecima obſeruatio. Inter alios inſanos errores Manichæorum & Priſcillianiſtarum, ille etiam fuit, quòd omne vinum tanquam *fel principum tenebrarum* (ſicut illi delirantes appellabant) ex quadam ſuperſtitione abominabantur; teſte Auguſtino lib. de hæreſib. cap. 46. Quapropter Sacramentum iſtud non niſi in ſpecie panis, vel conficiebant, vel vſurpabant. Quo ipſo myſterium à Chriſto in vtraque ſpecie inſtitutum ſacrilegè *diuidebant*, ſiquidem ad illud nequaquam arbitrabantur ſpeciem etiam vini, aut eius vſum vllo modo pertinere.

Horum

Horum igitur ea in re ſacrilegam ſuperſtitionem, qua arbitrabâtur obſequium ſe *illi ſuo Deo lucis* præſtare contra principes tenebrarum, nō autem ipſum per ſe vſum communicandi ſub altera tantum ſpecie, tum Leo Magnus, tum Gelaſius I. illius non multo poſt in Romana ſede ſucceſſor, grauiter & meritò notarunt, atque deteſtati ſunt, cum ſuis tēporibus adhuc multi ex illa hæreticorum ſecta ſupereſſent.

At Leo quidem eius ſuperſtitionis indicio illos internoſci ab alijs fidelibus (quibus, in deteſtationem quoque eiuſmodi erroris, communis tum erat vſus calicis) voluit, vt apparet ex eius verbis ſermo. 4. de quadrageſima, vbi de Manichæis loquens inter cætera dicit: *Cùm ad tegendam infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſterijs, ita in Sacramentorum communione ſe temperant, vt interdum tutius lateant. Ore indigno Chriſti corpus accipiunt; ſanguinem autem redemptionis noſtræ omnino haurire declinant. Quod ideo veſtram ſcire volumus ſanctitatem, vt nobis huiuſmodi homines his manifeſtentur indicijs, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio notati & proditi à Sanctorum ſocietate ſacerdotali auctoritate pellantur.*

Vbi obſeruandum eſt, Manichæos nunquam ſe ſimulaturos fuiſſe ea ratione Catholicos, nempe ſumēdo alteram tantùm ſpeciem, niſi id alioqui factitatū ab ipſis Catholicis aliquando fuiſſet. Etſi tunc quidem communiter id non fieret, quo melius eo indicio, quinam illa ſuperſtitione & hæreſi Manichæorū obſtricti eſſent, dignoſci poſſet, ſicut Leo admonuit. Item obſeruetur, quòd Leo inquit, illos *omnino declinaſſe, &c.* quo dicendi modo ſignificauit abominationem illam alterius ſpeciei, quam propter vini naturam, ipſis execrabilē, horrebant prorſus Manichæi.

Eoſdem item vt dictū eſt, notauit Gelaſius in epiſto. ad Maioricum & Ioannem Epiſcopos, apud Gratianum de conſecrat. d. 2. can. Comperimus: *Comperimus*, inquit, *quòd quidam, ſumpta tantummodo corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtinent, qui procul dubio, quoniā neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuiſio vnius eiuſdemque myſterij ſine grandi ſacrilegio non poteſt prouenire.*

Diligenter autem notandum eſt, quos hic dicat Gelaſius myſterium *ſacrilege diuidere*, ſumendo tantùm vnam ſpeciem. Nempe illos, qui ex *ſuperſtitione* illa Manichæorum docebantur, id eſt, perhibebātur eo tempore, ab altera ſpecie abſtinere. Nam & huiuſmodi etiam Manichæos hic Pontifex Gelaſius acriter inſectatus eſt, ac Roma expulit, eorum ſcriptis combuſtis, vt in decretis Gelaſij tomo 1. Conciliorum recenſetur.

Qui verò vnam tantùm ſpeciem ita ſumunt, vt nihilominus myſterium ipſum in vtraque venerentur, ij minimè quidem myſteriū ipſum *diuidunt*, licet non totum in indiuiduo vſurpent, vt ſuprà §. 6. explicatum eſt. Quamobrem nihil nobis aduerſatur hic canon, etiamſi intelligatur nō modò de Sacerdotibus, qui *conficerent* Euchariſtiam (vt inprimis intellexit ipſe Gratianus & D. Thomas hic artic. 12. ad 1.) ſed etiam de illis omnibus, qui ſuperſtitioſo illo modo calicem auerſarentur. Porro epiſtola illa Gelaſij, ex qua Gratianus recitat eum canonem, minimè exſtat.

Hæ igitur obſeruationes teſtimoniorum antiquitatis oſtendunt, nihil valere illa omnia, quæ à Kemnitio & ab alijs Sectarijs in hoc genere collecta ſunt, vt ſimplicibus perſuadeāt, uſum alterius ſpeciei fuiſſe per ſe improbatum à ueteribus; Nihil enim minus ſed aliud illi egerunt, ut iam oſtenſum eſt.

Et certè, cùm paſſim ueteres omnem Euchariſtiæ efficaciam ſoli etiam corpori Chriſti ſub ſpecie panis attribuant; ſatis eo ipſo indicant, ueritatem Sacramenti in altera etiam ſpecie conſiſtere, quantum ſatis eſt, & ad uitam animæ ſpiritualem tuendam, & ad Chriſti præceptum adimplendum, ut quod refertur totum ad eum finem tuendæ uitæ ſpiritualis. Neque enim probabiliter dicitur, Patres, quoties alterius tātùm ſpeciei meminerunt, eamque aſſeruerunt eſſe ſalutarem toties per Synecdochen alteram etiam ſpeciem uoluiſſe intelligi. Faciunt enim id frequentiſſimè; maximè cum 6. Ioannis caput interpretantur (ſicut ſuprà §. 4. docui) de Euchariſtia, quo loco Chriſtus ipſe affirmat, vſum etiam panis ualere *ad vitam æternam*. Ac D. ſanè Ambroſius in libris de Sacram. de ſola ſpecie panis frequentiſſimè loquitur & alij paſſim.

Denique non poſſunt ex omni antiquitate Sectarij uel unum locum proferre, ubi dogmaticè diſputatum ſit, uſum alterius ſpeciei, in his qui nō conficiunt Euchariſtiam hoc ipſo per ſe, quòd non altera etiam ſpecies ſimul uſurpetur, pugnare cum præcepto Chriſti.

Eſſe poſitum in Eccleſiæ arbitrio, vt vtraque vel altera tantum ſpecies adminiſtretur, & ob iuſtas cauſſas adminiſtrari tantum alteram. §. 10.

CVM igitur neque ex *verbis* ullis Chriſti, neque ex *inſtitutione*, neque ex Chriſti *exemplo*, neque ex *natura* huius Sacramenti, neque ex *antiqua praxi* Eccleſiæ, neque ex illius *traditione* aut *teſtimonijs antiquitatis*, diuinum præceptum de communione fidelium ſub vtraque colligi poſſit; conſequitur neceſſariò, diſpenſationem atque vſum alterius vel vtriuſque ſpeciei, quod ad *non conficientes* attinet, eſſe rem in Eccleſiæ poteſtate & arbitrio poſitam. Ad eā enim ſpectat, illa quæ in adminiſtratione Sacramentorum diuinitùs determinata non ſunt, ſalua Sacramentorū natura & veritate, ita conſtituere, vt ad ædificationem fidelium, & maiorem Dei cultum, conſideratis omnibus circumſtantijs, expedit. Quemadmodum rectè in Concilio Tridentino Seſſio. 21. cap. 2. explicatum eſt.

Id patet illis teſtimonijs 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et rurſus de vſu huius Sacramenti Paulus agens. 1. Corin. 11. *Cetera*, inquit, *cùm venero, diſponam.* Item D. AVGVSTINVS epiſt. 118. c. 6. ad Ianuarium: *Non*, inquit, *præcepit Deus, quo deinceps ordine Euchariſtia ſumeretur, vt Apoſtolis* (intellige, etiam eorum ſucceſſoribus) *per quos Eccleſiam diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.* Nempe, vt ipſi decernerent quod pro ratione temporum & aliarum circumſtantiarum in eo genere expediret. Etenim generatim id ab Auguſtino dictū eſt de his omnibus, quæ ad Sacramēti vſum, ſalua illius veritate pertinent, vt inde ſpeciatim confirmaret, rectè etiam facere Eccleſiam quod illud adminiſtret non niſi *ieiunis*, de quo inſtituto agebat ibi determinatè Auguſtinus. Quapropter principium iſtud, quòd ibi ad eam rem Auguſtinus ſumit, optimè etiam ad noſtrum propoſitum accommodari poteſt, cùm ſit generale.

Neque verò in hoc tantum adminiſtrando Sacramento ea poteſtate Eccleſia vtitur, ſed etiam in aliorum Sacramentorum vſu. Baptiſmus enim quandoq; in *trina merſione* adminiſtratus fuit, quòd iam non eſt neceſſarium. Et tamen trina illa merſio, cùm adhibebatur, ad ſubſtantiam indiuiduam ipſius Baptiſmi pertinebat. Erat enim de integritate quadam materiæ. Licet ex ea quidem veritas atque eſſentia Sacramenti

menti non dependeret. Item ad matrimonium quædam perſonæ, nunc ob Eccleſiæ decretum non ſunt idoneæ, quæ tamen aliquando fuerunt, nempe certo conſanguinitatis gradu coniunctæ, ſicut ſuo loco à Catholicis ſcriptoribus defenditur, & nos infrà aſſeremus diſp. 10.

Hac igitur Eccleſiæ auctoritate, quod ad Euchariſtiam attinet, *ipſo vſu* primùm comprobata eſt cõſuetudo communicandi ſub altera tantum ſpecie, & deinde etiam pro *lege* ſancita, poſteaquam in omnibus tandem Eccleſijs occidentalibus obtinuiſſet. Et quidem quando primum vigere cœperit ea conſuetudo in aliquibus Eccleſijs, minimè conſtat, vt etiam confeſſio Auguſtana artic. 21. confitetur. Neque id alicuius pontificis decreto vſurpari cœptum eſt, ſed ipſo Eccleſiarũ *vſu, & conſenſu* fidelium, propter cauſſas de quibus poſtea dicetur. Quin etiam aliquem vſum alterius tantum ſpeciei fuiſſe ſemper iam inde ab initio in Eccleſia ſuprà S. 8. oſtendimus.

Cœpit autem ea cõſuetudo in Eccleſia Latina eſſe generalis, non multò ante tempora Concilij Cõſtantienſis Seſſ. 13. in quo tandem pro *lege* ab omnibus eam conſuetudinem eſſe habendam, decretum eſt. Quod rurſus eſt conſtitutum in Concilio Baſilienſi Seſſ. 30. & Tridentino Seſſ. 21.

Quanquam Thomas Vvaldenſis, qui ſub ipſum tempus Concilij Conſtantienſis ſcripſit, ſatis apertè declarat relictam tunc à Concilio Cõſtantienſi fuiſſe facultatem maioribus prælatis, nempe Epiſcopis, vt quando expedire iudicarent, perſonas quaſdam inſigniores, vt Principes, Doctores inſignes, & Miniſtros etiam altaris, aut alios fide, vel pietate præſtantes, ad communionem ſub vtraque admitterẽt. Quin etiam nonnullis religioſorum præpoſitis, vt calicem ipſi quoque impertirẽt ſuis fratribus. Apparet enim hanc veluti extraordinariam conſuetudinem tempore etiam Concilij Cõſtantienſis viguiſſe, ipſaq; adeò praxi tunc fuiſſe declaratum, non improbari eiuſmodi conſuetudinem *extraordinariam* à Concilio, vt ſatis apertè indicat Vvaldenſis illo capite 94.

Iam autem, cùm ea praxis à longo tempore ceſſauerit, hoc ipſo declarari videtur, non eſſe amplius facultatem in eiuſmodi prælatis, vt extraordinariè cõcedant calicem, ſicut ſatis etiam indicauit, Ruardus Tapperus a. 15. fol. 376. Quare totum hoc in auctoritate ipſius Eccleſię, atque adeò ſummi Pontificis eſt poſitum. Et certè in Concil. Trid. Seſſ. 21. cap. 2. expreſsè declaratum eſt, conſuetudinem illam communicandi ſub altera, quam Eccleſia in Conc. Conſtan. inſtar legis obſeruandam ſtatuit, non niſi eiuſdẽ Eccleſiæ auctoritate mutari poſſe. Itaque in Seſſio. 22. eiuſdem Concil. Trid. in Pontificis arbitrio relictum eſt, vt ipſe ſtatuat, num quibuſdam cõditionibus poſitis, quæ in ipſo Concilio explicatæ ſunt, expediat, alicui vel regno, vel nationi, concedere vſum calicis.

Porro Cavssas, quæ Eccleſiam mouerint, vt cõſuetudinem ſub *altera* communicandi probaret, atq; etiam pro lege obſeruandã eſſe decerneret, non tam eſt noſtrum diſcutere aut inquirere, quàm ipſi decreto ſimpliciter obtemperare, exiſtimareque omnino eas fuiſſe iuſtas, vt rectiſſimè in Concil. Trid. Seſſ. 21. can. 2. definitum eſt. Memores enim hoc loco illius diuini præcepti eſſe debemus Deut. 17. *Facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegit Dominus.* Id quod multo etiam ſtrictius Eccleſiæ ſubditis Chriſti fidelibus Matth. 18. eſt iniunctum. Sunt autem eius rationes potiſſimum duæ à Doctoribus explicatæ, quas & ipſum Concilium Conſtantienſe inſinuauit.

Prima eſt, vt occaſio tollatur irreuerentiæ erga ſanguinem, quæ ſanè propter effuſionis periculum

A eſſet alioqui maxima in tanta iam fidelium multitudine, & uarietate, & negligentia etiam rerum ſacrarum, propter imminutum caritatis atque religionis ſtudium. Nam & ſuo tempore aliquas in eo genere prophanationes contigiſſe teſtãtur Aeneas Syluius, epiſto. 130. de errore Bohemorum. Et quanta cura, ne quid in huius Sacramenti religione committatur, adhiberi hoc in genere debeat, docet ratio, & ab ipſis etiam patribus notatum eſt; ut ab Origine hom. 13. in Exod. & Auguſtino libro 50. homil. homil. 55. & à Diuo Cyrillo catech. 5. myſtag. & ab alijs. Vide etiam in Decretis de conſecratio diſt. 2. cap *ſuper negligentiam* & ſeq.

Quam ob cauſſam rectè D. Thom. hic artic. 12. docet, B communionem ſub ſola ſpecie panis, ſi ex parte ipſorum communicantium conſideretur, magis eſſe conuenientem, quam ſub utraque, licet hæc alioqui eſſet perfectior, ſi tantummodo ipſum Sacramentum per ſe ſpectaretur, & non etiam religio ſumma, qua uſurpari illud debet. Quod ipſum ſimiliter ſentiunt ac docent reliqui Theologi Scholaſtici, ut recitatis multis illorum teſtimonijs, quæ ſunt in promptu, fusè oſtendit Thomas Vvaldenſis tomo 2. de Sacrament. cap 94.

Ac ſanè confirmat ea re admodum eruditè Caiet. hic art. 12. communionem ſub altera ſpecie abſolutè & *ſimpliciter*, omnibus circumſtantijs undequaque ſpectatis, utiliorem eſſe ipſi populo, atque etiam ma- C gis conſentaneam uoluntati & inſtitutioni Chriſti, quę eò demum pertinet, ut Sacramentum illud ſumma cum religione tractetur. Si enim ſub altera tantum ſpecie populus communicet; ut ſupra demonſtratum eſt, nullum Chriſti præceptum ea re uiolatur. Si autẽ ſub utraque communicaret, periculum eſſet ſæpe uiolandi diuinum præceptũ de Sacramento iſto tractando non niſi ſumma cum reuerentia.

Quamobrem, cum ad rectores communitatis pertineat ſcandala atque pericula peccatorum, quoad eius fieri poſſit remouere; facit Eccleſia rectiſſime, quæ uſu calicis, alioqui non neceſſario per Chriſti legem, interdicit populo. Hæc igitur doctrina D. Thomæ & aliorum Scholaſticorum aduerſus Kemnitij uanitatẽ D notanda eſt, qui ex ipſis Scholaſticis (ſcilicet) admodum ſanè ineptè, conatur ſuadere, communionẽ ſub utraque ſimpliciter eſſe commodiorem.

Secvnda ratio eſt, ut tollatur etiam occaſio errandi. Poſſent enim arbitrari ſimplices nõ eſſe Chriſtum totum in qualibet ſpecie, ſi ſeorſim alia & alia ſpecies daretur: quod iam olim nonnullis uiſu uenit, ut intelligi poteſt ex Alexandro Halenſi 4. parte q. 53. m. 1. Qui narrat fluxiſſe mirabiliter ex hoſtia ſanguinem, cùm quidam dubitaret num Chriſti etiam ſanguis in illa contineretur. Atque ea etiam re cõfirmat ibi Halenſis inſtitutum communicandi ſub altera. Etſi non credit quidem kemnitius fuiſſe illud uerum miraculum, ſed miraculi commẽtum appellat homo E prophanus. Quaſi uerò non alia æquè ſtupenda miracula de iſto Sacramẽto narrauerint paſſim, ac ſumma fide ſuſpexerint ueteres Patres; ut Gregorius Nazianzenus in orat. de laudibus Gorgoniæ ſororis, Cyprianus ſerm. de lapſis, Gregorius Magnus lib. 2. dialog. cap 24. & lib. 3. cap 3.

Deinde etiam rectiſſimè facit Eccleſia, quòd ipſa praxi contraria refutat eorum hæreſin, qui utramque ſpeciem iure diuino neceſſariam omnibus eſſe perperam contendunt. Quæ ratio iure optimo inter cæteras conſiderata eſt in Concilio Conſtantienſi contra Bohemos, & in Tridentino contra recentiores Sectarios.

Errant enim qui putant, cum errorem cõceſſione calicis

calicis commodè poſſe tolli. Quin potius contrarijs inſtitutis efficacius errores exſtirpantur, vt egregiè notauit Ruardus Tapperus art. 15. pag. 362. & 363. Quod & aliàs contra hæreticorum errores ab Eccleſia olim vſurpatum eſt. Nam quo tempore Ebionitæ cenſuerunt, iure diuino eſſe neceſſarium in azymo pane conſecrare Euchariſtiam, contrà inſtituit Eccleſia, vt in fermentato tunc conſecraretur. Item Neſtorij temporibus voluit, vt B. Virgo vocaretur mater Dei, non mater Chriſti, ſicut contēdebat ille hæreticus, & ſic in alijs.

Tertio, ad has rationes accedit, quòd maximè conuenit, vt Sacramentum *vnionis & communionis* eodem modo à fidelibus vbiq; vſurpetur, neque poteſt commodè ſub ſpecie etiam vini ſumi ab omnibus. Difficulter enim poſſet pro infirmis haberi ſemper illa ſpecies in promptu, & multi à vino abhorrent, vt ſine manifeſtò periculo vomitus id ſumere nequeant, & in aliquibus prouincijs ſumma vini penuria laboratur.

Qvarto, docet quoq; vt Altaris miniſtri, qui Euchariſtiam conficiunt, & Sacrificium peragunt, plus de Sacrificio participent, quàm reliquus populus: vt ex inſtituto & ratione veteris Teſtamēti, quod fuit figura noui, doctè confirmat Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacram. c. 88. & 89.

Neq; verò habet quidquam ponderis illud, ꝙ aduerſus has & ſimiles rationes opponunt Sectarij, nō videri illas iuſtas eſſe, quandoquidē ijs minimè obſtantibus rectè fecit antiquior Eccleſia, cum populū ad communionem calicis admittebat.

Primùm enim non æquè illis initijs rationes illæ vrgebant, atq; poſtea ſequentibus temporibus. Nā neque eccleſia ita latè diffuſa erat, & maior erat fidelium deuotio atque cura in rebus ſacris religioſè tractandis. Quo fiebat, vt non eſſet tunc in communi vſu calicis tantum periculum, quantum progreſſu temporis ipſa experientia ineſſe docuit. Et ſæpe per circumſtantiarum varietatem inſtituta Eccleſiaſtica, quę ad praxin pertinent, rectè mutantur, quātumuis bene illa prius vſurpata fuerint.

Quo pertinet illud Innocentij III. in cap. *Non debet*, ext. de conſang & affin. *Non debet*, inquit, *reprehenſibile iudicari, ſi ſecundùm varietatem temporum ſtatuta quandoque mutentur humana, præſertim cùm vrgens neceſſitas, vel euidens vtilitas id expoſcit, quoniam ipſe Deus ex his, quæ in veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo.*

Deinde, ſi maximè rationes illæ habuiſſent etiam olim aliquem locum, tamen non fuit facilè abroganda ea conſuetudo, quæ ſemel fuerat non malè introducta; quin potius expectandum fuit, donec tandē ipſa experientia ſatis euidenter doceret mutationis vtilitatem. Etenim *conſuetudinis mutatio*, vt inquit Auguſt. Epiſt. 118 cap. 5. *adiuuat quidem vtilitate, nouitate autem perturbat.* Nec ſanè dubium eſt, quin in vſu olim adminiſtrandi Euchariſtiam infantibus, & permittendi priuatam communionem in ædibus, diu fuerint animaduerſa multa incommoda, antequam illæ demum conſuetudines abolerentur. Quò etiam pertinet doctrina D. Tho. 1. 2. q 97. art. 5. qui ob eādem rōnem docet, non eſſe leges humanas facilè innouādas, ētſi aliquid occurrat melius.

Tertiò dicimus, nihil detrahi de Eccleſiæ dignitate ſi nonnulla quæ ad praxin pertinent, rectius poſtea progreſſu temporis, quam antea, conſtituta ſint. Quis enim dubitet, quin ſatius multo ſit infantibus Euchariſtiam non dare, quam cum periculo, & & citra neceſſitatem diuini iuris, ipſi eam impertiri, ſicut aliqñ (vt patet ex Cypriano in ſerm. de lapſis, A & ex Dionyſio c. 7. Eccleſ. Hierarch. p. 3.) factū eſt?

Nihil igitur prohibet, quò minus, Spiritu ſancto ſuggerente, proficiat Eccleſia in animaduertendis incommodis, aut etiam commodis, quæ ad morum inſtituta pertinent. Quod niſi ita eſſet, vix materiam aliquam, quòd ad mores attinet, haberent Canones Eccleſiaſtici, & Conciliorum Decreta, quæ ad ædificationem fidelium ſubinde in Eccleſia ſanciri, ſaluberrimum eſt. Et certè quædam poſterioribus temporibus rectius conſtituta eſſe in Eccleſia, quàm initio haberent, ſatis etiam indicauit Ambroſius ad Epheſ. 4. cuius auctoritate id quoq; confirmat Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacram. cap. 94.

Denique Dvae res ſunt, quæ, ſi nihil aliud eſſet B oībus prudentibus perſuadere deberent, Eccleſiam nō ſine iuſtiſſimis rōnibus populo calicē interdicere.

Vna eſt, quòd nullum alioqui conſequuntur inde Eccleſiarum Prælati temporale commodum. Quod enim detrimentum acciperent, ſi vini pauxillum ad particulam panis adderent, quod communicanti impertirent? Equidem, ſi vinum eſſet eliquatū aurum, non tantopere admirarer; quòd Sectarij ſuſpicarentur propter aliquod commodum negligi ab Eccleſia diuinum præceptum in hoc genere. Nūc verò, cùm putent Eccleſiam in deneganda re tantilla, ſuis commodis, non autem idoneis rationibus, ipſiuſque populi vtilitate moueri, non hæretici tātum atq; Schiſmatici, ſed ēt vaniſſimi mihi eſſe vſr.

C Nam quod dicunt, ſtabiliri ea ratione ſacrificium Miſſæ, quo ſublato, ſcilicet, Eccleſiarum præpoſiti ad neſcio quam inopiam redigerentur; Id verò non minori cum vanitate ab iſtis hominibus leuiſſimis iactatur. Primum enim, non illico Miſſæ ſacrificium ipſi plebei facerent, ſi calice etiam communicarent. Deinde, habent quoq; præpoſiti Prædicātes, ac Pſeudo epiſcopi Sectariorū, modū, vt quāuis nec Miſſas celebrēt, neq; preces canonicas recitent, aliaq; multa eius generis officia Eccleſiaſtici miniſterij negligāt, tamen vitā non in ſumma paupertate traducāt: Modò norint Catholicos ex ſuggeſtu maledictis omnibus proſcindere. Quare opinor, ſi Miſſæ Sacrificium à Chriſto inſtitutum non eſſet, aut ſi populo calix D adminiſtraretur, minimè propterea fame fuiſſe interituros Eccleſiæ Catholicæ Prælatos.

Altera res, ob quam id Eccleſiæ inſtitutum iuſtum exiſtimari debet, eſt, ꝙ eiuſdem Eccleſiæ in OEcumenicis Concilijs, poſt accuratiſſimas doctiſſimorū totius orbis diſputationes & deliberationes, ſanctiſſima & infallibili auctoritate approbatū eſt.

Demonſtraui n. euidenter tomo 3. diſp. 1 q 1. p. 7. §. 44. vaniſſimos eſſe prætextus Kemnitij contra definitiones huiuſmodi Conciliorum, & hæreſim eſſe manifeſtā his definitionibus refragari, ſi vlla vnquam fuit hæreſis manifeſta in Eccleſia.

Quod ſi Chriſtus præcepiſſet, vt oēs ſub vtraque ſpecie cōmunicarent, nunq proſectò Eccleſia, quæ à E Spiritu ſancto regitur, cōſuetudinē approbaſſet cōmunicandi ſub altera. Licet. n mihi in hac cōne ita loqui, ſicut Auguſt. in alia quadā ad eandē Eccleſiæ auctoritatē infallibilem attendens, locutus eſt: *Non præcepit Chriſtus* (inquit in epiſt. ad Ianuarium 118. cap. 6.) *quo deinceps ordine ſumeretur Euchariſtia, vt Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locū. Nam ſi hoc ille monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo ꝙ eum morē nemo variaſſet.*

Concludamus nos igitur præſentem controuerſiā ſimiliter; ſi Chriſtus præcepiſſet, vt ſub vtraq; ſpecie ſemper Euchariſtia ſumeretur, credo cū Auguſtino, *quod eum morem Eccleſia minimè variaſſet*, quidquid contra ſibi perſuadeant increduli Sectarij.

QVAE-

QVÆSTIO NONA.

De Modo, quo Chriſtus ipſe eſt vſus hoc Sacramento.

D. Thom. 3. part. quæſt. 81.

EXPLICANDA ſunt Tria. PRIMO, *num ipſe Chriſtus in Cœna Corpus & Sanguinem ſuum ſumpſerit.* SECVNDO, *An etiam Iudæ dederit Chriſtus ſuum Corpus & ſanguinem.* TERTIO, *Quale nam corpus ſuum tunc Chriſtus dederit, & nunc etiam det: paſſibile nè, ac impaſſibile? Et quale etiam dediſſet in triduo mortis.*

PVNCTVM PRIMVM.

Num ipſe Chriſtus in Cœna Corpus & Sanguinem ſuum ſumpſerit.

D. Thom. art. 1.

VERA et communis patrum aſſertio eſt ea, quam ponit D. Thom. art. 1. nempe Chriſtum ipſum omnino etiam ſumpſiſſe in Sacramento ſuum corpus & ſanguinem. Ita CHRYSOSTOMVS hom. 83. in Matth. *Ipſe quoque*, inquit, *bibit ex eo* (ex calice) ne diſcipuli *perturbarentur*. Et HIERONYMVS in Epiſt. ad Hedibiam, q. 2. *Ipſe*, inquit, *comedens, & qui comeditur*. Et Heſichius lib. 2. in Leuit. cap. 8. Gloſſa in lib. Ruth. cap. 3. Quam tamen Aſſertionē Luthero libuit negare in lib. de abroganda Miſſa priuata, eò quòd non expreſsè id dicatur in Euangelio.

At Ex eò certè colligitur; primum ex illis uerbis Chriſti apud Lucam, cap. 22. *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar*. Quod inprimis dicebat propter Euchariſtiæ myſterium, de quo ipſe uidelicet aueret ſumere cū diſcipulis ſuis, ut Tertullianus interpretatur lib. 4. contra Marcionem, Emiſſenus homilia 5. in Paſcha. Theophylactus in illum locum. Item Matth. 26. *Amodò*, inquit, *non bibam de iſto genimine vitis, donec, &c.* Quod de uino conſecrato dixit, atque ita ſignificauit, ſe etiam de illo tunc bibiſſe.

Secundò. Ita ipſe accepit panem & calicem, ſicut uoluit à diſcipulis accipi, nempe ut etiam ipſe ſumeret, ſicut rectè D. Thom. art. 1. ratiocinatur.

Tertiò. Non conueniebat in communi cœna & conuiuio, Chriſtum, qui inuitarat, abſtinere ab his rebus, quas conuiuis porrigeret. Denique in lege ueteri ipſe Sacerdos prius de hoſtijs participabat, quā reliqui.

Docet autem rectè D. Thom. non modò Sacramentaliter, ſed etiam *ſpiritualiter*, ratione quadam Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem. Nā etſi nulla facta fuerit ad illius gratiam acceſſio; ſenſit ille tamen ſpiritualem delectationem ex uſu tanti Myſterij à ſe in illa Cœna inſtituti.

Ad extremum ex hac re confirmari poteſt, rectè in Eccleſia fieri, quòd Euchariſtiam Sacerdotes ipſi, dum ſacrificant, ſumunt, ſiquidem debent facere quod Chriſtus fecit.

PVNCTVM SECVNDVM.

An etiam Iudæ dederit Chriſtus ſuum corpus et ſanguinē.

D. Thom. artic. 2.

SENTENTIA D. Hilarij can. 30. in Matthæum, atq; etiam Clementis Romani lib. 5. conſtitution. Apoſtolicarum, cap. 13. eſt, Chriſtum non dediſſe Iudæ Sacramentum Eucha-
A riſtiæ, ſed illo abſente, & iam è cœna digreſſo, poſt acceptam intinctam bucellam, Chriſtum inſtituiſſe & tradidiſſe diſcipulis illud myſterium; id quod etiā Turrianus in Scholio illius loci Clementis conatur perſuadere. Quæ item fuit ſententia, Innocentij III. libro quarto de myſterio Miſſæ, cap. 13.

SED contrarium defendit rectè D. Thomas hic artic. 2. atque idem affirmant reliqui Patres. Chryſoſtomus homil. 83. in Matthæum. Cyrillus lib. 9. in Ioann. cap. 19. Theophylactus 1. Cor. 11. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, Hieronymus in Pſalm. 40. & 54. & lib. 2. contra Iouinianum, Auguſt. Tract. 62. in Ioannem, & epiſt. 162. ſub finem. Sedulius in Opere Paſchali, Remigius in Matth. 26. Haymo in
B 1. Cor. 11. Bernardus ſermone de Cœna.

Idem etiam docuiſſe Dionyſium cap. 3. Eccleſiaſt. hierarch. arbitratur hic D. Thomas, quo loco uidelicet Dionyſius ait, Iudam *ſacra concenauiſſe*, non ſanè. Quamquam Turrianus interpretatur, ſacra illa Dionyſio in eo loco eſſe, ſacrificium Agni Paſchalis. Sed non cogit tamen ratio, qua Turrianus id probat, & multi cum D. Thoma de Sacramentali communione Euchariſtiæ Dionyſium in eo loco intelligunt.

Item Papa Eugenius in Cap. *Si Sacerdos*. Extra de officio Iudicis Ordinarij, ea ratione confirmat, occulto peccatori non eſſe negandam Euchariſtiam, quia *Chriſtus non remouit Iudam à communione*. Etſi uerum ſit quidem, rationes eas, quibus mouentur in
C ſuis Decretis Pontifices, non illicò ab eis proponi tanquam infallibiles.

Confirmatur autem ea ſententia maximè ex narratione Lucæ 22. Commemorat enim Lucas, Chriſtum, cùm diſtributo pane conſecrato, ſimiliter præbens calicem, illa uerba finiuiſſet, *Qui pro vobis fundetur, &c.* continuò ſubiunxiſſe: *Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Ex Marco autem capite decimo quarto certum eſt, omnes qui Myſterio interfuerunt, communicauiſſe. Ait enim: *Et biberunt ex eo omnes*. Neque ſanè uidetur Lucas alio ordine ibi retuliſſe ſeriem uerborum Chriſti, quam ab ipſo fuerunt dicta, vt rectè notat Ianſenius.

Fundamentum autem contrariæ ſententiæ facilè
D refellitur, ſi notetur, quo tempore cœnæ factum ſit illud, quod narrat Ioannes, capite decimo tertio, Chriſtum videlicet *intinctam* bucellam Iudæ porrexiſſe, & ea accepta, continuò Iudam exiuiſſe, nempe id factum eſt poſt inſtitutum & uſurpatum Euchariſtiæ Myſterium.

Hic enim fuit ordo rei geſtæ; Primum menſæ cum diſcipulis Dominus accubuit, & comedit Agnum Paſchalem. Deinde ſurrexit, & lauit pedes diſcipulorum. Rurſus recubuit, ut conſtat ex Ioanne,

ne, quo tempore toto adhuc aderat Iudas. Ait enim tunc Chriſtus: *Vos mundi eſtis, ſed non omnes*. Item: *Vnus veſtrum me tradet*. In eo verò ſecundo accubitu Sacramentum inſtituit, & diſtribuit omnibus. Quam rem Ioannes, quidem in hiſtoria præteriuit: alij autem Euangeliſtæ narrauerunt. Poſtremò cùm diſtributo calice dixiſſet, vt eſt apud Lucam: *Veruntamen ecce manus eius, &c.* Itemque: *Vnus veſtrum me tradet*, vt narrat Ioannes; Tandē Ioanni in Chriſti pectore recumbenti, eaque opportunitate ſecretè percontanti, proditorem manifeſtauit indicio buccellæ intinctæ: qua accepta, ille continuò exiuit. Atque ex hoc ordine hiſtoriæ intelligitur, minimè bucellam illam fuiſſe conſecratam, quemadmodum benè etiam à D. Auguſtino Tractatu 26. in Ioannem, notatum eſt, & confirmatur hic à Diuo Thoma art. ſecundo ad tertium.

PVNCTVM TERTIVM.

Qualenam corpus ſuum tunc Chriſtus dederit, & nunc etiam det; paſſibilène, an impaſſibile? & quale etiam dediſſet in triduo mortis.

D. Thom. art. 3. & 4.

HAEC TOTA res ex illo certiſſimo fundamento, quod Diuus Thomas articulo tertio & quarto confirmat, facilè expeditur, nempe Chriſtum *talem* ſiſti & eſſe, & accipi in Sacramento, *qualis* ipſe ſecundùm ſe exiſtit, extra Sacramentum: etſi alium quidem exiſtendi *modum* in Sacramento habet.

Ex hoc fundamento, quod à nobis etiam in ſuperioribus Quæſtionibus ſatis eſt expoſitum, conſequitur PRIMO, Chriſtum in cœna corpus ſuum dediſſe *per ſe patibile*, quale nimirum eo tempore illud erat: etſi modo quidem impaſſibili, quatenus exiſtebat in Sacramento, vt rectè D. Thomas art. 3. declarat, vbi meritò proinde cōfutat Hugonem, qui lib. 2. de Sacramentis, p. 8. c. 3. contrà ſentit, accepiſſe diſcipulos tunc corpus Chriſti impatibile.

SECVNDÒ ſequitur inde, ſi triduo mortis Chriſti fuiſſet Euchariſtia conſecrata, corpus tantùm in hoſtia, & ſanguinem tantum in ſpecie vini fuiſſe futurum: itemque ſi eodem tempore hoſtia prius conſecrata reſeruata eſſet, moriturum etiam fuiſſe Chriſtum in eiuſmodi hoſtia, diſſoluta nimirum per mortem eiuſdem Chriſti concomitantia illa reali corporis & animæ & ſanguinis, quæ ſola efficit alioqui, vt anima & ſanguis ſint vnà cum corpore in hoſtia, ſicut ſuprà explicatum eſt. Ita docet D. Thomas art. 4. Et nihilominus tamen rectè notat Sotus diſtinct. 12. q. 2. art. 4. potuiſſe ſecundùm potentiam Dei abſolutā fieri, vt ſeparata anima à corpore Chriſti per mortem extra Sacramentum, in Sacramento tamen maneret coniuncta, atque adeò viueret nihilominus in illo Chriſtus.

TERTIO, ex eodem fundamento ſequitur, deſipuiſſe planè Fortunatum Krelium Caluiniſtam in Diſceptatione de Re Euchariſtica, fol. 27. cùm contendit, corpus Chriſti in Euchariſtia *non viuum, ſed mortuum nunc edi*. Quāquam facilè dedero, à Caluiniſtis quidem nec viuum, nec mortuū corpus Chriſti edi: ſiquidem nullum corpus Chriſti, ſed merum panem Caluiniſticum edunt, vt q. 3. probatum eſt. Quin autem edatur viuum Chriſti corpus ab ijs, qui verum participant Sacramentum Euchariſtiæ, certo certius eſt.

Illud enim corpus Chriſti ab ijs iam editur, quod iam eſt; ſiue illud edant Sacramentaliter tantum, ſiue Sacramētaliter & ſpiritualiter ſimul. At iam corpus Chriſti non eſt niſi viuum. Ergo viuum corpus Chriſti ab his editur; & vi conſequentis efficitur, planè blaſphemare Fortunatum, cùm dicit, non edi corpus CHRISTI viuum:

Quin etiam ſibi iſte & Caluino ſuo repugnat. Suprà enim folio 18. dixit, Chriſti corpus *ſurſum in cælo, vbi*, inquit, *verè agnus iſte apponitur, & quo nobis velut aquilis euolandum eſt, è manu Summi Pontificis accipi*. Caluinus etiam ſæpè repetit lib. 4. Inſtitut. c. 17. præſertim ſect. 31. eatenus edi Chriſti corpus, quatenus vi Spiritus efficitur, vt cum illo quantumuis à nobis diſſito, in cęlo vniamur. An verò in cęlo Chriſti corpus non viuit? Omnino. *Eſt enim ad dexteram Dei ſemper viuens, ad interpellandum pro nobis*, Hebr. 7. neque ampliùs *moritur*, Rom. 6.

SED inquit Krelius, Corpus Chriſti *crucifixum et traditum pro nobis*, atque adeò *mortuum* edi. RESPONDEO, dupliciter hoc intelligi poſſe. VNO modo, vt ſenſus ſit, illud corpus Chriſti à nobis edi, quod licet nūc viuum ſit, & viuum proinde edatur; tamen fuit aliquando crucifixum & mortuum; ac ideo nobis iam in Euchariſtia fructuoſum eſt, ſi hoc etiam ipſum, quemadmodum oportet, credamus. Hoc modo veriſſimum eſt, corpus Chriſti mortuum & crucifixum edi, idque ſolum probant verba inſtitutionis, quæ Fortunatus ibi commemorauit. Sed ſic etiam ore corporis poteſt in Sacramento edi corpus Chriſti mortuum & crucifixum, vt patet.

ALTERO modo id poteſt intelligi, vt ſit ſenſus, corpus Chriſti non alia ratione nunc edi, niſi quatenus fuit crucifixum & mortuum, atque adeò non edi, vt iam eſt viuum. Et, ſi hoc modo corpus Chriſti mortuum & crucifixum ederetur, non poſſet quidē verè ac realiter ore corporis edi; ſed fide & recordatione tantum apprehendi. Nam ſic corpus Chriſti non eſt aliquid præſens, ſed præteritum: quod autē non præſens, ſed præteritum eſt, id non poteſt ore corporis apprehendi, ſed ſola cogitatione, quæ omnes temporis differentias percipit. At putare, quòd iſto modo Chriſti corpus mortuum, & non viuum edatur, ſicut Fortunatus putauit, manifeſta blaſphemia eſt, pugnans cum inſtitutione, & Sacramenti natura, & teſtimonijs omnium Patrum, qui tale Chriſti corpus edi, quale iam Chriſtus in cœlo habet, aſſeuerant: immo etiam iſtorum doctrinam Caluiniſticam, euertit, vt oſtenſum eſt.

Verba autem Chriſti, quæ in defenſione illius ſui ſcripti Fortunatus obijcit, nēpe, *Hoc eſt corpus meū, quod pro vobis tradetur*, non ſignificant, corpus Chriſti non niſi vt traditum eſt, percipi; ſed percipi ſanè *illud ipſum* corpus, quod traditum eſt, & idipſum eſſe recolendum per fidem, iuxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et: *Quotieſcūque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis*, 1. Corinth. 11. Hæc Chriſti, hæc Apoſtoli, hæc Patrum ſententia eſt, ut ſuprà q. 3. punct. 1. explicauimus.

Nec illum iuuant illa, quæ ex Gregorio Nyſſeno, & ex Heſychio citat. Non enim hi volunt, Chriſti corpus tantummodò vt mortuum accipi in Euchariſtia; ſed debuiſſe quidem mori, vt illius in Euchariſtia manducatio nobis ſalutaris eſſet. Sentētia NYSSENI Oratione prima de Reſurrectione ſic habet: *Qui poteſtate ſua cuncta diſponit, non ex proditione ſibi impendentē neceſſitatē, non Iudæorum, quaſi prædonū impetū, non iniquam Pilati ſentētiam expectat, vt eorū malitia ſit cōis ſalutis principium & cauſſa; ſed cōſilio ſuo ante-*

ant euertit,& ARCANO ſacrificij genere,quod ab hominibus cerni non poterat, ſeipſum pro nobis HOSTIAM OFFERT,& victimam immolat, Sacerdos ſimul exiſtens & agnus Dei ille,qui mundi peccatum tollit. QVANDO id præſtitit? CVM corpus ſuum diſcipulis ſimul congregatis edendum,& ſanguinem bibendū præbuit.Tunc apertè declarauit,agni ſacrificiū iam eſſe perfectum(nempe quia idem ſacrificium,puta ſuum corpus,obtulit etiā tūc alio modo,nimirum incruento) *Nam victima corpus non eſt ad edendum idonea, ſi animatum ſit* (fuit autem myſticè corpus Chriſti immolatum in cęna modo illo incruento) *Quare cum corpus edendum & ſanguinē bibendum diſcipulis exhibuit,iam arcana & non aſpectabili ratione corpus erat immolatum, vt ipſius myſteriū peragētis poteſtati collibuerat.* Vbi velim notari à Fortunato,de ſentētia Nyſſeni,Chriſtum eo myſterio, quod peregit in cœna arcano & incruento vtique modo,ſeipſum ſacrificaſſe,ac proinde a nobis etiam in Euchariſtię myſterio ſacrificari debere vi illius Chriſti præcepti, Hoc facite in meam commemorationem.

Nihilo plus iſti fauet illud HESYCHII lib.1.in Leuitic.cap.2. *Sic & Chriſti crux, fortis quidem tantum fuit,vt omnem creaturā ſubijceret crucifixo: carnem autem eius, quæ ad comedendum inepta erat ante paſſionē (quis enim comedere cupiebat carnem Dei?) aptam cibo poſt paſſionem fecit. Si enim non fuiſſet crucifixus: ſacrificium corporis eius minimè comederemus.* Et mox modum manducationis ſubijcit: *Comedimus autem nunc cibum, ſumentes eius memoriam paſſionis.* Id eſt, cum verè comedimus ſanctum hunc cibum: memoriam ſimul reſumimus eius paſſionis. Quod autem dicit, carnem Chriſti fuiſſe ineptam cibo ante paſſionem, non ſignificat eam nunc, vt mortuam tantummodò ſumi,ſed non fuiſſe neque eſſe cibo aptam,niſi intercedente *reſpectu* ad paſſionem; ſiue futuram,vt in vltima cœna; ſiue præteritam,vt iam.

Quòd autem vt viuum Chriſti corpus, quod fuit quidem mortuum,percipiatur in Euchariſtia,Patres apertè teſtantur,maximè cum aiunt, *Mediatorem noſtrum,Regem noſtrum,ſponſum noſtrum,* illum ipſum, qui ſurſum in cœlo ſedet,a nobis percipi,cuius generis teſtimonia multa citauimus, quæſtio.3. puncto primo.

QVÆSTIO DECIMA.

De Miniſtro huius Sacramenti,

D. Thom. 3. part. quæſt. 82.

EXPLICANDA *ſunt quinque.* PRIMO, *quinam poſſint conſecrare & adminiſtrare hoc Sacramentum.* SECVNDO, *An plures poſſint eandem numero Euchariſtiam, puta vnā hoſtiā, conſecrare.* TERTIO, *An, qui poſſint iſtud Sacramentum conficere, teneantur etiam id facere; & quando.* QVARTO, *An quando id faciunt, debeant etiam ipſi ſumere Euchariſtiam.* QVINTO, *Vtrum conditio Miniſtri conficientis, aliquando efficiat, vt Sacramentum vel omnino infructuoſum ſit; vel certè minus fructuoſuum.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam poſſint conſecrare & adminiſtrare hoc Sacramentum.

D.Thom. artic.3.5.7.& 8.

ASSERTIO Inprimis ex fide certa eſt, omnes & ſolos SACERDOTES poſſe validè conficere iſtud Sacramentum, vt ex perpetua Eccleſiæ traditione, ab ipſa Chriſti inſtitutione ducta, definitū eſt in concilio Florentino,& Tridentino,ſeſſ.23. capite primo,& can.1.

Et quidem ſi Sacerdotum nomine generatim tantum intelligantur delecti quidam ad id munus Miniſtri,non negatur hæc aſſertio à Sectarijs. Nam ipſi etiam fatentùr, munus *conficiendę & adminiſtrandæ* Euchariſtiæ,ad quoſdam tantum in Eccleſia pertinere,qui ad miniſterium id Eccleſiaſticum obeundum, legitimè deſtinati ſint, vt videre eſt apud Kemnitiū in examine,ſeſſ.23.cap.1.& can.1. Concilij Tridentini. Neque magnoperè iſti repugnant, quo minus eiuſmodi Miniſtri vocentur Sacerdotes, ea ratione videlicet, quoniam res ſacras populo exponant & adminiſtrent,vt idem Kemnitius notat.

Sed illud eſt,quod iſti pertinaciſſimè negant, miniſterium Euchariſtiæ conficiendæ, ad tales Sacerdotes propriè pertinere, quales Eccleſia Catholica agnoſcit.Nempe,qui ſupernaturalem quandam,realemque *poteſtatem* ad id munus obeundum accipiāt, per vſitatam in Eccleſia Catholica ordinationem, quia videlicet in eorum ordinem redigantur,quibus à Chriſto dictum eſt: *Hoc facite in meam commemorationem*, vt rectè declarat Diuus Thomas hic articulo primo.Sentiunt enim iſti, ſi de *poteſtate* conficiendi atque adminiſtrandi Euchariſtiam agatur, omnes Chriſtianos eſſe pares, & æquè ad id munus idoneos,hoc ipſo,quod Chriſtiani ſunt. Neque aliquid præterea realis poteſtatis ad id officium legitimè obeundum requiri; ſed ſolum deſiderari *vocationem* quandam atque *deputationem*.

Atque ob id docent, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes,tū propter poteſtatē,quam omnes alioqui habeant obeundi Eccleſiaſtici miniſterij, ſi ad id deputentur: tum etiam propter communem omnibus facultatem offerendi Deo ſpiritualia ſacrificia bonorum operum.Præter quę negant aliquod externum ſacrificium propriè dictum fieri debere in conſecratione Euchariſtiæ. Ita deſipuit primò Vviclephus, contra quem diſſerit Vvaldenſis tomo ſecundo de Sacramentis,cap.7.& 28. Deinde Lutherus in libro de abroganda Miſſa priuata,idem cenſuit, quem in hoc ſecuti ſunt reliqui omnes Sectarij.

Porrò hæc hæreſis infra refutanda eſt,cū in materia de Sacramēto Ordinis oſtēdemus, ſpiritualē aliquā & realē *poteſtatē*,quā Characterē vocamus, in ordinatione Miniſtrorū Eccleſiæ, diuinitus cōferri; & quod per eā poteſtatē externum etiam ſacrificiū in Euchariſtiæ confectione offeratur,docet D. Tho. q.ſeq.noſque ibi conuincemus.

Hoc

Hoc autem loco id accipimus', quod dant nobis Sectarij, *munus* conficiendæ Euchariſtiæ, non ad omnes demum Chriſtianos, ſed ad tales Miniſtros & Sacerdotes pertinere, quales oportet eſſe in Eccleſia. Hos igitur omnes & ſolos dicimus poſſe validè conficere Euchariſtiam, neq; vlla res, quo minus Euchariſtiæ Sacramentum ab illis confectum, ratum ſit, impedimento eſſe poteſt; modò neq; intentio illis deſit, & debitam adhibeant materiam ac formam.

Quare ſi ritè ordinatus Sacerdos fueris; etiamſi peccato mortali obſtrictus, ſi hæreticus, ſi ſchiſmaticus, ſi excommunicatus, ſi degradatus ſis; verum nihilominus conficere poteris Sacramentum, vt ex cõmuni ſententia perſpicuè aſſerit Diuus Thomas art. 5.7.& 8. Eſt enim *poteſtas* illa Ordinis prorſus *indelebilis*, quæ ne per *degradationem* quidem tollitur, etſi inhibetur quidem per eiuſmodi pœnam vſus Ordinis in perpetuum. Quam ob cauſſam Degradatio dicitur, vt notat etiam ar. 8 D. Thomas.

Cæterum grauiſſimum Sacrilegivm eſt, aut peccato mortali obſtrictum, aut aliqua eiuſmodi *Cenſura*, vel *quaſi Cenſura* Eccleſiaſtica irretitum, Euchariſtiam conficere, vt idem D. Thomas aſſerit, quin etiam Irregularitas incurritur, violando in eo genere Cenſuram Eccleſiaſticam, nempe ſi quis illa obſtrictus celebret, vt videre eſt apud Nauarrum in Manuali, cap. 27. num. 241.

Iam verrò *miniſtrare* ſeu diſpenſare alijs Euchariſtiam, omnino etiam pertinet ad Sacerdotes. In eorũ enim perſona dicit Apoſtolus 1. Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Dei, & diſpenſatores myſteriorum eius.* Vbi generatim de *Miſterijs* loquitur, maximè ꝓpter Sacramenta, quorum pręcipuum eſt Euchariſtia.

Non tamen perinde proprium eſt Sacerdotũ, Euchariſtiã adminiſtrare, atq; eãdem cõficere. Nam ſub ſpecie quidem ſanguinis (quando hæc eſſet in cõmuni vſu) Diaconi quoq; illam ex officio ſuo adminiſtrare poſſunt, vt rectè exponit D. Thomas ar. 3. ad 1. Atque ita olim vſurpatum fuiſſe conſtat ex Ambroſio lib. 1. de Officijs, cap. 41. & ex Maximo ſerm. 1. de D. Laurentio, & Cypriano in ſerm. de lapſis, Iſidoro libro 2. de Officijs, cap. 8. Epiphanio hæreſ. 79.

Item poſſent Diaconi ſub *ſpecie panis* adminiſtrare Euchariſtiam, iubente Epiſcopo, vel in neceſſitate, in abſentia Sacerdotis, vt idem D. Thomas docet loco citato. Quod ita factum iam olim eſſe, apparet ex Concilio Carthaginenſi IV. can. 38 & Arelatenſi II. can. 15. & Nicæno can. 14. Atque id ipſum confirmat D. Thomas in 4. diſt. 13. quæſt. 1. artic. 3. quæſtiuncula 2. & Halenſis 4. part. quæſt. 50. memb. 3. Paludanus diſt. 13. quæſt. 1. Sotus ead. diſt. q. 1. art. 3. qui etiam arbitratur, poſſe Diaconum in neceſſitate id facere, etiam præſente & reclamante Sacerdote, quando is quidem iniquè negaret Euchariſtiam indigenti.

Dvbivm autem eſt, An in neceſſitate poſſet adminiſtrare Euchariſtiam Subdiaconus quoq; vel etiã aliquis Laicus? Sylueſter Verbo Euchariſtia, 3. q. 4. refert, Henricum quendã affirmaſſe, qui, vt ex Sylueſtro apparet, hoc argumento mouebatur. Subdiaconus & Laicus poſſunt *contingere* Euchariſtiam, & leuare, ſi in terram deciderit; aut etiam accommodare, ne decidat, quando eius rei eſſet aliquod periculum, ut D. Thomas ar. 3. & alij communiter concedunt. Ergo etiam id facere poterunt, ut periculo & neceſſitati proximi ſuccurrant. Hanc tamen opinionem Syluester ibi reijcit, & Sotus diſt. 13. quæſt. 1. ar. 3. & alij communiter. Quia Sacramentum iſtud non eſt, inquiunt, tantæ neceſſitatis. Quin etiam Sotus dicit, eſſe eiuſmodi opinionem intolerabilem.

Mihi uerò neq; improbabilis eſſe illa opinio uidetur, nec eius ratio contemnenda, maximè cùm non ſit alioqui prohibitum iure diuino Laicis, ne Euchariſtiam contingant; ſed iure Eccleſiaſtico, de Cõſecratione, diſt. 2. Can. *Peruenit*, Suprà enim quæſt. præced. p. 5. uidimus, moris aliquando fuiſſe, ut priuati ſecum deferrent domum Euchariſtiam, & ibi ſumerent, licet id poſtea propter incommoda multa ſublatũ ſit. Notat quoq; Sotus, non fore mortale, ſi quis Laicus etiam peccati mortalis ſibi conſcius, Euchariſtiam reuerenter attingeret, ut è terra tolleret.

Deniq; & illud notandum eſt, diſpenſationem Euchariſtię, non tm̃ eſſe actum Ordinis; ſed etiam cuiuſdam iuriſdictionis. Quò ſit, ut quamuis iure diuino poſſint Sacerdotes & Diaconi, quantũ eſt ex parte Ordinis, Euchariſtiã adminiſtrare, eo mõ quo dictũ eſt; indigeant tamen prætera id iuriſdictione; uel ordinaria, qualẽ habent Parochi; uel ex commiſſione, aut ex priuilegio, quale habent Religioſi. Cap. *Religioſi*. de priuilegijs, excepto tempore Paſchatis, cùm in ſuis quique Parochijs communicare debent, niſi aliud eis liceat per proprios Parochos. Et hactenus de primo Puncto.

PVNCTVM SECVNDVM.

An plures poſſint eandem numero Euchariſtiam, puta vnam hoſtiam, conſecrare.

D. Thom. artic. 2.

Ratio hac de re dubitandi orta eſt ex conſuetudine quarundã Eccleſiarũ, in quibus, teſte etiam D. Thoma hic ar. 2. obtinuit, ut qui Sacerdotio initiantur, ſimul celebrent cum Epiſcopo.

Et quidem, ſi *eodem* omnes *momento* finiant uerba conſecrationis; extra controuerſiam eſt, conſecrationem tunc ab omnibus fieri. Nam & idem Baptiſmus à pluribus conferri poteſt, ſi eorum quilibet formã & materiam adhibeat, & omnes eodem temporis puncto finiant Formæ prolationem, ut ſuprà diſputatione quarta, quæſtione 2. puncto ſecundo, cum Diuo Thoma docuimus.

Qvaestio autem hoc loco eſt, An poſſit eadem hoſtia conſecrari à pluribus, etiam tunc, cum nõ omnes illi finiant *ſimul* prolationem Formæ. Qua de re duæ ſunt ſententiæ. Vna eſt Durandi in quarto, diſtinct. decima tertia, quæſtione tertia, qui cenſet, minimè conſecrare eos, qui poſt alios uel alium, finiant uerba conſecrationis; ſed illum tantum, uel illos, qui ſimul primò finiunt.

Argumentum huius ſentẽtiæ eſt. Quoniam in fine primæ prolationis, Forma eſt uera, & pro eo momento ſignificat, ut ſuprà quæſt. 6. puncto 2. à nobis declaratum eſt: Eo igitur momento fit conſecratio. Quod ſi ita eſt; ſequitur, eos nihil facere, qui poſtea finiunt. Eadem ſententia Durandi propter eiuſmodi argumentum, placet tandem Caietano hic art. 2. & Soto diſt. 13. quæſt. 1. ar. 2.

Contraria tamen ſententia eſt D. Thomæ hoc loco art. 2 qui ſecutus Innocentium III. libro 4. de Sacrificio Altaris, cap. 25. affirmat, omnes nouos Sacerdotes, qui cum Epiſcopo celebrant, conſecrare, licet finiant alij poſt alios; modò intentionẽ ſuam referant ad vnum aliquod & idem inſtans conſecrationis; nempe ad illud, in quo ultimus uel ultimi, ſimul finiũt prolationem uerborum. Atq; hanc ego ſententiam magis probo propter authoritatem illarum Eccleſiarum, in quibus moris eſt ſic facere. Neque

enim dici poteſt, nouos Sacerdotes cum Epiſcopo finire ſemper prolationẽ in eodem momento,cum vix aliquando videatur id fieri poſſe,ſi ſint multi.

Neq; porrò ad hoc Eccleſiarum inſtitutum ſatis reſpondent probabiliter Durandus,Caietanus,& Sotus.Durandus ait,conſuetudinem illam eſſe *periculoſam*,quæ aboleri potiùs, quàm defendi debeat. Hoc verò non ſine temeritate aliqua dicitur.Habet.n.illa conſuetudo non incongruẽtes rationes,vt ex D.Thoma hic ar 2.intelligi poteſt;tametſi neq; ſint ſanè rationes illę prorſus cõuincentes,quod fruſtrà opponit Durandus. Non enim hic Quæſtio eſt,quid neceſſariò fieri debeat;ſed quid non malè fieri poſſit.

Caietanus interpretatur,Sacerdotes nouos ſecundum inſtitutum illarum Eccleſiarum proferre quidem omnia verba Canonis vna cum Epiſcopo; ſed conſecrationis verba *recitatiuè* tantum dicere,nõ autem ad conſecrandum.Quod probat:Quia in Pontificali Romano antiquo, ita præcipitur nouis Sacerdotibus:*Dicant omnia,quæ ſunt in Miſſali, ſicut ſi celebrarent*.Quo ipſo,inquit Caietanus, inſinuatur, eos non celebrare;ſed tantum recitare illa verba.

Mihi verò potius iſto modo inſinuari videtur, eos non modò recitatiuè, ſed etiam ad conſecrandum dicere debere.Nam ita dicere iubentur, ſicut ſi *ipſi per ſe* Miſſam illam celebrarent. Si autem ipſi celebrarent,dicere deberent non ſolum recitatiuè, ſed animo *conſecrandi*,vt conſtat.

Accedit,quòd à tempore Innocentij VIII. vt Caietanus notat,præcipitur in Pontificali Romano, vt Epiſcopus tardius & elatiori voce verba conſecrationis dicat, vt noui Sacerdotes eadem cum illo proferant,eodem momento,ideſt, vt quoad eius fieri poſſit,conentur ſimul dicere.Hoc autem præceptum certè eſt indicio,Sacerdotes nouos,vt ſic moris eſt,debere etiam proferre animo conſecrandi. Ideo enim conari iubentur ſimul dicere.

Neque obſtat, ꝙ in antiquiori Pontificali, vt Caietanus ait, non habebatur eiuſmodi admonitio. Quod enim poſtea tempore Innocentij VIII. adhibita illa ſit,argumento eſſe debet, eum etiam fuiſſe antiquum vſum,vt intentione conſecrandi illa verba dicerentur à nouis Sacerdotibus.

Neque verò eſt impoſſibile illud præceptum,ſicut Caietanus obijcit. Non enim iubentur prorſus eodẽ temporis puncto omnes finire;ſed vt quoad poſſint, conentur id facere;vt quò minori temporis interuallo omnes finiant, eò poſſit eſſe efficacior illa relatio intẽtionum ad idem inſtans vltimum, de quo Diuus Thomas poſt Innocentium monet. Vnde etiam intelligi poteſt, non ſatis conſiderauiſſe Caietanum, quò hæc admonitio D.Thomæ ſpectaret; cùm ex ea etiam ſuadere nititur, Sacerdotes nouos non ideo in Pontificali iuberi proferre ſimul:quia debeant etiam ipſi conſecrare.

Nihilo magis probari debet, quod reſpondet Sotus,nempe licet ij,qui poſtea proferunt, non conſecrent; tamen illam conſuetudinem minimè eſſe malam,quandoquidem certum eſt,per aliquem, vel aliquos hoſtiam tunc conſecrari,adeoque nullum inde imminet Idololatriæ periculum, & quilibet putare poteſt, ſe conſecraturum. Et accedit, inquit Sotus, quòd non imprimitur hic aliquis Character, ſicut in Baptiſmo.

Hæc autem explicatio non ſimpliciter& abſolutè oſtendit,illam conſuetudinem eſſe licitam,poſito, quòd non etiam conſecrent ij, qui poſterius proferunt;ſed tantum docet,non eſſe quidem illicitam ex parte ipſorum nouorum Sacerdotum, quaſi quilibet,aut aliquis ex illis tunc peccet,iterando ex intentione conſecrationem,Itemque non eſſe illicitam,ratione alicuius periculi Idololatriæ, aut propter impreſſum aliquem characterem.

A

Dicet autem nihilominus aliquis,fore illicitam illam conſuetudinem ex parte ipſorum *Prælatorum* Eccleſiarum,qui deberent ſcilicet prouidere, ne forma Euchariſtiæ toties fruſtrà & ſuperuacaneè applicaretur ad materiam,quoties in illo ritu accidit,vt alij poſt alios finiant verba conſecrationis: cumque hoc, niſi conſuetudo tollatur, prouideri moraliter non poſſit,debere illam tolli à Prælatis.

Vt igitur ex his omnibus difficultatibus euadamus,in ſententia D.Thomæ & Innocentij perſiſtendum eſt;quæ præterea ea re confirmatur, quòd, ſi is

B

ſolus,qui primus finiret,conſecrat; aliquando accideret,vt Epiſcopus in ſacro illo,quod ipſe celebrat, non conſecraret, ſi videlicet ab aliquo è nouis Sacerdotibus anteuerteretur; & conſequenter neque tunc ipſe Epiſcopus ſacrificaret, quòd dictu eſt abſurdum.

Ad argumentum autem contrarię ſententię Respondendvm eſt, ex congruenti cauſſa, & Eccleſia ita permittente,rectè fieri poſſe, vt ſignificatio verborum protrahatur, ad inſtans aliquod poſt finem prolationis.Neque hoc eſt contra naturam enunciationum de *præſenti*; Quamuis enim illæ ſatis vim ſuâ retineant, ſi pro vltimo inſtanti prolationis ſignificent; non eſt tamen ſemper ad earum veritatem id

C

neceſſarium. Quinimò moraliter quidem ſæpè fit,vt ſignificent pro momento inſequẽte aliquantò poſt. Vt ſi dicas;*Hoc eſt verbum,quod iam volo dicere*:& demum poſt prolatam eiuſmodi enunciationem incipias illud verbum explicare.

Accedit, quòd etiam indigent hac ipſa reſponſione Caietanus & Sotus, cùm locis citatis fatentur, nouum Epiſcopum, qui conſecratur, omnino celebrare & conficere Euchariſtiam, vna cum Epiſcopo ſe conſecrante.Quemadmodum expreſſè habetur in antiquo Pontificali Romano. Si enim tunc accidat, vt alter altero poſterius finiat verba conſecrationis, oportet ſimiliter tunc reſpondere ſatis eſſe, ſi vterque ad idem inſtans referat intentionem ſuam.

D

Neque multum contra hanc explicationem noſtram valet, quod Obiicit Caietanus, pari ratione debuiſſe D.Thomam ſuprà quęſt.67.concedere,quòd à duobus conferatur idem Baptiſmus,etiam in caſu,quo alter proferat verba Formæ prius,modò vterq; ad vltimum inſtans vtriuſque prolationis referat ſuam intentionem.Quod tamen D.Thomas nõ explicuit; ſed ſimpliciter negauit, Baptiſmum tunc conferri ab eo,qui poſtremò finit verba Formæ.

Respondemvs enim D.Thomam ſuppoſuiſſe in eo loco,non ſuppetere iuſtam cauſſam,aut approbationem Eccleſiæ ad hoc,vt duo conferre ſimul velint eundem numero Baptiſmum, ſicut ſuppetit in propoſito noſtro, vt eadem Euchariſtia à pluribus con-

E

ficiatur,quemadmodum ipſe D.Thomas ad hoc argumentum de Baptiſmo reſpondens id declarat hic ar.2.Quare rectè negauit ſuprà, Baptiſmum conferri tunc ab eo, qui poſterius finiat verba; non enim eſt in cuiuſque arbitrio poſitum,ſuſpendere ad libitum ſignificationem Formæ Sacramenti alicuius. Quod ſi aliquo caſu ob iuſtam cauſſam id ipſum in Baptiſmo probaret Eccleſia;concedimus ſimiliter in eo caſu vtrumq; poſſe tunc baptizare, beneficio illius relationis intentionum ad vltimum inſtans. Neque hoc negare voluit vnquam D.Thomas.

Ad extremum duo breuiter hic notentur. Vnvm eſt, cum ſint hac de re, vt vidimus, diuerſæ ſententiæ, tutiſſimum in praxi ipſa fore id quod monent

rectè

rectè Caietanus & Sotus, nempe vt noui Sacerdotes, vbi illa viget conſuetudo, non habeant intentionem determinatè conſecrandi, aut non conſecrandi, dum verba proferunt; ſed *generatim* velint habere intentionem eam, quam habere *debent*. A

Alterum eſt, minimè etiam debere eos tunc ſumere ſanguinem, etiamſi conſecrent: non enim gerunt ſe tunc ipſi, tanquam Miniſtri principales, qui videlicet per ſe celebrent, ſeu conficiant illud Sacramentum.

PVNCTVM TERTIVM.

An ij, qui poſſunt illud Sacramentum conficere, teneantur etiam id facere, & quando.

D. Thom. artic. 10.

Diverſae ſunt hac de re Theologorum ſententię, Alex. Alenſis 4. par. q. 51. memb. 2. & Bonauentura in 4. diſt. 12. art. vltimo, q. 1. exiſtimant, Sacerdotem, cui neque animarum cura, neque peculiaris alia obligatio incumbit, non peccare mortaliter, etiamſi in vita nunquam celebret. Itemque Caietanus hic art. 10. indicat, non peccare, ſaltem mortaliter. Argumentum iſtius ſententiæ eſt, quia nullum extare videtur eiuſmodi præceptum diuinũ, aut humanum.

Contraria tamen ſententia eſt communior & longè certior, nempe Sacerdotes hoc ipſo, quòd *Sacerdotes* conſtituti ſunt, teneri ſub peccato mortali aliquando celebrare. Ita D. Thomas hic articulo decimo. Richardus in quarto, diſtinct. 13. articulo ſecundo, quæſtione ſecunda. Durandus & Paludanus ead. diſt. q. 2. Syluester Verbo Miſſa 1. q. 7. Sotus diſt. 13. q. 1. art. 19. Nauarrus in Man. cap. 25. num. 88.

Probatur hæc ſententia *Primò* illis verbis Chriſti: *Hoc facite in meam commemorationem*: quæ præceptum continent in primis pertinens ad Sacerdotes, vt ſuprà confirmauimus, & expreſsè declaratum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 22. capite primo. *Deinde* probatur. Quoniam rectę rationis iudicio, grauis deformitas eſt, otioſum habere perpetuò tantum gratię charisma ſpirituale, quantum eſt illa poteſtas Sacerdotalis, quæ in ordinatione accipitur. Quo argumento vtitur hic Diuus Thomas rectè ad hoc propoſitum accommodans illud Apoſtoli 1. Corinth. 6. *Hortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Et accedit, quòd finis muneris Sacerdotalis eſt, vt *offerantur dona & ſacrificia pro peccatis*, Hebr. 5. Nec leuis culpa eſſe poteſt, rem tantam fruſtrare ſuo fine. *Tertiò*. Hæc eſt communis fidelium exiſtimatio, vt intelligi poteſt ex magnitudine ſcandali, quod populo præbent ij Sacerdotes, quos conſtat nunquam celebrare.

Quando autem, vel *quoties* in anno celebrandum neceſſariò ſit, non ſatis certò & determinatè conſtat. Communis tamen Doctorum, quos antea citaui, exiſtimatio eſt, debere Sacerdotem celebrare minimum ter vel quater in anno; vt in Feſtis principalibus, in quibus populus communicare eſt ſolitus; vel ex præcepto olim, vel iam ex deuotione, nempe in Natali Domini, in Paſchate, & Pentecoſte; vel certè alijs diebus ter aut quater, quemadmodum Sotus diſt. 13. q. 1. ar. 10. hoc explicat ex mente D. Thomæ hic ar. 10. Quo etiam pacto videntur intelligendi Nauarrus, & Syluester, & alij vbi ſuprà citati, cũ aiunt, ſicut Diuus Thomas, in Feſtis principalibus eſſe celebrandum.

Porrò quòd omnino *ter* vel *quater* oporteat intra annum celebrare, colligitur ex Cap. *Dolentes*. Extra de celebratione Miſſarum, vt à Nauarro & alijs notatum eſt. Ibi enim Pontifex iniquo animo fert, quoſdam fuiſſe, qui neq; *quater* quidem in anno celebrarent, eoſque reprehendit, tanquam ad id alioqui tenerentur. Olim autem vitio vertebatur, ſi quis Sacerdos non quotidie celebraret, vt apparet ex Concilio Toletano I. can 5.

Et certè antiqui Pontifices ea ratione probabant, Sacerdotes debere eſſe cęlibes: quoniam oporteret eos aſſiduè celebrare. Vt Syricius epiſtola 1. Innocentius I. epiſt. 2. Quin etiam Concilium Tridentinum, ſeſſ. 23. cap. 14. de Reformatione, ita præcipit: *Curet* B *Epiſcopus, vt Sacerdotes, ſaltem diebus Dominicis & Feſtis ſolennibus (ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant) Miſſas celebrent.* Hactenus Concilium.

Vbi tamen rectè notat Nauarrus loco citato, Sacerdotes non priùs teneri ad hoc faciendum, quàm ab Epiſcopo ad id obligentur, iuxta præceptum Cõcilij, quod ad Epiſcopos propriè pertinet. Qui tamen curam habent animarum, ij per ſe alioqui iure diuino & naturali tam frequenter tenentur celebrare, quam eſt neceſſe; vt *ſuo muneri ſatisfaciant*, ſicut admonet Concilium Tridentinum.

PVNCTVM QVARTVM.

C

An ij, qui hoc Sacramentum conficiunt, teneantur etiam illud ſumere.

D. Thom. artic. 4.

Svpra quæſt. præced. à nobis declaratum eſt, Sacerdotes, qui Euchariſtiam conficiunt, debere etiam ſumere, vt iterum probat hic D. Thomas art. 4. Nonnullum tamen hic Dubium eſt, An *ſub vtraque* ſpecie ſemper teneantur conſecrare, & etiam ſumere Euchariſtiam?

D Adrianus in 4. in materia de Euchariſtia, & Albertus Magnus in libro de corpore & Sanguine Domini, & Gabriel lectione 53. in Can. & Turrecremata ſuper Can. *Comperimus*, de conſecrat. diſtinct. 2. ſentiunt, aliquando poſſe in hoc diſpenſari per Pontificem, vt conſecratio fiat in altera tantum ſpecie. Vt ſi eſſet alicubi magna penuria vini.

Sed contraria ſententia cenſetur probabilior, eò quòd ad Sacerdotem ex natura rei pertinet *perfectè* conficere hoc Sacramentum, ſicut quęſt. præced. docuimus. Quod niſi faciat, committet ſacrilegium, vt ſatis indicat D. Thomas quæſt. 80. ar. 12. ad 1. & 2. & clarius quæſt. 74. ar. 1. ad 2. Atque ita etiã ſentit Innocentius lib. 4. de Sacrificio Altaris, cap. 22. & 23. & Sotus in 4. diſtinct. 11. quæſt. 1. ar. 6. & ante E quoque diſt. 9. quæſt. 1. art. 1.

Item ob eandem rationem, vt ſcilicet Sacramentũ perficiatur, debet Sacerdos ſemper ſumere ſpeciem à ſe conſecratam, niſi in caſu, quo miraculosè appareret ſanguis vel caro in ipſa Sacramenti ſpecie; aut etiam venenum eſſet infuſum, &c. Tunc enim poteſt alia ſpecies conſecrari & ſumi, vt D. Thomas hic art. quarto ad tertium, & quæſtione ſeq. articulo ſexto ad tertium docet.

PVNCTVM QVINTVM.

Vtrum conditio Miniſtri conficientis, aliquando ſit in cauſſa, vt Sacramentum vel omnino infructuoſum ſit, vel certè minùs fructuoſum.

D. Thom. art. 6. & 9.

STATVAM hac de re nonnullas Aſſertiones. PRIMA. Si loquamur de fructu, quem ex *opere operato* habere poteſt Euchariſtia, vt Sacramentum & Sacrificium, in his quidem fidelibus, qui iuſti ſunt, quiq; non petiuerunt ipſi Sacrificium fieri: nulla conditio Miniſtri in cauſſa eſſe poteſt, vt Sacramentum hoc & Sacrificium ſit vel *inutile*, vel *minùs* fructuoſum. Ita colligitur ex doctrina D. Thomæ hic art. 6. ad 2. & 7. ad 3. Quam etiam aſſerit benè & breuiter Nauarrus in Manuali, cap. 25. nu. 79.

Et ratio eſt; Quoniam ille fructus Sacramenti & Sacrificij, non nititur bonitate Miniſtri; ſed *veritate* Sacramenti & Sacrificij, quæ ſatis ipſa conſtat, ſi à Miniſtro habente poteſtatem Ordinis, confectum ſit Sacramentum in perſona Chriſti. Quod vt validè fiat, nihil intereſt, qualis ſit Miniſter, vtrum bonus aut malus, aut etiam aliqua Cenſura Eccleſiaſtica irretitus.

Atque hac quidem ratione facilè aſſentior Soto, qui diſtinct. 13. quæſt. prima, artic. octauo aſſerit, Miſſam excommunicati & præciſi ab Eccleſia, vtilem alijs fidelibus eſſe poſſe, etiamſi ipſi quidem nihil proſit. Neque intereſt, quod ad hoc attinet, vtrũ talis toleretur ab Eccleſia, vel non toleretur: Sicut ij non tolerantur, qui ſunt *nominatim excommunicati*, aut *notorij percuſſores* Clerici, poſt decretum videlicet Concilij Conſtantienſis. Nõ enim Sacrificium valet ex opere operato, quatenus fit etiam *Eccleſiæ* nomine; ſed qua ratione fit nomine, & in perſona Chriſti, vt D. Thomas art. ſeptimo ad tertium explicat. Fit autem in perſona Chriſti hoc ipſo, quòd fit ab habente poteſtatem Ordinis, qualiſcunque ille ſit.

SECVNDA Aſſertio. Poteſt tamen conditio Miniſtri eſſe in cauſſa, vt Sacramentum & Sacrificium non proſit ex opere operato *ipſi Miniſtro;* aut etiam ijs, qui vel ab illo *petiuerunt*, vt Euchariſtiam conficeret & adminiſtraret; vel ab eo *accipiunt*; vel Sacro illius *interſunt*.

Hoc etiam patet ex doctrina D. Thomæ art. 6. 7. & 9. Quod ita explicamus. Nam ſi Miniſter ſit obſtrictus mortali peccato, aut etiam aliqua cenſura impeditus; conſtat, neque Sacrificium, neque Sacramentum quidquam illi prodeſſe, cùm peccet potiùs illud vſurpando. Item, ſi abſque vrgente aliqua cauſſa quis *petat* à malo Miniſtro pro ſe Sacrum fieri, aut ſibi Euchariſtiam adminiſtrari, ſimiliter ipſe peccabit, atq; adeò nullũ fructum ex Sacrificio aut Sacramento conſequetur. Præbebit enim Miniſtro occaſionem peccandi, & cõmunicabit adeò indirectè peccato illius, vt D. Thomas docet, art. 9. & Nauarrus in Manuali, cap. 25. nu. 78. ex communi ſententia.

Item peccabit, neq; aliquid fructus conſequetur is, qui ab *excommunicato nominatim* aut *notorio percuſſore* Clerici accipiet Sacramentum, cùm talis non habeat poteſtatem conferendi, neque adeò liceat cum illo in ſacris communicare.

Item etiam, qui ſine vrgente cauſſa *audit* Miſſam mali Miniſtri, quando idipſum putatur occaſioni ei futurũ, vt in peccato *perſeueret*. Sicut notat etiã vbi ſuprà Nauarrus. Quod facilè poteſt ijs euenire, qui audiunt illorum Miſſas, qui ſunt *notorij* cõcubinarij.

A Alioqui iam his temporibus non eſt abſolutè & per ſe peccatum eorum Miſſas audire, præſertim vbi ſunt iſti frequentiores; quamuis olim quidem ab Eccleſia prohibitum id fuerit, Can. *Nullus*, diſt. 32. vt docet etiam D. Thomas hic artic. 9. ad 3. Quod ius iam eſt contraria conſuetudine antiquatum, & ideo non eſt per ſe id illicitum: vt notat Sotus d. 13. q. 1. art. 9 & Gabriel in 4. ead. diſt. quæſt. 1. art. 3. dub. 4. ex aliorum etiam ſententia, & Ioannes Maior, in 4. d. 9. quæſt. 4. in fine, & etiam Adrianus in 4. in materia de Euchariſtia, non longè à fine, ſubindicat, eſſe antiquatam prohibitionem illam, dum ait, *olim* quidem fuiſſe id prohibitum iure humano.

Neq; aſſentior Nauarro, qui cap 25. num. 80. abB ſolutè dicit, eſſe id iam mortale: quanquam Doctores quidam antiquiores idem aſſeruerunt, quippe cũ vigeret ius illud eorũ temporibus. Rectè autẽ notãt Nauarrus & Gabriel, minimè hanc Iuris prohibitionem patefaciendam eſſe vulgaribus hominibus, qui probabiliter alioqui eam ignorant: & ſine cõtrouerſia excuſantur, audiendo huiuſmodi hominum Miſſas. Quod tamen Nauarrus putat intelligendum eſſe, quando nihil alioqui videretur profutura eiuſmodi admonitio. Sed, vt dixi, iam illud ius eſt antiquatũ: Itaq; non oportet nunc in ea re conſcientijs inijcere aliquem ſcrupulum.

Iam pono TERTIAM Aſſertionem huiuſmodi. Si de fructu loquamur, quem habet Sacrificium ex opeC re *operantis*, hoc eſt, ex merito ipſius Miniſtri: aut etiam de fructu non propriè ipſius Sacramenti & Sacrificij; ſed earum *Orationum*, quæ in confectione Sacramenti & Sacrificij à Miniſtro adhibentur; omnino poteſt conditio Miniſtri eſſe in cauſſa, vt celebratio Sacramenti & Sacrificij ex ea quidem parte ſit inutilis, aut minus certè fructuoſa.

Id probatur ex doctrina D. Thomæ art. 6. & ar. 7. ad 3. Nam vis operis operantis, quam habet Sacrificium, nititur merito ipſius etiam Miniſtri: item illæ Orationes habent vim impetrandi duplici ratione, ſcilicet quatenus fiunt in perſona totius Eccleſiæ, & quatenus etiam funduntur ab ipſo in Miniſtro, ſi iuſtus fuerit, aut certè *piè* orauerit, cum aliqua deteſtaD tione peccati, &c. Iam igitur, ſi Miniſter ſit peccatõ mortali obſtrictus, nihil valebit ex illius quidem merito Sacrificium. Item, ſi fuerit ab Eccleſia præciſus per Eccleſiaſticam cenſuram, nullam ab Eccleſia quidem habebũt efficaciam illius Orationes, vt D. Thomas rectè docet art. 7. ad 3. Et ratio eſt clara: Non enim Eccleſia vult per talem Miniſtrum preces Deo offerre: Item, ſi ſit in peccato, neque piè oret, nullam etiam habebunt eius Orationes vim impetrandi, quatenus ab *ipſo Miniſtro* fiunt, vt probat D. Thomas artic. 6. illo teſtimonio: *Qui declinat aures, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis*, Prouerb. 28.

Notandum autem eſt, preces, quæ in Sacrificio fiunt, qua parte quidem vim impetrandi habent, abE ipſa Eccleſia, hoc eſt, à cœtu fidelium, in quorũ perſona funduntur, eò maiorem vel minorem vim habere, quò varijs temporibus plures aut pauciores iuſti ſunt in Eccleſia. Plus enim impetrant plures iuſti, quàm pauci, cæteris paribus.

Ac idem iudiciũ eſſe debet de vi impetrandi, quã habet ipſum Sacrificiũ ex merito, & opere *operantis*, tum Miniſtri, tum ipſius Eccleſiæ, in cuius etiam perſona offertur. Eò enim maior hæc Sacrificij vis erit, quò plures fuerint in Eccleſia iuſti; & hac etiam ratione fructuoſior erit Miſſa boni Sacerdotis, quàm mali: Quia tunc, cæteris paribus, à pluribus iuſtis illa offertur, quam alioqui offerretur, ſi Miniſter etiam non eſſet iuſtus. Et id ſolum videtur voluiſſe

Scotus

Scotus in 4. diſtinct. 13. quæſt. vltima, citatus hic ēt A à Caietano ar. 6. neq; id eſt contra mentē S. Thomæ.

Atque ex his omnibus conſequitur, Miſſam boni Sacerdotis, omnibus quidem ſpectatis, fructuoſiorē eſſe, quàm mali: ideoque multum intereſſe, à quonā poſtules offerri Sacrificium, vt rectè monuit Nauarrus capite 25. numero 59. Et hactenus de hac Quæſtione.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De huius Sacramenti Ritu.

D. Thom. 3. part. quæſt. 83.

SACRAMENTI ritum in propoſito appellamus rationem ac modum illud conficiendi & celebrandi. Porrò in ratione celebrandi iſtud Sacramentum, conſiderare oportet tum actiones, quibus ipſum Sacramentum propriè tractatur; tum circumſtantias earum actionum. Actiones eiuſmodi poſſumus in propoſito diſtinguere quinque, Conſecrationem Sacramenti, Oblationem, Sumptionem, Adminiſtrationem, Venerationem. Circumſtantiæ ſunt, locus, tempus, veſtium ornamenta, verborum & geſtuum cæremoniæ, quibus condecorari celebratio iſtius Sacramenti debeat. Iam verò quod attinet ad ipſas actiones, ſatis ſuprà diſſeruimus de quibuſdam illarum, cùm de Forma, Vſu, & Miniſtro huius Sacramenti dictū eſt, nempe de Conſecratione, Sumptione, & Adminiſtratione.

Quare ſupereſt, vt in hac Quæſtione diſputentur tria de reliquis duabus actionibus, nempe PRIMO, de Oblatione ſeu Sacrificatione Euchariſtiæ. SECVNDO, de illius veneratione. TERTIO, de circumſtantijs illis Celebrationis huius Sacramenti, ideſt, Conſecrationis & Oblationis; quas circumſtantias perſequitur ordine D. Thomas artic. 2. 3. 4. & 5. Et referuntur ad eaſdem etiam Celebrationis circumſtantias illa, quæ ad extremum D. Thomas in art. 6. diffuſè notat de modo, quo ſit occurrendum varijs Caſibus, qui poſſunt accidere Sacerdoti, dum celebrat.

PVNCTVM PRIMVM.

De oblatione Euchariſtiæ atque adeò de ſacroſancto Miſſæ Sacrificio.

D. Thom. artic. 1.

DE SACROSANCTO Miſſæ ſacrificio fusè alias in duob. libris contra Sectarios diſputauimus, & nominatim contra Herbrandum & Kemnitium, qui aliorum ferè omnium Sectariorum argumenta collegerunt. Sed neceſſariam & ſufficientem hac de re doctrinam adhibita methodo conueniente, complexi ſumus in priori libro ex illis duobus. Inde igitur (quoniam nunc meliora non occurrunt) explicationem huius controuerſiæ huc transferemus, paucis additis, & intermiſſis nonnullis, quæ alibi in his commentarijs tradidimus. Diſtinguemus autē diſputationē eam per certos paragraphos, ne alioqui minus grata Lectori ſit illius longitudo.

Quiſnam ſit ſtatus controuerſiæ de ſacrificio Miſſæ. §. 1.

SECTARII, vt facilius poſſint offundere tenebras veritati, valde confundunt ſtatum huius controuerſiæ. Ita enim de illa ſcribunt, ac ſi tantum ferè contineat vnam quæſtionem. Vt cum in ſacrilega ſua diſputatione contra Miſſam, n. 1. ait Herbrandus; *quæſtionem eſſe an Miſſa, in qua* (inquit) *offerre ſe iactitant ſacrificuli corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini ſit vere propitiatorium ſacrificium pro peccatis viuorum & mortuorum alijsq; neceſſitatibus. Hoc enim*, ait, *κρινόμενον eſt inter nos & Romanenſes.*

Si autem conſiderentur argumenta omnia inaniſſima, quib. & iſte, & kemnitius in exam. ſeſ. 22. Concilij Trid. & Caluin. lib. 4. Inſtit. cap. 18. & reliqui hæretici myſterium hoc ſacroſanctum diuersè oppugnant; plures hoc loco videbuntur eſſe diſtinguendæ quæſtiones inter illos & Romanam, hoc eſt Catholicam Chriſti Eccleſiam, non ſine magno ipſorū ſcelere controuerſæ. PRIMA, exhibeant ne Deo Sacerdotes noſtri in Miſſa verū ſacrificium? SECVNDA, ſi verū ſacrificium exhibent, vtrum illo ſaluatoris B noſtri corpus & ſanguinē omnino ſub ſpeciebus panis & vini offerant? TERTIA, num ab illis huiuſmodi ſacrificium, illius ſpecie conſiderata, rectè ac legitimè hoc eſt ex diuina volūtate peragatur? QVARTA, an propitiatorium ſit, hoc eſt, an per ſe valeat Dei beneuolentiam hominibus ita conciliare, vt ipſis peccatorum remiſſionem aliaq; tum animæ, tum corporis cōmoda beneficiaq; obtineat? QVINTA, quibus nam illud ea ratione ſit vtile? ſoliſne Sacerdotibus, qui ſacrificant, an etiam alijs fidelibus, pro quibus offeratur? & num aliquibus etiam ex ijs, qui vita more Chriſtiano ſunt defuncti.

His omnes quæſtiones inter ſe differre, certò ſcio neminem ex Catholicis eruditis fore, qui non ipſo C doctrinæ ordine admonitus ſtatim perſpiciat: de Sectarijs, quia doctrinæ rectum ordinem ſimul cum vera doctrina perdiderunt, non idem mihi polliceri poſſum. Quare cùm magni referat, ſicut apparebit poſtea, eos, vt inſcitiam atq; errorem cognoſcant ſuum, hanc etiam quæſtionum differentiam cognoſcere, breuiter eſt illis monſtranda.

Igitur cum rei notitiam atq; intelligentiam quærendo inueſtigemus, tot poſſunt de re moueri diuerſæ quæſtiones, quot ipſius diuerſæ notitiæ concipi mente poſſunt. Eſt autem alia notitia ea, qua *ſacrificij* ratio generatim cogitatione apprehenditur: alia, qua cognoſcimus *rem ipſam* determinatam, quæ of- D fertur. alia, per quam vtrum *ritè ac legitimè* ſacrificiū conficiatur iudicamus: alia, qua ſacrificij *conditionem* virtutemq; diſcernimus, ſitne duntaxat εὐχαριστικόν, an etiam pro peccatis, &c. alia poſtremò illa, qua nobis innoteſcunt ij, *quib. conducit* ſacrificium. Ita fit, vt totidem de ſacra Miſſæ actione diuerſæ ſint quæſtiones, nimirum illæ quinque, quas iſtorum perfidia diximus eſſe excitatas.

Ac peculiariter quidem, quòd differant PRIMA & TERTIA quæſtio ex illis (ſcilicet an in Miſſa verum *ſacrificium* fiat: & an *rectè*, & ex diuina volūtate atq;

inſtitutione fiat) patet ex iis, quæ tomo 3. diſp. 6. q. 4 p. 1. & 2. docuimus de ratione externi & propriè dicti ſacrificij, de quo nimirum nunc agimus.

Porrò notata hunc in modum & animaduerſa differentia hac illarum quinq; quæſtionũ, facilè iã intelligi poteſt non modò quiſnam ſit inter Chriſti Eccleſiam, & eius hoſtes Lutheranos cõtrouerſię ſtatus, verùm etiã quid illi hactenus in huius argumẽti tractatione, aut ignoranter, aut malitioſè peccauerint. Primum enim, vbi cõtrouerſiam (vt fecit Herbrandus) ita proponũt, ac ſi *vnam* tantùm quęſtionẽ haberet, ipſi neſciũt, quorſũ ſingula argumẽta, quæ opponunt, referre debeant, & quæ ſit cuiuſq; illorũ propria explicatio. Ita fit, vt eorũ omnis diſputatio fluctuet. Dum enim probare volunt, in Miſſa ſacrificium *legitimum* non fieri, non hoc propriè, ſed illud *propitiatoriũ* non eſſe, aut omnino *ſacrificium* non eſſe, aut certè *defunctis* non conducere, vel in eo *corpus & ſanguinem* Chriſti non offerri concludant. Quod cũ in aliorũ libellis, tum in Herbrandina diſputatione paſſim lector eruditus deprehendere poteſt.

Præterea inde fit etiam, vt cum ſingulis iſtorum argumentis vaniſſimis abundè à Catholicis ſatis fiat, & apertiſſimè etiam ſingulis in quæſtionib. redarguantur, ſemper tamen illi ſibi videantur habere aliquid (ſi tamen ita putant & non ſimulant) quod rurſus vel explicationi, vel argumentationi noſtræ opponant. Nam elabuntur ſubitò, & ex quæſtione vna ad aliam tranſeunt, quaſi nihil vna aliqua reſponſione, aut argumentatione effici, quoad quæſtionẽ vnam, poſſit, niſi ſimul eadem ratiocinatione alteri quæſtioni ſatisfiat. Quod ideo requirunt, quia vt veritatem, ſic etiam rectam atq; diſtinctam veritatis inueniendę concludendæq; viam ignorant, & quod eſt deterius, hoc ipſum ignorare ſe neſciunt: ex quo fit, vt illos ignorantiæ ſuæ, ob quam mediocriter eruditis valdè ſunt contemptibiles, nihil pudeat.

Nam ut omittam nunc Sectarios cæteros, quos in alijs etiam controuerſijs hoc eorum omnium cõmune vitium valdè impedit; quò minus ad metam veritatis perueniant; ex Mart. Kemnitij certè, &, qui eius etiam verba interdum deſcribit, Herbrandi cõmentationib. de Miſſæ ſacrificio, de quo nunc agitur, exempla huius erroris (niſi fortè fraudis, dici debeat) proferre ſatis luculenta poſſum. Proferam autem unum uel alterum.

Concilij Trident. Patres ſeſſ. 22. cap. 1. cum doctrinam de hoc auguſtiſſimo ſacrificio orthodoxam tradere inſtituerent, in primo ſtatim definitionis capite nonnulla breuiter argumenta indicarunt, quib. præcipuam ſolum quæſtionem ex his, quas antea diſtinximus (num uidelicet in Miſſa *legitimum* ſacrificium fiat) affirmando explicauerunt. Deinceps autem reliquam doctrinam ſunt proſequuti, nempe ſacrificium eiuſmodi uerè propitiatorium eſſe, ac defunctis prodeſſe; non tam confirmando ſingula, quã definiendo, ut decebat fidei iudices. Neq; enim propoſitum ipſis Patribus fuit argumentari & probare, ſed auditis prius diſputationib. hominum doctiſſimorum, req; apud ſe diligentiſſimè ad fidei regulam examinata, controuerſiam cum authoritate decernere.

Kemnitius autem à ſe ipſo, Concilij, hoc eſt, orbis terrarum ac ſuorum iudicum examinator & iudex conſtitutus, ubi ſtatum huius controuerſiæ admodũ infideliter, ut poſtea docebo, propoſuiſſet, examinaturus argumenta illa, quæ Patres, vt dixi, initio inſinuauerunt, & ad unam tantum retulerunt quæſtionem de ſacrificio Miſſæ; neſcio maiori ne fraude, an inſcitia, ita de argumentis illis pronunciat: *Hoc eſt,*

A inquit, *quod* SINGVLA *argumenta firmiter, & perſpicuè probare & efficere debent: Primum, corpus & ſanguinem Chriſti in cœna Dominica tractandum eſſe hiſtrionica illa repræſentatione, verbis, ritibus, geſtibus, actibus ſicut Miſſa Pontificia facit. Secundum, talem repræſentationem eſſe ſacrificium à Chriſto inſtitutum & Deo Patri acceptiſſimum. Tertium, eſſe ſacrificium propitiatorium ad expianda & delenda peccata, ad conſequendam remiſſionem peccatorum, ad impetranda omnis generis à Deo beneficia, & tandem pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus & alijs neceſſitatibus viuorum & mortuorum. Quartum, per illud ſacrificium applicari merita paſſionis Chriſti, ſi quis curet pro ſe celebrari Miſſam; imò præſentibus, abſentibus, viuis & mortuis, quibuſcunque ſa-* B *crificulus illud voluerit applicatione ſua communicare. Hæc debet in ſingulis argumentis concluſio eſſe, ex bona, certa, firma, & manifeſta ratione conſequentiæ. Quod ſi omnib. & ſingulis argumentis hoc non conficiatur, iudicium facilè erit, quid de Tridentina Pontificiæ Miſſæ meditatione ſentiendum & ſtatuendum ſit.*

Conſideret nũc obſecro lector, quàm, ut ita, dicã, turgida & multiplicia & mõſtruoſa oporteret eſſe *ſingula* argumẽta, ſi unumquodq; deberet ea omnia efficere quæ aperte contra Concilij Patrum inſtitutum, & omnem diſſerendi artem homo iſte uult: Tũ etiam qualis hic examinator Eccleſiaſticæ atq; cõmunis omnium orthodoxorum Patrum doctrinę eſſe poſſit, qui ad talẽ probandi normam ſingula ar- C gumẽta exigenda putet. Vt taceam interim, ne ſeparatim quidem concludi oportere, id quod iſte ſtatum cõtrouerſiæ inueſtiẽs *ſecundo loco* requirit, actionẽ totam Miſſæ ſacrificium eſſe à Chriſto inſtitutũ. Hoc enim Eccleſia non ſentit. vt poſt dicemus.

Herbrandum eodẽ ignorantiæ uel malitiæ uitio ſuis in cõmentis oberrare hæc exẽpla diſputationis ipſius contra Miſſam docere poſſunt. *Primo*, ſolemne atq; externũ ſacrificium a Chriſti Eccleſia *legitimè* D uſurpari, ex eo etiam Catholici Doctores non malè ſuadere conantur, ꝙ ſacrificandi officium ſit legi naturæ conſentaneũ: Legem autem gratiæ legem naturæ non deſtruere. Ex quo principio ſolo nõ tam illi concludere ſimpliciter uolũt, Miſſam in ſpecie eſſe ſacrificiũ *vndequaq; legitimum*, quam nõ ideo certè illegitimũ eſſe, quia nunc in *lege gratiæ* poſt Chriſtum paſſum uſurpetur, ſicut Sectarij inter cætera argumentantur; imò potius nunc etiam eſſe ſanctũ & religioſum, ſi naturæ noſtræ inclinationem hoc etiam gratiæ tempore conſideremus: neq; alia conditio obſiſtat: quod alijs eſt argumentis definiendum.

Huic aũt noſtræ argumentationi iſte, quoniam non uidit quorſum propriè tenderet; quaſi oĩa, quę ſunt aliqua de re cõtrouerſa, oporteat ſimul concludere, ſic occurrit: *Etiamſi hæc omnia* (inquit in diſputatione contra Miſſæ ſacrificium, num. 50.) *concederemus, quæ ſibi ſumunt*, (ſacrificiorum uſum naturalem eſſe, & gratiam non deſtruere naturam) *tamen non ſe-* E *queretur, quòd iſti intendunt: Miſſam ſuam eſſe ſacrificiũ verè propitiatorium pro peccatis viuorum & mortuorum. Eſt enim fallacia à non diſtributo ad diſtributum.* Rectè, ſi oporteret id totum ex illo principio efficere. At nihil minus eſt neceſſe.

Secundo Irenæi, & Auguſtini & aliorum Patrum teſtimonijs, quæ infra citabimus, planè cõfirmatur, Malachiæ prophetiam, ubi de *oblatione munda in omni loco* ab Eccleſia Chriſti offerenda loquitur, ad ſacrificium Miſſæ pertinere. Quod adduci ſolet ad probandum propriè, eam oblationem atque ſacrificium eſſe *legitimum*. Reſpondet iſte in diſput. contra Miſſam, n. 82. eos Patres ad cœnam quidem Domini locum illum referre: ſed non ad oblationem corporis

poris

poris & ſanguinis Chriſti *priuatam, multò verò minus* (refero eius uerba) *quòd ea ſit ſacrificium verè propitiatorium pro peccatis viuorum & mortuorum alijsq; neceſſitatib. Hoc enim.* inquit, *eſt* κρινόμενον. Quaſi oporteat, ſimul hæc omnia uno & eodem teſtimonio comprobare: aliquin nihil efficiatur.

Tertiò ibidem n.108. ſic concludit: *Nequaquam igitur ſequitur: Miſſa à Patribus dicta eſt ſacrificium; ergo eſt verè propitiatorium ſacrificium pro viuis et mortuis. Plus enim eſt in conſequentia quàm in antecedente.* Oſtēdunt quidem noſtri, ſacrificium hoc, ſententia Patrū eſſe *propitiatorium pro viuis & mortuis*. Sed hoc non faciunt, ut iſte fingit, neque verò efficere debent ex illis locis, vbi tantum Patres aſſerunt, eſſe *ſacrificium*. Sic neque locum Malachiæ propriè eo conferunt, vt euincant, Miſſam *viuis & defunctis* prodeſſe: Sed eū certè continere verum ſacrificium, & quidem nouū noui Teſtamenti, quod veteribus ſucceſſerit, quemadmodum Patrum etiam authoritate ſuo loco aſſeremus.

Quartò ibidem n.76. *Non ſequeretur* (inquit) *etiam ſi Malachias dixiſſet, offeretur mihi oblatio noua vel mūda: ergo Miſſa Pontificia eſt verè ſacrificium propitiatorium pro peccatis viuorum & mortuorum. Quis ſanæ mētis.* inquit, *ita argumentabitur?* Nullus omnino; neque nos id ita concludemus poſtea ſuo loco, ſed alijs argumentis probabimus, quæ eò propriè pertineant.

Omitto cætera, quæ in iſtius diſputationibus paſſim occurrunt, ex quibus facilè apparet, ipſum ſicut cæteros collegas, vti diximus, in eo multum errare, quod quæſtiones huius controuerſiæ, & quorſum vnumquodque ſpectet argumentum, ſiue ſuum, ſiue noſtrum, non ſatis diſtinguūt. Quæ cauſſa fuit, quamobrem, vt commodius & noſtra probaremus & refelleremus contraria, neceſſariò mihi ad ſtatum controuerſiæ rectè conſtituēdum, quæſtiones illæ, quas propoſui, diſtinguendæ fuerint; & hæc pauca breuiter annotanda de iſtorum in diſſerendo inconſtanti & lubrica & perturbata ratione.

Nam quod fortaſſe dicent, nos non modò nō omnia ſimul, quę ſunt de hoc myſterio controuerſa, ſingulis argumentis efficere, ſed ne ſeparatim quidem vllo argumento aliquid; id verò quam ſit vanum, deinceps videbimus. Ad quęſtiones enim propoſitas Chriſto adiuuante ordine ita reſpondebimus, vt aduerſarios potius omnino nihil, quod alicuius momēti ſit, afferre, planum efficiamus. Neque quidquam eorum præteribimus, quæ ipſi ex pertinaci quadā, vt mihi videtur, inſcitia reprehendunt; Vt quod docemus, meritorum Chriſti *applicationem* per hoc ſacrificium fieri, & illud ex *opere operato* (quorum verborum vim ignorant) valere, & *ſolo* Sacerdote *communicante* offerri poſſe. Hæc enim & ſimilia in ipſa propoſitarum quæſtionū, præſertim tertiæ & quartæ explicatione opportunè à nobis expedientur.

QVÆSTIO PRIMA.

An fiat in Miſſa veri nominis ſacrificium. §.2.

RESPONDEMVS omnino *in Miſsa* verum fieri *Sacrificium*, vt etiam ſeſſ. 22. can.2. & can.1. ſancta Synodus Tridentina loquitur, non autem aſſerimus *totam Miſsæ actionem* ſacrificium eſſe, ut Kemnitius Patres eius Concilij & alios Scriptores Catholicos velle, mala fide ſcripſit, & paſſim etiam ſignificat Herbrādus. Scimus enim, plures Miſſæ partes pertinere ad cæremoniam, qua ſacrificium condecoretur, non autem ad ſacrificij ſubſtantiam; vt

A precationes, benedictiones, Euangelij lectio, &c. Neque hoc vllus illorum Doctorum ignorauit, quorū peruerſè kemnitius & mentem & orationem interpretatur.

Loquimur autem in hac aſſertione de ſacrificio nō communiter dicto quale eſt, quoduis bonū opus iuxta Apoſtolum ad Philip.4. & ad Hebr.11. & iuxta Auguſtinum lib.10. de ciuit. Dei, c.6. ſed de ſacrificio EXTERNO *propriè dicto*. Quod ut tertio tomo vbi ſupra docuimus, tunc fit cum res aliqua, hoc ipſo offertur Deo, quod ad eius Maieſtatem recognoſcendam, atque etiam ad internam mentis deuotionem & ſeruitutem erga Deum, tāquam omnium rerum Dominum proteſtandam, certo ritu ac B cæremonia conficitur, ſeu immutatur. Vt cùm animal mactatur, aut comburitur; uel cum panis frangitur & comeditur, ſicut poſt Theophylactum in c.8. ad Hebr. B.Thom. 22.q.85. art.3. ad 3. annotauit De huiuſmodi n. ſacrificio nobis eſt cum Sectarijs controuerſia.

Huiuſmodi igitur ſacrificium aſſerimus in Miſſa fieri. Id quod ratione huiuſce generis ſacrificij iam conſtituta, euidenter ex facto ipſo noſtrorum Sacerdotum confirmari poteſt, hūc in modum: Sacrificiū hoc propriè dictum, tum maximè fit, cum à delecto miniſtro, res aliqua externa ita diuinæ maieſtati offertur, ut aliqua etiam ratione in Dei honorem conficiatur & immutetur: Hoc autem in Miſſa prorſus fit: Verum igitur in Miſſa ſacrificium offertur. C Propoſitio prior ſatis eſt confirmata tertio tomo ubi ſupra: Altera pertinet ad *factum*, quod facillimè comprobari poteſt.

Nam primum, patet omnium oculis in Miſſa miniſtrum ad id muneris delectum, certo ritu & modo hoc eſt, benedictione, conſecratione, fractione, miſtione, ſumptione conficere & immutare eam rem externam, quam panis uiniq; ſpecies continēt; ſiue ea res ſit ſubſtantia panis & uini, ut Caluiniani & Lutherani admodum hæreticè, diuerſis licet fundamentis nixi, ut poſt patebit, arbitrantur, ſiue uerum corpus & ſanguis Domini, (qui ibi immutetur quatenus præſens ibi ſiſtitur Sacramentali modo, ut ſub illis ſpeciebus ore ſumi poſſit) ut fides Catholica D docet, quam poſt defendemus, cum inquiretur, quænam res offeratur in hoc ſacrificio.

Nihil enim hoc intereſt, ad hoc quod modò agimus, rem certè aliquā ſacrificari in Miſſa, atq; adeo uerum aliquod in illa ſacrificium peragi cuiuſcunq; tandem rei ſit illud. Nam ut de alijs rerū generibus iam non dicam, ſimilæ certè ſubſtantiam conſperſam oleo, rem idoneam ad ſacrificium fuiſſe conſtat ex ſacris literis. Itaque ſi maximè panis uiniq́ue ſubſtantia ſola, non corporis & ſanguinis Domini ſub ſpeciebus panis & uini à Sacerdotibus Catholicis in Miſſa uſurparetur, ꝙ eſt dogma impium; ne tūc quidem aliquid obſtaret, quò minus intelligeremur, rē aliquam externam ad ſacrificandum aptam ea ratio E ne, qua diximus à Catholico miniſtro in Miſſa tractari & confici.

Quod autem, ut etiam aſſumebamus, Eccleſiæ Sacerdotes rem contentam huiuſmodi ſpeciebus, diuinæ maieſtati offerant atque adeo conſecrent diuino honori, factum quidem eſt, non ita oculis ſpectabile; ſed eiuſmodi tamen, ꝙ nemo inficiabitur, qui intelligat quidnam ſit, opus aliquod uel rem Deo eiuſq; honori conſecrare. Nam ut tomo tertio. ubi ſupra docuimus, quidpiam offerre & conſecrare Deo tum dicimur, cum aliquo officij genere ſiue rei alicuius uſu, quantum in nobis eſt, conciliare inſtituimus gloriam Deo, id eſt, exiſtimationem Dei maieſtate dignam. Id uerò facimus, quando rei uſum officiumue

aliquod

aliquod deliberata uoluntate eo referimus, ut ſerui tutis uinculum, quo Deo tanquam creatori ac ſummo domino deuincti ſumus, adeoq; immenſam eius dignitatem proteſtemur. Ad hunc autem finem Sacerdotes Catholici planè referunt totam illam actio nem ſacrificandi, vt illi omnes conſtanter aſſeuerãt.

Neque enim hoc (cum in facto & voluntate conſiſtat) probari aliter poteſt aut debet, niſi communi ipſorum Sacerdotum teſtimonio, qui ſi rogentur, affirmabunt, hoc ſe prorſus velle & agere ꝙ inſtituit Catholica Eccleſia, vt nimirum rebus ijs conficiendis & tractandis, quæ ſpeciebus panis & uini continentur cultum religionis adhibeant Deo; id eſt, ut gloriam & exiſtimationem eius maieſtate dignam ipſi concilient eo genere officij.

Cùm autem hoc, aut expreſſa aut tacita voluntate velle, ſit, vt demonſtratum eſt, Deo rẽ offerre eiuſque honori conſecrare; perſpicuũ eſt, rem, quæ hunc in finem a Sacerdote refertur, prorſus offerri & conſecrari Deo; ac proinde eam verè ſacrificari, cum cõſtet etiam, ut antea oſtenſum eſt, eam ritu ſacrificij confici.

Atque hæc probatio ſatis eſſe videtur ad id, quod nunc contra Sectarios agimus, nempe aliquod veri nominis in Miſſa fieri *ſacrificium*, quod ex genere atque natura ſua ſpectet ad religionem. Quapropter ne ſcopum prætergrediar, quem hoc in loco mihi ꝓfixi, pluribus argumentis iam abſtinebo. Nam rationes, teſtimoniaque Scripturæ, & Patrum, quibus poſtea ſumus probaturi ſacrificium hoc & legitimum, & diuinitus inſtitutum, & Deo acceptiſſimum, & ꝓpitiatorium, &c eſſe, abunde confirmabunt etiam, illud eſſe uerum ſacrificium. Et non tam Sectarij ſacrificium in Miſſa negant, quàm rectum legitimumque in ea ſacrificium fieri.

De QVAESTIONE autem illa, qua Catholici doctores inquirunt, quænam potius actio ad ſacrificiũ hoc pertineat ex illis, quibus ante docuimus illud cõficij; breuiter aſſerimus, placere nobis eorum opinionem, qui arbitrantur, etſi non tantum conſecratio, ſed benedictio etiam, & fractio, & miſtio, & ſumptio ad huius ſacrificij confectionem ſpectent, præcipuè tamen illud conſiſtere in *conſecratione*. Nam præcipuè per Conſecrationem *i*ſtud Sacrificium conficitur; quæ ideo ipſius ſubſtantiam ſeu ſpeciem in primis conſtituit, quatenus tranſubſtantiatione panis & uini in corpus, & ſanguinem Chriſti *facit*, ut arcano illo modo, quem ſacramentalem uocamus, ſub panis uinique ſpeciebus Chriſtus contineatur, ſic ut ſumi poſſit. Et nihilominus tamen, quia ſpecies ſeu ratio ſacrificij ut *ſacrificium* eſt, in genere uirtutis Religionis, eſt tantum ueluti indiuidua & *accidentalis* (propriè enim loquendo, ut ab alijs officijs religionis diſtinguitur, non habet eſſentialem ſpeciem ſibi propriam, ſed communem cum illis, ſicut ab eadem uirtute religionis procedit, quæ ut diuinam gloriã reſpicit, unica uirtus ſpecie eſt) diuerſis ex partibus, quarum alteram etiam ab altera ſeparari interdum accidat, conſtare poteſt. Itaque in fractione quoque & ſumptione, quæ ad ſenſum etiam patent, ſacrificij huius ſubſtantiam ſeu ſpeciem (licet minus principaliter) ponendam eſſe exiſtimamus; ſic, ut opus illud totum, moraliter unum, ꝙ ex iis actionibus conſtat, ſit iſtiuſmodi ſacrificium. Hinc enim in Concil. Tole. XII. (ut etiam habetur de conſe. d. 2. ca. *relatum*) Patres ſignificauerũt, ad rationem huius Sacrificij pertinere quoq; Sacerdotis communionem, cum aiunt: *Quale ſacrificium erit, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?*

Sed uideamus modo, quod ad controuerſiam cũ

A hæreticis attinet, quibus illis argumentis, propriè cõtendant, omnino in Miſſa ſacrificium nullum offerri. Omiſſis autem illis, quę licet huc referre uelle uideantur, aliò tamen pertinent (ob iſtorum, ut initio monebam, perturbatam diſſerendi rationem) hæc colligo ex diſputatione Herbrandi, quibus antea Lutherus uſus eſt, & alij paſſim Sectarij utuntur.

PRIMVM. Catholici Sacerdotes res ſpeciebus panis & uini contentas ſoli abſumunt; ergo nihil earum offerũt Deo. Huiuſmodi enim collectionem indicare uoluiſſe arbitror Herbrandum in diſp. illa cõtra Miſſam num. 67. cùm dixit: *Soli ipſi id, quod Deo ſe offerre mentiuntur, vorant & abſumunt.* Atque etiam Lutherus in lib. de abroganda Miſſa priuata, argu-

B mentum hoc, tam eruditis ſcilicet ingenijs dignum tractat his uerbis: *Natura Sacrificij eſt, præſertim perfectiſſimi, quod holocauſtum vocant, totum Deo offerri, nibil ex eo hominibus relinqui; Si autem victima aut pro peccato fuerit, ſaltem aliquam partem Deo relinqui totam. Cur ergo nos panem & vinum totum comedimus & bibimus? Cur non totum ei relinquimus, cum velimus hoc perfectiſſimum eſſe ſacrificium? Vbi hic ſubſiſtit ratio ſacrificij? Neque enim garrire ſufficit, Chriſtum offerri a nobis ſub pane, & vino. Nam & ipſum ſumimus ſub pane et vino: at nibil ſumi à nobis debet de ſacrificio & holocauſto domini. Pugnant, offerri Deo, & ſumi à nobis.*

Et concludit tandem: *Prorſus inauditum igitur mõſtrum eſt ſacrificium iſtud Papiſticum, vt ferè ipſe Papa*

C *cum ſuo corpore toto non ſit æquè monſtroſus. Totum nos voramus, & totum Deo offerimus. Hoc eſt tantum dicere: neque voramus ſi offerimus, neque offerimus ſi voramus: & ita dum vtrumque facimus neutrum facimus. Quis audiuit vnquam tal a? omnia ſibi pugnantiſſimè cõtradicunt, & inuicem ſeſe conſumũt, aut neceſſario & infallibiliter concludunt, Euchariſtiam ſacrificium eſſe non poſſe. Diluant hæc ergo Louanienſes & Pariſienſes.*

Hic ſi Lutherum & Lutheranos iſtos unà impeterem, ſtolidiſſimumque argumentum hoc pro merito exagitarem, iuſtiſſime facerem. Sed ſtatui de re tãtum ſuccinctè dicere. RESPONDEO ergo, non eſſe opus Pariſienſibus & Louanienſibus qui diluant id argumentum Nam ut poſſumus ſimul Euchariſtiã to-

D tam *ſumere*, & nihilominus benedictionem, cõſecrationem, fractionem, miſtionem, ſumptionem eius, ad ſignificandam, proteſtandamque diuinam excellentiam *referre*; ita fieri omnino poteſt, ut Euchariſtiã, quam totam ſumimus, totã nihilominus offeramus diuinæ Maieſtati. Docuimus .n. tom. 3. ubi ſupra, non ita quidpiam offerri Deo, quaſi ei ad neceſſarios uſus accommodetur: ut ꝙ noſtris uſibus totum cedit, nequeat ſimul attribui Deo, ſicut Lutherica & Herbrandica imaginatio, ex qua illud eſt natũ argumentum, ſomniaſſe uidetur. Sed dare Deo eſt, aliquid ex inſtituto referre ad gloriam exiſtimationemq; Deo conciliandam.

Itaque ut holocauſta, quæ igne penitus abſume-

E bantur, tamen, quia ſimul eorum abſumptio ad honorem Dei referebatur, Deo tota cedebant: Sic Euchariſtia tametſi à Sacerdotibus tota ſumatur, Deo nihilominus tota cedit, quoniam, ut dictum eſt, tota eo refertur, ut exiſtimationem & gloriã pariat Deo. Alioquin ſi ideo offerri Deo nequit, quoniam tota editur, multo minus holocauſta olim offerri Deo potuiſſent, cum igne tota conſumerentur. Quid enim? an non magis abſumitur, quod igne cõburitur, quã quod editur?

At holocauſta à Sacerdotibus ipſis non ſumebantur. Fateor; ſed hinc ſolum conſequitur, ſacrificium noſtrum non eſſe omnino illius ſpeciei ac modi, cuius illa priſca holocauſta fuerunt. Eſt tamen ſacrifi-

cium

cium eiuſdem communis generis; nempe externum & à delecto miniſtro certo ritu exhibitum: rationẽ enim ſacrificij communem non tollit, ꝙ res oblata humano cedat vſui; ſiquidem olim etiam ſæpe comedebantur hoſtiæ; iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 10. *Nonne*, inquit, *qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* Vt ergo ineptum eſſet colligere, propterea ſacrificium in Miſſa non fieri, quia in ea non vt olim pecudes mactantur: ſic etiam eſt abſurdiſſimum id concludere, quoniam res oblata ſumitur à miniſtro, ſecus quam fiebat olim in oblatione holocauſtorum. Patent enim latiſſimè determinatæ rationes, quibus ſacrificium verè inſtitui poteſt, modò res oblata ad diuinam gloriam referatur; id quod fieri poteſt, ſiue illa à miniſtro, ſiue ab igne, ſiue aliter conficiatur.

SECVNDO ita iſti argumentãtur: Fieri nequit, vt quod Sacramentum eſt, idem ſit verè & propriè ſacrificium, quia in Sacramentis à Deo nos aliquid accipimus; in ſacrificijs aliquid Deo damus; Sed Euchariſtia adeoq; res contenta ſpeciebus panis & vini, Sacramentum eſt; non igitur ſacrificium. Hoc argumento vtitur Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 18. ſect. 7. vbi ait: *Quantum intereſt inter dare, & accipere, tantum à Sacramento cœnę ſacrificium differt.* Et in eandem ſententiam, vel potius iiſdem ferè verbis Herbrandus in diſp. contra Miſſam, num. 42. cum ita concludit: *Quantum igitur differunt accipere à Deo, & dare Deo, tantum intereſt inter Sacramenta & ſacrificia.*

Apertius autem Lutherus lib. de abroganda Miſſa priuata, cum ex eo, ꝙ Euchariſtia res eſt nobis teſtamento Domini donata idem ita concludit: *Aſſeruiſſe ſacrificium, eſt negare teſtamentum, cùm impoſſibile ſit idem ſacrificium & teſtamentum eſſe; cum illud demus, hoc accipiamus; illud ad Deum, hoc à Deo veniat; illud per nos, hoc ſine nobis fiat. Et quid pergam*, inquit, *differentias dati & accepti afferre, cum beſtiæ & inanimata hoc ſentiant?*

Hoc argumentum apertè indicat, Sectarios cum ſuo Luthero ignorauiſſe id, ꝙ ille ſiue verè ſiue falsò dicit beſtias ſentire; differentias nimirum, & rationes *dati & accepti* inter hominem & Deum. Ita enim ratiocinantur, ac ſi Deo *dare* ſit ei rem attribuere ad aliquem finem, quem ipſe conſequi nequeat, ſi ſimul eandem rem munerẽ diuino homo acceperit, ad propriumque conuertat vſum: atque ideo quod eſt Dei donum, nequaquam ſimul poſſit offerri Deo in ſacrificio.

Quod, ſi prorſus ita ſe habet, quid aut olim potuit, aut iam vlla ratione poterit diuinæ maieſtati offerri & conſecrari? An ſumus, vel habemus, vel agimus omnino aliquid, ꝙ munificentiæ diuinæ acceptum ferre non debeamus? *In ipſo*, inquit Apoſtolus Actor. 17. *viuimus, mouemur, & ſumus.* Quid ergo ſecundum illam rationem dati & accepti Lutheranicã reddere ipſi poterimus?

Præterea, ſi quod nobis ad vſum Deus dat, hoc nos ei offerre nequimus; non modò nullum eſſe poterit ſacrificium *externum propriè* dictum, ſed etiam *commune* ſacrificium iuſtitiæ, ꝙ diuino obſequio continetur: Cum ne per hoc quidem aliquid offerri Deo poſſit, ꝙ non ſit munus diuinum. Itaq; inanes illæ Apoſtolicæ adhortationes erunt, quas alioquin iſti non tam obedienter audire quam prædicare intempeſtiuè ſolent, *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, Deo placentem, rationabile obſequiũ, &c.* Rom. 12. Tum Petrus 1. Pet. 2. *Et ipſi tanquam lapides viui ſuper ædificamini domos ſpirituales Sacerdotium ſanctum offerre ſpirituales hoſtias, &c.*

Longè igitur rectius quam Lutherus eam rationem *dati & accepti*, quæ inter Deum & homines in- A ſtitui debet, Propheta intellexit contrarioque prorſus modo concluſit illis verbis: 1. Paral. 29. *Tua ſunt Domine omnia, & quæ de manu tua accepimus reddimus tibi.* Nimirum tum reddimus, vt ſupra dictum eſt, cũ rem aut officium referimus ad infinitam diuinæ maieſtatis dignitatem teſtificandam. Ita fit, vt quoniam ipſo vſu eius rei, quam diuino munere accepimus, diuinam excellentiam proteſtari velle poſſumus; illud ipſum, ꝙ de manu Dei accepimus, etiam tunc cùm à nobis vſurpatur, Deo reddere valeamus.

Falſum igitur illud eſt, ꝙ in argumento aſſumebatur, non poſſe Euchariſtiam ſimul eſſe & Sacramentum teſtamento Dominico nobis *donatum*, & ſacrificium *noſtrum*. Poteſt.n. diuerſa ratione. Nam Sacra- B mentum & donum eſt, quatenus ad vtilitatem ſpiritualem noſtram ſignum eſt rei ſacræ diuinitus inſtitutum; Sacrificium autem, quatenus hoc diuinum munus ex benigniſſima Dei manu acceptum ad illi conciliandam exiſtimationem & gloriam gratis animis referimus, ipſique adeo reddimus.

Quod ipſa verba Canonis à Sacerdotibus poſt conſecrationem vſurpata declarant; ſubiungimus enim: *Vnde & memores domine nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta eiuſdem filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti; tam beatæ paſſionis nec non ab inferis reſurrectionis, ſed & in Cœlos glorioſæ aſcenſionis* OFFERIMVS *præclaræ maieſtati tuæ de* TVIS *donis ac datis hoſtiam puram, &c.*

C Quare ex calumnijs peſtilentiſſimis, quibus liber ille magis diabolicus, quàm Luthericus de abroganda Miſſa, eſt plenus, vna eſt, quod impudentiſſimè fingit, Eccleſiam ita ſacrificare in Miſſa, vt non agnoſcat neq; acceptet ſimul munus diuinum, ꝙ accepit in Euchariſtia. *Non enim*, inquit Lutherus, *accipere ab eo quidquam, ſed tantum offerre ei volunt.* Quod eſt mẽdacium maximum.

Sed opponit præterea, Euchariſtiam non poſſe alio reſpectu ſacrificium eſſe & alio teſtamentum, hoc eſt, res teſtamento legata. *Quoniam tantum*, inquit, *vnus eſt Deus & vna tantum Eccleſia, inter quos ſolos mediat deorſum teſtamentum, & ſurſum ſacrificium.* Quaſi verò nos cum dicimus Euchariſtiam, vt ab Ec- D cleſia Deo redditur, ſacrificium eſſe; & Sacramentũ, vt à Deo datur Eccleſiæ; non etiam loqueremur de *vnico* Deo, à quo donum hoc ad Eccleſiam deorſum deſcendat, & de *vnica* item Eccleſia, à qua idem donum dirigatur ſurſum ad Deum ipſiq; offeratur. Nã ꝙ ſubiungit, non verum Deum, ſed idolum humani cordis eſſe, cui nos hoc ſacrificium exhibemus, Lutherica eſt aſſertio, id eſt falſa, & impudens, & probatione deſtituta.

TERTIO ita obijciunt: Sacrificium opus eſt diuinitus inſtitutum: Oblatio Euchariſtię, quam Catholici Sacerdotes vſurpant, diuinitus inſtituta non eſt: Non eſt igitur verum ſacrificium. Hoc argumentum num. 41. & aliàs paſſim attingit Herbrandus, cũ E requirit diuinam inſtitutionem in ſacrificio: Quod etſi infrà refutandum ſit, nunc ideo recitare volui, quoniam directò aſſertionem eam oppugnat, quam hoc loco ſtabiliendam ſuſcepi, nempe in Miſſa fieri ſacrificium.

RESPONDEO autem breuiter, vtramq; propoſitionem aſſumptam eſſe falſam. Prior quidem quia tomo 3. vbi ſuprà oſtenſum eſt, veri nominis ſacrificium patere latius, quàm ſacrificium diuinitus inſtitutum ac legitimum. Conſiſtit.n. Sacrificij eſſentia in hoc, vt res aliqua externa diuino numini offeratur aliquo modo confecta & immutata. Quod opus etſi per ſe atq; ex ſuo genere conſideratum, malum non ſit, ſed potius aptum, vt niſi quæ conditio vitioſa adiuncta

iuncta fuerit, officium ſit religionis, nondum tamen in ipſius ratione exprimitur, ꝙ ſit officium *inſtitutũ diuinitus*, vel legi ſiue inſtituto religionis alicuius cõſonum; Nam hoc quidem tanquam accidens quoddam Sacrificij eſt, quòd num Sacrificio conueniat, poſtea quærendum eſt cùm diſputatum fuerit, illud eſſe verum ſacrificium. Eſſe autem poſteriorem illius argumenti propoſitionem etiam falſam, non hic, ne ordinem propoſitum anteuertamus, ſed infra euincemus, cum probabimus, ſacrificium Miſſę, legitimũ etiam & diuinitus inſtitutum eſſe ſacrificium. Reliqua iſtorum argumenta infrà ſunt alijs locis diluenda, quoniam non propriè eo pertinent vt efficiant, in Miſſa ſacrificium non eſſe, ſed illud certè aut corporis, & ſanguinis domini ſacrificiũ nõ eſſe, aut nõ eſſe propitiatorium, &c. de quibus ordine dicemus.

QVÆSTIO SECVNDA.

An in Miſſa fiat Sacrificium Corporis, & Sanguinis Domini. §. 3.

RESPONDEMVS omnino Corporis, & Sanguinis Domini Sacrificiũ in Miſſa fieri. Huius aſſertionis probationẽ, quoniam late patet, principio ita concludo: Catholici Sacerdotes id in Miſſa ſacrificãt, quòd ſpeciebus panis, & vini, peracta conſecratione, contentum, Eccleſiæ Catholicæ ritu tractant, & conficiunt, & offerunt, vt demonſtrauimus §. ſuperiori: Hoc autem eſt corpus & ſanguis Chriſti Domini: Corpus igitur & ſanguinem Chriſti ſacrificant. Aſſumptam modo propoſitionem, ſcilicet, corpus & ſanguinem Chriſti Domini eſſe id, quod in Miſſa Catholico ritu inſtituta ſub ſpeciebus panis, & vini Sacerdotes Catholici tractant, conficiunt, & offerunt, de qua omnis nunc reſtat controuerſia, tũ Sacramentarij, tum Lutherani confeſſioniſtæ negãt: Sacramentarij quidem quia negant corpus, & ſanguinẽ Chriſti ſiſti præſentia ſub ſpeciebus panis, & vini quantuncunque in celebratione Euchariſtię ſeruetur Inſtitutio Chriſti: Lutherani autem quia negant ſeruari a nobis Chriſti inſtitutionem in celebratione Euchariſtiæ, atque adeo habere nos in ea corpus, & ſanguinem Chriſti.

Sed illam propoſitionem à nobis aſſumptam, nos breuiter, & ordine demonſtrabimus, ex duabus alijs propoſitionibus, quarum alteram contra Sacramentarios, alteram contra Lutheranos confirmabimus, PRIMA propoſitio eſt hæc; cùm à legitimis noui teſtamenti miniſtris, & Sacerdotibus, Euchariſtiæ Sacramentum ſecundum Chriſti inſtitutionem ita cõficitur, vt contra præceptum illud inſtitutionis, *Hoc facite in meam commemorationem*, omnino nihil peccetur; verum corpus, & ſanguis Chriſti ſub ſpecieb. panis, & uini pręſens continetur: Hęc propoſitio eſt cõtra Sacramẽtarios. SECVNDA propoſitio: In Miſſa, ita ſecundum Chriſti inſtitutionem Euchariſtiæ ſacramentum a legitimis nouæ legis miniſtris Sacerdotibuſque conficitur, ut nihil contra præceptum illud inſtitutionis ab ipſis peccetur. Hæc eſt contra Lutheranos.

Ex his duabus propoſitionibus euidenter illud concluditur, quod, vt probaremus in Miſſa Sacrificium corporis, & ſanguinis Chriſti fieri, aſſumpſeramus, uidelicet in Miſſa verum corpus, & ſanguinem Chriſti peracta conſecratione ſub ſpeciebus panis, & vini contineri, à Sacerdotibuſque cõſueto Catholicæ Eccleſiæ ritu tractari. Quam concluſionem Sacramentarij ideo negant, quia propoſitionem prio-

A rem, quam modo poſuimus, inficiantur; Confeſſioniſtæ autem Lutherani, quia negãt alteram. Vtraq; igitur erit nunc ordine probanda.

AC PRIMA quidem ſatis confirmata erit, ſi cõtra Capharnaitas iſtos conſtitutum ſit, Chriſtum Dominum in vltima cœna ita Euchariſtiam confeciſſe, vt corpus & ſanguinem propriũ ſub panis, & uini ſpeciebus, manibus ſuis tractauerit, Apoſtoliſque porrexerit edendum. Hoc enim demonſtrato; ſi Sacerdotes legitimi Euchariſtiam ſimiliter abſque peccato vllo contra inſtitutionem rectè confecerint, ut Apoſtoli eorumque ſucceſſores facere iuſſi ſunt, (ſecundum mandatum illud Lucæ 22. *Hoc facite in meã commemorationem*) dubium eſſe non poterit, quin vt

B Chriſtus ipſe, ſic etiam illi corpus, & ſanguinẽ Chriſti ſub ſpeciebus panis, & uini præſentia tractent, atque adeò ſacrificent.

Qua ratiocinatione vſus B. Ioan. DAMASCENVS lib. 4. fidei orth. cap. 14. *Dixit in principio*, inquit, *producat tetra herbam virentem (Gen. 1.) & vſque nũc pluuia facta producit germina diuino eo adiuta, & vigorata præcepto. Dixit Deus: Hoc eſt corpus meum, & hic meus eſt ſanguis, &; Hoc facite in meam commemorationem; & omnipotenti eius præcepto, donec veniat efficitur.*

Nec diſſimiliter B. CHRYSOSTOMVS in homilia de proditione Iudæ, *Sicut illa vox*, inquit, *quæ dicit, creſcite, & multiplicamini, & replete terram, ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad genera*

C *tionem, operante natura; ita & vox illa, (Hoc eſt corpus meum) ſemel quidem dicta eſt: ſed per omnes menſas Eccleſiæ vſque ad hodiernum diem, & vſque ad Chriſti aduentum præſtat ſacrificio firmitatem.*

Chriſtum autem in ultima cœna corpus & ſanguinem ſuum, atque adeo ſemetipſum, ut Auguſt. in Pſal. 33. ait, ſub panis uinique ſpeciebus ſuis in manibus habuiſſe, & præbuiſſe, ſatis ſuperque probauimus contra Sacramentarios ſuprà q. 3. p. 1.

Seruari in Miſſa inſtitutionem Domini. §. 4.

VENIAMVS igitur ad propoſitionem ALTERAM aſſumptam contra Lutheranos confeſſio-

D niſtas, ſcilicet, in Miſſa ſic Euchariſtiam ſecundum Chriſti inſtitutionem à legitimis noui teſtamenti Sacerdotibus confici, ut omnino nihil ab illis cõtra inſtitutionis præceptũ peccetur. Quod ut certius oſtẽdamus, neceſſe in primis eſt, diligenter inueſtigare, quid propriè Chriſtus Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus præceperit, inquiens Lucæ 22. & 1. ad Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem.* Omnino enim hiſce verbis Chriſtus non tantum eius poteſtatis, quam Euchariſtiæ conficiendæ contulit Euangelicis miniſtris, uſum oſtendit, ut quidam minus circumſpectè ſcripſerunt; neque tantum iuſſit, in Euchariſtiæ confectione fieri *commemorationem* mortis ipſius, ſed ſimpliciter etiam imperauit, ut ad eam cõ-

E memorationem faciendam Euengelici miniſtri Euchariſtiam conficerent, adeoque ritè exercerent poteſtatem ad id muneris ſibi traditam: quemadmodũ ueteres omnes, quorum ſententias ſuis locis infrà recitabo, & ex orthodoxa doctrina Patres Concilij Tridentini, ſeſſ. 22. cap. 1. & 2. docuerunt, atq; etiam S. Thom. ſuprà q. 80. ar. 12.

Itaque ut probemus id, quod confirmandũ ſumpſimus, in Miſſa ſic a miniſtris Euangelicis Euchariſtiam ſecundum Chriſti inſtitutionem confici, vt cõtra hoc inſtitutionis præceptum nihil peccetur; Vis eius pręcepti, quod, ut dicimus, uerbis illis, *Hoc facite, &c.* continetur, primò intelligenda eſt. Quam ad rem, & uerba, quę in narratione inſtitutionis antecedunt,

dunt, & *formam* ipſam conditionemque iſtius præcepti, quàm diligentiſſimè conſiderare oportet; vt ita certius conſtituamus, quo propriè ſit referenda particula illa, *Hoc facite*, ex his enim liquebit, quid & quatenus ex eius præcepti vi teneantur facere Sacerdotes in confectione Euchariſtiæ.

Igitur ꝙ attinet ad *antecedentia verba*, ea ſi ex omnibus ſcriptoribus canonicis plenè colligere velimus, hunc in modum habent: *Cœnantibus autem eis* (Matth. 26.) *accepit Ieſus panem, benedixit, gratias* (Lucæ. 22.) *egit, ac* (Matth. 26.) *fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens. Accipite, & comedite. Hoc eſt corpus meum, quod* (Lucæ 22.) *pro vobis datur, hoc facite in meam cõmemorationem. Et accipiẽs calicem* (Matth. 26.) *gratias egit, & benedixit,* (ſicut patet ex illo: *ſimiliter & calicem, &c.* Luc. 22. & 1. ad Cor. 11.) *& dedit illis, dicẽs, accipite, & bibite ex hoc omnes* (Matth. 26.) *Hic eſt .n. ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis,* (Lucæ. 22.) *& pro multis* (Matth. 26. & Marci. 14.) *effundetur in* (Matth. 26.) *remiſſionem peccatorum. Hoc facite* (1. ad Cor. 11.) *quotieſcunq; bibetis, in meã commemorationẽ.*

Ex quibus apparet, circa panem quidem actiones omnino decem, prius quàm ſubijciatur præceptum illud, Hoc facite, cõmemorari; quas omnes ipſe Chriſtus obiuit, excepta *ſeptima*, & *octaua*, quibus ſunt diſcipuli perfuncti. Prima, accepit panem. Secunda, *benedixit*; Tertia, *gratias egit*; Quarta, *fregit*, Quinta, *deditque diſcipulis ſuis*; Sexta, *dicens*; Septima, *accipite*; (alia enim actio fuit ea Chriſti loquutio; & alia illa acceptio exercenda re ipſa à diſcipulis) Octaua, *& comedite*; Nona, *hoc eſt corpus meum.* (fuit enim & horum verborum prolatio, quædam Chriſti actio) Decima, *quòd pro vobis tradetur*, ſiue *datur*, ſiue *frangitur &c.* id eſt, quòd offeretur à me pro vobis in cruce mactatum, iuxta illud Iſaiæ 53. *Oblatus eſt quia ipſe voluit*, & ad Epheſ. 5. *Qui tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo*, & Ioan. 10. *Ego pono animam meam pro vobis.*

Circa calicem autem actiones item commemorantur nouem, priuſquam etiam ponatur præceptum, *Hoc facite, &c.* Prima, *& accipiens calicem*; Secunda, *gratias egit*, Tertia, *& benedixit*; Quarta, *& dedit illis*; Quinta, *dicens*, Sexta, *accipite*; Septima, *& bibite*, Octaua, *Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti*; Nona, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

In ipſa verò *forma* & conditione huius præcepti, tum genus, tum ſpeciem eius opus eſt accuratè etiã expendere. Eſt enim ex genere eiuſmodi præceptorum, quæ docendi cauſſa conſueuimus vocare *affirmatiua*, quoniam propriè non vetant aliquid, ſed iubent atque præſcribunt, quid agendum ſit. Secundum ſpeciem ſuam autem præceptũ iſtiuſmodi, præceptum eſt, non cogitandi aut loquendi præcipuè, ſed FACIENDI, ad commemorãdam videlicet ipſius *facti* repræſentatione mortem, quam vltro Chriſtus pro nobis obiuit in cruce.

Igitur qua ex parte præceptum illud eſt *affirmatiuum*, idipſum, quod reliquis omnibus affirmatiuis, ei conuenit; videlicet, vt obligãdi quidem vim habeat ſemper, at non obliget tamen pro omni loco, & tempore, ſed quatenus illud exequi neceſſe eſt ſecundũ rectam rationem ac diſpoſitionem in primis Eccleſiæ, quæ myſteriorum Dei eſt diſpenſatrix.

Ex ea vero parte, qua præceptum hoc ſecundum ſpeciem ſuam eſt præceptum faciendi, poſtque aliquot actiones ante commemoratas, per pronomen illud demonſtratiuum, *Hoc*, datur, duo conſequũtur. PRIMO, ſi quæ ſunt actiones ante id præceptum commemoratæ, quæ non in *facto* quod *tunc* in ſe, vel

A geſtum, vel gerendum *ſignificaretur*, ſed in dictis conſiſtant, eas non eiuſmodi præcepto imperari, niſi quatenus ad factum aliquod neceſſariæ ſint. Quare ſi quæ dicta relata fuerint ad factum aliquod, quod æquè poſſit exerceri ſine illis, non erunt ex huius præcepti vi ad eiuſmodi exequutionem proferẽda: quia cùm ſit, vt diximus, præceptum *faciendi*, id tantum iubet, quod vel in facto aliquo conſiſtit, vel ad factum aliquod eſt neceſſarium.

SECVNDO etiam inde ſequitur, ſi quæ *circumſtantiæ*, in actionibus illis ante præceptum hoc commemoratis ita concurrerunt, vt verbis, quibus actiones eiuſmodi narrantur, non propriè ſignificentur per eas ipſas actiones aut geſtæ, aut aſcitæ eſſe, ſed aliũ-
B de concurrerint, eas non eſſe iſtiuſmodi præcepti vi in Euchariſtiæ confectione, aut celebratione adhibendas. Non enim ad eiuſmodi circumſtantias pertinebit præceptum illud, *Hoc facite*; ſiquidem neque factæ, neque faciendæ ſignificantur verbis antegreſſis, ad quæ pronomen illud demonſtratiuum, *Hoc*, referri debet.

Exempli cauſſa, Actionis cœnæ dominicæ circumſtantia fuit, quod noctu & poſt lotionem pedum, & coram duodecim diſcipulis etiam celebrata fuit; ſed quia verbis inſtitutionis, quæ præceptum illud *faciendi* antecedunt, Chriſtique actionem denotant, non propriè ſignificantur iſta eſſe facta, ſed concurriſſe alias tantum in *facto* Chriſti; minimè nunc hæc
C adhiberi debent ex Chriſti præcepto in Euchariſtię celebratione.

Hoc igitur modo animaduerſis VERBIS illud pręceptum antecedentibus, quibus inſtitutio ipſa narratur; atque etiam FORMA & conditione ipſius præcepti; explicandum, vti propoſuimus, eſt, quo ſit pronomen illud demonſtratiuum, *Hoc*, referẽdum in eo præcepto, atque adeò quæ ſit uis eius.

Id uerò B. Lucas, c. 22. ac Paulus 1. Cor. 11. ꝙ ad ea quidem attinet, quæ de inſtitutione Euchariſtiæ ſub ſpecie *panis* narrantur, explicauiſſe non obſcurè uidentur. Cùm enim, quid a Domino accepiſſent, quidque Chriſtus inſtituiſſet, docere uellent, primũ actionem illam totam retulerunt, quæ uerbis illis
D antegreſſis continetur; *Accepit panem, & gratias agens benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: accipite & comedite, Hoc eſt corpus meum; quod pro vobis datur.* Tum ſimpliciter ſubiunxerũt. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quamobrem particula: *Hoc facite*, ad eas omnes actiones accommodari debet, quas inter illas *decem* ſupra numeratas, iuxta ea, quæ antea notauimus, animaduerterimus eſſe eiuſmodi, ut uerbis antecedentibus nunc recitatis propriè ſignificatæ fuerint, tanquam in facto aliquo per ſe conſiſtentes, uel tanquam neceſſariæ certè ad aliquod eiuſmodi factum: cùm nulla ſit ratio (ut rectè etiã notauit doctiſſimus Caietanus, tomo 3. opuſculorum ſuorum tract. 10. cap. 3.) cur minus ad unã
E quam ad aliam actionem ex ijs, quæ ſint eiuſmodi, præceptum iſtud referatur.

Quod uerò attinet ad mãdatum poſt expoſitam, actionem totam circa *calicem* à Paulo item poſitum illis uerbis: *Hoc facite quotieſcunque bibetis, in mei cõmemorationem*, non eſt æquè planum, quò ſit hoc loco referendum pronomen iſtud. *Hoc*, Non enim hic ſimpliciter & abſolutè CHRISTVS dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*, ſicut peractis ijs, quæ ad panem pertinebant, ſubiunxiſſe ipſum antea uidimus; ſed, *Hoc*, inquit, *facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem*. Qua ſanè forma loquendi, cùm inter *facere* & *bibere* diſtinguat; ſignificationem illius uerbi, *Facite*, ita coarctauiſſe & reſtrinxiſſe ui-

ſe videtur, vt referre illam non debeamus ad totam actionem circa calicem, ſecundum ea videlicet, quæ pertinent etiam ad bibendi vſum, adeoq; ad adminiſtrationẽ calicis vt bibatur, ſed, vt Caietano tomo 3. tract. 12. c. 1. viſum eſt, ad *confectionem* Sacramenti ſub ſpecie vini, adeoq; ſacrificationẽ ſanguinis, quæ illis verbis, ut infrà probabitur, continetur: *Hic eſt enim ſanguis meus, &c.*

Vel certe ſi ad omnes actiones circa calicem ea particula, Hoc facite, referenda eſt (vt ſuprà q.8.p.5. §.2. verius eſſe oſtendimus) non præcipitur eo præcepto *exercitium* ipſum abſolute earum actionum, ſed ſolum *relatio* earum actionum ad finem commemorandi paſſionem Chriſti quandocunq; illæ exerceantur, ut euidenter oſtendi q.8.p.5.§.2. Vnde nõ oportet ex ui eius præcepti *adminiſtrare* ſemper calicem in celebratione Euchariſtię, ſed eam actionem referre ad commemorandam Chriſti paſſionẽ quandocunque exerceatur.

Verum ut maximè demus, in hoc etiã præcepto, particulam, *Hoc facite*, atque adeò hoc etiam præceptum *faciendi* referri ſimiliter abſolutè, & quoad exercitium debere ad eas actiones omnes, quas inter illas nouem circa calicem ſuprà numeratas animaduertimus, eſſe eiuſmodi, ut uerbis antecedentibus propriè ſignificentur, tanquam in *facto* aliquo per ſe conſiſtentes, aut ad factum eiuſmodi aliquod neceſſariæ; proindeque ſenſum illorum uerborum eſſe, *Hoc totum facite; & facite quotieſcunq; facietis in mei cõmemorationem*; quamuis hoc inquam demus, docere nihilominus, ex ijs quæ à nobis iam notata ſunt, poſſumus id quod probandum ſumpſimus; in Miſſa uidelicet, ſecundum Chriſti inſtitutionem, ſic Euchariſtiam à catholicis Sacerdotibus, tum ſub ſpecie *panis*, tum ſub ſpecie *vini* confici, ut prorſus nihil contra præceptum inſtitutionis dominicæ peccetur. Quod ut ordine ac perſpicuè fiat, percurrendæ primum ſunt actiones illæ decem, quas circa Euchariſtiam ſub ſpecie *panis* ex ſcripturæ uerbis ſuprà collegimus & numerauimus, deinde etiam illæ aliæ nouem circa *calicem*.

Ergo quod attinet ad ſpeciẽ PANIS, priores *quatuor* actiones ſuprà numeratas, ſcilicet, *accepit panem; & gratias agens: benedixit: & fregit:* nemo non uidet in Miſſa exerceri. Quintam autem, *deditq; diſcipulis ſuis*; quoniam Sectarij non intelligunt, quid his uerbis propriè ſignificetur geſtum eſſe, & quatenus id facere iubeamur, exiſtimant à nobis in Miſſa contra inſtitutionis præceptum prætermitti, quia non ſemper curemus intereſſe ſacris aliquas, quibus Euchariſtiam cõmunicemus. Sed ignorãtia uel malitia potius, ut in plerisque alijs excæcantur. Primum enim nequaquam Dominus ea actione, quam uerba illa denotant, *Deditque diſcipulis ſuis*, effecit, ut diſcipuli plures illic præſentes *adeſſent*, qui de ſuo corpore & ſanguine participarent; ſed ijs, qui & alioquin aderant, & de manu ſua, quidquid ipſe porrigeret, uolebant accipere, & ad accipiendum dignè præparati erant, corpus ſuum ſub ſpecie panis dedit.

Quod enim tũc diſcipuli plures adeſſent, quibus fuerit Euchariſtia diſtribuenda, hoc quidem non fuit propriè actio ipſa ſignificata uerbis illis, *Deditq; diſcipulis ſuis*, ad quam ſit referendũ (iuxta ea, quæ ſuprà docuimus) mandatum illud, *Hoc facite*, ſed fuit id actionis eius circumſtantia, quę non per ipſam actionem facta, ſed aliũde cum ea actione concurrit. Eſt autẽ, ut ſuprà notauimus, certiſſimũ, & ab ipſis etiã aduerſarijs neceſſariò, niſi planè deſipiant, concedendum, mandatum illud Chriſti, *Hoc facite*, referri debere ad actiones ipſas tantum, quas uerbis an-

A tegreſſis propriè ſignificari oſtendimus, non autem etiam ad eiuſmodi actionum circumſtantias ſiue cõditiones, quæ cum ipſis tunc aliunde concurrerunt.

Alioquin quæram ab Herbrando & ſocijs prędicantibus, cur non etiam noctu tantum, & cœnantibus, ſiue iam cœnatis, & miniſtris Euangelij ſolis, & præmiſſa lotione pedum, imò etiam (ſi iudaizare ipſis libeat) ueteri paſchate celebrato, hoc Sacramentum adminiſtrent; Neque enim dubitare poſſunt, has ab Apoſtolo & Euangeliſtis narrari circumſtantias earum actionum, quas Chriſtus deinceps à noui teſtamenti Sacerdotibus exerceri iuſſit inquiens, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Aut igitur omnia iſta ſimiliter ipſi faciant: aut ſi

B ea ſe facere non debere intelligunt, quoniã, ut diximus, ad circumſtantias pertinent, quæ nõ ſunt effectæ illis actionibus, quas uerba præcedẽtia propriè ſignificant, ad quę eſt uerbũ, *Hoc facite*, referendum; intelligant etiam eadẽ ratione neq; nos, ut ex Chriſti inſtituto Miſſam celebremus, plures qui cõmunicẽt, cõuocare debere; quoniã ne hoc quidẽ uerbis illis, *Deditq; diſcipulis ſuis*, ꝓpriè ſignificat̃ eſſe factũ.

Sed neq; aliàs dignis atque paratis ad ſacrã Euchariſtiam accipiendam eam impertiri exemplo Chriſti ita iubemur, ut ſemper hoc facere cũ operamur ſacris teneamur. Vt enim ſuprà expoſuimus, *affirmatiuum* eſt illud præceptum, *Hoc facite*; ꝙ proinde ut ad uſum etiam atq; adminiſtrationem Euchari-

C ſtiæ accommodatur, non pro omni tempore & loco obligat, ſed cum id facere, iuxta rationem rectã ac in primis Eccleſiæ diſpoſitionẽ, neceſſe eſt. Quare non ideo contra inſtitutionis præceptum delinquimus, quoniam non ſemper in Miſſis diſtribuamus Euchariſtiam.

Iam uerò Sextam actionem, quæ vocula, *dicẽs*, indicatur, id eſt, orationem illam Chriſti, *accipite & manducate*, qua inter diſtribuendum Euchariſtiam uſus eſt; ex ijs quę paulò antè notauimus, perſpicuũ eſt, illo præcepto, Hoc facite, nequaquã ad Euchariſtiam diſtribuendam neceſſariò requiri: quoniã illud ipſum opus, ad ꝙ Chriſtus ea uerba retulit, æquè

D poteſt ſine eiuſmodi uerbis fieri; nimirum ut Sacramentũ alijs adminiſtretur. Quo fit ut etſi eiuſmodi uerba Catholici Sacerdotes inter diſtribuendũ Euchariſtiam prętermittant, (quanquam aliàs quidem in Canone Miſſæ ipſa recitant) non ideo tamen contra Chriſti inſtitutionem & mandatum peccent.

Vt ſi paterfamilias quiſpiã, præſente ſuo Oeconomo, panes pauperibus diſtribueret *dicens*, accipite hos panes & comedite; cõuerſuſque ad Oeconomum diceret, *Hoc tu quotidie fac ſimiliter*; id ſolum Oeconomo præcipere putaretur, vt pauperibus ipſe quoque panes quotidie diſtribueret; non autem vt neceſſariò etiam inter diſtribuendum diceret, accipite hos panes & comedite.

Septimam verò actionem, & octauam, quas ijſdẽ

E ipſis verbis: *Accipite & manducate*, diſcipulis, vt eas ipſi exercerẽt, Chriſtus intimauit, exploratũ eſt, Catholicę Eccleſię miniſtros minimè ꝑterire: accipiunt enim conſecratum panem & ſumunt. Neque quidquam omnino refert, quòd non de aliena manu accipiunt. Cum enim ea ſolum de cauſa Chriſtus voluerit diſcipulos *accipere* panem, vt comederent; ex illis etiam, quę ſuprà ſunt notata à nobis de forma huius pręcepti inſtitutionis, perſpicuè apparet, non aliter vt acciperent iuſſiſſe, quam vt ſatis ipſis ad comedendum erat. Itaque cum nihil ſit opus, vt id quòd comeſturus es, de manu *aliena* accipias, non id exiſtimandus eſt Chriſtus miniſtris Euangelicis pręcepiſſe.

Nona verò actio quæ in verbis illis *Hoc eſt corpus meum*, ſita eſt, quoniã, vt infrà probabimus, per ea Chriſtus panem in ſuum corpus conuertit, ideoque ad confectionẽ Euchariſtiæ neceſſaria eſt; à Sacerdotibus Catholicis in Miſſa cumprimis adhibetur.

Decimam, *Quod pro uobis datur*, ſiue *tradetur*, tum certiſſimè exequuntur, cum modo, quo licet (ſicut etiam, vt infrà oſtendemus, ipſe Chriſtus fecit,) nempe *incruentè*, in Sacramento Chriſti corpus æterno patri offerunt, id eſt, eò referunt confectionem eius ſub ſpecie panis, vt ſecũdum ea quæ ſuperiori §. dicta ſunt, dignam exiſtimationẽ ipſius maieſtati concilient. In quo etſi non Chriſti actionem imitentur, qua ratione etiam corpus ipſe ſuum in cruce cruentum & moribundum obtulit, at imitantur eam, (ꝙ ſolum ſunt iuſſi) vt poſſunt: nimirum quatenus corpus certè *ſuum* veriſſimè Chriſtus in cruce *obtulit*, cum illud obtulit cruentum.

Quod eſt diligenter pro ſequentibus animaduertendum, vbi latius ratione & authoritate confirmaturi ſumus, eam etiam uim eſſe illius præcepti, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut neceſſariò ſit corpus Chriſti in Euchariſtia æterno patri offerendum. Nam ut loquar iam de ſola oblatione Chriſti *cruenta*, cuius in uerbis cœnæ ſine controuerſia mẽtio fit, quamuis Chriſtus, cum eſſet in cœna, nondũ ſe in ara crucis æterno patri obtuliſſet, cogit tamen conſequẽtia ſenſuſque uerborum, ut uerba illa, *Hoc facite in meam commemorationem*; referamus item ad actionem Chriſti, quæ uerbis illis futuri temporis, *quod pro vobis tradetur*, tunc indicatur.

Primò, quoniã particula, *Hoc facite*, poſtea ſequitur; ut ſuprà diximus, non eſt ulla ratio, cur minus ad unum quam ad aliud uerbum ex præcedentibus, (quæ quidem aliquid per ſe geſtum aut gerendum ſignificent) referatur; & futuram etiam (quæ tunc in præſenti ſignificaretur) actionem ea particula monſtrare potuit. Alioquin nõ permittemus aduerſarijs, ut eam referant ad illas actiones, *Accipite, & manducate*, quæ tunc etiam ut futuræ ſignificabantur, & præcipiebantur.

Deinde, quia, ſi Dominus non hoc etiam præcepiſſe, ut ſcilicet ipſi quoque offerremus in Euchariſtiæ vſu, & celebratione corpus eius & ſanguinem æterno patri incruenta oblatione, non vtiq; præcepiſſet, nos facto aliquo *reipſa* ſimili referre atque repreſentare ſacrificiũ & oblationẽ, qua ſeſe Chriſtus ipſe in cruce moriens obtulit in odorẽ ſuauitatis. At hoc præcepiſſe ipſa verba declarant. Non enim ait, *Hoc* dicite, aut prædicate, aut etiam commemorate, ſed hoc *facite* in meam commemorationẽ, id eſt, ita efficite, vt veſtro *facto*, magis quam voce memoriam excitetis eius ſacrificij, quod ſum in cruce perfecturus. Sic enim ex D. Auguſtini doctrina lib. 3. de Trin. c. 4 colligi poteſt Apoſtolum interpretatum eſſe id Domini præceptum, cum ſubiunxit: *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis.*

Quod qua ratione aptè fieri poſſit, niſi nos item, quomodo in Euchariſtia poſſumus, ipſum etiã Chriſti corpus & ſanguinem offeramus, non equidem video. Indicat enim manifeſtè Apoſtolus hoc loco, Euchariſtiæ vſum ex Chriſti inſtitutione eum eſſe debere, qui peculiari quodam & *proprio* ſuo modo, Chriſti in cruce morientis ſacrificium in memoriam reuocet, mentiſque oculis repræſentet. Quod quidem minimè facere poteſt ob eam tantum cauſam, quia Euchariſtia inſtrumentum eſt ad Chriſti paſſionis fructum participandum, (id enim cum cæteris eſt illi Sacramentis commune) neque ideo ſolum

A quòd in celebratione Euchariſtiæ corpus & ſanguis ſeparatim conſecrantur; hoc enim mortem quidem Chriſti, qua ſanguis eſt à corpore ſeparatus, abſolutè repræſentat, nõ autem ipſum ſe in cruce *obtuliſſe*: cuius etiam fieri in Euchariſtiæ vſu ſignificationem voluit. Quare ſupereſt, vt Euchariſtię vſus ideo proprio quodam ſuo modo repręſentare debeat ſacrificium crucis, quia per oblationem & ſacrificiũ eiuſdem corporis & ſanguinis Chriſti (eo modo quo ibi licet) ineſſe debet in Euchariſtię vſu ſimilitudo ſacrificij in cruce peracti.

Quod per analogiam aliarum etiam inſtitutionũ diuinarum, quibus Deus ea beneficia, quę hominibus feciſſet, aliqua re ſimili commemorari voluit,
B confirmari poteſt Nam quòd olim Exod. 12. percutiens omne primogenitũ in terra Aegypti à *primogenito Pharaonis, qui in ſolio ſedebat, vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & omne primogenitũ iumentorum*, filios Iſrael ab Aegyptiaca ſeruitute liberauit, hoc oblatione *primogenitorum* etiam ſignificari ab ipſis voluit. *Separabis*, inquit Exod. 13. *omne quod aperit vuluam, Domino, & quod primitiuum eſt in pecoribus tuis.* Et poſt pauca: *Cumque interrogauerit filius tuus cras dicens, quid eſt hoc? Reſpondebis, in manu forti eduxit nos Dominus de terra Aegypti de domo ſeruitutis. Nam cum induratus eſſet Pharao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito hominis, vſque ad primo-*
C *genitum iumẽtorum: idcirco immolo Domino omne, quod apperit vuluam maſculini ſexus, & omnia primogenita filiorum meorum redimo. Erit igitur quaſi ſignum in manu tua, & quaſi appenſum quid ob recordationem ante oculos tuos, eò quòd in manu forti eduxit nos, &c.*

Quid ni igitur paſcha etiam noſtrũ, hoc eſt, tranſitum & uindicationẽ à ſeruitute dęmonis in libertatem filiorum Dei, quam Chriſtus unigenitus Dei filius ſeſe oblationem & hoſtiam in cruce offerens nobis impetrauit, oblatione quoque *eiuſdem vnigeniti filij Dei* commemoremus? Similiter memoriã eiuſdem egreſſus ex Aegypto. Exod. 12. *Cum tulit populus conſperſam farinam antequam fermentaretur, & ligans in pallijs poſuit ſuper humeros ſuos*; feſto Azymo-
D rum, hoc eſt, panis *nõ fermẽtati* celebrari voluit Dñs, Item ꝙ eos in deſerto habitare in *tabernaculis* fecit & cuſtodiuit: *tabernaculorum* feſto ad recordationem accepti beneficij celebrare ipſos uoluit.

Ex quibus id etiam eſt perſpicuum, Catholicos Sacerdotes, quamuis non ſemper in Miſſa paſſionẽ Dominicam ſublata uoce deprędicent, ſicut Prędicantes Sectarij faciunt, nihilominus tamen uerè *facere*, quę Dominus in ſui commemorationem fieri pręcepit. Nam *facto* ipſo ſignoque per ſimili, nempe oblatione Chriſti, mortem & Sacrificium eius in cruce factum annunciant; ſicut faciendum eſſe indicãt ipſa uerba inſtitutionis.

Sequitur ut item actiones omnes, quas numera-
E uimus circa Calicem ſimiliter percurramus, ut ꝓbemus, nihil etiam, quod ad has actiones attinet, contra inſtitutionis pręceptum in Miſſa peccari. Quod facere breuiſſimè poſſumus, cum multa ex his, quę de actionibus circa panem expoſita & confirmata ſunt, huc etiam pertineãt. Nam primas tres actiones, ſcilicet, *Accipiens calicem*; *Gratias egit*; *Benedixit*; ęquè certum ac euidens eſt ad calicem, ac ad panem in Miſſa accommodari.

Quartam autem, *Deditque diſcipulis ſuis*, putant Sectarij à nobis contra inſtitutionis pręceptum prętermitti, quia non facimus, ut adſint in Miſſa, qui de calice quoq; participent. Sed eodem errore ignorantiaque decipiuntur, qua ſupra diximus, impediri

eos,

eos, quo minus videant, non idcirco nos contra præceptum inſtitutionis delinquere, quoniam in Miſſa non plures conuocemus, quib. corpus dominicum diſtribuamus.

Etenim cum Chriſtus dicitur calicem diſcipulis ſuis præbuiſſe, non aliā actionem propriè ab ipſo geſtam eſſe, eiuſmodi verbis ſignificatur, quàm quod rectè ac meritò pro ratione illius temporis ac loci volentib. paratiſq; ad calicē rectè legitimeque participandū ſub ſpecie vini, proprium ſanguinem exhibuerit. Quod autem tunc *adfuerint* plures (ſicut ēt quòd hi fuerint diſcipuli) qui ſanguinem legitimè poſſent ac vellent ſumere; hoc quidē circumſtantia eius actionis fuit, non per eam ipſam actionē geſta, ſed aliunde aſcita. Qua propter ea circumſtantia, (vt à nobis ſuprà eſt diſputatū) nihilo magis ex inſtitutione Chriſti nobis eſt in celebratione Euchariſtię adhibenda, quàm aliæ multæ, quæ tunc in cœna dominica, vt ſupra quoq; diximus, concurrerunt.

Alioquin Sectarios Prædicātes vrgebimus, vt calicem non dent niſi duodecim Prædicantibus, quos ipſi miniſtros Euangelij putant: quoniam ea etiam tunc fuit Chriſti actionis circumſtanria, vt calicem is non niſi duodecim diſcipulis ſuis Euāgelij miniſtris daret dicens, *Bibite ex hoc omnes*.

Vt maximè igitur præceptū illud: *Hoc facite*, ad id ēt referamus, quod Chriſtum propriè circa calicē feciſſe, verbis illis, *Deditq; diſcipulis ſuis*, ſignificatur, (habet enim hoc vt ſuprà notauimus, peculiarē difficultatē) tamen minimè eo precepto iubentur Sacerdotes euocare plures, qui de calice participent.

Neque verò etiam tenentur aliàs participare volentibus ſemper & vbiq; cum Euchariſtia cōficitur, calicem adminiſtrare. Nam cum pręceptum illud ſit *affirmatiuum*, generatim tantum & indeterminatè (iuxta ea, quę ſuprà notauimus) iubet id facere, quatenus pro ratione temporis, locorum, & perſonarū & in primis Eccleſiaſticæ diſpoſitionis cōtigerit bonum & neceſſarium eſſe.

Quod enim Chriſtus referente Apoſtolo, præcepit, *Hoc facite quotieſcūque bibetis, in meam commemorationem*, non ſignificat, quotieſcunq; Sacerdotes de calice bibunt, & Euchariſtiam conficiūt, debere eos omnia præcedentia ſimpliciter facere, atq; adeò calicem etiam adminiſtrare; ſed quotieſcunq; Euchariſtiam conficiunt, & præcedentia vel omnia, vel aliqua, quatenus bonum & neceſſariū iuxta naturam affirmatiui præcepti fuerit, faciunt, id ipſis ad cōmemorandam Chriſti mortem faciendum eſſe.

Itaque ſi admittamus, verbis illis, Hoc facite, *quotieſcunq; bibetis*, in meam cōmerationem, Chriſtum præcepiſſe, & omnia præcedentia fieri, & ea cum fiunt, fieri ad ipſius commemorationem, tunc ſanè particula illa: *Quotieſcunq; bibetis*: non debet referri ad primū iſtorum, quaſi determinet, quando omnia illa debeant abſolutè fieri; Tunc enim ſenſus præcepti eſſet, vt bibatur etiam poſito quod bibitur; ꝙ eſſet præceptum abſurdum, vt oſtendimus q. 8. p. 5. §. 2. Sed referri tunc ea particula debet duntaxat ad ſecundum, vt ſit ſenſus ille quem diximus; videlicet, quotieſcunq; fiunt illa ꝑcedentia vel omnia vel aliqua (prout iuxta naturā affirmatiui præcepti bonū & neceſſarium erit) ea *in commemorationem* mortis Chriſti facienda eſſe. Sicut Apoſtolus ipſe indicauit ſubiungens; *Quotieſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annūciabitis, donec veniat*: Non dicit quotieſcunq; calicē bibetis, facietis omnia præcedentia; ſed mortem Domini annunciabitis, &c.

Qua propter in his locis & temporibus, quib. Eccleſia myſteriorum Dei fideliſſima diſpenſatrix, iudicat, neq; neceſſariū neque vtile eſſe, ijs qui Miſſæ interſunt aut communicant, prębere calicē; Sacerdotes Catholici propterea, quod calicem populo non adminiſtrent, minimè contra præceptū Inſtitutionis prætermittunt id, quod Chriſtus in cœna fecit, cū calicem legitimè dedit diſcipulis ſuis. Nā id, quādo non adſunt, quibus neceſſe ſit calicem adminiſtrare, quique legitimè velint recipere (vt iam propter Eccleſiæ diſpoſitionem adeſſe tales non poſſunt) minimè ex inſtitutione Chiſti fieri debet.

Quod ſi hoc loco obijciant *Sectarij*, idipſum ex Chriſti pręcepto ſtatui atque curari ab Eccleſia debere, vt plures adſint, qui calicem etiam vſurpare velint: ipſis vt ex Eccleſiæ inſtituto legitimè volentibus, calix etiam adminiſtretur; Primùm, iam ante docuimus, id certè, vt præceptum illud, *Hoc facite*, exequutioni mandetur, fieri aut curari non debere: quoniam non id propriè geſtū eſt per actionem illā Chriſti, *Deditq; diſcipulis ſuis*; ad quam id inſtitutionis præceptum referendum eſt.

Deinde quonam obſecro Chriſti verbo expreſſo mouentur noſtri nouatores, vt contra Eccleſiæ veriſsimā ſententiam, & ipſius etiam Chriſti, Lucæ 24. Atq; Apoſtolorū, Actor. 2. 20. 27. &c. exemplū, pertinaciter contendant, Chriſtū alibi ſimpliciter præcepiſſe omnibus hominib. vt quotieſcunq; communicant, omnino etiam de calice participent, adeoq; vt Eccleſia omnibus illum adminiſtrari curet? Dixitne Chriſtus: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, *ſub ſpecie panis*, & ſimul biberitis eius ſanguinē, *ſub ſpecie vini*, non habebitis vitā in vobis? Minimè: ſed res ipſas, panis viniq; ſpeciebus ſignificatas contentaſque, neceſſariò, ſiue ſub vna tantum, ſiue ſub vtraq; ſpecie ſumēdas eſſe affirmauit. Et occaſio ipſa nempe incredulitas Iudęorū, quæ vt hoc aſſeueraret, ipſum mouit; tum etiam totius ſermonis concluſio declarant, nihil minus tunc Chriſtum egiſſe, quam vt doceret ſimul *ſub ſpecie vini* ſuum ſanguinem, & ſub *ſpecie panis* ſuam carnem omnes & ſingulos ſumere debere: ſed hoc tantū cōfirmauiſſe, ut carnem ſuam atque ſanguinem (ſiue ſub altera ſiue ſub utraq; ſpecie) fideles uerè ac realiter ſumerent, adeò non fore impoſsibile, quemadmodum Iudæi inuicem litigantes cogitabant, ut id etiam ad uitam animæ ſpiritualem neceſſarium eſſet futurū. Quod ne fortè aliter intelligendum putaretur, quaſi ſalutem obtinere nemo ualeat, qui non etiam ſub ſpecie uini ſanguinem bibat, de una tantū ſpecie loquens ſermonem ad extremum concludit, inquiens: *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*.

Verùm omiſſa nunc hac controuerſia de communione ſub utraq;, quam ſuprà q. 8. p. 5. copioſè explicauimus, ad Chriſti actionem quinto loco circa calicem ſuprà memoratam tranſeo. Ea uerò cū uerbis illis à Chriſto inter porrigendū calicem prolatis contineatur, *accipite & bibite ex hoc omnes*, ſatis intelligitur ex ſuprà dictis, per ſe non fuiſſe præceptā illo mandato, Hoc facite. Expoſuimus enim quemadmodum nō ſit neceſſe uerba Chriſti relata ad factū aliquod, quod ſine illis ſimiliter fieri poſsit, ad eius *facti* exequutionē dicere. Sicut neceſſe non eſt, Euchariſtię miniſtros, dū ſpeciem panis populo prębent, dicere, *accipite ac manducate*; quia perinde poſſunt illam adminiſtrare his uerbis prętermiſſis.

Et accedit prætere, quòd his tēporibus, ut prius oſtendimus, ne ipſum quidem illud factum, ad quod Chriſtus ea uerba retulit, exequi ex ui pręcepti inſtitutionis tenemur; ſ.ut calicē ēt exhibeamus. Quare multo minus tenemur ad eius exequutionem

facti

facti illa verba dicere. Quanquam alias quidem ipſa in Miſſæ canone recitamus.

Sextam porrò actionem ad Apoſtolos ipſos ſpectantem, quæ illis ipſis uerbis indicata eſt, *Accipite;* conſtat Catholicos Sacerdotes in Miſſa exercere. Sic etiam Septimam: *Bibite ex hoc omnes:* ſiquidem calice omnes Catholici Sacerdotes in Miſſa communicant. Octauam item, quæ verbis demõſtrantibus in calice ſanguinem in eumque vinum conuertentibus continetur, tunc certiſſimè quoque Sacerdotes Catholici exequuntur, cû verba illa proferũt; *Hic eſt.n.calix ſanguinis mei*, &c.

Nihil enim obſtat, quod verba conſecrationis calicis neque Apoſtolus, neque Euangeliſtarum aliquis ſub hac ipſa forma omnino retulerit. Cum enim non omnes illi eodem modo verba, quæ ſunt à Chriſto circa calicem dicta, ſed alius alio retulerit, ſatis hoc ipſo declararunt, ſe nõ ea præciſè verba; quibus in ea re Chriſtus vſus eſt, recenſere inſtituiſſe, ſed eorum certè ſenſum alijs verbis, quæ tantundem valerent. Quocirca minimè dubitandum eſt, quin verba, quibus in conſecratione calicis iam inde ab initio ex Apoſtolica procul dubio traditione Eccleſia vtitur, ea ipſa ſint, quæ CHRISTVS circa calicem vſurpauit. Sicut etiam illa, quibus ad panis conſecrationem vtitur, à Chriſto ſine vlla dubitatione prolata fuerunt, cùm ea concorditer & eodem modo referantur ab Apoſtolo & Euangeliſtis. Excepta tamen particula, *enim*, quam Eccleſia non tanquam omnino ad conſecrandum neceſſariam, ut Herbrandus fingit, ſed coniunctionis cauſa interponit; Sicut ea etiam in conſecratione calicis recitanda Matthæus vtitur.

Denique nona actio à Chriſto in cruce perfecta ac illis verbis ſignificata, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum;* modo quo fieri poteſt, in Miſſa quoque adhibetur; videlicet incruenta oblatione dominici ſanguinis ſub ſpecie vini, ad fructum paſſionis eius participandum, adeoq; ad obtinendã remiſſionẽ pctõrũ, ea rõne qua ſumus infrà expoſituri.

Itaque patet in Miſſa nullo modo peccari contra illud inſtitutionis præceptum, *Hoc facite in meam commemorationem*, ſed omnino conuenienter ei inſtitutioni confici Euchariſtiam tum ſub ſpecie panis, tum ſub ſpecie vini. Sectarij autem, cùm verba inſtitutionis huius Sacramenti vrgere maximè ſoleant, eorũ tamen ignorant vim, in magnoque verſantur errore. Nam actionem, quam Chriſtus Dominus potiſſimè, verbis illis, *Hoc facite*, imperauit, nimirum, ſicut infrà magis oſtendemus, Dominici corporis & ſanguinis *oblationem;* neque exequuntur, neque diuinitùs eſſe inſtitutam putant. Id autem quod Chriſtus fieri propriè non iuſſit, nempe vt ſemper vtraque ſpecies populo præbeatur; ſe nullos eſſe facere, falsò arbitrantur.

SED vt propoſitionem aduerſum illos ſuperius ſumptam omni ex parte confirmemus, non ſatis eſt docuiſſe, id totum in Miſſa fieri, quod in Euchariſtiæ celebratione Chriſtus fieri iuſſit. Oſtendendum breuiter præterea eſt, id à *legitimis* noui teſtamenti miniſtris fieri: Nam & hoc aſſumpſimus. In qua re confirmanda eò minus hoc loco laborandum mihi erit, quòd aduerſarios ſcio, non tam laborare ut probent noui teſtamenti nos miniſtros non eſſe legitimos, ꝙ vt ſe, quidquid de nobis demum conſtituatur, miniſtros etiam legitimos eſſe defendant. Etenim ſunt ſibi non bene conſcij, quin aut norunt aut certè ſuſpicantur, per oſtium ſe ordinariũ in ouile ouiũ minimè intrauiſſe, ſed aſcẽdiſſe aliunde. Itaq; tãquã fures & latrones facilè nos in poſſeſſione noſtra manere paterẽtur, modò illis quoq; locum aut parte aliquã in miniſterio iſto concederemus.

A Sed oſtendamus nihilo ſecius breuiter id, quod inſtituimus. Miniſtri legitimi noui teſtamenti ij ſunt, qui Chriſti authoritate per apoſtolos aut eorum in Epiſcopali miniſterio ſucceſſores vocati & conſtituti ſunt. Tales ſunt autem Catholici Sacerdotes. Sunt igitur legitimi Miniſtri noui teſtamẽnti.

Maior propoſitio ex ſcriptura ſacra compertiſſima eſt. Ait.n. Chriſtus Ioan. 20. *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: accipite ſpiritum ſanctum, &c.* Ex qua ſententia colligitur, ſicut Chriſtus à patre, ſic etiam Apoſtolos à Chriſto, & Apoſtolorum ſucceſſores ab Apoſtolis miſſos eſſe, cum authoritate vocandi & inſtituendi deinceps miniſtros legitimos aliaque faciendi, quæ ad gregem dominicum doctrina Sacramẽtiſq; in finem vſq; B ſeculi paſcendum pertinerent, quatenus quidẽ eiuſmodi Chriſti authoritas miniſtris tanquã DEI coadiutoribus conuenire poteſt. Vt huc etiam accommodari poſſit illud Ioan. 17. *claritatem quam dediſti mihi, dedi eis.*

Apoſtolus etiam hoc idem indicat illis verbis, ad Hebr. 5. *Nec quiſquam*, inquit, *ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à* DEO *ſcilicet Aaron.* quem conſtat Sacerdotẽ fuiſſe authoritate diuina per Moyſen inauguratũ. Hac autem eadem authoritate Apoſtolus vſus eſt, tum per ſe miniſtros conſtituendo, ut conſtat 1. ad Tim. 4. & 2. ad Tim. 1. & ad Tit. 1. tum illis ut alios deinceps conſtituerent committendo; ſicut Tito dicit: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.*

C Sed & ipſe Deus, Actor. 13. *Segregate*, inquit, *mihi Paulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos: Tunc ieiunantes & orantes imponenteſque manus dimiſerunt eos.* Denique Diaconos Apoſtolica etiam authoritate conſtitutos eſſe legimus, Actor. 6. *Conuocantes enim duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt; non eſt æquum de relinquere nos verbum* DEI *& miniſtrare menſis: Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, quos conſtituamus ſuper hoc opus, &c.*

Ex his itaque & alijs id genus, quæ adduci poſſent teſtimonijs, perſpicuum eſt id, quod aſſumpſimus, illos noui teſtamenti legitimos miniſtros eſſe, qui ſunt vel ab Apoſtolis, vel ab eorũ ſucceſſorib. diuina authoritate conſtituti. Quod Lutherus ẽt in caput ſuum ſuo- D rumq; ſatellitũ prophetans, aliqñ faſſus eſt in cõment. epiſt. ad Gal. Cũ.n. exponeret illa verba ad Gal. 1.; *Paulus Apoſtolus non ab hominib. neque per hominem, &c.* ita ſcripſit. *Oĩa eò tendunt, vt videas, quanta cura Chriſtus Eccleſiã ſuã inſtituit atq; muniuit, ne temerè quiſquã docere præſumeret*, NISI AB IPSO VEL A SE MISSIS MISSVS SIT.

Nunc ita (vt ante etiam feci) ſubſumo & concludo: Catholici Eccleſiæ Sacerdotes ab Apoſtolorum ſucceſſoribus, adeoq; ab authoritate diuina miſſis, miſſi ſunt. Sunt igitur hi legitimi nouæ legis miniſtri. Negabunt fortè hanc propoſitionem ſubſumptam aduerſarij: Verùm quod illis probandum incumbit, ut nos à noſtro iure pacificaq; multorum ſeculorum poſſeſſione, quã allegamus, deijciant, docere nunquam poterunt, vide- E licet per quos Epiſcopos, quibus in Eccleſijs, & quãdo fuerit ſucceſſionis ſeries apud nos interrupta & finita. Extiterunt quidem ad tempus aliquando ſchiſmata, ſed rurſus tamen Eccleſię authoritate (quę in huiuſmodi, ut Herbrandus quoque fatetur in compendio ſuo, loco de miniſterio Eccleſiaſtico, tanquam materfamilias poteſtatem habet) iterum ſucceſſionis legitimæ filum colligatum atque ad hæc tempora ductum eſt, ut facilè demonſtrari poteſt.

Quod autem iſti aiunt, Catholicos Eccleſiæ miniſtros, vt maximè Apoſtolorum authoritate ſecundùm ordinariam ſucceſſionem locorum & perſonarum ordinati

dinati ſint, doctrinam tamen veram & Apoſtolicam eos non retinere, ideoq; miniſtros non eſſe legitimos; prætextus etiam fuit leuiſſimus hæreticorum omniũ, qui vnquam ab Eccleſia Catholica eiuſque legitimis miniſtris ſemetipſos ſegregauerunt. Quando enim miſeri demonſtrabunt doctrinam nos cõtrariam Apoſtolicæ doctrinæ ſequi? Hactenus certè hoc non fecerunt, quin potius ſingulis in controuerſijs ipſi ab Eccleſia Catholica ſunt de manifeſtiſſimis erroribus conuicti; quamuis adeò cęci & ignorantes ſint, ut hoc nondum ſentiant.

Sed ne longius in alterius loci vel potius in communi locorum omnium cõtrouerſia progrediar, vtar iam etiam ad meum propoſitum alia probatione: Euidentiſſimè conſtat, Sacerdotes noſtros neque vocationis, neque doctrinæ genere quicquam differre ab ijs Sacerdotibus, qui multis ante Lutherum natum ſeculis in mundo agniti fuerunt; Hoc autem negare legitimos fuiſſe miniſtros, per Apoſtolorum ſucceſſores conſtitutos, deliramentum eſt maximum: Igitur nec negari ſine inſigni ſtultitia poteſt, præſentes Eccleſiæ Catholicæ Sacacerdotes legitimos etiã miniſtros eſſe authoritate diuina per Apoſtolorũ ſucceſſores conſtitutos.

Quid enim? potuitne tot ſeculis Eccleſia legitimis miniſtris carere? Non magis certè quàm funditus interire, quod eſt impoſſibile. Nam qui dixit Matth. 28. *Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi*; ipſe etiam 1. ad Cor. 12. & ad Epheſios quarto: *In Eccleſia poſuit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti; DONEC occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionem filij* DEI, *&c.* Nimirum corpus eſt Eccleſia Chriſti, quod, ut idem inquit Apoſtolus 1. ad Corin. 12. non eſt vnum membrum ſed multa, neque cæcum eſt vnquam, orbatum omnibus oculis, hoc eſt, paſtoribus & doctoribus, qui cæteros doctrina & Sacramentorum adminiſtratione (qua carere non poteſt Eccleſia DEI) erudiant & paſcant.

Vnde etiam manifeſtum fit, oportere hos oculos in populorum conſpectu tanquam in fronte eſſe poſitos, vt poſſint fideles doctrinæ lucem ab ijs, ne circumferãtur omni vento, accipere, & Sacramentorum gratia paſci. Prorſus vt magna inſipientia ſit exiſtimare, ante deſertorem Lutherum præteritis ſeculis, alios fuiſſe legitimos in Eccleſia miniſtros præter eos, qui ſoli fuerunt in orbe cogniti, vt taleſque recepti, quique à præſentibus Eccleſiæ miniſtris, ut aſſumpſimus, nihil differunt: ut manifeſtè oſtendi Tom. 3. diſputatione prima, quæſtione prima, puncto 7. § 24. & 25. Qua quidem in re vel ipſi inimici noſtri Huſſitæ hæretici ſint iudices. Hos enim compertum eſt, in eo plus quàm Lutheranos ſapere, quod miniſtros nullos recipiunt, qui non fuerint à noſtris Epiſcopis ordinati. Itaque ſuos alumnos ad Catholicas Eccleſias aſtutè mittunt, vt in his vel impia ſaltem ſimulatione religionis, hierarchicam poteſtatem non per vim latronum more rapiant, quod fruſtrà Lutherani tentant? ſed clanculum quaſi furentur; vſque adeò eſt certum & euidens, aut nullos omnino in mundo eſſe legitimos noui teſtamenti miniſtros, aut eos certè eſſe, qui ritu Catholico initiantur.

Sed ea de re Tomo 3. loco citato, diſſerui pluribus. Nunc ſatis mihi eſt, ijs qui mediocri vel eruditione vel iudicio ſunt prædıti, ſufficienter probatum eſſe quod ſumpſeram: Nempe in Miſſa ſic Euchariſtiam à legitimis noui teſtamenti miniſtris confici, ut omnino nihil peccetur contra Dominicæ inſtitutionis præceptum.

A Porrò cùm aduerſus Caluinianos etiã alteram propoſitionem ſuprà quæſtione tertia, puncto primo, probauerimus, ſcilicet CHRISTI corpus & ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus præſentia tunc adeſſe & tractari, cùm à legitimis noui teſtamẽti miniſtris ſm Chriſti inſtitutionẽ ſic Euchariſtia conficitur, ut contra inſtitutionis præceptum nihil peccetur; rectè initio concluſimus, in Miſſa, ubi hoc effici iam oſtendimus, re uera corpus & ſanguinem Chriſti ſub eiuſmodi ſpeciebus præſentia tractari; atque adeò (quod nunc demonſtrandum nobis fuit & aſſerunt quoque Patres poſteà oportunis locis citandi) re vera in Miſſa fieri Sacrificium Corporis & ſanguinis Chriſti. Nam iam ante neceſſaria ratione conuicimus, verum in Miſſa Sacrificium

B offerri eius rei, quæ ſpeciebus panis & vini continetur.

Refelluntur obiectiones quibus probant Sectarij, non ſacrificari in Miſſa Corpus & ſanguinem Chriſti. § 5.

NVNC argumenta contraria Sectariorum collecta ab Herbrando in diſputatione contra Miſſam, numero 127. & 128. quæ quidem propriè pertineant ad hunc locum, ſunt refellenda. PRIMVM eſt, quòd *etſi verba primæ inſtitutionis*, vt Herbrãdus inquit, *recitemus; at non ſeruamus Chriſti inſtituentis voluntatem*. Vnde concludunt non verum nos in Miſſa corpus & ſanguinem Chriſti habere aut offerre, ſed vulgarem tantùm panem & vinum.

RESPONDEO. Primùm cupio ab iſtis concordari huius argumenti concluſionem cum eo, quod Lutherus

C (Schmidelino teſte in pręfatione diſputationis de Maieſtate hominis Chriſti) commentus eſt, omnipræſentiam Chriſti vbique, adeò coniunctam eſſe cum eius maieſtate, ut etſi nunquam Chriſtus dixiſſet, *Hoc eſt corpus meum*, credere tamen contra Sacramentarios deberemus, ipſum in pane, adeoque in Euchariſtia ſuapte maieſtate præſentem adeſſe. Certè ſi hoc verum eſt; quamuis non faceremus, quod Chriſtus voluit in Euchariſtiæ celebratione fieri, neque etiam verba primæ inſtitutionis diceremus, tamen nihilominus Chriſtũ in pane & vino præſentem haberemus, quem proinde poſſemus offerre in ſacrificium. Quare aut negent iſti Prophetam ſuum Lutherum: aut ſi cum illo ſentiunt,

D non contendant, ideo nos CHRISTVM in Miſſa præſentem non habere, quoniam aliquid prætermittamus pertinens ad inſtitutionem; non enim pendet præſentia hæc Domini ex inſtitutionis exequutione, ſi Chriſtus in pane & vbique ſuapte maieſtate præſens eſt. Sed nimis eſſemus iſtis importuni, ſi ſemper eos compelleremus ut conuenienter non dico fidei veræque doctrinæ, ſed vel ipſorum propriæ hæreſi (qualis hæc eſt vbiquitaria) ſentirent & argumentarentur, cùm talem conſuetudinem non habeant.

Itaque vbiquitario commento nunc omiſſo, ſimpliciter ad argumentum reſpondeo, eſſe vaniſſimum id quod iſti aſſumunt, nos ab inſtitutione Chriſti diſcedere. Nihil enim in inſtitutionis mandato prætermittimus eorum, quæ Chriſtus propriè fieri iuſſit illis ver-

E bis: *Hoc facite, &c.* quemadmodũ hactenus, iſtorũ etiã ignorantia demonſtrata, manifeſtiſſimè probauimus.

SECVNDVM argumentum: Antequam conſecrationis verba proferantur, ipſi Sacerdotes profitentur, panem & vinum eſſe ſacrificium quod offerunt; ſic enim incipit Canon: *Te igitur clementiſſimè pater per* IESVM CHRISTVM *filium tuum Dominum noſtrum ſupplices rogamus ac petimus, vti accepta habeas & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata: in primis quæ tibi offerimus, &c.* Non igitur corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium faciunt.

RESPONDEO.

RESPONDEO. Si maximè concederemus, hæc verba referri ad ipſam *panis vinique* ſubſtantiã; tñ non ideo ſequeretur, in Miſſa Chriſti corpus & ſanguinẽ nõ ſacrificari: Sed tm̃ liceret inde colligere, offerri ſimul in ea minus principaliter panẽ & vinum. Nihil.n. hoc obſtaret, quò minùs poſteà corpus & ſanguis Chriſti (ſicut verè non tam verbis quàm re ipſa totaq; actione fit) offerantur ut principale ſacrificium. Quod ex illis Herbrandi verbis etiam conuincitur: *Hæc omnia*, inquit, *de pane & vino nondum conſecratis ſacrificuli dicunt; offerentes ea, quæ certè neque ſacrificium ſunt, neque Sacramentum, ſed panis tantùm & vinum*, POSTEA *demum per conſecrationem tranſubſtantiata offerenda*.

Et non deſunt doctores quidam Catholici & eruditi, qui planè ſignificant, ipſam etiam ſubſtantiam panis & vini vt quædam DEI dona ac munera ſanctificari & offerri DEO, à quo ſimul petat Sacerdos, vt ipſa velut idonea, in quibus tranſubſtantiationẽ panis & vini in Chriſti corpus & ſanguinem perficiat, acceptare bene dicereque dignetur. Sed tamen ipſe magis probo, quod alij ſentiunt, Eccleſiæ intentionem eſſe, vt eiuſmodi verba atque oblatio non referantur ad ſubſtantiam præſentem panis & vini, ſed ad Chriſti corpus & ſanguinem paulò poſt ſub panis vinique accidentibus futura, quæ vt ibi dicitur, *pro ſpe ſalutis & incolumitatis offerimus, &c.*

Quod quidem vt commodè fieri poſſit, non ſolùm conſuetudo facit, qua ſolemus de rebus iam iam inſtantibus tanquam de præſentibus loqui, & conſtituere, ſed etiam præſentia eorundem accidentium, ſub quibus mox eſt CHRISTVS pro pane & vino ſubſtituendus diuina virtute & offerendus; ſicut & ante quoque offertur, non quidem vt iam præſens, ſed vt proximè futurus pręſens, tum oratione, tum inprimis animo intentioneque.

Quæ cauſſa eſt, quamobrem non ineptè myſticę cruces ſuper panem & vinum, tanquam ſi præſens ſacrificium indicarent, tunc etiam deſignentur: ſiquidem accidentia ipſa adſunt, ſub quibus CHRISTVS offertur: quæque ideo nonnihil etiam ad ſacrificium Dominici corporis & ſanguinis pertinent: Vt non immeritò ſacrificium hoc ab Auguſtino & aliis Patribus *panis & vini* ſacrificium dicatur: quemadmodum alio in loco nobis poſteà repetendum erit. Sed dicit Herbrandus vbi ſupra numero 128. nos hac explicatione nihil proficere: *Cùm verba*, inquit, *& res manifeſta in contrarium ſunt*. Hoc autem cùm ille tantùm dicat & non probet, nihil ſuo more proficit.

TERTIVM argumentum: Chriſtus voluit in Euchariſtiæ celebratione annunciari publicè & prædicari ſuam mortem. Hoc autem non faciunt Sacerdotes Catholici. Non igitur inſtitutioni parent, ſicut oportet vt Chriſti corpus & ſanguinem habeant, quę offerant.

RESPONDEO. Hoc ſuprà refutatum eſt, cùm ex Chriſti verbis, conuenienter ſententię Auguſtini libro tertio de trinitate, capite quarto docuimus, annunciationem illam non voce publica, ſed inprimis *facto ipſo* fieri debere: vt etiam Apoſtolus indicat prima ad Cor. vndecimo.

QVARTVM argumentum eodem tendit, quoniam videlicet vtramque ſpeciem non diſpenſemus. SED in hoc etiam demonſtraui ſuprà omnino nihil Sacerdotes Catholicos peccare contra præceptum illud; Hoc facite.

QVINTVM. *Conſecratio ipſa cœnæ Dominicæ*, inquit, Herbrandus vbi ſuprà numero 129. *non magica eſt incantatio, ad quam opus ſit certo hominum ordine, ad hoc peculiariter certis quibuſdam cæremoniis oleo & Chriſmate,*

A *charactere indelebili vncto & conſecrato, vt corruptis verbis, & mutilata ac mutata Chriſti verborum forma, certo Aaronico variarum veſtium habitu & panoplia corpus & ſanguinem Chriſti ex pane & vino mirabiliter in ea tranſformet; ſed quia recitata & expoſita* DEI *ordinatione, per Eccleſiæ miniſtrum, panis & vinum huius Sacramenti vſui ſacro deſtinantur, vt ſint veri corporis & ſanguinis Chriſti Sacramẽta vnà cũ ſigno verè exhibentia, quod ſonãt verba.* Quaſi ex his velit colligi, nos Chriſtum non habere præſentem, quem offeramus; ſed panem tantum & vinum, quandoquidem ea faciamus, que ſunt magica vel Aaronica, & à Domini inſtitutione aliena.

Etſi autem reſponſione hoc loco ſit Herbrandi authoritas indigna, cũ dicat tm̃ & nihil probet; B RESPONDEBO tamen breuiter & ordine ad ſingula, ne quid iſti deſiderent. Ac I. quod ait, conſecrationem non eſſe *incantationem magicam*, veriſſimum eſt. Sed non ideo in Eccleſia magicè vel prophanè Conſecratio ea fit, quia *certo hominum ordini* committitur. Nam & Chriſtus Dominus ſolis Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus Sacerdotibus hoc munus commiſit, quibus ſolis dixit Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*. Itaque prophani potius & peiores quàm magici atque incantatores ſunt Sectarij Prædicantes, qui cùm ſint meri Laici, nec ab Apoſtolis, neque ab eorum legitimis ſucceſſoribus vocati, ſed quaſi fures aliunde ingreſſi, tamen hoc officij genus ſacroſanctum obire fruſtrà tentant.

C Eſt enim magica ſuperſtitio (quod fortaſſe iſti neſciunt) ſi quis aut ſermone aut facto aliquo id efficere conatur, quod nec per ſermonis aut facti naturalem vim, nec per authoritatem diuinam, ſecundùm ordinariam DEI inſtitutionem ac legem, efficere poteſt. Quare cùm neutro modo laici Prædicantes, dum cœnæ Dominicæ inſtitutionẽ recitant, conficere valeant Euchariſtiam; veriſſimè ſunt Magici, quando eam conficere conantur.

Eorum enim ordinationes quales ſint, pſeudoapoſtolicæ atque inanes, iam olim ita ad viuum TERTVLLIANVS deſcripſit, libro de præſcriptionibus hæreticorum, paulò antè finem: vt non de aliis hæreticis, ſed de Lutheranis planè loquutus eſſe videatur. *Ordinationes*, D inquit, *eorum temerariæ, leues, incõſtantes; nunc neophytos collocant, nunc obſtrictos ſeculo, nunc apoſtatas noſtros, vt gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium; vbi ipſum eſſe illic promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius; hodie diaconus, qui cras lector, hodie presbyter, qui cras laicus. Nam & laici* (ſicut hodie facit laicus Magiſtratus apud Lutheranos) *Sacerdotalia munera iniungunt*.

II. Sed neque magia vlla eſt, quod Sacerdotes noſtri *certis cæremoniis* Sacerdotio initiantur. Niſi fortè Apoſtoli magi fuerint, quòd Actorum ſexto, & 13. *ieiunantes & orantes, manus* etiam non ſine cæremoniæ quadam ſpecie *eis imponebant*, quos præficiebant Eccleſiaſtico miniſterio. Sicut Herbrandus etiam impoſitio- E nem manuum in ſuorum proſelytorum ordinationibus ſacrilegè & magicè vſurpatam diſertè appellat *cæremoniam* in ſuo compendio, cùm agit de ordinatione.

III. Item neque magia eſt, quod in ſacris ordinationibus, ſicut etiam in Confirmatione, & Baptiſmo, *unctio* ſancti Chriſmatis, ex Apoſtolica traditione ad ſignificationem myſticam, adhibetur. Qua de re quoniam alterius loci controuerſia eſt, ſufficiat modò audire Cyprianum in tractatu de operibus cardinalibus Chriſti, ſermone de lotione pedum & vnctione ſancti Chriſmatis. *Sicut oleum*, inquit, *fluctuat & humidis quibuslibet ſuperfertur, ita excellentia Sacerdotalis &*

Regiæ dignitatis ſecundùm formam Dei *& Chriſti, ſub ſe omnia continens, regimen vt munimen tam actiuæ quàm contemplatiuæ vitæ obtinet*. Ac rurſus infrà: *Nec tamen*, inquit, *ceſſantibus his, quæ ritu antiquo inoleuerunt, cùm iam in populo Chriſtiano circumciſio videretur damnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis myſterium religio Chriſtiana contempſit. Sed cæteris generali ſanctorum cõſenſu, damnatis, non ſolum in Regibus &* Sacerdotibus *vnctionis honor permanſit; ſed in omnem populum Catholicũ effuſa eſt huius gratię plenitudo. Et ſicut Chriſtus à Chriſmate dictus eſt, eo quòd ſingularis excellentiæ oleo vnxit eum* Devs, *ita & participes eius quotquot ſunt, conſortes ſint tã vnctionis, quàm nominis, ut dicantur à Chriſto Chriſtiani.* Videant ergo Sectarij, qui adeò vbique oderunt ſacroſanctum Chriſma, num ſint Chriſtiani a Chriſto: uel potius illorum paganorum ſimiles, quos à Prudentio in Apotheoſi proditum eſt ſuis in ſacris ſolitos fuiſſe proclamare: *Diſcedat hinc lotus & vnctus*.

IV. *Characterem* porrò indelebilem ad magiam Herbrandus cum ſuis ideo refert, quoniam eius rationem non intelligit. Eſt enim nihil aliud, quàm ſpiritualis poteſtas, quæ in opus miniſterij ad ædificationem corporis Domini ijs qui ordinantur, conceditur, quos quia à reliquis laicis diſcernit, *Character* nominatur: Sicut etiã *gratia* dicitur, qua ratione diuinitus conceditur. Vnde Apoſtolus 1. ad Tim. 4. huius procul dubio poteſtatis & Characteris acceptæ Timotheum commonefaciẽs: *Noli*, inquit, *negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij*. Et iterum 2. ad Timotheũ 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam* Dei, *quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Non tantùm, quæ data eſt tibi, inquit, ſicut alia dona quæ amitti & deleri poſſunt, ſed addit etiam: *Quæ eſt in te*: procul dubio durabiliter: ut nemo ſit tam ſui officij immemor, & improbus Eccleſiæ miniſter, cui non prælatus ſecundùm formam ab Apoſtolo præſcriptam dicere ſimiliter poſſit: *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam, quæ data eſt tibi, quæ in te eſt*. Non enim propter Timotheum ſolùm, qui non tantopere eiuſmodi admonitione indigebat, ſed propter alios præſertim negligentes aut infideles miniſtros, ut ſimiliter admonerentur, id ſcripſit Apoſtolus.

Itaque in miniſtro manet & eſt ſpecialis gratia & poteſtas, qualiſcunque ſit tandem, ideoque indelebilis etiam character. Quod Tertullianum lib. de præſcript. hæreticorum non ignorauiſſe, ſatis apparet ex eo loco, quẽ paulò ante citauimus, vbi alienum ab Hierarchia Eccleſiaſtica, propriumque Schiſmaticorum hæreticorum eſſe ſignificat, ut *cras ſit laicus, qui hodie miniſter*.

Neque dubitauit affirmare D. Auguſtinus lib. de bono coniugali, cap. 24. ita in ordinatis miniſtris Sacramentũ ordinationis manere, vt etſi aliqua culpa quiſquam ex illis ab officio remoueatur, *Sacramento Domini ſemel impoſito non careat quamuis ad iudicium*, inquit, *permanente*. Sed de Charactere, ſuprà diſput. 3. egimus ſuo loco.

V. Vanum etiam eſt, quod addit, nos *corrumpere ac mutilare* inſtitutionis verba. Quæro enim qua ratione mutilationem hanc iſti probabunt. An propterea ꝙ caput vndecimum prioris ad Corinthios, ſicut ipſi in prophana cœna ſua faciunt, non recitamus? At quomodo ex conſequentia verborum Christi docebunt, præceptum illud: *Hoc facite*; ad eiuſmodi recitationem etiã eſſe referendum? Erat ne tunc ſcriptum illud caput, cũ Chriſtus præceptũ illud daret? Aut diſſeruerat iam tũc Paulus de neceſſaria probatione ſui, & iudicio, quod indignos manducare, illic dicit & de alijs de quibus illic concionatur? Nihil ergo minus q̃ vt hæc recitarentur, mandauit tunc Dominus illo præcepto, *Hoc facite*.

Quod autem attinet ad alia verba, quæ ſunt à Chriſto dicta, iam oſtendimus ſuprà nullum nos eorũ prætermittere, quod dicere quidem iubeamur tanquã neceſſarium ad efficiendum id quod Chriſtus nos facere voluit, dicẽs: *Hoc facite*. Nam uerba illa quæ prætermittimus: *Quod pro vobis datur*, vel *tradetur*; minimè ſunt eiuſmodi; cùm oblationem tantùm ſiue futuram ſiue præſentem Chriſti ſignificauerint, quę perinde in Miſſa exerceri à Sacerdotibus poteſt, ſiue illa verba proferantur, ſiue non proferantur.

Neque verò ideo formam corrumpimus, ꝙ in conſecratione calicis non iiſdem prorſus verbis, quibus vel Apoſtolus, uel Euangeliſtarum aliquis ſententiã Chriſti referat, vtamur, ſed illis tantundem valentibus; *Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui & æterni, &c.* quę ſemper ab initio, uelut à Chriſto prolata vſurpauit Eccleſia, ſic ab Apoſtolis edocta. Cui ſi non credit Herbrandus, obſecro quò prouocabit? Ad ſcripturamne, ex qua certius quæ ſit in conſecratione calicis vſurpanda forma diſcamus? At in hoc certè cauſæ genere non ſolùm hæretica, ut in cæteris, verùm etiam ſtultiſſima hæc foret appellatio.

Cum enim verba ſpectantia ad calicem aliter Apoſtolus, aliter Matthæus, aliter Marcus, aliter Lucas retulerit; neque ex illis alius aliò retuliſſe fideliùs exiſtimari debeat; nullam ex ipſis certam ac determinatam verborum formam addiſcere poſſumus, ſed reliquum eſt, vt Eccleſia nos determinatè certoque doceat, quæ fuerint à Domino propriè verba vſurpata; quorũ ſententiam tantùm alijs iiſque diuerſis verbis, quæ tantundem ſignificent, authores illi ſacri, ut antea quoque notauimus recenſuerint.

VI. Valdè verò craſſi ſunt iſti, quòd inter ritum ſacrarum veſtium, quibus iam Eccleſiæ miniſtri vtũtur, & ritum cæremoniamque veſtium Aaronicarum, neſciunt diſtinguere. Quaſi nequeat omnino propria religionum differentia cum aliqua ſimilitudine conſtare. Hac ratione Lutheranos prædicantes ego quoque probabo Sacerdotes Aaronicos eſſe (Si tamen hoc titulo honorandi ſint, & non potiùs Pharaonici Sacerdotes, qui à plebe ſimiliter creabantur, dici debeãt) ex authoritate Herbrandi. Is enim in Compendio ſuo affirmat, *impoſitionem manuum*, quam iſti quoque in ſuis ordinationibus, vel inordinationibus potius, tanquam Catholicorum Simiæ adhibent, *cæremoniam* eſſe, quæ fuerit quoque vſurpata in Aaronicorum Sacerdotum inauguratione. Quin etiam cùm hoc ipſum ex diuinis literis cõſtet; Aaronicos oportebit quoque fuiſſe illos, qui eo modo ſunt ab Apoſtolis ordinati Actor. 6. & 13. 1. ad Tim. 4. 2. ad Tim. 1.

Sed quoniam offeret ſe poſtea in alio loco neceſſaria occaſio, ut paulò accuratius explicemus, quemadmodum non ſit à Chriſtiana religione alienum, quidquid alicuius generis ratione cum priſco cultu conuenit; aliud iam non reſpondeo, q̃ quod Aaronicæ veſtes nõ qualeſcunq; Sacerdotales ueſtes fuerunt, ſed definitæ rationis, quæ cum ænigmatico illo cultu congruebat, & ſuo modo adumbrabant myſteria Chriſti futura, ſicut cætera, quæ propria fuerunt eius populi. Huiuſmodi autem non ſunt noſtrorum ueſtes Sacerdotum, ſed aliò pertinet earum cæremonia ſignificatioque myſtica, ut eſt à Catholicis Doctoribus ſæpe explicatum.

Itaque ut Cyprianus de ſacra Chriſmatis unctione diſputans, ſerm. de lotion. ped. & unctione Chriſmat. dixit: *Mortuus eſt Moyſes & veteris literæ putruerunt ænigmata; à facie noui olei deſiccatę ſunt vnctiones antiquę*; ſic

nos

nos dicere poſſumus, nequaquam veſtes Aaronicas in Eccleſia retineri, ſed à facie nouarum veſtium Sacerdotalium, veteratas abrogataſque eſſe Sacerdotales veſtes antiquas. Vbi velim obſeruent Sectarij, quàm habeant ipſi ingenium à Cypriani ingenio diuerſum. Iſti enim q̄m chriſmatis vnctio veſtiumque cæremonia in Eccleſiæ cultu adhibetur, Aaronicas veſtes & vnctionẽ in vſu apud Catholicos eſſe vel malitioſè vel ignoranter calumniantur: Cyprianus autem, Eccleſiæ traditioni inhærens, eiuſque rationem intelligens, antiquari potius cenſuit Aaronicas vnctiones adeoq; veſtes (par enim exiſtit ratio) per nouam vnctionem noſtram & veſtes, ob diuerſam nimirum conditionem harum & illarum vnctionum ac veſtium.

VII. Iam quis Herbrádo credat, *transformationem* (vt ille loquitur,) ſiue (vt nos rectiùs) *conuerſionem* panis & vini per conſecrationis verba, in corpus & ſanguinem Chriſti, eſſe magiam? cum eam Sancti Eccleſiæ Patres ex Chriſti verbis & inſtitutione luculenter aſſerant? Euſebius EMISSENVS in ſerm. de corpore & ſanguine Domini perſpicuè dixit: *Benedicendæ verbis cæleſtibus creaturæ ſacris altaribus imponuntur: antequam inuocatione ſummi nominis conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba Chriſti, corpus eſt & ſanguis Chriſti.*

AMBROSIVS lib. 4. de Sacram. cap. 5. *Antequam conſecretur, panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti.*

HIERONYMVS ad Heliodorum, *Clerici Apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro* ORE *conficiunt.*

Cyrillus HIEROSOLYMITANVS cate. 9. *Si ad nuptias corporales aquam in vinum mutauit, nunquid non mutat ad nuptias ſpirituales vinum in ſuum ſanguinem, cùm vinum ſit ſanguini magis propinquum quàm aqua vino?*

Cyrillus etiam ALEXANDRINVS ad Caloſyrium affirmat, DEVM *influere oblatis vim vitæ & ea in veritatem propriæ carnis conuertere.*

CHRYSOSTOMVS lib. 3. de dignit. ſacerdot. cap. 5. *Qui non manducat carnem Domini, nec bibit ſanguinem eius, non habebit vitam æternam. Quæ per nullius alterius quàm ſanctis* EFFICIVNTVR (vocet ſi placet, hic Herbrandus Chryſoſtomum magum) *manibus Sacerdotum.*

Apud AVGVSTINVM quoque ſerm. 28. de verbis Domini. & Ambroſium lib. 5. de Sacram. cap. 4. hæc eadem verba, ſiue alterius tm̄, ſiue vtriuſque illa ſint, legimus: *Memini ſermonis mei cum de Sacramentis tractarem, dixi vobis, quod ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicatur. Vbi Chriſti verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur.*

Item Auguſtinus, ſiue quis alius ex patribus ſit ille, cuius verba à Gratiano de cōſecratione d. 2. can. *vtrum ſub figura*, & à Magiſtro ſententiarum lib. 4. ſent. d. 10. hoc modo citantur: *Sicut de virgine per ſpiritum Sanctum vera caro creatur; ita per eundem ex ſubſtantia panis & vini, myſticè idem corpus Chriſti conſecratur.*

Rabanus ex aliorum etiam Patrum ſententia lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 34. *Sicut nomine Chriſti, ipſo teſte, etiam à miniſtris diaboli dæmonia pelluntur, ita eiuſdem virtute in Sacramento Altaris corpus & ſanguis cōficitur.* Idem lib. eodem. cap. 31. *In hoc ergo verbo: Hoc eſt enim corpus meū, cōficitur illud corpus, Quia diuinum verbū eſt, &c.* Idem lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 12. *Quotieſcunque fit* (quod Chriſtus circa cōfectionem Euchariſtiæ inſtituit) *Catholicè, verè hoc fit, quod dictum eſt; Hoc eſt corpus meum*, Quibus verbis fundm̄ habere ſententiam hanc monſtrauit in ipſa inſtitutione. Quia videlicet præceptum illud: *Hoc facite;* ad verba illa etiā quæ antecedunt, *Hoc eſt corpus meum*, referre oportet, ſic, vt etiā *efficiant* Sacerdotes, Chriſti corpus & vinum

A eſſe illud, quod ſub ſpeciebus panis & vini Chriſtus indicauit, videlicet eius corpus & ſanguinem.

Rectiſſimè aūt hic author dixit, *Quotieſcunq; id quod iuſſit Chriſtus, fit* CATHOLICE, *verè hoc fieri, quod dictum eſt; Hoc eſt corpus meum.* Vt animaduertant Sectarij prædicantes, ſe ideo panem & vinum in corpus & ſanguinẽ Chriſti conuertere neque velle neque etiam poſſe, q̄m Euchariſtiam celebrant, non Catholicè ex inſtitutione Domini, ſed hæreticè pro ſua libidine: ita ſcilicet, vt recitatione verborum, quemadmodum Herbrādus ait, non corpus Domini *conficiant*, hoc eſt, præſens faciant, per cōuerſionem panis in ipſum, ſicut fieri docet recitata Patrum Eccleſiæque ſnīa, ſed *tantùm vſui ſacro panis & vinum deſtinentur, vt ſint corporis & ſanguinis Do-*
B *mini Sacramentum vnà cum ſigno exhibentia quod ſonant.*

Vult autem dicere noſter iſte Catharus (ſiquidem Catharorum etiam fuit hæc hæreſis apud Thomam VValdenſ. Tomo 2. cap. 27.) ex pane corpus Chriſti nō *confici* aut *ſiſti præſens*; cum per ſe illud alioquin non in pane tm̄, ſed vbique locorum ſit, vt iſti Vbiquiſtæ docent. Itaque ſm illos Euchariſtia confecta nullum propriè continet admiratione dignum myſterium, quod humanam atque Angelicam intelligentiam vincat, ut paſſim Eccleſiæ ſancti Doctores declamant: ſed res eſt intellectu facillima, nempe vt panis ex voluntate & inſtitutione CHRISTI, *deſtinetur* ad ſignificandum CHRISTVM in ipſo pane alioquin latentem, ſicut in cæteris
C rebus ſuapte maieſtate. Qua quidem in re Confeſſioniſtæ Lutherani, quod ad *effectum* conſecrationis attinet, planè ſunt Sacramentarij. Nam ſimiliter vt Sacramentarij docent, per conſecrationis verba non poni de nouo Chriſtum in Sacramento, ſed panem conſtitui ſignum Domini. Quæ eſt ſnīa Sacramentariorū. Hæc. n. VViclephi etiam Sacramētarij apud VValdenſem vbi ſuprà hæretica oratio fuit: *Nihil horribilius quàm quod quilibet Sacerdos quotidie celebrans facit vel conſecrat quotidie corpus Chriſti. Nunc Deus noſter*, inquit, *non eſt* DEVS *recens, nec corpus eius eſt ſic ſacrabile vel nouiter faciendū.* Et iterum: *Notum*, inquit, *eſt, quod non quotidie à Sacerdote idiotico & indigno fit nouiter corpus Chriſti.* Quid eſt ergo illud, quòd ſecundùm VViclephum & alios Sacra-
D mentarios à Sacerdote propriè fit? *Efficax*, inquit, *Chriſti ſignum.* Hæc verò etiam eſt uox & ſententia Herbrandi & aliquorum Lutheranorum.

At nos, inquient iſti, ſignum dicimus Chriſti non ſm vim & energiam tantùm, ſed etiā *realiter præſentis*, ac proinde eatenus efficax, quatenus exhibet non modò Domini gratiam, ſed ipſum etiam Dominum realiter, quem repræſentat. Audio: ſed hinc tantùm efficitur, iſtos ad Sacramentariorum errorem, de proprio conſecrationis *effectu*, errorem alium æquè vanum ac impiū vbiquitatis addere, non autem ab eo Sacramentariorū errore diſcrepare. Conuenit. n. inter iſtos & Sacramentarios, per miniſtri opus, ſecundùm inſtitutionem diuinam, hoc ſolum fieri, vt panis ſacro *deſtinetur vſui*, ſitq;
E ſignum Chriſti (id quod reuera non eſt aliquid fieri; Signum enim propriè non efficitur) Quod autem ſit ſignum Chriſti præſentis, & eatenus efficaciter exhibēs ipſum Chriſtum; hoc iſti præterea affirmant, non quia per Euchariſtiæ confectionem & opus miniſterij propriè id *fiat* (ſicut Eccleſia contra Sacramētarios & iſtos docet) ſed quia vaniſſimè fingunt, aliunde id accidere, nempe quia Chriſtus alias, etiam ſm humanitatem, ſit in omni re adeoq; etiam in pane præſens: ex quo fit, ut ſi panis conſtituatur ſignum Domini, non niſi Dominum pręſentē ſignificet, & Chriſtum ēt cum eiuſmodi pane ſumat, quicunq; ex ipſo edit. Sicut eadem ēt vbiquitatis aſſertione cogūtur iſti abſurdiſſima cōcedere,

illum etiam qui vulgarem panem non conſecratum, aut carnes, aut quoduis aliud obſonium edit, humanitatem Domini vbique inexiſtentẽ vna ſumere, & edere, non minus quàm is, qui de Euchariſtia cõmunicat.

Sed de vbiquitate non ſolùm apud nos, ſed vbique etiam apud pleroſque hæreticos exploſa, non eſt vbiq; dicendum. Illud iam quod ad propoſitum ſpectat, dico, in eo quòd concorditer Lutherani cum Sacramẽtarijs negant, per opus miniſterij de nouo quotidie *fieri*, ut quod panis vinique ſpeciebus ſubeſt, ſit corpus & ſanguis Domini, manifeſtiſſimè pugnare cum huius Sacramenti Inſtitutione. Firmum enim fundamentum DEI ſtat, inuictis illis verbis conſtitutum: *Hoc eſt corpus meum:* &, *Hic meus eſt ſanguis*. Vt.n. de nouo Chriſtus, ac nouæ procul dubio rei diſcipulos ſuos admonens, hæc verba protulit: ita etiam ſine vlla dubitatione nouum exiſtendi modum tunc ſignificauit ſub ſpeciebus panis & vini habere ſuum corpus & ſanguinem, quæ pronominibus illis (Hoc) & (Hic) ſub eiuſmodi ſpeciebus demonſtrauit. Et conſequenter, dicens: *Hoc facite*, planè imperauit nos itidem efficere, ut ſub panis viniq; ſpecieb. corpus & ſanguis Domini de nouo ſint. Sicut rectè indicauit Rabanus, ubi ſuprà. Verbum enim (Eſt) in illis Domini verbis, exiſtentiam propriè ſignificat, ut ſuprà oſtendimus, non autem ſignificationem vel figurationem tropologicè. Itaque ſi eius verbi ſignificatum fuit tunc nouum, & nunc etiam per opus miniſterij nouum eſt quotidie in confectione Euchariſtiæ; neceſſe eſt concedatur noua etiam ſub ſpeciebus panis & vini exiſtentia Dominici corporis & ſanguinis.

Atque iiſdem etiam ex verbis tranſubſtantiationis veritas, quã iſte Ouidianam Metamorphoſin prophana ſcurrilitate appellat, irrefragabiliter comprobatur. Etenim rem & ſubſtantia Chriſtus totam; quam manibus tenebat, demonſtrauit, inquiens, *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic meus eſt ſanguis*. Nam *accipite*, inquit, *& comedite.* Quid? *Hoc* (nemo non animaduertit vim pronominis ſubſtantiui demonſtrantis ſubſtantiam totam præſentem) *eſt corpus meum*. Itaque efficitur, nihil ibi fuiſſe ſubſtantiæ, quod non fuerit corpus Domini, ac proinde nihil ſubſtantiæ panis; ſiquidem hanc conſtat Domini corpus non eſſe propriè, ſicut eſt illud de quo propriè, ut ſuprà probauimus, ait Dominus: *Hoc eſt corpus meum*, vt latius probaui ſuprà q. 3. p. 2. Vbi etiam oſtendi, cur nihilominus Euchariſtia à patribus interdum atque etiam ab Apoſtolo vocetur panis: Videlicet, quia panis videtur; quia ut panis reficit, quia ex pane confecta eſt. Atque hæc fuerint ſatis, quod ad eas iſtorum obiectiones attinet, quibus vanè ſuadere conãtur, nos à Chriſti inſtitutione & præcepto in Euchariſtiæ vſu diſcedere ideoque Chriſtum non habere præſentem, quem in ſacrificio offeramus. Quod enim præterea obiectant, ad ea quæ Dominus inſtituit, quædam nos addere ſine Dei mandato; ex hoc quidem minimè poteſt effici, nos aliquid peccare propriè contra *inſtitutionem* huius Sacramenti. Nam hæc non vetat aliquid addi aut fieri, ſed ſolum iubet fieri ea, quæ ſuprà etiam oſtendimus, Catholicos Sacerdotes minimè contra inſtitutionis præceptum prætermittere. Ac oſtendemus paulò pòſt opportunè, quàm ſit etiam vana inſulſaque ea obiectio ad concludendum, omnino nos vlla ex parte in Euchariſtiæ vſu peccare, aut illegitimè perficere noſtrum ſacrificium. De hoc enim, iuxta propoſitum initio ordinem, iam diſſerendum eſt.

A

QVÆSTIO TERTIA.

An in Miſſa legitimè conuenienterque diuinæ voluntati Sacrificium fiat. §. 6.

RESPONDEMVS, omnino rectè, legitimè, atque conuenienter diuinæ voluntati ſacrificium hoc fieri. Exponenda autem breuiter, priuſquam probetur, orthodoxa hæc aſſertio eſt. Quia enim ſuprà veri nominis ſacrificium deſcripſimus in eo conſiſtere, ut res aliqua immutata confectaq; referatur ad conciliandam, per eam ipſam immutationem ſeu confectionem DEO gloriam, & eatenus diuino numini offeratur & conſecretur; vſus ſanctarum etiam ſcripturarum obtinuit, ut ſacrificij nomen, nunc ad *rem ipſam*, B quæ offertur, nunc ad *actionem* ſiue officium offerendi, nunc ad vtrumque, rem videlicet & actionem, qua res offertur, accommodetur. Nos autem cùm affirmamus, ſacrificium corporis & ſanguinis Domini in Miſſa legitimè conuenienterque diuinæ voluntati *fieri*, hac ipſa loquutionis forma indicamus, *ſacrificium à nobis hoc loco accipi* non tantum pro re ipſa oblata, nempe corpore & ſanguine Dominico, quæ ſine omni dubitatione ſunt æterno patri acceptiſſima (vt qui 2. Pet. 1. in vnigenito ſuo ſibi bene complacuit) ſed vt eſt etiam poſitum in *actione* Sacerdotis, qui offert. In hoc enim vertitur cardo controuerſiæ.

Cuius ut ſtatus rectius percipiatur adhuc ſciendum eſt, oblationem ſiue ſacrificium corporis & ſanguinis C Dominici, ut actio ſiue officium quoddam eſt, conſiderari biſariam poſſe. *Primò* quaſi *ſpecificè*, ea nimirum ratione præciſè, qua opus eſt quoddam Sacerdotis tanquam miniſtri CHRISTI, qui vt ex patrum ſententia pòſt docebimus, principaliter offert. *Secundò* determinatè magis, &, vt dicitur, *in indiuiduo;* vt eſt videlicet actio Sacerdotis *talis:* nempe boni, aut mali: vnde quoque rectè, aut perperam (ob circunſtantiã aliquã modi vel finis, vel tẽporis uel perſonæ prauam) offerẽtis, &c.

Hic priori modo, de quo omnis controuerſia eſt, Sacrificiũ corporis & ſanguinis Dominici cogitamus, cũ aſſerimus hoc *Sacrificium* pro ea etiam actione acceptum, rectè fieri. Nam ſi poſteriori modo cõſideretur, nihil in alterutram partem de ipſo pronũciari vniuerD ſè poteſt, cùm conſtet pro diuerſa ratione circumſtantiarum poſſe illud *in indiuiduo* nunc bene, nunc prauè peragi.

Quare ſacrificium Miſſæ pro oblatione etiam acceptum bonum & legitimum eſſe ſic dicimus, quomodo generatim dicere ſolemus, adminiſtrationem Baptiſmi vel alterius Sacramenti bonam & rectam eſſe ſecundùm *ſpeciem ſuam*, ijs circumſtantijs particularibus cogitatione circumſcriptis, ex quibus non eſt vllum dubium, quin contingat eam adminiſtrationem & bonum, & prauum opus in indiuiduo exiſtere.

Hunc in modum aſſertio noſtra explicata eò iam à nobis validius comprobabitur, quò non recentibus argumentis vtemur; ſed ueteribus orthodoxorum PaE trum, quæ propter Sectariorum recentes cauillationes, denuò à Kemnitio, & Herbrãdo & alijs repetitas, ipſi etiã cõſtituimus denuò proponere, & nõnulla luce fortaſſis addita, confirmare, ut eorũ vim grauiſſimã atque põdus ab iſtorũ inani leuitate defendamus. Quod fiet tum cõmodius, tum breuius, ſi ordine ac ſimpliciter Catholicæ ſententiæ fundamentis in aptam probationem ſiue argumentorũ formam redactis, è veſtigio quid iſti ad ſingulorum eneruandam vim opponant, ſubijciamus depellamuſque, atque adeò illa etiam refutemus, quæ vrgent peruerſiſſimè, vt abſolutè euincãt, hoc ſacrificium ex ipſa officij ratione eſſe peruerſum.

Probatur

Probatur I. ex Inſtitutione Euchariſtiæ, & varijs eius circumſtantijs, legitimum eſſe Miſſæ Sacrificium. §. 7.

PRIMA PROBATIO. Quod eſt à Chriſto inſtitutum & imperatum, id ſine omni controuerſia legitimũ diuinæque voluntati acceptum eſt. Inſtituit autem & imperauit CHRISTVS ſui corporis & ſanguinis ſacrificium, inquiẽs Lucæ 22. & 1. Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem.* Eſt igitur id legitimum ſacrificium. Propoſitio minor non ſolùm authoritate Patrum, qui (vt videbimus) magno conſenſu præceptũ illud Dñi eã etiam vim habuiſſe intellexerunt, ſed ẽt ex varijs loci circumſtantijs cõprobanda eſt; ne quid præterea Herbrandus & Kemnitius & alij Sectarij requirãt, qui, nobis nihil repugnãtibus, dicunt, ex circumſtantijs ſubiectaque materia diiudicandum eſſe, num alicubi verbum, *facere*, ſignificet ſacrificare ſeu offerre.

I. Verbũ n. Chriſti, *Hoc facite*, ad omnia præcedentia, non ſolùm quæ actionẽ tunc præſentem, ſed etiam quæ actionem futuram ſignificarent, ut ſuprà docuimus, referri debet. Præceſſerat autẽ inter cætera: *Quod pro vobis tradetur*, id eſt, dabitur atque offeretur in cruce in *odorem ſuauitatis*, vt Apoſtolus ad Eph. 5. interpretatus eſt. Eſt igitur vis etiam illius præcepti, ſacrificate & offerte vos item, ut licet, idem corpus eundemque ſanguinem meum, nimirũ modo *incruento*, ſicut ſuprà etiam §. 4. concluſimus, quò eſt iſtis redeundum, ſi volunt hæc, quæ iam dicimus, oppugnare.

II. Quod Chriſtus fieri iuſſit, id ad commemorandam ex ipſius *facti* ſimilitudine atque repræſentatione, eius in cruce oblationem, qua inſigni erga nos caritate tradidit ſe morti pro nobis, fieri imperauit; vt ex ipſius Domini verbis conuenienter doctrinæ & Apoſtoli interpretationi ſuprà demonſtrauimus. Hoc autem fieri niſi per *oblationem ſimilem* non poteſt; quemadmodum conſentiente etiam ſcripturarum analogia, quam indicauimus ſuprà §. 4. eſt à nobis probatum. Igitur vt etiam offeremus imperauit, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.*

III. Id Chriſtus fieri iuſſit, quod ipſe tunc primus Euchariſtiam conficiens & exhibens, erga eam geſſiſſe cognoſcitur; exceptis illis circumſtantijs, quæ aliunde tunc in Chriſti facto concurrerunt; quæq; non propriè verbis, quibus actio Domini narratur, ſignificantur geſtæ; ſicut copioſè ſuprà §. 4. diſſeruimus. Item eo excepto, quod neceſſe fuit eſſe Domini proprium. Vt quòd non alienum, ſed *ſuum* corpus & ſanguinem conſecrauit; ꝙ ipſam item Euchariſtiam tunc eiuſque vſum poteſtate ſua, quam Theologi vocãt *excellentiæ*, inſtituit. In cœna autem Chriſtũ ſe te *incruentè* ſub panis vinique ſpeciebus æterno patri ſacrificauiſſe, non modò Concilij Tridentini Patres ſeſſ. 22. cap. 1. ſed etiam ante mille & trecentos annos CYPRIANVS lib. 2. epiſt. 3. ad Cæcilium ex receptiſſima procul dubio Eccleſiæ ſententia ſcripſit. *Si,* inquit, IESVS CHRISTVS *Dominus & Deus noſter, ipſe eſt ſummus Sacerdos* DEI *patris, & ſacrificium Deo patri ſe ipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui cõmemoratione* PRÆCEPIT, *vtique ille Sacerdos* VICE *Chriſti uerè fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit, imitatur, Et ſacrificium verum & plenum tunc offert in Eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre ſecundùm quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe.* Ex quibus & alijs cõcludit, in vino Chriſti ſanguinem conſecrandum & offerendum eſſe, quoniam ita Chriſtus *conſecrauit & obtulit.*

In quam ſententiam luculenter ſanè B. Gregorius NYSSENVS in oratione 1. de ſancto feſto paſchæ & reſurrectione Dñi ante mille quoque ducentos annos: *Pro ineffabili arcanoque, inquit, ſacrificij modo, ſua diſpoſitione & adminiſtratione præoccupat ineptum violentum,*
A *ac ſeſe oblationem & victimam offert pro nobis Sacerdos ſimul & Agnus* DEI, *qui tollit peccata mundi. Quando hoc accidit? cùm ſuum corpus ad comedendum & ſanguinem ſuum familiaribus exhibuit ad bibendum.*

Atque his longè antiquior, idemque grauiſſimus teſtis CLEMENS Romanus in Apoſtolorum perſona lib. 8. conſt. Apoſtolicarum, cap. 36. *Primus,* inquit, *natura pontifex vnigenitus Chriſtus, non ſibi honorem rapuit, ſed à patre conſtitutus eſt, qui factus pro nobis homo, hoſtiam* SPIRITVALEM DEO SVO *eidemque patri* ANTE PASSIONEM *offerens cõſtituit nobis ſolus, ut hoc faceremus, &c.*

Quod vt aliorum Patrum teſtimonia prætercam ex ipſo etiam Chriſti facto, ſicut ab Euangeliſtis narratur, manifeſtè conuincitur. Oſtendimus enim ſuprà,
B §. 2. tunc verè ſacrificium offerri, cum res aliqua peculiari modo mutatur, & conficitur in eum finem, vt per eam ipſam immutationem & confectionem cõcilietur DEO gloria, hoc eſt, exiſtimatio ipſius maieſtate digna: Non eſt autem dubium quin hunc in finem etiam, & quidem præcipuè, Chriſtus Dominus (qui paterna gloria nihil habuit in opere vllo antiquius) corpus & ſanguinem ſuum in cœna peculiari modo confecerit & Sacramentaliter, vt ita dicam, immutauerit, cùm ſub ſpeciebus panis & vini ſe ipſum ſiſteret, ut ex Euangeliſtis antea probatum eſt. Obtulit igitur incruentum corporis & ſanguinis proprij ſacrificium.

Neque verò eadem ratio de alijs miraculis eſt, quibus Chriſtus, paternam gloriam etiam ſpectans, res ali-
C quas immutauit. Etenim eiuſmodi operibus gloriã ille patri ſuo conciliare voluit, non ipſa præcipuè imitatione ſiue *confectione* rerum, ut ſubiectæ erant diuino *dominio* (quod ſuprà §. 2. docuimus propriè pertinere ad Sacrificium) ſed inprimis oſtenſione manifeſta ſuæ potentiæ, aut etiam ipſo beneficio tẽporali, quod eiuſmodi operib. ex miſericordia & charitate hominibus impertiebat. In eo autẽ facto, quod Chriſtus in cœna circa panem, & vinum geſſit, præcipuum fuit ipſa corporis & ſanguinis Dominici ſub ſpeciebus panis & vini *confectio*, ad diuinam gloriam ordinata. Quare meritò ad id factum præ alijs, quæ Chriſtus item mirabilia geſſit, ſacrificij rationem accommodamus.

Ex quo intelligitur myſterio nõ vacare, quod apud
D Lucam verbis præſentis temporis legimus Dominum dixiſſe: *Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis* DATVR: (ſi verbum Græcum latinè reddamus) *Et Hic eſt calix noui teſtamenti in ſanguine meo, qui pro vobis* FVNDITVR. Admonere namque ea loquendi formula nos ſpiritus ſanctus voluit, vt id verbum Chriſti nõ tm̃ ad futuram oblationem in cruce, ſed ẽt ad *præſentem*, qua ſeſe in ipſa cœna obtulit, referamus. Cùm enim vtroque modo, vt probatum eſt, ſe Chriſtus obtulerit; ad vtramque oblationem verbum illud referri põt ac debet, ſcilicet ad futuram tranſlatè per figuram Enallagen, ad præſentem autem *propriè*, vt paulò poſt in explicatione cauillationis cuiuſdam Herbrandinæ, qua eſt vſus etiam Kemnitius, repetendum erit.

E IV. Eius myſterij quod in Euchariſtia Chriſtus inſtituit & commendauit, figura fuit, vt plerique Patres animaduerterunt, vetus Iudæorũ Paſcha; Quã ob cauſam non niſi veteri paſchate eadem in cœna celebrato. Euchariſtiã inſtituit & celebrauit, velut nouũ paſcha, in memoriã tranſitus ſui ex hoc mundo ad Patrem, vt compleret nimirum figuram veritate. Ita enim CHRYSOSTOMVS in ſer. de prod. Iudæ. *Ille,* inquit, *agnus vmbra fuit, hic veritas. Sed poſtquã ſol iuſtitiæ radiauit, vmbra ſoluitur luce. Et ideo* IN IPSA MENSA *vtrũq; paſcha & typi & veritatis celebratũ eſt. Nã ſicut pictores pingẽdã tabulam veſtigijs quibuſdam adumbrare conſueuerunt: ita Chri-*

ſtus fecit in menſa: & typicum paſcha deſcripſit, & paſcha veritatis oſtendit. Cui ſententię conuenienter alibi idem Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. indicat (ut etiam Tertull. lib. 4. contra Marcion. Eſychius lib. 2. in Leuit. cap. 8. Paſchaſius lib. de corp. & ſang. Domini ſub finē) non illud vetus præcipuè, ſed hoc nouum paſcha, nempe ſuum corpus & ſanguinem, ſub ſpeciebus panis & vini, fuiſſe illud, quod Chriſtus affirmauit, *deſiderio ſe deſiderauiſſe cum diſcipulis ſuis manducare, antequam moreretur*, ſuumque proinde corpus & ſanguinem ſub eiuſmodi ſpeciebus ſumpſiſſe ipſum, priuſquam diſcipulis ſuis porrigeret.

Certùm autem eſt, ad veteris paſchatis cæremoniā non tm̄ eſum agni, ſed inprimis eius etiam *oblationem* atq; *ſacrificium* ſpectaſſe. Ita.n. præcepit Dn̄s Exod. 12. *Ite tollentes animal per familias veſtras &* IMMOLATE *phaſe.* Et infrà. *Cùm dixerint vobis filij veſtri quæ eſt iſta religio? Dicetis eis,* VICTIMA *trāſitus Domini eſt, &c.* Apertiùs autem Numer. 9. *Si quis autem & mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen nō fecit phaſe, exterminabitur anima illius de populis ſuis, quia* SACRIFICIVM DOMINO *non obtulit tempore ſuo, peccatum ſuum ipſe portabit.*

Cùm igitur inter legalem vmbram & corpus; inter figuram & veritatem, ſimilitudinem eſſe oporteat; conſequitur, Chriſtum Dominum, cùm ſacram Euchariſtiæ cæremoniam inſtituit, cuius phaſe vetus fuit figura, non tantùm inſtituiſſe, vt Euchariſtia ederetur, ſed etiam vt ſacrificaretur.

V. Fatentur etiam aduerſarij, ſæpenumero verbum FACERE, cùm de cultus agitur cæremonijs, tantūdem valere quantum SACRIFICARE, ſi aliunde ſuppetant indicia, quæ oſtendant, eā huic verbo vim atque ſententiam eſſe ſubiectam. Vt Exod. 29. *Hoc eſt quod facies in altari: Agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter.* Atq; item Leuit. 23. *Facietis & hircū pro peccato, duoſq; agnos anniculos.* Et apud Matthæum, cap. 26. Dominus: *Scitis quia poſt biduum paſcha fiet.* Pro quo apud Marcum, cap. 14. legimus, *paſcha immolari:* & apud Lucam Lucæ 22. *occidi.* Et poeta: Cùm faciā vitula pro frugibus, ipſe venito. In propoſito autem noſtro, vt verbum Chriſti, *Hoc facite*, ſacrificationem etiam ſignificare intelligamus, præter alias inſtitutionis circumſtantias, quas hactenus indicauimus, illud etiam mouere debet, ꝙ cum Dn̄s imperare voluerit non tm̄ ſacrificium, ſed *actionē hanc totam & cultus cæremoniam*, ea quidem ratione, qua fusè §. 3. declarauimus; conſentaneum fuit, ut vteretur generali verbo, *Facite*, quod ſacrificationem & reliqua comprehenderet.

Confirmatur iudicio & auctoritate Patrum ſuperior probatio ex Inſtitutione ducta. §. 8.

QVAE ex Inſtitutione hactenus attulimus apud eos, qui perfidia & hæreſi non penitus obdurue-runt, & mediocri iudicio præditi ſunt, nō dubito, quin plus ponderis ſint habitura, ut cum Eccleſia Catholica credant, Chriſtū generali verbo, *Hoc facite*, etiam ſacrificationē complexum fuiſſe, quàm Sectariorum nugæ (de quibus poſt viderimus) vt cum illis abnegent hanc Eccleſiæ fidem. Si qui autem ſunt, qui de re iudicare ipſi aut nolint, aut non poſſint, malintque niti alieno iudicio & authoritate, quod ad ſenſum attinet verborū Chriſti; hos precor, ut ne velint iudicium authoritatémque Sectariorum leuiſſimam iudicio veterum Eccleſię patrum authoritatique grauiſſimæ anteponere, qui ſacrificium etiam Chriſtum imperaſſe, cùm diceret; Hoc facite, multò verius, quàm iſti intellexerunt.

Etenim CLEMENS Romanus lib. 5. conſtit. Apoſto-A licatum, cap. 18. in Apoſtolorum perſona ſic inquit: *Excitato Domino à mortuis, facite ſacrificium veſtrum, de quo vobis per nos conſtituit, inquiens: Hoc facite in meam commemorationem.* Ac paucis interiectis, ad cæremoniā agni paſchalis tanquàm ad figuram huius ſacrificij alludens; *Et ſit*, inquit, *hoc vobis legitimum ſempiternum* (ſicut de phaſe DEVS conſtituerat) *vſque ad conſummationem ſeculi, donec veniat Dominus.*

Idem etiam aſſerit lib. 8. conſt. Apoſt. cap. 36. *Primus, inquit, natura pontifex vnigenitus Chriſtus, nō ſibi honorem rapuit, ſed à patre conſtitutus eſt. Qui factus pro nobis homo hoſtiam ſpiritualem* DEO *ſuo eidemque patri ante paſſionē offerēs, nobis conſtituit* SOLIS, *ut hoc faceremus: cùm eſſent alioqui nobiſcum alij etiam ex eorum numero, qui in ip-B ſum crediderant.* Poſſuntne hæc detorqueri ad ſacrificium Chriſtianis omnibus commune?

Item eodem lib. 8. conſt. Apoſt. cap. 5. idem vir Apoſtolicus ex Apoſtolorum ſententia formam precationis in ordinatione Epiſcopi facienda præſcribens: *Da, inquit, ipſi Domine oipotens participationem Spiritus ſancti, ut habeat poteſtatem remittendi peccata, &c. placendiq; tibi in manſuetudine & corde mundo, offerendo tibi ſine culpa ſemper & ſine crimine ſacrificiū mundum, &* INCRVENTVM *quod per Chriſtum* CONSTITVISTI *myſterium noui teſtamenti in odorem ſuauitatis.*

Item S. MARTIALIS in Epiſt. ad Burdegalenſes, cap. 3. *Quod Iudæi, inquit, per inuidiam immolauerunt* (corpus Chriſti immaculatum) *nos in ara ſanctificata ſalutis* C *noſtræ cauſa proponimus* (paulò ſuperiùs dixerat, *cuius corpus & ſanguinē offerimus, in vitā æternam*) *hoc ſolo remedio ſcientes vitam nobis præſtandam & mortem effugiendam: Hoc enim ipſe Dominus noſter* IVSSIT *nos agere in ſui commemorationem*

Sanctus quoq; DIONYSIVS Areopagita & ipſe vir Apoſtolicus libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. 3. verſus finem: *Laudans autem Sacerdos*, inquit, *cultum diuinarum actionum & inuiſibilem contemplationem intellectualibus oculis inſpiciens, in Symbolicam* (id eſt, non cruētam, ſed cruentæ, repræſentatiuam) *ſacrificationem venit.* ET HOC DEO TRADENTE, &c. *ſacrè ad ipſum reboāsː Tu dixiſti* (*Lucæ* 22.) HOC FACITE *in meā recordationē.*

Nec aliter inſtitutionem dominicam intellexit anti-D quiſſimus ēr pater Alexander Romanus Pontifex & martyr, qui anno 119. floruit, Epiſt. 1. decretali ad omnes orthodoxos: *Ipſa enim*, inquit, *veritas nos* INSTRVIT *calicē & panem in Sacramēto offerre, qn̄ ait, Accepit* IESVS *panem & benedixit, deditque diſcipulis ſuis dicens; accipite & manducate; hoc eſt.n. corpus meum, quod pro vobis tradetur: ſimiliter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, &c.*

S. IVSTINVS Martyr, anno Domini 140. in dialogo cū Triphone aduerſus Iudæos. *A nemine, inquit,* DEVS *hoſtias accipit niſi à Sacerdotibus ſuis: vniuerſos igitur, qui per nomen iſtius offerunt ſacrificia, quæ* IESVS CHRISTVS FIERI TRADIDIT *in Euchariſtia panis & poculi, quæ in ōi loco à Chriſtianis fiunt,* DEVS *prœuertens, ſibi grata eſſe teſtatur. Quæ autē à vobis* (Iudæis) *offeruntur renuēdo abijcit,* E *inquiens; ſacrificia veſtra non ſuſcipiam de manibus veſtris.*

S. IRENÆVS Chriſti Martyr & pater Apoſtolicus lib. 4. aduerſus hæreſes, cap. 32. *Noui teſtamenti nouam* DOCVIT *oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in vniuerſo mundo offert* DEO.

S. CYPRIANVS lib. 2. epiſt. 3. IESVS CHRISTVS (inquit) *Dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus Sacerdos* DEI *patris, &* SACRIFICIVM DEO *patri ipſe primus obtulit & hoc fieri in ſui commemorationem* PRAECEPIT.

AMBROSIVS in cap. 10. Epiſt. ad Hebræos: *Pontifex noſter ille eſt, qui obtulit hoſtiam nos mundantē. Ipſam offerimus nūc, quæ tunc oblata quidē conſumi non poteſt. Hoc autē*

quid

quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum eſt. Hoc enim facite, inquit, (Lucæ 22.) in meam commemorationem.

Et contra Fauſtum Manichæum S. AVGVSTINVS lib.20. cap.21. in idem Domini præceptum inſtitutionemq; intuens: *Sacrificare*, inquit, *martyribus dixi* (eſſe peccatum) *non dixi, ſacrificare* DEO *in memorijs martyrũ, quod frequentiſſimè facimus, illo duntaxat* RITV, QVO SIBI SACRIFICARI NOVI TESTAMENTI MANIFESTATIONE PRÆCEPIT.

Ac rurſus Epiſt.5. ad Marcellinum. *Aptum fuit*, inquit, *primis temporibus* (veteris teſtamenti) *ſacrificium, quod præceperat* DEVS, *nunc autem non ita eſt; aliud enim* PRÆCEPIT, *quod huic tempori aptum eſſet*.

PRIMASIVS etiam Vticenſis Epiſcopus, qui Auguſtini diſcipulus fuit, in cap.10. Epiſt. ad Hebr. *In hoc*, inquit, *differt ab illo veteri ſacrificio ſæpiùs repetito iſtud* NOSTRVM, (quod paulò ſuperiùs dixerat, *aſſiduè offerri* in Eccleſia) *quia iſtud eſt veritas, illud figura: iſtud perfectum reddit hõiem illud minimè: & iſtud nõ cauſſa infirmitatis ſuę repetitur, ſed in commemorationem paſſionis Chriſti, ſicut ipſe dixit:* (Lucę 22.) *Hoc facite in meam commemorationem.*

HAYMO in cap. 5. Epiſt. ad Hæbr. *Chriſtus factus eſt Sacerdos non temporalis ſed æternus: nec offerens victimas legales, ſed inſtar illius* (Melchiſedech) *panem & vinum, carnem videlicet & ſanguinem ſuum, de quibus ipſe dixit, caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Iſta quoq; duo munera, panem videlicet & vinum*, COMMISIT ECCLESIÆ SVÆ IN MEMORIAM SVI OFFERENDVM.

ISIDORVS Epiſcopus Hiſpalenſis lib. de vocatione gentium ad Florentiam Sororem ſuam, cap. 26. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, hoc eſt*, inquit, *iuxta ritum huiuſmodi ſacrificij, quod & in paſſione perficiens Chriſtus impleuit, quodq; etiam & Apoſtolos in commemorationem ſuam* FACERE IVSSIT. ANSELMVS, in comment. cap.11. prioris ad Corinth. *Vos*, inquit, *Sacerdotes facite, id eſt ex pane corpus meum per myſtica verba conſecrate in memoriam paſſionis meæ, vt recogitetis eam, dum iſtud* SACRIFICIVM *obtuleritis*.

Hoc autem præceptum Chriſti ab Eccleſia fideliter obſeruari, Miſſæ canon declarat, cuius eã partem, quæ huc ſpectat, penè ad verbum AMBROSIVS ante annos mille ducentos tanquam in Eccleſia iam olim receptiſſimam recitauit lib. 4. de Sacram. cap. 6. propoſito.n. Dominico præcepto his verbis: *Quotieſcunq; hoc feceritis, toties mei cõmemorationem facietis, donec iterum veniã:* tanquam Eccleſiæ obedientiam è veſtigio indicans, ſubiungit: *Et Sacerdos dicit, Ergo memores eius glorioſiſſimæ paſſionis, et ab inferis reſurrectionis & in cœlum aſcenſionis, offerimus tibi hanc immaculatam hoſtiam, rationabilem hoſtiam, incruentam hoſtiam, hunc panem ſanctum, & calicem vitæ æternæ: & petimus & precamur, ut hanc oblationem ſuſcipias in ſublimi altari tuo per manus angelorum tuorum.*

Reſpondetur ad obiectiones contra ſuperiorem probationem ex Inſtitutione ductam. §. 9.

SED non eſt pluribus teſtimonijs onerandus lector: illa nunc videamus, quæ obijciunt aduerſarij, vt argumenti noſtri ex Chriſti inſtitutione atq; pręcepto ducti tantorumque & tot teſtium iudicio & confeſſione hactenus à nobis confirmati, vim infringant.

I. Præcipua & vnica ferè Herbrandi obiectio eſt, in diſp. contra Miſſ. num.4.6.8.9.10.&c. quòd *nullum*, inquit, *ex verbis, quibus inſtitutio Dominicæ cœnæ narratur, ſignificat, Miſſam vel ſacrificium aut oblationem* DEO *patri cœleſti factam, vel faciendã*. Hoc iſte paſſim, & Kẽnitius in examine ſeſſ.22. contra arg.4. & Caluinus li.4. Inſtit. cap.18. & alij, abſque vlla tñ probatione inculcant; niſi

A quod loco probationis ſubinde principium petunt, admodumq; inſulsè errorem ſuum reſumũt, vt cùm Herbrãdus ſubiungit: *Si verba inſtitutionis inſpexerimus, nullum inuenimus ſacrificium. Nihil tale verba præ ſe ferunt: Non enim Deo patri cœleſti obtulit ſe ſe, ſuumque corpus & ſanguinem, ſed diſcipulis ſuis dediſſe comedendum, non autẽ offerendum* (attendat obſecrò lector, quoties iam breui hac oratione, quod erat probandum, aſſumpſerit) *ſcribitur*. Nam quod probatiunculas aliquas uidetur admiſcere, illæ ad aliam quæſtionem pertinent, videlicet nũ ſit à Chriſto inſtitutum *propitiatorium* ſacrificium, de quo poſtea differendum eſt.

Nunc quod attinet ad verba Cœnæ, quæ iſti vrgent, breuiter RESPONDEO: Sectarijs qui non conſueuerũt intellectu rationeq; ad res ipſas vocabulis ſignificatas B penetrare, ſed aurium tm̃ iudicio vocabulorum ſonum percipere, de vocabuliſq; tantùm diſſerere, ſicut cæcus de colore diſputans; nihil eſſe mirum, ſi verba inſtitutionis Euchariſtiæ *ſacrificium* non ſignificent: verum.n. eſt, ibi ſacrificij *vocem* auribus non inſonare, quod iſtis eſt non ſignificati ſacrificium. Eccleſiæ autem patribus orthodoxis, quos citauimus, quoniam ſacrificij rationem probè tenebant, & actionis Dominicæ circumſtãtias, quas antè proſecuti ſumus, expenderunt, omnino verba inſtitutionis, ſimul animaduerſa & collata, ſignificarũt *ſacrificium*, hoc eſt, Chriſti actiones duas, in quarum vnaquaq; ineſt ipſiſſima ratio ſacrificij: videlicet *confectionem ſiue immutationem* Sacramentalem ſui corporis & ſanguinis ad gloriam æterni patris indicatam C illis verbis, *Hoc eſt corpus meum, &, hic eſt ſanguis meus*, & *oblationẽ* in cruce, ſignificatã illis alijs verbis *quod pro vobis tradetur*. Quare cùm poſt hæc omnia Chriſtus ſubiunxit: *Hoc facite in meam commemorationem*; præceptũ etiam ſimiliter ſacrificandi dedit, vt rationibus ex ipſo textu ductis, grauiſſimoq; patrum iudicio confirmatis, euicimus. Quod cum ita ſit; ignorantiſſimè iſti iactitãt, nos filij DEI teſtamentum ſuperordinare & corrumpere, nec ex prima inſtitutione ſacrificium noſtrum cõfirmare ac defendere nos poſſe; quia videlicet non *legitur ibi ſacrificium*.

Quæ probatio iſtorum ſi valeat; pari ratione concludendum erit, Chriſtum in cœna ne Sacr̃m quidem Euchariſtiæ inſtituiſſe, ſed *meram cœnam* duntaxat, qualẽ D iſti habent. Vbi.n. Apoſtolus, aut Euãgeliſtarum aliquis, mentionem vllam Sacramenti in Euchariſtię Inſtitutione facit? Tantum *rem ipſam* indicant. In qua quidem & Sacramenti & ſacrificij rationem animaduertere, æquè facilè eſt ijs, qui rationem Sacramenti & ſacrificij nouerunt. Prædicantes autem Sectarij cum Sacramentum admittunt, ſacrificium verò negant oſtendunt, ſe planè nec Sacr̃i nec ſacrificij rõnem compertã habere, ideoq; quaſi fortè fortuna, vt in cæteris omnibus cæcorum inſtar, alterum complecti, alterum declinare, cùm rõ verę fidei & ſolidę Theologię æquè vtriq; ſuffragetur. Verùm ſic illis accidat neceſſe eſt, qui cùm malint ſpiritu erroris duci, à Diaboloq; captiui ad ipſius voluntatem teneri, quàm iudicium proprium capE tiuare in obſequium fidei, dono ſunt fidei & ſcientiæ ſanctorum deſtituri, ſolamq; habent pro ratione hæreſim. Sed ad reliquas iſtorum obiectiones pergamus.

II. Chriſtum ſe ſe in cœna non obtuliſſe inde probãt, *quod nec patrem*, inquit Herbrandus, *alloquitur in ea, ſed cum diſcipulis ſermo ipſi eſt; his dat, qui & accipiunt, verùm non vt offerant*.

RESPONDEO. Primùm, ſi maximè Chriſtus ſeſe non obtuliſſet in cœna, tñ alię circũſtãtiæ à nobis antea indicatæ ſuppetunt, vnde probemus, ipſum ſui corporis & ſanguinis ſacrificium Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus

bus mandauiſſe. Etſi.n. quod ipſe circa Euchariſtiam fecit, à nobis item, vt antea expoſuimus, fieri iuſſerit, neque quidquam aliud qd huic repugnet facere liceat, ſicut Cyprianus li.2. epiſt.3. rectè diſputat; non tñ iuſſit *illud ſolùm* fieri. Iuſſit.n. Euchariſtiam celebrari *in memoriam paſſionis ſuæ* adeoq; illius recordationem fieri, nec tñ ipſe eam ſimiliter celebrauit, cùm nequiuerit in memoriam tunc reuocari, quod geſtum nondum erat. Sic iubere ét potuit oblationem crucis à nobis, modo quo poteſt, incruentè repeti, quam paulò pòſt futuram cõmemorauit, dicens: *Quod pro vobis tradetur*; etiamſi ipſo cœnæ tempore nondum ſe ſacrificauiſſet.

Sed quoniam ſacrificium quoq; *incruentum* ab ipſo Domino in cœna factum, noſtræ cauſſæ certiſſimum firmiſſimumq; fundamentum eſt, tametſi non *vnicum*, (vt ſuo more mendaciter ſcripſit Kemnitius in exam. ſeſſ. 22. ad arg. 4.) dicimus deinde, Herbrandum in eo, q̄ aſſumit, Chriſtum cum patre tunc non eſſe loquutũ, Euãgelio aduerſari; in eo autem, q̄ inde colligit, ipſum ſeſe patri non obtuliſſe, inſcitiam ſuam luculenter prodere *Accepit*, ait Euangeliſta, *panem & gratias egit*. Certè non diſcipulis gratias egit, ſed æterno patri. Qd ſi patri gratias egit, procuIdubio patrem eſt etiam alloquutus. Quãquam non recenſuerunt quidem Euangeliſtæ, ſicut alias, verba, quibus in ea gratiarũ actione eſt vſus. Quod ſi maximè nulla tunc verba feciſſet ad patrem, tamen non liceret inde colligere, ipſum patri nihil obtuliſſe. Docuimus.n. ſuprà § 2 ſacrificium nõ in verbis ſed in reali immutatione rei ad Dei gloriam conſiſtere, & quemadmodum animi motu imprimis res aliqua offeratur Deo, ſi per illam quis velit dignam exiſtimationem conciliare diuinæ maieſtati. Ex quibus perſpicuũ eſt, Chriſtum Dominum vt ſeſe ſub panis viniquе ſpeciebus mirabiliter immutatum ſeu confectum æterno patri vel antè, vel in *ipſa* actione obtulerit, nullis verbis indiguiſſe. Sicut etiam noſtra oblatio non verbis præcipuè, quæ quidem oblationem *ſignificent*, ſed ipſa *ſacra actione* ad gloriam Dei exercita continetur, vt ſuprà indicauimus.

III. Probant iſti præterea, Chriſtum in cœna non obtuliſſe ſacrificium; quia tunc non opus fuiſſet poſtea in cruce pati pro peccatis noſtris.

Sed hoc facillimè expeditur. Etſi.n. Chriſtus ſacrificio cœnæ incruento (ſicut & quolibet alio opere ex ijs, quæ in vita geſſit) cùm infinitæ dignitatis fuerit, potuerit humanum genus redimere; tamen quia ad eum effectum illud non ordinauit, neceſſe fuit, ipſum ſm conſilium ſuum atq; etiam voluntatem æterni patris in cruce demum ſoluere integrum precium noſtræ redemptionis eo modo, quo infrà ſumus explicaturi. Et nihilominus tamen ſacrificium illud cœnæ quadantenus etiam ad remiſſionem peccatorum valuit; ea videlicet ratione, qua infrà quoque (ſalua prærogatiua ſacrificij crucis quo redempti ſumus) oſtendemus, valere ad eum effectum ſacrificium Miſſæ.

IV. Quod apud Lucam verbis præſentis temporis Christvs inquit: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis* Datvr. Id ad ſacrificium præſens qd in cœna Chriſtus obtulerit, accommodari non poſſe, neq; inde inſtitutionem ſacrificij Miſſæ ſuaderi debere, duabus rationibus Herbrandus contra Miſſam, num. 26. & 27. à Kemnitio ſeſſ. 22. ad arg. 8. ſumptis probare conatur. Primò, qm̃ *vſitata eſt*, inquit, *in ſcriptura ſacra numeri Enallage, qua non ſolùm præſentis ſed etiam præteriti temporis verba pro futuris vſurpantur*. Secundò, Quia *ſi hæc*, inquit, *ſubſtãtialia Miſſæ verba ſunt; qd pro vobis datur, &c. vt ſunt cœnæ Dñicæ; Miſſa prorſus ſacrificium erit nullum. Quia in Canone ea non habẽtur, ſed penitus in conſecratione ſunt omiſſa.*

Respondeo. Quod ad primum attinet, non negamus, verbum illud per Enallagen poſſe etiam referri ad oblationem, quæ tunc erat in cruce peragenda. Itaque fruſtra laborauit Herbrandus vt hoc probaret. Sed dicimus, poſſe ſimul ac debere idem verbum, iuxta *propriam* ſignificationem ad ſacrificium etiam præſens in cœna factum accommodari. Siquidem aliunde grauiſſimæ ſuppetunt rationes, vt intelligamus, tunc etiam Chriſtum ſeſe incruentè ſacrificauiſſe.

Illud autem quod deinde, de verbis ſubſtantialibus comminiſcitur, perinde ineptum eſt, ac ſi quis propterea, q̄ Baptiſmus ex illis Chriſti verbis confirmatur, *Euntes in mundum vniuerſum, &c. baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Matt. 28. & illis Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* colligeret, ſubſtãtialia verba Baptiſmi eſſe illa ẽt: *Euntes in mundum vniuerſum, &c. Baptizantes eos, &c.* Et; *niſi quis renatus fuerit, &c.* adeòq; Baptiſmum non valere, niſi miniſter etiam ea proferat ſimul cum illis: *Ego te baptizo.*

Intelligant ergo iſti, non illico ſequi, aliqua Scripturæ verba ad *ſubſtantiam* Sacramenti aut ſacrificij neceſſaria eſſe, ſi ex illis Sacramenti aut ſacrificij praxis cõprobetur; Sed ſi ex inſtitutione Chriſti, abſq; eorũ pronũciatione, Sacri vel ſacrificij praxis exerceri nequeat, vt ſuprà §. 4. explicuimus. Oblationis autem vſus non pendet à prolatione verborum illorum: *Quod pro vobis datur*. Vt.n. docuimus § 2. Euchariſtiã offerre, eſt Chriſti corpus & ſanguinem ad conciliandam Deo gloriã conficere, ſiue immutare Sacramentaliter. Immutantur autem ſic corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini per ſola verba conſecrationis, videlicet, *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt, &c.* cùm per ſeiſta ſola verè ſignificent, & efficiant, corpus & ſanguinem adeſſe ſub panis viniq; ſpeciebus. Neque verò opus eſt, vt ea immutatio ſiue confectio ad gloriam Dei referatur prolatione illorum verborum, *quod pro vobis datur*; cum id inprimis interno animi motu fiat.

V. Obijciunt etiam iſti, quòd Chriſtus non duas vel cœnas vel actiones diuerſas, in una & eadem cœna inſtituit. Quaſi fieri nequeat, vt eadem Euchariſtia tanquam Sacramentum ſumatur, & offeratur vt ſacrificium; ac proinde minimè hæ duæ diuerſæ actiones ſint à Chriſto inſtitutæ.

Responsvm verò eſt ſuperiùs §. 2. diuerſis rationibus rectè poſſe iſta duo in eandẽ rem conuenire. Quẽadmodum olim diuinitus fuit inſtitutum, vt idẽ agnus paſchalis vſurparetur & ad ſacrificandum (vt ſcriptura teſtatur Exod. 12. & Numer. 9.) & ad *veſcendum*, quod Herbrandus diſputat contra Miſſam, num. 46. ait Sacramẽti cæremoniam fuiſſe. Sic igitur Chriſtus voluit, ut Euchariſtia, cuius illa religio agni figura extitit, primò ſacrificaretur & deinde ederetur; vt ex ipſa inſtitutione, ſuffragante nobis contra Sectarios antiquitate, confirmauimus.

Neq; ita ſacrificatio & ſumptio Euchariſtiæ ſunt actiones diuerſæ, ut non poſſint propter ſubordinationem & dependentiã vnius ab altera (ſacrificatio.n. præcedat eſt neceſſe) reputari tanquam una totalis actio à Chriſto inſtituta. Quemadmodum actio miniſtri exhibentis Euchariſtiam, & actio laici eandem ſumentis, et ſi ſimpliciter non ſint una, tamen propter ſubordinationem vtraque eſt à Chriſto inſtituta tanquam pertinens ad vnum & eundem cultum Euchariſtiæ.

VI. Ei argumento, quòd etiam ex paſcha veteri duximus, Herbrandus contra Miſſam, num. 46. & 47. & Kẽnitius contra ſeſſ. 22. ad arg. 7. opponunt *primò*, quòd ex figura petitum argumentum non eſſet firmum.

Respondeo *primùm*, non figura tantum nos niti, ſed

ſed inprimis inſtitutione teſtamentaria Chriſti, quam inter cætera hæc etiam figura illuſtrat. Deinde ſimilitudinem figuræ cum ſignificata re argumentando concludere minimè leue genus probationis eſſe, cum non leui ſed graui ratione conſtat, rem quampiam fuiſſe ſignificatam per aliquam figuram. Nam & Apoſtolus 1. ad Cor. 9. & ad Galat. 4. eo argumentandi genere eſt uſus. Sacram autem Euchariſtiæ cæremoniam, ueteris paſchæ cæremonia figuratam fuiſſe, patres quos ſuprà citauimus eruditiſſimi & ſanctiſſimi affirmant.

Opponunt *ſecundò*, cæremoniam illam non Euchariſtici myſterij, ſed ſacrificij Chriſti in cruce figuram extitiſſe: iuxta illud 1. Corinth. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*. Et *quid verbis & teſtimonijs multis*, inquit Herbrandus, *eſt opus? Expreſsè Ioannes teſtatur cap. 19. Typum hunc agni paſchalis à Chriſto* NEQVAQVAM IN COENA, *ſed in cruce expletum, cum teſtimonium eius allegat ex Moyſe, Exod. 12. os non comminuetis ex eo*.

SED hoc ita expeditur. Fateor figuram illam, qua ex parte oblationem agni *cruentam* continebat in cruce impletam eſſe, ubi Agnus DEI qui tollit peccata mundi, eſt mactatus; id quod mendaciter Kemnitius more ſuo, ſcripſit à Pontificijs negari. Vt uerò in ea figura *oblatio ſacrificiumque* ſimpliciter & abſolutè erat circumſcripta iam per cogitationem mactatione *cruenta*, ſic in cœnæ quoque ſacrificio fuit incruentè completa, ut nos patres ſupra citati, quorum de Scripturis ſenſu iudicium, Herbrandi & Kemnitij iudicio anteferre debemus, ueriſſimè docuerunt.

Itaque Ioannes cap. 19. typum agni paſchalis in cruce fuiſſe expletum teſtatus eſt quidem: in cœna uerò *nequaquam expletum etiam fuiſſe*, quod Herbrandus peruersè aſſerit, minimè Ioannes eſt teſtatus. Imò CHRYSOSTOMO auctore, homilia de Ieiunio 1. paſchæ, ſacrificio Chriſti, in cœna ſub ſpecie azymi panis & uini, facto, paſcha uetus adimpletum eſſe teſtatus eſt Paulus in eo ipſo loco 1. ad Corinth. 5. quem imprudentes iſti pro ſe citant, ubi dixit; *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*, 1. Corinth. 5.

Et ſanè oblationem Euchariſtiæ à Chriſto factam, & ab Eccleſia deinceps iam inde ab initio repetitam, hoc loco Apoſtolum paſcha noſtrũ dixiſſe (ſiue ſimul & oblationem crucis intellexerit, ſiue non: de quo iam nolim contendere) præter Chryſoſtomi authoritatem contemni ſine ſtultitia nequit, illud etiam, q̃ è ueſtigio ſequitur, confirmat: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis, &c.* Hoc. n. accommodatiſſimè ſubiunxit Apoſtolus, ſi alluſit non tantùm ad ſignificationem Iudaici paſchatis azymorum, ſed etiam ad *panem azymum*, ſub quo paſcha non iam Iudaicum, ſed propriè *noſtrum*, Chriſtus, *immolatum* etiam incruentè fit.

Tertiò obijciũt, quòd *in allegoria illa agni paſchalis*, ut inquit Herbrandus, contra Miſſ. nu. 46. *non fuit ſacrificium propriè, ſed Sacramentum veteris populi*.

SED hoc paradoxon certiſſimè pugnat cum ſcriptura ſacra ſuperius citata, in qua nominatur cæremonia illa non ſolùm *victima* immolanda, Exodi 12. uerùm ẽt (quem locum præteriuit Herbrandus) perſpicuè *ſacrificium* Num. 9. quod Domino fuerit ſuo tempore ſub mortis comminatione offerendum.

Quare nihil Herbrandus proficit, cum de uno tantum Scripturæ loco Exodi 12. laborans, obijcit: quod uſitata translatio habet, IMMOLABIT eum omnis multitudo, in Hebræo eſſe שחט quod propriè, inquit, *mactare* ſignificat. Primùm enim ipſe ibidem fatetur, & uerum eſt, nihilominus uerbum id Hebraicum ſimul accommodari ſolere ad ſignificandam immolationem

A Sacrificij: quia ſcilicet non niſi mactata prius animalia DEO offerebantur.

Deinde quomodo interpretabitur illa uerba, quæ alio in loco, ſ. Numeri nono, de hac ipſa cæremonia paſchatis Hebraicè leguntur hoc modo: יהוה לא הקריב כי קרבן Pro his certè uerbis dubium non eſt, apud hebraicæ linguæ peritos, quin illa uerba latina propriè recteque ſint reddita: *Quia ſacrificium Domino non obtulit*.

At inquit, *non à Sacerdotibus Deo offerebatur, vt propitiatorium eſſet ſacrificium, ſicut iuge erat, ſed ab vniuerſa multitudine Iſrael mactabatur, vt habet textus, in memoriã liberationis ex Aegypto: Nihilque de eo Domino offerebatur, ſed totus comedebatur*.

Reſpondeo. Num illud fuerit ſacrificium propitiatorium (ſicut planè Chryſoſtomus fuiſſe ſignificat
B homil. 83. in Matth.) adeoque vt tale etiam, propitiatorij ſacrificij noſtrique figura; poſtea videbimus, cùm Miſſæ ſacrificium maximè propitiatorium eſſe confirmabimus. Illud quod ad tũm præſentem attinet iam dico; Vt maximè cõcedamus id, quod non ſatis exploratum videtur, ſcilicet cæremoniam agni paſchalis non à Sacerdotibus ſolis multitudinis nomine, ſed promiſcuè à populo vſurparam fuiſſe, tamen minimè inde ſequi, quod non fuerit verum ſacrificium. Etſi enim ſacrificium offerre externum præcipuè munus ſit delectorũ miniſtrorum; tamen vt ab illis ſolis offeratur, non eſt ex ratione & eſſentia ſacrificij; vt tomo 3. diſputat. 6. cum ſacrificij naturam explicaremus, eſt à nobis indi-
C catum.

Multò verò minus veritati illius ſacrificij paſchalis obſtat id, quod Herbrandus imperitè addidit, contra Miſſam, num. 46. in more fuiſſe, vt *totus* agnus comederetur: Quaſi verò offerre illis temporibus DEO pecudes, fuerit, ipſi relinquere aut totum aut partem ad veſcendum, vel ad alium vſum; vt idcirco, ſicut iſte argumentatur, offerri ei agnus ille nequiuerit, cùm *totus ab ſumeretur*. Hanc iſtorum inſcitiam ſuprà §. 2. redargui, vbi expoſui, quemadmodum ſacrificium offerre DEO ſit, rem ad maieſtatis diuinæ proteſtationem immutatione aliqua conficere: ideoque oblationem fieri poſſe quantumcunque res aut edendo, aut alio modo tota conſumatur.

D Poſtremò, quod ad hũc locum ſpectat ſatis ex dictis apparet, vanam eſſe cauillationem aliam Kemnitij, & Herbrandi, locis ſuprà citatis videlicet, ſi ex cæremonia illius agni argumentari velimus, concludendum eſſe pariter, ſacrificium Miſſæ non à Sacerdote tantùm, ſed à multitudine, & quidem cruentè, ſicut ille agnus, offerendum eſſe.

Nam vt ſm eas circumſtantias, veteris paſchæ figuram ad paſcha noſtrum minimè applicemus, facit tum ipſius rei impoſſibilitas; ſiquidem *Chriſtus reſurgens ex mortuis*, iam neq; mactari, neq; *mori* poteſt, ad Rom. 6. tum etiam inſtitutio Chriſti, qui ſolis dixit Euangelij miniſtris: *Hoc facite in meam commemorationem*.

Quanquam nonnullo ſanè modo ſm eas ipſas cir-
E cumſtantias correſpondet veritas figuræ. Nam multitudo etiam fidelium Chriſtianorum per Sacerdotes, vti conſtat ex canone Miſſæ, offert; & in hoc ſacrificio, qua ratione ſeparatim ſolum corpus ex vi conſecrationis panis, & ſolus ſanguis, ex vi conſecrationis vini cõficitur, cruenta Chriſti mors ſacramentali quadam eiuſdem mactatione, vt ſancti patres etiam loquuntur, repræſentatur ad viuum. Id enim vi conſecrationis ſpecierum fit, quod ſi ſolum fieret, Chriſtus verè moreretur: nam tunc ſub vna ſpecie ſolum corpus & ſeparatim; in altera, ſolus ſanguis poneretur: eaque ſeparatio ne diſſolueretur Chriſti vita. Sed tamen ea ipſa virtute diuina,

diuina, ex qua conſecrationis verba efficaciam habent, mirabiliter ſimul fit, vt per *concomitantiam*, cum corpore ſit coniunctus ſanguis ſub ſpecie panis, & cũ ſanguine coniunctum corpus ſub ſpecie vini, fiatque proinde ſacrificium incruentẽ: quoniam Chriſtus *iam non moritur*.

Cuius aſſertionis fundamentum ſitum eſt in ipſis verbis inſtitutionis Dominicæ. Oſtendimus.n.ſuprà, ex interpretatione Patrum, Chriſtum Dominum corpus ſuum ſub ſpecie panis confeciſſe illis verbis: *Hoc eſt corpus meum*, & ſanguinem ſub vini ſpecie illis: *Hic eſt ſanguis meus*; ſicut etiam Sacerdotibus, vt ſimiliter conficerent, iuſſit, ſubijciens: *Hoc facite*. Cùm autem verba per ſe non plus efficiant quàm per ſe ſignificant; ſit vt ex *vi* verborum conſecrationis *panis* ſolùm corpus, qđ illa ſignificant, ſub ſpecie panis; & *ex vi* verborum conſecrationis *vini*, ſolùm ſanguis, quem ſimiliter verba conſecrationis calicis ſignificant, ſub ſpecie vini conficiatur: Chriſto videlicet ſapientiſſimè ita inſtituente, vt magis ad viuum, eiuſmodi mactatione Sacramentali antè expoſita, mentis oculis Chriſti mors ſubijceretur. Sed prior probatio Catholicæ ſententiæ, quam duximus ex inſtitutione Dominica, ſatis hactenus confirmata atque defenſa eſſe videtur.

Probatur II. legitimum eſſe Miſſæ ſacrificium ex prophetarum vaticinijs: & primo ex vaticinio de futuro Chriſti Sacerdotio ſecundum ordinem Melchiſedech. §. 10.

SECVNDA PROBATIO. Si quod eſt prophetarum vaticinijs prædictum commendatumq; ſacrificiũ externum, id ſine vlla dubitatione eſt legitimum; Eſt aũt Miſſæ ſacrificium vaticinijs prophetarum prædictum & commendatum: Confitendum eſt igitur, illud eſſe legitimum. Minorem propoſitionem aſſumptam, de qua oĩs eſt cõtrouerſia, ſatis ſuperq; cõfirmabimus, ſi teſtimonia prophetarum aliquot, quibus ſunt præcipuè ad hanc rẽ ſancti patres vſi, repetiuerimus, ab iſtorumq; vindicauerimus corruptela, ex quibus ſacrificiũ aliquod externum, & illud quidem celebre, Deoq; gratum in Eccleſia Chriſti fuiſſe futurum, conſtet.

Nam cum ſit certiſſimum, vaticinia, ſi quæ ſint eiuſmodi, vera fuiſſe, adeoque iam eſſe completa per Chriſtum & Apoſtolos, qui Eccleſiæ ſtatum, iuxta illius perfectionẽ præcipuam, atq; formam in lege prophetiſq; adumbratam conſtituerunt; neceſſe eſt omnino ad Miſſæ ſacrificium, præter quod nullum aliud vnquam fuit ſacrificium externũ ab Eccleſia Chriſti ſolenniter vſurpatum, vaticinia iſthæc accommodare. Maximè cùm ſe rẽ ipſis ex teſtimonijs prophetarum appareat, non niſi in hoc ſacrificium ea conuenire poſſe.

I. Ordiar igitur ab illo teſtimonio, in quo abundantius volens DEVS oſtendere immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum. Etenim *iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*. Pſalm. 109. Quem locũ nolo meis ſed patrum verbis interpretari, vt eorum grauiſſimo iudicio conſtet, ſcripturam teſtimonium pro nobis dicere contra Sectarios.

S. AVGVSTINVS lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 17. *Ex eo*, inquit, *quod iam nuſquam eſt Sacerdotium & ſacrificiũ ſecundùm ordinem Aaron, & ubique* OFFERTVR SVB SACERDOTE CHRISTO, *quod protulit Melchiſedech, quando Geneſis 14. benedixit Abraham, quis ambigere permittitur de quo iſta dicantur?*

Ac li. I. contra aduerſarium legis & prophetarum cap. 20. *Dictum eſt*, inquit, *Iurauit Dominus, &c. Noue-* A *runt qui legunt, quid protulerit Melchiſedech, quando benedixit Abraham, & iam ſunt participes eius; vident* TALE SACRIFICIVM NVNC OFFERRI DEO TOTO ORBE TERRARVM, DEI *autem iuratio incredulorum* (Sectariorum) *eſt increpatio. Et quod Deum non pœnitebit, ſignificatio eſt quia hoc Sacerdotium non mutabit. Mutabit quippe Sacerdotium ſecundùm ordinem Aaron.*

S. HIERONYMVS etiam in epiſtola ad Euagrium, teſtimonio primùm Hippolyti, Irenæi, Euſebij Cæſarienſis, Euſebij Emiſſeni, Appollinaris, & Euſtathij docet, ordinẽ illum Melchiſedech, iuxta quem affirmat Propheta, DEI filium Sacerdotem eſſe in æternum, in eo etiam fuiſſe ſitum, quòd *non carnis & ſanguinis victimas immolauerit; ſed pane & vino, ſimplici puroque ſacrificio* CHRISTI *dedicauerit Sacramentum*. Deinde ſubiungit: B *Affirmat autem Apoſtolus, quod Aaron Sacerdotium, id eſt, populi Iudæorum, & principium habuerit & finem: Melchiſedech autem, id eſt, Chriſti &* ECCLESIÆ, *& in præteritum & in futurum æternum ſit.*

S. AMBROSIVS lib. 5. de Sacram. cap. I. (vide etiam lib. 4. cap. 3.) *Cognouimus*, inquit, *figuram iſtorum Sacramentorum* (Altaris) *Abrahæ temporibus præceſſiſſe, quando* OBTVLIT *ſacrificium ſanctus Melchiſedech.*

S. ISIDORVS lib. de vocatione gentium ad Florentiam ſororem ſuam, cap. 26. *Melchiſedech Sacerdos Dei excelſi cùm benediceret Abraham, panem & vinum Domino obtulit in ſacrificio ob myſterium futuri holocauſti. Hoc. n. ille primùm in typo filij Dei expreſſit, ad quem Pſalmiſta ex perſona patris: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordi-* C *nem Melchiſedech.*

Et his oĩbus antiquiòr multò CYPRIANVS lib. 3. epiſt. 2. *Quod Melchiſedech*, inquit, *typum Chriſti portaret, declarat Spiritus ſanctus in Pſalmis: Tu es Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech. Qui ordo vtiq; hic eſt de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, ꝙ Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, ꝙ* PANEM *et* VINVM OBTVLIT, (attendant Sectarij num Cyprianus ad materiam & ſacrificij figuram applicet) *ꝙ Abrahã benedixit. Nam quis magis Sacerdos* DEI *ſummi quàm Dominus noſter* IESVS *Chriſtus, qui ſacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idẽ, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem?* Quod infrà, vt ſuprà recitauimus, diſputat in ipſa cœna factum à Chriſto eſſe.

D Item S. DAMASCENVS lib. 4. fidei orthodo. cap. 14. *Sacerdos ille* (Melchiſedech) *Chriſti veri Sacerdotis figurã præ ſe ferebat & imaginem. Tu es, inquit, Sacerdos in æternum, &c. Hunc panem panes figurabant propoſitionis. Hæc eſt pura ſcilicet hoſtia & incruenta, quam ab ortu vſq; ad occaſum ipſi offerri per Prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet & ſanguis Chriſti in ſtabilimentum animæ noſtræ.*

OECVMENIVS in cap. 5. epiſt. ad Hebr. *Hic* (Melchiſedech) inquit, *primus hoſtiam ſine ſanguine Deo obtulit, nempe panem & vinum. Et licet Chriſtus non obtulerit* (in cruce) *carentem ſanguine hoſtiam, ſiquidem ſuum ipſius corpus obtulit; attamen qui ab ipſo funguntur Sacerdotio, quorum Deus Pontifex eſſe dignatus eſt, ſine ſanguine offerunt:* E *Nam hoc ſignificat: in æternum. Neq; enim de ea, quæ à Deo ſemel facta eſt oblatio & hoſtia, dixiſſet, in æternum; ſed reſpiciens ad præſentes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat & ſacrificatur, qui etiam in myſtica cœna, modum illis tradidit huiuſmodi ſacrificij.*

THEOPHILACTVS in idem cap. 5. ad Hebr. *Dicant nobis Iudæi, quis nam fuerit alius Sacerdos ſecundùm ordinẽ Melchiſedech præter Chriſtum? Solus. n. ille pane & vino ſacrificium conſecrauit, perinde ac Melchiſedech. Quid verò dixit; Tu es Sacerdos in æternum? Qm̃, etiam nũ vna cum corpore, qđ pro nobis immolauit, apud Deum, et Patrem intercedit, &c. Vel quia, quæ in ſingulos dies fit, et futura eſt in per-*

petuum

petuū Oblatio, *ipſum hēt Pontificē & Sacerdotē Dñm.*

Quis iam, quæſo (vt prætercam alia teſtimonia) credat, Herbrandum, & Kemnitium, aut Caluinum, & reliquam turbam Sectariorum, Scripturæ locum de Sacerdotio Melchiſedech, rectiùs quàm hos Patres intellexiſſe? *Importunè*, inquit Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 18. ſect. 2. *hinc excudunt myſterium, cuius nulla fit mentio.* Itē: *Quæ eorū*, inquit, *eſt improbitas, ad impietatem ſuam tuendam exemplo Melchiſedech ſe armant.* Ita ne improbi & impij tot Patres? Nec minus impudenter Herbrandus, qui eſt auſus ſcribere, *nullius eſſe prorſus momenti figmentum pontificium* (ſic enim doctrinam communem Patrū vocat) *quo dicunt, pſaltem cùm canit; Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, ad hiſtoriam Geneſeos alludere eamque explicare.*

Reſpondetur ad obiectiones ſectariorum contra ſuperiorem probationem, ex vaticinio de Sacerdotio Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech. §. 11.

Sed videamus, quibus argumentis contendant iſti ad hunc ordinem ſacrificij Melchiſedech, ſecundū quem Chriſtus Sacerdos dicitur, nulla ratione panis & vini oblationem pertinere.

I. Opponunt Herbrādus, Kemnitius, & Caluinus, Melchiſedech panem & vinum non ſacrificaſſe Deo, ſed præbuiſſe Abrahæ eiuſq; exercitui de prælio redeūti ad veſcendum: negatque Herbrandus particulam (*Enim*) quæ vr̄ indicare, eum tanquam Sacerdotem panem & uinum ſacrificauiſſe, ubi nos legimus, Geneſ. 14. *Melchiſedech proferens panem & uinum, erat enim Sacerdos* Dei *altiſſimi*; Hebraicæ phraſi reſpondere: Ita namque legendum eſſe: *Et ipſe Sacerdos* Dei *altiſſimi.*

Nos autem his primùm obijcimus authoritatē Cypriani, Ambroſij, Hieronymi & aliorum Patrum, qui, vt ante citauimus, disertè fatentur, Melchiſedech panē & uinum obtuliſſe Deo, ut in eo ēt demonſtrent ſimilitudinem ordinis Sacerdotij Melchiſedech & Chriſti. Qđ quidem etiamſi particula (enim) ex textu remoueatur, perinde poſſumus ex hiſtoria ipſa colligere, quēadmodum Auguſtinus, Cyprianus, & alij collegerunt, qui ſine eiuſmodi particula locum recitant. Non. n. ea particula, ſed commemoratio imprimis Sacerdotalis dignitatis, ſtatim poſt mentionem factam vini & panis indicat, feciſſe Melchiſedech earum rerum oblationē Deo in gratiarum actionem, pro Abrahæ victoria. Refertur. n. eius dignitatis commemoratio, ut ſeries ipſa textus indicat, non ad ſequentia verba, quibus ſignificatur ipſum benedixiſſe Abrahæ, ut Kēnitius in exam. ſeſſ. 22. ad arg. 4. & Caluinus ubi ſuprà, abſq; ulla probatione fingunt; ſed ad priora, quibus dicitur *protuliſſe panem & vinum*, ut intelligeremus, ipſum tanquam Sacerdotem panem ad offerendum deprompſiſſe.

Deinde dico, ſacrificium hoc Melchiſedech, quo is Deo panem & uinum obtulerit, rectè nihilominus cōſtare, etiamſi cùm Hieronymo, Epiphanio, & alijs concedamus, ipſum Abrahę quoq; panem illum & uinum dediſſe ad refectionem. Imò hac ratione pleniùs intelligitur, in facto Melchiſedech deſignata fuiſſe ſacroſancta myſteria Euchariſtiæ. Nam ut Euchariſtia primùm offertur Deo, & deinde ſumitur, & paratis ac legitimè (ut ſuprà explicatū eſt) petentibus diſtribuitur; ſic Melchiſedech ſacrificio primùm panis & uini Deo pro parta uictoria gratias egit, Abrahamo ſimul, ut hiſtoria narrat, benedicens: deinde oblatum panem & uinum ad refectionem eidem præbuit.

Quod mihi Clemens Alexandrin. li. 4. Stromat. non multò ante finem, duobus uidetur uerbis explicauiſſe, ubi ait; *Melchiſedech vinum & panē* Sanctificatum,

A *dediſſe nutrimentum, in typum Euchariſtiæ.* Quæ ſanè typica Euchariſtiæ ſignificatio potiùs, quàm aliqua Abrahæ ipſiuſque exercitus neceſſitas, uidetur ratio fuiſſe, cur Melchiſedech panem & uinum, Deo ſic prouidente, tunc *protulerit*. Omnino namque veriſimile eſt, non defuiſſe cibaria inter alia ſpolia, quę ſacra hiſtoria ſignificat, Abrahæ exercitum affatim ex hoſtibus tunc retuliſſe, Regique Sodomorum reſtituiſſe.

Nam quod Abraham Sodomorum Regi nihil præter homines de ſpolijs poſtulanti, reſpondit Gen. 14. *Non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt, exceptis his, quæ comederunt iuuenes:* nequaquam propterea ſignificat ab illis fuiſſe abſumpta omnia, quæ ad alimoniā pertinebant, ut Herbrandus diſputat. contra Miſſam, nu. 63.

B fingit: Sed oſtendit Abraham ſe præter ea, quę conſumpta fuerant, nihil accepturum. Quod dicere potuit, etiā ſi ijs, quę erant reliqua, aliquid adhuc eſſet cibariorum; ut fuiſſe eſt ueriſimile.

II. Vrget præterea Caluinus, & poſt eū Kemnitius, & Herbrandus Apoſtolum Paulum in epiſtola ad Hebræos, cap. 7. collationem inſtituiſſe Sacerdotij Melchiſedech, & Sacerdotij Chriſti, neq; tamen mentionem vllam feciſſe panis & uini in ſacrificium oblati: *Quod ſi oblatio Melchiſedech*, inquit Caluinus, *ſacrificij Miſſæ figura fuit, An Apoſtolus rem adeò ſeriam fuiſſet oblitus?*

Verum ſi conſideretur ſcopus collationis inter Sacerdotium Melchiſedech, & Sacerdotiū Chriſti à Paulo ibi inſtitutæ, facilè apparebit, *oblationem panis & vini*

C non ideo ab illo fuiſſe ibi prætermiſſā, quia non pertineat ad ordinem Melchiſedech, ſecundùm quem Chriſtus eſt Sacerdos, ſed quoniam ea certè collationis pars ad id, quod tūc Apoſtolus agebat, prorſus nihil iuuabat.

Propoſitum enim Apoſtolo in eo loco fuit, non, ut iſti falsò putant, omnia perſequi quæ Sacerdotio Chriſti ſunt cum Melchiſedech Sacerdotio communia; ſed argumento, quantum oportebat ex Melchiſedech Sacerdotio petito, Iudęis oſtendere, Sacerdotium Chriſti, tum dignitate, tum fructu longè antecellere Sacerdotio Leuitico. Hinc enim concludit, conſentaneum fuiſſe, ut per Chriſti Sacerdotium & legem, Sacerdotium Leuiticum lexq; vetus, quam (vt ibi inquit Apoſtolus) ſub eo Sacerdotio populus acceperat, conſummaretur,

D atque ita reprobatio fieret præcedentis Sacerdotij & mandati, *propter infirmitatem eius.*

Hoc autem, ut Apoſtolus ex typo Sacerdotij Chriſti, qui in Sacerdotio Melchiſedech pręceſſit, ita concluderet, ea ſolùm in Sacerdotio Melchiſedech indicare debuit, quæ præ Sacerdotio Leuitico ſpeciem haberēt excellentiæ ac dignitatis. Si quid autem ad illud Sacerdotium pertinuit, in quo non præemineret Sacerdotio Leuitico, commemorandum hoc in eiuſmodi diſputatione non erat.

Fuit āt in Sacerdotio Melchiſedech ſingularis dignitas, *Primò*, ꝙ non à quouis adminiſtratum fuerit ſed à rege; & rege nominis auguſtiſſimi, nēpe *Melchiſedech*, quod *interpretatur*, inquit Apoſtolus, *Rex iuſtitiæ & pa-*

E *cis*, quā item illius ditionis ac terræ nomen, *Salem*, ſignificat. *Deinde*, ꝙ à tali rege, eius, cuius perinde ac ſi æternus fuiſſet, ſempiternumq; habuiſſet Sacerdotiū, neq; pater, neq; mater, neq; genealogia ſcribitur. *Tertiò*, qui talis fuerit ac tantus Sacerdos, ut ab Abraham (adeoq; quandantenus à Sacerdotibus Leuiticis, qui tunc in lūbis Abrahæ continebantur) *decimas acceperit*, tantumque Patriarchā, qui repromiſſiones haberet, tanquam eo ſine vlla contradictione melior, benedixerit.

Ex parte autem *materiæ*, in qua Melchiſedechi Sacerdotium exercebatur, non fuit illud Leuitico Sacerdotio præſtantius, cùm minimè *panis & vinum* eę res ſint,

quæ

quæ antecellerent pecudibus, qua Sacerdotes Leuitici ad ſacrificandum vſurpabant. Materiam igitur Sacerdotij Melchiſedech meritò in illa diſputatione Apoſtolus prætериuit, cùm ad ipſius propoſitū nihil attineret: tantumq́; recenſuit prærogatiuas perſonæ, quas diximus, quippe, quæ id Sacerdotium præ Leuitico condecorabant: vt cùm illæ animaduerterentur eſſe in Christo, cuius typus fuit Melchiſedech, multò illuſtriores, agnoſceretur ēt illius eſſe Sacerdotium multò q̃ Leuiticum excellentius, quod illud ideo antiquare potuerit.

Ipſe.n. Chriſtus Rex fuit, nō quidem nomine tenus, ſed re ipſa *iuſtitiæ atq; pacis*. Ipſe benedixit nō tm̄ Abrahæ, ſed omnibus quoſcunq; à captiuitate dæmonis ſua morte liberauit, qui & in ipſo quoq; ſunt ab æterno Patre *omni benedictione in cæleſtibus benedicti*, ſicut promiſſum fuit Abrahæ. Ipſe ſuo iure ab oībus tanquam à ſeruis, quos proprio ſanguine *emit*, iuſtum obſequiū, quaſi decimas exigit. Ipſe denique, quoniam *manet in æternum* (ad Hebr. 7) *ſempiternum habet Sacerdotium; vnde et ſaluare in perpetuum poteſt, accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis*.

Præterea ex typo Melchiſedech probare uoluit Apoſtolus, Chriſti Sacerdotium dignius fuiſſe Leuitico, ea ratione conſideratum, qua Leuiticum Sacerdotium conſummauit, & adimpleuit legem, adeoq; quatenus exercitum fuit in cruce, in qua negotium veteris Sacerdotij, ac legis *conſummatum eſt*, Ioan. 18. Itaq; eas duntaxat conditiones Sacerdotij Melchiſedech expendere in ea diſputatione debuit, quę ad Chriſti Sacerdotium, quatenus habuit etiam vſum *in cruce*, accōmodari poſſent; non autem panem & vinum, ſiquidem eius oblatio non eſt in cruce facta.

Non eſt etiam contemnendum, quod alij rn̄dent, ob id Apoſtolum noluiſſe in ea collatione Chriſti & Melchiſedech, commemorare oblationem panis & vini, ꝙ Hebræis tunc ſcriberet adhuc in fide infirmioribus, q̃ vt deberet illis explicari tantùm myſterium. Ita.n. Apoſtolus ſermonem illū de Melchiſedech exorſus eſt, ad Hebr. 5. *Et quidem cū eſſet filius Dei, didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſſa ſalutis æternæ, appellatus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchiſedech. De quo*, inquit, *nobis grandis ſermo & ininterpretabilis ad dicendum; quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cùm deberetis eſſe magiſtri propter tempus, rurſus indigetis, vt vos doceamini, quæ ſunt elementa exordij ſermonum Dei, & facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo, &c.* Quibus verbis apertè indicauit, minimè conſilium ſuum id fuiſſe, quod poſt Caluinum perperam interpretatus eſt Herbrandus, contra Miſſ. num. *69*. videlicet totius negotij Melchiſedech enarrationem integram ſuſcipere.

Et hallucinatur ēt vehementer Kemnitius, contra ſeſſ. 22. Concilij Trid. ad arg. 4. cùm huic explicationi obſtare putat, quod Apoſtolus paulò pòſt ait, ad Hebr. *6. Quapropter intermittentes inchoationis ſermonem, ad perfectionē feramur.* Non enim his verbis illico mutaſſe cōſilium putandus eſt. Itaque non illis proponit enodare myſteria, quæ de Sacerdotio Melchiſedech paulò antè cenſuerat eſſe reticenda propter auditorum infirmitatem: Sed, vt ex contextu ipſo manifeſtè apparet, exhortationis ea verba ſunt, quibus eos admonet, vt his præſtitis, quæ inchoationis ſermo iubet, hoc eſt, ut relictis peccatis, actaq́; pœnitentia ab operibus mortuis, ad pietatem ſe ipſos exerceant ſtudeantq́; uitæ ſanctitate & innocentia ſeſe idoneos reddere, quibus ſolidior cōicetur cibus, id eſt, maiora myſteria proponantur.

Quod ſi nullā harum certiſſimarum cauſarum reddere poſſemus, cur Apoſtolus in illo loco panis & uini

A à Melchiſedech oblati non meminerit; qualis quæſo argumentatio hæc eſt: Apoſtolus non ſcripſit Sacerdotium Melchiſedech ratione panis & uini oblati fuiſſe etiam typum Sacerdotij Chriſti; Ergo non ita eſt.

III. Item argumentantur Kēnitius & Herbrandus, typum Sacerdotij Melchiſedech in ijs conſiſtere, quæ non cōia habet cum Sacerdotio Aaronico: Panem aūt & uinum Aaronicos quoq; Sacerdotes ſolitos fuiſſe offerre: proinde ordinem Sacerdotij Melchiſedech ab Aaronico diuerſum, ſecundùm quem Chriſtus Sacerdos eſt non eſſe in eiuſmodi oblatione conſtituendum.

Respondeo, nuſquam in Scriptura legi Sacerdotes Aaronicos ſiue Leuiticos *panem & vinum ſimul* obtuliſſe, tanquam *præcipuam & vnicam materiam* ſacrificij, ſicut fecit Melchiſedech, qui, vt ait Oecumenius in

B cap. 5. ad Hebr. *primus hoſtiam ſine ſanguine Deo obtulit*. Sed ad iuge ſacrificium agni anniculi manè & veſperè, Exod. 29. atq; ad alia ēt holocauſta, & victimas, Num. 15. certam partem ſimilæ conſperſæ oleo, (quæ tamen propriè non eſt panis, ſed ex ea panis coquitur, Leuit. 24.) & certam etiam vini menſuram ad libandum addebant. Quæ res non erant materia *præcipua*, & multò minùs *vnica*, eiuſmodi ſacrificij, ſed adhibebantur ad ritum cæremoniamq́; *oblationis cruentæ*, in qua præcipuè ſacrificia illa Leuitica conſiſtebant.

Id apparet ex illis verbis, Nu. 28. *Alterumq́; agnum ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem* Ritum Sacrificii Matutini *& libamentorum eius oblationem*

C *ſuauiſſimi odoris Domino*. Atq; item ex illis, Leuit. 23. *Et libamenta offerentur cum* Eo (agno) *duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domini odoremq́; ſuauiſſimum: liba quoq; vini.* Commemoratur etiam in libris Moyſis aliquoties, Exod. 29. Leuit. 7. & 23. &c. oblatio *panis*, ſed qui ſine vino tamen cum alijs rebus cruentis ſacrificaretur, vt ex citatis locis apparet.

Quare maneat ſacrificium incruentum *panis & vini ſimul*, quæ ſola ac præcipuè offerentur, *proprium* fuiſſe Melchiſedech, atque ideo ordinem proprium Sacerdotij Melchiſedech, in huiuſmodi etiam ſacrificio panis & vini conſtitui debere.

IV. Illam quoq; Herbrandus cauillationē attingit: Si ad ordinem Sacerdotij Melchiſedech oblatio panis

D & vini pertinuit propriè; neceſſe erit alterutrum fateri è duobus, quorum neutrum Catholicis placebit, videlicet, aut in Miſſa *ſubſtantiam* panis & vini ſacrificari, quēadmodum ſacrificauit Melchiſedech, ſi panē & vinum obtulit: aut ſi corpus & ſanguis Chriſti ſacrificatur, minimè Sacerdotium Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech in Miſſa exerceri; ſed Sacerdotium Leuiticum ſecūdùm ordinem Aaron, qui *corpora* (inquit Herbrandus) *pecudum in ſacrificio obtulit*.

Sed huiuſmodi argutiæ mediocriter eruditos nihil mouere poſſunt. Duo.n. diſcernenda ſunt in oblatione Melchiſedech, etiā vt à ſacrificijs Leuiticis differebat. Vnvm eſt, quod *ſubſtantiam* panis & vini obtulit. Altervm, quod obtulit eo ipſo ſubſtantiam *aliquam*, quæ

E ſub panis & vini accidentibus proprietatibusq́; contineretur: quæque ideo ut panis obijceretur ſenſibus, eoſque tanquam panis immutaret.

Cùm autem ex Eccleſiæ ſententia dicimus, Sacerdotium Chriſti eſſe ſm ordinē Sacerdotij Melchiſedech, etiam ratione rei oblatæ; ordinem eius Sacerdotij conſideramus, non quatenus exercebatur oblatione eius ſubſtantiæ *determinatæ*, videlicet panis & vini, ſed quatenus eo Sacerdotio Melchiſedech perfunctus eſt in oblatione alicuius ſubſtantiæ, quæ ſub panis viniq́; proprietatibus contenta, tanquam panis afficeret ſenſus. Ita facilè intelligitur, exerceri in Miſſa Sacerdotium Chri-

Chriſti ſecundùm ordinem Melchiſedech, tametſi non ſubſtantia *panis & vini*, ſed (vt ſuperius conuicimus) Chriſti corpus & ſanguis ſub panis viniq́ue accidentibus offeratur. Nam ſic etiam aliqua certè ſubſtantia offertur, quæ ſub panis viniq́ue proprietatibus atque accidentibus contenta, perinde vt panis, immutat ſenſus, quæq́ue ideo panis nominari poteſt, quia vt panis reficit, & panis videtur, & ex pane confecta eſt, ut ſuprà expoſuimus.

In eo verò, quod Herbrandus concludit, ſi corpus Chriſti in Miſſa offertur; ſacrificium fieri ſecundùm ordinem Aaronis, quoniam hic *pecudum*, vt inquit, *corpora* obtulit, facit ille quidem neq; ſubtiliter, neque reuerenter. Nam ſi nonnulla ſimilitudine niti vult, quæ inter ſacrificium hoc, vt *corporis alicuius* oblationem continet, & Leuiticum, animaduerti poteſt, cogitationem, orationemq́ue retrahere debet à pecudibus olim oblatis, earumq; corpora conſiderare, non *vt pecudum*, ſed præciſè *vt corpora vita ac ſenſu prædita*, vel certè *organica*; ne Chriſti corpus in Miſſa oblatum ſimile pecudum corporibus, & non humanum fuiſſe ſignificare videatur. Quod ſi omnino, propter illam ſimilitudinem ita præciſè & cautè, ut diximus, conſideratam, velit, hoc Miſſæ ſacrificium ſecundùm ordinem Aaronis etiam vocare; de appellatione non multum pugnabo; modò ſimul de re conſtet, eſſe quoque ſacrificium hoc ſecundùm ordinem Melchiſedech, ob rationem antè expoſitam.

Quamuis cū ſimilitudo in hoc genere ſacrificiorum, in eo præcipuè notari ſoleat, quod patet ſenſibus, vix loquendi conſuetudo admittit, ut ſacrificium ſanguinis & corporis Chriſti, quod incruentè & rectè ſub aliena ſpecie in Miſſa fit, dicatur vlla ratione ſecundùm ordinem Aaronis: quippe qui corpora non niſi cruentè, & in propria ſpecie immolabat. Pateret potius, cruentum Chriſti ſacrificium in cruce, cuius Aaronica ſacrificia magis propriè typus fuerunt, ſecundùm ordinem Aaronis quadantenus ab Herbrando appellari. Quanquam ne hoc quidem loquutionis genus ſit vſitatum. Sed de primo teſtimonio prophetico abundè ſatis contra iſtorum corruptelas diſputatum eſt.

Probatur item ſacrificium Miſſæ eſſe legitimum, ex vaticinio Malachiæ. §. 12.

II. Venio ad illud alterum admodum etiam celebre vaticinium Malachię 1. *Ad uos*, inquit, *ò Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, &c. Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.*

In quem locum S. Chryſoſtomus homil. 95. in Pſalm. *Vide*, ait, *quàm luculenter quamq́ue dilucidè myſticam interpretatus eſt menſam, quæ eſt hoſtia* Incruenta.

Atque item S. Augvstinvs lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 35. *Malachias* (inquit) *prophetans Eccleſiam, quam per Chriſtum iam cernimus propagatam, Iudæis apertiſſimè dicit ex perſona Dei: Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra, &c. in omni loco ſacrificabitur & offeretur nomini meo oblatio munda.* Hoc Sacrificium per Sacerdotivm Christi secvndvm ordinem Melchisedech, *cùm in omni loco ab oriente vſque ad occaſum* Deo *iam videamus offerri: Sacrificium autem Iudæorum, quibus dictum eſt: Non eſt mihi voluntas in*

A *vobis, & munus non accipiam de manibus veſtris, ceſſaſſe, negare non poſſint* (Iudæi) *quid adhuc exſpectant alium Chriſtum, cùm hoc, quod Prophetatum legunt & impletum uident, non potuerit impleri niſi per ipſum?* In quam ſententiam vide etiam eundem Auguſtinum lib. 1. contra aduerſ. legis & Proph. cap. 20. & lib. 19 de ciuit. cap. 23. & lib. 16. cap. 22. & lib. 17. cap. 17.

Item Evsebivs Cæſarienſ. lib. 1. demonſtrat. Euangelicæ, cap. 10. Devs, inquit, *reiectis Moſaicis ſacrificijs, quod futurum erat, noſtrum inſtitutum nunciat dicens: quoniam ab ortu ſolis vſq; ad occaſum nomen meum glorificatum eſt in gentibus, & in omni loco incenſum offertur nomini meo & hoſtia munda. Sacrificamus igitur* Deo *altiſſimo ſacrificium laudis, & ſacrificium* Deo *plenum odorem afferēs. Sacrificamus* Novo more secvndvm novvm

B Testamentvm hostiam mvndam.

Et paucis interpoſitis, quibus hunc locum Prophetæ ad ſacrificium etiam internum orationis & ſpiritus contribulati accommodat, ut admoneret etiam neque hoc interno ſacrificij genere vacare debere celebrationem Euchariſtiæ, adiungit hæc verba: *Igitur & ſacrificamus & incendimus; Alias quidem memoriam illius magni ſacrificij* (crucis) *ſecundùm ea, quæ ab ipſo tradita ſunt myſteria celebrantes, & gratias* Deo *pro ſalute noſtra agentes religioſosque hymnos & orationes ſanctas offerentes: Alias nos ipſos totos ei conſecrantes.*

Irenævs lib. 4. cap. 32. *Noui Teſtamēti nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo orbe offert* Deo, *ei qui alimenta nobis præſtat primitias*

C *ſuorum munerum in nouo Teſtamento. De quo in duodecim Prophetis Malachias ſic præſignificauit: Non eſt mihi voluntas in vobis, &c. Manifeſtiſſimè ſignificans per hæc, quoniam prior quidem populus ceſſauit offerre Deo, omni autem loco ſacrificium offertur ei: & hoc purum.*

Ivstinvs Martyr in Dialogo cum Triphone: *Omnia*, inquit, *ſacrificia, quæ ſuo nomine facienda Chriſtus tradidit, id eſt, in Euchariſtia panis & poculi, quæ in omni loco à Chriſtianis fiunt, præoccupatione vſus* Devs *ſibi grata eſſe teſtatur. Quæ autem à vobis veſtriſq; Sacerdotibus fiunt, improbat his verbis: Sacrificia ueſtra de manibus ueſtris non accipiam; quod ab Oriente uſque ad Occidentem Nomen meum gloria affectum eſt in Gentibus, &c.*

D Hieronymvs in Commentario eūdem Malachiæ locum interpretans, Prophetam quoq; ſignificare dicit: *Non in una orbis prouincia Iudæa, nec in una Iudææ vrbe Hieruſalem, ſed in omni loco offerri oblationem nequaquā immundam, ut à populo Iſrael: Sed* Mvndam vt in Cæremoniis Christianorvm. Tum ſub finem Commentarij planè admittens nunc eſſe in Eccleſia Sacerdotes, qui negligenter interdum Offervnt victimas Domino: eorum tamen opinionem reijcit, qui exprobrationem Domini à Malachia propoſitam eo loco non ad Iudaicos, ſed ad hos Eccleſiæ Sacerdotes referunt. Dixerat enim *regulam Scripturarum eſſe, ubi manifeſtiſſima prophetia de futuris texitur, per incerta allegoriæ nō extenuare, quæ ſcripta ſunt*, ideoque propriè ad Sacerdo-

E tes Iudęorum, qui offerebant cæcum & claudum, &c. ſermonem illum Domini dirigi.

Damascenvs etiam lib. 4. fidei orthodoxę, cap. 14. vbi de Euchariſtia diſſerit: *Hæc eſt*, inquit, *pura & incruēta hoſtia, quam ab ortu ad occaſum uſque ipſi offerri per Prophetam Dominus indicauit.*

Atque vt alia nunc teſtimonia prætercam, ad eundem planè Malachiæ locum Clemens Romanus reſpexiſſe videtur, cùm Apoſtolorum ſententiam referens libro octauo conſtitution. Apoſtolicarum, capite quinto ait: Sacrificivm Mvndvm (ſicut Propheta loquitur) *& incruentum à Chriſto*

con-

conſtitutum eſſe myſterium noui Teſtamenti in odorem ſuauitatis.

Reſpondetur ad obiectiones contra probationem ex uaticinio Malachiæ. §. 13.

SED Caluinus, Kemnitius, atq; Herbrandus modò nobis audiendi ſunt; vt videamus, an iuſtam excuſationem habeat eorum vel pertinacia, quòd tam multis, tamque locupletibus teſtibus refragantibus, prophetiam hanc aliò detorqueant: vel inſcitia certè atq; cæcitas, quòd non intelligant rem à Propheta *dilucidè, luculenter, & manifeſtiſſimè*, vt Irenæus, & Chriſoſtomus loquuntur, ſignificatam.

I. Exclamat Herbrandus contra Miſſam, num. 72. ſceleratè deprauari locum à Catholicis, quòd in eo diſputent, prædixiſſe Deum, fuiſſe futurum, vt veteris legis abrogatis ſacrificijs nouum aliquod ſacrificium nouæ legis ſuccederet: *Non habetur*, inquit Num. 75. *in textu*, NOVA. *Sicut falſarij Papiſtæ textum corrumpunt: Sed munda oblatio.*

RESPONDEO. Valdè cæcum atque impudentem oportet eſſe iſtum, quòd interpretationem ſanctiſſimorum Patrum, Irenæi, Auguſtini, & cæterorum, velut recentem loci corruptelam, tam procaciter inſectetur. An non clariſſima Irenæi verba ſunt, NOVI TESTAMENTI NOVAM DOCVIT OBLATIONEM, *&c. de quo in duodecim Prophetis* MALACHIAS *ſic præſignificauit; Non eſt mihi voluntas in vobis?*

Item AVGVSTINVS lib. 1. contra aduerſ. legis, cap. 20. *Mutauit*, inquit, *ſacrificium ſecundùm ordinem Aaron. Vnde Propheta dicit ad eum, qui carnaliter eſt Iſrael: Non eſt mihi voluntas in vobis, & hoſtiam non accipiam de manibus veſtris. Ecce quod eſt ſecundùm ordinem Aaron. Cur autem hoc non accipiat, addit & dicit: Quia ab ortu ſolis vſque ad occaſum glorificatum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco incenſum offertur nomini meo &* HOSTIA PVRA. *Ecce quod eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech.* In loco etiam paulò ſuperiùs citato perſpicuè dicit, Sacrificia ſecundùm ordinem Aaron ceſſaſſe & ſacrificium Eccleſiæ ſecundùm ordinem Melchiſedech, vt à Malachia prædictum eſt, vbique offerri. Et apertiùs lib. 17. de ciuit. cap. 20. *Hoc ſacrificium ſucceſſiſſe omnibus illis ſacrificijs veteris Teſtamenti.*

At non habetur in textu, inquit Herbrandus, *Noua*, ſed, *munda* oblatio. Fateor: neq; vllum ego Catholicum Doctorum ſcio, qui recitando eum textũ, NOVA PRO MVNDA ſubſtituerit. Sed tantùm ex Patrum ſententia, quam planè contextus exhibet, declarãt ſcriptores Catholici, locum accipiendum eſſe de oblatione ac ſacrificio *nouo*, quod in veterum locum Deus promiſerit. Itaque non Papiſtæ textum corrumpunt, ſed Herbrandus quæ ſit ſentẽtia textus ignorat, neq; ſolum in eos, quos Papiſtas vocat, verùm etiam in Irenæum, & Auguſtinum, & alios Patres eruditiſſimos, qui eodem modo, quo nos, textum intelligunt, homo cæcus inuehitur.

II. Opponit deinde Herbrandus, nu. 77. idem quod & Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 18. & Kemnitius contra teſſ. 22 ad arg. 8. & reliqui Sectarij fruſtra oppoſuerũt; videlicet, ad ſacrificium cõe bonorum operum, ac præcipuè *prædicationis Euangelij*, quæ vbiq; terrarum erat futura, non autem ad aliquod ſacrificium externum, Malachiæ prædictionem accommodandã eſſe. *Non agit*, inquit, *his verbis Propheta de ſacrificijs propriè ſic dictis. Nec inſtituit Dominus antitheſin ſacrificiorum noui & veteris Teſtamenti. Non enim de ſacrificio nouo, ſed de oblatione munda loquitur, & more Prophetarum*, (eadem penè ſunt verba Caluini & Kemnitij) *quibus ſolenne eſt vocabulis*

A *& phraſibus cæremoniarum veteris Teſtamenti cultum noui Teſtamenti deſcribere, oblationis vocabulo vtitur, ſed loci tantùm antitheſin facit. Illic enim in vno tantùm loco offerebatur: hic in omni loco, vt verba eius habent.*

RESPONDEO. Fatemur, hunc locum ad ſpiritualia quoq; ſacrificia iuſtitiæ referri poſſe: ſed ſic tamen, vt ſimul ad ſacrificium aliquod *externum* propriè dictum accommodari debeat. Nam ſi, ut S. BASILIVS hom. 10. in Hexameron ait, blaſphemia eſt, putare aliquod in Scriptura verbum eſſe otioſum, exiſtimare non debemus, ratione vocare, quod non tantùm dixit Propheta, *in omni loco ſacrificatur*, aut *offertur*, ſed duplici uerbo eſt vſus, *ſacrificatur & offertur* nomini meo *oblatio munda*. Vt intelligeremus, de vtroque genere ſacrificij lo-B cum eſſe accipiẽdum, ſicut apertiùs ſeptuaginta interpretes uerterunt: *In omni loco incenſum offertur nomini meo: & ſacrificium mundum.*

Quæ cauſſa eſt, quamobrem Patres, ut ſermonis occaſio requirebat, ex hoc Malachiæ loco diſſeruerint, iã de ſacrificio ſpirituali tantũ, ut Tertullianus lib. 4. contra Marcionem; iam de ſacrificio utroq; ſimul, ſpirituali ſ. & externo, ſm ordinem Melchiſedech: ut Irenæus lib. 4. cap. 32. Euſeb. lib. 1. de demonſtr. Euangel. ca. 10. Hieronymus in cap. 1. Malachiæ. Auguſtinus lib. 1. contra aduerſ. leg. cap. 20. Itaq; faciunt uel ignoranter, uel fraudulenter Sectarij, cùm aut Prophetæ uaticinium, aut interpretationes Patrum, quæ de utroq; genere intelligi debent, ad ſpiritualia tantùm ſacrificia referri C uolunt: quaſi ideo de illis tantùm accipi debeant, quia de illis etiam certè accipi poſſunt.

Deinde Propheta non tantùm *loci*, vt Herbrandus falſiſſimè fingit, ſed inprimis *ſacrificiorum*, & quidem eiuſdem *generis*, uidelicet *externorum* antitheſin facit. Quod Auguſtinus loco iã citato apertiſſimè declarat, cùm indicat, *munus*, quod negat ſe DEVS accepturum, eſſe ſacrificium ſecundùm ordinem Aaron: *oblationem* autem *mundam*, quam probat, & dixit fore, ut ſibi ubique offeratur, eſſe *ſacrificium ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

Imò loci quidem nullam propriè facit antitheſin, quaſi aliquod ſacrificij genus in uno loco probet, quod in alio loco repudiet. Nam ſacrificia Aaronica ſimpli-D citer ſignificat fore, ut ubiq; ſibi diſpliceant, ſiue in Iudæa, ſiue in quacunque alia orbis parte fiant; oblationẽ autem mũdam, quam illis anteponit, ſimpliciter etiam prædicit futurum, ut ſibi ſit ubiq; locorum gratiſſima, ſiue in Iudæa, ſiue in alia quauis prouincia offeratur. Itaque non locorum propriè, ſed ſacrificiorum antitheſin facit, quorum alia ubique repudiet, alia ubique acceptet.

Neque obſtat, quod non dixerit, oblatio noua ſed *munda*. Hac. n. uoce (munda) ueteribus ſacrificijs per antitheſin etiam oppoſuit futurum aliquod ſacrificium, quo nullum mundius fuiſſet antea, atque adeò *nouum*, quale eſt utiq; corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificiũ. *Quid enim tam mundum*, ait AVGVSTINVS li. 4. de Trin. E ca. 14. *pro mundanis vitijs mortalium, quàm ſine vlla contagione carnalis concupiſcentiæ caro nata in vtero, & ex vtero uirginali? Et quid tã gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum Sacerdotis noſtri?* Quæ licet ſcripſerit Auguſtinus de ſacrificio corporis Chriſti in cruce facto propriè diſſerens, nõ immeritò nos accommodamus ad ſacrificium etiam Euchariſtiæ ab eodem Auguſtino ſæpe alias aſſerto, in quo idem Chriſti corpus mundiſſimum offertur.

Iſti uerò, qui oblationem mundam interpretantur ſpirituale ſacrificium tantùm, quod cõtineatur, aut omni, aut quodã genere boni operis, quale eſt prædicatio Euan-

Euangelij; expedire nequeunt, quomodo eiuſmodi ſacrificium tam inſignem per ſeſe ſanctitatem atq; mũditiem habeat, quàm Prophetæ verba præ ſe ferunt. Etenim vt dicitur Iſai. 64. *Omnes iuſtitię noſtrę ſunt velut pannus menſtruatæ*, hoc eſt, ut nos interpretamur, aliquibus vitioſis actionibus, tanquam maculis permiſtę, et Sectarij autem blaſphemant, etiam *ipſæ vitioſæ*, cum lege Dei pugnantes, & per ſe ita prauæ, ut niſi miſericordia Dei tanta eſſet, hominem æternæ damnationi obnoxium facerent. Quo magis mirandum eſt, iſtos *oblationem mundam* interpretari ullius operis ſacrificium, adeò ipſorum ſententia non mundum, ut ſit etiam natura ſua horribile peccatum. Quem nodum expedire iſti commodè nunquam poterunt.

Quod autem adiunxit poſt Caluinum & Kemnitiũ Herbrandus, uſitatum eſſe Prophetis, ueterũ cæremoniarum uocabulis per metaphoram appellare noui Teſtamenti cultum, non diffiteor. Sed ſi hoc aliàs factum eſt, non inde ſequitur à Malachia ẽt in hoc loco eſſe factum, ſic, ut non ẽt ſacrificium propriè dictum ſecundũ ordinem Melchiſedech, intellexerit; ut longè rectiùs quàm iſti, Auguſtinus, alijq́ue Patres ſunt interpretati. Nõ enim ſi alicubi locutio metaphorica admitti poteſt, ubique eſt admittenda. Alioquin pax Lutheranis cum Sacramentarijs etiam ineunda erit, qui propterea, quòd ut Chriſtus alicubi ſe uitem per metaphoram dixit, ita illud: *Hoc eſt corpus meum*, per metaphoram dictum eſſe concludunt.

III. Pergit Herbrandus nu. 78. & à Kemnitio contra ſeſſ. 22. & 8. argu. deceptus, qualis illa oblatio munda ſit, Prophetam ipſum declarauiſſe dicit, quòd uidelicet *nomẽ ſuum magnum ſit in gentibus. Hoc eſt* (inquit) *publicè paſſim gloria nominis mei, diuulgatione Euangelij, fideli opera Apoſtolorum eorumq́ue ſucceſſorum facta, celebratur & prædicatur in toto terrarum orbe*.

Respondeo, Lector uerba Prophetæ iterum attẽdat diligenter, & uideat an non in laqueo iſto, quẽ iſti homines parauerunt, comprehenſus ſit pes ipſorum: *Non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu ueſtra. Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſignificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meũ in gentibus dicit Dominus exercituum.* Cum perſpicuis uerbis Dominus prænunciet Primò, *Prædicationem magnificationemq́; ſui nominis apud gentes*, quis credat, ſequentibus è ueſtigio uerbis, atque oratione, a priori prorſus differenti, non aliud officij genus, quàm eam ipſam ſui nominis celebritatẽ & gloriam, idq́ue obſcuriùs per metaphoram ſacrificij & oblationis mundæ, præſignificaſſe?

Eſt quidem in ſacris literis nonnunquam uſitatum, ut eadem res in aliis atque aliis locis uerbo proprio & metaphorico indicetur: Sed hoc in eodem loco, duabus diuerſis enunciationibus, neſcio an unquam fiat, niſi cùm diuerſum aliquid enunciatione altera ſignificatur. Vt cùm ait Apoſtolus, ad Hebræos 13. *Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci; Talibus enim hoſtijs promeretur* Devs. Officia, quæ ſuis propriis uocabulis in priori enunciatione nominarat, hoſtias per metaphoram in poſteriori nominat, ſed aliud quiddam ſignificans; uidelicet huiuſmodi officia *meritum* habere apud Devm. Si autem ita dixiſſet: Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci; neque etiam obliuiſcamini hoſtiarum, quibus promeretur Devs; nemo exiſtimaret, ipſum in enunciatione poſteriori non aliud officium per hoſtias, quàm beneficentiam & communionẽ hoſpitalitatis intellexiſſe: quoniam tunc idem prorſus enunciatione poſteriori ſignificaretur obſcurius, quòd

A priori clariùs dictum erat, qui eſt dicendi modus ineptus, atque adeò alienus à Scriptura ſacra, quę obſcura quidem aliquando & difficilis ad intelligendum eſt, inepta nunquam eſt.

Hoc ipſo igitur Malachias *magnificationem diuini nominis* ubique gentium, ante, & poſt prænunciationem *oblationis mundæ* ubiq́; faciendæ commemorat, adeò nõ indicat, ſe per oblationem mundam intelligere eã magnificationem diuini nominis in gẽtibus, ut etiam euidenter oſtendat, aliud ſacrificij genus eo nomine eſſe intelligendum. Non enim ter eandem rem tribus orationibus diſtinctis iam clarè, iam obſcurè ſignificauiſſe putandus eſt.

Itaque Propheta ibi cùm præmittit primò: *Ab ortu* B *enim ſolis uſque ad occaſum magnum eſt, &c.* originem religionis indicat eius hoſtiæ mundæ; uidelicet prædicationem Euangelij per Apoſtolos factã, a quibus *Eccleſia* eam hoſtiam *accipiens, in uniuerſo orbe* (ſicut Irenæus inquit) *offert ipſam Deo.* Cùm autem ſubiũgit: *Et in omni loco ſacrificatur, &c.* ipſam hoſtiam & oblationem ſacrificij oſtendit. Quam quidẽ mõ ipſo loquendi ſatis declarat eſſe eiuſmodi, q̃ & unius ſpeciei, atq; modi ubique ſit, & ſingularem quandam atque inuſitatam prius ſanctitatem habeat. Talis autem hoſtia non certè eſt quoduis bonorum operum ſacrificium, cùm illud ſit multiplex, & uſitatum ſp, & modicè ẽt mũdum: neq; etiam ſacrificium impropriè dictum in precatione diuini nominis ſitum, quod iam ſuo proprio uocabulo cõmemo C rat, ſed eſt aliquod aliud ſacrificium propriè dictum, quod iam ab Eccleſia iuxta ueritatem prophetię ubiq; uſurpetur. Hoc autem ſacrificium nõ aliud eſt, niſi corporis, & ſanguinis Domini ſacrificium in Euchariſtia, ſiquidem crucis ſacrificium non ubique factum eſt. Denique cum repetitur: *Quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*; lector admonetur, ut animaduertat, hoc ipſum ideo prius etiam eſſe dictum, ut quemadmodum notauimus ratio atque uia indicaretur, qua eſt eius religio ſacrificij in orbem inuecta.

Atq; hæc ſanè interpretatio loci perinde procedit, ſiue cũ vulgato interprete legamus, *Ab ortu* Enim *ſolis, &c.* Et; Qvia *magnũ eſt nomen meũ, &c.* ſiue lectionẽ ẽt recipiamus Vatabli, q̃ Herbrandus recitare maluit; D ut pro Enim, & Quia, ſubſtituamus utrobique; *Certè*. Quanq̃ vulgata uerſio planiùs indicat magnificationẽ diuini noĩs apud gẽtes fuiſſe cauſſam, unde habuit illa oblatio ortũ, & multò illa rectiùs q̃ Vatablina Hebraicæ phraſis reddit ſenſum. Ita enim Hebraicè legimus כי גרול שמי בגרים Quamuis .n. particula כי uim etiã habeat affirmandi, ſicut Latina dictio, *certè*: communior tamen eius uſus eſt, ut cauſſam indicet, tantundemq́ue ualeat, quantum Latinè aduerbium *quoniam, uel quia*.

IV. Fingit etiam Herbrandus num. 79 ex ſuo & Kemnitij capite, locum Malachiæ de oblatione munda, in aliis Scripturæ locis eorundem uerborum uſurpatione exponi: Vbi ſimiliter *oblatio* pro Euangelij prędicatione & magnificatione diuini nominis accipiatur. Vt apud Iſaiam capite ultimo, *Ex quo Malachias*, inquit Herbrandus, *ſua verba eſt mutuatus, ideoque ex eo*, inquit, *interpretanda: Mittam ex ijs, qui ſaluati fuerint, ad gentes in mare, annunciabunt gloriam meam in gentibus, & adducent omnes fratres ueſtros de cunctis gentibus*, מנחה (ideſt munus, ſeu oblationem) *Domino in equis & quadrigis ad montem ſanctum meum Hieruſalem, oblationem in uaſe mundo in domum Domini*. Et Apoſtolus ad Romanos decimo quinto, inquit iſte, *Λειτουργὸν ſe vocat, id eſt ſacrificulum Chriſti ſacrificantem Euangelium Dei, ut fiat oblatio gentium* (*paſſiuè*, inquit, *pro ipſis gẽtibus, quibus ad Dei agnitionem ſuo miniſterio vocatis & adductis*, Deo

q aſi ltabat) accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto. Sic Petrus, 1. Petri 2. *ad hunc*, inquit, *Malachiæ locum reſpicit, eumque ex euentu interpretatur, dicens: Vos autem regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuncietis (non dicit, vt Miſſas celebretis) eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen.*

Respondeo. Multa ſunt in hac allegatione vitia. 1. Iſaiæ locus corruptè & trūcatim recitatus eſt, ut lector facilè deprehendet, ſi Iſaiam ipſum adeat. Non. n. dicit Propheta, adducendas eſſe gentes oblationem *in vaſe mundo*, ſicut iſte corrumpit. Sed cōparatione vſus, dicit, adducendas donum ſiue oblationem Domino כאשר id eſt, *quomodo ſi inferant*, inquit, *filij Iſrael munus in vaſe mundo in domum Domini*. Quod non eſt omnino idem atque ſimpliciter dicere, *oblationem mundam*, quod eſt verbum Malachiæ.

2. Porro Malachiam eſſe ſua verba *mutuatū ab Iſaia* eo loco, quis quæſo reuelauit Herbrando? Certè ſcriptori canonico Spiritus ſanctus per ſe verba ſuggerit, non tantùm quādo ex ſe loquitur, ſicut ibi Malachias, ſed etiam tunc, quando ſcriptoris alterius teſtimoniū citat. Et iam oſtenſum eſt, Iſaiam nō habere, *oblationem mundam*. Quare non potuit Malachias ab Iſaia mutuari verbum, quod Iſaias non habuit. Nec ſatis erit Herbrando reſpōdere, quoad ſententiam fuiſſe mutuatū: Sententiam. n. eandem Iſaię Malachiam mutuatū fuiſſe, inde concludere Herbrandus voluit, quòd Iſaiæ *verba* ſit mutuatus. Proinde, ſi verba non eſt mutuatus, ut verè non eſt (non enim vnum nos Malachiæ verbum vrgemus, ſed vtrumque *oblatio munda, &c.*) argumentum Herbrandi erit nullius momenti.

3. Iam verò D. Paulus Rom 15. *Oblationem mundam* non habet; Diuus autem Petrus, 1. Petr. 2. neutro verbo vtitur. Et quod is non dicat, *vt celebremus Miſſas*, nihil vel nobis repugnat, uel aduerſarijs ſuffragatur. Nam neque dicit, ut Miſſas *non celebremus*. Imò ſunt, qui non malè: *regale Sacerdotium* eo loco interpretātur Sacerdotium non ſingulis Chriſtianis commune, ſed propriè dictum, quod Chriſtianorū omnium eſſe ideo dicatur, qm̄ ex Chriſtiano populo ad eius functionem miniſtri deliguntur, iuxta illud Iſaię vltimo: *Et aſſumā Sacerdotes ex eis*. Sicut etiam Exod. 19. qm̄ ex populo Iſraelitico Sacerdotes eligebantur, totus populus eſt appellatus *regnum Sacerdotale*. Itaque iuxta hanc expoſitionem, potiùs indicat D. Petrus eo loco, celebrandas eſſe Miſſas, quàm negat; quippe cùm ſignificet, vſum aliquem in Eccleſia debere eſſe Sacerdotij propriè dicti, adeòque ſacrificij etiam externi, cuius generis nullum, præter Miſſam, fuit vnquam in Eccleſia vſurpatū.

4. Si maximè Iſaias, Paulus & Petrus ijſdē omnino verbis, quibus Malachias vſus eſt, magnificationem diuini nominis oblationem & ſacrificium mundum per metaphorā appellaſſent; quomodo probabit Herbrandus, aut Kemnitius, aut alius quiſpiam Sectarius, Malachiam, cum *oblationem mundam* dixit, eadē metaphora fuiſſe vſum, intellexiſſeque ſimiliter diuini nominis glorificationem? Sunt, aiunt, iſti Malachiæ interpretes eademque de re loquuntur. At hoc ipſum eſt, quod iſti neque probant, neque vnquam probare poterunt. Niſi quod admodū frigidè ac ſine vllo ſapore dicunt, dulciſſimum hunc eſſe conſenſum & harmoniam Prophetarum & Apoſtolorum de eadem re loquentium; ſcilicet, vt ipſi de ſuo cerebro vaniſſimè ſomniant. Quid enim? An non fit ſæpe, ut vocabulum, quod in vno Scripturæ loco ad vnam rem per metaphoram trāsfertur, idem nihilominus alibi rei alteri propriè tribuatur?

Qualis eſt igitur conſequentia; Iſaias & Paulus magnificationem Dei apud gentes impropriè dixerunt

A oblationem: Ergo etiam Malachias? Potuiſſe quidem Malachiam etiam ſic loqui, non abſurdè inde colligas, ita verò loquutum fuiſſe, concludes inſipientiſſimè. Maximè cùm manifeſtas rationes præter authoritatē Patrum reddiderimus, cur Malachiæ vaticiniū de oblatione munda, neque ad communem cultum, neque ad magnificationem Dei in gentibus, quam ſeparatim ibi, & quidem bis commemorat, referri debeat, ſed ad ſacrificium propriè dictum ſecūdùm ordinem Melchiſedech, quod ibi per antitheſin ſacrificijs etiam propriè dictis, nempe Leuiticis, anteponit.

5. Accedit quod ipſa interpretatio Herbrandi & collegarum euidenter pugnat cum eo; quòd volunt concludere, ſcilicet Malachiam fuiſſe loquutum de illa eadem re, quam Iſaias & Apoſtolus oblationem gētium

B vocant. Hi enim oblationem gentiū appellant *conuerſionem* gentiū *paſſiuè*, vt Herbrādus ēt exponit, quibus vocatis & adductis ſpiritualiter Apoſtoli ſacrificarunt Deo. Malachias aūt cùm dicit; *Magnum eſt nomen meū in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*, magnificationē diuini nominis, iſtorum ſententia, memorat, quæ conſiſtat in *prædicatione* Euangelij, per Apoſtolos & eorum ſucceſſores facta; à qua certum eſt, *conuerſionem paſſiuam* gentium, ſicut effectum à cauſſa differre.

Quod ſi iſti dicant; conuerſionem etiam gentiū paſſiuam cum prædicatione Euangelij, ſicut effectum cū cauſſa, Malachiam ſimul fuiſſe complexum: Obſtat q̇

C verba ipſa præ ſe ferunt, & vnicuique planè, qui modò non ſit hæreſi anticipata impeditus, ſtatim ſignificant, de eo tantùm ſacrificij genere Malachiam egiſſe, quod *vnius* ſpeciei atque modi ſit (ſicut erat vnumquodq; ſacrificium Leuiticum ex his, quæ per antitheſin reprobat ibi Deus) quodque non ſemel tantùm, ſed *ſæpius* in vnoquoque loco faciendum eſſet. Ait enim: *In omni loco* Offertvr et Sacrificatvr (vtique cum frequentatione, ſicut offerebantur ſacrificia Leuitica, quibus hoc ſacrificium per antitheſin anteponit) *nomini meo*, non oblationes, ſed, *oblatio* (vna videlicet vbiq; & vnius modi) *munda*: Prædicatio autem Euangelij & cōuerſio paſſiua gentium ſimul accepta, neque ſacrificiū

D vnius modi eſt (& multò minùs, ſi ad conuerſionē, preces, & alia religionis officia addas) neq; oblatio eiuſmodi, quæ cum frequentatione in vno & eodem loco ſæpius ſoleat fieri. Non enim ſæpius, ſed ſemel tantum vniuſcuiuſque prouinciæ gentes ab ethnicis ſuperſtitionibus ad Chriſti legem conuertuntur.

Quamobrem meritò ſcriptores Catholici affirmāt, ad Malachiæ locum, illā potius Chriſti ſnīam, Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, qua is Prophetæ vaticinium impleri præcepit, accommodandam eſſe: atq; illam item Dauidis in perſona Catholici Sacerdotis: *Quid retribuam Dn̄o pro oībus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam* (vtique ad retribuendum & offerendū Deo mundiſſimum Chriſti ſanguinem, iuxta Malachiæ prædictionē) *& nomen Domini inuocabo*. Nam

E & hunc ſenſum præter alios, quos hic idē locus admittere poteſt, multò rectiùs ex his verbis colligas, q̄ illū alterū, quē ex Vatablo aſſignat Herbrandus, diſput. cōtra Miſſ. nu. 84. ita prophanū & bibulum, ut ad illū refellendum ſatis ſit referre: *Quaſi dicat*, inquit, *in omni conuiuio gratulatorio me hilarem exhibebo, & coram quibus hilariter bibam, attollendo calicem, quo ſignificem conuiuis, me illius ope ſeruatum, ſemper nomen Dei colam*. Tantum defuit vt adderet, Dauidem gratitudinis ergo ſtatuiſſe etiam bibere pro ſalute Dei, à quo beneficium accepiſſet, ſicut honoris cauſſa dicunt interdum conuiuæ ſe bibere pro ſalute principis.

Sed vt Malachiæ locum concludamus, cùm iſti cæteris artibus, quibus eum corrumpere conantur, parum fidant, ad commune perfugium vel malitiæ, vel ignorantiæ ſuæ, quod in omnem euentum habent in hac controuerſia paratum, ſe recipiunt. Et *ſi maximè*, inquiunt, *Malachias de ſacrificio aliquo externo ſecundùm ordinem Melchiſedech loquatur, non ſequitur*, inquiunt, *Miſſam eſſe ſacrificium propitiatorium pro peccatis viuorum & mortuorum alijſque neceſſitatibus. Hoc enim*, inquit Herbrandus, *eſt ζητούμενον*.

Hanc verò inſciriam vel fraudem ſuprà §. 1. deteximus. Non.n. ſingulis argumentis volumus aut debemus confirmare omnia, quæ ſunt hac de re controuerſa. Itaque iam non hoc agimus, vtrum ſit *propitiatorium* hoc ſacrificium, & pro quibus valeat; de hoc n poſtea; ſed vtrum *legitimum* ſit. Quod præter alia argumenta ex hoc Malachiæ vaticinio, ſicut ex alijs aliorum Prophetarum, ſuffragante nobis contra iſtos teſtimonio eruditiſſimorum Patrum rectè probamus.

Et nihil iſti proficiunt vnum aut alterum patrem citando, qui ad ſpiritualia ſacrificia Malachiæ locum retulerit. Iam enim antea notauimus, non ideo excludi ſacrificium propriè dictũ, ſed ad illud ſimul accommodãdum eſſe locum, ſicut ſententiæ Patrum, quas recitauimus, ſunt perſpicuæ. Quis enim ſibi perſuadeat, Irenæum lib. 4. cap. 32. quando *nouam* etiam oblationem commemorat, *ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, quæ in vniuerſo orbe offeratur;* non etiam maximè de aliquo externo & propriè dicto ſacrificio verba facere? Et ſimiliter Auguſtinum locis citatis, cùm de ſacrificio etiam Melchiſedech ex eo Malachię loco diſſerit; Itemque Hieronymum, ubi diſtinctè primum orationũ Thymiama, deinde oblationem mundam in cæremonijs Chriſtianorum vbique offerri ſolitam commemorat.

Tertullianus verò lib. contra Iudæos, ubi non de *terrenis*, ſed de *ſpiritualibus ſacrificijs litandum eſſe* ex Malachia docet, Leuitica & Leuiticorum ſimilia ſacrificia terreſtrium rerum excludit, non verò ſacrificium, in quo Chriſtus offertur de cœlo cœleſtis. Neque huius ſacrificij Tertullianum nõ meminiſſe, reieciſſe ipſum eſt. Et habemus aliorum Patrum perſpicua teſtimonia. ſed pergam ad reliqua vaticinia.

Probatur item ſacrificium Miſſæ eſſe legitimum, ex vaticinio Iſaiæ de Sacerdotibus noui Teſtamenti. §. 13.

III. DOMINVS per Iſaiam Prophetam, ita de Apoſtolica atque hierarchica miniſtrorũ Eccleſiæ uocatione functioneq; prędixit, ut ad extremum oratione illa concluderet, Iſa. vlt. *Et aſſumam ex eis* (ex gẽtibus Apoſtolico miniſterio conuerſis ad Chriſtum) IN SACERDOTES ET LEVITAS *dicit Dominus*. Cum qua ſententia illud etiam congruit, quod in eodem Propheta Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus dictum legimus, Iſa. 61. *Vos autem* SACERDOTES DOMINI VOCABIMINI MINISTRI DEI NOSTRI. Quibus ex locis in hunc modũ licet concludere: Sacerdotes propriè dicti, qui ſcilicet peculiari delectu ex reliquo hominum cœtu aſſumantur, ad id muneris eliguntur, ut offerant *propriè dictum ſacrificium*. Ait enim Apoſtolus ad Hebr. 5. non ſpeciatim, omnis Pontifex *Leuiticus* (ut peruersè interpretatur Herbrandus nu. 117. ex Kemnitio contra ſeſſ. 22. ad argumentum ſextum) ſed uniuerſè OMNIS PONTIFEX, (ſiue Sacerdos; pro eodem enim eo in loco utrumque nomen indifferenter accipit,) EX HOMINIBVS ASSVMPTVS, *pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad* DEVM VT OFFERAT SACRIFICIA ET DONA *pro peccatis*. Quod ipſum ex notione nominis eſt perſpicuum. Nam ut ij Sacerdotes impropriè dicuntur, qui

A ſacrificia impropriè ſic dicta offerunt: ita Sacerdos propriè is eſt, qui offert proprij nominis ſacrificium. Aſſumuntur autem diuinitùs in Eccleſia delectu habito ex communi Chriſtianorum cœtu Sacerdotes, qui proinde ueri nominis Sacerdotes ſint, & eam ob cauſſam ijdem *miniſtri* etiam Domini dicantur, ut ex his Iſaię teſtimonijs patet. Eſt igitur ſacrificium aliquod propriè dictum in Eccleſia, ad quod offerendum deligantur Sacerdotes à Deo, quodque ſit bonum, atque legitimũ. Porro nullum aliud huius generis ſacrificium in Eccleſia præterquam ſacrificium Miſſæ uſurpatum eſt: Miſſæ igitur ſacrificium eſt illud, ad quod bene legitimeque offerendum, Deus, vaticinium Iſaiæ adimplens, deligit Sacerdotes.

B Hoc argumento propterea libenter utor, quoniam ex eo ſimul lector cognoſcet duplicem errorem Herbrandi. PRIMVS eſt, quod Sacerdotes noui Teſtamẽti iuxta Iſaiæ vaticinium diuinitùs eligendos, ait Diuum Petrum interpretatum fuiſſe, 1. Petri. 2. *non peculiare ſacrificulorum Miſſaticorum genus* (vtor ipſius verbis) *ſed omnes verè credentes Chriſtianos*. Vſque adeò enim iſte odio erga Sacerdotes obcæcatus eſt, ut non videat, vel ab ipſis pueris, qui Iſaiam legere ſciant, redargui ſe euidenter poſſe hoc modo: Iſaias de Sacerdotibus eiuſmodi loquitur, qui delectu habito ex Chriſtianorum cœtu aſſumantur, atque adeò ſint *miniſtri* in his, quæ ſunt ad Deum pro Chriſtiano populo; ita enim eius verba ſonant. At non *omnes* verè credentes Chri- C ſtiani ex Chriſtianorum cœtu *peculiari cum delectu* aſſumi poſſunt (hoc.n. ne intelligi quidem poteſt) ſed aliqui tãtùm. Magna igitur dementia eſt cogitare, Iſaiam eo loco fuiſſe loquutum de Sacerdotibus impropriè dictis, nempe de omnibus verè credentibus Chriſtianis.

Quod ſi hoc ita eſt; qualis etiam blaſphemia eſt ſcribere, in eam ſententiam amentiſſimam, Iſaiæ locum fuiſſe à beato Petro expoſitum? Somnium eſt vaniſſimum eiuſdem generis, cuius ſunt reliquæ Scripturarũ collationes, ab iſtis inſtitutæ. Quod enim beatus Petrus Chriſtianos omnes *regale Sacerdotium* vocat, dupliciter intelligi poteſt. Primò, ut ſignificet, apud Chriſtianos tantùm eſſe dignitatem Sacerdotij propriè dicti, quoniam ex eorum populo Sacerdotes eliguntur, D ſicut eadem ratione totus populus Iudæorum, Exodi 19. dictus eſt Sacerdotale regnum. Secundò, ut ſignificet omnes & ſingulos Chriſtianos Sacerdotio impropriè dicto, fungi, cùm offerunt ſpirituales hoſtias.

Si priori modo, qui nonnullis, vt antè dictum eſt, placet, eam ſententiam accipiamus, congruit illa quidem cum Iſaiæ vaticinio; Sed tunc Herbrandum iugulat, cùm confirmet, vaticinium Iſaiæ impletum eſſe per miniſterium Sacerdotum in Eccleſia, qui non communiter Sacerdotes ſint, quales sũt omnes Chriſtiani, ſed propriè, peculiari delectu ex Chriſtianis *aſſumpti*: vt Iſaias prædixit. Neque huic interpretationi illius loci D. Petri obſtat, quòd & verbis antecedẽtibus B. Petrus E ibi *ſpirituales hoſtias* commemorat, & ſequentibus omnes hortatur ad *annunciandas virtutes* diuinas, quod eſt offerre ſacrificium laudis. Potuit enim eodem in loco de Sacerdotio, tum communi, tum proprio diſſerere.

Si autem illam B. Petri ſententiam poſteriori modo, ſcilicet de Sacerdotio ſpirituali, quod omnibus & ſingulis Chriſtianis conuenit, interpretemur: nequaquam ad Iſaiæ vaticinium, tanquam illud exponat, referenda eſt: cùm euidenter oſtenſum ſit, Iſaiam de alterius generis Sacerdotio prænunciaſſe; quod non omnibus, ſed aliquibus delectis demandetur. Atque hæc de primo errore.

SECVNDVS error communis Herbrando eſt cum

Caluino lib.4. Inſtitut. cap. 18. ſect. 14. & cum Kemnitio, contra ſeſſ. 22. ad argumentum ſextum. Exiſtimãt enim iſti, ſic decepti à Luthero lib. de abrogand. Miſſ. priuata, Nullos eſſe in nouo Teſtamento Sacerdotes peculiares & propriè dictos. Contrarium autem ex adducto vaticinio Iſaiæ euidentiſſimum eſt.

Sed conantur Kemnitius & Herbrandus hunc errorem ſuum probare ex eo, quòd in nouo, inquiunt, Teſtamento præter Sacerdotium Chriſti nuſquam Sacerdotij, aut Sacerdotum mentio fit, niſi vbi ea nominatio omnibus Chriſtianis ex æquo tribuitur. Miniſtri autẽ Euangelij nunquam Sacerdotes, ſed alijs, inquiunt, nominibus appellantur.

At primùm, quale, quæſo, argumentum hoc eſt: Miniſtri Euangelici Sacerdotes ex nomine non appellantur: Ergo Sacerdotes propriè non ſunt? Certè hæc concluſio nihilo firmior eſt, quàm ſi quis colligat, Euchariſtiam aut Baptiſmum Sacramentum propriè non eſſe; quoniam nuſquam in Scriptura veteris aut noui Teſtamenti Sacramentum apertè nominatur.

Deinde non deſunt auctores eruditi, qui tum locum illum Petri, de quo iam diximus, tum etiam locum illum Ioannis, Apocalyp. 1. & 5. *Feciſti nos Domine regnum & Sacerdotes*, ad Sacerdotium propriè dictum referũt. Rectè n. intelligi poteſt, quòd hoc dicatur à Chriſtiano populo, non in perſona omnium & ſingulorum fidelium, ſed miniſtrorum Euangelicorum, qui ſunt præcipua membra ipſius, ex ipſoque ad Sacerdotale munus deliguntur.

Tertiò ex Herbrãdo, & Kemnitio quæro, cùm Iſaias vbi ſuprà dicit: *Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini, miniſtri Dei noſtri*; & Iſaiæ vltimo: *Aſſumam Sacerdotes & Leuitas ex eis*; cuiuſnam conditionis homines, & ipſe appellat, & ab alijs appellandos eſſe prædicit Sacerdotes? Non certè omnes Chriſtianos; quippe quos nemo ſanus dixerit ex Chriſtianis deligi & aſſumi. Neque verò miniſtros veteris Teſtamenti, ſed noui, de quibus eſt vaticinium.

Quod ſi miniſtros noui Teſtamenti peculiariter Sacerdotes vocat Iſaias, & vocandos prædicit; quid eſt, cur Sectarij requirant, ut *in Scriptura* etiam noui Teſtamenti Sacerdotes appellentur? An de authoritate Iſaiæ dubitant? aut huius authoritas minor illis eſt, quàm authoritas ſcriptorum noui Teſtamenti?

Cùm igitur habeamus firmiſſimum Propheticum ſermonem, quo miniſtri Euangelici delecti ex reliquis, peculiari ratione Sacerdotes nominentur; Sacerdotij propriè dicti in Eccleſia ſit vſus neceſſe eſt. Neq; quidquam refert, quod in nouo Teſtamento eiuſmodi miniſtri non dicantur Sacerdotes, ſi maximè hoc concederemus.

Quæ cum ita ſe habeant, apparet etiam, ſatis conuenienter his locis Iſaiæ aliquos Scriptores Catholicos cenſere, Malachiam cùm de Chriſto inter cætera prædixit, Malachiæ tertio: *Et purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia*; indicare voluiſſe, non propriè Chriſtianorum omnium *emundationem* ad offerendas hoſtias impropriè dictas, ſed eorum miniſtrorum Eccleſiæ tantùm, quorum filij Leui propriè typus fuerũt, quoſque Eſaias peculiari ratione, tanquam ex cæteris delectos Sacerdotes nominat. Nam maximè hos miniſtros Eccleſiæ ad piè ſanctèque offerenda corporis & ſanguinis Domini ſacrificia, quæ idem Propheta priùs dixerat *oblationem mundam*, Deus purgat & emundat, tum eorum peccata puniendo, tum ea condonãdo poſt actam pœnitentiam: adeoque ipſos in miſericordia præparat ad iudicij diem, de quo illic fit ſermo, vt in

A eo non ſeueram, ſed clementem ſententiam audiant.

Quæ expoſitio non mea, ſed B. HIERONYMI eſt. Ita enim ſuper illa verba, & *purgabit filios Leui*, inquit in cap. 3. Malach. *Tempus eſt enim, ut iudicium incipiat à domo Dei. Et alibi ſcribitur: A Sanctis meis incipite. In filijs autem Leui omnem Sacerdotalem intellige dignitatem. Si autem Sacerdotes purgãdi ſunt & colandi, ut purum aurum remaneat & argentum, quid de cæteris* (hic certum eſt, Hieronymum non omnes Chriſtianos intelligere nomine Sacerdotum) *eſt dicendum?* Tum addit: *Qui cum emundati fuerint & colati, tunc offerent Domino ſacrificia, & placebit ſacrificium eorũ, quod offerunt pro Iuda & Hieruſalem, hoc eſt, pro his, qui Dominum confitentur, & pacem eius mẽte conſpiciunt, ſicut dies ſeculi, & ſicut anni antiqui, ut quomodo in principio placuerunt* DEO, *ſic poſt peccatum & pœ-*
B *nitentiam placere incipiant, cùm omni fuerint peccatorum ſorde purgati.*

Et tamen auſus Herbrandus eſt, contra Miſſam, num. 79. ore impuro impuriſſimum genus hominum appellare eos, qui hunc Malachiæ locum, ita vt Hieronymus, referunt tantùm ad Eccleſiæ Sacerdotes propriè dictos. Credo, quoniam, vt verba eius ſignificant, ignorantia & conuiciandi libidine obcæcatus, putauit nos propterea negare, reliquos etiam Chriſtianos à peccatorum ſordibus purgari per CHRISTVM, quod nunquam nobis in mentem venit. Sed dicimus cùm Hieronymo, Prophetam non illis verbis de communi Chriſtianorum purgatione agere, ſed de emundatio-
C ne Sacerdotum, quos, frangantur licet Sectarij, habet Eccleſia propriè dictos ad offerendum veri nominis ſacrificium.

Probatur item legitimum eſſe Miſſæ ſacrificium ex vaticinio Danielis, & alio quodam Iſai. §. 14.

III. VTVNTVR orthodoxi doctores alio teſtimonio ex prophetia Danielis, quod quia illuſtre eſt, ac ſimul etiam indicat, miniſterium aduerſariorum in oppugnando ſacrificio Miſſæ improbum & Antichriſtianum eſſe, valdè malè iſtos habet. Illud igitur, quoniam ab Herbrando & Kemnitio ſimiliter in alienum ſenſum detorquetur, breuiter etiam exponemus.

D Cùm Gabriel Angelus de mundi fine commonefaceret Danielem: *Veniet tempus*, inquit, Daniel. 12. *quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his, qui dormiũt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternã: alij in opprobrium, &c.* Cui Daniel ſtudio incitatus cognoſcendi q̃ diu eſſet duraturum id tempus: *Vſquequo*, inquit, *finis horum mirabilium?* Gabriel autem *cùm eleuaſſet dextrã & ſiniſtram ſuam in cœlũ, & iuraſſet per viuentem in æternum*, reſpondit: *Quia in tempus, & tempora & dimidium temporis.* Ac paucis interpoſitis, exponẽs quantum ſpacium temporis per *tempus & tempora*, & *dimidium temporis* intelligeret, tum etiam quando id ſpaciũ fluere in-
E cœpturum eſſet, ſubiunxit: *Et à tempore cùm oblatũ fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem: dies mille ducenti & nonaginta.* Quam ſummam dierum conficiunt anni tres cum dimidio. Itaque per tempus, *annum*; per tempora, *annos duos*; per dimidium temporis, *dimidium annum*, phraſi alias etiam in Scripturis ſanctis vſitata ſignificauit. Atque exordium eius ſpacij, tribulationumque, quæ in illud incident, ſignificat tunc futurum, quando & *ſacrificium iuge* abolitum & *abominatio* fuerit in deſolationem poſita.

Ex hoc vaticinio tale ad noſtrum propoſitum argumentum ducitur: Dubium non eſt, quin ſacri-

ficium

ficium illud iuge tribus annis cum dimidio antè mundi finem abolendum, legitimum Deoque gratum ſit: nam ſine vituperatione aliqua, immò potiùs cum commendatione quadam; uelut rem ſacram illud Gabriel commemorat, & abolitionem eius cum abominatione deſolationis coniungit, tanquam vtrumque ſit futurú facinus Antichriſtianum & impium. Id autem ſacrificium iuge interpretari neutiquam poſſumus ſacrificiũ communiter dictum *iuſtitiæ & bonorum operum*, aut *magnificationis diuinæ gloriæ, &c.* Primò, nam hoc ſacrificiũ multiplex eſt, non *vniuſmodi*, ſicut ſignificatur eſſe illud *iuge*. Secundò, quia aliqua officia continet, quæ repeti *ingiter* (ſicut illud) ab iiſdem perſonis, & in iiſdem locis non poſſunt; cuiuſmodi eſt conuerſio Gentium, quam Sectarij in ſacrificio ſpirituali præcipuè ponunt ex Apoſtolo ad Romanos decimo quinto. Tertio quia, multa huiuſmodi ſacrificia extremo illo tempore fiét: Scriptum eſt enim à Daniele, capite duodecimo, futurum tunc temporis, *vt eligantur & dealbentur, & quaſi ignis probentur multi*. Qui perſequente videlicet crudeliſſimo Tyranno Antichriſto, ardentibus precibus diuinam opem implorabunt, neque ſacrificium tãtùm offerent Spiritus contribulati & contriti cordis, ſed etiam incenſi eiuſmodi charitate, qua nemo maiorem habet, ſeipſos offerent hoſtiam viuentem in odorem ſuauitatis Deo, ipſique tam magnifica fidei confeſſione ingentem gloriam dabunt. *Veniet enim* (Antichriſtus) *in multitudine magna* (inquit Daniel, cap. 11.) *vt conterat & interficiat plurimos*.

Neceſſe eſt igitur, ſacrificium aliud propriè dictum eſſe illud *iuge*, de quo vaticinatur Daniel. Atqui, ut ſæpe dictum eſt, præter ſacrificium Miſſæ, quod fit *iugiter*, nullum aliud ſacrificium externum aut nouit, aut vſurpauit, aut vſurpatura eſt vnquam Eccleſia, cùm ſit iam ad eam formam perducta, quæ in Prophetis & Lege cumprimis fuit prædicta. Hoc ipſum igitur ſacrificium eſt illud, quod Antichriſtus eodem tempore, quo *in templo Dei ſedebit*, (vt Apoſtolus ſecunda ad Theſſalonicenſes ſecundo inquit) adeoque *abominatio erit in deſolationem poſita*; ſic oppugnabit atque tollet, ut Eccleſiæ miniſtri partim timore impediti, partim religione etiam, ne ſanctum detur canibus, aut omnino ſacrificare deſiſtant, aut non, niſi vbi occultiſſimè poſſint, id faciant.

Sed obijciunt hic Kemnitius, & Herbrandus, prophetiam Danielis non eſſe intelligendam de ſacrificio Miſſæ, quod & Antichriſtus poſtea deleturus ſit, & ipſi nunc, ut Antichriſti præcurſores oppugnant, ſed ad literam quidem de *toto cultu Leuitico* per regem Antiochum Hieroſolymis olim deleto, quem à *parte* iuge ſacrificium, de quo ſcripſit Moyſes, per ſynecdochen nominarit; allegoricè autem de cultu noui Teſtamenti, abrogato iam (ſcilicet) per Pontificẽ Romanum, quem homines iſti infeliciſſimi Antichriſtum vocant.

Verùm euadere hac via iſti non poſſunt, quin Antichriſti ſatellites ſint & maneant. Triplex eſt enim in propoſito obſeruanda Danielis prophetia. Prima in capite octauo, de vaſtatione Hieroſolymitana per Syriæ regem, quem ibi appellat *Cornu modicum*, quod poſtea *factum grande deleuerit iuge ſacrificium, & deiecerit locum ſanctificationis eius, & fecerit peccatum deſolationis*. Et hanc prophetiam non tantùm Chryſoſtomus, quẽ Kemnitius citat, ſed Hieronymus in commentario illius loci, & alij accommodant ad Antiochum Epiphanem, qui vaſtauit Hieruſalem, & aboleuit ad aliquod tempus totum cultum Leuiticum, ut ex primo Machabæorum libro apparet, atque etiam, ut Hieronymus quoque refert, in templo poſuit Idolum Iouis.

A Per allegoriam autem plurimi ex Eccleſiæ ſcriptoribus, Hieronymo etiam teſte, hunc ipſum locum Danielis referunt ad Antichriſti factum in mundi fine.

Secvnda Prophetia habetur capite nono de euerſione altera Hieroſolymitana, & prophanatione ac deſtructione tẽpli per Imperatores Romanos poſt interfectum Chriſtum. In qua prædixit etiam Angelus fuiſſe futurum, *vt deficeret hoſtia & ſacrificium* Iudæorum, & poneretur *abominatio deſolationis in loco ſancto*; quæ deſolatio duratura ſit vſque ad cõſummationem mundi, ſicut adhuc durare videmus, Iudæis vbique diſperſis ſine ſacrificio. Atque hanc prophetiam allegoricè ſignificaſſe quoque ea, quæ euenient ſub mundi finem ſatis apparet ex Chriſti ſermone apud Matthæũ
B 24. vbi occaſione ſumpta ex futuro vrbis excidio per Romanos, conuertit ſermonem ad ea, quæ euenient ſub conſummationem mundi.

Tertia Prophetia, eaque illuſtris, ex qua nos tantùm argumentati, non allegoricè, ut Sectarij putant, ſed ad literam ſumus, ponitur in capite duodecimo, vbi ſermo fit de *tribulatione magna* per tres annos cum dimidio computandos à *tempore, cùm oblatum etiam fuerit iuge ſacrificium, & abominatio in deſolationem poſita*.

Hunc locum manifeſta inſania eſt referre ad Antiochum. Nam de abrogatione iugis ſacrificij loquitur, quæ in eiuſmodi tempus incidat, *quale non fuit prius, ex quo gentes eſſe cæperunt*: & in quo *ſaluetur populus omnis,*
C *qui ſcriptus fuerit in libro*: & in quo *multi reſurgent; alij in vitam æternam; alij in opprobrium*, quodque duret tribus annis cum dimidio. Hæc autem omnia, vt beatus Hieronymus illic contra impium Porphyrium demõſtrat, nequaquam illi tempori conueniunt, quo Antiochus vaſtauit Hieruſalem. Nam neque illud fuit tale, quale non fuiſſet vnquã; neque in eo multi ſurrexerunt ad vitam æternam, cùm eius via eſſet tunc clauſa: &, ut Hieronymus probat, tribus tantum annis durauit.

Sed ad literam quadrant iſta omnia in tempus triũ annorum & dimidij proximè antecedẽs mundi finem extremique iudicij diem: quemadmodum Chriſtus ipſe Matth. 24. ad id tempus planè prophetiam hanc Danielis accommodat, ſimiliter ut Daniel dicens, fu-
D turam tunc *tribulationem magnam, qualis non fuit ab initio mundi*.

Quod autem ad alterum Danielis locum videtur Chriſtus reſpexiſſe Matthęi vigeſimo quarto, cùm abominationem deſolationis commemorat, ſtantem in loco ſancto, id eſt, *in templo*; cuius Daniel, capite nono, expreſsè mentionem facit; nihil obſtat. Vt enim Chriſtus illic & de vaſtatione vrbis Hieroſolymitanæ, & arrepta inde occaſione, de conſummatione mundi diſſeruit; ſic etiam ad vtramque prophetiam Danielis, nempe ad ſecundam & ad tertiam reſpexiſſe putãdus eſt, quarum altera, ut diximus, prænunciauit euerſionem Hieroſolymitanam, altera mundi conſummationem.

E Quin etiam, cum vrbis euerſio figura fuerit conſummationis mundi, vt ex conſequentia Chriſti ſermonis apparet, ideoque Danielis prophetia ſecunda allegoricè ſignificet extremam perſecutionem Antichriſti, mundi fini vicinam, quam prophetia tertia ad literam deſcribit; hoc ipſo quod Chriſtus Dominus prophetiã ſecundam commemorat, alludit etiam ad prophetiam tertiam, eamque tacitè referri vult ad mundi tempus extremum, de quo præcipuum ſermonem inſtituit. Nam & huius rei videtur mihi nos admonuiſſe Euangeliſta, cùm poſt illa verba Chriſti: *Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta ſtan-*

tem in loco ſancto, ſubiunxit ſiue ex ſua, ſiue ex Chriſti ſententia, per parentheſin, *qui legit intelligat*; id eſt, animaduertat, deſolationem eam abominationis ſeu prophanationis templi, aliā deteriorem ſignificare, de qua Daniel poſtea vaticinatus fuerit, & ad quam Chriſti ſermo inprimis dirigatur; nempe *hominem peccati & filium perditionis*, Antichriſtum *ſedentē* ſub mundi finem *in templo* Dei, *tanquam ſit* Devs, ſecunda ad Theſſalonicenſes ſecundo.

Certum itaque eſt, Danielem in vltimo loco (vt Hieronymus etiam oſtendit contra Porphyrium) ad literam agere de ſacrificio aliquo *iugi* ſub finem mundi abolendo, quod vt antea deduximus, non aliud intelligi queat niſi Miſſæ ſacrificium.

Postremo (vt probationem ex vaticiniis ductam concludamus) obſeruandus eſt etiam alius locus valdè illuſtris apud Iſaiam, cap. 56. vbi Propheta vaticinatur de *ſacrificÿs & holocauſtis* tempore noui Teſtamenti in Eccleſia materiali ſuper altari etiam materiali imponendis. Loquens namque de tempore noui teſtamenti, interprete Cyrillo Alexandrino libro quinto commentariorum in eundem Prophetam ita dicit: *Adducam eos* (*filios aduenæ*, id eſt, gentes) *in montem ſanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ*, (id eſt, in Eccleſia & templo materiali, ad quā hunc locum accommodauit Chriſtus Matthæi vigeſimo primo) *holocauſta eorum & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo, &c.* Quod alias aduerſus Herbrandum expoſui & defendi, ad ſacrificia Deo gratiſſima Sacroſanctæ Euchariſtiæ, quæ vbique in Eccleſijs Catholicorum ſuper altari fiunt, referri oportere. Sed de probatione Tertia ex vaticinijs hactenus.

Probatur Tertio *principaliter Sacrificium Miſſæ eſſe legitimum, ex ipſa ratione ſacrificÿ.* §. 15.

Tertia probatio. *Quatuor*, inquit beatus Avgvstinvs libro decimo tertio de Trinitate, capite quarto, *conſiderantur in omni ſacrificio: Cvi offeratur; à Qvo offeratur; Qvid offeratur; pro Qvibvs offeratur*. His ergo, ut rationem pleniorem faciam, addo, Qvomodo; & ad quem Finem offeratur; & cuius Legis tempore fiat. Quibus poſitis, quod hactenus ſcripturæ teſtimonijs probatum eſt, ratione ducta ex natura Sacrificij ita confirmo: Sacrificium aliquod tunc ſine dubio bonum & legitimum eſt, quando ex omnibus his capitibus vndequaque conſideratum eſt rectum & acceptum Deo. Tale eſt autem Sacrificium Miſſæ. Bonum igitur & legitimum Sacrificium eſt. Id probandum nunc eſt diſcurrendo per ſingula eiuſmodi capita.

Etenim res Qvæ in hoc ſacrificio offertur, digniſſima & acceptiſſima Deo eſt ex omnibus, quæ de manu eius accepimus, nempe Dei filius factus homo, qui ſumma charitate *datus* eſt nobis, in quo ſibi pater *bene complacuit*.

Is cvi ſacrificium hoc exhibetur, hic ipſe pater æternus eſt, de quo dubium non eſt, quin ſit talis rei ſacrificio digniſſimus.

Qvi *principaliter* offert, ut à ſanctis patribus eſt annotatum (Ambroſio lib. 1. officiorum, capite quadrageſimo octauo, Chryſoſtomo homilia ſecunda in ſecundam ad Timotheum, Theophylacto in caput tertium & quintum ad Hebræos, OEcumenio in idem caput quintū & alijs) Ipſe Chriſtus eſt, quippe qui per ſuum miniſtrum tanquam per inſtrumentum ad honorem æterni patris cōficit ſub ſpecie panis & vini proprium corpus & ſanguinem, quod eſt, vt §. 2. docuimus, ſacrificare. Quemadmodum ſimilem ob cauſſam *ipſe eſt, qui baptizat*.

Miniſtri, qui minus principaliter offerunt, non qualeſcunque ſunt, ſed cum delectu, & quidem, ut ſuprà probatum eſt, legitimè, ad munus tam ſanctum vocati & conſecrati.

Hi pro Qvibvs offertur, fideles omnes ſunt, qui cū ſingulari ratione ſint curæ Deo, nō poteſt obſequium aliquod ideo ingratum eſſe diuinæ maieſtati, quia pro illis & illorum nomine ipſi exhibetur. Quæ quidem conſideratio, quod ad hanc circumſtantiam attinet, nobis nunc ſatis eſt, vt, quod modò agimus, oſtendamus ſacrificium Miſſæ, quatenus ſacrificium eſt (ſicut præciſè iam à nobis conſideratur) non vitiari ex parte eorum, pro quibus offertur. Nam quòd fidelibus viuis & defunctis per id ſacrificium Eccleſia velit impetrare remiſſionem peccatorum, aut alia beneficia, hoc proximè ad ſacrificium Miſſæ ſpectat, non præciſè qua Sacrificium eſt, ſed qua ponitur eſſe *propitiatorium*, quo pacto conſideratum non inſtituimus iam probare illud fieri bene (patebit enim hoc poſtea, cùm *oſtendemus* reuera propitiatorium eſſe) ſed ſecundùm ea præciſè, quæ in ipſo conſideramus, vt eſt ſacrificium.

Iam ſacrificandi cæremonia & Modvs omnino habet nihil, quod cum aliqua Lege vel diuina (ut ſuprà fusè oſtenſum eſt) vel naturali, vel humana pugnet; ni ſi quod Sectariorum leuiſſimo ſuffragio non etiam cōprobatur, cùm hactenus nō refutauerint, ſed irriſerint tantùm miſeri, quæ ſunt grauiter de ſignificatione, & commoditate, & vi cæremoniarum Miſſæ à pluribus viris doctiſſimis expoſita. Quanquam hic quidem modus cum velut alia actio à ſacrificatione diſtincta ſit, nec ſi vitioſus eſſet, ſacrificium vitiaret.

Finis etiam eſt optimus atque nobiliſſimus, nempe inſignem gloriam Deo patri dare, tam præclara ſacrificatione proteſtando maieſtatem ipſius, quod Chriſtum uidelicet *prædeſtinauerit filium ſuum in virtute*, eique *corpus adaptauerit*, ſpirituque gratiæ animam ipſius repleuerit, vt *ex plenitudine eius nos omnes acceperimus, &c.* Itemque ſacrificium in cruce factum memoria grata proſequi.

Lex denique gratiæ, cuius tempore ſacrificium hoc vſurpatur, à ſacrificio externo, præſertim tale, quale hoc ſecundùm ſpeciem ſuam eſt, adeò non abhorret, vt illud potius, & qua *diuina lex eſt* cultum præſcribens, & qua *nobis hominibus* ratione naturaque humana præditis data eſt, maximè ſibi vendicet & tanquam in ſocietatem admittat.

Quatenus *diuina* eſt quidem; nam ſi hoc non eſſet perpetuum conſilium Dei vt lex quæcunque, quam ipſe ſanxit hominibus, annexum ſacerdotium adeoq; ſacrificium habeat, non rectè concluſiſſet Apoſtolus ad Hebr. 7. Legem Leuiticam idcirco *translatam eſſe*, quoniam eius eſt *tranſlatum Sacerdotium*, & *Sacerdotio* alicuius legis *trāſlato, neceſſe eſt, ut legis translatio fiat*. Reſpōderi. n. poſſet, legem ſine Sacerdotio potuiſſe manere. Itaque cum ad illud concludendum generalem illam propoſitionem ſumit: *Translato enim Sacerdotio, neceſſe eſt vt legis translatio fiat*; tacitè propoſitionem alteram ponit, decretum Dei videlicet hoc eſſe, ut ipſius lex nulla ſine Sacerdotio adeoque ſine ſacrificio conſiſtat. Si enim ſpeciatim de lege ſola veteri ſignificaret, non poſſe abſque Sacerdotio & ſacrificio conſtare, id ipſum ſumeret, quod concludere inſtituerat; quod eſt in argumentando vitioſum.

Quatenus autem lex gratiæ *nobis*, natura humana præditis, data eſt, idcirco ſacrificium externū, tale præſertim, quale hoc eſt, admittere putari debet, quoniā, cum ſit

cum ſit ſuauis & optima, non extirpat, ſed tuetur potius ac perficit ea, quæ ſunt ſm rectam inclinationẽ humanæ naturæ. Huius autem generis eſſe ſacrificij alicuius externi religionem, declarat primo ipſa naturæ noſtræ ratio, quæ vt animo & corpore diuinitus donata eſt, ita conuenit, vt Deo corporis etiã pręſtet obſequiũ, corpoream aliquam rem conficiendo ad ipſius maieſtatem tanquam authoris omnium proteſtandam. Secundò, omnium gentiũ conſenſus hac in re, ſi non vt prorſus neceſſaria ac debita, certè ut bona imprimis & humanitatis admodum propria. Quem quidem conſenſum beatus Auguſtinus Epiſt. 29. ita commemorat, vt cum rationi conſentaneus ſit, minimè vituperet, prudenterque moneat, non ideo gentes aliquas peccauiſſe, quia compulſæ hac inclinatione naturæ ſacrificandi officium vſurparent, ſed quia ſacrificarent *dæmonijs*, vt Apoſtolus inquit, & non vero Deo. Etſi enim corruptæ naturæ vitium erat, quòd *dæmonijs* quidem ſacrificarent: tamen ipſum officij genus, nempe quòd diuino numini, communi quadam notione apprehenſo ſacrificare inſtituebant, ex recta, ut dictum eſt, naturæ inclinatione proficiſcebatur.

Cum igitur Sacrificium Miſſæ ex omnibus his capitibus rectum ſit; nempe ex materiæ ſiue rei, quæ offertur, præſtantia; Ex eius maieſtate, cui offertur; atque itẽ eius qui principaliter offert; ex vocatione dignitateq; miniſtrorum, qui offerunt; ex eorum, pro quibus, vel quorũ nomine offertur, cõditione; ex offerendi modo; ex fine; & denique ex conditione legis Euangelicæ, qua hoc tempore obligati tenemur; cum ex his inquam omnibus capitibus, bonum atque legitimum eſſe ſecũdùm ſuam ſpeciem ſacrificium Miſſæ oſtenderimus; quid eſt obſecro, cur tantopere Sectarijs malum, &, vt Herbrandus blaſphemat in titul. diſp. contra Miſſ. abominandum videatur?

Reſpondetur ad obiectiones contra ſuperiorem probationem ex ratione. §. 16.

PRIMVM non probant, quod in hac controuerſia, aut in alijs, quæ de religionis cultu ſunt, iudicium etiam rationis ad probandum adhibeamus. Qm̃ ſit (vt inquit Herbrandus nu. 51. 52. 53. & Kemnitius contra ſeſſ. 22. ad ſecundum argumentum) in diuinis & ſpiritualibus noſtra ratio cæca & natura corrupta.

Ego verò concedo multa diuinitus reuelata & inſtituta eſſe, de quibus neque cogitare neque iudicare vnquam, ſecluſa Dei reuelatione, mens humana potuiſſet, quæque hominibus animalibus, qui fidei luce ſunt deſtituti, *ſtultitia* appareant, ut Apoſtolus inquit 1. ad Cor. 2. Illud etiã do, propter ignorantiæ vulnus, quod nobis eſt à peccato inflictum, ſæpe accidere, ut de his, quorum cognitionem aliquam ratio noſtra percepit, falſum tamen iudicium ferat, probando quod improbari debet, aut improbando quod eſt honeſtum & probabile. Sed quòd iudicium rationis à diſputatione de religione prorſus repellatur tanquam omnino cæcum, quod nullam in his rebus vnquã facere fidem queat; hoc verò neque idipſum iudicium, quo in his etiam rebus quotidie vtimur, neque ſcriptura ſacra feret.

Nam primò cùm dubitatio ob contingentes caſu aliquo circumſtantias incidit, quid nam potius in materia *religionis* faciendum ſit, ſæpe cogimur, præter DEI verbum, quo res interdum particularis determinari ſufficienter nequit, iudicium rationis aduocare, & quid ſit rectius definire alijs argumentis, quæ inditum naturæ lumen ſuppeditat.

Secundò, nam ipſa lex naturalis, quæ dictamen ra-
A tionis naturalis eſt, adeoque ratione ſynderesis, vnde proficiſcitur, in mente eſt inſita, vel, ut Apoſtolus loquitur ad Romanos ſecundo: *Scripta in cordibus;* ſine dubio verſatur etiam in *religione* erga DEVM. Nam continet in primis præcepta primæ tabulæ, quæ ſunt de vnius DEI cultu. Legem verò naturalem aliud non eſſe quàm rectum Rationis iudicium, in cõfeſſo eſt apud eruditos omnes. Quin etiã hoc ipſum ab Apoſtolo traditur, non tantum vbi gentes laudat, quæ ſcriptam *legem non habebant*, & *opus legis ſcriptum in cordibus* (vtiq; in materia quoque religionis erga Deum) *faciebant*, ſed etiam cùm ad Romanos ſeptimo, *legem mentis bonam* eſſe docet. Non.n. ſi legem hanc mentis, legem etiam DEI vocat, legem tantùm fidei naturali legi ſuperaddit
B tam intelligit, ut obtuſiſſimè ratiocinatus eſt Herbrandus diſputatione contra Miſſam, num. 53. DEI enim eſt etiam, & maximè quidẽ, naturalis lex, quippe cùm ipſe nobis ut naturæ author impreſſerit habitum atq; lumen naturalis ſynderesis, ex qua dictamen legis naturæ proficiſcitur; quæ quidem eatenus nos obligat, quatenus hac ratione à DEO deriuatur, vt patet ex ijs quæ de lege naturali tradidimus tomo ſecundo, diſputatione ſeptima.

Cùm igitur rationis iudicium (hoc eſt lex naturæ) poſſit præſcribere atq; iniũgere DEI cultum (vt vnum eſſe tantum diuinum numen colendum; cum reuerentia eſſe nomen eius vſurpandum; ipſius prouidentiæ & protectioni fidendum eſſe, &c.) certè etiam poterit ve-
C rè nobis, citra obligationem, oſtendere cultum aliquem bonum, & naturæ conſentaneum eſſe.

Vnde Abel, Noe, Iob & alij Patriarchæ, ad quos nõ ſpectauit lex ſcripta, Rationis iudicio ducti ea obtulerunt ſponte ſacrificia, ad quę in ſpecie neque naturalis, neq; diuina lex ipſos obligabat, ſicut beatus Clemens lib. 8. conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 5. & beatus Anacletus Epiſtola ſecunda teſtantur. Nam quod *fide* etiã, ſine qua impoſſibile eſt placere DEO, obtulerint, ut Apoſtolus de Abel teſtatum reliquit; hinc minimè, vt Herbrandus putat, Numero quadrageſimo nono, ſequitur ipſos obtuliſſe ex diuino præcepto, aut ex reuelatione; qua illa ſacrificia in ſpecie bona eſſe co-
D gnoſcerent, ſed tantum ſequitur ſacrificauiſſe eos etiam ex fide in Deum, cui crederent genus ipſum recti cultus placere.

Verùm de Sectariorum errore circa humanæ rationis vſum in rebus Theologicis tom. 1. diſp. 1. q. 1. p. 2. diximus. Nunc hæc attingenda fuerunt, ut intelligeretur, rectè me concluſiſſe, ſacrificium Miſſæ legitimum eſſe, quoniam ſacrificiorum externorum genus, quo illud continetur, probauit meritò, omnium nationum conſenſus tanquam naturæ conſentaneum, ut ex Auguſtino & ex ratione apparet, & in huius ſacrificij ſpecie, nihil vlla ex parte prauum ratio deprehendit.

II. Sed obijciunt præterea, cultum diuinitus non cõſtitutum & mandatum, idololatriam eſſe: Sacrificium
E autem Miſſæ inuentum eſſe humanum, non diuinum decretum.

RESPONDEO. Vtrumque falſum eſt: Nam & voluntarium cultum ſeruorum non inutilium conſtat DEO cum primis placuiſſe, nedum idololatriam non eſſe, vt exemplis, ratione, & authoritate docui tomo tertio, diſputatione ſexta, quæſtione vndecima. Vbi iſtos etiam idololatriæ rationem hactenus ignorauiſſe conuici; & ſuprà quoque abundè oſtenſum eſt, ſacrificium hoc à Chriſto inſtitutum & à prophetis ex DEI ſententia commendatum fuiſſe.

Quanquam ſi maximè cultus hic inſtitutus non eſſet à DEO; concludi tamen ab iſtis non poſſet, il-

lud non eſſe legitimum, cùm id ad bonitatum cultus vel ſacrificij minimè requiratur, vt ex allatis etiã paulò antè exemplis patet. Sed tantum illud forſitã (quod poſtea ſuo loco falſum etiam eſſe docebimus) ſequetetur, videlicet non eſſe ex diuina lege *propitiatorium*, ſic vt gratiam conciliare poſſit. Hoc enim, vt beatus Thomas prima ſecundæ, quæſtione centeſima octaua, præſertim articulo ſecundo, verè diſputat, iis tm̃ medijs conuenit, quę à Deo ſunt cõſtituta tanq̃ ab auctore gratię.

III. Illud leuiſſimum eſt quod reprehendunt, ſucceſſu temporis alias ab aliis Pontificibus cæremonias & verborum & factorum additas eſſe ad ſacrificium Miſſæ. Quaſi idcirco malè & illegitimè fiat. Quæro.n. vbi interdictũ fuerit Pontificibus Summis ne hoc facerẽt?

In cœna ne? At ſupra oſtendi, per inſtitutionem huius Sacramenti cœna, cùm affirmatiuum duntaxat contineat præceptum: *Hoc facite*, nihil prorſus fuiſſe prohibitũ. An verò in Deuteronomio, Deuteronomij quarto & 12. verbis illis: *Nõ addetis ad verbum quod loquutus ſum vobis*. Et, *Quod præcipio tibi hoc tantum facito Domino* DEO *tuo*? At tomo tertio, diſputatione ſexta, quæſtione vndecima, demonſtraui, huiuſmodi præceptis tantum cauiſſe DEVM, ne quid contrarium iis, quæ docuiſſet aut præcepiſſet ipſe, ſupperadderetur; cuiuſmodi erat ritus gẽtium, à quo illic præcipuè populũ deterrebat. Vnde alibi Eſther nono, ſine aliqua reprehenſione ſcriptum legimus, additas fuiſſe cæremonias & feſta ad legem, quæ tñ cũ legalibus cæremoniis non pugnarent.

Sic cùm Chriſtus Matthæi decimo quinto ex Iſaia dicit: *Sine cauſſa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum*; nequaquam propterea ipſum inſtitutum per ſe humanarum conſtitutionum damnat; ſed in humanas traditiones inuehitur diuinæ legi contrarias, cuius generis erat illa de qua Chriſtus ibidem. *Quare & vos tranſgredimini mãdatũ* DEI *propter traditionem veſtram? nam Deus dixit: Honora patrem tuum*, &c. Vel etiam præpoſterum phariſæorum ſtudium reprehendit; qui contempta lege diuina plus nimio leuiora quædam & minuta vrgebant, tametſi per ſe illa quoque bene potuiſſent & debuiſſent ſuo gradu fieri.

Vt cum ait Matthæi vigeſimo tertio, *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam & anethum ac cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis iudicium & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere*. Et iterum: *Væ vobis quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id quod deforis eſt mundum*. Tum apud Marcum, capite ſeptimo: *In vanum*, inquit, *me colunt, docẽtes doctrinas & præcepta hominum*: RELINQVENTES ENIM MANDATVM DEI *tenetis traditiones hominum baptiſmata urceorum & calicum & alia ſimilia his facitis multa*.

Hoc igitur eſt quod vetat Chriſtus, ne (quod aduerſarij mendaciſſimè calumniantur nos facere) in humanis ordinationibus, contemptis diuinis, præcipuum cultum ponamus. Minimè autem vetat, quo minùs autem ad cultum diuinitus inſtitutum addamus cultum etiam qui diuinæ legi non repugnet, ſed rationi adeóque voluntati DEI, qui in ſcripturis ſanctis (Romanorum duodecimo) *Rationabile obſequium*, & iudicium in cultu probat.

Quin imò tanquam ſapiens Paterfamilias Chriſtus *peregrè profectus* in cœlum, *relinquenſque ſuis ſeruis*, vt eſt apud Marcum, capite vigeſimo ſecundo. CVIVSQVE *operis poteſtatem*, Apoſtolis ac imprimis Petro eiuſque ſucceſſoribus facultatem fecit, vt ſalua ſemper ordinatione diuina, ea quæ pro rõne temporum ad ædificationem Eccleſiæ expediunt, tũ in aliis rebus, tum & in cultu conſtituerent. Nobis aũt non tm̃ in hoc aut illo genere, ſed ſimpliciter per Apoſtolum mandauit, ad Hebræos decimo tertio, vt *Præpoſitis noſtris obediremus*, in omnibus videlicet quæcunque pro munere ſuo iuſtè ſtatuerẽt. Qua poteſtate tum cæteri Apoſtoli, tum Paulus vſus eſt & ea etiam Titum vti voluit, quem, vt ipſe teſtatur ad Titum primo, *Eius rei gratia reliquit Cretæ, vt ea quæ deeſſent corrigeret*. Et vt miniſterium Epiſcopale Petri, ac reliquorum Apoſtolorum non in Petro & Apoſtolis expirauit, ſed ad ſucceſſores, quàm diu Eccleſia durat, pertranſit; ita non in illis tantùm (vt Herbrandus ex ſuo cerebro dicit contra Miſſam, numero centeſimo vigeſimo quarto) ſed ſucceſſoribus etiam ea poteſtas attribuitur; cùm omni tempore ſit neceſſaria Eccleſiæ.

Itaque ſi Pontifices, (quod non diffitemur) diuerſis temporibus quædam ad exornãdum ſacrificij cultum, ex quibus bona pars actionis Miſſę conſtat, addiderũt, officio ſunt functi ſuo. Neque ideo, vt iſti leuiſſimè obiiciunt, teſtamentum DEI ſuperordinarunt, mutando illud in actionem contrariam. Probatum enim à nobis eſt, & ſacrificationem ipſam teſtamento CHRISTI ſimul cum Sacramenti confectione ac vſu mandatam fuiſſe, & actiones alias vel ab Apoſtolis vel à Pontificibus ſuperadditas non fuiſſe prohibitas teſtamentaria Chriſti inſtitutione, ſed, vt loquar cum Dauide Pſalmo quadrageſimo nono, *ordinauerunt* ea ratione Pontifices *teſtamentum eius ſuper ſacrificia*, hoc eſt, modum addiderunt & præſcripſerunt, quo voluntas teſtamentaria CHRISTI, cum decore dignitateque adimpleretur, vt iam fit actione tota Miſſæ.

IV. AT inquiunt præterea, cœnam Domini publicam fuiſſe actionem: Miſſam plerumque priuatim fieri, neque in ea annunciari palàm, lingua omnibus nota, paſſionem Chriſti.

Hęc autẽ ſuprà confutata ſunt, cùm manifeſtè oſtendimus, præcepto illo: *Hoc facite*, illud tantum iuberi, quod antegreſſis verbis propriè ſignificatur à Chriſto geſtum eſſe; non autem circumſtantias alias cum facto Chriſti concurrentes: è quibus vna fuit, quòd *præſentibus* plurib. res geſta eſt. Quanq̃ eatenus quidẽ actio publica, (licet coram vno tantùm fiat) Miſſa cenſeri debet, quatenus Eccleſiæ nomine & pro omnibus fidelibus Sacerdos (vt Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerdotio loquitur) *ad Deum legatus intercedit, vt omnibus*, inquit, *nõ viuentibus modò, ſed & mortuis* (qui eius beneficij capaces ſint, vt inferius explicabimus) *propitius fiat*.

Neque iubemur voce aut lingua ſiue latina ſiue vulgari intonare ſemper paſſionem Chriſti. Sed FACERE *in Chriſti commemorationem*; quod eſt annunciare Chriſti paſſionem re ipſa, vt Apoſtolus 1. Corinth. 11. indicat, & ſuprà etiam notauimus. Et pridem contra vulgarem iſtorum vulgari lingua celebrari ſolitam cœnam liber à Iacobo Ledeſma prodiit, quem illi hactenus refutare non potuerunt.

V. Quod aũt dictitãt, ſacrificium externũ ideo cum ſtatu nouæ legis pugnare, quoniam ſit veteris legis cæremonia iam abrogata; agnoſco planè ingenium Sectariorum Prędicantium, quibus ſi vllis omnino, maximè ignotæ ſunt, vt Ariſtoteles loquitur vltimæ *differentiæ* rerum. Sed neque rerum *genera* cognouerunt. Si enim cognoſcerent, facilè animaduerterent, ſacrificium Miſſæ, quamuis *genere* conueniat cum ſacrificiis externis teſtamenti veteris, differentia tamen ac ratione ſua *propria* plurimum ab illis diſcrepare, ideoque non propterea nouæ legi repugnare; quoniam ſacrificium externum ſit. Non enim genus totum cæremoniarum veteris legis, ſed vt Clemens Romanus lib. 6. conſtitut.

ſtitut cap.23.indicauit *ſpecies ac differentiæ* propriæ illarum per nouam legem ſunt antiquatæ, ſuccedentibus alijs, quarum illæ typus fuerunt, vt Apoſtolus diſputat 1.Corinth.10.

Alioquin oportebit iſtos vlterius progredi, & ne duo quidē illa Sacramenta externa Baptiſmi & Euchariſtiæ, quæ vix è ſeptem admittunt, retinere: quoniam Sacramenta externa tempore legis veteris non minus quàm externa ſacrificia fuerūt in vſu. Quod ſi propter differentiam noſtrorum Sacramētorum externorum, & illorum quæ lex vetus habebat, Sacramentis externis in noua lege locus eſt; cur eadem lex noua non poſſit etiam admittere externum ſacrificium à veteribus ſacrificijs differens? Maximè cùm illud lex noua, & quatenus *diuina* eſt, & quatenus *hominibus* anima & corpore compoſitis data eſt, ut Sacramentorum, ſic etiam externi ſacrificij cultum peculiari quadā ratione ſibi vendicet, ut antè ſumus argumentati.

Illuſtrat & confirmat maximè hanc noſtram explicationem inſignis ille locus S. Irenæi lib. 4. cap.34. *ſacrificia* inquit, *in populo (Iudæorum) ſacrificia & in Eccleſia. Sed ſpecies immutata eſt tantùm.* Hoc dicit propter illud inprimis quòd præmiſerat paulo antè: *Oblatio Eccleſiæ, quam Dominus docuit, offerre in vniuerſo mundo purum ſacrificium reputatum eſt apud Deum &c.* Quod etiam cap.32. affirmauerat. Et congruit cum hoc Irenæi loco, locus Auguſtini lib.17. de Ciuit. cap.20. vbi ait, Sacrificium hoc ſecundùm ordinem Melchiſedech *ſucceſſiſſe omnibus illis ſacrificijs veteris teſtamentis.*

VI. Non prorſus caret, inquiunt, Sacerdotio & ſacrificio externo lex noua ſed illud in cruce tantùm à Chriſto vſurpatum eſt, manetque ſemper in effectu & fructu, qui inde perpetuò in Eccleſia colligitur.

At ratio, qua ſuprà ſumus vſi, vlterius concludit, in noua lege concedendum eſſe aliud Sacerdotium *miniſteriale*, ut ita dicam & ſacrificium etiam, cuius ſemper ſit in Eccleſia vſus, tametſi ratione rei oblatæ, vt infrà exponemus, non differt à ſacrificio crucis. Sacrificium enim crucis ſm *effectum* & *fructum* non tantùm iam in Eccleſia habet uſum, uerùm etiam antè habuit in lege veteri, & naturæ, iā inde vſq; ab exordio mundi. Nunquam enim fuit *aliud nomen*, in quo eſſet ſalus prætterquam IESV CHRISTI, per cuius *gratiam & meritum ſalui ſunt, qui vnquam ſalui fuerunt*, ut definiuit Apoſtolus Petrus Actor.15. in Antiochena ſynodo. Quam ob cauſſam Chriſtus dicitur agnus *occiſus ab origine mundi*, Apocal.13. quoniam eius paſſio diuinis oculis ab initio præſens, nunquam non fuit accepta Deo pro peccatis hominum.

Et tamen ita exigente natura hominum, ad eamq; Deo accommodante ſuum conſilium, alterius Sacerdotij & ſacrificij uſum lex uetus habuit. Quare cum eadē nunc naturæ conditio in hominibus perſeueret, eamque ſecundum inclinationes bonas, qualis eſt ad ſacrificandum, lex gratiæ tueatur & perficiat: Nunc itidem præter *effectum* Sacerdotij & ſacrificij Chriſti in cruce, patietur & admittet lex gratiæ Sacerdotium & ſacrificium externum, cuius adhuc ſit vſus.

Itaq; cum Dauid Pſal.109. & Apoſtolus ad Hebr.7. Chriſtum *Sacerdotem in æternum* dixerunt, non reſpexerūt tantùm ad fructum perpetuum ſacrificij crucis, qui Chriſto etiā in cœlis aſſiſtente & intercedente ſemper pro nobis in Eccleſia colligitur: Sed ad ſacrificiū, quòd nunc etiam Chriſtus, Sacerdos magnus, principaliter offert, & miniſtri etiam Sacerdotes ſub Chriſto & per Chriſtum. *Neque enim* (inquit Oecumenius in cap.5. ad Hebr.) *de ea quæ à* DEO *ſemel facta eſt oblatio, & hoſtia dixiſſet Apoſtolus,* IN ÆTERNVM: *Sed reſpiciens ad præſentes*

A *tes ſacrificos, per quos medios Chriſtus ſacrificat, & ſacrificatur. Qui etiam myſtica cœna modum illis tradidit huiuſmodi ſacrificij.*

Et ſanè ipſa Scripturæ phraſis huic interpretationi ſuffragatur. Nam ut ineptè diceres Petrum, exempli cauſſa, etſi conſulatum amplius non gerat, tamdiu tamen conſulem eſſe, quamdiu perſeuerat in ciuitate opus, quod ipſo curante, ſui conſulatus anno perfectum eſt; ita incommodè à Dauide & Apoſtolo *Sacerdos in æternum* Chriſtus diceretur, ſi tantùm ſignificare uellēt, permanere ſemper illius Sacrificij & Sacerdotij fructum, quo ille ſemel functus eſt, & non etiam ſemper ipſum uſque ad conſummationem ſeculi per ſuos miniſtros ſacrificium offerre.

B Qua ex re illud etiam intelligitur, in noua lege non perinde ut in ueteri *plures* conſtitui Sacerdotes quorū uidelicet alij aliorum, qui morte prohibeantur permanere, ſint ſucceſſores, & per ſe independenter ab alijs offerant; ſed oēs ſunt *miniſtri* eius, ſub quo offerunt; nēpe Chriſti, qui ut Apoſtolus ait, ad Hebr.7. *eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium*; quo etiam per ſuos miniſtros fungitur, ut eſt dictum.

Itaque non diffitemur illud, quod vult Herbrandus cont. Miſſ. num.15. nempe eius ſacrificij, in quo Chriſtus offertur, proprium eſſe, ut ab ipſo Chriſto offeratur nimirum principaliter vt eſt dictum. Quòd autem addit iſte vniuersè, non magis fieri poſſe, vt ab alijs etiā Chriſtus offeratur, quàm vt moriatur iterū, admodum
C inſcitè dicit. Nam vt ab alijs tanquam à miniſtris in honorem DEI ſub ſpeciebus panis vinique incruentè conficitur, ſic etiam & quidem eo ipſo ab alijs tanquam à miniſtris Chriſti incruentè legitimeque offertur, vt hactenus ſcripturarum authoritate, & patrum, & ratione probatum eſt. Ac demonſtrabimus etiā infrà, neque ea ratione hoc ſacrificium fieri malè, uel, ut iſti ineptè colligunt, cum iniuria paſſionis Chriſti, qua illud *propitiatorium* eſſe pro peccatis uolumus: hoc enim loco, ut antea monui, ſolum contendimus, illud rectè ac legitimè fieri, quatenus conſideratur ſimpliciter, ut eſt *ſacrificium*, rectè fieri.

D *Probatur quartò principaliter, legitimum eſſe Sacrificium Miſſæ ex praxi, teſtimonio, & authoritate totius Eccleſiæ, & Patrum.* §. 17.

QVARTA PROBATIO. *Si quid tota per orbem frequentat Eccleſia, de eo quin ita faciendum ſit diſputare* INSOLENTISSIMAE INSANIAE *eſt*, inquit B. AVGVSTINVS Epiſt.118. rectiſſimè: Quoniam Spiritu ſancto Eccleſia regitur, & illuſtres promiſſiones Chriſti habet, ut errare tota non poſſit. Sed Euchariſtiæ Sacrificium *ab Apoſtolis Eccleſia accipiens*, ut IRENÆVS teſtatur lib.4. cap.32. *in vniuerſo mundo offert* DEO. Inſolentiſſima igitur inſania Sectariorum eſt, qui diſputare audeant, hoc Sacrificium non rectè fieri.

Hic cùm conſecutio ſit bona, & Maior Auguſtini,
E & Minor beati Irenæi, an non hoc uno argumento Sectarij omnes, uelut *inſani*, iſtorum patrum teſtimonio *inſolentiſſimi* reuincuntur?

Quomodo enim ſe expedient? Negabuntne temporibus Lutheri, ante abrogatam Miſſam VVittembergæ, Anno 1522. Sacrificium hoc in toto orbe, per omnes Eccleſias Orientis & Occidentis, Auſtri & Aquilonis, nulla neque regione neque prouincia excepta; ubi Chriſtiana religio vigeret, vſurpatum fuiſſe? Aut adeò inſanire pergent vt cœtus illos omnes hominum & miniſtrorum, apud quos vel per quos hoc ſacrificium ubique fiebat, nihil ad Eccleſiam pertinuiſſe dicant?

dicant? Hoc certè, cùm præter eiuſmodi hominum congregationes nullæ aliæ fuerint, quæ communiter ad Eccleſiam pertinere, ne per ſuſpicionem quidem putarentur, nihil aliud eſſet quàm dicere, illo tempore nullam Eccleſiam fuiſſe, ad quam unicuique liceret ſe recipere tanquam ad aſylum *ſuprà montem* poſitum, & omnibus conſpicuum (Matthæi 5.) cuius portæ paterent die ac nocte; nullos homines quorum *ſemen & genus benedictum* à Domino, *ſciretur in gentibus*; (Iſaiæ 61.) nullos *Doctores*; *Paſtores* nullos (ad Epheſios quarto) quorum & vocem audire, & ductum ſequi, & à quibus tum doctrina, tum Sacramentorum adminiſtratione paſci oues Chriſti poſſent. Quod quid aliud eſt, quàm tunc temporis nullam omnino Chriſtum in terris habuiſſe Eccleſiam talem qualem Scripturæ ſanctæ nobis deſcribunt, vt teſtificantur eſſe perpetuò duraturam.

Hoc igitur ne conſequatur; fatendum ſine dubio eſt, & Lutherum cum primo cœpit Miſſæ Sacrificium oppugnare, & genimina Lutheri, Sectarios, qui deinceps in eodem impio miniſterio ſucceſſerunt, id ex inſolentiſſima inſania impugnaviſſe & oppugnare, quod *tota per orbem* rectiſſimè *frequentabat Eccleſia*, & eadem nunc etiam legitimè frequentat, exceptis iis locis, vbi Lutheri ſemen inſanum & maledictum, ab illis ſparſum atque exultum eſt, qui ſegregauerunt ſemetipſos.

Quod ſi prioribus ſaltem ſeculis Eccleſiam hoc ſacrificium uſurpauiſſe negent; nihilo facilius ſe extricabunt. Nam primùm cùm eadem Eccleſia ſit, prioribus & poſterioribus ſeculis uſque ad mundi finem, eodemque Spiritu ſancto perpetuò regatur, non magis errare tota poteſt uno ſeculo quàm alio; ut ſi quo tempore aliquid per orbem uniuerſum obſeruet, de eo quin rectum ſit, ſine inſolentiſſima inſania diſputari nequeat. Obſeruatione enim dignum eſt, Auguſtinum non dixiſſe inſaniam eſſe, diſputare de eo, quod Eccleſia vbique *frequentauit*, ſed de eo quod *frequentat*.

Deinde magna & multa argumēta habemus, quòd Euchariſtiæ ſacrificium iam inde ab initio Eccleſia vſurpauerit; *ab Apoſtolis*, vt Irenæus ait, *illud accipiens*. Tametſi cæremoniæ, quibus etiam actio Miſſæ conſtat nō eædem ſemper fuerint; quas conſtituere, ad officium pontificum pertinuit, quorum eſt *diſponere*, & *corrigere*, & adhibere quæ deſunt, vt ante docuimus.

I. Primùm enim Apoſtolus 1. ad Timoth. 2. ad *ſacrificium*, quod in Euchariſtiæ celebratione fit, aliquoties ſuis in ſententiis reſpicit. Vt cum ait: *Obſecro igitur primum omniū fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c.* Quem locum beatus AVGVSTINVS tractans, Epiſt. 59. ad celebrationem Euchariſtiæ (cuius *in ſancto altari oblationem fieri* dicit) accōmodandum eſſe cenſet. Vt obſecrationes ſiue orationes, de quibus Apoſtolus loquitur, intelligantur eſſe orationes, *quæ fiunt antequam illud quod eſt*, inquit, *in Domini menſa, incipiat benedici*: orationes autem, *precationes illæ, quæ fiunt, cùm id benedicitur & ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur, quam totam petitionem*, ait, *ferè omnis Eccleſia Dominica oratione concludit*: Interpellationes autem ſiue poſtulationes, *eæ orationes quæ fiunt, cum populus benedicitur*: *Quibus*, inquit, *peractis, & participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam*, inquit, *verbis vltimam commendauit Apoſtolus*.

Item idem Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. vt fideles ab eorum vſu quæ dæmoniis immolabantur deterreret, ponit primò, eos *qui edunt hoſtias, participes fieri altaris*; id eſt, approbare quodammodo eius ſacrificij cultum, quo ſunt oblatæ tales hoſtiæ. Quod probat exemplo ducto ab Iſraelitis ſecundùm carnem, qui videlicet ita facerent cùm immolatis hoſtiis veſcebantur. Tum ſubiungit: *Nolo autem vos Socios fieri dæmoniorum, non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non poteſtis menſæ Domini participes fieri, & menſæ dæmoniorum.* Quaſi hoc modo ratiocinaretur: Si de calice dæmoniorum biberitis, de menſa eorum participabitis, id eſt, cultum dæmoniis exhibitum quodammodo approbabitis, adeoque veluti ſocij eritis dæmoniorum, quoniam *qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris*. Ita fiet, vt nequaquam rectè & cum fructu ſicut oporteret, calicem Domini bibatis, & de menſa ipſius participetis: Quia non poteſtis hoc ſimul dignè facere.

Vbi contra cauillationes aduerſariorum, de quibus poſtea dicam, duo diligenter animaduertenda ſunt, ex quibus concluditur ſignificare Apoſtolum in hac argumentatione, aliquod *altare* fuiſſe tunc in Eccleſia, in quo ſicut iam fit, hoſtia ſiue ſacrificiū calicis ſalutaris, adeoque Euchariſtiæ Domino exhiberetur, cuius participes eſſent, qui de calice communicarent. VNVM eſt, quòd per *menſam* Domini, & *menſam* dæmoniorum idem prorſus ſecundùm *genus* intelligit, quod per *altare*, quo Iſraelitæ vtebantur ad offerendas hoſtias, videlicet locum ad ſacrificandum *hoſtias* calicis Domini, & calicis dæmoniorum. Nam velut de re eiuſdem generis atque modi loquens; menſæ dæmoniorum & menſæ Domini participes fieri eos, qui de calice Domini & calice dæmoniorum bibunt, ex eo probat, quoniam qui edunt hoſtias, participes ſunt *altaris*, ſicut Iſraelitis contingebat. Quæ probatio non eſſet apta, niſi idem per menſas intelligi vellet quod per altare.

ALTERVM eſt, quòd diſtinctè & ſeparatim commemorat participationem *menſæ Domini*, & vſum *calicis* Domini; ſicut etiam participatione *menſæ dæmoniorum*: & eorum *calicis*. Vt intelligamus, non idem prorſus fuiſſe tunc participare de *menſa* Domini, quod calicem aut panem Euchariſtiæ *ſumere*: ſed aliud quiddam; videlicet ſumendo calicem & panem, quodammodo approbauiſſe oblationem eiuſmodi hoſtiarum factam in *menſa*, id eſt, in *altari*, atque adeò fuiſſe participes illius cultus DEO exhibiti.

Congruit autem cum hoc loco quod idem Apoſtolus ad Hebræos decimo tertio, planius ait; *Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo* (ritu Iudaico) *deſeruiunt*. Eſt autem Græcum verbum pro quo interpres *altare* dixit θυσιαστήριον, quaſi *ſacrificatorium* ad ſacrificium: Quod ſi ſacrificatorium & altare tunc in Eccleſia fuit, igitur & ſacrificium, à quo ſacrificatorium dicitur, vt latius tum alij, tum Frāciſcus Turrianus vir è Societate noſtra doctiſſimus, contra Boquinum diſputauit.

II. Abdias Apoſtolorum diſcipulus lib. 7. Apoſtolicæ hiſtor. refert, Matthæum Apoſtolum & Euangeliſtam, ſacra myſteria ad ALTARE celebrantem ab Hyrtaci ſatellitibus fuiſſe interfectum propter Ephigeniam Ægipti regis filiam, quæ illo authore virginitatem vouerat.

Referente quoque, ex literis presbyterorum Achaiæ, Philactoro, Andreas Apoſtolus cùm ab Ægea proconſule Diis immolare iuberetur: *Ego*, inquit, *omnipotenti* DEO, *qui vnus & verus eſt*. IMMOLO *quotidie non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum agnum in* ALTARI.

Extat etiam cum aliis liturgiis, ſancti Iacobi Apoſtoli Miſſa ad ſacrificium tota ſpectans, de quo Patres ducenti viginti ſeptem in Trullo ſub Conſtantino Pogonato congregati, cùm offerendum calicem non niſi

aqua

aqua mixtum ſtatuunt, ita inquiunt in ſexta vel quiniſexta (vt vocant) ſynodo can. 32. *Nam & Iacobus Domini noſtri* IESV CHRISTI *ſecundùm carnem frater, & Baſilius Cæſarienſis Archiepiſcopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruaſit,* MYSTICO NOBIS INSCRIPTO SACRIFICIO, *ita peragendum in ſacro myſterio ex aqua & vino ſacrum poculum ediderunt.* Et paucis interpoſitis: *Si quis ergo Epiſcopus vel presbyter non ſecundùm* TRADITVM AB APOSTOLIS ORDINEM *facit deponatur.*

Item Clemens Romanus lib. 8. conſtitut. Apoſtolic. cap. 5. & 36. & apertiſſimè quoque lib. 6. ca. 23. ex Apoſtolorum ſententia ſacrificij huius non tantum mentionem facit, ſed etiam teſtatur illud à Chriſto *inſtitutum fuiſſe myſterium noui teſtamenti.*

III. Pontifices alij ſanctiſſimi & antiquiſſimi, quorũ teſtimonia multa collegit Gratianus de conſecrat. d. 2. ſimiliter iſtud Sacrificium commemorant tanquam rẽ planè iã inde ab initio ſine vlla controuerſia receptam vbique, & vſitatam. Anacletus, de conſ. diſt. 2. can. *Epiſcopus.* Alexander I. eadem diſt. can. *nihil.* Iulius eadem diſt. can. *cum omne crimen.* Felix de conſ. diſt. 1. can. *ſicut non alij.* Euſebius eadem diſt. 1. can. *conſulto.* Syricius Epiſt. ad Cumerium. Soter, Epiſt. ad Epiſcopos Italiæ, & de conſ. diſt. 1. can. *vt illud.* Innocentius I. Epiſt. ad Exuperium, & alij.

IV. Idem fecerunt Patres in antiquis Concilijs congregati, quos dinumerare præ multitudine vix poſſis. In Nicæno I. can. 14. in Epheſino, Epiſt. decretali Cyrilli, & Synodi, ad Neſtorium. In Synodo ſexta, vel potius Quiniſexta, can. 32. & 52. Lateranenſi ſub Innocentio III. Cap. *firmiter.* in Toletano I. can. 5. Et Toletano XI. can. 14. Et Toletano XII. can. 5. in Bracharenſi III. can. 1. in Antiſiodorenſi, can. 8. in Carthaginenſi III. can. 24. in Carthaginenſi IV. can. 84. in Neocæſarienſi, can. 9. & 13. in Laodicenſi, can. 19. Arelatenſi I. can. 20. Quibus adde Florentinum, in vnione Armenorum. Conſtãtienſe in damnatione quinti articuli VViclephi, & Tridentinum ſeſſ. 22.

V. Nec diſſimiliter hac de re loquuntur alij ſancti Patres, quorum teſtimonia plurima, præter alia quæ paſſim occurrunt, in ſuperioribus citauimus, vt argumenta ex ſcripturis ducta eorum auctoritate confirmaremus.

VI. Et præclarè D. AVGVSTINVS lib. 4. contra Donat. cap. 24. *Quod vniuerſa,* inquit, *tenet Eccleſia, nec concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt; non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.* Sacrificium autem altaris (non dico has vel illas cæremonias Miſſæ, ſine quibus ſacrificij ſubſtantia conſtat) quando primùm in Eccleſia uel probari vel vſurpari cœperit, docere eſt impoſſibile: cùm ſemper antiquiora ad eius probationem liceat proferre teſtimonia. Igitur rectiſſimè iuxta hãc D. Auguſtini regulam creditur ab Apoſtolis illud, ſicà CHRISTO inſtitutis, traditum Eccleſiæ fuiſſe, vt IRENÆVS etiam manifeſtè teſtatur lib. 4. cap. 32. Quæ cùm ita ſe habeant, ſi maximè ſcripturæ ſanctæ teſtimonijs, quibus bono numero ſacrificium hoc certiſſimè probauimus, careremus; an non inſolentiſſima inſania Sectariorum eſſet, qui de eo, num liceat, diſputãt, quod vniuerſa toto orbe terrarum & frequentat, & ſemper frequentauit Eccleſia? Quid enim hic habent quod iure opponant?

Reſpondetur ad obiectiones contra præcedentem probationem. §. 18.

I. Negant, Apoſtolum vbi dicit, non poſſe nos *participes menſæ Domini & menſæ dæmoniorum eſſe,* de ara uel altari ad ſacrificandum loqui, ſed loqui contendunt de menſa ſimpliciter, unde ſumitur Euchariſtia; ſicut etiam de menſa, vbi gentes conuiuia inſtruebant de idolothytis.

At, hæc deprauatio manifeſtè cum textu pugnat. Vt enim antè oſtendi, idem per menſas quod per altare, quali populus Iſrael ad ſacrificia vtebatur, intelligit Apoſtolus. Nam ſi non aliud quàm participationem menſæ ſimpliciter ad bibendum & comedendum paratæ intellexiſſet; abſurdè diſtinxiſſet participationem *menſæ* & participationem *calicis* de menſa. Participatio enim menſæ ad comedendum & bibendum inſtructæ, & participatio *calicis* aut *cibariorum*, quæ proponuntur in eiuſmodi menſa, aut non differunt; aut certè ita metaphyſicè differunt, ut in diſputatione de cultu & moribus, qualis illa erat Apoſtoli, ineptum ſit ea commemorare ſeparatim. Si ergo aliquid ad rem loquitur Apoſtolus, (ut omnino loquitur) cum adeò accuratè participationem menſæ, & participationem calicis, diſtinguit; de menſa Domini procul dubio loquitur, quæ ſit etiam *altare*, & quidem altare eiuſmodi, in quo nõ quacunque ratione Chriſtus oblatus fuerit, (ſicut crux altare hoc modo dici poteſt) ſed in quo *calix* Domini fuerit hoſtia, hoc eſt, ſanguis Chriſti ſub ſpecie vini; ut hac ratione qui de calice tanquã de hoſtia participant, cenſeantur etiã participes ſacræ menſæ ſiue altaris, in quo eſt calix oblatus, ſicut ratiocinatur Apoſtolus.

Quæ ſi rectè lector conſideret, animaduertet nihil etiam iſtos proficere, cum contendunt, ſacrificium cuius participes fiunt Chriſtiani, de Euchariſtia participantes, non aliud eſſe quàm ſacrificium ſemel factum in ara crucis. Apoſtolus enim de ſacrificio loquitur & *calicis*, & *altaris* eiuſmodi, quod ſit etiam *menſa*, unde ad refectionem ſumatur id quod oblatum fuerit; quorum neutrum conuenit ſacrificio crucis.

Simul etiam hinc apparebit, quanta iſtorum hominum ſit uanitas, qui quoniam in illo loco Apoſtoli, ex quo argumentamur, mentio menſæ dæmoniorum fit; demonia nos ſeu dæmoniorum cultum in ſacrificij Miſſæ patrocinium aduocare obijciunt. Cuius impudentiæ ut iſtos magis pudeat, & boni omnes intelligant, quo candore & animo cauſſa religionis ab hoc hominum genere tractetur, adſcribam breuiter Kemnitij & Herbrandi uerba, licet non ita differentia ſint, quin ad conuiciandum etiam & calumniandum coniurationem ab iſtis factam eſſe deprehendi poſſit.

Ex Ethnicorum ſacrificijs, inquit Kemnitius, *quæ dæmonijs offeruntur, deploratæ Miſſæ ſuæ ſubſidium accerſere non verentur. Non diſſimili ratione ſicut ille apud Virgilium inquit:*

Vos mihi manes
Eſte boni: quoniam ſuperis auerſa voluntas.

Herbrandus contra Miſſam, nu. 86. quanquam Socij fraudem animaduerterit, non potuit tamen ſibi tẽperare, quin ea etiam altero idoneo uerſiculo illuſtratã uteretur. Itaque præteritionis figura propter conſcientiam reclamantem uſus. *Non dicam,* inquit impudenter dicens, *quod ex Ethnicorum ſacrificiis, quæ dæmoniis ſunt oblata, mutuatum argumentum, ad Miſſæ ſacrificium transferant iuxta illud.*

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta mouebo.

An non hoc ipſum eſt, iſtos, cum à ſana cœleſtique doctrina auerſi & ad prurientes fabulas conuerſi ſint, Acheronta mouere, indeque diabolicas calumnias accerſere? Nugantur impoſtores. Non enim ex dæmoniorum ſacrificijs, ſed ex *Apoſtoli teſtimonio*, ubi à ſacrificijs dæmoniorum ad ſacrificij noſtri rectum cultũ & incontaminatam participationem fideles auocat, contra

tra

tra doctrinas iſtorum dæmonicas ſubiſidium petimus.

II. Parum deinde Kemnitium mouet, contra ſeſſ. 22. ad quintum argumentum, quòd Apoſtolus Hebræorum 13. in Eccleſia ſignificauerit haberi vſurparique θυσιαστήριον. Nam Ioannem aliquoties itidem commemorare θυσιαστήριον in cœlis nec tamen inde concludi poſſe externi ſacrificij uſum in cœlis eſſe: Tum Apoſtolum ibidem explicare qualia ſacrificia in Eccleſia fieri debeant, nempe ſpiritualium hoſtiarum, & altare interpretari, quod *per Chriſtum*, inquit Kemnitius, *tales hoſtias placentes* DEO *offeramus*.

RESPONDEO. Primùm, quod Ioannes Apoc. 6. vno ex locis ab iſto citatis inquit: *Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & teſtimonium quod habebant, &c.* B. AVGVSTINVS ſerm. 11. de ſanctis, non ad altare in cœlis, ſed ad altare *in Eccleſia*, in quo Chriſti *corpus offertur* accommodat: ut animas occiſorum Ioannes per ſynecdochen intellexerit ipſos Martyres propter Chriſtum occiſos, qui ſecundùm corpus ſub altaribus recondiri ad memoriã in Eccleſia cuſtodiũtur. Ait.n. Auguſt. *Quid reuerentius, quid honorabilius dici põt, quàm ſub illa ara requieſcere,* (Martyres) *in qua* DEO *ſacrificium celebratur, in qua offeruntur hoſtiæ, in qua Dominus eſt Sacerdos, ſicut ſcriptum eſt; Tu es Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech? Rectè ſub altari iuſtorum animæ requieſcunt, quia ſuper altari corpus Domini offertur.*

Deinde Apoſtolus non quoduis altare memorat, ſed *altare* de quo fideles, cũ in viuis ſunt, ſoleant *edere:* non autem ij qui Iudaicis cæremonijs nauant operam. Id verò altare non niſi abſurdè interpretabitur quis eſſe Chriſtum in Cœlo, per quem noſtra officia æterno patri grata ſint. Quin imò locorum collatio docet, hoc altare illud ipſum eſſe, quod alio in loco appellauit *Domini menſam*, 1. ad Cor. 10. ex quã id, quod verè ſacrificatum eſt, dignè participare nõ poſſunt ij, qui ſimul communicent de menſa dæmoniorum, vt ſuprà oſtendimus.

Nec ſi in vno loco altare metaphoricos dicitur; neceſſe eſt in alio, eodem modo dici, vbi nullum ſit præſertim metaphoræ indicium. Falſum enim eſt, quod ſumit Kemnitius: Apoſtolum ibi, cum de ſpiritualibus hoſtijs bonorum operum agit, exponere, quale ſit ſacrificium illud, quod fit in altari à ſe commemorato. Sacrificia enim eius generis, impropriè dicta *in aram mentis impoſita*, vt loquitur Lactantius, offerri rectè dixeris, non autem impoſita *in eiuſmodi altari*, ex quo fidelibus *edere liceat*, de quo agit Apoſtolus.

III. Contendunt præterea Kemnitius, ſeſſ. 22. ad argum. 12. & Herbrandus nu. 88. & ſequẽti, Sacrificium Miſſæ non fuiſſe ab Apoſtolis aut Apoſtolorum tempore vſitatum. Quoniam Gregorius, & alij ex Catholicis Scriptoribus perhibeant, Apoſtolos ſolitos fuiſſe cõſecrare oblationis hoſtiam, oratione tantùm Dominica ad Chriſti verba adhibita.

SED primùm ſubſtantiam ſacrificij Miſſæ non in cæremonijs quibuſuis verborum aut factorum nos ponimus, ut iſti nobis impudenter imponunt; ſed in oblatione corporis & ſanguinis Dominici. Itaq; ſi maximè præter conſecrationem & oblationem nullas eiuſmodi cæremonias Apoſtoli uel vſurpaſſent vel inſtituiſſent, ſed ſequentes Pontifices (vt ſupra oſtendimus, id ab ipſis pro officio ſuo rectè fieri potuiſſe) abſurdum eſſet inde colligere, ignotum Apoſtolis fuiſſe ſacrificium hoc, quoad eius ſubſtantiam. Imò contrarium probat illud ipſum teſtimonium GREGORII li. 7. Regiſtri, epiſtola 63. quod imprudenter iſti pro ſe adducunt, ſcilicet Apoſtolos *ad ſolam orationem Dominicam* CONSECRASSE OBLATIONIS *hoſtiam*.

Deinde pleraſque cæremonias verborum atque factorum, quibus hodie in Miſſa vtitur Eccleſia, ab Apoſtolis inſtitutas fuiſſe, tum ex Liturgijs Marci, & Iacobi, tum etiam ex DIONYSIO Areopagita, cap. 3. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, conſtare poteſt; Qui huius ſacrificij modum ac ritum ab Apoſtolis traditum deſcribens, commemorat, quemadmodum *Pontifex* ſiue Sacerdos, qui *ſacrificat diuiniſſima, oret ſuper altare; adoleat incẽſum; circumneat ſacri chori* ſeu templi *ambitum; ex Pſalmis aliquid canat* adhibita etiam per miniſtros aliarum *ſcripturarum lectione*, id eſt, Epiſtolæ & Euangelij; *confeſſionem fidei faciat; oret; pacem nunciet; lauet manus; regrediatur ad medium altare; conſiſtat ibi circumſtantibus miniſtris; conficiat ſeu ſacrificet diuiniſſima; oſtẽdat ſeu leuet*, ad videndũ; aliaq; huius generis faciat, quę hodie Schleidano, Kemnitio, Herbrando ac ſimilibus Sectarijs, cùm ſint ſpiritu bono atque intelligentia rerum ſacrarum deſtituti, hiſtrionica tantum geſticulamenta videntur.

Fieri igitur, potuit; vt quoniam ad ſacrificij ſubſtantiam cæremoniæ huiuſmodi non pertinent; ſine ipſis quidem initio, ſola oratione Dominica recitata, ſacrificarent Apoſtoli; poſtea uerò ijſdem modum ritumque ornatiorem præſcriberent, quem aut ipſi etiam vſurparent, aut alijs certè vſurpandum traderent. Quem modum deinceps ſubſequentes Pontifices, ut ſupra docuimus ex authoritate ſibi diuinitus attributa addẽdo vel mutãdo, quod pro temporum ratione expedire viſum eſt, rectè perfecerunt.

Itaq; non id ſequitur, quod Herbrandus contra Miſſam, nu. 90. concludit, *Si Miſſæ Canõ per Gelaſium, qui anno Domini* 500. *præfuit, perfectus eſt, nullam Miſſam quingentis illis annis prioribus celebratam in Eccleſia fuiſſe.* Falſum enim eſt quod ait, nos negare, Miſſam ſine Canone tali, qualem Gelaſius creditur diſpoſuiſſe celebrari poſſe. Poteſt omnino, quoad ſacrificij ſubſtãtiam: licet ſacrificandi modus ab Eccleſia præſcriptus obſeruari debeat.

IV. Iam verò PATRVM ſententias, quas pro confirmatione ſacrificij noſtri haud paruo numero in ſuperioribus recitauimus, non tam fidenter (vident enim pleraq; teſtimonia eſſe valde perſpicua) quàm impudẽter iſti deprauare ſtudent. Actionem enim Cœnæ Dominicæ ſacrificium à Patribus impropriè dici interpretantur. 1. vel per catachreſin tantum, quia ſacrificium à Chriſto in cruce factum ſignificet. 2. vel quia præcipuus eſt noui teſtamenti cultus, qui ob generis ſimilitudinem ſacrificium impropriè dicatur. 3. vel quia ſolebant olim fideles ad altare panem & vinum, vnde Euchariſtia conficeretur *offerre*, quæ munera à patribus dicerentur ſacrificia. 4. uel ratione precum, quę in Euchariſtiæ adminiſtratione fiunt, ſuntque ſacrificium Deo gratiſſimum, ſicut & cætera pietatis officia.

Quis verò tam hebes eſt, cui perſuadere iſti poſſint, nõ plus aliquid ſignificare patres voluiſſe, cùm in actione ſacræ cœnæ affirmant, *ſacrificium incruentum* corporis Chriſti *confici;* Sacerdotium ſ'm ordinem Melchiſedech exerceri; offerri Euchariſtiã *ex inſtitutione & mandato Chriſti* ad commemorationem *oblationis* in cruce factæ; vt iam alias loquendi formulas ab ipſis vſurpatas præteream? An verbis clarioribus vti debuerunt aut potuerunt, ut propriè ſacrificium hoc eſſe ſignificarẽt? Si ad tropos has ſententias referre licet, quibus teſtimonijs erit in vlla quæſtione ad probationem vtendũ? An illis tantum, quibus diſertè quoq; falſæ interpretationes eorundem, quæcunq; adhiberi poſſint refellantur? At iſto modo non antiquitatis teſtimonia flagitare Sectarij debent, ſed præſentium tãtum doctorum quorum nequeant ſententias corrumpere.

Quid

Quid quod AVGVSTINVS lib. 20. contra Fauſtum, cap.18.& CHRYSOSTOMVS hom.7.ad Hebr.quos iſti in confirmationem falſæ ſuæ interpretationis citant, manifeſtè contra eos teſtimoniũ dicunt? *Hebræi*,inquit Auguſtinus, *in victimis pecudum quas offerebant, multis & varijs modis,ſicut re tanta dignum erat prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit. Vnde iam Chriſtiani peracti eiuſdem ſacrificii* MEMORIAM *celebrant* SACROSANCTA OBLATIONE ET PARTICIPATIONE CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI. Potuitne clarius diſtinguere *memoriã* & ſignificationẽ ſacrificij crucis,ab *oblatione*,quæ ipſa memoria celebratur,itemque actionem *offerendi* ab actione *participandi*, quæ ſacrificium impropriè eſt?

B Item Chriſoſtomus: *Offerrimus*, inquit, *ſed* AD RECORDATIONEM FACIENTES MORTIS EIVS. *Et ipſam* (hoſtiam) *offerimus nunc, quæ tunc eſt oblata. Hoc autem quod facimus* IN COMMEMORATIONEM *quidem fit eius quod factum eſt*. AN OFFERRE AD RECORDATIONEM ET AD COMMEMORATIONEM,nihil aliud quàm recordari & cõmemorare eſt? Quis hic non videat,ita ſignificationem & commemorationẽ ſacrificij crucis iſtos patres in actione cęnæ conſtituere,ut eius quaſi fundamẽtum ſtatuant incruentam eiuſdem hoſtiæ oblationem?

Iam quòd preces & ipſa Euchariſtiæ participatio, vt eſt actio recta ſacrificium quoq; *impropriè* dici poſſint, ſicut iſti aliquod teſtimonijs fruſtrà probant, non negamus. Sed ſimul affirmamus,in eadem actione cœnæ ſacrificium verum,atque legitimum interuenire,ex ſcriptura ſancta,patrumque ſententia,ut hactenus probatum eſt. C

Et quod panem & vinum fidelibus ad altare oblata, patres interdum *ſacrificia* nominauerint,potius iſtos redarguit. Eius.n.appellationis ratio erat, qm̃ ad verum ſacrificium à Sacerdote conficiendum ea munera deſtinabantur. Sic.n. AVGVSTINVS Epiſt.122.indicat, ubi dolens vicem quarundã fęminarum,quæ captiuæ erãt, inquit; *Nec poſſunt vel* FERRE *oblationem ad altare Dei, nec inuenire ibi Sacerdotem, per quem offerant Deo:* Quem locum Kemnitius,vt interpretationem ſuam ſpecioſiorem faceret, ſuo more corrupit. Notat.n.Auguſtinum dixiſſe: *Mulieres* OFFERRE *ſacrificium ad altare Domini, vt per Sacerdotem Deo offerretur*. D Cùm tamẽ Auguſtinus non offerre, ſed *ferre*,dixerit. Cuius corruptelæ & fraudis Herbrandus contra Miſſam,nu.99.uel ex ignorantia culpabili, quod Kemnitio, non bonæ fidei homini, Auguſtini loco non inſpecto crediderit; uel malitioſè certè,reus factus eſt;cum ſimiliter,& quidem maiuſculis literis,vt eſſet deprauatio ſplendidior, Auguſtini locum recitauit.

Quod autem iſti ex Magiſtro ſentent. lib. 4. diſt.12. locum recitant,vbi dicat, illud quod offertur & conſecratur à Sacerdote vocari ſacrificium & oblationem, *quia memoria eſt & repræsẽtatio veri ſacrificii & ſanctæ immolationis factæ in ara crucis*, nihil ipſos iuuat. Magiſter enim docet quidem, propter ſignificationem præcipui ſacrificij crucis, E actionem Sacerdotis vocari etiam ſacrificium: Sed non negat tamen, per ſe quoque eſſe incruentum ſacrificium atq; oblationem, quæ ſit videlicet eius repræſentationis ſignificationiſque fundamentum. Imò hoc manifeſtè ponit, cum ibidem ait: *illud* QVOD OFFERTVR ET CONSECRATVR A SACERDOTE. Et ad finem capitis: *Ex his*,inquit,*colligitur* ESSE SACRIFICIVM ET DICI QVOD AGITVR IN ALTARI: *& Chriſtum ſemel oblatum, quotidie offerri;* SED ALITER TVNC ALITER NVNC.

V. De vocabulo, *Miſſa*,quod aiunt non illo fuiſſe grę cos authores vſos, ſed eorum interpretes latinos; non A magnopere moramur. Primum,quoniam nobis ſufficit,tam Græcos quàm Latinos,diſertè ſacrificium & oblationem ſacram in actione cœnæ commemoraſſe, vt apparet ex locis,quos in ſuperioribus citauimus, atq; etiam ex IGNATII teſtimonio in Epiſtola ad Smyrn. ita etiam reddito,vt Herbrandus nu.95.citat, ſcilicet: *Sine Epiſcopo ſacrificare ne liceat,neq; omnino* SACRAS OFFERRE OBLATIONES *epulaſue peragere; Sed de huiuſmodi ſententia Epiſcopi conſulatur*. Deinde quoniam græca vocabula, pro quibus Latini interpretes Miſſas reddiderunt,generalia ſunt, quæ totam actionem ſacræ cœnæ,in qua Patres alias ſignificarunt ſacrificium fieri,ſignificẽt. Quapropter iure interpretes Miſſas dixerũt. quod nomen ſignificat etiam totam actionem. Hæc B autem tota actio,ut probatum eſt,inter cętera continet legitimum *ſacrificium*, à quo,vt plerique notarunt,per Synecdochen tota actio cœnæ MISSA dicitur: ſiue id verbum ab emittendo hoſtiam dicatur, ſiue deductum ſit ab Hebraico verbo מסה quod ad oblationem ſignificandam accommodari poteſt.

Verùm nos non ex vocabulorum nominatione, ſed ex diuinæ ſcripturæ teſtimonijs ita intellectis,vt veriſſimè ſancti Patres intellexerunt, itemq; ex firmis rationibus ſacrificij noſtri bonitatem confirmandam eſſe duximus, & hactenus confirmauimus.

Quod autem iſti,Kemnitius in exam.ſeſſ.22.& Herbrandus in diſputatione contra Miſſam, nu.109. (deſperantes ſe poſſe teſtimonia patrum ſufficienter ad C decipiendum eludere) tandem aiunt, non debere illos contra Chriſtum eiuſque Apoſtolos ueros Eccleſiæ patres audiri,omnino etiam ipſi concedimus. Neq; enim quidquam minus ab iſtis contendimus; quam vt Patres contra Chriſtum eiuſque Apoſtolos audiant; ſed petimus vt moueantur Patrum iudicio, ex quo apparet, nos in ſacrificio hoc aſſerendo Chriſtum & Apoſtolos ſequi, iſtos autem in eodem oppugnando velut Antichriſti manipulares contra Chriſtum & Apoſtolos agere. Item petimus ab iſtis,ne ita ſtulteſcant,vt putent nos ex ipſis potius, quàm ex patribus debere addiſcere, vtra potius de hac quæſtione ſententia ſit ſecundùm Chriſti Apoſtolorumque doctrinam.

CYPRIANVS certè lib.3. epiſt.2.vbi ait, *in ſacrificio* D *quod Chriſtus eſt,non niſi Chriſtum ſequendum eſſe*, nõ agit contra traditionem communem Eccleſiaſticam, quaſi non ex ea Chriſti ſententia diſci debeat, ſed contra priuatam quorundam conſuetudinem,qui calicem ſine vino peruersè offerrebant. Quin etiam eodem ipſo loco Cyprianus manifeſtè dicit, Chriſtum ſe in cœna obtuliſſe, vt ſupra recitauimus, quòd callidè reticuit Herbrandus,contra Miſſam, nu.101.hunc ipſum Cypriani locum citans.

Neq; verò Herbrandus,aut Kemnitius, Cyprianus eſt,(vt æquè certò ac ille putare poſſit,ſe Chriſtum ſequi) ſed Sectarius prædicans. Neque cauſſa iſtorum,& illa quam Cyprianus tunc agebat, eſt eadem. Nam iſti ſacrificium Euchariſtiæ oppugnant: Cyprianus autem E ſacrificium Euchariſtiæ ſicut à Chriſto inſtitutum eſt, vt ſcilicet in vino aqua permixta conficiatur, defendit. Sed quoniam ſatis hactenus probauimus, ſacrificium Miſſæ eſſe legitimum, idque ex ipſa inſtitutione cœnæ Dominicę;ex vaticinijs prophetarum; ex ratione;ex antiquitatis teſtimonio, vbique iſtorum cauillationibus omnibus, quæ huc pertinebant, refutatis ad reliquas inſtitutæ diſputationis partes tranſeundum eſt.

QVÆSTIO QVARTA.

An in Miſſa fiat Sacrificium verè Propitiatorivm *pro peccatis, & alijs neceſſitatibus.* §. 19.

Respondemvs omnino fieri in Miſſa tale ſacrificium propitiatorium. Sicut autẽ ſuprà, cum propoſuimus probandum, Sacrificium hoc eſſe legitimũ; ita nunc de eo loquimur, non vt conſiſtit in re tantum oblata, neque in oblatione tantùm, ſed in utroque ſimul. Atque etiam illud conſideramus per ſe, circumſcripta miniſtri aut probi aut improbi conditione, ex natura ac ſpecie tantùm ſua, vt eſt præciſè corporis & ſanguinis Dominici oblatio à Chriſto principaliter per miniſtrum facta. Ita igitur conſideratum hoc Sacrificium; ex ordine, quem initio propoſuimus, propitiatorium eſſe probare aggredimur.

Ac primùm quidem ſi *propitiatorium* officium communiter interpretemur id, quod Deo quacunque ratione placitum eſt, ideoque Dei beneuolentiam erga hominem excitat, & commouet; nihil eſt neceſſe addere ad ſuperiora, vt ſacrificium Miſſæ ſecundùm ſuam ſpeciem propitiatorium eo modo exiſtere comprobemus. Nam iſto modo propitiatoriæ apud Deum cenſeri debent omnes rectæ actiones, quæ rectè ſunt, adeoque hoc etiam ipſum ſacrificium, cùm ſit, vt ſuprà demonſtratum eſt, opus rectum atque legitimum. Ad omnia ſiquidem opera pia generatim pertinet illud, quod legimus in lib. 2. Paralipomenon cap. trigeſimo: *Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt eum.*

Sed præcipua huius loci quæſtio eſt, an, ut peculiari ratione *propitiandi* uis in ſcriptura tribuitur precibus, quatenus beneficia diuina ex miſericordia Dei per illas impetramus; ita etiam ſacrificium hoc Miſſæ, *ſua quadam ratione propria*, quatenus obſequium eſt religionis inſigne, Deoque vt probauimus antea, acceptiſſimum, valeat diuinam beneuolentiam hominibus conciliare, Deumque flectere ad bene faciendum, vel remittendis peccatis, uel alijs neceſſitatibus ſubleuandis.

Et negant aduerſarij: licet non valde repugnant, quò minus cœna Dominica appelletur ſacrificium εὐχαριστικὸν, id eſt, gratiarum actionis ac laudis, & iuxta communem & impropriam Sacrificii notionem, qua cultus quiuis aut bonum opus ſacrificium dici poteſt; hæretica tamen illa ſententia retenta, qua contra Chriſti inſtitutionem, ſcripturæ ſacræ, & patrum, adeoque Eccleſiæ authoritatem, & contra rationem (vt ſuperius vidimus) negant, in ea actione ſacrificium *externum propriè dictum* fieri poſſe legitimè.

Nos verò ſacrificium corporis & ſanguinis Domini propriè dictum, quod hactenus in Miſſa fieri, & legitimè fieri docuimus, gratiarum actionis & laudis eſſe prorſus fatemur. Eo enim pertinet Chriſti paſſionis *cõmemoratio*, cuius cauſſa ex Chriſti mandato Sacrificium hoc fit; ut ſcilicet eodem ipſo ſacrificio pro eximio beneficio redemptionis gratias Deo & agamus & referamus, illius gloriam laudemque promouendo, tam præclaro officio religionis. Nec eſt tolerabile Herbrandi mendaciũ, cùm ſcribit, contra Miſſam, nu. 104. *quòd Chriſtus iuſsit in ſui commemorationem Euchariſtiam confici id iam à ſeribus Pontificibus* (ſic enim loquitur) *eſſe damnatum.* In ſancta certè Tridentina Synodo, ſeſſ. 22 can. 3. quam iſte calumniari hoc loco uidetur, anathemate damnantur ij, qui dicerent, Miſſæ ſacrificium Tantvm eſſe laudis & gratiarum actionis, aut Nvdam commemorationem ſacrificij in cruce peracti: neque

A quam autem ij qui ſine particula illa excluſiua, *tantum*, dicant illud eſſe commemoratiuum, gratiarumque & laudis.

Itaque non inficiamur quin ſit ſacrificium hoc *gratiarum & laudis*, ſed aſſerimus ſimul, illud peculiari ea ratione, qua paulò ante dictum eſt, *propitiatorium* etiam eſſe. Quod prius quam confirmemus, explicandum breuiter aduerſarijs eſt. Non enim nos intelligunt.

Et primò quidem perturbare non debet, quòd vni eidemque ſacrificio diuerſas appellationes tribuimus, cum illud eſſe dicimus, & *commemoratiuum*; & *gratiarũ actionis; & laudis*; & *propitiatorium.* Etenim his nominibus rationes ſignificantur eiuſmodi, quæ in vnam rem rectè conuenire poſſunt. Dicitur namque Sacrificium
B hoc *commemoratiuum*, quatenus recordationem paſſionis Dominicæ facit. Et *gratiarum actionis*, quatenus eo inſigne obſequium diuinæ maieſtati pro accepto redẽptionis beneficio rependitur. Et *laudis*; ut ſummam eſſe dignitatem Dei in quem tale tantumque ſacrificium conueniat declarat. Et *propitiatorium* denique; quatenus ita Deo placet, ut ipſius bonitatem commouere valeat ad benefaciendum.

Deinde illud quoque conſiderandum, non vno eodemque modo nos ſacrificium hoc ponere propitiatorium pro peccatis, & pro alijs commodis impetrandis. Nam *remiſſionem peccatorum* ex certa Dei lege & promiſſione, ipſum ui atque dignitate ſua obtinere defendimus: tãquam eiuſmodi uidelicet officium religionis,
C quòd Devs ad eum effectum, certa promiſſione atque lege acceptet. Vnde quia ſacrificium hoc, ut initio admonui, habet hunc valorem ſecundùm *ipſius operis ſpeciem* circumſcripta propria conditione miniſtri; dicere conſueuimus ualere illud ex eiuſmodi lege Dei ad remiſſionem peccatorum ex *opere operato*, id eſt, hoc ipſo quod à Chriſto principaliter per Euangelicum miniſtrum exercetur, nõ autem vt ab homine fit huius aut illius conditionis, ſcilicet bono vel meliori, & c. ſicut inde valere dicuntur bonæ actiones, quando illas propriè ex operante æſtimamus. Ac ſimili ratione etiam dicimus, Sacramenta *ex opere operato* prodeſſe, quia ex lege diuina, rectè diſpoſitis, per ſe ſunt ſalutaria, hoc ipſo, quòd eis legitimi miniſtri opera conferuntur, non at-
D tenta hunc ad effectum priuata conferentis cõditione.

Itaque labuntur inſcitia, ſicut in pleriſque alijs, aduerſarij, cùm hoc quod dicimus, Sacramenta & ſacrificium Miſſæ *ex opere operato* ad remiſſionem peccatorũ valere, ſic intelligunt, quaſi diceremus illam *promereri ex condigno.* Non hoc propriè aſſerimus. Cùm enim alicui operi *merendi ex condigno* vim attribuimus, ad operantis gratiam iuſtitiamque reſpicimus, ex qua, vt ſacræ literæ docent, exiſtit id meritum. Quando autem dicimus, ſacrificium & Sacramenta valere ex opere operato, cogitationem à propria conditione miniſtri, atque adeò à gratia & iuſtitia eiuſdem ſeuocamus; quoniam, ut dictum eſt, non inde valor operis operati exiſtit, quippe cum per impium etiam miniſtrum applica-
E ri poſſit, ſed lege Dei nititur, qui exercitium opus, ut ad religionem ſecundùm ſpeciem propriam ſpectat, ad ſpiritualem effectum acceptat.

Quod ſi ſacrificandi officium, ſicut etiam adminiſtrationem Sacramentorũ conſideremus, ut opus eſt quoddam humanum à miniſtri perſona ſuſceptum; erit quidem meritorium & ſatisfactorium (ſi miniſter ſit in gratia) ex conditione *operantis*, ut alia opera piorum. Sed ut diximus, non attendimus nunc valorem, quem ex operante poteſt habere ſacrificium: ſed quid iuxta ſpeciem ſuam ex opere operato ualeat. Quo pacto remiſſionem quidem peccatorum ex certa lege & pro-

miſſione

miſſione Dei illud obtinere ponimus, ut iam dictum eſt.

Alia uerò commoda, ut ſanitatem, fructus terræ, aeris temperiem, &c. non eodem modo, ſcilicet ex certa Dei lege, & promiſſione illud impetrare ſemper arbitramur, ſed interdum ex congruitate quadam, pro bona Dei uoluntate citra legem & obligationem. Quod ipſum quamuis huic item ſacrificio attribuamus ſecundùm ipſam ſpeciem operis, circumſcripta propria conditione perſonæ miniſtri, tamen non conſueuimus dicere, hoc illi ex opere operato conuenire; quoniam obtinuit uſus, ut ualorem *ex opere operato* eum duntaxat nominemus, qui in opere iuxta ſuam ſpeciem exiſtit *certa ex lege & promiſſione diuina*.

Quanquam ſi ob hoc ſolum ex opere operato uim ex congruitate impetrandi eiuſmodi commoda in hoc ſacrificio eſſe, uelit quis dicere, quoniam id non illi ex propria miniſtri conditione, ſed ex ſpecie ſua cõuenit; non eſt de uocabulo magnopere pugnandum. Satis eſt, ſi de re ipſa conſtet, hoc intereſſe inter eam uirtutem, quam hoc ſacrificium ex ſpecie ſua habet impetrandi remiſſionem peccatorum, & eam quam habet iiſdem ex ſua ſpecie obtinendi alia commoda, quòd illam ex certa Dei lege habet, hanc non item, ſed ex congruitate quadam, ſicut expoſitum eſt, pro DEI beneplacito.

Verumque igitur nunc aduerſus Sectarios ordine confirmandum eſt, ſcilicet ſacrificium hoc pro remiſſione peccatorum ex lege diuina propitiatorium eſſe; & ad aliarum neceſſitatum ſubſidium ex congruitate quadam valere. Illud enim, quod propter diuerſas Catholicorum etiam ſententias explicationem requirit; nempe qualem, quorumque peccatorum remiſſionem, ex Dei lege, ſacrificium hoc obtinere valeat; poſtea exponemus, finita cum hæreticis controuerſia, qui omni modo & ratione negant, ſacrificium hoc eſſe propitiatorium pro peccatorum remiſſione.

Probatur primò ex inſtitutione Chriſti, & ex Apoſtolo, ſacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium pro remiſſione peccatorum. §. 20.

I. ERGO quod attinet ad remiſſionem peccatorum, ex inſtitutione Chriſti, & ijs, quæ in eius explicatione locis à me ſuprà diſputata ſunt, hunc in modum rationem deduco: Si quod opus ad remiſſionem peccatorũ per illud obtinendam mandato Chriſti faciendum eſt, dubium non eſt, quin id opus ex diuina lege & promiſſione remiſſionem peccatorum obtinere valeat. Nec enim Chriſtus poteſt nos fallere, ut id ad remiſſionem peccatorũ facere iubeat, quod remiſſionem peccatorũ non conciliet. Sacrificium autem Miſſæ ad obtinendam remiſſionem peccatorum ex mandato Chriſti faciendum eſt; cùm præceptum illud, Luc. 22. & 1. ad Corin. 11. *Hoc facite*, ad omnia præcedentia, è quibus vnum erat: *Quod pro vobis tradetur*; Et, *Effundetur in remiſſionem peccatorum*, referri debeat, ut in ſuperioribus eſt copioſè probatum. Nõ eſt igitur dubium vllum, quin ſacrificium Miſſæ ex Dei lege ac promiſſione valeat remiſſionem peccatorum obtinere, aliquo tandem modo, quo per Chriſtum etiam ea fiat, tametſi non omni, vt poſt declaraturi ſumus.

Præterea, *Omnis Pontifex*, ſiue Sacerdos, *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*, ait D. Paulus ad Hebr. 5. Miniſtri autem Euangelici, ut ex Eſaiæ vaticinijs, Iſa. 61. & vltimo, ſupra comprobatum eſt, verè ac propriè dicti Sacerdotes diuinitus conſtituuntur ad offerendam Euchariſtiam. Igitur Dei uoluntas, adeóque ordinatio eſt, vt illam offerant pro peccatis.

A Sed inquit Herbrandus, num. 117. ſententiam illam Apoſtoli ad Sacerdotes tantum veteris Teſtamẽti pertinere. Vbi non videt, ſe iſto modo Apoſtoli ratiocinationem ineptam facere. Niſi enim Apoſtolus propoſitionem illam: *Omnis namque Pontifex, &c.* vniuersè, ſicut verba ipſa ſonant, poſuiſſet, non rectè ipſam accommodauiſſet ad concludendum ſpeciatim id, quod immediatè antea dixerat in fine capitis quarti ad Hebr. habere *nos Pontificem magnum, qui penetrauit cælos*, IESVM *filium* DEI, cuius beneficij efficacia *miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Reſponderi enim poſſet, CHRISTVM non eſſe Sacerdotem *Teſtamenti veteris*, vt iuxta propoſitionem illam ab Apoſtolo ſumptam, ſi de his tantùm Sacerdotibus (B) intelligatur, ſacrificium pro peccatis obtulerit.

Neque verò vllum in eo Apoſtoli loco ſignum indicat, voluiſſe eum ex officio Sacerdotum veteris Teſtamenti, qui pro peccatis offerrent, tanquam ex figura concludere, Chriſtum item ſacrificauiſſe pro peccatis. Sed planè propoſitionem particularem ex vniuerſali colligi voluit, ſcilicet, Chriſtum cùm Sacerdos à Deo conſtitutus eſſet, ſacrificaſſe pro peccatis; quoniam id ſit Dei conſilium, vt *omnis omnino Sacerdos* ex diuina voluntate creatus pro peccatis etiam ſacrificet.

Atq; has quidem probationes illud illuſtrat, quod ab aliquibus Scriptoribus Catholicis eſt annotatum: videlicet, vt preces petitionem continent expreſſam, (C) ſic ſacrificij oblationem, præſertim adeò excellentis, vt eſt iſtud noſtrum, eſſe quaſi petitionem quandam tacitam. Nam Deum commouet, vt quæ ipſius bonitas ac munificentia eſt, aliquid beneficij rependat pro oblato ſibi munere. Quapropter rationi quoq; conſentaneum eſt id ipſum, quod ex Scriptura probatum iam eſt, ſacrificium Miſſæ non minùs, quàm preces ad remiſſionem peccatorum ex promiſſione Dei valere.

Quanquam verum ſit interim hoc eſſe diſcrimen, quòd miſericordia Dei ad benefaciendum propter Chriſti merita precanti, non ipſa precum dignitate, vt preces ſunt, ſed miſeria neceſſitateq; precantis excitatur. Hoc autem ſacrificium, quoniam, vt ſuperius demonſtrauimus, (D) gratiſſimum Deo eſt, ipſiusque Chriſti corpore & ſanguine continetur, dignitate ac præſtantia etiam ſua bonitatem Dei commouet, non quidem tanquam meritum, vt Sectarij ex ignorantia cogitant, (quanquã Chriſti merita ibi Patri repræſentantur & applicantur nobis) ſed tanquam munus excellentiſſimum religionis, vti prius à nobis eſt declaratum.

Sed hæc quidem ad ipſius Catholicæ ſententiæ, quã nunc confirmandam ſuſcepimus, explicationem valẽt: ad eiuſdem autem probationem, Scriptura ſacra adeóque Chriſti *inſtitutione*, vnde ſumus argumentari, præcipuè, nitimur. Quæ Inſtitutio num à nobis rectiùs in hac controuerſia, quàm ab aduerſarijs intelligatur, nolo equidem, vt Lector iudicet ex noſtra, aut ipſorũ authoritate, ſed ex ſanctorũ Patrum iudicio, quod iſtiuſ(E)modi Sectariorum iudicio, ſine inſigni temeritate, ac dementia poſtponi nequit.

Probatur ſecundò, ſacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium pro peccatis, ex Patribus. §. 21.

II. Sanctus MARTIALIS in epiſtola ad Burdegal. capite 3. cuius teſtimonium ſuprà etiam recitauimus: *Quod Iudæi*, inquit, *per inuidiam immolauerunt*, (corpus Chriſti immaculatum) *nos in ara* SANCTIFICATA SALVTIS NOSTRÆ CAVSA *proponimus*, (ante dixerat, *cuius*

ius corpus & ſanguinem offerimus IN VITAM ÆTERNAM *) hoc ſolo remedio ſcientes* VITAM *nobis præſtandam & mortem effugiẽdam.* Hoc enim ipſe Dominus noſter IVSSIT *nos agere in ſui commemorationem.*

Item S. ALEXANDER I. in epiſt. 1. decretali ad omnes orthodoxos, & ipſe Martyr antiquiſſimus, qui anno 119. Eccleſiæ præfuit; *Ipſa veritas nos inſtruit,* inquit, *calicem & panem Sacramento* OFFERRE, *quãdo ait: Accepit* IESVS *panem & benedixit, deditque diſcipulis ſuis, dicẽs; Accipite & mãducate, hoc eſt n. corpus meũ q̃d pro nobis tradetur. Similiter poſtquam cænauit, accepit calicẽ, deditq́; diſcipulis ſuis, dicẽs; Bibite ex eo oẽs, quia hic eſt calix ſãguinis mei, qui pro vobis fundetur,* IN REMISSIONEM PECCATORVM. CRIMINA ENIM ATQVE PECCATA OBLATIS HIS DOMINO SACRIFICIIS DELENTVR. *Idcirco & paſſio eius in his commemoranda eſt, qua redempti ſumus, atque hæc Domino offerenda.* TALIBVS HOSTIIS DELECTABITVR ET PACABITVR DEVS, PECCATAQVE DIMITTET INGENTIA. *Nihil enim in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac purior eſt, ſed hæc omnes præcellit, Quæ pura conſcientia Domino eſt offerenda.* An potuit clariùs affirmare ſacrificiũ hoc eſſe propitiatorium? vel apertiùs id ex inſtitutione Dominica præſtantiaque corporis & ſanguinis Dominici, ſicut Concilij quoque Tridentini Patres fecerunt, ſeſſione 22. Can. 2. comprobare?

Item ſanctus etiam Martyr nec multò Alexandro poſterior IVSTINVS in Dialogo cum Triphone: *Vacca,* inquit, *quæ pro his, qui Elephantia expiarentur immolari iuſſa eſt, figura erat, & quaſi quoddam ſimulachrum panis Euchariſtiæ: quẽ pro his quorũ animi* AB OMNI SCELERE EXPIARENTVR, IESVS CHRISTVS DOMINVS NOSTER FACIENDVM TRADIDIT. Vbi *faciendi* verbum pro verbo *offerendi* vſurpaſſe, ex verbis, quę conſequuntur, apparet: ſubiungit enim continenter: *De hoſtijs, quę à nobis gentibus vbique* OFFERVNTVR, *id eſt,* DE PANE EVCHARISTIAE ET POCVLO SIMILITER EVCHARISTIAE, *tum prędicit, cùm ait, à nobis nomen ſuum gloria aſfici, à vobis autem pollui.*

Non minùs eſt illuſtre teſtimonium ſancti Cyrilli HIEROSOLYMITANI, Catecheſi quinta Myſtagog. DEVM, inquit, *oramus vt ſuper illa propoſita Spiritũ ſanctum emittat, quatenus panem quidem faciat corpus Chriſti, vinum uerò ſanguinem Chriſti. Omnino enim, quod attigerit Spiritus ſanctus, hoc ſanctificatur & transmutatur. Deinde verò, poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus,* DEVM *obſecramus* SVPER IPSA PROPITIATIONIS HOSTIA. Et aliquot interiectis, quæ ſuo loco contra iſtos etiam allegabimus: *Chriſtum,* inquit, *pro noſtris peccatis mactatum* OFFERIMVS, VT ET NOBIS AC ILLIS (defunctis) EVM QVI EST BENIGNISSIMVS PROPITIVM REDDAMVS.

Et perſpicuè ORIGENES homilia decimatertia in Leuiticum, poſtquam docuit, panes propoſitionis, qui olim ad commemorationem offerebantur coram Domino, typum fuiſſe myſterij Euchariſtiæ: *Si inſpicias,* inquit, *illam commemorationem, de qua dicit Dominus: Hoc facite in meã commemorationem; inuenies quòd iſta eſt commemoratio ſola, quæ Deum* HOMINIBVS FACIT PROPITIVM.

Item S. AMBROSIVS lib. 1. de Officijs cap. 48. *Ante,* inquit, *agnus offerebatur: Offerebatur vitulus.* NVNC *Chriſtus offertur, quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem; & offert ſe ipſe quaſi Sacerdos, vt* PECCATA *noſtra* DIMITTAT.

Tum AVGVSTINVS quæſtione 57. in Leuiticum: *Quid ſibi vult,* inquit, *quod à ſanguine ſacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantoperè populus prohibetur, ſi il-*

A *lis ſacrificijs vnum hoc ſacrificium* (Euchariſtiæ) *ſignificabatur,* IN QVO VERA FIT REMISSIO PECCATORVM.

Et Auguſtini diſcipulus PRIMASIVS, in commentar. epiſt. ad Hebræos capite decimo: *Quia quotidie,* inquit, *peccamus, & quotidie indigemus mundari; quia ille non poteſt iam mori, dedit nobis hoc Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, vt ſicut paſſio illius, redemptio & abſolutio fuit mundi: Ita etiam* ISTA OBLATIO REDEMPTIO ET MVNDATIO SIT OMNIBVS IN VERA FIDE OFFERENTIBVS.

Nec differt multum ab hac Primaſij oratione, PASCHASII ſententia, libro de corpore & ſanguine Domini, capite nono: *Quia quotidie,* inquit, *labimur, quotidie*
B *Chriſtus pro nobis myſticè immolatur, & paſſio Chriſti in myſterio traditur, ut qui ſemel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiua delictorum per hæc Sacramenta corporis & ſanguinis Chriſti* PECCATA RELAXET.

Et hæc eſt, inquit beatus DAMASCENVS, lib. 4. fidei orthodoxæ, cap. 14. *Pura ſcilicet hoſtia & incruẽta, quam ab ortu ſolis vſque ad occaſum ipſi* OFFERRI *per Prophetam Dominus loquitur, corpus ſcilicet & ſanguis Chriſti* IN STABILIMENTVM ANIMÆ NOSTRÆ, *&c.* OMNINO DI NOCVMENTI REPARATIO, SORDIS OMNIS PVRGATIO, *&c.*

Quibus, ne omnium ſententijs percenſendis moleſtus lectori ſim, vnum addo CYPRIANVM, cuius eſt etiam teſtimonium hac de re clariſſimum, in ſermone
C de cœna Domini: *Ex quo,* inquit, *à Domino dictũ eſt: Hoc facite in meam commemorationem, hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus; quotieſcunque his verbis, & hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtantialis & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque proficit:* SIMVL MEDICAMENTVM ET HOLOCAVSTVM AD SANANDAS INFIRMITATES, ET PVRGANDAS INIQVITATES EXISTENS.

Quæſo, quis credat, non aliud his & alijs eiuſmodi ſententijs docere Patres voluiſſe, quàm *vſu* tantùm Euchariſtiæ, ut Sacramentum eſt, non etiam eiuſdem *oblatione* repræſentari ſacrificium crucis, illiuſque valorem participari ad remiſſionem peccatorum?

D *Reſpondetur ad obiectiones Sectariorum, contra Sacrificium propitiatorium. §. 22.*

AT (inquiunt Sectarij) repugnat Apoſtolus in epiſt. ad Hebræos, inquiens, 1. Chriſtum *ſemel ſe obtuliſſe pro peccatis. 2. Semel per proprium ſanguinem introiſſe in ſancta æterna redemptione inuenta. 3. Vnica oblatione conſummaſſe in æternum ſanctificatos. 4. Alios plures factos eſſe Sacerdotes eò, quòd morte prohiberentur permanere, Chriſtum autem eò, quòd maneat in æternum, ſempiternum habere Sacerdotium, ideoque ſaluare per ſe ipſum poſſe.* 5. Repetitionem ſacrificiorum veteris legis argumẽto fuiſſe, quòd *non potuerint perfectos facere,* vel auferre peccata, *alioquin ceſſaſſent offerri:* Vnde conſequi vide-
E detur iniuriam fieri ſacrificio crucis, ſi iterum Chriſtus ad remiſſionem peccatorum ſacrificetur, quaſi crucis ſacrificium imperfectum fuerit, quod non valuerit auferre peccata. 6. *Sine ſanguinis effuſione* (qua vacat ſacrificium Miſſæ) *non fieri remiſſionem peccatorum. 7. Vbi eſt peccatorum remiſſio,* quam ſacrificio crucis Chriſtus obtinuit, iam non eſſe oblationem pro peccato.

Hæc enim eſt ſumma eorum, quæ Caluinus lib. 4 Inſtit. cap. 18. & Kemnitius, & Herbrandus vbi ſupra, & paſſim alij ſectarij, contra propitiandi vim, quam ſacrificio Miſſæ tribuimus, ex epiſtola illa D. Pauli, non igno-

ignoranter modo, ſed admodum etiam temerariè opponunt. Vt enim per ſe non intelligerent, quẽadmodum iſtæ Apoſtoli ſententiæ cum frequentatione ſacrificij noſtri propitiatorij conſiſtant; tamen ut conſiſtere arbitrarentur, aliquidque in his Apoſtoli locis ſuſpicarentur latere, quod ipſi non caperent, eruditiſſimorũ Patrum authoritate moueri debuiſſent. Hi namque, etſi eam Diui Pauli epiſtolam diligenter legerint, ac difficultatem etiam, ſi quam in recitatis locis habet, probè ſenſerint, ſicut poſt uidebimus; rem tamen ita explicare conati ſunt, vt ſacrificij iugis in Eccleſia vſum, quẽ in Scripturis aliàs probari videbant, nihilominus tuerentur. Agè igitur aliquantò pleniùs iſtis declaremus, quæ nam & qualis ea ſit Chriſti Oblatio *pro peccatis*, quam Apoſtolus *vnicam* eſſe docet, quæ *repeti* non debeat; & quomodo rectè nihilominus quotidie in ſacrificio Miſſæ Chriſtus pro peccatis offeratur. Pendet autem huius rei explicatio ex modo, quo Chriſtus paſsione atque morte ſua nos Deo reconciliauit. Quam rem, quia grauiſsima eſt, & omnino eiuſmodi, quam decet propter perſpicuitatem & ſecuritatem, certa & conſtanti ratione ubique tradi; iiſdem pœnè uerbis hoc loco ſummatim repetam, quibus eam ſuprà diſp. 1. q. 22. punct. 1. explicaui.

Ita igitur diſſero. Offenſa & indignatio Dei, quã propter peccata iure incurrit humanum genus, duobus vt ita dicam, tanquam gradibus continebatur. Nam primò, ita Deus à nobis abalienatus fuit, vt & gratia nos beneuolentiaq; ſua deſtitueret, & ſecundò firmiter etiam ſtatuit, nobis, quidquid per nos ad compenſandam iniuriam faceremus, nunquam recõciliari, ſed æternæ damnationi, quantum in peccatis noſtris ſitum erat, addicere.

Ita fit, vt abſoluta peccatorum remiſſio, qua indignationem hanc contra homines omni ex parte Deus deponat, duobus etiam gradibus conſtet. Quorum primus eſt, vt Deus quantum in ipſo eſt, hominibus reconciliari *velit*, adeoq; ſuppeditare ipſis præſidia, quibus indigent, vt in ipſius gratiã redeãt, & pęnam pro peccatis debitam euadant: Alter, vt eos tandem in gratiam recipiat reatuque pœnæ ſoluat.

Ac vtrumque quidem remiſſionis gradum Chriſtus, *in quo* (ad Epheſios primo) *omni benedictione ſpirituali benedicimur*, mortis ſuæ merito obtinuit humano generi: Sed alio atque alio modo. Priorem quidẽ ita, vt ſine vllo medio omnes homines hoc ipſo tantùm, quòd Chriſtus ſemel paſſus eſt, eum conſequerentur. Hoc enim eſt, *deleuiſſe ipſum*, vt Apoſtolus inquit, ad Coloſſen. 2. *ac ſuſtuliſſe de medio Chirographũ decreti contrarium nobis, & affixiſſe illud cruci*; flexiſſe nimirum à ſeueritate quam peccata merebantur, ad miſericordiam æternum Patrem; vt quantum in ipſo eſt, *vellet* omnibus reconciliari opemque ferre, ut in eius gratiam redirent reatuque pœnæ ſoluerentur. Poſteriorem autem gradum, ſcilicet vt homines in gratiam *re ipſa* tãdem recipere, pœnamque euaderent, ita Chriſtus illis obtinuit, vt non niſi *certis medijs* illum conſequerentur. Cuiuſmodi *media* ſunt, fides, pœnitentia, baptiſmus, obedientia, &c. Iuxta illud Marci decimo ſexto: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Et Lucæ vigeſimo quarto; *Vt prædicaretur in nomine eius pęnitentia & remiſſio peccatorum.* Et ad Hæbreos quinto: *Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſſa ſalutis æternæ*: vt iam alia loca prætercam.

Hinc primò intelligitur, quare cum Chriſtus paſſus ſit, adeoque omnes homines remiſſionem peccatorum, vt priori illo gradu continetur, obtinuerint, ſintque Deo propter Chriſtum reconciliati *quantum* A *eſt ex parte ipſius Dei*; non omnes, tamen ex parte ſua remiſſionem pecatorum, quoad poſteriorem gradũ (ſcilicet *re ipſa*) adipiſcantur. Nempe cauſſa eſt, quia multi non adhibent requiſita *remedia*, ſine quibus noluit Chriſtus peccatorum remiſſionem re ipſa cõtingere.

Deinde hinc etiam intelligitur, perfecta redemptione per Chriſtum, qua is vtrumque remiſſionis gradum, ita diuerſo modo, vt explicatũ eſt, obtinuit, adhuc poſſe aliquid fieri ex parte hominum, quod ad remiſſionem peccatorum aliqua ratione valeat, adeoque reconciliare propitiareque Deum homini poſſit, quoad illum poſteriorem gradum, qui pendet ex vſu mediorum; vt ſcilicet quis in gratiam *re ipſa* B tandem recipiatur, ſoluaturque reatu pęnæ. Id quod Apoſtolus planè docuit, ſecunda ad Corinthios quinto, vbi vtrumque gradum remiſſionis peccatorum reconciliationiſque inter Deum & homines à nobis explicatum ſic diſtinguit, vt primò quidem omnes, *quantum eſt ex parte* Dei; recõciliatos eſſe Deo, iuxta primum remiſſionis gradum ſignificet, inquiens: *Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi*; Deinde nos ad reconciliationem rurſus ex parte noſtra, iuxta poſteriorem remiſſionis gradum, operandam hortetur, cum ſubiungit; *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*, Reconciliamini Deo. Sicut ſecunda ad Corinthios ſeptimo etiam monet, vt *emundemus nos ab omni inquinamento* C *mento carnis & ſpiritus*; Perficientes Sanctificationem *in timore Dei.*

Neque idcirco tamen, ſicut Sectarij ex ignorantia cauillantur, officium Chriſti proprium (quatenus, prima ad Timotheum ſecundo, *vnus ſuit mediator Dei & hominum*, noſque in ſanguine ſuo redemit) ponimus ex noſtris etiam cooperationibus aut medijs conſtare, aut ab illis ita adiuuari, quaſi non ipſe ſolus id, quod redemptoris erat, peregerit. Vt enim diſputatione prima, vbi ſuprà, expoſuimus, hoc propriè Chriſtus redemptoris officio functus eſt, quòd ſuorũ meritorum vi ex iuſtitia obligauit æternum Patrem, vt *quantum in ipſo eſt*, ſponſione facta, *vellet* omnibus reconciliari conferreque ſalutem, atque adeò etiam D id faceret, quatenus ipſi homines vterentur medijs, quæ propter eorum gloriam, atque vtilitatem maiorem, quaſi ex conuentione inter Chriſtum & ipſum æternum Patrem inita, ad eum effectum valerent. Hanc autem obligationem ſine adminiculo prorſus cooperationis noſtræ, aut mediorum vſu ex parte noſtra, Chriſtus per ſemetipſum æterno Patri (vt ita dicam) iniecit. Quare in ſolidum illi totum Redemptoris officium relinquimus, tametſi diuerſorum mediorum ex parte noſtra vſum conferre etiam doceamus, vt ſalutem *re ipſa* conſequamur merito redemptionis per ſolum Chriſtum, vt dictum eſt, nobis comparatam.

His ita explicatis, ad ea, quæ ſunt ex epiſtola ad E Hebræos obiecta generatim primò reſpondemus, Apoſtolum illud ſolum docere, *vna* tantùm oblatione (vt ita dicam) *primaria* Chriſtum in cruce remiſſionem peccatorum omni ex parte abſolutã, iuxta vtrũque illum remiſsionis gradum iam expoſitum, obtinuiſſe; neque vſum alterius oblationis, quæ ſit eiuſdẽ efficaciæ & modi, amplius in Eccleſia eſſe: atque adeò non vt in lege veteri, plura ſacrificia prorſus diuerſa æqualiſque efficacitatis iam fieri, quorum nulla videlicet ſit dependentia ab aliquo *vno*: & conſequenter neque Sacerdotes plures Eccleſiam nunc habere, quorum alij alijs ſimpliciter ſuccedant, quique non alicuius *vnius* ſemper viuentis fungentiſq; principaliter Sacerdotio, *miniſtri* ſint.

Minimè autem Apoſtolus negare aut improbare voluit frequentationem oblationis *alterius modi & efficaciæ*, quæ vt commemoratiua uidelicet illius *primariæ* in cruce factæ, eandemque numero hoſtiam, nempe Chriſtum continens, remiſſionem peccatorum, iuxta poſteriorem duntaxat illum gradum antea explicatum, obtineat, eatenusque fructum ſacrificij crucis, tanquam medium quoddam & canalis illius, ad homines deducat, ijsque applicet; ſicut Sacramenta etiam, & alia media, unumquodque modo ſuo, id ipſum faciunt.

Hanc autem rectam eſſe interpretationem Apoſtoli, probare poſſumus non tantùm ſanctorum Patrum iudicio, cui Sectarij cedant neceſſe eſt, niſi velint eſſe impudentes, verùm etiam ex diſputationis Apoſtolicæ in illis locis *fine*; & ex *uerbis*; & ex ijs, *quæ* ibi alioquin docet.

I. Ex Fine quidem; nam is fuit, fideles è Iudæorum populo conuerſos ea etiam ratione confirmare, quoniam non per ſacrificia legis *conſummatio* erat, hoc eſt, non illa remiſſionem peccatorum, iuxta utrumque gradum ſuprà expoſitum, à Deo obtinebant. Sed hoc fuit officium Chriſti, diuinitus conſtituti Sacerdotis ſecundùm ordinem Melchiſedech. Id quod inter cætera ex eo etiam probat, quoniam *plures* Sacerdotes prorſus *diuerſi* in lege fiebant, pluresque etiam hoſtias offerebant *diuerſas* planè, & paris omnino modi atque efficaciæ, quæ proinde nullo reſpectu ab aliqua una illius temporis penderent. Inde enim colligitur, non illis fuiſſe impetratam remiſſionem peccatorum, ſiue reconciliationem *ex parte Dei*, iuxta priorem illum gradum, quem ante expoſuimus. Nam quod medium hominibus Deum illo modo reconciliat, id non eſt neceſſe, ut ſæpius repetatur: cùm Deus animum non mutet, ſed in eo permaneat, quod ſemel ſtatuit, videlicet ut hominibus, ſi ſibi ipſi non deſint, propitius eſſe *velit*. Si quæ verò media repetuntur ſeu multiplicantur; indicium id eſt, ipſa ad remiſſionem tantùm & reconciliationem ex parte hominum, quippe qui mutantur ſæpius, valere. Itaque, ut contraria ratione Apoſtolus ſuaderet, per Chriſtum fuiſſe impetratam abſolutam peccatorum remiſſionem etiam ex parte Dei, ſatis illi fuit ſumere, Chriſtum non plures feciſſe oblationes eiuſdem modi & *efficaciæ*, ſed vnicam tantùm primariam in cruce, qua *in æternum conſummaret ſanctificatos*; obtinendo videlicet remiſſionem quoad vtrumque gradum, licet modo diuerſo, uti ſuprà expoſuimus.

II. Ex Verbis item Apoſtoli id etiam licet colligere, quoniam ſæpe ſignificat, ſe, cùm dicit, *vnicam* Chriſti fuiſſe oblationem, intelligere *cruentam* illam crucis & aſpectabilem, in propria uidelicet Chriſti ſpecie, & perfectiorem quoad *effectum*, vt quæ *precium* redemptionis noſtræ continuerit, adeoque plenam undequaque remiſſionem, iuxta utrumque illum gradum impetrarit. Vt cùm inquit ad Hebr. 9. *Nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum ad deſtructionem peccati per hoſtiam ſuam* Apparvit. Et: *Neque per ſanguinem hircorum aut uitulorum, ſed per proprium* Sangvinem *introiuit ſemel in ſancta, æterna* Redemptione *inuenta*. Et ad Hæbr. 10. *Vna enim oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos*. Verbum enim Consvmmandi in Scriptura noui Teſtamenti redemptionis *Opus* abſolutum ſignificat, quod præterea admittit uſum mediorum, quibus remiſſio peccatorum comparetur *re ipſa* ex parte hominis, iuxta poſteriorem illum remiſſionis gradum, ſuprà expoſitum. Vt cùm Chriſtus moriens dixit: Consvmmatvm est, Ioan. 19.

Et per antitheſin huius vnius oblationis ſatis etiam Apoſtolus declarat, ſe tantùm excludere ab Eccleſia *plures hoſtias* eiuſdem modi, & *efficaciæ* ut diximus, quæ non pendeant ab una principali, ſicut erant in ueteri lege. Ait enim ad Hebræos decimo: *Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, per ſingulos annos* Eisdem ipsis Hostiis, (id eſt, eiuſdem modi ſine aliqua una primaria, ad quam reliquæ referantur) *quas offerunt indeſinenter, &c.* Quibus deinde opponit per antitheſin, illam unam oblationem Chriſti, cùm addit: *Quia hoſtias, & oblationes, & holocauſtamata, & pro peccato, noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundùm legem offeruntur: Tunc dixi, Ecce uenio, ut faciam, Deus, uoluntatem tuam: aufert primum, vt ſequens ſtatuat. In qua voluntate ſanctificati ſumus per* Oblationem *corporis Ieſu Chriſti* Semel.

III. Demum ex ijs, quæ alias in ea epiſtola Apoſtolus docet, manifeſtè quoque ſequitur, non illum reijcere qualeſcunque alias *oblationes Chriſti*, quæ videlicet ad ſacrificium crucis pertineant, tanquam canales, per quos eius uirtus ad homines deriuetur. Perſpicuè enim affirmat, etiamnum continenter Chriſtum ſeſe Patri æterno in cœlis pro nobis offerre: *Talem*, inquit ad Hebr. octauo, *habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis: Sanctorum* Minister, *& tabernaculi veri, quod fixit Dominus & non homo. Omnis enim Pontifex ad offerendum* Mvnera et Hostias *conſtituitur. Vnde neceſſe eſt* Hvnc *habere aliquid* (ſe ipſum videlicet) *quod* Offerat. Et ad Hebræos nono: *Non enim in manu facta ſancta* Iesvs *introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, vt* Appareat nvnc vvltvi Dei pro nobis.

Magnam certè aduerſariorum cæcitatem eſſe oportet; qui non videant, ita de redemptionis efficacia in cruce peractæ non detrahi, ſi Christvs ipſe in terris per *ſuos Miniſtros* (ſicut ex ſanctis Patribus ſuprà docuimus) ſeſe ad fructum ſuæ paſſionis communicandum offerat, ut nihil de illa detrahitur eo ipſo, quòd Apoſtolo teſte, idem ipſe Chriſtus adhuc *pro peccatis noſtris* in cœlo ſe offert.

Præterea, bene etiam quoſdam ad ſacrificia Miſſarum incruenta referre locum illum eiuſdem epiſt. ad Hebr. 9. vbi Apoſtolus ait: *Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his* (ſacrificijs legis) *mundari: ipſa autem cœleſtia* (id eſt Eccleſiam, cuius forma fuerit in monte Moyſi de cœlo monſtrata; vel quæ magis ad viuum, quàm Synagoga, ſtatum cœleſtis patriæ repræſentat) *melioribus* Hostiis *quàm iſtis*.

Vt enim per *cœleſtia* hic Eccleſiam interpretemur, & non ipſam patriam cœleſtem, illa ratio mouet, quòd in cœlis nihil *coinquinatum* eſt (Apocalypſis vigeſimo primo) quod vllis poſſit hoſtijs melioribus emundari. Itaque de hoſtijs loquitur, quibus Eccleſia hic mundetur: de hoſtijs, inquam, & pluribus, & eiuſmodi, quarum hoſtiæ veteris legis typus & imago fuerint, quæque ideo propriam habeant ſacrificij rationem, qualem in ſolis Miſſarum oblationibus Eccleſia agnoſcit. Quocirca nihil minus uoluit Apoſtolus, quàm omnes omnino Chriſti oblationes reijcere: Sed tantùm docuit, unam quandam fuiſſe uelut primariam, ad quam reliquæ tanquam ipſius canales, vt dictum eſt, pertineant, ſicut illa pertinet, quam Christvs ſine controuerſia nunc facit in cœlis.

IV. Neque dubium ullum eſt, quin hunc in modum ſancti Patres exiſtimauerint, Apoſtolum eſſe intelligendum. Huc enim pertinet id quod aiunt, frequentem ſacrificij incruenti in Eccleſia vſum, propterea non repugnare ſententijs illis, quibus

Apo-

Apoſtolus docet, vnica oblatione CHRISTVM redemptionem noſtram perfeciſſe, quia non planè hoſtiam diuerſam, & parem quoad efficaciam, nunc offerimus, ſed eandem quidem ſecundùm *rem oblatam*, alterius autem modi & efficaciæ. Non enim hanc nunc offerri ad reconciliandum Deo de nouo genus humanum, ſed ad commemorationem illius primariæ oblationis in cruce, ad eius communicãdum fructum.

Quo fit, vt hoſtia hæc ex unica illa primaria oblatione, tanquam ex principali, cuius canalis eſt, dependeat; & ideo licet diuerſum habeat modum finemque & effectum (in quo probando gratis laborauit Herbrandus, contra Miſſam, numero decimo octauo, & ſequent.) vna tamen eademque cum illa crucis quadantenus cenſeri poteſt; iuxta tritum illud Philoſophorum axioma: Vbi eſt unum propter alterum, ibi eſt tantùm vnum.

Ambroſius ſanè hunc in modum obijcit & reſpondet in caput decimum eiuſdem epiſtolæ ad Hebr. *Quid ergo nos*, inquit, *nonne per ſingulos dies offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna eſt hæc hoſtia, non multæ. Quomodo vna eſt & non multæ? Quia ſemel oblata eſt illa, oblata eſt in ſancta ſanctorum: Hoc autem ſacrificium exemplar eſt illius; id ipſum ſemper offerimus. Nec nunc quidem alium Agnum, craſtina die alium, ſed ſemper id ipſum. Proinde vnum eſt hoc ſacrificium. Alioquin hac ratione, quoniam in multis locis offertur, multi Chriſti ſunt? Nequaquam, ſed vnus ubique eſt Chriſtus, Pontifex noſter. Hoſtiam mundantem nos obtulit. Ipſam offerimus & nunc. Hoc autem quod nos facimus, in commemorationem fit eius quod factum eſt. Hoc enim ait, facite in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium ſicut Pontifex; ſed id ipſum ſemper facimus.*

Item THEOPHYLATVS in cap. 10. ad Hebræos. *Quæret*, inquit, *aliquis, num & ipſi ſine ſanguine immolemus. Ita quidem, ſed Chriſti tunc reminiſcimur obitus, & vna nobis eſt immolatio, non multæ. Eundem enim ſemper offerimus. Quocirca conſtat utique vnicum eſſe noſtrum ſacrificium, legis uerò multiplex.* Atque ibidem; *Neque in veteri lege*, inquit, *hodiernus agnus ita cædebatur aut offerebatur, vt prioris alicuius vlla haberetur mentio.*

Et Oecumenius in idem caput 10. ad Hebr. *Numquid non etiam nos incruentas ſemper offerimus hoſtias? Cæterùm vnius eiuſdemque mortis Chriſti meminimus.*

Et hoc antiquior SEDVLIVS in eundem locum: *Quamuis nos*, inquit, *non ceſſemus offerre; tamen idipſum offerimus ſacrificium, non alium agnum hodie, alium cras offerentes.* Et paulò inferiùs: *Nos in commemorationem Dominicæ ſemel paſſionis, quotidie noſtræque ſalutis cauſa offerimus.* Quæ eſt etiam ſententia Primaſij in comment. Epiſt. ad Hebr. cap. 10. atque aliorum.

Ex qua doctrina, ut ad eas ſententias, quę fuerunt antea ex Apoſtolo obiectæ, ſpeciatim etiam reſpondeamus, ſatis apparet, quemadmodum illa intelligi debeant, I. *Semel Chriſtum* ſe pro peccatis obtuliſſe. II. *Semel per proprium ſanguinem intrauiſſe in ſancta.* III. *Vna oblatione conſummauiſſe in æternum ſanctificatos, &c.* Videlicet vnicam fuiſſe dicit oblationem Chriſti principalem, quod ad efficaciam quidem attinet, qua precium ille redemptionis noſtrę ſemel tantùm in cruce moriens, exoluerit, vt eſt explicatum.

Et ſicut non negat, ſæpe nihilominus fieri poſſe ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, quod referatur ad ſacrificium crucis modo ſuprà expoſito: Ita quod additum eſt, IV. *Alios plures eſſe factos Sacerdotes; Chriſtum autem Sacerdotium habere ſempiternum*, non ſic accipiendum eſt, quaſi neget nunc in Eccleſia eſſe Sacerdotes plures, qui ſint Chriſti Sacerdotis in æternum miniſtri, ſub eoque ſacrificent; ſed negat, illic eſſe multiplicationem Sacerdotum eiuſmodi, qui ab vno aliquo Sacerdote non dependeant, quales erant in veteri lege, vti docuimus.

V. Iam quod etiam ſignificat, repetitionem hoſtiarum veteris legis fuiſſe indicium imperfectionis earum, interpretationem noſtram potius adiuuat. Hinc enim vult colligi, nullam hoſtiarum legis ita obtinuiſſe peccatorum remiſſionem, ut per ſe Deum flexerit ad ignoſcendum, quantum eſt ex parte ſua, hominibus, atque adeò per nullam earum factam fuiſſe humani generis redemptionem, ſed per vnam aliquam principalem Chriſti oblationem, quæ modo eodem atque fine non amplius repetatur. Quia vt explicuimus antè, cùm immutabile ſit Dei conſilium, non neceſſe eſt ſæpius id medium repetere, quod ad remiſſionem peccatorum etiam ex parte DEI valet, id eſt, quod DEVM inclinat, vt quantum in ipſo eſt, homini reconciliari velit.

Quod ſi eadem ratione colligas, ſacrificium ſaltem incruentum Miſſæ, carere eiuſmodi perfectione, quoniam idem eodemque modo repetitur; verè concludes, quod ad rem quidem attinet, modò non intelligas, ſacrificium Miſſæ (vt illa legis veteris) dignitate carere, qua *potuerit* ad redemptionem noſtram ſufficere, (eſt enim oblatio rei immenſæ dignitatis) ſed tantum non fuiſſe ad eum effectum diuinitus ordinatum: Quod veriſſimum eſt. Nam ideo dicimus valere iſtud Sacrificium ad remiſſionem peccatorum eatenus tantùm quatenus vt medium quoddam hominibus applicat uirtutem primarij ſacrificij, quo redempti ſumus, non uerò quaſi per ipſum redimamur.

Neque hic Sectarij proficiunt quicquam, cum dicunt, ſolùm miniſterium diuini verbi & fidem uniuſcuiuſque media eſſe, quibus uirtus paſſionis Chriſti applicetur. Dicunt enim hoc illi valdè frigidè, ſed nè tenuiter quidem probant. Nos autem ex diuina Scriptura ſic intellecta, ut intellexerunt eruditiſſimi Eccleſiæ Patres, conuicimus, præter prædicationem uerbi Dei & fidem quæ ſuo modo ad ſalutem hominibus proſunt, ſacrificium quoque Miſſæ ex inſtitutione Chriſti eſſe medium, per quod uirtus Chriſti paſſionis ad homines deriuetur.

VI. Cùm uerò neget Apoſtolus *ſine ſanguinis effuſione peccatorum remiſſionem fieri*, non de ea remiſſione peccatorum, quæ per legitima Eccleſiæ media nunc fit, ſed de ea loquitur, quæ fiebat in veteri lege per relationem ad Chriſtum in typicorum uſu ſacrificiorum; ut inde doceat, conuenienter figuris præcedentibus *Chriſtum per proprium ſanguinem ſemel introiſſe in ſancta ſanctorum æterna redemptione inuenta*: Sic enim habent Apoſtoli uerba ad Hebr. 9. *Omnia pene in ſanguine* SECVNDVM LEGEM *mundantur & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.*

Et tamen ita poſſumus dicere in ſacrificio Miſſæ effundi Sacramentaliter Chriſti ſanguinem, quomodo ſuperius ex patrum ſententijs declarauimus, in eo Chriſtum Sacramentaliter immolari, nõ ſolùm quia mors repræſentatur illius, ſed quia ex ui uerborum conſecrationis ſeparatim ſolùm corpus, & ſolus ſanguis conficitur. Quo ipſo uerè corpus à ſanguine ſepararetur atque adeò funderetur ex corpore, niſi aliunde fieret, ut & ſanguis corpus, & corpus ſanguinem coniunctione indiſſolubili comitetur, quoniam *Chriſtus iam non moritur*. Rom. 6.

VII. Denique ſententiæ illius, *vbi eſt peccatorum remiſſio, iam non eſt oblatio pro peccato*, contextus ipſe declarat, ſenſum eſſe, peracta redemptione per Chri-

Chriſtum in cruce ſemel, non eſſe reliquam aliam hoſtiam eiuſdem modi ac efficaciæ, in qua ſicut in illa crucis fiduciam conſtituere poſſimus. Ex quo Apoſtolus ibi concludit, minimè tutum eſſe, nobis in peccatis ac vitijs, quibus Chriſti ſanguis & crux iniuria afficitur ullo modo blandiri; ſed iudicij tantùm ſeueritatem terribilem exſpectandam eſſe, niſi virtutem eius, ipſius victimæ oblatæ in cruce, per vitæ innocentiam, vel pœnitentiam certè, aliaque media nobis accommodemus, ac proinde in ea re diligentiſſimè laborandum eſſe, cùm non ſuperſit aliud remedium, cui præterea liceat inniti.

Huiuſmodi enim exhortationem illa mihi verba ad Heb. 10. habere videntur, quæ Apoſtolus continenter ſubiunxit: *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen* (id eſt, carnem ſuam) *& Sacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei, aſperſi corda à cõſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem (fidelis enim eſt qui repromiſit) & conſideremus inuicem in prouocationem, &c. Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia; Terribilis autem quædam exſpectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. Irritam quis faciens legem Moſi ſine vlla miſeratione duobus aut tribus teſtibus moritur; quãtò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Quaſi dicat; Cùm non alia in re præterquam in ſanguine Chriſti redemptionis noſtræ ſumma ſit conſtituta.

Sic etiam in eandem ſententiam prius dixerat, ad Hebr. 9. *Quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium; ſic Chriſtus ſemel oblatus eſt ad exhaurienda multorum peccata, ſecundò ſine peccato apparebit exſpectantibus ſe in ſalutem.*

Oblationem igitur eiuſdem efficaciæ & modi, cuius fuit illa crucis, negare voluit Apoſtolus ſupereſſe poſt illam, quæ in cruce ſemel ad redemptionem noſtram facta eſt; non autem alterius modi oblationes, quibus illius nobis communicetur virtus.

Sed cùm iam aduerſus iſtos probatum atq; defenſum ſit, ſacrificiũ Miſſæ propitiatorium eſſe pro peccatis; QVAERET nunc aliquis, quorum ad remiſſionẽ peccatorum, & quatenus illud valeat? quoad pœnamne tantum, an etiam quoad culpam? Et ſi quoad culpam, num etiam valeat pro peccatis mortalibus? Nam & hoc anteà dicebamus explicatione indigere.

Eſt autem hæc quæſtio Catholicorum doctorum propria, qui non, vt Sectarij, in ijs tantum putant ſibi conſiſtẽdum eſſe, quæ fide prorſus explorata ſunt ab omnibuſq; credi debent; ſed ad eorum etiam quæ ſunt fidei, explicationem maiorem, faciliorem que defenſionem, vlterius progrediendum, ac ex ijs quæ fides docet, adiuncta ratiocinatione ſua, vel probabiliter ſaltem, ſtatuendum etiam de eo, quòd cùm quæſtionem habeat ad intelligentiam rei vtilem, non eſt tamen aut ſcripturæ ſententia, aut Eccleſiæ definitione expeditum. Cuius generis hoc ipſum eſt, de quo iam quæritur. Conſtat enim ex fide, vt hactenus probatum eſt, ſacrificium Miſſæ pro peccatis eſſe propitiatorium; ſed pro quibus peccatis, & quatenus, non perinde conſtat ex fide.

Itaque ſunt qui cenſeant, Sacrificium iſtud ad *pœnarum* tantùm relaxationem valere, quæ luendæ reſtant poſt condonatam culpam, ut probauimus To. 2. diſputat. 6. q. 17. p. 5. Quorum opinio meritò iudicatur minus probabilis, Nam vt pœna non eſt pro-

A priè peccatum, ſed peccati effectus, ita neque remiſſio pœnæ peccatis debitæ propriè eſt remiſſio peccatorum, quamuis ita dicatur per tropum. At ex inſtitutione dominica ſimpliciter probatum eſt, ſacrificiũ hoc eſſe propitiatoriũ pro peccatis. Valet igitur ad remiſſionem etiam culpæ, quæ propriè peccatũ dicitur.

Deinde, nam poteſt DEVS pœnam relaxare, etiamſi pœnitentiæ donum & gratiam peculiarem homini non concedat. Hoc autem ſacrificium, ut ex veterum ſententia concilij Tridentini Patres ſeſſ. 22. cap. 2. declararunt, ad remiſſionem peccatorum valet, impetrando gratiam & pœnitentiæ donum. Non igitur ad ſolius pœnæ relaxationem, ſed etiam ad condonationem culpæ conducit.

B Alij ſentiunt, valere quidem Sacrificium iſtud etiam ad remiſſionem *culparum* non tamen mortalium ſed venialium: quoniam inſtitutum ſit pro amicis, ſicut etiam Sacramentum ipſum Euchariſtiæ, quos videlicet antè oporteat obtinuiſſe in Sacramento baptiſmi aut pœnitentiæ gratiam, atque adeò mortalium peccatorum remiſſionem.

Progrediuntur vlterius alij atque id etiam diuino huic ſacrificio tribuendum putant, ut ad culparum *mortalium* remiſſionem ualeat. Quibus profectò ſententiæ Patrum ſuprà citatæ fauere multum uidentur. Aiunt enim Patres, hoc ſacrificio *iniquitates purgari*, & crimina etiam *ingentia* dimitti, &c. Quod & concilij Tridentini Patres ſeſſ. 22. cap. 2. expreſsè dicunt, C atque etiam addunt, *hoc ſacrificio placatum* DEVM *gratiam & pœnitentiæ donum*, quibus eiuſmodi remittantur crimina concedere. Vnde conſequi uidetur, ad remiſſionem quoque mortalium prodeſſe: cùm conſtet inter Theologos, uenialia peccata ut gratia hominem non priuant, ita ſine gratia remitti poſſe.

Videtur autem ex duabus iſtis poſterioribus ſententijs in concordiam redactis ſententia una quaſi componi poſſe expeditior, quæ & utriuſque illarum fundamentis nitatur, & huius ſacrificij dignitatem ſic efferat, ut Sacramenti tamen pœnitentiæ neceſſitatem (in quo huius rei præcipua difficultas exiſtit) non eleuet. Si enim inſtitutionis huius ſacrificij finem *primarium* conſideremus; non ad remiſſionem morta-D lium culparum ſed *venalium*, atque item *pœnæ temporalis* utriſque debitæ ualet. Nam ut rectè ſecundæ ſententiæ authores notauerunt, *pro amicis* eſt inſtitutum, ſicut & ipſum Sacramentum Euchariſtiæ, ad quod tanquam ad conuiuium amici Dei inuitantur. Itaque ex primario fine eatenus ad peccatorum remiſſionem ſacrificium hoc ualet, quatenus Dei amici remiſſione peccatorum indigent; quos conſtat non culpis mortalibus, ſed *venialibus* ac *temporali pœna* utriſque debita, obſtrictos eſſe poſſe.

Secundariò autem atque ex accidenti uerum eſt, quod poſtremæ ſententiæ authores aiunt, Sacrificium iſtud conciliare gratiam quoque ac remiſſionem *mortalium* culparum: ſi videlicet contingat, vt ij E pro quibus ſacrificium hoc fit, mortali aliqua culpa obſtricti ſint, quæ cùm occulta eſſet, in affectuque uigeret; neque per confeſſionem, tametſi legitimè factam, neque etiam poſt, per contritionem ſine Sacramento ſufficientem, fuerit deleta.

Quemadmodum etiam communis utraque ſententia eſt, Sacramentum ipſum Euchariſtiæ ex *primario* quidem ſuo fine non ualere ad remiſſionem peccatorum *mortalium*, & ad conferendam *iuſtificationis* gratiam, (ſed ad eam tantùm augendam; ualere autem ad id *ſecundariò* & ex accidenti, ſi quis peccato mortali ita obſtrictus, ut iam expoſitum eſt, bona fide illud uſurpet.

Ita fit, ut iuxta explicationem hanc neque contra

ſententias Patrum huic ſacrificio vim obtinendi gratiam & remiſſionē peccatorum *mortalium* omni modo negemus, neq; etiam eodem modo illi, quo Sacramento pœnitentiæ, virtutem eam tribuamus. Pœnitentiæ enim Sacramento non ex accidenti ſicut ſacrificio, ſed ex primario fine ac per ſe vis illa competit.

Quare minimè aut ſatis ad iuſtificationem eſt, aut etiam licet, neglecto pœnitentiæ Sacramento, ad ſacrificium Miſſæ recurrere pro remiſſione mortalium peccatorum. Sicut neque ad eum finem fas eſt, abſq; Sacramento pœnitentiæ vſurpare Euchariſtiam; tametſi illa quoque in eo caſu, quo paulò ante dictum eſt, ex accidenti & ſecundariò valeat conferre gratiam, qua peccatum mortale remittatur.

Atque hæc arbitror hoc loco ſatis eſſe de hac q. Tantum præterea notetur, ex his conſequi, ſacrificium Miſſæ, quatenus propitiatoriū pro peccatis eſt, infinitum effectum non habere, ſed definitū & taxatum pro voluntate diuina, ſicut Baptiſmus & alia ſalutis noſtræ media. Quamuis enim per hoc ſacrificium offeratur res valoris infiniti, videlicet Chriſtus Dominus, tamen non eſt à Chriſto deſtinatum neque ab æterno Patre acceptatum niſi ad effectum limitatum; qualis videlicet ſufficit, vt condonetur culpa venialis, & temporalis pœna, veniali & mortali culpæ debita, atque etiam ex accidenti culpa mortalis.

Neque tamen ſcire poſſumus, quantum pœnæ temporalis huius ſacrificij vi remittatur. Hoc ſcimus, *aliquantum* remitti ijs, pro quibus fit: id quod eſt *intenſiuè* taxatum eſſe effectum huius ſacrificij. Quantum autem illud ſit, DEVS nouit.

Num verò etiam *extenſiuè* iſtius ſacrificij effectus, quoad pœnæ relaxationem, ſit definitus, ita ſcilicet, vt ſiue pro pluribus ſiue pro paucioribus illud fiat, *certa ſumma* relaxationis taxata ſit abſolutè, cuius proinde minor aut maior pars vnicuique obueniat, vt pro pluribus vel paucioribus ſacrificium factum fuerit; an verò *tantum intenſiuè*, ut ſcilicet non eadem remiſſionis quantitas diuidenda inter omnes, ſed certa quædam vnicuique taxata ſit; quæ proinde illi eadem proueniat, ſiue pro pluribus ſiue pro paucioribus alijs offeratur; ex ijs, quæ infrà dicturi ſumus, intelligetur.

Pro alijs etiam neceſſitatibus Sacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium. §. 23.

NVNC illud eſt breuiter expediendum, quod etiam poſuimus, ſacrificium hoc pro alijs quoq; NECESSITATIBVS, ſiue ſpiritualibus ſiue corporalibus ex congruitate quadam eſſe propitiatorium. Id verò probatur I. Quoniam ad ſubſidium in quibuſuis neceſſitatibus ex congruitate quadam à DEO impetrandum, dubium non eſt, quin proſit eiuſmodi obſequia præſtare DEO, quæ ipſi ſint quàm acceptiſſima: decet enim tunc bonitatem DEI, vt ipſe viciſſim ſit in ſeruos liberalis. Eſt autem, ut probatum eſt, ſacrificium Miſſæ obſequium religionis Deo acceptiſſimum ex omnibus, quæ illi exhibere poſſumus. Igitur rectè facimus, ſi hoc ſacrificio munificentiam Dei erga nos, quacunque tandem neceſſitate oppreſſi ſimus, commouere conamur.

II. Item, quia non minoris virtutis eſt hoc ſacrificium, quàm illa legis veteris, cùm illis omnibus, Auguſtino authore libro 17. de Ciuit. DEI, cap. 20. ſucceſſerit: At pro varijs illa neceſſitatibus rectè offerebantur. Ergo iſtud etiam.

III. Habemus hac de re perſpicua teſtimonia patrum, ex quibus licet colligere, conſuetudinem, quæ obtinuit, ut pro cuiuſque generis neceſſitatibus ſa-

A crificium hoc fieret: primùm à Sectarijs iniuſtè & ignoranter fuiſſe reprehenſam, ante illos uerò in Eccleſia fuiſſe ab omnibus meritò comprobatam.

Cyrillus enim Hieroſolymitanus Catecheſi Myſtagog. ante annos 1200. tanquam de re in Eccleſia valde indubitata, hunc in modum ſcripſit: *Poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, Deum obſecramus*: SVPER IPSA PROPITIATIONIS HOSTIA *pro communi Eccleſiarum* PACE, *pro* TRANQVILITATE MVNDI, *pro* REGIBVS, *pro* MILITIBVS, *pro* SOCIIS, *pro* ÆGROTIS, *pro* AFFLICTIS, *& in ſumma pro* HIS OMNIBVS, QVI INDIGENT AVXILIO.

B Cyprianus item in ſerm. de cœna Domini non tantùm *ad iniquitates purgandas*, ſed etiam *ad infirmitates ſanandas* dicit eſſe holocauſtum.

Chryſoſtomus Hom. 77. in Ioan. *Pro terræ*, inquit, *mariſque & vniuerſi orbis* FRVCTIBVS *ſacrificamus*.

Auguſtinus lib. 22. de ciuit. cap. 8. etiam id fuiſſe ſuo tempore ex maiorum traditione cum fructu uſitatum, ſatis illa Hiſtoria commemoranda probat: *Vir*, inquit, *tribunitius Heſperius q apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum, Cubbedi appellatum; ubi cū afflictione animaliū & ſeruorum ſuorū domum ſuam ſpirituum malignorum uim noxiam perpeti comperiſſet, rogauit noſtros, me abſente, presbyteros, vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus*, OBTVLIT IBI SACRIFICIVM CORPORIS CHRISTI,

C (vtique non ad communicandam alijs Euchariſtiam in fundo, &c. ſed pro illa neceſſitate) *orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio; Deoque protinus miſerante ceſſauit*.

Atque hoc teſtimonium cùm ſit valdè perſpicuum, audet tamen Herbrandus contra Miſſam, nu. 116. comminiſci ex ſuo cerebro, Auguſtinum non ſacrificio ſed *orationibus* tantùm aſcribere effectum illum. Tam cæcus eſt, vt non perſpexerit illorum verborum vim: *Obtulit ibi ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, orans, &c.* Si enim orationibus tantummodo erant fugandi dæmones, quid opus fuit etiam ſacrificio? aut cur illud eam ad rem factum eſſe ſine vlla reprehenſione Auguſtinus commemorat? Et idemne

D eſt, presbyterum *ſacrificauiſſe orantem*, vt vexatio ceſſaret, & *tantùm orauiſſe* eum in finem?

Iam illud, cui perſuadebit Herbrandus numero 115. contra Miſſam, Chryſoſtomum, cùm ait; *Sacrificamus pro terræ mariſque fructibus, &c.* hoc tantùm voluiſſe dicere, *oramus* vt iſta proueniant? Quid intereſt, vtrum omnino patrum teſtimonia reijcias, & contemnas, (ut iſti tandem coguntur facere) an ita frigidè & ridiculè interpreteris? Nihil omnino: niſi quod hac ratione iſti cauſam ſuam peiorem faciunt, dum eo friuolo conatu ſignificant, meritò in his controuerſijs authoritatis patrum habendam eſſe rationem, quorum iudicio ipſi damnentur, cùm eorum nequeant ſatis probabiliter in alienum ſenſum de-

E torquere ſententias.

IIII. An verò eſt aliqua vel dictio uel ſyllaba in ſcripturis, quæ ſacrificium hoc pro eiuſmodi neceſſitatibus fieri prohibeat? Cur igitur ſi per ſe præſtantiſſimum Deoque acceptiſſimum, vt copioſè ſuprà ex ſcripturis confirmauimus, officium eſt, non liceat illud offerre ad excitandam Dei erga nos benignitatem in quauis neceſſitate? Nonne ſcriptura paſſim indicat, Dei erga nos munificentiam rectis officijs commoueri?

At non extat, inquient, in ſcriptura præceptum, quo iubeamur id facere. Hæc iſtorum non minus abſurda, quam frequens apud eoſdem vox, illud prorſus mihi, credo, etiam prudenti lectori, ſigni-

ficat: oportere contra ſententiam ac voluntatẽ Chriſti, *ſeruos nos eſſe inutiles*, qui nihil omnino ſponte ad obſequium Domini facere velimus, quod non ſimus aliquo præcepto iuſſi facere. De quo paradoxo dicerem plura, niſi dixiſſem de illo Tomo 3. diſputatione ſexta, quæſtione vndecima, puncto primo & ſecundo, & diſputatione decima, quæſtione quarta, puncto primo. Transeamus igitur ad poſtremum huius diſputationis caput, eamque aliquando concludamus. Argumenta enim, quibus iſti conſuetudinem ſacrificandi pro neceſſitatibus varijs oppugnent, nulla habent propria, præter vnam pertinaciam & perfidiam. Ea verò quibus fruſtrà contendunt, ſacrificium hoc propitiatorium pro peccatis non eſſe, iam antè ſunt à nobis confutata.

QVÆSTIO QVINTA.

An Miſſa ſacrificium, ut eſt propitiatorium, non modò offerenti Miniſtro, ſed etiam alijs fidelibus uiuis, & defunctis proſit. §. 24.

RESPONDENDVM eſt, omnino alijs etiam fidelibus viuis & defunctis prodeſſe. Erit autem huius aſſertionis vltimæ probatio eò breuior, quò eſt ex ijs, quæ pro ſacrificij noſtri ratione, bonitate atque vi in ſuperioribus diſputata ſunt, facilior. Atque etiam ob eam cauſam, quoniam aduerſarij hoc loco non tam argumentis quàm ignorantia & tarditate quadam ad intelligendum repugnant.

Quia enim inter ſacrificij & Sacramenti uſum quid interſit, non ſatis intelligunt; putant ſic non poſſe Euchariſtiam ab Euangelico miniſtro confectam & uſurparam, prodeſſe alijs fidelibus, ut nequit Baptiſmus (hoc enim exemplo utuntur) ab uno ſuſceptus prodeſſe alijs, qui non item illum uſurpent. Quæ eſt magna deceptio.

Nam Sacramentum, cùm ad hominem *motu* quodam applicetur, non prodeſt, niſi hoc ipſo quòd recipitur: eamque ob cauſam fit, ut quia Sacramentum vnum numero recipi niſi ab uno non poteſt, uni tantùm ſit utile. Sacrificium autem prodeſt hoc ipſo quòd *offertur*. Quare ita poteſt alijs etiam præter miniſtrum prodeſſe, ut ſine controuerſia poteſt per miniſtrum, aliorum plurium nomine, atque adeò pro alijs pluribus offerri. Iuxta id quod ait Apoſtolus ad Hebræos quinto, Sacerdotem *pro hominibus conſtitui in his quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona* (nomine uidelicet aliorum) *& ſacrificia pro peccatis*.

Probemus igitur breuiter, Euchariſtiam, etſi ut Sacramentum eſt, illi tantum, qui eam ſumit, ſit ſalutaris; prodeſſe tamen vt eſt (ſicut ſuprà demonſtrauimus) ueri nominis ſacrificium, pro peccatis propitiatorium, non miniſtro tantùm, qui ſacrificat & ſumit, verùm etiam alijs fidelibus uiuis ac defunctis.

Quæ res omnino confirmari PRIMO poteſt ex inſtitutione ipſa Dominica Chriſtus enim cum ſacrificium hoc ad remiſſionem peccatorum, ut antè probatum eſt, offerri uoluit, nullos præſcripſit limites; ut ſcilicet, miniſtro, aut uiuis tantùm illud prodeſſet, ſed abſolutè *ad remiſſionem peccatorum* ut fieret, mandauit; quemadmodum ipſe quoque pro remiſſione peccatorum eorum omnium, quibus remitti peccata quacunque ratione poſſunt, ſemetipſum tradidit. At non Sacerdos tantùm, ſed etiam alij fideles tum viui, tum etiã (ut ex ſcriptura Matth. 12. 1. ad Cor. 3. & ſententijs Patrum, quas etiam nunc adferemus, aliàs probatur) ij qui uita functi purgatorijs expiantur pœnis, remiſſionis peccatorum capaces ſunt, eaque indigent. Igitur his omnibus hoc ſacrificium ad peccato-

A rum remiſſionem prodeſt: Quod ſi, ut hæc ratio planè probat ex inſtitutione Chriſti, hoc ſacrificium nõ pro uiuis tantùm, ſed etiam pro his defunctis ualet, qui remiſſione peccatorum indigent; apparet profectò, illud eiuſmodi defunctis etiam prodeſſe ex *opere operato*, ſicut & uiuis, id eſt, certò, ſecundùm legem diuinam, ut ex his licet colligere, quæ ſunt ſupra diſputata de ualore operis operati.

SECVNDO. Nam Sacrificijs omnibus, quæcunque ex uoluntate Dei pro peccatis offerri ſolita unquam ſunt, commune id fuit, ut pro peccatis non ſolùm offerentis, ſed etiam *aliorum* propitiatoria eſſent. Quò reſpiciens Apoſtolus ad Hebręos ſeptimo, ubi de prærogatiua Chriſti Sacerdotij loquitur, ipſum dixit *non*
B *habere neceſſitatem quotidie*, QVEMADMODVM SACERDOTES, PRIVS *pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde* PRO POPVLO. Et de Iob legimus, Iob. 1. quòd *ſanctificabat filios ſuos, conſurgenſque diluculo offerebat holocauſta per ſingulos; dicebat enim ne fortè peccauerint filij mei, &c.* Cùm igitur ſuprà probauerimus, ſacrificium hoc ex voluntate & inſtitutione diuina rectè fieri, ac meritò pro peccatis offerri; dubitari non debet, quin ualeat alijs etiam præter ſacrificantem, quicunque peccatorum indigent remiſſione.

TERTIO accedit, quòd niſi hæc doctrina habita eſſet in Eccleſia ſemper pro indubitata & congruenti cum ſacra ſcriptura, minimè tam multa tamque illuſtria veterum teſtimonia nobis ad eius confirmatio-
C nem ſuppeterent. Cyrillus quidem Hieroſolymitanus Catech. 5. Myſtag. cuius etiam ſuprà teſtimonio vſi ſumus, manifeſtè inquit. *Poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium & ille cultus incruentus, Deum obſecramus ſuper ipſa* PROPITIATIONIS HOSTIA *pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis & afflictis, & in ſumma pro his* OMNIBVS QVI EGENT AVXILIO: *egemus autem omnes. Poſtea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt. Primum Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum,* (vt hodie quoque fit in canone) *vt Deus orationibus illorum, & deprecationibus ſuſcipiat* (notetur hic obiter etiam in Miſſa inuocatio Sanctorum) *preces noſtras. Deinde*
D *pro defunctis ſanctis patribus & Epiſcopis. Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt:* MAXIMVM ESSE CREDENTES ANIMARVM IVVAMEN, PRO QVIBVS OFFERTVR OBSECRATIO SANCTI ILLIVS ET TREMENDI, QVOD IN ALTARI POSITVM EST, SACRIFICII. *Nos enim pro defunctis precationes adhibentes, quamuis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum* OFFERIMVS, *ut nobis* AC ILLIS, *eum qui eſt benigniſſimus*, PROPITIVM REDDAMVS.

Item Athanaſius in quæſtione 34. ad Antiochum: *Intelligimus*, inquit, *peccatorum animas participare aliqua beneficentia ab* EXANGVI IMMOLATIONE *& gratificatione pro ipſis facta: Sicut ſolus ordinat* ET
E PRAECIPIT, *qui uiuorum & mortuorum curam gerit* DEVS *noſter*.

Chryſoſtomus libro 6. de Sacerdotio: *Sacerdos*, inquit, *pro vniuerſo orbe legatus intercedit, eſtque apud Deum deprecator*, (vtrumque diſtinctè memorat, ſcilicet deprecationem & officium Sacerdotis proprium, quo is ſacrificando uidelicet intercedit) *vt omnium non viuentium modò, ſed etiam* MORTVORVM PECCATIS FIAT PROPITIVS.

Et Homil. 69. ad populum. *Non temerè* AB APOSTOLIS HAEC SANCITA FVERVNT, *ut in tremẽdis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multũ poſſe cõtingere* LVCRVM, VTILITATEM MVLTAM. *Cùm. n. ſolus conſtiterit populus extenſis manibus*

Sacer-

Sacerdotalis plenitudo, & tremendũ proponatur SACRIFICIVM, *quomodo* DEVM *non exorabimus pro his deprecantes?*

CYPRIANVS lib.1. Epiſt. Epiſtola 9. cũ decretum anteceſſorum ſuorum Epiſcoporum commemoraſſet, vt ſi quis frater excedẽs de ſeculo ad tutelam uel curam bonorum ſuorum presbyterum nominaret, pro eo non offeretur, neque pro dormitione eius ſacrificium fieret; contra Victorem quendam eius decreti tranſgreſſorẽ hanc ſententiam pronunciauit: *Ideo Victor, cum contra formam nuper à Sacerdot. b. datam, Geminum Fauſtum presbyterum auſus ſit authorem conſtituere non, eſt,* QVOD PRO DORMITIONE EIVS APVD VOS FIAT OBLATIO *aut deprecatio aliqua in Eccleſia eius nomine frequentetur, ut Sacerdotũ decretum religiosè & neceſſariè factum ſeruetur à nobis: ſimul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotem* DEI *ad ſeculares moleſtias deuocet.*

AMBROSIVS in quadã Epiſtola cõſolatoria ad Fauſtinũ de morte ſororis; *Ego,* inquit, *non tam deplorandam* (illius ſororẽ mortuã) *quàm orationibus proſequendam reor; non mæſtificandã lachrymis, ſed magis* OBLATIONIBVS ANIMAM EIVS DEO COMMENDANDAM.

Et in oratione funebri de obitu Valentiniani Imperatoris: *Date,* inquit, *manib. ſancta myſteria, &c. animam piam noſtris oblationibus proſequamur.*

THEOPHYLATVS in illud Lucæ 12. *Eũ timete, &c. Non ſemper* (ait) *qui moriuntur peccatores, mittuntur in gehennam, ſed ſunt in poteſtate* DEI, *ut etiam dimitti poſſint. Hoc autem dico propter* OBLATIONES QVAE FIVNT PRO DEFVNCTIS.

AVGVSTINVS lib. de cura pro mortuis agẽda ca. 1. *In Machabæorũ,* inquit, *libris legimus, oblatum pro mortuis ſacrificiũ. ſed etſi nunquam in ſcripturis ueteribus omnino legeretur, non parua hæc* CONSVETVDINE *claret authoritas, vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino* DEO *ad eius altare funduntur* (vtique ad id etiam altaris ſacrificio conferente, ſicut conferebat etiam commemoratum ab Auguſtino ſacrificium Machabæorum) *locum ſuum habet commemoratio mortuorum.*

Idem in Ench. cap. 110. *Neq; negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium* MEDIATORIS OFFERTVR, *vel eleemoſynæ in Eccleſia pro ijs fiunt.* Tum etiam ibidem: *Cùm ergo ſacrificia ſiue* ALTARIS, *ſiue quarumcunque Eleemoſynarum pro Baptizatis defunctis offeruntur; pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non valde malis* PROPITIATIONES SVNT.

Sed & pro eodem Auguſtino mortuo, ex recepta ab ipſoque viuo probata Eccleſiæ conſuetudine, ſacrificatum eſſe, commemorat POSSIDONIVS in vita Auguſtini, cap. 31. *Nobis,* inquit, *aſtantibus, & uidentibus, ac cum eo pariter orantibus, obdormiuit in pace, cum patribus ſuis: pro eius comme[n]danda corporis depoſitione* SACRIFICIVM DEO OBLATVM EST, *& ſepultus eſt.*

Sic etiam ipſe Auguſtinus Monicam matrem ſuã pro ſe mortua vt ſacrificaretur, deſiderauiſſe ſcribit: *Non iſta,* inquit lib. 9. confeſs. cap. 13. *mandauit nobis* (vt pompa in eius ſepultura adhiberetur) *ſed tantummodo memoriam ſui ad altare tuum fieri deſiderauit: cui nullius diei prætermiſſione ſeruierat;* VNDE SCIRET DISPENSARI VICTIMAM SANCTAM (id eſt, applicari virtutem redemptionis) *qua deletum eſt Chirographum, quod erat contrarium nobis; qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vincimus.*

Nec verebor hic etiam grauiſſimum Gregorij Magni teſtimonium opponere Herbrãdi & aliorum Sectariorum leuitati leuiſſimæ, qua fidem hac de re tan[-]

A tiſſimam ſuis cachinnis oppugnari poſſe putant. *Multum,* inquit lib. 4. dialogor. ca. 55. vir ille Sanctiſſimus; *ſolet animas etiam poſt mortem* SACRA OBLATIO HOSTIAE SALVTARIS ADIVVARE.

Quibus teſtimonijs ne omnia perſequar vnicum addo Clementis Romani lib. 6. conſtit. Apoſt. ca. 29. grauiſſimi & antiquiſſimi patris in Apoſtolorum perſona ſic præcipientis; *Conuenite in cœmiterijs ad legendos ſacros libros, & canendos Pſalmos pro mortuis martyribus & ſanctis omnibus, qui ſunt à ſeculo defuncti;* AC PRO FRATRIBVS VESTRIS, QVI IN DOMINO MORTVI SVNT, ET EVCHARISTIAM DEO ACCEPTAM (cur hoc loco acceptam diceret, niſi vt ſignificaret prodeſſe illis poſſe?) *antitypũ id eſt ſacramẽtũ regalis corporis*

B *Chriſti* OFFERTE *in Eccleſijs veſtris: atq; et cum exeũt è vita proſequimini eãtu pſalmorũ, ſi fuerint fideles; precioſa n. (pſal. 115.) in cõſpectu Domini mors ſãctorũ eius, etc.*

Eant nunc igitur Herbrandus, & Kemnitius cũ reliqua turba Sectariorũ, & vſque ad ſatietatẽ nugentur, purgatoriũ fictionem eſſe poëticã ac Miſſas pro defunctis impoſturas. Pruderẽs certè authoritatẽ potius mouebũtur Cyrilli, Cypriani, Chryſoſtomi, Auguſtini, Ambroſij & reliquorum Patrum, qui in ſcripturis ſanctis exercitatiſſimi verumque conſtanter aſſerunt, mouebuntur, vt certiſſimè credant, Sectarios, quòd iſta ſugillent & impoſturas eſſe cenſeant, veriſſimos eſſe impoſtores; *iudicium illorum olim non ceſſat, & perditio eorum non dormitat.*

C Quid.n. habẽt iſti, quod tantę tamq; conſentienti patrũ ſanctorũ authoritati opponant. Nihil omnino; niſi ꝙ nolunt credere, & ad ſeducendos ſimplices, Platonicas fabulas & neſcio quas nugas appellant. Itaq; nõ opus eſt vllis iſtorum argumẽtis hoc loco reſpondere, quũ nulla habeant propria. Si quid n. contra Miſſas pro defunctis obijciunt, iam id in ſuperioribus refutatum eſt; non enim hanc noſtræ aſſertionis partẽ propriè, ſed ſacrificij rationem abſolute, aut eius propitiandi vim oppugnant, quia ut initio admonui, quò vnumquodque pertineat argumentum, homines ignorantia vndequaque cœci non uident.

Tantùm Herbrandi palpabile ac impudens mendaciũ hoc loco notari volo, ꝙ ſcribere veritus nõ ſit, contra Miſſam, nu. 107. *Scelerate nos attexere eruditæ vetuſtati id quod nec ſenſit nec ſcripſit, cùm patres dicimus* (ſicut multis iam teſtimonijs demonſtrauimus) *ſacrificium propitiatorium etiam pro defunctis aſſeruiſſe.* Atque eiuſdem item ſimplicitatem vel potiùs aſtutiam nimis ſimplicem, quòd præclarè ſatisfacturum ſe nobis putauerit, ſi vnum locum Chryſoſtomi nobis citaret, Num. 105. & 106. vbi ille etiam commemoret, ſacrificia fuiſſe facta in memoriam Sanctorum Patrum & Martyrum, non ad peccatorum remiſſionem ipſis impetrandam, ſed ad eorum laudes celebrandas gratiaſque agendas Deo pro beneficijs in ipſos adeoque in Eccleſiam collatis.

E Scimus ipſi quoque hoc factum eſſe, vt aliqua etiã teſtimonia, quæ recitauimus, indicant, imò id ipſum facimus hodie, ſicut apparet ex Miſſæ Canone. Sed illud præterea euidentibus Patrum teſtimonijs confirmamus, ad propitiandum Deum ijs defunctis, qui à peccatis nondum omnino expurgati ſint, etiam fieri poſſe ſacrificium. Quod ex eodem Chryſoſtomo non ſolùm in locis anteà recitatis, ſed etiam in Liturgia, quam Herbrandus citauit, vel maximè poteſt oſtendi. Nã inter cætera ibi docet, Sacerdotem offerre etiã debere *pro recordatione, &* REMISSIONE PECCATORVM *eorum, qui extruxerunt ſanctam manſionem;* id eſt, templum in quo celebratur; ut iam alia ex illo loco non commemorem, quæ id ipſum declarant.

Neque minus etiam ineptè Herbrandus facit in

præfatione diſp.contra Miſſam, quod aduerſus fidē eius hiſtoriæ, in qua Gregorius narrat, animas nonnunquam defunctorum diuina diſpoſitione & virtute apparuiſſe viuis, vt ꝓ ſe ſacrificiū fieri peterent, illa opponit, quæ ſunt etiam rectè à Chryſoſtomo diſputata cōtra magicas & necromanticas, adeoq; diabolicas hoc in genere præſtigias. Etſi apparitionibus huiuſmodi quidem vt nullam adhibere fidem, ſi ſint graui præſertim teſtimonio probatæ, hominum ceruicoſorum, plerumque etiam ſtultorū eſſe putamus, ita doctrinam noſtram non illis, ſed argumentis iis, quæ ex ſcriptura ſacra & ex patrum authoritate duximus, præcipuè niti intelligimus.

Quonam modo Sacrificium Miſſæ proſit fidelibus viuis & defunctis. §. 25.

CVM probatum contra Sectarios ſit, ſacrificium Miſſæ, vt propitiatorium eſt, non miniſtro tantum, ſed aliis etiam fidelibus viuis & defunctis prodeſſe, quicunque remiſſione peccatorum indigent, eiuſq; compotes eſſe poſſunt; meritò quæret aliquis, an ſacrificium ipſum per ſe, quotieſcunque fit, æqualiter proſit omnibus fidelibus viuis & defunctis ex *opere operato*, hoc eſt per virtutem, quam lege diuina habet taxatam? an verò aliis plus, aliis minus?

Et DICENDVM eſt, Sacrificium hoc, vt propitiatorium eſt, pro remiſſione *etiam pœnæ* non æqualiter prodeſſe omnibus omnino viuis & defunctis; ſed aliis plus, aliis minus, vt magis aut minus aliis, atque aliis, ex intentione Eccleſiæ conuenienter naturæ & efficacitati, quam ipſum Sacrificium habet, applicatur.

Quod vt commodè intelligi poſſit, cogitatione diſtinguendæ ſunt variæ quaſi portiones effectus ſeu fructus, quem ex opere operato iſtud Sacramentum habere poteſt, quod attinet ad remiſſionem *pœnæ*. Quædam enim portio contingit *omnibus omnino fidelibus* viuis & defunctis, qui ea quidem remiſſione indigent, eiuſque participes eſſe poſſunt: quemadmodum omnino etiam poſſe defunctos in purgatorio, teſtatur expreſsè D. Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei, capite 19. Alia quædam portio contingit peculiariter illis, qui ex Eccleſiæ inſtituto *nominantur in Miſſa*, vt Pontifex, Rex. quædam iis, qui *procurant*, vt ſacrificium fiat. Quædam iis, qui *aſſiſtunt* Sacrificio: Quædam iis, qui in eo *miniſtrant*. Quædam *Sacerdoti* ſacris operanti. Quædam illi, cui Sacerdos vult *peculiari intentione* Sacrificium applicare. Nam ad eam etiam rem authoritatem ille quandam habet, vt rectè notauit Scotus quodlibeto 20. quem in hac opinione meritò ſequuntur Nauarrus in Manuali, capite 25. numero 92. & alii.

Porrò quæ ſit proportio iſtarum portionum, iuxta varios eiuſmodi hominum titulos, DEVS nouit. Illud conſtat, quò plures ex illis titulis in vnum aliquem & eundem fidelem concurrerint, eò ipſi fore Miſſæ Sacrificium vtilius: ſiquidem pluribus nominibus ei proderit. Eſt autem inter vltimam portionē, quam poteſt *applicare* Sacerdos, & reliquas, hoc diſcrimen: quòd reliquæ ſunt diuinitus taxatæ ſolum *intenſiuè*; illa autem, quæ eſt applicanda per Sacerdotem, taxata eſt tum *intēſiuè*, tum *extenſiuè*, ſecundum meliorem ſententiam.

Hoc autem ita explicamus. Partem fructus *intenſiuè* taxari dicimus, cùm vni quidem homini non poteſt ex opere operato Sacrificii maior, quam in certa quantitate, contingere; Taxatur autem *extenſiuè* etiam, cum ipſa *ſecundum ſe* taxatur, ita, ut quò plures ſint, qui habeant titulum eam participandi, eò

A minor illius portio proueniat ſingulis. Aſſerimus igitur, Sacrificium iſtud non minus ſingulis fidelibus prodeſſe ſecundum portionem taxatam pro *fidelium* ordine, quamuis ſint plures fideles; & ſic de reliquis portionibus ſupradictis, iuxta cuiuſque titulum, præter illam, quam *peculiater applicat* Sacerdos.

Hanc autem portionem à *Sacerdote applicandam* dicimus etiam eſſe *extenſiuè* taxatam, atque adeo ſi pro pluribus uelit Sacerdos eiuſmodi peculiari intētione offerre Sacrificium, minus illud ualiturum cuilibet eorum, quàm ſi pro illo ſolo offerretur. Atque hac quidem ratione ſententiam illorum ſequimur, qui cenſent, Miſſam oblatam pro pluribus, minus ualere ſingulis, ideoque non licere Sacerdoti pro alio

B etiam Sacrificium offerre, quando aliis tenetur illud facere pro uno aliquo; ut ex communiori ſententia & ueriori, rectè etiam docet Nauarrus in Manuali, capite 25. numero 92. Atque hæc nunc ſufficiant de illa actione, qua Euchariſtiæ Sacramentum ſacrificatur.

PVNCTVM SECVNDVM.

De veneratione huius Sacramenti.

Ad ar. 5. D. Thom.

C QVOD attinet ad uenerationem huius Sacramenti, certiſſima fide tenendum eſt, diuino cultu latriæ interno & externo illud adorandum eſſe, ut in Concilio Tridentino definitum eſt ſeſſ. 13. capite quinto, & canone quinto, ex perpetua Eccleſiæ Catholicæ ſententia & praxi, quam probauimus ſuprà quæſtione tertia, puncto primo. Quod tamen nō ita intelligendum eſt, quaſi ipſæ creatæ ſpecies panis & uini primariò & per ſe diuinis honoribus afficiendæ beant; ſed quia Chriſtus, ut eſt illis Sacramentaliter unitus, eo cultu proſequendus eſt. Quo ipſo ad illas etiam ſpecies ſecundariò quidem & per accidens pertinet idem cultus, ut à nobis explicatum & defenſum eſt contra Sectarios Tomo tertio, diſputatione

D ſexta, quæſtione undecima, puncto quarto.

Atque hinc poteſt intelligi, Kemnitium in examine Concilii, loco citato, & alios Sectarios, cum iam fatentur, Chriſtum ipſum quidem in Sacramento exiſtentem, diuino cultu externo & interno afficiendum eſſe; non autem ipſas ſpecies panis & uini, nequaquam intelligere ſententiam Eccleſiæ Catholicæ; uel certè malitioſè illam interpretari, ut calumniari probabilius poſſint. Perinde enim contra nos diſputant, quaſi uellemus ipſas ſpecies *per ſe & abſolutè* eſſe diuino cultu proſequendas: à qua Idololatria longiſſimè abeſt Eccleſiæ praxis & ſententia, ut Tom. 3. loco citato oſtendi.

Quòd autem nullo modo iſti cenſent, ad ſpecies

E ipſas illam uenerationem pertinere, in eo quidem hæreticè pugnant contra perpetuum uſum & ſenſum Eccleſiæ, ut patet ex illis antiquitatis teſtimoniis, quæ ſupra de hoc ritu adorandi Euchariſtiam recitauimus quæſtione tertia, puncto primo. Atque etiam in ea re inſcitiam ſuam iſti produnt. Hoc enim ipſo quòd Chriſtus, ut peculiari modo eſt in illis ſpeciebus, afficitur cultu diuino, pertinet *per accidens* ſuo quodam modo ea ueneratio ad ſpecies. Quemadmodum ſuo modo etiam, hoc ipſo, quod adoratur diuinum uerbum in humanitate aſſumpta, pertinet eiuſmodi diuinus cultus ad illam humanitatem creatam ſecundariò; neq; in hoc eſt aliqua Idololatria.

Porrò cum extra uſum etiam Sacramentum Euchariſtiæ

chariſtiæ permaneat: conſequitur, etiam extra vſum poſſe ac debere in illo Chriſtũ adorari. Quod Kemnitius & alij Sectarij impiè negant. Neque nituntur in ea re alio fundamento, niſi illo ſuo hæretico, quod ſupra q. 1. p. 3. euertimus, nempe Sacramentum iſtud conſiſtere in uſu, & actione tantum.

Denique & illud notandum, cùm genus venerationis externæ, quo interior cultus Chriſti in hoc Sacramento exiſtentis ſignificari poteſt, minimè ſit diuinitùs determinatum, ac definitum; omnino licere Eccleſiæ pro ratione temporum ita illud conſtituere, ut expedit ad gloriam Dei, & ędificationem fidelium. Ex quo vnico fundamento ſatis refutatur, quicquid omnino nugarum, cauillationum, & mendaciorum Kemnitius, & alij Sectarij ſolent cõtra ſolemnitatem Feſti Corporis Chriſti effutire, quippe illum diem, tanquam Sacramenti hoſtes, de quibus Chriſtus tunc quaſi triumphat, vehementer oderũt. Huius tamen diei feſti inſtitutum, quàm ſit Eccleſię fauſtum, & ſalutare grauiſſimis verbis eſt explicatũ in Concilio Trid. ſeſſ. 13. cap. 5. & canone VI. dicto anathemate ijs, qui contra loquuntur.

PVNCTVM TERTIVM.

De circumſtantijs celebrationis huius Sacramenti.

D. Thom. artic. 2. 3. 4. 5.

DE hoc toto genere accuratè inter alios ſcripſerũt Innocentius III. in ſex libris de Myſterijs Miſſæ, & Thomas VValdenſis Tom. 3. de Sacramentalibus, titulo 4. & Robertus Bellarminus libro 2. de Miſſa. Poſſunt autem omnes circumſtantię, qui bus celebratur hoc ſanctiſſimum Sacramentum, & ſacrificium, ad hæc ſeptem capita reuocari.

PRIMO enim quędam circumſtantię pertinent ad finem celebrationis. Aliæ SECVNDO ad illius modum. Aliæ TERTIO ad illius ornatum ſiue apparatum. Aliæ QVARTO ad ea, quæ in hac celebratione aguntur à Sacerdote. Aliæ QVINTO ad ea quæ ab eo dem dicuntur. Aliæ SEXTO ad locum celebrationis. Aliæ SEPTIMO ad tempus.

Quod ad PRIMVM Caput attinet, FINIS quidem *principalis* huius celebrationis ſolum eſt gloria Dei, cui etiam ſoli ſacrificium offertur, vt ſupra puncto primo docuimus, & docuit etiam expreſſè S. AVGVSTINVS lib. octauo de Ciuitate Dei, cap. 27. lib. 20. contra Fauſtum, cap 21. Cuius ſententiam conſtanter Eccleſia nunc etiam ſequitur & retinet, quicquid contra cauillentur Sectarij. Nam ſic etiam declaratũ eſt in Cõcilio Trid. Seſſ. 22. cap. 3. vbi dicitur: *Quamuis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Miſſas Eccleſia celebrare conſueuerit, non tamen illis ſacrificium offerri docet, ſed* DEO *ſoli qui illos coronauit. Vnde nec ſacerdos dicere ſolet, offero tibi ſacrificiũ Petre, vel Paule, ſed* DEO *de illorum victorijs gratias agens.* Quæ ſunt ferè verba Auguſt. locis citatis.

Secundarij autem fines multi eſſe ſolent, ac meritò eſſe poſſunt. PRIMO, vtilitas ſpiritualis, quã tum viuis, tum defunctis in purgatorio exiſtentibus adfert Euchariſtia, ut eſt quidem Sacrificium; quemadmodum ſatis ſuperq; probauimus p. 1. ſuis locis.

SECVNDO, Vtilitas ſpiritualis, quam Euchariſtia adfert viuis duntaxat, vt eſt quidem Sacramentum, iuxta ea q̃ de illius effectibus tradidimus ſupra q. 7.

TERTIO laus & gloria Sanctorum, in quorum memoriam (partim in genere, partim in ſpecie ac nominatim) Miſſæ celebrantur. Quod rectiſſimè fieri pa-

A tet ex antiquiſſimo vſu primitiuæ Eccleſiæ, qui obtinuit, vt in Euchariſtiæ celebratione Sancti nominarentur cum honore illorum, & gratiarum actione pro gratia ipſis à DEO collata.

Id apparet manifeſtè tum ex Apoſtolo 1. ad Timotheum ſecundo, qui interprete Chryſoſtomo ibi Homilia 6. & Auguſtino epiſtola 59. & *vniuerſa penè Eccleſia* (vt ait ibi Auguſtinus) iuſſit in celebratione huius Sacramẽti fieri *gratiarum actiones*; Vtique pro quibuſcunque Dei beneficijs, qualis eſt gratia data Sanctis Deinde id apparet manifeſtè ex Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 5. Myſtagog. & Epiphanio hæreſi 75. & Chryſoſtomo hom. 21. in Acta Apoſt. & Cypriano lib. 3. Epiſtola 6. & Auguſt. lib. 8. de Ci-

B uitate Dei, cap. 27. & lib. 22. ca. 10. Atq; idem patet ex Liturgijs Iacobi, Clementis, Baſilij, Chryſoſtomi.

Quin etiam rectiſſimè Sancti tanquam interceſſores noſtri apud Deum in huius Sacramenti celebratione compellantur. Nam id alias licet, vt conuicimus Tom. 3. Diſput. 6. q. 2. de Oratione. Ergo etiã licet dum Euchariſtia celebratur, cùm per eius inſtitutionem nihil minus quàm hoc ſit prohibitum. Itẽ licet interceſſionem petere tunc à circumſtantibus viuis; vt fit per illa verba, *Orate fratres, &c.* Cur non igitur etiam à Sanctis? Item extat ea de re luculentiſſimum teſtimonium S. AVGVSTINI Tract. 84. in Ioan. vbi loquens de Sanctis Martyribus: *Ad ipſam*, inquit, *menſam* (Domini) *non ſic eos commemoramus*

C *quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis vt orent ipſi pro nobis, vt eorũ veſtigijs adhæreamus, quia impleuerunt ipſi charitatem, qua Dominus dixit non poſſe eſſe maiorẽ.* Et idem apparet manifeſtè ex Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 5. Myſtag. & ex Liturgijs Baſilij, & Chryſoſtomi.

Quanquam minime quidem per ipſum Sacrificiũ (vt pote quòd minimè ſit Sancto) ſed in ſacrificio imploratur interceſsio Sancti. Atque hoc eſt quod vult S. AVGVSTINVS lib. 22. de Ciuit. cap. 10. cùm ita ſcribit: *Nos Martyribus noſtris non templa ſicut Dijs, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt Spiritus, fabricamus: neque ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus Martyribus, ſed vni* DEO *& Martyrum & noſtro ſacrificium immolamus. Ad quod ſacrifi-*

D *cium ſicut homines Dei, qui mundum in eius confeſsione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur. non tamen à Sacerdote qui ſacrificat, inuocantur*: nimirum per ipſum ſacrificium quaſi ipſis oblatum. DEO *quippe* (ſubiungit continenter Auguſtinus) *non ipſis ſacrificat.*

Quod ad SECVNDVM Caput attinet, in MODO celebrationis huius Sacramenti potiſſimum conſiderari debet, quòd ex parte quidem eius fructus, qui ad *omnes fideles* redundat ex hoc ſacrificio (iuxta dicta p. 1. ſub finem) atque etiam ex parte *Miniſtri* qui vt publicus atque communis Eccleſiæ Miniſter pro omnibus ſacrificium offert, omnis Miſſa eſt re uera atque cenſeri debet *communis* & nulla merè priua-

E ta; vt ueriſſimè in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 6. definitum eſt. Rectè enim & orthodoxè S. CHRISOSTOMVS hom. 6. in 1. epiſt. ad Tim. ſcribit, *quaſi cõmunem quendam totius orbis parentem Sacerdotem eſſe:* Et quidem *in obſequio quotidiano perpetuoque diuinæ Religionis ritu*, vt inferius ait Chryſoſtomus. Qui & lib. 6. de Sacerdotio ait, *Sacerdotem pro vniuerſo orbe legatum apud Deum intercedere* Et in eandem ſententiam dicitur in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, capite. 30. *Sanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione fungi, & apud diuinam clementiam humani generis agere cauſam, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente poſtulare, & precari &c.*

Alijs tamen quibuſdam nominibus poſſunt quædam

dam MISSAE cenſeri ſimul quodammodo PRIVATAE, pro quarum vſu etiam habemus teſtimonia & approbationem antiquitatis. PRIMO propter *tempus*, quia ſcilicet Miſſa fiat non feſto die, quo ſoleat communis populus ad Sacrum conuenire, ſed die pro feſto. Quod olim etiam factitatum eſſe patet exemplo eorum veterum, qui quotidie ſacrificare ſolebant, vt S. Andreas: ſicut narrant in eius Martyrio presbyteri Achaię. Et S. Caſſius epiſcopus Narnienſis, apud S. Gregorium homilia 37. in Euangelia. Et vulgo etiam alij Sacerdotes, teſte Chryſoſtomo homil. 3. in epiſtolam ad Epheſ. & Hieronymo in Caput 1. epiſtolæ ad Titum & Auguſtino Epiſt. 23. ad Poniſacium, vbi eſt illa AVGVSTINI ſententia: *Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? Et tamen in Sacramento non ſolum per omnes paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur.*

SECVNDO propter *locum*; cùm ſcilicet Miſſa celebratur non in templo, ſed in priuato oratorio vel domo, exemplo S Gregorij Nazianzeni apud Sozomenum lib. ſeptimo, cap. quinto. Et S. Caſſi apud S. Gregorium homil. 37. vbi ſuprà. Et S. Luciani apud Nicephorum libro octauo, cap. vndecimo. Imo etiam exemplo ipſius Chriſti, qui in priuata domo primò celebrauit, & Apoſtolorum qui frangebant *circa domos* panem Euchariſtiæ, Actor. 2. Quo in genere minime prætermittendum eſt illuſtre illud exemplum quod extat apud THEODORETVM in religioſa hiſtoria ſanctorum Patrum cap. 20. vbi ſe ſacrificium obtuliſſe in parua domuncula cuiusdam Sancti Anachoretæ nomine Maris, his verbis narrat. *Cum longo tempore deſideraſſet* (Sanctus ille) *videre offerri ſpiritale & myſticum ſacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego verò libenter parui, & iuſſi ſacra vaſa afferri: pagus enim haud longe aberat: & pro altari vſus Diaconorum manibus, myſticum, diuinum, & ſalutare obtuli ſacrificium. Ille autem omni ſpirituali implebatur voluptate, & exiſtimabat ſe ipſum cęlum videre.*

Item ſunt Miſſæ priuatæ ob locum eæ, quæ etſi in Eccleſia celebrentur, tamen celebrantur non in præcipuo altari, vt illæ ad quas potiſſimum ſolet conueniri communionis cauſa, ſed in aliquo alio particulari altari. Id quod olim etiam factum fuiſſe patet ex vſu non vnius ſed multorum altarium in eadem Eccleſia: Vt videre eſt apud S. Gregorium libro quinto Regiſtri, epiſt. 50. & apud S. Ambroſium epiſt. 33. Item ex eo quod multi Sacerdotes quandoque celebrabant in eadem Eccleſia eodem die, vt apparet ex Euſebio libro quarto, capite 45. de vita Conſtantini. Sicut etiam iam olim tria Sacra, vt nunc, ab eodem Sacerdote fiebant in die Natalis Domini; vt apparet ex S. Gregorio in homil. de Natali Domini. Ac S. LEO epiſt. 81. capite ſecundo, iuſſit etiam iterari Sacrificium in eadem baſilica eodem die: *Cum plenum*, inquit, *pietatis atque rationis ſit, vt quoties baſilicam, in qua agitur præſentia nouæ plebis, impleuerit, toties ſacrificium ſubſequens offeratur.*

TERTIO poteſt priuata cenſeri Miſſa ex parte *auditorum*: ſi nimirum pauci ei interſint; quantumuis & in Eccleſia & in altari etiam primario fiat. Et pro vſu quoq; huiuſmodi Miſſarum habemus authoritatem & exemplum antiquitatis; vt patet ex teſtimonijs allatis pro Miſſis in priuato *loco*; & ex Gregorio lib. 4. epiſt. 43. Vbi in Monaſterijs quidem vetat fieri Miſſas publicas, in quibus fiat *Conuentus popularis*, vt inquit, atq; vult ibi priuatas tantummodo Miſſas fieri. Ac tale fuit etiam Miſſæ ſacrificium, quod AVGVSTINVS lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8. narrat fuiſſe peractum in domo quadam ruſtica: Et illud item quod obtulit Ambroſius in ædibus cuiuſdā matronę Romanę teſte Paulino in illius vita. Quamuis vt offertur quidem ſacrificium ex vna & eadem communi ac publica Eccleſiæ fide, *publica* Miſſa cenſeri poteſt, etiamſi coram paucis & in priuato loco fiat. Quo ſenſu ait BASILIVS in pſal. 115. *Non in latebris deliteſcens ſacrificabo* (ideſt, in ſchiſmaticorum angulis & conuenticulis) *ſed publicum exhibebo tibi ſacrificium.*

QVARTO poteſt cenſeri aliquo modo priuata Miſſa ex parte Communionis ea, in qua ſolus ſacerdos *communicat*, & non etiam alij. Atq; huiuſmodi etiam Miſſas fuiſſe olim in vſu, apparet manifeſtè ex S. CHRYSOSTOMO hom. 3. in epiſt. ad Epheſ. cū ait: *Fruſtrà habetur oblatio quotidiana, cum nemo ſit, qui ſimul participet.* Quo loco Chryſoſtomus non reprehendit ipſam oblationem ſine communicantibus, ſed eos qui cum poterant & debebant communicare, id negligebant facere. Quemadmodum minimè Chryſoſtomus aut alius Concionator reprehendit officiū ipſum concionandi, cùm queritur, ſe fruſtrà & ſine fructu concionari. ſed ipſos auditores, qui non proficiunt ex concionibus.

Idem apparet manifeſtè ex præceptis Eccleſiaſticis, quæ olim pro varia ratione temporum data fuerunt fidelibus de communicando; in quibus præceptis planè ſupponitur, ſæpe contigiſſe vt abſq; vllis communicantibus offerretur ſacrificium, idq; rectè alioqui, quantùm erat ex parte ſacerdotis & ſacrificij. Vt cùm in can. 10. Apoſtol. & in Concilio Antiocheno can. 2. ſub excommunicatione iubentur fideles communicare in Sacrificio Et apertè etiam in Cō cilio Agathenſi, vbi in can. 38. fideles ſolum iubentur communicare in Natali & Paſchate & Pentecoſte; cum tamen in eodem Concilio can. 31. iubeantur Miſſæ intereſſe ſingulis diebus Dominicis; non autem & cōmunicare, ſicut in illis alijs tribus ſolemnitatibus.

Quin etiam ex Concilio Nannetenſi, cap. 30. apud Iuonem, parte 3. Decretorum, cap. 70. colligitur, quādoq; Miſſas fieri fuiſſe ſolitas nemine prorſus præſente. Siquidem ibi aboletur ea conſuetudo, cum iubentur Sacerdotes, ne ſoli Miſſam celebrent, niſi habeant vnum ſaltem qui reſpondeat. Deniq; in Concilio Toletano XII. can. 5. vt legitimum ſit Sacrificiū non aliorum communionem, ſed ipſius Sacerdotis indicatur eſſe neceſſariam, cum dicitur: *Quale erit illud ſacrificium, in quo nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur?* Et refertur à Gratiano de Conſec. d. 2. can. *Relatum.*

QVINTO ac poſtremò priuata Miſſa quodam modo poteſt cenſeri ex parte *finis* ea, quæ licet fortè habeat communicantes, tamen fit peculiariter in honorem alicuius ſancti, aut pro aliquo defuncto, aut pro peculiari aliqua viuorum neceſſitate, &c. Et huiuſmodi etiam Miſſas eſſe licitas patet ex teſtimonijs antiquitatis, partim hic citatis circa primum caput cæremoniarum celebrationis, partim p. 1 cum aſſeruimus, ſacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium quoq; pro defunctis & pro neceſſitatibus viuorum.

Atq; huc peculiariter pertinet Auguſtini teſtimonium de Sacrificio Miſſæ celebrato pro matre ſua defuncta, iuxta ipſum cadauer lib. nono Confeſſ. capite 12. & libro 22. de Ciuit. cap. 8. de ſacrificio oblatō in domo ruſtica ad propulſandam inde vexationem dæmonum. Item teſtimonium Bedæ lib. 4 hiſtor. Anglor. cap. 14. vbi memorat reuelationem quādam Sanctorum Petri & Pauli de Miſſis celebrandis in memoriam S. Oſualdi Regis. Et hactenus de SECVNDO capite Cæremoniarum.

Quod ad TERTIVM caput attinet, hæc ſunt ferè quę pertinent ad celebrationis ORNATVM. PRIMO

veter

veſtes ſacrę. Pro quibus habemus teſtimonium Polycratis ante annos 1400. qui apud Euſebium lib. 5. hiſt cap. 24. memorat ſanctum Ioannem Sacerdotē fuiſſe, & geſtaſſe *pontificale Petalon*, quod Græcè ſignificat ornamentum aliquod ſiue inſigne Sacerdotale. Item Chryſoſtomi homil. 83. in Matth. & Hieronymi libro 1. contra Pelag. qui meminerunt vſus candidarum veſtium in adminiſtratione ſacrificij Item Damaſi in vita Sylueſtri, qui ait à Sylueſtro ſtatutum, vt Diaconi vterentur Dalmaticis & Palla linoſtina ad læuam. Item S. Gregorij, qui in Angliam miſit ornamenta altarium, & Sacerdotalia veſtimēta, teſte Ioanne Diacono in eius vita lib. 2 cap. 37. & Beda lib. 1. hiſt. Anglor. cap. 29. Item Iuliani Pomerij, qui ante 900. annos in vita S. Hildephonſi apud Surium Tom. 1. narrat, Sacerdotalem veſtem ab ipſa Beatiſſima virgine fuiſſe illi ſancto datā. Item Alcuini, & Amalarij qui ante 800. annos de Officijs Eccleſiaſticis ſcripſerunt, & rationem reddunt ſingularum veſtium quibus nunc in Sacrificio vtimur; id quod etiam faciunt alij poſteriores. Vt Rabanus lib. 1. de Inſtitut. Clericor. & Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. par. 4. & Innocentius III lib. 1. de Myſterijs Miſſæ. & VValfridus Strabo in lib. de obſeruationibus Eccleſiaſticis.

Secundò pertinent ad eundem ornatum ſiue apparatum Vasa ſacra: quorum paſſim veteres meminerunt. Vt Chrysostomvs in libro ſiue Oratione de S. Babyla. Gregorivs Nazianzenvs Oratione de ſe ipſo contra Arrianos. Athanaſius Apologia 2. Ambrosivs libro ſecundo de officijs capite 28. (vbi tamen verè docet; uaſa ex materia pretioſa prius confracta rectè poſſe uendi ad ſuſtentationem pauperum, & proinde non eſſe omnino ad ſacrificium neceſſaria) item Avgvstinvs in Pſal. 113. & Theodoretus in religioſa hiſtoria capite 20. &c. Qua de re aliqua etiam teſtimonia adduximus ſuprà q. 3 p. 1.

Tertio, ad eundem apparatum pertinent accenſi interdiu Cerei, pro quibus habemus teſtimonium inſigne S. Hyeronimi in libro contra Vigilantium, cap. 3. *Quando legitur*, inquit, *Euangelium, accenduntur luminaria iam ſole rutilante; non vtique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*. Et in Cōcilio Carthaginenſi IV. Can. 6. dicitur: *Acolythus in ordinatione ab Archidiacono accipiat ceroferarium cū cereo, vt ſciat ſe ad accendenda Eccleſiæ luminia mancipari*. Item tradit Iſidorus. 7. lib. Etymolog. cap. 12. debere Acolythum accēdere cereū cum Chriſti corpus offertur. Deniq; in Liturgia S. Chryſoſtomi Sacerdos progreditur ad altare miniſtro prçcedēte cū lumine.

Quod ad Qvartvm caput attinet, hæc ferè ſunt, quæ ad quandam celebrationis cæremoniam Agvntvr à ſacerdote. Eleuat quandoque & expandit *manus* ad ſignificandum affectum, & deſiderium impetrandi & accipiendi à Deo quod petit: exemplo nimirum Dauidis pſal. 62. *In nomine tuo leuabo manus meas*. & pſal. 141. *Eleuatio manuum mearum ſacrificiū veſpertinum*. Item exemplo Salomonis, de quo legimus 3. Reg. 8. *Stetit autem Salomon ante altare Domini in conſpectu Eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas, & ait, Domine, &c.* Item Moyſis, de quo Exod. 17. *Cumq; eleuaret Moyſes manus vincebat Iſrael*. Vnde Apoſtolus 1. ad Tim. 2. *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco leuantes puras manus*. Quod fuiſſe in more Chriſtianis teſtatur Tertullianus in Apolog. cap. 30.

Item eleuat in cœlum *Oculos*, exemplo etiam Dauidis pſal. 122. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in celis*. Atque etiam Chriſti Ioan. 17. *Sublevatis oculis in cœlum dixit, Pater, &c.* Quod & in Euchariſtiæ celebratione feciſſe habetur ex Apoſtolica traditione non modo in ordine ſiue Liturgia Romana, ſed etiā in Liturgia S. Iacobi, & idem affirmat Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 5. *Qui pridie*, inquit, *quàm pateretur reſpexit in cœlum ad te ſancte Pater omnipotens æterne Deus; gratias agens, benedixit, fregit, &c.*

Item adorat Deum *inclinans* corpus, & *flectens* genua, in teſtimonium humilitatis; exemplo non modò Danielis, cap. 6. & Apoſtoli ad Epheſios 3. & Act. 21. & aliorum Sanctorum, ſed etiam ipſius Chriſti, qui ad noſtram utique inſtructionem *poſitis genibus orabat dicens*, Pater &c. Lucæ 22. Et in Liturgia Chryſoſtomi *Sacerdos egreditur ex paruo oſtio, & conuerſus ad Chriſti imaginem inflexo capite cum exclamatione dicit, &c.* Atque etiam in Liturgijs S. Iacobi, & Baſilij *Sacerdos inclinatus; ſeu ceruice inclinata* dicit aliquas orationes.

Item quandoque *tundit* pectus, in ſignum pœnitentię, & compuncti cordis; exemplo publicani à Domino laudati, Lucæ 18. & eorum qui crucifixo Domino compuncti *reuertebantur percutientes pectora ſua*, Lucæ 23.

Item *miſcet* aquam vino: quod faciēdum eſſe probauimus ſupra ſuo loco q. 2. p. 1.

Item *eleuat* in offertorio coram Deo panem, & vinum conſecrandum, vt habetur non modò in ordine Romano ſcripto inter annos 900. Sed etiam in antiquioribus Liturgijs. Idque fit meritò ad proteſtandam internam voluntatem Deo ſacrificandi.

Item *lauat* manus priuſquam conſecret: quæ cæremonia *ſymbolum eſt*, inquit S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 5. Myſtag. *oportere nos a peccatis omnibus & iniquitatibus mundari*. Et meminit eiuſdem cæremonię S. Dionyſius, ca. 3. de Eccleſ. Hierarc. par. 3.

Item *oſtendit* populo conſecratam hoſtiam, & calicem ad adorationem; cuius cæremoniæ meminit S. Dionyſius, cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. par. 3. & S. Baſilius in lib. de Spiritusancto cap. 27. ex Apoſtolica Traditione, & habetur in eiuſdem Baſilij Liturgia, atque etiam in Liturgia Chryſoſtomi.

Item *frangit* hoſtiam conſecratam & commiſcet partem ſanguini: vt habetur in Liturgijs, S. Iacobi, & Chryſoſtomi, qui & Homil. 24. in 1. ad Cor. de hac cæremonia, circa illud Apoſtoli, *Panis quem frangimus*, &c. ita ſcribit: *Quare addit quem frangimus? Hoc in Euchariſtia videre licet. In cruce autē minime, ſed omnino contra. Os enim eius, inquit, non conteretur. Sed quod in cruce paſſus non eſt, id in oblatione patitur, & propter te frangi permittit.*

Item facit varias conſignationes *crucis*. Quæ cæremonia paſſim habetur in Liturgijs Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, ac præſertim in Liturgia Iacobi ſępe legimus *crucis ſignacula*. Vnde etiā S. Auguſtinus Trac. 118. in Ioannem affirmat niſi *ſignum crucis adhibeatur ſacrificio, non rite perfrui*. Et Chryſoſtomus homil. 55. in Matth. *Cùm regeneramur*, inquit, *crux Domini adeſt; cùm ſacratiſſimo alimur cibo; cùm in ordine conſecrandi ſtatuimur; vbique ac ſemper id victoriæ inſigne nobis aſſiſtit.*

Item *Thurificat* ad ſignificandum bonū famæ odorem, quem habere conuenit Miniſtros Euangelij, & directam in Deum intentionem animæ in orando, ſicut fumus incenſi ſurſum aſcendit, &c. Iuxta illud pſal. 141. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo ſemper*. Cuius cęremonię meminit Dionyſius, cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. par. 3. & Clemens Romanus Can. 4. Apoſtol. & extat in Liturgijs Iacobi, & Chryſoſtomi.

Item *oſculatur* vel altare, vel librum Euangelij, in ſignum reuerentiæ, vel miniſtrum in ſignum pacis, &c. Cuius cæremoniæ meminerunt paſſim veteres. Iuſtinus Apolog. 2. ad Antoninū. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 5. Myſtag. vbi ait: *Oſculum hoc reconciliatio eſt, atque idcirco ſanctum. De quo et Paulus dicit, ſalutate vos inuicem in oſculo ſancto: Et Petrus inquit in oſculo dilectionis.* Meminit etiam huius rei Tertullianus in lib. de Oratione, in fine, vbi de hoc oſculo loquens ait: Quale ſacrificium eſt à quo ſine pace receditur?

Item aſpergit populum *aqua benedicta* in ſymbolum puritatis animi requiſitæ in tam diuino ſacrificio. Quam Cæremoniam tanquam omnino antiquam memorauit ante annos 600. Micrologus in libro de obſeruationibus Eccleſiaſticis, cap. 46. Ac benedictionis aquæ ex Apoſtolica Traditione meminit S. Baſilius in libro de ſpiritu Sancto, cap. 27. & alij veteres, quos citauimus q. vltima de Baptiſmo, p. vltimo. Atque hæc de QVARTO capite.

Quod ad QVINTVM caput attinet in iis, quæ Dicuntur in Miſſa, conſideranda ſunt potiſſimum duo; ſcilicet *Modus*, quo dicuntur & ſignificantur, & *Veritas ac pietas* eorum, quæ dicuntur & ſignificantur.

Ad Modum hæc pertinent. PRIMO quòd non *lingua vulgari*, ſed latina dicuntur ob quandam Sacrificij dignitatem & reuerentiam, id quod rectè fieri definitum eſt in Concilio Tridentino. ſeſſ. 22. Can. 9. Quod probatur ex antiquiſſimo vſu Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis; ſi quidem in Orientali non aliæ fuerunt Liturgiæ niſi Græcæ, in Latina non niſi Latinæ; tametſi iam olim Græca lingua in Oriente, & Latina in Occidente deſijt eſſe vulgaris; imo in quibuſdam prouincijs nunquam vulgaris fuit.

Deinde idem probatur ex natura huius ſacrificij, quod nimirum *commune* eſſe debet omnium fidelium, & ita celebrari conuenit lingua maximè vna, & communi omnibus nationibus, etiam diuerſarum linguarum. Neque eſt neceſſe vulgari lingua Sacrificium hoc celebrari ex parte Dei ad quem tota hæc actio dirigitur, ſiquidem is nullam linguam ignorat. Neque ex parte fidelium, cùm hæc actio minimè ad eum finem inſtituta ſit, vt per eam quidem fideles inſtituantur & doceantur, ſed vt offerant per Sacerdotem ſacrificium & communes preces; ad quod ſatis eſt ab ipſo ſacerdote intelligi ea quæ leguntur; itemq; vt paſcatur pane cœleſti, quod fieri poteſt abſque illa verborum intelligentia. Quod autem ait Apoſtolus 1. Cor. 11. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, &c. mortem Domini annunciabitis:* Non intelligitur de annunciatione facienda *voce* à ſingulis; ſed *re ipſa* potius à Sacerdotibus per oblationem repræſentantem Chriſti ſacrificium in Cruce, vt p. 1. diximus, & patet ex AVGVSTINO libro 20. contra Fauſtum, cap. 18. vbi ait: *Chriſtiani iam peracti Sacrificij memoriam celebrant ſacroſancta oblatione & participatione corporis Chriſti.*

SECVNDO ad eundem *modum* pertinet, quod quædam dicuntur à ſacerdote *ſummiſſa voce*, ad maiorem ſcilicet populi reuerentiam. Id quod rectè fieri definitum eſt à Tridentino Concilio in dicto Can. 9. Et patet ex antiquiſſimis Liturgijs Baſilij & Chryſoſtomi; Itemque ex Innocentio I. epiſt. 1. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, cap. 1. vbi ait, pacem eſſe dandam *poſt ea*, inquit, *quæ aperire non debeo, & quæ aguntur* (vt poſtea ait) *in myſterijs*, hoc eſt, planè ſecretè. Myſterium enim rem ſecretam, & arcanam ſignificat. Vnde in ſupra dictis Liturgijs *μυστικῶς*, ideſt, planè ſecretè dicenda quædam præſcribuntur. Sunt autem hæc illa, quæ dicuntur in Miſſæ Canone ab illo loco, *Te igitur, &c.* vſque ad illud, *Per ipſum & cum ipſo & in ipſo eſt tibi Deo Patri omnis honor & gloria.*

Poſt quæ dum ſacerdos concludens totum Canonem elata uoce ſubiungit, *Per omnia ſecula ſeculorum*, & populus per miniſtrū reſpondet, *Amen*, omnia præcedentia in perſona etiam omnium fuiſſe dicta à Sacerdote, ſignificatur.

TERTIO pertinet ad eundem *modum*, quòd quandoque aliqua dicuntur & ſignificantur non qualitercunque, ſed etiam *cantu*. Quem ritum defendimus tomo 3. diſput. 6. quæſt. 9. & pro eo habemus exemplum Chriſti, qui in ſacra cœna *hymno dicto exiuit in montem Oliueti*, Matthæi 26. & Marci 14. Rectè enim AVGVSTINVS enarratione in Pſalm. 72. initio: *Hymni*, inquit, *cantus ſunt continentes laudes Dei. Si ſit laus & non cantetur, non eſt hymnus.*

QVARTO denique ad eundem *modum* pertinet, quòd aliqua dicuntur ſeu ſignificantur, vt aliàs, voce, aut cantu, ſic etiam quandoque inſtrumentis *muſicis*. Qui ritus ad excitandam maiorem in animis deuotionem vſurpari in Eccleſia cœpius eſt antè annos circiter mille, tempore Vitaliani Papæ, vt habet Pontificale & Platina in Vitaliani vita; vel certè ante annos octingentos tempore Ludouici Pij, vt arbitratur Aimonius lib. 4. de geſtis Francor. cap. 114. Habet autem hæc res exemplum Dauidis, qui piè ludebat coram Domini arca *& percutiebat in organis armigatis, &c.* 2. Reg. 6. Et hæc quoad Modum (vt dixi) eorum, quæ in Miſſa dicuntur.

Quod autem attinet ad eorundem Veritatem atque Pietatem facilè quoque ea perſpicientur, ſi breuiter illa percuramus. Igitur principio fit breuiſſima *fidei proteſtatio* & inuocatio per illa verba, *In nomine Patris & filij, &c.* Cuius forma ab ipſo Domino propoſita eſt Matth. 28. Deinde recitatur pſalmus *Iudica me Deus, &c.* Qui (vt alij pſalmi ſolent) concluditur illo verſiculo, *Gloria Patri & filio & Spiritui Sancto, &c.* Quam glorificationem Trinitatis memorat inter alias Traditiones non ſcriptas S. Baſilius lib. de ſpiritu Sancto cap. 27. Et quidem iam olim Catholici hunc verſiculum vſurpabant, vt hac quaſi nota ab Arrianis dignoſcerentur, qui non ita dicebant, ſed *gloria Patri per filium in Spiritu ſancto*, vt videre eſt apud Theodoretum lib. 2. hiſtor. cap. 24. & in Concilio Vaſenſi antiquiſſimo Can. 7. Vbi etiam dicitur *per totum Orientem & per totam Aphricam & Italiam, propter hæreticorum aſtutiam, qua Dei filium non ſemper cum patre fuiſſe, ſed à tempore incœpiſſe blaſphemant, in omnibus clauſulis poſt Gloria Patri, &c. dici, Sicut erat in principio & nunc & ſemper & in ſecula, &c.*

Deinde ſequitur *Confeſſio* peccatorum. Quæ rectè fit non ſolum Deo, ſed etiam ſanctis, & alijs, quandoquidem illi quoque ſuo modo offenduntur, quando offenditur communis omnium Deus. Et ſicut aliàs rectè imploratur interceſſio Sanctorum, vt probauimus fusè tomo 3. diſp. 6. q. 2. ita etiam in ea confeſſione. Et in Liturgia S. Iacobi ſimiliter Sacerdos à confeſſione peccatorum orditur, inquiens: *Peccatorum multitudine inquinatum ne me ſpreueris Domine Deus noſter, &c.*

Sequitur illa oratio, *Miſereatur veſtri, &c.* quæ nihil habet reprehenſione dignum; ſicut neq; aliæ quæ

quæ interponuntur ante Miſſę Introitum. Nam quod in vltima earum obſecratur Deus *per merita Sanctorum, quorum in altari reliquiæ ſunt*, conſtat ex ijs quæ diſſeruimus tomo 2. diſp. vlt. q. vltima licitum eſſe; maximè cum imprimis oretur Deus *per Chriſtum Dominum noſtrum*, qua clauſula concluduntur omnes Miſſæ orationes.

Poſtea ſequitur *Introitus* Miſſæ, qui conſtat ex Antiphona ſumpta plerumque ex aliquo loco Scripturæ; & additur verſus ex eadem, cum *Gloria Patri, &c.* de quo iam dictum eſt. Quam cæremoniam antiquiſſimam eſſe apparet ex S. Dionyſio, cap. 3. de Eccleſ. hierarch. punct. 3. vbi meminit *pſalmodiæ* in initio ſynaxis, ad quàm Cathecumeni admitterentur.

Deinde ſequitur inuocatio illa *Kyrie eleyſon*, id eſt, Domine miſerere. Quæ Græca inuocatio antiquiſſima eſt apud Latinos etiam; vt patet ex Auguſtino epiſt. 178. quæ continet diſceptationem Auguſtini cum Paſcentio Ariano, & ex Concilio Vaſenſi, can. 5. & ex S. Gregorio lib. 7. Regiſtri, epiſt. 63.

Proximè ſubiungitur Hymnus; *Gloria in excelſis Deo, &c.* qui adeò nihil continet reprehenſione dignum, vt illum etiam approbauerit Lutherus in Formula ſuæ Miſſæ. De hoc hymno ſic ſcribit Innocentius III. lib. 2. de Myſterijs Miſſæ, cap. 20. *Theleſphorus IX. à beato Petro ad Miſſam nocturnam Natalis Domini (quam idem conſtituit) cantari præcepit, & in eo ea, quæ ſequuntur ad verba Angelorum adiecit. Quanquam à pluribus*, inquit, *aſſeratur, quòd ea B. Hilarius Pictauienſis adiecerit.*

Poſt hunc hymnum Sacerdos ſalutat populum per illa verba, *Dominus vobiſcum*, ac ſimul eum compellat, & excitat ad ſimul orandum; ſicut olim religioſi (quod & nunc fit) *cum ſe videbant*, ſolebant ſalutare & compellare ſe per hæc verba, *Deo gratias*, vt refert S. AVGVSTINVS enarratione in Pſalm. 132 circa medium, vbi eum morem defendit aduerſus irriſiones veterum hæreticorum.

Sequuntur *Collectæ*, id eſt, Orationes; ſic dictæ, attributo parti nomine totius actionis Miſſæ; quæ quoniam ad eã colligebatur populus, *Collecta* olim nominabatur, vt apparet ex Tertull. in lib. de fuga, circa finem, & Auguſtino in Breuiculo Collationis, collat. tertij diei. Hę orationes ad Deum ipſum ſemper diriguntur, & *per Chriſtum* terminantur, & antiquiſſimæ ac maximè piæ ſunt.

Poſt Collectas ſequitur ea lectio Scripturæ, quæ *Epiſtola* propterea nominatur, quia plerumque ſumitur ex aliqua epiſtola Apoſtolica, tametſi nonnunquam ſumatur ex aliquo Propheta. Itaq; non poteſt de illius, vel veritate, vel pietate dubitari. Meminit autem eius lectionis Iuſtinus Apolog. 2. ſub finem, & Dionyſius de Eccleſ hierar. cap. 3. par. 3. & Tertullianus in Apologet. cap. 39.

Finita epiſtola ſubiungitur *Graduale*; ſic dictum, quia ſolebat dici, dum Diaconus aſcenderet ſuperiorem locum ad cantandum Euangelium, vt aliqui probabiliter exponunt. Sumitur autem ex ſcriptura, & additur *Alleluia* (id eſt, laudate Dominum) vel quandoque etiam *proſa* ſeu *ſequentia*. Item quandoque loco Gradualis dicitur *Tractus* (hoc eſt, alij verſus ad animum compungendum & exciandum ad pœnitentiam accommodati) ſine Alleluia, tempore ſcilicet deſtinato peculiariter pœnitentiæ: vt quadrageſima, cum minus conuenit lætitia, quę in Scriptura coniungi ſolet cum Dei laude, & eatenus ſignificatur per *Alleluia*, vt patet

A Tobiæ 13. & Apocal. 19. Vnde in Concil. Toletano IV. can. 10. ſic legimus: *Statuimus, vt in omnib. diebus Quadrageſimæ Alleluia non cantetur, quia tempus mœroris eſt.* Summuntur autem *Tractus* huiuſmodi communiter ex Scriptura. Itaque reprehendi non poſſunt.

Deinde ſequitur lectio ex *Euangelio* petita prius benedictione, & præmiſſo illo titulo *Sequentia S. Euangelij, &c.* ad excitandam attentionem populi, miniſtro reſpondente, *Gloria tibi Domine, &c.* Quæ omnia habentur etiam in Liturgia S. Chryſoſtomi, nec poſſunt abſque impietate reprehendi: Vt nec recitato *ſymboli* fidei, quæ poſt Euangelium ſequitur; de quo inſtituto in Concil. Toletan. III. B can. 2. ſic præceptum eſt: *Petitione Reccaredi regis* (ante mille videlicet annos) *per omnes Eccleſias Hiſpaniæ & Galliciæ, ſecundùm formam Orientalium Eccleſiarum, Concilij Conſtantinopolitani ſymbolum fidei recitetur.* Quod tamen communiter appellatur *Nicænum*, quia reuera eſt Nicænum aliquanto explicatius, vt patet ex ijs, quæ tradidimus tomo 1. diſp. 2 q. 10. p. 2. & tomo 3. q. 1. p. 5. Rectè autem ſubiungitur fidei ſymbolum audito Euangelio; *Cũ fides ſit ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*, Rom. 10. Atque hic finitur ea pars Miſſæ, quę olim nominabatur, *Miſſa Cathechumenorum*, quoniam ad eam partem tantummodò admittebantur, vt intelligi poteſt ex S. Dionyſio cap. 3. de Eccleſ. hierarch. C part. 3.

Deinde ſequitur *Offertorium* id eſt, verſus illi ex Scriptura, qui dicuntur ſeu cantantur proximè ante oblationem materiæ. Adduntur autem iam à multis ſeculis (vt patet ex Micrologo in lib. de officijs Eccleſiaſt. cap. 11.) aliquę orationes in eo offertorio. Prima eſt illa, *Suſcipe ſancte Pater, &c.* Vbi quod panis nondum conſecratus dicitur *immaculata hoſtia*, & offerri *pro peccatis, &c.* non de ſubſtantia panis, prout tunc eſt, ſed prout paulò poſt erit (conuerſa ſcilicet in corpus Chriſti) dicitur, relata ad tempus proximè ſubſequens intentione Sacerdotis, vt ſuprà punct. 1. diximus.

Secunda eſt illa, *Offerimus tibi Domine calicem ſa-* D *lutaris, &c.* Quæ ſimiliter intelligenda eſt. Et dicitur *Calix ſalutaris*, id eſt, Calix ſalutaris ſanguinis Chriſti ſtatim ibi futuri.

Tertia eſt illa, *In ſpiritu humilitatis, &c.* Vbi non precamur, vt ſacrificium hoc per ſe placeat Deo, quatenus continet Chriſtum (quod non opus eſt petere) ſed vt placeat, quatenus fit & offertur à *nobis*, ſicut patet ex illis verbis; *Et ſic fiat ſacrificium noſtrum, vt placeat tibi, &c.*

Quarta eſt illa, *Veni ſanctificator, &c.* In qua petimus, vt Deus benedictione ſua reddat efficax hoc ſacrificium non in ſe, ſed *nobis*, & ex parte noſtra, reddendo nimirum nos eius fructu dignos.

Quinta & vltima eſt illa: *Suſcipe ſancta Trinitas,* E *&c.* per quam rectè etiam dicitur offerri hoc ſacrificium in memoriam Sanctorum. *Vt illis proficiat ad honorem, &c.* eo modo, quo ſuprà declaraui circa primum caput cęremoniarum. Deinde additur, *Orate fratres, &c.* & commendatur Deo oblatio ex parte noſtra per Collectas ſecretas; de quo genere iam ſuprà dictum eſt.

Poſt hęc ſequitur *Præfatio*, per quam ad ſacrificium in conſecratione conſiſtens præparatur animus. Ex qua illud, *Sursum corda, &c.* Et, *Gratias agamus, &c.* memorat S. AVGVSTINVS lib. de bono perſeuerant. cap. 13. *Quod in Sacramentis*, inquit, *fidelium dicitur, Vt ſurſum corda habeamus ad Dominum;*

num; Munus eſt Domini: De quo munere ipſi Domino Deo noſtro gratias agere, à ſacerdote poſt hanc uocem, quibus dicitur, admonentur, & dignum & iuſtum eſſe reſpondent. Atque eadem, & quæ ſequuntur uſque ad, *Sanctus ſanctus, &c.* memorat S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 5. Myſtag. Quænam autem, & quot ſint huiuſmodi præfationes, tradit Gratianus de conſecr. diſt. 1. canon. *Inuenimus*, ex Pelagio II. qui præfuit ante mille annos, & canon. *Sanctorum*. diſt. 70. ubi præfationem de B. Virgine ait fuiſſe propoſitam ab Vrbano II. qui præfuit ante annos 500. neque ulla illarum continet aliquid, quod in dubium reuocari poſſit circa ueritatem aut pietatem.

Poſt præfationem ſequitur CANON *Miſſæ*, à uerbis illis, *Te igitur, &c.* In quo plures ſunt orationes quarum ferè etiam antiquiſſimi authores meminerunt. *Prima* eſt illa, *Te igitur, &c.* vſque ad illud, *Per eundem Dominum noſtrum*. In qua quod dicitur. *Vti accepta habeas & benedicas, &c.* eo modo intelligi debet, quo diximus, circa Offertorium, ſcilicet ex *parte noſtra, &c.* Item non fruſtrà repetitur, *Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia, &c.* ſed ad ſignificandam magnitudinem affectus & voluntatis in offerendo. Vt cum ex affectu repetimus ſæpius idem in orando; ſicut Dauid Pſalmus 142. *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam.* Et Pſalmus 54. *Exaudi orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam, Intende mihi, & exaudi me*, & alibi ſæpe. Atque eodem modo accipi poteſt, quod ibi repetitur offerri hoc ſacrificium pro *fidelibus omnibus*, pro *orthodoxis*, pro *Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus*, pro *ijs, quorum fides Deo cognita eſt, &c.*

Quod autem ibidem dicitur, *Hoc ſacrificium laudis*, non excludit, quo minus ſimul ſit ſacrificium propitiatorium, vt punct. 1. docuimus. Item quod dicitur offerri *pro redemptione animarum, &c.* intelligi debet, quoad *efficaciam & applicationem* Chriſti paſſionis, qua demum cum effectu redimimur, non autem quoad ſolutionem *ſufficientis* etiam precij pro ſalute noſtra, quo modo per ſacrificium Crucis iam ante Chriſtus omnes redemit. Indigent autem illa redemptione, quoad efficaciam, quandoque etiam aliqui fideles, qui licet vtcumque ſint deuoti, non ſunt tamen in gratia, pro quibus ideo rectè petitur.

Item illud, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, non fruſtrà dicitur, ſed ſignificat, utrumque conuenire fidelibus; ſcilicet, & ut offerant per Sacerdotem (præſertim qui præſentes adſunt) & vt pro eis offeratur.

Item illud, *Quorum meritis precibusque concedas, &c.* commune eſt alijs orationibus, quibus rectè (vt aliàs probatum eſt) oratur Deus propter Sanctorum merita. Reliqua in hac prima Oratione per ſe facilia ſunt. Vt illud, *Memento Domine, &c.* id eſt, benefac inſtar eius, qui recordatur, &c. ſicut Pſalmiſta orauit, *Memento Domine Dauid, &c.* Pſalm. 131. & ſæpe alias. Illud autem *Communicantes, &c.* ad ipſos in hac vita fideles inter ſe refertur: Vt oſtendit id, quod ſequitur, *Et memoriam venerantes imprimis glorioſæ, &c.*

Secunda oratio Canonis eſt illa, *Hanc igitur, &c.* vſque ad, *Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.* Refertur autem hæc oratio à Gratiano ex Auguſtino de conſecr. diſt. 2. canon. *Vtrum ſub figura*. In qua Oratione S. Gregorius dicitur addidiſſe illa verba, *Dieſque noſtros in tua pace diſponas*, ut refert Ioann. Diaconus in uita illius, libro 2. capit. 17. & Beda libro 2. hiſtor. Angl. capit. 1. Petitur autem, ut hanc *oblationem*, quatenus fit à nobis, *Deus placatus accipiat, &c.* ſicut de alijs huiuſmodi orationibus dictum eſt.

Tertia oratio eſt illa, *Quam oblationem, &c.* Cuius orationis tanquàm à Sacerdote iam olim dici ſolitæ meminit S. Ambroſius libro 4. de Sacramen. cap. 5. Petimus autem, ut in omnibus per diuinam *benedictionem* ſit efficax hæc oblatio, poſtquam ſcilicet præſens ſubſtantia panis, & vini fuerit conuerſa in corpus & ſanguinem Chriſti; & ut hæc ipſa conuerſio *fiat*, ad huncque effectum materia illa præſens *adſcribatur* & deſtinetur, *rataque* & idonea habeatur, & denique, ut à nobis hoc ſacrificium *rationabiliter*, id eſt, rectè & piè (vt par eſt) offeratur.

Quarta oratio eſt illa poſt conſecrationem, *Vnde & memores Domine, &c.* vſque ad, *Per eundem Chriſtum Dominum noſtrum, &c.* Cuius orationis & initium & reliquas partes penè omnes memorat S. AMBROSIVS libro 4. de Sacrament. cap. 6. Et in ea dicitur S. LEO I. addidiſſe illa uerba, *Sanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam*, ut ſcribitur in Pontificali in eius uita, & refert VValfridus Strabo in libro de Obſeruationibus Eccleſiaſticis, capit. 22. & Innocentius III. libro 4. de myſterijs Miſſæ, cap. 4. & alij.

Quod autem ibi dicitur, *Offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis hoſtiam puram, &c.* referri poteſt & ad *panem & vinum*, quæ ſunt dona Dei, ex quibus per conuerſionem habemus ibi corpus & ſanguinem Chriſti, quæ offerimus, & ad ipſum *corpus & ſanguinem Chriſti*; qui etiam nobis eſt datus, Iſai. 9. Et eſt ſimile, quod S. IRENÆVS lib. 4. cap. 34. de oblatione Euchariſtiæ loquens, ait: *Offerimus ei, quæ ſunt eius.* Et cap. 32. in Euchariſtia Deo *offerri primitias ſuorum munerum*.

Item quod petimus, ut *ſupra hæc propitio ac ſereno vultu reſpicere, & accepta habere dignetur Deus, ſicut munera Abel, &c.* de oblatione non per ſe, ut continet Chriſtum, quo nihil Deo gratius eſſe poteſt, ſed vt à *nobis offertur* intelligi debet, ſicut de alijs eiuſmodi orationibus ſuprà dictum eſt.

Item eius, quod dicitur, *Iube hæc perferri per manus S. Angeli tui in ſublime altare tuum, &c.* ſenſus eſt, ut velit & dignetur Deus Angelica etiam interceſſione noſtrum officium ipſi commendari, ut in cœlo, tanquam in ſublimi altari ei placeat.

Quinta oratio eſt illa, *Memento etiam Domine*, uſque ad illud, *Et dormiunt in ſomno pacis*. In qua rectè orari pro defunctis ſatis probauimus ſuprà p. 1. cum oſtendimus illis quoque ſacrificium prodeſſe.

Sexta oratio eſt illa, *Nobis quoque peccatoribus, &c.* vſque ad, *Per omnia ſæcula ſæculorum*. In qua Sacerdos *partem* (id eſt ſortem) & ſocietatem cum Sanctis petens, eo ipſo petit partem & ſocietatem in cœlis cum Chriſto, ubi nimirum cum illo ſunt Sancti, iuxta illud, Ioann. 14. *Accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.* Et ſimiliter Apoſtolus ad Coloſſenſ. primo ait: *Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum, &c.* Denique dicimus in ea Oratione, per Chriſtum vtpotè uerum Deum *hæc omnia bona*, quæ offerimus, quoad materiam quidem priorem, quæ in hæc fuit conuerſa, *ſemper creare*, id eſt produci; & *ſanctificari*, id eſt, deſtinari ad huiuſ ſacrum cultum ſacrificij; & *viuificare*, id eſt, conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti uiuificum;

cum; & *benedici*, vt nimirum habeant in nobis effectum; & *præſtari nobis*, *&c.*

Et hic finitur CANON propriè dictus. Quem eſſe ANTIQVISSIMVM, quoad potiſſimas ſaltem ſui partes, patet ex eo, quòd eas, vt omni memoria in Eccleſia antiquiores, atque adeò ex Apoſtolica traditione memorat Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 5. & 6. vt diximus. Item ex eo, quòd Gregorius, & Leo (& ipſi antiqui) feruntur quædam ad Canonem, tanquam longè antiquiorem *addidiſſe*; vt circa ſecundam & quartam Orationem annotauimus. Et denique ex eo, quòd eius etiam ſub alijs nominibus antiquiſſimi auctores meminerunt. Vt Ambroſius in caput 2. 1. ad Timoth. ſub nomine *regulæ Eccleſiaſticæ*, & Optatus lib. 2. contra Parmenianum, ſub nomine *Legitimi*. Gregorius autem lib. 7. epiſt. 63. & alij poſteriores *Canonem* expreſsè nominarunt.

Quod autem ibi ait GREGORIVS, *Precem Canonis à quodam Scholaſtico compoſitam* (ſiue in eo loco Gregorij *Scholaſticus* ſit nomen alicuius proprium, ſiue nomen docti viri, iuxta dicta à nobis de hoc vocabulo tomo 1. diſp. 1. q. 1. p. 1) non de toto Canone, ſed de prece Canonis vltima, poſt quam dicitur oratio Dominica, intelligendum eſt; vt facilè deprehendet, qui Gregorium attente ibi legerit. Item quod ibidem Gregorius ait, Apoſtolos ad ſolam orationem Dominicam ſolitos fuiſſe conſecrare, non debet intelligi ita ordinariè, vt nunquam adhibuerint ſuprà dictas partes potiſſimas Canonis, ſed quod aliquando propter imminentia pericula ſolerent conſecrare adhibita ſolum Dominica oratione. Vnde S. AVGVSTINVS epiſt. 59. affirmat, *Eccleſiam totam* intelligere locum illum Apoſtoli, 1. ad Timoth. 2. *Obſecro fieri orationes, &c.* de precibus, quæ fierent tempore illo Apoſtolorum ante & poſt conſecrationem Euchariſtiæ. Et ſanctus ISIDORVS lib. 1. de Officijs, aſſerit S. Petrum primò compoſuiſſe certas aliquas eiuſmodi preces.

Poſt Canonem recitatur *oratio Dominica*, vt tradit S. Gregorius in dicta epiſt. 63. lib. 7. & habetur apud Cyrillum Hieroſolymitan. Catecheſi 5. myſtag. & in omnibus Liturgijs. AC S. HIERONYMVS lib. 3 contra Pelagianos ait, Apoſtolos orationem Dominicam adhibuiſſe in Euchariſtiæ celebratione ex præcepto Domini.

Deinde ſequuntur duæ Orationes. *Prima* eſt illa, *Libera nos quæſumus Domine ab omnib. malis, &c.* In qua non malè oratur Deus intercedentibus Sanctis, vt ſuprà dictum eſt. *Secũda* eſt illa, *Hæc commixtio & conſecratio, &c. fiat accipientibus nobis in vitam æternam, Amen.* Vbi non petimus, vt conſecratio tunc fiat (iam enim ante facta eſt) ſed vt *nobis fiat*, id eſt, proſit in vitam æternam. Eſt autem ſermo de commixtione corporis & ſanguinis non ſecundum ſe, ſed ſecundum illas ſpecies. Ac petimus, vt ea commixtio ratione rerum quidem commixtarum *nobis* (vt potè eas res *accipientibus proſit in vitam, &c.*

Extat autem hæc mixtio in Liturgia S. Iacobi, vbi *Sacerdos, quod tenet in manu dextra immergit in Calicem, dicens: Vnio ſanctiſſimi corporis & precioſi ſanguinis Domini & Dei noſtri Ieſu Chriſti.* Item in Liturgia Chryſoſtomi, & Baſilij, & in ordine Romano. Longè verò aliud eſt, quod in Communione populi Iulius Pontifex in epiſt. ad Epiſcopos Aegypti, (apud Gratian. de conſ. d. 2. can. *Cum omne.*) prohibuit, *intinctam Euchariſtiam populis porrigere pro* COMPLEMENTO, vt inquit, *Communionis*,

A id quod etiam prohibetur in Concilio Bracarenſi III. can. 1. De qua prohibitione ſuprà diximus q. 8. p. 3. ſub finem.

Poſtea ſequitur illa oratio, *Agnus Dei, &c.* ex inſtitutione Sergij Papæ, ante annos 1100. vt refert VValfridus Strabo in lib. de obſeruationib. Eccleſiaſt. cap. 22. & Innocentius III. lib. 6. de Myſter. Miſſæ, cap. 4. & alij.

Deinde ſequuntur tres orationes ante communionem dici ſolitæ à Sacerdote inclinato. Quod vſurpaſſe primò putantur deuoti Religioſi, vt apparet ex Micrologo libro de officijs Eccleſiaſt. cap. 18. & omnino piæ ſunt. Et illud, *Domine non ſum dignus, &c.* ex Euangelico Centurione.

B Poſtea ſequitur Communio, & Collectæ, (de quibus ſuprà) tum, *Ite Miſſa eſt*, id eſt, Miſſio ſeu dimiſſio populi; (ſicut apud Cyprianum lib. 3. epiſt. 8. dicitur peccati *Remiſſa*, pro remiſſione) vel, *Benedicamus Domino*, in Miſſis minus ſolemnibus. Deinde illa oratio, *Placeat tibi ſancta Trinitas hoc ſacrificium, &c.* quatenus à Sacerdote quidem offertur, vt ſuprà diximus. Ad extremum, *Benedictio*, Ante quam iubetur populus è Miſſa non diſcedere in Concilio Agathenſi antiquiſſimo. c. 47. aliàs 31. Et hactenus de QVINTO capite.

Quod ad SEXTVM caput attinet LOCVS celebrationis debet ordinariè eſſe Eccleſia vel alius conſecratus. de conſec. d. 1. cap. *Nullus*. Vel certè C (in neceſſitate) ad id idoneus & decens iudicio Epiſcopi. cap. *Miſſarum*, ead. diſt. & ad diuinum cultum dedicatus, vt præſcribitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. in Decreto de obſeruandis & vitandis in celebratione Miſſę. Item debet celebrari non niſi ſuper *Altari* ſaltem portatili, Can. *Concedimus*, de conſec. diſtin. 1. Pro conſecratione autem eccleſiarum, vide teſtimonia à nobis citata, tomo 3. diſp. 6. q. 3 p. 3.

Quod ad SEPTIMVM caput attinet, TEMPVS celebrationis omni die eſt idoneum, vt patet ex dictis circa ſecundum caput. Pręcipuè autem die Dominico; exemplo Apoſtolorum, qui, *vna Sabbathi*, id eſt, prima die poſt Sabbathum conuenire ſolebant ad *frangendum panem*, Actor. 20. D Et idem poſtea fuiſſe moris teſtatur Iuſtinus, Apolog. 2. ſub finem. Horæ autem ad id idoneæ ſunt ordinariè ab aurora circiter vſque ad meridiem, excepto die Natalis, vbi licet celebrare media nocte, Can. *Nocte*, de conſec. diſt. 1. Quo die licet ter celebrare, vt patet ibidem; Cùm aliàs id minimè liceat. Can. *Sufficit*, ead. diſt. niſi ob neceſſitatem, in quibuſdam caſibus relatis à Nauarro in Manual cap. 25. De ieiunio autem ad celebrationem requiſito, ſuprà q. 8. punct. 3. diximus. Et de his hactenus.

PORRO in his omnibus circumſtantijs, quibus huius Sacramenti celebratio condecoratur, hæc ſunt potiſſimùm, quæ non probantur à Sectarijs. E PRIMO, quòd Eccleſia velit *neceſſario* illas ſeruari, atque adeò ad eas obliget ſub peccato: Itemque quòd vſurpari eas velit, non vt res adiaphoras; ſed tanquam in illis etiam conſiſtat aliquis Dei cultus. Ad hoc autem ſuprà diſp. 4. de Sacramentis in genere, quæſt 1. p. 5. ſatis reſponſum eſt, cùm defendimus inſtitutum cœremoniarum, quibus ſine diuino præcepto Eccleſia vtitur in adminiſtratione Sacramentorum.

Et proficiſcitur hic iſtorum error ex alijs duobus erroribus, quos in alijs locis confutauimus. Vnus eſt, quòd non poſſit Eccleſia in vniuerſum præcipere ſub peccato id, quod non ſit diuinitùs alio-

alioqui mandatum. Quam hæreſim refutaui tomo 2. diſput. 7. de Legib. q. 5. Alter eſt, omnem cultum ſine Dei mandato ſuſceptum eſſe illicitum & idololatricum. Quam iſtorum ſtultitiam ſatis etiam coarguimus tomo 3. diſp. 6. q. 11. de Idololat. p. 1.

Notanda eſt autem peculiariter hic fraus Kemnitij, qui in examine ſeſſ. 22. cap. 5. & can. 7. ita diſputat contra neceſſitatem iſtam cæremoniarum, quaſi vellet Eccleſia vbiq; locorum ſeruari eaſdem omnino cęremonias per omnia. Quod falſum eſt. Nam in quibuſdam Eccleſijs eſt nonnulla varietas.

SECVNDO execrantur iſti pleraque ex ijs, quæ pertinent ad cęremonias *verborum*, & in primis Canonem ne Miſſæ, eò quòd hæc cõtineant, vt iſtis videtur, falſas & ineptas ſentẽtias, & errores quoſdã, nempe inuocationem Sanctorum, & meritorum doctrinam, &c. Atque etiam obijciunt, Canonem per partes fuiſſe compoſitum: ſiquidem quædam addita fuerunt à Leone I. & Gregorio; vt ne nos quidẽ Catholici diffitemur.

SED eſſe veriſſima & maximè pia omnia, quæ in Miſſa dicuntur, ſatis iam à nobis declaratum eſt; circa quintum caput huiuſmodi cęremoniarum. Ac nominatim nullum eſſe errorem, inuocare Sanctos tanquam interceſſores poſt Chriſtum, & per Chriſtum, oſtendimus ſatis ſuperque tomo 3. diſput. 6. quæſt. 2. Item nullum eſſe errorem, tribuere vim meriti bonis iuſtorum operibus ex Chriſti gratia factis: immo potiùs manifeſtam eſſe hæreſim hoc meritum damnare, demonſtrauimus tomo 2. diſp. 8. quæſt. vlt.

Neque quicquam illud obſtat, quòd quædam ſint addita à duobus illis Pontificibus in Canone. Hoc enim Pontificum officium eſt, vt quæ ad diuini cultus ornamentum expedire videãtur, pro tempore inſtituãt, ſicut defendimus p. 1. §. 16. Nec propterea aliquid reijciendum eſt, quod à pluribus ſit compoſitum. Alioqui reijcere oportebit ipſum volumen Scripturę, vt potè à pluribus, nec vno tempore compoſitum. Itemque ſymbolum Apoſtolicum, quod fuit compoſitum à pluribus Apoſtolis, vt vidimus tomo 3. diſp. 1. q. 1. p. 5. Adde quòd antiquitatem Canonis planè Apoſtolicam, quoad præcipuas eius partes, iam ante probauimus circa caput quartum cęremoniarum, & nominatim luculento teſtimonio Ambroſij lib. 4. de Sracramentis, cap. 5. 6. vbi bonam ille Canonis partem, tanquam ſemper ante ſua etiam tempora in Eccleſia vſitatam recitat: id quod ſuprà quoque p. 1. annotauimus. Ac multa in hoc genere luculenter diſputat Thomas VValdẽſis tomo 3. de Sacramẽtalibus, tit. 4. Ex quibus facilè eſt refellere nugas Kemnitij in exam. ſeſſ. 22. c. 4. & can. 6. vbi iſtorum blaſphemia in eiuſmodi Canonem, iuſto anathemate plectitur.

TERTIO contendunt, Euchariſtiæ Sacramentum lingua vulgari, & perpetuò elata voce celebrãdum eſſe, contrà quàm Eccleſia ſolet, cuius in hac re conſuetudo probatur in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. c. 8. & can. 9. Sed iſtis hoc loco ſic occurrẽdũ eſt. *Primò*, non imperauiſſe Chriſtum, qua lingua, uel quomodo ea eſſet utendum in conficienda ſeu celebranda Euchariſtia; ſed tantùm præcepit ſententiam ipſam Formæ (*Hoc eſt corpus meum, &c.*) ſignificare, quatenus id ad confeſſionem Euchariſtiæ ſit ſatis, ut ſuprà q. 6. oſtendimus, eò quòd præceptum iſtud inſtitutionis; *Hoc facite, &c.* in primis fuit pręceptum *faciendi*; loquẽdi autem non niſi quatenus loquutio ad ueritatem facti requiratur & ſufficiat, ut oſtendimus etiam in hac quæſt. p. 1. Iam uerò ſignificatio illa Formæ, ſi reſpiciamus ſolum diuinum præceptum, æquè fieri poteſt quocũque idiomate, nec minùs ſubmiſſè, quàm elata uoce; quamuis in ea quidem re, Eccleſiæ inſtituto & conſuetudini conformare ſe quiſque debet.

Deinde perpendendum hic eſt, quomodo ea, quæ in Miſſæ actione dicuntur, referantur alioqui ad inſtructionem fidelis populi, ut rectè etiam dicitur ſeſſ. 22. c. 8. Concilij Tridentini. Nimirum non ita, quaſi omnia in ſpecie oporteat omnes intelligere: ſed quia generatim omnes intelligere oportet quędam, nempe ibi fieri conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti, & offerri orationes ꝓ omnibus. Id quod ſatis eſt, ut non abſurdè uel per ſe, uel per Miniſtrum populus reſpondeat, *Amen*, generali uidelicet quodam conceptu approbans illud idem, quod facit Sacerdos nomine omnium.

Item eſt inſtructio populi Miſſæ actio mediatè (ut ſic dicam) qua ratione nimirum lingua vulgari ea, quæ ex Scriptura ſacra ibi leguntur, populo deinde explanantur, ſicut etiam interdũ ipſa quoque myſteria Miſſæ explicare conuenit. Id quod iniungit Concilium Tridentinum ſeſſione 22. c. 8. Parochis & alijs curam animarum gerentibus, ut per ſe uel per alios diebus Feſtis & Dominicis hoc faciant.

Alia autem ratio eſt, quando per ſe & directè fidelis populus inſtruendus eſt concione & exhortatione. Tunc enim abſurdum eſſet, ad illum loqui ſubmiſſè, aut eiuſmodi lingua, quam non intelligeret. Quò ſanè pertinet admonitio Diui Pauli, 1. Cor. 14. ubi uetat in Eccleſia *loqui lingua ignota ſine* interprete, ac præcipit tunc tacere, ſibique tantum loqui & Deo. Intelligit enim, rationem loquendi in modum docentis, aut exhortantis: quo etiam pacto uetat ibidem mulierem in Eccleſia loqui.

Ex qua re poteſt intelligi, quàm ineptè Kemnitius in examine Concilij Trident. ſeſſ. 22. cap. 8. & can. 9. ac alij Sectarij hoc Pauli loco abutantur contra uſum Latinæ linguæ in ſacris Catholicorum. Scripſit autem hac de re accuratum libellum Iacobus Ledeſma Societatis noſtræ, ac ipſi etiam de hoc aliquid diximus in Apologetico de ſacrificio Miſſæ, cap. 3. ſub finem, ubi etiam reſpondimus ad quoddam teſtimonium Innocentij III. & Iuſtiniani Imperatoris, quibus perperam in hac re Sectarij abutuntur.

Innocentius enim in Cap. *Quoniam in pleriſque*, Extra de officio Ordinarij, tantum præcepit, ut *iuxta diuerſitatem rituum & linguarum cuiuſque gentis prouideantur miniſtri*, qui rectè & conuenienter adminiſtrent ipſis Sacramenta *inſtruentes* illos de ijs lingua quæ ab illis intelligatur.

Iuſtinianus autem in nouellis, Conſtit. 123. indefinitè ſeu generatim tantùm admonet Epiſcopos, ut curent *celebrari clara voce* Euchariſtiam, & dicere *preces* in Baptiſmate ad *maiorem populi deuotionẽ excitandam*. Quod ſanè etiam fit, cum lectiones Scripturæ in Miſſa, itemque Orationes, (ut & in Baptiſmo) clarè pronunciãtur; etiam ſi quidam adſint fortè, qui immediatè quidem, & in ſpecie non omnia intelligant. Quæ res ex alia parte non parùm commouet populi deuotionem: ſicut etiam illud ſecretum, quo proferuntur quædam à Sacerdote. Nã & in lege ueteri uidemus non parum ad pietatem in populo excitandam ualuiſſe, quòd ſummus Sacerdos *ſolus intrabat in ſancta ſanctorum*, interceſſurus ibi in ſecreto pro populo apud Deum.

QVARTO deteſtantur iſti Miſſas, quas ipſi uocãt *priua-*

priuatas, in quibus videlicet ſolus Sacerdos communicat, aut etiam quæ non fiunt præſentib. pluribus. Sed ſupra punct. 1. & in Apologetico de ſacrificio Miſſæ, cap. 3. ad hanc iſtorum obiectionem ſatis reſpondimus. Conſiderandum enim *Primò* eſt, Chriſtum nequaquam præcepiſſe, ut ſemper adeſſent plures, aut etiam communicarent, non.n. ipſis verbis inſtitutionis, ad quæ referēdum eſt illud præceptū, *Hoc facite*, propriè narratur, id Chriſtum tunc in cęna procurauiſſe; ſed *circumſtantiæ* eæ fuerunt illius actionis Chriſti. Quæ quidem circumſtantiæ nō magis propterea à Chriſto imperatæ ſunt illo pręcepto, *Hoc facite*, quàm vt noctu & coram duodecim tantum (ſicut tunc factum eſt) Euchariſtia celebretur, ut latè p. 1. defendimus.

Secundò, ad refellendas nugas Kemnitij cōtra c. 6. & can. 6. ſeſſ. 22. Concilij Trid. vbi Miſſæ eiuſmodi approbantur, notandum eſt, ex antiquitate nō poſſe proferri vllum teſtimonium, unde conſtet, nunquam fuiſſe celebratas Miſſas ſine communicantibus, aut pluribus, qui adeſſent; licet Miſſæ etiam *peculiares* aliquando uocarentur a ueterib. illæ, in quibus quandoque aliqui communicarent priuatim in aliquo Sacello, & non in magnis Baſilicis in frequētia populi, ut fruſtra Kemnitius loco citato laborat probare. Non enim, ſi aliquando id factum eſt, illicò ſequitur, quotieſcunque in priuatis locis Euchariſtia olim celebrata eſt, ita factum fuiſſe, id eſt, interfuiſſe, qui etiam communicarent. Imò uerò contrarium licet colligere ex quibuſdam veterum teſtimonijs, quæ antea pro huiuſmodi Miſſis citauimus circa ſecundum caput cęremoniarum.

Avgvstinvs enim lib. 22. de ciuit. Dei, c. 8. narrat, in fundo cuiuſdam Heſperij Tribunitij uiri, fuiſſe a Sacerdote *oblatum Sacrificium* Euchariſtiæ, ad fugandа ſpectra, quibus ille locus infeſtabatur. Neque ſanè eſt veriſimile, ibi in fundo fuiſſe inſtitutam cōmunionem: nec talis cōmunionis vllam ibi facit mētionem D. Auguſtinus. Item apud Sozomenum li. 7. c. 5. & lib. 9. hiſtoriæ tripartitæ, cap. 8. de D. Gregor. Nazianzeno narratur, ſolitum eum fuiſſe Conſtantinopoli *in paruo Sacello ſacra facere*. Idem Theodoretus obtulit ſacrificium in parua domuncula ſeu tugurio Sancti Maris Anachoretæ, ut patet ex eius hiſtoria c. 20. quem locum ſupra recitaui circa cap. 2.

Et clariſſimè D. Chrysostomvs (vt ſuprà notauimus) hom. 3. in 1. cap. ad Epheſios indicat aliquando fuiſſe ſacrificatum ſine communicantibus: ſiquidem reprehendens eos; qui cùm dignè ad communionem accedere poſſent, id facere negligebant, dicit: *Fruſtra habetur quotidiana oblatio, fruſtra ſtamus ad altare, nemo eſt, qui ſimul participet.*

Ex quo loco perſpicuè intelligitur, vſurpatū fuiſſe temporibus Chryſoſtomi, ut etiam ſine ullis communicantibus, Euchariſtiam Sacerdotes in altari celebrarent. Neq; illos Sacerdotes, quòd hoc facerēt, reprehendit; ſed alios, qui communionem negligerent, ſeque fruſtrarent communionis Sacramentalis fructu vberiori, cum eius alioqui participes fieri poſſent. Et tamen vſque adeò fuit impudens Kemnitius vt ex hoc Chryſoſtomi loco truncatim recitato, perſuadere uoluerit, illicitas eſſe eiuſmodi Miſſas, ſi nemo ſit, qui communicet.

Neque minoris impudentię ac leuitatis eſt, quod idem ſuadere conatur ex loco Apoſtoli. 1. Cor. 11. vbi eos reprehendit Apoſtolus, qui ſuas in Eccleſia cœnas *præſumebāt ad manducandum*; neque alios expectabant ad communionem. Aliud enim eſt, excludere aliquos à communione, qui alioqui eſſent parati, ac uellent communicare; id quod meritò in eo

A loco reprehendit Apoſtolus: aliud, Euchariſtiam cōficere, etiam ſine communicantibus, cum nullus eſt alioqui, qui communionem petat. Hoc enim nuſquam eſt uel à Chriſto prohibitum, uel ab Apoſtolo reprehenſum. Cum verò Chryſoſtomus & alij Patres in eum locum Apoſtoli dicunt, cœnam Domini debere eſſe omnibus *communem*; ſenſus eſt, neminē ab ea excludi debere, ut ſup. etiam expoſuimus, q. 8. punct. vltimo.

Notandum hic etiam *Tertiò*, nequaquam Sectarijs concedendum eſſe, eiuſmodi Miſſas, quibus neque interſunt, neque communicant plures, eſſe *priuatas* omni modo & ratione. Nam ut ſupra circa caput ſecundum cęremoniarum indicauimus, Communes reuerà ſunt eiuſmodi Miſſæ, quatenus nomi-
B ne *omnium* fidelium, & pro illis *omnibus* à Sacerdote, tanquam a publico miniſtro fiunt, ſicut in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. capit. 6. declaratum eſt. Quæ res ex D. Chrysostomo lib. 6 de Sacerdotio, confirmari poteſt, ubi hunc in modum dicit: *Sacerdos pro vniuerſo orbe Legatus intercedit, eſtque ad Deum deprecator, vt omnium non viuorum modò, ſed etiam mortuorum peccatis propitius fiat.*

Qvinto calumniantur iſti, a nobis committi Idololatriam, eo quòd ſacra faciamus in honorē & memoriam Sanctorum. At nos non in Sacrificio Sanctos ita colimus, quaſi illud ipſis offeramus; ſed quatenus in ſacrificio, uni Deo à nobis oblato, peculia-
C rem *memoriam* celebramus Sanctorum, eosq; adeò in eiuſmodi actione ueneramur honore alterius generis, nempe duliæ, ipſis conueniente. Quod genus officij neque Idololatricum, neque malum, aut vſquam prohibitum eſt, ut latiùs defendimus tom. 3. diſput. 11. quæſt. 6. punct. 5. producto etiam ad eam rem Avgvstini loco lib. 20. contra Fauſtum, c. 21. vbi Auguſtinus (ſupra circa cap. 1. cęremoniarum à nobis citatus) eodem modo pro Catholicis Fauſto Manichæo reſpondit, cum is morem hunc Eccleſiæ ſimiliter atq; hodie hęretici, inſimularet idololatrię.

Sexto ſubſannant quoque iſti ipſas *actionis* cæremonias uſurpari ſolitas in Miſſa, tanquā ſint per ſe ineptæ & inutiles. Sed eas nos ante Scripturæ &
D antiquitatis teſtimonijs confirmauimus circa caput 4. cæremoniarum. Et quantoperè prodant hac ipſa ſubſannatione ſua Sectatij eſſe ſe homines animales, omniſque ſenſus pietatis expertes, ſatis ex ſignificatione ipſa iſtiuſmodi cęremoniarum intelligi poteſt. Quam ſignificationem fuſè & diligenter explicat D. Thomas hic artic. 5. & Durandus in Rationali diuinorum Officiorum, & VValdenſis tomo 3. de Sacramentalibus. tit. 4. & Sotus in 4. diſtin. 13. q. 2. art. 5. & alij paſſim Scriptores, ut nihil præterea ſit neceſſe in eo genere a nobis nunc dici. Videatur circa alias quoque ſupradictas circumſtantias Celebrationis D. Thomas hic articulo 2. 3. & 4. & Nauarrus in Manuali, cap. 25. num. 82. & ſequentibus.
E Quomodo autem Caſibus in Celebratione incidentibus occurrendum a Sacerdote ſit, ſufficienter explicatur hic a Diuo Thoma articulo vltimo. Et etiam ea ratio eſt expoſita vulgò in ipſis Miſſalibus, quò poſſint Sacerdotes in ipſo tempore neceſſitatis ſtatuere, quid facto opus ſit. Hactenus igitur de ſanctiſſima Euchariſtia.

FINIS DISPVTATIONIS SEXTÆ.

INDEX QVÆSTIONVM ET PVNCTORVM SEPTIMÆ DISPVTATIONIS.

QVÆSTIO PRIMA.

De Pœnitentia ſecundùm ſe, vt eſt quoddam Sacramentum.

Punct. I. *An omnino ſit tale aliquod Sacramentum Pœnitentiæ, quale eſſe dicitur.*
II. *Quænam ſit huius Sacramenti Materia.*
III. *Quænam ſit huius Sacramenti Forma.*
IV. *An præter Materiam & Formam Impoſitio etiam manuum requiratur ad ſubſtantiã huius Sacramenti.*
V. *Quæ ſit huius Sacramenti comparatio cum Sacramentis alÿs, & maximè cum Baptiſmo.*
VI. *Quiſnam debeat eſſe vſus huius Sacramenti. An ſcilicet illud ſit ad ſalutem neceſſarium: & quando, & quoties vſurpari debeat.*

QVÆSTIO SECVNDA.

De Pœnitentia vt eſt quædam Virtus.

Punct. I. *Vtrum omnino Pœnitentia peccatorum ſit virtus: & qualis.*
II. *In qua potentia Animæ inſit propriè hæc virtus tanquam in ſubiecto.*
III. *Quænam via & ratione Virtus Pœnitentiæ in animis noſtris generetur.*

QVÆSTIO TERTIA.

De effectu Sacramenti Pœnitentiæ, quoad remiſſionem peccatorum Mortaliũ.

Punct. I. *An omnino peccata mortalia per Pœnitentiam remmitti poſſint.*
II. *Vtrum poſſint remitti peccata mortalia ſine Pœnitentia.*
III. *An vnum peccatum mortale ſine alio poſſit remitti per Pœnitentiam.*
IV. *An vnà cum culpa per iſtud Sacramentum remmittatur omnis pœnæ reatus, itemque omnes reliquiæ peccatorum.*

QVÆSTIO QVARTA.

De Effectu Pœnitentiæ quoad remiſſionem peccatorum venialium.

Punct. I. *Vtrum non etiam alia ratione peccata venialia remitti poſſint ſine Pœnitentia.*
II. *An remitti poſſint peccata venialia ſine gratiæ infuſione.*
III. *Vtrum peccatum veniale poſſit remitti ſine mortali.*

QVÆSTIO QVINTA.

De effectu Pœnitentiæ quoad reditum eorum peccatorum, quæ ſemel per illam ſunt remiſſa.

Punct. I. *An ita per Pœnitentiã peccata remittantur, vt nunquam per ſe redeant vel imputentur propter ſequentem lapſum.*
II. *Vtrum peccata remiſſa redeant aliquo ſaltẽ modo & ratione per ſequentem lapſum.*
III. *Vtrum remiſſa peccata redeant ſecundum pœnæ reatum per ſequentem lapſum.*

QVÆSTIO SEXTA.

De Effectu Pœnitentiæ, quoad recuperationem virtutum per peccatum amiſſarum.

Punct. I. *An beneficio Pœnitentiæ recuperet aliquis virtutes, ex quib. exciderat; & quomodo.*
II. *An per Pœnitentiam reſtituatur quis in priſtinam omnino dignitatem vndequaque ſpectatam.*
III. *An opera bona ante Pœnitentiam facta, eiuſdem Pœnitentiæ beneficio valere incipiãt ad conſequendam vitam æternam.*

QVÆSTIO SEPTIMA.

De partibus Pœnitentiæ generatim.

Punct. I. *Quænam ſint partes Sacramenti Pœnitentiæ ſecundum orthodoxam doctrinam.*
II. *Quaſnam aſſignent Sectarÿ Pœnitentiæ partes; & quam falsò.*

QVÆSTIO OCTAVA.

De Contritione (quæ eſt prima huius Sacramenti pars) quoad eius notionem & neceſsitatem.

Punct. I. *Quænam ſit propria ratio illius actus Pœnitentiæ, qui Contritio dicitur.*
II. *Quomodo Contritio differat ab Attritione.*
III. *An Contritio ſit neceſſaria ad ſalutem.*
IV. *Quando ſit neceſſaria Contritio.*
V. *Quanta debeat eſſe Contritio.*
VI. *Qualis debeat eſſe Contritio. An ſcilicet de omnibus & ſingulis peccatis, & cum expreſſo propoſito non peccandi de cætero.*

QVÆSTIO NONA.

De Confeſsione, quoad eius rationem & neceſsitatem.

Punct. I. *Quænam ſit ratio Sacramentalis Confeſsionis.*
II. *An Confeſsio ſit neceſſaria ad ſalutem, & quo Iure.*
III. *Vtrum omnibus omnino Confeſsio ſit neceſſaria.*
IV. *Quando ſit neceſſaria Confeſsio.*
V. *An adeo neceſſaria Confeſſio ſit, vt cum nemine diſpenſari poſſit ne confiteatur.*

QVÆSTIO DECIMA.

De Confeſsionis Miniſtro.

Punct. I. *Vtrum ſoli Sacerdotes poſsint excipere Sacramentalem Confeſsionem.*
II. *Vtrum omnes etiam ſacerdotes indifferen-*

ter poſſint quorumlibet Confeſſiones excipere.

III. An & quando teneatur etiam alterius Confeſſionem excipere is Sacerdos, qui legitimè alioqui eam poteſt excipere.

IV. Quem tandem modum Confeſſarius in adminiſtrando ſuo munere ſeruare debeat.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Confeſsionis Qualitate.

Punct. I. Qualem, ſeu quibus conditionibus præditam oporteat eſſe Sacramentalem Confeſſionē.

II. Vtrum euenire poſſit vt Sacramentalis Confeſſio, quamtumuis omnibus ſuis neceſſariis conditionibus prædita, careat tamen fructu, hoc eſt, fruſtretur effectu ſuo, qui eſt Gratia; ſitque adeo informis.

III. Vtrum aliquando ſit neceſſarium, Confeſſionem eam, cui nulla qualitas requiſita defuerit iterari; vel quando omnino Confeſſio ſemel facta neceſſariò repetenda ſit.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Confeſsionis effectu.

Punct. Vnic. Quinā & quales ſint Effectus Confeſſionis.

QVÆSTIO DECIMA TERTIA.

De Sigillo Secreti in Confeſſione ſeruando.

Punct. I. Quo iure nitatur Sigillum Confeſſionis.

II. Quinam ſint obligati ad Confeſſionis Sigillū.

III. Quam multa cadant in Confeſſionis Sigillū.

IV. Vtrum fieri poſſit aliqua ratione, vt manifeſtare quæ ſunt in Confeſſione cognita, non ſit contra Religionem huiuſmodi Sigilli.

QVÆSTIO DECIMA QVARTA.

De Satisfactione, quæ eſt tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ.

Punct. I. Quid nomine Satisfactionis in propoſito intelligatur, & quæ ſit omnino Satisfactionis ratio.

II. An Satisfactio ſit poſſibilis & neceſſaria.

III. Qualis debeat eſſe Satisfactio.

IV. Quomodo neceſſaria ſit Satisfactio.

QVÆSTIO DECIMAQVINTA.

De Suſcipientibus Sacramentum Pœnitentiæ.

Punct. Vnic. Quinam & quatenus poſſint ſuſcipere hoc Sacramentum.

QVÆSTIO DECIMASEXTA.

De poteſtate Miniſtrorum huius Sacramenti, quæ nomine CLAVIVM regni cœlorum ſignificatur.

Punct. I. Quænam ſit ratio atque efficacia poteſtatis Clauium.

II. Quam latè pateat, ſeu quotuplex ſit hæc poteſtas Clauium.

III. Quibuſnam hæc poteſtas Clauium competat, & in quos exerceri poſſit.

QVÆSTIO DECIMA SEPTIMA.

De illo Actu Clauium, qui eſt cenſura Excommunicationis.

Punct. I. Quid ſit Excommunicatio: & an omnino ſit in Eccleſia poteſtas excōmunicandi.

II. Quotuplex ſit Excommunicatio; & quid vnaquæque operetur, ſeu quam vim habeat.

III. Quinam poſſint excommunicare.

IV. Quinam poſſint excommunicari.

V. Quæ cauſſa ſubeſſe debeat ad excommunicandum.

VI. Qua forma & ratione ſententia Excommunicationis ferenda ſit.

VII. Quando ſeu quo modo contingat aliquem excuſari, quo minus incurrat Excommunicationem.

VIII. Quis poſſit abſoluere ab Excommunicatione, & qua forma & modo ſit abſolutio danda.

QVÆSTIO DECIMA OCTAVA.

De duabus alijs Eccleſiaſticis Cenſuris; ſcilicet Suſpenſione & Interdicto.

Punct. I. De Suſpenſione.

II. De Interdicto.

QVÆSTIO DECIMANONA.

De quatuor alijs quaſi Cenſuris, ſcilicet Irregularitate, Depoſitione, Degradatione, & Ceſſatione à diuinis.

Punct. I. Quomodo iſta quatuor differant à Cenſuris; & quæ ſit ſingulorum ratio.

II. De Irregularitate in genere.

III. De ſpeciebus Irregularitatis in particulari. Et primùm, de prima ſpecie quæ oritur ex defectu Sacramenti.

IV. De reliquis tribus quaſi Cenſuris.

QVÆSTIO VIGESIMA.

De illo actu Clauium qui exercetur per Eccleſiaſticas Indulgentias.

Punct. I. Quid ſit propriè Indulgentia Eccleſiaſtica.

II. Vtrum verè ſit in Eccleſia auctoritas conferendi Eccleſiaſticam Indulgentiam.

III. Quibuſnam competat eiuſmodi auctoritas tribuendi Indulgentias, & quam latè illa pateat: vbi dicendum erit de differentiis Indulgentiarum.

IV. Quid requiratur ad legitimum eius auctoritatis vſum.

V. Quibuſnam proſint Eccleſiaſtica Indulgentiæ, & quid neceſſarium ſit, vt reuera proſint.

DISPVTATIO

DISPVTATIO SEPTIMA GENERALIS,

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

D. Thom. 3. parte, à quæſt. 84. vſque ad quæſt. 28. Supplementi.

SCRIBVNT de hac materia Doctores Theologi cum Magiſtro lib. 4. ſententiarum d. 14. & ſequentibus: itemq́; Doctores Iuris Canonici in Tit: de Pœnitentijs & remiſſionibus, & in Decretis per ſeptem diſtinctiones, quæ ibi extant de Pœnitentia. Scripſit etiam TERTVLIANVS *librum de pœnitentia & S.* AMBROSIVS *libros duos de Pœnitentia. Et S.* CHRYSOSTOMVS *duos item libros de compunctione cordis. Tom. 5. & ibidem de pœnitentia ſermones 12. inter ſermones 60. de varijs. Item extat liber de vera & falſa pœnitentia, tomo 4. operum Auguſtini, & tomo 9. liber de pœnitentiæ medicina, & alter de pœnitentiæ vtilitate. Et ad hanc ipſam diſputationem pertinet ſermo S.* CYPRIANI *de lapſis. Diuus autem Thomas Tractatum hunc totum diuiſit in ſeptem partes principales, ex quibus duas tantùm priores (quòd morte ſit præuentus) ipſe abſoluit: reliquas autem ex illius in lib. 4. ſententiarum ſcriptis, diſcipuli ipſius compleuerunt in Supplemento, ſeu Additionibus (quas vocant) tertij libri Summæ Theologicæ diui Thomæ, vbi etiam additi ſunt Tractatus reliquorum Sacramentorum.*

Vniuerſam autem hanc Diſputationem. Quæſtionibus viginti complectemur: PRIMA *erit de Pœnitentia ſecundùm ſe, vt eſt quoddam Sacramentum.* SECVNDA, *de eadem Pœnitentia, vt eſt quædam virtus. Sacramentum enim hoc ideo Pœnitentiæ Sacramentum nominatur, quoniam ex pœnitentia ipſa peccatorum conſtat: Pœnitentia autem hæc non modò eſt Sacramentum, quatenus aliquid ex Chriſti inſtitutione ſignificat, vt declarabimus; ſed etiam ipſa eſt per ſe quædam virtus.* TERTIA *Quæſtio erit de Effectu Sacramenti Pœnitentiæ, quoad remiſionem peccatorum Mortalium.* QVARTA, *de Effectu eiuſdem, quoad remiſſionem peccatorum Venialium.* QVINTA, *de Effectu eiuſdem, quoad Recuperationem Virtutum per peccatum amiſſarum.* SEPTIMA, *de partibus Sacramenti Pœnitentiæ generatim.* OCTAVA, *de* CONTRITIONE, *quæ eſt prima huius Sacramenti pars.* NONA, *de* CONFESSIONE, *quæ eſt ſecunda huius Sacramenti pars, quoad eius rationem & neceſſitatem.* DECIMA, *de Confeſſionis Miniſtro.* VNDECIMA, *de Confeſſionis Qualitate.* DVODECIMA, *de Confeſſionis Effectu.* DECIMA TERTIA, *de Secreti ſigillo in Confeſſione ſeruando.* DECIMA QVARTA, *de tertia parte huius Sacramenti, ſcilicet de* SATISFACTIONE, *quoad eius rationem, neceſſitatem, qualitatem, &c.* DECIMA QVINTA, *de Suſcipientibus hoc Sacramentum.* DECIMA SEXTA, *de Poteſtate Miniſtrorum huius Sacramenti, quæ nomine* CLAVIVM *regni cęlorũ ſignificatur.* DECIMA SEPTIMA, *de illo actu Clauiũ qui eſt Cenſura* EXCOMMVNICATIONIS. DECIMA OCTAVA, *de duobus alijs actibus earundem Clauium, qui ſunt Cenſuræ* SVSPENSIONIS, & INTERDICTI. DECIMA NONA, *de alijs actibus ſiue effectibus earundem Clauium, qui ſunt quædam quaſi Cenſuræ; ſcilicet de Irregularitate, Depoſitione, Degradatione, Ceſſatione à diuinis.* VIGESIMA, *de alio quodam præcipuo actu Clauium, qui exercetur per Eccleſiaſticas* INDVLGENTIAS.

QVÆSTIO PRIMA.

De Pœnitentia ſecundùm ſe, vt eſt quoddam Sacramentum,

D. Thom. 3. part. quæſt. 84.

EXPLICANDA *ſunt ſex*. PRIMO, *An omnino ſit tale aliquod Sacramentum Pœnitentiæ, quale eſſe dicitur*, SECVNDO, *Quænam ſit huius Sacramenti Materia*.. TERTIO, *Quæ item Forma*. QVARTO, *An præter Materiam & Formam Impoſitio etiam manuum requiratur ad Subſtantiam huius Sacramenti*. QVINTO, *Quæ ſit huius Sacramenti comparatio cum Sacramentis alijs, & maximè cùm Baptiſmo*. SEXTO, *Quiſnam eſſe debeat Vſus huius Sacramenti: An ſcilicet illud ſit ad ſalutem neceſſarium; & quando, & quoties uſurpari debeat*,

PVNCTVM PRIMVM.

An omnino ſit tale aliquod Sacramentum Pœnitentiæ, quale eſſe dicitur.

D. Thom. articul. 1. & 7.

QVOD ad primum Punctum attinet inprimis notare neceſſe eſt communem notionem ipſius vocabuli *Sacramenti Pœnitentiæ*. Cum enim quærimus, an reuera ſit tale aliquod Sacramentum Pœnitentiæ, quale eſſe dicitur; propriè quærimus de veritate eiuſmodi communis notionis; an ſcilicet ſit uera, & ſolida, & non commentitia, quemadmodum in alijs etiam rerum generibus hæc eadem eſt ratio quæſtionis, quæ primò proponi ſolet, [illegible] *eſt*.

Igitur nomine *Pœnitentiæ*, vt abſolutè quidem vſurpatur hoc vocabulum, rectè ſignificari ſolet diſplicentia quædam & dolor de aliquo præterito facto, vt q. ſeq. p. 1. aſſeremus contra Lutherum, cùm agemus de pœnitentia, ut eſt Virtus. Nam ut ex recepta veterum Latinorum ſententia fatetur Aulus GELLIVS lib. 17. noctium Atticarum, cap. 1. *Pœnitere tum dicere ſolemus, cùm quæ ipſi fecimus, aut quæ de noſtra voluntate noſtroque conſilio facta ſunt, ea nobis poſt incipiunt diſplicere, ſententiamq; in his noſtram demutamus*.

Sed in hac quidem quæſtione vocabulum *Pœnitentiæ* vſurpamus, ut ad Sacramentum quoddam accommodatur. Itaque vocabulo pœnitentiæ nunc intelligimus *Sacramentum quoddam remiſſionis eorum peccatorum, quæ poſt Baptiſmum committuntur, inſtitutum in abſolutione Sacerdotis, & in actibus pœnitentijs, nempe Contritione, Confeſſione, & Satisfactione*, non iam diſcernendo, an omnes iſti actus tum Sacerdotis, tum Pœnitentis, æquè pertineant ad ſubſtantiam huius Sacramenti; an verò aliqui eorum requirantur tantùm an Sacramentum alia quadam ratione: de quo diſſerendum erit in ſequentibus.

Hoc poſito, Ecclehæ Catholicæ Aſſertio ſecundùm fidem certa, contra hæreticos quos poſtea memorabo, eſt, huiuſmodi Sacramentum eſſe reuera vnum quoddam Sacramentum nouæ legis, à Chriſto inſtitutum: id eſt, in actione illa, ſeu actionibus Sacerdotis & pœnitentis, Chriſtum conſtituiſſe unum quoddam ſignum eius gratiæ, qua remittuntur peccata poſt Baptiſmum commiſſa; ac voluiſſe, eiuſmodi ſignum eſſe efficax, itemque cæremoniam ſeu cultum Religionis quendam. Iſtæ enim conditiones generatim ſunt illæ, quæ communiter conueniunt in rationem genericam Sacramenti propriè accepti, ut ſupra diſput. 4. de Sacramentis in genere, q. 1. & 6. explicauimus.

Hanc Catholicam Aſſertionem PRIMO ex Scriptura ita probamus. *Si* quæ *res* extat in Scriptura & ſic ab Eccleſia alioqui uſurpatur, vt tanquam in illa prorſus vel ſola, vel vna cum alia re aut alijs rebus, inſit reuera ex inſtitutione Chriſti, ratio ipſa Sacramenti propriè accepti; de hac re minimè dubitandum eſt, quin ſit Sacramentum nouæ legis propriè ſumptum. Sed *res* illa actionis Sacerdotis & pœnitentis antè propoſita, extat in Scriptura, & ab Eccleſia Catholica ſic omnino uſurpatur, tanquam in ipſa omnino inſit ratio Sacramenti propriè accepti. Igitur quin eiuſmodi actio ſit tale Sacramentum, quale antè dictum eſt, minimè dubitari debet.

Maior probatur. Quia niſi illud ſufficiat, ut aliquid ſtatuatur eſſe reuera Sacramentum; ne Baptiſmus quidem, aut Euchariſtia, uerum ac propriè dictum Sacramentum cenſeri poterit. Etenim extat quidem in Scriptura *res* ipſa, in qua ineſt ratio Sacramenti Baptiſmi: itemque *res*, in qua ineſt ratio Sacramenti Euchariſtiæ; nempe *ablutio* & ſpecies *panis* ac *vini* conſecratæ, &c. Sed quòd huiuſmodi rebus verè & propriè conueniat ratio Sacramenti, id eſt, quòd ſint ab ipſo Deo inſtitutæ, ut ſint ſigna efficacia illiuſmet gratiæ, quæ in earum rerum uſu tribuitur, &c. hoc uerò nequaquam extat expreſsè in Scriptura. Sed quoniam hæ res Baptiſmi & Euchariſtiæ ita demùm ab Eccleſia uſurpari ſunt ſolitæ, tanquam in illis omnino inſit ex Chriſti inſtitutione illa ratio Sacramenti, ideo verè in Eccleſia cenſentur eiuſmodi res eſſe Sacramenta. Quare firma eſt proinde illius noſtri argumenti Maior, quam item ſuprà conſtitueramus diſput. 4. quæſt. 6. punct. 2.

Nunc probatur Minor. Et quidem quod ad Scripturam attinet, ex illis locis: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſerins peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Ioann. 20. Quo loco expreſsè Chriſtus loquitur de poteſtate Sacerdotibus collata ad remittendum peccata, itemque de eius uſu, qui in Sacramento Pœnitentiæ maximè exercetur. Quo fit, ut rectè etiam Concilij Tridentini Patres ſeſſ. 14. cap. 1. definiuerint, in eo præcipuè loco à Chriſto inſtitutum fuiſſe Sacramentum Pœnitentiæ.

Item pertinet huc ille etiam locus Matt. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c.* Quo ſanè teſtimonio, quatenus referri etiam poteſt ad ipſam Eccleſiam, eiuſque adeò Miniſtros, utitur D. Thomas hic artic. 7. ad confirmandam huius Sacramenti inſtitutionem. Etſi potius ibi quidem Chriſtus uideatur *promiſiſſe* iſtud Sacramentum & poteſtatem per illius adminiſtrationem ſoluendi à peccatis, quàm inſtituiſſe: quemadmodum etiam illud clarius promiſit Matth. 18. Apoſtolis communiter, inquiens: *Quæcunque ligaueritis ſuper terrã, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*

Quomodo

Quomodo autem rectè & conuenienter tota ratio huius Sacramenti, quoad miniſterium, vſum, & effectum illius, bene & conuenienter à Chriſto inſtituta ſit, explicat commodè D. Thomas in dicto art. 7.

Nunc quod ad praxin ipſius Eccleſię attinet, probatur eadem Minor ex definitione expreſſa in Cap. *Ad abolendam*. Extra, de hæret. & in Concilio Florentino ſub Eugenio IV. vbi inter Sacramenta nouæ legis quarto loco numeratur Sacramentum Pœnitentiæ; & in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. & can. 1.

SECVNDO probatur eadem aſſertio ex Traditione veteris Eccleſiæ. Cuius locuples teſtis eſt ſanctus AVGVSTINVS libro primo de adulterinis coniugijs, capite vigeſimo octauo, vbi iſtud Sacramentum comparauit cum Baptiſmo: *Quæ*, inquit, *Baptiſmatis, eadē Reconciliationis eſt cauſſa, ſi fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupauerit. Nec ipſos enim ex hac vita ſine arrha ſuę pacis exire velle debet mater Eccleſia.* Docet autem hoc loco Auguſtinus, Sacramenta Baptiſmatis, & Reconciliationis, pœnitenti, cū is de vita periclitat, impertienda eſſe in caſu, quo *credibilius eſt* (vt idem Auguſtinus inquit eodem libro, cap. 26.) *eum, ſi poſſet, velle ſe potius fuiſſe dicturum, ea Sacramenta percipere, ſine quibus iam crediderit non ſe oportere de corpore exire.* Vbi ex collatione vtriuſque loci Auguſtini manifeſtum eſt, ab Auguſtino ita cenſeri Reconciliationem Sacramentum ſicut Baptiſmum.

Similiter vtrunque Sacramētum inter ſe confert, & aſſerit diuus AMBROSIVS lib. 1. de Pœnitentia, capite ſeptimo: *In Baptiſmo*, inquit, *remiſſio peccatorū omnium eſt. Quid intereſt, vtrum per Pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum Sacerdotes vindicent? Vnū in vtroque miniſterium eſt. Sed dices, quia in lauacro operatur myſteriorum gratia. Quid in Pœnitentia? Nonne Dei nomen operatur?* Quaſi dicat, Etiam Pœnitentia myſterium, atque adeo Sacramentum eſt, ſicut & lauacrum.

Nec diſſimiliter diuus Gregorius NYSSENVS in libro de uita Moyſis: *Moyſes*, inquit, *per lapidem inundare aquis eremum fecit. Quæ res quantum qualeque ſit Pœnitentiæ Sacramentum, docet. Nam qui ad Aegiptias voluptates, poſtquam biberunt de liquido, lapſi ſunt; poſſunt tamen virtute Pœnitentiæ lapidem, quem dereliquerunt, inuenire.* Similia ſcribunt Tertullianus in libro de Pœnitentia, & ſanctus Hieronymus libro primo & ſecūdo contra Pelagianum, & alij. Denique diuus Bernardus in vita Malachiæ, eodem modo de Confeſſione & Pœnitentia loquitur, quo de Sacramento Confirmationis.

TERTIO accedit quòd non ſolum Eccleſiæ antiquioris, ſed etiam præſentis, quocunque tempore authoritas ad certò explicanda, quæ ſunt credenda ex fide, atque; adeò in materia etiam Sacramentorū habenda eſt pro infallibili, vt ex diuo Auguſtino patet. Is enim epiſtol. 118. ad Ianuarium, non tantum inſolentiſſimam eſſe inſaniam dicit, de his diſputare, quę frequentauit per vniuerſum orbem Eccleſia; ſed *de eo*, inquit, *quod uniuerſa Eccleſia frequentat.* Quo modo dicendi Eccleſiæ etiam præſenti quouis tempore eam authoritatem tribuit.

Sic etiam libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimo quarto: *Quod uniuerſa*, inquit, *tenet Eccleſia* (Non dicit tantum *quod tenuit*) *nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt; ab Apoſtolica authoritate traditum eſſe, rectiſſimè creditur.* Non poteſt autem oſtendi, quando primum in Eccleſia exiſtimari cœperit, Pœnitentiam eſſe Sacramentum, aut tanquam Sacramentum vſurpari. Igitur ita docuiſſe Apoſtolo credendum eſt.

Iam verò cum hæc ſit Aſſertio Eccleſiæ, CONTRA

A tamen ſentiunt hæretici, cum veteres, tum recentiores. Quanquam non nituntur vtrique eodem fundamēto. Nam Montaniſtæ & Nouatiani hæretici veteres Sacramentum Pœnitentiæ ideo reiecerunt, quia prorſus exiſtimabāt, nullum ſupereſſe miniſterium reconciliationis per Pœnitentiam poſt Baptiſmum: itaque rem etiam Sacramenti Pœnitentiæ negabant: teſte ſancto HIERONYMO libro ſecundo contra Vigilantium, capite ſecundo, cuius hæc ſunt verba: *Montanus & Nouatus contendunt non poſſe renouari per pœnitentiam eos qui crucifixerunt ſibimet filium Dei & oſtentui habuerunt, &c.* Quod idem de iſtis teſtatur epiſtola quinquageſima quarta, ad Marcellam: Et de Nouato Auguſtinus in libro de hæreſi-

B bus, capite trigeſimo octauo, à quo dicit appellatos *Nouatianos*. Inter quos fuit etiam illius Nouati (Carthaginenſis presbyteri) aſſecla quidam Nouatianus nomine, Romanus presbyter; vt apparet ex Hieronymo in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Nouatiano.

Recentiores verò Sectarij admittunt quidem rem ipſam Pœnitentiæ poſt Baptiſmum, idque toties, quoties contigerit in peccatum labi: non credunt autem eſſe in eiuſmodi pœnitentia à Chriſto inſtitutum aliquod Sacramētum tale, quale nos aſſerimus, quod ſcilicet ſit ſignum gratię remiſſionis peccatorum poſt Baptiſmum, illamque efficaciter conferat. Quanquam, vt Kemnitius in examine Concilij Tri-

C dent. ſeſſ. 14. cap. 1. & can. 1. ex ſententia Philippi Melanchthonis in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, & aliorum Sectariorum interpretatur, non impediunt ſanè, quo minus miniſterium Eccleſiaſticum annunciandi hominibus etiam priuatim Euangelium, atque adeo proponendi ipſis gratiæ promiſſionem per Chriſtum, vt illam fide apprehendant, poſſit extenſo vocabulo nominari Sacramentum.

Concedunt enim iſti, ut notat Kemnitius, per id miniſterium applicari ſingulis Euangelij promiſſionem, atque eatenus remitti illis peccata. Sed quòd Sacramentum propriè dictum in hoc miniſterio contineatur, id uerò eſt, quod negant. Et ſi concedunt præterea, homines non debere remiſſionem peccato-

D rum quærere extra eiuſmodi miniſterium Eccleſiaſticum: quo ſcilicet uel in genere omnibus pro concione, vel in particulari ſingulis annuncietur Euangelium, id eſt, promiſſio gratiæ per Chriſtum: ne terroribus (vt aiunt) conceptis ex conſideratione peccatorum & iræ Dei cognitæ per legē, impediantur, quo minus ſtatuant ſibi omnino remitti peccata per Chriſtum, atq; adeò gratiam apprehendant hac ſola fide.

Argumenta verò quibus mouentur, vt negent Sacramentum Pœnitentiæ, collegit ubi ſupra Kemnitius. PRIMVM eſt, quòd in uſu Pœnitentiæ *nulla res externa* per Miniſtrum adhibetur, ad quam cum acceſſerit verbum, fiat Sacramentum, iuxta illud vulgatum D. Auguſtini dictum Tract. 80. in Ioan. *Accedit*

E *verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

SED hoc argumentum ab ipſo etiam D. Thoma hic art. 1. propoſitum eſt primo loco, & bene confutatum. Non enim pertinet ad communem rationem Sacramenti nouæ legis, ut aliqua eiuſmodi res externa applicetur per Miniſtrum, ſed vt vna cum uerbis formæ ſit aliquid *ſenſibile*, quod habere poſſit rationem materiæ; ſiue illud ſit externa res, ſiue actus aliqui ſenſibiles, cuiuſmodi ſunt in propoſito actus pœnitentis. Neq; Auguſtinus in illo loco poſuit vim in elemēto, vt elementū externū eſt, ſed vt eſt res quędā *ſenſibilis*, cuius ſignificatio Sacramentalis determinetur magis per verba Formæ. Cur autem in quibuſdam Sacramentis, res aliqua externa applicetur ab

ipſo Miniſtro; in alijs autem, vt in Pœnitentia & Matrimonio non item; cauſſæ congruentes adducuntur à D. Thoma hic art. 1. ad 5. & ab alijs Theologis. Omnino autem huius rei fundamentum eſt ipſa inſtitutio & voluntas Chriſti, à qua pendet in primis tota ratio Sacramentorum.

Secvndvm argumentum. Si Sacramentum iſtud Pœnitentiæ ſtatuatur; auocabuntur (inquiunt iſti) à Chriſto pœnitentes, vt ſcilicet arbitrentur, ſe non per Chriſti merita, ſed propter ſuos actus, nempe Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionē, conſequi reconciliationem poſt Baptiſmum; contra illud Petri: *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Actor. 4. Et: *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere in nomine illius.* Actor. 10.

Sed hoc argumentum non minus ineptum, quam familiare iſtis eſt. Nihil enim impedit, quo minus actus illi pœnitentis, vt ſubijciatur abſolutioni Sacerdotis, concurrant inſtrumentaliter ad gratiam & remiſſionem peccatorum, & ſimul hanc vim habeant ex meritis, & propter merita Chriſti, quorum proinde efficacia in primis illa gratia conferatur.

Tertio argumentatur Kemnitius hoc modo. Pęnitentia non fuit verè & propriè Sacramentum ante promulgatum Euangelium; neque etiam poſt illud promulgatum, eſt Sacramentum ijs, qui nondum ſint baptizati. At poſt Euangelium promulgatum non alterius Pęnitentiæ vſus eſſe debet, niſi eius ipſius, quæ fuit etiam ante Euangelium vſurpanda, atque etiam poſt Euangelium ab illis quoque, qui nōdum ſint baptizati. Igitur non magis poſt Euangelium, aut poſt Baptiſmum, Pęnitentia cenſeri debet Sacramentum, quàm antea.

Maiorem concedunt Concilij Tridentini Patres ſeſſ. 14. cap. 1. & omnes alij Theologi. Minorem probat Kemnitius ex Paulo Actor. 26. vbi rationem reddens Agrippæ Regi eius doctrinæ, quam pręd icabat: *Annunciabam*, inquit, *vt conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.* Ac mox ſubiungit: *Auxilio adiutus Dei vſq; in hodiernam diem ſto, teſtificans maiori atque minori, nihil extra dicens, quam ea, quæ Prophetæ locuti ſunt futura eſſe & Moyſes.* Ex quo loco intelligitur, Apoſtolum non aliam pœnitentiam prædicaſſe, quàm illam, quam ipſi etiam Prophetæ ante Euangelium prædicauerunt. Cumq; non niſi illa pęnitentia, quam Apoſtolus prædicauit, à reliquis deinde fidelibus, vel antè, vel poſt Baptiſmum vſurpanda fuerit; conſequitur, non debere apud fideles eſſe vſum, niſi illius Pœnitentiæ, quam prædicauerūt Prophetæ, quæque non fuit Sacramentum.

Respondeo ad hoc argumentum, diſtinguendā eſſe Minorem. Nam ſi de Pœnitentia, vt eſt virtus, intelligatur: verum eſt, non aliam poſt Euāgelium aut Baptiſmum vſurpandam eſſe Pœnitentiam, niſi illā ipſam, quæ fuit etiam in vſu prius. Si autem intelligatur ea Minor de Pœnitentia ſimpliciter, vt ſit ſenſus, nulla prorſus alia ratione vſurpari iam poſt Euangelium & Baptiſmum Pęnitentiam debere: abſolutè neganda eſt Minor. Et tunc ad probationem ex loco Pauli reſpondendum, ſentētiam Apoſtoli ibi nequaquam eſſe, nihil omnino ipſum prædicaſſe, quod non fuerit diſtinctè & *in ſpecie* prædictum à Moyſe & Prophetis, ſed quod non fuerit ab eis prædictum implicitè & in genere, ſaltem hoc ipſo, quod de futuro Legiſlatore & inſtitutore Eccleſiæ noui Teſtamēti Chriſto prædixerunt. Hoc autem modo etiam Pęnitentię Sacramentum à Prophetis, implicitè ſcilicet & generatim, prænunciatum eſt: ſi quidem eſt vnum ex illis, quæ à Chriſto ſunt inſtituta.

Et quòd neceſſe ſit hoc modo illam Apoſtoli ſententiam interpretari, euidenter probatur. Nam alioqui poterunt ſimiliter Aduerſarij concludere, nō eſſe in Eccleſia vſurpandum aliquem eiuſmodi Baptiſmum, qui *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti* neceſſariò conferendus ſit. Vbi enim aliquis Prophetarum aut Moyſes, diſtinctè & in ſpecie hanc fuiſſe neceſſariò futuram Baptiſmi Formam prædixit? Quin & poterunt rurſus cōtra ſe, ſuarumq; Synagogarum vſum concludere iſti, non rectè fieri, quòd ad Miniſtros Eccleſiaſticos homines priuatim adeant, quærentes in illo *miniſterio* Eccleſiaſtico annunciandi Euangelium remiſſionem peccatorum. Nam neque hoc vſquam diſtinctè & in ſpecie prædictum eſt fuiſſe faciendum.

Quemadmodum igitur de Baptiſmo, & alijs omnibus Chriſti præceptis, D. Paulus concionabatur, etiamſi pleraq; huiuſmodi diſtinctè & in ſpecie non eſſent à Prophetis pręnunciata: ſic credendum eſt, illum quoq; de Pœnitentiæ Sacramento dixiſſe. Obſeruabat enim procul dubio in proponenda Chriſtiana doctrina præceptum illud Chriſti Matth. 28. *Docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.*

Atq; vt hoc ita intelligamus, ipſa ratio verborū, quibus ibi eſt vſus D. Paulus, patitur. Dicit enim generatim, ſe inter cætera annunciaſſe, *vt digna pœnitentiæ opera facerent.* Inprimis autē Pęnitentiæ internæ dignum opus eſt ipſe vſus iſtius Sacramenti, cum ſcilicet adhibita etiam *Confeſſione* quæritur certius remiſſio peccatorum, ex inſtitutione Chriſti, quam infra docebimus, cùm de Confeſſione agemus quęſt. 9. & ſequen.

Qvarto argumentatur. Miniſtri Euangelici ſic à Chriſto miſſi ſunt ad conciliandam hominibus remiſſionem peccatorum, ſicut ipſe Chriſtus erat ad eā rem miſſus à ſuo Patre; vt patet ex illo teſtimonio Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, &c.* At Chriſtus non per miniſterium alicuius Sacramenti Pœnitentiæ, ſed annunciando hominibus Euangelium, & annum placabilem, ſicut ab Iſaia prædictum erat, cōciliauit hominibus remiſſionem peccatorum. Ergo eodem modo miniſtri Euangelici eam illis conciliare debent, non autem per aliquod Pœnitentiæ Sacramentum.

Respondeo, non eſſe illorum Chriſti verborum ſententiam, quòd eodem prorſus modo *in ſpecie* miniſtri Euangelici id facere debeāt, quod fecit Chriſtus: ſed ſimilitudo ſignificatur à Chriſto tantum in genere, quòd ſcilicet ita illi à Chriſto mittantur cum poteſtate & auctoritate id faciendi ſuo modo, ſicut ipſe Chriſtus à Patre etiam cum poteſtate miſſus eſt idē faciendi *ſuo modo*, nimirum tam *excellenti*, vt etiam extra Sacramenti Pœnitentiæ vſum, impertiri potuerit hominibus remiſſionem peccatorum. Ad illum autē ſpecialem modum, quo Miniſtros oportuit idipſum facere, dicimus pertinere miniſterium huius Sacramenti.

Quòd ſi alioqui velint Aduerſarij ſimilitudinem illā miſſionis Chriſti à Patre, & miniſtrorum à Chriſto, *in ſpecie etiam* vrgere; concludi etiam poterit, ne debere quidem Miniſtros per vſum Sacramenti Baptiſmi homines cum Deo reconciliare. Etenim de Chriſto etiam ſcriptum eſt, quòd *ipſe neminem baptizabat.* Ioan. 4.

Qvintvm argumentum. Si tale aliquod Sacramentum Pęnitentiæ aſſerendum eſſet; maximè propter illum locum Ioan. 20. *Quorum remiſeritis &c.* Sed eius Chriſti ſententię longè alia vis eſt. Ergo non eſt id Sacramentum aſſerendum. Minorem probant iſti: Quoniam ſenſus, inquiūt, eſt: *Quorum remiſeritis peccata,*

cata, id eſt, quibus annunciatione Euangelij *proponetis* gratiæ promiſſionem, vt illam fide apprehendãt, atq; adeò quibus remittetis eatenus peccata, remittentur eis: & *quorum retinueritis*, id eſt, quos propoſita etiam ira Dei & ſeueritate legis, ob illorum impœnitentiam terrebitis, oſtendetiſque, eos manere irretitos peccatis, & obnoxios iræ Dei, his peccata non remittentur. Hunc enim comminiſcuntur iſti vſum eſſe Eccleſiæ clauium in ſoluendo & ligando; nõ autem illum *iudicialem*, quem nos ponimus exerceri à Sacerdotibus in miniſterio Sacramenti Pœnitentiæ.

Quod rurſus dupliciter iſti confirmant. *Primò*. Quoniam in lege veteri etiam miniſtri DEI remittebant peccata; neque tamen alia ratione, quàm per annunciationem gratiæ, ſicut fecit Nathan Propheta, cùm Dauidi pœnitenti diceret; *Dominus quoque trãſtulit peccatum tuum*. 2.Reg 2. *Secundò*. Nam vnum & idem miniſterium remittendi peccata ſignificatur apud Ioannem illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Ioã. 20. Et apud Lucam c. 24. cùm dicit Chriſtus: *Oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis: vt prædicaretur in nomine eius Pœnitentia & remiſſio peccatorum in omnes gentes* At in iſto loco apud Lucam non eſt ſermo de alio miniſterio remittendi peccata, niſi de eo, quod conſiſtit in prædicatione ipſius remiſſionis peccatorum & Pœnitentiæ. Igitur neq; in illo alio loco apud Ioannem. Minorem probant. Quoniam debuit illa remiſſiò peccatorum & Pœnitentia prædicari ad omnes gentes, atque adeo etiam ante vſum Baptiſmi, quo tempore vſurpari non debet aliquod Sacramentum Pœnitentiæ.

RESPONDEO, in primis interpretationem illius loci apud Ioannem (*Quorum remiſeritis*, &c.) quam iſti adhibent, minimè eſſe ſufficientem. Quod ita probamus. Nam Chriſtus in eo loco eam poteſtatem remittendi peccata ſignificat ſe Miniſtris tradere, quam antea ijſdem promiſerat, inquiens: *Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: Et quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis*, Matth. 18. At hæc poteſtas non eſt qualiſcũnque, ſed planè cum *auctoritate iudiciaria* coniuncta, vt ſcilicet cognita cauſſa & ſtatu hominis peccatoris, ipſi remittantur vel retineantur peccata. Ergo & illa, quæ apud Ioannem fuit data.

Minorem confirmamus auctoritate D Auguſtini lib. 20 de ciuit. Dei, c 9 vbi illud Apocalyp. 20. interpretans: *Vidi ſedes & ſedentes ſuper eas, & iudicium datum eſt*: ita inquit: *Nec hoc putandum eſt de vltimo iudicio; ſed per ſedentes ſuper ſedes ipſi Præpoſiti ſunt intelligendi, per quos nunc Eccleſia gubernatur: iudicium autẽ datum nullum melius accipiẽdum videtur, quàm id, quod dictum eſt: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo*. Hactenus Auguſtinus. Et ſanè ita locum illum Matthæi & Ioannis intelligendum eſſe, ipſa ratio Chriſti verborum & circumſtantiæ perſuadere debent. Eos enim ſignificat auctoritatem habituros ſoluendi & ligandi; ideoque in ſymbolum eius poteſtatis *inſufflat*, & *dat Spiritum ſanctum*.

Ad illud autem, quod iſti obijciunt de Miniſtris legis veteris, facilis reſponſio eſt, illis non vſque adeò fuiſſe commiſſum *perfectum* miniſterium, ſicut eſt commendatum miniſtris nouæ legis. Neq; Aduerſarij vllo firmo argumento probant, parem in hoc debere eſſe Miniſtrorum Euangelicorum rationem.

Ad aliam probationem extructam ex collatione loci apud Lucam; reſpondeo primò, non eſſe neceſſe, vt intelligamus, vnam & eandem rem, ſeu idem miniſterium ſignificari in loco vtroque, quoad omnia. Deinde hoc conceſſo, dico, ad miniſterium conciliandæ remiſſionis peccatorum per prædicationem pœnitentiæ in omnes gentes. maximè etiam pertinere doctrinam de vſu Sacramenti Pœnitentiæ poſt Baptiſmum ſuſceptum. Hæc enim doctrina etiam omnib. gentibus tradi debuit: non quia vſus Sacramenti Pœnitentiæ deberent apud gentes eſſe ante Baptiſmum; ſed quia omnia illa etiam, quæ poſt Baptiſmũ ſecundùm Chriſti legem fieri debent, oportuit gentibus prædicari. At enim ipſe Chriſtus Matth. 28. *Baptizate omnes gentes, docentes eos ſeruare* OMNIA, *quæcunque mandaui vobis*: in quibus multa procul dubio ſunt, quæ non niſi poſt Baptiſmum ſuſceptum vſurpari debent.

SEXTO obijciunt, doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ originem habere non niſi ex externis ſpectaculis *publicæ* pœnitentiæ, quæ olim vſurpabatur in Eccleſia. Itaque fingunt iſti, errore paulatim fuiſſe commutata illa ſpectacula (vt inquiunt) in Sacramenti cæremoniam externam.

SED hoc prorſus fictitium eſt. Neq; enim vllo teſtimonio iſti probant, aut probare poſſunt, talem huius doctrinæ eſſe originem. Quin potiùs iuxta regulam D. Auguſtini lib. 4. contra Donatiſtas, c. 24. ſtatuendum eſt, originem habere illud Sacramentum ex ipſa traditione Apoſtolica ſecundùm inſtitutionem Chriſti, quandoquidem non poteſt vllum tempus indicari, quo primùm vſus huius Sacramenti in Eccleſia eſſe cœperit, vt magis confirmabimus infrà, cùm agetur ſuis locis de Pœnitentiæ partibus.

POSTREMO obijcit Kemnitius, quòd ne Gratiani quidem temporibus erat in Eccleſia certum, nũm eſſet neceſſaria *confeſſio ſecreta* peccatorum. Is enim in Decreto d. 1. de Pœnitentia, cùm varias ſententias recitaſſet in vtramque partem eius Quæſtionis, tandẽ in Can. *Quamuis plenitudo*. ead. diſt. ita concludit: *Cui autem harum ſententiarum potiùs aſſentiendum ſit, Lectoris iudicio reſeruatur: Vtraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros*.

SED ad hoc reſpondemus, in primis non ſequi, ſi aliquando dubitatum fuit, vtrum Confeſſio Sacramentalis ſit *neceſſaria* ad ſalutem, dubitatum etiam fuiſſe, an fuerit *inſtituta* vt ſit Sacramenti quædam pars. Aliud enim propriè eſt Sacramentum Confirmationis ſine controuerſia creditur ab orthodoxis fuiſſe inſtitutum Sacramentum; & tamen ab ijſdem diſputatur, vtrum ſit neceſſarium.

Deinde dicimus, nullas ſententias à Gratiano illic allatas eò pertinere, quaſi Confeſſio ſecreta nunquã neceſſaria ſit etiam tempore, quo fieri poteſt, & ſuppetit copia Cõfeſſarij: Etſi quædam ſignificant, poſſe aliquẽ ante actualẽ Confeſſionem factam Sacerdoti, conſequi remiſſionem peccatorum, ſi internam pœnitentiam habeat, & ipſi Deo cõfiteatur.

Et certè ex Can. ultimo illius diſtinct. apparet, Eccleſiæ ſententiam Gratiani tempore fuiſſe, quòd ſecreta confeſſio facta ſacerdoti ſit neceſſaria, ut ibi teſtatur quidam Archiepiſcopus Cantuarienſis, cuius teſtimonium in eo Canone Gratianus recitat. Quin in ipſo etiam Can. *Quamuis plenitudo*, eandem Confeſſionis neceſſitatem, tanquam de re certa aſſerit D. Leo Papa. Sed in hac tota re, quo modo fuerit hallucinatus Gratianus, & quàm fraudulenter eius hallucinatione Kemnitius abuſus ſit, planum faciemus poſtea, cùm diſſeremus de Confeſſione infrà q. 9.

PORRO cùm hactenus conſtitutum ſit, quòd in illa actione Sacerdotis & pœnitentis iſtud Sacramentum ſit à Chriſto inſtitutũ: QVAESTIO eſt, Vtrum ex omnibus omnino actibus, tum Sacerdotis, tum pœnitentis, conſtet ſubſtantia huius Sacramenti.

Et eſt PRIMA opinio Scoti in 4. diſt. 16. q. 1. ſubſtantiam huius Sacramenti ſimpliciter conſiſtere in ſola

ſola abſolutione Sacerdotis. Probat *Primò*. Quoniã Sacramentum ita eſt ſignum gratiæ,ut ſit etiam eius cauſſa.Sed ſolus actus Sacerdotis gratiam hic cõfert, per poteſtatem uidelicet clauium; nullus autẽ actus pœnitentis.Ergo,&c.

Secundò.Quia pœnitentia interior non eſt res ſenſibilis.Ergo illa ſaltem non eſt Sacramentum. Et cõſequenter negat Scotus Contritionem,Cõfeſſionem, & Satisfactionem eſſe *partes* Pœnitentiæ; ſed ait, eſſe tantùm *diſpoſitiones* ad iſtud Sacramentum in abſolutione ſola conſiſtens.

SECVNDA opinio eſt Durandi diſt.14.q.1.& 3.& Marſilij in 4.q.10.art.1.& Gabrielis diſtin.14.q.2.art.1.ſubſtantiam huius Sacramenti conſiſtere ſolũ in Abſolutione & Cõfeſſione.Probant *Primo*, Quia pœnitentia interior non eſt ſenſibilis.

Secundò probat hoc Gabriel.Quoniã ſi quis abſq; Contritione cõfiteatur, uerum nihilominus uſurpat Sacramentum Confeſſionis:licet illud quidem *informe*,ut Theologi uocant.Ergo non eſt neceſſaria Cõtritio,tanquam pars ſubſtantiæ.

Tertiò idem probatur de Satisfactione. Nam eſt quid poſterius, ſine quo etiam poteſt veritas huius Sacramenti conſtare,vt patet in illo, qui cùm antea confeſſus & abſolutus fuerit,poſtea tamen impoſitã pęnitentiam non adhibuit.Atq; ex his.infert Durandus, potius eſſe appellandum iſtud Sacramentum *Confeſſionis*,quàm Pœnitentiæ.

TERTIA ſententia eſt,vt communior,ita longè verior,nempe ſubſtantiam huius Sacramenti ex abſolutione ſacerdotis,& omnibus illis tribus actibus pęnitentis conſtare: quamuis non ex omnibus eadem rationẽ.Abſolutio enim,& Confeſſio, & aliquis dolor de peccatis,vt ſunt offenſa Dei,cum propoſito vitandi in poſterum (ſiue eiuſmodi dolor ſit reuerà Cõtritio perfecta, ſiue imperfecta, de quo infrà dicemus)ita conſtituunt ſubſtantiam huius Sacramenti, vt ſint etiam de illius *eſſentia* & veritate. Satisfactio autem à Sacerdote impoſita eſt de ſubſtantia huius Sacramenti tantùm,vt pars *integralis*, ſine qua proinde poteſt conſtare eſſentia. Ita declarat hoc rectè Sotus d.14.q.1.art.1. ex ſententia communi eorum Theologorum, quia abſolutè affirmant, ex omnib. his actibus conſtare Sacramentum Pœnitentiæ: Vt D.Thomas hic art.1. Alenſis 4.p.q.60. memb.2. Richardus in 4.d.16.artic.1.quæſt.1.&c.Caietanus hic artic.1.&c.

Fundamentum huius ſententiæ potiſſimum iam eſt, quòd in Concilio Florentino in Decreto Vnionis Armen ſimpliciter dicitur, *Formam* huius Sacramenti eſſe abſolutionem Sacerdotis;& actus pœnitẽtis,nempe Contritionem,Confeſſionem, & Satisfactionem,eſſe *quaſi materiam*. Quod idem reperitur in Tridentino ſeſſ.14.cap.3.& additur ibi, *pertinere eos omnes actus ad integritatem Sacramenti*.

Cùm autem dicuntur actus Pęnitentiæ eſſe *quaſi materia*;non hoc ita intelligendum eſt,quaſi propriè materia non ſint:ſed quia ſe ita habent in hoc Sacramento,ſicut *res externa* à Miniſtro adhiberi ſolita in alijs Sacramentis, vt aqua in Baptiſmo, Chriſma in Confirmatione,&c.ſicut bene hoc Sotus explicat loco citato,& etiam notat Catechiſmus Romanus.

Contritio autem in his Concilijs aliquantulum extenſo vocabulo intelligitur aliquis dolor de peccato propriè,vt peccatum contra Deum eſt,hoc eſt, vt eſt offenſa Dei,cum propoſito vitãdi, ſiue ille dolor ſit perfecta contritio,ſiue non, de quo infrà. Quare in Concilio Florentino tantummodò dicitur,ad hãc Contritionem pertinere. vt *doleat pęnitens de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero*, quod rurſus repetitur in Tridentino,ſeſſ.14.cap.4.

Ad *Primum* igitur argumentum primæ opinionis Scoti,reſpondeo,per actus etiam pęnitentis, vt ſubijciuntur quidem poteſtati Clauium, produci inſtrumentaliter gratiam,vt S.Thomas infrà q.86.art. vlt. docet,& Richardus in 4. diſt.16.art.1. q. 2. Sotus d. 14.q.1.art.1.Caietanus hic art.1. Quamuis verũ ſit, præcipuè in Sacerdotis abſolutione eſſe poſitã vim & efficaciam huius Sacramenti, vt à D. Thoma hic art.3.& etiam à Patribus Concilij Tridentini, ſeſſ. 14.cap.3.declaratur.

Item concedẽdum hic eſt,per Satisfactionem quidem, cum poſt acceptam in hoc Sacramento gratiã adhibeatur, non eodem modo effici eam ipſam gratiam,quo fit per abſolutionem & Confeſſionem pręſentem: ſed ea tantum ratione, quatenus abſolutio ſanè & confeſſio gratiam efficiunt cum reſpectu quodam & ordine ad Satisfactionem: quo ipſo, ſaltem moraliter concurrit etiam futura Satisfactio ad gratiæ collationem.Neq; verò hic obſtat, quod in alio cauſę genere ipſa viciſſim Satisfactio accipiat vim ſuam ab illa eadem gratia, quæ in Sacramento ipſo Confeſſionis acquiſita eſt, tanquam à principio videlicet ſuo effectiuo. Sunt enim res ſibi inuicem cauſſæ diuerſo modo,vt ẽt contingit in rebus naturalibus.

Ad *Secundum* reſpondetur,pęnitentiam internã, licet abſolutè quidem & per ſe non ſit ſenſibilis; eſſe tamen ſenſibilem,qua ratione per exteriorem Cõfeſſionem,tanquam per accuſationem quandam peccatorum, manifeſtatur. Idque ſatis eſt, ut una cum alijs actibus pęnitentis, poſſit conſtituere ſubſtantiã huius Sacramenti.

Ac ſanè Scotus,cum huiuſmodi pœnitentis actus, *partes* eſſe ipſius Sacramẽti negat, temerè loqui, vt nõ immeritò alij Theologi iudicãt.Et enim in Cap. *Ad abolendam* Extra de hæreticis. Sacramentũ iſtud vocatur etiam Sacramẽtum *Confeſſionis*. Et infrà ſuis locis uidebimus, omnes eiuſmodi actus fuiſſe iam olim in Eccleſia tanquam Pœnitentiæ partes uſurpatas,ſicut poſteriora Concilia magis explicauerunt.

Ad argumenta uerò ſecundæ opinionis Durandi; ſimiliter reſpondetur, Ad *Primum* iam dictum eſt, pœnitentiam internam eſſe *ſenſibilem*,ſaltem per accidens,quod ſatis eſt.

Ad *Secundum* reſpondeo, ſi quem,dum cõfitetur, non etiam pęniteat peccatorum; aut pœniteat quidem, ſed non ut ſunt offenſa Dei, cum propoſito vitandi;tum quidem Sacramentum fore nullum, atque adeò ne *informe* quidem Sacramentum eſſe dicẽdum, quatenus informe ſanè Confeſſionis Sacramentum à Theologis dici ſolet, cùm eſt illud quidẽ ualidum, ſed non fructuoſum: eò quòd obſtet effectus aliquis occultus ad peccatum mortale. Quæ omnia, cùm agemus infrà de Confeſſione informi, accuratius exponentur, ſecundùm doctrinam Theologorum ueriorem, quam aſſerit benè Sotus d.18. q.3.art.2.& 3.

Ad *Tertium* reſpondeo, nihil obſtare noſtræ aſſertioni, quòd ſine Satisfactione conſequente poſſit alioqui ueritas huius Sacramenti conſtare: inde enim non ſequitur, eam nullo modo pertinere ad ſubſtantiam huius Sacramenti, ſicut in illo argumento concludebatur; ſed non ita pertinere ad ſubſtantiam, tanquam ſit etiam de ueritate & eſſentia. Eſt autem nihilominus, quemadmodum diximus, ſubſtantiæ pars *integralis*. Vt manus v.g.eſt pars integralis ſubſtantiæ hominis, etiam ſi poſſit homo ſine manu conſiſtere.

Ex quibus intelligi poteſt,ſatis bene etiam appellari iſtud Sacramentum, *Pœnitentiæ* Sacramentum

quum & Confeſſionis quoque Sacramentum (vt Durandus vult) ſæpe nominetur, vt in dicto cap. *Ad abolendam.* Poſtquam enim non tantùm Confeſſio, ſed etiam pœnitentia interior pertinet ad eius ſubſtantiam, rectè ab utraque parte denominari poteſt. Vt Baptiſmus vocatur Sacramentum ablutionis, ab actu abluendi, qui eſt illius Sacramenti ſubſtantia tanquam materia.

Iam verò cum ex omnibus huiuſmodi actibus cõſtet ſubſtantia iſtius Sacramenti; QVAERIT præterea Sotus diſtinct. 14 quæſt. 1 art. 1. & multis verbis diſputat, an ipſum vocabulum, *Sacramentum Pœnitentiæ*, pro illis omnibus actibus Sacerdotis, & pœnitentis, ex æquo ſupponatur, id eſt, pro aggregato illorum: an verò pro ſolis actibus pœnitentis, connotando tantùm actum Sacerdotis, nempe Abſolutionem. Ac reſpondet iſto poſteriori modo, ſcilicet pro actibus tantùm pœnitentis ſupponi id uocabulum.

Probat: Quoniam eſt nomen quaſi rei cuiuſdam artificialis & accidentaliter compoſitæ, vt ſcamnũ, album, &c. Cuius generis nomina ſupponi dicuntur pro re, quæ in eiuſmodi compoſitis accidentalibus ſe habet vt materia; vt ſcamnum pro ligno, album pro ſubſtantia, quæ habet albedinem, &c.

Sed Quæſtio eſt tota de nomine, neq; ſatis pertinens ad Theologum. Nam ſi *ſupponi* vocabulum ſit, per illud rem ſignificari quomodocunque, vt apud Theologos ſæpe id uerbum accipitur; tunc quemadmodum vocabulum, *Sacramentum Pœnitentiæ*, ſignificat totum illud aggregatum actionum; ita dici poteſt, pro toto illo ſupponi. Si autem *ſupponi* ſit, ſignificari per uocabulum rem, non quomodocunque, ſed tanquam *ſubiectum* in aliqua rerum compoſitione; tunc verũ eſt, quod dicit Sotus.

Quod autem ad rem ipſam attinet, ſatis eſt ſcire, ex omnibus illis actibus Sacramenti ſubſtantiã conſtare, ſicut compoſitum illud, quod dicimus album, re ipſa quidem non ſolùm ex *ſubiecto* conſtat, ſed etiam ex forma albedinis. Et hæc de primo huius Quæſtionis puncto.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam ſit huius Sacramenti Materia.

D. Thom. artic. 2.

DECLARANDA eſt deinceps in hoc & duobus ſequentibus Punctis magis diſtinctè huius Sacramenti *ſubſtantia*; exponendo videlicet, tum Materiam, tum Formam eius: atque etiam diſcutiendo, Num aliquid aliud præter Materiam & formam pertineat ad illius ſubſtantiam.

Et MATERIA quidem *proxima* iſtius Sacramenti ſunt actus illi pœnitentis, vt in Concilio Florentino, & Tridentino præced. punct. citatis declaratum eſt. *Remota* autem materia huius Sacramenti dicuntur ipſa etiam peccata, quorum eſt pœnitentia, vt D. Thomas hic articulo ſecundo, & alij omnes Theologi docent. Quod tamen ita intelligi debet, vt remota materia dicantur in propoſito eſſe peccata, non ſicut materia *ex Qua*, ſed ſicut *circa Quam* deſtruendam & abolendam verſantur illi actus pœnitentis, ut D. Thomas declarat.

Cæterùm cùm peccata latè pateant, explicandũ eſt, Quænam PECCATA hoc loco dicantur materia *remota* Sacramenti Pœnitentiæ. Eſt enim aliud peccatum *Originale*: aliud *actuale*, idque vel mortale, vel veniale, quod & ante & poſt Baptiſmum com-

A mittitur. Cùm autem eatenus peccata hic dicantur materia remota, quatenus circa illa pœnitentis actus verſantur; ac rurſus Sacramentum iſtud non niſi poſt Baptiſmum vſurpari poſſit; generatim dicendum eſt, ea omnia & ſola peccata eſſe huius Sacramenti materiam remotam, quæ & poſt Baptiſmum committuntur, & quorum pœnitentia propriè (hoc eſt, dolor de malo propria uoluntate commiſſo) debet aut poteſt eſſe.

Hinc fit, ut duplici de cauſſa peccatum ORIGINALE non ſit materia huius Sacramenti remota. Primò, Quia non contrahitur poſt Baptiſmum; ſed per illum deletur. Secundò. Quia neque contrahitur *propria* voluntate, ut notauit etiam D. Thomas

B art. 2. ad 3.

Quòd ſi Pœnitentia minùs propriè ſumatur, pro qualicunque uidelicet præteriti mali deteſtatione, ſic rectè D. Thom. ibi docet, poſſe de peccato Originali eſſe pœnitentiam, vt etiam loquitur Auguſtinus, vel quiſquis eſt ille author, libro de vera & falſa pœnitentia, cap. 8. & lib. de pœnitentiæ medicina, cap. 2. Qui rationem quoque ibi reddit, ob quã eos etiam, quibus peccatum Originale in Baptiſmo remiſſum eſt, pœnitere illius poſſit: Quia ſcilicet, ſecundum ipſius effectus, nempe concupiſcentiam, &c. impedimento eſſe poteſt, quò minùs conſequamur gloriam, corpore videlicet animam aggrauante, &c.

C Atque eandem doctrinam poſuit D. Thomas in 4. d. 16. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 2. vbi dicit, non modò poſſe, ſed etiam debere iſto modo pœnitentiam haberi de peccato originali. Quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi talis pœnitentia ſit neceſſaria, ut remittatur peccatum originale: aut etiã eius pœnitentiæ exercitium abſolutè ſit præceptum; Nõ enim eſt. In qua re probanda ſuperuacaneè laborare videtur Ioannes Medina in Codice ſuo de Pœnitentia, tract. 1. q. 3. Sed vult D. Thomas, neceſſariò eſſe ſic pœnitendum de Originali, ſaltem neceſſitate quoad actus *ſpecificationem*, id eſt, neminem poſſe voluntate ſua approbare malum illud peccati Originalis; ſed ſi alterutrum actum erga illud elicere ve

D lit, neceſſariò debere deteſtari & improbare, non autem approbare, quod ueriſſimum eſt.

Nec valet aliquid, quod præterea contra S. Thomam obijcit Ioan. Medina, conſequens inde eſſe, ꝙ poſſit nos ac debeat ſimiliter pœnitere iſtius vitæ, quatenus etiam impedimento nobis eſt, quò minùs ad beatitudinem perueniamus, dum in ea videlicet vita manemus. Cùm enim Auguſtinus & D. Thomas aiunt, pœnitere nos poſſe ac debere peccati Originalis, ut eſt impedimentum conſecutionis gloriæ: non hoc intelligunt ea ratione ſolùm, quatenus per ſuos *effectus* nos retardat à beatitudine; ſed imprimis, quatenus poteſt nobis occaſio eſſe, eam *ſimpliciter amittendi*, ſi prauam inclinationem concupi-

E ſcentiæ ſequamur. Hoc autem modo non ita propriè ac directè ipſa *vita* impedimentum abſolutè dici poteſt conſequendæ beatitudinis: quin potiùs ipſa etiam eſt vnum quoddam medium diuinitùs nobis prouiſum, vt ad æternam beatitudinem perueni re poſſimus.

Peccata porrò VENIALIA licet ſine pœnitentia remitti poſſint, tamen quia propria uoluntate, & etiam poſt Baptiſmum committuntur, materia eſſe poſſunt remota huius Sacramenti, ut infrà in materia de Confeſſione magis declarabitur. Etſi principaliter quidem hoc Sacramentum non eſt ad remiſſionem venialium, ſed mortalium inſtitutum, vt D. Thom. hic artic. 2. ad tertium docet.

PVN-

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam ſit huius Sacramenti Forma.

D. Thom. artic. 3.

FORMA huius Sacramenti conſiſtit in illis verbis Sacerdotis, *Ego te abſoluo*: in quibus tamen verbis tantummodò illa duo ſunt de eſſentia, *Te* & *Abſoluo*, vt Sotus d. 14. q. 1. art. 3. ex communi ſententia declarat. Nam tantundem ſignificabis, ſi dicas, *Abſoluo*, ac ſi dixeris, *Ego abſoluo*.

Probatur autem eam eſſe Formam, PRIMO: Quia forma vniuſcuiuſq; Sacramenti in ijs verbis cōſiſtit, quæ vel vi ſua, vel ex accommodatione & vſu ſignificant proprium effectum Sacramenti. Sed illa verba ſaltem ex accommodatione & vſu ſignificant proprium effectum Sacramenti pœnitentiæ. Ergo, &c.

Maior patet ex dictis ſuprà diſputat. 3. q. 1. p. 2. & ſequitur ex duabus propoſitionibus, quæ ſunt certæ & extra controuerſiam. Vna eſt, Sacramenta conſtare ex rebus aliquibus vt materia, & verbis vt forma; id eſt, ſignificationem cuiuſq; Sacramenti, tum in rebus, tum in verbis aliquibus inſtitutam eſſe: vt ſuprà ſuo loco iam citato docuimus. Altera eſt, Sacramenta, vt ex verbis & rebus conſtant, eſſe ſigna *efficacia*, hoc eſt, per verba & res illud ipſum ſignificari, quod fit in vſu Sacramenti, ut ſuprà diſputatione tertia, quæſt. 1. pun. 1. & q. 3. p. 1. probatum eſt. Minor autē probatur. Quia effectus proprius huius Sacramenti eſt remiſſio & liberatio à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis: Hunc autem effectum ſignificant illa uerba Sacerdotis, hoc ipſo quòd ab eo proferuntur poſt factam à pœnitente confeſſionem eorum peccatorū, quæ poſt Baptiſmum ſunt commiſſa.

SECVNDO probatur. Nam ſicut Chriſtus miniſterium Baptiſmi ſignificauit illis uerbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Matth. 28. ita miniſterium Sacramenti Pœnitentiæ illis: *Quæcunque ſolueritis, &c.* Matth. 18. Sed quia Chriſtus miniſterium Baptiſmi ita ſignificauit, rectè colligitur, illa uerba, Baptizo te, &c. eſſe Formam Baptiſmi. Ergo pari ratione rectè colligimus, Formam huius Sacramēti eſſe illam: *Abſoluo vel ſoluo te, &c.*

TERTIO, ita Eccleſiæ docet traditio & uſus, de cuius initio minimè conſtat. vt meritò proinde hanc eſſe Formam huius Sacramenti, definitum ſit in Concilio Florentino, & Tridentino ſeſſ. 14. capite 3. Denique cur ea uerba rectè dicantur *Forma*, optimè D. Thomas hic art. 3. declarat. Et eſt ad eam rem hæc etiam ratio notanda. Cùm ſignificatio Sacramenti ſit communis Formæ & Materiæ illius; hæc eſt differentia Formæ & Materiæ in ſignificando, quòd materia minus diſtinctè effectum ipſum Sacramenti ſignificat, forma magis diſtinctè. Vt ablutio, quæ eſt materia in Baptiſmo, minùs clarè ipſa ſignificat abſolutionem interiorem animæ à peccatis; clarius id faciunt illa uerba, *Ego te baptizo, &c.* quæ proinde rectè dicuntur Forma, reſpectu illius ablutionis, eò qđ determinant quaſi illius ablutionis ſignificationem, ut non niſi ad illam interiorem animi ablutionem referatur. Sic in propoſito, pœnitentis actus minùs diſtinctè (nempe proportione tantum quadam & ordinis analogiâ) ſignificant effectum huius Sacramenti, ſcilicet liberationem animi à peccatis: quatenus contritio peccatorum, & eorum confeſſio, & Satisfactio pro illis, eò nimirum pertinent, ut deſtruatur tandem atque aboleatur penitùs peccatum. Verba autem illa Sacerdotis, *Abſoluo te*, longè diA ſtinctiùs & clariùs ſignificant hanc abolitionem peccatorum. Eſt enim tantundem id dicere, ac ſi apertè diceretur, te *libero* à peccatis. Imò quod ad rem ipſam & effectum attinet, ſignificantiùs id indicatur per illa uerba: Ego te *abſoluo*, eò quòd magis his uerbis declaratur magnitudo beneficij, quod in peccatorem ea ratione confertur. Significatur enim, eum non utcunque peccatis ſubiectum fuiſſe; ſed ita illis conſtrictum, ut uinculis, à quibus ſine ſingulari Dei gratia ſolui nequerit; iuxta illud Prouerb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum quiſque conſtringitur*: Itemque illud Iſaiæ 58. *Diſſolue colligationes impietatis*. Cùm itaque verba illa Sacerdotis longè clariùs ſignificent effectum huius Sacramenti, B quàm ipſi actus pœnitentis, atque adeò eiuſmodi actuum ſignificationem determinent; rectè dicuntur in hoc Sacramento eſſe *Forma* talium actuum, tanquam eiuſdem Sacramenti materiæ.

Neque uerò refert, quod attinet quidem ad ueritatem Sacramenti, quibuſnam uerbis hanc ipſam ſententiam ſignifices; modò eam certè ſignifices. Quod patet ex doctrina generatim ſuprà de Formis Sacramentorum tradita diſp. 3. de Sacramentis in genere, quæſt. 1. puncto 2. Itaque rectè Caietanus hic, art. 3. & Sotus diſtinct. 14. quæſt. 1. art. 3. & alij concedunt, ualidum fore iſtud Sacramentū, etiamſi Sacerdos dicat: *Remitto tibi peccata*: quia tantundem id ſignificat. Et eo etiam uerbo Chriſtus ipſe uſus eſt, Ioann. C 20. Quanquam conuenientiùs dicitur: *Ego te abſoluo*, ut Diuus Thomas declarat articulo tertio, & apparet ex dictis. Item ualeret Sacramentum, ſi Sacerdos diceret, *Sacramentum abſolutionis tibi impendo*, ut docent Diuus Thomas hic artic. 3. ad ultimum, & Sotus ubi ſuprà, & Caietanus hic artic. 3. qui hoc rectè declarat. Significat enim, quod ad rem attinet, hoc tantundem.

Eſſet tamen peccatum, his modis mutare uerba Formæ: quamuis nō ex genere ſuo mortale, ut rectè cenſet Sotus diſt. 14. q. 1. art. 3. Poſſet autem eſſe mortale, ratione alicuius ſcandali. vt ſi putaret pœnitens, inquit Sotus, ſe non uerè abſolui.

Porrò hac doctrinæ explicatione poſita, facilè cōfutantur aliquæ FALSAE opiniones de huius D Sacramenti Forma. PRIMA eſt Abulenſis, qui in 1. part. ſui Defenſorij, capit. 6. ſimpliciter negat, uerbo *Abſoluendi*, propriè ſignificari id, quod fit in hoc Sacramento, nempe remiſſionem peccatorum quoad culpam, aut etiam quoad pœnam. Probat. Quoniam peccata non ſunt uincula propriè, ſiquidem nihil ſunt poſitiuè, & tranſeunt actu: neque etiam pœna tollitur in miniſterio huius Sacramenti, cùm nondum illa ſit, ſed tantum ſit futura. Quare dicit, non à culpa, vel à pœna; ſed à ſolo *reatu* pœnæ, hoc eſt, ab obligatione ad illam dici poſſe hominem abſolui.

Sotus in 4. diſt. 14. q. 1. ar. 3. dicit, Abulēſem hac in E parte uſque adeò uoluiſſe exactè uſurpare uocabulum abſoluendi, *vt neſciam*, inquit, *an quiſpiam expuerit ſanguinis*. Argumentum autem illius contra Abulēſem eſt, quòd cùm Eccleſia utatur hac Forma, eamque in Concilio Florentino comprobauerit, & ſit ſumpta ex Euangelio, non licet, inquit, de eius proprietate hæſitare.

Et certè, ſi cū dixit Abulenſis, non propriè ſignificari eo uerbo effectū huius Sacramenti, uoluit etiā indicare (ut uidetur) eo ipſo non ſatis ſignificari *ōc & cōmodè*, audiendus nō eſt. Quamuis enim in modo ita ſignificandi aliqua metaphora uſurpetur; tamen effectus ipſe remiſſionis peccatorum, quod ad rem attinet cōmodiſſimè & ſignificantiſſimè eo uocabu-

lo

lo declaretur, ut antea expoſuimus. Atque hoc quidem rectè confirmat Sotus authoritate Eccleſiæ & Euangelij.

Neque argumentum Abulenſis plus probat, quā quòd aliqua metaphora per id uocabulum uſurpetur in *modo* ſignificandi hunc Sacramenti effectum. Quod nemo negat, ſicut neque negari etiam poteſt, quin peccata metaphoricè tantum appellentur *vincula*.

Videtur etiam Abulenſis non ſatis conſideraiſſe, quemadmodum culpa etiam habitualiter manet poſt actum prauum à qua proinde uerè abſoluitur, & liberatur peccator. Item neque quid ſignificet illud, quod dici ſolet, aliquem abſolui etiam à *pœna*. Non enim eſt ſenſus, liberari a pœna, quam nōdum luit; ſed à *reatu* certè & ab obligatione ad pœnam: ſicut bene Sotus notat, & ipſe Abulenſis concedit. Nam & Iudex ſæcularis v.g. dicitur Reum à pęna in Iudicio abſoluere hoc ipſo, quòd illum à *reatu & obligatione* incurrendæ pęnæ liberat, quam tamen nondum incurrerat.

Secvnda opinio fuit cuiuſdam Theologi, aduerſus quem D. Thomas compoſuit opuſculum 22. Is aiebat, Formam debere eſſe deprecatoriam hoc modo: *Abſoluat te Deus*, ſicut etiam eſt Forma Extremæ vnctionis; *Indulgeat tibi Deus, &c.*

Sed hanc opinionem D. Thomas in illo opuſculo appellat præſumptuoſam & temerariam; Imò etiam erroneā dici poteſt. Nam effectus Sacramenti, atque adeò actus Miniſtri, tali forma uerborum debet ſignificari, qualis ex Scriptura & vſu Eccleſię habetur. Talis autem eſt in propoſito illa, quæ continetur modo Indicatiuo; *Ego te abſoluo*; non autem deprecatiuo: Ait enim Chriſtus; *Quæcunque ſolueritis, &c. & quorum remiſeritis peccata, &c.*

De Forma autē Extremæ vnctionis alia ratio eſt, vt D. Thomas in illo opuſculo reſpondet. Etenim ex loco Iacobi 5. *Et oratio fidei ſaluabit infirmum, &c.* apparet, Chriſtum noluiſſe, ut deprecatorio modo ſignificaret Miniſter effectum eius Sacramenti Accedit, quòd tota hæc ratio Sacramentorum, ex inſtitutione & voluntate Chriſti dependet; quam nobis ſanè declarat traditio & vſus Eccleſiæ.

Concedit autem Sotus d. 14 q. 1 art. 3. ſub finem, valituram Formam huius Sacramenti, ſi modo quidem non deprecatiuo, ſed *imperatiuo* vteretur Sacerdos, inquiens; *Abſoluaris à me.* Nam quòd modus hic imperatiuus quoad Formæ prolationem, tātundem in re, quantum indicatiuus valeat; ex vſu Græcorum colligitur, qui quidem ab Eccleſia cenſentur uerè baptizare, quamuis dicant, *Baptizetur* ſeruus Chriſti, ut ſuprà diſput. 4. de Baptiſmo, quæſt. 1. uidimus.

Tertia opinio, niſi potiùs error dici debeat, eſt Magiſtri ſententia in 4. diſt. 18. uerbis illis Formæ, Ego te abſoluo, nequaquam ſignificari, quòd *ipſe Sacerdos abſoluat* à peccatis, aut remittat peccata; Sed ſenſum eſſe, Ego te à peccatis diuinitùs abſolutum eſſe *oſtendo*: Quare cenſet, efficaciter quidem nunquam à Sacerdote pęnitentem abſolui, niſi prius fuerit beneficio veræ contritionis abſolutus à Deo. Tūc enim ſolum efficaciter & reipſa oſtenditur abſolutus, quod Magiſtri opinione, eſt abſoluere.

Probat Primo; Quia ſolus Deus eſt, qui poteſt remittere peccata. Iſaiæ 43. *Ego ipſe deleo iniquitates & peccata populi.* Et Ambroſius, vt refertur diſt. 3. de Pœnitentia, Can. *Verbum Dei*, ita dicit; *Verbum Dei dimittit peccata, Sacerdos eſt Iudex. Sacerdos quidem officium ſuum exhibet, ſed nullius poteſtatis iura exercet.* Et Auguſtinus in illud Ioan. 1. *Ecce Agnus* A *Dei, &c. Nemo*, inquit, *tollit peccata, niſi ſolus Deus.*

Secvndo Nam Euangelici Sacerdotes ita remittunt aut retinent peccata, ſicut olim Sacerdotes legales *mundabant*, vel non mundabant à lepra, inquit Magiſter. Sed illi tantum mundabant oſtendendo, ſeu iudicando eſſe mundos, aut non mundos. Ergo pari ratione Sacerdotes Euangelici. Maiorem confirmat Magiſter verbis D. Hieronymi lib. 3. Commen. in Matth vbi ſuper illa verba Matth. 16. *Quodcunque ligaueris, &c.* ita inquit: *Epiſcopi & Presbyteri quidam, non intelligentes hunc locum, aliquid ſumunt de ſupercilio Phariſæorum, vt damnare innoxios, vel ſoluere ſe putent noxios; cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur. In Le-* B *uitico ſe oſtendere Sacerdotibus iubentur leproſi, quos illi non faciunt leproſos vel mundos; ſed diſcernunt, qui mundi & immundi ſunt: ita & hic oſtenditur, quòd non ſemper ſequitur Deus Eccleſiæ iudicium, quæ per ſubreptionem & ignorantiam interdum iudicat: Deus autem ſemper iudicat ſecundum veritatem. Et in retinendis uel remittendis culpis id iuris habent Euangelici Sacerdotes, quod olim habebant ſub lege legales in curandis leproſis. Hi ergo peccata remittunt vel detinent, dum dimiſſa vel retenta iudicant & oſtendunt: ponunt enim Sacerdotes nomen Domini ſuper filios Iſrael, ſed ipſe benedixit.* vt legitur Num 6. Hactenus Hieronymus à Magiſtro citatus.

Hæc opinio, quod attinet ad remiſſionem *quoad* C *culpam*, defenditur ab Halenſi 4. p. q. 80 memb. 1. & Bonauentura diſtinct. 18. parte prima artic. ſecund. quæſt. 1. Et eam etiam auidè arripiunt hæretici, negantes eiuſmodi aliquam poteſtatem Clauium, qua ipſi Sacerdotes verè remittant peccata. Quanquam nō ſuffragatur illis quidem omnino Magiſter, quippe qui nihilominus concedit Sacerdotibus eiuſmodi poteſtatem Clauium, quæ per modum *iudicij*, cognito in ſpecie per Confeſſionem ſtatu peccatoris, exerceri debeat.

Reijcitur autem meritò iſta ſententia Magiſtri ab omnibus alijs Theologis, quippe quæ pugnat reuerà cum ipſa Scriptura & authoritate ſanctorum Patrum, adeoque etiam ipſius Hieronymi, quem Magi- D ſter non rectè intellexit, vt poſtea uidebimus: Probatur igitur, Sacerdotem ipſum verè, vt cauſam inſtrumentalem, per Sacramenti miniſterium, remittere culpam, idque propriè per formam ſignificari. Primo ex Scripturæ verbis Matth 18 & Ioan. 20. *Quæcunque ſolueritis, &c.* Et: *Quorum remiſeritis, &c.* quæ propriè & ſimpliciter ita, vt ſonant, intelligi debent, cum nullum inde ſequatur incommodum. Etſi enim ipſe Sacerdos impendat beneficium gratiæ & remiſſionis peccatorum; tamen hoc non facit niſi vt Dei inſtrumentum, atque vt Chriſti miniſter, cuius perſonam gerit. Quod ipſum potius illuſtrat Chriſti gratiam, iuxta illud Apoſtoli. 2. Corinth. 2. *Si quid donaui, in perſona Chriſti do-* E *naui.*

Secvndo. Quoniam ſi interpretationem illam Magiſtri admittamus; manifeſta erit abuſio illorum vocabulorum Formæ, Ego te *abſoluo*; neque credendum eſt, Eccleſiam in Sacramenti forma vſque adeò vocabulis abuti.

Tertio, ita etiam ſecundum proprietatem verborum Scripturæ definitum eſt in Concilio Conſtātienſi ſub finem, vbi hæreticum cenſet Martinus V. eum, qui negat: *Sacerdotem verè abſoluere.* Item in Concilio Florentino, ubi dicitur, *Abſolutionem a peccatis eſſe effectum huius Sacramēti.* Et in Trid. ſeſ. 4. cap. 3. & 6. vbi ſic dicitur: *Quamuis abſolutio Sacerdotis, alieni beneficij ſit diſpenſatio, tamen non eſt ſolùm*

nudum

nudum miniſterium, uel annunciandi Euangelium, uel declarandi remiſſa eſſe peccata; ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo velut a Iudice, ſententia pronunciatur.

QVARTO. Eam etiam vim fuiſſe illorum Chriſti verborum, intellexerunt ſancti Patres. Hilarius enim can. 16. in Matth. & Cyprianus lib. 1. epiſtol. epiſt. 2. ad Cornelium, ſic interpretantur traditam eſſe eam poteſtatem Sacerdotibus, vt *prius* quidem (ſaltem na tura, tanquam inſtrumenta) abſoluant illi à peccatis, & ea remittant in terris, quàm Deus in cœlo. Quod rectè colligunt ex illis Chriſti verbis: *Quæcunque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlo*, id eſt, ſoluentur etiam in cœlo. Cum qua ſententia nullo modo congruere poteſt illa interpretatio Magiſtri: quippe cùm ponat priùs omnibus modis hominem abſolutum diuinitùs eſſe à peccatis, ac tum demùm declarari tantùm à Miniſtro, quòd ſit abſolutus. Atque eodem illo argumento, quo Cyprianus, Diuus etiam Bernardus ſermone in die Petri & Pauli; & eius æqualis Hugo Victorinus lib. 2. de Sacramentis, par 14. ca. 8. eleganter concludunt, ſententiam Petri peccata remittentis, *præcedere* ſententiam in cœlis.

Item D. Chryſoſtomus lib. 3. de dignitate Sacerdotali, apertè teſtatur, quòd *ſicut filius hominis verè remiſit peccata* paralytico, inquiens: *Vt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; ita hanc eandem poteſtatem transfudit in Sacerdotes, quos miſit ipſe, ſicut miſerat eum Pater*, Ioan. 20.

Atque in eandem planè ſententiam loquitur D. Ambroſius lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. & 7. & lib. 2. cap. 2. Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 9. & q. 33. ſuper Numeros, & in Pſalm. 101. concione 2. Hieronymus ad Hedibiam, q. 9. Cyrillus lib. 12. in Ioann. cap. 55. ſub finem. Leo epiſt. 91. (alias 89) vbi ægrotis, qui teſtimonium habent, quòd pœnitentiæ remedium petiuerint, etiamſi non ampliùs ſui compotes ſint, docet Leo poſſe à Sacerdote impẽdi beneficiũ remiſſionis peccatorũ. Item Beda in ca. 5. Lucæ.

Porrò cùm aſſerimus, Sacerdotem ipſum peccata remittere, & ab illis verè abſoluere, idque ſignificari per formam: intelligendum hoc eſt, *quantum eſt quidem ex parte ipſius Sacramenti*, atque etiam miniſterij, quo Sacerdos fungitur, vt rectè declarat Caietanus hic artic. 3. ad vltimum, & etiam D. Auguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 9. vbi ea ratione, ſcilicet quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti & miniſterij, aſſerit in vſu Pœnitentiæ *non dubitari, quin per Claues*, inquit, *regni cœlorum fiat remiſſio peccatorũ.*

Ex quo intelligitur, veram eſſe hanc Formam abſolutionis etiam tunc, cùm in præſentia quidem & *actu* non remittuntur pœnitenti per abſolutionem peccata. Quod accidit, quando vel ante abſolutionem eſt ille iam conſecutus gratiam per Contritionem perfectam; vel certè obſtat ei aliquid, quò minùs illam per abſolutionem conſequatur. Vt ſi affectum habeat ad aliquod peccatum occultum, aut confiteatur ſine vllo dolore, aut non integrè; tum dicimus, veram nihilominus & certam eſſe abſolutionis Formam. Nam tunc etiam verum eſt, Sacerdotem abſoluere, *quantum eſt quidem ex parte ſui miniſterij*, atque etiam Sacramenti.

Qua ſanè explicatione etiam Magiſter, vt ſuã opinionẽ defenderet, opus habuit. Dicit enim Sacerdos, *Ego te abſoluo*, ẽt tunc, cùm à Deo pœnitens non abſoluitur, obſtante nimirum aliquo peccato occulto, vel deficiente neceſſaria diſpoſitione. Quare licet Magiſtro concederemus, uerborum illorum ſenſum eſſe; Ego te *oſtendo à Deo abſolutum*; neceſſe tamen eſt, ut hoc intelligatur, *quantum eſt quidem ex parte miniſterij & Sacramenti*, alioquin falſo idipſum etiam diceret tum, cum reuera accidit, vt pœnitens non ſit abſolutus à Deo.

Sic etiam eadem explicatione ſectarij indigent, vt defendant, verè ac certo ſe *annunciare* remiſſionem peccatorum, in miniſterio illo ſuo priuatæ abſolutionis, etiam tunc, cum non conſequitur pœnitens remiſſionem peccatorũ, obſtante videlicet aliqua animi fictione. Vt ſi non verè doleat, vel nõ credat, &c.

Atque ex hac rurſus doctrinæ explicatione, quæ vera & communis eſt, conſequitur, Sacramenta, adeoque Formas Sacramentorum, licet illud totum, quod in illorum miniſterio fit, ſignificent; non tamẽ illud ſignificare omni modo & reſpectu, hoc eſt, nõ etiam vt *actu* ponitur talis effectus in re, atque adeo vt omnibus circumſtantijs vndequaque conſideratis exiſtit. Ita enim ſæpe accideret, vt ſignificatio Sacramentalis eſſet falſa, nempe cum aliquid obſtat ex parte percipientis, quo minus Sacramentum in eo ſit actu efficax. Ac tunc ſanè alterum eſſet concedendum è duobus, quorum vtrunque eſt incommodum & abſurdum: nempe aut Sacramentum nunquam eſſe validum, cum eſt *infructuoſum*, id eſt, actu inefficax (quod nullo modo dici debet) aut eſſe aliquando validum Sacramentum, ſine ſignificatione vera, quod minimè etiam videtur probabile, cum non informis aut determinate falſa, ſed vera ſignificatio, ut uera, conſtituat eſſentiam Sacramenti.

Intelligendum eſt igitur, per Sacramenta, eorumque formas, totum quidem effectum Sacramentalẽ ſecundum ſe & ſimpliciter ſignificari; ſed tamen non vt actu exiſtit, aut recipitur in percipiente Sacramentum; ſed vt habet ordinem ad miniſtrum & Sacramẽtum; ſeu quod idem eſt, vt *exit a miniſtro*, quantum eſt ex parte *miniſterij*, vt breuiter & ſubtiliter notauit Caietanus in hac quæſt art. 3. Atq; eatenus quidem ſemper certo ac infallibiliter ſignificat Sacerdos pœnitentem abſolui à peccatis, vt etiam D. Thomas hic art. 3. ad vltimum docet ex Auguſtino lib. 2. de adulterinis coniug. c. 9. cuius verba paulo ante recitauimus.

Quibus ita explicatis, ad PRIMVM argumentum Magiſtri reſpondemus, illius generis teſtimonijs tãtummodo probari, quòd à ſolo Deo peccata remittantur per authoritatẽ cauſſæ *principalis*, vt D. Thomas rectè reſpondet hic art. 3. ad 3. Id tamen non impedit, quo minus per miniſterium peccata etiam remittantur à Sacerdote, tanquam ab *inſtrumento* Dei. Ipſe enim Deus eſt qui remittit, cum ita remittit Sacerdos. Quod rectè intellexit venerabilis BEDA, cum in cap. 5. Lucæ, in illam ſententiam Phariſæorum: *Quis poteſt peccata remittere, niſi ſolus Deus?* ita inquit: *Verum dicunt Phariſæi, quia nemo peccata dimittere, niſi Deus poteſt, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit poteſtatem.* Hactenus Beda.

Et explicat hoc idem Sotus d. 14. q. 1. art. 3. accommodato exemplo. Si enim dicas: *Solus faber tractat fabrilia*, non ideo negas, quin id faciat per artis inſtrumenta: ita licet ſolus Deus dicatur remittere peccata, non idcirco excluduntur ab eiuſmodi opere Dei inſtrumenta.

Ad SECVNDVM argumentũ reſpondeo, rationem miniſterij Sacerdotum Euangelicorum, partim eſſe ſimilem, partim diſſimilem miniſterio Sacerdotum legalium, quod attinebat ad emundationem illam legalem leproſorum. In illo enim legali miniſterio duo erant: PRIMVM, quod Sacerdotes ipſi quidem non poterant *arbitratu ſuo* pronunciare mundos, legaliterque ab eiuſmodi immunditia abſoluere eos, quos vellent; ſed eos tantum, qui *reuera* iam eſſent mundati diuino beneficio. ALTERVM, quòd eos, qui

reuera

reuerâ Dei beneficio mundabantur, nequaquam ipſi A etiam Sacerdotes reipſa mundabant, ſed antè tantùm mundatos *pronunciabant* mundos eſſe, eaque ratione liberabant à legali immunditia.

In Primo quidem eſt ſimilitudo miniſterij Euangelici & illius miniſterij legalis, quatenus uidelicet efficacia miniſterij ex nutu ipſius Dei & diſpoſitione ipſa hominis; non autem ex nutu miniſtri pendet. Nequaquam enim eſt in arbitrio Sacerdotis poſitū, quoslibet, etiā indiſpoſitos, reipſa abſoluere; ſed eos tantùm, qui uidentur idonei, vt à Deo abſoluantur, concurrente etiam legitimo miniſterio Clauium. Atque hoc eſt tantùm, quod diſputat D. Hieronymus in eo loco, quem Magiſter citat, vt euidenter colligi poteſt ex eiuſdem Hieronymi verbis, ſuprà recitatis. B

In Altero autem nequaquam eſt ſimilitudo. Quinimò *ordine* quodam inſtrumenti præcedit ſententia Sacerdotis in terra ſoluentis, ſententiā in cœlis, vt ex Patrū doctrina paulò ſuperius declarauimus. Et certè D. Chryſoſt. lib. 3. de dignitate Sacerdotali eleganter diſputat, ita miniſteriū Euangelicorū Sacerdotum antecellere miniſterio legaliū, ſicut Sacramenta Euangelicā præſtant illis Sacramentis veteribus.

2. Atque ex hac explicatione intelligi poteſt, quo etiam pertineat ſententia D. Cypriani, qui li. 4. epiſt. epiſt. 2. dicit, Dñm aliquando *emendare ſeruorum ſuorum ſententiam*. Et lib. 1. epiſt. epiſt. 3. *Plerumque pacem à non veris Presbyteris uerbis fallacibus annunciari*. Intelligenda enim hæc & ſimilia ſunt, quando ſua poteſtate & miniſterio, ſecus q̃ oportet, vtuntur Sacerdotes. Alioqui ſi rectè illa vtātur, nihil de illorū miniſterij efficacia dubitandū eſſe putauit Cyprianus. Quinimò in ſer. de Baptiſmo Chriſti expreſsè dicit; *omnis bonitatis authorem manum apponere viſibilibus Sacramentis & conſecrationibus* ut miniſteriū nimirum ſit efficax.

In quam ſententiam D. Leo epiſt. 91. ad Theodorum epiſc. Forojulienſem: *Operi*, inquit, *reconciliationis ſaluator interuenit, nec unquàm ab his abeſt, quæ miniſtris ſuis exequenda commiſit*. Et Chryſoſtomus lib. 3. de dignitate ſacerdotali: *Sententiam*, inquit, *ſeruorum ſuorum Dominus ipſe corroborat*. Hęc aduerſus opinionem Magiſtri ob eam rem paulò fuſiùs diſputare volui, quoniam ualent etiam contra hæreticos Sectariorum, qui negant, ueram & realem poteſtatem Clauium; quorum argumentis ſup. ferè p. 1. reſpōſum eſt, cùm Aſſertionem huius Sacramenti confirmaremus.

Qvarta opinio etiam falſa circa ſignificationem formæ huius Sacramenti, fuit aliquorum, quos Magiſter in 4. d. 18. commemorat; nempe uerbis illis ſignificari remiſſionem tantum *pœnæ æternæ*, à qua ſola proinde abſoluant reuerâ Sacerdotes, cum Deus ſolus abſoluerit ab ipſa culpa. Quam opinionem uidentur Halenſis, & Bonauentura ubi ſuprà ſecuti. Atque in huius rei ſymbolum authores illi, ut Magiſter meminit, aiebant, Chriſtum poſteaquam Lazarum ipſe ſolus ad uitam reuocaſſet, Apoſtolis eum tradidiſſe, vt ipſum iam alioqui viuum, ſed tamen ligatum ſoluerent. Sic aiebant, ſolum Deum gratiæ vitam, remiſſa culpa, reſtituere; miniſtros autem deinde tollere vinculum reatus æternæ pœnæ.

E

Sed hæc etiā opinio ab omnibus alijs Theologis meritò repudiatur. *Primò*, Quoniam verba Formę ſic ab Eccleſia in miniſterio vſurpantur, ſicut à Chriſto uſurpata ſunt, cùm poteſtatem eius miniſterij tradere, inquiens: *Quæcunque ſolueritis*. Et: *Quorum remiſeritis, &c.* At uerba iſta Chriſti ſimpliciter & abſolutè ſonant remiſſionem à peccatis, etiam quoad culpam; in qua propriè & eſſentialiter peccatum conſiſtit. Ergo eam quoque uim habent in abſolutionis forma; & cōſequenter à culpa etiam abſoluunt Sacerdotes.

Deinde non ſatis illud intelligibile eſt, quòd dixerunt Theologi illi à Deo ſolo tolli culpam; & tamen adhuc manere reatum æternæ pœnæ, à quo per miniſterium poſtea homines ſoluerentur. Qui enim in gratiam Dei, dimiſſa culpa, receptus eſt, is ſecundùm legem quidem ordinariam nequaquam eſt obnoxius pœnæ æternæ: ſiquidem *nihil eſt damnationis ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu*, inquit Apoſtolus ad Ro. 8.

Tertiò, in hoc etiam peccat illa ſententia, ſicut etiā opinio Magiſtri, quòd ponit, hominem iam debere eſſe in gratia, quando beneficium abſolutionis à Sacerdote accepturus eſt. Id quod falſum eſt; ut rectè inter cæteros oſtendit Sotus dist. 14. q. 1. art. 3. Nam poteſt obſtare aliquis affectus occultus ad peccatum, uel etiam imperfectio Contritionis, cùm non eſt tanta, ut ſine Sacramento alioqui gratiam conciliare ipſa poſſit; de quo infrà ſuis locis dicemus.

Poſtremò ualent etiam contra hanc quartam opinionem, teſtimonia Patrum antè citata aduerſus Magiſtrum, ex quibus cōſtat, ita remitti peccata per miniſterium à Sacerdotibus, ſicut remittebātur ab ipſo Chriſto, qui certè remittebat etiam quoad culpam.

Qvinta opinio eſt Durandi in 4. d. 22. q. 2. ubi ait, probabiliter dici poſſe, Formam huius Sacramenti non præciſè conſiſtere in illis uerbis: *Ego te abſoluo*; ſed neceſſariò aliqua uerba etiam addenda eſſe, uel præmittenda, quibus miniſter ſignificet ſe abſoluere authoritate Dei principalis agentis: Vt, Ego te abſoluo, *authoritate Dei*, vel *Chriſti*, vel ſi in fine addat; C *in nomine Patris, &c.* Probat: Quoniam in alijs Sacramentis, ubi actus miniſtri exprimitur, exprimitur aliqua inuocatione authoritas Dei principaliter operantis. Ergo hic item exprimi debet, cùm exprimatur actus miniſtri illo verbo, *te abſoluo*.

Et poteſt confirmari hæc Durandi opinio, ex modo loquendi Concilij Florent. & Trident. de Forma huius Sacramenti. Florentinum enim dicit, Formam eſſe: *Ego te abſoluo*, & addit, *&c.* Item Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 3. inquit, *Formam eſſe poſitam in illis uerbis: Ego te abſoluo, &c.* Quibus locis cùm hæc Concilia non præciſè loquantur ſed addant particulam, *&c.* uidentur ſanè ſignificare, eſſe quoque de eſſentia, alia uerba, quæ in hac Forma adiungi ſolent, nempe illa: D *Ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, &c.*

Sed contraria nihilominus ſententia eſt cōmunis & tenenda, videlicet quamuis conueniat quidem reliqua illa uerba addere, ſicut fieri ſolet; non eſſe iſta men neceſſarium ad Formæ eſſentiam: imò ne fore quidem peccatum ullum, illa omittere, ſecluſo contemptu aut ſcandalo, ut notat Sotus loco citato. Argumentum pro hac ſententia aduerſus Durandum eſt, quòd neque ex Scriptura, neq; ex traditione Eccleſiaſtica, neceſſitas eiuſmodi uerborum colligitur.

Quare ad contrarium argumentum Durandi reſpondetur, rationem, cur in alijs Sacramentis exprimatur authoritas cauſſæ principalis, non eſſe, quia E exprimitur actus miniſtri; ſed id totum eſſe poſitum in Chriſti inſtitutione, quæ nobis maximè innoteſcit ex traditione, & uſu Eccleſię. Et cur in Baptiſmo, & Confirmatione inuocatio Trinitatis ſit de eſſentia, alia peculiaris eſt ratio: Nempe, quia in Baptiſmo fit profeſſio fidei, cuius maximus articulus eſt de ſanctiſſima Trinitate. Et in Confirmatione accipitur robur ad tuendam eandem fidem.

Ad illud autem, quod ex Concilijs obijciebamus, reſpondendum eſt, particulam, *&c.* non ideo à Concilijs addi, quaſi definiant, reliqua uerba eſſe de eſſentia; ſed ut inſinuent, poſſe illa certè addi cōuenienter ad Formam, ſicut moris eſt, ut antea diximus.

Sexta opinio eſt Paludani d. 22. q. 3. verbum illud,

lud, *A peccatis*, eſſe de formę eſſētia. Argumētum illius eſt: Quoniam Chriſtus dixit: *Quorum remiſeritis peccata*, Sed hoc parùm valet. Etenim ſuprà explicauimus, ſatis ſignificari abſolutionem à peccatis, per illa ſola verba: *Te abſoluo*; hoc ipſo, quòd à Sacerdote ea dicuntur poſt pœnitentis confeſſionem. Et hactenus quidem de Materia & Forma iſtius Sacramenti generatim ita dictum ſit.

PVNCTVM QVARTVM.

An præter Materiam & Formam, Impoſitio etiam manuum requiratur ad ſubſtantiam huius Sacramenti?

D. Thom. art. 4.

SENTIENDVM eſt, præter Materiam & Formam, non requiri ad huius Sacramenti eſſentiam vel ſubſtantiam, cęremoniam illam ab aliquibus vſitatam *Impoſitionis manuum*, vt oſtendit facilè D. Thomas hic artic. 4. & opuſculo 22. cap. 4. aduerſus quendam, qui falsò ſentiebat, eam cæremoniam eſſe neceſſariam: Cuius argumenta in dicto artic. 4. ſoluit.

Nihilominus vbi hæc cæremonia vſitata eſt, non eſt contemnenda. Nam & olim in Sacramento Pœnitentiæ vſurpata fuit, quemadmodum ex antiquitate oſtendit VValdenſis tomo 2. de Sacram. c. 147. contra VViclephum, qui eiuſmodi cæremoniam irridebat. Id autem patet: Nam in Concil. Nicæno c. 9. & 1. q. 1. can. *Manus*, ex Auguſtino lib. 3. de Baptiſmo, c. 16. vocatur Sacramentum Pœnitentiæ manuū impoſitio, ab illa videlicet cęremonia.

Nunc verò temporis, vbi in tota prouincia talis cęremoniæ vſus non eſſet, Sotus d. 14. q. 1. art. 4. cenſet, non expedire illa vti, neque oportere etiam eleuare manum inter abſoluendum.

Expoſuimus igitur hactenus, quæ ſit ſubſtantia & ratio huius Sacramenti, id eſt, quæ materia & forma: Quæ ſanè dicuntur in propoſito *Sacramentum tantum*: Res autem huius Sacramenti tantum, id eſt, *effectus*, eſt reconciliatio cum Deo, ſeu remiſſio peccatorum, vt in Concilio Trident. ſeſſ. 14. c. 3. explicatur, & docet etiam D. Thom. hic art. 1. ad 3. *Rem* autem & *Sacramentum ſimul*, docet idem D. Thom. loco citato, poſſe in propoſito dici ipſam pœnitentiam interiorem, quatenus & ſignificat ſuo modo effectum huius Sacramenti, & rurſus ab actibus externis abſolutionis & confeſſionis accipit, vt ſit pars huius Sacramenti, tanquam quiddam per accidens ſenſibile: Eaque ratione quodammodò eſt ipſe etiam effectus Sacramenti. Ita enim intelligo in illo loco D. Thomam, cum declarare nititur, quemadmodum in hoc etiam Sacramēto ſit *Sacramentum tantum*, id eſt, propriè Sacramentum, & *res ac Sacramentum ſimul*, & *res tantum*; quæ tria in alijs etiam Sacramentis diſtingui à Theologis ſolent.

PVNCTVM QVINTVM.

Quæ ſit huius Sacramenti comparatio cum Sacramentis alijs; & maximè cum Baptiſmo.

D. Thomas artic. 6.

POENITENTIAE quidem Sacramentum à Baptiſmo, cęteriſque Sacramentis differre, iiſdem argumentis conuincitur, quibus ſuprà p. 1. demōſtratū eſt, eſſe tale aliquod Sacramentum Pœnitentiæ, quale initio deſcripſimus. Habet enim illud & materiam, & formam, à materia & forma Baptiſmi ac aliorum Sacramentorum diuerſam, vt patet. Tum etiam ex parte miniſtri & effectus à Baptiſmo differt.

Nam *Miniſter* Baptiſmi non fungitur aliqua Iudicis authoritate in eo, quem Baptizat, nec cognoſcit de illius ſtatu & peccatis. Cuius ratio eſt: Quia qui ad Baptiſmum accedit, nondum eſt Eccleſia: De his autem, *qui foris ſunt*, non pertinet ad Eccleſiæ miniſtros iudicare, 1. Cor. 5. In adminiſtrando autem Pœnitentiæ Sacramento, miniſter fungitur officio Iudicis, in eos nimirum, qui iam per Baptiſmum ad Eccleſiam adiuncti ſunt, vt in p. 1. & 2. probatum eſt.

Item *effectus* remiſſionis peccatorum longè eſt in Baptiſmo vberior. Nam ibi ex opere operato remittuntur omnia peccata quoad culpam, & quoad omnem pœnam, vt ſupra diſp. 4. q. 4. docuimus. In Sacramento autem Pœnitentiæ reatus aliquis pœnæ temporalis relinquitur, dimiſſa culpa, vt infrà defendemus q. 14. cùm erit diſputatio de Satisfactione, quæ eſt tertia pars huius Sacramenti.

Hunc in modum differentiam Sacramenti Pœnitentiæ & Baptiſmi ex orthodoxa doctrina repetiuerunt etiam Patres Concilij Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. & can. 2. SECTARII verò, quoniam Sacramentum ipſum Pœnitentiæ, quale ſuprà p. 1. deſcriptum eſt, negant, conſequenter etiam negant differentiam eius à Baptiſmo. Quare Caluin. lib. 4. Inſtit. cap. 19 ſect. 17. cenſet, ipſum duntaxat Baptiſmum appellari debere Sacramentum Pœnitentiæ, cùm *in confirmationem*, inquit, *gratiæ & fiduciæ, quaſi ſigillum iis datum ſit, qui pœnitentiam meditantur*. Qui Caluini error meritò in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. can. 2. eſt condemnatus.

Suprà enim p. 1. dilutis iſtorum argumentis probauimus, præter illam pœnitētiam, quæ ante Baptiſmum requiritur ab adultis, eſſe etiam Sacramentū peculiare in pœnitentia conſtitutum pro iis, qui poſt Baptiſmum peccant. Neq; tamen repugnamus, quin Sacramentum Baptiſmi ea etiam ratione Sacramentum Pœnitentiæ nominari poſſit, quatenus gratia per illum exhibetur iis adultis, quos ita peccatorum pœnitet, ſicut ante Baptiſmum oportet. Quo ſanè pacto in libro de Fide ad Petrum cap. 30. ex Auguſtini ſententia, Baptiſmus appellatur *Sacramentum fidei & pœnitentiæ*. Id quod repetitur 15. q. 1. Can. *Firmiſſimè*. Quin etiam Apoſtolus Hebr 6. eodem ſenſu Baptiſmum ſignificauit pœnitentiæ vocabulo. Sed aſſerimus nihilominus, eſſe præterea peculiare aliud Sacramentum eius pœnitentiæ, quæ poſt Baptiſmum etiam agi debet, quod proinde Sacramentum à Baptiſmo differat, vt ſupra probatum eſt, p. 1.

Iam ordo & *comparatio* huius Sacramenti cum Baptiſmo & alijs eiuſmodi eſt, quòd inter Sacramenta quidem, quæ ad bonum hominis *priuatum* proximè referuntur, priorem locum teneat Baptiſmus, Confirmatio, & Euchariſtia: poſteriorem autem Pœnitentia & Extrema vnctio. Cuius rationem reddit facilè D. Thom. hic art. 6. Nam quod in vnoquoque genere eſt *per ſe*, prius eſt eo, quòd eſt *per accidens*. Ad vitam autem ſpiritualem (quo tota ratio Sacramentorum pertinet) *per ſe* valent Baptiſmus. Cōfirmatio, & Euchariſtia. Vt enim viuas, per ſe requiritur generatio, augmentum & nutritio, quæ quidem ſpiritualiter efficiuntur illis tribus Sacramentis. Pœnitentia autem & Extrema vnctio, cum ad remiſſionem peccatorum, quæ poſt Baptiſmum committuntur, valeant non niſi *per accidens* conducunt ad vitam ſpiritualem, ſi nimirum contingat, ut per peccatum eam amiſeris, vt latiùs hanc rem totam explicuit D. Thomas ſuprà q. 65. art. 2.

Atque

Atque ex hac doctrina intelligi poteſt, rectè à Patribus eam Pœnitentiam, quæ poſt Baptiſmum agenda eſt, atque adeò Sacramentum ipſum Pœnitentiæ, vocari *ſecundam tabulam* poſt naufragium animæ ſpirituale. Ita uocauit D. HIERONYMVS in caput 3. Iſaiæ, & in epiſt. ad Demetriadem, & in epiſt. ad Oceanum & Pammachium, & D. Ambroſius libro ad Virginem lapſam, & his antiquior Tertullianus libro de Pœnitentia. Qui modus loquendi probatur à Patribus Concilij Tridentini ſeſſ. 14. cap. 2. & defenditur à D. Thoma hic ex inſtituto artic. 6. & à Magiſtro, & ab alijs Theologis in 4. diſt. 14.

Etenim vita hæc præſens tanquam mare quoddam eſt, in quo varijs homo tentationum fluctibus agitatur. Inſtar autem integræ nauis, qua facillimè ad portum æternæ beatitudinis homo vehi poterat, fuit ſtatus innocentiæ. Fracta eſt hæc nauis peccato primi parentis. Quare ſi quis ad portum nihilominus æternæ ſalutis appellere velit; reſtat, ut Sacramentis, tanquam reliquis poſt illud naufragium tabulis innitatur, hoc eſt, vt eorum beneficio diuinam gratiam recuperet, ne mergatur huius vitæ tentationum procellis. Cùm autem primò Baptiſmus ad hũc finem vſurpari debeat, rectè ille dicitur quaſi *prima tabula* in eiuſmodi naufragio: Pœnitentia vero, in qua ijs deinde, qui poſt Baptiſmum peccant, remedium ad gratiam recuperandam ſupereſt, commodè etiam dicitur *ſecunda tabula*, cuius nimirum beneficio ij ſaluari adhuc poſſint, qui ex gratia Baptiſmi, tanquam ex prima tabula exciderunt.

Ita rationem huius metaphoricæ locutionis reddunt Magiſter & alij ferè Theologi Scholaſtici loco citato: itemque ex recentioribus Ioannes Medina Codice de Pœnitentia in principio, & alij. Quę explicatio commodior & planior mihi videtur, quàm altera D. Thomæ hic art 6. & Soti d. 14. q. 1. artic. 6. qui Baptiſmum potiùs comparãt cum naui integra, quatenus confert quidem plenam remiſſionem peccatorum; licet non planè ita integram iuſtitiam, qua his fuit in ſtatu innocentiæ. Verùm iuxta hanc interpretationem uix reddi ratio poteſt, cur Pœnitentia dicatur *ſecunda tabula*. Habet enim ſecunda tabula poſt naufragium, reſpectum ad primam item aliquam poſt naufragium tabulam: neque tamen poſt Baptiſmum remedium aliquod ante Pœnitentiam ad recuperandam gratiam inſtitutum eſt, quod prima tabula ex Baptiſmi quaſi naufragio relicta dici poſſit. Quare ut communior, ita etiam commodior eſt illa prior expoſitio.

Neque rationes Soti contra illam quicquam ualent. *Primo* obijcit, ſtatum innocentiæ fuiſſe pacatiſſimum, & idcirco neque illum fluctuoſo mari, neque innocentiam naui, vt quæ inter ſcopulos & fluctus progreditur, comparari poſſe.

Secundo: Si Baptiſmus, inquit, non quaſi nauis, ſed quaſi tabula ſit, non rectè dicetur frangi; & tunc ſequitur, Pœnitentiam non poſſe dici ſecundam tabulam, quæ ex naufragio reſultet.

Tertiò: Remedia ad tranandum quoque mundi mare non eſſe niſi Sacramenta, quæ nulla in ſtatu innocentiæ fuerint; proinde nihil in illo ſtatu cum naui comparari debere.

Ad *Primum* reſpondeo, ſtatum innocentiæ non ita fuiſſe pacatum, vt omnibus omnino tentationum fluctibus, & quaſi ſcopulis caruerit. Niſi fortè nullus ille fluctus fuiſſe videtur, quo ſunt primi parentes in peccatum impulſi. Vt prætercam, ſecuro etiam & tranquilliori mari quandoque nauim procedere.

Ad *Secundum* reſpondeo, ſimilitudinem hic non ſumi ex ipſo naufragio, ſiue ex naui fracta. Nam neque Baptiſmus ſic ſumitur ex innocentia, neque etiam pœnitentia ex Baptiſmo. Sed ſimilitudo in propoſito eſt, quòd ſicut tabula eſt reliquum remedium (vndecunque ſumatur) ad ſalutem poſt naufragium: ita hic Pœnitentia poſt Baptiſmum, quæ ideo rectè dicitur ſecunda tabula. Mitto, quòd ſine ratione Sotus negat, tabulam etiam frangi dici poſſe.

Porrò in tertia ratione petit Sotus principium. Hoc. n. affirmant reliqui Theologi, non modò Sacramenta, ſed etiam ipſam innocentiam ſeu iuſtitiam illam primam fuiſſe remedium ad tranãdum hoc quaſi vitę mare, quę proinde rectè cũ naui cõparari poſſit.

SED quamuis in exponenda ratione huius Metaphoræ, nonnihil diſcrepent, ut vidimus, Catholici authores; omnes illi tamen *rem* ipſam hac ſignificatam Metaphora, tanquam fide certam confitentur: nempe Pœnitentiam, atque adeò Sacramentum ipſum Pœnitentiæ *poſt Baptiſmum valere* ad remiſſionem peccatorum, quæ eſt apud Catholicos notio illius uocis, *Secunda tabula*.

Hanc rem negant Sectarij, ideoque modum ipſum etiam loquendi, cùm Pęnitentia dicitur ſecunda poſt Baptiſmum tabula, deteſtantur, ut videre eſt apud Caluinum lib. 4. Inſtit. cap. 19. ſect 17 & Kemnitium in examine Concilij Tridentini ſeſſ. 14. c. 2. & can. 2.

Argumentum illorum eſt, quoniam gratia & remiſſio peccatorum etiam tunc, cùm poſt Baptiſmum agitur pœnitentia, planè acquiritur beneficio *eiuſdem promiſſionis*, eiuſdemque pacti diuini, ꝙ in *Baptiſmo* hominibus proponitur, & tanquam obſignatur eo externo ſymbolo. Neque enim vis illius pacti ſeu ꝓmiſſionis, per peccata, quę poſt Baptiſmũ cõmittuntur, exinanitur: ſed opus, inquiunt, tantummodò eſt, ad illud pactum ſeu promiſſionẽ redire per pœnitentiã, vt illius fructũ, id præſtãdo, quod viciſſim à nobis exigitur (nempe pęnitentiam) denuò participemus.

Hinc iſti concludunt, poſt Baptiſmum non ſupereſſe aliam ad ſalutem tabulam; ſed ipſum Baptiſmũ rurſus inſtar tabulæ nobis eſſe debere, quatenùs in vſu nimirum Pœnitentiæ denuò nobis diuinum pactum & promiſſionem Baptiſmo obſignatam repræſentamus, illiusq; fructus participes per fidem efficimur. Addit in Antidoto ſuo contra Concilium Tridentinum Caluinus; ſi Pœnitentiam tabulam ad ſalutem eſſe velimus, non iam ſecundam tantùm, ſed *tertiam*, & *quartam*, appellari à nobis debere: ſiquidem non ſecundò tantùm, ſed tertiò & quartò remiſſionem peccatorum per pœnitentiam recuperare licet.

RESPONDEMVS ad principale argumentum, confundi ab iſtis admodum imperitè *promiſſionem* diuinam, & *media* ac velut organa, quorum *actuali* vſu (non autem recordatione ſeu repræſentatione tantùm) oportet nos gratiam ac remiſſionem peccatorum illius promiſsionis diuinæ beneficio percipere. Quamuis enim ex parte ipſius Dei, vna & eadem ſit promiſsio, cuius virtute & in Baptiſmo, & in Pœnitentia, & in omnibus denique ſalutis noſtræ remedijs gratia nobis confertur: manet tamen ſaluum diſcrimen ipſorum remediorum, quæ nobis ad eius promiſsionis vim percipiendam uaria ſuppetunt.

Quod niſi ita eſſet, pari modo concludere deberent Sectarij, ne Euchariſtiã quidem eſſe diſtinctum ſalutis medium aut Sacramẽtum à Baptiſmo. Etenim ex parte Dei vna & eadem eſt promiſsio, cuius vi, tũ in Baptiſmo, tum in Euchariſtię vſu gratia tribuitur: & tamen quia diuerſæ res ſunt Baptiſmus & Euchariſtia, ac ſub alia ẽt & alia ratione in ijs gratia tribuitur; duo remedia ſalutis atq; Sacramẽta diuerſa eſſe cẽſentur Euchariſtia & Baptiſmus. Ita igitur in ꝓpoſito.

ſito. Quamuis ex parte quidē Dei vna & eadem promiſſio ſit, quæ & in Baptiſmo, & Pœnitentiæ vſu eſt efficax (non enim ſunt in Deo plures actus promiſſionum) tamen quia diuerſæ res ſunt Baptiſmus, & ea Pœnitentia, quæ fieri debet poſt Baptiſmum, ac vtraque res ad gratiam & remiſſionem peccatorum ſub alia & alia ratione comparandam valet; rectè cenſemus, Baptiſmum, & Pœnitentiam eiuſmodi, eſſe remedia duo ſalutis. Quod ſanè intelligimus, cùm Baptiſmum *primam*, Pœnitentiam autem *ſecundam* tabulam appellamus.

Huc accedit, quòd ſecundùm doctrinam quidem Sectariorum, ut aliqua duo cenſeantur *diuerſa eſſe remedia* ſalutis, ſatis eſt, ſi illa ſint res aliquæ diuerſæ ad *gratiam remiſſionis peccatorum* conſequendam inſtitutæ diuinitùs: neque diſcrimen remediorum huiuſmodi magnoperè iſti putant eſſe ſumendum ex aliqua differentia rationum, ſub quibus per aliud atque aliud remedium diuerſo reſpectu & ratione ea gratia conferatur. Nam & Euchariſtiam dicunt eſſe inſtitutam ob eandem gratiam remiſſionis peccatorum cōplectendam, quæ in Baptiſmo tribuitur. Cùm itaque ea Pœnitentia, quæ debet fieri poſt Baptiſmum, & ipſe Baptiſmus, diuerſæ res ſint, & vtraque hæc res ad remiſſionem peccatorum ex diuina inſtitutione valeat; negare iſti non poſſunt (quicquid tandem de differentia effectus utriuſque ſtatuatur) quin ſint duo diuerſa remedia, atque adeò *prima*, & *ſecunda* tabula.

Ad aliud argumentum Caluini ita reſpondeo. Cū dicimus, Pœnitentiam eſſe *ſecundam* tabulam, rationem ipſam atque ſpeciem Pœnitentiæ, eiuſque ordinem ad antecedentem Baptiſmum tantummodò attendimus. Quod cum cogitatur, omnis quidem pœnitentia quandocunque fit poſt Baptiſmum, ſiue ea fiat tertiò, ſiue quartò, ſiue quintò &c. rectè dici poteſt ſecunda tabula. Nam omnis eiuſmodi pœnitentia, ex ſua quidem ſpecie conſiderata, ordine eſt ſecundum remedium poſt Baptiſmum. Caluini autem cauillatio non aliud efficit, quàm quòd poſſet pœnitentia dici & tertia, & quarta tabula, & ſic deinceps, ſi in eiuſmodi appellatione attenderemus non ad ordinem ſpecificum, quem habet pœnitentia reſpectu Baptiſmi; ſed ad ordinem numericum, & ad viciſſitudinem eam, quæ poteſt eſſe intra eandem ipſam ſpeciem Pœnitentiæ. Quod minimè negamus.

PVNCTVM SEXTVM.

Quiſnam eſſe debeat uſus huius Sacramenti? An ſcilicet illud ſit ad ſalutem neceſſarium: & quando, & quoties uſurpari debeat?

D. Thom. artic. 5. 8. 9. & 10.

De hac tota re ſequentes ſtatuo Aſſertiones. Prima. Certa fide tenēdum eſt, lapſis poſt Baptiſmum, Sacramentum Pœnitentiæ eſſe ſalutare, idque toties, quoties lapſi fuerint. Hanc probat ex Orthodoxa doctrina D. Thomas hic art. 10. aduerſus veteres quoſdam hæreticos, qui in hac re grauiſſimè errauerunt. Nam Montanus cenſuit, non fupereſſe omnino lapſis poſt Baptiſmum remedium Pœnitentiæ, vt refert D. Hieronymus lib. 2. contra Iouinia. cap. 2. Quem errorem Nouatus deinde ſecutus eſt, teſte Euſebio lib. 6. hiſtoriæ cap. 33. Huius aſſeclæ fuerunt Cathari, ut teſtantur Auguſtinus libro de hæreſib. cap. 38. & Epiphanius hæreſi 59. Cathari autem ſunt nominati quaſi mundi, eò quòd ſe nunquam peccare, neque adeò pœnitentia indigere iſti Nouatiani profitebantur.

Neque tamen illi omnes ſimiliter errabant. Quidam enim prorſus negarunt, pœnitentiam poſt Baptiſmum habere ullum locum; Alij, ſemel tantùm uſurpari poſſe concedebant, non ampliùs vt D. Thomas etiam art. 10. notat ex Auguſtino, (vel quicunq; fuit ille author) libro de vera & falſa pœnitentia, c. 5.

Colligi etiam poteſt ex Hieronymo in Pſal. 95. conceſſiſſe quoſdam ex Nouatianis, poſſe Pœnitentiam poſt Baptiſmum agi de peccatis leuioribus, qualia ipſi putarunt eſſe mendacium, furtum, & periurium; non autem de grauioribus, ut de homicidio, fornicatione, &c.

Aduerſus hos omnes errores iam pridem in Eccleſia obſoletos, probatur ſimpliciter aſſertio noſtra Primo ex Scriptura, quę multis in locis ueniam peccatoribus abſolutè pollicetur, nullis præſcriptis limitibus, quod attinet ad grauitatem uel numerum peccatorum, uel etiam ad peccandi viciſſitudinem. Vt Iſaiæ 1. *Si fuerint peccata ueſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur*, &c Et Hieremiæ 3. *Reuertere auerſatrix Iſrael, ait Dominus, & non auertam faciem meam à uobis*. Et Ezechiel. 18. *Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à uijs ſuis & uiuat?* Et Ioelis 2. *Conuertimini ad Dominum Deum ueſtrum, quia benignus & miſericors eſt, & præſtabilis ſuper malitia*. Et ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis eius & patientiæ contemnis, ignorans, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Et huc etiam maximè pertinet illud Matth. 16. Qvodcvnqve *ſolueris, &c.* Et illud item Matt. 18. & Ioan. 20. Qvaecvnqve *ſolueritis, &c.* Vbi Chriſtus generatim omnia omnino peccata, qualiacunque, & quotcunque illa ſint, complectitur. Item illud Matth. 18. *Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties*, id eſt, ſemper, ut Patres exponunt. Et illud Matth. 6. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c.* Nunquam enim non debemus ipſi dimittere fratribus, vt rectè D. Thom. ex hoc loco argumentatur.

Secvndo facilè idem confirmari poteſt ratione ducta ex ipſa hominum natura fragili, & Dei benignitate, & etiam ratione ipſius Sacramenti Pœnitentiæ, quod cùm ſit inſtitutum abſolutè ad ſalutem recuperandam poſt Baptiſmum; non minus ſecundò, aut tertiò, quàm primò; neque magis contra hæc, quàm contra illa peccata, per ſe valet.

Tertio eandem rem probant Patres luculenter in varijs Tractatibus. Tertullianus in libro de Pœnitentia, Ambroſius libris duobus de Pœnitentia. Cyprianus in ſerm. de lapſis. Chryſoſtomus epiſt. 5. ad Theodorum lapſum, quæ etiam inſcribitur liber de reparatione lapſi. Hieronymus epiſt. 30. ad Oceanum, & lib. 2. contra Vigilantium, cap. 2. Epiphanius contra hæreſ. 59. & alij.

Qvarto. Ita quoque ab Eccleſia definitum eſt in Concilio Romano ſub Cornelio Papa, quod ex inſtituto contra eiuſmodi errorem congregatum fuit. Item in Niceno can. 8. & 11. & in multis alijs. Denique confirmatur hæc Aſſertio ijs argumentis, quibus tomo 2. diſp. 8. de Gratia q. 3. p. 4. diſputauimus, nemini peccatorum vnquàm Deum ſubtrahere auxilium neceſſarium ac ſufficiens, vt conuerti poſſit.

Argumenta verò contrarij erroris doctiſſimè ſoluit D. Thomas hic art. 10. In quo genere illud præcipuè notandum eſt, quod in reſponſione ad 1. rectè explicat, Apoſtolum, cùm ad Hebr. 6. dicit, *impoſſibile eſſe, eos qui ſemel illuminati ſunt, & prolapſi fuerint, renouari rurſus ad pœnitentiam*, Baptiſmū ibi ſignificare pœnitētię noīe. Diſputat enim eo loci aduerſus quoſdā ex Iudęis conuerſos, q vt in veteri lege ſępius inſtituebātur variæ ablutiones: ita putabāt, iterari ſæpius

poſſe

poſſe Baptiſmum. Quam interpretationem adhibet etiam illi loco Epiphanius vbi ſuprà,& alij Patres,& nos de hac etiam ſententia Apoſtoli ſuprà diſputat. 4.de Baptiſmo q.1.p.4.quædam diximus.

Secvnda Aſſertio. Non modò vtile,ſed etiam *neceſſarium* ad ſalutem eſt iſtud Sacramentū in re vel in voto, ijs, qui poſt Baptiſmum peccauerint mortaliter:idq; neceſſitate(vt Theologi appellāt(tum *medij*, tum *præcepti* diuini:& quidem toties,quoties relapſi fuerint.Neceſſitatē aūt *medij* tum appellamus, cū nō poteſt ſimpliciter finis aliquis,niſi per tale mediū,ob tineri,ſecundū legē quidē Dei ordinariè. Neceſſitatē autem *præcepti*, cum eſt id neceſſarium pro ratione opportunitatis & circumſtantiarum variarum.

Hoc poſito,probatur Aſſertio ex ſacris literis Primo hoc modo. Quibus effectus ipſe alicuius medij diuinitus inſtituti neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem eſt,ijs etiam illud ipſum medium in re,vel in voto,eſt ad ſalutem neceſſarium, vtroq; illo modo neceſſitatis.Sed effectus Sacramenti Pœnitentiæ,eſt ad ſalutē ſimpliciter neceſſarius ijs, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccarint. Ergo etiam ipſum Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto erit illis neceſſarium Vtroq; modo neceſſitatis.

Maior patet. Nam idcirco Deus media quędam ad fines certos & effectus inſtituit, ut non niſi per ea, vel re uſurpata, uel certè acceptata animo & uoluntate(quod tantundem apud Deum ualet,quando opportunitas ipſius rei deeſt)ad eiuſmodi fines perueniatur. Atq; id ex ordine diuinę prouidentiæ in omnibus alijs rerum generibus confirmari poteſt. Neq; ſanè in negotio ſalutis aliquo contrario exemplo poteſt conuelli Maior illa noſtra.

Minorem probo. Nam remiſſio peccatorum, præſertim mortalium, quæ poſt Baptiſmū cōmittuntur, eſt effectus huius Sacramēti,ut ſuprà demōſtrauimus ex illis locis: *Quæcunq; ſolueritis,&c.* Et: *Quorum remiſeritis,&c.* Matt.18.& Ioan.20. Sine remiſſione autē peccatorū mortaliū nemo unquam ſalutem cōſequi poterit. Ideo.n. Chriſtus dicit: *Niſi pœnitentiam habueritis,omnes ſimiliter peribitis.* Luc. 13. & ipſum patet ex innumeris alijs Scripturæ locis.

Secvndo. Eodem etiam ſpectat uis illorū Chriſti uerborum Ioan.20. *Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis:& quorum retinueritis*,id eſt,quibus ipſi nō remittetis,*retenta erunt*. Vnde intelligitur, Chriſtum ad miniſteriū ipſum huius Sacramenti ita remiſſionē peccatorum quaſi alligaſſe, ut niſi illius reſpectu in re,uel in uoto,nemini illa prouenire poſſit.

Tertio confirmatur Aſſertio authoritate ſanctorum Patrum, qui eiuſmodi Scripturæ teſtimonijs edocti affirmant, ita neceſſarium eſſe Sacramentum Pęnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum, ſicut eſt ipſe Baptiſmus neceſſarius ijs, qui nondum illum ſuſceperunt:quæ doctrina in Concil. Trid. ſeſſ.14.cap. 2. repetitur. Ita D. Avgvstinvs epiſt. 180. ad Honoratum, ubi ob eam cauſſam eiuſdem periculi eſſe cenſet, uel Cathecumenum nondū baptizatum, uel baptizatū nō reconciliatū,è uita decedere. *An non cogitamus*, inquit, *alijs Baptiſmum flagitantibus, alijs reconciliationē,alijs etiam ipſius Pęnitentiæ actionem,omnib.conſolationem, & Sacramentorum confectionem & erogationē;ſi miniſtri deſint,quantū exitiū ſequatur eos, qui de iſto ſeculo,vel non regenerati exeunt,vel ligati?*

Item B. Ambrosivs lib.1.de Pęnitentia,cap.7. diſputans contra Nouatianos,quòd negarent,Sacerdotes poſſe ipſo miniſterio huius Sacramenti remittere peccata,ſic inquit: *Cur baptizatis,ſi per hominē peccata dimitti nō licet? In Baptiſmo vtiq; remiſſio omniū peccatorū eſt. Quid intereſt,vtrum per pęnitentiam, an per la*A*uacrum hoc ius ſibi datum Sacerdotes vendicant? Vnum in vtroq; miniſterium eſt.* Qui Ambroſij locus contra Sectarios noſtros obſeruandus eſt,in eo etiam uerisſimè Nouatianos, quòd & ipſi realem poteſtatem Clauium negant,ut ſuprà uidimus.

Item D. Leo in Epiſtol. 91.(aliàs 89.) ad Theodorum Foroliuienſem Epiſcopum, & refertur de conſecrat.d.1.Can.Multiplex. *Multiplex* inquit, *miſericordia Dei ita lapſibus ſubuenit humanis; vt non ſolùm per Baptiſmi gratiam,ſed etiam per Pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis dona violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent,ſic diuinæ bonitatis præſidijs ordinatis,vt indulgentia Dei,niſi ſupplicationibus Sacer*B*dotum,nequiret obtineri.* Hæc D.Leo. Atq; ob hanc maximè Pęnitentiæ neceſſitatem, *ſecunda tabula* poſt naufragium appellata ipſa eſt à Patribus,quos p. pręcedenti allegauimus.

Qvarto. Sic ab Eccleſia definitū eſt in Concilio Conſtantienſi ſub finem, & in Tridentino ſeſſ. 14. cap.2.& in quodam Concilio Complutenſi per Sixtum IV.confirmato,in quo Doctor quidam damnatus eſt,quod aſſereret. abſq; ullo reſpectu ad Eccleſiæ Clauium authoritatem,remitti peccata per Contritionē. Porrò Sectarij hanc Sacramenti iſtius neceſſitatē ideo negāt,quia cōtendūt,nō eſſe tale aliquod Sacramentū Pęnitentiæ ad remiſſionem peccatorū inſtitutum,quem errorem ſupra p.1.& 2. reiecimus.

C Tertia Aſſertio. Cùm ponimus, Sacramentum Pęnitentiæ in re uel in uoto eſſe neceſſarium ad ſalutem;non ita hoc intelligendum eſt, quaſi neceſſarium eſſe putetur uotum etiam explicitū ipſius Sacramenti,ſiue neceſſitate medij,ſiue neceſſitate præcepti, extra id quidem tempus, quo alioqui eſt opportunitas,& urget neceſſitas ſuſcipiēdi reipſa iſtud Sacramentum. Cenſemus enim ſufficere ſi eiuſmodi uotum ſit uirtuale & implicitum; quale continetur in actu ipſo perfectæ contritionis, quatenus is ſanè, qui uerè conteritur,ita comparatus eſt, ut confeſſionem etiam peccatorum omnino ſit facturus, cū hoc facere poſſit ac debeat.

Hoc uotum uirtuale ſeu implicitum ſufficere, do-D cet etiā Sotus in 4.d.14 q.1.art.5.ſecutus alios Theologos antiquiores,nempe Alexandrum Halenſem 4. p.q.76.mem.2.ar.1.ſub finem.Richardum d.17.art. 2.q.1. Atque idem etiam ſentit Adrianus q.1.de Cōfeſſione in reſponſ.ad 2.arg. Nec D. Thomas,ubi de hoc uoto agit,explicat requiri explicitū.

Melchior tamen Canus in Relect. de Pœnitentia parte 5.arbitratur,omnino explicitum uotum Sacramenti Pęnitentiæ eſſe neceſſarium lapſis neceſſitate medij,ad gratiam acquirendam. Cæterum nullis firmis argumentis id probat.

Et probatur noſtra ſententia,quod attinet ad neceſſitatem *medij*. Nam Scriptura ſacra ſtatim ac per Pęnitentiam ad Deum conuertatur peccator, ueniā E ei pollicetur. Vt patet Ezech.33: *Impietas impij non nocebit ei in quacunq; die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* Et Pſal.31. *Dixi,confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Et alijs locis ſimilibus. Sed fieri poteſt, ut quo tempore peccator ita conuertitur, Confeſsio ipſa Sacramentalis non ſuccurrat memoriæ. Igitur abſque illius explicito uoto poterit iuſtificari.

Accedit,quod magnitudo doloris ſic animum aliquando occupare poteſt, ut ipſa ſit impedimento, quò minus confeſsio ueniat in mentem. Neq; uero eſt probabile, tum hominem fruſtrari talis ac tanti doloris fructu,eò quòd explicito uoto Confeſsionis careat. Etenim faciamus aliquem, cum inopinato

QVÆSTIO SECVNDA.

De Pœnitentia, vt eſt quædam Virtus.

D. Thom. 3. part. quæſt. 85.

QVONIAM ſacramentum Pœnitentiæ, vt ſupra docuimus, conſtat ex actibus eius Virtutis, Quæ Pęnitentia dicitur, non immeritò in hac Quæſtione inſtituimus quædam de natura huius Virtutis generatim tradere, quo melius ipſa huius Sacramenti ratio perſpecta eſſe poſsit. Et ſunt tria Puncta principalia huius Quæſtionis. PRIMVM *eſt, Vtrum omnino Pęnitentia peccatorum ſit Virtus, & qualis, & quàm latè patens.* SECVNDVM *eſt, In qua potentia animæ inſit propriè, tanquam in ſubiecto.* TERTIVM *eſt, Quanam via & ratione iſta Virtus in animis noſtris generetur.*

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum omnino Pœnitentia peccatorum ſit Virtus; & qualis; & quàm latè patens.

D. Thom. art. 1. 2. 3. & 6.

VIRTVTIS Pœnitentiæ non minus frequens, quàm uirtutum aliarum, in Sacris literis mentio fit. Ac peculiariter Apoſtolus Actor. 20. de uirtute pęnitentiæ non ſecus ac de Virtute Fidei loquitur, cum ait, *Teſtificans Iudęis atque gentilibus in Deum Pœnitentiam, & Fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.*

Cæterum quomodo Pęnitentia ſit uirtus, & qualis uirtus, & quam latè pateant eius actus, explicari commodè non poteſt, niſi prius communis aliqua ratio expoſita fuerit, quam inter omnes conſtet ſignificari in propoſito per uocabulum Pœnitentiæ. Ea ex Theologorum ſententia, & ex re etiam ipſa, ita colligi poteſt. Peccatum, quod ſemel commiſſum eſt, etſi non amplius poſſit quidem non eſſe commiſſum; poteſt tamen multis modis eneruari, exinaniri, expiari, deſtrui, & aboleri. Quod ſanè fit, quando multiplex illud malum peccatoris tollitur, quod ex peccato relinquitur.

Nam etſi peccatum, tranſit quidem actu, tamen efficit, ut infenſus maneat peccatori Deus; & relinquit in peccatoris mente maculam, hoc eſt, diuinæ gratiæ priuationem, quæ & ipſa quoque dicitur peccatum habitualiter manens; & denique pęnæ reatū. Hæc omnia mala ex peccato relicta, à Deo inprimis ſingulari beneficio auferuntur: ſed homine ipſo tamen ad id etiam liberè cooperante cum eiuſdem Dei auxilio, ut in materia de Gratia & Iuſtificatione probatur.

Iam ſi communem rationem Pœnitentiæ ita in propoſito (quod facere conuenit) aſſignare velimus, vt omnem Pœnitentię vim & quaſi latitudinem cō plectatur; commodiſſimè dicemus, eam eſſe poſitam in *deteſtatione peccati, quatenus illud à nobis cum diuino auxilio expiari, exinaniri, deſtrui, & aboleri poteſt ac debet, tanquam Dei offenſa.*

Vbi ſanè *deteſtationis* vocabulum latius vſurpandum eſt, quam vt ſolum dolorem, vel expreſſam reprobationem peccati ſignificet: nempe pro omni eo, quod pertineat & valeat per ſe ad deſtruendum, & abolendum peccatum, id eſt, illa mala peccatoris, quæ ex peccato relinquuntur. Latiſſimè enim patet (vt poſtea dicemus) hæc vis Pœnitentiæ in abolendo peccato.

A Atq; huc illud pertinet, quod D. Thomas ex orthodoxa ſententia in hac q. præſertim art. 1. 2. & 3. ſæpè repetit, Pœnitentiam occupari in *emendando, deſtruendo, & delendo* peccato præterito, vt eſt offenſa Dei. His enim ille vocabulis vtitur. Neque ſcio vllum ex Catholicis authoribus, vel ex hæreticis eſſe, qui hanc communem pœnitentiæ notionem ita generatim propoſitam inficietur.

Nam neq; Lutherus ipſe, (à nobis poſtea refutandus) qui alioqui in Sermone quodam de Pęnitentia, & in ar. 6. & 7. à Leone X condemnatis, dixit, Pęnitentiam nihil aliud eſſe, quàm propoſitum melioris vitæ, negaſſet, in hoc ipſo melioris vitę *propoſito* contineri quandam veluti deteſtationem, atq; deſtru- B ctionem præteriti peccati, vt fuit offenſa Dei. Deteſtationem enim hic latè accipimus, pro omni eo, quod ſpectat ad emendationem & abolitionem peccati, vt, quemadmodum loquitur Apoſtolus ad Roman. 6. *deſtruatur corpus peccati.*

Porrò ſicut ratio iuſtitiæ & temperantiæ, & aliarū Virtutum conſiſtit & in *actu* & in *habitu*: ita quoque illa ratio *deteſtationis*, quam in propoſito rationem Pęnitentiæ eſſe dicimus.

Ex hac igitur Pęnitentiæ ratione omnia iam facilè conſequuntur, quæ ſpectant ad primum Punctum huius Quæſtionis. Ac PRIMO quidem ex eo intelligitur, ueriſsimum eſſe, quod in ar. 1. & 2. D. Thom. do- C cet, Pęnitentiam omnino eſſe *Virtutem*, & quidem certam quandam atq; *ſpecialem*, quæ à reliquis omnibus Virtutibus diſtinguatur.

Virtutem enim omnes appellant eum habitum, qui in materia alioqui difficili cum deliberatione atq; electione quadam id operatur, quod eſt rectæ rationi conſentaneum, ut etiam Philoſophus docuit lib 2. Ethic. cap. 2. & 6. Talis autem habitus eſt Pęnitentia. Eſt igitur Virtus. Minor probatur. Quia rationi prorſus conſentaneum eſt, debito cum modo eniti, ut deſtruatur atq; aboleatur peccatum, quatenus offendit Deum; id quod eſt munus Pęnitentiæ. Nec uerò id caret ſua difficultate.

Accedit, quòd præcepta diuina non ſunt niſi de Virtutis actibus. Extat autem de actu Pęnitentiæ præceptum diuinum Matth. 4. *Pęnitentiam agite &c.* & in multis alijs locis. Quare ſequitur, Penitentiam eſſe uirtutem.

Denique ſancti Patres mentionem paſſim faciunt *Virtutis pœnitentiæ*, eamq; in abolendo peccato verſari (vt diximus) indicant: ac nominatim S. CHRYSOSTOMVS homil. 23. in Matth. cum ita ait; *Non eſt aliquod omnino peccatum, quod non cedat pœnitentiæ Virtuti.* Et S. GREGORIVS lib. 9. Regiſtri, epiſt. 39. vbi ait; *Magna eſt contra peccatum Virtus pœnitentia.*

Et expreſſius, ac ſubtiliter (more ſuo) illam ipſam quam diximus huius virtutis rationem ac vim indicauit S. Gregorius NYSSENVS in oratione contra eos qui alios acerbius iudicant, cum dixit. *Quid aliud eſt Pœnitentia, niſi diſſolutio & EVERSIO præteritorum, quæ vel re, vel cogitatione ſunt admiſſa?*

Quòd autem Pœnitentia ſit Virtus *ſpecialis*, à cæteris diſtincta, ſic probatur. Cuius Virtutis obiectum formale ſub ea ratione, quam in illo propriè virtus reſpicit, a cæterarũ Virtutum formalibus obiectis diuerſum eſt, ea virtus à cæteris Virtutibus diſtinguitur, atq; adeò ſpecialis quędam virtus eſt. Sed obiectum formale Virtutis Pœnitentiæ, qua ratione propriè à Pœnitentia reſpicitur, differt à cæterarum Virtutum obiectis formalibus. Igitur Virtus Pœnitentiæ diſtinguitur à cæteris Virtutibus, atq; adeò ſpecialis quædã virtus eſt. Maior patet. Quia differentia Virtutum ex differentia obiectorum ſumitur. Minorem probamus. Quia obiectum formale Pœnitentiæ, vt declarauimus, eſt peccatum, quatenus deſtrui, & aboleri debet, vt fuit Dei offenſa: Hanc autem obiecti rationem nulla reliquarum virtutum propriè & formaliter reſpicit, vt rectè oſtendit articulo primo D. Thomas, & patet, ſi ſingulas percurras.

Ex quo fundamento apparet, falſas fuiſſe quorundam authorum de hac virtute opiniones. VNA fuit, Pœnitentiæ Virtutem eſſe ipſam Dei gratiam, Quam ſententiã refert & reijcit meritò Bonauẽtura d. 14 parte 1. ar. 1. q. 1. Primum, quia gratia ipſa propriè non eſt habitus *operatiuus*, cuiuſmodi eſt Pœnitentia. Deinde, quia potius ipſa eſt finis Pœnitentię, Eo enim demum Pœnitentia incumbit, vt in gratiã cum Deo redeamus, iſque nobis placatus ſit.

ALTERA opinio fuit aliorum, qui exiſtimauerunt, Pœnitentiam non eſſe ſpecialem Virtutem differentem ab alijs Virtutum habitibus: ſed illis omnibus contineri, quatenus ad vnamquamque Virtutẽ ſpectat in ſuo genere deteſtari peccatum ſibi contrarium. Eiuſdem enim virtutis eſſe, & complecti obiectum rationi atque dignitati ſuæ conſentaneum, & auerſari contrarium: proinde Pęnitentiam, licet vno vocabulo appelletur, tamen non tam eſſe Virtutem aliquam peculiarem, quam velut conditionem quandam generalem omnium Virtutum. Hanc opinionẽ refert Halenſis 4. p. q. 54. m. 1. art. 2. in fine, & diuus Thomas in 4. d. 14. q. 1.

Sed ea etiam facilè refellitur ex ratione Pœnitentiæ ſpeciali, quam aſſignauimus. Etſi enim vnaquæq; virtus peccatum in ſuo genere deteſtetur, vt pugnat cum recta hominis ratione, & cum ipſa proinde dignitate propria cuiuſque virtutis; non tamen id facit ſub ea ratione propriè, qua illud eſt *offenſa* Dei, debetque adeò deſtrui & aboleri ad placandum iratum Deum. Hæc autem ratio propria eſt, vt diximus. Virtutis Pœnitentiæ. Quod adeò verum eſt, vt ne ad charitatem quidem in Deum ſub ea ratione ſpectet deteſtari peccata. Auerſatur enim charitas omnę peccatum, vt eſt quidem contra Deum, qua ratione is eſt *bonus*, & omni amore digniſſimus; non tamen propriè & formaliter, vt peccatum eſt *deſtruendum*, tanquam *offenſa* Dei irati & placandi.

TERTIA opinio fuit Scoti in 4. d. 14. q. 2. vbi ponit, quatuor eſſe actus Virtutis Pœnitentiæ: *Pri-*

A *mò*, velle punire peccatum, cum ſcilicet homo tanquam Dei miniſter admiſſam culpam inſtituit in ſeipſo vlciſci, reſpiciens nimirum ad illud: *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur.* 1. Corinth. 11. Et ſecundum hunc actum cenſet quidem eſſe peculiarem Virtutem; ſed non diſtinctam à Virtute Iuſtitiæ vindicatiuæ. *Secundò*, nolle peccaſſe, ſeu diſplicere alicui, quòd peccarit. Et ſecundum hunc actum arbitratur, Pęnitentiam non eſſe ſpecialem Virtutem; ſed contineri omnibus Virtutibus, vt ponebat ſecunda opinio. *Tertiò*, velle acceptare punitionem illam pro peccato: quem actum dicit pertinere poſſe ad virtutem eam, ſub cuius ratione aliquis velit eiuſmodi punitionem exercere; vt ad Charitatem, ſi in

B ea re ſibi proponat reconciliationem cum Deo; ad Spem, ſi id faciat propter conſequendam beatitudinem, &c. *Quarto*, pœnam ſuſceptam patienter luere: quem actum ait ad Virtutem ipſam Patientiæ pertinere.

Cęterum in iſta actuum varietate necdum ſatis Scotus propriam vim Pęnitentiæ, neq; quàm eius actus latè pateant, aut in qua ratione illi omnes conueniant, expoſuit: ut ex his, quę paulò poſt dicemus, magis intelligetur. Atque ut rectè Caietanus hic ait, 3. animaduertit, actus ille *punitionis*, non eſt primarius actus Pęnitentiæ: ſed præcipuum in Pęnitentia eſt dolor quidam ob peccatum, cum agnitione & ſubmiſſione ſui ad placandum iratum Deum. Neq;

C etiam pęnitens in vſu Pęnitentiæ ſe propriè gerit, ut Dei miniſter, etiam cùm uoluntariè ſe punit (qua ratione quidem ea punitio pertinet quoq; ad uirtutẽ Pęnitentię) ſed potius ut altera pars nempe ut Reus, qui Deo qualicunq; modo compenſare ſtudet offenſam, ut rectè Caietanus notat, Denique; quod in ſumma uult Scotus, Pęnitentiam partim eſſe idem cum Virtutibus alijs omnibus, partim cùm earum aliquibus, id uerò patet iam eſſe falſum ex propria ratione obiecti Pęnitentiæ, quam aſſignauimus.

QVARTA opinio eſt Durandi in 4. d. 14. q. 2. Pęnitentiæ Virtutem eſſe ipſam *iuſtitiam*, quatenus ei imperant Virtutes Theologicę, ut reddat Deo debitam ſatisfactionem (qualem ſcilicet poteſt) pro of-

D fenſa. Et intelligit Durandus in illo loco Iuſtitiam *commutatiuam* moralem, quæ ſcilicet, ut à Virtutibus Theologicis quaſi dirigitur, reddat Deo illam compenſationem pro offenſa: Sicut Religio mota etiam à Virtute Fidei, reddit eidem debitam gratiam pro acceptis beneficijs. Quod idcirco Durandus ita dicit, quia Iuſtitia alioqui moralis ſine adminiculo Fidei & Spei non poſſet in Deum reſpicere ut iratum & *placandum* per eum uſum Pænitentiæ, quæ ſecundum fidem requiritur.

Fundamentum autem Durandi eſt, quoniam ſi Pœnitentia eſſet uirtus quædam ſpecialis; ſequeretur, eum, qui ſæpius peccaſſet eſſe pluribus Virtutibus præditum, adeoq; meliorẽ, quam qui perpetuo

E eſſet innocens, ſi nimirum ſæpius etiam reſipiſcens haberet iam habitum Pœnitentiæ, quo caret innocens. Hoc autem, inquit Durandus, irriſorium eſt.

SED hoc Durandi argumentum nullius ponderis eſt. Nam ſanctitatis præſtantia non tam numero, quàm qualitate & magnitudine uirtutum abſolutè metienda eſt. Alioqui eodem argumento probaretur, debuiſſe Chriſtum habere uirtutem etiam Fidei, & Spei, ne ab alijs Sanctis Virtutum numero ſuperaretur. Non igitur ſequeretur, eũ, qui ſæpius peccauit, innocenti antecellere ob id propriè, quòd unã Virtutẽ Pęnitentiæ amplius haberet, qua careret innocens. Quanquam quo nam modo etiam innocentes uirtutem Pœnitentię habere poſſint, infra p. 3. dicetur.

dicetur, vbi errorem quoque Durandi redarguemus, quòd neq; Pœnitentiam, neque vllam aliam virtutẽ præter Theologicas *infundi diuinitus* putauit, ſed tantum acquiri plurium actuum exercitatione.

Nunc quod ad propoſitum attinet, reprehendendus in eo etiam Durandus eſt, quòd illam rationem propriam obiecti Pœnitentiæ à ratione Iuſtitiæ & aliarum Virtutum differentem non vidit. Conſiſtit enim in eo propriè, vt *deſtruatur* peccatum, quatenus eſt *offenſa* Dei irati, vt non ſit tibi amplius iratus, ſed placatus. Iuſtitia autem in compenſandis offenſis vel iniurijs, propriè quidem & formaliter tantummodo nititur reſtituere alteri quod ei ablatum eſt, atque adeò alterum alteri *exæquare*: ſiue alter poſt compenſationem acceptam maneat tibi nihilominus infenſus, ſiue placatus.

QVINTA opinio eſt Caietani hic art. 2. Pœnitentiam non eſſe virtutem differentem à virtute Religionis: ſed eſſe ipſam *Religionem*, quatenus ſub ratione cultus reddit *debitum* DEO in quocunque genere. Explicat autem ac probat ſuam hanc ſententiam *primò*: Quia ſicut pro beneficijs acceptis debetur DEO gratia: ita pro offenſis recompenſatio. Sed gratiam pro beneficijs referimus Deo virtute Religionis vt quoddam debitum ſub ratione cultus. Ergo etiam recompenſationem Pœnitentiæ pro offenſa.

Secundò: Quia nulla virtus ſpecialis requirit, ut ſuum cõtrarium ſit aut fuerit in ſubiecto ipſius: quin ſemina uirtutũ ita ſunt nobis ingenita, inquit Caietanus, ut poſſimus illas habere, cum diuino auxilio, abſque eo, quòd ad id neceſſe ſit prius peccare. At pœnitentia eſſe non poteſt in aliquo, niſi prius in eodem fuerit eius contrarium, nempe peccatum. Ergo Pœnitentia non eſt ſpecialis virtus. Atque *hæc ratio*, inquit Caietanus, *conuincit intellectum meum*.

Tertiò: Nam Chriſtus habuit omnes Virtutes (inquit etiam Caietanus) neque tamen habuit Pœnitentiam. Ergo illa non eſt ſpecialis Virtus.

Quartò: Nam duo, inquit, pertinent ad Pœnitentiam, ſcilicet *recompenſare offenſam*, quod eſt, inquit, ſatisfacere pro culpa; & *recompenſare indulgentiam*, qua nobis videlicet plus nimio peccando indulſimus, quod eſt, inquit, ſatisfacere pro pœna. Sed ad neutrum iſtorum opus eſt ſpeciali virtute. Ergo Pœnitentia non eſt virtus ſpecialis. Minorem probat: Quia offenſam recompenſabis, ſi tria præſtiteris; primò, ut tibi offenſa diſpliceat, quod fit per *Charitatem*. Secundò, vt peccatum tuum agnoſcas, & confitearis. Tertiò, ut te ſubmittas ei, quem offendiſti. Quę duo in propoſito *Religio* præſtare poteſt ſub ratione cultus, cùm ſint Deo debita ab homine peccatore. Recompenſatio autem indulgentiæ, quæ fit luendo pœnam, poteſt referri, inquit Caietanus, ad Iuſtitiam *vindicatiuam*, quatenus pœnitens uidelicet ut Dei miniſter ſeipſum punit; uel certè ad eandem ipſam virtutem Religionis, quatenus illa pœnæ ſolutio eſt Deo debita ſub ratione cuiuſdam cultus.

Poſtremò confirmat Caietanus ſuam ſententiam: Quoniam Pœnitentia de offenſa illata alteri homini, non eſt ſpecialis virtus. Ergo nec Pœnitentia, quæ fit ob offenſam Dei.

Peccat autem in hac opinione Caietanus non multò ſecus, quàm Scotus & Durandus, quos antè refutauimus. Nam neque ipſe, quam propriè rationem in obiecto reſpiceret pœnitentia, ſatis animaduertit; ſed in unam rationem *debiti cultus* intentus fuit. At Pœnitentia in deſtruendo peccato non propriè uerſatur ſub ratione debiti cultus diuini; ſed quatenus ita demum tollitur Dei *offenſa*, atque adeò redditur ille nobis ex offenſo placatus, ut antè explicatũ eſt.

A Quanquam negandum non eſt, quin hæc ipſa ratio obiecti Pęnitentiæ, ſicut & aliarum omnium Virtutum, ad cultum etiam diuinum, per Virtutem Religionis referri poſſit. Verùm hinc non efficitur, quòd Pœnitentia ſit Religio; aut actus Pœnitentiæ, actus Religionis: ſed quòd Virtus Religionis Virtuti Pœnitentiæ, ſicut & alijs Virtutibus, imperare poſſit. Quocirca & *Sacrificiũ Deo* Spiritus per Pœnitentiam *contribulatus* dicitur. Pſal. 50. non quia ipſa Pœnitentia ſit actus proximè elicitus à Religione (vt falsò Caietanus eſt opinatus) ſed quoniam illi Religio, vt dictum eſt, imperat.

Nec verò Caietani argumenta ſunt firma. *Primum* enim ſolùm concludit, recompenſationem B Pęnitentiæ ſub ratione quidem *debiti cultus*, ad Religionem pertinere, ſicut & relationem gratiæ debitam pro beneficijs: id tamen non impedit, quò minus ſub illa altera ratione, nempe vt ea re tollitur Dei *offenſa*, pertineat ad ſpecialem virtutem Pœnitentiæ.

Ad *Secundum* reſpondemus, Maiorem eſſe falſam, ſi vniuerſaliter ſumatur, ut ſumi neceſſe eſt ad illius argumenti Concluſionem. Nec verò poterit ea Maior probari Inductione aliarum Virtutum præter Pęnitentiam. Illis enim, quòd non requirant, ut peccatum in ſubiecto fuerit, commune ſanè eſt, non ut habent communem rationem *Virtutis* id quod oporteret, ut cuicunque ſpeciali Virtuti idem conueniret: Sed id habent ſecundùm rationem aliam accidentaliter C ipſis ſolis communem. Hæc uerò ratio eſt, quòd verſantur primariò in eiuſmodi obiectis, quæ non ſunt tanquam mala auerſanda, ſed tanquam bona proſequenda. Pœnitentia autem, cùm in malo *deſtruendo* tanquam medicina quædam verſetur, nihil mirum ſi ſecus atque aliæ Virtutes exigat ut prius fuerit in ſubiecto aliquid ſibi contrarium, nempe peccatum. Vt Iuſtitia etiam *vindicatiua* ſola requirit, vt peccatum aliquod admiſſum fuerit, quod ipſa uidelicet poſſit vlciſci.

Illud verò facilè conceſſerim, Virtutibus omnibus, hoc ipſo, quòd Virtutes ſunt, conuenire debere ne indigeant *præſentia etiam* ſui contrarij in eodem ſubiecto: id quod rectè notauit Ioan Medina in Co- D dice de Pœnitentia, Tractatu 1 q. 1. Quòd autem neceſſe ſit ad conſiſtentiam alicuius uirtutis, ut illius cõtrarium in ſubiecto præceſſerit, id nihil eſt abſurdi.

Ad *Tertium* reſpondetur, Antecedens eſſe omnino falſum. Non enim Chriſtus habet Spem virtutem Theologicam, non Fidem, vt ſuprà in Tractatu de Incarnatione ipſe D. Thomas etiam docuit.

Ad *Quartum* reſpondeo, in omnibus illis, quæ Caietanus diſtinguit, & ibi numerat, attendendam eſſe præterea illam propriam rationem obiecti Pœnitentiæ, quæ non propriè & formaliter attingitur ab vlla earum virtutum, quas Caietanus cõmemorat; ſed tantùm à ſpeciali virtute Pœnitentiæ. Nec tamen negamus, quin ipſe etiam actus Pœnitentiæ, quo indul- E gentia illa nimia in peccando uindicatur, materialiter ſit quoque actus *Iuſtitiæ uindicatiuæ*, qui proinde à pœnitente ſub ea ratione vindicatiuæ Iuſtitiæ exerceatur, tanquam à miniſtro Dei. Vt autẽ idem actus eſt etiam uirtutis Pœnitentiæ, à pœnitente elicitur, non vt à miniſtro Dei, ſed vt ab altera parte (id eſt Reo) quę ſibi Deũ placare nititur, vt ſuprà diximus.

Ad *Quintum* Caietani reſpondet Sotus d. 14. q. 2. art. 3. fortè etiam requiri virtutem ſimilem Pœnitentiæ ad tollendum peccatum commiſſum in amicum. Quod mihi non improbabile videtur. Nam etiam ibi erit peculiaris ratio obiecti, ſi quis uelit tollere & deteſtari peccatum in amicum, quatenus ipſi prius erat ille infenſus, atquę adeò ut illum ſibi reconciliet.

Nec obſtat, quòd huiuſmodi pœnitentiæ erga hominem Philoſophi non meminerunt, vt nec pœnitentiæ erga Deum, de qua nunc agimus. Tractarunt enim illi de his Virtutibus, quæ cùm in bono verſentur, ſunt *per ſe, & abſolutè* ab omnibus expetibiles: talis autem non eſt pœnitentia de peccato in Deum vel in hominem commiſſa. Quanquam ab eo quidem, qui peccauit, & in quo proinde pœnitentia eſt virtus, per ſe eſt ipſa expetibilis, vt notauit bene Ioannes Medina q. 1. de Pœnitentia ad 1.

Addit præterea Sotus, non eſſe omnino parem rationem pœnitentiæ erga Deum, & pœnitentiæ erga hominem. Nam illa materiam habet latiſſimè patentem, in qua verſetur, nempe qua delere debet Dei offenſam, eumque ſibi facere placatum, per propoſitum etiam emendandi cum illius auxilio *totam uitam;* ad quod proinde non mirum eſt, ſi ſpecialis Virtus Pœnitentiæ deſtinata ſit. Amicus autem offenſus ferè placatur propoſito emendandi aliquem ſpecialem actum, quo fuerit anteà offenſus: neque requirit propoſitum omnia rectè faciendi in omni genere, ſaltem propriè ſui cauſſa. Quare poteſt facilius ea emendatio offenſæ in amicum materialiter referri ad *Charitatem* in illum, vel etiam ad aliquam aliam virtutē ſpecialem, cōtra quam in amicum anteà peccatū ſit.

Maneat igitur, Pœnitentiam *virtutem* eſſe, & eam quidem certam ac *ſpecialem*, à reliquis diſtinctam, ut ex ratione communi Pœnitentiæ à nobis aſſignata, primo loco deduximus. Quod etiam ex ea re ſatis patet quia nolle pœnitere, eſt ſpeciale peccatum: Ergo pœnitentia eſt ſpecialis uirtus.

Quæ ſententia, quantumuis Caietanus reluctetur, eſt D. Thomæ hic art. 1. & 2. vbi expreſsè dicit, ad nullam aliam virtutem pertinere deteſtationem peccati, vt eſt Dei offenſa. Item in 4. diſt. 15. q. 4. art. 7. ad 2. vbi expreſsè dicit, Pœnitentiæ virtutem diſtingui à Religione. Præterea eadem eſt ſententia Halenſis 4 p q 54. memb. 1. art. 2. Bonauenturæ diſt. 14. parte 1. art. 1. q. 2. Ricchardi ibidem. Marſilij in 4. q. 10. Ioannis Medinæ Tractatu 1. de Pœnitentia q. 1. Soti diſt 14. q 2. art. 2 & 3. & omnium aliorum Theologorum, præter eos, quorum opiniones hac de re falſas iam refutauimus.

Illud tamen nihilominus rectè notat in art. 2. Caietanus, quæ in hoc Tractatu de Pœnitentia explicanda reſtant, æquè diſputari poſſe, ſiue Pœnitentia aſſeratur ſpecialis & diſtincta virtus, ſiue ponatur eſſe eadem cum Virtute Religionis, aut etiam Charitatis, &c, modò intelligatur, Pœnitentiam verſari in deteſtando peccato ea ratione, qua ſuprà dictum eſt: ſiue ſit peculiaris habitus, ſiue non.

SECVNDO ex illa communi ratione Pœnitentiæ poteſt intelligi, quemadmodum omnes illi ACTVS, qui ab orthodoxis Doctoribus, Pœnitentiæ eſſe cenſentur, verè ſint actus huius Virtutis, quantumlibet varij ac diſſimiles videantur: nempe *dolor* interior de commiſſo peccato: *propoſitum* non amplius peccandi: *Confeſſio* peccatorum: *Satisfactio* pro pœna debita, ſiue ea ieiunijs, ſiue alijs corporis afflictionibus fiat. Omnibus enim his actibus commune eſt, quòd verè pertinent ad *deſtruendum* peccatum, habentque adeò quandam peccati deteſtationem.

Nam cùm te DEVM offendiſſe *doles*, & *propoſitum* tibi eſt, nunquam amplius eum offendendi, & cum ſubmiſſione tui quadam peccatum ita ut oportet accuſas & *confiteris;* DEVM inclinas, vt depoſita indignatione condonet tibi propter Chriſtum culpam, teque in gratiam recipiat; itemque vt te ſoluat reatu pœnæ, cùm teipſum *punis*. Ita fit, vt his omnibus actibus demum auferatur, Deo iuuante, Chriſtique bene- A ficio, totum illud malum varium & multiplex, quod ex peccato relinquitur. Id quod eſt, peccatum ipſum aboleri, ſicut ſuprà explicuimus.

Itaque ut huc tandem ſpectant eiuſmodi actus, omnes illi quidem ſunt eiuſdem ſpeciei, tanquam eliciti uidelicet ſub ea ratione in genere moris ab eadem Virtute Pœnitentię. Quod quidem rectè poteſt conſiſtere, etiamſi ſecundùm alias rationes nonnulli ex illis actibus differant inter ſe *ſpecie*, & aliqui etiā *genere*. Nam *dolor*, cùm propriè in quadam fuga ſeu *receſſu* voluntatis à peccato, ſit poſitus, genere eatenus differt ab alijs illis actibus, nempe à propoſito, ſatisfactione, confeſſione, quæ non in fuga aut receſſu, ſed in *proſecutione* quadam conſiſtunt.

B Item *propoſitum* non peccandi, ſi in genere quidem habeatur, Charitatis actus eſt, quatenus reſpicit *bonum*, quod placet Deo, & ipſi etiam homini eſt ſalutare. Si verò habeatur etiam in ſpecie, ad illam uirtutem ſpectat, cuius bonum aliquis ſibi proponit contrarium peccato: Vel certè ad varias ſimul eiuſmodi virtutes, ſi plura eiuſmodi bona ſimul aliquis ſibi in ſpecie proponat.

Sic etiam *Satisfactio* ad varias virtutes poteſt pertinere; ut ad Temperantiam, ad Miſericordiam erga proximum, ad Religionem; cùm ſcilicet fit aut ieiunijs, aut eleemoſyna, aut Oratione, aut his omnibus: item etiam ad Iuſtitiam uindicatiuam, quatenus ſe pœnitens, vt miniſter Dei punit, ſicut ſuprà diximus.

C Denique *Confeſſio* etiam vt eſt vera, pertinet ſanè ad virtutem quandam moralem, quæ Veritas dicitur. Etenim tom. 2. diſputat. 2. q. 2. p. 2. docuimus, genus moris hoc differre à genere naturæ, quòd quia illud pendet à voluntate & ratione, poſſunt in eo ijdem actus ſecundùm varias rationes & reſpectus eſſe in diuerſis ſpeciebus, in quarum altera conueniant, in alijs differant: In genere autem naturæ vna res in vnica tantùm eſt ſpecie ſub eodem genere proximo. Ita fit, ut nullum ſit in propoſito incommodum, quòd actus prædicti in genere moris ſint omnes eiuſdem ſpeciei, nempe ut verſantur ſub vna quadam ratione in obiecto formali Pœnitentiæ, & ſimul in alijs ſpeciebus diuerſarum uirtutum, quibus inter D ſe differant, vt eſt explicatum.

Patet etiam inde, quemadmodum triſtitia quoque ſeu dolor, qui in appetitum ſenſitiuū ex interiore dolore voluntatis quandoque redundat, ſit Virtutis Pœnitentiæ actus. Eodem enim iſta triſtitia tendit, ſcilicet vt *deſtruatur* peccatum. Item patet, non ſolùm actum illum uoluntatis, qui in fuga & abominatione quadam præteriti peccati conſiſtit, eſſe huius Virtutis actum, ſed etiam eum, quo *conditionaliter* vellet aliquis, ſe non peccaſſe; ſi id videlicet ſibi iam eſſet poſſibile; vel etiam quo ſimplici quidem uoluntate velit abſolutè ſe non peccaſſe. Nam & voluntas *ſimplex abſoluta* poteſt eſſe de eo, quod eſt ex hypotheſi aliqua impoſſibile, ut rectè affirmauit Ioannes E Medina q. 1. de Pœnitentia ad 2. argum. poſt Caiet. 1. p. q. 63. & alios, id quod etiam nos confirmauimus tom. 2. diſput. 2. quæſt. 8. p. 2. Etſi intentio quidem ſeu voluntas efficax exequendi non poſſit eſſe de impoſſibili,

TERTIO ex illa ratione Pœnitentiæ intelligi poteſt, non modò omnes eos actus, ſcilicet *dolorem, propoſitum, confeſſionem, ſatisfactionem*, rectè in actibus Pœnitentiæ numerari poſſe; ſed etiam eſſe neceſſarios, ut ritè & ſufficienter Pœnitentia peragatur. Nam ſi vel unum ex illis actibus prętermittas, nequaquam *deſtruetur* penitus ipſum peccatum. Niſi enim doleas, te DEVM offendiſſe; niſi proponas tibi meliora; niſi confitearis quando oportet; cauſſam habebit

DEVS,

DEVS, quamobrem culpam non condonet, ſed infenſus tibi eſſe pergat; item niſi ſatisfacias, reatus pęnæ aliquis remanebit.

Atque ex hoc perſpicitur, quàm turpiter errauerit Lutherus, qui ſermone illo de Pœnitentia, & art. 6. & 7. ſupra citatis ſcripſerit, ad Pœnitentiam non pertinere dolorem de peccato *præterito*; ſed tantum vitæ emendationem: *Multò*, inquit, *maiore, imò ſolo hoc labore tibi cogitandum eſt, quomodo futuram uitam agas bonam, quàm quomodo odias aut deſeras præterita mala.* Et infra: *In vſu*, inquit, *Scripturæ ſacræ, Pœnitentia non dicitur dolor, ſed mutatio mentis & conſilii: ac pœnitere, eſt ſapere poſt erratum, animumque ad rectè viuendum inſtituere.*

Probat autem id *primò* ex illo dicto uulgari: *Optima pœnitentia eſt noua uita. Quod*, inquit, *prouerbium veriſſimum eſt, & omni doctrina de Contritionibus hucuſque data præſtantius.*

Secundò ex illo loco ad Galatas ſexto, *Neque circumciſio aliquid ualet, neq; præputiũ, ſed noua creatura.*

Tertiò Quia Pœnitentia dicitur Græcè, μετάνοια, quod uocabulum ſignificat mentis mutationem & reſipiſcentiam. vt Lactantius lib. 6. diuin. inſtit. cap. 24. & Eraſmus etiam in tertio caput Matthæi notarunt.

Nos uerò huius opinionis uanitati præter illa, quæ dicta ſunt, PRIMO obijcimus authoritatem Sacræ Scripturæ, quæ ubique ſignificat, ad Pœnitentiam in primis pertinere dolorem de commiſſis antea peccatis. Vt Ioel. 2. *Conuertimini ad me in ieiunio, fletu, & planctu*, hoc eſt, cum uera ſignificatione doloris, ut patet ex eo, quod ſubiungit: *Scindite corda ueſtra, &c.* quòd Niniuitę fecerunt, & Petrus, & Magdalena, & alij agentes pęnitentiam Item Hierem 8. *Nullus eſt, qui agat pęnitentiam de peccato ſuo dicens: Quid feci?* Vbi Propheta quaſi rationem nobis pœnitentiæ deſcripſit, nempè quod peccatum præteritum reſpiciat, de quo dolendum inprimis ſit. Et Micheæ 4. *Dole & ſatage filia Syon quaſi parturiens, &c.* Et Baruch 2. *Anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, & incedit curua, & oculi deficientes, & anima eſuriens dat tibi gloriam & iuſtitiam Domine.* Similia Iſa. 20. & 38 vbi illud inter cętera legimus de pœnitentia Ezechiæ: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et Ezech. 18 & 2. Cor. 7. *Triſtitia, quæ ſecundum* DEVM *eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur* Et paſſim alibi.

SECVNDO obijcimus, authoritatem Sanctorum Patrum, qui paſſim ad legitimam pœnitentiam requirunt inprimis dolorem. Vt S. CYPRIANVS in ſerm. de lapſis: *Conuertamur ad Dominum*, inquit, *mente tota, & pęnitentiam criminis ueris doloribus exprimentes* DEI *miſericordiam deprecemur.*

Et S. AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 65. *In actione*, inquit, *pœnitentiæ, vbi tale crimen commiſſum eſt, vt is qui commiſit, a Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Similia alij quos paulò poſt citabo.

TERTIO obijcimus ei errori ipſam notionem vocabuli. Pœnitere enim dicitur quaſi pœnam, hoc eſt, dolorem, tenere: ut Auguſtinus, uel quiſquis eſt vetus ille & magnæ in Eccleſia authoritatis author notat libro de uera & falſa pęnitentia, capite octauo. Vnde factum eſt, ut ferè Doctores Pœnitentiam per dolorem deſcripſerint; quoniam etſi latiùs, quã dolor, ipſa Virtus Pœnitentiæ pateat, ut ex dictis conſtat; tamen dolor eſt pręcipuus & maximè proprius illius actus.

Itaque Magiſter in 4. diſt. 14. dixit; *Pęnitentia eſt gratia ſeu uirtus, qua mala commiſſa cum emendationis propoſito plangimus & odimus.* Et GREGORIVS hom. 34. in Euangelia, & libro nono Regiſtri epiſt. 39. *Pœnitentia*, inquit, *eſt peccata præterita plangere, & plangendo iterum non committere.*

Hinc etiam CHRYSOSTOMVS homil. 23. in Matt. *Correptionem*, inquit, *de pœnitentiæ* DOLORE, *tuo magno commodo arripe.* Et infra loquens de Manaſſe: *Poſt tot*, inquit, *tantaque flagitia, ab omnibus eſt mundatus pœnitentiæ fletu.*

Et S. HIERONYMVS in Pſalm. 118. circa illud; *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. Veram*, inquit, *ſemper pœnitentiam agit hic Sanctus, & non ceſſat fluentis lachrymarum antiqua delicta diluere. Vt intelligas, niſi ueram pœnitentiam egeris, tibi facilè non dimitti, quæ geſſeris. Vera eſt enim pœnitentia, iugiter fletibus commiſſa diluere & abluta non iterare.*

Sed & Lactantius à Luthero citatus, lib 6 inſtitu. diuin c. 24. vbi ait, μετάνοιαν dici reſipiſcentiam Latinè, ſtatim ſubiungit: *Reſipiſcit autem ille, quem peccati piget, & ſeipſum accuſat dementiæ, & caſtigat ad rectiorem uiam mentem.*

Nec ſolum authores Eccleſiaſtici, ſed etiam prophani pro comperto hoc habuerunt. Nam Cicero pœnitendi uocabulum ad præteritum ſæpè refert. Vt cum in Tuſcul. qq. dicit; *Sapientis eſt proprium nihil quod pœnitere poſſit, facere.* Et Auſon. ita μετάνοιαν quaſi loquentem inducit;

Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas,
Nempe vt pœniteat, ſic Metanœa vocor.

Accedit, quòd & Lutheranos ipſos huius erroris Lutheri iam piget & pœnitet. Fatetur enim Kemnitius ex ſua & Collegarum ſententia, in examine Cõcilij Tridentini ſeſſ. 14. cap 4. & can. 5. omnino etiã ad pœnitentiam pertinere peccati præteriti deteſtationem. Nec ſanè uidetur Lutherus in illis locis citatis ſatis ſobrius contrarium effutiuiſſe. Cuius error meritò in Concilio Tridentino, & à Leone X. condemnatus eſt.

Ad *primum* autem Lutheri argumentum reſpondet optimè Ruardus Tapperus art 4. ſub finem, nouam uitam non ideo dici optimam pœnitentiam, quoniam ipſa ſola ad pœnitentiam ſatis ſit; ſed quia indicium eſt ueræ atque optimæ pœnitentiæ; itemque quoniam propoſitum emendandi uitam, pars quædam eſt pœnitentiæ Atque iſto modo id intellexit Ambroſius, cum in Commentarijs 2. Corin. 2. ita ſcripſit; *Hæc uera pœnitentia eſt, ceſſare iam a peccato: ſic enim probat, dolere ſe ſibi, ſi de cætero deſinat.* Hactenus ille.

Ad *Secundum* reſpondeo, nouam illam creaturã, quæ ſola valet, minimè creari niſi intercedente dolore de peccato commiſſo. Nec dicit Paulus, hunc dolorem nihil ualere; ſed *præputium, & circumciſionem*, hoc eſt, obſeruationem legis naturalis, vel Moſaicæ, ſine gratia Chriſti; Quæ quidem per pœnitentiam atque adeò deteſtationem peccati comparari debet.

Tertium Lutheri argumentum nullius prorſus eſt ponderis. Nam ad μετάνοιαν illam & reſipiſcentiam dicimus etiam pertinere dolorem de peccato, ut ex Lactantio, ex Auſonio, & ex alijs paulò antè audiuimus. Et intelligere debuit Lutherus, tranſmutationem illam mentis, quæ Metanœæ uocabulo ſignificatur, non tantum acceſſu ad terminum *ad Quem*, ſed etiam receſſu a termino *a Quo* contineri, quemadmodum & alias omnes mutationes. Receditur autem in propoſito a termino, id eſt, a peccato, per dolorem: acceditur autem ad terminum, per melioris uitæ propoſitum.

Sed

Sed de tota ratione huius doloris,qui & *Contritio* dicitur: itemque de illius neceſſitate, & tempore ac modo,quo haberi debet,dicetur infra, cum agemus de ea Pœnitentiæ parte, ſicut etiam de ratione & neceſſitate Confeſſionis & Satisfactionis, quæ ſunt reliquæ partes huius Sacramenti.

QVARTO ex ratione Pœnitentiæ ante poſita intelligere licet,ad quam Virtutem Cardinalem poſſit hæc virtus Pœnitentiæ reuocari. Sentiendum.n. eſt cum D.Thoma hic arti.3. eam reuocari ad *Iuſtitiam commutatiuam*, tanquam ad ſpeciem eius quandam ſeu partem(vt vocant)*potentialem*.Quod ita declaro & probo. Cum omnes inter ſe virtutes ſpecie diſtinctæ ſint;tamen aliqua earum tanquam ſpecies ſeu pars potentialis quędam,ad eam peculiariter reuocari dicitur,cum qua ſimilitudinem peculiarẽ habet,nec tamẽ participat perfectè eius rationem. Vt Religio v.g.ad Iuſtitiam. Quia ſicut Iuſtitia reddit alteri debitum;ita Religio Deo, licet non omnino ſecundùm æqualitatem,ut facit Iuſtitia. Sed Pœnitentiæ virtus peculiarem habet ſimilitudinem cum Iuſtitia; nec tamen illius rationem perfectè participat.Igitur ad Iuſtitiam reuocatur,tãquam eius ſpecies quædam ſeu pars potentialis.

Maior patet ex inducto exemplo,& aſſeritur fuſius à D.Thoma in 2.2.q.80. Minorem declarat pulchrè idem D.Thom.hic art.3.Pœnitentia enim non deleret,neque emendaret offenſam (quod eſt munus eius proprium)niſi ſuis actibus quandam ueluti recompenſationem redderet DEO pro eadem offenſa. Itaque quatenus hoc quidem facit,debitũ quaſi quoddam reddit,atque adeò ex ea parte ſimilis eſt Iuſtitiæ commutatiuæ. Ad hanc enim Iuſtitiam pertinet,recompenſationem reddere pro offenſis,ſicut etiam pœnam pro illis (mediante uindicatiua iuſtitia)retribuere,cùm utrumq; ſit quædam quaſi *commutatio*.

Ex altera uerò parte in eo deficit Pœnitentię virtus à perfecta ratione Iuſtitiæ commutatiuæ, ꝙ minimè reddit DEO in eo recompenſatione *iuſtum*, *& æquale ſimpliciter*, ſicut facit Iuſtitia,quæ exercetur inter æquales; ſed iuſtum tantummodo, *ſecundùm quid*, quale nimirum habet locum inter illos,quorũ unus eſt ſub poteſtate alterius:vt inter ſeruũ & Dominum,filium & Patrem,vxorem & virum, quemadmodum docet Philoſophus 5.Ethico.cap.6. *Vnde pœnitens*,inquit pulchrè D. Thom. *recurrit ad Deum cum emendationis propoſito, ſicut ſeruus ad Dominum*: iuxta illud Pſal 122.*Sicut oculi ſeruorum in manibus Dominorum ſuorum:ita oculi noſtri ad Dominum* DEVM *noſtrum,donec miſereatur noſtri*.Et ſicut filius ad Patrem;ſecundùm illud Lucæ 5.*Pater peccaui in cęlum, & coram te.* Et ſicut uxor ad virum, ſecundum illud Hierem.3.*Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me,dicit Dominus*. Et ſanè quòd ea quidem ratione ad Iuſtitiam reuocetur virtus Pœnitentiæ,ex illo etiam teſtimonio Baruch.2. intelligi poteſt: *Anima*,inquit, *quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali,dat tibi gloriam & iuſtitiam Domine*, id eſt, reddit compenſationem pro offenſa, qualem qualem poteſt.

PORRO non obſcurat,ut Sectarij hallucinantur, doctrina hæc uim meritorum atque ſatisfactionis Chriſti quin potius illuſtrat maximè. Ipſe namque Chriſtus ſuis meritis ſecundùm omnem Iuſtitiæ rigorem nobis ab æterno Patre promeritus eſt, ut ex promiſſione gratis & liberaliter nobis ad id facta acceptet illam qualemcunque recompenſationem noſtram pro offenſa,quæ dolore uidelicet,& cognitione,& confeſſione peccati,& ſubmiſſione quadam a-

A nimi continetur, vt Caietanus hic art.2.& 4. explicat. Quemadmodum ipſe etiam Chriſtus nobis meritus eſt,ut per ieiunia,orationes, & alia eiuſmodi opera ſatisfaciamus pro pęna,quę dimiſſa culpa exſoluenda reſtat ad compenſandã nimiam erga nos indulgentiam,ut Caietanus etiam loquitur.

Verùm hic animaduertendum eſt, quamuis in actu Pœnitentiæ ſit quædam recompenſatio pro offenſæ remiſſione, ut hic D.Thomas art.3. docet, & 1.p.q.21.art.4.ad 1.& Caietanus hic artic.2.& 4.& Sotus in 4.d.19 q.1.art.1.& alij;tamen non eſſe cõcedendum,quòd in ea recompenſatione pro offenſa ſit *verum meritum* remiſſionis culpæ: quod tamen meritũ uerè eſt in ſatisfactione, quæ deinde fit pro
B pœna. Ratio huius eſt: Quoniam recompenſatio illa pro offenſa non ſanè acceptatur, ut eſt a gratia gratum faciente(etiamſi aliquãdo ab ea etiam proficiſcitur in puncto iuſtificationis)ſed ut eſt ab auxilio Dei,& libero arbitrio,& tendit eatenus in ipſam gratiam gratum facientem,per quam remittitur culpa.Meritum autem propriè dictum non eſt in vllo opere noſtro,niſi quatenus illud perficitur à gratia etiam gratum faciente, ſicut tom.2. diſput. vltima, q.vltima docuimus. Vnde fit,ut ipſa gratia gratum faciens non poſſit cadere in tale meritum, atque adeò nec remiſſio culpæ mortalis.

Alia uerò illa ſatisfactio pro *pœna* (quæ & magis communiter ſatisfactio dicitur)etiam acceptatur,vt
C eſt à gratia gratum faciente,iam antea recepta in remiſſione culpæ.Quò fit,ut habeat etiã hæc Satisfactio rationem ueri meriti, reſpectu relaxationis illius pœnæ.

Patet iam itaque,quomodo Pœnitentię uirtus ſit ueluti pars quædam Iuſtitiæ. Quæ doctrina D.Thomæ longè commodior iudicari debet ea, quam tradidit Ioannes Medina q.1.de Pœnitentia,in reſpõſ. ad 5.argum princ pale,nempe Virtutem Pœnitentiæ ex *obiecto* quidem ad eam uirtutem reuocari poſſe, cui eſt contrarium illud peccatum,de quo agitur Pœnitentia:ratione autem *finis* ad eam,ad quam finis pertinuerit,cuius cauſſam aliquem pęnitet; ut ad Charitatem,ſi ſit cauſſam amicitiæ inſtaurandæ
D cum Deo:Vel ad Iuſtitiam, ſi ſit cauſſa vindicandi, & puniendi in ſe peccatum.

Hanc doctrinam eſſe minus commodam dico. Oportet enim Virtutem aliquam ad eam Virtutẽ potius reuocare,cum qua ex obiecto ſuo habet peculiarem ſimilitudinem,quam non perinde cum alijs Virtutibus habeat. Sic autem Pœnitentia ſimilitudinem habet peculiarem cum Iuſtitia,propter rationem ante explicatam: non autem cum ea Virtute, cui contrarium eſt peccatum,de quo ſit pœnitẽtia: ſiquidem communiter de omnibus peccatis, q̃ ſunt contra omnes Virtutes,pęnitentia haberi poteſt.

QVINTO intelligitur, ex ſupra dicta Pęnitentiæ
E ratione,virtutem hanc Pęnitentiæ, ſi naturæ quidẽ ordo ſpectetur,poſteriorem eſſe quoad uſum Virtutibus reliquis,*per ſe loquendo*,ut D.Thom.hic art. 5. docet. Nam uerſatur in malo; aliæ autem omnes in bono;bonum autem naturaliter eſt prius malo, cũ hoc ſit priuatio illius. Per accidens autem prius ordine naturæ exerceri debet Pęnitentia in eo,qui eſt impius,ut uidelicet recedat a peccato. Atque etiam aliqui actus,quibus homo excitatur ad pęnitentiã, prius tempore pręcedunt alias Virtutes,ut actus Timoris,Spei,&c.Quo pacto intelligi debet D. Thomas,cum art.6.dicit,Pęnitentiam quoad *actus* eius, prius tempore eſſe in peccatore, quàm aliquarum aliarum Virtutum actus. Loquitur enim de Pęnitẽtiæ actibus non qui à Virtute Pœnitentiæ eliciuntur

tur (ea enim non infunditur, neque exercetur prius A
tẽpore, quàm Charitas, ut poſteà videbimus) ſed qui ad Pęnitentiam ordinantur: Quo pacto etiam de actibus Pęnitentiæ idem D. Thomas loquitur in art.5. vt rectè ibi Caietanus admonet. Et hactenus de primo Puncto principali huius Quæſtionis.

PVNCTVM SECVNDVM.

In qua potentia Animæ inſit propriè hæc Virtus, tanquam in ſubiecto.

D. Thom. art.4.

CVM latè pateant Pęnitentiæ actus, non eſt facilè conſtituere, in quanam potius Animæ potentia collocari illa debeat. Complectitur enim actus non modò Volũtatis, cuiuſmodi eſt dolor; B
ſed etiam appetitus ſenſitiui quandoque conſequentes ex illo dolore Voluntatis: item externos actus; vt Temperantiæ, Eleemoſynæ, & cætera, ſicut ex dictis patet.

Breuiter autem ex ſententia D. Thomæ hic arti. 4. & aliorum Theologorum ſtatuendum eſt, Pœnitentiæ uirtutem in *Voluntate* ineſſe, tanquam in proprio ſubiecto. Ratio eſt *primo*: Quia cum ſit pars Iuſtitiæ, uerſatur circa *alterum*, nempe circa Deum, cui recompenſatur offenſa, ut p. præced. dictum eſt. Virtutes autem, quæ circa alterum uerſantur, ſunt in voluntate, vt docet D. Thom. 1.2.q.56. & hic etiam repetit. C

Secundo. Quia cuius Virtutis obiectum non poteſt attingi à cognitione ſenſitiua, ſed tantùm à ratione; ea virtus non in appetitu ſenſitiuo, ſed in rationali, hoc eſt, in *voluntate* eſt. At obiectum Pœnitentiæ à ſola ratione attingi poteſt. Ergo, &c. Minor probatur. Quoniam obiectum Pœnitentiæ eſt emendatio & abolitio offenſæ Dei irati: quæ ratio eſt, ut Virtus hæc Pęnitentiæ habeat proinde ipſum etiam Deum obliquè pro obiecto, cum ſcilicet recompenſare offenſam ſtudet. Atque ea etiam ratione per Pęnitentiam dicitur homo paſſim in Scriptura ad Deum ipſum conuerti. Deus autem remotiſſimus eſt à ſenſibus, atque adeò nec illam rationem obiecti Pęnitentiæ poteſt ſenſus attingere. D

Accedit *tertiò*, quòd difficultas in pęnitendo, hoc eſt, in tollenda Dei offenſa, potiſſimum eſt Voluntatis: quare in ea oportet collocare Pęnitentiæ virtutem. Quod ipſum indicauit S. CHRYSOSTOMVS homil.23. in Matth. cum ad *pænitentiæ virtutem pariter retulit fletum & ſtudium voluntatis*, loquens de pęnitentia Manaſſes.

Neque obſtat, quòd actus etiam exteriores, item que appetitus ſenſitiui, ut triſtitia, &c. ſunt etiam actus Virtutis Pęnitentiæ. Non enim ſecundùm ſe abſoluiè illi producuntur ab ipſa Virtute Pęnitentiæ, ſed eatenus quidem in genere moris dicuntur eſſe actus Pęnitentiæ, quatenus per *electionem* Voluntatis referuntur ad Pęnitentiæ obiectum. Vt actus exterior Virtutis Temperantiæ verbi gratia non alia ratione eius Virtutis actus dicitur, niſi quatenus in genere moris refertur ad illius obiectum. E

Ex hac autem doctrina ſequitur, defectum Triſtitiæ aut doloris in appetitu ſenſitiuo, non eſſe certũ indicium impęnitentiæ, multoque minus defectum lachrymarum. Nam cum hæc Virtus in uoluntate ſit, poteſt abſque motu appetitus ſenſitiui exerceri, quod etiam ſæpe fit, uel propter ſenſus alioqui hebetudinem, uel propter ſpiritualem delectationem, quam ex diuina contemplatione in ipſo etiam dolore de peccatis quandoque homo percepit. Quæ delectatio impedimento eſt triſtitiæ, ut rectè Sotus notauit d.14.q.2.art.4. Cum verò talis in appetitu ſenſitiuo triſtitia ſequitur, & à Voluntate in obiectum Pęnitentiæ dirigitur; omnino ad hanc etiam Pęnitentię Virtutem pertinebit, ut dictum eſt. Quin etiam ſalutare eſt, præſertim incipientibus, huiuſmodi triſtitiam, quantum eniti poſſunt, in ſeſe excitare.

Nec ualet, ſi quis hoc in loco argumentetur; Triſtitia eſt de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt; Ergo non poteſt eſſe uoluntaria, atque adeò neque actus Pęnitentiæ uirtutis. Argumentum eſt nullius momenti, licet magnum negotium exhibuerit Scoto in 4.d.14.q.1.art.3. Aliud enim eſt, triſtitiam eſſe de ijs, *quæ* nollemus; aliud, ipſam quoque triſtitiã eſſe aliqui tale, *quod* oporteat nolle. Hoc ſecundũ falſum eſt, nec ſequitur ex primo. Nam poteſt aliquis velle triſtari de eo obiecto, quod nollet accidiſſe, ut facilè ad hoc argumentum reſpondent Sotus, & Ioannes Medina ubi ſuprà.

Nonnulla tamen QVAESTIO hic eſt, Vtrum frequenti exercitio actuum eiuſmodi triſtitiæ in appetitu ſenſitiuo, generatur in eodem aliquis habitus Virtutis, quæ propriè perficiat appetitum, ut moderatè de peccatis triſtetur, nec plus, nec minus, quã oportet. Et putat Sotus loco citato, non abſurdè poſſe id concedi; Quanquam & arbitratur quoque negari poſſe.

Ego concedendum potius cenſeo. Nam nec appetitus in ea re caret ſua propria difficultate, ne deflectat videlicet ad alterum extremum; vt aut nimis exilis, aut immodica ſit triſtitia. Hic autem habitus non eſt ſpecie idem cum ipſa Virtute Pęnitentiæ, ſiquidem non ipſe attingit Pęnitentiæ obiectũ ſuo actu per ſe, quatenus eſt quidem actus appetitus ſenſitiui; ſed ut ad id dirigitur per actus Pęnitentiæ, hoc eſt, per electionem Voluntatis, ut à Pęnitentiæ virtute perficitur. Quare alia Virtus eſt hic habitus in appetitu, annexa videlicet ipſi Virtuti Pęnitentiæ, & ſimilis illi.

PVNCTVM TERTIVM.

Quanam via & ratione Virtus Pænitentiæ in animis noſtris generetur.

D. Thomas artic. 5. & 6.

HOc loco inter habitum, & actum Virtutis Pęnitentiæ, cum D. Thom. hic art. 5. diſtinguendum eſt. Nam *habitus ipſe* diuinitùs infunditur vna cum Charitate & alijs Virtutibus infuſis, nec a nobis producitur, *Actum* autem Pęnitentię diuinitus adiuti efficimus.

Quidam tamen actus hunc actum Pęnitentiæ in nobis antecedunt. Nam tanquam à primo principio oritur ab actione Dei per auxilium ſpeciale cõuertentis cor, iuxta illud Thren. vltimo. *Converte nos Domine ad te, & conuertemur*. Deinde ſequitur motus Fidei. Tertiò, motus Timoris ſeruilis, hoc eſt, timor ſuppliciorum. Quartò, ſpes veniæ per Chriſtum conſequendæ. Quintò, motus Charitatis. Sextò, motus timoris filialis, quo veretur aliquis ex amore ſeparari à DEO, tãquam à Patre. Quibus tandem motibus impellitur animus ad actũ Pęnitentiæ uoluntariè eliciendum, ut peccatum emendet. Atque ita fit, ut actus Pęnitentiæ à timore quidem

dem ſeruili oriatur, ut à primo principio inter ea, quæ ex parte affectus ad pœnitentiam conducunt; à filiali autem, tanquam à principio proximo.

Hæc doctrina Diui Thomæ, licet veriſſima ſit, tamen partim à quibuſdam Theologis Scholaſticis, partim à Luthero & aſſeclis repudiatur. Quare vtrique iam ad eius doctrinæ defenſionem refellendi ſunt.

Et primùm quòd *habitus* ipſe Pœnitentiæ diuinitus *infundatur*, neque Scotus in 4. d. 14. quæſt. 3. neque Durandus eadem diſt. q. 2. credit. Ille, quia ex frequentatis actibus pœnitentiæ, putat poſſe *acquiri* pœnitentiæ habitum rectæ rationi conſentaneũ, qui etiam permanere poſſit poſt peccatum mortale commiſſum. Durandus autem, quoniam in uniuerſum negat, aliquas eſſe uirtutes *per ſe infuſas*, præter Theologicas, è quarum numero non eſt pęnitentia. Vocamus autem Virtutes *per ſe infuſas* eas, quæ non poſſunt niſi Deo infundente acquiri: qualem hic cenſemus cum Diuo Thoma, eſſe pœnitentiam Virtutem. Infuſæ autem per accidens eſſe dicerentur Virtutes illæ, quæ cum alioqui poſſint humanorum actuum exercitio acquiri, ut Temperantia; & Iuſtitia, &cær. tamen diuinitùs alicui tugenerarentur ſine vllis eius actibus. Quo pacto putatur Adam habuiſſe multos habitus initio infuſos.

Iam uerò ſententiæ D. Thomę aduerſus Scotum, & Durandum rectè defenditur à Caietano hic arti. 5. & à Dominico Soto d. 14. q. 2. artic 5. Quæ inprimis quidem confirmari poteſt teſtimonio illo Apoſtoli 2. ad Tim. 2. *Ne quando Deus* DET *illis Pœnitentiam, &c* Siquidem hoc de habitu etiam pœnitentię poteſt intelligi.

Deinde probatur ratione hoc modo. Omnes illæ Virtutes ſunt per ſe diuinitùs *infuſæ* cum Charitate, quæ perficiunt hominem non propriè ſecundũ ſtatum uitæ naturalis, ſed ſecundum ſtatum gratiæ. Pęnitentiæ Virtus eſt huiuſmodi. Ergo, &c.

Maior probatur. Quoniam ad perfectionem diuini operis pertinet, ut quemadmodum rem naturalem Deus producit ſimul præditam omnibus ſuis naturalibus potentijs, ita etiam hominem ſecundũ Eſſe gratiæ perficiat ſimul inſtructum omnibus Virtutibus, quæ in eo genere gratiæ ſe habent ad animæ eſſentiam ſicut Potentiæ naturales ad eſſentiam rei naturalis.

Minor item probatur. Nam Cuius Virtutis obiectum formale eſt eiuſmodi, vt à ratione naturali ſine fidei lumine attingi nequeat, ea Virtus minimè perficit hominem propriè ſecundum ſtatum vitæ naturalis, ſed ſecundum ſtatum gratiæ, ut patet. Obiectum autem formale Pœnitentiæ omnino eſt eiuſmodi. Nam verſatur in abolendo peccato, ut eſt talis offenſa Dei, qualis à Chriſtianis cognoſcitur, quæ ſcilicet hominem priuet gratia diuina, & reum æternæ pœnæ faciat. Qua ratione non cognoſcitur peccatum niſi per fidem. Quanquam ut eſt illud ſanè contra hominis rectam rationem, atque adeò cõtra Virtutem, & conſequenter etiam contra uoluntatem Dei naturæ authoris, potuit quidem vtcunq; naturaliter cognoſci à Philoſophis, & eatenus ab illis agi pœnitentia ſecundum aliqualem rationem; non tamen illa, quæ eſt propriè Pœnitentia Chriſtiana.

Et ad fundamentum Scoti reſpondet Caietanus hic artic. 5. & Sotus vbi ſuprà, poſſe quidem frequẽtibus actibus Pœnitentiæ, qui ſine Charitate habeantur, acquiri habitum *ſecundum quid*, ſimilem Virtuti pęnitentiæ, quo ſcilicet doleat aliquis de

A peccato, ut eſt offenſa Dei, non ita perfectè, ut oportet; ſcilicet ſuper omnia: non autem poſſe illis actibus acquiri habitum, qui ſit verè *ac ſimpliciter* ipſa virtus Pœnitentiæ. Nam hæc hominem DEO reconciliat, quod non fit ſine Charitate; ac proinde huiuſmodi quidem Pœnitentia per ſe à Deo infunditur vnà cum Charitate, quæ DEVM diligit ſuper omnia, nec ſine illa permanere aut acquiri poteſt. Quod autem Durandus opinatur, nullas Virtutes præter Theologicas eſſe per ſe infuſas, id ſuo loco ſecuti ſententiam Diui Thomę & aliorum, Theologorum, refutauimus, nempe tomo ſecundo, diſputatione quinta, quæſtione ſexta, puncto primo.

B Nunc cum Virtus Pœnitentiæ non actibus, ſed infuſione diuina acquiratur, facilè patet, quid probabiliter dici poſſit ad eam QVAESTIONEM, qua etiam ſolet quæri, Vtrum omnes omnino iuſti participes eſſe poſſint virtutis Pœnitentiæ; ita ut ea etiam fuerit in Angelis, in Chriſto, in Apoſtolis, in Beata Virgine, in Innocentibus pueris poſt Baptiſmum, & etiam in his, qui actualiter nondum peccauerunt, quamuis adulti. Dicendum eſt enim generatim ex probabiliori ſententia, quam Sotus diſt. 14 quæſt. ſecunda artic. 5. declarat, eos iuſtos omnes & ſolos participes eſſe Pœnitentiæ virtutis, qui & arbitrio ſint flexibili, & ſaltem ſecundùm naturalem ſtatum ſuum poſſint peccare, vel antea aliquan

C do peccauerint.

Itaque non fuit Pœnitentia in Sanctis Angelis, qui nunquam peccauerunt, neque ſi peccaſſent, pęnitere potuiſſent, cùm ſint inflexibilis arbitrij. Non in Chriſto, qui peccare non potuit: tum quia idem fuit DEVS: tum quia beatus ab initio. Apoſtoli autem, quia ſecundùm ſuum ordinarium ſtatum, potuerunt peccare mortaliter, licet ex priuilegio fuerint confirmati in gratia, & quia etiam ſimpliciter potuerunt peccare venialiter; non eſt negandum, quin fuerint Pœnitentiæ virtute præditi. Reſpicit enim hæc virtus illam etiam offenſam, quæ continetur peccato ueniali, ut priuat ſcilicet feruore Charitatis, & reum facit temporalis pœnæ.

D Item arbitratur Sotus concedi poſſe de Beata Virgine, quòd habuerit pœnitentiæ virtutem infuſam: non quia potuerit peccare, ſaltem venialiter, vt inconſideratè & malè ſcripſit Paludanus diſtinctione decimaquarta, quæſtione quarta, ſed quia ſtatum habuit in quo alioqui potuerit peccare: itemque quoniam potuit certè exercere actum aliquem virtutis pœnitentiæ conditionalem, nempe hunc: *Dolerem, ſi peccarem*. Sic etiam pueris in Baptiſmo virtus hæc unà cum alijs infunditur: quoniam exercere illam ſuo tempore poterunt; itemq; eadem perſeuerat in adultis innocentibus, ante etiã, quàm peccent, quoniam eam ſaltem exercere poſſunt illo actu conditionali.

E Denique & in Beatis manet: tum quia antea peccauerunt: tum quia eſt ipſis quaſi ornamentum quoddam, & veluti inſigne triumphi de præteritis peccatis. Quamuis non poſſunt in illo ſtatu Beati exercere talem actum doloris, qualem in hac vita. Nam neque triſtitia, neque luctus, neque vllus dolor erit ibi amplius. Et hactenus quidem modus, quo ipſe HABITVS pœnitentiæ generatur in nobis, à Diuo Thoma traditus, ſic à nobis defenſus ſit.

Iam verò in modo, quo deinde D. Thomas docuit, ipſum etiam ACTVM Pęnitentiæ exerceri, animaduertendum inprimis eſt, dolorem de peccatis poſſe concipi & ex ſolo timore pœnarum, hoc eſt,

ſeruili

ſeruili bono (quem pòſt declarabimus) & ex timore filiali ſolo: & ex utroque ſimul actualiter & explicitè. Quando Pœnitentiæ actus ex timore ſeruili ſolo concipitur, eſt quidem tunc actus illius Pœnitentiæ, quam paulò antè diximus eſſe Virtutem ſimilem ipſi Pœnitentiæ Virtuti; ſed nequaquam eſt perſectus actus, ab ipſa Virtute Pœnitentiæ elicitus. Hic enim ſemper eſt coniunctus cum timore etiam filiali: quia ut paulò ſuperius dictum eſt, ipſa Virtus Pœnitentię nunquam ſeiungitur à Charitate, quæ quidem uel formaliter, uel certè virtualiter habet illum timorem filialem. Quando autem ille dolor concipitur à ſolo filiali timore; vel ab illo, & à ſeruili (etiam explicitè & formaliter) ſimul; tum quidem actus eſt ipſius Pœnitentiæ Virtutis, & perſecta Contritio dicitur. Et de tali pœnitentiæ actu loquitur in illo art. 5. D. Thomas, cùm dicit, actum Pœnitentiæ oriri à timore ſeruili, ut à *primo* motu affectus ad Pœnitentiam ordinato; & à filiali, vt à principio proximo.

Ex hoc verò, quod aſſerimus, eum etiam dolorem, qui ex vtroque timore, nempe filiali & ſeruili oritur, eſſe etiam actum ipſius Pœnitentiæ Virtutis, atque adeò bonum & laude dignum: illico eſt conſequens, alterum etiam illum dolorem imperfectæ pœnitentiæ, qui ſcilicet concipitur ex ſolo timore ſeruili pœnarum, ideoque *imperfecta Contritio*, vel abſolutè *Attritio* dicitur, eſſe bonum, ac minimè quidem ex ſua ratione malum, tametſi non vſque adeò perfectum, ut gratiam ipſe citra Sacramenti vſum conciliare poſſit. Si enim dolore de peccatis ob gehennæ dolorem, per ſe eſſet malum, ſemper ab hac ratione, actus doloris vitiaretur, quantumcunque eſſet alioqui bonus ex ea parte, qua ſimul oriretur à timore filiali. Exiſtit enim bonum (ut dici ſolet) ex integra cauſſa: Malum autem ex quocunque defectu.

Hanc autem doctrinam de dolore, qui concipitur ex Solo timore pœnarum (ſicut ſępè initio fit) quod ſcilicet per ſe bonus ſit, vt ex doctrina illa D. Thomæ hic art. 5. colligitur, & cæteri omnes Orthodoxi tradunt, oppugnauit Lvthervs art. 6. à Leone X. vna cum reliquis condemnato. Expoſuit autem ſuam ibi hac de re ſententiam his verbis. *Contritio*, inquit, *duplici via paratur. Primò, per diſcuſſionem, collectionem, deteſtationem peccatorum, qua quis, ut dicunt, recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem, damnum, fœditatem, multitudinem; deinde amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, & alia, quæ poſſunt triſtitiam ac dolorem excitare. Hæc autem triſtitia facit hypocritam, immò magis peccatorem: quia ſolùm timore præcepti & dolore id facit. & tales omnes indignè abſoluuntur, & communicantur. Secundo paratur Contritio per intuitum & contemplationem ſpecioſiſſimæ Iuſtitiæ. Hæc facit verè pœnitentem: quia amore Iuſtitiæ id facit. Et hi ſunt digni abſolutione.* Hactenus Lutherus.

Probat autem deinde, illum priorem dolorem facere & hypocritam, & magis peccatorem: *hypocritam*; quia Contritio, quæ non concipitur ex amore Iuſtitiæ, & charitate Dei, *non eſt*, inquit, *vera, ſed ſimulata, cùm non fiat ex toto corde; nec voluntariè ſed coactè. Hoc autem*, inquit, *eſt eſſe hypocritã*: iuxta illud Chriſti Matth. 15. *Cor autem eorum longè eſt à me*. Magis autem peccatorem facit ea Contritio; quoniam *collectio illa peccatorum*, inquit ibi, *non niſi legem ſibi præſtituit, ad quam peccata confert. Lex autem facit abundare peccatum, Rom. 5. & per legem augentur transgreſſiones. Vnde 1. Cor. 15. Lex dicitur virtus eſſe peccati, hoc eſt, facit*, inquit, *lex, ut qui nondum apprehendentes Iuſtitiam per Chriſtum, intendunt ſolum, modò, ad legem, magis odiant legem, doleantque quòd ſibi peccare non liceat, prohibente lege.* Huiuſmodi enim eſt Theologia Lutheri, quam pluribus verbis impertinentibus in illo articulo uelut ſomnians perſequitur.

Nos verò aſſerimus, ſi quis propter pœnas, tanquam propter *maximum*, quod horreret, *malum*, ſummeque auertendum, de peccatis doleret, talem dolorem omnino fore malum, quoniam oriretur ex peruerſiſſimo ſui amore, quo ſuam uidelicet incolumitatem, tanquam finem ſuum vltimum aliquis ſibi in ea re proponeret. Sed non eſt neceſſe, vt iſto modo propter pœnas doleat, quicunque ex pœnarum conſideratione mouetur vt de peccatis doleat.

Itaque vt rectiùs intelligi poſſit ratio eius doctrinæ Orthodoxæ, quam aduerſus hæc commenta Lutheri confirmare inſtituimus; diligenter animaduertendum hic eſt, eum qui de peccatis dolet ex timore pœnarum, propter eas effugiendas, vel etiam propter aliam quamcunque rem præter Deum, tripliciter affectum eſſe poſſe. Vno modo ita, vt in eiuſmodi dolore, tanquam finem præcipuum & vltimum (ſicut iam dictum eſt) ſibi proponat incolumitatem à pœnis, vel aliam quamcunque rem præter Devm.

Altero modo ita, ut quamuis non proponat ſibi illam incolumitatem, aut aliam rem præter Devm, tanquam *finem ultimum*; tamen illa certè moueatur vt conditione *ſine qua non*; ita videlicet, ut niſi pœnæ, vel illa alia res eſſet, omnino nollet dolere propter Deum.

Tertio modo ita, ut moueatur quidem ad dolorem illa incolumitate à pœnis, vel alia quapiam re præter Devm, non tanquam fine præcipuo, nec tanquam conditione ſine qua non, ſed ſolùm ut *motiuo quodam*, quo ad dolendum ita impellitur, vt facilè etiam hoc ipſum motiuum, tanquam medium quoddam in finẽ, ſit ordinatè relaturus deinde ad Devm, atque etiam habiturus dolorem cauſſâ quoque ipſius Dei, licet pœnæ inferni non alioqui imminerent; poſtquam de re tota videlicet cogitauerit.

Dolor qui Priori modo ex timore pęnarum cõcipitur, malus eſt, ut rectè notauit Ruardus Tapperus in art 4. fol. 195. & colligitur ex D. Thomæ doctrina 2.2. q. 19. art. 4. Nec talis dolor propter pęnas à nobis defenditur. Oritur enim eiuſmodi dolor ex peruerſo ſui amore, cùm ſcilicet aliquis incolumitatem ſuam pluris æſtimat, ſeu plus diligit *appretiatiuè*, vt dicitur, quàm Deum: Itemque ex peruerſo timore, quo magis quis horret pęnæ malum, quàm culpæ, & quàm offenſam Dei.

Item etiam eſt malus dolor is, qui oritur ex timore pœnarum Secvndo modo, vt notauit Sotus d. 14. q. 2. art. 5. Peruerſum enim eſt, & ab eo animo alienum, quo erga Deum affecti eſſe debemus, ſic dolere, ut niſi eſſent pœnæ, nolles dolere ipſius Dei cauſſa. Hoc enim ipſo meritò offenditur Deus: ſicut etiã offenderetur Dominus aliquis ab eo ſeruo, quem ſciret, ſui cauſſa nihil velle ſponte facere, niſi pœnam timeret.

Atque hoc etiam ſenſu D. Auguſtinus libro de Spiritu & litera cap. 8. improbat ea, quæ ex timore fiunt. Vbi de Iudæis loquens, qui olim eo modo ex metu operabantur: *Non erat*, inquit, *in voluntate quod coram hominibus apparebat in opere, potiuſque ex illo rei tenebantur, quod eos nouerat Deus malle, ſi fieri poſſet, impunè committere.* Itemque in lib. 3. contra duas. Epiſt. Pelag. ad Bonifacium, c. 4. de iiſdem Iudæis loquens: *Terrena*, inquit, *cupiditas, metusque carnalis in eis operabatur: Sic autem præcepta qui facit, proculdubio inuitus facit, ac per hoc in animo non facit: mauult enim omnino non facere, ſi ſecundùm ea, quæ cupit & metuit, permittatur impunè: ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt*

reus,

reus, vbi ipſe qui præcipit, inſpicit Devs. Hæc Auguſtinus.

Dolor igitur, qui his modis ex timore ſeruili concipitur, malus eſt, atque adeò ipſe quoque timor ſeruilis his modis etiam eſt malus: quoniam tunc nō modò ſeruilis denominatur ex eo, quod habet pro obiecto pœnam, quam ſerui formidare ſolent, ſed quia ex amore ſui peruerſo oritur, quo uidelicet incolumitas à pęna uel præfertur obſequio Domini, tanquam finis, uel certè expetitur tanquam conditio, ſine qua nollet alioqui ſeruus officium præſtare propter Dominum. Itaque utroque modo peruerſus ille amor atque timor eſt, atque adeò ad obſequium Domini impellit, non ſpontaneum, ſed quaſi coactum, contra uoluntatem videlicet, ſaltem conditionalem, qua nollet quis facere, quod debet: ſicut plerumque mali ſerui affecti eſſe ſolent. Quæ cauſſa eſt, cur hunc *modum peruerſum* ſeruilis timoris uocet Diuus Thomas 2. 2. loco citato, *ſeruilitatem*, quæ ſemper ſit mala, quamque non ſemper eſt neceſſe ineſſe in ipſo ſeruili timore, ut ex eo ſolùm ſeruilis denominatur, quod eſt de pęnis, quib. alioqui ſerui commoueri ſolent.

Dolor igitur propter pęnas, quem nos in pręſentia contra Lutheri deliria defendimus eſſe bonum, non eſt niſi ille, qui ex timore ſeruili pœnarum concipitur Tertio modo ſuprà dicto: cum ſcilicet mouetur quidem aliquis ad dolendum incolumitate à pœnis ſibi propoſita; ſed neque ut fine, neque ut cōditione ſine qua non; ſed tantum ut ſimplici quodā *motiuo*, ſine quo etiam facilè eſſet alioqui habiturus dolorem propter ipſum Deum, vt diximus.

Hunc dolorem non eſſe malum, probamus hoc modo. Vel talis dolor eſſet malus, ut per ſe eſt talis, nempe propter pœnas effugiendas: Vel quia non eſt etiam actu & expreſsè propter Deum. Sed ob neutram rationem eſt malus. Ergo ſimpliciter non eſt malus. Maior neceſſariò concedi debet. Oportet enim, ſi malus eſt ille dolor, uel ob id malum eſſe, quod habet; uel ob id, quod non habet. Minor quoad utramque partem probatur.

Et quòd per ſe dolor ille quia *talis*, non ſit malus, probatur tripliciter, nempe ex Scriptura, ex Patribus & ex ipſa ratione. Primò ex Scriptura; quoniam paſſim illa ſignificat, deteſtationem peccati ex timore pęnarum conceptam, eſſe bonam & ſalutarem. Vt Iſaiæ 26. *A timore tuo Domine concepimus, & quaſi parturiuimus, & peperimus Spiritum ſalutis*, id eſt, Pœnitentiæ ſalutaris. Itaque ſæpè etiam ipſi Prophetæ pęnas & mala, quæ peccatum alioqui conſecutura eſſent, hominibus propoſuerunt, ut timore uidelicet ad Pœnitentiam inducerentur. Id fecit Ionas, Nathan, Hieremias, atque etiam Baptiſta, Matth. 5. *Quis*, inquit, *demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Iam ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Imò ipſemet Chriſtus Luc. 13. *Niſi pœnitentiam*, inquit, *habueritis, omnes ſimiliter peribitis*. Et Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, eum timete, qui poſtquam occiderit corpus, habet poteſtatem mittendi in gehennam ignis.* Huc etiā pertinet modus ille, quo grauiter ad pœnitentiam exhortatus eſt D. Paulus, Rom. 2. *Secundum impœnitens*, inquit, *cor theſaurizas tibi iram in die iræ*. Vt iam ſimilia loca prætercam.

Secvndo ita ſentiunt Sancti Patres. Ambrosivs in Pſalm. 118. ſuper illud: *Confige timore tuo carnes meas*. Et lib. ad Virginem lapſam, cap 8. vbi inter cętera admonet, *pœnitentem cogitare debere, ſe quaſi poſitum iam prope ipſas tenebras exteriores*.

A Item Avgvstinvs Tract. 9. ſuper 1. Canonicam Ioannis, ubi timorem pœnarum ita introducere Charitatem dicit, ſicut ſeta ſutoris introducit linum: *Si nullus eſt timor*, inquit Avgvstinvs *non eſt, qua intret Charitas, ſicut uidemus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur; ſeta priùs intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum: ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet, quia ideo intrauit, vt introduceret Charitatē.* Et rurſus: *Stimulat*, inquit, *timor, noli timere: intrat charitas, quæ ſanat qd vulnerat timor.*

Qui tamen Auguſtini locus non ita intelligi debet, quaſi ſemper neceſſarium ſit, timorem actualē pœnæ præcedere charitatem, nec unquam ille actus manere poſſit charitate introducta, ſed id exponit B Auguſtinus, q̄ ferè ſolet accidere, nempe ut primò ſtimuletur aliquis actu tali timore: deinde illū actu quidem deponat, poſteaquā flagrans in Deum charitas animum occupauit, atque adeò cum fuerit eare ſpes aucta. Quo pacto & illud Ioannis 1. epiſto. capitulo quarto intelligi debet: *Perfecta charitas foras mittit timorem.*

Idem, q̄ Auguſtinus & Ambroſius iam citati, ſentit etiam D. Gregorius in Regiſtro lib. 6. epiſto. 187. & Hieronymus in cap. 25. Iſaiæ, Caſſianus in multis locis, præſertim collat. 3. & 4 & collat. 11. c. 6. & collat. 9. c. 29. vt diligenter oſtendit Roffenſis art. 6. aduerſus Lutheri impudentiam, qui Caſſianum alioqui pro aſſertione ſua citauit.

C Item D. Chrysostomvs lib. 1. de compunctione cordis, ſub finem: *Quid*, inquit, *corporis viribus opus eſt, cum cor conterere debeamus? Hoc a nobis expoſcitur, vt ſemper recordemur mala noſtra, & conſcientiam geſtorum noſtrorum habeamus ante oculos, ut pro his ſupplicemus Deo, & gehennam ponamus in conſpectibus noſtris; & Angelos, qui in die Iudicij ubique diſcurrent, & congregant de omni orbe terrarum eos, qui tradendi ſunt in gehennā ignis. Ponamus etiam & illud ante oculos, quanti doloris eſt, excludi & proijci a regno cœlorum, quòd vt mihi uidetur grauius eſt ipſa gehenna.* Hæc Chryſ. qui in ſerm. quodam de Pęnitentia & cōpunctione, docet, ſigillatim eſſe recolligēda & lugenda peccata. Similia Bernardus ſerm. 10. in Cant.

D Tertio, denique confirmatur idem manifeſta ratione. Nam cum tria conſiderari poſſint in eo dolore, qui ex timore pęnarum concipitur: nempe quod aliquis *timet* illas pœnas; quòd *dolet* de peccatis; q̄ ad eiuſmodi doloris actum *mouetur* atque impellitur ex timore illo pœnarum, vt ſcilicet ſit ab eo malo incolumis; nihil omnino ex his tribus eſt, q̄ aliquā peruerſitatem contineat. Etenim peccata obiectum ſunt eiuſmodi, de quo meritò capitur *dolor*, nemq; pœnæ rectè & conuenienter rationi *timentur*, cum ſint etiam malum quoddam, ſicut contra incolumitas ab eiuſmodi pęnis, tale obiectum eſt, quod meritò ab homine tanquam bonum quoddam expetitur & amatur, vt aliquod videlicet medium, quod referri E poſſit in ipſum Deum, eiuſq; obſequium. Rurſus ſi & *dolor* ille de peccatis, & *timor* pœnarū, ac amor moderatus illius incolumitatis, boni p ſe ſunt actus; certè nihil obſtiterit, quò minus bene etiam & conuenienter rationi aliquis ad eum actū doloris, actu illo timoris, & amoris, tanquam motiuis quibuſdā *impellatur*. Nam bonis actibus ad actum bonum, incitari, per ſe non niſi bonum eſſe poteſt. Nihil eſt igitur in illo dolore de peccatis, quem defendimus, quamobrem per ſe malus iudicari debeat.

Quod autem non ob id propriè ſit malus, quia non etiam *actu* concipiatur ex *amore* Dei, probatur. Quoniam nec naturali, nec diuino aliquo præcepto ſemper neceſſaria eſt illi actui doloris

talis

talis circumſtantia, nempe ut oriatur ex Dei etiam amore. Non præcepto *naturali*: quia ſine eiuſmodi circumſtantia actus ille natura ſua habet quandam bonitatem, conſonantiamque cum ratione, & nullā malitiam, ut antè oſtenſum eſt. Non diuino; quia nuſquam tale præceptum extat, ut ſcilicet nunquam de peccatis doleas quin etiam actu doleas propter Deū.

Et confirmatur hæc ratio. Nam nullum extat præceptum, quo teneatur aliquis actu diligere Deum, quotieſcunque ſeipſum, ſuamque incolumitatem diligit: quin poteſt omnino bene ſe diligere, licet non ſimul actu diligat Deum eodem ipſo tempore, quo ſe diligit. Ergo etiam poteſt ſine eiuſmodi actuali dilectione bene (non dico, omni ex parte perfectè, ſed bene) dolere de peccatis, ut inducunt malum contrarium ipſi ac ſuæ incolumitati. Conſequentia patet ex ratione contrariorum.

Denique pono, aliquem dolere de peccatis eo tempore, quo alioqui eum non obligat præceptum affirmatiuum Charitatis ad diligendum actu Deum: & tunc ita argumentor: Poteſt talis eo tempore ſimpliciter abſtinere ab actu dilectionis Dei, ſi non etiam doleret de peccatis Ergo etiam poteſt, ſi doleat. Probatur Conſequentia. Quia dolor ille ex natura ſua non requirit propriè eam dilectionem, vt ſit bonus, ſicut iam probatum eſt; licet bene, ut ſit perfectior.

Atque iiſdem modis probari poteſt, bonum eſſe eum dolorem, qui paratur ex collectione omnium peccatorum, & ex conſideratione eorum grauitatis, multitudinis, peruerſitatis, &c. etiam ſine actuali dilectione Dei, quo tempore alioqui non eſt ipſa neceſſariò ex præcepto exercenda. Hæc enim omnia in peccatis perpendere, per ſe bonum eſt, & prorſus valet ad excitandum eiuſmodi dolorem. Igitur cùm ipſe quoque dolor etiam ſine actuali dilectione Dei per ſe alioqui ſit bonus, rectè ad illud incitari poſſumus eiuſmodi conſiderationibus.

Accedit, quòd Scriptura quoque eum modum parandi pœnitentiam commendat, atq; hominib. proponit. Vt Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Et Hierem. 8. *Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo dicens: Quid feci?* hoc eſt, quale & quantum commiſerim malum. Et cap. 2. *Scito & vide, quia malum & amarum eſt, reliquiſſe te Dominum* DEVM *tuum & non eſſe timorem meum apud te.*

Rectè igitur & conuenienter Scripturis ſanctis in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. & can. 5. aduerſus illam Lutheri blaſphemiam, definitum eſt, eiuſmodi pœnitentiam, atq; dolorem vtilem eſſe, *& donum Dei, & ex impulſu Spiritus ſancti, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantum mouentis, quo pœnitens adiutus viam ſibi ad Iuſtitiam parat.* Etſi nō ita quidē hoc intelligendū eſt, quaſi nunquā poſſit eiuſmodi dolor imperfectus propter pœnas haberi ſine ſupernaturali & ſpeciali auxilio Dei (pōt. n. vt Sotus d. 14. q. 2. ar. 5. & d. 15. q. 1. ar. 1. & alij cōmuniter ſentiūt) ſed quia eiuſmodi certè eſt, vt ſæpè homini diuinitus inſpiretur tanquā bonus & ſalutaris, & aliquo modo (remote ſcilicet) ad iuſtitiam præparans & diſponens.

AT inquit Kemnitius in examine illius loci Concilij Tridentini, Scholaſticorum doctrinā eſſe, quòd *per eiuſmodi dolorem ſufficienter homo diſponatur ad gratiam eamq; mercatur & obtineat vi & efficacia illius doloris, excluſis in hac re meritis Chriſti.* Atque hoc illud eſſe vult, quod Lutherus improbauit.

SED primùm manifeſta calumnia in Scholaſticos hæc eſt, qua vindetur pudor Lutherani dogmatis extorſiſſe à Kemnitio, vt ſcilicet ea impoſtura tegeret blaſphemias illas Lutheri. Nemo enim Schola-

A ſticorum docuit, ſatis eſſe ad gratiam acquirendam illum dolorem imperfectum; ſed tantum dicunt, eſſe *diſpoſitionem remotam*. Ac multò minus docent, noſtrarum actionum efficacia, excluſis Chriſti meritis, obtinere nos remiſſionem peccatorum. Deinde Lutherus non tantùm illum dolorem ad gratiam ſufficere negauit; ſed etiam aſſeruit, ſimpliciter illum eſſe malum, & facere hypocritam & magis peccatorē, vt patet ex eius verbis ſuprà recitatis.

Et ſanè hanc fuiſſe ſententiam Lutheri, ipſe etiam Kemnitius ſatis alioqui agnoſcit, cùm eam confirmare perperam nititur ex Auguſtino in libro de Spiritu & litera, & ad Bonifaciū, ſuprà à nobis citato. Cuius verba ex illo libro de Spiritu & litera à nobis recitata, Kemnitius etiam malitiosè corrupit, non indi-
B cato capite, vt eò difficilius corruptela deprehenderetur. Ceterum iam antè explicauimus, quid in illis locis Auguſtinus voluerit, nempe rectum non eſſe illud Dei obſequium, quod ita ex timore fit, vt niſi timor eſſet, minimè præſtaretur, quodque proinde non eſt ſpontaneum. Lutherus autem perperam ſenſit, omnem dolorem, qui ex timore concipitur, proficiſci ſemper iſto modo ex timore, & eſſe ſimpliciter malum, quod falſum eſſe oſtendimus.

Quare ad argumentum Lutheri facilè RESPONDEMVS, eum, qui timore pœnæ ita pœnitentiam agit, vt nihilominus etiam eſſet eam acturus; nullo modo coactè agere. Nec ſequitur, eum omnino non facere
C voluntariè, ſi non facit *actu perfecto* voluntatis, hoc eſt, dilectione Dei ſuper omnia ex toto corde. Neq; item eſt aliqua hypocriſis aut ſimulatio, imperfectè etiam de peccatis dolere. Non enim ideo aliquis ſimulat, ſe in animo habere quod non habet, vt illi faciebant de quibus Chriſtus ex Iſaia dicit: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*. Qui enim vere dolet, licet imperfectè, is quidem animo etiam dolet.

Quod autem Lutherus obijcit, illum, qui ad legē & eius comminationes intendit (vt facit is, qui propter pœnas dolet) magis peccare ex odio quodam legis; idq; ſignificare Scripturā, cum per legem dicit augeri peccatum, &c. delirum admodum commentum
D eſt. Vt enim demus, aliquibus id euenire, ſcilicet vt legem intuentes, eam deteſtentur, ac ægrè ferant, ꝙ peccare nō liceat; probari tamen nullo modo poteſt, id eſſe omnib. cōe, aut legē ipſam per ſe hoc efficere. Si enim ita eſſet, perperam DEVS vellet homines *in lege meditari*, pſal. 1. & ad eam *attendere*, pſalm. 77. vt paſſim etiam alibi admonet ſacra ſcriptura.

Longè igitur aliud eſt, quod Apoſtolus ſignificat, cum peccatum quaſi refert in ipſam legem: nempe vult, niſi lex eſſet, nullum fore peccatum *Vbi enim*, inquit, *lex non eſt, ibi neque præuaricatio legis*. Rom. 4. Item ex eo augeri culpam, quòd homo cognoſcens clarè peccatum per legem, nihilominus tamen peccat, vt D. Auguſtinus explicat in libro de Spiritu &
E litera, capite 8. & ipſe etiam Apoſtolus, inquiens ad Roman. 7. *Per legem enim cognitio peccati*.

Item auget lex peccatū ex accidenti, propterea ꝙ ferè homines id magis expetunt, ꝙ ipſis interdicitur, vt AVGVSTINVS etiā expoſuit eod. lib. cap. 4. *Lex*, inquit, *quāuis bona, auget prohibendo, deſideriū malum: Sicut aquæ impetus, ſi in eā partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cuius molē cū euicerit, maiore cumulo præcipitatus violētius per prona prouoluitur. Neſcio enim quomodo, hoc ipſum ꝙ concupiſcitur, fit iucundius dum vetatur.* Etſi aūt omnib. his modis propter legē abundet peccatū, tn̄ nō ideo neceſſe eſt, vt qui ad legē intuens pp pœnas de peccatis dolet, peccet eo ipſo contra legē. Atq; hactenus de iſta Quæſtione.

QVÆSTIO

QVÆSTIO TERTIA.

De Effectibus Sacramenti Pœnitentiæ quoad remiſſionem peccatorum Mortalium.

D. Thom. 3. part. quæſt. 86.

QVADRIPARTITA eſt diſputatio de effectibus ſacramenti Pœnitentiæ, quæ idcirco continebitur hac & tribus ſequentibus Quæſtionibus. Nam primò uidendum eſt, an & quomodo per Sacramentum Pœnitentiæ remittantur peccata Mortalia. Secundò, an & quomodo per illud remittantur etiam Venialia. Tertiò, vtrum ita efficaciter per iſtud Sacramentum remittantur peccata, ut poſteaquam ſemel ſunt remiſſa, minimè rurſus imputentur homini, cum deinde in peccatum relabitur. Quartò, An non tantùm peccatorum remiſſionem per iſtud Sacramentum quis conſequatur, verum etiam reſtituatur in priſtinam virtutum dignitatem, a qua per peccatum exciderat.

In hac autem Quæſtione Quatuor ſunt explicanda. PRIMO, *An omnia omnino peccata mortalia per Pœnitentiam remitti poſſint.* SECVNDO, *Vtrum ſine illa remitti poſſint.* TERTIO, *Vtrum remitti poſſit per illam vnum peccatum Mortale ſine alio.* QVARTO, *Vtrum vna cum culpa per iſtud Sacramentum remittatur omnis pœnæ reatus: itemque omnes reliquiæ peccatorum.*

PVNCTVM PRIMVM.

An omnia omnino peccata Mortalia per Pœnitentiam remitti poſſint.

D. Thom. art. 1. & 6.

A QVOAD primum attinet, hanc Aſſertionem ponit D. Thomas art. 1. tanquam ex fide certam: Nullum omnino peccatum eſt, quod per Pœnitentiam remitti non poſſit. Quod ipſum paucis verbis aſſeruit ex orthodoxa ſententia Sanctus CHRYSOSTOMVS homil. 23. in Matthæum, cum ita dixit: *Non eſt aliquod omnino peccatum, quod non cedat pœnitentiæ virtuti: imo gratiæ DEI, qui cum ad meliora conuertimur, continuò nobis cooperator efficitur.*

Probatur autem ea aſſertio à D. Thoma ex duobus alijs propoſitionibus, quæ ex Scriptura cõſtant. *Prima* eſt, nullum eſſe peccatum, de quo non poſſit agi pœnitentia in hac uita cum auxilio Dei. *Secunda* omne peccatum, de quo pœnitentia agitur, deleri poſſe per eandem ipſam pœnitentiam. B Si enim aliquod peccatum eſſet, quod per pœnitentiam remitti nõ poſſet, cauſſam eſſe oporteret, quia uel de eo pœnitentia agi non poſſit; vel quia etiamſi agatur, non tamen ſufficeret pœnitentia ad illud delendum: Quorum vtrunque, inquit Diuus Thomas, eſt erroneum.

Itaque hoc modo ex ſacris literis pro aſſertione poſita argumentamur; Omne illud peccatum per pœnitentiam remitti poteſt, de quo poſſit cũ Dei auxilio agi pœnitentia. Sed de omni omnino peccato pœnitentia in hac uita cum diuino auxilio agi poteſt. C Ergo omne omnino peccatum poteſt in hac vita remitti per pœnitentiam.

Maior probatur. Nam Pœnitentia ritè acta, delere poteſt omnia illa peccata, quæ merito paſſionis Chriſti aboleri poſſunt, cum unum ex inſtrumentis paſſionis Chriſti ad remittenda peccata ſit pœnitẽtia; iuxta illud Lucæ 24. *Oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum.* Poſſunt autem merito paſſionis Chriſti omnia omnino peccata deleri, iuxta illud 1. Ioan. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam totius mundi.* Item probatur eadem Maior, quia repugnaret aliud miſericordiæ diuinæ, contra illud Ioelis 2. *Benignus & miſericors eſt, patiens & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.* Quò & pertinet illud Ezechiel decimo octauo. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Vbi nullum omnino peccatum excipitur. Et illud Matth. 18. *Quæcunque ſolueritis, &c.* & alia quæ ſupra contra Nouatianos allegauimus.

Minor autem patet ex his, quæ tom. 2. diſputat. 8. de Gratia, q. 3. p. 4. diſputauimus ad probandum, nemini deeſſe auxilium ſufficiens in hac uita ad ſalutem. Inde enim ſequitur, omnibus peccatoribus auxilium diuinum præſtò eſſe, ut pœnitentiam agant, quandoquidem hoc illis ad ſalutem eſt neceſſariũ. Quo ſpectat illud Ezechiel. 33. *Nolo mortem impij, ſed magis, ut conuertatur & viuat.* Vbi etiam nullum Scriptura impium excipit. Et illud. 1. Timoth. 2. *Qui vult omnes homines ſaluos fieri.* Et illud ibidem. *Vnus Mediator homo Chriſtus IESVS, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Quo quidem ex loco in materia de Gratia cõuincimus, fidem de articulo noſtræ redemptionis ſtare nullo modo poſſe, niſi cõcedatur, omnes omnino poſſe remiſſionem quorumcunque peccatorum conſequi.

Præterea eadem aſſertio Catholica confirmatur C paſſim a Sanctis Patribus, ac nominatim a S. CYPRIANO in ſermone de lapſis, vbi inter cætera ait: *Pœnitenti, operanti, roganti poteſt Deus clementer ignoſcere, &c.* Et S. AMBROSIVS lib. 1. de pœnitentia, cap. ſecundo. *Qui culpam,* inquit, *exaggerauit, exaggeret & pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.* Et S. HIERONYMVS in epiſto. 8. ad Demetriadem; *Pœnitentia,* inquit, *quaſi ſecunda poſt naufragium tabula miſeris ſit.* In quam ſententiam loquitur etiam Tertullianus in libro de pœnitent. & Pacianus epiſtola prima ad Sympronianum. Item AVGVSTINVS in Enchiridio, cap. 65.

Sed

Sed neque de ipſis criminibus quamlibet magnis remittendis in Sancta Eccleſia D E I *deſperanda eſt miſericordia agentibus pœnitentiam.*

Quod cum ita ſit, reijcienda eſt penitus tanquam erronea opinio Armacani, qui libro 9. de quæſtionibus Armenor. capite 27. cenſuit, aliqua eſſe peccata, quæ oĩno remitti non poſſint; & quoſdam in hac vita ſic obſtinatos in malo eſſe, vt pœnitentiam non poſſint agere. Cuius authoritas præcipua argumenta ſunt: illa, ad quæ perſpicuè D. Thomas hic ar. 1. reſpondet, & fuſius Sotus d. 15. q. 1. art. 1. & nos tom. 2. diſput. 8. de Gratia, q. 3. p. 4. vbi etiam refutauimus alios, qui non omnibus ſuppetere neceſſaria auxilia ad ſalutem cenſuerunt.

Et animaduertendum eſt, remitti omnia peccata per Pœnitentiam, tum vt eſt Virtus (quo pacto aliquando etiam habet effectum ſuum citra vſum Sacramenti) tum etiam vt eſt Sacramentum, hoc eſt, vna cum abſolutione Sacerdotis: & quidem iſto poſteriori modo præcipuè, vt perſpicuè D. Thomas explicat hic ar. 6.

Neque obſtat, quòd D Thomas art. 4. ad 2. aſſerit, remiſſionem peccati eſſe à gratia operante, non autem à *cooperante*: vnde videtur ſequi, non eſſe eam etiam ab actu virtutis Pœnitentiæ, cum hic ſit actus liberi arbitrij diuinæ gratiæ *cooperantis*. Reſpondendum enim eſt, per actum Pœnitentiæ, aut per alios motus liberi arbitrij erga Deum, qui concurrunt in ipſa iuſtificatione impij, non propriè dici nos cooperari gratiæ, licet alioqui actiuè à libero etiam arbitrio proficiſcantur: ſed eſſe ipſos effectus quoſdam gratiæ operantis, illiſque annumerari. Cuius ratio eſt; Quoniam non procedunt ex priori aliqua *intentione finis* in ordine ſupernaturali; ſed ipſi potius ſunt circa finem, nempe circa Deum, atque adeò non omnino perfectè dicitur homo per eos actus ſeipſum mouere, & gratiæ diuinæ cooperari, ſicut facit poſteà per alios actus circa media ad finem, hoc eſt ad beatitudinem conſequendam, vt latius hoc expoſuimus ex mente D. Thomæ & Auguſtini Tomo ſecundo, diſput. 8. de Gratia, quæſtione tertia. p. 5.

Itaque cum D. Thomas hic art. 4. dicit, remiſſionẽ peccatorum eſſe à gratia operante, non excludit ibi à nomine gratiæ operantis eiuſmodi motum Pœnitentiæ, qui eſt effectus ipſius gratiæ in iuſtificatione; ſed illum potius vna cum illis alijs motibus erga Deum includit, vt rectè, (licet obſcure) notauit Caietanus hic artic. 6. & Sotus d. 15. q. 1. ar. 6.

Adde, quòd aliter remiſſio eſt per gratiam gratũ facientem, & aliter per actum Virtutis Pœnitentiæ. A gratia enim eſt in genere cauſſæ formalis: ab actu autem virtutis Pœnitentiæ, ut à diſpoſitione: qui rurſus actus, quatenus habet ordinem ad abſolutionẽ, illique ſubeſt, atque adeò vt Sacramentum eſt, etiam concurrit ad peccati remiſſionem, vt inſtrumentum Dei quoddam, ſicut patet ex dictis q. 1.

PVNCTVM SECVNDVM.

Vtrum poſſint remitti peccata Mortalia ſine Pœnitentia.

D. Thom. artic. 2.

DISTINGVENDVM hoc loco eſt inter Pœnitentiam, vt eſt Virtus, & vt eſt Sacramentum. Sine Pœnitentia enim, vt eſt *Sacramentum*, omnes fatentur, poſſe quandoque remitti peccatum mortale, ut docet D. Thomas hic artic. 2. Poteſt enim aliquis omni momento iuſtificari, nõ autem actu ſuſcipere Sacramentum. Sine Pœnitentia verò, vt eſt Virtus idem D. Thomas ibi & alij communiter cenſent, eſſe impoſſibile, vt remittatur peccatum mortale. Quod Dupliciter intelligi poteſt. VNO modo, ſecundum legem Dei ordinariam: ALTERO, ſecundum potentiam Dei abſolutam.

PRIORI modo (ſcilicet ſecundum legem ordinariam) ſine controuerſia uerum eſt, requiri ad remiſſionem peccati mortalis actum Virtutis Pœnitentiæ in adultis. Quod patet ex conditionalibus illis ſententijs Scripturæ: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita viuet.* Ezech. 18. Et: *Si pœnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Luc. 13. Vt alia ſimilia prætercam.

Quanquam hoc quidem ita accipiendum eſt, ut ſi de remiſſione peccatorum etiam *in ipſo vſu Sacramenti Pœnitentiæ* loquamur, intelligere debeamus Virtutem Pœnitentiæ paulò latius, cùm dicimus, ſine illius actu non poſſe adultis peccata remitti: ita ſcilicet, ut complectamur non modo Virtutem illam Pœnitentiæ, quæ reconciliat ipſa per ſe hominem Deo, eſtq; ſemper coniuncta cum Charitate, ut ſuprà docuimus, & affirmat in hac q. D. Thomas ar. 3. ſed etiam illam aliam, quam diximus eſſe Virtuti Pœnitentiæ ſimilem, à qua ſcilicet eſt actus Pœnitentiæ imperfectus, qui dicitur Attritio. Videbimus enim infrà ſuo loco, in ipſo uſu Sacramenti Pœnitentiæ, ſatis eſſe ad remiſſionem peccatorum attritionem una cũ Sacramento; ſupplente nimirum ipſo Sacramento uim perfectæ Virtutis Pœnitentiæ. Si uerò loquamur de remiſsione peccatorum extra Sacramenti uſum, tum quidem Scripturæ teſtimonia citata eiuſmodi uim habent, ut nequeant ſecundùm legem ordinariã remitti adultis peccata mortalia ſine actu perfectæ Virtutis Pœnitentiæ.

Cæterum cum actus hic perfectæ Virtutis Pœnitentiæ dupliciter haberi poſsit: Primò, formaliter & explicitè: Secundo, uirtualiter & implicitè, cum ſcilicet aliquis diligit Deum ſuper omnia ſimpliciter: QVAESTIO hic eſt, An utrolibet modo actus hic pœnitentiæ ad remiſsionem peccati mortalis ſufficiat: an uerò neceſſariò requiratur explicitè & formaliter? Nec nunc quærimus, an ex diuino præcepto Pœnitentia formalis & explicita neceſſaria ijs ſit, qui mortaliter peccauerunt. Id enim ſuprà q. 1. conſtituimus, & infrà etiam, quo tempore præceptum id obliget, à nobis declarabitur. Quin etiam fatemur, quando ex præcepto Pœnitentia exerceri debet, omnino quoq; propoſitum item explicitum & formale de cætero non peccandi, habendum eſſe, ut rectè Ruardus Tapperus artic. 4. fol. 181 & Sotus d. 15. q. 1. art 2. notauerunt. Sed Quæſtio nunc eſt, An Pœnitentia hæc formalis & explicita, quæ & præteriti peccati deteſtatione, & propoſito uitæ melioris contineatur, neceſſaria ſit ad iuſtificationem, neceſsitate etiam (ut uocant) *medij*: ita, ut ſecundum legem ordinariam nunquam ſine illa impius iuſtificetur, neque ad id ſufficiat illa uirtualis Pœnitentia, quæ in dilectione Dei ſuper omnia includitur?

Sotus lib. 2. de natura & gratia, cap. 16. & in 4. ſent. d. 15. q. 1. artic. 2. poſt Ioannem Maiorem in 4. d. 14. q. 1. aliquot argumentis contendit, explicitam omnino Pœnitentiam requiri neceſsitate medij ad Iuſtificationem, præterquam in duobus Caſibus, in quibus fatetur ſufficere actum explicitũ Charitatis, quæ verò ſit Dei ſuper omnia, ita ſcilicet, ut nullius peccati mortalis affectus uigeat in animo. Vnus caſus eſt in Martyrio, propter præſtantiã uidelicet Charitatis eius, quã nulla maior eſt, ut ait Chriſtus, Alter Caſus eſt, cum quis poſt diligentem ſui examinationem,

tionem, nullius peccati mortalis meminit. Si autem alicuius peccati mortalis veniat in mentem, aut per diligentem examinationẽ venire poteſt; putat hic author, non ſufficere ad iuſtificationem actum Charitatis, ſine Pœnitentia explicita, extra illum alterum Caſum Martyrij.

Probat Primo: Nam cùm Scriptura requirit Pœnitentiam ad ſalutem, ſimpliciter, vt ſonat, intelligi debet, atque adeò de Pœnitentia formali. Quòd ſi de Pœnitentia implicita eiuſmodi ſententias interpretari liceat, pari modo quod Apoſtolus inquit Hebr. 11. *Sine fide impoſſibile eſſe placere Deo*, poſſet aliqs exponere de fide ĩplicita: id qđ eſſet abſurdũ.

Secundo: Quia ne virtualiter quidem ac implicitè Pœnitentia præteritorum peccatorum continetur in actu dilectionis. Quod probat exemplo ducto à rebus humanis. Nõ enim, inquit, Charitas eius qui verè dicit, ſe inimicum ex animo diligere, virtute includit Pœnitentiam præteritæ iniuriæ, quam ei intulit. Nam cum illa (inquit) dilectione ſtat, vt non eum iniuriæ illatæ pœniteat: quin imò quoniã animo ſuo iam ſatisfecit, iniuria altèrum afficiendo, ideo vult ipſi eſſe amicus, alioqui non futurus.

Tertio. Hoc ipſum videntur Leo X. & Concilium Tridentinum determinaſſe, cùm aduerſus Lutherum ſtatuunt, Pœnitentiam, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt, non tantũ propoſitũ vitæ melioris, ſed veteris etiam vitæ odiũ cõtinere. Niſi enim de odio & deteſtatione peccatorum explicita loquantur, nihilo plus, quàm Lutherus in Pœnitentia requirunt. Etenim deteſtationẽ peccati pterıtı in vitę melioris ꝓpoſito contineri implicitè, atq; adeò ad ſalutẽ implicitè requiri, Lutherus nũquã negaſſet, ait Sotus.

Accedit, quòd D. Thomas hic art. 2. ſimpliciter dicit eſſe impoſſibile, vt peccatum mortale ſine Pęnitentia remittatur: atque etiam q. ſeq. artic. 1. dicit expreſsè, ad remiſſionem peccati mortalis exigi, vt homo actualiter illud deteſtetur. Item talem affectũ hominis in Deum, vt quicquid ſibi occurreret Deo contrarium deteſtaretur, non ſufficere ad remiſſionem peccati mortalis, niſi illud aliquis poſt diligentem inquiſitionem eſſet oblitus. Et hoc quidem ita ſe habere ſibi Sotus perſuadet.

Cæterùm aliam ſententiam animaduerto eſſe cõmuniorem, quam ipſe probabiliorem etiam eſſe cẽſeo, nempe neceſſitate quidem medij, non requiri ad iuſtificationem pęnitentiam explicitam & formalem; ſed ſatis eſſe virtualem, quæ includitur in actu dilectionis Dei ſuper omnia ſimpliciter, hoc eſt, tali & tanta, vt non modò ad præſens & futurum tempus, ſed etiam ad præteritum pertineat, ſic, vt per eam homo rebus omnibus, quæ vnquam charæ & gratæ ipſi eſſe potuerunt, Deum anteponat. Cùm enim ita Deus ſuper omnia diligitur, tum demum animus ita eſt affectus, vt facilè ſit etiam peccatum præteritum deteſtaturus ſuper oĩa, quando id ſit ex præcepto neceſſarium, vel etiam opportunum; id quod eſt *virtualiter* ſeu *implicitè* habere pęnitentiã.

Hanc ſententiam ſequitur & confirmat egregiè Andreas Vega lib. 6. ſuper Cõcilium Tridentinum, ca. 34. poſt Hadrianum quodlib. 7. q. 4. & Gregoriũ Ariminenſem in 1. d. 7. & Scotum in 4. diſt. 14. q. 1. & Caietanum 3. par. q. 83. art. 5. Atque ita etiam ſentit Gabriel in 4. d. 14. q. 1. art. 2. cõcl. 2. & in 3. d. 17. q. 1. Et Ioannes Medina, q. 2. de pœnit. Et Nauarrus in Man. c. 1. n. 10. (alias 5.) Nec contrarium ſentit locis citatis diuus Thomas, vt poſtea videbimus.

Probamus autem eam ſententiam Primo hoc modo. *Si charitatis actus* ſine formalis pęnitẽtia gratiam non conciliat; cauſſa erit, quia vel abſque pœnitentia haberi non poteſt; vel quia ipſe ſolus ad id certè non ſufficit, quantumuis abſque pœnitentia formali habeatur. At neutrum dici poteſt. Ergo nec eſt negandum, quin actus charitatis abſque formali actu pęnitentiæ gratiam conciliet. Maior patet. Nam ſi haberi ſolus ille actus poteſt, & per ſe ſolus ſufficit ad gratiam conciliandam: nihil deerit, quò minus ſolus ipſe id præſtet. Minor quoad primam partem probatur. Nam actus ille charitatis diuerſum obiectum, adeoque diuerſam eſſentiam ſpecificam habet ab actu Virtutis Pęnitentiæ; Quò fit, vt quemadmodum ſolus in mentem atque cogitationem venire ipſe poteſt, ita etiam ſolus poſſit à voluntate cum auxilio Dei exerceri ſine formali actu Pęnitentiæ, vel alterius virtutis ad appetitum ſeu voluntatem pertinentis. Et certè ſi ita eſſentialiter actus charitatis cum actu Pęnitentiæ eſſet coniunctus, vt ſine illo haberi non poſſet, cõſequens eſſet vt nec in Martyrio vnquam iſtiuſmodi actus ſepararentur: In quo tamen etiam authores contrariæ ſẽtentiæ concedunt, charitatis actum ſine actu Pęnitentiæ ſufficere ad iuſtificationem, vt antè vidimus. Dicere verò, quòd in martyrio poſſit haberi actus charitatis ſine actu Pęnitentiæ formali, & aliàs non, vt Sotus reſpondet, eſt tantum pro libito ſine ratione dicere: Neque id Sotus confirmat, ſed dicit obiter, non ſatis fortè conſideratè.

Quo ad alteram autem partem, probatur etiam illa Minor. Nã ſi charitatis actus vim ipſe per ſe ſolus non habet conciliandi gratiam diuinã; & per ſe ipſe ſolus, vt iã oſtenſum eſt, haberi poteſt: fieri poterit aliquãdo, vt homo ex toto corde diligat Deum ſuper oĩa; nec tamen diligatur ipſe à Deo, ſed odio habeatur. Hoc autem non niſi abſurdiſſimè concederetur, cum & à recta ratione, & à bonitate Dei, atq; adeò ab ipſius Dei promiſſionibꝰ paſſim in Scriptura ſacra propoſitis, plurimùm abhorreat.

Primùm enim, vt is non redamet, qui ſummè ab altero diligitur peruerſum etiam inter homines eſt multoq́ue magis ſummam illam Dei bonitatem dedecet. Deinde illuſtria ſunt illa Scripturæ teſtimonia. *Ego diligentes me diligo.* Prouerb. 8. Et: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, &c. & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Ioã. 14. Quibus adde alia loca vbi vis abolendi peccata apertè tribuitur Charitati. Vt illud. *Vniuerſa delicta operit charitas.* Prouerb. 10. Et: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. Petri 4. Et: *Remiſſa ſunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum* Lucæ 7.

Nec verò in his locis ita duntaxat tribuitur Charitati vis conciliandi gratiam diuinam, remittendiq́ue peccata, ſicut alibi tribuitur Eleemoſynæ, & alijs eiuſmodi Virtutum actibus, quos conſtat non per ſe ſolos ad eam rem ſufficere. Longè enim alia horum actuum, quàm Charitatis eſt ratio. Eleemoſyna enim, aut timor, aut alij actus eiuſmodi, nõ ſũt tales, vt per ſe ipſi ſoli, ſuaq́ue natura, hominis animum totum in Deum conuertant, & abſtrahant à peccatis: neque in illis ſumma, caput, & finis totius legis, vt in Charitate cõtinetur. Ita fit, vt quoniam aliunde ex Scriptura compertum habemus, neminem in gratiam Dei recipi, cuius animus non ſit in Deum totus conuerſus, & auerſus à peccatis, vim iuſtificandi eatenus tãtum illis actibus Eleemoſynæ, Timoris, &c. tribui in Scriptura putare debeamus, quatenus animum hominis aliquo modo ad iuſtitiam parant, commouendo videlicet miſericordiam Dei, vt auxilijs ſingularibus homo impellatur ad actus Charitatis vel Pęnitentiæ, qui gratiam demum & remiſſionem peccatorum conciliant.

Charita-

Charitati autem, cùm & animum maximè in Deum conuertat, & finis totius legis ſit, atque omnibus alijs Virtutum actibus antecellat, abſurdiſſimum eſſet intelligere non ita in Scriptura vim iuſtificandi tribui, vt ea etiam ſola gratiam conciliet, ſicut antè probatum eſt.

SECVNDO probatur hæc eadem ſententia ex Patribus. Nam Auguſtinus in ſermone vel libro de Laudibus Charitatis ita inquit: *Si Charitas deſit, fruſtrà habentur omnia: ſi autem adſit, habentur omnia.* Et paulò poſt: *Mors*, inquit, *eſt criminum, Virtutum vita.* Et in illud Rom. 5. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Si Deus*, inquit, *non reciperet confugientes ad ſe, eſſet in eo iniquitas.* Quis autem potiùs ad Deum confugere dicendus eſt, quàm is, qui ex toto corde ipſum diligit?

Et D. Gregorius homil. 33. in Euangelia: *Tantò*, inquit, *amplius peccati rubigo conſumitur, quantò peccatoris cor magno Charitatis igne concrematur.*

Et Hieronymus ad Galat. 5. *Ex Charitate*, inquit, *naſcuntur vniuerſa, quæ bona ſunt.*

Et Bernardus Epiſt. 107. *Nemo*, inquit, *amari diffidat, qui iam amat: libenter Dei amor noſtrum, quem præuenit, ſubſequitur. Nam quomodo redamare pigeat, quos amauit nec dum amantes?*

Et Hugo Victorinus Tractatu de Laudibus Charitatis: *Via*, inquit, *eſt hominis ad Deum, & via Dei ad hominem.* Quibus addi poſſunt ea omnia, quę D. Paulus 1. Cor. 13. congeſſit in Laudem Charitatis, quæ minimè certè de Charitate tam magnificè prædicari deberent, ſi is, qui adhuc ſit inimicus, eius actus particeps eſſe poſſit.

TERTIO eadem ſententia probatur ea ratione: quòd cùm actus Pœnitentiæ formalis ideo ſufficiat ad remiſſionem peccatorũ, quia & animum ad Deũ conuertit, & Deo offenſam recompenſat; conſequitur, actum etiam Charitatis ad id ſufficere. Nam & is quoque, & quidem multò maximè, animum conuertit in Deum; & quod ad voluntatem attinet (quam præcipuè Deus reſpicit) qui Deum diligit ſuper omnia, iam eſt paratiſſimus, recompenſationem offenſæ facere, ſicut & ſeruare reliqua omnia mandata.

Itaque ipſe Sotus rectè alioqui ſcripſerat lib. 2. de natura & gratia, cap. 13. vnicum motum liberi arbitrij cum auxilio Dei ſatis eſſe ad iuſtificationem: ac proinde ſufficere etiam ad id eum actum Pœnitentiæ, qui ſit actus Charitatis. Talis autem actus Pœnitentiæ non eſt certè niſi pœnitentia *virtualis*. Nam formalis pœnitentia non eſt propriè Charitas, ſed ſpecialis alia Virtus, vt Sotus etiam ſentit.

Quare ad argumentum PRIMVM contrariæ ſententiæ reſpondemus, non ſubeſſe parem rationem, vt teſtimonia Scripturæ de *Fidei* neceſſitate interpretemur de Fide aliqua virtuali, quæ non ſit formaliter Fides. Fides enim eatenus in Scriptura ſignificatur eſſe neceſſaria, quatenus eſt ſupernaturalis aliqua diuinarum rerum cognitio, ſine qua nimirum illæ ſperari & quæri, ſicut oportet, ad ſalutem non poſſunt. Ideo non ſufficit ad ſalutem aliqua alia cognitio, quæ non ſit *ſupernaturalis*, atq; adeò quæ non ſit formaliter Fides. Scripturæ autem, quæ Pœnitentiam eſſe neceſſariam eſſe indicant, eatenus illam neceſſariam eſſe indicant, quatenus continet conuerſionem mentis in Deum, eiuſque auerſionem à peccatis. Quæ duo cùm excellentius etiam eluceant in Pęnitentia virtuali, quę eſt actus Charitatis; fit, vt de hac etiam pœnitentia meritò illæ Scripturæ intelligi poſſint, qua ratione quidem ſignificant, Pœnitentiã neceſſitate etiam *medij* requiri ad iuſtificationẽ.

Ad SECVNDVM reſpondeo, nos nõ de quacunque dilectione loq, ſed de ea, quæ ſit *ſimpliciter ſuper om-*

A *nia*. Hæc dilectiò omnino etiam eſt Pœnitentia virtualis. Illa autem dilectio humana, quam Sotus ait non eſſe virtualiter pœnitentiam de iniuria alteri homini illata; non vtique eſſet dilectio eiuſmodi homini ſuper omnia: quoniam non plus ille tunc diligeretur, quàm bonum apparens, quod ex iniuria ipſi irrogata putaret ſe conſecutum eſſe ille alter, qui gauderet, ſe iniuriam intuliſſe, vt ait Sotus.

Ad TERTIVM reſpondeo, Lutheri errorem eum fuiſſe, quòd ad ipſam formalem rationem Pœnitentiæ non putauit *deteſtationem* peccati pertinere, ideo que ne *præcepti* quidem neceſſitate cenſuit requiri vllam pęnitentiam explicitam & formalem, quæ explicitam etiam habeat deteſtationem: Sed optimam

B omnino & ſufficientem ad ſatisfaciendum etiam pręcepto pœnitentiam eſſe nouam vitam. Contra hunc autem errorem Concilium & Leo X. Pontifex definiuerunt, omnino ad Pœnitentiam formalem & explicitam, qualis neceſſitate quidem præcepti nihilominus requiritur, pertinere etiam deteſtationem peccati præteriti. Atque ita patet, quemadmodum longè plus Concilium & Pontifex de Pœnitentia ratione & neceſſitate tradiderint, quàm Lutherus, etiamſi minimè definiuerint, neceſſitate quidem *medij* requiri ad iuſtificationem Pœnitentiam explicitam & formalem; non enim de hoc cum Luthero diſceptatio erat.

Nec valet, ſi hic OBIICIAS, poſteaquam aliquis

C per Charitatem, atque adeo per Pœnitentiam implicitam, gratiam conſecutus eſt; non videri eſſe cauſſam, quamobrem teneatur deinde ex præcepto Pœnitentiam formalem & explicitam habere. RESPONDENDVM enim eſt, cauſſam nihilominus eius obligationis inprimis eſſe ſitam in ipſa ratione formali Virtutis Pœnitentiæ, quæ vt diuerſa eſt à ratione Charitatis & aliarum Virtutum, ita ſuum quoddam atque diuerſum præceptum habet. Deinde cùm nemo ſcire poſſit, an ita, ut oportet, ſuper omnia Deum diligat, tenetur nihilominus virtutem ipſam Pœnitentiæ, vt certiùs gratiam conſequatur, explicitè & formaliter exercere. Quod præceptum quando & quomodo obliget, infrà ſuo loco docebimus.

D Quod autem POSTREMO obijciebatur ex diuo Thoma, qui in artic. 2. huius q. dicit, impoſſibile eſſe peccatum remitti ſine Pœnitentiæ actu, rectè etiam intelligi poteſt de Pœnitentiæ actu formali vel *virtuali* qui continetur actu Charitatis. Ideo enim Pœnitentiam ad id eſſe neceſſariam dicit, quia ſine mentis mutatione, quæ eſt in conuerſione in Deum, & auerſione à peccatis, remiſſio peccatorum fieri non poſſit. Huiuſmodi autem mutationem non modò Pęnitentia formalis, ſed etiam illa virtualis, & quidem excellenter habet, vt docuimus.

Quod item D. Thom. q. ſeq. art. 1. dicit, actum explicitum Pœnitentiæ ad remiſſionem peccati mortalis neceſſarium eſſe, Caietanus ibi notat, intelligen-

E dum eſſe *ordinariè* & ad plenam remiſſionem, non modò quoad culpam, ſed etiam quoad omnem pœnam: ſic enim putat ibi Caietanus non remitti peccata mortalia ordinariè ſine pœnitentia etiam formali. Ego autem exiſtimo, D. Thomam potiſſimum ibi reſpexiſſe ad id, quod ex præcepto quidem neceſſarium eſt ad remiſſionem mortalium: Quo pacto verum eſt, vt eſt dictum, requiri Pœnitentiam formalẽ.

Sed deinceps DVBIVM eſt, Vtrum Pœnitentia formalis, uel uirtualis, non modò ſecundùm legem ordinariam, ſit neceſſaria ad remiſſionem peccatorum mortalium, quomodo hactenus locuti ſumus; verùm etiam abſolutè, ita, ut ne per potentiam Dei quidem *abſolutam*, ſine illa remitti poſſint?

Qua de re duæ ſunt ſententiæ. VNA eſt Soti loco citato qui partem tuetur negatiuam. Immò cenſet, ne poſſe quidem per vllam potentiam peccatum mortale remitti ſine Pœnitentia *formali:* quam, vt vidimus, dixerat eſſe neceſſariam ſecundùm legem ordinariam. Atque eam putat eſſe ſententiam D. Thomæ hic art. 2.

Probat autem hanc opinionem ratione diui Thomæ, quæ eſt talis: Peccatum mortale ita neceſſariò remitti oportet, quomodo remittitur Dei offenſa. Sed offenſa Dei remitti non poteſt ſine Pœnitentia. Ergo nec peccatum mortale. Maior patet. Quia hoc ipſo peccatum remittitur, quòd Deus deſinit peccatori eſſe offenſus. Minor probatur. Quoniam Dei offenſa remitti nequit niſi homo recipiatur in Dei gratiam. Id enim eſt, Deum homini eſſe offenſum, hoc (vt Caietanus rectè D. Thomæ mentem interpretatur) *habere ſe* vt offenſum erga hominem, excludere illum à ſua gratia. Sed non poteſt aliquis in gratiam Dei recipi ſine pœnitentia. Ergo nec remitti abſque pœnitentia peccatum.

Probatur rurſus hæc Minor. Quia cum aliquis per bonam Dei voluntatem erga ipſum in gratiam Dei recipitur, hoc ipſo mutatur à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ, & fit bonus. Eſt enim bona Dei voluntas cauſa omnis boni creati, facitque adeò ipſa ſuum obiectum; contrà, ac videmus in bona uoluntate hominis, quæ non facit ipſa bonitatem in obiecto, ſed ſupponit illam, aut veram, aut apparentem. Erat autem anteà homo auerſus à Deo, & conuerſus ad bonum commutabile, atque inde Dei offenſa exiſtebat. Igitur oportet, cùm in gratiam recipitur, ab eo ſtatu mutari; quod fit, cùm per pœnitentiam voluntas hominis conuertitur ad Deum cum deteſtatione præteritæ conuerſionis ad bonum commutabile.

ALTERA nihilominus ſententia mihi videtur probabilior, nempe poſſe Deum per potentiam *abſolutam* remittere peccatum mortale, cuius neque formaliter, neque etiam virtualiter peccatorem pœniteat. Ita Scotus in 4. d. 14. q. 1. licet non bene hoc probet, vt ſtatim videbimus. Item aliqui ex Sectatoribus D. Thomæ, vt ipſe Sotus commemorat, qui idcirco putant, D. Thomam, cùm hic artic. 2. aſſerit peccatum mortale abſque Pœnitentia remitti non poſſe, loqui tantùm ſecundùm potentiam ordinariam, quod etiam notat in eo art. Caietanus.

Probat autem hanc ſententiam Scotus. Nam hominem eſſe in peccato mortali, nihil aliud eſt, quàm eum propter actum malum præteritum, *reum* eſſe pœnæ, id eſt, diuinitus deſtinari & obligari ad pœnam. Sed poteſt Deus per potentiam abſolutam, peccatori, etiam non pœnitenti remittere omnem pœnam, nimirum ad nullam pœnam eum obligando. Ergo, &c.

Hæc probatio minimè bona eſt. Nam licet Minor communiter concedi ſoleat, vt à Soto hic d. 15. q. 1. art. 2. & ab alijs; tamen Maior eſt falſiſſima. Vt enim tomo 2. diſp. 6. de Peccatis, q. 16. p. 1. docuimus, quiddam prius eſt, hominem eſſe in peccato, quàm eundem obligari ad pœnam. Eſt enim illud, gratia diuina priuatum eſſe propter præteritam legis tranſgreſſionem; quod ipſum & macula peccati, & peccatum habitualiter manens, dici ſolet.

Aliter igitur ex veris fundamentis probamus illam ſententiam, hoc modo: Peccatum mortale tunc alicui remittitur, cùm recipitur in gratiam Dei. Sed poteſt aliquis per potentiam Dei abſolutam, in gratiam Dei recipi, licet eum præteriti peccati, nec formaliter, nec virtualiter pœniteat. Ergo poteſt peccatum mortale remitti ſine pœnitentia formali vel virtuali. Maior eſt in confeſſo. Minorem probo. Quoniam hoc ipſo Deus hominem in gratiam recipit, quòd eius animam ornat dono gratiæ gratum facientis, ratione cuius eſt ille obiectū ſupernaturalis Dei dilectionis, vt tomo 2. diſp. 8. de Gratia, q. 1. p. 1. & q. 5. p. 3. probauimus. Illud autem donum gratiæ ab omni actu hominis diſtinctum eſſentia ſua eſt, neque ab vllo ita pendet, vt contradictionem implicet, ipſum poni ſine aliquo ex eiuſmodi actibus. Quare cùm Pœnitentia formalis, vel virtualis, ſit aliquis actus, vt ex ſupradictis patet; omnino nihil eſt, cur negemus, poſſe Deum per potentiam ſuam abſolutam illud donum gratiæ in hominis mente ponere, abſque vlla ipſius pœnitentiâ formali vel virtuali.

B Et confirmo hanc rationem. Nam poteſt Deus per potentiam abſolutam, peccatorem, quem peccati non pœniteret, nihilominus ita diligere ſupernaturaliter, vt eum afficiat ipſo præſtantiſſimo dono beatitudinis, quatenus in viſione diuinæ eſſentiæ conſiſtit. Igitur poterit etiam eum ita diligere, ut eum afficiat gratiæ dono, cùm & minus hoc donum ſit, neque magis ipſum pendeat ab actu Pœnitentiæ, quàm donum beatitudinis. Antecedens Sotus etiam ipſe loco citato putat haud improbabiliter poſſe concedi; nec tamen reddit vllam rationem, quamobrem oporteat negare Conſequentiam.

Accedit, quòd omnibus conſideratis non fuit minus homines ita à Deo diligi, vt filium ſuum vnigenitum ipſis ad remedium daret, quàm ſic aliquem ita diligi, vt ornetur gratiæ dono. Sed illud donum nobis impertiuit Deus, cùm *adhuc inimici* & peccatores etiam impœnitentes eſſemus. Ergo hoc etiam gratiæ donum poteſt de potentia ſua abſoluta impertiri impœnitenti peccatori.

Ad argumentum contrariæ ſententiæ ſic reſpondeo: Concedo Maiorem, nempe peccatum remitti non poſſe niſi eo modo quo Dei offenſa remittitur. Sed nego deinde Minorem, videlicet *offenſam* ſine Pœnitentia remitti non poſſe. Item nego quod *in probatione* rurſus ſumitur, non poſſe ſine pœnitentia hominem in gratiam Dei recipi. Et cùm præterea dicitur, mutari hominē à priſtino ſtatu hoc ipſo, quòd in Dei gratiam recipitur; uerum quidem hoc eſt: ſed affirmo tamen, hanc mutationem poſſe per Dei potentiam abſolutam fieri ſine pœnitentia formali vel virtuali. Id autem fiet hòc ſolùm, quòd diuinitus homo exornetur gratiæ dono, quo prius erat orbatus. Sic enim mutabitur à ſtatu priuationis gratiæ, atque adeò peccati habitualis, in ſtatum gratiæ; & ſecundùm eam quidem gratiam in eiuſmodi mutatione de nouo acquiſitam, ſatis intelligi poterit eſſe iam obiectum diuinæ dilectionis, hoc eſt, eſſe Deo ſupernaturaliter dilectus ſeu gratus, cùm anteā non fuiſſet.

Vt autem is, qui in gratiam Dei recipitur, mutetur etiam ſecundùm voluntatis motum actualem, quo priſtinam ſui auerſionem à Deo formaliter vel virtualiter deteſtetur, ac in Deum actu conuertatur; requiritur id quidem ſecundùm legem ordinariam (quo pacto putamus à D. Thoma eam propoſitionem aſſumi) non autem ſecundùm potentiam *abſolutam*, vt antea probatum eſt. Poteſt enim Deus non excludere à ſua gratia peccatorem, etiamſi propter impœnitentiam id ipſe mereatur, cùm ſcilicet non deteſtatur priſtinam ſui auerſionem à Deo. Et hactenus de Secundo Puncto dictum ſit.

PVNCTVM TERTIVM.

An unum peccatum Mortale ſine alio poſſit remitti per Pœnitentiam.

D. Thom. artic. 3.

STATVENDVM eſt breuiter cum Diuo Thoma hic arti. 3. neque de potentia *ordinaria*, neque etiam de potentia *abſoluta*, peccatum unum Mortale poſſe remitti ſine altero. Ita etiam Sotus diſt. 15. q. 1. art. 1. qui rectè interpretatur, D. Thomã etiam ſecundùm potentiam Dei abſolutam ſenſiſſe id eſſe impoſſibile.

Quod maximè conuincitur prima eiuſdem Diui Thomæ ratione, quæ eſt talis. Peccatum mortale per nullam potentiam remitti poteſt, niſi homo recipiatur in Dei gratiam. Ergo per nullam potentiã poteſt remitti ullum peccatum mortale ſine alijs. Antecedens fusè probatum eſt tom. 2. diſputat. 8. de Gratia, q. 5. p. 5. patetque ex eo, ꝙ eſſe in peccato mortali, aliud nihil eſt propriè & formaliter, quàm diuina gratia priuatum eſſe, propter præteritam legis tranſgreſſionem. Conſequentia probatur. Quoniam gratia diuina omnibus peccatis mortalibus ęquè opponitur, & æquè omnia excludit. Hoc enim ipſo, quò aliquis in gratiam recipitur; vtique deſinit eſſe gratia priuatus: neque poteſt hærere in peccato aliquo mortali, quamdiu gratia priuatus non eſt propter præteritam tranſgreſſionem actualem, vel originalem, cùm in tali priuatione peccatum habitualiter manens conſiſtat, ut dictum eſt.

Porrò quòd ſecundum legem certè *ordinariam* nequeat unum peccatum mortale ſine alijs remitti, aſſertio etiam fidei eſt. Quæ patet ex illis Scripturæ locis, in quibus ij, qui Chriſti membra per gratiam fiunt, abluti & immaculati eſſe dicuntur, *nihilque habere damnationis, &c.* vt Rom. 8. & aliàs paſſim.

PVNCTVM QVARTVM.

An vna cum culpa, per iſtud Sacramentum remittatur omnis pœnæ reatus: itemque omnes reliquiæ peccatorum.

D. Thom. artic. 4. & 5.

VERISSIME ad hoc D. Tho. ex orthodoxa ſententia in ar. 4. & 5. reſpondet negatiuè. Ratio, quod attinet ad *pœnam*, eſt: Quoniam licet reatus pœnæ æternæ, q̃ auerſioni à Deo in peccato reſpondet, dimiſſa culpa tollatur; tamen ob conuerſionem finitæ malitiæ (ex parte ſaltem voluntatis) ad bonum commutabile, quæ eſt etiam in peccato, tamdiu remanet, quædam inordinatio hominis erga Deum, quamdiu per pœnam aliquam item finitam & temporalem ipſi Deo non ſatisfit. Iuſtum eſt enim ut qui plus nimio ſibi indulſit, peruerſo modo ad creaturam ſe conuertendo, is aliquid patiatur. Hæc autem pœna non ſemper ſatis exſoluitur ipſis actibus hominis, qui in iuſtificatione concurrunt, niſi quando illi ſunt ualdè intenſi. Neque rurſus Satisfactio Chriſti pro eiuſmodi pęna hominib. applicatur, niſi per actus quoſdam illorum certos, aut per Baptiſmum. Ita fit, ut quandoq; dimiſſa culpa, & conſequenter pœna æterna per pęnitentiam;

A remaneat tamen aliquis pęnæ temporalis reatus.

Quod quidem ex ipſa Scriptura licet etiam colligere. Nam 2. Reg. 12. Nathan Dauidi ex ſententia Dei ita nunciat: *Tranſtulit quoque Dominus peccatum tuum, ueruntamen filius, qui natus eſt tibi, morte morietur. Quamobrem non recedet gladius a domo tua vſq; in ſempiternum.* Quibus verbis ſatis Propheta ſignificauit, Dauidem, quantumuis obtenta uenia pro culpa, tamen obnoxium pœnæ manſiſſe. Et Nume. 14. Moyſi Deum oranti, ut populo peccatum Idololatriæ dimitteret, reſpondit dominus: *Dimiſi propter verbum tuum: attamen omnes, qui tentauerunt me, non uidebunt terram, pro qua iuraui Patribus eorum.* Id qđ pęna procul dubio fuit aliqua. Vt alia iam omittam
B quibus hanc ipſam aſſertionem ex inſtituto probauimus contra Sectarios tomo 2. diſp 6. q. 17. p. 5.

Quòd autem non deleantur per Pœnitentiã peccatorum etiam *reliquiæ*, oſtendit art. 5. D. Tho. Nam *reliquias* peccatorum vocant Theologi quaſdã propenſiones ad malum, ſeu diſpoſitiones illæ ſint, ſeu habitus, qui ex peccandi conſuetudine relinquuntur in animo: Hæ autem non niſi contrariorum actuum exercitio tolluntur: quamquam debilitãtur quidem per eam etiam gratiam, qua culpa remittitur, nempe qua ratione illa facit, vt animo propenſiones illæ ne dominentur. Vnde colligit rectè Sotus d. 15. q. 1. art. 1. ne per Baptiſmum quidem tolli eiuſmodi *reliquias* in adultis. Vt neque etiam per il-
C lum tollitur peccati *fomes*, qui ex peccato Originali exiſtit etiam in paruulis. Itaque ad eas peccatorum reliquias extirpandas, Sacramentum Extremæ vnctionis propriè inſtitutum eſt, vt infra uidebimus ſuo loco.

Porrò annexum eſſe omni peccato aliquem reatum pœnæ, remiſſa culpa, Lutherus artic. 5. à Leone X. condemnato, pernegauit, hoc ipſo quod ibi negauit doctrinam Eccleſiæ de ſatisfactione tertia pęnitentiæ parte quæ in primis id aſtruit. Atque etiã cum in eius articuli aſſertione negat, *pro differentibus peccatis differentes pœnas ſtatuiſſe Chriſtum*. Et cũ ait Deum *mutatione vitæ per pęnitentiam contentum eſſe, &c.* Quamuis concedit ibi, aliquando puniri di-
D uinitus aliqua peccata pęnis temporalibus in hac vita; ſed non agnoſcit decretam eſſe diuinitus *omnibus* peccatis certam pœnam temporalem, quæ in altera uita luenda ſit, niſi hinc redimatur. Ac Lutherum in hoc: quem ſequuntur reliqui omnes hæretici. Sed eum errorem tom. 2. vbi ſupra refutauimus, dilutis iſtorum argumentis, quæ etiam ipſe D. Th. hic ar. 4. diligẽter propoſuit, & doctiſſimè diluit.

Interim illud notetur ex Caietano in eod. art. 4. D. Th. ut probet, dimiſſa culpa, remanere pœnæ tẽporalis reatum, non aſſumpſiſſe, ꝙ maneat in homine adhuc ipſa *conuerſio* animi ad bonum commutabile; ſed quòd maneat certè quædam *illius inordinatio*, donec per aliquam pœnam res ad æqualitatem
E redigatur, ſi nimirum, qui plus ſibi indulſit, aliquid etiam patiatur, ut anteà in ratione D. Thomæ explicanda declarauimus.

Hoc autem ideo Caietanus meritò notauit, quoniam ſæpè fit, vt anteà etiam, quàm obtineat aliquis remiſſionem culpæ, abhorreat & auertatur ab illo bono commutabili, cuius vſu peccauit: Et tamen tunc, licet non maneat conuerſio: manet tamen illa inordinatio conuerſionis, ideſt, deſideratur aliquid, donec per pœnam redigatur illa inordinatio ad rationem cuiuſdam iuſtitiæ erga Deum. Id quòd ſatis eſt ad inſtitutum illius probationis D. Thomæ.

QVÆSTIO QVINTA.

De Effectu Pœnitentiæ quoad remiſſionem peccatorum Venialium.

D. Thom. 3. part. quæſt. 87.

TRIA *ſunt explicanda.* PRIMO, *Vtrum non etiam alia ratione Venialia remitti poſſint ſine Pænitentia.* SECVNDO, *Vtrum poſſint remitti ſine gratiæ infuſione.* TERTIO, *Vtrum peccatum Veniale poſſit remitti ſine Mortali.*

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum non etiam alia ratione peccata Venialia remitti poſſint ſine Pænitentia.

D. Thom. art. 1. & 3.

DE PRIMO puncto cum D. Thoma hic art. 1. & alijs Theologis aſſerimus PRIMVM, non tantum per Pœnitentiam explicitam & formalem, ſed etiam per *virtualem* remitti peccata Venialia.

Ac Pœnitentiam quidem *virtualem* alicuius peccati Venialis in propoſito cum eodem D. Thoma appellamus eiuſmodi aliquem affectũ hominis in Deũ vel in res diuinas, ut ſi peccatum illud Veniale in mẽtem veniret, futurum eſſet, vt homini diſpliceret, doleretque ſe commiſiſſe.

Huius igitur motus animi beneficio aſſerimus remitti ea peccata Venialia, quibus talis motus *contrarius* ſit, & ad quæ non vigeat adhuc in animo *affectus*. Quod ideo adiungimus, quia ſi quis per affectũ ad Veniale aliquod peccatum opponat obicẽ illius remiſſioni; conſtat, tale peccatum Veniale tunc non remitti. Item quia ex illis peccatis Venialibus, ad quæ affectus non uiget, ea duntaxat per bonum animi motum erga Deum uel res diuinas remittuntur, quibus talis motus eſt *contrarius*, & quorum adeò cẽſeri poteſt pœnitentia virtualis eſſe, vt rectè notauit Sotus diſt. 15. q. 2. art. 1.

Itaque ſi talis eſt ille motus, vt quicquid omnino peccatorum Venialium occurreret, feruorem charitatis retardans, eſſet diſpliciturum; omnia tunc peccata Venialia beneficio illius motus remittuntur. Atque eo modo loquitur in art. 1. D. Thomas. Sin verò ſit talis ille motus, vt aliquod duntaxat, uel aliqua Venialia commiſſa eſſent diſplicitura, non autẽ omnia; tunc aliquod tantummodò, vel aliqua per illum motum remitterentur, non omnia.

Porrò fundamentum huius doctrinæ ſic explicatum, eſt; quia cùm peccata Venialia non auertant ſimpliciter à Deo, tanquam ab vltimo fine, ſed ſolùm impedimento ſint, quò minus feruenti motu charitatis animus feratur in Deum: ſatis ille bonus motus eſſe videtur ad illorum reconciliandam remiſſionem.

Eſt autem hæc doctrina D. Thomæ media inter duas alias opiniones hac de re extremas, & falſas. VNA eſt Scoti, qui in 4. d. 21. q. 1. §. *Si iſte modus*, cenſuit, peccatum Veniale remitti in hac vita per quem libet actum bonum, qui Deo ſit magis acceptus, ſeu magis ei placeat, quã diſplicuerit peccatũ ueniale.

Contra eſt *Primò*, ꝙ tunc omnis actus bonus meritorius conciliaret remiſſionem peccatorum Venialium. Quilibet. n. actus meritorius magis Deo placet quàm diſpliceat peccatum Veniale, quippe cum ualeat ad comparandam uitam æternam, eaque compenſetur: quæ tamen per nullum peccatum veniale amittitur. Tam facilem autem & amplam rationem

A nem ponere remiſſionis venialium, abſurdum eſt, & à ſenſu fidelium alienum. Ita enim vix vllo tempore hæreret iuſtus in aliquo peccato veniali, cuius affectus non in eo vigeret, cum nullum fermè ſit tempus in iuſtis uacuum ab omni actu bono & meritorio. Et tamen contra uidemus, Eccleſiam ſolicitè prouidiſſe de varijs ac peculiaribus remedijs (vt poſt dicetur) ad impetrandam remiſſionem venialium, tanquam res hæc ſit minimè alioqui facilis, ut ſanè eſſet, ſi ad eam quiuis bonus actus ſufficeret.

Deinde: non omnis actus bonus & meritorius cuiuis veniali peccato contrarius eſt, ut patet. Abſurdum autem eſt, ei actui, qui contrarius non ſit pecca-

B to veniali, tribuere vim conciliandi illius remiſſionem, niſi aliunde præſtantia Sacramenti, aut Sacramentalis alicuius, (de quo poſtea) defectum actus ſuppleat.

ALTERA ſententia in alio extremo eſt Durãdi, in 4. d. 16. q. 2. & d. 21. q. 1. qui putat, ad remiſſionẽ venialium omninò requiri *formalem* actum Pœnitẽtiæ, nec ſufficere vllum actum Charitatis in Deum, vt docet D. Thomas. Fundamentum eius eſt: Quia neq; actus quilibet Charitatis, neq; etiã actus Charitatis feruentior, eſt contrarius peccato Veniali. At illud non remittitur, niſi per actum contrariũ, qualis eſt pœnitentia formalis de illo. Ergo, &c.

Maior probatur. Nam poteſt aliquis Deum actu

C diligere ex Charitate, & feruenter etiam diligere, & ſimul tamẽ reus eſſe alicuius peccati Venialis: quod patet in D. Ioanne. Is. n. feruentiſſimè DEVM diligebat, & tamen verè nihilominus dicebat: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* Vt igitur per actum contrarium peccatum veniale remittatur, neceſſaria erit explicita & formalis pœnitentia eius.

SED hæc opinio nimis rigida eſt, cum ne ad Mortalium quidem remiſſionẽ neceſſaria ſit ſemper pœnitentia *formalis*, vt quæſt præced. p. 2 oſtendimus. Quare in D. Thomæ ſententia perſiſtendum eſt.

Nec argumentum Durandi valet. Reſpondemus enim, actum Charitatis talem, & ita feruentem, vt ſi

D peccatum veniale prius commiſſum in mentem veniret, eſſet diſpliciturũ, omnino eſſe *contrarium* peccato veniali, quantum ſatis eſt in propoſito. Quòd autem poſſit aliquis Deum diligere, & feruẽter diligere, ac ſimul tamẽ peccati alicuius venialis reus eſſe; inde quidem ſolũ ſequitur, non qualẽcunq; actũ Charitatis, nec quouis modo feruentẽ, etiamſi ſit intenſiſſimus, contrarium eſſe cuiuis peccato Veniali. Eſt tamen cuique peccato Veniali nihilominus cõtrarius actus aliquis charitatis, qui *certa quadam ratione* ſit feruidus. Quæ ratio nõ in intenſione, ſed in actus

actus *modo quodam indiuiduali* ſita eſt, nempe cũ ita fertur animus in Deum, ut ſi peccatum Veniale occurreret, maximè illud diſpliciturum eſſet, quemadmodum antè expoſuimus. Atque hoc modo Diuus Thomas intelligi debet, cum hic art.1. ad 3. docet, peccata Venialia remitti per *feruorem* Charitatis. Loquitur enim de feruore, qui conſiſtat non in qualicunque intenſione, ſed in *peculiari illo modo* actus iam expoſito.

Sed Obiiciet hic aliquis, ueritatem huiuſmodi propoſitionum conditionalium. *ſi hoc vel illud occurreret, hoc aut illud iſte faceret, uel non faceret, &c.* nihil uel ad laudem, uel ad uituperium hominis ualere. Multi enim peccatores ſunt, quibus ſi daretur occaſio Martyrij, eam amplecterentur; nec tamen hoc ipſo merentur aliquid apud Deũ. Et contra multi iuſti, oblata occaſione aliqua peccandi, peccarẽt; nec tamen eo ipſo aliquid demerentur, aut peccant. Vnde videtur ſequi, non propterea quempiã obtinere remiſſionem peccati Venialis, ꝙ ita feratur affectu in Deum, vt ſi ueniale peccatum occurreret, illud ei diſpliceret, ſicut ait D.Tho. Nihil enim ea conditionalis ualet ad laudem uel meritum.

Ad hoc ita Respondeo. Fateor, eiuſmodi conditionales veritates *per ſe* quidem non ualere ad laudem, vel ad vituperium, nec nos per affectũ in Deũ cui conditionalis illa ueritas adiuncta ſit, ideo aſſerimus, remitti peccata venialia, quia eiuſmodi ueritas conditionalis *per ſe* ualeat aliquid corã Deo; ſed quia iudicium eſt certè *peculiaris perfectionis*, quæ ſit in eo affectu, cum quo eſt coniuncta, & in quo quaſi fundatur. Hæc perfectio actus, quã à poſteriori per illam conditionalem explicamus, facit, vt eiuſmodi actus valeat ad remiſſionem. Quemadmodum igitur Pœnitentia *virtualis* ſufficiat ad remiſſionem Venialium; ita expoſitum ſit.

Secvndo aſſerimus, ſine Pœnitentia alioqui formali, vel virtuali tali, qualem hactenus expoſuimus, poſſe remiſſionem Venialium obtineri, beneficio quorundam remediorum, quæ ab Eccleſiaſtica poteſtate Clauium, id eſt, ab authoritate remittendi peccata, quam Eccleſia habet, ſunt ad id inſtituta. Huiuſmodi remedia ſunt aqua benedicta, benedictio Epiſcopalis, Oratio Dominica, Confeſſio generalis, Oratio in Eccleſia conſecrata, Tunſio pectoris, Eleemoſyna, Vnctio aliqua Sacramentalis, &c. Quæ omnia vocari ſolent *Sacramentalia quædam*. Quorum vſu, quando eſt cum aliqua erga Deum reuerentia, & ſaltem implicitè refertur ad eum finem ad quem ſunt eiuſmodi remedia inſtituta; dicimus cum D. Thoma hic ar.3. & alijs orthodoxis Doctoribus, remitti peccata Venialia.

Id probamus ex antiquiſſima traditione, & vſu Eccleſiæ. Nam de *aqua benedicta* id habetur Can. *Aquam*. de Conſecratione, d.3. ex Alexandro I. qui fuit quintus a D.Petro.

De *Benedictione Epiſcopali* habetur 1.quæſ.1.Can. *Dictum eſt*, ex Auguſt. idque à fortiori confirmatur ex Leuit.c.6. vbi Deus illis etiam Sacerdotibus legalibus promiſit fore, vt qui ab ipſis benedicerentur, eſſent benedicti.

De *Confeſſione generali* id colligitur ex Can. *De quotidianis*. diſt.3. de Pœnitentia, ex Auguſtino in Enchiridio, capit.61. quamuis falsò citatur ex Chryſoſtomo à Gratiano.

De *Oratione Dominica* patet ex dicto Can. *De quotidianis*, & Can. *Tres ſunt*. de Pœnitentia, diſt.1.

De Oratione in *Eccleſia conſecrata*, cõfirmatur ea Eccleſiæ traditio ex 3.Reg.c.8.& 9.& 2.Paralip.c.6.& 7. vbi tam magnificè pollicitus eſt Deus, ſe fuiſſe

A ſe exauditurum orantes in templo à Salomone conſecrato; quantò igitur magis in templo, vbi etiã ipſe reſidet Chriſtus? De *Tunſione pectoris* habetur in dicto Can. *Tres ſunt*. de Pœnitentia, d.1. ex Aug epiſt. 108. ad Seleucianum, non ad Felicianum, ut falsò citat Gratianus.

De *Vnctione* Sacramentali colligitur ex c. *Vnico*. de ſacra Vnctione.

De *Eleemoſyna* habetur can. *Medicinam*. de Pœnitentia.d.1. ex Ambroſio, & Can. *Quamobrem*. ead.d. ex Hiero. Et colligitur ex Scriptura paſſim, Vt Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*. De quibus remedijs videndus eſt Palud. in 4.d.16.q.1 art.2.concl.4. Antoninus 1.p. Summæ Theologicæ, titu.10.§.5. Hoſt.

B ſuper Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de Pœnitentijs & remiſſionibus.

Et quanquam de aliquibus eiuſmodi remedijs non extarent textus vſque adeò expreſſi, rectè dicit Sotus diſtinct.15.quæſt.2. artic. 3. ſatis illa defendi poſſe ipſo vſu & antiqua traditione Eccleſiæ. Siquidem contra eam diſputare *inſolentiſſima inſania eſt*. vt affirmat Sanctus Auguſtinus epiſto. 118. Neque verò habent aduerſus hæc hæretici, quod obijciant nobis, niſi quod non extat mandatum Dei, vt quędam ex his uſurpemus eo modo, & ad eum finem, vt Deum per illa colamus, & quæramus remiſſionẽ peccatorum; Idololatriam enim eſſe, aliquid in materia cultus facere ſine Dei mandato. Sed hanc

C iſtorum vanitatem tomo tertio, diſputatione ſexta, quæſt. vndecima, de Idololatria ſatis ſuperque coarguimus.

Eſt autem hic diligenter notandum illud, quod diximus, *beneficio* iſtiuſmodi Sacramentalium ſine Pœnitentia alioqui formali uel uirtuali tali, qualem antè expoſuimus, remitti Venialia. Significare enim ita uolumus remitti per hæc ex *opere operato*, modò reuerenter vſurpentur, ut rectè defendit Sotus d.15. q.2.art.3. contra quoſdam, qui tantùm voluerunt iſta ualere ad remiſſionem peccatorum, excitando animum ad deuotionem & virtualem pœnitentiam, ratione cuius demum remittantur Venialia. Quæ opinio non ſatis congruit cum exiſtimatione, quam

D habent fideles de vſu harum rerum. Arbitrabantur enim, ſe quotieſcunque reuerenter vſurpant aquam benedictam, remiſſionem Venialium conſequi, neq; tamen ſemper tunc excitantur ad talem motum, qui citra eiuſmodi aquæ vſum valeat ad illam remiſſionem.

Item, quia vel iſta Sacramentalia excitant ad eiuſmodi motum certò & ſemper, quotieſcunque vſurpantur; vel non niſi contingenter & aliquando. Primum dici non poteſt, cùm ipſa etiam experiẽtia conſtet nobis contrarium. Si autem ſecundum detur, vt neceſſe eſt; ſequitur multò magis tribuẽdam eſſe vim dimittendi Venialia imagini Crucifixi, vel lectioni Scripturæ, aut alicui eiuſmodi rei, quæ longè,

E quàm aqua, ſit accommodatior ad effectum in Deum contingenter quandoque excitandum. Id autem concedere, à communi ſenſu fidelium abhorret. Non igitur ratione motus, ad quem excitent iſta Sacramentalia; ſed per ſe, vt ſunt ab Eccleſia inſtituta, conciliant remiſſionem Venialium, quotieſcunque reuerenter vſurpantur.

Neq; vero, ſi hanc authoritatem Eccleſiæ tribuimus, vt virtute Clauium poſſit quædam ad remiſſionem Venialium referre, quæ ex *opere operato* ad id valeant; illico ſequetur, ipſam inſtituere Sacramenta. Rectè.n. ad hoc reſpondit S.Thomas ſupra q.65. art.1.ad 6. Sacramenti effectum ſpiritualem non eſſe qualẽcunque, ſed conſiſtere in ſanctificatione ho-

minus per *gratiam gratum facientem*, vel eius *augmentum*. huiuſ autem effectum minimè habere iſta Sacramentalia. Poteſt enim remiſſio Venialium fieri ſine infuſione aut etiam augmento gratiæ, vt punct. ſeq. dicemus.

Cùm verò S. Thomas hic art. 3. docet, iſta Sacramentalia remittere peccata Venialia, quatenus excitant ad motum aliquem in Deum, vel cum eo ſunt coniuncta, ideo id dicit, quia oportet illa ſecundùm cuiuſque conditionem reuerenter aliquo animi motu vſurpari; idque ad finem, ad quem ſunt inſtituta, ſaltem implicita intentione. Item quoniam ex ſe certè poſſunt ad eiuſmodi motum etiam feruentem excitare, vt rectè Sotus mentem D. Thomæ interpretatur. Quia enim illa Sacramentalia, quantum eſt in ipſis, excitant ad talem motum; ideo rectè ab Eccleſia deſtinantur ad eiuſmodi finem remiſſionis Venialium. Atque hoc vult D. Thomas: non autem quòd nunquam remittant niſi actu excitando ad talem motum.

TERTIO aſſerimus cum eodem D. Thoma artic. 3. remitti etiam Venialia per vſum Sacramentorum omnium, & maximè *Euchariſtiæ*, & *Extremæ vnctionis*. De Euchariſtia id habetur, Can. *Cùm omne crimen*. de Conſecratione, diſt. 2. ex Iulio I. & Can. *Species*. eadem diſtinct. ex Diuo Gregorio. Ac ipſi etiam ea de re ſuprà diſput. præced. de Euchariſtia, quæſt. 7. puncto primo diximus.

De Extrema vnctione id etiam colligitur ex Innocentio III. cap. 1. de ſacra Vnctione. Et generatim de omnib. Sacramentis id probat D. Thom. Quoniam per illa omnia infunditur gratia.

Qua ex re dupliciter Sotus d. 15. q. 2. art. 3. concludit, per quodlibet Sacramentum ex *opere operato* remitti Venialia, etiamſi in illius vſu non interueniat motus animi talis, qui per ſe alioqui ſufficiat ad eiuſmodi remiſſionem. *Primò*, Quia cùm ex opere operato remittant mortalia; à fortiori etiam remittent Venialia, hoc eſt, obtinebunt etiam à Deo peculiaria incitamenta ad vſum feruentem Charitatis. *Secundò*, Quia ſi vſurpare reuerenter aquam benedictam, aut aliud Sacramentale, ſatis eſt, ſine alio perfectiori motu, ad remiſſionem Venialium; quantò magis ſuſcipere ritè Sacramentum? Quare cenſet, ut per Sacramentum remittantur Venialia, non alium actum requiri, præter illum, qui eſt ipſa ſuſceptio legitima Sacramenti.

Quæ ſententia mihi ſanè probatur. Etſi video quidem, non ſatis conſtare, an ſit etiam hæc doctrina ex mente D. Thomæ. Is enim art. 2. huius quæſt. ideo dicit, remitti Venialia tum cùm infunditur gratia, quia *non contingit*, inquit, *infundi gratiam adultis ſine actuali motu liberi arbitrij in Deum, & in peccatum*. Quibus verbis ſignificare videtur, non ex opere operato remitti Venialia per Sacramenta, ſed ex vi eius *motus liberi arbitrij*, qui in Sacramentorum vſu concurrat cum gratiæ infuſione.

Cæterùm arbitror, D. Thomam nõ tanquam cauſſæ, ſed tanquam *conditioni requiſitæ* tribuere hic remiſſionem Venialium ei motui, qui in infuſione gratiæ interuenit: ita, vt mens illius ſit, quandocunque gratia infunditur, remitti Venialia, ipſius gratiæ vi: nec tamen tunc deeſſe conditionem requiſitam, nempe aliquem bonum actum. Semper enim cum infuſione gratiæ, aliquem bonum actum concurrere erga Deũ & peccata, ſaltem virtualiter: quo pacto in Deum & peccata ſpectare cenſeri poteſt ipſe actus ritè ſuſcipiendi Sacramentum.

Nec verò caret ratione hæc interpretatio huius loci D. Thomæ. Si enim ibi remiſſionem Venialium tanquam cauſſæ tribueret illi motui, qui cum infuſione gratiæ concurrit; non abſolutè dixiſſet, remitti Venialia *quandocunque* gratia infunditur: non enim ſemper motus concurrens cum infuſione gratiæ eſt ita feruidus & talis, qualem alioquin D. Thomas requirit, nempe vt ſi peccatum Veniale in mentem veniret, eſſet diſplicitururum. Quem ſanè nodum non ſatis ſoluit hic Caietanus artic. 2. dum aliter D. Thomam conatur interpretari, eumque ad ſuam illam opinionem trahere, ſuprà à nobis diſput. 6. de Euchariſtia q. 7. p. 2. refutatam, nempe ſine actuali motu liberi arbitrij, diſtincto à ſuſceptione ipſa legitima Sacramenti, non conferri gratiam in Euchariſtia aut alijs Sacramentis.

Neque etiam puto illud tantùm in eo loco D. Thomam aſſerere voluiſſe, quod dicit Sotus, videlicet regulariter, ſeu vt plurimum, remitti Venialia quando infunditur gratia: quoniam vt plurimum tunc concurrit talis motus liberi arbitrij, per quem virtualiter etiam diſpliceant Venialia. Loquitur enim abſolutè D. Thomas, tanquam omnino id ſemper contingat. Quare non ex vi motus, ſed ex vi gratiæ, quæ etiam habet coniuncta incitamenta ad feruorem Charitatis, remitti Venialia, quotieſcunque gratia infunditur, exiſtimandus eſt dicere D. Thomas; concurrente aliquo motu vt conditione, ſicut anteà diximus. Verùm qualiſcunque omnino ſit mens D. Thomæ in illo loco, mihi ſolida & vera videtur ſententia illa Soti, videlicet per omnia Sacramenta remitti ex opere operato Venialia, ſicut anteà diximus.

Fingit prætereà Scotus in 4. d. 21. q. 1. alium modum remiſſionis Venialium, per ſolam videlicet ſolutionem pœnæ debitæ: quo pacto dicit illa remitti in Purgatorio. Idque colligit ex illo ſuo fundamento, quòd eſſe in peccato Mortali vel Veniali, aliud non ſit, quàm obligari ad pœnam luendam. Vnde etiam colligit, etiam in Inferno poſſe Venialia remitti.

Sed illud fundamentum falſiſſimum eſt, vt ſuprà diximus, atque adeò etiam illa, quæ ex eo deducit Scotus. Maximè autem illud abſurdum eſt, quod ait in Inferno, vbi alioqui *nulla eſt redemptio*, poſſe Venialia remitti. Vt enim concederemus, remitti poſſe peccatum Veniale per ſolutionem pœnæ; tamen nunquam in Inferno remitteretur: quia nunquam ibi *acceptaretur* à Deo pœnæ ſolutio, cùm non eſſet ab illius amico. Quare per accidens quidem, ratione ſtatus, ſemper in inferno punietur aliquis etiam pro Veniali, vt Caietanus notat in hac quæſt. art. 4. & nos ſuo loco explicuimus tomo 2. diſp. 6. de Peccatis, quæſt. 17. punct. 4.

QVÆRET autem aliquis, Qua tandem ratione Venialia remittantur in Purgatorio, ſi non propriè per ſolutionem pœnæ? D. Thomas q. 7. de Malo, art. 12. in fine corporis ſubindicat, remitti per eum actum Charitatis, quem anima habet initio Purgatorium ingrediens, poſteaque continuat. Sotus d. 15. q. 2. artic. 2. veriſimilius eſſe arbitratur, quòd per ipſum actum Charitatis & Pœnitentiæ, quo animæ propriè acceptat & ſubit pœnas illas peccatis Venialibus debitas, remittantur illi eadem peccata quoad *culpam*. Vtrumque dicitur probabiliter, mihique placet ſententia Soti.

Qui verò dixerunt, per gratiam *finalem* remitti in morte omnia Venialia quoad culpam, quos D. Thomas in 4. diſt. 21. q. 1. art. 2. refellit, nequaquam ſunt audiendi. Certum eſt enim, non modò apud Theologos in 4. d. 21. cum Magiſtro ibi, ſed etiam apud ſanctos Patres, in ipſo Purgatorio remitti quoque quoad culpam Venialia, quæ proinde non ſunt remiſſa per finalẽ gratiã in hac vita. Ita D. Gregorius lib. 4. Dial. cap. 39.

c.39. cuius ſententia recitatur à Gratiano 25. d. Can.
Qualis. Affirmat enim expreſsè Gregorius quaſdam
culpas in futuro ſæculo poſſe laxari: nempe leuiores
non vtiq; in inferno (vbi nulla eſt redemptio) ſed in
Purgatorio. Et idem non obſcurè indicat D. AVGVSTI-
NVS lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 26. Et patet ex illo loco
Matth. 12. *Non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque
in futuro*. Vnde intelligi debet, ſic in altero ſæculo re-
mitti aliquando quædam peccata, quomodo in hac
vita remitti ſolent, nimirum etiam quoad culpam.
Quo teſtimonio vtitur D. Gregorius vbi ſuprà. Hæc
de primo Puncto.

PVNCTVM SECNDVM.

An remitti poſſint peccata Venialia ſine gratiæ infuſione.

D. Thom. artic. 2.

RESPONDEMVS breuiſſimè cum D.
Thoma articulo ſecundo, poſſe omni-
no remitti peccata Venialia, atq; adeò
ſæpe remitti ſine gratiæ infuſione. Et ra-
tio eſt expedita. Peccata enim Venia-
lia, quatenus manent in modum habitus, tranſacto
iam actu, non conſiſtunt in priuatione gratiæ, ſed in
priuatione feruoris Charitatis, vt tomo ſecundo, diſ-
putat. 6. de Peccatis, quæſt. 2. punct. 1. diligenter ex-
poſuimus. Igitur vt remittantur, ac aboleantur, non
opus erit infuſione gratiæ, ſed ſatis fuerit, ſi reſtitua-
tur ille feruor Charitatis. Id autem fit, cum peculia-
ribus rurſus incitamentis diuinis homo ad promptũ
vſum Charitatis excitatur, vt diximus tomo ſecun-
do, loco citato, & ſuprà diſputatione ſexta, quæſtio-
ne ſeptima, puncto primo.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum peccatum Veniale poſſit remitti ſine Mortali.

D. Thom. artic. 4.

DOCTRINA vera & communis Theo-
logorum eſt ea, quam in artic. 4. ponit
D. Thomas, videlicet peccatum Veniale
ſine Mortali non poſſe remitti. Ratio
eſt primò: Quoniam nullum actum ini-
mici, ideſt, eius qui peccato Mortali obſtringitur,
Deus acceptat ad fructum aliquem ſeu effectum ſpi
ritualem, cuiuſmodi eſt etiam remiſſio peccati Ve-
nialis.

Atque huc demùm ſpectat illud, quod Diuus Tho
mas in articulo ad eam aſſertionem probandam ſu-
mit, nullius peccati remiſſionem vnquam fieri, niſi
virtute gratiæ; ſiue ea immediatè & formaliter de-
leat peccatum, vt accedit in remiſſione mortalis, ſiue
eliciat certè & informet aliquem hominis actum, cu-
ius beneficio peccatum remittatur, vt in remiſſione
Venialis contingit.

Quod confirmatur à D. Thoma ex Apoſtoli di-
ſputatione ad Rom. 4. vbi *gratię* Dei in vniuerſum tri
buitur, quòd *peccatum non imputetur*. Ac poſſunt eo-
dem rectè accommodari omnia Scripturæ teſtimo-
nia, quibus alioqui probatur, nullum opus ſine Cha-
ritate aliquid homini valere ad ſalutem, aut Deo ac-
ceptum eſſe. Cuius generis eſt illud Eccleſiaſt. 34. *Do-
na iniquorum non probat altiſſimus*. Et illud 1. Cor. 13.
*Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, Charitatem au-
tem non habuero, nihil mihi prodeſt*.

A. Accedit ſecundò, quòd ſi Veniale abſque Mortali
remitti poſſet, poſſet etiam accidere, vt alicui, qui ex
odio & appetitu vindictæ in proximum, peccaret
mortaliter, Deus nihilominus remitteret aliquod Ve
niale ſine illo Mortali. Hoc autem illi ſententiæ Chri
ſti, Matth. 6. repugnat: *Si non dimiſeritis hominibus pec
cata eorum, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis pecca
ta veſtra*, vt rectè Sotus d. 15. q. 2. art. 4. ad hanc rem
eſt argumentatus.

Ex quibus argumentis intelligitur, aberraſſe à
vero Durandum in 4. d. 16. q. 2. vbi licet ſententiam
D. Thomæ agnoſcat eſſe communem, ſentit ipſe ta-
men contrà, poſſe peccatum Veniale ſine Mortali re-
mitti. Quod confirmat *Primo*: Quia cum in peccato
B Mortali ſint tria, ſcilicet deordinatio actus, priuatio
gratiæ, & reatus pœnæ: in peccato tamen veniali tã-
tum eſt primum, & tertium. Quare ſine gratiæ infu-
ſione, qua delentur etiam Mortalia, poterit Venia-
le remitti hoc ſolo, quòd deordinatio illa actus tol-
latur per diſplicentiam, & pœna exſoluatur.

Secundò: Quia ſi puer moreretur cum Veniali &
Originali peccato ſolo, remitteretur illi tandem il-
lud Veniale in limbo per ſolutionem pœnę finitæ:
non enim æterna pœna pro veniali punietur: pœnã
autem finitam etiam in hac vita poteſt aliquis per-
ſoluere; & ſic conſequi remiſſionem Venialis non mi
nus, quàm in limbo.

Tertio: Quoniam opera eius, qui exiſtit in morta-
C li, acceptantur ad præmium temporale tanquam me
ritoria, ſaltem ex congruo. Ergo ſine abſurditate di-
ci poteſt, illa etiam acceptari ad remiſſionem Ve-
nialium.

Quarto: Poſſumus hanc ſententiam confirmare ex
eo, quòd vnum Veniale poteſt ſine altero Veniali re
mitti, vt concedit D. Thomas hic artic. 4. ad 3. Qua-
re igitur non poſſit Veniale etiam remitti abſque
mortali?

Ad *Primum* reſpondeo, diſplicentiam illam non
acceptatum iri ad remiſſionem, niſi homo ſit Dei ami
cus, vt iam antè probauimus.

Ad *Secundum* reſpondeo, ſi caſus ille eueniret (quã
quam D. Thomas non admiſiſſet, cùm 1. 2. quæſt. 89.
D ar. 6. ſentiat, neceſſe eſſe in primo inſtanti vſus ratio-
nis, vt vel peccet aliquis mortaliter, ſi ad Deum non
conuertatur; vel liberetur ab Originali, ſi conuerta-
tur) futurum, vt talis puniretur *per accidens* pœna
æterna propter Veniale, ratione ſcilicet perſonæ, cui
nunquam dimitteretur culpa, & cuius proinde per-
peſſio non acceptaretur à Deo ad remiſſionem ullã,
vt rectè Caietanus hic reſpondet articulo quarto.
Quo pacto Scoto etiam ſuprà reſpondimus, falsò cõ-
tendenti, quòd poſſet remitti Veniale in Inferno, at-
que adeò ſine Mortali, vt tenet Durandus.

Ad *Tertium* reſpondeo, diſparem longè rationem
eſſe effectus *ſpiritualis*, qualis eſt remiſſio etiam ve-
nialis culpæ.

E. Ad *Quartum* dico, in hoc eſſe diſcrimen, quòd qui
in peccato mortali eſt, caret gratia, ex vi cuius acce
ptetur diuinitus aliquis eius actus ad remiſſionẽ Ve
nialis, alicuius, ſine Mortali. Qui aũt eſt in gratia, &
ſimul in pluribus peccatis venialibus hæret; huic ni-
hil deeſt, quò minus ſi vnius tantùm illorum forma-
liter aut virtualiter eum pœniteat, vnum tantum ſi-
ne altero remittatur. Ita fit, vt vnum Veniale abſque
altero Veniali remitti poſſit; non autem vnum ve-
niale ſine mortali.

SED vrgebit hic aliquis hoc modo. Peccatum ve-
niale non remittitur niſi reſtituatur *feruor* Charita-
tis, cùm conſiſtat habitualiter in huius feruoris pri-
uatione. Igitur fieri nequit, vt vnum Veniale remit-
tatur,

tatur,& aliud non. Probatur conſequentia. Quia ſi iam feruor Charitatis eſt reſtitutus,non amplius manet aliquis priuatus feruore Charitatis, & conſequẽter in nullo hæret ueniali peccato;cum peccatum uenia le,ſeu eius macula, quatenus manet quidem habitualiter donec remittatur, non niſi in priuatione feruoris Charitatis conſiſtat.

Et confirmatur argumentum hoc ex eo, quod ſimili modo à nobis ſuprà quæſt. præced. puncto 3. probatum eſt,non poſſe unum mortale peccatum remitti ſine altero mortali: quia ſcilicet oportet ad id tolli gratiæ priuationem, in qua conſiſtit peccatum mortale;qua proinde ſublata,non hæret amplius homo in ullo peccato mortali.

RESPONDEO ad argumentum,negando Conſequentiam. Ad probationem dicendum, Charitatis *feruorem* latè patere, & idcirco utrumque ſtare poſſe,nempe ut feruor aliquis Charitatis reſtituatur, in

A cuius priuatione conſiſtebat illud Veniale peccatũ, quod remittitur; & ſimul maneat quis priuatus aliquo item feruore, qui ſit uidelicet impeditus per aliud Veniale,quod necdum remittitur. Ratio huius eſt:Quia ut tomo 2. diſput. 6. q. 2. p. 1. & ſuprà diſput. 6. q. 7. docuimus, conſiſtit in propoſito ille feruor Charitatis in quadam proxima facultate promptè exercendi charitatem: quæ facultas propriè exiſtit ex uarijs auxilijs ſeu incitamentis diuinis ad charitatis exercitium. Hæc autem auxilia uaria ſunt,& multum latè patent. Ita fit, ut ille etiam feruor Charitatis latè pateat,ſicut diximus. Quod autem attinet ad peccata mortalia,alia ratio eſt:nam priuatio gratiæ, in qua illa habitualiter conſiſtunt, indiuiſibilis quo- B ad gratiæ rationem eſt, atque adeò fieri nequit, ut ſimul aliquis gratiam habeat, & gratia ſit priuatus. Ex quo proinde rectè ſuprà concluſimus, non poſſe unum peccatum Mortale remitti ſine alio.

QVÆSTIO QVINTA.

De effectu Pœnitentiæ quoad reditum eorum peccatorum, quæ ſemel per illam ſunt remiſſa.

D. Thom. 3. part. quæſt. 88.

EXPLICANDA ſunt tria. PRIMO, *An ita per Pœnitentiam peccata remittantur, vt nunquam per ſe redeant, vel imputentur, propter ſequentem lapſum.* SECVNDO, *Vtrum redeant aliquo ſaltem modo,& qua ratione.* TERTIO, *Vtrum redeant ſecundùm pœnæ reatum,quem induxerant.*

PVNCTVM PRIMVM.

An ita per Pœnitentiam peccata remittantur,vt nunquam per ſe redeant,vel imputentur propter ſequentem lapſum.

D. Thom. art. 1.

ASSERTIO communis & vera Theologorum in 4. diſtin. 22. eſt ea,quam D. Thomas hic artic. 1. confirmat, nempe peccata ſemel per Pœnitentiam remiſſa,nequaquam per ſequentem lapſum redire,ſecundum ſuas *proprias* rationes;licet redeant quidem ſecundum id, quod eſt omnibus peccatis commune.

Quod ita intelligi debet: *Propria* ratio cuiuſque peccati Mortalis(de hoc enim in primis agimus) quatenus manet in modum habitus,actu ipſo prçterito, conſiſtit in gratiæ priuatione,non quomodocunque conſiderata, ſed vt ea priuatio conſequitur ex hac vel illa tranſgreſſione legis ſpeciali,nempe ex furto, aut ex adulterio,&c. *Communis* autem ratio peccatorum eſt ipſa priuatio gratiæ, atque adeò habitualis auerſio a Deo, quatenus quoduis peccatum eſt contra legem.

Hanc priuationem gratiæ & auerſionem à Deo, vt eſt omnibus peccatis mortalibus *communis*, dicimus quidem redire. Quo pacto & illud Iacobi intelligitur: *Quicunque offendat in vno, factus eſt omnium reus*, Iacob. 2. Quia ſcilicet quomodocunque quis offendat mortaliter Deum,peccat contra legem;vt interpretatur hunc Iacobi locum S. HIERONYMVS lib. 1. contra Pelagian. cap. 7. Illam verò *propriam* rationem cuiuſq; peccati,ſcilicet priuationem gratiæ, & auerſionem à Deo, ut conſequitur ex *tali vel tali tranſgreſſione*,negamus redire per ſequens peccatum. Quam Aſſertionem aduerſus quoſdam, quorum

C etiam meminit Magiſter diſtin. 22. ita probat Diuus Thomas articulo primo. Opus Dei non poteſt reſcindi per opus hominis. Sed remiſſio præcedentium peccatorum per pœnitentiam ſemel facta,eſt opus Dei. Ergo non reſcinditur & aboletur per ſequens peccatum, quod eſt opus hominis, & conſequenter non redeunt priora peccata per illud.

Cæterum vt hæc ratio ſit firma atque etiam roboretur auctoritate Scripturæ,aliquid in aſſumptis propoſitionibus addendum erit. Alioqui enim ſimiliter probari poſſet, per ſequens peccatum non amitti gratiam ipſam,quæ fuit collata in *iuſtificatione*,& remiſſione peccatorum; cum hominis iuſtificatio per gratiam maximè ſit etiam Dei opus.

D Hoc igitur modo ex mente D. Thomæ formanda eſt ratio. Si quod opus Dei non amplius pendet vllo modo ſecundum effectum ſuum ab homine, illud nequaquam reſcindi aut impediri poteſt per opus hominis. Tale eſt autem illud Dei opus, quo peccata præterita per Pœnitentiam ſunt remiſſa. Ergo,&c.

Maior ſatis patet à contrario. propterea enim peccatum hominis impedimento eſt,quo minus opus diuinum in *conſeruanda* gratia hominis procedat, quia pendet continuatio iuſtitiæ & gratię, ab homine, eatenus, quatenus ad id neceſſe eſt, ut ſe ipſe à peccando abſtineat cum auxilio diuino. Minorem probo; Quia peccata hoc ipſo remiſſa ſunt, quòd Deus reſpiciens ad Pœnitentiæ *actum præteritum*, gratia hominem de nouo donauit, cùm antea is fuiſſet ea deſtitutus. Hoc autem opus Dei non pendet amplius

ex

ex vllo actu hominis; ſed hoc ipſo effectum ſuum habet, quòd ſemel homo Pœnitentiam *egit*; id quod iam infectum eſſe non poteſt.

Et confirmatur hoc ipſum illo teſtimonio Ezechiel. 18. *In quacunque hora ingemuerit peccator, amplius iniquitatem eius non recordabor.* Ex quo loco intelligi debet, remiſſionem peccatorum fieri diuinitùs independenter ex futuro, ſi tantùm uidelicet hominem ſemel pœnituerit ita vt oportet. Vt igitur is, qui pœnitentiam fecit, non poteſt facere, vt Pœnitentia *non ſit* ab eo facta; ita nequit vllo opere ſuo impedire, quò minùs per opus Dei peccata præterita ſint ei abſolutè remiſſa.

Quòd ſi Deus de potentia ſua *abſoluta* ſic remitteret alicui peccata, vt ſi poſtea relaberetur, vellet rurſus propter illa eadem ipſi iraſci, & eum priuare gratia, ita, vt einſmodi remiſsio ex futuro etiam euentu penderet; tum quidem per ſequentem lapſum, peccata prius remiſſa, redirent, vt conſiſtunt in priuatione gratiæ propter præteritam tranſgreſsionem. Atque hoc modo id intelligendo, facilè aſſentirer Scoto in 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 1. cùm dicit, poſſe Deum de potentia abſoluta facere, vt peccata remiſſa redeant: neque id ſolùm concederem, quoad *reatum* pœnæ (in quo ſolo alioqui falsò conſtituit Scotus rationem peccati habitualiter manentis) ſed etiam quoad maculam ſeu *culpam* habitualem: quæ nimirum conſiſtit in hoc, vt gratia ſis priuatus propter tranſgreſsionem hanc vel illam præteritam. Item etiam redirent tunc peccata, quatenùs per eiuſmodi gratiæ priuationem ex præterita tranſgreſsione prouenientem (ſiue ea homini adhuc placeat, ſiue non) dicitur homo *auerſus habitualiter* à Deo.

Cæterùm cùm aſſerimus, peccata remiſſa non amplius redire, id intelligimus ſecundùm legem *ordinariam*, poſteaquam videlicet ſunt remiſſa modo ordinario, nempe independenter ab euentu futuro, vt ante expoſuimus. Atque ad hoc confirmandum, rectè demùm accommodatur illud Apoſtoli teſtimonium ad Roman. 11. *Sine Pœnitentia ſunt dona Dei.* Vis enim huius ſententię eſt, eo modo & ratione, qua Deus confert aliqua dona in homines, certò & immutabiliter ea ipſum conferre, neque vnquam illa, quantum eſt in ipſo reuocare: quod ſanè in propoſito faceret, ſi poſteaquam independenter ex euentu futuro propter pœnitentiam *ſemel actam* remitteit peccata, rurſus illa imputaret homini, cùm tamen adhuc verum eſſet, ipſum hominem egiſſe ſemel de illis pœnitentiam. Hoc in Deum cadere nullo modo poteſt: ſiquidem ipſe tunc mutaretur.

Quare rectè etiam dici poteſt, ne ſecundùm potentiam quidem Dei abſolutam fieri poſſe, vt peccata remiſſa redeant, *poſito*, quòd fuerint remiſſa eo modo, quo ordinariè remittuntur, nempe independenter ex euentu futuro. Nam mutari Deus ipſe non poteſt. Et huc etiam accommodare poſſumus dictum Chrisostomi homil. 40. ad populum Antioch. de pœnitentia loquentis: *Non eſt*, inquit, *ſicut homo Deus, neque enim exprobat præterita, &c.*

Itaque vt commodè reſpondeatur ad illam Quæſtionem, quam poſt Scotum vbi ſuprà mouet Sotus diſtinct. 16. quæſt. 1. artic. 1. Vtrum ſcilicet per potentiam Dei abſolutam fieri poſſit, vt redeant peccata? diſtinctione vtendum eſt. Nam poſito, quòd illa remiſerit Deus modo ordinario, fieri id non poteſt: quo pacto procedit quod loco citato diſputat Sotus in partem negatiuam eius quæſtionis. Si autem alio modo remiſiſſet; poſſet id fieri, vt iam à nobis expoſitum eſt: Quo pacto, vt dixi, poteſt admitti affirmatiua ſententia Scoti in 4. diſtin. 22. quæſt. 1.

A Ac ſimiliter ratiocinandum eſt ſuo modo de remiſſione & reditu peccatorum Venialium, prout ipſa quoque tranſacto actu conſiſtunt habitualiter in priuatione feruoris Charitatis, iuxta dicta quæſtione præcedenti, puncto vltimo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Vtrum peccata remiſſa redeant aliquo ſaltem modo & ratione per ſequentem lapſum.

D. Thom. artic. 2. & 4.

B Dicendum eſt, peccata remiſſa, cùm aliquis rurſus peccat, redire quadam ratione, nempe virtualiter, & in effectu ſuo quodam. Hic effectus eſt quædam maior deformitas, quæ cæteris paribus, eſt in ijs peccatis, quæ committuntur poſt remiſſionem aliorum. Habent enim hoc ipſo quandam *ingratitudinis* circumſtantiam, quæ inde nimirum exiſtit, quòd rurſus peccando contemnitur quaſi ſuſceptum anteà beneficium diuinum in remiſſione peccatorum priorum. Atque eatenus huiuſmodi *ingratitudo* cenſetur eſſe quaſi effectus quidam peccatorum præcedentium, ratione cuius ea quodammodo redire dicuntur, non in ſe, ſed *virtualiter* per illum ſuum effectum, vt explicat rectè D. Thomas hic artic. 2 & 4.

C Nec tamen hæc ingratitudo ſpeciale peccatum Ingratitudinis cenſeri debet, niſi quando ea intentione peccatum committeretur, vt (quod raró fit) beneficium diuinum in priorum peccatorum remiſſione acceptum vilipendatur, quemadmodum idem D. Thomas articulo quarto perſpicuè docet. Quando autem hæc intentio abeſt, non eſt ea ingratitudo niſi conditio quædam generalis eorum omnium peccatorum, quæ poſt remiſſionem prioris peccati committuntur. Itaque *materialiter tantùm* ingratitudo dici ſolet, nempe quia eſt deformitas talis, vt ex ratione ſua, eò quòd violat quodammodò diuinum beneficium, poſſit pertinere ad ſpeciem Ingratitudinis, ſi modò acceſſerit illa praua intentio.

D Vtrum autem ea conditio peccati ſit neceſſariò in confeſſione aperienda, nonnullum Dubium eſt. Et Scotus quidem in 4. diſt. 22. quæſt. 1. artic. 3. ita putat. Quare cenſet, in genere ſaltem debere dicere pœnitentem, ſe etiam antea grauia peccata commiſiſſe, quæ putet ſibi fuiſſe remiſſa, vt ex ea re nimirum Confeſſarius intelligat circumſtantiam ingratitudinis in peccatis poſtmodum commiſſis.

Sed mihi in hac re placet ſententia Soti d. 16. q. 1. art. 4. non eſſe id neceſſarium, niſi fortè quando ſæpiſſimè aliquis & grauiter eſſet relapſus: quoniam tunc ſolùm ea circumſtantia ſeu conditio notabiliter aggrauaret peccata ſequentia; alias non item. Quòd ſi ea intentione quis peccaret, vt de induſtria vili-
E penderet beneficium præteritæ remiſſionis, extra controuerſiam eſt, debere tunc talem circumſtantiam in Confeſſione declarari, cùm ſit ſpeciale peccatum ingratudinis. Cæterùm de his rebus commodiùs iudicari poterit ex his, quæ à nobis infrà de Confeſſione diſputabuntur.

Iam verò quamuis iſto modo, ratione Ingratitudinis, per quoduis omnino peccatum redeant peccata priùs remiſſa; tamen peculiari quadam ratione dicuntur redire per quatuor genera peccatorum, videlicet per Odium fratrum, per Apoſtaſiam à fide, per Contemptum Confeſsionis Sacramētalis, per Diſplicentiam anteactæ pęnitentiæ: quæ his uerſiculis iam olim vulgo comprehenſa commemorat D. Tho. ar. 2.

Fratres

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitq; fateri,
Pœnituiſſe piget: priſtina culpa redit.

Cauſſa autem, cur per hæc peccata peculiariter dicatur redire peccatum antea remiſſum, eſt: Quoniã non vtcunque ſunt illa contra beneficium in remiſſione peccatorũ acceptũ, vt reliqua omnia peccata, vnũquodq; magis vel minus, prout maius uel minus eſt: ſed cõtra formã & rationẽ eiuſmodi beneficij.

Quam rem ita D. Thomas art. 2. doctè declarat. In forma & ratione eiuſmodi beneficij aliquid eſt conſiderandum ex parte Dei *benefactoris*; aliquid ex parte hominis *pœnitentis*, cui beneficium id remiſſionis peccatorum exhibetur. Ex parte Dei conſiderandũ eſt, quod *benigne* ignoſcit ac remittit debitum homini. Atque hinc propria quadam ratione eſt contra formam eius beneficij peccatum *Odij* fratris, per quod ideo peculiariter redeunt peccata prius remiſſa ratione ingratitudinis, vt eſt dictũ: Id quod etiam affirmat D. GREGORIVS lib. 4 Dialog. cap. 60. & cõfirmat, teſtimonio Euangelij Matth. 18. *Veritatis, inquit, voce atteſtante didicimus, quod ſeruus qui decem millia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, abſolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia conſeruo ſuo centum ſibi denarios debenti debitum non dimiſit; & hoc eſt iuſſus exigi, quod ei fuerat iam dimiſſum. Ex quibus dictis conſtat, quia ſi hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus; & illud rurſus exigitur, quod nobis iã per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus.*

Ex parte autem *pœnitentis*, tres in ea re actus, qui cumprimis ad remiſſionem peccatorum concurrunt, attendi poſſunt. Vnus eſt motus Fidei: Alter motus Pœnitentiæ: Tertius eſt propoſitum confitendi, vel ipſa etiam Confeſſio qua ſubijciuntur peccata poteſtati Clauium Eccleſiæ. Ratione primi actus, peculiariter eſt contra formam eius beneficij peccatum *Apoſtaſiæ*: ratione ſecundi, peccatum, quo *diſplicet* actus Pœnitentiæ, ratione tertij, peccatum *contemptus* Confeſſionis.

Atque hoc cum ita ſe habeat; tamen nihil hæc doctrina obſtat, quò minus abſolutè quidem per aliquod aliud peccati genus magis redeant peccata remiſſa, ſi illud ſit abſolutè grauius, quàm illa, quæ numerauimus. Quamuis enim non æquè illud ſit contra *formam* accepti prius beneficij; repugnabit tamen magis ipſi beneficio abſolutè.

Eſt autem hic duplex Dubium, vtrumque breuiter explicandum. VNVM, An etiam per peccatũ Veniale cenſeri debeant redire peccata præcedentia aliquo modo, ratione alicuius ingratitudinis? ALTERVM, Vtrum non ſit maius peccatum ratione ingratitudinis illud, quod committitur ab innocente, id eſt, ab eo, qui adhuc ſit præditus gratia Baptiſmi, quàm illud, quod committitur ab eo, cui aliquando peccata per pœnitentiam remiſſa fuerunt?

Ratio PRIORIS Dubij eſt: quoniam D. Thomas articulo 2. ad 2. abſolutè negat, per peccata venialia redire peccata prius remiſſa: *Quia, inquit, non committit ingratitudinem, qui peccat venialiter, cum non faciat contra Deum, ſed præter Deum.*

Ex contrario autem licet argumentari, quòd etiã poteſt eſſe aliqua *formalis* ingratitudo erga Deum, quæ tamen ſit veniale peccatum, puta leuis ingratitudo, ſine plena deliberatione. Ergo etiam poteſt aliqua conditio ſeu circumſtantia ingratitudinis *materialis*, venialiter aggrauare ea peccata Venialia, quæ fiunt poſt remiſſionem priorum peccatorum: & conſequenter ratione illius poſſunt eiuſmodi priora peccata redire; ſecundùm effectum videlicet ſuum, hoc eſt, ſecundùm illam deformitatem ingratitudinis venialem.

A Accedit, quòd quamuis peccata Venialia non ita ſint contra Deum, vt ab eo penitus hominem auertant, ſicut mortalia: ſunt tamen contra Deum, quatenus illum tandem offendunt. Et certè aduerſantur Dei voluntati, quo ipſo quãdam quoque ingratitudinem ipſa continent, cùm poſt beneficium diuinum in remiſſione priorum peccatorum acceptum committuntur.

Itaque ipſe etiam Diuus Thomas dicit; peccata quoque Venialia redire per ſubſequentia peccata mortalia, ratione ingratitudinis erga beneficium acceptum in venialium remiſſione. Si igitur tãtulum illud deformitatis quod habent peccata venialia ſufficit, vt per ſequens mortale dicantur ipſa redire: cur B non etiam id ſatis erit, vt per ea viciſſim, tum mortalia, tum venialia dicantur redire quodammodò ratione alicuius ingratitudinis?

Nec obſtat illud, quod dicit D. Thomas, venialia eſſe præter legem Dei, non contra legem. Hoc enim ideo ſolum dicit, quia non tollunt finem legis, hoc eſt, charitatem: licet verè ſint alioqui prohibita per legem, ſecus enim non eſſent verè peccata. Itaque forte voluit tantum D. Thomas aſſerere, quòd per venialia non redeant priora peccata ſecundùm aliquã notabilem ingratitudinem, quæ ſcilicet ſit contra finem legis.

Ad SECVNDVM autem Dubium quod attinet, Scoti ſententia eſt in 4 diſtinct. 22 quæſt. 1. artic. tertio, C grauius peccatum illud eſſe, quod committitur ab innocente, nempe ab eo, qui eſt in gratia Baptiſmali. quod ipſum videtur ſentire Caietanus articulo primo. Ratio Scoti eſt: Nam cum innocens peccat, facit contra maius Dei beneficium, quàm is, qui peccat poſteaquam per pœnitentiam remiſſionem peccatorum eſt conſecutus. Beneficium enim *innocentiæ* antecellit beneficio *remiſſionis* peccatorum in pœnitente; ſpectando quidem rationes ipſas formales talis remiſſionis, & innocentiæ. Quod ideo adiungo: quoniam ſi gratia, per quam fit illa remiſſio, ſit vberior, quàm gratia illa, qua continebatur alicuius innocentia, tunc materialiter quidem maius beneficium erit ſine controuerſia remiſſio talis peccatorum, quã D innocentia illa.

Diuus autem Thomas hic articulo ſecundo ad tertium contra ſentit, maius peccatum eſſe ratione ingratitudinis illud, quod committitur poſt acceptum beneficium remiſſionis peccatorum per pœnitentiã, formaliter etiam ſpectando rationem talis remiſſionis, & innocentiæ. Vbi ad illud ipſum argumentum, quo Scotus vtitur, diſertè reſpondet, grauitatem ingratitudinis non ſolum exiſtere ex quantitate beneficij, contra quod eſt, ſed etiam, & multò maximè, ex modo beneficij, cum illud uidelicet collatum eſt in minus dignum. Inde enim apparet, affectum benefactoris in benefaciendo fuiſſe maiorem, atque adeò maiorem etiam extitiſſe obligationem gratitudinis, E vt quæ non tam quantitatem beneficij, quàm affectum benefactoris reſpicit, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 106. ar. 2. & cenſuit Richardus in 4. diſt. 22. ar. 1. q. 5. & alij Theologi. Proinde quamuis ſecundùm rationem ſuam maius *per ſe* ſit beneficium *innocentiæ*, quam *remiſſionis* peccatorum per pœnitentiam; tamen maior eſt obligatio gratitudinis ob beneficiũ remiſſionis, quam ob beneficium innocentiæ. Confertur enim remiſſionis beneficium in minus dignũ. Et conſequenter maius peccatum eſt, ratione ingratitudinis illud, quod contra beneficium remiſſionis committitur, quam quod committitur contra beneficium innocentiæ. Ita præter D. Thomam ſentit etiã Sotus diſt. 15. quæſt. 2. art. 2.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum remiſſa peccata redeant ſecundùm pœnę reatum per ſequentem lapſum.

D. Thom. art. 5.

RESPONDEMVS, peccata prius remiſſa, non redire ſecundum reatum per ſe & ſimpliciter, ſed tantum uirtualiter & ſecundũ effectũ ſuũ quẽdã: quatenus videlicet reatus pœnę ſequentis peccati eò eſt maior ratione ingratitudinis, quo maior reatus peccatorum ante fuerit homini remiſſus una cũ ipſius prioribus peccatis. Ita D. Thomas ar 3.

Ac ratio eſt plana. Nam cum pœnæ reatus conſequatur culpam, ita redeunt peccata ſecundum reatũ, ſicut ſecundùm culpam: Sed per ſequens peccatum non redeunt priora peccata ſecundum culpam ſimpliciter, ſed tantum uirtualiter, ratione ingratitudinis. ut punct. 1. & 2. eſt explicatum. Ergo iſto modo etiam redeunt ſecundum reatum.

SED contra objiciet aliquis; æternam pœnam *damni*, quæ in priuatione beatitudinis conſiſtit, ęqualem eſſe cõſtitutam omnibus peccatis; cum priuatio unius & eiuſdem beatitudinis non poſſit eſſe maior uel minor: proinde quamuis in reatu pęnæ *ſenſus*, quę eſt inęqualis, poſſit habere locum quod diximus, peccata nõ redire ſimpliciter quoad talẽ pęnæ reatũ; non tamen id habere locũ in pœnæ damni reatu. Hãc enim uel omnino nõ redire, uel oportere redire totã.

Hoc argumento Durandus in 4 diſt. 22. q. 1. motus eſt, ut opinaretur, redire ſemper totũ pęnæ damni reatum. quia nimirum unus & idem reſpõdeat omnibus omnino peccatis. Quam ſententiam complexi ſunt Paludanus eadem diſtinct. queſt. 1 (quãuis ſub dubio) & Capreolus ead. diſt. quæſt. 2. ar. 3. qui approbat ſententiam in hoc Paludani & Durandi.

A Sed contrarium rectè defendit Sotus diſt. 16. quæſtione prima, articulo primo & tertio. Nam etſi priuatio beatitudinis (ſicut neq; ulla alia priuatio) per ſe non ſit maior uel minor priuatio; eſt tamen maior uel minor *pęna*, quatenus habet ordinem ad maiorã uel minora peccata, quæ ſunt illius cauſſa. Cuius rei indicium eſt, quod magis ob ipſam priuationem beatitudinis contriſtabitur in inferno is, qui priuabitur illa propter grauiora peccata, atque adeo ex maiori inimicitia & odio Dei erga ipſum.

B Nec uerò hic dico, eiuſmodi pœnam damni maiorem conſiſtere propriè in maiori illa triſtitia: ſed hanc triſtitiam maiorem, quę tanquã effectus eſt eius, argumento & indicio eſſe, quòd ipſa *pęna* damni, quatenus conſiſtit in priuatione gratitudinis propter grauiora peccata maior ſit pœna in tali, quandoquidẽ maiorem afflictionem inducit.

Adde quòd ſi propterea pœna damni eſſet æqualis in omnibus, quia in priuatione conſiſtit: pari ratione maculæ peccatorum, ſeu ipſa peccata, ut manẽt

C habitualiter, eſſent omnia paria; conſiſtunt enim in priuatione gratiæ. Et tamen inæquales nihilominus maculæ peccatorum ſunt, quatenus habent ordinem ad maiorem uel minorem tranſgreſsionem legis, quę

D fuerit in praua conuerſione ad creaturas, ut D. Thomas quæſt. præced. art. 1. docuit. Ita igitur & pœna damni ſecundum ordinem ad ſuam cauſſam, inæqualis cenſeri debet; atque adeò de illa etiam procedit, quod aſſerimus, non redire totum illius reatum per peccatum ſequens. Hæc de iſta Quæſtione.

QVÆSTIO SEXTA.

De effectu Pœnitentiæ quoad recuperationem virtutum per peccatum amiſſarum.

D. Thom. 3. part. quæſt. 89.

EXPLICANDA ſunt tria. PRIMO, *An beneficio Pœnitentiæ recuperet aliquis virtutes, ex quibus exciderat; & quomodo.* SECVNDO, *Vtrum omnino etiam in priſtinam dignitatem vndequaq; ſpectatam reſtituatur.* TERTIO, *An opera bona ante pęnitentiam facta, eiuſdem Pęnitentia beneficio, conſequantur valorem ad uitam æternam.*

PVNCTVM PRIMVM.

An beneficio Pęnitentiæ recuperet aliquis virtutes, ex quibus exciderat: & quomodo.

D. Thom. ar. 1. & 2.

SCIENDVM in primis eſt, Virtutes, à quibus aliquis per peccatum excidit, non eſſe illas morales, quas uocant *acquiſitas*; nec omnes etiam Theologicas, manent enim Fides & Spes informes; cum peccatum eſt aliud, quam Infidelitatis uel Deſperationis. Charitas igitur, & Virtutes Morales *infuſæ*, ſunt illæ Virtutes, quæ per peccatum mortale cõmuniter amittuntur, una cum ipſa gratia, cum qua ſunt connexæ, & ex qua fluunt tanquam potentiæ quædam ex eſſentia, ſicut D. Thomas hic. ar. 1. reſumit ex ijs, quę de hoc Virtutum genere diſputata ab eo ſunt in 1. 2. q. 56.

D Hoc poſito, PRIMO aſſerimus, recuperari quidem beneficio Pœnitentiæ eiuſmodi uirtutes abſolutè. Quod facilè in ar. 1. confirmat D. Thomas. Nam quod ualet conciliare ipſam gratiam per peccatum amiſſam, conſequenter cõciliat homini Virtutes eas, quæ cum gratia connexæ ſunt. Sed Pœnitentia conciliat homini gratiam ante amiſſam. Ergo etiam ſupradictas Virtutes.

Atque hæc efficacia Pœnitentiæ à Patreſamilias ſignificata eſt in parabola, quam Chriſtus propoſuit Luc. 15. cum iuſſit ille uidelicet filio iam reſipiſcenti reſtitui *ſtolam primam, & annulum, & calceamẽta*, hoc eſt, gratiam, & ornamenta Virtutum, ut in eo loco

Patres interpretantur. Ac nominatim S. HIERONYMVS libro 2. contra Pelagianos, capit. 10. pro certo ponit, eos, qui iuſtificantur *poſt peccatum*, *in ſtatum priſtinum reſtitui*. Id quod latiùs confirmat in epiſt. 146. ad Damaſum, vbi pulchrè explicat totam illã parabolam Lucæ 15. Neque eſt de hac Aſſertione vlla controuerſia apud Theologos; niſi quod Durãdus & Scotus cùm negent, eſſe aliquas Virtutes morales per ſe infuſas, conſequenter negarent etiam, illas per Pœnitentiam recuperari una cum gratia. Sed Durandum & Scotum in ea re confutauimus tomo 2. diſput. 5. q. 6. p. 1.

SECVNDO aſſerimus, non ſemper reſtitui per Pœnitentiam gratiam & Virtutes in eodem gradu intenſionis, quo prius aliquis eas habebat, ſed in maiori, uel minori, uel etiam æquali, pro ratione ipſius actus Pœnitentiæ, quo ſeſe aliquis diſponit ad gratiam recuperandam. Ita Diuus Thomas art. ſecundo. Quę eſt etiam ſententia antiquorum Theologorum. Vt Alexandri Halenſis 4. parte, q. 57. memb. quinto. Alberti Magni in 4. d. 14. art. 30. Bonauenturæ 2. parte eiuſdem diſtin. art. 2. q. 1; Durandi diſt. 31. q. 2. quod attinet ad Virtutem Charitatis, quam ſaltem Durandus agnoſcit unà cum gratia reſtitui.

Eſt autem hęc SECVNDA aſſertio exponenda prius, quàm probetur. Dupliciter enim intelligi poteſt, quod dicimus, gratiam, & Virtutes, ſecundùm proportionem Contritionis, qua ſe quis *diſponit*, reſtitui. VNO modo ita, ut iuxta eam proportionem gratia & Virtutes reſtituantur ſecundũ ipſam dumtaxat *rationem* gratiæ & virtutum abſolutè: ita ſcilicet, ut pro quantitate diſpoſitionis detur plus, vel minus de ipſa gratia & Virtutibus, quas ſecundùm eandem rationem ſeu eſſentiam aliquis prius habebat; non autem plus uel minus de ipſis etiã gradibus intenſion. in qua prius aliquis ante lapſum fuerat eiuſmodi gratia & Virtutibus præditus.

ALTERO modo ita, ut non tantum ex gratia & Virtutibus ſecundùm rationem illarum reſtituatur plus vel minus pro quantitate diſpoſitionis, ſed etiã de ipſis gradibus *intenſionis* priſtinæ gratiæ & Virtutum. Ac intereſt plurimùm, vtro modo ex iſtis ſententiam illam Diui Thomæ interpretemur. Nam ſi PRIMO modo exponitur; conſequens erit, vt Contritio perfecta, verbi gratia, vt quatuor, non plus gratiæ conciliet illi, qui aliquando fuerit in gratia, quàm ei, qui nunquam fuit in gratia. Etenim de gratia & Virtutibus ſecundùm earum rationem abſolutè, ei etiam, qui nunquam in gratia fuit, plus vel minus ſimiliter dabitur pro ratione diſpoſitionis ſuæ. Si aũt illa ſententia exponatur POSTERIORI modo: conſequenter erit ſentiendum, eum, qui in gratia aliquando fuit, plus de gratia & Virtutibus acquiſiturum per eandem Contritionem, quàm alterum, qui nunquam fuit in gratia. Tunc enim magnitudo & proportio Contritionis attendetur, vt plus tum de gratia & Virtutibus abſolutè, tum etiam de illarum priſtina *intenſione* ipſi detur.

Neque verò minus iſto modo poſteriori cõſtabat Theologicum illud axioma, in Concilio Tridentino, ſeſſione ſexta, capite ſeptimo poſitum, videlicet *Vnumquemque ſuam propriam gratiam & iuſtitiam recipere, ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem*. Qui enim & de gratia, & de priſtinæ gratiæ intenſione, pro ratione ſuæ diſpoſitionis accipit; is etiam veriſſimè iuſtitiã propriam accipiet ſecundùm Spiritus ſancti menſuram, & *diſpoſitionem ſuam*.

Hoc poſito, quibuſdam ex Sectatoribus D. Tho-

A mæ viſum eſt, illius ſententiam, aliorumq; antiquorum Theologorum, tantùm PRIORI modo intelligi debere. Quam interpretationem Sotus diſtin. 16. quæſtione ſecunda art. 2. tribuit Capreolo in 4. diſtin. 14. quæſt. 2. vbi ſimpliciter ille dicit, gratiam dari ſecundùm proportionem diſpoſitionis: nec vllam mentionem facit priſtinæ intenſionis, quæ per ſe etiam reſtituatur.

Hanc autem expoſitionem, cuiuſcunque illa ſit, meritò reijcit Sotus. Sequeretur enim ex illa, eum, qui longiſſimo tempore ſanctiſſimè vixiſſet, & poſtea in peccatum mortale laberetur, à quo per Contritionem perfectam, vt quatuor, verbi gratia, reſurgeret, non maiorem gratiam acquiſiturum, atque
B adeo neque gloriam, ſi ſtatim moreretur, quàm flagitioſiſſimum hominem, qui per Contritionem itẽ, vt quatuor, ad Deum conuerteretur: Hoc autem à diuina bonitate, & quodammodo etiam à Iuſtitia, abhorreret. Nam & iniquus homo is cenſeretur, qui famulum ſuum ante obſequentiſſimum, poſtea ab aliquo peccato reſipiſcentem, non in maiorem gratiam reciperet, quàm alterum anteà perpetuò inobedientem, cùm ſimiliter à peccatis reſipiſceret.

Nec verò aliquid eſt cauſſæ, quamobrem D. Thomæ ſententiam illo priori modo interpretemur. Solùm enim aſſerit, gratiam & Virtutes dari ſecundũ diſpoſitionem pęnitẽtis: quod, vt ante expoſuimus, æquè conſtare poterit, etiamſi non modò gratiam,
C & Virtutes abſolutè donentur ſecundùm diſpoſitionis proportionem, ſed ſimul detur ſecundum eandẽ proportionem plus vel minus de illarum priſtina intenſione. Ac ſatis eſt, ut comparando cum pœnitentem, qui antea in gratia fuerit, ad alterum item, qui in gratia fuerit, eadem proportione alter conſequatur intẽſiorem gratiam & Virtutes, quàm alter, qua proportione alterius diſpoſitio fuerit maior diſpoſitione alterius.

Accedit, quòd niſi priſtina etiam *intenſio* gratiæ, & Virtutum, ſecundùm diſpoſitionem pœnitentis reſtituatur, non ſatis propriè intelligi poterit, quemadmodũ gratiæ & Virtutes priſtinæ verè reſtituantur: id quod agit in illo articulo ſecundo D. Tho-
D mas. Cum enim gratiam pœnitenti *reſtitui* dicimus, aliquam pœnitentis ſingularem prærogatiuam & commoditatem, quæ ad peculiarem ipſius conſolationem ualeat, ſignificare eo ipſo uidemur. Sin autem cùm is in gratiam redit, nihil ad maiorem gratiam obtinendam ei prodeſt, quòd prius gratiã habuerit, ſed duntaxat tantum ei de gratia datur, quãtum alioqui daretur, ſi nunquam in gratia fuiſſet; obſecro, quæ prærogatiua, aut quæ conſolatio peculiaris pęnitenti proponetur, cùm ei dicitur, fore, vt *reſtituatur* ipſi priſtina gratia, à qua exciderat?

Eſt igitur ſententia illa Diui Thomæ POSTERIORI modo à nobis accipienda. Quæ ſanè duobus principijs poſitis facilè confirmatur. VNVM eſt,
E Deum, qui ſuauiter omnia diſponit, non conferre homini formam illam ſupernaturalem, quæ eſt Gratia, niſi ſecundùm proportionem diſpoſitionis *ſubiecti*: quemadmodum etiam in rebus naturalibus videmus, eas formas, quæ latè quoad intenſionem patent, ſecundùm diſpoſitionem ſubiecti, magis aut minus intenſas reperiri. Quæ eſt ratio D. Thomæ hic art. 2.

Atque idem ex natura ipſa gratiæ probatur. DEVS enim tantum nos diligit ſupernaturaliter, quantum gratiæ nobis impertit: quippe cum per gratiam ipſam nos diligat; ac viciſſim nos tantũ formaliter uel uirtualiter ipſum diligimus, quantum ad illius gratiam recipiendam diſponimur. Diſponi-

mur enim ad eam rem per actum Pœnitentiæ, quæ habet adiunctam dilectionem formaliter vel virtualiter. Atqui dubium non eſt, quin iuxta proportionem, qua Deum diligimus, viciſſim ipſi à Deo (qui diligentes ſe diligit) diligamur; Neque enim conſentanea res eſt, vt is, qui magis Deum diligit, minus ab ipſo diligatur. Ergo ſecundùm proportionem diſpoſitionis noſtræ Deus nobis largitur ſuam gratiam.

ALTERVM principium ad confirmandam eam D. Thomæ ſententiam, eſt, Deum longè ad benefaciendum hominibus, quàm ad puniendum eos, eſſe propenſiorem, vt cuius miſerationes ſunt ſuper omnia opera eius, ſicut paſſim Scriptura teſtatur. Qua ex re ſequitur, non ita ipſum *abſolutè* priuare homines gratia ſua propter peccata, ſicut remittit ijſdem peccata propter pœnitentiam Nam ad illam eius bonitatem propenſiſſimam in homines pertinet, vt peccata quidem remittat omnino independenter ex futuro; ita, vt nunquam amplius eadem imputare velit, quemadmodum declaratum eſt quæſtione præcedenti: contra autem gratia & virtutibus cum ea connexis propter peccata ita priuet, vt tamen velit eam reſtituere poſtmodum, cùm peccatum fuerit abolitum per pœnitentiam.

Neque nos hic conturbare debet, quod Ezechiel. 18. ſicut de pœnitente peccatore dicit Dominus: *Omnium iniquitatum eius non recordabor*: ita ibidem de iuſto delinquente dicit: *Omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur*. Hoc, inquam, nos mouere non debet, vt exiſtimemus ita independenter ex futuro iuſtum delinquentem priuari gratia, ſicut peccatori pœnitenti remittuntur peccata. Oportet enim vnumquemque Scripturæ locum intelligere ſecundùm analogiam fidei, & eiuſdem Scripturæ in alijs locis. Itaque cùm aliunde ex fide compertum ſit, Deum propenſiorem ad miſerendum & benefaciendum, quàm ad iraſcendum eſſe; haud immeritò illum locum Ezechielis ita interpretamur, vt quod ibi de peccatore pœnitente dicitur: *Amplius iniquitatum eius non recordabor*, intelligatur omnino *abſolutè*: Quod autem de iuſto delinquente dicitur: *Iuſtitiæ eius non recordabuntur*, intelligatur ſolùm, quamdiu delicti reus manſerit.

Quam expoſitionem, atque adeò illam diui Thomæ ſententiam, rurſus aliquibus teſtimonijs confirmare licet. Nam Ioel. 2. vbi Dominus ad pœnitentiam illis verbis hortatur: *Conuertimini ad me in ieiunio, fletu, & planctu*: illum etiam fructum pœnitentiæ pollicetur: *Et reddam*, inquit, *vobis annos, quos comedit locuſta, bruchus, & rubigo, & eruca*. Quæ verba tantundem valere interpretatur ibi Gloſſa interlinearis, ac ſi Dominus diceret: *Non patiar perire vbertatem* (ſcilicet gratiæ & bonorum operum) *quam animi perturbationibus*, hoc eſt, peccando *amiſiſtis*. Et Ezechiel. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque hora egerit pœnitentiam*. Noceret autem, niſi etiam pœnitentiæ beneficio gratiam per peccatum amiſſam recuperare poſſet.

Item hæc etiam eſt vis parabolæ Patrisfamilias Lucæ 15. qui filio reſipiſcenti reddi iubet *ſtolam*, non qualemcunque, ſed *primam*. Et huc illud pertinet ad Hebræos 6. *Confidimus autem de vobis fratres meliora & viciniora ſaluti: Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri boni, &c.* Vbi ſatis Apoſtolus ſignificat, Deum, cùm iuſti peccant, non penitus eorum priſtini ſtatus boni obliuiſci, ſed expectare, dum rurſus conuertantur, vt quod boni fuerat anteà in illis, id ipſis proſit atque reſtituatur, quemadmodum in illum Apoſtoli locum notant Beda, & Theophylactus.

A Et in eandem ſententiam Hieronymus, circa illud ad Galatas 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſſa, ſi tamen ſine cauſſa. Spes eſt*, inquit, *quòd quicunque ob Chriſti fidem laborauerit, & poſtea lapſus fuerit in peccatum, ſicut priora ſine cauſſa dicitur paſſus fuiſſe, dum peccat: ſic rurſus non perdet ea, ſi ad priſtinam fidem, & ad primum ſtudium reuertatur*.

Atque idem in eundem locum notant, Gloſſa interlinearis, & Anſelmus: idque meritò. Significat enim Apoſtolus illa correctione (*ſi tamen ſine cauſſa*) potuiſſe fieri, vt Galatis, qui tunc à recta fide aberrabant, prodeſſent bona priora, ſi rurſus videlicet in viam redirent.

Item D. AVGVSTINVS Epiſtola 54. ad Macedo-
B nium: *Deus*, inquit, *facit ſuper peccatores oriri Solem ſuum, nec minus tribuit, quam antè tribuebat, largiſſima munera vitæ ac ſalutis*. Quod maximè quidem dixiſſet etiam Auguſtinus de peccatoribus, poſtquam rurſus agunt pœnitentiam.

Et CHRYSOSTOMVS epiſtola 5. ad Theodorum lapſum, & refertur de Pœnitentia, diſtinctione 3. Canone *Talis*: *Deus*, inquit, *ſuſcipit eum qui velit reuerti ad virtutis viam & libenter amplectitur, & facit omnia, quatenus eum reuocet ad priorem ſtatum*. Et homilia 6. in Geneſin. *Per miſericordiam*, inquit, *Dei, ſi modò condemnare facta noſtra voluerimus, poterimus ſtatim ad priſtinam abundantiam redire*.

Porro Sotus vbi ſuprà hoc etiam argumento vti-
C tur ad probandum, tum abſolutè, tum etiam ex D. Thomæ ſententia, reſtitui pœnitenti priſtinam gratiæ & virtutum intenſionem, pro ratione *diſpoſitionis*. Nam certum eſt, priſtina etiam merita, hoc eſt, opera bona in gratia facta, viuificari per ſequentem pœnitentiam, id eſt, rurſus valere ad vitam æternam, vt ex aliquot teſtimonijs citatis patet, & D. Thomas artic. 5. docet, noſque puncto 3. ex omnium Theologorum ſententia aſſeremus. Igitur ipſa gratia priſtina reſtituitur etiam per pœnitentiam. Probatur Conſequentia. Quoniam per illam priſtinam nam gratiam ea opera fuerunt prius viua. Ergo ſi rurſus viuificantur, illam eandem priſtinam gratiam oportet reſtitui.

D Hanc probationem non puto eſſe firmam. Reſpõderi enim poſſet, ſatis viuificari priora opera per minimum etiam, quod de gratia abſolutè ſecundùm rationem gratiæ daretur, iuxta proportionem diſpoſitionis: neque opus eſſe, ut merita viuificentur ſemper per gratiæ vitam in eodem gradu perfectionis, quo ante. Imò contrarium eſt neceſſariò ſentiendum, etiam in ſententia noſtra, quam ex diui Thomæ mente defendit ipſe Sotus Nam cùm alicuius diſpoſitio non eſt tanta, vt totam intenſionem gratiæ priſtinæ recuperet; verè etiam illius merita priora viuificantur, neque tamen per gratiæ vitam in eadem perfectione, qua antè.

Itaque quod Theologi ſine controuerſia dicunt,
E merita priora per pœnitentiam viuificari, perinde ſtare poteſt, ſiue per pœnitentiam pro ratione diſpoſitionis reſtituatur aliquid de priſtina etiam intenſione gratiæ, ſiue non Non enim volunt ea re Theologi ſignificare, quòd ita perfectè reddantur viua, ſicut anteà; ſed abſolutè dicunt, ea viuificari & valere ad vitam æternam beneficio pœnitentiæ; ſiue id conſequatur ex reſtitutione priſtinæ gradus gratiæ, quoad partem, vel quoad totum, ſiue omnino ex noua gratia.

Neque valet hic rurſus huiuſmodi obiectio. Merita priora beneficio Pœnitentiæ acceptantur, & valent ad vitam æternam, non niſi quatenus fuerunt facta ex gratia priſtina, eatenuſque viuificãtur gratia.

Igitur

Igit̃ gratia ipſa priſtina per Pœnitentiã reſtituit;recteque id colligetur ex hoc,quòd priora merita viuificantur,vt Sotus argumentatur. Conſequentia probatur.Quoniam oportet hominẽ ea gratia præditum eſſe,ratione cuius opera acceptantur ad præmium.Non enim aliter operibus debetur aut redditur præmium,niſi quatenus perſona ipſa eſt grata:& quidem ſecundum ipſius gratiæ proportionẽ. Antecedens autem probatur.Quoniam ſi opera illa viuificantur,neceſſe eſt ea acceptari ad vitam æternã,nõ niſi vt facta ex aliqua gratia. At non acceptantur vt facta ex ea gratia,quæ de nouo acquiritur,Non enim ab illa fiunt, cum iam antea fuerint facta.Reliquum eſt igitur,vt acceptentur quatenus proceſſerunt ex priſtina gratia.

Ad hanc Obiectionem reſpondendum eſt,negando Conſequẽtiam.Et ad probationem dico, falſum id eſſe,quod aſſumitur, oportere hominem præditum eſſe ea gratia, ratione cuius acceptantur illius opera ad præmium.Satis eſt,vt aliqua omnino gratia ſit præditus;ſiue ea ſit illa,à qua opera proceſſerunt;ſiue illa,in quam de nouo recipitur,&per quã eſt Deo gratus. Vtroque enim modo verum erit, ꝙ præmium non debebitur neque reddetur,niſi perſonæ gratæ Deo.

Atque hinc corollariè ſequitur,non oportere, vt præmium ſemper reſpondeat quantitati eius gratiæ,à qua merita proceſſere:quinimo poteſt quandoque minus eſſe.Patet hoc in caſu, quo merita viuificantur per gratiam minorem. Eiuſmodi enim gratiæ reſpondebit tunc quantitas præmij; non autem priſtinæ gratiæ magnitudini, vt rectè diuus Thomas docet in hac quæſtione, articulo quinto ad tertiũ. Siue enim multa,ſiue pauca,ſiue magna, ſiue parua fuerint merita, ſemper gloria reſpondebit quantitati eius gratiæ, qua perſona inuenitur prædita,& ſecundum eius gratiæ proportionem demum æſtimatur valor meritorum in præſenti, ſiue ab ea gratia merita proceſſerint ſiue ab alia priori, quæ ſit ante amiſſa Sententia igitur D. Thomæ nõ illo argumento Soti,ſed alijs,quæ prius fecimus, cõfirmari debet.

Quòd ſi iam aliquis QVAERAT,Quæ & qualis ſit illa proportio,ſecundum quam dicimus, pro ratione diſpoſitionis reſtitui plus vel minus de priſtina etiam intenſione gratiæ? Reſpondet Sotus loco citato,eſſe talem in latitudine totius intenſionis gratiæ priſtinę,qualis eſt proportio ipſius diſpoſitionis in tota latitudine perfectionis,quæ poſſit in diſpoſitione reperiri. Verbi gratia. Si diſpoſitio eſt ſumma,quæ poſſit eſſe,tunc tota priſtinæ gratiæ intenſio reſtituitur. Si autem diſpoſitio habet proportionem mediam,vel tertiam,vel quartam ad ſummam diſpoſitionem poſſibilem: tunc in eadem proportione priſtinę gratiæ intẽſio reſtituitur, nempe media, vel tertia,vel quarta,reſpectu totius intẽſionis, quã prius aliquis habuerat.

SED hæc explicatio non ſatis ſolida mihi videtur.Nam vt concedamus,ſecundùm legem quidem ordinariam,dari poſſe aliquam diſpoſitionem ſummam, qua nulla perfectior (ſaltem attendendo ad prædeſtinationem diuinam,licet non ad ipſam præcisè naturam Charitatis,quę in infinitum maior & maior eſſe poteſt) eſſe in homine viatore poſſit; tamen ſine illa ferè poterit recuperari tota intenſio priſtinæ gratiæ per diſpoſitionem non vſque adeò perfectam. Patet:Quia nunquam ferè accidit,vt priſtina gratia fuerit ſumma ſecundum ordinariam legem prædeſtinationis: ſed ſæpè fuerit non adeò magna. Non eſt autem veriſimile, quòd requiratur A ſumma diſpoſitio poſſibilis, vt ſecundum eius proportionem reſtituatur ea gratia, quę fuit minor, quàm ſumma poſſibilis. Itaque apparet, non ſatis rem hanc à Soto explicari,cùm tantum dicit, recuperari totam gratiam priſtinam per diſpoſitionem ſummam. Recuperari enim etiam poteſt per diſpoſitionem,quę non ſit ſumma;cuius tamen rei modũ Sotus non declarat.

Dicẽdum eſt igitur,in ea *proportione* reſtitui plus vel minus de priſtina intenſione gratię, *quam* habet diſpoſitio non ad ſummam diſpoſitionem poſſibilem,ſed ad eã quæ iudicio Dei (quod nobis arcanum eſt) vnicuique ſufficeret ad recuperandam totam intenſionem gratię,qua prius fuerat pręditus. B Itaq; ſi proportione media,vel tertia,vel quarta, diſpoſitio pęnitentis ſe habeat ad eam diſpoſitionẽ, quę ad totam priſtinę gratię intenſionem recuperandam illi ſuffeciſſet:tunc mediam,vel tertiã,vel quartam partem intẽſionis gratiæ priſtinę recuperabit.

Cum autem dicimus,ſecundum hanc proportionem & hoc modo reſtitui priſtinæ gratiæ intenſionem;id intelligi debet de intenſione priſtina, vltra eum gratiæ gradum, quem pęnitens acquirit ex vi ſuæ diſpoſitionis abſolutè,quemque adeò acquireret,etiamſi nunquam fuiſſet prius in gratia. Exempli cauſſa. Habebat aliquis prius gratiam vt decem, poſtea verò reſurgit per talem diſpoſitionem, quæ vi atque perfectione ſua abſolutè illi conciliat gra- C tiam vt quatuor: Quod nunc dicimus ſecũdum proportionem talis diſpoſitionis præterea illi reſtitui priſtinæ gratiæ intenſionem, de intenſione reliqua vltra quartum gradum ad decimum vſque intelligi debet. Nam intenſio,quæ primis quatuor gradibus continetur,non propriè rurſus illi reſtituitur; neq; id ipſi eſt opus, cum eam intenſionem alioqui iam conſequatur ex vi ſuæ diſpoſitionis abſolutè, perinde ac ſi nunquam antea fuiſſet in gratia.

Iam verò poſtquam hoc modo ſententia diui Thomæ explicata atque confirmata eſt,facilè de aliorũ opinionibus hac de re falſis iudicari poteſt. VNA eſt Henrici Gandauenſis quodlib.5.q.24. vbi vult,omnes reſurgere per Pœnitentiam ad æqualẽ D omnino gratiam. Arbitratur enim falſiſſimè, gratiã neutiquam dari ſecundum proportionem *diſpoſitionis*,ſed vi huius tantum *negationis*,quod aliquis non reſiſtit auxilio diuino. In qua negatione cum propriè non ſit inæqualitas:concludit, neque gratiam dari pęnitentibus inæqualem. Quamuis fateatur nihilominus, poſtea magis eam aut minus in alijs atque alijs augeſcere, vt quiſq; in ſtudium pietatis magis aut minus incumbit.

Verum eam opinionem reliqui Theologi meritò cenſent eſſe erroneam: imò verè eſt per ſe hæretica,licet author ipſe,cum pertinacia caruerit, hæreticus cenſeri non debeat. Primò: Nam habemus compertum ex Scriptura,non tantum per *non reſiſtentiã* E propriè, ſed multò maximè beneficio ipſius *motus* animi erga Deum,qui in nobis diuinitus excitatur, gratiam comparari. Vt ex illis locis apparet; *Conuertimini ad me in toto corde veſtro*. Ioel.2. Zachar.1. *Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad eos*. Et Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa,quoniam dilexit multum*. Et ca.13. *Niſi pœnitentiam habueritis,omnes ſimiliter peribitis*. Et c.24 *Vt prædicaretur in nomine eius pœnitentia in remiſſionem peccatorum*. Quod ſi Charitas & Pœnitentia per ſe ad gratiam cõciliandã conferũt; certè maior pœnitentia & Charitas magis ad id cõducent,adeoq; maiorem gratiam conciliabunt.

Deinde, nam ex illa Henrici opinione ſequeretur,ſi quis totã vitam ſanctiſſime traduxiſſet, & ad

extremum

extremum lapſus in peccatum, per feruentiſsimam A pœnitentiam demum reſipiſceret, non plus gratię aut gloriæ conſecuturum, quàm ſceleratiſsimum latronem, qui itidem in extremo vitæ conuerteretur: Quod ſanè eſt abſurdum, minimè cum bonitate atque æquitate Dei congruens.

Nec eſt vllius momenti Henrici fundamentum præcipuum, cùm argumentatur, gratiam datum iri ſecundùm merita, ſi ſecundùm proportionem diſpoſitionis detur. Nihil minus ſequitur. Non enim in gratiæ largitione proportio diſpoſitionis ideo attenditur, vt ipſius diſpoſitionis bonitas per ipſam gratiam, tanquam meritum per mercedem iuſtè compenſetur; ſed vt ſubiecto perfectius diſpoſito, aptè tribuatur gratiæ forma perfectior, vt tomo 2. diſp. 8. B de Gratia, quæſt. 5. p. 4. recentioribus hæreticis reſpondimus.

ALTERA opinio fuit Ockami in 4. q 8. & Gabrielis, & Almaini & Maioris, & aliorum Nominalium in 4. d. 22. hominem pœnitentem ſemper redire in maiorem gratiam quàm ea fuerit, à qua exciderat. Cenſent enim iſti, qualiſcunque fuerit pœnitentis diſpoſitio, ſemper eum beneficio Pœnitentiæ, recuperare totam gratiam, à qua exciderat: & præterea illam acquirere, quæ per ſe reſpondet proportioni diſpoſitionis. Quam ſententiam Ioannes etiam Medina in ſuo Codice de Pœnitentia q. 8. complexus eſt.

SED hæc opinio magis eſt benigna & miſericors; quàm vera & ſolida. Sequitur enim ex illa, eum qui C aliquamdiu ſanctiſsimè vixiſſet, & poſtea diu etiam ſceleratiſsimè, ſi ad extremum per actum Pœnitentię minimum conuerteretur, in momento priſtinam gratiam totam recuperaturum, eodemque apud Deum loco futurum, quo prius fuerat: Quod Sotus vbi ſuprà, non ſanè immeritò putat eſſe incredibile. Et certè eſt contra communem exiſtimationem ſanctorum Patrum, qui rem minimè facilem eſſe arbitrantur, ea damna reſarcire, quæ incurrit peccator. Ex quo genere eſt illud HIERONYMI, quod refertur diſtinct. 50. Canon. *Quicunque*, & D. Thomas hic articul. 3. argum. 2. commemorat: *Quicunque*, inquit, *dignitatem diuini gradus non cuſtodierint, contenti ſiant animam ſaluare; reuerti enim in priſtinum gradum, diffi-* D *cile eſt*. Atque inter ipſos homines videmus, nequaquam alicui Principi vitio verti, ſi à ſeruo flagitioſo multum exigat pœnitentiæ, vt eum in gratiam priſtinam recipiat.

Accedit, quòd non ſatis tueri poteſt ea opinio certiſsimum illud axioma Theologorum, nempe gratiam ſecundùm proportionem diſpoſitionis dari, ſicut definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. Fateri enim debet, aliquam omnino gratiam dari nequaquàm ſecundùm proportionem diſpoſitionis, videlicet priſtinam: Siquidem ponit, eam totam, quantacunque fuerit, recuperari per qualemcunque diſpoſitionem.

Niſi fortè authores illi reſponderent, dari etiam il- E lam gratiam priſtinam ſecundùm proportionem diſpoſitionis non præſentis, ſed præteritæ, quæ nunc videlicet reuiuiſcat ad effectum conciliandi priſtinam gratiam beneficio præſentis pœnitentiæ: Quod ipſum nec ſatis conuenienter illi axiomati Theologorum, atque adeò neque Concilio Tridentino dici poſſe iudico. Ita enim Concilium Tridentinum de ea re loquitur, vt planè ſignificet, totam gratiam, quæ pœnitenti in præſenti datur, dari ſecundùm præſentem illius diſpoſitionem.

Denique quantum illa opinio benignitate ſua pęnitentes peccatores conſolatur, tantum videtur inijcere tepiditatis & facilitatis ad peccandum iuſtis at- A que pijs hominibus, vt qui non tantopere peccatum formidaturi ſint, ſi ſibi perſuaſerint, ſe poſtmodum quantulacunque pęnitentia, totum priſtinæ gratiæ gradum recuperaturos eſſe.

Nec verò argumenta illorum authorum tantum efficiunt, quantum ipſi volunt. Nam quòd vrgent Scripturæ teſtimonia, quibus abſolutè ſignificari videtur, gratiam perditam recuperari (quibus nos etiam ad confirmandam D. Thomæ ſententiam vſi ſumus) ea minimè prohibent, quò minus id tamen intelligamus fieri, non niſi ſecundùm proportionem *diſpoſitionis*. Nam & hoc ſatis eſt ut intelligamus, ei, qui non per tantam diſpoſitionem reſurgit, quanta ad recuperandam priſtinam gratiam totã requireretur; B non propriè in ea rę nocere *peccatum* pręteritum, ſed ſuam potius tepiditatẽ, ac proinde talem ſibi imputare debere, ꝙ ſe non ſatis ad id diſponat; vt ſtet illud: *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque hora pœnitentiam egerit*. Ezech 18. Quòd ſi nihil de priſtina gratia ſecundùm proportionem diſpoſitionis redire poſſet, tum demum præteritum *peccatum* dici poſſet aliquid pęnitenti nocere, cùm non ſit alioqui vſque adeò facile, talem tamque perfectam diſpoſitionẽ habere, vt *per ſe* illius beneficio acquiratur abſolutè tanta gratia quãta fuit priſtina, ſi fuit, vtcunque magna.

Denique neque illud argumẽtum valet, quod pro eiuſmodi opinione vrget inprimis Ioannes Medina. Sequeretur alioqui, inquit, quòd perpetuò puniretur C pęnitens propter peccatum præteritum, atque adeò etiam tum, cùm iam in cęlo eſſet beatus: Semper enim propter præteritum peccatum maneret priuatus eo gradu gratiæ, atque adeò gloriæ quem alioqui habuiſſet; ſi illum quidem non recuperat per pęnitentiam: nempe ſi diſpoſitionem talem non habuerit, qualis ad totam gratiam recuperandam requirebatur, & ſtatim poſt actam pęnitentiam mortuus eſt, nec prætereà auxit gratiam.

Reſpondeo, illud, quod infert Medina, non ſequi. Priuatio enim illa non eſſet propriè pęna præteriti peccati, quaſi Deus adhuc *intenderet* per illam punire peccatum præteritum; ſed eſſet tantùm defectus quidam conſequens ex illo priori defectu, videlicet D imperfectioris pęnitentiæ & diſpoſitionis: Quemadmodum quòd innocens alioqui, qui nunquam mortaliter peccauerit, maiorem gratiam & gloriam in cęlo non habeat; priuatio quædam & defectus eſt, conſequens ex alio quodam ipſius defectu libero: quia ſcilicet non vlterius in gratia proceſsit ſtudio pietatis, dum viueret: neque tamen eiuſmodi priuatio eſt aliqua pœna in cœlo. Fertur hic alia quædam opinio Scoti falſa ad eandem fermè quæſtionem pertinens: ſed eam nos commodius diſcutiemus p. 3. Quare hactenus de primò ſatis dictum ſit.

PVNCTVM SECVNDVM.

E *An per Pœnitentiam reſtituatur quis in priſtinam omnino dignitatem vndequaque ſpectatam.*

D. Thom. artic. 3.

HÆc Quæſtio ſuperuacanea non eſt, licet ſit hactenus conſtitutum, reſtitui per Pœnitentiam homini gratiam & Virtutes. Dignitas enim perſonæ latius patere poteſt, quàm perſonæ gratia & Virtutes. Itaque rectè D. Thomas hic art. 3. ad hanc Quęſtionem adhibita diſtinctione reſpondet. Nam quædam perſonæ dignitas eſt apud Deum; quędam apud Eccleſiam. Illa rurſus eſt duplex: Vna *primaria*, quæ

conſiſtit in gratia & Virtutibus; quam dignitatem p. præcedenti oſtenſum eſt reſtitui. Altera *ſecundaria*, quæ cernitur in quibuſdam alijs rationibus, quæ ad prærogatiuam aliquam coram Deo ſpectent. Vt Innocentia, Virginitas.

Hæc ſecundaria dignitas non magis reſtitui poteſt, quàm poteſt fieri ut quod factum eſt, ſit infectū: id quod planè implicat contradictionē. Quare nec à Deo fieri poteſt, vt AVGVSTINVS aſſerit lib. 26. contra Fauſtum, cap. 5. & HIERONYMVS in Epiſtola ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis, & ANSELMVS libro de cōcordia Prædeſtinationis & liberi arbitrij, cap. 4. Loquimur autem hic de dignitate Virginitatis, vt conſiſtit etiam in puritate corporis; item de Innocentia propriè, ut idem eſt, quod nunquam peccaſſe, ſaltem mortaliter.

Huiuſmodi dignitates per nullam pœnitentiam poſſe reſtitui aſſerimus: quia non poteſt fieri, vt poſito, quòd corruptio, & peccatum accidit, non acciderit, ſicut latius diſputauimus tomo 1. diſp. 1. q. 25. p. 3. vbi nihilominus etiam docuimus, quemadmodum (vt vocant) in *ſenſu diuiſo* poſſet defendi, quod Gregorius Ariminenſis in 1. d. 44 q. 1. art. 2. & Altiſiodorenſis lib. 1. ſuæ Summæ, cap. 12. de Potentia Dei q. 6. & Gilbertus Porretanus ſuper librū Boetij de Trinitate, ſentiunt, poſſe fieri, vt præteritum non fuerit.

Iam verò dignitas illa altera apud Eccleſiam, ſeu *Eccleſiaſtica*, ferè conſiſtit vel in *facultate*, vel in *vſu* ritè adminiſtrandi res Eccleſiaſticas, vt apud Syluestrū C videre eſt in Summa, Verbo, Dignitas. Hæc dignitas non ſemper ſolius pœnitentiæ beneficio reſtituitur. Quin ſæpè fit, vt poſt impetratam culpæ remiſſionē, maneat aliquis nihilominus priuatus dignitate Eccleſiaſtica, eò quòd aliqua cenſura vel impedimento Canonico, vt Irregularitate, teneiur adhuc irretitus, vt declarat D. Thomas hic ar. 3. & patet ex materia de Cenſuris, de quibus infrà q. 19. dicetur.

Nunc verò tantum hic noteiur, non habere iam locum, quod D. Thomas ſecundum Iura ſui temporis hic ar. 3. ſcribit, eum etiam eſſe irregularem, qui in ſui defenſione alterum occidit: poſtea enim in Concilio Vienuenſi exceptus eſt Caſus, in quo cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliquis interficit alterū, D ut patet ex Clementina unica, de Homicidio, quæ incipit, *Si furioſus*.

PVNCTVM TERTIVM.

An opera bona ante pęnitentiam facta, eiuſdem pęnitentiæ beneficio, valere incipiant ad conſequendam vitam æternam.

D. Thomas art. 4. 5. & 6.

REM hanc ita expedimus. Opera bona, quæ aliquis antè pœnitentiam facit, in duplici ſunt differentia. Quædam dicuntur mortua *priuatiuè*, quia ſcilicet vita gratiæ carent. Hæc ſunt bona opera *moraliter*, quæ nō etiā procedunt ex gratia, quaſi ex vitali quodā principio: & appellantur mortua priuatiuè, ut diſcernantur ab operibus mortuis *effectiuè*, vt Theologi etiam vocant, quæ ſcilicet ſunt peccata mortalia, quę mortem afferunt animæ, hoc eſt, eam priuant uita gratiæ. De quibus operibus mortuis loquitur Apoſtolus ad Hebr. 9. cum inquit: *Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis.*

Alia bona opera ante pœnitentiam facta vocantur opera *mortificata*. Hæc ſunt illa, quæ etiam ipſum A peccatum anteceſſerunt, atque adeò proceſſerunt ex gratia; ſed per peccatum impedita ſunt, quò minus habeant quendam effectum vitæ ſpiritualis, qui eſt perducere ad uitam æternam: Atq; eatenus *mortificata* dicuntur, ut D. Thomas explicat hic ar. 4.

Iā de operibus mortuis *effectiuè*, hoc eſt, de his, quę ſunt peccata mortalia, non hic agimus. Ea .n. extra controuerſiam eſt, non ad aliud, præterquam ad damnationem ualere: iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 6. *Stipendium peccati mors*. Atque adeò nunquam illa uiuificari poſſunt per pęnitentiam, ſed aboleri per eam debent, ut S. Thomas art. 5. docet.

Quinimo ne peccata quidē uenialia, quæ ad mortalia diſpoſitiones quædam ſunt, & proinde mortua B etiam opera *effectiuè* quodammodo dici poſſunt, uiuificari per pęnitentiam queunt, ut ad uitam æternā ualeant. Sunt enim & ipſa etiam opera mala, per pęnitentiam deſtruenda. Itaq; Quæſtio in propoſito ſolum eſt de operibus *mortuis priuatiuè*, & etiam de operibus *mortificatis*.

Et eſt communis ſententia Theologorum in 4. d. 14. & 22. ea, quam D. Thomas hic aſſerit artt. 5. & 6. uiuificari quidem per pęnitentiam opera mortificata ſic ut ad uitam æternam conſequendam ualeant: opera autem *priuatiuè mortua*, hoc eſt, bona duntaxat moraliter, non item.

PRIMVM de operibus *mortificatis* patet ex fundamentis, quæ iecimus p. 1. & ex aliquibus teſtimonijs illic allatis. Pertinet enim ad bonitatem & facilitatem Dei erga homines, ut iuſto delinquenti non adeò iraſcatur propter peccatum, ut independenter omnino ex futuro euentu, uelit ipſum orbare gratia, quam habebat, & mercede uitæ æternæ, quæ ipſius operibus in gratia factis debebatur; ſed tantum ſi in peccato perſeuerarit.

Atq; hoc quidem eſt fundamentum eius, quod D. Thomas in ar. 5. ſumit, opera bona in gratia facta, etiā poſt peccatum manere in acceptatione diuina, ut ſi quis per pęnitentiam reſipuerit, tunc demum recuperent efficaciam ad eum perducendum in uitam æternam; cui rei erat impedimento peccatum.

Atq; id quidem ita fieri, præter teſtimonia p. 1. allegata, confirmari poteſt illis uerbis D. AMBROSII lib. 2. in Lucam. *Vide*, inquit, *quàm bonus Deus, & facilis indulgere peccatis, non ſolum ablata reſtituit; ſed etiā inſperata concedit*. Denique cum ſit ea Aſſertio communis omnium Theologorum, ualde temerarium eſſet contra opinari, ut rectè notat Sotus d. 16. q. 2. ar. 5.

ALTERVM autem, ſcilicet opera mortua priuatiuè, hoc eſt, bona duntaxat moraliter non reuiuiſcere, obſcurè probat D. Thomas art. 5. ſub finem corporis. Sed ratio ex eius mente formari debet hoc modo. Opera aliqua per pęnitentiam uiuificari, aliud non eſt, quam ea, beneficio Pęnitentiæ conſequi, ut quatenus proceſſerunt ex gratia, ualeant efficaciter conciliare uitam ęternam, remoto impedimento peccati, E quod ei rei obſtabat. Sed hoc non poſſunt beneficio Pęnitentiæ conſequi opera bona duntaxat moraliter. Igitur nequeunt per Pœnitentiam uiuificari.

Maior probatur. Quoniam ſecundum legem ordinariam, non acceptantur ad uitam æternā niſi actiones ſupernaturales ex parte *principij*, nempe quæ à gratia proceſſerint, ut tomo 2. diſput. 8. de Gratia q. 6. diſputauimus, eo quod id exigat proportio, quæ eſſe debet apta inter merita & præmium, quod eſt ſupernaturale. Itaq; ab Apoſtolo idcirco gratia Dei appellatur *vita æterna*. Rom. 6. Non quia ſine meritis ipſa datur; ſed quia datur *pro his meritis, quæ contulit gratia*, ut ex Auguſtino expoſuimus loco citato.

Minor autem patet. Quia opera bona moraliter,

quę

quę ſemel iam tranſierunt, vt non amplius eadem ipſa fieri poſſunt; ita neque poſſunt amplius à gratia, tanquam à principio procedere, & conſequenter neque per pœnitentiam conſequi, vt tanquam à gratia procedentia valeant conciliare vitam æternam.

Eſt autem notandum circa illud PRIMVM, quòd diximus, opera bona *mortificata* viuificari, non hoc ita intelligendum eſſe, quaſi ſemper beneficio pœnitentiæ totum ſuum valorem ad vitam æternam conſequendam recuperent. Æſtimandus enim eſt illorum valor non niſi ſecundùm eum gratiæ gradum, quem aliquis in præſenti per pœnitentiam acquirit, partim de nouo, ex vi præſentis diſpoſitionis *abſolutè*, partim ex priſtina gratiæ intenſione, ſecundùm ea, quæ declarauimus p. 1. ex ſententia D. Thomæ. Hic autem gratiæ gradus ſæpè minor eſt, quàm priſtinus erat; atque ita minus tunc opera, quæ reuiuiſcunt, valebunt, quàm anteà.

Ex quo intelligitur, falſam fuiſſe opinionem Scoti in 4. d. 22. q. vnica, art. 2. vbi cẽſuit, eum, qui per pœnitentiam reſurgit, ſemper recuperare ius ad maiorem gloriam, quàm antea; licet non ſemper recuperet maiorem aut æqualem gratiam. *Primum* probat. Quoniam gloria reſpondet meritis, & omnia merita præterita reuiuiſcunt, & prętereà accedit nouum meritum gloriæ, quod ipſo pœnitentiæ præſentis actu continetur. *Secundum* probat: Quia gratia datur ſecundùm proportionem diſpoſitionis, quæ in pœnitente aliquando eſt minor, quàm oporteret vt maior vel æqualis gratia, ac anteà, acquiratur.

Error huius opinionis eſt, quòd non ſatis expendit Scotus, quemadmodum gloria reſpondeat meritis. Nempe illis correſpondet non niſi ſecundùm proportionem eius gratiæ, qua eſt perſona ipſa prædita. Vnde fit, vt nequeat aliquis habere minorem gratiam, & ſimul tamen ius ad maiorem gloriam ra- A tione meritorum; quaſi alia gloria reſpondeat meritis, alia gratiæ, vt Scotus falſiſſimè opinatur. Exiſtit enim ius hæreditatis ad gloriam ex ipſa gratia, qua videlicet conſtituimur per adoptionem filij Dei, iuxta illud ad Rom. 8. *Si filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.*

Et quod Scriptura dicit, Deum redditurum vnicuique mercedem vitæ æternæ *ſecundùm opera ſua*; non ad numerum operum, ſed ad illorum *valorem*, quem habent, pro magnitudine gratię, qua perſona eſt prędita, referri debet, ita, vt maior gloria pro operibus detur, non quò maior fuerit eorum numerus; ſed quò maior fuerit eorum *valor* ſecundùm perſonę gratiam. Fieri enim poteſt, vt vnus aliquis opportunita- B tem nactus in pluribus ſe exerceat operibus meritorijs, quam alius, qui ſibi & Deo in rerum diuinarum contemplatione vacet; & tamen hic maiorem gloriã conſequatur, eò quòd ſit præditus maiori gratia.

Ad extremum NOTANDVM eſt, non modò per primam Contritionem pro illius magnitudine reuiuiſcere merita, & etiam gratiam priſtinam reſtitui, ſed etiam per ſequentes de iiſdem peccatis repetitas: imò etiam per alia quæuis opera Charitatis facta poſt iuſtificationem. Nam & inter homines uidemus in redintegranda priſtina amicitia, non minorem rõnem haberi eorum officiorũ, quę aliquis poſt reconciliationem confert deinde in amicũ prius offenſum, q̃ C doloris, quẽ ob illatam ipſi iniuriam primò ſuſcepit.

Item etiam reuiuiſcunt merita, & reſtituitur gratia per attritionem una cum Sacramento, & quidem, ſecundùm eius proportionẽ, vt à Sacramento adiuuatur & perficitur. Eſt etiam probabiliſſimum, per Martyrium totam gratiam priſtinam ſemper reſtitui, quandoquidem eſt opus ſummæ charitatis. Quæ omnia rectè etiam à Soto d. 16. quæſt. 2. artic. 2. notata ſunt. Et hactenus de hac Quæſtione.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Partibus Pœnitentiæ generatim.

D. Thom. 3. part. quæſt. 90.

DVO *ſunt breuiter explicanda*. PRIMO, *Quænam ſint partes Sacramenti Pœnitentiæ ſecundùm orthodoxam doctrinam*. SECVNDO, *Quaſnam aſſignent Sectarij Pœnitentiæ partes; & quàm falsò.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſint partes Sacramenti Pœnitentiæ, ſecundùm orthodoxam doctrinam.

D. Thom. art. 1. 2. 3. 4.

RES hæc ferè à nobis declarata eſt ſuprà q. 1. huius Diſputationis. Summa autem eſt, Sacramenti Pœnitentiæ, qua ratione illius *Materia* humanis actibus continetur, tres eſſe partes *integralis*, nempe Contritionem, Confeſsionem, & Satisfactionem, vt D. Thomas hic artic. 1. 2. & 3 repetit, & ponitur in Concilio etiam Tridentino ſeſſ. 14. cap. 3. & in Florentino, in Decreto Vnionis. Quarum partium vnicuique, quemadmodum verè competat ratio uera *Pœnitentiæ* Virtutis, vt verſatur in abolendo peccato, quæque eſt materia huius Sacramenti, ſuprà nos expoſuimus q. 2.

Et has ipſas tres pœnitentiæ integrales partes aſſeruit iam olim S. CHRYSOSTOMVS in ſermone de pœnitentia qui extat tomo 5. poſt homilias 10 eiuſdem argumenti; his verbis: *In corde pœnitentis contritio eſt,* D *in ore eius Confeſſio, in opere tota humilitas*; qua ſcilicet Satisfactio continetur. Et ſubiungit Chryſoſtomus: *Hæc eſt perfecta & fructifera pœnitudo.*

Si verò de partibus *eſſentialibus* huius Sacramenti quęratur, tantùm duas illius eſſe partes dici debet: ſcilicet *Materiam*, quę tribus illis actibus continetur; & *Formam*, quę eſt Abſolutio Sacerdotis: ſicut etiam aliorum Sacramentorum duę eiuſmodi ſunt eſſentiales partes, vt D. Thomas notat hic artic. 2. Atque iſto modo etiam in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 14. Pœnitentię partes conſideratę fuiſſe videntur, cùm ibi definitur, *Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt peccatum continere non modò ceſſationem à peccatis, &* E *eorum deteſtationem, & cor contritum & humiliatum: verùm etiam eorundem Sacramentalem confeſſionem, ſaltem in voto & ſuo tempore faciendam, & Sacerdotalem abſolutionẽ, & Satisfactionem, &c.* Quo loco abſolutio

Sacerdotis reliquis partibus annumeratur, quatenus eſt pars *eſſentialis* huius Sacramenti.

Item ſi Pœnitentiæ VIRTVS conſideretur, quatenus ſcopus eius & FINIS eſt deſtruere peccatum cum quadam immutatione & emendatione vitæ; ſum docet D. Thomas hic art. 4. poſſe diuidi Pœnitentiam tanquam in ſpecies, atque adeò tanquam in partes ſuas ſubiectiuas, in Pœnitentiam *ante Baptiſmum*, & Pœnitentiam *mortalium* poſt Baptiſmum, & Pœnitentiam *Venialium*. Quæ diuiſio Pœnitentiæ ab Auguſtino (vel quicunque fuit ille author) libro de vtilitate pœnitentiæ, & de medicina pœnitentiæ, c. 2. traditur. Ratio autem eiuſmodi diuiſionis eſt: quoniam ad aliam vitæ immutationem pertinet Pœnitentia *ante Baptiſmum*; ad aliam autem Pœnitentia *mortalium* poſt Baptiſmum, nempe ad eam, quæ fit in reformatione vitæ prioris iam *corruptæ*; & ad aliam Pœnitentia *Venialium*, nempe vt vita ſpiritualis melius & *perfectius* traducatur.

Nec puto valde vtilem fore Quæſtionem, Vtrum iſtæ tres Pœnitentiæ verè ac propriè differant ſpecie, ſicut videtur ſignificare D. Thomas; an verò ſint tantùm quaſi ſpecie diſtinctæ, eò quòd ad diuerſam immutationem vitæ pertinent, atque adeò diuerſum quaſi finem habent. Id quod etiam ſatis eſſet ad authoritatem tuendam D. Auguſtini, vel alterius illius authoris, qui eam Pœnitentiæ diuiſionem poſuit.

Cæterùm vtcunque ſe id habeat, vix eius diuiſionis Pœnitentiæ aliquis vſus eſt, nec magnoperè illa commemoratur ab alijs authoribus: ſed illa omnino diuiſio Sacramenti Pœnitentiæ, in Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, tanquam in eas partes integrales, quibus conſtat perfectio illius *Materiæ*, celebris apud Doctores eſt, de qua inprimis agitur in hoc Tractatu. Cuius ratio cùm ſuprà q. 1. explicata ſit in genere, & infrà etiam in ſpecie ſigillatim & accuratè ſit declaranda; non eſt cur de ea iam pluribus hoc loco agamus.

Illud tantùm obiter notetur, quod bene obſeruauit hic Caietanus artic. 2. ex mente D. Thomæ in eo. art. in reſponſ. ad 2. Satisfactionem, vt eſt *à Confeſſario* impoſita, atque adeò vt eſt pars Sacramenti, plus valere ad remiſſionem pœnæ temporalis peccato debitæ, quàm ſi vltro aſſumeretur à pœnitente. Valet enim illa ratione etiam ex *opere operato*, vt Sacramenti nimirum pars integralis. Quomodo autem poſſit Satisfactio eſſe huius Sacramenti integralis pars, licet abſque ea poſſit conſtare veritas huius Sacramenti, q. 1. explicauimus contra Scotum, & Durandum, quos etiam refellit hic Caietanus.

PVNCTVM SECNDVM.

Quaſnam aſsignent Sectarij Pœnitentiæ partes; & quàm falsò.

Ad art. 1. D. Thom.

DE partibus Pœnitentiæ in genere recentiores hæretici ſecus quàm orthodoxi ratiocinantur. Neque enim admittunt, Contritionem Confeſſionem, & Satisfactionem (quales Eccleſia aſſerit) tres eſſe partes Sacramenti Pœnitentiæ. Nam Confeſſionem, & Satisfactionem prorſus reijciunt, vt ſuis locis videbimus.

Itaque ſubſtituunt ipſi alias Pœnitentiæ partes, quas dicunt eſſe DVAS; nempe *Terrores* incuſſos conſcientiæ ex conſideratione legis & iræ Dei aduerſus peccatum (ad quam partem referunt peccati deteſtationem ex eiuſmodi terroribus conceptam) & *Fidem* ex Euangelij promiſſione, ſiue in genere pro concione, ſiue priuatim à miniſtro annunciata, conceptam, qua quis ſine vlla prorſus formidine credat abſolutè & in particulari ſibi remiſſa eſſe peccata per Chriſtum. Ita Proteſtantes docent in art. 11. Confeſſionis Auguſtanæ, & explicat Melanchthon in Apologia eiuſdem Confeſſionis, & Kemnitius in examine Concilij Tridentini ſeſſ. 14. cap. 3. & can. 4.

Fundamentum iſtorum in ſumma eſt: Quia per Pœnitentiam conſequimur remiſſionem peccatorum: Sed ſic ſe res habet, vt primùm *terroribus* concuſſi à lege, deinde ab illa tanquam à Pædagogo ad Chriſtum ablegati, *fide* remiſſionem iſtam peccatorum conſequamur. Igitur iſtæ ſunt omnino partes Pœnitentiæ, nempe terrores, & fides ſupradicta.

Huc illud pertinet, quod in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ aduerſus Catholicos, qui eam doctrinam repudiauerant, ſcribit Melanchthon ad Carolum V. his verbis: *Negant*, inquit, *fidem eſſe alteram partem Pœnitentiæ. Quid hic, Carole inuictiſſime, faciemus? Hæc eſt propria vox Euangelij, quòd fide conſequamur remiſſionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnant iſti Scriptores.* Hactenus ille. Quaſi hunc in modum argumentaretur: Pœnitentia conſequimur remiſſionem peccatorū: Sed ad remiſſionem etiam peccatorum ducit *fides*, iuxta Euangelium. Ergo fides eſt pars Pœnitentiæ. Et conſequenter qui hoc negant, negant etiam vocem Euangelij, nimirum fide nos conſequi remiſſionem peccatorum: vſque adeo enim turpiter, vt ſtatim oſtendemus, hallucinantur iſti Euangelici.

Caluinus autem lib. 3. inſtitut. cap. 3. ſect. 3. & deinceps, partes iſtas Pœnitentiæ Proteſtantium reijcit. *Nam quòd Fidem ſub Pœnitentia complectuntur, pugnat*, inquit, *cum eo, quod Paulus in Actis, capite 20. dicit, ſe Iudæis ac Gentibus teſtificatum fuiſſe in Deum Pœnitentiam, & fidem in Ieſum Chriſtum. Vbi tanquam duo diuerſa* (inquit in hoc non malè Caluinus) *pœnitentiam, & fidem enumerat.*

Quare ipſe Caluinus in illo cap. ſect. 8. partes Pœnitentiæ dicit eſſe *Mortificationem* & *Viuificationem*. Definit enim ibi ſect. 5. Pœnitentiam, vt ſit *conuerſio in Deum ex timore profecta, quæ carnis mortificatione, & Spiritus viuificatione conſtet.* Mortificationem autē hanc eſſe interpretatur *receſſum à peccato*: Viuificationem autem *renouationem mentis* per Spiritus ſancti gratiam & exercitium Virtutum. Quas duas Pœnitētiæ partes ait ſignificari à Dauide illis verbis, Pſal. 34. *Declina à malo, & fac bonitatem.* Et ab Eſaia, c. 1. illis: *Diſcite benefacere, quærite iudiciū, ſubuenite oppreſſo.*

Probat autem hanc ſuam Theologiam Caluinus non minus quàm Proteſtantes ineptè ex eo, quòd *Pœnitentia*, inquit, *aliud nihil eſt, quam regeneratio hominis eò ſpectans, vt imago Dei, quæ per Adæ tranſgreſſionem fœdata, & tantùm non obliterata fuerat in nobis, reformetur*: At iſta regeneratio continetur mortificatione veteris hominis ſeu carnis, & viuificatione Spiritus: Ergo Mortificatio hæc & Viuificatio ſunt duæ partes Pœnitentiæ. Hæc ſumma eſt eorum, quæ ad probationem huius Aſſertionis ſuæ Caluinus illic abſque rei intelligentia verboſiſſimè ſcribit. Vterque igitur error à nobis iam breuiter refellendus eſt.

Et PROTESTANTES quidem in eo errant, quòd inter ipſam Pœnitentiam propriè, & ea, quæ quauis ratione *concurrunt* ad Pœnitentiæ effectum, minimè diſtinguunt. Cùm enim quæritur, Quæ ſint partes Pœnitentiæ Virtutis, atque adeo Sacramenti Pœnitentiæ ſecundùm ipſius Materiam; propriè Quæſtio eſt, Quàm latè pateant illi actus, in quibus vera & ſpeci-

fica

fica ratio Pœnitentiæ Virtutis inuenitur? Hoc non explicant Proteſtantes, cum *terrores*, & *fidem*, partes Pœnitentiæ eſſe dicunt; ſed declarant tantummodo, quinam etiam actus, qui propriè ſint *alterius ſpeciei*, ad effectum conducant Pœnitentiæ, nempe ad remiſſionem peccatorum. Quòd ſi aliquid ad effectum Pœnitentiæ valere, ſufficit, vt id dicatur pars Pœnitentiæ; poterunt etiam iſti dicere, dilectionem Dei, & lectionem Scripturæ, & prædicationem, & alia id genus, quæ ad effectum Pœnitentiæ conferunt, eſſe partes Pœnitentiæ; quod omnino eſt abſurdum.

Nos itaq; minimè negamus, fidem in Chriſtum legitimam; & timorem etiam concurrere ad effectum Pœnitentiæ, & ad ipſam adeò Pœnitentiam. Imò luculenter id aſſerit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6 & 14 Sed dicimus, non eas eſſe propriè *partes Pœnitentiæ*, vt ſunt Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, quibus vera & ſpecifica ratio Pœnitentiæ proprie competit, vt ſuprà q.2. declaratum eſt. Item fidem illam *ſpecialem*, hoc eſt, temerariam perſuaſionem ſine formidine, de abſoluta & independente à propria diſpoſitione remiſſione peccatorum in particulari, quã hic & alias iactant Sectarij, non modò non vt partẽ Pœnitentiæ, ſed ne vt conducentem quidem vllo modo ad Pœnitentiæ effectum admittimus. Eſt enim vaniſſima, vt tomo 2. diſp. 8. de Gratia, q 4. p. 4. diligenter comprobauimus.

Itaq; calumnia eſt impudens, mendaciumq; Kemnitij magnum, quod vbi ſuprà ſcribit, nos *omnino à Pœnitentia excludere fidem de remiſſione peccatorum propter Chriſtum, ipſamq; remiſſionem aſcribere tantum noſtris humanis actionibus*. Falſum eſt, ut ex illis verbis Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 6. perſpicuè apparet: *Diſponuntur*, inquit, *homines ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum*, CREDENTES *vera eſſe, quę diuinitus reuelata & promiſſa ſunt; atq; illud inprimis, à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quę eſt in Chriſto Ieſu; & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à diuinæ iuſtitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumq; tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum* (intellige, eam etiam, quam poſt Baptiſmum, cũ poſt aliquis denuò iuſtificatur) *agi oportet*. Hactenus verba Concilij. Ex quibus certè conſtat, & *timorem*, & *fidem*, quæ uera nimirum atq; legitima fides ſit, ad effectum Pœnitentiæ, & ad Pœnitentiam ipſam ſecundum Eccleſiæ doctrinam concurrere.

Quare cùm poſtea idem Concilium ſeſſ. 14 cap. 3. & can. 4. doctrinam Proteſtantium damnat, quòd fidem ponant partem Pœnitentiæ, non *fidem omnino*, vt mendaciter calumniatur Kemnitius, à pœnitentia excludunt, ſed negant, fidem eſſe *propriè partem Pœnitentiæ*, atque etiam reijciunt illam *ſpecialem* fidem aliàs refutatam, quam in Pœnitentia iſti requirunt: Itemq; damnant errorem, quod non agnoſcant, partes eſſe Pœnitentiæ, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem.

Hæc vis eſt ſententiæ Concilij in illo cap. 3. & can. 4. ſi ſimul vterq; locus coniungatur. In capite enim 3. ſic dicitur: *Hæc de partibus et effectu huius Sacramenti*

A *Sancta Synodus tradens, ſimul eorum ſententias damnat, qui Pœnitentiæ partes incuſſos conſcientiæ terrores, & fidem eſſe contendunt*. Et in can. 4. ita: *Si quis dixerit, duas tantum eſſe Pœnitentię partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato; & fidem conceptam ex Euangelio, vel abſolutione, qua credit quis, ſibi per Chriſtum remiſſa peccata; anathema ſit*.

Hæc autem cum decernit Sancta Synodus, minimè negat, quin modus agendi pœnitentiam ſit, cum aliquis agnito peccato per legem Dei illud prohibẽtem, iram Dei expaueſcit, & deinde per fidem & ſpẽ à lege tanquam à Pædagogo ad Chriſtum (*ſciens, quia non iuſtificabitur ex operibus legis omnis caro*) ad miſericordiam Dei per redemptionem, quæ eſt in B Chriſto, confugit. Hoc, inquam, non negat Conciliũ, cum ſuprà ſeſſ. 6. cap 6. eam rationem agendæ pœnitentiæ diſertè propoſuerit, vt uidimus. Sed damnat Synodus vanitatem Sectariorum, quòd fidem illam *ſpecialem* in ea re requirant, uerisq; partibus Pœnitentię reiectis, dicant eas eſſe Pœnitentiæ partes, quæ *propriè* non ſunt.

Quapropter ſi ex modo, quo videntur Sectarij ſpecioſe pingere iuſtificationem impij per fidem & pœnitentiam, illud detrahatur, quod à Catholicis acceperunt (nimirum pauorem iræ Dei ex cognitione legis & peccati, & refugium ad miſericordiam Dei per Chriſtum tanquam ad unicum ſalutis aſylum) nihil illis proprium, præter meram uanitatem *fidei* C *ſpecialis* in ea commentatione reliquum erit.

Quæ cum ita ſint, ad argumentum Proteſtantium facile RESPONDEMVS, eos, præter errorem fidei ſpecialis, uehementer hallucinari, cum concludunt, id eſſe partem Pœnitentiæ, quod ad Pœnitentiam conducit, ut ante expoſitum eſt. Nec malè etiam Caluinus contra eos ex Scriptura Actor. 20. (ut uidimus) argumentatur, fidem à Pœnitentia longè differre, ac proinde non eſſe illius partem. Eſſe autem Pœnitentiæ partes neceſſarias, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, quod iſti negant, infrà ſuis locis cõfirmabimus, cum de illis partib. in ſpeciali agemus

Atque ex his liquidò intelligi poteſt, quemadmodum CALVINVS quoq; in aſſerendis ſuæ Pœnitentiæ D partibus ſit hallucinatus, & quidem turpius, quã proteſtantes. Minimè enim ſequitur, *Mortificationem*, & *Viuificationem* eſſe partes Pœnitentiæ, ſi ad ipſum effectum Pœnitentiæ, qui eſt *renouatio mentis per gratiam* iſta duo pertinent. Neque enim quod eſt pars *effectus* rei, pars etiam *rei* eſſe debet.

Et falſiſſimè etiam ſumit, Pęnitentiam eſſe *regenerationem* hominis: quinimo regeneratio, propriè loquendo, ne effectus quidem eſt omnis Pęnitentiæ; ſed eius tantummodo, quæ fit ante Baptiſmum, in quo videlicet ſolo aliquis propriè in *nouam vitam* regeneratur.

Quod ſi regeneratio latius uſurpetur, pro quacunque *iuſtificatione*; ne hoc quidem iuuat Caluinum.

E Vt enim ſępè dictum eſt non illud dici debet pars *rei*, quod pertinet ad rei *effectum*. Atque hactenus de iſta Quęſtione, atque adeò de omnibus, quas D. Thomas in tertio libro ſuæ Summæ Theologicæ à ſe inſtitutæ, ante mortem ſcripſit.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Contritione (quæ eſt prima huius Sacramenti pars) quoad eius rationem & neceſſitatem.

Supplement. D.Thom. à q.1. vſque ad q.5.

A Theologis illis, Qui ſupplementum tertiæ partis Summæ D. Thomæ ex eiuſdem ſcriptis in 4. ſententiarum collegerunt, aliqua in quinque de Contritione Quæſtionibus, ſuperuacanea repetita ſunt, quæ ipſe D.Thomas ſuprà expoſuerat, dum egit de Materia huius Sacramenti, atque etiam de Pœnitentia vt eſt Virtus, in Quæſtionibus præcedentibus. Quod Sotus etiam d.17.q.2.art.2.notat, & non immeritò reprehendit.

In Quæſtione enim ſecunda huiuſmodi Additionum agitur de obiecto Contritionis, *nempe quòd ſolum ſit peccatum propria voluntate commiſſum: quam rem ſuprà q.84.art.2.ad 3.D.Thomas expediuit, & nos q.1.eo loco, quantum ſatis eſt, declarauimus, cùm ageremus de ijs peccatis, quæ poſſunt eſſe materia* remota Sacramenti *Pœnitentiæ, atque adeò etiam Contritionis, quæ eſt vna Pœnitentiæ pars.*

Item in q.4. Additionum, agitur de duratione Contritionis*, an & quomodo durare poſſit vel debeat per totam vitam; quod ſuprà q.84.art.8.& 9.à D.Thoma, & à nobis q.1.p.6. expoſitum eſt.*

Item in q.5.agitur de effectu Contritionis*: quemadmodum ſcilicet Contritio valeat ad remiſſionem peccatorum. Quæ res ſatis ſuperque explicata eſt ſuprà à D. Thom. q. 86. & 87. & à nobis quæſt.3. & 4. vbi diſputauimus de efficacia Pœnitentiæ uirtutis, atque adeò Contritionis, quæ eſt illius actus, ad remiſſionem tum Mortalium, tum Venialium peccatorum.*

Præter hæc igitur, quæ in ſuperioribus tractata ſunt, ſex puncta explicanda de Contritione reſtant. PRIMO, *Quænam ſit propria ratio illius actus Pœnitentiæ, qui Contritio dicitur.* SECVNDO, *Quomodo Contritio differat ab Attritione.* TERTIO, *An Contritio ſit neceſſaria ad ſalutem.* QVARTO, *Quando ſit neceſſaria.* QVINTO, *Quanta eſſe debeat.* SEXTO, *Qualis item debeat eſſe. An ſcilicet de omnibus & ſingulis peccatis, & cum expreſſo propoſito non amplius peccandi. In quorum Punctorum explicatione, ſi quid etiam minutum præter ſuperius tractata fuerit vtile in illis quinque Quæſtionibus Additionum de Contritione, id à nobis declarabitur.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quanam ſit propria ratio illius actus Pœnitentiæ, qui Contritio dicitur.

Suppl. D. Thom. q.1. art. 1.& 2.

QVAMVIS deſcriptio Contritionis differentibus verbis ab alijs atque alijs Doctoribus tradatur; tamen omnes ferè in re ipſa explicanda conueniunt. Ac ne vocabuli ambiguitate laboremus initio notandum eſt, ſecundùm *communiſſimum* vocis vſum, omnes nomine *Contritionis* intelligere *dolorem aliquem* de peccatis, cum *propoſito* actuali vel virtuali ea vitandi de cætero. Quando enim iſtud *propoſitum* omnino deeſt, non dicitur ille dolor Contritio; imò neque Attritio quidem propriè vocari debet, vt rectius Sotus diſt.17.q.2 artic.5.ſentire videtur, quàm Caietanus, qui tomo 1.ſuorum Opuſcul.q.1.de Contritione dicit, eſſe quandam Attritionem ſine abſoluto propoſito vitandi peccata, qualem habent Vſurarij, Concubinarij, meretrices, &c. quàm ipſe proinde vocat *Attritionem impœnitentiam*.

Sed vt ſit, talis dolor ſeu Attritio nunquam vocatur Contritio; Imò ne pœnitentia quidem. Rectè enim S.AVGVSTINVS ſerm.7.de tempore: *Multi*, inquit, *aſſiduè ſe dicunt peccatores: & tamen adhuc eos peccare delectat. Profeſſio eſt, non emendatio. Accuſatur anima, non ſanatur. Pronunciatur offenſa, non tollitur. Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati & amor Dei.* Itaque vt diximus, nomine Contritionis omnes intelligunt dolorem de peccatis aliquem, qui ſit cum abſoluto *propoſito* ea vitandi de cætero, ſaltem *virtuali*; nempe vt ita aliquis eiuſmodi dolore affectus ſit, vt facilè velit in poſterum vitare, ſi hæc illi cogitatio de peccatis futuris veniat in mentem.

Cùm verò non omnem eiuſmodi dolorem, ſed *aliquem* dicamus intelligi propriè nomine *Contritionis*,

A rurſus vt indagemus, quiſnam igitur dolor cum tali propoſito ſit Contritio, prætera ANIMADVERTENDVM eſt, quattuor modis, quod attinet ad propoſitum, poſſe quempiam dolere de peccato. PRIMO, vt dolor ſit de peccato, non vt peccatum & offenſa Dei eſt, ſed tantùm vt pœnæ reatum *inducit*, aut aliud affert incommodum; vt infamiam, ægritudinem, &c. ita quidem, vt neque actu, neque etiam virtute eiuſmodi dolor ſuſcipiatur cauſſa ipſius Dei offenſi.

Quod accidit, quando ita quis dolet de peccato, vt niſi pœnam uel aliud malum timeret, non doleret. Eſt autem *actu* dolere de peccato, vt eſt offenſa Dei, dolere quia actu id cogitetur *Virtute* autem ita dolere, vt ſi ea cogitatio in mentem veniret (ſcilicet quod peccatum ſit offenſa Dei) propter hoc quis doleret.

B SECVNDO modo ita, vt dolor ſit de peccato, tùm propter pœnas aut malum aliud, tum ſimul (*actu vel virtute*) propterea quod ſit offenſa Dei: ſed ſic tamen, vt non doleret quis ea ratione, niſi pœnam aut malum aliud timeret: quia ſcilicet incolumitatem ſuam à pœna vel alio malo proponat ſibi in eo dolore tanquam vltimum ſuum finem, aut certe ut tale motiuum doloris, ſine quo non doleret propter Dei offenſam, iuxta ea qua de hac ipſa re explicaui ſuprà q.2.punct.3.

TERTIO modo ita, vt dolor ſit de *peccato* propter pœnas, aut malum aliud; & ſimul *actu* vel *virtute* propterea, quòd eſt *offenſa* Dei, etiamſi nulla alia ſubeſſet ratio dolendi, ſic tamen vt non

C habeatur de peccato eiuſmodi dolor, tanquam de ſummo malo ſuper omnia deteſtabili. Quod accidit, quando

quando oritur ille dolor actu vel virtute ex dilectio A ne Dei *qualicunque*, ſed non ex dilectione Dei ſuper omnia ſimpliciter, quæcunque poſſent animum abſtrahere à Deo.

QVARTO, modo vt ſit dolor de peccato, quatenus eſt & Dei *offenſa*, & *ſummum malum* ſuper omnia deteſtabile, oriaturque proinde vel actu, vel virtute ex dilectione Dei ſimpliciter ſuper omnia.

Iam dolor PRIMO, & Secundo modo neque Contritio, neque Attritio propriè nominari debet. Qm̃ communiter nomine Contritionis, uel etiam Attritionis, ſolet intelligi dolor *bonus*: ille autem dolor eſt actus malus, vt ſuprà q. 2. p. 3. docuimus, & notat ẽt ex orthodoxa ſnĩa Nauarrus in Manuali, c. 1. nu. 37. de dolore primi modi Quamuis initio quidem incau- B tè ibi videatur talem etiam dolorem approbare.

Quòd ſi apud Doctorem aliquem Catholicum alicubi legatur, dolorem ob *ſolum* metum pœnę eſſe bonum, vt ipſe etiam Nauarrus ibi nu. 11. loquitur; intelligi id debet de dolore, qui *actu* quidem ſit propter ſolum eiuſmodi metum; ſed virtute tamen ſit etiam de peccato, vt eſt Dei offenſa; etiamſi nulla alia ratio interueniret dolendi: Quo pacto ſatis etiam Nauarrus illo nu. 11. declarat, id ſe intellexiſſe. Alioqui enim certiſſimum eſt, dolorem, qui nec actu, nec virtute ſit etiam propter Deum, eſſe malum.

Dolor autem TERTIO modo ſuprà dicto propriè dici ſolet *Attritio*, & latius etiam ſumpto vocabulo, *Contritio imperfecta*: eſtque eiuſmodi dolor actus bo- C nus, ut ſuprà q. 2. p. 3. contra Lutherum defendimus. Ac de eiuſmodi dolore in Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ſermo eſt, cum ita ibi ſcribitur: *Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur; quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ; declarat Sancta Synodus, non ſolùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verùm etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm mouentis, quo pœnitens adiutus viam ſibi ad iuſtitiam parat.* Et paulò inferius, cùm de eadem Attritione ſeu Contritione imperfecta dicitur, *cum quamuis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem peccatorem* D *perducere nequeat; tamen ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponere.*

Atque ad hunc eundem dolorem tertij modi, qui Attritio, vel Contritio imperfecta vocatur, reuoco dolorem etiam illum, qui *actu* quidem eſſet de peccato, non propter pœnas, ſed ſolùm vt eſt *offenſa* Dei dilecti aliquo actu dilectionis abſolutè, quæ non eſſet tamen charitatis ſuper omnia. Eadem enim ratio huius doloris eſt: ſiquidem non pertingit ad Contritionem perfectam.

Dolor verò QVARTO modo, qui ſcilicet eſt de peccato, vt *ſuper omnia deteſtabili*, & actu, vel virtute ortus ex dilectione Dei ſuper oĩa ſimpliciter, maximè propriè & pfectè à Doctoribus nominatur *Contritio*. E

Hac igitur diſtinctione adhibita, non erit difficile, & rem ipſam tenere, & etiam intelligere, quò pertineant variæ ſententiæ & dicta authorum de ratione Contritionis; quæ licet variæ ſint, non tamen reipſa inter ſe ſunt pugnantes. Etenim cum QVAERITVR, quid propriè ſit *Contritio*; vſus vocabuli diſtinguendus eſt. Nam ſi paulò *latius* Contritio accipiatur, videlicet ſecundùm rationem doloris communem dolori tum TERTIO, tum QVARTO modo ſupradicto, aliquanto etiam latior deſcriptio Cõtritionis aſſignanda eſt: nempe vt ſit *animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo, (vt peccatum nimirum & offenſa Dei eſt) cum propoſito non peccandi de cætero.*

A Quibus verbis in Concilio Florentino, & poſtea, in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. Contritio definita eſt. Vbi etiam, quoniam ita latè vſurpatur, in duas deinde quaſi ſpecies ab ipſis Concilij Patribus diuiditur; nempe in Contritionem *charitate perfectam*, quam, proinde declarat ibi Concilium reconciliare hominẽ Deo, antequam Sacramentum ipſum actu ſuſcipiatur, & in Contritionem *imperfectam*, quæ etiam Attritio nominatur, ut notat ibi Concilium. Contritionem autem charitate perfectam, vocat illum dolorẽ QVARTO modo antè explicato, qui videlicet oritur ex dilectione Dei *ſuper omnia* ſimpliciter: Contritionem verò imperfectam vocat dolorem TERTIO modo antè etiam expoſito, qui & Attritio dicatur.

B Neq; uerò eſt audiendus hic Caietanus, qui in 1. tomo ſuorum opuſcul. q. 1. de Contritione putat, quandam eſſe Contritionem *acquiſitam*, ſolis videlicet naturæ viribus elicitam, quæ ſit deteſtatio peccati ſuper omne deteſtabile, oriaturq; ex dilectione Dei *ſuper omnia*, & tamen ſit *informis*, hoc eſt, non cõiuncta cũ charitate & gratia. Quæ Contritio ſi eſſet, non iam duo membra tantum illius Contritionis latius ſumptæ, ſicut fecit Concilium; ſed tria aſſignari deberent, nempe ut adderetur etiam Contritio acquiſita de peccato ſuper omne deteſtabile.

Caietano autem meritò in hac re contradicunt Nauarrus in Manuali, cap. 1. num. 36. & 37. & Sotus d. 17. q. 2. art. 5. Nam ſecundum communiorem & C tutiorem ſententiam Theologorum, quam tomo 2. diſput. 8. de Gratia, q. 5. p. 4. ipſi defendimus, *vltima* diſpoſitio ad gratiam, qualis eſt dilectio Dei ſuper omnia, & deteſtatio peccati ſuper omne deteſtabile, nunquam ſeparatur à charitate & gratia, ac proinde nunquam eſt *informis*.

Nec poteſt etiam Deus diligi ſuper omnia ſimpliciter dilectione acquiſita ſolis viribus naturalibus, vt ex certiori & ſecuriori ſententia illic etiam probauimus q. 1. p. 4. Ac omnino falſum eſt illud, quod, vt eã opinionem probet, ſumit Caietanus, conſequens videlicet fore, vt aliquis poſſit certò ſcire, ſe eſſe in Dei gratia, ſi omnis dilectio Dei ſuper omnia ſit ſemper informata charitate & gratia: quoniam quilibet, D inquit, certò ſcire poteſt, ſe diligere Deum ſuper omnia. Falſum eſt. Poteſt enim formidare, num in animo ſuo aliquis occultus affectus ad peccatum aliquod mortale vigeat, quo proinde rem aliquam Deo ipſi anteponat. Et vt bene dicit Sotus d. 17 q. 2. ar. 5. ne ſi doleat quidem de peccato *vt eſt offenſa* Dei, certò ſcit aliquis, cum quandoque contingat, ut putes, te ea ratione dolere, & tamen non doleas niſi propter pœnas.

Contritionis igitur *latius* illo modo acceptæ, ut vſurpatur & definitur (quemadmodum diximus) in Concilio Tridentino, non niſi duæ illæ ſpecies ſunt, quæ etiam aſſignantur ibi in Concilio, nempe deteſtatio peccati ſuper omne Deteſtabile, charitate per- E fecta; & deteſtatio eiuſdem peccati propter pœnas (ut illic etiam explicatur) actu, & etiam ſimul actualiter uel uirtualiter propter Deum, licet non adhuc ſummè dilectum, vt nos antè expoſuimus. Nec debet hic addi pro tertio membro Contritio illa de peccato ſuper omnia deteſtabilia *informis* Caietani: quoniam nulla eſt talis, vt eſt probatum.

Si autem vocabulũ Contritionis *preſſius* vſurpetur, ut ſignificat tantum dolorem illum perfectum, & charitate formatum, qui non etiam Attritio dici ſoleat; tunc quidem preſſius CONTRITIO deſcribenda eſt, nempe, ut ſit *deteſtatio peccati ſuper omnia deteſtabilia, ex Dei etiam dilectione ſuper omnia profecta, cũ ſpe veniæ, & cum actuali vel virtuali propoſito vitandi*

de cætero peccata inprimis mortalia, atque adeò ſeruandi omnia mandata, & peculialiter illud, quod eſt de Confeſſione Sacramentali ſuo tempore facienda & de Satisfactione. Ad hæc enim duo peculiarem habet reſpectum Contritio. Quod in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. ca. 4. explicatum eſt, cùm ibi dicitur, Contritionem perfectam charitate non reconciliare hominem cum Deo ante Sacramenti ſuſceptionem niſi quatenus includit ipſius Sacramenti Votum. Atque hæc demum Contritio maximè eſt illa certa *pœnitentia quam non niſi odium peccati & amor Dei facit*, vt ait AVGVSTINVS ſerm. 7. de tempore.

Porrò deſcriptiones aliæ Contritionis, quæ traduntur à Doctoribus, ferè pertinent ad Contritionem *latius* ſumptam, vt includit etiam deteſtationem peccati, quæ non fit ſuper omnia deteſtabilia. Cuiuſmodi eſt illa deſcriptio, quæ primo loco ponitur à D. Thoma, q. 1. Additionum, artic. 1. *Contritio eſt dolor pro peccatis aſſumptus, cum propoſito confitendi & ſatisfaciendi*: Et illa Concilij Tridentini ſuprà recitata. Et illa Magiſtri in 4. diſt. 4. ex AVGVSTINO libro de vera & falſa pœnitentia, cap. 8. *Contritio eſt dolor voluntarius pro peccato puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe*. Et illa ISIDORI lib. 2. de Summo bono cap. 12. *Contritio eſt compunctio & humilitas mentis cum lachrymis, veniens de recordatione peccati & timore iudicij*. Quæ deſcriptio ducitur ex quibuſdam circumſtantijs ſeu accidentibus Contritionis, vt patet.

Aliæ verò deſcriptiones pertinent ad Contritionem *perfectam*, quatenus ipſa ſola efficaciter poteſt delere peccatum. Vt eſt illa AVGVSTINI ſuper Pſal. 146. in illud Dauidis: *Qui ſanat contritos corde: Contritio*, inquit, *eſt dolor remittens peccatum*. Et illa D. GREGORII homil. 22. ſuper Ezechielem. *Contritio eſt humilitas ſpiritus annihilans peccatum, inter ſpem & timorem*. Humilitatem vocat, quia eſt nimirùm coniuncta cum humilitate.

Cæterùm *perfectæ* Contritionis illa magis explicata definitio eſt, quam paulò antè tradidimus, Quam etiam iiſdem pœnè verbis ex communi ſententia Doctorum ponit Nauarrus, cap. 1. ſui Manualis, nu. 1. Itaque breuiter iam eius definitionis particulæ exponendæ ſunt.

Ac primum cum in illa aſſerimus, Contritionem eſſe *dolorem*, Doloris nomine intelligimus non paſſionem appetitus, ſed actum in ipſa *Voluntate*, qui ſit deteſtatio peccati, vt diuus Thomas hic quæſt. 1. art. 2. Nauarrus vbi ſuprà, & Sotus diſt. 17. quæſt. 2 art. 1. & omnes communiter notant, ipſique ſupra expoſuimus quæſt. 2. Atque inde fit, vt Contritio *perfecta* omnino ſit actus eius Virtutis Pœnitentiæ, quæ, vt ſuprà quæſt. 2. docuimus, eſt in Voluntate. Item, vt non eſſentialiter pendeat hæc Contritio à triſtitia & dolore, qui ſolet ex ea redundare in appetitum ſenſitiuum, vt etiam in illa q. 2. ſatis declaratum eſt.

Dico autem, *perfectam* hanc Contritionem eſſe actum Pœnitentię Virtutis; non autem Contritionem imperfectam, quam antè ex Concilio Tridentino nominauimus vocari Attritionem. Nam vt docuimus ſup. q. 2. actus Pœnitentiæ Virtutis ſemper eſt cum charitate coniunctus, habetque vim ipſe conciliandi peccatorum remiſſionem, quod non perinde facit Attritio, ſeu Contritio illa imperfecta. Quare cùm Contritio largè ſumpta, vt complectitur perfectam & imperfectam Contritionem, dici ſolet actus Virtutis Pœnitentiæ, non vna tum & eadem Virtus ſpecialis Pœnitentiæ cogitanda eſt, cuius vtraque Contritio ſit actus; ſed in commani oportet tum cogitare Virtutem Pœnitentiæ, prout ipſa etiam latè patet, & duabus quaſi ſpeciebus continetur, nempe Virtute ipſa

A perfecta Pœnitentiæ, de qua ſuprà quæſtione ſecunda actum eſt; & alia etiam Pœnitentiæ Virtute illi priori ſimili, à qua elicitur actus Attritionis, ſeu Pœnitentiæ imperfectæ, vt in illa quæſtione ſecunda à nobis etiam notatum eſt. Itaque Contritio ſic latè ſumpta dicetur ſecundùm hoc actus *Virtutis* Pœnitentiæ, quia erit ipſius Virtutis Pœnitentiæ *perfectæ*, ſi ſit perfecta Contritio; vel alterius Virtutis illi *ſimilis*, ſi ſit Contritio imperfecta, ſeu Attritio.

Cur autem dolor ille, ſeu deteſtatio peccati, quæ eſt in Voluntate, nominatus ſit *Contritio*, rectè declarat S. Thomas hic quæſtione prima, articulo 1. Illud enim conteri propriè dicitur, quod cùm anteà eſſet durum quiddam & ſolidum, & non facilè tactui cedens, in minutiſſimas partes comminuitur, atque adeò deſtruitur; cùm alioqui res aliqua frangi tantùm

B dicatur, ſi diuiditur in partes maiores, vt notauit etiam Philoſophus 4. Meteor. ſumm. 3. cap. 2. Inde autem per Metaphoram dolor de peccato, *Contritio* voluntatis dictus eſt, eò quòd per illum deſtruitur & aboletur peccatum, atque adeò quædam quaſi durities Voluntatis comminuitur & tollitur.

Cuius enim animus peccato obſtrictus tenetur, eius voluntas dura etiam per peccatum metaphoricè dicitur, quatenus non cedit, ſed reſiſtit nimirum legi Dei: ſicut quod propriè dicitur durum, non cedit, ſed reſiſtit tactui. Vnde Exodi 7. *induratum* dicitur *cor Pharaonis*. Et ad Rom. 2. loquens Apoſtolus cum impœnitente peccatore: *Tu autem*, inquit, *ſecundùm duritiam tuam & impœnitens cor, &c.* Vt prætercam iam alia loca, in quibus vſurpatur eadem phraſis.

C Ac ſecundùm iſtam quidem rationem appellationis, ille dolor de peccatis, quem antè definiuimus, qui ſit de peccato vt ſummè deteſtabili, maximè & perfectiſſimè dicitur Contritio: quoniam ille maximè peccatum delet, atque adeò comminuit & frangit illam Voluntatis duritiem. Nec Theologorum modò, ſed etiam Scripturæ vſus eſt, vt eiuſmodi dolor Contritio nominetur. Vt Pſalm. 50. *Cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies*. Et Pſal. 146. *Qui ſanat contritos corde*. Et Iſaiæ 61. *Vt mederer contritis corde, miſit me Dominus*. Et alias.

D Qualis autem actus voluntatis ſit iſte dolor; vtrum ſcilicet *conditionalis*, quo nollet aliquis ſe peccaſſe, ſi iam id eſſet poſſibile; vel *abſolutus*, quo abſolutè peccatum præteritum improbet & deteſtetur; de quo aliqui diſputant, non eſt hic prolixius diſputandum. Suprà enim quæſt. 2. puncto primo docuimus, vtroque modo poſſe eiuſmodi dolorem haberi, & vtroque modo ſatis intelligi poſſe, quòd eiuſmodi dolor ſit actus Virtutis Pœnitentiæ.

Diximus præterea in definitione, Contritionem eſſe deteſtationem de peccato *ſuper omnia deteſtabilia dilectione Dei ſuper omnia, &c.* quod intelligendum eſt ſecundùm *æſtimationem* quandam, ſeu *appretiatiuè*, vt loquuntur Theologi; hoc eſt, vt malit aliquis

E ſe non peccaſſe, quàm immunem eſſe à quocunque alio malo, quantumcunque deteſtabili; magiſque peccatum exhorreat, quàm aliud eiuſmodi malum quodcunque.

Quæ deteſtatio vt habeatur, minimè opus eſt in *ſpecie* comparare cum peccato hoc aut illud malum, nempe mortem, vel pœnam æternam, &c. Imò ſæpè temerarium & periculoſum eſt, eiuſmodi comparationes inſtituere, aut alteri, ut dolorem debitum concipiat, proponere, ſicut ſapienter notat D. Thomas hic quæſt. 3. artic. 1. ad 4. & Nauarrus in Manuali, ca. 1. num. 21. & Sotus diſtinct. 17. quæſt. 2. artic. 4. ſed ſatis fuerit, ut in genere, ac in confuſo, cogitando omnia alia mala deteſtabilia, malit aliquis carere peccatis,

peccatis, quàm illis, ut idem Nauarrus ex communi ſententia illic notat. Vtrum autem debeat eſſe talis Contritio etiã intenſiuè maxima, dicemus punct. 5.

Ad extremum quod poſuimus in definitione, eiuſmodi dolorem eſſe *cum ſpe veniæ, & propoſito actuali vel virtuali vitandi peccata, & adimplendi præcepta, &c.* hoc ideo ita diximus, quia licet ex præcepto quidem, quo tempore Contritio neceſſariò habẽda eſt, propoſitum etiam *explicitum* neceſſario haberi debeat, vt infrà puncto quarto dicemus, & ſupra etiam quæſt. 3. p. 1. obiter notauimus; tamen extra tempus neceſſitatis præcepti poteſt eſſe uera Contritio delens peccatum, cum ſolo propoſito *virtuali*, ut rectè aſſerit & probat Nauarrus poſt alios Theologos in Manuali, cap. 1. num. 15. Et colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. ubi habetur, Contritionem iuſtificare propter *Votum* Confeſſionis, quod ipſa *includit*, nempe uirtualiter.

Quod autem Sotus diſt. 17. q. 2. art. 1. diſputat, debere eſſe *expreſſum* hoc propoſitum; uerum quidem eſt, loquendo de neceſſitate *præcepti*, & quando præceptum id obligat, ita, ut niſi inculpabilis incogitantia, uel defectus ſufficientis temporis excuſet, peccet aliquis, non habendo illud propoſitum *expreſsè*, quando alioqui præceptum Contritionis urget, ut ſatis etiam Nauarrus illic ſignificauit.

Atque idem dicendum de *ſpe* ueniæ, nimirum ſufficere, illam habere *virtualiter* extra tempus neceſſitatis præcepti. Etenim *tacitum* & *expreſſum* exæquari ſolent, ut probat Nauarrus ex Lege *Cum quid.* ff. de rebus creditis, niſi quando peculiariter præceptum alicuius actus exigit illum expreſſum ſecundum ſuã rationem formalem.

Illud autem in Nauarro nõ probo, quòd definiẽs Contritionem, dixerit, eam eſſe dolorem *actualem vel virtualem, &c.* Cum enim definitur aliquid formaliter ipſum definitur ſecundùm ea, quæ ſunt actu de ipſius eſſentia: atque adeò cùm Contritio *formaliter* definiatur, non niſi formalis & actualis dolor eſſe definiri debet: quippe cum dolor ſit de illius eſſentia, tanquam ipſius genus. Quare in hoc rectè reprehenditur Nauarrus, tametſi id quidem tacitè, a Dominico Soto diſt. 17 quæſt. 2. ar. 1.

Neque uerò eſt ſimilis ratio de *propoſito*. Nam illud pertinet ad definitionem Contritionis, non niſi ut quædam illius circumſtantia; quam proinde *virtualiter* etiam ſatis eſt haberi ad ueritatem Contritionis. Nec uerò propterea quod Contritio atque adeò dolor uirtualis, ſufficit extra tempus neceſsitatis præcepti ad ſalutem, ut ſuprà quæſtione tertia, ex communi ſententia (quam etiam Nauarrus illic ſequitur) docuimus; ideo rectè definietur, ueram Contritionẽ eſſe etiam dolorem *virtualem*, id quod Nauarrum fefelliſſe uidetur. In definitione enim rei alicuius, nõ quicunque rei modus, quo res ſufficiat ad aliquem effectum, ponendus eſt; ſed modus, quo ipſa res *eſſentialiter & in ſe ac formaliter* ſubſiſtit, & non tantũ in alio æquiualenter, ſicut Contritio dicitur æquiualenter & uirtualiter ſubſiſtere in actu Charitatis, quod attinet ad effectum conſequendæ ſalutis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quomodo Contritio differat ab Attritione.

Suppl. D. Thom. q. 1. artic. 3.

EXPOSITA iam præcedenti puncto ratione Contritionis propriè dictæ, facilè fuerit explicare, quemadmodum Contritio differat ab Attritione. Vnde rurſus petemus explicationẽ A illius etiam Quæſtionis, qua quæri ſolet, Num ex Attritione fieri poſsit Contritio? de quo etiam diſputat D. Thomas hic quæſt. 1 addition. art. 3.

Ac Scotus quidem in quarto ſentent. diſtinct. decima quarta, quæſtione ſecunda, ita de Attritione & Contritione diſputat, quaſi Contritio differat tantùm ab Attritione certo quodam gradu *intenſionis*, qui & ipſe debeat aliquamdiu quoq; continuari. Ait enim, poſſe de peccato aliquem dolere ſuper omnia per ſolas naturæ uires huncque actum, quamdiu non peruenit ad certum quendam gradum intenſionis, eſſe Attritionem, poſtea uerò cum gradum illum intenſionis aſſequitur, & in eo aliquamdiu continuatur, eſſe Contritionem, quæ proinde conciliet ipſa gra- B tiam. Sed hæc opinio communiter reijcitur à Theologis, & planè falſa eſt, ut poſtea commodiori loco docebimus.

Item alia quædam opinio Caietani tomo primo ſuorum Opuſculorum. Tractatu de Contritione, quęſtione prima, communiter in hac materia reputatur falſa, idque meritò. Ponit enim quandam accidentalem & quaſi extrinſecam differentiam Attritionis & Contritionis, in hoc conſiſtentem, quod eundem dolorem ſolius naturæ uiribus elicitum, qui ſit quidẽ de peccato ſuper omnia deteſtabilia, prius non ordinet Deus efficaciter ad iuſtificationem, poſtea uero efficaciter illum ad eam ordinet, ſic, ut gratiam aliquis conſequatur per illum tandem actum, C tanquam per diſpoſitionem, Deo ita miſericorditer uolente. Hunc actum, cum nondum refertur diuinitus efficaciter ad iuſtificationem, dicit eſſe Attritionem: cum autem refertur, Contritionem.

Sed hæc etiam ſententia, ut dicebam, falſa eſt. Nã ut puncto præcedenti aduerſus Caietanum probauimus, nec dolor de peccato ſuper omnia deteſtabilia, neque adeo dilectio Dei ſuper omnia, ex qua ille dolor oritur, poteſt haberi ſine auxilio Dei ſupernaturali: neque unquam talis dolor ac dilectio habetur, quin illicò aliquis eius beneficio gratiã conſequatur.

His igitur opinionibus reiectis, Sotus diſt. 17. quæſtione ſecunda, articulo quinto, quinque modis aſſerit differre Contritionem ab Attritione. Primo, ex D parte *obiecti*: quoniam Contritio, inquit, eſt dolor de peccatis, ut ſunt offenſa Dei, ſeu quod idem eſt, propter Deum, Attritio autem propter pœnas. Secundò, ex parte *cauſæ*: quia Contritio oritur ex timore filiali: Attritio ex ſeruili. Tertiò, ex *eodem* capite, quia Contritio non poteſt haberi ſolis naturæ uiribus ſine auxilio ſupernaturali Dei, Attritio autem poteſt. Quarto, ex parte *effectus*: nam Contritio gratiã conciliat, ad eam diſponẽdo hominem ſufficienter. Attritio non item. Ex quo rurſum conſequitur quintum diſcrimen, quod *Contritio* nunquam eſt informis, hoc eſt, non perfecta a Charitate; *Attritio* autem aliquando eſt informis, nempe cum habetur extra legitimũ uſum Sacramenti Pœnitentiæ.

E Mihi primum & ſecundum diſcrimen ex parte *obiecti*, & ex parte *cauſæ*, nec ſatis expeditè, nec ſolidè uidetur Sotus aſſignauiſſe. Cum enim quæritur, Qui differat Contritio ab Attritione, ſanè de eo, quod eſt utriuſque proprium & non commune, quæritur. Quod autem Contritio uerſetur circa peccatum, ut eſt offenſa Dei; id non ita proprium eſt Contritionis, quin conueniat etiam alicui Attritioni, nempe illi, quę oritur, ut punct. 1. explicauimus, ex dilectione Dei, tametſi non ſuper omnia. Vt interim præteream, *virtualiter* quidem omnem Attritionem, quæ uerè Attritio dici poſsit, debere eſſe de peccato, ut eſt Dei offenſa, ſicut ſuprà punct. 1. ex ipſius etiam Soti ſententia confirmauimus.

Atque

Atque inde conſequitur, neq; etiam prorſus Contritionis eſſe proprium, vt oriatur ex timore *filiali*, vt ait Sotus in ſecundo diſcrimine. Qui enim propter Deum quem diligit, quemque veretur offendere, dolet: is etiam ex timore filiali dolere dici poteſt tametſi non ita perfectè, vt ille, qui dolet ex dilectione Dei ſuper omnia.

Si igitur ex parte *obiecti*, & ex parte *cauſſæ* volumus diſcrimen inter Contritionem & Attritionem aſſignare, rectius dicemus, ex parte quidem *obiecti* ea re differre, quod *Contritio* ſemper eſt de peccato, vt eſt *ſummè malum*, atque adeo ſuper omnia deteſtabile, quatenus eſt videlicet offenſa Dei, qui ſuper omnia diligatur: *Attritio* non item, etiamſi non tantum virtualiter, ſed actu eſſet de peccato vt eſt offenſa Dei vtcunque dilecti.

Ex parte autem *cauſſæ* ſatis eſt illud tertium diſcrimen ponere, quod aſſignauit Sotus nempe Cōtritionem haberi non poſſe ſine auxilio Dei ſupernaturali. Attritionem poſſe, cum per ſe quidem nō diſponat ipſa ſufficienter ad gratiam. Nec verò hic obſtat Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. c. 4. cum ponit, Attritionem eſſe Dei donum, & à Spiritus ſancti impulſu. Etenim ex argumento, quod Patres in eo loco tractant, apparet, non ita donum Dei ab illis eſſe dictam Attritionem, quaſi nunquam haberi illa poſſit abſque Spiritus ſancti peculiari impulſu & auxilio: ſed quia ſæpe certè Spiritus ſanctus ad eam peculiari inſtinctu impellit & adiuuat.

Hoc enim Patres ibi definiuerunt, vt refellerent errorem Lutheri, qui cenſebat, Attritionem facere hominem magis peccatorem, imò etiam hypocritā, atque adeo eſſe malam. Quod dogma Lutheri vt falſum appareat, non fuit opus Patribus pronunciare, Attritionem vſque adeo eſſe donū Dei, vt nequeat aliquādo ſine peculiari auxilio haberi: ſed ſatis fuit velle ſignificare, ſic illam eſſe donum Dei, vt nonnunquam habeatur Spiritu ſancto peculiariter impellente. Nam ſi vel ſemel Spiritus ſanctus ad eam impellit, certè ſequitur, eam non eſſe malam, aut facere magis peccatorem, vt Lutherus deſipuit, quem ſuprà quæſt. 3. punct. 3. nos confutauimus.

Differt igitur Contritio ab Attritione *quatuor* modis. Nempe primò, ex parte obiecti ita vt nos explicauimus, & declarat etiam bene Ioannes Medina in Codice de Pœnitentia, q. 5. ſub finem. Secundo, ex parte cauſſæ, vt iam ex ſententia Soti dictum eſt: & præterea duobus vltimis modis, quos Sotus aſſignauit, atque etiam Medina vbi ſupra, & alij.

Qua re conſtituta, non eſt difficilis explicatio illius QVAESTIONIS, Vtrum Attritio fieri poſſit Cōtritio? Diſtinguendum enim eſt. Nam ſi quæritur, Vtrum Attritio manens attritio poſſit Contritio ꝓpriè dicta fieri; certum eſt non poſſe, vt rectè notat Medina loco citato: imò inuolueret contradictionē qui fieri poſſe diceret. Nam ſi eſt Attritio, differt multis modis à Contritione, vt ante expoſitum eſt, atque adcò non eſt Contritio. Itaque ſi ponitur ipſa eſſe Contritio: contradictio implicatur.

Quanquam ſecundùm opinionem quidem Scoti, atque etiam Caietani, quos paulò antè refutauimus, idem actus doloris, ſecundùm rem & eſſentiam manens idem, poteſt eſſe primò Attritio, & poſtea Contritio, ſi primò non habuerit certum gradum *intenſionis*, & poſtea habeat; vel ſi primò non ordinetur à Deo *efficaciter* ad iuſtificationem, & poſtea ordinetur. Sed iſtæ ſententiæ falſæ ſunt, vt diximus.

Si autem quæritur, Num ex Attritione, quæ ipſa non permaneat, poſſit ſecūdùm ordinem ſaltem cuiuſdam ſucceſſionis, fieri Contritio, vt ex albedine v. g. dicitur nigredo fieri? ſic non dubium eſt, quin poſſit, vt rectè Caietanus quæſtione prima de Contritione notat. Nihil enim aliud id erit, quàm eum hominem, qui modo eſt attritus, poſtea fieri contritum; Si demum habeat veram contritionem, quod quotidie accidit.

Verùm eſt alius quidam modus, quo Sotus loco citato, & alij communiter ſolent concedere, attritionē, quæ propriò & intrinſecè Attritio maneat, poſſe fieri Contritionem: nempe, ſi Vocabulum, Contritio, non propriè, ſed impropriè, & large ſumatur. In Contritione enim duo conſiderare poſſumus. VNVM eſt illius eſſentia, quam habet ex obiecto, hoc eſt, vt ſit dolor de peccato, vt eſt offenſa Dei ſummè dilecti, atque adcò vt eſt malum ſuper omnia deteſtabile. ALTERVM quaſi extrinſecum: ſcilicet rum quod eſt *coniuncta* cum gratia, & ab ea informatur, ſeu perficitur, vt ante dictum eſt.

Propter hoc ſecundum, quod in Contritione cernitur, omnis ille dolor, qui cum gratia cōiūctus ſit, & ab ea informetur latè atque impropriè ſumpto vocabulo, *Contritio* dici poteſt, ab ea videlicet extrinſeca conditione Contritionis, quæ eſt *coniunctio* cū gratia. Hoc igitur modo Attritio, manens Attritio, ſit Contritio tum cùm beneficio Sacramenti conſequitur homo, vt habens tantum attritionem, perinde conſequatur gratiam, atque ſi eſſet vere contritus. Tūc enim illa Attritio, *coniuncta* eſt iam cum gratia, & ab ea quaſi informatur. Nec habet plus myſterij illud, quod Sotus vbi ſupra, & alij communiter dicere ſolent, Attritionem non poſſe fieri Cōtritionem intrinſecè: ſed bene *extrinſecè*.

Atque iſto quidem modo, vim habet Sacramentum ex *opere operato*, vt certo & ſemper faciat ex *attrito contritum*; non autem habet uim, vt eam, qui alioqui tantùm habet attritionem, faciat habere cōtritionem proprie dictam, hoc eſt, intrinſece & ex obiecto. Ita inter alios ueriſſimè docuit Ruardus Tapper art. 4. fol. 185. & Sotus diſt. 17. quæſt. 2. arti. 5. Ac ratio manifeſta eſt: Quoniam ut optime inquit Sotus, Sacramentum non conſtituit aliud obiectum actui voluntatis. Prorſus ut ſit improbabile, ſicut idem Sotus affirmat, quod nonnulli contra sūt opinati, ſcilicet Sacramentum ui ſua facere, ut qui tantum erat attritus, fiat actu contritus per ueram & intrinſecam contritionem ex obiecto. Hoc enim ipſa experientia docet, non niſi contingenter plane in uſu Sacramenti quandoq; accidere: id quod eſt argumento, non eſſe eum effectum Sacramenti certum, & ex opere operaro.

Per diſtinctionem igitur facile hunc in modum expeditur Quæſtio propoſita. Quod ſi iam uno uerbo uellemus ad eam reſpondere, rectè & propriè à nobis diceretur, Attritionem non poſſe fieri Contritionem: id quod abſolutè ſanè reſpondet Diuus Thomas quæſtione prima additio. articulo tertio. Quanquam nolim de illius ratione diſputare. Itemque Melchior Canus in Relect. de pœnit. parte tertia, quæſtio tertia; & Nauarrus in Manuali, capite primo, nu. 41. qui ibidem dicit nihilominus uirtute Sacramenti fieri hominem ex attrito contritum. Quod eſt intelligendum, uel extrinſecè tantum (ut explicatum eſt) ſi ſecundùm *actum* Contritionis id accipiatur: uel certe habitualiter, eo quod Sacramēti beneficio una cum alijs uirtutibus infunditur homini habitus ipſe uirtutis Pœnitentiæ, quo habitualiter quidem eſt contritus. Atque hæc de hac re ſcire, ſatis eſſe uidetur.

PVNCTVM TERTIVM.

An Contritio ſit neceſſaria ad ſalutem.

Suppl. D. Thom. q. 2.

CERTVM in primis eſt, Contritionem eſſe præcepto diuino neceſſariam. Id patet PRIMO ex Scriptura, in qua paſſim vſus pœnitentiæ eius, quæ hominem Deo reconciliat (id quod ſine vera contritione, per virtutem pęnitentiæ non fit) requiritur ab homine, vt neceſſarius ad ſalutem, atque adeò vt diuinitus præceptus: ſiquidē actus omnis neceſſarius ad ſalutem eſt præceptus, iuxta illud Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.*

B Eius generis ſunt hæc Scripturæ loca. Ezechiel. 18. *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et infra: *Reuertimini & viuite.* Et Matt. 4. *Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cœlorum.* Nam quod his Domini verbis præceptum contineatur, collatio eius loci cum altero, Luc. 13. docet, vbi Dominus inquit: *Si pęnitentiam non habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Hinc enim conſtat requiri à Domino pęnitentiæ actum tanquam ad ſalutem neceſſarium, & conſequenter diuinitus præceptum, vt paulò ante ex communi veroque axiomate Theologorum, & ex teſtimonio Chriſti. Matt. 19. aſſeruimus.

C Porrò hunc pœnitentiæ actum, qui tanquam neceſſarius ad ſalutem diuino præcepto imperatus eſt, veram *Contritionem* eſſe, (vt diximus) *Primum* patet ex eo, quod reconciliat ipſe hominem DEO, vt ex ſcriptura patet; id quod non alius pęnitentiæ dolor facit, niſi vera contritio.

Secundò ex eo, quòd imperfecta contritio ſiue attritio, minimè à Deo tanquam ad ſalutem neceſſaria præcipitur. Neque enim eſt vllus caſus, in quo neceſſe ſit per attritionem procurare ſalutem; cum ſemper ſatius ſit, & abundè ſufficiat id facere per veram contritionem. Quare dolor ille pęnitentiæ, qui in Scripturis præcipitur, non eſt niſi vera contritio.

D *Tertiò* idem patet ex eo, quòd Scriptura requirit dolorem de Dei offenſa proportionatum ipſi malitiæ, quæ in Dei offenſa ineſt, ac proinde non qualemcunque, ſed planè ſuper omnia, ſicut malum ipſum, offenſæ Dei, non eſt qualecunque malum, ſed omnium ſummum. Id autem patet peculiariter ex illo loco Iſaiæ 31. *Conuertimini, SICVT in profundum receſſeratis.*

Quartò probatur idem ex eo, quòd eadem forma verborum extat præceptum huius Pœnitentiæ in Scriptura, & præceptum dilectionis Dei quam conſtat debere eſſe ſuper omnia. Nam vt Exodi vigeſimo dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* ita etiam dicitur Ioelis ſecundo. *Conuertimini ad me,* nimirum per Pœnitentiam, *ex toto corde veſtro.* Id autem eſt *ex toto corde* per pœnitentiam in Deum conuerti, ob nullam rem aliam, vel æquè, vel magis, *appretiatiuè quidem* dolere, atque ob Dei offenſam; atque adeò propter illam ſolam dolere ſuper omnia. Si enim ob aliquam aliam rem ſecundū æſtimationem quidem magis aliquis doleat, is eam rem ſecundùm æſtimationem quoque magis amabit, quàm Deum, atque adeo minimè hic ageret legitimam pœnitentiam: iuxta illud Matth. 10. *Qui amat patrem & matrem plus quā me, non eſt me dignus.* Itaque dubium eſſe non debet, quin vbi in Scriptura extat ſalutaris pœnitentiæ præceptum, ibi dolor de peccatis præcipiatur ſuper omnia, ut etiam Sotus diſtinct. 17. quæſt. 2. arti. 4. rectè animaduertit.

A SECVNDO probatur principaliter idem præceptum diuinum Contritionis auctoritate Patrum, qui ſimiliter atque Scriptura, paſſim aſſerunt neceſſitatem pœnitentiæ veræ ac ſalutaris, quæ (vt dictū eſt) non conſiſtit àbſque vera contritione. In ſpecie notentur hęc teſtimonia: Sanctus GREGORIVS Nyſſenus oratione in eos, qui alios acerbius iudicant, eum qui pœnitentiam negligit, *peccatum duplicare* affirmat. Et ſubiungit; *Animaduerte morbum quo affectus es: Suſcipe ex eo dolorem quantum maximum potes, &c.*

Sanctus BASILIVS in quæſtionibus compendio explicatis, q. 12. *Neceſſe eſt,* inquit, *vt quæ ab Apoſtolis & Prophetis de pœnitentia dicta ſunt, ea à nobis præſtentur, vt appareant iudicia iuſtitiæ Dei & miſericordia eius conſummetur ad condonationem peccatorum.*

S. Gregorius NAZIANZENVS oratione in S. Lauacrum. Pœnitentiam *ſecundam purgationem* appellat, qua omnino *indigeant,* qui poſt Baptiſmum labuntur. Et ad eam cito faciendam tanquam omnino ad ſalutem neceſſariam, hortatur, ne *mors* eam præueniat, &c.

S. AMBROSIVS in lib. ad Virginem lapſam, ca. 8. *Pœnitudo,* inquit, *neceſſaria eſt, ſicut vulneratis medicamenta.*

S. HIERONYMVS in caput 3. Iſaiæ; *Secunda,* inquit, *poſt naufragium tabula pęnitentia eſt, & conſolatio miſeriarum.* Similia alij.

Quod cùm ita ſit, audiri minimè debet Nauarrus qui in Manuali c. 1. nu. 37. inconſideratè, vt videtur, ſcripſit, nullum extare in Scripturis præceptum expreſſum, vt peccatum deteſtemur ſuper *omnia deteſtabilia:* nec vllum ſanctorum Doctorum ita Pœnitentiæ præceptum, quod in Scripturis extat, interpretari. Vtrumque falſiſſimum eſt. Vbicunque enim vel in Scripturis, vel apud ſacros Doctores eſt expreſſum præceptum veræ & legitimæ contritionis ac pœnitentiæ, ibi expreſſum pręceptum cenſeri debet doloris de peccato ſuper omnia. Nam hæc ipſa eſt ratio Contritionis veræ ac legitimæ, vt ipſemet Nauarrus eodem cap. nu. 1 definit, expreſſè q; AVGVSTINVS ſerm. 7. de Tempore affirmat, *veram ac certam pęnitentiam non facere niſi odium peccati & amorem Dei,* vtique ſuper omnia; qualis debet eſſe. Nec D. Thomas hic aut vllus Doctorum vnquam ea de re dubitauit: quin ex omnium ſententia q. 5. addition art. 1. affirmat dolorem de peccato debere eſſe ſummum appreciatiuè.

Huc accedit, quòd ibidem Nauarrus nu. 32. Contritionem, quam initio definiuerat, eſſe dolorem de offenſa Dei ſuper omnia dilecti, confitetur eſſe in quibuſdam caſibus, de quibus poſtea videbimus, neceſſariam, procul dubio ex diuino illo præcepto, quod in Scripturis extat. Itaque hic auctor non tātum cum veritate, ſed etiam ſecum ipſe pugnare videtur.

E SED occurrit hoc loco difficile & perplexum ARGVMENTVM huiuſmodi. Sine ea Pœnitentia, quę in Scripturis pręcipitur, nunquam omnino contingit impium iuſtificari. At ſine Contritione, quæ ſit dolor de peccato ſuper omnia, contingit aliquando impium iuſtificari. Igitur Pœnitentia, quæ eiuſmodi dolore contineatur, non eſt in Scripturis præcepta.

Maior probatur. Quoniam de ea ipſa Pœnitentia, quæ in Scriptura alias præcipitur, inquit Christus, Lucæ 13. *Niſi pęnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Vbi videtur nullū omnino caſum ab eiuſmodi lege ordinaria & vniuerſali poſſe excipi. Item etiam de eadem Pœnitentia, quæ in Scripturis

Contritionis formalem vel *virtualem*. Quia ſuprà quæſt. 3. oſtendimus, per ſolum actum formalem dilectionis Dei ſuper omnia, poſſe aliquem iuſtificari. In quo quidem virtualiter ſolum continetur Contritio. Porrò hæc tertia ſententia media eſt inter duas priores extremas, quarum altera, ut uidimus, non tã neceſſariam eſſe Contritionem ponit, quam oportet; altera plus etiam quam oportet. Atq; vt hæc ſententia communior eſt, ita etiam verior, & omnino tenenda.

Fundamentum autem illius ſitum eſt partim in lege quadam vniuerſali, partim in quadam exceptione ab illa ipſa lege, quorum vtrumq; nempe & lex, & exceptio, planè continetur in ſacra Scriptura. Nã quod dicimus, *extra Sacramentum* neminem poſſe ſine Contritione iuſtificari, id patet ex ordinaria Dei lege uniuerſali, quæ locis illis continetur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis, vita viuet, & non morietur.* Ezech. 18. Et; *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Lucæ 13. Quæ loca, & alia eius generis de Contritione intelligi debent, vt antè probauimus contra Nauarrum.

Quod autem dicimus, ſine tali pœnitentia poſſe aliquem *iuſtificari beneficio Sacramenti*, id probatur. Quia caſus, quo Sacramentum Pœnitentiæ uſurpatur, planè ab illa lege vniuerſali exceptus eſt in ijs Scripturæ locis, quibus continetur inſtitutio *Clauium Eccleſiæ* ad aperiendum cœlum per veram & realem remiſſionem peccatorum. Cuiuſmodi in primis eſt ille locus Ioã. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis.*

Hoc vero huiuſmodi ratione concludi debet. Si in eiuſmodi Scripturæ locis non contineretur illa exceptio; conſequens eſſet, Chriſtum, cum poteſtatem Clauium inſtituit, non contuliſſe reuera ſuis Miniſtris authoritatem remittendi hominibus peccata, neque ea etiam inſtitutione feciſſe beneficium hominibus peculiare, quod ad facultatem attinet obtinendi peccatorum remiſſionem; vt paulò antè contra ſententiam ſecundam argumentabamur. At hoc Cõſequens eſt falſiſſimum, vt partim antè, partim etiam ſuperius quæſt. 1. fusè diſputauimus. Igitur fatendũ neceſſariò eſt, eam vim eſſe illorum locorum, ut exceptio illa, quam diximus, ab uniuerſali lege in ipſis contineatur.

Atque hæc nimirum argumentandi forma facilè oſtendit; doctrinam illam Theologorum, cum docet, Sacramentum Pœnitentiæ facere *ex attrito contritum*, (hoc eſt, ſine Contritione in re ipſa poſſe gratiam conferre, à qua attritio, vt ſuprà expoſuimus, nominetur Contritio extrinſecè) omnino habere ſolidum fundamentum in Scriptura. Oportet enim Scripturã ita intelligere ſicut neceſſe eſt, ne inſtitutio diuina ſuperuacanea atq; inutilis hominibus uideri poſſit. Itaque omnino ſentiendum eſt in propoſito, Chriſtum per inſtitutionem Clauium voluiſſe hominum infirmitati ita ſubuenire, ut cum ij alioqui non poſſent remiſſionem peccatorum, niſi per veram Contritionem quæ difficillimè habetur, obtinere; alium prę terea haberent modum, quo etiam abſque eiuſmodi Contritione diuinam gratiam certò conſequerentur ſola attritione, beneficio poteſtatis Clauium, in vſu Sacramenti.

Ac ſimiliter ferè modo in Scriptura illud fundandum eſt, quod grauiores Theologi hanc ipſam virtutem faciendi ex attrito contritum (hoc eſt, ſine uera Contritione quandoque conferendi primam gratiã) tum Baptiſmo, tum etiam reliquis omnibus Sacramentis tribuunt. Dicendum enim eſt, in ijs Scripturæ locis, quæ ſonant, in huiuſmodi Sacramentis eſſe uim conferendi etiam reipſa gratiam ei, qui illè alioqui non habeat, contineri *tacitè ſaltem* exceptionem ab illa vniuerſali lege de neceſſitate Contritionis ueræ. Id quod ea ratione probandum eſt. Quia niſi id concedatur, nunquam accideret, ut eiuſmodi Sacramenta *reipſa* conferrent gratiam non habenti: quod pugnat, ut iam ſuppono, cum ſententia eorum locorum Scripturę, in quibus uis & ratio illorum Sacramentorum continetur.

Quibus rebus explicatis, facillimum iam erit illi argumento RESPONDERE, quod ſuprà obijciebamus, ad probandum, non extare in Scripturis de Contritione pręceptum. Maior enim neganda eſt. Scilicet, abſque ea pęnitentia quæ in Scripturis requiritur, nunquam contingere hominem iuſtificari. Et ad probationem dicendum, leges illas uniuerſales, quæ in eiuſmodi Scripturæ locis continentur, habere ſuas exceptiones, quas non uoluntariè ipſi fingimus, ſed in eadem Scriptura ſolidè fundamus, ut ſecundum illam tertiam ſententiam, quam ſequimur, expoſitum iam à nobis eſt.

Hæc ſolutio & expedita, & ob eam rem etiam cõmodiſsima mihi uidetur. Quoniam ſtat bene cũ hac explicatione, non aliam Pęnitentiam, uel abſoluiè, uel in aliquo caſu eſſe in Scripturis præceptam, niſi perfectam illam & ueram, quæ Contritione continetur: quod omnino ſentiendum eſt. Nam ut in locis Scripturæ, quibus extat præceptum de dilectione Dei, non niſi unicam & unius modi dilectionem intelligimus, quæ nimirum ſit *ſuper omnia*: ita etiã conſentaneum eſt, ut in ijs Scripturæ locis, quæ præceptum Pęnitentiæ ſimiliter continent, non niſi unam item Pęnitentiam intelligamus, ueram uidelicet & genuinam, quę eſt dolor de peccato *ſuper omnia* deteſtabilia: Vt enim nunquam neceſſaria homini ex præcepto eſt dilectio Dei aliqua imperfectior, quam ea, quæ ſit ſuper omnia: ita neque imperfectior Pęnitentia, quam ſit illa, quæ eſt uera Contritio: Quare hæc ſolum in Scriptura præcipitur. Quod autem attritio in aliquibus caſibus ſufficit ad iuſtificationem, ut iam dictum eſt, id non eſt, quia per illam pręcepto de Pęnitẽtia propriè ſatisfiat; ſed quia caſus illi ſunt excepti à lege ordinaria de neceſſitate Pęnitentiæ ad iuſtificationem.

Quod ideo notandum putaui, ne fortè aliquis exiſtimet, commodè in hoc propoſito dici poſſe, uim præcepti, quod in Scriptura extat de Pęnitentia, indeterminatam tantum eſſe, ut ſcilicet quis uel conteratur extra Sacramenti uſum; uel certè atteratur in uſu Sacramenti, ut inconſideratè uidetur ſenſiſſe Canus in Relect. de pęnit. parte 4. quæſt. 2. Hoc enim nec expeditè, nec rectè dicitur, cum in Scriptura nõ niſi de unica uera pęnitentia ſermo ſit, cum pęnitentia præcipitur. Quo fit, ut etiam ſit in quæſtione poſitum (ut paulò poſt uidebimus) an non etiam in Sacramenti uſu teneatur aliquis neceſſitate quidem *præcepti* habere Contritionem, atque adeo ad id conari; licet alioqui in re ipſa (ſicut hactenus dictũ eſt) non ſit in Sacramento Contritio neceſſaria ad iuſtificationem neceſsitate, ut uocant, *medij*: ita uidelicet, ut ſi ipſa in re deſit, iuſtificationem aliquis ne in Sacramento quidem conſequatur.

Quod igitur in Scripturis extet abſolutè quidem præceptum de uera Contritione, ubicunque uidelicet in Scripturis Pęnitentia præcipitur, hoc modo à nobis expoſitum atque defenſum ſit: id quod etiam diligenter probauit Melchior Canus in Relectione de Pęnitentia p. 4. quæſt. 1. contra Franciſcum à Victoria, qui, ut ipſe Canus & etiam Nauarrus

ubi

vbi ſupra referunt, putauit, nullum de Pęnitētia extare præceptum. Nunc eius præcepti aſſertione conſtituta, progrediēdum eſt ad explicationem reliquorum punctorum, quæ initio huius Quæſtionis prætereà propoſuimus circa Contritionis neceſſitatem.

PVNCTVM QVARTVM.

Quando ſit neceſſaria Contritio.

Suppl. D. Thom. q. 4.

COMPLECTAR hanc rem totam maioris claritatis & diſtinctionis gratia, nonnullis Aſſertionibus PRIMA. Minimè aliquis tenetur ex præcepto Contritionis, ſtatim atque peccauit, cōteri. Hoc probat inter cęteros diffusè ac diligenter Ioannes B Medina in Tractatu de pœnitentia quæſt. 6. Quod idem aſſerit Sotus d. 17. q. 2 art. 6. Nauarrus in Manuali, cap. 1. nu. 31. Caietanus in Tom. 1. opuſculor. Tract. 17. q. vnica de Contr. Canus in Relectione de Pęnitentia p. 4. q. 2. & alij communiter.

Fundamentum huius aſſertionis eſt potiſſimum communis ſenſus fidelium: Qui enim non ſtatim ac peccat, pœnitentiam agit, minimè eo ipſo putatur *nouum* peccatum mortale admittere; ſed tantum manere in priori iam admiſſo. Deinde cum hoc præceptum Pœnitentiæ ſit *affirmatiuum*, non obligat niſi aliorum affirmatiuorum more, videlicet tempore peculiaris neceſſitatis.

Cæterum in diluendis præcipuis quibuſdam ARGVMENTIS, quæ aduerſus hanc Aſſertionem obijci C poſſunt, eamque magis declarandi occaſionem præbent, nō mediocris hoc loco eſt difficultas. PRIMVM eſt. Si vllum tempus eſt, in quo peccator nō tenetur pęnitere: Igitur licebit eo tempore nolle pęnitere; ſeu, quod idem eſt, non velle pœnitere. At hoc Conſequens eſt falſum, Ergo & Antecedens.

Maior probatur. Quia nemo peccat propterea, quòd velit illud, quod ipſi non eſt peccatum; aut q' nolit facere, quod ipſi non eſt ex præcepto neceſſarium: At ponimus in propoſito, hoc, quod eſt, non pęnitere pro aliquo tempore, non eſſe peccatum; itē hoc, quod eſt, pęnitere pro aliquo tempore, non eſſe neceſſarium ex præcepto. Ergo licebit pro eo tēpore nolle pęnitere; ſeu, quod idem eſt, uelle non pęnitere. D

Minor probatur: tum quia *non pęnitere*, non eſt per ſe bonum obiectum; contra verò pęnitere, eſt q'dam bonum, Ergo neque illud licet velle, neque hoc nolle. Tum quia is, qui nòn vult pœnitere, hoc ipſo vult manere in odio & inimicitia Dei, & carere gratia diuina; quod ſanè eſt, velle ſibi maximum malū, atq; adeò ſeipſum odio ꝓſequi, quod minimè licet.

Et accedit huc, quod ſi aliquis vellet, proximum ſuum eſſe & manere extra diuinam gratiam, abſque dubio contra charitatem proximo debitam peccaret. Ergo multò magis contra charitatem, qua ſeipſum in primis debet diligere, peccabit, ſi illud idem malum ſibiipſi velit.

SECVNDVM argumentum eſt. Cùm primum aliquis proximi morbum corporalem aliquo remedio depellere poteſt, ſine mora tenetur id facere. Ergo multò magis ſtatim, ac poteſt, debet remedio Pœnitentiæ ſeſe ab animæ morte ſpirituali liberare, cum longe grauius hoc ſit malum, quam quicunque morbus corporalis.

TERTIVM argumentum. Nullo momento licet eſſe in peccato. Igitur ſtatim tenetur aliquis peccatum A relinquere, & conſequenter agere pœnitentiam, ſine qua peccatum tolli non poteſt. Antecedens patet. Quoniam cum peccatum per ſe ſit quiddam illicitum; implicatio contradictionis eſt, aſſerere, quod eſſe in peccato liceat. Quam etiam ob cauſſam diſertè D. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 8. affirmat, nec per modicum quidem temporis licere in peccato morari; ſed quēlibet debere illud ſtatim deſerere; iuxta illud Eccleſiaſtici 21. *Quaſi a facie colubri fuge peccatum.*

QVARTVM & vltimum argumentum, Videtur id præceptum de agenda pœnitentia ſtatim, contineri illis verbis Ecclēſiaſtici 5. *Non tardes conuerti ad Dominum: nec differas de die in diem: ſubito enim venit hora eius.*

Ad PRIMVM argumentum Melchior Canus in Relectione de Pœnitentia puncto 4. q. 2. & in ſententia quoque Sotus diſt. 17. q. 2. art 6. reſpondent, negan- B do Maiorem. Nec rationem aliam, cur negent, reddunt, niſi quia non pœnitere, obiectum, inquiunt, eſt *non bonum*: quamuis neque etiam ſit malum pro illo tempore quo non vrget pœnitendi præceptum. Inde concludunt, actum, quo velit aliquis etiam pro eo tempore *non pęniteres*, eſſe malum. quia cum non ſit de obiecto bono, non eſt bonus: Et rurſus cum non ſit bonus, conſequitur, vt ſit malus; quoniam nullus actus datur indifferens in indiuiduo hoc eſt, in ipſa praxi particulari, vt Sanctus Thomas 1. 2. docet. Addunt tamen non fore talem actum voluntatis peccatum mortale, ſed ſolum *veniale*; eò quod non ſit de obiecto bono, ſicut oporteret.

Hæc reſponſio mihi non probatur Nam eſto, ſit illius actus obiectum indifferens, atque adeo *non bo-* C *num*: minimè tamen inde ſequitur cum actum oportere in particulari eſſe malum. Poterit enim ex circūſtātia finis alicuius boni honeſtari, vt multi alij actus qui ſunt quidem de obiecto indifferenti, nec tamen ideo in particulari oportet eos eſſe malos Vt remouere lapidem v. g. ex obiecto actus eſt indifferēs, qui tamen bonus ex fine reddi poteſt, ſi nimirum lapidē remoueas, vt non obſtet offendiculum in via. Ita in propoſito, poſſet aliquis tempore, quo pœnitendi præceptum non vrget, velle *non pęnitere*, ut liber ab ea animi cura & cogitatione, commodius & attentius vacaret tunc ſtudijs, vel alicui alteri neceſſariæ aut vtili deliberationi.

Ab hac profectò circumſtantia minimè probat D Canus vel Sotus actum illum honeſtari non poſſe, poſito quod pro aliquo tempore *non pęniteat*, obiectum ſit non malum, ut illi dant, tametſi non ſit bonum. Sed neque expediunt ſatis illam Conſequentiam: Obiectum illius actus non eſt per ſe illicitum. Ergo neque actus ipſe voluntatis eo nomine illicitus eſſe poterit, quòd tale obiectum reſpiciat. Nam quod dicunt, non poſſe eum actum ullo modo honeſtari; id voluntariè, ſine probatione dicunt, vt iam oſtenſum eſt.

Rectius igitur ad id argumentum reſpondet Ioannes Medina in Tractatu de Pœnitentia, quæſtione ſexta, vbi admittit illam Maiorem argumenti, nēpe quod liceat velle *non pęnitere* eo tempore, quo p̄- E ceptum pœnitendi non obligat: & tunc negat Minorem, videlicet id eſſe abſurdum. Cum autem in probatione eius Minoris obijcitur, obiectum illud non eſſe bonum, patet ex dictis, non inde ſequi, ꝙ actus circa illud ſit malus, vt contra Sotum & Canum, qui tacitè in ea re oppugnant Ioannem Medinam, demonſtraui.

Cum rurſus obijcitur, id eſſe, velle *permanere extra Dei gratiam*: hoc verò negandum eſt; ac quòd rectè hoc negetur, ita oſtendo. Si velle, non pœnitere, idē eſſet

eſſet, quod velle permanere extra Dei gratiam, alte-rutram cauſſam huius aſſignare oporteret: nempe quia vel non pœnitere, & eſſe extra Dei gratiam, vnum & idem ſint; vel quia vnum eſt conſequens ex altero; vnde fiat, vt qui vult Antecedens, velit etiam, ſaltem tacitè, Conſequens. At neutra cauſſa rectè in propoſito aſſignari poteſt. Ergo velle non pœnitere non eſt velle permanere extra Dei gratiam.

Minor probatur. Nam primum alia ratio eſt huius, quod eſt *non pœnitere*; & alia huius, quod eſt, eſſe *extra Dei gratiam*. Itaque velle vnum iſtorum, non eſt, velle alterum expreſsè & formaliter. Deinde quãuis ſecundum legem quidem ordinariam, bona ſit iſta Conſequentia: Petrum non pœnitet peccati: Ergo Petrus eſt extra Dei gratiam; tamen non quotieſcunque aliquis vult Antecedens, vult etiam Conſequens, niſi Conſequens ordinetur per ſe tanquam medium quoddam ad Antecedens, vel è contrario; vt ratione videlicet eius ordinis, qui vult vnum, cenſeatur tacitè ſaltem & virtualiter velle alterum.

Quod probatur his exemplis. Rectè enim ſequitur: Iudas punitur æterna pœna in inferno; Ergo Iudas mortaliter peccauit; & tamẽ Deus vult illud Antecedens, Conſequens autem nullo modo. Cuius ratio eſt: Quia peccatum mortale non eſt aliquod medium per ſe ordinatum ad eiuſmodi punitionem; ſed quiddam tantum ex accidenti ad eam *præſuppoſitũ* præter voluntatem punientis. Item, rectè ſequitur: Pœnitet me peccaſſe; Ergo peccaui: & tamen Antecedens volo, & non volo Conſequens, videlicet me peccaſſe: ſed deteſtor potius. Cur ita? Quia neq; hic peccatum eſt aliquod medium per ſe ordinatum ad Pœnitentiam; ſed quiddam tantum ad illam *præſuppoſitum*, præter præſentem voluntatem eius, quem pœnitet.

Ita igitur in propoſito, quamuis rectè ſequitur, Hunc nunc non pœnitet. Ergo manet extra gratiam Dei; tamen non eſt neceſſe, ut qui uult illud Antecedens, velit hoc Conſequens. Ac ratio eſt eadem, ſcilicet quia manere extra gratiam Dei, non eſt mediũ per ſe ordinatum ad hoc, vt te nunc non pœniteat: neque etiam è contrario, *non pœnitere iam*. quando quis non tenetur, eſt cauſſa aut medium eius, quod eſt, *manere extra gratiam Dei*. Non enim propterea, q̃ te nunc, quando minimè teneris, non pœniteat: ſed quia prius peccaſti, manes extra gratiam Dei. Quod ipſum, nempe prius peccauiſſe, nec eſt medium quidem per ſe ordinatum ad eam rem, vt extra gratiam Dei ſis; ſed quiddam ex accidenti ad id *præſuppoſitũ*.

Ad Secvndvm argumentum reſpondet Canus negandam eſſe Conſequentiam; & rationem diſcriminis eſſe dicit, quod nemo eſt Dominus aut vitæ corporalis *ſuæ*, aut ſalutis, vel etiã proximi: Bene autem ſalutis, aut vitæ ſuæ ſpiritualis, vtpote quã ſuo ſtudio, diuinitus adiutus, acquiſiuit. Inde autem fieri, vt ſalutem ac vitam corporalem ſuam vel proximi ſtatim ac poteſt aliquis tueri teneatur, tanquam rem videlicet non ſuam, ſed cõmunis omnium Domini, qui Deus eſt: Salutem autem ac vitam ſpiritualẽ ſuam poſſit arbitratu ſuo negligere, tanquam rem vi delicet ſuam propriam.

Hæc reſponſio nullo modo mihi probatur. Nam vt maximè concederem, illam vtcunque explicare, quemadmodum is, qui ſuum commodum ſpirituale negligit, non peccet quidem contra *iuſtitiam*; aut cõtra fidelitatem ei debitam, qui ſit Dominus peculiaris eius rei, quæ negligitur; tamen minimè ea reſponſio declarat, illum item non peccare contra charitatẽ ſibi ipſi debitam, quæ videtur omnino poſtulare, vt ſtatim ac quis poteſt, conſulat vitæ ac incolumitati

A propriæ ſpirituali. Fieri enim poteſt, vt quis abuſu & eius rei, cuius eſt Dominus, maximè peccet contra ſui charitatem. Vt ſi quis verbi gratia in extremo vitæ diſcrimine ob longam abſtinentiam conſtitutus, panem, cuius ipſe eſt Dominus, abijceret, neque eo ad ſuſtentationem vti vellet, procul dubio is contra charitatem, quã ſibi ipſi debet, grauiſſimè peccaret.

Magis igitur probo rationem, quam Ioannes Medina loco ſupra citato reddidit, cur ſit neganda illa Conſequentia. Diſcrimen enim eſt, quòd vita corporalis, ſi ſemel amittitur, non poteſt amplius humano ſtudio recuperari, atq; ideo quãdo mors corporalis certò imminet niſi periculoſo morbo ſtatim occurratur, lex charitatis obligat, vt ſtatim id fiat. Vita autem ſpiritualis poteſt omni vitæ huius tempore recu-

B perari. Neque cum mors alioquin non imminet, vt iam ſuppono, vſque adeò propinquum ac certum periculum eſt, fore, vt niſi ſtatim ſpiritualem vitam recuperes, poſteà non poſſis. Quare non ſtatim præceptum Pœnitentiæ obligat. Maximè cum aliunde ex alijs præceptis ſatis alioqui homo vrgeatur ad ſtatim agendam pœnitentiam: ut ſcilicet vitet ea peccata, quibus alioqui tenetur obſtrictus, dum eum non pœnitet, ſicut ſtatim dicemus.

Et confirmatur hæc reſponſio ex eo, quod ſimiliter, ſi talis aliquis morbus corporalis eſſet, cuius curatio ſine certo aut probabili periculo differri poſſet; non ſtatim eſſet medicina neceſſariò adhibenda. Quemadmodum nec ſtatim tenetur aliquis per fra-

C ternam correctionem conſulere proximi ſaluti ſpirituali, ſi opinio eſt, poſſe perinde commodè ac vtiliter poſtea id fieri, vt rectè ad hoc propoſitum notat Medina ubi ſupra.

Ad Tertivm argumentum ſimiliter neganda eſt vltima Conſequentia. Tenetur enim aliquis quouis momẽto diſerere peccatum ex illo *eodem* præcepto, contra quod propriè peccatum illud ſit, in quo hęret: non autem ex ſpeciali præcepto *Pœnitentiæ*, ita, vt ſi non ſtatim deſerat, admittat ſpeciale peccatum in pœnitentiæ. Ac tametſi poſtquam iam quis eſt in peccato, peccatum id vitare nequeat ſine pœnitentia (formali vel uirtuali) minimè tamen hinc ſequitur, ex præcepto pœnitentiæ ipſi ad illud peccatum

D vitandum neceſſariam eſſe quouis momento Pœnitentiam; ſed tantum ſequitur, pœnitentiam quouis momento ipſi & poſſibilem eſſe, & etiam in reipſa neceſſariam, neceſſitate quadam *medij* ad quendam *finem*, nempe ſi uult ſtatim uitare peccatum illud in quo hęret contra aliud præceptum, ſicut poteſt ſanè & tenetur uitare.

Itaque longè aliud eſt, pœnitentiam (formalem, uel *virtualem*, incluſam ſcilicet in charitate) eſſe omni momẽto neceſſariam peccatori, ut uitet illud peccatum, in quo eſt; quam, eſſe illi neceſſariam, ut uitet *peccatum peculiare* contra præceptum ſpeciale Pœnitentiæ. Primum uerum eſt; Secundum autem falſum. Sicut etiam aliud eſt, omni momento teneri peccato

E rem deſerere peccatum aliquo tandem præcepto, nẽpe illo ipſo, aduerſus quod peccauit, aliud uerò, ad id teneri propriè & per ſe *ſpeciali* præcepto *Pœnitentiæ*. Primum uerum eſt, idque ſolum vult D. Thomas in argumento citatus; Secundum autem falſum.

Ad Vltimvm, Sotus, Canus, Medina, Nauarrus ubi ſupra, & alij communiter ac bene reſpondent, locum illum Eccleſiaſtici continere quidem ſalutare conſilium, non autem præceptum. Vel poſſumus dicere, explicari illo loco, eam eſſe uim omnium pręceptorum communium, ut neceſſe ſit ſtatim agere pœnitentiam, non ad uitandum peculiare peccatũ impœnitentiæ, ſed ad deſerendũ alia peccata, in quibus

bus alioqui hæret aliquis contra alia præcepta. Atq; hactenus de Prima Aſſertione ſit dictum.

Secunda Aſſertio. Non tenetur homo habere Contritionem tum, cum peccatum commiſſum, aut ſpeculatiuè (vt res quædam abſolutè) aut practicè (hoc eſt, vt quiddam agibile, ſeu deteſtabile) memoriæ occurrit. Ita Adrians in 4. q. 3. de Confeſſione, Caietanus tomo primo opuſculi, quæſt. vnica de Contritione, Sotus diſtinct. 17. quæſtio. 2. articulo ſexto, Canus in Relectione de Pœnitentia, parte quarta, quæſtione ſecunda, Ioannes Medina Codice de Pœnitentia, tract. 1. quæſt. ſexta, Nauarrus in Manuali, capite primo, num. 32. contra communem antiquorum Theologorum ſententiam (vt eam appellat Nauarrus) qui arbitrati ſunt, eſſe peculiari præcepto Cōtritionem neceſſariam, quoties peccatum commiſſum *practicè* ſaltem occurrit memoriæ. Quod ſenſit Alexander Halenſis quarta parte, quæſtione 68. m. 2. articulo ſecundo, §. 1. Diuus Thomas in 4. diſtinct. 17. quæſtione tertia, articulo ſecundo, quæſtiuncula quarta. Richardus diſtinct. 14. articulo nono, quæſtione prima. Paludanus diſtinct. 17. quæſtione prima, articulo 3. Gabriel ead. d. Syluester, verbo Dominica, q. 6. dicto 4. & alij.

Ratio autem noſtræ Aſſertionis eſt: Quoniam, vt ſupra dictum eſt, habet præceptum hoc Pœnitentiæ naturam aliorum præceptorum *affirmatiuorum*, quæ non obligant niſi pro tempore peculiaris alicuius neceſſitatis. At hæc peculiaris neceſſitas non illico exiſtit ex cogitatione vel memoria practica eius rei, in qua verſatur actus ipſe præceptus. Quare vt non ſtatim confiteri teneris, ſi de peccatis cogites: ita neque conteri, niſi pro certo tempore. Potes enim tunc, cū de peccato cogitas, ſuſpendere omnem voluntatis actum circa ipſum, ita, vt neque illud approbes, neq; eius te pœniteat. Neque hoc pro tempore quidem, quo neceſſitas alioqui Contritionis non vrget, ad cōtemptum Dei pertinebit, vt falſo quidam authores contrariæ ſententiæ arbitrati ſunt.

Si uero alteruter actus uoluntaris erga peccatum, cum eius cogitatio ſubit, eliciendus ſit ſcilicet vel cōplacentiæ, vel Pœnitentiæ, certum eſt, neceſſario ex ea quidem hypotheſi, debere elici actum Pœnitentiæ, non ex ipſo præcepto affirmatiuo Pœnitentiæ, ſed ex ui præcepti alterius, contra quod eſt ipſum peccatum, atque adeò complacentia de illo.

Atq; hoc modo forraſſe pōt illud intelligi, quod Diuus Thomas in 4. ſentent. diſtinct. 17. loco citato dixit, peccatorem debere pœnitere, cum occurrit memoria peccati: vt ſit ſenſus, debere quidem, non abſolutè quoad exercitium actus, ſed ex hypotheſi, ſeu quoad actus *ſpecificationem*, vt ſcilicet, ſi actus aliquis circa peccatum eliciatur: debeat neceſſario eſſe pœnitentiæ, non complacentię: id quod ferè in ipſa praxi locum habebit, cum rarò fiat, vt aliquis, occurrente cogitatione, præſertim practica, de peccato, cohibeat omnem voluntatis actum erga illum, ſicut bene notauit Canus vbi ſuprà, qui & ipſe eo modo arbitratur exponi poſſe dictum illud D. Thomæ.

Ex quibus apparet, multo minus eſſe probabile, quod quidam ex illis Doctoribus dixerunt, etiam de peccato prius remiſſo debere hominem tum conteri, cum illud occurrit memoriæ practicè; idque toties, quoties occurrat. Poſtquam enim ſemel peccatum eſt condonatum beneficio Sacramenti, nunquā amplius tenetur aliquis habere Contritionem de illo, vt habet communis ſentētia Theologorum. Quāuis id quidem eſſet conſultum, vt quàm frequentiſſime aliquis de eodem peccato contereretur, niſi fortè

A memoria illius frequens, eſſet alicui periculoſa: tunc enim potius eſſet obliuione obruendum.

Tertia Aſſertio. Neque tum neceſſariò obligat Contritionis præceptum, cum eſt dies feſtus, vt falſo ſenſerunt aliqui relati à Ioanne Medina in Tract. 1. de pęnit. q. 6. ſub finem. Quam opinionem rectè ibi confutat Medina: ſicut etiam Sotus in 4. di. 17. q. 2. art. 6. & Canus 4. p. de Pęnitentia, quæſt. 2. Fundamentum noſtræ aſſertionis eſt. Quia neque diuino, neque Eccleſiaſtico iure conſtat, neque aliqua ratione bona probari poteſt, diei feſti circumſtantiam facere, vt urgeat præceptum Cōtritionis. Aut enim id colligeretur ex natura actuum *Religionis*, qui ſunt in die feſto præcepti: nempe vt Sacrum audiatur: vt ab

B operibus ſeruilibus uacetur, &c. Vel ex *fine*, cuius cauſſa eiuſmodi Religionis actus tunc imperantur, qui eſt, vt Deus in illis maximè diebus ſuper omnia diligatur. At ex neutro capite rectè id colligi poteſt.

Nam *ratio* & ſubſtantia actuum illorum Religionis, alia eſt à ratione Contritionis, & ſine hac omnino poſſunt exerceri ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſecundum quam nimirum ſunt imperati. Item finis pręcepti minimè cadit in ipſum præceptum. Quare dilectio Dei ſuper omnia, quæ eſt finis Religionis feſtorum, non cadit in ipſum præceptum de Obſeruatione feſtorum. Sed neque etiam abſolutè præceptum ipſius Charitatis obligat die feſto; vt probauimus Tomo tertio, diſp. 3. q. 19. p. 1. contra Scotum in 3. d.

C 27. q. vnica, cui proinde tribuit etiam Sotus vbi ſupra, quod ſenſerit, præceptum etiam Cōtritionis obligare diebus feſtis, qa ſcilicet nequeat dilectio Dei ſuper omnia haberi ſine Contritione.

Sed id quidem Scotus non dicit. Neque etiam videtur eſſe conſequens ex eo, quod Scotus dicit de dilectione. Nam quamuis neceſſitate ſaltem præcepti, tempore quo neceſſaria Contritio eſt, ſit neceſſaria dilectio Dei, eo quod dilectio natura ſua eſt principium Contritionis, vt diximus tomo tertio, non tamen viciſſim neceſſe eſt expreſſe conteri tempore quo neceſſe eſt diligere; Cum non ſimiliter Contritio ſit origo dilectionis. Sed cuiuſcunque tandem ſit illa opinio de præcepto Contritionis obligante in

D die feſto, falſa eſt: cum neque id præceptum colligatur ex natura actuum Religionis, qui ſunt exercendi in die feſto, neque ex illorum fine, qui eſt Dei dilectio, ut iam probatum eſt.

Qvarta Aſſertio. Neque obligat præceptum Contritionis tum, cum Sacramentum Baptiſmi, vel Pęnitentiæ uſurpandum eſt, & conſequenter minimè ad dignum uſum eiuſmodi Sacramentorum requiritur, ut quis *putet ſaltem* ſe habere Cōtritionem. Neque enim hæc exiſtimatio *per ſe* requiri poteſt, ſed *per accidens*, ſi uidelicet præceptum aliquod tunc ab homine exigeret ueram Cōtritionem, atq; adeò conatum ad illam, ſic, ut homo putet, aut putare probabiliter poſſit, eam ſe habere, quod præceptum cū

E in Aſſertione negemus, conſequenter etiam, ut dixi, negamus in eiuſmodi Sacramentorum uſu requiri *putatam* Contritionem.

Hanc uero Aſſertionem, quod attinet ad Sacramentum *Pęnitentiæ*, pono peculiariter contra Sotū, qui in 4. diſt. 17. quæſtione 2. articulo ſexto, putat, toties præceptum Contritionis obligare, quoties obligat pręceptum Confeſſionis, atque adeò tunc requiri exiſtimatam ſaltem Contritionis. Quod autem attinet ad Sacramentum *Baptiſmi*, eam item Aſſertionem pono contra Nauarrum, qui in Manuali, cap. 1. numero 38. non improbans, quod Sotus in 4. loco citato, & diſtinct. 12. quæſtione prima, articulo 4. & diſtinct. 18. quæſtione tertia, articulo 2. & diſt.

20. quæ-

30. quæſtione ſecunda, articulo primo, & libro ſecundo, de natura & gratia, capite 15. aſſerit, in vſu Sacramenti Pœnitentiæ requiri Contritionem ſaltem ſecundùm conatum & *opinionem* pœnitentis, atque adeò ex præcepto: Hoc, inquam, non improbans Nauarrus, exiſtimat item, eodem modo eſſe neceſſariam Contritionem in vſu Baptiſmi; quod tamen de Sacramento Baptiſmi Sotus locis citatis negat.

Item eſt hæc noſtra aſſertio quoad vtramque partem, contra Doctores aliquos, qui ſine vlla exceptione abſolutè aſſerunt, præceptum Contritionis obligare, quando ſuſcipiendum vel adminiſtrandum eſt aliquod Sacramentum: id quod ita abſolutè affirmat Nauarrus vbi ſuprà numero 31. & Ioannes Medina Tractatu 1. de Pœnitentia q. 6.

Noſtra autem aſſertio eſt expreſsè D. Thomæ: vbicunque is docet, *Attritionem* ſufficere ad dignè ſuſcipienda illa Sacramenta, ac proinde minimè peccare eum, qui ſciens, ſe eſſe propter peccatum mortale ſpiritualiter mortuum, ad illa accedit; qui procul dubio dum eam conſcientiam habet, nondum adhuc exiſtimat ſe habere veram Contritionem. Id autem docet D. Thomas 3. p. quæſtione 79. articulo tertio ad 2. & quæſtione 80. articulo quarto ad 2. & in 4. diſtinct. 24. quæſtione ſecunda, articulo tertio, quæſtione prima ad 3. Item eſt reuera ea aſſertio aliorum omnium Doctorum, qui vbique abſolutè dixerunt, in Sacramento Baptiſmi & Pęnitentię ſufficere Attritionem, vt patet in 4. præſertim diſtinct. 14. & 17. quorum nullus ante Sotum (quod ego ſciam) addidit, oportere, vt talis Attritio *putetur ſaltem* Contritio, atque adeò requiri ex præcepto, vt homo in eiuſmodi Sacramentorum uſu conetur habere Contritionem; quæ uidetur planè fuiſſe opinio tantùm ipſius Soti ſingularis, quemadmodum & ipſe quoque tanquam ſuam peculiarem ubique eam inculcat, nullius authoritate Doctoris pro ſe citata.

Item eſt noſtra illa Aſſertio expreſsè & nominatim doctiſsimi Ruardi Tapperi in explicatione articulorum Louanienſium articul. 4. fol. 185. vbi authoritate tum D. Thomę, tum aliorum Doctorum, atque etiam ratione ex inſtituto probat, Attritionem, quæ etiam Attritio exiſtimetur, ſatis eſſe ad dignè & cum fructu ſuſcipienda illa duo Sacramenta. Quod ipſum & alios Theologos D. Thomæ Sectatores ſentire, ipſe Sotus in 4. diſt. 12. q. 1. art. 4 confitetur.

Et certè Melchior Canus in Relectione ſua de Pœnitentia p. 4. paulò poſt quartam propoſitionem, diſertis verbis affirmat, Deum minimè exigere Contritionem ab eo, qui Sacramentum Baptiſmi vel Pœnitentiæ ſuſcipit, ſed Attritione tunc contentum eſſe. Quòd ſi diuinum præceptum Contritionem tunc non exigit; certè nec requiretur, vt putet tunc aliquis, ſe Contritionem habere.

Iam probatur Aſſertio *primò* eadem ratione, qua D. Thomas, Ruardus, Canus optimè illam confirmant. Nam Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ad eam rem per ſe & primariò inſtituta ſunt, vt conferant *reipſa* gratię uitam ijs, qui ea carent, & ſpiritualiter per peccatum ſunt mortui: ut ex ſententia Scripturæ ſacræ docet D. Thomas locis anteà citatis. Et patet peculiariter de Baptiſmo ad Eph. 5. ubi propterea uocatur lauacrum *regenerationis* in nouam ſcilicet uitam iuxta illud quoque Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* Item de pœnitentia, Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam, &c. uita uiuet. Igitur minimè peccat, ſed conuenienter potius naturæ horum duorum Sacramentorum facit is, qui ad illa accedit, ut eorum beneficio uitam ſpiritualem conſequatur, *ſciens* ſe eam nondum habere.

Secundò poteſt etiam ex eodem fundamento formari argumentum hoc modo: Contritio in reipſa non eſt neceſſaria ad effectum primarium eiuſmodi Sacramentorum percipiendum: imò obſtat potiùs, quò minus ille ſequatur. Igitur abſurdum eſſet præceptum, quod Contritionem eam rem requireret, vt conuenienter & fructuosè iſta Sacramenta ſuſcipiantur: quemadmodum abſurdè certè faceret Medicus, qui ægroto præciperet, vt non ſuſciperet medicamentum, niſi priùs conatus eſſet abſque medicamento morbum depellere, & arbitraretur, id iam ſe effeciſſe.

Tertio confirmo hanc aſſertionem authoritate Concilij Tridentini ſeſſ. 14. capite quarto, vbi Patres docent, Attritionem propter peccati *turpitudinem*, aut *pœnas* inferni conceptam, *ſi cum ſpe veniæ coniuncta ſit, & voluntatem peccandi excludat, quamuis ſine Sacramento nequeat peccatorem ad iuſtificationem perducere, tamen eum diſponere ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam.* Ex quo loco planè colligitur, ad iuſtificationem in Sacramento non requiri Attritionem, quæ *putetur* Contritio: quinimò eam ſufficere, quæ etiam exiſtimetur attritio. Etenim attritio propter turpitudinem peccati, aut pœnas inferni, de qua loquitur ibi Concilium, quamdiu retinet tantùm rationem talem, non poteſt à prudenti putari Contritio. Hæc enim debet habere aliud obiectum formale, nempe vt ſit de peccato, non tantùm quatenus turpe, vel quatenus inducit pœnæ reatum, ſed imprimis vt eſt contra Deum ſummè dilectum. Concilium autem, illam attritionem, etiamſi nullum aliud *obiectum* formale habeat, præterquam peccatum vt *turpe*, aut quatenus inducens *pœnæ* reatum, aſſerit, ſufficere in Sacramento ad gratiam impetrandam, modò ſit cum ſpe veniæ, & excludat peccandi voluntatem. Non enim tantummodò ſignificat ibi Concilium, quòd diſponat remotè talis Attritio, ad iuſtificationem in Sacramento impetrandam (quo quidem pacto etiam extra Sacramentum diſponit, vt ſuperius quoque argumentabamur) ſed vult vtique eam diſponere ad iuſtificationem in Sacramento impetrandam *proximè & ſufficienter*.

Iam verò ſi Attritio, putata Contritio, non requiritur in Sacramento, vt reipſa iuſtificeris; certè conſequitur, Contritionem in Sacramento non eſſe ex præcepto neceſſariam. Si enim ex præcepto neceſſaria tunc eſſet, non contingeret in Sacramento iuſtificari niſi ſecundùm conatum ſaltem & exiſtimationem tuam ibi adhiberes Contritionem. Ac propterea Sotus putatam Contritionem putauit requiri ad iuſtificationem in Sacramento, quoniam opinatus eſt, ex præcepto eſſe ibi Contritionem neceſſariam. Itaque in vtroque eſt falſus.

Animadvertendum autem eſt hoc loco, nos cùm attritionem cenſemus ad rectum ac etiam fructuoſum vſum Sacramenti Pœnitentiæ ſufficere, nonniſi eam Attritionem exiſtimare, quæ Attritionis nomen in diſputatione huiuſmodi Theologica verè & propriè mereatur, qualem ſuprà puncto primo deſcripſimus. Etenim talis Attritio habere primò debet aliqualem reſpectum ad Deum, ita ſcilicet, vt ſit de ipſo peccato cogitato vt eſt contra Deum, ſeu vt Dei offenſa. quamuis ratio, quæ actu & formaliter moueat ad dolendum de illo, ſit eius turpitudo, vel pœnæ reatus, vel quid ſimile. Secundò debet hęc Attritio *uirtualiter* ſaltem eſſe dolor talis, vt etiamſi nulla alia cauſſa dolendi eſſet præterquam ipſe Deus, adhuc hominem peccati pœniteret, ſicut explicuimus quoque in illo p. 1.

Hæc demum Attritio eſt Pœnitentia quædam *ſecundùm Deum*, qualis etiam in Sacramento requiritur, vt rectè attigit Nauarrus in Manuali, capite 1, litera D, (alias numero 45.) & latius confirmauit Ruardus Tapperus articulo quarto, fol. 187. & 188, aduerſus quorundam falſam opinionem, qui cenſuerunt, per qualemcunque peccati deteſtationem (etiamſi nihil cogitetur de offenſa Dei ſed tantùm de infamia aut pœna conſequenti, &c.) poſſe aliquem beneficio Sacramenti gratiam obtinere, modo inuincibiliter ignoret, ſe non eſſe ad id ſufficienter diſpoſitum. Quod nimis eſt laxè dictum. Cùm enim tota illa actio & adminiſtratio Sacramenti, Dei authoritate geratur, & ad inſtaurandam hominis amicitiam cum Deo ſpectet; omnino eſt conſentaneum, vt peccator iam adultus, qui beneficio eiuſmodi Sacramenti iuſtificatur, aliquo ibi actu Pœnitentiæ peccatum deteſtetur *ſecundùm Deum*, vti dictum eſt, ne nihil ipſe videatur ad eius miniſterij effectum voluntate ſua cooperari.

Arbitror autem, huiuſmodi Attritionem, *ſecundùm Deum* eſſe, & in Sacramento ſufficere poſſe, non modò cùm dolet aliquis de Dei offenſa propter ſupernaturales inferni pęnas, ſed etiam cùm de eadem Dei offenſa dolet propter infamiam, vel ipſam peccati turpitudinem (vt ſatis apertè in Concilio Trid. ſeſſ. 14. capite 4. indicatur) aut etiam ex amore Dei naturali: quamuis de his quidem Ruardus vbi ſuprà, contra ſententiam aliorum Theologorum, quam ibi commemorat, nonnihil dubitet.

Et certè negari non debet, quin quando ratio formaliter mouens ad Attritionem, eſt ſupernaturalis (vt eſt illa, propter inferni pœnas) multò magis Attritio in Sacramento ſufficiat. Eſt enim talis Attritio ſemper Dei donum, hoc eſt, nequit ſine peculiari Dei auxilio & impulſu haberi, cùm ſit de obiecto ſupernaturali, vt bene notauit Canus in Relectione de Pœnitentia p. 3. q. 3.

Ex qua ſententia facilè poteſt explicari locus Cōcilij Tridentini ſeſſ. 14. capite quarto, vbi dicitur, Attritionem eſſe Dei donum, quatenus ibi eſt ſermo de attritione propter pœnas inferni: quanquam ex ea parte, qua etiam ibi eſt ſermo de attritione, quæ concipitur ex conſideratione naturali turpitudinis peccati, bona eſt illa explicatio quam nos ei loco adhibuimus puncto ſecundo, cùm declararemus diſcrimen Attritionis & Contritionis ex parte cauſſæ. Quod ſanè procedit, loquendo de attritione, quæ habet pro motiuo rationem aliquam naturalem. Quam attritionem etiam Canus vbi ſuprà affirmat poſſe haberi ſine Dei auxilio peculiari.

Nunc ita expoſita & confirmata noſtra Aſſertione, argumentis Soti & Nauarri contra illam, breuiter reſpondendum eſt. Ac SOTVS quidem dupliciter probat, præceptum Contritionis obligare in Sacramento Pœnitentiæ. *Primò*: Quia niſi aliquis doleat de peccato, vt eſt offenſa Dei; non erit reuera Confeſſio talis qualis eſſe debet, nimirum accuſans & improbans peccata, ut ſunt contra Deum.

Secundò: Quia cùm præceptum diuinum de Contritione, ſit alioqui quoad tempus obligationis, indeterminatum; ipſa Eccleſia videtur id tempus determinaſſe, cùm imperat Confeſſionem, id eſt, Sacramenti Pœnitentiæ vſum ſingulis annis.

Et *tertiò* in confirmationem huius opinionis addi poteſt, quòd in Concilio Florentino, & Tridentino, & communiter à Doctoribus dicitur Contritio eſſe vna ex tribus *partibus* huius Sacramenti: Ergo quando tenetur aliquis Sacramentum iſtud vſurpare, etiam tenebitur habere Contritionem.

NAVARRVS autem vbi ſuprà itidem probat, Contritionem in Baptiſmo *ſaltem putatam*, atque adeò ex præcepto, requiri. Quam ad rem ea Scripturæ & Patrum teſtimonia vrget, quibus Pœnitentia etiam in Baptiſmo abſolutè requiritur. Ex quo genere inprimis videtur eſſe illud D. Petri, Actor. 2. *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum, in remiſſionem peccatorum veſtrorum*. Vbi loqui videtur de eadem Pœnitentia, quę alias in Scriptura requiritur, nempe de Contritione.

Ad *Primum* argumentum Soti ita reſpondeo. Vt intelligamus, in Confeſſione Sacramentali contineri quandam velut accuſationem peccati, vt eſt contra Deum, ſatis eſt, ſi cum ea Confeſſione coniuncta ſit attritio, quæ ſit *ſecundùm Deum*, hoc eſt, quæ aliquem reſpectum habeat ad ipſum Deum, vt iam explicatum eſt: nec ad id oportet, vt actu & formaliter ſit dolor propter Deum; quamuis ſi is dolor accederet, magis quidem in illa Confeſſione emineret accuſationis quædam ratio: Sed negamus tamen, vſque adeò perfectam rationem accuſationis peccatorum ibi requiri.

Ac eſt vitium aliud in illo Soti fundamento. Vt enim daremus, requiri dolorem de peccato formaliter, vt eſt offenſa Dei, non inde ſequeretur illico, requiri Contritionem. Suprà enim puncto primo expoſuimus, aliquam attritionem poſſe formaliter eſſe de peccato, vt eſt offenſa Dei: propriam autem rationem Contritionis in eo præterea conſiſtere, vt ſit formaliter de offenſa Dei quatenus eſt malum quoddam ſuper omnia deteſtabile.

Ad *ſecundum* reſpondeo, duplex in propoſito cogitandum eſſe diuinum præceptum, & vtrumque *quoad tempus* non expreſsè à Deo determinatum. Alterum de *Contritione*, vt eſt actus Pœnitentiæ Virtutis. Alterum de *vſu* Sacramenti Pœnitentiæ, atque adeò de Confeſſione, vt ſuo loco videbimus. Iam per Eccleſiæ pręceptum de annua Confeſsione, non illud de Contritione præceptum, ſed hoc de Confeſsione & vſu Sacramenti determinatur.

Ad *Tertium* reſpondeo, cùm Contritio uel à Concilijs, vel à Theologis Doctoribus, vna quædam pars neceſſaria & ſubſtantialis Sacramenti Pœnitentię dicitur, latè Contritionis vſurpari vocabulum; ut ea nimirum ſit dolor de peccato, atque adeò de offenſa Dei, cum propoſito non peccandi, ſicut in allegatis Concilijs illa Contritio deſcribitur, iuxta ea quæ puncto primo notauimus. Ea verò ratio doloris, tum Contritioni veræ, tum etiam Attritioni *ſecundùm Deum* (quæ & ipſa imperfecta quædam Contritio à Concilijs appellatur) communis eſt. Itaque per illam etiam attritionem ſatisfaciet aliquis præcepto de Sacramento vſurpando.

Ad fundamentum verò *Nauarri* reſpondeo, naturam Sacramenti Baptiſmi poſtulare, vt quando vel Patres, vel Scriptura requirunt in genere *pœnitentiam* ad Baptiſmum, minimè intelligamus, eos requirere determinatè eam Pœnitentiam, quæ ſit vera Contritio, ſed aliquem tandem dolorem de peccato, cum propoſito non peccandi & ſpe veniæ, qui ſit aliquo modo (ſaltē implicitè & virtualiter) *ſecundùm Deum*. Ratio eſt: Quoniam ex Scriptura conſtat, Baptiſmum in primis, ſicut etiam Sacramentum Pœnitentiæ, eſſe per ſe inſtitutum ad conferendam primam gratiam ei, qui alioqui non ſit eam conſecutus per Contritionem, vt ſuprà ſatis diſputatum eſt.

Dixi autem, requiri ad Baptiſmum *aliquem dolorem*, qui ſit *ſaltem implicitè & virtualiter* ſecundùm Deum aliquo mō; quia fortè non æque in Baptiſmo, atque in Sacramento Pœnitentię, eſt neceſſarium, vt

cogi-

cogitetur, peccatum eſſe per ſe offenſam Dei, atque adeo vt dolor de illo habeat aliquem reſpectũ actualem ad Deum: ſed ſufficeret fortè, velle ſuſcipere Baptiſmum, tanquam remedium contra peccata inſtitutum, quæ etiam quis aliquo modo ſecundum ſe ipſa deteſtetur, vt ſupra diſputatione 4. de Baptiſmo, quæſt. 3 puncto ſecundo, ex ſententia Caietani notabamus.

Ratio huius diſcriminis ea reddi poteſt, quod cum in Sacramento *Pœnitentiæ* conferatur gratia homini, tanquam deteſtanti & accuſanti in quodam quaſi tribunali ſua peccata contra Deum commiſſa; in Sacramento autem *Baptiſmi* non niſi per modum cuiuſdam ſimplicis regenerationis in ſpiritualem vitam; conſentaneum eſt, vt magis in Sacramento Pœnitentiæ, quàm Baptiſmi oporteat dolorem adhiberi *ſecundum Deum:* quod fiet, ſi in vſu Sacramenti Pœnitentiæ debeat habere dolor aliquem reſpectum *actualem* ad ipſum Deum: in Sacramento autem Baptiſmi ſatis ſit, vt eiuſmodi reſpectum habeat *virtualem*, ſicut dictum eſt.

Quum autem hic dico, reſpectum *actualem & virtualem* ad Deum; id diſcrimen ad cogitationem quandam actualem de Dei offenſa, referri volo; vt actualis ſcilicet reſpectus, ſaltem materialiter, in dolore de peccato ſit, cùm *actu* cogitatur eſſe Dei offenſa: Virtualis autem, cùm non actu id quidem cogitatur, ſed ſi cogitaretur, etiam quis doleret de peccato ita cogitato.

C Qvinta Aſſertio. Probabile admodum eſt, nec tum quidem propriè ipſum Contritionis præceptum obligare ſub peculiari *impœnitentiæ* peccato, cum aliquod Sacramentum ex alijs (præter Baptiſmum ſcilicet & Pœnitentiam) ſuſcipiendum vel adminiſtrandum eſt. Hoc autem cum dico, minimè nego, Contritionem, ſaltem ſecundum *conatum* quendam & *opinionem* hominis, vel certè Confeſſionem Sacramentalem cum attritione, neceſſitate, quadam *medij ad quendam finem* tunc requiri; vt euitetur ſcilicet Sacrilegij peccatum, in adminiſtratione vel ſuſceptione eiuſmodi Sacramentorum: Sed aſſero, eſſe probabile, quod non requiratur tunc ex præcepto ſpeciali Pœnitentiæ, ſub peculiari *impœnitentiæ* peccato. D Ita Sotus diſtinct. 17. quæſtione ſecunda, articulo ſexto, & Canus in Relectione de Pœnitentia puncto quarto, paulò poſt quartam propoſitionem. Quamuis excipit hic author vnum quendam Caſum ſanè ſine conſtanti ratione, vt ſtatim videmus.

Probatur autem abſolutè hæc Aſſertio Nam cùm aliquis ob defectum Contritionis indignè adminiſtrat, vel ſuſcipit aliquod eiuſmodi Sacramentum, minimè cenſetur tunc duplici peccato delinquere, nempe omiſſionis Pœnitentiæ, & Sacrilegij; ſed ſolum vnico peccato *Sacrilegij*: Ergo actus Pœnitentiæ non erat tunc illi neceſſarius ex præcepto peculiari Pœnitentiæ. Conſequentia eſt euidens. & E Antecedens patet ex communi modo loquendi & ſentiendi. Vocatur enim illud, vnicum peccatum *Sacrilegij*, & vt tale aperitur in Confeſſione, & abſoluitur à Confeſſario, quod Sotus ſanè & Canus diſertè affirmant locis citatis.

Nec ſcio, an aliquis Theologorum hactenus explicauerit, peccari in ea re dupliciter. Nam quod nonnulli ponunt etiam illum Caſum, quo præceptum Pœnitentiæ obliget, ſcilicet cùm aliquod Sacramentum adminiſtrandum aut ſuſcipiendum eſt, videri certè poſſunt tantummodo reſpexiſſe ad neceſſitatem Pœnitentiæ, vt peccatum Sacrilegij vitetur: cũ tamen non idem ſit, ad eum finem Pœnitentiam eſſe

A tunc neceſſariam; & eam tunc eſſe præceptam ſub peculiari peccato impœnitentiæ. Quemadmodum etiam non idem eſt, pœnitentiam eſſe ſtatim neceſſariam, vt peccatum commiſſum relinquatur; & eam ſtatim ex peculiari præcepto, ac ſub nouo peccato neceſſariam eſſe, vt ſuprà in Aſſertione prima declarauimus.

Atque hinc apparet, non ſatis conſtanter Canum facere loco citato, cum aſſerens, in vſu indigno Sacramentorum non niſi *vno* peccato Sacrilegij peccari, excipit Caſum, in quo indignè ſuſcipitur Euchariſtia, vbi vult peccari dupliciter, ſcilicet peccato impœnitentiæ, & Sacrilegij: Quoniam extat, inquit, peculiare præceptum diuinum de Contritione adhibenda in vſu Euchariſtiæ. Hoc aio non dici à Ca- B no conſtanter. Nam æquè in vſu indigno Euchariſtiæ, atque aliorum Sacramentorum, videtur inauditum eſſe, quòd peccetur plus, quam vnico Sacrilegij peccato. Nec ſanè videtur extare ſpeciale præceptum diuinum de Contritione in vſu Euchariſtiæ; ſed tantum de *digna ſumptione*; ſeu, quod idem eſt, de ſumptione non indigna; id quod propriè eſt præceptum Religionis, non Pœnitentiæ. Ea enim vis eſt illius præcepti, quod eſt apud Apoſtolum Paulum, prima ad Corint. vndecimo: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* id eſt, videat, vt dignè, non autem indignè ſumat: quod patet ex his, quæ Apoſtolus ibi ſubiungit: *Qui enim manducat & bibit indignè iudicium ſibi manducat & bibit.*

Quamuis autem ad id præceptum Religionis implendum, neceſſe ſit conteri, ſi copia Confeſſarij deeſt; & ſi illa non deeſt, cum fieri poteſt, confiteri, vt in Concilio Tridentino ſeſſione 13 capite ſeptimo, explicatum eſt: non tamen hoc idem eſt, ac ipſam Contritionem, ſeu Confeſſionem eſſe ad eam rem ſingulari præcepto Pœnitentiæ præceptam, vt ſæpè iam explicaui. Quocirca magis in hac re probo ſententiam Soti, qui diſt. 17. quæſtione ſecunda, ar. ſexto, tandem ad extremum concludit, vnico ſolũ Sacrilegij peccato delinqui in vſu indigno Euchariſtiæ, nec tunc ipſum ſpeciale præceptum Pœnitentiæ per ſe obligare.

D Dixi autem tantummodo in Aſſertione, *probabile* eſſe, non obligare præceptum Contritionis in adminiſtrando & vſurpando eiuſmodi Sacramenta: Quoniam ſi quis non reputaret incommodum, concedere, quòd in vſu indigno illorum Sacramentorum dupliciter peccetur, ſcilicet per Sacrilegium, & impœnitentiam; poſſet conſequenter defendere, quod tunc obliget etiam proprie ipſum Contritionis præceptum; vt Doctores illi, qui abſolute dicunt, illud obligare, quando aliquod Sacramentum ſumendum vel adminiſtrandum eſt, ſignificare videntur. Ex quibus eſt etiam Nauarrus in Manuali, capite primo, numero 31. Mihi verò contrarium longe videtur probabilius: imò etiam ex communi ſententia E & mente Doctorum, niſi quod rem hanc quidam nõ ſatis diſcuſſiſſe videntur.

Dixi etiam in declaratione eius Aſſertionis, me non propterea negare, quin neceſſitate quadam *medij* ad finem vitandi Sacrilegium, requiratur in eiuſmodi Sacramentorum vſu Contritio, ſaltem ſecundum *conatum & opinionem* hominis: quod idcirco addidi, quia ſi, vt ponit veriſſima ſententia Theologorum, eiuſmodi etiam Sacramenta (præter Baptiſmum & Pœnitentiam) faciunt ex attrito contritum; ſatis fuerit ad Sacrilegium in illorum vſu vitandum, & gratiam conſequendam, ita conari ad habendum dolorẽ de peccatis, vt bona fide putet a-

liquis, vel putare poſſit, ſe habere contritionem. Atque dum hoc ſatis eſſe ad eam rem dico, ſimul etiam neceſſarium eſſe intelligi volo. Nam cùm ea Sacramẽta per ſe non niſi pro iis, qui iam ſint in gratia, inſtituta fuerint; niſi quis ſaltem bona fide putare poſſit, ſe iam per Contritionem in gratia eſſe, atque adeò etiam id putet, indignè ad illa accederet. Atque hactenus, quando præceptum Contritionis non obliget, explicatum eſt. Nunc ſequitur, vt quando illud obliget, explicemus.

Sit igitur SEXTA Aſſertio. Tempus, quo præceptum id obligat, eſt in primis in periculo mortis *corporalis*. Deinde in periculo etiam mortis *ſpiritualis*, hoc eſt cum peculiare ac proximum periculum alicui imminet incidendi in aliud vel alia peccata, niſi B de iam commiſſis pœnitentiam agat, id quod frequẽter accidit, iuxta dictum illud D. Gregorij homil. vndecima in Ezechielem: *Peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit*. Tertiò id præceptum obligat, inſtante aliqua populi neceſſitate graui, quæ peculiarem orationis ad Deum atque deuotionis feruorem exigere videatur.

Primum caſum ponunt communiter omnes Doctores Ac nominatim Ioannes Medina Tractatu 1. de Pœnitentia, quæſtione ſexta. Canus Relectione de Pœnitentia. parte quarta, quæſtione ſecunda. Sotus diſtinct. 17 quæſtione ſecunda, articulo ſexto. Nauarrus in Manuali, capite primo, numero 39. *Secundum* Caſum ponit etiam Medina in dicta quæ- C ſtione ſexta ad primum argumentum principale, & Canus in dicta quæſtione ſecunda ad quartum argumentum principale. *Tertium* Caſum ponit Adrianus in 4 quæſtione tertia de Confeſſione, & Nauarrus in Manuali, capite 1. nu. 31.

Quibus authoribus & ipſe aſſentior, quod ad omnes illos tres Caſus attinet. Quoniam ſi quis attentius de re conſideret, in omnibus illis cernitur peculiaris quædam neceſſitatis ratio, quæ hominem vrget, vt per verum actum Pœnitentię, Deum ſibi placatum atque propitium ſtudeat reddere, ſi vnquam aliàs hoc debet facere, vt maximè debet.

Ac niſi vererer in quæſtione morali aliquid ſine D certa aliorum authoritate aſſerere, libenter tribus illis caſibus ipſe quartum adderem, in quo mihi videtur veriſſimum, obligare etiam iſtud Contritionis præceptum. Nempe cum adultus aliquis ſuſcepturus ac *profeſſurus* in Baptiſmo eſt Chriſtianam Religionem. Nam etſi Baptiſmus ad ſuam efficaciam, vt Sacramentum quoddam eſt, non requirat in ſuſcipiente veram Contritionem, ſed ſufficiat ex ea parte Attritio, vt ſuprà docebamus; tamen quatenus continet quidem peculiarem quandam Chriſtianæ vitæ atque Religionis *profeſſionem*, quædam profectò ratio vrgere videtur, vt ſub idem tempus, quo in Baptiſmo nouum Chriſtianæ vitæ E inſtitutum inchoatur, ſtudeat quis per pœnitentiam veram, DEVM placare, ipſique vel ea ratione vtcunque compenſare offenſas vitæ prioris: ſiue id faciat paulò ante Baptiſmi ſuſceptionem, ſiue paulo poſt.

Hanc ego ſententiam ſanè putarem non malè ex Scripturis etiam confirmari poſſe. Nam quòd in primis Chriſtus *pœnitentiam in remiſſionem peccatorum* prædicari per Apoſtolos uoluit, certè ſignificat, vel maximè in Chriſtianæ vitæ exordio, & quaſi prima profeſſione, pœnitentiam eſſe neceſſariam. *Oportebat*, inquit, *Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis, vt prædicaretur in nomine eius pœnitentia & remiſſio peccatorum*. Lucæ 24. Atque ideo D. Petrus Actor. 2. iis, quos A ad Chriſtianam Religionem ſuſcipiendam paratos videbat: *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum*. Item D. Paulus: *Teſtificans*, inquit, *Iudæis atque Gentibus, in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum* IESVM *Chriſtum*. Actor 20. & 26. Hinc etiã *Baptiſmus Pœnitentiæ* peculiariter dicitur. Actor. 13. & 19. Atq; ẽt abſolutè *Pœnitentia* appellatur ad Hebr 6 Quæ certè appellationes indicio eſſe videntur, tunc maximè, cum Baptiſmus ſuſcipitur, verum actum Pœnitentiæ neceſſarium eſſe: ſi nõ qua ratione Sacramẽtum remiſſionis peccatorum eſt Baptiſmus, certè quatenus continet nouam Chriſtianæ religionis *profeſſionem*.

Denique teſtimonia illa vel Scripturæ, vel Patrũ, B quibus Nauarrus in Manuali, capite 1 nu 39. & alij mouentur, ut putent, veram Contritionem ad dignã ac fructuoſam ſuſceptionem Baptiſmi requiri, facilè mihi probarent, requiri quidem, non quia Baptiſmus Sacramentum eſt, quaſi non ſufficiat ad illud ea ratione Attritio; ſed quatenus continet Chriſtianæ Religionis *profeſſionem*, quæ nimirum poſtulat, vt vel ante, vel paulò poſt Baptiſmi vſum, hoc eſt, ſub illud idem tempus, conetur aliquis Deum per verum etiam actum Virtutis Pœnitentiæ ſibi placare. Sed, vt dixi, nollem hac de re, quã à nemine hactenus Theologorum diſcuſſam eſſe video, aliquid ipſe aſſeuerare; ſatis ſit, rem ipſam, & quid mihi probabiliſſimũ videatur, ita expoſuiſſe.

Nunc autem vt ad Caſus illos redeam, in quibus C alij etiam Doctores ponunt præceptum Contritionis obligare, duo ſunt ad extremum, quæ obſeruari in ea re velim. ALTERVM eſt, nec certam, nec ſolidã eſſe Cani explicationem, qui loco citato, paulò poſt aſſertionem quartam, vult, præcepto illi veræ Pœnitentię ſeu Contritionis, etiam quo tempore illud aliàs obligat, ſatisfieri, ſi quis ſolummodo attritus ſuſcipiat *Sacramentum ipſum Pœnitentiæ*. Quod certè dum hic author aſſerit, funditus ipſe videtur euertere præceptum Contritionis, id eſt, actus veræ ac legitimæ Virtutis Pœnitentiæ: quod tamen ibi antea cõfirmarat. Si enim huius Virtutis actus, tanquã actus nimirum cuiuſdam Virtutis peculiaris ſpeciali præ- D cepto imperatus eſt, certè neceſſe eſt, vt in aliquibus Caſibus, cuiuſmodi ſunt illi tres ſupradicti, per ſe ipſe ſit ex præcepto eo neceſſarius, vt ſunt actus aliarum Virtutum, qui ſpecialibus præceptis imperati ſunt. Quare non ſatisfieret illi præcepto, ſi alius quidam diuerſus actus exerceatur, cuiuſmodi eſt vſus Sacramenti cum ſola attritione.

Neque verò ſequitur, præceptum Contritionis per ſe in illis Caſibus non obligare, ſi iam peccata per Sacramentum tunc, vel ante vſurpatum remiſſa videantur: vt neque id ſequitur, ſi videantur peccata iam eſſe remiſſa per actum dilectionis Dei ſuper omnia, quem morali certitudine putet aliquis ſe tunc in illis Caſibus, vel antè habuiſſe. Intelligendũ eſt enim E obligationem præcepti Contritionis ex ipſa etiam laude per ſe Virtutis Pœnitentiæ exiſtere in illis Caſibus, duabus circumſtantijs poſitis. VNA, quod homo quidem peccauerit antè mortaliter: ALTERA, quod eum peccati mortalis nondum per actum verum Pœnitentiæ Virtutis pœnituerit.

His duabus circunſtantijs poſitis, ipſum oĩno præceptum Pœnitentiæ obligat in illis Caſibus, etiamſi eiuſmodi Virtutis actus non videretur alioqui tunc neceſſarius ad effectum conſequendi remiſſionẽ peccatorum, vt doctiſſimè attigit Ioannes Medina Tractatu 1. de Pœnitentia, q. 3. §. *Ex dictis ſequitur*. Conſtat enim, ſine eiuſmodi etiã effectu tollere ſatis poſſe ipſam per ſe rationem obiecti Pœnitentiæ, atque adeo

adeò exerceri etiam Virtutis Pœnitentię actum, vt ſępe fit cùm aliquis de iiſdem peccatis iteratò pęnitet.

Dixi autem, præceptum Pœnitentiæ obligare, poſito etiam, quòd aliquem peccati mortalis anteà commiſſi nondum per *verum actum Contritionis* pœnituerit: quoniam ſi iam ita vel ſemel quem pœnituerit, non tenetur ampliùs de eodem peccato habere iterum Contritionis actum. Extat enim Pœnitentiæ præceptum de Pœnitentia agenda, non de repetenda: tametſi & repetere quoque ſit ſalutare.

Itaque quemadmodum aliquis tenetur confiteri, poſito, quòd peccauit mortaliter, & nondum peccatum mortale confeſſus eſt, licet alioqui putet, per Cōtritionem, vel per dilectionem ſe iam remiſſionē peccati fuiſſe cōſecutum: ſic etiam præcepto Contritionis tenetur in illis Caſibus ſupradictis cōteri, poſito, quòd mortaliter peccauit, & nondum peccati mortalis habuit veram Contritionem. Nam vt præceptum de Confeſſione, ſpeciale quoddam præceptum eſt: ita hoc etiam de Contritione præceptum, quod ſuo proinde tempore ſimiliter per ſe eſt adimplendum.

Huc accedit, quòd cùm nunquam homo poſſit eſſe omnino certus, an remiſſionem peccatorum ſit etiam in Sacramento conſecutus (ſemper enim vereri poteſt, ne quid ex parte ſua vel ex parte Miniſtri obſtiterit) non immeritò in ſuprà dictis Caſibus præcepto Contritionis aliquis, licet confeſſus ſit, ad eam etiam rem vrgebitur, vt per veram Contritionem, atque adeò certiùs pluribuſque modis enitatur remiſſionem peccatorum obtinere, præſertim verò in periculo *mortis*. Quo ſanè tempore, licet aliquis anteà veram Contritionem de peccato mortali habuiſſet; tamen ex charitate, quam ſibi ipſe debet, putarem, eum teneri nihilominus ſibi tunc maximè remedio atque vſu veræ Contritionis in illo articulo conſulere, eaque re conari, reddere ſuam ſalutem certiorem.

Hinc enim D. Auguſtinum ſolitum dicere commemorat in eius vita Poſſidonius, neminem, etſi nullius ſceleris ſibi conſcius eſſet, committere debere, vt ſine Pœnitentia migraret è vita: quod & ipſe Auguſtinus ſtudioſè cauit. Nam cùm diſceſſum è vita ſibi inſtare intelligeret, pſalmos Dauidis, qui ad Pœnitentiam pertinent, in conſpectu poſitos, profuſis lachrymis legebat, inquit Poſſidonius. Quanquam verum ſit quidem, ex ipſo ſpeciali præcepto Pœnitentiæ, non teneri aliquem habere tunc Contritionem de peccatis, quorum anteà illam habuit: quoniam præceptum Pœnitentiæ non eſt de Pœnitentia iteranda circa idem peccatum, ſed de agenda, anteà dicebamus. Puto autem eſſe probabile, quòd ad id teneretur ex *charitate* erga ſe, quam ita tunc exercere deberet, vt dixi. Et hactenus de PRIMO illo quod diximus notandum eſſe contra Canum.

ALTERVM quod hoc loco notari debet, eſt, cum eo, quod aſſeruimus, præceptum ſpeciale Pœnitentiæ, morte imminente, obligare, atque adeò ſpeciale tunc peccatum eſſe non pœnitere, minimè id pugnare, quod rectè nihilominus D. Thomas 2. 2. quæſt. 14. artic. 2. & alij Theologi dicere ſolent, *impœnitentiam finalem*, ſeu vſque ad mortem, non eſſe ipſam per ſe ſpeciale peccatum, ſed circumſtantiam peccati. Vſurpant enim tunc vocabulum *Impœnitentiæ* aliter; nempe vt præcisè & ſolùm ſignificat permanentiam in peccato vſque ad mortem, atque adeò ſimplicem quandam negationem pœnitentiæ, qua peccatum fuiſſet deletum, vt ipſe D. Thomas loco citato ſatis apertè dictum illud ſuum declarat. Hoc autem modo perſpicuum eſt, impœnitentiam finalem non eſſe niſi *circumſtantiam ſeu conditionem quandam communem* eorum peccatorum, quibus obſtrictus aliquis è vita diſcedit.

Nos autem cùm impœnitentiam in morte, *ſpeciale peccatum* eſſe dicimus, ſignificamus eo vocabulo omiſſionem pœnitentiæ, quatenus hæc quidem, morte imminente, ex peculiari præcepto eſt debita: Quæ omiſſio ea ratione conſiderata, ſpeciale omnino peccatum eſt. Quòd ſi quis morte admodum ſubita tolleretur, vt ne cogitandi quidem de peccato ſpacium haberet, is non dubium eſt, quin ab eo peccato impęnitentiæ ſpeciali excuſaretur, vt Sotus etiam diſtin. 17. quæſtione ſecunda articul. 6. ſine controuerſia notauit.

PVNCTVM QVINTVM.

Quanta debeat eſſe Contritio.

Suppl. D. Thom. q. 3.

VIDENDVM nunc eſt, quantam oporteat eſſe Contritionem tum, cùm ex præcepto haberi debet. Ad quam Quæſtionem breuiter reſpondemus, non requiri, vt ſit ſumma *intenſiuè*; ſicut falsò opinatus eſt Adrianus, quæſt. 2. de Pœnitentia, & quodlib. 5. artic. 3. Nec etiam, vt habeat certam *intenſionem* ſoli DEO cognitam, & vt ad certum vſque tempus *continuetur*, vt item falsò putauit Scotus in 4. d. 14. q. 2. Sed ſatis eſſe, vt ſit ſummus de peccato dolor *appreciatiuè*. quod fit, quando ita quis peccatum deteſtatur, vt mallet illo carere, quàm alio quouis malo, ſaltem in genere de malis alijs omnibus cogitādo. Ita D. Thomas hic q. 3. addition. art. 1. ex 4 ſent. diſt 17. Sotus ead. d. q. 2. art. 4. Nauarrus in Manuali, cap. 1. num. 8. & ſeq. Canus Relectione de Pœnitentia p. 3. quęſt. 5. & ſatis etiam fusè ac diligenter Ioannes Medina Codice de Pœnitentia Tractatu 1. q. 5. & alij communiter.

Fundamentum huius Aſſertionis eſt *primò*: Quia cum qualibet *intenſione* graduali, & cum qualibet etiam *duratione* poteſt conſiſtere vera Contritio, hoc eſt, verus actus Pœnitentiæ ex obiecto, ſi videlicet ſit de offenſa Dei, tanquam de malo ſuper omnia deteſtabili: Sed per veram Pœnitentiam & Contritionem omnino ſatisfit præcepto diuino de Pœnitentia: Ergo ſine *ſumma*, vel certa *intenſione* aut *duratione*, poteſt id præceptum impleri.

Maior probatur. Quia quælibet intenſio & continuatio cuiuſcunque actus, eſt quiddam accidentale & extrinſecum ei eſſentiæ, quam habet actus ex obiecto formali ſuo, ac proinde ſine illa poteſt actus in eſſentia ſua conſiſtere.

Minor patet ex his omnibus Scripturæ locis, quibus apertè ſignificatur, eum, qui per veram Pœnitentiam conuertitur ad DEVM, illico in Dei gratiam recipi. Vt Ezechiel. 18. & Zachar. 1. &c. Quod quidem non fieret, niſi per veram pęnitentiam, quantulacunque illa ſit intenſiuè, & quantulumcunque duret, ſatisfieret diuino præcepto.

Et confirmatur valde hæc ratio authoritate D. Chryſoſtomi qui in epiſtola ad Theodorum lapſum, ex ſententia procul dubio orthodoxa, ita ſcribit: *Talis eſt erga homines pietas Dei, ut nunquam ſpernat Pœnitentiam, ſi ei ſincerè & ſimpliciter offeratur, & etiamſi non potuerit quis explere in præſens ſatisfaciendi ordinem, quantulamcunque tamen & qualibet breui tēpore geſtam non reſpuit pœnitentiam. Suſcipit etiam ipsā, nec patitur, quamuis exiguæ conuerſionis, perire mercedē.*

Hæc D. Chryſoſtomus, tanquam ſi eſſet contra Hadrianum & Scotum propriè locutus; cuius ſententia refertur in Decretis de Pœnitentia, diſt. 3. Can. *Talis.*

Secundò pro eadem aſſertione facit, quòd cùm erga eas res maiore conatu ſoleamus natura commoueri, quæ nobis ſunt cognitione ſenſuum notiores, & hoc modo ratio peccati, vt eſt contra Deum, parum nota ſit; difficillimum ſane fuiſſet Pœnitentiæ præceptum, à ſuauitateque diuinę prouidentię abhorrens, ſi de peccato *magis*, ſecundùm actus etiam *intenſionem*, dolere deberemus, quàm de quouis alio malo nobis notiori, vt rectè Sotus & alij argumentantur. Quòd ſi putari non debet Deus à nobis exigere, vt intenſiùs, quàm de alijs malis, de peccato doleamus; multò minùs requirere putandus eſt, vt doleamus de peccato dolere ſimpliciter *ſummo*, quo nullus intenſior eſſe poſſit, vt Hadrianus videtur requirere, maximè cùm nullus eiuſmodi dolor tam magnus eſſe poſſit, quo non poſſit eſſe maior, vt rectè Nauarrus vbi ſuprà obijcit Hadriano. Nam & quouis etiam charitatis actu (ex quo videlicet Contritio oritur) poteſt aliquis charitatis actus elici maior, vt ſuo loco docuimus tomo tertio, diſputatione tertia, quæſtione ſecunda.

Neque obſtat, quod Scriptura requirit, vt *toto corde* ad Deum conuertamur. Id enim non ita intelligendum eſt, quaſi oporteat Pœnitentiæ dolorem elici toto cordis conatu: ſed quia neceſſe eſt in eiuſmodi dolore, à ſolo Deo, tanquam ab vltimo fine, qui cæteris rebus omnibus anteponatur, totum cor occupari. Quod fit, quando ſecundùm æſtimationem quidem magis de offenſa Dei, quàm de vllo alio malo quis dolet, dum ita videlicet eo dolore afficitur, vt mallet, ſe carere peccato, atque adeò inhærere per gratiam Deo, quàm immunem eſſe à quocunque alio malo: hoc enim eſt, Contritionem eſſe debere ſummam *appreciatiuè*, vt in Aſſertione poſuimus.

Neque verò, vt aliquis ita doleat, neceſſarium eſt ſed plerumque potiùs periculoſum, in ſpecie comparationes peccati cum hoc aut illo malo, puta morte, infamia, &c. inſtituere: ſed ſatis eſt, vt malit aliquis peccato carere, quàm quouis alio malo, generali & confuſa quadam cogitatione apprehenſo, vt rectè Sotus, & Nauarrus, & Ioannes Medina locis citatis, atque alij monent.

Item neque neceſſe eſt (ſaltem ſub peccato mortali) vt de maiori peccato magis quis doleat appreciatiuè, quàm de minori: quod fit, dum ita afficitur dolore de ſuis peccatis, vt & malit quouis illorum carere, quàm quocunque alio malo, quod non ſit peccatum; & inter illa ipſa peccata mallet etiam carere maiori, quàm minori. Hunc, vt ita dicam, *ordinem* doloris aſſero cum Soto, & Nauarro vbi ſuprà, non eſſe (ſaltem ſub mortali) neceſſarium; ſed ſufficere, vt quis doleat ſimpliciter de peccato magis appreciatiuè, quàm de *alio quouis malo*, quod non ſit peccatum.

Sotus tamen veniale ſaltem peccatum putat eſſe eius ordinis peruerſitatem: quod haud ſcio, an non ocioſè videatur à Soto notatum. Etenim cùm quis habet Contritionem ſimpliciter de ſuis omnibus peccatis ſicut ipſa ſunt per ſe deteſtabilia, neque in ſpecie aliquam illorum comparationem in dolendo facit (ſicut talis comparatio rarò fit) ſemper cenſeri poteſt dolere de illis eo modo & ordine, quo oportet & conuenit, atque adeò magis ſecundùm æſtimationem de maiori, quàm de minori.

Sed obijciet ad extremum aliquis, iiſdem rationibus probari poſſe, Contritionem non debere eſſe ſummam *appreciatiuè*, quibus à nobis probatum eſt, A non debere eam eſſe ſummam intenſiuè. *Primò*: Quia vt quantitas intenſionis eſt aliquid accidentale eſſentiæ ipſi Contritionis; ita videtur accidentale aliquid eſſe quantitas etiam ſecundùm *æſtimationem*, quandoquidem ea item eſt quædam actus quantitas.

Secundò: Quia ſimiliter durum videtur, vt circa malum peccati, quod non ita facilè nobis notum eſt, dolorem habere debeamus ſummum *appreciatiuè*.

Ad *Primum* reſpondeo, cùm dicimus dolorem ſummum *appreciatiuè*, quantitatem quidem actus aliquam (ſaltem ſecundùm rationem, ſeu intelligentiam) ſignificari; ſed planè *tranſcendentalem* ipſi eſſentiæ Contritionis, atque adeò inſeparabilem prorſus à modo eſſentiali ipſius, id eſt, ab ordine, quem actus Contritionis habet eſſentialiter ad ſuum obie-B ctum, vt eſt de offenſa DEI tanquam vltimi finis, quem rebus omnibus homo anteponat, & cuius proinde iniuriam magis execretur, quàm quodlibet aliud malum. Ita fit, vt eodem præcepto, quo requiritur vera Contritio, requiratur etiam ſummus dolor de peccato appreciatiuè. Eſt enim hæc quantitas Contritionis quaſi quædam paſſio tranſcendens ipſius, & ab ea penitùs inſeparabilis, vt dictum eſt. Et dico, eſſe quaſi paſſionem *tranſcendentem*: quia etiam eadem quantitas reperitur in quocunque alio dolore, de quacunque alia re, qui ſit ſuper omnia appreciatiuè, ſicut eſſe certè poteſt, & aliquando eſt, propter hominum peruerſitatem.

Dixi autem, eſſe eam *quantitatem ſecundùm rationem & intelligentiam*: quoniam reuera non niſi in C quadam *relatione rationis* conſiſtit, quatenus videlicet intelligimus, hominem, qui dolet de peccato, vt eſt offenſa Dei vltimi ſui finis, ita eſſe affectum, vt malit eo malo carere, quàm quouis *alio*: Sed quia ab hac relatione rationis, actum illum doloris vocamus *ſummum appreciatiuè*, & vocabulum, *Summum*, à quantitate ſumptum eſt, nimirum imaginamur illam relationem actus, quaſi *quantitatem* quandam eſſe: re autem vera id neque intenſionis, neque etiam perfectionis eſſentialis quantitas eſt in Contritionis actu.

Quod ex eo patet: nam id, quod per vocabulum *Summum appreciatiuè* ſignificamus, poteſt etiam in alio dolore, qui non ſit Contritio, reperiri, modò ſit dolor ſuper omnia, de alio malo, præter peccatum. D Quantitas autem perfectionis eſſentialis alicuius rei non poteſt niſi in illa re reperiri. Vt quantitas eſſentialis perfectionis hominis non poteſt reperiri niſi in homine.

Ac ſimiliter de quantitate appreciatiua dilectionis Dei ſuper omnia, ratiocinandum eſt, nempe eſſe eam relationem quandam rationis tranſcendentem omnem dilectionem alicuius rei tanquam vltimi finis diligentis: quatenus ſcilicet intelligimus, eum, qui rem aliquam, vt vltimum ſuum finem amat, ita eſſe affectum, vt malit illi rei adhærere, eaque frui, quàm quauis *alia*.

Ad *Secundum* argumentum reſpondeo, conſiderationem illam, quòd ſcilicet peccati ratio, vt eſt contra E Deum, non ita ſecundùm ſenſum percipiatur, debere quidem mouere, vt exiſtimemus, futurum fuiſſe durum pręceptum, quod & appreciatiuè & *intenſiuè* ſimul exigeret ſummum de peccato dolorem; qua ſanè ratione procedit ſecunda probatio noſtræ Aſſertionis. Non oſtendit autem ea conſideratio durum etiam eſſe præceptum illud, quod appreciatiuè dumtaxat ſummum de peccato dolorem requirat. Maximè cùm intellectus & ratio facilè ſibi perſuadeat, Deum eſſe debere homini vltimum finem, atque adeò ſummè appreciatiuè dolendum eſſe de illius offenſa.

PVN-

PVNCTVM SEXTVM.

Qualis debeat eſſe Contritio. An ſcilicet de omnibus & ſingulis peccatis, & cum expreſſo propoſito non peccādi de cætero.

Suppl. D. Thom. q. 2. art. 3. & 6.

QVID hac de re ſit ſentiendum, per nōnullas Aſſertiones explicabo. Itaque PRIMO aſſero, quo tempore quidem vera Contritio ex peculiari præcepto neceſſaria eſt; eodem tempore requiri eam ex eodem præcepto *ſpecialem* de omnibus & ſingulis peccatis, vel ſpecie, vel numero diſtinctis. Vocamus autem *ſpecialem* Contritionem, non quod de ſingulis peccatis ſecundum numerum, aut etiam ſecundum ſpeciem, ſinguli Contritionis actus haberi debeant; ſed quod oporteat omnia & ſingula peccata ſecundum ſpeciem & numerum in mentem reuocare, & de his ſecundū ſe in ſpecie & numero conſideratis, dolere; ſiue id per plures Contritionis actus fiat, ſiue per vnum.

Hanc Aſſertionem pono ex communi ſententia Theologorum contra Caietanum tomo primo ſuorum Opuſculorum, Tractatu quarto, quæſtione ſecunda, vbi putat, ſatis eſſe, vt Contritio ſit de omnibus peccatis in genere cogitatis. Contra ſentit Diuus Thomas tertia parte, quæſtione 87. articulo primo, & in quarto, diſtin. 17. quæſtione tertia, articulo ſecundo ad ſecundum. Alexander Halenſis quarta parte, quæſtione 69. membro octauo, articulo ſecundo. Richardus diſtin. 16. articulo quarto, quæſtione ſecunda. Durandus diſtinct. 17. quæſt. 2. ad 1. Paludanus eadem diſtin. quæſtione prima, articulo ſecundo, concluſ. quinta. Hadrianus quæſtione tertia dè Baptiſmo ſub finem. Ioannes Medina Tractatu primo de Pœnitentia, quæſtione tertia. Melchior Canus in Relectione de pœnitentia, parte 3. quæſtione octaua. Sotus diſtinctione decima ſeptima, q. 1. artic. tertio. Nauarrus in Manuali, capite 1. num. 25. (alias 23.) ſub finem.

Primo autem eam Aſſertionem *primo*, hoc modo. De omnibus & ſingulis peccatis, tum ſecundum ſpeciem, tum ſecundum numerum, tenetur aliquis ex præcepto Pœnitentiæ *propriè & formaliter* conteri. Sed nihil aliud eſt, propriè & formaliter de omnibus & ſingulis peccatis ſecundum ſpeciem & numerum conteri, quam diſtinctè & in ſpecie dolere de his, vt ſecundum ſpeciem & numerum in mentem reuocantur, adeoque cogitantur & cognoſcuntur actu. Ergò prorſus tenetur aliquis eodem ipſo præcepto Pœnitentiæ, ita diſtinctè & in ſpecie dolere de omnibus & ſingulis peccatis.

Maiorem probo. Nam cùm ſpeciale præceptum datur de aliquo Virtutis actu, vtique de ipſo actu *propriè & formaliter* exercendo datur, qua ratione videlicet ille ſecundum ſuam ſpeciem differt ab aliarum Virtutum actibus: Secus enim non eſſet illud ſpeciale præceptum. At omnino extat in Scriptura ſpeciale præceptum Contritionis (hoc eſt, actus Virtutis Pœnitentiæ) de omnibus omnino peccatis, tum ſecundum ſpeciem, tum ſecundum numerum, nempe ſecundum omnem illam rationem, qua ipſa peccata in vſu & praxi ipſa patrata fuerunt, vt euidenter patet ex illis locis: *Conuertimini,* SICVT *in profundum receſſeratis.* Iſaiæ 31. Et: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis, &c.* Ezechiel. 18. & aliis ſimilibus. Non eſt igitur dubitandum, quin formalis Pœnitentia & Contritio de omnibus & ſingulis peccatis ſecundum rationes illorum, tum ſpecificas, tum etiam indiuiduales ſeu numericas præcipiatur in Scriptura, ſicut in Maiore ſumpſimus.

Minor autem patet, quoniam obiectum actuum Voluntatis, atque adeò etiam Contritionis oportet eſſe cognitum, ſecundum illam rationem, qua voluntati obijcitur. Non enim tendit voluntas, niſi in rem cognitam. Si igitur ex præcepto Pœnitentiæ debet qs propriè & formaliter conteri de peccatis ſecundū ipſorum rationem, tum ſpecificam, tum etiam numericam; debebit vtique ex eodem Pœnitentiæ præcepto ſibi peccata ſecundum ſpecificam & numericam rationem repræſentare, hoc eſt, in mentem ac cogitationem reuocare, quoad poterit, adhibita ad eam rē ſufficienti diligentia.

Secundò probo eandem aſſertionem ex alijs etiam Scripturæ locis, in quibus forma eius Pœnitentiæ, quæ aliàs in Scriptura præcepta eſt, ita planè deſcribitur, vt in ea recogitari omnino, commemorari, atque diſcuti debeant diſtinctè omnia peccata, ſecundum ſuas proprias rationes. Vt cùm apud Iſaiam ca. 38. inquit Ezechias: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et Hierem. 8. *Attendi,* inquit, *& auſcultaui, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccatum ſuum dicens; Quid feci?* Et Pſal. 76. *Cogitaui dies antiquos, & meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercebam, & ſcopebam ſpiritum meum.* Vbi AVGVSTINVS: *Seipſum,* inquit, *interrogabat, ſeipſum examinabat, in ſe iudex erat.*

Tertiò, accedit eodem authoritas ſanctorum Patrum, qui eam peccatorum diſcuſſionem in Pœnitentia requirunt. AMBROSIVS in libro ad Virginem lapſam, c. 8. & CHRYSOSTOMVS lib. 1. de compunctione cordis, ſub finem, & homil. 2. in Pſal. 50. vbi inter cætera ait: *Profer in medium conſcientiam tuam, & reminiſcere peccata tua, ſi quid in verbo ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. &c.* Similia ſcribit D. GREGORIVS lib. 4 Moralium c. 17 & lib. 8. c. 16. & D. BERNARDVS ſermone 10. in Cantica. Et alij paſſim.

Porrò quod aſſeruimus in explicatione noſtræ Concluſionis, non ita ſpecialem oportere eſſe Contritionem, ut de ſingulis peccatis habeantur *ſinguli* Contritionis actus, etiam notatum eſt à Ioanne Medina, Cano, Soto, locis citatis: itemque à Nauarro in Manuali cap. 1. num. 25. in principio contra quoſdam authores, in quorum tamen numero immeritò ponit is author D. Thomam 3 par. q. 87. art. 1. & Paludanum in 4 diſt. 17. q. 1. articulo 2. Non enim illi exprimunt, debere ita Contritionem haberi de ſingulis, vt *ſingulæ* Contritiones de peccatis ſingulis habeātur; ſed tantum volunt, quod *in ſpecie & diſtinctè* oporteat Contritionem de illis eſſe, *ſicut Confeſſio.* (inquit ibi Paludanus concluſ. 5.) *debet etiam eſſe de ſingulis.* Conſtat verò, vnica etiam oratione poſſe aliquem confiteri diſtinctè mille peccata mortalia: Vt ſi dicat v. g. periuraui millies: Ergo ſimiliter ex ſententia quoque Paludani, vnico actu deteſtationis poteſt quis plura peccata *diſtinctè & in ſpecie* deteſtari. Itaque ſufficiet omnino vel vnico actu Contritionis deteſtari omnia ſecundum ſpeciem & numerum ſuum cogitata.

Quamuis autem eo modo aſſeramus, ex præcepto Pœnitentiæ debere in ſpecie Contritionem eſſe de omnibus & ſingulis peccatis, non propterea tamen negamus, quin poſſit quandoque aliquis per Contritionem de omnibus in genere tantum cogitatis, iuſtificari: ſi talem videlicet Contritionem habeat alio tempore quo præceptum ipſum de Contritione in ſpecie & formaliter habenda non obligat: Vel ētiam eo ipſo tpe, ſi aliqua tunc ratione vel caſu repentino

præpeditur, quò minus ad memoriam in ſpecie poſ- ſit peccata reuocare. Vt ſi præoccupetur v. g. morte ſubitanea; ideoque nequeat implere præceptum ex ea parte, qua obligat, vt etiam formaliter & in ſpe- cie habeatur Contritio de ſingulis, Ita & rectè no- tant Sotus, Medina, & Nauarrus vbi ſuprà.

Atque hoc tantummodò conuincit ratio Caieta- ni, cùm in quæſt. illa 2. de Contritione argumenta- tur, in quocunque momento poſſe peccatorem ſubi- tò per cordis gemitum & Contritionem conſequi re- miſſionem peccatorum, ut Scriptura ſignificat; cùm tamen non poſſit quouis momento reuocare in ſpe- cie ad memoriam omnia peccata. Probat, inquam, hæc ratio, Contritionem in ſpecie de omnibus, non eſſe actu quidem & formaliter neceſſariam, neceſſita- te *medij*, ad iuſtificationem, ſic, vt nunquam contin- gat iuſtificatio peccatori abſque illa: non autem pro bat, quòd non ſit ſuo tempore neceſſaria ex *præce- pto*, cùm adhiberi ea commodè poteſt.

Neque verò ſi Contritio generalis ſufficit ad iuſti- ficationem, illicò ſequitur, Contritionem ſpecialem non eſſe neceſſariam ex præcepto: Nam nec propte- rea quòd actus Charitatis ſufficit ad iuſtificationem, ſequitur, nullam omnino pœnitentiam formalem eſ- ſe ex præcepto neceſſariam. Quæ certè Conſequen- tia ſi bona eſſet, vlteriùs deberet Caietanus conclu- dere, ne generalem quidem Contritionem eſſe ex præcepto neceſſariam, vt optimè Medina vbi ſuprà contra illum argumentatur. Nam ſine vlla formali Contritione, atque adeò ſine illa etiam generali, po- teſt quis per *formalem* actum dilectionis Dei ſuper omnia iuſtificari, vt ſuprà quæſt. 3. ex certiori ſenten tia Theologorum docuimus.

Intelligendum eſt igitur, præceptum Contritionis ſpecialis non hoc propriè reſpicere, quòd homo gra- tiam conſecutus eſſe non videatur; ſed quòd peccaue rit quidem mortaliter, & nondum habuerit forma- lem Contritionem in ſpecie: hoc enim ipſo præce- ptum id obligat, quamuis alioqui poſſit homo ſine eiuſmodi Contritione ſpeciali conſequi gratiam iu- ſtificationis, aut etiam ſit conſecutus, ſicut ſuprà e- tiam notauimus ſub finem puncti 4.

Cùm autem aliquis per ſolam Contritionem ge- neralem, aut etiam ſine illa per actum dilectionis Dei ſuper omnia, iuſtificatur; tum quidem gratiam conſequitur, quatenus in eo ipſo actu virtualiter cer tè continetur etiam Contritio ſpecialis. Quod nihil aliud eſt, quàm eum, qui generatim conteritur, aut di ligit Deum ſuper omnia, ita hoc ipſo eſſe affectum, vt in ſpecie etiam eſſet de peccatis dolorem habitu- rus, ſi memoriæ illa occurrerent. Qua ſanè ratione, nempe *virtualiter tantùm*, videtur mihi Canus vbi ſu- prà aſſerere, quòd Contritio in ſpecie ſit etiam neceſ ſaria ad iuſtificationem, neceſſitate *medij*. Atque hoc modo, ſcilicet *virtualiter*, ad ea etiam peccata, quæ quis eſt oblitus, pertinet Contritio, quæ habetur de peccatis memoriæ occurrentibus.

Secvndo aſſero, cùm quis Sacramentum Pœni- tentiæ ſuſcepturus eſt, minimè illum teneri ex præce pto *Pœnitentiæ* ad habendam veram Contritionem in ſpecie de omnib. & ſingulis peccatis; ſed eodem ipſo præcepto *Religionis*, quo tenetur bene confite- ri, cõſequenter obligari, vt uel Contritionẽ, vel Attri tionẽ certè habeat in ſpecie de omnibus & ſingulis.

Primam partem Aſſertionis probo: Quoniam ob reſpectum Sacramenti Pœnitentiæ, ne generalem qui dem Contritionem veram tenetur aliquis habere, vt ſuperiùs p. 4. ex communi ſententia contra Sotum probauimus, Ergo neque eã tenebitur habere in ſpe- cie. Item probo *ſecundam* Aſſertionis partem. Quo-

A niam alias non fiet confeſſio peccatorum talis, qualis fieri debet, nempe vt ſit accuſans & deteſtans omnia & ſingula peccata ſecundùm ſpeciem & numerum.

Quo argumento eandem aſſertionem probat So- tus vbi ſuprà, & Canus in Relectione de Pœnitentia p 3. q. 8. concl. 2. & alij, cùm aſſerunt, propter reſpe- ctum ad Sacramentum, debere quidem Contritio- nem eſſe in ſpecie de omnibus & ſingulis peccatis. Qui ſanè authores, excepto Soto, Contritionis voca bulum tunc vſurpant latè, vt etiam complectitur At- tritionem, quæ eſt, vt ſuprà punct. 1. diximus, quæ- dam etiam Contritio imperfecta. Etenim cenſent, præter Sotum, ne Contritionem quidem vllam per- fectam requiri ad Sacramentum Pœnitentiæ.

B Extat autem loquendi modus quidam antiquo- rum Theologorum, cuius hoc loco meminit Sotus, & Caietanus q. 2. de Contritione, nempe requiri in Confeſſione ſingulas deteſtationes per attritionem ſingulorum peccatorum eo ordine & modo, quo illa quis confitetur; & poſtea in fine ſatis eſſe vnam ge- neralem Contritionem de omnibus illis. Quem lo- quendi modum etiam amplectitur Caietanus ibi ex- plicans tamen, Contritionem ab eiuſmodi Theolo- gis tunc intelligi etiam eam, quæ extrinſecè tantum- modò dicitur Contritio, a coniunctione videlicet cum gratia in Sacramento impetrata; ſicut ſuprà p. 2. ex Caietani ſententia explicuimus.

Sed rectè mihi Sotus vbi ſuprà videtur dicere, mo C dum hunc loquendi non ſatis aut intelligibilem, aut credibilem eſſe. Quorſum enim requiratur in Con- feſſione plus, quàm vnus dolor de omnib. peccatis, quæ quis in ſpecie commemorat & confitetur? Certè ille ſufficit, vt Confeſſio cenſeatur deteſtatiua eſſe peccatorum: id quod ſatis eſt. Niſi fortè non alias de- teſtationes ibi Doctores intellexerunt, quàm quæ con tinentur virtualiter ſaltem in ipſa Confeſſione & enu meratione peccatorum, quatenus eam quidem vel antecedit vel ſequitur dolor aliquis de omnibus & ſingulis peccatis, quæ quis vel confeſſus eſt, vel eſt confeſſurus. Sed quæcunque tandem fuerit mens ac ſententia eiuſmodi authorum, non magnopere cen- ſet Sotus eſſe iam de ea laborandum.

D Et certè quod ad rem ipſam attinet, ſatis fuerit, vt in Aſſertione noſtra poſuimus, quòd quis vnica etiam deteſtatione doleat de omnibus & ſingulis in ſpecie, quæ vel commemorat iam & confitetur, vel ſtatim eſt commemoraturus & confeſſurus, referen- do ſe videlicet in illa deteſtatione ad Confeſſionem factam vel ſtatim faciendam: Quod propterea ita de- claro: quoniam vtrouis modo conſueuit is dolor de peccatis à pœnitentibus in Confeſſione adhiberi, ſci- licet vel ante Confeſſionem, vel poſt: & vtroque mo- do ſatis intelligitur, Confeſſionem eſſe peccatorum in ſpecie deteſtatiuam, quantum requiritur quidem in propoſito, atque adeò vterque modus ſufficit ad adimplendum præceptum Confeſſionis, vt ſatis ſi- E gnificat Sotus in illa d. 17. q. 2. art. 3. circa finem, & Nauarrus in Manuàli cap. 1. num. 25. & confirmat etiam ipſe vſus Pœnitentium in ea parte varius, qui à nemine improbatur.

Tertio aſſero, ad ſuſcipiendum Sacramentum Baptiſmi, non eſſe neceſſarium, vt quis per Contri- tionem, vel etiam Attritionem doleat in ſpecie de omnibus & ſingulis peccatis; ſed ſatis eſſe, ſi doleat, de omnibus in *genere*, vt rectè notat Nauarrus in Ma nuali, cap. 1. nu. 40. in fine. Et ratio Aſſertionis eſt po ſita in diſcrimine Sacramenti Baptiſmi & Pœnitentiæ. Nam cùm in illo nulla requiratur *ſpecialis Confeſſio* peccatorum, vt requiritur in Sacramento Pœnitentiæ, non eſt etiam ad eius vſum neceſſarius dolor ſpecia-

lis. At-

lis. Atque ex hoc capite non incommodè poteſt explicari, quemadmodum minus perfecta pœnitentia requiratur ad vſum Sacramenti Baptiſmi, quam ad vſum Sacramenti Pœnitentiæ, vt Nauarrus etem benè notat loco citato.

Postremo aſſero, eodem præcepto, quo tenetur aliquis veram pœnitentiam agere, obligari etiã, vt habeat *propoſitum explicitum* non peccandi de cætero. Ita Ruardus Tapper art. 4. fol. 181. Sotus d. 15. q. 1. art. 2. Canus in Relect. de Pœnitentia p. 1. q. 2. & omnes Theologi antiquiores, qui cum paſſim aſſerant, requiri in pœnitentia iſtud propoſitum, de formali omnino & explicito propoſito intelligi debent, ut vocabulum ipſum ſonat. Præſertim cum nunquã de *implicito* propoſito, ſuam illi ſententiam interpretentur, vt rectè vrget Sotus. His igitur authoribus potius aſſentior, quam Ioanni Maiori d. 15. q. 1. & Ioanni Medinæ Tract. 1. de Pœnit. q. 3. qui contrarium ſenſerunt.

B

Probatur *Primò* Aſſertio. Nam Scriptura vbiq; indicat, Pœnitentiam talem eſſe oportere, ut in ea contineatur quædam ratio *conuerſionis* in Deum, per voluntatem cuſtodiendi omnia illius mandata: quod explicitè & formaliter, vt ſonat, intelligi debet. Vt Ezechiel. 18. *Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit precepta mea, vita viuet, & non morietur.* & Ioel. 2. & Zachar. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.*

C

Secundò probatur. Nam eiuſmodi propoſitum eſt etiam vnus quidam præcipuus actus Virtutis Pœnitentiæ, pertinens omnino ad placandum iratum

A Deum, vt ſuprà q. 5. p. 1. explicuimus. Ergo cadit in pœnitentiæ præceptum.

Tertiò accedit, quòd in Concilio Tridentino, & Florentino abſolute dicitur, Contritionem habere etiam *propoſitum* non peccandi de cætero. Ea verò, quæ Maior & Medina afferunt pro ſua opinione, tantummodò euincunt, non requiri expreſſum illud propoſitum neceſſitate *etiam medij*, ad iuſtificationẽ; ſed quandoq; poſſe peccatorem cum implicito tantum eiuſmodi propoſito, quod ipſa uidelicet deteſtatione peccati proterui contineatur, iuſtificari: nempe extra tempus præcepti; uel etiam præcepti tempore, ſi tum aliquis ſubitaneo caſu præpediatur, quò minus de futuro cogitare, poſſit.

B Notandum eſt autem hoc loco, non idem eſſe, *habere* aliquem propoſitum iſtud non peccandi de cætero; & *opinari*, ſe de cætero non eſſe peccaturum. Etenim cum contraria opinione, quod ſcilicet futurum ſit, ut pecces, potes habere propoſitum non peccandi, ſi videlicet animo & voluntate conniti velis contra idipſum, quod euenturum alioqui opinaris, idque ex animo auerſeris. Vt igitur quis habeat illud propoſitum, minimè requiritur, vt putet, ſe non peccaturum, ut rectè etiam Nauarrus in Manuali, cap. 1. num. 12. annotauit.

Porrò quomodo Contritio & dolor Pœnitentiæ non ob id uitietur, quod naſcatur ex timore pœnarum, ſupra oſtendimus quæſtione ſecunda, puncto
C tertio contra Lutherum. Itaque haſtenus de Contritione ſit dictum.

QVÆSTIO NONA.

De Confeſſione, quoad eius rationem & neceſſitatem.

Supplement. D. Thom. q. 6. & 7.

Qvinqve ſunt explicanda. Primo, quænam ſit Ratione Sacramentalis Confeſſionis. Secvndo, An Confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem; & quo iure. Tertio, Vtrum omnibus omnino Confeſſio ſit neceſſaria. Qvarto, Quando ſit neceſſaria Confeſſio. Qvinto, An adeò neceſſaria Confeſſio ſit, vt cum nemine diſpenſari poſsit, ne confiteatur.

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit Ratio Sacramentalis Confeſſionis.

Ad artic. 1.

De quanam Confeſſione nobis in propoſito ſermo ſit, intelligi poteſt ex illa ſententia Auguſtini homil. 8. de uerbis Domini. *Pia eſt Confeſſio,* inquit, *ſiue cum te reprehendis, qui non es ſine peccato; ſiue cum laudes Deum, qui non poteſt habere peccatum.* Hic non de Confeſſione laudis, ſed de Confeſſione Sacramentali, quæ habet reprehenſionem *peccati*, diſputatio à nobis inſtituitur: quamuis & ea ipſa reprehẽſio noſtra, *laus eſt quædam Dei*, vt inquit elegãter illic D. Auguſtinus.

Nomine igitur Confessionis in propoſito, intelligimus *accuſationem peccatorum, in ſpecie factam Sacerdoti ad obtinendam illorum remiſsionem, beneficio Clauium Eccleſiæ.* Atq; eam vim habent deſcriptiones aliæ communes huius Confeſſionis, quas D. Thom. hic q. 7. ar. 1. & alij poſuit. Vt illa ex lib. Aug. de uera & falſa Pœnitentia: *Confeſsio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur.* Et illa D. Gregorij homil. 40. in Euangelia; *Confeſsio eſt peccati deteſtatio, & ruptio vulneris.*

D

Porrò ex hac ipſa Ratione Confeſſionis ita generatim expoſita, oriuntur ferè quæſtiones omnes, quæ de Confeſſione Sacramentali, ſiue cum hæreticos, ſiue inter ipſos Doctores Catholicos ſunt controuerſæ. Et certè ea Confeſſionis ratio in omnibus eiuſmodi quæſtionib. in primis ſupponitur. Quæ cauſſa eſt, quamobrem putauerim, eam communiſſimam rationem

nem

nem eſſe in notione ipſius vocabuli Confeſſionis ante omnia explicandam: licet ſoleant quidem alij eam Confeſſionis deſcriptionem tum primum tradere, cum poſt tractatam quæſtionem, *An ſit Confeſſio neceſſaria*, inquirunt præterea de ipſius quidditate, vt videre eſt apud D. Thomam q. 7. & Sotum diſtinct. 18. q. 2. art. 1. & alios.

Sed vix certè in propoſito ea ratio *vocabuli*, quæ diſputationibus omnibus de reipſa ſupponi debet, à ratione *quidditatiua* ipſius rei, hoc eſt, Sacramentalis Cõfeſſionis diſtingui poteſt, eo quod, vt dixi, omnes quæſtiones, quæ ſunt de Sacramentali Confeſſione naſcuntur ex deſcriptione illa.

Porrò vt *Confeſſio* valet etiam ſuo modo ad *deſtructionem* peccati, formaliter eſt vnus quidam actus Virtutis Pœnitentię: quod ipſum nos item expoſuimus ſuprà quæſt. 3.

Item illud etiam notandum eſt, Confeſſionem eiuſmodi, vt ſit *Sacramentalis*, qua ratione eſt actus Pœnitentiæ, ſicut iam de illa loquimur, debere adiunctum habere dolorem aliquem de peccato, qui ſit *ſecundum Deum*, vt ſuprà quæſt præced. latè explicuimus. Alioqui non haberet rationem cuiuſdam *accuſationis* proprij peccati, quam omnino habere debet.

Denique ſi ſecundum rationes alias Confeſſio huiuſmodi conſideretur, nempe vt eſt manifeſtatio quędam *veritatis*; vel etiam vt eſt quædam *proteſtatio* Chriſtianę Religionis, & quaſi cultus cæremonia externa, &c. ſic quidem ad alias etiam Virtutes hic idẽ actus Confeſſionis pertinere poteſt, vt ad Virtutem *Veritatis*, & ad *Religionem*.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutem, & quo iure.

D. Thom. ar. 1. & 2.

QVOD ad ſecundum punctum attinet, multorum hæreticorum ſententia fuit, & eſt, Confeſſionem Sacramentalem in Eccleſia Catholica vſitatam, nec inſtitutam à Chriſto eſſe, neque imperatã, atque adeò minimè ad ſalutem eſſe neceſſariam, ſed inutilem potius aut etiam ſuperſtitioſam. Ita cenſuerunt inprimis Montaniſtæ hæretici, ut conſtat ex Hieronymo in epiſt. ad Marcellam de Montani erroribus. Et Meſſaliani, vt ex Damaſceno lib. de hæreſ. c. 80. apparet, & commemorat quoq; Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacram. c. 135. Item Iacobitæ, ut refert idem auctor, ex Guidone Carmelita, in ſuo opere de hæreſibus. Item VVicleffus, qui vt Thomas VValdenſis illic etiam auctor eſt, Confeſſionem ſcripſit *pernitioſam* potius eſſe Eccleſiæ, *hæreſeſque multas inducere*.

Lutherus etiam ſenſit, non eſſe neceſſariò confitenda omnia mortalia in ſpecie, ſicut in Eccleſia fit, vt uidere eſt, articulo octauo nono, ex damnatis à Leone X. & in libello quodam, quem de ratione confitendi ſcripſit anno 1520. ad Alexium quendam Croſnerum.

In eodem errore ſunt hodie Lutherani & Caluiniani omnes, quem præcipuè nititur confirmare Caluinus libro tertio ſuarum Inſtitut. capite quarto, & ex Lutheranis Kemnitius in examine, capite quinto, & canone ſexto, ſeptimo, & octauo, ſeſſione decima quarta Concilij Tridentini.

Quin & auctores quidam Catholici in eundem errorem, ſine pertinacia tamen, atque adeò ſine nota hæreſis impegerunt, vt ſcilicet non putauerint iure diuino Confeſſionem eſſe inſtitutam. Nam Gloſſa Decreti, Ioannis cuiuſdam Teutonici, in principio diſtinct. 5. de Pœnit. & Panormitanus in cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de pœnitentijs, & remiſſionibus. Ac Petrus quidam Oxomenſis, cuius ſententia in Concilio quodam Complutenſi, ut poſtea uidebimus, damnata eſt, ex ſtatuto tantum, ſeu traditione quadam Eccleſiæ, Confeſſionem originem habere opinati ſunt.

Item Eraſmus, in ſcholijs ſuper epiſtolam Hieronymi ad Oceanum de Epitaphio Fabiolæ, negat iſtiuſmodi Confeſſionem fundamentum in antiquitate habere. Denique recens ille Tertulliani ſcholiaſta, cui nomen eſt Beatus Rhenanus (in hoc minimè felix & beatus, ut rectè dicit Canus, in Relectione de Pœnitentia) Confeſſionem iure diuino inſtitutam eſſe ſimiliter negat, in ſuis Annotationibus ad Tertulliani librum de Pœnitentia, ſub initium.

Catholica uerò Aſſertio, iſtorum errore nihil obſtante, eſt, Cõfeſſionem & à Chriſto inſtitutam eſſe, & ad ſalutem neceſſariam in re uel in uoto, (quoad peccata quidem mortalia) atq; adeò diuinitus præceptam. Quam aſſertionem primo confirmabimus ex Scriptura noui Teſtamenti: Secundò, auctoritate veterum Patrum: Tertiò, ex Eccleſiæ Catholicæ definitione: Quartò, ex eiuſdem Eccleſiæ uſu perpetuo.

PRIMO igitur, Confeſſionem à Chriſto inſtitutam eſſe ex Scriptura ſic intellecta, ſicut à ſanctis Patribus intelligitur, ita probo: Si à Chriſto Domino quædam actio externa, quaſi tribunal quoddam pro conſcientijs fidelium, inſtituta eſt, in qua illorum peccata iudicio atque ſententia legitimorum Eccleſiæ miniſtrorum, uel remittantur, uel retineantur; dubium eſſe non debet, quin etiam à Chriſto inſtitutum ſit, ut fideles peccata ſua quorum recordari poſſint, miniſtris Eccleſiæ legitimis ad obtinendam, eorum iudicio atque ſententia, ueniam, confiteantur. At talis actio, & quaſi tribunal, pro fidelium conſcientijs omnino eſt à Chriſto inſtituta. Igitur & Confeſſionem illam eſſe ab eo inſtitutam, ſine omni dubitatione fatendum eſt.

Maiorem huius argumenti propoſitionem ea ratione confirmamus; quoniam nequeunt Miniſtri prudenter ac diſcretè, ut oportet, iudicium de fidelium peccatis ferre, num ſcilicet remittenda uel retinenda ſint, niſi cognitionem habeant conſcientiæ ipſorum fidelium, quo modo ſcilicet ſe erga peccata habeant; nec rurſus poſſunt miniſtri hanc cognitionem habere, niſi fideles ipſi ſuam conſcientiam illis aperiant. Quis enim hominum (ut ait Apoſtolus 1. Cor. 2.) *ſcit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt?* Quin etiam cum nunquam fiat dimidiata peccatorum mortalium remiſſio, ſed uel nullum peccatum mortale, uel omnia ſimul remittantur: neque peccata quoq; uenialia ſine Mortalibus remitti poſſint; neceſſe eſt omnino de omnibus ſaltem peccatis mortalibus, hoc eſt de conſcientia & animo peccatoris erga unumquodque mortale peccatum, æquæ miniſtrum cognoſcere; ut cum iudicio & diſcretione ſententiam remiſſionis uel retentionis ferat eorum peccatorum quæ peccator ei aperit. Denique in omni genere ratio ipſa docet non eſſe à iudice ſententiam ferendam, niſi cauſſa in ſpecie probè cognita. *Qui enim iudicat quod nouit*, hic demum *Iudex eſt iuſtitiæ*, id eſt, rectus, & ſapiens, Prouerb. 11.

Vt igitur minimè dubitaremus, eſſe Imperatorio iure inſtitutam delationem alicuius criminis, hoc ipſo quod tribunal & iudices ad iudicandum in externo foro de eiuſmodi ſubditorum crimine Imperator inſtituiſſet: Ita etiam neque dubitandum eſt, quin ac

cuſ 10

cuſatio & confeſsio omnium peccatorum in ſpecie ſit à Chriſto inſtituta, ſi is quaſi tribunal & iudices inſtituit, ad ſententiam ferendam de remiſsione ſeu retentione peccatorum omnium, quę à fidelibus cōmiſſa eſſent. Itaq; firma eſt illa noſtræ argumentationis Maior.

Minor autem eiuſdem argumenti propoſitio, nempe tale quaſi tribunal ad iudicandum de peccatis fidelium à Chriſto inſtitutum eſſe, multis modis probatur. *Primò* ex illo loco Ioannis 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos, Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ex quo loco patet, quam poteſtatẽ Chriſtus à Patre accepit, remittendi peccata, hanc ipſum miniſtris ſuis delegauiſſe, ut eam per miniſterium ipſi quoque exercerent; ſicut diſertis uerbis teſtatur D. Chryſoſtomus, lib. 3. de Sacerdotio, & Cyrillus, lib. 12 in Ioannem, cap. 55. ſub finem, & cap. 56. In quam etiam ſententiam planè loquitur D. Ambroſius, lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. & 7. & lib. 2. cap. 7. & Auguſtinus, lib. 2. de adulter. coniugijs, cap 9. & q. 33 in Num, & in Pſalm. 101. con. 2. & D. Hieronymus, ad Edibiam, q. 2. At minimè dubium eſt, quin adhibito iudicio quodam & diſcretione, atque adeo cum cognitione conſcientiæ peccatoris; poteſtas illa remittendi peccata, quam à Patre Chriſtus habuit, ex uoluntate eiuſdem Patris à Chriſto exercenda fuerit: iuxta illud Ioannis 5. *Pater non iudicat quemquam*, id eſt, non iudicat ipſe ſolus, *ſed omne iudicium dedit filio.* Et illud, Matt. 28. *data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*, quod in primis intelligitur de poteſtate iudicandi. Ergo ſimiliter eadem poteſtas ex Chriſti uoluntate & inſtituto exerceri debet cum diſcretione quadam & iudicio in miniſterio reconciliationis fidelium. Quandoquidem ſic ſunt Chriſti miniſtri ad id miniſterium miſsi, ſicut fuit miſſus ipſe Chriſtus à Patre. Quod eam planè uim habet, ut quidquid auctoritatis poſsit competere miniſtris Chriſti, in miniſterio & uſu eorum remediorum, quę ad hominum ſalutem à Chriſto ſunt inſtituta, id totum intelligere debeamus eſſe illis à Chriſto tributũ. Cumq; ea poteſtate remittendi uel retinendi peccata cum cognitione & iudicio, niſi aliqua actione externa erga fideles ipſos miniſtri uti non poſsint (non enim aliter homo in hominem auctoritate aliqua fungitur) hoc ipſo certè, quod uſus eius poteſtatis à Chriſto inſtitutus eſt, conſequitur, actionem quandam externam à Chriſto inſtitutam eſſe, uelut tribunal quoddam pro conſcientijs fidelium, in quo ex ſentẽtia legitimorum Chriſti miniſtrorum, uel remitti, uel retineri poſsint peccata fidelium illis ſubiectorum, ut aſſumpſimus in Minore noſtræ argumentationis.

Secundò eandem Minorem confirmamus exemplo clariſſimo. Si enim filius Cæſaris cum poteſtate iudicandi, itemque cum auctoritate eam ipſam poteſtatem alijs delegandi mitteretur à ſuo patre, iſq; alicui homini diceret, *ſicut miſit me pater, ego mitto te, quorum remiſeris delicta, &c.* minimè tunc dubitaremus, quin eiuſmodi homo à filio Cæſaris conſtitutus eſſet *iudex* delegatus. Cùm igitur filius Dei, Chriſtus Ieſus, cui *omne iudicium* à Patre datum eſt, omniſque poteſtas in cęlo & in terra, dixerit Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus, *ſicut miſit me Pater, &c.* ambigi nulla ratione debet, quin ſint à Chriſto conſtituti iudices eorum fidelium, qui eis fuerint ſubditi, ut illorum peccata cum cognitione ipſius cauſſæ uel remittere uel retinere poſſint.

Tertiò idem probatur ex ipſa forma uerborum, quibus eam poteſtatem Chriſtus & promiſit & con-

A tulit ſuis miniſtris. Promiſerat enim eam, Matth. 18. illis uerbis: *Quæcunque ſolueritis, &c.* Et: *Quæcunq; ligaueritis, &c.* Conſtat autem actum ſoluendi & ligandi, iudicialem eſſe. Item contulit demum eam poteſtatẽ poſt reſurrectionem ſuam Ioan. 20. illis uerbis: *Accipite Spiritum ſanctum. Quorum remiſeritis, &c.* Quæ certè uerba ſimiliter *iudicij* quandam diſcretionem & auctoritatem denotant.

Quartò idem confirmo auctoritate ſanctorum Patrum, qui hoc ipſo modo quo nos, intellexerunt eiuſmodi Scripturas. AVGVSTINVS, libro uigeſimo de ciuitate Dei, capite nono, interpretans locum illum Apocalypſis uigeſimo; *Vidi ſedes & ſedentes ſuper eas, & iudicium datum eſt*, ita inquit. *Non hoc putandum eſt de ultimo iudicio dici. Sed per ſedentes ſuper*
B *ſedes ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos nunc Eccleſia gubernatur. Iudicium autem datum, nullum melius accipiendum eſt, quam id quod dictum eſt Matthęi decimo octauo, Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo, &c.* Quæ profecto interpretatio Auguſtini ad illum etiam locum Ioannis uigeſimo; Quorum remiſeritis, &c. Vbi de eadem re agitur, ſimiliter pertinet.

Item diuus GREGORIVS, homilia uigeſima ſexta in Euangelia; quæ eſt de octaua Paſchatis, interpretans illud: *Quorum remiſeritis peccata, &c. Principatum*, inquit, *superni iudicii ſacerdotes ſortiuntur, ut uice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent.* Ac rurſus ibi repetit Gregorius; *Apoſtolorum*
C *ſucceſſores, animarum & vitæ aliorum iudices fieri*; Ibi etiam comparat Sacramentum pęnitentiæ, cum iudicio forenſi, ubi cauſſæ primum cognoſcuntur, deinde iudicantur.

Item diuus CHRYSOSTOMVS, libro tertio de Sacerdotio: *His* inquit, *datum eſt, vt poteſtatem habeant, quam Deus optimus neq; Angelis neq; Archangelis datam eſſe voluit; neque enim ad illos dictum eſt; Quæcunq; alligaueritis, &c. Habent quidem & terreſtres principes vinculi poteſtatem, verum corporum ſolum. Id autẽ quod dico ſacerdotum vinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cęlos vſque perſuadit, vſque adeò, vt quæcunque inferne ſacerdotes cenſuerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam* (ſentẽtiam,
D inquit) *Dominus confirmat.*

Item diuus HIERONYMVS, in caput uigeſimum quintum Matthæi, ſacerdotibus tribuit *auctoritatem iudicandi peccata per* poteſtatem clauium, ſicut ſacerdotes ueteris legis *iudicabant inter lepram & lepram*, quod non faciebant niſi bene perſpecta morbi cauſſa.

Item à diuo AMBROSIO, libro primo de Pœnitentia, capite ſecundo, eiuſmodi ſacerdotum auctoritas uocatur propterea Ius *ligandi & ſoluendi.*

Atque etiam à diuo HILARIO, canone decimo ſexto in Matthęum, *iudicium terreſtre* dicitur uſus eiuſmodi auctoritatis. In quam ſententiã & reliqui Patres paſſim loquũtur. Et hactenus quidẽ confeſſio-
E nẽ diuinitus a Chriſto INSTITVTVM eſſe ita ex Scriptura, iuxta Patrum expoſitionem, probatum ſit.

Eſſe autem NECESSARIAM quoque ad ſalutem (quoad peccata quidem Mortalia) ut item in Aſſertione noſtra poſuimus, facilè probamus ex eadem ipſa inſtitutione diuina, hoc modo: Si effectus alicuius medij diuinitus inſtituti neceſſarius eſt hominibus ad ſalutem; ipſum etiam medium eſt illis ad ſalutem neceſſarium; præſertim ſi hominibus non ſatis conſtet, eiuſmodi effectum per aliquod aliud medium ſe iam conſecutos eſſe. At effectus inſtitutæ diuinitus confeſſionis, reſpectu mortalium quidem peccatorum neceſſarius eſt omnino ad ſalutem; neque communiter ſatis conſtat hominibus, quod hunc

effectum

effectum per aliquod aliud medium obtinuerint. Ergo ipſa etiam confeſſio eſt illis neceſſaria ad ſalutẽ.

Maior huius argumenti propoſitio probatur, qa cum nihil à diuina prouidentia ſuperuacaneè conſtitutum ſit, omnino vult Deus vt homines procurent vnumquemque effectum per medium ſeu media ad illum inſtituta, quam diu præſertim ipſis non ſatis conſtat ſe illum effectum alia uia eſſe conſecutos: ac proinde ſi effectus ſit ad finem aliquem neceſſarius; ad eundem finem vult Deus neceſſario (pro loco ac tempore) vſurpari ea media, quæ ſunt propter eum effectum non fruſtra conſtituta. Nec ſanè poteſt vllo exẽplo in aliquo genere oſtendi huius contrariũ.

Minor quoque argumenti propoſitio patet, quoniam effectus eiuſmodi confeſſionis eſt *remiſſio* mortalium peccatorum, quæ committuntur poſt Baptiſmum. Hunc autem effectum ad ſalutem neceſſarium eſſe ex Scriptura paſſim conſtat, quæ vbique docet ſine remiſſione peccatorum mortalium, neque gratiã Dei, neque vitam æternam haberi poſſe. Neque verò communiter hominibus ipſis conſtat, vtrum per alia media, puta per actum contritionis, ſeu dilectionis Dei ſuper omnia, &c. eum effectum cõſecuti ſint. Quare communiter tenentur, ad effectum eiuſmodi certius procurandum, vſurpare etiam illud peculiare medium confeſſionis, quod eſt ad eam rem inſtitutum.

Sicut etiam tenentur, qui nõdum baptizati ſunt, vſurpare ad remiſſionem peccatorum certius procurandam peculiare illud medium, quod eſt ad eam rẽ in Baptiſmo inſtitutum, licet fortè quidam opinari poſſent, ſe iam per actum veræ contritionis aut dilectionis eam remiſſionem eſſe conſecutos.

Quin etiam ſi alicui in particulari per diuinam reuelationem ſatis certò conſtaret, ſe iam eſſe ſine Sacramento Baptiſmi, aut ſine confeſſione, remiſſionẽ peccatorum conſecutum, tamen teneretur is nihilominus lege Baptiſmi & confeſſionis. Non enim quia ceſſat *finis* legis in vno homine particulari, ideo ad illum non pertinet obligatio legis, quæ in communi omnibus propter eum finẽ poſita eſt, vt rectè docent Theologi. Itaque quamuis Chriſtus inſtituens, Ioannis vigeſimo, confeſſionem, non expreſſerit quidem verbis præceptum illius, tamen ex natura ipſa rei inſtitutę præceptum illud rectè à nobis colligitur ea quidem forma probationis, qua ſumus vſi. Alij autem aliter ex inſtitutione id præceptum deducunt. Sed hæc forma noſtræ probationis eſt ſatis firma, quam ex parte quoque attingit Durandus, in quarto, diſtinctione 17. q. 9.

SECVNDO confirmo principaliter eandem aſſertionem auctoritate veterum Patrum, qui & ipſi ex Scriptura didicerunt, confeſſionem omnium mortalium neceſſariò Sacerdoti faciendam eſſe ad impetrandã gratiam in reconciliationis miniſterio, atq; adeo ex inſtitutione diuina.

D. DIONYSIVS Areopagita, in epiſtola ad Demophilum: *Tu vero*, inquit, *vt tuæ literæ indicant, prociden tem Sacerdoti impium, vt ais, & peccatorem, neſcio quo pacto contra diſciplinæ ordinem aſtans calce abieciſti, cũ ille quidem verecundè, quod oportuit, fateretur, ſe ad peccatorum remedia quærenda veniſſe: neque exhorruiſti inſuper ſacerdotem optimum lacerare conuicijs, miſerabilẽ eum dicens, qui peccatorem & impium iuſtificaſſet.*

In quo teſtimonio diligẽter obſeruari debet, Dionyſium ibi eam *impij confeſſionem* commemorare, quam oportet facere, ad *remedia peccatorum quærenda*. Item quæ ſecreto fieret, à *procidente* nimirum peccatore coram ſacerdote, cui proinde aſtare eſſet contra Eccleſiaſticæ diſciplinæ ordinem. Item quæ ad eã A rem adhiberi eſſet ſolita, vt peccatorem ita confitentem ſacerdos verè & efficaciter *iuſtificaret*. Quæ omnia planè oſtendunt de confeſſione peccatorum in *ſpecie* prorſus tali, qualis hodie in Eccleſia vſurpatur, ſermonem ibi Dionyſio eſſe.

Hanc igitur dicit *oportuiſſe* adhiberi iam inde ab Eccleſiæ primordio, in quo ipſe floruit Dionyſius, procul dubio tanquam rem ſacroſanctam, & ad iuſtificationem à ſacerdote impetrandam ex Chriſti & Apoſtolorum traditione neceſſariam, vt ſatis ipſe Dionyſius ibi ſignificat.

Item ORIGENES, homilia ſecunda, in Pſalmum trigeſimum ſeptimum: *Pronunciationem*, inquit, *iniquitatis, id eſt, confeſſionem peccati frequentius diximus. Vi-* B *de ergo quid nos edocet Scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare interius: fortaſſe enim, ſicut qui habent intrinſecus incluſam eſcam indigeſtam, aut humores aut phlegmata ſi vomuerint, releuantur; ita etiam ij, qui peccauerunt, ſi occultant & retinent intra ſe peccatum, intrinſecus vrgentur, & propemodum ſuffocantur ab humore peccati. Si autem ipſi ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemetipſum, & confitetur, ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi cauſſam digerit. Tantummodo circumſpice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum, proba prius medicum, cui debeas cauſſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente; vt ſi quid ille dixerit, ſi quid conſilij dederit, facias & ſequaris. Si intellexeris talem eſſe languorem tuum, qui in con-* C *uentu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt; & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc deliberatione, & ſatis periti medici conſilio procurandum eſt.*

Sed hunc locum Origenis, ait Kemnitius intelligendum eſſe, non de confeſſione *omnium* peccatorum, quæ neceſſariò facienda fuerit ſacerdoti, ſed de confeſſione *aliquorum*; ad petendum videlicet à ſacerdote conſilium, num expediret in conuentu totius Eccleſiæ publicè exponi delicta, ſicut ad maiorem ſignificationem pœnitentiæ fieri olim quandoque à fidelibus ſolebat. Probat ex eo, quod Origenes ibi dicit; *proba prius medicum, ſi intellexeris talem eſſe languorem, &c.* Item quoniam in principio eius D homiliæ, de Confeſſione, quæ fieret *publicè* in Eccleſia loquitur Origenes; ob quam quidam maledici alijs exprobrarent delicta, vel ita confitentes irriderent, vel deſpicerent, vt commemorat ibi Origenes; quod ne accideret, conſilium erat capiendum prius à Sacerdote, num & quando, & de quibus peccatis eiuſmodi publicam confeſſionem facere expediret. Hoc igitur ſolum velle ibi Origenem contendit Kemnitus.

Cæterum manifeſtam hanc eſſe corruptelam Origenis ſententiæ, ex ipſo loco apparet, ſi recitetur integrè, vt nos fecimus, nõ truncatim, vt fecit malitioſè Kemnitius. Non enim Origenes ob eam rem tantum confeſſionem peccatorum perito medico facien- E dam eſſe dixit, vt is videret, num expediret in conuẽtu Eccleſiæ peccatum exponere (quam ſolam partẽ ſententiæ Origenis, cæteris prætermiſſis, malitioſè Kemnitius, aliorum videlicet hæreticorum more, recitauit) ſed etiam, vt ne in animo *incluſum peccatum animam quaſi ſuffocaret*, ſed confeſſione potius velut noxius quidam humor ex animo expelleretur. Item, vt, ſi quid *omnino conſilij ad* remedium peccatorum ille dediſſet, hoc peccator exequeretur. Ac tum demũ poſtea ſubiungit illam quoque cauſſam, vt miniſter ſtatueret, num expediret publicè etiam peccatum exponi.

Conſtat autem certè priores illas rationes, cur perito medico confeſſionem fuiſſe faciendam ibi dixit

Origenes,

Origenes, ad omnia æquè peccata pertinere, & non tantum ad ea, de quibus dubium eſſe poſſet, num eſſent prodenda in publicum. Quare de confeſſione etiam *omnium* peccatorum mortalium neceſſario facienda ſacerdoti, vt quis videlicet liberaretur à peccato (qui finis omnino neceſſarius eſt) Origenes ibi loquitur.

Item TERTVLLIANVS, in libro de Pœnitentia, de iis agens, qui poſt ſuſceptum baptiſmum nihilominus infeſtatione Satanæ ad ruſſus peccandum incitantur, ita inquit. *Hæc venena huius hoſtis præuidens Deus, clauſa licet innocentiæ ianua, & intinctionis ſera obſtructa,* (quia ſcilicet baptiſmus iterari non poteſt) *aliquod adhuc permiſit patere remedium. Collocauit in veſtibulo pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus patefaciat.* Paulò autem inferius ad hãc ſecũdam pœnitentiam pertinere dixit *Exomologeſin.* qua *delictum,* inquit, *noſtrum Domino confitemur, nõ quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio* (nimirum per Sacerdotes, cauſſa cognita, imponenda) *confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur:*

Quibus verbis Tertullianus omniũ trium actuũ, quos Materiam pœnitentiæ eſſe ſentit Eccleſia, mentionem facit: nempe confeſſionis, ſatisfactionis, & contritionis, quam ibi nominat *pœnitentiam*, quæ etiam oriri & confirmari ſolet ex ipſa humili confeſſione.

Quod enim ibi Tertullianus de confeſſione loquatur, quæ fit Deo, non quomodocunque; ſed vt Dei vicem tenet Miniſter, quæque adeò fit ſimul ipſi miniſtro, patet primum ex eo, quod dicit eiuſmodi *confeſſione ſatisfactionem diſponi*, ſicut ante diximus. Deinde ex eo, quod ſubiungit, eos, qui hanc Exomologeſin faciebant *presbyteris* etiam ſolitos eſſe *aduolui*, tanquam iis videlicet quibus peccata aut patefacta, aut patefacienda iam iam eſſent. Item id patet clariſſime ex eo quod hæc verba ibidem addidit Tertullianus; *Pleroſque autem,* inquit, *hoc opus, vt publicationem ſui, aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores, quam ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.*

Hoc certè loco Tertullianus de confeſſione, quæ alteri debeat fieri tanquam medico, loquitur, & quã ita quidam erubeſcunt facere, vt malint potius in peccatis mori. At confeſſio, quæ fit vel ſoli Deo, vel in genere tantum miniſtro, minimè ſanè eiuſmodi erubeſcentiam uſq; adeo magnam habet. Quod autem ibi Tertullianus eiuſmodi confeſſionem uocat *publicationem* ſui, ideo facit, quoniam per eam certè manifeſtatur peccatum ſacerdoti, id quod homo erubeſcit. Item quoniam adiunctam habebat ea confeſſio aliquam pœnitentiam publicam illis temporibus, aut etiam euulgationem quorundam peccatorum ad maiorem ædificationem atque ſatisfactionem aliorum, unde poterat intelligi hominis ita confitentis delictum.

Omnino autem ſentiendum eſt Tertullianum hic *deſeruere* inprimis confeſſione peccatorum etiam loqui, quæ fieret peius ſacerdoti tanquam medico, ut rectè quoque de hoc loco Tertulliani notauit Andreas Vega, libro decimo tertio in Conci. Tudent. capite uigeſimo nono. Quod patet præterea ex duobus, quæ Tertullianus in eo loco confeſſioni tribuit. VNVM eſt, quòd fuerit à Deo ipſo *inſtituta* confeſſio illa, ſeu Exomologeſis; ALTERVM eſt, quod non utcunque a Deo illa inſtituta fuerit, ſed planè tanquam neceſſaria ad ſalutem, atque adeo ad effu-

A giendam pœnam gehennæ. Quæ duo certè de confeſſione *publica* dici non poſſunt; cùm nemo Theologorum vnquam ſenſerit, eam à Deo inſtitutam fuiſſe, & multo minus eam eſſe ad ſalutem *neceſſariam*, ex inſtitutione Chriſti. Immò nec ſatis prudenter Eccleſiaſtica lege ſanciretur confeſſio *publica*, ut rectè in Concilio Tridentino ſeſſione 14. cap. 5. aſſeritur, propter infamiam videlicet, quam habet adiunctam, ad quam ſubeundam homines fideles obligare admodum eſſet durum. Itaque non modò in Eccleſia Catholica nullus iam illius confeſſionis publicæ vſus eſt, ſed neque apud vllos ſectarios vſurpatur. Quo ipſo & illi etiam coguntur fateri non eſſe eiuſmodi publicam confeſſionem à Chriſto inſtitutam,

B vt neceſſariam.

Quod autem illa duo, quæ dixi, ſcilicet & *inſtitutionem* diuinam & *neceſſitatem* tribuat Tertullianus confeſſioni, de qua ibi loquitur, patet tum ex verbis eius antè recitatis, tum etiam ex eo, quod clariſſimè ſub finem eius libri ita dicit: *Igitur cùm ſcias,* inquit, *aduerſus gehennam, poſt prima illa intinctionis munimenta,* id eſt poſt Baptiſmum, *eſſe adhuc in exomologeſi ſecunda ſubſidia, cur ſalutẽ tuam deſeris? Cur ceſſas aggredi, quod ſcias mederi tibi?* &c. Loquitur igitur de cõfeſſione ſecreta, cuius dũtaxat & inſtitutio et lex videri poteſt fidelibus *ſecundi ſubſidij* loco à Deo propoſita tanquam tolerabilior. Cumque Tertullianus de eiuſmodi confeſſione loquatur, non magis reſpectu horum,

C quàm illorum peccatorum mortalium; de confeſſione omnino peccatorum omnium mortalium loqui cenſendus eſt; quandoquidem æquè omnia peccata mortalia inducunt reatum gehennę, quam monet ibi Tertullianus effugiendam eſſe per confeſſionem.

Neque verò mouere hic debet, quòd præterea ibi Tertullianus exemplum ſubiungit Nabuchodonoſoris, qui Exomologeſin atque pœnitentiam fecerit. Id enim exemplum inducit propter aliquam ſimilitudinem atque analogiam, quæ eſt inter pœnitentiam illius Regis & noſtram, quod ad externam actionem pœnitentiæ & ſatisfactionem attinet: non autem quòd velit Tertullianus non aliam confeſſionem atque pœnitentiam à fidelibus lapſis poſt baptiſmum

D requiri, quàm olim requireretur ante promulgatam Euangelij legem. Alioqui non toties ibi Tertullianus dixiſſet huiuſmodi lapſis poſt baptiſmum eſſe faciendam hanc Chriſtianam pœnitentiam & Exomologeſin ad remedium peccatorum *ſecundo loco* poſt baptiſmum diuinitus inſtitutam. Sed hactenus de Tertulliano.

Eſt & in diui CYPRIANO Tertulliani ſtudioſiſſimo, alius locus, ſermone de lapſis, ad hanc ipſam aſſertionem confeſſionis comprobandam, valde illuſtris ac firmus. Qui quoniam malitioſè admodum à Kemnitio, loco ſuprà citato corrumpitur, paulò etiã diligentius eſt à nobis tractandus. Ibi igitur Cyprianus reprehendens illos, qui in perſecutione lapſi fuerant, & poſtea ſine pœnitentia & confeſſione ſui cri-

E minis communicare ſacroſanctæ Euchariſtiæ myſterijs volebant: quinque potiſſimum rationibus eos ad pœnitentiam, & confeſſionem peccati faciendam adhortatur.

Primò, quoniam diuino præcepto ad id teneretur, quò ſpectat id quod ibi ait Cyprianus: *Quæ ſurdæ aures ſalutaria præcepta non audiunt, quæ monemus? quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident, quod oſtendimus? Quid percuſſa & alienata mens remedia vitalia non percipit, quæ de Scripturis cœleſtibus aut diſcimus, aut docemus?*

Secundò, quia multi ob neglectam confeſſionem Apoſtaſiæ, vel etiam aliorum criminum, ſiue ea oc-

culta,

culta, ſiue manifeſta eſſent, mirabiliter à Deo puniti fuerunt: præſertim cum vellent indignè myſterijs etiam ſacris communicare. Ex quo genere cum aliquod memorabilia exempla recitaſſet ibi Cyprianus, tum ſubiungit generatim: *Quam*, inquit, *multi quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti ſui* CONSCIENTIAM *confitentes, immundis ſpiritibus adimplentur? quam multi vſq; ad inſaniam mentis excordes dementiæ furore quatiuntur?* Vbi illud diligenter obſeruandum eſt, quod dicit, nec delicti ſui *conſcientiam* confitentes, quo ipſo ſatis indicat ſe de delictis etiam *occultis*, vel ſimpliciter ac per ſe, cuiuſmodi ſunt peccata *cordis*, vel certè de occultis in aliquo loco, ſoliq; conſcientiæ peccatoris cognitis, loqui. Agebat enim ibi proculdubio Cyprianus contra omnes lapſos, ſi qui fortè aliunde etiã veniſſent, & eſſent ibi occulti.

Tertiò, quoniam etſi aliquis peccatum ſuum miniſtro non fateatur, tamen illud Dei oculos & iudicium latere non poteſt. *Deum*, inquit, *ſubterfugere & vitare non poterit, cum dicat Spiritus ſanctus in Pſalmo: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur. Et iterum: homo videt in facie, Deus videt in corde, &c. Videt ille corda & pectora ſingulorum, & iudicaturus eſt non tantum de factis, ſed etiam de verbis & cogitationibus noſtris. Omnium mentes voluptateſque conceptas in ipſis adhuc clauſi pectoris latebris intuetur.*

Quartò, ad eiuſmodi etiam pœnitentiam & confeſſionem faciendam illos, qui lapſi fuerant, monet exẽplo aliorum bonorum fidelium propoſito qui etiam conceptam tantum in animo, neque opere ipſo patratam Apoſtaſiam confitebantur: *Quanto*, inquit, *& fide maiores, & timore meliores ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij, aut libelli facinore ſint conſtricti* (Libelli facinus hic appellat peccatum illorum qui etſi non eo vſque procederent, vt idolis ſacrificarent, tamen mercedem ſcripto pollicebantur Tyrannorum præfectis, ne ipſos ad ſacrificandum compellerent; atque adeò ne ipſis ea re occaſionem darent, vt cum vitæ diſcrimine fidem Chriſtianam apertè profiterẽtur, quemadmodum ex epiſtola Cypriani quinquageſima ſecunda ad Antonianum colligi poteſt; vbi & iſtos qui ſic delinquebant appellat Libellaticos) *quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt; hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, Exomologeſin* CONSCIENTIAE *faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe, Deus non deridetur, &c. Minus planè aliquis peccauerit non videndo idola, nec ſub oculos circumſtantis atque inſultantis populi ſanctitatem fidei profanando, nec polluendo manus ſuas funeſtis ſacrificijs, nec ſceleratis cibis ora maculando. Hoc*, inquit, *eo proficiet vt ſit minor culpa. Nam & innocens conſcientia facilius poteſt ad veniam criminis peruenire. Non eſt tamen immunis à crimine: nec ceſſet in agenda pœnitentia, ne quod minus eſſe in qualitate delicti uidetur, in neglecta ſatisfactione cumuletur.*

Quintò, quoniam, vt ibidem è veſtigio ſubiungit, in hac demum vita confeſſio illa ſacerdoti facta ſalutaris eſſe poteſt. *Confiteantur ſinguli*, inquit, *quæſo uos fratres dilectiſsimi delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſeculo eſt, dum admitti eius confeſſio poteſt, dum ſatisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud* Dominũ *grata eſt.* Atq; vt magis ad eam confeſſionem faciendam moueat, addit ibi ad extremum, hominem alioquin *animam ſpiritualiter mortuam* per peccatum *& quaſi funus ſuum portare.*

Iam ex his omnibus rationibus, quibus eo loco Cyprianus ad confeſſionem *conſcientiæ* peccatorum faciendam hortatur, perſpicuum certè eſt, inſigniter hunc locum adulterari à Kemnitio, cùm is dicit, Cyprianum non velle confeſſionem omnium peccatorum atque adeò etiam occultorum eſſe ad ſalutem neceſſariam, ſed tantum ibi agere de confeſſione *publica* quorundam criminum maiorum, vt apoſtaſiæ. Itemque commemorare exempla quorundam feruentiorum fidelium, qui cum animo concepiſſent eiuſmodi crimina publica pœnitentia digna, hoc ipſum Sacerdotibus priuatim, ſua ſponte confitebantur, nulla ad id præcepti diuini neceſſitate adacti. *Dicit enim*, inquit Kemnitius, *hoc feciſſe eos, qui fide maiore & timore meliore erant.* Quam ſolam particulam ex tota Cypriani oratione Kemnitius aſtutè recitauit, nec eam niſi corruptè, vt ſtatim dicemus.

Hæc verò interpretatio ſtare nullo modo poteſt cum ijs rationibus, quibus ad confeſſionem Apoſtaſiæ Cyprianus, vt vidimus, hortatur. Etenim *præceptum diuinum* ex Scriptura diuina petitum, quod in *prima* ratione vrget, nequaquam eſt de confeſſione *publica*, ſicut ſupra circa locum Tertulliani oſtendimus: nec verò de ſecreta aliquorum tantummodo peccatorum, ſed æquè certè *omnium*, quorum confeſſio lapſis poſt baptiſmum ſit neceſſaria, iuxta locum Ioannis vigeſimo, ad quem ibi alludere Cyprianum apparet ex ratione eius quinta.

Item in *ſecunda* ratione generatim etiam proponit terribiles exitus eorũ, qui *conſcientiam* delictorũ etiã occultorũ nõ eſſent cõfeſſi, vt illic annotauimus.

Similiter & *tertia* ratio ad omnia omnino peccata æquè pertinet, ſiquidem omnia æquè ſunt alioqui *nuda & aperta coram oculis Dei*, quod ibi Cyprianus ad confeſſionem faciendam urget.

Item eos quos in *quarta* ratione commemorat animo tantum concepta crimina confiteri ſolitos, nequaquam pro arbitratu ſuo, ſed neceſſitate diuini præcepti adactos id feciſſe, ſatis apertè ibi declarat Cyprianus, cum cauſſam cur id facerent illam ſubiungit: *ſcientes*, inquit, *ſcriptum eſſe, Deus non deridetur.* Quæ verba Cypriani, cum eſſent in eodem periodo coniuncta, malitioſè atq; callidè reticuit Kemnitius; ſicut etiam totum illud, quod ad eandem rem conſequẽter, vt recitauimus, ibi Cyprianus addidit; nempe crimen animo tm̃ conceptũ, minus crimen eſſe, ſed tamen crimen eſſe nihilominus, ac proinde non eſſe de eo *negligendam ſatisfactionem* illam atque pœnitẽtiam. poſt quæ uerba proximè illud ſubiungit: *Confiteantur igitur ſinguli fratres, &c.*

Sed neque ibi Cyprianus *abſolutè* dicit, eos, qui fide eſſent *maiores*, & timore *meliores*, eiuſmodi peccata ſolitos confiteri, vt kemnitius peruersè recitat; quaſi ſenſus ſit, inter ipſos alioqui bonos Chriſtianos, qui nihil ex præcepto diuino neceſſariò faciendum prætermitterent, quoſdam qui fide & timore Dei inter alios excellerent illa peccata ſolitos fuiſſe vltra ac citra præceptum Dei confiteri. Nõ hoc vult, neque ita loquitur Cyprianus: ſed malis atque improbis Chriſtianis, qui etiam Apoſtaſiæ peccatum opere ipſo admiſſum confiteri nolebant, opponit cum quadam emphaſi, aliorum Chriſtianorum exẽplum, qui exactè & cumulatè facientes id, quod vtique debebant, atq; adeò ſine ulla comparatione illis alijs meliores, etiam animo tantum concepta crimina nedum opere perpetrata, *ſimpliciter* & apertè confitebantur ſacerdotibus *ad medelam* (ut loquitur) & ſalutem animi quærendam. Hoc ſibi Cyprianus illa Emphatica interrogatione uult, *Quanto & fide maiores, & timore meliores ſunt, qui, &c.* kemnitius autem ut eſt ubiq; ſententiarum Patrum corruptor inſignis & malitioſiſſimus interpres, perperam hic recitauit Cyprianum abſolutè ſic dixiſſe. *Qui fide ſunt maiores, &c.*

Denique

Denique tota etiam *quinta* ratio Cypriani, ad omnia æquè peccata mortalia pertinet. Nam omnium confeſſio & remiſſio *per Sacerdotes facta*, ſalutaris & accepta Deo eſt in hac vita. Omnia etiam illa inducunt *mortem ſpiritualem*, & quaſi *funus animæ, &c.* Itaque non iam ibi ſolos lapſos per Apoſtaſiam Cyprianus propriè alloquitur, ſed omnes: *Confiteantur*, inquit, *ſinguli delictũ ſuũ*, & cætera quæ recitauimus.

Certè eſt euidentiſſimum, ex ſententia Cypriani atque adeò veteris Eccleſiæ, iure diuino confeſſionẽ omnium peccatorum mortalium neceſſariò faciendam eſſe ſacerdotibus. Ea enim re Cyprianus tanquam vniuerſali quodam regula & lege propoſita, vrget ad confeſſionem lapſos in perſecutione, vt eſt demonſtratum.

Item LACTANTIVS Firmianus huius planè confeſſionis, quæ in Eccleſia neceſſariò vſurpanda ſit figuram fuiſſe veterem carnis circumciſionem elegãter expoſuit, libro quarto diuinarum inſtitutionum, capite decimo ſeptimo: *Quoniam pars*, inquit, *illa hominis, quæ circumciditur, habet quandam ſimilitudinem cordis, & eſt pudenda, ob hanc cauſſam Deus nudari eam iuſſit, ut hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus, id eſt, ne quod pudendum facinus, intra* CONSCIENTIAE *ſecreta velemus. Hæc eſt cordis circumciſio, de qua Prophetæ loquuntur, quam Deus à carne mortali, ad animam tranſtulit, quæ ſola manſura eſt. Volens enim vitæ ac ſaluti noſtræ conſulere, pœnitentiam nobis in illa circumciſione propoſuit, vt ſi cor nudauerimus, id eſt, ſi peccata confeſsi ſatis Deo fecerimus, veniam conſequamur, quæ contumacibus & admiſſa ſua celantibus denegatur ab eo, qui non faciem ſicut homo, ſed intima & arcana pectoris intuetur.* Quo loco idem planè Lactantius & ſentit & loquitur, quod D. Cyprianus, quem ille libenter imitabatur.

C Ac ne hæreticus tergiuerſari hic poſſit, obſeruandum eſt, de confeſſione eiuſmodi Lactantium hic loqui, quam poſtea capite vltimo eiuſdem libri, affirmat, velut notam quandam eſſe, qua poſſit Eccleſia Catholica ab hæreticorum conuenticulis diſcerni. *Quia ſinguli* inquit, *hæreticorum cætus ſe potiſſimũ Chriſtianos eſſe, & ſuam Eccleſiam Catholicam putant, ſciendum eſt illam eſſe veram, in qua eſt religio, confeſſio & pœnitentia, quæ peccata & vulnera, quibus eſt ſubiecta imbecillitas carnis ſalubriter curat.*

Agit igitur Lactantius de ea confeſſione, quæ neque *tantummodo* fiat Deo, qualem uel omnes uel plerique hæretici uſurpandam eſſe facilè concedunt; neque tantummodo in *genere* miniſtris facienda ſit, quo pacto non habet tam magnum pudorem, quam ibi Lactantius ſignificat; ſed quæ *in ſpecie* illis tanquam medicis fiat de omnibus criminibus, quæ *intra conſcientiæ ſecreta lateant*, quantumuis pudenda ſint, ut expreſsè Lactantius loquitur.

Item AVGVSTINVS libro quinquaginta homiliarum, homilia quadrageſima nona: *Agite*, inquit, *pœnitentiam qualis agitur in Eccleſia, vt oret pro vobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, occultè ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcit quæ occultè ago, Ergo ſine cauſſa dictum eſt. Quæ ſolueritis in terris ſoluta erunt & in cælo? Ergo ſine cauſſa ſunt data claues Eccleſię Dei? Fruſtramur Euangelium Dei? Fruſtramur uerba Chriſti? Promittimus nobis quod ille negat?*

Item ibidem homilia vigeſima ſeptima: *Eleuatus eſt*, inquit, *Lazarus, proceſſit tumulo & ligatus erat, ſicut ſunt homines in confeſſione peccati agentes pœnitentiã. Iã proceſſerunt à morte, nã non confiterentur, niſi procederẽt. Ipſũ cõfiteri, ab occulto et tenebroſo ꝓcedere eſt: Sed quid Dominus Eccleſiæ ſuæ inquit? Quæ ſolueritis in terra, &c.*

Ex Tractatu quadrageſimo nono ſuper Ioannem:

A *Si tanta quantam dixi*, inquit, *contemnis; ſepultus iaces: quando confiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occultis velut exeundo te manifeſtare? Sed vt confitearis, Deus facit magna voce clamando, id eſt, magna gratia vocando. Ideo cum proceſſiſſet adhuc ligatus et confitens, & adhuc reus, ut ſolueretur, miniſtris dixit Dominus, ſoluite eum & ſinite abire. Quid eſt ſoluite, & ſinite abire? Quæ ſolueritis in terris, erunt ſoluta in cęlis.*

Et libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquageſima, *Implicatus ergo mortiferis uinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claues Eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra ut ſit ſolutus in cælo, & audet ſibi poſt hanc uitam ſalutem aliquam polliceri?* Et paulo poſt, *iudicet ſeipſum homo voluntariè dũ*

B *poteſt, ne, cum iam non poterit, etiam pręter uoluntatem iudicetur à Domino. Veniat ad Antiſtites per quos illi claues adminiſtrantur, & ordine cuſtodito à ſacrorum præpoſitis accipiat ſatisfactionis ſuę modum, ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati deuotus et ſupplex, id tamen agat, quod non ſolum illi proſit ad accipiendam ſalutem, ſed etiam cęteris ad exemplum: vt ſi peccatum eius, non ſolum in graui eius malo, ſed etiam in ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ uidetur miniſtro, in notitia multorum, uel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet.*

Ex quo loco & alijs ſimilibus Auguſtini manifeſtè apparet, non modo petendi conſilij cauſſa, utrũ confeſſio & pœnitentia publicè facienda eſſet peccatorum, debuiſſe fieri olim confeſſionem miniſtro

C (quæ quidem publica pœnitentia, tantum ex decreto Eccleſiæ & *ſalubri conſilio*, ut ibi uocat Auguſtinus fiebat, quod poſtea tamen, ut uidebimus, abolitum fuit) ſed etiam ad peccatorum *remiſſionem*, atque adeò ad animæ *ſalutem* (ut Auguſtinus dicit) obtinendam, beneficio ac miniſterio clauium Eccleſiæ. Quo ſanè reſpectu non magis horum, quam illorum, ſed æque *omnium* peccatorum mortalium confeſſio in miniſterio clauium fieri debet ex diuina Chriſti inſtitutione. Itaque ibidem Auguſtinus omnia penè genera peccatorum, quorum remiſſionem oportet quærere in miniſterio clauium, enumerauit. Nempe illa *opera carnis*, quæ recenſet Apoſtolus in epiſtola ad

D Galatas capite quinto, in quibus etiam ſunt peccata quædam interna, ut *hęreſes, inuidia, &c.*

Quamobrem & alias idem Auguſtinus in Pſalmũ ſexageſimũ ſextum de omnium peccatorum confeſſione, ita inquit generatim: *Non confitentis conſcientia ſaniem collegerat, apoſtema tumuerat, cruciabat te, requieſcere non ſinebat. Adhibet medicus pharmaca verborũ, & aliquando ſecat, adhibet medicinale ferrũ in correptione tribulationis. Tu agnoſce medici manum, confitere, & exeat in confeſſione omnis* (inquit) *ſanies.* Item ibidem: *Si non confeſſus lates, non confeſſus damnaberis. Damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus.*

Item in Pſalmum quinquageſimum: *O incredibilis*, inquit, *inſania. De vulnere ipſo non erubeſcis, de ligatura vulneris erubeſcis? nonne nudum vulnus* (hoc eſt, nũ

E dum obligatum) *fœdius & putidius eſt? Confuge ergo ad medicum, age pœnitentiam, &c.*

Et in epiſtola centeſima octogeſima, & libro primo de adulterinis coniugijs, capite uigeſimo octauo, æquè ad ſalutem neceſſarium miniſterium iſtud clauium, atque adeò confeſſionem, cenſet Auguſtinus, ac miniſterium ipſum *baptiſmi*, ut iam alia ſimilia Auguſtini teſtimonia prætercam.

Quæ autem ex libro illo quinquaginta homiliarũ hic attulimus, minimè dubitatur, quin ſint Auguſtini, ut patet etiã ex indiculo Poſſidonij, & ex Bedæ collectaneis, ipſeq; ſtylus plane eſt Auguſtini; & ut Auguſtini, paſsim illa teſtimonia ab orthodoxis iam

olim

olim citata ſunt.Homiliam tamen illius libri ſecundam,quartam,ſeptimam,decimam quintã, vigeſimã ſecundam, quadrageſimam quintam, quidam cẽſent non eſſe Auguſtini.Sed de Auguſtino hactenus.

Præterea AMBROSIVS, lib.2.de pœnitentia, cap. 1. *Agenda eſt*,inquit,*pœnitentia non ſolum ſolicitè, ſed etiam maturè*.Et paulò poſt:*Non erubeſcamus confiteri Domino peccata noſtra. Pudor eſt vt vnuſquiſque crimina ſua prodat,ſed ille pudor ſpinas tollit perpetuas*.Ex quibus verbis ſatis apparet Ambroſium loqui de eiuſmodi cõfeſſione,quæ fit Deo in ſuis miniſtris,quæ videlicet illam erubeſcentiam in ſe prodẽdo habet. Agit enim ibi de confeſſione facienda ad obtinendã remiſſionem per *ſacerdotum miniſterium*, vt patet lib. 1.cap.7.cuius miniſterij auctoritatem contra Nouatianos ex inſtituto in illis libris de pœnitẽtia defendendam ſuſcepit.Itaque & capite 7.libri ſecundi, ſuſcitationem Lazari affirmat typum fuiſſe huius confeſſionis faciendæ,miniſterijq́; ſacerdotum in remittendo peccata ijs,qui per confeſſionem *exeunt foras ex conſcientia quaſi tumulo & latebris*. Qua de re eodem planè modo ibi ſcribit D.Ambroſius,quo diuus Auguſtinus paulò antè à nobis citatus.Atque ad extremum ibi Nouatianos, qui huiuſmodi miniſterij auctoritatem ſacerdotibus concedi non ferebant, cum Iudæis illis comparat,qui indignabantur ob ſuſcitatum Lazarum,& vinculis ſolutum ab Apoſtolis. Quorum proinde Iudæorum duritiei ac perfidiæ dicit Ambroſius quaſi hæredes eſſe Nouatianos.

Item D.HIERONYMVS,in caput 10.Eccleſiaſtæ: *Si tacuerit*,inquit,*quem Diabolus peccati veneno infecerit, & non egerit pœnitentiam,nec vlcus ſuum fratri & Magiſtro voluerit confiteri,magiſter qui linguam habet ad curandum,facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcit ægrotus vulnus medico confiteri,quod ignorat medicina non curat*.Vbi videtur etiam D.Hieronymus alludere ad locum illum Iacobi 5.*Confitemini alterutrum peccata veſtra & orate pro inuicem vt ſaluemini*. Qui locus vt diſputat diligenter Sotus,in quarto ſententiarum,diſtinct.18.q.1.ar.1.ſanè probabiliter poteſt etiam intelligi de confeſſione,quæ ſit facienda fratri Sacerdoti & Magiſtro,vt ſenſus ſit:Confitemini non tantum Deo,ſed etiam alterutrum,id eſt *homo homini*,ſed ſacerdoti nimirum & *Magiſtro*,vt Hieronymus loquitur.Nam & Sacerdos ac Magiſter,eſt vtiq; homo,ac proximus quidam & frater.

Nam quod de eiuſmodi confeſſione neceſſariò facienda fratri,qui ſit Sacerdos & Magiſter, loquatur maximè ibi D.Iacobus,illud argumento videtur eſſe,quod addit,*vt ſaluemini*.Quæ verba non tantum ad illud, *& orate pro inuicem*, ſed ad illud etiã quod in eodem periodo præcedit, *Confitemini alterutrum peccata veſtra*,referri debent.Confeſſio autem ea quę fit quandoque fratri ęquali ad petendum cõſilium, non eſt perinde neceſſaria ad ſalutem,ſed illa demũ, quæ fit fratri magiſtro,vt Hieronymus loquitur, id eſt Sacerdoti & medico ſpirituali.

Item D.GREGORIVS,lib.1.Regiſtri, epiſtola 24. *Cum paſtores*,inquit,*condeſcenſionis ſuæ patientiam abluendis peccatorum confeſſionibus præparant, velut ante fores templi luterem portant,vt quiſquis intrare æternitatis ianuam nititur,tentationes ſuas menti paſtoris indicent, & quaſi in bouum lutere cogitationis vel operis manus lauent.*

Item D. BASILIVS in quæſtionibus compendio explicatis,q.288.*Neceſſarium eſt*,inquit,*confiteri peccata ijs,quibus adminiſtratio myſteriorum Chriſti concredita eſt*.Et aliàs,in quęſtionibus fuſè explicatis,q.26. apertè etiam dicit,*oportere quoque occulta peccata confiteri ijs,qui auctoritate*,inquit,*præditi ſunt*,Vbi ſimili-
A ter atque Hieronymus alludere videtur ad locum illum Iacobi 5.ne quis putet illam eius loci interpretationem minus eſſe probabilem,de qua paulo ante dictum eſt.

Item CHRYSOSTOMVS, hom.20.in Geneſin, ait: *Oportere ad confeſſionem facinorum feſtinare & conſcientiæ vlcus medico oſtendere,qui curet & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & ſoli ei loqui, nullo alio conſcio,& omnia ei dicere cũ diligentia.Confeſſio enim*, inquit,*peccatorum,abolitio eſt delictorum.*

Neque verò obſtat,quod ibi Chryſoſtomus ſignificat,medicum,cui ea confeſſio facienda ſit (vt Kemnitius etiam obijcit) eſſe ipſum Dominum, qui aliàs omnia nouit.Intelligit enim Chryſoſtomus Domi-
B num,non in ſe,& per ſe, ſed vt repręſentatur a ſuo miniſtro,cui nimirum eſt facienda hæc confeſſio, nõ vt homini,ſed vt vicem Dei tenenti,idque *in ſecreto, nullo alio conſcio*. Alioqui quorſum Chryſoſtomus ibi tantopere inculcaret, *omnia eſſe dicenda*, & quidẽ *cum diligentia medico,vt remedia ſingulorum peccatorũ accipiantur*? Quorſum etiam aliàs,libro 3. de Sacerdotio,tantopere poteſtatem ſacerdotibus datam remittendi peccata commendaret, ſi confeſſio non etiam illis facienda ſit, vt ipſi ſuo miniſterio peccata remittant?

Huc accedit & illa eiuſdem Chryſoſtomi, lib. 2. de ſacerdotio,ſanè illuſtris ad hanc rem confirmandam ſententia. *Multa*,inquit,*arte opus eſt,vt qui laborant Chriſtiani,vltro*,(id eſt,non coacti) *ſibi perſuadeãt,*
C *ſacerdotum curationibus ſe ſubmittere oportere*. Quod certè nemini prudenti Kemnitius perſuadebit de cõfeſſione tantum generali,aut quæ non niſi ad petendum conſilium facienda quandoque ſit,à Chryſoſtomo ſcriptum eſſe.Dicit enim *oportere* ſe ſubmittere curationibus ſacerdotum,id eſt,ab illis nimirum propria,& ſingularia remedia peccatorum accipere,quę proinde peccata in ſpecie proculdubio exponenda ſint.Atque etiam ibi addit,eſſe *difficile hominibus perſuadere,vt habeant etiam gratiam ijſdem Sacerdotibus propter curationem.*

Et homilia 1.in Pſalmum 37.*Deus*,inquit,*ſicut corpori medicamenta præparauit,ita & animæ. Archiatros*
D *Chriſtus eſt,medici ſunt miniſtri verbi, quibus curandorum vulnerum commiſſa eſt diſciplina*. Neque eſt vllo modo veriſimilis expoſitio Kemnitij, quod ſcilicet ad huiuſmodi medicinam animæ in miniſterio ſacerdotum procurandam,noluerint Patres neceſſariam eſſe confeſſionem omnium peccatorum in ſpecie factam.Quomodo enim conuenientem illi medicinam vnicuique peccato,niſi illud in ſpecie cognouerint, adhibere poterunt?Atqui propriè & accommodatè vnumquodque peccati vulnus in eiuſmodi miniſterio curandum eſſe,omnino voluerunt veteres Patres,ſicut in ijs locis Chryſoſtomus, & Auguſtinus vbi ſupra,ac maximè etiam epiſtola tertia ad Iulianũ Comitem,& alij citati.

E Præterea idem Chryſoſtomus, homilia de Pœnitentia,quæ incipit,*Prouida mente*,manifeſtè dicit,perfectam pœnitentiam,habere in corde contritionem, in ore confeſſionem,in opere humilitatem, quem ẽt Chryſoſtomi locum pro aſſerenda neceſſitate huiuſmodi confeſſionis citat Gratianus,de Pœnitentia, diſtinct.1.canone,*perfecta*.Accedit quod idem Chryſoſtomus dicitur librum etiam ſcripſiſſe de confeſſione quem ſe vidiſſe in bibliotheca Regis Galliæ teſtatur Marianus Victorinus Reatinus, in libro ſuo, quem item de confeſſione conſcripſit,vt refert Iacobus Pamelius,in annotationibus ſuis ſuper Cypriani ſermonem de lapſis,nu.98.Quæ omnia idcirco de Chryſoſtomo volui referre,quoniã huius ferè tantummodo

ſenten-

ſententia perperam intellecta conantur Sectarij neceſsitatē cōfeſſionis oppugnare vt poſtea videbimus.

Item diuus PROSPER, libro ſecundo de vita contemplatiua, capite ſeptimo, diſertis etiam verbis neceſsitatem confeſsionis aſſerit quæ refert quoque Gratianus, de Pœnitentia, diſtinctione prima, canone trigeſimo primo: *Illi* inquit, *quorum peccata humanam notitiam latent, non ab ipſis confeſſa, nec ab alijs publicata, ſi ea confiteri, vel emendare noluerint, Deum, quē habent teſtem, ipſum habituri ſunt & vltorem. Et quid illis prodeſt humanum vitare iudicium? &c.*

Et clariſſimè D. Leo, epiſtola octogeſima ad Epiſcopos Campaniæ. *Illam*, inquit, *contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnoui à quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoneri, ne de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta profeſſio publicè recitetur, cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis Sacerdotibus indicari confeſſione ſecretà. Quamuis enim plenitudo fidei, videatur eſſe laudabilis, quæ propter timorem Dei, apud homines erubeſcere nō veretur: tamen, quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare; remoueatur tam improbabilis cōſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis facta ſua reſerare quibus poſſunt legum conſtitutione percelli: ſufficit enim illa confeſsio, quæ primū Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.*

Cæterum huic etiam Leonis teſtimonio, quantumuis magno & illuſtri, tenebras ſuarum deprauationum kemnitius conatur offundere. Ait enim non loqui D. Leonem de *omnium* peccatorum confeſsione, ſed de confeſsione, tantum enormium criminum; quorum antea videlicet, ſecundum quendam Eccleſiaſticæ diſciplinæ ordinem fuiſſet ſolita fieri confeſſio & pœnitentia publica, quam proinde ibi Leo abrogat. Et probat hoc kemnitius ex eo, quod *ipſe*, (inquit) *Leo oſtendit ſe loqui de iis criminibus, quæ ſi publicarentur poſſent legum conſtitutione percelli.*

Sed manifeſtam hanc eſſe teſtimonij Leonis deprauationem euidentiſsimè probatur ex ipſis uerbis & ſententia D. Leonis. *Primò*, quoniam eorum peccatorum confeſsionem publicè fieri uetat, & ſecretè fieri vult ibi Leo, quorum publicam facere confeſsionem ſeu recitationem cenſet eſſe *contra Apoſtolicam regulam*, ut diſertis verbis initio dicit, quæ quidē maliotiose ac improbe more ſuo kemnitius ſilentio præterijt. At recitatio publica enormium duntaxat criminum, quæ ſecundum Eccleſiaſticam diſciplinam aliquando fieri ſolebat, minimè fuit contra Apoſtolicam regulam, ſiquidem in tota Eccleſia bene & laudabiliter pro ratione illorum temporum vſurpabatur, ut ipſe etiam Kemnitius, & alij paſsim hæretici coguntur fateri. Ergo non enormium tantum peccatorum confeſsionem publicam fieri uetat, & ſecretam fieri vult ibi Leo, ſed *omnium omnino* peccatorum mortalium, quorum nimirum confeſſio priuatio aliquorum locorum ab uſu publicè ante fieret.

Secundò, idem probatur ex eo, quod ait de *ſingulorum peccatorum genere* illam publicam recitationem per hauſum ſolitā fuiſſe fieri: tantum autē ualet dicere de *ſingulorum*, atq; de *omnium* proprie & diſtinctè.

Tertiò, quoniam abſolutè etiam ibi ſubiungit, *ſufficere reatus conſcientiarum indicare confeſsione ſecreta*; nō igitur proprie hos aut illos reatus, ſed *omnes* æq; uetat publicè recitari, & uult indicari ſecretè.

Quartò id ipſum manifeſtè probo ex ratione, quā

A D. Leo reddit, cur non debuerit exigi illa confeſſio publica, quia non *omnium*, inquit, *pœnitentium peccata ſunt huiuſmodi, vt ea non timeant publicare*, ſed quę dam poſſunt etiam conſtitutione legum puniri, quaſi apertiſſimè dicat, propterea non debuiſſe exigi omnium peccatorum confeſſionem publicam, quoniam etſi aliqui abſque timore alicuius ciuilis pœnæ potuiſſent eam facere, qui ſcilicet non haberent illa delicta enormia, tamen alij qui eiuſmodi aliqua delicta haberent, meritò talis pœnæ timore ab ea confeſſione abſterreri poterant. Fiebat igitur illa confeſſio publica de ijs etiam peccatis, quæ ſine timore pœnæ ciuilis explicari ab aliquibus potuerunt. Atque ita quod ibi D. Leo commemorat de peccatis, quæ *le-*
B *gum conſtitutionibus poterant percelli*, id non commemorat, quaſi de confeſsione tantum illorum agat, vt perperam & contra conſcientiam ſuam, vt credo, interpretatus eſt kemnitius: ſed quia ſi non oportuit eorum etiam criminum enormium confeſsionem exigi amplius in Eccleſia, omnino etiam neque debuit contra Apoſtolicam regulam *omnium delictorum* cōfeſsio publicè a quibuſcunque pœnitentibus exigi, vt qui nonnunquam haberent etiam eiuſmodi crimina enormia.

Quintò, idem confirmo ex eo quòd de illorum peccatorum confeſsione ibi agit D. Leo, quæ inprimis oportet *ipſi Deo confiteri*, & tum etiam *Sacerdoti*. Sed omnia omnino peccata mortalia neceſſe eſt confite-
C ri Deo. Ergo de cōfeſsione *omnium* D. Leo agit, hācq; planè cenſet contra Apoſtolicam regulam exigi publicè, & ſecundum eandem fieri ſecretè.

Denique eam fuiſſe D. Leonis mentem euidenter ea ratione paret, quod de confeſsione & remiſsione eorum peccatorum ibi agit, quam *deprecatione* & *miniſterio* Sacerdotum oportet a Deo obtinere, vt paret ex eius verbis. At ſententia D. Leonis *omnium* omnino peccatorum mortalium quæ poſt baptiſmum cōmittuntur, remiſsionem oportet quærere in illo miniſterio Sacerdotum. Ergo ex ipſius ſententia omnium omnino peccatorum mortalium confeſsionem ſecretam oportet facere Sacerdotibus. Id autem probatur, quoniam alibi, epiſtola nonageſima pri-
D mi ad Theodorum Foroliuienſem Epiſcopum, ita inquit D. Leo: *Multiplex miſericordia Dei ita lapſibus medetur humanis, ut non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, & qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes ad remiſsionem criminum peruenirent. ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, niſi ſupplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum hanc præpoſitis Eccleſię tradidit poteſtatem vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, ut eadem ſalubri ſatisfactione purgatos ad Sacramentorum communionem per ianuam reconciliationis admitterent.* Qui locus Leonis admodum etiā perſpicuus eſt, tum pro *inſtitutione*, tum pro *neceſsita-*
E *te* confeſsionis.

Et certè ſenſiſſe ueteres Patres, confeſsionem omnium peccatorum mortalium diuinitus *inſtitutam* & *neceſſariam* ad ſalutem eſſe, ex allatis hactenus teſtimonijs ſatis euidenter apparet. Quod ipſum quamtumuis tergiuerſetur kemnitius, tamen ad extremū ipſemet agnoſcere, & confiteri uidetur, cum poſtquā multa in ſententijs Patrum eſſet cauillatus ita nihilominus inquit: *Licet inueniantur alicubi apud ueteres ſententiæ duriores inclinantes ad neceſsitatem confeſsionis, poſſunt tamen opponi aliæ diſsimiles ueterum ſententiæ, ſicut & Gratianus*, inquit, *in vtramque partem ſententias collegit.* At nos omnino negamus tales ſententias Patrum, quæ neceſsitatem confeſsionis ne-

gent, aut opponi poſſe, aut à Gratiano collectas eſſe, vt paulò poſt oſtendam. Et hactenus de Secunda probatione neceſſitatis confeſſionis ex auctoritate ueterum Patrum.

Tertio, eadem aſſertio Catholica principaliter probatur auctoritate etiam Eccleſiæ infallibili, quæ confeſſionem à Chriſto inſtitutam eſſe, vti docuimus ex Scriptura, non ſemel definiuit. nempe in Concilio Conſtantienſi, ſeſſione octaua, ubi damnatur contrarius error VVicleffi. Item in Florentino, in decreto unionis, Vbi Sacramentum pœnitentiæ cum ſuis partibus, quarum vna ponitur ibi eſſe *confeſſio*, à Chriſto inſtitutum eſſe dicitur Item in capit. *ad abolendam*, extra de hæreticis, à Lucio III tanquam hæreticus damnatur, qui de Sacramento confeſſionis aliter ſenſerit, quàm Eccleſia Romana. Item in Concilio quodam Complutenſi per Sixtum IV. confirmato, vbi damnata eſt tanquàm hæretica contraria Aſſertio cuiuſdam Petri Oxonienſis. Item in capit. *omnis utriuſque ſexus*, de pœnitentijs, & remiſsionibus, ex Concilio Magno Lateranenſi ſub Innocentio III. Vbi planè ſupponitur confeſsionem eſſe neceſſariam iure diuino, & facta ea hypotheſi, determinatur præcepto Eccleſiaſtico tempus confeſsionis faciendæ, nempe ſingulis annis, vt poſtea declarabitur. Neque enim ibi primùm neceſsitas confeſsionis eſt aſſerta, ut perperam Sectarij ſunt cauillati: quandoquidem exſtant pro illa teſtimonia omni memoria antiquiora, ut antè vidimus. Denique idem definitur etiam in Concilio Tridentino, ſeſsione decima quarta, capite quinto, & canone ſexto, ſeptimo, & octauo. Quantum autem Eccleſiæ definitioni, in materia præſertim Sacramentorum, tribui debeat, uel ex eo patet, quod ſi quis eius ſententiam & interpretationem in hoc genere reijciat, is ne Baptiſmum quidem atque Euchariſtiam Sacramenta à Chriſto inſtituta eſſe, ex Scriptura ſatis euincere poterit. Nam ubi nam quæſo Scriptura id apertè tradit?

Qvarto & vltimò, eadem Aſſertio probatur ex uſu ipſo Eccleſiæ, qui perpetuò fuit ut confeſsio hæc Sacramentalis vſurparetur, tanquam à Chriſto inſtituta, & ad ſalutem neceſſaria, vt apparet ex citatis ueterũ teſtimonijs. Vel doceant Sectarij, quando illa primùm ut talis uſurpari cœperit: quod facere certè non poterunt. Atque ex hoc quidem uſu Eccleſiæ maximum robur ijs argumentis accedit, quæ pro inſtitutione, & neceſsitate confeſsionis ex ipſa etiam Scriptura ſuperius fecimus, quandoquidem Eccleſiæ vſus ipſe, certiſsimus Scripturæ interpres eſt.

Reſpondetur ad obiectiones Sectariorum contra Confeſſionem.

Iam verò contra inſtitutionem & neceſsitatem confeſsionis tanta mole teſtimoniorum à nobis firmatam Kemnitius, & alij hæretici, præter Patrum corruptelas quas antè reuicimus, dupliciter pugnãt. Primo quædam obijciunt contra argumentum illud, quod primo loco pro aſſertione noſtra ex Scriptura duximus. Praeterea etiam obijciunt alia directè contra ipſam Aſſertionem.

Contra argumentum illud noſtrum obijciunt Primo, remiſsionem illam peccatorum, de qua eſt ſermo apud Ioannem, cap. 20. non eſſe niſi annunciationem Euangelij, id eſt, Remiſsionis peccatorum, per Chriſtum, quæ annunciatio per miniſtrum, uel publicè pro concione, uel priuatim fieri debeat ijs quos ſuorum peccatorum pœnitet, quique illa in genere confitentur.

Respondeo. Miniſterium illud remiſſionis non eſſe propriè in annunciatione remiſſionis poſitum: ſed omnino in ipſa remiſſione efficaci cum auctoritate quadam *iudicij*, vt patet ex teſtimonijs veterum & rationibus à nobis allatis. Ait enim Chriſtus, non, quibus annunciaueritis remiſſionem, ſed, *quorum remiſeritis, &c.* Non idem autem eſt annunciare remiſſionem, ſeu abſolutionem, atque remittere, & abſoluere. Nam & præco, verbi gratia, annunciat remiſſionem ſeu abſolutionem criminis, neque tamen ab illo ipſe abſoluit, illudue remittit reo, ſed iudex. Neque verò ſuam in hac re contrariam fictionem probant ulla firma ratione Sectarij. Quo ipſo certè cauſſa cadunt, cùm illis, vtpote Eccleſiæ accuſatoribus, præcipuè incumbat onus conuincendi & probandi. Itaque cum Sacerdotes ex inſtitutione Chriſti verè remittant peccata, & ab ijs abſoluant, non ſunt tantummodo remiſsionis præcones, vt ſunt Prædicantes, ſed remittunt ipſi & abſoluunt cum auctoritate tanquam *iudices* à Chriſto conſtituti.

Secvndo obijciunt, neque Chriſtum, neque Apoſtolos, cùm peccata hominibus remitterent, ab ijs exegiſſe confeſsionem peccatorum in ſpecie Non igitur alios miniſtros eam requirere debere: ſiquidem miſsi ſunt ut peccata remittant, ſicut Chriſtus & Apoſtoli ea remittebant.

Respondeo, Chriſtum quidem, ut peccata cum iudicio quodam & diſcretione remitteret, confeſsione ipſorum opus non habuiſſe, quippe cùm ipſe ſatis *ſciret, quid eſſet in homine*. Miniſtri autem Chriſti, quia ſimiliter vt Chriſtus (nempe cauſſa cognita) quoad fieri poteſt, debent remittere peccata fidelibus ſibi commiſsis, nec conſcientiam illorum cognoſcere ſine ipſorum confeſsione poſſunt, omnino ad vſum eius miniſterij confeſsione fidelium opus habent, ſicut ſuprà concluſimus. Atque idem de Apoſtolis dicimus.

Negamus autem conſtanter, Apoſtolos unquam miniſterium illud reconciliationis fidelium abſque eorum ſpeciali confeſsione exercuiſſe. Neque id probare vllo modo poſſunt Sectarij, niſi quia non expreſsiſsimis id verbis in Scriptura narratur, quod ineptum eſt genus probationis. Nam neque locum Scripturæ expreſſum illi proferre poterunt, vbi ab aliquo Apoſtolorum priuatam alicui abſolutionem more Lutherano tributam eſſe narretur.

Et certè etiam, ut Apoſtolorum tempore *ſpecialem* confeſsionem in miniſterio reconciliationis fidelium adhiberi fuiſſe ſolitam arbitremur, longè grauiſsimas cauſſas nos habemus; Cùm ipſi contrà Sectarij, ut id negent, nullam idoneam habeant. Habemus enim inprimis ipſam confeſsionis inſtitutionem hactenus probatam, quam putandum minimè eſt ab Apoſtolis in miniſterio fuiſſe neglectam. Quin potius iuxta præceptum D. Auguſtini, lib. 3 contra Maximinum Arian. cap. 3. *Ex eo quod ſcriptum eſt, illud etiam colligere debemus, quod non eſt ſcriptum*, nempe conſuetudinem Apoſtolicam in requirenda confeſſione ex ipſius confeſsionis inſtitutione quam ex Scriptura ipſa confirmauimus.

Habemus præterea teſtimonium D. Lucæ, Actor. 19. vbi legimus, multos credentium commotos prædicatione & miraculis Apoſtolorum veniſſe *annunciantes & confitentes actus ſuos*, in quibus peccauerãt. Ex quo loco, ſi quis vſum confeſsionis omnium peccatorum in ſpecie probare velit, hic certè ab hæreticis nullo firmo argumento poterit confutari. Nam cùm abſolutè & generatim à D. Luca illud de annunciatione & *confeſsione actuum* narratum ſit; non eſt ratio cur non æquè de confeſsione omnium actuum, in

quibus

quibus eſſet peccatum, & quorum remiſſione ad reconciliationem fideles illi egebant, id intelligatur.

Nam quod Kemnitius & alij hæretici dicunt de confeſſione tantum *in genere* id accipi debere, voluntariè & ſine probatione dicunt. Quod enim ibi ſubiunxit D.Lucas, Multos ex illis credentibus, *qui fuerant curioſa ſectati*, attuliſſe etiam in medium *libros ſuos & combuſſiſſe*, id quidem indicio eſſe debet confeſſos eos fuiſſe ſua *in ſpecie* peccata, & inter ea illud etiam peccatum curioſitatis periculoſæ, vel etiã pernitioſæ. Nec enim eſt ratio, cur minus alia peccata, quã iſtud eos ibi confeſſos fuiſſe intelligere debeamus, cum, vt dictum eſt, abſolutè de illorum confeſſione ibi Lucas narret. Id quod præterea confirmari ex eo poteſt, ꝙ dicit, fuiſſe confeſſos *actus ſuos*, nempe quid egerint in ſpecie, hoc enim vocabulum ipſum ſonat. Neque verò ſi id quod narratur apud Matthæũ cap. 3. quod multi *baptizabantur à Ioanne confitentes peccata ſua*, de confeſſione generali poteſt intelligi (quod ipſum tamen eſt incertũ) ſimiliter illud, Actor. 19. intelligere oportet. Agit enim ibi D.Lucas de cõfeſſione eorũ, qui iam erant Chriſtiani: pro quibus nimirum, vt antè probatum eſt, Chriſtus inſtituit ſpecialem confeſſionem. Quapropter meritò arbitramur eiuſmodi confeſſionem tum illos iuxta inſtitutionem Chriſti uſurpaſſe. Et certè, vt dixi, quo minus ita locus ille Actorum intelligi debeat, nihil ſatis firmum uidetur obſtare poſſe.

Denique vt eam confeſſionem Apoſtolorum tempore exiſtimemus fuiſſe vſurpatam, etiam habemus ueriſſimam regulam D.Auguſtini, lib. 4 de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24. qui affirmat, Si quid eſt tã in Eccleſia antiquum, ut de illius prima origine minimè conſtet, id *ab Apoſtolica conſuetudine & traditione deſcendere, rectiſsimè credi*. Omni autem memoria uſitatæ confeſſionis in Eccleſia poteſt proferri aliquod eius teſtimonium antiquius, ut patet ex ueterũ teſtimonijs, quæ paulò antè ad illius etiam aſſerendam neceſsitatem citauimus.

TERTIO obijciunt, in baptiſmi etiam miniſterio remitti legitimè peccata, & quidem per illam ipſam poteſtatem, miniſtris datam apud Ioannem, cap. 20. Neque tamen, ut id baptiſmi miniſterium ritè exerceatur, uel requiri, uel adhiberi eſſe ſolitam ſpecialem confeſsionem.

RESPONDEO. Eſto ſanè, pertineat ille locus Ioannis 20. generatim ad poteſtatem & miniſterium remittendi peccata, tum in Baptiſmo, tum etiam in Sacramento pœnitentiæ, & reconciliationis fidelium poſt baptiſmum. Nam quod ibi Chriſtus contulerit poteſtatem remittendi peccata etiam in baptiſmo, Cyprianus in epiſtola ad Iubaianum, & lib. 1. epiſtol. 6. ad Magnũ, & D.Ambroſius, lib. 1. de pœnit. cap. 7. & alij Patres ſentiũt, neq; obſcurè ex ipſo loco Ioannis 20 & ex eius collatione cum loco Matth. 28. ubi de miſſione Apoſtolorum ad baptizandum agitur, colligi poteſt. Videtur enim omnino Chriſtus eã ibi auctoritatem remittẽdi peccata tribuiſſe, quã eſſent Apoſtoli functuri erga omnes illos homines quibus omnia peccata remitti poſſent, & ad quos Apoſtoli mittebantur: atque adeò etiam erga illos quos primum ad baptiſmum admiſſuri erant. Quod autem is locus pertineat quoq; ad poteſtatem remittendi peccata in miniſterio pœnitentiæ & reconciliationis fidelium, qui poſt baptiſmum labuntur, D. Ambroſius etiam, loco citato, & alij Patres paſſim ueriſſimè diſputant contra Nouatianos, qui illud inprimis miniſterium reconciliationis poſt baptiſmum in Eccleſia ſupereſſe negabant. Immò illud ſolùm; atq; adeò eã

A ſolam remiſſionem peccatorum, quæ fit per illud Sacerdotum miniſterium poſt Baptiſmum, non autem remiſsionem omnem abſolutè, quæ fiat per pœnitentiam *coram ſolo Deo*, Nouatiani negarunt, vt doctè & diligenter oſtendit Ioannes Haſſelius in ſentẽtia ſua propoſita Concilio Tridentino ſuper facto quodam Nectarij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, de quo dicemus poſtea. Idque colligit rectè ex hiſtoria Socratis libro quarto, capite decimo, & capite uigeſimo octauo, & Sozomeni, libro primo capite uigeſimo ſecundo. Cui Haſſelio in hac etiam re ſubſcribit Ruardus Tapper, articulo quinto de confeſsione ſub finem. Quod ipſum etiam nouatores noſtri, noui Nouatiani impiè negant. Et enim cum Chriſtus dixit ab- B ſolutè: *Quorum remiſeritis, &c.* nequaquã certè ab eius miniſterij beneficio excluſit fideles baptizatos qui in peccatum relaberentur. Quinimò etiam ipſi ad ſe referre poſſunt illam Chriſti promiſsionem, & ea freti quærere in externo & efficaci Sacerdotum miniſterio remiſsionem peccatorum.

Hoc ita conſtituto iam reſpondeo ad tertium illud argumentum: Quamuis locus hic Ioannis uigeſimo, ad miniſterium remittendi peccata tum in Baptiſmo, tum in Pœnitentia & reconciliatione fidelium, ut dictum eſt, pertineat: tamen rectè nos ex eo loco colligere in miniſterio quidem reconciliationis fidelium debere miniſtrum tanquam in conſcientiarum quodam tribunali, & iudicio, cognoſcere *in ſpe-* C *cie* conſcientiam peccatoris per ſpecialem nimirũ ipſius confeſsionem (cum aliter non poſsit) in miniſterio autem baptiſmi, non item, ſed ſatis ibi eſſe, ut cognoſcat peccatoris conſcientiam in genere per ſignificationem uidelicet, quam ipſe peccator det in genere, quod ita deteſtetur peccata, ſicut ad rectè ſuſcipiendum baptiſmum eſt opus.

Id autem ita declaro & probo. Cum Scriptura ubique iuxta conditionem ſubiectæ materiæ, de qua ſermo eſt, intelligi debeat; neceſſe eſt illius loci Ioannis uigeſimo, qui de auctoritate remittendi peccata cum diſcretione, tum in baptiſmi, tum in pœnitentiæ & reconciliationis miniſterio agit, eam uim eſſe, ut talis cognitio peccatoris conſcientiæ in utroq; miniſte- D rio requiratur, qualem iuxta utriuſque miniſterij conditionem atque naturam propriam, miniſtrum habere conuenit. Eſt autem utriuſque miniſterij in propoſito uarius ex capitibus diuerſa conditio atque ratio. Primùm enim in baptiſmo remiſsio peccatorum datur non niſi per modum cuiuſdam *regenerationis* in ſpiritualem uitam: In miniſterio autem pœnitentiæ, per modum *reconciliationis* poſt amicitiam cum Deo ſponte uiolatam. Secundò in baptiſmo proinde facilior, quam in miniſterio reconciliationis, eſt remiſsio. Tertiò in baptiſmo remiſsio datur ei, qui alioqui non eſt Eccleſiæ miniſtris ſubditus, ſed primum ibi ſubditus illis fit. In miniſterio uerò reconciliationis ei, qui iam eſt omnino ſubiectus, E propter Chriſtianæ religionis profeſsionem in baptiſmo ante factam.

Iſtæ uerò rationes diſcriminis clarè oſtendunt, cognitionem miniſtri de conſcientia peccatoris ex ui illius loci Ioannis uigeſimo, longè debere eſſe exactiorem in reconciliationis miniſterio, quam in miniſterio baptiſmi. Cum enim illic remiſsio detur poſt diuinam amicitiam per ſummam ingratitudinem uiolatam; cum difficilius detur; cum ad eam rem proinde plus humilitatis & ſubmiſsionis meritò exigi poſsit à reo; cum denique res illic agatur cum ſubdito, qui & miniſtri auctoritate magis proinde tenetur; & cui viciſsim etiam miniſter propter officium magis deuinctus eſt, ut ſollicitius ipſius

attendat ſaluti, & ſtatu eius perſpecto, proſpiciat etiam de remedijs, quæ præſeruent à recidiua: cum inquam hæc illius miniſterij reconciliationis ratio atq; conditio ſit; planè conſequitur, oportere miniſtrum ibi habere perſpicuam omnino & *in ſpecie* cognitionem conſcientiæ peccatoris, qualis nimirum haberi ſolet à iudice de cauſſis ſubditorum. Atque adeò ipſum peccatorē debere perſpicua confeſsione ſuorū peccatorū, vt antea argumentati ſumus, humiliare ibi ſeſe, vt vel ea ratione arduū illud, & difficile ad impetrādū *recōciliationis* beneficiū obtineat.

In miniſterio autem baptiſmi; vbi per modū ſimplicis cuiuſdam *regenerationis*, & facilius, & proinde minus ad id ipſo peccatore cooperante, & nondum ſubdito, remiſsio datur; ſatis omnino illa generalis B cognitio peccatorum fuerit, nec requiritur etiā ſpecifica & quaſi iudicialis. maximè cum abſolutè Apoſtolus 1. Cor. 5. aſſeruerit, non eſſe in Eccleſia *de ijs, qui foris* ſunt iudicandum. Quod quidem à fortiori videtur etiam intelligendum eſſe de forma iudicij in huiuſmodi foro interno.

Hæc certè explicatio nullo firmo argumento à ſectarijs conuelli poteſt, niſi quod eam non probabūt ob pertinaciam ſuam & hæreſim iam anticipatam. Sed opus nobis non eſt, vt noſtra illi approbent, modò neque conuincere ea poſsint, quod tamen illis tanquam accuſatoribus Eccleſiæ, ſicut antè dixi, facere incumbit.

C Qvarto obijciunt, Quoſdam etiam ex Catholicis auctoribus fuiſſe, qui Confeſsionem à Chriſto non eſſe inſtitutam diſputauerint, vt ſuprà notauimus. Non igitur rem vſque adeò eſſe certam, vt ex Scriptura poſsit probari.

Respondeo, Quandoque euenire, vt à uera ſententia fidei, Doctores alioqui Catholici aberrent; in quibuſdam quæſtionibus, præſertim ſi minus illæ fuerint antè in Eccleſia agitatæ, ut habemus etiam exemplum in ſententia Diui Cypriani de rebaptizandis hæreticis, & in alijs. Neque tamen ideo eiuſmodi Doctores cenſeri debēt hæretici. Non enim in errore ſunt pertinaciter, ideſt, non eum tenentur agnoſcentes contrariam ſententiam proponi ab Eccleſia Catholica: Sed id vel propter incuriam & ne- D gligentiam aliquam, uel propter rei nondum ſatis explicatæ obſcuritatem, ignorantes. Quanquam ipſa quidem Aſſertio, pugnans cum ſententia Fidei, per ſe ſemper hæreſis eſt.

Itaque in illo Concilio Complutenſi per Sixtum IV. approbato, tanquam hæretica damnata eſt propoſitio illius Petri Oxomenſis, in qua is negabat, Cōfeſsionem eſſe de iure diuino. Quam propoſitionem uerè eſſe atque ſemper fuiſſe per ſe hæreticam, rectè Adrianus in quarto, quæſtione ſecunda de Confeſsione, & Sotus diſtinctione decima octaua, quæſtione prima, articulo primo, & Ruardus artic. quinto, & Canus in Relectione de Pœnitentia, parte ſexta defendunt, contra nonnullos, qui uidentur dicere, E non fuiſſe ſemper hæreticam. Neque enim idem eſt potuiſſe aliquando excuſari aliquos in ea re per ignorantiam à peccato hæreſis (quod fieri potuit) & ipſam propoſitionem cum fide pugnantem non fuiſſe per ſe hæreticam.

Deinde uerò contra Assertionem ipſam Catholicam de inſtitutione diuina & neceſsitate Confeſsionis, Kemnitius & alij hæretici, præter ea, quæ hactenus refutauimus, hæc habent, quæ directè opponant.

Primo, quod Nectarivs Archiepiſcopus Cōſtantinopolitanus, antecesſor D. Chryſoſtomi, uir alioqui apud veteres magnæ exiſtimationis, ſuſtulit

A *Presbyterum pœnitentialem* (vt hiſtoriæ appellant) qui in vnaquaque Eccleſia erat præfectus muneri audiendarum Confeſsionum ſecretò, voluitque vt vnuſquiſque fidelium in poſterum relinqueretur conſcientiæ ſuæ, vt ſecundùm eam vel accederet ad communionem, vel ab ea abſtineret, quemadmodum videre eſt in hiſtoria Tripartita lib. 9. cap. 35. ex Sozomeni narratione.

Respondeo, Nectarium minimè Confeſsionem ipſam ſecretam omnium peccatorum abrogaſſe, ſed quoddam aliud inſtitutum quod à tempore hæreſis Nouatianæ in Eccleſia obtinuerat, quodque erat additum tanquam *appendix quædam* (vt Socrates libro quinto ſuæ hiſtoriæ, cap. 19. vocat) ad vetus ipſum B miniſterium reconciliandi lapſos poſt Baptiſmum in ſecreta Confeſsione.

Id autem inſtitutum ſeu *appendix* erat, vt in ſingulis Eccleſijs præeſſet audiendis Confeſsionibus certus quidam presbyter, vir diſcretus, & ſecretum ſeruans, qui auditis fidelium peccatis, vel omnibus, vel certorum quorundam generum ab Epiſcopis deſignatorum (nec enim vtro potiùs modo id fieret ſatis certò ex hiſtorijs colligi poteſt) ad Epiſcoporum referret ex illis quædam, vt is adhibita diſcretione, publicè poſtea in Eccleſia ea recitaret, aut recitari faceret, ad fidelium ædificationem & diſciplinam illis temporibus vtilem: itemque vt certæ quædam atque præſcriptæ pœnitentiæ publicæ, pro eiuſmodi deli- C ctis à pœnitentibus fierent.

Ratio autem, cur Epiſcopi huiuſmodi Presbyterum pœnitentialem diſciplinamque recitationis publicæ peccatorum, ac certam præſcriptamque formam publicarum pœnitentiarum inſtituerint, fuit, quoniam graſſante Nouatianorum hæreſi, fides de auctoritate, quæ eſt in Eccleſia ad remittendum peccata lapſis, languidior apud pleroſque (vt quadam hæreſum malignitate fieri aſſolet) reddebatur. Itaque expedire illis temporibus Epiſcopi iudicarunt, ſtudium ipſum pœnitentiæ, publicis illis ac manifeſtis ſignificationibus, certaque publicarum pœnitentiarum præſcriptione, atque forma, excitare & augere in fidelium animis. Huc enim recitatio illa pu- D blica maiorum peccatorum pertinebat, nempe vt populo ea re inculcaretur, nullum eſſe tam enorme peccatum, quod auctoritate miniſterij Eccleſiaſtici non remitteretur: eodemque ſpectabat pœnitentiæ & ſatisfactionis illius publicæ certa & præſcripta ab Epiſcopis forma; videlicet vt manifeſta illa pœnitentis animi ſignificatione, peculiari quodam & præſcripto modo inſtituta, cæteri fideles ædificati, eò minus admirarentur, ſi hi qui lapſi fuerant, ruſus pœnitentes admitterentur ad communionem ſacram, quod quidem fieri non debere Nouatiani contendebant.

Atque hæc quidem certæ & præſcriptæ formæ publicarum pœnitentiarum, vt in Canonibus pœniten- E tialibus extat, ratio atque origo in Eccleſia fuit. Neque enim eiuſmodi Canonum vlla memoria extat ante Nouati tempora: cùm tamen miniſterium reconciliationis, atque adeò priuata Confeſsio omnium peccatorum ſemper in Eccleſia ex Chriſti inſtitutione fuerit, & eſſe debuerit, vt hactenus à nobis probatum atque defenſum eſt.

Quò fit, vt non, quemadmodum nugantur Sectarij, Confeſsio ſecreta in Eccleſia ex certa illa forma, & præſcriptione pœnitentiarum publicarum ortum & occaſionem habuerit: ſed contra potiùs, hæc illis Canonibus pœnitentialibus fuit antiquior, atque etiam vſurpata, cùm & ante illos Canones fuit vſus aliquis varius pœnitentiarum publicarū, ſicut ex Tertulliano,

tulliano, in libro de Pœnitentia, licet colligere, & poſt illos canones, atque adeò poſt Nouatum certus quidam, vt dictum eſt, & præſcriptus. Quod & ex veterum ipſis teſtimonijs oſtendimus, qui de Confeſsione omnium æquè peccatorum loquuntur, tanquam de re inſtituta ab ipſo Chriſto, quæ ſemper proinde debuerit in Eccleſia vſurpari.

Iam verò cauſſa cur poſtea Nectarius *presbyterum illum certum pœnitentialem*, itemque certam illam diſciplinam pœnitentiæ publicæ in ſua Eccleſia abrogauerit, eam hiſtoriæ tradunt, quòd cum progreſſu temporis, vt fit, minus bene ac diſcretè illud inſtitutum obſeruaretur, neſcio quo caſu factum eſt, vt peccatum cuiuſdam primariæ fœminæ cum quodã Diacono in ipſa Eccleſia Conſtantinopoli commiſſum, præproperè, & indiſcretè, & citra iudicium Epiſcopi (vt apparet) auulgaretur. Qua ex re cum magnum ſcandalum in populo aduerſus Sacerdotes & Miniſtros Eccleſiæ oriretur; putauit de conſilio quorundam Nectarius diſciplinam illam, quæ iam negligentius obſeruari cœperat (vt ex hiſtoria ipſa retulimus) partim ad ſedandum ortum ſcandalum, partim ne quid tale deinceps accideret, eſſe abolendam. Itaque Presbyterum illum pœnitentialem, illamq; rationem publicæ pœnitentiæ ſuſtulit, unicuiq; fideliũ permittens, ut *iuxta conſcientiam ſuam* (ſicut inquit hiſtoria) *communicaret myſterijs*.

Quod quidem non ita intelligendum eſt, quaſi voluerit licere eis in poſterum ſine confeſsione ac pœnitentia ſeu ſatisfactione ſecreta accedere ad Euchariſtiam (vt Kemnitius, & alij hæretici ineptè planè ac ſine hiſtoriæ fundamento interpretantur) ſed quod non foret amplius ad eam rem opus *publico illo fidelium iudicio*, communiq; approbatione, ex qua poſt peractam nimirum publicam pœnitentiam antea ſolerent dignè communicare Euchariſtiæ myſterijs.

Itaq; voluit Nectarius de cætero id iudicium vnicuiq; permittere, vt iuxta conſcientiam ſuam, ſi & legitimè confeſſus (ꝙ ex inſtitutione Chriſti ſemper facere oportebat) eſſet, & ſatis ſibi conſcius eſſet ſe priuatim egiſſe pœnitentiam, ad Euchariſtiam accederet. Iſtud verò factum Nectarij paulatim & alij quoque Epiſcopi temporis progreſſu ſuis in Eccleſijs imitati ſunt, donec tandem diſciplina illa publicæ pœnitentiæ omnino obſoleuit.

Ita planè factum illud Nectarij ſe habet, vt ex hiſtoria præſertim Socratis, lib. 5. cap. 19. diligenter inſpecta & collata cum Sozomeni narratione apparet, & oſtendit etiam ante magna ex parte Ioannes Haſſelius Theologus Louanienſis, in ſententia ſua de facto Nectarij, Concilio Trident. expoſita, & Antuerpiæ Anno 1564. excuſa. Quam etiam rem ita ferè declarauit Ruardus Tapper, ſecutus ſententiã Haſſelij, art. 5. ſub finem, & etiam attigit Andreas Vega, lib. 13. in Concil. Trid. ca. 29. Et quidem eo modo, quo eſt res iſta à nobis explicata, nullũ omnino puto relinqui in ipſa hiſtoria ſcrupulũ, ut facilè animaduertere poterint, qui eam diligenter conſiderauerint.

SECVNDO obijciunt, quod Nectarij ſucceſſor CHRYSOSTOMVS eandem Confeſsionem ſecretam omnium peccatorum, improbaſſe videtur, ſic enim inquit homil. 31. in epiſt. ad Hebr. *Nõ dico tibi, vt te prodas in publicum, neque vt te apud alios accuſes, ſed obedire te volo Prophetę dicenti, reuela Domino viam tuam. Ante Deum ergo confitere peccata tua.* Et in Pſal. 59. *Peccata*, inquit, *tua dicito, vt deleas illa. Si cõfunderis alicui dicere, quia peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua. Nõ dico vt cõfitearis cõſeruo tuo, ut exprobret: dicito Deo, qui curat ea: neque enim, ſi non dixeris, ignorat ea Deus.* Item in ſermone de Pœnitentia: *Neceſſarium*, inquit,
A *non eſt præſentibus teſtibus confiteri. Solus Deus te confitentem videat.* Et homil. 5. de incomprehenſibili Dei natura; *Non te in theatrum conſeruorum duco, non hominibus peccata tua detegere rogo.* Et concione quarta de Lazaro: *Caue homini dixeris peccata tua, ne tibi exprobret. Neque enim conſeruo confiteris, vt in publicum proferat, ſed ei, qui Dominus eſt.*

Ad hæc autem facilè patet RESPONSIO ex ijs, quæ de Nectarij illius anteceſſoris facto expoſita iam ſunt. Non enim Chryſoſtomus improbat ſecretam Confeſsionem, quæ Sacerdoti atque adeò ipſi Deo, cuius uicem Sacerdos tenet, in *ſecreto* abſque *arbitris* fieri debet. Sed illam publicationem Confeſsionis, ſeu recitationem peccatorum, quam ipſius ante-
B ceſſor Nectarius non ſine cauſſa ſuſtulerat. Quod ipſum certe ex verbis eiuſdem Diui Chryſoſtomi patet. Ait enim; *Non dico, vt te prodas in publicum.* Item; *Neceſſarium*, inquit, *non eſt præſentibus teſtibus confiteri.* Item? *Non in theatrum te duco, &c.* quibus iiſdem verbis Sozomenus etiam lib. 9. hiſtoriæ Tripart. cap. 35. commemorat morem illum publicæ pœnitentiæ, qui ſublatus à Nectario eſt.

Quod autem in eiuſmodi locis Chryſoſtomus nõ improbet eam Confeſsionem, quæ ſub ſigillo ſecreti fit Sacerdoti, non vt homini & conſeruo, ſed vt vicario Dei, atq; adeò, quæ ita fit Deo: confirmari etiam poteſt conſuetudine loquendi aliorum Patrum, qui paſsim pro eodem accipiunt, confiteri Deo, & confi-
C teri *Sacerdoti, vt vicario Dei.* Vt Origenes, Tertullianus, Ambroſius, Auguſtinus, locis ſuprà citatis.

Et certè multa argumenta oſtendunt Patres, ac ipſum etiam D. Chryſoſtomum, cum abſolutè commẽdant fidelibus Confeſsionem, quæ *fit Deo*, plerumq; intelligere eam Confeſsionem, quæ fit quidem Deo, ſed in miniſterio tamen reconciliationis, atq; adeò, quæ fit Deo, vt is repræſentatur à ſuo vicario, & miniſtro.

Primò, quoniam inprimis etiam conſuetudo fidelium illis Patrũ temporibus fuit, ut iſto modo Deo confiterētur. ſicut patet ex antiquitatis teſtimonijs ſuprà allatis. Igitur cum Patres abſolutè de Confeſsione *Deo facienda* ſcribunt, aut concionantur, rectè ple-
D runque intelliguntur de eiuſmodi Confeſsione loqui: non ſecus certè quam iam in Eccleſia, cũ Confeſſio, quæ fit Deo in ſuis Sacerdotibus, vſitata ſit; de ea omnino loqui intelligimus eos, qui vel pro concione, uel in ſcriptis commendant his temporibus fidelibus abſolutè, ut peccata ſua confiteantur.

Secundò, quoniam ad eam Confeſsionem, tanquã ad rem, quæ apud homines communiter magnam quandam, ac ſibi propriam difficultatem habeat, cũ vehementia quadam orationis Patres exhortantur, ut patet ex ijs locis Chryſoſtomi, de quibus nunc agimus: itemque ex ſententijs Patrum ſuprà citatis, præſertim Lactantij, Auguſtini, & Ambroſij.

At Confeſsio quæ fit ſimpliciter ipſi per ſe Deo,
E cum propriè aliud non ſit, quam conſcientia quædã peccati, cum ſcilicet quis corã Deo agnoſcit, & animo ſuo fatetur ſe malè, & contra diuinam legem egiſſe: minimè habet apud omnes homines cõmuniter vſq; adeò magnã & ſingularem aliquam difficultatẽ: imò nullã planè difficultatẽ ea cognitio ꝓprij peccati hẽt apud illos, qui nõ ex ignorãtia peccant, quorũ certè eſt maxima pars. Patres autẽ, oẽs omnino, & eos etiã maximè, qui ex malitia ſcienteſq; atq; adeo grauius peccauerũt, ad cõfeſsionẽ Deo faciẽdã magna vehemẽtia hortãtur. Nõ igitur de illa cõfeſsione, quæ ſit ſimpliciter ipſi per ſe Deo, ſed de illa, quæ fit ei, ut repræſentatur in ſuis miniſtris, quæq; adeo ſingularem difficultatem habet, tunc Patres loquuntur.

Nec verò dici poteſt, Patres nunquam hortari ad Confeſſionem propriè, vt Confeſſio eſt; ſed vt dolorem de Dei offenſa & accuſationem peccati habet. Quamuis enim ita etiam illi quandoque ad Confeſſionem Deo faciendam hortentur, tamen ſæpe quoque alias vrgent ipſam rationem propriam *Confeſſionis*; Vt cum admonent, eſſe confitendum Deo, quandoquidem ipſe alioqui omnia ſcit, &c. ſicut loquitur etiam D. Chryſoſtomus. Item ne alioqui damnetur aliquis tacitus & latens, qui potuiſſet ſaluari confeſſus, vt loquitur Auguſtinus ſuprà citatus in Pſalm. 66. & alij Patres. Itaque ad Confeſſionem etiam ſecundùm propriam illius rationem adhortantur. Quamuis velint ſanè ipſam cum vera item pœnitentia & dolore coniungi.

Tertiò, idem probatur ex eo, quòd conſcientia, ſeu agnitio proprij peccati coram ſolo Deo non utique certò & apud omnes communiter, & ſemper uſque adeò magnam *erubeſcentiam* habet, tametſi habere quidem deberet maximam. Ac S. Patres ad eam Confeſſionem Deo faciendam hortantur, quæ apud omnes communiter, quaſi neceſſariò, & certò, & ſemper habet ſummam quandam erubeſcentiam, ob manifeſtationem videlicet ſui. Sicut patet ex Lactantio, Auguſtino, Ambroſio & alijs Patribus ſuprà citatis. Item que ex auctore operis imperfecti in Matthæum, homilia tertia qui ſic dicit: *Nunquid neſcimus, quia Confeſſio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipſum erubeſcere pœna eſt grauis; ſed ideo*, inquit, *magis, iubet Deus confiteri peccata noſtra, vt verecundiam patiamur pro pœna. Nam & hoc ipſum pars eſt iudicij pœna.* Certè, vt dixi, Confeſſio, quæ fit ſoli Deo, aut ea etiam, quæ more Sectariorum fit prædicanti miniſtro *ſolùm in genere*, non habet huiuſmodi erubeſcentiam vſque adeò ſingularem, ut ad eam effugiendam malint aliqui quādoque in peccatis ſuis perire. ſicut Tertullianus, Lactantius, & alij Patres ſuprà citati loquuntur.

Quartò, nam Patres de ea Confeſſione Deo facienda loquuntur, per quam aliquid fiat notum, quod ante *prorſus latebat*, Vt patet præſertim ex Lactantio & AVGVSTINO, locis ſuprà citatis, qui etiam ita inquit in Pſalmum 66. *Confitere tamen Deo, ne confeſſum damnet. Si non confeſſus lateſ, non confeſſus damnaberis.* At per Confeſſionem, quæ ſimpliciter fit Deo ſoli, nihil omnino alicui innoteſcit, quod ante non eſſet ei notū. Nā neque peccatori ipſi, nec Deo, qui antea quoque omnia nouit. Loquuntur igitur Patres de Confeſſione facienda Deo, vt is repræſentatur à ſuis miniſtris quibus nimirum aliquid de nouo per eam Confeſſionem innoteſcit.

Quintò, nam ſignificant etiam, Confeſſionem eam, de qua loquuntur, ob eam cauſſam ab aliquibus quandoque negligi, quia non agnoſcunt illi, nec reputant cum vero dolore ſua peccata *coram Deo*, id eſt, quia non prius confitentur ſoli Deo, ita vt oportet. Igitur perſpicuum eſt, Patres non ſolùm ad hanc Confeſſionem, quæ fit ſoli Deo, ſed ad aliam, quæ fiat eidem Deo, vt repræſentatur ab ipſius Vicario, adhortari. Id apparet certè ex ipſo D. Chryſoſtomo in Pſalmum quinquageſimum, qui ita dicit: *Quanti ſunt peccatores, ſecurè degentes, qui nolunt intelligere* (id eſt, conſiderare & perpendere) *quod iniquè agunt, nec agnoſcere volunt ſupernaturam ſibi calamitatem, inſuper fiducialiter, quæ mala ſunt, agunt, & ſic*, inquit (id eſt, ideo) *nec ingemiſcunt, nec lachrymam proferunt, nec confitentur; quos ſaluari*, inquit eſt, *impoſſibile*. Inſignis profectò locus. Ex quo luce meridiana clarius patet, hoc loco Chryſoſtomum non tantùm de ea Confeſſione, quæ fit ſoli Deo, vt peruerſè Kemnitius eſt interpretatus, ſed de alterius etiam generis Confeſſione loqui, quę idcirco nimirum ab aliquibus negligatur, quia Confeſſio etiam talis, qualem oportet ſoli Deo facere (cognoſcendo & perpendendo peccatum) ab ijs negligitur.

Sextò huc accedit, quòd Patres, ac inprimis etiam ipſe Diuus Chryſoſtomus, in ſermone de Pœnitentia ſuprà citato, ad veram pœnitentiam ita *neceſſariò* requirunt *in ore* Confeſſionem, ſicut Contritionem in corde. At certum eſt non eſſe ad veram pœnitentiam neceſſe ore confiteri peccatum ſoli ipſi Deo (vt qui cor ipſum videt.) Igitur Patres omnino etiam requirunt eam Confeſſionem, quam oporteat *ore ipſo* facere vicario Dei, ac proinde ipſi Deo, vt in ſuo Vicario repræſentatur.

Et verò de huiuſmodi Confeſſione Chyſoſtomum loqui in illis ipſis locis, quos hæretici nobis obijciunt, colligi etiam poteſt ex ijs, quæ ibi dicit. *Solus*, inquit, *te Deus confitentem videat*. Cui nam verò confitentem? certè ſubaudire hic poſſumus, Sacerdoti & Miniſtro vicem Dei tenenti. Item; *Neque enim*, inquit, *conſeruo confiteris, vt in publicum proferat, ſed ei qui Dominus eſt*, vbi etiam rectè ſubaudimus, quando ſcilicet miniſtro Dei confiteris.

Quod autem in quodam loco ex illis adiungit: *Dicito peccata tua quotidie in anima tua*, ideo adiungit, quia ſaluberrimum etiam eſt, ipſi ſoli Deo cum vera animi pœnitentia iugiter confiteri, eaque ratione eniti ante Confeſſionem etiam, quæ ſuo tempore Sacerdoti facienda eſt, in gratiam cum Deo redire. Itaq; ad hoc etiam non immeritò Chryſoſtomus hortatur.

Quo ſimiliter modo accipi poteſt, quod iidem Kemnitius ex Pinuſio Abbate refert, qui apud Caſſianum dicit; *Si verecundia retrahente, reuelare peccata coram hominibus erubeſcis; illi, quem latere non poſſunt, confiteri ea iugi ſupplicatione non deſinas, ac dicere: tibi ſoli peccaui, qui abſque vlla verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio donare peccata conſueuit.* Hæc tamen nihil obſtant, quo minus ſuo quidem tempore Confeſſio Sacerdoti facienda ſit, verecundia omni poſtpoſita, ne alioqui *latens præ pudore & tacitus quis pereat*, ut Tertullianus, Lactantius, Auguſt. Amb. locis ſuprà citatis, ſeriò admonēt. Vt interim prætereà Pinufium eo loco non niſi de facienda Confeſſione *in publico*, quæ quidē non eſt neceſſaria, loqui videri.

TERTIO obijciunt, Gratianum, in Decret. de Pœni. diſt. 1. propoſita quæſtione, *An Confeſſio hæc neceſſario facienda ſit Sacerdoti*, plures in vtramque partem ſententias veterum citauiſſe: atque ad extremum in Canone, *quem mirs plenitudo*, ead. diſtinctione lectori reliquiſſe liberum iudicium, ut quam mallet ſententiam eligeret; *Vtraque enim*, inquit, *fautores habet ſapientes, & religioſos viros*. Non igitur fuit ſemper in Eccleſia certum & indubitatum, Confeſſionem eiuſmodi eſſe neceſſariam, inquit Kemnitius, atque adeò nec illud uerum erit, quod ſeſſ. 14. c. 5. affirmat Concilium Tridentinum, uniuerſam Eccleſiam ſemper intellexiſſe Confeſſionem omnium peccatorum eſſe à Chriſto inſtitutam & neceſſariam. Accedit quod Gloſſa, in principio diſtinct. 5. de Pœnit. & alij quidam cenſuerunt non eſſe de iure diuino.

RESPONDEO, priuatum planè Gratiani errorem atque hallucinationem fuiſſe, quòd plures *religioſos & ſapientes viros* eſſe putarit, qui Confeſſionem Sacerdoti neceſſariò faciendam non eſſe arbitrati ſint: ac multò etiam magis, quòd exiſtimarit talium virorum ſententias aliquas contra neceſſitatem Confeſſionis in illa diſt. 1. de Pœniten. ſe adduxiſſe; ſicut & alias non rarò hic Gratianus deceptus in aliquibus eſt, ut à multis eſt animaduerſum.

Cùm enim Canones omnino nonaginta in illa d. poſue-

poſuerit, nullus penitus ex omnibus eiuſmodi Canonibus eſt, qui ſententiam aliquam vllius Patris cōtineat, ex qua probari poſſit, non eſſe Confeſſionem neceſſariò faciendam Sacerdoti ſuo tempore. Quod ipſum certè argumento eſt, nec alias exſtare vllam talem alicuius veteris ſententiam, quandoquidem nec Gratianus ipſe, vbi maximè id ſibi propoſuerat, talem aliquam ſententiam proferre potuerit, nec hæretici etiam inuenerint. Niſi quod paſſim kemnitius, errore atque allucinatione Gratiani callidè abuſus, contra conſcientiam, ut credo, ſuam, inculcat, multorum virorū ſapientū & religioſorum ſententias eſſe collectas à Gratiano contra neceſſitatē Confeſſionis.

Hanc autem, quam dico GRATIANI hallucinationem & kemnitij fraudem, manifeſtè deprehendet, qui attentè & diligenter Canones illos omnes nonaginta, diſt. 1. de Pœnitentia, perlegerit ac perpenderit. Quos ideò operæ pretium eſſe duxi ſigillatim hoc loco excutere, vt retundatur magis uafritics kemnitij.

Etenim priores quinque Canones, quos Gratianus illic partim ex Ambroſio, partim ex Chryſoſtomo, partim ex Auguſtino ponit, nihil aliud indicant, niſi, quod quandoque accidit vt homo iuſtificetur etiam *inter actualem Confeſſionem*, quæ eſt ſuo tempore facienda Sacerdoti: ſi nimirum cum vera animi cōtritione peccatum ſuum Deo confiteatur: ut fecit D. Petrus, cum propter Chriſti negationem *fleuit amarè*, ſicut ibi Can. 1. commemorat Ambroſius. Quod ueriſſimum eſt.

Atque huc etiam illæ Dauidis ſententiæ ſpectant, quas ibi, Can. 3. & 4. Gratianus recitat, nempe illud ex Pſalmo 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies*. Et illud Pſalm. 31. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei*. Hoc nos minimè negamus. Neque enim id obſtat, quo minus poſtea ex *præcepto* fieri debeat ſuo tempore Confeſſio Sacerdoti.

Reliqui autem Canones à ſexto vſque ad triceſimum planè ſunt ad hāc quæſtionē impertinentes. Niſi quod in Canone triceſimo, ſub finem, Gratianus annectit uerba quædam quaſi ex auctore operis imperfecti, homil. 26. in Matth. deſumpta: nempe *mercedem ſeu remunerationem deberi voluntati, non operi*. Ex quo rurſus colligit Gratianus, quia Confeſſio ſit *operis*, Contritio autē *cordis*; conſequens eſſe, ut per ſolam Contritionem ſine Confeſſione poſſit homo iuſtificari.

Sed primum auctor operis imperfecti non dicit, remunerationem deberi uoluntati, & non operi; ſed deberi quandoque *voluntati ſine opere*, ſi nimirū operis facultas non ſit, ut in illa homil. 26. ſub finem, manifeſtè ipſe auctor loquitur. Deinde, ut iam dictū eſt, minimè ſequitur, Confeſſionē non eſſe ex præcepto & ſuo quodam tempore neceſſariam, ſi poſſit etiam per ſolam Contritionem aliquis iuſtificari.

Porrò Canon triceſimus primus, & triceſimus ſecundus ex Proſpero deſumpti, manifeſtè aſſerunt neceſſitatem Confeſsionis.

Canon uerò triceſimus tertius, & triceſimus quartus, qui ſunt ex Scriptura ſumpti, ubi Deus dicit: *Conuertimini ad me* Item; *Scindite corda veſtra, &c.* nihil aliud niſi neceſſitatem Contritionis, ſeu Pœnitentiæ abſolutè continent. Itaque ſunt ad hanc quæſtionē impertinentes. Ipſe uerò Gratianus in ijs, quæ ibi ſubiungit, tantum uelle uidetur, quod aliquando per ſolam Contritionem ante Confeſsionem *actualem*, contingat iuſtificatio. Ex quo certè apparet, eum fuiſſe, ſicut diximus, hallucinatum, & confudiſſe hoc loco diuerſas quæſtiones.

A Canones deinde triceſimus quintus, & triceſimus ſextus, & triceſimus ſeptimus planè ſunt etiam ad hoc propoſitum impertinentes.

Canon autem triceſimus octauus ex Ambroſio libro de paradyſo, cap. 14. Et item triceſimus nonus ex eodē, prorſus confirmant neceſsitatem Confeſsionis.

Item quadrageſimus ex Chryſoſtomo in homilia de Pœnitentia, & quadrageſimus primus ex eodem, pro Confeſſione ab ipſo Gratiano citantur.

Canon quadrageſimus ſecundus, & quadrageſimus tertius ex Auguſtino neceſsitatem tantum Pœnitentiæ in genere continent.

Canon quadrageſimus quartus ex Auguſtino, ex lib. 50. homil. homilia 40. de Pœnit. planè facit

B etiam pro neceſsitate Confeſsionis, quem locum ſuprà citauimus.

Canon quadrageſimus quintus ex Origene, & quadrageſimus ſextus ex Ambroſio, ſolum de neceſſitate Pœnitentiæ abſolutè loquuntur.

Sic etiam Canon quadrageſimus ſeptimus, & quadrageſimus octauus ex eodem Ambroſio: quamuis ille quidem Canon quadrageſimus octauus aliquo etiam modo ualet pro neceſsitate Confeſsionis.

Canon quadrageſimus nonus ex Leone, epiſtola 95. planè etiam facit pro nobis, quem locum etiam ſuprà citauimus.

Canon quinquageſimus ex Ambroſio, ſolum loquitur abſolutè de Pœnitentia.

C Canon quinquageſimus primus, ſecundus, tertius, quartus, ex eodem Ambroſio, planè etiam faciunt pro noſtra Aſſertione, quos Ambroſij locos, ſuprà etiam magna ex parte citauimus.

Canon autem quinquageſimus quintus, & quinquageſimus ſextus, ex eodem, ualent quidem ad probandam neceſsitatem ſatisfactionis, nec ſunt ad hāc quæſtionem pertinentes.

Canon item quinquageſimus ſeptimus ex Cypriano libro quarto, epiſtola ſecunda, & Canon quinquageſimus octauus ex Hieronymo, ad Damaſum, ſunt etiam pro nobis.

Quinquageſimus nonus, & ſexageſimus ſunt ad hoc impertinentes. Quæ autem ibi in ſexageſimo

D ſubiungit ipſe Gratianus, omnia pro neceſsitate Cōfeſsionis faciunt.

Sic etiam pro eadem ualet Canon ſexageſimus primus ex Leone, epiſt. 80. ſupra citata, ſic etiam ſexageſimus ſecundus ex eodem.

Canon autem ſexageſimus tertius ex Auguſtino, tantum ualet pro neceſsitate Satisfactionis Deo ipſi faciendæ.

Canon ſexageſimus quartus, & ſexageſimus quintus planè ſunt etiam impertinentes.

Canon uerò ſexageſimus ſextus, ſeptimus, octauus, & nonus, ex Hieronymo ualent pro ſatisfactione.

Septuageſimus autem ex eodem in cap. 5. ad Epheſios, pro neceſsitate Confeſsionis facit.

E Septuageſimus primus, ſecūdus, tertius, quartus, ex eodē, pro neceſsitate tantum Pœnitentiæ in genere.

Septuageſimus quintus ex eodem, & ſeptuageſimus ſextus ex Ambroſio, item ſeptuageſimus ſeptimus ex Chryſoſtomo, & ſeptuageſimus octauus, & nonus, & octogeſimus ex Ambroſio, pro ſatisfactione etiam tantum.

Sic etiam octogeſimus primus, ex Auguſtino, & octogeſimus ſecundus ex Gregorio, & octogeſimus tertius & quartus ex Auguſtino.

Canon autem octogeſimus quintus ex eodem Auguſtino facit pro Confeſsione, & octogeſimus ſextus ex Alcuino, pro Satisfactione. octogeſimus ſeptimus ex Chryſoſtomo, planè eſt impertinens.

Ibi autem ſubiungit ipſe Gratianus multa pro neceſſitate Confeſſionis, & ad quædam loca Chryſoſtomi, quæ videntur contrà facere, tandem ad extremum reſpondet eodem modo, quo nos ſuprà ad eadem illa loca.

Præterea Canone octogeſimo octauo, ipſe Gratianus aſſerit etiam neceſſitatem Confeſſionis.

Item Canon octogeſimus nonus ex Leone epiſtola octogeſima, pro eadem omnino facit.

In Canone denique nonageſimo, qui eſt vltimus, recitat Gratianus ſententiam cuiuſdam Theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis, qui dicit, quoſdam putare Confeſſionem non eſſe neceſſariam, vt Græci, in quit; alios autem omnino eſſe neceſſariam, *ut vniuerſa, inquit, ferè Eccleſia*.

B Illud autem quod dicit hic Theodorus, Græcos putare non eſſe neceſſariam, ſi de Græcis Patribus veteribus loquitur (nam ſchiſmaticorum poſteriorum non eſt habenda ratio, cùm in multis etiam alijs errent) planè falſum eſt. Nullus enim illorum neceſsitatem Confeſsionis negat, quin potius eam aſſerunt: vt patet ex teſtimonijs ſuprà citatis. Illud autem ſine *ferè*, Theodorus hic veriſsimè dicere potuit, *vniuerſam Eccleſiam ſentire Confeſsionem eſſe neceſſariam*, ſicut planè ſentit, non obſtante, quòd pauci quidam priuato errore fuerunt in eà re decepti, ſicut paulò poſt dicemus. Atque res quod attinet ad Gratiani errorem ita ſe habet.

C Iam verò GLOSSA, in principio diſtinctionis quintæ de Pœnitentia, & illi alij Doctores non eam auctoritatem habent, quin illorum ſententia ſeu potius errore priuato minimè obſtante, veriſsimè in Concilio Tridentino dictum ſit, vniuerſam CHRISTI Eccleſiam ſemper ſenſiſſe Confeſsionem iure diuino inſtitutam & neceſſariam eſſe. Sunt enim quaſi nulli iſti pauci, ſi cum reliquis Doctoribus orthodoxis comparentur. Et accedit, quod acriter illi etiam eo nomine ab alijs Scriptoribus reprehenſi ſunt. Vt à Durando in quarto, diſtinctione 17 quæſt 8. num. 9. qui recitatis illius Gloſſæ verbis affirmat, *plures in ea eſſe errores intolerabiles*, quod ipſum cenſuerunt etiam multi alij. Quanquam cum controuerſia iſta non fuiſſet illis temporibus vſque adeò explicatè ab Eccleſia D determinata, non ſunt illi Doctores putandi pertinaciter errauiſſe.

QVARTO, obijcit etiam Kemnitius: Confeſsionem iſtam gratuitæ condonationi peccatorum propter CHRISTVM ſubſtituere noſtrum meritum. Itemque inducere dubitationem num in gratia, quandoquidem ſemper dubitare poſſumus, num ſufficienter fuerimus confeſsi.

SED ad hanc Kemnitij & aliorum hæreticorum obiectionem ſæpe in ſimilibus quæſtionibus à nobis abundè reſponſum eſt. Eccleſia enim confeſsionem vſurpat quidem non vt per eam gratiam reconciliationis mereamur; vt vel ſtolidè, vel malitioſè de nobis iſti vbique fingunt, ſed vt gratiam per illam, tanquam per vnum quoddam medium à Chriſto inſtitutum conſequi, quantum in nobis eſt, beneficio meritorum Chriſti enitamur. Nec verò, aut poſſumus, aut debemus unquam de gratia propria, ſine omni formidine eſſe certi, vt ſæpe à nobis alias contra iſtorum in eo genere temeritatem oſtenſum eſt.

Et hactenus quidem de primo puncto hujus quæſtionis principali. Nam quod præterea Diuus Thomas hic in ſupplem. quæſtione ſexta, articulo ſecundo, & alij probant, Confeſsionem Sacramentalem, non eſſe etiam iure naturali neceſſariam, id per ſe propemodum abſque vlla probatione eſt notum; qua de re bene ſcribit Sotus in 4. diſt. 18. quæſtione A prima, articulo ſecundo, ubi etiam facilè declarat, neque eſſe Confeſsionem neceſſariam ex iure diuino antiquo ante Euangelicam legem.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum omnibus omnino confeſsio ſit neceſſaria.

D. Thomas art. 3. & 4.

DICENDVM eſt, Confeſsionem ſiue ius diuinum, ſiue Eccleſiaſticũ ſpectemus, ijs omnibus & ſolis neceſſariam eſſe, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt. Ita Durandus, in quarto, diſtinct. 17. quæſt. 9. & alij, eadem diſtinctione. Item Caietanus tomo primo ſuorum Opuſcul. quæſtione prima de Confeſſ. Sotus in quarto, diſtinct. 18. quæſtione prima, articulo tertio, Medina in Tract. de Cõfeſsione, quæſtione quinta, & Nauarrus in Manuali, capite 2. num. 5. cum explicat, quomodo Confeſsio debeat eſſe integra. Item Victoria in ſumma de Sacram. quæſt. 129.

Et ratio huius aſſertionis, quod attinet ad ius diuinum, eſt *primò*, quoniam ex diuina inſtitutione Confeſsionis ſolum licet colligere, ad remiſsionem peccatorum obtinendam, ea peccata neceſſariò à fidelibus iam baptizatis confitenda eſſe, quorum remiſsio in hac uita ſit illis ad gratiam & ſalutem neceſſaria. Sed talia peccata ſunt mortalia duntaxat, quæ poſt Baptiſmum committuntur. Ergo iure diuino illis omnibus & ſolis neceſſaria Confeſsio eſt, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt. Maior propoſitio patet ex modo, quo ſuprà puncto primo, neceſsitatem Confeſsionis ex eiuſdem inſtitutione deducendam eſſe oſtendimus. Minor probatur, quia ſine remiſsione uenialium poteſt aliquis decedere in gratia Dei ex hac uita, ac proinde ſalutem conſequi.

Nec uerò hic obſtat, quod Chriſtus ſine ulla exceptione peccatorum uenialium, Ioann. 20. abſoluté dixerit: *Quorum rem ſeritis, &c.* Inde enim rectè quidem ſequitur poſſe etiam bene & utiliter de peccatis uenialibus Confeſſionem fieri Sacerdotibus, qui uidelicet ſine ulla exceptione accipiunt à Chriſto (mediante nimirum auctoritate ſummi Pontificis & Epiſcoporum) poteſtatem omnia peccata remittendi; non tamen inde ſequitur, quòd ea etiam neceſſariò fieri debeat, ſed tantum de ijs peccatis quorum remiſsio in hac uita ſit neceſſaria ad ſalutem, ut patet ex dictis puncto præcedente.

Quod autem attinet ad ius *Eccleſiaſticum*, probatur conſequenter eadem aſſertio, quoniã hoc quidẽ non aliorum peccatorum Confeſsionem præcipit quam illorum, de quibus præcipit ipſum ius diuinũ; ſed determinat tantummodo tempus, quo Confeſſio iure alioqui diuino neceſſaria fieri debeat, nempe ſingulis annis, ut poſtea docebimus.

E *Secundò* accedit ad confirmationem huius Aſſertionis, quòd Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14 cap. 5. primum explicat, iure diuino Confeſsionem uenialium non eſſe neceſſariam; & deinde etiam ſub finẽ capitis declarat, Eccleſiam non præcepiſſe Confeſsionem, ſed determinaſſe tantum *tempus*, in quo illa, iure alioqui diuino neceſſaria, fieri debeat. Quare apertè Concilium ſignificat, iure etiam Eccleſiaſtico non alia peccata *neceſſariò* confitenda eſſe præter illa, quæ alioqui neceſſe eſt cõfiteri iure diuino, quę ſunt nempe mortalia.

Cùm uerò Concilium ibidem dicit, alijs remedijs citra Confeſsionem poſſe peccatorum Venialiũ remiſsionem

miſſionem obtineri; minimè idcirco vult, poſſe illa ſi- A
ne applicatione meritorum Chriſti remitti, vt ine-
ptiſſimè Kemnitius illic eſt cauillatus, ſed docet, ad
illorum ſanè remiſſionem non eſſe neceſſarium illũ
certum *modum* applicationis meritorum Chriſti, qui
eſt per Sacramentalem abſolutionem, ſed ſatis fore,
ſi per alia remedia fiat eiuſmodi applicatio, quod at-
tinet quidem ad Venialium remiſſionem.

Tertiò, eadem Aſſertio confirmatur ex ipſa forma præcepti Eccleſiaſtici. Iubentur enim omnes fideles confiteri peccata ſua *omnia* ſemel in anno, idque facere prætermittentibus decernitur grauis pœna; nẽpe vt viui arceantur ab ingreſſu Eccleſiæ, & mortui careãt Eccleſiaſtica ſepultura. At omnia peccata Venialia velle confiteri res eſſet infinita, nec tam graui pœna, qui non facerent, mulctari deberent; qua ſanè ratione Diuus etiam Thomas adductus eſt in hãc ſẽtentiam hic articulo 3. ad tertium, cum tamen antea ibi, & in corpore articuli dixiſſet ex ſtatuto Eccleſiaſtico venialia etiam eſſe confitenda. B

Quod ſi quis dubitaret, num aliquod peccatum Veniale eſſet mortale, vel eſſe exiſtimaret; tum quidem ratione eiuſmodi conſcientiæ *dubiæ*, quoad illã deponeret, confiteri teneretur, vt bene notat Ioannes Medina, vbi ſupra, & Nauarrus in Manuali, capite 21. nu. 34. Qui addit, ſi quis ita hæreret in aliquo peccato veniali, vt planè exiſtimaret ſe ea occaſione peccatum etiam aliquod mortale commiſſurum, niſi remedium eiuſmodi venialis in Confeſſione quæreret; omnino debere eum tunc illud confiteri, ſicut etiam notatum eſt à Diuo Bonauentura in quarto, diſtinct. 16. ſub finem. C

Item addit Caietanus in q. 1. de Confeſſione ſupra citata, Monachos *nigros*, id eſt, Benedictinos, vt explicat clarius Nauarrus in Manuali, cap. 2. num. 6. debere etiam venialia confiteri ſingulis menſibus, etiamſi non habeant mortalia: idque propterea, quoniam in Clementina, *Ne in agro*. de ſtatu Monach. iubentur illi ſimpliciter accedere ad Confeſſionem ſingulis menſibus, neque ibi dicitur, vt confiteantur omnia, quod indicio eſt, inquit Caietanus, debere ipſos etiam de venialibus confiteri, quæ non oportet omnia confiteri. Quæ Caietani opinio confirmari D etiam illa ratione poſſet, quòd de iis peccatis huiuſmodi religioſi iuberi videntur confiteri ſingulis mẽſibus, in quæ ſolent aliàs religioſi frequenter incidere, qualia nimirum ſunt peccata venialia. Nam mortalia ſi quis ſingulis menſibus committeret, hic ne religioſi quidem nomine dignus eſſet.

Cæterum Sotus diſt. 18. q. 1 art. 4. arbitratur, ſimpliciter determinari tantummodo in Clementina citata tempus, quo debeant frequentius eiuſmodi religioſi confiteri, ſi habeant mortalia. Et quicquid ſit de hoc, probatur tamen illud mihi, quod Sotus ibi dicit, ſaltem ſub peccato mortali non obligari eos religioſos ad Confeſſionem faciendam ſingulis menſibus de venialibus. E

Atque hæc in hoc tertio puncto principali notaſſe ſufficiat, quæ ſunt ſanè obſeruanda aduerſus iam obſoletas quorundam Theologorum ſententias, qui exiſtimarunt peccata etiam ante Baptiſmum commiſſa, itemque venialia, ſaltem ex præcepto Eccleſiaſtico eſſe neceſſariò confitenda. Quæ placita nullo firmo fundamento nituntur, vt facilè oſtendit Sotus & alij, vbi ſuprà. Ac multò etiam minus peccatũ alienum, quod videlicet quis non fecit, neceſſariò cõfiteri oportebit, vt facilè oſtendit hic art. 4. D. Thom. Tenetur tamen quis ſine controuerſia confiteri peccatum ſuum quod admiſerit in cooperando directè aut indirectè peccato alieno.

PVNCTVM QVARTVM.

Quando ſit neceſſaria Confeſſio.

D. Thom. artic. 5.

DISTINGVENDVM eſt iſiter ius diuinum & Eccleſiaſticum. Nam iure *diuino*, PRIMO debet aliquis ſine controuerſia confiteri imminente probabili periculo mortis. Vt in morbo graui, itẽ ante nauigationem periculoſam, & ante prælium, & in ſumma cum aliquid faciẽdum eſt, vnde ſoleat moraliter mors ſequi. Sicut Nauarrus, ca. 2. nu. 8. Sotus diſt. 18. q. 1. art. 4. Victoria q. 134. & alij communiter explicant. Atque eam olim fuiſſe fidelium cõſuetudinẽ ſatis colligitur ex AVGVSTINO epiſt. 180. ad Honoratum, qui *eiuſdem periculi eſſe* cenſet *aut Catechumenũ non baptizatum, aut baptizatum non recõciliatum* per illud Sacramentum, *abſcedere*, vt inquit, *ex hac vita*. Itaque caſum iſtum imminentis mortis omnes Doctores ſine controuerſia ponunt.

SECVNDO, tenetur aliquis iure diuino confiteri, cum peccatum commiſit ſuperiori reſeruatum, cui niſi ſtatim confiteatur, futurum ſit, vt poſtea nõ poſſit. Ita, & bene in 4. diſt. 7. q. 10. Durandus.

TERTIO, cum ad remedium efficax aliquorum peccatorum, iudicio præſertim prudentis Confeſſarij videtur neceſſarium eſſe alicui, vt confiteatur, quemadmodum ſatis ſignificat Nauarrus c. 21. num. 34 paulò antè citatus, & etiam c. 2. nu. 10. cum dicit, illum peccare mortaliter circa Cõfeſſionem, qui iuxta præceptum Confeſſarij non confitetur. Confeſſarius enim non ipſe obligat ad Confeſſionem, ſed declarat, iure diuino quempiam in particulari aliquo caſu ad eam teneri.

Atque hoc item confirmatur ex eo, quòd Sotus in 4. diſt. 18. q. 1. art. 4 bene probat, præceptum diuinũ quod extat de Confeſſione, non tantum cum ex vita excedendum eſt, ſed etiam in vita aliquando obligare, quippe cum inſtitutum ſit ad commoditatem ſpiritualem ipſius vitæ.

Sentit præterea Marſilius in 4. q. 12. debere aliquem iure diuino tunc confiteri, cum alioqui putat futurũ, vt peccati à ſe commiſſi obliuiſcatur, nec poſſit illud de cætero confiteri. Quam ſententiam imprimis videtur approbare Sotus diſt. 18 q. 1 art. 4. concluſ. 7 cum abſolutè dicit, neceſſariò eſſe confitendũ iure diuino, cum eſt id periculum obliuionis. Cæterum poſtmodum ea ibidem ſubiungit Sotus, quæ plane illud ipſum euertunt, & certè cum illa ſua cõcluſione 7. cohærere non poſſunt.

Quare rectius negat abſolutè Nauarrus in Manuali, cap. 21. nu. 35. propter eiuſmodi periculum debere aliquem iure diuino cõfiteri; quod idem negat Victoria q. 132. primum enim opinio illa Marſilij admodum eſt ſcrupuloſa: cum pauci ſint qui nõ poſſint exiſtimare futurum intra annum, vt aliquorum peccatorum ſaltem quoad numerum obliuiſcantur. Deinde, quia non tenetur aliquis confiteri niſi omnia illa peccata, quæ poſt diligentem cõſcientiæ examinationem memoriæ occurrerint, vt ſatis videtur explicatum eſſe in Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. c. 5. & rectè ad propoſitum attigit Nauarrus ubi ſuprà. Vt autem illa opinio Marſilij conſiſteret, oporteret fundamentum illius eſſe, quòd teneatur ex vi præcepti aliquis confiteri, non ſolum illa omnia, quæ poſt ſufficientem diſcuſſionem *occurrerint* ſuo tempore, cum ſcilicet alioqui Confeſſio fieri debet; ſed omnia omnino, quæ reipſa aliquando commiſerit, ſiue illorum

rum ſit oblitus ſiue non. Quod falſum eſt, vt appareret ex explicatione Concilij, & ex eo, quod notat Nauarrus.

Senſit etiam Gerſon Tract. de Pœnit & nonnulli alij, debere hominem ſtatim atque poteſt, confiteri iure diuino Sed hæc ſententia communiter ab omnibus & merito eſt exploſa. Nam cum præceptum confitendi ſit *affirmatiuum*, non obligat niſi pro tempore alicuius neceſſitatis, vt affirmatiua alia.

Iam verò iure ECCLESIASTICO *omnes cum ad annos diſcretionis peruenerint*, tenentur ex peculiari Eccleſiæ *ſtatuto* ſemel in anno confiteri, vt patet ex Canone, *Omnis*, de pœnitentijs & remiſſionibus, de quo ſanè ſtatuto Eccleſiaſtico quatuor hoc in loco breuiter annotanda ſunt.

B PRIMO notandum, illud omnino habere vim præcepti ſub *mortali* obligantis, ſicut omnes Doctores intellexerunt, excepto Durando, qui in 4. diſt. 17. q. 14 temere dubitat, Vtrum illud ſtatutum contineat tantummodo quoddam ſalutare conſilium, in quam opinationem ipſe tandem magis propendet: Quod autem ſit veriſſimum *præceptum*, patet primum, præter auctoritatem Doctorum, ex ipſa praxi, & ſenſu fidelium. Deinde ex pœna, quæ trangreſſoribus ibi decernitur. Quæ quidem pœna non tantum ad tranſgreſſores præcepti, quod ibi quoque ponitur de *cōmunicando* in Paſchate, vt male Durandus conijcit, ſed etiam ad tranſgreſſores huius præcepti de *Confeſſione* pertinet, vt apparet ex ipſo cōtextu illius decreti, & omnes Doctores interpretantur.

C Neque omnino illud verum eſt, quod obijcit Durandus; non poſſe Eccleſiam cognoſcere, quinam id ſtatutum tranſgrediantur; ſicut neque cognoſcere poteſt, quinam commiſerint intra annum peccata mortalia, quæ ſola alioqui oportet ex vi eius ſtatuti confiteri. Reſpondemus enim, poſſe Eccleſiam ſatis hoc præſumere de illo, qui nec confitetur, poſt id temporis ſpatium, neque etiam ſe ſiſtit paſtori ſuo, vt ei indicet ſe non habere conſciētiam peccati mortalis, quod confiteatur. Id quod ex vi illius ſtatuti, quando quis conſcientiam peccati mortalis non habet, fieri debere affirmat D. Thomas hic art. 3. ad 3. & notant etiam alij Doctores.

D Accedit, quod communiter tales homines ſunt cumulati varijs criminibus, vel certè non ita pij & ſancti, vt poſſit Eccleſia probabiliter exiſtimare illos intra ſpatium anni nullum commiſiſſe peccatum mortale, quin potius, contrarium omnino rectiſſimè præſumere poteſt: id quod ſufficit, ad eos illa pœna mulctandos, quæ in illo ſtatuto decreta eſt.

SECVNDO notandum, *per ſe* quidem iſtud ſtatutū, non obligare, vt hoc vel illo tempore anni *determinatè* quis confiteatur, ſed ſatis ab eo impleri, qui Confeſſionem vltra anni ſpatium non differt, quocunq; demum anni tempore confiteatur, vt rectè notat Sotus in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 4. Et ratio eſt clara, cum ſtatutum tantummodo in genere iubeat, vt Confeſſio fiat *ſemel in anno*.

E *Ex accidenti* autem, quoniam ex eodem ſtatuto quilibet tenetur ſumere Euchariſtiam *determinatè in tempore Paſcahli*, fit, vt ſi conſcientiam peccati mortalis tunc habeat, teneatur etiam tum confiteri, ea lege, qua neceſſaria eſt alioqui Confeſſio vt quis dignè ſuſcipiat Sacramentum Euchariſtiæ. Atque eadem ratione, ſimiliter ex accidenti, tenetur aliquis Confeſſionem facere tum, cùm eſt ſuſcepturus ſacrum aliquem ordinem; non quidem ratione ipſius ordinis; ſed quia eſt tum *communicaturus*, ſicut eſt moris in Eccleſia. Neque tamen ſi ſuſcepturus Euchariſtiam prætermittat facere Confeſſionem, amplius quam

A vnico peccato *ſacrilegij* peccabit, propter indignam videlicet Euchariſtiæ ſumptionem, vt rectè cenſuit Sotus in 4. diſt. 18 q. 1. art. 4.

Atque hoc quidem ita ſe habet, ſi vim ipſam præcepti de Confeſſione ſemel faciēda, *per ſe* ſpectemus, quemadmodum dixi. Si autem attendamus etiam ad communem fidelium conſuetudinem, arbitratur ſanè Ioannes Medina Tract. de Confeſſione, q. 14. ea conſuetudine declarari, vim illius ſtatuti eſſe, vt Confeſſio, quæ fieri præcipitur ſemel in anno, *determinatè* fiat ipſo tempore *Quadrageſimæ*. Probat ea ratione, quoniam tunc temporis ſoliti ſunt communiter confiteri fideles. Item, quoniam tunc paſtores Eccleſiarū inquirere, atq; punire eos ſolent, q̄ non cōfitētur, quaſi tunc tēporis nimirū inſtet præcepti obligatio.

B Cæterum hoc, quod Ioannes Medina de conſuetudine ita notat, cum ab alijs Doctoribus non videá etiam eſſe annotatum, opinor non eſſe vſq; adeò certum, immò ne verum quidem. Nā ſi ita eſſet; ſequeretur, eum, qui aliàs intra annum confeſſus eſſet, teneri etiam determinatè confiteri tempore Quadrageſimæ, ſi conſcientiam habeat peccati mortalis, etiāſi aliquo caſu (propter morbum ſcilicet aliquem, vel aliquod eiuſmodi impedimentum) excuſaretur alioquin ab obligatione ſumendi Euchariſtiā in Paſchate. Hoc autem conſequens planè eſt alienum à communi ſententia Doctorum, qui tantum *per accidens* ratione *Euchariſtiæ* requirunt illo determinato tempore Confeſſionem. Sed neque eſt id conſequens ſa-

C tis ipſi ſtatuto Eccleſiaſtico conſentaneum, ſiquidem ille, de quo in caſu loquimur, iam fuiſſet intra anni ſpatium *ſemel* confeſſus, id quod tantum iubet illud ſtatutum.

Conſuetudo autem illa fidelium confitēdi in Quadrageſima, non obligationis per ſe tunc confitendi, ſed *commoditatis* cuiuſdam & *conſilij opportuni* ipſorū fidelium, argumentum & indicium eſt, qui nimirum cum alioquin etiam ratione Euchariſtiæ ſumendæ tenerentur ſub illud tempus confiteri, ſi (vt communiter pleriſque accidit) eſſent obſtricti peccato mortali; volunt eodem quaſi labore vtrique obligationi, ſcilicet & confitendi & communicandi, ſub illud tēpus facere ſatis. Quæ conſuetudo, poſtquam ob eam

D rationem ita obtinuit, rectè etiam faciunt Eccleſiarū Paſtores, quod tunc temporis diligentiam illam adhibere ſolent in inquirendo quinam contra illud præceptum Confeſſionis deliquerit.

TERTIO notandum, ſi quis vltra anni ſpatium Cōfeſſionem differat, teneri illū ex vi illius ſtatuti, quā primum eam facere, nec licere ad alterum annū differre: ac proinde neque poſſe, niſi ſtatim Confeſſionem prætermiſſam faciat (ſi habeat Confeſſarij copiam) legitimam habere contritionem, per quam ſine Confeſſione conſequatur gratiam. Ita & rectè notat Sotus d. 18. q. 1. art. 4. & Ioannes Medina in ſupradicta q. 14. de Confeſſ. §. 4. contra Antoninum 3. p. tit. 14. c. 19. § 3. licet contrarium ſit probabile, vt

E ſupra diſp. 6. q. 8. p. 4. diximus.

Et ratio huius eſt: quoniā ſi quod præceptum iniungit aliquid faciendum, intra aliquod tempus non ſpectata ad id propriè circumſtantia ſeu conditione *determinati* temporis, ſed *vtilitate* abſolutè eorum, quibus datur præceptum: tum quidem ſi intra id tempus præceptum non impleatur, quam primum id fieri poterit, impleri debet. Sed præceptum de confeſſione facienda *ſemel in anno*, propter fidelium in primis vtilitatem ſpiritualem, non ſpectata propriè cōditione alicuius temporis, poſitum eſt. Igitur ſi non impletur intra annum; quam primum impleri dēt.

Maiorem huius argumenti propoſitionem confirmat

mat optimè Ioannes Medina loco citato à cōtrario; nam idcirco nō ſtatim elapſo tempore præſcripto à quibuſdam præceptis tenetur aliquis poſtea actum imperatum exercere, quoniam eiuſmodi pręcepta tā quam cauſſam iubendi reſpiciunt propriè ipſam circumſtantiam ſeu conditionem temporis determinati. Vt ſi quis, v.g. vno die prætermittat horas Canonicas, vel ieiunare in vigilia alicuius Sancti; non tenetur poſtea elapſo illo die illud præceptum adimplere ieiunando, aut horas recitando illius diei; quoniā eiuſmodi præcepta reſpiciūt propriè determinatam circunſtantiam illius temporis. Item ſi quis tempore Paſchali prætermittat ſuſcipere Euchariſtiam, non tenebitur poſtea ante alterum Paſcha communicare ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ſed poterit ad illud vſq; tempus differre, vt Sotus, & Medina locis citatis, & alij Doctores concedunt. Cuius ratio videlicet eadē eſt, nempe quia præceptum illud de Euchariſtia in Paſchate ſumenda propriè reſpicit illud tempus, in quo nimirum Chriſti paſſio in Eccleſia ſolemniter celebratur, cuius commemoratio fit maximè ipſo vſu Euchariſtiæ, vt rectè notat Medina.

Quando igitur præceptum non ita temporis circumſtantiam reſpicit, ſed abſolutè datur, ſpectata ratione atq; commoditate ipſius actus, qui iniungitur tunc ſi tempore præſtituto, non adimpletur; quàm primum poſtea adimpleri debebit. Vt ſi quis v.g. nō diſſoluat creditori debitum die conſtituto, quàm primum tenetur ſoluere, illo etiam die elapſo. Itaque vera eſt illa Maior, quam idcirco rectè Medina quaſi *regulam* quandam conſtituit, vt in ſimilibus quæſtionibus dijudicetur num pręceptum quod præfixo tēpore neglectū eſt, quāprimū poſtea adimpleri dēat.

Iam probatur Minor eiuſdem argumenti, quoniā Eccleſia ſpectans in primis *vtilitatem* ſpiritualem fidelium nulla ſpectata circumſtantia diei aut temporis, præcipit in genere, vt Confeſſio fiat *ſemel in anno*. Quod tantundem eſt atque præcipere *ne vlla annum* certè ea differatur.

Neque tamen idcirco volumus toties aliquem de nouo peccare mortaliter quoties elapſo anno Confeſſionem differt cum poſſet confiteri: ſed dicimus, manere illum obſtrictum eodem illo peccato, quod admiſit non confitendo intra annum; idque tamdiu quamdiu anno elapſo confeſſionem differt: ac proinde teneri illum ſtatim confiteri, ſub illo eodem peccato, nec poſſe alioqui legitimam contritionem habere, ſicut ante expoſuimus.

QVARTO notandum, tunc aliquem iuxta illud Eccleſiæ inſtitutum peruenire ad annos *diſcretionis*, cū incipit eſſe doli capax, ac diſcernere inter bonum & malum. Quod quidē optimis exemplis docet diſtinguere Nauarrus in Manuali, cap 21 nu.33. Cum autem alij alijs citius illud tempus attingant, rectè docet Sotus in 4 diſt. 18.q 1. art 3. ſub finem, ante *duodecimum* ætatis annum Eccleſiam communiter neminem adigere ſolere ad Confeſſionem cenſuris, aut alijs pœnis.

PVNCTVM QVINTVM.

An adeò neceſſaria Confeſſio ſit, vt cum nemine diſpenſari poſſit ne confiteatur.

D. Thom. artic 6.

SENTENTIA eſt D. Thomæ hic artic 6. & omnium Theologorum communis ac certa, non poſſe ita abſolutè cum aliquo in ea re diſpenſari, vt nunquam ille confiteri teneatur. Eſt enim præceptum Confeſſionis propriè & directè *diuinum*: à quo idcirco non poteſt aliquis ſolui omnino per poteſtatem humanam. Maximè cum præceptum illud diuinum, non ſit qualecunque, ſed de vſu *Sacramenti cuiuſdam* neceſſarij ad ſalutem. Poſſet tamen Eccleſia diſpenſare cum aliquo, ne hoc vel illo tempore, vt verbi gratia, ne omnino intra annum cōfiteri teneatur. Atque hactenus ſatis dictum eſſe videtur de Cōfeſſionis neceſſitate.

QVÆSTIO DECIMA.

De Confeſſionis Miniſtro.

Supplement. D. Thom q. 8.

QVATVOR ſunt explicanda. PRIMO, *vtrum ſoli Sacerdotes poſſint excipere Sacramentalem Confeſſionem.* SECVNDO, *Vtrum omnes etiam Sacerdotes indifferenter poſſint quorumlibet Confeſſiones excipere.* TERTIO, *An & quando teneatur etiam alterius Confeſſionem excipere is Sacerdos, qui legitimè alioqui eam poteſt excipere.* QVARTO: *Quem tandem modum Sacerdos in adminiſtrando hoc ſuo munere ſeruare debeat.*

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum ſoli Sacerdotes poſſint excipere Sacramentalem Confeſſionem.

D. Thom. artic. 1. 2. 3.

CERTA Fide tenendum eſt, ſolos Sacerdotes eſſe à CHRISTO præfectos deſtinatoſq; huic muneri, vt definitum eſt in Concilio Conſtantienſi in Bulla Martini V. & in Florētino, in Decreto Vnionis, & in Tridentino ſeſſ. 14. c. 6. & can 10. & declaratur hic bene congruenteſque à D. Tho art. 1.

Id autem probatur ex Scriptura. Quoniam Chriſtus Dominus non niſi Apoſtolis dixit: *Quæcunque ſolueritis in terra, &c.* Et; *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Matth. 18. & Ioan. 20. Et quidem quatenus eos miniſtros Euangelij eſſe volebat, vt apparet ex illis verbis antecedentibus: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum, &c.* Hanc autem authoritatem etiam alijs miniſtris ſucceſſoribus Apoſtolorum qua ratione illi Sacerdotes erant, trioutā à Chriſto eſſe (ſaltem mediatè, quatenus contulit poteſtatem Eccleſiæ, vt ea miniſtris auctoritatem hanc tribueret, iuxta ea quæ dicemus puncto ſecundo) patet ex vſu perpetuo atque traditione Eccleſiæ, cuius

locuple-

locupletiſſimi teſtes ſunt ſancti Patres ſuprà quæſtione præcedenti, puncto ſecundo, à nobis citati.

Atque ex hoc quidem Scripturæ fundamento, ſicut illa ab Eccleſia intelligitur, ſatis Lutheri hæreſis confutatur, qui in libro de abroganda Miſſa priuata & art. 13. per Leonem X. condemnato, aſſeruit, omnes fideles, etiam pueros & mulieres habere poteſtatem remittendi pœnitentibus peccata. Quamuis, vt Kemnitius in examine ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10. Concilij Tridentini, alijque diſcipuli Lutheri exponunt, non liceat vnicuique Chriſtiano ſine certa vocatione ſeu deputatione authoritate illa *vti*, miniſterium que reconciliationis vſurpare. Fuit autem etiam illa Lutheri hæreſis VViclephi, vt Thomas VValdenſis author eſt tomo 2. de Sacrament. cap. 135. Cæterum vt dixi, noſtro ex fundamento facilè confutatur hic error. Nam vt Chriſtus non omnibus Chriſtianis dixit, Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum ſanctum*, ſed tantum Apoſtolis, & ſuis ſucceſſoribus, Euangelij miniſtris: ita neque omnibus *authoritatem* ipſam miniſterij reconciliationis tribuit per illa verba, quæ continenter ſubiunxit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.*

Nonnulla verò difficultas hic eſt, Vtrum in caſu ſaltem *neceſſitatis*, cum copia videlicet non ſuppetit Sacerdotis, poſſit LAICVS excipere Confeſſionem, atque adeo fungi huiuſmodi miniſterio reconciliationis. Lutherus locis citatis ita omnino putauit. Cuius ſententiam confirmat Kemnitius vbi ſupra authoritate Magiſtri ſententiarum in 4. diſt. 17. & Gratiani de Pœnitentia, diſt. 5. *Qui idipſum*, inquit Kemnitius, *quòd Lutherus docuerunt.*

Secundò poteſt idem confirmari teſtimonio AVGVSTINI, vel quiſquis ille fuit author libri de vera & falſa pœnitentia, qui cap. 10. ita dicit: *Tanta eſt virtus Confeſſionis, vt ſi deſit Sacerdos, confiteatur proximo*, Qua ſententia idem etiam confirmat Magiſter in 4. diſt. 17.

Item BEDA ſuper illa verba Iacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata*, ita dicit: *Coæqualibus quotidiana & leuia, Sacerdoti vero grauiora pandamus*. Vbi ſaltē veniali um peccatorum Confeſſionis Laicos etiam videtur hic author miniſtros facere.

Tertiò accedit huc tale argumentum. Sicut Sacramentum Baptiſmi neceſſarium eſt ad ſalutem nondum renatis; ita etiam Sacramentum pœnitentiæ lapſis. Sed propter Baptiſmi neceſſitatem Laicus etiam poteſt eſſe illius Miniſter extraordinarius in caſu neceſſitatis, licet Sacerdos ſit alioqui miniſter eius ordinarius. Ergo ſimiliter poteſt in caſu neceſſitatis Laicus eſſe miniſter extraordinarius Sacramenti Pœnitentiæ.

VERVM hæc res tota ſic expeditur. Duobus modis Cōfeſſio peccatorum homini Laico fieri poſſet. PRIMO, eadem prorſus ratione eodem animo, quo fieri debet Sacerdoti, vt ſcilicet à Laico etiam virtute *Clauium* accipiatur tanquam à Iudice & Miniſtro reconciliationis, peccatorum remiſſio. Qua ratione Confeſſio peccatorum etiam dicitur *Sacramentalis*. Ac huiuſmodi ſanè Confeſſionem nō licet in vllo caſu facere Laico: quinimò ſacrilegium committeret tum is, qui ita confiteretur, tum etiam ipſe Laicus, ſi per poteſtatem *Clauium*, conaretur talem abſoluere.

Atque etiam eiuſmodi Laicus incurreret irregularitatem, vt notat Paludanus in 4. diſt. 17. q. 3. art. 1. & Sotus diſt. 18. quæſt. 4. arti. 1. & affirmat etiam Nauarrus in Manuali cap. 27. num. 242. ſub finem: licet id quidem neget Syluester Verbo Cōfeſſor. 1. Sed probatur tamē manifeſtè ex Cap. *Si quis*, & Cap. *Ex literis*. Extra de Clerico non ordinato, vbi decernuntur

A irregulares, qui exerceant actum proprium eius Ordinis, quem non habeant. Abſolutio autem actus eſt proprius Ordinis Sacerdotij.

Et in eo quidem ſenſu Concilium Tridentinum vbi ſuprà definit ſub anathemate, *ſolum Sacerdotem* eſſe Miniſtrum Confeſſionis; vbi contrarius error Lutheri damnatur, qua ratione is voluit per ipſam poteſtatem *Clauium* perinde poſſe Laicum in neceſſitate abſoluere atque Sacerdotem, ſeu Miniſtrum recō ciliationis ordinarium. Quod manifeſtè aduerſatur illi loco Ioan. 20. ſicut antea probauimus. Neque verò eo modo vlli vnquam orthodoxi authores cenſuerunt, à Laico excipi poſſe peccatorum Confeſſionē.

ALTERO modo poſſet Laico Confeſſio fieri, vt ipB ſa humilitate atque erubeſcentia Confeſſionis commoueatur flectaturque magis Dei miſericordia erga peccatorem, eoque certius peccatorum remiſſio, nō per Laici aliquod miniſterium ſeu opus, ſed ab ipſo Deo ſolo impetretur. Atque hoc ſanè pacto Gratianus, & Magiſter ſententiarum, & D. Thomas hic, & alij Doctores dixerunt, Confeſſionem quandoque Laico fieri poſſe, vt perſpicuum eſt authores ipſos legenti: quod longe quidem differt ab errore Lutheri.

Quamuis aut hoc fine & modo ſolita olim fuerit Confeſſio fieri aliquando Laicis; tamen negat Sotus loco citato, conſultum iam fore, eiuſmodi Confeſſiones vſurpare. Et certè vix eorum eſt iam vllus vſus.

C Quin etiam Nauarrus in Manuali cap. 21. nume. 41. ex communi ſententia rectè notat, peccatū eſſe mortale, in eiuſmodi aliqua Confeſſione imprudenter ſe apud Laicum infamare, niſi cauſſa grauis ſubſit, quā ob rem quis cum fructu poſſit conſcientiam ſuam alteri alicui Laico manifeſtare, conſideratis rei circumſtantijs particularibus: vel certè niſi ſimplex ac bona fides ex ignorantia iuris orta (cum ſcilicet aliquis putat, id non eſſe illicitum) quempiam à mortali in hac re excuſet, vt ibidem notat Nauarrus.

Quod ſi nec conſultum communiter & periculoſum etiam eſt, eiuſmodi Confeſſiones Laicis facere, certè neque eſt id vllo modo iure præceptum, vt rectè notat Sotus vbi ſupra, & Ioānes Medina in Tra-D ctatu de Confeſſione, quæſt. 28. Nec ſanè Magiſter ſententiarum, aut Diuus Thomas, aut alij Doctores videntur omnino ſenſiſſe, quod aliquando fuerit neceſſarium id facere: ſed ſignificant, potuiſſe & debuiſſe fieri per modum *conſilij*.

Ad id igitur, quod Kemnitius in confirmationem erroris Lutheri affert, ſatis iam patet, non idem Magiſtrum ſententiarum, & alios Doctores ſenſiſſe, quod in hac re ſenſit Lutherus.

Ad ſecundam autem obiectionem ex teſtimonio Bedæ, & authoris libri de vera & falſa Pœnitentia reſpondetur, non aliud eos voluiſſe, quàm iam declarauimus, poſtea docuiſſe Magiſtrum & D. Thomā, & alios. Quod certè ex verbis, quæ ſubiungit ille au-E thor libri de vera & falſa Pœnitentia, perſpicuum eſt. Cum enim dixiſſet, tantam eſſe vim Confeſſionis vt etiam Laico in neceſſitate vtiliter fiat: hanc rationem huius rei reddidit: *Etſi enim*, inquit, *ille, cui confitebitur, poteſtatem ſoluendi nō habet; fit tamen dignus venia ex deſiderio Sacerdotis is, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis*. Quo loco remiſſionem peccatorum aſcribit nimirum non abſolutioni factæ per Laicum, ſed pudori atq; humilitati Confeſſionis, vt diximus, itemque *deſiderio* illi habendi Confeſſarium, vt docet etiam authorem hunc ſecutus Magiſter ſententiarum in illa diſt. 17.

Ad *Tertium* argumentum reſpondetur, diuerſam eſſe rationem Baptiſmi. Nam ille quibuſdam certè

eſt

eſt ſimpliciter in re ipſa neceſſarius, nempe paruulis. Itaque in caſu quidem neceſſitatis ipſa traditio & vſus Eccleſiæ declarauit, quemlibet poſſe adminiſtrare Baptiſmum, in primis quidem paruulis, quibus aliter omnino ſuccurri nequit; deinde etiam *adultis*, poſteaquam conſtat, non eſſe prorſus eiuſmodi miniſterium Baptiſmi alligatum ad ordinem Sacerdotij. Sacramentum autem Pęnitentiæ nullis omnino eſt *in re ipſa* neceſſarium ſimpliciter, cum ſit tãtum pro adultis inſtitutum, qui videlicet poſſunt ſibi proſpicere per Contritionem.

Quamobrem neque traditio, neque vſus Eccleſiæ vnquam habuit, ut per Laicum in aliquo caſu tribueretur abſolutio Sacramentalis: quanquam abſolutionem quidem ab iniunctis pœnitentijs, atque adeo à pœna peccato debita, aliquando etiam Diaconus in neceſſitate potuerit conferre, vt ex D. CYPRIANO colligitur libro 3. epiſtolarum, epiſto. 17 ſicut rectè notat Sotus diſt. 18. quæſt. 4. ar. 1. Huc accedit, quod Baptiſmus peculiariter cõtinet *profeſſionem* Chriſtianæ fidei. Itaque ob eam etiam rationem oportuit maiorem & faciliorem illius fieri copiam in neceſſitate, quam Sacramenti pœnitentiæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Vtrum omnes Sacerdotes indifferenter poſſint quorumlibet Confeſſiones excipere.

D. Thom. art. 3. 4. 6.

HOc loco illud in primis, tanquam certiſſimum fundamentum, ſtatui debet, nempe non ſatis eſſe Sacerdotibus ad audiendas Confeſſiones poteſtatem *Ordinis*; ſed requiri etiam poteſtatem Iuriſdictionis, ſeu ordinariam, ſeu legitimè delegatam: ac proinde non quemlibet Sacerdotem indifferenter poſſe cuiuslibet Confeſſionem excipere; ſed eius tantum, in quem habeat Iuriſdictionem. Ita in concilio Conſtantienſi, Florentino, & Tridentino locis puncto præceden. citatis ex orthodoxa ſententia aſſeritur.

IVRISDICTIONIS autem poteſtatem appellamus authoritatem quandam in alterum, tanquam in ſubditum, ſaltem quod attinet ad illum actum cognoſcendi conſcientiam illius, ſoluendique ac ligandi. Quo poſito, facilè probatur hæc Aſſertio ex ijs, quæ ſupra diſputata ſunt quæſt. 9. Nam ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionis, nemo poteſt in alterũ ſententiam proferre, tãquam *Iudex*. At miniſterium excipiendarum Confeſſionum, & remittendi peccata, omnino exercendum eſt à Sacerdotibus, tãquam à quibuſdam iudicibus, ut ſuprà q. 9. p. 2. ex Scripturæ & Patrum authoritate contra Sectarios defendimus. Igitur Iuriſdictione proſus ad eius muneris functionem opus habent.

Atque ex hoc intelligi debet, non Iuris tantum Eccleſiaſtici inſtitutionem hanc eſſe, vt ſine Iuriſdictione nullus Sacerdos vſurpet iſtud miniſterium; ſed omnino iuris *diuini*, hoc ipſo quod Chriſtus voluit, miniſterium illud à Sacerdotibus, tanquam à *Iudicibus quibuſdam* interni fori exerceri, vt intellexerunt vbique S. Patres, ſupra q. 9. p. 2. à nobis citati; & maximè D. AMBROSIVS lib. 1. de Pœniten. c. 2. & lib. 2. de Cain & Abel, cap. 2. & AVGVSTINVS lib. 20. de ciuit. Dei, cap 9. & Innocentius I. in epiſtola ad Decẽtium Eugubinum Epiſcopum, c. 7. & alij.

Quocirca minimè Armacanus lib. 11. de quæſtionibus Armenorum audiri debet, qui neceſſitatem hanc iuriſdictionis à iure ſolum Eccleſiaſtico pendere cenſuit. Quam opinionem communiter confutãt alij Doctores, & inter illos bene Sotus diſtin. 18. q. 4. art. 2.

Nec tamen idem eſt, ex inſtitutione Chriſti *neceſſariam* eſſe Sacerdotibus hanc iuriſdictionem; & eam omnibus Sacerdotibus hoc ipſo, quod Sacerdotes fiunt, tribui à Chriſto abſolutè. Hoc enim ſecundum, omnino falſum eſt, nec ex primo ſequitur. Non enim voluit Chriſtus hanc authoritatem iuriſdictionis aliter Sacerdotibus competere, niſi qua ratione id expędiat ad ſalutem ipſorum fidelium, & bonum Eccleſiæ commune. Expedit autem omnino ad hunc finem, vt ita demum ea authoritas Sacerdotibus competat, ſicut ſummus Eccleſiæ paſtor, cui ſumma gubernationis Eccleſiæ à Chriſto commiſſa eſt, per ſe vel per alios inferiores Miniſtros, quibus ipſe poteſtatem communicat, ſtatuerit.

Itaque à Pontifice ipſo; vel, quod idem eſt, ab Eccleſia, (quatenus Eccleſiæ quidem authoritas reſidet in Pontifice, & in alijs ſubordinatis miniſtris) accipiunt Sacerdotes propriè hanc iuriſdictionem, non autem immediatè à Chriſto; niſi fortè tãquã à cauſſa quadã vniuerſali, quæ videlicet in hoc genere nõ operatur, vel tribuendo, vel conſeruando in aliquo Sacerdote hãc iuriſdictionem, niſi quatenus ipſa Eccleſia operatur, quæ eſt nimirum quaſi cauſſa *ſecunda & proxima* tribuendæ huiuſcemodi iuriſdictionis. Ipſe autem Summus Pontifex ſolus à Chriſto proximè pleniſſimam iuriſdictionis authoritatem habet, qui & Petro & cuiuis eius ſucceſſori dixit: *Paſce oues meas*. Ioan. 21. Et: *Super hanc petram ędificabo Eccleſiam meam*. Matt. 16.

Atque huc ſumma redit eorum omnium, quæ poſt Doctores alios, Ioannes Medina in Tractatu de Confeſſione q. 35. & Sotus diſt. 18. q. 4. artic. 2. prolixè diſputant, vt oſtendant, iuriſdictionem non habere Sacerdotes immediatè à Chriſto. Quod ſanè fundamentum neceſſariò in hac materia conſtituendũ eſt, vt quædam, quæ deinde circa hoc docebimus, quæque ſunt certiſſima, poſſint conſiſtere. Cuius generis illud in primis eſt, quod ſæpe poteſt accidere, vt ob defectum iuriſdictionis abſolutio Sacramentalis ſit inualida, ſicut exponemus, & defendit prolixè Ioannes Medina in dicta q. 35 Ac proinde non tantum perperam facit, qui ſine iuriſdictione tentat abſoluere; ſed etiam nihil omnino facit: faceret autem, ſi ab ipſo Chriſto immediatè Sacerdotes omnes haberent iuriſdictionem.

Neque hic nobis obſtat, quod Chriſtus, & Apoſtolis, & futuris omnibus Sacerdotibus in ipſis Apoſtolis dixit: Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, Ioan. 20. Et: *Quæcunque ſolueritis, &c.* Matth. 18. Intellexit enim ea nimirum peccata, quæ illi remitterent per poteſtatem etiam iuriſdictionis legitimè acceptam, qualem quidem ipſi Apoſtoli omnes ab ipſo Chriſto immediatè obtinuerunt, vt ponit communior ac certior Doctorum ſententia: Reliqui autem Sacerdotes immediatè quidem non niſi ab ipſa Eccleſia, iuxta Summi Paſtoris arbitrium accepturi erant, ſicut eſt dictum.

PORRO ex hac doctrina multa conſequuntur, quę hoc in loco notari debent, & prolixè à Doctoribus diſputata ſunt. PRIMO ſequitur, neceſſe eſſe, Sacerdotes, vt per poteſtatem Ordinis & Iuriſdictionis miniſterium illud validè exercere poſſint, ea *ſcientia & prudentia* præditos eſſe, vt ſpectata cuiuſque pœnitentis cõditione, & peccatorum rationes diſcernere, & conſcientiarum vulneribus commodè mederi valeant;

leant ;ſicut rectè notant omnes Doctores. Nam ſi eiuſmodi præſidijs Sacerdos careat, non poterit authoritate illa *iuriſdictionis* in ſubditos vti:neque adeò verè fungetur officio tum Iudicis, tum Medici ſpiritualis. Notat autem rectè Sotus diſt. 18. q. 4 art. 3. ſatis fore, ſi ſaltem is nouerit, cùm opus ſit, *dubitare*, vt ad peritiores recurrens, tandem intelligat, quid ſibi facto in vnoquoque caſu opus erit.

SECVNDO ſequitur, vnumquemqne fidelium poſſe legitimè confiteri, & abſolutionem accipere non modò à ſuo Parocho, ſed etiam, ac multò magis, ab Epiſcopo ſuo, tanquam à Paſtore totius Diœceſis; & multò etiam maximè ab ipſo Summo Pontifice, tanquam à Paſtore totius Eccleſiæ. Patet hoc ſine controuerſia ex eo, quòd quilibet iſtorum eſt Superior *Ordinarius*, vt conſtat, licet magis aut minus *immediatus*.

TERTIO ſequitur, cuiuslibet iſtorum miniſtrorum facultatem ſeu delegationem ſufficere, vt aliquis poſſit Confeſſiones audire Exempli cauſſa. Si Parochus poteſtatem alteri Sacerdoti faciat, vt ſui Parochiani confeſſionem excipiat; ſufficit ea Parochi facultas, nec præterea eſt neceſſe, ad id requirere facultatem Epiſcopi aut Pontificis. Ac multò etiam magis ſufficiet facultas Epiſcopi ſine facultate Parochi; & multò maxime facultas Papæ ſine Epiſcopi & Parochi facultate, niſi quando ipſe Pontifex vellet ab Epiſcopo eiuſmod. facultatem etiam peti.

Ratio autem huius tertij corollarij eſt. Quoniam ſicut quilibet miniſter *Ordinarius* ex illis poteſt ipſe excipere confeſſionem ſui ſubditi:ita etiam ille, cui ipſe *delegauerit*, vt ſine controuerſia conſtat ex ipſa ratione & iure communi, quandoquidem quilibet poteſt authoritatem ſui muneris ordinarij alteri delegare. At ut Parochus audiat ipſe Confeſſionem, non opus habet ſpeciali facultate Epiſcopi aut Pontificis, & multò minus Epiſcopus aut Pontifex, vt confeſſiones audiant, indigebunt facultate Parochi. Ergo neque Parochi *delegatus*, indiget Epiſcopi aut Pōtificis facultate; ac multò etiam minus facultate Parochi indigebit delegatus Pontificis aut Epiſcopi.

QVARTO hinc ſequitur, RELIGIOSOS, quibus per varia Pontificum indulta ac priuilegia, poteſtas audiendarum Confeſſionum facta eſt, nequaquam indigere facultate Parochorum. Id patet manifeſtè ex corollario præcedente, & confirmatur ac defenditur fusè à Dominico Soto diſtinctione decima octaua, quæſtione quarta, articulo tertio, & à Ioanne Medina Tractatu de Confeſſione, quæſtione vigeſima nona, & omnium doctiſſimè ab ipſo D. Thoma hic articulo quinto, ex libro quarto ſententiarum, diſtinctione decima ſeptima, aduerſus nonullos, qui temerè putauerunt, neceſſariam eſſe his Religioſis licentiam Parochi; vel certè eos, qui ipſis ex priuilegio eſſent confeſſi, debere rurſus eadem peccata confiteri ſuo Parocho. Quæ quidem opinio omnino falſa atque temeraria eſt, vt communiter Theologi affirmant, & ex dictis paret.

Neque verò hic obſtat, quod in Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*. Extra de Pœnitent. & remiſſion. omnes iubentur *ſemel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel alteri de licentia proprij*. Hinc enim potius ſequitur, ſatisfieri huic præcepto per eam Confeſſionem quę fit Religioſis ex ſola facultate Pontificis Quod ſanè æquè oſtendam, ſiue *proprius* Sacerdos in illo ſtatuto dicatur, quicunque eſt *ordinarius* Superior pœnitentis, ita ſcilicet, vt proprium ibi intelligamus diſtingui contra alienum, qui ſcilicet non ſit Superior ordinarius ipſius pœnitentis, vt interpretatur Sotus diſtin. 18. quæſt. 4 artic. 3. & Ioannes Medina quæſt. 29. de

A Confeſſione: Siue *proprius* Sacerdos ibi intelligatur ille tantum Superior ordinarius, qui eſt etiam *immediatus* ſeu proximus, hoc eſt, inter quem & ſubditū, non intercedant alij Superiores, cuiuſmodi eſt Parochus; vt probabilius tandem vocem illam, *Proprio Sacerdoti*, interpretatur in eadem illa quæſtione ſub finem Ioannes Medina: itemque Melchior Canus in Relectione de Pœnitentia par. 6. in reſponſione ad ſextum argumentum principale, & alij.

Ac primùm quidem ſi *proprius* Sacerdos ibi dicitur quicunque Superior *ordinarius*; ſatis patet, eum, qui confitetur Religioſis ex indulto Pontificis, eo ipſo confiteri illis de licentia Sacerdotis proprij, hoc eſt, Superioris ſui *ordinarij*, & conſequenter abunde ſatisfacere illi ſtatuto; neque teneri amplius eadem peccata confiteri.

B Sin autem proprius Sacerdos ibi dicatur is, qui eſt Superior *immediatus*, nempe Parochus; tunc à fortiori quidem manifeſtè conſtat, debere ibi etiam tacitè ſubintelligi eum quoque Superiorem, qui ipſo etiam Parocho ſuperior eſt, & à quo Parochi facultas omnis deriuatur, vt neceſſaria ratione Canus, & Medina, & alij Doctores concludunt. Abſurdum enim eſſet, ſi, quod Parochus poteſt facere abſque facultate Epiſcopi aut Pontificis, nempe dare facultatem alieno, vt audiat Confeſſionem; id non poſſet facere Epiſcopus aut Pontifex ſine facultate Parochi.

Et confirmatur hoc ipſum euidenter. Nam ita accipitur *proprius Sacerdos*, cùm in illo ſtatuto ſit poteſtas confitendi alieno de licentia Sacerdotis proprij, ſicut cùm primò in eodem ſtatuto præcipitur, vt omnes C confiteantur *proprio Sacerdoti*. Sed cùm ibi præcipitur, vt omnes confiteantur proprio Sacerdoti, neceſſariò ſubintelligendus eſt etiam Superior *mediatus*, à quo ipſe etiam Parochus authoritatem accepit, nempe Epiſcopus, vel Pontifex, ita, vt multò etiam maximè ſtatutum illud adimplere cenſeatur is, qui Epiſcopo vel Pontifici confiteretur. Ergo ſimiliter Epiſcopus etiam & Pontifex ſubintelligi debent, cùm poſtea in eo ſtatuto ſit poteſtas confitendi alieno de licentia *proprij*, ita, vt Epiſcopi quoque aut Pontificis licentia abundè etiam ad id ſufficiat.

Maior propoſitio patet ex ipſo tenore ſtatuti. Neque enim in eodem cōtextu orationis ambiguitas & æquiuocatio in modo loquendi de Sacerdote pro- D prio, admittenda eſt, vt rectè vbi ſuprà notauit Canus. Minor autem manifeſtè probatur. Nam qui Pontifici ipſi vel Epiſcopo ſemel in anno confiteretur, is ſine omni controuerſia præceptū illud Eccleſiæ adimpleret, nec teneretur rurſus Parocho item confiteri.

Certiſſimum itaque eſt, ſufficere eam confeſſionē, quæ fit Religioſis ex licentia Papæ, etiamſi *proprius* Sacerdos in illo ſtatuto dicatur, vt diximus, is, qui nō modò non eſt alienus (quo pacto proprius etiam dici poteſt quicunque ordinarius, atque adeò Papa & Epiſcopus) ſed etiam eſt *immediatus*, vt Parochus. De quo ſanè propterea ſtatutum illud inprimis loquitur, quoniam intelligebat videlicet Pontifex, homines communiter non ſolere confeſſiones ſuas facere E Epiſcopo vel Papæ, ut bene notauit Canus.

Quamobrem autem nulla PAROCHO fiat iniuria, ſi illius etiam licentia ab eiuſmodi Religioſis non requiratur, manifeſta ratione docet hic D. Thomas articulo quinto in reſponſione ad primum argumētum, cuius verba, quia nec multa & pleniſſima grauitatis atque veritatis ſunt, viſum eſt mihi hoc loco recitare. *Præiudicium*, inquit, *non fit alicui, niſi ei ſubtrahatur quod eſt in fauorem eius indultum. Iuriſdictionis autem poteſtas non eſt commiſſa alicui homini in fauorem ſuum; ſed in vtilitatem plebis, & in honorem Dei. & ideo ſi*

Sup-

ſuperioribus Prælatis expedire videatur ad ſalutem plebis, & honorem Dei promouendum, quæ ſunt iuriſdictionis, alijs committere: in nullo propterea fit præiudicium inferioribus Prælatis; niſi illis, inquit D. Thom. *qui quæ runt quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, & qui Gregi præſunt, non vt eum paſcant, ſed vt ab eo paſcantur.* Hactenus Diuus Thomas. Qui & in ſolutionibus aliorum argumentorum eandē ibi rem doctiſſimè confirmat.

Denique eiuſmodi Confeſſiones, quæ ex indulto Pontificis Religioſis fiunt, ratas eſſe, neque eſſe rurſus Parochis faciendas, determinatum eſt à Benedicto X I. in Extrauaganti, *Inter cunctas*, de priuilegijs, & à Ioanne XXII. in Extrauag. *Vas electionis*: idque iuxta Pontificum præcedentium conceſſiones, videlicet Alexandri IIII. Vrbani IIII. Clementis IIII. Ac Romæ etiam quidam Ioannes de Poliaco, qui contra ſentiebat, errorem ſuum reuocare compulſus eſt, vt ex dicta Extrauag. *Vas electionis*, apparet.

Neque obſtat quod hic ex quadam Martini V. Extrauag. (quæ tamen non extat in Iure) obijci ſolet. nempe feciſſe illum fidelibus poteſtatem confitendi Religioſis, ea lege tamen, vt rurſus confiterentur ſuo proprio Parocho, iuxta decretum illud Concilij Lateranenſis, quod extat in dicto Capit. *Omnis vtriuſque ſexus*. Primū. n. exiſtimandus non eſt voluiſſe, vt fideles eadem peccata rurſus tenerentur Parocho proprio confiteri, ſed alia mortalia ſemel in anno, ſi quæ fortè poſt confeſſionem vel confeſſiones intra annum Religioſis factas commiſiſſent. Deinde quomodocunque Martinus eam facultatem ita limitatam conceſſerit fidelibus: tamen non derogauit ipſe conceſſioni aliorum Pontificum, qui abſque vlla tali reſtrictione & limitatione fecerunt poteſtatem confitendi Religioſis perinde ac ipſis parochis, & eatenus adimplendi præceptum illud de ſemel confitendo intra annum, proprio parocho, vel alij de licentia eius, vt antè probauimus. Atque ita fere ad illam Martini Extrauagantem à Doctoribus reſpondetur. & præſertim à Ioanne Medina Tractatu de Confeſſione, quæſt. 29 non longè à fine, & à Soto diſtin. 18. quæſtione quarta, articulo tertio, qui etiam valde probabiliter ait, Extrauagantem illam Martini non fuiſſe receptam quoad limitationem illam.

Etſi autem, quod ad Parochos attinet, hoc ita ſit; tamen debent Religioſi petere facultatem ab ordinarijs Diœceſium, vt poſſint in illis audire Confeſſiones, ſicut ſtatutum eſt in Cōcilio Viennenſi, & habetur in Clementina. *Dudum*. de Sepulturis. Itemque in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 11. Qua de re Nauarrus potiſſimum eſt legendus in Manuali, c. 27. num. 260. & deinceps. Vbi quædam ſummatim notat ad huius rei praxin pertinentia. quę omnia tamen intelligi debent ſaluis peculiaribus priuilegijs, quæ variorum Ordinum Religioſi circa hæc forte habeant: ſicut etiam illa, quæ de hoc ipſo notat Sotus diſt. 18. q. 4 art. 3.

QVINTO ex doctrina ſuperius tradita ſequitur, nihil intereſſe, vtrum à *Iure*, vel ab *homine* (hoc eſt, per conceſſionem ordinarij miniſtri) vel à *conſuetudine*, quis obtinuerit iuriſdictionem, modò eam certè ſit legitimè adeptus aliquo modo ex iſtis tribus, vel etiam aliquibus, vt patet ex his, quę de hac re diſputantur communiter à Doctoribus, pręſertim à Ioanne Medina in q. 31. de Confeſſ. & Soto diſtinct. 18. quæſt. 4. art. 2.

Et quidem à IVRE eam iuriſdictionem habet in primis quilibet ordinarius *Superior*. Deinde quicunque habent ad eam rem priuilegia iure conceſſa, vt de Religioſis iam dictum eſt. Tertiò QVILIBET Sacerdos in tribus potiſſimum Caſibus.

Primò, cum pœnitens eſt in articulo mortis, vt patet ex Cap. *Paſtoralis*, §. *Præterea*. Extra, de Officio Ordinarij Nec tamen *articulus* mortis in propoſito idem eſt, quod *periculum* mortis, vt rectè Sotus in dicta q. 4. art. 2. notat contra Sylueſtrum Verbo Confeſſor, 1. num. 6. qui nimis hunc articulum extendit, cum ait, eſſe etiam, quando vel mare, vel prælium aliquis eſt ingreſſurus. Sed *articulus* mortis in propoſito dicitur, cum mors ipſa eſt *in fieri*, inquit bene Sotus: ſiue per cauſſam naturalem, ſiue per violentam, vt tunc, quando per Miniſtros Iuſtitiæ aliquis occidendus eſt.

B Neque vero habet quilibet Sacerdos hanc iuriſdictionem in eo caſu iure diuino, vt falsò ſenſit Paludanus diſt. 20. q. 1. art. 2. Sed iure tantum *humano*, vt poſt Durandum d. 19. q. 2. rectè probauit Sotus loco citato. Atque ita intelligi debet D. Thomas hic ar. 6. Chriſtus enim nulli Sacerdoti competere voluit aliquam iuriſdictionem, niſi per Summi Eccleſiæ Paſtoris authoritatem, ſicut ſupra docuimus. Quod licet ita ſit, non idcirco tamen poterit rectè aliquando Pontifex in illo mortis articulo negare Sacerdoti iuriſdictionem, quò minus hominem in ea neceſſitate conſtitutum abſoluat. Itaque credendum non eſt, id aliquando Pontificem tentaturum, vt bene notauit Sotus.

Ioannes autem Medina q. 35. de Confeſsione, ſub dubitare nonnihil videtur, vtrum quilibet Sacerdos

C poſsit in articulo mortis abſoluere? Et certè id negat facere poſſe excommunicatum Sed contraria ſētentia eſt omnium cōmuniſsima & certiſsima. Quæ tamen intelligenda eſt, cum non adeſt alioqui Confeſſarius, habens certam iuriſdictionem in eum, qui eſt in illo articulo conſtitutus Et ſicut à peccatis poteſt quis tūc à quolibet Sacerdote abſolui: ita etiam ab omnibus Cenſuris, vt D. Thomas hic art 6. & omnes tradunt. Et patet ex Capit. *Eos qui*, de ſententia Excommunicationis lib. 6. Decretalium. Vbi tamen qui ſic ab aliqua cenſura abſoluuntur iubentur ſub pœna eiuſdem cenſuræ de facto incurrendæ, ſiſtere ſe poſtea ſuo ordinario Superiori (ſi euadant pericu

D lum) vt ſatisfaciant iuxta illius arbitrium & pręceptū.

Secundò habet quilibet Sacerdos à iure iuriſdictionem ad audiendam Confeſſionem cuiuslibet *Epiſcopi*, cum ab eo ad id deligitur, & etiam cuiuslibet inferioris *Prælati*, cuiuſmodi eſt quilibet Superior in aliqua Religione, vt Sotus in dicta q. 4 art. 2. interpretatur. Id autem patet ex conceſſione Gregorij IX. in Cap. *Ne pro dilatione* Extra de Pœnitent. & remiſſion. Hoc autem quod ad Religionum Prælatos attinet, ſaluis earum Legibus ſeu Conſtitutionibus intelligi debet.

Tertiò. Si Sacerdos, cuius alioqui curæ quiſpiam commiſſus eſt, fuerit planè ignarus, tunc alius quilibet Sacerdos iure poteſt excipere Confeſſionem e-

E ius, qui ignaro illi Sacerdoti commiſſus erat. Ita ſtatuit Vrbanus Papa in Can. *Placuit*. de Pœnitentia d. 6. vt Ioannes Medina q. 30. & 31 de Confeſſ. & alij communiter notant: idque intelligunt abſolutè & generatim, etiāſi Sacerdos ille ignarus, ſit proprius Parochus, quemadmodum etiam Gloſſa illius Can. *Placuit*. exponit.

Sotus tamen in dicta q. 4. artic. 2. hoc de Parocho quidem non concedit, neſcio quid ibi circa textum illius Vrbani, contra interpretationem Gloſſæ diuinans, & perplexè loquens de ſenſu illius Canonis: ſicut etiam facit Melchior Canus in Relectione de pœnitentia parte 6. cum tamen textus illius Canonis Vrbani planè loquatur generatim de Sacerdote, cui aliquis

aliquis *commiſſus* fuerit,conceditque, vt liceat alteri confiteri,ſi ille fuerit ignarus.

Iam vero ab Homine poteſtatem iuriſdictionis ad audiendas confeſſiones habere dicitur is,qui eam habet ab aliquo *Ordinario ſuperiore* ſuperſtite ſpecialiter *delegatam*,vel etiam à Vicario Ordinarij , quando ei *plenum* Ordinarij officium commiſſum eſt; vt qui à Viceparocho haberet poteſtatem excipiendi confeſſionem Parochiani,ſicut rectè oſtendit Ioannes Medina q.32.de Confeſſione. Et quando ea facultas non datur reſtrictè pro vna tantum vel altera vice, ſed abſolutè,toties quoties libuerit,poterit valide vſurpari,vt notat poſt alios Syluester verbo Cõfeſſor 1.nu.7.Fauores enim ſunt ampliandi,vt habet regula iuris.

Item qui ipſius Pontificis Summi confeſſionem audit,ab *homine* etiam dicitur iuriſdictionem ad id obtinere,nempe ab ipſo Pontifice,cum ſe is arbitratu ſuo alicui Sacerdoti ſubijcit in hoc foro Sacramẽti Pœnitentiæ, vt rectè diſputat Ioannes Medina q.35.de Confeſſione in reſponſ.ad 2.arg.principale,& Sotus d.18.q.4.artic.2.contra quoſdam ,qui falsò & abſque fundamento putauerunt, Sacerdotes omnes ab ipſo Chriſto accipere iuriſdictionem, vt Pontificẽ poſſint abſoluere.

Notatur autem hoc loco à Doctoribus,ſemper oportere ab eo Confeſſario , cuius alioqui curæ quiſpiam *commiſſus* eſt,licentiam petere,vt alteri confiteri poſſit,excepto illo caſu , quo Superior ille, cui commiſſus eſt,ſit ignarus,ſicut iam antè dictum eſt. Hoc autem debet intelligi,niſi quis alioqui eam facultatem habeat,vel à iure,vt explicatum eſt; vel à conſuetudine,vt pauló poſt dicetur.

Vtrvm autem,quando quis habet iuſtam cauſſam confitendi alteri,ſatis ſit ad eam rem *petere* facultatem a ſuo Confeſſario,ſiue illam obtineat,ſiue nõ: an verò etiam oporteat illam *obtinere* , diuerſæ ſunt ſententiæ Doctorum.Et quæſtio omnis eſt , quando cauſſa iuſta eſt eiuſmodi,vt nequeat aliquis ſine proprio damno confiteri ſuo Confeſſario.Vt v.g.quia ſollicitaturus putatur pœnitentẽ ad malum,vel reuelaturus confeſſionem,&c.Nam ſi cauſſa confitendi alteri eſt tantummodo maior vtilitas,quę ex ea re ſperetur,tunc neminem Doctorum ſenſiſſe video,ꝙ ſufficiat petere facultatem, licet non obtineatur.

In caſu igitur,quo *periculum* pœnitenti immineat ſi Confeſſario ſuo confiteatur,ſunt de ea quæſtione duæ ſententiæ contrariæ.Nam Richardus diſt. 17. art.3.q 1.ad 3.(licet non ſatis expreſſe) & Paludanus ead.diſt.q.3.art.3.concl.1. caſu 1. & Antoninus 3.par.tit.17.capite quarto,& Syluester Verbo Confeſſor.1.nu.6.& Adrianus in 4.q.5.de Confeſſione, dubio 3.& Ioannes Medina in Tractatu de Confeſſione,q.33.ſub finem,exiſtimant,poſſe tunc pœnitẽtem alteri confiteri, etiamſi à proprio facultatem non obtineat.Et addit Medina,id etiam poſſe facere,quando proprius nolit omnino , aut non poſſit excipere illius confeſſionem.

Alij verò Theologi contra ſentiunt,id non licere: ſed debere talem pœnitentem tunc recurrere ad Superiorem,& ſine ab eo quidem facultatem impetrarit,aut impetrare non poſſit alieno confitendi, debere potius prætermittere confeſſionem, & per ſolam Contritionem ſibi proſpicere, atq; adeo etiam ſine Confeſſione accedere ad Euchariſtiam in Paſchate, quando aliàs quis incurreret infamiã vel excommunicationem:quemadmodum hoc idem in Paſchate licitè facere poteſt ſine controuerſia , qui nullam habet omnino Confeſſarij copiam.Ita D. Thomas hic art.4.ad 5. & Marſilius in 4.q.12.art.1.Caietanus in Summa,Verbo,Abſolutio,Sotus di.18.q.4.art.2.Victoria in Summa de Sacramentis q.145.& 146. Canus in Relectione de Pœnitentia parte 6.circa reſpõſionem ad 6.arg.principale.

Et hæc ſententia mihi etiam videtur probabilior magiſque conſentanea ſtatuto Eccleſiæ in Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*,vbi præcipitur, vt ſi quis ex iuſta cauſſa velit confiteri alieno,id non faciat, niſi de licentia proprij.Quo loco generatim de *omni cauſſa iuſta* Pontifex loqui videtur. Vt iam alia bona argumenta prætercam,quibus & Canus præſertim,& Sotus confirmant hanc ſententiam.

Porrò cum *ab homine*,hoc eſt,ab ordinario miniſtro,ſeu Pontifex ille ſit,ſeu Epiſcopus,ſeu Parochus poteſtatem *abſolutè* habet ſubditus confitendi alieno Sacerdoti,*cui velit*;non tantum intelligẽdum eſt, poſſe illum pro arbitrio confiteri cuicunque alteri Parocho,aut cuicunque alteri ad audiendas confeſſiones per Epiſcopum expoſito,vt putauit Canus in dicta Relectione de Pœnitentia p.6. ſed omnino poſſe confiteri cuilibet Sacerdoti, qui ad id alioqui ſit *idoneus*.Ita ſentiunt communiter Theologi, vt Paludanus in 4.diſtin.17.quæſt.3.art.2.Antoninus 3.pa.tit.17.cap.7.Gabriel diſtinct. 17. quæſtio.2.artic 3. dub.5.Syluester Verbo Confeſſor 1.num.5.Ioannes Medina quæſt.34.de Confeſſione,Sotus diſtinc.18. quæſt.4.arti.3.Iuxta quam ſententiam etiam poſſunt eligi Religioſi,qui per ſuos Superiores peculiariter impediti non fuerint,quò minus valide Confeſſiones excipiant & abſoluant , vt docet bene Medina loco citato,& ante illum Paludanus, Antoninus, & Syluester locis citatis.

Denique circa modum iſtum obtinendi iuriſdictionem *ab homine*,notandum eſt,non modo expreſſam facultatem Superioris ad id ſufficere, ſed etiam eius *ratihabitionem* præſumptam de *præſenti*, cum ei ille aliquo ſigno exteriori ſignificat , ſaltem hoc ipſo quod ſcit,ſuum ſubditum confiteri velle alteri,& tacet,nec vllum omnino indicium dat , quod id ſibi diſpliceat.Ita ſentit & rectè Ioannes Medina Tractatu de Confeſſione,quæſt.51.ſub finem, & Victoria in Summa de Sacramentis quæſt.153. etiam ſub finem;quamuis hic auctor adeò claram videatur requirere ſignificationem exteriorem eius Ratihabitionis,vt iam non Ratihabitio ſed expreſſus conſenſus futurus eſſet. Vt ſi Superior diceret (quod eſt Victoriæ exemplum)Gauderem ſi hic audiret Confeſſionem talis,&c. Arbitror igitur ſatis eſſe ſcire & nõ contradicere , nec dare ſignum quod id diſpliceat. Nam hoc ipſo voluntas Superioris cenſeri poteſt voluntas *exterior*,atque adeo idonea ad conferendam alteri iuriſdictionem.

Dixi autem ratihabitionem de *præſenti*,quia ratihabitio poſt abſolutionem datam,non efficeret validam abſolutionem præteritam , quæ ſcilicet iam ſemel ob defectum ratihabitionis præſentis atque adeo conſenſum Superioris,inualida fuit. Et in hoc ſẽſu rectè concludit poſt Paludanum,Antoninus 3.pa.tit.17.c.4.in fine,non valere in propoſito ratihabitionem,ſcilicet de præterito.

A Consvetvdine etiam (vti dicebamus) multi quoque obtinent audiendarum confeſſionum iuriſdictionem. Vt presbyteri Cardinales ad audiendas confeſſiones ſuorum familiarium, ſeu commenſaliũ, vt Caietanus in Summa,Verbo,Abſolutio , & Sotus in dicta quæſt.4.art.2.notant Item quilibet Sacerdos ad confeſſionem audiendam cuiuslibet alterius Sacerdotis, vti ijdẽ authores, & Medina quæſt. 31. de Confeſſ.& alij communiter notant. Item Sacellanus Imperatoris ad audiendam confeſſionem ipſius,

atque

atque etiam Imperatricis, ſecundum Hoſtienſem in Capit. *Omnis vtriuſque ſexus*. Quanquam de hoc dubitat Sotus loco citato: qui & rectè notat, nihil ad praxim intereſſe, vtrum id ita ſit, an ſecus: quandoquidem & Imperator, & Reges, & alij etiam Principes, communiter habent priuilegia & facultates, vt cui velint, confiteantur.

Poſſunt etiam vi conſuetudinis *peregrini & vagabundi* confiteri ei Parocho, cui voluerint, in loco, vbi ſunt. Nec licet illis cuilibet Sacerdoti confiteri, qui non ſit Parochus, vel habeat alioqui ad id certam facultatem, ne videantur melioris cōditionis eſſe, quā ipſi incolæ, vt rectè notat Sotus in dicta q.4. art.2. & Ioannes Medina quæſt.31. de Confeſſione, & Caietanus in Summa Verbo Abſolutio. Notat tamen Victoria q.155. de Sacramentis, quod ſi peregrini maneant in aliquo loco aliquamdiu, vt quinq; vel ſex menſes, tenebuntur quidem confiteri ei Parocho, ad quem pertinuerit eorum hoſpitium.

Præterea vi etiam conſuetudinis, quilibet item Sacerdos iuriſdictionem habet ad audiendam cuiuſlibet confeſſionem de *venialibus* tantum: itemque de iis mortalibus, quorum prius etiam *confeſſio facta* ſit. Et quidem quod eiuſmodi confeſſiones quilibet poſſit audire, rectè probat Medina quæſtione trigeſima ſexta de Confeſſione. Nec videtur dicendum, quod eiuſmodi confeſſiones audiantur ſine vlla iuriſdictione. Etſi enim Confeſſarius non poſſit cogere pœnitentem ad dicendum omnia venialia, vel mortalia, quæ iam ante confeſſus ſit; tamen de iis, quæ vltro ipſe confitetur, poteſt certe cum iuriſdictione quadam & authoritate inquirere quæ pertinere putat ad officium ſuum rectè exequendum, iuuandumque pœnitentem. Idque ius acquirit Confeſſarius, poſito, quod ipſe quidem pœnitens, quod attinet ad eiuſmodi confeſſionem, vltro ſe Confeſſario ſubiecit. Hoc enim ipſo facit Confeſſario poteſtatem exequendi aliqua ratione cum authoritate quadam ſuum munus.

Hanc autem iuriſdictionem abſoluendi à venialibus, & à mortalibus, quæ iam antea aliquis cōfeſſus ſit, non eſt putandus quilibet Sacerdos à Chriſto *immediatè* habere, vt quidam dixerunt, quos refellit Sotus, & Ioannes Medina locis citatis: Sed ab ipſa Eccleſia vi conſuetudinis. Quanquam negat quidem Sotus, poſſe quemlibet abſoluere à mortalibus, quæ iam fuerit pœnitens confeſſus: itemque dicit, ſine vlla iuriſdictione abſolutionem fieri à venialibus. Sed hæc ille non ſatis probat. Quare potius in hac re aſſentior Ioanni Medinæ in dicta quæſtione trigeſima ſexta.

Denique ob conſuetudinem in aliquibus Academijs (vt in hac etiam Ingolſtadienſi) fit, vt Scholares certo cuidam Parocho Academico confiteri debeāt (niſi confiteantur alijs, qui habeant ad id poteſtatē) etiamſi domicilium fortè habeant, quod ad aliam Parochiam pertineat.

Eſt autem hic NOTANDVM, *conſuetudinem* in prædictis caſibus, ea demum ratione valere, vt quis iuriſdictionem ad audiendas confeſſiones acquirat, quia cum illa ſciente & tacente Superiore obtinet, eo ipſo conſenſus etiam *Superioris* tacitus interuenire cenſetur.

Qua ex re primum intelligitur, non pugnare cū iis, quæ de conſuetudine hactenus diximus, Capitulum. *Si Epiſcopus*. & de Pœnitent. & remiſſion. lib. 6. vbi dicitur, *nulla poſſe conſuetudine introduci, vt quis ſine licentia ſui Superioris eligat Confeſſarium*. Quę enim nos hactenus diximus, intelligi debent de conſuetudine, cum qua concurrit etiam *tacita* ſaltem fa-

A cultas Superioris ſcientis & non prohibentis, vti iam expoſuimus. Capitulum autem illud loquitur de nuda conſuetudine, ad quam non etiam accedat ille cōſenſus ſaltem tacitus Superioris. Vt ſi fortè conſtaret, ipſam conſuetudinem Superiori diſplicere. Tunc enim per illam nequaquā acquiri iuriſdictio poteſt. Atque ita ad hoc Capitulum reſpondet bene Ioannes Medina quæſt.31. de Confeſſione, & Sotus d.18. q.4. art.2.

Deinde etiam inde patet, eum, qui cum non ſit Superior alicuius ordinarius, iuriſdictionem tamen habet ad audiendam confeſſionem illius ſemper cenſeri poſſe habere ad id facultatem à Superiore ordinario. Nam vel eam iuriſdictionem obtinuit ab homine,
B vel à Iure, vel à Conſuetudine, vt dictum eſt. *Si ab homine*, clarum id eſt. Si à *Iure*, hoc ipſo etiam habet facultatem à Pontifice, qui eſt conditor Iuris. Si à *Conſuetudine*, hoc etiam ipſo facultatem habet ſaltem *tacitè* ab eodem Pontifice, vel etiam ab Epiſcopo & Parocho, ſcientibus & non improbantibus cōſuetudinem, vt iam explicatum eſt, & exponit rectè Medina vbi ſupra.

Quare bene à nobis initio dictum eſt, requiri iuriſdictionem, aut *ordinariam*, aut legitimè *delegatam*, ſicut etiam id generatim ita dicitur in Concilio Tridentino ſeſſ.14. cap.7. & etiam in Florentino, in Decreto Vnionis. Iuriſdictio enim legitima, ſi non ſit ordinaria, ſemper eſt delegata à Superiore ordinario,
C ſaltem *tacitè*, vt expoſitum eſt.

QVOD autem hactenus docuimus prædictis modis poſſe aliquem acquirere IVRISDICTIONEM, vt confeſſiones legitimè audiat, intelligi debet habere locum, niſi per Eccleſiaſticam CENSVRAM aliquis impediatur. Et quidē ſi ſit *nominatim* denunciatus, aut manifeſtus percuſſor *Clerici*, abſolutio non valebit, niſi in articulo mortis, ut notat Nauarrus in Manuali, cap.27. num.271. & fatentur etiam alij. Aliàs autem excommunicatus, peccat quidem audiendo confeſſionem; ſed tamen abſolutio valet, vt eſt explicatum in Extrauag. Ad *euitandam*. ex Concilio Conſtantienſi.

SEXTO ac vltimò ex dictis conſequitur, integrum
D eſſe Summo Pontifici, & Epiſcopis, & alijs Superioribus ordinarijs, quibus ea authoritas per Pontificē Summum ad Eccleſiæ utilitatem concedatur, Ius abſolutionis à quibuſdam generibus peccatorum ſibi RESERVARE. Patet manifeſta ratione: Quoniam inferiores Confeſſarij eatenus habent, aut non habēt, iuriſdictionem ad abſoluendum, quatenus iudicio Summi Paſtoris, id expedit ad bonum ipſorum fidelium, vt ſupra ex ipſa ratione inſtitutionis Chriſti, quæ tota ad vtilitatem Eccleſiæ referri debet, docuimus. Ergo poteſt etiam hæc iuriſdictio ad eum ipſum finem certa quadam ratione inferioribus illis miniſtris *limitari*, ſicut etiam in uniuerſum quibuſdam aut negari, aut ſubtrahi.

E Atque ita in Concilio Trident. ſeſſ.14. cap. 7. & canon. 11. ex orthodoxa Eccleſiæ doctrina & praxi immemoriali definitum eſt: aduerſus quam Concilij definitionem præter conuitia ferè & cauillationes leuiſſimas, quod opponeret Kemnitius in examine illius loci, non habuit. Fingit enim abſque vlla probatione, Chriſtum omnibus miniſtris Eccleſiæ legitimè inſtitutis & vocatis, independenter ab ipſius Eccleſiæ iudicio authoritateque dare poteſtatem ad abſoluendum quemcunque à quibuſcunque peccatis; Et tum demum infert, Eccleſiam, cum quoſdam caſus ſeu quædam genera peccatorum reſeruanda putat, facere in ea re contra Chriſtum. At nos ex ipſo inſtitutionis fine, qui eſt vtilitas

fidelium,oſtendimus, eam authoritatem miniſterij reconciliationis non niſi per arbitrium Summi Pontificis ad inferiores miniſtros deriuari debere, vt q̄que oues Chriſti non niſi ab his,& eo modo,quo expedit,in Eccleſia paſcantur.

Quòd autem certà *iuriſdictio* ad hoc miniſterium requiratur (id quod ibi Kemnitius, & alij Sectarij negant)ſuprà à nobis probatum eſt,q.1.p 1. & 2 & q.item 9.p.2.Sed Ambrosii,inquit hic kemnitius, *præclarum dictum eſt:Verbum Dei dimittit peccata, Sacerdos miniſter eſt exhibens quidem officium ſuum, nullius vero poteſtatis iura exercens.*

Hunc verò Ambroſij locum vnde ſumpſerit, non dixit kemnitius, ne facilè inſignem ipſius fraudem & corruptelam Lector deprehendere poſſit.Recitatur enim à Magiſtro ſententiarum in 4.diſt. 18. & à Gratiano in Decret.d 1.de Pœnitentia,cano.51. his verbis:*Verbum Dei dimittit peccata, Sacerdos eſt* Ivdex, *Sacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis iura exercet.* kemnitius autem pro verbis illis, *Sacerdos eſt Iudex*, falſariè more ſuo ſubſtituit illa: *Sacerdos miniſter eſt:*ne videlicet D. Ambroſius aliquam Sacerdoti *iuriſdictionem* tribuiſſe videatur,vt maximè illam quidem indicat vocabulum *Iudicis*.quod in eo loco Ambroſij vſurpatur.

Cæterum ſuprà q.1 p.2 in refutatione cuiuſdam falſiſſimæ opinionis Magiſtri ſententiarum reſpondimus,ex eo loco tantum colligi, quod non ſit ipſe Sacerdotis is, qui authoritate ſua, tanquam cauſſa *principalis* peccata remittat: quod autem tanquam inſtrumentum id re ipſa *faciat*, & quidem tanquam Iudex,non negat Ambroſius; ſed ſæpè potius contra Nouatianos aſſerit,præſertim lib.1.de Pœnitentia, cap.2.

Porrò ex quo loco Ambroſij ſententiam illã ſumpſerint Gratianus,& Magiſter ſententiarum,non ſatis conſtat,niſi quod aliquid ſimile habet lib. 2. de Cain & Abel,cap.4.vbi hæc Ambroſij verba leguntur:*Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres & quidam executor eſt:remittuntur etiam per officium Sacerdotis,ſacrumque miniſteriũ.*Sed hæc verba nihil errori Sectariorum, ſed potius Catholicæ ſententiæ de efficacia atque authoritate huius miniſterij ad remittendum reipſa peccata patrocinãtur.

Quod autem kemnitius illic etiam obijcit,omnes Apoſtolos fuiſſe D.Petro pares, quaſi inde velit inferre omnes etiam Sacerdotes & miniſtros iam pares eſſe, ac proinde nullos poſſe ſibi quorundam peccatorum abſolutionem *reſeruarè*; id nullius momenti eſt.Primum: Quoniam falſum eſt, omnes Apoſtolos fuiſſe authoritate *iuriſdictionis* Diuo Petro pares: quamuis omnes fuerint *Apoſtolatus* quidem dignitate æquales,vt in diſputatione de Primatu Petri à Theologis fusè demonſtrari ſolet, & nos etiam conuicimus Tom.3.diſput 1.quæſt.1.p 7.§.26 Deinde.ſi ea obiectio contra nos valeret,etiam valeret contra ipſos Sectarios miniſtros, quorum alij aliorum Superintendentes ſeu Præpoſiti vocantur, nec volunt omnes eſſe authoritate in miniſterio pares.

Qui nam autem ſint Caſus *reſeruati* Pontifici vel Epiſcopis, & quædam de hac re minutiora tractat Nauarrus in Manuali,capite 27.nu.254 & ſequent. vbi tamen falsò in initio ſignificat, Sacerdotibus ab ipſo Chriſto tribui iuriſdictionem,quę tamen poſtea per authoritatem Eccleſiæ limitetur.Non enim habent iuriſdictionem, niſi ab ipſa Eccleſia,vt ſupra docuimus.

Docet etiam Sotus in 4.diſtinct.18.quæſtione ſecunda,articulo quinto, eiuſmodi reſeruationes non niſi iuſta ex cauſſa debere fieri; neque etiam debe-

A re peccata purè mentalia reſeruari. Item ibi mentió redarguit Durandum,qui in 4 diſtinct. 17.quæſtione 15.numero 13.negauit Pontificem,ſeu Eccleſiam Romanam aliquos caſus quoad *culpæ* abſolutionem ſolere ſibi directè reſeruare; ſed tantum quoad abſolutionem à *Cenſuris* quibuſdam.Contrarium enim habuit & habet Eccleſiæ *praxis*, vt facilè ibi oſtendit Sotus.

PVNCTVM TERTIVM.

An & quando teneatur etiam alterius Confeſſionem excipere is Sacerdos,qui legitimè alioqui eam poteſt excipere. B

D. Thom.ad art. 1.

Videndvm eſt, an is Sacerdos,qui poteſt confeſſionem alicuius pœnitentis legitimè excipere,toties etiam *teneatur* id facere, quoties ipſe pœnitens vult illi confiteri. Et eſt in primis ſententia communis, eum,qui non eſt proprius Confeſſarius, cui ſcilicet ex *officio* id incumbat,ſed *delegatus*,non eſſe eiuſmodi lege obligatum.

De proprio autem *parocho* diuerſæ ſunt ſententiæ Doctorum.Nam Richardus in 4.d.18.art.2.q.3.putat,ſolum teneri, quando pœnitens ipſe vel iure diuino,vt in articulo mortis,vel iure *Eccleſiaſtico*,vt ſemel in anno,confiteri tenetur. Quam ſententiam ſequitur Syluester,Verbo Confeſſor 1,numero 14. & Ioannes Medina in tractatu de confeſſione, quęſtione 37.Nam neque ex charitate, neq; ex officio ſuo videtur proprius Parochus ad audiendam confeſſionem ſubditi extra illud tempus neceſſitatis obligari. Non ex *charitate*:quia tunc alius etiam, qui non eſſet Confeſſarius proprius,teneretur ſimiliter extra eiuſmodi caſus audire pœnitentem;quod tamen cõmuniter negatur.Et conſequentia patet: Quoniam lege charitatis omnes ſimiliter obligati ſunt. Nec etiam ex proprio *officio:* quoniam huic abundè videtur aliquis ſatisfacere,ſi quod Ius & Superiores præſcribunt,præſtet.ꝙ in propoſito aliud nõ eſt, inquit Medina,quàm vt audiat Parochus cõfeſſionem ſubditi in illis caſibus neceſſitatis.

Altera verò ſententia, quam ipſe magis probo eſt Adriani in 4.q.5.de Confeſſione, dub.8. & S.t. d.18 quæſt 4.art.2. qui cenſent, debere Parochum toties audire confeſſionem ſubditi,quoties ſubditus ipſe ex iuſta & honeſta cauſſa confiteri vult Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia cum adminiſtratio Sacramentotum ſit actus quidam principalis in officio Paſtoris:hac quaſi lege & pacto tacito populus cenſetur ſtipendium dare Paſtori,vt Sacramenta adminiſtret,quoties id fuerit ſubditis non modo neceſſarium ſimpliciter,ſed etiam *ſalutare*, ſeruata in hoc quidem ex parte ſubditorum honeſta quadam moderatione diſcretionis, ne nimis videantur importuni.

Atque id ſanè fundamentum huius ſententię confirmari poteſt ex ipſo ſenſu Chriſtiani populi.Communiter enim putant fideles,iniuriam ſibi fieri à proprio Paſtore,ſi abſque iuſta cauſſa ille renuat excipere ipſorum confeſſiones. Item etiam putant Iure ſuo vti ,cum à Paſtore proprio Sacramentum ſibi adminiſtrari poſtulant.Quòd ſi illi ad hoc ius habent, vt concedit etiam Ioannes Medina:certè non ſine iniuria Paſtor id illis officium negabit.

Nec ſatis huic argumento facit Medina,cũ reſpõdet,

det,habere quidem illos ius;ſed non ita, vt poſſint cogere.Si enim intelligat, non poſſe ita cogere, vt poteſt Superior,cum quadam authoritate; hoc planè nihil intereſt. Si autem vult, non poſſe eatenus cogere,vt niſi illorum petitioni Paſtor ſatisfaciat, peccet contra ſuum officium;falſo negat, poſſe eos ſic cogere ſuum Paſtorem. Immò poſſunt certè hoc ipſo,quòd iure ab illo petunt Sacramentum ſibi adminiſtrari;alioqui ſi eos iure id petere, nihil aliud ſit,quam licitè & honeſtè petere;ſequeretur,eodem modo iure ſuo vti, qui Sacramentum petit à miniſtro non ſuo vt verbi gratia,à Religioſo,atque ſi peteret à proprio Parocho extra tempus neceſſitatis: quod tamen nemo facile conceſſerit.Et Sequela patet:quoniam etiam à Religioſo, qui ad id habeat facultatem,poteſt honeſtè & licitè Sacramentum peti.Illa igitur poſterior ſententia probabilior eſt.

Ad fundamentum autem contrariæ ſententiæ reſpondeo,teneri ad id Parochum ex *officio proprio*,vt *iam dictum eſt*.Et cum contra hoc obijcit Medina, nec ius,nec Superiores Parochum ad id obligare, petit principium.Hoc enim ipſo, quod ratio officij à Parocho id poſtulat,*iure* ad id ille obligatur. Quod ſi iuſta de cauſſa Parochus impeditur,quò minus audire confeſſionem ſubditi poſſit,excuſatus erit à peccato.Nec tamen hoc ipſo ſolum,quòd ille tunc non audiat, cenſendus erit ſubditus habere facultatem confitendi alieno,vt falſo Richardus vbi ſupra docuit;ſed requiritur ad id licentia proprij,vt Sotus & Adrianus contra Richardum probant,vel expreſſa, vel certè *tacita*,per talem ratihabitionem,qualem ſupra ex ſententia Victoriæ & Ioannis Medinæ, ſufficere in hoc genere docuimus.

PVNCTVM QVARTVM.

Quem tandem modum Confeſſarius in adminiſtrando ſuo munere, ſeruare debeat.

Ad artic. 7. D.Thom.

SI in ſpecie quæratur,quid Confeſſario, & quo modo, in audiendis Confeſſionibus faciẽdum ſit,integro, vel potius integris libris opus erit. Maxima enim pars earum rerum , quæ in Theologia tractantur,huc pertinet.Et ſunt notata quædã magis propriè ad eam rem ſpectantia, à Nauarro in Ma-

A nuali,cap.5.& 10 & 26.& etiam 27.ſub finem.

Generatim autem pro inſtituto noſtro illud hic notandum eſt,ita ſe gerere Confeſſarium in hoc miniſterio debere,vt non ſolum *ipſe* bene ac legitimè præſtet quod proprie eſt ſuarum partium,ſed etiam *pœnitentem*,quantum opus erit,adiuuet, vt & is quoque bene faciat,quod eſt ſui muneris. Vtriuſque enim officium neceſſarium eſt ad ipſius Sacramenti finem, quem ſpectare in primis debet,qui illud adminiſtrat.

Cùm autem tres eſſe debeant actiones pœnitentis,nempe Confeſſio,Dolor,& Satisfactio; ad omnes illas rectè obeundas dirigere & adiuuare ipſum debet,Confeſſarius. Ad *Confeſſionem*; inquirendo quæ

B putauerit opus eſſe circa *circumſtantias* peccatorum de quibus ſuo loco dicetur,aut etiam circa ipſa *peccata* abſolutè,ſi non ſatis per ſe paratus accedere pœnitens videatur.In qua re magna prudentia vtendũ eſt,vt ne quid minus aut amplius inquiratur, quàm vel ipſa res,vel ſtatus ſeu conditio perſonæ poſtulare videtur.

Ad *dolorem* autem incitabit,ea proponendo,quæ vel timorem, vel amorem Dei, vnde dolor oriatur, commouere poſſint. Ad *Satisfactionem*;eam pœnitẽtiam iniungendo,quæ iuſta quadam proportione, idque ſecundum conſuetum in Eccleſia morem,culpæ reſpondere videatur;conſiderata tamen & doloris quantitate,& Confeſſionis pudore, atque etiam

C ipſa efficacia abſolutionis:Quibus omnibus aliquid de pœna debita remittitur. Itaq; meritò in pœnitẽtia iniungenda,ad hæc etiam attendendum eſt,ſicut rectè D.Thomas hic artic.7.monet.Præterea prouidere debet Confeſſarius,vt non *pœnæ* modo, ſed etiam *remedij* & medicinæ rationem pœnitentia iniuncta habeat,quo poſſit pœnitens cauere deinceps peccata.Quam ad rem quibuſcunque poterit admonitionibus atque conſilijs,debebit ipſum tãquam bonus ac prudens Medicus adiuuare.

De quibus omnibus rebus, atque in ſumma de ipſo munere Confeſſarij in genere,maximè vtilia documenta & optima methodo, à Ioanne Polanco in

D Directorio Confeſſariorum,tradita ſunt. Quare ſatis nobis hoc loco fuerit in genere de iis admonuiſſe;præſertim cum infra commodiori loco de modo iniungendæ & acceptandæ pœnitentiæ, dicendum ſit,cum agemus de Satisfactione,quæ eſt tertia pars Pœnitentiæ.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Confeſſionis Qualitate.

Supplement. D.Thom.q.9.

AD tria puncta principalia reuocari poſſunt omnia,quæ hac de re copioſè diſputari ſolent. PRIMVM *eſt, Qualem, ſeu quibus conditionibus præditam oporteat eſſe Sacramentalem Confeſſionem.* SECVNDVM *eſt, Vtrum euenire poſſit, vt Sacramentalis Confeſſio, quantumuis omnibus ſuis neceſſarijs conditionibus prædita; careat tamen fructu, hoc eſt, fruſtretur effectu ſuo, qui eſt Gratia, ſitque adeo informis,vt appellant Doctores.* TERTIVM *eſt, Vtrum aliquando ſit neceſſarium, Confeſſionem eam,cui nulla Qualitas requiſita defuerit,iterare; vel quando omnino Confeſſio ſemel facta neceſſariò repetenda ſit.*

PVNCTVM PRIMVM.

Qualem, ſeu quibus conditionibus præditam oporteat eſſe Sacramentalem Confeſſionem.

D. Thom. artic. 2. 3. & 4.

COMMVNITER docent Doctores, Confeſſionem *ſexdecim* conditiones habere debere, quas Albertus Magnus in 4. diſtinct. 17. artic. 56. & hic etiam D. Thomas art. 4. & alij communiter quatuor illis Verſibus comprehenſas referunt.

Sit ſimplex, humilis, Confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, uerecunda,
Integra, ſecreta, & lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Cum autem varie à uarijs authoribus quędam iſtarum conditionum exponantur, mihi nullus uidetur earum omnium rationem commodius explicare, quam ipſe D. Thomas hic articulo quarto, qui articulus ex eiuſdem D. Thomæ ſcriptis in 4. ſentent. diſtinct. 17. quæſtione tertia, articulo quarto, deſumptus eſt. Summa autem eſt, duas quidem conditiones ex illis, nempe vt Confeſſio & *frequenter*, & *celeriter*, hoc eſt, ſtatim poſt commiſſum peccatum fiat, requiri quidem, ut Confeſſio maiorem laudem habeat, & ut ſit utilior, non tamen requiri neceſſario. Ex reliquis autem quatuordecim conditionibus, nullam eſſe omnino, quæ non ſit Confeſſioni neceſſaria ſecundum aliquam rationem ex quatuor, quæ in Confeſſione conſiderari poſſunt. Videlicet aut quatenus eſt illa actus *Virtutis*, in genere cogitando Virtutem: aut quatenus eſt actus determinatæ Virtutis in ſpecie, nimirum *Pœnitentiæ*: aut quatenus eſt in indiuiduo *talis actus* Virtutis Pœnitentiæ, qui ſcilicet conſiſtit in manifeſtatione peccatorum: aut denique quatenus ſecundum eam ipſam indiuiduam rationem ſuam eſt *pars* Sacramenti Pœnitentiæ.

Secundum primam rationem, nempe ut Confeſſio eſt actus VIRTVTIS, requirit quatuor conditiones ex illis quatuordecim: videlicet ut & *diſcretè*, hoc eſt, ſcienter; & *libenter*, hoc eſt, ex electione quadam uoluntatis; & *purè*, hoc eſt, propter bonum finem; & *fortiter* ſeu immobiliter, hoc eſt, non obſtante verecundia, vel vlla alia difficultate, confitearis. Quas conditiones quatuor Philoſophus etiam 2. Ethic. capite quarto, docuit eſſe neceſſarias in omni actu Virtutis.

Vt autem eadem Confeſſio eſt actus Virtutis POENITENTIAE, neceſſariæ ſunt tres alię conditiones ex illis; nempe vt & *verecundè*, hoc eſt, ex aliquali horrore turpitudinis peccati; & *lachrymabiliter*; hoc eſt, cum dolore (ſaltem interno, qui lachrymis ſignificari ſolet, quamuis illæ quidem neceſſariæ ſimpliciter non ſint) & *humiliter*, hoc eſt, cum quadam depreſſione & abiectione ſui, aliquis confiteatur.

Vt autem eſt *talis* actus pœnitentiæ, videlicet peccatorum MANIFESTATIO, requirit item alias conditiones quatuor ex illis; nempe ut & *fideliter*, hoc eſt, verè; & *nudè*, hoc eſt, ita apertè, ut intelligi poſſit ipſa ratio peccatorum; & *ſimpliciter*, hoc eſt, abſque impertinenti multiloquio, quod rem inuoluat & obruat, ne à Sacerdote notari atque animaduerti poſſit; & *integrè*, hoc eſt, nulla mortali culpa celata, confitearis.

Vt autem eſt PARS Sacramenti, ſic quidem neceſſariæ ſunt aliæ tres conditiones, quæ ſunt iam reliquæ ex illis quatuordecim: nempe vt talis Confeſſio ſit *accuſans*, hoc eſt, ut non quaſi hiſtoriam aut fabulam narres, ſed cum deteſtatione aliqua, teque profi-

A teatis reum in illo foro eſſe; & *parere parata*, vt ſcilicet velis ſententiæ Sacerdotis ſtare; & *ſecreta*, ut non imprudenter, ac ſine neceſſitate alijs etiam audientibus peccata tua prodas.

PORRO antequam ſigillatim de quibuſdam iſtarum conditionum ea diſputemus, quæ tractari potiſſimum hoc loco à Doctoribus ſolent, quatuor ſunt in communi de tota iſta ratione conditionum annotanda. PRIMVM eſt. Cum D. Thomas inter illas conditiones modo, quo dictum eſt, diſtinguit, & alias atque alias ſecundum aliam, & aliam rationem ex illis quatuor, quæ Confeſſioni conueniunt, neceſſarias eidem Confeſſioni eſſe dicit, minimè negare vult, quin re quidem ipſa pleræque conditiones, quæ ſe-
B cundum vnam rationem neceſſariæ Confeſſioni ſunt, ſint etiam eidem neceſſarię ſecundum rationes alias. Eſt enim quælibet ferè illarum conditionum Confeſſioni neceſſaria, ſecundum quamlibet quoque rationem ex illis quatuor, ut rem animaduertenti erit perſpicuum. Sed diſtinguit tamen D. Thomas ordinis atque doctrinæ cauſſa rationes formales illarum conditionum, & alias atque alias ad aliam & aliam rationem ex illis quatuor, quæ in Confeſſione conſiderantur, aptè & propriè accommodat.

SECVNDVM eſt. Quamuis illæ iam enumeratæ conditiones omnino requirantur, vt Confeſſioni conue-
C niant omnes illæ quatuor rationes, quas etiam in ea diſtinximus; tamen ad propoſitum noſtrum maximè eæ conditiones ſpectant, quæ Confeſſioni neceſſariæ ſunt, ut uerè habeat tertiam & quartam rationem ex illis, hoc eſt, vt uerè ſit & peccatorum manifeſtatio, & eatenus *pars* Sacramenti Pœnitentiæ.

Inquirimus enim potiſſimum eas conditiones, ſeu qualitates Confeſſionis, quæ neceſſariæ ſunt & ſufficiunt, ut confeſſio ſit talis, qualis eſſe debet, vt per eam adimpleamus *præceptum* ipſum diuinum & Eccleſiaſticum de *Confeſſione* facienda. Hoc autem ſpeciale præceptum eo ipſo adimplemus, quòd Confeſſionem facimus, quæ ſit talis manifeſtatio peccati, qualis eſt illa, quæ verè eſt *pars* Sacramenti: licet hic
D quidem actus Confeſſionis ſit actus elicitus à Virtute, atque adeò etiam à Virtute Pœnitentiæ, uel non ſit. Nam, vt per alia præcepta ſpecialia, ita etiam per hoc actus ipſe ſecundum ſuam *ſubſtantiam*, non autem *modus* actus (vt ſcilicet procedat ex Virtute) præcipitur, ſicut rectè Sotus d. 18. q. 3. art. 3. ad hoc propoſitum animaduertit.

Itaque ut non cenſeretur tranſgreſſor præcepti de ieiunio verbi gratia, qui ieiunat quidem, quando iubetur, ſed ieiunat tamen propter vanam gloriam, atque adeò non ex uirtute: ſic neque cenſeri debet non implere præceptum Confeſſionis, qui confitetur quidem peccata ſua mortalia integrè, vt debet;
E ſed hoc facit tamen propter aliquam vanam gloriam, in qua ſit culpa uenialis, atque adeò non ex ipſa uirtute Pœnitentiæ. Et dico, in qua eſſet culpa *venialis*: Nam ſi de induſtria quis in Confeſſione peccaret mortaliter, tum quidem aliunde fieret, ut ea Confeſſione præceptum de confitendo non adimpleretur, ſcilicet quia non illud etiam peccatum talis confiteretur, uel certè non uero dolore & propoſito illud confiteretur: quandoquidem, ut ſupponimus, uellet illud nihilominus tum committere.

Ex

Ex hac igitur explicatione patet, conditionem illam quidem *puræ intentionis*, quam Diuus Thomas numerat inter neceſſarias, vt Confeſſio ſit actus Virtutis; non eſſe neceſſariam, vt per Confeſſionem adimpleamus confitendi præceptum. Aliæ autem conditiones, quas præterea dicit requiri, vt & Virtutis, & Virtutis Pœnitentiæ actus Confeſſio ſit, eatenus ſunt quidem neceſſariæ ad præceptum Confeſſionis implendum, quatenus etiam *reipſa* neceſſariæ ſunt vt Confeſſio ſit *talis manifeſtatio* peccatorum, qualem eſſe oportet vt ſit *pars* Sacramenti Pœnitentiæ, quemadmodum facile patebit rem attentè conſideranti.

Tertium, quod notare oportet, eſt, pleraſque ex illis conditionibus ita diuerſam aliquo modo rationem habere, vt tamen ſint ferè inter ſe connexæ, aliæque ad alias reuocari poſſint. Exempli cauſa. Si Confeſſio ſit verè *accuſans*; hoc ipſo, quod ad rem quidem attinet, erit *humilis* & *lachrymabilis* & *fortis*, eo modo & ratione, qua expoſuimus has conditiones in Confeſſione debere ineſſe. Ac ſimiliter idem dici poteſt de pleriſque conditionibus alijs, vt animaduertenti patebit. Ex quo profectò ſequitur, potuiſſe conditiones omnes neceſſarias minori numero conprehendi, niſi quod non inutiliter maioris explicationis gratia dilatantur quandoque huiuſmodi res à Doctoribus.

Qvartvm eſt: Sicut ipſæ conditiones non niſi ratione quadam inter ſe differunt, & ferè inſeparabiles ſunt; ita etiam ab ipſa *ſubſtantia* ſeu eſſentia veræ Confeſſionis Sacramentalis, non niſi ratione tantum diſtingui, eſſeque cum illa, quod ad rem attinet ſic connexas, vt ſi *vera Confeſſio Sacramentalis* ſit (ſaltem reſpectu peccatorum mortalium) eo ipſo conditiones illas omnes neceſſarias habeat. Sin autem careat aliqua conditione ex illis, hoc ipſo non ſit verè Confeſſio Sacramentalis. Vbi tamen illa conditio *Secreti* excipi debet, ſine qua poteſt quidem vera Cōfeſſio Sacramentalis fieri, & licitè etiam fieri in quibuſdam Caſibus, de quibus poſtea dicemus.

Patet autem hoc, quod quartò notauimus, ex ipſa ratione Sacramentalis Confeſſionis, quam ſupra quæſtione nona, conſtituimus. Eſt enim *manifeſtatio peccatorum facta Sacerdoti, ad obtinendam veniam beneficio Clauium*. Cuius deſcriptionis ea eſt vis, vt niſi habeat illa manifeſtatio rationem cuiuſdam *accuſationis* ſui, & fiat *integrè* omnium peccatorum mortalium, & cum aliquo, ſaltem implicito *propoſito* parendi ſententiæ Sacerdotis, & denique ſit prædita reliquis conditionibus, quæ cum ijs ſunt connexæ, minimè, cenſeri poſſit Confeſſio Sacramentalis. Nō enim eſſet alioqui apta ſecundum rationem ſuam ad impetrandam, Clauium beneficio, veniam: id quod eſt de eſſentia Sacramentalis Confeſſionis.

Nvnc ita in communi expoſita ratione tota illarum conditionum, reliquum eſt, vt iam ordine explicemus ea, quæ de quibuſdam illarum propriè hoc loco diſputari ſolent, Sunt autem eiuſmodi conditiones, quæ diſputationem propriam requirunt, tres: nempe Fidelitas, Integritas (ad quam etiam pertinet vt Confeſsio ſit aperta & nuda) & Secretum. Nam de conditione Doloris, quæ dicenda erant, ſuperius, cum de Contritione ageremus tractata ſunt.

Quomodo Confeſſio debeat eſſe fidelis, & integra.

Circa conditionem igitur Fidelitatis, nōnulla diſputatio eſt, Vtrum mentiri in Confeſſione, ſemper ſit peccatum *mortale*? Nam Caietano 2. 2. quæſtio. 69. articu. 1. ad 3. ita viſum eſt, Quinimo quodcunque mendacium, non ſolum in hoc interno
A conſcientiæ foro, ſed etiam in foro externo dictum, cenſet eſſe mortale. Fundamētum eius eſt: Quia grauis iniuria eſſe videtur, decipere, quantum eſt in ſe, ea ratione iudicem. Item, quia contra Religionis Virtutem, quæ in vſu Sacramenti exercetur, nullum videtur admitti peccatum poſſe, quod leue ſit.

Sed contraria ſententia, quam aſſerit Nauarrus in Manuali, capite 21. numero 37. & Sotus in 4. diſtinct. 18. quæſt. 2 articulo quarto, & alij communiter, eſt tenenda: nempe mendacium in Confeſsione non eſſe mortale, niſi cum eſt circa materiam *neceſſariā* Confeſsionis, qualis eſt ſanè peccatum mortale, quod aliàs non ſis confeſſus: itemque illud peccatū
B veniale, quod ſolum confitearis: puta, ſi diceres tantum in Confeſsione vnicum peccatum veniale, quod ipſum tamen non commiſiſſes. Tunc enim, vt rectè notauit Nauarrus, mortaliter peccares mentiendo, non ideo propriè, quia in Confeſsione mentireris, ſed quia nullam in vniuerſum ſubijceres abſolutioni Sacerdotali veram materiam. Quod eſt Sacrilegiū magnum, aduerſus ipſam Religionē Sacramenti.

Fundamentum autem huius poſterioris ſententię eſt: quia vt in alijs materijs, ita etiam in materia *Religionis* atque *Iudicij*, ſeu externi, ſeu interni, rei paruitas excuſat à mortali peccato, vt rectè notat Sotus loco citato, & nos etiam latius diſputauimus aduerſus Caietanum tomo tertio, diſputatione 5. q. 13. pun-
C cto primo.

De Integritate autem Confeſsionis prolixior diſputatio eſt: quam nos tamen breuiter, quoad eius fieri poterit, aliquot Aſſertionibus complectemur. Prima Aſſertio ſit. Neceſſe eſt, omnia peccata mortalia ſecundum ſpeciem & numerum confiteri, quæ poſt diligentem conſcientiæ examinationem memoriæ occurrant. De hac Aſſertione non eſt vlla controuerſia apud Catholicos. Contra Sectarios autem iā ſupra quæſtione 9. puncto ſecundo, ſatis probata eſt; tum ex ui inſtitutionis huius Sacramenti, tum etiam teſtimonio & vſu totius antiquitatis. Atque ita definitum eſt in Concilio Florentino, in Decreto Vnionis, & in Tridentino ſeſſ. 14. capite 5. & can.
D 7. Cum enim ibi dicitur, *omnia peccata mortalia, quæ poſt diligentem ſui diſcuſſionem* memoriæ occurrunt, eſſe confitenda; de omnibus eſt ſermo ſimpliciter, atque adeò ſecundum *ſpeciem & numerum*, ſicut in ſpecie videlicet & numero commiſſa ſunt. Quod ipſum vt magis declararetur, additum eſt in dicto canone ſeptimo, confitenda etiam *ſingula* eſſe. Alioqui niſi omnia etiam quoad *numerum* exponantur, non ſatis erit Sacerdoti conſcientia pœnitentis cognita: quod tamen ipſa ratio huius miniſterij poſtulat, cū ſit inſtitutum in quadam forma *Iudicij*, vt ſupra ex inſtitutione probatum eſt, quæſtione nona, puncto ſecundo.

Sed vt vis tota huius Aſſertionis, quam etiam
E confirmat hic Diuus Thomas articulo ſecundo, intelligatur; quædam ſunt hic notanda. Primo, *diligentem* conſcientiæ examinationem eam in propoſito cenſeri, quæ ſpectata conditione perſonę, iudicio prudentis videri poſsit ſufficiens, ut omnia peccata in memoriam reuocentur, quemadmodum ex communi doctrina notat Nauarrus in Manuali, capite nono, numero 13. & Canus in Relectione de Pœnitentia pun. 6. & Sotus diſtinct. 18. quæſtione 2. artic. 4. ad 3.

Quo loco rectè tamen addit Nauarrus, attendendam in hoc etiam eſſe *voluntatem* ipſius pœnitentis, ſi nimirum is velit etiam è Confeſſario interrogari. Nam eiuſmodi interrogatio Confeſſarij magnam

partem neceſſariæ diligentiæ poteſt ſupplere, vt inquit Nauarrus. Quanquam ſi cauſſa peculiaris aliud non poſtularet (qualis eſſet periculum mortis, ſcandalum, vel etiam ruditas perſonę, aut quid ſimile) pœnitentem, qui ſufficienter paratus non veniſſet, dimittere deberet Confeſſarius, vt ſe ipſe præpararet, & poſtea rediret, ſicut notat ibi Nauarrus ex ſententia Hadriani.

Quod tamen non puto ab ijs Doctoribus præcipi, tanquam ſimpliciter neceſſarium. Nam ſi Confeſſarius vltro velit ſubire illum laborem iuuandi ſuis interrogationibus pœnitentem, vt conſcientiam examinet; non dubium eſt, quin etiam eo modo ſatiſfaciat pœnitens obligationi, qua tenetur commemorare peccata. Eatenus enim is examinare ac diſcutere conſcientiam tenetur, quia confiteri certè peccata ſua debet. Quare omnis ille modus examinandi conſciētiam ſufficiet, qui ſit aptus, vt quis poſſit peccata in memoriam reuocare; ſiue id faciat ipſe per ſe, ſiue adiutus alterius opera; ſiue antequam veniat ad Confeſſionem, ſiue poſt.

Secvndo eſt notandum circa eandem Aſſertionem, cùm latè pateat diligentia, quæ *iudicio prudentis* videri poſſit ſufficiens, non requiri, vt ſit *ſumma*, aut *admodum magna*; ſed ſatis erit, eo tempore, quo fieri Confeſſio debet, *mediocrem* diligētiam adhibere: qđ fit, cum aliquis, quantum decet & commodè poteſt, conſiderat res à ſe actas, notatis etiam temporibus, locis, atque perſonis cum quibus egit, ſi id conditio ipſius pœnitentis, & tempus, quod ab vltima fluxit confeſſione, poſtulare videatur. Ita rectè Sotus, & Canus locis citatis notant.

Vnde ſequitur, non eſſe aliquem obligatum ad ſcribendum peccata ſtatim, atque illa committit, etiamſi vereretur futurum vt poſtea memoria excidāt, quemadmodum rectè aſſerunt ijdem Doctores, atque etiam Franciſcus Victoria quæſtione 161. de Sacramentis: Sicut nec teneris propter eiuſmodi obliuionis periculum ſtatim confiteri, vt ſupra ex ſententia communiori docuimus quæſtione nona, puncto quarto. Eſſet enim onus propè intolerabile, homines ad diligētiam vſque adeò magnam, quò peccata omnia confiteri poſſint, obligare: nec iam ſemel tantum in anno, ſed frequentiſſimè (quod eſt abſurdū) teneretur quilibet confiteri, inquit rectè Canus, cum nemo ferè ſit, præſertim homo mundanus, qui intra annum non ſubinde aliquorum peccatorum, ſaltem quoad numerum, obliuiſcatur.

Itaq; quamuis abſolutè quidem tenetur quilibet omnia peccata mortalia confiteri (vnde cōſequitur, teneri quoque omnia inquirere, examinando conſcientiam, vt in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. capite ſeptimo, dicitur) tamen non tenetur certè confiteri omnia cum tam exquiſita diligentia, vt ſtatim illa ſcribere debeat, aut ſtatim confiteri, ne obliuiſcatur: Sed ſatis fuerit, confiteri illa omnia, quæ poſt *mediocrem* diligentiam adhibitam ad commemorandum omnia, quando tempus ipſum neceſſariò confitendi inſtat, occurrerint memoriæ. Quo pacto intelligi debet illud, quod in dicta q. 9. circa hanc rem diximus.

Quæ autem peccata mediocri diligentia adhibita, nihilominus quis obliuiſcitur; ea ſimul cum alijs per eandem abſolutionem quaſi *indirectè* rēmittuntur, vt notant communiter Doctores, & in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 4. explicatum eſt; ita tamen, vt poſteaquam rurſus in memoriam venerint, tenearis illa confiteri, tunc certè, cum rurſus Confeſſio *neceſſario* facienda eſt.

Tertio notandum eſt; quod dicimus, omnia peccata, etiam quoad *numerum*, aperienda eſſe, intelligi debere, quoad fieri hoc pōt; ita ſcilicet, vt plus minus veriſimiliter exprimas numerum. Vt verbi gratia ſi dicas, peieraui vicies plus minus. Quod ſi, cùm ita dixiſti, poſtea recorderis, te bis, verbi gratia, & vicies peieraſſe, non eſt opus, id amplius in confeſſione exprimere. Nā hoc ipſo confeſſus id es, ꝙ dixiſti, te peieraſſe vicies plus minus, vt rectè notat Sotus vbi ſup. & alij. Secus, ſi valde notabiliter maioris numeri poſtea recordareris, vt idē Sot. rectè monuit.

Si verò quiſpiam, ne quidem plus minus poſſit veriſimiliter commemorare determinatum numerum; notat Nauarrus in Manuali, capite 6. num. 14. & Sotus loco citato, & alij Doctores, eum quidem ſufficere, vt explicet tempus *conſuetudinis* peccandi, exponendo ſimul, quàm ſæpè plus minus quotidie, aut per hebdomadam, vel menſem deliquerit. Quid etiā ſatis quibuſdam erit explicare vitæ ſtatum & tempus, quo in illo perſeuerauerint. Vt ſi meretrix dicat ſe per annū proſtitutam omnibus fuiſſe, &c. aut Cōcubinarius tamdiu ſe in concubinatu vixiſſe, vt ex communi ſententia notat Nauarrus in dicto capite 6. num. 15. & Sotus vbi ſuprà.

Secvnda Aſſertio. Vt Confeſſio ſit integra, omnes illas peccatorum mortalium *circumſtantias* oportet quoque explicare, quæ mutant vel addunt in peccato peculiarem culpæ ſpeciem: vt circumſtantiā verbi gratia loci ſacri in furto, ex qua exſiſtit etiam in illo culpa Sacrilegij. De hac Aſſertione nulla apud Orthodoxos controuerſia eſt: eſtque in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. & canon. 7. definita. Et patet: quoniam perinde eſt committere peccatum cum circumſtantia, quæ contineat peculiarem peccati *ſpeciem*, atque committere diuerſa peccata ſpecie. Sed peccata diuerſa ſpecie neceſſariò in Confeſſione aperienda ſunt, vt Sacerdos ſufficienter cognoſcat conſcientiam pœnitentis, ſicut ſuprà quæſt. 9. p. 2. probatum eſt. Ergo etiam illę peccatorum circumſtantiæ, quæ continent ipſæ peculiarē ſpeciem.

Hoc autem de circumſtantijs quidem, quæ mutāt vel addunt ſpeciem peculiarem in genere *moris*, non in genere naturæ ſeu phyſico, intelligendum eſt, vt ſine controuerſia notauit Sotus diſtin. 18. quæſt. 2. artic. 4. Itaque neceſſe eſt, vt explices, vtrum per aſtra v. g. vel per ſomnia *diuinaueris*, vt etiam notauit Caietanus Tom. 1. opuſc. Tract. 18. quæſt. 3. de Confeſſione. Nam in genere quidem *moris* vtrunque peccatum diuinationis eſt eiuſdem ſpeciei, licet differētia ſit in genere naturæ: & ſic de alijs.

Notat autem Sotus in dicto arti. 4. circumſtantiā *Virginitatis* in concupiſcentia quidem *interiori*, non eſſe talem, quæ ſit neceſſario confitenda. Sed contrarium ſenſit. Nauarrus in Manuali, cap 6. nu. 7. ſub finem; cuius opinio mihi videtur probabilior, loquendo ſaltem de Virginitate puellæ ſub cura parentum conſtitutæ: quo pacto circumſtantia Virginitatis trahit peccatum Luxuriæ ad aliam Intemperantiæ ſpeciem, nempe Stupri, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 154. art. 6 & ibi oſtendit Caietanus.

Circumſtantia autem *temporis ſacri* nō mutat ſpeciem peccati, vt rectè Sotus d. 18. q. 2. art. 4 & Nauarrus in Manuali, c. 6. nu. 9. aſſerunt. Neq; etiam *loci ſacri* circumſtantia, niſi in iis peccatis, quæ expreſsè prohibita ſunt ibi fieri ſpeciali præcepto, pertinēte ad virtutem Religionis. Quare ſi eiuſmodi peccata, vt *furtum* v. g. ſolo conſenſu interiori committantur in loco ſacro, non addet illis ea loci circumſtantia ſpecialem ſpeciem Sacrilegij; quoniam ſolus actus ipſe *externus* ſpeciali Eccleſiæ *præcepto* in loco ſacro prohibetur in materia quorundam peccatorum. Ita Nauarrus in d. c. 6. nu. 19.

Quanquam Ioannes Medina q.9. de Confeſſione,contrarium ſenſerit nempe loci circumſtantiam in actu etiam interiori mutare ſpeciem,& eſſe neceſſario confitendam. Cæterum falſo,& abſque fundamento id aſſerit:ſicut etiam falſum eſt,quod dicit,ſi quis peccet *contra conſcientiam*,hoc eſt,ſciens ſe male facere,mutare hanc circumſtantiam ſpeciem, & neceſſariò eſſe confitendam.Non enim id explicandum eſt,niſi quando *ob id ſolum* aliquis peccat,quod facit contra conſcientiam,qua ipſe videlicet ex errore putet ſe peccare in aliqua re,vt rectè hoc etiam à Nauarro in d.c.6.notandum eſt.

Atque vt generatim rem totam complectar, tunc ſolum in vniuerſum circumſtantia mutat ſeu addit *ſpeciem*,eſtque neceſſario confitenda,vt talis, quando per ſeipſa aduerſatur alicui ſpeciali præcepto, quod ad ſpecialem aliam Virtutem pertineat. Vt patet in illo exemplo furti in loco ſacro commiſſi, qđ pugnat etiam cum ſpeciali *præcepto* de euitando *Religionis* cauſſa in eo loco tale peccatum.

Iam verò ſi quis peccatum ipſum confeſſus, circũſtantiam ſpecialem,quæ erat neceſſariò confitenda, oblitus fuit dicere,non tenebitur poſtea peccatum etiam ipſum iterum confiteri,ſed ſatis erit confiteri ſolam circumſtantiam. Vt ſi iurauerat aliquis v.g.ſe non percuſſurum,& poſtea percuſſit; idque feciſſe confeſſus eſt,ſed oblitus eſt dicere,quod fecerit contra iuramentum;ſatis erit,ſi alia vice confiteatur in genere,ſe aliquid mali commiſiſſe, quod iurauerat, ſe non facturum,vt rectè notauit Nauarrus in dicto cap.6 num.20.

Tertia Aſſertio. E contrario etiam, ſi quæ circumſtantiæ ſunt eiuſmodi,vt actus principalis, qui alioqui eſſet mortale peccatum, propter illas deſinat eſſe tale; neceſſariò etiam aperiendæ in confeſſione ſunt,poſito quidem,quod actum ipſum principalem dixeris.Vt ſi conſtitutus in extrema neceſſitate verbi gratia,rem alienam ſurripuiſti; tunc quidem ſi te illam abſtuliſſe dicis,neceſſe etiam eſt explices,te id feciſſe compulſum extrema neceſſitate: alioqui Sacerdotem in re graui deciperes,vt qui putaret,te mortaliter peccauiſſe,cum tamen illa te circumſtantia neceſſitatis à peccato excuſauerit.Ita ex communi ſententia notat Sotus in dicta quæſtione ſecunda,articulo quarto.Dixi autem in Aſſertione, debere eiuſmodi circumſtantias aperiri,*poſito*, quod actum ipſum principalem patefacias:nam abſolutè quidem poſſes tacere vtrumque,poſteaquam in eiuſmodi actibus nullum eſt peccatum mortale.

Quarta Aſſertio. Circumſtantiæ peccati, quæ vel nihil attinent ad genus ipſum morale; vel in eo quidem genere non mutant aut addunt peculiarem *ſpeciem*;neque etiam *notabiliter* peccatum in eadem ſpecie aggrauant, aut certè tales ſunt,quę communiter coniunctæ eſſe ſoleant cum actu ipſo principali: Eiuſmodi,inquam,circunſtantię, non ſunt neceſſariò confitendæ.Hæc Aſſertio nullam controuerſiam apud Doctores habet.Conſtat enim, non oportere explicare,vtrum gladio vel lapide occideris: vtrum aliquantulo plus in delectatione *moroſa* perſeueraueris;vtrum occiſurus aliquem prius fueris odio & iracundia erga illum commotus: vtrum libidinosè allocutus ſis aut attigeris mulierem,cum qua peccaſti & ſimiles circumſtantias,quæ ordinariè ſolent cum actu ipſo principali coniungi.

Vbi tamen rectè notat Nauarrus in Manuali,capite ſexto,numero 17.& 18.tot numero peccata committi in huiuſmodi generibus,quoties aliquis repetit voluntatem aliquod ſcelus patrandi,poſteaquam illam interruperat per pœnitentiam,aut mutationẽ

A conſilij, aut actionem aliam ad deſtinatum facinus impertinentem:ac proinde debere veriſimiliter plus minus exponere,quoties illa interruptio acciderit. Alioqui ſi continenter aliquo tempore abſque eiuſmodi interruptionibus quis habeat plures actus eiuſmodi malæ voluntatis,totum reputatur vnicum peccatum, ſaltem quod ad faciendam confeſſionem attinet.

Quinta Aſſertio. Circumſtantias, quæ non addunt,vel mutant ſpeciem peccati peculiarem,etiamſi *notabiliter* intra eandem ſpeciem peccatum aggrauent,non eſt neceſſarium confiteri; licet id quidem bonum atque conſultum ſit. Ita ſenſit Diuus Thomas in 4 diſtinct.16.quæſtione tertia, articulo ſecundo,quæſtiuncula 5.Bonauentura diſtinct.17.articu-
B lo ſecundo,quæſtione vltima,Scotus eadem diſtinct. quæſtione prima,articulo ſecundo, Richardus eadẽ diſtinct.articulo tertio,quæſtione quinta,Durandus diſtinct.16.quæſtione quarta,Adrianus in 4. in materia de Confeſſione,quæſtione quarta,concluſ.2. Ioannes Medina quæſtione ſeptima, de Confeſſione, Nauarrus in manuali,capite 6.numero 7. Et deniq; eſt communis ſententia Doctorum, vt eam ibi Nauarrus appellat,& Victoria quæſtione 176.de Sacramentis,& Sotus etiam diſtin.18.q.2.art. 4. dicit eſſe ferè communem.Quamuis ipſe quidem contrariam ſententiam ſequitur (nempe notabiliter aggrauantes intra eandem ſpeciẽ neceſſariò eſſe confitendas), quæ ſententia fuit Altiſiodorenſis libro quarto ſuæ
C ſummæ,in materia de Confeſſione capite tertio,quęſtione 3.& Alexandri Hall 4.p.q.77.membr.3.art.1., 2.§.2.& Marſilij in 4.quæſt.12.art.1.Ego vero ſententiam illam communem probabiliorem eſſe puto, & prorſus talem,cui nemo magnopere contradicturus ſit,modo & rectè illa intelligatur,& quædam ab eadem exceptiones fiant.

In primis enim oportet hanc Aſſertionem intelligere de circumſtantijs, quæ verè ſint *circumſtantiæ*, & accidentaliter quaſi ſe habeant ad ipſum peccatum,non modo ſecundum ſuam ſpeciem conſideratum,ſed etiam ſecundum ſuam ſubſtantiam ſingularem & *indiuiduam*:cuiuſmodi ſanè circumſtantię ſũt, Actus duratio,intenſio,locus,& tempus, & modus,
D & ſimilia,quibus cogitatione ab actu remotis, nihilominus intelligi poteſt tota ſubſtantia actus in *indiuiduo*, quæ conſiſtit videlicet in determinato actus ordine ad tale determinatum obiectum in genere moris.Nam ſi quid eſt tale,quod ad ipſam ſubſtantiam indiuiduam peccati in genere ipſo morali pertineat; id non propriè dicetur circumſtantia peccati commiſſi vndequaque conſiderati; ſed erit neceſſario exponendum in Confeſſione hoc ipſo, quod omnia peccata, non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum numericam ſeu *indiuiduã* rationem confitenda ſunt,vt conſtituimus in prima Aſſertione.

E Atque hoc quidem fundamento nituntur quædam,quæ verè & rectè hac de re ſunt notata ſingulariter à Nauarro in Manuali,capite 6. vt cum ibi nu. 2.explicat,peccatorum *numerum*, licet ſpeciem non mutet,non eſſe tamen circumſtantiam, quæ proinde reticeri poſſit.Et ſimiliter modum actus, in hoc conſiſtentem,quod actus ſit vel exterior, vel interior, quam circa idem ſpecie obiectum non mutet ſpeciem,minimè tamen eſſe circumſtantiam; quin omnino in Confeſſione exprimendum eſſe,nũ actu interiori tantum,vel etiam exteriori peccaueris, vt rectè ibidem notat nu.20.Horum enim omnium ratio eſt:quia quãuis numerica ratio, aut etiã modus actus interioris vel exterioris,non eſt de ſubſtantia

actus ſi conſideretur hic præciſè ſecundùm ſuam ſpeciem; eſt tamen de ſubſtantia eiuſdem ſi conſideretur ſecundùm rationem ſuam *indiuiduam*, qua videlicet differt tanquam ſubſtantialiter in genere moris ab alio actu eiuſdem ſpeciei, per *determinatum* ordinem ad obiectum ſuum.

Ex hoc item fundamento ſequi arbitror, ſecundùm illam communem etiam ſententiam, quam tuemur, neceſſariò confitendum eſſe, quantum furatus fueris, vtrum ſcilicet decem, an centum, an mille: item cum qua perſona conſanguinea, vtrum videlicet cum ſorore, vel conſobrina peccaueris: ſiue iſtæ differentiæ conſanguinitatis faciant diuerſos ſpecie inceſtus, ſiue non. Ac ratio eſt planè eadem. Quamuis enim *quantitas* pecuniæ, verbi gratia, ſit accidens quoddam & quaſi circumſtantia ipſius *rei*, quæ eſt pecunia; tamen verè & propriè loquendo, non eſt circumſtantia ipſius *actionis furti*, ſi in *indiuiduo* illud conſideretur; ſed eſt potius *determinatum* illius obiectum morale, atque adeò quiddam pertinens ad illius quaſi ſubſtantiam indiuiduam. Item etiam licet hic aut ille gradus conſanguinitatis ſit accidens & quaſi circumſtantia ipſius *perſonæ* conſanguineæ; tamen non eſt in rei veritate circumſtantia eius *actus*, qui eſt inceſtus perpetratus cum perſona in hoc aut illo gradu conſanguinea; ſed eſt potius obiectum determinatum illius, atque adeò quiddam pertinens ad eius ſubſtantiam, ſaltem conſideratam in indiuiduo.

Ac propterea nimirum antè dicebam, neminem facilè contradicturum illi communi ſententiæ, quæ negat, circumſtantias vllas non mutantes ſpeciem, eſſe neceſſariò confitendas, ſi ea ſententia, eo modo, quo debet, intelligatur atque exponatur, nempe de Circumſtantijs quæ actus etiam in *indiuiduo* conſiderati verè ſint *Circumſtantiæ*. Etenim Sotus & alij, qui huic communi ſententiæ aduerſantur, ideo uel maximè aduerſantur, ut obtineant, oportere in Confeſſione dicere, num decem, verbi gratia, uel centum, vel mille furatus fueris: num cum ſorore vel matre peccaueris (quos inceſtus Sotus & alij putant omnino non differre ſpecie: quamuis Nauarrus in Manuali, c. octauo, differre exiſtimat) nec ſatis fore, ſi dicas, te commiſiſſe furtum mortale, aut peccaſſe cum perſona conſanguinea. Quod idem omnino etiam tenendum eſt, ſi ſententia illa communis ita, vti debet, defendatur. Gradus enim conſanguinitatis, & quantitas ablatæ pecuniæ vt iam expoſui, non eſt verè circumſtantia ipſius etiam actus inceſtus aut furti in *indiuiduo*; ſed obiectum *determinatum*, vt dixi, pertinens ad actus ſubſtantiam indiuiduam moralem, quæ omnino explicari debet.

Nec ſanè me mouet, quod ab Ariſtotele 3. Ethic. & à D. Thoma 1. 2. quæſtione ſeptima, artic. 4. inter alias actus circumſtantias numeratur etiam ipſum obiectum actus determinatum, nempe *Quid*, vel *Circa quid*: vt quantum aliquis ſit furatus. Id enim faciunt, quia voluerunt etiam complecti circumſtantias actus ſecundùm *ſpeciem* quoque præciſè conſiderati. Obiectum autem determinatum eſt certè circumſtantia quoque actus ſecundùm ſpeciem conſiderati: quo pacto in illo articulo quarto ad 3. D. Thomas explicat, quantitatem pecuniæ eſſe circumſtantiam *furti*, quatenus illud quidem eſt *ablatio rei alienæ* ſecundùm ſuam ſpeciem.

In noſtro autem propoſito, quod ſententia illa communis ponit, circumſtantias non mutantes ſpeciem, non eſſe neceſſariò confitendas, intelligendum eſt de ijs circumſtantijs, quæ propriè dici poſſint *circumſtantiæ* & accidentia actus quoque in *indiuiduo* ſpectati, hoc eſt, ſecundùm determinatum ordinem

A ad determinatum obiectum tale, quo ſcilicet vnus actus ab alio actu eiuſdem ſpeciei numericè differat quaſi ſubſtantialiter in genere *moris*: quoniam differentia peculiaris obiecti, quæ ad genus moris nihil intereſt, neque in eo notari ſolet, non pertinet propriè ad ſubſtantiam moralem actus etiam indiuiduam. Obiectum autem determinatum morale eſſe circumſtantiam actus etiam in indiuiduo ſpectati, nemo authorum dixit; neque verò dici poteſt. Nam vt ſpecies actus ſumitur ab obiecto ſecundùm ſpeciem, ita ſubſtantia *indiuidua* actus à tali obiecto determinato intra eandem ſpeciem moralem obiecti.

Exceptiones autem, quas etiam dicebam fieri debere ab illa ſententia communi collegit Nauarrus in Manuali, capite ſexto, nnmero 7. & 8. *Primò* enim, ſi circumſtantia intra eandem ſpeciem notabiliter aggrauans eſſet talis, vt propter illam peccatum *reſeruetur* Superiori, neceſſariò etiam eſſet confitenda ex ſententia Nauarri. *Secundò*, ſi haberet annexam excommunicationem, vel efficeret, ut abſolutio ab excommunicatione ei annexa eſſet reſeruata Pontifici. *Tertiò*, ſi aliquam eiuſmodi circumſtantiam notabiliter aggrauantem, Confeſſarius interrogandam à pœnitente putet: tunc enim de ea etiam is tenebitur apertè confiteri, hoc ipſo, quòd debet parere Sacerdoti in ijs, quæ ad eius ille bonum pertinere meritò exiſtimabit.

B

Primæ autem & ſecundæ exceptionis potiſſima ratio eſſe debet ipſe uſus fidelium, & ſenſus eorum, qui timoratæ ſunt conſcientiæ in hoc genere. Et certè ſi circumſtantiæ illæ ſuprà dictæ gradus *conſanguinitatis*, & *quantitatis* pecuniæ ſublatæ, ſint etiam circumſtantiæ ipſorum actuum in indiuiduo (quod tamen verum eſſe non puto, ut antè oſtendi) inprimis item eſſent ab illa ſententia communi excipiendæ. Vix enim arbitror probabiliter defendi poſſe, ſatis eum apertè confiteri, qui tantum dicat, ſe furatum eſſe mortaliter, vel peccaſſe cum perſona conſanguinea; cùm ſecundùm iudicium quidem morale circa malitiam pœnitentis, longè plus interſit, vtrum decem uel mille furatus ſis, vtrum cum perſona conſanguinea in primo uel in tertio gradu peccaueris; quàm utrum bis verbi gratia, an ſemel tantùm fueris inebriatus; quod tamen ſine controuerſia eſt in Confeſſione aperiendum. Et quicquid ſit de circumſtantijs alijs, vel intenſionis, uel durationis actus, certè vix aliquis timoratæ conſcientiæ vir reperietur, qui putet, ſe in Confeſſione ſatisfacere, ſi non aperiat etiam quantitatem furti, uel gradum conſanguinitatis perſonæ, cum qua fortè peccauit.

C

D

De continuatione autem valde *diuturna*, vt vnius hebdomadæ uel diei, &c. non quia circumſtantia continuationis eſt, ſed quia ſæpiùs eſſet actionibus alijs impertinentibus interrupta, eſſet confitendum, ut ſcilicet exprimatur *numerus* peccatorum ſaltem in *indiuiduo* differentium, qui exiſteret ex illis interruptionibus, iuxta id, quod ſuprà notauimus.

Iam verò ſic explicata atque limitata ſententia illa communis ea potiſſimum ratione à Theologis probatur, quòd eſſet alioqui propè intolerabile præceptum Confeſſionis, ſi quaſcunque circumſtantias notabiliter aggrauantes confiteri oporteret. Vix enim vlla peccata committuntur, quæ uel *intenſione*, uel *duratione*, &c. non notabiliter ſecundùm grauitatem differant; neque tamen in eiuſmodi circumſtantijs ſolicitì eſſe ſolent, aut Confeſſarij, ut interrogent, aut pœnitentes etiam conſcientiæ timoratæ, ut ſeſe accuſent. Quod ipſum argumento eſt, vim præcepti de Confeſſione non eouſque pertinere, ut iſta etiam declarari debeant.

E

Acce-

Accedit, quod cum in Concilio Tridentino ſeſſione 14. capite ſeptimo, & canone ſeptimo, definitur, *omnes circumſtantias mutantes ſpeciem, eſſe neceſſariò confitendas*, & de alijs nihil ibi additur; ſaltem hoc ipſo ſignificatur, non eſſe certum, quòd aliæ notabiliter intra eandem ſpeciem aggrauantes confitendæ ſint. Itemque ſatis probabiliter poſſe defendi, quod conſiſtat Confeſſionis integritas ex præcepto neceſſaria, ſine eiuſmodi circumſtantiarum declaratione. Quare ea potius ſententia eſt nobis eligenda, cum & probabilis per Concilium Tridentinum ſit, & leuet onus Cõfeſſionis, quod alioqui per ſe eſt ſatis graue.

Sexta Aſſertio. Ad integritatem Confeſſionis non ſatis eſt, vtcunque omnia peccata mortalia cum circumſtantijs mutantibus ſpeciem confiteri; ſed neceſſe eſt illa *vni & eidem* Sacerdoti confiteri, ut D. Thomas hic articulo ſecundo, & omnes orthodoxi Doctores docent. Si enim omnia ita confitereris, vt non niſi quædam vni, & quædam alteri Sacerdoti explicares; non vnam aliquam ſingularem confeſſionem faceres, quæ ipſa eſſet integra, ſed duas ſingulares, quarum quælibet eſſet, vt patet, *dimidiata*. Attenditur enim ſingularitas Confeſſionis ex *Sacerdote* etiam, cui ipſa fit: ſiquidem is nemin de ſcriptione Sacramentalis Confeſſionis ponitur, vt ſuprà vidimus.

Hæc autem Aſſertio intelligenda eſt, cum peccata omnia eidem Sacerdoti dici poſſunt ſine notabili damno proprio uel alieno. Nam quæ vel non poſſunt dici, vel non ſine proprio aut alieno damno notabili dici, poſſunt, non tenetur quis dicere: neque tunc erit Confeſſio dimidiata propriè & formaliter, ſed tantum materialiter & præter intentionem: *formaliter* autem cenſebitur nihilominus *integra*, quantum eſſe nimirum poteſt & debet; vt Caietanus in Summa, verbo Confeſſio, conditione 10. Canus Relectione de Pœnitentia p. 6. Sotus diſt. 18. quæſtione ſecunda, articulo quinto, Ioannes Medina quæſtione decima de Confeſſione, & alij communiter explicant.

Atque inde fit, vt in multis Casibus liceat quædam peccata in Confeſſione præterire ſine violatione præcepti de illius integritate. Quos caſus vtile fuerit iam enumerare.

Primus Caſus eſt, ſi uel ex parte Confeſſarij, vel pœnitentis, in articulo alioqui neceſſitatis impendendi abſolutionem, morbus aliquis, aut mors imminens impediat, quò minus ulterius in Confeſſione procedi poſſit, vt omnes ſine controuerſia notant. Imò quicquid Sotus diſtinct. 18. quæſtione ſecunda, articulo quinto, diſputet, probabilior iam ſententia exiſtimatur propter imminentem mortem, poſſe cenſeri Cõfeſſionem ſufficientem eam, quam æger nutu, aut ſigno, aut deſiderio Confeſſarij ſaltẽ in genere fecit, ſignificando nimirum, ſe peccauiſſe, & cupere abſolutionem: quoniam tunc etiam cõfitetur is eo ipſo quantum poteſt, atque ita non eſt illi neganda abſolutio; modò conſtet, ipſum ea ſigna dediſſe. Patet ex Concil. Carthaginenſi IV. Can. 76.

Secundus Caſus eſt, ſi graue periculum animæ aut corporis, ex Confeſſione alicuius peccati, vel ipſi pœnitenti, vel Confeſſario, uel alicui alteri perſonæ imminet. Ita ſine controuerſia notant omnes, & declaratur id benè à Ioanne Medina quæſtione ſeptima de Confeſſione, & à Nauarro in Manuali, capite ſeptimo, numero quarto. Qui tamen addũt, de periculo quidem Confeſſarij hoc intelligi debere, quando ipſi immineret ob infirmitatem aut ignorantiam, non autem ob malitiam.

Tertius Caſus eſt, ſi Confeſſarius putetur reue-

A laturus aliquod peccatum, ut omnes etiam notant.

Quartus, ſi peccatum aliquod confiteri nõ poſsis, quin peccatum etiam tertiæ perſonæ Confeſſario notæ, manifeſtes. Ita Hoſtienſis in cap. *Omnis*. de pœnitent. & remiſsion. Nauarrus in Manuali, capite ſeptimo, num. 2. & 3. & Ioannes Medina q. 7. de Confeſsione, ſub finem. Et Canus item in Relectione de Pœnitentia p. 6. circa reſponſionem ad 3. argumentũ principale idem aſſerit, quando ſpectata quidem conditione pœnitentis & tertiæ perſonæ, mediocrem illam ſaltem iacturam famæ ea re faceret. Quo pacto non dubium eſt, quin etiam ab alijs authoribus hæc ſententia ſit intelligenda.

Fundamentum autem huius opinionis eſt: quia

B præceptum de non infamando proximo, maius eſt, quam præceptum de integritate Confeſsionis; cum illud ſit iuris diuini *naturalis*, iſtud iuris diuini *poſitiui*: quare illud potius deberet ſeruari, quando utrumq; ſimul ſeruari ſatis non poteſt.

Nec uerò rectè hoc in loco reſpondebitur, compẽſari ſatis iacturam illam famæ proximi cum utilitate, quæ percipitur ex abſolutione peccati. Hæc enim vtilitas propriè non proximi, ſed ipſiuſmet pœnitentis eſt: ac proinde iacturam quidem exiſtimationis qualem qualem, quam incurrit ipſe pœnitens ex cõfeſsione ſuorum peccatorum, illa vtilitas abſolutionis compenſat, non autem iacturam famæ proximi, cum is non etiam percipiat illam utilitatem. ut rectè argu-

C mentatur Canus loco citato.

Sunt tamen plerique Doctores, qui ſentiunt, priuatam iacturam famæ tertiæ perſonæ apud *ſolum Cõfeſſarium*, quando inde præterea non ei perſonę immineat aliud periculum uel corporis, vel infamiæ publicæ, non debere obſtare, quo minus teneatur quis illud peccatum confiteri cum indicatione perſonæ tertiæ. Quam ſententiam Sotus ſecutus eſt diſtinct. 18. quæſtione ſecunda, articulo quinto. & Caietanus in Summa, uerbo Confeſsio, cõditione 3. ſi attentius legatur, quam uidetur fuiſſe lectus à Cano loco citato. Sed quamuis ea ſententia communior ſit, ut etiam Nauarrus ubi ſupra confitetur; contraria tamen & ueritati & rationi magis conſentanea uideri de-

D bet, ut pluribus argumentis oſtendit idem Nauarrus.

Excipit autem in hac noſtra opinione Canus articulum mortis, in quo putat, poſſe, atque adeò debere pœnitentem ob utilitatem ſuam ſpiritualem, cum maximè illo extremo tempore ſtudere debet integrè omnia confiteri, neglecta etiam iactura priuata famæ proximi apud Confeſſarium: idq; proximum ipſum in illa alterius neceſsitate boni conſulere debere.

Ego uerò rationem huius exceptionis non ſatis intelligò. Nam poſito, quod ad infamiam proximi uitandam liceat peccatum tacere; æquè certò per abſolutionem Sacerdotis accipies indirectè remiſsionem etiam illius peccati, ſi illud ob eam cauſſam taceas,

E atque acciperes directè, ſi illud alioqui, eiuſmodi cauſſa non intercedente, diceres. Quare non certius in articulo mortis conſules utilitati tuæ eiuſmodi peccatum dicendo, quam tacendo: & conſequenter non magis tibi in morte licebit infamiam illam proximi negligere, quam in uita.

Quæro enim, unde fiat, ut magis in articulo mortis, quam alias, id liceat? Non certè ex parte ipſius priuatæ infamiæ, atque adeo damni, quod incurret proximus: pono enim futurum, ut æquè incommodes proximo, dicendo illud peccatum in morte, atq; ſi diceres in uita. Neque etiam ex parte ipſius articuli mortis: æquæ enim alioquin (ſi non etiam magis) præceptum ipſum per ſe de non infamando pro-

ximo

ximo te obligat in articulo mortis. Neque etiam ex parte peculiaris tui commodi: ſiquidem nihilo certiùs expectare potes remiſſionem illius peccati, ſi dicas, quàm ſi ad euitandam infamiam proximi taceas, vt antè oſtendebam. Non igitur exiſtimo, illum Caſum imminentis mortis eſſe excipiendum ab illa ſententia, quam ſequimur: maximè cùm neque illum excipiat Nauarrus, aut alij Doctores.

QVINTVS Caſus, quo poteſt aliquod peccatum in Confeſſione reticeri, eſt, ſi confiteri illud non poſſis, quin violes ſigillum Confeſſionis. Vt ſi Epiſcopum v. g. à peccato Simoniæ tentaſti abſoluere, cùm id legitimè facere non poſſes, & poſteà ſi id peccatum tuum Parocho confitearis, futurum ſit, vt is agnoſcat, Epiſcopum fuiſſe illum, qui tibi confeſſus eſt peccatum Simoniæ; licebit tunc id peccatum tacere, vt Ioannes Medina q. 10. de Confeſſione, & Nauarrus, cap. 8. num. 6. & alij communiter docent.

Ratio eſt: Quoniam præceptum de ſigillo ſeruando, maius eſt, quàm præceptum de integritate Confeſſionis: quare illud potiùs ſeruandum eſt, ut rectè argumentatur Medina in dicta quæſt. 10. & Nauarrus. cap. 8. num 6. & 7. confirmat.

Tenetur tamen quis dare operam omnem, ut alicui alteri confiteri omnia ſine eiuſmodi periculis poſſit, iuxta ea quæ ex communi ſententia notat idem Nauarrus cap. 7. num. 5. & Caietanus Verbo, Confeſſio, conditione 3. & 10. Quòd ſi alterius Confeſſarij copiam habere non poſſit, nec aliqua ratione perſonam ſuam & confitendi modum diſſimulare, ita, ut Confeſſarius non intelligat de tertia perſona; tunc ſanè tacere illud peccatum poteſt propter eiuſmodi incommoda, quæ diximus.

SEXTVS Caſus eſt cùm accidit ex parte Confeſſarij, vt licitè peccata reticeantur à pœnitente; nempe cùm pœnitens habet peccata Superiori reſeruata, & ipſi Superiori grauioribus rebus occupato non uacat illius audire integram per omnia Confeſſionem, cauſaſque habet idem Superior, cur nolit alteri poteſtatem facere pœnitentem à talibus peccatis reſeruatis abſoluendi. Tunc ſanè, ut Caietanus Verbo Confeſſio, conditione 10. & Sotus diſtinct. 18. quæſtione 2. articulo quinto, ex ipſo etiam vſu & praxi Eccleſiæ Romanæ confirmant, poteſt Superior, aut eius pœnitentiarius audire tantùm peccata reſeruata, & de illis abſoluere Sacramentaliter: neque tunc pœnitens violabit præceptum de integritate Confeſſionis: ſiquidem confitetur omnia, quæ iuxta rationabile iudicium Superioris debet & poteſt ſine detrimento negociorum maioris momenti.

Tenebitur autem is poſteà ſuo tempore confiteri reliqua peccata inferiori. Nam quamuis à reliquis etiam peccatis non reſeruatis Superior tunc etiam abſoluat indirectè; neceſſe eſt tamen illa eadem directè etiam ſubijcere poteſtati Clauium, vt & ipſa quoque directè remittantur; quemadmodum neceſſe eſt, peccata oblita, cum in memoriam redeunt, confiteri ſuo tempore, quamuis ab illis etiam fueris anteà indirectè abſolutus.

Notant verò ijdem Doctores, ſi quando non pateat aditus ad Superiorem, & neceſſariò tamen confitendum ſit, puta ad vitandum ſcandalum, vel ad communicandum in Paſchate, &c. debere tunc pœnitentem, qui habet peccata reſeruata, confiteri inferiori peccata omnia etiam reſeruata, cum propoſito, quàm primum poterit, recurrendi ad Superiorem; eoque caſu directè quidem à ſolis non reſeruatis abſolui ab inferiore: indirectè autem etiam à reſeruatis, quæ proinde tenebitur rurſus, quàm primum poterit, Superiori confiteri, vt ab ijs directè abſoluatur.

A Hoc tamen intelligendum eſt, quando peccatis reſeruatis non eſſet annexa excommunicatio, à qua inferior abſoluere nõ poſſet. Nam tunc peccaret mortaliter, & pœnitens, & inferior confeſſarius, vſurpando iſtud Sacramentum; ut pote ſine abſolutione præuia ab excommunicatione. Neque tunc poſſet etiam pœnitens accedere ad Euchariſtiam excommunicatione irretitus, niſi fortè ad euitandum grauiſſimum ſcandalum, vt Sotus loco citato notat.

Atque hoc in ſumma circa abſolutionem & confeſſionem de peccatis *reſeruatis* tenendum eſt, quod ipſa etiam Eccleſiæ praxi rectè poſt Caietanum Sotus in dicta q. 2. art. 5. confirmat, prolixè confutatis quorundam aliorum opinionibus, qui minus probaB biliter de hoc toto genere docuerunt: neque aliud iam nobis ſupereſt notandum propriè de Confeſſionis integritate.

Quomodo debeat Confeſſio eſſe Secreta.

IAM verò de conditione SECRETI hæc etiam tenenda ſunt. PRIMO. Quamuis non ſit de eſſentia Confeſſionis Sacramentalis, vt ſecretò (hoc eſt, vt nulla perſona tertia conſcia) fiat; ordinariè tamen ſeu regulariter, vt Doctores dicunt, ſecretò fieri neceſſe eſt ſub peccato mortali. Ita ex communi ſententia notat Nauarrus in Manuali, cap. 2. num. 5. & Sotus diſt. 18. q. 2. art. 6. & alij.

Ratio eſt: Quoniam ordinariè nemini licet ſine iuſta cauſſa ſeſe infamare, peccata ſua prodendo. AtC que hinc facilè intelligitur rectè & conuenienter inſtitutioni Chriſti fieri Confeſſionem ſecretè: licet ipſe quidem Chriſtus, neque ut publicè, neque vt ſecretè fieret, propriè inſtituerit; ut in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. explicatum eſt. Oportet enim inſtitutam à Chriſto Confeſſionem non niſi *rectè* fieri: rectè autem non fit ordinariè niſi ſecretè, ut eſt dictum. Quare cum ſecretè fit; conuenienter ipſi inſtitutioni Chriſti fit.

SECVNDO aſſerimus, quando peculiaris aliqua cauſſa ſubeſt, poſſe quidem bene ac laudabiliter aliquo alio, vel etiam alijs conſcijs, confeſſionem fieri; ſed nunquam aliquis eam ſic facere tenebitur. Vt ignarus v. g. linguæ poteſt per interpretem confiteD ri; ſed non tenebitur. Item vulneratus poteſt confiteri preſente chyrurgo, & peſte infectus clara voce eminus alijs etiam audientibus: ſed tamen non neceſſariò in his & ſimilibus Caſibus confeſſio eſt ſic facienda. Ita docet Caietanus Verbo Confeſſio, conditione 11. Nauarrus in Manuali, cap. 2. num. 5. Victoria quæſt. 171. de Sacramentis, Sotus diſtinct. 18. quæſt. 2. artic. 6. & alij.

Et quidem quòd propter bonum finem licitè *poſſit* aliquando Confeſſio palam fieri, Concilium etiam Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. explicauit. Quòd verò nemo unquam ad id *teneatur*, probant Doctores, ex eo, quòd minimè putandum ſit, præceptum confeſſionis eſſe adeò graue, vt cum eiuſmodi diffiE cultate obliget. Quo etiam reſpexiſſe videntur Patres Concilij Tridentini loco citato, cùm aſſeruerunt, neque Chriſtum inſtituiſſe publicam peccatorum confeſſionem, neque etiam illam per aliquam Eccleſiæ legem poſſe ſatis bene præcipi.

Canus in Relectione de Pœnitentia, parte 6. fatetur quidem, communem eſſe hanc ſententiam, quòd nemo per interpretem, aut alijs conſcijs confiteri teneatur; ſed putat ipſe, eſſe excipiẽdum ab illa articulum mortis, in quo putat, iure certè diuino teneri aliquem confiteri, ſi poteſt, per interpretem. Hunc verò articulum cum alij Doctores non excipiant, nec ego puto excipiendum; maximè cum nec ſuam exceptionem Canus ſatis probet, & poſſit alioqui in eo arti-

articulo aliquis per Contritionem ſibi conſulere.

Quod autem in Aſſertione diximus, poſſe quidē quandoque licitè fieri confeſſionem, alio vel alijs cōſcijs, non ita intelligendum eſt, quaſi hoc etiam poſſit fieri per *internuncium* aut *literas*, ſic vt etiam pœnitens ABSENTI Sacerdoti ita confiteatur, & Sacerdos etiam eodem modo impendat abſenti pœnitenti Sacramentalem abſolutionem. Hoc enim modo nulla eſſet abſolutio, vt rectè probat Caietanus Verbo Confeſſio, conditione 11. & Victoria q. 171. de Sacramentis, & Sotus d. 18. q. 2. art. 6. contra Paludanum, qui in 4. d. 17. q. 2. opinatus eſt, poſſe vtrumq; ita fieri.

Argumentum autem contra illum potiſſimum eſt, quòd ſicut formæ aliorum Sacramentorum ſignificant materiam præſentem: ita etiam forma abſolutionis, vt patet ex illo pronomine demonſtratiuo perſonæ pœnitentis, *Abſoluo* Te, &c. Igitur vt ob eam cauſſam requiritur ad veritatem Sacramentorū aliorum præſentia materiæ: ſic etiam ad veritatem Sacramenti Pœnitentiæ, nempe vt pœnitens ipſe adſit præſens.

Atque hæc quidem ratio propriè euincit, non poſſe abſolutionem dari *pœnitenti abſenti*, quod imprimis Caietanus & Victoria rectè vrgent. Nam quod ipſa certè Confeſſio poſſit fieri per *nuncium* aut *literas*, Sacerdoti abſenti, modò ipſe Sacerdos non niſi præſentem poſtea abſoluat; omnino eſt probabile, neque reijci ex ea quidem parte debet opinio Paludani. Vt v. g. ſi æger aliquis abſentem Sacerdotem per literas aut per nuncium acceſſat, ac timens futurum, vt morbo poſtea oppreſſus, confiteri illi in præſentia non poſſit, per eaſdem literas vel nuncium ipſi confiteatur, vt aduenięns demum Sacerdos ſe quamtumuis morbo impeditum abſoluat. Hoc aſſero rectè fieri poſſe. Et ita prorſus concedendum eſt, non modo ſecundum ſententiam illam Paludani, ſed etiā ſecundū opinionem, quā ſuprà dixi in praxi iam haberi probabiliorē, nempe poſſe aduenientem Sacerdotē impendere abſolutionem morientī, quem conſtet, abſolutionē expetiuiſſe. Confeſſio enim illa in genere facta per id deſiderium, quæ tunc reputatur (vt ſupra dixi) ſufficiens, abſenti Sacerdoti facta eſt, vt patet.

Nec ſunt firma argumenta ea, quibus Sotus loco citato contra Paludanum etiam probat, neque Confeſſionem poſſe fieri abſenti. Moraliter enim rem æſtimando, ſatis etiam quis per nuncium aut literas confitetur. Nam quod interea poſſet animus pœnitentis mutari, vel nuncius falſum referre; id nihil quidem intereſt: poſſet enim & animus eius, qui in præſentia eſt confeſſus, mutari, antequam accipiat abſolutionem: itemq; poteſt is etiam falſum dicere: quæ tamen non obſtant, quò minus Confeſſarius habeat de pœnitentis conſcientia eam certitudinem *moralē*, quæ ſufficiat, vt abſoluere illum poſſit. Quæ moralis certitudo vſque adeò latè patet, vt cenſeamus eam etiam, quantum ſatis eſt, haberi poſſe, ſi quis per literas aut nuncium confiteatur.

Huc accedit, quod pro *Confeſſione* facienda nō eſt aliqua præſcripta forma verborum, quæ requirat præſentiam Sacerdotis, ſicut contrà, vt dixi, certa verborum forma eſt neceſſaria in *abſolutione*, quorum ſignificatio non conſtat, niſi pœnitens præſens adſit. Quare nō perinde Confeſſio facienda neceſſariò eſt præſenti, atque abſolutio præſenti dari debet. Quanquam peccatum quidem eſſet mortale ſine vrgente neceſſitate in abſentia Sacerdotis per nuncium aut literas confiteri. Quo fit, ut neque talis confeſſio eſſet valida, obſtante nimirum peccato mortali, quod in ea committeretur.

Præterea aſſerimus TERTIO, non ſolum neminem vnquam teneri confeſsionem facere alijs conſcijs; ſed neq; eo quidem modo, qui ſuapte ratione facilè euulgari poſſit, videlicet per *ſcriptum*, vt quod facilè poteſt aliquo caſu in aliorum manus venire. Quamobrem ſi quis aliquo morbo impeditus non aliter confiteri poſſet, niſi ſcripta ſua peccata Sacerdoti oſtendendo, confiteri quidem ea ratione minimè teneretur. Ita Caietanus in Summa, verbo Confeſsio, conditione 11. Victoria quæſt. 173. de Sacramentis, Sotus diſt. 18. quæſt. 2. art. 6. contra quoſdam. Et ratio eſt ferè eadem, quæ præcedentis Aſſertionis. Onus enim præcepti Confeſsionis, quoad fieri poteſt, leuari debet, ne alioqui homines à confeſsione abhorreant, tanquam à re intolerabili.

Si quis autem deſcripto, vel quia aliter non poteſt, vel ut memoriæ defectum ſuppleat, velit confiteri, licet quidem, & quandoq; etiam conſultum eſt id facere, ita tamen, ut ipſe pœnitens, ſi poteſt, peccata ſcripta pronunciet. Oportet enim, quantum poteſt fieri, voce confiteri, ut rectè D. Thomas hic art. 3. declarat, & omnes docent. Quin etiam Sotus loco citato notat, chartam tantummodo inſpiciendam inter confitendum, eſſe, vt commemorare poſsis peccata, ac tum ea ſimpliciter explicanda; non autem legentium in morē recitanda. Et certè ſiue dicas, ſiue legas, ita explicanda peccata ſunt, vt te ipſum accuſare, non hiſtoriam recitare uidearis.

QVARTO aſſerimus, ſi quis mutus, aut linguæ ignarus, aut aliter impeditus, poſsit ſignis aut nutibus peccata ſua explicare, debere eum, quantū commodè poterit, ita confiteri. Sic docet Caietanus Summa, uerbo Confeſsio, conditione 11. & Sotus diſt. 18. q. 3. ar. 6. & Canus in Relectione de Pœnitentia p. 6. & alij cōmuniter. Ratio eſt. Quoniam ex tali modo confitēdi nō magis imminet periculū aliquod euulgationis, quā ex ea Confeſsione, quæ fit ſignificatione uerborum. Sicut enim verborū ſigna non manent: ita nec nutus, aut aliæ id genus geſticulationes.

Dixi autem, debere *nutibus* confeſsionē fieri, quantum *commodè* fieri poteſt: Quia vt rectè notat Sotus, non eſt neceſſaria nimia in eo genere ſolicitudo, vt omnia omnino peccata ſignificare poſsit. Quin etiam probabiliter ſentit idem Sotus, nec illam diligentiam, quam Caietanus loco citato oſtendit, fore neceſſariam; ut ſcilicet mutus, qui nouit ſcribere, habeat omnia genera peccatorum, quæ ab hominibus committi poſſunt, ſcripta abſolutè, ſine indicatione perſonæ ſuæ, & oſtenſa poſtmodum Cōfeſſario charta, nutibus ei ſignificet, quænam ex illis ipſe commiſerit. Hanc diligentiam non quia pateat euulgationis periculo, etiamſi ad aliorum manus ueniret illa charta (ſiquidem ponit Caietanus, non ibi debere indicari ullo modo perſonam) ſed quia nimia, nimiſque ſubtiliter excogitata uidetur, cenſet Sotus non eſſe neceſſariam, cui ego etiam in hac re aſſentior.

Quamuis autem Confeſsio huiuſmodi per ſigna & nutus, aut etiā per ſcripti oſtenſionem ſine uoce, ad Sacramenti quidem ueritatem & eſſentiam ſufficere poſsit; tamen citra neceſsitatem non licet illa uti. Oportet enim ad Cōfeſsionem uti communiori modo ſignificandi, qui eſt per vocem, ut diuus Thomas hic articulo quinto, & omnes notant. Si tamen aliquis citra ſcandalum aut contemptum eo modo, cū uoce alioqui poſſet, cōfiteretur, putat Sotus in dicta quæſt. 3. ar. 6. non fore id ſaltem peccatum mortale.

Immo Canus etiam in Relectione de Pœnitentia p 6. cenſet, poſſe ſecundum prudentiam Confeſſarij quandoque ad ſubleuandam nimiam pœnitentis uerecundiam (vt alicuius puellæ v. g.) licitè fieri Confeſsionem

feſsionem

feſſionem ſcripto ſine voce. Quod & ego ita credo: quanquam rarus erit eiuſmodi Caſus, ut idem Canus etiam notat. Et hactenus de primo huius Quæſtionis puncto principali.

PVNCTVM SECVNDVM.

Vtrum euenire poſſit, ut Sacramentalis Confeſſio, quantumuis omnibus ſuis neceſſarijs conditionibus prædita, careat tamen fructu, hoc eſt, fruſtretur effectu ſuo, qui eſt Gratia; ſitque adeò informis.

D. Thom. art. 1.

SENSVS huius Quæſtionis eſt, Vtrum poſſit quandoque ita fieri Confeſſio, vt & legitima ſit, & tamen neque dum ipſa fit, habeat gratiam coniunctam, neque etiam una cum abſolutione conciliet gratiam, à qua velut formari & perfici dicatur? Et mouetur hæc Quæſtio proprie de Confeſſione ſacramentali, præcisè vt Sacramentalis eſt. Nam ſi de Confeſſione loquamur quatenus eſt aliquando actus elicitus ab ipſa Virtute *perfectæ Pœnitentiæ*, certum eſt, talem Confeſſionem nunquam eſſe informem, ut etiam notat ipſe D. Thomas hic art. 1. Etenim vt Pœnitentia ipſa Virtus ſemper eſt coniuncta cum charitate & gratia (quemadmodum ſuprà q. 2. docuimus) ſic etiam illius actus, qui proinde ſemper formatus atque perfectus gratia & charitate dici poteſt. Quęſtio igitur eſt de Confeſſione, quæ ſit Sacramentalis, atque adeò illis ſuis conditionibus prædita, quantumuis non ſit alioqui actus elicitus ab ipſa Virtute Pœnitentiæ.

Et quidem Hadrianus in 4. q. 5. de Confeſſione, dub. 5. & Ioannes Maior. in 4. d. 17. q. 9. quoniam exiſtimarunt, Confeſſionem non eſſe legitimam, neque adeò Sacramentalem, niſi coniuncta cum vera *Contritione* ſit; conſequenter cenſent, nunquam poſſe Sacramentalem Confeſſionem eſſe informem. Si enim aliquis non habeat Contritionem, non eum confiteri legitimè: ſi autem illam habet, conſequenter habere gratiam, à qua & ipſa Confeſſio dicatur formata.

Sed hanc opinionem ſatis confutauimus ſuprà quæſtione octaua de Contritione, cùm explicaremus, quis dolor in Confeſſione ſufficiat. Nimis enim multum ad legitimam Confeſſionem ea opinio requirit. Sicut contrà in alio extremo nimis parum ad eandem requiſiuit quidam Bernardus de Ganaco, qui vt Capreolus in 4 diſt. 17. quæſt. 2. artic. 3. meminit, omnem Confeſsionem, modò ſit integra, cenſuit eſſe legitimam & validam, etiamſi cum nullo prorſus dolore coniuncta ſit. Quam opinionem falſiſsimam eſſe, inde patet, quòd confeſsio, quæ nullum habet dolorem, neutiquam eſt peccatorum *accuſatio*, & ſic caret vna quadam neceſſaria conditione, ut vere ſit Sacramentalis.

Ad Quæſtionem igitur propoſitam ex ſententia D. Thomæ hic articul. 1. & aliorum Theologorum communi reſpondemus, omnino poſſe eſſe Confeſſionem aliquam ueram & Sacramentalem, & tamen INFORMEM. Quod cùm perplexe ſane à pleriſque authoribus confirmetur, nos ita explicamus & probamus. Si poteſt accidere, ut Confeſsio legitima fiat, uigente adhuc reipſa in animo affectu ad aliquod peccatum mortale; dubitari non debet, quin Confeſsio legitima poſsit eſſe quandoque informis. Sed prorſus poteſt accidere, ut Confeſsio legitima, eiuſmodi aliquo affectu vigente, fiat. Ergo poteſt omnino Confeſsio legitima eſſe quandoque informis.

Maior patet. Quoniam gratia diuina ſtare cum affectu ad peccatum mortale non poteſt, atque adeò A neque datur vnquam ei, in quo vigeat huiuſmodi affectus. Intelligimus autem, affectum ad peccatum mortale *vigere* in animo, non ſolum, quando actu peccas mortaliter; ſed etiam quando propoſuiſti id facere aut repetere, vel in eiuſmodi certè ſtatu es, vt neque te in ſpecie vllius peccati pœniteat, neque ſi generatim de omnibus tuis peccatis doleas, cenſeri à prudente poſſit eiuſmodi dolor ad peccatum etiam illud abſolutè & efficaciter ſe implicitè extendere: Vt ſi nihilominus in occaſione proxima peccatum illud rurſus committendi perſeueras, ſicut, verbi gratia, concubinarius. Vel quod ad propoſitum noſtrum magis pertinet, ſi peccatum id eſſe alioqui non putes, & occaſionem in promptu habeas illud rurſus ſicut prius, committendi, videariſque proinde æquè facilè, atque anteà, facturus.

B Iam probatur Minor. Nam pono primùm, ex ignorantia culpabili iuris aut facti vigere in aliquo eiuſmodi affectum ad peccatum aliquod mortale, eſſeque ideo illius peccati mortalis adhuc reum. Secundò pono, hunc eundem adhibere nihilominus iudicio prudentis diligentiam ſufficientem, ut omnia ſua peccata reuocet in mentem; neque tamen in cognitionem ac memoriam illius ſui occulti peccati venire. Poteſt enim iudicio prudentis *uideri* ſufficiens diligentia ad recolenda omnia peccata (id quod ad legitimam Confeſſionem ſatis eſt, vt ſuprà vidimus) & tamen in *re ipſa* non eſſe ſufficiens; atque adeò accidere, ut per diligentiam iudicio prudentis ſufficientem, non omnia tamen peccata in memoriam reuocentur. Tertiò pono, de illis tamen omnibus peccatis, C quæ per eiuſmodi diligentiam ille homo in memoriam reuocat habere attritionem talem, qualem ſuprà docuimus in Confeſſione ſufficere. Quartò pono, omnia illa peccata, quæ huic ita occurrunt, ipſum integrè confiteri, & abſolutionem à Sacerdote accipere. Hoc ſanè caſu *legitimè* talis confitetur, vt patet, & tamen affectus in animo eius uiget ad peccatum mortale, ut patet ex prima hypotheſi. Poteſt igitur omnino accidere, vt legitimè quis confiteatur, & tamen uigeat in eius animo affectus ad peccatum aliquod mortale, ſicut in Minore noſtræ probationis aſſumpſimus, & conſequenter ut gratiam non acquirat, ſitque Confeſſio *informis*, quemadmodum concluſimus.

D Nonnulla tamen hic QVAESTIO eſt, Vtrum, quando Confeſſio informis eſt, & conſequenter Sacramentum totum inefficax, ſortiatur tamen illud poſtea ſuum effectum tum, cùm in homine vigere deſinit ille affectus peccati, qui obſtitit, quò minus gratiam ille in Sacramento conſequeretur? Quæ quæſtio alijs verbis obſcurius proponi ſolet, cùm quęritur, Vtrum Sacramentum Pœnitentiæ reuiuiſcat, recedente fictione?

Intereſt autem non parum, quid ad hanc Quęſtionem reſpondeatur. Nam ſi dicamus, conſequi poſtea idem Sacramentum effectum ſuum hoc ſolo, quòd obex ille affectus peccati remoueatur; accidere quandoque poterit, vt qui prius gratia diuina caret, eam E poſtea & ſine *Contritione* vera, formali aut virtuali, & ſine uſu etiam nouo *Sacramenti* conſequatur; nempe ſi abſque Contritione formali aut virtuali, & abſque vſu nouo Sacramenti, per ſolam mutationem occaſionis aut circumſtantię perſonę, aut etiam per ſpecialē attritionē, deſinat in eius animo, qui Cōfeſſionem informem fecerat, vigere priſtinus affectus ad aliquod peccatū mortale, & tunc ex ui acceptæ prius abſolutionis & Confeſsionis factæ, gratiā, quam ante nō obtinuit, acquirat. Si aūt negauerimus, iſto modo prę- ritam abſolutionem & Confeſsionem, atq; adeò Sa-

cia-

cramentum ipſum Pœnitentiæ reuiuiſcere poſſe; nunquam continget, ut, qui nunc gratiam nō habet, eam poſtea ſine nouo uſu Sacramenti, aut Contritione uera formali uel uirtuali acquirat, ſicut rem conſideranti patet. Atque ita non tam latè patebit efficacitas & fructus huius Sacramenti.

Et quidem Adrianus in quarto, quæſtione quinta, de Confeſsione, dub. 5. & Gabriel diſtinctione decima ſeptima, quæſtione prima, articulo tertio, dub. 2. non exiſtimant, Sacramentum iſtud ſic reuiuiſcere Quam etiam opinionem Sotus diſtinctione decima octaua, quæſtione tertia, articulo tertio tenetur. Sed cōtraria tamen ſentētia, quæ eſt D. Thomę hic articulo primo, rectè confirmatur à Cano in Relectione de Pœnitentia p. 6. eſtque etiam Caietani quæſtione quinta de Confeſsione, & mihi quoque magis placet. Dum quia amplificat Sacramenti huius dignitatē, & affert maiorem pœnitentibus conſolationem. Tum quia ſi id non conceditur, alterutrum ſequatur neceſſe eſt; nempe aut debere hominem rurſus quærere aliā abſolutionem Sacerdotis de ijſdem peccatis, quæ legitima Confeſsione informi prius confeſſus eſt; aut aliquando poſſe homini ſine uirtute Clauium peccata ita remitti per aliud aliquod mediū, ut ne teneatur quidem remiſsionem eiuſmodi peccatorum quærere in miniſterio reconciliationis per uirtutem Clauium, etiamſi ſciat, ſibi anteà non fuiſſe uirtute Clauium remiſſa. At & primum communiter negatur (non enim debent peccata in legitima Confeſsione ſemel expoſita neceſſariò iterum abſolutioni ſubijci) & ſecundum quoque pugnare uidetur cū illa Chriſti lege & inſtitutione. *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ioannis uigeſimo; Ex quo loco conſequens omnino uidetur, ut omnis, qui ſibi conſcius eſt aliquorum peccatorum, quę nondum ſibi remiſſa fuiſſe aut poſt remitti per uirtutem Clauium ſciat, teneatur certè eorum remiſsionem in illo miniſterio quęrere.

Porrò poſterior hæc ſententia facilè etiam defenditur à contrarijs argumentis, ſi ſentiamus, non ita quidem abſolutionem poſtea reuiuiſcere, ut tanquā cauſſa inſtrumētalis *phyſice* ipſam gratiam efficiat cū iam illa præterierit; ſed quia conciliat illam certè, ſicut cauſſa moralis, quatenus nimirum Deus habito reſpectu ipſius Confeſſionis & abſolutionis præteritæ, confert gratiam, ſublato obice, Atque hoc idem non ſolum de Baptiſmo, ſed etiam de reliquis omnibus Sacramentis D. Thomas hic articulo primo affirmat, & ſentit Caietanus loco ſupra citato. Sed poteſt etiam defendi quod abſolutio illa licet præterierit, ſit inſtrumentalis cauſſa gratiæ *phyſice*, ut patet ex ijs quæ diſputauimus ſuprà diſputatione prima, quæſtione decima tertia, & diſputatione ſecunda, quæſtione tertia & quinta.

Cum autem addit hic D. Thomas, debere nihilominus hominem poſtea confiteri fictionem illam, quæ primò obſtiterat, quo minus gratia, conſequeretur: *fictionem* appellat illud ipſum occultum peccatum, vigens, in animo, quod gratiæ obex fuit, quatenus nimirum illud obſtabat, quo minus reuera homo eſſet idoneus ad recipiendam abſolutionem; cū tamen idoneus ſecundum humanum quidem tum ipſius tum Sacerdotis *iudicium* ad id videretur, atq; eatenus quaſi *fictus* accederet.

Quod proprerea ita declaro, quoniam ſi quis de *induſtria* ita fictè ac ſimulatè acceſſiſſet, tacens uidelicet aliquod peccatum; ne fuiſſet tunc quidem confeſſio valida, ut patet. Quare de eiuſmodi fictione minimè loquitur hic diuus Thomas, quando agens de Confeſſione ualida licet informi, dicit, eam reuiuiſcere, recedente *fictione*, quam ſolam proinde oporteat poſtea confiteri; ſed loquitur, ut explicui, de fictione quaſi *materiali*, & præter hominis intentionē, hoc eſt, de ipſo *occulto peccato*, quod obſtiterat gratiæ. Et hactenus de ſecundo puncto: nam quæ præterea ſolent de Cōfeſſione informi dici, ea potius ad ſequens Punctum pertinent.

PVNCTVM TERTIVM.

Vtrum aliquando ſit neceſſarium, Confeſsionem eam, cui nulla qualitas requiſita defuerit, iterare; vel quando omnino Confeſsio ſemel facta neceſſariò repetenda ſit.

Ad art. 1. D. Thomas.

IN hac Quæſtione rectè inprimis a Soto diſtinctione decima octaua, quæſtioné tertia, articulo tertio, generalis REGVLA ex communi, ſententia Theologorum ſtatuitur, Confeſſionem, ſi ualida & uerè Sacramentalis fuit, nunquam eſſe neceſſariò repetendam, ne ſi informis fuerit quidem.

Et ratio euidens eſt. Quoniam ſi ualida fuit Confeſſio, per eam etiam fuerit adimpletum præceptum Confeſſionis; & conſequenter non debebit rurſus repeti: ſiquidem præceptum non eſt de repetenda, ſed de facienda Confeſſione. Hoc autem intellige, cum Confeſſio ita fuit valida, vt etiam *actu* fuerit *pars* Sacramenti, quod non ei conuenit, niſi ad eam etiam fuerit abſolutio Sacerdotis adhibita.

Quare ſi quis bene alioqui fuiſſet confeſſus, non tamen accepiſſet abſolutionem, repetere illam confeſſionem teneretur, vt Sotus in dicta q. 3. ar. 3. expreſſius notauit. Quamuis neq; hæc quidem annotatio ab alijs authoribus (vt ipſe Sotus putat) penitus prætermiſſa eſt Omnes enim illi pro certo ubiq; ponunt, obligare præceptum, ut actu quidem per Confeſſionem *vſurpes* ipſum Sacramentum Pœnitentiæ, quod eſt pręcipue in abſolutione ſitum. Atque adeo ſanè propter defectus etiā aliquos, qui accidant in abſolutione, paſsim ijdē Doctores notant, iterandā quādoq; Confeſsionē eſſe, vt paulo poſt uidebimus.

Iam verò ex illa ipſa Regula generali, modò conſtituta, videlicet nunquam eſſe neceſſariò repetendā Confeſsionem validam & Sacramentalem, alia item generalis REGVLA ſumi poteſt, ad dignoſcendum quando omnino oportebit rurſus de ijſdem peccatis confiteri. Nempe tunc ſolum id neceſſariò faciendum eſt, quandocunque vel ex parte perſonæ aut officij *pœnitentis*, vel ex parte etiam *Confeſſarij*, aliquis in Confeſsione prius facta ſubſtantialis defectus acciderit, ob quem ipſa Confeſsio ualida non fuerit: ad hæc enim duo capita, ſcilicet ex parte pœnitentis, & Confeſſarij, uideo generatim omnes eiuſmodi defectus reuocari.

Et primum quidem ex parte perſonæ POENITENTIS, nonnulla Quæſtio inter Doctores eſt. Vtrum, ſi is, quando confitetur, ſit maiore vel minore excōmunicatione obſtrictus, Confeſsio ſit inualida, atq; adeò iteranda. Videtur enim inualida eſſe, quoniā abſolutio etiam, quæ excōmunicato impenditur, minimè videtur valere, atq; adeo neq; Cōfeſsio fuerit actu Sacramentalis. Atq; ita ſenſit Angelus, Verbo, Confeſſio 1. §. 4. & Verbo, Confeſsio 5. §. 10.

SED contrariam ſententiam, poſt Richardum in quarto, diſtinctione decima octaua, articulo nono, quæſtione quarta, & Caietanum, Verbo, *Abſolutionis impedimēta*, & Verbo, *Confeſsionis iteratio*, rectè defendit Nauarrus in Manuali capite nono, numero tertio

& quarto,

& quarto, videlicet ſi quis quomodocunq; neſciens, aut nō cogitās, ſe excommunicatum eſſe, aut etiā excōmunicationem debere obſtare vſurpationi Sacramenti, bene aliqui confiteatur, abſolutionem fore validā, & conſequenter Confeſsionē etiam, neq; debere illam iterari. Et dico, *quomodocunque neſciens, &c.* quia ſi de induſtria vellet aliquis contra Eccleſiaſticā prohibitionem recipere Sacramentum in excommunicatione, aliunde tum fieret, vt Confeſſio eſſet iterāda, nempe quoniam eo ipſo ſcienter committeret in ipſa Confeſſione ſacrilegium mortale, atque ita Confeſſio non eſſet legitima & integra. Illa igitur poſterior ſententia, ſicut Nauarrus etiam notat, tunc ſanè ꝓcedit, cum quis confitetur neſciens, aut non cogitās, ſe excommunicatum eſſe, aut excommunicato non licere Sacramentum ſuſcipere.

Neque verò intereſt, quod ad hoc attinet, vtrum huiuſmodi incogitantia, uel ignorantia ſit culpabilis, aut inculpabilis, vt rectè ab eodem Nauarro notatum eſt. Poſſunt enim hæc duo conſiſtere, nempe ut quis peccet etiam mortaliter, ex culpabili ignorantia ſuſcipiens Sacramentum in excommunicatione, & ſimul tamen confiteatur alioqui integrè, & cū debita attritione omnia illa peccata, quæ poſt diligentem, *iudicio prudentis*, examinationem conſcientiæ, in mentem venerunt: quo ipſo quidem valida erit tunc Confeſſio, tametſi informis. Sicut enim euenire poteſt, vt quis per eam conſcientiæ examinationē, quæ iudicio prudentis uideatur ſufficiens, minimè ueniat in cognitionem alicuius occulti peccati præteriti, quemadmodum ſuprà notauimus: ita etiā, vt non veniat, in cognitionē occulti peccati, quod in præſentia committit, neque magis tunc peccatū præſens, quam præteritum obſtabit, quo minus Confeſſio ſit quidē legitima, tametſi informis.

Hac igitur explicatione adhibita, facilè probatur ſententia illa poſterior. Nam ſi Confeſſio ita facta ab excommunicato eſſet inualida & iteranda; aut ideo eſſet, quia eo ipſo aliqua neceſſaria conditio ex ſuprà conſtitutis deeſſet ei confeſſioni; aut quia excōmunicatio certè id operatur, vt nequeat prorſus ab excommunicato recipi verum Sacramentum: At neutra ratio reddi poteſt. Ergo nihil obſtat, quo minus ſit ea Confeſsio valida.

Quod enim ad *conditiones* neceſſarias attinet, iam expoſuimus, poſſe nihilominus eam Confeſsionem eſſe *integram*, & cum ſufficienti attritione de ijs quidem peccatis, quæ poſt ſufficientem, iudicio prudentis, diligentiam in mentem veniant. Quo ipſo conſequenter etiam habebit ea Confeſsio reliquas neceſſarias conditiones cum his connexas, iuxta ea, quæ ſupra p. 1. de ratione tota eiuſmodi conditionum generatim explicata ſunt.

2. *Excommunicatio* autem ipſa non operatur, ut nequeat omnino uerum Sacramentum percipi, ſed ut nequeat licite percipi, ut aliquot etiam exemplis rectè oſtendit Caietanus in Summa, Verbo, *Confeſsionis iteratio*, & poſt illum Nauarrus in Manuali, cap. 9. nu. 2. 3. & 4. Sacramentum enim Confirmationis & Ordinis, quantumuis ab excommunicato ſuſcipiantur, uera Sacramenta ſunt, ut patet.

Quin etiam ſi ignorantia eius, qui in excommunicatione confitetur, aut ſuſcipit aliud Sacramentū, ſit prorſus inculpabilis, uel ita certè inculpabilis, ut excuſet ſaltem à mortali: gratiam etiam per Sacramentum acquirere is poterit. Excommunicatio enim non pugnat cum gratia & amicitia cum Deo. Atque ita ut poteſt excommunicatus per ueram Contritionem, antequam ab excommunicatione abſoluatur, gratiam acquirere, ita etiam per Sacramentum, cum ualidè

A illud ſuſcipit, & affectus aliquis peccati non obſtat.

Secus autem ſi ipſe Confeſſarius eſſet excommunicatus: nam tunc quibuſdam in Caſibus nec abſolutio, neque adeo Confeſsio erit ualida, ex defectu nimirum iuriſdictionis neceſſariæ, quæ requiritur quidem ad Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrandum, non autem ad *recipiendum*. Vt proinde mirum uideri non debeat, quod dicimus, Sacramentum Pœnitentiæ ſuſceptum ab excommunicato eſſe ualidum, adminiſtratum autem ab excommunicato non item, in quibuſdam Caſibus, ſicut exponemus.

3. Hoc igitur ita conſtituto, tres iam Casvs reſtant, in quibus Confeſsio ob defectus ex parte *pœnitentis*, eſt ſine controuerſia inualida, ac proinde Iteranda.

B Primo, ſi ſufficientem examinationem conſcientiæ ille omnino negligat, hoc eſt, ſi eam non ita adhibeat, quomodo adhibendam neceſſariò eſſe explicuimus ſupra puncto primo, aſſertione prima, circa integritatem Confeſsionis.

Secvndo, ſi abſque dolore debito confiteatur; qui dolor qualis omnino in confeſsione eſſe debeat, & ſufficiat, ſupra quæſtione octaua, puncto ſecundo, ex ueriori ſententia late oſtendimus.

Tertio, ſi quis non integrè confiteatur, eo quidē modo, quo id debere fieri, fusè etiam p. 1. oſtēdimus.

Non autem erit Confeſsio ob id inualida & iteranda, quòd pœnitentiam à Confeſſario impoſitam uel extra gratiam imples, uel omnino etiam non imples, ſiue ex contemptu, ſiue ex negligentia eam

C adimplere prætermittas; ut rectè ac meritò aſſeuerat Caietanus in Summa, Verbo *Confeſſionis iteratio*, & Nauarrus in Manuali, capite nono, numero decimo quarto, & alij, contra nonnullos Summiſtas. Quamuis enim perfectio quædam *integralis* Sacramento accedat per illam Satisfactionem; omnino tamen ſine illa etiam conſtat Sacramenti ueritas, ut ſupra q. 1. docuimus.

Si tamen pœnitens, cum ei ante abſolutionem pœnitentia imponitur, eam contemnat, uel ſufficientem curam & attentionem non adhibeat, ut recordari eius poſtea eamque adimplere queat, putat loco citato Nauarrus, Confeſsionem reddi eo ipſo irritam, ac

D proinde neceſſariò eſſe iterandam: non quia pœnitēs pœnitentiam nō adimplet, inquit Nauarrus, ſed quia quādo illa iniungebatur, peccauit, & de illo peccato nō ſe accuſauit, atq; ideo non fuit Confeſsio integra.

Et quidem quando pœnitentia *contemnitur*, non dubito, quin hoc ita ſe habeat, ut dicit Nauarrus: quādo autem ad illam aliquis *non attendit*; primum non erit hoc peccatum mortale, niſi ſentiamus, obligari alioqui pœnitentem ad pœnitentiam impoſitam à Confeſſario acceptandam. De qua re nonnulla diſputatio eſt, ut poſtea uidebimus quæſtione decima quarta. Deinde ſecundum eam ipſam ſententiam incuria illa in attendendo ad pœnitentiam, quæ imponitur, quamuis eſſe poſsit aliquando mortalis; tamē

E non eſt neceſſe, ut tum reddat ſemper inualidam Cōfeſsionem, niſi uel ſit affectata & de induſtria; uel certè nimis craſſa, ſic, ut nequeat quidem iudicio prudentis uideri pœnitens cum ſatis diligenti examinatione & exploratione conſcientiæ confiteri, niſi ad illud etiam ipſum peccatum aduertat, quod ob craſſam illam incuriam in ipſa confeſsione cōmittit: alioqui erit quidem ob id peccatum Confeſsio informis, non autem inualida, ut ex ſupradictis ſatis intelligi poteſt. Et hæc quidem ita ſe habent.

Dvbivm autem circa caſum illum primum, in quo ob defectum debitæ diligentiæ Confeſsio iterari debet, eſt, utrum id omnino procedat, quotieſcunq; non fuit adhibita diligentia ſufficiens, etiamſi pœni-

tens

tens ipſe *putet*, ſe adhibuiſſe ſufficientem diligentiam. Et ſimile quoque dubium eſt circa Caſum ſecundùm de defectu doloris debiti, an ſcilicet quotieſcunque dolor non eſt talis, qualis eſſe debet, Confeſſio ſit iteranda, etiamſi pœnitens *putet*, ſe eiuſmodi dolorem habere. Quæ duo Dubia, antequam veniamus ad defectus ex parte Confeſſarij, ſigillatim ſunt modò explicanda.

A

Et quod ad Primvm Dubium de *diligentiæ* defectu attinet, putat Sotus diſtinctione decima octaua, quæſtione tertia, articulo tertio, & Canus in Relectione de Pœnitentia, parte ſexta diſtinguendum eſſe. Nam ſi negligentia in ea re fuit *affectata*, aut *nimis craſſa*, tunc non erit valida Confeſſio; ſed omnino iteranda: Si autem fuit quidem negligentia culpabilis, non tamen affectata, aut nimis craſſa, tunc quidem cenſent, Confeſſionem fore validam, quamuis informem ſanè, ſi negligentia illa fuit mortalis (vigeret enim adhuc eiuſmodi peccati affectus) formatam autem, ſi negligentia tantùm fuit uenialis, cum peccatum Veniale minimè ſit obex gratiæ. Vbi ſatis apparet, loqui authores iſtos in caſu, quo diligentia quidem ſufficiens eo modo, quo ſufficiens debet adhiberi, nempe iuxta *iudicium prudentis*, defuerit. Nam ponunt nihilominus, talem hominem, ob defectum diligentiæ, tunc peccare mortaliter uel venialiter; & tūc tamen Confeſſionem eſſe validam, ſi negligentia nō fuerit affectata, aut nimis craſſa: non peccaret autem in ea re vllo modo, ſi diligentiam, iudicio quidem prudentis, adhibuiſſet ſufficientem, ut patet. Quare omnino authores iſti loquuntur, ut dixi, quando deeſt diligentia ſufficiens, iudicio etiam prudentis.

B

C

Probant autem illi eam ſuam ſententiam *primò*: Quia talis intentionem certè habuit adhibendi diligentiam ſufficientem: Ergo eo ipſo videtur ſatisfacere præcepto, niſi negligentia fuerit nimis craſſa. *Secundò* vrget præſertim Canus, quòd ſi vulgaris quiſpiam homo integrè de omnibus peccatis, quæ memoriæ occurrunt, confiteretur, omitteret tamen vnū aliquod à ſe ex ignorantia non nimis craſſa commiſſum; nemo idcirco eum cogeret repetere præcedentem Confeſſionem. *Vt* ſi quis, inquit Canus, putaſſet, periurium pro conſeruanda uita hominis eſſe licitum, uel ſi muliercula ſuperſtitionem aliquam exiſtimaſſet eſſe rectum cultum, & ſic de ſimilibus. Ergo pari ratione neque negligentia in examinanda ſufficienter conſcientia obſtabit integritati Confeſſionis, quando ea non fuerit nimis craſſa.

D

Ego verò his non obſtantibus, potius aſſentior in hac re Nauarro, qui in Manuali, capite nono, numero decimo tertio, abſolutè affirmat, Confeſſionem, ſi diligentia debita (intellige, ſecundum iudicium prudentis, ut iam loquimur) defuerit, non eſſe validam, ſed omnino iterandam; quoniam incidit tunc defectus ſubſtantialis, inquit rectè Nauarrus, in ipſa Sacramentali Confeſſione.

Quod ea ratione probo: Quia Confeſſio, quæ non eſt integra illa integritate, quæ ex præcepto requiritur, quæque eſſe poteſt, non eſt vera Confeſſio Sacramentalis. At Confeſſio, quæ quomodocunque *reipſa* fit ſine diligentia, iudicio quidem *prudentis*, ſufficienti, (quidquid ipſe pœnitens putet) non eſt integra ea integritate, qua poſſet & deberet ex præcepto eſſe. Ergo non eſt verè Sacramentalis. Minor patet. Quoniam ſuprà ex ſententia Concilij Trident. ſeſſ. decima quarta, cap. 5. & Theologorum communi declarauimus, integritatem Confeſſionis in eo conſiſtere, vt quis poſt *ſufficientem*, iudicio *prudentis*, diligentiam, confiteatur omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt; hoc autem eum facere, qui ex quacunque

E

A

ignorantia ſeu negligentia prætermittit diligentiam illam, dici non poteſt: Igitur non facit is Confeſſionem integram, & conſequenter nec ualidam.

Et confirmo hoc argumentum. Nam qui de induſtria adhibere nollet diligentiam, iudicio prudentis ſufficientem, tantumque diceret ea omnia peccata, quæ ſine eiuſmodi diligentia memoriæ occurrunt; is ideo non faceret Confeſſionem integram, quia ſine diligentia eiuſmodi confiteretur. Sed qui præter intentionem ex qualicunque ignorantia eandem diligentiam reuera omitteret, etiam ſine eiuſmodi diligentia confiteretur. Ergo neque is faceret Confeſſionem integram. Nam quòd is certè intentionem habuerit adhibendi diligentiam ſufficientem eamque ſe adhibuiſſe putet; id quidem ad veram & integram Confeſſionem minimè ſufficit: integritas enim ac veritas Confeſſionis non ex intentione & uoluntate adhibendi diligentiam *iudicio prudentis* ſufficientem, ſed ex ipſa diligentia ita ſufficienti conſtituitur: nec præceptum Confeſſionis tantummodo à te requirit, ut intendas ac velis adhibere diligentiam eiuſmodi, & ut putes te adhibuiſſe; ſed vt eam re ipſa adhibeas, & tum demum quæ occurrerint, omnia confitearis. Quare ſi tibi vel de induſtria, vel ex qualicunque ignorantia diligentia illa defuerit, nequaquam certè impleueris id præceptum. Quanquam poteris quidem pro ignorantiæ ratione, magis uel minus excuſari à peccato Sacrilegij in Confeſſione admiſſo propter neglectam debitam diligentiam. Cæterum aliud longè eſt, minui uel impediri ab ignorantia id peccatum ſacrilegij; aliud autem, beneficio eius ignorantiæ implere te præceptum ipſum affirmatiuum Confeſſionis integræ, ſi te *non integrè* hoc eſt, ſine debita conſcientiæ examinatione, confiteri ignores. Ignorare enim ſe non implere præceptum, & intendiſſe implere, nequaquam eſt præceptum implere: Quæ mihi non videntur ſatis à Cano, & Soto fuiſſe in hac Quæſtione conſiderata.

Ad *Primum* igitur illorum argumentum, ſatis iam reſponſum eſt. Ad *Secundum* concedimus Antecedens, & negamus in noſtro propoſito Conſequentiam. Ratio enim diſparitatis eſt, quòd ſi quis prætereat in Confeſsione aliquod occultum *peccatum* ex ignorantia nō nimis craſſa à ſe commiſſum, non hoc ipſo deficit aliquid in ſubſtantia Sacramentalis Confeſsionis. Poteſt enim nihilominus cum hoc ſtare, quòd talis adhibuerit diligentiam in ſe examinando, iudicio quidem *prudentis*, ſufficientem, atque adeò quòd integrè ac validè ſit confeſſus, nec teneatur iterum Confeſsionem repetere. Non enim eſt neceſſe, ut per diligentiam, quæ iudicio prudentis ſufficiens videri poſsit, illud ipſum occultum peccatum ex ignorantia non nimis craſſa commiſſum, in mentem uenerit, ſicut patet ex ſuprà dictis. In noſtro autem propoſito, quando non iam tantummodò peccatum aliquod ex ignorantia non nimis craſſa commiſſum tacetur, ſed ipſa etiam diligentia iudicio prudentis ſufficiens quomodocunque ignoranter prætermittitur, deeſt hoc ipſo iam aliquid de ſubſtantia Sacramentalis Confeſsionis, nempe integritas, ut eſt antea expoſitum, atque ita Confeſsio minimè ualet.

Quæ profectò reſponſio ad id argumentum, & firmiſsima eſt, & clarè etiam oſtendit, quodnam contrariæ opinionis Cani & Soti ſit vitium. Diſcrimen enim ignorantiæ, quæ eſt affectata, aut nimis craſſa, ab ea, quæ non eſt talis, nihil quidem intereſt ad valorem Confeſsionis, quādo ipſa *diligentia* debitæ examinationis ignoranter prætermiſſa eſt; bene autem, quando tantummodò *peccatum* aliquod ex ignorā-

tia

datam. Quam tamen exceptionem alij authores nō faciunt, ſed ſimpliciter dicunt, à quouis omnino Sacerdote poſſe quempiam in articulo mortis ab omnibus peccatis & Cenſuris abſolui; & ita uidetur potius tenendum. Quamuis Sotus quidem loco citato, magis illam Syluestri exceptionem in hac parte probare videatur, etſi de ea quoque dubitat.

Alias autem excommunicati, extra illos uidelicet Caſus Extrauag. Martini V. ualidè abſoluunt, ſi abſoluant aliquem: ut in eadem Extrauaganti declaratum eſt. Quanquam ex accidenti quandoque poſſet fieri, vt Confeſſio ipſis facta, non eſſet valida; ſi uidelicet pœnitens aut inducat directè eos ad Sacramentum adminiſtrandum, aut ſine cauſſa rationabili eorum abſolutione vti velit, cum poſſet alteri confiteri. Tunc enim peccat mortaliter, uel directè inducendo proximum ad peccatum (peccat enim ipſe Sacerdos, adminiſtrando male in Excommunicatione Sacramentum) vel vtendo illius peccato, ad illudque adeò offerendo occaſionem, non vrgente aliqua peculiari cauſſa. Et conſequenter Confeſſio eſt inualida propter peccatum mortale in ipſa commiſſum, de quo (vt pono) Confeſſio non fit. Secus autem, ſi ſubſit aliqua rationabilis cauſſa confitendi tali propter quam cenſeatur quis rectè & meritò poſſe ſui commodi ſpiritualis cauſſa lapſum proximi negligere. Vt ſi nimirum non poſſet alteri confiteri. Et idem eſt, ſi planè neſciens illum eſſe excommunicatum, aut alia cenſura obſtrictum, ipſi confiteris: tunc enim ualebit Confeſſio & abſolutio, vt notat quoq; Nauarrus in Manuali, cap. 9.

S e c v n d o erit etiam Confeſſio iteranda, ſi Cōfeſſario ordinaria vel delegata *iuriſdictio* defuit. Conſtat enim tunc neque abſolutionem, neque adeo Cōfeſſionem fuiſſe validam, ut patet ex his, quæ fusè de neceſſitate eiuſmodi iuriſdictionis quæſtione præcedenti dicta ſunt.

T e r t i o, neque valebit proculdubio, ſi vel formam abſolutionis legitimam Confeſſarius non adhibuerit, uel intentionem non habuerit abſoluendi. Qui Caſus rariſſimus eſt.

Q v a r t o item, ſi Confeſſario vel ſcientia, vel prudentia neceſſaria, vt iuriſdictione uti poſsit, defuerit. quæ ſcientia & prudentia qualis eſſe debeat, quæſt. præced etiam explicuimus. Atq; hic rectè monet Nauarrus in Manuali, cap. 9. nu 9. duplici via poſſe prudentem Confeſſarium dignoſcere, quando pœnitentis Confeſsio ante facta fuerit inualida ob imperitiam eius. cui facta eſt. Primò, ſi hominis inſcitiā alioqui perſpectam habuerit. Secundò ex ipſo etiam diſcurſu, quem habet pœnitens in Confeſsione: Vt ſi grauia peccata non intellexerit antea ex priori Confeſſario eſſe mala, ut v. g. fornicationem, uel omiſſionem Communionis in Paſchatæ, & ſimilia.

In quibus igitur Caſibus ob defectus uel Pœnitētis, uel Confeſſarij, Confeſsio ſit iteranda, ita ſit hactenus expoſitum. Qua de re duo ad extremum ſunt hic aunotanda. P r i m v m eſt, quamuis cum Cōfeſsio extra eiuſmodi Caſus fuit valida, nunquam debeat neceſſario iterari, vt ſupra conſtituimus; poſſe tamen eam quandoque iuxta perſonæ conditionem & conſilium Confeſſarij, varias ob cauſſas & licitè & utiliter iterari, ut inter cæteros fusè ac diligenter confirmat Caietanus tomo 1. ſuorum opuſcul. Tractatu 5. de Confeſsione, quæſt. 4. atq; etiam Ioannes Medina in Codice de Confeſsione, quæſtione 25. Neque de hoc iam eſt apud Catholicos ulla controuerſia: tametſi Scotus olim in ea parte non recte de utilitate eiuſmodi repetitarum Confeſsionum ſenſerit, quem abunde confutant citati authores.

A l t e r v m eſt, Quandocunque propter aliquem defectum ex ſupradictis, Confeſsio iterari debet, eam ſi non eidem Confeſſario, ſed alteri fiat, omnino de integro & in ſpecie repetendam eſſe, ut ſine controuerſia omnes notant. Si autem eidem Cōfeſſario facienda ſit, diſtinguendum eſt. Nam ſi Confeſſarius recordatur peccatorum, quæ prius audiuit & pœnitentiæ quā antea impoſuit, ſatis erit dicere in genere: Confiteor tibi de ijs, quę antea dixerā, &c. ut Nauarrus cap. 9. num. 16. & alij communiter notant.

Si autem peccatorum quidem ſit oblitus Confeſſarius, recordatur autem pœnitentiæ quā impoſuit, atque adeo ſtatus (aliquo modo) in quo iudicauit eſſe pœnitentem; tunc etiam ſatis erit ſimiliter in genere Confeſsionem repetere. iuxta ea, quę recte de hoc notant Paludanus in 4. diſt. 17. q. 5. art. 3. & Nauarrus loco citato.

Si autem & peccatorum & pœnitentiæ (atq; adeo ſtatus pęnitentis) Confeſſarius oblitus ſit; tunc etiam opinatur Adrianus in 4. quæſt. 4. de Confeſsione. §. *Si petis*, & Ioannes Medina, quęſtione 24. de Confeſsione, ſatis fore, accuſare ſe in genere de ijs, quæ antea quis dixerat, eratque confeſſus. Et probāt hoc Adrianus & Medina, Quoniam inprimis ut abſolutio ſit ualida, non eſt in Confeſſario neceſſaria memoria peccatorum, à quibus abſoluturus eſt. Vt patet inquiunt, ſi quis ut magis ſuæ conſcientiæ ſatisfaceret, inſtitueret prolixam multorum dierum Confeſsionem, ita, ut in fine Confeſſarius eſſet iam oblitus eorum peccatorum, quæ ante in progreſſu audiuerat, neq; enim tunc teneretur pęnitens eadem peccata repetere. Deinde quod ad pœnitentiam attinet, ex eo contendunt non requiri eius recordationem, quia nō ſit abſolute neceſſarium pęnitentiam imponi; uel acceptari à pœnitente. Quod ſi uelit quidem pęnitens per conuenientē pęnitentiam à Confeſſario impoſitam, ſatisfacere; tum quidem debere peccata, quorū ſit Confeſſarius oblitus, repeti, ut id recte fiat.

Cæterum hæc ſententia procedit ex illo fundamento de non neceſſario imponenda, & acceptanda pœnitentia, quod uel nimis incertum, uel etiam omnino falſum eſt, ut poſtea ſuo loco uidebitur. Quare ſequenda eſt alia ſententia communis, nempe ſi Cōfeſſarius non modo peccatorum, ſed etiam pęnitentiæ. quam iuſte antea impoſuerat, oblitus ſit, Confeſſionem debere in ſpecie repeti, ut ſenſit Paludanus in 4. diſtinct. 17. quæſt. 5. art. 3. & Antoninus 3 p. tit. 14. cap. 19. §. 4. & Sylueſter Verbo Confeſsio 1. q. 3. & alij.

Cui ſententiæ addit Nauarrus ſatis probabiliter cap. 9. num. 16. tantundem fore, quod ad hoc propoſitum attinet, ſi ſaltem recordetur Confeſſarius in confuſo & in genere eius ſtatus, in quo antea cognouerat, fuiſſe pœnitentem: tunc enim non oportebit in ſpecie repetere Confeſsionem, quia uel non errabit, tunc Confeſſarius, uel certè non notabiliter errabit in actu illo Iudiciali fori interni; Sed imponet pro peccatis præteritis conuenientem & iuſtam (arbitrio ſuo) pęnitentiam; habito uidelicet reſpectu ad priſtinum peccatoris ſtatum à ſe antea cognitum. Quod mihi etiam probabiliter ita defendi poſſe uidetur, cū debeat alioqui Confeſsionis onus quoad fieri poteſt, reddi leuius:

Quod ſi Ioannes Medina in hoc caſu, cum ſcilicet Confeſſarius ſaltem in genere, recordatus *ſtatus* pœnitentis, uoluit opinionem ſuam intelligi; non malè ſenſit, ut etiam annotauit Nauarrus, quamuis tunc quidem uti non debuit illo ſuo fundamento de non neceſſariò imponenda & acceptanda pœnitentia.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Confeſſionis Effectu.

Supplement. D.Thom. quæſt. 10.

Materia huius quæſtionis perſpicua eſt ex ijs, quæ ſuprà à nobis tractata ſunt quæſt. 3. Itaque breuiſſimè dicendum eſt, Quinam & quales ſint Effectus Confeſſionis.

PVNCTVM VNICVM.

Quinam & quales ſint Effectus Confeſſionis.

D. Thom. artic. 1. & ſeq.

A Sciendvm eſt, Confeſſionem Sacramentalem illos ipſos effectus habere, quos habet ipſum Sacramentum Pœnitentiæ. Nam cum Confeſſio ſit Sacramenti pars; ipſa certè inadæquatè operatur, quod operatur adæquatè ipſum totum Sacramentum. Porrò quinam ſint ipſius Sacramenti effectus, fusè ſuprà quæſt. 3. & deinceps docuimus.

Quemadmodum igitur Sacramentum Pœnitentiæ delet, peccata etiam *mortalia*, & remittit aliquid de *pœna temporali* debita, habetque adeò alios Effectus cum his connexos, ſicut ſuprà expoſuimus: ita & ipſa Confeſſio; Id quod clarè exponit D. Thomas hic in quinque articulis huius Quæſtionis. Vbi inter cætera docet, quemadmodum Confeſſio liberet à morte peccati, aperiat paradiſum, afferat ſpem ſalutis, &c. Totum enim hoc, quicquid eſt eiuſmodi effectuum, reipſa eſt conſequenter coniunctum cum remiſſione peccati mortalis, quoad *culpam*, & aliqua etiam ratione quoad *pœnam*; quę remiſſio eſt primarius effectus Sacramenti Pœnitentiæ, atq; adeò Confeſſionis.

Vnde Patres, ut utilitatem hanc omnem & efficaciam Confeſſionis commendent, rectè comparare ſolent confitentem cum ægroto prouido ac ſapiente, qui morbum ſuum medico patefacit, & ita demum ſalutis compos fit. Vt cum ait S. Gregorius Nyssenvs oratione in eos, qui acerbius alios iudicant: *Audacter oſtende Sacerdoti, quæ ſunt recondita: Animi arcana tanquam occulta vulnera medico retege.*

Et S. Hieronymvs in caput 10. Eccleſiaſtæ: *Si quem*, inquit, *ſerpens diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio eum peccati ueneno interfecerit; ſi tacuerit, qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri; Magiſter, qui linguam habet ad ſanandum, facilè ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus ſuum medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.* Similia alij citati B ſuprà q. 9. punct. 2.

Notat autem & illud rectè in artic. 5. D. Thomas, quamuis eadem Confeſſione obtineatur remiſſio illorum etiam peccatorum, quæ quis oblitus eſt; debere tamen ea, cùm in memoriam redierint, in Confeſſione exponi, eò quòd oportet ipſa etiam ſubijcere iudicio Confeſſarij, & poteſtati Clauium directè, ſicut ex ſuperioribus ſatis patet. Nec aliud ſupereſt notandum in hac Quæſtione.

QVÆSTIO DECIMATERTIA.

De Sigillo Secreti in Confeſſione ſeruando.

Supplem. D.Thom. q. 11.

Sigillvm ſecreti Confeſſionis in propoſito uocamus per Metaphoram obligationem illam, qua ſecretò teneri debent, quæ ſunt cognita ex Confeſſione Sacramentali, ut D. Thomas hic artic. 3. & alij Doctores notant. Et ratio Metaphoræ eſt, quòd quemadmodum Sigillo aliquid obſignatur & clauditur: ita etiam illa obligatio facit, ut id celetur, quod euulgare non licet.

Quare Primo *in hac Quæſtione explicandum eſt, Quo iure conſtet illud Sigillum.* Secvndo, *Quinam eo Sigillo obligati ſint.* Tertio, *Quàm latè pateat iſtud Sigillum, hoc eſt, quàm multa in illud cadant.* Qvarto, *Vtrum omnino fieri poſſit aliqua ratione, vt manifeſtare, quæ ſunt in Confeſſione cognita, non ſit contra Religionem huiuſmodi Sigilli.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quo Iure nitatur Sigillum Confeſſionis.

D.Thom. artic. 1.

Convenit inter omnes, obligationem illius Sigilli triplici Iure contineri, nempe naturali, diuino, & humano. Natvrali quidem duplici ratione, ut inter cæteros rectè explicat Ioannes Medina, quæſtione 45. de Confeſſione, *Primò*, ne proximi fama lædatur. *Secundò*, ne quid committatur contra fidelitatem. Sacerdos enim, cui confidenter & C in ſecreto peccata tua exponis, quique proinde ſecretò illa accipit, iure quodam fidelitatis tenetur eadem celare, ſicut etiam tacitè ſaltem promittit, id ſe facturum.

Iure autem Divino poſitiuo exiſtit etiam hæc Sigilli obligatio duplici ratione. *Primò*, quoniam hoc ipſo, quòd Chriſtus inſtituit & præcepit Confeſſionem peccatorum fieri, cenſetur etiam inſtituiſſe & præcepiſſe

præcepiſſe illam fieri eo modo, quo poſſit commode ab ipſis hominibus, illorum natura atq; conditione ſpectata, vſurpari. Ad hunc autem modum inter cætera illud quoque ſecretum earum rerum, quæ in Confeſſione patefactæ ſunt, vel maximè pertinet. Nam ſi ea, quæ ſunt in Confeſſione dicta, euulgare liceret; communiter homines à Confeſſione facienda deterrerentur. Quemadmodum ſimili ratione ſuprà ex ipſa etiam inſtitutione & præcepto Confeſſionis colligebamus, iure diuino (ſaltem per quandam rationis conſequentiam) debere ordinariè quidem fieri Confeſſionem non publicè, ſed ſecretè: quoniam hoc ipſum neceſſarium eſt, vt attenta hominum natura Confeſſio ritè fiat.

Secundò apparet, obligationem hanc Sigilli ex Iure diuino exiſtere ea etiam ratione, quòd ſcandalum alijs præbere, præſertim vt violent præceptum diuinum, Iure diuino eſt prohibitum, vt conſtat ex multis Scripturæ locis. At qui Confeſſionem reuelaret, is ſcandalum hominibus præberet, ut præceptum ipſũ de Confeſſione facienda, quod eſt Iuris diuini, violent: ſiquidem deterrerentur runc homines à Confeſſione, ut antè dictum eſt. Ergo Iure diuino maximè prohibita eſt illa reuelatio Confeſſionis, ſicur rectè Ioannes Medina in dicta quæſtione 45. hinc argumentatur.

Affert autem etiam Diuus Thomas hic articulo primo, rationem aliam ſane congruentem, cur ipſamet Religio huius Sacramenti, atque adeo diuina illius inſtitutio Secretum huius Sigilli planè requirat. Sacerdos enim audiendarum Confeſſionum munere fungitur non vt homo; ſed planè vt Vicarius Dei, atque adeo ut Deus (ſicut Diuus Thomas, & alij Doctores in hac materia loqui ſolent) hoc eſt, exequitur illud officium, nomine & loco Dei, quemadmodum rectè præ cæteris Sotus diſtinctione decima octaua, quæſtione quarta, articulo quinto, modum iſtum communem loquendi interpretatur. Igitur omnino eſt conſentaneum, ut Sacerdos celandis ijs rebus, quas in Confeſſione cognouit, Deum ipſum imitetur, qui peccata pœnitentis nequaquam palam facit; ſed eorum potius, vt eſt apud Ezechielem, cap. 18. poſtquam ingemuerit *peccator*, veluti *obliuiſcitur*, eaque tegit.

Atque hoc eſt, quod vult D.Thomas, cum dicit, in hoc Sacramento id debere actione Sacerdotis ſignificari, quod fit interius a Deo; ac proinde ſicut pœnitens ita Deo ſe ſubijcit, vt Deus tamen illius peccata non pandat, ſe tegat: ſic etiam Sacerdotem debere pœnitentis Confeſſionem, cum ſe is in Confeſsione illi ſubijcit, audire, ut etiam quæ audit, ſeruet ſecretò. Quæ profectò ratio Diui Thomæ licet per ſe non cõuincat, neque demonſtratiua ſit (non enim eſt illud prorſus neceſſarium, quod Diuus Thomas ſumit, illum etiam modum ſubiectionis pœnitentis erga Deũ debere in hoc Sacramento ſignificari) eſt tamen congruentiſsima, hoc eſt, oſtendit, meritò alioqui ſigillũ Secreti ad huius Sacramenti Religionem additum eſſe Iure diuino; vt rectè Sotus in dicto articulo quinto defendit contra Durandum, qui in quarto, diſtinct. 21. quæſtione quarta hanc rationem Diui Thomæ perinde oppugnat, ac ſi D.Thomas voluiſſet per illam penitus demonſtrare Sigilli obligationem.

Præterea Iure etiam HVMANO conſtare iſtam obligationẽ Sigilli: patet ex Cap. *Omnis utriuſq; ſexus.* de pœniten. & remiſsion. Vbi inter cætera ſic pcipitur: *Caueat Sacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem*, Quo etiã loco pœna *depoſitionis & perpetuæ pœnitentiæ in arcto Monaſterio peragendæ* conſtituitur ijs, qui Sigillum id uiolent.

A Atque item in Can. *Sacerdos.* de Pœnitentia, diſt. 6. Gregorius ſic præcipit: *Sacerdos ante omnia caueat, ne de ijs, qui ei confitentur, peccata ſua alicui recitet, quod ea confeſſus eſt: non propinquis, non amicis, non extraneis, neque quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Quod ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.* Hactenus Gregorius. Ea tamen pœna *peregrinationis*, tanquam minus expediens, in alteram illam pœnitentiæ in arcto Monaſterio fuit poſtea commutata, ut Sotus diſtinct. 18. quæſt. 4. art. 5. & alij notarunt.

Quòd ſi iam quærat aliquis, ad quodnam peccati genus uiolatio iſtiuſmodi Sigilli propriè pertineat: reſpondendum eſt, quatenus Sigillum id quidem eſt
B illius Iuris *diuini*, quo inſtituta eſt ipſa Confeſsio, itemque Iuris *humani*, propriè eſſe *Sacrilegium*, contra Virtutem uidelicet Religionis. Huius namque Virtutis cauſſa & reſpectu, tum Ius illud diuinum, tum Ius humanum requirit neceſſario illud Secretum. Vt ſcilicet ſanctitas religioque diuini cultus, qui eſt in iſto Sacramento, conſiſtere poſsit. Atq; ad hanc quidem deformitatem Sacrilegij, quæ eſt in hoc peccato, potiſsimum Doctores attendere ſolent, & inde ſimpliciter illud nominant Sacrilegium.

Si autem conſideretur id peccatum, ut eſt etiam contra Ius *naturale* de fidelitate ſeruanda, & de fama proximi non lædenda; ſic quidem & *Infidelitatis* cuiuſdam & *Detractionis* rationem habet. Quinimò ex
C ea parte eſt etiam contra debitam proximo charitatem: quoniam illum ſcandalizat, ut ante expoſitum eſt. Quo iure igitur nitatur ſigillum Confeſsionis, & quale peccatum ſit, illud violare, ita ſit hactenus in primo Puncto explicatum.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quinam ſint obligati ad Confeſsionis ſigillum.

D.Thom. artic. 3.

STATVENDVM eſt, non modo Sacerdotem, ſed etiam quemcunque alium,
D qui quouis Caſu ex Confeſsione aliquod peccatum cognoſcat, teneri Iure diuino id celare; tametſi non uſq; adeo ſtrictè, atque Sacerdotẽ ipſum. Ita docet Diuus Thomas hic articulo tertio, & confirmat Sotus diſtinctione decima octaua, quæſtione quarta, articulo quinto, concluſione quarta, & Nauarrus in Manuali, capite octauo, num. 7. & Ioannes Medina quæſt. 46. de Confeſsione, & alij communiter.

Ac ratio huius eſt; Quoniam obligatio celandi ea, quæ ex Confeſsione Sacramentali cognita ſint, tam latè patet, quam eſt neceſſe, vt Religio & uſus huius Sacramenti inter fideles commodè conſeruetur. At propter iſtum finem omnino neceſſe eſt, ut quicunq;
E alij etiam præter Sacerdotem cognoſcunt ex Confeſſione quidpiam ſecretò, id celent. Ergo ad hoc etiam ipſa obligatio ſecreti ſeruandi pertinet. Maior patet ex puncto præcedenti. Minor probatur. Quoniam ſimiliter redderetur Confeſsio hominibus odioſa, ſi ijs, qui quouis Caſu eam cognoſcerent, propalare liceret.

Diximus tamen, *non vſque adeò ſtrictè alios* teneri hoc Sigillo, atq; ipſum Sacerdotem: quoniã ipſe quidem Sacerdos, ſicut eſt miniſter iſtius Sacramenti; ita multo magis tenetur ad ea, quæ pertinent ad illius conſeruationem. Item, quoniam tenetur is ad hoc Secretum illa ratione peculiariter, qua eſt *loco Dei*, debetq; adeo in ea re, ſicut puncto præcedẽti diximus,

ſecretum ipſum diuinum imitari & ſignificare. Denique Sacerdos ad id etiam tenetur ſpeciali Iure *humano*, ut antè uidimus, & ſub peculiaribus pœnis, quæ non ſunt ſimiliter decretæ alijs, qui Confeſſionem aliquo caſu cognitam reuelarent.

Atque propter has quidem cauſſas ſimpliciter dicit hic D. Thomas articulo tertio, & alij quoque Doctores dicere ſolent, teneri quidem alios præter Sacerdotem ſeruare ſecretò, quæ cognouerint ex Confeſſione, ſed non illo *eodem* Sigillo Confeſſionis, quo tenetur Sacerdos, hoc eſt, non ita *ſacre & ſtricto* Sigillo teneri ſicut ipſe Sacerdos tenetur. Ita enim loquendi iſte modus Doctorum intelligi debet. Etenim minimè alioqui negandum eſt, quin præceptum diuinum, quo propter ſanctitatem etiam ipſius Sacramenti, tenentur tales ſeruare ſecretum, ſit præceptum Virtutis *Religionis*; ita, ut abſolutè quidem *Sacrilegii* peccatum ij etiam committant, ſi faciant contra id præceptum: tametſi non tam magnum Sacrilegium id erit, quàm illud, quod Sacerdos ipſe reuelando Confeſſionem committit.

Quod idcirco noto, ut cautè legatur Sotus loco citato, ubi abſolutè uidetur negare, Sigillum illud, quo alij præter Sacerdotem tenentur, eſſe *ſacrum*, & eius uiolatores *ſacrilegos*. Si enim tantummodò vult, non ita, neque tot nominibus Sigillum id eſſe ſacrum, atque Sigillum, quo ipſe Sacerdos tenetur; rectè dicit, & id ſolùm euincunt illa, quæ diſpútat ad eius rei confirmationem. Si autem omnino vult, eſſe Sigillum non pertinens ad Virtutem Religionis, quod proinde uiolare, minimè *Sacrilegij* peccatum ſit; falſum eſt, quod dicit. Tenentur enim procul dubio tales ſeruare ſecretum propter ipſam etiam ſanctitatem huius Sacramenti, atque adeò ex Virtute Religionis, cuius ea ſanctitas obiectum eſt: quam proinde Virtutem ſacrilegè violant, ſi id ſecretum reuelent: tametſi non perinde, atque Sacerdotes, ob id puniantur ab Eccleſia, ut antè dictum eſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Quàm multa cadant in Confeſsionis Sigillum.

D. Thom. art. 2.

VT de varijs Caſibus particularibus in hoc genere ex certo aliquo communique principio iudicari poſſit, hæc quaſi REGVLA ex ſententia omnium tenenda eſt. Obligatio Sigilli non modò ad ipſa peccata pertinet, ſed etiam ad quiduis aliud in Confeſſione cognitum, cuius quidem propalatio meritò poſſit per ſe reddere Confeſſionem hominibus grauem & odioſam; atque etiam quidquid eſt eiuſmodi, eatenus ſecretò ſeruandum erit, quatenus oportebit, ne homines alioqui meritò à Confeſsione deterreantur.

Ratio huius Regulæ, tum quoad res ipſas ſecretò ſeruandas, tum quoad modum ſecretò illa ſeruandi, ſatis iam ex ſuperius dictis patet. Cùm enim eo pertineat omnis hæc obligatio Sigilli, ut Religio & praxis Sacramentalis Confeſsionis commodè conſiſtere inter homines poſsit; ad ea omnia ſe extendit, quorum euulgatio obſtaret huic fini: itemque ad omnem illum ſeruandi ſecreti modum, qui eundem ad finem eſt requiſitus. Atque ex hac quidem Regula quædam magis particularia conſequuntur, ex quibus poterit facilè fieri iudicium in hac materia de ſimilibus.

PRIMO igitur ſequitur, ui huius Sigilli non ea ſo- A lum celanda eſſe, quæ cognita ſint ex Confeſſione Sacramentali, quæ *reuera Sacramentalis* fuerit integrè & perfectè, ita ſcilicet, ut per eam aliquis adimpleuerit præceptum ipſum de Confeſſione facienda; ſed etiam illa, quæ pœnitens cœperit dicere, animo perficiendi Confeſſionem verè Sacramentalem, tametſi aliquo caſu poſtea demum accidat, ut ea non ſit uerè Sacramentalis, propter aliquem videlicet defectum. Ratio eſt: Quoniam ſi ea etiam Confeſſarius patefaceret, hoc ipſo quoque redderet meritò Confeſſionem hominibus odioſam.

Non autem erunt celanda ex Confeſsionis Sigillo illa, quæ aliquis alteri, vel Laico, vel etiam Sacerdoti dicit, ſe velle ſignificare ſub Sigillo Confeſsionis, cum id tamen non facit animo tunc faciendi Sacramentalem Confeſsionem, etiamſi alioqui ad maio- B rem cæremoniam præmitteret Confeſsionem generalem, aut genua flecteret, facto ſigno Crucis, &c. vt rectè Sotus diſtinct. 18. quæſtione quarta, articulo quinto, & Nauarrus in Manuali, capite octauo, numero 17. notarunt. Et ratio eſt clara. Quoniam ut aliquid ex ui ipſius Sigilli Confeſsionis neceſſariò celandum ſit, non pendet ex ſola uoluntate hominis, qualiſcunque demum adhibeatur proteſtatio & cæremonia; ſed requiritur ad id inprimis ipſa etiam actus circumſtantia, ut ſcilicet aliquis tunc faciat aut facere incipiat Sacramentalem peccatorum Confeſsionem. Quæ tamen ita dicerentur ſub ſecreto, celari quidem deberent ex *fidelitate*, ſed non ex illo Confeſſionis Sigillo.

SECVNDO ſequitur, illum etiam uiolare hoc Sigil- C lum, qui rem aliquam pœnitenti ignominioſam in Confeſſione cognitam, licet per ſe ipſa non ſit peccatum, alijs reuelat. Vt quòd ſit natus ſordidis aut infamibus parentibus; aut non ex legitimo Matrimonio, ſicut rectè notauit Sotus in dicto artic. 5. Et ratio eſt eadem. Siquidem hoc etiam faceret Confeſſionem odioſam.

TERTIO ſequitur, illum etiam uiolare Sigillum, qui licet uerbis quidem non dicat peccata pœnitentis; tamen aliquid aliud, aut dicit, aut facit, aut inſinuat, ex quo poſsint alij ea cognoſcere. Id enim perinde eſt, quod ad propoſitum attinet, ac ſi diſertis verbis rem propalaret. Itaque ne uerbo, aut ſigno, aut quouis alio modo perſona indicetur, diſtrictè ab D Eccleſia in Canonibus ſuprà citatis præceptum eſt.

QVARTO ſequitur, quadam etiam ratione Sigillum Confeſsionis uiolare eum, qui cum eodem ipſo pœnitente poſtea extra Confeſsionem tractat de peccatis in Confeſsione auditis, vt rectè notauit Sotus in dicta quæſtione quarta, articulo ſexto. Quia id etiam eſt per ſe graue & odioſum pœnitenti. Quòd ſi vero error aliquis in Confeſsione commiſſus fuit, ob quem uideatur omnino fuiſſe abſolutio inualida; debet tunc Confeſſarius id in genere ſignificare pœnitenti, ut uel ex eius licentia poſsit cum eodem in ſpecie de ea re agere, uel rurſus ille, ſi uelit, confiteatur: ſicut rectè monet Sotus. Quod ſi neutrum ille voluerit facere, ſibi imputabit.

E QVINTO ſequitur, minimè eum uiolare Sigillum, qui tantùm dicit abſolutè, hunc aut illum ſibi *confeſſum* fuiſſe, aut de *uenialibus* peccatis eſſe ſibi confeſſum; aut ſi in genere diceret, Confeſſum ſibi fuiſſe de *ſuis peccatis*. Ita Sotus dicta quæſtione quarta, articulo quinto, concluſione tertia, & Nauarrus capite octauo, numero 12. & alij communiter. Et ratio eſt: Quoniam ijs modis nihil dicitur, quod meritò reddat odioſam, aut magis difficilem Confeſsionem, quàm alioqui eſt ipſa per ſe. Conſtat enim alias omnibus, eum, qui cõfitetur, hoc ipſo habere

bere aliqua peccata, quæ confiteatur. Nec ſi dicas, illum habuiſſe peccata *venalia*, aliquid dices graue & ignominioſum; ſed potius quod ad commendationẽ quandam pertinet, cum alioqui neceſſe ſit, *ſaltem venialia* confiteri, ſi quis confitetur, idque ſit in hoc genere minimum.

Itaque Nauarrus loco citato putat, non violare Sigillum, eum, qui diceret: Audiui Confeſſionem talis, qui me ſuis minutiſſimis peccatis fatigauit, vt ſolet. Secus, ſi aliquod in ſpecie peccatum veniale reuelaretur: hoc enim communiter omnes negant licere: Quia quod hoc vel illud peccatum veniale quis cõmiſerit, non alioqui conſtat hoc ipſo, quod confitetur. Itaque id manifeſtare, per ſe odioſum eſt.

Quod ſi quis duorum Confeſſiones audiuiſſet, non liceret de vno ſingulariter, tacendo de altero, dicere illum quidem uenialia tantum fuiſſe confeſſum. Hoc enim ipſo ſignificares, alterum fuiſſe confeſſum peccata mortalia, atque adeo violares Sigillum: nam ſignificare aliquem fuiſſe confeſſum peccata mortalia, contra Sigillum eſt ſecundum omnes.

Ponit etiam Nauarrus in dicto capitulo octauo, numero vndecimo, unum Caſum, in quo non liceret abſolutè dicere, aliquam perſonam eſſe tibi confeſſam, ſi videlicet illa perſona iuſtam habet cauſſam, cur velit tibi occultè confiteri peccatum aliquod, & non alteri. Vt ſi verbi gratia, vxor fratris Parochi, quæ ſolita eſt Parocho confiteri, commiſit adulteriũ, & timens, ne fortè Parochus illud reuelet fratri, confiteatur id peccatum alicui alteri occultè, vt poſtea ſine periculo poſſit alia peccata more ſolito Parocho confiteri. Tunc ſanè non liceret illi alteri Confeſſario dicere, eiuſmodi mulierem eſſe ſibi confeſſam: Veniret enim ea tunc facilè in aliquam ſuſpicionem apud maritum, vel Parochum.

Sexto ſequitur, non uiolari Sigillum ab eo, qui tantum ipſa per ſe peccata audita in Confeſsione ita dicit, vt neque directè, neque indirectè perſonam indicet; nec poſſint alij ullo modo uenire in notitiam eius. Ita Sotus loco citato contra Panormitanum, in Cap. *Omnis utriuſque ſexus*, & Nauarrus ubi ſupra numero duodecimo, & alij communiter notant. Ratio eſt. Quoniam tunc nulli debet propterea Confeſſio fieri oneroſa, cum nullus manifeſtetur. Et quòd *peccata ipſa* ſint celanda, ſatis etiam in ipſo Cap. *Omnis*. indicatur, hoc debere intelligi cum relatione quadam ad ipſam *perſonam*, nempe ut eatenus celentur, quatenus id ſit neceſſe & ſufficiat, ne cognoſcatur perſona.

In hac tamen re cauendum etiam eſt infirmorum ſcandalum, quod ſæpe ſanè oritur, cum audita peccata in Confeſſione commemorantur coram ijs, qui ea ſunt confeſſi. Facilè enim ij putant, Confeſſionis Sigillum tunc uiolari. Quamobrem prudenter monet Sotus, Confeſſarios Principum aut aliorum Magiſtratuum, non debere loqui de peccatis, quæ comittuntur in Reipublicæ gubernatione.

Atque etiam rectè idem author cenſet communiter facere imprudenter & ſcandaloſè eos, qui in genere dicunt, ſe talia & talia peccata audiuiſſe in Confeſſione; licet non ideo quidem Sigillum violatur, ſi nullo modo indicetur ſingularis perſona. In caſu autem aliquo, quando id alicuius vtilitas poſtulare videretur, poſſet etiam, neceſſaria cautela adhibita, quis dicere in genere, ſe tale vel tale peccatum aliquando audiuiſſe in Confeſsione, vt ſatis indicat Nauarrus dicto cap. 8. num. 12. qui bene ac prudẽter hac de re loquitur.

Septimo ſequitur, non violare Sigillum eum, qui audita Confeſsione alicuius *publici* peccatoris,

A quem non abſoluit, dicit, ſe illius Confeſsionem audiuiſſe, & *feciſſe ſuum officium*; quod ita cautè reſpondẽdum eſſe, cum aliquis fortè interrogatur, rectè monent Nauarrus, Sotus, & alij. Tunc enim nihil amplius dicit Confeſſarius, quam id, quod alioqui ſcitur, hoc ipſo quod Confeſsionem quis audit. Cõſtat enim debere illum tunc fungi ſuo officio, ſiue abſoluendo, ſiue non abſoluendo.

Vtrum autem uiolaret aliquis Sigillum, ſi diceret determinatè, ſe aliquẽ *non abſoluiſſe*, nonnulla Quæstio eſt. Quia cum ſoleat etiam propter alias cauſſas, quam propter impœnitentiam non dari abſolutio (ut cum differtur, &c.) non ideo uideretur talis ſignificare, peccatorem eſſe impœnitentem, ut Caieta-

B nus ad hanc rem in Summa, Verbo *Confeſſori neceſſaria*, argumentatur.

Sed nihilominus tamen tenendum eſt, uiolari ea ratione Sigillum, ac proinde non licere ita abſolutè dicere, ut rectè Sotus in dicto articulo quinto, & Nauarrus in Manuali, capite octauo, numero decimo quarto, & tandem etiam ipſe Caietanus loco citato definiunt. Etenim quando abſolutè dicit Cõfeſſarius: Ego illum nõ abſolui: communiter ingeneratur aliis opinio de confitentis impœnitentia. Secus, ſi diceret, ſe non abſoluiſſe, quia nondum eſſet Confeſsio completa, aut adderet quid ſimile.

Octavo ſequitur, uiolare Sigillum eum, qui ob *ſolam notitiam*, quam de pœnitente in Confeſsio-

C ne accepit, aliquid poſtea circa illum facit, quod uel alijs, uel ſaltem ipſi pœnitenti, uideri poſsit propter nullas alias cauſſas facere; ſed tantum propter illa, quæ de pœnitente cognouit in Confeſsione. Vt uerbi gratia, ſi Prælatus intelligens in Confeſsione munus aliquod eſſe periculoſum pœnitenti ſubdito, illũ deponat ab eiuſmodi officio, aut ei non det ſuum ſuffragium ad illud, concurrentibus talibus circumſtantijs, ut uideri poſsit, ſicut dixi, hoc facere propter ſolam illam notitiam in Confeſsione acceptam.

Quin etiam ſi hoc faceret, uideri quis poſſet propter alias cauſſas, quamuis tunc quidem non uiolaretur Sigillum iuxta doctrinam D. Thomæ hic articu-

D lo primo ad quartum, & aliorum communiter, cum nullo modo talis indicaret tunc ſe audiuiſſe in Confeſsione peccatum tale eiuſmodi perſonæ, ſiquidem id quod facit, uideri poſſet, ut pono, facere, propter alias uarias cauſſas, tamen aliunde arbitror, eſſe illicitum, ob ſolam notitiam Confeſsionis tale aliquid erga pœnitentem facere. Nempe quia hoc ipſo redditur Confeſsio non parum odioſa, atque adeo tractatur irreuerenter. Deterrerentur namque pœnitentes a Confeſsione facienda ijs, quos ſcirent, uel eo etiam modo notitia Confeſsionis erga ſe uſuros.

Quod ſi ad aliquid ſimile faciendum aliæ cauſſæ reuera ſuppetant, & id ipſum notum eſſe poſsit; licebit propter illas ſolas facere; neque erit tunc opus ni-

E ti ipſa notitia Confeſsionis.

Nono ſequitur, non uiolari Sigillum ab eo, qui peccatori publico, accedenti ad Euchariſtiam, quem ipſe ante audiuit, & propter impœnitentiam non abſoluit, Sacramentum negat, ita inquiens. Iſte, quantũ quidem apparet, adhuc manet in ſuo peccato, neque facit pœnitentiam publicam. Ita cum alioqui fuerit hactenus peccator publicus, mihi non eſt integrum, ipſi nunc Sacramentum adminiſtrare, donec publice etiam oſtendat, eſſe ſe uerè pœnitentem.

Ita rectè Caietanus, Verbo *Confeſſori neceſſaria*, & Nauarrus in Manuali, capite octauo, nu. 11. Et ratio eſt. Quoniã qui ita diceret, idſolũ diceret, ꝙ alioqui

ſciunt, aut probabiliter ſuſpicantur omnes. Non tamen liceret determinatè ac peculiari quadam cum aſſeueratione affirmare, illum omnino nolle pœnitentiam agere, vel in peccato manere conſtituere: quaſi hoc videlicet tu, qui illius Confeſſionem audiuiſti, certiùs noris, quàm alij, apud quos ille tantum laborat infamia publica. Si enim ita diceres, reuelares hoc ipſo id, quod propriè cognouiſti in Confeſſione, atque adeò Sigillum violares, vt rectè Caietanus loco citato monuit. Atque ex his quidem, vt initio dixi, poterit fieri iudicium in vtramuis partem de ſimilibus Caſibus particularibus.

PVNCTVM QVARTVM.

Vtrum fieri poſſit aliqua ratione, ut manifeſtare, quæ ſunt in Confeſſione cognita, non ſit contra Religionem huiuſmodi Sigilli.

D.Thom. artic. 4. & 5.

COMMVNIS omnium ſententia eſt, vnicum tantum eſſe Caſum, in quo reuelare Confeſſionem liceat ſine peccato contra Sigillum. Ille eſt, cum *pœnitens* ipſe ſponte, ſiue id quidem vltrò, ſiue ex iuſta cauſſa rogatus, *facit poteſtatem* Confeſſario, alicui alteri manifeſtandi, quod in Confeſſione audiuit.

Tunc enim omnino id facere licet, vt docet Diuus Thomas hic articulo quarto, & confirmat rectè Ioannes Medina, quæſt. 49. de Confeſſione, & Sotus diſt. 19. quæſt. 4. articulo quinto, & Nauarrus in Manuali, capite octauo, num. 15. & alij communiter. Quicquid contrà ſenſerit Alexander Halenſis quarta parte, quæſt 78. membro ſecundo, articulo tertio, & Scotus in quarto, diſtinct. 21. quæſtione ſecunda, §. *Ad argumenta*. & Durandus eadem diſtinct. quæſt. 4. numero 9. qui putauerunt, id non licere, niſi rurſus pœnitens illud idem narret Confeſſario extra Confeſſionem, ut Confeſſarius eo modo illud iam ſciat *ut homo*, & ita poſſit illud dicere.

Cæterum rectè ait Sotus, hoc, quod iſti authores requirunt, eſſe cæremoniam ſuperuacaneam & metaphyſicam. Etenim hoc ipſo, quòd facit pœnitens Confeſſario poteſtatem, ut aliquid dicat; iam illud ei ſignificat ut homini, hoc eſt, vt poſſit alijs etiam dicere, tametſi in ſpecie id iterum Confeſſario non repetat, quemadmodum ipſe etiam S. Thomas hic art. 4. ſatis apertè explicauit.

Ratio igitur, cur abſolutè liceat de facultate pœnitentis, quod eſt in Confeſſione cognitum, reuelare, eſt: Quoniam tunc iam ſcit illud Confeſſarius *ut homo*, ſicut iam dictum eſt, & præterea non facit ea re odioſam Confeſſionem, ſiquidem ipſo pœnitente conſentiente manifeſtat, quod in ea nouit: atque ita ſanè tunc ceſſat omnis cauſſa Sigilli.

Extra hunc autem Caſum, ut diximus, nullo modo licet, quod aliquis tantum in Confeſſione cognouit, reuelare; ne propter ſeruandam quidem uitam propriam aut alienam; neque etiam propter quemcunque alium finem, quantumuis videatur ad bonum commune referri; vt latè inter cæteros perſequitur Ioannes Medina, quæſtione quadrageſima quinta de Confeſſione, reſpondens ad uaria argumenta, quæ ex varijs Caſibus peti poſſent, & contra hanc Aſſertionem obijci.

Ac fundamentum huius, ex quo non difficulter ad omnia huiuſmodi argumenta reſponderi poteſt, eſt: quia nullus eſſe poteſt finis, propter quem liceat facere id, quod *per ſe malum* eſt, qua ratione quidem

A eſt & perſeuerat malum. At manifeſtare, quæ ſunt in Confeſſione cognita, hoc ipſo per ſe, communi omnium iudicio, intelligitur eſſe malum, & prohibitum Iure diuino, quod ſine *conſenſu pœnitentis* fiat, ac proinde id poſſit, quantum eſt ex ſe, à Confeſſione ipſa facienda deterrere. Ergo propter nullum finem, neque prorſus in ullo caſu, licebit hoc facere: ſiquidem *non ſunt facienda mala, ut eueniant bona*, quantumcunque ſint magna bona. Itaque nec propter ſcandalum quidem uitandum id debere fieri, dicit Gregorius in Can. *Sacerdos*. de Pœnitentia, diſtinct. 6. vt ſuprà recitauimus. Atque hic eſt & fuit ſemper communis ſenſus & ſententia Eccleſiæ: nec debet hic aliquis propter vllas ſpeculationes velle plus ſapere quàm
B oportet.

Quod ſi quis interroget Confeſſarium de ea re, quam in Confeſſione tantum cognouit, utrum illam ſciat; tunc quidem ſiue ille, qui interrogat, ſuperior ſit, ſiue æqualis, reſpondere licet, & iureiurando etiam confirmare ſecundum omnes, *ſe neſcire*, nempe intelligendo, ſe neſcire ut hominem, qui poſſit deinde propalare.

Quin etiam ſi aliquis malitioſè interrogaret, vtrum ſcias in Confeſſione, atque adeò vtrum ſcias *ut Deus*; poteris etiam reſpondere & iurare, te neſcire, neque alterum eſſe tibi aliquid tale confeſſum, intelligendo ſemper, *ut dicas*, aut aliquam aliam ſimilem amphibologiam in mente concipiendo; idque, ut di-
C xi, iurare; ſicut rectè Nauarrus in Manuali, cap. 8. in fine definit, quidquid Sotus contra diſt. 18. quæſt. 4. artic. 5. dicat.

Non enim teneris tunc reſponſionem conformare ullo modo ad formam interrogationis intentionemque interrogantis: quin omnino potes illum deludere, dicendo videlicet aliquam aliam impertinentem veritatem, quam uel amphibologicis per ſe verbis explices, uel partim uerbis exprimas, partim mente concipias. Neque verò id erit mendacium; ſed iuſta & licita diſſimulatio eius veritatis, quam iniuſtè alter nititur à te extorquere, ut latius contra Sotum ex ſententia Nauarri & aliorum, rem hanc totam confirmaui & explicui tomo 3. diſput. 5. quæſt.
D 13. punct. 2.

Ac viciſſim etiam licebit eodem modo pœnitenti eludere interrogantem ſe temerè, utrum hoc aut illud dixerit Confeſſario. Similiter enim & pœnitens ius habet, ut ad auertendum incommodum ſuum, diſſimulet vnam aliquam ueritatem per ſignificationem alterius veritatis impertinentis, ſiue integram uerbis ex ſe amphibologicis, ſiue partim uerbis, partim mente conceptam.

NOTANDVM eſt hic autem ex ſententia D. Thomæ in hac quæſtione, articulo 5. & aliorum omnium iam communi, atque etiam communiori olim, teſte eodem D. Thoma, quòd ſi quis illud idem, quod in Confeſſione cognouit, alia etiam uia, ſiue ante, ſiue
E poſt Confeſſionem auditam intelligat, poteſt illud manifeſtare, non ut in Confeſſione cognouit, ſed ut à ſe alias cognitum. Quare vt communiter Doctores notant, non licebit dicere, ſe hoc audiuiſſe in Confeſſione, neque ita illud alioqui manifeſtare, vt putare alij poſſint, illum tantummodò in Confeſſione cognouiſſe: tunc enim iam manifeſtaret, ut in Confeſſione cognitum, atque adeò uiolaret Sigillum.

Debet igitur id, quod & in Confeſſione, & alia uia ſcitur, ita cautè, quando eſt neceſſe, manifeſtari, ut tantummodò ſicut alias cognitum dici videatur, ut rectè inter cæteros monuit Nauarrus in Manuali, ca. 8. nu. 15. Atque ea quidem cautione adhibita, bene D. Thomas contra aliorum quorundam opiniones iã

obſole-

obſoletas, ea ratione probat id licere, quoniam alioqui Iuſtitiæ rigor in Rebuſpub. neceſſarius multum relaxaretur. Eſſet enim procliue ijs, qui crimen aliquod conſcio Sacerdote commiſiſſet, illud eidem Sacerdoti confiteri, ne propalare poſſit, quantumuis à Magiſtratu requiſitus.

Accedit, quod aliàs habet Sacerdos ius id crimen manifeſtandi, quod vel ante, vel poſt Confeſſionem alia uia cognouit. Neque eſt ſanè ratio, cur propterea, quòd in Confeſſione audit idem crimen, ius illud amittat: quandoquidem Sigilli Religio conſtare poteſt, dummodo crimen non manifeſtetur, quatenus in Confeſſione cognitum eſt. Hoc enim poſito, non poteſt meritò propterea reddi Confeſſio pœnitenti odioſa: ſi quidem non quia in Confeſſione auditum eſt crimen, ſed quia alias eſt cognitum, manifeſtatur.

Quin etiam vt bene Sotus diſtinct. 18. quæſt 4. ar-

A ticulo ſexto notat, non modò quando Confeſſarius alia via euidenter ſcit crimen, quod in Confeſſione audit, poteſt illud manifeſtare, ſed etiam *denunciare*, quando habet alioqui probabilia indicia, quod aliquis inter confitendum, crimen aliquod admiſit. Vt ſi latro, inquit Sotus, ſurripiat inter confitendum clam crumenam Sacerdoti, iſq; poſtea ſublatam tūc temporis ſibi crumenam eſſe animaduertens, dicat Iudici, tali hora & loco ſibi crumenam ſublatam fuiſſe, eoque tempore & loco hominem ſibi adfuiſſe, &c. Atque hoc patet inde, quod tunc is Sacerdos manifeſtat tantum indicia *alias* à ſe animaduerſa. Quod ſi verò vel crimen, uel indicia in Confeſſione tantum cognita manifeſtarentur; tunc quidem non poſſet Iu-

B dex ad puniendum procedere, vt ex communi ſententia Nauarrus in Manuali, capite octauo, num. 7. notat: tanta eſt nimirum Religio huius Sigilli. Atque hactenus de tota iſta materia Confeſſionis.

QVÆSTIO DECIMAQVARTA.

De Satisfactione, quæ eſt tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ.

Supplement. D.Thom. q. 12. vſque ad q. 15.

QVATVOR puncta principalia eſſe animaduerto, quibus hæc tota de Satisfactione diſputatio comprehendi poſſit. PRIMVM, *eſt; Quid nomine Satisfactionis in propoſito intelligatur, atque adeò quæ ſit Satisfactionis ratio.* SECVNDVM *eſt; Vtrum Satisfactio ſit poſsibilis & neceſſaria,* TERTIVM; *Qualis omnino debeat eſſe Satisfactio: tum ex parte Satisfacientis, tum ex parte peccatorum, pro quibus ſatisfaciendum eſt; tum ex parte operum, per quæ ſatisfieri debet; tum denique ex parte modi, quo ſatisfacere oportet.* QVARTVM; *Quomodo ſit neceſſaria Satisfactio, ideſt, num ex peculiari aliquo præcepto, & ex quonam, Satisfactio fieri debeat.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quid nomine Satisfactionis in propoſito intelligatur, & quæ ſit omnino Satisfactionis ratio.

D. Thom. quæſt. 12.

SI vim omnem vocabuli ſpectemus, *Satisfacere* dici poteſt quicunq; in aliquo genere facit quantum debet. Nam & is, qui ſoluit debitum, ſatisfacere dicitur, & qui reſpondet etiam expectationi, quæ de eo eſt; & qui rationem ſufficientem reddit earum rerum, de quibus interrogatur. Quo pacto id vocabulum Satisfactionis à Diuo etiam Petro vſurpatum eſt, 1. epiſt. cap. 3. cum admonuit, ut ſimus *parati ſemper ad Satisfactionem omni poſcenti nos rationem de ea, quæ in nobis eſt ſpe & fide.*

Paulo autem anguſtior eſt eius vocabuli ſignificatio, quatenus Satisfactionem appellamus compenſationem, quæ ſecundum iuſtitiæ æqualitatem quandam fit alteri, non pro re aut beneficio accepto, ſed pro illata ipſi iniuria. Iuxta quem uſum uocabuli, Satisfactionem in propoſito noſtro appellamus *compenſationem offenſæ ſiue iniuriæ illatæ Deo per peccatum.* Atq; huius iam Satisfactionis ratio plenius explicāda eſt, ut ex illa deinde progrediamur ad controuerſiam, quæ exiſtit hoc loco de Satisfactionis poſſibilitate & neceſſitate, ſicut in puncto ſecundo diſputandum erit.

Sunt autem duæ aſſertiones apud Catholicos ſine controuerſia certæ, ex quibus eiuſmodi ratio Satiſfactionis ducitur: quæ proinde aſſertiones, antequā eam rationē exponamus, notandæ hoc in loco ſunt. PRIMA eſt, per peccatum mortale ita Deum offendi, ut non modò ſua gratia hominem is priuet, & ad

C pœnam æternam damni, ideſt, ad priuationem uitæ æternæ perpetuam deſtinet, ſed etiam eidem decernat æternam quoque pœnam ſenſus, qua in inferno torqueatur; cum tamen peccato ueniali per ſe quidē non niſi temporalis pœna conſtituta ſit.

Ratio autem huius aſſertionis eſt, Nam ſicut in peccato mortali ſunt duo, ſcilicet *auerſio* à Deo, tanquam ab ultimo fine, & *conuerſio* ad creaturam, quæ peruerſè anteponitur Deo ultimo fini, ita oportuit, vt præter pœnam *damni*, quæ propria quadam ratione reſpondet illi auerſioni, conſtituta etiam peccatori ſit pœna *ſenſus*, quæ reſpondeat ratione quadā illi peruerſitati, quæ eſt in conuerſione ad creaturā, iuxta illud Apocalyp. 18. *Quantum ſe glorificauit & in*

D *delitijs fuit, tantum date ei tormentorum, & luctus.* Porrò, propter infinitam offenſam, quā illa peruerſa conuerſione peccator intulit infinitæ Dei Maieſtati, meritò etiam pœna ſenſus debet eſſe infinita, quam diu peccator in culpa ipſa peccati mortalis perſeuerat. Neq; tamen hæc pœna infinita eſſe poteſt ſecundum cruciatus *intenſionem*. Non enim finita hominis natura capax eſt infinitè intenſi cruciatus. Quare reliquum eſt, vt ſit decreta peccato mortali pœna ſenſus infinita ſecundum *durationem*, atq; adeò, ut diximus, æterna. Et hæc quidem prima aſſertio etiam conceditur communiter à Sectarijs.

SECVNDA Aſſertio eſt, inter pœnam æternam damni, & pœnam æternam ſenſus, quod attinet ad remiſſionem utriuſque, poſt Baptiſmum, hoc eſſe

 diſcri-

diſcrimen, quòd pœna æterna *damni* per ſe quidem hoc ipſo tota remittitur, quòd remittitur peccatum mortale ſecundùm *culpam*, id eſt, ſecundùm illud malum priuationis gratiæ & amicitiæ diuinæ, quod homini attulerat. Pœna autem æterna *ſenſus* hoc ipſo, quòd peccatum mortale quoad culpam remittitur, remittitur quidem ſecundùm *perpetuitatem* durationis, vt ſcilicet iam non ſit luenda in inferno æterna; ſed tamen non remittitur ſecundùm ſe tota ſimpliciter; quin immò lui adhuc debet *ad tempus*, breuius vel longius, pro ratione & grauitate peruerſitatis, quæ fuit in ipſa peccati mortalis *conuerſione*. Quam rem totam fusè declarauimus, & probauimus contra Sectarios tomo 2. diſp. 6, q. 17. p. 5. refutatis omnibus illorum obiectionibus.

Nvnc his ita poſitis, facilius ratio Satisfactionis intelligetur. Eſt autem illa eius deſcriptio tanquam omnium commodior & communior ponenda: *Satisfactio eſt compenſatio pœnæ temporalis, debitæ ob iniuriam Deo per peccatum illatam, ſecundùm aliquam æqualitatem iuſtitiæ, & cum propoſito ſaltem virtuali non peccandi impoſterum*. Ita D. Thomas ferè etiã Satisfactionis rationem explicat hic in ſupplemento, q. 12 ar. 3.

Dicimvs autem, Satisfactionem eſſe compenſationem *pœnæ temporalis, &c.* quoniam pro peccato quidem mortali quoad ipſam culpam, itemque quo ad pœnam æternam, non propriè nos ſatisfacimus iis actionibus, quæ poſt acceptam gratiam fiunt ad ſatiſfaciendum, ſicut hic de Satisfactione loquimur. Itaque cùm Deus dupliciter, quod attinet ad propoſitũ, reddatur homini propter peccatũ infenſus & iratus; Primò, quatenus priuat illum ſua *gratia*, & deſtinat ad pœnã *æternam*; Secundò, quatenus vult etiam poſt remiſſam culpam eum ſubire malum illud *pœna temporalis* reliquæ; intelligi debet cõpenſationem illam, qua Satisfactionis rationem contineri dicimus, non eſſe compenſationem offenſæ diuinæ ſecundùm priorem conſiderationem, ſed tantummodò ſecundùm poſteriorem. Nam ſi quod opus hominis in compenſationem Deus acceptat, id oportet eſſe opus hominis Deo amici; nihil enim Deus niſi ab amicis acceptat. Homo autem Dei amicus nequaquam debet Deo pœnam *æternam*: cùm hęc illi remittatur per gratiam una cum culpa. Poteſt autem debere pœnam aliquam *temporalem*, ut tomo 2. vbi ſuprà vidimus. Ita fit, vt pro pœna temporali homo ſatisfacere poſſit, non autem pro pœna æterna.

Diximus etiam Satisfactionem eſſe compenſationem ſecundùm *aliquam æqualitatem iuſtitiæ*, quoniam ſi ad ipſam offenſam diuinæ maieſtatis reſpiciamus, quatenus Deus videlicet ſic homini manet infenſus, ut uelit meritò ipſum ſubire malum illud pœnæ temporalis; non poteſt pro eiuſmodi offenſa fieri iuſta prorſus & æqualis compenſatio à nobis. Nam illa offenſa habet ex parte diuinæ maieſtatis quandam infinitatem. Nos autem nihil poſſumus offerre Deo, quod ſit ualoris infiniti. Quare non eſt in propoſito æqualitas ſecundùm quantitatem, ſed ſecundum quandam *proportionem*: quæ præportio conſiſtit in hoc, quòd ita nos ſecundum noſtram conditionem & facultatem nitimur Deum nobis placare, ſicut Deus ipſe, iuxta conditionem etiam ſuam meritò nobis erat infenſus, quod attinet ad reatum illum pœnæ, quemadmodum D. Thomas hic q. 12 art. 2. & alii Theologi communiter declarant.

Qvod ſi verò tantum ad ipſam pœnam *temporalem*, quæ eſt exoluenda, reſpiceremus; ſic quidem poteſt homo per Chriſti gratiam, aliquam compenſationem offerre, quæ ſecundum æſtimationem ſit omnino æqualis illi pœnæ. Cæterum hæc compenſatio,

A quæ in Satisfactione fit non tantum habet reſpectum ad pœnam illam exoluendam, ſed ad nonnullam etiam offenſam, & iram Dei, quæ per eiuſmodi compenſationem auerti debet. Atque ex ea parte, vt diximus, non poteſt eſſe huiuſmodi compenſatio æqualis niſi ſecundum quandam proportionem.

Porro ex iſta diſcreptione Satisfactionis intelligi poteſt, ſatisfactionem actum eſſe uirtutis, ut declarat D. Thom, hic queſt. 12. art. 1. Offerre enim illam compenſationem pro offenſa, & eatenus eniti deſtruere, atque abolere funditus peccatum, id eſt, malum illud totum quod peccatum affert; opus eſt per ſe laudabile, atque adeò actus virtutis. Vnde rurſus intelligitur, cuiuſnam uirtutis propriè hic actus ſit; Eſt enim actus virtutis pœnitentiæ, quæ in peccato deſtruendo propriè verſatur, vt 3. p. q. 85. docet idem D. Thomas, & nos ſuprà q. 2. declarauimus.

B Cvm autem omnem virtutis actum oporteat eſſe voluntarium; hic quoque actus Satisfactionis, quem deſcribimus, ſponte & cum electione quadam fieri debet; ſiue ille ultro ſuſcipiatur, ſiue iniungatur à Sacerdote per poteſtatem clauium; qua ratione eſt tertia pars Sacramenti pœnitentiæ. Atque hactenus de primo puncto.

PVNCTVM SECVNDVM,

An Satisfactio ſit poſſibilis, & neceſſaria.

D. Thom. q. 13.

C Probandvm nunc eſt, Satisfactionem, quam p. præced deſcripſimus, & poſſibilem eſſe eo modo quo illic declaratum eſt, & etiam ita neceſſariam, ut niſi aliter nobis pœna temporalis peccato debita remittatur (poteſt enim per indulgentiam, aut per cruciatus purgatorii remitti, ut alias diſputatur) non poſſimus abſque eiuſmodi Satisfactione ingredi poſt mortem in regnum cœlorum, atque adeò conſequi vitam æternam.

Qvae ſanè poſſibilitas & neceſſitas Satisfactionis ab omnibus Sectariis pernegatur, hoc ipſo, quòd negant remiſſa culpa vllam ſupereſſe pœnam temporalem peccato debitam. Et nominatim oppugnatur à
D Luthero in aſſertione ſuorum Articuli art. 5. vbi ait: *Vehementer ſe odiſſe vocabulum etiam ipſum Satisfactionis & voluiſſe ſublatum*; item à Caluino lib. 3. Inſtitut. cap. 4. ſect. 25. & deinceps, & à Kemnitio in Exam. c. 8. & can. 12. 13. & 14. ſeſſ. 14. Concil. Trid.

Ab Eccleſia autem Catholica conſtanter defenditur ea neceſſitas & etiam poſſibilitas Satisfactionis. Quæ quidem facilè à nobis nunc probabitur, poſtquàm tom. 2. diſp. 6. q. 17. p. 5. fusè contra Sectarios probatum atque defenſum eſt, ſupereſſe pœnam aliquam temporalem luendam poſt remiſſam culpam: ex quo, inter cætera p. præced. oſtendimus pendere rationem totam iſtius Satisfactionis.

Principio igitur rationem, ad quam omnis pro-
E batio Satisfactionis reuocari debet, formo ex Scriptura hunc in modũ: Si poſt culpã peccati remiſſam, temporalis aliqua pœna peccatis decreta eſt; omnino fatendum eſt poſſe eam pœnam per Satisfactionem redimi, idque etiam neceſſariò debere fieri, vt quis abſque mora poſſit conſequi regnum cœlorum, niſi, vt dictum eſt, aliter ipſi illa pœna remittatur. Sed talis pœna temporalis peccatis prorſus decreta eſt. Omnino igitur fatendum eſt, poſſe illam ac debere, eo modo, quo eſt dictum, per Satisfactionem redimi. Posterior huius argumenti propoſitio, ſcili-

(ſcilicet talem pœnam temporalem peccatis decretã eſſe poſt culpam remiſſam) tomo 3. ut dixi, fusè probata eſt.

Prior autem eiuſdem argumenti propoſitio probatur quadrupliciter. Primo. Nam ex Scriptura ſacra compertum eſt, poſſe hominem iuſtum in hac uita cum diuina gratia id agere, ut ſtatim atq; mortuus fuerit, ſit in regno cœlorum cum Chriſto, Eccleſ.11.uerſ.28.2.Cor.5.uerſ.1. uſque ad 10. Philip.1.uerſ.23.&c. Non poſſet autem homo id obtinere, niſi poſſet etiam a reatu eiuſmodi pœnæ temporalis ſe liberare in hac uita, diuinæ iuſtitiæ per pœnitentiam ſatisfaciendo: ſiquidem nemo reatu pœnæ obſtrictus poteſt ingredi regnum cœlorũ, in quod *nihil vllo modo coinquinatum intrabit*, Apocal.21. Cum autem homo iam Dei amicus per pœnitentiam ſe à pœnæ temporalis reatu liberat; eius certè pœnitentia in compenſationem quandam illius pœnæ diuinitus admittitur. Quid enim homini iam Dei amico, & pœnitenti, vel obſtat, vel deeſt, quo minus eius pœnitentiæ labor ſic a Deo acceptetur?

Secundo probatur teſtimonio illo diuino Ierem.18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo quod locutus eſt aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui, vt facerem ei.* Atq; etiã teſtimonio illo Pauli 1.Cor.11. *Si noſmetipſos iudicaremus, nõ utiq; iudicaremur.* Ex his enim teſtimonijs apparet, poſſe hominẽ ſua pœnitentia auertere quamcunq; pœnã ſibi diuinitus decretam, vt etiam D. Avgvstinvs in Enchirid.cap.66.& D.Chrysostomvs homil. 42. in Matth illo teſtimonio Pauli diſertè confirmant.

Tertio probatur teſtimonio non ſolum Auguſtini & Chryſoſtomi, ſed etiam aliorum Patrum, qui id ipſum luculenter aſſerunt. Vt Tertvllianvs libro de pœnit. *In quantum non peperceris tibi, in tantum, crede, Deus tibi parcet.*

Origenes homil.3.in lib.Iud. *Tu ipſe præueni tortoris manus, &c.* Ambrosivs lib.ad Virg.lapſam, c.8. *Nobis parcet Deus, ſi nobis ipſi non pepercerimus.*

Hieronymvs, in cap.9.Amos: *Comminatur Deus, & dicit ſe illaturum ſupplicia. Si agamus pœnitentiam, ipſum quoq; pœnitebit ſuæ ſententiæ.*

Similia Gregorius lib.9.moral.c.27. Pacianus in Paræneſi ad pęnitentiam. Maximus, Centuria 2. de char.cap.41.& alij. Quod ſi autem pœna temporalis poſt culpam remiſſam debita, auertatur per pęnitentiam eius, qui iam remiſſa culpa ſit amicus Dei; eo ipſo ſatisfaciet is Deo pro eiuſmodi pœna; cum nihil obſtat quo minus Deus acceptet in quandam pœnæ compenſationem opus atq; pœnitentiam amici, ut paulò antè explicauimus.

Vnde Patres expreſsè etiam tribuunt iuſtorum bonis operibus *Satisfaciendi* vim, cum paſſim docẽt, ab ijs item quos peccatorum pœnituit, Deo *ſatisfieri* oportere ieiunijs, orationibus, & eius generis caſtigationibus carnis, ut redimantur ea ratione peccata; itemq; ſic pœnas peccatis debitas purgari, compenſari, redimi, tegi, iudicem placari, &c.

Origenes enim (ut tomo tertio ubi ſupra cõmemorauimus) homil.15.in Leuit. uocat opera illa *pretium*, quo peccata *redimuntur*. Et homil.4.in Pſal.56. ait, peccatum commiſſum *ſatisfactione expurgari*. Cyprianvs lib.1.epiſtolarum epiſt.3.affirmat: *Satiſfactionibus delicta redimi*; & epiſt.8. *Dominum longa & continua Satisfactione eſſe placandum.* Et lib. 3. epiſt. 14. Pęnitẽtes *precibus & operibus ſuis Deo miſericordi ſatisfacere.* Et in lib. de opere & eleemoſynis: Peccata & ſordes poſt Baptiſmũ contractas, *eleemoſynis ablui.*

Item Ambrosivs, lib.ad virginem lapſam; c.8. aſſerit, *grande ſcelus grandi indigere Satisfactione.*

A Item Avgvstinvs in Enchir. cap.70. *Deum propitiandum eſſe per eleemoſynas.* & homil.50.cap.11. *Satisfactionem* per Eccleſiæ præpoſitos impoſitam, ita eſſe implendam, ut & *ad exemplum aliorum & ad ſalutem etiam recipiendam illi proſit.*

Item Hieronymvs in cap. 1. Ioelis, *offenſas Dei vitæ auſteritate compenſari.* Similia ſcribit diuus Gregorius Magnus, lib.9. in Iob.cap.27.& 45. D. Chryſoſtomus homil. 22. ad Populum Antioch. & homil. 3. de Lazaro. Baſilius, concione 1. de ieiunio. Theodoretus in libro diuin. decretorum, cap. de Pœnitentia, & alij Patres, paſſim quoque citati à Gratiano in decret. de pœnit. d. 1.

Ex quibus teſtimonijs tomo 3. vbi ſuprà manifeſtè B colligebamus, ſatisfaciendi ſtudium olim in Eccleſia, non tantum diſciplinæ cuiuſdam cauſſa, & in verę pœnitentiæ internę quoddam teſtimonium, fuiſſe vſurpatum; ſed etiam, ut ipſi Deo illata iniuria aliquo modo compenſaretur, & redimeretur pœna peccatis debita. Quod adeò uerum eſt, ut licet Kemnitius & alij Sectarij conentur vetus illud Eccleſiæ inſtitutum in Satisfactionibus publicis, ad externam quandam Eccleſiæ diſciplinam, utilem illis temporibus, referre; tamen ipſimet demque plurimis veterum teſtimonijs, qualia iam quædam retulimus, conuicti, coguntur agnoſcere & fateri, fuiſſe etiam Satisfactiones illas vſurpatas *ad placandum* ipſum Deum & *expianda peccata.*

C Itaque Kemnitius ipſe ad eiuſmodi aliqua teſtimonia veterum, aliud quod reſpondeat nõ habet, quàm quod impudentiſſimè dicit, eiuſmodi ſententias excidiſſe illis Patribus *inconſideratè nimiumque eſſe tranſcendentes veritatem.* Item hyperbolicè magis quàm verè ſimilia Patres ſcripſiſſe. Tandem enim coguntur iſti reijcere & damnare Patrum, atque adeò Eccleſiæ conſenſum de Satisfactione, propterea quòd cum illorum hæreſi præiudicata non congruit. Itaque ipſi inimici noſtri ſunt iudices, doctrinam à nobis Orthodoxam Eccleſiæ veteris de Satisfactione defendi.

Qvarto denique probatur, & poſſibile omnino & neceſſarium eſſe eo modo, quo ſuprà diximus, ſatisfacere pro illa pœna in hac vita, niſi aliter nobis D eiuſmodi reatus pœnæ relaxetur. Nam Scriptura ipſa monet, ut conemur in hac vita pijs exercitijs pœnitentiæ & bonorum operum ita nos comparare, vt ſine impedimento poſſimus in morte conſequi uitam æternam; ad quod neceſſe eſt prius facere ſatis pro debita illa temporali pœna.

Vt cum ait D.Paulus, 1. Cor.11. *Si noſmetipſos iudicaremus, à Domino non iudicaremur.* Quam Apoſtoli ſententiam expreſsè D. Auguſtinus ad redemptionem pœnæ temporalis iudicio diuino debitæ poſt hanc vitam, accommodat in Enchir.cap.66. cuius auctoritas omnibus alijs Sectariorum interpretationibus meritò à nobis anteponi debet.

Item, cum Ioannes Baptiſta, Matth.3.& Luc.3. ho- E mines hortabatur, ut *facerent fructus dignos pœnitentiæ*. abſolutè hortabatur ad ea opera pœnitentię, quę poſſent funditus deſtruere & abolere peccatum, atque adeò redimere etiam quamcunque pœnam temporalem peccato debitam. Ita enim demum talia opera nominari *pœnitentiæ quidam fructus* veriſſimè poſſunt; ſi videlicet congruant cum ſua quaſi *radice* & arbore, id eſt, cum ipſa *virtute* pęnitentię. Vt quemadmodum hęc uirtus tota in deſtruendo & abolendo funditus peccato uerſatur, ita etiam illa opera eò conferãt, vt penitus, ſicut dictum eſt, peccatum exinaniatur, atque adeò tollatur etiam cuiuſcunque pœnæ temporalis reatus. Quę profectò conſideratio perſpicuè oſtẽdit, rectè à Doctoribus orthodoxis Baptiſtæ

illam

illam exhortationem ad *Satisfactionis* opera accommodari,quantumuis fruſtra Sectarii,non intelligentes, quæ ſit vis pœnitentiæ fructuum,reluctentur.

PERTINET huc etiam,quod Daniel,cap. 4. Regi Nabuchodonoſor conſuluit,vt *peccata eleemoſynis redimeret,& iniquitates ſuas miſericordiis pauperum.* Itẽque ſimiliter alia id genus Scripturæ teſtimonia,quibus eleemoſynæ & alijs huiuſmodi operibus tribuitur vis *extinguendi* peccata.Hæc enim, cum ſine limitatione vlla dicantur;eo etiam valere bona opera,intelligi debet,vt reatus quoque pœnæ tẽporalis peccatum conſequens ſoluatur.

QVOD autem,vt in aſſertione poſuimus,ſit huiuſmodi Satisfactio neceſſaria ad conſequendam *ſine mora & impedimento* vitam æternam,quando per aliud aliquod medium illa pœna temporalis non relaxatur;id quidem ſupra etiam facilè probauimus:ſi quidem conſtat non poſſe aliquem beatitudinem illam adipiſci,ſi ſit alicuius pœnæ reatu obſtrictus.

Porrò obiectiones omnes, quibus Sectarij oppugnant doctrinam hanc de Satisfactione,& pœna tẽporali reliqua poſt remiſſam culpam;fusè confutauimus tomo 3.diſp.6.q.17.p.5. Vbi diligenter explicauimus quomodo poſſibilitas hæc & neceſſitas Satisfactionis noſtræ nihil detrahat de dignitate & præſtantia cumulatiſſimæ Satisfactionis à Chriſto:exhibitæ pro Redemptione generis humani.Id quod ẽt intelligi poteſt ex ijs quæ ſuprà diſput. 1. q.22.p.1. diſſeruimus de Officio proprio Chriſti Redemptoris.

PVNCTVM TERTIVM.

Qualis debeat eſſe Satisfactio.

D. Thom.q.14.& 15.& art.2.q.13.

IN tertio puncto videndum eſt qualis debeat eſſe Satisfactio, idque ex quadruplici parte. PRIMO,ex parte ipſius ſatisfactionis.SECVNDO.ex parte ipſorum peccatorum,pro quibus ſatisfaciẽdum eſt.TERTIO,ex parte operum,per quæ Satisfactio fieri debet.QVARTO,ex parte formæ ſeu modi ſatisfactionis.

ET QVOD ad SATISFACIENTEM ipſum attinet, communis & certa ſententia eſt,neceſſarium eſſe,vt is ſit præditus gratia diuina & charitate,adhoc vt Satisfactio valeat.Ita D.Th.hic q.14.art.2.& alij Theologi communiter in 4.d.15.contra quoſdam,quos eadem diſt.Magiſter commemorat,& quorum opinionem vnus Scotus in ead.diſt.ſequutus eſt, ab omnibus iam communiter exploſus.

PROBATVR autem hæc communis aſſertio ea ratione;ꝙ Satisfactio noſtra ab ipſo Deo acceptari debet,vt ſuum valorem habeat: At Deus minimè vlla opera quæ non proficiſcantur à perſona ipſi grata accepta habet,vt ex iuſtitia quadam remuneret ea ſeu compenſet;Ergo neceſſe eſt hominem eſſe gratia præditum vt Satisfactio eius valeat. Prior huius argumenti propoſitio probatur, quoniam ſi excludamus acceptationem diuinam,non eſt in vllis noſtris operibus ea vis,vt per ſe ipſa, ſecluſa gratiæ acceptatione,Deum ad compenſandum obligẽt, ſicut ſæpè D.Thom.docet,& alij Theologi.Poſterior etiã propoſitio probatur illis Scripturæ locis:*Victimæ impiorum abominabiles Domino*,Prouerb.15 Item: *Dona impiorum non probat altiſſimus*,Eccleſ.34.Item: *Si diſtribuero omnem ſubſtantiam meam in cibos pauperum, & tradidero corpus meum,ita vt ardeam,charitatem* A *autem non habuero,nihil mihi prodeſt*, 1.Cor.13.

QVÆSTIO tamen hoc loco eſt, vtrum Satisfactio exhibita extra gratiam & charitatem, poſtea valere incipiat,quando rurſus redit homo in Dei gratiam. De qua re PRIMO illud conuenit inter omnes Theologos,ſi Satisfactio eiuſmodi non fuerit impoſita à Sacerdote in confeſſione,neque etiam fuerit talis, q̃ reliquerit aliquem quaſi permanentem effectum(ſicut relinquit verbi gratia eleemoſyna,diminutã nẽpe ſubſtantiam,& ieiunium carnem debilitatã,&c.) nequaquam poſtea recuperata quantumuis gratia reuiuiſcere.

SECVNDO,ſi Satisfactio eiuſmodi ſit talis quæ reliquerit poſt ſe aliquem *effectum*,putat ſanè Paludanus in 4.d.15.q.j.concl.7.& Capreolus ead.d.& Syl. B Verbo,*Satisfactio*.§.7.obtinere poſtea ſuum valorẽ accedente gratia.Quod ipſum videtur etiã docuiſſe D.Tho.hic q.14 art.3.ad 3.Videtur enim ipſa tunc Satisfactio manere quodammodo in ſuo *effectu*, vt proinde ab accedente gratia viuificari poſſit.

SED eam tamen opinionem meritò reijciũt Adrianus in 4 q.j.de Satisfact Caietan.tomo j.opuſc.trac. 5.de Satisfac.q.2.Sotus in 4.d 19.q.j.ar.5.& alij.Nã ꝙ aliquis ſit relictus effectus ex Satisfactione,vel nõ ſit,nihil intereſt, quandoquidem ipſa certè Satisfactio ſecundum ſe non manet.Manere aũt illam *ſecundum ſe* oporteret, vt à gratia accedente tanquam à principio & radice valorem acciperet;ſiquidem non valet,vt antea vidimus,niſi quatenus ex gratia ipſa C proficiſcitur,ſeu ab illa informatur. Quod autem iã non eſt,non poteſt informari iam de nouo à gratia.

NEC verò,ſi poteſt tunc aliquis de nouo vti effectu Satisfactionis præteritæ,tanquam *obiecto* quodã actus noui,quo ſatisfaciat,voluntate ſua nimirum illum effectum acceptando,& referẽdo in ipſum Deũ; illico cenſeri debet reuiuiſcere præterita Satisfactio quæ ob gratiæ defectum fuit nulla.Multum enim inter actum nouum,circa effectum ex præterita Satisfactione relictum,& ipſam præteritam Satisfactionẽ intereſt,vt patet.Quod autem attinet ad D.Thomã, quid ille in 4.ſent.ſenſerit (vnde ſupplementũ illud 3.p.collectum eſt)non magnopere in hac quæſtione curandum eſt,poſtquam eiuſmodi ſententiam non D ei licuit in ſumma poſtea recognoſcere.

TERTIO, ſi Satisfactio fuit à Sacerdote impoſita per *poteſtatem clauium*,tum quidem ſentit Caietanus in illa q.2.de Satisfac.reuiuiſcere illam poſtea recuperata gratia.Probat,quoniam talis Satisfactio fuit quædam pars Sacramenti pœnitentiæ Sed Sacramentum pœnitentiæ reuiuiſcit, quod ad ſuum effectum totum attinet accedente poſtea gratia. Ergo etiam illa Satisfactio.Aſſumptio poteſt confirmari ea etiã ratione,ꝙ confeſſio,quæ eſt altera pars Sacramenti pœnitentiæ,obtinet ſuum effectum poſtea ſublato peccati mortalis obice,ſicut Theologi tradunt:Ergo etiam Satisfactio,quando ea quoq; fuit Sacramentalis.Atque hanc ſententiam Caietani ſequitur Na- E uarrus in manuali,cap.3.nu. 5.vbi etiam dicit, illam eſſe ſententiam communem.

Mihi tamen ſententia Adriani in 4.q.j.de Satisfa. & Soti d.19.q.j.ar.5.magis probatur,qui cenſent,ne tunc quidem reuiuiſcere Satisfactionem, cum fuit à Sacerdote impoſita. Et quidquid ſit de iſtorum auctorum argumentis,ſic ego illorum ſententiam probo.Sacramentum aliquod,atq; adeo etiã Sacramenti pars,tunc accedente gratia reuiuiſcit,cum nihil illi de perfectione & veritate ſua deſit ad hoc,vt poſſet habere effectũ;ſed tm̃ peccati mortalis obex obſtitit,quo minus actu efficax eſſet. At in noſtro propoſito,non ſolũ obſtitit peccati mortalis obex, quo

minus

minus Satisfactio extra gratiam facta eſſet actu efficax: ſed etiam defuit illi reipſa aliquid de vi & veritate Satisfactionis: Neque verò id poſtea accedente gratia recuperat: Ergo non ipſa ſimiliter reuiuiſcit.

Maior huius argumenti propoſitio probatur. Quoniam ſi Sacramento, aut parti Sacramenti, aliquid, quod ſit de ipſius veritate, deſit: nunquam poſtea, quam diu non rurſus repetitur, erit verè Sacramentum vel Sacramenti pars: & conſequenter, nunquam tãquam Sacramentum aut pars Sacramenti poterit habere ſuum effectum. Minor etiam propoſitio probatur. Quoniam, vt antea vidimus, vis atq; adeò veritas Satisfactionis, (id eſt, eius actus per quem Deo reuera ſatisfieri poſſit) minimè abſq; gratia & charitate conſiſtit, ſed ex ea oriatur neceſſe eſt: Ergo in actu, qui non fuit ex gratia & charitate profectus, aliquid de vi etiã & veritate Satisfactionis defuit.

Et confirmatur hoc argumentum. Nam confeſſio, propterea ſublato peccati mortalis obice, reuiuiſcit; quoniam ipſa quidem vera confeſſio prius fuit, neq; gratia præſente opus habuit, vt efficax per ſe eſſe poſſet, ſed tantum obſtitit impedimentum peccati, quo minus etiam actu eſſet efficax. At Satisfactionis quę extra gratiam fuit peracta, longè alia ratio eſt, vt iam ante eſt oſtenſum: Ergo non illa ſimiliter adueniente poſtmodum gratia reuiuiſcit. Non. n. ideo ſolum efficax non fuit, quia impedimentum aliquod peccati ſuo effectui obſtaret, ſed qm̃ defuit illi radix (vt ita dicam) valoris ſui, id eſt, gratia & charitas.

Qvare ad argumentum Caietani facile iam reſpondetur, Sacramentũ vel Sacramenti partem, tunc ſolum reuiuiſcere, quando ſolum ex parte ipſius ſubiecti defectus aliquis obſtitit, quo minus actu eſſet efficax. In propoſito autem noſtro deeſt Satisfactioni etiam *principium* & *radix* vigoris ipſius. Et quod in illo argumento aſſumebatur, illã Satisfactionem quæ fit extra gratiam eſſe *Sacramentalem*, id eſt, partem quandam Sacramenti; diſtinguendũ eſt. Si enim intelligatur completè & quaſi formaliter, eo ſcilicet modo, quo ſatisfactio ex gratia proficiſcens eſt Sacramentalis, concedi abſolutè non debet. Vt enim patet ex dictis, non ineſt in illis operibus factis extra gratiam, vera omnino ratio Satisfactionis coram Deo, & conſequenter neque eiuſmodi operibus continetur formaliter & completè illa pars Sacramenti, quæ propriè dicitur Satisfactio pro pœna, quæq; proinde exhibetur ab homine iam cum Deo reconciliato, cui ſolum ſuperſit reatus pœnæ; qualis Satisfactio, vt patet, nõ exhibetur ab eo, qui eſt extra gratiam. Si autem eiuſmodi Satisfactio extra gratiam facta, dicatur Sacramentalis, ſeu Sacramenti pars, incompletè, & quaſi materialiter; verum quidem id eſt, ſed tamen non eſt opus, vt quod iſto modo eſt Sacramenti pars, poſtea gratia adueniente reuiuiſcat.

Non eſt tamen negandum, quin per eiuſmodi Satisfactionem extra gratiam factam adimpleatur pręceptum ipſum de exequenda pœnitentia à Confeſſario iniuncta. Præceptum enim hoc (quod nunc quidem pono obligare, de quo poſtea diſputabitur) tantum exigit ipſum actum, quoad ſuam ſubſtantiam; non autem illum etiam *modum*, ex quo habet, vt ſit completè & formaliter Satisfactio coram Deo, nimirum vt proficiſcatur ex gratia, & conſequenter, neque obligat niſi ad partem illã Sacramenti adijciendam ſaltem incompletè & materialiter. Alioqui, cũ nemo ſcire poſſit, vtrum pœnitentiam iniunctam in gratia exiſtens adimpleat; nemo etiam ſciret, an aliquando adimpleret illud præceptum, ſemperque vereri poſſet, ne nouum peccatum committeret ob illius tranſgreſſionem, id quod minimè putant Theologi in hoc propoſito eſſe admittendum. Quare omnes communiter cenſent, ſatis impleri illud præceptum, quod attinet quidem ad effectum vitandi nouam culpam, ſi actus ipſe iniunctæ pœnitentiæ exerceatur, quoad ſuam *ſubſtantiam*.

Et hæc quidem ita ſe habent. Nihilominus tamen, ſi quis ſequi mallet opinionem illam Caietani & Nauarri; conſequenter is deberet dicere, pœnitentiam à Sacerdote iniunctam, non modo valere ad effectum remiſſionis pœnæ, quatenus eſt vera & formaliter Satisfactio coram Deo, cum ſcilicet ſit ex gratia: ſed ẽt quatenus materialiter eſt quædã Satisfactio per poteſtatem clauiũ ad eum effectum ordinatã; ita ſcilicet vt vtroq; modo cenſeri debeat eſſe medium quoddam, per quod ex *opere operato* nobis applicetur effectus ille paſſionis Chriſti, qui conſiſtit in pœnę temporalis relaxatione; licet vberius id fiat, quando in eiuſmodi pœnitentia eſt etiam completè & formaliter ratio Satisfactionis.

Cæterum idcirco puto, non vſque adeo probabiliter hoc ita dici poſſe, quia quod abſolutè ab orthodoxis, & etiam paſſim in Canonibus Eccleſiaſticis, dici ſolet, per Satisfactionem tãquam per tertiam partem Sacramenti pęnitentiæ, remitti pœnam, potius videtur propriè formaliter de Satisfactione eſſe accipiendum, ſicut verba ipſa ſonant.

Pertinet etiam ad *qualitatem* Satisfactionis ex parte Satisfacientis illa conſideratio, nẽpe, ſi quis in gratia opus aliquod Satisfactionis exerceat, non tantum ſibi ipſi, ſed etiam alicui alteri prodeſſe illũ poſſe, atq; adeo poſſe pro Altero ſatisfacere, ſi ſuũ opus ad illum referre velit, & ille etiam alter ſit in gratia, vt fructum Satisfactionis participare poſſit. Ita D. Tho. hic q. 13. art. 2. Eſtq; aſſertio cõis omniũ orthodoxorum, cõtra errorem VVicleſi apud VValdenſem, tomo 2. de Sacram. tit. 10. cap. 100. damnatũ in Concilio Conſtantienſi in fine, & Lutheri etiam errorem damnatum in bulla Leonis X.

Ac probatur hæc aſſertio ex articulo fidei de *cõmunione Sãctorum*. Nam cum Eccleſia ſit quoddam quaſi corpus, cuius fideles ipſi ſub Chriſto capite ſũt membra; conſequitur, poſſe vnum membrum alteri prodeſſe ſatisfaciendo, ſicut vnum membrum ſolet in eodem corpore prodeſſe alteri. Deinde probatur ex natura charitatis, ex qua vim ſuam habet Satisfactio. Nam Deus procul dubio Satisfactionem, ex charitate profectam, conuenienter ipſi conditioni & naturæ charitatis acceptat. Natura autem charitatis hæc eſt, vt habeat quandam *communionẽ* mutuæ amicitiæ, ex qua proficiſcatur communicatio mutuorũ officiorum, atque adeo vt quemadmodum quis poteſt pro ſe ſatisfacere, ita etiã pro amico, vt videmus quotidie fieri in vita ciuili.

Neqve verò de modo, quo aliquis pro ſe & altero ſatisfacere poteſt, Theologi hic diſtinguunt; quin omnino ſentire videntur, poſſe aliquem ſicut pro ſe, ita etiam pro altero, ex *quadam iuſtitia* Deo ſatisfacere, quæ nitatur tamen vtrobiq; ipſa etiam acceptatione gratiæ. Iuſtum eſt enim, ut quod vnum membrum in hoc Eccleſiæ corpore exhibet & offert pro altero, id diuinitus acceptetur ad remiſſionem pęnę. Quod ideo noto; quia non videtur mihi ſatis illud cautè addidiſſe Ioannes Medina, ꝙ in q. 5. de Satisfactione dicit, poſſe alterum pro altero ſatisfacere, *ſaltem de congruo*. Nemo. n. aliorũ auctorũ, ꝙ ſciam, hoc ita limitat, qn ſimpliciter cenſent id fieri poſſe, atq; adeo de *condigno*, accedente acceptatione ex gratia.

Qvod ſi obiiciat hic aliquis, non poſſe alterum alteri promereri ex condigno gratiæ augmentum, aut etiam præmium uitæ æternæ; ex quo videtur conſequens,

quens, neque poſſe alterum pro altero ex conditiōe ſatisfacere; reſpondet ad hoc ipſum argumentum D.Thom.hic q.13.ar.2.ad 1.diſcrimē inter hęc eſſe. Nam pręmium, id eſt, *merces* meriti, diuinitus donatur homini non niſi certa quadā diſpoſitione ꝓparato, in qua ſit quædam ēt proportio ad ipſum præmium, cum videlicet pręmium ſit quiddam *poſitiuū*. Eam autem diſpoſitionem contineri proprijs cuiuſque operibus, quibus vnuſquiſq; ſibi ipſe promeretur: niſi quod Chriſtus, quoniam habuit vim ad merendum infinitam, potuit etiam alijs mereri gratiam quæ illis daretur ſine eiuſmodi propriorum meritorum diſpoſitione. At verò in noſtro propoſito, fructus Satisfactionis non eſt perinde aliquid *poſitiuum*, quod exigat certam diſpoſitionem in eo cui applicatur, ſed conſiſtit ſolum in relaxatione pœnæ, id eſt, in hoc, vt quis non amplius ſit ad pœnam obligatus. Quare poteſt hic Satisfactionis fructus alicui prouenire beneficio etiam Satisfactionis alienæ.

Iam vero ex parte ipſorum PECCATORVM, pro qbus fit Satisfactio, id breuiter notandum eſt; ſi loquamur de Satisfactione propriè pro temporali pœna remiſſa iam culpa, fieri quidem poſſe, vt actu quiſpiam ſatisfaciat pro vno peccato, & non pro alio, ſicut rectè notant Ioannes Medina, q.5.de Satisfac.& Sotus in 4.d.19.q.1.ar.4. Vt ſi v.g. ieiunium iniungeretur alicui pro adulterio, & eleemoſyna pro furto; tunc per ieiunium ſatisfaceret pro adulterio, & non pro furto, quoad pœnam. Hoc.n. exemplū ponit Sotus loco citato. Et tamen nihilominus quadam ratione (nempe virtute & quaſi in radice) dici poſſet talis per ieiunium ſatisfacere etiam pro furto, quatenus ieiunium illud ex gratia nimirum proficiſcitur, per quam poteſt demum etiā actu ſatisfieri pro furto, vt idem Sotus declarat.

Si autem loquamur de Satisfactione non ita propriè & ſtrictè ſumpta, ſ. quoad *pęnam*, ſed minus propriè, quatenus ſcilicet nonnulla Satisfactio in contritione pro *culpa* ipſa quoque eſſe videtur, ſic quidem non poteſt pro vllo peccato mortali ſatisfieri, quin ēt ſatisfiat pro altero. Nam non poteſt eſſe vera contritio de vno peccato, & non de altero. Quapropter, neq; poteſt acceptari illa qualiſcunq; Satisfactio cōtritionis pro vno peccato, & nō pro altero. Atq; hoc modo intelligi debet D.Tho. & ita loquitur de Satiſfactione, hic q.14.art.j. cum dicit, non poſſe pro vno peccato ſatisfieri, niſi ſimul ſatisfiat pro altero, vt ex eius probatione licet colligere, & notarūt etiam Ioannes Medina q.5.de Satisfa.& Sot.in 4.d.19.q.j.a.4

PORRO ex parte OPERVM, per quæ ſatisfieri debet, PRIMO generatim aſſerendum eſt, duo debere ineſſe in illis: Alterum, vt placeant & ſint grata Deo Alterum, vt habeant quandam difficultatem ſeu moleſtiam, vt Theologi inquiunt. Cuius ratio ducitur ex ipſa natura & vi Satisfactionis. Cum enim per illam placandus Deus ſit, oportet vt ei ſit accepta, in eiuſq; honorem cedat. Item cum per eam etiam ſit puniendus peccator, illaq; peruerſitas prauæ conuerſionis ad creaturam vindicanda, neceſſe etiam eſt, vt habeat aliquam moleſtiam: Et ob eam rem item vt caueat quis in poſterū, ne rurſus in peccatū delabať.

ATQVE hoc ipſum eſt, quod Anſelmus, & etiam liber de Eccleſiaſticis dogmatibus, quibuſdam definitionibus Satisfactionis ſignificauerunt. Nam quod debeat Satisfactio eſſe grata Deo, D.ANSELMVS indicauit, cum lib.1.Cur Deus homo, cap. 11. deſcripſit Satisfactionem eſſe *honorem debitum Deo impendere*. Moleſtiam autem illam, atque etiam rationem medicinæ ad cautelam, indicauit conuenire in Satisfactionem liber de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap.54. cum definiuit Satisfactionem *eſſe peccatorū cauſſas exſcindere, & eorum ſuggeſtionibus additum non probare.*

PORRO ex hac aſſertione ſequitur PRIMO, per oīa omnino virtutum opera, ſiue interna ſiuē externa, quæ ex charitate procedant, poſſe fieri Satisfactionē, ut rectè notat Sot. diſt. 19.q.2.ar.j. ex cōi ſententia Theologorum. Id probatur PRIMO, quoniam in omnibus eiuſmodi operibus ineſt vtraq; illa cōditio Satisfactionis, nempe vt & ſit opus *acceptum* Deo, & habeat aliquam *moleſtiam*. Quodlibet enim opus virtutis eſt difficile, atque adeo ex ea parte moleſtum. Et præterea quodlibet eſt acceptum Deo, ſi ex gratia fiat. SECVNDO, idem probatur ex Concil. Triden. ſeſſ.14.can.13. vbi vniuerſim & abſolutè dicitur ſatiſfieri Deo *pietatis* operibus. TERTIO, Ex formula in verbis abſolutionis Sacramentalis vſitata. *Quidquid boni feceris &c. ſit tibi in remiſſionem peccatorū.* QVARTO, Quoniam quodlibet opus pium valet ad meritū vitæ æternæ & augmenti gratiæ; Ergo ēt ad Satisfa. quæ minus quiddam eſt, vt rectè Sot. argumētatur.

SECVNDO ſequitur, poſſe ēt fieri Satisfactionē per opera bona, quę ſint alia ratione *debita*, videlicet ex alijs præceptis. Ita docet rectè Caietanus q. j. de Satisfact.& Nauarrus in Man.c.3.nu.4.& Sot. loco cit. & alij Theologi *cōiter*, vt Nauarrus illic affirmat. Ratio eſt, nam ꝙ opus aliquod ſit ex alio præcepto debitum, id minimè impedit, quo minus in illo ſit vtraque illa conditio, ex qua exiſtit in opere vis & rō Satisfactionis: nēpe vt ſit gratum Deo, & vt moleſtiam habeat. Ergo quatenus habet hanc vtrāq; conditionem, pōt omnino eſſe Satisfactorium, licet *alia* etiā rōne ſit debitum. Eo.n. ipſo, ꝙ illas conditiones habet diuinitus acceptatur ad pœnæ relaxationem.

QVAMVIS autem hoc ita ſit, communiter tamen notant Theologi, non debere confeſſarios ordinariè conſtituere pęnitentias in operibus alioqui debitis. Itaque cum iniunguntur à Confeſſario, v.g. ieiunia; non intelliguntur ea ieiunia iniungi, quæ ſunt alioqui ex præcepto Eccleſiaſtico adimplenda. ſi tamen aliqua eſſet peculiaris ratio, cur alicui pœnitenti vtile ac ſalutare fore videretur, pœnitentiam ei decernere in operibus alioqui debitis, quę ipſe nimirum ſoleret facilè negligere; prudenter hoc faceret Confeſſarius, vt rectè notauit Sot. in 4.d.19.q.2.ar.1.concl. 3.

TERTIO ſequitur peculiari quadam ratione, & quaſi per antonomaſiam, ſatisfieri Deo illis operibus, quibus ſecundum rōnem *obiecti propry* illorum priuamus nos aliquo bono vtili ſeu delectabili. Ita cōiter Theologi notāt. Et ratio eſt, quoniam in eiuſmodi operibus per antonomaſiam ineſt illa conditio ſatisfactionis, quæ in moleſtia conſiſtit.

Ea vero opera in vniuerſum reuocari ſolent ad TRIA genera, vt rectè D.Thomas hic q.15.artic.3.& alij Theologi communiter animaduerterunt nempe ad *orationem, ieiunium, & eleemoſynam*. Quoniam iſtis tribus generibus operum, quaſi priuamus, & abdicamus nos tribus etiam bonorum generibus ad quę referuntur omnia: nempe bonis corporis per *ieiunium*, bonis fortunę per *eleemoſynam*, & quodammodo etiam bonis animæ per *orationem*; nō quia oratio nobis omnino illa detrahat, (nec enim poſſunt animi bona per aliquem uirtutis actum penitus auferri) ſed quia illa per orationem certè Deo ſubijcimus, & eatenus quidem quodammodo nos illis abdicamus.

ATQVE eſt etiam alia ratio, cur omnia opera ſatiſfactoria ad hæc tria genera reuocari poſſint: nempe ſi in ſatisfactione rationem etiam *medicinæ* & cautelæ conſideremus. Ita enim ad orationem referri poſſunt opera quæ valent ad euitanda ea peccata, quæ committūtur ex *ſuperbia* uitæ; Ad ieiunium, quæ ualent

lent ad cauendum illa quæ committuntur ex *concupiſcentia carnis;* Ad eleemoſynam, illa quæ valent ad cauendum ea, quæ committuntur ex *concupiſcentia oculorum.* Ex quibus tribus quaſi radicibus oriuntur omnia peccata, quæ ſunt in mundo, ut ait D. Ioannes. Quæ explicatio etiam eſt D. Thomæ loco citato.

QVARTO ſequitur omnino etiam poſſe hominem ſatisfacere per quaſcunque ærumnas & afflictiones, quas patienter tolerat; vndecunque illæ proficiſcantur, ſiue à Deo, ſiue ab homine, ſiue ab alijs cauſſis violentis vel naturalibus; atque adeò per ipſos morbos & mortem. Ratio eſt, quoniam in tolerantia etiam quarumcunque eiuſmodi afflictionum inſunt conditiones Satisfactionis. Eſt enim illa patientia maximè grata Deo, & habet moleſtiam, vt patet. Atque ita id explicatum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 13. Et confirmatur ex verborum formula vſitata in abſolutione Sacramentali. Additur enim in illa etiam, ut in remiſſionem peccatorum pœnitentis ſit, *quidquid mali ſuſtinuerit, &c.*

CAETERVM notat bene hoc in loco Sotus diſt. 19. quæſt. 2. artic. 2. diſcrimen eſſe in propoſito inter eas calamitates, quas communiter homines ſolent tolerare, ſecundùm ipſam *naturam*, poſt peccatum corruptam, & eas quas peculiariter Deus ſingulari prouidentia aliquibus *infligit* ad vleiſcenda illorum peccata. Etenim per illas communes & naturales calamitates homo ſatisfacit, non niſi ſecundùm quantitatem & proportionem actus patientiæ, quo eas acceptat & tolerat. Per alias autem peculiares afflictiones diuinitus immiſſas, ſatisfacit homo, non ſolum ſecundùm proportionem actus patientiæ, ſed etiam ſecundum quantitatem & proportionem ipſarum afflictionum.

Et ratio huius diſcriminis hæc reddi poteſt, quòd illæ communes & naturales ærumnæ, ſunt alioqui conſequentes, & quaſi *debitæ*, ex communi peccato & corruptione naturæ humanæ. Et ſic in Satisfactione ea, quæ illarum tolerantia continetur, non ipſarum ærumnarum per ſe, ſed patientiæ actus ratio attenditur. Peculiares autem aliæ calamitates, ſingulari prouidentia ad eum finem diuinitus infliguntur, vt ſint peccatorum expiatio & redemptio quædam eius pœnæ, quæ eſſet alioqui in altera vita luenda. Vnde fit, ut quantitas Satisfactionis quæ eſt in patientia ærumnarum eiuſmodi, ex quantitate etiam earundem æſtimetur.

POSTREMO circa MODVM Satisfactionis, quem dicebamus in *qualitate* Satisfactionis cõſiderari quarto loco debere, illud ſolum animaduertendum eſt, olim quidem ſolitas fuiſſe pœnitentias & Satisfactiones iniungi & adimpleri *publicè*, ſicut de eo ritu exſtant multi & varij antiqui Canones quos collegit præſertim Gregorius Neocæſarienſis, poſtea verò bonis de cauſſis, ea conſuetudo in Eccleſia obſoleuit; ut iam non iniungantur pœnitentiæ niſi ſecretè; qua de re præſertim legendus eſt Sotus in quarto, diſt. 19. quæſtione 2. artic. 5. Et hactenus de tertio puncto principali.

PVNCTVM QVARTVM.

Quomodo neceſſaria ſit Satisfactio.

Ad q. 12. D. Thom.

QVARTVM punctum principale erat de modo quo neceſſaria eſt Satisfactio. Qua de re quæſtio eſt: Vtrum in hac uita non modo debeat fieri Satisfactio ad eum finem, ut obtineatur remiſsio pœnæ, ſicut hactenus explicatum eſt, ſed etiam ut euitetur *ſpeciale peccatum*, ita ut ſub peculiari præcepto ſit in hac uita Satisfactio neceſſaria. Et eſt ratio de hac re dubitandi, *primo*, quod cum poſsit in Purgatorio poſt hanc uitam ſolui temporalis illa pœna; non uidetur quis obligatus eſſe peculiari præcepto ad eam in hac uita compenſandam. *Secundo*, quia poteſt quoq; redimi illa pœna per Indulgentias.

CONTRA uerò eſt *primo*, quod Satisfactio unus quidam actus uirtutis pœnitentiæ eſt. At exſtat de uſu uirtutis pœnitentiæ ſpeciale præceptum diuinũ, Ergo etiam de Satisfactione. *Secundo*, quod aliquando certa Satisfactio a confeſſario in Sacramento pœnitentiæ iniungitur: ac tunc quidem uidetur iniuncta pœnitentia neceſſario implenda.

IN hac quæſtione duplex eſt difficultas, ut ex rationibus quas obiecimus intelligi poteſt. VNA eſt, utrum Satiſfactio ſub peculiari præcepto ſit neceſſario uſurpanda, etiamſi nulla alioqui a Confeſſario ſit iniuncta. Altera difficultas eſt, utrum teneatur quis exequi Satisfactionem ſeu pœnitentiam iniunctam à Confeſſario.

Et quod ad PRIMAM difficultatem attinet, negat Sotus in 4. d. 20. q. 2. art. 2. Satisfactionem in hac uita eſſe per ſe neceſſariam peculiari præcepto, ſecluſo imperio Confeſſarij. Ac multo magis id negaſſent Scotus & alij, qui etiamſi imponatur à Confeſſario, putant in hac uita non eſſe neceſſariò implendam, ut ſtatim uidebimus.

SED contraria ſententia eſt Magiſtri ſent. diſt. 16. & D. Thom. & aliorum Theologorum ibidem: nempe exſtare præceptum diuinum de ſatisfaciendo abſolutè per aliquod opus in hac uita, quamuis, ut attigit Ioannes Medina, quæſt. 41. de confeſsione, in reſponſ. ad 3. non obligat iſtud præceptum determinate ut per hoc aut illud opus, uel hoc aut illo modo, Satisfactio fiat. Atq; hanc ſententiam ego reputo probabiliorem.

Nam ut contritio & confeſsio, ſic etiam Satisfactio ad uſum illum pœnitentiæ, de quo exſtat in Scriptura præceptum, pertinere omnino uidetur; idque præceptum intelligunt DD. citati explicatum eſſe à Ioanne Baptiſta illis uerbis, Matth. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Cuius pœnitentiæ uis, quemadmodũ etiã in Satisfactione ſeſe exerat, ſupra explicuimus. Deinde ipſa ratio & ordo charitatis, quam unuſquiſque ſibi ipſi in procuranda ſua ſalute & incolumitate debet, exigere uidetur, ut pœna illa acerbiſsima, quæ alioqui eſſet luenda in altera uita, redimatur in iſta quam certiſsime fieri poſsit, ſaltem ex parte, proprijs etiam Satisfactionibus.

Et hinc patet reſponſio ad *primam* rationem dubitandi pro parte negatiua. Ad *ſecundam* autẽ reſpondeo, neq; per Indulgentias relaxari obligationem qua quis tenetur per ſatisfactionem quoque propriã procurare incolumitatem a pœna iudicio Dei debita, ut oſtendemus infra q. 20. de Indulg. p. 5.

Porrò hoc præceptum diuinum de Satisfactione cum *affirmatiuum* ſit; nõ ſatis conſtat, pro quo tempore obliget. Puto autem hoc ipſo ordinariè impleri, quod aliquis adimplet pœnitentias a Confeſſario ſibi impoſitas. Et dico *ordinariè*, quoniam ſi cui peculiariter ſtudiũ in Satisfactionis operibus ſe alias exercendi, neceſſarium ad cauendum aliqua peccata uideretur, id omnino tenetur facere, præſertim accedente iudicio prudentis Confeſſarij. Eſſent enim reputãdum id tempus neceſſitatis, quo proinde affirmatiuũ illud præceptum obligaret.

QVOD autem Sotus aduerſus hanc poſterio-

rem

rem ſententiam, quam ſequimur, argumentantur: Si quis iure diuino abſolutè tenetur ſatisfacere, conſequens fore, vt teneatur pro tota pœna exactè ſatisfacere, id quod valde durum eſſet; facilè refellitur. Primum enim cum nemo ſciat, quantus pœnæ temporalis reatus poſt contritionem, & alia media, quibus ille minuitur, maneat; non eſt ex *præcepto* quidem neceſſe, admodum anxiè incumbere in magnum ſtudium Satisfactionis. Deinde onus eius præcepti de ſatisfaciendo, vt & aliorum diuinorum præceptorum, ſuaue eſſe, putandum eſt. Quocirca tantum ad hoc obligat, vt mediocri ſaltem ſtudio nitatur homo ſatisfacere, ſiue totam pœnam debitam eo ſtudio redimat, ſiue non totam.

ALTERA difficultas huius quæſtionis erat, vtrum pœnitens omnino teneatur implere Satisfactionem ſeu pœnitentiam ſibi impoſitam à *Confeſſario*. Et loquimus de iniuncta pœnitentia, quæ ſpectatis omnibus circũſtãtijs, videatur iuſta & rationabilis, quæque adeo iniungitur claue poteſtatis non errante, vt Thologi hoc explicare ſolent. Quamuis enim pœnitentiæ ſecundum arbitrium Confeſſarij ſint iniungendæ, vt habetur can. *Menſuram*, de pœnit. diſt. 1. & cap. *Deus*, extra de pœnit. & remiſſ. tamen varias circumſtantias in pęnitentia pro arbitrio ſuo imponẽda debet attendere Confeſſarius, ſicut rectè docet D. Tho. hic in ſuppl. 3. p. q. 8. art. 7. & explicat bene Sotus, diſt. 20. q. 2. ar. 3. Et latius Nauarrus in Man. cap. 26. nu. 15. & ſeq. Nec. n. ſolum grauitas peccati, ſed ẽt facultas & commoditas adimplendi pęnitẽtiam, iuxta pœnitentis ſtatum & conditionem; itemque quantitas contritionis, & abſolutionis ſacramentalis vis, & alia opera quibus pœnæ reatus minuitur, attendi debent.

QVOD ſi his omnibus cõſideratis manifeſtè videatur pœnitentia eſſe iniuſta; extra controuerſiam eſt, poſſe illam tunc à pœnitente repudiari: & dico *manifeſtè videatur*, quoniam in dubio iudicium Confeſſarij præualere debet, eique pœnitens debet ſtare, vt rectè notat Sotus loco citato; maximè cum pęnitentia iuſta non conſiſtat in aliquo quaſi puncto indiuiſibili, ſed quandam latitudinem habeat, vt rectè declarat idem auctor.

DIFFICVLTAS igitur quæſtionis eſt, vt dixi; vtrũ pęnitens teneatur implere pœnitentiam iniunctam quæ *iuſta* videatur. Qua de re tres ſunt ſententiæ. Prima eſt Scoti in 4. d. 18. quem ſequitur Gabriel diſt. 16 q. 2. Et Nauarrus in Man. cap. 26. nu. 20 Et Ioannes Medina q. 41. de confeſſione. Hi putant, integrum eſſe pœnitenti pęnitentiam iniunctam non acceptare, ſed remittere ſe ad Purgatorium. Si tamen vltro eam acceptet, dicunt teneri illum implere, alias non.

CAETERVM quædã argumenta ſunt, quibus hæc ſententia facilè refutari poteſt. PRIMVM eſt, quod quilibet ſubditus omni iure tenetur obtemperare ſẽtentiæ ſui legitimi iudicis & ſuperioris. At pœnitens ſubijcitur Confeſſario tanquam legitimo iudici & ſuperiori, quoad conſcientiæ forum, vt ex verbis Chriſti, Ioan 20. & Matth. 18. & inſtitutione Sacramenti huius aliàs probari ſolet. Ergo omni iure tenetur obtemperare ſententiæ Confeſſarij, iuſtam pœnitentiã imponentis.

SECVNDVM argumentũ eſt, quod poteſtas ligandi à Chriſto inſtituta, qua Confeſſarij prædıti ſunt, ad eum etiam ligandi modum ſe extendit, quo ipſis pęnitentibus certam pœnam decernant, ſicut expreſſè in Concil. Trid ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 15. definitum eſt. Non autem eſſet ea poteſtas, verè poteſtas *ligandi*, niſi in ea etiam re Confeſſarij pœnitentes obſtringerent, atque adeo ad acceptandam & ad implen-

A dam pœnitentiam obligarent.

TERTIVM argumentum eſt, ꝙ in ead. ſeſſ. Concil. Trid. ca. 8. apertè dicitur, Confeſſarios ipſos *debere* iniungere pœnitentibus Satisfactionem ſeu pœnitentiam; ꝙ certè non eſſet conſentaneum, niſi viciſſim quoque pœnitentes ipſi debeant iniunctam pœnitẽtiam acceptare & implere.

QVARTVM eſt, ꝙ in ead ſeſſ. cap. 3. item dicitur, Satisfactionem in pęnitentibus *ex Dei inſtitutione requiri ad integritatem Sacramenti, & ad plenam peccatorum remiſſionem*. Quo loco non videtur ſolum aſſeri neceſſitas Satisfactionis reſpectu illius finis, qui eſt integritas Sacramenti & plena remiſſio; ſed etiam neceſſitas *præcepti*, quod ſit coniunctum cum illa diuina

B inſtitutione; ita ſcilicet vt ad eum finem ſub peculiari peccato debeat pœnitens adhibere & exequi etiã illam partem Sacramenti, quæ eſt Satisfactio iniuncta à Confeſſario.

QVINTVM argumentum eſt, ꝙ in ca. *Omnis vtriuſque ſexus*, extra de pœnit. & remiſſ. item dicitur, *debere pęnitentem ſtudere adimplere pœnitentiam ſibi iniunctam*. Accedit poſtremò ſenſus ipſe communis fidelium, bonæ & timoratæ præſertim conſcientiæ, qui ſi pœnitentiam ſibi iniunctam adimplere negligant, hoc ipſo peccare ſe putant, & de ea re ſe accuſant.

SEXTVM argumentum eſt, ꝙ etiam Patres de ea Satisfactione quæ cum Confeſſione coniuncta eſſe debet, & quæ ideo ſolet imponi à Sacerdote, loquuntur planè tanquam de re neceſſaria iure diuino, non

C minus quam eſt ipſa Confeſſio. Vt S. CYPRIANVS in ſerm. de lapſis: *Confiteantur*, inquit, *ſinguli delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit, in ſeculo eſt, dum admitti Confeſſio poteſt, dum Satisfactio & remiſſio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt. Conuertamur ad Dominum mente tota, &c.*

ET PACIANVS in paræneſi de Pœnitentia & Confeſſione, eos qui rectè confitentur, & Satisfactionem negligunt, *ſimiles* dicit *eſſe illis; qui plagas quidem aperiunt ac tumores, mediciſque etiam accedentibus confitentur; ſed admoniti quæ imponenda ſunt, negligunt, & quæ bibenda faſtidiunt.* Ac ſimilia leguntur apud alios Patres quos p 2. citaui. Neque video ſanè quid ad hæc omnia argumenta auctores illi primæ ſententię

D ſolidè reſpondeant, aut reſpondere poſſint.

NEQVE etiam contraria illorum argumenta pro ſua opinione alicuius ponderis ſunt, quæ potiſſimũ ſunt duo. *Primum* eſt, quod, vt contendit Scotus, Cõfeſſarij non ſunt tanquam iudices ordinarij, ſed tanquam *arbitri*, ex electione ſcilicet & acceptatione pœnitentium, quoad illos actus, in quibus velint pęnitẽtes ſe Confeſſarijs ſubijcere. Vnde ſequitur, pęnitentes tunc debere implere pęnitentiam ſi illã acceptẽt, atq; adeò ſi ſe Confeſſarijs in ea etiam re velint ſubijcere, aliàs non. *Secundum* argumentum eſt, ꝙ poſſunt alioqui pęnitentes pœnam debitam in Purgatorio luere, vt initio quæſtionis obijciebamus.

Sed ad *primum* facilè reſpondetur, falſum id eſſe

E quod Scotus ſumit, nempe Confeſſarios quaſi iudices *arbitros eſſe*. Non enim ab ipſis pœnitentibus, ſed à Chriſto, & ab Eccleſiæ præpoſitis auctoritatem ſui muneris atq; functionis in illo conſcientiæ foro habent. Quare omnino ſunt cenſendi iudices ordinarij. Quemadmodum rectè inter cęteros annotauit contra Scotum Sotus in 4. d. 20. q. 2. art. 2. *Ordinarios* autem iudices hic vocamus non prout diſtinguuntur contra delegatos, quales, ut alias docuimus, ſępe ſũt Confeſſarij, ſed vt diſtinguunt cõtra *arbitros*, qui ab ipſis ſubditis ꝙ ad actum cauſſam iudicãdi attinet, auctoritatem accipiant, vltro ſe iudicio illorum ſubmittentibus. Tales igitur iudices arbitri cum Confeſ-

ſarij non ſint, ſed ordinarij, vt eſt dictum; conſequitur, pœnitentes debere ſimpliciter illorum ſententiæ ſtare, atque adeo acceptare pœnitentiam iniunctam: Neq; quod ad hoc obligentur, ex ipſorum aliqua acceptatione pendere.

Atque hoc quidem fundamento poſito, facilè intelligitur, non ſatis rectè ab Auctoribus illius primæ ſententiæ dici, ſi pœnitentes acceptent pœnitentiam, teneri eos illam implere, ſi autem non acceptent, nō teneri. Etenim illorum acceptatio, non eos obligaret ad pœnitentiam implendam, ſi alioqui auctoritas ipſius Confeſſarij ad id eos non obligat, vt illi auctores putant. Quod enim quis poſtea non faciat id quod prius acceptauit & voluit facere, per ſe quidem peccatum non eſt; niſi fortè quis acceptauerit per *promiſſionem*, qua propria ſua voluntate ſe ipſe ad id obligare voluerit. Quo pacto nō videtur communiter acceptari iniuncta pœnitentia ab ipſis pœnitentibus, ſed ſolum per quoddam propoſitum illā adimplendi. Eſt igitur falſa & incommoda prior illa ſententia.

Ad ſecundum autem argumentum illius ſententiæ facilè item reſpondetur; Quamuis poſſit aliquis in Purgatorio debitam pœnam luere, tamen hoc quidem non poſſe ſine magno incolumitatis ſuæ ſpiritualis detrimento, & idcirco iure nihilominus, tum præcepto diuino abſolutè, tum etiam imperio Confeſſarij, qui eſt ſuperior ac iudex ordinarius, ad ſatiſfaciendum in hac vita obligari, vt ea ratione conſultat ex charitate ſibi debita indemnitati ſuæ.

Secunda ſententia de hac quæſtione eſt Caietani, in q.2. de Satisfactione. Is primum aſſerit, non teneri pœnitentem pœnitentiam iniunctam acceptare; & in eo quidem cōuenit cum Scoto. Secundò, contra Scotum ipſe addit, ne tum quidem, cum pœnitens iniunctam pœnitentiam acceptauerit, teneri illū eam adimplere, ſaltē ſub peccato mortali, ētſi per *promiſſionē* Confeſſario factā illā acceptaſſet. Nec.n. putat Caietanus eiuſmodi aliquā promiſſionem per ſe obligare pœnitentem ſub peccato etiam mortali.

Caeterum hæc ſententia Caietani, quod attinet ad primam illius aſſertionem, iam illis argumentis, quæ fecimus contra ſententiam priorem, refutata eſt. In ſecunda verò aſſertione rectius ac etiam magis conuenienter opinioni ſuæ videtur Caietanus ſentire quàm Scotus; ſi verum eſſet, quod vterq; ponit, Cōfeſſarium auctoritate alioqui ſua nō obligare pœnitentem ad implendum pœnitentiam.

Eſt igitur tertia ſententia & communior & verior debere ſimpliciter pœnitentem & acceptare & implere pœnitentiam ſibi iniunctam à confeſſario. Ita Magiſter ſent. in 4. di. 16. & 18. & D. Thom. ead. di. q. 1. ar. 3. Richardus ibid. art. 1. q. 5. Paludanus d. 20. q. 2. Sotus, d. 20. q. 2. ar. 2. Canus in relect. d. Pœnit. p. 5. & alii communiter. Quæ ſententia ſatis illis argumētis probatur, quæ fecimus contra primam opinionē. Quorum argumentorum ea eſt vis, vt planè intelligere debeamus, eſſe peccatum mortale ex ſuo genere, pœnitentiam iniunctam non adimplere. Propter paruitatem autem materiæ, id eſt, ſi leuicula aliqua pœnitentia eſſet impoſita, puta pro peccatis venialibus, fieri poſſet, vt iniunctam pœnitentiam negligere non eſſet niſi veniale peccatum, vt rectè Sotus loco citato notauit.

Dvo tamen reſtant circa hanc quæſtionem annotanda. Vnvm eſt, etiamſi quis iniunctam à Confeſſario pœnitentiam adimpleat, quandoque tamen contingere, vt pro iiſdem peccatis maneat obnoxius alicui pœnæ ſoluendæ poſtea in Purgatorio; ſi videlicet ſpectata imbecillitate pœnitentis & alijs circum-

A ſtantijs, oportuit illi leuiorem pœnitentiam imponere, quam vt per eā tota pœna alioqui diuinitus peccatis illis conſtituta, redimi poſſit, vt bene Sot. in 4. di. 20. q. 2. ar. 3. animaduertit. Quāuis.n. pœnitentia iniuncta per poteſtatem clauium, ipſarum clauium beneficio, longè plus de pœna debita in Purgatorio redimat, quam ſi vltro fuiſſet ſuſcepta; nō eſt tamē neceſſe, vt ſemper redimat totā illā Purgatorij pœnā, ſi eiuſmodi pœnitentia, vt dictum eſt, ob aliquam circumſtantiam fuerit parua, quemadmodum fit ferrè iam ſemper. Quamobrem conſultum eſt, alijs etiam remedijs vti, quæ ad redemptionem illius pœnæ purgatorij diuino beneficio ſuppetunt; cuiuſmodi ſunt in primis Indulgentiæ, de quibus infrà q. 20. diſpu-

B tabimus. Itemque alia Satisfactionis opera, quæ præter iniunctam pœnitentiam ad eum etiam finem vltro ſuſcipiantur.

Altervm quod notari debet eſt, pœnitentiā ab vno Confeſſario pœnitenti impoſitam, ſi poſtea ſine detrimento notabili corporis, aut animæ impleri nequeat, poſſe non ſolum ab eodem Confeſſario, ſed ēt ab altero commutari, quando non patet recurſus ad primum. Et quidem poſſe illam commutari ab altero, qui ſit primo ſuperior, extra controuerſiam eſt apud Doctores. Vt v.g. Pœnitentia, quæ fuit impoſita a Parocho, poteſt poſtea mutari ab Epiſcopo.

Vtrvm autem poſſit mutari quoq; ab æquali, vel etiam inferiori Confeſſario, controuerſia eſt. Et com-

C munior quidem ſententia eſt, ab æquali etiam & inferiori mutari poſſe; modò ille æqualis, vel inferior Confeſſarius, habuerit poteſtatem abſoluendi eundem pœnitentem ab illis peccatis, pro quibus eiuſmodi pœnitentia fuerit iniūcta. Ita Syluеſter, verbo Confeſſio, 3. q. 27 & Nauarrus in man. c. 26. nu. 22. & alij Canoniſtæ, quos ij auctores citant. Quin immo addit Syluеſter, poſſe mutari pœnitentiā ab inferiori Confeſſario, ēt ſi fuiſſet impoſita pro peccatis ſuperiori reſeruatis, ſi vel neceſſitas, vel notabilis vtilitas id exigeret, quoniam tunc, inquit, præſumendū eſt, ſuperiorem tacitè facere inferiori Confeſſario ad eam rem facultatē. Et ſic ſuppeteret inferiori ratihabitio.

Sotus tamen in 4. d. 20. q. 2. ar. 3. putat non poſſe

D pœnitentiam mutari, niſi à Confeſſario ſuperiore, quando illa quidem iuſtè, idest, *claue non errante*, impoſita fuiſſe videtur quemadmodum iam de pœnitētia ab altero impoſita loquimur. Nā ſi videretur fuiſſe irrationabilis, non dubium eſt, quin poſſet poſtea à quolibet mutari, vel potius, vt Sotus bene inquit, quilibet poſſet tunc declarare, pœnitentem ad eiuſmodi pœnitentiam non eſſe obligatum.

Argvmentvm autem, cur putet Sotus non poſſe eiuſmodi pœnitentiam niſi à ſuperiori commutari, eſt, quoniam par in parem non habet poteſtatem, & multo minus inferior in acta ſuperioris: At cum pœnitentia prius impoſita poſtea mutatur, quædam videtur poteſtas exerceri ab eo, qui mutat, in eum, qui

E pœnitētiam impoſuerat, ſi quidem reſcinditur illius ſententia: Ergo non poteſt eiuſmodi pœnitentia mutari vel à pari vel ab inferiori.

Caeterum hoc argumentum nō me mouet, quo minus putem ſtandum illi ſententiæ cōmuniori Syluеſtri, & aliorum. Cum enim ex rationabili cauſſa pœnitentia à pari vel ab inferiori Confeſſario mutatur non exercetur ea re propriè poteſtas aliqua ſiue auctoritas in parem vel ſuperiorē Confeſſarium: Sed cōſulitur neceſſitati ſpirituali pœnitentis alioqui ſubditi illi pari vel inferiori Confeſſario; nēpe quod attinet ad pœnitētiam impoſitam pro iis peccatis, quæ ſubſint quod abſolutionem iuriſdictioni auctoritati illius etiam paris vel inferioris Confeſſarij.

Qvod

Qvod autem hac ratione poſsit etiam per parem aut inferiorem Confeſſarium neceſsitati pœnitentis ſubueniri, idcirco exiſtimandum eſt, quoniam eſſet alioqui iugum confeſsionis & obligatio illa implendi pœnitentias nimis dura & grauis. Et deinde hoc ipſum uſu & conſuetudine confirmatur, quæ ut ipſe quoque Sotus fatetur, ſic obtinuit, ut per alios etiam Confeſſarios, & non ſolum per ſuperiorem, pœnitentiæ ex rationabili cauſſa commutari poſſint.

A Quæ ſanè conſuetudo propter vnius Soti auctoritatem non uidetur eſſe improbanda.

Est tamen notandum, ut pœnitentia rectè commutari poſſit, omnino fore neceſſe, ut peccata, pro quibus impoſita fuit, illi patefiant aliquo modo, qui eſt eam commutaturus. Quamuis nō eſt quidē opus, ut ei manifeſtentur rurſus per Sacramentalem confeſſionē. Ita enim Nauarrus loco citato rectè notat. Et hactenus de Satisfactione ſatis diſputatū eſſe uidetur.

QVÆSTIO DECIMAQVINTA.

De Suſcipientibus Sacramentum Pœnitentiæ.

Supplem. D.Thom. quæſt. 16.

Qvæstio *hęc breuiter expediri poteſt ex ijs, Quæ in ſuperioribus Quæſtionibus ſunt diſputata. Eſt autem explicandum, Quinam & quatenus poſsint ſuſcipere hoc Sacramentum.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam, & quatenus poſsint ſuſcipere hoc Sacramentum.

D.Thom. quæſt. 16.

Poenitentiae Sacramentum dupliciter cogitari poteſt. Primo, ut integrè conſtat tum ex tribus actibus pœnitentis, Contritione, Confeſsione, & Satisfactione, tum ex abſolutione Sacerdotis. Et ſi ita quidem conſideretur, quæſtio hæc iam eſt ex ſuperioribus expedita. Nam vt ſoli fideles baptizati, qui poſt Baptiſmum in aliquod peccatum inciderunt, conteri, confiteri, ſatisfacere, & abſolutionem à Sacerdote accipere poſſunt: Ita illi ſoli ſunt capaces iſtius Sacramenti. Et quidem hoc modo Sacramentum Pœnitentiæ in hoc loco, ubi titulus Quæſtionis eſt de ſuſcipientibus illud, conſiderari ſolum deberet. Cæterum qui Supplementum iſtud D.Thomæ in hoc loco addiderunt, eiuſmodi Articulos ſubiecerunt iſti Quæſtioni, ut appareat, non hoc, ſed alio quodam modo ipſos Sacramentum Pœnitētiæ conſideraiuiſſe.

Poteſt igitur Secvndo illud cogitari inadæquatè tantùm ſecundùm quandam ſui partem, nempe vt conſtat ex actu interiore Pœnitentiæ. Atque ita conſiderato iſto Sacramento, tria de illo aſſerenda ſunt, quæ traduntur in tribus Articulis huius Quæſtionis ex ſcriptis D.Tho. in 4. ſen. in hunc locum translatis.

Primvm eſt, Pœnitentiæ Virtutem etiam in *innocentibus* eſſe poſſe. Ac innocentes hoc loco vocantur, qui poſt acceptam in Baptiſmo gratiam, mortaliter non peccauerunt. In ijs Pœnitentiæ Virtutem habere locum, inde probatur, quòd poſſunt illam exercere ſaltem in deteſtatione peccatorum venialium, à quibus nemo eſt prorſus in hac vita immunis. Deinde, quoniam natura quidem ſua peccare quoque mortaliter poſſunt. Quare non alienum eſt, vt una cum gratia & alijs Virtutibus, virtus quoque Pœnitentiæ in Baptiſmo tribuatur, qua etiam uti poſſint innocentes in deteſtandis peccatis uenialibus, & eatenus aſſueſieri, vt ſi quando poſt per peccatum mortale eam Pœnitentiæ Virtutem vna cum Gratia &

B Virtutibus alijs amittant, promptius ad eiuſdem Virtutis ſtudium reuertantur, eaque conſequantur gratiam diuinam.

Secvndvm eſt, Virtutem hanc Pœnitentiæ perſeuerare quoque in *beatis*. Nam & hi poſſunt habere etiam quendam actum Virtutis Pœnitentiæ, quo uidelicet agant gratias Deo pro miſericordia accepta in eo, quòd ipſis fuerint relaxata peccata. Hic enim actus, vt reſpicit quidem ipſam deſtructionem & abolitionem peccati præteriti, ad formale obiectum Virtutis Pœnitentiæ refertur, atque adeò ea quidem ratione actus eſt Virtutis Pœnitentiæ, vt ex ijs intelligi poteſt, quæ ſuprà q. 2. de huius Virtutis obiecto explicuimus. Accedit, quòd quamuis beati non

C habeant eiuſmodi deteſtationem prętériti peccati, cum qua ſit coniuncta aliqua triſtitia, ſiue ægritudo animi; tamen nihil obſtare uidetur, quo minus ſimplici motu & auerſione voluntatis ſuæ peccatum etiam execrentur.

Tertivm eſt, in Angelis *bonis* nullo modo Pœnitentiam habere locum: quoniam nulla peccata illi habuerunt. In Angelis uerò malis, & iam damnatis poſſe aliquem eſſe *Pœnitentiæ* actum, ſicut & in alijs damnatis erit, ut patet Sap. 5. non tamen eiuſmodi actū, qui ſit actus Virtutis. Cæterùm hanc opinionem, quam habuit D.Thomas in 4. ſent. poſtea uidetur ſaltem tacitè retractaſſe, cum 1 p. q. 64. ar. 2. docuit, An-

D gelos damnatos inflexibilis eſſe omnino arbitrij, ita, vt quòd ſemel arbitratu ſuo ſibi delegerunt, nequeant poſtea deteſtari. Qua de re to. 1. diſp. 3. q. vlt. diſſeruimus, nec de hoc nunc eſt diſputandum. Quin imò ne iſta quidem tria, quæ de ſubiecto ipſius Pœnitentiæ diſputantur, pertinent propriè ad propoſitam Quæſtionem. Hæc enim uno illo uerbo expeditur, quo initio dixi, Sacramenti Pœnitentiæ fideles baptizatos qui in peccatum aliquod poſt Baptiſmum inciderunt, eſſe capaces, dum ſunt in hac uita: id quod ſatis patet ex ſuperioribus.

QVÆSTIO DECIMASEXTA.

De poteſtate Miniſtrorum huius Sacramenti, quæ nomine Clauium regni cœlorum ſignificatur.

Supplem. D.Thom. q. 17. uſq; ad q.20.

SI Nude eſt ſimpliciter de poteſtate miniſtrorum huius Sacramenti diſſerendum eſſet, nihil prgterea ſupereſſet iam dicendum, poſteaquam ſupra q.10. ſusè tradidimus, quinam ſint Miniſtri Sacramentalis Confeſsionis, & quinam & quatenus poſsint Sacramentaliter abſoluere. Idem enim, Miniſtri Confeſsionis & Sacramenti Pœnitentiæ ſunt: imò eatenus adminiſtrare Sacramentum Pœnitentię dicuntur, quatenus cum authoritate abſoluunt & excipiunt Sacramentalem Confeſſionem. Cęterum quoniam poteſtas huiuſmodi Miniſtrorum Sacramenti Pœnitentię comprehenditur etiam nomine CLAVIVM *regni cęlorum, quarum mentio fit Matth. 16. quaſq; proinde conſtat eſſe in Eccleſia; idcirco quędam in his Quęſtionibus prgterea diſputantur, quę pertinent, tum ad rationem, tum ad varietatem, & effectum, & ſubiectum iſtiuſmodi Clauium, itemq; ad quoſdam illarum prgcipuas actus, à q. videlicet 21 vſque ad q.27. quę ſunt de Excommunicatione & Indulgentys. Nos quoniam illa ferè, quę ſunt de ipſis Clauibus aliàs explicantur, ſummatim rem totam hoc ordine & modo complectemur.* PRIMO, *explicabimus, Quænam ſit Ratio atq; efficacia huius poteſtatis Clauium.* SECVNDO, *Quam late pateat, ſeu quotuplex ſit hęc poteſtas Clauium;* TERTIO, *Quibuſnam hęc poteſtas Clauium competat, & in quos exerceri poſſit: De Actibus autem huiuſmodi Clauium in ſequentibus Quæſtionibus diſſerendum eſt.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit Ratio atque efficacia poteſtatis Clauium.

D.Thom. q.17. artic. 2. & q. 18.

DVAE de hac re ſtatuendæ nobis ſunt aſ- A ſertiones. PRIMA Aſſertio Claues Regni cœlorum, communiſſimè uſurpando id uocabulum, quamlibet poteſtatẽ ſpiritualem ſignificant, cuius uſu cum authoritate quadam fidelibus aliquo modo pateſiat aditus ad regnum cœlorum, aut etiam aliquo modo intercludatur, nempe cum illis iure & merito beneficium aliquod ſpirituale ab Eccleſiaſtico Miniſtro ex officio negatur, eoque ipſo illis indirecte clauditur regnum cęlorum, quatenus ipſis negatur illud, quod eis ad beatitudinem conſequendam conduceret. Quemadmodum eadem ratione quæcunque eiuſmodi poteſtas ſpiritualis dici ſolet poteſtas *ſoluendi* atque *ligandi*, quatenus ſpiritualis uidelicet poteſtatis vſu tollitur alicui impedimentum, quòd ei obſtat, quò minus ad beatitudinem peruenire poſſit, aut certè commodè poſſit; vel etiam non tollitur.

Quoniam igitur Clauium officium eſt vel *aperire*, vel *claudere*, inde per Metaphoram, nomen *Clauium* regni cœlorum ad eiuſmodi poteſtatẽ ſpiritualem translatum eſt: ſiue per eam cœlum aperiatur, adminiſtrando Sacramenta, ſiue regendo, ſiue docendo, &c. Itaque Clauis à Doctoribus communiter his verbis definitur: *Clauis eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi, qua Eccleſiaſticus Iudex dignos recipere, & indignos excludere debet à regno.* Quam definitionem ponit C Magiſter in 4.d.18. & Gloſſa ordinaria ex Hieronymo in illud Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cœlorum, &c.* Et confirmatur à Ioanne XXII. in Extraua. *Quia quorundam.* De verborum ſignificatione. Atque etiam defenditur hic à D.Thoma q.17. art.2.

Neque uerò obſtat, quòd Clauis alioqui non ligare aut ſoluere, ſed aperire & claudere ſolet. Explicatur enim in iſta definitione Actus ille Clauium Eccleſiaſticarum, qui in *reipſa* exercetur, quique adeò non ſolùm vocabulis aperiendi & claudendi, ſed etiam *ligandi* & *ſoluendi* commodè ſignificari poteſt. Et ſatius fuit, in hac deſcriptione alludere ad Chriſti ſententiam, qui Matth. 16. actus iſtarum Clauium per vocabula item *ſoluendi* & *ligandi* expreſſit, quàm proſequi Rhetoricè Metaphoram ipſam Clauium per vocabulum aperiendi & claudendi. Atque hoc eſt breuiter ita notandum, propter quoſdam Sectarios, qui modum illum Claues Eccleſiæ deſcribendi, ineptè irrident.

SECVNDA A Tertio. Effectus Clauium regni cœlorum eſt remiſſio culpæ & pœnæ, ut hic D.Thomas q.18. docet, & Sotus confirmat diſt. 20. q. 2. ac nos ſuprà q. 1. p.2. ſusè diſputauimus contra hæreticos. Sicut etiam q.14. p.3. explicatum eſt, quem modum debeat Sacerdos tenere in ligando ad pœnam, quod repetitur hic rurſus q.18. artic.3. & 4. & tractatur à B Soto d.20. q.2 art.2. & 3.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quàm latè pateat, ſeu quotuplex ſit hæc poteſtas Clauium.

D. Thom. q.17. art.3.

CVM Claues Eccleſiaſticæ dicantur authoritates, ſeu poteſtates ad actus aliquos ſpirituales; vt actus iſti ſunt varij, ſic etiam variæ traduntur diuiſiones huiuſmodi Clauium, ut videre eſt hic apud C D. Thomam q.17. artic. 3. Sunt autem duæ potiſſimum diuiſiones notandæ.

PRIMA eſt in Clauem Ordinis, & Clauem Iuriſdictionis. Et *Ordinis* quidem Clauis non differt reipſa à Charactere Sacerdotali, ſicut docet D. Thomas q. 17. art.2. ad 1. & declarat bene Franciſcus Victoria in Summa de Sacram. cum agit de Clauibus: ſed eſt ipſa poteſtas, quæ eſt Character, quatenus illa poteſt aperiri & claudi regnum cœlorum, accedente tamen alia item claue Iuriſdictionis, quæ etiam requiritur ad abſoluendum.

ALTERA diuiſio Clauis eſt in Clauem ſcientiæ, & Clauem poteſtatis. *Scientia* Clauis dicitur authoritas diſcer-

diſcernendi, vtrum aliquis ſit dignus vel indignus eo beneficio, quod confertur per poteſtatem Clauium. *Poteſtatis* autem Clauis dicitur authoritas illud ipſum exequendi reipſa, quod iudicatum eſt, nempe recipiendo dignum, aut excludendo indignum à regno, ſicut S. Thomas declarat in q. 17. ar. 3. Et poteſt etiam appellari Clauis *ſcientiæ*, peculiari nomine authoritas illa, quæ eſt in Pontifice ad *definiendum* controuerſias de doctrina fidei, de qua fusè egimus tomo 3. diſp. 1. q. 1. p. 7.

Modus autem iſte nominandi Clauem *Scientiæ* ſumptus videtur ex Chriſti ſermone, apud Lucam, cap. 11. vbi Iuriſperitos veteris legis dixit *tuliſſe Clauem ſcientiæ*. Quanquam ſecundum aliam quidē conſiderationem Miniſtri illi legales nō propriè habuerunt Claues regni cælorum, ſicut ſequēti p. dicemus.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibuſnam hæc poteſtas Clauium competat, & in quos exerceri poſſit.

D. Tho. q. 19. & 20.

PRONAM hac de re quinque Aſſertiones. PRIMA: Claues iſtæ, ſi *totam amplitudinem* authoritatis, quæ illarum vocabulo ſignificari poteſt, conſideremus, ſoli D. Petro, & ſucceſſoribus eius, Romanis Pontificibus, atque eatenus ipſi Eccleſiæ, tributæ à Chriſto ſunt, vt oſtendimus tomo 3. diſp. 1. q. 1. p 7. § 28. & ſeq. *Primum* enim illi ſoli Chriſtus Claues promiſit Matth. 16. *Secundò*, illi ſoli promiſit ac contulit omnem omnino authoritatem ſpiritualem, pertinentem ad bonum ſtatum Eccleſiæ. Tertiò, ita aſſeruerunt ſancti Patres, quorum teſtimonia illic § 34. citauimus, idemque docet D. Thomas hic q. 20 art. 1. ad 1.

SECVNDA Aſſertio: Nihilominus tamen quoniam aliis etiam Miniſtris Eccleſiæ competit authoritas magis aut minus ampla ad *quoſdam vſus* eiuſmodi Clauium, & quælibet talis authoritas nomine Clauium ſignificari poteſt; alij quoque Miniſtri Eccleſiaſtici Claues habere dicuntur. Et quidem ipſi Apoſtoli ampliſſimam poſt D. Petrum authoritatem Clauium ab ipſo Chriſto acceperunt. Nam in quoſcunque fideles vbique terrarum, actus omnes ſpirituales Clauium exercere potuerunt, excepto q̄ nō habuerunt authoritatem *regendi* etiam ipſum D. Petrum: Item excepto, q̄ in vſu eiuſmodi authoritatis potuit illis modus præſcribi à D. Petro, tanquam ab eorum etiam Paſtore & Præpoſito, vt loco citato, §. 28. à nobis explicatum eſt.

Neque verò reliqui Apoſtoli mediatè ſolū à Chriſto Claues acceperunt, videlicet per Petrum, vt ſenſit falsò Turrecremata lib. 2. de Eccleſia, c. 77. ſed immediatè, vt rectè confirmat Sotus in 4. diſt. 20. q. 1. ar. 2. & Caietanus in Tractatu de primatu Romani Pōtificis, cap 5. & Victoria in Summa de Sacramentis, ſub finem, vbi agit de Clauibus Idque patet Matth. 18. & Ioannis 20. cum ipſe Chriſtus per ſe Apoſtolis dixit: *Quæcunque ſolueritis*, &c. Item: *Ego mitto vos*, &c. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis*, &c. Quin etiam D. Paulus, qui tunc non adfuerat, tamen ad Galat. 1. gloriatur, ſe Apoſtolum eſſe conſtitutum, *non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum*.

Illud tamen notandum eſt, quod etiam loco citato, §. 28. confirmauimus, pleniſſimam illam authoritatem, non ita fuiſſe Apoſtolis immediatè à Chriſto collatam, vt item ad illorū ſucceſſores tota deriuaretur. Quo ipſo ēt D. Petro fuere inferiores, cui tributa eſt authoritas Paſtoris vniuerſalis, non ſolū pro ipſo, ſed ēt ꝓ ſucceſſorib. vt loco cit. fusè probauimus.

Quando autem Apoſtolis reliquis Claues collatæ fuerint à Chriſto, nonnullum dubium eſt. Nam Armacanus lib. 11. de quæſtionibus Armenor. cap. 14. & 15. putauit, eam illis omnib. tributam fuiſſe, Marci 3. quando à Chriſto nominati & inſtituti ſunt duodecim Apoſtoli. Sed hæc opinio communiter reijcitur ab omnibus; idque meritò. Nam longe poſt Chriſtus promiſit Claues D. Petro, Matthæi 16. qui tamen etiam fuerat Apoſtolus, Marci 3. inſtitutus. Item paſſim veteres Patres cenſent, Matt. 18 & Ioan 20 atq; etiam in Cœna per illa verba, *Hoc facite*, Apoſtolis authoritatem tributam eſſe.

Eſt igitur certior ſententia, quam Sotus di. 20. q. 1. art 2. communi aliorum etiam Doctorum conſenſu, ponit nempe Matth. 18. fuiſſe Apoſtolis datam in communi authoritatem Iuriſdictionis, tum in foro *externo*, tum etiam in *interno*. Quod patet ex ipsa etiā generalitate illorum verborum: *Quæcunque ſolueritis*, &c. Id quod contra Turrecrematam vbi ſupra, & etiam contra Victoriam notandum eſt, qui falsò exiſtimauerunt, tantum in foro externo accepiſſe illos iuriſdictionem eiuſmodi verbis. Quamuis enim in foro etiam externo eam tunc acceperint, indeque D. AVGVSTINVS lib. 1 contra aduerſ. Legis & Prophetarum, c. 17. & Theologi Scholaſtici authoritatē excommunicandi, quæ eſt in foro externo, probent: tamen non ſolum in externo, ſed etiam in interno, iuriſdictionem tunc acceperunt.

Vtramque enim Iuriſdictionem planè complectitur S. AVGVSTINVS illic, cum ait: *Ignoſcendi manſuetudo per quam dictum eſt, non ſolum ſepties, verum etiam ſeptuagies ſepties fratri remittenda eſſe peccata; non ad hoc valet, vt ſit iniquitas impunita, aut torpens & dormiens diſciplina, quod potius obſit quàm diligens vigilque vindicta. Claues quippe regni cælorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, vt non ſolum diceret, Quæ ſolueritis ſuper terrā, erunt ſoluta & in cælis; vbi abſolutè bonum nō malum pro malo reddit Eccleſia: Verum & adiūgeret, Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: quia bonæ eſt & vindicandi iuſtitia*, &c. Itaque vtramq; poteſtatē & iuriſdictionē tunc Apoſtoli acceperūt, ſ. & in foro interno, (qualis eſt poteſtas *remittendi* peccata) & in foro *externo*, qualis eſt poteſtas *puniendi* per Excōicationem, de qua mox loquitur ibi Auguſtinus.

Deinde verò in Cœna Chriſtus eiſdem Apoſtolis authoritatem conſecrandi contulit illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem*; ibique adeo Sacerdotes inſtituit. Et denique Ioannis 20. poſt reſurrectionem expreſſius, magiſque determinatè authoritatem abſoluendi & ligandi in foro interno. Diuo autem Paulo, Matthiæ, & Barnabæ, quādo nam authoritatem Apoſtolicam Chriſtus contulerit, minus conſtat. Et exiſtimandum eſt, illo ipſo tempore, quo illos in Apoſtolos elegit.

TERTIA Aſſertio. Non ſoli Apoſtoli, ſed etiam illorum ſucceſſores, Epiſcopi, & Sacerdotes, ſeras habent in Eccleſia Claues pro ratione authoritatis illorum: ſed has tamen non accipiunt immediatè à Chriſto, ſed à Summo Eccleſiæ Paſtore, ſucceſſore Diui Petri, vel certè ſecundum diſpoſitionem illius. Ita enim ad bonum Eccleſiæ ſtatum conuenit, vt ſupra etiam quæſtione decima docuimus, cum de Miniſtris Confeſſionis, & de authoritate iuriſdictionis illis neceſſaria agebamus. Atque ea diſpoſitio ad officium ipſum Summi Paſtoris pertinet, cui cura incumbit totius Eccleſiæ gubernationis, vt hic

ſi illa inſtituatur, ſicut conuenit: id quod magna ex parte pendet ex delectu ipſius Miniſtrorum.

Neque hic obſtat, quod in Cap. *Firmiter.* de ſumma Trinitate & fide Catholica, dicitur Chriſtus contuliſſe Claues Apoſtolis & illorũ ſucceſſorib. Quod enim de illorum ſucceſſoribus dicitur, intelligi debet *mediatè*, per ſuum videlicet Vicarium, vt Victoria rectè exponit loco citato de Clauibus.

QVARTA Aſſertio. Sacerdotes legales non æquè habuerunt olim ſpirituales Claues, atque iam habẽt Sacerdotes noui Teſtamenti, vt docet D. Thom. hic q. 19. art. 1. Ratio eſt: Quoniam illi ſuo miniſterio nequaquam efficaciter aperiebant fidelibus regnum cœlorum, ita, vt faciunt noui Teſtamenti Sacerdotes. Quod ſatis patet ex ijs, quæ ſuprà diſputatiõne tertia de Sacramentis in genere, quæſt. 3. de præſtantia atque efficacitate noſtrorum Sacramentorum, qua longè antecellunt Sacramentis veteris legis, diſputata ſunt.

Et nihilominus tamen ſicut aliquo modo miniſterium illud Sacerdotum legalium hominibus conducebat, vt per fidem in Chriſtum venturum ſalutem conſequerentur, atque adeo ſuo etiam tempore ingrederentur poſtea regnum cœlorum: ita quoq; potuit authoritas illius miniſterij ſignificari nomine Clauium regni cœlorum; id quod teſtimonio Iſaiæ, cap. 22. confirmare poſſumus. Ibi enim Dominus dixit ad Eliachim Sacerdotem, qui figuram gerebat Chriſti: *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius* hoc eſt, poteſtatem.

Chriſtus autem pleniſſimè, & quidem per *excellẽtiam*, vt D. Thomas dicit q. 19. art. 2. habuit & habet claues regni cœlorum, hoc eſt, poteſtatem hominib. illud aperiendi: iuxta illud, quod legimus Apocalyp. 3. *Hæc dicit, qui habet clauem Dauid. &c.*

Miniſterialiter vero poteſtatem quidem vtriuſque Clauis, ſcilicet Ordinis, & Iuriſdictionis ſoli Sacerdotes in Eccleſia habent, vt ſuperius quæſt. 10. contra hæreticos diſputatum eſt. Poteſtatem autem ſolius Iuriſdictionis *non Sacerdotes* etiam habere poſſunt, vt patet in Epiſcopis electis & confirmatis, & nondum conſecratis, aut nondum etiam initiatis Sacerdotio.

Non tamen poſſunt *mulieres* habere Clauem Iuriſdictionis ſpiritualis. Imò ne ipſæ quidem Prælatæ Religioſarum mulierum propriè poteſtate Iuriſdictionis ſpiritualis præditæ ſunt; ſed tantum habent *commiſſionem* quorundam actuum eiuſmodi Clauiũ, quod attinet ad correctionem & diſciplinam domeſticam ſubditarum, eo quod viri ſine incommodo nequeunt ipſi per ſe illud munus obire. Ita docet rectè

A D. Thomas hic quæſt. 19 art. 3. ad 4. & declarat bene Couarruuias in Cap. *Alma mater*, parte 1. §. 11 num. 2. & Sotus diſt. 20. quæſt. 1. art. 4. vbi rectè cenſet, eiuſmodi Prælatas non habere poteſtatem, vt poſſint præcipere ſub *peccato mortali* illud, cuius alioqui trãſgreſſio ex grauitate materiæ per ſe mortalis culpa non eſſet: ſed iudicandum eſſe de illarum præceptis, vtrum ad mortale vel veniale obligent ex ratione materiæ. Qua de re bene etiam loquitur Victoria loco ſupra citato, de Clauibus.

Hinc ſequitur, poteſtatem Clauium non eſſe à Chriſto collatam immediatè *toti corpori* Eccleſiæ, ſicut Sectarij opinantur, qui cenſent, etiam pueros & B mulieres, habere quidem ipſam poteſtatem miniſterij Eccleſiaſtici, quamuis illud exercere non poſſint, quoniam ad eius vſum ſpecialiter non deputentur. Quem errorem ſupra quæſtio. 10. refutauimus. Item neque poteſtas illa Clauium ſecundum totam ſuam amplitudinem fuit à Chriſto collata ex æquo Eccleſiæ Prælatis etiam in Concilio cõgregatis; ſed *ſoli* Petro, eiuſque ſucceſſori Romano Pontifici, vt oſtendimus tomo 3. diſp. 1. q. 1. p. 7. §. 44. de Concilijs.

QVINTA Aſſertio. Non quilibet Eccleſię miniſter poteſt in *quemlibet* exercere poteſtatem hanc Clauium; ſed duntaxat in ſibi ſubditum. Quod tunc etiam verum eſt, cum aliquis ſuum alioqui Superiorem abſoluit à peccato per poteſtatem Clauium. Nã C cum quis hoc facit, etiam exercet eam poteſtatem in ſubditum, quod attinet quidem ad *illum actum*. Porrò hanc quintam Aſſertionem ſatis declarauimus & confirmauimus ſupra quæſt. 10. quæ item hic ponitur à D. Thoma q 20.

In ſubditum autem quo minus aliquis vtatur efficaciter & validè poteſtate Clauium, minimè per peccatum mortale impeditur: quamuis ipſi quidem in ea re peccet. Item neque impedit huius vſus efficaciam excommunicatio, aut alia Cenſura Eccleſiaſtica, niſi in illis duobus Caſibus Concilij Conſtantienſis, nempe cum aliquis eſt *nominatim* denunciatus, aut *notorius* percuſſor Clerici, ſicut ſupra quęſt. 10. D docuimus. Diuus autem Thomas cùm hic dicit q. 19. art. 6. excommunicationem abſolutè impedire, loquitur ſecundum ius antiquum, quod illo tempore obtinebat ante Concilium Conſtantienſe.

Atque hæc quidem ſatis nunc ſint ad rationem, varietatem, effectum, & ſubiectum Clauium in genere, cognoſcenda. De quibus rebus quędam etiam erudite diſputat Franciſcus Victoria in Relectione ſua de poteſtate Eccleſiaſtica. Nũc ſequitur, vt de actib. Clauium peculiariter diſſeramus in quatuor reliquis Quæſtionibus huius diſputationis.

QVÆSTIO DECIMASEPTIMA.

De illo Actu Clauium, qui eſt cenſura Excommunicationis.

Supplement. D.Thom. quæſt. 11. vſque ad q.25.

DIſputant De hoc Argumento Theologi cum Magiſtro lib.4.ſententiarum di. 18. Item Iuriſperiti lib. 5. & 6. Decretalium, tit. de ſententia Excommunicationis, & in Extrauagantibus titu. 13. & lib. 5. & in Clementinis lib. 5. tit. 10. & in Decreto 11.q.13 & 24.q.1.2. & 3. ac fusè Didacus Couarruuias in Commentario ſuper Capitulum, Alma mater, de ſententia Excommunicationis, lib. 6. Item Summiſta Verbo Excommunicatio, ex quibus potiſſimum Caietanus, & Syluester videri debent. Item Nauarrus in Manuali, cap. 27. & Sotus in 4. diſt. 22. q. 1. & 2. ac optimè etiam iſtud argumentum tractat Petrus de Soto in ſua inſtitutione Sacerdotum.

Sunt autem à nobis, vt materiam totam recto ordine complectamur, nouem Puncta principalia breuiter explicanda. PRIMVM *eſt, Quid ſit Excommunicatio, & an omnino ſit in Eccleſia poteſtas excomminicandi.* SECVNDVM *eſt, Quotuplex ſit Excommunicatio, & quid vnaquaque operetur, ſeu quam vim habeat.* TERTIVM, *Quinam poſſint excommunicare.* QVARTVM, *Qui poſſint excommunicari.* QVINTVM, *Quæ cauſſa ſubeſſe debeat, ad excommunicandũ.* SEXTVM, *Qua forma & ratione ſententia Excommunicationis ferenda ſit.* SEPTIMVM, *Quando, ſeu quomodo contingat, aliquem excuſari, quò minus incurrat vinculum Excommunicationis, etiam ſi faciat id cui excommunicatio eſt annexa.* OCTAVVM, *Quis poſſit abſoluere ab Excommunicatione, & qua forma ſit Abſolutio danda.* NONVM, *Qua ratione in particularibus caſibus diiudicari poſſit, incurrerit ne aliquis Excommunicationem, ob id quod ſciens & ſponte fecit.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit Excommunicatio, & an omnino ſit in Eccleſia poteſtas excommunicandi.

D. Thom. q. 21. art. 1. & 2.

QVod ad primum attinet, *excommunicationis* nomine in Eccleſia iam inde ab initio ſignificari conſueuit ſeparatio quædam Chriſtiani hominis à communione & ſocietate Eccleſiæ. De qua Excommunicatione ita ſcriptum reliquit TERTVLLIANVS in Apologetico, cap. 39. agens de diſciplina Chriſtianorum: *Iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conſpectu: Summumque futuri iudicij præiudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à communicatione orationis, & conuentus, et omnis ſancti commercij relegetur.*

Hoc poſito duas Excommunicationis definitiones commemorat D. Thomas hic quæſt. 21. artic. 1. Vna eſt, quam tradit Magiſter, & communiter alij Doctores in 4. diſt. 18. vt Excommunicatio ſit *ſeparatio à communione Eccleſiæ, quoad fructum & ſuffragia*, id eſt, quoad Sacramenta & orationes communes, vt D. Thomas in illo loco interpretatur. Altera definitio eſt huiuſmodi: *Excommunicatio eſt à qualibet licita communione fidelium ſeparatio.*

Cæterum ſi ipſa propria ratio Excommunicationis in *communi* aptè & generatim deſcribenda eſt, paulò aliter ſecundum communem etiam doctrinã omnium Doctorum definire oportebit. Etenim illa prima definitio non conuenit omni Excommunicationi, ſed ſoli *maiori*, quam vocant, vt ipſe etiam D. Thomas art. 1. fatetur, & alij omnes notant. Excommunicatio enim *minor* non priuat *communicatione ſuffragiorum*, ſed tantum participatione *paſſiua* Sacramentorum. Et tamẽ illa Excommunicatio quamuis non ita perfecta ſit, tamen Excommunicatio & vera Cenſura Eccleſiaſtica eſt.

Altera verò definitio nimis eſt ampla & generalis. Quędam enim licitæ communicationes ſunt, quę per Excommunicationem non prohibẽtur. Vt communicatio cum excommunicato de iis rebus, quæ illum ad reſipiſcendum mouere poſſint. Item communicatio quædam fructus ſpiritualis orationum & bonorum operum, quem aliquis participat hoc ipſo, ꝙ

A præditus gratia ſit (id quod etiam excommunicato contingere poteſt) neque prohibetur, neq; vero prohiberi poteſt per Excommunicationem, vt poſtea explicabimus.

Commodius igitur ex mẽte & doctrina omnium, quam etiam ponit D. Tho. hic q. 21. art. 1. ad 2. definiemus hoc modo: EXCOMMVNICATIO *eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam Eccleſiæ ſubditus priuatur eiuſmodi aliquo communi bono, cuius communicatio pẽdeat aliquo ex ipſius Eccleſiæ placito, ſeu peculiari intentione.*

Dicitur autem in primis Excommunicatio *Cenſura Eccleſiaſtica*, vt ſignificetur, eam eſſe quandã ſpiritualẽ aĩaduerſionẽ ſeu *vindictam*, aut *pœnam*, vt illã diſertè vocat D. AVGVSTINVS lib. 1. contra epiſtolã

B Parmeniani. c. 7. & epiſt. 75. Qua qdẽ rõne cõuenit in eadẽ *genere* Excõicatio cũ alijs duab. Cenſuris, nẽpe cũ Suſpenſione, & Interdicto. Tres. n. hæ tantummodo Cenſuræ Eccleſiaſticæ numerantur, vt colligunt cõmuniter Doctores ex Cap. *Quærenti*, Extra de verborum ſignificatione, vbi id ſatis videtur declaraſſe Innocentius III Quod, vt apparet, non attendit Sotus in 4. diſt. 22. q. 3. art. 1. vbi incogitanter maiorem numerum Cenſurarum Eccleſiaſticarum facit.

Differt verò Excommunicatio eadem ipſa ratione à quatuor alijs quaſi Cenſuris, quæ non ſunt propriè Cenſuræ, ſed *impedimenta* quædam *Canonica*, vt appellant Doctores: nempe ab Irregularitate, Depo-

C ſitione, Degradatione, & Ceſſatione à diuinis officiis.

Deinde differt quoque Excommunicatio per illam ſuam rationem genericam, nempe *Cenſuræ Eccleſiaſticæ*, à peccatis mortalibus. Quæ quidem licet ſua ptè ratione priuent communione Sacramentorum, & communicatione per gratiam, non ideo tamen cẽſeri debent Excommunicatio, vt malè ſenſit Gabriel in 4. diſt. 18. q. 2. ar. 1. Peccatum. n. mortale non eſt Eccleſiaſtica cenſura, ſed culpa, quæ per cẽſuram Eccleſiaſticam quãdoque mulctatur, vt rectè Sot. in 4. diſt. 22 art 1. q 1. contra Gabrielem argumentatur. Quamuis *improriè* quidem hoc ipſo ꝙ mortalia peccata priuant, vt dictũ eſt, aliqua cõmunicatione poſſunt

ſunt dici quædam Excommunicatio, ut loquitur etiam Couarruuias in Cap. *Alma mater*, parte 1. initio, num. 6.

Iam uerò reliquæ particulæ poſitæ in definitione, ſunt quaſi differentiæ loco. Ex illis enim poteſt intelligi, qualenā oporteat eſſe *commune* illud bonum membrorum Eccleſiæ, à quo prohibeat Excommunicatio. Nam QVODDAM commune bonum eſt, cuius applicatio non pendet ex peculiari Eccleſiæ *intentione*, ſed hoc ipſo illius aliquis particeps eſt, quod gratia diuina eſt præditus, atque adeò per illam cum reliquis Eccleſiæ membris & cum Chriſto capite coniungitur. Hoc enim ipſo quidam fructus bonorum omnium operum, & orationum, & ſatisfactionum ad unumquēq; fidelem gratia præditum deriuatur, quatenus eſt membrum eiuſdē Eccleſiæ corporis: iuxta illud Dauidis Pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Quod patet etiam ex articulo de cōmunione Sanctorum. Ab hoc autem communi bono non priuat Excommunicatio; quamuis Excommunicatio *maior* præſupponat quidem hominem iā antè propter peccatum mortale eſſe illo priuatum.

ALTERVM genus bonorum communium eſt, cuius participatio pēdet ex *peculiari intentione* ipſius Eccleſiæ. Vt fructus earum orationum & ſuffragiorū, quæ fiunt a miniſtris *nomine* ipſius Eccleſiæ. Item etiā vſus ac fructus Sacramentorum, quæ ut patet, niſi Eccleſia ipſa uolente, applicari alicui non poſſunt. Item etiam externa conuerſatio & conuentus in orationibus publicis, & ſimilia, quibus poteſt quoq; per auctoritatē Eccleſiæ alicui interdici. Huius igitur poſterioris generis oportet eſſe bonum *illud commune*, à quo prohibet Excommunicatio, & hoc declaratur in illa poſtrema parte definitionis. Itaq; cōmuniter Doctores notant, *priuato* quidem nomine poſſe quemuis orare pro excommunicato; imò etiam addit Nauarrus in Man. ca. 27. nu. 36. poſſe Sacerdotē *priuata* ſua intentione applicare excomunicato non *ſacrificium ipſum* Miſſæ, ſed *opus* ſuum bonū offerendi illud pro alio uel alijs, quibus ex intentione Eccleſiæ debet.

Atq; ex hac quidem deſcriptione Excōmunicationis, ſatis iam intelligi poteſt, excommunicandi actū omnino pertinere ad uſum illū Eccleſiaſticarū Clauiū, qui eſt *ligare*. Vnde & D. AVGVSTINVS epiſt. 75. diſertè dicit, per Excommunicationem *animam ipſam obligari*; iuxta illud Matth. 18. *Quæcunq; ligaueritis*, &c. quod ibi Auguſtinus inducit. Quatenus enim priuatur aliquis eo bono, quod poſſet ei conferre ad ingrediendum in regnum cęlorum; quodam modo aditus illi ad regnum cęlorum intercluditur, & quaſi opponitur illic obſtaculum, quo minus eo expedite perueniat: quod eſt metaphoricè hominem ligari, ne ad illum terminum contendere poſſit.

Nunc AVCTORITATEM excommunicandi eſſe in Eccleſia, probatur PRIMO ex illis uerbis Chriſti, Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Ac tum ſubiungit: *Amen dico vobis: Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlo: & quæcunque ſolueritis, &c.* Quo loco apparet, poſſe Eccleſiam ita ſe gerere erga eum, qui contumaciter peccat, ſicut ſe gerit erga *Ethnicum* aliquem ſeu publicanum, id eſt, erga infidelem non baptizatum. At Eccleſia erga eiuſmodi Ethnicum ita ſe ſolet gerere, ut non illi communicet bona quædam ſpiritualia cōmunium ſuffragiorum, neque etiam eam cum illo conſuetudinem conuerſationis externæ habeat, quā habet cum ſuis membris. Igitur poteſt etiam Eccleſia ex conceſsione Chriſti membrum aliquod ſuum, quando contumaciter peccauerit, eodem illo genere bonorum communium ſimiliter priuare, atque adeò illum, quantum in ipſius Eccleſiæ arbitratu poſitum eſt, Ethnici loco habere.

Et confirmatur hoc ex verbis Apoſtoli, 1. Corint. 6. *Quæ pars*, inquit, *fideli cum infideli?* Quaſi dicat; Nihil debet eſſe illis commune. Vnde ſequitur, Eccleſiam, quæ pro Ethnico fidelem contumaciter peccantem habere poteſt; poſſe illum omni eiuſmodi bono communi priuare, cuius applicatio pendeat ex arbitratu eiuſdem Eccleſiæ.

Item id rurſus confirmatur ex eo, quòd Chriſtus è veſtigio generatim ſubiunxit: *Quæcunque ligaueritis, &c.* quaſi dicat; Quomodocunque fratrem contumaciter peccantem à communione ueſtra excluſeritis, reputaueritiſque tanquam Ethnicum, pro tali habebitur etiam in cœlo.

SECVNDO probatur eadem Aſſertio teſtimonio veterum Patrum, qui hanc authoritatem excommunicandi competere Eccleſiæ magno conſenſu aſſeruerunt. S. AMBROSIVS libro primo de Pœnitent. cap. 14 *Sequeſtrari*, inquit, *oportet grauiter lapſum: ne medicum fermentum totam maſſam corrumpat* Et libro primo de officijs, cap. 27. *Boni*, inquit, *Epiſcopi affectus eſt, ut optet ſanare infirmos: ſerpentia auferre ulcera: adurere aliqua, non abſcindere: Poſtremò quod ſanari non poteſt cum dolore abſcindere.*

S. AVGVSTINVS Tract. 50. in Ioann. *Cùm excommunicat Eccleſia, in cœlo ligatur excommunicatus.* Et q. 39. in Deuteron. *Hoc*, inquit, *nunc agit in Eccleſia Excommunicatio, quod agebat tunc* (in lege veteri) *interfectio.*

Et epiſ. 75. *Tunc*, inquit, *ad terrorem uiuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritualis autem pœna, qua fit quod ſcriptum eſt, Quæ ligaueritis in terra erunt ligata & in cœlo; animas obligat, de quibus dictum eſt, Anima Patris mea eſt, et anima Filij mea eſt. Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, Ezech. 18.

Similia ſcribunt ORIGENES homil. 2 in lib. Iudicum. Vrbanus Papa & Martyr epiſtola de communi vita & obligatione fidelium. Hieronymus, & Chryſoſtomus in illum locum Matth. 18. & alij multi, quorum teſtimonia recitat Gratianus in Decretis vndecima, q. 3 & 24. q. 3.

TERTIO probatur eadem Aſſertio ex vſu atque exemplo ipſorum Apoſtolorum. Nam D. Paulus 1. Corinth. 5. auctoritate excommunicandi vſus eſt, inquiens: *Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator aut auarus, &c. cùm eiuſmodi ne cibum quidem ſumere.* Item 2. Theſſalonicen. 3. *Si quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur.* Et ad Titum 3. *Hæreticum*, inquit, *hominem poſt unam aut alteram admonitionem deuita.* Et D. etiam Ioannes 2. epiſt. cap. 1. *Si quis uenit ad nos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, neque Aue ei dixeritis.*

Maximè autem D. Paulus ſignificat, hac ſe authoritate vſum fuiſſe, cùm dicit, conſtituiſſe ſe tradere aliquos impios *Satanæ*. Vt inceſtuoſum illum hominem Corinthium, 1. Corinth. 5. Item Alexandrum & Hymenæum, 1. ad Timotheum 1. Nam & nunc per Excommunicationem traditur quis Satanæ, quatenus etiam tradere Satanæ, eſt hominem communibus Eccleſię ſuffragijs deſtitutum, exponere vehementibus tentationibus dæmonum, vt exponit S. Thomas lect. 1. in c. 5. 1. ad Corinth. & ante illum Origenes homilia 2. in librum Iudicum, ſub finem, & alij.

Atque exiſtimant etiam quidam, id genus Excommunicationis, quod illis temporibus vſurpabatur, ſolitum fuiſſe manifeſto ſigno externo indicari; ita, ut viſibiliter corriperentur excommunicati à dæmone. Quemadmodum è contrario gratia Spiritus ſan-

ſancti, quæ in Baptiſmo communicabatur, ſigno externo ſignificari ſolita fuit. Atque id colligi poteſt ex verbis Apoſtoli, cum dicit, 1. Corin. 5. ſtatuiſſe ſe tradere hominem illum *Satanæ in interitum carnis.* Quanquam horum verborum ſenſus etiam eſſe poteſt, quod eo conſilio Apoſtolus voluerit hominem illum excommunicare, atque adeo exponere dæmonum incurſibus, vt pudefactus & vexatus ea ratione tandem reſipiſceret, & extingueret in ſe cum diuino auxilio incendium illud carnis, quoad inceſtum fuerat impulſus, ſicut Sot. in 4. diſtin. 22. q. 1. ar. 1. nō malè interpretatur, & expreſsè etiam annotauit Origenes loco citato.

Postremo confirmatur eadem Aſſertio conſuetudine ipſa Eccleſiæ Catholicæ, quæ omnibus temporibus obtinuit, vt hæretici excommunicarentur. Id quod factum eſt cum alias, tum in primis illis quatuor celeberrimis Concilijs. Deniquè huius generis pœnæ Eccleſiaſticæ paſſim extat mentio in ſcriptis veterum Patrum, vt patet 11. q. 3. & 24. q. 3. apud Gratianum.

Porro ꝙ Eccleſia poſſit impios & contumaces excommunicare, non penitus negant, quantum animaduertere poſſum, horum tēporum Hæretici. Quinimò poſſe à communione Eccleſiæ ſeparari, abſolutè concedit Caluinus libro quarto Inſtitut. cap. 11. Item Confeſſio Auguſtana artic vltimo. Et Lutherus ipſe aliquod etiam genus Excommunicationis admiſit, vt eſt videre in art. 23. ex illis, quos Leo X. condemnauit.

Sed errant tamen iſti circa rationem & modum Excommunicationis, varijs modis. Primo enim Lutherus in illo articulo 23. dicit, per Excommunicationem non poſſe hominem priuari aliquo bono *ſpirituali interno* ſed tantum *externa conſuetudine* Eccleſiæ ſiue in politicis actionibus, ſiue etiam in conuentibus Eccleſiaſticis ad Sacramenta & orationes publicas. Et probat: Quoniam ſi quis habeat fidem, eo ipſo participat omne bonum ſpirituale: fide autem nemo poteſt inuitus priuari.

Atque hic quidem error alijs item Sectarijs omnibus communis eſſe videtur, quandoquidem etiam illorum eſt illud Lutheri fundamentum de ſola fide, licèt neque Caluinus quidem, neque Confeſſio Auguſtana locis citatis, diſertè explicent; per Excommunicationem hominem nullo bono interno priuari.

Secundo errat etiam ineptè Lutherus in eo, ꝙ dicit, Excommunicationem Eccleſiaſticam non eſſe *timendam, ſed potius optandam*; idque probat art. 24. ex eo, quod Excommunicatio etiam à Catholicis dicitur eſſe medicinalis ac ſalutaris pœna, vt habetur in Cap *Cum medicinalis*. De ſententia Excommunicationis libro 6. Quem impudentem errorē à VViclepho Lutherus didiciſſe videtur, qui ſimiliter negabat, Excommunicationem eſſe formidandam, vt patet ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. vbi hic etiam VViclephi articulus inter alios illius cōdemnatus eſt. Quin & Eraſmus in Colloquiis de Fide, parum Catholicè ſcriptum reliquit, Excommunicationem quidem territare pueros, nón autem viros fortes.

Tertio Lutherus addit, crudeliter admodum Eccleſiam facere, cum excommunicat, ſi Excommunicatio priuat aliquo bono *ſpirituali interno*.

Quarto errat etiam turpiter Auguſtana Confeſſio in eo, ꝙ aſſerit, poſſe quidem Eccleſiam excommunicare: ſed *ſine v.* (inquit) *vlla humana*.

Contra Primum errorem facit manifeſtè, quod præter illud commune bonum ſpirituale internum (ſcilicet gratiæ) quod fide viua percipi ab vnoquoque poteſt, ac præter bonum item externæ conſuetu-

A dinis in actionibus, ſeu politicis, ſeu Eccleſiaſticis, eſt etiam maximum bonum commune illud, quod continetur ipſis orationibus ac ſuffragijs, quæ ab Eccleſiæ miniſtris ex peculiari Eccleſiæ intentione pro fidelibus fiunt. Igitur quantumcunq; aliquis fide præditus ſit, poterit ex peculiari eiuſdem Eccleſiæ decreto & voluntate, priuari illo bono communi Orationum & ſuffragiorum.

Accedit, ꝙ non fruſtra Diuus Paulus Alexandrum & Hymenæum iam hæreticos, atque adeo eo bono, quod per fidem viuam percipitur, deſtitutos, nihilominus excommunicauit, & quidem priuando eos etiam vtilitate aliqua ſpirituali, atque eatenus exponendo tentationi dæmonis, vt Patres, ſicut ſupra vi-

B dimus, intellexerunt.

Item huc pertinet, quod Chriſtus conferens Eccleſiæ poteſtatem excommunicandi, promiſit fore, vt quæcunque ipſa ligauerit in terra, ſint quoque ligata in cęlo, id eſt, vt etiam in *cęlo* habeatur Excommunicationis ſententia rata. Quod certè non haberet locum, niſi ſententia Excommunicationis poſſit eſſe talis, vt priuet etiam aliquo bono ſpirituali corā Deo. Etenim quod ad priuationem attinet boni duntaxat externæ conſuetudinis, poteſt excommunicationis ſententia eſſe firma & efficax, etiamſi in cœlo peculiariter non approbetur.

Poſtremò iam ante oſtendimus, ſine vlla limitatione conceſſum eſſe eccleſiæ, vt poſſit habere ſubdi-

C tum ſuum aliquem tanquam Ethnicum planè, ita, vt illum priuet omni ea communicatione, quam cum Ethnicis non ſoleat habere, & quæ pendeat ex ipſius eccleſiæ arbitratu & applicatione. Talis eſt autē illa communicatio Orationum & ſuffragiorū. Quare hac etiam poteſt priuare.

Iam vero contra Secundum errorem manifeſta ſuppetit ratio. Quamuis enim excommunicatio ſit medicinalis, tamen eſt ſimul *pœna* quædam & graue malum. Sicut contra, bonum illud, quo priuat, orationum communium, bonum eſt, multumque iis, qui gratiam deſtituti ſunt, prodeſſe ſolet. Si enim Stephani vnius oratio multum profuit Paulo, cum adhuc is eſſet illius neci conſentiens, Actor. 7. quanto

D plus proderit alicui oratio totius eccleſiæ, id eſt, quæ fit nomine Sanctorum omnium, qui in eccleſia Deo placent, & vnquam placuerunt?

Nec obſtat, vt dixi, quod ſit Excommunicatio *medicinalis, & non mortalis*, vt ait Innocentius IIII. in ca. 1 de ſententia Excommunicationis, lib. 6 Nam etſi cum brachium alicui, ſalutis cauſſa, abſcinditur, medicinæ cuiuſdam loco id remedium adhibetur; nec tamen ideo malum illud, quod eſt in ipſa priuatione brachij, extimeſcendum non eſt. Sic igitur & malum Excommunicationis quamuis medicinale ſit, tum ipſi excommunicato, tum alijs, quatenus ad excommunicati ſalutem, & ad aliorum exemplum valere poteſt, tamen quia ſimul grauiſſima pœna eſt, & verè

E priuat fructu interno ſpirituali ſuffragiorum, merito timeri debet. Vnde & pęnæ mortis, quæ in Eccleſia veteris Teſtamenti vſurpabatur, in Eccleſia Chriſtiana ſucceſſit, vt ait Diuus Augustinus quæſt. 39 ſuper Deuteronom & Cyprianus lib. 1. epiſtolarū, epiſtola 11.

Atque hæc eſt cauſſa, cur verum ſit, quod rectè Couarruuias in cap *Alma mater*, par. 1. initio, nu. 12. contra nonnullos aſſerit, poſſe Iudicem ferre ſententiam excommunicationis etiam in eum, quem ſcit non rediturum ad meliorem mentem per illam. Etenim habet Iudex nihilominus ius vindicandi & puniendi delictum ad exemplum aliorum per ex[illegible]tionem, tanquā per quamuā iuſtam pœnam, [illegible]

ea, vt eſt ſimul medicina, non conſequatur illum aliũ effectum emendationis delinquentis. Addit tamen ibi num. 13. Couarruuias, abſtinendum tunc eſſe à ſententia excommunicationis, quando conſtaret eã non modò non profuturam peccatori, ſed etiam nocituram, quia ſcilicet magis indurabitur, &c. Quod ego tunc ſolum exiſtimo verum eſſe, quando circũſtantię non eſſent tales, vt propter exemplum & bonum commune redundaturum ex tali excommunicatione videretur meritò poſſe negligi priuatum detrimentum illius.

Præterea contra TERTIVM errorem, exemplum Apoſtoli in primis opponendum eſt. Qui ſi non perperam, atque crudeliter faciebat, cum per excommunicationem tradebat impios Satanæ, eoſque vitari ab Eccleſia iubebat, neq; nunc etiam habet crudeli- B tatem ipſum inſtitutum excommunicandi. Conſiderandus. n. finis eſt excommunicationis, qui nimirum eſt ſalus & reſipiſcentia excõicati, ſicut Apoſtolus ẽt dicebat, ſe Alexãdrum & Hymenæum tradidiſſe Satanæ, *vt diſcant*, inquit, *non blaſphemare*. Item 2. Theſ. 3. inobedientem fratrem declinari volebat, vt *confundatur*, inquit. Et quantum eiuſmodi confuſio inducta per excommunicationem conducere poſſit ad ſalutẽ exemplum in primis declarat Imperatoris Theodoſij, qui ab Ambroſio excommunicatus reſipuit, vt habetur lib. 9. hiſtoriæ tripartitæ, cap. 30.

Accedit, quod minimè ſubtrahit Eccleſia excommunicato omne charitatis atque humanitatis officium. Nam licet vnicuique illum ad pœnitentiam ad C hortari, & de ijs rebus cum eo agere, quæ ad emendationem vitæ mouere poſſint. Quod faciendum eſſe monuit Apoſtolus, cum 2. Theſſal. 3. de illo, quem vitari iubebat, ſubiunxit: *Et nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem.*

Quod verò in QVARTO errore Confeſſio Auguſtana addebat, non eſſe in excommunicatione vtendum *vi humana*, facilè refellitur ea ratione, quod niſi Eccleſia poſſet efficaciter procurare, vt ſententia excommunicationis, quã iure ſuo in aliquem fert, executioni mandetur; non ſatis eſſet illi de authoritate prouiſum in ordine ad finem ſpiritualem, quem in gubernando & coercẽdo habet ſibi propoſitum. Vt enim hunc finem aſſequi poſſit, neceſſe eſt, illam au- D thoritate quoque temporali, atque adeò eiuſmodi, quâ poſſit etiam inuitos cogere, præditam eſſe, vt doctiſſimè diſputat Franciſcus Victoria Relectione 1. de poteſtate Eccleſiaſ. ſect. 6. propoſ. 8. Qua de re nos fuſè diſſeruimus Tom. 3. diſp. 1. q. 12. p. 2.

Hactenus igitur, & quid ſit Excommunicatio, & quemadmodum auctoritas excommunicandi omnino Eccleſiæ competat, expoſitum eſt. Et quidem ita, vt poſſit Eccleſia per Excommunicationem aliquo bono ſpirituali interno priuare, ratione cuius ipſa pęna excommunicationis ad *animam* etiam vſq; penetret, ſicut D. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de dignitate Sacerdotali. & S. AVGVSTINVS epiſt. 75. probant ex eo, quod quæ ligantur per Excommunicationem, E ſunt etiam *ligata in cœlo*, vt nos quoque ante ſumus argumentati.

Ac patet omnino ex probationibus huius Aſſertionis, poteſtatem hanc excommunicandi, non quomodocunq;, ſed iure etiam *diuino*, id eſt, inſtitutione Chriſti, eſſe tributam Eccleſiæ. Quanquam nulla quidem Excommunicatio eſt iam lata iure ipſo diuino, ſed omnis eiuſmodi poteſtatis *vſus* pẽdeat ex ipſo iudicio atque decreto Eccleſiæ, vt rectè Sotus in 4. d. 22. q. 1. art. 1. defendit contra Almainum, qui in 4. d. 18. q. 1. putauit, hæreticos ſaltem eſſe iure diuino excommunicatos. Quod verum non eſt. Tametſi A Paulus quidem ipſe hæreticum hominem poſt vnã aut alteram admonitionem excommunicauerit, quatenus pro illo etiam tempore iudicabat ita expedire, ſicut iam quoque hoc ipſum iudicat Eccleſia, exercens ſimiliter in hæreticos authoritatem excommunicandi, qua eſt prædita.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quotuplex ſit Excommunicatio; & quid vnaquæque operetur, ſeu quam vim habeat.

D. Thom. q. 23. & art. 1 & 4. q. 21.

SICVT poteſt Excommunicatio varijs modis conſiderari, ſeu ex varijs capitibus: ita etiam variæ tradi ſolent diuiſiones Excommunicationis. Poſſumus autem ex quadruplici capite Excommunicationem conſiderare. Primò, ex parte *boni* cõmunis, quo priuat. Secũdò, ex parte eius, *à quo* illa fertur. Tertiò, ex parte eius, *cui* tanquam pœna infertur. Quartò, ex parte *circunſtantiarum & modi*, quo ipſa fertur.

PRIMO igitur ex parte BONI, quo excommunicatio priuat, ſicut illud latè patet, ſic etiam excommunicatio. Itaque diuiditur ex hoc capite generatim in Excommunicationem *Maiorem*, & *Minorem*. Cuius diuiſionis rationem explicat etiam hic D. Thom. q. 21. art. 1. & communiter alij Theologi in 4. d. 18. & Couarruuias in Cap. *Alma mater*. par. 1. initio, num 4. & Petrus de Soto in inſtit. Sacerdotum, lect. 2. de Excommunicat. & alij.

Vt autem vtriuſq; Excõmunicationis vis plenius intelligatur, animaduertendum eſt, ꝙ cum Excõmunicatio ſit Cenſura Eccleſiaſtica & pęna quædam iuris, non ſe extendit ad priuationem oĩs omnino boni, quod poſſit eſſe membris Eccleſiæ commune, ſed eius duntaxat, ꝙ ſubeſt diſpoſitioni ipſius Eccleſiæ, vt ſupra etiam p. 1. monuimus. Quodnam verò illud bonum commune ſit, patebit ex enumeratione eorũ in quibus communicant Eccleſiæ membra.

Primò igitur communicant in *Gratia* & charitate. Secundò, in *fructu* Orationum & bonorum operũ qui ad ſingulos redundat hoc ipſo, quòd in gratia & charitate ſunt, iuxta illud pſal. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Tertiò in hoc, quod aliqui *actiuè* adminiſtrant Sacramenta, & alij *paſſiuè* eadem percipiunt. Quartò, in actibus quibuſdam publicis *Religionis & diuini cultus*; quales ſunt, conuenire ad publicas preces faciendas, ad audienda ſacra, &c. Quintò, in actibus etiam *politicis*; cuiuſmodi ſunt, ſalutationes, ſermones, & alij id genus pertinentes ad ſocietatem vitæ communis. Sextò, in fructu ipſo communiũ ſuffragiorum & Orationum, quas *peculiariter* Eccleſia curat pro ſuis membris fieri.

Iam ex iſtis omnibus generibus cõmunicationis mutuæ, primum, & ſecundum non ſubeſt diſpoſitioni Eccleſiaſtici iuris, cum ſit omnino internum, & à ſola gratia diuina pendens, atq; ita non ſe extendit Excommunicatio ad illud; ſed potius ea ſupponit, & declarat, iam antè per peccatum Mortale hominem eſſe excluſum ab eiuſmodi duobus generibus Communicationis. Cætera verò genera omnia ſub Eccleſię diſpoſitione ſunt, vt conſtat.

Atq; ex his patet, quid ſit Excommunicatio MAIOR. Eſt enim priuatio omnis omnino communicationis actiuæ, & paſſiuæ, quę ſubſit Eccleſiaſtici iuris *diſpoſitioni*. Atq; hęc Cenſura Excõicationis Maioris

idem eſt, quod Anathema, vt habetur Can. *Certum*, 24. q.3. quo vocabulo ſignificatur, aliquem tanquam ſeparatum ab omni aliorum communicatione, expoſitum eſſe abominationi & deteſtationi hominum, vt HIERONYMVS explicat ſuper caput 1. Epiſtolæ ad Galathas. De quo vocabulo latè Couarruuias in Cap. *Alma mater*. par.1.§.8.nu.6. vbi notat decerni ſolere Anathema cum maiori quadam ſolemnitate.

MINOR verò Excommunicatio eſt tantummodo priuatio boni conſiſtentis in vſu *paſſiuo* Sacramentorum. Hæc diſtinctio commemoratur etiam in Can. *De Presbyterorum* 17. q.4. & Can. *Nemo Epiſcoporum* 11.q.3. Ac conſequenter patet ex dictis, alios etiam per præceptum Eccleſiaſticum prohiberi, ne cum excommunicato excõmunicatione maiore aliquid habeant conſuetudinis in ijs, à quibus ille per eiuſmodi Cenſuram prohibitus eſt. Et quidem qui cum eo communicant, præterquam quòd peccant, incurrũt etiam ordinariè excommunicationem *minorem*, vt habetur in Cap. *Nuper*, & Cap. *Cum voluntate*. Extra de ſententia Excommunicationis.

Verum NOTANDA eſt hoc loco Martini V. conſtitutio ex Concilio Conſtantienſi, qui peculiari Extrauaganti, quę incipit *Ad euitanda*, (renouata in Concilio Baſilienſi ſeſſ.21. & Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ.11.) limitauit hoc ad caſum, quo quis eſſet excõmunicatus *notoriè*, cum vel à Iudice expreſsè & *nominatim* denunciatur; vel certè ex *euidentia facti*, quod nulla tergiuerſatione celari poteſt, cognoſcitur, incurriſſe Excommunicationem à Iure latam: quod tamẽ factum communiter Doctores reſtringunt, vt ſolum intelligatur de *percuſſione Clerici*. Quæ reſtrictio ſaltem vſu iam & conſuetudine confirmata eſſe videtur. Itaque extra eiuſmodi duos caſus non peccabitur, neq; incurretur Excommunicatio minor, propter communicationem cum excommunicato Excommunicatione maiore.

Eſt autem in eadem Extrauagante notandum, quod ibi additur, per hanc limitationem non intendere Pontificem releuare ipſos excommunicatos; ſed tantum illis cõſulere, qui cum ipſis fortè communicant. Hinc enim intelligitur, excommunicatum habere quidem iuriſdictionem ad hoc, vt ſi extra illos duos caſus conferat Sacramenta, aut aliud officium iuriſdictionis exerceat, validè id faciat, in fauorem ſcilicet eius, in quem exercet miniſterium ſuum: cęterum peccare nihilominus, cum hoc facit. Nam vt dictum eſt, non ipſe excommunicatus releuatur vllo modo per illam Extrauagantem.

Si tamen ſubditus excommunicati iure alioqui ab eo peteret ſibi Sacramẽtum adminiſtrari, nec per ipſum excommunicatum ſtaret, quò minus ab excõmunicatione abſolueretur, non peccaret tum quidẽ talis excommunicatus adminiſtrando Sacramentum ſubdito. Probatur: Quoniam alioqui oporteret illũ eſſe in eo caſu perplexum, ita, vt neceſſariò peccaturus eſſet, ſiue Sacramentum ſubdito conferret, ſiue negaret. Non enim alioqui negare Sacramẽtum ſubdito Paſtor poteſt, cum ille iure petit.

Deinde etiam notandum eſt, ſi quis in Caſibus illius Extrauagantis communicet cum excommunicato tantùm in *politica* conſuetudine citra contemptũ & ſcandalum; non eſſe quidem communiter niſi peccatum veniale, vt docet D.Thomas q.23 ar.3. & ex doctrina communi ponit Nauarrus, cap.27.num.28. & Dominicus Sotus d.22.q.1.art.4. & Petrus de Soto in Inſtit. Sacerd. lect.3. de excommunicat.

Sed neque id vllum peccatum erit, quando ſubſit aliqua cauſa communicandi ex numero illarũ, quæ verſiculis iſtis referuntur,

Hæc anathema quidem ſoluunt, ne poſſit obeſſe,
Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Qui verſus commemorantur à Gloſſa in Cap. *Cum deſideris*. Extra de ſententia Excommunicationis, & à D.Tho hic q.23.art.1. & à Nauarro, capite 27. nu. 26. à quo & bene ſecundum mentem etiam D.Thomæ explicantur. *Vtile* enim ſignificat, poſſe cum excommunicato agi de rebus, quæ vel animo illius, vel etiam corpori ſeu fortunis notabiliter proſint. *Lex*, poſſe etiam agi cum illo à coniuge in rebus pertinẽtibus ad matrimoniũ. *Humile*, poſſe etiam illi ſeruos famulari. *Res ignorata, & neceſſe*, quid ſignificent, ſatis per ſe patet.

Extra hos tamen Caſus omnino eſt peccatum, cõmunicare cum excommunicato excommunicatione maiore. Et quidem ſi cum eo communices in rebus ſacris, vel etiam in crimine ipſo, propter quod eſt lata excommunicatio, non ſolum peccabis mortaliter, ſed etiam incurres maiorem excommunicationem, vt D.Thomas aſſerit quæſt.23.art. 2. & alij Doctores paulò ante citati. Quod tamen intelligit Nauarrus, in Manuali, capite 27. num. 33. quando eſt communicatio in crimine poſteaquam ob illud alter incurrit excommunicationem, non ante. Communicare autem in aliis *politicis* rebus, tantum eſt peccatum veniale; quamuis propter illud etiam incurritur excommunicatio minor, vt idem D.Thomas & alij omnes docent.

Excommunicatio autem MINOR, per ſe loquendo, ſolum impedit, quò minus licitè aliquis *ſuſcipiat* Sacramenta, vt ſupra etiam diximus. Per accidens autem etiam obſtare poteſt, quo minus aliquis *adminiſtret*. Vt ſi non poteſt adminiſtrare, quin etiam *recipiat*, ſicut Epiſcopus; qui non poteſt conferre Ordines ſacros niſi etiam ipſe Sacramentum Euchariſtiæ percipiat.

Et quidem vitandi ſunt excommunicati eo modo, quo dictum eſt, ſtatim atque quacunque via ſufficienter conſtiterit de illorum excommunicatione, vt patet ex iis quæ poſt alios rectè de hoc tradit Couarruuias in Ca. *Alma mater*. par.1. §. 2. nu.1. & ſeq. vbi etiam ex communi ſentẽtia notat, prohibitam quoque eſſe cum excommunicatis communicationem per literas & internuncios, cum hæc videlicet ſit vera communicatio. Atque hoc ipſum planè *præſupponit* Innocentius III. in Cap. *Si aliquando*: extra de ſententia excommunicationis.

Eſt autem hoc loco DISCRIMEN animaduertendum, quoad participationem cum excommunicato in Pœnitentiæ Sacramento, & in alijs Sacramentis. Nam recipiens ALIA Sacramenta in Excommunicatione maiori, & minori, validè ea recipit; iuxta ea quæ ex communi ſententia notat Couarruuias in Cap. *Alma mater* parte 1.§.6 nu.5. & ſeq. Quamuis peccat qui ſcienter id facit; aut qui non adhibuit ſufficientem diligentiam, vt cognoſceret, ſe per Excommunicationem impediri, quo minus illa Sacramenta vſurpare poſſit.

POENITENTIÆ vero Sacramentum, ſi ſcienter, aut prætermiſſa illa debita diligentia recipiatur ab excommunicato, ne validè quidem recipietur, vt docet Sotus in 4. diſt.22.q.1. articulo primo, & Couarruuias in Cap. *Alma mater*. parte 1.§.6 num. 7. & alij communiter.

Huius autem ratio non eſt propterea, quòd Excommunicatio minor aut etiam maior *reipſa* obſtet veritati, aut etiam efficaciæ abſolutionis; ſed quoniã excommunicatus qui ſciens, aut ſcire negligens, ſe tunc non poſſe accedere, nihilominus accedit, peccat mortaliter: de quo peccato cum non doleat, nec

nec illud confiteatur, idque ex defectu (vt pono) debitæ diligentiæ; inualidè abſoluitur, vt patet ex his, quæ ſuprà q. 11. de Qualitate Confeſſionis docuimus. Et conſequenter non modò infructuoſum, ſed etiam nullum prorſus eſt illud Sacramentum: tametſi Caietanus in Summa, verbo, *Abſolutio*, validum illud eſſe putet, licet infructuoſum: cui meritò in ea re, Sotus loco citato contradicit, deeſt enim in rei veritate tunc integritas Confeſſionis.

Neque refert, quod ad hoc attinet, vtrum maiore an minore Excommunicatione irretitus, indignè illo modo aliquis abſolutionem percipiat. Eſt enim etiam peccatum mortale, Sacramentum vſurpare in Excommunicatione minore, vt patet ex Cap. *Si celebrat.* Extra de Clerico excommunicato. Ac proinde ob defectum doloris & Confeſſionis de eiuſmodi peccato, reddetur etiam abſolutio inualida. Quod eſt notandum contra Sotum in 4. d. 22. q. 1. artic. 1. qui ſine cauſſa concedit Caietano, Sacramentum in illo caſu fore validum, ſi illud quis ſcienter aut negligenter vſurpauit in Excommunicatione non maiore, ſed minore.

Eſſet autem Sacramentum non ſolùm validum, ſed etiam fructuoſum, ſi excommunicatus poſt adhibitam alioqui ſufficientem, iudicio prudentis, diligentiam, ignorans ſe eſſe in excommunicatione, neque animo affectus adhuc erga aliquod peccatum mortale, abſolueretur, vt ſuprà quæſtione 11. diſputauimus.

Porrò QVAESTIO illa quam aliqui mouent, an Communicatio cum excommunicato in caſibus quibus non licet, ſit prohibita iure Diuino, nullam mihi uidetur habere poſſe difficultatem ſi res bene intelligatur. Nam poſito quod quis per authoritatem Eccleſiaſticam maneat excommunicatus, nec per eandem authoritatem excommunicatio vel in totum vel in partem ſit relaxata; iure diuino eſt prohibita Communicatio cum illo, quatenus iure videlicet diuino oportet obtemperare Eccleſiæ & parere ſententiæ ac præceptis eius. Poſito autem quod per eandem Eccleſiæ authoritatem excommunicatio alicuius tollatur (vt ſine dubio poteſt) aut relaxetur, tunc neque iure diuino neque etiam humano erit prohibita communicatio cum illo quoad illa in quibus excommunicatio fuerit relaxata. Ac per hanc explicationem facilè poterit ferri iudicium de ijs, quæ circa hoc differit Couarruuias poſt alios, in Cap. *Alma mater.* parte 1. §. 1. numero 1. & ſequent. Et hactenus de prima diuiſione & effectu Excommunicationis.

SECVNDA diuiſio Excommunicationis oritur ex conſideratione eius, *à quo* fertur. Inde enim diuiditur in Excommunicationem latam à *Iure*, & Excommunicationem latam ab *homine*. Neque verò aliqua Excommunicatio eſt, quæ non feratur ab homine, abſolutè loquendo. Eſt enim totum Ius, atque adeò quæuis etiam Excommunicatio, *humanæ* alicuius authoritatis decretum. Sed ideo quædam Excommunicatio ferri ab *homine*, quædam à *Iure* dicitur, quoniam diuerſus eſt finis huius & illius, & diuerſo modo, authoritate humana hæc & illa fertur, ut iam iam intelligetur.

Eſt enim Excommunicatio lata à IVRE illa, quæ eſt annexa præcepto alicui, vel conſtitutioni Iuris, ſic ad bonum commune pertinenti, vt ſimul in ea Cōſtitutione proponatur quædā veluti *forma* ac *regula*, ad quam non ſolùm priuati, ſed ēt ipſi Iudices in iudicando ſe conformare debeant. Excommunicatio autem lata ab HOMINE dicitur ea, quam Iudex ipſe quidem adiungit alicui præcepto ſuo, pertinenti ſolùm

A ad executionem efficaciorē & certiorem ſui muneris.

Hinc igitur intelligi poteſt, verum eſſe illud diſcrimen, quod Nauarrus ex ſententia communi proponit in Manuali, capite 27. numero ſecundo, inter vtramque Excommunicationem: quòd ſcilicet lata à *Iure* durat etiam eo defuncto, qui illam tulit, niſi reuocetur ab alio habente authoritatem æqualem: Lata verò ab *homine* extinguitur, ipſo defuncto. Quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi illo defuncto, non teneatur aliquis ampliùs eiuſmodi excommunicatione, neque abſolutione ab illa opus habeat; ſed quòd nullus certè de nouo incidit in excommunicationem ui *illius præcepti*, aut ſententiæ Iudicis iam defuncti, vt rectè notauit Nauarrus in illo loco.

TERTIA diuiſio Excommunicationis ſumitur ex B parte eius, vel eorum, *cui* vel quibus infligitur. Atque ita diuiditur in Generalem, & Specialem, ut colligitur ex Cap. *A nobis* 1. Extra de ſententia excommunicationis. GENERALIS eſt illa, quæ non fertur in aliquam uel aliquas perſonas determinatè; ſed generatim in eos omnes, qui hoc aut illud fecerint, vel non fecerint. SPECIALIS eſt ea, quæ fertur determinatè in aliquem vel in aliquos tantùm. Idque fieri poteſt dupliciter, uidelicet aut quando *nominatim* ipſæ perſonæ exprimuntur; aut quando excommunicatio reſpicit aliquod factum particulare, quod non ad omnes, ſed ad certum vel certos aliquos pertinet. Vt cùm Excommunicatio fertur in eum, qui hoc aut illud factum vel damnum fecit, & non ſatisfecerit, &c. Atque ex hac explicatione apparet, ſpecialem excommunicationem non niſi ab *homine* ferri C ſolere. Ius enim ipſum non conſtituit circa determinatos tantùm & particulares caſus.

QVARTA & vltima diuiſio Excommunicationis ſumitur ex parte *modi* quo illa fertur, bene aut malè. Et ſic diuiditur Excommunicatio in Iuſtam, & Iniuſtam, ſecundum Gloſſam Decreti in Summ, 11. quæſtione 3. IVSTA eſt ea, in qua nulla debita circumſtantia deſideratur. INIVSTA, quando aliqua, vel aliquæ circumſtantiæ deſunt in ipſa Excommunicationis ſententia.

Iniuſta quoque pro diuerſitate circumſtantiarum, quę deſiderari poſſunt, diuiditur rurſus in *Inualidam*, D quæ vim ſcilicet & effectum non habet; & *Validam*, quæ nihilominus vim habet, vt D. Thomas etiam hic docuit q. 21. articulo 4.

Inualida eſt in quinque Caſibus, quos Sotus diſtinct. 22. quæſtione prima, articulo tertio, & Nauarrus, capite 27. numero quarto, perſpicuè ponunt, ex Gloſſa in Cap. *Præſenti*; de ſententia Excommunicationis, libro ſexto. *Primus* eſt, quando fertur à non habente authoritatem. *Secundus*, ſi fertur contra priuilegia alicuius. *Tertius*, ſi continet manifeſtum & intolerabilem errorem in cauſſa; vt ſi propter opus bonum inferatur. *Quartus*, ſi fertur poſt legitimam appellationem. *Quintus*, ſi prætermiſſo ordine Iuris: vt ſi Iudex excommunicet participantes cum excommunicato à ſe, & tamen eos non ex- E communicet nominatim, trina monitione præuia cum aliquot dierum interuallis. Qui caſus meri Iuris poſitiui eſt in Cap. *Statuimus*, & Cap. *Conſtitutionem*. de ſententia Excommunicationis, libro 6. de quo bene locis citatis Sotus, & Nauarrus.

Quamuis autem Excommunicatio in his Caſibus verè dicatur *per ſe* nullam habere vim, neque in foro interno, neque etiam in externo; ita uidelicet, ut ſic excommunicatus ſe publicè tanquam excommunicatum gerere debeat; *per accidens* tamen, ratione ſcandali deberet talis vt excommunicatum ſe gerere, donec

donec ſententiæ vitium populo fieret manifeſtum.

Iniuſtæ verò Excommunicationis *validę*, ſolent proferri duo exempla. *Primum*. Si ſolum in Iudice deeſſet circumſtantia *recti finis*, aut alia circumſtantia extrinſeca, pertinens tantum ad ſolennitatem, non ad ſubſtantiam ipſius ſententiæ. Et de hac Excommunicatione conuenit inter omnes, quod ęquè ſuum operetur effectum in vtroque foro, atque ſi nulla circumſtantia deeſſet. Talis enim Excommunicatio, illicita potius ipſi Iudici, quam per ſe iniuſta reſpectu excommunicati, cenſenda eſſet.

Secundum exemplum eſt. Si cauſſa non fuiſſet *reuera* ſufficiens, quamuis ipſi Iudici ſufficiens probabiliter videretur: & de hac aſſerunt Nauarrus in dicto capite 27. numero tertio, & Caietanus in quæſtione quadam de effectu Excommunicationis, eam eſſe validam & ligare in foro *externo*, ita ſcilicet, vt teneatur excommunicatus uitare communicationem aliorum *publicè*. Addunt tamen, in foro interno non obligare talem excommunicationem, neque priuare precibus & ſuffragijs communibus Eccleſiæ. Ratio Caietani eſt: Quoniam talis excommunicatio *reipſa* eſt iniuſta: Iudicium autem iniuſtum, non eſt reuera iudicium, quod obliget, ſicut ait Diuus Thomas 2.2. quæſtione 70. articulo 4.

Et quidem quod dicunt hi authores de obligatione in foro *exteriori*; abſolutè verum eſt, poſito nimirum, quod Iudici probabiliter, ſecundum allegata nempe & probata, viſa fuerit cauſſa ſufficiens. Id enim ſatis eſt, vt ſententia, quantum pendet quidem ex authoritate & intentione Iudicis, efficax ſit. Iudicium enim probabile, humano modo eſt verum ac certum iudicium, neque aliter proceditur in tribunali humano.

Quod verò attinet ad forum *internum*, vt certius intelligamus, quantam vim habeat prædicta excommunicatio, oportet diſtinctè conſiderare in *effectu* Excommunicationis duo. VNVM, eſt id, quod Eccleſia ipſa ſola per excommunicationem inducit: hoc autem eſt *priuatio* Orationum & ſuffragiorum communium, ſeu non applicatio eorum pro tali. Et hunc quidem effectum ſemper uidetur habere Excommunicatio lata ex cauſſa ſufficienti ſecundum iudicium quidem Iudicis probabile. Hoc enim iudicio intercedente, nihil præterea expectat Eccleſia, quin illico per Eccleſiaſtici Iudicis ſententiam atque miniſterium, intendat abſolute priuare excommunicatum orationibus atque ſuffragijs communibus: quemadmodum etiam in alijs tribunalibus & cauſſis ex iudicio moraliter certo Magiſtratuum, abſolutè proferri & executioni mandari ſolet ſententia pœnalis. Atque ita omnino D. Thomas docere videtur hic q. 21. art. 4. vt maximè intelligi poteſt ibi ex reſponſione ad argumentum primum. Et hoc ipſum etiam ſine dubitatione affirmat Sotus d. 22. q. 1. art. 3. Ac de tali ſententia Excommunicationis, quæ ſcilicet *iudicio probabili* Iudicis, tametſi non re ipſa, cauſſam habeat iuſtam, debet inprimis intelligi quod inquit D. GREGORIVS homil. 26. in Euangelia, *ſententiam Paſtoris, ſiue iuſta, ſiue iniuſta ſit, timendam eſſe*. Quod dictum refertur etiam a D. Thoma hic q. 21. art. 4. & in Decretis. 11. q. 3. Can. 1. & Can. 27.

ALTERVM uerò, quod in effectu Excommunicationis conſiderare oportet, eſt, id quod pendet ex obedientia & executione quadam ipſius excommunicati. Illud autem eſt priuatio communicationis *externa* cum alijs, tum in Sacramentis, tum in alijs diuinis officijs, atq; actionibus publicis. Et quod ad hoc quidem attinet, utrum Excommunicatio etiam obliget in foro conſcientiæ, quando iudicio ſolum pro- A babili Iudicis eſt iuſta, decernendum eſt rurſus diſtinguendo ex parte ipſius excommunicati.

Nam aut is *euidenter* eſt ſibi conſcius innocentiæ ſuæ, aut non eſt. Si eſt, non obligatur per illam excommunicationem in foro conſcientiæ. Atque iſto modo bene procedit opinio Caietani, & ſic etiam intelligi debet Doctrina D. Thomæ, quam ille pro ſe affert. Cuius rei fundamentum eſt: quoniam ut homo teneatur ſuo Superiori parere, neceſſe eſt, vt iudiciũ ſuum cum iudicio Superioris prudenter poſſit conformare: id quod facere nequit, quando euidenter ipſe iudicat ſecus, atque ſuus Superior, de quo fuſius egimus tomo 3. diſput. 5. quæſtione 14. punct. 4.

B Si uerò in prædicto caſu excommunicatus innocentiæ ſuæ euidenter conſcius non eſt (ut ſolet quidem inprimis accidere, quando controuerſia non eſt de *facto*, ſed de iure) tunc ſanè, quod attinet ad illum effectum uitandi alios, in foro etiam conſcientiæ interno obligaretur per ſententiam excommunicationis, ita, ut ne ſecreto quidem contra illam facere poſſet, antequam abſolueretur. Ratio huius eſt, Quoniã in cauſſis dubijs, iudicio potius Superioris quam ſubditi, ſtandum eſt, & ei acquieſcendum, ut docuimus Tom 3. diſput. 7. q. 3. p. 2.

Hæc de Excommunicationum *differentia* & *effectu* ſint hactenus dicta, circa quæ illud etiam eſt animaduertendum. Si quando Excommunicatio abſolute fe- C ratur, non explicãdo, utrum ea ſit maior, aut minor; maiorem in Iure ſolere intelligi, ut notat Couarruuias in Cap. *Alma mater*. par. 1. § 8. num. 5. & Nauarrus in Manuali, cap 27. nu. 1. & declaratũ eſt in Cap. penultimo. Extra de ſententia Excommunicationis. Illa enim demum eſt perfecta Excommunicatio, & ad illam ideo tres ultimæ diuiſiones, quas expoſuimus, inprimis pertinent. Et hactenus de Secũdo Puncto principali.

PVNCTVM TERTIVM.

Quinam poſsint excommunicare.

D D. Thom. q. 22. art. 1.

DE Tertio breuiter ſtatuimus, illos omnes & ſolos ſententiam Excommunicationis ferre poſſe, qui legitimam iuriſdictionem (ordinariam uel delegatam) habent in foro externo Eccleſiaſtico, etiamſi ſint inferiores Epiſcopis. Ita ex communi ſententia tradunt Couarruuias in Cap. *Alma mater*. par. 1. § 11. num. 1. & ſeq. & Nauarrus in Manuali, ca. 27. num. 5. & Sotus in 4. diſtinct. 22. quæſtione ſecunda, articulo primo, poſt Diuum Thomam hic quæſtione 22. articulo primo. Quo fit ut fœminæ Religioſæ, quæ præſunt alijs, nequeant excommu- E nicare; Cum minimè habeant proprie iuriſdictionem Eccleſiaſticam; ut notat Couarruuias loco citato; numero ſecundo, & nos etiam tradidimus q. præced. p. 3.

Neceſſe autem eſt, ut iuriſdictio ad excommunicandum non ſit impedita per aliquam Cenſuram Eccleſiaſticam, ſicut eſſet in excommunicato *notoriè*, & *non tolerato* ab Eccleſia. Occultè autem excommunicatus *validè* excommunicat, quando habet titulum officij; & etiam *licitè*, quando id facit in fauorem ſubditi, qui iure poſtulet: ut aliquis alius excommunicetur: ſi tamen per ipſum excommunicatum non ſtet, quo minus ab excommunicatione abſoluatur. Quæ colligo ex Extrauaganti, *Ad euitanda*. ſupra comme-

commemoratâ, & ex his, quæ bene docet Nauarrus in Manuali,cap. 27. num.7. & Couarruuias in dicto §.11.numero 4.

PVNCTVM QVARTVM.

Quinam poſsint excommunicari.

D. Thom.q.22.art.4.& 5.

DICENDVM eſt,omnes eos & ſolos excommunicari poſſe,qui in Eccleſia militant, alicui Superiori Eccleſiaſtico iuriſdictionem externam habenti ſunt ſubditi, vt ex communi doctrina rectè tradit Couarruuias in Cap.*Alma mater*,parte 1.initio,nu.1.& Nauarrus in dicto cap.27.num.13.

Ex quo intelligitur,Papam non poſſe excommunicari,neque etiam aliquem à ſeipſo. Quia nec Papa vlli alteri,neque aliquis ſibiipſi ſubditus eſt.

Item nec excommunicari poteſt aliquis à ſuo ſubdito, vt Papa ab Epiſcopo, aut Epiſcopus à ſuo Vicario,ut ſatis patet ex doctrina D.Thomæ q.22.art.4. Peculiariter verò in Cap. *Romana*, de ſententia Excommunicationis,lib.6.cauetur,ne vnquam communitas aliqua tota excommunicetur,

Cuius ratio non eſt,quia communitas non eſt homo,vt Nauarrus,capite 27. num.13. tenuiter argumentatur;eſt enim *homines*,quod abunde ſatis eſt,'vt alioqui eſſet capax excommunicationis, ſicut etiam eſt capax Interdicti. Sed ratio firma eſt, quoniam (vt illic Pontifex inquit) conſulendum eſt innocentibus, ne videlicet illi ſimul cum Zizania eradicentur, id eſt,tam graui pœna plectantur, quàm eſt Excommunicationis, ut Gloſſa etiam Auguſtini confirmat Matth. 13. Atque hac item ratione hoc ipſum probat D.Thomas hic q.22. art. 5.

Denique eſt & illud notandum, quamuis defunctus, qui in excommunicatione è uita diſceſſit, maneat etiam poſt mortem excommunicatus;non poſſe tamen iam defunctum de nouo excommunicari. Poteſt tamen declarari, quod in excommunicatione fuerit defunctus, ut bene hoc explicat Sotus in 4.d. 22.q.2.artic 2.

Vnde etiam defunctus abſoluendus ab excommunicatione eſt, ſi pœnitens obijt & quoad potuit ſatiſfecit; iuxta notata à Couarruuia in Cap. *Alma mater*,p.1 §.11.nu.8. & à Nauarro in Manuali, cap.27. num.48. & Soto in dicto art 2.Et patet id manifeſtè ex Cap. *à nobis* 2. Extra de ſententia excommunicationis.

PVNCTVM QVINTVM.

Quæ cauſſa ſubeſſe debeat ad excommunicandum.

D. Thom. q.21.artic.3.

COMMVNIS & vera ſententia eſt,cauſſam Excommunicationis MAIORIS eſſe oportere peccatum *mortale*, 11.q.3.ca. *Nemo Epiſcoporum*,& Can.*Nullus Sacerdotum*,& quidem *contumaciæ*,2.queſt.6. Canon. *quiſquis*. Eſt autem in propoſito Contumacia,inobedientia quædam erga Eccleſiam ſub excommunicationis comminatione præcipientem, ut aliquid fiat aut non fiat:Siue ea inobediētia ſit *formalis* procedens ex contemptu præcepti, ſiue *materialis* (qua ſcilicet negligatur præceptum Eccleſiæ) procedens ex quacunque alia cauſa,ut ex libidine,&c.Atque hinc fit vt prærequiratur ad excommunicationem monitio,vt explicabimus p.ſeq.

Ita de cauſſa Excommunicationis maioris docet D.Thomas hic q.21.artic.3.& Couarruuias in Cap. *Alma mater*.part.1.§.9.nu.1. & Nauarrus,ca.27.nu. 9.& Sotus in 4.d.22.q.1.art.2.concluſ.1.2.& 3.& alij communiter.Quare cùm Ius ita decernit:Qui hoc aut illud fecerit,uel non fecerit,ſit excommunicatus; ſenſus eſſe debet,ſi *contumacia* acceſſerit.

Cur autem *contumacia* requiratur, vt ferri poſſit ſententia excommunicationis,cauſſa eſt *primò*. Quoniam ita docetur Eccleſia ex Euangelio Matth. 18. vbi iuſſit Chriſtus peccatum fratris primùm *corrigere*, deinde *Eccleſiæ dicere*, ac tum demum *ſi Eccleſiam non audiuit*,haberi pro *Ethnico & publicano*:quod fit maximè per excommunicationem.

Secundò. Quia vt Medici non ſtatim adhibent extrema remedia in medendo corporibus, ſed paulatim à leuioribus in curatione procedunt: ita etiam oportet Eccleſiam progredi in animaduerſione ſpirituali,per quam animis medetur;ita ſcilicet,vt excommunicationis pœna, quæ grauis admodum eſt, non niſi adhibitis prius alijs remedijs inferatur. Rectè enim D.AMBROSIVS lib 2.de Officijs,cap.27. *Cum dolore*,inquit, *amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur,ſi poteſt ſanari medicamētis;& ſi non poteſt,tunc à Medico bono abſcinditur. Sic*,inquit, *Epiſcopi boni affectus eſt,ut optet ſanari infirmos,ſerpentia auferre vlcera, adurere aliqua,non abſcindere; poſtremò quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere*, nimirum per Excommunicationem.

Atque idem ferè admonet D. LEO in Epiſt.89 ad Epiſcopos per Viennenſem prouinciam conſtitutos, vt ſcilicet non niſi ex grauiſſima cauſſa feratur ſententia excommunicationis maioris. *Nulli*, inquit, *Chriſtianorum facilè communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus vltionem inuitus & dolens quodammodo debet eſſe animus vindicantis*.

Ex quibus patet Excommunicationem maiorem latam in committentes aliquod delictum (ut percuſſionis clerici, Furti, &c.) minimè incurri quando ob imperfectionem actus, uel leuitatem materiæ vel alias circumſtantias, ſolum uenialiter peccatur in eo genere delicti; ut rectè notauit Paludanus in 4. diſt. 18.q.1.art.2.& Syluester V.Excommunicatio 1. nu. 11.& Couarruuias in Cap. *Alma mater*. part.1. §.9. nu.1.& alij communiter. Per quam doctrinam multi caſus particulares reſolui poſſunt. Atque etiam inde patet,legem ſub excommunicatione maiori latam obligare ſub mortali, vt facilè deducit illic Couarruuias, & nos etiam tradidimus idem & explicauimus Tom.2.diſp.7.quæſt.5.p 6.

Cauſſa uerò excommunicationis MINORIS eſſe poteſt etiam peccatum *veniale*.Vt cum incurritur in caſibus ſuprà p.2. dictis propter communicationem cum excommunicato excommunicatione maiore in rebus leuioribus,ut in menſa,ſalutatione,&c. Poteſt etiam eſſe illius cauſſa peccatum mortale.Vt cum incurritur propter communicationem cum excommunicato in rebus grauioribus. Nec durum videri debet, quòd propter peccatum etiam ueniale incurratur hæc excommunicatio minor.Nam vt facilè incurritur: ita etiam facilè eſt ab illa abſolutionem obtinere,ſicut infrà patebit.

QVÆ-

PVNCTVM SEXTVM.

Qua forma & ratione ſententia Excommunicationis ferenda ſit.

Ad q.22.D. Thom.

SCIENDVM inprimis eſt, nullam certam verborum formulam, quę neceſſariò ſit ſeruanda in modo excommunicandi, iure eſſe præſcriptam, ut notat Nauarrus in Manuali, cap.27. num.12. Conuenit tamen inter omnes, eiuſmodi aliqua verba vſurpari debere, quæ ſignificent intentionem & uoluntatem Iudicis eſſe aliquem excommunicare. B

Ea porrò, uerba duplicis generis eſſe poſſunt. Quædam enim ex natura rei & ex impoſitione ſua uim habent ſignificandi eam Iudicis voluntatem. Vt ſi is dicat: *Excommunico te*, vel, *Separo te a communione*. Et de huiuſmodi verbis nemo dubitat, quin ſint apta & ſufficientia ad formam Excommunicationis. Quædā uerò ex natura & impoſitione ſua, non habent uim ſignificandi talem eſſe Iudicis voluntatem, ſed potius talem eam eſſe ſupponunt. Nihilominus tamen ex accommodatione vſus hanc Iudicis voluntatem indicant: vt ſi is dicat: *Cognoſco*, aut, *habeo te pro excommunicato*. Et de huiuſmodi uerbis diſtinguit Nauarrus, cap.27. num.12. Nam ſi excommunicatio feratur ab *homine*, hoc eſt, à Iudice, non putat ea ſufficere, Si C vero à *iure* hoc eſt, à Canone aut Decreto, putat ſufficere. Vt ſi Canon dicat: Qui hoc aut illud fecerit, habeatur pro excommunicato. Cæterum Sylueſter Verbo Excommunicatio 1. num 15. rectius putat, huius etiam generis verba ſufficere, cum a Iudice fertur excommunicatio, ſi modò is omnino habeat intentionem, aliquem per illa excommunicandi: quia uerba nanque intentioni deſeruiunt, & ſermo rei; non res ſermoni eſt ſubiecta. Nec ſolum ob delicta *præterita*, & *abſoluiè*, ſed etiam *conditionaliter* & ob delicta futura poteſt excommunicatio ferri, tum à Iure; tum à Iudice per ſententiam *generalem*, vt optimè reſoluit Couarruuias in cap. *Alma mater*. parte 1. §.19. num.1. & ſeq. D

Conditiones autem ſeu circumſtantiæ, quibus ſententia excommunicationis ferri debet, potiſſimum ſunt tres. PRIMA eſt *admonitio*. cap. *In præſentia*, & cap. *ſacro*, extra de ſent. excom. Et quidem *aliqua admonitio* adeo neceſſaria eſt in omni excommunicatione, ſiue a Iure illa, ſiue ab homine feratur, ut ſine ea excommunicatio ſit nulla. Nam vt diximus p. præced. Excommunicatio propriè & formaliter fertur propter *contumaciam*: At contumax eſſe aliquis non poteſt, niſi fuerit admonitus; Ergo neceſſaria eſt admonitio.

Atq; huiuſmodi admonitio facile etiam intelligitur præcedere, quamuis Canon excōmunicet aliquē *ipſo facto*: quoniā hoc ipſo, quod Ius vult, prohibitionē aliquā ſub tam graui pœna omnibus eſſe notam, E ſatis omnes admonere cenſetur, ut rectè Sotus d.22. q.1 art.2. notauit.

Trina autem admonitio tunc tantum, ex Iuris videlicet diſpoſitione, neceſſaria eſt, cum excōmunicatio fertur à *Iudice*, ſicut habetur 16 q.7. Can. *Omnes*. & 17. q.4. Can. *De Presbyterorum*. Quanquam ne tūc quidem ſemper eſt neceſſaria eſſentialiter: ſufficeret enim una cum aliquot interuallis, ſi periculum eſſet in mora; aut etiā ita exigente periculo, ſine interuallis. Qua de re bene loquitur Sotus in dicto ar.3. & Couarruuias in Cap. *Alma mater*. parte 1. §.9. nu.5. Qui & ibi num. 4. docet ex communi ſententia, A huiuſmodi Monitionem debere ordinariè ipſi perſonæ intimari; quamuis quandoque etiam ſufficiat manifeſtari eam in loco, unde ad notitiam perſonæ uenire poſſit; nempe I. ſi perſona dolo lateret: II. quando quis iam ſemel fuit perſonaliter citatus. III. quando id ſufficere putatur, vt admonitio actu ueniat in notitiam perſone. IV. Cum non de nouo infligenda ſed confirmanda erit excommunicatio, à qua quis nimirum malè fuerit abſolutus.

SECVNDA conditio eſt; vt Excommunicatio feratur in *ſcripto*, in quo itidem cauſſa declaretur. Hæc tamen conditio non cenſetur eſſe omnino de ſubſtātia; ſed tantum de neceſſitate præcepti. Cap.1. de ſententia excommunicationis, lib 6.

B TERTIA conditione, ut cauſſa diligenter examinetur, niſi forte crimen adeo manifeſtum eſſet, ut examine non eſſet opus. De quibus & alijs eiuſmodi circumſtantijs latius tractant Summiſtæ, præſertim Sylueſter, verbo, Excommunicatio 1.

PVNCTVM SEPTIMVM.

Quando ſeu quomodo contingat, aliquem excuſari, quo minus incurrat excommunicationem etiamſi id faciat cui excommunicatio eſt annexa.

Ad q. 22. D. Thom.

C CONVENIT hic primum inter omnes ijs omnibus modis contingere poſſe excuſari quempiam ab excommunicatione annexa alicui peccato quibus poteſt contingere ut excuſetur ab eiuſmodi peccato quantumuis faciens idipſum, quod alioqui eſt tale peccatum. Itaq; excuſabit omnimoda indeliberatio, uis, neceſſitas ineuitabilis &c.

Et peculiariter quod attinet ad excommunicationem maiorem excuſabit ab illa quidquid erit tale ut quamuis non omnino excuſet peccatum, reddat tamen illud ueniale; ut imperfectio actus, paruitas materiæ &c. iuxta dicta p.5. Vbi docuimus excōmunicationē maiorē nō incurri, niſi ꝓpter peccatū mortale.

D Eſt autem hic peculiaris quæſtio de ignorantia an & quomodo excuſet ab excommunicatione, & conuenit quidē inter omnes ignorātiā *inuincibilem poſſe* excuſare à uinculo excommunicationis. *Vt ſi quis* percuteret eum, quem inuincibiliter ignoraret eſſe Clericum. Tunc enim etiamſi peccaret, qua parte hominem percutit, non tamen qua Clericum. Atque ita neque incurreret excommunicationem latam in percuſſores Clericorum. Ita habetur in Cap. *Si vero* 2. Extra de ſententia Excommunicationis.

Quod autem attinet ad ignorantiam inuincibilē *Iuris*, ſiue Conſtitutionis decernentis aliquam excommunicationem, non eadem omnium ſententia eſt. Quidam enim diſtinguunt. Nam ſi eſt ignorantia Cōſtitutionis profectæ a Summo Pontifice, putant, non E excuſare, quando res alioqui per illum ſub excommunicatione prohibita, uel Iure naturali, uel diuino erat illicita. Si uerò ſit ignorantia Conſtitutionis profectæ ab inferiore Iudice, quam ſit Summus Pontifex. dicunt excuſare.

SED generatim eſt tenendum, ignorantiam *inuincibilem* Iuris quoque ſiue Conſtitutionis, a quocunque tandem illa Conſtitutio proficiſcatur, excuſare ab excommunicatione. Ita Sylueſter Verbo, Excommunicatio 2. notabili 3. (ꝙ habetur ibi nu. 5.) & Excōmunicatio ultimo q. 3. (ibi num. 4.) & Nauarrus in Manuali, ca. 27 nu. 16. & Sotus in 4 diſt. 22. q. 1. ar. 2. & alij multi Doctores.

Id

Id autem probatur. Nam quandocunque ſubeſt ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, ſiue Iuris, deeſt cauſſa formalis, propter quam propriè infertur Excommunicatio. Ergo tunc ſententia Excommunicationis non ligat. Antecedens probatur. Nam cauſa illa eſt, vt ſuprà diximus, *contumacia*: Non poteſt autem cenſeri contumax is, qui inuincibiliter ignorat eſſe ſub excommunicatione ab Eccleſia prohibitum illud, quod facit. Id quod non ſatis animaduertit Couarruuias in Cap. *Alma mater*. parte 1. §. 10. numero 12. cùm dixit, incurrere pœnam excommunicationis latam ob furtum eum, qui ſciens furtum eſſe malum furatur, licet ignoret inuincibiliter (de hac enim ignorantia loquitur Couarruuias) latam eſſe illam excommunicationem.

Non enim attendit hic author, in tali caſu minimè per excommunicationem puniri nudum furtum, ſed cum circumſtantia contumaciæ & inobedientiæ erga Eccleſiam prohibentem illud ſub excommunicatione; quæ circumſtantia non eſt culpabilis in ignorante inuincibiliter talem excommunicationem, à quo proinde talis excommunicatio minimè incurritur. Quanquam rectè ibi diſputanit Couarruuias contra quoſdam, incurri aliquas alias pœnas à committentibus delicta, quibus eæ ſunt decretæ, etiamſi illas inuincibiliter ignorent. Quod & nos aſſeruimus & explicauimus Tom. 2. diſput. 6. q. 6. punct. 1.

Porro hoc ipſum, quod de ignorantia inuincibili excommunicationis aſſerimus, meritò Nauarrus, ca. 17. num. 16. extendit etiam ad ignorantiam *probabilem*, hoc eſt, non ſupinam aut craſſam. Nam quando ignorantia non fuit ualde vincibilis, tametſi fuerit aliquo modo uincibilis, uidetur excuſaſſe in propoſito, ſaltem à *mortali* culpa *contumaciæ*, ſine qua, ut ſuprà docuimus, non incurritur Excommunicatio.

PVNCTVM OCTAVVM.

Quis poſſit abſoluere ab Excommunicatione; & qua Forma & modo ſit Abſolutio danda.

D. Thom. q. 24.

IN PRIMIS, vt res hæc apud Doctores ſanè intricata, commodè explicetur, ſciendum eſt, duobus modis abſolutionem ab excommunicatione fieri poſſe. PRIMO, directè & ex poteſtate ſiue iuriſdictione ordinaria, in foro etiam *externo*. SECVNDO, indirectè, videlicet per reſpectum & ordinem ad abſolutionem à peccatis in foro interno.

Qua diſtinctione poſita, PRIMO aſſerimus, *directè* quidem poſſe omnes illos abſoluere ab excommunicatione qualibet Iuris *non reſeruata*, qui tanquam prælati habent iuriſdictionem in *foro externo* in ipſum excommunicatum iuxta ea quæ ex communi ſententia tradit Nauarrus in Manuali, cap. 27. num. 39. Et cùm hæc abſolutio non prærequirat abſolutionem à peccatis, dari poteſt etiam ab eo, qui nullos Ordines ſacros habeat, modò habeat iuriſdictionem & ſit clericus per primam ſaltem tonſuram, ut ex communi doctrina docet Nauarrus, cap. 27. numero 41. Et Couarruuias in Capit. *Alma mater*. parte. 1. §. 11. num. 1. Ab excommunicatione autem *reſeruata*, vel lata ab *homine*, quis poſſit *directè* abſoluere, dicemus paulò poſt.

SECVNDO, ſi loquamur de abſolutione Excommunicationis *indirectè*, rurſus diſtinguendum eſt. Nam à *minore* Excommunicatione abſoluere poteſt qui- A libet Sacerdos, etiam ſimplex, ut docet D. Thom hic q. 24. art. 1. & Nauarrus in Manuali, cap 27. nu 39. & alij communiter. Quia non requiritur ad eam abſolutionem *indirectam* maior iuriſdictio, quàm ad abſolutionem *directam* à peccatis venialibus, quæ abſolutio à quolibet Sacerdote impendi poteſt.

Quod autem cenſent Couarruuias loco citato. §. 12. numero 6 & Sotus, in 4. d. 22. q. 2. artic. 3. & ante hos Caietanus Tom. 1. opuſculo 7. de Miniſtro pœnitentiæ, quæſt. vnica ad 2. nempe ſolùm Sacerdotem, qui ſit proprius parochus, non autem alium ſimplicem, poſſe abſoluere ab excommunicatione minori; admitti poteſt ſi intelligatur de abſolutione *directa*. Nos autem loquimur nunc de abſolutione *indirecta*. Et ſic aſſerimus quemlibet Sacerdotem, hoc ipſo quod poteſt abſoluere à venialibus poſſe abſoluere B *indirectè* ab excommunicatione minore, quæ ob illa ſit contracta.

A *maiori* autem excommunicatione non poteſt abſoluere *indirectè*, quilibet Sacerdos; ſed rurſus diſtinguendum eſt. Vel enim eſt lata à Iure, vel ab homine. Si à *Iure*; vel eſt reſeruata alicui, vel non. Si eſt reſeruata, non poteſt ab ea abſoluere nec *directè*, nec *indirectè*, niſi is, cui eſt reſeruata; uel alius, cum illius facultate. Si non eſt reſeruata, quilibet Prælatus poteſt ab ea abſoluere *directè*; (vt antè dictum eſt.) & *indirectè* quilibet etiam qui ab annexo peccato mortali abſoluere poteſt. Si verò lata eſt ab *homine*, rurſus diſtinguendum eſt. Nam ſi eſt lata *generaliter*; ſimiliter poterit ab illa abſoluere *directè* quidem omnis prælatus, ſicut ab excommunicatione *Iuris* non C reſeruata; indirectè autem quicunque poſſit abſoluere ab eo peccato mortali propter quod ſit lata eiuſmodi excommunicatio: iuxta ea quæ poſt alios de hoc tradit Nauarrus in dicto capite 27. numero 44. Si autem eſt lata ab homine eiuſmodi excommunicatio *ſpecialiter* contra aliquem; ſentiendum eſt, non poſſe ab illa *directè* vel *indirectè* abſoluere, niſi eum, qui eam tulit, uel illius Superiorem, uel de illius aut Superioris facultate: iuxta ea quæ tradunt Diuus Thomas hic quæſtione 24. articulo primo, & Nauarrus in Manuali, capit. 27. num. 40. & Couarruuias ubi ſuprà §. 12. numero 2. & alij.

Notandum eſt autem, abſolutionem, *indirectam* D non ualere in foro *externo*. Quare monendi ſunt, qui ſic abſoluuntur; debere ipſos in foro externo tanquam excommunicatos ſe gerere tamdiu, donec directè etiam ab habente legitimam authoritatem abſoluantur in foro externo, iuxta id, quod diximus in prima Aſſertione. Quæ omnia patent ex ijs, quæ fuſius tractat Nauarrus, cap. 27. num. 37. & deinceps, & D. Thomas hic quæſtione 24. vbi in ſecundo & tertio Articulo tradit, quomodo aliquis etiam inuitus poſſit ab excommunicatione abſolui: Item ab una excommunicatione, & non ab alia.

Quod autem attinet ad *formam* & *modum*, quo fieri debeat abſolutio ab excommunicatione, primò dicendum eſt, non eſſe ad eam rem præſcriptam aliE quam formam certorum *verborum*; ſed ea verba ſufficere, quæ de præſenti ſignificent voluntatem reſtituendi aliquem communioni fidelium.

Circumſtantiæ verò, quibus debet abſolutio dari, præſertim in foro externo duplicis generis ſunt: Quædam cæremoniales: quædam iudiciales. *Cæremoniales* ſunt, quæ ad quandam reuerentiam & cultum adhibentur: ut Orationes quędam: item aliquando uerberatio, & alia eiuſmodi; quarum circumſtantiarum uſus pendet etiam ex conſuetudine & ex conditione perſonæ. *Iudiciales* verò circumſtantiæ ſunt; quæ

quæ

materia colligeretur. *Tertius*, quando alioqui ſententia excommunicationis lata in facientes eſſet fruſtratoria, id eſt, non conſequeretur ſuum effectum: quod tunc eueniret, quando etiam per iubentes & conſulentes tantùm, æquè illud malum ſequeretur, quod Canon uel Iudex cauere uult. Atque ex hoc quidem capite notat loco citato Nauarrus, mittentem arma Sarracenis, ita eſſe excommunicatum, atque deferentem, per Canonem latum contra deferentes. Quoniam cùm tantundem ſit mittere atque ferre; ſi non etiam mittens intelligeretur eſſe per illum eundem Canonem excommunicatus, fieret Canon ille excommunicans deferentem fruſtratorius. Et ſic etiam eſt ſentiendum de *efficaciter* iubente.

A

SECVNDÒ ex illis Regulis ſequitur, diligenter diſtinguendum eſſe, cùm Excommunicatio aliqua fertur etiam in conſulentes uel iubentes. Duobus enim modis poſſunt *iubentes etiam & conſulentes* excõmunicari. PRIMO, non ut tales ſimpliciter, ſed ut *cooperantes* formaliter ad illud peccatum. SECVNDO, quatenus *conſulentes & iubentes* formaliter ſunt, etiamſi efficaciter, alioqui per conſilium & imperium, non cooperarentur ad illud peccatum, quod præcipuè reſpicit Excommunicatio. Quando nam autem hoc aut illo modo Excõmunicatio feratur in conſulentes & iubẽtes, ex alio capite iudicari poteſt.

Reſpiciendum enim diligenter eſt ad id, propter quod Canon principaliter excommunicat; & ad id, propter quod non niſi conſequenter & reſpectu alterius. Nam ſi id, propter quod Canon excommunicat, principaliter eſt *factum* ipſum, vt verbi gratiâ percuſſio Clerici, & vt id factum magis caueatur, annectitur etiam excommunicatio in conſulentes & iubentes; putandum eſt, talem Excommunicationem ferri in conſulentes & iubentes, non formaliter ut ſunt tales, ſed vt *cooperantes actu* per conſilium uel imperium ad illud factum. Si verò id, quod Excommunicatio principaliter reſpicit, eſt etiam *conſilium* aut *iuſſio*; intelligendum eſt, tunc eam ferri in conſulentes & iubentes, vt tales ſunt formaliter. Quod tum euidenter patet, cùm Excommunicatio ijs decernitur, qui non ſolent ipſi factum exercere, ſed tantùmmodò poſſunt conſilium dare. Vt cùm excommunicantur, verbi gratia *Concionatores*, ſuadentes populo, ne Decimas conferant. Tunc enim perſpicuum eſt, in ipſum *conſilium* per ſe cadere iſtam excommunicationem, atque adeò conſulentes & ſuadentes per eam excommunicari formaliter ut ſunt tales, etiamſi non actu cooperarentur, perſuadendo videlicet efficaciter, ut non ſoluantur Decimæ.

B

Iam verò quando Excommunicatio fertur in conſulentes & iubentes formaliter ut ſunt *cooperantes*, non comprehenduntur in tali Excommunicatione omnes iubentes & conſulentes; ſed illi duntaxat, qui ſuo conſilio aut iuſſione *efficaciter* mouent alterum, vt animum inducat ad rem faciendam, alioqui non eam facturus. Neque ſtatim iſti talem excommunicationem incurrent, ſed tunc demùm, quando factum fuerit omnino perfectum & conſummatum. Ita Nauarrus in dicto num. 51. ac patet hoc ex Regulis ſuprà poſitis.

Quando verò excommunicatio fertur in *conſulentes & iubentes*, ut tales ſunt; omnes illi, & ſtatim ac iubent uel conſulunt, incurrunt eiuſmodi excommunicationem, etiamſi factum non ſequatur. Probatur ex iiſdem Regulis. Quoniam hoc ipſo, quòd tales conſulunt ac iubent, ſunt perfecta quidem cauſæ eius actus, qui per talem Excommunicationem principaliter cauetur. Atque ex his ipſis documentis non erit difficile iudicare de Caſibus particularibus Excommunicationum, quos, vt dixi, perſequuntur fusè Sylueſter, Nauarrus, & Caietanus. Et hactenus de Excommunicatione.

C

QVÆSTIO DECIMAOCTAVA.

De duabus alijs Eccleſiaſticis Cenſuris, ſcilicet Suſpenſione & Interdicto.

Poſt q. 24 Suppl. D.Thom..

DICEMVS PRIMO *De ſuſpenſione*. SECVNDO, *de interdicto, ea quæ potiſſima erunt*.

PVNCTVM PRIMVM.

De Suſpenſione.

COMPLECTAR doctrinam neceſſariam de hac Cenſura nonnullis pronunciatis. PRIMVM pronunciatum; Suſpenſio, accipiendo ita propriè hoc uocabulum, ut accipitur à Theologis & Iuris Canonici Doctoribus, eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam Eccleſiaſtica perſona priuatur vſu ordinis, officij, vel beneficij, quatenus hic uſus *bonum* quoddam eſt, conſiſtens videlicet in *exercitio* facultatis, quàm aliquis habet ad miniſterium Eccleſiaſticum. Ita colligitur ex Gloſſa, & Doctorib. in Clementina *Cupientes*, de pœnis, & in Cap. *Ad reprimendam*. extra de officio Iudicis ordinarij, & ex his ipſis Iuribus, & alijs quæ à Gloſſa in his locis citantur.

Porrò *Cenſura Eccleſiaſtica* ponitur in hac deſcriptione pro genere, in quo videlicet conuenit Suſpenſio cum Excommunicatione, & Interdicto, quatenus

D

& ipſa quoque eſt in vindictam ſeu *pœnam* peccati inſtituta. Reliquæ verò deſcriptionis particulæ declarant ſpecificam differentiam Suſpenſionis à duabus illis Cenſuris.

Sciendum enim eſt, cùm de DIFFERENTIA Specifica illarum Cenſurarum agitur, non eſſe attendendam rationem *materialem* eorum bonorum, in quorum priuatione Cenſuræ iſtæ conſiſtunt. Si enim hæc ratio attendatur, uix apparebit vlla differentia: cùm planè contingat, iiſdem omninò bonis ſpiritualibus per has omnes Cenſuras hominem priuari, ut ex illarum deſcriptionibus facilè patet. Excommunicatio enim hoc ipſo, quod priuat *adminiſtratione* Sacramentorum, priuat etiam *uſu* officij Eccleſiaſtici, in quo conſiſtit materialiter illud bonum, quo etiam priuat Suſpenſio.

E

Eſt igitur præcipuè ſumenda differentia ſpecifica

illarum

iſtarum Cenſurarum ex ratione *formali*, ſeu ex *motiuo*, quod Iudex Eccleſiaſticus attendit in priuando homine eiuſmodi aliquo bono Spirituali. Itaque cũ tam Excommunicatio, quam Suſpenſio priuet hominem illo bono materialiter, quod conſiſtit in *vſu* Eccleſiaſtici officij; differunt tamen iſtæ Cenſuræ formaliter ea ratione, quòd Excommunicatio priuat eo bono, quatenus eſt formaliter quædam *communicatio*. Suſpenſio autem, quatenus formaliter eſt quoddam *exercitium* eius facultatis, quã alioqui quis habet, ſicut rectè Nauarrus attigit, capite 27. num. 151. & 165. Quod enim aliquis *vti non poſſit* facultate & officio ſuo; per ſe eſt quoddam malum & quædam pœna, qua vindicari peccatum poſſit. Sicut etiam quod nequeat per vſum eius facultatis cũ altero *communicare*; id quod propriè & formaliter prohibetur per Excommunicationem. Patet igitur ita primò, quæ ſit propria Suſpenſionis.

SECVNDVM Pronunciatum. Tripliciter poteſt Suſpenſio diuidi. Primò, ex parte ſpiritualis *boni*, ad quod aliquis habet facultatem, & cuius vſu priuatur. Secundò, ex parte eius authoritatis: qua Suſpenſionis ſententia fertur. Tertiò, ex parte temporis, ad quod Suſpenſio ſe extendit.

Ex parte BONI illius ſpiritualis, duplex eſt diuiſio Suſpenſionis. PRIMA eſt, quam tradit Sylueſter Verbo Suſpenſio, num. 1. ſcilicet in Minorem, & Maiorem. *Minor* eſt priuatio facultatis, quam quis habet ad *ſuſcipienda* Sacramenta. Et quamuis iſta Suſpenſio materialiter coincidat cum Excommunicatione minore, quæ ut q. præced. p. 2. diximus, etiam eſt priuatio vſus paſſiui Sacramentorum, atque adeo miniſterij illius paſſiui Eccleſiaſtici; formaliter tamen differunt; quia Excommunicatio minor eſt priuatio huius boni; quatenus in *communicatione* quadam cũ alijs Eccleſiæ membris conſiſtit; Suſpenſio verò minor eſt priuatio eiuſdem boni, quatenus in *vſu* quodam facultatis conſiſtit, quam ad illud bonum quis habet. Quod vtrumque per ſe moleſtum eſt, ut patet, & rationem pœnæ cuiuſdam habere poteſt. Suſpenſio autem *Maior* eſt priuatio uſus facultatis tam actiuæ, quam paſſiuæ officij ſeu miniſterij Eccleſiaſtici. Quæ quomodo etiam differat ab Excommunicatione maiore, eodem modo explicandum eſt.

SECVNDA diuiſio Suſpenſionis ex eodem capite eſt illa; quæ traditur à Nauarro cap. 27. num. 158. in Suſpenſionem à diuinis, & à nõ diuinis. *Diuina* hoc loco appellantur, quę annexa ſunt alicui Ordini ſacro: *Non diuina*, quæ nulli Ordini ſacro ſunt annexa, vt actus meræ iuriſdictionis. Poſſet etiam ex hac parte diuidi Suſpenſio in Suſpenſionem officij, uel beneficij quoad *partem*, vel quoad *totum*, prout latius vel minus latè patet uſus facultatis, quo quis priuatur, vt indicat Nauarrus illic, nu. 160. Vbi rectè exiſtimat, Suſpenſionem non fieri niſi circa id, quod in ipſa cenſura Suſpenſionis exprimitur, & circa id quod inde pendet. Vnde infert, ſuſpenſum ab ordine, non eſſe ſuſpenſum ab officio, quod ab illo non pendeat: nec Suſpenſum ab officio ſuſpendi ab ordine, nec ſuſpenſum à beneficio ſuſpendi ab officio: nec ſuſpenſum ab officio ſuſpendi à beneficio, quoad eos fructus qui dantur, inquit, non intereſſenti diuinis officijs. Hoc tamen vltimum tunc ſolum verum eſſe puto, quando Suſpenſio eſt ab officio ſolum clericali, vt Nauarrus etiam id intelligere videtur.

Si autem Suſpenſio fit ſimpliciter ab officio; verã eſſe puto ſententiam Sylueſtri V. Suſpenſio, quæſt. 5. & Couarruuiæ in Epitome lib. 4. Decretal. parte 2. cap. 6. num. 17. & aliorum, qui cenſent per talem Suſpenſionem, quando non fit ſolum ob contumaciam, vel ob culpam leuem, ſed ob crimen graue, ſuſpendi etiam quem a beneficio. Et patet id ex fundamento etiam Nauarri. Nam beneficium annexum eſt officio, & propter illud datur. Niſi quod cum culpa eſt leuis, præſumitur non fieri etiam Suſpenſionem a beneficio, iuxta prædictos auctores. Suſpenſus item ab officio, conſequenter etiam putandus eſt ſuſpendi à Iuriſdictione annexa tali officio, ut probat Couarruuias in Cap. *Alma mater*, parte 2. §. 2 num. 2. Qui rectè exiſtimat, tũc etiam eſſe id uerum cum diceretur quis ſuſpendi ab officio *tantum*. Nam eo ipſo ſuſpenderetur quoque a Iuriſdictione illi officio annexa; cũ ſine officij uſu non poſſit eſſe uſus Iuriſdictionis.

Ex parte autem AVTHORITATIS, qua Suſpenſio fertur, diuidi ſolet Suſpenſio in latam a *Iure*, & latam ab *homine*, ut notant Sylueſter Verbo Suſpenſio, nu. 1. & Nauarrus cap. 27. num. 154 Quæ differentia quomodo intelligi debeat, ſatis patet ex his, quæ dicta ſunt de ſimili diuiſione Excommunicationis quæſt. præced. punct. 2.

Denique ex parte TEMPORIS, ad quod extenditur, bene Suſpenſionem diuidit Sylueſter loco citato, in Suſpenſionem, quæ fertur in *perpetuum*, cui ſcilicet nullum tempus definitur; & in eam, quæ fertur ad *certum* tempus. Nauarrus tamen dicto cap. 27. num. 151. putat, Suſpenſionem in perpetuum tantummodo debere ferri ſecundum *partem* officij vel beneficij, non ſecundum totum. Quia ſi ſecundum totum feratur, nihil differre videretur à Depoſitione, de qua poſtea dicetur quęſt. ſeq.

Sed quamuis Suſpenſio perpetua ſecũdum totum, materialiter concurrat cum Depoſitione, formaliter tamen ab ea differt, & quidem *genere*. Nam Suſpenſio hęc habet rationem *pœnæ* & vindictę formaliter; Depoſitio non item, ſed eſt quoddam *impedimentum* Canonicum, reſpiciens non propriè uindictam peccati, ſed bonum commune, cui non expedit, ut homo, qui deponitur, exerceat officium ſpirituale; id quod ſine culpa etiã ipſius hominis euenire poteſt, ut infra dicemus. Atque ita Depoſitio non eſt *Cenſura* Eccleſiaſtica, in uindictam uidelicet peccati propriè inſtituta. Vnde etiam Couarruuias in Epitome, libri quarti, parte ſecunda, cap. ſexto, num. 19. planè præſupponit poſſe eſſe Suſpenſionem uel ad tempus uel in perpetuum.

TERTIVM Pronnnciatum. Duplicẽ habet enim Suſpenſio. VNAM, quæ communis eſt omni Suſpẽſioni, uidelicet ut qui exercet actum aliquem, a quo eſt ſuſpenſus, quique facit adeo contra ipſam Cenſuram Suſpenſionis, peccatum mortale ex genere cõmittat. ALTERAM, quæ eſt peculiaris Suſpenſioni a *diuinis*; ut ſcilicet qui eam Suſpenſionem uiolat exercendo aliquem actum peculiaris alicuius Ordinis, incurrat præter peccatum mortale etiam *Irregularitatem*, quę eſt reſeruata Summo Pontifici, ut ex Iure oſtendit Nauarrus, cap. 27. num. 163. & 244. & patet utrumq; manifeſte ex conſtitutione Innocentij IV. in cap. 1. *Cum medicinalis*, de ſententia Excommunicationis, lib. 6.

QVARTVM Pronunciatum. Ad diſcernendos uarios Caſus Suſpenſionis a Iure latæ, tria ſunt diligenter conſideranda. PRIMO, quid ſit illud, in quo plenè & formaliter conſiſtit ipſum peccatum, cui annexa eſt Suſpenſio. SECVNDO, cognito quid eſt illud, uidendum etiam eſt, an plene ſit *conſummatum & perfectum* in particulari illo caſu, de quo dubitatur. TERTIO, an ab *eo homine* ſit perfectum & conſummatum, de quo dubitatur, num ob id ſit ſuſpenſus. Hæc enim requiruntur, ut Suſpenſio incurratur. Et ratio eſt: Quoniam Leges pœnales ſunt reſtringẽdæ,

dæ, atque adeò intelligendæ non niſi plene & perfectè, ut ſonant. Atque ex his facile poſſunt reſolui particulares caſus circa eiuſmodi Suſpenſiones, quas ſatis ſuperq; recenſet Sylueſter V. *Suſpenſio*. num. 6. & Angelus eodem uerbo, ac præcipuas etiam Nauarrus cap. 27. nu. 54. & ſeq.

QVINTVM Pronunciatum. Hanc Cenſuram ſolæ perſonæ Eccleſiaſticæ poſſunt incurrere, ut ex omnium ſententia præſupponit Sylueſter V. Suſpenſio, initio, & notat Nauarrus, cap. 27. nu. 151. Cuius ratio eſt ſola diſpoſitio ipſius Iuris.

SEXTVM Pronunciatum. Poſſunt ſententiam Suſpēſionis ferre omnes illi & ſoli, qui poſſunt etiam excommunicare, id eſt, qui habent Iuriſdictionem Eccleſiaſticam in foro exteriori. Ita notat ex communi doctrina Sylueſter, ubi ſupra nu. 2. & Nauarrus in dicto cap. 27. nu. 159.

SEPTIMVM Pronunciatum. Quando ſuſpenſio ferenda eſt à Iudice, ratione contumaciæ, non niſi in Scriptis & præmiſſa admonitione ferri debet. Quoniam alioqui non poſſet Reus cenſeri contumax. Quando autem fertur Suſpenſio in pœnam præteriti duntaxat delicti, non eſt neceſſaria admonitio. Qua de re uide Nauarrum nu. 161. & ſeq. & Sylueſtrum, ubi ſupra, nu. 4.

OCTAVVM Pronunciatum. Suſpenſionem latā ab *homine* nemo poteſt tollere præter illum ipſum, qui eam tulit, uel Superiorem ipſius, uel aliquem cū ipſius facultate. Suſpenſionem autem latam à *Iure* in pœnam peccati *præteriti* (ſaltem maioris, quā ſit adulterium) ſolus Pontifex tollit; niſi cum delictum ex quo prouenit, eſt occultum: Tunc enim etiam poteſt Epiſcopus, per Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformatione. Suſpenſionem uerò latam item à Iure ob ſolam contumaciam, uel ob peccata præterita non maiora adulterio, Epiſcopi etiam ordinariè tollunt. De qua re uidendus Nauarrus num. 162.

NONVM Pronunciatum. Cōfeſſarij, qui poſſunt abſoluere à mortalibus, poſſunt etiam abſoluere *indirectè* à Suſpenſione quidem *minore*, in ordine uidelicet ad abſolutionem ab iiſdem peccatis, quatenus minor eiuſmodi Suſpenſio obſtat ſuſceptioni Sacramentorum; quemadmodum ſuo modo etiam quæſt. præced. p. 8. de abſolutione indirecta ab Excommunicatione dictum eſt. Huc enim videntur pertinere illa verba vſitata in communi formula Abſolutionis à peccatis, vbi dicitur etiam. Ab omni vinculo Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti, *in quantum poſſum & indiges, &c.*

DECIMVM Pronunciatum. Non ſunt aliqua verba certa abſoluendi a Suſpenſione in Iure præſcripta; ſed ſufficiunt quæcunq; ſignificantia eiuſmodi abſolutionem, ſicut q. præced. p. 8. de abſolutione ab Excommunicatione dictum eſt: atq; ita etiam notat Sylueſter vbi ſupra, num. 8.

Imò, ſi Suſpenſio fuit conditionalis (vt quamdiu quis non ſatisfecerit, &c.) ceſſante conditione ceſſat per Suſpenſio, neq; vlla præterea verbalis abſolutio requiritur, vt notat Sylueſter illic, & fusè Couarruuias in cap. *Alma mater*, part. 1. §. 11. num. 5. & ſeq.

POSTREMO, quod ad praxin attinet, tria ſunt breuiter explicanda Dubia. PRIMVM eſt, Vtrum Sacerdos propter *fornicationem* ſuſpenſus ab executione ſacri Ordinis, incurrat Irregularitatem Pontifici reſeruatam, ſi Ordinem illum exequatur? Et ratio dubij eſt: Quoniam ex una parte Suſpenſio à *diuinis*, qualis eſt iſta, Irregularitatem inducit Pontifici reſeruatam, ut ſupra dictum eſt. Ex alia uerò parte, in Cōcilio Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. fit Epiſcopis facultas *diſpenſandi in Irregularitatibus & Suſpenſionibus omnibus*
A *ex occulto delicto prouenientibus*. ſemper autem occultum uidetur eſſe delictum eius, qui Suſpenſionem ex fornicatione contractam, celebrando uiolat. Quis enim ſcit, vtrum adhuc talis ſit illa Suſpenſione irretitus, perſeueretq; adeò in ipſo peccato?

Reſpondeo. Si talis exerceat Ordinem ſacrū poſt primam fornicationem, aut poſt aliquot, interpoſito longo temporis ſpacio, non incurrit Irregularitatem reſeruatam Pontifici: quia crimen hoc, moraliter loquendo, eſt occultum. Quare locum tunc habet conceſſio illa Concilij Tridentini, ut ſcilicet Epiſcopi poſſint in eiuſmodi Irregularitate diſpenſare. Si uerò frequenter incidat in fornicationē, ita, vt paſſim habeatur pro fornicario, & nihilominus obit munus Ordi-
B nis ſacri, tunc Irregularitatē incurrit Pontifici reſeruatam: quoniā eo ipſo crimen illud uiolandi Suſpenſionem, eſt moraliter loquendo, publicum.

SECVNDVM Dubium eſt. Vtrum Clericus ſuſpēſus ab ordine incurrat Excommunicationē, ſi eo modo exerceat actū Ordinis, quo ſolet ille alioqui exerceri ab homine Laico, vt recitando uidelicet Lectionem aliquam ex Choro. Reſpondetur, tunc nō incurrere. Non enim incurritur, niſi quis exerceat actū illū Ordinis *ſolenniter*, & tanquā ex *officio*, vt rectè notat Sylueſter Verbo *Irregularitas*, nu. 14. limitatione 6 & Nauarrus cap. 27. nu. 163. qui ait ita docere omnes.

TERTIVM Dubium eſt, Vtrum ſuſpenſus a *diuinis*, intelligatur etiam eſſe ſuſpenſus ab officio concio-
C nandi? Reſpondetur, omnino Quoniam conſuetudine factum eſt, vt officium concionandi ſit proprium Sacerdotum & Diaconorum, quaſi aliquid annexum eiuſmodi Ordinibus. Et ita docet Nauarrus vbi ſuprà num. 163. Quod intelligendum eſt, quando concio fit ſolenniter, & quaſi ex officio, ſicut fieri conſueuit ab ordinarijs Concionatoribus. Denique notandum eſt, eodem modo debere ſuſpenſum ab alijs vitari in ijs, in quibus eſt ſuſpenſus, ſicut excommunicatum, ut notat Nauarrus, num. 163. in fine.

PVNCTVM SECVNDVM.

D *De Interdicto.*

DE hac Cenſura hæc ſunt annotanda. PRIMO, Interdictum eſt Cenſura Eccleſiaſtica, per quam aliquis uel aliqui priuantur ſpirituali bono, conſiſtente in Sacramentis, diuiniſque officijs, & quæ his annexa ſunt, vt ſepultura, &c. quatenus hæc omnia ad *cultum* quendam ſpectant. Ita colligitur ex Cap. *Quod in te*. Extra de pœnitentijs & remiſſion. & Cap. *Non eſt vobis*. Extra de ſponſalibus.

Ex qua deſcriptione intelligi poteſt, quomodo Interdictum conueniat *genere* cum Excommunicatione, & Suſpenſione, ſitq; adeo tertia *Cenſura Eccleſiaſtica*, vt habetur in Cap. *Querenti*, Extra de verborum
E ſignificatione. Etenim illud ipſum, quod eſt carere diuino illo *cultu*, quod Sacramentis, & illis officijs Eccleſiaſticis continetur, malum quoddam eſt, ac proinde loco peculiaris *pœnæ* in vindictam alicuius peccati, poteſt id malum infligi ab Eccleſiaſtico Iudice.

Specie autem differt hæc Cenſura a duabus reliquis: quoniam in Sacramentis & officijs Eccleſiaſticis, in quibus materialiter quidem illæ etiam aliæ Cēſuræ priuant, propriè & formaliter rationem illā *diuini cultus* reſpicit. Non enim tantummodò eſt pœna his priuari, quatenus *communicatio* quædam mutua; aut *vſus* quidam facultatis ſunt (quæ duæ rationes reſpiciuntur ab Excommunicatione & Suſpenſione, vt ſuprà p. 1. expoſuimus, & attigit rectè Nauarrus

ca.27.nu.165.)ſed etiam quatenus hæc ipſa ad quendam Dei *cultum* pertinent. Et poteſt hæc Cenſura decerni ordinariè ab iiſdem qui poſſunt excommunicare & ſuſpendere,& in eoſdem, qui excommunicari & ſuſpendi poſſunt, vt notat Syluester Verbo, Interdictum 3. numer. 3. & Nauarrus vbi ſuprà, numero 168.

Hic autem notandum eſt, nomine *diuinorum officiorum* in prędicta deſcriptione Interdicti intelligi ea officia, quæ annexa ſunt alicui *Ordini ſacro*, vt rectè docet Nauarrus ca.27.nu.171. Vnde tempore Interdicti licitum eſt recitare publicè Salutationem Angelicam, ad eamque ſignum campana dare. Item ſolenniter benedicere menſæ, ſicut notat idem Nauarrus, nume, 176. Quoniam huiuſmodi actiones non ſunt ſpecialiter annexæ ſacris Ordinibus.

Nomine autem boni ſpiritualis conſiſtentis in *Sacramentis*, intelligitur vſus illorum, tam actiuus, quàm paſſiuus.

Excipiuntur tamen quædam Iure communi, quæ non prohibentur per Interdictum, vt Baptiſmus, adminiſtratio Euchariſtiæ tempore neceſſitatis: & conſequenter celebratio Miſſæ ſemel ſaltem in ſeptimana (ianuis clauſis, & ſine pulſu campanæ, & excluſis interdictis & excommunicatis) quò poſſit haberi Euchariſtia pro infirmis, ſicut aſſerit Nauarrus illic, nu. 174. & patet ex Cap. *Permittitur*. Extra de ſent. excommunicationis. Item Sacramentum Confirmationis, Matrimonij (ſine ſolenni tamen benedictione) & Pœnitentiæ, excepto eo, qui cauſſam Interdicto dederit. Debet enim prius ſatisfacere, vt his Sacramentis vti poſſit. Ità docet Syluester Verbo Interdictum 5. q.7. & Nauarrus cap.27. nu.178. & Couarruuias in cap. *Alma mater*. part.2. §.2. num.7.

Secvndo. Triplex eſt Interdictum; *Perſonale* tantum, quo prohibentur ſolùm perſonæ certæ à diuinis: *Locale* tantùm, quo prohibetur ſolum, ne in tali loco celebrentur diuina: *Locale & Perſonale* ſimul, quo prohibentur & perſonæ, & certus locus à diuinis officijs.

Item diuiditur ſecundò Interdictum in Generale, & Speciale. *Generale* eſt, quo interdicitur tota aliqua communitas, vt Regnum, Prouincia, Ciuitas, Pagus. *Speciale* eſt, quo interdicitur pars alicuius integrę ſeu totius communitatis: vt cùm interdicitur vna Parochia, Collegium, Academia, &c. Quare etiamſi multę Eccleſiæ vnius Prouinciæ vel Ciuitatis interdicerentur, diceretur adhuc in propoſito Interdictum ſpeciale: quia omnes illæ Eccleſiæ partes ſunt alicuius totius integræ communitatis. De quibus diuiſionibus videndus eſt Nauarrus num. 166. & 167. & Couarruuias vbi ſuprà, §.1. num.6. & ſeq.

Tertio. Vt intelligamus, ad quos propriè pertinere poſſit hæc Cenſura, notandum eſt, cum Interdictum ponitur, duo prohiberi. Vnvm primariò & quaſi per ſe; videlicet ne illi, quorum eſt adminiſtrare diuina officia, adminiſtrent illa. Altervm ſecundariò & conſequenter, ne ſcilicet alij poſſint illis officijs intereſſe, aut illa participare. Hoc poſito, dicendum eſt, Cenſuram hanc propriè quidem ad Clericos pertinere, nempe per ſe & primariò: ſic videtur intelligendus Caietanus in Summa, Verbo *Interdictum*. Secundariò autem etiam pertinere ad Laicos. Aliquando tamen interdicuntur ſoli Clerici, vt poſt dicemus.

Qvarto. Cum tota aliqua Communitas, ſeu Collegium, vel Vniuerſitas, &c. interdicitur, ſciendum eſt primò interdici tunc & locum, & perſonas, vt rectè poſt alios, & contra quoſdam, reſoluit Couarruuias vbi ſuprà, §.1. nu.7. & Nauarrus c.27. nu.168. Non autem quando nominatim locus tantum interdicitur, vt talis ciuitas, vel caſtrum, &c. ſicut idem Couarruuias tradit ibi, nume. 8. Secundò ſciendum, cum cõmunitas aliqua interdicitur; ad illam quidem pertinere hanc Cenſuram, non niſi quatenus ratione & conſilio vti poteſt, atque adeò quatenus eſt capax illius boni ſpiritualis, quo priuat formaliter Interdictum, nempe cultus diuini. Ex quo ſequitur, pueros ante vſum rationis non comprehendi communi Interdicto ita, vt ſi quis eos faciat intereſſe diuinis Interdicti tempore, peccet ſpecialiter ex hac parte, aut violet Interdictum.

Quanquam Nauarrus quidem cap. 27. nu. 168. oppoſitum tenet. Sed ratio, quam affert, non vndequaque probat, pueros etiam prohiberi Interdicto. Eſt enim potius ſolutio cuiuſdam argumenti, quod fieri poſſet pro noſtra ſententia ex eo, quòd tales pueri non peccant ipſi, ſi interſint diuinis officijs: vnde videtur etiam eos Interdicto non comprehendi. Ad hoc, inquam, argumentum reſpondet Nauarrus, Interdictum poſſe etiam comprehendere aliquos, quantumuis illi non peccauerint. Cæterum quanquam hoc verum ſit, cum ſcilicet in pœnam aliquorum alij etiam conſequenter interdicuntur; tamen ſicut hoc non eſt ſufficiens ad eximendum aliquem ab Interdicto; ita neque ad includendum. Poterit enim ob alias cauſſas fieri, vt aliquis non teneatur Interdicto; ſicut in propoſito pueri rationis expertes, propterea quòd ratione carent, minimè alioqui tenentur, vt eſt probatum.

Qvinto. Interdictum ſpeciale duobus modis fieri poteſt, vt ex varijs dictis Caietani colligitur in Summa Verbo *Interdictum*. Primò ita, vt ſoli Clerici interdicantur. Et tunc ſi ex malitia ſua ipſi Clerici violent Interdictum, poſſet Laicus illorum malitia vti ad ſuum commodum bonumque, ac proinde intereſſe illis officijs: niſi fortè hac ratione commouerentur Clerici ad pergendum contra Interdictum. Secundo modo ita, vt interdicantur non ſolum Clerici, ne diuina peragant, ſed etiam alij, ne diuinis interſint. Et tunc quamuis Clerici ipſi vltro violent Interdictum, non ideo tamen licebit alijs intereſſe officijs, quandoquidem alij quoque intereſſe prohibiti ſunt.

Eſt autem hic poſtremò Dvbivm, Vtrum violare Interdictum, ſit peccatum mortale? Caietanus in Summa, Verbo *Interdictum*, conatur inprimis probare, eſſe mortale: id enim colligi poſſe ex grauitate pœnę, quam incurrunt violatores Interdicti. Sed reſpondet tandem bene, ex ea parte non eſſe mortale, cum pœnæ temporales, propter peccatum etiam veniale nonnunquam infligi ſoleant; fieri tamen poſſe mortale, ex contemptu, vel ex adiuncta aliqua circumſtantia. Reliqua magis particularia de interdicto facilè erit diiudicare ex his: & videri poſſunt apud Couarruuiam in d. Cap. *Alma mater*. parte 2. & Syluestrum, & Nauarrum, & Summiſtas alios.

QVÆ-

QVÆSTIO DECIMANONA.

De quatuor alijs quaſi Cenſuris, ſcilicet Irregularitate, Depoſitione, Degradatione, & Ceſſatione à diuinis.

Poſt q. 24. Suppl. D. Thom.

DICENDVM eſt, PRIMO, quomodo iſta quatuor differant a Cenſuris: & quę ſit ſingulorum Ratio. SECVNDO, dicendum eſt de Irregularitate generatim. TERTIO, de ſpeciebus Irregularitatis in particulari. QVARTO, de reliquis tribus quaſi Cenſuris.

PVNCTVM PRIMVM.

Quomodo iſta quatuor differant à Cenſuris, & quę ſit ſingulorum Ratio.

NON eſt admodum facile explicare, quo modo iſta differant, tum ab Eccleſiaſticis Cenſuris, tum etiam inter ſe. Etenim communiter Doctores non agnoſcunt, niſi tres illas Eccleſiaſticæ Cenſuræ ſpecies, de quibus in præcedentibus quæſtionibus dictum eſt. Et præterea de his quatuor, quæ nunc propoſuimus, ita loquuntur, ut planè ſignificent, ea tum *genere* a Cenſuris, tum etiam *ſpecie* à ſe inuicem diſtingui, cum tamen exigua admodum, & quidem materialis duntaxat differentia iſtorum a Cenſuris, & inter ſe exiſtere videatur. Conabimur igitur rem hanc, apud Doctores obſcuram, illuſtrare conuenienter omnino ijs, quæ particulatim ſaltem tradunt communiter ijdem Doctores, tum de Cenſuris, tum de ijs quatuor, quæ propoſuimus.

Dicendum autem eſt PRIMO, ut hæc quatuor à Cenſuris, & à ſe inuicem rectè diſtinguantur, non eſſe reſpiciendum ad rationem materialem bonorum, quibus priuant, ſiue ad quæ inhabilem aliquem reddunt. Nam ut conſideranti facilè patebit, ijſdem ferè bonis interdum priuant, ſaltem inadęquatè & quoad partem. Vt v. g. Irregularitas, Depoſitio, ſuſpenſio, materialiter conueniunt in hoc, quod priuant (inter cætera) vſu ordinum Eccleſiaſticorum, Sed longe diuerſo modo & ratione formali id faciunt, vt iam declarabimus.

Dico itaq; SECVNDO, reſpiciendum eſſe cum primis ad rationes *formales*, ſub quibus diuerſimodè iſta quatuor priuant bonis aliquibus ſpiritualibus: ut optimè attigit Nauarrus cap. 27. num. 151. & 165. Hinc enim facilè colligi poteſt, tum illorum differentia *generica* a Cenſuris, tum etiam eorundem differentia *ſpecifica* a ſe inuicem.

Quo poſito nunc aſſerimus, prædicta quatuor eatenus differre *genere* a Cenſuris Eccleſiaſticis, quod non inferuntur propriè & formaliter in *pœnam & uindictam* peccati, ſicut Cenſuræ Eccleſiaſticæ; ſed ſunt duntaxat & appellari ſolent quædam *impedimenta Canonica*. Et patet hoc peculiariter in Irregularitate, quæ eiuſdem omnino rationis, quod ad genus ſuum attinet, eſt in eo, qui ob peccatum aliquod eam incurrit, & in eo, qui ſine peccato, ſicut poſtea uidebimus. Atque idem etiam patebit magis in Rationibus ſingularum iſtarum quatuor *veluti Cenſurarum*, vt docendi cauſſa appello, quas modo explicabimus.

Pro quo diligenter eſt NOTANDVM, quod etiamſi priuationes bonorum ſpiritualium, quas adferunt iſta quatuor, eiuſmodi ſunt, ut poſſint meritò cenſeri quædam pœnæ, ac proinde reputari aptæ ad uindicandum aliquod peccatum: tamen à Iure vel à Iudice Eccleſiaſtico, qui has quatuor veluti Cenſuras imponit, non ea ratione, neque eo fine priuationes

A eiuſmodi inducuntur; ſed ut ſint quaſi *impedimenta Canonica*, quædam, quo minus quidam actus Eccleſiaſtici exerceantur. Hanc enim ob cauſſam non pœnæ aut cenſuræ propriè, ſed *impedimenta Canonica*, hęc appellantur communiter a Doctoribus.

Et ſimiliter hæc quatuor a ſe inuicem ratione *ſpecifica* diſtinguuntur, non ſecundum ipſa bona materialiter conſiderata, quibus priuant; ſed ſecundum rationes *formales* diuerſas, quas in eiuſmodi priuationibus intendunt ij, quorum eſt illas inducere. Quæ omnia nunc facile intelligi poterunt ex deſcriptionibus ſingulorum iſtorum quatuor impedimentorum Canonicorum, quas nunc tradémus.

B Eſt igitur Irregularitas ex ſententia Canonum, & communi mente Doctorum, *Impedimentum* a iure Canonico inductum, quod ob aliquem defectum perſonæ impedit ab Ordine ſacro ſuſcipiendo, vel a ſuſcepto exercendo, idq; proptereà formaliter, quia attenta *dignitate* miniſterij Eccleſiaſtici non decet ſanè, ut iſte homo, qui talem defectum habet, ſuſcipiat *Ordinem ſacrum* uel ſuſceptum exerceat. Ita peculiariter poteſt colligi ex cap. *Significaſti* 1. Extra de homicidio. Et can. *Clericus* 50 d. & ex definitionibus quas communiter Doctores tradunt, ac nominatim Syluester Verbo *Irregularitas*, nu. 1. Nauarrus cap. 27. nu. 191. Couarruuias in Clementina, *Si furioſus*, parte 1 initio, num. 1.

C Eſt autem hic animaduertendum, hoc Impedimentum dupliciter induci poſſe. Vel ob defectum naturalem aliquem, atq; adeo ſine culpa: Vel ob defectum culpabilem, ut poſtea ſuo loco explicabitur. Et primo quidem modo ſatis intelligitur, Irregularitatem ſic inductam, nō habere rationem *pœnę & vindictæ*, atque adeo neque eſſe Cenſuram Eccleſiaſticam. Secundo autem modo, cum ſcilicet habito reſpectu ad defectū, q eſt in aliqua culpa, Irregularitas inducitur, difficilius eſt animaduertere, quemadmodum ea non habeat pœnæ rationē, nec ſit adeo *Cenſura Eccleſiaſtica*.

Cæterum ne tunc quidem rationem *formalem* pœnæ & uindictæ habet. Quamuis enim tunc loco pœnæ infligi *poſſet*, cum ſit uidelicet malum quoddam, D atq; adeo quædam pœna (ut etiam appellatur à Doctoribus) tamen Iudex ſeu Superior Eccleſiaſticus inducens Irregularitatem, non id propriè & formaliter in ea re attendit, vt ſcilicet culpam ea ratione *vlciſci* velit; ſed illud propriè ſpectat, quod non ſane decet, attenta dignitate miniſterij Eccleſiaſtici, ut iſte habens talem *defectum* ſuſcipiat hunc vel illum Ordinem, aut eum iam ſuſceptum exerceat. Hoc autem inde manifeſte probatur, quod alioqui Irregularitas, ſaltem ob delictum contracta, eſſet propriè *Cenſura* Eccleſiaſtica. Id quod omnino eſt falſum; quidquid contra incogitanter ſcripſerit Sotus in 4. d. 22 q. 3. art.

art.1. Nam vt ſuprà q.17. p.1. contra illum annotauimus, communiter Doctores tradunt tres tantùm eſſe propriè cenſuras Eccleſiaſticas, ſcilicet Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum: vt etiam ſatis manifeſtè declaratum eſt in Cap. *Quærenti*. Extra de verbor. ſignificatione. Ita quoque nominatim docet Syluester, Verbo *Cenſura Eccleſiaſtica*. Et Nauarrus cap.27. num.1. & 152. & 191.

Depositio porrò, eſt impedimentum Canonicum, quo propter vitium ſeu crimen aliquod priuatur quis vſu Ordinis ſacri, vel officio, uel beneficio in perpetuum, abſque ſpe recuperandi; idque propterea formaliter, quoniam attenta conditione talis hominis, qui aliquo vitio laborat, vel aliquod crimen commiſit diſpoſitione dignum, minimè expedit bono communi ſpirituali, vt retineat hoc aut illud officium ſeu beneficium. Ita colligitur ex Can. *Si lapſis*. 50. d. & Can. *Si quis Clericus*. 1. 81. diſt. & ex ijs, quæ tradit Gloſſa in dicto Can. *Si lapſis*. & Syluester, Verbo Degradatio, num. 1.

Ac poteſt etiam iſtud impedimentum induci ſine culpa illius, qui deponitur. Vt ſi deponatur propter nimiam ſenectutem, aut infirmitatem aliquam, aut infamiam, &c.

Differt autem Depoſitio ab Irregularitate, quòd in *Irregularitate* attenditur propriè *dignitas miniſterij Eccleſiaſtici* cum defectu perſonæ: In Depoſitione autem propriè & formaliter attenditur *vtilitas boni communis*, qua nimirum ſpectata, iudicatur non expedire, vt qui hunc aut illum defectum habet, retineat officium vel beneficium.

Iam Degradatio ſolùm addit ſuprà Depoſitionem ſolennitatem quandam, & priuationem tituli Clericalis, vt notat Syluester Verbo *Degradatio*. numero 1. Et ſolet hæc Degradatio fieri cùm aliquis Eccleſiaſticus eſt iam tradendus brachio (vt dicitur) ſæculari.

Loquimur autem de Degradatione propriè Nam latiùs accipiendo id vocabulum, Depoſitio quoque ſimplex poteſt per illud ſignificari, quatenus per eam quis eijcitur ex gradu officij, atque dignitatis ſuæ. Quo pacto videtur loquutus eſſe de Degradatione S. Avgvstinvs in lib. contra Donatiſtas poſt Collationem cap. 4. cùm ſcripſit: *Non quieſcere in Eccleſia emendationis vigilantiam, corripiendo, degradando, excommunicando, cæteriſque coercitionibus licitis atque conceſſis, quæ ſalua*, inquit, *vnitatis pace in Eccleſia quotidie fiunt ſecundùm præceptum Apoſtolicum: Si quis non obedit verbo noſtro, &c. ne commiſceamini cum illo, vt confundatur*, 2. Theſſal. 3.

Solennitas autem illa & forma, qua Degradatio propriè dicta fit, exponitur à Sylueſtro loco citato. Ac tum quidem, cùm aliquis degradatur, etiamſi præceſſerit culpa (ſicut ſemper præcedit) propriè tamen non intendit in ea re Iudex culpæ punitionem. Non enim Degradatio annumeratur *Eccleſiaſticis Cenſuris*: ſed eſt hæc Degradatio quædam quaſi conditio, ſine qua iſte, qui eſt Eccleſiaſticus, non traderetur Brachio aut Iudici ſæculari.

Denique Cessatio à diuinis ſimiliter eſt impedimentum Canonicum, quo prohibentur in vniuerſum exerceri diuina officia; idque propriè & formaliter in ſignum quoddam & argumentum eius iniuriæ, quæ ſit illata Eccleſiæ; non autem in vindictam propriè, aut compenſationem illius iniuriæ (ſicut fit in Interdicto, quod eſt *Cenſura*) ſed declarant hoc ipſo, qui ius habent ceſſandi, quòd illa iniuria poſita & non ſublata, meritò vacant à diuinis officijs. Ita colligitur ex Cap. *Quamuis*, de officio Ordinarij, libro ſexto, & ex ijs, quæ de hac Ceſſatione tradunt, Syluester Verbo *Ceſſatio*, & Nauarrus capit. 27. numero 188. & ſeq. & Couarruuias in Cap. *Alma mater*, parte, 2. §. 2. Vbi non niſi impropriè (ne dicam, incautè) Ceſſationem hanc appellat *Cenſuram*. Non enim eſt propriè Cenſura; vt rectè aſſerit Nauarrus, cap. 27. num. 164. & 188. cùm Cenſuræ tantùm ſint tres, vt antè probauimus.

Atque ex his deſcriptionibus intelligitur, quemadmodum non ex ipſa conditione *materiali* bonorum ſpiritualium, quibus iſtæ quaſi Cenſuræ priuant, differentiam earum & inter ſe, & ab Eccleſiaſticis Cenſuris, oporteat exiſtimare; ſed ex *formalibus* rationibus, quæ in ijs inducẽdis propriè ſpectantur à Iure, vel ab Eccleſiaſtico Iudice. Nã vt ſuprà dicebamus, materialiter quidem ferè iſta omnia verſantur circa eadem bona, hoc eſt, circa eoſdem Ordines, aut officia, aut beneficia, aut illorum vſus.

PVNCTVM SECVNDVM.

De Irregularitate in genere.

Nvnc aliquid eſt peculiariter de ijs dicendum, ac præcipuè de Irregvlaritate. De qua primùm exponemus quædam in genere: Secundò dicemus aliquid de ſingulis eius ſpeciebus determinatè, puncto ſeq. Et quoniam iam Irregularitatis Ratio & differentia, tum à Cenſuris, tum ab alijs quaſi Cenſuris, puncto præcedenti expoſita eſt, deinde eſt nunc Primo loco notandum, Species omnes Irregularitatis reuocari ad Qvinqve, vt colligitur ex ijs, quæ Nauarrus ex communi doctrina tradit, capite vigeſimo ſeptimo numero 195. & deinceps. Et diſtinguuntur eiuſmodi ſpecies Irregularitatis penes quinque genera *defectuum*, ex quibus illa oritur.

Itaque prima ſpecies Irregularitatis eſt illa, quæ oritur ex defectu *Sacramenti*. Secunda, quæ ex defectu *corporis*. Tertia, quæ ex defectu *Animæ*. Quarta, quæ ex defectu *perfectæ lenitatis* (vt vocant) Quinta, quæ ex defectu alicuius *delicti*. De quibus ſingulis p. ſeq. magis in particulari dicetur.

Secvndo. Ad diſcernendum in varijs Caſibus, vtrum aliquis incurrerit Irregularitatem, obſeruanda ſunt diligenter tria. Primvm. Quis nam ſit propriè ille *defectus*, qui ex Iure inducit Irregularitatem: oportet enim illum eſſe *expreſſum* in Iure, vt rectè tradit Nauarrus loco citato, num. 192. & patet manifeſtè ex Cap. *Is qui*, de ſententia Excommunicationis, lib. 6. Quapropter minimè valent in hac materia argumentationes ductæ à ſimili Caſu, quas nonnulli faciunt.

Exempli cauſſa: Non valet hoc argumentum. Sicut Baptiſmus eſt irreiterabilis: ita & Confirmatio & Ordo. Sed iterationi Baptiſmi eſt annexa Irregularitas, Ergo etiam iterationi Confirmationis & Ordinis. Non valet. Quoniam illud de Baptiſmo eſt expreſſum in Iure: non ſic autem de Confirmatione & Ordine, vt ſuprà in Tractatu de Baptiſmo, & Confirmatione notauimus. Quanquam Nauarrus quidem hic capite 27. num. 247. contrarium teneat: Sed pugnat in ea re cum ſuo fundamento, quod vt iam diximus, rectè iecit in eodem capite, num. 192. neque habet ad eam rem argumentum firmum. Nam quod conſuetudinem dicit id ita obtinere, non eſt exploratum & certum.

Secvndvm, quod obſeruari debet, eſt, an hæc *perſona*, de qua dubitatur, habeat reuerà illum defectum, nec ne.

Tertivm:

Tertium, Si dubium quidem eſt, de Irregularitate ex *delicto* contracta; diligenter conſiderandum eſt, an hæc perſona fuerit *perfecta* cauſſa illius delicti. Oportet enim delictum opere etiam ipſo fuiſſe *perfectum & conſummatum*; ita, vt nulla ſit planè Irregularitas ex ſolo mentali delicto contracta, quantumcunque aliquis voluntatem patrandi illud habuerit, vt rectè docet Nauarrus, num. 120. & 192.

Tertio principaliter notandum. Quando omnibus conſideratis adhuc tamen Dubium eſt, vtrū aliquis incurrerit Irregularitatem; Nauarrus in dicto numero 192. poſt Panormitanum in Cap. *Ad audientiam*. Extra de Homicidio diſtinguendum eſſe admonet de foro externo, & interno. In *externo* vult talem, de quo dubitatur non eſſe habendum pro irregulari. Ratio eſt: Quoniam Iudex non poteſt aliquem condemnare, niſi de eo conſtet, quod ſit condemnatione dignus: At hoc in caſu dubij non conſtat: Ergo non poteſt is, de quo dubitatur, haberi in foro externo atque adeò ſententia Iudicis pro irregulari. In foro autem *interno* arbitratur Nauarrus, talem nihilominus debere ſe gerere tanquam irregularem, hoc eſt, debere in conſcientia abſtinere à ſuſceptione ſacrorum Ordinum, vel ſi illis antea initiatus eſt, ab vſu & executione illorum. Ratio eſt: Quia nemo poteſt ſecura conſcientia id facere, de quo dubitat; an ſit ſibi licitum. Sed is, qui dubitat, vtrum ſit irregularis, conſequenter etiam dubitat, vtrum ſibi ea liceant, quę irregulares facere prohibentur. Ergo non poteſt ſecura conſcientia id facere; atque adeo debet ab illis in foro conſcientiæ abſtinere, quod eſt videlicet ſe gerere tanquam irregularem.

Cæterum Didacus Couarruuias in Relectione ſua ſuper Clementinam *Si furioſus*, de Homicidio, parte prima, initio, numero tertio, pleniorem atque commodiorem in hac re diſtinctionem adhibet. Aut enim dubium oritur ex Iure, aut ex facto. Si ex Iure oritur, non eſt habendus ille, de quo dubium eſt, irregularis, neque in foro externo, neque in foro interno. Non in foro *externo*: quoniam vt bene in ea re Nauarrus argumentatur, non poteſt Iudex procedere ad ſententiam ferendam, quando ius eſt planè anceps. Non etiam in foro *interno*: quoniam poteſt ille, de quo id dubium eſt, huiuſmodi ratiocinatione niti: Nemo ſit irregularis, quando dubium eſt de Iure. Sed in cauſſa mea dubium eſt de Iure. Ergo non ſum irregularis. Maior eſt illi certa ex illa communi Axiomate; *Odia Iuris eſſe reſtringenda*. Et ex cap. *Is qui*, de ſent. excommunicationis, libro ſexto, vnde conſtat, oportere caſus Irregularitatis eſſe in Iure expreſſos. Itaque quamuis talis eſſet dubius, attendendo quidem ad illum duntaxat particularem Canonem, ex quo id dubium Iuris eſſet ortum; fieret tamen certus, ſe non eſſe tunc irregularem ex illa communi Regula, quod ſcilicet odia ſint reſtringenda, & ex dicto Cap. *Is qui*, atque adeo non incurri irregularitatem in caſu dubij, quod ex Iure ipſo naſcatur.

Si verò dubium oriatur ex Facto, tunc in foro quidem interno ſimpliciter irregularis eſt, vt patet ex Cap. *Ad audientiam*, Extra de Homicidio, ubi cum dubium eſſet tantum de *facto*, quidam iubetur abſtinere ab adminiſtratione ſacrorum ordinum. Et idem patet manifeſtè ex Cap. *Significaſti*. 2. Extra eodem titulo. Et ex Cap. *Petitio*. Ibidem. Atq; hoc etiam rectè confirmat ratio illa Nauarri ducta ex dubia conſcientia. In foro autem externo, etſi ne tunc quidem, cum eſt dubium facti, compelli talis poſſit; moneri tamen deberet, vt ſe gerat tanquam irregularem, propter

A ſcandalum, quod alioqui facilè oriri poſſet. Atq; hoc quidem ita ſe habet.

Quaeri autem præterea hic poſſet, quid eſſet agendum, quando nec de facto, ob quod incurritur Irregularitas, nec de Iure illam decernente dubiū eſt, ſed tantummodo quouſque ſe extendat Irregularitas in aliquo caſu? Vt, uerbi gratia, quouſque priuet facultate *Ordinum ſacrorum*, vel recipiendorum, uel utendorum, vtrum ſcilicet omnium, uel aliquorum tantum?

Et dicendum eſt, reſpicere tunc oportere ad cauſſam, hoc eſt, ad defectum, propter quem Irregularitas tunc incurritur. Nam ſi defectus impedit tantummodo uſum ſeu executionem unius uel aliquorum Or-
B dinum determinatè; non eſt putandum, incurri tunc Irregularitatem quoad uſum cæterorum Ordinum. Exempli cauſſa: Si quo caſu Sacerdos priuetur oculo, quem uocant Canonis, hoc eſt, *ſiniſtro*, aut digito ad celebrationem neceſſario, non ideo cenſendus eſſet irregularis quoad uſum etiam audiendi Confeſſiones, aut concionandi, &c.

Si uerò defectus non magis huius quam illius Ordinis facultati obſtet, ſed inducat abſolutè inhabilitatem quandam & indecentiam in perſona ad miniſteria ſacra obeunda (cuiuſmodi eſſet, uerbi gratia, horribilis morbus aliquis) tunc quidem Irregularitas ob eum defectum incurreretur, quæ priuaret abſolutè *omni* facultate ſuſcipiendi uel exercendi ſacros Or-
C dines: quoniam tunc non eſſet ratio, cur incurreretur quoad unum Ordinem, & non quoad alium. Qui autem ſint huiuſmodi defectus, & quam latè pateant, ſeq. puncto explicabitur.

Postremo illud generatim circa Irregularitatem notandum eſt, impedimentum hoc Irregularitatis eā uim habere, ut qui illud uiolat, peccet ex omniū ſententia mortaliter: non tamen ideo incurreret talis nouam Irregularitatem, ut bene etiam notat in dicto capite uigeſimo ſeptimo, Nauarrus, numero centeſimo nonageſimo quarto.

PVNCTVM TERTIVM.

D *De Speciebus Irregularitatis in particulari. Et primum de Prima Specie, quæ oritur ex defectu Sacramenti.*

Nomine huius Irregularitatis communiter intelligitur ea, quæ oritur ex Bigamia. Quæ Irregularitas extat toto titulo, Extra de bigamis non ordinandis. Eſt autem Bigamia ſtatus coniugati cum duabus Coniugibus, ſiue ante Baptiſmum, ſiue poſt Baptiſmū ductis, ut patet ex Can. *Acutius*. 26 d. & notat Nauarrus, capite uigeſimo ſeptimo, numero centeſimo nonageſimo quinto. Et dicitur Irre-
E gularitas hæc oriri ex defectu *ſacramenti*, quia bigamus non poteſt ſufficienter repræſentare unitatem Matrimonij myſtici, quod eſſe dicitur inter Chriſtum & Eccleſiam, tanquam inter unum & unam. Cap. *Debitum*. Extra de bigamis non ordin.

Porrò Bigamia Triplex eſt in propoſito, ut Gloſſa, & communiter Doctores tradunt in Cap. *Super eo*, de bigamis, & nominatim Nauarrus loco citato docet. Vera, Interpretatiua, & Similitudinaria. *Vera*, eſt eius, qui contraxit cum duabus Matrimoniū, & conſummauit; ſiue alteram, ſiue utramque ante Baptiſmum, uel poſt Baptiſmum habuerit. Cap. *Debitum*, de bigamis.

Interpretatiua eſt, quam incurrit is, qui *cenſetur* ha-

buiſſe duas vxores propterea, quòd etſi contrahat cum vna ſola, nempe cum vidua, vel cum corrupta ab alio, vel cum Virgine quidem quam cognoſcat poſt adulterium à ſe commiſſum; tamen omnibus his modis redditur ineptus ad commodè ſignificandum Matrimonium illud puriſſimum, quod myſticè intercedit Chriſto cum Eccleſia. Can. *Maritum*. 33. d. Can. *Si cuius*. 34 d. Talis etiam habetur (vt notat Nauarrus) is, qui cum vna validè contrahit, cum altera inualidè, aut cum duabus inualidè, ob aliquod impedimentum; aut ualidè cum vna, altera mortua, hoc eſt, qui contrahit ipſe viduus.

Similitudinaria eſt, quam incurrit is, qui Ordine ſacro inſignitus, aut etiam Voto ſolenni Religionis adſtrictus, cum aliqua etiam vna inualidè contrahit & conſummat, licet illa ſit Virgo Cap. *A nobis*, de bigamis. Can. *Quotquot*. 27. q 1. Hanc tamen Irregularitatem non incurrit Laicus contrahens cum vidua vel corrupta inualidè propter aliquod impedimentum. Id quod in Pœnitentiaria Romana concluſum fuiſſe teſtatur Nauarrus vbi ſuprà nu. 195. Deinde neque fit irregularis huius Speciei is, qui habet multas concubinas ſine matrimonio de iure aut de facto contracto (hoc eſt, validè vel inualidè) etiamſi habeat illas coniugatus alioqui cum vna ſola, quæ fuerit Virgo. Ita colligitur ex Cap. *Quia*, de bigamis. Item neque qui contrahit matrimonium cum Virgine quæ fuerit alteri deſponſata tantum. Can. *Valentino*. 34 d.

Porrò ab omni eiuſmodi Irregularitate poteſt Pontifex per *diſpenſationem* liberare, bigamumque habilem reddere ad Ordines. Nam vt aliæ omnes Irregularitates, ita etiam Irregularitas huius Speciei, eſt à ſolo Iure humano introducta, vt probat rectè Couarruuias in Clementina, *Si furioſus*, parte prima, initio, numero ſecundo. In iure autem humano pleniſſimè poteſt Pontifex diſpenſare. Quanquam vt notat Nauarrus numero centeſimo nonageſimo ſeptimo, in *Vera* bigamia non ſoleat ille, neque etiam poſſit ſine magna cauſſa poteſtate ordinaria diſpenſare In *Interpretatiua* verò & *ſimilitudinaria* facilius id facere ſolet.

Epiſcopus item diſpenſare poteſt in Similitudinaria, ſi fœmina fuit Virgo, vt colligitur ex Cap. *De diacono*. Extra qui Clerici vel Vouentes matrimonium contrahere poſſint. Putat quoque Nauarrus numero centeſimo nonageſimo ſeptimo, non eſſe improbabilem quorundam opinionem, qui cenſuerunt; Epiſcopum poſſe diſpenſare etiam in Vera & Interpretatiua, quod attinet quidem ad *uſum* Ordinum ſacrorum iam ſuſceptorum; non autem quoad Ordines de nouo ſuſcipiendos, ne Minores quidem.

De SECVNDA Specie Irregularitatis ex defectu corporali.

QVINQVE defectus ad corpus pertinentes numerantur, propter quos hæc Irregularitas incurritur. PRIMVS eſt defectus *natalium*, quo nomine intelligitur omnis illegitimitas, etiamſi occulta ſit. Cap. *Vt filij*. Et Cap. *Nimis*. Extra de filijs presbyterorum ordinandis vel non. In hoc autem defectus genere ſolus Papa Iure communi diſpenſat ad Ordinem ſacrum, dignitaté, & beneficium curatum. Ad Minores autem Ordines & vnum beneficium ſimplex, etiam Epiſcopus. Vtrumque habetur in Cap. *Is qui defectum*, de filijs presbyterorum, et alijs illegitimè natis, lib. 6. Item Profeſſio in aliqua Religione reddit illegitimum habilem ad omnes Ordines, in d. Cap. *Vt filij*. non tamen vt poſſit talis fieri Prælatus. Ita quoque

A docet poſt alios Nauarrus, capite 27. numero 201.

SECVNDVS defectus eſt alicuius *membri*. Qui defectus duobus modis poteſt contingere. *Primò* ex culpa propria, ſiue quòd quis ſe ipſum priuet, ſiue quòd cauſſa ſit, vt ab alio vel iuſtè vel iniuſtè membro aliquo aut eius parte, priuetur. Et tunc ſemper incurritur Irregularitas, licet membrum eſſet occultum, & facultatem vtendi Ordinibus non impediret. Can. *Si quis abſciderit*, & ſeq. 55. d. & Can. *Qui partem*, eadem d. Ita tradunt Couarruuias in Clementina, *Si furioſus*, parte prima, initio, nu. 6. & Nauarrus, capite vigeſimo ſeptimo, numero centeſimo nonageſimo octauo, & alij. Notat tamen Nauarrus poſt alios, eum, qui per indignationem & impatientiam ſe priuat aliquo membro, minimè impediente vſum Ordi-B num, non fieri irregularem, niſi id fecerit *notoriè*; & tunc quidem Irregularem fieri non quia tali membro careat; ſed propter *notorietatem* eius delicti, quod in ea re commiſit. Id quod etiam admittit Couarruuias loco citato, nu. 6.

Secundò poteſt defectus membri alicuius contingere ſine vlla culpa propria. Et tunc oportet diſtinguere. Nam vel ille defectus *impedit* vſum Ordinum, aut notabilem *deformitatem* in illorum vſu efficit; vel nihil horum facit; Id quod decerni oportere Iudicio Epiſcopi, cenſet poſt alios Nauarrus, cap. 27. numer. 200. *Si impedit*, aut inducit *deformitatem*; incurritur Irregularitas; Si neutrum horum facit, minimè. Can.
C *Si quis à medicis*, & Can. *Si quis in infirmitate*, & Can. *Eunuchus*. 55. d. Quod etiam tradunt Couarruuias, & Nauarrus locis citatis, & communiter alij.

Atque hinc ſequitur, irregularem eum eſſe, qui careret aliquo oculo; idque propter deformitatem Can. *Si Euangelica*. 55. d. Non erit autem irregularis aliquis propterea, quòd careat tantummodo viſu alterius oculi, niſi is oculus ſit ſiniſter, quem vocant Canonis: quia tum videlicet nequit aliquis abſque deformitate Canonem inter celebrandum legere, cùm neceſſe ſit nunc nimium in alteram partem verti, vt oculo dextro proſpicere poſſit. Quanquam ſi fortè abſque eiuſmodi deformitate, & nimia auerſione reſpectare poſſit, non erit irregularis, vt bene notat Na-
D uarrus num. 199.

Sunt autem hic circa defectum corporalem adhuc duo notanda. Primò, defectum cum alicuius membri, qui efficit irregularē reſpectu inferioris Ordinis, conſequenter etiam efficere irregularem reſpectu ſuperioris, cùm non poſſit ſuperior Ordo ſine inferiori ſuſcipi: Sed non è contrario. Secundò, non eſſe opus, circumgeſtare membrum abſciſſum in executione Ordinum, vt vulgus exiſtimat, de quo errore in hac re monet Nauarrus num. 200. In hac Irregularitate ſolus Pontifex *diſpenſat*, vt ex communiori ſententia tradit Couarruuias loco citato, num. 7. & Nauarrus num. 200.

TERTIVS defectus eſt *ætatis*, qui quidem irre-
E gularem facit tamdiu, dum ipſe durat: vt per ſe notum eſt. Quare eo ceſſante, ceſſat etiam Irregularitas ſine vlla diſpenſatione, vt notat Couarruuias vbi ſupra num. 4. Secus verò, ſi quis contra huiuſmodi Irregularitatem doloſè feciſſet, dum illa durabat, ſuſcipiendo videlicet ſcienter & doloſè ante legitimam ætatem Ordines. Nam tunc incurrit ipſo Iure *ſuſpenſionem* à talibus ordinibus, & conſequenter Irregularitatem Papæ reſeruatam, ſi in ea ſuſpenſione ordines illos exerceat: Idque per quandam Extrauagantem Pij II. quam ex alijs memorat ad hoc propoſitum Couarruuias loco citato. & Nauarrus cap. 27. nu. 255. Si autem promotus ante ætatē non exercuerit ante illam ſuſceptos ordines; illa adueniente exer-
cere

cerê illos poterit abſq; aliqua quidem diſpenſatione ab Irregularitate, vt notat idem Couarruuias. Indigebit autem abſolutione à prædicta cenſura Suſpenſionis. Si quis autē bona fide & ſimplicitate ſine doloſa ceret contra illam Extrauagantem Pij II. non incurreret illam cenſuram Suſpenſionis, uel Irregularitatem; ut rectè probat Nauarrus ubi ſupra.

Quæ verò ætas requiratur ad ſuſceptionem Ordinum, tradetur diſp. 9. de Sacramento Ordinis.

In hac etiam Irregularitate dum durat Iure communi ſolus Papa *diſpenſat* etiam cum Religioſis, ut docet Nauarrus num. 202. & confirmatur ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 12. de Reformatione.

QVARTVS defectus eſt *valetudinis*. Quo nomine intelliguntur varij morbi, impedientes executionem Ordinum, aut notabilem deformitatem inducentes. Cuius generis eſt inprimis *lepra*, quæ quidem non ſolum impedit ſuſceptionem Ordinum, ſed etiā uſum ſuſceptorum. Cap. *de Rectoribus*. Extra de Clerico ægroto miniſtrāte. Atq; idem de alijs eiuſmodi corporis infirmitatibus eſt dicendum, ſaltem quod attinet ad illos actus Ordinum, in quibus morbi deformitas obſtat, & ſcandalum parit, ut patet ex dicto cap.

Talis eſt etiam morbus *caducus*, qui adeò facit irregularem, vt qui vel ſemel eo laborauit, non poſſit ordinari, quantumuis ſanus videatur. Quod ſi iam ordinatus erat; ſi ſpumas quidem in eo morbo ore reijciat, celebrare non poteſt. Si vero non uſque adeò eo morbo laboret, vt etiam ſpumas reijciat, poteſt quidem celebrare, ſed adiuncto ſocio, qui Sacrificium perficiat, ſi fortè ille non poſſet. Quæ omnia bene ex Iure confirmat Nauarrus num. 203.

De *energumenis*, ſeu *obſeſſis* idem dicendum. Item etiam de illo, qui uinum non poteſt bibere, quin euomat, notandum eſt ita eſſe irregularem, ut ne Pōtifex quidem poſſit cum eo diſpenſare: niſi forte quorundam opinio cenſeatur non omnino improbabilis, qui putant, eiuſmodi authoritate præditum eſſe Pontificem, vt in aliquo caſu declarare valeat, poſſe ſumi Sacramentum etiam ab eo, qui celebrat, in altera tantum ſpecie. Quam tamen opinionem ipſe falſam omnino eſſe cenſeo.

Poteſt tamen, qui huiuſmodi defectu ex horrore vini laborat, promoueri ad Ordines Minores, ut ſentit Nauarrus num. 204. In hac etiam Irregularitate, quæ ex hoc quarto defectu, nempe valetudinis, oritur, ſolus Pontifex *diſpenſat*, vt idem Nauarrus notat, num. 202. & 203.

QVINTVS defectus eſt *libertatis*. Quo nomine comprehenditur defectus ſeruorum, ſic, vt iſti ſine facultate Dominorum ordinari non poſſint. Quod ſi cum illa ordinentur, eo ipſo fiunt liberi. Si autem ſine illa, ſerui nihilominus manent, ſi quidem ſuſceperunt abſq; facultate tantum Ordines Minores: ſi verò ſuſceperunt etiam Maiores, hoc eſt, Diaconatum aut Subdiaconatum, quamuis ſerui maneant, liberare tamen ſe poſſunt dato alio ſeruo, aut reddito iuſto ſui precio, Si autem Sacerdotio etiam initiati abſque facultate ſunt, facilius liberari poſſunt, nempe dato ſuo peculio, aut alia ratione ſe redimendo. De quo uide Nauarrum numero ducenteſimo tertio.

POSTREMO circa hanc Speciem Irregularitatis notandum eſt, INFAMIAM (quę quodammodo ad ignominiam ſeruitutis reuocari poteſt) facere etiam irregularem. Et quidem ſi infamia ſit, vt vocant, *Iuris* cum ſcilicet aliquis in publico Iudicio infamatus eſt; ſolus Pontifex in ea Irregularitate diſpenſat. Si verò ſit infamia orta ſolū ex *facto*, vt ex crimine graui & notorio, etiam Epiſcopus. Ac poteſt item huiuſ-

A modi Irregularitas, ſicut & ipſa infamia, deleri uitæ emendatione. Quæ omnia rectè probat Nauarrus num. 204. Poteſt autem ad Infamiam reuocari officium hiſtrionum & ſimilium qui publice exercent ludicra. Quos etiam eſſe Irregulares conſtat ex Can. *Aliquantos*. 51. d. iuncta gloſſa.

De Tertia Specie Irregularitatis ex defectu Animę.

PRIMVS huius generis defectus in propoſito eſt defectus *Scientię* ad vſum ordinum neceſſariæ. Can. *Illiteratos*. 36. d. Qui defectus tamdiu irregularē facit, dum ipſe durat. Et quidem Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 4. de Reformatione uidetur irregu-
B latem facere etiam ad primam Tonſuram eum, qui neſcit legere & ſcribere Et ad reliquos Minores Ordines eum, qui ſaltem Latinam linguam non intelligit. In Irregularitate, quæ oritur ex hoc defectu, raro aut nunquam directè diſpenſat Pontifex; ſed *Indirectè* aliquando, diſpenſando uidelicet ſuper *ętate*. Cū autem huiuſmodi diſpenſatio fit, minimè tunc eſt intelligendum, licere exercere ſuſceptum Ordinem, antequam ad id tibi comparaueris neceſſariam ſcientiam. Id enim eſſet per ſe malum.

SECVNDVS defectus eſt *Iudicij*: in quo ſi continuus ſit, ne Pontifex quidem poteſt diſpenſare; vt patet.

TERTIVS eſt *Fidei*: vbi comprehenduntur etiā non baptizati, quantumuis alioqui Fidem haberent:
C ſicut Catechumeni. Cap. *Si quis presbyter*, & Cap. *Veniens*. Extra de presbytero non baptizato Character enim Ordinis præſupponit Characterem Baptiſmi. Item hic comprehenduntur maxime hæretici, & fautores hæreticorum. Cap. *Quicunque hęreticos*, de hæreticis lib. 6. & can. 2. 1. q. 7. Item filij eorum hæreticorum, qui tales exceſſerunt è vita; idq; vſque ad ſecundam generationem per lineam maſculinam, & uſque ad primam per fœmininam. Cap. *Statutum* 2. de hæreticis, lib. 6. Item Sarraceni, Iudæi, Pagani, atq; etiā Neophyti recenter conuerſi, ant baptizati. Can. *Quoniam multa*; (ex Concilio Nicæno) & Can. *Sicut Neophytus* (ex Gregorio) 48. d. Ceſſat autem hæc Irregu-
laritas in Neophyto, quando per tempus aliquod
D ita in fide & religione laudabiliter ſe geſſerit, ut iudicio Epiſcopi queat cenſeri ueteranus Chriſtianus: ſicut notat Couarruuias in Cle. *Si furioſus*. p. 1. §. 2. n. 7. Atq; in hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat, quatenus quidem in ea diſpenſari poteſt, ut poſt alios notat Nauarrus, cap. 27. num. 205.

De Quarta Specie Irregularitatis, ex defectu perfectę lenitatis.

QVARTA ſpecies eſt ea, quæ naſcitur ex defectu *perfectę lenitatis*, propterea ſic appellata, quoniam is, qui habet eum defectum non cenſetur ſatis commodè poſſe in Eccleſiaſtico miniſterio repræſentare ſummam lenitatem ac manſuetudinem
E Chriſti. Conſiſtit autem hic defectus in *deformatione*, hoc eſt, in priuatione *formę* (ſiue totali, ut eſt occiſio hominis; ſiue partiali; ut eſt abſciſſio alicuius membri humani, atque adeo deformatio humanæ figuræ) in caſu licito adminiſtrationis ſiue exequutionis dūtaxat *publicę Iuſtitię*, iuxta ea, quæ de hac Irregularitate ex probabiliore ſententia Couarruuiæ, & aliorum, diſſeruimus tomo 3. diſp. 3. q. 16. p. 4.

Etenim textus Iuris, qui ad aſſerendam hanc ſpeciem Irregularitatis citari ſolent, tantum procedunt in caſu adminiſtrationis, ſiue exequutionis *Iuſtitiæ publicę*. Vt Cap. *Clericis*, & Cap. *Sententiā*, Extra ne Clerici uel Monachi. Et Can. *Aliquātos*. 51. d. quatenus in eo Can. agitur, de ijs, *qui in forenſi exercitatione verſati*

 ſunt,

ſunt, & de ijs, qui in *militia, cùm poteſtatibus* (vt ibi dicitur) *obedierunt, ſana neceſſariò præcepta exequuti ſunt*, nimirum adminiſtrando Iuſtitiam ex mandato habentium poteſtatem, vel etiam occidendo in ipſo conflictu bellico; ſiquidem hoc milites *ordinarij* (quorum ſcilicet vitæ conditio & ſtatus non abhorret ab ea functione) faciunt tanquam miniſtri ordinarij *publicæ poteſtatis*, & Exequutores *Iuſtitiæ uindicatiuæ*; iuxta ea, quæ tradidimus tomo 3. diſput. 3. q. 16. de Bello, p. 2. Clerici autem cùm in extraordinario caſu licitè pugnant, cenſendi non ſunt tales miniſtri *ordinarij* Iuſtitiæ, quoad hunc effectum Irregularitatis. Vnde neque illam incurrunt; vt probauimus tomo 3. in dicta q. 16. p. 4. Porrò in Cap. *Petitio tua*. Extra de Homicidio, non niſi de Clerico agitur, de quo dubium erat an in pugna quadam defenſiua occidiſſet aliquem; illicitè nimirum, cùm ordinariè pugnare ſit interdictum Clericis, & ideo debuerit ille Clericus inde ſe ſubtrahere; vt notat Sotus lib. 5. de Iuſt. q. 1. art. 8. ad 3. in ſimili caſu, qui habetur Can. *Clericum*. 50. d. Denique in Clementina, *Si furioſus*, non excipiuntur quidem ab Irregularitate *quicunque priuati* deformantes licitè; extra caſum neceſſitatis tuendæ vitæ propriç; at neque illis ibi vlla decernitur Irregularitas: neque alibi vſquam; vt oſtenſum eſt. Non incurritur autem Irregularitas niſi in iure ſit expreſſa: ut patet ex Cap. *Is qui*, de ſentent. Excom. lib. 6.

Itaque hunc, de quo nunc agimus, defectum, atque adeò hanc Irregularitatem ſolus ille incurrit, qui iam baptizatus hominem licitè deformat, aut cauſſam propinquam deformationis dat, in caſu duntaxat adminiſtrationis ſiue executionis *Iuſtitiæ publicæ*: non autem in vllo alio caſu deformationis *licitæ*. Quanquam fateor eſſe etiam probabile, quod Nauarrus cap. 27. nu. 209. & multi contrà ſentiunt, incurri hanc Irregularitatem ex omni licita deformatione extra caſum infirmitatis, ſiue neceſſitatis meuitabilis propriæ vitæ defendendæ.

Vt autem in varijs CASIBVS particularibus poſſimus diſcernere, incurreritne aliquis huius ſpeciei Irregularitatem, duo ſunt animaduertenda. VNVM eſt ex parte OBIECTI actionis, ex qua naſcitur hæc Irregularitas. Cum enim dicitur hæc Irregularitas naſci ex deformatione, per quam quis *membro* etiam aliquo priuet hominem; nomine *membri* intelligitur in propoſito illa tantum pars, quæ morali modo loquendo, cenſetur habere diſtinctum per ſe officium in corpore humano; ſicut bene ex communi opinione notat Nauarrus, cap. 27. num. 206. & probat fusè ac optimè Couarruuias in Clementina *Si furioſus*, initio, nu. 8. Quare digitus non eſſet cenſendus membrum in hoc propoſito. Quam opinionem denique cenſeo eſſe probabiliorem quàm oppoſitam Caietani, & Soti, cuius meminimus tomo 5. diſp. 5. q. 9. p. vnico.

ALTERVM, quod animaduerti debet, eſt ex parte ACTIONIS, per quam aliquis deformat occidendo vel mutilando; vt nimirum illa ſit Cauſſa *ſufficiens & propinqua directè, & ex ſpeciali intentione ordinata ad deformationem alicuius determinatæ perſonæ*. Erit autem cauſſa *ſufficiens*, quando vel ex natura ſua ordinata eſt ad deformationem, & poteſt ipſa eam inferre; vel dirigitur certè ex intentione ad deformationem, ita, ut eam inferat adiuta alijs cauſſis.

Atque ex his facilè diiudicari poterit, quando hãc Irregularitatem incurrant, vel non incurrant, qui bellis interſunt, & licet ipſi non pugnent, milites tamen ad pugnandum hortantur, vt nonnunquam Religioſi. Item qui extra bellum quoque Iuſtitiam publicã adminiſtrari procurant, vel ad executionem eius ali-

A quo modo iuuant, vt optimè hæc quidem in particulari perſequitur Nauarrus num. 209. & ſequentibus.

In hac Irregularitate ſolus Papa *diſpenſat*: quãquã facilius quidẽ hoc ille facit, quàm in ſequenti Specie, quæ oritur ex deformatione illicita, ut notat Nauarrus nu. 217. Et tamen per accidens fit, ut diſpenſatio in Irregularitate ex deformatione illicita facilius quandoque obtineatur: quoniam in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. cap. 7. de reformatione, Epiſcopis etiam conceſſum eſt, ut poſſint diſpenſare ſuper Irregularitate contracta ex homicidio commiſſo caſu vel vim ui repellendo pro euitanda morte, utique in cautè, & illicitè; cùm alioqui non ſit opus diſpenſatione. Item ſeſſ. 24. cap. 6. de reformatione fit ijſdem Ordinarijs poteſtas diſpenſandi in Irregularitate quacunque ex delicto occulto prouenienté, excepto

B homicidio per ſe voluntario, vt poſtea dicemus.

De QVINTA *Specie Irregularitatis ob aliquod delictum*.

QVINTA Species Irregularitatis eſt ea, quæ eſt annexa certo alicui delicto ex quibuſdam, quæ in hoc propoſito enumerantur. Numerantur autem quinque huius generis delicta, vt videre eſt apud Nauarrum in Manual. cap. 27. num. 218. & ſeq. PRIMVM eſt, illicitè deformare aliquem. SECVNDVM, accipere aut exercere malè Ordines. TERTIVM, violare Cenſuras celebrando. QVARTVM, iterare Baptiſmum. QVINTVM, committere aliquod crimen notorium enorme. De quibus ordine aliquid dicendum.

C Quod igitur ad PRIMVM delictum attinet, id in eo conſiſtit, quòd aliquis ratione vtens & baptizatus, ſeipſum aut alium hominem *deformat* illicitè (occidendo vel mutilando, non autem debilitando tantummodo membrum) vel cauſſam propinquam illicitæ deformationis, aut eius anticipationis præbet; vt patet toto ferè titulo de Homicidio, lib. 5. Decretalium, & bene explicat Nauarrus num. 218. In qua deſcriptione eadem ſunt obſeruanda, tum ex parte OBIECTI, tum ex parte ACTIONIS, qua deformatio fit, quæ in quarta Specie Irregularitatis obſeruanda eſſe monuimus. Hoc tamen excepto diſcrimine, quòd, vt aliquis incurrat Irregularitatem illius quartæ ſpeciei, neceſſe eſt, ut diximus, actionem ordinari

D ad deformationem certç & determinatç perſonæ: ut autem incurrat Irregularitatem quintæ huius Speciei, non eſt hoc item neceſſe; ſed ſufficit etiam, ſi ordinetur ad deformationem illicitam *alicuius* vel *aliquorum* in genere, ut notat etiam Nauarrus. Ex eiuſmodi autem vtroque capite, quod tum ex parte *obiecti*, tum ex parte *actionis*, obſeruandum dicimus, multi particulares Caſus facilè diiudicari poſſunt, quos Nauarrus ſparſim recitat, num. 220. & ſeq.

Occurrit autem hoc loco DVBIVM, Vtrum ex deformatione *merè caſuali*, hoc eſt, quæ neque in ſe, neque in ſua cauſſa ſit uolita, cùm ſcilicet euentus non potuit moraliter præuideri, ſi ex opere *illicito* alioqui ſecuta ſit, incurratur huius Speciei Irregulari-

E tas? Sunt autem hac de re duæ ſententiæ. *Prima* eſt Syluestri Verbo Homicidium 3. regula 2. & Homicidium vlt. regula 6. & communiter Canoniſtarum, & Caietani 22. q. 64. artic. 8. & Conradi 1. 2. quæſt. 73. artic. 8. qui volunt, ſemper incurri Irregularitatem ex deformatione quantumcunque caſualiter ſecuta ex opere alioqui *illicito*. Probant: Quoniam quædam Capitula & Decreta Iuris, præſertim, Extra de Homicidio, ita ſonãt. Et alia excuſant aliquos ab hac Irregularitate ea ratione, quòd deformitas conſecuta ſit ex opere alioqui non illicito; ſed l[illegible]o.

Ergo

Ergo (infertur Sylueſter) ſi ſecuta ſit ex opere illicito non excuſabitur aliquis ab Irregularitate.

Secunda ſententia eſt, nō omnem deformationem caſualem ex opere illicito ſecutam, inducere hanc Irregularitatem; ſed illam tantum, quæ in ſua cauſſa ſit voluntaria, quia ſcilicet ſequatur ex eiuſmodi opere illicito, quod ſit ex ſe periculoſum & ordinatū ad inferendam deformationem.) Ita tradunt communiter Theologi, ac nominatim Alfonſus à Caſtro lib. 2. de lege pœnali, cap. 14 & Sotus lib. 5. de Iuſtitia & Iure q. 1. art. 9 Et ex Canoniſtis Couarruuias in Clementina *Si furioſus* parte 2 §. 4. num. 9. & 10. Et alij multi ab eo citati. Atque hęc ſententia eſt verior, vt probaui tomo 3. diſp. 6. q. 3. p. 3.

Ratio huius ſententiæ eſt: Quoniam vt quis incurrat hanc irregularitatem, neceſſe eſt, vt deformatio ſit voluntaria, imò vt quis peccet propriè peccato deformationis. Vt autem deformatio ſit voluntaria, ac peccetur hoc peccato, neceſſe eſt, vt ſaltem in cauſſa velit quis deformationem; alioqui nullo modo ea erit voluntaria, vel peccatum propriè deformationis, licet poſſit quidem tunc eſſe alterius generis peccatum in deformationis cauſſa, quando illa fuit opus aliquod illicitum.

Ad argumentum autem Syluestri & aliorum reſpondemus, Canones illos intelligi debere de opere alioqui illicito, & *ex ſe periculoſo*, hoc eſt, ex quo moraliter loquendo, ſæpe ſoleat ſequi deformatio; vt eſt vſus torneamentorum, & ſimilium ludorum. Cū enim deformatio ſequitur ex tali opere periculoſo, ſemper illa cenſeri poteſt fuiſſe uolita in ſua cauſſa; nam potuit & debuit præuideri. Itaque cum illi Canones excuſant aliquos ab Irregularitate, propterea quod deformatio non eſſet ſecuta ex tali opere illicito, nempe etiam periculoſo; non licet à contrario ſenſu inde inferre, niſi quod ſemper incurretur Irregularitas, quando ſequetur deformatio ſimiliter ex talibus operib. illicitis & periculoſis. Id quod cōcedimus cum Soto vbi ſupra, & cum alijs Theologis.

Opus autem, quod in ſpecie ſua conſideratum, & attentis particularibus circumſtantijs, non eſt ita periculoſum; etſi alias ex ſuo quidem genere præcisè ad deformationem ordinatum ſit, minimè quidem eſt tale, vt oporteat deformationem eſſe volitam in cauſſa, quandocunque ſequitur ex eiuſmodi opere: quoniam non propterea potuit & debuit moraliter prouideri euentus deformationis.

Dubium autem eſt, An ſi deformatio caſualis venialiter tantum fuerit volita in cauſſa (quia ſcilicet aliqua diligentia ad illam præcauendam fuerit adhibita ſed non ſufficiens, &c.) inducat hanc Irregularitatem. Caietanus namque loco citato ita videtur exiſtimare. Sed probabilius Sotus cenſet lib. 5. q. 1. ar. 9. vix eſſe hoc credibile: cum Irregularitas magnum quoddam ſit malum. Itaque non eſt putandum, eam Irregularitatis ſpeciem quæ ex delicto contrahitur (vt hæc de qua agimus) incurri propter peccatum duntaxat veniale: vt rectè etiam aſſeruit Nauarrus, cap. 27. nu. 249. ſub finem.

Porrò, in hac Irregularitate ſolus Pontifex *diſpenſare* poteſt: niſi ꝙ in homicidio illicito per ſe volito & notorio, vix vnquam diſpenſare ſolet. Epiſcopis autem ſit facultas diſpenſandi ſuper homicidio illicito in duobus Caſibus; in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap 7. de Reformatione. PRIMVS caſus eſt, ſi non fuerit inſidioſum, aut de induſtria volitum & in ſe, ſed quaſi *caſuale*, ita tamen, vt quis potuerit alioqui moraliter præuidere, mortem eſſe ſecuturam. Nam ſi non potuit hoc præuidere, non eſt irregularis, vt cū Soto & Couarruuia & alijs diximus. SECVNDVS Ca-

A ſus eſt, ſi accidat homicidium ob *defenſionem propriæ vitæ*. Quod intellige, etiamſi alia ratione potuiſſet quis vitam tueri, vt fugiendo, &c. Nam ſi aliter non potuiſſet, non eſt irregularis huius Speciei. Licitè. n. tunc occideret, vtpote cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sed neque vllam aliam in tali caſu incurreret irregularitatem, vt eſt manifeſtè declaratum in Clementina *Si furioſus*, de Homicidio. Itaque non eſſet opus tunc vlla diſpenſatione. Concilium autem loquitur de eo qui ſe defendendo, ita occidit, vt contrahat Irregularitatem, & indigeat diſpēſatione, ac proinde de eo qui illicitè tunc occidit, ſine moderamine videlicet inculpatæ tutelæ, vt dixi, cum eo enim moderamine nulla incurritur irregularitas.

B SECVNDVM delictum, ex quo huius quintæ Speciei Irregularitas oritur, eſt malè ſuſcipere aut exercere Ordines. Quod ex triplici capite poteſt contingere. Primò, ex parte ipſius perſonæ ſuſcipientis. Secundò, ex parte cōferētis. Tertiò, ex modo cōferēdi.

Ex parte SVSCIPIENTIS, cum ſciens aut ſcire debens, ſe eſſe excommunicatum excommunicatione maiore, interdictum, aut ſuſpenſum, ordinatur. Cap. *Cum illorum*. Extra de ſententia Excommunicationis. Ac notat Nauarrus num. 241. Excommunicationem minorem ſufficere quidem ad peccandum, ſi in ea quis ordinetur; ſed non ad hanc Irregularitatem incurrendam. Item ignorantiam craſſam (qualis eſſet eius, qui ſub pœna Excommunicationis ad certum

C diem citatus non compareret eo die, & poſtea tamē neſciret, ſe eſſe excommunicatum) non excuſare. *Diſpenſat* autem in hac Irregularitate etiam Epiſcopus quando id peccatum ſuſcipientis malè Ordines fuit occultum, iuxta Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. c. 6. de Reform.

Ex parte autem CONFERENTIS ordines contingit id peccatum, cum quis ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, interdicto, ſuſpenſo, ſchiſmatico, hæretico, depoſito, degradato; modò ſit talis denunciatus & quis non cogatur iuſto timore ab eo ordinari, vt notat Nauarrus num. 241. Characterem tamen ſuſciperet quis nihilominus à tali. Item cōmittit hoc peccatum ex parte conferentis is, qui ordinatur ab Epi-

D ſcopo, qui ſe abdicauit Epiſcopatu quoad locum & quoad dignitatem. Cap. *Requiſiuit*. Extra de Ordinatis ab Epiſcopo qui renunciauit. In Irregularitate vero contracta ex hoc capite *diſpenſat* Epiſcopus cum eo, qui denunciationem Epiſcopi ordinantis quomodocunque ignorauit, vt probat Nauarrus nu. 241. Et etiam quandocunque delicta hæc ſunt occulta, per Concil. Trid. vbi ſupra.

Iam verò ex parte MODI conferendi & ſuſcipiendi Ordines, id peccatum committit *primò*, qui vno eodemque die ſuſcipit à conferente ſibi quatuor Minores cū aliquo Maiore, aut duos Maiores ſimul. Cap. 2. de eo, qui furtim ordinationem ſuſcepit. Vbi tamē conſuetudo locum habere & excuſare poteſt, iuxta Antoninum 3. par. tit. 14 cap. 16 § 16. Epiſcopus itē

E poteſt concedere vſum Ordinum ſic ſuſceptorum, vt notat loco citato Nauarrus ex dicto cap. 2. de eo qui furtim, &c.

Secundò, qui ordinatur per ſaltum, accipiendo Maiorem Ordinem ante Minorem. Epiſcopus tamen poteſt concedere vſum aliorum prius ſuſceptorum. Poteſt etiam diſpenſare, ut prætermiſſum ſuſcipiat, & eo atque altero maiore iam accepto vtatur. Sed ſi prius, quam diſpenſetur, vſus fuerit accepto aut prætermiſſo, ſolus Pontifex tunc diſpenſat ad Maiorem Ordinem ſuſcipiendum: Epiſcopus verò tantum ad vtendum accepto. Quæ omnia ex iure confirmat Nauarrus num. 242.

Tertiò

Tertiò, qui ante legitimam ætatem ordinatur, vel extra tempora, vel ſine literis Dimiſſorijs, non eſt hoc ipſo quidem per ſe irregularis, ſed tantum *ſuſpenſus*; fit tamen per accidens irregularis, ſi antequam à Suſpenſione abſoluatur, acceptum Ordinem exerceat, vt ibidem notat Nauarrus: per Extrauagantem quandam Pij II. cuius ſupra fecimus mentionem, cũ ageremus de 2. Specie Irregularitatis. A

Quarto, committit id peccatum, & incurrit Irregularitatem, qui Ordine, quem non habet, vtitur. Cap. 1. de Clerico non ordinato Miniſtrante: Si tamen ſerio, & non ioco, vtatur, & tanquam ordinatus; non autem ſi eo modo quo Laicus ex conſuetudine interdum exercet officia Minorum Ordinum: tunc n. nulla Irregularitas incurretur, vt poſt Antoninum 3. par. tit. 28. c. 1. initio, notat Nauarrus nu. 242.

Tertivm delictum, ex quo Irregularitas huius Speciei oritur, eſt violare Cenſuras Eccleſiaſticas, celebrando, aut exercendo actum alicuius Ordinis proprium, cap. 1. de Re indicata, lib. 6. Hoc delictum cõmittit, qui excommunicatus excommunicatione *maiori*, ſuſpenſus, aut interdictus, ſciens vel ſcire debens, eiuſmodi aliqua Cenſura ſe eſſe irretitum, exercet actum alicuius Ordinis tanquam ordinatus tali Ordine, hoc eſt, ſolemniter & quaſi ex officio, aut ſi celebrat, vel coram ſe facit celebrare, authoritatem ad eam rem præbendo. Ita communiter Doctores in Cap. 1. de Clerico excommunicato miniſtrante. In hac Irregularitate ſolus Pontifex *diſpenſat*, vt tenent omnes in Cap. 1. de re iudicata lib. 6. Si tamen delictum hoc ſit occultum, Epiſcopus etiam diſpenſare poterit per Concilium Tridentinum, ſeſſ. 24. ca. 6. de Reformatione.

Qvartvm delictum eſt iterare Baptiſmum, quando videlicet aliquis permittit ſe iterum baptizari. Can. *Eos*, de Conſecratione, d. 4. vel baptizat aliquẽ, quem ſcit aut culpabiliter ignorat eſſe baptizatum. Cap. Ex literarum. Extra de Apoſtatis & reiterantibus bapt. Excuſatur tamen ab hac Irregularitate quis per ignorantiam probabilem, vt aſſerit Nauarrus num. 246. & qui *ſub conditione* baptizat, vel baptizatur, propter dubium videlicet, vtrum baptizatus ſit, nec ne: ſiue illud dubium ſit probabile, ſiue non Nam qui in tali dubio baptizat, vel baptizatur ſub conditione (ſi non eſt baptizatus) abſolutè quidem non vult iterare Baptiſmum, neque talem intentionem habet: quandoquidem ſolum intendit baptizare aut baptizari caſu, quod antea non fuerat baptizatus, atque adeo ſine iteratione reuera vult baptizare vel baptizari. Quod autem Nauarrus num. 247. vult, ſimiliter incurri Irregularitatem ob iterationem Confirmationis & Ordinis, iam ſupra p. 2. reiecimus.

Qvintvm delicti genus eſt *notorium* crimen. Ca. *Quæſitum*. Extra de Temporib. Ordin. Ad quod duo neceſſaria ſunt. Primum, vt ſit *enorme*, & *depoſitione dignum*, vt colligitur ex dicto cap. Secundum, vt ſit publicum, ſicut rectè notat Nauarrus nu. 248. ca. 27. & cap. etiam 25. num. 73. Alterutro horum, vel vtroque deficiente, non erit crimen notorium in propoſito, neque inducet irregularitatem, vt idem Nauarrus in dicto num. 248. & 249. bene confirmat contra quoſdam, qui ſine fundamento putauerunt, incurri Irregularitatem per crimen Sodomiæ, quantumuis fuerit occultum.

Eſſet autem ipſo iure ſuſpenſus ab adminiſtratione Ordinis Clericus Sodomita occultus, iuxta communem Canoniſtarum opinionem quam memorat & ſequitur Couarruuias in Clementina *Si furioſus*, parte 1, §. 1. nu 6. Et conſequenter Irregularis ſi ante abſolutionem à tali cenſura Suſpẽſionis exerceret ordinem, iuxta prædicta circa tertium delictũ ex quo Irregularitas oritur.

Sed Nauarrus in dicto nu 248. non immeritò hac in parte Couarruuiæ & opinioni illi Canoniſtarum refragatur, cum ipſe etiam Couarruuias loco citato fateatur nullum extare ea de re textum Iuris expreſſum; & Odia ſint reſtringenda. Et accedit quod ex Cap. *Is qui*, de ſenrent. excommunicationis lib. 6. manifeſtè conſtat non incurri Irregularitatem vllam niſi ſit in Iure expreſſa. Hoc ipſo autem quod de tali ſuſpenſione Sodomitæ occulti nullus extat Iuris textus, nullus etiam extat de Irregularitate illa ab eo incurrenda tanquam à violante cenſuram ſuſpenſionis ſi Ordinem adminiſtret. Supponunt tamen omnino B rectè hi Doctores, incurri Irregularitatem ob crimẽ Sodomiæ, ſi ſit *notorium*: cum ſine dubio ſit crimen enorme, & depoſitione dignum.

Porrò tribus modis contingit in propoſito, aliquod crimen eſſe publicum & Notorivm. *Primò*, quando quis eſt illud confeſſus apertè in Iudicio. *Secundò* quando eſt lata ſententia Iudicis ſuper illo. *Tertiò*, quando ita de eo conſtat, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit, quale eſt peccatum publici concubinarij, ita viuentis cum concubina, ſicut ſolet maritus cum vxore, aut quando maior pars alicuius congregationis, quæ nimirum conſtet ex decem perſonis, ſcit crimen, vt rectè docet Nauarrus, cap. 25. nu. 73. Præter ea crimen Depositione *dignum* eſt adulteriũ, C & illo maiora: item concubinatus diu continuatus, ſtuprum Virginis, &c. vt docet idem auctor, ca. 27. num. 248.

Ad extremum tres Assertiones & quaſi Regulæ generales, circa vim & effectum Irregularitatis notandæ ſunt ex Nauarro in dicto ca. 27. num. 249. Prima. Irregularitas non inducit priuationem beneficij, quando illud prius fuit acquiſitũ. Secvnda. Irregularitas præcedens collationem beneficij reddit ipſam nullam ipſo Iure. Tertia. Irregularitas illius vltimæ ſpeciei, nempe ratione alicuius *delicti*, non incurritur, niſi quando delictum fuit mortale, vt probat ibi Nauarrus, & ſenſit etiam Sotus lib. 5. de Iuſt. q. 1. art. 9. contra Caietanum, ſicut ante vidimus.

D Denique in Irregularitate ratione notorij criminis, ſi nata ſit ex adulterio & minoribus delictis, *diſpenſat* Epiſcopus, Cap. *At ſi Clerici*. Extra de Iudicijs. In ea autem, quæ oritur ex maioribus, ſolus Papa ordinariè, vt docet Nauarrus nu. 250. Et hactenus quidem de Irregularitate.

PVNCTVM QVARTVM.

De reliquis tribus quaſi Cenſuris.

De alijs tribus quaſi Cenſuris; nempe Degradatione, Depoſitione, & Ceſſatione à diuinis, poſtquam ſupra p. 1. declarauimus, in quo conſiſtant, & quomodo E inter ſe differant, ſolum videntur eſſe hoc loco notanda tria. Primvm eſt, degradatum eo ipſo priuari Clericorum priuilegijs, vt intelligi poteſt ex forma Degradationis, quam ponit Syluester Verbo *Degradatio*, nu. 1. De priuilegio tamen peculiari, quod habetur 17. q. 4. Can. *Si quis ſuadente Diabolo*. vt ſcilicet, qui Clericum percuſſerit, ſit excommunicatus, notat Syluester ibi nu. 8. degradatum tantummodo verbaliter, adhuc eo priuilegio gaudere: Degradatum autem actualiter, non item. *Actualiter* degradatum vocat eum, qui non ſolum verbis ſed etiã cæremonia illa externa verborum & actionum, quã deſcribit

deſcribit ibi num.1.degradatus eſt;& iam iam tradẽ dus aut traditus Brachio ſeculari.

Secvndvm eſt,degradatum,& multo magis depoſitum,teneri nihilominus recitare Horas Canonicas, ſi erat in ſacris conſtitutus,vt poſt alios definit Sylueſter loco citato num.10.Quoniam ab ijs, quæ ſũt oneris,non liberantur iſti.

Tertivm eſt,illum,qui violat *Ceſſationem* à diui-

A nis,non idcirco incurrere Irregularitatem, ſiue illa Ceſſatio fuerit generalis,ſiue ſpecialis. Ita rectè Sylueſter V.*Ceſſatio*,num vlt.& Couarruuias in Cap. *Al ma mater*,parte 2.§ 2.nu.3.& Nauarrus cap. 27. nu. 188.Et ratio eſt.Quoniam nihil de hoc iure ſtatutũ eſt.Irregularitas autem non incurritur niſi de ea ex tet expreſſus textus iuris,vt patet manifeſtè ex Ca. *Is qui*,de ſententia excommunicationis,lib. 6.

QVÆSTIO VIGESIMA.

De illo actu Clauium, qui exercetur per Eccleſiaſticas Indulgentias.

Supplem. D.Thom. q. 25.26.27.

Tractant de hoc argumento Scholæ Theologi in 4.Sent,diſt.20.& iuris Canonici Doctores in Decretalibus,tit.de pœnitentijs & remiſſio.ac nominatim inter Theologos videtur de materia hac rectè ſcripſiſſe Caietanus tomo 1 ſuorum opuſculorum.tractat.15.& 16.& Roffenſis contra Lutherum art.17.vſque ad articulum 22.& Sotus in 4.di.21.& Adrianus in 4.in materia de clauibus: Prolixiſſime autem Antonius Cordubenſis in libro ſuo de indulgentiis. Nos,qua fieri poterit breuitate,quinque punctis princi palibus rem omnem complectemur. Primvm *punctum erit; Quid ſit propriè Indulgentia Eccleſiaſtica.* Secvndvm *erit Vtrum verè ſit in Eccleſia auctoritas conferendi Eccleſiaſticam Indulgentiam.* Tertivm; *Quibuſnam competat eiuſmo di auctoritas,& quàm latè illa pateat; vbi dicendum erit de differentia Indulgentiarum.* Qvartvm; *Quid requiratur ad legitimum eius auctoritatis vſum.* Qvintvm; *Quibuſnam proſit Eccleſiaſtica Indulgentia, & quid neceſſarium ſit, vt reuera proſit.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quid ſit propriè Indulgentia Eccleſiaſtica.

D. Thom.art.1.q.25.

Qvod ad primum punctum attinet,ple B na deſcriptio Indulgentiæ Eccleſiaſticę ſecundum ea quæ apud orthodoxos ſunt certa in primis eſt explicãda,vt ex eã ipſa facilius poſtea in puncto ſecundo poteſtate conferendi Indulgentiam aduerſus hæreticos aſſeramus quod eſt in hac quæſtione præcipuum.Ac initio quidem notandum eſt, *Indulgentiæ* nomen, non in malam partem,vt ſolet frequentius à latinę linguæ auctoribus.ſed in bonam,in hac mate ria vſurpari:nempe vt ſignificat etiam condonationẽ quandam alicuius debiti Qua ratione in S. Scriptura quoque indulgere Deus peccatoribus dicitur,quo niam offenſæ debitum eis remittit.Vt videre licet Iu C dith 8.Eſaiæ 61.& 63. Atque eodem modo Patres bene Latini id vocabulum vſurpauerunt,ſcilicet Cy prianus in Epiſtola ad Iubaianum . D. Hieronymus in 4.caput Danielis.D.Avgvstinvs in Pſal.101.con cione 1.& alij.Quo quidem ſenſu idem ſignificat In dulgentia,quod relaxatio ſeu cõdonatio,ſeu venia; nam & iſta omnia vocabula vſu Eccleſiaſtico pro eo dem in hac materia vſurpari ſolent.

Secvndvm hanc igitur nominis ſignificationem, licet alij Doctores alijs verbis Indulgentiam Eccleſiaſticam deſcribant;tamen,ꝙ ad rem ipſam attinet, omnes qui rectè & orthodoxè ſentiunt,in hac plena deſcriptione conueniunt. Indvlgentia *Eccleſiaſtica eſt relaxatio pœnæ temporalis, iudicio diuino peccatis D actualibus poſt remiſſam culpam debitæ,per applicationem ſuperabundantium Chriſti & Sanctorum ſatisfactio num,facta extra Sacramentum ab eo, qui legitimam ad hoc auctoritatem habet.*Huius autẽ deſcriptionis particulę,atque adeo hæc omnis ratio Indulgentiæ Eccleſiaſticæ facilè intelligi poteſt ex ijs, quæ tãquam certa alias ponunt & confirmant orthodoxi.

Ponvnt enim primò, cum peccatum quoad cul-pam quidem remittitur, atq; etiam quoad æternam pœnam,non ſemper idem remitti quoad totam pœnam temporalem,quinimmò manere quandoq; reatum alicuius pœnæ temporalis iudicio diuino, quæ vel in hac,vel in altera vita exſoluenda ſit,niſi aliter remittatur,nempe per Indulgentiam, vt dicemus. Quam aſſertionem fusè aduerſus hæreticos cõfirmaui to.2.diſp.6 q.17.p.5.& patet ex S. Script. Gen.3. uerſu 17.Exo.32.v. 34.& 35.Nu.12.v.14.& 15.Nu. 14.v.22. 2.Reg.12.ver. 14.2.Reg.vlt.v. 13.Micheæ 7.v.8.& 9.1.Cor.5.v 5.1.Cor.11.v.30.Eandemq; aſſertionem docent ſancti Patres:Vt Cyprianus ſerm. 5.de lapſis.Ambroſius ad Virginem lapſam, cap. 8. Hieronymus in Epitaphio Paulæ,& in epiſt ad Ruſticum.Auguſtinus in Enchiridio capite 65.& hom. 50.& lib 22.contra Fauſtum, cap.67. & Tract. 124. in Ioan Gregorius homilia 34 in Euãgelia Leo epiſtola 91.Chryſoſtomus lib.3 de ſacerdotio.Origenes homil.8.in Leuiticum,& alij.

Secvndo ponunt Orthodoxi,omnem quidem remiſſionem peccati, atque adeo etiam quoad pœnæ cuiuſcunq; reatum,fieri cum primis virtute & beneficio paſſionis Chriſti,vt patet cum alijs S.Scripturę locis,tum præſertim Eſaiæ 53.Act.4.ad Roma.3. ad Ephe.1.ad Heb.9.vbi Chriſtus *ſemel oblatus* dicitur, *ad multorum exhauriendu peccata*, & 1 Ioan.2.vbi Ioãnes ait: *Ipſum eſſe propitiationem pro peccatis noſtris, non ſolum autem noſtris,ſed etiam totius mundi.*

Cætervm quoniam conſtat, Chriſti paſſionem non ſine medio aliquo hominibus applicari & prodeſſe;aſſerunt etiam orthodoxi, remiſſionem illam peccati,quoad reatum temporalis pœnæ per media et quædam hominibus, beneficio paſſionis Chriſti, cõtingere.Neq; vero ſolam fidem eſſe medium quo fructus iſte Chriſti paſſionis & alij ad homines deriuentur;ſed alia præterea media diuinitus ad eam rẽ

inſtituta

inſtituta eſſe, vt in multis locis aduerſus hæreticos A Catholici conuincunt. Itaq; in propoſito dicunt, fructum Chriſti paſſionis, quoad pœnæ temporalis remiſſionem, prouenire tanquam per media quędam, aut per ſatisfactionem propriam; ſiue ea vltro ſuſcepta ſit, ſiue in Sacramẽto pœnitentiæ poteſtate clauium impoſita; aut per ſatisfactionem alienam, cum ſcilicet vnum Eccleſiæ membrum alteri communione quadam charitatis, tanquam eiuſdẽ corporis mẽbro ſatisfactionem ſuam accommodat; aut certè per cruciatum in purgatorio.

Qvae quidem omnia, quemadmodum ſaluo officio Chriſti redemptionis & abſq; vlla illius iniuria conſiſtere poſſint, fusè declaraui to. 2. diſp. 6. q. 17. p. 5. Eatenus. n. iſta oĩa media ad eum effectum valent, B quatenus Chriſti ſatisfactione, & merito innituntur. Itaq; impudens valde Kemnitij calumnia eſt, ꝙ in Examine, ſeſſ. 25. Concil. Trid. cum aduerſus Indulgentias diſputat, ſcripſerit, nos exiſtimare, Chriſtum pro ſola remiſſione peccati quoad culpam, non etiã quoad pœnam ſatisfeciſſe. Quod apertum mendaciũ eſt: Nã nos nõ modò Chriſtum pro remiſſione ẽt cuiuſcunque pœnæ ſatisfeciſſe confitemur, verum etiã ſuo quidẽ modò, hoc eſt tãquã redemptorem (qui, ſ. miſericordiam ſui æterni Patris ad nos in primis inclinauerit, ac meritorum ſuorum vi flexerit) *ſolum ipſum* pro ea remiſſione, & alijs oĩb. donis ſpiritualib. q̃ beneficio redemptionis nobis conferuntur, ſatisfeciſſe docemus. id ꝙ ſupra diſp. 1. q. 22. p. 1. de officio C proprio Chriſti Redemptoris à nobis explicatũ eſt.

Tertio ponunt orthodoxi, ſatisfactionem aliorum Eccleſię membrorum alijs eiuſdem Eccleſię mẽbris prodeſſe poſſe, non tãtum cum vnum mẽbrum ſpeciali & propria intentione ſatisfactionem ſuam alteri membro vult applicare, ſed etiam cum ij, qui p̄ſunt in ipſa Eccleſiæ communitate, eam applicationem faciunt, tanquam diſtribuentes ſingulis bonum quoddam commune Eccleſiæ, in acceptatione Dei, velut communem quendam theſaurum, repoſitum.

Quod vt intelligatur, animaduertere oportet, omnia opera pia, quæcunq; exercent aut exercuerunt vnquam fideles, qui ſunt membra Eccleſiæ, præter vim *merendi* habuiſſe etiam vim *ſatisfaciendi* pro pœ D na; quatenus ex gratia diuina proceſſerunt, & aliquam habuerunt adiunctam difficultatem atq; moleſtiam, vt ſupra oſtendimus in q. de ſatisfactione. Porrò huiuſmodi opera pij fideles (aut explicita, aut certè implicita intentione) ea ratione & fine ſuſceperunt, quo & ad gloriam Dei, & ad vtilitatem atq; emolumentum Eccleſiæ, cuius ipſi ſunt membra, quam maximè illa valere poſſent. Ad gloriam autẽ Dei, & ad vtilitatem corporis Eccleſiæ, ea demum ratione maximè valere poſſunt piorum opera ſatisfactoria, ſi cum ijs ipſis, qui ea exercuerunt, ad pœnæ temporalis remiſſionem neceſſaria non ſunt, alijs Eccleſiæ membris, quæ pœnæ reatu adhuc teneantur, communis eius charitatis beneficio qua coniunguntur in eodem Eccleſię corpore, prodeſſe ad pœnæ re E miſſionem poſſint. Conſtat enim, hoc & ipſis Eccleſiæ membris vtiliſſimum eſſe, & maximè etiam diuinæ bonitati conſentaneum, quippe quæ propenſiſſima eſt ad valorem omnem piorum operũ vndequaque compenſandum.

Qvaecvnqve igitur opera ſatisfactoria ſuperfuerunt, aut ipſi beatiſſimæ Virgini, quæ nullo vnquam pœnæ reatu ob actuale peccatum obſtricta fuit, aut innumeris alijs viris ſanctiſſimis in Eccleſia, qui multo plura vel præſtiterunt, vel etiam paſſi ſunt quam fuit neceſſe, vt pœnam temporalem redimerent peccatis ſuis debitã, ea omnia adiuncta ad Chriſti meritum & ſatisfactionem infinitam, cenſent orthodoxi quaſi communem quendam Eccleſiæ theſaurum efficere, qui ſit illi in acceptatione diuina repoſitus, vt iuxta diſtributionem & applicationem eius, ab illis factam, qui in Eccleſiæ communitate præſunt, valere & prodeſſe ijs poſſit, qui ſubſidio cõmunis eius theſauri ad pœnæ temporalis redemptionem indigeãt. Conſentaneum. n. eſt, & in omni Republica bene inſtituta vſitatum, vt ijs competat auctoritas diſtribuẽdorum bonorum communium Reipublicæ, qui Reipub. pręſunt, quemadmodũ hanc re totã optimè D. Tho. hic q. 25. a. 1. ex orthodoxa doctrina explanat.

Atqve hoc nimirũ eſt, ꝙ tertiò aiebam ab orthodoxis poni: nempe ſatisfactiones quorundam Eccleſię membrorum alijs mẽbris prodeſſe poſſe, non ſolum cum membra quædam membris alijs ſatisfactiones ſuas ſpeciali intentione accommodant, ſed etiam cum ex eorum ſaltem implicita intentione id ipſum faciunt ij, qui *præſunt* in Eccleſia communitate, tanquam diſtribuentes commune bonum & quaſi theſaurum Eccleſiæ. Quo fit, vt ſatisfactiones illæ alienæ eo etiam modo per Eccleſiæ prælatos applicatæ *mediũ* tunc ſint, quo fructus infinitæ ſatisfactionis Chriſti (cuius etiam tunc ex communi illo Eccleſiæ theſauro fit in primis diſpenſatio & applicatio) quod attinet ad remiſſionem pœnæ, ad homines deriuatur.

Huius autem tertiæ hypotheſis fundamentũ habent orthodoxi Primo in illis omnibus S. Scripturæ locis, quibus Eccleſia Chriſti tanquam *vnum quoddã corpus* ſub Chriſto capite eſſe aſſeritur, & fideles in eo corpore tanquam ſibi inuicem coniuncta membra, vt Rom. 12. 1 Cor. 12. ad Epheſ. 1. ad Coloſ. Hæc. n. eſt natura & ratio membrorum eiuſdem corporis, vt alterum alteri officio ſuo proſit, viciſſimque ſibi mutuo inſeruiant. Eademq; vis (inter cetera) & ratio eſt eius *communionis Sanctorum*, quam in Symbolo fidei profitemur. Atqui officium (inter cetera) cuiuſq; membri Eccleſiæ eſt, etiam pro pœna temporali peccato debita ſatisfacere. Ergo & hoc officio viciſſim poſſũt Eccleſiæ membra ſibi ſubſidium ferre.

Qvod autem id etiam officium ad Eccleſiæ mẽbra pertineat, oſtendi ſupra in q. de Satisfact. Atq; ipſum officiũ Apoſtolus requirit à fidelibus, ad Rom. 6. cum illis verbis illos admonet: *Sicut exhibuiſtis*, inquit, *membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete mẽbra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem*. Quo ẽt locus ille 2. Cor. c. 7. pertinet, vbi diſertè affirmat, *triſtitiam* eam, quæ in pœnitentia *ſecundum Deum* habetur, *operari* inter cetera *vindictam*; hoc eſt, vlciſci peccatum, tanq̃ ſatisfactionem videlicet quandã pro pœna peccato debita, remiſſa iã culpa beneficio pœnitentiæ; vt iam alia argumenta in q. de ſatisfactione afferri ſolita prȩteream.

Secvndo, eadem hypotheſis fundamentum habet in natura & vi *charitatis*, qua ſunt Eccleſiæ membra ſibi inuicem vnita, vt quod vnus pro altero exoluit, ita diuinitus acceptetur pro illo ac ſi offerretur ab ipſomet.

Tertio huc etiam pertinent multa S. Scripturæ loca, quæ ſine vlla limitatione ſignificant, eſſe inter fideles *communicationem mutuam* bonorum operum, & ſubſidiorum. Ex quorũ operũ numero, cur opus illud determinatè, quod eſt ſatisfactio, excipiatur, nulla ſuppetit ratio.

Vt 2. Cor. 8. vbi exhortans D. Paulus Corinthios ad ſuppeditandum neceſſaria Tito & Lucę: *In præſenti*, inquit, *veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia* (nempe ſpiritualis in piis operib.) *veſtræ inopiæ ſit ſupplementum*. Quo loco Apoſtolus non tantummodo ſignificat Titũ & Lucã pre-

doctrinæ miniſterium inopiam ſpiritualem Corinthiorum ſupplere potuiſſe, ut kemnit. in Exam. ſeſſ. 25. perperam exponit, ſententiam Apoſtoli ſine fundamento ad ſolum illud miniſterium reſtringens; ſed abſolutè ſpē Corinthijs fecit, fore, ut abudantia Titi & Lucæ ſpirituali, hoc eſt, in omni genere pioru͂ operum, poſſet illorum ſpiritualis inopia ditari.

Item illa Dauidis oratio ſimiliter abſoluta & generalis eſt *Particeps ego ſum omniu͂ timentium te, & cuſtodientium mandata tua*, Pſa. 118. Neq; enim obſtat, quod kemnitius obijcit, in Hebraico, vbi interpres Latinus, *particeps*, vertit, exſtare verbum *Haber*, quod vocabulum ſocium ſignificat, Eodem enim ſenteńtia redit. Significare enim voluit Dauid, ſe pijs operibus timentium Dominum communicare, tanquam ſocium & membrum eiuſdem corporis Eccleſiæ; quæ mutua quædam ſocietas eſt, cuius emolumenta communia à ſingulis ſocijs participētur. Nam & hac etiā ſpe, propterea D. Ioannes 1. Epiſt. cap. 1. eorum quos docebat animos confirmabat: *Vt & vos*, inquit, *ſocietatem habeatis nobiſcum*. Et D. Paulus ad Col. 1. ſimiliter hortatur, vt pro eo beneficio *gratias agamus Deo Patri, qui dignos*, inquit, *nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine*.

Qvocirca leuiſſima kemnitij intepretatio eſt, cum non aliud Dauidem illa oratione ſignificare uoluiſſe dicit, quam ſe non priuatam aliquā de Deo ſequi opinionem; aut confeſſionem fidei ſuæ timore aliquo impeditum celare; ſed palam idipſum ſentire & profiteri publicè, ꝙ alij omnes timentes Deū atq; cuſtodiētes mandata eius; in eaq; confeſſione eſſe ſe illorum ſocium. Hoc. n. non eo verſiculo, ſed illo paulò ſuperius antecedēte; Dauid de ſe proteſtatus erat, *Et loquebar de teſtimonijs tuis, in conſpectu Regum, & non confundebar*. Cum autem deinde dicit, ſe eſſe ſocium ſeu participem omnium timentium Deum; certa ſpe communicationis bonorum operum alienorum animum ſuum erigit. Atq; ita etiam D. Ambroſius homil. 8. in illum Pſal. & alij Patres communiter hunc locum interpretantur.

Praeterea ad hanc ipſam rem confirmandam, quidquid Sectarij obſtrepant, illuſtris eſt ille locus D. Pauli ad Col. cap. 1. *Gaudeo*, inquit, *in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius*, ꝙ *eſt Eccleſia*. Caluin. lib. 3. ſuarum Inſtit. cap. 5. ſect. 4 & Kemnit. in Exam. ſeſſ. 25. contendunt, ſignificare hic tantummodo D. Paulum, ſe tanquam vnum quoddam membrū Chriſti, eas paſſiones adimplere, quæ Chriſto perferendæ reſtabant in corpore ſuo *myſtico*, ꝙ eſt Eccleſia, atq; eas quidem pro eodē corpore Eccleſię adimplere, nō vt Eccleſiæ ad *ſatisfactionem* ſeu redemptionem aliquam pęnæ peccatis debitæ, ualerent, ſed vt ei prodeſſent ad *ædificationem* in fide & in uerbo Euangelij; ſiquidem laboribus & perſecutionibus D. Pauli plurimùm reliqui fideles in ſuſcepta Chriſti religione confirmabantur. Atq; hoc ipſum kemnitius ait ab eodem Apoſtolo explicari, cum inquit ad Philip. 1. *Quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Euangelij*. In quam ſententiam Caluinus citat etiam illud 2. Cor. 1. *Siue tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute*. Et ſimilia quæ habentur 2. Cor. 4. & 2. Tim. 2.

Verum hæc quæ iſti afferunt, rectè quidem probant, Apoſtolum eatenus *etiam* pro Eccleſia paſſum fuiſſe, quatenus ea quæ paſſus eſt Eccleſiæ profuerūt ad fidei ædificationem. Non probant autem iſti, neq; probare ullo firmo argumento poſſunt, quod non etiam illa paſſus Apoſtolus fuerit, ut ſeruire poſſent membris Eccleſiæ ad *ſatisfactionem*, ſeu ſolutionē pro aliqua pœna peccato debita. Quinimò ea etiam

A ratione illum paſſum fuiſſe pro Eccleſia, manifeſtè demonſtramus hoc modo: Dubium eſſe nō debet, quin apoſtoli mens atque voluntas fuerit paſſionibus illis ſuis (quas etiam Chriſti paſſiones, ratione corporis eius myſtici, rectè appellat) Eccleſię prodeſſe omni ratione & titulo, quo prodeſſe illæ paſſiones Eccleſiæ poterant: Atqui Eccleſiæ prodeſſe poterant, non modò vt exemplum bonum ad ædificationem fidei continebant, ſed etiam ſecundùm vim ſatisfaciendi pro pœna. Ergo hac etiam ratione Apoſtolus paſſionibus illis ſuis Eccleſiæ prodeſſe voluit. Maior huius argumenti propoſitio probatur primò, quoniam abſolutè dicit Apoſtolus ſe pati pro corpore Eccleſiæ, hoc eſt, in emolumentum illius; non determinans vllum modum, quo duntaxat diceret, ſe id facere. B Quēadmodum & in alijs etiam locis citatis abſolutè dicit, ſe omnia facere pro ſalute aliorum. Secundò, quoniam id etiam præſtantem Apoſtoli charitatem erga Eccleſiam decebat, qua non ſolum *impendere*, ſed *ſuperimpendi* etiam ipſe libentiſſimè pro alijs optabat, vt conteſtatur 2. Cor. 12. Quo Pauli teſtimonio (inter cetera) confirmat Origen. hom. 10. in Num. expiauiſſe quoque Paulum ſuo modo tanquam victimam, peccata aliorum. Minor autem argumenti propoſitio etiam patet. Nam in qualibet perpeſſione ſeu operatione pij hominis vt moleſtiam aliquam habet, & cum gratia eſt coniuncta, vis ineſt pro pœna temporali ſatisfaciendi; tum pro ſe, tum pro alijs, vt paulò C antè probatum eſt.

Deinde confirmamus hoc ipſum grauiſſimo teſtimonio D. Auguſtini, cui ſomnia Caluini & Kemnitij & aliorum Sectariorum minimè anteponi debent. Auguſtinus enim in Pſal. 61. explanans hunc Apoſtoli locum de quo agimus, orthodoxè docet, paſſiones haſce membrorum Eccleſiæ habere vim ſatisfaciendi & exoluendi pro debito peccati, in communem utilitatem Chriſtianæ Reipub. *Patitur* (inquit) *Chriſtus in membris ſuis, id eſt, in nobis ipſis ad communem hanc quaſi Rempublicam. Nam quiſque pro modulo noſtro* Exolvimvs *quod debemus*. Atque idipſum ante Auguſtinum diſertè docuit & aliquot Scripturæ teſtimonijs confirmauit Orig. homil. 10. & 24. in Num.

D At, inquit Kemnitius, ipſe Paulus negabat ſe pro alijs ſatisfacere cum dicebat: *Nunquid pro vobis Paulus crucifixus eſt?* 1. Cor. 1. In quam ſententiam Caluinus quoque, vbi ſuprà, obijcit teſtimonia quędam D. Auguſt. in Pſal. 16. & tract. 47. in Ioan. Itemque D. Leonis epiſ. 81. & 95. qui aſſirmant, ſolum Chriſtum fuiſſe, qui ſua morte & paſſione pro debito peccatorum noſtrorum precium exoluerit, non autem id feciſſe ullos Sanctos aut Martyres.

Reſpondemus verò, hęc eò pertinere, vt *ſolus* Chriſtus tanquam *Redemptor* quidem cumulatiſſimè ſatiſfeciſſe intelligatur. Ea verò Chriſti ſatisfactio ſuum etiam ſatisfactioni piorum relinquit locum, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs, vt per eam Chriſti ſatisfactionis fru E ctus, tanquam per medium quoddam, participetur & applicetur. Quemadmodum etiam ſolus Chriſtus orauit pro nobis ſufficientiſſimè & efficaciſſimè tanquam redemptor; ſed nobis tamen præterea orandum eſt pro nobis & pro alijs, vt fructum illius Chriſti orationis obtineamus.

Cum autem docemus, poſtꝗ Chriſtus ſatisfecit ut Redemptor, ſupereſſe etiam vt nos ſatisfaciamus; nō ideo ſentimus, Chriſti ſatisfactionem fuiſſe imperfectam, & aliquid defuiſſe ei, quò minus ipſa potuiſſet ſufficere (vt mendaciſſime Kemnitius vbi ſuprà Catholicorum ſententiam calumniatur) ſed ſignificamus certè, id opere adimplendum præterea eſſe, ut tanꝗ medio quodam ſatisfactio Chriſti nobis applicetur.

Quo

Quo etiam modo & ſenſu ipſe D. Paulus ſimiliter dicit, ſe *adimplere* quod *deeſt*, (hoc eſt, quod adimplendum ſupereſt) *paſſionum* in membris Chriſti, præter paſſionem quam in ſeipſo Chriſtus pertulit: neque tamen idcirco Apoſtolus ſignificare vult Chriſti paſſionem fuiſſe imperfectam.

Est igitur illa ēt Tertia orthodoxorum hypotheſis firma & fundata in ſacris literis. Qua & duabus priorib. conſtitutis tota iam deſcriptio Indulg. Eccleſ. ſupra tradita fit perſpicua. Nam cum remiſſa culpa, maneat pœna temporalis iudicio Dei debita: & hæc remitti poſſit, aut in altera vita in purgatorio: aut in hac p propriam ſatisfactionem, ſiue in Sacramento impoſitam, ſiue vltro ſuſceptam; aut ēt per ſatisfactionem alienam non modo ſpeciali intentione applicatam, ſed etiam *generali & implicita*, per diſpenſationem eorum, qui in Eccleſia præſunt: dicimus in deſcriptione, Indulgentiam Eccleſiaſticam eſſe remiſſionem eius pœnæ, non niſi hoc vltimo modo, per diſtributionem ſcilicet theſauri Eccleſiæ, qui conſtat, vt ante declaratum eſt, ex alienis ſatisfactionibus Chriſti & Sanctorum.

Ac per hanc deſcriptionē variæ excluduntur Opiniones falſæ, quæ extant circa Indulgētiæ rationē. Per primā n. deſcriptionis particulam, in qua eſſe dicitur Indulgentia *relaxatio* ſeu remiſſio pœnæ, excluduntur tres opiniones falſæ. Prima eſt, Indulgentiā propriè non eſſe remiſſionē pœnæ; vel, ꝙ idē eſt, abſolutionem à pœna: ſed *ſolutionem* pro pœna, ſumptā ex communi Eccleſiæ theſauro. Ita n. definit Durandus in 4. d. 20. q. 3. & Paludanus eadem d. q. 4.

Secunda opinio eſt, Indulgentiam propriè neq; remiſſionem pœnæ, neque ſolutionem pro pœna eſſe, ſed potius diſtributionem ſeu *applicationem* theſauri Eccleſiæ, virtute cuius fit ſolutio pro pœna, atque adeo remiſſio illius, ſeu abſolutio ab illa. Quæ opinio tribuitur D. Thomæ in 4. d. 20. q. 3. & hic in ſupplem. 3 p. q. 25. ar. 1. ad 2. & ita ſentiunt in illa diſtin. 20. Doctores aliqui.

Tertia opinio eſt ea, quam Caietanus to. 1. opuſ. tract. 15. de Indulgentiis refert, nempe Indulgentiā olim quidem ante Bonifacium VIII. fuiſſe propriè remiſſionem pœnæ, quoniam ita Indulgentiæ tunc vocabantur, vt ipſe Bonifacius indicat in Extrauag. *Antiquorum*. Poſt Bonifacium autem, qui primus in illa Extrauaganti, formam Iubilæi inſtituit, eſſe propriè *distributionem* theſauri, quem diſpenſari per Indulgentiam ſequentes Pontifices dixerunt, ac nominatim Clemens VI. in Extrauag. *Vnigenitus*.

Nos autem in deſcriptione aſſignata Indulgentię ſententiam ſequimur communiorem, nempe Indulgentiam propriè quidem & principaliter eſſe & fuiſſe ſemper *relaxationem* ſiue *abſolutionem* à pœna, adiuncta diſtributione theſauri, & ſolutione ex illo ꝓ pœna. Ita Caietan. tract. illo 15. de Indulgentijs, cap. 1. & 6. & Dominicus Sotus in 4. diſt. 21. q. 1. arti. 2. & Petrus etiam Sotus in Inſtitutione Sacerdotum, lect. 2. de Indulgen. & Antonius Cordubēſis in ſuo Trac. de Indulgent. q. 1. & alij. Neq; hanc ſententiam alienam eſſe à mente S. Thomæ puto. Is enim locis citatis ſolum vult Indulgentiam non eſſe nudam, & ſolam remiſſionem pœnę, ſine ſolutione illius & applicatione theſauri. Quod veriſſimum eſt.

Fundamentum autem huius communioris ſentētiæ plerique ponunt in eo, quod, vt infra contra hæreticos oſtendemus, Indulgentia Eccleſiaſtica eſt quidam actus Eccleſiaſticarum clauium, ad cuius videlicet actus vſum data ſit Eccleſia auctoritas à Chriſto illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata*, Ioan. 20. *Et quęcunque ſolueritis, &c.* Matth. 18. At Indulgentia non eſt alter ille actus clauium, qui eſt *ligare* & retinere peccata. Ergo reſtat vt ſit ille, qui conſiſtit in *abſoluendo*, cum hi duo actus duntaxat pertineant ad vſum clauium.

Caeterum hæc ratio non prorſus conuincit. Nā etiam *diſtributio* & applicatio theſauri eſt actus clauium, qui non ad retentionem, ſed ad relaxationem pertinet, vt Caietan. in Tract. 16. de Indulgentijs, ca. 6. Et Petrus de Soto, lect. 3. de Indulg. in fine, optimè animaduerterunt. Quare ex eo præciſè, quod Indulgentia ſit actus clauium, qui non ſit retinere aut ligare, non vtique licet determinatè colligere, ꝙ ſit ꝓpriè *abſolutio* ſeu remiſſio pœnæ potius, quā diſtributio theſauri: ſi quidem, vt iam dictum eſt, vtrumq; pertinet ad actum clauium, qui non eſt ligare.

Illa igitur communis ſententia ſatis videtur probari ex ipſa vi vocabuli, & forma conſueta Indulgētiarum. *Indulgere* enim in propoſito, condonare & remittere eſt, & ita Pontifices loqui ſolent: *miſericorditer indulgemus*. Quod ſi Indulgentia eſſet principaliter applicatio theſauri, propriè quidem & immediatè non eſſet actus *miſericordiæ*, ſed quædam diſpenſatio, pertinens formaliter ad actum *iuſtitiæ*, vt bene inquit Sotus loco citato.

Ad ſecundum hanc ſententiam facilius intelligi poteſt, quemadmodum Indulgentia ſit actus Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, hoc eſt, qui propriè exercetur in *ſubditos*, vt declarauit Alexander III. in cap. *Quod autem*, Extra, de pœniten. & remiſ. & ſentiunt ſupra citati auctores. Nemo enim propriè *abſoluit* à pœna, niſi ſibi ſubditum; cum tamen communis theſaurus alicuius Reipublicæ etiā non ſubdito applicari poſſit, ſicut & ſoluere poteſt aliquis debitum pro nō ſubdito. Itaque ſi Indulgentia, vt vidimus, propriè eſt nō applicatio theſauri, aut ſolutio, ſed *abſolutio*, propriè eſt etiam actus Iuriſdictionis erga ſubditos, vt Alexander ſtatuit.

Neque verò hic obſtat ꝙ animabus ēt Purgatorij verè conferri poteſt Indulgentia, vt poſtea declarabitur, quæ tamen non ſunt amplius Eccleſiaſticæ Iuriſdictioni ſubditæ. Id enim intelligendū eſt, qua parte quidem Indulgentia habet ſimul adiunctam *applicationem* theſauri, & ſolutionem pro pœna (quę etiam, vt dictum eſt, poſſunt applicari non ſubdito) non autem qua ratione eſt *propriè* abſolutio.

Quam ob cauſſam communiter Doctores ſentiūt, Indulgentiam, quæ defunctis confertur, nō omnino eſſe eiuſdem rationis cum Indulgentia, quæ confertur viuis, ſed deficere ab illa, eo ꝙ non datur per modum abſolutionis, ſed per modum *ſuffragij*, vt Pontifices ēt ipſi loquuntur. Quo ſanè vocabulo ſignificare volunt, ferri animabus quidem ſpirituale ſubſidiū per applicationem theſauri, vnde fiat ſolutio Deo ꝓ illarum pœna, non tamen eas à pęna cum auctoritate abſolui ab Eccleſiæ Prælatis, ſicut abſoluuntur viui, qui ſunt eis ſubditi, hoc eſt, de quorum illi cauſſa cognoſcere poſſunt. Quemadmodum etiam quiuis poteſt applicare ex charitate per modum ſuffragij ſatisfactionem ſuam alteri, qui non ſit eius ſubditus; non tamen eum cum auctoritate abſoluere

Et tamen quamuis hoc ita ſit, rectè nihilominus explicat Caieta. tomo 1. opuſc. tract. 16. de Indulg. c. 6. eam quoque Indulgentiam, quæ datur defunctis, eſſe actum quendam *auctoritatis Iuriſdictionis*, ſeu clauium. Ratio eſt: Quoniam huius etiam auctoritatis proprium eſt, *diſtribuere* theſaurum communem Eccleſię, vt pro pœna fiat ſolutio, atque adeo, vt pœna relaxetur, & eatenus regnū cœlorum aperire; quod ēt fit per eam Indulgentiam; quę cōfertur defunctis.

Itaque licet Indulgentia defunctorum non ſit quidem

quidem actus Iuriſdictionis, quæ exerceatur in *ſubditos*, eſt tamen actus Iuriſdictionis; quę exercetur circa rem communem, ſeu circa bona communia *ſubditorum*, hoc eſt, circa theſaurum Eccleſiæ, qui in eiuſmodi etiam Indulgentia diſtribuitur. Vtrumque autem ad poteſtatem ſuperioris pertinet; nimirum & abſoluere aut ligare ſubditos, & diſponere etiam de reb. ſeu bonis communibus ſubditorum. Atque vtrumq; ſimul fit per Indulgentiam, quæ datur viuis: alterū autem tantummodo per eam, quæ confertur defunctis; idque ſatis eſt, vt ex ea ſaltem parte hęc Indulgentia quoque ſit quidam actus Iuriſdictionis.

QVOD cū ita ſit, rectè dicit loco citato Caietanus, Indulgentiam defunctorum, quoad *cauſſam* quidem *& effectum*, eiuſdem eſſe rationis cum Indulgentia viuorum: Nam per eandem auctoritatem Clauium ipſa quoque confertur, & etiam operatur in effectu liberationem à pœna; non eſſe autem eiuſdem rationis quoad *modum*, quia non per modum abſolutionis, ſed per modum *ſuffragij* datur, vt eſt explicatum.

MANEAT itaque Indulgentiam propriè & ſimpliciter dictam, qualis viuis confertur, quæque definiri ſolet, non fuiſſe vnquam neque iam eſſe propriè applicationem theſauri, aut ſolutionem pro pœna, ſed *abſolutionem* ab illa. Quod enim Clemens VI. in Extrauagan. *Vnigenitus*, & alij Pontifices dicunt, indulgentiam fieri per modum diſpenſationis ſeu applicationis theſauri Eccleſiæ, non ideo dicunt, quia propriè indulgentia ſit diſtributio theſauri, aut ſolutio ex theſauro, ſed quia diſtributionem eam & ſolutionem coniunctam habet.

Ex quo patet, nullum habere firmum fundamentum in his dictis Pontificum, illas tres opiniones, quas reiecimus, & præſertim tertiam, quæ ponebat, indulgentiam aliquando fuiſſe abſolutionē, poſtea verò eſſe diſtributionem theſauri. Hoc minimè rectè aſſeritur. Nam indulgentiæ natura & ratio mutata per Pontifices non eſt, ſed ſemper eadem perſeuerauit. Maximè cum Bonifacius in Extrauagan. *Antiquorum*, & alij Pontifices poſteriores declarauerint, ſe conferre indulgentias ſecundum morem ab anteceſſoribus Pontificibus vſurpatum, vt notat etiam ad hoc propoſitum Cordubenſis, quæſtio. prima, de indulgent.

De QVÆSTIONE igitur illa, quam Caietanus, Cordubenſis, & alij prolixiſſimè tractant, vtrum & quomodo indulgentia ſit *abſolutio*, aut actus iuriſdictionis; hæc quæ diximus, tenenda ſunt. Interim tamen illud etiam notandum, quæſtionem hanc totam. Vtrum indulgentia ſit potius abſolutio, an vero diſtributio theſauri, vel ſolutio; inter eos, qui rectè ſentiunt de Eccleſiæ theſauro, non tam eſſe de re, quam de nomine. Nam quod ad rem quidem attinet, conuenit inter illos omnes, tria concurrere in indulgentia Eccleſiaſtica; videlicet *diſtributionem* ſeu applicationem theſauri; & *ſolutionem* ex eo theſauro pro pœna; & *abſolutionem* à pœna. Cum autem deinde controuertitur, quidnam iſtorum trium potius ſit indulgentia, quæſtio eſt de vſu & ſignificatione nominis indulgentiæ: videlicet, quidnam primò & principaliter ſignificet ex illis tribus.

IN HAC autem quæſtione de nomine, illa, quam aſſeruimus, verior ſententia eſt, videlicet indulgentiam ſimpliciter dictam, quæ nimirum confertur viuis, eſſe propriè abſolutionem à pœna; nam eam, quæ confertur defunctis, iam antè explicauimus dari per modum ſuffragij, non autem per modum abſolutionis.

SVNT præterea aliæ quædam ſententiæ longè adhuc deteriores, quæ per alias particulas aſſignatæ deſcriptionis excluduntur. Nam per id quod diximus indulgentiam eſſe *relaxationem pœnæ temporalis debitæ peccato, ſecundum iudicium diuinum*; excluduntur opiniones duæ longè falſiſſimæ. Vna eſt, quam refert Albertus in quarto, diſtinct. 20. artic. 17. & Diuus Thomas hic in ſupplem. tertiæ partis, quęſtione 25. articulo ſecundo, quorundam, qui dixerunt, indulgentiam Eccleſiaſticam, nullam pœnam remittere per ſe, nec in foro Eccleſiæ, neque in foro Dei, ſed eſſe piam quandam *fraudem*, qua Eccleſia per illam remiſſionis pollicitationem homines alliciat ad exequendum deuotè ea opera pia, quę in indulgentię forma exiguntur, vt pro ratione eius deuotionis,

B & valore eorum operum, Deo ſatisfiat, non autem per vim ipſius indulgentiæ. Quemadmodum, ſi mater paruulum ad currendum alliciat promittendo illi pomum, quod poſtea tamen non det; Nam & hoc exemplo illi vtebantur: vt commemorat hic Diuus Thomas & Albertus in quarto, diſtinctione vigeſima, artic. 17.

SED hæc opinio tanquam erronea ab omnibus Orthodoxis fuit exploſa. Detrahit enim certitudinem auctoritati Eccleſię: quæ ſi in aliqua re deciperet, & fraudulenter ageret; nullam fidem in alijs mereretur, vt rectè D. Thomas in dicto articulo ſecundo argumentatur. Ac propterea, quod initio Lutherus ita etiam de indulgentijs ſenſit, & locutus eſt,

C damnatus fuit à Leone X. vt in ſecundo puncto videbimus.

Altera opinio, quam refert & confutat etiam Diuus Thomas in dicta quæſtione 25. articulo primo, & Alexander Halenſis quarta parte, quæſtione 83. membro primo, articulo primo, & Bonauentura in quarto, diſtinct. 20. & alij, fuit, per indulgentiam, ſolum in *Eccleſiæ foro* remitti pœnam ſatisfactoriam, quæ iniuncta ſit in Sacramento pœnitentiæ, vel quę ſit decreta per Eccleſiæ Canones; ne ſcilicet pœnitens teneatur eam adimplere: nullam autem pœnam remitti, quæ ſit debita in foro ſeu in iudicio Dei. Secundum hanc autem opinionem plus noceret, quam prodeſſet indulgentia, vt rectè ſupra citati auctores argumentantur: Nam vtilius eſ-

D ſet pœnitenti, iniunctam ſibi pœnitentiam implere, & per eam aliquid (vt fit) de pœna iudicio diuino in Purgatorio debita, redimere, quam liberari obligatione implendę illius pęnitentiæ, & interim tamen manere obligatum ad totam pœnam longè ſeueriorem ſoluendam in Purgatorio. Atque ita etiā hęc opinio ab omnibus fuit exploſa, nec ferè differt ab opinione hęreticorum de indulgentiis, vt in ſecūdo puncto videbimus.

Non eſt tamen idem, quod alij Doctores orthodoxi hoc etiam tempore ſentiunt, indulgentiam nō dari ad remiſſionem pœnæ Purgatorij abſolutè, ſed pœnæ in Purgatorio *reſpondentis* iis pœnitētijs, quæ

E in Sacramento pœnitentiæ ſint iniunctæ, hoc eſt, quæ per eiuſmodi iniunctas pœnitentias redimerentur. Conceduntenim ij nihilominus, pęnam aliquā iudicio Dei debitam per indulgentias remitti, nempe illam, quæ per eiuſmodi iniunctas pœnitentias fuiſſet redempta. Quorum opinio, vtrum vera ſit, videbimus in tertio puncto, cum exponemus, quam latè pateat indulgentiarum vſus & valor.

IAM verò per reliquas deſcriptionis particulas, quibus dicimus remiſſionem illam indulgentiæ, fieri *ex ſatiſfactionibus Chriſti & Sanctorum*, atque adeo *ex communi quodam quaſi theſauro ſpirituali Eccleſiæ*, duæ item opiniones erroneæ à nobis excluduntur. Vna eſt Franciſci Maironis, qui in quarto ſentent. diſtinct.

diſtinct. 19. quæſtione ſecunda, etſi concedit poteſtatem remittendi peccati pœnam temporalem per Indulgentiam, negat tamen exſtare in Eccleſia communem hunc Thesavrvm ex quo dari poſſint indulgentiæ. Idque probat, quoniam merita Chriſti ſufficienter remunerata fuerunt hoc ipſo, ꝙ eſt propter illā *exaltatus, & adeptus nomen ſuper omne nomen*, ad Philippen. 2. Item Sanctorum merita mercedem acceperunt etiam vltra condignum, vt habet cōmune axioma Theologorum.

Sed contraria aſſertio theſauri, à Clemente VI. in Extrauaganti *Vnigenitus*, definita eſt; & probatur euidenter ratione ducta ex ſacra Sriptura, Nam ex tali theſauro dari indulgentias, nihil aliud eſt, quàm beneficio ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, pro vt ſunt repoſitæ in acceptatione diuina, fieri remiſſionem illam pœnæ, quam ipſe etiam Mairones cum alijs Orthodoxis fatetur concedi per indulgentiam: Sed certiſſimum eſt remiſſionem illam fieri beneficio ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum. Ergo certiſſimum eſt, illum theſaurum exſtare, Maior patet ex ijs, quæ ſupra dicta ſunt in confirmatione tertiæ hypotheſis. Minorem etiam, quoad vtramque partem, illic probauimus.

Et quidem quod Mairones negauerit, remiſſionē illam fieri ex theſauro ſatisfactionum Chriſti; intolerabilis error eſt, cum vbique ſacra Scriptura clamet, ſummam totam noſtræ ſalutis, atque adeo remiſſionem omnem peccatorum, vndequaque acceptam nos ferre debere meritis & ſatisfactioni Chriſti, vt prolixè perſequitur Apoſtolus Paulus, tum alias paſſim, tum præſertim ad Epheſios primo, & Diuus Petrus, *Actor.* 4.

Nec argumentum Maironis quidquam valet. Primum enim, Chriſtus non ſibi meruit gloriam animę, ac multo minus hypoſtaticam vnionem (vt ſupra diſputatione prima, q. 19. docuimus) ſed ſolum gloriā corporis, & celebrationem ſui nominis, hoc eſt, vt ab hominibus pro Deo & redemptore cognoſceretur: itemque noſtram ſalutem. Quæ quidem omnia longè minora ſunt, quam fuerint Chriſti ſatisfactiones & merita infinita.

Deinde dicimus, ad ſummam illam totam noſtræ ſalutis, quæ quaſi pars vna quædam fuit mercedis meritorum ac ſatisfactionum Chriſti, remiſſionem eam quoque pertinere, quæ nobis fit in indulgentia beneficio ſatisfactionum Christi & Sanctorum. Atque ita licet daremus, per exaltationem illam Chriſti, & per ſalutem noſtram, ſufficienter, & ad æqualitatem, merita & ſatisfactiones Chriſti remunerari; tamen vis nihilominus in meritis & ſatisfactionibus Chriſti fuerit, vt ex earum etiam theſauro indulgentię tribuantur; quandoquidem remiſſio ipſa indulgentiæ inter cætera pertinet ad ſummam noſtræ ſalutis, vt dictum eſt, & tradit etiam Eccleſia Catholica, ſicut poſtea contra hæreticos magis confirmabimus.

Quod autem Mairones præterea obijcit, merita Sanctorum vltra condignum remunerata fuiſſe; ſimiliter non obſtat. Nam licet ſufficienter compenſata ſint, quatenus fuerunt *merita*; non tamen omnia ſatis compenſata ipſis fuerunt, quatenus habuerunt quoque vim pro pœna ſatisfaciendi, vt in confirmatione tertiæ hypotheſis expoſuimus.

Altera opinio, etiam erronea, eſt Durandi in 4. diſtin. 20 quęſtione tertia, qui theſaurum indulgentiarum ex *ſolis* Christi meritis & ſatisfactionibus conſtare putat, non autem ex ſatisfactionibus Sanctorum.

Primo, quia ſatisfactiones Chriſti fuerunt per A ſe infiniti valoris; Ergo ſuperuacaneè conſtaret etiā ille theſaurus ex ſatisfactionibus Sanctorum

Secundo, quoniam opera Sanctorum fuerunt ipſis remunerata etiam vltra condignum, ſicut Mairones argumentabatur.

Tertio, quia non conſtat Sanctos ea intentione fuiſſe operatos, vt eorum ſatisfactiones alijs etiam prodeſſent, neque videtur id fuiſſe futurum ſatis cōſentaneum ipſorum humilitati.

Sed hæc argumenta nihil probant. Ad Primvm enim reſpondemus; Addi nihilominus ad ſatisfactiones Chriſti ſatisfactiones Sanctorum in eo theſauro, vt charitas inter Eccleſiæ membra magis ſe exerat, & vt omni ex parte precium abundet, quod exoluitur, B pro pœna debita. Alioqui eodem argumento probare potuiſſet Durandus, ne ex omnibus quidem operibus Chriſti ſatisfactorijs conſtare illum theſaurum, cum vnica etiam operatio Christi fuerit infiniti valoris.

Ad Secvndvm reſpondemus, Sanctorum opera licet vt merita cumulatè remunerata fuerint, non tamen omnia, vt *ſatisfactoria*; ſicut ad Maironem reſpondemus.

Ad Tertivm reſpondemus Primo, multos habere, & omnes habere *poſſe* etiam expreſſam intentionem conferendi ſatisfactiones, quæ ipſis ſuperant, in communem Eccleſiæ theſaurum, neque verò id pugnare cum humilitate; quandoquidem omC nia denique feruntur accepta ipſi Deo. Atque id probamus exemplo Diui Pauli, qui ſine detrimento humilitatis pati ſe aiebat pro Eccleſia, ad Coloſſ. 1. vt ſupra vidimus.

Secvndo dicimus, ſatis eſſe in propoſito, quod omnes pij habent eam intentionem ſaltem *implicitè*. Id quod multis modis oſtenditur. *Primo*, quia volunt in operando & ſatisfaciendo, quoad eius fieri poteſt, imitare Chriſtum, qui ſua omnia ad aliorum ſalutem contulit. *Secundo*, quoniam volunt opera ſua, quàm maximè fieri poteſt, referri ad gloriam Dei, & vtilitatem Eccleſiæ, quæ in primis exiſtit ex ea commoditate communis theſauri, vt ſuprà explicatum eſt. *Tertiò*, quoniam operantur tāquam D vnius & eiuſdem corporis Eccleſię membra, quorum eſt quaſi naturalis communicatio mutua. *Quo fit*, vt quadam veluti naturali relatione ſatisfactiones ſuas pro alijs etiam obtulerint. Maneat igitur, remiſſionem, quæ fit in Indulgentia, beneficio ſatisfactionum tum Chriſti, tum Sanctorum, tanquam ex Eccleſiæ *theſauro* fieri, vt ſupra explicatum eſt in tertia hypotheſi.

Neqve enim eſt audiendus in hac re vllo modo Mairones, qui loco citato contendit, poſſe Pontificē ſine vllius applicatione theſauri pœnam iudicio Dei debitam remittere, atque eatenus concedere indulgentiam: ſicut poteſt (inquit) ſic abſolutè pęnam excommunicationis relaxare; ac etiam ſicut Princeps in Republica condonare poteſt alicui pœnam capiE tis abſolutè ſine beneficio ſiue ſubſidio alieno.

Hæc quæ Mairones affert, nequaquam ſunt ſimilia. Diſcrimen enim eſt in propoſito, ꝙ Papa in concedenda indulgentia ſic fungitur auctoritate, vt tamen agat ſimul *diſpenſatorem* meritorum, atque ſatiſfactionum Chriſti, ſine quarum videlicet beneficio nulla omnino remiſſio fit: Hęc autem ſatisfactiones Chriſti per aliquod *medium* debent ab earum diſpenſatore applicari; nempe aut per Sacramentum, aut per alienas ſatisfactiones ex theſauro, ſicut ipſa traditio & vſus Pontificum, cum indulgentias conferunt, declarat. Pęnam verò excommunicationis, aut capitis, non propriè ipſe Deus decernit; ſicut decernit

pœnam debitam peccato:ſed Pontifex aut Princeps. Quare vt ipſi pœnas decernunt,ita etiam ijdem poſſunt eas ſine acceſſione alicuius alieni ſubſidij relaxare. Atque hactenus quidem in hoc primo principali puncto naturam Indulgentiæ Eccleſiaſticæ, expoſita illius plena deſcriptione, patefecimus, confutatis aliquot ſententijs de ea falſis.

PVNCTVM SECVNDVM.

Vtrum verè ſit in Eccleſia auctoritas conferendi Eccleſiaſticam Indulgentiam.

Ad art. 1. q. 25. D. Tho.

SEQVITVR nunc ſecundum huius diſputationis principale punctum, in quo propriè ac directè probandum contra Sectarios eſt, extare omnino in Eccleſia auctoritatem conferendi Indulgentiam hactenus à nobis deſcriptam. Hanc autem aſſertionem Catholicam negauerunt VValdenſes, quorum articulus 16. in Concilio Lateranenſi III. ſub Alexandro III. cum alijs damnatus,erat, *Prelatorum Indulgentias nullius eſſe valoris*. Item VViclefus art. 24. *Fatuum eſſe*, dixit, *Indulgentijs credere*. Rutheni etiam & Huſitæ, & Thaboritæ Indulgentias ſimiliter reiecerunt. Et tandem Lutherus articul. 18. condemnato à Leone X. cum primò dixiſſet, Indulgentias eſſe *pias fraudes Eccleſiæ*. Poſtea ita inquit: *Reuoco hoc, & dico, Indulgentias eſſe impiiſſimas ſceleratiſſimorum Pontificum fraudes & impoſturas*. Quem impudentiſſimum articulum vt defenderet, in reliquorum ſuorum errorum barathrum (vt qui ferè omnes circa remiſſionem peccatorum verſantur) ſe præcipitauit. Atque eandem hæreſim Caluinus lib. 3. Inſtit. cap 5. & kemnitius in Examine, ſeſſ. 25. Concilij Trident, & reliqui omnes Sectarij complexi ſunt.

Nos vero antequam ad iſtorum leuiſſima argumenta reſpondeamus, aſſertionem Catholicam indulgentiarum confirmabimus. PRIMO, ex ſacra Scriptura. SECVNDO, ex vſu Catholicæ Eccleſiæ, cuius varia & antiqua argumenta & teſtimonia pro hac re proferemus. TERTIO, ratione item, ſacræ Scripturæ atque fidei analoga. QVARTO, Eccleſię Catholicæ definitione, quæ in fidei quæſtionibus infallibilis eſt, vt tomo tertio, diſputat. 1. quæſt. 1. punct. 7. fusè probauimus.

PRIMO igitur probatur indulgentiarum auctoritas ex Scriptura. Vnde in primis profero tres locos. Primus eſt Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit, &c.* Secundus eſt, Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlo, &c.* in quo loco poteſtatem Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe datam de cauſſa peccatorum cognoſcendi, eaque in Dei tanquam *foro* remittendi aut retinendi, docet Diuus Hilarius can. 18. in Matt. Hieron. in cap. 18. Matth. Auguſt. Tract. 22. & 49. in Ioan. & lib. 20. de ciuit. ca. 9. Chryſoſt. homil. 61. in Matth. & alij. Tertius locus eſt Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

In his omnibus locis, cum Chriſtus Dominus nihil de *modo* remittendi peccata in ſpecie exceperit aut determinauerit, ſed abſolutè & generatim ſit locutus neceſſe eſt, vt intelligamus tributam eſſe Eccleſię Prælatis auctoritatem remittendi peccata generatim omni modo & ratione, qua & Eccleſiæ id ſit vtile, & deceat quoque bonitatem Dei, ad eiusque gloriā expediat, quæ finis eſt omnis Eccleſiaſtici miniſterij. At vnus quidam modus remittendi peccata cum vtilitate Eccleſiæ, & commendatione bonitatis diuinæ, eſt, vt quoad *pœnam* quidem poſſint etiam extra Sacramentum remitti beneficio ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, tanquam communis Eccleſiæ theſauri, vt ſuprà probatum eſt. Igitur illis verbis Chriſti, quę recitauimus, tributa à Chriſto auctoritas eſt Eccleſiæ Pręlatis, vt eo etiam modo peccata remittant. Id autem ipſum eſt, fuiſſe illis auctoritatem tributam concedendi Indulgentiam, quod ad rem quidem attinet.

Ac poſſumus hoc etiam ea ratione manifeſtè confirmare, quòd dubium non eſt, qui in illis locis ſit tributa auctoritas Eccleſię ad remittenda peccata in *Sacramento pœnitentiæ*; quemadmodum etiam neque Sectarij ipſi dubitant, quin Chriſtus ibi fecerit poteſtatem remittēdi peccata in illo ipſorum *miniſterio*, quo priuatim ſuis concionantur de fide & remiſſione peccatorum per Chriſtum, quodque nolunt eſſe verum Sacramentum. Et tamen neque nos poſſumus, neque ipſi, ex eiuſmodi locis probare auctoritatem remittendi peccata in Sacramento, uel miniſterio *pœnitentiæ*, quaſi Chriſtus eum remiſſionis *modum* in ſpecie tunc explicuerit. Sed ab vtriſque oportet, id ea ratione concludi, quòd modus ille remiſſionis in Sacramento vel in miniſterio pœnitentiæ, vnus quidam modus ſit, qui & ad vtilitatem Eccleſiæ, & ad gloriam Dei expedit. Ac proinde cum Chriſtus in illis locis abſolutè & generatim poteſtatem remittendi peccata conceſſerit, quatenus id expediat ad finem Eccleſiaſtici miniſterij, qui eſt Dei gloria & vtilitas Eccleſiæ; eum omnino modum remittendi peccata ibi contineri; id quod iſti tamen de ſuo illo miniſterio nunquam conuincere poterunt.

Hoc igitur cum ita ſit, vt probemus ipſi ex illis Scripturæ locis poteſtatem etiam concedendi Indulgentias, nihil nobis obſtat, quòd ibi Chriſtus in ſpecie mentionem non fecerit eius remiſſionis, quæ fit in Indulgentijs; ſed ſatis nobis eſt, quòd modus *eius etiam remiſſionis* expediat ad finem Eccleſiaſtici miniſterij, hoc eſt, & ad gloriam Dei, & vtilitatem Eccleſiæ, vt ſuprà probauimus. Hinc enim, perinde ac de remiſſione, quæ in Sacramento fit, concludimus, eum quoque modum remiſſionis, quæ fit in Indulgentia fuiſſe à Chriſto in illis locis comprehenſum, vbi generatim de poteſtate remittendi eſt locutus.

HVIC probationi ex ſacra Scriptura ita propoſitæ, nihil planè eſſe video, quod à Sectarijs ſolidè poſſit opponi. Itaque meritò ex illo loco Matth. 16. poteſtatem Indulgentiarum probarunt Innocent. III. in fine Concilij Lateranenſis, & Nicolaus IV. (ſicut refert Henricus Gandauenſis, quodlib. 15. q. 14.) & Leo X. in epiſt. ad Caietanum.

OBIICIT autem hic *Primò* Kemnitius, & alij Sectarij, quod *ſoluere & remittere* peccata in eiuſmodi Scripturæ locis nihil aliud eſt, quàm vel publicè vel priuatim concionari de pœnitentia & fide in Chriſtum, vt per illam iuſtificatio & remiſſio peccatorum apprehendatur.

AT NOS ex ipſis Chriſti verbis, & ex communi ſententia Patrum probamus, datam eſſe Miniſtris in his locis poteſtatem re ipſa & *efficaciter* remittendi, tametſi non principaliter, ut Deus remittit, ſed *miniſterialiter*, & tanquam Dei inſtrumenta. Quod ipſum intellexerunt Cyprianus libro primo, epiſtola ſecunda. Hilarius can. 16. in Matthæum. Ambroſius libro primo de pœnitentia, cap. 2. & 7. & libro 2. capit. 2. Auguſtinus libro ſecundo de adulterinis coniugijs, capite nono, & in Pſalm. 101. concione 2. Chryſoſtomus libro tertio de Sacerdot. & homil 55.

in Matthæum. Cyrillus lib. 12. in Io. c. 55. Theophylactus & Euthymius in c. 16. Matth. & alij.

Et certè interpretatio illa Sectariorum violenta eſt. Nam vt ſanare, verbi gratia, ægrotum, minime eſt ſolummodo medicum ei indicare, à quo ſanitas ſit procuranda; ita neque peccata remittere, in illis Euangelij locis tantummodo erit, Chriſtum, velut animarum medicum, hominibus publicè, aut priuatim indicare & annunciare, vt ab eo per fidem ſolam (vt iſti dicunt) remiſſionem peccatorum accipiant.

DEINDE obijcit Kemnitius, poteſtatem illam remittendi peccata à Chriſto illis locis traditam, qualiſcunque ſit tandem, non extra Sacramentum, ſed in Sacramento tantum exerceri ſecundum Scholaſticos Theologos. Mendacium eſt; Nam Theologi B Scholaſtici libro quarto ſententiarum, diſtinctione vigeſima, magno conſenſu affirmant, Indulgentiam eſſe remiſſionem peccati, quoad pœnam temporalem extra Sacramentum factam per eam poteſtatem: ergo minimè tradunt, poteſtatem illam remittendi, ſi ſimpliciter ſecundum totam ſuam amplitudinem conſideretur, exerceri *tantum* in Sacramento pœnitentiæ.

Quanquam ſentiunt quidem Scholaſtici, vſum eius poteſtatis, qui eſt in Indulgentia, quodammodo ad forum ipſum Sacramenti pœnitentiæ reuocari, quatenus verſatur nimirum circa pœnam debitam *ijs peccatis*, quæ remittuntur in Sacramẽto quoad culpam. C Item docent, poteſtatem remittendi peccata *mortalia*, quoad *culpam*, in ſolo Sacramento exerceri: quoniam eiuſmodi remiſſio requirit infuſionẽ gratiæ, quã non cõferunt miniſtri efficaciter niſi per Sacramentum. Remiſſio autem pœnæ ſine gratiæ infuſione fit.

Denique CHRISTVS Dominus, vt ante ſumus argumentati, poteſtatem illam remittendi tradens, nullum modum remittendi in *ſpecie* excepit, aut determinauit; ſed generatim conceſſit poteſtatem remittendi; quatenus expediret ad finem Eccleſiaſtici miniſterij; nempe ad gloriam Dei, & vtilitatem Eccleſiæ. Expedit autem ad hunc finem modus etiam ille remittendi in Indulgentia. Aut proferant Sectarij teſtimonium aliquod ſacræ Scripturæ, vel D alicuius ſancti Patris, quo demonſtrent, eum modum, neque bonitatem diuinam decere, neque conducere membris ipſis Eccleſiæ. Nullam certè poſſunt.

Eſt præterea ALIVS locus, ſecunda ad Corinthios ſecundo, quo meritò Theologi ad hanc ipſam auctoritatem Indulgentiam confirmandam vti ſolent. Ibi enim Apoſtolus apertè ſignificat, accepiſſe ſe à Chriſto poteſtatem, pœnam iudicio Dei debitam peccato poſt dimiſſam culpam condonandi eiuſdem Chriſti auctoritate; quod eſt reipſa auctoritatem accepiſſe conferendi Indulgentiam: Nam de Corinthio illo inceſtuoſo, qui iam remiſſionem culpæ per pœnitentiam obtinuerat; E (vt Chryſoſtomus, & Theophylactus, & Commentarius Ambroſij, & alij in illum locum interpretantur; & ex ipſis item Apoſtoli verbis colligitur) cum à Corinthiorũ etiam Eccleſia dignus aliqua remiſſione & venia iudicaretur, interceſſioque pro eo facta eſſet, ſic Apoſtolus ſcribit: *Cui aliquid, inquit, donaſtis, & ego: nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona* CHRISTI.

Hic verò Kemnitius & alij Sectarij obiiciunt, pœnam tantum iudicio Eccleſiæ ad ædificationem aliorum, & diſciplinæ cauſſa debitam, condonaſſe hic Apoſtolum, cum iam Corinthius ille ſatis magnam A internæ pœnitentiæ ſignificationem dediſſet, eaque re ſatisfeciſſe Eccleſiæ videretur; non autem condonaſſe hic Apoſtolum pœnam aliquam, quæ perſoluenda alioqui reſtaret *iudicio diuino*. Idque confirmant, quoniam pœna illa, *publica* erat, & iudicio etiam Eccleſię impoſita, & quam ipſa item Eccleſia, vna cum Apoſtolo condonauit. Ac nugatur hic præterea multa Kemnitius: *Forſan (inquit) peraliquam bullam ille Corinthius Indulgentias obtinuit, aut data aliqua ſumma pecuniæ, vel ſuſcepta peregrinatione ad loca ſancta illas redemit: quod ita (inquit iſte) factum oportuit, ſi indulgentias Pontificias locus ille probare debet.*

Nos autem, omiſſa hac iſtius in iocando leuitate, remiſiſſe tunc Diuum Paulum aliquam pœnam iu B dicio Dei debitam, atque adeo re ipſa conceſſiſſe illi Corinthio Indulgentiam, multis modis probamus. PRIMO, quia illam pœnam, aut partem illius pœnæ remiſit tunc Apoſtolus, quam antea, *prima ad Corinthios quinto*, dixerat, ſe nomine ac loco Chriſti ei homini conſtituiſſe: *Abſens, inquit, corpore, præſens autem ſpiritu iam iudicaui, vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri* IESV *Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu, tradere huiuſmodi hominem Satanæ in interitum carnis; vt ſpiritus ſaluus fiat, in die Domini.* Quo loco Theodoretus, Theophylactus, Ambroſius, & Anſelmus interpretantur, Chriſtum ipſum ſimul eam ſententiam Apoſtoli tuliſſe & confir C maſſe, eamque vim habere, quod Apoſtolus ait, ſe *nomine & virtute* CHRISTI ita iudicaſſe. Quæ autẽ pœna hoc modo fuit conſtituta, certè non eſt pœna debita tantum in foro externo Eccleſiæ, ratione diſciplinæ, ſed etiam in foro & iudicio Dei, aut per ſe, aut quatenus irrogatur loco alterius pœnæ, quæ ſecundum iuſtitiam diuinam eſſet alioqui ſoluenda.

SECVNDO, idem ex eo probatur, quod Apoſtolus dicit, eam pœnam decreuiſſe ſe irrogare, *vt illius hominis ſpiritus ſaluus fieret in die Domini*: Quo ipſo ſatis etiam ſignificauit, eam pœnam, vel aliam eius loco, debuiſſe ſecundum iudicium Dei luere Corinthium illum, vt ſaluus denique eſſe poſſet: quantumuis alioqui per veram pœnitentiam internam, quæ in mo D mento, & abſque eiuſmodi pęna haberi poterat, gratiam aſſequeretur, vt illi contigit.

TERTIO, quia 2. Corinth 2. vbi ſe illam pœnam condonaſſe dicit, non qualicunque auctoritate, ſed *in perſona Chriſti* ſe condonauiſſe affirmat. Erat igitur debita iudicio Chriſti, & non tantum cauſſa diſciplinæ ſecundum iudicium Eccleſiæ. Atque ita D. Anſelmus illum locum interpretatur: *Vt tamen, inquit, ei cui donauit, oſtenderet apud Deum, ait, in perſona Chriſti ſe donaſſe quod donauit, id eſt, vice Chriſti, qui ait, quorum remiſeritis peccata, &c.* Ioan. 20. Hactenus Anſelmus.

QVARTO, quia eam pœnam condonauit Diuus Paulus per auctoritatem, quam Chriſtus Dominus E Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus contulit *remittendi peccata*, in foro nimirum ipſius Dei, vt non tantum Anſelmus iam citatus, ſed apertè & D. Epiphanius hæreſi 59 & D. Ambroſius lib. 1. de pęnitentia, ca. 6. ſentiunt, qui ex hoc ipſo loco Apoſtoli probant contra Nouatianos, eſſe in Eccleſia poteſtatem remittendi peccata poſt Baptiſmum, à Chriſto traditam. Ioann. 20. Cum autem ea poteſtas remittendi peccata, in cõdonatione quidem illius pœnæ, non fuerit tunc ab Apoſtolo exercita quoad culpam (huius enim remiſſionem iam per pœnitentiam Corinthius ille impetrauerat) reſtat vt eam exercuerit quoad pœnam, ſecundum iudicium diuinum peccato debitam.

Argumentum autem Kemnitij & Sectariorum contrarium, nullius eſt momenti. Primum enim nihil obſtat, quominus ex conſenſu etiam publico Eccleſiæ, pœna quoque debita in foro Dei imponeretur & remitteretur; præſertim quando peccatum erat publicum, vt fuit illius Corinthij. Quin etiam ex Diuo Avgvstino libro quinquageſimo, homiliarum, homilia quinquageſima intelligi poteſt, pœnitentias eas, quæ in ipſo Sacramento pœnitentiæ imponendæ eſſent plurium iudicio ſolitas fuiſſe antea decerni, pro qualitate vniuſcuiuſque criminis. Deinde neque obſtat, quod Eccleſia item pœnam illam condonauit Corinthio. Nam cum Eccleſia quoque ab eo fuiſſet per illud peccatum offenſa; ipſa etiam debuit ſuo modo illi condonare pœnam, quæ ad fidelium quoque ſatisfactionem ei impoſita erat.

Denique ad illud, quod Kemnitius nugatur de cauſſa & modo, quo Apoſtolus illius pœnæ Indulgentiam Corinthio fecerit; ſerio nos reſpondemus, mentiri Kemnitium cum aſſeuerat ad Indulgentias Pontificias concedendas, vel pecuniam, vel peregrinationem eſſe neceſſariam. Satis enim eſt, ſi aliqua omnino cauſſa exiſtat ob quam indulgentia & ad gloriam Dei, & ad vtilitatem Eccleſiæ cedat, cuiuſmodi cauſſa aliqua procul dubio ſuppetiuit Apoſtolo, vt illam pœnæ condonationem faceret. Habemus igitur auctoritatem indulgentiarum ex ſacra Scriptura confirmatam, ſuffragante nobis interpretatione ſanctorum Patrum quam in controuerſia de fide & S. Scripturæ ſenſu, merito Sectariorum figmentis anteponimus.

Secvndo loco probamus eandem auctoritatem Indulgentiarum ex Vsv antiquiſſimo Catholicæ Eccleſiæ, contra quem diſputare *inſolentiſſimam inſaniam eſſet*, affirmat meritò Diuus Auguſtinus epiſto. 118. Ac primum quidem iam inde à quadringentis annis extare in Eccleſia expreſſam memoriam indulgentiarū, neque ipſi Sectarij diffitentur. Nam Alexander III. qui præfuit circa annum Domini M. C. LX. mentionem facit indulgentiarum, ſeu remiſſionum, quę concedi eſſent ſolite in dedicationibus Eccleſiarum, aut ijs, qui aliquid conferebant ad ædificationes pontium. Vt patet in Cap. *Quod autem*, Extra, de pœnitentijs & remiſſion. Et poſt hunc Pontificem, vſque ad præſens tempus Pontifices varias conceſſiſſe indulgentias, compertum eſt. Vt Innocentium III. qui in magno Concilio Lateranenſi ſub finem, circa annum Domini M. CC. XV. conceſſit Indulgentiam ijs, qui adiuuarent expeditionē Hieroſolymitanam.

Itē Honorius III. ante annos circiter CCC. LXX. Indulgentiam ab ipſo Chriſto (vt fertur) in Eccleſia S. Mariæ de portiuncula Aſſiſis D. Franciſco petente conceſſam, ſua ēt auctoritate ſanxit & confirmauit; cum Chriſtus iuſſiſſet D. Franciſco, vt id ab eo, tanquam à Vicario ſuo, peteret. Neque enim moramur, quod hanc hiſtoriam deridet ſine vllo fundamento Kemnitius, vt ſunt iſti moroſi & difficiles ad ea credēda quæ pertinent ad pietatem.

Item Vrbanus IV. ante annos CCCXXX. iis, qui feſtum corporis Chriſti piè celebrarent, vt patet in Clementina vnica, de reliquijs & veneratione Sanctorum.

Item Nicolaus IV. ante annos CCCX. ijs qui adiuuarent expeditionem Hieroſolymitanam eadem forma conceſſit Indulgentiam, qua fecerat Innocentius III. Quam formam ad verbum recitat Gandauēſis quodlib. 15. q. 14.

Item Bonifacius VIII. ante annos circiter CCC. primus Iubilæum centeſimo quoque anno inſtituit, vt patet in Extrauaganti, *Antiquorum*, de pœnitentijs & remiſſion. Quem Iubilæum poſtea Clemens VI. voluit eſſe quinquageſimo quoque anno, vt patet in Extrauagan. *Vnigenitus*. eodem tit. Et tandem Paulus II. & Sixtus IV. vigeſimo quinto quoque anno celebrandum decreuerunt, vt patet eodem tit. in Extrauag. *Quemadmodum*. Quod inſtitutum & modo perſeuerat.

Item Martinus V. in Concilio Conſtantienſi, Indulgentiam conceſſit ijs, qui interfuerant Concilio, vt patet ſeſſ. vltima; & ſimiliter alij Pontifices vſque ad noſtram memoriam.

Secvndo, omnes hi Pontifices, per hos quadringentos annos Indulgentias, tanquam ex *veteri Eccleſiæ inſtituto* conceſſerunt, neque vllus eorum de eis, tanquam de re aliqua noua eſt locutus, ſed planè vt de antiqua, & in qua diſpenſanda habuerit ſemper ſedes Apoſtolica legitimam auctoritatem per *poteſtatem ſoluendi & ligandi* ſibi à Chriſto traditam; Vt Innocentius III. ſupra citatus, in Concilio Lateranenſi, nemine Patrum ex eo celeberrimo & frequentiſſimo Concilio refragante, affirmauit in forma eius Indulgentiæ quam ibi conceſſit, Quo fit, vt neque Eccleſia Catholica in ea re vnquam Pontificibus, quaſi nouum aliquid præter limites auctoritatis ſuæ introducentibus, repugnandum putauerit. Sed ſolum aliqui hæretici, vt ſupra notauimus, indulgentias, ſicut & alia Eccleſiæ ſanctiſſima inſtituta, improbarunt, aut etiam de ijs nonnulli alij priuato ſuo errore & temeritate perperam ſenſerunt. Quorum opiniones ab alijs Doctorib. orthodoxis, magnis & illuſtribus, exploſæ iam dudum ſunt, vt paſſim eſt videre in Theologorum commentarijs, diſtin. 20. lib. 4. ſenten.

Tertio, ante Alexandrum etiam III. qui, vt diximus, circa annum M. C. LX. præfuit, Pontifices antiquiores varias conceſſiſſe indulgentias proditū eſt. Nam Paſchalis II. qui præfuit ante annos ferè D. in Concilio quodam Lateranenſi conceſſit indulgentiam 40. dierum, ijs pœnitentibus, qui viſitarent Apoſtolorum limina, vt teſtatur Abbas Vrſpergenſis in ſuis Chronicis anno 1116.

Item Vrbanus II qui præfuit ante annos circiter DC. ijs, qui cruce ſignati ad bellum Hieroſolymitanum proficiſcerentur, conceſſit indulgentiam his verbis: *De miſericordia Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi ipſis iniuncta pro delictis ſuis penitentias relaxamus*. Quam conceſſionem paſſim Doctores referunt feciſſe in quadam Synodo Claromontana.

Item Sergius III qui pręfuit ante annos D.CXC. trium annorum, & trium quadragenarum indulgentiam conceſſit Romæ in feſtiuitatibus anniuerſarijs Eccleſiæ S. Martini in montibus, vt antiquiſſimus lapis marmoreus in altari maximo eiuſdem Eccleſiæ inſcriptum habet.

Itē Leo III. qui præfuit ante annos DCCLXX. Indulgentiam conceſſit in Eccleſia S. Mariæ Aquiſgrani, & ēt ijs fidelibus qui celebrarent feſtum S. Suiberti Epī VVerdenſis, vt perhibetur in vita eiuſdem S. Suiberti, ſicut à Surio refertur, deſumpta ex epiſtola quadam S. Ludgeri ad Rixfridum Traiectenſem Epiſcopum, tomo 2. de vitis Sāctorum, in initio Martij.

Item Diuum Gregorium Magnum, qui præfuit ante annos M. ſtationes Romanas additis Indulgentijs inſtituiſſe, referunt D. Thomas, & alij in 4. diſtin. 20. & Altiſiodorenſis lib. 4. Summæ, in capitulo de Relaxationibus, quæ fiunt per claues, vel certè eas in certum ordinem redegit, cum iam ante eſſent inſtitu-

inſtitutæ, vt cōfirmat Onuphrius Panuinus in Trac. ſuo de ſtationibus. Neque eſt aſſentiendum Kemnitio & alijs Sectarijs, qui, quoniam in ſcriptis D. Gregorij non extat mentio eiuſmodi Indulgentiarum, figmentum id eſſe putant. Potius credendum eſt, ſanctum Thomam, Altiſiodorenſem, & alios, vt id aſſererent, fundamentum habuiſſe in aliqua hiſtoria authentica, vel teſtimonio fide digno, quantumuis eiuſmodi hiſtoria iam non reperiatur.

Item de D. Syluestro, qui ante annos M. CC. præfuit, Romæ in ſacello ſanctæ Crucis in Hieruſalem legitur, quod ad petitionem ſanctæ Helenæ *ſacellum illud conſecrauerit, & multis Sanctorum reliquijs ornauerit, multiplicémque peccatorum veniam viſitantibus indulſerit.*

Qvarto, licet etiam nobis ad probādam antiquitatem indulgentiarum, alia quædam teſtimonia antiquitatis ad certam formam argumentandi reuocare, hoc modo: Si olim Prelati Eccleſiarum extra Sacramentum remiſerunt pœnitentias alioqui iuſtas, quæ, vt Deo ſatisfieret, inſtitutæ eſſent; idque fecerunt ex quadam *gratia* erga pœnitentes, & cum ipſorum emolumento: omnino exiſtimari debet, Prælatos olim pœnam iudicio diuino peccatis debitam, vel in totum, vel in partem remiſiſſe extra Sacramentum, atque adeo Indulgentiam, quod ad rem ipſam attinet, conceſſiſſe. At olim Eccleſiarum Prælati quādoque pœnitentias tales ita prorſus remiſerunt: Igitur omnino exiſtimari debet, eos quandoque remiſiſſe pœnam iudicio diuino peccatis debitam, atque adeo re ipſa conceſſiſſe indulgentiam.

Maior argumenti propoſitio probatur. Quoniam niſi etiam remiſerint pœnam iudicio diuino debitam, quæ pœnitentijs illis quas relaxabant fuiſſet redempta, nullam feciſſent ea re pœnitentibus *gratiā* (vt feciſſe pono per hypotheſin in illa Maiori) ſed potius eis attuliſſent magnum ſpirituale detrimentum: quandoquidem longe fuiſſet eis ſatius conſtitutas pœnitentias adimplere, & ea ratione pœnam ſeueriſſimam iudicio diuino debitam redimere, quam pœnitentias eiuſmodi remittere, & manere interim obligatos ad ſatisfaciendum Deo.

Minor autem argumenti propoſitio tres partes complectitur. Prima eſt, Prælatos Eccleſiarum antiquis temporibus ſolitos quandoque fuiſſe pœnitentias alioquin iuſtas, peccatis conſtitutas, relaxare. Secvnda eſt, eas pęnitentias quæ relaxabantur ita fuiſſe inſtitutas, vt ſatisfieret Deo, ne ſcilicet ipſe alioqui puniret pro peccatis. Tertia eſt, cum Prælati huiuſmodi pœnitentias remittebant, hoc illos feciſſe ex quadam *gratia* erga pœnitentes. Quæ omnes partes ſigillatim iam ſunt confirmandæ, vt firma ſit argumenti concluſio, videlicet remiſiſſe tunc Prælatos pœnam iudicio diuino debitam, ac proinde conceſſiſſe indulgentias.

Et quidem Primam partem, ſcilicet fuiſſe quādoque remiſſas illas pęnitentias, neq; ipſi Sectarij diffiteri poſſunt. Conſtat id enim ex Concilio Niceno, can. 11. & Ancyrano, cap. 2. & 5. & ex actis Concilij Chalcedonenſis, actione prima, in epiſtola quam Monachi quidā Eutychieti adherentes miſerunt ad Concilium Epheſinum II. Item ex Concilio Laodiceno, can. 2. & Carthaginenſi III. can. 31. & Triburienſi, can. 52. & ex D. Cypriano libro 1. epiſtola tertia, & ex Dionyſio Epiſcopo Corinthiorum, apud Euſebiū lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 33. & ex D. Baſilio in Canonibus ex epiſtola ad Amphilochium, collec. can. 73. Ac ipſe etiam Kemnitius ex Burchardi Canonibus, præſertim lib. 18. can. 18. refert, quemadmodum pœnitentiarum Canonicarum variæ commutationes ac redēptiones fieri ſolitæ olim fuerūt ad minuendum earum rigorem. In quibus commutationibus ac redemptionibus aliqua erat remiſſio, ſaltem ſecundum partem, vt patet.

Secvnda pars illius Minoris erat, eiuſmodi pœnitentias alioqui fuiſſe inſtitutas, vt Deo ſatisfieret, ne ipſe puniret pro peccatis. Hoc Kemnitius & alij Sectarij communiter negant: ſed dicunt fuiſſe tantū inſtitutas illas pœnitentias cauſſa diſciplinæ, vt per eas daretur ſignificatio Eccleſiæ animi verè pœnitentis. Item vt fideles illa ſeueritate à peccando in poſterum deterrerentur: atque ita fuiſſe illas pœnitentias ad ſatisfaciendum eatenus ipſi Eccleſiæ, non Deo: aut ſi aliqui veteres ſatisfaciendum fuiſſe Deo per illas pœnitentias dicunt, non eo ſenſu id dixiſſe, quaſi oportuerit pœnitētijs illis placare iram Dei, redimendo pœnam aliquam iudicio diuino debitam, ſed quia neceſſe fuit, vt vnuſquiſque ſtudium illud ſuum ædificandi Eccleſiam, per eas pœnitentias probaret etiam Deo ipſi, rectè nimirum illud exequendo; atque eatenus oportuiſſe etiam Deo ſatisfacere: nam & tunc alijs ſatisfacere dicimur, cum ſtudium noſtrum illis probamus, inquit Kemnitius. Et confirmatur, non fuiſſe pœnitentias illas ad ſatisfaciendum Deo pro pœna, quia non omnibus, inquit, peccatis, ſed quibuſdam tantum enormibus decernebantur, cum tamen Deus per omnia peccata ſecundum cuiuſque grauitatem offendatur.

At nos fuiſſe pœnitentias illas ad *Deum placandum*, ſatisfaciendo ei pro pœna, alioqui debita, facilè probamus. Paſſim enim veteres id aperte ſignificant, vbi de ſatisfactionis operibus in pœnitentia neceſſarijs loquuntur. vt Avgvstinvs libro de pœnitentia medicina, ſeu homilia 50. de pœnitentia, citatus etiam à Beda, 2. Corinth. 12. & à Gratiano diſtinct. 1. de pęniten. can. 63. & in eadem homil. 50 cap. 9. vbi inquit Auguſtinus: *Pœnitentia maiorem in ſe ſeueritatem debet exercere, vt à ſeipſo iudicatus non iudicetur à Deo.* Et rurſus in eadem homilia capite vndecimo. Item Hieronymus in caput 1 Iochis, & in caput 9. Amos, & Origenes homil. 3. in cap. 3. Iudicum, & Ambroſius libro primo de pœnitent. cap. 2. & Chryſoſtomus in caput ſextum ad Hebr. homil. 9. & Alcuinus in libro de Eccleſiaſticis offic. in capite de capite ieiunij, & Baſilius in Canonibus can. 73 & Tertullian. in libro de pœnitentia, & in Apologetico, cap. 39 vbi in caſtigationibus illis & pœnitentijs dicit fuiſſe *diuinam cenſuram*, hoc eſt, vindictam. Item, Cyprianus libro primo epiſt. 8. & libro quarto, epiſt. 4. & 5. & libro tertio epiſt 14. & libro quinto, epiſtola ſexta. & 12. & paſſim alias, & Diuus Leo ſerm. 8. de ieiunio ſeptimi menſis.

Qvin & ipſe Kemnitius hanc fuiſſe veterem ſententiam de ſatisfactionibus illis, his verbis confitetur; *Nec vero*, inquit, *ſum neſcius, veteres aliquando nimis largiter diſcipli[nam] illā Canonicā commendare, vt quod Tertullianus dicit, illis peccata expiari. Cyprianus, illis peccata redimi, abluì, lauari, & iudicem placari. Auguſtinus, Deum ... de peccatis præteritis propitiari, &c.* Sed addit poſtea Kemnitius: *Quod ſi Pontificij ... ſententias ... , prouocabimus ad locum communem, in quo ipſi Patres pronunciāt, quid de hominum ſcriptis, ſicubi à regula S. Scripturæ declinare videntur, iudicandum ſit.*

Ego verò primum iudicio, rectius ſacræ Scripturæ regulam à Cypriano & alijs Patribus, quam à Kemnitio & alijs Sectarijs intelligi, & de loco illo cōmuni Patrum, ad quē Kemnitius hic prouocari vult, ſatis multa ad Sectariorum illorum Cō[fut]ationem ...

A ximus, tomo 3. diſput. 1. q. 1. pun. 7. §. 45. Deinde teſtimonia Patrum, nunc quidem non ideo ſolùm producimus, vt confirmemus, ſatisfactionem, quæ fit Deo, minimè pugnare cum ſacræ Scripturæ ſententia, ſed vt inprimis conſtet, quo fine ſatisfactiones illæ pœnitentiales olim in Eccleſia vſurpatæ ſint, id quod nunc quidem agimus. Indicant autem Patres locis citatis, fuiſſe vſurpatas ad placandam Dei iram, ne infligeret ipſe alioqui pro peccatis pœnam. Hoc verò, ſi Patres falsò teſtati ſunt, non iam modò ſacræ Scripturæ ſenſum aſſecuti non ſunt, ſed etiam de conſuetudine & inſtituto ſuorum temporum ſunt mentiti, quod non eſt vllo modo credibile.

B Commentitia igitur Kemnitij interpretatio eſt., tantummodò ſatisſaciendum illis pœnitentijs Deo veteres exiſtimaſſe, probando illi ipſum ſtudium, quod in ædificanda Eccleſia per eam diſciplinam ſuſcipiebatur. Quod autem ibi Kemnitius commemorat Gropperum huius temporis ſcriptorem interpretari eatenus ſatisfactiones illas expiare peccata, quatenus ad veram pœnitentiam internam, & fidem in Chriſtum, qua apprehenderetur remiſſio, excitabant? eoque ſenſu Patres eſſe locutos; poteſt hæc quidem interpretatio ad aliqua teſtimonia accommodari, in quibus pœnitentias illas ad gratiam quoque ipſam reconciliationis, & remiſſionem *culpæ mortalis*, ac pœnæ æternæ valere, veteres fortè ſignificauerint; neque aliter hoc intellexerit Gropperus, cuius locum Kemnitius non

C citat. Cùm autem abſolutè Patres citati aiunt, ad Deum placandum, ipſiſque ſatisfaciendum pœnitentias illas fuiſſe vſurpatas; id intellexerunt, non ſolùm quatenus excitant internum dolorem, ſed inprimis quatenus per ipſas punitur, & vindicatur ab homine ipſo peccatum, ne alioqui ſeueriùs à Deo puniatur, & vindicetur. Atque hoc patet, tum ex ipſis verbis Patrum, in pleriſque locis citatis, tum etiam ex eo, quod pęnitentias eas ex deteſtatione peccati ac pœnitentia interna iam animo concepta ſuſcipi Patres uolebant, & diuturnitatem aliquam in illis ordinarie requirebant, vt ſatis ab ipſiſmet pœnitentibus punirentur peccata.

D Hanc eſſe mentem Patrum cum non ignoraret Kemnitius, tandem eo confugit, ut dicat, Patrum ſententias non eſſe Scripturarũ regulæ præferendas. Quod & nos etiam dicimus, ſed tamen meritò putamus, Patres rectius quam Sectarios intellexiſſe ſacras Scripturas, ue antea oſtenſum eſt.

At obijcit nobis hic kemnitius verba illa Tertulliani in libro de pœniten. *Satisfactio*, inquit, *confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus placatur*. quaſi inde ſequatur, ſatisfactionem nõ valere ad placandum Deum, niſi quatenus ex illa & confeſſione oritur pęnitentia interior.

E Sed reſpondemus, Tertullianum ibi *Pœnitentiæ* vocabulo intelligere completam pœnitentiam, quæ ex omnibus illis tribus actibus, confeſſione, ſatisfactione, & dolore conſtat, per quam demum Deus abſolutè & completè placatur, etiam quoad remiſſionẽ reatus pœnæ. Quare *naſci pęnitentiam* ibi apud Tertullianum etiam eſt, euadere demum pœnitentiam perfectam, non autem oriri tunc tantum, atque excitari pœnitentiæ dolorem; idque patet, quoniam ſecundum mentem etiam Tertulliani, ex interno procul dubio dolore, tum confeſſio, tum ſatisfactio debuit proficiſci.

Ad illud autem, quod Kemnitius itẽ obiiciebat, non omnibus, ſed tantum *enormibus* peccatis pœnitentias illas Canonicas decretas fuiſſe, reſpondeo primum, pleriſque etiam vulgaribus peccatis fuiſſe cõſtitutas. Nam Burchardus libro 19. capite quinto, commemorat *otioſa* vel *leuia iuramenta*, partim ſeptẽ, partim quindecim, partim quadraginta dierum pœnitentia fuiſſe mulctata. Item mutilationem alicuius membri pœnitẽtia vnius anni, & vulnerationem ieiunio vnius *carenæ*, id eſt, quadraginta dierum (ita enim appellabant.) Item fornicationem pœnitentia decem dierum, & ſic alia quædam peccata vulgaria. Secundò reſpondeo cum Alcuino in libro de Eccleſiaſt. offic. capite de capite Ieiunij, quod eſt Canon octuageſimo ſexto, apud Gratianum de pœnitentia, diſtinctione prima, arbitrio Sacerdotum relictum fuiſſe, vt ijs etiam peccatis, quorum in ſpecie Canones pœnitentiales non facerent mentionem, pœnitentias illi præſcriberent iuxta proportionem earum pœnitẽtiarum, quæ eſſent in Canonibus decretæ peccatis alijs.

Tertia pars illius Minoris, quam in argumento noſtro aſſumpſimus, erat, cum Prælati olim iuſtas pœnitentias, & vt Deo ſatisfieret inſtitutas, remiſerunt, id eos feciſſe ex *gratia quadam* erga ipſos pœnitentes. Hoc vero, quod ſciam, nullus Sectariorum negat. Eſt enim ex ipſis veterum ſcriptis, quæ ſupra citauimus, compertiſſimum. Nam in Concilio Niczno, Canon. vndecimo, illa remiſſio inſtituta fuit, vt *humanius* (ſic enim Concilium loquitur) *ageretur*. In Laodicena Synodo, canone ſecundo, dicitur facienda fuiſſe ſecundum *miſericordiam*: Baſilius in Canonibus, canon. 73. & Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus apud Euſebium libro ſexto, capite 32. indicant eam *clementer* faciendam. Cyprianus libro primo, epiſto. 3 ait *humanitate quadam* ſe ſolitum remittere; & addit: *Delictis plus quam oportet remittendis penè ipſe delinquo*. Et lib. 4. epiſt 2. Cornelium Papam defendit, quod lapſis quibuſdã *clementer laxauerit pœnitentiam*.

Atque huius rei etiam clariſſimum argumentum eſt, quod oportunitate dierum *Feſtorum*, qui præcipuè in Eccleſia celebrantur, ſolitæ erant fieri illæ cõdonationes; ad animos videlicet fidelium, propter beneficium, exhilarandos. Innocentius enim primus qui præfuit ante M.C.X C. in epiſto. ad Decentium, cap. 7. teſtatur, conſuetudinem fuiſſe Romanæ Eccleſiæ, vt pœnitentibus, ſiue ex *grauioribus*, inquit, *commiſſis, ſiue ex leuioribus pęnitentiam agerent, feria quinta, ante Paſcha pęnitentia remitteretur*. Et in actione 1. Concilij Chalcedonenſis, Monachi, qui ſub Eutychete in Orientali Eccleſia erant, epiſt. ad Concilium Epheſinum II. inter cætera ſic ſcribunt: *Superuenit*, inquiunt, *ſalutaris paſſionis dies, ſacra nox, & reſurrectionis feſtiuitas, in qua quidem plurimis peccatoribus, à ſanctis Patribus noſtris damnationes ſoluuntur*. Certè relaxatio, quæ ob feſtiui temporis opportunitatem fieri ſolebat, ex gratia in primis quadam fiebat. Totum igitur illud argumentum confirmatum à nobis eſt, quod pro antiquitate Indulgentiarum ex veterum teſtimonijs 4. loco extruximus. Quin etiam ipſo tempore Apoſtolorum vſum indulgentiarum fuiſſe, quod ad rem quidem attinet, ex loco Apoſtoli, 2. Cor. 2. ſupra oſtendimus.

Tertio principaliter probatur auctoritas indulgentiarum Ratione Scripturæ analoga, vt initio propoſuimus. Nam ſi ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum, quæ ipſis ad pœnam expiandam neceſſariç non fuerunt, manent Eccleſiæ tanquam theſaurus quidam repoſitus in acceptatione diuina; rationi omnino & S. Scripturæ conſentaneũ eſt, vt penes Eccleſiæ Pręſules ſit poteſtas eum theſaurum diſpenſandi, hoc eſt, accõmodandi valorem earũ ſatisfactionum, ex iuſta cauſſa ijs, qui indigent. At omnino theſaurus

ſaurus ille Eccleſiæ repoſitus eſt in acceptione diuinæ. Ergo fatendum eſt ea, poteſtate eſſe præditos Eccleſiæ Præſules. Minorem ſupra in hypotheſi tertia confirmauimus. Maior patet, quia non eſt Eccleſia Chriſtiana minus bene inſtituta, quam aliæ Reſpublicæ, ad quarum bonum ſtatum pertinet, vt quæ bona communia ſunt, ea diſtribui ac diſpenſari ex iuſta cauſſa poſſint ab ijs, qui in communitate præſunt, ne alioqui vel inutilia ſint, vel perperam ex priuatorũ voluntate diſtribuantur.

ADVERSVS hunc autem THESAVRVM Eccleſiæ, ex quo ratio hæc ducitur, nihil habent aliud Sectarij quod opponant, niſi quod nemo, eorum quidem ſententia, aut debet, aut poteſt pro ſe ſatisfacere, nedum pro alijs, cum id præſtiterit pro nobis Chriſtus, nec vllam putent remiſſa culpa reſtare pœnam. Sed hæc alias ſæpe refutata ſunt, & fusè à nobis tomo ſecundo, diſputatione ſexta, quæſt. 17 puncto quinto; & ſupra in quæſt. de Satisfactione. Neque ſacræ Scripturæ teſtimonia quædam, quæ Kemnitius hic contra neceſſitatem ſatisfaciendi, aut ualorem ſatisfactionis pro alijs, affert, quidquam ad rem faciunt. Vt quod Virgines prudentes fatentur, Matth. 25. ſe de oleo ſuo non poſſe dare alijs, ne vtriuſque deſit. Item quod electi in iudicio diuino, Matth. 25. opera ſua vix volunt agnoſcere, quin immò coronas ſuas Apocal. 4. modeſte & humiliter ante thronum deponunt, quaſi ipſi nihil fecerint. Itẽ quod Matth. 18. Dominus ille, qui ſimilis eſt Patri cœleſti remittenti peccata, dicit ſeruo ſuo: *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.*

BREVITER autem ad hæc dicimus, reſponſum virginum eo propriè pertinere, ut intelligatur, non poſſe valere alicui operâ aliena ſine ſuis proprijs, vt recipiatur in diuinã gratiam & charitatem, per quæ oleum ſignificari ſolet, & ſine qua nõ poteſt aliquis ad nuptias cœleſtes intrare. Satisfacere autem pro pœna alterius, qui iam ſit in gratia, non idem eſt, quod oleum illud ei ſuppeditare. Alioqui ſuperbus, neque humilis illarum Virginum prudentum fuit D. Paulus, qui, vt ſupra vidimus, paſſiones ſuas ſe dicebat communicare Eccleſiæ.

Quod autem opera ſua Sancti vix agnoſcunt, nec ſibi volunt illa aſcribi, pertinet ad ipſorum humilitatem; quæ quidem non impedit, quò minus ſimul putauerint, illa, ut ex gratia diuina procedebant, habuiſſe vim & merendi, & ſatisfaciendi.

Ad verba autem illa parabolæ, *Omne debitum dimiſi tibi*, reſpondeo; Ea debere accommodari ad remiſſionem omnis debiti quoad *culpam, & pœnam æternam*, & etiam quoad *pœnam temporalem*, interueniente ſatisfactione, quæ nitatur *gratia* & remiſſione culpæ. Nam quod pro pœna temporali aliqua Deo ſatisfaciendum ſit, ex alijs locis ſacræ Scripturæ conſtat. Quare non debet eo uſque extendi ſimilitudo illius parabolæ, vt putemus ſine ulla ſatisfactione remitti quidquid remittitur in peccato. Alioqui colligam etiam ex hac parabola, ſine ulla quoq; fide aut pœnitentia, remitti culpam, ſi tantummodò quis ſibi remitti *roget*; ut ſeruus ille rogauit ſibi remitti debitum. Nec verò in hac ſolum parabola, ſed etiam in alijs ſolet eſſe in quibuſdam rebus diſſimilitudo.

QVARTO probatur principaliter auctoritas Indulgentiarum ex definitione Eccleſiæ, quam qui nõ audit, Chriſto iudice, non Chriſtianus, ſed Ethnicus reputari debet. Extſtat autem approbatio Indulgentiarum in Concilio Conſtantienſi, ſeſſione 15. & ultima; & antea in Concilio Viennenſi, ut patet ex Clement. Vnica, de reliquijs & ueneratione Sanctorum; & antea etiam in Concilio Lugdunenſi ſub Innocentio IV. vt patet in Cap *Romana*, de pœnitent. & remiſſ. libro ſexto, & antea in Concilio magno Lateranenſi ſub finem; & tandem in Concilio Tridentino, ſeſſione 25. in quo etiam abuſus, ſi qui fortè ex ſuperſtitione, aut aliter in hoc genere irrepſerunt, notari iubentur per Epiſcopos, & ad ſummum Pontificem referri: itemque ibi præcipitur, ut omnes quæſtus aboleantur, & caueãtur exceſſus omnes in hoc genere, ſicut in Concilio etiam Viennenſi, Lugdunenſi, & Lateranẽſi, capite 62. ſimilia quædã prohibita fuerũt.

ATQVE hactenus quidem ipſam Indulgentiarũ aſſertionem directè probauimus, ijs confutatis, quæ Sectarij contra has probationes ſolẽt obijcere. Præter illa verò, pauca quædam, eaq; nullius momenti habent, quæ contra aſſertionẽ ipſam directè opponant. PRIMO vrgent, inſtitutum Indulgentiarum rem nouam eſſe, cuius neq; in ſacra Scriptura, neq; in veterum ſcriptis ante Alexãdrum III memoria extet; idq; quoſdam Scholaſticos & alios Catholicos ſcriptores confiteri. Quinimmò neq; Gratianũ in decreto, neq; Magiſtrũ ſentent. qui ab hinc annis circiter 400. ſcripſerunt, mentionem Indulgentiarũ feciſſe.

RESPONDEO, rem quidem Indulgentiarum, & in ſacris Scripturis, & in veterum ſcriptis contineri, vt oſtendimus, quamuis non ita expreſsè ipſum *Indulgentiæ* nomen. Et quod non ita apertè, frequenter, & in ſpecie res etiam ipſa Indulgentiarum a veteribus commemoretur, cauſſa fuit, uſus pœnitentiæ ſeuerioris, quæ temporibus illis multum vigebat, ita ut non eſſet magnopere neceſſarium beneficio Indulgentiarum vti. Poſtea uerò decreſcente illo feruore pœnitẽtiæ, illarum uſus increbreſcere cœpit. Gratianus autẽ & Magiſter ſatis eſſe putarunt de ipſa auctoritate remittendi peccata agere, ad quam Indulgentia tanquam unus quidam particularis uſus eius, reuocatur; præſertim cum ante ipſorum tẽpora non fuerit eiuſmodi uſus in Eccleſia frequens. Deniq; Doctores Catholici minime putant, Indulgẽtias nullo modo probari poſſe ex ſacra Scriptura, ſed non poſſe ſatis euidenter & expreſsè probari. Quanquam non moramur, ſi illorum aliqui plus quam oportuit conceſſerint hac in parte aduerſarijs, ut fecit ſane Roffenſis, ar. 18. Qui meritò ea de re notatus fuit à Dominico Soto in 4. d 21. quæſt. 1. ar. 3. & ab alijs.

SECVNDO obijciunt illud Actor. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam exiſtimaſti donum Dei pecunia poſsideri poſſe.* Et illud 2. Petri 2. *Erũt magiſtri mendaces, & in auaritia fictis uerbis de nobis negotiabuntur.* Quæ inculcat hic ualde impudenter Kemnitius.

RESPONDEMVS enim, Eleemoſynam nunquã eo fine, ſecundùm ipſum quidem inſtitutũ Eccleſiæ fuiſſe requiſitam, vt per eam, quaſi negotiatione quadã, ut iſti nugantur, emeretur remiſſio pœnæ, ſed ut adhibito illo opere pio, & ad bonum aliquem finem neceſſario, cauſſa idonea ſuppeteret diſpenſandi per Indulgentiã, Eccleſiæ theſaurũ, qui, vt poſtea docebimus, abſq; cauſſa, quæ in utilitatem Eccleſiæ cedat, diſtribui non poteſt. Quod ſi abuſus aliqui per quæſtores Indulgentiarum in hac parte irrepſerunt, fruſtra eos nobis obijciũt aduerſarij, cũ minime illi exceſſus, Eccleſiæ uitio acciderint, ſed per Eccleſiã potius prohibiti ſint in Concilijs, ut ſupra notatum eſt.

TERTIO obijcit Kemnitius, doctrinã de Indulgentijs pugnare contra præcipuos articulos fidei, nempe contra meritum, & ſatisfactionem Chriſti, & remiſſionem peccatorum per ipſum, contra claues regni cœlorum; quia ſcilicet cùm deberent Miniſtri remittere omnino peccata, retinent pœnæ reatum. Item contra fidem, contra doctrinam de bonis operibus.

SED hæc inania uerba ſunt, alias, ſæpiſſime refutata.

Et quod ad claues attinet, ſuperius expoſuimus, illarum actum non tantummodò eſſe remittere, ſed etiã ligare; itaq; ptemittũt per illas Miniſtri peccata quoad culpam, & ligant quoad aliquam pœnam, quæ deinde per Indulgentias relaxari poſſit.

Qvarto obijcit, quod aliquando ſunt conceſſæ Indulgentiæ 40. 100. 1000. & plurium annorum, cum tamen non tam diu duret pœna Purgatorij.

Respondeo, ſenſum eſſe, quod remittatur tantum de pœna Purgatorij, quantum ſufficienter, aut etiam ſuperabundanter redimi poſſet per pœnitentiam in hoc ſeculo ſeuere actam, ſi tot annos duraret. Neque tamen negamus quin etiam in exaggerando nimium illo numero annorum, aliquid ultra modum, quod ad ipſam formam loquẽdi attinet, peccari poſſit; quamuis ad rem ipſam quod attinet, ſemper poſſet illa explicatio iam adhibita accommodari ad eas formulas loquendi: nempe, ut ſit ſenſus, remitti tantum de pœna, quantum poſſet redimi ſuperabundanter per pœnitentiam 1000. etiam annorum in hac uita, ſi tamdiu durare poſſet.

Qvinto obijcit Kemnitius ſententias quorundam Patrum, qui ſine peregrinatione, & pecunia, dicunt, uel ſolo animi propoſito remiſſionem peccatorũ ſtatim obtineri poſſe; ſicut Chryſoſtomus inquit, homil. 1. in epiſtolam ad Philemonem, & Auguſtinus in ſerm. de Martyrib.

Respondeo, loqui eos Patres de remiſſione inprimis quoad *culpam*, quæ videlicet remiſſio hominem reſtituit in gratiam & amicitiã diuinã. Huc accedit, quod etiam remiſſio omnis pęnæ, in momento obtineri poſſet, ſi dolor pœnitentiæ ſit vehementior. Quod ſi contingat, ne ad remiſſionẽ pœnę quidẽ obtinendã erit opus alio labore, præter dolorẽ illũ momẽtaneũ. Alioqui, quanto labore & ſollicitudine pro pœna Deo ſatisfaciendũ ſit, oſtendunt in alijs locis ijdẽ Patres. quos cum alijs multis ſuperius citauimus. Maximè autẽ id docet Cyprianvs, qui præter loca ſup. citata, ita in ſermone. 5. de lapſis. inter cætera inquit: *Putaſne tu Dominum citò poſſe placari? orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tẽpus omne lacbrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari.* Et hactenus de 2. puncto principali.

PVNCTVM TERTIVM.

Quibuſnam competat eiuſmodi auctoritas tribuendi Indulgentias, & quam late illa pateat: vbi dicendum erit de differentia Indulgentiarum.

D. Thom. art. 1. & 3. q. 26.

Tertivm punctum principale erat; Quibuſnam competat auctoritas concedendi Indulgentias, & quam late pateat eius auctoritatis uſus. Quod ad primũ attinet, aſſerimus Primo, auctoritatem hanc ordinariè quidem & ex officio Pontificem ſummum, & alios Epiſcopos, atque adeo etiam Concilium Epiſcoporum, & nullos alios habere, idque iure diuino. Ita D. Thomas in 4. d. 20. q. 4. & hic in ſupplem. 3. par. q. 26. ar. 1. & 3. & Bonauent. & Palud. & alij in dicta d. 20. excepto Durando, qui ibidem q. 5. putat, Epiſcopos non habere eam auctoritatem iure diuino, & ex officio, ſed tm̃ ex commiſſione Pontificis. Sed cõtraria ſententia eſt communis, quam bene defendit Sotus d. 21. q. 1. ar. 4. & prolixe etiam Antonius Cordubenſis in ſuo Tract. quæſt. 10.

Et quidem, quod ſolum Pontifex & Epiſcopi ex

A *officio* habeant eam poteſtatem aſſeritur in cap *Quod autem*, & cap. *Ex eo*, extra de pœnit. & remiſſ. & cap. *Accedentibus*, ext. de exceſsibus Prælatorum. Competere autem ijs eam auctoritatem *iure diuino*, & non alijs, ſicut etiam illa decreta indicare uidentur; probatur breuiter hac ratione. Poteſtas remittendi peccata, ita iure diuino conuenit Eccleſiæ miniſtris, ſicut id expedit ad finẽ Eccleſiaſtici miniſterij, qui eſt vtilitas ipſius Eccleſiæ. Sed expedit ad hunc finem, ut & Pontifex & alij Epiſcopi habeant ex officio auctoritatem remittendi peccata, quoad pœnam, etiam extra Sacramentũ, per Indulgentiam, & non alij. Ergò ſic ſe res habet. Maior propoſitio huius argumenti probatur. Quia cùm Ioan. 20. & Matt. 18. (vbi illa po-

B teſtas eſt data à Chriſto Miniſtris) nihil de modo remittendi in ſpecie explicatum ſit; reſtat vt intelligatur data eſſe, quatenus id expedit ad finẽ Eccleſiaſtici miniſtri, vt in p. præced. dicebamus. Minor aũt probatur, quia cùm per Indulgentiam diſtribuatur communis theſaurus Eccleſiæ, conuenit ad Eccleſiæ vtilitatem, vt per eos ſolos id fiat, qui in ipſa communitate Eccleſię ſunt verè Prælati; Tales ſunt autem Pontifices inprimis, & deinde Epiſcopi, quorum vnuſquiſque in ſua diœceſi pręeſt omnibus ferè fidelium ordinibus, tanquam politicæ cuidam Reipublicæ, cui cõparatur Eccleſia. Alij verò Miniſtri inferiores nõ ſunt propriè Prælati; ſed tanquam Pręlatorũ coadiutores regunt parochias, velut quaſdam familias, nõ autem

C velut aliquã Rempublicam ſeu populum: vt rectè oſtẽdit D. Thomas hic in Supplement. 3. p. q. 26. art. 1.

Porro ex hoc fundamento conſequitur, auctoritatem hanc diuerſa ratione competere Põtifici, & alijs Epiſcopis: Pontifici enim competit *plenè*, Epiſcopis autem ita, vt poſſit eis à ſummo Pontifice reſtringi, aut limitari, vt D. Thomas ead. q. art. 3. & alij Doctores ſuprà citati docent. Etenim hoc ad Eccleſiæ vtilitatem expedit; cùm Pontifex præſit Eccleſiæ toti uniuerſali, omniumque curam habeat; Epiſcopi non item, ſed vnuſquiſque in ſua diœceſi, quę tamen ipſa, propter varietatem fidelium, quos complectitur, formam habet ipſius Eccleſiæ. Vnde fit, ut ſuis quidem ſubditis quilibet Epiſcopus poſſit communem Eccle-

D ſiæ theſaurum diſpenſare, ſicut dictum eſt.

Atque hinc facilis patet reſponſio ad Argumentum Durandi, qui loco ſuprà citato argumentatur, per ſolum Pontificem poſſe ex officio diſpenſari communem Eccleſiæ theſaurum, quoniam ipſe ſolus præeſt toti Eccleſiæ. Dicimus enim, Epiſcopos etiam poſſe ſaltem ſuis ſubditis eum theſaurum diſpenſare; quandoquidem diœceſes, quibus illi pręſunt, habent etiam quandam imaginem ſeu formam totius Eccleſiæ. Vt ſi v. g. poteſtas quoque eſſet facta vrbium præfectis diſtribuendi communem prouincię theſaurum non niſi ſuis ſubditis ciuibus; idque iuxta præſcriptum modum ab eo, qui præeſt toti prouinciæ.

Est aũt iam iure Canonico auctoritas hæc in Epi-

E ſcopis reſtricta, ut patet in ca. *Noſtro*, & ca. *Cum ex eo*, Extra de pęnit. & remiſſ. & cap. *Indulgentiæ*. eod. tit. lib. 6. decretal. ex Conc. Lateran. ſub Innocentio III. cap. 62. ubi decretum eſt, ut Archiepiſcopus in ſua prouincia (ſicut apparet ex dicto Cap. *Noſtro*) & Epiſcopus in ſua diœceſi, poſſit concedere in dedicatione Eccleſiæ annum unum Indulgentiæ & non amplius; ſiue Baſilica dedicetur ab uno Epiſcopo, ſiue à pluribus: Itemque in anniuerſario dedicationis 40. dies de iniunctis pęnitentijs, & non ultrà.

Innocentivs tamen in dicto Cap. *Cùm ex eo*, & Geminianus in dicto Cap. *Indulgentiæ*, & alij communiter Doctores, ut Cordubenſis etiam refert, quęſtione decima, de Indulgent. putant, hanc limitationem

intelligendam eſſe de conceſsione Indulgentiarũ publica & generali, ac proinde non obſtare quò minus poſsint Epiſcopi ſecretè & in foro pœnitentiali concedere Indulgentias maiores prout iudicauerint expedire. Quod mihi non uidetur improbabile, quantumuis repugnet loco cit. Cordubenſis. Nã poteſtas, quam Epiſcopi habent alioqui iure diuino ad concedẽdum Indulgentias, non eſt limitata in illis decretis niſi in eo genere conceſsionis, in quo ſolebant Epiſcopi abuti eiuſmodi auctoritate, nẽpe in conceſsione *publica & generali*, vt ex Concil. Lateranenſi iam citato manifeſtè intelligi poteſt. Ergo ſi alio modo, nẽpe ſecretè & priuatim, maiorẽ Indulgentiã ex iuſta cauſſa alicui concedãt, nõ eſt cur putemus eam non ualere.

B SACERDOTES autem non perinde in foro pœnitentiali & ſecretè Indulgentias concedere poſſunt; quoniam non habent alioqui ex officio ad id iuriſdictionem, vt ante dictum eſt, & probat bene ex communiori ſententia Cordub. illic propoſ. 7. contra quoſdã auctores. Puto etiam vix eſſe in vſu, ut Epiſcopi eiuſmodi Indulgentias priuatim alicui concedant.

SECVNDO aſſerimus, ex commiſsone eius qui habet alioqui auctoritatẽ cõcedendi ex officio Indulgentiã, quemlibet poſſe illã concedere, etiamſi nõ ſit Sacerdos, ut docet D. Tho. hic q. 26. art. 1. & omnes. Ratio eſt, quoniã Indulgentia eſt actus iuriſdictionis, qui proinde delegari poteſt. Immo dicit Cordub. in illa q. 10. merum laicum poſſe fortè ex commiſsione ſummi Pontificis Indulgentiã concedere. C Sed D. Tho. loco citato, & Sotus d. 21. q. 1. ar. 4. & alij ſubindicare videntur, eum cui id committitur, debere ſaltem eſſe Clericum. Ac declarat bene in eo art. Sotus, quemadmodum licet Indulgentia ſit actus iuriſdictionis, tamen eam etiam is poſsit conſequi, qui illam cõcedit; vt Epiſcopus ipſe aut Põtifex. Nõ enim eſt talis actus iuriſdictionis, qui exerceat uim coactiuam, ut ita neceſſe ſit eum exerceri circa aliquem *alium*, ſed habet quoddam beneficium ſuffragij & caritatis; atq; ita ea ex parte ipſemet etiam conferenti prodeſt.

PORRO Legati Pontificis ex cõmiſsione generali vel ſpeciali poſſunt concedere Indulgentias etiã perpetuas ijs locis ad quos legati ſunt, vt colligitur ex cap. vlt. extr. de off. legati. D Item etiam Cardinales, Patriarchæ, & Primates, quamuis non eſſent Epiſcopi, ut docet Cordub. in dicta q. 10. propoſ. 4. Conſuetudo autem non poteſt ulli ius tribuere concedendarum Indulgentiarum, poteſt tamen merito haberi pro inditio antiquæ conceſsionis ad id faciendum, ut bene docent Sotus d. 21. q. 1. ar. 4. & Cordub. in illa quæſt. 10. ſub finem, qui ea ratione in concordiam redigit uarias circa hoc opiniones.

TERTIO aſſerimus, eum qui vel ex officio, uel ex commiſsione legitimam auctoritatem habet concedendi Indulgentiã, non impediri per peccatũ mortale, quo minus valide conferat indulgentiã, ut docet D. Tho. in dicta q. 26. ar. 4. & communiter alij omnes. E Secus autẽ ſentiẽdum eſt, ſi peccatum habuerit annexam excommunicationẽ, ut notauis etiam Cordubẽſis q. 10. propoſ. 11. & q. 11. propoſ. 1. Quod tamẽ intelligendum putamus, cum excommunicatio incurritur aut nominatim per ſententiam iudicis, aut per notoriam percuſsionẽ clerici; iuxta declarationem Concilij Conſtantienſis, in Extrauaganti, *Ad euitanda*.

EST autem hoc loco ſpeciale DVBIVM de religioſorum Prælatis; Vtrum non ipſi etiam ex officio poſſint concedere Indulgentias. Nam quod poſſint ex priuilegio ſeu commiſſione, extra controuerſiam eſt. Ratio autem eius dubij eſt, quoniam poſſunt alijs accommodare bona opera & ſatisfactiones ſuorum ſubditorũ; vt cum faciunt participes omnium bonorum A operum ordinis eos, qui de ordine ſunt bene meriti. At hæc conceſſio quædam Indulgentia uidetur: Ergo poſſunt Indulgentiam concedere. Aſſumptio probatur; quoniam conceſſionis eius beneficio, remittitur alijs pœna extra Sacramentũ, id quod fit per applicationẽ alienarum ſatisfactionũ, tanquam per diſtributionem quadam communis theſauri ordinis. Prior autem argumẽti propoſitio eſt apud orthodoxos certiſſima, eamq; aſſerit D. Thom. in dicta q. 26. art. 1. & confirmat docte etiam Thomas VValdenſis in libro de Sacramẽtalib. tit. 10. cap. 94. & 95. contra VVicleſum, qui eiuſmodi communicationes bonorum operum, quæ à Religioſis fiunt, impie irridebat.

SED facilè ea communicatio probatur. B Nam quę opera ſubditorũ religioſorum prodeſſe poſſunt alijs, ſi ea illi ſpeciali intentione ac uoluntate ad aliorum utilitatem referant; eadem alijs ſimiliter prodeſſe poſſunt, ſi ad utilitatem aliorum per uoluntatem ſuperiorum ordinis referantur. At omnia opera ſubditorum religioſorum poſſunt alijs prodeſſe ad ſatisfactionem pro pęna, ſi per eorum voluntatem ad utilitatẽ aliorum referantur; ut ex primo puncto huius diſputationis patet; Ergo etiam ſi referantur per uoluntatem ſuperiorum ordinis. Maior propoſitio probatur, quoniam religioſi ſubditi uolũtates ſuas ſuaq; omnia per obedientiæ uotum ſubiecerunt ſuperiorum uoluntati: Cuius certè ſubiectionis ea uis eſt, ut poſſint ſuperiores uoluntate ſua, non minus quam ipſi ſubditi, C de rebus omnibus ſtatuere, quę ſubſunt ſubditorũ eorundem uoluntati.

ATQVE idem etiam confirmatur antiqua cõſuetudine ordinũ religioſorum. Nam Iuo Carnotenſis in epiſt. ad Adeelidam ſeu Adellam Comitiſſam, conceſſit eidem comitiſſæ participationem ſuffragiorum ordinis regularis B. Ioan. Baptiſtæ a ſe inſtituti. Item etiam D. Anſel. epiſt. 68. eidem comitiſſæ participationem ſimiliter cõceſsit ſui ordinis. Et ſimiliter quoque Stephanus quidam Abbas Ciſtercien. Regi Galliæ, vt apparet ex epiſ. 45. inter epiſt. D. Bernardi, quibus teſtimonijs Thomas VValdenſ. in dicto cap. 95. contra VVicleſum eſt vſus.

ETSI autem hoc ita ſit, reſpondemus tamen ad D dubium propoſitum, per communicationem eiuſmodi operum nequaquã concedi *Indulgentiam* à Prælatis ordinum religioſorum. PRIMO, quoniam vt D. Thom. in illa q. 26. art. 1. docet, non applicant ſatisfactiones alienas ex communi ipſo Eccleſiæ theſauro, qui deficere nõ poteſt; ſed ex cumulo ſatisfactionum determinatæ cuiuſdam congregationis, in qua fieri nonnunquã poſſet, vt nihil eſſet reliquum ſatisfactionũ præter id, quod ſingulis de ea congregatione *opus* eſſet ad ſatisfaciendum pro pœna à ſe debita.

SECVNDO quia neque applicant ſatisfactiones aliquas præteritas, quæ ſunt iam antè in acceptatione diuina tanquam theſaurus quidam repoſitæ, ſed applicant tantum ſatisfactiones ſubditorum *futuras*, vt E rectè explicat Sotus d. 21. q. 1. art. 4. Quæ enim opera iam ſunt peracta à ſubditis, ſi ea illis ad ſatisfaciendum per ſe neceſſaria non fuerunt, eo ipſo accedunt ad communem Eccleſiæ theſaurum, qui, vt ſupra dictum eſt, ſolum per Pontificem, & Epiſcopos diſpenſari poteſt; non autem per ſuperiores Religioſorum. Itaque cum illi bonorum operum Ordinis aliquem participem faciunt; de operibus quæ nondum ſunt præterita id intelligi debet. Præteritorum autem operum, quæ prius non communicarunt, non amplius poſſunt facere alios participes, quoniam iam illa ſunt in communi Eccleſiæ theſauro repoſita, ex quo ipſi nihil ſumere poſſunt, vt dictum eſt.

Ac notat etiam Sotus, poſſe ex graui cauſſa ſuperiores

riores religionum alijs communicare bona opera ſubditorum, non modò quæ ipſis ſubditis ſuperſunt, ſed etiam quæ ipſis ad ſatisfaciendum pro ſe neceſſaria eſſent. Idque probatur ex eo, quòd omnia quæ ſunt ſubditorum, ſunt, vt antè diximus, per votum obedientiæ ſubdita ſuperiorum voluntati: & quemadmodum non eſt contra charitatem, vt quis propria ſua intentione accommodet alteri ex graui cauſſa ſatisfactionem ſuam, qua fortaſſis ipſemet indiget, ita neque vt uoluntate ſuperiorum eiuſmodi applicatio fiat. Communiter tamen eas ſolùm ſatiſfactiones, quæ ſubditis ſuperſint, per ſuperiores ordinum alijs communicari exiſtimandum eſt.

Orationes autem quatenus orationes ſunt, omnes ſimpliciter poſſunt ſine vllo detrimento ſubditorum communicari: ſiquidem non minus alicui prodeſt oratio propria, ſi pro pluribus fiat; cùm nitatur tantummodo miſericordia diuina, quæ eſt infinita. De ſatisfactione autem ſecus iudicandum eſt, vtpotè cuius vis nititur etiam perfectione operum, quatenus ex gratia procedunt; quæ operum perfectio ſicut eſt finita, ita eò minus alicui ad ſatisfactionem valet, quò pluribus ad hunc finem applicatur.

Atque hactenus in hoc puncto explicatum eſt, quinā habeant auctoritatem conferendi Indulgētias. Nunc videdum eſt quàm latè pateat vſus eius auctoritatis, hoc eſt, quæ nā ſit Indulgentiarum Differentia. Et dicendum eſt, generatim loquendo, Indulgētiam dari poſſe & ſolere in duplici differentia, ſeu eſſe duplicē. Vna eſt, qua remittitur ſimpliciter tota pœna, quam iudicio diuino quis debet in purgatorio pro omnibus ſuis peccatis. Altera eſt, qua non tota eiuſmodi pœna, ſed pars tantùm aliqua remittitur.

Primi Generis Indulgentia intelligi debet concedi, quando Indulgentia vocatur, aut *plenaria*, aut *plenior*, aut *pleniſſima*, aut etiam *Iubilæus*. Nam vt rectè aſſerunt Sotus d. 21. q. 2. art. 1. & Antonius Cordub. q. 9. de Indulg. omnia iſta nomina, quod attinet ad ipſam Indulgentiæ rationem, ſignificant idem Indulgentiæ genus, nempe illud quo *tota* pœna debita remittitur, licet olim quidem variæ & admodum incertæ fuerint opiniones Doctorum de differentia plenariæ, plenioris, & pleniſſimæ Indulgentiæ, vt referunt locis citatis, Sotus, & Cordub. ex Palud. in 4. d. 20. q. vlt. & ex ſupplemento Gabr. d. 45. q. 5. Ivbilaevs autem in eo accidentaliter ab alijs eiuſmodi Indulgētijs differt, quod fieri ſolet in illo facultas etiam eligendi confeſſarium, qui à caſibus quoque reſeruatis abſoluat, vt explicat Cordub. in d. q. 9 poſt D. Antoninum 1. p. tit. 10 ca. 3. §. 3. & 6. & ſupplementum Gabrielis in dicta q. 5 & Ioannem de Anania in tractat. de Indulg. & Syluestrum, verbo, Indulgentia, q. 10.

Ac notandum hic eſt, per nullam, quamuis pleniſſimam Indulgentiam, remitti etiam culpam, ne uenialem quidem, vt Sotus & Cordub. locis citatis bene notant. Quòd ſi in aliquibus formis Indulgentiarum dictum ſit condonationem fieri & à culpa, & à pœna, eatenus à *culpa* dicitur, quia conceditur etiam facultas eligendi confeſſarium, qui abſoluat à quauis culpa; ſicut Eckius in diſputatione Lypſica hoc explicuit, & alij etiam Doctores.

Alterivs autem generis Indulgentia, nempe in qua *pars* tantùm pœnæ debitæ remittitur, varijs modis ſignificari ſolet. Qui omnes ad tres reuocari poſſunt. Primvs eſt, quando non abſolutè & ſimpliciter Indulgentia conceditur, ſed ſolummodo indicatur tantum de pœna iudicio Dei debita remitti, quātum potuit redimi per pœnitentias in pœnitentialibus Canonibus olim decretas, vel rigoroſè etiā à Sacerdote vnquā in Confeſſione iniunctas, ſi optimè & A exactiſſimè eſſent impletæ. Talis eſt Indulgētia, quæ dicitur dari de *iniunctis pœnitentijs*. Suprà enim p. 1 refutauimus quoſdam, qui dixerunt, tunc ſolùm relaxari alicui in Eccleſiæ foro obligationē implendi pœnitentiam; Inprimis enim tunc relaxatur oīs illa pœna iudicio diuino debita, quæ potuit redimi per eiuſmodi pœnitentias. Alioqui non prodeſſet, ſed noceret potius talis Indulgentia, ut illic explicuimus.

Sunt autem circa hanc Indulgentiæ formam (ſcilicet de *iniunctis pœnitentijs*) notanda Tria. Primo, cùm abſque vlla reſtrictione & limitatione dicitur dari Indulgentia de *iniunctis* pœnitentijs, amplè, vt explicuimus, interpretādas eſſe has *iniunctas* pœnitentias: Vt ſcilicet id intelligatur de pœnitentijs tum decretis in antiquis Canonibus, (vt poteſt colligi ex D. Tho. hic q. 25. art. 1.) tum impoſitis vnquam à Sacerdote, ſupB ponendo etiam quòd rigoroſè omnino iuxta qualitatem peccatorum impoſitæ ſint ſecundùm probabilē ſententiam quorūdam relatam & non improbatam à Palud. in 4. d. 20. q. 4. ar. 2. Sūt enim fauores ampliādi, ut habet regula Iuris. Secvndo notandum: neque per hanc Indulgentiæ formam (ſcilicet de *Iniunctis* pœnitentijs) neque per vllam aliam quantumuis amplā & generalem, relaxari obligationē qua propter integritatem Sacramenti tenetur Confeſſarius ſalutarē pœnitentiam pœnitenti iniungere, & pœnitens eam implere, vt rectè cenſuit Paludan. in d. art. 2. poſt Innocentium in Cap. *Quod autem*, Extra de pœnitentijs & remiſſ. & alios; quidquid contra uideantur pleriq; alij opinari. Id probatur *primò* ex eo quòd illa obligatio eſt Iuris diuini, vt probauimus q. 14. p. 4. & paC tet ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3 & 8. *Secundo*, ex eo quod truncaretur alioqui Sacramentum pœnitentiæ quadam ſui integrali parte, qualis eſt nimirum iure diuino Satisfactio Ipsivs pœnitentis, vt eſt declaratum in Conc. Trid vbi ſuprà c. 3. *Tertiò* id confirmatur ex communi ſenſu & vſu Eccleſiæ: ſiquidem nec in pleniſſimis ēt Indulgentijs ſolet negligi à Confeſſarijs & pœnitentibus Sacramentalis Satisfactio & pœnitentia, imò expreſsè ab ipſis Pontificibus ſolet tunc etiā requiri. *Quartò*, quoniam alioqui per vſum Indulgentiarum, quæ variæ paſſim in promptu extant, poſſet aliquis licitè ſubterfugere per totam vitam omne ſtudium Satisfaciendi: Id quod non reputare abſurdū, mihi abſurdiſſimum videtur. *Quinto*, quia nemini eſt D infallibiliter certum ſe re verà conſequi beneficium Indulgentiæ: atque ita non mirum ſi adhuc propter integritatem Sacramenti, teneatur per propriam etiam Satisfactionem dare operam, vt ſeſe liberet à reatu pœnæ Iudicio Dei debitæ. Eo enim certius id quis aſſequetur, quo pluribus vtetur medijs: atque ideo minimè fruſtrà & inutiliter id præceptum adimplebitur. Quemadmodum etſi quis probabiliter ac certò moraliter putet, ſe per ſupernaturalem dilectionem Dei ſuper omnia aſſequutum eſſe diuinam gratiam, tamen quia id non eſt ei infallibiliter certum, nihilominus poteſt vtiliter & tenetur ſuo tēpore per actum etiam pœnitentiæ procurare gratiam diuinā.

Tertio notandum, quamuis per Indulgentiam E de iniunctis pœnitentijs (vt dictum eſt) non relaxetur obligatio imponendi & adimplendi Sacramentalem ſatisfactionem, tamen multis nominibus eam Indulgentiam eſſe vtilem. *Primò*, quia remittitur per illam ea etiam pœna iudicio Dei debita, quæ relaxaretur per Satisfactiones iniunctas in canonibus pœnitentialibus, ut ante ex D. Thoma dictum eſt. *Secundo*, quia remittitur per eiuſmodi Indulgentiam pœna ſeriā illa iudicio Dei debita, quæ redimeretur per rigoroſas ēt pœnitentias à Sacerdote iniunctas, vt antè quoque diximus: cùm tamen iam ob infirmitatem Pœnitentium

tium

tium ſatis leues iniungi ſoleant. *Tertio*, quia tam multum de eiuſmodi pœna remittitur, quam redimi poſſet per utriuſq; generis pœnitentias (ſcilicet Canonum, & Sacramentales) exactiſſimè etiã peractas, cum tñ communiter ſatis ſegniter peragantur, & ideo parum de pœna iudicio Dei debita per illas redimatur ſecluſa Indulgentia. *Quartò* accedit, quod ſi alicubi eſſent in vſu aliquæ publicæ pœnitentiæ; illæ etiã remitterentur per eiuſmodi Indulgentiam, ſicut olim remittebantur pęnitentiales ſatisfactiones Canonum quando erant in vſu; vt erant ferè tempore D. Thomæ & aliorũ Theologorũ antiquorũ, qui ideo dixerũt remitti per Indulgentias pœnã debitã, tum in foro Dei, tum etiã in Eccleſiæ foro, nimirũ Iudiciali. Pęna autẽ debita in foro Eccleſiæ *Sacramentali* (ut ſic dicã) minimè per Indulgẽtias remittitur, ut probaui. Et hæc quidem tria notanda ſunt ut dixi circa formam illam Indulgentiæ, quæ conceditur quoad *partem* pęnę, cum dicitur concedi de pęnitentijs *iniunctis*.

QVANDO autem non hac forma, ſed abſolute datur Indulgentia, neque alio modo explicatur, partẽ tantummodo pęnę relaxari; *tota* pęna remittitur, hoc eſt, non ea ſolum, quæ per iniunctas pœnitentias fuiſſet redempta, ſed etiam ea, quæ potuiſſet redimi per quaſcunq; pęnitentias ſecundum iuſtitiæ rigorem iniungendas, ut ſecundum communiorem & ueriorem ſentẽtiam Theologorum in 4 diſt. 20. defendit Sotus d. 21. q. 2. ar. 1. & Cordubẽſis q. 7. de Indulg. propoſit. 4 contra Caietanum, tomo 1. opuſc. tract. 15. cap. 7. & Adrianum in 4. in materia de Indulgẽtijs, & nonnullos alios, qui uolunt, nũquam Indulgentiam concedi, niſi de iniunctis pęnitentijs, ſiue id exprimatur, ſiue non: ad quorum argumenta ſufficienter reſpondet Sotus, & Cordubenſis, & iam contraria ſententia cõmuniter defenditur.

Nam cum omnes concedant poſſe pontificem concedere Indulgentiam, etiã de non iniunctis; certè qñ non ipſe reſtringit conceſſionem ad iniunctas; nõ eſt cur debeamus exiſtimare eum de illis tantummodo Indulgentiam concedere; præſertim cum fauores, ut habet iuris regula, ſint ampliandi. Epiſcopi autẽ non poſſunt dare niſi de iniunctis, ut cautum eſt in Cap. *Cum ex eo*. Extra de pęnitent. & remiſſ. ex Concil. Lateranenſi. Neq; uero eſt contemnendum Conſilium Paludani, qui in 4. diſt. 20. q. 4. monet, ut quando indulgentia conceditur tantummodo & pęnitentijs iniunctis, poſtulet pęnitens à Confeſſario ſibi ſeuerã iniungi pęnitentiã, ut per eam ſcilicet (ſi fortè de pęnitentijs tantum *actu iniunctis* concedatur) multum de pęna debita redimere poſſit, vt illud totum illi per eã Indulgentiam relaxetur. Et hactenus de PRIMO modo ſignificandi Indulgentiã eam, quæ conceditur ſolum quoad partem pœnæ Iudicio Dei debitæ.

SECVNDVS modus ſignificandi iſtud genus Indulgentiæ quo pars tantũ eius pęnæ remittitur eſt, quãdo dicitur Indulgentia concedi de peccatis, quæ quis fuerit actu cõfeſſus. Tunc enim per eã Indulgentiam nõ etiã remmittetur pęna debita ijs peccatis, quę in Cõfeſſione fuerit aliquis oblitus, etiã ſine ſua culpa.

TERTIVS modus eſt, quando dicitur concedi Indulgentia tot dierum uel tot annorum. Senſus enim eſt, tantum pęnæ in purgatorio debitæ remitti tunc, quantũ redimi poſſet per tot dierũ uel annorũ iuſtã pęnitentiã in hac uita peractam, ut recte declarat Sotus d. 21. q. 2. ar. 1. Atq; hoc pacto oportet uim intelligere uariorum vocabulorum quæ in eiuſmodi Indulgentiarum confeſsionibus ſolita ſunt uſurpari. Cuiuſmodi ſunt, carena, quadragena, ſeptena.

INDVLGENTIA enim unius *carena* eſt relaxatio tãtæ pęnæ, quãta redempta fuiſſet per pęnitẽtiam 40.

A dierum in ieiunio panis, & aquæ, & per pęnitentiam etiam aliã 7. annorũ ſequentium. Indulgentia unius *quadragena* eſt relaxatio tantę pęnę, quanta fuiſſet redempta per pęnitentiam 40. dierũ. Indulgentia unius *ſeptena* eſt relaxatio tantæ pœnæ, quanta redempta fuiſſet per pęnitentiam 7. annorum, ut nota Cordubenſis q. 9. ſub finem, poſt ſupplementum Gabrielis in 4 d. 45. q. 3 & Iacobum Cardinalem in ſuo tract. de Indulg. Qui etiam Cordubenſis bene ibi explicat, cur aliquando dici ſoleat, præter Indulgentiam plenariam concedi quoq; tot dies vel quadragenas de Indulgentia; nempe id additur ad cautelam, vt ſi forte cauſſa concedendi Indulgentiam nõ ſit reuera ſufficiens pro Indulgentia plenaria; ſaltem illam aliam

B Indulgentiam certius quis conſequatur: præſertim cũ de ſufficiẽtia cauſſæ ad concedendã Indulgentiam diuerſæ ſint Doctorũ opiniones, vt videbimus p. ſeq.

PVNCTVM QVARTVM.

Quid requiratur ad legitimum eius auctoritatis vſum.

D. Thom. q. 25. art. 2. & 3.

SEQVITVR nunc quartum punctum principale, nempe quid requiratur ad legitimum uſum auctoritatis concedendi Indulgentiam, hoc eſt, ut Indulgentia

C ſit ualida ex parte concedentis, & habentis ad id alioqui auctoritatem. Paludanus *in 4. d.* 20. q. 4 ar. 1. refert quorundam opinionem *fuiſſe*, ut Indulgentia ſit valida, ſatis eſſe uoluntatem concedentis, quamuis peccet is quidẽ, ſi abſq; vlla alia cauſſa pia concedat Indulgentiam.

SED contrarium affirmat D. Thom. hic q. 25. ar. 2. & omnes Doctores communiter. nimirum ut Indulgentia ualeat, requiri omnino cauſſam *piam*, ex qua ſcilicet fiat, vt diſtributio communis Eccleſiæ theſauri, & remiſſio pęnæ per illam, referatur tanquam in finem ad aliquam utilitatem Eccleſiæ & incrementũ gloriæ diuinæ. Hoc enim Doctores omnes in propoſito intelligunt nomine cauſſæ piæ.

D Et probatur PRIMO communis hæc ſententia, quoniam ita paſſim indicant ipſi Pontifices, præſertim Innocentius III. in Cap. *Cum ex eo*, Extra de pœnitent. & remiſſ. Clemẽs VI. in Extrauag. *Vnigenitus* & Martinus V. in fine Concilij Conſtantienſis, & Leo X. in bulla condemnationis Lutheri.

SECVNDO probatur etiam manifeſta ratione; Nam Eccleſiæ Prælatus non validè concedit Indulgentiã niſi id faciat ſecundum intentionẽ Chriſti & Sanctorum; vtpotè ex quorum ſatisfactionibus, tanquã ex communi Eccleſiæ theſauro, cõceditur Indulgentia. Sed niſi ſuppetat pia cauſſa cõcedendi Indulgentiam, non eã concedit Prelatus ſecundũ intentionem Chriſti & Sanctorum; Ergo tunc non valebit.

E Maior propoſitio huius argumenti patet, quoniã diſpenſator theſauri alicuius non habet auctoritatẽ illum diſpenſandi niſi iuxta intentionem illius vel illorum, quorum ex bonis conſtat ipſe theſaurus, alioqui non diſpenſatio, ſed diſſipatio potius eſſet theſauri. Prælati autẽ ſunt illius theſauri Chriſti & Sanctorum (ſicut & aliorum myſteriorum Dei) ſolùm diſpẽſatores 1. Cor. 4. & 9. & 1. Petri 4. nec habent auctoritatẽm, vt tales, *ad deſtructionem, ſed ad ædificationẽ* Eccleſiæ, 2. Cor. 13. Minor autem probatur, quoniam intentio Chriſti & Sanctorũ fuit, vt non niſi cum vtilitate Eccleſię & incremẽto glorię diuinę theſaurus ille diſpenſaretur, vt qui in eũ planè finem ſua omnia retulerunt, ſicut ſuprà explicatum eſt puncto primo.

SED

Sed cum de hoc inter omnes ita conueniat; duo deinde reſtant hoc in loco explicanda. Vnvm eſt, cuiuſmodi actus debeat eſſe ille, quo contineatur talis aliqua cauſſa pia, hoc eſt, ex quo redundet aliqua utilitas ad Eccleſiã, & aliqua etiam gloria diuina. Altervm eſt, quantã eſſe oporteat eiuſmodi cauſſam piã? Vtrũ ſcilicet debeat eſſe vel æqualis, vel proportionata ipſi Indulgentiæ, quæ conceditur. Ita ſcilicet, vt ſecundum æqualitatem, vel ſecundum proportionem, tanta ſit complacentia Dei in eiuſmodi cauſſa, quanta eſt diſplicentia illa peccati, quæ redimeretur per pœnã eam, quæ in Indulgentia eſt remittenda. An vero ſufficiat quęlibet cauſſa? ita vt quãtulacunq; cauſſa pia, ſufficiat ad quantamcunque Indulgentiam.

De Primo breuiter ſtatuendum eſt, actũ quo pia cauſſa cõtineatur, poſſe generatim eſſe quemcunq;, ex quo aliqua utilitas Eccleſiæ & gloria diuina redũdet; ſiue ea quidẽ proueniat ex ipſa ratione actus *per ſe*; ſiue ob *reſpectum* aliquem quem actus habeat ad aliquid aliud; ut ad deuotionem ſeu reuerentiam erga Eccleſiam, vel erga res ſacras, quæ eiuſmodi aliquo actu ſignificetur, ut docte notauit Caietan. tomo 1. tractat. 15. cap. 8.

Quocirca nihil intereſt, vtrum eiuſmodi actus ſit opus aliquod externũ, vt eleemoſyna, peregrinatio, &c. Vel interior & ſpiritualis, vt cõtẽplatio, oratio, &c. neq; vtrũ fiat ab illo ipſo, cui datur Indulgentia, vel ab aliquo alio pro illo; vt cũ Indulgentia per modũ *ſuffragij* datur defunctis ob cauſsã piã, quę ſit adhibenda à viuis. Neq; vtrũ actus ſit *futurus*, qui ſcilicet exigatur tunc, cũ conceditur Indulgentia: an verò iã præteritus; ut cũ datur Indulgentia morientib. propter bona opera, quæ vel ipſi vel alij fecerunt; etiãſi illi moriẽtes nihil tũc faciãt, neq; quidquã ab alijs eorũ loco exigatur, ut rectè docuit Durãdus in 4. d. 20. q. 4. & Turrecremata in Cap. *Quod autem*, & Cap. *Cum ex eo*. de pœnit. & remiſſ. & ſupplementum Gabrielis in 4. d. 45. q. 3. ar. 2. propoſ. 10. & Cordub. q. 18. & alij.

Item neq; intereſt, vtrum actus ſit alioqui debitus ex præcepto, vel nõ, vt idẽ Cordub. in dicta. q. 18. propoſ. 3. contra Sylueſt. verb. Indulgentia, q. 6. affirmat, poſt Angelũ in ſumma, verbo, Indulgentiæ, §. 15. oſtẽdens, Bonauenturã in 4. d. 20. ar. 2. q. 4. non ſenſiſſe, q nullo modo poſſit dari Indulgentia pro actibus alioqui præceptis, vt eum ſenſiſſe, Sylueſter exiſtimauit. Ratio autem horũ omnium, quæ ex certiori ſententia bene ibi aſſerit Cordub. eſt, quoniã omnibus his modis intelligitur concedi Indulgentia ob cauſſam aliquã, quæ cedat in utilitatem Eccleſiæ, & gloriam Dei; id quod eſt ſatis, ut ſecũdum intentionẽ Chriſti & Sanctorum, Eccleſiæ theſaurus diſpenſetur.

De Secvndo autẽ, *quantam* videlicet oporteat eſſe eiuſmodi *cauſſam piam*, maior atq; difficilior quęſtio eſt. De qua diuerſę ſunt Doctorũ opiniones. Prima eſt, oportere eã ex *fide & deuotione* operantis *æquiualentem* eſſe remiſſioni, quæ per Indulgentiã conceditur, alioqui non tantũ remiſſionis obtineri, quantũ per Indulgentiã promittitur, ſed quãtũ illi fidei atq; deuotioni reſpondet. Ita feruntur ſenſiſſe Raymundus quidã; & Albertus Magnus, vt refert Ioannes Andreas, & Panormit. in cap. *Quod autem*, & cap. *Cum ex eo*, Extra de pœnit. & remiſſion. Sed hanc opinionem ab omnibus alijs Doctoribus exploſam ſupra puncto 1. reiecimus, quia non ipſam Indulgentiam per ſe valere, ſed deuotionem & fidem operantis ponit, atque ita fraudem quandam tribuit Eccleſiæ.

Secvnda opinio eſt, debere quidem *opus* ipſum æquiualere ei remiſſioni, quæ in Indulgentia promittitur, non tamen habita ſolũ ratione ipſius operis, & fidei, ac deuotionis, qua illud ſuſcipitur, ſed etiam ne-A ceſsitatis, atq; adeò æſtimationis Eccleſiæ, quę uno tẽpore magis quam alio, indigere ſolet aliquo opere. Quo fit, vt idẽ opus vno tempore æquiualere poſſit ei remiſsioni, cui alio tempore non eſſet æquale; cum ſcilicet non ita eſſet Eccleſiæ commodum & neceſſarium. Ita Altiſiodorenſis lib. 4. ſuæ ſummæ. q. 1. & 3. de relaxationibus communibus, & olim multi Canoniſtæ, vt ait Adrianus in 4. in q. de Indulgentijs, & referunt Panormit. & Hoſtienſis, & alij in cap. *Quod autem*, & cap. *Cum ex eo*, de pœnit. & remiſſ.

Sed hanc etiam opinionem communiter reijciũt alij omnes Doctores. Et argumentãtur optime contra illam D. Thom. hic q. 25. ar. 2 ex eo, quod *cauſſa* propria eius remiſsionis, quæ fit in Indulgentia, non eſt B opus pium quod requiritur, ſed ſatisfactiones Chriſti & Sanctorũ per Indulgentiam applicatæ. Quare minimè oportet vt opus ipſum ſit ullo modo æquiualẽs ei remiſsioni, ſed ſatis eſt, quod ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum longe illam excedant.

Distingvendvm enim diligenter in hac quæſtione eſt, inter cauſſam propriam *remiſſionis*, quæ fit in Indulgentia, & cauſſam propriã *conceſſionis* Indulgentię, atq; adeò applicationis theſauri. Huius quidẽ *conceſſionis* cauſſa propria eſt *opus* illud pium: remiſſionis autem non niſi ſatisfactiones Chriſti & Sanctorum, vt dictum eſt. Quod ſi Doctores illi voluerunt, nõ niſi ex ui illius operis pij, fieri remiſsionem in Indulgentia, rationem ipſam ac uim Indulgentiæ peni- C tus ſuſtulerunt, & fraudem tribuerunt Eccleſiæ, ſicut & auctores primæ opinionis. Conatur quidem Cordubenſis q. 17. de Indulgen. neſcio quo pacto in bonã partẽ interpretari iſtas duas opiniones, ſed, vt dicitur, aqua illi hæret. Sunt enim ſimpliciter illæ duæ opiniones falſæ, & ut tales ab omnibus alijs Doctoribus reijci ſolent, vt fatetur ipſemet Cordubenſis.

Tertia opinio eſt, oportere cauſſam piam eſſe æquiualentem ei remiſsioni, quæ per Indulgentiam promittitur, non quidẽ abſolute, ſed ſecundum quandam *proportionem*, ita vt quanto maior remiſsio per unam Indulgentiã promittitur, quam per alterã, tanto maior cauſſa pia ad eam cõcedendã ſuppetat; quã ad concedẽdam alterã; alioqui nõ ualere Indulgentiã D quantum ſonat, ſed tantummodo ſecundum proportionẽ ſuæ cauſſæ. Ita ſentiunt multi Doctores, vt Gerſon in tract. de Indulgent. Albertus in 4. d. 20. ar. 17. Bonauentura ead. d. parte 2. q. vlt. Auguſtinus de Ancona in lib. de poteſtate Pontificis, q. 30. art. 4. & 5. Adrianus in 4. in q. de Indulgen. & Caietanus tomo 1. tract. 15. ca. 8. Dominicus Sotus in 4. d. 21. q. 2. ar. 2. & Petrus de Soto in ſua inſtitutione Sacerdotũ lect. 2. de Indulg. & Corduben. q. 17. de Indulgen. & alij recentiores.

Fvndamenta præcipua huius ſententiæ reuocantur ferè omnia ad hoc argumentũ. Vt Indulgẽtia hęc vel illa ualeat, neceſſe eſt, ut propter cauſſam piam & rationabilẽ, nõ modò vt Indulgentia eſt, ſed etiam E ut eſt *tanta* vel *tanta* Indulgentia, concedatur. At niſi cauſſa ſecundũ proportionẽ æquiualeat Indulgẽtiæ, nõ concedetur Indulgentia, quatenus tanta uel tanta eſt, propter cauſſam rationabilem; Ergo minimè tunc Indulgentia ualebit. Maior propoſitio patet: Quoniã intentio Chriſti & Sanctorũ eſt, ut neq; Indulgentia abſolutè, neq; tanta Indulgentia concedatur niſi ex cauſſa rationabili; & ita etiam paſsim ſignificant ipſi Pontifices. Minor probatur; Quoniam ratio ipſa dictat, ut ſi maior Indulgentia conceditur, maior etiam cauſſa concedendi ſuppetat. Atq; ita ſi cauſſa ſecundum proportionem non æquiualeat tantæ Indulgentiæ, iam eo ipſo non erit cauſſa rationabilis reſpectu tantæ Indulgentiæ.

Et

Et confirmatur Primo hoc argumentum; Nam minima Indulgentia conceſſa ſine vlla cauſſa, planè eſſet inualida, vtpotè contra intentionem Chriſti & Sanctorum. Ergo etiam maior vel maxima Indulgentia conceſſa ex minima cauſſa, erit inualida quoad partem illam remiſſionis, quæ cauſſam excedit. Patet conſequentia, quia ſimiliter pars illa remiſſionis, ſine cauſſa conceditur; immò plus tunc de theſauro Eccleſiæ ſine cauſſa effunditur, quàm ſi minima alia remiſſio per ſe ſola fieret ex eodem theſauro abſque vlla omnino cauſſa; Ergo ſi hoc eſſet contra intentionem Chriſti & Sanctorum, etiam illud.

Secundo cõfirmatur idem argumentum, quia diſpenſatio theſauri temporalis, ſine cauſſa æquiualenti ſecundùm proportionem, facta, eſſet irrationabilis & inualida; Ergo & dispenſatio theſauri ſpiritualis.

Tertio confirmatur ex verbis Bonifacij VIII. in Extrauag. *Antiquorum.* vbi poſtquam conceſſit pleniſſimam indulgentiam ijs, qui centeſimo quoque anno viſitarent Baſilicas Vrbis Romæ, ſub forma ibi præſcripta, ſubiunxit nihilominus: *Vnuſquiſque tamen eo plus merebitur, et indulgentiam efficacius conſequetur, quò Baſilicas illas deuotius viſitauerit.* Vnde innuitur (inquit Corduben.) quòd niſi quis ſatis deuotè viſitauerit, non conſequetur illam Indulgentiam pleniſſimam, ſed ſolùm ſecundùm proportionem cauſſæ, vt viſitauerit magis vel minus deuotè.

Qvarto confirmatur ex verbis Innocentij III. in Concilio Lateranenſi, cap 62. vbi reprehendit & prohibet *indiſcretas & ſuperfluas* (hoc eſt, cauſſam excedentes) quorundam Epiſcoporum Indulgentias, vt habetur cap. *Cùm ex eo*, de pœnit. & remiſſ.

Qvinto affert etiam in huius rei confirmationem Cordubenſis teſtimonium Theologorum Pariſienſium, qui in cenſura contra Eraſmum tit. 8. aſſeruerunt, non ſufficere quamlibet cauſſam piam ad quantamcunque Indulgentiam.

Haec ſententia omnino eſt probabilis, tum ob illorum, qui eam defendunt, authoritatem, tum ob illius argumenta non ſanè leuia; ſed tamen habet quædam incommoda, propter quæ mihi non placet. Primvm incommodum eſt, quòd ſecundùm illam non valebunt Indulgentiæ tantum abſolutè, quantum ſonant, ſed ſub intellecta tacita quadam conditione, nempe ſi cauſſa pia, ob quam conceduntur, ſit reuera æquiualens ſecundùm proportionem, alioqui non. Hoc autem neque ipſi Pontificum authoritati, & formæ, qua illi ſolent Indulgentias concedere, neque cõmuni ſenſui ac deuotioni fidelium in vſu Indulgentiarum ſatis conſentaneum eſſe videtur. Nam neq; Pontifices illam conditionem explicare ſolent, neque verò de ea cogitare fideles, ſed abſolutè illi tantam Indulgentiam ſe concedere dicunt & hi quoque tantã ſe conſequi bona fide putant, ſi ea præſtent, quæ ab ipſis requiruntur. Itaque ſi conditio illa tacita ſubintelligi debet, nonnulla fraus in conceſſione Indulgentiarum adhiberi videtur, quòd ea conditio non exprimitur, ſed abſolutè conceditur Indulgentia.

Secvndvm incommodum eſt, quòd cùm admodum inæquales Indulgentias, ex ijſdem ſæpe cauſſis ſoleant concedere Pontifices; ſemper tamen illi exiſtimant cauſſam ad eam Indulgentiam, quã dant, eſſe ſufficientem, & ut talem illam Eccleſiæ toti proponunt. Itaque ſi inæqualium Indulgentiarum ſufficientes & rationabiles cauſſæ eſſe non poſſunt niſi inæquales; concedendum erit, ſæpe fieri, vt in ea re tota Eccleſia per Pontifices, quantum in ipſis eſt quidem, decipiatur.

Nec tamen ſum neſcius, quædam ad hoc incommodum reſponderi poſſe. Sed tamen ea mihi nõ planè ſatisfaciunt. Ac primò quidem reſponderi poſſet, Pontificem non obligare vniuerſam Eccleſiam vt ea etiam id ſibi perſuadeat, quòd ipſe tunc putat, nempe cauſſam illam in particulari eſſe ſufficientem; ſed vt credat generatim, Indulgentiam ex iuſta & ſufficienti cauſſa conceſſam valere, atque adeò illam etiam, quæ tunc conceditur, tantum valere, quantum ſufficiat reuera illius cauſſa: Authoritatem autem Pontificis in his tantùm eſſe infallibilem, ad quæ credenda obligat vniuerſam Eccleſiam.

Secvndo reſponderi poteſt, raró etiam fieri, vt in ea re fideles ipſi decipiantur, etiamſi inæqualium Indulgentiarum æquales eſſe cauſſæ videantur. *Primò*, quia licet abſolutè & ſecundum ſe, hoc eſt, ex natura ipſa operis, ſint æquales; non eſt tamen illico exiſtimandum, quòd re vera ſint vndequaque æquales. Nã alio & alio tempore poſſunt habere alios & alios reſpectus longè diuerſos, propter quos maiorem aut minorem vtilitatem Eccleſiæ & gloriam Deo afferant, vt notauit etiam Caietanus in illo tract. 15 c. 8. Qui ob id rectè monet, non eſſe temerè de conceſſione Indulgentiarum iudicandum, etiamſi cauſſa per ſe videatur minima, cùm nobis non conſtet, quinam fuerint in cauſſa *reſpectus*, quos ipſe quidem Pontifex, dum Indulgentias concedit, compertos habuit. Qua in re (vt hoc obiter annotemus) non videtur imitanda licentia Dominici Soti, in 4 d. 21. q. 2. artic. 2. vbi de hoc toto genere nimis audacter loquitur. *Secundo*, ideo etiam non facilè exiſtimandum eſt, quòd cauſſæ ſint vndequaque inſufficientes, quia in *illa* ipſa paritate ſecundum proportionem, quæ *reſpectu* Indulgentiæ ab illa tertia opinione requiritur, quædam eſt in propoſito latitudo; ita vt pro eadem cauſſa aliquanto etiam maior uel minor poſſit concedi Indulgentia iuſtè, ſecundum intentionem Chriſti & Sanctorum.

Haec omnia ſanè, vt tertia illa opinio probabilius defendi poſſit, ita dici debent: Et quidem minuunt aliqua ex parte Secvndvm illud incommodum; ſed non prorſus tollunt. Nam primum, non ſatis conſentaneũ uidetur, vt ſummus Pontifex, qui Magiſter veritatis in Eccleſia à Chriſto eſt conſtitutus, decipiat, quantum eſt in ſe totam Eccleſiam, *proponendo* illi in vſu quodam muneris ſui aliquid tanquam verum, quod tamen ſit falſum; licet non eam etiam vt illud credat *obligando*. Deinde non ſolũmodo hoc eſt incõmodum; ſi frequenter contingat, ſed etiã ſi aliquãdo.

Tertivm, idque maximum incommodum illius opinionis tertiæ mihi eſſe videtur, quòd non ſatis cõſentanea ipſi intentioni Chriſti & ſanctorum, ſecundũ quam, Indulgentia concedi debet. Plus enim ea opinio videtur exigere, vt Indulgẽtia ſit valida, quàm exiſtimari debeat requirere intentio Chriſti & Sanctorum. Hoc verò patebit ſi Tria diligenter conſiderentur, ex quibus etiam facilis euadet reſponſio ad omnia fundamenta illius tertię opinionis. Vnvm eſt, quòd minimam gloriam diuinam, quæ ex opere *quocunque* pio & vtili Eccleſiæ, redundare poteſt, pluris longè faciunt Chriſtus & Sancti, quàm quodlibet ſuum opus ſatisfactorium, ut eſt ſatisfactorium. Alterum eſt, quòd minimè etiam metuunt, ne deficiat ille theſaurus ſatisfactionum ſuarum, etiamſi pro paruo opere pio magna quandoque Indulgentia conferatur. Tertivm eſt, quòd in hoc toto genere diſpenſationis Indulgentiarum, non tam illi uolunt exerceri proportionalem quandam Iuſtitiam, quam *gratiam & liberalitatem*: ſicut & nomen ipſum Indulgentiæ, gratiam præ ſe fert, non iuſtitiam. Hæc autem cum ita ſint; interpretari certè non debemus fore ipſos malè contentos, etiamſi multum de illorum ſatiſ-

factionibus, pro quantulocunq; opere pio, in conceſſione Indulgentiæ diſpenſetur.

Est igitur Qvarta ſententia, quam veriorē ego exiſtimo, vt Indulgentia valeat, ſufficere quancunque cauſſam piam, atque adeo eam ualere abſolute tantum, quantū ſonat: quamuis fieri quidē poſſit, vt qui concedit maximas Indulgentias propter cauſſas minimas, peccet quandoq; ex quadam indiſcretione, & forte etiā ratione alicuius ſcandali, maxime ſi ea re contingat uenire in contemptū inſtitutū ipſum Indulgentiarū. Hæc ſententia fuit etiam multorum Theologorū. Nam ita ſenſit D. Thom. in 4. d. 20. q. 1. ar. 3. atq; adeo hic in Supplem. q 25. ar. 2. ut etiā Petrus de Soto, & Cordubenſis, vbi ſupra agnoſcūt, licet alij fruſtra D. Thomā conentur aliter interpretari. Ita etiā ſenſit Alexander Hallenſis 4. par. q. 83. ar. 1. mem. 7. Durandus ead. d. q. 4. & ſupplementū Gabrielis, in 4. diſt. 45. quæſt. 3 art. 1. & 3. Paludanus d. 20. q 4. & Antoninus 1. par. tit. 10. cap 3. §. 1. & Sylueſter uerbo Indulgentiæ q. 3. & omnes fere Thomiſtæ, ut fatetur ipſemet Cordubenſis.

Fvndamentvm huius ſententiæ eſt illud, quod iam antea in tertio incommodo ſententiæ præcedentis inſinuauimus; quia ſcilicet quacunq; exiſtēte cauſſa pia, poſſumus meritò interpretari diſpenſationem theſauri fieri ſecundū intentionē Chriſti & Sanctorum; propter illa uidelicet, quæ in illo incommodo expoſuimus. Id quod ſatis eſt, vt Indulgentiæ ualeant, licet poſsit quidem in ea re peccare concedens ex indiſcretione, ut ante dictum eſt. Atq; ita cōſequenter etiam (quidquid Cordubenſis dicat) bene Paludanus & Antoninus ubi ſupra notant, quod ſi quis inducat concedentem, vt indiſcretè, atq; adeo cum graui culpa Indulgentiam concedat, tum huic Indulgentia minime ualebit, niſi eum tempeſtiue illius peccati cooperationis ad malum pœniteat, (ſic enim intellexit Paludanus) idque non propterea, quia cauſſa æquiualens ſecundum proportionem deſit, ſed quia ipſe tūc gratia diuina carebit, ſine qua, ut dicemus paulo poſt, nemini prodeſt Indulgentia.

Ad argumentum igitur illius tertiæ opinionis facilè iam reſponſio patet ex iacto fundamento. Respondendvm enim eſt per diſtinctionem. Nam cauſſa *rationabilis* huius vel illius Indulgentiæ, dupliciter poteſt in propoſito intelligi. Vno modo, quæ ſufficiat, ut ſecundum intentionem Chriſti, & Sanctorum *uere quidem* detur Indulgentia. Et talis cauſſa rationabilis omnino eſt neceſſaria; ſed tamen quælibet cauſſa pia eſt rationabilis hoc modo in propoſito, propter illa, quæ paulo ante diximus eſſe conſideranda in intentione Chriſti & Sanctorum. Altero modo, quæ etiam ſufficiat, ut ſecundum intentionē Chriſti & Sanctorum, non modò uerè, ſed etiam *diſcretè, & ſine culpa* concedentis, Indulgentia diſpenſetur; Vtrūque enim cadit in intentionem Chriſti & Sanctorū; Cauſſa autem rationabilis hoc poſteriori modo non eſt neceſſaria, vt Indulgētia quidē ualeat. Ac eiuſmodi tantū cauſſam rationabilē deeſſe probatur illo argumento, cū indiſcrete dantur Indulgentiæ, non ſecūdum proportionem cauſſæ. Ad formā igitur argumēti dico, ſi ſermo ſit de cauſſa rationabili priori modo, Maiorem eſſe ueram, & Minorem falſam, nec probationem eius concludere de tali cauſſa rationabili. Si autem ſermo ſit de cauſſa rationabili poſteriori modo; Maior eſt falſa, & Minor uera; ut oſtendit illius probatio.

Ad Primam verò confirmationem illius argumenti, nego conſequentiam. Ad probationem dico; totam omnino remiſsionem maximæ Indulgentiæ, dari propter cauſſam etiam minimā, ſecundum intentionem Chriſti, & Sanctorum, vt hæc quidem intentio reſpicit *valorem* Indulgentiæ; quamuis non datur quidem ſecundum illam alteram intentionē Chriſti & Sanctorum, quæ reſpicit etiam *rectitudinem* conceſsionis Indulgentiæ, ut ſcilicet detur diſcrete.

Ad Secvndam confirmationem reſpondeo, poſſe quoque theſaurum temporalem ita inſtitui; ut diſpenſatio eius in pauperes, etiam ſine cauſſa proportionata, eſſet ualida, quamuis indiſcreta. Et quid quid ſit de theſauro temporali, ſpiritualis quidem ille theſaurus, de quo agimus, iſto modo eſt inſtitutus, propter rationes quas ante diximus debere in propoſito conſiderari.

Ad Tertiam confirmationem reſpondeo, uocabulum (efficacius) tantundem ibi ſignificare quantum uocabulum (certius) non aliud.

Ad Qvartam confirmationem reſpondetur, teſtimonio illo Innocentij ſolum probari, *indiſcrete & culpabiliter* tribui Indulgentias ſuperfluas, quæ ſcilicet proportionem cauſſę excedunt, non autem diſtribui etiam inualide.

Ad Qvinctam denique confirmationem reſpondeo, Indictum illud Pariſienſium in tali re non eſſe definitionem infallibilem.

PVNCTVM QVINTVM.

Quibuſnam proſint Eccleſiaſticæ Indulgentiæ; & quid neceſſarium ſit, vt reuera proſint.

D. Thom. q. 27.

Vperest quintum punctum huius diſputationis principale. De quo aſſerimus Primo, ijs omnibus, & ſolis prodeſſe Indulgentiam, qui cùm iam gratiā conſecuti ſint, aliquo tamen reatu pœnę temporalis obſtricti tenētur; ſiue in hac vita ſint, ſiue in purgatorio. Eſt aſſertio omnium orthodoxorum, confirmata authoritate, & vſu etiam ſummorum Pontificum. Et probatur Primo, quoniam Indulgentiæ illis omnibus, & ſolis poſſunt prodeſſe, quibus ſuffragia alienarum ſatisfactionum prodeſſe poſſunt; quæ ſatisfactiones, ſicut per ſpecialem intentionem priuatorum applicari poſſunt, ita etiā per Eccleſiæ Prælatos ex communi eiuſdem Eccleſię theſauro, vt ſupra in pun. 1. dictum eſt. At ſuffragia alienarum ſatisfactionum ijs omnibus, & ſolis, qui gratiam aſſequuti, & aliquo reatu pœnæ obſtricti tenentur, prodeſſe poſſunt ſiue in hac vita ſint, ſiue in purgatorio; Ergo ijs etiam omnibus, & ſolis poſſunt prodeſſe Indulgentiæ.

Et quidem quod animabus etiam purgatorij proſint ſuffragia viuorum, teſtantur vbique Patres, conuenientes Scripturæ. Tertullianus in libro de Monogamia. Cyprianus lib. 1. epiſt. 9. Ambroſius lib. 2. epiſt. 8. Auguſt. lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 1. & 4. & ſerm. 34 de verb. Apoſtoli, & in Enchiridio, cap. 110. & alibi paſſim. Chryſoſt. homil. 69. ad populum Antiochenum. Cyrillus Hieroſolymitanus catechesi 5. Myſtagogica. Concilium Carthagin. IV. can. 79. & Vormatien. can. 10. vt alia eius generis teſtimonia omittam, quæ recitaui Diſp. præcedenti in q. de ſacrificio Miſſę. Et patet id etiam ex communione charitatis; qua nobiſcum illi defuncti coniuncti ſunt, non minus quam uiui. Quæ communio facit ut noſtra opera illis apud Deum proſint, non minus quam uiuis, præſertim cum ſint in maiori neceſſitate conſtituti.

Secvndo probatur illa noſtra aſſertio ex Scri-

pturа

ptura Nam Matth. 16. & 18. Eccleſiæ Prælatis eſt tributa poteſtas ſoluendi peccata, non hoc modo tantum, aut illo ſpeciali, ſed generatim omni modo quo id expediat ad finem Eccleſiaſtici miniſterij, qui eſt gloria Dei & vtilitas Eccleſiæ totius, vt ſupra p. 2. docuimus. Sed ad hunc finem maximè expedit, vt ijs omnibus & ſolis, qui ſunt in gratia & aliquo pœnæ reatu tenentur, ſolui poſſint per Indulgentiam peccata quoad eum pœnæ reatum; ita quidem vt viuis per modum abſolutionis, defunctis autem per modum *ſuffragij* id fiat, ſicut ſupra p. 1. eſt explicatum; Ergo ijs omnibus & ſolis poteſt ita prodeſſe Indulgentia. Aſſumptio probatur iudicio & conſuetudine ipſa ſummorum Pontificum, atque adeo Eccleſiæ Catholicæ, contra quã diſputare *inſolentiſſimæ inſaniæ* eſt, vt ſæpe repetimus ex Auguſt. in epiſt. 118. ad Ianuariũ.

PORRO ex hac aſſertione, & eius probationibus, corollariè ſequitur, non modo viuorum Indulgentiam, ſed etiam defunctorum, habere *certum* effectũ ex diuina promiſſione Hoc probamus; Quoniam ipſa etiam nititur communicatione Sanctorum, & uſu illius authoritatis tributæ Prælatis Eccleſiæ, Matth. 16. & 18. Quæ duo non eſt dubium, quin habeant diuinam promiſſionem de certo effectu, vt patet nominatim ex illis verbis: *Erit ſolutum & in cælis.*

QVAMOBREM nullo modo eſt audiendus Caietanus, qui tom. 1. tract. 16. de Indulgent. q. 5. putauit, effectum Indulgentiæ, quæ conceditur defunctis, pendere ex mera Dei liberalitate, neque eſſe certum ex aliqua lege ſeu promiſſione diuina. Quam ſententiam incaute eſt etiam ſequutus Cordubenſis q. 13. & 14. Contraria enim ſententia & exiſtimatio eſt non modò fidelium communiter, ſed etiam ipſorum Pontificũ, qui Indulgentias defunctis quoque ſe tribuere cenſent per illam *eandem* authoritatem ſibi tributam, Matth. 16. quæ habet ſanè euidentem illam promiſſionem, *Erit ſolutum & in cælis.*

NEQVE verò quod Pontifices dicunt, ſe eam Indulgentiam tribuere defunctis per modum *ſuffragij*, ſignificat effectum eius eſſe incertum, ac pendere ex ſola liberalitate diuina ſine promiſſione: ſed non planè dari per modum iuridicæ abſolutionis, vt ſupra puncto 1. explicauimus. Vnde etiam facile iudicari poteſt de alijs quibuſdam interpretationibus falſis huius, quod dicitur, per modum ſuffragij; quas refert & confutat Cordubenſ. in dicta q. 13. niſi quod debuit etiam refutare ſuam.

ITEM neque illud Chriſti verbum obſtat; *Quodcunq; ſolueris ſuper terram.* Hoc enim, *ſuper terram*, ad uerbum, *ſolueris*, propriè referri debet, non autem ad verbum, *Quodcunq;*, quaſi non detur ibi poteſtas ſoluendi niſi illum reatum, qui ſit adhuc ſuper terram. qualis non eſt reatus animarum exiſtentium in purgatorio. Probatur autem id manifeſtè, quia verbum, *ſuper terram*, ad idem referri debet, ad quod refertur etiam in ea ſententia uerbum, *In cælis*, ut omnes fatentur, & patet ex conſequentia Chriſti ſermonis. At verbum, *In cælis*, propriè refertur ad ipſum actum ſoluendi, qui exercetur a Deo peculiariter exiſtente in cœlis, & à quo reatus peccati extrinſece denominatur ſolutus, non autem ad aliquem reatum in cœlo ipſo exiſtentem, qui ibi ſoluatur, cum nullus omnino ſit reatus peccati in cœlis; Ergo ſimiliter uerbũ, *In terra*, ad actum ſoluendi, qui exercetur in terra a Pontifice, non autem peccati ad reatum ſuper terrã adhuc exiſtentẽ, propriè referri debet. Et certe quomodocunq; alij interpretentur, ita Patres communiter hunc locum intellexerunt, cum aiunt, hic promitti confirmationem in cælis eius ſententiæ, quæ fertur ſuper terrã. ut Cyprianus lib. 1. epiſt. 2. Hilarius cano. 16. in Matth. Auguſtinus homilia 50. & alij paſſim.

Item neque hic obſtat, quod in illis Euangelij locis authoritas quædam Iuriſdictionis tributa eſſe intelligitur, cuius auctoritatis actus non eſt Indulgentia defunctorum. Dicimus enim, eam quoq; Indulgẽtiam eſſe actum Iuriſdictionis, qui exerceatur erga cõmunem Eccleſiæ theſaurum, licet non qui exerceatur propriè *in abſolutione perſonæ*, vt ſupra pũct. 1. explicuimus. Conſuetudo enim Pontificum, dum ex ea item auctoritate Indulgentiam defunctis concedunt, docet hunc etiam uſum Iuriſdictionis in illis Euangelij locis promiſſionẽ habere. Ac fortaſſe idcirco Chriſtus non dixit: Quodcunque *abſolueris*, ſed vocabulo magis generali uſus, inquiens: Quodcunq; *ſolueris*, nimirum ſiue abſoluendo etiam, ſiue ſaltem applicando ſolutionem ex communi Eccleſiæ theſauro.

SECVNDO aſſerimus, vt Indulgentia ex parte ſuſcipientis ualeat, requiri etiam præter gratiam, vt illud opus impleatur quod a concedente Indulgentiam requiritur, & eo modo quo requiritur. Ita docẽt omnes, ac ratio eſt perſpicua, quoniam alias non adhibebitur reipſa cauſſa pia, ſine qua Indulgentia non ualet. ut ſupra puncto præced. dictum eſt.

NON tamen requiritur, vt eiuſmodi opus exerceatur in gratia, ſed ſatis fuerit vt tempore, quo Indulgentiæ fructus percipiendus eſt, hoc eſt, ſtatim atque eſt factum opus requiſitum (qualecunq; illud fuerit) ſis in diuina gratia, vt ex communi ſententia docet Sotus d. 21. q. 2. art 3. & Cordubenſ. q. 21. & 22. qui in ea q. 22. probabiliter etiam aſſerit, ne requiri quidem, ut opus requiſitum fiat bene moraliter ſecundum omnes circumſtantias, ſed ſatis fore, ut ſit bonum moraliter ex genere ſuo.

Ego uerò, ſi opus requiſitum ſit *externum* (vt eleemoſyna & peregrinatio) quod vel ratione effectus, vel propter exemplum, poſſit cedere ex ſuo genere in vtilitatem Eccleſiæ & gloriam Dei, etiamſi ex circumſtantia ſit malum; omnino id eſſe verum exiſtimo, ſi autem opus requiſitum eſſet tantummodo internum & ſpirituale, vt contemplatio, &c. neceſſe eſt, ut ſit bonum ſaltem moraliter vndequaque, vt per ſe ſaltem placeat aliquo modo Deo, & eatenus cedat in Dei gloriam & vtilitatem Eccleſiæ, quatenus accedit nimirum ad cumulum bonorum operum ipſius membrorum, & diſponit remotè ad gratiam.

ADDIT ſingulari quadam opinione ſua Caietanus, tom. 1. opuſ. tract. 10 q. 1. & tract. 16. q. 5. præter gratiam & opus præſcriptum, requiri in *viuis*, ut quãtum poſſunt ſtudeãt alioqui ipſi per ſe ſatisfacere. & in *defunctis* vt habuerint in vita peculiarem deuotionem ad Indulgentias, & ad ſuffragandum defunctis. Sed has conditiones Doctores alij communiter reijciunt tanquam nouas, & ſine firmo fundamento excogitatas. Hoc enim ipſo quod quis eſt in gratia, accedente cauſſa pia, eſt capax Indulgentiæ: & defuncti per illa ipſa bona opera, quæ ipſis ſuffecerunt, ut in gratia decederent è uita, ſatis promeriti ſunt ut ſuffragia Eccleſiæ ipſis prodeſſe poſſint, ſicut docet D. Auguſtinus in Enchirid. cap. 110.

Ex dictis autem in hoc, & duobus punctis præcedentibus intelligitur, veriſſimum eſſe commune illud Theologorum axioma: nempe Indulgentiam tantum prodeſſe, ſi adſit in *concedente auctoritas, & in cauſſa pietas, & in ſuſcipiente charitas*. Et hactenus de Indulgentiis pro inſtituta breuitate, ſatis diſputatum eſſe uidetur.

FINIS SEPTIMÆ DISPVTATIONIS.

DISPVTATIO OCTAVA GENERALIS.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

Diuiſa in Quæſtiones Duas.

DISPVTATIO OCTAVA GENERALIS.

DE SACRAMENTO EXTREMAE VNCTIONIS.

Supplem. D. Thom. à quæſt. 29. vſque ad quæſt. 33.

DISPVTANT de hoc Sacramento Theologi in 4. ſentent. d. 23. & Iuris Canonici Doctores in Capite vnico, Extra de ſacra Vnctione. Ac ſunt duæ quæſtiones principales ad quas omnis de hoc Sacramento Tractatio reuocari poteſt. PRIMA eſt de ratione & efficacia iſtius Sacramenti. SECVNDA, de Adminiſtrantibus & Suſcipientibus illud.

QVÆSTIO PRIMA.

De ratione & efficacia Sacramenti Extremæ Vnctionis.

Supplement. D. Thom. quæſt. 29. & 30.

EXPLICANDA ſunt tria. PRIMO, Vtrum extrema illa Vnctio, quæ ex more ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, ſit reuera Sacramentum. SECVNDO, quænam ſit ſubſtantia huius Sacramenti; vbi oportebit de illius forma & materia diſtinctè dicere; ex quibus nimirum conſtat eſſentia Sacramenti. TERTIO, quiſnam & quotuplex ſit huius Sacramenti effectus; ex quo demum perfectè intelligetur, quæ ſit huius Sacramẽti ſignificatio; quæ ipſa etiam eſſentialis eſt Sacramento, quatenus illud eſt rei ſacræ ſignum: ſignificat enim Sacramentum illud ipſum quod efficit.

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum Extrema Vnctio, quæ ex more ſolet in Eccleſia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, ſit reuera Sacramentum.

D. Thom. q. 29. art. 1. & 3.

A QVOD AD PRIMVM punctũ attinet, Extremã Vnctionẽ Sacramentũ eſſe negauerunt VValdenſes hęretici, ut refert Aneas Syluius lib. de Origine Bohem. c. 35. & Guido Carmelita. in Catalogo hæret. & Thomas VValdenſis Tomo ſecũdo, de Sacram. c. 163. Itẽ id negauit VViclephus, ut idem author illic refert. Poſtremo Lutherus in Captiuitate ſua Babyl. Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. Brentius in Confeſſione VVirtenb. kemnitius in Examine Concilij Tridentini ſeſſ. 14. & alij omnes Sectarij.

Prius autem quam horum argumentis reſpondeam, probanda eſt contraria aſſertio Catholica. PRIMO Illo eodem argumento partim ex Scriptura, partim ex Eccleſiæ authoritate ducto, quo & aliorũ Sacramentorum ueritas irrefutabiliter confirmatur hoc modo: Si quæ res in Scriptura ſacra continetur, & in ea re declarat atque affirmat Eccleſia Sacramẽti rationem a Chriſto eſſe inſtitutam, omnino fatendum eſt eiuſmodi rem verũ Sacramentum nouæ legis eſſe. Sed res ipſa Extremæ Vnctionis in Scriptura ſacra continetur, & in ea re declarat atque affirmat Eccleſia Sacramenti rationem a Chriſto inſtitutam eſſe. Ergo omnino fatendum eſt eiuſmodi rem extremę Vnctionis verũ Sacramẽtũ nouæ legis eſſe.

Maior probatur; quia ſi non id ſufficit, ut rem aliquam Sacramentum eſſe confiteamur; neque Euchariſtia, neque Baptiſmus Sacramentum eſſe putari debet, quę duo tamen ſine controuerſia Sacramenta eſſe concedunt omnes etiam Sectarij. Non enim in ſcriptura expreſſum eſt, ꝙ in ablutione illa, aut in pane & vino conſecrato inſtituerit Deus peculiare ſignum internæ ablutionis atque refectionis ſpiritualis animæ quæ fit per gratiam. Sed cum res ipſa Baptiſmi & Euchariſtiæ in Scriptura commemoretur; Eccleſia præterea declarauit in ea re rationem illã ſigni gratiæ interioris à Chriſto fuiſſe conſtitutã, B in qua ſigni ratione cumprimis ſita eſt Sacramenti natura, ut ipſi etiam agnoſcunt Sectarij.

Iam probo Minorem. Nam *res* Extremæ Vnctionis eſt vnctio ipſa infirmorum ſub præſcripta uerborum forma deprecatoria ad remiſſionem plenam peccatorum & ſanitatem etiam Corporis impetrandam, eo modo quo poſtea à nobis declarabitur. Hæc autem *res* Iacobi 5. continetur illis verbis: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent*

& Innocentius III. Extra de Sacra Vnctione, cap. vnico, & alij.

Postremo & hic etiam ad conuincendum de inſania Sectarios orthodoxa illa ſententia D. Auguſtini Epiſtola 118. repetenda eſt. *Si quid*, inquit, *per vniuerſum orbem frequentat Eccleſia, de eo quin recte fiat diſputare, inſolentiſſima inſania eſt.*

Ex quibus conſequitur non eſſe vllo modo audiendum Hugonem Victorinum ab omnibus iam pridem exploſum, qui lib. 2. de Sacram. par. 15. cap. 1. voluit Sacramentum illud ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum. Neque etiam Ioannem Eckium; qui non reputauit abſurdum, ſi quis ſentiat, Sacramentum iſtud ab Iacobo Apoſtolo ex authoritate Chriſti & iuſſu ſpiritus Sancti fuiſſe inſtitutum Etenim cum ſit verum Sacramentum vim habens conferendi gratiam, non niſi ab ipſo gratiæ authore Chriſto oportuit inſtitui vt definitum eſt in Concilio Tridene. ſeſſ. 14. Can. 1. de Extrema Vnctione, & confirmat etiam D. Thom. quæſt. 29. art. 3. & id generatim de omnibus Sacramentis probauimus ſuprà in Tractatu de Sacram. in genere.

Iacobus autem Apoſtolus in ſua Canonica non inſtituit ipſe hoc Sacramentum, ſed promulgauit inſtitutum aliàs à Chriſto, vt in eodem Concilio Trident. explicatum eſt. Et quidem Lindanus in ſua Panoplia lib. 4. cap. 96. non improbabiliter exiſtimat, antequam Iacobus Epiſtolam illam ſcriberet, fuiſſe Sacramentum iſtud apud fideles viitatum, ipſiſque Apoſtolica prædicatione traditum: nec Iacobum ibi rem omnino nouam fidelibus propoſuiſſe, ſed id repetiuiſſe & inculcaſſe, quod ex recepto iam more faciendum eſſet. Quod quidem ſi ita eſt, intelligere oportet Iacobum fuiſſe primum qui Sacramentum iſtud *ſcripto* quidem promulgauerit, licet antea etiam viua voce Apoſtolorum promulgatum eſſet.

Marci autem 6. vbi legitur, quod Apoſtoli miſſi à Chriſto multos infirmos oleo vngebant & ſanabantur, non commemoratur vſus huius Sacramenti, ſed quoddam quaſi proœmium & typus ipſius propter vnctionis ſimilitudinem. Quare Concilium Trid. ſeſſ. 14 in doctrina de Extrema Vnctione, non inſtitutum ſed *inſinuatum* tantumodo à Chriſto eſſe dicit Sacramentum iſtud, cum Marci 6. mittens Apoſtolos ſuos voluit, vt in vſu doni Curationis aliquando vterentur olei vnctione. Quod eſt obſeruandum propter nonnullos authores, qui Sacramentum iſtud ex illo loco Marci 6. minus conſiderate probare conati ſunt: inter quos eſt Alphonſus de Caſtro in Summa de hæreſ. V. Extrema Vnctio.

Nunc ad ea reſpondendum eſt quæ obiiciunt Sectarij contra iſtius Sacramenti aſſertionem. Primo obijciunt, quod idem ritus vnctionis à Iacobo & à Marco Euangeliſta commemoratur, vt ex Beda & Theophylacto in caput 6. Marci, poteſt intelligi, qui cum illum locum Marci interpretantur, locum etiam Iacobi tanquam ad eandem rem pertinentem indicant. Sed vnctio illa apud Marcum tantummodo fuit ſymbolum quoddam externum curationis miraculoſæ, quæ fiebat per donum ſanitatũ: non autem Sacramentum. Ergo ſimiliter unctio illa, de qua Iacobus loquitur: Vnde porro iſti inferunt, ritum illum Vnctionis non perpetuo ſed ad tempus tantum duraturum in Eccleſia fuiſſe, nimirum quandiu ad ædificationem fidei in illis animis fuit duraturum donum curationis, cuius illa Vnctio erat ſymbolum, quodque iam dudum in Eccleſia exoleuit.

Respondeo. Vnctionem illam poſſe dupliciter conſiderari. Vno modo abſolutè ſecundum *rem ipſam* illius Vnctionis, ut Vnctio olei fuit. Altero modo, ſecundum *modum* etiam & efficaciam ac ſignificationem ipſius. Priori modo eadem eſſe dici poteſt unctio, de qua Marcus & de qua Iacobus; & ita Beda & Theophylactus & alij intelligunt, quando exponentes locum Marci adducunt locum Iacobi, ut etiam ex Marco uſum eius Vnctionis, quæ in Eccleſia iuxta deſcriptionem Iacobi uſurpatur, probent; non quaſi eodem modo & ratione prorſus ab Apoſtolis apud Marcum fuerit uſurpata, ſed quia ab illis quoq; fuit uſurpata eadem actio, quod attinet abſolutè ad rem vnctionis: & eo ipſo unctio hæc noſtra deſcripta a Iacobo inſinuationem & originẽ habet Apoſtolicam; id quod etiam nonnihil ualet ad eius Commendationẽ. Poſteriori aũt modo ſcilicet quoad *modum efficaciam & ſignificationem*, nõ eadem ſed lõge diuerſa eſt unctio, de qua loquit' D. Iacobus.

Probamus id *primò*, quoniam unctio apud Marcũ non ualuit ipſa ad remiſſionem etiam peccatorum, ſed tantum fuit ſymbolum uel adminiculum curationis miraculoſæ per donum ſanitatum. Vnctio autem, de qua Iacobus loquitur, valet etiam ad remiſſionem peccatorum, eamq; adeo ſignificat, ut apparet ex ipſis verbis Iacobi.

Secundò, quia, ut dictum eſt, Vnctio apud Marcũ fuit ſymbolum ſeu adminiculum curationis miraculoſæ per donum Sanitatis. Vnctio autem de qua loquitur Iacobus, proprie quidem non poteſt cenſeri fuiſſe eius doni ſymbolum aut adminiculum, ſed medium quoddam per ſe inſtitutum ad effectum ſupernaturalem gratiæ ex certa lege Dei ordinaria, & etiam ſanitatis Corporis, quatenus id ad ſalutem animæ expediat Hoc autem patet, quoniam D. Iacobus indifferenter iubet ad illam Vnctionem eiusq; effectum adhibere quoſcunque *Presbyteros*: donum autem illud ſanitatum non omnes presbyteri ordinarie habebant. *Diuiſiones enim gratiarum ſunt*, inquit Apoſtolus 1. Corinth. 12. Et non omnibus fidelibus, aut etiam presbyteris: Sed *alij*, inquit ibi, *per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alij gratia ſanitatum; alij operatio virtutum; alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus diuidens*, inquit, *ſingulis prout vult.*

Tertiò, Quoniam vnctio illa apud Marcum ad tẽpus debuit durare, ſicut ipſum etiam donum ſanitatis ad tempus durauit in Eccleſia, ſaltem ita frequẽs; neque enim penitus ceſſauit, ſed ſubinde in aliquib. eminet. Vnctio autem, de qua Iacobus loquitur, in more debuit eſſe perpetuo & ordinariè in Eccleſia, ut Beda & alij Patres intellexerunt. Quemadmodũ ipſa quoque remiſſio peccatorum ad quam illa Vnctio deſtinata fuit, ut ex verbis Apoſtoli patet, perpetuo in Eccleſia uſum habet. Vnctionem igitur illam, de qua D. Iacobus loquitur, ſymbolum tantummodo fuiſſe miraculoſæ curationis ad tempus duraturum, nullo uel argumento vel teſtimonio probari poteſt, ſed figmentum id eſt ſine fundamento in cerebris Sectariorum fabricatum.

Secundo obiiciunt, unctionem illam nõ ad uſum Sacramenti, ſed tantummodo propter opportunitatem olei, quod in illis Paleſtinæ locis erat præſtantiſſimũ, & ad depellendos morbos efficaciſſimum, fuiſſe uſurpatam ſecundum deſcriptionem Iacobi. Quã obiectionem a VVicleſo uidetur Kemnitius didiciſſe. Nam ſic ille etiam argumentatur apud Thomam VValdenſem Tom 2. de Sacram. cap. 163.

Respondemus autem, uanitatem huius cogitationis ſectariorum ex duabus rebus ſatis ſuperq; intelligi

telligi poſſe, *Primò*, quia Iacobus non ad eos tantum, qui erant in Palæſtina, & illius olei copiam habebant, ſed ad fideles ubique diſperſos epiſtolam illam ſcripſit, ut ipſe initio indicat. *Secundò*, quia Vnctionem illam ad remiſſionem peccatorum referri uoluit, quam quidem nullum quantumuis præſtans oleum poteſt efficere ſine peculiari inſtitutione diuina, ex qua oleum tanquam inſtrumentum quoddam uſurpetur ad eiuſmodi ſupernaturalem effectum.

TERTIO obijciunt, D. Iacobum cum dixit: *Et ſi in peccatis fuerit remittentur ei*; non uoluiſſe ſignificare, quòd remiſſio peccatorum ſit ex aliqua certa Dei lege effectus illius Vnctionis, tanquam *ex opere operato*, ſed indicauiſſe ea re quemadmodum illa Vnctio religioſè, & piè adhiberi in Eccleſia deberet ad curationem miraculoſam: ita ſcilicet, ut infirmus ſimul admoneretur à presbytero, morbi cauſam ſolere eſſe peccata, excitareturque ad remiſſionem peccatorum quærendam per pœnitentiam & fidem, ut ſic totus homo ſecundum animam & corpus ſanus fieret. Atque hoc commentum interpretationis pluribus uerbis iactat Kemnitius.

RESPONDEO autem *Primò*, ſi maximè daremus, eo modo tantum indicaſſe Apoſtolum tribui in illa Vnctione remiſſionem peccatorum, non inde tamen poſſent ipſi quidem Sectarij colligere eam Vnctionem non eſſe Sacramentum. Docent enim illi neque in Baptiſmo aut Euchariſtia gratiam obtineri *ex opere operato*, ſed per fidem, & pœnitentiam tantum, ut excitantur hæc in animis per miniſterij Euangelici uocem in illorum ſymbolorum externorum uſu.

Secundò dico commentitiam omnino eſſe illam interpretationem. Iacobus enim nihil ibi dicit de tali miniſtrorum admonitione, quæ fidem & pœnitentiam excitet in infirmo: Sed tanquam de effectu ex parte Dei quidem certò conſequente loquitur, hoc ipſo, quòd infirmus à presbytero ungatur adhibita oratione in nomine Domini, ſi affectus aliquis peccati non obſtet, Tunc inquit, *ſi in peccatis fuerit remittentur ei*. Quod ſi non niſi illa intercedente miniſtri admonitione, & fide etiam atque uera pœnitentia ægroti, remiſſionem illam accidere Iacobus putaſſet, non ita abſolutè eum effectum fuiſſet pollicitus facta tantummodo mentione unctionis & orationis. Neque enim admonitio illa & pœnitentia uera, ita cum unctione eiuſmodi & oratione ſunt connexa, ut ijs commemoratis ſtatim oporteat eam quoque admonitionem, & pœnitentiam ſubintelligi, ut neceſſe non ſit eam exprimere, quamuis requiratur.

Accedit quod D. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio ſupra citato affirmat, Sacerdotes in hac vnctione exercere illam poteſtatem remittendi peccata, quæ ipſis peculiariter eſt à Chriſto tributa. Si autem non hic remitterent peccata ex *opere peccato*, ſed tantùm admonitione, ſeu excitando ad fidem & pœnitentiam ægrotum, non aliquam in ea remiſſione poteſtatem exercerent ſibi propriè à Chriſto tributam. Nam quilibet etiam laicus poteſt more ſectariorum prædicantium admonendo excitare ægrotum ad fidem & pœnitentiam qua remiſſionem peccatorum obtineat.

QVARTO obijciunt, D. Iacobum loqui de Vnctione quæ quibuslibet infirmis adhibenda fuerit: noſtram autem Vnctionem non adhiberi niſi ijs infirmis de quorum morte timetur, vt dicitur in Concilio Florentino. Hoc argumentum Sectariorum ipſe etiam D. Thomas poſuit hic quæſt. 32. art. 2.

RESPONDETVR autem, ſententiam atque conſuetudinem perpetuã Catholicæ Eccleſiæ interpretari, infirmos illo Iacobi loco intelligi eos qui non modò ſecundùm ipſum genus morbi de vita periclitantur, ſed etiam ſecundùm morbi *ſtatum*; ita ſcilicet ut non obſtantibus remedijs naturalibus, quæ ſummo ſtudio, & arte adhiberi poſſunt, infirmi ſint & in periculo vitæ, ideoque indigeant remedio ſupernaturali, quale eſt vſus iſtius Sacramenti.

QVINTO obijciunt, ſi vnctio illa olei, quæ infirmis adhibebatur, Sacramentum eſt; pari modo Sacramentum nobis eſſe debere ablutionem in aqua natatoria Siloe, & vnctionem oculorum ex luto; & ſputum in auriculas, & alia ſimilia, quæ legimus à Chriſto vel ab alijs ſanctis in morborum curatione fuiſſe quoque adhibita. Neque enim Caluinum, Kemnitium, & alios ſectarios puduit ita leuiter argumentari.

Quibus RESPONDEMVS, longè diſparem eſſe huius noſtræ Vnctionis rationem. *Primò*, quoniam ad remiſſionem peccatorum ualere ſcribitur, quòd non item de illis alijs remedijs ſcriptum eſt. *Secundo*, quoniam in illa Sacramenti rationem ad vſum fidelium perpetuum inſtitutam eſſe Eccleſia definitione atque conſuetudine ſua declarauit, non in illis alijs: in cuius rei confirmationem teſtimonia etiam ueterum ſupra ſunt adducta.

SEXTO obijciunt, quòd gratia quæ confertur in Baptiſmo, & in Euchariſtia, ſufficit ad omnia, quæ ad ſalutem neceſſariò præſtanda ſunt etiam ipſo tempore imminentis mortis.

RESPONDEMVS, ſi hoc argumentum quicquam ualeret, ſimiliter probari poſſe, quod Sacramentum Euchariſtiæ ſit ſuperuacaneum. Nam gratia etiam Baptiſmi quatenus gratia eſt, ſufficit ex ſe ad omnia illa, ad quæ ualet gratia, quæ confertur per Euchariſtiam. Dicimus igitur, ſicut hoc non obſtante, ad quoſdam effectus peculiares gratiæ diuinæ Euchariſtia poſt Baptiſmum inſtituta eſt; ita etiam Sacramentum extremæ vnctionis poſt Baptiſmum & Euchariſtiam inſtitutum eſſe propriè ad quoſdam effectus diuinæ gratiæ peculiares.

DENIQVE obijciunt Lutherani, Epiſtolam illam Iacobi non eſſe Canonicam. Sed hoc falsò ab illis exiſtimari oſtendimus Tom. 3. diſput. 1. quæſt. 1. p. 7. & alij multi authores Catholici probauerunt. Neque verò Caluiniſtæ hanc Epiſtolam reijciunt.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quænam ſit ſubſtantia huius Sacramenti quoad ipſam Materiam & Formam.

D. Thom. q. 29. art. 4. & ſeq.

PRIMO aſſerimus MATERIAM huius Sacramenti eſſe oleum ſimplex oliuarum ab Epiſcopo benedictum. Ita habetur in Concilio Florent. & Tridenr. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema Vnctione. & aſſeritur à D. Tho. hic q. 29. art. 4. & 5. & ab omnibus in 4. d. 23.

Dicimus autem oleum *oliuarum*, quoniam illud ſolum ſimpliciter & abſolutè cenſetur eſſe verum oleum, quale D. Iacobus aſſerit, & Eccleſia definit eſſe iſtius Sacramenti materiam. *Benedictio* aut *per Epiſcopum* non dubium eſt quin de neceſſitate *præcepti* ſit requiſita. vt patet ex Conc. Florent. & ex Innoc. III. cap. vnico, de Sacra Vnctione.

Quod autem ordinariè requiratur ad *ueritatem* etiam Sacramenti, probabilius eſt, ut Sotus rectè docet in 4. d. 23. q. 1. art. 3. & Durandus ead. d. q. 2. & Bonauentura art. 1. q. 3. & Palud. q. 1. etſi contrà ſentiat Franciſcus Victoria q. 217. de Sacramentis, & de ea re dubitet

dubitet Caietanus 3.p.q.72. articulo 3. Sed noſtram A ſententiam confirmat perpetuus vſus Eccleſiæ, vt Sotus rectè ait. Nec verum eſt, quod Victoria pro ſe allegat, nempe Innocentium III. in Cap. Paſtoralis, Extra de Sacramentis non iterandis, definiuiſſe non eſſe iterandum Sacramentum Confirmationis adminiſtratum in oleo non benedicto. Innocentius enim ibi tantum loquitur de ſolo oleo ſine Chriſmate, non autem de oleo *non benedicto*. Quanquam nec etiam neceſſe eſt eandem eſſe rationem quoad hoc, Sacramenti extremæ Vnctionis & Sacramenti Confirmationis. Adde quod etiam Sacramentum Confirmationis, debet conſtare neceſſario ex materia benedicta ordinariè ab Epiſcopo, vel ex commiſſione Pontificis à presbytero, iuxta dicta diſput. 5. q. 1. puncto. 2.

Dixi autem *ordinariè* requiri benedictionem olei B *ab Epiſcopo*. Nam probabile eſt quod ex *Commiſſione* Pontificis poſſet ſufficere oleũ benedictum à *presbytero*, ut cenſet illic Sotus, & Victoria q. 216. de Sacram. & Paludanus in 4.d.23.q.1.ar.1.in fine.

Porrò huic aſſertioni non obſtat quod Innocentius I. in epiſtola ad Decentium, cap. 8. relatus in Cõcilio VVormatienſi Can. 12. & in Decretis, 95. d. Can. *illud ſuperfluum*, dicit hoc Sacramentum conferri vnctione *Chriſmatis*. Chriſma enim ibi latè ſumpto vocabulo ſignificat oleum benedictum etiam ſine balſamo, quatenus Chriſma ſignificat quodcunque vnguentum, vt reſpondit in illo ar. 3. Sotus; Gloſſa tamẽ in dicto Can. *Illud ſuperfluum*, ex quorundam ſententia dicit, epiſcopos (de quibus illic loquebatur Innocentius) propter dignitatem ſolitos fuiſſe in huius Sa C cramenti adminiſtratione uti etiam balſamo; licet nõ ut de eſſentia Sacramẽti Sed hoc nõ conſtat; præſertim cum locus Innocentij poſſit, vt dictum eſt, intelligi de ſimplici oleo conſecrato.

Secvndo aſſerimus Formam huius Sacramenti conſiſtere in illis uerbis: *Per iſtam ſanctam Vnctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum, per tactum, &c.* Ita Concilium Florent. & Trident. Hancque aſſertionem confirmat hic D. Thomas quæſt. 29. ar. 7. 8. & 9. & Theologi alij in 4.d.23. Fundamentum autem potiſſimum eſt vſus & traditio Eccleſiæ perpetua teſtimonio etiam D. Iacobi conſentanea, qui ſignificat Vnctionem illam eſſe adhibendam ſub forma *orationis* per uerba deprecatoria. D

Ac poteſt etiam eadem forma ſignificari alijs ęquipollentibus verbis, modò maneat eadem ſignificatio & ſententia deprecatoria. Quare quod in quibuſdam Eccleſijs vt refert D. Thomas dicitur, *Vngo hos oculos, &c.* non ſatis eſt ad eſſentiam formæ, ſed deinde ſubiungi debet ipſa forma eſſentialis deprecatoria, ac ita dici, *Vngo hos oculos vt per iſtam ſanctam Vnctionem, &c.* ita ut verba illa indicatiui modi *Vngo hos oculos*, intelligantur tantummodo eſſe quaſi prœmiũ quoddã ad ſequentem formam deprecatoriam, quo expreſſius declaretur intentio miniſtri de inungendo ad Sacramenti huius effectum, ut rectè declarat Sotus d. 23. quęſtione prima, articulo quarto, poſt E Altiſiodorenſ. lib. 4. Summæ, cap. de Extrema Vnctione, & D. Thom. hic q. 29. art. 8. ad 3.

Neque tamen procemium illud indicatiui modi omnino neceſſarium eſt: Siquidem ſatis etiam intẽtio miniſtri declaratur per ipſam formam eſſentialẽ deprecatoriam illis verbis; *Per iſtam ſanctam Vnctionem, &c.* Nã dum ſimul inungens miniſter hoc dicit, ſatis indicat ſe de ea Vnctione loqui, quam ex certa intentione in pręſentia adhibet ad effectum illum Sacramentalem, qui per illam formam ſignificatur.

Afferuntur etiã à D. Thoma & alijs Theologis rationes, quæ oſtendunt congruenter factum eſſe, quòd talis ſit materia & forma huius Sacramenti: Sed in ijs rationibus, nihil neceſſe eſt immorari, cum non illis, ſed traditione Eccleſiæ conſentanea Scripturæ, hæc aſſertio materiæ & formæ nitatur. Vna ratio congruentiæ quod ad *materiam* attinet eſt, quod cum effectus præcipuus huius Sacramenti ſit quædam alacritas animi ſpiritualis & prompta facultas ad eas tẽtationes ſuperandas, quæ morte imminente hominẽ acriter infeſtant; rectè in hoc Sacramẽto *oleum*, quod promptas & expeditas reddere ſolet omnes operationes, pro materia adhibetur.

Quod autem attinet ad *formam*, vna etiam ratio congruentiæ eſt, quod cum homo maximè inſtante morte & animo & corpore ſit imbecillis, ideoque potiſſimum illo tempore alienis auxilijs indigeat; meritò forma huius Sacramenti in oratione deprecatoria, qua gratiæ præſidia infirmo impetrantur, conſtituta eſt.

PVNCTVM TERTIVM.

Quiſnam & quotuplex ſit huius Sacramenti effectus.

D. Thom. q. 30.

Effectvs huius Sacramenti, vt rem totam complectamur, omnino triplex eſt. Primvs eſt huic Sacramento *communis* cum alijs omnibus Sacramentis nouę legis. Is eſt *gratia gratum faciens* vel ſecundum augmentum, ſi iam ante infirmus gratia erat præditus, vel etiam abſolutè, ſi caſu gratia carebat, & tamen ſic erat attritus, vt non haberet vllum affectum ad peccatum mortale, qui obex gratiæ eſſe poſſet. Tunc enim per iſtud Sacramentum ex *opere operato* gratiam primam, atque adeò remiſsionem peccatorum mortalium ægrotus conſequitur, vt docet quoque diuus Thomas hic quæſtione trigeſima, articulo primo, ſicut ſupra etiam idem docet de alijs Sacramentis, vt de Euchariſtia & Confirmatione, quod & repetit hic in dicto articulo primo, & nos ſuprà in Tractatibus de illis Sacramentis confirmauimus.

Atque hoc idem ex verbis D. Iacobi probari poteſt. Ait enim abſolutè. *Et ſi in peccatis fuerit remittentur ei*; nullum vel peccati genus, vel modum remiſsionis peccati excipiens. Ita etiam & Conciliũ Trident. loquitur ſeſsione decima quarta, capite ſecundo de Extrema Vnctione.

Secvndvs effectus eſt huius Sacramenti *proprius & principalis*. Is eſt quædam mentis ſanitas, vt Concilium Florent. loquitur. Sicut enim baptiſmus animum ſpiritualiter *generat*, & Confirmatio *adoleſcere* facit, & Euchariſtia, *nutrit*, & Pœnitentia *exſuſcitat* ac reuocat à morte ſpirituali in ſpiritualẽ vitam: ita etiam Extremæ Vnctionis Sacramentum animum ſpirituali quodam modo ſuo *ſanat*. Id autem facit abſtergendo *reliquias* peccatorum, vt communiter Theologi aiunt, & aſſerit etiam Concilium Trident. ſeſsione 14. capite 2. de Extrema Vnctione.

Sed quidnam ſint iſtæ Reliqviae peccatorum, & quomodo per iſtud Sacramentum tollantur, explicandum eſt. Et quidem communiter Theologi docent, reliquias iſtas eſſe difficultatem quandam ad bonum, & procliuitatem ad malum, ex peccatis in animo relictam. Cæterum quænam rurſus & qualis ſit iſta difficultas & procliuitas, intelligere oportet.

Sciendvm igitur eſt, ex peccato duplici ratione

ſeu nomine relinqui poſſe in animo difficultatem ad bonum & procliuitatem ad malum. PRIMO, quatenus peccatum eſt actus quidam, qui ex ſe poteſt producere ſimilem diſpoſitionem vel habitum, ſi ſæpius fuerit repetitus. Talis enim diſpoſitio ſeu habitus ex actu malo frequentato relictus in anima, quædam ad bonum difficultas & procliuitas, ſiue inclinatio ad malum cenſeri poteſt, quæ quidem qualitate illa mali habitus ſiue diſpoſitionis continetur. Ac non vocamus in propoſito reliquias peccatorum, huiuſmodi difficultatem ad bonum, & procliuitatem ad malum. Neque enim hæc tollitur per Sacramentum Extremæ Vnctionis, ſed per contrariorum actuum conſuetudinem, ut rectè D. Thomas hic notauit, quæſtione trigeſima, articulo primo ad B ſecundum.

ALTERO modo poteſt ex peccato relinqui in animo difficultas ad bonum, & procliuitas ad malum, quatenus in peccato fuit quoddam *experimentum* rei *vtilis*, aut *delectabilis*, aut etiam ipſius vſus humanæ *libertatis:* quod experimentum propter ipſam peccati illecebram animum reddit pronum ad rurſus peccandum, atque adeò etiam ineptum ad bonum, quemadmodum quiſque peccator in ſeipſo id aduertere poteſt. Hæc procliuitas ad malum & ineptitudo ſeu difficultas ad bonum, non eſt qualitas, aut res aliqua abſoluta, ſed potius *reſpectus* quidam rationis, in eo conſiſtens, quòd ſi quis peccauit, hoc ipſo verè intelligimus & affirmare poſſumus ipſum magis expoſitum eſſe periculo peccandi, quàm ante, minuſque expedite poſſe bonum operari. C

Hanc difficultatem ad bonum, et procliuitatem ad malum, quæ ex peccato etiam ſemel commiſſo ſic in animo relinquitur, vocant Theologi in propoſito *reliquiam*, ſeu *reliquias* peccati, quando plura genera peccatorum commiſſa ſunt. Atque ita effectus ille huius Sacramenti ſecundus, quem diximus eſſe illius *proprium & principalem*, in gratia quadam ac peculiaribus auxilijs diuinis conſiſtit, quibus animus ægroti confirmatur, vt non obſtante quòd peccatum expertus eſt, expeditè propendeat in bonum, & deteſtetur malum, ſicut maximè morte imminente propter grauiſſimas illius extremi temporis tentationes opus D eſt. Qua ipſa animæ confirmatione & beneficio gratiæ diuinæ, reliquiæ illæ peccatorum quas diximus tolluntur, & ſpiritualis proinde ſanitas menti affertur, vt Concilia, & Theologi docent. Quod cum fit, peccatum etiam ipſum eatenus remitti cenſetur, quatenus tollitur ea re quoddam malum, quod in animo ex peccato reliquum erat.

Atque idcirco meritò orthodoxi intelligunt hunc etiam effectum ab Apoſtolo Iacobo fuiſſe indicatum & comprehenſum illis generalibus verbis: *Et ſi in peccatis fuerit remittentur ei*. Quanquam & illis item uerbis intelligi hic effectus ſolet; *Et alleuiabit*, vel *alleuabit* (ut emendatiores codices habent) *eum Dominus*; ita ut alleuare ibi ſit ægrotum excitare E & erigere ſecundum uires non modò corporis, ſed inprimis etiam animæ.

Hic igitur eſt effectus ille SECVNDVS & *principalis* huius Sacramenti, conſiſtens in mentis ſanitate deletis reliquijs peccatorum. Quæ reliquiæ etiam à D. Thoma quæſtione trigeſima, articulo primo, reliquiæ peccati *originalis* appellantur, quatenus ipſa peccata actualia effectus quidam peccati originalis ſunt; & ideo illorum reliquiæ, peccati quoque originalis reliquiæ cenſeri poſſunt. Quod idcirco ita explico, quia cum peccatum originale non contrahatur experimēto propriæ voluntatis; non apparet quæ alia imbecillitas ad bonum ex hoc peccato propriè & immediatè contrahatur præter eam quæ conſiſtit in priuatione gratiæ, quæ quidem per baptiſmum ipſum reſtituitur: aut in priuatione ipſius doni iuſtitiæ originalis, quæ neq; per hoc Sacramentum Extremæ Vnctionis, neque per vllum aliud remedium in hac vita vnquam recuperatur.

Ac patet etiam ex his quemadmodum ex ſufficienti quadam enumeratione colligi poſſit, rectè nos explicuiſſe rationem illarum reliquiarum peccati, quæ per iſtud Sacramentum abſtergi dicantur. Nam præter difficultatem illam ad bonum, & inclinationē ad malum, quam nos reliquias peccati in propoſito eſſe diximus, non inuenitur, quid in animo ex peccatis ſit reliquum, niſi aut ipſa *macula* peccati conſiſtēs in priuatione gratiæ, aut obligatio ad pœnam *æternam* coniuncta cum ea macula, aut obligatio ad pœnam *temporalem*, quæ relinquitur quoque poſt remiſſam culpæ maculam & pœnam æternam; aut certè *habitus* vitioſus ſeu vitioſa diſpoſitio, ſi peccati actus ſæpius fuit repetitus. Certum autem eſt nihil iſtorum cenſeri poſſe peccati *reliquias* in noſtro propoſito, quæ ſcilicet propriè deleantur per Sacramentum Extremæ Vnctionis. Nam *macula* & obligatio ad pœnam *æternam*, propriè tollitur per Sacramentum pœnitentiæ: ſicut etiam obligatio ad pœnam temporalem interueniente ſacramentali ſatisfactione. *Habitus* uero vitioſus & diſpoſitio, neque per iſtud Sacramentum Extremæ Vnctionis, neque per vllum aliud tolluntur, ſed per contrariorum actuum frequentationem, vt ante dictum eſt. Quare ſupereſt, vt illæ reliquiæ peccatorum, quæ per Extremam Vnctionem tolluntur, conſiſtant propriè in *illa difficultate* ad bonum & inclinatione ad malum, quam nos explicauimus.

Patet denique ex dictis quemadmodum ALITER Sacramentum *pœnitentiæ*, & aliter Sacramentum iſtud *Extremæ Vnctionis*, ex inſtitutione ſua propria dicatur peccata remittere. Sacramentum enim *pœnitentiæ* remittit illa abolendo culpam, & reatum pœnæ æternæ, atque etiam temporalis per ſatisfactionem, ut ante dixi. Sacramentum autem *Extremæ Vnctionis*, peccata remittere dicitur abolendo malum illud reliquiarum, quod ex peccatis fuit conſecutum, vt eſt explicatum. Quod ſi quis forte ante huius Sacramenti uſum ab hoc etiam malo reliquiarum per exuberantem gratiam ſit liberatus; habebit nihilominus in eo iſtud Sacramentum effectum alterum ſpiritualem communem omnibus Sacramentis, nempe incrementum gratiæ.

Fuerunt autem Doctores aliqui, qui putauerunt proprium effectum ſpiritualem huius Sacramenti eſſe remiſſionem peccatorum *venialium*. Sed hanc opinionem diuus Thomas hic quæſtione 30. artic. 1 & alij communiter improbant. Nam quoad culpam & pœnam etiam uenialia per Sacramentum pœnitentiæ remittuntur; quoad reliquias verò non ſolum venialia, ſed etiam mortalia propriè expiātur per iſtud Sacramentum.

Non eſt tamen abſurdum exiſtimare, quod magis ad remiſſionem uenialium quam ad remiſſionē mortalium Sacramentum iſtud inſtitutum ſit ſecundum illum ipſum ſuum modum remittendi quoad reliquias: eo quod ſæpe fit, vt per gratiam acquiſitam in Sacramento Pœnitentiæ & Euchariſtiæ iam ante immunis ſit ægrotus a mortalium reliquijs. Atque hoc modo Catechiſmus Romanus poteſt intelligi cū docet, hoc Sacramentum præcipue inſtitutum eſſe ad remiſſionem uenialium.

TERTIVS effectus, idemque minus principalis huius Sacramēti eſt ſanitas *corporalis*, ſi ea ad animæ ſalutem

lutem, quæ finis præcipuus omniũ Sacramentorum eſt, expediat Ita Concil. Florent & Trident. ſeſſ. 14. c. 2. de Extrema Vnctione & communiter omnes.

Sotus tamen in 4. d. 23. q. 1. art. 2. plus in hac re videtur voluiſſe ſapere quàm oportet ſapere. Ait enim ſanitatem corporis per iſtud Sacramentum non eatenus afferri vel non afferri, quatenus id expedit vel non expedit ſaluti animæ: ſed quatenus vis morbi eum effectum admittit vel non admittit. Poteſt enim, inquit, tam magnus eſſe morbus, vt nequeat per vim huius Sacramenti ſuperari, & tunc ſanitas corporalis non affertur, ſed tum demum cùm morbi conditio eſt talis, vt ad eum depellendum ſufficiat vis huius Sacramenti. Quemadmodum, inquit, tanta poteſt eſſe imbecillitas hominis, vt Sacramentum Confirmationis & Euchariſtię non habeant in illo eum effectum, quem alioqui habere poſſent, nempe vt fidem tueatur coram tyranno, & vincat tentationes.

Confirmat hoc deinde Sotus quia nonnunquam per extremam vnctionem ſanitatem ij recuperant, qui poſtea fiunt deteriores, & pari modo videntur eam quandoque non recuperare, qui ſi ſuperuixiſſent fuiſſent meliores.

Contraria verò ſententia communis, eſt confirmata Conciliorum authoritate Quare in ea prorſus perſiſtendum eſt & omnino ſentiendum, eatenus ſanitatem corporis per iſtud Sacramentum afferri vel non afferri, quatenus id expedit vel non expedit ſaluti animæ, ſicut Concilia declarant. Non quod dicit Sotus Concil. Florent. eam explicationem tantummodo ex ſententia Doctorum retuliſſe, gratis ab eo dictum eſt, & Concilium Trident. abſolutè etiam hanc doctrinam ex ſua ſententia addidit, ſeſſ. 14 cap. 2 de Extrema Vnctione, cùm expreſsè ait, infirmum per iſtud Sacramentum, *ſanitatem corporis interdum, vbi ſaluti animæ expedierit, conſequi.*

Accedit quod illa altera Soti explicatio nequaquam eſt ſolida. Nam cum virtus Sacramenti ſit ſupernaturalis; certè ex ſe poteſt ſuperare quemcunque morbum licet maximum.

Neque verò illud eſt ſimile quod Sotus adducit de effectu Sacramenti Euchariſtiæ, & Confirmationis. Nam huius effectus executio, nempe vt fides defendatur, & vincantur tentationes, ex libertate quoque noſtra dependet, per quam uidelicet poteſt virtus ſupernaturalis huiuſmodi Sacramentorum impediri, ne in nobis illud efficiat ad quod eſt inſtituta. Sanitas autem corporis non eſt tale aliquid, quod requirat noſtrę libertatis cooperationem. Quare niſi ratio haberetur ſalutis etiam animæ, ſemper eiuſmodi ſanitas ſequeretur ex virtute ſupernaturali Sacramenti Extremæ Vnctionis, quantumuis maximus eſſet morbus.

Ad illud præterea quod Sotus obijcit, quoſdam per iſtud Sacramentum eſſe ſanatos, qui poſtmodũ fuerunt deteriores in fine uitæ; Reſpondeo, nemini poſſe conſtare an tales fuerint & deteriores in fine vitæ. imò propter explicationem illam Conciliorum putandum omnino eſt, eiuſmodi hominibus (qui ſcilicet per huius Sacramenti vim & non aliam ob cauſſam ſimul concurrentem, conualuerint) peccata etiã, quæ poſtea interdum committunt in bonum cooperari, vt tandem per pœnitentiam adipiſcantur ſalutem animæ & mercedem in cœlis cumulatiorem.

Quod ſi aliqui re uera poſt ſuſceptum iſtud Sacramentum recuperata ualetudine deteriores ſunt facti, & perierunt: exiſtimari debet, hos non conualuiſſe per uim huius Sacramenti, ſed alicuius alterius naturalis cauſſæ ſimul concurrentis.

Sic etiam & illud falſum aut ſaltem incertiſſimum eſt, quoſdam qui per hoc Sacramentum non ſanantur, ſi ſuperuixiſſent meliores fuiſſe futuros. Neque enim id aliqua experientia comprobari poteſt. Quis enim nouit quales fuiſſent futuri?

Porrò ex dictis in hoc & præcedenti puncto colligi poteſt iſtius Sacramenti definitio. Eſt enim *ſacrum ſignum in vnctione infirmorum ſub præſcripta verborum forma ad ſanitatẽ mentis & corporis diuinitus inſtitutũ.*

QVÆSTIO SECVNDA.

De Adminiſtrantibus, & Suſcipientibus Sacramentum Extremæ Vnctionis.

Supplem. D. Thom. quæſt. 32. & 33.

EXPLICANDA breuiter ſunt duo. PRIMO, *Quiſnam ſit proprius Miniſter huius Sacramenti.* SECVNDO, *Quinam, & quatenus, poſſint eſſe huius Sacramenti participes.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quiſnam ſit proprius Miniſter huius Sacramenti.

D. Thom. quæſt. 31.

PROPRIVM miniſtrum Extremæ Vnctionis aſſerimus eſſe ſolum Sacerdotem. Ita in Conc. Flor. & Trid. ſeſſ. 14. c. 3. de Extrema Vnct. definitum eſt, & confirmatur hic à D. Thom. q. 31. Probatur id autem ex illa ſententia D. Iacobi, *Inducat Presbyteros*, id eſt, aliquem ex Presbyteris. Neque enim uult ſemper debere plures uocari; quanquam ad orandum plures poſſunt conuenire. Nomine autem *Preſbiteri* Sacerdotem in nouo teſtamento ſolere intelligi, probatur teſtimonio D. CHRYSOSTOMI lib. 3. de Sacerdotio q. 1. citato, & Cyrilli lib. 2. in Leuit. & Innocentij I. in epiſtola ad Decentium, & Anacleti epiſtol. 2. Decret. & paſſim aliorum Patrum.

Neque obſtat quod Innocentius in illa epiſtola dicit, non ſolum Presbyteris, ſed etiam omnibus Chriſtianis uti licere ſacro oleo, in ſua aut ſuorum neceſſitate ungendo. Hoc enim non ita intelligendum eſt, quaſi liceat in neceſſitate quibuslibet Chriſtianis uti hoc oleo adhibita etiam uerborum forma & animo Sacramentum uſurpandi, ſicut Thomas VValdenſis tomo 2. de Sacrament. cap. 163. putaſſe uidetur; ſed quia licet quoque citra Sacramenti iſtius uſum, ex reuerentia quadam & deuotione illud oleum benedictum adhibere in morbis; ut Alphonſus de Caſtro libro de hær. uerbo Extrema Vnctio, & Sotus etiam

in quarto, diſtinctione vigeſima tertia quæſt.2.artic. A
3.rectè explicarunt.

Atque ita intelligendus eſt Beda, cùm in illum locum Iacobi ſententiam eam Innocentij I. repetit; & etiam cùm in ca.6. Marci ait, Energumenos quoque ſolere hoc oleo inungi, ſicut ſuprà eius verba recitauimus: quibus quidem generatim vnctionem non ſacramentalem & ſacramentalem in Eccleſia vſitatam complexus eſt. Nam & vnctio illa quoque non ſacramentalis in Eccleſia ad ſanitatem ſæpe mirabiliter valuit, & iam olim vſurpata fuit, vt intelligi poteſt ex Ruffino lib.11. Hiſtor. Eccleſiaſticæ, cap.4. & ex Sulpitio Seuero in vita D.Martini, cap.21. & ex lib.8. Hiſtoriæ Tripart.cap.1.

NOTANDVM autem eſt, quamuis quilibet Sacerdos, hoc ipſo quòd Sacerdos eſt, validè quidem poſſit B conferre iſtud Sacramentum; tamen vt *licitè* etiam conferat præterea neceſſarium eſſe, ut ſit proprius Sacerdos ægroti, aut à proprio poteſtatem habens. Hoc patet ex Clement.I. de priuilegijs vbi generatim omnibus Sacerdotibus interdictum eſt ſub excommunicatione, ne quis adminiſtret hoc Sacramentum, aut Euchariſtiam, aut Matrimonium, aut Abſolutionem, ei qui non ſit ſuus ſubditus proprius, ſine legitima ad id facultate, per priuilegium Sedis Apoſtolicæ aut licentiam Parochi.

Sufficeret autem in propoſito *ratihabitio* proprij Sacerdotis: vt docent Caietanus in Summa V. *Excommunicatio*, cap.64. & Sotus in 4. diſt.23. quæſt.2. art. C 1. Qui etiam addit in extrema quidem neceſſitate, id eſt, imminente iam morte, quamuis non præſumeretur ratihabitio proprij Sacerdotis, non eſſe tamen intentionem Eccleſiæ, vt ægrotus iſto Sacramento priuetur, ac proinde licere etiam alieno Sacerdoti illud ægroto adminiſtrare. Nec enim Eccleſiæ prohibitiones cum tanto rigore accipiendæ ſunt; præſertim cùm odia ſint reſtringenda, vt habet regula iuris.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quinam & quatenus poſſint eſſe huius Sacramenti participes.

D. Thom. q.32.& 33.

RELIQVVM eſt, vt explicemus quinam poſſint ſuſcipere iſtud Sacramentum, & qua ratione ſuſcipi debeat. De quo PRIMO aſſerimus, Sacramentum iſtud ſolis ægrotis de vita periclitantibus adminiſtrandum eſſe, qui ratione vtantur, vel certè ante vſi ſint, & iſtud Sacramentum ſuſcipere deſiderauerint. Ita habet vſus & Traditio Eccleſiæ. Idque confirmatur à D.Thoma quæſt.32 art.1.2. & 3. & à Soto in 4. diſt 23. quæſt.1. art.2. nonnullis rationibus, quæ cum non contineant ipſæ præcipuè fundamentum huius aſſertionis, ſed in ea tantummò congruentiam quandam oſtendant, non ſunt à nobis latius explicandæ. E

Vna illarum rationum eſt & potiſſima, quòd cùm iſtud ſit vltimum remedium quod adhiberi ſolet fidelibus in Eccleſia; conſentaneum eſt, vt non adhibeatur niſi extremè laborantibus, qui iam uideantur diſceſſuri ex hac uita.

Patet igitur ex hac aſſertione neque pueris, neque perpetuò amentibus, Sacramentum Extremæ Vnctionis adminiſtrari debere, neque etiam alijs qui citra morbum alioqui de vita periclitantur, ut in bello aut in mari; nec ijs qui alio modo morti uicini ſunt, ut de quibus eſt ſumendum extremum ſupplicium.

Infirmis autem iam emotæ mentis, qui ante tamen iſtud Sacramentum optarunt, cum illud, ſicut ex Eccleſiæ more fit, adminiſtratur, gratia ſaltem habitualis augetur.

Notant tamen omnes, nequaquam eſſe extremũ periculum expectandum aut tempus illud quo iam ægrotus ratione uti non ualeat; ſed tunc maximè iſtud Sacramentum ſuſcipiendum eſſe, cum adhuc ſuperest aliquis rationis uſus, quo percipiatur etiam illa alacritas ſpiritualis quam hoc Sacramentum propriè affert; & aliqua item eſſe poſſit ſalutis corporalis ſpes; ſiquidem ea quoque ſalus effectus huius Sacramenti eſſe ſolet.

SECVNDO aſſerimus, de neceſſitate Sacramenti eſſe inungendos quinque ſenſus repetita ad ſingulos forma ut fieri ſolet, idque propterea quod ſenſus ſunt inſtrumenta peccatorum. Quod ſi quis ægrotus eo membro in quo uiget ſenſus, quodque ſolet inungi, eſſet orbatus, ungenda eſt pars maximè propinqua, ſicut docet D.Tho. q.32. art.7. & omnes. Cuius ratio eſt, quoniam potuit nihilominus talis ſecundum illum ipſum ſenſum per internũ deſiderium peccare.

Effectus autem Sacramenti ſequitur in unctione ultima, quæ agit uidelicet uirtute etiam *præcedentium* unctionum, tanquam complens unum *totale* Sacramentum. Quamuis enim plures unctiones adhibeantur, & forma ſæpius repetatur, unicum tantum eſt Sacramentum unitate totius, quatenus omnes illius partes referuntur ad eundem effectum. Quemadmodum etiam Euchariſtia unicum eſt Sacramentum, licet conſideretur non tãtum ut illius ueritas in qualibet ſpecie ſeorſim conſiſtere poteſt, ſed etiam ut ex utraque ſpecie illud Sacramentum integratur; quia uidelicet utraque ſpecies ad eundem effectum totalem refertur; Sicut hic docet D.Thom. q.29. art.2. & nos ſuprà in Tractatu de Euchariſtia explicuimus.

TERTIO aſſerimus, illam aliam unctionem in renibus, quatenus ibi uiget concupiſcentia; & in pedibus, quatenus per illos exercetur potentia executiua; adhiberi uel omitti debere ſecundum uniuſcuiuſque loci conſuetudinem. Et quidem illa in renibus omitti ſolet & debet propter honeſtatem in fœminis. Neque huiuſmodi duæ unctiones cum adhibentur, pertinent ad eſſentiam ſed ad *integritatem* quandam Sacramenti. Et tunc quidem in illarum ultima conferri ure effectus uirtute omnium præcedentium; ac proinde eo uſque referri debet miniſtri intentio. Quemadmodum etiam effectus baptiſmi in tertia denique merſione tribuebatur, quando trina merſio ſolebat adhiberi, etiamſi tertia merſio non eſſet de eſſentia, ſed tantùm de integritate baptiſmi, ut bene Sotus notauit diſtinct.23. quæſt.2. art 3.

QVARTO aſſerimus, Sacramentum iſtud omnino poſſe iterari: ut docet D. Thomas q. 33. & omnes. Nam ut idem D.Thomas declarat q.30. artic 3. non imprimit Characterem ſicut baptiſmus facit, & Confirmatio, & Ordo, quę idcirco nequeunt iterari, ut ſuprà in tractatu de Sacram. in genere docuimus.

Poteſt autem iſtud Sacramentum etiam in eadem infirmitate iterari toties quoties mutatur morbi ſtatus; & de nouo incurritur mortis periculum, poſtquam ab illo quis fuerat liberatus; non autem durante eodem periculo: ut omnes docent. Atque hactenus de Sacramento Extremæ Vnctionis.

FINIS OCTAVÆ DISPVTATIONIS.

DISPVTATIO NONA GENERALIS.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Diuiſa in Quæſtiones Quinque.

DISPVTATIO NONA GENERALIS,

DE SACRAMENTO ORDINIS.

Supplem. D. Thom. à quæſt. 34. vſque ad quæſt. 40.

DISPVTANT Theologi de hoc Sacramento in 4. ſentent d. 24. & 25. & Canoniſtæ in Decreto diſt. 23. & aliquot ſequentibus, ac in varijs titulis Decretalium: Vt de ætate & qualitate ordinandorum, & de temporibus ordinandorum. Et ad hanc Diſputationem ſpectant aliqua, quæ de Sacerdotalis Ordinis dignitate & functionibus tradunt ſanctus DIONYSIVS *in libro de Eccleſiaſtica hierarchia, & ſanctus* CHRYSOSTOMVS *in libris ſex de Sacerdotio, & ſanctus* AMBROSIVS *in libro de dignitate Sacerdotali. Complectemur autem hanc totam diſputationem quæſtionibus quinque principalibus.* PRIMA *erit, de Ratione, ſubſtantia, & partibus huius Sacramenti, atque adeò de varietate poteſtatum diuerſorum Eccleſiæ Miniſtrorum, in quibus tanquam in ſubiecto ineſt hoc Sacramentum: Quæ omnia ita inter ſe annexa ſunt, ut non poſſit cõmodè de his diſſeri niſi ſimul.* SECVNDA *quæſtio erit de huius Sacramenti Effectu.* TERTIA, *de huius Sacramenti Adminiſtro.* QVARTA, *de ſuſcipientibus hoc Sacramentum.* QVINTA, *de quibuſdam annexis huic Sacramento; Vt de Cælibatu Sacerdotum, &c.*

QVÆSTIO PRIMA.

De ratione, ſubſtantia, & partibus Sacramenti Ordinis,

Supplement. D.Thom. quæſt. 34. & 37. & art. 4. 5. & 6. q. 40.

EXPLICANDA ſunt quinque. PRIMO, *quænam ſit Ratio, & quis finis huius Sacramenti.* SECVNDO, *An ſit varietas aliqua & ordo Miniſtrorum Eccleſiæ, in quibus ſuum locum, & quaſi ſedem habeat iſtud Sacramentum; & quinam illi ſint, & quo modo initientur.* TERTIO, *Quodnam ſit officium ſingulorum eiuſmodi Miniſtrorum Eccleſiæ, in quibus Sacramentum hoc locum ſuum habet.* QVARTO, *An alicuius, uel aliquorum, uel etiam omnium eiuſmodi Miniſtrorum Ordinatio participet vere rationem huius Sacramenti.* QVINTO, *Quænam ſit omnino Materia, & Forma, atque adeo ſubſtantia huius Sacramenti in ijs omnibus Ordinationibus, quæ verè rationem iſtius Sacramenti participant.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quænam ſit ratio, & quis finis huius Sacramenti.

D.Thom. q. 34. artic. 2.

NOMINE Sacramenti Ordinis ab orthodoxis ſolet intelligi *Cæremonia quædam ſeu ritus, quo poteſtas alicuius Eccleſiaſtici miniſterij ſignificatur & datur, vt ritè ac reuerenter Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti celebrari poſſit.* Hæc uis eſt aliarum deſcriptionum huius Sacramenti, quæ ſolent aliquanto minus explicatè aſſignari.

Magiſter enim in 4. ſentent. diſt. 24. in hanc ſententiam dicit; Ordinem eſſe *ſignaculum quoddam Eccleſiæ, quo peculiaris poteſtas ordinato traditur.* Vbi ſignaculum pro ſigno dixit, ſicut explicat quæſt. 34. articulo 2. D.Thomas. Item VValdenſis tomo 2. de A

Sacram. cap. 119. Ordinem eſſe dicit *Sacramenta miniſtrantium habitudinem legitimam, cuique ratione ſui ordinis conuenientem.* Item Sotus in 4. diſt. 24. Ordinem eſſe Sacramentum, *quo ſpecialis poteſtas traditur in ordine ad conſecrandum corpus & ſanguinem Chriſti.* Et alij aliter, qui tamen quod ad rem attinet, idem fere omnes dicunt.

Illud autem præcipuè in aſſignata a nobis deſcriptione notetur, cum dicimus per iſtud Sacramentum Significari & tradi poteſtatem alicuius Eccleſiaſtici miniſterij, vt ritè & reuerenter Sacramentum Euchariſtiæ celebrari poſsit, nolle nos iam determinatè ſignificare, quonam pacto poteſtas illa, quæ in

hoc

hoc Sacramento traditur, conducat vt ritè & reuerenter celebretur Euchariſtia; Vtrum ſcilicet immediatè ipſam Euchariſtiam ritè & reuerenter conficiendo & adminiſtrando; vel aliquod aliud miniſterium exercendo, quod ad id tanquam ad finem ordinetur. Sed abſolutè & generatim loquimur, vt vtrūque modum complectamur. Et ſic illa deſcriptio omnes ordines, in quibus poſtea aſſeretur ineſſe veram rationem Sacramenti, comprehendere poteſt.

Ex hac autem deſcriptione ita poſita intelligi poteſt PRIMO, quæ ratio fuerit quamobrem iſtud Sacramentum ORDO ſiue ORDINIS Sacramentum appellaretur. Ideo enim ſic appellatur, quia per illud aliquis in gradu quodam, atque *ordine* certo Eccleſiaſticæ dignitatis conſtituitur: Itaque ducta eſt hæc B nominatio ab effectu, id eſt, ab ordine illo dignitatis, qui exiſtit ex poteſtate accepta per iſtud Sacramentum. Sicut etiam Sacramentum *Confirmationis*, v.g. ab effectu ſuo tale nominatur, quia ſcilicet animum per gratiam corroborat atque confirmat.

SECVNDO, ex eadem deſcriptione poteſt intelligi, Sacramentum iſtud propriè & per ſe non eſſe inſtitutum ad ſalutem atque perfectionē *propriam* eius, qui illud ſuſcipit, ſed potius ad ſalutem aliorum, in quos videlicet eſt exercenda illa ſpiritualis poteſtas, atque adeo ad communem vtilitatem Eccleſiæ. In qua quidem ratione Sacramentum hoc ordinis, & ab alijs quinque Sacramentis, de quibus hactenus egimus, differt, & cum Sacramento Matrimonij convenit, quod ad extremum explicandum reſtat. Etenim illa quinque Sacramenta ad *propriam* ſuſcipientis perfectionem imprimis ſpectant, vt ex vniuſcuiuſque effectum perſpici poteſt. Iſtud autem Sacramentum præcipuè inſtitutum eſt ad rectè & legitimè obeundum Eccleſiaſticum miniſterium, quod, vt patet, ad aliorum imprimis ſalutem ordinatur, vt ſcilicet Deo ſpirituales filij quaſi generentur & alantur & conſeruentur, quemadmodum Apoſtolus 1. Cor. 4. ait: *Per Euangelium ego vos genui.* Sic etiam Matrimonium non ad propriam coniugum ſalutem, atque perfectionem *præcipuè* ac *primario* inſtitutū eſt, ſed vt filij ſanctè & legitimè procreentur & educentur, qui tanquam ſeminarium quoddam fideliū ſint, D ex quib. Eccleſia poſſit coaleſcere & durare ꝑpetuo.

Quo fit, vt Matrimonij quoque Sacramētum ad eam vtilitatem Eccleſiæ communem, quæ exiſtit ex generatione *naturali* ſit inſtitutum: Sacramentum autem Ordinis ad eam, quæ exiſtit, vt dictum eſt, ex *ſpirituali* generatione. Neque verò idcirco nihil iſta duo Sacramenta ſuſcipientib. *ipſis* proſunt, imo proſunt maximè ex conſequenti: quatenus videlicet illis ad finem vtilitatis communis per generationem filiorum ſpiritualium & carnalium ſanctè conſequendū cōferunt gratiā vberrimā, vt ſuis locis docebimus.

PVNCTVM SECVNDVM.

An ſit varietas aliqua & ordo Miniſtrorum Eccleſię, in quibus ſuum locum, & quaſi ſedem habeat iſtud Sacramentum, & quinam illi ſint; & quo modo initientur. Vbi peculiariter agitur de differentia Sacerdotis & Epiſcopi.

D.Tho.q. 34. art. 1. & 3. & q. 37. ar. 1.

SEPTEM hac de re ſunt certa apud Catholicos, ex quibus aliqua negātur ab hæreticis, & VNVM etiam inter ipſos Catholicos controuerſum, de quo item ſtatuemus id quod eſt probabilius & verius.

A PRIMO certum eſt, aliquos eſſe debere in Eccleſia ex diuina inſtitutione Miniſtros doctrinæ Euangelicæ & Sacramentorum, ac imprimis Euchariſtiæ, vt quæ eſt Sacramentum præſtantiſſimum; in eiuſmodique miniſtris aliquibus locum habere deſcriptionem illam Sacramenti ordinis, punct. 1. aſſignatam, qua diximus illud eſſe cæremoniam ſeu ritum, quo confertur poteſtas alicuius Eccleſiaſtici miniſterij, vt ritè & reuerenter celebretur imprimis Sacramentum Euchariſtiæ.

Hæc aſſertio *Primo* ex Scripturæ teſtimonijs patet, vt 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum eius.* Et 2. Corinth. 3. *Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu.* Vbi & miniſterium illud Euangelicū miniſterio legis veteris longè præfert: *Si miniſtratio*, inquit, *mortis fuit in gloria, quantò magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?*

Secundò confirmatur eadem aſſertio ratione congruentiſſima, quam affert hic D.Thom. q. 34. arti. 1. Vult enim Deus in ſuis operibus, quantum fieri poteſt repræſentari, non modò, vt in ſe ipſe eſt, ſed etiā vt alijs rebus ipſe beneficium impertit. Quamobrē in omni genere rerum ab ipſo conſtitutarum voluit vt aliæ res per alias ad conſequendos ſuos fines adiuuarētur; poſtremas videlicet res per medias, & medias per primas perficiendo; Sicut D. Dionyſius cap. 5. Eccleſ. hierar. inquit. Cum igitur Eccleſia quoque C diuinitus, ac optimo modo ſit inſtituta; conſentaneum fuit, vt in ea alij homines ab alijs tanquam à Dei cooperatoribus & miniſtris diuina myſteria participarent.

Huc accedit, quod magnopere ea etiam res conducit ad conſeruandam & augendam humilitatem, dum Deus homines ſubdit hominibus ad participanda dona diuina; ſicut pulchrè D. AVGVSTINVS notauit in principio lib. de doctrina Chriſtiana. Item etiā id valet plurimum ad mutuam charitatem confirmādam & excitandam illo ipſo beneficio, quo alij alijs diuina dona communicare poſſunt: ſicut D. GREGORIVS libro 4 Regiſtri epiſt. 52. præclarè ſcripſit. Neque hoc quidem PRIMVM pronunciatum noſtrū de varietate Miniſtrorum Eccleſię, ita generatim propoſitum negatur ab hæreticis.

SECVNDO certum eſt, huiuſmodi miniſtros non omnes eſſe in Eccleſia vnius & eiuſdem Ordinis ac modi, ſed omnino diuerſi, atque adeo inæqualis ex inſtitutione diuina: ſiue omnes quidem eiuſmodi diuerſi miniſtri, quando creantur, ſuſcipiant verum illud Sacramētum Ordinis, quod initio deſcripſimus, ſiue quidam eorum tantum illud ſuſcipiant, alij autem habent tantummodo quendam reſpectum ad illud; quatenus nimirum deſtinati ſint ad miniſteriū aliquod, quod conducat, vt poteſtas, quæ in illo ordinis Sacramento datur, ritè atque reuerenter vſurpetur. Vtrū enim iſtorum potius ſentiēdum ſit, iam E quidem non ſtatuimus, ſed de eo poſtea in ſequentibus dicemus.

Porrò hęc eadem aſſertio ſecunda patet *Primo* ex illis Scripturæ locis. Rom. 12. *Sicut in vno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Habentes autem donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis* DIFFERENTIS, *ſiue prophetiam ſecundum rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ſiue qui exhortatur in exortando, &c.* Et 1. Cor. 12. *Diuiſiones*, inquit, *miniſtrationem ſunt.* Et ad Epheſ. 4. *Dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorū in opus*

mini-

miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in virum perfectum. Ex quibus poſterioribus verbis ſatis apparet, Apoſtolum in eiuſmodi locis loqui de inſtitutione diuina miniſtrorum diuerſorum, quæ eſſet etiam in Eccleſia ad ædificationem fidelium futura perpetua. Nã & vocabulo *Apoſtolorum & Prophetarum* quædam etiam miniſteria complexus eſt, quæ ſemper in Eccleſia durant. Epiſcopi enim etiam *Apoſtoli* ibi nominantur, & preſbyteri interpretes diuinarum Scripturarum vocantur *Prophetæ*, & qui Euangelium exponunt *Euangeliſtæ*, & qui curam animarum habent *Paſtores & Doctores*, vel etiam qui lectione Scripturarum animos aliorum paſcunt, vt conuenientius Ambroſius, & alii interpretes in illum locum Pauli exponunt.

Secundò probatur illa ſecunda aſſertio optimis rationibus à D. Thoma hic q. 37. art. 1. Ita enim Sapientia diuina in Eccleſiæ miniſterijs clarius elucet, vt q̃ rerum diſtinctione ordinata maximè repræſentatur. Et humanæ quoque infirmitati ſic melius cõſulitur, dum ad diuerſa officia adminiſtranda, quę per vnum commodè præſtari non poſſunt, plures miniſtri ſuppetunt. Et denique hac ratione ad plures pertinere poteſt dignitas miniſtrorum in eo maximè elucens, quod ſunt quidam *cooperatores* ipſius Dei, quo munere nihil eſt diuinius, vt affirmat 3. capit. de cœleſti Hierarch. D. Dionyſius.

Ac pulchrè huc accommodat D. AVGVSTINVS illud, quod in Pſal. 47. legitur ſecundum interpretationem LXX. *Deus in gradibus eius cognoſcetur*, id eſt, *in gradibus Ordinum miniſterij Eccleſiæ*, inquit Auguſtinus in Commentario illius Pſalmi. Item & huc pertinet, quod in Pſalmo 44. legitur de Eccleſia: *Omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.*

Neque iſtud etiam SECVNDVM pronunciatum noſtrum ab omnibus hæreticis negatur. Nam præter Anabaptiſtas aliquos Enthuſiaſtas (vt vocãt) qui miniſterium verbi & Sacramentorum, atque adeo etiã ipſam Scripturam, tanquam rem non neceſſariam, vel reiiciunt, vel contemnunt, & putant potius expectandam eſſe vnicuique peculiarem reuelationem atque inſtructionem diuinam; reliqui omnes Sectarij admittunt tres ſaltem miniſtrorum gradus: nempe Epiſcoporum, quos appellant Paſtores Superintendentes, vt habeant curam Eccleſiaſticæ diſciplinæ; & Presbyterorum, quos vocant miniſtros Verbi, ſiue etiam Seniores, qui doceant & adminiſtrẽt Sacramẽta; & Diaconorum, qui Paſtoribus & Superintendentibus nauent operam in diſpenſatione Sacramentorum & alijs officijs. Itaq; kemnitius etiam in Examine Concil. Trid. ſeſ. 23. in illos Enthuſiaſtas inuehitur cõtra quos ſatis ſunt argumenta ea, quæ nos iam fecimus in Cõfirmatione primi & ſecundi pronũciati.

TERTIO certum eſt, in ea varietate miniſtrorum Eccleſiæ nominatim eſſe ex inſtitutione diuina Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos. Hæc aſſertio probatur *Primò* ex Scriptura, quæ hos tres gradus miniſtrorum nominatim aliquoties cõmemorat tanquã rem diuinitus planè inſtitutam. Nam 1. Tim. 3. & Tit. 1. quibus virtutibus præditum *Epiſcopum* eſſe oporteat grauiſſimis verbis Paulus deſcribit; Quam etiam deſcriptionem ad *Presbyteros* pertinere vult, vt Diuus CHRYSOSTOMVS homil. 11. in primam ad Timoth. notauit. Ideo enim ait Chryſoſtomus, Apoſtolum eo loco Presbyteros ſubticuiſſe, & generali vocabulo Epiſcopi eos fuiſſe complexum, quia *parũ differat Presbyter ab Epiſcopo*, & omnis Epiſcopus Presbyter ſit. Vbi notetur ex ſententia Chryſoſtomi (quod & alijs multis teſtimonijs antiquitatis poſtea

A probabimus) inter Epiſcopum & Presbyterum aliquam eſſe quoad officij authoritatem differentiam, ſic vt Presbyter iure diuino Epiſcopo inferior ſit, quemadmodum etiam Diaconus eſt inferior Presbytero. Hæc enim eſt vis noſtræ tertiæ aſſertionis.

Atque confirmat eam interpretationem Chryſoſtomi locus Apoſtoli ad Tit 1. vbi nominatim D. Paulus ad Presbyteros illam Epiſcoporum monitionem accommodat. Item 1. Timo. 5. *Qui bene*, inquit, *præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.* Et rurſus ibidem: *Aduerſus Presbyterum*, inquit, *noli accipere accuſationem niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Et 1. Timot. 4. *Noli*, inquit, *negligere gratiam, quæ eſt in te, quæ data eſt tibi cum prophetia per impoſitionem manuum Presbyterij*,
B Vbi presbyteratum cum cæremonia quadam religionis, in qua gratia diuina acciperetur, ſolitum fuiſſe cõferri, ſignificauit. Et Tit. 1. ſimiliter: *Admoneo te*, inquit, *vt exſuſcites gratiam Dei, quę eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Et ibidem: *Propter hanc cauſſam reliqui te Cretæ, vt ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates Presbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi.*

Iam verò, quod *Diaconorum* etiam ordo ſit ſimiliter ex inſtitutione diuina, patet quoque ex Scriptura ſacra, vbi iſtius miniſterij tanquam diuinitus inſtituti mentio fit. Nam 1. Timo. 3. illorum miniſterium fuiſſe ſacrum & ſpirituale, ſatis ſignificat Apoſtolus, cum ibi docet, quales illos eſſe oportuerit. *Diaconos*, inquit, *ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino*
C *deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes*, inquit, *myſterium fidei in conſcientia pura.* Ac ſubiungit ibi etiam de illis: *Et hi*, inquit, *probentur primum, & ſic miniſtrẽt nullum crimen habentes, &c. Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Quibus verbis indicat illorum ordinem inferiorem eſſe ordine Epiſcoporũ & Presbyterorum, quorum mores ante etiam in eodem capite deſcripſerat: Ait enim eos, ſi bene miniſtrent *gradum bonum acquiſituros*, hoc eſt, peruẽturos cum dignitatem ad ordinem altioris miniſterij. Probabantur enim iam inde ab Apoſtolorum tempore Eccleſiæ miniſtri in officijs minoribus.

Ad hæc, Actor. 6. ſcribitur, quemadmodum
D Apoſtoli elegerint ſeptem *Diaconos*, nempe *orantes & imponentes eis manus* cum quadam cæremonia religionis. Quod certe ex Spiritus ſancti ſuggeſtione feciſſe videntur, de quo Chriſtus dixerat, Ioan. 16. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ac oſtendit illa cæremonia *impoſitionis manuum*, & illa *oratio*, non fuiſſe eos tantummodo conſtitutos miniſtros temporalis menſæ, & ad diſtributionem communium Eccleſiæ eleemoſynarum & bonorum (quanquam & ad hoc etiam inſtituti fuerunt, vt ex cap illo 6. Actor. & ex ſermone D. Leonis de S. Laurentio Diacono apparet) ſed etiam ad aliquod miniſterium ſpirituale, de quo poſtea dicemus.

E Quod ipſum ex eo etiam manifeſtè patet, quia voluerunt Apoſtoli plenos eſſe Spiritu S. & ſapientia eos, qui ad id miniſterium Diaconorum eligendi eſſent: *Conſiderate*, inquiunt ibi, *fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem plenos Spiritu ſancto & ſapientia quos conſtituamus ſuper hoc opus, & cæ.* Vnde ex eodem & ſequenti cap. Actor. patet, Stephanum vnum ex ijs Diaconis, de rebus diuinis diſputaſſe, & habuiſſe concionem ad populum. Deniq; pleriq; veteres à nobis infra citandi faciunt etiam diſertè mentionem huius *Ordinis* Diaconorum, tanquam eorum videlicet, qui debuerint Epiſcopis & Sacerdotib. miniſtrare i Eccleſiaſticis muneribus, vt paulò poſt dicemus.

Neque

Neque iſtud Tertivm pronunciatum ab hæreticis negatur. Admittunt enim iſtos tres Miniſtrorum gradus, vt ante ex Kemnitio annotauimus.

Qvarto certum eſt, in his tribus gradibus Miniſtrorum non modo Epiſcopos, & Presbyteros iure *diuino* eſſe authoritate *ſuperiores* Diaconis (vt ex dictis pronunciato præcedenti ſine cõtrouerſia patet) ſed etiam Episcopos *Presbyteris*.

Et quidem commemoratur ab Epiphanio in Catalogo hæreſum, hæreſ.75.& ab Auguſtino in lib.de Hæreſ.hæreſ.53.ſententia Aerij, tanquam hęreſis ab Eccleſia damnata, qui Presbyteros iure diuino authoritatẽ *pares* eſſe Epiſcopis contendebat; idq; propterea (vt indicat Epiphanius) quoniam ipſe cum eſſet Presbyter non potuit Epiſcopalem dignitatẽ adipiſci, quam maxime ambiebat. Quam quidem hæreſim Sectarij quoq; huius tẽporis ſunt ſecuti. Vt Caluinus lib.4.Inſtit.c.4.& Kemnitius in Exam.Concilij Trid.ſeſſ.23.cap.4.& can.6.& 7.& alij paſſim.

Sententia verò Eccleſiæ Catholicæ contraria eſt. Nam etſi D. Paulus in aliquot locis vocabulum Epiſcopi & Presbyteri ſine diſcrimine ad vtroſq; miniſtros, nempe Epiſcopos & Presbyteros accommodet, tamen omnino ſentit, inter illos miniſtros, quos indifferenter & Epiſcopos & Presbyteros vocat, fuiſſe reipſa diſcrimen, quod attinet ad ordinem, & authoritatem muneris. Quæ aſſertio Primo probatur ex eo, quod eiuſmodi miniſtri procul dubio ſucceſſores fuerunt futuri eorum miniſtrorum Eccleſiæ, quos ab ipſo Chriſto legimus in Euangelio fuiſſe inſtitutos. At ij miniſtri à Chriſto electi diſpares omnino authoritate muneris fuerunt. Ergo etiã illi miniſtri quos indifferenter Paulus & Presbyteros & Epiſcopos appellat. Minor patet ex Matth.cap.10. & Marco cap.3. & Luc.6.& 10. Nam apud eos legimus, à Chriſto fuiſſe electos duodecim, quos propriè *Apoſtolos* nominauit. Poſtea verò apud Lucam c.10.legimus, item ab eodem fuiſſe *deſignatos alios ſeptuaginta duos*. Apoſtolorum autem ſucceſſores cenſent communiter veteres Patres fuiſſe propriè futuros in Eccleſia Epiſcopos. Illorum autem ſeptuaginta duorum ſucceſſores fuiſſe futuros Presbyteros ſiue Sacerdotes. Itaq; quemadmodum ſine dubio duodecim illi Apoſtoli à Chriſto primum electi reliquis ſeptuaginta duobus diſcipulis ſuperiores miniſterij authoritate fuerunt: ſic etiam poſtea debuerunt eſſe ſuperiores Epiſcopi proprie dicti Presbyteris. Ita nominatim affirmat Anacletus Papa III. à D.Petro epiſt. 3. & Beda in cap. 15.Luc.& multi alij antiquiores Patres, quos poſtea citabimus.

Secvndo idem confirmo ex illis ipſis Apoſtoli locis. Nam Timotheo, qui ſine dubio Presbyter & Epiſcopus fuit, ſcribit 1.ad Tim.5. *Vt aduerſus presbyterũ non accipiat accuſationem ſine duobus aut tribus teſtibus.* Et ad Tit.1. qui ſimiliter Presbyter & Epiſcopus fuit: *Vt ea, quæ deſunt, corrigeret, & conſtitueret per ciuitates Presbyteros*; quo ipſo ſanè ſignificat, Timotheum & Titum, tãquam Epiſcopos propriè dictos, aliquibus Presbyteris authoritate muneris fuiſſe ſuperiores, de quorum videlicet cauſſis cognoſcere quoq; & cõſtituere ex officio poſſent.

Tertio idem probo. Quoniam miniſtros, quos Apoſtolus in illis locis Presbyteros & Epiſcopos appellat, proculdubio idem etiam Apoſtolus ad Epheſ. 4. complexus eſt illis verbis: *Alios dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios verò Euangeliſtas, &c.* In hoc autem loco dubium non eſt, quin ſint comprehenſi miniſtri diſpares officio & gradu authoritatis: illi nimirum maximè qui ſucceſſerint in locum Apoſtolorũ & diſcipulorum, quorum alij ſunt Epiſcopi propriè
A dicti, alij verò Presbyteri Epiſcopis inferiores. Nam q̃ Apoſtoli, quib. ſuccedunt Epiſcopi, ſuperiores gradu & authoritate fuerint diſcipulis, vt antè dictũ eſt, patet certè, tum ex illorum diuerſa Ordinatione, tum etiam, quia ſolis Apoſtolis legitur dixiſſe Chriſtus, Ioan.20. *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos*: tum denique, quoniam Mathias Actor.1.ſingulari quadam cæremonia in locũ Iudæ cæteris Apoſtolis annumeratus eſt, qui tamen iam antea erat ex ſeptuaginta duobus diſcipulis.

Qvarto idem probo: quoniam Epiſcopi in Eccleſia eundem locum tenent, quem olim in Synagoga tenebat Ordo ſummorum Sacerdotũ, nempe Aaronis & ſucceſſorum eius: Presbyteri autem eundem
B quem olim tenebant minores Sacerdotes, filij videlicet Aaronis & ſucceſſores, quemadmodum etiam & Diaconi eum locum iam tenent, quem tunc tenebãt Leuitæ, qui videlicet originem ducebant à Leui. Ita enim SS. Patres communiter aſſerunt. vt Damaſus epiſt.3. Hieronymus epiſt.85. ad Euagrium. Leo epiſto.88.ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ. Concilium Hiſpal.II can.7.& alij. At ordo ſummorum Sacerdotum in Synagoga, procul dubio & gradu & conſecratione erat ſuperior ordine minorum Sacerdotum & Leuitarum. Ergo ſimiliter iam in Eccleſia ordo Epiſcoporum cæteris illis duobus ordinibus Presbyterorum & Diaconorum antecellit. Nam quod fuerint illi tres Ordines in Synagoga planè inæquales patet
C manifeſtè ex eo, q̃ diſtinguebantur, & conſecratione, & officiis, & veſtibus, vt eſt videre in Exodo, cap. 28. & 40.& Leuitico, cap.8.& in Numeris, ca.3.4.& 20. Præeminentia verò ſummorum Sacerdotum, etiã quod ad authoritatem attinet iuriſdictionis, patet euidenter ex Deuteronomio, c.17. *Qui ſuperbierit nolens obedire imperio Sacerdotis, moriatur.* Atq; ita ſummum Sacerdotem cæteris omnibus præfuiſſe, profitentur etiam Centuriatores, Cent.1.c.7.colum.357. & Caluinus lib.4.Inſtitut.cap.6.ſect.2. Neque verò conſentaneum eſt, vt in Synagoga fuerit maior ordinum diſtinctio, quam nunc ſit in Eccleſia, ſi quidem tota ratio illius Synagogæ fuit vmbra & figura ſtatus Eccleſiæ noui Teſtamenti, vt diſſerit Apoſtolus,
D Hebr.10.

Qvinto idem probo ex illis verbis, quæ ſunt apud Matth.cap.24. *Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, &c.* quæ verba propriè pertinere ad Epiſcopi officium, vt qui ſolus Eccleſiæ regimen, atq; adeo etiam gubernationi cæterorum miniſtrorum præficitur, exponit D.Hilarius in illum locum Matthæi, & reliqui interpretes. Ex quo apparet, Epiſcopum eſſe conſtitutum *ſuper familiam*, id eſt, ſuper Eccleſiam, atque adeo ſuper familiæ alios miniſtros, tanquam omnibus ſuperiorem iure diuino, videlicet ab ipſo Chriſto.

Sexto idem probo teſtimonijs totius antiquitatis. Nam iam inde ab ipſo tempore Apoſtolorum
E Epiſcopos & ordinatione & authoritate, Presbyteris fuiſſe ſuperiores, idq; non ex aliqua humana inſtitutione, patet. Nam vt iam omittam argumentum, quod antea fecimus ex eo, quod Apoſtolus Timotheo modum præſcripſit, quemadmodum ex officio deberet cognoſcere de cauſſis Presbyterorũ, certè Ignativs Apoſtolorum diſcipulus in epiſt.ad Philadelph.tanquam de re diuinitus inſtituta loquens, ſic inquit: *Boni ſunt Sacerdotes ſermonis miniſtri, melior autem eſt Pontifex, cui credita ſunt ſancta Sanctorum, & cui ſoli ſunt commiſſa ſecreta Dei.* Idem etiam diſcrimen Epiſcopi & Presbyteri aſſerit alibi epiſtola ad Magneſianos, & epiſt.ad Antiochenos.

Ac ſimiliter Clemẽs, & ipſe D.Petri diſcipulus ac ſucceſſor,

ſucceſſor, & epiſtola 1. & 2. ad Iacobum fratrem Domini, & in Can. Apoſtolorum, can. 40. Item Dionyſius Areopagita, c. 5. Eccleſ. Hierar. Tertullianus lib. de Baptiſmo, & libro de fuga. Origenes homil. 2. ſuper Num. Et Patres Concilij Nicæni, can. 14. & Concilij Chalcedonenſis, can. 8.

Item alij multi, qui affirmant ſolum Epiſcopum poſſe Presbyteros ordinare, non autem id poſſe facere Presbyterum. Vt EPIPHANIVS hæreſ. 75. qui inde ratiocinatur Epiſcopos ſolos poſſe *generare etiam Patres* Eccleſiæ; ordinando videlicet illos Eccleſiaſticos miniſtros Presbyteros autem ſolum poſſe generare *filios* Eccleſiæ baptizando nimirum illos. Idem de poteſtate ordinandi Presbyteros, quod ſit Epiſcoporum propria, aſſerit Damaſus epiſtola tertia, Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius in c. 3. & 4. 1. Timoth: & HIERONYMVS in epiſtola ad Euagrium, cuius verba ſunt: *Quid facit Epiſcopus excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat?* Vbi diligenter notetur ex ſententia D. Hieronymi, Epiſcopos eſſe ordinatione ſuperiores Presbyteris. Nam Hieronymi teſtimonium perperam alioqui in hac quæſtione de diſtinctione Epiſcopi & presbyteri ſolent nobis obiicere Sectarij; vt poſtea videbimus. Idem diſcrimen agnoſcit etiã in caput 7. Mich. Item Leo epiſtola 88. & patres Concilij Antiocheni can. 9. & 10. Ancyrani, can. 13. & Gregorius III in epiſtola ad Bonifacium, cenſet iterum eſſe ordinandos, qui non fuerunt ab Epiſcopis ordinati: quemadmodum etiam Damaſus epiſt. 3. Quod eſt manifeſtũ argumentum iure diuino pertinere Ordinationẽ ad ſolos Epiſcopos, atque adeo illos iure diuino Presbyteris eſſe ſuperiores. Secus n. quamuis peccarẽt Presbyteri ordinando, tñ ordinatio ab illis facta valeret.

His Patribus addendi etiam ſunt illi, qui aiunt Epiſcopos ſucceſſiſſe Apoſtolis, Presbyteros autem diſcipulis: è quorum numero præter Anacletum, & Bedam ſupra citatos, eſt Clemens epiſt. 1. ad Iacobum. Damaſus epiſt. 3. Hieron. epiſt. ad Marcellam de erroribus Montani. Auguſtin. in Pſal. 44. Leo epiſt 88. Iſidorus lib. 2. de offic. Eccleſ. Patres Concilij Neocæſarienſis, can. 13.

Huc adde poſtremò, quod ab Epiphanio hæreſ. 75. & Auguſtino lib. de hæreſ. c. 53. commemoratur tanquam hæreſis ab Eccleſia damnata ſententia Aerij veteris hæretici, qui Presbyteros Epiſcopis faciebat ordine & authoritate pares, vt ſupra diximus.

Verum excutienda nunc ſunt argumenta, quibus contra contendunt SECTARII, Epiſcopos non eſſe ſuperiores presbyteris iure diuino, ſed tãtum ex Eccleſiæ decreto & more, qui poſt Apoſtolorum tempora obtinuerit, vt diſciplinæ cauſſa & ad tollendas diſſenſiones & ſchiſmata, vnus ex cœtu ipſo Presbyterorum eligeretur, qui cæteris præſideret. Et quidẽ ipſum non vt Dominum debere aliquid in cęteros exercere, ſed debere in cœtu Presbyterorum locum habere quaſi Conſulis in ſenatu; vt ſcilicet referat de negotijs, & monendo & conſulendo & hortando, alijs præeat, & totam actionem regat, & quod conſilio communi conſtitutum fuerit, exequatur. Ita enim Caluinus hoc explicat lib 4. c. 4. à quo non diſſentiunt Kemnitius in Exam. ſeſſ. 23. c. 4. & can. 6. & 7. & reliqui Sectarij.

PROBANT hanc ſuam ſententiam PRIMO teſtimonijs aliquot Scripturæ, ex quibus apparet, eoſdẽ miniſtros ſine diſcrimine fuiſſe olim appellatos & Presbyteros & Epõs. Vt in epiſt. 1. ad Tim. c. 3. & 4. & ad Tit. 1. & ad Philip. 1. vbi ſalutat Paulus *omnes Sanctos*, qui erant Philippis *cum Epiſcopis, & Diaconibus*; vbi Presbyteros nominauit Epiſcopos. Non enim Philippis, quæ vna ciuitas erat, plures fuerunt Epiſcopi. Item legimus Actor. 20. Paulum vocaſſe ad ſe ex vnica ciuitate Epheſo *maiores natu Eccleſiæ*, id eſt, Presbyteros, quos tamen ibidem *Epiſcopos* appellat. Cum tamen neque Epheſi plures Epiſcopi eſſent.

SECVNDO, quia Presbyteri etiam ſuccedunt Apoſtolis, ut teſtatur Clemens lib. 3. conſtitut. Apoſtol. c. 32. & Ignatius epiſtola ad Smirnenſes.

TERTIO, quia multi Patres veteres non videntur agnouiſſe diſcrimen inter Epiſcopos & Presbyteros iure diuino. Hæc enim ſunt uerba D. HIERONYMI in caput 1. epiſt. ad Tit. *Idem, inquit, eſt Presbyter, qui Epiſcopus: & antequam diaboli instinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, communi Presbyterorum Conſilio Eccleſiæ gubernabantur; poſtquam verò vnuſquiſque eos, quos baptizabat ſuos eſſe putabat, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, vt unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Ac poſtquam eam ſententiam ſuam confirmaſſet Hieronymus ex eo, quod Paulus locis in obiectione prima citatis, eoſdem & Epiſcopos & Presbyteros appellat, ita ſubiungit: *Hæc adduximus, ut oſtenderemus, apud ueteres eoſdem fuiſſe Presbyteros & Epiſcopos. Sicut ergo Presbyteri, inquit, ſciũt, ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate Presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere, imitantes Moyſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta tamen elegit, cum quibus populũ iudicaret.* Hanc autem ſententiam iiſdem uerbis aſſerũt Sedulius, & Anſelm. in eundem Apoſtoli locum.

Item D. AVGVSTINI in epiſt. 19. ad Hieron. uerba ſunt: *Quamuis ſecundùm honoris vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio maior ſit; in multis tamen rebus Auguſtinus Hieronymo Presbytero minor eſt.* Quo loco idem uidetur Auguſtinus dicere, quod Hieronymus, ſcilicet conſuetudine Eccleſię Epiſcopos eſſe maiores Presbyteros.

Item AMBROSIVS in cap. 4. Epheſ. *Timotheum*, inquit, *Epiſcopum à ſe creatum Presbyterum uocat, quia primi Presbyteri Epiſcopi appellabantur, ut recedente primo ſequens ei ſuccederet: ſed quia cæperunt ſequentes Presbyteri indigni inueniri ad primatus ferẽdos; immutata eſt ratio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum multorum iudicio Sacerdotum conſtitutum.*

Item D. CHRYSOSTOMVS hom. 11. in 1. Timoth. *Inter Presbyterum*, inquit, *ac Epiſcopum intereſt ferè nihil; quippe & Presbyteris Eccleſiæ cura permiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis Apoſtolus dixit, ea etiam Presbyteris congruunt: ſola quippe ordinatione ſuperiores illi ſunt.* Hoc autem idem quod Chryſoſtomus & iiſdem penè uerbis affirmant Primaſius, Theophylactus, & Oecumenius in 3. cap. 1. Tim.

CAETERVM hęc Argumenta minimè euertunt ſententiam Catholicam ab Eccleſia iam olim receptam contra Aerium hæreticum, & à nobis multis teſtimonijs ſuprà confirmatam: quæ ponit, iure diuino Epiſcopos eſſe ſuperiores Presbyteris. Hoc enim Aerius olim imprimis negabat, contendens poſſe etiam à Presbyteris miniſtros ordinari: contra quem ideo, ut ſuprà uidimus, EPIPHANIVS obiecit à ſolis Epiſcopis generari Eccleſiæ Patres, id eſt, Eccleſiæ miniſtros; à Presbyteris autem non niſi Eccleſiæ filios per Baptiſmum. Quod procul dubio diſcrimen ex inſtitutione eſt diuina.

Atq; hoc diligenter obſeruari volo propter Kemnitium, qui fingit impudenter, Aeriũ tantummodo quia contemneret Eccleſiarum conſuetudinem, quæ

Epi-

A Epiſcopos Presbyteris antepoſuerit, fuiſſe ab Eccleſia damnatum. Mendacium eſt. Nam Aerius non modo Eccleſiæ *praxim* contempſit; ſed imprimis ſenſit nullum prorſus etiam quoad ordinandi poteſtatem eſſe inter Epiſcopos & Presbyteros diſcrimen; id quod Similiter Sectarij, Aerio hæretico auctore, nunc ſentiunt.

Porrò veterum teſtimonia ſuperius à nobis allata itidem probant, Epiſcopum non vt Conſulem in ſenatu, ſicut Caluinus inquit, ſed vt Prælatum in cœtu ſuorum Conſiliariorum eſſe Sacerdotibus ſuperiorem. Atque id confirmatur etiam ex eo, quod vetuſtiſſimus mos fuit, vt Epiſcopus Sacerdotem excommunicaret; non contra: ſicut patet ex Concilio Carthag. II. can. 8 & 9. Quare Patres paſſim affirmant, B Epiſcopo competere quoddam *imperium* Eccleſiaſticum, vt patet ex Ambroſio, & Chryſoſtomo in libris de dignitate Sacerdot. & ex D. Gregorio Nazianzeno orat. ad Principem iraſcentem, & ad populum timore perculſum. Atq; huius rei argumento ſunt excelſa illa ſubſellia, quæ ex antiquiſſimo more Epiſcopis ſunt in Eccleſijs poſita, tanquam ijs videlicet, quib. cæteri omnino ſubiecti ſunt.

Ad PRIMVM igitur argumentum Sectariorum, quod fuit etiam Aerij, vt ex Epiphanio hæreſ. 75. patet, Reſpondeo: Quamuis nomina Epiſcopi & presbyteri fuerint communia, vt Chryſoſtomus, Hieronymus & alij Patres ſupra citati, ex illis locis Scripturæ colligunt, officia tamen & gradus fuiſſe omnino C diuerſos, vt ſupra probauimus.

Quod rurſus iam confirmatur quadrupliciter. *Primò*, quia ex illis Miniſtris, qui indifferenter vocabantur Epiſcopi & Presbyteri, quidam poterant ordinare alios, quidam nō; vt omnes etiam illi Patres, quos nobis obijciunt Sectarij diſertè affirmant.

Secundo, quia conſtat, etiam quoad poteſtatem iuriſdictionis, id eſt, regendi Eccleſiam, quoſdam in aliquibus Eccleſijs fuiſſe alijs præpoſitos ante illud etiā tempus, quo ſcripſit D. Paulus Hieronymus enim libro de Scrip. Eccle. in Iacobo, refert ſtatim poſt Chriſti aſcenſionem fuiſſe D. Iacobum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Epiſcopum ordinatum.

D *Tertio*, quia non eſt dubium, quin ipſimet Chriſti Apoſtoli habuerint in cæteros miniſtros Sacerdotes peculiarem illam poteſtatem ordinandi & regendi.

Quartò, quia ex illo ipſo numero miniſtrorum, qui promiſcuè & Epiſcopi & Presbyteri vocantur, quidam peculiariter præter illos etiam, qui ab ipſo Chriſto Apoſtoli inſtituti erant, nominabantur *Apoſtoli*; à propria videlicet poteſtate & munere Epiſcopali ordinandi & regendi. Ita enim notat Theodoretus in caput primum ad Philippen. & in caput tertium 1. ad Timoth. Et probatur hoc ex Diuo Paulo ad Ro. 16. Vbi Andronicum Epiſcopū vocat *Apoſtolum*, & ad Philippen. 2. Epaphroditum Apoſtolum Philippenſium, & præterea etiam ad Epheſios quarto dicit, Chriſtum poſtquam aſcendit in cœlos, E *quoſdam* peculiariter dediſſe *Apoſtolos*, quo nomine omnes Patres intelligunt eos miniſtros Eccleſiæ, quos nunc propriè vocamus Epiſcopos.

Ad SECVNDVM argumentum reſpondeo, tria, quod ad propoſitum attinet, poſſe conſiderari in Apoſtolis. Primò, quod fuerunt Chriſti *Miniſtri*. Secundò, quod habuerunt poteſtatem *remittendi peccata*, & *conſecrandi* Euchariſtiam. Tertiò, quod præterea habuerunt poteſtatem etiam *ordinandi* Miniſtros & Eccleſias regendi. Ac ſecundum has tres conſiderationes varia genera Miniſtrorum ſolent dici à Patribus ſuccedere Apoſtolis. Nam ſecundum primam conſiderationem Clemens libro ſecundo Conſtitut. c. 30.

A & Ignatius epiſtola ad Traſianos, inquiunt *Diaconos* etiam ſuccedere Apoſtolis; quatenus miniſtrant videlicet Sacerdoti, qui tenet quodam modo locum Chriſti, Iuxta ſecundam autem conſiderationē Clemens eodem lib. cap. 32. Et Ignatius ad Smirnenſes, & communiter alij Patres rectè dicunt, *Presbyteros* ſuccedere Apoſtolis Iuxta tertiam autem conſiderationem plurimi alij Patres ſuprà citati, rectè etiam dicunt, ſolos Epiſcopos non autem Presbyteros ſuccedere Apoſtolis.

Quapropter, vt minimè ſequitur, nullum eſſe diſcrimen inter Epiſcopum & Diaconum, quia quidā Patres ſecundum aliquam conſiderationem dicunt, Diaconos etiam ſuccedere Apoſtolis: ita neque ſe- B quitur, nullum eſſe diſcrimen inter Epiſcopos & Sacerdotes, quia ſecundum aliquam item conſiderationem Patres dicant, Sacerdotes etiam ſuccedere Apoſtolis.

Ad TERTIVM argumentum variè reſponderi ſolet. PRIMO enim Michael Medina lib. 1. de ſacrorū hominum contin. cap. 5. diſcretè affirmat, Hieronymum & omnes illos Patres fuiſſe planè in errore Aerij. Eccleſiam tamen in illis eum errorem nō damnaſſe, ſed toleraſſe eò, quòd fuerint alioqui orthodoxi; damnaſſe autem eundem errorem in Aerio, qui fuit alioqui multis nominibus hæreticus; vt apud Epiphanium hæreſi 76. patet.

Hæc reſponſio non eſt tolerabilis. *Primò* quia ſine C cauſſa, vt videbimus, eam contumeliam infert Medina illis Patribus. *Secundò*, quia Eccleſia tum ob aliquem errorem quempiam damnat, omnes qui ſimiliter ſentiunt, damnat. Non enim perſonas accipit; quare etiam in illis patribus dānatus ille error eſſet, atque adeò ipſi damnabiles etiam eſſent, ſi ſenſerunt idem, quod Aerius, præſertim cùm ſcripſerint poſt dānatum iam in Eccleſia Aerium. *Tertiò*, quia credibile non eſt, aut Patres illos ignoraſſe damnatum ab Eccleſia fuiſſe eum errorem in Aerio, aut ſi id ſciuerunt, eundem errorem complexos eſſe: fuiſſent enim tunc hæretici.

SECVNDO alij dicunt. Hieronymum ſenſiſſe quidem quoad poteſtatem iuriſdictionis non eſſe di- D ſcrimen inter Epiſcopum & Presbyterum iure diuino, ſed tamen non fuiſſe certum omnino de hac opinione. At hæc reſponſio quod attinet quidem ad poteſtatem *Iuriſdictionis* parum vel potius nihil differt à reſponſione Medinæ. Nam is etiam minimè potauit Hieronymum id ſenſiſſe niſi quodam aſſenſu opinionis, quæ per ſe incerta eſſe ſolet.

Nec dici poteſt, ſolum dubitanter Hieronymum illa ſcripſiſſe, quæ ſuprà recitauimus ex eius Commentario in caput primum ad Titum, ſiquidem ibi prolixè & ſerio conatur confirmare id, quod docet, teſtimonijs Scripturæ, *Putabit*, inquit, *aliquis non Scripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam Epiſcopum & Presbyterum unum eſſe. Relegat Apoſtoli ad Philippen. verba.* E & quæ ſequuntur. Neque etiam, ſi ex alijs Hieronymi locis contrarium uideatur colligi poſſe, ſequitur hæc illum dubitanter ſcripſiſſe. Sæpe enim contingit, ut quis aſſertiuè ſcribat pugnantia: neque id ullum excuſat, ſi erronea alicubi ſcribit. Quanquam ex alijs locis D. Hieronymi non aliquid contrarium, ſed uera ſententia eorum, quæ in cap. 1. ad Titum ſcripſit, colligitur, ut poſtea uidebimus.

TERTIO alij, ut D. Thomas 2. 2. quæſt. 184. artic. 6. dicunt, Hieronymum tantummodo uoluiſſe dicere, quòd ijdem fuerint olim *nominati* Epiſcopi & Presbyteri. Sed certè uerba D. Hieronymi aliquid amplius ſignificant.

QVARTO, alij, ut Ioannes Antonius Delphinus

lib. 2.

lib. 2. de Eccleſia, dicunt, ſententiam Hieronymi tantummodò eſſe, quod omnes Presbyteri olim ordinabantur & fiebant Epiſcopi, propter neceſſitatem Epiſcopalis muneris illis temporibus; non autem, quod eadem fuerit Epiſcopalis & Sacerdotalis *dignitas.*

Sed neque hæc reſponſio eſt ſatis conſentanea menti D. Hieronymi. Nam ſi id tantum voluit Hieronymus, non magnopere ea ratione extuliſſet dignitatem Presbyterorum, quod illo loco maximè ſibi propoſitum habebat. Poteſt enim minima dignitas etiā cum maxima in iiſdem hominibus eſſe coniuncta: vt iam etiam videmus, eum, qui Presbyter ordinatus eſt, fuiſſe quoque ordinatum Oſtiarium. Deinde Hieronymus ſatis ſignificat, tales fuiſſe tunc Presbyteros illos & Epiſcopos, quos dicit fuiſſe eoſdem, ut non potuerint ſinguli per ſe Eccleſias gubernare, ſed communi authoritate debuiſſe id facere; ſi autem ſinguli habuiſſent per ſe poteſtatem Epiſcopalem etiā iuriſdictionis; ſinguli quoque per ſe potuiſſent Eccleſias gubernare.

Explicabo igitur ueram ſententiam D. Hieronymi per tres propoſitiones. PRIMO dico, quicquid ſit de poteſtate iuriſdictionis, manifeſte Hieronymum agnouiſſe Epiſcopum poteſtate *ordinis* eſſe ſuperiorem Presbytero iure diuino. Probatur ex verbis eiuſdem in epiſt. ad Euagriū, quæ ſuprà retulimus: *Quid, inquit, facit Epiſcopus excepta ordinatione, quod non facit etiam Presbyter?* Vnde euidenter patet primò non idem ſenſiſſe D. Hieronymum, quod Aerium, ut perperam reſpondit Medina. Patet ſecundò, Hieronymum agnouiſſe ſine controuerſia præcipuā & quaſi eſſentialem differentiam Epiſcopi à Presbytero. Nā cum duplex poteſtas Epiſcopi ſoleat eſſe; Altera ordinis; altera *iuriſdictionis*, Illa ordinis eſt Epiſcopo eſſentialis; altera verò iuriſdictionis non niſi accidentalis, Omnis enim Epiſcopus hoc ipſo, quòd Epiſcopus creatur, poteſtatem accipit *Ordinis.* Quidam autem Epiſcopi ſunt vel eſſe poſſunt, qui non habent actualem poteſtatem *Iuriſdictionis*, niſi illis demum per ſummum Eccleſiæ Paſtorem certæ aliquæ oues ſubijciantur, reſpectu quarum accipiant eo ipſo poteſtatem Iuriſdictionis.

Dico SECVNDO, agnouiſſe quoque D. Hieronymum in ipſo primordio Eccleſiæ; atque adeo prius etiā quam illud dici incęperat, *Ego ſum Pauli, &c.* aliquos fuiſſe Epiſcopos in aliquibus Eccleſijs, qui poteſtate quoque *Iuriſdictionis* eſſent ſuperiores Presbyteris, & quidem iure diuino, eo modo, quo id intelligi debet, ſicut poſtea explicabo.

Probatur *Primò*. Quia ipſemet refert, Iacobum fuiſſe Epiſcopum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ ordinatum, vt ſupra diximus. *Secundò*, quia in epiſtola ad Euagrium Epiſcopos comparat cum Aarone, Presbyteros cum filijs Aaronis, Aaron autem poteſtate etiā Iuriſdictionis iure diuino erat ſuperior. *Tertiò*, quia in epiſt. ad Marcellam de erroribus Montani, dicit Epiſcopos propriè ſuccedere Apoſtolis. Nec certè Hieronymus ignorabat, ipſos Apoſtolos fuiſſe cæteris ſuperiores authorite quoq; Iuriſdictionis, & quidem iure diuino immediatè, ſiquidem ab ipſo Chriſto illam acceperunt. *Quarto*, quia non etiam ignorabat Hieronymus, Timotheum & Titum ità fuiſſe ab Apoſtolo Eiſcopos inſtitutos, vt poſſent cognoſcere de cauſſis Presbyterorum, & *per ciuitates eos conſtituere*, quæ certe ſunt munera etiam Iuriſdictionis.

Dico igitur TERTIO, ſententiam D. Hieronymi eſſe, quod in aliquibus quidē Eccleſijs olim ipſimet ſimplices Presbyteri habuerunt in communi poteſtatē Epiſcopalem regendi; ac proinde ea quidem ratione eoſdem fuiſſe Presbyteros & Epiſcopos: videlicet, quoad regendi præeminentiam ſiue poteſtatem. Poſtea verò propter ſchiſmata, decretum vbiq; locorū fuiſſe, vt vnus de Presbyteris eligeretur qui authoritatem illam regendi, hoc eſt, poteſtatem iuriſdictionis Epiſcopalis, haberet, ac ſimul etiam ordinaretur Epiſcopus eſſetq; ordinis quoq; poteſtate ſuperior. Hoc enim ſimul Hieronymus ſubintellexit, quandoquidem, vt diximus, de poteſtate Ordinis nunquam ille dubitauit, quin ſemper Epiſcopus fuerit & debuerit eſſe Presbyteris ſuperior.

Quum autem dicit, *Conſuetudine magis* Eccleſiæ quàm veritate Dominicæ diſpoſitionis factum eſſe, vt quoad hanc iuriſdictionis poteſtatem Epiſcopus Presbytero maior ſit; non ideò negat, ſed potius affirmat, iure etiam diuino Epiſcopum eſſe ſuperiorē Presbytero ſecundum poteſtatem iuriſdictionis. Etenim tū aiunt orthodoxi, iure diuino Epiſcopos eſſe ſuperiores Presbyteris ſecundum iuriſdictionis poteſtatē, minimè volūt dicere, habere illos actu & immediatè à Chriſto eam poteſtatem hoc ipſo, quòd ordinati Epiſcopi ſunt, (ſoli enim Apoſtoli à Chriſto habuerunt immediate eam poteſtatem) ſed ſingulari quodam conſilio voluiſſe, atq; inſtituiſſe Chriſtum, vt *poſſent* Epiſcopi eam authoritatem habere & accipere actu ab Eccleſiæ ſummo Paſtore, quando & quomodo id expediret, ſicut fieri ſolet.

Hoc modo Aerius quidem negabat iuriſdictionē Epiſcoporum eſſe iuris diuini. Siquidem reprehendēbat Eccleſiæ conſuetudinem, tanquam diuinæ inſtitutioni minimè conſentaneam, quod etiam Iuriſdictionem Epiſcopis tribueret. Hieronymus autem, Iuriſdictionem Epiſcoporum eſſe hoc modo iuris diuini minime negauit, Siquidem omnino probabat tanquam conſentaneum diſpoſitioni diuinæ, decretum illud Eccleſiæ, quo attribui ſolet Epiſcopis ea iuriſdictio. Sed cum iuriſdictio hæc Epiſcoporum ab inſtitutione ſiue diſpoſitione diuina ſit, ut dictum eſt, tantummodo ſecundum *potentiam* quandam: ſecundum *actum* autem ab ipſa Eccleſia, quæ illam immediatè tribuit; & in omni genere amplius aliquid ſit actus quam potentia; ideo Hieronymus dicit, *magis* ex Eccleſiæ decreto & conſuetudine, quàm ex ui ſiue ueritate ipſius diſpoſitionis diuinæ iuriſdictionem illam Epiſcopis ubiq; competere quaſi diceret: Cum iuriſdictio Epiſcoporum ſit, & à Dominica diſpoſitione, & ab Eccleſiæ decreto; magis eſt ab Eccleſiæ decreto, quam à Dominica diſpoſitione: quia ab illo eſt ſecundum *actum*, ab hac tantummodò ſecundum *potentiam*, & quidem ita, vt non obſtante ea diſpoſitione Dominica ſecundum potentiam, potuerit Eccleſia multis in locis iuriſdictionem illam Presbyteris in communi attribuere, ſicut etiam aliquando fecit. Atque hoc totum ita diſſeruit Hieronymus, vt Epiſcopi non magnopere propter præeminentiam iuriſdictionis ſuperbirent, & ſimul intelligeretur, quanta eſſet dignitas Presbyterorum.

Deniq; quod ad extremum Hieronymus dicit, debere Epiſcopos in *communi* Eccleſiā gubernare, non ſignificat debere illos ex communi authoritate Presbyterorum regere, (tunc enim contradiceret Eccleſiæ decreto contrario, quod ipſemet commendat) ſed debere uti illorum conſilio, prout res ipſæ poſtulauerint, alioquin temere gubernarent.

Vnus tamen ſcrupulus manet in hac ſententia D. Hieronymi, ex quo ſequi videtur, non quidem expoſitionem noſtram eſſe alienā à mente Hieronymi, ſed ipſum Hieronymum non ſatis circumſpectè & conſtanter de hoc ſcripſiſſe. Dicit enim, differentiam

Epiſcopi & Presbiteri, quoad poteſtatem iuriſdictionis fuiſſe in Eccleſia ab eo tempore, quo dici cœptū eſt, *Ego ſum Pauli, ego vero Apollo, &c*, & tamen hāc differentiam non fuiſſe aliquando probat ex D. Paulo in Epiſtolis ad Philipp & ad Timoth & ad Titum vbi indifferēter appellat D. Paulus Epiſcopos & Preſbyteros; quæ duo non cohærent. Nam epiſtolæ ad Philipp. & ad Timotheum, & ad Titū poſterius ſcriptæ fuerunt, quam epiſtola 1. ad Corinthios, vbi Apoſtolus commemorat illud dictum, *Ego ſum Pauli, ego Apollo, &c*,

Sed ad hoc facilè pro D. Hieronymo reſponderi poteſt. Non enim voluiſſe videtur Hieronymus, quod illa differentia Epiſcopi, & Presbyteri, vbique, Ego introducta fuerit ſtatim atque illa ipſa verba locorū ſum Pauli, ego Apollo, &c, dici cœperunt *ſecundum ſe* ab illis, quos commemorat Apoſtolus; ſed poſtquam imitatione quadam eorum, crebreſcentibus in Eccleſia ſchiſmatum diſſenſionibus, ſimile aliquid vſurpari, ac dici frequentius cœpit in populis, id quod contingit poſt ſcriptas etiam illas alias epiſtolas. Ita ipſemet Hieronymus ſe interpretari videtur, cum eodē loco pro eodem reputat dixiſſe, *Ego ſum Pauli, &c.* & vnumquemque putaſſe ſuos eſſe, quos baptizabat, non Chriſti; vel alio modo ſimili diſſenſionibus aliquibus ſtuduiſſe.

AD Sedulium & Anſelmum, qui ſententiam Hieronymi repetiuerunt, eodem modo reſpondeo, ſicut ad ipſum Hieronymum, AVGVSTINVS autem ſolum vult, in Eccleſia quidem *Chriſtiana* illa nomina ſignificare cœpiſſe diuerſos honores, cum ante Eccleſiam Chriſtianam non ad eiuſmodi honorum differētias ſignificandas ſolerent vſurpari.

AMBROSII verò locus nihil nobis obſtat, Tantummodo enim ſignificat, moris aliquando fuiſſe, vt per ordinem antiquitatis eligeretur Epiſcopus ex cœtu Presbyterorum. Et in eo ipſo loco, ac alibi in cap. 4. ad Epheſ. ſatis idem author agnoſcit præeminentiā Epiſcoporum,

Diuus autem CHRYSOSTOMVS & illi alij qui eius ſententiam repetiuerunt, cum ſola ordinatione Epiſcopos eſſe Presbyteris ſuperiores dicūt, de ea re propriè loquuntur in qua *neceſſario & eſſentialiter* Epiſcopi hoc ipſo, quod Epiſcopi ſunt, antecellunt Preſbyteris, & quæ non poteſt vllo modo cum ſimplicibus Presbyteris cōmunicari, Id enim ſola ordinatio Epiſcopalis eſt, & officia, quæ propriè per illam ab Epiſcopis exercentur. Nam poteſtas *Iuriſdictionis* poteſt vel in totum, vel in partem demandari Presbyteris, vt illic ait Chryſoſtomus, & etiam poſſet aliquis ordinari Epiſcopus antequam actu illam acciperet; ſicut ſupra etiam notauimus. Et hactenus de QVARTO noſtro pronunciato certo.

QVINTO certum eſt, eſſe quoque inter ipſos Epiſcopos quoſdam GRADVS, qui tamen non ordine & conſecratione, ſed officij atque authoritatis ratione differant ſecundum quandam *Iuriſdictionem*. Nam ſuper epiſcopos ſunt Archiepiſcopi Metropolitani; & ſuper hos Patriarchæ ac Primates; & ſuper hos denique Romanus Pontifex, qui eſt ſummus Eccleſiæ Paſtor, vt Tomo 3. diſput. 1. q. 1. puncto 7. probauimus. Chorepiſcopi vero, quorum fit aliquoties à veteribus mentio, non fuerunt niſi Presbyteri coadiutores, & quaſi vicarij Epiſcoporum in quibuſdam locis: vt intelligi poteſt ex Damaſo epiſtola 3. quæ eſt de iſtis Chorepiſcopis, vbi etiam hic Pontifex illos abrogauit, vt in poſterum non eſſent, ſed ipſi Epiſcopi munera ſua propria per ſe niterentur obire.

Sic etiam neque Cardinales ordine ſiue conſecratione differūt ab Epiſcopis, Presbyteris, aut Diaconis, Sunt enim illi, vel Epiſcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, ſed differunt ab ijs & alijs Eccleſiaſticis gradibus peculiari quodam titulo dignitatis ac muneris. Quod in eo propriè ſitum eſt, vt ſummo Pontifici in Eccleſia gubernanda, tanquam præcipui Conſiliarij aſſiſtant: atque imprimis, vt ipſum etiam ſummum Pontificem eligant; quod eſt in Eccleſia munus maximè inſigne. Dicuntur autem *Cardinales*, quaſi principales apud ſummum Pontificem. Item etiam quoniam quiſque alicuius Eccleſiæ in vrbe Romana curam peculiarem habet, quæ ſaltem olim in illa vrbe haberetur principalis.

Caluinus quidem lib. 4. Inſtit. c. 6. ſect. 30. dicit ante Gregorij tempora nomen Cardinalium in veterū ſcriptis ſe non legiſſe, Cæterum in Concilio Romano ſub Syluestro Pontifice, Can. 6. expreſſè legitur iam tūc Romæ fuiſſe ſeptem Diaconos Cardinales. Præceſſit autem Syluester Gregorium circiter trecentis annis,

Sic etiam & inter Presbyteros ipſos eſt aliqua differentia, non ordinis, ſed officij & dignitatis. Alij enim ſunt Archipresbyteri, Decani, &c. alij habent curam animarum, alij non habent. De quo genere toto non eſt neceſſe plura hoc in loco dicere,

SEXTO certum eſt, ab Apoſtolorum temporibus habuiſſe etiam in Eccleſia locū alios QVINQVE Ordines miniſtrorū Eccleſiaſticorum, licet de illis quidem non expreſſa extet mentio in Scriptura ſacra. Videlicet Ordinem *Subdiaconorum, Acoluthorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum*. Probatur hæc aſſertio teſtimonijs veterum, qui hos ordines tanquam rem minimè in Eccleſia nouam, ſed ab Apoſtolis acceptam commemorant. Hi autem veteres potiſſimū ſunt Cornelius Papa in epiſt ad Fabianum Antiochenum Epiſcopum, vt refert Euſebius lib. 6. eccleſ. hiſt. cap. 35. qui Cornelius ante 1300. annos præfuit eccleſiæ. at tamen ibi commemorat iam ſuo tempore fuiſſe Romæ Presbyteros 46. Diaconos 7. & totidem Subdiaconos, Acoluthos 42. Lectores, Exorciſtas, & Oſtiarios in vniuerſum 52.

Item eorundem ordinum meminit Clemens epiſto. 3. ad Iacobum, Anacletus epiſt. 3 Caius Papa 29. à Petro, & antiquior ipſo Concilio Nicæno, epiſt. ad Felicem Epiſcopum, Patres Concilij Romani ſub Syluestro, Can. 3. et Carthaginenſis IV. Can 4 & ſequ. cui Concilio interfuit, & ſubſcripſit S. Auguſtinus. Addit autem id Concilium Can. 10. etiā Pſalmiſtas, ſiue Cantores. Sed horum non eſſe peculiarem ac diſtinctum aliquem ordinem Eccleſiaſticum ab ordine Lectorum, ſatis declarat hoc ipſo, quod ibidem ait, poſſe ſine epiſcopi authoritate ſola iuſſione Sacerdotis inſtitui iſtud cantandi officium.

Item meminerunt horum omnium ordinum ex veteri traditione poſteriores Scriptores. Vt Iſidorus lib. 7 Etymolog. cap. 12. de Clericis. Et epiſt. ad Ludifredum. Rabanus lib. 1. de inſtitut. Cler. cap. 6. & ſeq. Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte tertia, capite quinto, Gratianus in Decreto diſtinctio. vigeſima tertia, & deinceps. Magiſter ſententiarum in quarto, diſtinctione vigeſimaquarta, & vigeſimaquinta, & ibi omnes Theologi. Item ijdem ordines numerantur in Concilio Florentino, in Inſtructione Armenorum, & Trident. ſeſſio. 23. caput ſecundo, & Cano. 2. In qua ſeſſione, caput 4. nominatim dicitur inter hos omnes eccleſiaſticos gradus, Epiſcoporum *præcipuè ad Hierarchicum miniſtrorum Eccleſiæ ordinem pertinere*.

Atq; hi quidem MINISTRORVM ordines, qui hactenus à nobis hac & præcedēti aſſertione numerati ſunt, propriè dicuntur *Eccleſiaſtici* ordines, eorū vide-

licet qui alicui Eccleſiaſtico miniſterio, quod ad ſacram Euchariſtiam referatur, deputati ſunt. Latius autem ſumpto vocabulo *ordinis*, quidam alij ordines in Eccleſia eſſe dicũtur: pro diuerſa videlicet ratione, qua varij fideles ad diuinum cultum deſtinãtur. Sic enim alius dicitur ordo *Clericorum*, qui ſcilicet prima Tonſura inſigniti ſunt, quæ non eſt propriè ordo alicuius Eccleſiaſtici miniſterij, ſed præparatio quædam ad Eccleſiaſticos ordines, vt poſtea dicemus. Alius dicitur ordo *Laicorum*, alius viduarum, alius virginum, alius Monachorum: alius etiam dicebatur olim ordo laborantium, in mortuis videlicet ſepeliendis.

Etenim ordinis *monachorum* meminit D. Dionyſius, cap. 6. Eccleſ. Hierarc. Ordinis autem *Diaconiſſarum* virginum aut viduarum, meminit Epiphanius in compendiaria doctrina: quarum officium olim erat mulieres eas inſtruere, quæ baptizandæ erant. Atq; etiam idem Epiphanius ibidem meminit ordinis *laborantium in ſepultura*.

Cæterum iam nõ de his ordinibus loquimur, ſed de ordinibus propriè dictis eorum miniſtrorum, qui ad peculiare aliquod miniſterium *Eccleſiaſticum* deputati ſunt, vt ante dictum eſt. Sic autem ordines re vera ſunt in vniuerſum OCTO; ſiquidem vt ex Concilio Trid. antea notauimus, Epiſcopi præcipuè pertinent ad *ordinem* Eccleſiæ Hierarchicum, & non minus illi ſed multo etiam magis quam alij quidam miniſtri, deſtinantur ad peculiare aliquod miniſterium Eccleſiaſticum, quod ad vſum Sacerdotij, atque adeo ad celebrationem Euchariſtiæ referatur. Ipſi enim & Sacerdotium conferunt, & altaria atque templa ad vſum Sacerdotij conſecrant. Quod quidem munus non minus ad Sacerdotij vſum refertur, quàm alia quædam miniſteria ordinum præſertim minorum, de quibus paulò poſt videbimus.

Quocirca cum communiter ſeptem tantum ordines. Epiſcopatu præterito, numerari ſolent; intelligi debet non omnes omnino ordines tunc numerari, ſed illos duntaxat qui communiter *eidem homini* conferri, & ab eodem ſuſcipi ſolent in Eccleſia, poſtquã alicui conferri cœperunt, quaſi id videlicet pertineat ad quandam ordinariam perfectionem, & velut integritatem Eccleſiaſtici miniſterij. Epiſcopatus enim non ordinariè ita multis, ſed paucis cum ſingulari quodam delectu & vocatione confertur.

Neque tamen idcirco nunc ego definio Epiſcopalem ordinem eſſe propriè *Sacramentum*, de qua quæſtione poſtea diſputabitur. Nam & alij minores ordines ab omnibus propriè *ordines Eccleſiaſtici* eſſe cẽſentur; & nihilominus tamen non hoc ipſo omnes aſſerunt illos eſſe verè & propriè Sacramentum, ſed de eo, quemadmodum videbimus, diſputatur.

Porrò SECTARII minimè admittũt noſtrum iſtud SEXTVM pronunciatum. Aſſerunt enim præter primos illos tres gradus, ſcilicet Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum, non fuiſſe neque eſſe debere in Eccleſia certum numerum aliorum illorum ordinum, quos nos ponimus nempe Subdiaconorum, Acolitorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum. Nam *Exorciſtas* dicunt non fuiſſe olim miniſtros Eccleſiaſticos, ſed homines qui dono expellendi dæmones diuinitus præditi eſſent. *Subdiaconos* autẽ & reliquos dicunt non propriè in Eccleſia fuiſſe ordinatos miniſtros aliqua cæremonia religionis, ſed fuiſſe quaſi famulos & adminiſtros Epiſcoporum & Presbyterorum; qui varij ad varia officia aſſumerentur, modò plures, modo pauciores, prout Eccleſiarum neceſſitas, & multitudo fidelium, & tempora requirebãt. Quare dicunt, liberum in Eccleſia eſſe debere, eiuſmodi miniſtris vti vel non vti ad illa officia, quibus

A deſtinari iam ſolent.

Hoc autem inde probant, quod veteres non eodẽ modo eiuſmodi ordines miniſtrorum numerarunt. PRIMO enim D. Hieronymus in c. 19 Iſaiæ, ſolum numeraui. quinque ordines; ſcilicet Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Fideles, & Catechumenos: vt Caluinus lib. 4 c. 4. ſect. 1. obicit.

SECVNDO obijcit Kemnitius Dionyſium Areopagitam, qui cap. 5. Eccleſ. Hierar. trium tantum ordinum meminit, videlicet Pontificum, Sacerdotum, & miniſtrorum.

TERTIO obiicit idem Kemnitius, quod Canones Apoſtolorum numerant quinque ordines, Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum, Lectorem, & Can-

B torem.

QVARTO, quod Ambroſius in caput 4. Epiſto. ad Epheſ. numerat etiam quinque alio modo; nempe Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum, Lectorem, & Exorciſtam Et in libello qui Hieronymo inſcribitur de ſeptem gradibus Eccleſiæ, non recenſentur Exorciſtæ, & Acoluthi.

QVINTO obiicit alios veteres qui plures ordines numerant quam ſeptem. Nam Ignatius in epiſto. ad Antiochenos, & Epiphanius in Panario ſub finem, aliis ordinibus annumerant etiam ordinem *laborantium in ſepultura*. Clemens addit *Catechiſtas*. Canoniſtæ *Pſalmiſtas*, & Epiſcopos. Ex quibus colligit tandem kemnitius non eſſe Catholicum dogma de illis

C ſeptem ordinibus.

SEXTO obiicit idem Kemnitius, quod multiplicatio iſtorum ordinum inde videtur originem habuiſſe, quod omnes miniſtri Epiſcoporum olim ſolebant eſſe Clerici, id eſt, deputati ad miniſteria Eccleſiaſtica, vt in minoribus quibuſdam officiis, qualia ſunt Oſtiariorum, Lectorum, &c. probarentur, & ita promouerentur ad maiora, vt colligitur ex Cypriano lib. 3. epiſt. 22. Atque ita ex miniſtris ſeu famulis Epiſcoporum paulatim poſtea videntur errore quodam ſiue ſuperſtitione facti varij miniſtri *Eccleſiaſtici*.

SEPTIMO obijciunt Kemnitius & alij Sectarij, nudos titulos eiuſmodi ordinum minorum ſine illorũ officijs in Eccleſia iam retineri, ac proinde non rectè

D retineri; & nominatim Exorciſtas; *cum Tepiſtæ*, inquit Kemnitius, *non polleant amplius illo dono*.

AT nos ſupra ex ſententijs veterum plurimis conuincimus, illos ordines eſſe propriè ordines Eccleſiaſticos; ſicut etiam Epiſcopatum, quamuis non ſoleat quidem aliis annumerari, eo quod non datur omnibus qui ordinari incipiunt, ſicut illic explicauimus. Ad ea vero quæ illi obijciunt facilis eſt reſponſio, ſi meminerimus quod ſupra etiam notauimus, *ordinem* quandoque etiam impropriè dici conditionem variam, ſeu gradum diuerſorum fidelium, qui quomodolibet ſunt deputati ad ſeruitium diuinum.

Ad PRIMAM igitur obiectionem reſpondeo, Hieronymum non Clericorum, ſed Chriſtianorum ordines voluiſſe illo loco enumerare, quos ordines dicit

E eſſe quinque nẽpe *Clericorum*, & baptizatorũ, quos *fidelium* vocabulo comprehendit, & non baptizatorũ actu, ſed voto, nempe *Catechumenorum*. Ex ordine autem Clericorum tres tantum numerauit, ſcilicet Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos, vt cũ alijs duobus ordinibus, *fideliũ* ſcilicet & *Catechumenorũ*, quos addidit, cõpleret numerum quinariũ, & ita explicaret quomodo illud in Eccleſia ſecundum hos quinq; ordines impletũ eſſet, quod propheticè de illa ab Eſaia dictũ erat, cap. 19. illis verbis: *Erunt quinq; ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chananitide*. Id enim propoſuerat ſibi Hieronymus explicãdum illo loco. In alijs aũt locis disertè etiam meminit Hieronymus

aliorum ordinum Eccleſiaſticorum.Nempe *Subdiaconorum*,epiſto.91.initio.*Acoluthorum*, & *Lectorum*, epiſt.2.ad Nepotianum.*Exorciſtarum*,&*Oſtiariorum*, in caput 2.Epiſtolæ ad Tit.ſub finem.

Ad SECVNDAM obiectionem reſpondeo,neq; Dionyſium ibi uoluiſſe numerare quoſcunque ordines Eccleſiaſticos,ſed illos qui ſunt propriè *Hierarchici*,ideſt, per quos miniſtri Eccleſiæ præſunt aliquo modo ipſi populo.Hi autem ſunt in primis tres: nempe Epiſcoporum,Sacerdotum,& Diaconorum, quos ibi nomine miniſtrorũ ſignificauit Dionyſius. Nã & Diaconos habuiſſe olim in miniſterio doctrinæ & Sacramentorum aliquam authoritatem in populum,intelligi poteſt ex Ignatio in epiſt.ad Trallianos,& ex Hieronymo in c.2.ad Tit.& ex CHRYSOSTOMO homil.83.in Matth.vbi Diaconos hortatur, vt ipſum etiam, *Imperatorem* ſi indignus ſit, arceant ab Euchariſtia:*Cohibe*,inquit,*& coerce,maiorem enim tu,quam ille,habes poteſtatem*. Reliqui autem miniſtri ſeruiunt potius,& ſubſunt Diaconis, Sacerdotibus, & Epiſcopis,atque ideo in eo loco non meminit illorũ Dionyſius.Nam fuiſſe alioquin minorum etiam miniſtrorum ordines à D. Dionyſio cognitos, patet ex eodem in c.3.Eccleſ.Hierar.vbi diſertè dicit, quorundam miniſtrorum officio *legi in Eccleſia Scripturas*,aliorum autem *fores Eccleſiæ claudi*,& *excludi Catechumenos,pœnitentes,& energumenos*.

Ad TERTIAM obiectionem reſpondeo, Clementem in Canonibus,iam hos, iam illos ordines tantũ numerare voluiſſe per occaſionem inſtituti ſermonis in alio atque alio loco.Neque vſquam in illis Canonibus voluiſſe numerare vno aliquo in loco omnes.Et quod idem Clemẽs alios etiam ordines agnouerit,patet ex eiuſdem epiſto. 3. ad Iacobum, & ex Can.15.Apoſtolorum,vbi dicit: *Si quis Presbyter,aut Diaconus,aut quilibet de numero Clericorum, &c.* Neq; verò cantorum meminit vt ordinis diſtincti à lectorum ordine,ſicut patet ex ſupra dictis.

Ad QVARTAM obiectionem reſpondeo, Ambroſium ibi numeraſſe tãtum quinq; illos ordines, quia voluit numerum aliquem ordinum exponere,qui reſponderet quinque generibus miniſtrorum numeratis in illo c.4.ab Apoſtolo Itaq; per *Apoſtolos* intelligit Ambroſius Epiſcopos.per *Prophetas* Presbyteros,per *Euangeliſtas* Diaconos,per *Paſtores* Lectores, per *Doctores* Exorciſtas;de qua Ambroſij interpretatione nunc non diſputo;præſertim cum dubitetur vtrum Commentaria in Epiſtolam Pauli,quæ Ambroſio inſcribuntur,Ambroſij ſint.

Ad QVINTAM obiectionem reſpondeo,Patres illos numeraſſe etiam ordinem quendam impropriè dictum,vt ſupra notauimus,quatenus ordo dici poteſt deputatio quæuis ad peculiare aliquod obſequium diuinum.Pſalmiſtas verò quos numerant Canoniſtæ,ſupra vidimus non eſſe diſtinctum ordinem ab ordine lectorum.

Ad SEXTAM obiectionẽ reſpondeo,Clericos illos miniſtros Eporum non niſi per ordines peculiares Eccleſiaſticos fuiſſe deputatos ad illa minora officia Eccleſiaſtica in quibus probabantur:vt manifeſtè patet ex alijs locis Cypriani,quos ſupra citauimus.Et ſomniat Kemnitius,cum fingit,morem Epiſcoporum, qui ex Clericorum ordine adſciſcerent ſibi famulos,originem multitudinis ordinum fuiſſe. Non enim eſt eius origo niſi traditio Apoſtolica,vt ſupra probatũ eſt.Nec vllum argumentum aut teſtimonium Kemnitius afferre poteſt pro illa ſua imaginatione.

Ad SEPTIMAM obiectionem reſpondeo, falſum eſſe,quod illi tituli ordinum ſine officijs in Eccleſia retineantur.Etenim multi ex eiuſmodi ordinatis, tum

A in alijs Eccleſijs,tum etiam in variorum religioſorũ congregationibus,ſuis muneribus quotidie funguntur.Qui verò non funguntur,ii vel in alijs ordinum officijs vel aliter ſunt iuſtè occupati,aut opportunitate carent;& tũc ſatis excuſati ſunt. Vel negligenter certè id facere prætermittunt,cum deberent & poſſent iuxta Eccleſiæ etiam Decreta & canones; & tũc non ideo carent officij authoritate,ſed peccant contra officium;nec nos illos omnes excuſandos ſuſcipimus.Quodſi omnia officia quæ ab aliquibus negliguntur,eſſent abolenda:vix aliquod officium in illa republica remaneret.Nominatim autem quod Kemnitius ait,Catholicos eſſe dono illo expellendi dæmones deſtitutos,ipſi dæmones falſum eſſe clamant,

B cum paſſim expellantur in Eccleſia Catholica cõſuetis exorciſmis.Maneat igitur certum quoque noſtrũ illud SEXTVM pronunciatum.

SEPTIMO certum eſt,omnes iſtos miniſtros Eccleſiaſticos conſtitui ſiue creari per quandam traditionem *poteſtatis* ad eiuſmodi ordinum munera,ac in ea poteſtatis traditione tanquam FORMAE locum habere præſcripta quędam verba,quibus per modum imperatiuum ſignificatur ipſa traditio poteſtatis:nimirum dicendo accipe poteſtatem,&c. Vel accipe & facias hoc aut illud,&c. Locũ autem MATERIAE habere rem eam in qua poteſtas cuiuſq; miniſterij iſtorũ potiſſimum exercetur, & in cuius traditione poteſtas illa confertur. Vt in ordinatione Presbyteri FOR

C MA ſunt illa verba:*Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia,pro viuis & defunctis in nomine Patris, &c.* MATERIA autem eſt calix & patena cum pane & vino;& ſic ſuo modo in alijs ordinibus.Quã quam rectè notat ex communi ſententia Sotus in 4. d.24.q.1.ar.2.inuocationẽ *Trinitatis* non eſſe in propoſito de eſſentia,quoniam ſolum requiritur in Sacramento Baptiſmi & Confirmationis,eo quod in ijs fit peculiariter quædam profeſſio fidei.

Porrò hæc aſſertio manifeſtè poſita eſt in Concil. Florent.in inſtructione Armenorum, & confirmatur benè à D.Thoma hic q.34.art.4.& 5.& patet ex perpetuo vſu Eccleſiæ.FORMAM autem in huiuſmodi ordinationibus ideo verba illa vocamus,quia per ea perfectius atq; diſtinctius,quæ ſit vis vniuſcuiuſque ordinationis ſignificatur.MATERIAM autem,vocamus

D rem illam in ordinatione traditã,quia minus illa perfectè & diſtinctè,quàm verba,vim atq; effectum ordinationis ſignificat. Vtrum verò in omnibus eiuſmodi ordinationibus,vel in aliquibus, aut in aliqua tantum,ea forma & materia ſint verè forma & materia Sacramenti,poſtea dicemus.

OCTAVO certum eſt,ordinationes huiuſmodi miniſtrorum ſic eſſe *iterabiles*,vt qui ſemel in aliquẽ eiuſmodi ordinem Eccleſiaſticum cooptatus ſit, nequeat omnino accepti ordinis poteſtate priuari, aut fieri Laicus,ſed perpetuo talis permaneat:etſi poſſit quidem *vſus* poteſtatis acceptę illis iuſtis de cauſis

E aliquando interdici:ſicut fieri ſolet per cenſurã Eccleſiaſticam, vel alia impedimenta Iuris Canonici. Hæc aſſertio ex veteri Eccleſiæ traditione ac omnino etiam conuenienter Scripturæ ſacræ definita eſt in Concilio Triden.ſeſſ.23.c.4.& can.4

Probatur autem PRIMO ex Scripturis. Nam Paulus poteſtatem,quę in huiuſmodi ordinibus confertur,non ſemel indicat eſſe indelebilem.1.Tim.4.*Noli*,inquit,*negligere gratiam quæ in te eſt,quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterij.* Et 2.Tim.1.*Admoneo te,vt reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te per impoſitionẽ manuum mearum.* Quibus in locis non ſolum dicit gratiam quę *data* eſt tibi,ſed etiã quæ EST *in te*,nẽpe quę eſt durabiliter & indelebiliter,

quod

quod attinet ad acceptam poteſtatem in ordinatione. Id quod ex eo etiam patet: Nā procul dubio voluit Apoſtolus forma illa verborum, qua ipſe ſic Timotheum admonuit, admoneri etiā in Eccleſia quoſcunque miniſtros. & tunc quidem maxime cum ij poteſtatem in ſui ordinatione acceptam viderentur negligere, & grauiter contra ſuum officium peccare. Formam enim communem adhortandi Eccleſiaſticos miniſtros ibi Apoſtolus propoſuit, idque non tā propter Timotheum, qui non tantopere monitione indigebat, quam propter alios miniſtros, qui aliquā do ſuo muneri defuturi eſſent. His vult dici, *Noli negligere gratiam quæ* EST *in te*. Itē: *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam quæ* EST *in te, &c.* Vnde manifeſte apparet, gratiam poteſtatis quæ in ordinatione accipitur, nec à malis miniſtris amitti, ſed omnino durabiliter in illis permanere.

SECVNDO probatur eadem aſſertio ex veteri Eccleſiæ traditione, cuius duos iam teſtes producam. Vnus eſt antiquiſſimus omnium latinorum TERTVLLIANVS qui in lib. de præſcrip. proprium hæreticorum & Schiſmaticorum eſſe affirmat habere miniſtrorum ordinationem inconſtantem: *Vt cras*, inquit, *ſit laicus qui hodie eſt miniſter*. Alter eſt. D. AVGVSTINVS lib. de bono coniug. cap. 24. vbi affirmat ordinationem in miniſtris *ita perpetuò manere, vt etſi aliqua culpa quiſpiam ex illis ab officio remoueatur, Sacramento Domini ſemel impoſito non careat quamuis ad iudicium*, inquit, *permanente*. Cuiuſmodi autem omnino ſit hęc poteſtas quæ indelebiliter in ordinatione datur, explicabimus magis diſtinctè infra q. 2. cum agemus de effectu Sacramenti ordinis.

SECTARII verò non admittunt SEPTIMVM, & OCTAVVM hoc noſtrum pronunciatum. Nam aſſerunt, miniſtros Eccleſiæ atque adeò Epiſcopos, Preſbyteros, & Diaconos, quos ipſi admittunt, nequaquā creari per *collationem* alicuius *poteſtatis durabilis & indelebilis*, ſed per deſignationem quandam ad miniſterium verbi & Sacramentorum; ita vt cum omnes alioqui Chriſtiani hoc ipſo quod Chriſtiani ſunt, poteſtatem parem ad miniſterium Verbi & Sacramentorum habeant; illam tamen non niſi peculiariter *deſignati* exercere poſſint in Eccleſia, à qua deſignatione denominentur & ſint miniſtri, quamdiu non remouentur à miniſterio. Atque in hoc quidem ſenſu volunt intelligi ſententiam Lutheri, cum in captiuitate Babyl. & in lib. de abrog. Miſſa priuata affirmauit, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes; nempe quod attinet ad *poteſtatem*; licet propter Eccleſiæ diſciplinam & ordinem, deſignatio præterea quędam ad miniſterium requiratur; quę quidem deſignatio, à quo, vel quo modo, ex ſentētia Sectariorum fieri debeat, videbimus poſtea q. 4.

Cæterum hanc ſuam opinionem iſti nullo firmo argumento vel teſtimonio probare poſſunt. Nam ꝙ D. Petrus Chriſtianos in communi *regale Sacerdotium* appellat; id de Sacerdotio impropriè dicto intelligitur, ad offerendas Deo ſpirituales bonorū operum hoſtias. Et nos cōtra ex Scriptura & traditione iam probauimus, miniſtros Eccleſiæ cum creantur omnino accipere peculiarem aliquā *poteſtatem durabilem*, quæ gratia quædam à D. Paulo vocatur, vt vidimus.

Et confirmatur id ipſum. Nam ſi quilibet Chriſtianus haberet ſufficientem per ſe poteſtatem miniſterij Eccleſiaſtici, tantumq; indigeret deſignatione illa Sectariorum; validè quiuis conficeret Sacramentum Euchariſtiæ etiam ſine illa deſignatione: ſiquidē ad id haberet poteſtatem. At hoc neque ipſi Sectarij concedunt. Ergo non habet poteſtatem miniſterij quilibet Chriſtianus.

A Et HACTENVS quidem per OCTO pronunciata expoſuimus ea quæ CERTA ſunt apud Catholicos, de Ratione ac Varietate Miniſtrorum Eccleſiæ, in quibus habet locum Sacramentum ordinis; ſiue immediatè, ſiue per reſpectum aliquem ad illos.

Nūc ſequitur, vt de eo diſſeramus quod circa hoc (vt initio huius puncti diximus) eſt etiam inter Catholicos CONTROVERSVM. Eſt autem id, An omnino tantum illi octo ordines Eccleſiaſtici, de quibus hactenus dictū eſt (ſcilicet Epiſcopatus, & illi alij ſeptē) & nec plures, nec pauciores debeant numerari ordines Eccleſiaſtici. Sunt enim hac de re variæ Doctorū opiniones: quanquam fortaſſis non tam re ipſa quā modo loquendi differunt

PRIMA opinio eſt Canoniſtarum, qui vt refert ēt
B Nauarrus in Man. c. 22. nu. 18. nouem ordines ponūt: videlicet ſeptem illos, qui communiter nominari ſolent, & præterea non ſolum Epiſcopatum, ſed etiam primam tonſuram.

SECVNDA opinio eſt aliorum, qui adhuc ad iſtos ordines addunt ordinem *Pſalmiſtarum* ſiue Cantorū. Id quod facit Tilman lib. de Sacram. c. 3. quoniam, vt ſupra vidimus, in Concil. Carthagin. IV. ca. 10. Cantores quoque numerantur, ſicut etiam ab Iſidoro li. 7. Etymolog.

TERTIA opinio eſt aliorum, qui nec primam tonſuram, nec Epiſcopatum, nec munus canendi, in ordinibus numerant: ſed tantum dicunt eſſe ſeptem reliquos ordines. Ita D. Thomas hic quæſtio. 37. arti. 2.
C Alexander Alenſis 4. parte, q. 79. membro 8. & q. 80. membro 4. Albertus Magnus in 4. diſt. 24. ar. 5. Bonauentura eadem diſt. art. 1. q. 2. & 3. Richardus eadem d. art. 3. q. 3. & alij.

QVARTA opinio eſt aliorum, qui octo ordines numerant: nempe ſeptem illos, & præterea Epiſcopatū. Ita Altiſiodorenſis lib. 4. Summæ, in cap. de Sacramēto ordinis q. 1. Durandus in 4. d. 24. q. 6. Paludanus d. 24. q. 7. VValdenſis tomo 2. de Sacrament. c. 19. Caietanus tomo 1. opuſc. trac. 11. qui eſt de modo tradēdi & recipiendi ordines. Michael Medina lib. 1. de Cęlib. cap. 16. Nauarrus in Man. cap. 22. num. 18. Petrus de Soto lect. 1. & 4. de Sacramento ordinis in ſua inſtitutione Sacerd.

D Hanc autem varietatem opinionum hoc modo cenſeo poſſe componi. PRIMO, ſi loquamur propriè de Ordine Eccleſiaſtico, vt ſcilicet in eo poteſtas traditur ad peculiare officium, quod referatur ad celebrationem Euchariſtiæ: ſentiendum eſt neq; pſalmodiam, neque tonſuram eſſe per ſe ordines. Hoc probo primo authoritate eorum quos citauimus pro tertia & quarta opinione. Deinde ratione, Quia tonſura eſt tantum deſignatio ad ordines: ſiquidem in ea nulla datur poteſtas ad aliquod peculiare officium Eccleſiaſticum. Pſalmodia autem reuocatur ad officium Lectoris. Quod enim ad officium ipſum Eccleſiaſticum attinet nihil intereſt vtrum canendo, vel ſimpliciter pronunciando dicas ea, quæ ex ſcriptu-
E ris in Eccleſia legi debent. Quare auctores primæ & ſecundæ opinionis non ita propriè videntur vocabulum *ordinis* vſurpaſſe, cum illud tribuerunt pſalmodiæ & tonſuræ, ſed latius; vt ordo videlicet dici poteſt deſignatio quæuis ad aliquid in Eccleſia.

SECVNDO dico, tantum eſſe ſeptem ordines qui quidem ſoleant vtiu & eidem ordinariè conferri, vt ſupra etiam explicabamus. Et ſic loquuntur authores tertiæ opinionis.

TERTIO dico, abſolutè tamen loquendo eſſe octo ordines propriè dictos, nempe Epiſcopatum & illos ſeptem, vt rectiſſimè loquuntur authores quartę opinionis. Nec certè hoc negari pt, vt antea notauimus.

 Patet

Patet ex Concilio Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. Cui, quod attinet ad Epiſcopatum, rectè ubi ſuprà dicit Nauarrus, ſe non ſcire nec poſſe bona fide reſpondere. Itē id patet ex Cap. *Decernimus*. 28. d. & cap. 1. d. 32. ubi ſatis apertè indicatur, Epiſcopatum etiam eſſe ſacrũ ordinē, ſicut ordinem Presbyterorum, & Diaconorum, & Subdiaconorum. Vt rectè etiam in dicto cap. 1. gloſſa explicauit. Et hactenus de ſecundo puncto principali. Nam quædam aliæ quæſtiones inter Catholicos etiam controuerſæ, quæ huc referri poſſent, pertinent potius ad puncta ſequentia.

PVNCTVM TERTIVM.

Quodnam ſit officium ſingulorum eiuſmodi Miniſtrorum Eccleſiæ in quibus Sacramentum ordinis locum ſuum habet.

D. Thom. q. 37.

DICEMVS ordine de ſingulis. Officium EPISCOPI deſcribit ex antiqua Eccleſię traditione Iſid. epiſt. ad Ludifredũ citata a Gratiano diſt. 25. can. 1. Itē Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. parte 3. & Rabanus lib. 1. de offic. cler. cap. 4. & Magiſter in 4: ſent. d. 24. & Gratianus in Decret. d. 24. & 25. qui omnes Iſidorũ ferè ad verbum in hoc & in alijs officijs Eccleſiaſticis deſcribendis ſecuti ſunt.

Aiunt igitur hi Doctores ad Epiſcopi munus pertinere *conſecrationem baſilicarum, vnctionem altarium, conſecrationem chryſmatis: impoſitionem manuum*, ideſt, adminiſtrationem confirmationis, *communis populi benedictionem, diſtributionem officiorum & ordinum Eccleſiaſticorum, benedictionemq; virginum*. Quibus ſi addideris etiam munus *prædicandi* verbum Dei, nihil prætermiſſum erit quod ad functiones ordinis Epiſcopalis attineat.

Etenim iſtud munus etiam Epiſcopis incumbere tam perſpicuum eſt, vt idcirco videantur illi auctores id prætermiſſe tanquam rem claram. Dixit enim Chriſtus Dominus Apoſtolis Matth. 28. & in ijs eorũ ſucceſſoribus Epiſcopis: *Euntes docete omnes gentes.* Et D. Paulus de ſe inquit 1. Corin. 1. *Miſit me Dominus Euangelizare non baptizare*, hoc eſt præcipuè me miſit, vt prædicarem, non vt adminiſtrarem Sacramenta; quamuis & hoc etiam Epiſcopis competat.

Id tamen officium prædicandi poſſunt per alios præſtare, quando legitimè impediuntur; ſiquidem præceptum prædicandi *affirmatiuum* eſt, cuius proinde obligatio non vrget pro omni tempore, ſed certis concurrentibus circumſtantijs.

Alia verò officia, quę citati auctores tribuunt Epiſcopis, dubium etiam non eſt quin ſint illorum propria. Nã quod Epiſcopus ſolus poſſit alios miniſtros ordinare, patet ex aliquot veterum teſtimonijs ſupra p. 2. citatis. Item quòd ſolus ipſe poſſit conſecrare templa, altaria, &c. affirmat etiam D. Dionyſius, cap. 4. & 5. Eccleſiaſt. Hierarch. & Damaſus epiſt. 3. & Leo epiſt. 88. ad Epiſcopos Galliæ & Germaniæ.

PRESBYTERI autem ſiue Sacerdotis officium, Iſidorus & illi alij authores dicunt eſſe *Sacramentum corporis & ſanguinis Domini ad altare conficere, dona Dei benedicere, & orationes dicere. Item Sacramenta adminiſtrare*, excepto Ordine & Confirmatione. Quæ quidem officia eſſe Sacerdotum patet non modo ex traditione & vſu perpetuo Eccleſiæ, ſed etiam ex huius miniſterij inſtitutione, quæ in Euangelio extat. Nam Matth. 26. & Lucæ 22. Apoſtoli & in illis etiã Sacerdotes acceperunt poteſtatem conficiendi & of-

A ferendi ſacram Euchariſtiam, vt diſp. 6. quæſt. 11. oſtendimus. Et Ioan. 20. poteſtatem remittendi peccata. quod faciunt in miniſterio Sacramenti Pœnitentiæ. Et ipſum nomen Sacerdotum oſtendit ad eos item aliorum Sacramentorum adminiſtrationem, quæ quidem Epiſcoporum propria non ſint, pertinere. Sacerdos enim eſt qui ſacra dat.

Cæterum pertinet etiam ad illos prædicare Verbum Dei & docere populum, ex facultate tamen Epiſcopi. Vnde in Concilio Vaſſenſi can. 4. legitur factã fuiſſe ab Epiſcopis poteſtatem prædicandi presbyteris. Et Poſſidonius etiam in vita Auguſtini, cap. 5. refert Valerium Epiſcopum feciſſe poteſtatem prædicandi S. Auguſtino ſuo tunc presbytero, cum ipſe

B Valerius homo Græcus, non poſſet ſatis commode id latine facere.

Errant autem hic Sectarij dupliciter. PRIMO, cum dicunt Presbyteros ſeu Sacerdotes non ad eam rem inſtitui, vt in Miſſæ ſacrificio offerant Euchariſtiam, neque accipere vllam ſacrificandi poteſtatem, ſed officium illorum tantummodo eſſe docere & adminiſtrare Sacramenta. Negant enim fuiſſe à Chriſto inſtitutum ſacrificium Miſſę. SED hanc iſtorum hæreſim ſuprà in materia de Euchariſtia, q. 11. ex profeſſo confutauimus. SECVNDO dicunt, eos qui non concionantur, Sacerdotes non eſſe, qui error abſurdiſſimus in Concilio Trident. ſeſſ. 23. can. 1. meritò condemnatus eſt. PRIMVM enim Sacerdotes non tantummo

C do creantur vt concionentur, ſed etiam vt ſacrificium offerant, & Sacramenta adminiſtrent, ut eſt antea dictum. Deinde quamuis ad eam rem *ſolum* crearentur, ut prædicent, tamen poſſunt retinere *eius* muneris poteſtatem, etiamſi vel ex culpa, vel ex legitima cauſſa non illa utantur. Aliud enim eſt *poteſtas* muneris, aliud poteſtatis *uſus*.

DIACONI officium, ut ijdem authores tradunt, eſt, *aſſiſtere Sacerdotibus & miniſtrare in omnibus quæ aguntur in Sacramentis, ſcilicet in Baptiſmo, in Chriſmate, in patena & calice, atque adeò etiam oblationes inferre & diſponere in altari & componere menſam Domini, & legere Euangelium publicè in Eccleſia*, & alia huiuſmodi, quæ propriè pertinent ad miniſtrandum Epiſco-

D pis & Sacerdotibus in ſuis functionibus. Item olim Diaconis committebatur procuratio & adminiſtratio eleemoſynarum & bonorum communium Eccleſiæ, ut ſuprà p. 1. dictum eſt.

Et quidem quod munus illorum ſit aſſiſtere & miniſtrare Sacerdotibus in ſacrificij oblatione & diſpēſatione Euchariſtiæ, aſſerunt Clemens lib. 2. Conſtit. Apoſtol. c. 14. Cyprian. ſerm. de lapſis. Ambroſius li. 1. de Offic. cap. 41. vbi hiſtoriam S. Laurentij refert. Chryſ. hom. 83. in Matthæum. Greg. in epiſt. ad Leandrum Hiſpalen. Epiſcopum, quæ extat initio Commentariorum Greg. in Iob.

Item etiam quod ad illos pertineat lectio Euangelij tempore ſacrificij, teſtatur D. Hieronymus epiſt.

E 48 quæ eſt ad Sabinianum, & D. Gregor. lib. 4. regiſtri, c. 88. & Conc. Remenſe can 5. & Vaſſenſe can. 4.

Præterea poſſunt quoque in abſentia Epiſcopi & Presbyteri baptizare: ut ait Tertullian lib. de Baptiſmo. Id quod etiam fecit Philippus Diaconus Actor. 4.

Item prædicare de licentia Epiſcopi, exemplo Stephani & Philippi Diaconorum Actor. 7. & 8. & D. Vincentij Martyris, qui Diaconus tantum concionabatur, teſte D. Auguſtino ſermon. 2. de eodem Vincentio: & D. Gregorij, teſte Paulo Diacono in eius uita, lib. 1. cap. 41. qui ipſe Gregorius in Synodo quadam Romæ à ſe habita affirmauit, prædicationem Diacono competere, ut patet lib. 4. regiſtri, cap. 88.

Item Euchariſtiam in abſentia presbyteri adminiſtrare;

ſtrare; vt habet Concilium Nicen. can. 14. & ad abſentes illā deferre: vt dicit Iuſtinus in Apolog. 2. ſub finē.

Cæterum officium prædicandi vſus ipſe Eccleſiæ declarat non illis competere quaſi ex officio & ſolenniter, ſicut Epiſcopis & Presbyteris. Sic etiam neque iam moris eſt, vt Euchariſtiam ipſi vel adminiſtrent vel deferant ad abſentes. Quare præcipuum & quaſi ſubſtantiale officium huius ordinis eſſe exiſtimandum eſt, aſſiſtere & miniſtrare Epiſcopis & Presbyteris in ſacrificio altaris.

Svbdiaconi officium, vt Iſidorus, Rabanus & alij auctores ſuprà citati ex veteri traditione docent, & *proximè aſſiſtere Diaconis; & illis in ſacrificio miniſtrare*. Itaque deferunt ad altare calicem & patenam, & tradunt Diaconis, vt ij poſtea cum materia offerenda exibeant Sacerdotibus. Quare Subdiaconus in ordinatione ſua ab Epiſcopo accipit uacuum calicem & patenam, vt dicitur etiam in Concilio Carthag. IV. can. 5. & Toletano IV. can. 27. Item legit Epiſtolas in ſacrificio Miſſæ, vt habetur quoque in Concilio Remenſi, can. 4.

Acolvthi (quod nomen pediſſequum vel ſubſequentem ſignificat) officium eſt *luminaria ad ſacrificium præparare & portare cereum accenſum ad altare, itemq; vrceolos cum vino & aqua Subdiacono dare*, quæ omnia Epiſcopus illi in ordinatione dicit. Atq; hæc quidē ad eius officiū pertinere teſtatum etiam Conciliū Carthag. IV. can. 6. ubi & nomen quoque *Ceroferarij* ponitur. Nā Ceroferarij vocātur iſti miniſtri paſſim ab alijs auctoribus. Vt ab Iſidoro lib. 7. Etym. cap. 12. Rabano lib. 1. de Inſti. Cler. c. 9. Hugone Victorino lib. 2. de Sacr. parte 3. cap. 5. & ab alijs. Idq; non ſecundū Etymologiā vocabuli *Acoluthus*, ſed ab officio, quia ſcilicet cereū portāt, vt dictū eſt.

Exorcistae officiū eſt *manus ſuper energumenos imponere, & ad expellendos ex illis dæmones exorciſmos Eccleſiæ ſuper eos legere, atq; ea ratione illos præparare, vt ſacris intereſſe & participare poſſint*. Cuius quidem miniſterij Eccleſiaſtici in Eccleſiæ primordijs magnus vſus erat, cum expediret videlicet ad ædificationem Eccleſiæ frequentior uſus miraculorum. Meminit autē huius ordinis tanquam uerè Eccleſiaſtici præter eos quos ſuprà p. 1. pro toto hoc ordinum numero citauimus, Ignatius epiſt. 8. quæ eſt ad Antiochenos, & Concil. Laodicēſe, can. 24. & can. 26. vbi prohibet ne quis niſi hoc ordine initiatus Eccleſiæ exorciſmis vtatur ad expellendos dæmones.

Et quomodo Exorciſtæ ordinandi ſint, in Concilio Carthaginenſi IV. can. 7. ante annos 1100. expoſitum eſt his verbis: *Exorciſta cum ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi: dicente ſibi Epiſcopo; Accipe & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum ſiue baptizatum ſiue catechumenum.* Quæ forma ordinationis & hodie retinetur. Sulpitius etiā Seuerus in hiſtoria D. Martini, cap. 4. commemorat D. Martinū fuiſſe ordinatum Exorciſtam à D. Hilario.

Lectoris officium, vt ſupra citati auctores deſcribunt, eſt, *lectionem prophetarum in Eccleſia pronunciare*: quarum lectionum Codicem ei tradit in ordinatione Epiſcopus dicens: *Accipe & eſto Verbi Dei relator, habiturus, ſi bene impleueris officium, partem cum ijs, qui bene verbum Dei miniſtrauerunt.* Huius autem ordinis Eccleſiaſtici præter veteres ſuprà p. 1. citatos, & Concilium Carthagin. IV. can. 8. ubi ille modus, quo de more lectores ordinantur, exponitur, meminit Ignatius in epiſt. 8. ad Antiochenos, & Concil. Laodic. can. 24. & aliquoties etiam D. Cyprianus, vt lib. 2. epiſt. 5. & lib. 3. epiſt. 22. & lib. 4. epiſt. 5. in quibus locis diſertè appellat hunc ordinem gradum &

A honorem Eccleſiaſticum. Apparet autē ex illa epiſt. 5. lib. 4. quæ eſt ad Clerum de quodam Celerino in lectorem ordinato, ſolitos olim fuiſſe lectores non ſolum propheticas Scripturas, ſed etiam *Euangelia* ex ſuperiore loco in Eccleſia prælegere: non tamen tempore ſacrificij, cum id ſit Diaconorum, ut ſupra notauimus.

Deniq; Ostiarii officium eſt, *templum claudere, & aperire, illudque cuſtodire, et ad illud admittere eos qui dignè ſacris intereſſe poſſunt, ac eos excludere qui indigni ſunt.* Excludebantur autem iam olim pagani, excommunicati, hæretici, cathecumeni, energumeni, flagitioſi, & qui publicam pœnitentiam agebant; vt intelligi poteſt ex Chrysostomo homil 41. & 60. ad populū

B Antioch. & ex D. Ambr. epiſt. 33.

Quare Oſtiario claues Eccleſiæ ab Epiſcopo tradūtur, & modus qui in Oſtiariorum ordinatione ſeruatur deſcriptus eſt in Concilio Carthaginenſi IV. can. 9. Meminerunt etiam huius ordinis Eccleſiaſtici, præter veteres ſupra p. 1. citatos, Ignatius epiſt. ad Antiochenos, & Concilium Laodicenum can. 24.

Porrò ſufficientiam & diſtinctionem illius numeri ordinum congruenti ratione colligit D. Thom. q. 37. ar. 2. ſed illius potiſsimum fundamentum eſt traditio Eccleſiaſtica veterum auctoritate conteſtata, vt hactenus vidimus, & defendimus etiam contra Sectarios punct. 1.

C

PVNCTVM QVARTVM.

An alicuius, vel aliquorum, vel etiam omnium eiuſmodi Miniſtrorum Ordinatio participet verè rationem huius Sacramenti.

D. Thom. q. 34. art. 3.

IN hac re unùm eſt certiſſimū apud omnes orthodoxos (quod negatur ab hæreticis) & duo controuerſa. Certissimvm quidem apud omnes orthodoxos eſt, ſaltem ordinationem eam, qua Sacerdotes creantur, eſſe uerum & proprium nouæ

D legis Sacramentum, quale deſcripſimus initio huius Diſputationis.

Et quidem de hac aſſertione ita poſita nemo Catholicorum dubitare poteſt. Nam cùm in Concilio Florentino indefinita propoſitione dicitur, *ſextum nouæ legis Sacramentum eſſe ordinem*: & cum in Tridentino etiam indefinitè ſeſſ. 23. cap. 3. dicitur, *Ordinem eſſe Sacramentum*, & can. 4. per ſacram *ordinationem conferri Spiritum ſanctum & imprimi characterem*, tanquam per uerum uidelicet Sacramentum; Cùm hoc inquam ita indefinita oratione in his Concilijs dicitur, oportet id intelligere, uel de omnibus omnino ordinibus, uel de aliquibus, uel de aliquo illorum. Non enim eſt alius modus quo propoſitio aliqua in-

E definita intelligi poſſit; niſi aut uniuerſaliter de omnibus, in quibus ſubiectum, uel prædicatum propoſitionis inuenitur, aut particulariter de aliquo illorum uel de aliquibus. At quocunque modò ex iſtis illa propoſitio Concilij intelligatur, neceſſariò concedi debet ordinem ſacerdotalem eſſe uerum Sacramentum. Si enim intelligitur *vniuerſaliter*; ſatis id patet, cùm ordo ſacerdotalis ſit unus quidam ordo. Si autem *particulariter*, id etiam ea ratione patet, quòd ordo ſacerdotalis ſecundùm ſe omnium ordinum eſt præſtantiſſimus, quandoquidem eſt ad præſtantiſſimum actum, nempe ad Chriſti corporis & ſanguinis cōſecrationem. Ex hoc enim efficitur, ut ſi de aliquo, uel etiā de aliquibus ordinibus Concilia uo-

luerunt definere, q; ſint Sacramentum; inprimis id intellexerint de ordine Sacerdotali.

Neque verò valet ſi obijcias, Epiſcopatus ordinē eſſe ſuperiorem ordine Sacerdotum. Eſt enim ſuperior non intenſiuè quaſi per ſe ſit præſtantior, ſed *extenſiuè*, quatenus poteſt illud quod ordo ſacerdotalis (includit.n, ordo Epiſcopalis ſacerdotalē) & aliquid amplius, tametſi nō maius; nempe ordinare alios miniſtros. Itaq; quin ſaltem ordo ſacerdotalis ſit verū & proprium Sacramētum, nemo (vt diximus) Catholicorum dubitat vel dubitare poteſt.

Probatur autem iam indubitata hæc aſſertio Catholicorum, PRIMO ex Scriptura, Nam ceremonia religionis quæ habet annexam diuinam promiſſionē gratiæ, verum eſt Sacramentum, vt ſupra etiam in diſpu. de Sacramento Extremæ Vnctionis aſſeruimus. Talis autem eſt ordinatio Presbyterorum ſiue Sacerdotum. Ergo verum eſt Sacramentum. Minor patet ex illis locis 1.Tim.4. *Noli negligere gratiam quæ eſt in te, quæ data eſt tibi* PER *impoſitionem manuum Presbyteri*. Et 2.Tim.1. *Admoneo te vt reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te* PER *impoſitionem manuum mearum*. Vbi obſeruandum diligenter, quod gratia per ipſam ordinationem dicitur dari.

SECVNDO eadem aſſertio probatur illo argumento, quo veritas etiam aliorum Sacramentorum certiſſimè à nobis confirmari ſolet: vt in præcedentib. Tractatibus vidimus. Nam res ipſa ordinationis Presbyterorum continetur in Scriptura, vt patet locis citatis; & Eccleſia ſentit in illa eſſe diuinitus inſtitutam rationem veri Sacramenti nouæ legis, Ergo eſt verū Sacramentum. Nam neq; aliter ex Scriptura probare poſſumus vel Baptiſmū vel Euchariſtiam eſſe Sacramentum: vt ſupra ſæpe ſumus argumentati.

TERTIO probatur ex veteri traditione Eccleſiæ, Cuius Traditionis teſtes ſunt antiqui Patres, qui paſſim hoc Sacramentum aſſerunt. Id q; vel maxime de Ordine Sacerdotali intelligi debet. S. AVGVSTINVS lib. 2. contra epiſtolam Parmen. cap. 13. Ordinationem comparans cum baptiſmo: *Vtrumq;*, inquit, *Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque homini datur. Illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoq; in Eccleſia Catholica vtrumque non licet iterari.* Hęc Auguſt. qui rurſus in eod. loco: *Vtrumq;*, inquit, *Sacramentū eſt, quod nemo*, inquit, *dubitat*. Similia ſcribit alijs in locis, lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 1. Et lib. de bono coniugali, cap. 24.

Et obſeruetur diligenter Auguſtinum non vtcunque vocare Ordinem Sacramentum, ſed omnino ſentire, ita vere & propriè eſſe Sacramentum ſicut eſt Baptiſmus. Qd fraudulenter admodum diſſimulat Kemnit. in Exam. Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 3. qui falſariè dicit, Auguſtinū latè accipere Sacramēti vocabulum, cū lib. 2. contra Parme. iam citato, Ordinationē Sacramentum vocat: neq; iſte commemorat, quemadmodum ibi Auguſtinus ex æquo Sacramenti vocabulum Baptiſmo & Ordinationi tribuat.

Item agnoſcit hoc Sacramentum D. Ambroſius libro de dignitate Sacerd. cap. 5. & D. Gregorius lib. 2. Reg. cap. 25. & 32. & 86. & in cap. 10. lib. 1. Regu. D. Leo epiſt. 81. ad Dioſcorum. D. Chryſoſtomus in libris de dignitate Sacerd. paſſim. Nicephorus lib. 12. hiſtor. cap. 14. Poſtremo, ita ſentit Eccleſia Catholica Romana, cuius ſententiam in materia Sacramentorum non ſequi, hæreticum eſt, vt habetur in cap. *ad abolendam*, extra de hæreticis.

Neque habent SECTARII aliud argumentum aduerſus hoc Sacramentum præterquam illud leuiſſimum, quod inculcat Kemnitius: videlicet Sacramentum ex verbo & ex elemento aliquo iuxta vulgarē

A ſententiam D. Auguſtini conſtare debere: in Ordinatione autem nullum applicari elementum; proinde Sacramentum non eſſe.

RESPONDEMVS enim, ſi de *elemento* propriè dicto ſit ſermo; ſatis conſtare, illud nō requiri in omni Sacramento. Alioqui neque Euchariſtia Sacramentum eſſet, cum panis & vinum non ſit elementum propriè dictum. Si autem elementum accipiatur pro re quauis externa diſtincta ab ipſo actu miniſtrantis & ſuſcipientis Sacramentum; ſic ſupra oſtendimus nō id requiri ab Auguſtino generatim in omni Sacramēto, ſed ſolum in Sacramento Baptiſmi, de quo ille nominatim loquebatur Tractat. 80. in Ioannem, cum dixit; *Accedit verbum ad elementum & fit Sacramen-*

B *tum*. Quanquam in omni quidem Sacramento requiritur præter verba aliquid *ſenſibile*, quod ſit materia; ſicut in baptiſmo aqua illa ſenſibilis eſt materia. Denique etiam in ordinatione res quæ ordinato traditur ab Epiſcopo eſt aliqua res externa pręter actus miniſtrantis & ſuſcipientis iſtud Sacramentum. Quare licet in omni Sacramento res talis externa requireretur, nihil in propoſito deeſſet. Et hactenus quidem expoſuimus id, quod eſt in hac quæſtione CERTVM apud omnes Catholicos, vt diximus.

CONTROVERSVM autem inter Catholicos eſt PRIMO, An omnes illi ſeptem ordines (excepto Epiſcopatu, de quo poſt) ſupra p. 3. numerati, ſint verum Sacramentum: aut quinam ex illis, ſi nō omnes. De hoc

C enim nihil eſt expreſsè definitum ab Eccleſia. Quod ſanè, vt alioqui fieret, Nauarrus cap. 22. Num. 18. dicit ſe optaſſe. Etenim Concil. Florent. & *Trid. ſolum* indefinita oratione aſſeuerant *ordinem* eſſe Sacramētum. Vtrum autem id de omnibus ordinibus, an verò de aliquibus, vel de aliquo ordine tantum intelligi debeat, non explicant: ſicut ſupra notabamus. Vt verò diſtinctius procedatur, quæritur iam in hac q. nominatim de ſeptem illis ordinibus, qui communiter numerari ſolent: Vtrum omnes & ſinguli ſint Sacramentum; de Epiſcopatu verò ſeparatim poſtea quæramus.

Sunt autem de hac quæſt. tres potiſſimum ſententiæ, PRIMA eſt Durandi in 4. diſt. 24. q. 2. qui vult ex

D ſeptem illis ordinibus, ſolum ordinem *Sacerdotij* eſſe Sacramentum. Quam ſententiam Franciſcus Victoria q. 226. de Sacram. dicit eſſe probabiliſſimam. Et in ea quoq; videtur eſſe Caietanus tomo 1. tract. 11. Ac poſſet hæc ſententia ex D. Thoma confirmari qui q. 37. art. 1. ad 2. dicit rationem huius Sacramenti completam eſſe tantum in Sacerdotio, in alijs vero ordinibus aliquam ſolum participationem illius; & ideo quoniā ab illa ratione Sacramenti deficiunt, non diuidi ordinis Sacramentum in reliquos ordines tanquā in partes ſubiectiuas, ſicut diuiditur v.g. animal in ſuas ſpecies, vel ſpecies humana in ſua indiuidua, in quibus ratio generis & ſpeciei complete & vniuoca reperitur; ſed tanquam in partes *potentiales*, cuius

E diuiſionis ea ratio eſt, vt in vnico tantum reperiatur ratio totius, in alijs autem quædam ſolum illius participatio. Hoc.n. ſi ita eſt; manifeſtè ſequi videtur reliquos ordines non habere veram Sacramenti rationem, ſed participationem quandam eius, per quendā reſpectum ad illud.

SECVNDA opinio eſt Soti in 4. d. 24 q. 1. ar 4. & Michaelis Medinæ lib. 1. de ſacrorum hom. continentia, cap. 46. & Nauarri in Man. cap. 22 nu. 18. & aliorum qui cenſent, tres ordines maiores ex illis ſeptem eſſe Sacramentum; alios autem minores non niſi Sacramentalia quædam. Atque hæ quidem duæ opiniones conueniunt in hoc, quod minores ordines non ſint Sacramentum.

TER-

TERTIA opinio, & quidem communior, eſt, ordines illos omnes maiores & minores eſſe Sacramentum. Ita D. Thom. q. 37. ar. 2. Vbi dicit omnes ordines imprimere characterem; declarans deinde ar. 3. pro eodem ſe reputare ordinem aliquem imprimere characterem, & ipſum eſſe Sacramẽtum. Quanquam vt verum fatear, ille alter D. Thomæ locus, quem pro ſententia Durandi antea citaui, difficilis eſt. Ita etiã ſentit lib. 4. contra Gentes, cap. 65. Atq; idem aſſerit D. Bonauentura in 4 d. 24. ar. 2. q. 4. Richardus ead. d. art. 3. q. 3. Paludanus ead. d. q. 1. Capreolus ibid. q. 1. ar. 1. Franciſcus Victoria in Summa de Sacram. q. 226. qui dicit hanc eſſe ſententiam omnium Doctorum. Item Franciſcus Ferrarienſ. lib. 4. contra Gentes, cap. 65. Eckius tomo 4. homil. 64. Petrus de Soto in Inſtitut. Sacerd. lect. 4. de ordine.

Atq; hæc ſententia in hac ancipiti quæſtione mihi videtur probabilior. *Primò*, nam cum quæſtio hęc ſit grauis, præſtat ſequi communiorem opinionem: maximè cùm aliorum argumenta facilè ſolui poſſint, vt videbimus.

Secundo, quia hæc ſententia magis eſt cõformis doctrinæ Conciliorum. In Florentino ſiquidem Concilio poſtquam dicitur, *ordinem eſſe Sacramentum*; continuò explicatur, *materiam* huius Sacramenti eſſe rẽ quę traditur ab Epiſcopo in ordinatione; & *formam*, *verba* quibus ea res traditur. Cumq; Concilium nominatim id declaraſſet in ordine Sacerdotij & Diaconatus, & Subdiaconatus, deinde ſubiungit: Sic etiam id intelligi debere in reliquis ordinibus. Quaſi in illis etiam ſimiliter fit materia ſacramentalis res quæ traditur, & forma, verba quibus traditur. Item in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 2. nomina primùm ordinum ſingulorum expreſſe ponuntur, poſtea vero cap. 3. abſolutè dicitur *ordinem* eſſe Sacramentum, neq; vllus eorum ordinum, quos antea Concilium numerauit, ibi excipitur.

Tertiò, eſt etiam hæc ſententia magis conſentanea teſtimonijs antiquitatis quæ ſuprà p. 2. pro authoritate ſingulorum ordinum adducta ſunt. Nã vetuſtiſsimi illi Patres, Anacletus, Cornelius, Ignatius, & reliqui ita Subdiaconatus etiam & aliorum ordinum meminerunt, vt nunquam ſignificent eos de nouo aliquando fuiſſe in Eccleſia inſtitutos ſed ſemper potius ex Apoſtolica traditione vſitatos: nec magis alios quam alios dixerunt eſſe Sacramentum. Quin imò Caius Pontifex XXIX. à Petro, in epiſt. ad Fælicem Epiſcopum apertè dicit in omnibus eiuſmodi ordinibus etiam minoribus conſecrari ordinatos. Et certè D. Auguſtinus & alij Patres cum abſolutè dicunt ordinem eſſe Sacramentum, nullum ordinem videntur excipere.

Quartò, accedit quòd D. Auguſtinus vbi ſuprà, ordinem qui iterari non poteſt, affirmat eſſe Sacramentum. At omnes ordines ſunt initerabiles, vt ſupra p. 2. vidimus, & oſtendit perpetua praxis Eccleſiæ. Ergo omnes illi ex ſententia Auguſtini (quæ proculdubio eſt orthodoxa) ſunt Sacramenta. Denique confirmabitur magis hæc communis ſentẽtia reſpondẽdo ad argumenta contrariarum opinionum: quod facere non eſt difficilè. Sunt autem eiuſmodi argumenta potiſſimum quinque.

PRIMO, quod non ita conſtat, quæ fuerit olim materia & forma huiuſmodi ordinum Minorum, præſertim Apoſtolorum tempore.

SECVNDO, quod actus minorum ordinum fiũt etiam licitè à non ordinatis: imo etiam actus Diaconatus poteſt exerceri ſaltem validè à non Diacono: Neq; videtur eiuſmodi ordinũ actus habere alliquid ſupernaturale vel ſpirituale, ꝗ ſine Sacramento prę-
A ſtari nequeat. Atq; hoc argumentum maximè vrget Durandus, ut probet non modò ordines minores Sacramentum non eſſe, ſed ne Subdiaconatum, quidẽ, & Diaconatum, ſed tantum Sacerdotium, quod eſt ad actum ſupernaturalem conſecrationis.

TERTIO, quòd aliqui auctores orthodoxi dixerunt, eiuſmodi ordines minores non fuiſſe initio in Eccleſia. Nam Magiſter in 4. d. 24. ait, Subdiaconatum, & minores ordines poſtea fuiſſe ab Eccleſia inſtitutos. Item Innocentius III. in cap. *à multis*, extra de ætate & qualitate ordinand. dicit Subdiaconatum olim non fuiſſe ordinem ſacrum, ſed poſtea fuiſſe ab Eccleſia inter ſacros ordines computatũ. Quin etiam Vrbanus Pontifex valdè antiquus, à Gratiano
B citatus in can. *Nullus in Epiſcopum*. d. 60. dicit initio tantũ fuiſſe Diaconatũ & Presbyteratum; complectens etiam Presbyteratus uocabulo Epiſcopatum.

QVARTO, quia durum videtur peccati mortalis reos exiſtimare illos qui eiuſmodi ordines minores ſuſcipiunt in peccato mortali ſine confeſſione aut contritione. Eſſet autem id omnino peccatum mortale, ſi eſſent Sacramenta, quæ proinde ex opere operato gratiam conferrent.

QVINTO, quia actus præſertim illorum ordinum minorũ infra Diaconatum vel Subdiaconatũ, planè uidentur eſſe merè naturales: ut non uideatur ad illos eſſe diuinitus inſtitutũ aliquod Sacramentũ.

POSTREMO poſſet his addi, quod ſi tam multi ordines ſunt, quorum quilibet eſt Sacramentum; dif-
C ficile intellectu videtur quomodo ordo uelut vnicũ Sacramentum in Eccleſia numeretur. Tantum enim dici ſolet, eſſe ſeptem Sacramenta.

Ad PRIMVM argumentum RESPONDEO, ſi illud ualeret; ſimiliter concludi poſſe ne tres quidẽ ordines maiores eſſe Sacramentum, immo neq; ipſum Sacerdotium per ſe. Nam neq; ſatis ex ſcriptis antiquorum conſtat; quæ fuerit forma & materia olim adhibita in eiuſmodi ordinationibus maiorib. Sufficit igitur quod id de omnibus ordinibus conſtet ex perpetua praxi Eccleſiæ, quod ad ſubſtantiam ordinationum attinet. Cuius praxis cum initium non inueniatur; ad Apoſtolicam traditionem non ſcriptã eſt reuocanda, iuxta regulam D. Auguſtini lib. 4. de
D Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24.

Neq; obſtat quod in eiuſmodi ordinationibus aliqua fortè uarietas fuerit quoad accidentales cæremonias, ſicut neq; etiam obſtat, quod aliquãdo ipſi quidem Apoſtoli potuerint aliter ordinare: ut Diaconos v. g. ſine traditione libri Euangeliorum, cum nondum Euangelia conſcripta eſſent. Nam & aliter etiam ipſi baptizaſſe putantur: nempe in nomine Chriſti tantũ. Neq; tamẽ ideo forma baptiſmi in Eccleſia uſitata, eſſentialis forma nõ eſt. Quædã enim Apoſtoli ipſi ex ſpeciali Chriſti uoluntate fecerunt ſecus quam ab Eccleſia poſtmodum faciendum diuina inſtitutione Chriſti ordinaria, tradiderunt.

Ad SECVNDVM reſpondeo, ſi illud valet, ſimiliter
E poſſe probari, ne Subdiaconatum quidem eſſe Sacramentum. Quod etſi Durandus quidem concedit; tamen auctores ſecundæ opinionis dicere non auderent. Id patet. Nam etiã Epiſtolam poteſt & ſolet legere quandoq; in Eccleſia, qui Subdiaconus non eſt. Dico igitur, non eſſe eſſentiale omni Sacramento ordinis, vt ſit ad actũ qui nequeat ualidè vel licitè vllo modo exerceri ſine proprio ordine: ſed tantum id cõpetere altioribus quibuſdam ordinibus, propter pręſtantiam actuum ad quos ſunt inſtituti.

Et confirmatur id exemplo etiam aliorum Sacramentorum. Nam & Sacramentum Confirmationis confertur ad actũ tuendi & confitendi fortiter fidẽ,

& Sa-

& Sacramentum Euchariſtiæ ad actum reſiſtendi tentationibus,&c. qui tamen actus alioqui etiam ſine his Sacramentis poſſent per diuinam gratiam fieri. Et tamen illa Sacramenta inſtituta ſunt, vt certiùs & meliùs fiant. Ita igitur proportione quadam in propoſito, quidam ordines inſtituti ſunt, vt actus quidam Eccleſiaſtici ſanctius & religioſius fiant, qui tamen poſſunt alioqui ſecundùm ſe exerceri ſine eiuſmodi ordinibus.

Eſſet tamen peccatum minorum etiam ordinum actus ſine ordinibus exercere aliquo modo *ſolenniter* & quaſi ex officio. Quin etiam nominatim Concil. Laodicen. can.26. prohibet, ne quis exorcizet energumenos, qui exorciſta ordinatus non ſit; quòd decretum ipſo Eccleſiæ communi vſu confirmatum eſt. Nemo enim niſi ordinatus id facere audet, ne idem ei eueniat quod filijs Sceuæ Iudæi, Actor. 19.

Ad illud autem quod in eo argumēto addebatur, quodq; potiſſimum vrget Durandus, actus eiuſmodi ordinum non habere aliquid ſupernaturale; reſpondeo, Eiuſmodi actus non eſſe parum ſacros & ſupernaturales, ſi non modo abſolutè, & ſecundùm ſe conſiderentur, ſed etiam cum relatione, quam inprimis habent ad celebrationem Sacramenti Euchariſtiæ.

Ad Tertivm argumentum reſpondeo, Magiſtrū ſentent. nullum habuiſſe idoneum teſtimonium, ut id diceret. Contrarium enim apparet ex teſtimonijs antiquitatis p.2. citatis; ſcilicet ordines etiam minores Apoſtolica Traditione in Eccleſia vſurpari cœpiſſe. Et certè Magiſter ſibi ipſe repugnat, cum omnes eiuſmodi ordines affirmat eſſe Sacramenta, & tamen illos dicit poſtea fuiſſe inſtitutos ab Eccleſia. Inſtitutor enim Sacramentorum ipſe Chriſtus eſt, vt ſuo loco docuimus.

Innocentius verò ſolum ſignificare voluit Subdiaconatum non ſemper fuiſſe ordinem *ſacrum*, quatenus ſacer ordo peculiariter in Eccleſia dicitur is, cui eſt annexum ſacrum votum continentiæ. Denique Vrbanus non dicit initio tantummodo Presbyteratum & Diaconatum fuiſſe, ſed hæc ſunt eius verba: *Sacros ordines dicimus Presbyteratum & Diaconatum. Hos ſiquidem ſolos primitiua legitur habuiſſe Eccleſia.* Hactenus ille. Quare ſolum dicit primitiuam Eccleſiam hos duos tantum ordines habuiſſe tanquàm *ſacros* illo modo videlicet quo etiam Innocentius ſacros vocat, ut gloſſa quoque in illo Canone *Nullus*, 60. d. exponit. Cæterum ut ordo denominari poteſt ſacer à gratia quam confert, & conſecrationis cæremonia qua datur: ſic quidem oēs ordines ſunt *ſacri*, vt ex Caio Pontifice ſuprà notauimus. Adde quod Vrbanus tantum dicit, *legi* de illis ſolis quòd in primitiua Eccleſia fuerint. Verum autem eſt, de Presbyteris tantū & Diaconis (complectendo etiam uocabulo Presbyterorum Epiſcopos) in *Scriptura* quidem legi.

Ad Qvartvm argumentum quòd eſt Nauarri, reſpōdeo primò, Quædam eſſe uera, licet ſint dura. Deinde dico, non omnino durum id eſſe. Nam ut uitet aliquis in *ſuſceptione* illorum ordinum peculiare peccatū mortale, ſatis eſt conari bona fide ad habendam contritionem: quod non eſt admodum difficile. *Exercere* autem eiuſmodi ordines minores, imò Diaconatum & Subdiaconatum, in peccato mortali ſine conatu ad contritionem, non puto eſſe peccatū *mortale*: ut neque putat Sotus in 4. d. 24 q. 1. art. 4. Neq; enim eadem ratio utrobique eſt. Nam qui in peccato mortali *ſuſcipit* eiuſmodi ordines, opponit obicem gratię, quam poſſunt eiuſmodi ordines ex opere operato conferre, cum ſint Sacramenta. Qui autem illos *exercet* in peccato mortali, non opponit per ſe talem obicem: ſiquidem *exercitium* eiuſmodi ordinum non A eſt talis actus, qui per ſe conferat gratiam *uerò* ex opere operato, ſed ſolum poteſtas ſpiritualis illorum ordinum exercetur tunc indignè, & indecenti modo: id quod non eſt uſque adeò magnum peccatū, ut ſit etiam *mortale*, cum illi ordines inferiores Sacerdotio non habeant actus uſq; adeò præſtantes & ſupernaturales; ſicut bene Sotus ubi ſuprà ratiocinatur.

Ad Qvintvm argumentum iam patet ſolutio ex reſponſione ad ſecundum. Negatur enim, actus minorum ordinum eſſe merè naturales, ſi conſiderentur (ut debent) cum relatione ad celebrationem Euchariſtiæ.

Ad Vltimvm quod obijciebatur reſpondeo, ſingulos ordines, quatenus unuſquiſque eſt Sacramen- B tum, non ſimpliciter & abſolutè, ſed propter *reſpectum & ordinem*, quem omnes habent ad celebrationem eiuſdem Euchariſtiæ, uel etiam ad Sacramentum ipſum præcipuum, nempe ad Sacerdotium, numerari tanquam Vnvm Sacramentum: ſicut rectè hoc explicat Petrus de Soto in Inſtit. Sacerd. lect. 4. de Ordine. Et hoc quidem ueriſſimum eſt, ſiue dicamus differre iſta ordinum Sacramenta ſpecie, ut Petrus de Soto illic cenſet; ſiue differre tantum *indiuidualiter*, ad modum quo ſuprà in materia de Euchariſtia explicauimus, differre Sacramentum Euchariſtię in ſpecie panis à Sacramento item Euchariſtiæ *in* ſpecie uini: id quod etiam Durand. in 4 d. 24. q. 6. attigit tractans de Epiſcopatu, & Sacerdotio.

C Poſſumus enim traditionem poteſtatis, quæ fit in unaquaque ordinatione dupliciter conſiderare. Vno modo, ut eſt traditio poteſtatis ad miniſterium Eccleſiaſticum, ſecundum hanc præcisè rationem. Altero modo, ut eſt traditio *talis* poteſtatis ad *tale* miniſterium. In prima ratione omnes ordines conueniunt, in ſecunda differunt. Quare ſi primam rationem cenſeamus eſſe quaſi genericam in Sacramento ordinis, & ſecundam ſpecificam; erunt hæc Sacramenta differentia ſpecie. Si autem cenſeamus, primam rationem eſſe ſpecificam, & ſecundam indiuidualem; different tantum numero, & omnia erunt unum Sacramentum Specie: id quod etiam ſatis probabile eſt. Et utroque modo poteſt intelligi, quòd omnes hi ordi- D nes ſint & dicantur Vnvm Sacramentum, unitate reſpectus cuiuſdam, ut antè dictum eſt. Quanquam melius hoc intelligitur, ſi (quod probabilius exiſtimo) *indiuidualiter* tantum differunt.

Neque uerò obſtat quòd Sacerdotium, & Diaconatus uerbi gratia plus differunt, quàm duo Diaconatus: ex quo uidetur ſequi, quod Sacerdotium, & Diaconatus uerbi gratia pluſquam indiuidualiter differant atque adeò quod differant ſpecie, & ſic de alijs ordinibus. Non enim hoc neceſſariò inde ſequitur, ſed tantum quod uel differant ſpecie, uel certè quod plus differant indiuidualiter quàm illa alia duo indiuidua. Eſt enim in omni genere latitudo magna in differentia *indiuiduali*. Nam & in Sacramento E Euchariſtiæ longè plus differt ſpecies panis à ſpecie uini, quàm duæ ſpecies panis. Neque tamen ideo Euchariſtia in ſpecie panis, & Euchariſtia in ſpecie uini, ſunt duo Sacramenta, differentia ſpecie, ſed quælibet eſt Sacramentum Euchariſtiæ.

Verum parum intereſt quoad praxim: & effectum Sacramenti ordinis attinet, utro modo potius dicamus. Siue enim ſpecie ij ordines quatenus ſunt Sacramentum differant, ſiue tantum indiuidualiter ac numero; omnia numerantur ut Vnvm propter unitatem reſpectus, ut ante dictum eſt. Et ſecundum utrumque dicendi modum eoſdem effectus habent, hoc eſt, ſuas poteſtates conferunt ordinatis, ut patet.

Reſtat

A Reſtat tamen in hac queſtione proprium quoddam Durandi argumentum quo ille probat, ſolum Sacerdotium eſſe Sacramentum hoc modo: Quando plures actiones ordinantur ad eundem effectum, & vna tantum illarum attingit illum effectum; illa ſola Sacramentum eſt: reliquæ autem non niſi ſacramentalia quædam. Sed in propoſito omnes illæ ordinationes miniſtrorum referuntur ad eundem ſupernaturalem effectum principalem, qui eſt cōſecratio corporis Chriſti; & hunc effectum ſola ordinatio Sacerdotum attingit. Ergo illa ſola in propoſito eſt Sacramentum ordinis: reliqua verò tantùm Sacramentalia. Maiorem confirmat Durandus exemplo ducto à baptiſmo. Nam licet ibi plures actiones, & B cæremoniæ adhibeantur, ſcilicet Catechiſmus, Exorciſmus, &c. tamen quia ſola operatio baptizantis, cùm abluit ſub præſcripta verborum forma, attingit effectum principalem ad quem omnes illæ actiones ordinantur, ſcilicet remiſsionem peccatorum per gratiam quæ ibi datur; idcirco illa ſola eſt Sacramentū baptiſmi; reliquæ verò non niſi ſacramentalia quędam baptiſmi.

Respondeo propoſitionem illam Maiorem, ita vniuerſaliter poſitam, nullo firmo argumēto poſſe probari. Fieri enim aliunde poteſt, vt quælibet nihilominus eiuſmodi actionum quatenus reſpicit etiam effectum ſuum immediatum, licet minus principalem, ſit etiam per ſe Sacramentum, tametſi non vſque adeo perfectum, vt illa alia actio quæ attingit effectum præcipuum. Et ita eſt in propoſito pro- C pter argumenta, quæ adduximus ad confirmationē noſtræ ſententiæ.

Exemplum autem baptiſmi nihil probat, cum ſit quoddam exemplum particulare, vt patet. Et ratio diſcriminis poteſt aſſignari in propoſito ex eo, quod per quamlibet miniſtri ordinationem confertur ſingularis aliqua poteſtas ad Eccleſiaſticum miniſteriū: qui effectus talis eſt, vt rectè intelligi poſſit ad illum inſtitutum eſſe aliquod Sacramentum, tametſi non ita perfectum, vt eſt Sacramentum Sacerdotij. Per ſacramentalia vero baptiſmi nulla poteſtas peculiaris datur. Et hactenus de eo quod dixi eſſe Primo controuerſum inter Catholicos.

Secundo Controversum in ſpecie D eſt, An Epiſcopatus ſit etiam Sacramentum; vel ſpecie, vel ſaltem numero à Sacerdotio & alijs ordinibus diſtinctum. Ac ſunt ea de re duæ ſententiæ. Prima eſt diui Thomæ hic quæſtione quadrageſima prima, articulo quinto, & Richardi, & Alberti Magni, & Bonauenturæ & aliorum in quarto, diſtinctione vigeſima quarta, qui negant. Huius ſententiæ fundamenta ſunt potiſſimum duo.

Primum eſt, quod ſi eſſet per ſe Sacramentum, valida eſſet ordinatio Epiſcopi ante Sacerdotium ſuſceptum; ſicut & aliç ordinationes per ſaltum (vt uocāt) ſunt validæ, tametſi illicitæ. At omnes ſentiunt, ordinationem Epiſcopi eſſe inualidam niſi præceſſerit Sacerdotium. Ergo non eſt per ſe Sacramentum ali- E quod, in quo diſtincta & peculiaris poteſtas detur.

Secundum, quod non habet peculiarem aliquem reſpectum ad Euchariſtiæ celebrationem diſtinctum à reſpectu, qui eſt in ordine Sacerdotij; vel certè non maiorem, nihil enim præſtantius Epiſcopus facit, quam conſecrare corpus Chriſti. Ergo non eſt diſtinctum Sacramentum à Sacerdotio.

Altera ſententia eſt Altiſiodorenſis libro quarto Summę, in capite de ordinis Sacramento. Durandi in quarto, diſtinctione vigeſima quarta, quæſtione ſexta. Paludani eadem diſtinctione, quæſtione ſeptima. Ioannis Maioris diſtinctione uigeſima quarta. Eckij tomo quarto, homilia ſexageſima octaua. Michaelis Medinæ libro primo de cœlibatu, capite decimo ſexto. Nauarri in Manuali, capite uigeſimo ſecundo, numero decimo octauo. Petri de Soto, in inſtitutione Sacerdotum, lectione quarta, de Sacramento Ordinis, qui affirmant, Epiſcopatum eſſe per ſe Sacramentum. Imo dicit Petrus de Soto, certa fide id eſſe tenendum. Neque ego certè dubito quin hæc ſententia ſit uera; imo opinor etiam cum Petro de Soto, eam reuera eſſe de fide, quamuis id non ſit quidem ab Eccleſia explicatum.

Probatur hæc ſententia *primò*, tum ex Scriptura, tum ex teſtimonijs antiquitatis. quæ ſupra puncto ſecundo citauimus. Vtrobique enim Epiſcopatus ordo commemoratur tanquam non minus ſed magis etiam *ſacer* quam nudus ordo Sacerdotij. Ergo ſi Sacerdotium Sacramentum eſt, etiam Epiſcopatus.

Secundo id probatur, quoniam ſupra puncto ſecundo ex orthodoxa doctrina oſtendimus, ſecundū *ordinis* etiam poteſtatem Epiſcopatum eſſe ſuperiorem Sacerdotio, eoque prçſtantiorem, ſaltem extenſiuè, quia poteſt uidelicet plures actus exercere.

Tertio, quia nominatim Concilium Tridentinum, ſeſsione 23. capite quarto, affirmat, Epiſcopatum *precipuè ad Hierarchiam Eccleſiæ ordinem pertinere.*

Quartò, quia habet peculiarem functionem, quā nullus aliorum ordinum præſtare poteſt. Ergo in illo datur peculiaris poteſtas ſiue character: & conſequenter non minus eſt Sacramentum, quàm alius quilibet ordo.

Quod enim Dominicus Sotus in quarto, diſtinctione vigeſima quarta, quæſtione ſecunda, articulo tertio, & alij, qui contrarium tenent, reſpondere ſolent, non dari in Epiſcopatus ordine nouam poteſtatem, ſiue characterem, ſed *extendi* poteſtatem, ſiue characterem priorem in Sacerdotio antea ſuſceptum; vt iam poſſit Epiſcopus quoſdam actus exercere, quos antea non poterat; ſuſpicor vix ſatis ab aliquo intelligi. Et puto ſi Diuus Thomas in Summa Theologica hanc quæſtionem tractare potuiſſet, aliter fuiſſe ſenſurum.

Rectè tamen in hac ſententia notat, vbi ſuprà Durandus, Epiſcopatus ordinem non eſſe *ſpecie* diuerſum Sacramentum à Sacerdote, ſed differre ab illo ad eum modum, quo Euchariſtia in vna ſpecie differt ab Euchariſtia in ſpecie altera, ideſt, *indiuiduali* quodam modo: vt paulò ſuperius explicauimus de alijs ordinibus.

Item notandum eſt, conſequentias illorum argumentorum, quibus vſi ſumus, vt hanc ſententiam probaremus, licet non ſint per ſe formales, quæ vbique valeant, tamen in hac noſtra materia, & in hoc propoſito rectiſſimè concludere. Dico autem non eſſe per *ſe formales*; quoniam aliàs quidem non ſequitur, ſi vna res ſit præſtantior, aut magis ſacra quàm altera, debere ipſam eſſe Sacramentum, ſi altera Sacramentum eſt. In hoc tamen propoſito dico eas cōſequentias valere, quoniam ea ratione de alijs etiam ordinibus concludimus, quòd ſint Sacramenta, quia ſcilicet veteres, illorum cum quadam dignitate, & au thoritate meminerunt.

Iam ad Primum argumentum contrariæ opinionis. Respondeo, diuerſam eſſe rationem Epiſcopatus, & aliorum ordinum. Nam Epiſcopus ſecundùm certam quidem, & ordinariam Dei legem ad hoc ordinatur, & diuinitus characterem, ſeu poteſtatem accipit, ut poſſit creare etiam Sacerdotes: id quod ſimplex Sacerdos nō pōt. Ac proinde neceſſe eſt, ut poteſtatem Sacerdotalem ipſe etiam habeat, & aliquid præterea amplius, quo Sacerdote ſit ſuperior. Cùm

autem

autem eam poteſtatem ſacerdotalem non poſſit habere eminenter in aliquo ordine, uidelicet qui per ſe ſit *intenſiuè* præſtantior Sacerdotio, (nullus enim ordo eſt talis) neceſſe eſt, vt habeat illam *formaliter*, & *ſecundùm ſe*, & præterea aliquam aliam poteſtatem, vt ita per vtramque poteſtatem ſimul ſit ſuperior Sacerdote, atque adeo poſſit Sacerdotes creare. Et inde eſt quod non poteſt ſecundum legem iam à Deo conſtitutam ordinari validè Epiſcopus, qui non etiam ſit Sacerdos.

Quanquam ex eo quidem, quod in argumento aſſumitur, & à nobis conceditur, aliquam poteſtatem peculiarem & diſtinctam à poteſtate Sacerdotij in Epiſcopatus ordine dari; rectè colligi poſſit, quòd per potentiam Dei ſaltem abſolutam poſſit illa peculiaris poteſtas Epiſcopatus dari per *ſaltum*, abſque eo videlicet, quod eſſet poteſtas Sacerdotalis accepta. Secundùm legem autem Dei ordinariam id fieri non poteſt: propter rationem quam iam reddidimus. Alij verò ordines non habent inter ſe eiuſmodi connexionem etiam ſecundùm legem Dei ordinariam. Nam qui vnum accipit, non eo ipſo debet poſſe conferre alterum: aut etiamſi id deberet, poſſet tamen id facere, quatenus ordo vnus eſt per ſe intenſiuè dignior, quàm alter; licet illum alterum formaliter & ſecundum ſe non haberet.

Atque ex hac doctrina conſequens eſt PRIMO, Epiſcopum non per ſolam poteſtatem quam in Epiſcopatus ordine accipit, ſed per illam & ſimul per ſacerdotalem poteſtatem ordinare Sacerdotes. Quia tantummodò ſecundum vtramque ſimul poteſtatem eſt ſimpliciter Sacerdote ſuperior, quatenus id ipſe facere poteſt, cum Sacerdos ſimplex non poſſit. Alios tamen actus Ordinationis per Characterem Epiſcopalem per ſe poteſt exercere; vt ordinare alios miniſtros Sacerdote inferiores, conſecrare templa, adminiſtrare Confirmationem, &c.

SECVNDO, ex eadem doctrina conſequitur, Ordinem Sacerdotij & Epiſcopatus ita ſe habere, vt ſinguli iſti ordines per ſe poſſint cenſeri Sacramentum, & etiam vterque ſimul unum Sacramentum *completum*. Quemadmodum ſpecies vini & panis, in Euchariſtia, & ſeorſim & etiam ſimul habent rationem illius Sacramenti: vt ſuprà in materia de Euchariſtia docuimus. Patet autem hoc ex dictis. Nam vt vtriuſque ordinis, videlicet Epiſcopalis & Sacerdotalis poteſtas ſimul deſtinatur ad vnum quendam actum, qui eſt ordinatio *Sacerdotum*; vterque ordo ſimul habet rationem unius Sacramenti *completi*: vt rectè attigit Durandus loco citato. Quatenus autem poteſtas cuiuslibet etiam iſtorum Ordinum, ſeorſim, & per ſe deſtinatur ad ſuos quoſdam actus (vt Sacerdotij, ad conſecrationem corporis Domini, & Epiſcopatus, ad creandos alios miniſtros inferiores, & ad Confirmationem adminiſtrandam, &c.) ſic quilibet ordo iſtorum per ſe eſt Sacramentum. Quemadmodum etiam vtraque ſpecies per ſe Euchariſtiæ, quatenus ordinatur ad *Completam* ſignificationem refectionis ſpiritualis; vnicum ſunt Sacramentum Euchariſtiæ completum: quatenus autem quælibet etiam ſpecies per ſe habet utcumque illam eandem ſignificationem; ſic quælibet etiam ſeorſim eſt Sacramentum Euchariſtiæ. Hæc igitur omnia, ut dixi, conſequuntur ex illa reſponſione ad PRIMVM argumentum, quam etiam attigit Durandus in illa quæſt.6. diſtinct.24.

Ad SECVNDVM argumentum reſpondeo, Epiſcopatum omnino habere peculiarem reſpectum ad Euchariſtiam: quatenus in eo uidelicet poteſtas acquiritur creandi miniſtros pro Euchariſtiæ celebratione, vel per ipſam ſolam Epiſcopatus poteſtatem (ut creantur miniſtri inferiores Sacerdote) vel ſimul per ipſam & poteſtatem Sacerdotalem, ut iam explicatum eſt creari ab Epiſcopo ipſos Sacerdotes.

Quod autem peculiaris hic reſpectus ad Euchariſtiam, qui eſt in Epiſcopatu, non ſit per ſe & intenſiuè præſtantior, quàm reſpectus Sacerdotij, non probat Epiſcopatum non eſſe peculiare Sacramentum; ſed non eſſe per ſe & intenſiuè Sacramentum præſtantius Sacerdotio: id quod vltro concedimus. Nam Subdiaconatus, verbi gratia minus præſtantem reſpectum ad Euchariſtiam habet, quàm Diaconatus; & tamen peculiare Sacramentum eſt, licet non præſtantius Sacramento Diaconatus. Eſt tamen dignitas Epiſcopalis quoad *ordinem* etiam præſtantior extenſiuè, quàm dignitas Sacerdotalis; ſiquidem eam includit & aliquid aliud. Et hactenus de quarto puncto principali.

PVNCTVM QVINTVM.

Quænam ſit omnino Materia & Forma, atque adeò ſubſtantia huius Sacramenti in ijs omnibus Ordinationibus, quæ verè rationem iſtius Sacramenti participant.

D. Thom. q. 34. art. 4. & 5.

DE FORMA quidem non eſt difficultas. Nam conſiſtit in verbis, quibus ſufficienter ſignificatur traditio poteſtatis, quæ datur in vnoquoque ordine; iuxta dicta puncto ſecundo, pronunciato SEXTO. De MATERIA autem nonnullæ ſunt hoc loco explicandæ quæſtiones.

PRIMA eſt, Vtrum in ordinatione Sacerdotum materia ſit calix & patena cum pane & uino: ita ut illarum rerum traditione ordinatio ipſa Sacerdotum perficiatur, id eſt, habeat effectum ſuum. Et eſt ratio hac de re dubitandi, quoniam ex vna parte in Concilio Florentino in Inſtructione Armenor. abſolutè dicitur, in eiuſmodi *traditione* ordinationem hanc habere ſuum effectum ſub illa forma verborum, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium, &c.* Ex alia verò parte difficultas eſt propterea, quòd aliquanto poſt Epiſcopus manus imponens, dicit; *Accipe poteſtatem remittendi peccata, &c.* Hinc enim tria argumenta duci poſſunt ad probandum, quòd non perficiatur ordinatio Sacerdotum, donec Epiſcopus poſtea imponens manus dicat, Accipe poteſtatem remittendi, &c.

PRIMVM argumentum eſt, quòd non perficitur miniſtri ordinatio donec forma ordinationis ſit abſoluta. At illa verba, *Accipe poteſtatem remittendi, &c.* videntur ad formam ordinationis Sacerdotum pertinere. Ergo donec illa uerba prolata ſint, non perficitur Sacerdotum ordinatio.

SECVNDVM argumentum eſt, quòd qui nondum habet (quantum eſt ex parte ordinis) poteſtatem remittendi peccata; nondum cenſeri poteſt eſſe Sacerdos. Sed donec illa verba ab Epiſcopo ſint prolata, non accipitur illa poteſtas remittendi peccata. Ergo nondum aliquis cenſeri poteſt Sacerdos.

TERTIVM argumentum eſt, quòd Sacerdotes in Eccleſia ita debent creari, quomodo fuerunt creati ab ipſis Apoſtolis. At ab Apoſtolis non aliter leguntur creati niſi per impoſitionem manuum, ut patet 1. Tim. 4. & 2. Tim. 1. ergo neque in Eccleſia creantur niſi cum Epiſcopus manus imponens, dicit; *Accipe poteſtatem remittendi, &c.*

Propter

Propter ſimilia argumenta quidam, vt Sotus refert in 4.d.24 q.1.art.4. putarunt non fieri Sacerdotes niſi in illa impoſitione manuum. In qua opinione videtur fuiſſe Paludanus, qui in 4. diſtin. 25. queſt. 1. exiſtimat miniſtrum, cui non eſſent ita impoſitæ manus, nec dicta illa verba ab Epiſcopo, non poſſe ex *officio* remittere peccata; etiamſi alioqui iam calicem & patenam cum pane & vino & poteſtatem offerendi ſacrificium accepiſſet, ſed tantùm id facere poſſe *ex commiſſione*.

Cæterum omnino in ſententia communi perſiſtendum eſt, videlicet Sacerdotem creari per prima illa verba, *Accipe poteſtatem offerendi, &c.* & per traditionem calicis & patenę cum pane & vino. Quam ſententiam communem optimè loco citato defendit Sotus. Et probatur PRIMO authoritate Concilij Florentini; quod explicans in Inſtruct. Armenorum, materiam & formam Ordinis Sacerdotum, tantummodò facit mentionem illius traditionis calicis & illorũ verborum, Accipe poteſtatem offerendi, &c. ac tunc in illa traditione dicit, Ordinationem habere ſuum effectum.

SECVNDO probatur, quoniam ſi caſu aliquo Epiſcopus impediretur, vt puta morbo vel morte repentina, quo minus imponeret etiam manus & diceret, Accipe poteſtatem *remittendi, &c.* nemo dubitaret, quin miniſter, cui iam poteſtas *offerendi* data eſſet, & traditus calix cum patena, uerus eſſet Sacerdos, habens proinde poteſtatem, quantum eſt ex parte Ordinis remittendi peccata, ſi iuriſdictio etiam accederet. Quod enim Paludanus ait, talem non poſſe remittere peccata, niſi ex commiſſione rectè dicit Sotus eſſe inintelligibile. Ad remittẽda enim peccata poteſtas eriã *Ordinis* requiritur, vt oẽs orthodoxi ſentiũt, nec ſine ea ſufficit ad id nuda cõmiſſio.

Quare ad PRIMVM argumentum reſpondeo cum eodem Soto, verba illa, Accipe poteſtatem *remittendi, &c.* non eſſe de eſſentia formæ, ſed eſſe declaratoria eius poteſtatis, quæ antea per prima illa verba, Accipe poteſtatem *offerendi in Eccleſia, &c.* data etiam fuit. In illa enim traditione calicis & patenæ ſub illa forma verborum, Accipe poteſtatem *offerendi, &c.* intelligendum eſt conſequenter etiam tribui poteſtatem *remittendi* peccata, quantum ex parte Ordinis: quippe cum hæc poteſtas in corpus Chriſti myſticum neceſſariò coniuncta ſit cum illa poteſtate magis principali conſecrandi & offerendi ipſum corpus Chriſti verum.

Quo fit, vt quemadmodum rectè idem Sotus admonet, Epiſcopus cum illa verba profert, Accipe poteſtatem *remittendi, &c.* ad tempus præteritum, quo eam ipſam poteſtatem reuera tradidit, quamuis non ita verbis expreſſerit, intentionem ſuam referre debeat. Itaque dicendum eſt, verba illa poſteriora non eſſe de eſſentia formæ, nec de neceſſitate Sacramenti, ſed tantum de neceſſitate *præcepti*, vt idem Sotus ex communi ſententia docet.

Ad SECVNDVM argumentum iam ex his patet reſponſio. Dicimus enim, poteſtatem remittendi peccata, quantum eſt quidem ex parte Ordinis, ſi poſtea etiam iuriſdictio accedat, in illa traditione calicis & patenæ accipi, ſicut iam explicatum eſt.

Ad TERTIVM reſpondeo, non eſſe dubium, quin Apoſtoli in ordinatione Sacerdotum ea forma eſſentiali, quam ab ipſis didicit Eccleſia, uſi fuerint, tametſi id non expreſſæ legitur. Quemadmodum etiam forma eſſentiali in adminiſtrando Sacramẽto Confirmationis illos fuiſſe vſos exiſtimandum eſt, licet tantummodo legamus illos id Sacramentum tradidiſſe per manuum impoſitionem. Et confirmatur hoc ea ratione, quod *impoſitionem manuum* nunquam Eccleſia intellexit eſſe neceſſariam ad ſubſtantiam ipſius Sacramenti, ſed tantum adhiberi velut cæremoniam; ut patet manifeſte ex cap. *Presbyter*, Extra de Sacramentis non iterandis.

Neque verò obſtat, quod Chriſtus Dominus non vno tempore videatur tradidiſſe Apoſtolis poteſtatem conſecrandi & offerendi Euchariſtiam, & remittendi etiam peccata, ſed poteſtatem *conſecrandi & offerendi* in vltima cœna, inquiens: *Hoc facite, &c.* poteſtatem autem *remittendi* poſt reſurrectionẽ illis verbis; *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c.* Ioan. 20. Potuit enim ipſe, cum habuerit in huiuſmodi rebus poteſtatem *excellentiæ*, (vt uocant Theologi) aliter inſtituere Sacerdotes, quam poſtea fuerunt in Eccleſia conſtituendi, ut rectè etiam notauit Sotus.

SECVNDA QVAESTIO eſt; Vtrum in ordinatione Diaconi materia ſit *liber Euangeliorum*, ita ut in eius traditione ordinatio ſit efficax. Duæ namq; ſunt hac de re opiniones. Prima opinio (ſi tamen opinio nominari debet) eſt Durandi, qui in 4.d.24.q.3. contendit, traditionẽ libri Euangeliorũ non eſſe neceſſariam ſed tunc ordinationem Diaconi habere effectum ſuum, quando Epiſcopus imponens ei manus dicit, *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, &c.* Atq; ita conſequenter cẽſet librum Euangeliorum non eſſe materiam in hac ordinatione. Vnde rurſus conſequitur, ut ſententia Durandi nulla requiratur materia in ordinatione Diaconi, uel certè materia illius ſit ipſa impoſitio manuũ Epiſcopi. Nihil enim aliud fit erga Diaconum.

Confirmat ſententiam ſuam Durandus, quia in Eccleſia Anicienſi, cuius ipſe fuit Epiſcopus, dicit moris non fuiſſe, ut liber traderetur Diacono in ordinatione. Ac uidetur in eadem opinione fuiſſe Scotus; qui ead. d. 24. q. unica, art. 2. in fine, ait propriũ actũ Diaconi non eſſe legere Euangelium. Ex hoc enim illico ſequitur, Diaconum non tunc ordinari cum ei liber Euangeliorum traditur.

Contraria uerò ſententia eſt Richardi eadem diſt. 24. art. 4. q. 3. & aliorum communiter: quam etiam bene confirmat Sotus eadem diſt. quæſt. 1. art. 3. uidelicet in traditione libri Euangeliorum perfici ordinationem Diaconi, ac proinde cum librum eſſe materiam iſtius ordinationis. Probatur hoc authoritate Concilij Florentini, quod in Inſtructione Armenor. expreſſe dicit, tunc ordinationem Diaconi habere *ſuum effectum*, Quamobrem non licet amplius hac de re dubitare.

Quod autem refert Durandus de more Eccleſiæ Anicienſis, fieri potuit, ut illa Eccleſia particularis in ea re erraret. Et rectè fecit ipſe Durandus, quod conſtituit, ut liber Euangeliorum Diacono traderetur in Ordinatione, ſicut ipſe de ſe narrat. Impoſitionem autem manuum iam ſupra diximus in nulla Ordinatione eſſe de eſſentia.

TERTIA QVAESTIO eſt ſimiliter de Ordinatione Subdiaconi: Vtrum materia eius ſit liber Epiſtolarum, an uero calix cum patena uacua. Vtrumq; enim illi ab Epiſcopo traditur. Ratio dubitandi eſt, quia ſimiliter Epiſcopus tradit eum librum Subdiacono, atque Diacono librum Euangeliorum, eiq; æq; dicit; *Accipe librum Epiſtolarum, & habeto poteſtatem legendi, &c.*

Cæterum communis ſententia eſt, materiam in hac Ordinatione eſſe calicem uacuum cũ patena, ita ut in iſtorum traditione hæc ordinatio effectum ſuum habeat. Sic docet D. Thomas in quarto, diſtinct. 24. quæſt. 1. artic. 1. ad ſecundum, & Richardus & [illegible]

da...

danus & alij diſtin.24.& ita quoque eſt explicatum in Concilio Florentino, vbi ſuprà.

Ac ratio etiam illa reddi poteſt, quod ordinatio cuiuſque miniſtri, cùm tota ad ſacrificium referatur, tunc maximè fit, cum traditur miniſtro ea res, per cuius vſum præcipuè deſeruit ſacrificio. Talis autem res in ordinatione Subdiaconi eſt potiſſimùm calix & patena: ſiquidem in ijs rebus ſacrificium celebrandum eſt. In ordinatione verò Diaconi, cùm non aliud niſi Euangeliorum liber tradatur; oportet in eius traditione illam perfici. Non enim accipit calicem & patenam ſine pane & vino, cum ſic iſta tradantur Subdiacono, neque cum pane & vino, cum hoc modo tradantur Presbytero. Et hinc poteſt reſponderi ad rationem dubitandi.

De materia autem ALIORVM Ordinum quæſtio non eſt. Nam *Acoluthi* ordinantur in traditione *vrceolorum* vacuorum; *Exorciſtæ* in traditione libri Exorciſmorum, *Lectores* in traditione libri Lectionum; *Oſtiarij* in traditione Cymbali ad conuocandos ad ſacrificium, & clauium ad Eccleſiæ cuſtodiam; & quique iſtorum ſub ea forma verborum, qua explicatur traditio eiuſmodi poteſtatum ad illa miniſteria Eccleſiaſtica. Quæ omnia ex Concil. Florent. patent.

QVARTA QVAESTIO eſt, An neceſſe ſit, vt is, qui ordinatur, *contingat* materiam, quæ illi in Ordinatione exhibetur: Vt calicem, librum, &c. D. Thomas hic quæſt. 34 articulo quinto, in tertio argumento & eius reſponſione, refert quoſdam ſenſiſſe, quòd talis contactus non ſit neceſſarius, ſed ſatis ſit ab Epiſcopo materiam eiuſmodi porrigi. Item Franciſcus Victoria in Summa de Sacrament. quæſt. 230. & Sotus in 4. diſt. 24. quæſt. 1. articul. 2. opinantur non ita eiuſmodi contactum eſſe neceſſariu[illegible] vt ſi prætermittatur nulla cenſeri debea[illegible]atio.

Ac fundamentum huius opinionis eſſe poteſt, quòd effectus Ordinationis non prouenit etiam à materia tanquam ab agente aliquid externè, & viſibiliter circa ſuſcipientem; ſicut aqua, uerbi gratia, in Baptiſmo agit abluendo & humectando, &c. ſed ſolum tanquam à determinante ſignificationem formę ad hunc vel illum effectum. Quæ determinatio æquè fit, ſiue materia tangatur à ſuſcipiente Ordinem, ſiue non tangatur. Alia verò eſt ratio cæterorum Sacramentorum, ubi ſanctificatio & effectus ipſius Sacramenti prouenit etiam à materia, tanquam ab aliquid agente, & ideo requiritur ibi eius contactus.

Caietanus tamen tomo 1. opuſcul. tract. 11. ſine dubitatione affirmat, in ordinatione quoque requiri contactum materiæ, quemadmodum in alijs Sacramentis. Ac in eam ſententiam magis propendet D. Thom. hic quæſt. 34. art. 5. ad tertium. Quia cum in forma dicit Epiſcopus; *Accipe librum, &c.* indicare videtur, neceſſarium eſſe, ut accipiatur. Quin addit Caietanus requiri, ut contactus ſimul ſit cum profertur ordinationis forma. In ſumma tamen, *Verbo Ordinandi* contrarium ſentire uidetur, nempe non eſſe neceſſarium contactum.

Mihi probabilior omnino ſententia videtur, quòd requiratur contactus, ut ipſe etiam uſus oſtendit, & tandem ubi ſuprà concludit Sotus. Non tamen eſt neceſſe, ut ſimul mathematicè ſit contactus & prolatio formæ, ſed ſufficit, ut ſit ſimul *moraliter*, id eſt, ſaltem ſtatim ac forma Ordinationis prolata eſt, ſicut bene notat Victoria, q. 230. & Sotus ubi ſuprà. Qui etiam addit, non eſſe admodum ſcrupuloſè procurandum, ut hoſtia item, quæ imponitur ſuper patenam, ſimul ſe attingatur. Vt enim hoc ipſo, quòd attingitur calix moraliter & attingi cenſetur uinum, quod eſt intus, licet ipſū per ſe non attingatur: ita hoc ipſo, quòd attingatur patena cum calice, moraliter cenſeri poteſt attingi hoſtia ſuperpoſita. Modo autem id non ſcrupuloſè fiat, conſultum etiam eſt hoſtiam quoque ipſam attingere, ſicut etiam communiter ſolet fieri. Sed iſta ita notantur, ut non detur magnus locus ſcrupulis, qui ſolent aliquando remanere in hoc genere poſt Ordinationem.

PORRO ex dictis in hac tota quæſtione ſatis iam patent Ratio, ſubſtantia, & partes Sacramenti Ordinis. Nam Ratio illius ea eſt, quæ initio à nobis eſt deſcripta, p. 1. *Subſtantia* uerò eſt traditio ipſa poteſtatis, quæ fit per certam materiam & formam illo modo quo ſuprà expoſuimus, quæ quidem materia & forma ſaltem in ordinatione Sacerdotum ſine ulla controuerſia apud Catholicos eſt uerè materia & forma cuiuſdam Sacramenti. *Partes* autem huiuſmodi Sacramenti ſunt octo illi ordines Eccleſiaſtici, de quibus ſuprà dictum eſt, ſiue in omnibus ijs quidem ordinibus inſit uera ratio Sacramenti, ſiue non inſit. Nam ſi in omnibus illis ſit Sacramenti ratio, erunt tum quidem partes ſubiectiuæ Sacramenti ordinis, ſiue ſecundum rationem ſpecificam, ſiue ſecundum rationem indiuiduam. Vt enim ſuprà p. 4. diximus, dupliciter explicari poteſt, quòd quilibet ordo ex iſtis ſit uerum Sacramentum. Vno modo, ut reuerà differant inter ſe ſpecie: Altero modo ita, ut differant tantum inter ſe ratione indiuiduali. Et utroque modo appellari poſſent omnes ordines *unicum* Sacramentum, propter unitatem quandam ſeu reſpectus ordinis, quatenus uidelicet omnes ad idem Sacramentum Euchariſtiæ celebrandum referuntur.

Si autem non in omnibus ijs ordinibus ratio Sacramenti aſſeratur, ſed tantum in aliquo uel aliquibus; tunc nihilominus poſſunt etiam ij ordines appellari partes Sacramenti ordinis *potentiales*, quatenus omnium etiam illi ordines, qui Sacramentum non ſunt, habent reſpectum quendam ad ipſum uerum ordinis Sacramentum, tanquam imperfectum quiddam ad id, quod eſt perfectum. Sed longè uerius eſt omnes iſtos ordines eſſe Sacramentum, ut aſſeruimus puncto quarto.

QVÆSTIO SECVNDA.

De huius Sacramenti effectu.

Supplem. D. Thom. quæſt. 35.

MATERIA huius quæſtionis ex dictis partim ſuprà in diſput. 3. de Sacramentis in genere, partim hic quæſtione præcedenti facile explicari poteſt. Itaque breuiter videndum eſt quiſnam ſit effectus Sacramenti Ordinis.

PVNCTVM VNICVM.

Quiſnam ſit Effectus Sacramenti Ordinis.

D. Thom. art. 1. & ſeq.

DVPLEX eſt effectus Ordinis. Primus eſt GRATIA, qui eſt effectus communis omnibus Sacramentis, vt ſupra in Trac. de Sacram. docuimus. Ac notat bene D. Thom. q. 35. art. 1. ſicut in Baptiſmo datur gratia, vt ſanctè ſuſcipi poſſint reliqua Sacramenta: ita etiam dari in hoc Sacramento Ordinis, vt ſanctè & religioſè eadem poſſint adminiſtrari. Vtrunq; enim ſanctè fieri debet.

Neque verò Sectarij negant gratiam diuinam dari in Ordinatione; imò id multis teſtimonijs Scripturæ confirmat Kemnitius in Exam. Concilij Tridentini, ſeſſ. 23. cap. 3. & nominatim ex verbis Apoſtoli, 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. quibus monet Timotheum, *vt reſuſcitet gratiam* Dei acceptam in Ordinatione. Sed in hoc errant Sectarij, quòd Ordinationem miniſtrorum ita inſtitutam, ſicut ſolet inſtitui ab *Eccleſia Catholica*, non putant eſſe legitimam, neque efficacem ad conferendam gratiam. Ipſi enim ſolum vtuntur nuda quadam cæremonia impoſitionis manuum. Sed nobis contra illos ſuffragatur Eccleſiaſtica Traditio & Praxis, cuius initium cum non reperiatur, referri debet ad ipſam Apoſtolicam traditionem, ſicut ſupra quæſt. præcedenti, pun. 5. ex Auguſtino notabamus.

SECVNDVS effectus Ordinis eſt CHARACTER, qui quidem in vnoquoque ordine datur, cùm quilibet Ordo ſit Sacramentum, vt quæſtione præcedenti, puncto quarto aſſeruimus. Hunc effectum rectè ex orthodoxa ſententia aſſerit Diuus Thomas, quæſt. 35. art. 2. Et quidem, quod per Ordines *ſacros*, quos vocant, imprimatur character, de fide definitum eſt in Concilio Trident. ſeſſ. 23. can. 4.

Probatur autem & ſimul explicatur vno & eodem argumēto imprimi Characterem per omnes ordines. Nam Characteris nomine in propoſito, intelligitur poteſtas quædam ſpiritualis, & indelebilis ad exercenda Eccleſiaſtica miniſteria Ordinum. Sed per ſingulos Ordines talis poteſtas datur. Ergo per ſingulos Ordines imprimitur Character. Maior patet: nam propterea poteſtatem illam appellamus Characterē: quia per eam, quaſi ſignaculo quodam miniſter Eccleſiaſticus diſtinguitur, & quaſi ſecernitur ab hominibus laicis. Minor autem ſupra quæſt. præced. pun. 2. probata eſt ex Scriptura, & ex Traditione. Neque habent Sectarij vllum argumentum, quo Characterē iſtum impugnent, niſi quod illum non intelligunt, ſicut fuſiùs etiam oſtendi diſput. 3. q. 4. Eſt enim nihil aliud, quàm illa poteſtas indelebilis ad miniſterium, quę manifeſtè ex Scriptura probatur, vt vidimus etiā quæſt. præcedenti, pun. 2.

QVÆSTIO TERTIA.

De huius Sacramenti Adminiſtro.

Suppl. D. Thom. q. 38.

EXPLICANDA ſunt duo. PRIMO quis ſit Miniſter Ordinarius huius Sacramenti. SECVNDO, An Aliquis poſſit eſſe Sacramenti huius miniſter ex Commiſſione: & quidnam requiratur, vt rectè Sacramentum iſtud adminiſtretur.

PVNCTVM PRIMVM.

Quis ſit miniſter Ordinarius huius Sacramenti.

D. Thom. art. 1.

STATVENDVM eſt, ſolos Epiſcopos habere vim & ordinariam poteſtatem ordinandi Sacerdotes, & reliquos omnes miniſtros: neque ad eam rem conſenſum atque iudiciū populi requiri oportere. Ita definitum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 23. can. 10. contra Sectarios, qui ſentiunt, poteſtatem & ius ordinandi, non eſſe in ipſis Epiſcopis, ſed in tota multitudine fidelium, & reliquo clero, quamuis ea multitudo executionem quidem huius poteſtatis cō mittat Epiſcopis ad euitandam confuſionem, quæ ſequeretur, ſi omnes & ſinguli deberent manus ſuper initiatos imponere.

Ex quo colligunt PRIMO, non eſſe ritè ordinatos

tos Miniſtros eos, qui ordinantur ſine conſenſu populi ſeu Magiſtratus, qui eſt populi loco; ac proinde Eccleſiam Romanam non habere veros Miniſtros, cùm in eorum Ordinatione non requirat conſenſum populi.

SECVNDO conſequenter cenſent poſſe etiam committi illam executionem poteſtatis ordinandi ſimplicibus Presbyteris. Imò etiam idem deberent conſequenter dicere de quibuſcunque laicis, ſiquidem ipſorum opinione poteſtas ordinandi eſt in ipſa multitudine fidelium iure diuino, ut ipſa eam exequatur per aliqua ſua membra, ſicut iudicauerit expedire. Quamuis Sectarij quidem non niſi ſuis Paſtoribus vel Epiſcopis hoc munus ordinandi ſolent de facto committere.

TERTIO conſequenter etiam ſentiunt, poteſtatem eligendi & vocandi ſeu mittendi ad miniſterium Eccleſiaſticum, atque adeò deſignandi miniſtris certa loca, & quaſi præfecturas, eſſe ſimiliter penes ipſam fidelium multitudinem, & totum clerum. Cuius proinde loco & nomine Epiſcopi & Magiſtratus ciuilis hanc eligendi & uocandi poteſtatem ad euitandam confuſionem exequatur. Hæc enim in ſumma eſt doctrina Sectariorum de electione, ordinatione, & vocatione, ſiue miſſione miniſtrorum: ut intelligi poteſt ex Luthero in lib. de Poteſtate Papæ, & lib. de Inſtituendis miniſtris ad Bohemos, & ex Caluino lib. 4. Inſtit. cap. 3. ſect. 15. & Kemnitius in exam. Concilij Trid. ſeſſ. 23. can. 10.

Probatur autem aſſertio Catholica, PRIMO ex Scriptura noui Teſtamenti, in qua nuſquam legimus miniſtros aliquos eſſe ordinatos niſi ab Apoſtolis, vel ab ijs, qui Epiſcopi fuerunt ab illis inſtituti: Vt Timoth. & Titus, &c. Id patet Actor. 6. 2. Tim. 1. Tit. 1. 1. Tim. 3. & 4. Vbi quod dicit Apoſtolus; *Noli negligere gratiam, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyterij*, Chryſoſt. Theophyl. & Oecumenius, & etiam Theodoretus in eum locum ita declarant, ut nomine *Presbyterij* intelligatur numerus aliquis *Epiſcoporum*, qui conuenerint ad Timotheum ordinandum. *Non de Presbyteris* inquit Chryſoſtomus, *hic loquitur. Nec enim profectò Presbyteri ipſum ordinarunt.*

SECVNDO probatur exemplo etiam veteris Teſtamenti. Nam Aaron & filij eius, qui primi Sacerdotes fuerunt, non ab alio quàm à Moyſe ordinati ſunt, Leuitic. 8. qui Moyſes Sacerdos etiam ac Pontifex fuit, vt patet ex Pſalmo 98. & affirmat in eum Pſalmum Diuus Auguſtinus, & Philo lib. 3. de uita Moyſis in fine, & Hieronymus libro 1. in Iouinianum, & Gregorius Nazianzenus Oratione ad Gregorium Nyſſenum, & Diuus Leo epiſt. 88. ad Epiſcopos Galliæ & Germaniæ.

TERTIO probatur teſtimonio Patrum, qui affirmant, non alios præterquam Epiſcopos ordinare. Vt Epiphanius hæreſi 75. Auguſtinus in Breuiculo collat. 3. ca. 5. Hieronymus epiſt. 85. ad Euagrium. Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, in tertium & quartum cap. 1. ad Timoth. & alij quos etiam ſuprà citauimus.

QVARTO probatur ex Eccleſiæ definitione, præſertim in Conc. Tridentino, ubi ſuprà, & vſu etiam eiuſdem perpetuo. Nullum enim exemplum ordinationis Sacerdotum, aut aliorum ex maioribus miniſtris proferri poteſt, quæ non ſit facta ab Epiſcopis.

Quod autem non requiratur iure diuino CONSENSVS multitudinis, vt ordinatio per Epiſcopos facta ſit valida, atque adeò, quod neque electio, neque uocatio miniſtrorum pertineat iure diuino ad multitudinem, ſed tantummodo ad Eccleſiæ Prælatos, iuxta diſpoſitionem ſummi Eccleſiæ Paſtoris; probatur itidem PRIMO, quia non ipſi multitudini, ſed Prælatis Eccleſiæ in Petro & eius ſucceſſoribus data eſt authoritas *Iuriſdictionis*, ad quam vtique pertinet iudicium ferre de miniſtris ordinandis, atque eos vocare & eligere. Petro enim ſoli dictum eſt: *Super hanc petram, &c.* Et: *Tibi dabo claues, &c.* Et: *Paſce oues meas.*

SECVNDO, quia ſolis Prælatis dictum eſt, Ioannis 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, id eſt, cum poteſtate ſimiliter alios miniſtros mittendi ſicut ipſe Chriſtus cum ea poteſtate fuit miſſus à Patre, & miſit ipſe Apoſtolos.

TERTIÒ, quia teſte D. Paulo ad Hebræos 5. legitimus miniſter eſt is, qui *vocatur à Deo, ſicut Aaron.* Aaron autem à Deo per ſolum Moyſen ſine vllo conſenſu vel conſilio populi legitur fuiſſe Sacerdos vocatus & inſtitutus. Leuitic. 8.

QVARTO, quia legitimi miniſtri ſunt illi, qui ita inſtituuntur, ſicut fuerunt Apoſtoli & diſcipuli electi ab ipſo Chriſto, nempe ſine vllo conſenſu multitudinis.

QVINTO, quia conſtat multos antiquiſſimis etiam temporibus ſine conſenſu multitudinis rectiſſimè fuiſſe miniſtros ordinatos & miſſos, id quod nunquam licuiſſet, ſi iure diuino ius electionis & vocationis eſſet in ipſa multitudine.

Nam Frumentius quidam à ſancto Athanaſio creatus eſt Epiſcopus Indorum, ipſis Indis nihil ei de re cogitantibus, teſte Ruffino lib. 10. hiſtor. cap. 9.

Item in Eccleſia Alexandrina à tempore D. Marci Euangeliſtæ, Epiſcopi à ſolis Presbyteris illius Eccleſiæ eligebantur, ut patet ex Hieronymo epiſt. 85. ad Euagrium.

Item Paulinianus D. Hieronymi frater à D. Epiphanio Presbyter creatus eſt, & vltro miſſus, ut apud Monachos quoſdam Sacerdotij munere fungeretur, ipſis Monachis minimè illum poſtulantibus, ſicut ipſemet Epiphanius narrat epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum.

Item S. Auguſtinus Monachus, Anglorum Epiſcopus à D. Gregorio deſignatus eſt ſine ipſorum Anglorum, uel ſuffragio, vel poſtulatione vlla, vt patet ex Beda libro primo de Hiſtoria gentis Anglorum. Sic & S. Bonifacius à Gregorio Papa eius nominis II. Epiſcopus deſignatus, & miſſus ad Germanos eſt, ipſis Germanis de eo non cogitantibus.

Denique ipſi etiam Apoſtoli Epiſcopos creabant & mittebant ad remotos populos, quorum certè ad eam rem non requirebant ſuffragia: ſed neque eius populi in quo illos creabant; vt ineptiſſimè fingit Kemnitius. Quorſum enim vnus populus eligere iure diuino debuit Epiſcopum alteri populo deſtinatum? Aut unde probari poteſt ita factum fuiſſe?

QVINTO probatur, quia in aliquibus antiquis Concilijs decretum etiam fuit, ut miniſtri à populo non eligerentur. Non igitur populo ius id competit iure diuino. Id patet ex Concilio Laodiceno Can. 13. *Non eſt*, inquit, *permittendum turbis electionem eorum facere, qui ſunt ad Sacerdotium promouendi.* Vbi non tantum prohibetur, ne ſolæ turbæ ſiue Sacerdotibus ſiue ſenioribus eligant, ut fingit Caluinus: Id enim opus non erat prohibere, cùm ſemper electionibus eiuſmodi ſoliti eſſent intereſſe & Sacerdotes, & reliqui Clerici: ſed prohibuit Concilium ne omnino turbæ ipſæ eligerent. Item in ſynodo 7. generali, quæ eſt Nicena II. Can. 3. *Omnis*, inquit, *electio Epiſcopi uel Presbyteri, uel diaconi, quæ fit à Magiſtratibus, irrita maneat. Oportet enim eum, qui eſt promouendus, ab Epiſcopis eligi.* Et in ſynodo 8. generali, quæ eſt IV. Conſtantinopolitana, Can. 22. diſertis verbis dicitur, *nullam poteſtatem in electione competere uiris ſecularibus.*

SIXTO

SEXTO probatur, quia iure diuino nihil conſtitutum eſt, quod ſit Eccleſiæ incommodum. At vt ius eligendi miniſtros multitudini perpetuò conueniat, incommodiſſimũ eſſet Eccleſię. *Primò*, quia nequeunt laici de dignitate ad miniſterium ſpirituale ſatis bonum & integrum ferre iudicium. Quod perpendens Valentinianus Imperator, cum ad illum Epiſcopi deferrent electionem Epiſcopi Mediolanenſis recuſauit: *Maior enim*, inquit, *res eſt, quam vt nobis conueniat, &c.* Sicut Theodoretus refert lib. 4. Hiſtor. cap. 6. *Secundò*, quia minimè conſentaneum eſt, vt oues arbitratu ſuo ſibi deligant paſtores ſpirituales; cũ potius illarum officium ſit illis tantummodo obtemperare, & ab illis regi, &c.

Tertiò, quia ipſa experientia teſtis eſt multa accidiſſe incommoda, quo tempore vel ex conceſſione, vel ex conniuentia prælatorum electio fuit etiam penes populum. Multę enim ſeditiones, multæ etiam cædes ſæpe fiebant, vt poteſt cognoſci ex AVGVSTINO Epiſt. 110. & 225. Et ex Ruffino lib. 10. Hiſtor. cap. 10. & 11. Itaque D. CHRYSOSTOMVS lib. 3. de Sacerdotio, morem reprehendit qui ſuo tempore erat, vt Epiſcopi ſuffragijs populi eligerentur, aitque conſequens indefuiſſe futurum, vt eligerentur peſſimi quique dignioribus poſthabitis, ſiquidem eligebantur ab ijs, *qui tantum*, inquit, *de rebus temporalibus ſciunt iudicare.*

Porrò neque contraria argumenta aduerſariorum quicquam valent. PRIMO, quod ad *ordinationem* ipſam attinet, obijcit Kemnitius illud quod Apoſtolus 1. Timoth. 4. ait, *Per impoſitionem manuum presbyterij.* Vnde putat Kemnitius manifeſtè demonſtrari, quòd à presbyteris fuerit Timotheus ordinatus, atq; adeo quòd illi etiam nunc ordinare poſſint. SED iam antea Chryſoſtomum & alios citauimus, qui aſſerunt nomine *presbyterij* eo loco Epiſcopos eſſe intelligendos.

SECVNDO obijciunt, quòd clauium ſpiritualiũ poteſtas atque adeò authoritas miniſtros vocandi & mittendi, non ipſi Petro aut prælatis per ſe, ſed Eccleſiæ, hoc eſt, fidelium, multitudini Chriſtus tradiderit, in cuius videlicet Eccleſiæ perſona *Petrus claues accepit*, ſicut inquit D. Auguſtinus Tractatu 124. in Ioannem.

SED neque hæc obiectio aliquid valet. Nam Auguſtinus *in perſona Eccleſiæ* dicit, Petrum accepiſſe claues, non quia ipſa Eccleſia per ſe acceperit, ſed quia Petrus tanquam Eccleſiæ totius præfectus Eccleſiam repræſentauit. Item etiam, quoniam quicquid illud eſt poteſtatis, id totum accepit non ad ſuam propriã vtilitatẽ, ſed ad communem vtilitatem Eccleſię, vt latius explicauimus Tomo tertio, diſputatione 1. quęſt. 1. p. 7. §. 28.

TERTIO obijciunt, quòd prælati, & paſtores Eccleſiæ verè dicuntur ac ſunt ipſius *Eccleſiæ miniſtri*. Ergo non in ipſis, ſed in Eccleſia eſt authoritas eos inſtituendi, quandoquidem ſunt eius miniſtri.

RESPONDEO, miniſtros dici non quia in officio ſuo ſubſint fidelibus, ſed quia laborant in illorum vtilitatem: id autem faciunt regendo cum authoritate, vt patet Actor. 20. & Hebr. 13.

QVARTO obijciunt, quòd ipſi fideles debent cauere ſibi à falſis & peruerſis miniſtris, tanquam à lupis, idq; ex Chriſti præcepto, Matth. 7. Ergo ad illos ſpectat iudicare de dignitate miniſtrorum.

RESPONDEO, ſatis poſſe id eos facere diſcernendo, vtrum idem doceant, quod alij miniſtri legitimi & ordinarij docuerunt, eodemque modo quo illi ad miniſterium Eccleſiaſticũ miſſi ſint: neque debere multitudinem ipſam aliter à miniſtris falſis attendere.

A Non enim poteſt ipſa aliter per ſe iudicare bene de doctrina, aut de dignitate miniſtri.

QVINTO obijciunt, quod Actor. 1. tota Eccleſia elegit Mathiam, & Barnabam, vt ex illis vnus ſorte cooptaretur in numerum Apoſtolorum.

RESPONDEO, id factum fuiſſe non ex iure diuino, ſed ex quadam conceſſione D. Petri ad euitandam inuidiam, cum is alioqui potuiſſet per ſe ſolus eligere; notat diſertis verbis Chryſoſtomus in illum locum Actor.

SEXTO obijciunt, quod Actor. 6. ipſi etiam fideles elegerunt Diaconos. RESPONDEO ſicut ad præcedens argumentum.

SEPTIMO obijciunt, quod actor. 14. Paulus &
B Barnabas per ſuffragia populi conſtituebant preſbyteros. Vbi enim dicitur, *Cum conſtituiſſent per ſingulas ciuitates presbyteros.* Græcè habetur verbum *χειροτονήσαντες*, quod ſignificat decernere cum quadam manuum tenſione, quæ apud Græcos erat ſignum ſuffragij. Atq; eodem verbo vtitur D. Paulus cum ad Titum 1. dicit, ſe Titum reliquiſſe Cretæ, vt *conſtitueret per ſingulas ciuitates presbyteros.*

RESPONDEO primò licet concederemus in ijs locis electionem fuiſſe factam per ſuffragia populi, tamen ex vno vel altero vel pluribus exemplis *facti*, nõ ſtatim colligitur ius *diuinum*, ſed bene contra ex vnico etiam exemplo contrario eoque non perperã facto, neceſſariò concluditur oppoſitum non eſſe iuris diui-
C ni, vt nos antea argumentati ſumus pro noſtra aſſertione.

Dico ſecundò, quamuis id verbum primariò impoſitum ſit ad ſignificandam electionem per ſuffragia, tamen etiam per quandam accommodationem ſignificare cooptationem quamcunque ad officium aliquod, quæ cum aliqua deliberatione fit, ſiue fiat per ſuffragia ſiue ſine ſuffragijs; vt eſt id communiſſimũ multis alijs vocabulis.

Tertiò dico, quomodocunque in eiuſmodi locis verbum id accipiatur, non tamen ſequi determinatè quod presbyteri per ſuffragia ipſius populi fuerint electi & conſtituti. Dicam enim fuiſſe electos per ſuffragia ipſorum Apoſtolorum ſeu aliorum miniſtro-
D rum Eccleſiæ.

OCTAVO obijciunt locum D. Cypriani lib. 1. Epiſt. 4. vbi ait plebem habere poteſtatem eligendi dignos ſacerdotes, vel indignos recuſãdi. *Quod ipſum*, inquit, *videmus de diuina authoritate deſcendere, vt Sacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur & dignus atque idoneus publico iudicio atq; teſtimonio comprobetur.*

RESPONDEO, Cyprianum in hoc loco aliud non velle quam quod diuinarum Scripturarum exẽplis, & rationi, & traditioni maiorum omnino conſentaneũ eſt, vt populus habeat poteſtatem eligẽdi & non eligendi, non quidem per ſuffragium & quaſi ex authoritate, ſed per *teſtimonium*, vt ipſe Cyprianus loquitur; ita ſcilicet vt teſtificando de ordinandi di-
E gnitate aut indignitate poſſit efficere, vt is eligatur vel non eligatur: quo ipſo populus etiam eligit, uel non eligit, tanquam *teſtis* nimirum, non tanquam iudex ſeu prælatus. Hoc autem modo etiam nunc populus in ea re poteſtatem habet. Nam in præſentia omnium archidiaconus clamat, ut ſi quis habet aliquid contra ordinandum accedat & dicat, &c. Item neq; iam vlli ſine idonea informatione de dignitate admitti ad ordines debent. Vide locum illum totum Cypriani, ex quo manifeſtum eſt, nihil aliud ipſum velle quam id quod dicimus

NONO obijciunt, quod conſtat, olim populum ipſum habuiſſe poteſtatem decernendi & iudicandi

ex authoritate quadam de electione & ordinatione A Epiſcoporum & aliorum miniſtrorum: vt colligitur ex Epiſtola Concilij Niceni ad Alexandrinos, quàm refert Theodoretus lib. 1. hiſtor. c. 9. & ex Epiſt. Concilij I. Conſtantinopolitani ad Damaſum, quam recitat idem Theodoret. lib. 5. cap. 9. & ex Ambroſio lib. 10. Epiſt. 82. & ex Leone Epi. 89. (alias 87.) & ex Gregorio lib. 2. Regiſtri cap. 69. & ex alijs quæ citat Gratianus in decret. d. 23. 24. 62. 63. 65. 67. & 8. q. 1. Canon. *licet*.

RESPONDEO, in plerisque ex eiuſmodi locis agi tantum de præſentatione ſeu poſtulatione, non de electione. Deinde licet in aliquibus ſermo ſit de ipſa electione, ut in illis Epiſtolis Concilij Niceni & Conſtantinopolitani, tamen ex *facti* exemplis non colligitur ius diuinum, ut antea etiam reſpondimus de exemplis Scripturæ. Dicimus enim, id uel ex conceſſione, uel ex conniuentia Epiſcoporum factum fuiſſe, vt populus etiam haberet ſuffragium. B

Et quidem initio ab ipſis Apoſtolis multi miniſtri inſciente populo conſtituebantur: ut Titus & Timotheus à Paulo, quem non legimus requiſiuiſſe ullum conſenſum uel teſtimonium populi, ut illos ordinaret, & alij etiam de quibus ſuprà diximus. Deinde populus adhiberi cæpit vt ferret teſtimonium de dignitate: ad quem quidem morem alludit TERTVLLIANVS in Apologia, capit. 39 cum deſcribens Eccleſiæ œconomiam inter cætera inquit: *Præſunt presbyteri quique ſeniores, honorem non pretio ſed teſtimonio adepti*. Deinde vt magis à populo diligerentur miniſtri, ij tantum cæperunt ordinari, quos populus poſtulaſſet, de quo ſolum more loquitur D. Leo in illa Epiſt. 89. Poſtmodum etiam eò res in multis locis progreſſa eſt, ut populus quoque ferret ſuffragium. Quæ quidem conſuetudo in aliquibus locis partim fortè fuit commoda ad tempus, partim incommoda ſed tolerata, partim etiam reprehenſa; ut à Chryſoſtomo lib. 3. de Sacerd. quem ſupra citaui; partim etiam prohibita; ut in Concilijs, quæ etiam citauimus ſupra; donec tandem propter multa & crebra incommoda, quæ afferebat, ubique obſoleuit manente tantum priori illa & meliori conſuetudine, ut ſcilicet poſſet populus de dignitate uel indignitate teſtificari ſicut iam illi poteſtas ſit coram omnibus ab Archidiacono in ordinationibus. C D

DECIMO obijcit nominatim Illyricus in lib. de Electione Epiſcoporum, quòd conſuetudo eligendi per ſuffragia populi per 1250. annos circiter durauerit, uidelicet uſque ad tempus Federici II. imperatoris, qui obijt anno 1250. Idque probat. Nam Greg. IX. qui præfuit tempore illius Federici, facit mentionem electionis per ſuffragia populi, & eam ipſo prohibet in cap. *Meſſana*, extra de Electione, & in Epiſt. ad Epiſcopum Bremenſem, quam refert Crantius lib. 8. Metropolis Saxonicæ, cap. 3.

RESPONDEO, id eſſe falſiſſimum. Nam in Concilijs antiquiſſimis, ut ſupra citauimus, fuit etiam prohibita eiuſmodi electio. Item in illo ipſo Cap. *Meſſana*, quod non eſt Gregorij ſed Honorij III. Gregorio antiquioris, ita prohibetur electio per ſuffragia populi, ut ſimul ibi dicatur, à pontifice contrarius uſus eſſe potius corruptela quàm conſuetudo. E

Probauimus igitur atque defendimus hactenus noſtram aſſertionem, in qua ponebamus ius ac poteſtatem ordinandi independenter à ſuffragio populi, atque adeò etiam eligendi & mittendi miniſtros, eſſe penes Epiſcopos. Vide etiam ea quę nominatim de Epiſcoporum electione diſſeruimus Tom. 3. diſp. 10. q. 3. p. 3.

PVNCTVM SECVNDVM.

An aliquis poſſit eſſe huius Sacramenti Miniſter ex Commiſſione; & quidnam requiratur, vt rectè Sacramentum hoc adminiſtretur.

D. Thom. art. 1. & 2.

ASSERIMVS breuiter, ex conceſſione quadam & quaſi Commiſſione Pontificis, miniſtros quidem ordinum minorum poſſe etiam ordinari à presbyteris Cardinalibus, & ab Abbatibus non Epiſcopis. Et quidem quod ad *Cardinales* attinet, id conſuetudo obtinuit, quæ ut in hoc propoſito inquit Sotus d. 25. q. 1. art. 1. eſt optima iuris interpres.

Abbatibus autem id conceſſum eſt. d. 69 Can. *Quoniam*. Et extra de ætate & qualitat. Ordinand. Cap. *Cùm contingat*. in quo capitulo Oſtienſis, ſicut etiam Panormitanus in Cap. *Quanto*, ex. de conſuetudinibus, putat ſimplicem etiam presbyterum poſſe conferre *primam Tonſuram*: ſed contrarium indicat ipſa conſuetudo Eccleſiæ, ut rectè obijcit Sotus.

Porro ut hoc Sacramentum à legitimis miniſtris (ſiue ordinarijs, ſiue ex commiſſione) adminiſtretur non ſolum ualidè, ſed etiam rectè; ſciendum eſt, ordinationem quidem Epiſcopi à tribus Epiſcopis debere fieri. Id autem patet ex Apoſtolica traditione, cuius teſtis eſt Canon 1. Apoſtolorum, qui Canon repetitur in Concilio Niceno Can. 4. & in Conc. II. Carthagi. Can. 12. & in III. can. 39. & in IV. Can. 2.

Item ut licitè & non ſolum ualidè Epiſcopus adminiſtret quoduis ordinis Sacramentum, neceſſe eſt, ut nulla Eccleſiaſtica cenſura ſit notatus. Item ut ſit in gratia, quò ſanctè Sacramentum, adminiſtret. Quanquam ualidè quidem adminiſtrabit, etiamſi in peccato mortali ſit, & qualibet cenſura irretitus: imò licet ſit hæreticus uel Apoſtata à fide, ut docet D. Thom. q. 38. art. 2. & Sotus ex communi ſententia in 4. d. 25. q. 1. artic. 1.

Is tamen qui ordinatur ab Epiſcopo cenſura notato aut per Simoniam, præterquam quod peccat, incurrit irregularitatem, ut ijdem authores docent, & Nauarrus etiam in Manuali, cap. 27. nu. 241. & ſeq. Et hactenus de hac quæſtione. Ex qua certè patet, in Eccleſia Catholica Romana miniſtros Eccleſiaſticos eſſe legitimos: vtpote à veris Epiſcopis rite ordinatos; In ſynagogis autem Sectariorum legitimos miniſtros non eſſe, ſiquidem non ſunt ab Epiſcopis legitimis ordinati; ac proinde Eccleſiam illos habere nullam, cùm hæc non poſſit carere legitimis miniſtris. Id quod 3. Tomo, q. 1. de fide, p. 7. 9. 25. fusè demonſtrauimus.

QVÆSTIO QVARTA.

De ſuſcipientibus hoc Sacramentum.

Supplem. D. Thom. quæſt. 36. & 39.

DVO ſunt breuiter explicanda. PRIMO, *quinam poſſint validè ſuſcipere hoc Sacramentum.* SECVNDO, *quid requiratur vt licitè etiam hoc Sacramentum ſuſcipiatur.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quinam poſſint validè ſuſcipere hoc Sacramentum.

D. Thom. q. 39. art. 1. & 2.

DICENDVM eſt, valide quidem omnẽ maſculum baptizatum poſſe ſuſcipere ordinis Sacramẽtum, etiamſi vſu rationis careat, vt puer aut inſanus; vel etiã ſi ſit hæreticus. Eſt aſſertio omnium Doctorum excepto Durando qui in 4. d. 25. q. 2. putat, ordinem ſi puero conferatur, eſſe nullum; quia non habet intentionem ſuſcipiendi neq; per ſe, neq; interpretatiuam parentum. Nam hæc, inquit, interpretatiua intentio non habet locum niſi in ijs quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, quale nõ eſt hoc Sacramentum; bene autem baptiſmus.

Sed contraria ſententia, vt dixi, eſt communis & certa: vt patet ex Cap. vnico. Extra de ijs qui per ſaltum ordinantur, vbi dicitur non eſſe iterum ordinandos qui minores ordines acceperunt ante annos diſcretionis. Ac eandem ſententiam confirmat D. Thomas hìc q. 39. art. 2. optima ratione. Quia ſcilicet vſus rationis non requiritur in ſuſcipiente Sacramentum niſi quando Sacramentum conſiſtit in actu aliquo; vt Matrimonium, quod fit per mutuum conſenſum: non autem ubi per Sacramentum datur *potentia* aliqua quę eſt prior actu; vt in baptiſmo potentia ad ſuſcipienda Sacramenta, & in ordine potentia ad adminiſtranda.

Idem aſſerit etiam Sotus d. 25. q. 1. art. 2. qui bene reſpondet ad argumentum Durandi, ſufficere ad valorem huius Sacramenti in puero intentionem Eccleſiæ. Eam enim eſſe interpretatiuè ſuſcipientis, quando is quidem per ſe non repugnat propria ſua voluntate. Quod autem Durandus ait, in ijs rebus ſolis quæ ſunt neceſſariæ ad ſalutem locum habere intentionem interpretatiuam; ſine fundamento ab eo dicitur.

Diximus autem in aſſertione omnẽ *maſculum, &c.* quia mulieres non ſunt capaces huius Sacramenti, cũ ne loqui quidem in Eccleſia permittantur, ut patet 1. Timoth. 2. ac multo minus miniſteria Eccleſiaſtica exercere, qui eſt finis huius Sacramenti. Neq; verò Chriſtus vnquam legitur creaſſe miniſtros niſi viros. Quare eſſet omnino contra Chriſti inſtitutionem, & naturam ipſius Sacramenti ordinare mulieres, vt rectè D. Thomas confirmat q. 39. artic. 1. & alij omnes Doctores contra errorem Cataphrygarum, qui vt refert gloſſa in Can. *diaconiſſam* 27. q. 1. ſoliti ſunt mulieres ordinare.

Aduerſus quos præter communem authoritatem orthodoxorum, & ipſam traditionem atque praxim Eccleſiæ, Sotus etiam affert bonas & congruentes rationes d. 25. q. 1. artic. 2. quæ omnes inde ducuntur, quod eſſet omnino indecens à fęminis miniſteria Eccleſiaſtica exerceri.

A Nec verò errori Cataphrygarum ſuffragatur, quòd in dicto illo Canone *Diaconiſſam*, fit mentio *diaconiſſarum*, quæ ibi prohibentur ordinari ante annũ ætatis quadrageſimum: ſicut etiam 32. d. Canone *Mulieres*, fit mentio *presbyterarum mulierum* apud Græcos.

Reſpondemus enim Diaconiſſas illas non habuiſſe propriè aliquem ordinem Eccleſiaſticum, ſed fuiſſe dictum impropriè ordinem *Diaconiſſarum*, quatenus quædam fœminæ peculiariter deſtinabantur ad obſequium diuinum in inſtruendis præſertim mulieribus cathecumenis, & præparandis ad baptiſmũ, vt ſuprà etiam q. 1. p. 2. circa quendam locum Epiphanij notauimus. Item *presbyteræ* illæ apud Græcos (ſicut ipſe Canon declarat) dicebantur mulieres

B quædam ſeniores ſeu uiduæ; quę ut gloſſa ibi notat, habebant ſuę curę & cuſtodiæ commiſſas res quaſdam Eccleſiæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quid requiratur vt licitè etiam hoc Sacramentum ſuſcipiatur.

D. Thom. q. 36.

ASSERIMVS breuiter, vt Sacramentũ ordinis non modò validè ſed etiam licitè *ſuſcipiatur*, quædam præterea requiri: vt patet in Titulis decretalium, de ætate & qualitate ordinand. & de temporibus ordinandorum. Requiritur enim certa *ætas*, certa anni *tempora*, certæ etiam *qualitates*; vt libertas, ac integritas mentis & corporis, & teſtimonia morum & ſcientiæ ſufficientis ad vniuſcuiuſque ordinis vſum, & bona conſcientia, & facultas proprij ordinarij, & vt nulla obſtet in ordinando uel ordinante cenſura vel irregularitas: quæ omnia in particulari explicantur à Nauarro, cap. 25. num. 69. & ſequent. ſecundum ius nouum Concilij Trident. ſeſſ. 23. in decreto de Reformatione, cap. 4. & multis ſequentibus.

Et nos etiam ſuprà in tractatu de Cenſuris, latè explicuimus, quomodo quis cùm peccat in ſuſceptione ordinis incurrat quandoque etiam irregularitatem aut ſuſpenſionem, & quam latè pateant irregularitatis ſpecies ac modi qui impediunt ſuſceptionem ordinum. De quibus irregularitatibus tradit hìc etiam quædam D. Thomas q. 39. art. 3. 4. 5. & 6. & Sotus diſtinct. 25. quæſt. 1. artic. 3. Sed nos iam ſuprà hæc tractauimus.

QVÆSTIO QVINTA.

De Quibuſdam Annexis Sacramento Ordinis.

Suppl. D. Thom. q. 40.

Res annexæ Sacramento ordinis, ut ordine rem totam complectar, duplicis ſunt generis. Quædam enim adhibentur in ipſa Ordinatione; vt ſacræ vnctiones & eiuſmodi Cæremoniæ. Alia verò conſequuntur ex ordine ſuſcepto. Atque harum rurſus, quæ conſequuntur ordinem ſuſceptum, tria genera ſunt. Nam PRIMO, *quædam pertinent ad ſignificandum ipſum ſtatum ſeu uitæ conditionem miniſtri ordinati; vt nomen Clerici; & Clericalis tonſura ſiue corona capillorum, & ipſe Clericalis habitus.* SECVNDO, *alia pertinent ad prærogatiuam quandam, & dignitatem clericorum: ut ius, & aptitudo ad beneficia Eccleſiaſtica; & variæ immunitates, ex quibus potiſſima videtur eſſe exceptio clericorum à ſeculari poteſtate.* TERTIO, *alia denique pertinent ad quoddam onus Clericorum, quod eſt tamen Ordini atque gradui dignitatis illorum conſentaneum; vt obligatio recitandi Horas Canonicas; & obligatio etiam ſeruandi caſtitatem, quæ uocatur Continentiæ votum annexum ordinibus ſacris; atque etiam cœlibatus.*

Nos autem de onere recitandi horas Canonicas diximus ex inſtituto, Tomo 3. diſputat. 6. quæſt. 1. de Oratione. De ratione autem beneficiorum Eccleſiaſticorum in eo etiam Tomo à nobis diſputatum eſt diſput. 5. quæſt. 7. & diſput. 6 quæſt. 16. cum ſcilicet diſſeruimus de Acceptione perſonarum, & de ſimonia. Quare ſupereſt, ut de reliquis tantùm breuiter ac ordine nunc dicamus: ſcilicet. PRIMO *de cæremonijs ordinationis.* SECVNDO, *de clericorum nomine.* TERTIO, *de Tonſura, & de habitu.* QVARTO, *de exceptione ab Eccleſiaſtica poteſtate.* QVINTO, *de cœlibatu. D. autem Thomas hic quæſt. 40. quæ eſt ultima huius Tractatus, ſolùm agit de tonſura, & veſtibus, & de dignitate epiſcopali, de qua nos egimus quæſt. 1. p. 2.*

PVNCTVM PRIMVM.

De Cæremonijs Ordinationis.

Ad q. 40. D. Thom.

QVOD ad Cæremonias Vnctionum attinet, duplici ratione illæ à Sectarijs improbantur. *Primò*, quia non ſunt cultus diuinitus præcepti. Omnem autem cultum diuinitus non præceptum cenſent eſſe idololatriam. *Secundò*, quia videntur redolere modum cultus Iudaici. Addit etiam Kemnitius manifeſtum mendacium in Examine ſeſſ. 23. can. 3. & 5. Concilium ſcilicet Tridentinum *potiſſimum contendere de vnctione quæ in ordinatione adhibetur, & illa præcipuè conſtituere ipſum Sacramentum.*

Ad hoc, vt dixi, mendacium eſt. Nam Concilium Can. 5. Vnctionem ſacram ſolum vt ordinationis *cæremoniam* probat, ac damnat ſub Anathemate Sectarios, qui dicunt eam *non modò non requiri ſed etiam contemnendam eſſe.* Quo loco non ſignificat Concilium illam ad ſubſtantiam ordinationis requiri, ſed aſſerit eam rectè adhiberi, ac proinde non eſſe contemnendam.

Vnctionem igitur eiuſmodi rectè ad ſignificationem myſticam tanquam Cæremoniam ordinationis adhiberi probatur argumentis communibus, quibus hoc totum genus cæremoniarum in adminiſtratione Sacramentorum defendimus ſuprà contra Sectarios in diſput. de Sacramentis: Quorum argumentorum ſumma eſt, quòd modus diſpenſandi Sacramenta, ſaluis eorum ſubſtantialibus Eccleſiæ ipſi diuinitus commiſſus eſt, vt ita illa tradat ſicut ad ædificationem fidelium & eorum augendam deuotionem expedire videatur: cuius rei iudicium, non priuatorum, ſed ipſius Eccleſiæ eſſe oportet.

Deinde ritum in Vnctione ORDINATIONIS nominatim commemorat, ut rem in Eccleſia antiquiſſimam CYPRIANVS Tract. de operibus Chriſti Cardinalibus, ſermon. de Cœna Domini qui tractatus ſine controuerſia vel ipſius Cypriani eſt, uel alterius grauis & docti Scriptoris æquè antiqui ac Cyprianus. Inſcriptus enim eſt ille tractatus Cornelio

A Papæ cum quo per literas fuit cõſuetudo Cypriano.

Et extat pro eadem Cæremonia inſigne teſtimonium AVGVSTINI apud Iuonem 1. parte Decret. cap. 151. *Oportet*, inquit, *eos* (presbyteros) *ſemper memores eſſe tantæ dignitatis; memores ueſtræ conſecrationis ſacræ quam in manibus ſuſcepiſtis, ut nec ab eadem dignitate degeneretis, nec ueſtram conſecrationem irritam faciatis, nec manus ſacro* VNGVINE *delibutas peccato polluatis.*

Et Auguſtino paulo antiquior S. PACIANVS Epiſtola 3. ad Sympronianum Nouatianum, hæreticis Nouatianis exprobat, quòd non haberent Vnctos Sacerdotes: *Veſtra*, inquit, *plebs unde Spiritum quem non conſignat unctus Sacerdos?*

B Et his antiquior S. DIONYSIVS in libro de Eccleſ. Hierarch. cap. 4. parte 2. *Sumptum*, inquit, *unguentum Pontifex ſacris imponit altaribus, & cum pluribus vnctione ſuper eo ſolemni in ſanctiſſimis eorum quæ ſacrantur conſummationibus eo utitur ad omnem ferme Sacerdotalis officij functionem.*

Argumenta verò Sectariorum leuiſſima ſunt. Ad *Primum* enim dicimus, idololatriam non eſſe quemuis cultum non præceptum, ſed cultum quo creaturæ honor diuinus ſicut Deo exhibeatur; ut oſtendimus contra iſtorum phantaſias in Apologetico de Idololatria, & in aliquot eiuſdem argumenti tractatibus, & 3. Tomo diſp 6. q. 11.

C Ad *Secundum* dico, non ita nunc Vnctionem uſurpari ſicut olim in veteri teſtamento. Tunc enim ad ſignificanda myſteria futura vſurpabatur: nunc verò ad ſignificandam vbertatem gratiæ diuinæ, quæ per Sacramenta affluenter iam datur. Quod CYPRIANVS loco citato his verbis explicuit: *Mortuus eſt Moyſes, & ueteris literæ putruerunt ænigmata: à ſacro oleo olei deſiccatæ ſunt Vnctiones antiquæ.*

PVNCTVM SECVNDVM.

De Clericorum nomine.

Ad q. 40. D. Thom.

AD nomen ipſum CLERICORVM quod attinet, conſtat illud à vocabulo Græco κλῆρος deriuari; quod vocabulum ſignificat hæreditatem vel ſortem. Vnde Clerici vocantur miniſtri Eccleſiæ, vel quia peculiariter de ſorte ſiue hæreditate ſunt Domini, quatenus ſunt diuino cultui ſingulariter mancipati; Vel quia Dominus peculiariter eſt illorum ſors ſiue pars, vt etiam expoſuit D. Hieronymus in Epiſt. ad Nepotianũ. Contrà, Laici dicti ſunt quaſi plebeij & vulgares, quibus miniſterium videlicet diuini cultus non incumbit. Λαὸς enim Græcè, vnde vocabulum id deriuatum eſt, populum ſignificat.

Porrò, vt Eccleſiaſtici miniſtri appellentur Clerici, non placet Sectarijs. Adeò enim ſtatum ipſum Clericorum oderunt, vt etiam appellationem execrati ſint. Itaque Lutherus in lib. de abrog. Miſſa priuata, & Caluinus lib. 4 Inſtit. capite 4. Sect. 9. impia traditione & errore factum eſſe dicunt, vt id vocabulum miniſtris Eccleſiaſticis tribueretur.

At illis rectè tributum eſſe nos probamus PRIMO ex ipſa Scriptura. Nam Dominus Hierem. 12 de miniſtris illis veteris Eccleſiæ loquens ita dicit ſecũdum tranſlationẽ LXX. *Et Clericorum non proderunt eis*, id eſt, ſi officium ſuum negligant non ideo ſaluabuntur, quia in hæreditatẽ Domini peculiariter aſcripti ſint per vocationem ad miniſterium. Hoc enim ibi ſignificare quod Hebraicè dicitur *Nahaſu*, id eſt, *hæreditatem adierunt*, pro quo LXX. verterunt *Clericorum*; interpretatus eſt Origenes homil. 7. in Hieremiam & Epiphanius Epiſt. ad Ioannem Hieroſolymitanum, & Hieronymus in Comment. eius loci: qui Patres Hebraicè & Græcè doctiſſimi fuerũt. Cur igitur nos prærogatiuam, quam miniſtris Eccleſiaſticis tribuit in Scriptura ipſe Spiritus ſanctus, ſuo proprio vocabulo ſignificemus?

SECVNDO, vſus eius vocabuli confirmatur authoritate antiquorum Patrum, qui *Clericos* certè nõ ex errore, aut impia traditione miniſtros Eccleſiæ ſã olim appellare ſoliti fuerunt. Vt Patres Concilij Niceni Can. 1. 2. 3. 8. 17. 18. 19. & S. Clemens in Canon. Apoſtolorum Can. 12. 13. 15. & Tertullianus lib. de Monogamia & alij paſſim.

TERTIO probatur ex ipſa re quam per id vocabulum ſignificamus. Nam ne ipſi quidem Sectarij negare poſſunt, quod miniſtri Eccleſiaſtici peculiari quadam ratione ad diuinum obſequium deſtinati ſint, atque adeo ſingulari quodam modo ad hæreditatem Domini (id eſt, Eccleſiam) curandam & excolendam pertineant. Cur igitur non hoc ipſum appellatione idonea ſignificetur?

Sed obijciunt PRIMO quod tota Eccleſia fidelium eſt *ſors atque hæreditas* Domini. RESPONDEO, verum id eſſe: ſed ſimul tamen verum eſt; *peculiari* quadam ratione miniſtros pertinere ad hanc hæreditatem: vt antè dictum eſt. Et metuere debuiſſent Sectarij ne illis propter hanc inſolentiam aduerſus Clericos idem eueniret, quod Dathan & Abiron, qui ſimili planè argumento vſi contra Dei miniſtros ſuperbierunt, & ideo à terra abſorpti ſunt Numer. 16. ſic enim illi Sacerdotibus Domini obijciunt. *Omnis multitudo ſanctorum eſt, cur eleuamini ſuper populum Domini?* Perinde planè ac

A hodie Sectarij obijciunt omnem Eccleſiæ multitudinem eſſe hæreditatem Domini, ac proinde non eſſe illi Clericorum appellatione miniſtros aut eponendos.

SECVNDO obijciunt illum locum D. Petri 1. Epiſtola, capite quinto: *Non dominantes in cleris.* Vbi contendunt, *Cleros* à D. Petro eſſe appellatos omnes fideles, quibus non voluit, vt prælati Eccleſiaſtici dominarentur.

RESPONDEO primò, nihil incommodi eſſe quòd communi quadam ratione fideles etiam clerici quoque vocentur, quatenus communi modo ad hæreditatem Domini pertinent; & nihilominus tamen ſingulari quodam modo atque adeo magis propriè

B id vocabulum miniſtris Eccleſiæ accommodetur. Deinde dicimus, longè probabilius eſſe quod ibi *Cleri* peculiariter dictiſint miniſtri Eccleſiaſtici, quibus quoniam facilius prælati perperam dominari ſoleant, eo quod ſunt alioqui magis quam Laici ipſis ſubiecti; ideo Petrus ne id fieret ſingulariter monuit. Atque ita eum locum interpretatur Oecumenius in ſuo commentario, & etiam Hieronymus ad Nepotianum.

TERTIO vrget Lutherus, quod populus Chriſtianus unus & ſimplex debet eſſe, in quo ſicut Apoſtolus ait ad Galat. 4. *Non eſt Iudæus neque Græcus, non eſt ſeruus neque liber, non eſt maſculus neque fœmina.* Igitur neque debet in eo eſſe clericus, & Laicus.

C RESPONDEO verò ad ineptiſſimam hanc obiectionem, vnitatẽ & ſimplicitatẽ populi Chriſtiani nõ in eo conſiſtere, vt non ſint diuerſi gradus & conditiones fidelium quoad rẽ & nomina, ſed ut omnes quãtumuis alioqui in Eccleſiæ corpore diuerſa ſint membra, *unum ſint in Chriſto.* ſicut Apoſtolus loquitur ad Gal. 3. per conſenſionem videlicet in eodem *baptiſmate*, in eadem *fide*, in eodem *Deo*, in eodem *ſenſu* & *ſpiritu* per uinculum pacis, in eodem *pane* Euchariſtiæ, ut aliàs Apoſtolus ipſe declarat.

Quod ſi id argumentum Lutheri valeret: non modo quoad nomen, ſed multo magis quoad *rem* probaret, minimè Eccleſiaſticos miniſtros à Laicis hominibus differre debere, cum maior ſit diſtantia rerum

D quam uocabulorum. Imò ſequeretur ex Lutheri interpretatione, neque debere eſſe in Eccleſia *liberos* homines, neq; *ſeruos*: imò neque ullos *maſculos*, aut *fœminas*, id eſt, nullos omnino homines. Et tamen animo inſolentiſſimo Lutherus in illo peſtilenti libro de abroganda Miſſa priuata eiuſmodi dementiſſimis obiectionibus toti Eccleſiæ inſultauit.

PVNCTVM TERTIVM.

De Tonſura & habitu Clericorum.

Ad q. 40. D. Thom.

SEQVITVR ut dicamus de TONSVRA ſiue corona clericorum, & *habitu*. Ac Tonſuræ quidem uſum in Eccleſia

E antiquiſſimum eſſe probetur primò ex ISIDORO libro ſecundo de officijs Cler. capite quarto, qui dicit ab Apoſtolis fuiſſe inſtitutum. Et ex BEDA libro quinto, de hiſtoria Anglorum, capite 22. qui dicit D. Petrum in memoriam ſpineæ Coronæ Chriſti, Coronam capillorum geſſiſſe toto reliquo capite detonſo, & id alios clericos fuiſſe imitatos.

Probatur *Secundò* ex HIERONYMO in Epiſtola quadam ad Auguſtinum, quæ eſt inter Epiſtolas Auguſtini 26. ubi ſic ait; *Exodium ut meo nomine ſalutes, precor coronam tuam.*

Tertiò ex Auguſt.Epiſt.147.ad Proculianum Epiſcopum: *Per coronam,*inquit,*noſtram nos adiurant ueſtri;per coronam veſtram uos adiurant noſtri*.

Quartò ex ANICETO Papa in Epiſtol. ad vniueſas Galliæ Eccleſias,cap.4.vbi iubet, *vt Clerici caput deſuper in modum ſpheræ radant*: quanquam radi ibi dicitur fortè pro *tonderi* demiſsè. Sic enim olim fiebat; forficibus nempe non nouacula: vt colligimus ex Clemente Alexandrino lib.3.Pædag.cap.11. & ex optato Mileuitano lib.2. contra Parmen. & Hieronymo in caput 44. Ezechielis. Quanquam vtro modo fiat parum intereſt.

Quintò probatur ex Concilio Toletano IV. Cap. 40. quod iubet vt *omnes Clerici detonſo ſuperius capite toto, inferius ſolam circuli coronam relinquant*, nempe circa aures. qui mos cùm olim eſſet communis omnib. Eccleſiaſticis, vt ex loco citato apparet, à ſolis Monachis poſtea retentus eſt. Seculares verò clerici maiorem vel minorem coronam pro conſuetudine locorũ geſtare cœperunt,vt iam etiam fieri videmus.

Sexto probatur ex DIONYSIO, capit.6. Eccleſiaſt. Hierarch.qui expreſsè commemorat,monachos tonderi fuiſſe ſolitos,& ex Epiphanio Hæreſ.80. & Auguſtino libro de operibus monach.capite vltimo,qui quoſdam monachos reprehendunt,eò quod tonderi nollent aliorum more.

Rationes autem tonſuræ iſtius Clericalis variæ afferri ſolent.Caluinus lib.4.Inſtit.cap.19.Sect 27.rationem fuiſſe dicit,quia tempore Auguſtini,quo ipſe putat vſurpari cœpiſſe eam tonſuram,ſoli molliores & effœminatiores Laici comas geſtare ſolebant, à quorum habitu & geſtu oportebat differre clericos: poſtea verò dicit excogitatas fuiſſe rationes alias & ſignificationes ſuperſtitioſas tonſuræ.

At primò vſus tonſuræ longè eſt antiquior, vt patet ex allatis teſtimonijs. Deinde quod non ſolùm molliores tempore S.Auguſtini comas geſtarint,inde patet quòd indifferenter quicunque pœnitentes tũc temporis tondebantur in ſignum doloris,vt patet ex Conc. Agathenſi can.11. Tertiò, contra Caluinum facit,quòd clerici tempore etiam Auguſtini ſic tondebantur,vt corona capillorum appareret: quod certè alij Laici etiam honeſti non ita faciebant.

Sunt igitur aliæ rationes veriores iſtius vſus aſſignatæ à Patribus.*Prima* eſt Dionyſij,cap.6.Eccl.Hierarch.vt illa nudatione capitis ſignificetur vita aperta & pura,cui Eccleſiaſtici ſtudere deberent. *Secunda* eſt Bedæ lib.5.hiſtoriæ Angl. cap.22. vt repræſentetur ſpinea Chriſti corona, & in memoria habeatur potiſſimum à Clericis.*Tertia* eſt Iſidori lib.2.de offic. Cler.cap.4.Rabani lib.1.de inſtitut.Cleri.cap.1.Hugonis Victorini lib.2 de Sacram. part.3.cap.1. vt ſignificetur,debere Eccleſiaſticas perſonas renunciare omnib. vitæ ſuperfluitatib. *Quarta* eſt eorundem authorum:ut ſignificetur,animum Eccleſiaſticorum hominum,qui tanquam vertex & caput in homine eſt, debere eſſe apertum & expeditum ad percipiendas cœlitus diuinas illuſtrationes.

Sed OBIICIVNT Sectarij, & nominatim quidem Hortenſius Landus in libro quem inſcripſit de perſecutione barbarum,quod Deutero.19.dicitur,*Non attondebitis comam in rotundum*.& Hierem.9.*Diſperdam omnes circumtonſos in coma*.

RESPONDETVR primò, fuiſſe id præceptum cæremoniale,cuius generis pręcepta in noua lege ceſſauerunt.Secundò reſpondetur,in eiuſmodi locis propriè fuiſſe prohibitum ne ornarent comam circumtondentes eam,idque more gentium, ad colenda idola: vt Iſidorus notat in illum locum Leuit.& Theodoretus quæſt.28.in Leuit.

A Item obijciunt illud Leuit.21.vbi de Sacerdotib. dicitur:*Non radent caput neque barbam*.Reſpondetur prohibitum fuiſſe ibi ne id fieret in ſignum doloris propter mortem propinqui ex quadam animi imbecillitate,quæ non decebat Sacerdotes.

Item obijciunt, quod Ezechiel.44.prohibentur Sacerdotes caput radere. Reſpondetur id fuiſſe tunc illis prohibitum, ne uiderentur ſimiles Sacerdotib. idolorum,qui radi tunc ſolebant ad quendam idolorum cultum: vt patet ex Epiſtola Hieremiæ apud Baruch.cap.vlt. vbi etiam ridet Hieremias eiuſmodi Sacerdotes, qui ſe raderent propter idola lignea & lapidea,quæ nullum honorem percipere poſſent.

De HABITV Clericorum (quod etiam propoſuimus) B notandum eſt illum ab ijs geſtandum eſſe, qui vel ſunt initiati ſacris ordinibus uel habent beneficium Eccleſiaſticum;Et quidem ſub peccato *mortali*, vt notat Nauar.in Manu.ca.25. nu.110. quanquam conſuetudo in hac re poteſt facere,vt ſecluſo contemptu,& ſcandalo non ſit mortale, vt Caietanus notat in Summa verbo *Clericorum peccata*.

PVNCTVM QVARTVM.

De exemptione Clericorum.

Ad q.40. D. Thom.

C IAM de EXEMPTIONE clericorum à ſeculari poteſtate dicendum. *Cùm autem* hęc exemptio poſſit intelligi *vel quoad perſonas*, vel quoad *res*,vel quoad cauſas ipſas ſiue *controuerſias clericorum*; QVAESTIO eſt,An in his omnibus Clerici ſint exempti,uel ſolum in aliquib.& quo iure.In qua quæſtione non modò hæretici, ſed etiam quidam Catholici Scriptores errant.

Dico igitur PRIMO, *perſonas* clericorum non eſſe exemptas à poteſtate ſeculari quoad uim eius *directiuam* in legibus ciuilibus, quæ conducunt ad bonum ſtatum reipub. Quinimò in his iure diuino tenentur Clerici etiam poteſtati ſeculari obedire. Vt uerbi gra-D tia ſi à poteſtate ſeculari condatur lex de pretio frumenti;vel de alia re ſimiliter politica,quæ non repugnet alioqui ſtatui clericorum.In hac aſſertione omnes conueniunt.

Et probatur *primò* ex Scriptura ad Rom.13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Et 1. Petri 2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue regi tanquam præcellenti,&c.*

Secundò probatur teſtimonio Patrum.Nam ita aſſerit Nicolaus I. in Epiſt. ad Michaelem Imperatorem,ſub finem. Et Valentinianus pijſſimus Imperator in Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ, apud Theodoretum lib.4.hiſtor cap.7.& D.Chryſoſtomus & alij expoſitores in illud Roman.13.

E *Tertiò* probatur ratione. Nam clerici ſimul etiam ſunt ciues & membra reipub.politicæ. Ergo neceſſe eſt eos in politicis rebus ad finem politicæ Reipub. obtemperare ei poteſtati,quæ in politico genere inſtar capitis,Reipub.præeſt.

Dico SECVNDO, quoad uim *coactiuã*,itẽ quę quoad *bona* & cauſas *controuerſas*,clericos rectè eſſe exẽptos à ſeculari poteſtate, non quidem iure diuino, ſed *humano*, Eccleſiaſtico & ciuili. Hanc aſſertionem confirmat bene Franciſcus Victoria in Relec.1.de poteſtate Eccleſiæ q vlt.& Sotus in 4.diſt.25.q.2.art.2. & Couarruuias in libro pract.quæſt.cap.31. Eſt autem hæc aſſertio inprimis contra hæreticos aliquos, qui contendunt Clericos eſſe debere quoad hæc

ſubiectos poteſtati ſeculari; & quidem iure diuino. Ita enim ſenſit Marſilius quidam de Padua, & Ioannes de Ianduno, vt refert Turrecremata libro quarto Summæ Eccleſiaſt. parte ſecunda, capite 37. adeò vt dicerent, Chriſtum etiam Matth. 17. neceſſariò ſoluiſſe tributum illud; qui ideo damnati ſunt in Concilio Conſtantienſi. Idem ſenſit Caluinus libro quarto Inſtitut. capite vndecimo, Sectione 15. & alii communiter Sectarij. Eſt item hæc aſſertio contra Canoniſtas multos, qui in altero extremo aiunt, Clericos iure etiã diuino eſſe ita exemptos, Vt gloſſa in Can. *Tributum* 23. quæſt. 8. & in Cap. *Quamuis*, de Cenſibus libro 6. & ibi alij Canoniſtæ.

Probatur autem aſſertio *primò*, quoad ius quidem *Eccleſiaſticum* de exemptione *perſonarum à vi coactiua* ſecularis poteſtatis, ex antiquis Concilijs, & decretis pontificum: videlicet ex Concilio Chalcedonenſi Can 9. Carthagi. III. Can 9. Toletan. III can. 13. Matiſconenſi II. can. 9. Et ex Caio papa in Epiſtola ad Felicem Epiſcopum. Et ex Gregorio lib. 10. Regiſtri epiſt. 14.

Quoad ius autem *ciuile*, patet eadem aſſertio ex Iuſtiniano in Nouellis, conſtitut. 76. 73. & 123. vbi in *ciuilibus*, quidem ſimpliciter eximit Clericos à poteſtate ſeculari; in *criminalibus* autem ita vt iudex quidem ſecularis poſſit de cauſa cognoſcere, ſed nõ damnare Clericum, niſi is prius fuerit ab Epiſcopo degradatus. Sed tamen ius Canonicum ſimpliciter eximit in criminalibus etiam quoad cauſæ cognitionẽ. Quod ius omnino præualet, cum ſit præſtantius ciuili, & poſſit illud corrigere in ijs quæ ad bonum Eccleſiæ pertinent.

Secundò accedit huc ratio. Nam cum Clerici in ſpiritualibus ciuili magiſtratui prælint; non eſſet decens, vt ij coram ſuis ſubditis etiam in alio genere cauſarum comparerent, & ab ijs iudicarentur, niſi quando à poteſtate ipſa Eccleſiaſtica degradãtur, & exuuntur dignitate clericali. Quare laudi datum eſt Imperatori Conſtantino, quod Epiſcopis quibuſdã, cum aliorum Epiſcoporum nomen ad ſe detuliſſent, huic in modum reſponderit: *Vos dij eſtis à Deo conſtituti. Et vobis Deus poteſtatem dedit de nobis quoq; iudicandi, & quaſi Deos quoſdam conſtituit: conueniens non eſt, vt homo Deos iudicet.* Quod reſponſum refert Ruffinus lib. 10 hiſtor. cap. 2. & D. Gregor. lib. 4. Regiſtri, Epiſt. 75. ad Mauritium Imperatorem, & Gratianus 2. q. 1. Can. *Continua*.

Quoad *bona* autem atq; adeò etiam *controuerſias* politicas Clericorum, probatur aſſertio quoque ex Concilio Lateranenſi ſub Alexãdro III. parte 1. cap. 19. & ſub Innocentio III. cap. 46. Item ex Cap. *Sanctæ Mariæ*. Extra de Conſtitutionib. & Cap. *Quia nonnulli*, & cap. *Clericis*, de Immunit. Eccleſiar. lib. 6. & cap. *Quanquam*, de Cenſib. lib. 6. & ex Iuſtiniano lege *Sanctimus*. Cod. de Sacroſanctis Eccleſijs. Ante Iuſtinianũ autem Clerici liberi quidem erãt à tributis *perſonalibus*, ut apparet ex Hieronymo in Cap. 17. Matth. Nõ autem à tributis *poſſeſſionum*: vt intelligi poteſt ex Ambroſio in Oratione de tradendis Baſilicis.

Et accedit huc etiam ratio congruentię. Nam *bona* Clericorum ſunt Deo conſecrata, ac eatenus vocantur bona *Dominica* in Can. 40. Apoſtolorum. Quare conſentaneum eſt, vt ſint libera. Et procedit etiam hæc ratio de bonis illis quæ poſſident titulo *temporali*; quandoquidem ea etiam Clerici debent referre ad cultum diuinum atq; adeò Deo cõſecrare. Vnde etiã Ioſeph cum Pharaoni ſubijceret totam terrã Ægypti, illique tributariam faceret, voluit tamen Sacerdotes liberos eſſe. Geneſ. 47.

Quod denique in aſſertione diximus, hanc exce-

A ptionem clericorum non eſſe de iure *diuino*, probatur contra Canoniſtas *primò*, quia nuſquam in Scriptura tale ius diuinum extat, neque etiam aliqua ea de re traditio. *Secundò*, quia ad Roman. 13. cum Paulus dixiſſet, *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſit ſubdita*, mox ſubiunxit: *Ideo tributa præſtatis.* Vbi & Clericos comprehendit, ſicut in prioribus verbis, vt diximus aſſertione prima, & notat D. Chryſoſtomus, & D. Thomas in eum locum Apoſtoli; non quidẽ quaſi tributa etiam pendere Clerici debuerint iure diuino, ſed ꝙ tum quidem temporis ipſi etiam ea pendere ſolerent. *Tertiò*, id probatur quia ex veterũ teſtimonijs conſtat, aliquando pendiſſe clericos tributa magiſtratibus ſecularibus. & id rectè factum eſſe. Pa-

B tet hoc ex AMBROSIO; qui in orat. de tradendis baſilicis ita dicit: *Si tributum petitur non negatur; agri Eccleſiæ ſoluunt tributum.* Et ex VRBANO 23. q. 8. Can. *Tributum*. & ex D. Gregorio lib. 11. Regiſtri, epiſt. 54. & ex Valentiniano Imperatore, qui in Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ, vt eſt apud Theodoretum lib. 4. cap. 7. dicit bonos Epiſcopos tributa ſolitos fuiſſe pendere regibus. Non igitur iure diuino, ſed iure *humano* ſunt iam exempti clerici.

At Caluinus, vbi ſupra, ne iure quidem humano rectè eos eximi, probat ex eo, quòd Conſtantinus apud Theodoretum lib. 1. cap. 20. dicit ſe Euſebium Nicomedienſem Epiſcopum Arianum eieciſſe in exilium: & ſubiungit: *Si quis Epiſcopus tumultuatus fuerit*

C *illius audaciam ſe coerciturum.*

Reſpondetur, id eum feciſſe, poſtquam ille Euſebius fuerat depoſitus ab Epiſcopatu, & degradatus à Concilio Niceno. Nec dicit Conſtantinus, ſe audaciam *Epiſcoporum coerciturum*, vt falſariè citat Caluinus, ſed Laicorum Nicomedienſium, ſi malint hæreticos Epiſcopos ſequi, & non eum quem Concilium conſtitueret.

Præterea obijciunt etiam alij Sectarij illum Roman. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c.* Ergo iure diuino debent eſſe ſubiecti etiã Clerici, nec poterunt per vllam humanam authoritatem eximi.

Reſpondetur, ex eo loco rectè probari, quod Cle-

D rici quamdiu per legitimam authoritatem à ſeculari poteſtate exempti non fuerũt, & quatenus iam etiã ab ea exempti nõ ſunt, ſcilicet quoad vim *directiuam* (vt antea diximus) iure diuino debere obtemperare. & ſubijci ſeculari poteſtati. Poſtquam verò à poteſtate ſeculari legitimè exempti ſunt, ac quatenus ab ea ſunt exempti ſiue per ipſammet ſecularem poteſtatem ſiue per poteſtatem Eccleſiaſticam ad manus bonum Eccleſiæ, ſicut factum eſt iam; nullo iure ſeculari poteſtati parere debent in ijs in quibus ſunt exempti. Poteſtas enim magiſtratus ſecularis in nos vel in illos, iure gentium conſtat. Et ſic poſſunt hi vel illi ab ea eximi per humanam authoritatem. Secus autem eſt de poteſtate Pontificis Eccleſiaſtica in omnes fideles. Nam hæc ab ipſo Chriſto

E omnibus eſt præpoſita: & ideo per nullam authoritatem humanam fieri poteſt, vt quis non ſubſit ſummo Eccleſiæ paſtori.

Notandum igitur eſt, D. Paulum in illo loco ad Roman. 13. non niſi ex hypotheſi quadam loqui, vt ſcilicet omnes atque adeo etiam Clerici pareãt ſublimiori poteſtati ſeculari, quamdiu quidem reſpectu illorum ſublimior & ſuperior fuerit, id eſt, quamdiu ab illa non fuerint legitimè exempti: Id quod fieri poteſt, quando eſt poteſtas ab hominibus conſtituta; ſecus, ſi ſit poteſtas immediate cõſtituta à Chriſto, vt iam dictum eſt de poteſtate pontificis, licet omnis poteſtas etiam ſecularis ſit à Deo mediatè & remotè,

ſicut illic etiam indicat Apoſtolus.

Præterea objiciunt primò in alio extremo Canoniſtæ illud Matth. 17. *Ergo liberi ſunt filij*. Vnde colligunt, immunitatem Clericorum, qui maximè ſunt filij, & domeſtici Dei in Eccleſia, eſſe de iure *diuino*; vt videtur etiam ſignificare Auguſtinus in quæſtionibus noui teſtamenti q. 23. & Hieronymus in illum locum.

Reſpondeo, Chriſtum ibi de ſolis filijs Regũ naturalibus loqui. qui nimirum neque parentibus ſuis ſoluunt tributa, cùm ſint filij, neq; alijs regibus, cùm eis non ſint ſubiecti. Ex quo rectè Chriſtus collegit, ſe quidem liberum fuiſſe a tributo, cùm eſſet natura filius ſummi Regis: non autem inde ſequitur, alios quoque Eccleſiaſticos eſſe itidem liberos, ſiquidem illi minimè ſunt etiam naturales Dei filij. Atque hinc redarguitur error Marſilij de Padua, de quo ſuprà diximus. Neque obſtat, quòd Chriſtus ſecundùm corpus quidem mortalis fuerit ante reſurrectionem, vt objiciebat ille Marſilius. Obligatio enim ſoluendi tributum oritur ex ſubiectione *perſonæ* ipſius, non ex ſubiectione corporis. Chriſti autem perſona, cùm eſſet naturalis Dei filius, nemini iure erat ſubiecta. Auguſtinus verò & Hieronymus non volunt dicere, quòd Eccleſiaſtici ex vi omnino illius Chriſti ſententiæ ſint immunes iure diuino, ſed quod rectè, & conuenienter illi ſententiæ iure humano exempti ſint, quandoquidem dignitatis gradu in domo Dei maximè accedunt ad filios inter fideles cæteros.

Secundò objiciunt ijdem Canoniſtæ, quod Bonifacius VIII. in cap. *Quanquam*. de Cenſibus, lib. 6. dicit, Clericos iure humano & diuino eſſe immunes ab exactionibus.

Reſpondeo, intelligere ſolum quòd conuenienter iuri diuino ſint exempti: quatenus iure diuino ſunt alijs in ſpiritualibus rebus præpoſiti, propter quod decet, vt eximantur à poteſtate ſeculari, ſicut ſupra argumentati ſumus, idque iuxta exemplum etiam Ioſephi qui inſtinctu diuino Sacerdotes voluit liberos eſſe; Vel fortè Bonifacius fuit in illa Canoniſtarum opinione, nihil in ea re definiens, ſed obiter inquiens: *Cùm clerici iure diuino & humano ſint exempti*: ſic enim loquitur.

Poſtremò objiciunt Canoniſtæ, quòd ſi Eccleſiaſtici iure tantùm humano exempti ſunt; Ergo poterũt per ipſos Magiſtratus ſeculares iterum ſubijci.

Reſpondeo minimè id ſequi, Nam etiam ſunt exẽpti per Eccleſiaſticam poteſtatem, quatenus id oportuit & decuit ad finem ſpiritualem. Qua quidem ratione etiam ſine conſenſu principum potuiſſent ab Eccleſia eximi; vt rectè confirmat Sotus diſt. 25. q. 2. artic. 2. Etenim in ijs rebus, quæ expediunt ad finem ſupernaturalem, & quatenus ad eum expediũt, poteſtas Eccleſiaſtica, quæ eiuſmodi finem habet ſibi propoſitum, poteſtate ſeculari ſuperior eſt, & hæc illi eatenus debet parere: vt egregiè inter cæteros diſputat Franciſcus Victoria in relect. de poteſtate Eccleſiaſtica.

Tertio præterea aſſero, quoad cauſas quidem ſeu controuerſias merè *Eccleſiaſticas*, cuiuſmodi ſunt quæſtiones de fide, &c. Clericos exemptos eſſe à poteſtate ſeculari non ſolum iure humano, ſed etiam iure *diuino*. Hæc aſſertio apud omnes orthodoxos indubitata eſt, & etiam conceditur à Caluino vbi ſuprà, Eſt tamen contra Philippum Melanchtonem in locis communibus, Loco de *ſeculari magiſtratu*, & Brentium in proleg. contra Petrum de Soto.

Probatur autem *primò*, quia eiuſmodi cauſæ per poteſtatem *clauium* Eccleſiæ diiudicandæ ſunt, quæ

A non ſeculari magiſtratui ſed Eccleſiaſtico ac imprimis ſummo illius præſidi Petro & ſucceſſorib. eius promiſſæ & traditæ ſunt, Matth. 16. & Ioann. 21.

Secundò, quia diiudicatio eiuſmodi cauſarum pendet ex Scriptura & ſacris Canonibus: quorum cognitio non pertinet ad ſecularem magiſtratum.

Tertio, quia Concilia & Patres rem peruerſiſſimam eſſe ſentiunt, ſi eiuſmodi cauſæ à magiſtratu ſeculari tranſigantur. Vt Concilium Matiſconenſe II. Can. 9. Mileuitanum can. 19. Auguſtinus epiſt. 162. Ambroſius Epiſt. 78. atque etiam Iuſtinianus in Nouellis, Conſtitut. 83. Denique Apoſtoli nunquam eiuſmodi cauſas ad magiſtratus ſeculares deferendas putarunt, ſed ipſi eas diiudicabant: vt patet Actor.
B 15. & alias. Officium autem ſecularis magiſtratus non eſt de eiuſmodi rebus iudicium ferre, ſed Eccleſiaſticæ poteſtati ad executionem eorum quæ in his illa ſtatuit inſeruire & opitulari; Vt apparet etiam ex dicto Concilio Mileuitano can. 16.

PVNCTVM QVINTVM.

De Cœlibatu ſacrorum miniſtrorum.

Ad q. 40. D. Thom.

SCripſervnt de hoc argumento tum ex Catholicis, tum ex hæreticis multi. Ex Catholicis potiſſimum Clitoueus,
C libro peculiari de continentia Sacerdotum, & Michael Medina *quinque libris* de eodem argumento, & Franciſcus Turrianus *lib. 2.* de Dogmaticis verbi Dei characteribus, & lib. 5. pro Epiſtolis pontificum contra Magdeburgenſes. Item Sotus diligenter lib. 7. de Iuſtitia, quæſt. 6. & Robertus Bellarminus Tomo 1. & alij qui contra Sectarios ſcripſerunt; ut Roffenſis, Alphonſus à Caſtro, &c.

Ex hæreticis autem potiſſimum ſcripſerunt de cœlibatu, vel potius contra cœlibatum, Caluinus lib. 4. Inſtitut. capit. 12. ſect. 23. Melanchton in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ, art 23. & in ipſa Confeſſione. Kemnitius prolixè in Examine Can. 9. ſeſſ. 24. Conc. Trident. & aliquid etiam Lutherus in lib. de abro-
D ganda miſſa priuata, & Centuriatores vbique in ſingulis centurijs, cap. 7.

Nos autem hanc diſputationem ad tria Capita breuiter quoad fieri poterit reuocabimus. Primvm erit, quo iure conſtet lex de cœlibatu eorum, qui initiantur ſacris ordinibus: Vtrum ſcilicet non ſolum Eccleſiaſtico, ſed etiam diuino. Nam quod iure Eccleſiaſtico iſta lex ſancita ſit, non eſt ullum dubium. Secvndvm erit, ſi non iure diuino, ſed Eccleſiaſtico iure ea lex conſtat; quàm antiquum ſit illud ius Eccleſiaſticum. Tertivm, Vtrum ius iſtud eccleſiaſticum ſit vtile ac rectè inſtitutum.

E *Quo iure conſtat lex de Cœlibatu.* §. 1.

QVod igitur ad Primvm Caput attinet ſciendum eſt, legem hanc de cœlibatu, ſicut in Eccleſia Catholica viget, ad tria obligare. Primvm eſt, vt nemo coniugatus ſacris ordinibus initietur niſi vxor voueat perpetuam caſtitatem. Vt patet extra de Cler. coniug. Cap. *Sanè*, & de conuerſ. coniug. Ca. *coniugatus*, & 32. d. Can. *ſeriatim*, & 77. d. Can. *Epiſcopus*. Quam rem bene reſoluit gloſſa in fine dicti capitis *Coniugatus*. Secvndvm eſt, ut nemo poſtquam initiatus eſt ſacris ordinibus, vxorem ducat: ſicut patebit ex multis canonibus eccleſiaſticis, quos poſtea

ſuis

ſuis locis citabimus. TERTIVM eſt, vt qui ſacris ordinibus initiatus eſt, perpetuam ſeruet continentiam non modo ab actibus venereis per ſe illicitis, ſedē ab vſu matrimonij, ſi fortè antequam ſacris initiaretur habuiſſet coniugem; vel ipſa coniuge vouente perpetuam continentiam ordinatus eſſet, (ſicut iure licet, vt ante dictum eſt) vel fraude aliqua aut diſſimulatione. Atque hoc TERTIVM eſt præcipuum, ad quod lex cœlibatus obligat. Nam propter hoc obligat etiam ad PRIMVM & SECVNDVM; ſcilicet ne quis coniugatus abſque illo voto vxoris, ordinem ſacrum ſuſcipiat; & vt nemo ſacris iam initiatus matrimonium ineat. Vtrumque enim ideo iniungitur, quia ex eadem lege cœlibatus neceſſarium inprimis eſt ab VSV etiam matrimonij abſtinere, poſtquam ſacer aliquis ordo eſt ſuſceptus.

Hoc igitur poſito QVAERITVR iam in hoc primo capite, An non ſolum Eccleſiaſtico iure, ſed etiam *diuino* lex illa Cœlibatus conſtet quoad omnia illa tria ad quę obligat, vel ſaltem quoad aliquid illorum. Quæ quidem quæſtio non differt à quæſtione illa qua quæri ſolet, Vtrum votum ſolenne continentiæ ſit annexum ſacris ordinibus non modo iure Eccleſiaſtico, ſed etiam iure diuino. Votum enim iſtud continentiæ annexum ſacris Ordinibus, quod ad rem ipſam attinet, non aliud eſt quam illa obligatio ad non ducendam vxorem poſt ſacros ordines ſuſceptos, & etiam ad perpetuam continentiam deinceps ſeruandam. Nam hæc ipſa obligatio, quatenus propter maiorem Dei cultum ijs qui ſacris initiantur impoſita eſt: Votum continentiæ implicitum à Doctoribus appellatur. Neque enim in ſuſceptione ſacri Ordinis neceſſe eſt votum expreſſum fieri ab eo qui ordinatur, ſed hoc ipſo quod ſacrum ordinem vnà cum annexa obligatione ad continentiam perpetuam ſuſcipere vult, idque propter Dei cultum, qui alias in votis expreſſis reſpici ſolet, dicitur implicitè vouere continentiam. Item ea ipſa obligatio nominatur votum *ſolenne*, quatenus non ſolum impedit matrimonium contrahendum, ſed etiam dirimit contractum, id eſt, efficit vt ſi quis ſacris initiatus matrimonium inire tentet, matrimonium non valeat.

Reperio autem de hac quæſtione tres omnino ſententias. PRIMA eſt Clitouei in lib. de continentiâ Sacerd. cap. quarto, vbi aſſerit, legem cœlibatus eſſe de iure diuino quoad illud SECVNDVM: vt ſcilicet qui ſacris initiatus eſt, vxorem non ducat. Eſſe autem tantum de iure Eccleſiaſtico quoad TERTIVM, vt ſcilicet, ne qui ſacris initiatus eſt, vti poſſit matrimonio ante ordinationem contracto: adeò etiam quoad PRIMVM, ne ſcilicet, qui iam matrimonium contraxit, ordinari poſſit niſi vxore perpetuam caſtitatem vouente. Hęc enim duo neceſſario ſunt inter ſe connexa.

Fundamentum huius opinionis eſt, quod nunquam licuiſſe videtur poſt Sacram ordinationem vxorem ducere: quod ipſum iuris diuini indicium eſt. Contra verò legimus ſępe multos ex veteribus Epiſcopis vxores habuiſſe, quas videlicet ante ordinationem duxerant, itemq; illis cohabitaſſe. Ex quo videtur eſſe conſequens licuiſſe etiam Epiſcopis vti matrimonio; & conſequenter non eſſe iuris diuini, vt quis matrimonio ante ordinationem contracto non vtatur.

Et confirmatur hoc ex loco Apoſtoli 1. Timot. 3. vbi ait, *oportere Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum, domui ſuæ bene præpoſitum, filios habentem ſubditos*. Habuerunt igitur Epiſcopi tempore Apoſtolorũ vxores & liberos domi. Accedit ꝙ D. Petrus & etiam alij

A Apoſtoli, vt quidam exiſtimant, excepto D. Ioanne, vxorati fuerunt, de quo poſtea videbimus.

HAEC prima ſententia non ſatis per ſe conſiſtere videtur, cum ponit non eſſe iuris diuini continentiã ab vxore ducta ante ordinationem, & tamen iuris eſſe diuini ne quis poſt ordinationem vxorem ducat. Ex primo enim manifeſtè ſequitur, ſecundum eſſe falſum. Nam ut optimè attigit Sotus libro 7. de Iuſt, quæſt. 6. art. 2. ideo oportet prohibitum eſſe, ne quis poſt Ordinationẽ vxorem ducat; quia prohibitum eſt, ne quis poſt ordinationem matrimonio *vtatur*. Non enim ijs qui ſunt in ſacris ordinibus, matrimonio interdicitur propter ipſum actum *contrahendi & ducendi* vxorem, ſi quidem is actus ſan-

B ctus & religioſus eſt, & honeſtiſſimus, & conſtituens vnum quoddam Sacramentum; ſed propter *vſum* certè ipſius matrimonij, qui videtur minus dignitatem atque officium hominum Sacratorum decere, ſicut poſtea oſtendemus. Quare ſi iure diuino non eſt ipſe uſus matrimonij prohibitus ſacratis hominibus, vt Clitoueus concedit, & paulo poſt uerum eſſe aſſeremus; conſequitur, neque eis eſſe iure diuino prohibitum, ne poſt ordinationem vxorem ducant.

Et ad fundamentum contrarium facilè reſpondetur, etiamſi nunquam licuerit, aliquem poſt ordinationem ſacram, uxorem ducere, tamen non eſſe id neceſſarium indicium iuris diuini, ſed poſſe id eſſe indi-

C cium iuris Eccleſiaſtici antiquiſſimi, atque adeo Apoſtolici, ut reuera eſt, ſicut poſtea oſtendemus.

Ad aliud autem, quod ex contrario in eodem fundamento addebatur, legi quoſdam poſt ordinationem retinuiſſe vxores prius ductas, & eis cohabitaſſe reſpõdemus uerum quidem id eſſe, ut infra patebit; ſed tamen non ita, ut eis licuerit poſt ordinationem uxoribus etiam *vti*. Neque hoc neceſſariò ex cohabitatione ſequitur: maxime cum illi qui antea cõiugati ad miniſteria Eccleſiaſtica aſſumebantur, ſolerent plerumque olim eſſe uiri ſancti, & docti, & prudentes, qui facilè continere poſſent, etiamſi uxoribus, ut illarum maiorem curam, & ſolicitudinem gererent, in eadem domo cohabitarent, ſicut de hoc po-

D ſtea dicemus.

Nequę uero Apoſtolus in illo loco 1. Timot. 3. aliud præterquam cohabitationem ſignificat. Rectè enim Diuus Hieronymus libro 1. contra Iouinianũ, & Ambroſius in illum locum, notant Apoſtolum nõ dixiſſe filios facientem, ſed filios *habentem* ſubditos, &c. Neque ibi neceſſario etiam requirit, ut Epiſcopus habeat uxorem & filios, quos ante ordinationẽ ſuſceperit, ſed ſignificat neceſſarium fuiſſe, ut Epiſcopus non habuerit *plures* quam unam uxorem; ſicut poſtea ad quoddam argumẽtum ſectariorum reſpondebimus.

SECVNDA opinio eſt Ioannis Maioris in 4. diſt. 24 q. 2. Item Michaelis Medinæ lib. 5. de ſacrorum ho-

E min. Continentia, capite 99. & 100. & quorundam aliorum. Hi dicunt legem hanc cœlibatus ſimpliciter, quoad omnia illa quæ includit, eſſe iuris *diuini*; ſaltem ita ut nequeat aliquis ſimul uti ordine ſacro, & matrimonio uacare, quemadmodum explicat Michael Medina. Fundamenta autem huius ſententiæ præcipua ſunt hæc.

PRIMO, ꝙ Chriſtus Lucę 21. præcepit: *Attendite ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ*. Id quod Leo ſerm. 8. de ieiunio 10. menſis, ad miniſtros Eccleſiæ in primis pertinere dicit. Vnde rurſus colligitur, iure diuino, id eſt, ex vi iſtius præcepti Chriſti debere Eccleſiæ miniſtros coniugio abſtinere: ſiquidem dubitari non poteſt, quin cum matrimonio

monio maximè coniunctę ſint curæ,& ſolicitudines huius vitæ.

SECVNDO,Deuter.33.in benedictione Leuitarum inter cætera de eis dicitur,quod *filios ſuos neſciuerunt*. Vbi ſenſus eſt,illos filios non habuiſſe.quod cum cõſtet ad literam falſum eſſe de Leuitis illis veteris teſtamenti;neceſſe eſt,id ſpiritualiter,& propheticè intelligi de Leuitis,id eſt,de miniſtris noui teſtamẽti: ac proinde illos iure diuino debere eſſe cœlibes.

TERTIO,Apoſtolus 1.Timot.3.de Epiſcopis inter cætera ait,oportere eos habere filios ſubditos *cum omni*,inquit,*caſtitate*. Quæ verba ad ipſos item Epiſcopos parentes in primis referri videntur,vt ſcilicet ipſi etiam *cum omni caſtitate*, filiorum ſuorum curam gerant.Nam cum in eodem capite Apoſtolus *ſimiliter & diaconos pudicos eſſe oportere* dicat; non eſt credibile ipſum nihil etiam de caſtitate Epiſcoporũ ibi dixiſſe.Atque etiam ad Titum 1.clarius dicit; Epiſcopũ *oportere eſſe ſobrium,iuſtum,continentem*.Quo poſtremo verbo abſtinentiam etiam à coniugio indicat, quandoquidem coniugatus non dicitur continens.

QVARTO 2.Timoth.2.idem Apoſtolus Timotheũ Epiſcopum his verbis monet. *Labora vt bonus miles Chriſti Ieſu: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus*. Non igitur qui Deo militant in ſacris miniſterijs,implicare ſe matrimonio debent, quod habet vel maximè multa negotia ſecularia.Id quod ex verbis etiam,quæ ante ordinationem dici ſolent ab Epiſcopo Subdiaconis,confirmari poteſt. Ibi enim Subdiaconi mouentur,fore,vt ſi ordinem ſacrum ſuſcipiant,non poſſint amplius redire ad vota ſecularia contrahendo matrimonium.

QVINTO, idem Apoſtolus ad Tit.2.Titũ Epiſcopum admonet *apparuiſſe benignitatem Saluatoris noſtri,vt abnegantes*,inquit,*impietatem,& ſecularia deſideria ſobriè & iuſtè*,&c.Ex quo videtur etiam illum à coniugio,in quo deſideria ſecularia ſunt,deterrere.

SEXTO,D.item Petrus 1.Epiſt cap.5. monens Eccleſiarũ paſtores,*Sobrij*,inquit,*eſtote,& vigilate*, &c. Quibus verbis alludere ad legem continentiæ videtur,qua tenerentur Eccleſiæ Paſtores. Ideo enim monet,vt *ſobrij* ſint,vt continere ſe facilius poſſint.Quẽadmodum etiam D.Paulus,1.Corint.11. ad eandem legem alluſiſſe videtur,cum præcepit mulieribus *velare caput in Eccleſia;propter Angelos*, inquit, id eſt, propter ſacros miniſtros,ne alioqui tententur in Eccleſia.Eos enim aiunt quidam ab Apoſtolo ibi nominatos eſſe *Angelos*,iuxta illud Malachiæ 2.*Labia Sacerdotis cuſtodiant ſcientiam*,&c.*quia Angelus Domini exercituum eſt*.

SEPTIMO accedit,quod Siricius Pontifex in epiſt. ad Hymerium Epiſcopum Taraconenſem, ſanciens legem de cœlibatu,inter cætera ad eius confirmationem adducit,quod *Chriſtus*,inquit, *voluit in Eccleſia ſua caſtitatem radiare*.Ex quo uidetur,legem de eiuſmodi caſtitate Sacerdotum eſſe diuinam.

SED his argumentis non obſtantibus TERTIA ſententia nobis tenenda eſt tanquam communior & verior:videlicet legẽ cœlibatus quoad omnia illa,quæ includit eſſe tantummodo iuris *Eccleſiaſtici*;non diuini:atque adeo votum continentiæ iure tantum Eccleſiaſtico ſacris ordinibus annexum eſſe. Ita docet D.Thom.2.2.q.88.art.11.& Magiſter in 4.diſt.34.& 37.& Durandus ibi d.37.q.1.& alij Doctores Scholaſtici in iiſdem locis communiter.Item Albertus Pygius Controuerſia 15.Caietan.tom.1.Opuſcul.trac. 27.Sotus lib.7.de Iuſtitia,q.5.art.3.& q.6.artic.1.& 2.Petrus de Soto in inſtit.Sacerd.lect.5. de Matrim. Et Claudius Spenſæus lib.1.de continentia Sacerd.

A cap.3.& alij paſſim recentes Scriptores.

Probatur hæc ſententia PRIMO, quia nuſquã extat hac de re expreſſum aliquod ius diuinum: vt patebit ex reſponſione ad argumenta ſecundæ opinionis.Neque etiam ratione ipſa naturali tale aliquod præceptum iuris diuini colligi poteſt.Nam etſi ratio dictat quidem tanquam rem conſentaneam, vt qui tam ſancto miniſterio deſtinati ſunt, ſeruent perpetuam continentiam,quo ſanctius & purius ſanctiſſimo miniſterio fungantur;non tamen hoc dictat,tanquam rem planè neceſſariam,cum ſit alioqui licitus & Deo placens vſus legitimi coniugii.

SECVNDO probatur eadem ſentẽtia,quoniam Eccleſia Roma.multis iam ſeculis conceſſit Græcis Sa-

B cerdotibus vſum Matrimonij ante ordinationem cõtracti.Vt patet in cap *Cum olim*.ext.de Clericis coniugatis.Quanquam ita quidem id conceſſit Eccleſia Romana,vt tamen eam Græcorum conſuetudinem minus probet,& ex abuſu ortam eſſe intelligat.

TERTIO probatur,quoniam Diuus etiam Gregorius lib.1.Regiſtri,epiſt.42.Subdiaconis Siciliæ conceſſit,vt vti poſſent vxoribus ante ordinationem ductis,licet in poſterum prohibuerit tales ordinari,niſi vna cum vxoribus continentiam vouerent.

QVARTO item probatur ex Concilio Ancyrano, can.10.Vnde apparet, potuiſſe olim Diaconos etiã poſt ordinationem ducere vxores,ſi ad eam rem ipſis concederent facultatem Epiſcopi. Quod Conci-

C lium fuit approbatum vna cum alijs quibuſdam prouincialibus Concilijs à Leone IIII.diſt.20.Cap.*De libellis*.POSTREMO accedit,quod in Concilio *Trid ſeſſ.* 24.can.9.iſta lex cœlibatus vocatur *Eccleſiaſtica*, ſicut paſſim etiam ab alijs Concilijs & Patribus.

Ad PRIMVM igitur argumentum SECVNDAE ſententiæ reſpondeo,Chriſtum illis uerbis Lucæ 21.nõ 15
prohibuiſſe omnino *curas huius vitæ*; ſed nimias curas & ſolicitudines,quę auertant à neceſſaria cura ſalutis ſpiritualis:Atq; id patet manifeſtè *Primò*,quoniam præceptum illud Chriſtus dedit in communi omnibus fidelibus,quos ea ratione voluit præparare ad extremum iudicium, cuius nimirum expectatio ad omnes communiter pertinet. Certum autem

D eſt fidelibus omnibus in communi,nec poſſe, nec debere abſolutè curam omnem rerum ſecularium prohiberi. *Secundò*,quoniam ipſe D.Leo initio illius ſer. 8.de Ieiunio 10.menſis,expreſsè affirmat,Chriſtum eo præcepto *totam Eccleſiam* in Apoſtolis voluiſſe inſtruere.Nec dicit ibi Leo(ſicut in argumento obijciebatur)peculiariter præceptum illud ad Eccleſiæ miniſtros pertinere.Quanquam verum alioqui eſt,miniſtros Eccleſiæ maximè diuinis præceptis omnibus obligari.Sed dicit Leo peculiariter illud præceptum ſpectare ad eos, qui *viciniores ſunt extremo iudicio*, qualem ſe & eos,qui ſuo tempore viuebant,dicit ibi eſſe,*Tertiò*,quoniam ex Apoſtolo 1 Timoth. 3.conſtat,non ſolum vulgo fideles,ſed etiam ipſos Epiſco-

E pos debuiſſe habere curam aliquam moderatam rerum ſecularium.Debuerunt enim eſſe *domui ſuæ bene præpoſiti*,& curam filiorum,ſi quos ſuſcepiſſent,atque adeo etiam vxoris,habere,&c.

Ad SECVNDVM argumentum reſpondeo, Vt maximè concedamus benedictionem illam Leuitarum, ita Propheticè de miniſtris noui Teſtamenti intelligendam eſſe;tamen id vaticinium æquè de illis verificari poſſe,ſiue per legem diuinam,ſiue per legẽ Eccleſiaſticam continentes ſint,& filios non generent. Quamuis enim ex vi ſolius legis Eccleſiaſticæ hoc fiat:vèrum tamen eſt,eos,filios non generare, atque adeò impleri vaticinium.

Ad TERTIAM reſpondeo, ex illis duobus locis opti-

optimè probari, legem iſtam de cœlibatu eſſe Apoſtolicam, vt poſtea etiam videbimus; non tamen inde colligitur eſſe diuinam. Non enim præceptum illud Apoſtoli eſt de tali re, quam non potuerit ipſe præcipere auctoritate ſua Apoſtolica. Secus, ſi præceptum eſſet de vſu alicuius Sacramenti, quod cum cōferat ex opere operato gratiam, non poteſt eſſe efficax niſi ex inſtitutione diuina. Vt eſt illud præceptū quod de extremę Vnctionis vſu dedit Iacobus in ſua Canonica, cap. 5.

Ad QVARTVM reſpondeo, non prohibere illis verbis Apoſtolum omnino curam negotiorum ſeculariū ſed ne aliquis illis *implicetur*, & quaſi abſorbeatur. Quod quidem licet maximè miniſtri Eccleſiæ cauere debeant, non tamen inde ſequitur eos coniugij ēt curas debere vitare iure diuino.

Ad Confirmationem reſpondeo, *ſecularia vota* ſeu deſideria, ad quæ in ordinatione ſubdiaconorum dicitur, eos non poſſe poſtea tranſire, ibi ſignificare *ſtatum* vitæ ſecularis, tametſi alioqui licitum; qualis eſt coniugalis ſtatus. Quare non eodem modo ibi accipiuntur ſecularia vota ſeu deſideria, quo in loco illo Pauli ad Titum, vbi vult ab omnibus abnegari *impietatem & ſecularia deſideria*, id eſt, vana & mundana, quod fieri debet iure diuino.

Ad QVINTVM ſimiliter reſpōdeo. Loquitur enim ibi Apoſtolus cum omnibus fidelibus in communi, vt patet ex eo, quod inquit: *Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri omnibus hominibus, &c.* Omnęs enim debent abnegare impietatē, & nimiū ſtudium ac deſiderium rerum ſecularium. Quo pacto loquitur etiam D. Cyprianus cum lib. 3. ad Quirinū, c. 11. monet, eos, qui fidem iam adepti ſunt, non debere *attendere ad ſeculum, ſed cœleſtia*, inquit, *meditari*.

Ad SEXTVM reſpondeo, non ad legem aliquam diuinam cœlibatus, ſed ad maiorem obligationē, qua potiſſimum miniſtri Eccleſiæ tenentur iure diuino vitare illicitas libidines, D. Petrum & Diuum Paulum illis locis alludere; dato quod ibi Paulus intelligat p *Angelos* Eccleſiæ miniſtros.

Ad SEPTIMVM reſpondeo, ſententiam verborum Siricij eſſe, quod Chriſtus voluerit in communi, vt caſtitas eo modo & ratione ī Eccleſia eniteret, quo expediret ad optimum ſtatum & decorem ipſius Eccleſiæ. Ex hac autem voluntate Chriſti generali rectè quidem deductum eſt in ſpecie ius *Eccleſiaſticum* de cœlibatu ſacrorum miniſtrorum: ſed hoc tamē non idē eſt, atque hoc idem ius in ſpecie eſſe diuinum. Atq; hactenus de primo capite.

Quam antiqua ſit lex cœlibatus, §. 2.

QVOD ad SECVNDVM attinet Caluinus lib. 4. Inſtitut. c. 12. ſect. 25. non eſt veritus affirmare, omnes veteres Patres approbaſſe coniugium in Epiſcopis: & intelligit etiam quoad *vſum*. Quod ſi verum eſt; ſequitur legem cœlibatus non eſſe antiquam.

Item Philippus Melanchton in Apologia Confeſ. Auguſtanæ dicit, legem cœlibatus repugnare antiqs Concilijs, & à ſolo Papa contra Synodorum auctoritatem eſſe ſancitam. Item ait, in Germania quidē nō niſi ante 400. annos illam fuiſſe introductam. Quod idem affirmat Kemnitius in Examine, can. 9. ſeſſ. 24. vbi prolixè texit hiſtoriam, vt ipſe inquit, de cœlibatu, non ſine calumnijs & fraudibus.

Porrò ex Catholicis ſcriptoribus quidam etiam putant legem de cœlibatu à Siricio primum fuiſſe ſācitam, qui ſedit circa annum 390. neq; illā, vel ante, vel ēt poſt Siricium, fuiſſe in Græca quidem Eccleſia receptam. Ita nominatim aſſeruit Clitoueus, vbi ſu-

A pra, ſcilicet libro de Continentia, c. 4. & ſeqq.

Cæterum VERISSIMA ſententia eſt illa, quam diligenter aſſeruit Sotus lib. 7. de Inſtit. q. 6. art. 2. nempe legem cœlibatus eſſe antiquiſſimam, vtpotè planè *Apoſtolicam*. quod non modo Sotus & alij Scriptores recentes, verum etiam plerique ex veteribus Patribus ſentiunt, vt patebit ex ijs, quę ad Confirmationem huius ſententiæ afferemus. Ex quibus etiam manifeſtè conſtabit, Caluinum, Melanchtonem, & Kēnitium luculenter fuiſſe mentitos.

Probatur igitur hæc ſententia PRIMO ex loco illo Apoſtoli, Tit. 1. *Oportet Epiſcopum* (quo nomine comprehendit etiam Presbyterum) *eſſe ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem*. Vbi ideo addidit etiam *continentem*, quia vocabulum Græcum *σώφρονα* (quod B ibi Latinè redditum eſt, *ſobrium*) ambiguum eſt, & ſignificare poteſt etiam temperantem ſeu caſtum. Itaque vt Hieronymus in eo loco exponit, *continentem* etiam addidit: *nempe*, inquit Hieronymus *ab uxorius etiam amplexibus*.

SECVNDO, eodē quoq; pertinet locus ille, 1. Tim. 3. *Filios habentem ſubditos cū omni caſtitate.* Quæ verba, vt ſupra dixi, ad ipſum ēt Epiſcopum referri debent: vt ſcilicet is intelligatur cū omni caſtitate, atq; adeo etiam cum illa, quæ conſiſtit in continentia ab vxore, debere in domo ſua verſari, ac illi præeſſe.

TERTIO probatur clariſſimo teſtimonio Patrum Concilij II. Carthag. can. 2. *Placuit*, inquiūt, *& condecet, ſacroſanctos Antiſtites, & Dei Sacerdotes, nec non* C *& Leuitas, vel qui Sacramentis diuinis inſeruiunt, continētes eſſe in omnibus; quò poſſint ſimpliciter, quod à Deo poſtulant, impetrare. Vt quod* APOSTOLI *docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas nos quoque cuſtodiamus.*

QVARTO probatur ex Calixto I. qui præfuit Eccleſiæ circa annum 218. Is enim apud Gratianum diſtinct. 27. Canone *Presbyteris*. ita inquit: *Presbyteris, Diaconibus, & Subdiaconibus, & Monachis, concubinam habere, ſeu Matrimonia contrahere penitus interdicimus; contracta quoque Matrimonia ab huiuſmodi perſonis disiungi, iuxta ſacrorum Canonum definitiones iudicamus.* Quo loco, cum Calixtus ſacros Canones antiquiores, ipſe etiam antiquus Pontifex, ad eam rem citet; argumento id eſt, hanc legem cœlibatus eſſe A- D poſtolicam.

QVINTO idem rurſus probatur ex Cano. 27. Apoſtolorum, vbi præcipitur, ut ex Clericis tantummodo Lectores & Cantores (intellige etiā alios, qui ſūt itidem in minoribus officijs) poſſint uxorem ducere.

SEXTO, contra mendacium Melanchtonis, & Kēnitij nominatim facit; quod Zacharias Pontifex in epiſtola ad Bonifacium Germaniæ Epiſcopum inculcauit etiam legem hanc cœlibatus. Sedit autem hic Zacharias ante annos 800. Item, quod in Conciliis ante annos 700. in Germania ipſa celebratis, ut in Moguntino, & VVormatienſi lex etiam cęlibatus indicitur; ſicut poſtea §. 3. uidebimus.

Ridiculum autem eſt, quod Kemnitius cōmemo- E rans illam epiſtolam Zachariæ ad Bonifacium, fingit Bonifacium legem illam cœlibatus Germanis non promulgaſſe. Quomodo hoc credibile eſt, cum id Bonifacius in mandatis à Pontifice habuerit? Sed ait Kēnitius, Auentinum, Cōcilium quoddam à Bonifacio in Germania celebratum commemorare, in quo non fit mentio huius legis cœlibatus, ſed tantum ibi prohibentur Sacerdotum ſcortationes.

At hæc leuiſſima cōiectura eſt. Nam primum non oportet in omni Concilio quaſcūq; leges in aliqua prouincia promulgatas rurſus repeti. Deinde, cū Matrimonia Sacerdotum contra legem cœlibatus inita, minimè vera Matrimonia ſint; rectè poſſunt ſcortationes

tiones appellari; atque adeo poſſumus intelligere ſub nomine *Scortationum* fuiſſe etiam à Bonifatio prohibita.

Illud autem longè eſt intollerabilius, quod idem Kemnitius impudentiſſimè mendacium eſſe dicit, quod Patres Concilij Carthaginenſis II. dixerunt, Apoſtolos ipſos continentiam iſtam docuiſſe. Neq; tamen ullum uel teſtimonium, uel argumentũ miſer proferre potuit, quo perſuaderet, Patres illos doctiſſimos alioqui & ſanctiſſimos atq; antiquiſſimos, potius quam ipſummet, fuiſſe mentitos. Non eſt igitur, quod Kemnitio potius, quam illis Patribus aſſentiamur, præſertim cum nihil ille afferat ad probationẽ præter hæreſin ſuam anticipatam.

Sic etiam quod dicit ſententiam illam Calixti & alias ſimiles ex epiſtolis antiquorum Pontificum, cõmentitias eſſe; nullo modo probare poteſt. Et habemus huiuſmodi epiſtolas Pontificum una cum Canonibus etiam Apoſtolorum egregiè probatas ac defenſas à Franciſco Turriano in opere ſuo de hoc argumento aduerſus Magdeburgenſes Centuriatores. Et certè dubitari non poteſt, quin illarum epiſtolarum auctores fuerint orthodoxi & antiqui.

Cæterum, quoniam in §. etiam tertio uaria ueterum teſtimonia afferemus, ex quibus non modò utilitas, ſed etiam antiquitas legis de cœlibatu conſtare poterit; nunc illud ſolum in hoc loco reſtat, ut ad quędam reſpondeamus, quæ ex Canonibus antiquis ſolent obijcere Sectarij, ut probent, legem cœlibatus non eſſe ex ſententia antiquorum Canonum, ſed cũ illis pugnare.

PRIMO obijciunt, Canonem ſextum Apoſtolorũ, in quo dicitur, *Epiſcopus aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abijciat*.

Reſpondet Turrianus libro quinto pro epiſtolis illis Pontificum, & Sotus vbi ſupra, & ante illos Vmbertus, legatus quidam Leonis IX. in libro quem hac de re contra Nicetam Abbatem Græcum (ſicut poſtea dicemus) ſcripſit; præcipi in eo Canone ſolùm ne prætextu cautelæ, ſeu religionis Presbyter aut Epiſcopus qui ante ordinationem vxorem duxit, curam vxoris abijciat. Debet enim illam alere, & ei prouidere, vt cauetur in Concilio Turonenſi II. Canone octauo. Itaque ille Canon ſextus Apoſtolorum potiùs nobis ſuffragatur. Supponit enim debuiſſe Epiſcopum, & Presbyterum, qui ante ordinationem duxiſſet uxorem ſolicitè atque religioſè cauere, ne illa de cætero vteretur, & præcipit ne *prætextu huius religionis ſiue cautelæ*, quantumuis alioqui ob legem cœlibatu neceſſariæ, curam vxoris deponat. Quod enim ibi legimus Latinè *Religionis*, in Græco ipſo Canone eſt *εὐλαβείας* quæ vox ſignificat etiam *cautelam* ſeu cautionem quandam.

SECVNDO obijciunt, quod 26. quæſt. 2. Can. *Sors*, ita dicitur; *Copula Sacerdotalis, nec legali, nec Euangelica, neque Apoſtolica authoritate prohibetur: Eccleſiaſtica autem lege penitùs interdicitur*. Non eſt igitur illa lex cœlibatus antiqua ab ipſo tempore Apoſtolorum.

RESPONDEO, illa verba non eſſe ipſius Canonis, ſed Gratiani: id quod fraudulenter Kemnitius diſſimulauit. Gratianus verò nullum firmum argumentum uel teſtimonium habuit, ut negaret hanc legem eſſe Apoſtolicam.

TERTIO obijciunt Canonem, *Si quis amodo* 81. diſt. & capit. *Sanè*, & cap. *Si qui Clerici*. Extra de Clericis coniug. ex quibus locis apparet, uſitatum fuiſſe aliquando, ut Sacerdotes acciperent uxores.

RESPONDEO, Vſitatum quidem per poenam ab aliquibus id fuit: ſed tamen minimè id licuit: immò eo nomine grauiter puniti fuerunt, qui ſic uxores aut ex aſ-

A dem textibus manifeſtè apparet. Præcipit enim Alexander II. in illo Canone, *Si quis amodo*, ut tales eijciantur è gradu Eccleſiaſtico: id quod item Kemnitius fraudulenter diſſimulauit. Sic etiam puniuntur tales in illo titulo, Extra de Cler. coniug.

QVARTO obijciunt, quod in Conc. Gangrenſi Canone 4. ita legitur: *Quicunque diſcernit à Presbytero, qui uxorem habuit, quod non oporteat eo miniſtrante oblationem accipere, anathema ſit*.

RESPONDEO, hoc loco anathema ijs dici, qui ab eiuſmodi Presbytero, & eius miniſterio abhorrẽt, quaſi Matrimoniũ per ſe fuiſſet *malum*, etiamſi talis poſt ordinationem quidem à coniuge quam ante duxiſſet abſtineret. Atque hunc Canonis eſſe ſenſum, pa-
B tet primò ex Canone 1. eiuſdem Concilij; vbi anathema dicitur ijs, qui putabant, Matrimonium eſſe per ſe *malum*. Deinde etiam ex ipſo Cano. 4. Dicit enim, *qui vxorem habuit*, de præterito; non autem qui habet, & utitur eius conſuetudine.

QVINTO obijciunt Canonem quinquageſimum Apoſtolorum, ubi ſic dicitur: *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut quis omnino ex Sacerdotali conſortio, nuptijs & carnibus & vino abſtinuerit, non propterea, quò mens ad cultum pietatis reddatur exercitior, ſed propter abominationem: oblitus quòd omnia pulchra valdè, & quòd maſculum & fœminam Deus creauit hominem; ſed diffamationibus laceſſens, creationem Dei vocat ad calumniam; aut corrigitor, aut deponitor, aut ex*
C *Eccleſia eijcitor*.

RESPONDEO, hunc Canonem eſſe potiùs pro nobis. Nam manifeſtè in eo ipſo inſinuatur præceptum alioqui Apoſtolicum, ut ſcilicet tales miniſtri abſtineant à nuptijs: eo quidem fine, ut reddantur exercitatiores ad cultum pietatis. Quare tantum prohibet ne ab illis abſtineant ex illa *abominatione Matrimonij*, quæ damnatur etiam in Conc. Gangrẽſi, vt uidimus. Quemadmodum etiam non niſi hoc modo in eo Canone prohibetur abſtinẽtia à *carnibus & vino*: ſi quidem licet alio fine ab ijs abſtinere, vt oſtendamus tomo tertio, diſp. 9. in quæſt. de Ieiunio. Hunc autem Canonem 50. Apoſtolorum truncatè, & fraudulenter Kemnitius recitauit, omiſſa illa negatiua, quæ no-
D bis fauet, *Non propterea, quò mens ad cultum, &c.*

SEXTO obijciunt Canonem 13. Synodi VI. in Trullo, vbi apertè damnatur conſuetudo Eccleſiæ Romanæ de voto continentiæ in ordinatione, & vrgetur contra illam Canon ille 6. Apoſtolorum, vbi dicitur; *Ne prætextu Religionis, &c.*

RESPONDEO, Canones illos Trullanos non habere auctoritatem. Non enim ſunt re vera ipſius ſextæ Synodi, quę nullos condidit Canones, vt patet ex ſeptima Synodo, actione 4. & 5. ſed poſtea quidam Epiſcopi conuenerunt in Trullo, ideſt, in palatio ſic dicto Iuſtiniani Imperatoris, & ſine legitima Concilij authoritate ediderunt eos Canones, vt diligenter inter cęteros oſtendit Franciſcus Turrianus libro de
E Canonib. ſextæ, ſeptimæ, & octauæ Synodi. Neque eiuſmodi Canones ab vllo Pontifice approbati fuerunt, ſed reprobati potius à Sergio Pontifice, qui tũc temporis regebat, vt refert Beda libro de ſex ætatibus in Iuſtiniano, & Paulus Diaconus libro octauo de rebus Roman. capite nono. Quare Beda vocat cœtum illum *erraticam Synodum*.

Ad canonem autem Apoſtolum, quem vrgent illi Trullani, iam antea facilè reſpondimus, & oſtẽdimus illum potius ſuffragari nobis. Quam reſponſionem noſtram attigit quidem Kemnitius, ſed nullo modo refutauit, neque refutare poteſt.

Accedit his omnibus, quòd ille Canon Trullanus nequaquam fauet noſtris Sectarijs. Solummodo

enim

enim ſtatuit, vt liceat vti vxoribus ante ordinationem ductis: & id quidem non niſi inferioribus miniſtris Epiſcopo: vt patet ex Canone 6. 12. & 48. eiuſdem Synodi Trullanæ. Noſtri autem Sectarij etiam Superintendentes ſeu Epiſcopi, & ante & poſt ordinationem nubere volunt.

Septimo obijciunt Canonem tertium Concilij V. Carthaginenſis, vbi dicitur, *Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi ſe abſtineant ab vxoribus in proprijs terminis*, id eſt, in ordine vicis ſuæ in miniſtrando. Ita enim exponit Canon ille 13. Trullanus.

Respondeo, Concilium illud Carthaginenſe, quod Latinum non Græcum fuit, non habere *in proprijs terminis*, ſed *ſecundum priora ſtatuta*, nempe Carthaginenſis II. cuius Canonem ſecundum, ſupra hac de re citaui. Et ſic etiam iſte Canon Cõcilij Carthaginenſis recitatur à Gratiano 32. diſtin. Can. *Placuit*. Græci autem cum non ſatis fortè intelligerent Latina verba, malè verterunt, *in proprijs terminis*. Nam quod alioqui in eo Concilio conſuetudo coniugalis penitus eiuſmodi miniſtris interdicta ſit, intelligi ẽt poteſt ex Auguſtino lib. 2. de adulterin. coniug. qui illi Concilio interfuit.

Octavo obijciunt Canonem, *Cum igitur*, ex Auguſtino 35. quæſt. 1. vbi dicitur, Eccleſiam *poſt Apoſtolica inſtituta quædam conſilia perfectionis addidiſſe, vt de continentia Clericorum*.

Respondeo, hæc verba non eſſe Canonis, ſed Gratiani. Nec aliud Gratianus dicere vult, niſi quod Eccleſia, quædam, quę quantum eſt ex ipſo iure diuino ſolùm erant conſilia, præcepto etiam ſtabiliuit & addidit, ex quorum genere eſt iſta continentia Clericorum. Quod autem ibi innuat Gratianus, hanc legem non eſſe *Apoſtolicam*, iam antea etiam diximus in ea re illum falli.

Nono obijciunt, quod Stephanus Papa Canone *Aliter*, 31. diſt. dicit, *in Orientali Eccleſia Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos Matrimonio copulari; in Occidentali autem non habere licentiam ſortiendi coniugium*: Potuerunt igitur in Orientali Eccleſia etiam poſt ordinationem inire Matrimonium. Vnde ſequitur, nõ eſſe tam antiquam hanc legem cœlibatus quam dicimus.

Respondet Gloſſa, illud quod Stephanus inquit, *Matrimonio copulari*, non ſignificare, inire Matrimonium, ſed copula Matrimonij *vti*; id quod ex conceſſione quadam ab aliquot ſeculis licuit in Eccleſia Orientali. Verum illa interpretatio Gloſſæ non ſatis videtur textui conſentanea. Nam vt patet ex antitheſi, quam ibi facit Stephanus, pro eodem ille accepit, *Matrimonio copulari*, & *ſortiri coniugium*. At ſortiri coniugium, inire Matrimonium eſt.

Quare Caietanus tomo 1. Opuſc. tract. 27. reiecta illa explicatione gloſſæ, concedit abſolutè licuiſſe in Eccleſia Orientali Matrimonium etiam *contrahere* poſt ordinationem.

Sed hæc ſententia Caietani contra communem omnium aliorum Doctorum ſententiam eſt, neque habet ſatis firmum fundamentum in illis verbis Stephani. Nam vt rectè attigit Sotus lib. 7. de Iuſti. q. 6. art. 2. facilè reſpondere poſſumus, quod Stephanus dicit *Matrimonio copulari*; tantundem eſſe, atque Matrimonio eſſe & manere copulatos, quod non poſt ordinationem, ſed ante contractum fuit.

Et in hoc eſt diſcrimen illud, quod Stephanus ponit inter Orientales & Occidentales Eccleſię miniſtros, quod in Orientali Sacerdotes, id eſt, illi, qui Sacerdotio initiandi ſunt, poſſunt ante ordinationem Matrimonio copulari, & eo copulati permanere, atque etiam illo vti, non autem in Occidentali. Adde quod non ſatis compertum eſt, quinam Stephanus Papa illud dixerit; neque hoc Gratianus indicauit.

Decimo obijciunt, quod D. Leo epiſt. 85. aliàs 87. dicit: *Dicente Apoſtolo, vt is Epiſcopus ordinetur, quem vnius vxoris virum fuiſſe, aut eſſe conſtaret; tam ſacra ſemper eſt habita iſta præceptio, vt iam de muliere Sacerdotis eligenda eadem intelligatur ſeruanda conditio, nec alterius viri eſſet experta coniugium*. Ex quo Leonis teſtimonio ſequi videtur, Sacerdotes & Epiſcopos poſſe ẽt poſt ordinationem ſibi deligere vxorẽ.

Respondeo in pleriſque Codicibus correctioribus non dici de muliere Sacerdotis *eligenda*, ſed de muliere Sacerdotis *eligendi*, vt ſcilicet ſi is, qui eligendus eſt, habuerit vxorem, fuerit quoque ipſa nullum aliud experta coniugium. Alioqui idẽ D. Leo epiſt. 84. expreſſiſſimè dicit, Epiſcopum ita vnius vxoris virum eſſe poſſe, ut tamen ab illa, ſi illam adhuc habeat *perpetuo ſeſe contineat*.

Vndecimo obijciunt verba cuiuſdam epiſtolæ Clementis, quæ ſic habent: *Miniſtri altaris ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem coniuges ſuas nouerint*.

Respondet optime Sotus loco citato, iſta verba *negatiuè* accipienda eſſe; vt ſit ſenſus, qui non poſt ordinationem coniuges ſuas cognoſcant, quamuis antea id potuerint. Alioqui ſi abſolutè & affirmatiuè illa verba acciperentur; ſenſus eſſet non debere nec poſſe vnquam ordinari eos, qui ante ordinationem non habuerint, & cognouerint vxores: quod eſſet præceptum abſurdum.

Duodecimo obijciunt, qđ aliquando potuerint Diaconi poſt ordinationem ducere vxores: vt patet ex Concilio Ancyrano, can. 10. & Subdiaconi, vt patet ex Gregorio, quem ſupra in probatione noſtræ aſſertionis citaui.

Respondetur id aliquando licuiſſe Diaconis; ſed non niſi ex diſpenſatione quadam & licẽtia Epiſcopi, vt in illo Concilio Ancyrano dicitur: quæ ipſa diſpenſatio indicium potius eſt legis de cœlibatu. Neque vero iam à multis ſeculis licuit in eã re diſpenſare Epiſcopis.

Gregorius autem cum Subdiaconis Siciliæ *diſpenſauit*, vt ſupra commemoraui: idque non, vt poſt ordinationem acciperent vxores, ſed vt ante acceptis vterentur. Ac procedit hæc reſponſio, poſito, quod lex cœlibatus ſit antiquiſſima & Apoſtolica, etiam quoad Diaconos & Subdiaconos. Id quod omnino exiſtimandum eſt, quandoquidem Calixtus, etiam Diaconorum, & Subdiaconorum continentiam dixit eſſe ſecundum ſacros Canones, cuius teſtimoniũ ſupra citaui. Quod ſi aliquando Subdiaconatus non dicitur ordo *ſacer*, id eſt, qui haberet votum annexum continentiæ; intelligi hoc debet, non quaſi nulla lex de Subdiaconorum continentia aliquando extaret, ſed quia facilè & crebro ſuper ea re olim diſpenſatio fiebat, & eatenus accidebat, vt ordo ille nõ eſſet ſacer. Quemadmodum etiam & cum Diaconis per Epiſcopos aliquando diſpenſatum eſt, vt patet eſt Concilio illo Ancyrano.

Decimotertio obijciunt, quod aliquãdo licuit Eccleſiaſticis hẽre ſecum domi vxores. Nam Cyprianus, vel quiſquis ille fuerit auctor, libro de ſingularitate Cleric. ſub finem, ita dicit: *Si quis Clericorum habeat matrem, vel ſororem, vel coniugem, vel cognatam; ſic habeat, vt nulla ancilla interſit*. Et in Cõcilio etiam Arelatenſi II. Canone tertio: *Si quis*, inquit, *Clericorũ à Subdiaconatu in ſolatio ſuo mulierem præter matrem, auiam, ſororem, filiam, neptem, vel conuerſam ſecum vxorem habere præſumpſerit, à cõmunione alienus hab*[illegible]

Re-

Respondeo, iam ſuprà nos conceſſiſſe, licuiſſe habere domi etiam vxorem: ſed *conuerſam*, vt inquit Concilium Arelatenſe, id eſt, quæ perpetuam continentiam vouerit. Vnde auctor ille libri de ſingular. Cleric. affirmat ſibi à Domino reuelatum, non debere Clericos ſecum habere mulieres; quæ ſcilicet ſuſpectæ eſſe poſſent.

Decimoqvarto obijciunt, quòd Iſidorus libro ſecundo de Offic. capit. 2. tradens regulas Clericorum, ita inter cætera inquit: *Clerici caſtitatem corporis perpetuam ſeruent, aut vnius Matrimonij vinculo fœderentur*: Quem Iſidori locum potiſſimum vrget Kemnitius.

Sed facilè reſpondetur, Iſidorum eo loco de omnibus Clericis loqui in communi. Itaque quod dicit: *Aut vnius Matrimonij vinculo fœderentur*, ad Clericos ordinum Minorum referri debet. Quod autem ait, *caſtitatem corporis, &c.* ad Clericos ordinum Maiorum. Nam quod ij debeant ſeruare perpetuam continentiam, expreſsè idem Iſidorus dicit eodem lib. 2. capite 5. 8. & 10. id quod egregiè Kemnitius diſſimulauit.

Decimoqvinto obijciunt, quòd alioqui ueteres Epiſcopi, illique celebres, fuerunt uxorati. Hilar. de quo extat ea de re Mantuani carmen, &c. Et addit Philippus Melanchton in libro de Cœlibatu ad Regem Angliæ, quòd Polycrates apud Euſebium lib. 5. hiſtor. cap. 25. ſcribit, ſeptem ex parentibus ſuis fuiſſe Epiſcopos, & ſe eſſe octauum. Item addunt Centuriatores, Centuria quarta, capite ſeptimo, Presbyteros Macedoniæ duxiſſe vxores, teſte Innocentio I. epiſt. 22.

Respondeo ex veteribus Epiſcopis, qui quidem fuerint ſancti & celebres, habuiſſe quidem aliquos poſt ordinationem vxores; ſed neque illis vſos fuiſſe, neque eas poſt ordinationem duxiſſe: neque ullum contrarium exemplum uerum proferri poteſt. Niſi quòd aliqui Presbyteri uel Epiſcopi, qui id olim fecerunt, manifeſtè ab ipſis ſummis Pontificibus fuerunt reprehenſi, ut intelligi poteſt ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium. Itaque illorum exemplum nihil nobis obſtat, cum perperam fecerint.

Nominatim autem, quod Centuriatores de Preſbyteris Macedoniæ dicunt, mendacium eſt. Nihil enim tale refert Innocentius, aut alius teſtis fide dignus. Item quod obijcit Melanchton de Polycrate parum ualet. Nam primum, ut maximè concederemus ſeptem ex parentibus ſeu progenitoribus illius fuiſſe Epiſcopos; non illico ſequitur, eos etiam fuiſſe uſos Matrimonio poſt ordinationem. Deinde uocabulum *Parentes* eo loco non patres ſeu progenitores, ſed cognatos ſiue conſanguineos ſignificat. Græcum enim uocabulum apud Euſebium eſt *σύγγενεν*, quod ſignificat conſanguineum. Obijciunt etiam Sectarij exemplum Apoſtolorum. Sed de hoc dicemus commodius in capit. 3. Atque hactenus de capite ſecundo.

Rectiſſimam eſſe legem cœlibatus. §. 3.

In tertio Capite probandum eſt, legem hanc cœlibatus eſſe rectiſſimam & utiliſſimam. In cuius aſſertionis confirmatione tres errores confutandi ſunt. Primvs eſt Græcorum, qui hanc legem improbant, quatenus iubet continere poſt ordinationem. Illi enim licet *poſt* ordinationem fas eſſe non putent uxorem ducere, tamen exiſtimant omnino eſſe ducendam *ante* ordinationem, & poſt licere illa uti.

Cuius erroris Franciſcus Turrianus & alij dicunt, primum auctorem fuiſſe Nicolaum, unum ex ſeptē

A primis Diaconis. Ita etiam ſenſit Vigilantius, vt apparet ex Diuo Hieronymo lib. contra eundem cap. 1. Ita etiam contenderunt in Græcia primum illi Patres Trullani, can. 13. circa annum Domini 673. à quo tempore cœpit mos Græcorum, qui nunc eſt hac de re, quique poſtmodum magis increbuit tempore Leonis IX. circa annum Domini 1051. quando ſchiſma etiam propter alios articulos (vt de proceſſione Spiritus S. &c.) Græci apertè fecerunt ab Eccleſia Romana Sub quod etiam tempus Humbertus quidam legatus miſſus eſt à Leone IX. Conſtantinopolim, qui & librum Nicetæ cuiuſdam Abbatis Græci, ſcriptis confutauit de præſenti quæſtione, vt commemorat Franciſcus Turrianus lib. de Canonibus VI. & VII. B Synodi.

Secvndvs error eſt, non modò ante ordinationem, ſed etiam poſt licere Matrimonium *inire*. Cuius erroris fundamentum quoddam iecit Iouinianus hoc ipſo, quod prætulit Matrimonium Virginitati. Nam ſi Matrimonium quiddam præſtantius eſt, & Deo gratius; nihil eſt, cur ſacrati miniſtri cauſſa ſanctitatis religionis debeant à coniugio abſtinere. Itaque Avgvstinvs hæreſi 82. referet ſanctimoniales quaſdam audito Iouiniano nupſiſſe. Quanquam vt ibidem Auguſtinus teſtatur, mox ille error Iouiniani extinctus eſt, *neque ad deceptionem alicuius Sacerdotis*, inquit Auguſtinus, *peruenit*.

Poſt multa verò ſecula VViclephus eundem errorem inſtaurauit: vt videre licet apud VValdenſem C tomo ſecundo de Sacram. cap. 128. & 129. & tomo tertio de Sacramental. lib. cap. 66. & 67. VViclephum in hac re deinde Lutherus ſecutus eſt, libro de abrogan. Miſſa priuata: vbi morem Eccleſiæ Romanæ contrarium miris modis exagitat. Item in eodem errore pertinaciſſimè ſunt reliqui omnes Sectarii Sacramentarij & Lutherani, quorum ſupra etiam mentionem fecimus.

Tertivs error eſt aliorum quorundam, qui etſi legem cœlibatus non omnino improbent, aut exiſtiment eſſe malam: cenſent tamen, longè fore conducibilius, ſi coniugium miniſtris ſacratis permitteretur. Ita Panormitanus, Catholicus alioquin auctor, in D cap. *Cum olim*, extra de Clericis coniug & Eraſmus in Declamat. de laudibus Matrimonij, & nonnulli alij obſcurioris nominis, quos refert Kemnitius in *Examine* Canone 9. ſeſſione 24. vbi etiam vtitur teſtimonio Marſilij de Padua, qui propter alios errores eſt alioqui ab Eccleſia damnatus.

Adversvs hos igitur errores omnes probandum nobis eſt, legem hanc cœlibatus rectiſſimam & longè vtiliſſimam eſſe: Primo id probatur ab eius legis antiquitate, & authoritate. Nam cum ſit antiquiſſima, & Apoſtolica, vt §. præcedenti defendimus & confirmauimus, non poteſt non optima eſſe.

Secvndo probatur teſtimonio Apoſtoli 1. Corinth. 7. vbi præcipit coniugatos *ad tempus* abſtinere, *vt vacent* diligentius *orationi*. Hoc enim ſi rectè ab E Apoſtolo præceptũ eſt, vt proculdubio eſt, manifeſtè conſequitur, præcepiſſe & rectè etiam alioqui præcepiſſe Apoſtolum, vt miniſtri ſacrati qui perpetuò vacare orationi diligentius debent, perpetuò ſe contineant. Ita enim ex hoc Apoſtoli loco rectè argumentatur Origenes homilia vigeſima tertia, ſuper Numer. & Epiphanius hæreſ. 59. quæ eſt Catharorum, & D. Hieronymus in caput 1. Epiſt. ad Titum, & libro primo contra Iouinianum.

Tertio probatur per locum à *minori ad maius* hoc modo: In diuina lege rectiſſimè olim cautum fuit, vt ij ſe continerent qui res minus ſanctas, quam ſit miniſterium ſacrum noui teſtamenti, tractaturi

eſſent

eſſent. Igitur etiam rectiſſimè cautum eſt lege Eccleſiaſtica & Apoſtolica, vt ſacri miniſtri noui teſtamẽti ſeſe perpetuò contineant: vt qui perpetuo miniſterio ſacro incumbere debent. Antecedens probatur aliquot teſtimonijs ſcripturæ. Nam 1. Regum 21 David & comites non admittuntur ad panes propoſitionis, niſi proteſtarentur ſe à *mulieribus continuiſſe* aliquandiu. Ex qua re D. Hieronymus in cap. 1. ad Titum optimè colligit, perpetuam ſeruare debere continentiam noſtros Sacerdotes, qui corpus ipſum Chriſti illis panibus ſignificatum iugiter conſecrãt, & tractant, & edunt, & adminiſtrant.

Item Exodi decimo nono, cum legem Iſraelitæ accepturi eſſent, iuſſi ſunt ne ſuis vxoribus *appropinquarent*. Ex quo D. Ambroſius lib. 1. de Officijs, capite vltimo, pro noſtra lege cœlibatus optimè argumentatur.

Item Exodi duodecimo, qui comeſturi erant agnum paſchalem iubebantur *renes accingere*, id eſt, voluptates carnis edomare, vt exponit D. Gregorius homilia 22. in Euangelia.

Item ex libro primo Paralippomenõn, capite vigeſimo quarto, & Lucæ primo colligitur, Sacerdotes per vices miniſtraſſe in tabernaculo, & illos toto tempore vicis ſuæ à domo, & vxoribus abfuiſſe, atque adeo etiam ſe continuiſſe. Ergo maximè iam cõſentaneum eſt, vt qui perpetuò vacant ſacro miniſterio, perpetuo ſeſe contineant: quemadmodum rectè hinc argumentatur Siricius epiſtola ad Hymerium Tarraconenſem Epiſcopum, & Innocentius I. epiſto. ad Victricium, & Beda in caput primum diui Lucæ.

Nec valet quod hic reſpondet Caluinus lib. quarto inſtitutionum, capite duodecimo, *ſectione* vigeſima quinta, Sacerdotes illos veteris Teſtamenti meritò id debuiſſe facere, ſi quidem Chriſtum ſignificabant; iam autem omnes illas ſignificationes Chriſti quę erant in veteri lege ceſſaſſe: ac proinde non habere eandem rationem noſtros Sacerdotes, vt tempore miniſterij ſeſe contineant. Hæc enim reſponſio Caluini nobis potius argumentum maius ſuppeditat pro lege cœlibatus.

Primum enim, ſi Sacerdotes veteris legis, quoniã tantummodo Chriſtum ſignificabant, abſtinere à cõiugio debuerunt miniſterij tempore; multo magis rationi conſentaneum eſt, ut iam etiam abſtineant Sacerdotes noui teſtamenti: vt qui Chriſtum ipſum manibus ſuis etiam tractat: quod longè plus eſt quàm Chriſtum ſignificare. Deinde iam etiam illi Chriſtũ non quidem futurum, ſed præſentem ſignificant & repreſentant: vt qui eius etiam perſonam in ſacrificando ſuſtinent. Quod manifeſtè inde patet, quia in Chriſti perſona dicunt, *Hoc eſt corpus meum, &c.*

Adde quod falſum eſt, ſolummodo propter Chriſti ſignificationem debuiſſe Sacerdotes ueteris legis miniſterij tempore ſe continere. Debuerunt enim id etiam facere propter ſanctitatem miniſterij, ut purius illo fungerentur: iuxta illud Exodi decimo nono: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur ne percutiam eos.*

Qvarto probatur aſſertio noſtra ex conſenſione omnium ferme Eccleſiarum Orientis & Occidentis, in ſancienda & ſtabilienda olim hac ipſa lege cœlibatus. Quæ profectò conſenſio tanta non fuiſſet, niſi magnum eſſet eiuſmodi legis emolumentum. Extant enim in Concilijs antiquis, in omnibus ferè mũdi partibus olim celebratis, canones de hac lege cœlibatus. In *Italia* quidem in Concilio Rom. ſub Sylueſtro canone octauo, ubi præcipitur, ne *Subdiaconi*

A uxores vllo modo ducere audeant, & multo minus ſuperiores alij miniſtri.

In *Hiſpania*, Concilium Elibertinum ante tempora Siricij celebratum, canone trigeſimo tertio: *Placuit*, inquit, *in totum prohibere Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, ac Subdiaconis, abſtinere ſe à coniugibus et non generare filios*. Idem in Toletano II. canone 1. & Toletano IV. canone vigeſimo ſexto, & Toletano VIII. canone 6.

In *Gallia* Conciliũ Arelatẽſe II. ante annos 1200. celebratum, canone ſecundo, vbi cautum eſt ne vllus *in vinculo coniugij conſtitutus ad Sacerdotium aſſumatur niſi fuerit promiſſa conuerſio*, id eſt, niſi continentiam ab vxore promiſerit. Item Turonenſe I. canone primo &

B ſecundo, & Turonẽſe II. canone decimo quinto, & Agathenſe, canone duodecimo, & Aurelianẽſe III. canone primo: *Vt nullus*, inquit, *Clericorum à Subdiaconatu & ſupra, quos vxores in propoſito ſuo accipere inhibetur, propriè, ſi fortè iam habeat, miſceatur uxori.*

In *Germania* quoque idem quod in illo Elibertino Concilio Hiſpaniæ ſtatutum eſt, repetitur in Cõcilio VVormatienſi, capite nono, circa annum Domini 868. in Aquiſgranenſi Concilio I. tempore Ludouici I. capite ſexto, ubi ſic dicitur de ſubdiaconis: *Placuit Patribus, vt quia ſacra myſteria contrectant, caſti & continentes ſint ab vxoribus.* Item in Concilio Moguntino, circa annum Domini 888. tempore Arnul-

C phi Imperatoris, capite decimo ſtatuit, ut nulla penitus mulier ne ſoror quidem, cum Eccleſiaſticis habitare permittatur. Et in alio Moguntino, circa annum Domini 813. ſub Carolo Magno, capite 10. de Clericis, *qui ſeculum reliquerunt*, id eſt, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, inter cætera ſic dicitur: *Contubernia fœminarum nullatenus appetant, caſtitatem inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant.*

Verum hic obijcit Kemnitius, eum qui canones huius Concilij collegit, falſariè prætermiſiſſe, quod ibi addendum erat, ſcilicet *vel vnius matrimonij fœdere copulentur.* Et ratio Kemnitij eſt: *Quoniam Patres*, inquit, *illius Concilij verba Iſidori ex loco deſcribebant ex libro ſecundo de Officio Clericorum, capite ſecundo*,

D quæ item referuntur 23. diſt. Can. *His igitur*. Quo loco Iſidorus illa verba etiam addit, *Aut vnius matrimonij fœdere, &c.*

Reſpondemus autem in primis, quædam etiam alia verba, quæ in illo loco Iſidori ſunt, Patres in illo canone omiſiſſe, quoniam ad propoſitum nõ ualde attinebant. Neque eſt neceſſe, ut ſi quædam ex Iſidoro mutuati ſunt; omnia etiam mutuari debuerint. Deinde dicimus iuſta ratione illa uerba Iſidori fuiſſe à Patribus eo loco prætermiſſa. Nam Iſidorus ideo illa addidit, quoniam Regulam in cõmuni omnibus omnino Clericis ibi tradebat, ex quibus aliqui nempe qui ſunt in minoribus ordinibus, poſſunt vnius matrimonij fœdere copulari, ut §. præcedenti

E ad eum Iſidori locum reſpondimus. Patres autem in illo Concilio Moguntino tantummodo agebant de iis Clericis, *qui ſeculum reliquerunt*, vt patet ex initio illius Canonis. Ad hos autem Clericos, qui ſcilicet ſunt in ſacris ordinibus, illa tantummodo Iſidori uerba pertinent, *caſtitatem inuiolati corporis perpetuo ſeruare ſtudeant*; non autem illa quæ ſequuntur, *Aut vnius matrimonii fœdere, &c.* ut §. præcedenti ex ſententia ipſius Iſidori notauimus. Quare meritò Patres prima illa uerba Iſidori ſolum ibi poſuerũt prætermiſſis ſequentibus.

Adde quod mendacium Kemnitij, & Melanchtonis, qui dicunt ante 500. annos primum legem cœlibatus in Germaniam inuectam eſſe, ſatis ſuperque

ex

cleſiæ, quid Ægypti & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut Virgines Clericos accipiant, aut ſi vxores habuerunt mariti eſſe deſiſtunt?

Ex quo Hieronymi teſtimonio, & ex illo Epiphanij quod recitaui, maximè confirmatur quòd ſuprà ex Canone 3. Concilij Niceni colligebamus, viguiſſe tempore Concilij Niceni etiam in Oriente legem hanc cœlibatus: ſiquidem Epiphanius, & Hieronymus circa illud ſeculum floruerunt: & tamen affirmant continentiam à ſacris miniſtris fuiſſe ſeruandam iuxta canones in ipſo etiam oriente.

Idem rurſus aſſerit Hieronymus in Apologia pro libris ſuis contra Vigilantium: *Epiſcopi*, inquit, *Preſbyteri & Diaconi aut Virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt Sacerdotium pudici.* Item D. GREGORIVS in caput primum libri primi Regum, ubi errorem illorum confutat, qui propter verbum Apoſtoli, 1. Corinth. 7: *Vnuſquiſque vxorem ſuam habeat*, putant licere Eccleſiaſticis etiam vxores habere. Item BEDA lib. 3. de Tabernaculo, capite nono, vbi dicit, debere Sacerdotes noui teſtamenti, *aut Virgines eſſe, aut contracta cum vxoribus fœdera diſſoluiſſe*; nempe quoad torum ſiue uſum coniugalem: idque affirmat ſignificatum fuiſſe præcepto Domini, Exodi vigeſimo octauo, quo iuſſi ſunt Aaron, & filij eius non ingredi tabernaculum, niſi *fœminalibus lineis à renibus vſque ad femora tecti.* Item ISIDORVS lib. 2. de diuin. offic. cap. quinto, octauo, & decimo.

Item Gregorius Turonenſis libro quarto hiſtor. capite quarto, ubi refert comitem quendam fuiſſe ab omnibus Epiſcopis excommunicatum eò quod ad uxorem rediiſſet, quam dimiſerat quoad torum, vt poſſet ſacris ordinibus initiari, ſicut fuerat ea lege initiatus. Item Arator ante annos 1000. in libro, quem compoſuit in Acta Apoſtolorum, capite trigeſimo, vbi poſtquam explicuiſſet quamobrem integrum fuerit Sacerdotibus veteris legis vti coniugio, modo tempore vicis ſuæ abſtinerent; è veſtigio ſubiungit:

Eccleſiæ nunc alma fides ſine fide pudicos,
Pontifices iubet eſſe ſuos, &c.

Quæ Aratoris carmina refert etiam Sotus libro ſeptimo de Iuſtitia, quæſtione ſexta, articulo ſecundo, & poſſunt iure optimo opponi carminibus Mantuani, quę pro coniugio Sacerdotum obijcit Kemnitius. Quanquam Mantuanus quidem tantummodo voluit, veteres aliquos Epiſcopos habuiſſe vxores, non tamen illis vſos fuiſſe, poſt ſacram ordinationem.

SEPTIMO probatur aſſertio auctoritate etiam ciuilium legum. Nam hæc lex cœlibatus confirmata quoque eſt in Codice de Epiſcopis & Clericis, l. *cum qui*, & ſeq. item etiam in varijs authenticis.

OCTAVO probatur exemplo Epiſcoporum omnium, qui aliquando in Eccleſia celebres ac ſancti habiti fuerunt. Hi enim omnes poſt ordinationem ſacram, continentes omnino à coniugio fuerunt, ut ſuprà defendimus.

NONO probatur ratione hoc modo: Quod impedimento eſt officio & miniſterio alicuius ordinis hominum; id rectè eiuſmodi ordini hominum lege humana prohibetur. Sed conſuetudo coniugalis impedimento eſt, quo minus rectè & expeditè ſacri miniſtri officio ſuo fungantur. Igitur conſuetudo coniugalis rectè illis prohibetur lege humana.

Maior propoſitio huius argumenti ex ſe patet. Minor autem probatur. Nam ad officium ſacrorum miniſtrorum pertinet uacare diligentius *orationi & contemplationi* rerum diuinarum: *ſacrificare*: ſacra *adminiſtrare*; *docere & exhortari*; curam pauperum peculiarem *gerere*. At conſuetudo coniugalis his omnibus officijs non mediocri impedimento eſt.

Primum etiam obſtat plurimum *orationi* & contemplationi; ſiquidem hebetat mentis aciem, & animum diſtrahit. Quamobrem Theophraſtus etiam philoſophus iudicabat non expedire ſapienti nubere, ut de illo commemorat Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum non longè à fine. Et Apoſtolus 1. Corin. 7. ſuadet idcirco coniugibus continentiam ad tempus, vt melius *vacent orationi*.

Deinde obſtat etiam conſuetudo coniugalis miniſterio, quod exhibetur Domino in ſacrificio. Nam cùm ſacrificium altaris auguſtiſſimum & ſanctiſſimũ ſit; decet vt qui in illo Domino ſeruiunt, inſignes quadam puritate, atque ſanctitate mentis & corporis polleant. Vbi non ſanè negamus ſuam etiam quandam caſtitatem, atq; adeò ſanctitatem coniugio & eius legitimæ conſuetudini conſtare; in qua re probanda fruſtra nihil nobis repugnantibus maiorem partem ſui tractatus de cœlibatu conſumpſit Kemnitius. Scimus enim, & legimus apud Apoſtolum ad Hebræos decimotertio, legitimi coniugij torum eſſe *immaculatum*, atque adeò ſanctum ſuo modo: ita ſcilicet, vt per ſe non contineat impuritatem ſiue immunditiam *peccati*. Sed illud eſt, quod nihilominus contendimus, quendam eſſe maioris ſanctitatis & puritatis gradum in continentia à coniugio: qua perfectione & gradu ſanctitatis deceat eos inſignes eſſe, qui Domino ſeruiũt in ſanctiſſimo ſacrificio altaris.

Etſi enim conſuetudo coniugalis per ſe ipſa peccatum non ſit; tamen turpitudinem quandam, atque pollutionem ex peccato prouenientem habet. Id quod manifeſtè probat D. AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate, capite decimoſeptimo, ex naturali verecundia, quam uſus ille coniugalis habet, ob quam etiam ſecretum & latebræ ad illum a coniugibus quæri ſolent.

Neque diuus Auguſtinus modò, ſed etiam diuus Paulus 1. Cor. 7. hoc ipſum manifeſtè confirmat illis uerbis: *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, vt ſit*, inquit, *ſancta & corpore & ſpiritu.* Nullũ enim dubium eſt, quin Apoſtolus hoc loco quẽdam gradum maioris ſanctitatis eſſe ſignificet, quo careant ij, qui ſunt coniuges. Quoniam igitur hic ſanctitatis gradus decet omnino eos qui hoc ſacrificium tractaturi ſunt; ideo colligimus, conſuetudinem coniugalem obſtare etiam miniſterio huius ſacrificij; quicquid Kemnitius & alij Sectarij probent alioqui de ea ſanctitate, quæ eſt in coniugio.

Præterea obſtat etiam conſuetudo coniugalis *adminiſtrationi* Sacramentorum. Nam ad reuerentiam, quæ in populo erga Sacramenta requiritur, omnino expedit, vt ſit magnum diſcrimen inter eos, qui Sacramenta miniſtraturi ſunt, & populum cui ſunt miniſtranda, ne alioqui *ſicut populus ſic ſit Sacerdos*. Vnde proditum eſt, tempore Gregorij VII. cùm in Germania paſſim Sacerdotes contra legem cœlibatus coniugio vterentur, in tantam contemptionem veniſſe Sacramenta, ut etiam Laici paſſim illa adminiſtrarent. Scilicet, quia non magnum diſcrimen inter ſe, & Sacerdotes eſſe videbant: cum illi etiam vitæ ratione ſeculari & communi in coniugio uterentur, ut refert Naucletus.

Obſtat etiam conſuetudo coniugalis officio *docendi & exhortandi*. Nam qui conſuetudine coniugali implicatus eſt, non poteſt certè cum ſatis magna efficacia, & auctoritate virgines, & uiduas, & alios de populo, qui nondum matrimonio coniuncti ſunt, ad continentiam ſeruandam adhortari, vt B. Ambroſius libro 1. de Officijs, capite vltimo annotauit.

Item obſtat curæ *paſtorali*, præſertim erga paupe- A res. Nam oportet eos qui liberis dant operam, pro liberis etiam opes congregare. Ex quo fit, ut non ſit illis integrum alijs de ſuo elargiri. Item neceſſe eſt eoſdem de educatione liberorum eſſe ſollicitos, quæ ſollicitudo non poteſt non aliquid etiam de cura, quæ in paſcendis, ſpiritualiter ouibus ſibi commiſſis adhibenda eſſet, detrahere: cum tamen filij ſpirituales, id eſt, ſubditi fideles, magis diligendi quodā modo, & curandi ſint quam carnales, ut Ambroſius notauit lib. 1. de Officiis, cap. 7.

Vnde ad hæc omnia totum diſcurſum orationis D. Pauli, 1. Cor. 7. vbi non ſine multis & magnis rationibus *omnes*, vt inquit, *cupiebat eſſe ſicut ſeipſum*, id eſt, continentes. Et inter cætera propter illam etiam B rationem in uirginitatem & continētiam hortatur, quia *facultatem*, inquit, *præbeat abſq; impedimento Dominum obſecrandi*. Cui officio, vt diximus, diligentiſſimè vacare debent ſacri miniſtri. Quare dubiū non eſt, qn lex cœlibatus ſit vtiliſſima & congruētiſſima.

SED iam ad argum. contra Sectariorum reſpondendum eſt. PRIMVM eſt huiuſmodi: Matrimonium omnibus debet eſſe liberum. Igitur nullis rectè prohiberi poteſt.

RESPONDEO, abſolutè quidem omnibus eſſe liberum. Neque enim Eccleſia vllos ad ſacros ordines ſuſcipiendos cogit. Si verò quis vltro velit illos ſuſcipere, iam quidem ex ea hypotheſi voluntatis ſuæ merito tenetur lege cœlibatus, qua Eccleſia propter C iuſtiſſimas cauſſas non vult, vt ſui miniſtri in ſacris ordinibus conſtituti debent operam liberis.

Neque verò hæc neceſſitas continentiæ ex iſta hypotheſi tollit libertatem *ſimpliciter*, quæ debet alioqui eſſe in omnibus, vt poſſint cōtrahere matrimonium. Quemadmodum neque hanc libertatem tollit voti legitimi hypotheſis; ſi quis videlicet putās ſe habiturum donum continentiæ promittat Deo ſe continentiam perpetuam ſeruaturū. Tunc enim non poteſt matrimonium contrahere etiam ſecūdum Sectarios. Et tamen alioqui fuit liber quantum ſatis eſt, ut id poſſet facere.

Ac poteſt hoc ipſum confirmari alio exemplo. Nam etſi Eccleſia prohibeat ſuis miniſtris, ne poſ- D ſint officium iudicis v.g. ſecularis ſuſcipere, aut artes ſordidiores in Repub. exercere; tamen hæc prohibitio non obſtat, quo minus abſolutè quidem omnib. ſit liberum eiuſmodi officia exercere vel ſuſcipere: quia neminē cogit Eccleſia vt ordines ſuſcipiat. Ex quo poſtea ſequitur, vt nequeat aliquis illa munera obire.

SECVNDVM argumentum. Coniugium eſt iuris naturalis, vt declarat inſita propenſio ad liberorum procreationem: & etiam diuini; ut patet ex illis verbis, *Creſcite & multiplicamini*, Geneſ. 1. Ergo pugnat cum iure naturali & diuino, lex quæ aliquibus prohibet coniugium.

RESPONDEO, Coniugium eſſe iuris naturalis & diuini dupliciter intelligi poteſt. Primò vt ſit ſenſus, E iure naturali & diuino omnibus licere, ac abſolutè liberum eſſe coniugium. Et hoc uerum eſt; nec tollitur per legem cœlibatus, vt explicaui in reſponſione ad primum argumentum. Secundo vt ſit ſenſus, iure naturali & diuino coniugium atq; adeo eius vſum eſſe *præceptum* omnibus & ſingulis. Et hoc manifeſte falſum eſt. Nam primò ſi procreatio liberorum omnibus, & ſingulis ex præcepto naturali & diuino neceſſaria eſt; peccaſſent multi qui ſanctiſſimè in ſtatu perpetuæ continentiæ vixerunt: imò etiam ipſe Chriſtus & B. Virgo, qui ab vſu coniugij abſtinuerunt.

Deinde cum propenſio naturalis ad liberorum procreationem non ſit niſi propter perfectionem ſpeciei, atque adeo propter bonum communitatis; non datur iure diuino & naturali præceptum de illa, quod obliget per ſe ſingulos, ſed quod obliget ſanè ipſam *communitatem*, ad cuius perfectionem ea res ordinatur: ita ut qui curam communitatis habēt prouidere debeant, ne deſit aliquando in communitate id officium. Singulos autem id præceptum, quia non ad propriam cuiuſq; perfectionem ſpectat (ſicut præceptum comedendi v.g.) non per ſe obligat, ſed obligaret tantum ex accidenti in caſu neceſſitatis. Qua ratione initio mundi, & ſtatim poſt diluuiū cenſent Doctores illud præceptum ſingulos obligaſſe, cum ſcilicet terra erat adhuc inanis & vacua etiā ab hominibus, & ideo replenda erat.

Poſtquam verò terra ſatis iam hominibus repleta eſt; ſupereſt cœlum etiam implendū. Quod rectius in ſtatu continentiæ, quam in ſtatu cōiugali fieri poteſt ab Eccleſiæ miniſtris, vt rectè ſancti Patres ratiocinantur: videlicet Cyprianus libro de habitu Virg. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, Auguſtinus lib. de ſancta Virgin. cap. 9.

Et confirmatur hoc ex eo, quod Deus ſubiunxit Gene. 1. *Et replete terram*. Quibus verbis indicat, quo tempore illud præceptum vrgeret: ſcilicet cum terra fuit replenda. Explicat autem fundamentum huius doctrinæ optime D. Thomas in quarto, diſtinctione vigeſima ſeptima, quæſtione prima, articulo ſecundo, ubi pulchrè explicat ad hoc propoſitum diſcrimen illud præceptorum, quæ referuntur vel ad bonum communitatis ſeu perfectionem ſpeciei, uel ad perfectionem propriam cuiuſque indiuidui. Et ponitur etiam ea doctrina D. Thomæ hic in Supplemento, quæſt. 41. articulo 2. ad primum.

TERTIVM argumentum. D. Paulus 1. Corin. 7. inquit; *Vnuſquiſque propter fornicationem vxorem ſuam habeat*. Quo locò uidetur præcipere omnibus ut coniugio utantur, ſi donum continentiæ non habeant.

RESPONDEO, Apoſtolum eo loco de illis loqui, qui cum eſſent conuerſi ad Chriſtum ex Ethniciſmo, dubitabant an eis liceret uxores ſuas poſt ſuſceptā religionem Chriſtianam retinere, ut notat Tertullianus in lib. de Monogamia, & Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum. Id quod patet etiam ex initio illius capitis. Ait enim; *De quibus ſcripſiſtis mihi, &c.*

Deinde dico, ſecundariò poſſe quidem ea uerba Apoſtoli ad alios etiam accommodari, ſed tamen non ſunt intelligenda per modum *præcepti*, quaſi iubeat omnes qui difficultatem ſentiunt in continentia ſeruanda remedium coniugij adhibere; ſed eſt tātum permiſſio. Vt cum ait ibidem; *Si nupſerit virgo non peccabit*. Et rurſus; *Si non ſe continet nubat. Melius eſt enim nubere quam vri.*

Atque hoc probatur *primò* teſtimonio Patrū, qui per modum permiſſionis ea uerba intelligi debere aſſeuerant, ut in Hieronymus lib. 1. cōtra Iouinianū. Chryſoſtomus, Ambroſius, & alii in eum locum.

Secundò probatur, quia ibidē Apoſt. contrariū cōſilium omnibus dat: *Dico ego*, inquit, *non nuptis & viduis, bonum eſt eis ſi ſic permanſerint*. Et; *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem*. Et; *Volo omnes eſſe ſicut me ipſum, &c*. Nec poſſunt hic excipi illi, qui alioqui ſētiunt tentationes & difficultatem in continētia ſeruanda. Nam difficultatem hanc ēt ipſe Apoſtolus ſētiebat, qui de ſe aiebat; *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, &c*. Et tamen uult & ſuadet, ut alij quoque ſint ſicut ipſe, i. ut continentes permaneant, quantumuis nimirum carnis ſtimulos & tentationes ſentiant.

Tertiò idem confirmatur ex eo, quod poſtea ſubdit Apoſtolus: *Hæc autem non ſecundum præceptū, ſed ſecundum indulgentiam dico.* Quibus verbis ſatis declarat ſe nihil pcepiſſe cum dixit: *Vnuſquiſq; propter fornicationē vxorem ſuam habeat*, ſed tantum permiſiſſe.

Quartò idem probatur, quoniam quantumuis aliquis ſtimulos carnis ſentiat, imò etiam interdum labatur, atque adeo vratur ab ipſo flagitio libidinis; ſemper tamen habet præter conſuetudinem coniugalem alia remedia: vt orationem, abſtinentiam, & alia eiuſmodi, quibus poteſt peccatum in hoc genere cauere, atque adeo tueri donum continentię. Igitur minimè putandum eſt, Apoſtolum præcepiſſe etiam ad vitandam fornicationem remedium coniugij, quaſi vnicum & omnino neceſſarium remedium ad eam rem eſſet. Antecedens probatur manifeſtiſſimè, ea ratione qua vtitur ad hoc propoſitum diuus AVGVSTINVS lib. 2. de adulterinis coniug. c. 10. 19. & 20. Nam ſi conſuetudo coniugalis vnicum & neceſſarium remedium in hoc genere eſſet; ſequeretur coniuges ipſos cum libidinibus illicitis tentantur atque ſtimulantur, & tamen aliquod impedimentum obſtat quo minus *vti* poſſint remedio coniugij (vt morbus vel abſentia alterius cōiugis) ſequeretur, inquam, eſſe tunc deſtitutos omni remedio ad vitandam fornicationem, vel turpem aliquem eiuſmodi lapſum. At hoc conſequens abſurdiſſimum eſt. Ergo illud etiam ex quo ſequitur. Sequela vero probatur, quoniam viuente altero coniuge non poteſt alter propter morbum, aut abſentiam coniugis, vel cōiugium cum altera perſona contrahere, vel coniugio uti cum illa.

Quintò, huc accedit quod remedium coniugij nō modo non vnicum & neceſſarium ad eam rē eſt, ſed ne præcipuum remedium quidem. Etſi enim conſuetudo coniugalis reſtinguat libidinem ex vna parte; ex altera tamen propter ipſum vſum naturali facultati conuenientem illam concitat & acuit. Vnde Apoſt. 1. Cor. 7. *Si nupſerit*, inquit, *virgo non peccabit, tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi.*

Atque hoc etiam experientia poteſt confirmari. Non enim pauciores ex iis qui in coniugio viuunt, q̄ ex omnibus illis qui uiuunt in cœlibatu, (præſertim ſi adhibent ad illum ſeruandum debitā diligentiā) tribulationibus carnis tentantur, & fortaſſe etiam aliquando in turpes libidines prolabuntur.

Cum igitur remedium coniugii neq; *neceſſarium*, neque etiam *præcipuum* ſit, minimè eſt putandum, Apoſtolum illud præcepiſſe, ſed permiſiſſe vt probauimus. Neque etiam intelligere debemus illud permiſiſſe niſi iis qui alioqui nullo voto, expreſſo, vel implicito ad ſeruandam perpetuam caſtitatem tenētur. His enim qui uoto ad hoc tenentur non dicitur: *Vnuſquiſque propter fornicationem vxorem ſuā habeat.* Sed illud potius: *Redde altiſſimo vota tua*, Pſal. 49. Et: *Habentes damnationem quia primam fidem irritam fecerunt*, 1. ad Tim. 5. Vt rectè dicit D. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & Chryſoſtomus in cap. 7. 1. Cor. & Auguſtinus in Pſalm. 83. & Epiphanius hæreſ. 61. & Gregorius in cap. 1.

QVARTVM argumentū Apoſtolus 1. Cor. 7. dicit: *Melius eſt nubere quam vri.* Ergo quicunque ſentit ardore libidinis ſe tentari, rectè facit ſi nubat, quando quidem facit id quod eſt melius.

RESPONDEO, *Vri* apud Apoſtolum eo loco non idem eſſe quod flamma libidinis *tentari.* Hoc enim per ſe malum non eſt: imò materia potius eſt uictoriæ. Sed *vri* eo loco eſt, flamma libidinis *ſuperari*, & in peccatum mortale labi, propter q̧ aliquis in inferno ſit vrendus. Ac dicit Apoſtolus *melius* eſſe nubere

A quam ita uri, non ut hac ratione confirmet præceptum aliquod de coniugio quod illis uerbis tradat, ſed ut confirmet promiſſionem, quam eius rei facit ijs, qui alioqui uoto non tenentur: ut ante dictum eſt.

QVINTVM argumentum Apoſtolus 1. Tim. 4. dicit: *In nouiſſimis temporibus* fuiſſe quoſdam introducturos *doctrinas dæmoniorum prohibentes nubere, &c.*

RESPONDEO, hoc loco notari ab Apoſtolo illos hæreticos, qui coniugium ipſum tanquam *per ſe malum*, & à diabolo introductum erant dānaturi: quod fecit Manichæus, Marcion, & Tatianus Eccleſia autem ſuis miniſtris coniugium prohibet, non ut per ſe malum, ſed ut minus conueniens illi ſtatui, Quo ipſo minimè coniugium damnat: ut neque damnat artes illas mechanicas, quas non uult alioqui exerceri ab iis qui ordinibus initiantur. Ita illum locum Apoſtoli explicant ſancti Patres. Auguſtinus lib. 30. contra Fauſtum, cap. 4. & 6. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianū. Chryſoſtomus, Ambroſius, & alij expoſitores in eum locum.

B

Nec obſtat quod Apoſtolus inquit. *In nouiſſimis temporibus.* Nam illi etiam veteres hæretici in nouiſſimis temporibus fuerunt, quatenus hæc tota ætas Eccleſiæ Chriſtianæ dicitur eſſe nouiſſima, & mundi poſtrema. Quo pacto idem Apoſtolus 1. Corin. 10. ait: *Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerūt.* Et Ioannes Epiſt. 1. cap. 2. *Nouiſſima*, inquit, *hora eſt.* Alioqui non potuiſſent Manichæi, Tatiani, & Marcioniſtæ ex illo loco Apoſtoli redargui olim à Patribus; ſi non illos ibi notauit. Adde quod Græcè ponitur vocabulum *ὑστέροις*, id eſt, *poſterioribus* temporibus, non omnino vltimis.

C

Sed obijcit Kemnitius quod Auguſtinus Epiſt. 74. & lib. 2. de moribus Manich. cap. 18. refert. Manichæos non niſi ſuis quibuſdam electis prohibuiſſe coniugium, qui erant tunc quaſi monachi noſtri & Sacerdotes inter illos. Igitur idem nunc uidetur facere Eccleſia, quod Manichæi tunc faciebant.

RESPONDEO, ſenſum Auguſtini eſſe, q̧ ſolis ſuis electis efficaciter prohibuerint coniugium, alijs autē permiſerint, cum non potuerint omnes à coniugio impedire. Cæterum in omnibus omnino coniugium improbabant, & procreationem liberorum cenſebant eſſe *per ſe malā*, vt patet ex ipſo Auguſtino lib. 30. contra Fauſtum Manichæum, c 6. Quare ſatis patet nihil habere commune Eccleſiaſticam legem cœlibatus cum illo inſtituto Manichæorum.

D

SEXTVM argumentum. Apoſtolus 1. Tim. 3. & ad Tit. 1. vult ut Epiſcopus ſit *vnius vxoris vir.*

RESPONDEO, id eſſe intelligendum negatiuè: ut ſit ſenſus, oportere ne Epiſcopus habuerit uxores plures. Ita Chryſoſtomus & alii Expoſitores interpretantur. Quin etiam ipſe Lutherus ita expoſuit in propoſitionibus ſuis de Bigamia. Et ratio manifeſta conuincit ita intelligendum eſſe: ſiquidem idē Apoſtolus 1. Cor. 7. dicit in uniuerſum de omnibus, *beatiores eſſe*, qui cœlibes permanſerint; & conſulit id omnibus, atque adeo etiam præcipuè Eccleſię miniſtris. Denique abſurdum eſt cogitare, ibi tradi præceptū affirmatiuum; ita ut ſi qui fuerint olim aut iam ſint Epiſcopi Virgines, peccent.

E

SEPTIMVM argumentū. Apoſtolus eodem loco dicit, *mulieres ſimiliter pudicas, &c.* quib. verbis indicat Epos & Diaconos debuiſſe etiam habere uxores.

RESPONDEO, hæc Apoſtoli uerba utcunque intelligantur nihil ſuffragari Sectarijs. Nam poſſunt intelligi aut generatim de omnibus mulierib. ut ſcilicet ſint *pudicæ* eo modo quo debet vnaquæq; in ſuo ſtatu, ſicut Ambroſius ibi exponit; aut de diaconiſſis

quæ viduæ erant continentes; vt exponunt Chryſoſtomus, & Theophylactus; aut etiam de vxoribus miniſtrorum, non quas tamen duxiſſent ante ordinationem, non quas poſſent ducere poſt aut eis prius ductis vti.

Octavvm argumentum, Apoſtolus Hebr. 13. inquit: *Honorabile coniugium in omnibus*, Ergo nullis prohiberi debet.

Respondeo, certum inprimis eſſe, non ita hanc ſententiam debere intelligi, vt omnes omnino homines cuiuſcunque conditionis ſint, licitè poſſint inire coniugium aut coniugio vti, Nam ſi ita intelligatur; igitur etiam coniugium inter conſanguineos in primo & ſecundo gradu erit licitum: quod tamen Caluinus lib. 4. inſtit. cap. 19. ſect. 37. & alij Sectarij improbant; ſicut etiam matrimonium contractum ſine voluntate parentum.

Deinde reſpondeo, triplici ratione ſeu modo eſſe nihilominus ueram illam ſententiam Apoſtoli, etiam ſi non omnis conditionis homines, & præſertim illi qui *uoto* explicito, uel implicito caſtitatis obſtricti ſunt, licitè & honeſtè poſſint inire coniugium. Primo, vt quod dicit *in omnibus*, idem ſit atque *ex omni parte*, id eſt, ſiue Sacramentum, ſiue fidem, ſiue prolem (quæ tria bona matrimonij numerantur) conſideres. Quo pacto id exponit Oecumenius. Secvndo, id eſt, *apud omnes* ſeu ſententia omnium rectè ſentientium: ſicut exponit Fulgentius in lib. de fide ad Petrum, cap. 3. quo modo etiam apud nos honorabile coniugium eſt, ut qui bonum ac ſanctum eſſe iudicamus. Tertio in *omnibus* qui quidem *legitimè* coniungantur; quales ſunt omnes Laici, ſiue hi Græci, ſiue alij ſint; modò aliquod impedimentum non obſtet. Atque ita exponit Theophylactus. Et poteſt confirmari hæc expoſitio ex ipſa loci circumſtantia. Loquitur enim ibi, Apoſtolus potiſſimum cum Laicis, ad quos etiam paulò poſt ait, *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vos docuerunt verbum Dei*.

Nonvm argumentum. Continentia perpetua res eſt difficillima, & ad quam donum continentiæ neceſſarium eſt, quo plerique carent. Igitur non debet communis lex poni de perpetua continentia.

Respondeo, ſacros miniſtros quibus ſolis ea lex eſt poſita, cum peculiari ſtudio diuinis rebus uacare debeant, non admodum difficulter poſſe ſeruare perpetuam continentiam, ſi ad hanc rem adhibeant conducibilia remedia, ac mortificent, vt Apoſtolus admonet, *membra quæ ſunt ſuper terram*. Id quod cum Sectarij negligant; mirum non eſt, ſi uideatur illis hæc res difficillima.

Etenim contra redundantiam naturæ, parſimonia cibi & potus, ieiunio, & abſtinentia utendum eſt. Contra ſuggeſtiones diaboli, & ad impetrandum etiam Dei auxilium, quod ad hanc rem neceſſarium eſt, oratio feruens ac diligens eſt adhibenda. Contra illecebras ſpecierum externarum, quę libidinem concitare ſolent, uitanda conſuetudo imò etiam aſpectus vagus mulierum, ſummaque in hac parte cautela vtendum. Sicut uidemus hanc ob cauſſam tam diligenter in antiquis Concilijs interdicta fuiſſe miniſtris contubernia & familiaritates mulierum.

His igitur remedijs adhibitis, ac potiſſimum orōne crebra ad Deum; quilibet pōt Deo opitulāte habere donum continentiæ perpetuæ. Nihil enim aliud hoc donum eſt, quàm ipſa perpetua continentia, ut non ſolum ex facultate voluntatis humanæ, adhibitis remedijs, ſed etiā ex diuino auxilio proficiſcitur. Quod auxilium diuinum nemini deeſt, ſi ipſe ſibi in hoc genere non deſit. Quamobrem, ut ſancti Patres affirmant, quilibet poteſt cum gratia Dei continere ſi uelit. Ita docent expoſitores omnes in illum locum Matthæ. 19. *Sunt eunuchi, &c. qui poteſt capere, capiat*. Dicūt enim, unumquemque poſſe, ſi velit: & præſertim Chryſoſ. & Hierony. hoc docent in eum locum; item etiam Tertullian. lib. de Monogamia, Baſilius libro de Virginitate. Auguſt. lib. 6. Confeſſ. cap. 11.

Sed Obiicit hoc loco Kemnitius, continentiæ perpetuæ donum, cum non ſit ex genere illorum donorum, quæ omnibus ad ſalutem neceſſaria ſunt (poteſt enim aliquis in coniugio ſaluari) non omnibus quantumuis illud procurent diuinitus donari: aliam enim eſſe rationem de ijs gratiæ donis, ſeu auxilijs ſine quibus nemo poteſt ſalutem conſequi. Hæc Deum certa lege conferre omnibus, non illa alia quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria: vt donum v. g. linguarum, uel ſanitatum, & hoc ipſum donum continentiæ. Et confirmat hanc ſuam obiectionem illo uerbo Chriſti 19. *Qui poteſt capere capiat*. Itē etiam uerbis Apoſtoli 1. Cor. 7. ubi hac ipſa de re agens; *Vnuſquiſque*, inquit, *ſuum donum habet à Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic*; quaſi dicat, non omnes habere poſſe donum illud continentiæ, ut cœlibes maneant.

Respondeo primum, Deum non illa ſolum dona, quæ ſunt neceſſaria omnibus ad ſalutem, certa lege conferre omnibus, qui illa procurent, ſed etiam ea quæ ſunt neceſſaria ad commodius & perfectius aſſequendam ſalutem per eos actus, ſiue per illud actuum genus, quod Deus omnibus conſuluit tanquam perfectius, licet non etiam ut neceſſarium præceperit. Tale eſt autem donum perpetuæ continentiæ, non uerò donum linguarum, aut ſanitatum. Nam continentiæ donum neceſſarium eſt ad continentiam perpetuam, de qua extat diuinum Chriſti conſilium: donum autem linguarum & alia eiuſmodi, non ſunt ad actus aliquos, de quibus extet commune conſilium. Quod ſi Deus cuilibet conſuleret illud ad quod auxilium gratiæ ipſius neceſſarium eſt, nec tamen cuilibet uellet, quantum in ſe eſt, cōferre id auxilium; nemo non uidet q̄ perperā & inaniter id conſuleretur.

Deinde dico, continentiæ donum, poſtquam aliquis explicito uel implicito uoto perpetuæ continentiæ eoque rationabili (quale etiam eſſe illud miniſtrorū probauimus) aſtrictus eſt, iā eſſe ex genere illorum donorum quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem. Ei enim, qui continentiam perpetuam uouit, omnino neceſſarium ad ſalutem eſt, ſuum uotum *adimplere* ſeu *red*dere, niſi iuſta ratione cum illo diſpenſaretur.

Ad uerbum autem Chriſti reſpondeo, Patribus ſupra citatis illud: *Qui poteſt capere capiat*, perinde eſſe ac ſi dixiſſet, qui uoluerit & potuerit ex huiuſmodi hypotheſi uoluntatis ſuæ.

Ad uerba denique Apoſtoli reſpondeo, *unumquemque habere ſuum donum à Deo*, ſcilicet uel ad continentiam perpetuam, uel ad caſtitatem coniugalem; non quaſi Deus aliquibus nolit dare donum continentiæ perpetuæ; ſed quia quidam non illud certè procurant, nec Deus illud dat niſi ſecundum liberam cooperationem humanæ uoluntatis.

Et quod hoc modo ſententia illa Apoſtoli intelligenda ſit, patet manifeſta ratione, Nam ita dicit quoſdam habere donum ad continentiam cęlibatus, ſicut ibidem etiam ait, quoſdam alios habere donū ad caſtitatē conjugalem. Inquit enim: *Vnus verò ſic, alius autem ſic*: At ne ipſi quidem Sectarij contendent ita quoſdam habere donum ad caſtitatem coniugalem, ut non etiam quicunque alij ad opus coniugale idonei, id etiā donum habere potuerint. Ergo neque eo modo debent contendere donum continentiæ ex Apoſtoli ſententia eſſe proprium quorundam, quaſi non etiam alij illud poſſint habere, ſi [illegible].

Decimvm

Decimvm argumentum. Apoſt. 1. Tim. 5. de viduis quibuſdam adoleſcentibus, quæ non ſe continebãt, inquit: *Volo eas nubere, & filios procreare, &c.* Ergo pręceptum Apoſtolicum eſt, vt quicunque ſentiunt ſe à libidine ſtimulari, matrimonium contrahant.

Respondeo cum D. Chryſoſtomo & alijs expoſitoribus in eum locum, verbum illud Apoſtoli, *Volo* non præcepti voluntatem, ſed permiſſionis eſſe, poſita eiuſmodi perſonarum incontinentia, & poſito etiam ꝙ alioqui non teneantur ex *voto* remedijs alijs adhibitis continentiam ſeruare. *Non putes*, inquit Chryſoſtomus, *illum ad delicias adhortari, ſed volo inquit, quia ipſæ volunt, &c.*

Vndecimvm argumentum. Deus dixit Geneſ. 2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.*

Respondeo, ſequẽtibus verbis Deum declaraſſe quid ſignificare voluerit. Addit enim: *Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Senſus igitur eſt, nec bonum nec vtile fuiſſe futurum, vt tantum in ſpecie humana eſſet vir & nulla fœmina, atq; adeò nulla propagatio generis humani; vt rectè interpretatur etiam Abbas Tuitienſis lib. 2 in Gen. c. 32. Si autem vtilitatẽ propriam cuiuſq; hominis per ſe ſpectemus, *bonum eſt*, inquit Apoſtolus 1. Cor. 7. *Homini mulierem non tangere.* Et rurſus. *Beatior erit ſi ſic permanſerit.*

Dvodecimvm argumentum. Apoſtoli habuerũt vxores, & eas ſecum circumduxerunt, 1. Cor. 9. *Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli & fratres Domini, & Cephas?* Et ad Philip. vlt. *Rogo te germane compar.* Grecè eſt, γνήσιε σύζυγε, quæ verba latinè reddi poſſent, *germana coniux*, ſeu *coniugalis*. Nam ſecundum Atticiſmum aliquando vox maſculini generis, qualis eſt illa, γνήσιος. ſolet poni pro voce fœminina, qualis eſſet ibi γνησία. Si igitur Apoſtoli coniugati fuerunt, non obſtat ea res ſacro miniſterio.

Respondeo cum D. Hieronymo lib. 1. contra Iouinianum, in primis de ſolo Petro conſtare certo, ꝙ vxorem habuerit: ſiquidẽ eius ſocrus commemoratur in Euangelio. De alijs autem incertum eſt, & variat de illis veterũ opinio. Nam Hieronymus illic, & Tertullianus lib. de Monogamia, dicunt ꝙ ſolus Petrus. Ignatius verò in epiſto. ad Philadelph. ꝙ Petrus, & Paulus, & omnes alij excepto Ioanne. Clemens Alexand. lib. 3. Stromat. etiam ſentit aliquos Apoſtolos vxoratos fuiſſe, & inter illos D. Paulum.

Deinde dicimus, quicquid ſit de hoc, illud tamen certiſſimum eſſe, ſi qui ex Apoſtolis vxores fortè habuerũt, oĩno tamẽ ab illarũ cõſuetudine abſtinuiſſe, poſtq̃ fuerunt ad Apoſtolatũ vocati, & ſeſe Chriſto adiunxerũt. Id quod manifeſtè D. Hieron. lib. 1. contra Iouinianũ demõſtrat ex illis verbis Mat. 19. *Ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te;* quæ dixit D. Petrus ſuo & aliorum oĩum Apoſtolorum nomine. Nã quod inter illa *omnia*, quæ reliquerunt, coniuges ẽt, ſi qui habuerunt, eos quoad torum, ſiue conſuetudinem coniugalem reliquiſſe, patet euidenter ex Chriſti reſpõſo, vbi interpretãs qd ſit *relinquere oĩa*, dicit: *Omnis quis reliquerit patrem aut matrem aut vxorẽ*, &c.

Illud verò quod Paulus dicit 1. Corin. 9. *Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducẽdi*, &c. non de vxoribus intelligi debet, ſed de piis quibuſdam mulieribus, quę Apoſtolos ſequi ſolebãt & eis vel pecunia, vel certè miniſterio ſuo in rebus neceſſarijs opitulari: ſicut etiam Chriſtum eiuſmodi piæ mulieres ſequebantur Lucæ 8. Ita exponũt omnes interpretes in illum locum, & Tertullianus libro de monogamia, & Auguſtinus in libro de opere monach. c. 4 & 5. & Hieronymus vbi ſupra.

Clemens tamen Alexandrinus vbi ſupra, de uxo-

A ribus illum locum intelligit, ſed à quib. omnino abſtinerent Apoſtoli. Quod colligit inde etiam, quia non mulierem vxorem, ſed mulierem *ſororem* dicit quaſi iam non eſſent Apoſtolis niſi inſtar ſororem, Cæterũ rectius de pijs alijs mulieribus, vt dictũ eſt, locus ille intelligitur, quę propter eiuſdem fidei cõmunionem ita uocarentur *ſorores.*, ſicut fideles viri vocabãtur ab Apoſtolis *fratres.* Vt Actor. 2. & alias.

Nec obſtat ꝙ Apoſtolus dicit ſe *poteſtatem* habuiſſe, eiuſmodi mulierem circumducẽdi. Non enim ibi de poteſtate aliqua loquitur, quæ competeret ipſi & alijs Apoſtolis iure coniugij, ad mulieres circumducendas; ſed de poteſtate quam iure vnuſquiſque habet, vt poſſit oblatũ beneficium, atque obſequiũ B honeſtum admittere.

Quod vero attinet ad alterum locum ad Philipp. vlt. Reſpondeo, non germana compar aut coniunx, ſed *germane* compar reddi debuiſſe Atq; ita intelligendũ eſt ipſum ibi cũ aliquo uiro loqui quẽ *cõparẽ*, ſeu *coniugalem* (id enim ſignificat uocabulũ σύζυγε) uocat, uel q̃a idem iugum cum ipſo ſuſtinebat in miniſterio Euangelij, uel quia coniugatus erat cum aliqua ex mulieribus, quas ibidẽ cõmemorauerat, ut Chryſoſt. & Theophylactus ibi exponũt: Vel certè nomen illud *coniugalis*, uel *comparis* propriũ nomen erat illius hominis, ut Oecumenius interpretatur. Theodoretus uero & Haymo in eundẽ locũ, comparem ſeu coniugalem uocaſſe dicunt, ab eodem iugo C in miniſterio Euangelij, ſicut etiam dicebamus.

Quod aũt nõ dẽat ille locus de uxore ipſius Pauli exponi, ꝓbat manifeſtè Theodoretus teſtimonio eiuſdẽ Apoſtoli, 1. Cor. 7. ubi affirmat ſe eſſe ex numero illorũ, q nõ haberent uxorẽ; illa aũt Epiſt. ad Corinthios ſcripta fuit priuſquam illa altera ad Philippenſes, ſicut idem Theodoretus oſtendit in præfatione ſui commentarij in Epiſtolas Pauli. Neque eſt ullo modo credibile D. Paulum poſtquam propoſito etiam exemplo ſuo alijs cõſuluerat in illa Epiſtola uitam cœlibem, uxorem duxiſſe.

Deinde D. Paulum nunquam uxorem habuiſſe aſſerunt plerique Patres. Hieronymus in Pſalmum 57 & lib. 1. contra Iouinianum, & in epiſt. ad Euſtochiũ D de Virginit. Auguſtinus lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 4. Epiphanius hæreſ. 58. Ambroſius in exhortatione ad Virgin. & communiter omnes expoſitores in illum locum ad Philippenſes. Denique licet uxorem habuiſſet, tamen certum eſſet, illũ, poſtquam cœpit prædicare Euangelium, coniugio operam non dediſſe, ut oſtendit D. Auguſtinus libro de gratia & libero arbitrio, c 4 & patet ex eodem Apoſtolo 1. Corint. 7.

Decimvm tertivm argumentum. Socrates lib. 1. hiſtoriæ, caput 8. & Sozomenus lib. 1. ca. 22. narrãt, cum Concili Niceni Patres legem uellent ferre, ne Clerici cum uxoribus quas ante ordinationem duxiſſent dormirent, Paphnutium cõtradixiſſe, & eius E ſententiæ Patres acquieuiſſe, ac reliquiſſe illis liberam coniugij conſuetudinem.

Respondeo, Socratem, & Sozomenũ in hac narratione non eſſe fide dignos, ut rectè notauit Alanus Copus in Dialogo 1. c. 23. & cõfirmat ẽt aliquot argumentis Franciſcus Turrianus lib. de Canonibus 6. Synodi. *Primò*, q̃a Sozomenus *multa alioqui mentitur*, ut diſertis uerbis affirmat S. Greg. lib. 6. Regiſtri, epiſt. 31. & Socrates ẽt quædam manifeſtè falſa narrare ſolet. Vt li. 5. c. 21. licuiſſe paſcha celebrare, quãdo Epiſcopi uellent, neq; Eccleſiam aliquid certi de ea re ſtatuiſſe; cum tamen Conciliũ Nicenum ſtatuerit, ut Dominica poſt decimam quartam lunã primi menſis celebraretur, cuius canonis meminit Epipha

hæreſ.70. Ambr. epiſt.83. Athanaſius li. de Synodis Arimini & Seleuciæ. Euſebius in vita Conſtantini. Item ibidem ait Socrates in Romana Eccl. non ieiunari ante paſcha, niſi per tres hebdomadas, & tñ S. Leo, q eodē tpe vixit quo Socrates, ſerm.4. de Quadrageſima teſtatur ieiunari 40. dies, quam etiam cōſuetudinem commemorat Gregorius homil.16. in Euang. Item in Eccleſia Rom. non ieiunari in Sabbatis: cuius contrarium patet ex Auguſt. epi.86. & 118

Secundò, quia hiſtoria iſta de Paphnutio pugnat cum Epiphanio, qui hæreſi 59. affirmat eſſe *contra canones Eccleſiaſticos*, ꝙ Sacerdos vel Diaconus liberos gignat, & cum D. Hieronymo, qui libro contra Vigilantium teſtatur, in *Oriente*, & Aegypto nō licere Sacerdotibus & Diaconis vxoribus vti. Non igitur Concilium Nicenum paulò ante tempora iſtorum duorum Patrum id conceſſerat.

Tertiò, quia pugnat etiam cum ipſo Concilio Niceno, ex cuius can.3. colligitur viguiſſe legem cœlibatus eius Concilij tpe. vt ſupra ſumus argumentati. Quæ res ipſum ēt Lutherū permouit, ut in libro de Concilijs parte 1. ſcriberet, Cōcilij Niceni Patres noluiſſe acquieſcere ſententiæ Paphnutij.

Quartò, quia non eſt credibile, eam narrationem, ſi vera eſt, fuiſſe præteritam ab aliis hiſtoricis antiquioribus Socrate & Sozomeno, & à Ruffino lib.1. vbi tamen multa de Concilio Niceno, & de illo ipſo Paphnutio commemorauit. Neq; in actis ipſis Concilij Niceni debuiſſet talis res ſilentio penitus pteriri.

Adde, ꝙ ſi maximè hæc hiſtoria Paphnutij vera eſſet, tamen Sectarijs ipſis etiam repugnaret. Scribūt enim Sozomenus & Socrates, locis citatis, addidiſſe nihilominus Paphnutium, bonum ſibi videri, vt ſecūdum antiquos canones, nemo poſt ordinationē vxorem ducat, ſed ſolum vſus permittatur vxoris, quæ ante ducta fuerit. Noſtri vero Sectarij etiam poſt ordinationem volunt vxores duci poſſe.

Addit etiam Sotus lib.7. de Iuſtitia, q.6. ar.1. fieri potuiſſe, vt Concilium Nicenum eatenus permiſerit miniſtris ſacris conſuetudinem coniugalem, quatenus noluerit certè punire tranſgreſſores huius legis cœlibatus: non verò quaſi probauerit illorū abuſum. Et eius rei fortè Paphnutius potuit eſſe Patrib. illis author, idque propterea, ꝙ fortè tunc expediebat ad eam rem nonnihil conniuere, & tolerare abuſum, qui apud multos irrepſerat illis temporibus; vt colligi poteſt ex Epiphanio hæreſ.59. cuius verba ſupra recitauimus. Cæterum liberam poteſtatem huius rei à Concilio Niceno factam fuiſſe, & hiſtoriam illam ita accidiſſe ſicut Socrates & Sozomenus narrant, non eſt credibile.

Decimvmqvartvm argumentum. Vdalricus Epiſcopus Auguſtanus epiſtola quadam ad Nicolaū Papam ſcribit, D. Gregorium, cū conſuetudinē coniugalem miniſtris prohibuiſſet, & deinde cognoſceret ſex millia capitum infantum ex piſcina ſua quadā à piſcatoribus caſu cū piſcari vellent, eruta eſſe, eaq; homicidia intelligeret legem hanc cœlibatus peperiſſe, vt ſtupra nimirum miniſtrorum occultarentur; legem illam ſuam reuocaſſe & pœnitentiam egiſſe.

Respondeo, commentitiam eſſe prorſus illam Epiſtolam Vdalrici, vt aſſeruit Staphylus in reſponſione ad fictas diſſenſiones, quas inter Catholicos eſſe falſo criminatur Illyricus, & oſtendit etiam diligēter Alanus Copus, Dialogo 1. c.22. Nam Nicolaus I. obijt circa annum Domini 867. vt etiam Onuphrius in libro de Romanis Pontificibus annotauit. Vdalricus autem creatus eſt Epiſcopus circa annum Domini 924. vt notat Abbas Vrſpergenſis in ſuo Chronico, vel circa annum 903. vt fertur ſcriptum

A eſſe in Chronicò Eccleſiæ Auguſtanæ. Fieri igitur non poteſt, vt Vdalricus Epiſcopus ſcripſerit ad Nicolaum Papam, eius nominis primum.

Sed neque ſcripſit ad Nicolaum II. Nam hic creatus eſt Pontifex anno Domini 1059. Vdalricus autē obijt circa annum Domini 953. Quo fit vt Vdalricus annis circiter 100. obierit ante Nicolai II. creationem. Nec vero fuit alius Vdalricus Epiſcopus Auguſtanus, niſi ille ſanctus qui fuit poſt Nicolaum I. & longè ante Nicolaum II. vt dictum eſt. Neq; aliū commemorat Munſterus lib.3. de rebus Germaniæ in Catalogo Epiſcoporum Eccleſiæ Auguſtanæ.

Accedit quod illa hiſtoria de 6000. capitum infantum, per ſe ridicula videtur. Denique ſi illa Epiſtola Vdalrici genuina eſſet, aduerſaretur Sectarijs. Nam B ibi Vdalricus ille affirmat, debere cogi Presbyteros & Monachos ne vxorem ducant poſt ordinationē; id quod approbant tamen Sectarij.

Decimvmqvintvm argumentum. Lex cœlibatus alios fructus pręterquam horrendas libidines, & multa Sacerdotum ſcandala non habet. Igitur eſt abolenda.

Respondeo, libidines, & ſcandala miniſtrorum, non eſſe fructus legis cœlibatus, ſed *abuſus* illius, qui tollendi ſunt, non autem ipſa lex cœlibatus: fructus autē legis cœlibatus per ſe ſunt longè alij. Nimirum eos quos commemorat Apoſtolus 1. Cor. 7. ſcilicet *cogitare quæ Domini ſunt*; eſſe *ſolicitum quomodo placeas Deo*; eſſe *ſanctum corpore & ſpiritu*; habere *facul*C*tatem ſine impedimento Dominum obſecrandi*; non eſſe animum *diuiſum* atque diſtractum in curis & ſolitudinibus huius mundi, &c.

Accedit quod innumeri etiam ſunt, qui ſanctiſſimè abſq; vllis ſcandalis in cœlibatu viuunt. Quod ſi alij libidinibus ſe dedunt; illorum culpa hæc eſt, non legis cœlibatus. Neque propterea ꝙ lege iſta cœlibatus ſublata quædam etiam peccata, & ſacrilegia miniſtrorum impedirentur, tollenda ipſa lex eſt. Niſi uelimus eadem ratione alias leges diuinas & humanas tolli. Nam & multa etiam peccata, imò omnia quę committuntur aduerſus illas, impedirentur, ſi leges ipſæ ſublatæ eſſent; quandoquidem *vbi lex non eſt; nec præuaricatio*, ac proinde nec peccatum. D Rom.4. Non igitur flagitia, quę committuntur contra legem cœlibatus debent obſtare, quominus lex ipſa propter ſuas quas habet alioqui maximas vtilitates, maneat.

Ex quibus omnibus Seqvitvr, miniſtros Eccleſiæ qui contra legem cœlibatus vxores ducere præſumunt, nō legitima matrimonia inire, ſed veriſſimè ſcortari & peccare contra legem iuſtiſſimam; quicquid kemnitius contra ineptiſſimè & leuiſſimè contendat, eiuſmodi illorum factum nō eſſe peccatum. Nos autem, peccatum imò flagitium eſſe meritò affirmamus, cum ſit contra legem.

Quod cum ita ſit rectè ēt tales ab Eccleſia puniūtur. Nam Concilium Toletanum II. can.1. iubet Sa E cerdotem qui vxorem duxerit, vt ſacrilegij reum ab Eccleſia haberi extraneum. Et Toletanum VIII. can. 6. iubet recludi in monaſterium, ut ſeueriſſimam ibi ad finem vſque vitæ pœnitentiam agat. Quin etiam D. Hieronymus lib.1. contra Iouinianum dicit: *Epiſcopus qui filios faciat*; tāquam *adulter damnabitur*. Ex quo poteſt colligi, miniſtros, qui contra legem cœlibatus Hieronymi tempore facerent, fuiſſe quandoque ſolitos extremo ſupplicio mulctari. Nam eam fuiſſe pœnam adulteris decretam patet ex eodem Hieronymo illic, & Epiſtola 49.

FINIS NONÆ DISPVTATIONIS.

DISPVTATIO DECIMA GENERALIS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Diuiſa in Quæſtiones Sex.

INDEX QVÆSTIONVM ET PVNCTORVM DISPVTATIONIS DECIMÆ.

QVAESTIO PRIMA.

De ipſo Sacramento Matrimonij ſecundum ſe.

PVNCT. I. *Quid propriè ſit matrimonium.*
II. *An Matrimoniū ſit per ſe res bona & licita.*
III. *An etiam ſit bonum & licitum Matrimonium vnius viri cum pluribus vxoribus.*
IV. *An Matrimonium vnius cum vna ſit non ſolum bonum & licitum, ſed etiam diuinitus imperatum.*
V. *An non modo licitum & imperatum ſit, ſed etiam Sacramentum.*
VI. *Quænam ſit Forma & Materia huius Sacramenti.*
VII. *An & quomodo ſit hoc Matrimony Sacramentum indiſſolubile.*

QVAESTIO SECVNDA.

De cauſſa diſponente ad Matrimonium, hoc eſt, de Sponſalibus.

PVNCT. I. *Quæ ſit ratio Sponſalium.*
II. *Quis ſit Effectus Sponſalium.*
III. *Quinam poſſint Sponſalia contrahere.*
IV. *An & qua ratione poſſint Sponſalia in Matrimonium tranſire.*
V. *An & quibus modis dirimi poſſint Spōſalia.*

QVAESTIO TERTIA.

De cauſſa Efficiente Matrimonij, hoc eſt, de Conſenſu.

PVNCT. I. *Vtrum omnino ad vinculum Matrimonij ſit neceſſarius Conſenſus ipſorum contrahentium.*
II. *An ſit neceſſarius Conſenſus omnino liber.*
III. *An ſit neceſſarius conſenſus abſolutus.*
IV. *An & quomodo ſit neceſſarius Cōſenſus manifeſtus.*
V. *In quodnam propriè obiectum debeat ferri neceſſarius Conſenſus.*
VI. *An ad Matrimonium non ſolum ipſorum cōtrahentium, ſed etiam parentum Conſenſus neceſſarius ſit.*

QVAESTIO QVARTA.

De Matrimonij Effectibus ſeu Bonis.

PVNCT. I. *De Bonis Matrimonij generatim.*
II. *De Bono Fidei.*
III. *De Bono Prolis.*

QVAESTIO QVINTA.

De Impedimentis Matrimonij.

PVNCT. I. *Vtrum humanæ auctoritatis decreto poſſint aliqua impedimenta Matrimonio apponi, præſertim Matrimonium dirimentia, quæ alioqui Iure naturali & diuino illud non impedirent.*
II. *Si omnino aliqua Matrimonij impedimenta ſunt; quænam & qualia ſint illa: & quo Iure vnumquodq; illorum conſtet.*
III. *De impedimentis dirimentibus.*
IV. *De impedimentis non dirimentibus.*

QVAESTIO SEXTA.

De legitimo vſu Matrimonij.

PVNCT. I. *De legitimo vſu ipſius contractus Matrimonij.*
II. *De legitimo vſu matrimonij iam contracti.*

DISPVTATIO DECIMA GENERALIS,

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

SCRIBVNT de Matrimonio Theologi lib.4.ſententiarum à diſtinct.26. vſque ad 42. & Canoniſtæ in Decretis 27.quæſt.2. & 29.quæſt.1. & 2. & 32.quæſt.1. & ſequentib. & 33.quæſt.1. & 2. & ſuper lib.4. Decretalium: inter quos optimè de hac materia ſcripſit Didacus Couarruuias Tomo primo in Epitome libri 4. Decretalium, & Nauarrus in Manuali, cap. 22. Et ad hanc ipſam Diſputationem pertinent multa, quæ ſcripſit S. AVGVSTINVS. in libris duobus de adulterinis coniugijs ad Pollentium, tomo 6. & in altero de bono coniugali, contra Iouinianum, eodem tomo, & in libris duobus de Nuptijs & concupiſcentia ad Valerium, tomo 7. Nos hanc diſputationem totam reuocabimus ad ſex quæſtiones principales. Quas rurſus uariè diuidemus, ut nihil neceſſarium prætermittamus. PRIMA. erit de ipſo Sacramento Matrimonij ſecundum ſe. SECVNDA. de ſponſalibus; quæ ſunt uelut cauſſa diſponens ad Matrimonium. TERTIA. de cauſſa efficiente Matrimonij, quæ eſt conſenſus Coniugum. QVARTA. de fructu ſiue effectu Matrimonij, id eſt de bonis ſiue emolumentis, quæ adfert. QVINTA. de impedimentis Matrimonij, ex qua conſtabit, quænam perſonæ rectè ac legitimè poſſint Matrimonium contrahere. SEXTA. de legitimo uſu Matrimonij.

QVÆSTIO PRIMA.

De ipſo Sacramento ſecundum ſe.

Supplement. D. Thom. quæſt.41.42.44.65.67.

EXPLICANDA ſunt ſeptem. PRIMO, Quid proprie ſit Matrimonium. SECVNDO, An Matrimonium ſit per ſe res bona & licita. TERTIO, An etiam ſit bonum & licitum Matrimonium unius uiri cum pluribus uxoribus. QVARTO, An Matrimonium unius cum una ſit non ſolum bonum & licitum, ſed etiam diuinitus imperatum. QVINTO, An ſit non modo licitum & imperatum, ſed etiam Sacramentum. SEXTO, Quænam ſit Forma & Materia huius Sacramenti, & quis item Ritus. SEPTIMO, An & quomodo hoc Matrimonij Sacramentum ſit indiſſolubile.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid propriè ſit Matrimonium.

D. Thom quæſt. 44.

COMMVNITER ab omnibus Matrimonium definitur his ferè verbis: *Matrimonium eſt maritalis coniunctio uiri & mulieris, inter legitimas perſonas, indiuiduam uitæ conſuetudinem retinens.* Ita definitur à Magiſtro in quarto, diſtinct.27. & à Diuo Thoma hic quæſt.44 articulo tertio. Et eadem ferè definitio traditur in lege 1. ff. de ritu Nuptiarum, & in §. *In poteſtate.* Inſtitut. de patria poteſtate. Et à Canoniſtis libro 4. Decretalium, Extra de ſponſalibus, in principio.

Nec obſcurè hanc ipſam definitionem Matrimonij ſubindicauit LACTANTIVS lib.3. diuinarum in- A ſtitutionum, c 21. cum differens de recta ratione coniugiorum, ait: *Quis uir mulierem, aut mulier uirum diliget, niſi habitauerint ſemper una, niſi deuota mens & ſeruata inuicem fides INDIVIDVAM fecerit charitatem?*

Sed quantum ego ex communi doctrina colligo, non complectitur ea definitio quicquid ex recepta conſuetudine loquentium ſolet appellari Matrimonium, ſed illud tantummodo, cui primò & principaliter Matrimonij vocabulum tributum eſt. Animaduerto enim non vni rei tantum, ſed pluribus & inter ſe diuerſis id uocabulum, quaſi analogicè à Doctoribus tribui, ita ut uni principaliter conueniat, alijs autem per reſpectus uarios ad illud unum.

Hoc

Hoc igitur ut intelligatur, atque etiam, ut ex omni parte ratio Matrimonij pateat, notandum eſt, circa coniugium, quod vir & fœmina inter ſe ineunt, QVINQVE poſſe conſiderari, quæ ſunt extra controuerſiam certa apud omnes, tum Orthodoxos, tum Sectarios.

PRIMVM eſt ipſe *contractus* ſiue actus contrahendi, qui conſiſtit in mutuo conſenſu explicato per verba de præſenti, quo vir dicit, *Accipio te in meam*; & fœmina, *Accipio te in meum*, vel aliquid aliud, quod tantumdem ſignificet.

SECVNDVM eſt mutua utriuſque coniugis *obligatio*, quæ ex eo contractu naſcitur ad actus coniugales, qui ad procreationem & educationem liberorum pertinent.

TERTIVM eſt coniunctio quædam ſeu *vinculum* animorum vtriuſque coniugis: quæ coniunctio ſeu vinculum conſideratione tantùm ab illa mutua obligatione differt. Eſt enim per ſe nihil aliud quàm relatio quędam, quam habere ad ſe mutuò coniuges intelligimus, ut ſunt ſibi inuicem obligati & obſtricti in ijs, quæ pertinent ad procreationem & educationem liberorum, ſicút rectè explicauit D. Thomas quæſt. 44. articulo 1. Atque hæc ipſa relatio dicitur *Vnio* quoque animorum inter coniuges, & per eam ipſi cõiuges dicuntur eſſe *vnum* quiddam, quatenus per illam nimirum ordinantur ad quiddam unum, id eſt, ad officium procreandi & educandi prolem, ut docet illic D. Thomas.

QVARTVM eſt *poteſtas* ſeu facultas, quam beneficio uinculi illius atq; coniunctionis mutuæ, uterque coniunx habet ad exercendum licitè actus coniugales, quæ poteſtas ſolet etiam nominari *Ius* uiri & fœminæ ad coniugales actus.

QVINTVM eſt *vſus* huius poteſtatis, id eſt, actus ipſi coniugales ad procreationem & educationem liberorum pertinentes, atque adeò *ſocietas* illa uitæ communis coniugum ordinata ad eum finem. Præter hęc autem quinque, de quibus inter omnes conuenit, eſt etiam in coniugio conſideranda ratio Sacramenti, quam eſſe in aliquo iſtorum quinque contra Sectarios punct. 5. aſſeremus.

Iam cum iſta QVINQVE in coniugio concurrant; primum illorum, & tertium, & quartum, & ex parte etiam quintum, quæ tamen omnia diuerſa ſunt, appellari ſolent *Matrimonium*: nempe *contractus* ipſe cõiugij; & *vinculum* animorum, ex eo reſultans, quod, vt vidimus, re non differt ab ipſa obligatione contractus; & *poteſtas* ad actus coniugales, & *ſocietas* illa vitæ communis coniugum.

Contractus ipſe vocatur Matrimonium, cùm Matrimonium dicitur eſſe vnum quoddam *Sacramentum* nouæ legis. Ratio enim huius Sacramenti conſtituta eſt in conſenſu mutuo per verba de præſenti explicato, atque adeò in quodam contractu, vt ex communi ſententia docet D. Thomas quæſt. 42. art. 1. ad primum, & ſecundum, & quæſt. 44. art. 1. ad ſecundum, & benè etiam explicuit Ruardus Tapperus articulo 18. pag. 458. in initio, & 461. in fine.

Item cõtractus hic vocatur Matrimonium ab Hugone Victorino lib. 2. de Sacram. par. 11. cap. 4. cùm Matrimonium ita definit: *Matrimonium eſt duarum idonearum perſonarum legitimus conſenſus.*

Vinculum autem illud vocatur Matrimonium in communi illa Matrimonij deſcriptione, quam initio retulimus ex Magiſtro & alijs: hoc enim vinculũ eſt illa *maritalis coniunctio*, ſicut poſtea exponemus.

Poteſtas etiam ad actus coniugales vocatur Matrimonium, cùm illud a quibuſdam alijs ita definiri ſolet. *Matrimonium eſt ius inter virum & fœminam, quo* A *mutuo licet vti ad liberorum procreationem.* Quam definitionem commemorauit item Franciſcus de Victoria in relect. de Matrimonio, part. 1.

Denique *ſocietas* etiam vitæ communis coniugum appellatur Matrimonium, cum id à quibuſdam ita deſcribitur: *Matrimonium eſt conſortium communis vitæ, & communicatio diuini & humani iuris*: Quam definitionem commemorat etiam & explicat D. Thomas quæſt. 44. art. 3. vbi ait, communicationem diuini & humani iuris, in ea deſcriptione dici, quoniam per ius diuinum & humanum debet illa communita coniugum informari, ſiue regulari.

SED cum tam varia & multa appellentur *Matrimonium*, primariò tamen & principaliter illud *vinculum* B animorum inter cõiuges Matrimonium eſt & nominatur; alia verò per reſpectum aliquem ad illud vinculum. Quod tripliciter probo & declaro.

PRIMO, quia illud primò & principaliter Matrimonium eſt & dicitur, quod deſcribitur per definitionem Matrimonij magis receptam & à pluribus traditam. Tale autem eſt illud vinculum. Hoc enim vinculum eſt propriè *coniunctio illa maritalis* viri & fœminæ, de qua loquitur communis illa definitio Magiſtri & aliorum, quam initio poſuimus, vt etiam explicat D. Thomas, quæſt. 44. artic. 1.

SECVNDO, quia illud principaliter eſt & dicitur Matrimonium, quod per ſe durat perpetuò, quamdiu vir & fœmina coniuges verè appellantur. Hoc autem C inter illa omnia, quæ diximus, Matrimonium vocari: eſt ſolum iſtud *vinculum*, vt patet. Etenim conſenſus ipſe quiddam eſt tranſiens. Poteſtas etiam ad actus coniugales licitè exercendos poteſt ſuſpendi in coniugibus per votum continentiæ perpetuum emiſſum vtriuſque conſenſu. Conſuetudo etiam vitæ communis, non eſt aliquid neceſſariò coniunctum cum vero coniugio; vt patet, quando iuſtis de cauſſis coniuges, quoad torum, & etiam habitationem ſeparantur. Solum igitur illud vinculum eſt in coniugibus perpetuò durans.

TERTIO, quia quandoque Doctores affirmant, Matrimonium non eſſe niſi iſtud vinculum: vt D. Thomas quæſt 44. artic. 1. & clarius quæſt 45 art. 1. D ad ſecundum, & Franciſcus Victoria in Relect. de Matrimonio, part. 1. num. 5. vt alios omittam. Nec tamen id ita intelligi debet, quaſi non illa alia etiam ſuo modo dicantur, & ſint Matrimonium; vt patet ex definitionibus alijs Matrimonij iam commemoratis, quas D. Thomas etiam quæſt. 44. art. 3. admittit, & explicat. Reſtat igitur, vt hoc ſit, quod Doctores affirmare velint; ſolum videlicet *vinculum* eſſe, quod *primò & principaliter* eſt Matrimonium: illa verò alia non niſi ſecundariò Matrimonium dici, per reſpectum ad vinculum.

Vt enim rectè D. Thomas in dicta q. 44. art. 1. docet, *Conſenſus* mutuus dicitur Matrimonium, quatenus cauſſa illius vinculi: *Societas* autem illa vitæ com-E munis, quatenus eſt effectus eiuſdem vinculi: ac ſimiliter *poteſtas* ad licitè exercendos actus coniugales, quatenus ex illo vinculo conſequitur.

Patet iam igitur ex his PRIMO, verum illud eſſe, quod initio dicebam, per definitionem illam Matrimonij communem non definiri id omne, quod eſt & nominatur Matrimonium, ſed id quod principaliter eſt Matrimoniũ, & à quo Matrimonij appellatio per varios reſpectus deriuatur ad quędam alia.

Patet SECVNDO, non vnicam tantum Matrimonij definitionem, ſed plures, vt vidimus, eſſe aſſignandas, ſi volumus omnia ea complecti, quæ ſunt Matrimonium, & ſine confuſione aut æquiuocatione intelligere quid ad vnumquodque pertineat.

Quin

Quin etiam præter omnes illas Matrimonij definitiones iam commemoratas, oportet aliam aſſignare, quæ declaret Matrimonij rationem, quatenus eſt *Sacramentum* quoddam.

Poteſt autem ex hac parte ita deſcribi: *Sacramentum Matrimonij eſt ſignum efficax gratiæ diuinæ ad Chriſtianam procreationem & educationem liberorum in maritali ac indiſſolubili contractu viri & fœminæ diuinitus inſtitutum*. Quam Sacramenti rationem verè in contractu Matrimonij eſſe poſtea probabimus punct. 5.

Tertio ex dictis patet, quid reſpondendum ſit, cum abſolutè quæritur, quænam ſit ratio, & quaſi ſubſtantia Matrimonij. Vt enim multa & varia ſunt, quæ Matrimonium dicuntur, ita etiam ratio, & quaſi ſubſtantia Matrimonij, ſi totam vocabuli ſignificationem complectamur, varia eſt & multiplex, ſicut vidimus Si autem quæritur de eo, quòd *primò & principaliter* eſt Matrimonium; ratio Matrimonij eſt illa, quam ſignificat definitio communis initio poſita.

In qua loco generis ponitur *Coniunctio*. Qua voce non corporum, ſed animorum coniunctio, & quaſi vinculum, de quo ſuprà diximus, ſignificatur, vt omnes notant. Nam ut dicitur in L. *Nuptias*. ff. de diuerſis Regulis Iuris antiqui, *Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit*; quod etiam aſſerit Nicolaus Papa in: Can. *Sufficiat*. 27. q. 2. Qualis autem, & de quo obiecto proprie debeat eſſe hic conſenſus, explicabitur magis infrà quæſt. 3.

Reliquæ verò illius definitionis particulæ poſitæ ſunt loco differentiæ. Significant enim non qualemcunque eſſe hanc coniunctionem, quæ Matrimonium dicitur, ſed *maritalem*, id eſt, ad legitimam procreationem & educationem prolis ordinatam: quod eſt imprimis officium eius, qui vulgo vocatur maritus Item eſſe eam *indiſſolubilem*; ita ut per voluntatem ipſorum coniugum diſſolui nequeat more aliorum contractuum Hoc enim ſine controuerſia ſignificat illa definitionis particula, *Indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens*.

Vtrum autem aliquibus alijs modis, & quibuſnam poſſit Matrimonij vinculum vtroque coniuge viuente *diſſolui*; cum quæſtio ſit controuerſa partim cum Sectarijs, partim etiam inter ipſos Catholicos Scriptores, non debet explicari in definitione: quippe quæ debet tantummodò exprimere communem & indubitatam rei notionem; ſed poſtea puncto 7. erit ea de re diſputatio.

Qvarto ex dictis intelligi poteſt, non ſine congruenti ratione maritalem hanc coniunctionem fuiſſe appellatam *Matrimonium*. Nam cum illud in coniugij contractu notiſſimum ſit, quòd ſcilicet ideo mulier viro coniungitur, vt *Mater* fiat; rectè iſtiuſmodi coniunctio *Matrimonium* nominatur. Hanc appellationis huius rationem reddidit Diuus Avgvstinvs libro 19. contra Fauſtum, capite 26. *Matrimonium*, inquit, *ex hoc appellatum eſt, quòd non ob aliud debeat fœmina nubere, quàm vt mater fiat*. Et exponit præter iſtam rationem alias D. Thomas quæſtione 44. articul. 2. ſed ratio hæc D. Auguſtini eſt illuſtrior.

Vocatur etiam hæc coniunctio *Nuptiæ* à verbo *nubo*, quod ſignificat uelare: quia capita viri & fœminæ velari ſunt ſolita. Vnde D. Ambrosivs lib. 1. de Abraham, capite 9. memorans factum Rebeccæ, quæ ad aſpectum Iſaac caput ſuum texit; *Inde*, inquit, *Nuptiæ ſunt dictæ, quòd pudoris gratia puellæ ſe obnuberent*. Et idem annotauit Isidorvs lib. 2. de Eccleſiaſticis officijs, cap. 19.

Nominatur etiam Matrimonium *coniugium*, ſiue à vinculo, quo vir & fœmina coniunguntur, ſiue quia

A idem onus, & quaſi *iugum* Matrimonij ſuſtinent. Ex his autem appellationibus in ſacris quidem Scripturis frequentiſſima eſt appellatio *nuptiarum*. Atque hactenus de primo puncto.

Quæ autem deinceps, & in hac & in alijs quæſtionibus huius Diſputationis dicentur, potiſſimum de Matrimonio, vt eſt *uinculum* & coniunctio illa coniugum (niſi aliud alicubi explicemus) intelligenda ſunt. Tum quia vinculum hoc præcipuè eſt Matrimonium; Tum quia reliqua, quæ Matrimonium etiam dicuntur, ita ſunt connexa, vel antecedenter, vel conſequenter cum illo vinculo, vt ſi hoc inter aliquas perſonas contrahentes ſit ratum & licitum; illa etiam ſint rata & licita: ſin autem vinculum iſtud ratum &

B licitum non ſit; neque illa ſint.

PVNCTVM SECVNDVM.

An Matrimonium ſit per ſe res bona & licita.

D. Thom. q. 41. art. 3. & 4.

Ex Fide certiſſimum eſt, Matrimonium eſſe per ſe rem bonam & licitam. Hanc aſſertionem negauerunt multi Hæretici veteres. Vt Saturninus, teſte Irenæo libro primo, capite vigeſimo ſecundo, & Marcion, teſte Diuo Hieronymo libro primo contra Iouinianum, in initio. Item Tatianus,

C teſte Irenæo libro primo, capite 30. & Epiphanio hæreſi 46. & Hieronymo illic & Auguſtino libro de Hæreſ. cap. 25. Cuius Tatiani Sectatores, *Encratitæ* appellati ſunt, ut ibi notant Epiphanius, & Hieronymus, & Auguſtinus. Quamuis quidam ex Encratitis in quibuſdam diſſenſiſſe videntur ab alijs Tatianis, vt apparet ex Epiphanio in Anacephaleoſi, & innuit quoque Auguſtinus loco citato. Item fuerunt in eodem errore Manichæi, teſte Hieronymo, vbi ſuprà, & Auguſtino libro de hæreſibus, capite 46. Item Priſcillianiſtæ eodem Diuo Auguſtino teſte ibi cap. 70. Item hæretici quidam vocati *Adamiani* apud eundem Auguſtinum illic cap. 31. quoniam ſentiebant ex Adæ peccato prouenisse coniugium,

D & eſſe malum; neque in ſtatu naturæ integræ illud fuiſſe futurum, ſed per procreationem à Deo fuiſſe tunc ſingulos homines producendos. Cuius etiam erroris meminit idem Auguſtinus libro de bono coniug. capite ſecundo, ac eundem tribuit Euſtathianis Concilium Gangrenſe in epiſtola Synodali ac Socrates libro ſecundo hiſt. capite 33. Et Apoſtolicis Bernardus ſermone 66. in Cantica. Et Armenis Guido Carmelita. Aduerſus igitur hos omnes hæreticos aſſertio orthodoxa probanda eſt: ex qua etiam probatione patebit Matrimonij *inſtitutio*, & cauſſæ eius inſtitutionis.

Probatur igitur Primo, auctoritate diuina.

E Nam Deus ipſe & *inſtituit*, & *approbauit* Matrimonium, & ipſos coniuges quicunque legitimè contrahunt, nunc etiam ipſe coniungit, ratum videlicet faciens coniugij vinculum. Inſtituit quidem Geneſ. 1. hoc ipſo, quod eo conſilio maſculum & fœminam creauit hominem, vt liberorum procreationi in coniugio operam darent: ſicut ibidem declarauit ſubiungens. *Creſcite & multiplicamini*. Deinde etiam Geneſis ſecundo, vbi Deus ipſe per Adamum verba illa locutus eſt, quibus coniugij vim atque rationem expreſſit: *Quam brem relinquet*, inquit, *homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*.

His enim duobus locis Geneſis primo & ſecundo, coniungium à Deo fuiſſe inſtitutum, Chriſtus interpretatus

preratus eſt Matthæi 19. vbi confirmans ex ipſa coniugij inſtitutione vim atque indiſſolubilitatem illius, ed Phariſæos ita inquit: *Non legiſtis? quia qui fecit ab initio hominem, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit; propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Quo loco verba, quæ dixit Adam, exponit Chriſtus Deum ipſum dixiſſe, vt ante ponebamus: quia ſcilicet Deus ea illi inſpirauit, & per os illius Deus ſingulariter locutus eſt.

Approbauit etiam Deus peculiari quadam benedictione ſua coniugium primò ante peccatum, cum illud inſtituit, Geneſ. 1. Deinde poſt peccatum Geneſ. 9. Nã Geneſ. 1. legimus: *Benedixitque illis Deus & ait; Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Ac ſimiliter Geneſis nono; *Benedixitq; Deus Noe & filijs eius, & dixit ad eos. Creſcite, &c.*

Quod autem ipſe etiam Deus legitimè contrahentes *coniungat*, vt diximus, peculiari quadam aſſiſtentia ratum faciens Matrimonij vinculum: patet teſtimonio Chriſti, Matth. 19. Loquens enim non modò de Adam & Eua, ſed de quibuſcunque alijs legitimè coniunctis, de quibus videlicet Phariſæi interrogabãt, ad extremum addidit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Cuius rei cogitatio meritò reuerentiam ſummam in animis eorum, qui Matrimonium cõtrahunt, concitare debet; ſiquidem ſumma cum religione eos reputare oportet à Deo ſe in illo vitæ genere copulari, non ſecus ferè, ac ab ipſo Deo Adam & Eua Matrimonio iuncti fuerũt: *Adduxit enim Deus*, inquit Scriptura, Geneſ. 2. *Euam ad Adam, &c.*

SECVNDO, probatur aſſertio auctoritate Chriſti Domini. Nam Matth. 19. inſtitutionem Matrimonij ipſe rurſus ſtabiliuit ex diuinis verbis concludẽs: *Itaq; iam non ſunt duo, ſed vna caro.* Atque etiam Ioan. 2. nuptias præſentia ſua cum matre & diſcipulis cohoneſtauit.

TERTIO probatur auctoritate Diui Pauli, 1. Corinth. 7. *Qui Matrimonio iungit Virginem ſuam bene facit.* Et; *Si nupſerit Virgo, non peccabit.* Et ad Hebræos decimo tertio: *Honorabile coniugium in omnibus, & torus immaculatus.* Et 1. ad Timoth. 4. vocat doctrinam contrariam *doctrinam Dæmoniorum.*

QVARTO probatur auctoritate Patrum, qui contrarium errorem habuerunt pro explorata hæreſi. Vt Irenæus, Epiphanius, Hieronymus, Auguſtinus, vbi ſuprà, & alij paſſim. Quo in genere luculenta eſt illa ſententia AVGVSTINI libro 1. de nuptijs & concupiſcentia, capite quinto. *Profectò*, inquit, *errant, qui cum vituperatur libido carnalis, damnari nuptias opinantur; quaſi morbus iſte de connubio ſit, non de peccato.*

QVINTO probatur ratione naturali, quæ euidenter oſtendit, coniugium eſſe per ſe rem bonam, atque adeo licitam, non modò ex inſtitutione expreſſa iuris diuini, vt hactenus demonſtratum eſt, ſed etiã ex iure ipſo naturali, quod in dictamine rectæ rationis conſiſtit. Formamus autem argumentum ex ratione hoc modo: Si quæ res per ſe eſt accommodata & neceſſaria ad finem, qui per ſe quoque eſt bonus & neceſſarius; dubitari non debet, quin ea res per ſe ſit bona & licita. Talis autem res eſt coniugium. Ergo, &c. Maior eſt euidens in materia morali. Nã quæ ſunt propter finem aliquem, ex fine æſtimari debent. Minor autem probatur. Nam vt docet Ariſtoteles libro octauo Ethicor. capite duodecimo, duplex eſt naturalis finis coniugij. Vnus primus & principalis, Alter ſecundarius. Finis *primus & principalis* coniugij eſt procreatio & educatio prolis, eo modo, qui conueniat perfectioni hominis, vt homo eſt; qui modus in hoc conſiſtit, vt tria ſuppeditent parentes filijs: nimirum, *Eſſe, Nutrimentum, & Diſciplinam*, ſicut Philoſophus ex ipſa ratione naturali docuit, libro octauo Ethicor. cap. 11. & 12. *Secundarius* autem coniugij finis eſt mutuum obſequium viri & mulieris: vt ſcilicet alter alteri in communi vitæ conſuetudine auxilio ſit, & ijs officijs, quæ deceant vnumquemque ſexum, opituletur. Quem ad finem Deus etiam in creatione mulieris reſpiciens: *Faciamus*, inquit, *homini adiutorium ſimile ſibi*, Geneſis ſecundo.

Neque dubium eſt, quin vterque hic finis coniugij per ſe ſit bonus. Nam niſi proles procreetur, & educetur eo modo, qui humanæ naturæ perfectioni conueniat; aut non propagaretur ſpecies humana, aut non ita propagaretur, vt poſtulat illius conditio. Item vſum illius mutui auxilij viri & mulieris bonũ eſſe, ipſa ſexus differentia oſtendit. Quorſum enim illã natura machinata eſt, & ad alia atque alia officia uiris ac mulieribus propenſionem ac facultatem peculiarem indidit; ſi in mutuo eiuſmodi ſubſidio nullum bonum emolumentum eſt?

Sunt igitur hi duo naturales fines coniugij per ſe boni; & quidem prior etiam *neceſſarius*, atque adeò bona quoque per ſe illa inclinatio naturalis, quæ propter eiuſmodi fines hominibus eſt ad coniugium inſita. Ex qua inclinatione Diuus Thomas quæſtione quadrageſima prima, articulo primo oſtendit, Matrimonium eſſe de *iure naturæ*. Et quidem ita, ut homo naturaliter magis ſit animal coniugale, quam politicum; ut affirmat quoq; Ariſtoteles libro octauo Ethicorum, cap. 12. ſiquidem uehementior inclinatio eſt ad illam uitæ conſuetudinem, quæ eſt inter coniuges, quam ad illam, quæ eſt inter ciues.

Iam uerò ad utrumque finem coniugium per ſe eſt accommodatiſſimum, vt patet, & quidem etiam neceſſarium ad finem *primum & principalem*, qui eſt procreatio & educatio prolis. Nam niſi uir & mulier certo & perpetuo obligationis uinculo ſibi mutuo obſtricti ſint; nequaquam certa liberorum procreatio, neque idonea educatio eſſe poſſet: ut facilè oſtendit Diuus Thomas quæſtione 65. articulo tertio, & quæſtione 67. articulo primo, ubi ſingulariter notat, ad rectam educationem prolis etiam pertinere, ut parentes *filijs theſaurizent*, & filij parentum hæredes ſint: ut apertè indicat D. Paulus 2. Corinthior. 12. Ex quo item D. Thomas concludit, Matrimonij uinculum oportere eſſe perpetuum. Atque ita patet illa Minor propoſitio noſtræ argumentationis, atque adeo tota probatio QVARTA.

Oſtendit autem hæc quarta probatio, non modò Matrimonium eſſe per ſe bonum & licitum, ſed contra etiam illicitum & contra ius naturæ eſſe quemcumque concubitum uiri & fœminæ extra legitimum Matrimonium, ut probat hic Diuus Thomas quæſt. 65. articulo tertio & quarto, & quæſt. 67. articulo primo, & nos oſtendimus tomo tertio, diſputat. 9. de Temperantia, quæſt. 3. puncto tertio. Ratio eſt, quoniam talis concubitus non eſt res accommodata ad rectam educationem & procreationem prolis, quæ debet eſſe principalis finis actus generationis, ut patet ex dictis. Quin contra potius talis concubitus ſuapte ratione eſt pernicioſus proli, ſi quæ per eiuſmodi uagum & liberum concubitum generetur: ut quæ uel non ſatis certum parentem habebit, uel non rectè educabitur, uel certè non ex neceſſaria aliqua & indiſſolubili obligatione, qua ſatis tutò & certò (ſicut in re tanta ratio dictat fieri debere) proli cautum ſit.

SEXTO probatur aſſertio ratione ducta ex ijs etiam coniugij finibus, quos lumen fidei *Chriſtianæ* oſtendit. Inter Chriſtianos enim Matrimoniũ *primò*

& prim-

& principaliter ad eam rem eſt, vt filij procreentur & educentur, non ſolum eo modo, quem exigit naturalis perfectio naturæ humanæ, ſed etiam ad cultum exhibendum Deo, iuxta normam religionis Chriſtianæ: quo hac ratione Eccleſia Chriſti poſſit durare perpetuò. At hic finis per ſe optimus & neceſſarius eſt; nec dubium eſt, quin coniugium ſuapte ratione ſit medium ad eum finem accommodatiſſimum. Quare ſequitur, illud eſſe per ſe bonum. *Secundò* etiam coniugium in Republica Chriſtiana ad eam rem eſt, vt ſit quoddam *Sacramentum*, ratione mutui conſenſus coniugum, ſicut poſtea puncto quinto ex orthodoxa fide probabimus. Item *Tertiò*, vt ſit in remedium concupiſcentiæ; iuxta id quod ait Paulus 1. Corinth. 7. *Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat.* At hi fines etiam boni ſunt. Ergo & ipſum coniugium, quod ad illos valet.

Ex hac autem Sexta probatione, atque etiam ex Qvarta præcedenti, facilè intelligi poteſt doctrina illa communis Theologorum, quæ tradit coniugium ante peccatum fuiſſe inſtitutum in *officium* naturæ, id eſt, ad naturalem propagationē ſpeciei humanæ; poſt peccatum verò, vt eſſet etiam in *remedium* concupiſcentiæ, & præterea in lege Euangelica, vt eſſet quoque *Sacramentum*.

Septimo probatur aſſertio ex perpetua Eccleſiæ traditione. Cuius teſtes ſunt *Primò* aliquot antiqui Canones, vt Canon quinquageſimus Apoſtolorum. & Canon primus, quartus, & decimus quartus Concilij *Gangrenſis*, & Canon vndecimus Concilij Braccarenſis primi, in quibus anathematizantur execratores nuptiarum.

Secundò, vnanimis ſententia veterum Patrum: ex quibus aliqui etiam ex profeſſo coniugij ſanctitatem defenderunt. Vt Tertvllianvs in libris contra Marcionem paſſim. Clemens Alexandrinus libro tertio Stromatum. Epiphanivs hæreſi quadrageſima ſexta. Avgvstinvs libro 1. de Nuptijs & concupiſcen. & alibi paſſim.

Kemnitius tamen in Examine, ſeſſione 24. vbi agit de cœlibatu, ſub initium, per ſummam fraudem tribuit contrarium errorem Tertulliano, & D. Hieronymo, quaſi hi etiam damnauerint coniugium, ſicut Marcion & Tatianus. Sed id falſiſſimum eſt.

Nam Tertvllianvs contra Marcionem paſſim eam hæreſim confutat, vt dixi, ac inter cætera libro primo ſub finem, illam refutaturus, ita dicit: *Videamus, inquit, an damnatio coniugij ſit iuſta, non quaſi deſtructuri felicitatem ſanctitatis* (quæ ſcilicet eſt in Virginitate) *vt aliqui Nicolaitæ aſſertores libidinis, ſed qui ſanctitatem ſine nuptiarum damnatione nouerimus & ſectemur; & præferamus non vt malo bonum, ſed vt bono melius.* Et aliquanto inferius: *Vnde, inquit, iam dicam, Deum Marcionis cum Matrimonium, vt malum, & impudentiæ negotium reprobat, aduerſus ipſam facere ſanctitatem: quia ſi nuptiæ non erunt, ſanctitas nulla eſt.*

Hieronymi quoque lib. 1. contra Iouinianum ſub initium, hæc verba ſunt: *Neque verò nos, inquit, Marcionis & Manichæi dogma ſectantes nuptijs detrahimus.* In locis autem illorum Patrum, quos fraudulenter ſuo more Kemnitius corrumpit, & cauillatur, ſolum id illi voluerunt, coniugium non eſſe tale bonum, quod poſſit cum Virginitate cōparari: aut certè eſſe quoddam malum in vſu coniugij, non culpæ, ſed cuiuſdam *turpitudinis*, quæ, ex culpa prouenit. Quo ſenſu Tertullianus in libro de velandis Virginibus appellauit debitum coniugale *communem contumeliam* vtriuſque coniugis.

Argumenta verò Contraria eorum hereticorū, qui damnauerunt coniugium, collegit atque confutauit

A diligenter Clemens Alexandrinus libro tertio Stromatum, & bona etiam ex parte D. Thomas hic quæſt. 41. artic. 3. & erant ferè petita ex triplici capite. Primo, ex ijs Scripturæ locis, vel exemplis, quæ indicant, Virginitatem coniugio antecellere; nō autem coniugium eſſe per ſe malum. Secvndo, ex illo delirio Manichæi & Marcionis, quod ſcilicet creata corpora eſſent mala, & à malo Deo. Vnde conſequeretur, coniugium eſſe malum, ſiquidē eius uſus eſſet tunc malus, videlicet creaturæ malæ generatio. Tertio, ex ſimilitudine actus coniugalis cum actu fornicationis & adulterij. Vnde ſequi videtur, ſi adulterium & fornicatio eſt malum; actum etiam coniugij, atque adeò coniugium ipſum eſſe malum.

B Atque hoc erat inprimis fundamentum Tatiani, vt intelligi poteſt ex Epiphanio hæreſ. 46. Ideo enim aiebat, coniugium nihil differre ab adulterio & fornicatione.

Sed ad hoc argumentum facilè reſpondet Diuus Thomas hic quæſt. 41. articulo tertio ad quintum, quòd quamuis in genere *naturæ* actus matrimonij & adulterij & fornicationis ſimiles ſint, multum tamen differūt in genere *moris*, quatenus adulter & fornicator accedit ad *non ſuam*: coniugatus autē *ad ſuam*. Quemadmodum etiam cædes hominis factę iudicis authoritate, & ab aliquo priuato, in genere naturæ eiuſdē ſpeciei ſunt, ſed in genere *moris* longè diuerſiſſimæ, hoc eſt, vt conſiderantur iſti actus cum reſpectu ad dictamen rectum humanæ rationis.

C

PVNCTVM TERTIVM.

An etiam ſit bonum & licitum Matrimonium vnius viri cum pluribus vxoribus.

D. Thom. q. 65.

HOc Loco propriè diſſeremus de Matrimonio vnius cum pluribus uxoribus ſimul viuentibus. De Matrimonio autem vnius cum pluribus vxoribus ſucceſſiuè, id eſt, de ſecundis, ac iteratis

D nuptijs, mortua priore coniuge, infrà commodo loco dicemus, quæſtione ſexta, puncto primo, cum diſſeremus de illa actione, qua contrahitur ipſum coniugium, & quæ eſt veluti primus quidam coniugij vſus.

Quod igitur attinet ad polygamiam ſeu multitudinem vxorum, quæ ſimul ſint ſuperſtites; Nunc quidem à nullis, quod ſciam Sectarijs illa defenditur, præterquam ab Anabaptiſtis. Ac nominatim illam improbat Kemnitius in Examine circa ſeſſionem 24. Concilij Tridentini, Canone 2. vbi damnatur. Sed eam tamen Lutherus pro intemperanti impudentia & impudicitia ſua cenſuit licitam eſſe Chriſtianis, in propoſitionibus ſuis de Bigamia, propoſit. 62. & ſeq. Quæ Lutheri ſententiam nunc ſequi pudet reliquos Secta-

E rios exceptis Anabaptiſtis.

Pro veritate igitur Catholica aduerſus eum errorē ſtatuo hāc aſſertionem: Quamuis Matrimonia ab eodem viro cum pluribus fœminis contracta vera Matrimonia ſecundum definitionem ſupra traditam eſſe poſſent, non ſunt tamen licita, imò neque iam tempore legis Euangelicæ ſunt ualida.

Primam partem huius aſſertionis probo, quoniam tempore legis naturæ, & legis ſcriptæ fuerunt vera coniugia illa, quæ ab eodem viro cum pluribus fœminis inibantur, vt à Iacob, Elcana, Dauide & ab alijs, ſicut Avgvstinvs libro de bono coniugali paſſim aſſerit, & nominatim capite decimo. vbi

vbi ait, polygamiam illam veterum Patrum ſignificaſſe Gentium multitudinem & varietatem, quæ in Eccleſia erat ſubiecta futura Chriſto. Atque idem aſſerit Diuus Thomas hic quæſt.65. articulo ſecundo, præſertim ad quintum. Deinde idem patet ex deſcriptione Matrimonij, ſuprà puncto primo poſita. Nam vnumquodque coniugium ab vno viro cum qualibet plurium mulierum celebratum, verè diceretur *maritalis coniunctio viri & mulieris, &c.*

Secvndam partem aſſertionis probo Primo ex Scriptura, iuxta interpretationem ſanctorum Patrum. Nam eſt eiuſmodi polygamia contra legem diuinam, quæ *implicitè* ſaltem in ipſa coniugij inſtitutione continetur illis verbis; *Et erunt duo in carne vna*, Geneſ. 2. & Matth. 19. & Marci 10. Hanc enim vim iſtorum verborum fuiſſe, ut vnus cum vna tantùm contraheret, ita ut duo tantùm, non plures, eſſent *vnum in carne vna*, Patres interpretantur. Chrysostomvs homil. 63. in Matthæum. Hieronymvs in caput decimum nonum Matthæi, & libro primo in Iouinianum. Theophylactvs in eundem locum Matth. Innocentivs III. in cap. *Gaudemus*. Extra de diuortijs. Et Concilium Trident. ſeſſ. 24. in doctrina de Matrimonio, & Can.

Dixi autem *ſaltem implicitè* in illis verbis legem eam diuinam contineri; Tum quia non eſt in illis expreſſum aliquod ea de re præceptum, ſicut neque alibi vſquam in ſacra Scriptura. Tum etiam, quia niſi Patrum interpretatio obſtaret, poſſent illa verba ita intelligi, ut *ex ui quidem vnius coniugij* ſint duo in carne vna, hoc eſt, vir vnus, & vna quælibet fœmina: licet cum alia & alia fœmina, aliud & aliud coniugium vir idem contraheret; atque adeo, licet ex vi plurium coniugiorum plures perſonæ ſimpliciter eſſent vnum in vna carne. Cæterum quia Patres, vt dixi, exponunt illorum uerborum ſenſum fuiſſe, ut *ſimpliciter & abſolutè* tantummodo duæ perſonæ eſſent *vnum in carne vna*, omnino cenſendum eſt, fuiſſe illis uerbis diuinis prohibitam polygamiam.

Secvndo, eandem partem aſſertionis probo Chriſti teſtimonio, qui Matth. 19. & Marci 10. ex ipſa inſtitutione diuina, quam in primum vigorem ſuum reuocat, concludit, eum, qui *dimittit vxorem ſuam, & aliam ducit, mœchari*, id eſt, minimè licitè aut validè Matrimonium inire, ſed adulterium committere cum ea, quam ſecundò ducit: Quod vt rectè argumentatur Innocentius in dicto cap. *Gaudemus*, à fortiori intelligendum etiam eſt, ſi quis retenta domi vxore aliam ducat. Id autem eſſe adulterium non bene ex prima inſtitutione Chriſtus concluſiſſet, niſi coniugium cum ſecunda, durante coniugio altero cum priore (ſiue ea dimittatur ſiue retineatur) eſſet contra legem diuinam in prima inſtitutione incluſam, quæ prohibeat & irritum iam faciat coniugium cum pluribus.

Tertio idem probatur ex definitione Eccleſiæ. Nam huiuſmodi polygamiam damnauit Innocentius I. epiſt. 9. ad Probum. Et Innocentius III. in cap. *Gaudemus*. Extra de diuortijs. Et Nicolaus I. ad Lotharium, ut refertur 24. quæſt. 3. Can. *An non*. Et in Concilio Trid. ſeſſ. 24. can. 2.

Qvarto idem probatur auctoritate Patrum, quos antè citauimus; quibus adde ſanctum Avgvstinvm lib. 1. de adulterin. coniugijs, cap. 9. Et libro de bono coniugali, cap. 7. vbi ait: Non licet noſtris temporibus ſuperducere (vxorem) vt amplius quis habeat quàm vnam viuam. Item Bedam & alios expoſitores in cap. 19. Matth.

Qvinto idem probo ratione naturali; quæ licet ipſa ſola per ſe non oſtendat polygamiam eſſe

A omnino malam & propriè contra ius naturæ, tamen docet, meritò debuiſſe prohiberi peculiari lege diuina. Nam etſi pluralitas vxorum non repugnat principali fini coniugij, id eſt, procreationi & educationi liberorum, cùm vnus mas poſſit naturaliter plures fœminas fœcundare, & pluribus liberis prouidere; tamen multum obſtat *ſecundario* fini, qui eſt mutuum obſequium viri & mulieris in domeſtica conſuetudine vitæ coniugalis. Vt enim rectè inquit D. Thomas q. 65. art. 1. non facilè poſſet eſſe pax in familia, ubi uni viro plures fœminæ iungerentur, Tum quia, vt eſt ingenium mulierum, facillimè exiſterent inter illas inuidiæ & contentiones: maximè, ſi alia minus, quàm alia à uiro diligeretur, &c. Tum quia commu-
B nicatio plurium in eodem officio parit lites: ſicut ideò figuli, vt Ariſtoteles inquit, corrixantur ad inuicem. Vnde & Sara, Geneſ. 21. Agar domi tolerare non potuit. Et Rachel, Geneſ. 30. Liæ propter fœcunditatem inuidebat. Quare ex hac ratione D. Thomas quæſt. 65. artic. 1. meritò concludit, polygamiam licet non omnino, tamen aliquomodo eſſe contra ius naturæ: vt nimirum non ſatis cum illo congruit reſpiciendo ad omnes fines Matrimonij. Sic enim ſententia D. Thomæ, quod ad rem ipſam attinet, in illo loco intelligi debet, & ita etiam ex communi doctrina pulchrè reſoluit Couarruuias in Epitome libro quarto, Decret. par. 2 cap. 7. § 3. vbi aliquoties repetit polygamiam non eſſe propriè contra ius
C naturæ.

Sexto idem certiſſima ratione confirmatur, quatenus Matrimonium in lege Euangelica *eſt Sacramentum*, ſignificans inter cætera (vt poſtea docebimus) coniunctionem Chriſti cum ſponſa ſua Eccleſia. Si enim ex hac parte coniugium ſpectetur; iure diuino debet iniri cum vna tantum fœmina: ſicut vna tantummodo eſt Chriſti Eccleſia, ut rectè D. Thomas q. 65. art. 1. & alij omnes Theologi argumentantur.

Porrò ex hac aſſertione ita confirmata ſequitur Primo, meritò errorem ſuprà dictum Lutheri & Anabaptiſtarum, eſſe damnatum in Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. can. 2. qui putant nunc etiam licitam eſſe polygamiam. Verba Concilij hæc ſunt; *Si quis dixerit li-*
D *cere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum, anathema ſit.*

Secvndo ſequitur, minimè tolerabilem fuiſſe eam legem, qua Valentinianus ſenior fertur conceſſiſſe cuilibet vt duceret duas uxores, ſicut Socrates quidem narrat lib. 4 hiſt. cap. 31. exemplo nimirum ſuo, cum ſuperſtite vxore prima Seuera ex qua Gratianum ſuſceperat, duxiſſet Iuſtinam Iuſti filiam, quam ab eximia pulchritudine eadem Seuera apud maritum laudauerat; ex qua Iuſtina ſuſcepit Valentinianum iuniorem, ut refert hæc omnia Socrates loco citato.

Nec ualet pro ſupradicto errore & pro illa lege argumentum ab exemplo Patrum Veteris teſtamen-
E ti ductum. Respondemvs enim cum D. Avgvstino libro de bono coniugali, c. 13. & 15. aliam fuiſſe rationem illius temporis: cum ſcilicet oporteba populum Dei multiplicari, creſcente alioqui multitudine gentium earum, quæ idola venerabantur.

Itaque vt Innocentius III. in illo cap. *Gaudemus*, Extra, de Diuortijs, & D. Thomas quæſt. 65. artic. 2. & communiter alij Theologi in quarto, diſtinctione trigeſimatertia docent, Patribus illis id tunc licuit per internam Dei inſpirationem patriarchis factam, quæ habuit uim cuiuſdam *diſpenſationis*. Atque ut rectè explicat illic D. Thomas, & Sotus in quarto, diſtinctione trigeſimatertia, quæſtione prima, articulo ſecundo, ea ipſa inſpiratio, quæ eſt facta Patriar-

chis,

chis, deriuata eſt vi exempli & conſuetudinis ad reliquum etiam populum Iſraeliticum: ut omnibus in illo polygamia liceret. Vnde id planè licuiſſet omnibus ſupponitur Deuterono.20.cum dicitur: *Si habuerit homo duas vxores,&c.* Quod D.Thomas q.65. art.2. & alij communiter Theologi de duabus etiam vxoribus,quas habuerit *ſimul*,intelligunt;& non ſolùm de duabus,quas habuerit ſucceſſiuè, alteram ſcilicet poſt mortem alterius, ut Alphonſus à Caſtro in Summa de hæreſibus, uerbo *Nuptiæ*, hæreſi 4.ſine fundamento firmo id interpretatur.

Et probabile eſt eam *diſpenſationem* pertinuiſſe, etiam ad populum gentilium,ut uidetur poſſe colligi ex Auguſtino lib.vigeſimo ſecundo, contra Fauſtum,capite quadrageſimo ſeptimo, ubi ait,Iacob in terra Laban ſoceri (quæ erat gentilium) licitè quatuor uxores duxiſſe;nam *quandò*,inquit, *mos erat,crimen non erat*.Et paulò poſt: Illo,inquit,tempore atq; in illis terris hoc factitabatur.Sotus tamen loco citato,contra opinatur,eam diſpenſationem diuinā non fuiſſe extenſam ad gentiles: ac proinde gentiles qui plures tunc vxores ducebant, non niſi per ignorantiam fortè inuincibilem a peccato excuſatos fuiſſe; quo pacto poteſt fortè intelligi Auguſtinus.

Sed quidquid ſit, de polygamia veterum; Nunc quidem in lege Euangelica, quando Chriſtianus populus longè latius patet,quàm olim populus Dei,nō eſt eadem diſpenſandi ratio: atque ita lex diuina primæ inſtitutionis a Chriſto in priſtinum vigorem reuocata fuit, vt ſupra diximus.

His adde quòd nō defuerunt aliqui,vt refert Abulenſis quæſt.34.ſuper caput 19.Matth.qui exiſtimarent,polygamiam in populo Dei nunquam licuiſſe, ſed tantum fuiſſe permiſſam impunè,ſicut permittebantur vſuræ illi populo.Quorum opinio poſſet cōfirmari ex eo quòd plures illæ vxores, præter aliquā præcipuam,*concubinæ* vocabantur.

Sed tamen contrària ſententia eſt, vt communis, ita etiā veriſſima. Neq; *concubinæ* vocabantur, quaſi non eſſent verè uxores,ſed quia nō habebantur pręcipuo loco a maritis, neque cura familiæ illis committebatur. Quod idem apud Ethnicos vſurpatum fuiſſe indicat Aulus GELLIVS lib.18.cap.6.cùm ſcribit, quamcunque vxorem olim fuiſſe dictam *matronam à matris nomine,&c.matrem autem familias appellatam eſſe eam ſolam,quæ non in matrimonij tantùm, ſed in familiam quoque mariti,& in ſui hæredis locum veniſſet*. Itaque quamuis idem vir pluribus vxoribus ad procreationem liberorum utebatur, una tamen illarum erat materfamilias.

TERTIO ex eadem aſſertione ſequitur,falſam eſſe opinionem Durandi in quarto, diſtinctione trigeſima tertia,quæſtione 1. & Abulenſis quæſt. 30.cum aliquot ſeqq.in caput 19.Matth.qui cenſuerunt,nullam olim extitiſſe legem diuinam,quæ polygamiam prohiberet:ac proinde ſine ulla diſpenſatione licuiſſe ante legem Euangelicam ducere plures uxores. Contrarium enim oſtendimus ex uerbis diuinis Geneſ.2.adhibita interpretatione Patrum,ac ipſius etiā Chriſti Matth.19.& Marci 10.

Neque his auctoribus ſuffragatur D. AVGVSTINVS cùm in libro de bono coniug. cap.15. & lib.22. contra Fauſtum,cap.48.dicit, pluralitatem uxorum illo tempore licuiſſet,quia nulla lege fuit prohibita; cuius verba falsò refert Gratianus ſub nomine Ambroſij 32.quæſt.4.Can.*Obijciuntur*,& à Gratiano etiā deceptus Virgilius Phlydorus lib.5. de Inuentione rerum, c.5.ſicut Couarruuiās ubi ſupra obſeruauit.

Reſpondemus enim cum D.Bonauentura in 4. d. 33.art.1.q.2.& Soto eadem d. q.1. art.2. & Caſtro,
A verbo *Nuptiæ*,hæreſ.4.intelligere Auguſtinum,quod non fuerit prohibita polygamia per legem aliquam ſcriptam & promulgatam per Moyſen, atque adeò per legem quidem,quæ illo tempore retineret ſuum uigorem,& cuius præuaricatio peccatum eſſet,quales fuerunt illæ quæ per Moyſen partim in uſum reuocatæ fuerunt;cùm antea etiam eſſent diuinæ,partim de nouo ſancitæ.

Illa autem lex, quæ implicitè continebatur in prima coniugij inſtitutione, & prohibebat polygamiā; per contrariam diſpenſationem in illo quidem populo eneruata erat. Atque eodem modo D. Thom. q.65.artic.2. intelligi debet, cùm ait legem illam de unitate uxoris,nunquam uerbo aut literis traditam
B fuiſſe,ſed cordi impreſſam: intelligit enim non fuiſſe ſcriptam expreſsè.

QVARTO ſequitur,multo adhuc magis falſam.imò erroneam eſſe opinionem Caietani, qui in Commentario ſuper caput 19.Matthæi, putat ne iam quidem extare legem aliquam diuinam de vnitate vxoris. Ibi enim improbat quod Innocētius in cap.*Gaudemus*,de Diuortijs,ex uerbis Chriſti,Matthæi 19. & & Marci 10. concluſerit polygamiam eſſe contra legem diuinam. Nec tamen Caietanus ibi quidquam contra id argumentum Innocentij, quo & nos ſupra ſumus uſi,obijcit,quod intelligi poſſit,uel ad rem facere uideatur:ut patebit ſi quis attentè legerit Caietanum ibi,& etiam in caput 10.Marci.Quo item lo
C co ait, ſentētiam Theologorum eſſe quod nuſquam lex de unitate uxoris extet in Scriptura.

Etenim ſi ita uelit Caietanus hoc intelligi, quaſi ex ſententia Theologorum neq; explicitè neq; implicitè extet talis lex in ſcriptura,atq; adeò ut nulla omnino ſit lex diuina (ſicut ipſe Caietanus in caput 19.Matth.ſatis indicat ſe putare) falſiſſimum ideſt. Nam præterquam quòd eam legem implicitè Geneſ. 2. extare, ſuprà ratione & auctoritate ſummorum Theologorum, id eſt, veterum Patrum oſtendimus;id etiam aſſerunt communiter alij Theologi, vt Magiſter ipſe ſentent. d. 33. Bonauentura ead.d.articul.1.q.2. Richardus ead.d.artic.1. q.1. ac Paludanus etiam ead.d. & q. legem ea de re extitiſſe affir
D mant: ſicut & alij omnes excepto Durando & Abulenſi,de quibus diximus antè.

Denique quod ſaltem poſt legem Euangelicam extet lex diuina prohibens pluralitatem vxorum,ex fide etiam eſt certum.Sic enim dicitur in Conc.Trid. ſeſſ.24.can.2.*Si quis dixerit Chriſtianis licere plures habere vxores,& hoc nulla lege diuina eſſe prohibitum,anathema ſit*.Vnde patet opinionē illā Caietani erroneā fuiſſe,ut dixi,neq; iā ſine nota hęreſis poſſe defendi.

QVINTO ſequitur,falſam eſſe quorundam aliorum opinionem,qui in alio extremo,vſque adeò nolunt eſſe prohibitam polygamiam,ut cenſeant illam etiam pugnare cum veritate coniugij; ita ut nullo modo poſſit verum coniugium iniri cum ſecunda.
E Ita expreſsè contendit Alphonſus à Caſtro V.*nuptiæ*, hæreſi 4. & in eadem opinione fuiſſe uidetur Franciſcus Victoria in Relectione de Matrimonio parte prima,num.3. cum ait ad eſſentiam Matrimonij requiri, vt ſit obligatio mutua *certi uiri & certæ fœminæ*,quamuis non ſatis ille declarauerit,quid per certum virum & certam fœminam intelligi voluerit. Hanc autem opinionem manifeſtè refellunt argumenta, quæ fecimus pro prima parte noſtræ aſſertionis.

Neque ARGVMENTVM quo nititur Alphonſus à Caſtro eſt firmū.Argumentatur enim hoc modo: Verum Matrimoniū eſſe non poteſt,niſi vir & mulier viciſſim ſibi poteſtatem ſuorū corporū tradant. At vir qui

qui iam habet unam vxorem, non poteſt ſui corporis poteſtatem ſecundæ tradere. Ergo non poteſt verum Matrimonium cum ſecunda iniri. Maior patet, & Minor probatur, quia nullam amplius ſui corporis poteſtatem habet is, qui cum vna Matrimonium iniuit, ſed eam iam habet vxor prima: iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Si igitur nullam poteſtatem habet, nullam poterit ſecundæ vxori dare.

Respondeo primùm, ſi hoc argumentum valet; contra veritatem coniugij etiam Patrum veteris Teſtamenti, qui plures vxores habuerunt, æquè illud pugnare quorum tamen coniugia non fuiſſe vera Matrimonia, ne ipſe quidem Caſtro dicere auſus fuiſſet. Deinde facilè reſpondemus, Minorem eſſe falſam. Latè enim patere poteſt illa poteſtas ſui corporis, quam tradit in coniugio vir mulieri. Poſſet enim eam illi tradere quantum ſatis eſſet ad procreationem aliquam liberorum; idque ſufficeret ad coniugij veritatem; licet non omnino *inſolidum* illa poteſtas mulieri traderetur: ita videlicet vt ſimpliciter vni ſoli mulieri tradatur, neque poſſit etiam alteri tradi ad ſimiles actus generationis.

Neque verò cum hoc pugnat, quod ait D. Paulus; *Vir ſui corporis poteſtatem non habet.* Intelligi enim debet eum non habere poteſtatem ſui corporis, quatenus quidem illam mulieri tradit; ſiue tradat eam *inſolidum*, vt iam fit atque fieri debet, ſiue traderet eam ex parte, quãtum ſatis eſſet ad aliquam liberorũ procreationem: vt ſalua veritate coniugij fieri poſſet, & olim à Patribus veteris Teſtamenti factum eſt.

Adde quod D. Paulus ibi de coniugio loquitur, ſicut poſt Chriſti legem iniri debuit: ita ſcilicet vt *omnem* poteſtatem ſui corporis ad procreationem vir traderet vni mulieri. Atque ita non mirum eſt, ſi per illa verba indicare etiam voluerit, nullam ſimpliciter poteſtatem in eo genere ſibi virum retinere: loquitur enim *de facto*. Id quod minimè obſtat, quo minùs poſſet fieri etiam uerum coniugium per poteſtatis traditionem alterius modi, id eſt, ex parte.

Sed inſtat rurſus Caſtro huiuſmodi argumento. Quando mulier viciſſim poteſtatẽ ſui corporis dare viro non vult, non fit verum coniugium. At ſi uir ſimpliciter non det *totam* ſui corporis poteſtatem mulieri, non uult mulier dare poteſtatẽ uiro corporis ſui; quia ipſa non uult, neque poteſt dare niſi totam, idque non cenſetur uelle facere niſi uir ſimiliter det totam; alioqui grauiter deciperetur. Ergo, &c.

Respondeo, *de facto* quidem ſic rem ſe iam habere. Nam poſtquam lex diuina iubet, ut uir totam poteſtatem ſui corporis uni mulieri tradat, non debet uelle mulier dare totam ſui corporis poteſtatem uiro, niſi etiam id ſimiliter uir faciat. Ac ſi Deus propter iuſtas cauſſas in ea re diſpenſaret, ſicut olim diſpenſauit; deberet tunc æquo animo mulier uelle dare totã ſui corporis poteſtatem uiro, licet ipſe uiciſſim non daret totam: ac poſſet nihilominus ea ratione conſtare ueritas coniugij, ut antè dictum eſt. Neq; iure uelle poſſet tunc mulier *ex parte* ſimiliter, ſui corporis poteſtatem tradere uiro, & deinceps etiam alteri nubere: hoc enim fini primario coniugij repugnaret: ac proinde tolleret coniugij ueritatem. Non perinde autem ſi uir unus plures uxores haberet: poſſunt ſiquidem *certæ* proles ſuſcipi, & procreari ab uno uiro, & pluribus uxoribus; nõ autem contra ab una uxore & pluribus uiris. Nam uel tunc proles non ſuſciperetur, (ut patet in ſcortis) uel non haberet *certum* parentẽ. Quam ob cauſſam omnes qui recta ratione utuntur, intelligunt, eſſe omnino contra ueritatem coniugij, & contra ius naturæ, ut eadem mulier pluribus uiris copuletur. Vt enim inquit diuus Avgvstinvs libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite duodecimo, *non eò mulier eſſet fœcundior, ſed eſſet id meretricia turpitudo.*

Qua de re eleganter diſſeruit Lactantivs lib. 3. diuin. inſtitut. cap. uigeſimo primo, aduerſus abſurditatem politię Platonicæ, quæ communitatem uxorum ſanciebat; *ſcilicet vt ad eandem mulierem* (inquit Lactantius) *multi viri, tanquam canes, confluant, & is vtique obtineat, qui viribus vicerit: Aut ſi ſapientes ſunt, expectent, vt vicibus tanquam lupanar habeant.* Et paulò poſt: *Quæ iſta confuſio generis humani eſt? Quomodò ſeruari poteſt Charitas, vbi nihil eſt certum quod ametur?* &c.

PVNCTVM QVARTVM.

An Matrimonium vnius cum vna ſit non ſolum bonum & licitum, ſed etiam diuinitus imperatum?

D. Thom. q. 41. art. 2.

Conivgivm unius cum una, non modo per ſe licitũ eſt, ut hactenus docuimus, ſed etiam diuinitus imperatum humano generi; non quidem ita, ut hoc præceptũ per ſe obliget *ſingulos*, ſed ita, ut oporteat aliquos eſſe ſemper in communitate generis humani, qui coniugio dent operam.

Hanc aſſertionem doctiſſimè omnium confirmat & explicat diuus Thomas hic quæſtione quadrageſima prima, articulo ſecundo, id eſt, in quarto, ſententiarum diſtinctione uigeſimaſexta, quæſtione prima, articulo 2. Et quidem præceptum diuinitus fuiſſe datum de coniugio, patet ex illis Dei uerbis Geneſ. 1. *Creſcite & multiplicamini*; quæ uerba, cum ſint de re graui & neceſſaria generi humano, uim præcepti habuiſſe omnino exiſtimandum eſt.

Vnde ſequitur, etiam in ſtatu innocentiæ filios per naturalem modum generationis procreandos fuiſſe, ut aſſerit diuus Avgvstinvs libro decimo quarto de ciuitate, capite uigeſimo tertio. Non enim de alio procreationis modo tunc Deus ante peccatum loquebatur. Neque id officium tunc habuiſſet ullam turpitudinem, aut impedimento fuiſſet contemplationi. Itaque meritò cenſetur improbabilis opinio Damaſceni, qui libro quarto de fide, capite uigeſimo quinto, exiſtimauit, alio modo nobis ignoto fuiſſe tunc liberos procreandos: in quam ſententiam, & diuus Hieronymus inclinaſſe uidetur libro primo contra Iouinianũ, & apertè Gregorius Nyſſenus in libro de opificio hominis, capite decimo ſeptimo. Sed contrariam ſententiam (ſcilicet fuiſſe futuram in illo etiam ſtatu generationem) probauimus tanquam certam, tomo primo, diſputatione ſeptima, quæſt. quinta, puncto primo.

Aſſerunt etiam id præceptum humano generi in communi datum de generatione, reliqui Theologi in quarto, diſtin. 26. qui omnes quoque rectè docent id præceptum nunc etiam durare; excepto Bonauentura in illa diſtin. artic. 1. quæſt. 3. qui putat ceſſaſſe id præceptum poſt multiplicationem generis humani, & Richardo eadem diſtin. art. 3. quæſt. 3. qui ait ceſſaſſe poſtquam Chriſtus conſuluit uirginitatẽ, Matthæi decimonono.

Sed contra hos Doctores eſt, quòd illud præceptum diuinum nuſquam eſt reuocatum: maximè cũ ſit etiam naturale: utpote de re, quæ omni tẽpore eſt

neceſſaria

neceſſaria. Dum enim mundus hic durat; nunquam neceſſarium non eſt, vt propagetur ſpecies humana.

Quod autem id præceptum per ſe non obliget ſingulos, ſed tantum ipſam COMMVNITATEM, atque adeò rectores eius, vt procurent ne vnquam coniuges aliqui deſint, quando eius rei periculũ fortè immineret; probat optimè diuus Thomas in dicta quæſtione 41. art. 2. ex eo quod id præceptum non pertinet ad perfectionem ſingularem, & propriam *indiuidui*, ſed ad communem *ſpeciei*.

Dixi autem *per ſe*; quoniam per accidens poſſet hoc præcepto aliquis ſingularis homo obligari, quãdo eſſent rari vel nulli alij homines. Qua ratione initio mundi, & ſtatim poſt diluuium ſinguli ad coniugium tenebantur, quando terra erat vacua: non autem modo quando cœlum implendum ſupereſt; vt ſuprà contra ſectarios ex Patrum ſententia notauimus, diſputatione præcedenti, quæſtione vltima, puncto vltimo de cœlibatu.

Atque hinc patet præceptum hoc de coniugio eo quidem modo, quo obligat totam communitatem, & non ſingulos, minimè pugnare cum conſilio, quod ſingulis datur de Virginitate, vt Richardus videbatur putare. Item patet non ceſſaſſe iam propterea, quod genus humanum ſit multiplicatum, vt exiſtimauit Bonauentura. Inde enim ſolum ſequitur, quòd ſinguli iam non obſtringantur illo præcepto.

Quin imò cum homines ipſi per ſe ſatis vulgo ſint dediti coniugio; non oportet eos qui curam communitatis habent eſſe ſolicitos de huius præcepti executione procuranda; id quod alioqui ipſis incumbit, vt benè inter cæteros notauit Sotus in quarto, diſtinctione 26. quæſt. 1. art. 2.

Quod ſi periculum aliquando immineret, ne ſpecies humana interiret, etiam ij qui voto caſtitatis tenerentur, deberent dare operam coniugio: ſiquidem præponderaret tunc præceptum iuris naturalis: vt ex communi ſententia bene reſoluit Sotus loco citato aduerſus Paludanum, qui eadem diſtinctione, quæſtione tertia, minus probabiliter ait, debere tunc exiſtimari, quòd numerus electorum ſit completus, & quòd non oporteat vltra in multiplicatione generis humani progredi; atque adeò non fore in tali caſu licitum ijs, qui votum caſtitatis haberent, coniugio operam dare. Nulla enim eſt ratio cogens cur id oporteret tunc exiſtimare: niſi fortè iam adeſſe cerneretur extremus dies.

PVNCTVM QVINCTVM.

An matrimonium vnius cum vna ſit non modò licitum & imperatum, ſed etiam Sacramentum.

D. Thom. quæſt. 42.

MATRIMONIVM vnius cum vna nõ modo eſt res licita, & communitati imperata, vt hactenus tradidimus, ſed omnino etiam quoddam nouæ legis Sacramentum; quatenus conſiſtit quoque in mutuo illo coniugum conſenſu per verba de præſenti explicato: ut ſuprà puncto primo attigimus. Hanc aſſertionem negarunt conſequenter hæretici illi veteres, qui Matrimonium ipſum per ſe tanquam rem malam deteſtati ſunt, vt vidimus p. 2. Deinde Lutherus in captiuitate Babylonica. Quem ſecutus eſt Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 19. ſect. 34. & ſeq. & Kemnitius in Exam. Concilij Trid. ſeſſ. 24. & reliqui omnes Sectarij.

Aſſertio autem orthodoxa probatur PRIMO illo certiſſimo axiomate, quo ſolemus uti. Nam ſi quæ

A res extat in ſacra Scriptura, & in ea re definit Eccleſia rationem Sacramenti à Chriſto inſtitutam eſſe; ut ea res nempe ſit ſignum efficax gratiæ, quæ in eius rei vſu atque per illam conferatur: omnino fatendum eſt, eam rem eſſe nouæ legis Sacramentum. Sed talis res omnino eſt ille contractus, ſeu mutuus conſenſus coniugum. Ergo eſt uerum nouæ legis Sacramentum.

Maiorem ſuprà in Tractatu aliorum Sacramentorum ſæpe oſtendimus eſſe firmiſſimam: cum neq; aliter nobis conſtet, baptiſmum, aut Euchariſtiam eſſe Sacramentum; quæ tamen ſine controuerſia Sacramenta ſunt. Minor continet plures partes.

Et quoad priorem quidem (ſcilicet quòd res huius
B Sacramenti contineatur in Scriptura) patet Geneſ. 1. & 2. & Matth. 19. & Marci 10. & 1. Corinth. 7. & Epheſ. 5. in quibus locis ſermo eſt de *maritali coniunctione viri & fœminæ*, quæ etiam includit, vel certè ſupponit mutuum conſenſum uerbis, aut æquipollentibus ſignis declaratum, in quo ponimus rationẽ Sacramenti. Eſt enim in eiuſmodi Scripturæ locis ſermo de coniunctione viri, & fœminæ, non qualicunq; ſed *voluntaria*, quæ nimirum exiſtit ex mutuo conſenſu, vtrinque manifeſtato, vt patet.

Quoad alteram uerò partem (ſcilicet quod Eccleſia definiat in ea re Matrimonij eſſe Sacramenti rationem à Chriſto inſtitutam) patet eadem Minor ex Concilio Florentino, in unione Armenorum, ubi de-
C finitur ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta, inter quæ numeratur ultimo loco *Matrimonium*. Item ex Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 15. ubi damnatur articulus 8. Ioannis Huſs, qui reijciebat doctrinam hanc orthodoxam de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ. Et ex definitione Lucij III. cap. *ad abolendam*, Extra, de hæret. ubi anathematizantur tanquam hæretici, qui de Sacramentis aliter ſentiunt. Et denique ex Concilio Trid. ſeſſ. 7. can. 1. & ſeſſ. 24. can. 1. ubi ſub anathemate definitur, Matrimonium quoque eſſe *verè & propriè Sacramentum nouæ legis, quod gratiam conferat*. Cum igitur Eccleſiæ Catholicæ definitio, quæ eſt columna & firmamentũ ueritatis, infallibilis ſit ut tomo 3. diſput. 1. quæſt. 1. p. 7. demonſtrauimus; manifeſta
D eſt hæreſis hac de re dubitare.

SECVNDO probatur aſſertio. Nam non modò res ipſa huius Sacramenti in Scriptura continetur, & in ea re rationem Sacramenti eſſe Eccleſia definit; ſed nominatim etiam Scriptura eam rem appellat *Sacramentum*; cum tamen hanc appellationem nulli aliorum Sacramentorum tribuat. Igitur ſi Scripturã potius quã ſuas opiniones anticipatas ſequi uellent Sectarij, nõ minus ſed multò etiam magis cenſere deberent eſſe Sacramentũ, quã Baptiſmũ & Euchariſtiã, quæ Sacramentum non appellantur in Scriptura.

Id autem patet, Epheſ. 5. *Propter hoc*, inquit, *relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*. SACRAMENTVM *hoc magnum*
E *eſt. Ego autem dico in Chriſto & Eccleſia*. Etenim ipſam coniunctionem uiri & mulieris, atq; adeò etiam mutuum conſenſum, quo illa coniunctio fit, & à quo eſt & nominatur *voluntaria*, uocauit Apoſtolus ibi *Magnum Sacramentum*, quatenus ſignificat etiam (ut exponemus) coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ; nõ autem ipſam coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ, ut cõtendunt Lutherus & Caluinus.

Patet hoc primum ex unanimi conſenſu Patrum; qui ad coniunctionem uiri & mulieris referunt ea uerba. Ita Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, Theophylactus, & Oecumenius & alij interpretes in eũ locum; & D. Auguſtinus lib. 1. de nuptijs & cõcupiſcẽtia, cap. 20. & 21. & D. Leo epiſt. 92. capite 4.

Deinde id patet ex ipſa natura pronominis, *Hoc*, quod antecedentia demonſtrare ſolet.

Neque obſtat hic *primò*, quod Apoſtolus addidit, *Ego autem dico in Chriſto & Eccleſia*. Significat enim his verbis, non ꝙ Sacramentum hoc ſit tantummodo in Chriſti & Eccleſiæ coniunctione, vt Lutherus & Caluinus perperam volunt; ſed ꝙ ideo maritalis coniunctio viri & fœminæ eſt *magnum Sacramentum*, quia ſignificat Chriſti, & Eccleſiæ coniunctionem. Vir enim caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus Eccleſiæ: & mulier ſubdita debet eſſe viro, ſicut eccleſia Chriſto: & vinculum mutuæ dilectionis inter vtrumque oportet eſſe, ſicut inter Chriſtum & eccleſiam; vt in illo loco ad Epheſ. 5. pluribus verbis perſequitur Apoſtolus. Et ſicut Chriſtus quodammodo deſeruit ſuum patrem, cùm *exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens*, vt vniretur ſponſæ ſuæ Eccleſiæ; ita vir propter vxorem relinquere debet patrem & matrē: vt eleganter exponit AVGVSTINVS libro ſecundo de Gen. contra Manich. capite vigeſimoquarto, & lib. 12. contra Fauſtum, capite 8. & Theodoretus, & alij interpretes ad Epheſ. 5.

Neque obſtat *ſecundò*, quod vbi latinus interpres dixit *Sacramentum*, Græcè habetur *myſteriū*: id quod ineptè Caluinus, & Kemnitius vrgent. Tantundem enim valet Græcè *myſterium*, atque *Sacramentum* latinè. Græci enim quando de ijs rebus, quæ proprièline controuerſia Sacramenta ſunt loqui volunt, vt de Baptiſmo & Euchariſtia, *myſterium* dicunt. Quin etiā latini Patres Sacramenta quoque vocant myſteria. Et in conſecratione calicis Sacramentum ſanguinis Domini *Myſterium fidei* dicimus.

Neque obſtat *tertiò*, quod *Sacramenti* vocabulum, ſicut etiam myſterij, generale quiddam ſonat, & tribuitur cuicunque rei, quę eſt arcana, vel continet aliquid in ſe arcanum: quo pacto regis ſecretum dicitur Sacramentum, Thob. 12. Verum enim eſt, generatim id vocabulum ſignificare quicquid eſt, aut continet aliquid arcani. Sed tamen hinc ſequitur, propriè etiam ipſum ſignificare illas res arcanas, quæ propriè ſunt & vocantur in Eccleſia Sacramenta. Ac rurſus inde ſequitur, in illo loco ad Epheſ. 5. talem rem arcanam, quæ ſcilicet ſit propriè Sacramentum, ſignificare: ſiquidem res illa coniugij, de qua ibi ſermo eſt, propriè eſſe Sacramentum, Eccleſia certiſſimè declarat: quæ quidem Eccleſiæ declaratio peculiariter in hoc propoſito habet illud fundamentum, quòd res Matrimonij nominatim appelletur in Scriptura eo ipſo vocabulo, quod iuxta ſignificationem ſuam poteſt & ſolet in vſu Eccleſiaſtico ſignificare id, ꝙ propriè eſt Sacramentum. Hoc enim eſt caput illius ſecundæ probationis noſtræ. Sectarijs autem contra incumbit probare, non niſi generali ratione ibi Sacramēti vocabulū vſurpari: quod facere minimè poſſunt.

TERTIÒ probatur aſſertio ex ratione veri Sacramenti. Nam ſi quæ actio externa ſit cultus Dei, & ſignum gratiæ, quæ in illius uſu ex certa Dei promiſſione conferatur: negari non poteſt, quin talis actio uerè ſit Sacramentum. At contractus ille quo uir & mulier coniugio copulantur, eſt huiuſmodi. Ergo, &c. Maior patet ex diſputatione tertia, de Sacramentis in genere. Minor probatur. Nam primò contractus ille eſt quidam *cultus* Deo gratus, ut Sectarij etiam agnoſcunt. Secundò hoc ipſo, quod ex certa inſtitutione diuina eſt ſignum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, ſignificat nobis gratiam diuinam, qua coniuges ipſi ita ſibi inuicem animis coniuncti ſunt, ut imitentur & repræſentent ſummam illam cōiunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Neque enim ſine diuina gratia ita inter ſe coniuncti, ut Chriſtus & Eccleſia, eſſe poſſunt; maximè cùm ex ea coniunctione parati eſſe debeant, vt ſi opus ſit alter pro alterius ſalute vitam ponat; ſicut *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea*, vt in illo loco ad Epheſ. 5. inquit Apoſtolus. Tertiò, cùm à puncto quo per mutuum conſenſum Matrimonio coniuges copulantur, indigeant gratia diuina, vt illo arctiſſimo vinculo charitatis inuicem deuincti ſint, quo debent coniunctionem Chriſti, & Eccleſiæ imitari; dubium etiam eſſe non debet, quin eo ipſo Deus eam illis gratiam det; dummodò ipſi per peccatum mortale non obſtent gratiæ diuinæ. Atque ita patent, omnia illa quæ in Minori huius probationis aſſumpſimus; ſcilicet contractum Matrimonij eſſe quendam Dei *cultum*, & ſignum *gratiæ*, quæ in *vſu* ipſo eius cultus detur. Vnde ſequitur eſſe Sacramentum.

QVARTO probatur ex Apoſtolica Traditione. Cuius Traditionis argumentum eſt *primo*, quòd non poteſt oſtendi tempus vllum, quo primùm in Eccleſia Chriſti doceri cœperit, Matrimonium eſſe Sacramentum. Omnes enim orthodoxi, qui vnquam de Matrimonio tanquam de Sacramento locuti ſunt, ſiue id in Concilijs, ſiue extra Concilia fecerint; de eo tanquam de re antiquiſſima ſunt locuti. Quod cum ita ſit; ad Apoſtolos ipſos eam referre oportet iuxta ueriſſimam regulam D. Auguſtini lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 24.

Secundò, eiuſdem Traditionis argumentum eſt, ꝙ in vniuerſa per orbem Eccleſia Matrimonium, tanquam vnum quoddam Sacramentum *Apoſtolica traditione* acceptum, & à Chriſto inſtitutum, *vſurpatur*: vt uſurpabatur etiam ante Sectarios: *De eo autē quod vniuerſa frequentat Eccleſia diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*; ut ueriſſimè inquit D. Auguſtinus epiſt. 118. ad Ianuarium.

Tertiò, quód antiqui etiam Patres abſolutè, & ſimpliciter Matrimonium quoddam Eccleſiæ *Sacramentum* eſſe cenſent. Vt Chriſoſtomus, Theophylactus, & alij interpretes ad Epheſ. 5. Et D. Ambroſius lib. 6. comment. in Lucam, ad caput 8. *Si relinquet homo*, inquit, *patrem & matrem, et adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna; rectè Sacramentum hoc in Chriſto ſeruatur & Eccleſia.*

Et lib. 1. de Abraham, ca. 7. *Cognoſcimus*, inquit, *velut præſidem cuſtodemq; coniugij eſſe Deum; qui non patiatur alienum torum pollui: & ſi qui fecerit; peccare eū in Deum, cuius legē violet, gratiam ſoluat. Et ideo quia in Deum peccat, Sacramenti cęleſtis amittit conſortiū*; amittendo ſcilicet gratiā quæ datur per hoc Sacramentū.

Et D. Auguſtinus luculenter in multis locis; *In noſtrarum* (inquit lib. de bono coniugali, cap. 18.) *nuptiis plus ualet ſanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri.*

Item ibidem, cap. 24. *Bonum*, inquit, *nuptiarum per omnes gentes in cauſſa generandi eſt, & in fide caſtitatis. Quod autem ad populum Dei pertinet etiam in ſanctitate Sacramenti, per quam nefas eſt etiam repudio intercedente alteri nubere, dum eius vir viuit.*

Et lib. de fide & operibus, c. 7. *In ciuitate*, inquit, *Domini, in monte ſancto eius* (ideſt, in Eccleſia) *nuptiarum non ſolùm vinculum, ſed etiam Sacramentum ita commendatur, vt non liceat viro vxorem ſuam alteri tradere.*

Maximè aūt inſignis D. Auguſt. locus eſt lib. 1. de nupt. & cōcupiſcentia, c. 10. ubi ēt Sacramentū iſtud Matrimonij cum Sacramento Baptiſmi comparat: *Hoc*, inquit, *cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt viuens cum viuente in æternum nullo diuortio ſeparetur. Cuius*, inquit, *Sacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius, vt nec ſterilem coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur.* Et poſt pauca: *Ita*, inquit, *inter viuentes manet quoddā vinculum coniugale,*

gale, quod nec ſeparatio, nec copulatio cum altero poſſit auferre. Manet autem (cum ſe perperam ipſi ſeparant) *ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis. Sicut apoſtata anima uelut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita Sacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Habet autem hoc, qui receſſit, ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.*

Vbi vides ex Auguſtini ſententia, quæ procul dubio ſemper fuit orthodoxa, ſicut Baptiſmus Sacramentum eſt, quod habet effectum perpetuum, & indelebilem, nempe characterem; Ita etiam Matrimonium eſſe Sacramentum quoddam, cuius effectus ſit perpetuus; nempe illud vinculum inter coniuges indiſſolubile. Id enim ſuperius in eodem capite explicauerat clarius Auguſtinus his verbis: *Huius Sacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu uiuunt, inſeparabiliter perſeuerent.* Ex quo deprehenditur Caluini mendacium, qui lib. 4. Inſtit. ca. 19. ſcripſit: Inauditum fuiſſe ante D. GREGORIVM quòd Matrimonium ſit Sacramentum. Ambroſius enim & Auguſtinus ducentis circiter annis Gregorio antiquiores fuerunt. Aſſeruit etiam hoc Sacramentum Petrus Damianus ſerm. 1. de Dedicatione Eccleſiæ.

Contrà verò OBIICIVNT Caluinus & Kemnitius & alij Sectarij, PRIMO, quòd multæ aliæ res in Scriptura dicuntur eſſe alijs rebus ſacris *ſimiles*; nec tamen ideo ſunt Sacramenta: Vt officium paſtoris v. g. erga oues, imago eſt curæ Chriſti erga Eccleſiam: & regnum Dauidis imago fuit regni Chriſti. Et *ſicut ſtella differt à ſtella in claritate, ita erit reſurrectio mortuorum*, 1. Cor. 15. neq; tamen ideo pecuariũ munus, aut regnũ, aut ſtellæ, aut alia eiuſmodi ſunt Sacramenta.

RESPONDEO, non eſſe parem rationem. Nam in contractu Matrimonij eſt etiam *ſignum* gratiæ, qua coniuges imitantur coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ; idque peculiariter *inſtitutum* diuinitus, ut ſuprà oſtendimus. Quod & apertè indicat Apoſtolus, cum quaſi de re loquens peculiari cõſilio inſtituta, *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum eſt, &c.* Epheſ. 5. Illæ verò aliæ ſimilitudines, in ipſis rebus per ſe alioqui inſunt, & tantum explicandi cauſſa vſurpatur in Scriptura.

SECVNDO obijciunt, quod coniugium etiam Adæ & Euæ, & aliorum Patrũ veteris teſtamenti, fuit ſimiliter ſignũ futuræ coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ: neque tamẽ illis tẽporibus coniugium fuit Sacramentũ.

RESPONDEO, fuiſſe quidem in illis coniugijs per ſe aliquam ſimilitudinem & ſignificationem eius coniunctionis; ſed non ex *peculiari Dei inſtitutione*, donec reipſa eſſet Chriſtus exhibitus & coniungeretur realiter cum Eccleſia. Hanc enim uim habent illa verba D. Pauli: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Subaudiendũ enim hic eſt, *in Chriſto iam exhibito*, & coniuncto iam realiter cum Eccleſia: vt ſingulariter Ruardus Tapperus art. 18. pag. 445. notauit.

Alij tamen concedunt, olim etiam fuiſſe gratiam: ex quibus eſt Alphonſus à Caſtro, Verbo, *Nuptiæ*, hæreſi 3. qui id probat ex illo Geneſ. 1. *Benedixitque eis & ait: Creſcite & multiplicamini.* Huius enim benedictionis virtute putat ipſe etiam coniugum animis fuiſſe gratiam collatam.

Sed hoc fundamentum infirmum eſt, ut Ruardus loco citato bene notauit. Benedictio enim illa ſolùm ſignificauit facultatem generandi, quam illis Deus indidit: vt D. Thomas 1. par. q. 72. art. 3. docet, & patet ex eo, quod ſimiliter piſcibus & auibus Deum benedixiſſe legimus. Vnde colligit D. Auguſtinus libro 13. Confeſſ. cap. 24. nihil peculiare per illam benedictionem accepiſſe hominem, quod non etiam acceperint cætera animantia.

A Nec ſanè uidetur iam illa opinio Caſtri & aliorum poſſe defendi, poſteaquam in Concilio Triden. ſeſſ. 24. in doctrina de Matrimonio declaratum eſt, Matrimonium *in noua lege veteribus connubijs* gratia antecellere, & ideo Sacramentum nouæ legis eſſe, vt etiam ibidem Can. 1. definitur.

Neque tamen negamus, quin Deus alioqui dederit olim coniugibus gratiam neceſſariam; vt ad cultum Dei in lege naturali vel Scripta poſſent rectè procreare & educare prolem: ſed negamus, eam dediſſe in ipſo coniugij *contractu* tanquam *in ſigno* illius, peculiariter ad eam gratiam repræſentandam & exhibendam *inſtituto*.

TERTIO obijciunt, quòd coniugium non eſt inſti-

B tutum, vt per illud tanquam per ſymbolum externum confirmemus in nobis fidem de remiſſione peccatorum per Chriſtum, & apprehendamus gratiam eius remiſſionis.

RESPONDEO, non eſſe id omni Sacramento commune, vt valeat propriè ad gratiam primam remiſſionis peccatorum acquirendam, ſed ſatis eſſe, vt ſit ad gratiam conſequendam ſecundum augmentum. Nam & Sacramentum Euchariſtiæ ſuaptè ratione prærequirit in ſuſcipiente gratiam primam, per baptiſmum vel pœnitentiam acquiſitam; & tamen verum Sacramentum eſt ad gratiam ſecundum augmentum inſtitutum. Adde quòd per nullum Sacramentum confirmari in nobis debet fides aliqua infallibi-

C lis de remiſſione peccatorum in particulari; vt iſti contendunt: cum nulla ſit talis fides, vt Tom. 2. diſp. 8. quæſtione 4. punct. 4. in materia de Gratia oſtendimus.

QVARTO obijciunt, quòd in contractu coniugij nullum exhibetur externum ſignum, ad quòd cùm *acceſſerit uerbum, fiat Sacramentum*, iuxta Auguſtini dictum Tract. 80. in Ioan.

RESPONDEO, neque id generatim in omni Sacramento requiri: vt ſuprà in diſput. 3. de Sacramentis, quæſt. 6. oſtendimus: ſed ſufficit vt aliquid cernatur *ſenſibile*; ſiue ſit res aliqua externa ſiue *actus*, vt eſſe in propoſito paulò poſt docebimus.

QVINTO obijcit ſingulariter Kemnitius, quod D.

D Auguſtinus libro de bono coniug. capite 18. coniugium etiam eorum Patrum, qui olim plures uxores habebant, dicit fuiſſe quoddam Sacramentum: nec tamen ideo vult fuiſſe Sacramentum *propriè*. Igitur neque cum dicit iam in Eccleſia Matrimonium vnius cum vna eſſe Sacramentum. Et eadem ratione neque D. Paulus id voluiſſe uidetur, cum ſimiliter Sacramentum appellat.

RESPONDEO, Auguſtinum ipſum ſatis ibi declaraſſe non niſi generali ratione coniugia illa cum pluribus vxoribus appellaſſe ſe Sacramentum; quia nimirum, ut paulò antè dicit, ſignificarunt noſtras Eccleſias ex pluribus & diuerſis gentibus futuras ſubditas Chriſto. Quod autem aliter Sacramentum

E uocet Matrimonium in Eccleſia, uidelicet *propriè*, tanquam gratiæ ſignificantis ſignum; patet ex eo quòd cum baptiſmo illud comparat, ut ſuprà uidimus, & ſæpiſſimè ſingularem quandam illius ſanctitatem commendat, quæ propria ſit Chriſtiani coniugij, ex qua proinde indiſſolubilitatem noſtri matrimonij longè arctiorem eſſe colligit. Vnde peculiariter coniugium hoc vocat coniugium *in ciuitate Dei noſtri in monte ſancto eius*, in quo *plus ualeat ſanctitas Sacramenti quàm fœcunditas uteri*, ut nominatim dicit in illo eodem loco. Quod certè uerum non eſſet, ſi eſſet in noſtro coniugio nuda tantum ſignificatio ſicut in illo ueterum, & non etiã ſancta & ſanctificans Sacramentaliter. Atque eodem modo intelligere debemus

Sacramentum à D. Paulo appellari, nempe ꝙ & ſanctum ſit, & ſanctificet. Alioqui non prorſus eſſet Sacramentum *magnum*, vt Apoſtolus aſſeuerat.

Sexto obijcit Kemnitius, quod Dvrandvs in 4. d. 26. q. 3. negat, Matrimonium *propriè & vniuocè* eſſe Sacramentum, quod gratiam conferat, ſicut reliqua. Et poteſt addi quòd eadem fuerit opinio quorundam Canoniſtarum. Vt Gaufridi in ſua Summa, titulo de Sacram. & Hoſtienſi in Summa, eodem Titulo, & Bernardini in ſuo apparatu, ſuper Caput *Cum in Eccleſiæ corpore*, Extra de Simonia, quos Durandus pro ſe citat. Ac in eadem ſententia fuit gloſſa 32. q. 2. Can. *Honorantur*, cum dicit *in hoc Sacramento non conferri gratiam ſicut in alijs*. Addit in confirmationem ſententiæ ſuæ Durandus, quòd Magiſter in 4. d. 2. dicit, Sacramentum Matrimonij eſſe tantummodo in remediũ peccati inſtitutũ, cũ alia Sacramenta ſint inſtituta, vt conferant gratiam adiutricem.

Respondeo, eam Durandi & illorum Canoniſtarum opinionem, eſſe verè erroneam, & iam hæreticam: cum contrarium definiuerit Eccleſia, præſertim in Concilio Florentino, & Trident. ſeſſ. 24. & initio Seſſ. 7. Can. 1. quod non ſatis notaſſe videtur Sotus in 4. d. 26. q. 2. art. 3. cùm negat eſſe ſatis in Concilio expreſſum, quòd Matrimonium conferat gratiã. Eſt enim id expreſſum tum in Cõcilio Florentino in Decreto vnionis, tum in Tridentino ſeſſ. ſeptima, quæ iam erat celebrata, quando Sotus id ſcripſit.

Nec valet quicquam fundamentum illorum authorum; quòd ſcilicet poſſit abſque Simonia accipi pecunia pro contrahendo Matrimonio cum aliqua perſona. Accipitur enim pecunia pro Matrimonio, non qua ratione eſt Sacramentum, ſed qua ratione eſt quidam *contractus ciuilis*.

Et certè ſi id illorum argumentum valeret; etiam probaret, Matrimonium ne ſacrum quidem ſignum eſſe, & non modò non conferre gratiam, quod ſolum illi volunt. Nam & accipere pecuniam pro ſacro ſigno, ſi accipitur pro eo, vt tale eſt, eſſet Simonia. Sicut ergo hic illi reſpondiſſent, licet Matrimonium ſit ſacrum ſignum, non tamen accipi pro eo pecuniam vt tale eſt, ſed vt eſt quidam contractus; ita nos reſpondemus, Matrimonium, licet Sacramentum ſit gratiam conferens, tamen non committi Simoniam, ſi accipitur pecunia pro eo; quia non accipitur pecunia pro illo, vt eſt Sacramentum.

Porrò neque error priuatus eiuſmodi Doctorum ſuffragatur hæreſi Sectariorum; cum & contraria ſententia fuerit aliorum omnium Theologorum communis in 4. d. 26. & poſtea etiam expreſsè declarata ſit veritas ab Eccleſia, cuius ſanè definitionẽ non contẽpſiſſent illi Doctores, ſicut iam contẽnunt Sectarij.

Quod verò ad Magiſtrum attinet, rectè notat Sotus vbi ſuprà, illum non ſatis ſibi conſtare: ſiquidem in eodem libro quarto, diſtinct. 1. Sacramentum generatim definiuerat eſſe *viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ, cuius ſimilitudinem gerit & cauſa exiſtit*: & ſecundũ eam definitionem tradiderat ſeptem eſſe nouæ legis Sacramenta, & inter illa matrimonium.

Septimo obijcit kemnitius, quòd non eſt certum inter Catholicos, quæ ſit materia & forma in Sacramento Matrimonij. Variæ enim ea de re ſunt opiniones, neque aliquid de hoc eſt definitum in Cõcilio Tridentino. Ergo neque certi eſſe poſſunt quòd ſit Sacramentum.

Respondeo. Cum diſtinctæ notitiæ ſint, ꝙ matrimonium eſt Sacramentũ conſtans proinde ex aliqua materia & forma; & ꝙ hoc aut illud ſit eius materia & forma; nõ eſt impoſſibile, vt de altera notitia iſtarũ per definitionem Eccleſię certiſſimus; de altera nõ

A item. Sed neque id eſt pernicioſum Chriſtiano populo. Satis enim eſt, quòd is in genere ſciat certò, quæ debeant concurrere vt validè contrahatur matrimonium: videlicet conſenſus mutuus perſonarum, de præſenti explicatus: idq; poſt Concilium Tridentinũ præſente parocho vel alio Sacerdote de licentia parochi vel ordinarij & duobus vel tribus teſtibus. Itẽ quòd ſciat generatim in hac actione vſurpari quoddam Sacramentum, & idcirco reuerenter & ſanctè illam exercendam eſſe. Neq; præterea neceſſe eſt, vel ad deuotionem populi, vel ad ipſius rei praxim, vt certò in ſpecie conſtet, quid illa actione ſit Sacramenti forma, & materia. Sed de forma & materia huius Sacramenti, ſequente puncto diſſeremus.

B

PVNCTVM SEXTVM.

Quænam ſit Forma & Materia huius Sacramenti, & quis item eius Ritus.

D. Thom. q. 41. art. 1.

Qvidnam potius ſtatuendum ſit in hoc Sacramento eſſe Materiam, & quid Formam, quæſtio eſt apud Doctores: de qua potiſſimum ſunt quatuor ſententiæ. Prima, quam exiſtimo minimè omnium eſſe probabilem, eſt Melchioris Cani lib. 8. de locis Theologicis, capite 5. *Materiam* cenſeri poſſe ipſos actus contrahentium, *ſcilicet* conſenſum mutuum explicatum per *verba de* C præſenti: *Formam* autem omnino eſſe verba Sacerdotis, quibus illos, vt mos eſt, cõiungere ſolet. Quare conſequenter negat, vnquam potuiſſe inter coniugium quod verum eſſet Sacramentum ſine miniſtro: quamuis dicit potuiſſe tunc eſſe verum matrimoniũ, vt contractus eſt, quale initur nunc etiam inter infideles. Cuius opinionis fuiſſe etiam videtur Guilielmus Pariſienſis in lib. de Sacram. tract. de Matrimonio, cap. 9. q. 1. vbi negat, Matrimonium uerum Sacramentum eſſe & Sacramentalem gratiam conferre, niſi Sacerdotis miniſterio conſecratum fuerit.

Probat Canus ſuam ſententiam *primò*, quia in D Concilio Florentino dicitur omnia Sacramenta *tribus perfici*, videlicet *rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma, & perſona miniſtri, &c. etſi aliquid horum deſit, Sacramentum non perfici*.

Secundò, quia Sacramentum eſt quædam actio Religionis ſacra. Talis autem non eſt ſolus ille contractus coniugum, ſed opus quoddam profanum; ut quod etiam ab infidelibus exerceri poteſt.

Tertiò, quia forma debet repræſentare & ſignificare gratiam ac ſanctitatem internam, quam confert ipſum Sacramentum: Hanc autem non repræſentat nudus ille contractus externus.

Quartò, quia ſine uerbis ijs quæ ſunt *forma*, nõ poteſt conſtare Sacramentum, etiamſi nutus uel æquiualentia ſigna adhibeantur. Non enim ſacerdos mutus poſſet per eiuſmodi ſigna ſine uerbis conſecrare E Euchariſtiam: nec mutus Epiſcopus conferre Sacramentum ordinis. At uerba in contractu Matrimonij poſſunt ſuppleri per ſigna, & nutus, & Scripturam. Ergo ea uerba contrahentium nõ ſunt huius Sacramenti forma ſed uerba Miniſtri.

Quintò, quia uerba, quæ ſunt forma Sacramenti, ſunt preſcripta & determinata. Illa autem uerba quibus ineunt Matrimonium coniuges, multis modis uariari ſolent, & tantundem ualent. Ergo non illa, ſed uerba Miniſtri ſunt Forma.

Sextò, quia in antiquis Canonibus non cenſetur (inquit Canus) matrimonium eſſe Sacramentum,

niſi Sacerdotis miniſterium interueniat. Quam ad rem varia teſtimonia hic author citat, quæ omnia in hoc propoſito nihil valent, vt poſtea uidebimus.

Septimò, videri poſſet pro confirmatione huius ſententiæ facere, quod in Concilio Trident. ſeſſ. 24. in Decreto de Reformatione Matrimonij ſtatutum eſt, vt nullius ſint roboris Matrimonia, quæ non celebrentur præſente parocho, aut alio Sacerdote de parochi vel ordinarij licentia.

SECVNDA opinio hac de re eſt Paludani in 4 d. 26. q. 4. & Adriani in 4. q. 1. de Matrimonio: ipſos contrahentes eſſe materiam: formam verò verba eorundem explicantia mutuum conſenſum. Quam opinionem ſequitur etiam Couarruuias in Epitome libri 4. Decret. 2. par. cap. 1. in fine.

TERTIA opinio eſt D. Thomæ in 4. d. 26. q. 2. art. 1. d. 1. & q. 1. art. 1. quæſtiuncula 5 & Franciſci Victoriæ q. 245. de Sacram. & Soti d. 26. q. 2. artic. 3. verba ipſorum contrahentium eſſe ſibi inuicem materiam & formam: ita vt verba eius, qui vltimò explicat ſuum conſenſum, ſint *forma*, quatenus per illa perficitur matrimonium: verba autem eius qui primò loquitur, ſint *materia*.

QVARTA opinio eſt Canoniſtarum communis ſuper Caput *Tua nos*. Extra de ſponſalibus, quam nominatim ſequitur Nauarrus in Manuali, cap. 22. Nu. 20. *materiam* eſſe conſenſum mutuum; *formam* verò eſſe verba illum conſenſum exprimentia. Neque obſtat huic opinioni, quòd conſenſus non eſt aliquid per ſe ſenſibile. Satis enim eſt, vt ſit quiddam ſenſibile quatenus ſubſtat ipſi formæ; id eſt, verbis: quemadmodum in Sacramento pœnitentiæ contritio etiam eſt materia, quamuis per ſe non ſit quid ſenſibile, ſed vt ſubſtat confeſſioni.

Ex his opinionibus PRIMA, vt diximus, videtur minus probabilis. *Primò*, quia eſt contra ſententiam cõem Theologorum, qui cenſent verba Miniſtri non eſſe de eſſentia huius Sacrament, ut latè oſtendit Sotus d. 26 q. 2. art. 3. *Secundò*, quia admittit vnũ, quod vt idem Sotus bene iudicat, non videtur aliqua temeritate carere: nimirum poſſe inter Chriſti fideles verum & legitimum eſſe Matrimonium, quod non ſit etiam Sacramentum. Nam poſtquam Chriſtus voluit & inſtituit, vt Matrimonium inter fideles eſſet Sacramentum; non eſt putandum Eccleſiam ratum habere & tolerare velle illud matrimonium, cui aliquid deeſt, quo minus ſit verum Sacramentum.

Et certè cum Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. initio Decreti de Reformat. definit, clandeſtina matrimonia (quæ ſcilicet inter ſolos contrahentes celebrantur) olim *vera & rata* matrimonia in ECCLESIA fuiſſe; planè loquitur de illis ſecundùm omnem rationem, quam habere ſolent matrimonia in *Eccleſia*, atque adeò ſecundum rationem quoque Sacramenti, quæ potiſſimum ab Eccleſia quidem in Matrimonio conſideratur. Et certè non alio modo *ratum* Matrimonium in Eccleſia dicitur, niſi ſit etiam Sacramentum. Quod ſi ita eſt, euidenter ſequitur, illam opinionem Cani falſam eſſe: ſcilicet Matrimonia, quæ ſine miniſtro clandeſtinè celebrantur non fuiſſe Sacramentum.

Accedit poſtremò, quòd per verba & *mutuos* conſenſus verbis propoſitos ſatis completè ſignificatur, & ſit effectus huius Sacramenti, id eſt, *vinculum* animorum, & *gratia* qua coniuges ſibi inuicem ita perfectè animis deuinciuntur, & iunguntur ſuo modo, ſicut modo etiam ſuo iunguntur Chriſtus & Eccleſia. Per contractum enim & conſenſum mutuum ipſi contrahentes faciunt illud vinculum; quo contractu & cõſenſu mutuo verbis explicato ſignificatur quo-

A que interna illa animorum coniunctio per gratiam. Ergo tota eſſentia huius Sacramenti ex materia, & forma conſtans; continetur in ſolo eiuſmodi mutuo conſenſu & contractu verbis explicato. In iis enim rebus, quibus continetur eſſentialis ſignificatio & efficacitas Sacramenti, continetur etiam tota Sacramenti eſſentia ut patet. Itaque falſa eſt omnino illa opinio Cani.

Reliquæ verò omnes opiniones ſunt ſatis probabiles. Mihi tamen QVARTA magis expedita uidetur: ita vt commodiſſimè ſecundum eam ſignificatio atque adeò eſſentia huius Sacramenti intelligi poſſit. Etenim mutui coniugum conſenſus, & verba illos explicantia, quatenus ad ſe inuicem habent *ordinem* B *quendam*, & ſecundum eum ordinem reſpectu quodam *vniuntur*; vnionis vinculum inter coniuges, & gratiam diuinam qua id vinculum firmatur, ac conſequenter etiam coniunctionem ſimilem Chriſti & Eccleſiæ, per analogiam quandam repræſentant atque ſignificant; accedente præſertim inſtitutione diuina, quæ eam rationem ſigni peculiariter conſtituit. Rurſus verò quia in hac repræſentatione ſignificatio *uerborum* perficit ſignificationem *conſenſuum*, vtpote magis *expreſſa* ac proinde ſenſibilior; rectè *uerba* in hac repræſentatione dicuntur habere locum FORMAE; *conſenſus* autem, ut ſubſtat verbis, locum MATERIAE. Nam in Sacramentis etiam materia perficitur à forma in ſignificando.

C SED nunc ad argumenta Melchioris Cani reſpondendum eſt. Ad primum reſpondeo, quod dicit Concilium Florentinum Sacramentum non perfici, ſi aliquid illorum trium atque adeò ſi miniſter deſit, non determinatè de perfectione *eſſentiali* intelligi debere, ſed generatim & diſiunctiuè de perfectione eſſentiali, uel accidentali. Vtrum autem ad eſſentialem an verò ſolum ad accidentalem perfectionem requiratur miniſter in aliquo Sacramento determinatè; id ex iis, quæ in particulari de vnoquoque Sacramento præterea docet ibi Concilium, colligendum eſt. Docet autem de reliquis ſex Sacramentis formam vniuſcuiuſque illorum conſiſtere in *uerbis miniſtri*, & quis etiam ſit cuiuſque illorum miniſter declarat. Ex D quo quidem illico ſequitur, in reliquis ſex Sacramentis miniſtrum etiam requiri ad *eſſentialem* Sacramenti perfectionem: Siquidem eſſentia Sacramenti non poteſt eſſe forma. De matrimonio autem cum in particulari doctrinam ibi tradit, nihil docet de illius materia, aut forma, aut miniſtro, ſed tantùm aſſerit ea quæ de illo ſunt certa: uidelicet eſſe Sacramentum; & quòd *cauſa efficiens* eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti, & quod eſt *indiſſolubile*, &c. quo ipſo ſilentio de miniſtro huius Sacramenti, ſatis Concilium indicauit, id quod in genere prius dixerat miniſtrum requiri ad perfectionem Sacramenti, in matrimonio quidem non debere intelligi de perfectione eſſentiali, ſiquidem nihil dicit de E eius miniſtro, cum tamen in reliquis Sacramentis miniſtrum etiam diligenter oſtenderit.

Formam tamen & materiam Matrimonij conſiſtere in mutuo conſenſu per verba de præſenti explicato, ſaltem inſinuauit Concilium eo ipſo quod dixit, hunc conſenſum eſſe cauſam *efficientem* Matrimonij, puta quoad uinculum, quod eſt nimirum effectus ipſius Sacramenti in contractu ipſo mutui conſenſus conſiſtentis, ut ſuprà p. 1. docuimus. Materia enim & Forma cuiuſque Sacramenti ſunt cauſa efficiens effectus Sacramenti, cum contineant ipſam Sacramenti ſubſtantiam, quæ nimirum effectum ſuum efficit.

Ad *ſecundum* reſpondeo, cõtractum illum vt ſubeſt

inſtitutioni Chriſti, qui voluit eum apud fideles eſſe ſignum efficax *gratiæ*, maximè eſſe *actum ſacrum*, & pertinentem ad uirtutem religionis. Ille enim actus eſt ſacer & ad religionem pertinẽs, qui ordinatur ad aliquid ſacrum, & ad honorem Deo præſtandum.

Ad *tertium* reſpondeo, maximè per illum Matrimonij contractum ſignificari effectum huius Sacramenti; id quod iam ante docui in illius quartæ ſententiæ explicatione.

Ad *quartum* reſpondeo, diſcrimen eſſe huius & aliorum Sacramentorum. Nam in Sacramento MATRIMONII verba Formæ non alia ratione requiruntur ad Sacramenti eſſentiam, niſi quatenus requiruntur ad ueritatem cuiuſdam contractus, in quo Chriſtus uoluit conſiſtere iſtud Sacramentum. Cùm autem in contractibus nutus & alia ſigna quæ indicẽt internum conſenſum, ſupplere poſſint vicem uerborum: fit ut eiuſmodi etiam ſigna ſatis ſint pro forma in hoc Sacramento.

Quare, vt Sotus diſtin. 27. quæſt. 1. art. 3. bene inter cęteros explicat, uerum Sacramentum matrimonij eſt, cùm vir & fœmina contrahunt per nutus, aut per epiſtolam, aut procuratorem ſeu internuncium, etiamſi non eodem tempore cõſenſus mutuus utrinque innoteſcat ipſis contrahentibus. Moraliter enim hæc res æſtimari debet ex ipſa natura contractus. Neque eſt hoc loco audiendus Caietanus qui 2. Tomo opuſcul. quæſt. 3. de Matrimonio cẽſuit, matrimonium contractum inter abſentes per literas aut nuncium eſſe quidem legitimum & ratum matrimonij contractum, ſed non *ſacramentum*. Cuius opinionẽ meritò non probat Couarruuias in Epitome, lib. 4. decretal. parte 2. cap. 1. circa finem. Quin etiam erroneam illam eſſe cenſuit Ambroſius Catharinus libro 5. contra Caietanum, cap. de Matrimonio. Vt enim ſupra dixi, ratum matrimonium in Eccleſia nõ habetur neque toleratur illud, quod non ſit legitimũ Sacramentum.

In ALIIS verò Sacramentis uerba ad eſſentiam Sacramenti eatenus requiruntur, quatenus *certam ſententiam* à Chriſto præſcriptam *determinatè & diſtinctè* exprimunt: quod non ęquè fieri poteſt per ſigna. Et ſic Eccleſiæ perpetua traditio ac praxis declarat, uerba formæ ſecundùm eandem ſaltem ſententiam à Chriſto præſcriptam, eſſe proferenda à miniſtro in alijs Sacramentis, neque ibi nutus aut Scripturam ſufficere.

Ad *quintum* argumentũ reſpondeo primò, ſi quicquam illud ualet, eodem poſſe contra Canum probari, quòd nec verba miniſtri ſint Forma. Nam & miniſtri cùm matrimonia coniungunt, varia uerba in uarijs locis vſurpant. ut Sotus etiam diſt. 26. quęſt. 2. art. 3. commemorat. Alicubi enim dicunt: *Ego vos coniungo, &c.* Alicubi: *Ego vos deſponſo & Sacramentum confirmo.* Alicubi, *Quos Deus coniunxit homo non ſeparet*, & alijs fortè modis.

Deinde dico, nõ oportere in propoſito *eadem verba determinatè* à coniugibus dici, ſed ſatis eſſe, ut quibuſcunque uerbis aut ſignis, imò etiam interdum ipſa fœminæ taciturnitate, conſenſus exprimatur, ut rectè notauit Nauarrus in Manuali, cap. 22. Numero 21. Eſt enim in hac re iudicium faciendum *moraliter* ex natura *contractus*, ut antè dixi. Adde quod neque in alijs Sacramentis requiritur, ut *eadem verba determinatè* proferantur; modò eadem ſententia formæ retineatur: vt in tractatu de Sacramentis in genere explicatum eſt.

Ad *ſextum* reſpondeo, ex omnibus antiquis illis Canonibus pontificum & Conciliorum, quos Canus pro ſe citat, tantummodo colligi quòd matrimonia

A debuerint à miniſtro Eccleſiæ ſolennizari & benedici, & quod aliter celebrata fuerint olim *illicitè*: vt patebit illos canones conſideranti. Vide 27. q. 2. Can. *de coniugali.* ex Siricio in Epiſtola ad Hymerium, ca. 4. Et 3. q. 4. Can. *Conſanguineorum.* Et 30. q. 5. per totam. Et 35. quæſt. 3. Can. *Nulli.* Et 31. q. 2. Can. *Lotharius.* Et extra de Simonia, Cap. *Cùm in Eccleſiæ corpore.* Nihil enim in his omnibus locis eſt tale quale Canus dicit. Vnde ipſemet his teſtimonijs diffidens ait, ſe *nolle illa expendere*. Sed debuiſſet etiam illorum citationem omittere, cùm planè non faciant ad illius propoſitum.

Vrget autem nominatim quod Euariſtus 30. queſtione quinta, Can. *Aliter.* Matrimonium clandeſtinè ſine Sacerdote contractũ appellat *adulterinum cõtubernium.* Reſpondeo, ſic appellare, non quia in rei veritate non potuerit olim eſſe uerum matrimoniũ illud clandeſtinum, ſed quia *illicitum* erat & eſt, & ideo in communi peccati ratione cum adulterio conuenit. Et etiam propterea quia præſumi debuit ad Eccleſia non eſſe uerum matrimonium, quando cum alia poſtea quis contraheret in facie Eccleſiæ, ut ibi explicat Gloſſa. Alioqui eodem Euariſti teſtimonio poſſet probare Canus non eſſe uerum matrimonium niſi *dos* mulieris intercedat, & à *parentibus deſponſetur*, & *biduo aut triduo* poſt coniugium orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant. Nam & hæc etiam requiſiuit ibi ſimiliter EVARISTVS in coniugio; & poſtquam hæc requiſiuit, ſubiungit, coniugia aliter

C contracta potius eſſe cẽſenda *adulteria, vel contubernia, vel ſtupra aut fornicationes*. Sic enim loquitur in Epiſtola ad Aphricanos, unde deſcripſit illum Canonem Gratianus.

Citat etiam Canus pro ſua opinione D. AMBROSIVM in Epiſtola ad Vigilium, quæ extat libro nono Epiſtolarum Ambroſij, Epiſtola 70. (non libro primo, ut mendosè eſt apud Canum) Nihil autem omnino reperitur in tota illa Epiſtola quod opinioni Cani ſuffragetur. Primum enim monet D. Ambroſius Vigilium ne patiatur fideles cum infidelibus coniugia inire. *Doce*, inquit, *plebem, vt non ex alienigenis ſed ex domibus Chriſtianis coniugij quæratur copula.* Deinde ad huius rei confirmationem aliquanto poſt

D ita ſubiungit: *Nam cùm ipſum coniugium velamine Sacerdotali & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, inter quos non eſt fidei concordia?* Ambroſius autem hìc non vult, ideo coniugiũ cum infideli verum coniugium dici non poſſe, quia non ſit ſanctificatum velamine & benedictione Sacerdotali (quaſi hoc ſit de eſſentia) ſed quia non *poteſt ita ſanctificari.* Nam cùm hoc modò ex præcepto quidem verum coniugium debeat ſanctificari; non eſt verum coniugium fidelis illud quod ita contractum eſt (nempe cum infideli) vt non *poſſit* neque *debeat* ſic à Sacerdote ſanctificari. Præterea poſtquam tale coniugium cauendum prolixè confirmauit exemplo Sampſonis, cui malè ceſſit conſortium

E cum Dalila alienigena; in extrema epiſtola ita concludit: *Hoc igitur exemplo liquet alienigenarum conſortia refugienda, ne pro charitate coniugij proditionis inſidiæ ſuccedant.* Hæc ibi Ambroſ. de Matrim. & nihil aliud.

Ad *vltimum* reſpondeo, præſentiam parochi non requiri à Concilio Tridentino tanquam de eſſentia Sacramenti Matrimonij; ſiquidẽ antea ibi definiuit, matrimonia clãdeſtina *rata & vera matrimonia olim fuiſſe*: ſed parochi præſentiam requirit tanquã *conditionem* de cætero neceſſariam, ſine qua non vult amplius valere coniugium, neque vt Sacramentum, neque ut contractum; ut ibi Concilium explicat. Et hactenus quidem de Materia & Forma.

Ritvs autem ſeu cæremoniæ quibus Matrimonij Sacramentum celebrari ſolet in Eccleſia, explicantur ab Iſidoro libro ſecundo de officijs Eccleſ. capite 19. de coniugatis; & à Nicolao Papa in reſponſis ad conſulta Bulgarorum, capite tertio, & refertur 30. quæſtione quinta, Can. *Noſtrates*. Summa hæc eſt. Primò, ſicut Adam & Eua à Deo benedicti fuerunt, Gen. 1. ita in Eccleſia à Sacerdote Sponſi *benedicuntur*: cuius benedictionis meminit etiam Innocentius I. Epiſtola 2. ad Victricium, capite ſexto. *Item* commendatur coniugium illorum Deo *precibus & oblatione* Euchariſtiç, cuius oblationis meminit quoque Tertullianus libro 2. ad vxorem. Præterea *velo* obnubuntur in ſignum pudoris. Cuius ritus meminit quoque Ambroſius Epiſtola 70. & libro primo de Abraham, capite ſeptimo. Item ad ſignificandam (vt Iſidorus ait) munditiam vitæ & ſanguinis poſteritatem, *copulantur uita* candido & purpureo colore permiſta. Item *anulum* Sponſus Sponſæ dat, in ſignum & pignus mutuæ fidei & dilectionis, vt idem Iſidorus ait. Denique *monentur* officij, &c.

De quo toto genere in Concilio Tridentino ſeſſione 24. Canone vndecimo, ſic dicitur: *Si quis benedictiones & alias cæremonias, quibus Eccleſia in nuptijs vtitur, damnauerit, anathema ſit.* Nec Sectarij habent quod contra hæc opponant, niſi fortè argumenta communia quibus oppugnant Eccleſiæ cæremonias diuinitus non præceptas; ad quæ nos in communi etiam reſpondimus diſp. 3. quæſt. 1. punct. 4.

PVNCTVM SEPTIMVM.

An & quo modo hoc Matrimonij Sacramentum ſit indiſſolubile.

D. Thom. q 67.

Non eadem eſt hac de re hæreticorum & orthodoxorum ſententia. Nam Montanus hæreticus inter cætera ſenſit, poſſe coniuges matrimonia diſſoluere pro libito; ut Euſebius lib. 5. hiſtor. capit. 18. author eſt. Anabaptiſtæ etiam putant fas eſſe aliud matrimonium inire, ſi coniux nolit idem de fide ſentire.

Deinde etiam Buccerus in caput 19. Matthęi, contendit poſſe unum coniugem ab altero diſcedere & cum alio matrimonium inire, ſi alter ex duritia ſeu contumacia cordis nolit ſe alteri æquum & fidelem præſtare ad coniugij officium, ſed planè illud refugiat vel per abſentiam vel ſine abſentia per quandam animi obſtinatam alienationem.

Lutherus item in Captiuitate Babylonica valdè in eam ſententiam propendet, quòd liceat propter affectatam abſentiam alterius coniugis cum alio matrimonium inire, & quòd de eo coniuge, qui ita eſt alteri coniugi infidelis, debeat etiam illud Apoſtoli intelligi: *Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in eiuſmodi* 1. Cor. 7.

Pręterea poſſe diſſolui vinculum matrimonij propter *adulterium* alterius coniugis, non ſolùm Lutherus & omnes alij Sectarij pertinaciter & hęreticè defendunt, ſed etiam imprudenter Eraſmus in caput 7. 1. Corint. & ab Eraſmo deceptus Caietanus in caput 19. Matth. & 10. Marci, & 1. Corint. 7. & à Caietano porro deceptus Catharinus in 2. editione ſui operis contra Caietanum. Quanquam Eraſmus quidem tantum putat id licere viro, non autem mulieri; eò quòd exiſtimat non eſſe in hoc parem rationem viri & fœminæ, cum uir ſit caput mulieris. Deinde etiam Eraſmus & Caietanus & Catharinus in hac re

A ſuam ſententiam ſubiecerunt Eccleſiæ iudicio, quod hæreticè contemnunt Sectarij.

Sententia verò orthodoxa eſt, matrimonij vinculum indiſſolubile eſſe, ita ut non niſi duobus tantum caſibus certò, & in vno alio probabiliter diſſolui poſſit vtroque coniuge viuente. Primvs caſus certus, quando matrimonium fuit contractum inter infideles, & poſtea altero coniugum conuerſo ad fidem alter non vult cohabitare cum illo ſine *iniuria* (vt Doctores loquuntur) *Creatoris*; quia ſcilicet illum non patitur Chriſtianè viuere vel à ſuſcepta fide dimouere conatur. Tunc aſſerimus, poſſe coniugem fidelem ab infideli diſcedere, & alteri matrimonio Chriſtiano coniungi, etiamſi cum priore matrimo-
B nium fuiſſet conſummatum per copulam carnalem.

Secvndvs caſus etiam certus eſt, cum poſt legitimè contractum matrimonium & *ratum* inter fideles, non tamen per copulam carnalem *conſummatum*, alter coniugum facit ſolennem profeſſionem in aliqua religione approbata.

Tertivs caſus tantummodo ſecundum ſententiam probabilem licitus eſt, quando ex cauſa iuſta ſummus Pontifex diſpenſaret ſuper matrimonio ſimiliter *rato*, non tamen conſummato.

Duo igitur in confirmatione huius aſſertionis probanda nobis ſunt. Vnvm eſt, in his trib. Caſibus vinculum matrimonij diſſolui poſſe. Altervm, extra hoc tres caſus nullam ob cauſam diſſolui poſſe.
C Has enim duas partes continet aſſertio.

Prima igitur aſſertionis pars probatur ſigillatim de omnib. illis caſibus. Nam Primvs ponitur à D. Paulo 1. Cor. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi.* Ex quo omnes interpretes colligũt, poſſe fidelem alteri tunc matrimonio coniungi: quandoquidem non eſt amplius matrimonij legi ſubiectus priori coniugi infideli. Et idem eſt ſi infidelis maneat quidem cum fideli, ſed cum *iniuria Creatoris* & detrimento ſpirituali conuerſi coniugis; id quòd eſt deterius quam ſi diſcederet. Declarauit etiam & confirmauit hanc rem teſtimonio Apoſtoli Innocentius III. in Capit. *Quanto*, extra de Diuortijs, neque vllus vel Catholi-
D cus, vel Sectarius de hoc primo caſu dubitat.

Notanda tamen hic ſunt duo. Vnvm eſt, eiuſmodi matrimonium non diſſolui actu, donec fidelis coniux cum alio matrimonium *de facto* contrahat, ut rectè notat Sylueſter in ſumma, Verbo, *Matrimonium* 8. q. 10. d. 6. poſt D. Thom. in 4. d. 39. q. 1. art. 2. & Palud. ead. d. q. vnica art. 3. & Antoninum p. 3. tit. 1. c. 6. qui in eam ſententiam videtur magis propendere.

Altervm eſt, quòd etſi infidelis velit cohabitare cum fideli ſine iniuria Creatoris, tamen poteſt fidelis ſe ab illo ſeparare quoad torum & cohabitationem; licet tunc non poſſit quidem cum altero matrimonium inire. Ita D. Thomas, Paludanus, & Sylueſter locis citatis, & Couarruuias in Epitome lib. 4. decret. p.
E 2. cap. 7 §. 4. nu. 5. & Sotus in 4. d. 39. q vnica, art. 3.

Et hoc idem colligitur ex D. Paulo, qui conſilium tantummodo dat, vt ſi infidelis conſentit habitare cũ fideli, eum fidelis non dimittat. *Ego, inquit, dico non Dominus, ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam: & ſi qua mulier, &c.* Ac rationẽ eius conſilij poſtea ſubiungit, quia ſcilicet fieri poterit, ut ſaluetur uir infidelis per mulierem fidelẽ, & è contrario. Nihilominus hoc ipſo ꝙ ait ſe id dicere, non Dominũ, ſatis inſinuat ſe nõ tradere ibi pręceptũ obligatorium. Si. n. Dominus id nõ præcipit, nõ debebit id neceſſariò fieri ex ipſa lege cõiugij, quę, vt patet, eſt diuina; & cõſequenter neque putandũ eſt D. Paulũ ibi ad id voluiſſe obligare,

Ratio autem cur non velit Deus ex ipſa lege coniugij obſtringi cõiugem fidelem, vt cum in fideli maneat, poteſt eſſe, quia regeneratur fidelis per baptiſmum in nouam planè vitam & moritur priori. Itaq; minimè decet, vt obſtrictus ſit ad conuiuendum infideli in conſuetudine vitæ tam arcta & familiari, quã eſt coniugalis. Vel certè potuerunt mouere Deum ad id aliæ cauſæ, quas nos ignoramus. Satis nobis eſt, ꝙ Paulus dicit, id Dominum non præcipere; quod eſt notandum propter quoſdam, qui curioſius diſputant de huius rei cauſis.

Secvndvs Caſus quo diſſoluitur Matrimonij uinculum, ſcilicet per ſolennem profeſſionem approbatæ religionis, quando non fuit conſummatum; patet potiſſimum ex traditione Eccleſiæ, cuius hoc fuiſſe ſemper iudicium & praxim, affirmat Innocentius III. in Cap. *ex parte*, extra de conuerſione coniugatorum. Quod ipſum definit Alexander III. in Cap. *verum*, & Cap. *ex publico*, eodem tit. Vbi concedit Alexander vxori (& eodem modo viro) ſpatium duorum menſium intra ꝙ non teneatur matrimonium cõſummare, ſed poſſit deliberare de ingreſſu religionis. Quanquã etiam poſt duos illos menſes integrũ ſit id facere, quamdiu matrimonium non fuerit conſummatũ: vt notat Gloſſa in dicto Cap. *ex publico*. Secus autẽ ſi quouis caſu (etiã per vim vxori illatam) à viro matrimoniũ conſummetur, quocunque id tempore poſt contractũ matrimonium fiat, vt notat ex cõmuni & certa ſentẽtia Couarruuias in Epitom. lib. 4. 2. p. capi 7. ꝟ. 4. Definit etiam idem quod Innocentius & Alexander, Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. Can. 6.

Atq; idem confirmatur teſtimonio Patrum, qui cũ laude de aliquibus commemorant, eos poſt matrimoniũ initium abſtinuiſſe ab uſu cõiugij & factos fuiſſe religioſos. Vt Ambroſius lib. 2. de Virginibus. & Epiphanius hæreſ. 78. de ſancta Tecla. Metaphraſtes de Sancto Alexio, in vita Alexij. Gregorius libro 3. Dialog. cap. 14. de quadam Gregoria Sanctimoniali.

Si quis autem quærat; cur aut quomodo hoc ita fiat; omnes reſpondent id fieri non aliqua authoritate humana, ſed voluntate diuina, cuius teſtis eſt traditio Eccleſiaſtica. Poteſt tamen huius diuinæ uoluntatis ratio quædã congruens à nobis reddi. Cum. n. per profeſſionem Religionis homo ſeſe Deo ipſi tradat ad obſequia, quę ſunt illi longè gratiora; meritò huic traditioni illa altera traditio cedit, qua quis per cõiugiũ ſe homini tradiderat. Quod & exemplo Chriſti confirmari poteſt, qui D. Ioannem à nuptijs ad perpetuã profeſſionem caſtitatis vocauit, vt aſſerit D. Hieronymus præfatione in Euang. Ioan. & præfat. in Apocalypſin, & Auguſtinus (aut quiſquis fuit ille author) præfat. in Euang. Ioannis. Quamobrem communiter authores ſentiunt hoc non fieri per aliquam diſpenſationem, ſed quaſi ex ipſa rei natura, quia ſcilicet vna traditio alteri cedit, vt inter cęteros bene explicat Ruardus Tapper. articulo 18.

Nec verò hæc ratio ſimiliter probat, poſſe, matrimonium iam *conſummatum* diſſolui per profeſſionem religionis. Diſcrimen enim eſt, ꝙ in conſummato non ſolũ eſt illa traditio per animorum vinculum, ſed etiã coniuges ſunt iã facti per copulam *quaſi vna caro*; quo poſito multo magis matrimonium eſt indiſſolubile. Tum quia magis ſunt iam vnum ipſi coniuges: iuxta illud *Et erunt duo in Carne vna*, ꝙ de cõſummato intelligitur, vt docet Alexander III. in dicto Cap. *verum*. Extra de conuerſione coniugat. Tum quia ſic demum coniuges repræſentant coniunctionem, quæ Chriſto intercedit cum Eccleſia, non ſolum per vinculum charitatis, ſed etiã per realem coniunctionẽ cum natura humana in eadem perſona diuini Verbi.

A Denique ipſa Eccleſiæ traditio, quæ docet Deum velle per profeſſionem religionis matrimonium ratũ diſſolui non autem conſummatum, ſatis nobis eſſe debet, etiam nulla ratione reddita cur Deus ita voluerit. Sunt autem eius traditionis teſtes Patres qui docent, non licere coniugi vouere continentiam abſq; licentia alterius coniugis, poſt conſuetudinem nimirum coniugalem: Vt Auguſtinus, Epiſtola 45. & 199. Hieronymus Epiſt. 14. ad Cellantiam. Gregorius libro 9. regiſtri, epiſt. 39. & alij apud Gratianum 27. quæſt. 2.

Tertivs Caſus, quo ſcilicet probabiliter per diſpenſationem ſummi Pontificis diſſoluatur matrimonium ratum non conſummatum, probatur *primò*, B quia eſt ſententia plurimorum ab Eccleſia hactenus non damnata. Ita enim ſentiunt communiter omnes Canoniſtæ cum gloſſa in Cap. *Ex publico*, extra de cõuerſ. coniugat. ut teſtatur Nauarrus in Manuali, capite 22. numero 21. & fatetur Couarruuias in Epitome lib. 4. decret. 2. parte, capite 7. numero 13. ita etiã ex Theologis ſentit S. Antoninus 3. parte, titulo 1. capite 21. ꝟ. 3. in fine & Syluester, verbo, *Diuortium*, quæſtione quarta, & Caietanus tomo primo opuſculorũ, tractatu 28. quæſtione vnica, de Matrimonio, & Ambroſius Catharinus libro 6. contra Caietanum, cap. 3. & Michael Medina libro quinto de Sacror. hominum continentia. Quamuis autem alij Theologi communiter contrarium ſentiant, quorum opinionẽ C ſequitur etiam Couarruuias vbi ſuprà, tamen inde non ſequitur, ſententiam aliorum eſſe *euidenter* falſam, aut improbabilem.

Secundò id probatur, Quia Nauarrus, qui loco citato eam opinionem firmiter tenet affirmat ad ſuam inſtantiam aliquos pontifices ſummos, uidelicet Paulum III. & Pium IV. cum quibuſdam perſonis in ea re diſpenſaſſe. Eſſet autem certè temerarium putare illos Summos Pontifices in ea re euidenter erraſſe; & ne probabiliter quidem id tunc feciſſe, quod iure poterant. Quin etiam S. Antoninus 3. parte, tit. 1. cap. 21. ꝟ. 3. in fine, affirmat ſe vidiſſe tales aliquas diſpenſationes factas à Martino V. & Eugenio IV. neq; eſſe damnandos eos cum quibus ita diſpenſetur; quamD uis nec putat eiuſmodi diſpenſationes eſſe conſulendas.

Tertiò id probatur, quia illud Chriſti apud Matthæum, cap. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, &c.* quod maximè uidetur huic ſententiæ obſtare, probabiliter intelligi poteſt de ijs, qui ita ſunt coniuncti, vt ſint etiam per matrimonij conſummationẽ facti *vna caro* (ſicut ibidem Chriſtus præmiſerat) & ea re perfectè demum repræſentant coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. Nã & D. Leo Epiſt. 92. (alias 90.) ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, cap. 4. dicit, tum demum in matrimonio eſſe *Sacramentum Chriſti & Eccleſiæ*: quod eſt intelligendum de hoc Sacramento ſecundum completam & conſummatam ſui perfectionem in ſignificando illam coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ. E

Itàque quamuis in matrimonio etiam rato eſſentialiter quidem ſit ratio Sacramenti, & repræſentatio coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ quoad vinculum charitatis, poteſt tamen non improbabiliter dici valere quidem eam Sacramenti rationem, vt nequeat id Matrimonium diſſolui per ipſorum coniugum uoluntatem, aut aliam auctoritatem purè humanam, & hanc vim quoque habere, quod Chriſtus ait, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*. Quamdiu autem coniuges non ſunt etiam per matrimonij conſummationem una caro; minimè rationem illam Sacramenti obſtare, quo minus Dei Vicarius ſummus

mus Pontifex in ea re diſpẽſare poſſit. Hoc enim ita eſſe, ipſorum Pontificum factum, & tam multorum ſententia ſaltem probabiliter atteſtatur.

Quod ſi de ſpeculatione ipſa quis ex me quærat; puto ſententiam communem Theologorum eſſe nõ minus probabilem, imò videri poſſe magis conformem illis Chriſti verbis: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet, &c.* Vbi fundamentum omne indiſſolubilitatis matrimonij ponere videtur in ipſa eſſentiali coniunctione Matrimonij facta Deo approbante, quæ eſt etiam, vt patet, in matrimonio rato. Nihilominus tamen contrariam ſententiam in praxi nõ damno, neque puto ſine temeritate aliqua damnari poſſe, propter rationes quas adduxi. Patet igitur hunc in modum PRIMA pars Catholicæ aſſertionis, ſcilicet matrimonij vinculum eſſe diſſolubile in illis tribus caſibus, modo expoſito.

PARS autem ALTERA ſcilicet in NVLLO alio caſu matrimonij vinculum eſſe diſſolubile; hoc certiſſimo fundamento nititur, quod ex vna parte multa argumenta ſuppetunt, cur debeamus exiſtimare matrimonij vinculũ eſſe penitus indiſſolubile, niſi quatenus infallibilis aliqua auctoritas declarat aut opinari permittit in aliquo caſu diſſolui poſſe: Et ex alia parte neque Scripturę neq; Eccleſiæ authoritas, quæ duæ tantum infallibiles ſunt, declarat aut permittit putare in alijs caſibus poſſe diſſolui, præterquam in illis tribus, de quibus hactenus diximus.

Colligitur enim eiuſmodi indiſſolubilitas PRIMO ex verbis ipſis Dei, cum matrimoniũ inſtituit. *Erunt,* inquit, *duo in carne vna* Geneſ. 2. Et: *Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ.* Quod cum abſque determinatione certi temporis dictum ſit; ſimpliciter & abſolutè intelligi debet; vt ſit ſenſus, tamdiu per matrimonium coniuges futuros eſſe coniunctos quamdiu ſuperſtites fuerint.

SECVNDO ex eo, ꝙ Deus ipſe eſt, qui matrimonia iungit. Ex quo conſequens eſt, vt niſi eiuſdẽ Dei authoritate non poſſint aut debeant disiungi. Hoc. n. argumento vſus eſt Chriſtus apud Matthæum cõcludens *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

TERTIO ex hoc ipſo Chriſti teſtimonio & etiam ex eo quod generatim apud Marcum, ca. 10. ait: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* Quo loco Marcus tanquã Matthæi interpres declarat, quomodo intelligi debeat exceptio illa quam Chriſtus apud Matthæum, cap. 5. & 19. facit inquiens: *Quicunque dimiſerit vxorẽ ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Debet enim hæc exceptio referri ad ſolam *dimiſſionem*; vt ſcilicet tantum per fornicationem liceat abſolutè & in perpetuum vxorem à ſe *dimittere* quoad torum & cohabitationem. Non autem referri debet ea exceptio ad coniugium etiam cum altera, quaſi hoc liceat & non ſit adulterium, quando prior propter fornicationem dimiſſa eſt; vt optimè attigit D. Thomas in ſupplem. 3. partis, quæſtio. 62. artic. 5. ad quartum, & nos poſtea veterum Patrum auctoritate confirmabimus. Ait enim Dominus apud Marcum vniuerſaliter; *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur,* non excipiendo vllum caſum propter quem dimiſſa.

Ita etiam vniuerſaliter inquit Lucæ 16. *Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur.* Qđ argumentum pulchrè ad hanc rem vrget AVGVSTINVS lib. 1. de adulter. coniug. cap. 9. Si inquit, *quicunque vxore ſua dimiſſa alteram ducit, mœchatur, Sine dubio ibi ſunt ambo, & qui præter, & qui propter cauſam fornicationis dimittit uxorem. Hoc eſt enim* QVICVNQVE *dimiſerit, id eſt, omnis qui dimiſerit.*

QVARTO eadẽ indiſſolubilitas colligitur ex Apoſtolo, qui 1. Cor. 7. affirmat eſſe Dei præceptum, vt vinculum cõtracti matrimonij perpetuo perſeueret. *Iis, inquit, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere; quod ſi diſceſſerit* (puta ex cauſa licita nempe ob fornicationem) *manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Quo loco D. Paulus etiam interpretatur ſententiam Chriſti apud Matthæum illo modo intelligi debere, quo iam ex Marco, & Luca expoſuimus.

Nam vt D. Auguſtinus conuincit lib. 1. de adulte. coniug. cap. 1. & 2. & 21. & lib. 2. cap. 8. & lib. de bono coniug. cap. 7. & lib. 1. de ſermone Domini in mõte, cap. 26. cum D. Paulus ibi dicit de muliere, *Vt ſi diſceſſerit, maneat innupta aut viro ſuo reconcilietur,* in caſu loquitur, quo integrum eſt mulieri diſcedere, nempe ob viri fornicationem; alioqui determinatè illi præciperetur ad virum ſuum redire, & ei reconciliari, non autem *disiunctiuè* aut id facere aut manere innuptam, id eſt, cum alio viro coniugium non cõtrahere. Exponit igitur Apoſtolus præceptum Domini ita, vt etiam in caſu diuortij propter *fornicationem* alterius coniugis facti, vinculum prioris matrimonij inuiolatum permaneat, nimirum alludens ad illud præceptum Domini apud Matthæum.

Neque hic obſtat, quod de *muliere* ibi tantum loquatur in ſpecie D. Paulus. Nã vt demonſtrat diuus AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugijs, c. 8. par eſt in hoc genere cauſa *viri* & mulieris, vt euidenter patet ex illis verbis Apoſtoli eodem loco; *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet ſed vir, ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet ſed mulier, &c.*

Vnde & ipſe Dominus apud Marcum ca. decimo, ſimiliter in hac cauſa de viro & muliere loquitur; *Quicunque, inquit, dimiſerit vxorem ſuam & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum & alij nupſerit, mœchatur.* Quin etiã Apoſtolus id voluit ſubintelligi de viro, cum adiunxit; *Et vir vxorem non dimittat,* tametſi non expreſſe etiam tunc addiderit, Aut ſi dimiſerit, aliam non ducat.

Aſſerunt quoque præter Auguſtinum parem eſſe in hoc genere cauſam viri & mulieris alij Patres. Vt HIERONYMVS in Epitaphio Fabiolæ, ad Oceanum. Et CHRYSOSTOMVS Homil. 19. in 1. Corin. vbi inter cętera ait, *magnam hic eſſe paritatem.* Et AMBROSIVS li. 1. de Abraham, c. 4. vbi inter alia ait; *Eadem a viro, quæ ab vxore, debetur caſtimonia,* & alij apud Gratianũ. 32. q. 5. & omnes Theologi cum Magiſtro lib. 4. di. 35. & nominatim S. Thom. hic in ſupplem. 3. par. q. 62. art. 5. De loco autem quodam, qui ex Ambroſij commentario in cap. 7. 1. Cor. contra hoc citari ſolet, poſtea dicemus.

QVINTO colligitur indiſſolubilitas matrimonij ex eodem Apoſtolo ad Rom. 7. vbi diſertè explicat hanc eſſe matrimonij legem diuinitus conſtitutam, vt ſi alter altero viuente cum aliquo alio ſe coniungat, crimen adulterij incurrat, neque poſſe id facere niſi alter coniux moriatur; *Quæ ſub viro, inquit, eſt mulier, viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum altero viro.* Quod ipſum repetit 1. ad Cor. 7. vbi etiam docet eandem rationem eſſe in hoc genere viri & mulieris, ut ante notauimus ex Auguſtino, & alijs Patribus.

SEXTO ex ipſa natura coniugii eadem indiſſolubilitas colligitur. Nam niſi coniuges perpetuo maneant coniuncti; non poterunt ſatis certo prouidere in futurum tempus poſt mortẽ ſuam filijs, id qđ pertinet ad partem illã ſui officij erga liberos, qua debent illis non ſolum Eſſe & diſciplinam tribuere, ſed

ſed etiam alimenta, vt Apoſtolus indicat, cum dicit, debere Parentes *theſaurizare filiis*. 2. Cor. 12.

SEPTIMO ea indiſſolubilitas Matrimonij colligitur ex eo, quod matrimonium eſt Sacramentum, quod ex lege & inſtitutione ſua debet bene & accõmodatè repreſentare perpetuam coniunctionẽ Chriſti cum Eccleſia, tum ſecundum vinculum caritatis, tum etiam quando eſt conſummatum ſecũdum realem coniunctionem hypoſtaticam perſonæ Chriſti cum natura humana, ex qua natura conſtant membra corporis Eccleſiæ. Hæc enim repræſentatio falſa in matrimonio redderetur, ſi non eſſet etiam illius vinculum per ſe indiſſolubile & perpetuum, ſicut eſt illud Chriſti cum Eccleſia, iuxta vtrumque modum coniunctionis.

Atque ita D. Auguſtinus paſſim indiſſolubilitatem matrimonij probat argumento ducto ex hac Sacramenti ſignificatione. Vt lib. de bono Coniug. ca. 7. 15. 18. 23. & lib. de fide & operibus, cap. 7. & clariſſimè lib. 1. de nuptijs & concup. cap. 10. vbi etiam affirmat, tantam eſſe vim huius ſignificationis Sacramenti ad matrimonij indiſſolubilitatem, vt ne cauſa quidem *ſterilitatis* alterius coniugis, liceat cum alio matrimonium inire.

Quod ipſum probat D. Thomas alia quadã aperta ratione quæſt. 67 artic. primo, ad quartum: Quia ſcilicet lex quæ propter aliquem finem per ſe ordinatur ad bonum commune, non ideo deficit in aliquo particulari, quia in illo locum habere nõ videatur eiuſmodi finis. Satis enim eſt, ꝙ communiter in alijs eum finẽ lex aſſequatur. Reſpicit enim lex non ad id quod ex accidenti euenit huic aut illi particulari, ſed ad id quod vt plurimum conuenit omnibus. Atque ita in propoſito, quia lex diuina de indiſſolubilitate matrimonij, generatim loquendo, & ut plurimum conducit omnibus ad finem matrimonij; vt ſcilicet bene liberi procreentur & educentur, omnes omnino coniuges obligat, etiamſi in aliquibus particularibus ob ſterilitatem non videatur ad eum finẽ conducere. Maximè cum ne tunc quidem certum eſſe poſſit, an illæ eædem perſonæ cum alijs iunctæ, prolem valeant ſuſcipere.

Denique indiſſolubile eſſe vinculum matrimonij etiam in Caſu FORNICATIONIS alterius coniugis, magno conſenſu affirmant veteres Patres. Vt Iuſtinus in Apologia ad Antoninum. Euariſtus Epiſtola 2. Tertullianus lib. 4 contra Marcionem. Clemens Alexandrinus lib. 2. Stromat. Hieronymus in caput 19. Matthæi. Auguſtinus locis ſupra citatis. Ambroſius in cap. 16. Lucæ Innocentius I. Epiſtola 3. ad Exuperium, & communiter Interpretes in cap. 7. 1. ad Corinth. & in caput 10. Marci, & in caput 19. Matthæi. In quo genere teſtimonia aliquot illuſtria paulò poſt recitabimus.

IAM vero ꝙ ex alia parte (vt in eadem probatione noſtræ aſſertionis ſumebamus) neque Scripturę neque Eccleſiæ auctoritas declaret aut exiſtimare permittat, in aliquibus caſibus præterquam in illis tribus ſupra dictis, matrimonij vinculum diſſolui poſſe; patet PRIMO, quia nuſquam aut in Scriptura aut in Eccleſiæ Canonib. aliqua alia exceptio reperitur: ut planum faciemus deinceps reſpondendo ad Sectariorum argumenta.

SECVNDO, quia diſertè etiam Eccleſia excludit alios caſus. Nam Concilium Trident. ſeſſ. 24. Can. 5. anathemate ferit eum, *qui dixerit, propter hæreſim aut moleſtam habitationem vel affectatam abſentiam alterius coniugis diſſolui poſſe matrimonij vinculum*. Quo loco Anabaptiſtarum primum damnatur error, qui putant, licitum eſſe, aliud matrimonium inire, ſi coniux nolit idem de fide ſentire. Deinde etiam error Bucceri, qui in c. 19. Matthæi contendit, poſſe vnum cõiugem ab altero diſcedere, & cum alio matrimonium inire, ſi alter ex duritia ſeu contumacia cordis nolit ſe alteri æquum & fidelem pręſtare ad coniugij officium, ſicut ſupra memorauimus.

NVNC ſupereſt vt ad præcipua fundamenta Bucceri & etiam Eraſmi ac aliorum Sectariorum reſpondeamus. Buccerus igitur pro errore ſuo varia affert, quæ continentur potiſſimum his duobus argumentis. PRIMO, Lex diuina olim præcipiebat viro, cum præſtare ſe verum coniugem uxori nolebat, dare illi libellum repudij, id eſt, eam dimitterę vt poſſet nubere alteri. Ita enim legimus Deuter. 24. *Si acceperit homo vxorem, & non inuenerit gratiã ante oculos eius, eò quod fœditatem aliquam in ea repererit, ſcribet libellum repudij, & dimittet eam de domo ſua, cumque egreſſa alterum maritum duxerit, &c.* & Malachiæ. 2. *Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael*. At hęc lex diuina abrogata non eſt. Ergo nunc etiam ita debet fieri: Atque ita concludit Buccerus debere Magiſtratum in hoc negotio ſuſcipere cauſam vxoris, & eiuſmodi matrimonium diſſoluere.

SECVNDO Præceptum diuinum eſt, ut *vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum*. 1. Corinth. 7. Et Geneſ. 2. *Non eſt bonum homini eſſe ſolum*. At cum alter coniux ex odio & contumacia cordis non vult ſe alteri præſtare coniugem; alter rene[illegible] coniuge caret. Igitur poterit cũ alio matrimoniũ inire, vt verè, iuxta verbũ Dei hẽat ſuũ aliquẽ *coniugẽ*.

Ad PRIMVM argumentum reſpondeo, *illud repudium* non fuiſſe præceptum ſed *permiſſum*, & quidẽ ita permiſſum, vt qui ſic repudiabant non excuſarẽtur à peccato, ſed ſolum à pœna: vt habet *communior* ſententia doctorum, ſicut D. Thomas inquit hic quęſtione 67. articulo tertio. Quam ſententiam tenuit Magiſter in 4. d. 33. Bonauentura, Richardus & alij multi ibidem & Nicolaus Lyranus in caput 24. Deuter. Poſt quos etiam eandem ſententiam confirmat uarijs argumentiſ Sotus in 4. diſtinct. 33. quæſt. 2. artic. 2. & Couarruuias in Epitome libri 4. cap 7. Poſito tamen quod quis vxorem ſuam uellet repudiare, præceptum erat de ſcribendo, & dando illi libello repudij, ut colligitur ex cap. 10. Marci, & bene notat Diuus Thom. q. 67. art. 5.

Alij tamen Doctores ſenſerunt, ita fuiſſe permiſſum id repudium, vt etiam culpa vacauerit. Quam ſẽtentiam ſecutus eſt Paludanus, Sotus, & Durandus in 4. d. 33. & Abulenſis quæſt. 49. in ca. 19. Matthęi. & Caietanus in eundem locum dicit, ſaltem nõ fuiſſe peccatum mortale.

Sed contraria illa ſententia mihi videtur verior. Nam vt alia argumenta prætermittam, certè cum Chriſtus Iudæis reſpondit: *Omnem qui dimittens vxorem ſuam alteram ducit mœchari*, nõ modo videtur legem tuliſſe pro futuris Chriſtianis, ſed etiam iudiciũ ſuum explicaſſe de more vſque ad illud tẽpus apud Iudæos vſitato, ac proinde explicaſſe, non eam vim habuiſſe conceſſionem illam repudij, ut qui illa uterentur adulterij peccato uacarent.

Iudæi .n. de recepta apud ipſos conſuetudine, quę tũc tpis ẽt erat in uſu, non aũt de eo tm̃ qđ impoſterum faciendum eſſet, Chriſtum interrogabant, & ad eorũ mentem Chriſtus accommodatè rñdit. Vnde & ꝓ defenſione receptæ conſuetudinis obiecerunt illi conceſſionẽ illã repudij factã p Moyſem: Neq; tamẽ Chriſtus obiectionẽ eã diluit dicendo, ꝙ uſq; ad illud tp̃s licuerit repudiũ, nõ aũt in poſterũ, ſed dicit, *Ob duritiã cordis veſtri permiſit vobis Moyſes dimittere vxores veſtras, &c.* Quo ipſo ẽt idicat impunè tm̃ id fuiſſe

fuiſſe permiſſum ad vitanda peiora mala. Niſi qđ illud loco cuiuſdam pœnæ erat, quod prohibebatur vir qui vxorem dimiſerat cum illa rurſus habere vllam conſuetudinem; vt patet ex Deuteron. capite 24. Ex qua ipſa qualicunque pœna poterant illi colligere, ſe malè facere dimittendo.

Praeterea ad illud argumentum Bucceri dicimus, omnino Iudaicum eſſe quod vult, legem illam veterem adhuc ſuum vigorem habere; etiamſi maximè licitum tunc & præceptum fuiſſet vxorem dimittere & aliam ducere. Nam legem illam eſſe abolitam in ijs rebus, quæ non ſunt planè de iure naturæ, multis in locis ex profeſſo diſputat D. Paulus, & potiſſimum in Epiſtola ad Galatas, & ad Hebræos. Diſſolutio autē illa matrimonij ex odio & contumacia alterius coniugis adeò non eſt de iure naturæ, vt etiam ſit contra illud & contra legem diuinam in inſtitutione coniugij verbis illis promulgatam, *Propter hoc relinquet, &c.* Geneſ. 2. Qua quidem lege ſemper tenetur coniunx depoſita quauis animi alienatione coniugi ſe reconciliare. Quod & D. Paulus confirmat cū ad Epheſ. 5. inquit: *Viri diligite vxores veſtras ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam.* Quod ſi is, qui eſt alieno animo, nolit reconciliari; eadem lege indiſſolubilitatis tenetur alter id æquo animo ferre, nec propterea poteſt cum alio matrimonium inire.

Ad Secundum argumentum omnino negamus, præceptum aliquod diuinum extare, quo vnuſquiſq; in particulari obligetur ad habendam vxorē, & vnaquæq; ad habendum virum. Nam quæ de ea re D. Paulus dicit, permiſſionem tantum ſonat. Et illud, *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum*, tantummodo ſignificat, debuiſſe in *ſpecie humana* præter mares etiam eſſe fœminas, vt per aliquorū coniugia, & mutua obſequia viri & mulieris, ſpecies humana propagaretur & conſeruari poſſet, vt docuimus diſputat. præced. quæſt. vltima punct. vltimo de Cœlibatu.

Adde etiam, quod ſi maximè tale præceptum extaret; illud nequaquam deberet, aut licitè poſſet impleri quærendo alium coniugem, quando primus coniux eſſet animo alieno, (eſſet enim hoc contra legē de indiſſolubilitate matrimonij) ſed ex parte quidē contempti & exoſi coniugi ſatis id præceptum adimpleretur permanendo nihilominus patienter in vinculo iam contracto matrimonij. Ex parte autem eius coniugis qui ab altero eſſet animo alieno, præterea etiam adimpleri deberet deponendo illam alienationem.

Quod autē Lutherus vult, illud Apoſtoli 1. Cor. 7. *Si infidelis, diſcedit, diſcedat*, de eo etiam fideli coniuge intelligi, qui infideliter erga coniugem alterum ſe gerit & affectat abſentiam; in eo non ſolum Lutherus omnibus Patribus aduerſatur, ſed etiam ipſimet D. Paulo qui apertiſſimè ibi loquitur tantum de infideli coniuge nondum baptizato.

Argumenta porro Sectariorum Aliorum, qui poſt imprudentem errorem Eraſmi, Caietani, & Catharini cenſent ob Fornicationum alterius coniugis, licere innocenti parti cum alio matrimoniū contrahere, & conſequenter etiam parti dimiſſe poſtquam iam fuerit Matrimonij vinculum ſolutum per nouum coniugium partis innocentis; ſunt potiſſimū hæc.

Primo, Quia ita videtur Chriſtus dicere apud Matthæum, capite 19. illis verbis: *Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam,* Nisi *ob fornicationem, & aliam duxerit mœchatur.* Hinc putant iſti euidenter confirmari licitum eſſe ob fornicationem tale diuortium, quo & coniunx dimittatur, & cum alia perſona coniugium ineatur. Probant id hac ratione: Nam Chriſtus ibi illud diuortium ſignificauit licere ob cauſam fornicationis, de quo Iudæi interrogabant an eſſet licitum ex quacunque cauſa. At illud diuortium Iudæorum duo continebat; ſcilicet dimiſſionem uxoris, & matrimonium cum altera. Ergo vtrumque reſpondet Chriſtus licere ob cauſam fornicationis. Atq; hoc fuit etiam fundamentum Eraſmi & aliorū.

Respondeo, Chriſtum apud Matthæum exceptionem illam (*Niſi ob fornicationem*) non ideo feciſſe, vt indicaret matrimonium fore cum alio licitum, quando propter fornicationem primus cōiux dimittitur: Sed vt indicaret, non fore *dimiſſionem* illicitam cum ſit propter fornicationem. Vnde cum Chriſtus dicit: *Quicunque dimiſerit, niſi ob fornicationem*, ſubaudire debemus, *Peccat & illicitè facit dimittendo.* Quod verò ſequitur, *Et aliam ducit, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*, vniuerſaliter de omni qui dimittit ſiue propter ſiue præter cauſam fornicationis accipiendum id eſt, vt antè ex Marco, & Luca, & D. Paulo, & Auguſtino confirmauimus.

Atque ita etiam alij ſancti Patres communiter eam Chriſti ſententiam intellexerunt. Evaristvs enim Martyr, & Pontifex IV. a D. Petro ait Epiſt. 2. *Neque Epiſcopum Eccleſiam, neque Eccleſiam Epiſcopum debere deſerere, & altari ſe adiungere; ſicut vir non debet ducere aliam, neque vxor alium, etiamſi vir fornicatus fuerit.*

Et Innocentivs I. Epiſt. 3. ad Exuperium Toloſanum Epiſcopū, capite 6. *Qui interueniente*, inquit, *repudio alij ſe matrimonio copularunt, in vtraque parte adulteros eſſe manifeſtum eſt.*

Item Tertvllianvs libro quarto contra Marcionem apertè ait Chriſtum non conceſſiſſe propter fornicationem diuortium niſi *conditionaliter*, vt ſcilicet aliud matrimonium non iniretur.

Item Clemens Alexandrinvs libro ſecundo Stromat. in fine; cuius verba hæc ſunt. *Quod autem Scriptura à coniugio nunquam permittat diſcedere, legem apertè conſtituit. Non dimittes vxorem, præterquam propter fornicationem. Adulterium autem exiſtimat coniugium viuo altero ex ſeparatis.* Hactenus Clemens, idq; ſtatim confirmat illis teſtimonijs Chriſti.

Item Origenes diſcipulus Clementis in cap. 19. Matth. apertè affirmat, quoſdam Epiſcopos contra Scripturam feciſſe, qui permiſerunt eiuſmodi ſecundum coniugium. *Contra ſcripturam*, inquit, *fecerunt dicentem; Mulier ligata eſt quanto tempore viuit vir eius, &c.* Et poſtea reſpondet ibi ad obiectionem, quæ contra hoc poſſet fieri ex uerbis Chriſti; & affirmat, ex ſententia Chriſti mœchari eum, qui dimiſſam ab alio propter fornicationem, ducit.

Idem aſſerit Chrysostomvs homil. 17. in Matth. & homil. 19. in 1. ad Corint. & Hieronymvs in cap. 19. Matth. ubi ait; *Sic priorem iubetur dimittere vxorem, vt ſecundam prima viuente non habeat.* Et in Epitaphio Fabiolæ: ubi eam a peccato in hoc genere ob ignorantiam tantummodo excuſat: *Neſciebat*, inquit, *vigorem Euangelij, & putabat eſſe melius nubere quam vri.*

Ita etiam Isidorvs lib. 2. de Eccleſiaſt. offi. cap. 19. Beda in caput 10. Marci. Anselmvs in caput 5. Matth. & Patres Concilij Mileuitani Canone 17. *Placuit*, inquiunt, *vt ſecundum Euangelicam & Apoſtolicā diſciplinam, neque dimiſſus ab vxore, neq; dimiſſa a marito, alteri coniungatur, ſed ita maneant, aut ſibimet reconcilientur.* Fuit autem hoc concilium approbatum ab Innocentio I. in quo dicit Kemnitius, eum Canonem poſitum fuiſſe ex ſententia D. Auguſtini.

Ex qua re euidenter item confutatur eiuſdē Kemnitij cauillatio, cum dicit, ibi non adimi poteſtatem ineundi

ineundi aliud coniugium parti innocenti, ſed tantū adultero & adulteræ ab innocēte parte dimiſſis. Auguſtinus enim ex profeſſo diſputat multis in locis ſupra citatis, neutri neque innocenti neque adultero id licere. Quare ſi ex Auguſtini ſententia, vt Kemnitius ait, poſitus fuit ille Canon; de vtraque parte erit intelligendus: Maximè quod ſi liceret parti innocenti, non id prohiberetur ſimpliciter parti dimiſſæ. Nam poſtquam pars innocens alium coniugem duxiſſet, eò ipſo ſolutum eſſet vinculum matrimonij prioris, & ſic etiam pars dimiſſa eſſet libera, & poſſet ducere coniugem alium quem vellet. Loquitur autem Canon nominatim de parte dimiſſa, quia hæc videri poterat habere potius ius ducendi alium, quandoquidem inuita dimittitur. Repetitur idem Canon in Concilio Aphricano Cano. 69. & idem aſſeritur in Can 48. Apoſtolorum, & definitur in Concilio Florentino, & Triden. ſeſſ. 24. Can. 7.

Nec valet aliquid contra tam conſentientem Eccleſiæ auctoritatem ratiuncula Sectariorum, qua cō firmabant illud argumentum primum. Falſo enim ſumunt, Chriſtum tale diuortium approbaſſe in caſu fornicationis alterius coniugis, quale erat illud de quo Iudæi interrogabant, vtrum eſſet licitum quacunque ex cauſa. Quin imò cum errorem Iudæorū coarguere Chriſtus voluit reſponſione ſua, quòd exiſtimarent tale aliquod diuortium propter aliquam omnino cauſam licere (ſaltem per ſe ſpectata lege diuina) in quo non ſolū dimitteretur vxor, ſed alia & duceretur. Contra Chriſtus generatim dicit, in ſē per adulterium eſſe ſecundum legem diuinam.

Neque verò nouum hoc eſt, vt cum quis reſpondet, non modo reſpondeat directè ad id, de quo interrogatur, ſed etiam corrigat errorem, qui ſupponitur in interrogatione. Ita igitur in propoſito: cum Iudæi putarent ſibi licere aut etiam per ſe & ex ordinaria lege ſine peculiari diſpenſatione eſſe licitū tale diuortium, in quo & dimitteretur vxor & alia duceretur; ac eo errore ſuppoſito tantum interrogarent de cauſis propter quas id facere liceret; Chriſtus reſponſione ſua duo facit. Nam primò remouet eum errorem, quem ea interrogatio ſupponebat, affirmatque tale diuortium adulterium eſſe, idque cō firmat ibi ex lege diuina lata in prima inſtitutione coniugij. Deinde ſimul etiam reſpondens ad ipſam formam interrogationis docet, *licitum* diuortium, id eſt, dimiſſionem *in perpetuum* abſque eo quod alia ducatur, ſolum habere vnam cauſam nempe *fornicationem*.

Secvndo argumentantur. Chriſtus concedens dimiſſionem coniugis propter fornicationem, non voluit inijcere laqueos conſcientiæ innocentis partis. At id feciſſet, ſi non liceret innocenti parti alterum coniugium inire, neque tamen haberet continentiæ donum.

Respondeo, non propterea Chriſtum inieciſſe vllum laqueum parti inocēti. Primùm enim poteſt ſi velit reconciliari cum parte quę peccauit, vel certè ea vti ad actum coniugalem, etiamſi non reſipuiſſet; niſi fortè ſcandalum huius rei obſtaret, vt rectè reſoluit Sotus in 4. diſt. 36. q. vnica art. 2. & notat Nauarrus in Manuali, cap. 22. Num. 22. & 23. Deinde multa alia remedia ſuppetunt ad uitādum peccatum incontinentiæ, quibus etiam oporteret vti extra caſum dimiſſionis, ſi alter coniux morbo vel abſentia impediretur; ut reſpondit optimè D. Avgvstinvs Polentio ſimiliter, vt iam Sectarij, argumentati, lib. 2. de adulter. coniug. cap. 10. 19. & 20. quod etiam in Diſputatione præced. q. vltima, p. ultimo de Cœlibatu, meminimus.

A Tertio obijcit Kemnitius in Examine Can. 7. ſeſſ. 24. Concilij Trid. Quod ſi id non liceret; maximè quoniam ita ſententiam Chriſti videtur interpretati D. Paulus in locis ex quibus ſupra ſumus argumentati. At ibi non vult D. Paulus quod non liceat aliud matrimonium inire in caſu fornicationis. Nam ad Romanos 7. loquitur tantum ſecundum legem communem & ordinariam, non excludendo illam *exceptionem* particularem in caſu fornicationis. Cum uero dicit 1. Cor. 7. *Mulier à viro non diſcedat, aut ſi diſceſſerit, maneat innupta*, loquitur in caſu quo diſcedit leuiter, propter alias cauſas quàm propter fornicationem uiri.

Et probat hoc Kemnitius dupliciter, Primo quia

B loquitur de eo modo diſceſſionis fœminæ, quo dicit præceptum Domini eſſe, ut à viro non diſcedat. Ait enim Dominum *præcipere, mulierem à viro non diſcedere, aut ſi diſceſſerit* (puta illo modo quo deberet nō diſcedere) *manere innuptam*. Hic autem modus, quo deberet non diſcedere ex præcepto Domini, utique eſt in illis alijs caſibus excepto caſu fornicationis: ſiquidem in hoc caſu Dominus concedit, ut coniux diſcedat. Secvndo, q*uia* debet aut innupta manere, aut *viro ſuo reconciliari* In Scriptura autem (inquit Kemnitius) pars tantum illa, quæ offendit alteram & peccauit, dicitur alteri recōciliari, ut ad Rom. 5. nos qui inimici eramus & offenderamus Deum, dicimur rē*conciliati* Deo per Chriſtum. Loquitur igitur ibi D. Pau-

C lus in propoſito de muliere, quæ diſcedens à uiro fecit iniuriam uiro, atque adeo quæ diſceſſit ob alias cauſſas quam propter viri *fornicationem*.

Respondeo, nullius eſſe momenti hæc, quæ iſte contra noſtram interpretationem ſententiæ Chriſti ſumptam ex Apoſtolo, obiicit. Primum enim cum iam oſtenderimus, exceptionem illam, quod ſcilicet in caſu fornicationis poſſit aliud coniugium iniri, eſſe commentitiam; commentitium etiam & uanum eſt, quod illæ ſententiæ Apoſtoli debeant accipi ſalua tali exceptione. Deinde, quòd præceptum illud Domini: *Vt ſi mulier diſceſſerit, maneat innupta*, 1. Corin. 7. intelligēdum ſit, cum diſceſſerit *licitè*, propter fornicationem viri; ſuprà probauimus manifeſta ra-

D tione D. Auguſtini multis in locis: Nempe quia alioqui iuberetur determinatè redire ad ſuum uirum, ſi ſine cauſſa iuſta diſceſſerit.

Nec probationes Kemnitij contra hoc quicquam ualent. Nam ad Primvm dico, non de uno ſed de duplici modo diſceſſionis loqui totum illud Domini præceptum. Primò de diſceſſione *illicita* præter cauſam fornicationis, cùm iubet, ut mulier *à viro non diſcedat*, ſicut Chryſoſtomus & alij interpretes exponunt, & per ſe patet: quia non niſi illicita diſceſſio prohibetur. Deinde eſt etiam ibi ſermo de diſceſſione *licita*, quando in ultima parte præcepti additur; *aut ſi diſceſſerit, manere innuptam, vel viro ſuo reconciliari*. Præciperetur enim tunc determinatè ad uirum

E redire, ſi de diſceſſione illicita ibi ſermo eſſet.

Secvnda autem probatio kemnitij ualde friuola eſt. Nam non ſolum pars quæ peccauit, ſed utraque pars diſcedens, ſ. tam ea quæ eſt innocens, quàm ea quæ peccauit, dici poteſt ſecundum uſitatā Scripturæ phraſin alteri *reconciliari*. Nam de uiro quodam Leuita, à quo uxor profugerat, legimus Iudic. 19. quod ſecutus eſt eā uolens *reconciliari ei*. Et Deus ipſe, qui ſine dubio eſt pars innocens, dicit apud Iſaiam. c. 60 *In indignatione mea percuſſi te, & in recōciliatione mea miſertus ſum tui*. Et quidam ex Machabæis, 2. Machab. 7. inquit: *Si nobis propter increpationem & correptionem Dominus Deus noſter modicum iratus eſt, iterum reconciliabitur ſeruis ſuis.*

Qvarto

Qvarto obijcit Kemnitius, quod ueteres ante Auguſtinum non damnarunt, tanquam malum coniugium iſtud propter diuortiũ cauſſa fornicationis, ſed ab eo homines deterruerunt, tanquam à re quæ minus expediat. Quod probat teſtimonio Origenis in caput 19. Matth. qui dicit: Quoſdam Epiſcopos ita permiſiſſe aliud coniugium poſt eiuſmodi diuortium, ſicut Apoſtolus 1. Cor. 7. permittit vnicuique habere ſuum coniugem, videlicet non tanquam malum aliquod, ſed tanquam minus bonum.

Item id probat ex Concilio Neocæſarienſi, can. 7. vbi ſtatuitur, ne presbyter interſit ſecundis nuptijs, ne illas alioqui probare videatur, cum tamẽ illis pœnitentia ſit impoſita: quod de ſecundis nuptijs viuẽte poſt diuortium priore coniuge intelligi ſolet. Inde autem colligit Kemnitius, eiuſmodi nuptias non fuiſſe damnatas, vel reſciſſas, ſed tãtum aliquam ob illas pœnitentiam & correctionem impoſitam.

Item teſtimonio D. Hieronymi, qui in Epitaphio Fabiolæ dicit, Fabiolam quæ poſt legitimum diuortium viuente viro priore, alteri nupſerat, non ideo peccatum mortale commiſiſſe, ſed feciſſe hoc iuxta dictum Pauli, 1. Cor. 7. *Melius eſt nubere quam vri*.

Item addit teſtimonium Leonis epiſt. 85. qui poſt Auguſtini etiam tempora Sacerdotem quẽdam, qui poſt diuortium vxoris aliam duxerat, tantum remouet ab Eccleſiaſtico miniſterio, non tamen reſcindit ſecundum coniugium, neque ex Eccleſiæ communione eum eijcit.

Respondeo, apertum mendacium Kemnitij eſſe, quòd veteres non improbent ſecundum illud coniugium tanquam rem malam: vt patet manifeſtè ex ipſorum ſententijs, quas recitauimus in reſponſione ad argumentum primum.

Quod autem citat ex Origene mendacium eſt. Nam Origenes non niſi in *lege veteri* dicit repudium illo modo fuiſſe permiſſum: quia fortè exiſtimauit tunc illud licuiſſe, quamuis eſſet minus bonum. In Eccleſia aũt Chriſtiana apertè affirmat id eſſe malũ, & cõtra Euangeliũ, vt ante ex Origene recitaui.

Item Canon Neocæſarienſis Concilij nihil ſuffragatur Sectarijs, ſed nobis potius. Non enim ſolet in Eccleſia imponi pœnitentia pro eo quod eſt tantũmodo minus bonum, ſed pro eo quod eſt malum. Neque obſtat nobis, ꝙ in illo canone non expreſsè dicitur, ſecundas illas nuptias eſſe irritas: Multò enim minus ibi dicitur quod ſint validæ.

De Hieronymo iam diximus, quod Fabiolam tantum ob eius ignorantiam excuſet; id quod fraudulẽter Kemnitius diſſimulauit.

In epiſtola autem Leonis 85. & in aliquot antecedentibus & ſequentibus non reperio quod Kemnitius citat. Quanquam omnino id nobis nihil obſtat vbicunque & à quocunque ſit factum. Qualis enim eſt hæc conſequentia: Leo Sacerdotem, qui poſt diuortium aliam duxerat, à miniſterio remouit. Ergo non improbauit, neque reſcidit id illius coniugium? Certè contrarium potius licet inde cõijcere, quamuis Leo id fortè non expreſſerit.

Adde quod aliunde conſtat ex ſententia Leonis ne primum quidem cõiugium poſſe iniri poſt ſacrã ordinationẽ, vt patet ex eodem epiſt. 84. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, cap. 4. *Ad exhibendam*, inquit, *perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconibus quidem Carnale connubium conceditur.*

Qvinto obijcit kemnitius quoſdam Canones, qui ponuntur à Gratiano 32. q. 7. in quibus innocenti coniugi, quando cum perſona ipſius cõſanguinea, vel propinqua alter coniux commiſit inceſtum, poteſtas fieri videtur cum alio contrahendi matrimonium: Vt patet ibi Can. *Quædam*, & Can. *Concubuiſti*, & Can. *Si quis*. Et ibidem etiam Can. *Quod propoſuiſti*. Gregorius III. ſcribit in Germaniam ad Bonifaciũ, vt ſi mulier infirmitate correpta viro ſuo non valuerit debitum reddere, poſſit vir, ſi non ſe contineat, aliam potius vxorem ducere.

Respondeo in illis Canonibus non fieri poteſtatem innocenti parti aliud coniugium ineundi, niſi *poſt mortem* prioris coniugis qui peccauit; ut patet ibid. ex Can. *Si verò*, qui Canõ eſt in hoc quaſi interpres aliorum illorum, vt notat etiam gloſſa ibidem Can. Quædam. Itaque diſcrimen inter coniugem innocentem, & coniugem alterum, qui cum perſona conſanguinea, vel propinqua innocentis peccauit, eſt in hoc quod ei qui peccauit, in pœnam prohibetur ne vnquam, atque adeò ne mortuo quidem priore coniuge innocente, ineat aliud matrimonium. Innocens autem coniux poteſt aliud matrimoniũ inire mortuo priore coniuge qui peccauit. Nominatim verò ad Canonem, *Quod propoſuiſti*, reſpondemus, loqui Gregorium de infirmitate mulieris, quæ ante contractum matrimonium reddebat eam ad vſum coniugalem ineptam. Tunc enim matrimonium fuit nullum.

Sexto obijci etiam hoc loco ſolet teſtimonium ex commentario Ambroſij, qui in caput 7. 1. Corin. dicit, virum poſſe dimiſſa vxore propter fornicationem, aliam ducere; non tamen mulierem poſſe ducere alium virum, etiamſi vir fornicatus fuerit. Idque colligit ex Apoſtolo, qui ibi dicit, vt *ſi mulier diſceſſerit, maneat innupta*. De uiro autem tantum dicit *ne vxorem dimittat*, videlicet ſine iuſta cauſſa fornicationis. Neque addit, ut ſi ex ea cauſſa dimiſerit, maneat ſine vxore. Maiorem enim poteſtatem habere virũ, cum ſit caput mulieris. Quam ſententiam, vt ſuprà notauimus, Eraſmus complexus eſt.

Respondeo, illum locum ex Ambroſij Commentario parum aut nihil habere momenti: quandoquidem ex alijs indubitatis ſcriptis Ambrosii conſtat, eum ſenſiſſe, neque mulieri, neque viro licere vnquã aliud matrimonium inire poſt ullum diuortium. Nã in cap. 16. Lucæ, exponens illam Chriſti ſentẽtiam: *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, & alteram duxerit, mœchatur, &c.* ita inquit: *Dimittis ergò vxorem quaſi iure ſine crimine, & putas tibi licere, quia lex humana nõ prohibet; ſed prohibet lex diuina.* Et paulò poſt: *Audi*, inquit, *legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt; Quæ Deus coniunxit, homo non ſeparet*. Et rurſus paulò poſt: *Sed fortaſſe*, inquit, *dicet aliquis, quõ Moyſes mandauit dare libellũ repudij & dimittere vxorẽ. Qui hoc dicit, Iudæus eſt: qui h. d. Chriſtianus non eſt.*

Et alibi lib. 1. de Abraam, cap. 4. *Nemo*, inquit, *ſibi blandiatur de legibus hominum. Omne ſtuprum adulterium eſt, neque viro licet quod mulieri non licet.* Ex quibus locis patet, id diuortium quod legibus ciuilibus olim impunè permittebatur, ut ſcilicet uir propter quaſdam cauſſas & maximè propter fornicationem poſſet vxorem dimittere, & aliam ducere (ſicut patet l. *Conſenſu*, Cod. de repudijs) ab Ambroſio iudicari contra legem diuinam.

De illo autem commentario in Epiſtolam ad Cor. & in alias Epiſtolas Pauli, multi dubitant vtrum ſit Ambroſij. Magiſter vero in 4. diſt. 33. & Gratian. 32. q. 7. in additione ſua ad Can. *Quod propoſuiſti*, dicunt à falſarijs aliquibus fuiſſe illam ſententiam Commẽtarijs Ambroſij inſertam. Lindanus tamen lib. 4. Panopliæ putat, Ambroſium in illo commẽtario loqui ſecundùm legem humanam *ciuilem*, quæ impune id viro permittebat. Propter quam legem exiſtimant aliqui, Apoſtolũ non addidiſſe expreſsè de viro, ut ſi diſcede-

diſcederet à muliere nō duceret aliam;ne tunc apertè videretur reprehendere leges Imperatorias, quæ id impunè permittebant ac fortaſſe etiam illo tempore probabant,ſecundū quas Corinthij viuere cogebantur. Sed quicquid ſit de illo Ambroſij cōmentario,aliunde conſtat(vt dixi)de Ambroſij ſententia.

Neque mouere debet, quod Apoſtolus non illud etiam de viro addiderit, vt ſi diſceſſerit ne ducat aliam.Satis enim id ſubindicauit hoc ipſo,quòd in illo capite docet parem eſſe quoad hanc matrimonij legem cauſſam mulieris & viri:quandoquidem ſimi-A liter ait; *Virum non habere poteſtatem ſui corporis, ſed mulierem*, vt ſuprà notaui cum D. Auguſtino.

Quare maneat, diuortium, quod matrimonij *vinculum*, nō eſſe licitū propter alterius coniugis fornicationē:& multò minus in vllo alio caſu, præterquā in illis TRIBVS, de quibus ſuprà diximus. Quomodo aūt & ex quibus cauſſis poſſit fieri aliquando diuortiū quoad *torum & cohabitationem*, dicemus infrà q.4. vbi agemus de effectibus cōiugij, atq; adeò de *fidelitate* quam ſibi mutuò coniuges debent. Hactenus de ipſo Matrimonio ſecundum ſe, atq; adeo de 1. quæſt.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Cauſſa Diſponente ad Matrimonium, hoc eſt, de Sponſalibus.

Suppl. D.Thom. q. 43.

QVINQVAE *ſunt breuiter explicanda*. PRIMO, *quæ ſit ratio ſponſalium*. SECVNDO, *quis effectus*. TERTIO, *Quis poſſit ſponſalia contrahere*. QVARTO, *An & qua ratione poſſint in Matrimonium tranſire*. QVINTO, *An & quibus modis poſſint dirimi.*

PVNCTVM PRIMVM.

Quæ ſit ratio Sponſalium.

D. Thom. artic. 1.

QVOD ad PRIMVM attinet, ſciendum eſt, ſponſalium nomen varijs rebus accommodari ſolere: ſicut & vocabulum matrimonij, vt ſuprà quæſt. præced. p. 1. docuimus. PRIMO enim ipſe etiam contractus matrimonij, per verba de præſenti, ſponſalia nonnunquam dicitur; & ipſi coniuges dicuntur ſponſi; vt notat Magiſter in 4. d. 27. Quo pacto Lucæ 2. Maria dicitur fuiſſe Ioſepho *deſponſata vxor*. Cuius appellationis rationem reddit D. Thomas q. 43. art. 1. ad 6. quia ſcilicet in ipſo matrimonij contractu includitur ſaltem tacitè promiſſio de præſtando in futurum officio mutuo coniugali. *Sponſio* autem propriè, vocatur promiſſio ſpontè & voluntariè facta.

SECVNDO illa etiam munera quæ viciſſim ſibi conferre ſolent ſponſus & ſponſa dici ſolent ſponſalia. Quo pacto ſerui Saulis dixerunt ad Dauid 1. Reg. 18. *Non habet rex ſponſalia neceſſe, ſed tantum centum præputia Philiſthinorum.*

TERTIO ſponſalia magis propriè appellamus mutuam promiſſionem viri & mulieris de matrimonio contrahendo. Et ſecundum hanc nominis acceptionem de ſponſalibus diſputatur in hoc tractatu. Itaque ratio ſponſalium in illa mutua promiſſione de futuro matrimonio conſiſtit.

Vnde Nicolaus Papa, Can. *Noſtrates* 30. q. 5. ita definit, *Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum promiſſio*; quam definitionem refert & probat diuus Thomas q. 43. art. 1. & alij Doctores communiter. Sunt tamen quatuor quædam hoc loco notanda.

PRIMVM eſt, nihil intereſſe quibus verbis aut ſignis explicetur hæc promiſſo de futuro, modò verè ſignificetur, & ſufficienter vtriq; parti conſtet. Sicut neque intereſt etiam, quibus verbis in matrimonij contractu explicetur mutuus conſenſus. Qua de re aliquid etiam dicemus p. 5. ſub finem.

SECVNDVM eſt, in vno quidem caſu ſponſalia poſſe contrahi per verba de *præſenti*: cum ſcilicet cōtrahentes ſunt adhuc impuberes, ſed tamen impleue-A runt ſeptimum ætatis annum & contrahunt per verba de præſenti. Tunc enim contractus ille, quamuis non habet vim matrimonij propter defectum ætatis, habet tamen vim ſponſalium: quandoquidem intentio eiuſmodi impuberum cenſetur eſſe, obligandi ſe quantum poſſunt. Atque ita colligitur ex Bonifacio VIII. cap. vnico, de deſponſatione impuberum lib. 6. & id etiam notat Sotus in 4 d. 27. q. 1. ar. 4. ſub finem. Quanquam Couarruuias in Epitome libri 4. Decretal parte 1. cap 3. num. 3 quædam de hoc obſcurè & quodammodo perplexè tradit.

Procedit autem hic caſus ſecūdùm ius antiquum, vbi non ſit promulgatum Decretum Concilij Trid. de Reformat. matrimonij ſeſſ. 24. Nam vbi promul-B gatum eſt, contractus ille clandeſtinus impuberum per verba de præſenti, ne ſponſalium quidem vim habet: ſiquidem omnis eiuſmodi contractus, niſi parochus aut alius Sacerdos de illius vel ordinarij licentia, & duo vel tres teſtes præſentes ſint, ita per illud Decretū irritatur, vt nullum omnino robur habeat. Dixi autem Contractus ille *clandeſtinus* &c. nam inter impuberes non niſi ex puerili ignorantia & clam iniri contingit, talem contractū per verba de præſenti: ſi enim palam & coram intelligentibus iniretur; id fieret non niſi per verba de futuro.

TERTIVM eſt, ad ſponſalia non requiri neceſſariò arrhas, aut iuramentum, quamuis his accedentibus C firmiora redduntur.

QVARTVM eſt, non ſufficere ad ſponſalia promiſſionem tantū alterius partis, ſed neceſſe eſſe vt *vtrinque* promiſſio fiat. Quamuis promiſſio etiam unius partis obliget, ſicut aliæ humanæ promiſſiones, ut ex communi ſententia rectè hoc notat Nauarrus in Manuali, cap. 22. num. 25. Hæc de primo.

PVNCTVM SECVNDVM.

Quis ſit effectus Sponſalium.

Ad art.1.D.Thom.

DE ſecundo puncto breuiter ſtatuendum eſt, EFFECTVM ſponſalium eſſe obligationem ad matrimonium poſtea contrahendum ſub peccato mortali, quãuis iuramentum non fuerit ad promiſſionem adhibitum, vt fusè ex communi doctrina oſtendit Couarruuias in Epitome, parte 1.cap.4. Vbi merito reprehendit gloſſam in Cap.*de illis*.1.Extra de deſponſat.impuberum, quod ſimpliciter negauerit poſſe à iudice ſponſos compelli ad contrahendũ matrimonium: & Panormitanum quod in Cap.*Requiſiuit*.Extra de Sponſalibus & matrimonio, dubitauerit, Vtrum peccet ſponſus, ſi nolit poſtea matrimonium contrahere.

Neque obſtat quod Lucius III.in dicto Cap.*Requiſiuit*, ait, ſponſam, quæ non vult poſtea matrimonium contrahere, *mouendam potius quam cogendam eſſe*. Non enim hoc ita intelligi debet, quaſi nõ ſit alioqui in conſcientia obligata, aut nulla ratione compellenda ſit, vt præſtet quod promiſit. Poteſt enim ſponſa vel ſponſus ad id per cenſuras Eccleſiaſticas adigi: vt habetur in Cap.*ex literis Syluani*, eodem tit. Sed vult Lucius III. vt non prorſus ad id cogatur adhibita etiam *vi externa* ſponſus vel ſponſa, C ſi illius animus ita ſit obſtinatus, vt ſimulaturã vel ſimulaturus tantum conſenſum videatur. Tunc enim non eſſet futurum verum Matrimonium.

PVNCTVM TERTIVM.

Quinam poſſint Sponſalia contrahere.

D. Thom.art.2.

DE tertio dicendum eſt ſponſalia poſſe cõtrahi ab iis, qui iam ſeptimum ætatis annum compleuerunt: ut patet ex Cap.*Literas*, & Cap.*Ad diſſoluendum*. Extra de D deſponſa.impuberum, & cap.vnico, codem.tit.l.6.& l.*In ſponſalibus*.2.ff.de ſponſalibus. Ante hanc enim ætatem adeo rationis impotes ſunt pueri, ut neque aliorum conſilio adiuti de rebus ſuis intelligẽter deliberare valeant; quæ tamen facultas omnino requiritur, vt ſponſalia contrahi poſſint: ſicut pulchrè D. Thom.docet q.43.art.2.ex doctrina quadam Philoſophi lib.1.Eth.cap.4.

Ad contrahendum autem matrimonium, quia illius vinculum arctiſſimum eſt, maior quędam facultas rationis requiritur: nempe ut quis poſſit etiam per ſeipſum de rebus ſuis prudenter deliberare: itẽ, vt generationi poſſit dare operam. Quod quidem maſculis contingit communiter completo 14. ętatis E anno; fœminis autem completo 12. Atque ita hæc ætas ad matrimonium contrahendum requiſita eſt, vt infra ſuo loco dicemus.

Poteſt etiam in foro conſcientiæ malitia ſupplere ætatem nõ modo ad Matrimonium, ſed etiam ad Sponſalia præſcriptam: ut poſt multos alios Doctores, contra quorundam aliorum opinionem aſſerit Couarruuias in Epitome lib.4.par.1.cap.2.num.1. & Nauarrus in Manual.cap.22.nume.25. Quanquã niſi euidenter probaretur, malitiam ętatem ſuppleuiſſe; ſemper in foro quidem externo præſumeretur non affuiſſe ante illam ætatem vſum rationis ſuffi-A cientẽ ad ſponſalia: ut rectè etiam Nauarrus attigit.

Docet præterea D.Tho.q.43.art.2. ad ſeptimum argumentum, perinde eſſe ſiue quis compleuerit ſeptennium, ſiue proximè ad eam ætatem acceſſerit, modo perinde appareat in illo vſus rationis, atque ſi cõpleuiſſet, quia quibuſdã citius quibuſdã tardius cõtingit. Sed tñ niſi euidenter hęc acceleratio vſus rationis conſtaret: contrarium ſemper in iure præſumeretur ante ſeptennium completum, vel certe antequam inceptus ſaltem eſſet dies vltimus anni ſeptimi. Hoc enim ex iure ſufficit, vt Couarruuias notat in dicto cap.2.nu.2.poſt Abbatem in Cap.*Atteſtationes*.Extra de deſponſatione impuberum.

Denique notat ibidem num.3.Couarruuias, ſpon-B ſalia quæ ante ſeptennium inualidè contrahuntur, poſtea impleta illa ætate conualeſcere ex conſenſu tacito contrahentium; hoc ipſo uidelicet, quod non improbant id, quod antea uoluerunt facere, ſed manere volunt in eadem intentione ſe per ſponſalia obligandi. idque colligitur ex Cap.*Duo pueri*. Extra de deſponſat.impuberum, & caput vnico, eodem titulo, l.6.

Poſtremò & illud notandum, quod ſi quis vouiſſet caſtitatem, non poſſet ſponſalia cõtrahere: ut notat Nauarrus in Manual, cap.22.nu.27. Et ſimiliter ſi haberet aliquod impedimentum eſſentiale ad contrahendum matrimonium. Tunc enim neque poſſet ad id ſe obligare: ut notat Sotus di.27.q.2.ar.5. Quę aũt ſint impedimenta matrimonij, infra q.5.dicetur.

PVNCTVM QVARTVM.

An & qua ratione poſſint ſponſalia in Matrimonium tranſire.

Ad art.1. D. Thom.

DVOBVS modis poſſunt ſponſalia tranſire in Matrimonium. PRIMO, quando poſtea accedit conſenſus in cõiugium de *præſenti* aliquibus uerbis uel ſignis *legitimè* explicatus. Et dico *legitimè*, propter Concil.Trid.quod ſeſſ.24.in decreto de Refor-D matione Matrimonij, ad id requirit præſentiam parochi, & duos vel tres teſtes, ut ſupra p.1. dictum eſt.

SECVNDO, vbi decretum illud concilij promulgatum non eſt eo modo quo in ipſo traditur, Sponſalia tranſeunt etiam in matrimonium per copulam ſubſecutam *affectu maritali*, id eſt, cum ſponſi tanquã iam veri coniuges ſe cognoſcunt, & ea re mutuum conſenſum de præſenti declarant. Atq; hic affectus maritalis, cum ſubſecuta eſt copula, ſemper ab Eccleſia præſumitur ex iure antiquo ut latè tractat Couarruuias in Epitome, parte 1.c.4.§.1.

Dixi autem vbi decretum illud Concilij Tridentini *promulgatum non eſſet*. Nam ubi promulgatum eſt, iam eſt hic modus matrimonij inualidus; cum ſit clãdeſtinus; ut notat etiam Nauarrus in Manuali cap. 27.num.141.corrigens quodam modo, quod antea ſine hac limitatione dixerat de eadem re, cap.22.nu. 26 & 28.

Neque præterea Sponſalia *tranſeunt* in matrimonium, aut *neceſſario præſumuntur* tranſire, ſi *iuramentum* additum fuerit ad promiſſionem; aut ſi ſponſa & ſponſus habitent ſimul. aut accedant amplexus vel etiam conatus ad copulã, & ſimilia, ut bene notat Nauarrus, c.22 nu.25.& 28.& Sotus di 27. q. 2. art.3.& 4 & Couarruuias ubi ſupra c.4.§. 2.

Quanquam multi ſentiunt, poſſe præſumi matrimonium, ſi eiuſmodi amplexus & ſigna adſint poſt legiti-

legitimam ætatem ad matrimonium, quando ſponſalia fuerunt contracta per verba de *præſenti intra pubertatis annos*: quorum opinionem ſequitur Couarruuias dicto § 2. nu. 3. Quod procedit ſecundùm ius antiquum vbi decretum illud Concilij Trid. promulgatum non eſt. Nam vbi promulgatum eſt; contractus ille impuberum de præſenti clandeſtinus, nullum vigorem habet, atque adeò nec robur ſponſalium: vt ſuprà p. 1. notauimus.

PVNCTVM QVINTVM.

An & quibus modis dirimi poſſint ſponſalia.

D. Thom. art. 3.

CERTVM apud omnes eſt, multis de cauſis poſſe ſponſalia diſſolui: quas commemorat D. Thomas q. 43. art. 3. & Couarruuias in Epitome, lib. 4. parte 1. ca. 5. & Nauar. in Man. cap. 22. nu. 25. cum aliquot ſeqq. & Sotus in 4. d. 27. q. 2. artic. 5. & alij.

PRIMA cauſa eſt, ſi eam obligationem partes ipſæ viciſſim ſibi *remittant*. Cap. *præterea*, 1. de ſponſalibus. Etiamſi iuramento firmata fuerit: vt doctè reſoluit Nauarrus in dicto num. 25.

SECVNDA cauſa eſt, ſi altera pars ingreditur religionem Cap. *Ex publico*. Extra de conuerſione coniugat. Idque etiam ante profeſſionem: ut notat Sylueſter verbo *Sponſalia*. q. 10. & Nauarrus vbi ſuprà num. 26. Per votum autem ſimplex caſtitatis (citra Ingreſſum Religionis) non diſſoluuntur: quia illud non valet ſine conſenſu ſponſi aut ſponſæ: ut notat Nauarrus num. 27.

TERTIA cauſa eſt, ſi alter contrahat de præſenti cum alia perſona, etiã copula non ſubſecuta. Ca. *Sicut ex literis*, & Ca. *Si inter virũ*, Extra, de Spõſalibus.

QVARTA cauſa eſt, ſi alter ad aliam regionem proficiſcatur, & tempore præſtituto à iudice non redierit. Cap. *de illis*. Extra de ſponſalibus. Et procedit hoc ſecundum ius *Canonicum*, quod tempus certum in hoc non præſcribit, & ideo à iudice præſcribendum eſt, vt inquit Nauarrus. Secundum ius autem *ciuile*, abſens intra eandem prouinciam expectatur ordinariè duobus annis, in alia autem prouincia tribus: ut notat Sylueſter verbo Sponſalia, q. 10. & Nauarrus vbi ſuprà, & colligitur ex l. *Sæpè*. ff. de Sponſalibus, & l. 2. Cod. de Repudijs.

QVINTA cauſa eſt, ſi alter cum alia perſona cõtrahat ſponſalia, copula affectu maritali ſecuta: Quia tranſeunt tunc in matrimonium. Cap. *Is qui fidem*. Extra de Sponſalibus, & ſic priora ſponſalia dirimuntur. Quod tamen procedit ſolùm ſecundum ius antiquum, vbi decretum Concilij Trident. annullans omne clandeſtinum matrimonium, (quale etiam eſt illud promulgatum non eſt: item poſito quòd ſecunda non fuerit cognata primæ intra *primum* vel *ſecundum gradum*: quia tunc neque cum *prima* ob impedimentum affinitatis ex illa copula ortum erga primam, neque cum *ſecunda* (ſi fuit quidem cognata primæ in *primo gradu*) ob impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalibus cum prima, poteſt matrimonium contrahi ab illo qui cognouit ſecundam; ut bene notat Nauarrus.

Dixi autem intra *primum* vel *ſecundum gradum*. Nam poſt Concilium Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. de Reformatione, affinitas illa ex copula matrimonium dirimens, nõ oritur iam niſi in *primo* & *ſecundo* gradu.

Neque impedimẽtum publicæ honeſtatis ex ſpõſalibus niſi in primo: ut patet eadem ſeſſ. c. 3. & tunc.

SEXTA cauſa eſt, ſi altera pars cognoſcat carnaliter cognatam aut cognatum alterius intra gradum prohibitum, ſcilicet intra primum vel ſecundum poſt Concilium Tridentinum, ut dixi, quia tunc ſuperuenit impedimentum affinitatis, ut ante dictum eſt; atque ita conſequenter ſoluitur obligatio ſponſalium ad matrimonium contrahendum; idque patet ex cap. Veniens 1. & 2. de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ.

SEPTIMA cauſa eſt, ſi Sponſalia ſint contracta intra pubertatis annos, & altera pars poſt impletos pubertatis annos, priuſquam expreſſe ratificet prima ſponſalia, nolit illis ſtare. Cap. *A nobis*. & Ca. *de illis*, 1. Extra de deſponſat. impuberum. Quamuis nulla alia cauſa interueniat niſi mera voluntas, ut notat Sotus d. 27. q. 2. ar. 5. poſt Panormitanũ in illis ca.

OCTAVA cauſa eſt, ſi tempus ad matrimonium contrahendum præſtitutum ſit elapſum; Tunc enim pars cui fides ſeruata non eſt, ſi velit, manet libera. Vt notant Sylueſter, uerbo Sponſalia, q. 10. & Nauarrus vbi ſuprà, & colligitur ex Cap. *Sicut ex literis*. Extra de Sponſalibus.

NONA cauſa eſt, ſi notabilis deformitas, aut paralyſis, aut morbus contagioſus alteri ſuperueniat. Ca. *Literas*. Extra de coniugio leproſorum. Et Ca. *Quemadmodum*. Extra de Iure Iurando.

DECIMA cauſa eſt, ſi altera pars poſt contracta ſponſalia fornicetur ſponte: tunc enim altera libera manet. Cap. *Quemadmodum*. de Iure Iurando; an etiam ſi coactè: item ſi ante ſponſalia, & id ab altera parte tempore contractus ignorabatur. *Ita docent* omnes cum gloſſa in dicto Cap. *Quemadmodum*. Extra de iure iurando. Quod idem de fornicatione ſpirituali, cuiuſmodi eſt hæreſis, vel apoſtaſia, intelligi debet: vt Nauarrus notat conuenienter Canon. *Non ſolum*. 28. q. 1.

VNDECIMA cauſa eſt, ſi ſponſus ſuſciperet ſacrum *ordinem*: vt colligitur ex Extrauaganti *Antiquæ*, de voto. Matrimonium tamen non diſſoluitur per illum: vt patet eadem Extrauag.

DVODECIMA cauſa eſt. ſi exoriatur inter ſponſos capitalis inimicitia: ut colligit Nauarrus poſt Hoſtienſem, ex Cap. *Requiſiuit*. Extra de Sponſalibus, & alij omnes notant.

DECIMATERTIA cauſa eſt, ſi notabilis morum aſperitas, vel ſæuitia alterius poſtmodum cognita fuerit. Vt colligitur ex Cap. *Dilectus*, de Sponſalibus, & apertius ex Cap. *Veniens*. Extra, Qui clericis vel vouentes. Idque notant quoque Sylueſter & Nauarrus vbi ſuprà. Et alij.

DECIMAQVARTA cauſa eſt, ſi conditio appoſita honeſta alioqui & poſſibilis non impleatur Cap. *De illis*. Extra, de Conditionibus appoſitis. Atque ad hanc cauſam reuocari debet, quod Nauarrus in dicto ca. 22. nu. 27. in fine nimis generatim ait, ſponſalia diſſolui per quodcunq; ſuperueniẽs, quod ſi ante ſpõſalia præceſſiſſet non fuiſſent contracta. Debet enim hoc intelligi quando pro *conditione* fuit appoſitum, vt illud non eueniret. Alioqui nullus ferè vnquam eſſet contractus, qui non poſſet poſtea diſſolui. Communiter enim aliquid poſt contractus ſolet occurrere, quod ſi quis præſciuiſſet, non contraxiſſet. Qua de re videat Lector ea quæ annotauimus tomo 3. diſp. 5. q. 20. p. 4.

DECIMAQVINTA cauſa eſt, ſi omnino aliquod *impedimentum* inter partes oriatur, propter quod ab ipſis non poſſit matrimonium validè contrahi Cap. *Cum in tua*. Extra de Sponſalibus. Et ratio eſt clara, quoniam non poteſt permanere obligatio ad contrahendum matrimonium in illis perſonis, quæ matrimonium validè contrahere non poſſunt. Obligatio

ſatio enim non eſt niſi ad poſſibile. Ad has præcipuas CAVSAS reuocantur cæteræ, ſi quas alij aliter numerant.

NOTANDVM eſt autem cum Nauarro ubi ſupra num.28. in fine, quòd ſi hæ cauſæ *manifeſtæ* omnibus ſint; ipſo iure ſponſalia dirimuntur ſine alia ſententia iudicis. Si autem ſint *occultæ* & Sponſalia itidem fuerint occulta; ſimiliter ipſo etiam iure diſſoluuntur, nec opus eſt ſentētia iudicis. Secus, ſi eſſent ſponſalia manifeſta, & cauſa diſſoluendi eſſet occulta. Tunc enim auctoritas iudicis communiter requireretur, propter ſcandalum.

Ad extremum etiam NOTANDVM: Si quis alicui ita diceret. *Non aliam ducam quam te*, non teneri illā ducere: neque eſſe vera Sponſalia. Quia non affirmatiuè promittit ſe illam ducturū, ſed non aliam ducturum. Niſi fortè animum haberet illam determinate ducendi, & ex alijs ſignis colligeretur, id etiam uelle illum ſignificare per eiuſmodi uerba. Ita communiter Doctores notant. Paludanus in 4. diſtin.27. q. 1.

A Adrianus in 4.q.12. de Matrimonio. Sotus diſt. 29 q.2.art.3. Nauarrus in Manuali, cap.22. num.27. Couarruuias in Epitome, lib.4. parte 2. cap 4 §.1. nu.7. qui pulchrè etiam eius rei rationem reddit; quòd ſcilicet iuxta communem vſum loquēdi, qui dicit, *Non aliam ducam niſi te*, vel *quàm te*, facit ſenſum *conditionalem*, nempe ſe illam & non aliam ducturum eſſe, *ſi aliquam omnino ducturus ſit*. Quam conditionem cum alioqui non teneatur implere; nō tenetur etiam abſolutè loquendo illam ducere. Ex qua ratione apparet, ſine cauſa Syluestrum, verbo Matrimonium 2. q. 10. & quoſdam alios receſſiſſe in hac re à ſupradicta communi opinione.

B Secus ſi quis diceret, *Non aliam, ſed te ducam*. Quia tunc videtur abſolutè affirmare, ſe illam ducturum; vt notat Sotus ubi ſuprà. Et idem eſſet ſi ex aliqua alia affirmatione, vel ſigno id colligeretur. Ad circūſtantias enim in hoc genere locutionum potiſſimum attendendum eſt, cùm ualde varius modus dicendi vſurpari poſſit, ſicut rectè monuit Sotus.

QVÆSTIO TERTIA.

De cauſſa Efficiente Matrimonij, hoc eſt, de Conſenſu.

Supplement. D. Thom. quæſt.45. vſque ad 48.

EXPLICANDA *ſunt ſex*. PRIMO, *vtrum omnino ad vinculum Matrimonij ſit neceſſarius conſenſus ipſorum contrahentium*. SECVNDO, *An ſit neceſſarius conſenſus omnino liber*. TERTIO, *An ſit neceſſarius conſenſus Abſolutus*. QVARTO, *An & quomodo ſit neceſſarius conſenſus manifeſtus*. QVINTO, *In quodnam propriè obiectum debeat ferri neceſſarius conſenſus*. SEXTO, *An non ſolùm ipſorum contrahentium, ſed etiam parentum conſenſus neceſſarius ſit*.

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum omnino ad vinculum Matrimonij ſit neceſſarius conſenſus ipſorum contrahentium?

D. Thom. quæſt. 45. art. 1. & 4.

RESPONDEO per duas Aſſertiones. PRIMA. Conſenſus contrahentium nō ita ad Matrimonij uinculum neceſſarius eſt, ut per nullam potentiam poſſit verum & eſſentiale vinculum Matrimonij ſine illo conſiſtere.

SECVNDA. Ita tamen neceſſarius eſt, vt ſecundùm legem quidem Dei *ordinariam* nequeat ſine illo Matrimonij uinculum uerum eſſe, neque poſſit eiuſmodi contrahentium conſenſus per vllam auctoritatem humanam ſuppleri.

Vtramq; Aſſertionem probat egregiè Franciſcus Victoria in Relect. de Matrimonio, part. 1. nu.4. & ſeq. cuius in hac re ſententiam meritò amplectitur Sotus in 4. diſt.27. q.1. art.2. & Couarruuias in Epitome lib.4. par.1. c.4. nu.4. quamuis de prima quidē aſſertione non facit is expreſſam mentionem.

Fundamentum aſſertionis PRIMÆ conſiſtit potiſſimum in duobus argumentis. PRIMVM: quoniam in omni genere Deus poteſt ſupplere vicem inferioris & proximæ cauſſæ efficientis. Ergo etiam in propoſito cōſenſum viri & mulieris, qui eſt quaſi cauſſa *proxima* & efficiens illius vinculi & cōiunctionis maritalis, quę præcipuè Matrimonium dicitur, ut ſupra quæſt. 1. punct. 1. explicauimus.

SECVNDVM: quia quicquid eſt hominis, magis eſt Dei quàm ipſiuſmet hominis, & maiorem auctoritatem atque poteſtatem habet Deus in hominē, quàm homo in ſeipſum: vt patet. Ergo, ſi homo poteſt ſui corporis poteſtatem ad vſum maritalem iniecto ſibi perpetuò vinculo obligationis tradere; multò magis

B poterit Deus poteſtatem corporis unius eodem modo alteri tradere, etiam ipſis inuitis; ita ut per vinculum obligationis non minus uera ſit inter illos maritalis coniunctio, quàm ſi ipſimet eam poteſtatē ſuorum corporum ſibi mutuò tradidiſſent.

Accedit, quòd non prorſus improbabiliter Victoria loco citato opinatur, Deum aliquando id feciſſe: nempe in coniugio ipſius Adæ & Euæ, Geneſ.2. & itē in coniugio Oſeæ & mulieris fornicariæ, Oſeæ 1. cū Scriptura non commemoret illos ipſos in coniugiū conſenſiſſe. Quod ſi ita eſt, certè poterit id Deus facere, quandoquidem iam aliquando fecit.

Verùm non eſt opus vti hoc argumento ex *facto*. Nam ut rectè ſentit Sotus ubi ſuprà, longè probabi-
C lius eſt, Deum, qui diſponit omnia ſuauiter, Adæ & Euæ, atque etiam Oſeæ & mulieri fornicariæ, inſpiraſſe, ut in Matrimonij uinculū conſentirent. Quod profectò Scriptura ipſa licet non expreſſis uerbis declaret, tamen aliquo modo indicat. Nam cùm ad Oſeam dicit Deus: *Vade*, SVME *tibi vxorem fornicationem*; non obſcurè ſignificat Oſeam ipſum debuiſſe ſibi ſumere vxorem, modo, quo id ordinariè fieri conſueuit, ſcilicet per vtriuſque conſenſum. Item cum Adam ex inſpiratione diuina amorem ſuū erga vxorem illis verbis teſtatus eſt: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, &c.* vtrumque etiam ex inſpiratione diuina in ſe mutuò conſenſiſſe ſignificauit. Vt maximè concedamus
D Victoriæ, non per hęc ipſa verba Adamum in Matrimonium conſenſiſſe, ſed declaraſſe Matrimonium iā, facti effectum.

Neq; obſtat illud teſtimoniū Chriſti, quod Victo-

ria pro ſua opinione citat; *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, Matth. 16. Reſpondemus enim, Deum cõiunxiſſe; ſed vt cauſſam ſuperiorem, concurrente etiã Adæ & Euæ conſenſu, tanquam cauſſa Matrimonij proxima. Satis ergo ſint pro fundamento PRIMAE aſſertionis illa duo priora argumenta.

SECVNDA verò Aſſertio probatur PRIMO, quia ſecundum legem Dei ordinariam eo modo debet Matrimonium iniri, qui neceſſarius eſt, vt mutua charitas atque beneuolentia coniugum ad finem coniugij tam neceſſaria coaleſcere & in illa Matrimonij perpetuitate conſiſtere poſſit. At hic modus eſt, vt ipſi coniuges in vinculum illud obligationis maritalis cõſenſerint. Ergo neceſſarius eſt ſecundum legem ordinariam hic conſenſus.

SECVNDO, quia in omni genere uidemus, ſecundũ legem ordinariam Dei, vt aliquis effectus contingat, requiri etiam concurſum cauſſæ proximæ ad illum effectum ordinatæ; ſiquidem Deus *diſponit omnia ſuauiter*, Sapient. 8. At cõſenſus humanus eſt cauſſa proxima per ſe ordinata illius vinculi & obligationis maritalis, ſicut & aliarum obligationum vnius hominis ad alterum, quæ oriri poſſunt & ſolent ex quibuſdam pactis humanis. Ergo neceſſarius eſt ſecundum legem Dei ordinariam ille conſenſus.

Atque ex his ipſis fundamentis patet illud, quod in hac ſecunda aſſertione adiunximus, non poſſe per vllam auctoritatem *humanam* ſuppleri illum conſenſum. *Primò* quia quæ ſunt neceſſaria ſecundum legẽ Dei ordinariam, non ſunt in poteſtate vllius auctoritatis humanæ; niſi in caſu aliquo Deus peculiari reuelatione ſeu inſpiratione poteſtatem in eo genere faceret. *Secundò* quia nunquam Eccleſia, cuius ſumma poſt Chriſtum auctoritas eſt, tali poteſtate vſa eſt, etiamſi ſæpe fortaſſis magnum Eccleſiæ emolumentum extitiſſet ex aliquorum Matrimonio, qui cõtrahere non voluerunt. Quod argumento eſt eam poteſtatem non eſſe vllius auctoritatis humanæ:

Adde quod contra potius Eccleſia diligenter cauet, ne vlli in iudicio Eccleſiaſtico inuiti cogantur Matrimonium inire, etiamſi ex vi ſponſalium & iuramento præſtito ad id ſe obligauerint, vt patet ex Lucio III. in cap. *Requiſiuit*, Extra de ſponſalibus. Signum igitur id eſt, Eccleſiam non ea pollere auctoritate, vt poſſit Matrimonium inter aliquos abſq; ipſorum conſenſu ſtabilire; quemadmodum optimè hinc deducit Couarruuias in Epitome lib. 4. part. 1. capite 4. num. 4.

Ad argumenta autem varia, quæ poſſent OBIICI ad probandum eſſe præditam Eccleſiam ea poteſtate, facillimum eſt reſpondere animaduerſo diſcrimine, quod eſt in propoſito inter auctoritatem diuinam & humanam. Deus enim habet in poteſtate ſua non modo corpora & facultates hominum, ſed ipſa etiam corda. Quamobrem etiãſi aliquos ipſe principio inuitos Matrimonio coniungeret, tamen poteſt illis deinde eam mentem dare, vt facilè poſtea & libenter in Matrimonij iam conſtituti vinculum conſentiant, & beneuolentia ea, quæ ad eius finem neceſſaria eſt, in eo vinculo & cõſuetudine uitæ perpetuò maneãt. Nulla autem humana auctoritas perinde habet poteſtatem in hominum corda, licet habeat quandoque in eorum corpora & fortunas, atque adeò poſſit aliquando & vita & bonis inuitos priuare. Quare non poteſt vlla humana auctoritas Matrimonia ſine conſenſu ipſorum coniugum conſtituere. Faceret enim tunc aliquid, quod ex ſe obſtaret fini Matrimonij: neque tamen alioqui poſſet ipſa huic incommodo efficaciter occurrere, ſicut Deus poteſt.

A

PVNCTVM SECVNDVM.

An ſit neceſſarius conſenſus omnino liber.

D. Thom. q. 47. art. 3. & 4. & q. 51. & 52.

DVAS quoque hac de re ponam aſſertiones. PRIMA. Conſenſum ad matrimonium requiſitum liberum oportet eſſe, id eſt, à ratione DELIBERATA profectum. Eſt certa ſine controuerſia. Nam alioqui conſenſus non induceret obligationem, cum hæc ſit in contractibus effectus quidam deliberatæ rationis ipſorum contrahentium.

B Ex hac autem aſſertione ſequitur PRIMO, amentes vel ebrios, tempore, quo carent vſu rationis, minimè poſſe validum matrimonium contrahere; vt notat Nauarrus in Man. ca. 27. nu. 29. & latius perſequitur Couarruuias in Epitome lib. 4. Decret. part. 2. cap. 2. num. 2. & ſeq.

SECVNDO ſequitur, inualidum eſſe matrimonium contractum ex errore circà perſonam quoad eius *ſubſtantiam*, vel etiam quoad conditionem *ſeruilem*. Ita notant omnes Doctores cum Magiſtro in 4. diſt. 30. & hic D. Thomas quæſt. 51. & 52. & patet in Decretis 29. quæſt. 2. can. Si quis ingenuus, & ſeq. Ac ratio eſt manifeſta ex aſſertione poſita. Nam conſenſus in matrimonium cum tali perſona non eſt liber:
C ſiquidem non procedit ex deliberatæ rationis iudicio, q cum tali perſona contrahendum ſit. *Volebas* enim contrahere non cum hac perſona, ſed cum alia: Vel cũ hac vt eſſet tibi æquo iure ad debitum coniugale obligata quod non poteſt fieri, ſi eſt conditionis *ſeruilis*, quippe cũ teneatur et inſeruire ſuo Domino.

Secus ſi error eſſet non circa perſonę ſubſtantiam, ſed tantum circa *qualitates* alias, vt probitatem, diuitias &c. Nam tunc liber nihilominus eſt conſenſus circa id quidem, quod eſt per ſe obiectum contractus matrimonij, nempe circa perſonæ ſubſtantiam, vt eſt libera & expedita ad præſtanda viciſſim officia coniugalia.

Ex quo fundamento bene perſpecto facilè poterit
D in hoc genere iudicari de varijs caſibus particularibus, de quibus & alijs quibuſdam circa hoc, quæ ex iuris etiam diſpoſitione pendent, diſſerit perſpicuè Nauarrus in Manual. cap. 22. nu. 32. cũ aliquot ſeqq. & Couarruuias in Epitome libri 4. part. 2. c. 3. nu. 1. & aliquot ſequent.

SECVNDA aſſertio. Non ſatis ad matrimonium eſt conſenſus vtcunque liber abſolutè & ſimpliciter, ſed neceſſe etiam eſt, ut non ſit *ſecundum quid coactus* (vt Doctores loquuntur) *ex metu cadente in conſtantem virum*. Ita notant omnes Doctores in quarto, diſtinct. 29. & D. Thomas hic quæſt. 47. articulo 3. & quarto. Nauarrus in Manuali, cap. 22. num. 50. & ſeqq. Couarruuias in dicto cap. 3. §. 4. & 5. & patet ex cap.
E *Cum locum*, & cap. *Veniens* 2. Extra de ſponſalibus & cap. *Significauit*, Extra de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.

Etſi enim talis conſenſus ſimpliciter & abſolutè eſt liber, ideoque attendendo ſolum ad ius naturale & diuinum ſufficere poſſet ad matrimonium; tamen ut commodius poſtea poſſint onera matrimonij portari, & ad cohercendam hominum audaciam in inferendis hoc in genere tam atrocibus & violentis iniurijs, Eccleſia requirit in matrimonij conſenſu pleniorem libertatem, & auctoritate ſua reddit illegitimum eum conſenſum, qui ſit tali metu extortus. Quẽadmodum etiam ob alia impedimenta facit & poteſt facere irritos conſenſus quarundam per-

ſonarum

ſonarum ad Matrimonia illegitimarum: ut infra q. 5. defendemus.

Ita hanc aſſertionem explicat Richardus in quarto, diſtinct. 29. articulo primo, quæſtione prima. Durandus eadem diſtinct. quæſtio. 2. Paludanus ibidem quæſt. 1. art. 3. Maior ibidem quæſtio. 1. Sotus ſimiliter quæſt. 1. art. 2. Nauarrus in Manual. cap. 22. num. 50 in fine. Quorum ſententiam probabiliorem exiſtimo, quàm aliorum quorundam, qui cenſent iure etiam *naturali* Matrimonium ex tali metu contractum, eſſe irritum: quod ſentit Scotus diſt. 29. q. 1. & vt videtur etiam D. Thomas hic quæſtio. 47. artic. 3. quos ſequitur Couarruuias, in Epitome par. 2. ca. 3. num. 6 ſed ſine firmo fundamento. Procedit autem hæc aſſertio, etiamſi iuramentum ſimul ad confirmandum conſenſum fuerit tali metu extortum: vt ex communi & recepta doctrina notat Sotus diſtinctio. 29. quæſtione prima, articulo tertio, & Couarruuias dicto cap. 3. §. 5 nu. 3.

Quis autem dicatur METVS *cadens in conſtantem virum*, pulchrè explicat Diuus Thomas quęſtio. 47. articulo ſecundo, quem Nauarrus & Couarruuias, & alij Doctores communiter in hac explicatione ſequuntur. Is enim metus in virum conſtantem cadere cenſetur, quo circumſtantijs omnibus ipſius perſonæ & negotij conſideratis, meritò prudens moueri poteſt ad aliquid faciendum, quod alioqui nollet. Id quod tunc accidit, quando id quod eſt reuera minus malum & incommodum eligitur ad euitandum maius malum, cuius metus incutitur propriè ad eũ finem, vt illud quod minus malum eſt fiat. Vt ſi qs, verbi gratia, exponit pecuniam ad effugiendã mortem. Cuius metum incutit illi latro, ut pecuniam extorqueat. Item in noſtro propoſito, ſi quis in matrimonium cum ea, cum qua alioqui nollet conſentiat ad effugiendam mortem, aut infamiam, aut mutilationem, aut alterius grauis eiuſmodi mali, cuius metus incutitur, ut conſenſus in illud matrimonium extorqueatur. Minus enim malum & incommodum eſt matrimonij iugum cum ea etiam, quam nolles, quam mors, aut infamia, aut mutilatio, aut ſeruitus; aut etiam expoliatio omnium bonorum, aut aliquid eiuſmodi. Qua quidem in re iudicio prudentis ſtandum eſt, præſertim iudicis, aut confeſſarij, ut attigit Nauarrus cap. 22. nu. 51.

Ex hac autem declaratione ſequitur PRIMO, quiſnam contra dicatur *metus leuis*, non cadens in conſtãtem virum, atque adeo minimè reddens conſenſum Matrimonij illegitimum. Eſt enim leuis metus ille, ex quo circumſtantijs omnibus conſideratis maius malum eligitur ad effugiendum id quod eſt minus.

SECVNDO ſequitur, nunquam poſſe eligi peccatum mortale, aut etiam veniale, ex metu cadente in conſtantem uirum, quantumuis maximi mali temporalis metus ad extorquendum tale peccatum incuſſus ſit. Patet, quia malum culpæ, etiam venialis; maius eſt omni malo temporali, quantumlibet magno. Quare ſi quis ob metum alicuius omnino mali temporalis, eligat aliquod peccatum facere; hoc ipſo non eſt conſtans vir, atque adeo nec ille metus in conſtantem virum cadit.

Sotus tamen diſtinct. 29. quæſtione prima, articulo tertio dicit, veniale peccatum poſſe fieri ex metu cadente in conſtantem virum. Sed caret fundamento. Et contrarium, quod iam nos diximus, eſt omnino tenendum. Quod etiam aſſerit Couarruuias vbi ſupra, capite tertio, §. quarto, numero tertio. Nauarrus capite vigeſimo ſecundo, num. 51. & eſt communis ſententia.

TERTIO ſequitur, validum fore Matrimonium,

A ſi quis ex metu cadente in conſtantem virum, in matrimonium conſentiat, quando ille metus non eſt ab *extrinſeco* incuſſus propriè ad eum finem, vt matrimonium ineatur, ſed aliam ob cauſſam contingit. exempli cauſſa, in aliquibus locis moris eſſe dicitur, vt ſi condemnatus ad mortem velit ducere in uxorẽ aliquam meretricem, vita donetur.

Dicimus in eo caſu validum fore tale matrimoniũ ſi quis ex metu mortis, cui adiudicatus eſt, illud uelit contrahere. Et ratio eſt clara, quoniã talis metus non eſt ei ab *extrinſeco* iniectus, vt tale Matrimoniũ ineat; id quod eſt neceſſarium, vt conſenſus cenſeatur per metum extortus: quemadmodum rectè præ cæteris Sotus diſt. 29. q. 1. art. 3. notauit. Atque hinc
B poſſunt ſimiliter diiudicari multi caſus particulares in hoc ipſo genere.

QVARTO ſequitur, ſi quis metu mortis, vel alterius grauiſſimi mali adigatur, non modò ut in matrimonium conſentiat, ſed etiam vt illud per copulam conſummet; inualidum nihilominus fore illud Matrimonium. Ratio eſt, quia conſenſus fuit inualidus, hoc ipſo, ꝙ tali metu extortus eſt, & deficiente valido conſenſu nihil per ſe operatur copula ad matrimonij valorem. Ita ſecundum communiorem ſententiam reſoluit hoc rectè Nauarrus in Manual. cap. 22. nu. 51. qui etiam bene admonet, talem metum incuſſum ad extorquendam copulam non poſſe cenſeri cadentem in conſtantem uirum: quandoquidem
C illa copula eſt peccatum mortale, cum ſit ſine idoneo conſenſu ad matrimonium. Et ita maius malum eligitur tunc ad euitandum minus: quod non eſt prudentis & conſtantis viri.

Sed OBIICIET hic aliquis *Primò* hoc modo: Conſenſus etiam in matrimonium, quando metu mortis extorquetur, eſt peccatum mortale. Ergo neque ipſe poteſt cenſeri extortus ex metu cadente in conſtantem uirum, atque ita non erit ad matrimonium illegitimus. Probatur Antecedens: Quia peccatum mortale eſt reddere inualidam & inefficacem formã alicuius Sacramenti. At hoc fieri videtur per illum conſenſum. Nam eſt ad verum matrimonium inualidus, vt iura decernunt: & tamen nihilominus is, qui
D ita conſentit, vſurpat verba exprimentia contractũ Matrimonij; quæ verba, vt ſupra q. 1. punct. 6. docuimus, ſunt huius Sacramenti forma, atque ita reddit formam Sacramenti inefficacem, cum ea ſine legitimo conſenſu nihil valeat.

Et probatur *Secundò* alia ratione; quod talis conſenſus non extorqueatur vnquam metu cadente in conſtantem virum. Nam vt antè tradidimus, tunc aliquid ex tali metu fit, quando eligitur minus malum ad cauendum maius. At hoc minimè hic fit. Nam cum non ſit tunc Matrimonium validum, dici non poteſt, quod reuera tunc eligitur Matrimonium, tanquam minus incommodum & malum, quàm ipſa mors, cuius metus incutitur.

Tertiò idem probatur. Nam poſſes tunc vti aliqua
E verborum amphibologia ſine conſenſu interno, & etiam ſine mendacio. Ergo imprudenter tunc eligis conſentire: & conſequenter non ex metu cadente in conſtantem & prudentem virum.

RESPONDEO ad primum argumentum, Conſenſum illum non eſſe peccatum. Nam qui ita conſentit, vel ſcit & cogitat tunc eiuſmodi conſenſum eſſe iure inualidum ad Matrimonium, vel id neſcit, aut non cogitat. Si ſcit & cogitat; non vſurpabit tunc verba illa tanquam Sacramenti formam, ſed vt quãtum eſt ex ſe declaret ſimpliciter ſe conſentire in illud, quod à ſe extorquetur: atq; ita nõ peccabit. Verba .n. formæ Sacramenti alicuius inualidè vſurpare,

tunc ſolum peccatum eſt, quando ex certa intentione vſurpantur alioqui vt forma, ſecus ſi alia ratione vſurpentur. Non enim eſt peccatum, inefficaciter quod ad conſecrationem attinet vſurpare illa verba. Hoc eſt corpus meum, quando non ad conſecrãdum, ſed ad alium finem commemorantur, ut iam etiam illa rem hanc explicandi cauſa commemoramus. Si autem quis neſcit conſenſum illum eſſe inualidum; aut etiamſi ſciat, tamen tunc de ea re nõ cogitat; ea ignorantia, vel incogitantia illum excuſabit tunc à peccato. Nam in tanta perturbatione animi & imminẽte tali periculo, communiter erit incogitantia inuincibilis in illo caſu, ſiue alioqui diſpoſitio illa iuris ſciatur, ſiue ignoretur quomodocunque.

Ad *Secundum* argumentum reſpondeo, ſatis eſſe, quod *quantum eſt in ſe*, eligit tũc aliquis Matrimonium, atque adeo id quod per ſe eſt minus malum.

Ad *Tertium* reſpondeo, quod quamuis amphibologia quoque eſſet medium ordinatum ad euitandum malum, cuius metus mentitur, & ideo etiam amphibologia poſſet tunc ad eum finem prudenter eligi; tamen prudenter etiam ad eum ipſum finem eligit tunc aliquis in matrimonium conſentire, quantum eſt in ſe: ſiquidem & hoc item eſt medium ad eum ipſum finem accommodatum in illo caſu. Cum enim plura media ad finem aliquem accommodata ſunt; quodlibet illorum poteſt eligi à prudenti.

Atque horum trium argumentorum explicationes diligenter hoc loco notandæ ſunt ad fugiendos labyrinthos quarundam diſputationum, quibus hic aliqui nimis implicantur, & nominatim Sotus diſt. 29. quæſt. 1 art. 3.

Eſt præterea circa hanc aſſertionem notandum, Eccleſiam aliquando poſſe præſumere liberum poſtea acceſſiſſe conſenſum, non obſtante metu, quo prius fuerit contractum matrimonium. Vt ſi longo tempore poſtea cohabitent, qui ſic contraxerunt: ſicut explicat Couarruuias in Epitome lib. 4. par. 2. c. 3. §. 6. Vbi etiam rectè docet, ex ſolo metu *reuerentiali* erga parentes aut Prælatos, non reddi inualidũ matrimonium, niſi cum eo metu ſit etiam cõiunctus metus cadens in conſtantem virum, id eſt, alicuius grauis mali, quod parens aut Prælatus alioqui minetur, & putetur executurus.

PVNCTVM TERTIVM.

An ſit neceſſarius conſenſus Abſolutus.

D. Thom. q. 47. art. 5.

VT MATRIMONIVM de *præſenti* ſit validum, neceſſe etiam eſt, vt conſenſus in illud ſit ABSOLVTVS ſine conditione; vel certè non ſub conditione pendente ex *futuro*, ſed quæ ipſo tempore cõtractus de præſenti verificetur. Vt ſi dicas, Duco te in vxorem, ſi tuus pater eſt mortuus. Alioqui pendebit obligatio contractus ex euentu futuræ conditionis, & ſic re ipſa erit tantum contractus Sponſalium *ſub conditione*.

Niſi fortè conditio de futuro ſit *neceſſaria*, aut *impoſſibilis*, aut *turpis*. Vt ſi dicas, Duco te in vxorem, ſi ſol cras orietur; aut ſi cœlum digito contigeris; aut ſi tuum parentem occideris. Quia in his caſibus validum nihilominus Matrimonium de præſenti iure præſumitur, neque eſt expectanda aut implẽda eiuſmodi aliqua conditio.

Si autem apponatur conditio de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis ipſius matrimonij; A neque matrimonium erit, neque contractus Sponſalium. Vt ſi dicas, Duco te in vxorem, ſi prolis generationem maleficio impediueris; (quæ conditio eſt contra bonum prolis matrimonij) vel ſi adulterio victum pro familia quæſiueris, (quæ eſt conditio contra bonum fidei) vel ſi aliam non inuenero meliorẽ, cum qua poſtea contraham; in his enim caſibus nulla prorſus obligatio naſcitur ex contractu, id eſt, neque obligatio Sponſalium, neque Matrimonij.

Hanc doctrinam quoad omnes ſuas partes latè confirmat ſecundum communem & receptam doctrinam Couarruuias in Epitome libri quarti Decretal. capite tertio, in principio, & etiam ibi §. 1. 2. & 3. & Sotus diſtinc. 29. quæſtione ſecunda, per totam, & Nauarrus cap. 22. numero 62. Et eius etiam fundamenta breuiter monſtrauit Diuus Thom. B quæſt. 47. artic. 5. Sed tamen ad maiorem huius aſſertionis explicationem quædam dubitationes hoc loco expediendæ ſunt.

PRIMA Dubitatio eſt, Vtrum impleta conditione *de futuro*, ſub qua aliqui *de præſenti* contraxerint, incipiat eſſe ſtatim ualidum matrimonium ſine nouo conſenſu & verbis, aut ſignis contrahentium. Affirmat enim Panormitanus in capite *De illis.* extra de Conditionibus appoſitis, & communiter alij Canoniſtę, quorum opinionem ex Theologis ſequitur etiam Paludanus in quarto, diſtinct. 29. quæſt. 2. arti. 5. in fine. Ac probant. Quoniam alij contractus adueniente conditione valent ſine nouo conſenſu. Ergo etiam matrimonium.

C SED contraria ſententia eſt vera & communis Theologorum in 4. diſtinct. 29. quam optime confirmat Franciſcus Victoria in Relectione de matrimonio, parte prima, puncto ſecundo, & Sotus diſtinctio 29. quæſtio. ſecunda, artic. 1. poſt Adrianum in 4. quæſt. 3. de matrimonio. §. *Sed ſalua reuerentia.* ubi Paludanum confutat. Et eam etiam amplectitur ex Canoniſtis Couarruuias in Epitome lib. 4. par. 2. ca. 3. num. 5.

Et præcipuum fundamentum huius ſentẽtiæ eſt, quod niſi conſenſus repetatur, nullus conſenſus mutuus de præſenti viri & fœminæ aſſignari poteſt, qui ſit uerum Sacramentum matrimonij. Nam primus ille cum penderet ex euentu *futuro*, non habeit de præſenti ſuam vim, quoad effectum obligationis D mutuæ, ſine qua non eſt uerum matrimonium; atque ita non fuit ſufficiens ad matrimonium niſi de nouo accedat alius conſenſus de præſenti, ut manifeſtè etiam colligitur ex Alexandro III. in dicto cap. *De illis*, & ex Vrbano III. in c. *Super eo.* & Innocentio III. cap. *Per tuas*, eodem tit. de Conditionibus appoſitis: ſed tantum conſenſus ille primus habet vim Sponſalium, etiam poſt impletam conditionem, ut rectè docent Victoria, & Sotus locis citatis.

Ad argumentum autem Canoniſtarum reſpõdeo nec alios etiam contractus *de præſenti*, adueniente cõditione effici ualidos in ipſa *ſua ſpecie* niſi repetãtur, ſed tantum confirmari tunc promiſſionem de effectu talium contractuum, quæ fuerat incluſa in verbis E de præſenti pendentibus ex futura conditione: Exempli cauſſa, ſi dicas, Emo à te domum, ſi pecunia mihi allata fuerit ex India; non eſt uera emptio, nec ſit verus contractus emptionis, etiam tunc cum impletur conditio, ſed eſt promiſſio de emptione, quæ poſtea confirmatur cõdõne adueniente. Vt autem efficiatur emptio *de præſenti*, neceſſe eſt tũc repetere cõtractũ. Quare cũ dicitur talis contractus emptionis conditionatæ valere poſtea ſimul atque conditio impleretur; nõ dẽt hoc ita intelligi, quaſi abſque alia repetitione tũc ualeat tanquam verus *emptionis* cõtractus,

ſed

ſed dicitur ualere quoad *effectum* quidem emptionis; quia ſcilicet per Leges, & per Magiſtratus auctoritatem ij, qui ſic contraxerunt, compelli poſſunt ad id ipſum præſtandum ex antecedenti illa promiſſione, quod ex vi alioqui emptionis præſtari ſimiliter deberet, nempe vt ipſamet emptionem, & venditionem actu exequantur. Cæterùm huiuſmodi compulſio in contractu Matrimonij ſub conditione de futuro initi, non habet locum, etiamſi conditio impleatur; cùm nemo poſſit ad contrahendum Matrimoniũ cogi, vt ſuprà punct. 1. docuimus. Ita & rectè ad præcipuum hoc Canoniſtarum argumentum reſpondet Victoria vbi ſupra.

Et notandum eſt, ſententiam hanc communem Theologorum à fortiori eſſe veram caſu, quo contractus matrimonialis pendens ex conditione *de futuro* fit inter perſonas de præſenti illegitimas ad Matrimonium. Vt ſi conſanguinei in gradu prohibito, v.g. dicant ſe contrahere, ſi Pontifex cum ipſis diſpenſauerit. Tunc enim non ſolùm quia contractus ex futura conditione pendet, ſed etiam quia perſonæ non ſunt in præſentia habiles ad Matrimonium, oportet poſtea adueniente conditione repetere conſenſum, vt ſit verum Matrimonium: ſicut rectè Sotus, & Couarruuias locis citatis notarunt, & concedunt etiam ex Canoniſtis Panormitanus in dicto cap. *Super eo* de Conditionibus appoſitis, & alij quos refert Couarruuias in illo cap. 3. num. 7.

Quamuis malè quidem iſti ad id confirmandum ſumunt, quod ille contractus, quando ſit inter perſonas in præſentia inhabiles, eſt illicitus. Conditio enim appoſita ipſum purificat, vt poſſit habere vim *ſponſalium*, ſeu (quod idem eſt) vim contractus Matrimonialis de *futuro* ſub illa ſcilicet conditione: vt rectè Couarruuias aduerſus illos auctores oſtendit.

Secvnda dubitatio eſt; Quid ſit cauſſæ, quamobrem *Conditio* Impossibilis aut Tvrpis, quæ tamen non ſit contra ſubſtantiam Matrimonij, minimè impediat ueritatem contractus Matrimonij, ſed habeatur pro non adiecta? Ratio enim dubitandi eſt, quia qui turpem aut impoſsibilem conditionem apponit, non videtur in matrimonium conſentire niſi ſub tali conditione. Igitur eiuſmodi conditione non impleta, deeſt conſenſus; & conſequenter cum per nullam auctoritatem humanam poſſit fieri ratum matrimonium abſque conſenſu; videtur tale matrimonium omnino eſſe nullum.

Ex altera uerò parte habemus expreſſam determinationem Gregorij IX. in cap. vlt. *Si conditiones*, extra de Conditionibus appoſitis, ubi ait, quòd conditiones *turpes* uel *impoſſibiles* debent haberi *pro non adiectis* propter fauorem, inquit, matrimonij. Quod ſi dicas, Pontificem tantummodò uellè, ut qui ſub tali aliqua conditione contrahit, *præſumatur* non ex animo eiuſmodi conditionem addidiſſe, ſed abſolutè contraxiſſe; hoc ipſum uidetur alienum a recta ratione. Potius enim videtur præſumendum nihil ſerio noluiſſe facere eum, qui dixit, Contraho tecum, ſi cœlum digito attigeris.

In hac expedienda Difficvltate plerique Doctores perplexi hærent. Durandus in 4. diſt. 29. q. 4. dicit, ſe relinquere peritioribus hanc rem explicandam. Paludanus ead. diſt. quæſt. 2. artic. 5. concluſ. 5. ait hoc Gregorij decretum ſatis eſſe mirabile. Sotus ead. diſt. quæſt. 2. art. 2. fatetur nihil ſe hac de re certò compertum legiſſe. Couarruuias in Epitome par. 2. cap. 3. §. 2. nu. 9. etiam ait mirum ſibi uideri, cur matrimonium ſub conditione impoſſibili contractum ualeat; & addit ſenſum illius decreti Gregorij eſſe mirè reconditum.

A Sed uera reſolutio huius difficultatis, & ex mente ferè omnium Doctorum iſtorum, petenda eſt ex certo quodam fundamento, quod breuiter ponit Nauarrus cap. 22. num. 66. vbi ueriſſimè ait, in nullo caſu contrahi uerum Matrimonium in foro *conſcientiæ coram Deo* abſque conditione, quæ fuit appoſita, ſi uerè fuit animus, non niſi ſub ea conditione contrahere. Nam non adimpleta tali conditione (qualiſcunque ea ſit) planè deeſt conſenſus ſine quo nullũ eſt coram Deo Matrimonium. Quod cùm ita ſit; neceſſe eſt Decretum illud Gregorij intelligere tantũmodò ſecundum *præſumptionem*, & quoad Eccleſiam; ut etiam docet Couarruuias in dicto §. 2. nu. 4 & 9. poſt Paludanum ubi ſuprà, & Adrianum in 4. quæſt. B 7. (ſeu dubio 7.) de Matrimonio, & Ioannem Medinam quæſt. 23. de Contractibus.

Ad id uerò, quod Obiiciebamvs, potius in tali caſu *præſumi* debere, quòd nõ animo ſerio matrimonium fuerit contractum; nihil uideo ſatis firmiter à Doctoribus reſponderi. Mihi tamen occurrit dicendum, quòd ſi tantum cõditio appoſita *impoſſibilis* aut *turpis* conſideretur; meritò poſſet præſumi in tali cõtractu defuiſſe ſerium animum. Sed eſt habenda in hac re alia quædam cõſideratio propter quam quoque *præſumi* poteſt (ut dictum eſt) adfuiſſe tunc conſenſum ſerium & abſolutum, nec dependentem ab adiecta conditione.

Ea conſideratio eſt, quòd qui appoſita etiam con- C ditione turpi uel impoſſibili, cum aliqua perſona cõtrahit, non ſolet idipſum in uanum & otioſè facere, ſed ut expectationi & deſiderio perſonæ ſatisfacere uideatur: Nullo autem modo ſatisfacere uideretur, ſi ex animo uellet contractum matrimonij ex conditione pendere, quæ uel omnino impleri non põt, uel non ſine peccato. Non enim eſſet putandum, ꝙ altera perſona alioqui prudens talem conditionem admitteret; & ſic minimè illi ea ratione ſatisfieret. Quoniã igitur animus in eiuſmodi contractibus eſſe ſolet; uoto alterius perſonę contrahentis facere ſatis; meritò *præſumi* poteſt non ſeriò adiungi eiuſmodi conditiones, quæ ſi ſeriò adijcerentur, minimè ut dictum eſt, alteri contrahenti ſatisfieret.

D Iam uerò, cùm ex una parte præſumi poſſit in tali caſu deeſſe ſerium conſenſum, ſi uidelicet tantummodò conditio impoſſibilis uel turpis conſideretur, ut dixi; & ex alia parte reſpiciendo *ad finem* contrahendi, qui moraliter loquendo ſolet eſſe, alteri contrahenti ſatiſfacere, prudenter *præſumi* poſſit adeſſe tunc ſerium & abſolutum conſenſum non pendentẽ ex adiecta conditione; rectè potuit ſtatuere Pontifex Gregorius Nonus, ut propter *fauorem cauſſæ matrimonialis*, adeſſe potius conſenſum abſolutum, ob rationem iam dictam, quàm non adeſſe, præſumeretur.

Quod ſi fortè ex alijs circumſtantijs aliquando appareret, totam eiuſmodi actionem fuiſſe inſtitu- E tam iocosè & ludicrè; non dubium eſt, quin matrimonium eſſet habendum pro inualido. Solum enim vult Pontifex, ut ex ipſa quidem conditione *impoſſibili* vel *turpi* adiecta, non fiat iudicium, quod matrimonium fuerit inualidum, ſed potius contrarium præſumatur; niſi aliunde aliquid manifeſtè obſtent: ut benè hoc attigit Sotus loco citato. Hæc mihi uidetur non incommoda huius difficultatis explicatio.

Tertia Dubitatio eſt, quare matrimonium ſub *conditione* neceſſaria, non conditionale, ſed *abſolutum* cenſeatur, ut in aſſertione poſuimus, & docet Diuus Thomas quæſt. 47. articulo quinto, & Hoſtienſis, & Panormitanus in c. *Per tuas*. Extra de Conditionibus

appoſitis,& Theologi communiter in quarto, diſt. 29. Ratio vero dubitandi eſt, quod qui ſub neceſſaria conditione cōtrahit, vt ſi cras ſol oriatur, non aliter videtur in Matrimonium conſentire, niſi adueniente illa conditione.

Respondeo ſicut ad præcedentem dubitationē: nimirum id intelligi oportere ſecundum *præſumptionem*. Nam cum huiuſmodi conditiones neceſſariò euenturæ ſint, & ſint iam certo in ſuis naturalibus cauſſis; non eſt putandum, perſonam prudentem vel le actum vſque ad eiuſmodi conditiones ſuſpendere, quaſi incertus eſſet illarum euentus. In foro tamē conſcientiæ, ſi quis animum habuiſſet expectandi euentum talium conditionum, quantumuis alioqui certum; non eſſet illud Matrimonium de præſenti iudicandum, ut bene notat Nauarrus, capite vigeſimo ſecundo, num. 67.

Quarta Dubitatio eſt, cur conditiones, quæ ſunt contra *ſubſtantiam* obligationis Matrimonij, reddant illud penitus irritum: vt ex communi ſententia dictum eſt in aſſertione, & eſt declaratum à Gregorio IX. in dicto capitulo vltimo, de conditionibus appoſitis. Eſt enim ratio in contrarium dubitandi: Nam poſſunt contrahentes velle ſe *obligare* ad id, quod leges alioqui Matrimonij requirūt & tamen nolle illud implere, ſed potius velle facere contra obligationem Matrimonij, & de hoc ipſo in contractu apponere conditionem; quo caſu ipſa obligatio conditionalis ſalua manet etiamſi contra eā appoſita ſit conditio. Vt verbi gratia, poſſunt ſe uelle *obligare* ad procurandum ex Matrimonio bonum prolis; & tamen ſimul nolle obligare ſe ad hoc niſi poſita conditione contraria huic ipſi obligationi, nē pe vt bonum prolis per maleficium impediatur. Itē poſſunt ſe velle *obligare* ad fidem mutuam ſeruandam, & tamen ſub conditione, ut eam ſibi non ſeruent, ſed faciant contra eam ipſam obligationem & adulterent. Sic etiam poſſunt velle ſe *obligare* ad indiſſolubilitatem, & tamen ſub conditione, ut faciant contra hanc ipſam obligationem, ſi opportunitatem commodioris coniugij nacti fuerint. In ſumma, ſicut poteſt aliquis eſſe *obligatus* ad aliquid faciendum, & tamen facere *contra* eam ipſam obligationem, vt quotidie videmus in præuaricatoribus legū diuinarum & humanarum, ita etiam poteſt velle ſe *obligare* ad aliquid, & tamen ſimul velle facere *contrarium*, & conſequenter id ipſum ex peruerſitatē quadam volūtatis ponere ſub conditione ipſius obligationis. Obligatio enim, & quod fit contra obligationem, ſimul poſſunt ſtare.

Quod ſi dicas, Eccleſiam auctoritate ſua irritarē eiuſmodi contractus, etiamſi alioqui ſub illis conditionibus habere poſſent vim obligandi de futuro; contra hoc eſt, quod Gregorius IX. in dicto capitulo vltimo, non videtur aliquid de hoc ſtatuere, ſed tantum declarare, quod ex natura rei tales contractus ſint inualidi. Ait enim ita. *Si conditiones contra ſubſtantiam coniugij inſerantur, Matrimonialis contractus quātumcumque ſit fauorabilis caret effectu.* Et ponit ibi eadem exempla, quæ nos videlicet in illis caſibus, in quibus adijciuntur conditiones contra bonum prolis, aut fidei, aut Sacramenti.

Ad hanc Difficvltatem nihil ſatis directè video dici à Doctoribus. Eſt tamen ex illorum mente reſpondendum, contractum matrimonij cum eiuſmodi conditionibus dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, ut ex *natura rei* & quaſi metaphyſice poſſet iniri. Altero modo, vt ſolet iniri *moraliter* & ordinario modo. Priori modo bene probat argumentū factum poſſe contractum Matrimonij habere vim

A obligandi de futuro, tāquam ſponſalia, etiamſi adijciantur illę conditiones contra obligationem Matrimonij. Poſteriori autem modo non item.

Nam *moraliter & ordinariè*, qui illas conditiones principio apponunt, non habent animum obligandi ſe ad contrarium illarum; & ſic errant in ipſo modo & ſubſtantia contractus. Ac tunc demum illæ conditiones verę dici poſſunt contra *ſubſtantiam* ipſius matrimonij. & conſequenter etiam contra ſubſtantiam obligationis de futuro ad Matrimonium. Gregorius autem Nonus eiuſmodi contractus conſiderauit, vt fieri ſolent morali & ordinario modo; atque ita rectè declarauit eos eſſe inualidos.

Eſt etiam aliud quiddam Notandvm circa has conditiones, quæ dicunt *contra ſubſtantiam* Matrimonij: illas nimirum duplici generis eſſe. Qvaedam

B ſunt tales, vt poſſint executioni mandari ante Matrimonium abſolutè & de præſenti contractum: cuiuſmodi conditio eſt illa, quæ his verbis explicaretur, Contraho tecum, ſi maleficio ſterilitatem procuraueris. Executio enim huius conditionis non ſupponit neceſſario Matrimonium iam contractum de præſenti, ſiquidem antequam contrahatur poteſt mulier ſterilitatem procurare.

Aliae vero conditiones ſunt tales, vt earum executio neceſſario præſupponat iam ante eſſe matrimonium *abſolutè & de præſenti* contractum: Cuiuſmodi conditio eſt illa, Contraho tecum, ſi ex adulte-

C rio victum pro familia quæſiueris. Adulterium enim præſupponit iam Matrimoniū, cū ſit cōtra Matrimonij fidem. Item illa: Contraho tecum, ſi poſtea non inuenero aliam meliorem, cum qua te relicta contraham. Nam & hic etiam euentus conditionis, qui expectatur, præſupponit (vt patet) Matrimonium eſſe contractum cum primo.

Iam quando conditio appoſita contra ſubſtantiā matrimonij eſt Prioris generis: vno ſolo nomine contractus eſt inualidus: nempe, quia fit tunc contra ſubſtantiā contractus, ideſt, quia deeſt animus obligandi ſe ad id, quod eſt de ſubſtantia obligationis matrimonialis, tum de præſenti, tum etiam de futuro, vt paulò ante explicauimus ſecundum id, quod

D ordinariè & moraliter in hoc genere ſolet accidere.

Quando autem conditio contra ſubſtantiam Matrimonij appoſita, eſt Secvndi generis; tunc ſi verè & propriè *vt conditio* appoſita eſt, ita ſcilicet vt vſque ad ipſius euentum ſuſpendat actum; duplici nomine Contractus eſt nullus. Primò, quia deeſt ſubſtantia contractus matrimonialis, vt iam dictum eſt. Secundo, quia inuoluitur ex errore in ipſo modo contrahendi quædam repugnantia. Nam hoc ipſo, quod ſub tali conditione aliqui contrahunt; volunt ſuſpendere contractus obligationem uſque ad euentum illius conditionis, ita ut ante illum non ſit uerum matrimonium: Et ex altera parte cum talis con-

E ditio ſuapte ratione præſupponat iam contractum matrimonium; hoc ipſo quod uolunt eiuſmodi conditionem euenire, volunt etiam, ut ante eius euentum matrimonium ſit ratum. Atque ita cum ex errore (ut dixi) habeant repugnantes uoluntates: nihil omnino faciunt.

Et loquor iam, quando apponitur talis conditio de futuro propriè ut *conditio* (quemadmodum dixi) ita ſcilicet, ut ſuſpendat actum, ſicut ante monui. Nā ſi conditio præſupponens iam ratum matrimoniū non apponeretur propriè ſuſpenſiuè ut cōditio ſed tantum ut quoddam pactum ipſius contractus; tunc contractus Matrimonialis adiecta eiuſmodi cōditione tantummodo eſſet inualidus priori illo nomine.

Nam

A Nam non eſſet tunc aliqua repugnantia in contrahentium voluntatibus.

Quod ut melius intelligatur, ſciendum eſt, quandoque aliquid adiici in contractu, quod videtur conditio, & tamen nō eſt, ſed *modus*, vel *demonſtratio*, vel *cauſſa*, vt loquuntur Iuriſtæ, & notat ex illorum ſententia Nauarrus in Manuali, capite 22. num. 62. *Modus* eſt, vt ſi dicas, contraho tecum, VT *meum parentem ſuſtentes*, vel VT hoc, aut illud facias. *Demonſtratio* eſt, ſi dicas, Contraho tecum, QVAE *es diues*. Cauſſa, ſi dicas, contraho tecum. QVIA hoc vel illud feciſti.

Quæ tria, vt bene notat Nauarrus, quamuis non ſuſpendunt actum, ſicut facit *conditio* propriè dicta, B tamen reddunt eum nullum, quando ſunt cōtra ſubſtantiam matrimonij aliquo modo ex ſupra dictis. Et nominatim, ſi in adiecta demonſtratione implicaretur error contra *ſubſtantiam* perſonæ, vel ſecundū conditionem *ſeruitutis* aut libertatis illius: iuxta dicta ſuperius. Vt ſi diceres, Contraho tecum, QVAE *es libera*, cum tamen eſſet ſerua. Vel QVAE *es primogenita*, cum tamen eſſet alia.

QVINTA Dubitatio eſt, An ſi quæ conditio apponatur contra aliquod ex bonis quidem Matrimonij, (vt contra generationem prolis) ſed tamen non turpis, contractus ſimiliter reddatur nullus. Vt ſi alter alteri dicat, Contraho tecum, ſi poſt *coniugium* nunquam me cognoueris, &, vt hoc certius pręſtes, votum caſtitatis emiſeris. Ratio dubitandi eſt, quia C ex vna parte conditio hęc eſt honeſta, cum poſſit id ipſum honeſtè fieri à coniugibus poſt Matrimonium ſine tali condōne contractū. Ex altera uero parte cū talis conditio aduerſetur bono generationis prolis, videtur eſſe contra ſubſtantiam Matrimonij, & proinde non minus irritum facere Matrimonium, quā ſi eſſet conditio turpis.

AD huius dubij explicationem primò eſt notandum, quod ſi procedat de *conditione* propriè dicta; quæ ſcilicet vſque ad ſui euentum ſuſpendat actum, & tamen præſupponat iam matrimonium contractum, qualis eſſet in propoſito illa continentia poſt coniugium ab actu *coniugali*; ſine dubio reſpondendum eſt, matrimonium ſub tali conditione honeſta contractum eſſe nullum: quia inuoluit talis contra- D ctus repugnantiam quandam, vt paulò ſuperius explicuimus. Atque idem eſſet dicendum, ſi in exēplo propoſito ſub *conditione ſuſpenſiua* diceret aliquis, Contraho tecum, ſi poſt contractum Matrimonium emiſeris uotum caſtitatis, &c.

Sed procedit noſtra dubitatio maximè, quando talis conditio apponeretur non propriè, ut conditio ſuſpenſiua, ſed ut *modus* quidam, ſiue vt pactum qddam adiectum contractui. Hoc igitur modo loquendi de ea conditione, Paludanus in quarto, diſtinct. 30. quæſtione ſecunda, artic. primo, concluſ. 2. opinatur, matrimonium ſub eiuſmodi conditione honeſta eſſe validum, neque eſſe contra ſubſtantiam matrimonij, cum vſus ille coniugalis non ſit de matrimo- E nij eſſentia, neque omnimoda obligatio ad illum, hoc eſt, propinqua etiam; ſed ſolum remota quædā, incluſa in ipſa ueritate contractus, & mutua traditione poteſtatis corporū: ſiquidem propinqua illa obligatio poteſt tolli per votum caſtitatis à coniugibus emiſſum, manente inter eos vero coniugio. Et certè ſi tantummodo reſpiciamus ad modum, quo ex natura rei talis conditio apponi poſſet, nō mihi dubiū eſt, quin poſſit matrimonium tale eſſe validum, atq; ita defendi opinio Paludani.

Nam primum poteſt matrimonium ex *natura rei* eſſe validum adiecta cōditione turpi contra ſubſtātiam; vt ſupra dictum eſt. Ergo etiam adiecta conditione honeſta, quantumuis eſſet contra ſubſtātiam. Secundò, quia re vera illa conditio non eſt cōtra obligationem eſſentialem & ſubſtantiam matrimonij, ut rectè probat Paludanus: Tunc enim eo ipſo eſſet turpis, vtpotè repugnans legi & obligationi coniugali. Tertiò, quia poſſent contrahentes non obſtante ea conditione, intentionem nihilominus habere tradendi ſibi ſuorum corporum *poteſtatem* & *obligandi* ſe (ſaltem implicitè & remotè) ad actum coniugalem; ac ſimul cedendi vtrinque in ea re iuri ſuò, & vouendi caſtitatem, eo modo, quo poſſent id velle facere poſt matrimonium ſine tali pacto contractū.

Cæterum, quoniam hæc res *morali modo*, ſicut ordinariè fit, æſtimari debet; reſpondendum eſt ex cōmuni aliorum Doctorum ſententia, conditionem illam, moraliter loquendo, eſſe contra ſubſtātiam obligationis matrimonij; ac proinde matrimonium cū eo pacto ſeu cōditione eſſe inualidum. Etenim moraliter loquendo, qui ab initio contractus habent intentionem nunquam ſe cognoſcendi, non videntur vllo modo habere ſimul intentionem tradendi *poteſtatem* ſuorum corporum ad illum actum: & ſic deeſt tunc aliquid de eſſentia obligationis matrimonialis; ut optimè cenſuit Richardus in quarto, diſt. 28. art. 2. q. quarta ad tertium. Quanquam in B. Virgine aliquid ſingulare fuit, quòd verum contraxit matrimonium, & tamē ſine animo unquam illo utēdi, ut infra punct. 5. exponemus.

Hoc igitur modo intellectam ſententiam communem, quæ eſt in hac re contra Paludanum, facilè amplector, quam etiam Sotus tuetur diſt. 29. q. 2. art. 3. Couarruuias in Epitome libri quarti, part. 2. cap. 3. §. 1. nu. 3. & 4. licet non ſatis apertè fundamentum huius ſententiæ explicent.

PVNCTVM QVARTVM.

An & quomodo ſit neceſſarius conſenſus manifeſtus.

D. Thom. q. 45. art. 2. & 5.

TRes hac de re ſtatuam aſſertiones. PRIMA. Vt conſenſus ſit ad matrimonium legitimus, neceſſe eſt eum uerbis aliquibus aut ſignis exprimi. Eſt certa ſine cōtrouerſia. Nam niſi vtrique parti conſtet conſenſus, non naſcetur vtrinque obligatio: & ſic non erit verè contractus humanus. Quomodo autem nihil interſit, quibus uerbis aut ſignis conſenſus explicetur, docuimus ſupra quæſt. 1. puncto ſexto, in reſponſione ad quartum Cani argumētum. Vbi quoque ex communi ſententia cōtra Caietanum aſſeruimus, poſſe uerum matrimonium, etiam vt eſt Sacramentum, iniri per internuncium aut per literas.

SECVNDA aſſertio. Vbi Decretum Concilii Tridētini, ſeſſ. 24. de matrimonio, iuxta illius tenorē promulgatum eſt, præter uerba aut ſigna, ut conſenſus ualeat, requiritur etiam pręſentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de illius uel ordinarij licētia, & aliorum duorum uel trium teſtium. Hæc aſſertio ſatis patet ex ipſo Concilij Decreto. Atque ex illa ſequitur, quod ſi matrimonium contrahatur per nunciū aut per literas, vbi Decretum illud promulgatū eſt; neceſſarium erit ut de conſenſu vtrinque per literas aut nuncium pręſtito teſtificentur duo uel tres, & Parochus uel alius Sacerdos de eius uel ordinarij licentia, iuxta tenorem prædicti decreti Concilij Tridentini.

Aſſertio Tertia. Etiam vbi Decretum illud promulgatum non eſt, præter verba & ſigna, vt conſenſus ad Matrimonium *ſine peccato* quidem præſtetur, requirūtur duo vel tres teſtes, ex quibus in Eccleſię iudicio poſſit conſtare de contracto Matrimonio. Probatur, quoniam Matrimonia clandeſtina iā olim ab Eccleſia ſunt prohibita, tū alias, tum maximè in Canone, *Aliter*, 30.q.5. qui Canon eſt Euariſti. Sunt enim multa incommoda in eiuſmodi clancularijs cōtractibus, quæ exponit benè inter cæteros Sotus diſtinct. 28. quæſtione prima, articulo 1. vbi rectè etiā notat, ſatis eſſe, ſi coram duobus uel tribus teſtibus Matrimonium cōtrahatur, vt non ſit clandeſtinum. Atque hanc etiam aſſertionem attigit hic D. Thom. q.45. art.5.

Quanquam in aliquibus caſibus poſſent aliqui propter graues cauſſas incidentes clā contrahere ſine peccato, vbi Decretum illud Concilij Tridentini promulgatum non eſt. Vt verbi gratia, ſi ratione cōiugij poſſent aliqui ſubitum periculum mortis euadere in direptione alicuius ciuitatis; ita ſcilicet, ut niſi dicerent ſe eſſe coniuges occiderentur. Vel ſi concubinarij ſimile periculum effugere poſſent de repętè coniuges facti. Vel ſi iniquè alioqui ab alijs, quo minus poſſent coram teſtibus contraherę, impedirētur. Vel ſi magnam coniugij opportunitatem eſſent amiſſuri expectando teſtes.

In his enim & ſimilibus caſibus uerò videtur ſentire Sotus in dicta quæſt. 1. art. 2. non eſſe peccatum matrimonium clam contrahere animo id poſtmodum euulgandi ſuo tempore. Neque enim illa prohibitio Eccleſiaſtica cum tanto rigore obligare putanda eſt.

Denunciationes autem, quæ ante contractum Matrimonii in Eccleſia fieri debent, poſſunt iudicio Epiſcopi pro ratione circumſtantiarum omitti: vt eſt etiam declaratum in illo decreto Concilij Tridentini.

PVNCTVM QVINTVM.

In quodnam propriè obiectum debeat ferri neceſſarius Conſenſus.

D. Thom. q. 48.

AD hoc breuiter reſpondemus, per hanc aſſertionem, Vt conſenſus ſit legitimus & ſufficiens ad Matrimonium, non eſt neceſſe illum eſſe directè de copula carnali, ſed ſatis eſt, ut feratur in traditionem *poteſtatis* corporum ad finem Matrimonij, ſaltem in cōfuſo cogitatum: quo ipſo *implicitè & ex conſequenti* etiam erit in copulam Ita docet Diuus Thom. quæſ. 48. articulo primo, & ſupra in ipſa tertia parte, quæſtio. 29. articulo ſecundo, & Paludanus in quarto, diſtinct. 28. quæſtione prima, & Richardus ibi articulo ſecundo, quæſtione quarta, & alij Scholaſtici cū Magiſtro eadem diſtinct. & Sotus diſt. 27 quæſtione prima, art. 2 concluſ. 4. & Caietanus tomo ſecundo Opuſc. q. 3. de matrimonio. Et Couarruuias in Epitome par. 3. c. 3. in princ.

Et probatur manifeſta ratione. Nam vt matrimonium valeat, ſatis eſt directè conſentire in ipſam eſſentiam matrimonij. Eſſentia autem Matrimonij eſt illa cōiunctio animorum per mutuam traditionem *poteſtatis* corporum ad matrimonij *finem*; non autē ipſa actualis copula; Cum poſſit conſtare matrimonij veritas, etiamſi illa nunquam ſubſequatur.

Hinc ſequitur, conſenſum beatę Virginis in matrimonium cum Ioſepho nihil obſtitiſſe propoſito, aut etiam voto Virginitatis, quod etiam *ante* matrimonium habuit, vt ſtatuit certior ſententia Doctorum. Nam neque conſenſit directè & immediatè in ipſam copulam, neque ita *mediatè & indirectè in cauſſa*, vt fuerit aliquod periculum ne *re ipſa* copula ſequeretur. Quin imò conſentiens in poteſtatem matrimonialem ad illam, ſimul diuino inſtinctu & reuelatione fuit certa, nunquam futurum, vt copula ſequeretur. Conſentire autem *mediatè & in cauſſa* in id, quod alicui, vel ex lege, vel ex uoto eſt illicitum, tunc eſt contra legis, aut voti obligationem, quando periculum aliquod eſt ne id, quod per legē, aut per votum eſt illicitum eueniat.

Atq; hanc ob cauſſam communiter alijs, qui vouerunt virginitatem illicitum eſt matrimonium *contrahere*, aut *velle* contrahere, quia in cauſſa tunc volunt copulam cum periculo ne fortè eueniat. Vnde Hieronymus in cap. 5. epiſt. 1. ad Timotheum dicit; *Vouentibus virginitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt.*

PVNCTVM SEXTVM.

An ad Matrimonium non ſolum ipſorum contrahētium, ſed etiam parentum conſenſus neceſſarius ſit.

Ad art. 6. q. 47.

HANC ſtatuo certam de hac re aſſertionem. Vt conſenſus in matrimonium ſit validus & irreuocabilis, non eſt neceſſarius etiam conſenſus parentum: quāquam peccant filij, qui ſine eorum conſenſu expreſſo vel tacito contrahunt, quando id faciunt ſine peculiari aliqua iuſta cauſſa, vel quæ eis iuſta videatur; iuxta Nauarrum, cap. 14. num. 15. & Sotum in quarto, diſt. 29. quæſtio. 1. artic. quarto, & Tapperum artic. 20. & Euariſtum Papam in cano. *Aliter*. 30. quæſt. 5.

Eſt autem hæc aſſertio definita in Concilio Tridentino, ſeſſione 24. initio Decreti de reformatione, contra Sectariorum errorem, qui cenſent Matrimonia filiorum ſine parentum conſenſu non eſſe firma & rata, ſed poſſe à parentibus irritari. Vt Caluinus libro quarto Inſtitut. capite decimo nono, ſec. 37. Buccerus in caput decimum nonum Matthæi. Brentius in ſuo Catechiſmo in expoſitione quarti Præcepti; Vbi tamen addit, poſſe aliquando valere Matrimonium ſine conſenſu parentum, de quo ait ſtatuendum eſſe iudicio Magiſtratus. Vt ſi verbi gratia, iniquè parentes negarent filiis conſenſum ad honeſta coniugia, aut vellent eos compellere ad alia. Ita etiam expreſſius kemnitius in Examine Decreti de Reformatione, ſeſſione 24. vbi addit alium caſum, in quo putat ratum habendum eſſe Matrimonium ſine conſenſu parentum contractum nimirum, ſi iam quoque fuerit *conſummatum*. Lutherus autem in ſermone de Matrimonio ad populum VVirtenbergenſem, ſolum excipit caſum, in quo *proles* etiam ex Matrimonio ſuſcepta ſit. Eraſmus quoque in Colloquio de matrimonio, cenſuit, Matrimonia ſine parentum conſenſu non eſſe valida.

Probatur autem contra hos omnes aſſertio noſtra Primo auctoritate diuina. Nam Geneſis ſecundo, ubi habetur prima inſtitutio coniugij, adeò non indicatur requiri ad illud neceſſario conſenſum parentum, vt potius contra ſignificetur, illud per ſolum conſenſum mutuum ipſorum coniugum eſſe ratum

ratum independenter planè ab arbitrio parentum; vt intelligi poteſt ex illis verbis: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem* (quia ſcilicet res ab illorum arbitrio independens coniugium ſit) *& adhærebit vxori ſuæ.* Vnde Tobiæ Matrimonium cum Sara ratum omnino fuit, & acceptũ Deo & Angelo, prius ẽt quam Tobias pater quicquam de illo ſciret, Tobiæ 7.

SECVNDO probatur ex definitione ſummorum Pontificum, qui ſæpe declararunt Matrimoniũ ſolo conſenſu ipſorum contrahentium reddi firmum & validum. Ita Nicolaus Papa in Reſponſis ad conſulta Bulgarorum, capite tertio, & refertur Can. *Sufficiat.* 27. quæſtione ſecunda. Et Innocentius III. Cap. *Cum apud.* & Cap. *Tuæ fraternitati.* & Cap. *Tua nos.* Extra de Sponſalibus. Et Alexander III. Cap. *Cum locum*, eodem titulo, & idem Alexander rurſus in Cap *Licet*, Extra de ſponſa duorum. & Cap. *Quod nobis*, Extra de clandeſtina deſponſatione.

TERTIO probatur ex perpetua praxi & ſententia Eccleſiæ; cuius teſtem omni exceptione maiorem probo Diuum AMBROSIVM in epiſtola 43. ad Siſinnium, vbi eundem Siſinnium laudans; quòd filio ignouerit, qui ipſo inconſulto vxorem acceperat; ſimul manifeſtè ſignificat, illud nihilominus filij Matrimonium fuiſſe ſine dubio ratum; ac proinde debuiſſe à patre ferri æquo animo: *Quod filio*, inquit, *remiſiſti meo rogatu, quia te inconſulto vxorem acceperat; pietati magis tribuo, quam noſtro amori.* Et paucis interpoſitis: *Fuit*, inquit, *quod ſuccenſeres filio, ſed fuit e iã quod ignoſceres; quia ſibi vxorẽ elegerat.* Et paulo poſt: *Maturiore quidem conſilio puella filio à patre traditur; ſed maiore obſequij propoſito à filio ad patrem ducitur, & à viro lecta ingreditur ſoceri domum.*

QVARTO idem probo ratione. Nam de re, cuius poteſtas & dominium eſt ſolius filij, non patris; filius poteſt validè diſponere ſine conſenſu patris. Sed naturalis facultas ad generandum eſt ſolius filij non patris. Ergo poteſt filius ſine conſenſu patris validè de illa diſponere, id eſt, eam alteri tradere per contractum Matrimonij. Maior patet, quia hoc eſt, eſſe rei alicuius dominum, & habere illam in poteſtate; poſſe nimirum de ea diſponere ſine alterius arbitrio, qui dominus non ſit: vt patet in omnibus alijs rebus, quarum homo dicitur dominus. Minor etiam per ſe nota eſt. Pater enim quamuis hoc ipſo, quòd eſt pater, habeat ius dirigendi per imperium actiones filij, & filius teneatur ei obedire, & ad eius honeſtam voluntatem ſe accommodare; tamen non habet in ſuo dominio & poteſtate ipſam perſonam filij & naturales facultates ipſius. Non enim poſſet filium vita priuare, aut prohibere, quo minus vtatur aliqua naturali facultate. Vt v.g. ne vnquam videat, aut ne comedat, &c.

Atque hoc eſt fundamentum veriſſimæ illius doctrinæ, quam ponit Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 104. articulo 5 his verbis, *Tenetur*, inquit, *homo homini obedire in ijs, quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamen ſecundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo; quia omnes homines natura ſunt pares: puta in ijs, quæ pertinent ad ſuſtentationem corporis, & prolis generationem. Vnde non tenentur, nec ſerui dominis, nec filij parentibus obedire in Matrimonio contrahendo, vel Virginitate ſeruanda, aut aliquo alio eiuſmodi* (intellige, quaſi abſq; parẽtum conſenſu nihil in hoc genere poſſint efficere, aut quaſi abſolutè debeant ex parentum imperio, vel Matrimonium contrahere, vel ab illo abſtinere) *Sed in iis, quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum & rerum humanarum tenetur ſubditus quiſque ſuo ſuperiori obedire ſecundum rationem ſuperioritatis illius: ſicut miles Du-*

A *ci exercitus in iis, quæ pertinent ad bellum; ſeruus Domino in ijs, quæ pertinent ad ſeruilia opera exequenda; filius patri in iis, quæ pertinent ad diſciplinam vitæ curam domeſticam*, Ita D. Thomas.

Ac oſtendit hoc noſtrum argumentum, ita quidẽ valere matrimonium ſine conſenſu parentum, ut tamen nihilominus (ſicut initio dixi) *peccet* filius; eo quòd facit contra obedientiam patri debitam; non in matrimonio abſolutè contrahendo, uel non contrahendo, ſed in modo illud contrahendi cum hac, vel illa perſona, &c. Nam cum contractus matrimonij actio quædam vitæ magni momenti ſit, debet filius in ea uel maximè ſuis parentibus obedire, quando honeſtum vel conſentaneum rationi aliquid illi

B in hoc genere ſtatuunt. Quod & ſanctorũ Patriarcharum & aliorum hominum piorum exempla oſtendunt, qui ex ſententia parentum ſunt ſoliti matrimonia contrahere.

SEXTO probatur item noſtra aſſertio hac ratione. Si matrimonium abſque conſenſu parentum non valet; cauſſa erit, quia vel deeſt filio poteſtas ſimpliciter ad illud contrahendum quamdiu eſt ſub cura paterna, uel quia deeſt illi neceſſaria ad id libertas, & prudentia, uel quia conſenſus parentum eſt neceſſaria *conditio*, vt facultate quam ad id filius habet legitimè & validè vtatur. At nulla ratio ex iſtis rectè aſſignari poteſt. Ergo gratis fingitur matrimonium ſine conſenſu parentum nõ ualere. Probatur Minor,

C quia ſi ſimpliciter filio poteſtas, aut libertas, aut prudentia ad id deeſſet; tunc neque accedente conſenſu patris poſſet matrimonium contrahere. Adde quod ſæpe ſilius prudentior eſt patre, & vt non eſſet, poſſet tamen aliorum conſilijs iuuari. Dicere autem, quòd conſenſus patris eſt neceſſaria *conditio*, eſt mera fictio. Nam vbi hoc eſt ſcriptũ? vel quænam ratio naturalis id oſtendit? Etenim non eſſe matrimonia ſine conſenſu parentum licita non idem eſt, quod eſſe inualida. Nam & matrimonium propter prauum aliquem finem contractum iure diuino & naturali eſt *illicitum*: neq; tamen ideo eſt inualidũ, aut ideo *bonus finis* eſt conditio neceſſaria, vt validũ ſit. Multa enim ualidè fiunt, q̃ tamen illicitè fiũt.

D VLTIMO probatur ex eo, quod concedunt Sectarij, ualere ſcilicet matrimonium ſine conſenſu parentum, *ſi conſummatum* ſit, uel etiam *proles* fuerit ex eo ſuſcepta. Si enim ſolus conſenſus filiorum in ipſo cõtractu præſtitus per ſe non faceret matrimonium firmum & ratum, non id faceret proles aut copula, cum hæc ſine conſenſu alioqui legitimo minimè ſufficiãt ad matrimonium.

Argumenta uerò Eraſmi & aliorum Sectariorum pro CONTRARIO errore, collegit Kemnitius loco citato, quæ tamen nihil concludunt. Procedunt enim ex quadam iſtorum ignorantia, qui neſciunt diſtinguere inter illicitum & inualidũ, ut iam uidebimus.

PRIMVM argumentum. Talia matrimonia ſine cõ-

E ſenſu parentum ſunt contra ius diuinum. Ergo non ualent. Conſequentiam probat Kemnitius, quia ſi ſunt contra diuinum præceptum: non eſt putandũ, quòd Deus ipſe illa iungat & rata habeat. Quod tamen eſſet neceſſarium ad ueritatem cõiugij, cũ Deus ſit illius auctor, & ipſemet etiam perſonas cõiungat, iuxta dictum Chriſti, Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, &c.* Antecedens probant etiam iſti, quia ſunt contra quartum præceptum Decalogi.

RESPONDEO, nihil valere argumenti conſequentiam. Nam matrimonium ob *malum finem* contractum ſaluo etiam principali fine ipſius matrimonij, eſt contra ius diuinum, ut ante dicebamus, & tamen eſt ualidum & per ſe ſit ratũ ab ipſo Deo, quatenus

tenus

tenus eſt quidem contractus, licet non etiam ita probetur Deo, vt ſit ipſi vndequaq; gratum. Ita in propoſito concedimus, Matrimonium ſine conſenſu parentum eſſe *illicitum*, & contra præceptum diuinum, vt etiam bene oſtendit Ruardus Tapperus artic. 20. Sed negamus eſſe *inualidum*.

Secundum argumentum Exod. 22. & Deuter. 22. Deus ſtatuit legem, vt Matrimonia filiorum ex conſenſu parentum pendeant & ab illis poſſint irritari.

Respondeo, nihil tale ibi legi. Sed tantum imponitur pœna ei, qui violarit Virginem, ut numeret patri certam ſummam, & teneatur puellam in vxorem accipere, ſi nimirum & ipſa & pater uoluerit; non tamen negatur ibi quin poſſit puella contrahere etiam inuito parente. Vt neque etiam ibi dicitur, quòd inuita puella ex ſola uoluntate parentis poſſit iniri Matrimonium. Lege locum illum Exodi 22. verſu 16. & 17. & Deuter. 22. verſu 29. Deinde dico, legem Moyſis non ad nos pertinere exceptis ijs, quæ euidenter alioqui ſunt de lege naturæ. Quale minimè eſt, vt Matrimonium pendeat ex conſenſu parentum.

Tertium argumentum. Nu. 30. poteſtas eſt facta parentibus irritandi vota Deo nuncupata à filiabus. Ergo multò magis habent poteſtatem irritandi Matrimonij contractum initum cum homine.

Respondeo, non eſſe parem rationem. Deus enim facilius remittit promiſſionem ſibi factam, quàm homo. Et ita non ſequitur, ſi Deus voluit pendere promiſſionem voti ex parentis conſenſu, quòd etiam voluerit ab eo pendere contractum Matrimonij cum C homine.

Quartum argumentum. Apoſtolus 1. Cor. 7. indicat; parentes debere filios Matrimonio copulare: *Qui Matrimonio*, inquit, *iungit Virginem ſuam, &c.*

Respondeo, verum eſſe, quòd parentum conſenſu oporteat eos Matrimonium inire: Et hoc ipſum indicat Apoſtolus. Non tamen ita, vt ſine parentum conſenſu Matrimonium non valeat.

Quintum argumentum. Leges ex ipſo iuris naturalis præſcripto parentum conſenſum requirunt. Nã ff. de ritu nuptiarum, lege 2. dicitur; *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coeunt, & quorum in poteſtate ſunt.* Et Cod. de Nuptijs, *Obſeruatis* D *Iuris præceptis ſociare coniugio tuo, quam volueris non impedieris: ita tamen, vt patris tui conſenſus accedat.* Et Inſtit. de Nuptijs, §. *Iuſtas*. dicitur, vt *filij familias conſenſum habeant parentum, quorum in poteſtate ſunt. Nam hoc fieri debere & ciuilis & naturalis ratio ſuadet.*

Respondeo, varias eſſe Doctorum opiniones de vi & ſententia iſtarum legum Ciuilium, ut notat Gloſſa Inſtitut. de nuptijs. Probabiliſſimum autem eſt, per has leges non decerni, quòd Matrimonia ſine conſenſu parentum ex ipſa natura rei ſint inualida, ſed *illicita*, & talia, quibus in iudicio non ſit auctoritate Magiſtratus patrocinandum.

Quod ſi eiuſmodi leges ciuiles reputant hæc ma- E trimonia per ſe inualida; dicendum erit, eas eſſe quoad hoc correctas per canones Eccleſiaſticos, ſupra in probatione ſecunda noſtræ aſſertionis citatos. Id quod notat etiam Gloſſa in dicto §.

Adde quòd Couarruuias vtriuſque Iuris peritiſſimus, in Epitome, lib. 4. parte 2. cap. 3. §. 8. num. 1. reſpondet eiuſmodi non niſi ſecundum quandam honeſtatem debere intelligi. Vbi etiam ex communi Doctorum opinione probat non poſſe filium, aut filiam à parente exhæredari eo quòd illo inuito matrimonium contraxerit etiam ſe indignum. Quod idem aſſerit quoque Nauarr. in Man. cap. 14. nu. 15.

Sextum argumentum. Euariſtus Pontifex Can. *Aliter*. 30. q. 5. *Aliter*, inquit, *non fit legitimum* A *coniugium niſi à parentibus fœmina deſponſetur.*

Respondeo, ibi Euariſtum (ſicut etiam Nicolaum ead. d. & q. Can. *Noſtrates*) commemorare hanc, & alias quaſdam *conditiones* neceſſarias coniugio, non vt ſit validum in foro interno conſcientiæ, ſed ut ſit *licitum*, & ut in foro externo poſſit ac debeat præſumi validum. Sine quibus conditionibus vult, vt contubernium viri & mulieris habeatur potius pro adulterio, vt ſuprà q. 1. notaui.

Et quod ita ſit intelligendus Euariſtus probatur euidenter: Nam etiam ibi ad legitimum coniugium inter cætera requirit, vt ſponſa à *paranymphis* ad Eccleſiam deducatur, & vt poſtea *biduo vel triduo vacent orationi, &c.* quas conditiones certum eſt, non eſ- B ſe neceſſarias ad coniugij veritatem. Quod quia uidit Kemnitius à nobis obijci poſſe, aſtutè diſſimulauit quod has etiam conditiones Euariſtus requireret, eaſque inter recitandum Euariſti locum ſub uno, *Etc.* quaſi ſepeliuit.

Septimum argumentum. D. Ambroſius lib. 1. de Abraham, cap. vlt. agens de coniugio Iſaac & Rebeccæ, ita inquit: *Conſulitur Rebecca non de Sponſalibus; illa enim iudicium expectat parentum. Non eſt enim virginalis pudoris maritum eligere. Sed iam deſponſata viro de profectionis conſulitur die.* Et addit: *Vnde illud Euripideum, quod plerique mirantur ubi in perſona mulieris, quæ ad alias nuptias petebatur, inquit, Sponſalium meorum pater meus curam ſubibit. hoc enim non est meum.* C *Ergo quod et ipſi philoſophi mirati ſunt ſeruate Virginis. Mulier etiã ſi quæ amiſſo cito marito adoleſcentula nubere velit, nubat in Domino, ita ut electionẽ mariti parentibus deferat.* Hact. Ambr. locus obiectus à Kemnitio.

Respondeo. Non vult, matrimonia ſine conſenſu parentum eſſe *inualida*, ſed obligari filios vt ex parentum ſententia illa contrahant: ſicut ſæpe dictum eſt. Vnde ibidem non dicit viduam adoleſcentulam propterea ex præſcripto parentum debere nubere, quia alioqui matrimonium non erit validum; ſed ne, inquit, *appetentiæ procacioris æſtimetur auctor, ſi ipſa in nuptijs ſuis electionem ſibi vendicet.* Quæ verba cum eſſent in eadem periodo, aſtute etiam reticuit Kemnitius; quoniam videlicet indicant, poſſe alioqui va- D lidum eſſe matrimonium, ſi uidua adoleſcentula procaciter ſibi vendicet electionem de nuptijs.

Octavum argumentum. Ex aliquot Decretis, cauſa 30. & 32. conſtat, receptiſſimum olim fuiſſe, vt ſine conſenſu parentum matrimonia non celebrarentur.

Respondeo. Omnino ita eſt: non tamen quia ſine conſenſu parentum non valeant, ſed quia ille etiam debet accedere, vt *licitè* contrahantur.

Vltimum argumentum 36. q. 1. & 2. præcipitur, vt quamuis puella raptori conſenſerit, tamen reddatur patriæ poteſtati, vt patet ibi q. 1. Can. *de raptoribus*, ex Concilio Aurelianenſi, & q. 2. Can. *apud.* ex D. Gregorio: ubi dicitur: *cum puella patriæ poteſtati reſtituta fuerit, & raptor ſuæ rapinæ pœnitentiam egerit,* E *cum voluntas parentum vtriuſque in unum conuenerit, non prohibentur ad inuicem copulari.*

Respondeo, raptam non ideo reſtituendam eſſe patriæ poteſtati, quia matrimonium ſit inualidum, ſi illud fortè cum raptore contraxit; ſed in pœnam raptoris, & ut parentibus de facto filiæ ſuæ ſatis conſtare poſſit, vtrum ſcilicet matrimonium inierit nec ne. Si enim non iniuit, & parentes nolint illam raptori in uxorem tradere; in pœnam prohibetur raptor illam ducere. Quanquam ſi de facto matrimonium, ſine conſenſu parentum contraherent; non dubium eſt, quin ualeret: ut etiam confirmat Couarruuias in Epitome lib. 4. p. 2. cap. 3. §. 9. num. 1.

Neque obſtat quòd in illo Canone *de Raptoribus*, præ-

præcipitur ut reddatur puella patriæ poteſtati, etiamſi raptori conſenſerit. Primum enim non eſt eiuſmodi verborum ſenſus etiamſi conſenſerit *in matrimonium* ſed etiamſi conſenſerit raptori ad carnalem copulã, vt gloſſa in illo Canone exponit. Deinde, licet ſenſus eſſet etiamſi conſenſerit in matrimonium, tamen rectè potuit præcipi, vt nihilominus redderetur paren- A tibus; non vt tali caſu matrimonium penderet ex illorum voluntate quoad veritatem ipſius, ſed vt ſatis conſtare poſſet de filiæ ſuæ facto, vt ante dictum eſt. Adde, quòd illa verba quæ recitat Kemnitius tanquã ex Gregorio, non ſunt Gregorij, ſed Gratiani, vt patet in illo Canone *Apud.* 36.q.2.

QVÆSTIO QVARTA.

Matrimonij Effectibus ſeu Bonis.

Supplem. D. Thom. quæſt. 49. & 68.

DICENDVM eſt PRIMO *de bonis Matrimonii generatim*. SECVNDO *de Bono Fidei*. TERTIO *De bono Prolis*. *De bono autem Sacramenti ſupra q.1 p.5. ſatis dictum eſt.*

PVNCTVM PRIMVM.

De Bonis Matrimonij generatim.

D.Thom. q.49.art.1.& 3.

BONA hæc Matrimonij ita declaro. Matrimonium quamuis res licita ſit, vt q. 1. oſtendimus, tamen ſi coniugalis actus ad quẽ ordinatur, per ſe ſpectetur, propter rationes aliquas, quas ſtatim expo nam, ſimilitudinem quandam mali habet. Atque ideo Doctores, vt non obſtante ea mali ſimilitudine, bonum eſſe matrimonium appareat, quædam in illo bona conſiderant, quæ ſunt vel ipſius matrimonij effectus, vel aliquid cum ipſo matrimonio connexum, per quæ matrimonium ipſum cohoneſtatur.

Eſt autem ſimilitudo quędam mali in matrimonio tres ob cauſas, quas commemorauit etiam D. Thom. q.49.ar. 1. PRIMA cauſa eſt, quia matrimonialis actus in genere, quidẽ *naturæ* eſt eiuſdem ſpeciei cum actu fornicationis, quem malũ eſſe conſtat. SECVNDA cauſa eſt, quia propter vehementiam delectationis abſorbetur in eo actu ratio, ita vt illo tempore nequeat homo aliquid intelligere, ſicut ait Ariſtoteles lib. 7. Ethic.cap.11. ob quam rationis vſus iacturam, nonnihil etiã malus actus ille videtur. TERTIA cauſa eſt, quia uarias tribulationes carnis & ſolicitudines affert vſus ille coniugalis, vt Apoſtolus inquit 1. Corinth.7.

Hæc igitur incommoda matrimonij tradunt Doctores per tria alia bona compenſari, quæ in matrimonio conſiderantur; ex quibus duo ſunt effectus quidam matrimonij, & tertium quiddam conſequens ſeu quiddam coniunctum cum ipſo matrimonio, de quibus proinde ſeu bonis ſeu effectibus matrimonij iam dicendum eſt.

Sunt autem hæc: Bonum FIDEI, quam mutuo ſibi coniuges in vita coniugali præſtant. Deinde Bonum PROLIS. Et deniq; Bonum SACRAMENTI. Quæ tria cum per ſe optima ſint, & ad ea matrimonium ipſum habeat quendam eſſentialem ordinem, matrimoniũ cohoneſtant, & reddunt ſimpliciter bonum, ac plurimum in genere moris illud à fornicario contubernio diſtinguunt, non obſtante qualicunq; illa mali ſimilitudine, quam habet alioqui propter illas alias cauſas, quas dixi.

Et quidem Fides & Proles effectus quidam matrimonij ſunt, vt patet. SACRAMENTVM verò nõ propriè eſt effectus, ſed quiddam ex inſtitutione diuina connexum cum ipſo contractu matrimonij, & eius B vinculo, vt ex dictis q.1. poteſt intelligi.

Porrò quod hæc ſint tria matrimonij Bona, & quòd per illa matrimoniũ honeſtetur, tradunt Theologi cum Magiſtro in 4.d.31. & diuus Thomas hic q. 49. qui omnes hanc doctrinam à D. AVGVSTINO didicerunt, cuius verba lib.9. ſuper Geneſim ad literam, cap 7. hæc ſunt: *Quod bonum habent nuptiæ peccatum eſſe nunquam poteſt. Hoc autem tripartitum eſt: Fides, Proles, Sacramentum. In* FIDE *attenditur ne præter vinculum coniugale cum altera vel altero concumbatur. In* PROLE *vt amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, religioſè educetur. In* SACRAMENTO *autem vt coniugium non ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa ne cauſa quidem prolis alteri* C *coniungatur. Hæc eſt*, inquit, *tanquam regula nuptiarum, qua vel naturæ decoratur fœcunditas, vel incontinentiæ regitur prauitas.* Similia habet lib. 1. de Nuptijs & Concupiſcentia, cap. 11. & 17.

Nec dubium eſt quin abſolutè & ſimpliciter loquendo *Sacramenti* bonum ſit preſtantius reliquis duobus, vt idem Auguſtinus indicat in illo libro 1. de Nuptijs, ca. 17. & intelligi poteſt ex doctrina D. Thomæ q.49.art. 3. Neque eſt operę pretium ulterius de iſtorum bonorum comparatione diſſerere.

PVNCTVM SECVNDVM.

De Bono Fidei.

D D. Thom. q.49.art.2.q.62.

QVOD ad FIDEM coniugalem attinet tria potiſſimum ad illam ſpectant. PRIMO, ut alter alteri debitum reddat, ſicut Apoſtolus 1. Corinth. 7. ex præſcripto legis diuinæ præcipit.

SECVNDO, ut alter cum altero cohabitet. Ad quod etiam compelli poſſunt à iudice Eccleſiaſtico, tum per cenſuras, tum etiam per auxilium iudicis ſecularis, ſi cenſuræ non ſufficiant; vt latè perſequitur Couarruuias in Epitome, parte ſecunda, capite 7. in principio, numero primo & ſequentibus. Vbi etiam numero quinto rectè docet, ordinariè debere ſe mulierem ad uoluntatem uiri accommodare, quod attinet ad habitationis *locum*; ſicut etiam quod pertinet ad rationem uiuendi & educandi prolem: ſiquidẽ

vir

vir eſt caput mulieris, & hęc illi ſubdita eſſe debet. Docet etiam ibi, & §. ſequenti, quædam alia quæ quoad bona & facultates viri & mulieris conſequuntur hãc cohabitationem, & ex iuris diſpoſitione pęndent.

Tertio, pertinet maximè ad fidem coniugalem, vt neuter coniugium cum aliqua alia perſona copuletur: & multò minus altero coniuge viuente, cum aliqua alia perſona matrimonium contrahat. Quod ipſum ſi tentet, nihil efficiet: ſiquidem non aliter eſt validum matrimonium, niſi ſit vnius cum vna, vt ſuprà q. 1. diſputatum eſt.

Nec licebit cum alio contrahere propter Absentiam quantumcunque diuturnam alterius coniugis, etiamſi nihil interim de illo ſit auditum. Sed oportebit habere poſitiuam notitiam eamque moraliter certam, quòd ſit mortuus, vt patet clariſſimè ex Cap. *in præſentia*. Extra de Sponſalibus, & oſtendit etiam Nauarrus, cap. 22. nu. 53. & Couarruuias in Epitome, p. 2. cap. 7. §. 3. nu. 3. & 4. vbi addit, arbitrio iudicis relinqui, qualiter probetur mors alterius coniugis, vt alter ea de re poſſit certus reddi.

Nauarrus autem loco citato in ſpecie etiã notat, ſatis haberi notitiam de morte coniugis, ſi is in longinquum locum profectus ſit, & de eius morte ſit *cõmunis fama*, vt aſſerit etiam Syluester, verbo *Matrimonium*. 8. q. 13. aut ſi erat ſenex, aut prælium ingreſſus, non amplius comparuit, & fama ſit eũ interijſſe; aut ea de re literæ ſint acceptę ab ijs, qui prælio interfuerunt; iuxta textum & gloſſam in c. *Quoniam frequenter*. §. *Si autem carnali*. Extra, vt lite non conteſtata.

Quod ſi quæ perſona poſt contractum matrimonium cum altera propter notitiam ſufficientem de morte prioris, cognoſceret priorem viuere; mortaliter peccaret reddens debitum ſecundo, aut ab eo id petens: ſicut notat Nauarrus vbi ſuprà num. 54. & declarauit expreſſè Lucius III. in Cap. *Dominum*. Extra de ſecundis nuptijs. Nam qui nouit, matrimonium contractum cum altera, ob vitam prioris coniugis, uel propter aliud aliquod eſſentiale impedimentum fuiſſe nullum, non poteſt vllo modo, cum tali commiſceri ſine *adulterio*, vt appellat illic Lucius III. Neque deberet etiam aut poſſet quis in ea re obtemperare ſententię iudicis, vt bene probat Couarruuias in dicto cap. 7. §. 2. nu. 2. & Sotus in 4. diſt. 28. quæſt. 1. art. 2 poſt Ioannem Medinam, quæſt. 19. de rebus reſtituendis.

Si tamen quis Dubitaret tantùm, utrum prior coniux viuat, aut num propter aliquod aliud impedimentum eſſentiale, matrimonium à ſe contractum cum aliquo ſit inualidum; non poſſet quidem perſeuerante tali dubio petere ab eo debitum, poſſet tamen illi petenti reddere: ut optimè reſoluit Nauarrus in dicto c. 22. nu. 55. & Couarruuias in d. §. 2. Nu. 4. & 5. ſecutus in hac re ſententiam præceptoris ſui Nauarri. Quæ etiam reſolutio eſt apertè Romani Põtificis Innocentij III. in Ca. *Inquiſitioni*, Extra de ſententia Excommunicationis: quicquid aliter hunc textum interpretando conetur Adrianus, Quodlibeto 2. art 3. qui bene refellitur in hoc à Nauarro, & Couarruuia locis citatis. Atque hoc idem quod Innocentius, manifeſtè etiam declarauit Lucius III. in Ca. *Dominus*, Extra de ſecundis nuptijs.

Fundamentum autem huius reſolutionis paulò firmius & clarius, quàm à Nauarro proponitur eſt, quia licet talis, quoad ſe quidem faceret contra conſcientiam dubiam *petendo* debitum, cum ipſe alioqui illud petere minimè teneatur; tamen non debet practicè dubitare, quin licitè alteri *reddat* debitum, cùm is alioqui ius ſuum exigit. Hoc enim ius omnino illi reddendum eſt etiam in tali dubio alterius: quando

A quidem vt ſupponimus, ille qui ius ſuum exigit non dubitat neq; dubitare debet, quin licitè illud exigat tãquam à ſuo vero coniuge. Supponimus enim quòd ille qui dubitat, non poſſit matrimonij impedimentũ ita probare, vt alter propter ipſius motiua teneatur, vel illud credere, vel de illo practicè dubitare, ſic, vt nequeat deponere dubium: ſicut ex hac etiam hypotheſi omnino etiam uidetur procedere Couarruuias loco citato.

Alioqui poſſet coniunx qui dubitat rationes ſuæ dubitationis alteri exponere, quominus ei debitum redderet, & exponere etiam teneretur, ſi ſperaret fore, vt alterum ea ratione à petendo deterreret, eumque proinde liberare ita poſſet à periculo, in quo a-B lioqui verſaretur vtẽdo illo inualido, vel certè dubio matrimonio. Et hęc quidẽ ita ſe habent, quod attinet ad eam Fidem quam ſibi mutuo coniuges debent.

Cæterùm notandum hoc in loco eſt, quaſdam nihilominus eſſe Causas ob quas alter coniux Excusatur, quo minus teneatur alteri Debitum reddere, aut ẽt ei cohabitare, & ob quas proinde licitè poteſt ſeparare ſe ab illo quoad Torum (vt vocant) vel etiã quoad Cohabitationem. Quæ ſeparatio vocatur Divortium quoad *torum* vel *habitationem*. Atque hoc ſolùm diuortium quoque eſt licitum: non autem quoad ipſum matrimonij *vinculum*, ut ſupra quæſtione prima, contra Sectarios diſputatum eſt.

Prima cauſa eſt *fornicatio* alterius coniugis. Ob C eam enim poteſt alter propria etiam auctoritate ſua ſe ſeparare quoad torum; quamuis non itemque quoad cohabitationem ſine ſententia iudicis, cum ea ſeparatio ſit publica. Ita docet D. Thomas ubi q. 6: & confirmat Couarruuias in d. cap. 7. § 5. nu. 12. & Nauarrus cap. 22. nu. 21. & patet Matthæi 5. & 19.

Quod ſi alter etiam adulteretur, hoc ipſo admittet ius ſeparandi ſe & tenebitur alteri quamuis adultero reddere debitum: ut notat Nauarrus ibi numero vigeſimo tertio.

Innocens quoque licet non teneatur reddere debitum adultero, poteſt tamen id facere ſi uelit: imo etiam cum illo manere quando inde non ſequeretur ſcãdalum, neque ex ſeparatione ſeparaetur emen-D datio coniugis adulteri; ut ibidem docet Nauarrus, & latius hæc perſequitur D. Thomas in dicta q. 62.

Secunda cauſa eſt *ſæuitia* alterius coniugis ex qua periculum alteri immineat: niſi ſufficiens cautio daretur de non nocendo illi. Ob hanc cauſam poteſt à iudice peti ſeparatio quoad *habitationem*, ut docet Couarruuias in d. §. 5. num. 1. ex communi ſententia Doctorum. Et à fortiori ſi alter iam aliquando tentaſſet alterum occidere, ut veneno, uel alio modo, ſicut ibidem perſequitur Couarruuias. In quibus ſanè caſibus ſi periculum eſſet in mora, etiam propria auctoritate liceret aufugere à ſæuo coniuge, ſeruandæ propriæ uitæ cauſa.

Tertia cauſa eſt *furor* alterius coniugis: ex quo E ſimile periculum immineret: alias non, quantumuis ſit moleſta cohabitatio cum tali; ut bene aſſerit Nauarrus, cap. 22. nu. 22 & Couarruuias in d. § 5 nu. 3.

Quarta cauſa eſt *lepra*, uel ſimilis morbus horribilis & contagioſus. Tunc enim non teneretur alter cohabitare, quamuis omnino deberet reddere debitum petenti: ut reſoluit D. Thomas quæſtione ſexageſima quarta, articulo primo ad quartum, & Sotus in quarto, diſtinctione trigeſima ſecunda q. 1. art. 1. ad ſecundum, & patet ex cap. 1. & 2. Extra de coniugio leproſor. Ex quibus capitibus non colligitur, quòd debeat ſanus leproſo continenter cohabitare, ſed illi miniſtrare, & illum ſequi, & ei debitum reddere, quatenus fieri poſſit ſine euidenti periculo

conta-

contagionis: quidquid contra videatur ſentire Nauarrus in illo num 22.

Qvinta cauſa eſt *hæreſis* alterius:& tunc maximè cum is alterum etiam in ſuam hæreſim inducere conaretur. Neque ad faciendum diuortium propter hæreſin requiritur peculiaris ſententia iudicis præter illam iam latam ab ipſo iure, capit, vltimo, extra de hæret. vbi omnes liberantur ab obligatione fidelitatis qua quouis modo fuerint obſtricti hæretico. Et in ſpecie quoque eſt textus de hoc expreſſus in cap. *De illa*. Extra de diuortijs.

Quamuis ſi iudicio etiam peculiari Eccleſiæ quis ſe propter hæreſim à coniuge ſeparaſſet, non teneretur ad eum redire etiamſi reſipiſcat. Quòd tamen teneretur facere, ſi propria auctoritate ſe ſeparaſſet: vt eſt expreſsè declaratum in dicto cap. *De illa*, Extra de diuortijs. Vbi in ſpecie fit facultas coniugi diſcedendi à coniuge propter illius hæreſim. Quæ etiam rectè aſſerit Couarruuias in dicto §. 5. num. 5. poſt Alphonſum à Caſtro lib. 2. de iuſta hæreticorum punitione, cap. 7.

Id autem intelligo ſtatutum eſſe in quandam pœnam hæreſis ſemel ſuſceptæ: vt ſcilicet ſi propter illam coniux à coniuge ex peculiari Eccleſiæ *iudicio* ſe ſeparauit, nunquam teneatur redire ad eum, quantumuis reſipiſcat. Et conſequenter tunc poteſt quoque altero inuito intrare religionem & profiteri caſtitatem, ſecundum Sotum d. 39. q. vnica, art. 4.

Ac fortè etiam quando hæreſis alterius coniugis eſt *notoria*, quamuis ſeparatio non eſſet facta iudicio Eccleſiæ: Quia notorietas videtur quoad id æquiualere iudicio & ſententiæ illi Eccleſiaſticæ: iuxta id quod Syluester verbo *Diuortium*. nu. 13. ex Panormitano ait, poſſe coniugem altero coniuge hæretico inuito, intrare religionem ſi hæreticus eſt *notorius*.

Sexta cauſa eſt crimen *Sodomiæ* alterius coniugis, ſiue cum viro, ſiue cum fœmina commiſſum: propter quod meritò cenſet Couarruuias in dicto §. 5. nu. 6. peti poſſe à iudice diuortium. Id quod etiam confirmat aliorum plurium Doctorum ſententia.

Septima cauſa eſt, ſi ex cohabitatione immineat alteri coniugum graue *periculum* peccandi mortaliter. Vt ſi alter alterum ad peccatum impellere conetur, nec poſſit ab eo ſtudio retrahi. Aut ſi vir v. g. ita vecors eſt, vt homines domum adducere ſoleat, qui vxorem ad peccandum pelliciant: idque ipſe admonitus etiam ab vxore negligat.

Hoc confirmat Paludanus in quarto, diſtinctione trigeſima nona, quæſtione vnica, articulo tertio, concluſ. 2. & Nauarrus in Manuali, capite vigeſimo ſecundo, numero vigeſimo ſecundo, optima ratione. Mulier enim non tenetur cohabitare viro cum periculo mortis corporalis. Ergo multo minus cum periculo mortis ſpiritualis.

Neque obſtat quod nemo poteſt cogi ad peccandum. Nam hoc non obſtante poteſt quis eſſe in periculo graui peccandi propter peccati illecebras, & alterius ſuaſionem ad peccandum. Alioqui neque poſſet coniux ab altero coniuge diſcedere propterea quòd eum in hæreſim, vel apoſtaſiam à fide velit alter inducere. Diceremus enim ſimiliter, neminem poſſe ad hæreſim, vel ad apoſtaſiam cogi. Et tamen certum eſt, propter periculum hæreſis vel apoſtaſiæ, quod nihilominus ex alterius ſuaſione imminet, poſſe coniugem à coniuge diſcedere.

Accedit quod Paludanus in dicto art. 3. concluſ. 1. rectè ſentit, poſſe vxorem propter periculum vitæ corporalis à viro diſcedere, qui nō vult à *furando* deſiſtere quantumuis admonitus. Ergo etiam poterit in noſtro caſu, cū maius multo ſit periculum vitæ ſpiritualis, & non minus hoc periculum immineat vxori ex illa ſocordia viri, quam periculum vitæ corporalis ex viri furtis, vt ſuppono. Et hæc quidem de cauſis diuortij.

Refellitur error Sectariorum circa diuortia.

Vervm hoc loco nobis occurrunt Sectarii, negantque poſſe coniugem à coniuge diſcedere propter tam multas cauſas, quin imò contendunt propter ſolam cauſam fornicationis id licere. Quorum error damnatus eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 24. can. 8. his verbis: *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quoad torum, ſeu quoad cohabitationem ad certum incertumue tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit*. Fundamenta autem iſtius erroris Sectariorum collegit Kemnitius in Examine illius 8. Canonis.

Primo vrgent, non eſſe tale aliquod diuortium licitum quoad torum & cohabitationem, & non etiam quoad *vinculum*: nec Apoſtolum 1. Cor. 7. loqui de tali diuortio, cum dicit de muliere, *Aut ſi diſceſſerit, manere innuptam, uel uiro ſuo reconciliari*. Sed hanc iſtorū imaginationē ſup. q. 1. p. 7. ſatis confutauimus.

Secvndo vrgent maximè, quòd Chriſtus Matth. 5. & 19. dimiſſionem coniugis *niſi ob cauſam fornicationis* pronunciat eſſe illicitam.

Respondeo, duobus modis intelligi poſſe, quòd coniux à coniuge dimittatur. Vno modo vt *coniux* eſt: ita ſcilicet vt cauſa dimiſſionis, interueniente aliqua circumſtantia, ſit propriè petita ex ipſa ratione *coniugij*. Altero modo vt *perſona* quædam eſt, cuius conſortium contingit alteri coniugi eſſe pernicioſum: ita vt cauſa dimiſſionis non exiſtat propriè ex ipſa ratione coniugij, ſed aliunde accidat: ſicut poſſet etiam accidere inter alias duas perſonas ſimul conuiuentes, quæ non eſſent coniuges, & quas aliquo caſu ex iplius iuris naturalis, & diuini præſcripto oporteret ſeparari ad cauendam perniciem alterius illarum.

Iam dico, Priori modo propter ſolam fornicationem poſſe coniugem a coniuge dimitti: & eo modo loquitur Chriſtus. *Sola* enim cauſa fornicationis eſt talis, vt illa interueniente ratio ipſa & lex *coniugij* dictet, poſſe fornicarium coniugem ab altero deſeri; quandoquidem in re præcipua coniugij non ſeruauit fidem: non verò alia faſtidia propter quæ conſuetudo cum coniuge videatur moleſta, & incommoda ad finem & uſum coniugij: ſicut facilè a Iudæis in hoc genere peccabatur, quorum proinde corruptelam Chriſtus ibi refutauit.

Posteriori autem modo multæ aliæ cauſæ poſſunt incidere, ob quas ipſa lex diuina & naturalis facit ius coniugi, vel etiam eum aliquando obligat, ut cauſa ſuæ incolumitatis corporalis vel ſpiritualis, ab altero coniuge diſcedat. Sicut etiam poſſet aut deberet interueniente tali aliqua cauſa ab eo diſcedere, ſi non eſſet coniux.

Atque hæc ratio clariſſimè Sectariorum inſcitiam redarguit. Manifeſtè enim oſtendit non poſſe illam Chriſti ſententiam de poſteriori illo modo dimiſſionis intelligi, ſed ſolum de priori. Non enim aliquid ille uoluit decernere contra ius naturale & diuinum, quod iubet unicuique, ut tueatur incolumitatem corporalem, & ſpiritualem ſuam.

Deinde etiam ex hoc fundamento intelligitur, quare ob *fornicationem* quidem liceat in Perpetvvm dimittere coniugem; non autem ordinariè loquendo propter alias cauſas, niſi quamdiu illæ durant. Ratio enim huius diſcriminis eſt, quia cauſa dimiſſionis propter fornicationē exiſtit ex ipſa natura *coniugij*; eo quòd

eo quòd fides in eo promiſſa ſemel fuit violata: atque ita habet iſta dimiſſio perpetuam cauſam, cum ſemper verum ſit fidem coniugij fuiſſe violatam, poſtquam ſemel eſt violata. Aliarum verò dimiſſionum cauſæ, cum non ſint petitæ ex violata fide coniugij, ſed aliunde exiſtant; ordinariè quidem tamdiu faciunt ius dimittendi, quamdiu ipſæ ſubſiſtunt; ſi ad tempus, ad tempus; ſi perpetuò, perpetuò. Et dico *ordinariè*, quia poſſet Eccleſia in pœnam ſemel admiſſi criminis facere ius coniugi in perpetuum diſcedendi, etiamſi coniux alter ab eo crimine reſipiſcat. Id quod iam fit in diſceſſione propter hæreſin, quando diſceditur ex peculiari iudicio Eccleſiæ; vt notauimus in quinta cauſa diuortij.

Tertio obijciunt Sectarij, quod D. Paulus 1. Corinth. 7. docet dimiſſionem ſeu ſeparationem extra caſum fornicationis, ob quam tollatur etiam (opinione iſtorum) vinculum Matrimonij, pugnare cum, *præcepto Domini*, qui generatim præcipit *non diſcedere*, vt ipſe Apoſtolus ibi refert: *Quando verò coniuges*, inquit Kemnitius, *contra hanc Apoſtoli doctrinam priuata contumelia ſe ſeparant, tunc Paulus ſuadet reconciliationem; aut ſi hoc nolint, pronunciat, eos ſine coniugio alio manere debere.*

Respondeo, hanc interpretationem manifeſtè pugnare cum forma præcepti diuini, quam ibi proponit diuus Paulus. Nam Dominus cum coniux diſceſſerit, non niſi *diſiunctiuè* illi præcipit, vel *reconciliari*, vel *manere ſine alio coniugio*: ita vt alterutro modo poſſit ſatisfieri præcepto. Ergo tale præceptum omnino ſupponit aliquam diſceſſionem eſſe poſſe coniugis à coniuge durante *vinculo* matrimonij, quæ ſit *licita* & abſque vlla coniugis vel iniuria, vel contumelia. Nam ſi omnis diſceſſio durante matrimonio eſſet illicita; determinate Dominus præciperet, vt coniux qui diſceſſerit, ſuo coniugi *reconcilietur*: ſicut ſuprà etiam q. 1. p. 7. argumentati ſumus ex Auguſtino.

Sectarij autem perperam hic fingunt abſolutū dari hic præceptum diuinum, vt nunquam coniux à coniuge durante vinculo matrimonij diſcedat: reliqua autem quæ ſubiungit Apoſtolus, eſſe declarationem, quod ſcilicet ſi iniuſtè contra id præceptum diſceſſerit, & nolit reconciliari debeat manere ſine alio coniugio. Non eſt hic ſenſus Apoſtoli: ſed ſignificat manifeſtè, præceptum Domini conditionatum eſſe; nempe vt coniux non diſcedat, niſi iuſta ſit cauſſa; & vt ſi ex iuſta cauſſa diſceſſerit, vel reconcilietur, vel ſi id facere nolit, maneat ſine alio coniugio, vt latius ſupra q. 1. p. 7. oſtendimus; ſiue iuſta illa cauſſa diſceſſionis fuerit fornicatio, ſiue alia ex ijs quas numerauimus.

Qvarto obijciunt, quod talis dimiſſio coniugis, quæ non faciat ius contrahendi cum alio, exponit coniugem periculo fornicandi. Sicut Chriſtus etiam inquit Matthæi 5. *Facit illam mœchari*.

Respondeo, præter coniugij uſum eſſe quoq; alia multa remedia, quibus vitari fornicatio poſſit, vt ſuprà q. 1. p. 7. & diſp. præced. q. vlt. p. vlt. de cœlibatu, reſpondimus. Chriſtus autem de ijs potius, qui dimittebant animo contrahendi aliud coniugium, pronūciat quòd facerent coniuges dimiſſos mœchari: quia ſcilicet non erat legitimum matrimoniū illud, quod poſt dimiſſionem contrahebatur: vt ſuprà q. 1. p. 7. docuimus.

Qvinto obijciunt, quòd multis modis in eiuſmodi ſeparationibus rumpitur vinculum ipſum matrimonij, quātumuis illud integrum manere doceamus. Nam ad uinculum matrimonij hæ ſententiæ pertinēt, inquit Kemnitius: *Adhærebis vxori ſuæ: Faciamus ei adiutorium, quod ſit coram ipſo: Mulier non habet poteſtatem ſui corpori ſed vir: Iterum conuenite ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram:* Non ſunt duo ſed *vna caro.* Et ipſum coniugium definitur *indiuidua vitæ* conſuetudo: *Hæc vero*, inquit, *vincula in Pontificia ſeparatione ſoluuntur & diſrumpuntur.*

Respondeo, hanc obiectionem ex manifeſtiſſima inſcitia procedere. Nam uarij actus ad coniugiū pertinentes, qui eiuſmodi ſententijs indicantur, non ſunt ipſum matrimoniale *vinculum*, ſed *vſus* quidam illius. Poteſt autem rei eſſentia manere ſalua impedito ſeu ſublato propter aliquas cauſſas illius *vſu*.

Nec uerò matrimonium *indiuiduæ* uitæ conſuetudine ita definitur, quaſi ſemper oporteat coniuges actu manere ſimul, ſed quia *debent* certè ex ipſa lege coniugij ſimul manere & conuiuere, niſi quando aliqua iuſta cauſſa fecerit ius alteri, ſe uel ad tempus uel etiam in perpetuum pro cauſſæ ratione ſeparandi. Et hæc de Fide coniugali ſint dicta.

PVNCTVM TERTIVM.

De Bono Prolis.

D. Thom. q. 49. art. 2. & q. 68.

De altero Matrimonij Bono ſeu effectu, nempe de Prole notanda ſunt tria. Primo notandum, matrimonium non tantum cohoneſtari per *prolem*, quatenus proles actu ex *illo ſuſcipitur*, ſed etiam quatenus ex illo *poteſt* ſuſcipi, *et ad eam per* ſe matrimonium ordinatur. Quamuis *enim ex aliquo* matrimonio nulla proles actu ſuſciperetur, *tamen ex* prole etiam, quatenus potuit ſuſcipi, cohoneſtaretur tale matrimonium.

Secvndo notandum, duplici nomine matrimonium ex *prole* cohoneſtari. *Primò*, quia proles per ſe magnum quoddam bonum eſt: ſiquidem illius procreatio conſeruat & auget ſocietatem humanam. Quam ob cauſſam Adrianus Imperator dixiſſe fertur malle ſe imperium ampliari hominum adiectione quam pecuniarum copia, ut Paulus Iureconſultus teſtatur in lege ultima, §. *fraudis*. ff. de bonis damnatorum. Et Ariſtoteles 2 Politic. cap. 7. refert, eum qui Spartiatarum Rempublicam legibus conſtituit, Spartiatas propoſitis præmijs adhortatum eſſe, vt quam poſſent plurimos filios procrearent, quo numerus ciuium illius Reipub. magis augeretur. Quæ commemorat etiam Couarruuias in Epitome lib. 4. parte 2. cap. 8. in principio, ubi ex iure Canonico diſcutit, an aliquas immunitates & quaſnam etiam nunc habeant ij, qui in certo numero prolem maſculinam ex matrimonio ſuſceperunt.

Secundò, cohoneſtat etiam matrimonium proles eo nomine, quod filij ex vero matrimonio ſuſcepti Legitimi eſſe cenſentur, ideſt, idonei ſunt ad publicas dignitates & officia in Repub. quæ requirunt quandam honeſtatem. Quod ipſum, ut patet, non minimum bonum reputari poteſt. Qui autem extra matrimonium procreantur, Illegitimi ſunt, id eſt, ad eiuſmodi officia & dignitates inhabiles.

Quod ut rectius intelligatur, Tertio rurſus notandum eſt, quadripartitam eſſe filiorum conditionem. Nam quidam ſunt *naturales & legitimi*, qui ſc. licet ex uero matrimonio, uel quod bona fide pro uero habitum fuerit, ſunt procreati. Et hi iure communi ad omnia ſunt habiles:

Alij ſunt *naturales* & *non legitimi*. Vt qui ex ſimplici fornicatione naſcuntur. Et hi etiam ſunt ad officia & dignitates inhabiles; ſed tamen poſſunt ſuccedere in ſexta tantum parte hæreditatis paternæ.

Alij

Alij ſunt *legitimi*, ſed *non naturales*. Qui ſcilicet ſecundum formam iuris ab aliquo in filios adoptantur. Et hi iuris beneficio & interpretatione ſunt ad omnia habiles, quatenus adoptiui filij ſunt.

Alij denique ſunt *nec naturales nec legitimi*, & propriè vocantur SPVRII. Qui ſcilicet ab ijs parentibus nati ſunt, qui neque tempore conceptionis, neque tempore natiuitatis talium filiorum, poterant inter ſe inire verũ matrimonium. Cuiuſmodi ſunt qui ſuſcipiuntur ex adulterio, & filij clericorum in ſacris. Atq; hi quidem ad omnia penitus inhabiles ſunt: nec

A ſunt vllo modo capaces hæreditatis paternæ. Quanquã iure naturæ debent quidem à parẽtibus ſuis ali.

Poſſunt autem qui illegitimi ſunt quacunque ratione ex prædictis, varijs modis partim canonũ partim legum auctoritate LEGITIMARI: ſicut & ipſa ratio tota illegitimorum filiorum, per humanam auctoritatem eſt inducta. Quæ omnia perſpicuè declarat D. Thomas hic quæſtione 68. quæ eſt vltima de Matrimonio; & latiſſimè etiam ex Iuris vtriuſque norma perſequitur Couarruuias toto illo cap. 8. Atque hæc de quarta quæſtione principali.

QVÆSTIO QVINTA.

De impedimentis Matrimonij.

Supplem. D. Thom. quæſt. 50. & ſeq.

DVPLICIS generis eſſe dicuntur impedimenta, quæ interuenire poſſunt in ipſo contractu matrimonij. Quædam ita impediunt matrimonij contractum, vt illum etiam reddant inualidum: quæ ideo dicuntur dirimentia. Alia ita, vt reddant illicitum, quamuis non inualidum. Hoc poſito videndum eſt PRIMO, *Vtrum humanæ auctoritatis decreto poſſint aliqua impedimenta matrimonio apponi, præſertim primi generis, quæ alioqui iure naturali & diuino illud non impedirent.* SECVNDO, *Si omnino aliqua impedimenta matrimonij ſunt; quænam & quàm varia ſint illa, & quonam iure vnumquodque illorum conſtet.* TERTIO *in ſpecie dicendum de impedimentis dirimentibus.* QVARTO *de impedimentis non dirimentibus.* QVINTO, *An poſſit in Matrimonij impedimentis diſpenſari, & cuiuſnam auctoritate. Ad hæc enim quinque puncta video reuocari omnia, quæ de impedimentis matrimonij tractat D. Thomas hic quæſt. 50. & pluribus ſequentibus, & alij Theologi in 4. diſt. 34. & deinceps, & ex Canoniſtis nominatim Couarruuias in Epitome lib. 4. parte 2. cap. 6.*

PVNCTVM PRIMVM.

Vtrum humanæ auctoritatis decreto poſſint aliqua impedimenta matrimonio apponi, præſertim matrimonium dirimentia, quæ alioqui iure naturali & diuino illud non impedirent.

D. Thom. q. 50. art. vnico.

DE PRIMO puncto duplex potiſſimum ratio dubitandi eſt circa impedimenta præſertim dirimentia, quæ ſcilicet reddant etiam inualidum matrimonium.

PRIMA quia ipſe Deus eſt, qui matrimonia inſtituit & iungit, vt ſuprà quæſt. 1. p. 2. teſtimonio Chriſti Matth. 19. docuimus. Ergo quæ impedimenta Deus ipſe in matrimonio non apponit, non poteſt nec debet apponere auctoritas humana. Id enim ſi fiat; homo videbitur ſeparare quod Deus ipſe coniungit.

SECVNDA, quia ſi auctoritas humana poteſt impedimenta matrimonij conſtituere, quæ iure diuino conſtituta non ſint; conſequens erit, ut conſenſus & verba contrahentium, quæ vno tempore fuerunt legitima *materia* & *forma* Sacramenti matrimonij, aliò tempore non ſint. At hoc non videtur ſine abſurditate concedi poſſe. Ergo neq; illud ex quo id ſequitur.

Maior patet, ſi ponamus, per auctoritatem humanam nouum aliquod impedimentum apponi quòd reddat inualidum matrimonium, cum antea iure diuino & naturali non reddiderit: Sicut v. g. iam factum eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. de Reformatione, vbi hoc ipſo quòd præſentia parochi, & teſtium ad valorem matrimonij requiſita eſt, conſequenter etiam ſtatutum eſt, vt abſentia iſtorum obſtet veritati matrimonij, tanquam quoddam impedimentum. Vnde fit vt eadem verba & conſenſus contrahentium, quæ abſente parocho & teſtibus ante Concilium Tridentinum fuerunt legitima *materia* & *forma* Matrimonij iure diuino, iam non ſint.

Minor autem, ſcilicet quod hoc non poſſit ſine abſurditate concedi, probatur dupliciter. *Primò*, quia

B ſi id per humanam auctoritatem fieri poteſt; Ergo poteſt humana auctoritas *mutare* materiam & formam Sacramenti: quod abhorret penitus ab orthodoxa doctrina. Quid enim aliud eſt facere, ut quòd antea erat materia & forma, poſtea non ſit, niſi materiam & formam mutare? *Secundò*, Quia in alijs Sacramentis non poteſt humana auctoritas facere, vt quod aliquando fuit legitima materia & forma Sacramenti, poſtea non ſit. Ergo neque in Sacramento matrimonij. Conſequentia probatur. Nam ſi auctoritas humana in Sacramento matrimonij id faciat; æquè videbitur facere contra inſtitutionem diuinam, ac ſi id faceret in materia & forma alicuius alterius Sacramenti.

C Quæro enim (vt perſiſtam in propoſito exemplo) an conſenſus & verba contrahentium ſine præſentia parochi & teſtium fuerint ante Concilium Tridentinum uera forma & materia Sacramenti matrimonij ex inſtitutione diuina, nec ne? Si non fuerunt; Ergo neque tunc ſatis erant ad uerum Sacramentum matrimonij: cuius tamen contrarium definit ipſum Concilium Tridentinum, & nos tanquam certum ſupponimus. Si autem ex inſtitutione diuina uera forma & materia fuerunt; Ergo cum poſtea ſtatuit Eccleſia, ut non ſint uera materia & forma; omnino ſtatuit aliquid contra inſtitutionem diuinam.

Ad hæc ARGVMENTA reuocantur ea, propter quæ

D SECTARII contendunt, non poſſe ab Eccleſia inſtitui aliqua impedimenta eſſentialia matrimonij, quæ non ſint alioqui inſtituta iure diuino: ut nominatim eſt uidere apud Kemnitium in Exam. can. 4. ſeſſ. 24. Concilij Trid. quæ eſt etiam ſententia Caluini, & aliorum.

aliorum. Quamuis non ita efficaciter, ſed planè ineptè ea ipſi argumenta proponunt.

Ac cenſent hi etiam nec impedimenta vlla poſſe per Eccleſiam addi, quæ reddant *illicitum* matrimonium ſub peccato: Quamuis non negent aliquid poſſe humana auctoritate in hoc genere conſtitui propter vtilitatem maiorem & decorem reipub. Quod non aliter confirmant, niſi quia putant alioqui nullas poſſe leges humanas ſanciri quæ per ſe obligent in conſcientia ſub peccato. Qui ipſorum error alias à nobis in Tractatu de legibus confutatus eſt, tomo 2.diſp.7.quæſt.4.

Quod verò ad præſentem locum attinet, ſententia ECCLESIAE Catholicæ illis argumentis non obſtantibus eſt, poſſe omnino per Eccleſiaſticam auctoritatem vtriuſque generis impedimenta matrimonio apponi; quemadmodum etiam in illo Canone 4.ſeſſ. 24.Concilij Trid.definitum eſt.

Id autem probatur PRIMO ex ipſa natura matrimonij hoc modo: Si matrimonium pro varietate têporum & circumſtantiarum alio & alio modo oportet contrahi, vt conducat ad bonum commune Chriſtianæ Reipu. in quod tanquam in finem eſt ordinatum; dubitari non debet, quin illa auctoritas quæ toti Chriſtianæ Reipub. præeſt, poſſit pro varietate têporũ & circumſtantiarum varias conditiones in illo ita requirere, vt ſine ipſis aut non validè, aut non benè & licitè contrahatur. At dubium eſſe non poteſt, quin pro varietate temporum & circumſtantiarum alio atque alio modo oporteat matrimonium contrahi, vt conducat ad illum ſuum finem, nempe ad bonũ commune Chriſtianæ Reipub. Igitur neq; dubitari dêt, quin Eccleſiaſtica auctoritas, quę toti Chriſtianę Reipub. præeſt, poſſit pro varietate temporũ & circumſtantiarũ varias conditiones in illo ita requirere, vt ſine illis aut non validè, aut non licitè côtrahatur: quod ipſum eſt impedimêta matrimonio apponere.

Maior probatur, quia non eſſet alioqui ſummus Reipub. Chriſtianæ prælatus tanta præditus auctoritate, quanta ad bonum commune Reipub. Chriſtianæ neceſſaria eſſet: & conſequenter neque ipſa Eccleſia Chriſtiana eſſet rectè conſtituta & *ædificata* ſuper auctoritatem illius ſummi prælati: quod repugnat Chriſti promiſſionibus Matth.16.& 18.&c.

Minor autem inde manifeſtè patet, quòd matrimonium in quodam *humano contractu* conſiſtit, vt ſupra q 1.docuimus. Omni autem humano contractui commune hoc eſt, vt pro varietate temporum ac circumſtantiarum, ſubinde alias & alias conditiones, & quaſi modum alium poſſit requirere, ut eius vſus ſit opportunus & conducibilis ad commune bonum Reipub. Chriſtianæ.

Quæres exemplo ex hac ipſa materia petito, qđ paulò ante induximus, confirmari poteſt. Cum enim præteritis temporibus maior erat hominum erga Deum timor, poterant clandeſtina matrimonia ſine magno incommodo Reipub. Chriſtianæ tolerari. Rarius enim eueniebat, ut qui cum vna perſona clã contraxiſſet, hoc poſtea inficiaretur, & in facie Eccleſiæ cum altera illegitimè contraheret maneretq; in perpetuo adulterio. At poſtquã id flagitium poſt poſito timore Dei frequentius ab hominibus cômitti cępit, plus detrimenti quam commodi contractus illi clandeſtini Chriſtianæ Reipub. afferebant. Quo circa auctoritatẽ in Eccleſia eſſe oportuit, quæ eiuſmodi contractus abolere poſſet, & alium quendam matrimonio modum conſtituere; ſicut in Concilio Tridentino factum eſſe videmus. Atque vt huius particularis decreti, ita quoq; aliorum, quibus per Eccleſiam aliqua impedimenta matrimonij conſtituta

A ſunt, ſuæ etiam rationes ſimili mõ aſſignari poſſunt.

SECVNDO probatur Catholica aſſertio ex praxi ipſius Eccleſiæ iam inde ab antiquiſſimis temporibus vſurpata: de qua uelle diſputare *inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*, ut affirmat epiſt. 117. AVGVSTINVS. Eius autem praxis antiquum etiam teſtem profero eundem ipſum Auguſtinum lib.15.de ciuit. cap. 16. ubi matrimonia *conſobrinorum* affirmat rectè per legem humanam fuiſſe prohibita, quamuis alioqui liceret per legem diuinam, ut ibidem inquit.

Item D. AMBROSIVM epiſt.66. ad Paternum. Qui eadem matrimonia *conſobrinorum* aut *patruelium* cômemorat fuiſſe etiam ſub ſeueriſſima pęna prohibita ab Imperatore Theodoſio.

B Item D. GREGORIVM lib.12.Rigiſtri, epiſt.31. ad Fælicem Epiſcopum: ubi ex lege in Eccleſia illis temporibus receptiſſima cauet, ne perſonæ intra *gradum ſeptimum* conſanguineæ, matrimonio iungantur, & iubet eas ſeparari, ſi id facere tentauerint: quia matrimonium uidelicet fuerit nullum. Quod teſtimonium Gregorij una cum alijs Canonibus antiquis ad eandem rem citat Magiſter in 4.d.40. & 41.& Gratianus in Decretis 35.q.3.

Item profero teſtem IVLIVM I. Pôtificem in Can. *Si quis ancillam*.29.q.2. Vbi ad quæſtionem ſibi propoſitam, Vtrum aliquis poſſet matrimonium inire cum ancilla, quam ipſe libertate donaſſet; *reſpondet* poſſe, *ſi nihil*, inquit, *impium, & legibus contrarium in*
C *tali copulatione fiat*. Quibus uerbis apertè indicat uel fuiſſe, uel certè eſſe potuiſſe aliquas leges *humanas*, quæ impediant ea matrimonia fieri, quę alioq reſpiciendo ad ſolũ ius diuinũ & naturale, poſſent validè contrahi; ut illud cum ancilla libertate donata.

Adde quòd nô ſolùm Eccleſiaſtica auctoritas, ſed etiam POLITICA ſeu ciuilis POSSET matrimonio impedimenta apponere, quatęnus eſt *contractus* quidam ordinatus ad bonum etiam commune Reipub. ciuilis. ut bene docet Diuus Thomas, in 4. diſtin. 34 quæſt. 1. artic. 1. ad quartum, & Ruardus Tapper in ſuis controuerſijs, articulo 20. & accuratius probat Franciſcus Victoria in Releċt. de Matrimonio, parte ſecunda, ſectione prima. Nam etiam in magiſtratu
D *politico* oportet auctoritatem eſſe tantam, ut poſſit propter ciuile bonum Reipub. uarias conditiones in *contractibus*, qui ad id bonum ordinantur requirere; ſicut facilè deduci poteſt ex probatione prima noſtræ aſſertionis, applicando illam quoque ad magiſtratum *ciuilem*.

Nihilominus tamen quia contractus matrimonij propter annexam rationem SACRAMENTI & finem ſpiritualem, quem in Reipub. Chriſtiana reſpicit, magis eſt *ſpiritualis* quam politicus; Eccleſiaſtica auctoritas limitauit in hoc genere auctoritatem magiſtratus ciuilis, tanquam ſuperior illa; ita ut nulla lex ciuilis de impedimêtis matrimonij lata ullum habeat robur, niſi per Eccleſiaſticam etiam legem idem ſta-
E tuatur; ut rectè docet Diuus Thomas in quarta, diſtinctione 42. quæſt. 2. articulo ſecundo ad quartum, & latius oſtendit Victoria loco citato, poſt Paludanum in quarto diſtinctione uigeſimaſexta quæſt. 3. articulo tertio, concluſ. 2. qui ad id confirmandum citat caput *Eccleſia S. Mariæ*. Extra de conſtitut. ubi ſanè generatim habetur, ut nullum ſtatutum laicorum in rebus Eccleſiaſticis ſit ullius firmitatis niſi ab Eccleſia fuerit approbatum. Cauſa autem matrimonialis ſimpliciter & abſolutè eſt *Eccleſiaſtica* propter rationem dictam.

SED ſupereſt ut ad illa duo argumenta in contrarium propoſita reſpondeamus. Ad PRIMVM reſpondeo, Deũ ita inſtituiſſe matrimonium, ut noluerit tamen

meni illud eſſe firmum aut licitum niſi ijs conditionibus & eo modo contractum; quo iuxta iudicium Eccleſiæ expediret ad bonum commune Reipub. Chriſtianæ; vt euidenter oſtendit prima probatio noſtræ aſſertionis. Quare matrimonium contractum cum impedimento eſſentiali ab Eccleſia appoſito, minimè Deus ipſe iungit; atque ita cum perſonæ eo modo illegitimè coniunctæ decreto Eccleſiæ ſeparantur, nequaquam illud ſeparatur quod Deus coniunxit, ſed quod homines perperam coniungere voluerunt.

Ad SECVNDVM conceſſa Maiori negatur Minor. Ad probationem *primam* nego, propterea mutari ab Eccleſia *materiam & formam* diuinitus inſtitutam. Ratio eſt, quoniam materia & forma Sacramẽti matrimonij diuinitus inſtitutã, non eſt conſenſus & verba contrahentiũ quatenus hoc aut illo modo *determinato* adhibentur, ſed generatim quatenus adhibentur eo modo quem Eccleſia pro varietate temporum & circumſtantiarum iudicat *expedire* ad bonum commune Reipublicæ Chriſtianæ. Ipſa enim contra huius Sacramenti, eo quòd in *contractu* quodam humano conſiſtit, exigebat vt non niſi ſub hac ratione generali Deus vellet in mutuo conſenſu & verbis contrahentium conſiſtere materiam & formam illius: vt euidenter conuincit prima noſtræ aſſertionis ratio.

Iam verò quicquid pro varietate temporum & circumſtantiarum Eccleſia ſtatuat de hoc aut illo modo determinato mutui conſenſus & verborum, quo matrimonium contrahatur; tamen illud quod de materia & forma huius Sacramenti diuinitus inſtitutum eſſe dicimus, immutatum omnino manet: nempe ut materia & forma ſint verba & conſenſus inter illas perſonas & eo modo adhibita, quo pro ratione circumſtantiarum Eccleſia expedire iudicat. Ita fit, vt non mutet Eccleſia materiam & formam matrimonij ſecundum eam quidem rationem, qua diuinitus eſt inſtituta, tametſi mutet *modum determinatum* ipſius: qui modus, vt dictum eſt, non eſt per ſe diuinitus inſtitutus.

Atque hinc facilè patet etiam reſponſio ad *ſecundam* probationem illius Minoris. Diſcrimen enim inter matrimonium & alia Sacramenta eſt, quòd quia illud in quodam humano *cõtractu* conſiſtit, non eſt eius materia & forma determinata diuinitus ſecundùm ſuam ſpeciem ita, ut in conſenſu & verbis quorumcunque, & quomodocunque adhibitis poſſit verè conſiſtere: ſed ſolum eſt inſtituta diuinitus ſecundum illam rationem generalem quam diximus. Vnde fit, vt quamuis Eccleſia quandoque mutet modum particularem contrahendi; minimè tamen mutet id, quod per ſe eſt inſtitutum diuinitus.

In alijs autem Sacramentis, quia non in contractu aliquo, ſed in certis quibuſdam rebus conſiſtunt; inſtituta eſt diuinitus materia & forma ſecundum ſuam ſpeciem ita *determinatè*, ut quod ſemel eſt idonea materia & forma alicuius ex reliquis Sacramentis, ſemper eſſe poſſit, ſi ab eiuſdem conditionis perſonis, ſiue miniſtris, & debita cum intentione adhibeatur. Vnde fit, ut contra inſtitutionem diuinam Eccleſia faceret, ſi ſtatueret vt illud ipſum in his Sacramentis aliquando non eſſet legitima materia & forma, propter aliquas alias circumſtantias. Hactenus de primo puncto.

A

PVNCTVM SECVNDVM.

Si omnino aliqua impedimenta Matrimonij ſunt; quænam & qualia ſint illa? & quonam iure vnumquodque illorum conſtet?

D. Thom. q. 50.

QVOD ad ſecundum punctum attinet, duo inprimis genera impedimentorum diſtingui ſolent in ipſo Matrimonij contractu, vt initio huius quæſtionis dicere cœpimus. QVAEDAM quæ reddunt matrimonium inualidum. ALIA quæ tantummodo reddunt illicitum. Et illa prioris generis ſolent appellari à Doctoribus impedimenta quę non ſolum impediunt matrimonium contrahendum, ſed etiam *dirimunt* contractum. Alia verò ſecundi generis vocant, impedimenta, quæ non dirimunt matrimonium contractum, ſed *impediunt* contrahendum. Atque etiam breuius dicere ſolent quædam eſſe impedimenta *dirimentia*, quædam *non dirimentia*.

Hoc autem non ita intelligendum eſt, quaſi impedimenta illa primi generis diſſoluant & dirimant matrimonium valide prius contractum; ut ex malitioſa quadam inſcitia Kemnitius & alij Sectarij exiſtimare videntur nos docere. Id enim ſi fieret, iam

C tunc verè, *quod Deus coniunxit*, humana auctoritas *ſepararet*. Sed eo tantum ſenſu dicuntur illa impedimenta primi generis dirimere matrimonium contractum, quia eam quoque vim habent, vt qui cum ijs impedimentis *de facto* cõtraxerunt, iure ſeparari debeant, tanquam ij videlicet, qui minimè uerè ac legitimè contraxerint. Ita enim ex omnium ſententia, rectè notauit Nauarr. in Manual. cap. 22. nu. 29.

Addit etiam Couarruuias in Epitome, parte 2. ca. 6. §. 1. *tertium* quoddam membrum in hac diuiſione generali impedimentorum matrimonij: ſcilicet quędam etiam impedimenta eſſe, quæ ſi adueniant *ante* matrimonium verè contractum, illud ſi contrahatur, dirimunt eo modo, quo iam explicatum eſt, non au-

D tem ſi adueniant *poſt* illud verè contractum. Vt Seruitus, inquit, alterius, & affinitas propter copulam carnalem cũ perſona alterius coniugis conſanguinea.

Sed tamen duplici de cauſa puto non eſſe opus iſtud *tertium* membrum in illa diuiſione generali addere. Primò, quia affinitas illa ſuperueniens poſt uerum matrimonium non verè ipſius matrimonij, ſed *vſus* illius impedimentum eſt: ut ſcilicet qui talem affinitatem cum coniuge contraxit, non poſſit ab eo petere debitum, quemadmodum poſtea ſuo loco notabimus. Seruitus item alterius coniugum ſuperueniens, neque *matrimonij*, neque etiam *vſus* matrimonij impedimentum aliquod eſt; cum non impediat uel redditionem, uel petitionem debiti.

E Secundò, quia ſeruitus & affinitas, eo modo quo impedimenta ipſius matrimonij eſſe poſſunt, ſatis comprehenduntur in primo illius generalis diuiſionis membro, vt poſtea videbimus. Quare ſufficit duo tantum illa genera impedimentorum diuidere, ſicut alij omnes Doctores faciunt in 4. d. 34. & D. Thomas hic q. 50. & Nauarrus in Manuali, cap. 22. nu. 29.

PORRO utriuſque generis impedimenta ſunt VARIA. Et illa quidem quæ impediunt & DIRIMVNT, his tribus uerſibus comprehenſa numerari ſolent:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

Quos uerſus retulit etiam D. Thomas diſtinct. 34. q. vnica, & hic q. 50. Impedimenta uerò quæ tantum

IMPEDIVNT & *non dirimunt*, ſolent quoq; generatim indicari his duobus verſibus relatis etiã à D. Thoma:

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Omnia enim huiuſmodi impedimenta nituntur Eccleſiæ quibuſdam prohibitionibus: quæ quam variæ ſint, poſtea dicemus. Prius enim impedimẽta, quæ etiam DIRIMVNT, ſunt nobis percurenda.

PVNCTVM TERTIVM.

De impedimentis dirimentibus.

D. Thom. q. 51. & ſeq.

ERROR tunc reddit inualidum matrimonium, cum eſt circa *perſonam*: aut circa *ſtatum* eius *ſeruilem*. Quia tunc conſenſus in *talem perſonam* non eſt deliberatus & liber. Non autem ſi ſit tantum circa perſonæ *qualitatem*: vt ſuprà ſatis explicatum eſt q. 3. huius Diſp. p. 2. Hoc autem impedimentum iure ipſo *naturali* conſtat: quandoquidem iure naturali requiritur ad matrimonium conſenſus liber, qui impeditur per talem errorem.

CONDITIO.

HOC vocabulo duplex genus impedimenti dirimentis intelligi poteſt. Videlicet aut conditio *ſeruilis* alteri ignota: Aut conditio appoſita *de futuro* ex qua contractus ipſe pendeat. Et de vtroq; genere impedimenti abunde à nobis dictum eſt q. 3. p. 2. & 3. cum ageremus, qualis debeat eſſe conſenſus.

Conſtat etiam hoc impedimentum iure *naturali*: quandoquidem ipſa natura contractus de præſenti (qualis eſt Matrimonij contractus) requirit, vt non pendeat ex euentu *futuro*, ſicut illic explicatum eſt. Vbi etiam docuimus, quemadmodum cõditio *turpis*, vel *impoſſibilis* haberi debeat pro non adiecta; & quomodo reddatur nullum matrimonium per conditionem appoſitam contra illius *ſubſtantiam*.

VOTVM.

TRIPLICIS generis votum reddit inualidum matrimonium. Primo votum *ſolenne* per profeſſionem factam in approbata RELIGIONE. Secundò votum etiam ſolenne per ſuſceptionem ſacri ORDINIS: vt ſupra vidimus in diſputatione præcedenti, q. vltima, puncto vltimo de cœlibatu. Tertiò votum ſimplex obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, emiſſum in *Societate* Ieſu iuxta formulam conſtitutionum eiuſdem Societatis poſt biennium ab ingreſſu.

De primo & ſecundo voto patet ex cap. vnico de voto & voti redemptione, lib. 6. & ex can. *Voventibus*. 27. q. 1. De tertio voto patet ex peculiari cõſtitutione Gregorij XIII. Pontificis Maximi, quæ incipit, *Aſcendente Domino*. Anno 1584. motu proprio edita. Ibi enim Pontifex reddidit inhabiles ad matrimoniũ validè contrahendum, eos, qui ſunt obſtricti TALIBVS votis ſimplicibus, ideſt, emiſſis cum talibus circumſtantijs, nempe in Religione Societatis, poſt biennium Nouitiatus, &c. Idque meritò: quandoquidem, vt idẽ Pontifex ibi definit, & nos probauimus tomo 3. diſp. 10. q. 4. p. 2. per talia vota ſimplicia conſtituitur quis in Religioſo STATV verè ac propriè dicto, & hoc ipſo quòd TALIA vota ſic emittit, re ipſa ſe *ſubijcit* ac *tradit* regendum Superioribus Societatis, iuxta id etiam quod docuimus tomo 3. eadem diſp. & q. p. 5.

A quamuis non quidem per modum *ſolemnis* Traditionis, quæ *per ſe* & *ex natura rei* inhabilitet ad matrimonium, (eo quod priuet totali ſui etiam corporis dominio, &c.) iuxta ſententiam magis receptam de uoto ſolenni profeſſionis, quam defendimus tomo 3. diſp. 6. q. 6. p. 5.

Sed tamen fit nihilominus per eiuſmodi vota talis traditio, quæ verè reddit perſonam *ſubiectam ac mancipatam* arbitrio & poteſtati Superioris in Religioſo illo vitæ Inſtituto, ſic, vt minime ſit ei integrum recedere ab eo religioſæ vitæ ac ſubiectionis genere. Id quod meritò (vt diximus) potuit mouere Pontificem, ut in eiuſmodi uotis ſimplicibus, quatenus TALIA quidem ſunt (nempe in tali Religione, & cum talibus B circumſtantijs emiſſa) conſtitueret nouum hoc Impedimentum dirimens Matrimonium, cum faciant nimirum uerè ac propriè dictum Religioſum per ſubiectionem & traditionem prædictam.

Neque obſtat quod communiter Doctores ſentiunt, Votum ſimplex eſſe tantummodo nudam promiſſionem. Intelligendum namque id eſt de Voto Simplici abſtractè & præciſè conſiderato ſecundum generalem rationem Voti *Simplicis* omnibus Votis Simplicibus communem, qua differt à Voto Solenni. Iuxta ea quæ docuimus tomo 3. diſputatione ſexta, quæſtione ſexta, puncto quinto. Hæc autem Vota Societatis præter promiſſionem continent etiam traditionem prædictam, nõ præciſè ut ſimplicia ſunt, C ſed ut ſunt TALIA ſimplicia. Vt ſi dicerem, *Petrum*, uerbi gratia, præciſè quidem ut hominem, eſſe tantummodo Animal rationale, & non etiam iuſtum uel doctum, &c. ut TALEM autem hominem, eſſe etiã iuſtum & doctum.

Porrò, qui huiuſmodi uotis (ſiue Solemnibus, ſiue illis Simplicibus Societatis) impediti præſumunt contrahere matrimonium eo ipſo incurrunt excommunicationem: ut patet de Votis Solennibus ex Clementina unica, de Conſanguinitate & affinitate: & de uotis Simplicibus Societatis ex ſupra dicta Conſtitutione Gregorij XIII. Conſtat uerò hoc impedimentum iure *Eccleſiaſtico*, cuius nimirum decreto fit, ut per talia uota matrimonium reddatur nullum.

D Adde quòd Votum Solenne per profeſſionem Religionis hoc habet proprium, ut etiam diſſoluat uinculum matrimonij uerè antea contracti, modo non fuerit etiam conſummatum, ut ſuprà quæſt. prima, puncto ſeptimo docuimus. Hoc autem minimè facit uotum ſolenne per ſuſceptionem ordinis, ut ex communi ſententia oſtendit Couarruuias in Epitome libri quarti parte ſecunda, capite ſeptimo, §. quarto, numero nono, & patet ex Extrauaganti *Antiqua*, titulo de Voto.

Notat quoq; idem Couarruuias illic, capite ſexto, §. tertio, numero tertio, & Nauarrus in Manuali, capite uigeſimo primo, numero quinquageſimo ſecundo, non poſſe etiam è contrario qui coniugatus eſt, E niſi *de legitimo* conſenſu uxoris licitè ſuſcipere ſacrum ordinem, *legitimum* autem uxoris conſenſum non eſſe, niſi hæc ſi eſt iuuenis ingrediatur religionem; aut ſaltem uoueat caſtitatem ſi ſit ſenex. Quod ſi aliquis coniugatus, ſine legitimo conſenſu ſuſcipiat ſacrum ordinem, non poſſe illum ſaltem debitum ab uxore petere, poſtquam eſt ordinatus.

COGNATIO.

TRIPLEX eſt cognatio Matrimoniũ im[illegible]diens & dirimens, ſpiritualis, naturalis, & leg[illegible] [illegible]gnatio Spiritualis eſt quædam neceſſitudo [illegible] rum perſonarũ, quæ ſtatuto Eccleſiæ naſcitur [illegible] miniſtratione baptiſmi, & confirmationis; ac [illegible]

ex ſuſceptione baptizati, vel confirmati, quæ ſolet fieri à patrinis. Ita enim cognationem hanc definiunt Theologi in 4. diſtin. 40. & Canoniſtæ in caput primum de Cognatione ſpirituali, lib. 6.

Et iure quidem antiquo cognatio hæc ſpiritualis matrimonium dirimens erat triplex: ſcilicet *paternitas*, quæ eſt inter Baptizantem & Baptizatum; & inter confirmantem & confirmatum; & ſimiliter inter patrinum baptizati vel confirmati; & baptizatum & confirmatum. Item *compaternitas*, quæ eſt inter parentes baptizati vel confirmati, & baptizantes aut confirmantes, & patrinos, qui modo etiam ſint ipſi baptizati. Et denique *Fraternitas* inter baptizatum vel confirmatum, & filios naturales baptizantis vel confirmantis, & patrinorum.

B Iam tamen per Concilium Tridentinum, ſeſſione vigeſima quarta, capite ſecundo de Reformatione eſt omnino ſublata *Fraternitas*, & ex partu etiam *compaternitas* nimirum inter Baptizantem, vel confirmantem, & patrinos; relicta tantum *paternitate*, & etiam *compaternitate* inter parentes & patrinos; & inter eoſdem parentes, & baptizantes, vel confirmantes: vt etiam notat Nauarrus, cap. 22. numero 37. & ſequentibus. Nec contrahitur hæc cognatio ſpiritualis ab vllo, qui non ſit baptizatus: cum nequeat quis fieri ſpiritualiter cognatus, niſi prius per baptiſmum fuerit cooptatus in vitam ſpiritualem, ut ex doctrina D. Thomæ, & communi annotauit Syluester V. Matrimonium 8. nu. 7. dicto 12.

C Cognatio autem Natvralis eſt propinquitas per carnalem propagationem cōtracta duarum perſonarum, quarum *vna ex altera* (vt filius ex parente) vel *ambæ ex eadem*, (vt duo fratres) deſcendunt; ſicut notant omnes cum gloſſa in arbore conſanguinitatis lib. 6. Et reddit hæc cognatio inualidum matrimonium vſque ad *quartum gradum* incluſiuè: ut patet ex Cap. *Non debet*, Extra de conſanguinitate & affinitate. Quamuis iure antiquo etiam vſque ad ſeptimum gradum impediebat, ſicut punct. 1. ex ſancto Gregorio commemorauimus.

D Vt autem hæc res melius intelligatur, notandum eſt, gradum Consangvinitatis eſſe diſtantiam maiorem vel minorem vnius perſonæ ab altera ſecundum conſanguinitatis ſeriem quandam, vel ut vocant *lineam*. Eſt autem hæc ſeries uel linea conſanguinitatis duplex. Vna Recta, & alia tranſuerſalis. *Recta* eſt inter eos conſanguineos, quorū *alius ab alio* immediatè vel mediatè deſcēdit; *Trāſuerſalis* eſt inter eos, quorū neuter ab altero immediatè aut mediatè deſcēdit, ſed *ambo ab uno aliquo tertio*; vel immediatè vt fratres; vel mediatè, vt cōſobrini, vel patrueles, etc.

Iam verò ut ſecundùm hanc rationem graduum & linearum conſanguinitatis; facilè intelligi poſſit quoto gradu conſanguinitatis una perſona diſtet ab alia, quædam Regvlae communiter à Doctoribus Theologis & Canoniſtis aſſignantur, quas nominatum proponit Paludanus in quarto diſtinctione

E quadrageſima, quæſtione vnica, & Couarruuias in Epitome, p. 2. cap. 6. num 6. & reducuntur ad Tres ſicut illic bene notat Couarruuias.

Prima Regula. In linea *recta* tot numerandi ſunt gradus, quot numerantur perſonæ excepta prima. Itaque filius eſt in *primo gradu* conſanguineus patri; nepos in *ſecundo*; & ſic deinceps.

Secvnda Regula. In linea *tranſuerſali æquali*, eodem gradu diſtant conſanguinei inter ſe, quo quilibet illorum ſecundùm lineam rectam diſtat à prima ſtirpe. Itaque fratres, qui ſunt conſanguinei in tranſuerſali linea *æquali*, in primo gradu ſunt cōſanguinei; ſicut & quilibet illorum in primo gradu ſecundum

A lineam rectam diſtat à prima ſtirpe: & conſobrini in ſecundo, & ſic deinceps.

Tertia regula. Qui ſunt in linea *tranſuerſali inæquali*, vt patruus, verbi gratia, & nepos ex fratre, eo gradu conſanguinitatis diſtant inter ſe, quo remotior illorum ſecundùm lineam rectam diſtat à prima ſtirpe. Itaque patruus & nepos ex fratre, vel etiam ſorore, diſtant ſeu ſunt conſanguinei in *ſecundo* gradu, in quo nimirum nepos diſtat à prima ſtirpe ſecundum lineam rectam, vt patet. & ſic de alijs. Quæ omnia quibuſdam arborum figuris ſolent à Doctoribus demonſtrari, quæ ex his facilè intelligi, immò etiam formari poſſunt. Quæ verò Beza contra has tres regulas in libro ſuo de repudijs & diuortijs obijcit, tam futilia ſunt, vt digna non iudicem commemoratione. Neque enim habent locum, ſi Regulæ illæ ita proponantur, vt iam eas propoſuimus.

Porro cognatio Legalis eſt propinquitas orta ex *adoptione* alicuius in filium, vt notant communiter Doctores in quarto, diſtinct. 42. & in cap. 1. extra de cognatione legali. Et impedit intra quartum gradum ſicut cognatio naturalis. Eſt autem hæc Legalis cognatio triplex. Prima inter aſcendentes & deſcendentes: ut inter adoptantem, & poſteros eorum. Et hæc ſemper impedit, etiamſi adoptio ſit diſſoluta, nec etiam per emancipationem adoptati tollitur: vt notat Nauarrus cap. 22. num. 44. & colligitur ex cap. *Ita diligere*. 30. quæſt. 3.

Secvnda eſt in linea tranſuerſali inter adoptatum & filios naturales adoptantis. Et hæc tamdiu impedit quamdiu ipſa durat; & quamdiu filij naturales ſunt in patria poteſtate; alias non: ut patet ex cap. 1. Extra de cognatione legali & l. *qui in adoptionem*. ff. de adoptionibus.

Tertia eſt per modum cuiuſdam *affinitatis* legalis, vt inquit D. Thomas q. 57. artic. 2. videlicet inter adoptantem & vxorem adoptati; & è contrario etiam inter adoptatum & vxorem adoptantis. Et hæc perpetuò impedit, ſicut prima, etiam ſublata adoptione; vel emancipato filio adoptiuo: ut patet l. *Adoptiuus*. ff. de ritu nuptiarum; ſicut etiam notat D. Thomas loco citato, & Nauarrus cap. 22. num. 44. & alij communiter.

Hactenus de Cognatione quod attinet ad cognationem *ſpiritualem* & *legalem*, inter omnes conueniſſe ſatis conſtat. Sed quod attinet ad cognationem Natvralem magna Qvaestio eſt, vtrum illa quidem ad aliquos ſaltem gradus reddat nullum Matrimonium ex iure *naturali & diuino*.

Quæ ſanè quæſtio non eſt tantummodò ſpeculatiua, ſed imprimis etiam ad praxim pertinet propter duas cauſas. *Primo*, quia in quo gradu reddat Matrimonium nullum iure naturali & diuino eo per auctoritatem Eccleſiæ nulla diſpenſatio fieri poteſt. *Secundo*, quia etiam infidelium Matrimonia contracta in gradu, qui iure naturali & diuino prohibitus, eſſent dirimenda, quando illi conuerterentur ad fidem. Si autem contraxerint in gradu ſolùm prohibito iure Eccleſiaſtico, haberi debent illorum Matrimonia rata, quando conuertuntur: ſiquidem illi ſolum, qui baptizati ſunt, eiuſmodi legibus Eccleſiaſticis de impedimentis Matrimonij obſtringuntur; vt in hoc ipſo propoſito determinat Innocentius III. in cap. *Gaudemus*. Extra de diuortijs.

Eſt autem ſententia VViclephi apud VValdenſem tomo ſecundo de Sacramentis, capite 134. Et Lutheri in Concione de Matrimonio ad VVittenbergenſem populum, & aliorum Sectariorum, gradus omnes conſanguinitatis atque affinitatis, qui Leuit. 18. fuerunt prohibiti, eſſe etiam nunc iure naturali

centio III. in cap. *Deus*. Extra de diuortijs. Et à Martino V. vt refert Antoninus tertia parte titulo primo, capite vndecimo, circa finem. Et ab Alexandro VI. in eodem gradu, cum Rege Luſitaniæ, & cum Regina Angliæ Catharina, & in ſecundo conſanguinitatis tranſuerſali cum Rege Siciliæ, vt refert Caietanus 2.2. quæſtione 154. articulo nono. Atque etiam Innocentius III. in cap. *Gaudemus*. Extra de diuortijs conceſſit, vt in ſecundo & vlterioribus gradibus manerent rata Matrimonia infidelium, qui conuertuntur ad fidem.

Accedit, quòd S. Patriarcha Iacob (vt ponam præcipua exempla) copulauit ſibi Matrimonio duas ſorores Rachelem & Liam, Geneſ. 29. non obſtante primo gradu affinitatis tranſuerſali, quem contraxit cū qualibet. Item in ſanctiſſima illa familia Thare patris Abrahæ, Nachor, & Aram; Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris ſui, Geneſ. 11. imò etiam Sara vxor Abrahæ fratris Aram, fuit filia eiuſdē Aram, vt ſentit ſanctus Auguſtinus lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 12. & alij grauiſſimi auctores: & tamen hic ſecundus gradus conſanguinitatis eſt etiam in illo loco Leuitici prohibitus. Qui tamen cum uſurpatus à ſanctis Patribus fuerit, non debet cenſeri contra ius naturæ. Neque fundamentum contrarium Sectariorum aliquid valet, vt poſtea videbimus.

QVARTO conuenit, in *primo* quidem gradu conſanguinitatis ſecundum lineam *rectam*, hoc eſt, inter parentes & filios, iure *naturali* atque etiā *diuino* Matrimonium eſſe ſemper illicitum & nullum: in quo gradu maximè etiam Matrimonium prohibitum eſt in Leuitico. Ratio huius eſt, quoniam ea Matrimonij natura eſt, vt mulier debeat eſſe *ſubdita* viro, ac ſimul etiam eius *ſocia*, & tanquam *par* in vſu coniugali ad procreationem filiorum. Obſtat autem quartū præceptum Decalogi, naturale alioqui & immutabile, quo minus inter parentes & filios poſſit eſſe eiuſmodi ſubiectio, vel ſocietas; cum ex illo præcepto debeant filij parentibus ſubiectionem, & ſemper reuerentiam quandam peculiarem, quæ cum vſu coniugij non poteſt ſtare: vt latius hoc argumentum perſequitur. Victoria in Relectione de Matrimonio, parte 2. & Sotus diſtinct. 40. quæſtione vnica, art. 3. & Couarruuias in Epitome libri quarti, parte 2. cap. 6. §. 10. & tractat. etiam Diuus Thomas hic quæſt. 54. articulo 3. & alij paſſim Doctores in illa diſtinct. 40. libro quarto ſentent. Et confirmatur hoc ipſum ex verbis illis diuinis, Geneſis 2. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ*. Vbi indicatur, ex ipſa naturali lege & inſtitutione coniugij debere hominem alicui alteri quam patri ſuo, aut matri, per Matrimonium adhærere.

Vnde ſanctus AMBROSIVS epiſtola 66. ad Paternum: *Ne*, inquit, *Pater filiam ſuam accipiat vxorem, interdictum eſt naturæ iure: Interdictum eſt lege, quæ eſt in cordibus ſingulorum. Interdictum eſt inuiolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſſitudinis*. Quin etiam ipſa animalia à coniunctione tali, inſtinctu quodam auctoris naturæ, abhorrent; adeò vt quemadmodum Ariſtoteles memorat libro nono de hiſtor. Animalium, capite 46. Camelus morſu eum interemerit, qui vt matri obtectæ iungeretur, curauit: Itemque equus ſe præcipitem dederit, poſtquam ſimiliter idem ſe egiſſe perſenſit. Quæ exempla ad hoc etiam propoſitū induxit Richardus in quarto, diſt. 40. q. 2. Et de his, vt dixi, inter auctores orthodoxos conuenit.

CONTROVERSIA autem inter eoſdem eſt PRIMO, Vtrum etiam in *primo* gradu conſanguinitatis in linea *tranſuerſali* ſit Matrimonium nullum *iure naturæ*, id eſt, inter fratres. Nam Diuus Thomas in quarto,

A diſtinct. 40. quæſtione prima, articulo tertio, & hic quæſt. 54. articulo tertio, & Bonauentura eadem diſtinct. parte ſecunda, quæſtione ſecunda, Richardus ibi, quæſtione ſecunda, & Scotus quæſt. vnica. & Durandus quæſtione prima eadem diſtinctione, & Alexander Alenſis ſecunda parte, quæſt. 169. membro quarto, & Caietanus 2.2. quæſt. 154. art. 9. & Roffenſis in Tract. de Matrimonio Regis Angliæ Henrici VIII. & Victoria in Relectione de Matrimonio, parte 2. non exiſtimant eſſe iure naturali nullum Matrimonium inter fratres. Quorum ſententia poſſet confirmari exemplo Abrahæ, qui videtur ſororem Saram accepiſſe in vxorem. Ait enim de illa, Geneſ. 20. *Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, &* B *accepi eam in vxorem*.

SED tamen contraria ſententia probabilior putatur; ſcilicet inter fratres iure *naturæ* Matrimonium eſſe prohibitum & *nullum*. Ita enim ſenſiſſe omnino videtur D. AVGVSTINVS libro 15. de ciuit. Dei, cap. 16. vbi ait, initio ſolum generis humani licuiſſe eiuſmodi matrimonia *compellente neceſſitate*. & lib. 22. contra Fauſtum, capite 35. vbi affirmat, iam tempore Abrahæ, ante legem ſcilicet ſcriptam, *non licuiſſe fratres ex vtroque, aut ex altero vel altera parente natos necti coniugio*. Et eandem ſententiam defendit Paludanus in quarto, diſtinct. 40. quæſtione vnica, in fine, & Ioannes Maior eadem diſtinct. quæſt. 3. & Abulenſis in caput 18. Leuit. & Sotus in 4. diſtinct. C 40. q. unica, art. quarto, & Catharinus in libro contra Caietanum, cap. de matrimonio, & Couarruuias in Epitome libri quarti, parte ſecunda, cap. 6. §. 10. num. 5.

Probatur hæc ſententia *Primò* auctoritate non modò Auguſtini vbi ſuprà, ſed etiam TERTVLLIANI in Apologetico, cap. 9. & THEODORETI in libro de legibus, qui matrimonia Perſarum inter fratres, tanquam ipſo naturali iure peruerſa & inualida, vituperant. Item auctoritate Philoſophi 2. politicor. cap. 2. ubi abſurdam & deformem reputat carnalem coniunctionem non modò inter patres & filios, ſed etiā inter fratres.

Secundò probatur eadem ſententia ratione; quia D nimium accenderetur inter fratres concupiſcentia, ſi ad amorem naturalem, qui alioqui eſt inter illos maximus, accederet vinculum & conſuetudo coniugalis. Ratio autem dictare uidetur (quādo aliud vrgens neceſſitas generis humani non exigit) non eſſe ratum matrimonium, niſi inter eas perſonas inſtitutum ſit, inter quas facilè poſſit, quantum eſt ex ipſa conditione matrimonij, eſſe moderatus coniugij uſus; & ad nonnullum etiam remedium non autem ad incendium maius concupiſcentiæ.

Tertiò potiſſimum pro hac opinione urget, quod Innocentius III. in cap. *Gaudemus*. Extra de Diuortijs, ſolum permiſit in ſecundo & vlterioribus gradibus conſanguinitatis manere rata matrimonia infi- E delium, qui poſt conuertuntur ad fidem. Quo loco planè ut certiſſimum præſuppoſuit, eſſe ſeparandos infideles, quando conuertuntur ad fidem, ſi in primo conſanguinitatis gradu contraxerunt.

Procedit autem hæc ſententia, ut iam indicaui, quando non eſſet ſumma neceſſitas propagandi genus humanum, ut fuit initio mundi. Tunc enim ob eam circumſtantiam urgentis neceſſitatis, non obſtante illo incommodo nimij affectus, ualidum & licitum fuit inter fratres matrimonium: ſicut Auguſtinus ubi ſuprà docet.

Quin etiam Sotus in quarto, diſtinctione 49. quæſtione unica, articulo tertio, concedit licitum & ualidum fore matrimonium in primo etiā gradu ſecundum

dùm lineam rectam, id eſt, inter parentes & filios, caſu, quo alioqui eſſet interiturum genus humanum: qui tamen caſus iam metaphyſicus eſt. Quanquam per eam fortè conſiderationem poſſent aliquo modo excuſari filiæ Loth, cùm *diceret Maior ad minorem, Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorum remanſit in terra, qui poſſit ingredi ad nos, &c. dormiamus cum eo, vt ſeruare poſſimus ex patre noſtro ſemen*. Sic enim eas excuſant Chryſoſt. homil. 44. in Geneſim, & Ambroſius lib. 1. de Abraham, cap. 6.

Ad exemplum autem illud Abrahæ dicendum eſt, Saram non fuiſſe ſororem Abrahæ: ſed vocauit illam Abraham filiam patris ſui Tharæ, quia erat neptis eiuſdem Tharæ ex filio, id eſt, ex Aram fratre Abrahæ & Nachoris; vt aſſeruit D. Auguſtinus lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 12. & 19. & Ioſephus libro 1. Antiquitat. cap. 14. & 15. Qui enim erant valdè propinqui, patres vel fratres ſolebant appellari: Vt intelligitur ex eodem Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum, cap. 35. & libro 15. de ciuitate, cap. 16.

Hieronymus tamen in Quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim, & etiam Clemens Alexandrinus libro ſecundo Stromatum, omnino ſentiunt, Saram fuiſſe ſororem Abrahæ ex patre: quod etiam aſſerit Abulenſis in caput vndecimum Geneſ. & Caietanus in caput vigeſimum Geneſ. ſed contraria ſententia Auguſtini rectè defenditur à Couarruuia loco citato, & latius à Dominico Soto in diſtinct. 40. quæſtione vnica, articul. 4.

Præterea inter orthodoxos controuerſia eſt Secvndo; Vtrum in linea *recta* non ſolum in primo gradu, ſed etiam in *ſecundo* & vlterioribus ſit iure naturæ Matrimonium nullum. Ac ſunt qui ſentiant in infinitum quoque ſecundum lineam rectam eſſe prohibitum & nullum Matrimonium iure naturæ: adeò vt Scotus in quarto, diſtinct. 40. quæſtione vnica, & Paludanus eadem diſtinct. 40. quæſtione vnica, articulo tertio, concluſione prima aſſerant, fore, vt ſi iam Adam ad vitam reuocaretur, cum nulla omnino muliere poſſet contrahere. Et eadem eſt ſententia Richardi in illa diſtin. quæſtione quarta, & Durandi ibidem quæſt. 1. nu. 9.

Alij autem, ne *ſecundum* quidem gradum in linea *recta* putant iure naturæ impedire Matrimonium. Ita ſentit D. Thomas in quarto, diſtinct. 40. quæſt. 1. articulo tertio, & Bonauentura eadem diſtinct. par. 1. quæſt. 2. Roffenſis in Tract. de Matrimonio Regis Angliæ. & Caietanus 2. 2. quæſt. 154. artic 9. qui putant ſolum in primo gradu ſecundum lineam rectam Matrimonium eſſe iure naturæ nullum.

Verum in hac re Media quædam ſententia probabilior eſt, quam rectè confirmat Sotus diſtinct. 40. quæſt. vnica, artic. 4. ſcilicet in *ſecundo* ſaltem gradu lineæ *rectæ*, id eſt, inter auos & nepotes Matrimonium iure naturali eſſe prohibitum & nullum, non autem in vlterioribus. Ratio eſt, quia etiam nepotes debent auis quandam reuerentiam ſicut parentibus. In vlterioribus autem lineæ rectæ gradibus non eſt tanta propinquitas, vt ob eam iure naturali Matrimonium appareat eſſe nullum.

Et certè quod ad praxim attinet, inutilis quæſtio eſſe videtur, Vtrum in eiuſmodi remotioribus gradibus lineæ rectæ matrimonium poſſit ualere, nec ne. Cùm rariſſimè aut nunquam proauos vel atauos, licet vitam, ita corpore conſtitutos eſſe accidat, vt ſint apti ad Matrimonia cum nepotibus in tertio vel remotioribus gradibus contrahenda.

Tertio controuerſia eſt, Vtrum iure naturæ ſit nullum Matrimonium cum *Nouerca*? Et negant Doctores illi paulò antè citati, qui cenſent inter ſolos

A parentes & filios eſſe iure naturę Matrimonium nullum. Sed contraria ſententia eſt probabilior: videlicet inter Nouercam quoque & priuignum eſſe iure naturæ nullum Matrimonium. Ita ſenſit Franciſcus Victoria in Relectione de Matrimonio, parte ſecunda. Sotus diſtinctione 41. articulo tertio. Couarruuias in Epitome parte ſecunda, capite ſexto, §. 10. numero 6. & Abulenſis in capit. 18. Leuitic.

Ratio eſt, quoniam filius eandem ferè reuerentiam debet Nouercæ quàm patri: ſiquidem pater & nouerca ſunt per Matrimonium facti *una caro*. Quare non multò minus Matrimonium cum nouerca eſt contrarius naturæ, quàm Matrimonium cum parente; quod eſt omnium maximè contrarius naturæ.

B Sotus etiam loco citato idem putat de Matrimonio priuignæ cum vitrico, & de alijs affinibus in primo gradu affinitatis ſecundum lineam rectam aſcendentium & deſcendentium, qui gradus non ſolum eſt inter nouercam & priuignum, & inter vitricum & priuignam, ſed etiam inter generum & ſocrum & inter nurum & ſocerum; vt patebit ex ijs, quæ poſtea dicemus de gradibus affinitatis.

Quamuis autem de iſtis alijs affinibus in primo gradu Doctores alij non videantur idem ſentire, ſed ſolum loquantur de Matrimonio priuigni cum nouerca; videtur tamen eſſe de illis eadem ratio cum etiam priuigna debeat vitrico ferè eandem reuerentiam quam matri, cum qua ille eſt factus *una caro*; Et ſimiliter nurus ſocero eandem quam ſuus vir, *id eſt*, ſoceri filius, cum quo eſt etiam nurus *facta vna caro*; Et ſimiliter gener ſocrui eandem quam *ſua vxor*, id eſt, quam filia eiuſdem ſocrus, cum qua eſt ipſe gener *una caro*. Et accedit ad confirmationem huius ſententiæ Soti, quod nunquam in ijs gradibus legitur facta vlla diſpenſatio. Quare probabilis eſt hæc Soti opinio.

In Alijs autem gradibus conſanguinitatis vel affinitatis, quantumcunque in Levitico fuerint prohibiti, omnes orthodoxi ſentiunt Matrimonium poſſe conſtare, niſi lex Eccleſiaſtica obſtet, atque adeò in illis etiam diſpenſari poſſe. & ita eſt in Concilio Tridentino definitum, ſeſſione 24. Can. 3. Vtrum nullo modo ſit tolerabilis contrarius error, in quem

D quidam etiam ex Catholicis auctoribus imprudenter inciderunt, vt ſuprà notauimus.

Ad fundamentum autem contrariæ hæreſis Sectariorvm ſuprà poſitum, negandum eſt omnino, Deum in Leuitico declaraſſe, quòd prohibitiones illæ omnes ſint abſolutè iuris naturalis, ita vt in nullo caſu iure naturali liceat contra illas facere. Ad Primam enim eius fundamenti confirmationem reſpondetur, Deum illo loco tria (quod ad propoſitum noſtrum attinet) prohibuiſſe. Primò, matrimonia in illis gradibus nudè, & ſecundum ſe conſiderata ac prohibitio priuatorum contracta ſine peculiaribus circumſtantijs, quæ ipſa cohoneſtarent, ſicut ordinariè contrahi erant ſolita à gentibus. Quò pertinent illa verba

E Leuitici decimo octauo, *Iuxta morem regionis Chanaan, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorum ambulabitis*. Et illa Leuit. 20. *Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulſurus ſum ante vos*. Et ex hac parte prohibitio illa fuit Iuris naturalis; cum ſic nudè illa matrimonia cõſiderata ſint contra legem naturæ, ut ſuprà notauimus ex ſententia ſancti Ambroſii epiſtola 66. ad Paternum.

Secvndo prohibuit etiam illic Deus talia matrimonia ſimpliciter & in omni caſu in quo ipſe non diſpenſaret, aut quem ipſe non exciperet, ſicut excepit Deuter. 25. caſum defuncti fratris ſine liberis; cum extra eum caſum prohibuerit coniugium cum vxore fratris, Leuitic. 18. quæ eſt conciliatio vera

& ex-

& expedita iſtorum locorum; vt omittam quæ alij qui minus probabiliter circa hoc dixerũt: inter quos Ioannes Maior in quarto, diſtinct. 40. quæſtione tertia, temerè aſſeruit prohibitionem illam de coniugio cum vxore fratris Scriptorum errore fuiſſe inſertam Leuit. 18. cum tamen extet in ſacris omnibus Codicibus omnium editionum. Quoad hoc autem SECVNDVM prohibitio illa, in quibuſdam quidem gradibus ſuprà dictis fuit tantum diuini Iuris poſitiui veteris, quod nunc non obligat, vt ſuprà dictum eſt. Et ſimiliter nunc eo modo Eccleſia prohibet coniugia in iiſdem gradibus iure Eccleſiaſtico, in quo poteſt ipſa diſpenſare.

TERTIO prohibuit illic Deus, non ſolum Matrimonia ipſa in illis gradibus primo & ſecundo modo, vt dictum eſt; ſed abſolutè etiam copulam ipſam carnalem perſonarum ita propinquarum extra Matrimonium: vt patet ex ipſo capitulo decimo octauo Leuitici, & etiam ibidem capite 20. & Deuteronom. capite 27. Vbi aliquas prohibitiones ex illis Deus repetiuit. Et hæc prohibitio omnino fuit iuris naturalis, cum eiuſmodi copulæ ſint ſemper ex ſe deteſtabiles.

His ita poſitis facilè nunc eſt reſpondere ad PRIMAM illam argumenti confirmationem. *Scelera* enim *& abominationes*, quibus *polluta* ſint gentes contra legem naturæ, vocat Deus ea, quæ illic prohibet non quoad SECVNDVM ibi prohibitum ſola lege poſitiua, ſed quoad PRIMVM & TERTIVM, quæ ſunt contra ius naturæ, vt explicauimus.

Ad SECVNDAM confirmationem reſpondeo, ibi Apoſtolum loqui de eo, qui duxerat nouercam viuente patre, vt ſuprà vidimus. Et quamuis intelligeret mortuo etiam patre; nihil hoc nobis obſtaret, cum iam conceſſerimus tale Matrimonium eſſe contra ius naturæ.

Ad TERTIAM confirmationem reſpondeo, Ioannem Baptiſtam locutum in caſu, quo *viuenti* adhuc fratri erat vxor erepta. Quanquam etiam loquebatur ex præſcripto legis Moſaicæ, quæ nondum expirauerat, ſed poſtea expirauit in morte Chriſti.

Ad illum autem locum Leuitici 20. vbi Dominus dicit, *rem facere illicitam* eum, qui ducit vxorem fratris ſui; Reſpondeo, fuiſſe id quidem illicitum, tum quia ordinariè quidem, & nudè rem conſiderando (vt ſuprà diximus) id fuerit contra legem naturæ, tum quia extra caſum defuncti fratris ſine liberis, exceptum Deuter. 25. ſemper id erat contra legem diuinam, Leuit. 18. quæ tamen lex iam non habet vim. Sicut etiam modò id ipſum eſt ſemper illicitum, contra legem Eccleſiaſticam, de impedimento affinitatis; niſi in ea lege fiat cum aliquibus diſpenſatio; ſicut fuit facta cum Henrico VIII. Rege Angliæ, idque rectè, vt præter alios oſtendit quoque Franciſcus Victoria in Relectione de matrimonio, quam habuit per occaſionem eius caſus.

Quod autem addunt Sectarij, nõ poſſe vllos alios gradus impedire matrimonium præter illos Leuitici, iam ſuprà puncto primo, in genere confutatum eſt, cum oſtendimus poſſe Eccleſiam apponere quæcunque impedimenta, quæ ad rectum vſum matrimoniorum in Repub. Chriſtiana pertinere iudicauerit. Et ita in ſpecie de graduum impedimentis definitũ eſt in Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. can. 3. Pergamus igitur ad reliqua impedimenta.

CRIMEN.

DVPLEX Crimen reddit matrimonium nullum inter certas quaſdam perſonas. ALTERVM eſt occiſio alicuius coniugis eo fine ab aliquo facta,

A vel procurata, vt poſtea cum illius coniuge contrahat. Et quidem, ſi vtroque machinante cædes ad eũ finem facta ſit, ſimpliciter matrimonium redditur nullum per id crimen. Si autem altero tantum machinante, non reddetur nullum, niſi etiam interuenerit adulterium. Ita colligunt Canoniſtæ ex cap. *Super hoc*. Extra de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

ALTERVM Crimen eſt, quando verum adulterium ſcienter committitur à duobus, & iidem de facto matrimonium illegitimè contrahunt (durante ſcilicet priore coniugio) vel fidem præſtant de contrahendo Matrimonio, quando per mortem tertiæ perſonæ prius Matrimonium diſſolutum fuerit. In-

B ter tales enim adulteros non poteſt poſtea iniri verum matrimonium. Secus autem, ſi alter vel vterque probabiliter ignorabat vinculum prioris matrimonij, atq; adeò ſe committere peccatum adulterij. Ita colligitur ex toto titulo de eo, qui duxit in matrimoniũ quam polluit per adulterium. Et in ſpecie explicat bene iſta Nauarrus in Manuali cap. 22. numero 46. Conſtat hoc impedimentum iure ſolum *Eccleſiaſtico*, vt patet.

CVLTVS *diſparitas*.

HVIVS impedimenti ea vis eſt, vt ſi quis fidelis contrahat cum perſona infideli nondum baptizata, quantumuis iam ſit Catechumena, mortali-

C ter peccet, & Matrimonium minimè ualeat. Et quidem quòd ſit tale Matrimonium omnino *illicitum*, patet ex Can. *Caue* 28. quæſt. 1. qui eſt AMBROSII lib. 1. de Abraham, capite 9. qui hoc idem latius perſequitur *epiſtola* 70. ad Vigilium. Et idem aſſerit TERTVLLIANVS in libro de Corona militis, & libro 2. ad vxorem, & CYPRIANVS libro 3. ad Quirinum, cap. 6. & in ſerm. de lapſis, & HIERONYMVS lib. 1. contra Iouinianum, cap. 5. Quin etiam Apoſtolus 2. Corinth. 6. id Matrimonium omnino illicitum eſſe indicat illis uerbis: *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio Iuſtitiæ cum iniquitate? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum*

D *infideli?* Quo teſtimonio confirmant hoc ipſum Cyprianus in lib. illo tertio ad Quirinum, & Hieronymus libro primo contra Iouinianum, ubi ſupra.

SED quòd tale Matrimonium ſit etiam *nullum*, potius habetur ex Eccleſiæ conſuetudine & praxi, quam ex aliquo ſummi Pontificis aut Concilij Generalis decreto: ut rectè Sotus oſtendit in 4 diſt. 39. q. unica, art. 2.

Cum infideli autem *baptizato*, id eſt, cum *hæretico* uel *apoſtata* contrahere, peccatum mortale eſt, ut notat Nauarrus, cap. 22. num. 49. & patet ex dicto Canone, *Caue*, & ex Canone, *Non oportet*, eadẽ diſtinct. & quæſt. Sed tamen Matrimonium id *valet*: ut ex communi ſententia notat idem Nauarrus loco citato, &

E idem Couarruuias in Epitome par. 2. cap. 6. §. 11. nu. 4. latè probat, non obſtante Canone 72. ſextæ Synodi, in quo contrarium habetur. Hi enim Canones auctoritatem non habent, ut oſtendit Franciſcus Turrianus in peculiari Tractatu de Canonibus huius Synodi, & alij.

Quomodo autem poſſit alioqui matrimonium, ut eſt contractus, conſtare inter infideles ipſos non baptizatos; & quatenus eius uinculum diſſoluatur per alterius conuerſionem ad fidem; docuimus ſuprà q. 1. huius diſputationis p. 7.

Porro QVÆSTIO eſſe poteſt, quonam iure conſtet iſtud impedimentum. Videtur enim conſtare illo ipſo iure diuino, quo uoluit Chriſtus matrimonium fidelium eſſe etiam *Sacramentum*: Vnde ſequi-

videtur cum infideli non baptizato non poſſe à fideli contrahi verum & ratum matrimonium; quandoquidem matrimonium contractum cum tali non poteſt eſſe etiam *Sacramentum*: Siquidem baptiſmus eſt ianua, vt dicitur, Sacramentorum, & oportet matrimonium vtrinque eſſe Sacramentum. Atque ita ſanè cenſuit Catharinus libro quinto contra Caietanum, ca. de Matrimonio, vbi reprehendit eundem Caietanum, quod iſtud impedimentum cenſuerit ſolo iure *Eccleſiaſtico* conſtare.

Cæterum ea opinio Caietani aliorum Doctorum communis, & vera eſt. Ita enim docet Scotus, & Paludanus in 4. diſtinct. 39. quæſtione vnica, & Eckius homil. 71. & Sotus in illa diſt. 39. quæſtione vnica, articulo ſecundo, & Couarruuias in Epitome parte 2. capit. 6. §. 11. num. 1.

Ad argumentum autem pro contraria parte oppoſitum reſponderi poteſt, Chriſtum voluiſſe quidem vt matrimonium *in Eccleſia*, etiam eſſet *Sacramentum*; ſed non ita ſtrictè hoc voluiſſe, ut nunquam poſſet iudicio Eccleſiæ matrimonium aliquod verum iniri in ratione *contractus* à fideli cum infideli, quod non etiam Sacramentum eſſet.

VIS.

HOc impedimentum eatenus reddit nullum matrimonium, quatenus obſtat legitimo conſenſui. Quare ſi per Vim ſola uerba externa ſine vllo interiori conſenſu extorqueantur, matrimonium erit nullum iure naturæ, vt patet. Si autem per vim & metum extorqueatur etiam interior conſenſus: tunc quidem diſtinguendum eſt. Nam ſi metus non ſit cadens in conſtantem virum, minimè matrimonium impeditur: ſi autem ſit talis metus, impeditur matrimonium iure quidem *Eccleſiaſtico*; ut fusè explicaui ſuprà quæſt. 3. punct. 2.

ORDO.

NOn quiuis ordo, ſed *ſacer* reddit matrimonium nullum: idque propter votum *ſolenne* caſtitatis, quod ex ſtatuto Eccleſiæ habet annexum: vt ſuprà explicauimus, cùm declararemus impedimentum *voti*, & latius oſtendimus diſput. præcedent. q. vlt. p. vlt. de Cœlibatu.

LIGAMEN.

SIGNIFICATVR hoc vocabulo *uinculum* prioris matrimonij, quo durante, iure diuino inualidum eſt ſecundum matrimonium, ut latè explicauimus ſuprà quæſtione 1. puncto 2. Quatenus autem debeat eſſe certa mors prioris coniugis, vt cum ſecundo poſſit aliud matrimonium iniri, etiam docuimus q. 4. p. 2. cum ageremus de *fide* coniugali.

HONESTAS.

IMPEDIT ratio cuiuſdam *honeſtatis*, & reddit nullum matrimonium cum perſona conſanguinea prioris coniugis vel ſponſæ aut ſponſi diuerſimodè tamen. Nam cum perſona conſanguinea prioris *coniugis*, impedit intra quartum gradum, & tunc etiam quando prius illud coniugium fuiſſet inualidum ob aliam circumſtantiam, quam ob defectum conſenſus, vt patet ex cap. 1. de ſponſalib. lib. 6. & ex peculiari declaratione Pij V. in Extrauag. *Ad Romanum ſpectat* edita anno 1568. Cum perſona autem conſanguinea prioris *ſponſa* aut *ſponſi*, hoc impedimentum honeſta-

A tis tantum impedit matrimonium intra *primum* gradum, & poſito quòd omni ex parte ſponſalia prima *validè* fuerint contracta; alias non. Id patet ex iure nouo Concilij Trid. ſeſſ. 24. cap. 3. de Reformatione; vbi quoad ſponſalia quidem immutatum eſt ius antiquum, per quod vſque ad *quartum* gradum honeſtas hæc matrimonium cum conſanguinea ſponſæ impediebat & dirimebat; & quidem etiam tum cum ſponſalia prima fuiſſent inualida ex dicto aliquo alio defectu quam ex defectu liberi conſenſus, ut patet ex cap. 1. de ſponſalibus, lib. 6.

Non eſt autem in illo loco Concilij Tridentini ita immutatum, & reſtrictum ius antiquum quoad hoc impedimentum, quando oritur ex priori *matrimonio*
B per verba de præſenti, ſed ſolùm quando oritur ex prioribus *ſponſalibus* per uerba de futuro, ut expreſsè declarauit Pius V. in dicta Extrauagante. Quamuis nomine huiuſmodi ſponſalium comprehēditur quoad eam reſtrictionem contractus per verba de præſenti inter Impuberes ex ſententia Nauarri cap. 22. nu. 57. in ultima editione. Quod tamen intelligendum eſt, quando talis contractus poſſet habere uim ſponſalium iuxta dicta ſupra q. 2. p. 1.

Porro non oportet interueniſſe copulam, ut ex matrimonio uel ſponſalibus contractis oriatur hoc impedimentum, ſed ſatis eſt, ut *validè* fuerint contracta. Quando enim copula etiam interuenit; aliud ſimul impedimentum naſcitur, nempe *affinitatis*, de
C quo iamiam dicetur. Conſtat autem hoc impedimentum *honeſtatis* iure *Eccleſiaſtico*. Cap. *Ad audientiam*, & Cap. *Sponſam* Extra de ſponſalibus, & in Concilio Tridentino loco citato.

AFFINITAS.

NOMINE *affinitatis* in propoſito intelligitur propinquitas quędam duarum perſonarum orta ex *perfecta* copula carnali alterius cum alterius conſanguineo, ſiue copula fuerit licita ſiue illicita. Vt v. g. inter nouercam & priuignum eſt affinitas, quia intercedit copula inter nouercam & perſonam conſanguineam priuigni, id eſt, eius patrem.

D Ex qua deſcriptione intelligi poteſt, gradus *affinitatis* eſſe diſtinguendos per ordinem ad gradus ipſos *conſanguinitatis*, ut Paludanus in 4. diſt. 39. quæſtione unica, & Couarruuias in Epitome parte 2. cap. 6. §. 7. & omnes notant. Petrus enim, uerbi gratia, cum Semproniæ copulatur carnaliter, *affinis* erit conſanguineis Semproniæ in eodem gradu, quo illi erant *conſanguinei* Semproniæ; ſiue per rectam ſiue per tranſuerſalem conſanguinitatis lineam.

Impedit autem & dirimit huiuſmodi affinitas uſque ad *quartum* gradum. Cap. *Non debet* extra de conſanguinitate & affinitate. Niſi quòd in Concilio Tridentino ſeſſione 24. capite quarto de Reformatione, affinitas orta ex copula quidem *illicita*, re-
E ſtricta eſt, ut non *dirimat* matrimonium ultra *ſecundum* gradum: & quidem ita ut non modò ualidè, ſed etiam ſine peccato ultra eum gradum affinitatis poſſit Matrimonium contrahi, ut Pius V. declarauit in Extrau. *Ad Romanum Pontificem*, edita anno 1566.

Superuenit autem affinitas nonnunquam inter coniuges per fornicationem unius cum perſona conſanguinea alterius. Et tunc ſanè impedit, ne poſſit ille *petere* debitum: ſicut colligunt omnes ex Cap. *Tuæ fraternitatis*, & Ca. *Iordanæ*, Extra de eo qui cognouit conſanguineam uxoris ſuæ. Siquidem in ipſis locis Innocentius III. & Gregorius IX. Coniugi, qui peccauit, poteſtatem tantummodo faciunt *reddendi* debitum, altero coniuge exigente. Conſtat denique hoc

que hoc impedimentum iure *Eccleſiaſtico*, excepta A affinitate in *primo* gradu ſecundum lineam *rectam*, quæ impedit etiam iure naturæ, vt ſupra vidimus in impedimento cognationis.

IMPOTENTIA.

DVPLEX eſt Impotentia, de qua loquimur; ſcilicet ad copulam carnalem *perfectam*. ALTERA perpetua, quæ ſcilicet ſine miraculo, aut notabili & probabili periculo corporis (vel à fortiori animæ) tolli non poteſt: Cap. *Fraternitatis*, Extra de frigidis & maleficiatis. Siue ea impotentia proueniat ex cauſſa naturali, & primæua; quę generatim ſolet comprehendi nomine *frigiditatis*; ſiue B proueniat ex cauſſa ſuperueniente accidentali; vt ex caſtratione, vel abſciſſione membri, vel alio eiuſmodi accidenti, aut etiam opere ſeu pręſtigijs diaboli: Quæ impotentia poteſt generatim comprehendi nomine *maleficii*, vt notat poſt alios Syluester verbo Matrimonium 8. quæſtione 16. & Nauarrus in Manuali, capite 22. numero 59. Quanquam Antoninus 3. parte, titulo primo, capite duodecimo, & alij, impotentiam accidentalem, vt caſtrationem, & cæt. diſtinguunt ab impotentia per maleficium; ſed id parum intereſt, modò impotentia qualiſcunque modi ſit, ſit *perpetua*. Perpetua autem in iure cenſetur ea, quæ probatur duraſſe per triennium, Cap. *Laudabilem*. Et Cap. *litteræ*, Extra de frigidis & maleficiatis.

Et huiuſmodi impotentia PERPETVA, quando eſt ad copulam, vt dixi, *perfectam* (per veram ſcilicet ſeminationem in loco naturali, &c.) & fuit ipſo tempore contractus Matrimonialis, omnino reddit matrimonium nullum, ſicut patet ex toto ferè titulo de frigidis & maleficiatis. Et ſi impotentia ſit reſpectu cuiuſcunque alterius perſonæ, impediet etiam quo minus matrimonium aliud cum alia quauis perſona iniri poſſit; ſecus ſi tantum ſit impotentia reſpectu alicuius determinatæ perſonæ; vt tradunt communiter Doctores, & patet ex iis, quæ nominatim notant Antoninus 3. par. titulo primo, capite 12. § primo, & ſequent. & Paludanus in 4. diſtinc. 34. quęſt. 2. D

Dixi autem, ſi fuit ea impotentia *tempore contractus*; nam poſt illum, ſiue *conſummatum* per copulam, ſiue tantummodò *ratum*, ſuperueniens impotentia minimè reddit nullum matrimonium; ut notant Richardus in 4. diſtinct. 34. articulo ſecundo, quæſtione prima, & Antoninus vbi ſupra §. 2. & 3. affirmantes eſſe ſententiam communem: Quamuis malè aliqui ſenſerint diſſolui per ſuperuenientem impotentiam matrimonium non conſummatum. Quod omnino falſum eſt.

Primò, quia matrimonium ratum inter *fideles*, tantummodo in duobus caſibus diſſolui poteſt, ſcilicet per profeſſionem Religionis, & probabiliter per diſpenſationem Pontificis, vt vidimus q. 1. p. 7.

Secundò, quia S. AVGVSTINVS libro primo, de ſermo. Domini in monte, capite 32. & refertur 32. quęſtione quinta, Can. *Si vxorem*, affirmat retinendam eſſe vxorem (ſcilicet antea validè ductam) non obſtante *quocunque* incommodo corporis quantumuis *horribili, quod cogitari poſſit*. Quibus verbis ſine dubio comprehendit etiam impotentiam ſuperuenientem, &c. Et idem apertè colligitur ex Can. *His qui*, 32. quæſtione ſeptima.

Tertio, nam impotentia eiuſmodi ſuperueniens non impedit quo minus ex vi contractus antea validi, cum impotentia abeſſet, maneant perſonæ obligatæ ad coniugalem actum, ſi caſu aliquo, vel naturaliter, vel miraculosè potentia ad eum actum reſtitueretur. Quæ ipſa obligatio ſufficit, ut conſiſtat verum matrimonium. Sicut patet manifeſtè, quando impotentia ſuperueniret poſt conſummatum matrimonium; in quo matrimonio non aliter, quàm eo modo, maneret obligatio ad coniugalem actum: & tamen verum nihilominus matrimonium maneret.

Neque obſtat quod Alexander III. in Cap. *Ex litteris*, de frigidis & maleficiatis, fecit poteſtatem ineundi aliud matrimonium cuidam, cuius vxor nondum ab eo cognita, fuit reddita inhabilis ad vſum coniugalem. Loquitur enim in caſu, quo fœmina illa iam antea cum matrimonium inijt, erat naturaliter inepta ad eum vſum; & ita *à natura* (ſicut Alexander ibi loquitur) illud aliud manifeſtius vitium & impedimentum contraxit: quia ſcilicet ad id vitium erat procliuis à natura: Quo etiam pacto eum textum intellexit ibi Gloſſa, in verbo *Contraxit*. Et hactenus de Impotentia perpetua.

ALTERA Impotentia eſt temporalis, quæ ſcilicet ſine miraculo, aut notabili periculo animæ & corporis tolli poteſt. Et hæc impotentia non reddit nullum matrimonium. Cap. *Fraternitatis*. Extra de frigidis & maleficiatis. Et ratio manifeſta eſt: nam per talem impotentiam, non eſt perſona ſimpliciter impotens, ſed tantum ad tempus.

Conſtat autem impedimentum Impotentiæ PERPETVÆ iure NATVRALI, cum nequeat is, qui C poteſtate ad perfectum & verum actum coniugalem ſimpliciter caret, tradere *poteſtatem* alteri ſui corporis ad eum actum, id quod eſt de eſſentia matrimonij.

Ex quo fundamento ſequitur PRIMO, meritò Paludanum in quarto, diſtinct. 34. quæſtione ſecunda; Antoninum 3. parte, titulo primo, capite 12. §. 1. & 3. reprehendi à Nauarro in Manuali, capite 22. num. 60. quod ſenſerint, eum qui, cum ſit potens, ſcienter contrahit cum impotente, debere in tali matrimonio permanere. Falſum enim hoc eſt, cum tale matrimonium ſit nullum, ut patet expreſsè ex Cap. *Conſultationi*. Extra de frigidis & maleficiatis. Quamuis non debent impediri tales, quo minus ſi uelint, cohabitent ſimul ut fratres, ut patet ex dicto Cap. *Cōſultationi*.

SECVNDO ex eodem illo fundamento apparet, cur matrimonium poſſit ualidè iniri à SENIBVS, & ſterilibus; tametſi non habent propinquam & expeditam facultatem generandi, ſed eſt in eis ueluti ſuſpenſum exercitium potentiæ generatiuæ, ut loquitur Couarruuias in epitóme parte ſecunda, capite 8. § 2. Poſſunt enim nihilominus habere perfectum actum coniugalem (per veram ſeminationem, &c.) ex natura ſua generationi aptum, niſi ſenium aut ſterilitas obſtaret, &c. quæ potentia ſufficit ad verum matrimonium.

Vnde quod in capite 2. Extra de frigidis & maleficiatis E dicitur, impotentes non eſſe habiles ad matrimonium, rectè à Gloſſa ibi, & à Conarruuia in epitome parte ſecunda, capite octauo, §. 2. exponitur de impotentibus ad perfectam copulam per ueram ſeminationem, &c. Quales ſunt veri Eunuchi, iuxta ea, quæ ex communi doctrina tradit de his Syluester, uerbo Matrimonium 8. quæſtione 16. & Gloſſa in dicto capite ſecundo, de frigidis & maleficiatis. Et hactenus de impedimentis, quæ matrimonium non modo illicitum, ſed etiam nullum reddunt.

PVN-

PVNCTVM QVARTVM.

De impedimentis non dirimentibus.

Ad q. 50. & ſeqq.

IMPEDIMENTA quæ tantummodo reddunt illicitum Matrimonium, non autem inualidum, varia ſunt. PRIMVM eſt *prohitio* Epiſcopi, vel iudicis, uel parochi interdicentis alicui, ne matrimonium cum aliqua perſona ineat, donec conſtiterit, vtrum obſtet impedimentum dirimens, ſi quod tale eiuſmodi perſonis oppoſitum ſit. Tunc enim peccant, ſi ante contrahant: quanquam matrimonium quidem valebit ſi reuera impedimentum dirimens non ſubſit; vt aſſerit Nauarrus, cap. 22. numero 68. poſt Paludanum in 4. d. 28. q. 2. & Syluestrum verbo *matrimonium* 7. q. 1.

SECVNDVM eſt, certum anni *tempus*, in quo propter Eccleſiæ prohibitionem non licet ſolenniter quidem matrimonium contrahere, id eſt, accipiendo in Eccleſia benedictionem, neque etiam ſolenniter ſponſum in domum adducere. Hoc autem tempus per Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 10. de Reformatione, reſtrictum eſt, ut ſit tantum ab Aduentu vſque ad diem Epiphaniæ, & à feria 4. Cinerum vſque ad octauam Paſchatis: cum antea iure antiquo eſſet etiam à Septuageſima ad octauam Paſchæ, & à tribus Litaniarum diebus ad ſeptimum diem Pentecoſtes, ut patet ex Cap. *Capellanus*. Extra de ferijs.

TERTIVM eſt, ſi quis cum altera perſona contraxit ante Sponſalia, & non ei ſuppetat iuſta aliqua cauſa ea reſcindendi: iuxta dicta ſupra q. 2. & ea etiã quæ Nauarrus in Manuali, cap. 16. nu. 18. notat de promiſſione matrimonij inter perſonas admodum *inæquales*, aut ex quo probabiliter timeatur aliqd. *ſcandalum* naſciturum. Tunc enim non tenetur aliquis ſtare promiſſioni; vt ibi explicat Nauarrus.

QVARTVM eſt, cognatio quædam *ſpiritualis* nata ex catechizatione baptizati, ad eum modum quo naſcitur ex ipſo baptiſmo: vt patet in Cap. *per Catechiſmum* de cognatione ſpirituali; lib. 6. Quæ cognatio conſequenter intelligi debet eſſe reſtricta in Cõcilio Trident. eodem modo quo ſupra p. præced. in impedimento cognationis *dirimentis* notauimus, eſſe ibi reſtrictam cognationem ſpiritualem ex baptiſmo ortam: vt bene etiam aſſerit Nauarrus, cap. 22. num. 72.

QVINTVM eſt, votum *ſimplex* caſtitatis. Tũc enim peccatum contra ius diuinum eſt durante illo uoto contrahere, quamuis matrimonium valet, vt patet 27. diſtinct. Can. *Quidam nubentes*, qui eſt ſecundus in illa diſtinctione, ex Auguſtino in lib. de bono viduitatis, cap. 10. Et tenetur talis ſeruare nihilominus votum quantum poteſt, id eſt, nec *petere* debitum nec reddere intra primum bimeſtre ſpatium, antequam matrimonium ſit conſummatum; cum poſſit tunc intrare religionem: Neque poſt conſummatum petere, ſed ſolum reddere. Item neque poteſt priore coniuge mortuo inire aliud matrimonium: ut latius hæc omnia aſſerit ex communi ſententia Nauarrus, cap. 22. num. 73. & cap. 16. nume. 20. vbi addit, Epiſcopum poſſe cum tali diſpenſare, vt etiam petere ei debitum liceat, ſi periculum alioqui peccandi in eo genere ipſi immineat.

Excipiendum tamen eſt hoc loco quoad valorẽ matrimonij, votum ſimplex Caſtitatis emiſſum in Religione Societatis IESV poſt nouitiatum; ſiquidẽ

A illud reddit etiam inualidum matrimonium, per cõſtitutionem peculiarem Gregorij XIII. vt præcedenti p. annotauimus.

SEXTVM continetur aliquo ex ſeptem criminibus relatis à Paludano in 4. diſtinct. 34. quæſtio. 1. & ab Antonino 3. parte. titulo 1. capite 16. §. 4. & à Syluestro verbo Matrimonium 7. q. 16. & à Nauarro in Manuali, cap. 22. num. 74. & ab alijs communiter. Quæ ſunt, PRIMO, *inceſtus* commiſſus durante matrimonio. cap. 1. & 2. & Cap. *Tranſmiſſæ*, Extra de eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ. Et intelligo inceſtum non modo cum affine in gradu prohibito, vt loquuntur illa capit. ſed etiam cum conſanguinea in gradu ſimiliter prohibito, ut ex praxi curiæ reſoluit Nauarrus, cap. 22. nu. 74. Item etiam cum cõ

B ſanguinea coniugis nondum carnaliter cogniti: ob impedimentum publicæ honeſtatis; ut notat Couarruuias in epitome parte ſecunda, capite ſexto, in principio, numero 4.

SECVNDVM crimen eſt *Vxoricidium*. Can. *Admonere* 33. q. 2. & ut rectè confirmat Nauarrus, cap. 22. nu. 74. eadem ratio eſt de *matricidio*.

TERTIVM, raptus *ſponſæ* alterius, Can. *ſtatuimus* 27. quæſtio. 2. Et quidem Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6. de Reformatione, decreuit, ut quamdiu rapta aliqua eſt in poteſtate raptoris, nullum inter eos poſſit iniri validum matrimonium.

QVARTVM, proprij filij de fonte ſuſceptio, eo animo facta, ne alter coniux poſſit debitum ab altero

C exigere, ob cognationem ſpiritualem cum eo tunc contractam. Can. *De eo* 30. quæſtio. 1. Vbi tamen ſit poteſtas talibus vtendi coniugio reddendo debitum, (ſi nolint continere) impoſita tamen pœnitentia ei, qui id fecit; de quo ibi additur, vt ſi alteri ſuperuixerit, maneat ſine ſpe coniugij.

QVINTVM, *presbytericidium*. Cap. *Qui presbyterũ* Extra de pœnitent. & remiſſ. modo tamen de eo crimine fuerit quis *conuictus*, ut textus ille habet, & notat Syluester, verbo Matrimonium 7. q. 16. poſt Panormitanum in illo cap.

SEXTVM, peccatum aliquod propter quod pœnitentia *publica & ſolennis* iniuncta & acta fuerit. Can. *De his*, & Can. *Antiqui* 33. q. 2.

SEPTIMVM, Contractus matrimonij ſcienter initus cum moniali: Tales enim & ſeparandi ſunt (cum

D matrimonium fuerit inualidum,) & in pœnam prohibentur inire coniugium: vt patet ex Can. *Si ergo* 27. quæſt. 1. Porro de omnibus matrimonij impedimentis tam *dirimentibus* (de quibus egimus p. præcedenti) quam non dirimẽtibus (de quibus hic) tractat fusè Diuus Thomas hic quæſt. 50. & ſequentibus.

PVNCTVM QVINTVM.

An poſſit in Matrimonij impedimentis diſpenſari, & cuiuſnam auctoritate.

Ad q. 51. & ſeqq.

E SVPEREST iam quintum principale punctum, utrum ſcilicet, & à quo, DISPENSATIO fieri poſſit I impedimẽtis matrimonij. De qua re breuiter ponam quinque aſſertiones.

PRIMA. In impedimentis quæ iure *naturali* conſtant, à nemine poteſt fieri diſpenſatio, ut patet. Quæ autem ſint illa puncto 3. declarauimus.

SECVNDA. In omnibus impedimentis, quæ conſtant ſolo iure *humano* poteſt ſummus Pontifex diſpenſare.

ſpenſare. Hæc patet ex eo quod habet ſummus Pontifex ſupremam in terris auctoritatem.

Tertia. Quamuis in omnibus eiuſmodi impedimentis ſummus Pontifex diſpenſare poſſit, tamen in aliquibus non ſolet niſi ex grauiſſima cauſa: ut in illis gradibus qui ſunt expreſſi in Leuitico, & potiſſimum in *ſecundo* gradu conſanguinitatis. de qua re in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. capite quinto de Reformatione, dicitur, vt *in contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur diſpenſatio vel raro, idq; ex cauſa, & gratis concedatur; in ſecundo autem gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos principes & ob publicam cauſam*. Quæ autem poſſint eſſe cauſæ diſpenſandi in alijs gradibus, explicat Nauarrus, cap. 22. nu 87.

Qvarta. In impedimentis *non dirimentibus*, quæ quidem ſolo iure *Eccleſiaſtico* conſtent, poteſt etiam diſpenſare Episcopvs, nempe in illis omnibus, exceptis voto caſtitatis, & Religionis, & de non nubendo; ut aſſerit bene Nauarrus in dicto cap. 22. numero 85. Ac nominatim de impedimento non dirimente, ob illa ſeptem crimina p. præced. relata, ſi timeatur periculum incontinentiæ, id aſſerit Paludanus in 4. diſt. 34. quæſtione prima. & Antoninus 3. parte, titulo primo, capite 16. §. 4. & Syluester, verbo Matrimonium 7, quæſtione 16. per Cap. *Antiqui*, & Cap. *In adoleſcentia* 33. quæſtione ſecunda. Nauarrus loco citato numero 75. affirmat, conſuetudinem obtinuiſſe, vt ne ſit quidem neceſſaria diſpenſa-

A tio Epiſcopi in impedimento ob crimen inceſtus cum propinqua vxoris, quando imminet periculum incontinentiæ. Nam nunquam ſolet peti diſpenſatio ob talem inceſtum niſi ad contrahendum cum perſona eadem inceſtuoſè cognita, vel eius conſanguinea, vt teſtatur Nauarrus, illic numero 75: quia ſcilicet accedit tunc impedimentum affinitatis.

Qvinta. Etiam poteſt *Epiſcopus* diſpenſare in impedimentis *dirimentibus*, quando tale aliquod impedimentum eſt *occultum*, & matrimonium publicè iam contractum, & ſeparatio ſine magno aliquo ſcandalo fieri non poſſet, & ad Papam vel ad eius Nuncium recurri non poſſet, propter magnam paupertatem aut alia legitima impedimenta, iuxta ea, quæ poſt Panormitanum, & alios in Cap. *At ſi Clerici*, Extra de Iudicijs, tradit Syluester, verbo Diſpenſatio, quæſtione 9. & Nauarrus in dicto Cap. *At ſi*, &c. &

B in Manuali, capite 22. num. 85.

Sexta. Poteſt etiam diſpenſare Epiſcopus in Impedimentis *ſupervenientibus* matrimonio & impedientibus exactionem debiti. Vt quando ſuperuenit cognatio *ſpiritualis* vel *affinitas* inter coniuges. Sicut etiam quando votum caſtitatis prius emiſſum obſtat, quo minus poſſit debitum peti. In his enim caſibus poteſt Epiſcopus diſpenſare, ut intelligi poteſt ex doctrina, quam rectè tradit Syluester, verbo Matrimonium 8. quæſtione 7. dicto 2. & Nauarrus, capite 16 numero 30 & 34.

QVÆSTIO SEXTA.

De legitimo vſu Matrimonij.

Supplem. D. Thom. quæſt. 63. & 64.

Legitimvm *vſum Matrimonij hoc loco vocamus eum, qui vacat peccato. Itaque explicanda breuiter ſunt generalia quædam capita, ex quibus in vſu Matrimonij peccare contingit. Et quidem generatim loquendo, vt quædam quæ dicenda reſtant in hoc tractatu commodius expediamus, duplex hoc loco diſtingui poteſt matrimonij vſus. Vnvs eſt, quo ipſum matrimonium contrahitur. Nam ipſe contractus matrimonij poteſt (docendi cauſa) à nobis nominari quaſi primus quidam vſus matrimonij, quo videlicet ipſum matrimonium (quoad vinculum) fit. Alter eſt vſus Matrimonii iam contracti. Dicemus igitur ordine de vtroque.*

PVNCTVM PRIMVM.

De legitimo vſu contractus Matrimonii.

Ad q. 63. & 64.

In Primo quaſi Matrimonij vſu, quo Matrimonium ipſum initur, contingit Primo peccare, ſi eo Modo matrimonium contrahitur, quo *illicitum* eſt contrahere, vel quo matrimonium *non valet*: ſiue quia deſit aliquid de ſubſtantia; ſiue quia contra aliquod matrimonij *impedimentum* contrahitur. iuxta ea quæ q. 1. & 3. & 5. explicata ſunt.

Et in ſpecie ex hoc capite peccat, qui animo *ficto* ſine conſenſu contrahit, cui tamen in foro externo non creditur, licet ſe finxiſſe dicat: vt patet Cap. *Tua*, Extra de Sponſalibus. Quam rem bene explicat Antoninus 3 parte, titulo primo, capite 19. initio & Syluester, verbo Matrimonium 4 q. 8. & Nauarrus, cap. 22 nu. 76.

Atque idem iudicium eſt de eo, qui ante proteſtatur, ſe per nulla verba velle ex animo contrahere, & poſtea tamen abſolutè per verba conſueta contrahit: hoc enim ſimpliciter *præſumitur* matrimonium,

C cum probatio illa ſit contraria facto; & ita nihil valeat, vt notat idem Nauarrus nu. 78.

Secvndo peccatur in contrahendo matrimonio, ex parte Finis, ſi ille ſit malus, quemadmodum etiam in omnibus alijs actionibus.

Tertio ex parte Contrahentis, ſi ſit in peccato mortali, aut excommunicatus; ut notat Nauarrus numero 81. Non eſt autem omnino neceſſarium ante matrimonij contractum confiteri, ſed ſufficiet procurare contritionem: Quanquam confiteri etiam conſultiſſimum eſt, & ad id atque item ad ſumendam Sacroſanctam Euchariſtiam, Concilium Tridentinum in Decreto de Reformatione matrimonij, capite 1. ſeſſione 24. merito hortatur, vt eo certius coniuges

D participes fiant gratiæ iſtius Sacramenti.

Qvarto peccatur in hac re ex parte modi, ſi Clandestine fiat; Et matrimonium non valet vbi Concilij Tridentini decretum promulgatum eſt, ſicut ſupra quæſtione 3. docuimus. Notat autem bene

Nauarrus,

Nauarrus, cap. 22. num. 70. ſatis fore, ut clam ſine parocho & teſtibus coniuges conſenſum ſuum repetāt quando prius in facie Eccleſiæ iuxta decretum illud Concilij Tridentini contraxerunt, ſed inualidè, propter aliquod aliud impedimentum quod tunc obſtit. Atque ita dicit Pium V. Pontificem decretum illud Concilij declaraſſe.

Qvinto peccatur in ea re quoque ex parte Aetatis, ſi non ſit ſufficiens. Debet enim maſculus cōpleuiſſe 14. annos, & fœmina 12. & ante, matrimonium eſt nullum, vt fuſè poſt alios tradit Syluester, verbo Matrimonium 5. quæſtione prima, & ſeq. Niſi malitia, vt dicitur, ſeu potentia ſuppleat ętatem, quæ tamen ante id tempus non *præſumitur*: ut Nauarrus, c. 22. nu. 29. notat.

Sexto ex parte Temporis, ſi *ſolenniter* contrahatur matrimonium temporis ab Eccleſia interdictis: vt ſupra q. præcedenti p. 2. eſt notatum.

Postremo circa hunc primum quaſi vſum matrimonij notandum, nequaquam ideo vel inualidè vel illegitimè ex parte conditionis *perſonæ*, matrimonium contrahi, quia eadem perſona ſecundò illud contrahat priore coniuge mortuo. Nam Diuus Avgvstinvs libro de Hæreſ. capite 26. Hęreſim fuiſſe dicit Montani, & Cataphrygarum, quod Secvndas nvptias *pro fornicationibus haberent* ac damnarent, & capite 38. eandem hæreſim dicit fuiſſe Catharorum. Et etiam Tertullianus in hac parte errauit, vt idem Auguſtinus commemorat ibi, capite 86. & patet ex eiuſdem Tertulliani libro de Monogamia. Item in eadem hæreſi fuerunt Nouatiani, ut apparet ex Concilio Nicæno Canone octauo, vbi præſcribitur modus reconciliationis Nouatianorum qui ad Eccleſiam redire vellent: atque etiam ex Theodoreto libro tertio, fabularum hæreticarum.

Contra hanc autem hæreſim, pro ſententia contraria Eccleſiæ Catholicæ, habemus expreſſa teſtimonia Diui Pauli. Nam ad Roman 7. inquit: *Quæ ſub uiro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi; ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt a lege viri, &c. vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.* Et hoc ipſum apertius explicans. 1. Corint. 7. *Si dormierit*, inquit, *vir eius, liberata eſt: cui vult nubat.* Et 1. ad Timot. 5 de viduis, quæ voto caſtitatis ſuam fidem non obſtrinxiſſent Deo, inquit: *Volo ergo Iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe.*

Secvndo habemus pro eadem ſententia auctoritatem Concilij Nicæni in illo Canone octauo, vbi à Nouatianis redeuntibus ad Eccleſiam, requiritur, *vt fateantur communicaturos ſe his qui fortè ſecundas nuptias experti ſunt.*

Tertio habemus pro eadem ſententia Sanctos Patres. Chrysostomvs homil. 20. in epiſto. ad Epheſ. ait: *Non quod ſecundas nuptias condemnem; Abſit. Nam & Apoſtolus illas conceſſit.* Hieronymvs epiſt. 11. ad Ageruchiam, capite tertio. *Quid igitur?* inquit; *Damnamus ſecunda matrimonia? Minime: ſed prima Laudamus, &c.* Similia habet epiſt. 52. ad Pammachium. Item Avgvstinvs libro 16. de ciuit. Dei, capite 34. ait, exemplum Abrahæ mortua Sara ducentis Ceturam, Geneſ. 25. *prouiſum eſſe contra hæreticos futuros ſecundarum aduerſarios nuptiarum.*

Qvarto accedit huc manifeſta ratio qua Diuus Thomas probat binas, trinas, quaternas, & vlteriores etiam nuptias eſſe validas & licitas imò etiam Sacramentum, hic quæſt. 63. Nam cum matrimoniū primum diſſolutum fuerit per mortem alterius coniugis, non poteſt amplius impedire quo minus ſuperſtes coniux alioqui ad coniugium idoneus (ut

A ſuppono) poſſit inire nouum matrimonium cum perſona ſimiliter idonea.

Neque obſtat quod quandoque videntur à Patribus ſecundæ nuptiæ uituperari. Non enim eas *per ſe* vituperant, ſed *per accidens*, ſcilicet propter concupiſcentiam *nimiam* ex qua nonnunquam ſuſcipiuntur, vel propter *incommoda* quæ habent. Quo ſenſu Diuus Thomas in dicta quæſtione 63. articulo primo, interpretatur quod auctor operis imperfecti in Matthæum homil. 32. dicit, *ſecundum virum accipere eſſe fornicationem*, (quanquam potuit in hoc genere ille auctor errare ſicut errauit in alijs) & quod ait Ambroſius ad caput 7. 1. Corinth. ſecundū matrimonium *non eſſe bonum*, qui tamen Ambroſij

B commentarius non habet omnino certam auctoritatem. Atque hoc eſt notandum aduerſus calumnias Kemnitij in examine Concilij Tridentini ſeſſione vigeſimaquarta.

Etſi autem Secvndae nuptiæ licitæ ſint ac verum etiam Sacramentum quoad ſubſtantiam & ſignificationem gratiæ quæ in illis datur; tamen quia non ita *perfectè* coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ, quæ *vna* ſolum eſt, repræſentant, merito potuit Eccleſia ſtatuere ut bigami eſſent irregulares: ſicut ſupra diſput. 7. quæſtione 19. in Tractatu de irregularitate uidimus, & docet Diuus Thomas hic quæſtione 66. Quod ſane genus irregularitatis Apoſtolicā inſtitutionem eſſe Patres colligunt ex Diuo Paulo primo Timoth. 3. Vbi vult Epiſcopum eſſe *vnius*

C *vxoris virum*, id eſt, ut non habuerit plures; ſicut ſupra diſput. præced. quæſtione vltima, puncto vltimo de cœlibatu uidimus, ita negatiue iſtam Apoſtoli ſententiam à Patribus exponi: quantumuis aliter Lutherus & reliqui Sectarij eum locum intelligant.

Deinde etiam merito ſtatuit Eccleſia ut *ſecundæ nuptiæ*, quando alter vel vterque contrahentium in primis nuptijs benedictionem ſolennem accepit non benedicerentur. Non quia Sacramentum non ſint, (vt aſſeri à Catholicis, mentitur Kemnitius vbi ſupra) ſed ne benedictio illa Sacra ſupra eandem vel eaſdem perſonas repetatur & ideo in aliquam contemptionem ueniat, ut bene in Manuali, capite 22.

D numero 83. reſoluit Nauarrus ex capite primo, & Cap. *Vir*, Extra de ſecundis nuptiis. Vbi Vrbanus III. hanc ipſam rationem reddit cur prohibeatur eiuſmodi benedictio.

Quin etiam ex antiquo rigore diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſolebat olim aliqua pœnitentia imponi ijs qui ſecundas nuptias inirent, vt apparet ex Concilio Neocęſarienſi Cano. 3. & 7. & Laudiceno Cano. 1. ob quandam ſcilicet intemperantiam ex qua plerumque nuptiæ ſecundo repetuntur. Et ſic intelligenda ſunt ea quæ Gratianus ex Concilio illo Neo cæſarienſi 31. quæſtione prima, refert. Quanquam ſolent quoque non improbabiliter huiuſmodi Canones intelligi de ſecundis nuptijs uiuente adhuc

E priori coniuge.

Primæ autem nuptiæ benedici debent: ut patet ex Cano. *Noſtrates*, & Cano. *Sponſus* 30. quæſtione quinta. Et hæc quidem de primo illo quaſi matrimonij vſu quo matrimonium ipſum contrahitur dicta ſint præter illa quæ hactenus in tota diſputatione ſunt explicata de ipſo matrimonij contractu.

PVNCTVM SECVNDVM.

De legitimo vſu Matrimonij iam contracti.

D. Thom. q. 64.

CIRCA Matrimonij iam contracti VSVM contingit varijs modis peccare. Recenſebimus duodecim præcipuos. PRIMO, ſi quis *ſciens* aut *dubitans*, matrimonium propter impedimentum aliquod eſſe nullum, copula vtatur, vel petendo ſi dubitat, uel etiam reddendo, ſi ſcit, ut ſupra docuimus quæſtione 4. punct. 2.

Non tenetur tamen aliquis id credere, aut de eo dubitare, etiamſi unus aliquis quantumuis fide dignus id aſſeueret, uel iuramento confirmet: vt rectè notat Nauarrus, capite 22. numero 82. Et multo minus ſi coniux alter dicat ſe ficte contraxiſſe etiamſi id iuret. Etenim is putari poterit tunc mentiri qui antea ſe mentitum fuiſſe fatetur: vt Sylueſter Verbo Matrimonium quarto, quæſtione ſecunda, & alij omnes notant. Credi autem debet impedimentum matrimonij ſubeſſe ſi duo aut plures id aſſeuerent, iuxta notata illic à Nauarro. Nam hic eſt modus teſtificationis cui oportet ſtare in rebus humanis.

Cum autem alter coniugum aut ſcit aut merito dubitat de præterito impedimento matrimonij antea contracti, non incipiet eſſe aut poterit putari validum matrimonium propterea quòd impedimentũ id ceſſet, niſi denuo coniuges repetant conſenſum. Quod ipſum tamen ſatis fuerit ut is coniux qui impedimẽtum nouerit, procuret fieri diſſimulato priori impedimento. Vt ſi coniugem roget ut ad vtriuſque maiorem conſolationem conſenſum ſuum mutuum repetant: ſicut bene notauit Nauarrus. cap. 22. num. 47. ex ſententia Caietani q. 2. de Matrimonio, & in Summa, verbo, *Vati im u um*.

SECVNDO circa vſum Matrimonij iam contracti peccatur, loquendo generatim, quandocunque fit aliquid contra *fidem* ſibi mutuo à coniugibus debitam, quæ quo modo & ad quæ nam obliget, ſupra quæſt. quarta, puncto 2. expoſuimus.

TERTIO in ſpecie circa vſum *Copulæ* maritalis peccatur mortaliter, quando ea mente fit, vt animus eſſet eam ſimiliter habere ſi coniugium non interueniret, aut etiam cum aliqua perſona non coniuge: vt docet Diuus Thomas hic quæſtione 49. articulo ſexto, & Paludanus in 4. diſt. 32. quæſtione prima, Antoninus 3. parte, titulo primo, capite 20. §. 3. & alij omnes communiter.

QVARTO per *defectum*; ſi quis cùm poteſt licitè & commodè, non reddat *debitum* coniugi petenti; aut etiam tantummodo inſinuanti verecundia impediente; vt patet ex eodem Diuo Thoma quæſtione 64. articulo ſecundo, & ex Sylueſtro, verbo Debitum, numero 10. & Nauarro, capite 16. num. 25. & ex alijs communiter.

QVINTO per *exceſſum*, ſi reddatur aut petatur cũ notabili periculo animæ vel corporis. Eſt enim reddendum ſalua ſubſtantia indiuidui: quippè cùm non niſi ex eo quod eſt indiuiduo reſiduum, conſuli debeat ſpeciei: vt optimè ad hoc propoſitum notauit D. Thom. in dicta quæſtione 64. articulo primo, & eſt communis aliorum ſententia. Propter *menſtrua* verò non eſt peccatum mortale: ut rectè aſſerit Paludanus in 4. diſtinctione 32. quæſtione prima, & Antoninus 3. parte, titulo primo, cap. 20. §. 5. & Nauarrus in illo capite 16. nume. 32. licet aliter alij de hoc ſentiant. Neque etiam excuſat à redditione debiti

A ullum tempus ſacrum; vt notant Syluester, verbo Debitum, numero 10. & Nauarrus, capite 16. numero 24. & 32. Neque etiam difficultas alendi plures liberos: vt ijdem notant. Intra bimeſtre autem primum à côtractu matrimonij, poteſt negari debitum, cùm liceat ingredi religionem: vt ſupra quæſt. 1. puncto 7. docuimus.

SEXTO ex parte *modi*, ſi non ita fiat, ut ſemen poſſit recipi intra naturale vas; aut ſi ita copula procuretur, ut periculum ex modo immineat pollutionis extra ipſam, ut notant Paludanus in 4. diſtinct. 32. quæſtione 1. Antoninus 3. parte, titulo primo, ca. 20. & Nauarrus, cap. 16. num. 42. ex ſententia omnium; & per ſe patet.

B SEPTIMO ex parte *loci*, ſi videlicet fiat in loco ſacro vel benedicto, ut poſt Paludanum in 4. diſtinctione 32. quæſtione prima, & alios notat Nauarrus illic numero 32. Quamuis Syluester, verbo Debitum, numero quinto, ex ſententia Richardi in 4. diſtinctione 32. articulo tertio, quæſt. 1. putat id licere, quando diu coniuges in loco ſacro detinerentur & eſſet alioqui periculum incontinentiæ. Sed probabilius eſt nunquam id licere; cùm ſemper videatur eſſe quædam irreuerentia, & non deſint alia remedia ad vitandam incontinentiam.

OCTAVO ob circumſtantiam ſiue conditionem *perſonæ*. Nam ſi coniux contraxit cognationem ſpiritualem, aut affinitatem cum coniuge; uel vouit caſtitatem ex conſenſu coniugis (ſine tali enim conſenſu non ualet votum) minimè poteſt petere ſine diſpẽſatione: ut patet ex ſuprà dictis quæſtione præced.
C Quod ſi uterque ex mutuo conſenſu nouit; neuter poteſt uel petere vel reddere; ſed ambo in copula peccarit mortaliter, ut notat Nauarrus in dicto c. 16. num. 32.

Poſſe autem vel *alterum* ex conſenſu alterius, uel *vtrumque* ex conſenſu mutuo, uotum caſtitatis ſiue ad tempus ſiue in perpetuum emittere; aſſerit luculenter D. Auguſtinus libro de bono coniugali, capite 25. & in Epiſt. 45. ad Armentarium & eius côiugem; & libro primo, de ſermone Domini in monte, capite 14. Et patet manifeſtè ex eo, quòd tale uotum omD nino habet obiectum non modò licitum, ſed etiam gratius Deo. Nam continentia ex conſenſu coniugis licita eſt, & Deo per ſe magis placet quàm actus coniugalis: cùm eam Chriſtus conſuluerit, & Apoſtolus etiam prima ad Corinth. 7.

Neque uerò ſi uterque uoueat, propterea diſſoluetur matrimonij vinculum. Habent enim nihilominus *poteſtatem* remotam, quantum eſt ex parte matrimonij contracti, ad utendum carnali copula. Quamuis *vſus* quidem eius poteſtatis per uotum impeditus ſit. Cuius rei argumentum euidens eſt, quòd ſi cum illis poſtea ſuper tali voto diſpenſetur, poterunt ex ui matrimonij contracti uti copula abſque nouo contractu coniugij.

E NONO peccatur in hoc genere mortaliter, cùm nõ *accommodatè* agitur ad finem ſeu effectum ad quem ordinatur copula: vt ſi videlicet abortus procuretur; uel cum eius periculo agatur; vel quouis modo impediatur conceptio: vt aſſerunt Paludanus in 4. diſtinctione 32. quæſtione prima, & Antoninus 3. parte, titulo primo, capite 20. §. 4. & Syluester, verbo Debitum, numero octauo, & Nauarrus, capite 16. numero 53.

DECIMO ex parte etiam modi quo matrimonium *contractum* fuit. Nam ſi fuit clandeſtinum, licet fuerit ualidum (ubi ſcilicet Concilij Tridentini Decretũ promulgatum non eſt) tamen eius uſus eſt peccatum mortale antequam publicetur: vt docet Caietanus, quæ-

quæſtione ſecunda, de vſu Matrimonij; & Nauarrus capite 16. numero 38: Quia habet annexam vel ſcandalum vel certè periculum ſcandali; ex eo quod poteſt tunc proles generari ab iis, qui non putantur coniuges: vt illic argumentatur Caietanus. Et quia etiam grauiter ab Eccleſia talis matrimonij vſus prohibitus eſt. Can. *Aliter* 30. quæſtione quinta, ut notat quoque Nauarrus.

Vndecimo peccat vir petendo vel reddendo debitum vxori *adulteræ*, ſi adulterium ſit publicum, & ex ea re naſceretur ſcandalum, aut maior obſtinatio mulieris. Secus ſi ſit occultum, & vir id faciat ad vitandum probabile periculum fornicationis. Vxor tamen non peccat reddendo debitum marito adultero publico, vel ab eo petendo. Tum quia non debet ipſa maritum corrigere. Tum quia ex ea re non perinde naſcitur ſcandalum: cum minimè putari ſoleat mulier in adulteria mariti conſentire; vt tradunt Paludanus in 4. diſtin. 32. quæſt. prima, & Antoninus 3. parte titulo primo, capite 20. §. 9. & Caietanus tomo primo opuſculorum, tract. 29. & Nauarrus, capite 16. num 28.

Dvodecimo & vltimo, ſi ex *contemptu* aut cum *ſcandalo* coniuges matrimonio contracto vtātur ante ſuſceptam ſolemnem benedictionem. Remoto autem tali ſcandalo, & contemptu benedictionis, non eſt peccatum ſaltem *mortale* matrimonio uti ante illam: ut rectè ſenſit Caietanus tomo 1. opuſcu. tract. 13. de vſu matrimonij, quæſtione ſecunda, & Nauarrus, cap. 16. num. 38. & cap. 22 nume. 71. & Couarruuias in Epitome parte 2. cap. 7. §. 2. num. ſecundo, & Sotus in 4. diſtinctione 28. quæſtione prima; arti. 2. contra nonnullos alios qui contrarium ſine firmo fundamento putauerant.

Ac poteſt inde ſententia hæc noſtra confirmari, quod Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. in decreto de Reformatione matrimonij, cap. 1. non præcipit, ſed tantummodo *hortatur*, ne coniuges prius cohabitent quam Sacerdotalem benedictionem accipiant. Et hactenus de Matrimonio, & 7. Sacramentis Eccleſiæ.

FINIS DECIMAE DISPVTATIONIS.

DISPVTATIO VNDECIMA GENERALIS.

DE STATV VITÆ FVTVRAE.

Diuiſa in Quæſtiones Sex.

INDEX QVÆSTIONVM ET PVNCTORVM DISPVTATIONIS VNDECIMÆ.

QVAESTIO PRIMA.

De locis ſiue Receptaculis animarũ poſt mortem.

PVNCT. I. *An ſint quatuor Animarum Receptacula, ſcilicet, Cœlum, Infernus, Limbus, Purgatorium.*
II. *Quonam modo ad deſtinata loca deferantur Animæ defunctorum & an ex illis egredi valeant.*
III. *Quænam ſit conditio Animarum in Purgatorio.*

QVAESTIO SECVNDA.

De ſignis & rebus antecedentibus communem Reſurrectionem, & Extremũ iudicium.

PVNCT. I. *De ſignis & rebus quæ antecedent Reſurrectionem, & Iudicium, ac peculiariter de ſignis cæleſtibus.*
II. *De aduentu Antichriſti.*
III. *De Igne conflagrationis Mundi.*

QVAESTIO TERTIA.

De Reſurrectione.

PVNCT. I. *An ſit futura Reſurrectio.*
II. *Qualis futura ſit Reſurrectio, quoad modum & præcipuas eius circumſtantias.*
III. *Qualiſnam futura ſit Reſurrectio ex parte ſui termini, id eſt, ex parte Reſurgentium.*

QVAESTIO QVARTA.

De Iudicio ipſo extremo, quod fiet poſt Reſurrectionem.

PVNCT. I. *De Perſona ipſius Iudicis, & de Iudicij quaſi apparatu.*
II. *De tota actione & forma ipſius Iudicij.*

QVAESTIO QVINTA.

De futura conditione Beatorum & Damnatorum quoad corpora.

PVNCT. I. *De dotibus gloriæ corporum Beatorum.*
II. *De Aureolis Beatorum.*
III. *De futura conditione corporum Damnatorũ.*

QVAESTIO SEXTA.

De futura Mundi conditione & ſtatu poſt Extremum Iudicium.

PVNCT. VNIC. *Qualiſnam ſit futurus Mundi ſtatus poſt Iudicium, quoad genus & perfectionem Creaturarum, quæ præter Angelos & Homines tunc ſupererunt.*

DISPVTAT. VNDECIMA GENERALIS,

DE STATV VITAE FVTVRAE.

Supplement. D. Thomæ quæſt. 69. & ſeqq.

NON pauca ex iijs, quæ vel pertinent, vel reuocari poſſunt ad hanc Diſputationem, expediuimus per alias occaſiones in alijs locis huius operis. Nam PRIMO, mortem hominis quoad corpus (quæ aditus quidam ad futuram illam vitam eſt) pœnam eſſe peccati, nec ſola naturæ neceſſitate accidere, docuimus tomo 1. diſput. 7. quæſt. 9. punct. 1. & tomo 2. diſput. 6. quæſ. 15. punct. 1. & 2. SECVNDO, rectè mortuorum corpora ſepulturæ mandari conſuetudo in Eccleſia ritu, oſtendimus tomo 3. diſput. 3. quæſtio 9. punct. 2. TERTIO, nequaquam in morte ſimul cum corpore extingui animam, ſed perpetuò reſtare; atque adeò ſupereſſe poſt hanc mortalem vitam aliam immortalem, diſputauimus tomo 1. diſput. 6. quæſt. 1. punct. 3. QVARTO, ibidem quæſt. 7. punct. 4. diſſeruimus de cognoſcitiua facultate animæ à corpore ſeparatæ. De Motiua vero dicemus hic quæſt. 1. punct. 2. QVINTO, ſine mora poſt mortem accipere animam præmium beatitudinis eſſentialis (ſi ſufficienter expiata à peccatis hinc migret) aut pœnam æternæ damnationis, ſi in peccato mortali ex hac vita decedat, probatum à nobis tomo 1. quæſt. 4. punct. 2. SEXTO, quod inde eſt conſequens, defunctorum animas ſtatim à morte ſubire diuinum iudicium particulare, confirmauimus in hoc tomo 4. diſput. 1. q. 22. punct. 9. SEPTIMO, de ratione Beatitudinis eſſentialis, itemq; de eius Accidentibus ſeu Dotibus pertinentibus ad ipſas beatorum animas, ac denique de Beatitudinis conſecutione & varijs eius gradibus (in quibus rebus Theologi in 4. ſent. maximam partem huius Diſputationis conſumunt) copioſè à nobis diſputatum eſt tomo 2. diſputat. 1. quæſt. 2. 3. 4. 5. & aliquid etiam tomo 1. diſput. 1. quæſt. 12. OCTAVO, explicatum etiam à nobis eſt tomo 1. diſput. 4. quæſt. 15. punct. 3. quænam ſit ratio pœnæ damnatorum ſpirituum, atque adeò animarum, per cruciatum ignis. NONO, denique quomodo animæ Beatorum in cælo intercedant pro nobis, & rectè à nobis inuocentur, diſputatum eſt tomo 3. diſput. 6. quæſt. 2. punct. 7.

Itaque ſolum ſuperſunt nobis explicandæ hoc loco SEX principales quæſtiones. PRIMA eſt de locis ſiue Receptaculis animarum poſt mortem. SECVNDA, de iJs ſignis & rebus, quæ proximè antecedent vniuerſalem corporum Reſurrectionem, & vniuerſale ac extremum Iudicium. TERTIA, de ipſa Reſurrectione. QVARTA, de extremo ipſo Iudicio. QVINTA, de conditione atque ſtatu Beatorum & Damnatorum, quoad corpora. SEXTA, de conditione & ſtatu Mundi poſt extremum illud Iudicium.

QVÆSTIO PRIMA.

De locis ſiue Receptaculis animarum poſt mortem.

Supplem. D.Thom. q. 69.

Explicanda ſunt tria. Primo, an ſint quatuor animarum receptacula; ſcilicet Cœlum, Infernus, Limbus, & Purgatorium. Secundo, Quonam modo ad hæc loca deferantur animæ, & an ex illis egredi valeant. Tertio, Quænam ſit Animarum conditio in Purgatorio. Quænam autem ſit conditio Animarum in Limbo, explicauimus tomo 2. diſp. 6. quæſt. 17. punct. 4. De conditione autem Beatorum in Cœlo & damnatorum in Inferno, quoad animas quidem dictum eſt tomo 2. diſp. 1. q. 3. 4. 5. & tomo 1. diſp. 4. q. 15. p. 2. & 3. quoad corpora verò, dicemus q. 5.

PVNCTVM PRIMVM.

An ſint quatuor Animarum Receptacula, ſcilicet Cœlum, Infernus, Limbus, Purgatorium?

D. Thom. art. 1. 5. 6. & 7.

Certum eſt, aliqua omnino eſſe loca deſignata animabus poſt hanc vitam: ut affirmat S. Auguſtinus Trac. 49. in Ioãnem, vbi inter cætera ait: *Habent omnes animæ, cum de ſæculo exierint, diuerſas receptiones ſuas.*

De loco Coelesti. §. 1.

Nam Primo locum Coelestem deputatum eſſe ijs animabus Iuſtorũ, quæ ſufficienter ſint ab oĩ peccati labe expiatæ, conſtat ex ijs Scripturæ locis. Matth. 5. *Merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Et Matt. 6. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo.* Et Ioan. 14. *Vado parare vobis locum, &c. Vt vbi ſum ego, & vos ſitis.* Eſt autem ipſe in cœlo. Et 2. Cor. 5. *Scimus enim, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam æternam in cælis.* Et ad Philip. 1. *Deſideriũ habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Quod perpendens S. Gregorius lib. 4. Dialog. ca. 25. *Qui ergo,* inquit, *Chriſtum in cælo eſſe non dubitat, nec Pauli animam in cælo eſſe negat.* Et 1. Pet. 1. *Regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Chriſti ex mortuis in hæreditatẽ incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilẽ conſeruatam in cælis.*

Deinde idem patet ex Eccleſiæ definitione in Cõcilio Florentino: vbi in decreto Vnionis definitur, *animas ſufficienter à peccatis purgatas mox in cælum recipi & intueri clarè ipſum Deum.* Et in Concilio Trid. ſeſſ. 25. in decreto de Inuocatione Sanctorum aſſeritur, *Sanctos in cælo cum Chriſto regnare.* Quod idem definiuit Innocentius III. in cap. *Maiores.* Extra de Baptiſmo & eius effectu, & in cap. *Ad Apoſtolicam,* Extra de Presbytero non baptizato.

Præterea idipſum patet ex concordi ſententia Patrum: S. Cyprianus in ſermone de Mortalitate; *Dominica,* inquit, *præcepta ſeruantes ad cæleſtes theſauros terrena patrimonia tranſtulerunt. Ad hos fratres dilectiſſimi auida cupiditate properemus.*

S. Basilius homil. in 40. Martyres: *Vos,* inquit, *non terra occuluit, ſed cælum ſuſcepit.*

S. Chrysostomus epiſt. 5. ad Theodorum lapſum: *Quid,* inquid, *putas futurum de animis illis accerſitis ad infinita bona, quæ in cælis pios manent, quæ fixa ſemperq; diuturna ſunt, &c.*

Sanctus Avgvstinvs Enarratione in Pſal. 83. ſuper illud: *Beati qui habitant in domo tua Domine: Poſſident,* inquit, *Hieruſalem cæleſtem ſine anguſtia, ſine* A *preſſura, ſine diuerſitate & diuiſione limitum: Omnes habent eam, &c.*

S. Leo in ſerm. de S. Laurentio, *Nihil proficis,* inquit, *ſæua crudelitas, Laurentio in cælos abeunte tu deficis flammis tuis.*

S. Gregorius homil. 37. in Euange. *Si conſideremus,* inquit, *quæ & quanta ſunt, quæ nobis promittuntur in cælis vileſcunt animo omnia, quæ habentur in terra.*

S. Fulgentius in ſerm. de S. Stephano *Hodie,* inquit, *miles de tabernaculo corporis exiens triumphator migrauit ad cælum.* Similia alij paſſim.

Per quæ Scripturæ ac patrum teſtimonia refellitur abundè commentum Sectariorum illorum, qui aiunt, cœlum beatorum non eſſe aliquem deter- B minatum locum. Quod figmẽtum refutauimus quoque ſupra diſp. 2. q. 0. cum egimus de aſcenſu Chriſti in cœlum. Eſt autem cœlum hoc ad quod Chriſtus aſcendit, & in quo beati regnant cum illo, cœlum Empyrevm, quod aſſeritur communiter non modò à Theologis in 2. diſt. 2. ſed etiam ab antiquioribus Patribus, vt tradidimus tomo 1. diſp. 4. q. 12. punct. 3. & diſp. 5. q. 2. p. 1.

De Inferno. §. 2.

Secvndo æquè etiam certum eſt, ſubterraneum Inferni locum, à cœlo maximè diſtantem eſſe C deputatum impijs, qui extra gratiam Dei ex hac vita decedunt. Id enim patet Primo ex his Scripturæ teſtimonijs. Num. 16. *Deſcenderunt viui in infernum operti humo* (Dathan & Abiron.) Et Pſ. 54. *Veniat mors ſuper eos, & deſcendant in infernum viuentes;* quibus teſtimonijs idipſum confirmat S. Hieronymus in c. 4. epiſt. ad Epheſ. Et Iob. 21. *In puncto ad inferna deſcendunt.* Et Matth. 11. *Tu Capharnaum, nunquid vſque in cælum exaltaberis? vſq; in infernũ deſcendes.* Et Luc. 16. *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno.*

Deinde idem eſt definitum in Concilio Florentino in decreto Vnionis: vbi dicitur illorum animas, *qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere pœnis tamen diſparibus pu-* D *niendas,* ſcilicet quoad locum diuerſum inferni (vt paulo poſt dicemus,) & quoad rationem pœnæ, vt docuimus tomo 2 diſp. 6. q. 17. punct. 4.

Praeterea idipſum tradunt antiqui Patres: S. Cyrillus Alexandrinvs in oratione de exitu animæ, loquens de anima moriẽtis impij; *Tunc,* inquit, *à ſanctis Angelis deſtitutam inuadunt æthiopes illi dæmones, eamq; ferientes crudeliter in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure ſolidiſſimis cõpedibus vinctam in*

terram

terram tenebroſam & fuliginoſam, in infimas infernorũ carcerum partes, in Erebi cuſtodias deijciunt.

S.Ephrem in lib.de vera pœnitentia, capite 7. *In fernus,* inquit, *quo mittuntur peccatores, & Inferni pro fundum atrocior locus.*

S.Avgvstinvs lib.2.Retractationum, cap.24.retractans quod lib.12.ſuper Geneſin ad literam, ca. 32 & 33. dubitando putauerat, inferna non eſſe corporalia loca: *De inferis,* inquit, *magis mihi videor docere debuiſſe, quod ſub terris ſint, quam rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur, quaſi non ita ſit.*

S.Hieronymvs in caput quartum ad Epheſios: *Quod autem,* inquit, *infernus in inferiore parte terrę ſit, Pſalmiſta teſtatur. Pſal.105. dicens: Aperta eſt terra, & deuorauit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron, &c.*

S.Gregorivs lib.4.Dialog.cap.28. *Si eſſe,* inquit *Sanctorum animas in cœlo ſacri eloquij ſatisfactione credidiſti, oportet vt per omnia eſſe credas & iniquorum animas in inferno.* Et cap.42. *Cum ergo ad aperiendum librum nullus ſub terra inuentus dignus dicitur* (Apocal.5.) *quid obſtet non video, ut ſub terra infernus eſſe credatur.*

S.Prosper lib.3 de vita contemplatiua, cap. 12. *Quid eſt,* inquit, *obmuteſcentes manibus & pedibus ligari, niſi in inferno, vbi Deo, nemo confitetur, actione priuari?* Et infra addit cogitandum eſſe, *quale malum ſit, baratri fumantis amara caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi, &c.*

Per quæ Scripturæ & Patrum teſtimonia refellitur Primo error illorum Sectariorvm, qui fingunt infernum non eſſe certum aliquem locum tormentorum. Quod figmentum ſupra etiam confutauimus diſput.2.q.4. cum diſſeruimus de Chriſti ad inferos deſcenſu.

Secvndo, per hæc etiam confutantur quædam aliorum falſæ opiniones de locis pœnalibus animarum. Vt quod loca eiuſmodi non ſint corporalia; id quod Auguſtinus retractauit vbi ſupra.

Item ꝙ locus pœnalis animæ non ſit alius quàm ipſum corpus, quod eſt veluti carcer animæ; id quod refutat S.Irenaevs lib.5.c.31.

Item ꝙ locus pœnalis ſit aer iſte caliginoſus, vbi Dæmones verſantur; vt ſenſit Gregorius Nyſſenus in libro de Reſurrectione & Anima, & Chryſoſtom. homil.de premijs beatorum, & auctor operis imperfecti in Matth.homil.53. Quod omnino falſum eſt, ſi intelligatur de loco pœnali ordinario.

Item quod in eodem loco animæ puniantur, in quo peccauerunt. Quod ſimiliter falſum eſt, ſi intelligatur ordinariè, vt patet ex teſtimonijs allatis. Quãquam negandum non eſt, quin ex diſpẽſatione quadam diuina poſſit fieri ad tempus aliquando. Atq; hæc de loco quidem inferni damnatorum.

De Limbo §.3.

Tertio certum quoque apud Orthodoxos eſt pueros decedentes in originali peccato ſine Baptiſmo, deſcendere item in locum quendam infernũ & ſubterraneum, qui nominatur Limbvs. Nam Primò ex Scriptura compertum eſt, eiuſmodi eſſe obſtrictos reatu æternę pœnę ſaltem *damni*: vt docuimus tom.2.q.17.de peccatis, p.4. iuxta illud præſertim Ioan.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Et ad Rom. 5. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, &c.* Sed oẽs rei æternæ dãnationis deſcẽdunt ad inferos, cum ſint Deo exoſi & Dei inimici, & de omnibus qui ſint eiuſmodi id indicet Scriptura hoc ipſo, quod ſolis iuſtis aſſignat cœlum, & iniuſtis infernum (vt apparet ex locis ſuprà allatis.) Ergo hi etiam pueri in inferno habent locum, quamuis diſtinctum ab eo inferni loco, in quo cruciantur pœna etiam ſenſus impij.

Secundò nam ſic etiam definitum eſt in Concilio Florentino in decreto Vnionis: vbi dicitur *illorum animas, qui in actuali mortali, vel ſolo originali peccato* (vt hi paruuli) *decedunt, mox in infernum deſcendere; pœnis tamen diſparibus puniendas.*

Tertiò accedit huc etiã teſtimonium S. Avgvstini lib.1.de peccator.meritis & remiſſ.(ſeu de Baptiſmo paruulorum) cap.28. *Nec eſt,* inquit, *vlli vllus medius locus* (perpetuus ſcilicet) *vt poſſit eſſe niſi cum diabolo* (in infernis ſcilicet) *qui non eſt cum Chriſto;* Quod de paruulis ſine Baptiſmo decedentibus diſſeruit ibi Auguſtinus. Denique idem tradunt omnes Theologi in 4.d.45.

Qvarto certum etiam eſt, olim ante Chriſti aduentum fuiſſe quoque in inferioribus terræ partibus locum quendam ſubterraneum, ad quem tanquam in requiem & in *ſinum Abrahæ* (qui fuit pater credentium) deſcendebant ex Iuſtorum Animæ, in quibus nulla ſupererat expurganda labes peccatorum: vt ſuprà oſtendimus diſput. 2. q. 4. cum egimus de Chriſti deſcenſu ad inferos.

Sed hic locus, aut iam non eſt, aut certè eſt vacuus: cum iam animæ iuſtorum, quæ nihil expurgandum habent, ſtatim à morte euolent in ipſum cœlum, vt probauimus fusè tomo 2.diſp.1.q.4 punct. 2.

De Purgatorio; & inprimis, quid nomine Purgatorij intelligatur. §. 4.

Qvinto ex fide certum eſt, eſſe quoq; Pvrgatorivm locum, deſtinatum ijs animabus, quæ in Dei quidem gratia ex hac vita decedunt, ſed tamen habent *reatum* aliquem, vel culpæ *venialis*, vel pœnæ *temporalis* peccato mortali debitæ, qui ſit in eiuſmodi Purgatorio loco prius expiandus, quàm ingrediantur tales animæ in cœlum & beatitudine perfruantur. Et quoniam de hac aſſertione Purgatorij præcipua nobis controuerſia eſt cum huius tẽporis Sectarijs, aliquanto fuſius eſt nunc hæc aſſertio explicanda & confirmanda.

Igitur, vt iam cœpi dicere Pvrgatorii nomine Eccleſia Catholica locum aliquem inprimis intelligit, quo poſt mortem, eorum fidelium animæ, quæ vel obſtrictæ adhuc reatu alicuius *temporalis* pœnæ, vel etiam aliquibus peccatis *venialibus*, ex corpore migrauerunt, ſecundum diuinæ iuſtitiæ rationẽ cruciantur, quoad penitus ab eiuſmodi peccatis expiatæ beatitudinem cœleſtem conſequi valeant.

Hæc eſt præcipua & prima quaſi notio nominis *Purgatorij*, ſecundum quam (vt videbimus) Eccleſia Catholica iuxta Scripturæ ſententiam & antiquiſſimam orthodoxorum omnium traditionem credit & ſtatuit Purgatoriũ eſſe. Itẽ hęc notio vocabuli eſt illa, iuxta quã quidẽ Purgatoriũ eſſe, æquè probatur teſtimonijs, quę vel ex Scriptura, vel ex Patribus, vel ex definitionibus Eccleſiaſticis (quantũcunq; ea teſtimonia ſint diuerſa) ad huiuſmodi aſſertionis confirmationem afferri ſolent. Quod ideo eſt obſeruandum, quoniam alia quædam dogmata de Purgatorio magis aut minus certa ab orthodoxis item tenẽtur, quæ non perinde quibuslibet teſtimonijs & argumentis ſimul confirmantur, ſed alijs atq; alijs, vt exactior notitia Theologica de ipſo Purgatorio habeatur.

Cuius generis dogma eſt, de ratione ipſius pœnæ ſeu cruciatus Purgatorij; videlicet illam conſiſtere in

in aliquo igne, ſiue eo propriè, ſiue impropriè dicto; quod quidem pro certiſſimo ex fide in Eccleſia Catholica habetur. Itē dogma de qualitate huius ignis; nempe illum non eſſe qualemcunque, prout ignis impropriè dici poteſt quæuis ingens pœna vehemēter excrucians inſtar ignis; ſed verum & corporeum ignem, ſicut communiſſima & certiſſima ſententia Theologorū tradit, quicquid vnus aut alter ſcriptor contra de igne metaphorico diſputauerit.

Item huius generis eſt dogma de *loco* ipſius Purgatorij, qui ſecundum certiorem magiſque receptam ſententiam ſubterraneus eſſe putatur ac vicinus ipſi loco inferno damnatorum.

Item dogma de ratione, qua animæ cum ſint Spiritus tamē *veris licet miris modis* (ut Auguſtinus lib. 21. de ciuit. cap. 10. ait) torqueantur illo igne corporeo. Quod quidem ita generatim aſſertum certiſſimum eſt apud Ortodoxos; licet de explicatione modi, quo ſupernaturaliter animæ illo igne verè torquentur multæ ac variæ ſint Theologorum diſputationes, quarum non omnes ad ædificationem faciūt. Vt meritò proinde in Concilio Trident. ſeſſ. 25. cautum ſit ne temerè coram ſimplici populo curioſæ eiuſmodi diſputationes circa Purgatorium inſtituantur, ſed illa imprimis proponantur, q̄ certiſſima ſunt.

Denique huc etiam pertinet dogma illud alioqui ex fide item certiſſimum, de ſuffragiis viuorum: qđ ſcilicet illi & orationibus, & ſacrificijs, & alijs pijs operibus animabus illis, quæ in Purgatorio detinentur, prodeſſe poſſint ad earum expiationem. De quibus rebus partim alias diſſeruimus, vt annotaui initio huius diſput. partim dicemus punct. 3.

Nunc autem imprimis Purgatorium confirmandum eſt ſecundum illam, quaſi ſubſtantialem & primariam vocabuli notionem, quam propoſui. Quod propterea notandum eſſe exiſtimaui, ut fraus etiam Sectariorum, & in primis kemnitij, in hac q̄one de Purgatorio, facilius notari poſſit, quia omnia ferè, q̄ circa Purgatoriū, vel certo, vel probabiliter à Theologis Catholicis diſputari ſolent, in hanc vnā q̄onē congregarunt: vt ſi nō omnia illa ſimul omnibus & ſingulis, ſiue teſtimonijs, ſiue argumentis, quæ pro Purgatorio afferuntur, comprobentur; non illis videatur confirmari ipſum Purgatorium.

Qua in re illud peculiariter kemnitij mendacium obſeruandum eſt, quod in Exam. 25. ſeſſ. Conc. Trid. inter cętera, quæ ad ſtatum huius quæſtionis pertinere dicit, ponit etiam, *vtrum in altera vita poſt mortem ſit locus recōciliationis cum Deo, quā docam aliquis in hac vita non obtinuit.* Quod ita iſte dicit, quaſi ſententia Catholicorum ſit, poſſe etiam animas in Purgatorio reconciliari cum Deo per *gratiam*, licet ex hac vita abſque eiuſmodi recōciliatione deceſſerint. Quod nunquam vlli Catholici ſomniarunt.

Sententia Hæreticorum de Purgatorio exponitur. §. 5.

HIS poſitis, Purgatorium ſecundum ipſius primariam, & quaſi ſubſtantialem rationem quam explicuimus, à varijs hæreticis negatum fuit. Nā primum Aeriani hæretici, qui teſte D. AVGVSTINO lib. de hæreſ. cap. 53. & EPIPHANIO hæreſ. 75. orationes & ſacrificia negarūt vllis defunctis prodeſſe poſſe; ſimul etiam negauiſſe videntur, animas aliquorum defunctorum in Purgatorio detineri, quæ proindę viuorum ſuffragijs indigeant, ut à peccatis penitus ſoluantur.

Expreſsè autem Purgatorium negarunt VValdēſes hæretici, ut refert Guido Carmelita in ſumma de hæreſ. Item Schiſmatici Græci recentiores, vt ex Cō-

A cilio Florent. apparet. Item etiam alij hæretici dicti Apoſtolici, ſicut B. Bernardus commemorat ſerm. 66 in Cantica. Item illud negauiſſe putantur VVicleffus & Hus, quandoquidē Bohemi hæretici, qui ſuos errores ab illo Hus hauſerunt illud inficiantur: licet expreſsè quidem, neque ex Concilio Conſtantienſi, vbi errores illorum duorum hęreticorum damnati ſunt, neque etiam ex Thoma VValdenſi, qui eorundem errores diligenter inſectatus eſt, conſtet Hus & VViclephum Purgatorium negaſſe.

Denique illud negant pertinaciſſimè noſtris temporibus oēs Sectarij, vt videre præſertim eſt apud Caluinum lib. 3. Inſtit. cap. 5. & kemnitiū in Exam. ſeſſ. 25. Concil. Trid. Etſi Lutherus ſanè varius admodum & inconſtans in hac quæſtione fuerit. Nam ar-

B ticulo 37. ex ijs, quos Leo X. damnauit, tantummodo contendit non poſſe Purgatorium ex Scriptura probari, neque vllum, vt illud credat, eſſe cogendū. *Ego* (inquit ibi) *& credo Purgatorium eſſe, & conſulo ſuadeoque credendum, ſed neminem volo cogi.*

Rurſus tamen in diſputatione Lypſica, non ſolū Purgatorium admiſit, ſed etiam conceſſit illud ex Scriptura poſſe probari. *Ego*, inquit, *qui credo fortiter immo auſim dicere ſcio, Purgatorium eſſe, facilè perſuadeor in Scripturis de eo fieri mentionem. Nolo mihi ſuſpicionem fieri, quod faueam hæreticis aut Bohemis. Ego nihil de Purgatorio noui, niſi animas ibi pati noſtris operibus & orationibus iuuandas.* Ac ſimilia dixit in reſolu-

C tione Indulgentiarum, concluſ. 15. licet ibi paradoxum neſcio quod Purgatorium excogitauit, quod ſ. contineatur quodam timore & hæſitatione, qua dubitent animæ de ſua ſalute eaq̄; re excrucientur. Cū tamen certiſſimum oīum orthodoxorum dogma ſit, animas fidelium, qui in gratia diuina è uita exceſſerunt, vel ex affectu charitatis ſuæ erga Deum ſatis certo cognoſcere ſibi nullum amplius immunere periculum ęternæ damnationis: cum animæ improborum ſtatim accipiant in particulari iudicio damnationis ſententiam, incipiantque vehementer odio proſequi ipſum Deum. Ac ſic etiam anima iuſtorum ſtatim ſententiam intelligunt, uel de æternę requie, ſi ſufficienter in hac uita à peccatis expurgatę fuerunt, vel de cruciatu in Purgatorio, ſi adhuc aliquid illis expiandum reſtiterit, ut latius hoc ipſum contra Lutherum ex orthodoxa doctrina cōfirmat

D rectè Roffenſis art. 37. contra Lutherum, & nos etiā punct. 2. & 3. probabimus. Denique poſtea Lutherus Purgatorium penitus negauit, ut de illo etiam commemorat Kemnitius loco ſupra citato.

Probatur ſententia Eccleſiæ Catholicæ de Purgatorio, & primo ex Scriptura. §. 6.

ECCLESIA autem Catholica, & ſentit & perpetuo ſenſit, Purgatorium eſſe. Cuius quidem Eccleſiæ auctoritas cum infallibilis ſit, (vt cōuincimus tertio tomo, diſputat. 1. q. 1. punct. 7.) abundè nobis ſufficere deberet ad retinendam Purgatorij aſſertionem, licet nullum haberemus Scripturæ teſtimoniū

E aut argumentum aliud. Sic enim & D. AVGVSTINVS lib. de cura pro mortuis generanda, c. 1. cum ex Scriptura probaſſet, orationes & ſuffragia uiuorum fidelium defunctorum animabus prodeſſe poſſe, annotauit: ſola nimirum Eccleſiæ auctoritate, licet nullum ea de re Scripturæ teſtimonium extaret, ſatis hanc aſſertionem cōfirmari. *Etſi nunquam*, inquit, *in Scripturis ueterib. oīno hoc legeretur, nō parua eſt vniuerſa Eccleſia, quæ in hac cōſuetudine claret auctoritas.* Cuius etiam Eccleſiæ auctoritatem cum aliquid ipſa p uniuerſum orbem vſurpat, cōtemnere aut in dubiū

reuoca-

reuocare, *inſoleutiſſimæ inſaniæ* eſſe idem Auguſtinus epiſtola 118 dicit. Qua proinde ſimiliter illud inſtitutum orandi pro defunctis probat in eodem lib. cap. 4. & ſerm. 33. de verbis Apoſtoli & aliàs paſſim. Nam quantum in religionis controuerſijs Eccleſiæ Catholicæ auctoritas valeat docuimus ex inſtituto, tomo 3. vbi ſuprà. Cæterum hac Eccleſiæ auctoritate confirmati habemus etiam quod attinet ad hanc quæſtionem de Purgatorio alias proprias probationes.

Ac PRIMO quidem probatur Purgatorij aſſertio ex Scripturis. Ex quibus cum multi ac varij loci ad hanc rem ab orthodoxis adduci ſoleant, quatuor mihi videntur poſſe proferri teſtimonia præcipua. PRIMVM ex lib. 2. Machabæor. cap. 12 ubi cum quidam è populo Iudæorum, qui illicitè contra præceptum ſuæ legis donaria quædam idolorum acceperant, & retinebant, in prælio quodam cecidiſſent; *Vir fortiſſimus Iudas*, inquit Scriptura, *facta collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum, benè & religioſè de Reſurrectione cogitans (niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis) & quia conſiderabat, quod ii, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* Colligitur itaque ex hoc teſtimonio manifeſtè, aliquorum animas poſt mortem peccatorum reatu aliquo impediri & obſtrictas teneri, donec diuinæ iuſtitiæ ſatisfiat, uel per illarum pœnas, vel per viuorum ſuffragia, vt ita demum à peccatis ſoluantur. Vnde & D. AVGVSTINVS lib. de cura pro mortuis, cap. 1. ex eo loco probat orandum eſſe pro ijs fidelium defunctorum animabus, de quibus ipſe lib. 21. de ciuit. cap. 24. affirmat *conſtare*, quod pœnis temporalibus excrucientur, donec a peccatis ſoluantur: *Tales enim*, inquit, *fideles* CONSTAT (notetur hoc verbum Auguſtini aduerſus impudentiam Kemnitij, & aliorum Sectariorum, qui vt poſtea uidebimus dicunt, Auguſtinū de Purgatorio dubitaſſe) *ante iudicij diē per pœnas temporales, quas eorum ſpiritus patiuntur purgatos, receptis corporibus æterni ſupplicii ignibus, non tradendos.*

SED intelligetur melius, meritò ex iſto teſtimonio Purgatorium probari, ſi reſponderimus breuiter ad ea, quę Sectarij & inprimis Kemnitius loco ſupra citato obijciunt, quominus debeat illud ex eo loco probari.

Primò OBIICIVNT, librum illum Machabęorum non eſſe Canonicum. SED hoc falſiſſimum eſt. Nam D. AVGVSTINVS lib. 18. de ciuit. cap. 36. de his libris ita ſcriptum reliquit: *Machabæorum libros non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet.* Itē D. Hieronymus in prol. lib. Machab. *Machabæorum*, inquit, *libri, licet non habeantur in Hebræorum Canone, tamen ab Eccleſia inter diuinorum Voluminum annotantur hiſtorias.* Quam rem etiam tomo 3. diſp. 1. q. 1. p. 7. in loco de Scripturis confirmauimus: ibique oſtendimus fundamenta, ex quibus ad Sectariorū cauillationes reſponderi debet, cum alicuius libri ſacri ab Eccleſia recepti auctoritatem, vel reijciunt, vel in dubium reuocant.

Secundò probant, librum illum non eſſe Canonicū ex verbis illius auctoris, qui ſub finem ſecundi libri ita dicit: *Et ego etiam in ijs faciam finem ſermonis, & ſiquidem bene, & vt hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim, ſin autem minus dignè, concedendum eſt, &c.* Ex qua ratione putat præſertim Kemnitius, euidenter intelligi poſſe, non eſſe certa, quæ in illo lib. ſint ſcripta, quandoquidem auctor ipſe petit ſibi condonari, ſi quid minus bene narrauerit.

Reſpondemus, hoc auctorē minimè retuliſſe ad ipſas res, & veritatem hiſtoriæ, quam narrat; quaſi uelit ſibi dari ueniam, ſi quid falſum, aut minùs certū perhibuerit; ſed ad *modum* ſcribendi & narrādi: Nam & ſimili modo D. Paulus agnoſcebat ſe non ſatis perito ſermone loqui ſolitū fuiſſe, tametſi dubium non eſt, quin veriſſima certiſſimaque loqueretur.

Atque ita illa verba auctoris ſecundi libri Machabæorū intelligenda eſſe manifeſtè patet ex ratione, quam idē ſubiungit, cur velit ſibi modū illum dicēdi condonari: *Legentibus .n.* inquit, *ſemper exactus eſt ſermo, non erit gratus, &c.* Quæ ratio eſt, cur etiā ipſe Spiritus ſanctus, qui Auctorē illum in ſcribendo penitùs dirigebat, noluit eum ſemper æquè exactè, atq; commodè dicere. Vnde etiā intelligitur, illum omnino
B habuiſſe in ea re optimā excuſationem: quandoquidē nō tam ille, quàm ipſemet Spiritus ſanctus in illo loquebatur. Quod ipſe fortè etiā cogitari ad ſuam excuſationem uoluit, cùm dicit; *Concedendum eſt mihi:* q. d. Qui ita locutus ſum, ſicut Spiritus ſanctus (cuius fui duntaxat velut calamus) voluit. Itaque verbum illud *minùs dignè* in ea Auctoris oratione, non idē ſignificat, quod *malè* ſeu *perperam*, ſed idem quod *minùs exactè* ſeu exquiſitè. Nihil enim malè aut perperam Spiritu ſancto dictante potuit ſcribi.

Tertio obijcit Kemnitius, quòd ſi maximè illa narratio vera ſit; Iudas tamen non aliquo Scripturæ pręcepto aut exemplo, ſed humana cogitatione cordis ductus, id fecit: ac proinde nequaquam rectè illum feciſſe, cùm nuſquam in Scriptura veteris Teſtamen-
C ti præceptum ſit ſacrificium pro mortuis.

Cæterùm hæc obiectio manifeſtiſſimam continet blaſphemiā, cùm Scriptura ipſa in eodem loco diſertè affirmet, Iudæ cogitationem in ea re fuiſſe *piam & religioſam*. Neq; verò Iudā iſtud conſiliū *excogitaſſe*, & de reſurrectione ita ratiocinatū fuiſſe, idem eſt, quod figmentū aliquod, & adinuentionem vanā ſui cordis illū in ea re fuiſſe ſecutū; ſicut impiè & ineptè Kemnitius, ex ipſa vi vocabuli *cogitationis* perſuadere conatur. Sed indicat Scriptura, qua ratione Iudas piè & rectè fulciuerit fidem ſuam de vtilitate, atque fructu ſacrificiorum, quæ fierent pro defunctis; nempe dum *piè & religioſè de reſurrectione cogitauit*.

Quartò probat Kemnitius, cogitationē conſiliumq;
D illud Iudæ non fuiſſe, vt per efficaciam illorum ſacrificiorum ſoluerentur illi defuncti a reatu alicuius pęnæ, quam pro peccatis mortalibus iam remiſſis poſt hanc vitam luerent; ſed ut per illa, peccata mortalia quantumuis in hac vita ipſis non fuiſſent remiſſa, effugerent in extremo Iudicio, & in illa communi omnium reſurrectione ſententiam æternæ damnationis. Atque hoc illud eſſe quod Iudas de reſurrectione cogitauit, videlicet num fortè etiam illa ſacrificia, quæ ex præſcripto veteris legis fiebant, tantam vim haberent, ut non modo ualerent pro peccatis viuorum, ſed etiam pro peccatis iam defunctorum, ne ſcilicet illi ob ea incurrerent in extremo Iudicio damnationem.

E Confirmat autem Kemnitius iſtam interpretationem ex eo quòd paulò ante in eodem capite duodecimo, perhibentur fuiſſe inuenta ſub ueſtibus illorum cœſorum, Donaria illa idololatrica; unde uidetur colligi poſſe, illos omnino fuiſſe mortuos in peccato illo mortali, quod in accipiendis illis donarijs aduerſus legem commiſerant.

Cæterùm iſtius interpretationis fundamentum friuolum, ac leuiſſimum eſt: cùm ex eodem ipſo Scripturæ textu manifeſtiſſimè conſtet, Iudam illa ſacrificia non curauiſſe offerri, niſi pro ijs defunctis qui ex illo numero ab omni peccato mortali per veram pęnitentiā, vel ante mortem, vel iam iam in ipſa

morte reſipuiſſent. Ait enim Scriptura, propterea Iudam id fieri curauiſſe, q inter cætera etiam conſideraret, quod *hi* (inquit) *qui cum pietate dormitionem acceperant optimam haberent repoſitam gratiam*.

Accedit q ad extremum ibi abſolutè Scriptura pronunciat, *ſanctam & ſalubrem eſſe cogitationem pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*, eo videlicet modo quo ibidem commemorauerat Iudam cogitationem eam ſuſcepiſſe. Atqui velle ita orare pro defunctis, ut in extremo Iudicio peccata ipſis mortalia remittantur, quibus in vita remiſſa non fuerint, atque adeò vt propter illa tunc non damnentur; minimè eſt ſancta & ſalubris cogitatio; ſiquidem perperam id fieret, utpote contra legem Dei ordinariam. Apparet igitur nihil obſtare, quo minus ex illo loco Machabæorum aſſertio Catholica de purgatorio rectè confirmari poſſit.

Ex quo etiam intelligi debet, quam vanè kemnitius ſubinde repetat, Purgatorium non fuiſſe tempore veteris legis. Nam quod inculcat, in ipſa lege nullam illius mentionem, aut etiam ſacrificiorum, uel orationum pro defunctis extare; nihil omnino nobis obſtat. Fuit. n. ea de re, ſicut de nonnullis alijs, tēporibus veteris teſtamenti viua *traditio* ſine Scriptura: ut etiam tomo 3. vbi ſupra in loco de traditionibus, ex illo teſtimonio, & facto Iudæ Machabæi, & ex alijs locis aduerſus Kemnitij, & aliorum aduerſariorum cauillationes defendimus & cõfirmauimus. Neque enim Iudas primum abſque exemplo, & traditione maiorum de ſacrificio pro defunctis cogitaiſſe exiſtimari debet.

Et certè cum viri etiam iuſtiſſimi ex illo populo Iſraelitico mortuos ſuos tam prolixè & tam acerbè lugebant (ſicut extant in Scriptura veteris teſtamēti multa paſſim exempla) minimè debent putari ſenſui tantum ſuo ac dolori propter mortem eorum, quos diligebant, voluiſſe in ea re indulgere. Hoc. n. viros ſapientes & perfectos facere minimè decet. Sed exiſtimandum eſt potius, prolixis illis luctibus, & exequijs, defunctorum animabus prodeſſe eos voluiſſe, nempe illis ad pœnæ etiam remiſſionem ſuffragando illis lachrymis & afflictationibus.

SECVNDVS locus pro Purgatorio eſt 1. Cor. 3. quē interpoſita explicatione illuſtrabimus, vt commodius illo ut poſſimus. *Secundum gratiam Dei*, inquit Apoſtolus, *quæ data eſt mihi fundamentum poſui*. (hoc eſt, rectè tradidi doctrinam fidei de Chriſto, vt ei homines per fidem, charitate viuam, tanquam fundamento inhæreant) *Alius autem ſuper ædificat*, (id eſt, prætereà cæteri ad hanc ipſam doctrinam addunt, vel explanationem maiorem dogmatum, uel etiam opera ſecundum doctrinam) *vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet* (id eſt, ita & doceat & uiuat, ut non ſubuertat rectum illud fidei fundamētum, neq; Chriſto aliquam rem anteponat, quod eſſet iam ut D. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 68. exponit, Chriſtum non primo loco atque adeo non pro fundamēto habere; ſiquidem fundamento ipſo nihil in ædificio debet eſſe prius) *Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus* (id eſt, non poteſt eſſe alia recta de Chriſti fide doctrina præterquam illa, quæ eſt iam à me tradita, neque in vlla alia re præterquam in Chriſto poteſt, tanquam in fundamento conſiſtere ſalus) (*ſi quis autem ædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum lapides pretioſos* (id eſt rectè doctrinę dogmata, & bona ac opera, magis aut minus pretioſa) *lignum, fœnum ſtipulam* (id eſt, minora peccata, ſiue in uita, ſiue in doctrina, quæ ipſa nihilominus poſſint conſiſtere ſup fundamentum fidei in Chriſtum per charitatē viuę) *Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur* (id eſt, conſtabit vel in extremi iudicij die, quale nam opus vnuſquiſq; ſuper fundamentum illud extruxerit, qui *dies Domini* maximè dicitur, & in quo erit ignis conflagrationis mundi; uel etiam in die mortis vniuſcuiuſq;, qui item dicitur dies Domini, in quo ſcilicet uenit præter expectationem qua hora non putatur. Quo etiā tempore per ignem, hoc eſt, per *acrem examinationē* particularis iudicij, ſicut multi hic interpretantur, manifeſtum erit vniuſcuiuſque opus iuxta illud Prouerbiorum decimo ſeptimo: *Sicut igne probatur argentum & aurum Camino, ita corda probat Dominus*) (*Et vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit* (quia ſcilicet cruciabit eum qui lignum fœnum, & ſtipulas ſuper fundamentum illud ædificauerint; non autem illum qui ſuperædificauerit aurum, argentum, & lapides pretioſos, & eatenus ſanè vniuſcuiuſq; opus probabit ignis, ſicut ex uerbis quæ ſequuntur apparet.) *Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet* (id eſt, ſi cuius opus non indigebit expurgatione per cruciatum ignis, reliquum tantummodo erit, ut pro eo opere mercedem quis accipiat) *Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur* (id eſt, retardabitur à beatitudine & punietur ignis cruciatu is cuius opus indigebit purgatione illa ignis) *ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem*, id eſt, non tamen ita punietur, vt non fiat tandem ſaluus, ſed fiet ſaluus demum per eiuſmodi cruciatum ignis.

Ita hunc locum D. Pauli plerique veteres interpretantur, vt ſcilicet ab illis verbis: *Vniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit, &c.* de aliquo igne Apoſtolum locutum fuiſſe intelligere debeamus, quo poſt mortem excruciantur ij, qui ædificarunt ſuper fundamētum *lignum, fœnum, ſtipulas*, quomodocunque tandē ſuperiora verba de diè Domini, de reuelatione ignis interpretemur. Sic Origenes homilia duodecima in Ieremiam, Cyrillus libro decimo quarto in Leuit. Ambroſius, Hieronymus, Oecumenius & alij in illum locum 1. Corinth. 3. Item diuus Auguſtinus tũ alias, tum maximè in Pſalmum trigeſimum ſeptimum, & diuus Gregorius libro quarto dialog. capite trigeſimo nono. Quamuis & de igne etiam tribulationis, Auguſtinus & Gregorius eum locum exponi poſſe exiſtimarunt. Quod quemadmodum nihil noſtræ probationi obſtet ſtatim videbimus. Denique in Concilio Florent. poſt accuratam diſputationem à Græcis & Latinis hac de re habitam; inter vtramque Eccleſiam conuenit verba illa diui Pauli poſteriora, omnino de *igne purgatorio* poſt hanc uitam intelligi debere.

Cæterum kemnitij & aliorum Sectariorum OBIECTIONIBVS iam breuiter reſpondendum eſt, ut intelligatur rectè ex hoc teſtimonio probari purgatorium. Obijcit igitur kemnitius hic PRIMO, quod ignis ille de quo etiam poſterioribus uerbis loquitur Apoſtolus, nõ niſi metaphoricè exponi debeat; quandoquidem antecedentia verba in illa oratione vſurpantur etiam metaphoricè, nempe aurum, argētum, lapides pretioſi, lignum; item fundamentũ, ædificium. Nec. n. conſentaneũ eſt, ut in eadem oratione reliqua interpretemur metaphoricè, & ignem illum non. Quod ex illa etiam particula, quam uſurpat Apoſtolus (*quaſi per ignem*) cõfirmat kemnitius. Ideo enim non abſolutè dixit ſaluus fiet per ignem, ſed *quaſi* per ignem, ut per eam particulam nos admoneret de metaphorę ſimilitudine, ait kemnitius.

RESPONDEMVS, ſi hæc obiectio aliquid valeret, poſſe etiam ſimiliter concludi, ne vocabulum quidem *opus, ſaluus*, & ſimilia in illa oratione propriè

accipi debere. Quod ſi non obſtante Metaphorica vſurpatione illorum vocabulorum *fundamentum, ædificatio, argentum, lignum, &c.* vocabulum *opus*, *& ſaluus, & detrimentum*, & ſimilia propriè in illa oratione intelligere poſſumus & debemus; cur non etiam vocabulum *ignis*? Etenim Metaphoricæ locutiones aliquo etiam vſu vocabulorum proprio uti debent. Nec opus eſt vt ſit in tota oratione perpetua metaphora. Quoniam enim in propoſito voluit Apoſtolus ſignificare, opera quædam expiatione in cruciatu illo *ignis* indigere; ideo metaphoram in vocabulis *fenum, lignum, ſtipulæ*, cõmodè vſurpauit, q̃ ſcilicet ſignificare ſolent alioqui materiam aptam ad ignẽ.

Quod autem inquit *ſaluus fiet, ſic tamen quaſi per ignem*, non ideo uoluit ſignificare metaphoræ ſimilitudinem, ſed potius cum emphaſi quadam rei proprietatem & veritatem. Voluit enim Apoſtolus ea oratione fideles deterrere, ne ſupra fundamentum ædificent *lignum fenum ſtipulas*, quandoquidem ſi id faciant, non aliter ſalui futuri ſint, niſi per cruciatum acerbiſſimum, qualis nimirũ eſt cruciatus ignis. Hoc igitur ſignificat illo loco particula illa, *Quaſi*; Ac ſi diceret fiet quidem ſaluus, ſed nimirum per cruciatum ignis, qui eſt maximus cruciatus.

Ac ſimilis vſus illius particulæ (quaſi) eſt in alijs etiam Scripturæ locis: Vt Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Vbi certè particula, quaſi, non ſignificat metaphoræ ſimilitudinem, nec minuit rei veritatẽ & proprietatem, ſed potius illam emphaſi quadam auget. Senſus enim eſt, non eſſe mirum ſi Chriſtus plenus erat gratiæ & veritatis quandoquidem erat, nimirũ vnigenitus & naturalis Dei filius; ſic etiam in alijs Scripturæ locis qui paſſim occurrunt.

Secvndo obijcit, ꝙ D. Auguſtinus in Enchir. cap. 68. ignem de quo ibi Apoſtolus loquitur talem eſſe intelligendum dicit, ut per illum vtriq; tranſeãt; videlicet non modo ij qui ſupra fundamentum ædificauerint *lignum fœnum & ſtipulas*. Sed etiam ij qui ædificauerint *aurum, argentum et lapides pretioſos*. Ait enim Apoſtolus, *vniuſcuiuſque opus ignis probabit*. Nõ igitur ibi eſt ſermo de igne purgatorio; ſiquidẽ per illum minimè tranſeunt qui aurum, argentum, & lapides pretioſos ædificauerint, id eſt, qui nihil poſt mortem habuerint quod ſit expiandum.

Sed ad hoc Respondemvs, ſuppetere etiam nobis eiuſdem Auguſtini auctoritatem in alijs locis & aliorum veterum, vt ignem ibi intelligamus per quẽ non tranſeant ij quoque qui ædificauerint aurum argentum & lapides pretioſos; hoc ipſo videlicet ꝙ & Auguſtinus, & illi alij veteres de *igne Purgatorij* poſt hanc vitam illa Apoſtoli verba intelligunt, per quem ignem conſtat ex eorundem auctorum, atque adeo ipſius etiam Eccleſiæ ſententia, non omnes omnino fideles, ſed quoſdam tranſire.

Neque verò ex eo ꝙ Apoſtolus ait, *vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit*, ſatis ſolidè colligi poteſt debere etiam per illum ignem tranſire eos, qui aurum ſuperædificauerint. Probabit enim ille ignis vniuſcuiuſque opus quatenus, vel *exuret*, vel etiam *nõ exuret* ipſum operantem, ſi videlicet opus non ſuperædificauerit, quod indigeat expurgatione ignis: ut ſupra ex ipſis verbis D. Pauli hanc interpretationẽ confirmabamus. Accedit ꝙ D. Auguſtinus nõ negat in illo loco poſſe ẽt illud Apoſtoli teſtimonium exponi aliter: vt paulo poſt magis explicabimus.

Tertio obijcitur, quod antecedentibus verbis cum Apoſtolus dicit, vniuſcuiuſque opus fore manifeſtum, quia dies Domini declarabit, *qui in igne reuelabitur*, Ignis non intelligitur ille purgatorius, ſed alterius generis; nempe vt ignis ibi accipitur, vel pro ipſo *acri examine* iudicij particularis, uel certè pro ipſo igne vltimæ conflagrationis, vt ſupra quoq; dicebamus. Videtur igitur neq; in ſubſequentibus verbis agi de purgatorio igne, cum Apoſtolus repetit futurum, ut vniuſcuiuſq; opus *ignis probet*, & ut is q ædificauerit lignum, fœnum & ſtipulas ſaluus fiat *quaſi per ignem*. Vbiq;.n. in eadem illa oratione oportet vno & eodem ſenſu ſermonem eſſe de igne.

Sed ad hoc Respondemvs, potius ex illa repetitione Apoſtoli colligi debere, ꝙ de altero igne loquatur, quando rurſus dicit, vniuſcuiuſq; opus per *ignem* probatum iri. Nam quod in illo igne examinationis iudicij, vel in illo die conflagrationis vniuſcuiuſq; opus quale fuerit manifeſtandum ſit, id Apoſtolus antecedentibus verbis dixerat. Quare cũ poſtea repetit, per *ignem* vniuſcuiuſq; opus probandũ eſſe, de alterius ignis probatione loqui putãdus eſt. Neq; eſt inuſitatum, vt in eodem ſermone vſurpetur diuerſimodè idem vocabulum. Quinimò ipſa ratio eiuſdem vocis præbet occaſionem trãſitionis ex vna re ad alteram, quæ eodem uocabulo ſignificari poſſit; ut ſunt multa exempla in ipſis etiam Scripturis.

Qvarto obijcit kemnitius, locum iſtum Apoſtoli difficilem & obſcurum ad intelligendum eſſe, teſte etiam D. Auguſtino in Enchir. cap. 68. proinde non poſſe dogma fidei, quale Catholici dogma iſtud de Purgatorio eſſe putant, ſatis certo ex eo loco probari; cum poſſit videlicet diuerſis modis intelligi; ſicut etiam variè admodum ab orthodoxis Scriptoribus eſt expoſitus.

Primo enim D. Chrysostomvs in illum locum, *ignem* ibi interpretatur eſſe ipſum ignem inferni, quo damnati cruciantur: *fenum* autem, *lignum & ſtipulas* peccata mortalia, quibus fides ipſa contaminatur. Quod autem Apoſtolus dicit futurum, ut quis *ſaluus* fiat per illum ignem, dicit Chryſoſtomus ita intelligi debere, nempe quod ignis ille inferni ſic dãnatos excruciabit, vt tamen maneat illorum ſubſtantia perpetuò ſalua: Non enim cruciatu illius ignis aliquando ipſos conſumptum iri.

Secundò, Theodoretus & Oecumenius in illum locum: Item Alcuinus lib. 3. de Trinit cap. 21. & Gloſſa ordinaria, ignem illum eſſe intelligunt eundem ipſum ignem vltimæ conflagrationis, quo dicunt, eos qui ſuper fundamentũ ędificauerint lignũ fęnũ, &c. id eſt, peccata leuiora eſſe in poſtremo illo die purgandos: alijs vero qui ædificauerint aurum & argentũ, quamuis item per illum ignem tranſituri ſint, tamẽ futurum eum ignem potius refrigerio, & conſolationi, ſicut fuit tribus pueris ignis ille Babylonicæ fornacis, nemque reddíturum illos hunc ignem vltimæ conflagrationis longè ſplendidiores.

Tertio, diuus Avgvstinvs in Enchiridio, capite ſexageſimo octauo, & libro de fide & operibus, capite decimoquinto, & de 8. qq. ad Dulcit. quæſtione prima, ignem iſtum interpretatur eſſe tribulationem & cruciatum, quem aliquis ſentit cum amittit bona temporalia aliqua, quę in hac vita inordinatè, tametſi ſolum venialiter, ſaluo videlicet fundamento, dilexit: eo quod vt idem Auguſtinus inquit, *ſine dolore non amittuntur, quæ cum delectatione, poſſidebantur*. Atque eam tribulationem dicit ſecundum Scripturę etiam phraſin ignem appellari: iuxta illud quod legimus Eccleſ. 27. *Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis*. Hos igitur qui nimis tẽporalia dilexerunt dicit Auguſtinus expurgari, & ſaluos fieri per illam tribulationem quà temporalia amittunt, quaſi per quendam doloris ignẽ.

Et eodem modo redarguitur alia quædam erronea expoſitio quorundam, qui ſimiliter intelligentes lignum fœnum & ſtipulas eſſe hoc loco peccata *mortalia* fidelium, colligebant futurum aliquando vt damnati conſequerentur ſalutem, neque pœnas illas inferni fore æternas. Ita enim ſignificare diuum Paulum arbitrabantur, cum dicit *ſaluus fiet quaſi per ignem*. Quam expoſitionem diuus Auguſtinus ex inſtituto multis in locis refellit, nempe in Enchirid. cap. 67. & 68. & libro de fide & operib. cap. 14. & 15. & ſerm. 41. de Sanctis, & lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 21. & alibi. Præterquam enim quod malè illi exponebant, lignum fœnum ſtipulas eſſe peccata *mortalia*, manifeſtis alijs Scripturæ locis repugnabant, ex quibus rectè diuus Auguſtinus oſtendit, ſupplicium damnatorum fore ſimpliciter *æternum*, neq; unquam futurum, vt qui in peccatis mortalibus quæ Apoſtolus vocat *opera carnis* è vita decedunt, *regnum Dei poſſideant*. Galat. 5. & Matth. 25.

Iam verò ad SECVNDAM interpretationem eius loci, quam in obiectione retulimus, accommodari ſimiliter non poteſt SECVNDA conditio quæ debet in illum *ignem*, de quo Apoſtolus loquitur, conuenire, uti diximus. Conflagratio enim illa ignis, quæ erit in die iudicij, non probat *nunc* vniuſcuiuſque opus: neque per illam ſalui iam fiunt ij qui ante extremum illum iudicij diem ſalutem conſequuntur, licet ſuper fundamentum ædificauerint lignum fœnum & ſtipulas. Arbitrari verò huiuſmodi fideles diem illum extremum expectaturos, neque antea ſaluos fore, per ſe abſurdum eſt, & alienum à D. Pauli mente in hoc loco, vt oſtendimus in confirmatione illius ſecundæ conditionis.

Præterea neque ad TERTIAM interpretationem, de igne videlicet tribulationis, ſatis accommodari poteſt PRIMA conditio. Sæpe enim fit, vt illi qui nimium res temporales adamauerunt, ſinè dolore vllo ſuo in hac vita illas amittant, cum ſcilicet præoccupantur aliquo genere mortis repentino, quo certè caſu vt rectè Ioannes Eckius lib. 1. de Purgatorio inquit, potius ipſæ res illos amittere quam contra illi res amittere cenſeri poſſunt. Quoniam igitur tales nullum peculiarem dolorem ex amiſſione rerum in hac vita ſentiunt; non ſatis commodè illum ignẽ per quem ordinariè omnes, qui lignum fœnum & ſtipulas ſuperędificauerint ſaluos fieri oportet, tribulationem eã eſſe interpretabimur, quæ continetur illo dolore ob amiſſionem temporaliũ rerum, quandoquidem hic dolor nõ eſt ordinariè omniũ. Atq; ita deeſt vt dixi in hac interpretatione prima illa conditio.

Deinde neque ſatis in eandem interpretationem QVARTA conditio quadrat. Ille enim dolor propter amiſſionem rerum per ſe quidem, niſi ſingulari quadam voluntate accepietur, & referatur ad finem expiandi peccata, non eſt talis pœna quæ ipſa tanquã medium quoddam diuinæ prouidentiæ expiare peccata poſſit. Accedit etiam quod, neque ex ea re ordinariè omnes ſentiunt tantum cruciatum, quantum in illa ignis pœna ſignificat Apoſtolus futurum, vt in tertia conditione diximus.

Nulla igitur ex illis tribus expoſitionibus ſatis cum ipſius loci ſententia & circumſtantijs conuenire videtur. Altera verò illa interpretatio de *igne Purgatorio* ex omni parte quadrat: ut facilè patebit ſi quis ad illã referat omnes illas quatuor conditiones, quas oportet (vt diximus) in illum ignem conuenire.

Atque eodem modo facilè confutari poteſt alia quædam ſingularis & peregrina expoſitio, quam adhibet ei loco verboſe admodum, & per multas ambages Kemnitius. Cuius ſumma eſt: Diem Domini, & ignem in quo reuelabitur, & qui vniuſcuiuſque opus probabit, & per quem ſaluus erit is qui lignum fœnũ ſtipulas ſuperædificauit, aliud nihil eſſe in eo loco quam *lucem Verbi Dei* cum ea illuſtratus aliquis intelligit ſe falſa dogmata, quę teſtimonio verbi carẽt, commentum fuiſſe. Quæ dogmata dicit Kemnitius vna cum fundamento fidei in Chriſtum, tunc poſſe ſtare quando non ponitur in illis fiducia, ſed tantum præter fundamentum, ex humani cordis infirma cogitatione, tanquam lignum fœnum & ſtipulæ ſuperextruuntur. Eum igitur, qui tale opus ſuperædificauerit dicit Kemnitius *detrimentum* pati, quando illorum dogmatum errorem luce Verbi Dei illuſtratus agnoſcit; quia ſcilicet ſentit pudorem & confuſionem, quòd ea vana dogmata ſibi antea perſuaſerit; ac denique per illam lucem verbi diuini tanquam per ignem (qui ſcilicet illuminare ſolet) ſaluum fieri.

Cæterum hæc interpretatio commentitia eſt. Nã neq; PRIMA, neq; TERTIA, neq; QVARTA conditio ex illis quatuor ſupra poſitis, ad eam accommodari poteſt. Nõ enim *omnes ordinariè*, qui aliqua falſa dogmata ſibi perſuaſerunt retento ipſo fidei fundamento, luce Verbi Dei poſtea errorem ſuum intelligunt. Item neq; omnes illi vſq; adeò maximam confuſionem ſentiunt, cum priſtinum errorem intelligunt; ſed pleriq; tantummodo gaudent & lætantur, quòd ab errore liberati ſint: præſertim ſi in illum non ex magna ſua culpa, ſed probabiliter inciderunt. Neq; illi ipſi qui eam confuſionem ex ea re ſentiunt, vſq; adeò multum propterea cruciantur.

Denique illa qualiſcunque confuſio, & pudor non eſt medium aliquod diuinæ prouidentiæ ad eam rẽ inſtitutum, ut quaſi per pœnam quandam peccata illa leuiora, uel morum, vel etiam doctrinæ expientur, ut aliquis *ſaluus fiat*, hoc eſt, ut conſequatur uitã æternam, ſicut intelligit ibi Apoſtolus.

Poſtremò genus illud *ſalutis* ſecundum Kemnitianam interpretationem nõ ſatis intelligitur quale ſit; neq; ipſe illud ſatis explicat. Nam ſi loquatur de ſalute ipſa uitæ æternę, aut etiam gratiæ in hac uita; hanc quidem, etiamſi nunquam aliquis luce Dei Verbi illuſtratus agnoſcat errorem eiuſmodi dogmatũ, quæ retento fundamento ædificantur in hac uita, nihilominus obtineret ſecundum Kemnitij ſententiã; quandoquidem ponit, talem nihilominus retinere rectæ fidei fundamentum, quod ad ſalutem & gratiam in opinione Sectariorum eſt ſatis. Si autem loquatur Kemnitius de particulari & proprio illo genere ſalutis, quod conſiſtit in cognitione ueritatis, & in liberatione ab errore; hoc quidem non conſequitur aliquis propriè per illum pudorem & detrimentum, quod ex illa illuſtratione capit, ſed ex ipſa luce duntaxat Verbi Dei. Et haſtenus de loco illo Apoſtoli ſit dictum.

TERTIVS locus ad confirmandam aſſertionem Purgatorij eſt Matthęi 12. *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro.* De quo Scripturę loco ita inquit D. AVGVSTINVS lib. 21. de ciuit. cap. 24. *Non veraciter diceretur quibuſdam quòd non eis remittatur, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro, niſi eſſent quibus etſi non in iſto, tamen remittetur in futuro ſeculo.*

Ac D. GREGORIVS lib. 4. dialog. cap. 39. *De quibuſdam*, inquit, *culpis leuibus eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo quod veritas dicit, quia ſi quis in Spiritũ ſanctum blaſphemiam dixerit, neq; in hoc ſeculo remittetur, neque in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quaſdã culpas in hoc ſeculo, quaſdã verò in futuro*

poſſe

poſſe laxari. Quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Hać Gregor.

Item S. BERNARDVS ſer. 66. in Cantica, de hæreticis Apoſtolicis loquens: *Non credunt,* inquit, *ignem purgatorium reſtare poſt mortem, ſed ſtatim animam ſolutam à corpore, vel ad requiem tranſire, vel ad damnationem. Quærant ab eo qui dixit, quoddam peccatum eſſe, quòd neque in hoc ſeculo, neque in futuro remitteretur; cur hoc dixerit, ſi nulla manet in futuro remiſſio purgatione peccati.* Atque eodem modo ex hoc loco argumentatur Beda in 3. Caput. Marci. Rabanus lib. 2. de Inſtitut. cler cap. 44. & Petrus Cluniacenſis in epiſtola contra Petrobuſianos, & alij; idque meritò.

Vt enim qui haberet litem in tribunali Eccleſiæ Eychſtadienſis diceret: Hanc tu cauſam, neque in hoc Tribunali, *neque etiam in Tribunali Eccleſiæ metropolitanæ Moguntinenſis* obtinebis; ea oratione procul dubio ſignificaret, ſolere alioqui ſimiles cauſas etiam in Tribunali Moguntinę Eccleſię agitari & obtineri: ſic prorſus cum Chriſtus ſimiliter dixit, peccatum quoddam, neque in hoc ſeculo, *neque in futuro* remitti, planè ſignificauit eſſe aliqua peccata, quæ ſoleant quoque in futuro ſeculo remitti.

SED contra hanc etiam probationem objicit Kemnitius PRIMO, quòd non illico ſequitur, eſſe poſt hanc vitam purgatorium *ignem*, ſi poſt hanc vitam quædam peccata poſſunt remitti.

RESPONDEO verò, rectè id etiam ex hoc loco intelligi, ſi cum alijs Scripturæ locis collatio huius loci fiat. Itemque ſi ratio remiſſionis peccati, quæ fit in altera vita diligenter conſideretur. Etenim ex illo altero loco 1. ad Cor. 3. *ignem* purgatorium eſſe in altera vita docemur: qui quidem non ad aliam rem eſt, niſi vt peccata illic expientur, & remittantur planè, quæcunque videlicet illic remiſſibilia ſunt, & eo modo quo illic remitti poſſunt. Deinde cum in altera vita non ſit locus niſi iuſtitiæ, in retribuendo videlicet pœnam vel præmium prò meritis aut demeritis huius vitę: conſequens eſt, ut ſi illic quędam peccata remittuntur, remittantur eatenus quatenus per exolutionem pœnæ ſatisfiat diuinæ iuſtitiæ; quod eſt ipſa peccata illic *purgari* ſeu *expiari*; atque adeò eſſe illic purgatorium.

SECVNDO objicit Kemnitius, ſenſum illorum uerborum: *Non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro*, tantummodo eſſe quòd *nunquam* ei remittetur, ſeu quod damnabitur *in æternum*: idque confirmat Kemnitius. Nam illud idem quòd Matthæus partitione illa verborum uſus, ſignificauit eudem Marcus cap. 3. (qui, eſt, inquit, tanquam Matthæi interpres) ſine partitione illis uerbis: *Qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.*

RESPONDEMVS, uerum quidem eſſe, Matthæum ſignificare etiam voluiſſe, quòd ex ſententia Chriſti illud peccatum *nunquam in æternum* remittetur; id quod etiam ſignificat Marcus. Cæterum hoc ipſo quòd Matthæus nequaquam otioſè id expreſſit illa partitione uerborum (*Non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro*) rectè nos colligimus, indicare ipſum uoluiſſe, atque adeò etiam indicauiſſe Chriſtum, quòd ſoleant alioqui quædam peccata in futuro ſeculo remitti.

Nec uerum eſt id quod Kemnitius arbitratu ſuo fingit, Marcum hoc loco egiſſe Matthæi interpretem. Quinimmò potius exiſtimari debet voluiſſe ſummatim, & breuius ſuo more dicere illud idem quod Matthęus pluribus uerbis & ſignificantius expreſſerat, ſicut Chriſtus ipſe dixerat, quem audiuerat quidem Matthæus, non Marcus.

TERTIO objicit Kemnitius, remiſſionem peccatorum obtineri beneficio *ſolius fidei*; atque adeò tantum in hac uita: proinde minimè nos debere illum locum ita interpretari quaſi uerè etiam in altera vita per aliquos cruciatus remiſſio peccatorum fiat.

RESPONDEMVS, non ſolam fidem ut iſti ubique perperam contendunt, ſed multa alia etiam eſſe quaſi organa ſeu *media* quibus fructus paſſionis Chriſti uarijs modis applicatur. In quorum mediorum numero eſt item illa Purgatorij expiatio, quod attinet ad pœnam temporalem reliquam poſt dimiſſam culpam, uel etiam quod ad ipſam culpam, quando ſolum eſt *venialis*.

QVARTO objicit, quòd Scholaſtici etiam Theologi negant, peccata ipſa in Purgatorio remitti, tantumque uolunt remitti & expiari ibi pœnam.

RESPONDEMVS, Kemnitium uel non intellexiſſe, uel perperam interpretari ſententiam Scholaſticorum. Primum enim non niſi cum diſtinctione illi negant, peccata ipſa remitti in purgatorio, nempe quoad *culpam* ſi ſint mortalia.

Deinde hoc ipſo quòd *pœna* propter peccatum debita illic remittitur, poteſt ex mente & ſententia Scholaſticorum dici ipſum peccatum ratione quadam remitti, nempe ſecundum unum quoddam malum quod inferebat, id eſt, ſecundum illum reatum pęnæ. Denique non negant Scholaſtici, quin peccata quidem uenialia etiã quoad culpam ibi remittantur.

QVARTVS Scripturæ locus eſt 1. Ioan. 5. *Qui ſcit,* inquit, *fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt oret quis.* Ex quo loco rectè Ioannes Roffenſis, articulo trigeſimo ſeptimo, ad aſſertionem Purgatorij confirmandam inter cætera argumentatur. Peccatum enim *ad mortem* eo loco communiter orthodoxi intelligunt eſſe peccatum finalis impœnitentiæ. Quare cum non uult D. Ioannes, ut pro eo qui in eo peccato è uita diſcedit oretur; certè hoc ipſo ſignificat pro ijs, qui in alijs peccatis ex hac uita diſcedunt, utiliter & bona cum ſpe poſſe orari, ut ſcilicet ab eiuſmodi peccatis ſi quid illis prętereà expiandum in illis ſupereſt, penitus exoluantur, poſtquam quidem quòd in gratia alioqui deceſſerint.

Itaque ut alia plurima Scripturæ loca, quæ ad hoc propoſitum Catholici Scriptores accommodant, omittamus, ex adductis apparet, poſſe Purgatorium ex Scriptura eo certe modo probari, quo alia pleraque fidei dogmata; quæ ipſa etiam ferè eiuſmodi ſunt, ut aduerſus proteruum, quales ſolent eſſe omnes hæretici, non planè euidenter ex Scripturis ſolis confirmari poſſint, ita ut eis cogatur penitus aſſentiri aduerſarius.

Cæterum hic objicit Kemnitius quod Roffenſis in dicto articulo, & alij (ut inquit) Pontificij Scriptores agnoſcunt non poſſe ex Scriptura probari Purgatorium: *Apertè enim,* inquit iſte, *Roffenſis dicit quod tametſi non poſſit ex Scripturis probari Purgatorium, veritas eius nihilominus Chriſtianis cunctis credenda eſt.* Item refert, Petrum de Soto dixiſſe *non perſpicuè tradi, ſed inſinuari potius* purgatorium in Scripturis.

SED quod ad Roffenſem attinet, fraudulenter Kemnitius diſſimulauit quid præterea Auctor ille de ea re ſcripſerit. Paulo enim inferius ita dicit: *Quin & quoque dicimus, quòd non ſit credibile, purgatorium ex Scriptura non poſſe probari.* Item: *Nemini,* inquit, *poteſt ambiguum eſſe quin in Scriptura ſacra purgatorium contineatur, & quin ex ipſa quoque probari poſſit.* Addit tamē ibi rectè iſta quoq; uerba: *Quãquam fortaſſis,* inquit, *unam aliquam Scripturam, quæ proteruientem adigat, ut uerem uelis nolis, confiteatur, in promptu non ſit adducere.*

Hui

Hoc autem in quæſtione ferè de quocunque alio fidei dogmate ſimiliter dici poteſt. Nec enim proteruientem non poſſe cogi, idem eſt quod nõ poſſe dogma ipſum alioqui ex Scriptura probari. Atq; eodem pertinet illud quod Petrus de Soto dixit.

Eckius certè libro primo de Purgatorio, capite 2. apertè dicit, *Hæreticos impiè contendere Purgatorium non poſſe probari ex Scripturis;* vt manifeſtum Kemnitij mendacium ſit, quòd abſolutè & ſimpliciter dicit, *Scriptores pontificios agnoſcere deſtitui purgatorium Scripturæ teſtimonio & probatione.* Et hactenus de PRIMA confirmatione ex Scriptura.

Probatur ſecundo Purgatorium argumento Theologico. §. 7.

SECVNDO probatur eadem aſſertio Purgatorij argumento Theologico ducto ex ijs, quæ alioqui ſunt certa ex Scripturis. Quod ita formo. Si qui fideles aut reatu pœnæ temporalis: remiſſa peccati mortalis culpa, aut etiam culpis aliquibus venialibus obſtricti; & tamen in gratia diuina ex hac vita quandoque diſcedunt; neceſſariò fatendum eſt, tempus aliquod & locum poſt mortem ſupereſſe, quo animæ, extra ipſum cœlum, & etiam extra infernum damnatorum, ab eiuſmodi reatu pœnæ & culpa veniali expientur, vt tandem ingredi poſſint in regnum cœlorum: atque adeò eſſe Purgatorium. Sed omnino tales aliqui fideles ex hac vita quandoque ita diſcedunt. Ergo tale Purgatorium eſſe quale aſſerimus fatendum eſt.

Maior propoſitio patet, quoniam tales neq; damnabuntur, cum ſint in gratia Dei; neq; in regnum cœlorum ſtatim abſq; alia expiatione admittentur; cũ nihil illuc intret vlla ratione *coinquinatum*, nec ſit ibi Eccleſia iam habens aliquam *maculam vel rugam.*

Minor autem propoſitio probatur ex tribus Pronunciatis, quæ ſunt alioqui certiſſima. *Primum* eſt, poſt remiſſionem culpæ mortalis aliquam pœnam temporalem reſtare exoluendam, id quod tomo 2. diſput. 6 q. 17. puncto 5. abundè ex Scriptura confirmauimus. *Secundum* eſt, eſſe etiam quædam leuiora peccata, quæ cum gratia diuina non pugnãt, vt eodẽ tomo 2. diſput. 6. q. 18. puncto 1. & 2. aduerſus Sectarios oſtendimus. *Tertium* eſt quandoque aliquos vel reatu illius reſiduæ pœnæ, vel etiam leuiori aliqua culpa obſtrictos ex hac vita diſcedere, antequam illam vel per ſatisfactionem, vel alio modo ſufficienter expiauerint. Multi enim præmatura morte occupantur, vt poſt amiſſa peccata id non ſatis in hac vita præſtare poſſint. Multi etiam negligentius ſtudent expiatorijs operibus. Itaq; cum negari nequeat quin aliquando contingat, aliquos nondum ſatis expiatos mori; certa eſt quoque illa noſtri argumenti Minor; & ſic ſequitur etiam eſſe certam Theologicè illius argumenti concluſionem.

Neq; verò habet Kemnitius aliud, quod huic manifeſto argumento opponat, præterquam illud quod ſæpiſſimè à nobis aliàs refutatum eſt; nempe iniuriam fieri Chriſto redemptori, ſi alio modo quàm fide in hac vita plenam remiſſionem peccatorum obtineri poſſe aſſeratur. Etenim rectè conſiſtit beneficium illud noſtræ redemptionis, quamuis eius fructus varijs medijs, atq; adeò etiam expiatione illa in altera vita percipiatur, vt oſtendimus diſput. 1. q. 22. puncto 1. de officio proprio Chriſti Redemptoris.

Probatur tertio Purgatorium teſtimonijs veterum Patrum. §. 8.

TERTIO probatur aſſertio Purgatorij auctoritate veterum Patrum. In quorum teſtimonijs illud, vel maximè obſeruandum eſt, quod iam fuerunt alioqui certi Purgatorium eſſe, vt locos etiam Scripturæ quoſdam, qui aliter exponi poſſunt, ad illud tanquam ad dogma alioqui certiſſimum accommodare non dubitauerint. In quo quidem genere non à nobis diſcutiendum eſt, quam aptè & verè eiuſmodi locos ad Purgatorium accommodauerint (non enim iam id agimus, vt ex ijs etiam Scripturæ locis Purgatorium confirmemus) ſed attendendum eſt, quòd (vt dixi) tam alioqui veteres Patres de Purgatorio certi fuerunt, vt etiam locos qui poſſunt aliter intelligi, ad id retulerint.

Ac inprimis diuus AVGVSTINVS libro 21. de ciuitate, capite 24. diſertè affirmat *conſtare* in Eccleſia, quod Spiritus aliquorum fidelium pœnas aliquas tẽporales poſt mortem patiuntur, quemadmodum ſuprà §. ſexto initio, locum illum Auguſtini recitauimus.

Deinde libro 12. de Gen. ad lit. capite 33. ad eiuſmodi animas fidelium, quæ in loco aliquo inferiori pœnis temporalibus expientur, accommodat illud ad Philipp. 2. *In nomine* IESV *omne genu flectatur, cœleſtium terreſtrium &* INFERNORVM, *& omnis lingua confiteatur, &c.* Infernorum enim loco ipſi damnati intelligi hic non poſſunt, vt patet ex illo Pſalmiſtæ Pſalm. 113. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum.*

Item libro vigeſimo de ciuitate, capite vigeſimo quinto, accommodat huc illud, quod apud Iſaiam legitur, capite quarto: *Abluet Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem lauabit de medio eius in Spiritu iudicij & in Spiritu ardoris,* id eſt, in igne Purgatorij. Et illud etiam quod apud Malachiam capite 3. legimus: *Ipſe quaſi ignis conflans, & ſedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum & argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia;* nempe ſeipſos poſtea in patria cœleſti, iam non habentes maculam, neque rugam ullam; quæ erit holocauſtum acceptiſſimum Deo. Item in alijs locis ſimiliter abſque vlla dubitatione Purgatorium ignem aſſerit lib. 2. de Gen. contra Manich. cap. 20. & in Pſal. 37.

Quanquam qualis ſit futurus in Purgatorio ignis, vtrum ſcilicet *tribulationis* ob dolorem rerum temporalium iam amiſſarum; uel alterius modi, in aliquibus quidem locis ſignificat idem Auguſtinus, non ſatis adhuc ſuo tempore fuiſſe exploratum. Cùm enim ignem illum, de quo loquitur Apoſtolus, expoſuiſſet in Enchirid. cap. 68 eſſe ignem *tribulationis* in hac vita propter res temporales amiſſas; hunc in modum ſubiungit: *Tale aliquid poſt hanc vitam fieri, incredibile non eſt; & an ita ſit quæri poteſt, & aut inueniri aut latere, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium* (nempe talem qualis eſt ille tribulationis) *quanto magis minuſue bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius celeriuſue ſaluari.*

Item libro vigeſimo primo de ciuitate, capite vigeſimo ſexto, cum eodem modo ignem illum tribulationem eſſe expoſuiſſet, ſubiungit: *Poſt iſtius corporis mortem donec ad illum veniatur, qui poſt reſurrectionem futurus eſt damnationis & remunerationis vltimus dies, ſi hoc temporis interuallo Spiritus defunctorũ eiuſmodi ignem* (id eſt illam tribulationem) *dicuntur perpeti, quem non ſentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, vt eorum ligna, fœnum, & ſtipula conſuma-*

conſummatur; alij verò ſentiant, qui eiuſmodi ædificia ſecum portauerunt, ſiue ibi tantum, ſiue hic & ibi, ſiue ideo hic, ut non ibi ſecularia quamuis à damnatione venialia, cremantem ignem tranſitoriæ tribulationis inueniant; non redarguo quia forſitan verum eſt. Hactenus Auguſt.

Qui ſanè in his locis minimè ſignificat, ipſam per ſe aſſertionem ignis Purgatorij *poſt hanc vitam* eſſe dubiam, ſed poſſe quidem de *qualitate* ac ratione illius ignis variè diſputari; vtrum ſcilicet aliud non ſit quàm tranſitoriæ illius *tribulationis*; id eſt, doloris & ſenſus propter res temporales amiſſas, ſicut ſolet eſſe in hac vita. Quemadmodum etiam hanc ſolum eſſe mentem Auguſtini ex eodem intelligi manifeſtè poteſt, libro de fide & operibus, cap. 15.

Atque diligenter aduerſus impudentiam Kemnitij & aliorum Sectariorum obſeruandum hoc eſt; qui recitatis huiuſmodi Auguſtini locis malitioſè perſuadere conantur D. Auguſtinum de ipſa per ſe Purgatorij *aſſertione* dubitaſſe. Cum tamen ignorare iſti minimè poſſint, Auguſtinum in alijs multis locis quos citaui, & maximè in illo libro vigeſimo primo, de ciuitate, capite vigeſimo quarto, diſertè affirmaviſſe defunctorum animas poſt hanc vitam pœnas temporales pati, & igne aliquo tandem expiari; idque *conſtare* in Eccleſia.

Præterea D. Cyprianus libro quarto, epiſtola ſecunda, Ambroſius in caput duodecimum Lucæ Hieronymus in epiſtola ad Demetriadem, & gloſſa ordinaria in caput quintum Lucæ. *Purgatorij locum* interpretantur *Carcerem* eſſe illum, de quo Chriſtus apud Matthæum cap. quinto: *Eſto,* inquit, *conſentiens aduerſario tuo* (id eſt, conſcientiæ propriç, à qua vnuſquiſque dum malè agit, velut ab aduerſario quodam redarguitur, vt plerique hic exponunt) *dum es in uia cum eo* (id eſt, dum in hac uita contendis ad alteram, tanquam ad terminum viæ) *ne fortè tradat te Iudici* (id eſt, redarguat coram Iudice Deo) *& Iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec ſoluas ultimum quadrantem.*

Item Origenes homilia duodecima in Hieremiam, Purgatorium aſſerit his verbis: *Si poſt fundamentum non ſolùm aurum ſuperædificaueris, verum lignum & ſtipulam, quid tibi vis fieri cum anima ſeiuncta fuerit à corpore? Vtrum ingredi vis ſancta cum lignis & ſtipulis tuis, ut polluas templum Dei? an propter ſtipulas vis foris reſidere, & pro auro nihil mercedis recipere? ſed neque hoc æquum eſt. Quid igitur ſequitur, niſi primum ut propter ligna ignis tibi detur, qui conſumat ſtipulam?* Hoc quidem loco rectè ex ſententia Scripturç & Eccleſiæ Origenes aſſeruit Purgatorium.

Neque nobis ſanè obſtat, quòd idem in alijs locis eſt erroneè opinatus, omnium etiam damnatorum pœnas fore *purgatorias*, ac proinde minimè futuras perpetuas. Sicut neque etiam illud obſtat, quòd quidam poſt Origenem arbitrati ſunt, ſaltem *fidelium* damnatorum pœnas non fore perpetuas. Neque etiam id quod aliqui ex Patribus (vt Ambroſius ſermone vigeſimo in Pſalmum centeſimum decimum octauum, & Hieronymus in caput quadrageſimum ſextum Ezechielis) putaſſe videntur, omnes in univerſum iuſtos, quantumuis aurum tantum, & lapides pretioſos ſuper fundamentum ædificauerint, tranſituros per illum Purgatorij ignem.

Etenim iſtiuſmodi opiniones omnes per ſe alioqui falſæ ſunt, neque miſceri debent cum quæſtione ipſa de Purgatorio, ſicut fecit fraudulenter Kemnitius. Satis nobis eſt quòd ex illis etiam Patribus, habemus ipſam veram Purgatorij aſſertionem: nempe futurum, ut illi qui ſupra fundamentũ ædificauerint *lignum, fœnum & ſtipulas,* ſalui non fiant niſi per illũ

A ignem. Hoc igitur ab Origene etiã, & ab illis alijs Patribus accipimus, non autem illas alias falſas opiniones abhorrentes à ſententia communi aliorũ Patrũ.

Præterea ad confirmationem aſſertionis de Purgatorio, cum primis etiam valent teſtimonia illorum veterum Patrum, qui magno conſenſu aſſeruerunt, Orandum eſſe pro ijs defunctis, qui in gratia Dei deceſſiſſe uidentur: idque non tantum ad eorum celebrandam memoriam, aut gratias agendas Deo pro ipſorum victoria, ſicut falsò Kemnitius & alij Sectarij comminiſcuntur, ſed inprimis ut *à peccatis ſoluantur,* hoc eſt, ut plenam illorum remiſſionem accipiant, ſi fortaſſis è vita diſceſſerunt aliquo obſtricti reatu.

Ita enim inquit D. Dionysius Areopagita, capite ſeptimo, de Eccleſ. hierarch. *Sacerdos orationem ſuper defuncto facit. Precatur autem diuinam clementiam, ut defuncto cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata.*

Item Tertullianus libro de Monogamia, viduam mulierem monet, ut *pro anima defuncti mariti oret & refrigerium,* inquit, *poſtulet ei.*

Item Chrysostomus homilia trigeſima ſecunda in Matthæum, Presbyteros idcirco orare pro defunctis dicit, *vt requiem,* inquit, *adipiſcantur.* Et homilia ſexageſima nona, ad populum Antiochenum, *Non temerè,* inquit, *ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, ut in*
C *tremendis myſterijs defunctorum agatur commemoratio. Scimus enim illis inde multum poſſe contingere lucrum, vtilitatem multam.*

Item Theophylactus in caput duodecimum Lucæ ſuper illa verba, *Eum timete, &c. Non ſemper,* inquit, *qui moriuntur peccatores mittuntur in gehennam, ſed ſunt in poteſtate Dei ut dimitti poſſint. Hoc autem dico,* inquit, *propter oblationes quæ fiunt pro defunctis.*

Item Epiphanius hæreſi ſeptuageſima quinta, defendens aduerſus Aerium Eccleſiæ morem orandi pro defunctis: *Proſunt,* inquit, *preces pro defunctis facta; etiamſi totam culpam non abſcindant:* quia ſcilicet non expiantur ibi peccata mortalia quoad culpam: ſed remiſſionem illorum quoad pœnam tantum de-
D functis impetramus per orationem.

Quòd ideo ita dixit Epiphanius, ut argumento Aerij contra morem Eccleſiæ orandi pro defunctis reſponderet. Obiecerat enim hic hæreticus (ſicut ipſe Epiphanius ibi refert) hunc in modum: *Si preces,* inquit, *eorum qui hic ſunt, pro illis fiunt qui illic ſunt: Igitur nemo ſit pius, neque bonum faciat, ſed acquirat amicos quoſdam ut poſt obitum orent pro ipſo; vt ne quid illic patiatur.* Ad hoc argumentum reſpondet Epiphanius tacitè, non licere eam conſequentiam ex Eccleſiæ more colligere. Non enim, inquit, orationes pro defunctis *totam culpam abſcindunt.* Quaſi diceret, non enim culpa mortalis in altera vita alicui remittetur, ſi ea hinc diſceſſit obſtrictus.

Kemnitius autem uſque adeò fuit impudens, ut
E dixerit, hoc loco Aerium hæreticum non eo nomine refutari ab Epiphanio, quòd negauerit, orationes prodeſſe defunctis ad remiſſionem peccatorum, ſed *quòd affinxerit,* inquit, *Eccleſiæ falſum quoddam ſuum commentum,* nempe quòd eo fine illa pro defunctis oret, vt nulla peccata mortalia, quamuis in hac vita nõ fuerint remiſſa, obſint defunctis poſt mortẽ. Quæ manifeſtiſſima eſt huius loci Epiphanij corruptela.

Etenim error Aerij hæretici, quem Epiphanius refutat, inprimis erat *non prodeſſe orationes defunctis.* Ait enim (vt ibi Epiphanius refert) *orat viuens, diſpenſationem* (hoc eſt, eleemoſynam) *facit: Quid profuerit mortuo?* Quaſi dicat, nihil illi prodeſt. Atque hunc ſuũ errorem confirmat è veſtigio per illud argumen-

tum

tum & conſequentiam ſuam. Qua quidem non aliquid ipſe voluit affingere Eccleſiæ, vt nugatur Kemnitius, ſed illum eius morem orãdi pro defunctis deducere ad conſequens illud abſurdum, vt ſcilicet non curet aliquis eſſe bonus, ſed quærat amicos qui poſt mortem pro illo precentur. Hic igitur Epiphanius confutat primum errorem ipſum, & quaſi concluſionem hęretici, contrà affirmans prodeſſe omnino orationes defunctis. Deinde vt reſpondeat ad illam eiuſdem hæretici conſequentiam, ſubiungit: *Etiamſi*, inquit, *totam culpam non abſcindant*. Quibus verbis vt antea explicauimus rationem reddidit Epiphanius, cur non valeret illa hæretici conſequentia.

Sed inquit adhuc Kemnitius, Epiphanium orationes quæ fiunt pro defunctis *prodeſſe* dixiſſe, non autem dixiſſe quod proſint *ipſis defunctis*. Atque id confirmat, quoniam dicit ibi Epiphanius defunctos illos pro quibus orat Eccleſia, *viuere & eſſe apud Dominum*, hancque fidem exercere viuos dum pro eiuſmodi defunctis orant.

Sed primum quòd Epiphanius voluerit, ipſis omnino *defunctis* orationes prodeſſe, ex eius verbis manifeſtiſſimè patet. Explicat enim modum etiam quo ipſis proſint, nempe ita vt tamen non totam culpam abſcindant ſicut iam declarauimus. Atque etiam ipſe verborum contextus id perſpicuè declarat. *Proſunt enim*, inquit, *preces pro defunctis factæ*, nempe ipſis defunctis, pro quibus fiunt, & quibus Aerius hæreticus prodeſſe negabat. *Quid enim*, inquit ille *orans viuus profuerit mortuo?* Contra igitur Epiphanius, cũ prodeſſe dicit, defunctis ipſis eas prodeſſe intelligit. Alioqui non ipſum errorem hæretici confutaret; id quod tamen ex inſtituto ille ſuſceperat.

Quod autem dicit, credi à viuis eiuſmodi *defunctos eſſe & viuere apud Dominum*, ſenſus eſt, credi nimirum ipſos ſecundum *animam* eſſe immortales; qui quamuis apud viuos amplius non ſint ſicut ante, nec apud eos viuant; viuunt tamen & ſunt apud Dominũ, qui eſt Dominus videlicet *viuorum & mortuorum*, quique etiam illorum Spiritus regit ac uidet.

Quod enim ibi Epiphanius non intelligat eos defunctos ita eſſe & viuere apud Dominum, vt ſint non ſolum in diuina gratia, verum etiam iam recepti in beatitudinem; patet ex eo quòd ibi dicit, *ſpem etiam eſſe orantibus pro fratribus*, nempe vt illis peccata plene remittantur, tametſi non eo fine oretur, ut *tota culpa* (ſicut Epiphanius ait) hoc eſt, vt culpa etiam *mortalis* defunctis remittatur.

Quod autem ibi Epiphanius dicit eos defunctos iam eſſe *in peregrinatione*, licet intelligatur (vt Kemnitius contendit) de peregrinatione à corpore, ſenſus tamen erit, ipſos iam quidem exutos eſſe carne mortali, non tamen ita vt iam Chriſto in beatitudine fruãtur. Id enim repugnaret alijs, quæ (vt iam vidimus) ibi uult Epiphanius.

Præterea ſenſiſſe Epiphanium quòd ualeant *ipſis defunctis* orationes ad remiſſionem peccatorum, euidentiſſimè quoque patet ex uerbis quæ deinde illo loco ſubiungit idem Epiphanius. Sic enim inquit, *Pro iuſtis & peccatoribus memoriam facimus: Pro peccatoribus quidem miſericordiam Dei implorantes: pro iuſtis vero & Patribus, & Patriarchis, & Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, Martyribus ac Confeſſoribus, Epiſcopis, Anachoretis, ac pro vniuerſo ordine, vt Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum ab hominum ordine ſeparemus, per honorem quem illi exhibemus:* quia videlicet cum de illorũ victoria per Chriſtum parta gratias Deo agimus, hoc ipſo indicamus, Chriſtum eſſe eum à quo, tanquam à capite & fonte uberrimo, omnis uitæ ſanctitas & gratia in alios promanat. Hoc enim eſt quod ſignificare uult ibi Epiphanius cum dicit, *nos Chriſtum ab aliorum hominum ordine ſeparare*, ut ex ſequentibus eius verbis poteſt intelligi. Atque ita apertè diſtinguit ibi Epiphanius utrumq; modum commemorandi defunctos; ſcilicet & ad gratiarum actionem pro ijs qui ſunt iam ſancti, & ad remiſſionem etiam peccatorum diuinamque miſericordiam impetrandam ijs, qui eo adhuc beneficio indigent.

Quod ipſum in extrema denique oratione confirmat aduerſus Aerium ibi Epiphanius auctoritate Eccleſiaſticæ traditionis, cum rurſus inquit: *Eccleſia neceſſario hoc perficit traditione à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere aut legem Patris? Velut Salomon dicit, Audi fili ſermones patris tui, & ne repudies ſtatuta matris tuæ; oſtendens per hoc quod in ſcriptis, & ſine ſcripto docuit pater, hoc eſt, Deus, & Vnigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita indiſſolubilia. Cum itaque ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta, & bene ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, cõfuſus eſt rurſus etiam hic ſeductor*, Hactenus Epiphanius.

Quę nos ſimiliter de ſeductore Kemnitio, ſicut ille de Aerio dicere poſſumus. Qui cum multis modis deprauare conatus fuiſſet hunc Epiphanij locum, tandẽ cõfuſus eo recurrit ut dicat, *obſcurum locum eſſe, nec ſufficienter Epiphanium Aerio reſpondiſſe*. Item *ceſſiſſe illum in hac re opinionibus vulgi ſui temporis*. Ego verò ex hoc Epiphanij loco ſatis clare intelligo, & Aerium quod orationes pro defunctis negauerit, & Kemnitium alioſque Sectarios Aerij in hac re aſſeclas, hæreticos eſſe ab Eccleſia damnatos. Et hactenus de loco Epiphanij.

Pręterea AMBROSIVS in Orat. Funebri de obitu Theodoſij Imper. *Da*, inquit, *domine requiem ſeruo tuo Theodoſio. Illuc conuertatur anima eius, vbi mortis aculeum ſentire non poſſit. Dilexi illum, & ideo proſequar eum vſque ad regionem viuorum, nec deſeram donec fletu et precibus inducã quo ſua merita eũ vocãt, in montẽ Domini, vbi perennis vita, nullus gemitus, nullus dolor.*

Nec verò nobis hic obſtat quòd Kemnitius opponit, Ambroſium primò in eadem oratione de ipſo Theodoſio ita dixiſſe, *Abſolutus iam dubio certaminum, fruitur nunc Theodoſius luce perpetua, tranquillitate diuturna*. Quamuis enim de ijs, qui piè in Chriſto ſunt mortui, probabiliter exiſtimare, & ad charorũ etiam conſolationẽ dicere liceat, illos iã eſſe beatitudinem conſecutos; tamen quia id incertũ eſt, preces nihilominus rectè adhibentur, ut remiſſionem peccatorum plenam obtineant, ſi fortè illa indigeant.

Rectè enim D. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis, cap. 18. *Quia non diſcernimus*, inquit, *quinam defuncti ſint quibus orationes & ſacrificia proſunt, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur ad quos hæc beneficia poſſint & debeant peruenire. Melius enim ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt nec proſunt, quam eis deerunt quibus proſunt*. Hæc igitur cauſa eſt quamobrem Patres pro ijs etiam defunctis, quos alioqui putabant iam eſſe beatos, nihilominus precabantur. Sic non ſolũ Ambroſius pro Theodoſio, ſed etiam D. Gregorius Nazianzenus pro fratre Cæſareo præcatur in oratione de obitu fratris. Itemq; D. Auguſtinus lib. 9. Confeſſ. cap. 13. pro ſua matre. Quod eſt diligenter obſeruandum aduerſus fraudulentas Kemnitij cauillationes.

Ac recitauimus alia multa huius generis veterum teſtimonia ſupra diſp. 6. in q. de ſacrificio Miſſæ & defendi etiam ab iſtorum cauillationibus libro 2. Apolog. de ſacrificio Miſſæ, cap. ult. nempe Athanaſij quæſt. 34. ad Antiochum regem. Cyrilli Hieroſolymitani Catheches. 5. myſtag. Cypriani lib. 1. epiſ. 9. Ambroſij.

epiſt.

Epiſt. conſolatoria ad Fauſtinum de morte ſororis. Auguſtini in Enchirid. cap. 110. & libro de cura pro mortuis, cap. 1. Clementis Romani lib. 6. Apoſt. conſtitut. cap. 29.

Quæ & alia plurima tam clara ſunt, ut tãdem cogantur aduerſarij agnoſcere, ſenſiſſe patres quòd viui poſſint ſuffragari defunctis ad remiſſionem peccatorum. Sed addunt iſti tamen, *ceſſiſſe eos in ea re opinionibus vulgi* (ſcilicet) neque ad id habuiſſe, *vel exemplum, vel teſtimonium Scripturæ*. Ita enim Kemnitius vbi ſuprà, & Caluinus libro 3. Inſtit. cap. 5. de ſententia Patrum, hoc eſt, de ſententia non vulgi ſed totius Eccleſiæ Catholicæ, in hac quæſtione pronunciare non erubeſcunt. Nos verò, quid Scripturæ conſentaneum, & orthodoxum ſit, potius ex ſanctis Patribus quàm ex his Nouatoribus diſcemus.

Probatur quarto Purgatorium ex animarum apparitionibus fide dignis. §. 9.

QVARTO Purgatorij aſſertio rectiſſimè etiam fide dignis hiſtorijs confirmari poteſt, quibus perhibetur, ipſas quandoque defunctorum fidelium animas viuis apparuiſſe, deque illis Purgatorij pœnis fuiſſe teſtificatas. In quo genere D. Gregorius lib. 4. Dialog. plurima exempla refert, quæ omnia putare fabuloſa eſſe; hominum eſt proteruorum, & animalium, qui ſint Spiritu ad ſimiles res intelligendas deſtituti, quales meritò cenſeri debent Sectarij, dum hæc in vniuerſum irrident.

Sed objiciunt hic PRIMO, in Scriptura diuinitus eſſe prohibitum, à mortuis teſtimonium quærere. Deut. 18. & Iſaiæ 8.

SECVNDO, quòd non poſſunt mortui ad viuos redire; idque Patres paſſim diſputare; nempe Auguſtinum lib. i. de Cura pro mortuis, cap. 13. Athanaſium q. 19. ad Antiochum regem Chryſoſtomum homil. 29. in Matthæum.

Ad PRIMAM verò obiectionem reſpondemus, in Scriptura diuina, ne magicis artibus ab Ariolis & alijs ſeductoribus procurata teſtimonia mortuorum vſurpemus, prohibitum eſſe. Sic enim in Deut. cap. 18. dicitur: *Nec inueniatur in te qui ariolos ſciſcitetur*. Et apud Iſaiam c. 8. *Cùm dixerint*, inquit, *ad uos, quærite à Pythonibus, & à diuinis, qui ſtudent incantationibus ſuis; nunquid non populus à Deo ſuo requiret viſionem?* Nos autem, cum argumento etiam ex ijs apparitionibus animarum, quæ diuina diſpenſatione aliquando contigerunt, fidem noſtram de Purgatorio confirmare ſtudemus, nihil minus quàm quod in eiuſmodi locis Scripturæ eſt prohibitum, facimus.

Ad SECVNDAM obiectionem reſpondemus, Patres rectè quidem diſputare, non poſſe mortuos ſuapte *naturæ vi*, & *ordinariè* ad viuos pro libito remeare, illorumque rebus intereſſe. Quin poſſint autem nihilominus *diuina diſpenſatione* interdum ad viuos redire, nuſquam negant ſancti Patres. Quinimò id quandoque euenire confirmat ex Scriptura D. AVGVSTINVS libro de cura pro mort. capit. 15. Hæc enim ſunt eius verba: *Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrario quòd Paulus ex viuis in Paradiſum raptus eſt, diuina Scriptura teſtatur*, 1. *Reg.* 18.

Idque probat primo exemplo Samuelis, qui iam defunctus regi Sauli apparuit, mortemque inſtantem prædixit. Nam quòd non ſpectrum aliquod magicum, ſed verè anima ipſius Samuelis tunc apparuerint, rurſus probat D. Auguſtinus ibidem ex Eccleſ. capit. 46. vbi in laudibus Samuelis ponitur, quòd etiam defunctus prophetauerit. Deinde illud oſtendit Auguſtinus exemplo certiori. Nam Moyſen, qui ut habetur in Deuter. cap. 34. defunctus fuit, cum Elia nihilominus apparuiſſe Chriſto & Apoſtolis in transfiguratione, perhibetur Matth. 17.

Atque ita in eod. libro D. Auguſtinus, vt explicaret, quo ſenſu capit. 13. diſputauerat, defunctos non intereſſe rebus uiuorum; denique cap. 15. his verbis concludit: *Defuncti*, inquit, *per naturam propriam, viuorum rebus intereſſe non poſſunt*. Ex qua re colligit, cum Martyres alioqui rebus viuorum opitulandi cauſa ſolent intereſſe, non niſi diuina diſpenſatione peculiari id fieri.

Quod cum ita ſit, falſariè Kemnitius dicit Auguſtinum in illo libro de cura pro mortuis, *probare quod nunquam poſſint defuncti ad viuos redire*. Præter Auguſtinum etiam Hieronymus contra Vigilantium diſertè confirmat, *poſſe martyres intereſſe aliquando ſuis tumulis*: id quod Vigilãtius pertinaciter negabat.

Probatur quinto Purgatorium ex Eccleſiæ Definitione. §. 10.

QVINTO probatur aſſertio Purgatorij certiſſima Eccleſiæ Catholicæ definitione. Nam primo in Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. damnatur articulus quintus VViclephi, qui negabat eſſe à Chriſto ordinatas *Miſſas in quibus fiat commemoratio pro defunctis*. Deinde in Concil. Florent. in Decreto vnionis, cum non multo ante Schiſmatici Græci recentiores aduerſus veterum Græcorum Patrum teſtimonia, quæ ex parte etiam ſupra citauimus, negaſſent Purgatorium; definita eſt illius aſſertio tanquam certiſſima ex fide. Et poſtea denique in Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 30. & ſeſſ. 25. in decreto de Purgatorio.

Quod autem non habeamus expreſſas hac de re definitiones Eccleſiæ antiquiores, argumento eſt, fuiſſe hac de re fidem in Eccleſia priſcis temporibus compertiſſimam: quod maximè ex ueterum teſtimonijs ſuprà citatis, & ex illa diſputatione Epiphanij contra Aerium intelligi poteſt. Item etiam ex uarijs decretis antiquorum Conciliorum, quæ circa rationem ac modum ſuffragandi defunctis edita ſunt. Vt in Concil. Carthag. IV. Can. 79. & 95. & Tiburtini Can. 15. & 16. & Bracarenſi II. Can. 10. & in Concilio Martini I. de Conſecrat. d. 1. Can. *Non oportet*. Et in alijs antiquis Concilijs paſſim.

SED dicit Kemnitius, in Synodo V. generali fuiſſe reiectum dogma Purgatorij quale ab Eccleſia Catholica aſſeritur. At hoc figmentum eſt quorundam recentiorum Græcorum Schiſmaticorum. Neque tale aliquid in tota illa Synodo extat. Eccleſiæ igitur ſententiam ac definitionem in hac quæſt. qui repudiat, Spiritus ſancti præceptum impiè uiolat, *ut qui matris ſuæ ſtatutum diſſoluit*, ſicut loquitur loco ſuprà citato Epiphanius.

Reſpondetur obiectionibus Sectariorum. §. 11.

SED nunc ſupereſt, ut ad extremum uideamus quid habeant Sectarij, quod aduerſus ipſam Purgatorij aſſertionem abſoluiè objiciant, præter illa quæ (vt hactenus vidimus) opponunt eius probationibus, quæque ſuis locis iam confutata ſunt. Nihil autem præterea alicuius momenti habent.

PRIMO objiciunt, quòd Purgatorium à Platone ueteres mutuati ſunt. Platonis enim eſſe figmentum. Nam Euſebius Cæſarienſis libro vndecimo de præparat. Euang. capite ultimo, Platonis ſententiam ex libro illius de Anima refert vbi ait: *Eos qui mediocriter vixerunt, per Acherontem in paludem igne ardentem deuehi, vbi peccatorum pœnas exoluunt: &*

pœ-

poſt purgati, atque expiati tandem inde abſoluuntur & redimuntur, & benefactorum præmia recipiunt. Qui autem grauius peccauerunt, ita ut inſanabiles videantur, coniici in Tartarum, unde nunquam poſſint euadere. Qui autem minus grauiter, ſed tamen aliquos læſerunt, coniici in diuerſa ignis flumina: & poſt annum appropinquare paludi Acheruſiadi, vt ſi veniam ab iis quos læſerunt impetrent, liberentur: Eos vero qui excellenter ſancte vixerunt, ſupra aſcendere in puriſſimas habitationes vbi in ſumma requie perpetuo viuunt. Item libro duodecimo de præparat. capite 3. idem Euſebius ex Gorgia Platonis ſimilem ſententiam reperit: quæ etiam ferè extat apud Homerum Odyſ. 1. & 3. & apud Virgilium libro Aeneid. 6. & Ouidium lib. 2. Faſtorum. Hanc igitur originem Purgatorij eſſe obiicit Kemnitius, & alij Sectarij.

Nos verò reſpondemus PRIMO, ſi propterea, quòd aliquid ſimile Purgatorio in Platonicis ſcriptis reperitur, dogma Catholicum de Purgatorio figmentum Sectarijs eſt; eadem ratione pro fabula Platonica habere ipſos debere dogma de iudicio extremo, & de præmio, ac de ſupplicio æterno: cum quædam etiam iis dogmatibus ſimilia in iiſdem illis ſcriptis Platonicis, æquè luculenter expoſita reperiantur.

SECVNDO reſpondemus, Platonicos hæc & multa alia huius generis à populo Dei, cuius Scriptura & doctrina omnium Philoſophorum doctrina & ſcriptis antiquior eſt, didiciſſe: vt expreſsè etiam Euſebius Cæſarienſis lib. 11. de præpar. cap. vltimo aſſerit. Tametſi propter innatam ingenij humani caliginem, ipſe Plato & alij ſuos quoſdam ſuperſtitioſos errores, ſuaque commenta illi doctrinæ admiſcuerint: quale eſt illud, quod fingunt de palude, & nauigiis, & de illorum etiam defunctorum ordine, qui petunt ab iis, qui fuerunt læſi, veniam, vt poſſint ex tormentis euadere.

Hoc igitur cùm ita ſit, mentio, quæ extat in Platonis & Poëtarum ſcriptis de Purgatorio potius confirmat, quàm eleuat, antiquam fidem orthodoxorum de Purgatorio: ſicut etiam de ſupplicio damnatorum, & præmio Beatorum æterno.

Quod autem Kemnitius ait, Pontificios ipſos fateri in veteri Teſtamento nullam fuiſſe doctrinam de Purgatorio, quam Plato, qui Chriſtum anteceſſit annis ferè 400. addiſcere potuerit luculentum Kemnitij mendacium eſt: Sicut apparet ex probatione Purgatorij quam Pontificij, id eſt, Catholici, libenter ex lib. 2. Machabæor. vſurpare ſolent. Item etiam merum eſt Kemnitij figmentum, quòd ait, Platonem quidem doctrinam de præmio Beatorum, & ſupplicio damnatorum ex populo Dei didiciſſe, alterum autem illud dogma de Purgatorio, ipſum ſuis rationibus finxiſſe. Hoc inquam diſcrimen Kemnitius nulla ratione probare poteſt.

Et certè D. AVGVSTINVS lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 27. ſcribit, Virgilium lib. 6. Aeneid. ſententiam illam Chriſti ſuis verſibus expreſſiſſe, quæ extat Luc. 16. *Facite nobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Nam cum ibi Virgilius explicaret, quinam poſt mortem reciperentur in campos Elyſios, id eſt, in beatas ſedes; non ſolum eos commemorat, qui ſuis ſolis meritis beatitudinem adipiſcuntur, ſed etiam; *Quique ſui memores alios fecere merendo?* id eſt, qui ab aliis promeriti ſunt, ut ſibi ad eam rem ſuffragentur, opemque, vel precibus, vel meritis ferant, ipſorum nimirum memores.

Et miratur quidem Auguſtinus hanc etiam ſententiam à Virgilio eſſe poſitam: ſed tamen non inde Sectariorum noſtrorum more ratiocinatur, doctrinam illam de ſuffragiis mortuorum Platonicum vel Poëticum eſſe figmentum. Quin potius diſertis verbis affirmat, *ipſam Domini ſententiam, Lucæ 16.* (ſic enim inquit Auguſtinus) *apud Virgilium etiam extare.*

Kemnitius autem Auguſtino ſcilicet religioſior & ſapientior Auguſtinum hoc nomine ſugillat, quòd id admiretur; cum illam ſententiam *Virgilius* (inquit Kemnitius) *ex commentis Philoſophorum hauſerit.* Atqui Auguſtinus *ſententiam Domini* eſſe affirmat, quod callidè Kemnitius diſſimulauit: eaque re Auguſtinus indicat, eam doctrinam antiquiorem etiam fuiſſe in populo Dei, à quo potuerit ad Philoſophos & Poëtas deriuari, quamque Chriſtus etiam poſtmodum confirmauerit.

SECVNDO obiiciunt teſtimonia quædam, tum Scripturæ, tum Patrum, quibus duo dumtaxat *ſtatus* in altera vita futuri hominibus proponi ſolent, ut à peccatis deterreantur & incitentur ad pietatis ſtudium, nempe damnationis & beatitudinis. Vt apud Marcum, cap. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Et apud Matth. cap. 25. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.* Item Patres ſimiliter paſſim concionantur.

RESPONDEO, huius generis teſtimonia, de ſtatibus intelligi debere *perpetuis*, & quorum aliquem neceſſe omnino eſt *cuilibet homini* poſt hanc vitam contingere. Hi enim ſtatus *duo* dũtaxat ſunt: nempe ſtatus æternæ beatitudinis, & damnationis æternæ. Atque ob eam cauſſam meritò iſti duo ſtatus potiſſimum, hominib. vel in Scriptura, vel in concionibus Patrum, proponi ſolent: quoniam illorum conſideratio præcipuam vim habet ad animos hominum deterrendos à peccatis & incitandos ad ſtudium procurandæ ſalutis. Itemque propterea, quoniam ut dictum eſt, alteruter ſtatus ex iſtis duob. oportet, ut *unicuique* poſt hanc vitam contingat. Quin verò ſit præterea quidam ſtatus *medius*, in quo ad tempus fidelium animæ aliquæ purgentur, quique ſit quaſi *tranſitus* ad illum ſtatum perpetuum beatitudinis; neque Scriptura ſacra, neq; aliquis ſanctorũ Patrũ vſquam oĩno negat.

TERTIO obiiciunt quædam Scripturæ teſtimonia, quibus determinatè ſignificari videtur, eos, qui ex hac vita in gratia Dei diſcedunt, ſtatim recipi ad beatitudinem. Vt cùm ait Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem) audemus autem & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum;* Quaſi uelit ſignificare Apoſtolus, coniuncta ſimul hæc duo eſſe, vt ſcilicet iuſtus aliquis peregrinetur à corpore, & ſit in regno cœleſti præſens apud Dominum. Item vrgent maximè illud Apocal. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodò enim iam dicit ſpiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis: Opera enim illorum ſequuntur illos.* Si amodo dicitur illis, ut requieſcant; Ergo nulli, qui in Domino moriuntur detinentur in cruciatibus Purgatorij.

Reſpondemus ad PRIMVM locum, Apoſtolum illo ſuo deſiderio, ſcilicet peregrinandi à corpore, vt præſens eſſet apud Dominum, non ſignificare, hoc ipſo iuſtum aliquem eſſe apud Dominum, quòd ſit peregrinetur, id eſt, quod ſit ſolutus à corpore; ſed omnes certè iuſtos, qui ſunt apud Dominum, peregrinari, & eſſe iam ſolutos à corpore, neque poſſe præſentes eſſe apud Dominum, niſi prius à corpore peregrinentur; ac proinde corporis contubernium meritò poſtponendum eſſe illi præſentiæ apud Dominum, & hanc præ illo eſſe vnicuique iuſto optandam.

dam. Hic huius loci planus & expeditus ſenſus eſt. Neque habent ſolidum ullum fundamentum Sectarij in illis verbis Apoſtoli, cur fingant, hoc ipſo præcisè & propriè, quod iuſtus moritur & diſcedit à corpore, ſine mora ſtatim eſſe in beatitudine præſentem ad Dominum. Satis enim eſt, quòd hoc ſoleat aliquando & poſſit fieri, vt Apoſtolus optare potuerit peregrinationem à corpore, vt eſſet præſens ad Dominum.

Ad SECVNDVM locum reſpondeo, particulā *amodo*, non ad tempus determinatum mortis vniuſcuiuſq; iuſti referri, ſed ad *totum* iſtud tempus militantis Eccleſiæ. Voluit enim Dominus illis uerbis ſignificare, hoc ipſo tempore, quo Eccleſia nunc in terris militat, habere etiam in regno cœleſti ſuum locum Eccleſiam aliquam triumphantem, vbi beati requieſcant; neque expectari ipſum tempus extremi Iudicij & Reſurrectionis corporum, ut piorum animæ recipiantur in beatitudinem.

Ita hunc locum D. Auguſtinus rectiſſimè interpretatus eſt lib. 20. de ciuit. cap. 9. Atque ita etiam interpretandum eſſe oſtendit ipſa circumſtantia loci. Dixerat enim uerbis antecedētibus Ioannes; *Hic* idest, *hoc tempore, patientia Sanctorum eſt, qui cuſtodiunt mandata Dei & fidem Ieſu* Ac deinde ſubiungit, *Audiui vocem de cœlo dicentem, mihi, ſcribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò enim, &c.* quaſi uoluerit videlicet Spiritus ſanctus ea ratione pios ad patientiā & conſtantiam in huius vitæ militia adhortari, quoniam certiſſimè ſperare *poſſint* beatitudinē poſt mortem, etiam ante tempus illud poſtremum reſurrectionis corporum.

Hæc autem cum huius loci ſententia ſit, nihil hinc habent Sectarij, quo oppugnent Purgatorium Quāuis enim iam aliquorum piorum animæ aliquantum in Purgatorij pœnis, tanquam in tranſitu quodam ad beatitudinem, retardentur, tamen nihilominus conſiſtit illud abſolutè, quod vox illa de cœlo dicit, nempe iſto etiam Eccleſiæ tempore requieſcere piorum animas in cœlo, ibiq; habere locum Eccleſiam triumphantem: ut confirmat eo teſtimonio D. Auguſtin. lib. 20 de ciuit. cap. 9.

QVARTO obijciunt aliqui D. Auguſtini loca. Vt lib. 1. de peccat. mer. & remiſſ. cap. 28. & lib. 5. Hypogn. & lib. 13. de ciuit. cap. 8. & lib. 2. de orig. animæ, cap 11. & 24. quibus ille uidetur affirmauiſſe, nullum locum eſſe *medium* poſt hanc uitam præter regnum cœlorum, & infernum damnatorum.

RESPONDEO, falſariè kemnitium & Herbrandum eiuſmodi teſtimonia D. Auguſtini referre, vt lib. 2. de ſacrificio Miſſæ cap. ult. diffuſè oſtendi. Etenim inſpectis integrè iſtis teſtimonijs D. Auguſtini, manifeſtiſſimum eſt, de locis illum duntaxat *perpetuis* diſputare, cum tantummodò dicit, poſt hanc uitam duos ſupereſſe. Diſputat enim contra Pelagianorum errorē, qui pro paruulis mortuis ſine Baptiſmo, *tertium* locum medium eumque etiam *perpetuum* cōſtituebant, præter infernum, & regnum cœlorum.

Et notandum eſt, nos non tantum dicere, quod ex ſententia Auguſtini *po. t corporum quidem reſurrectionem* erunt tantum duo loci, ſcilicet damnationis & beatitudinis, ſed dicimus eſſe tantum duos locos ſiue ſtatus *perpetuos* non modò poſt reſurrectionem corporum, ſed etiam ante. Id quod diligenter notari debet aduerſus aliquas kemnitij cauillationes, circa ſimilia teſtimonia Auguſtini.

Deinde notetur. Auguſtinum tertium locum medium negare, in quo paruuli illi mortui ſine Baptiſmo habeant etiam *vitam æternam* extra regnum cœlorum, ut Pelagiani deſipiebant: cum regnum cœlo-

A rum & vita æterna ſeparari nullo modo poſſint poſt hanc uitam, ut luculenter multis in locis oſtendit Auguſtinus.

POSTREMO argumentantur Sectarij ex illis Scripturæ & Patrum teſtimonijs, quibus ſignificatur, vnumquemque recepturum, ſeu pœnam, ſeu præmiū ſecundum opera *propria ſua*, neque futurum in altera vita locum Indulgentiæ, ſed hic à nobis ſalutem cōparari debere, & hic ſeminandum, quod illic metatur. Item futurum, vt *vbicunque lignum ceciderit, ibi maneat, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem*. Quæ omnia non videntur ita ſe habere, ſi aliquis locus Purgatorij poſt hanc vitam eſſet, vbi poſſit adhuc plena remiſſio peccatorum, atque adeò ſalus obtineri, idque
B etiam beneficio operum alienorum.

RESPONDET verò ad iſtam omnem obiectionem D. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite 110. his verbis: *Hic*, inquit, *omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam vel grauari. Nemo autem ſe ſperet, quod hic neglexerit, cum obierit apud Dominum promereri: Non igitur iſta*, inquit, *quæ pro defunctis commendandis frequentat Eccleſia, illi Apoſtolicæ ſunt aduerſæ ſententiæ, qua dictum eſt, Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ſecundum ea, quæ per corpus geſſit, ſiue bonum: ſiue malum, quia etiam hoc meritum ſibi quiſque cum in corpore viueret, comparauit, vt ei poſſent tunc iſta prodeſſe. Non enim omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt, niſi propter differentiam*
C *vitæ, quam quiſque geſſit in corpore?*

Hactenus D. Auguſtinus, qui ſatis luculenter his verbis declarat, quemadmodum doctrina Catholica de Purgatorio optimè cum eo conſiſtat, quod Scriptura affirmat, recepturum vnumquemque in altera vita, prout in corpore ipſe geſſerit, ſiue bonum ſiue malum. Quia videlicet, vt in Purgatorio expiari poſſimus, id quidem gratiæ & bonis operibus, quibus præditi ex hac vita diſcedimus, acceptum eſt referendum.

Peculiariter autem ad illud, quod obijciebatur in hac ſolum vita locum eſſe *Indulgentiæ*, reſpondendū eſt, ita eſſe, ſi de remiſſione *culpæ mortalis*, & reconciliatione cum Deo intelligitur. Quò etiam illud per-
D tinet, quod per ſimilitudinem dicitur. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum aut Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit*, Eccleſiaſti vndecimo. Quia ſcilicet in eo ſtatu, ſiue *ſalutis*, ſiue *damnationis*, aliquis manebit poſt hanc vitam, in quo ex ea diſceſſerit. Neq; enim, ſi in gratia diſceſſit, amplius illam amittere poterit; Nec ſi gratia deſtitutus, illam amplius recuperare, & ad eam ſe, quaſi erigere: Vt neque lignum cum ceciderit, ſeſe ipſum erigere poteſt. Indulgētiæ verò quoad *temporalem pœnam*, quæ poſt reconciliationem cū Deo exoluenda reſtat poſt hanc etiam vitam locum eſſe aſſerimus.

Et hactenus de Purgatorio, atque adeò de PRIMO puncto. De conditione autem Animarum in Purga-
E torio, dicemus puncto 3. Nūc ſatis ſit probaſſe, QVATVOR eſſe Animarum Loca: ſcilicet *Cœlum*, & alia tria in profundo terræ: nempe *Infernum* damnatorum, & *Purgatorium*, & puerorum *Limbum*. Præter quæ olim erat etiam Limbus *Patrum*, qui vel nunc non ſupereſt, vel eſt vacuus De quorum *Situ* communiter ſentiunt Theologi in quarto, diſt. 45. *Imum* eſſe Infernum damnatorum; *proximum* Purgatorium, & *ſupra* Limbum puerorum, quo Limbus Patrum erat *ſuperior*.

PVN-

PVNCTVM SECVNDVM.

Quonam modo ad deſtinata loca deferantur Animæ defunctorum, & an ex illis egredi valeant.

Artic. 2. & 3.

DE MODO, quo poſt Mortem deferuntur Animæ ad loca ipſis deſtinata, vera & traditioni Patrum conſentanea iudicari debet ſententia Theologorum, qui ſtatuunt, eas partim *naturali* faclutate mouendi ſe localiter, cum ſunt ſeparatæ à corpore, partim etiam *ductu Angelorum*, ſeu bonorum, ſeu malorum, illuc peruenire.

Nam *beatæ* animæ Cœlo deſtinatæ, in Cœlum deducuntur à cuſtode ſaltem Angelo, & quandoque etiam à pluribus, prout vnaquæque excelluit in ſanctitate ac merito; quemadmodum in varijs Hiſtorijs de fœlici Sanctorum exitu ex hac vita proditum eſt, & nominatim à ſancto Athanaſio in vita D. Antonij; vbi ait, vidiſſe ſe Ammonis animam deferri ab Angelis in Cœlum.

Vnde Lucæ decimo ſexto de Lazaro ſcribitur, quod *portatus fuerit ab Angelis in ſinu Abrahæ*, qui tunc erat locus piorum. Et Eccleſia in officio commendationis animæ orat, vt *egredienti animæ de corpore ſplendidus Angelorum cœtus occurrat*. Item, vt *veniant illi obuiam ſancti Angeli Dei, & perducant in ciuitatem cœleſtem Hieruſalem*.

Et ſimiliter *Iuſtorum* animæ, quæ nec dum ſatis à peccatis expiatæ deſtinantur *Purgatorio*, ab Angelis ſaltem ſuis Cuſtodibus eo deducuntur. Quos credendum eſt, vt notauit Sotus in quarto diſtinct. quadrageſima quinta, quæſtione prima, articulo tertio, animas illas conſolari inſtar illorum, qui officij & pij ſolatij cauſa comitantur eos, qui ducuntur ad ſupplicium.

Contra verò *damnatorum* animas *inferno* deſtinatas, meritò creditur à Dæmonibus illuc deduci, tanquam à lictoribus ſeu tortoribus quibuſdam: iuxta illud, quod ſanctus Cyrillus ALEXANDRINVS in Oratione de exitu animæ, loquens de anima damnata, ait: *Tunc inquit, à ſanctis Dei Angelis deſtitutam inuadunt Aethiopes illi Dæmones, eamque ferentes crudeliter in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure ſolidiſſimis compedibus reuinctam, in terram tenebroſam & fuliginoſam, in infimas infernorum carcerum partes, ac Erebi cuſtodias deijciunt.*

Cumque etiam *Paruuli* decedentes abſque Baptiſmo mulctentur æterna pœna damni, atque eatenus in ſempiternum damnati ſint; ſimiliter exiſtimari debet, illorum animas deduci quoque ad Limbum (quo ſunt deſtinatæ) à Dæmonibus, tanquam executoribus quibuſdam iuſtitiæ diuinæ, & veluti lictoribus deducentibus reos ad carceres.

Atque eſt peculiaris ratio, quod attinet ad animas quidem, vel Purgatorio, vel Inferno, vel Limbo deſtinatas, cur putandum ſit, eos à bonis uel malis *Angelis* deduci in hæc loca. Nam cum hæ animæ non ſint beatæ, ut illæ aliæ, quæ ſunt Cœlo deſtinatæ, (iuxta id, quod paulò poſt dicam) neſciunt ipſæ viam ad ea loca, niſi doceantur & ducantur. Item maximè etiam id congruit, quod attinet quidem ad animas damnatas, ſiue ad Infernum, ſiue ad Limbum. Quandoquidem minimè ipſæ ſua ſponte & vltro in perpetuos illos, quaſi carceres commeant, ſed ueluti per vim eo attractæ, ſicut Rei, qui ducuntur inuiti ad carcerem, & ad ſupplicium.

Quod autem partim etiam *naturali* ſua facultate mouendi ſe localiter perueniant ad hæc loca animæ, ſicut diximus; *Primò* probari poteſt luculento teſtimonio ſancti HIERONYMI in epiſtola ad Pamatium contra errores Ioannis Hieroſolymitani; vbi de anima extra corpus ſubſiſtenre, velut rem aſſerens minimè apud Orthodoxos dubiam, ita pronunciat: *Non poſſumus incorporalem & æternam animam in modum glirium immobilium torpentemque ſentire.*

Secundò, quia cum anima rationalis tanta perfectione naturaliter prædita ſit, vt poſſit etiam per ſe ſubſiſtere; nullo modo veriſimile eſt, carere illam naturaliter illa facultate ſe ſe mouendi, cum eſt ſeiuncta à corpore.

Tertiò, quia cum ipſa tribuat motum localem corpori cùm eſt ei coniuncta; etiam poterit ſibi ipſi illum tribuere eo quidem modo, quo poteſt localis motus conuenire ſpiritui per ſe ſubſiſtenti; nimirum modo localis motus *Angelici*, quem explicuimus tom. 1. diſputatione 4. quæſt. 4.

Quartò, quoniam ſequeretur alias animam rationalem cùm à corpore ſeparatur in morte, non poſſe naturaliter à corpore, & à corporis loco diſcedere, ſed debere ibidem perpetuò manere; quod eſt planè abſurdum.

Adde quod, vt refert Richardus in quarto diſtinct. quadrageſima quinta, articulo primò, quæſtione tertia Pariſijs olim ſub excommunicatione damnatus eſt quidam articulus, quòd ſcilicet anima ſeparata non ſit mobilis ſecundum locum.

Neque obſtat *Primò*, quòd Philoſophus libro primo de Anima textu quadrageſimo nono & ſequentibus, animam non per ſe, ſed per accidens moueri cenſet ad motum corporis. Loquitur enim de illa iuxta illum quidem ipſius ſtatum naturalem, quo eſt coniuncta corpori, tanquam actus & forma eius. Poteſt autem in illo alio naturali item ſtatu ſuo, cum ſcilicet eſt per ſe ſubſiſtens, & ſeparata à corpore, moueri localiter per ſe, alio quodam modo localis motus, vt diximus.

Neque obſtat *Secundò*, quod, ut antea aſſeruimus, deducuntur animæ ab Angelis ad illa loca. Vtrumque enim poteſt ſimul conſiſtere; ſcilicet, vt & à ſe ipſis motæ, & ab Angelis etiam directæ, ac ductæ perueniant in ea loca: ad eum ſcilicet modum, quo ſolet quis, & à ſe ipſo motus, & ſimul ab alio quopiam deductus peruenire ad locum, in quo, uel plectendus, uel remunerandus ſit.

Neque obſtat *Tertiò*, quòd non poſſunt animæ ex pœnalibus locis diſcedere arbitratu ſuo, ſicut poſtea dicemus. Hinc enim minimè ſequitur, carere illas alioqui facultate naturali mouendi ſe, ut uelint; ſed ſolum inde licet colligere, impediri & prohiberi illas animas imperio ac uirtute diuina, quo minus ex locis illis pœnalibus arbitratu ſuo egredi valeant. Sicut modo etiam ſuo prohibentur & impediuntur captiui ne ex carceribus euadant, quantumuis alioqui non careant facultate naturali mouendi ſe ad alia loca. Vnde ad efficacitatem ac firmitudinem illius uirtutis ac imperij diuini ſignificandam, dicuntur illa loca inferni pœnalia eſſe occluſa *portis æreis & vectibus ferreis*, Pſam. 106.

Porro ex eo, quòd animę STATIM à morte deferũtur ad deſtinatá ſua loca, ut iam diximus, conſequens eſt, illas ſtatim à morte in eodem ipſo loco mortis ſubire IVDICIVM ac ſententiam Chriſti particularem, de ſua ſcilicet, aut beatitudine in Cœlo, aut damnatione in Inferno, aut pœna in Purgatorio, aut exilij in Limbo. Nam delatio earum in eiuſmodi loca eſt pars quædam executionis eiuſmodi ſententiæ.

Profertur autem à CHRISTO, & cognoſcitur ab animabus ea ſententia in illo mortis momento; hoc ipſo nimirum, quod Chriſti virtute vnaquæque anima cognoſcit ad quemnam locum ex illis, & ad quã pœnam, vel præmium, deſtinata ſit.

Cognoſcunt autem animæ eam ſententiam, vel per ſpecies intelligibiles eaſdem, quas in hac vita acquiſiuerant, vel per alias de nouo tunc eis infuſas, iuxta ea, quæ de modo cognoſcendi animæ ſeparatę tradidimus, tomo primo, diſputatione ſexta, quęſt. ſeptima, puncto quarto.

Ac quatenus eam ſententiam Chriſtus animabus intimat, dicitur is in Scriptura aduenire & adeſſe vnicuique in morte. Iuxta illud Matth. 24. *Vigilate, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.* Tametſi non adueniat ſecundum ſe ipſe in morte cuiuſque, vt notauit rectè Abulenſis quæſtione 239. in caput vigeſimum quartum Matthæi, & Sotus in 4. diſtinct. 45. quæſt. 1. articulo tertio. Omnino autem vnamquamque animam in morte ſubire iudicium illud particulare probauimus, ſuprà diſputatione prima, quæſt. 22. puncto nono. Et hactenus de modo, quo animæ *deferuntur* ad deſtinata illa loca.

Quod autem attinet ad EGRESSVM earum ex illis locis (de quo etiam quærebamus) quædam ſunt certa, & aliquid controuerſum. PRIMO certum eſt, ſecundũ legem quidem DEI ordinariam, atque adeò per *naturalem* ipſarum animarum facultatem ſolam, non poſſe animas ex illis locis vllo modo egredi. Nam ſunt illis locis ſecundum legem Dei ordinariam deputatæ.

Ac iuxta hoc procedit, quod ſanctus AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis agenda, capite 13. ait: *Si rebus viuentium intereſſent animæ mortuorum, vt de alijs taceam, me ipſum pia mater nulla nocte deſereret, quæ terra mariq; ſecuta eſt, vt mecum viueret.*

SECVNDO certum eſt, nec ſecundum legem DEI ordinariam, nec ſecundum peculiarem & extraordinariam prouidentiam diuinam, vllas animas, quæ vel in Cœlo verè Beatæ ſunt, vel in Inferno, verè damnatæ, egredi in *perpetuum* ex eiuſmodi locis, ſic, vt non ſint amplius futuræ beatæ, vel damnatæ. Immò ne ita quidem tales animæ ex eiuſmodi locis egredi poſſunt, vt ad tempus *deſinant* eſſe beatæ vel damnatæ. Nam de ratione veræ beatitudinis, & veræ damnationis, eſt perpetuitas; cum vtraque conditio ſit ſempiterna, iuxta illud, Matthæi vigeſimo quinto: *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.*

TERTIO certum eſt, per prouidentiam & diſpenſationem peculiarem diuinam poſſe ex Cœlo etiam & Inferno ſic egredi animas ad tempus propter inſtructionem aliquam, vel vtilitatem viuorum, vt tamen non deſinant eſſe beatæ vel damnatæ, ſed nihilominus, vel fruantur beatitudine æterna claræ Dei viſionis, vel ſentiant pœnam Gehennæ: ſicut explicat Diuus Thomas articulo tertio, ad tertium. Vnde ſanctus AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis, capite decimo ſexto narrat, Beatum Fœlicem Martyrem Nolanum, viſibiliter adfuiſſe ſuis ciuibus cum a Barbaris oppugnarentur.

Quin etiam affirmat Diuus Thomas hic articulo tertio, beatas quidem Animas per diſpenſationem diuinam poſſe e Cœlo ſic egredi, *quotieſcunque voluerint.* Cuius rationem Sotus in quarto, diſtinctione 45. quæſtione prima, articulo tertio rectè dicit eam eſſe, quoniam Animæ illæ beatæ, cum ſint per omnia diuinæ voluntati conformes, non aliàs, neque aliter e Cęlo egredi volunt, niſi quatenus DEVS id vult; cuius nimirũ voluntas ſemper impleri poteſt.

Atque eodem ſenſu intelligendum eſt, quod ſanctus HIERONYMVS in libro contra Vigilantium affirmat; *Animas Apoſtolorum & Martyrum poſſe vbi voluerint adeſſe præſentes.*

QVARTO certum eſt, ſimiliter etiam per diſpenſationem peculiarem diuinam poſſe aliqua de cauſa egredi animas ad tempus ex *Purgatorio*, aut ex *Limbo*. Sicut de aliquibus Purgatorij animabus narrat ſanctus Gregorius libro quarto Dialogorum, capite 36. 40. & 55. eas quandoque apparuiſſe viuis, vt ſuffragia peterent.

QVINTO certum eſt, in perpetuum etiam poſſe & ſolere animas egredi ex Purgatorio ſecundum legem quoque Dei ordinariam; cum ſcilicet, ſunt ſatis expiatæ, atque adeò dignæ, quæ recipiantur in Cœlum: ſicut potuerunt etiam animæ olim exire in perpetuũ ex Limbo Patrum, vt factum eſt deſcendente anima Chriſti ad Inferos, iuxta ea, quæ docuimus diſput. 2. quæſt. 4.

SEXTO certum eſt, ex diſpenſatione peculiari diuina poſſe etiam Animas ſic egredi ex Purgatorio quidem, vt reuocentur etiam ad hanc vitam per reſumptionem corporum, atque adeò per reſurrectionem. Sicut etiam potuerunt olim ſic egredi ex Limbo Patrum. Nam in Limbo illo, vel in Purgatorio putantur fuiſſe illi mortui, quos ſuſcitarunt Elias & Eliſæus, atque etiam Chriſtus, & in Purgatorio item illi, quos alij Sancti poſt Chriſti aſcenſum in Cœlos ſuſcitauerunt.

Neque tamen propterea, tales deſtiterunt eſſe certi de ſua ſalute, ſicut antea fuerunt cum eſſent in Limbo vel Purgatorio. Nam vt rectè notarunt Abulenſis in capit. quarto libri quarti Regum, quæſtione quinquageſima ſexta, & Sotus in quarto, diſtinct. quadrageſima quinta, quæſtione prima, articulo quarto, credendum eſt, illos qui ita fuerunt ex Limbo vel Purgatorio ad hanc vitam reuocati, fuiſſe in gratia confirmatos & ſecuros redditos de ſalute ſua ne alioqui detrimentum & diſcrimen ſalutis per reſurrectionem illam ſubirent, per quam cenſeri potius debent accepiſſe *beneficium*: idque eo etiam nomine, quod facultatem ſic adepti ſunt merita ſua in hac vita cumulandi & comparandi ſibi maiorem in Cœlo coronam, atque adeò ſatisfaciendi quoque propœnis, quas debebant fortè luere adhuc illorum aliqui in Purgatorio. Et hæc quidem certa & extra controuerſiam ſunt.

CONTROVERSVM autem eſt, an per diuinam diſpenſationem fuerint ex Cœlo quoque & Inferno reuocatæ aliquando in hanc uitam animæ per reſumptionem etiam *corporum*; ita quidem, vt deſtiterint perfrui viſione beatifica, qua ſaltem *ad tempus* in Cœlo afficerentur, vel puniri infernali pœna, qua *ad tempus ſaltem* punirentur prius in Inferno. Dico autem, quæ *ad tempus ſaltem*, *&c.* nam iam antea docuimus, non poſſe fieri, vt qui prius vera, atq; adeò *perpetua* & ſempiterna beatitudine ſeu pœna affecti fuerint, deſinant poſtea illa affici, cum id implicet contradictionem.

Videtur autem nunquam id factum fuiſſe. Nam ei, qui viſione beatifica ante fruitus ſit, non eſt *beneficium* reuocari ad hanc uitam, ubi careat illa uiſione. Non eſt autem credibile, quempiam ad hanc vitam à Deo reuocari niſi reputari id poſſit quoddam beneficium. De his autem, qui ſunt in Inferno, ſi quem aliquando ad hanc uitam reuocatum eſſe aſſeri deberet; maximè id eſſet aſſerendum propter hiſtoriam Traiani, quem precibus ſancti Gregorij ab Inferno fuiſſe liberatum & ſalutem conſecutum, narrat ſanctus Damaſcenus in ſermone de de-

tum.

functis. Item propter hiſtoriam cuiuſdam Falconillæ Ethnicæ fœminæ, quam ſimiliter narrat ibi Damaſcenus fuiſſe liberatam ab Inferno precibus S. Teclæ. Sed propter huiuſmodi hiſtorias minimè oportet id aſſerere. Ergo non eſt aſſerendum.

Probatur Minor dupliciter. *Primò*, quoniam Damaſcenus non narrat fuiſſe iſtos ad *vitam* hanc reuocatos, ſed liberatos ab Inferno & ſaluatos; Quanquam Richardus quidem in quarto, diſtinct. 45. articulo ſecundo, quæſtione prima, & alij quidam exiſtimant hiſtoriam illam Traiani ſic intelligendam eſſe, vt fuerit ad hanc vitam reuocatus, & hic per bona opera promeritus ſalutem. Sed tamen id ex narratione Damaſceni minimè apparet. Et vt Durandus ait in quarto, diſtin. 45. quæſtione ſecunda ad 3. potuiſſet etiam ſingulari quodam priuilegio per diuinam potentiam fieri, vt Traianus ex ipſo Inferno transferretur ad cœlum. Si nimirum ob ſancti Gregorij preces à Deo præuiſas non fuiſſet deſtinatus in Inferno in perpetuum, ſed ſolum ad tempus.

Sed quicquid ſit de hoc; probatur *Secundò* noſtri argumenti Minor. Nam eiuſmodi hiſtoria de Traiano, & ſimiliter de Falconilla, &c. meritò habetur ſuſpecta. Imò planè ficta, à non paucis putatur, ſicut & nos illam ex ipſo etiam S. Gregorio refutauimus tomo tertio, diſputatione ſexta, quæſtione ſecunda, puncto octauo. Neque ſermo ille de defunctis cenſeri debet fuiſſe Damaſceni. Tum quia alia etiam continet planè commentitia; Vt quòd multi alij etiam ex Inferno ad Cœlum tranſierint, & quòd quidam in Inferno fuerint ad fidem conuerſi & ſaluati Chriſto illuc deſcendente, &c. Tum quia Ioannes Diaconus libro ſecundo de vita ſancti Gregorij, cap. 44. commemorat illam hiſtoriam de Traiano, tanquam commentitiam, dum ait fuiſſe inuentam in quadam Eccleſia Anglorum. Neque alius fide dignus hiſtoricus eius rei meminit.

Atque hæc quidem poſſunt eſſe fundamenta eorum, qui exiſtimant, nullum vnquam, neque ex Cœlo, neque ex Inferno fuiſſe ad hanc *uitam* reuocatum. Id quod nominatim aſſeruit Sotus in 4. diſt. 45. q. 1. artic. 4. quæſt. 2. artic. 2.

Sed tamen contraria ſententia, propter alias quaſdam hiſtorias fide digniſſimas, tenenda eſt. Nam ipſe S. Gregorivs libro primo Dialogor. capite nono refert, fuiſſe ſuſcitatum à ſancto Fortunato Epiſcopo, virum quendam ſanctum, Marcellum nomine, qui vt ex narratione Gregorij apparet, fuerat in Cœlo. Scribit enim Marcellum illum iam ſuſcitatum *dixiſſe ad ſanctum Fortunatum: O quid feciſti? ò quid feciſti? cui Epiſcopus reſpondit, dicens: Quid feci? At ille: Duo heſterno die venerunt, qui me eijcientes ex corpore in bonum locum duxerunt; hodie autem vnus miſſus eſt, qui dixit: Reducite eum: quia Fortunatus Epiſcopus in domum eius venit. Quibus verbis expletis mox ex infirmitate conualuit, & in hac vita diutius manſit.* Et addit Gregorius: *Nec tamen credendum eſt, quia locum, quem acceperat perdidit: quia dubium non eſt, quod interceſſoris ſui precibus potuit poſt mortem melius viuere, qui & ante mortem ſtuduit omnipotenti Dei placere.*

Item cap. vltimo eiuſdem libri narrat Gregorius, quendam à ſancto Seuero Presbytero fuiſſe ſuſcitatum, qui iam *à valdè teterrimis hominibus*, vt inquit, *& ignem ſpirantibus*, id eſt, à Dæmonibus *ducebatur*. Sic etiam filius Præfecti, qui ſanctam Agnetem violare tentarat, illiuſque orationibus fuit ſuſcitatus (vt ſanctus Maximus narrat ſermone ſecundo de S. Agnete) procul dubio fuerat in Inferno. Quæ hiſtoria reperitur etiam apud Ambroſium ſerm. 90.

Ad *Primum* autem argumentum contrariæ ſententiæ reſpondeo, omnino *beneficium* eſſe, quòd qui viſione beatifica non in perpetuũ, ſed ad tempus fruatur, finito eo tempore reuocetur in vitam, cum *ſecuritate* quidem redeundi in Cœlum & fruendi in perpetuum uiſione beatifica, (ſicut ſuo modo diximus ſuprà de excitatis ex Purgatorio) & præterea etiam cũ *facultate* cumulandi ſua merita, atq; adeò comparandi maiorem gloriam, iuxta ea, quæ ex Gregorio retulimus de ſancto illo Marcello ad uitam reuocato precibus S. Fortunati.

Ad *Secundum* reſpondeo, ſuppetere nobis alias hiſtorias fide dignas præter commentitiam illã Traiani & Falconillæ.

PVNCTVM TERTIVM.

Quænam ſit conditio Animarum in Purgatorio.

Ad art. 1. uel 7. & quæſt. 71.

Statvemvs nonnullas hac de re aſſertiones. Prima aſſertio. Omnes animæ, quę ſunt in Purgatorio, ſunt & præditæ *gratia* diuina cum qua ex hac uita diſceſſerunt, & ſimul etiam obſtrictæ aliquo *reatu*, uel culpæ uenialis, uel pœnæ temporalis peccato debitæ, quem in hac uita non expiarunt. Vtraq; pars huius aſſertionis eſt certa ex dictis.

Prior quidem, nam ex fide conſtat, omnes eos, qui diuina gratia deſtituti ex hac uita migrant, non ad Purgatorium deferri, ſed deſcendere in Infernum, iuxta illud Lucæ decimo ſexto; *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in Inferno.* Et illud Iob 21. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad Inferna deſcendunt. Qui dixerunt Deo: recede à nobis, &c.*

Poſterior autem aſſertionis pars inde etiam patet, quoniam ex fide ſimiliter certum eſt, piorum defunctorum animas, in quibus nullus reatus expurgandus ſupereſt, euolare ſtatim in Cœlum, ut fuſè probauimus tomo ſecundo, quæſtione quarta, puncto ſecundo. Itaque neceſſe eſt eas animas, quæ neque in Inferno, neque in Cœlo ſunt, ſed in Purgatorio, habere, & *gratiam* diuinam, ut in priori parte aſſertionis diximus, & aliquem *reatum*, ut diximus in parte poſteriore.

Ac per iſtam aſſertionem, quæ certiſſima eſt, excluduntur uarij uariorum errores. Vt error Origenis, qui homilia decima quarta in Lucam aſſeruit, non omnes omnino animas, qualeſcunque hinc decedant, indigere aliqua expurgatione per ignem. Contraria uerò eſt Eccleſiæ ſententia. Nam qui ſtatim poſt Baptiſmum moriuntur, nulla pœna expiantur, dicente ſancto Avgvstino libro vigeſimo primo de ciuitate Dei, capite 16. *Sufficit ſola ſpiritualis regeneratio, ne poſt mortem obſit, quod carnalis generatio cum morte contraxit.*

Neque etiam indigent pœna expiatoria, qui in ſanguine ſuo baptizãtur, ut affirmat ſanctus Cyprianus libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum non longè à fine, ubi ait: *Aliud eſt ſtatim fidei & uirtutis accipere mercedem, aliud longo dolore cruciatuum emundari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia paſſione purgaſſe*, ut contingit ſcilicet Martyribus.

Quo pertinent etiam alia plurima teſtimonia Scripturæ & Patrum, quibus tomo ſecundo, diſp. 1. quæſt. quarta, puncto ſecundo probauimus ſtatim à morte aliquas piorum animas recipi in cœleſtem beatitudinem, abſque ulla alia purgatione. Id quod eſt etiam definitum in Concilio Florentino in decreto unionis.

Si tamen quis aſſereret, omnes animas quantumuis iuſtas tranſire quidem per ipſum ignem Purgatorij, ſed non ab eo pati, neque expurgari, niſi eas, quæ expurgatione indigent, non eſſet aſſertio planè erronea. Nam ita videntur ſenſiſſe Lactantius libro ſeptimo diuinar. Inſtitut. capite vigeſimo primo. Et Ambroſius in Pſal. 36. Et Rupertus Abbas Tuitienſis lib. 3. in Geneſ. cap. 32.

Ac multò minus erit erroneum, ſed potius omnino verum, aſſerere, quòd omnes tranſibunt per ignem, intelligendo per ignem examen illud acre diuini iudicij, iuxta illud primæ ad Corinthios tertio: *Vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit*, ſicut docuimus puncto primo, & intellexit etiam Hilarius in Pſalm. 118. circà illud: *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas*, vel vt ille legit, *iudicia tua, &c.* & Hieronymus in cap. 7. Amos, circa illud: *Ecce vocabit iudicium ad ignem.*

Item excluditur per noſtram aſſertionem error alius Origenes, quem refutauimus tomo primo, diſputatione quarta, quæſtione decimaquinta, puncto ſecundo, ſcilicet omnes damnatos, ſeu Dæmones, ſeu homines, eſſe aliquando ſaluandos, atque adeò illorum etiam pœnas eſſe *purgatorias*. Quod eſt manifeſtè contra ſententiam illam Domini, Matthæi vigeſimo quinto: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius*. Et contra illud, quod ibidem ſubiungit: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.*

Quo teſtimonio & alijs eiuſmodi refellunt illum Origenis errorem ſancti Patres. Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum, & Hieronymus in caput tertium Ionæ, & Auguſtinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 23.

Item excluditur per eandem aſſertionem aliorum quorundam error relatus ab Auguſtino eodem libro, capite decimo octauo, & refutatus capite 24. qui ſaltem omnium *hominum* pœnas expurgatorias eſſe cenſebant, ac proinde aliquando finiendas. Qui error æquè contrarius eſt illi ſententiæ Domini, Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*. Et rurſus: *Ibunt hi in ſupplicium æternum*. De hominibus namque ibi Dominus loquitur.

Item per eandem aſſertionem noſtram & ſententiam Domini refellitur error quorundam aliorum, qui id ſentiebant ſaltem de ijs damnatis hominibus, qui nomen Chriſto dediſſent, ſiue apud hæreticos, ſiue apud Catholicos. Quem errorem refert ſanctus Auguſtinus libro vigeſimo primo de ciuitate, capite decimo nono, & refellit cap. 25.

Ac ſimiliter error illorum, qui id ſaltem ſentiebant de ijs damnatis hominibus, qui fuiſſent aliquando Catholici. Quem errorem refert Auguſtinus illic cap. 20. & confutat facilè cap. 25.

Atque item illorum, qui id ſentiebant de ijs ſaltem, qui retinuiſſent fidem Catholicam vſque in vitæ finem. Quem errorem refert Auguſtinus ibi, cap. 21. & refutat cap. 26.

Et capite vigeſimo quarto, ac vigeſimo ſexto, reſpondet facilè ad fundamenta iſtorum errorum. Vt ad illud: *Nunquid obliuiſcetur miſereri* DEVS, *aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Hoc enim*, inquit Auguſtinus, *ad vaſa miſericordiæ pertinet, & ad ipſos filios promiſſionis.*

Addit etiam: *Ira Dei eſt iſta vita mortalis, vbi homo vanitati ſimilis factus eſt, & dies eius velut vmbra prætereunt. In qua tamen ira non obliuiſcetur miſericordiæ ſuæ, Deus, faciendo ſolem ſuum oriri ſuper bonos, & malos, &c.*

Et ſubiungit: *Cum ergo iſto modo compleatur diuini*

A *illius Cantici veritas; non eſt eam neceſſe etiam illic intelligi, vbi non pertinentes ad ciuitatem Dei ſempiterno ſupplicio punientur*, nimirum in altera uita, ad quam pertinet, quod Iacobi 2. dicitur: *Iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam.*

Addit ad extremum poſſe id de impijs in altera vita ſic intelligi, *vt manente*, inquit, *in eis ira Dei, quæ æterno eſt pronunciata ſupplicio, non contineat Deus in hac ira ſua miſerationes ſuas, & faciat eos non tanta quanta digni ſunt pœnarum atrocitate cruciari*, id eſt, citra condignum, iuxta id, quod de iuſtitia & miſericordia Dei tradidimus tomo primo, diſputatione prima, quæſt. 21. punct. 2.

Præterea reſpondet etiam ad id, quod quidam
B obijciebant, minaciter potius quam veraciter dictum eſſe: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum*, ſicut minaciter tantum fuit dictum Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur*. Non enim eſt par vtrobique ratio, *Niniuitæ quippe*, inquit, *in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuoſam; velut in hoc agro ſeminantes, in quo Deus voluit cum lachrymis ſeminari, quod poſtea cum lætitia metetur*. Itaque conditionalis fuit comminatio illa in Niniuitas, niſi agerent ſcilicet pœnitentiam, vt egerunt.

Quod autem in altera vita dicetur impijs: *Ite maledicti in ignem æternum, &c.* non erit ſimiliter comminatio conditionalis, ſed finalis & abſoluta Iudicis ſententia. Siquidem tunc non erit amplius locus pœ-
C nitentiæ; iuxta illud Ioannis nono: *Venit nox, quando nemo poteſt operari*: Vnde neque vlli Sanctii orant pro Impijs iam damnatis in altera vita, vt illic indicat Auguſtinus.

Tertio loco reſpondet ad id, quod item aliqui obijciebant ex Apoſtolo ad Romanos 11. *Concluſit Deus omnes in incredulitatem, vt omnium miſereatur. Quid eſt*, inquit, *omnium? Et eorum ſcilicet quos ex Gentibus, & eorum quos ex Iudæis prædeſtinauit, vocauit, iuſtificauit, glorificauit; non omnium hominum, ſed iſtorum neminem damnaturus.*

Denique eodem libro capit. 26. reſpondet ad id, quod alij obijciebant, per fidem ſolam retineri ſaluantis fundamentum, quod eſt Chriſtus. *Reſpondet, in-*
D *quit, eis breuiter Apoſtolus Iacobus: Si quis dicat ſe fidem habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum?* Et infrà: *Nihil in ædificio præponitur fundamento. Quiſquis itaque ſic habet in corde Chriſtum, vt ei terrena temporalia, nec ea, quæ licita ſunt, atque inceſſa præponat; fundamentum habet Chriſtum. Si autem præponit; etiamſi videatur habere fidem Chriſti, non eſt tamen in eo fundamentum Chriſtus, cui talia præponuntur: quantò magis, ſi ſalutaria præcepta contemnens committat illicita etiam; non præpoſuiſſe Chriſtum, ſed poſtpoſuiſſe conuincitur?*

Item per illam tandem aſſertionem refellitur aliorum error, qui contendebant, illos aliquando eſſe à peccatis per pœnas Purgatorij expurgandos & ſal-
E uandos, qui dum viuerent feciſſent *eleemoſynas*. Quem errorem nos confutauimus tertio tomo diſp. 3. quæſt. 9. puncto tertio. Et eundem refellit Auguſtinus in Enchiridio, cap. 75. & 76. & lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 27.

SECVNDA aſſertio. Omnes animæ in Purgatorio certæ ſunt omnino de ſua ſalute. Eſt hæc aſſertio certa iam & indubitata apud Theologos poſt condemnationem articulorum Lutheri, in quorum. 38. ſic ille ſcripſit: *Animæ in Purgatorio non ſunt ſecuræ de ſua ſalute, ſaltem omnes*. Idem tamen de aliquibus Purgatorij animabus ſenſerat antea Carthuſianus in libro de quatuor nouiſſimis articulo quadrageſimo ſeptimo. Et poſtea etiam Michael Baius (ſor-

tè incogitanter)lib.2.de meritis operum,capite 8.

Probatur autem Aſſertio noſtra PRIMO.Nam certò norunt illæ omnes animæ, ſalutem eſſe conſecutu ros eos omnes,qui ſunt in Purgatorio: Ac ſimul certò etiam ſciunt,ſe eſſe in Purgatorio. Igitur per euidentem & certam conſequentiam norunt ſe ſalutem conſecuturas.

Prior pars Antecedentis probatur.Nam id eſt certum ex fide,iuxta illud prima ad Corinthios tertio: *Ipſe autem ſaluus erit; ſic tamen quaſi per ignem.* & alia quæ attulimus puncto primo. Retinent autem animæ in Purgatorio hanc ipſam fidem, quam dum viuerent,habuerunt.

Poſterior item Antecedentis pars probatur multipliciter. *Primò*,quoniam ex Chriſti ſententia in particulari iudicio,quod,iuxta dicta punct. primo, animæ ſubierunt,ſciunt ad quem locum delatæ ſint. *Secundo*, quoniam ipſæmet etiam, licet ſimul quoque ductu Angelico ad Purgatorij locum contenderunt, & ſciunt quoque ſe nec dum inde emigraſſe. Quomodo igitur ibi ſe eſſe ignorarent? *Tertiò*, quoniam ſciunt ſe neque in Cœlo,neque in Inferno, neque in Limbo, neque alibi eſſe, &c. Ergo in Purgatorio. *Quarto*,quoniam idipſum credibile eſt, eas quoque diſcere ex Angelis, ipſas conſolantibus in illis pœnis, &c.

SECVNDO probatur eadem Aſſertio ex illa ipſa CHRISTI *ſententia*, in iudicio particulari ab animabus illis percepta, vt diximus. Nam per eam intellexerunt amandari ſe ad Purgatorij locum,vt ibi purgent & expient ſatis peccata; quò demum idoneæ reddantur cœleſti beatitudini percipiendæ ſuo tempore. Igitur certò & infallibiliter per hanc CHRISTI ſententiam ſciunt, ſe fore aliquando ſaluas in Cœlo.

TERTIO probatur. Nam omnino eſt credibile, ea ipſa conſideratione futuræ aliquando beatitudinis, Angelos conſolari in pœnis illas animas. De quorum aſſeueratione & teſtimonio,cum beati ſint, minimè etiam poſſunt animæ illæ dubitare.

QVARTO. Nam cum ſint animæ illæ à corpore ſeparatæ,clarè intuentur ſe ipſas,& habitus,qui in ipſis ſunt; atque adeò etiam ipſum ſuum habitum gratiæ & charitatis;& ſciunt per fidem,omnes illos,qui poſt hanc vitam ſunt prædìti gratia & charitate,tandem fore ſaluos,ſi nec dum ſint.

Neque obſtat PRIMO, quòd animæ illæ acerbiſſimo dolore excruciantur; ex quo Lutherus colligebat, ſic eas velut abſorberi, vt non ſciant, nec cogitent ſtatus ſui conditionem, atque adeò vtrum ſaluæ futuræ ſint.

Etenim quamuis maximus ſit ille cruciatus, tamen ita poſſunt animæ illæ nihilominus ſcire & conſiderare rationem ſui ſtatus, vt poterat diues Epulo in Inferno acerbius multo excruciatus; qui probè agnoſcens miſerabilem ſuum ſtatum, clamabat ab Abraham: *Mitte Lazarum, &c. quia crucior in hac flamma.* Et: *Mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum*, Lucæ decimo-ſexto.

Adde,quod pœnas illas,tametſi acerbiſſimas, patientiſſimo & promptiſſimo animo tolerant Purgatorij animæ; ut pote conformes cum voluntate diuina.Propter quam illarum patientiam & conformitatem diuinæ voluntatis,dicuntur *dormire in ſomno pacis*;quæ certè pax longè abeſſe putanda eſt à perturbatione tanta,quantam Lutherus ſomniauit,quæ ſcilicet illas abſorberet, ne ſuum ſtatum reputare poſſent,&c.

A Neque SECVNDO obſtat, quod in Officio Defunctorum accommodat Eccleſia ad Purgatorij animas illa verba Pſalmi ſexti, *Anima mea turbata eſt valdè*. Et illa Pſalmi 114. *Circumdederunt me dolores mortis & pericula Inferni inuenerunt me.*

Primò enim poſſunt intelligi ea verba de animabus illis relata ad tempus, quo nec dum migrauerant ex corpore.

Secundò non eſt neceſſe, vt ea quoque verba accommodentur ad illas animas. Sicut neque accommodantur ad eas illa verba eiuſdem Pſalmi ſexti, *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum.* Sed recitantur illi Pſalmi propter alia quædam illorum verba, quæ accommodantur Purgatorij animabus;nimirum propter illa. *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum*, Pſalmo ſexto.Et propter illa.*Placebo Domino in regione viuorum*, Pſalmo 114.

B Tertiò, poſſet etiam illa turbatio referri ad animas pro tempore,in quo ſunt in Purgatorio, ita, vt ſignificent tantummodo pœnarũ cruciatum & dolorem, non autem incertitudinem ſalutis, aut ignorationem proprij ſtatus,&c.Nam Dominus, qui neque incertus de ſalute ſua erat,neque ignorabat ſuum ſtatum,ex ſolo animi angore *cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*, Matthæi 26.Et Ioan.duodecimo. *Nunc*, inquit, *anima mea turbata eſt.*

Neque TERTIO obſtat, quòd animæ in Purgatorio adhuc habent *ſpem* cõſequendæ ſalutis. Non enim eſt de ratione ſpei, vt habeant adiunctum timorem oppoſiti; quamuis id quidem in hac vita nobis vſu venit;ſed ut tendat in rem futuram *arduam*. Quo pacto ſpes etiam habet locum in animabus illis. Nã eſt eis ſalus & res *futura* & obtentu valdè difficilis atque *ardua*; ſiquidem non poſſunt illam adipiſci, niſi per acerbiſſimum cruciatum.

C Nec denique obſtat QVARTO, quòd Eccleſia orat, ut animæ illæ *liberentur de pœnis Inferni*, *& de profundo lacu, &c.* Non enim id Eccleſia petit, quaſi adhuc illæ animæ in incerto periculo damnationis ſint;ſed refert intentionem ſuam ad *præteritum*,confidens, per medium quoque iſtiuſmodi precum, DEVM ab æterno decreuiſſe prouidentia ſua,ut animæ illæ ab Inferno liberarentur, & reciperentur in cœleſtem beatitudinem,ſicut explicuimus tomo tertio, diſputatione ſexta, quæſtione ſecunda, puncto octauo.

D TERTIA aſſertio. Animæ in Purgatorio nihil amplius merentur, vel demerentur, neque etiã poſſunt vllo modo peccare.Eſt etiam hæc aſſertio certiſſima contra Lutheri commentum,qui in ſuprà dicto articulo trigeſimo octauo, voluit animas illas non eſſe extra ſtatum merendi,& in articulo 39.aſſeruit, illas *peccare ſine intermiſſione*.

Probatur autem aſſertio noſtra PRIMO ex Scriptura,quod attinet quidẽ ad *meritum*,vel *demeritum*, Nam in aliquibus Scripturæ locis legimus poſt mortem non eſſe amplius vllum locum operibus. Quod cum non poſſit ita intelligi, quaſi defunctorum animæ nihil omnino agant, oportet ſenſum eſſe, quod nihil agant meritoriè vel demeritoriè.

E Vt cum dicitur Eccleſiaſtæ 9. *Quodcunq; poteſt facere manus tua,inſtanter operare; quia neque opus, nec ratio,nec ſapientia,nec ſcientia eſt apud inferos, quo tu properas.* Et Ioannis nono. *Venit nox,in qua nemo poteſt operari*, Et Lucæ 16.*Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris amplius villicare.* Quo loco Dominus ſignificauit,poſt mortẽ nõ eſſe locum merito, vt intellexit Auguſtinus libro vigeſimo primo de ciuitate,capite vigeſimo ſeptimo, & Ambroſius, & alij in illum locum Lucæ. Et ſecunda ad Corinthios quinto,

Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, id eſt, iuxta opera, quæ quiſque geſſit dum viuebat in corpore, cum poſteà nec pœnam, nec præmium vllum quiſquam mereatur, ſicut exponit Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, cap. duodecimo, & quæſtione ſecunda ad Dulcitium; & communiter alij. Et ad Galatas ſexto: *Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonum, &c.*

Quibus adde alia loca, in quibus diſertè etiam dicitur, non comparari poſt hanc vitam amplius mercedem. Vt Eccleſiaſtæ nono: *Mortui nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem*. Et Eccleſiaſtici 14. *Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quia non eſt apud Inferos inuenire cibum*. Et eodem pertinet, quod Apocal. 10. dicitur: *Tempus non erit amplius*, nimirum promerendi.

SECVNDO probatur idem ex Patribus. ORIGENES in Pſal. 36. perpendens illud Ioannis 9. *Veniet nox, quando nemo poteſt operari*, *Hoc*, inquit, *dicit de illo tempore quod erit poſt hoc ſaeculum, tempore quo vnuſquiſque recipiet pœnas; tunc ergo dicit noctem illam futuram, cum iam nemo poteſt operari aliquid, ſed vnuſquiſque tunc paſcitur ex operibus ſuis, quæ hic poſitus operatus eſt.*

Sanctus CHRYSOSTOMVS homilia quinquageſima quinta in Ioannem: *Dum hæc*, inquit, *durat vita, laborãdum eſt; veniet nox, hoc eſt, futurum tempus, quando nemo operari poteſt.*

S. HIERONYMVS in ca. 6. epiſtolæ ad Galatas: *Tempus*, inquit, *ſementis, tempus eſt præſens, & vita quam currimus. In hac licet nobis, quod volumus ſeminare, cùm iſta vita tranſierit, operandi tempus aufertur.*

Sanctus AVGVSTINVS in Enchirid. ca. 110. *Hic*, inquit *omne meritum comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam, vel grauari. Nemo autem ſperet; quod hic neglexerit, cum obierit, apud Deum promereri.*

Sanctus GREGORIVS libro quarto Dialog. cap. 39. idem confirmat illis ſententijs: *Ambulate dum lucem habetis*, Ioannis duodecimo. Et: *Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te*, Iſai. 49. Et: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*, 2. ad Corinth. 6. Et: *Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare, quia nec opus, nec ratio, &c. erit apud Inferos, quo tu properas*, Eccleſiaſtæ nono. *Ex quibus*, inquit, *ſententijs conſtat, quia qualis hinc quiſque egreditur, talis in iudicio præſentatur.*

TERTIO probatur ratione. Nam dum ſumus in hac vita, ſumus in *militia*, in *via*, in *ſtadio*; Qui autem ex hac vita migrarunt, iam impoſuerunt finem militiæ, & curſum conſummarunt, & ad viæ terminum peruenerunt; etiamſi nec dum in cœleſtem ciuitatem intrent, vt accidit animabus Purgatorij, quibus ob reliquum peccatorum reatum eſt clauſum Cœlum. Igitur in hac ſolum vita tempus eſt merendi boni aut mali certaminis præmium, vel pœnam, & per meritum aut demeritum conſequendi vel amittendi brauium, & contendendi ad terminum.

Quod autem in aſſertione addidimus, non poſſe etiam animas in Purgatorio *peccare*, probatur item PRIMO ex Scriptura, quæ apertè indicat, iuſtis quidem ex hac vita migrantibus non ſupereſſe amplius vllum periculum peccandi. Vt Sapientiæ quarto: *Placens Deo factus dilectus, & viuens inter peccatores, translatus eſt; raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam eius.* Et infrà: *Placita enim erat Deo anima illius. Propter hoc properauit educere eum de medio iniquitatum.* Et Eccleſiaſtici vndecimo: *Ante mortem ne laudes hominem quemquam*, quia ſcilicet quantumuis bonus & iuſtus ſit, tamen dum viuit poteſt peccare; poſt mortem autem iuſtus peccare non poteſt; & ideo ſecurè tunc poterit laudari. In hanc enim ſententiam expoſuit hunc locum S Auguſtinus quæſt. 118. in Geneſin.

SECVNDO probatur idem ex Patribus. Sanctus CYPRIANVS in ſermone de Mortalitate perpendens illud Apoſtoli ad Philippen. primo: *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Lucrum*, inquit, *maximum computans iam ſaeculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vitijs carnis obnoxium fieri.* Et infrà: *Per Salomonem*, inquit, *docet Spiritus ſanctus, eos, qui Deo placeant maturius iſthinc eximi & citius liberari, ne dum in iſto mundo diutius immorantur, mundi contactibus polluantur. Raptus eſt*, inquit, *ne malitia mutaret intellectum, placita enim erat Deo anima eius, propter hoc properauit educere eum de medio iniquitatis.*

Sanctus AVGVSTINVS in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, capite decimo quarto, commemorans hoc ipſum teſtimonium Sancti Cypriani: *Ait*, inquit, *copioſiſſimè atque optimè, peccandi pericula, nec deeſſe in hac vita, nec eſſe poſt iſtam; vbi & illud teſtimonium ponit ex libro Sapientiæ. Raptus eſt ne malitia mutaret, &c.* Et infrà: *His*, inquit, *atque huiuſmodi Doctor ille ſententijs in Catholicæ fidei luce clariſſima ſatis aperteque teſtatur, vſque ad huius corporis depoſitionem, tentandi pericula tentationesque metuẽdas; deinceps nulla talia quemquam eſſe paſſurum. Quod etſi non teſtaretur, quando de hac re Chriſtianus qualiſcunque dubitaret.*

TERTIO probatur idem ratione. Nam cum animæ illæ per experientiam acerbiſſimam pœnarum perſpectiſſimum habeant, quàm ingens detrimentum ſit Deum vllo modo offendere; & ardentiſſimo deſiderio flagrent videndi Deum; & præterea nullis tentationum ſtimulis, ſicut ante in hac vita incitentur ad peccandum; quomodo fieri poſſet, vt vellent ſibi vltrò impedimentum & remoram per peccatum inijcere, quo minus in cœleſtem beatitudinem recipiantur?

Argumenta verò, quibus Lutherus pro contrario errore ſuo utebatur nullius ſunt momenti. PRIMVM erat, quòd animæ illæ habeant charitatem imperfectam, nam ſi haberent perfectam, eſſent in Cœlo. Ergo ſunt in ſtatu adhuc, quo poſſint per meritum perfici in charitate.

SECVNDVM erat, quòd horrent ſemper illas pœnas, quas tamen vult Deus ipſas pati. Igitur eo ipſo ſemper peccant, tanquam diſcrepantes à diuina iuſtitia & uoluntate.

Ad PRIMVM reſpondeo, charitatem illarum animarum nondum habere quidem perfectionem eam, quam habet charitas Beatorum in cœleſti patria, & eatenus poſſe cenſeri imperfectam; ſed tamen ad perfectionem eam charitatis conſequendam non opus eſſe animabus illis nouo aliquo merito præter illud, quod habuerunt in hac vita. Nam ex vi huius ipſius meriti conſequentur beatificam illam perfectionem charitatis, quando expiauerint ſufficienter peccati reatum, qui impedit, quo minus id meritum habeat illum effectum, id eſt, remuneretur per cœleſte præmium, atque adeò per beatificam illam perfectionem charitatis.

Adde quòd nihilominus charitas illarum animarum, ſicut & quæcunque charitas in hac uita, ſuo quodam modo perfecta eſt, ut docuimus tomo tertio, diſputatione tertia, quæſtione ſecunda, puncto ſecundo.

Ad SECVNDVM argumentum reſpondeo, negandam eſſe conſequentiam. Nam alia ratione Deus vult ab animabus illis tolerari eas pœnas, ſcilicet

ſub

A ſub ratione quadam *iuſtitiæ*, vt peccati vindicatiuas, & alia ratione horrent animæ pœnas illas, ſcilicet vt ſunt aduerſæ & repugnantes naturæ. Itaque in ea re non diſcrepant animæ à voluntate diuina. Nam ſimul ſub illa quidem ratione iuſtitiæ libenter & patienter ſuſtinent illas pœnas.

Poſſe autem ſine ullo peccato horreri mala pęnę, vt naturæ repugnantia ſunt, probauimus contra Lutherum tomo 3 diſp. 2. q. 2. p. 3. & in hoc Tomo diſput. 7. quæſt. 2. puncto 3. & patet manifeſtè ex eò, quòd ipſe Dominus ſine peccato horruit eo modo mortem, & ideo orauit: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*, Matth. 26.

Porrò notanter diximus, *iuſtos* quidem: qui ex hac vita migrant, non poſſe amplius peccare. Nam de im- B pijs dubium non eſt, quin etiam in Inferno peccent, quamuis nulla propterea noua & peculiaris pęna ipſis decernatur, cum non ſint amplius in ſtatu demerendi. Vnde quando aliqui ex Patribus ſupra citatis, aiunt, poſt hanc vitam non poſſe amplius peccari, intelligi debent, uel quoad *iuſtos*, vel de peccato quidē, quo *mereatur* quis pęnam peculiarem.

QVARTA aſſertio. Pęnæ quas animæ luunt in Purgatorio acerbiſſimæ ſunt, & ita quidem, vt longè ſuperent omnes pęnas, quę tolerari poſſent in hac vita. Sic docent communiter Theologi in quarto, diſt. 20. atque etiam ſancti Patres.

Sanctus AVGVSTINVS in Pſalm. 37. *Dicitur*, inquit, *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Et quia* C *dicitur: ſaluus erit, contemnitur ille ignis. Ita planè quamuis ſalui per ignem, grauior tamen erit ille ignis quam quicquid homo poteſt pati in hac vita.*

Et ſanctus GREGORIVS in Pſalmum 3. pęnit. circa illud: *Domine ne in furore tuo arguas me, Qualis*, inquit, *dicat: Scio futurum eſſe, vt poſt huius vitæ exitum alij flammis expientur Purgatorijs, alij ſententiam ſubeant æternæ damnationis. Sed quia illum tranſitorium ignem omni tribulatione æſtimo præſenti intolerabiliorem, non ſolum in furore æternæ damnationis opto non argui, ſed etiā in ira tranſeuntis timeo correptionis purgari.*

Eſt autem hoc intelligendum non ſolum, quia pęna *damni*, hoc eſt carentia beatitudinis, quam animæ illæ ſuſtinent, eſt maxima omnium pęnarū, quæ D vel in hac, vel in altera vita ſuſtineri poſſit, vt rectè aſſerit Diuus Thomas in 4. diſt. uigeſima, quæſtione prima, articulo ſecundo, ſed etiam, quia quæcunque pęna Purgatorij per cruciatum illius ignis, quam vocant pęnam *ſenſus*, eſt grauior quocunque cruciatu pęnæ in hac vita, vt rectè etiam ſenſit Diuus Thomas illic.

Puniuntur enim animæ in Purgatorio per illum ignem ad eum modum, quo animæ damnatorum cruciantur ab igne in Inferno. Qui modus eſt acerbiſſimus, vt patet ex ijs, quæ de eo cruciatus modo diſſeruimus tomo primo, diſp. 4. quæſt. 15. puncto tertio. Nam ſequitur ex illo igne in animabus ipſis omnipotenti Dei virtute ingens quædam afflictio, vt E illic explicuimus.

Neque aſſentior Bonauenturæ in quarto, diſtinct. 20. articulo primo, quæſt. 2. vbi contra arbitratur, nec pęnam *damni* in Purgatorio eſſe grauiorem omni pœna ſenſus in hac uel in *altera* vita, nec *quamcunque* pœnam *ſenſus* in Purgatorio eſſe maiorem *quacunque* pœna ſenſus in hac vita; ſed eatenus pœnas Purgatorij cenſendas eſſe grauiores pœnis huius vitæ, quia *minima* pœna *Purgatorij* eſt maior quam *maxima* huius *vitæ*, & ſic de alijs ſecundum proportionem ad maximam.

Veriorem exiſtimo contrariam ſententiam D. Thomæ, quā iam ante propoſui. Nā quod attinet ad pœnam *damni*, cum illa ſit priuatio ſummi & infiniti boni, nempe boni diuini, ut poſſidetur per beatitudinem, maior procul dubio pœna eſt, quam pœna ſenſus *quæcunq;*, cum hæc non ſit tanti boni priuatio, ſed priuatio eius boni, quod eſt quædam incolumitas propria, ſeu quædam animi quies & uacuitas ab afflictione & dolore.

Neque obſtat, quòd ſpes certa beatitudinis ualdè lenit ac mitigat triſtitiam ortam in illis animabus ex beatitudinis priuatione. Non enim propterea mitigatur in illis propriè ipſa pœna *damni*. Nam *triſtitia* illa non eſt pars pœnæ damni, ſed eſt pœna quædam ſenſus ex pœna damni conſequens. Ipſa autem pœna *damni* propriè conſiſtit in hoc, quòd careat anima ob *ſuum* demeritum & culpam ſummo bono beatitudinis, pro eo quidem tempore, quo *poterat* & *debebat* eo bono gaudere, ideſt, poſt hanc uitam, & poſt iam actu perſolutum pretium noſtræ redemptionis. Nam eo ipſo carentia eius boni eſt quædam *priuatio* ſummi boni, atque adeò ſummum quoddam pœnæ malum, quod ſuſtinent animæ poſt hanc uitam, tum in Inferno, tum etiam in Purgatorio. Hoc autem pœnæ malum, eſt quidem, quoad durationem in animabus Purgatorij eo minus, quo propius illæ abſunt à ſui liberatione ex Purgatorio; ſed tamen quamdiu durat, maius eſt quacunque alia pœna.

Præterea, quod attinet etiam ad pœnam ſenſus, manifeſtum eſt, ſanctum Auguſtinum, & ſanctum Gregorium in locis illis ante citatis ſenſiſſe pœnam Purgatorij, hoc ipſo, quod eſt pœna illius *ignis* atq; adeò *quamcunque* pœnam illius ignis Purgatorij, ſiue ea intenſior, ſiue remiſſior ſit, eſſe acerbiorem quacunque pœna huius uitæ. Vnde etiam, quamuis probabile ſit, quod quidam exiſtimant, pœnam Purgatorij mitiorem fieri paulatim unicuiq; animæ prout illa uicinior eſt fini, tamen ſemper eſt grauior quacunque pœna huius uitę, hoc ipſo, quod eſt pœna illius *ignis* Purgatorij.

Porrò an in Purgatorio torqueantur animæ ab ipſo ſolo igne, ut Theologi communiter ſentiunt in quarto, diſtinct. 20. uel etiam à Dæmonibus, dubium fortè uideri poſſet, propter quaſdam reuelationes apud Bedam libro 3. hiſtoriæ Anglorum, capite 19. & apud Gulielmum Abbatem libro 1. de uita ſancti Bernardi, capite 10. & apud Carthuſianum in libro de quatuor nouiſſimis; ex quibus colligitur, animas aliquas extra ſtatum damnationis tortas fuiſſe à Dæmonibus.

Sed perſiſtendum eſt in ſententia Theologorum. Nam ex eiuſmodi reuelationibus non ſatis certò colligitur, quid fiat communiter cum omnibus ſecundum legem ordinariam, ſed quid fiat quandoque extraordinariè occulto aliquo Dei iudicio. Etenim, ut rectè Theologi ratiocinantur, cum piæ illæ animæ Purgatorij deuicerint in hac uita tanquā in militia Dæmones, minimè conueniens eſt, ut ab illis poſtea torqueantur.

QVINTA aſſertio. Quamuis determinatè non cōſtet, quamdiu animæ puniātur in Purgatorio, tamen duo circa diuturnitatem illarum pœnarum, ſunt certa apud Theologos: nempe PRIMO, ſolere aliquas animas ſatis longo tempore in Purgatorio cruciari. SECVNDO, nullas animas ultra diem extremi iudicij in Purgatorio detentum & cruciatum iri, atq; adeò poſt iudicij diem nullum futurum uſum Purgatorij, ſed omnes animas, uel in Cœlo, uel in loco damnationis, hoc eſt, in Inferno, aut in Limbo fore.

PRIMVM probatur ex Eccleſiæ conſuetudine, quæ obtinuit, ut in anniuerſarijs defunctorum, oretur, & ſacrificium offeratur pro ijs, qui ante aliquot

etiam centurias annorum diem obierunt. Per quam Eccleſiæ conſuetudinem, quæ ſine *inſolentiſſima inſania*, iuxta AVGVSTINVM epiſtol. 118. ad Ianuarium, contemni nequit, redarguitur *Primò* error Lutheri, qui aliquando uſque adeò breue Purgatorium commentus eſt, ut dixerit non diutius durare Purgatorium fidelium quàm ipſum angorem & afflictionem mortis, per quam dicebat ſatis expiari peccati reliquias, ſeu reatum.

Contra verò eſt non modo ſupradicta Eccleſiæ conſuetudo, ſed etiam communis ſententia Theologorum, qui ſtatuunt, Purgatorium poſt mortem ipsā ſupereſſe, & eſſe certum aliquem ſub terra locum, in quo aliquandiu puniantur animæ, vt diximus p. 1.

Quæ ſententia non ſolum eſt Theologorum, ſed etiam apertè ſancti AVGVSTINI epiſtol. 99. ad Euodium, vbi exponens illud Petri, Actor. ſecundo: *Quem Deus liberauit ſolutis doloribus Inferni, &c. Hoc*, inquit, *non in omnibus, ſed in aliquibus accipi poteſt, quos ille dignos iſta liberatione iudicabat; ut neque fruſtrà illuc deſcendiſſe existimetur nulli eorum profuturus, qui ibi tenebantur incluſi; nec tamen ſit conſequens, vt quod diuina quibuſdam miſericordia iuſtitiaque conceſſit, omnibus eum conceſſum eſſe putandum ſit.* Et infrà: *Fuiſſe eum apud Inferos, & in eorum doloribus conſtitutis hoc beneficium non aſtitiſſe non dubito.* Et rurſus infrà: Inter ea quæ fides habet *fundatiſſima authoritate firmata*, affirmat etiam eſſe quod Dominus *apud Inferos fuit ſolutis eorum doloribus quibus eū impoſſibile erat teneri, à quibus*, inquit, *etiam rectè intelligitur ſoluiſſe & liberaſſe quos voluit.*

Quæ ſententia Auguſtini neceſſariò debet intelligi de his, qui eſſent apud Inferos in loco Purgatorij: nam ex Inferno Damnatorum nullos liberauit, & in limbo Patrum nulli erant dolores, ut patet ex illo reſponſo Abrahæ ad diuitem de Lazaro: *Nunc verò hic conſolatur, tu verò cruciaris*; Lucæ decimo ſexto. Refert etiam Beda libro quinto hiſtoriæ Anglorum, capite decimo tertio, in reuelatione quadam viſum fuiſſe Purgatorium contiguum Inferno Damnatorum. Quo fit vt de doloribus Purgatorij rectè poſſimus intelligere hoc quod dicit Petrus de doloribus Inferni.

Secundò, per eandem Eccleſiæ conſuetudinem & auctoritatem redargui poteſt aſſertio quædam non ſatis cauta Dominici Soti in quarto, diſtinctione decima nona, quæſtione tertia, artic. 2. in fine, vbi ait, *ſe credere nunquam aliquem in Purgatorio viginti annis extitiſſe, imò nec decem*, inquit. Quod ſi ita eſſet; certè fruſtrà & ineptè oraret Eccleſia pro his qui fuerunt mortui ante annos centum, & ducentos, &c.

SECVNDVM autem illud, quod item in aſſertione poſuimus, ſcilicet poſt extremi Iudicij & Reſurrectionis diem nullum fore Purgatorij vſum, probatur PRIMO, ex ſententia quam Dominus in iudicio proferet. Nam ex omnibus, quos iuxta propria illorum opera iudicaturus eſt (id eſt, ex omnibus omnino adultis) duos tantum ordines conſtituet. Alterum eorum quibus dicet; *percipere regnum, &c.* Alterum eorum quos amandabit in Infernum, inquiens: *ite maledicti, &c.* Matthæi 25. Paruulos autem qui ſine Baptiſmo deceſſerunt, ſatis conſtat non futuros in Purgatorio.

SECVNDO idem probatur luculento teſtimonio ſancti AVGVSTINI libro vigeſimo primo de ciuitate, capite decimo ſexto; *Quisquis*, inquit, *cupit pœnas euadere ſempiternas, &c. Purgatorias pœnas nullas futuras opinetur niſi ante illud ultimum extremumque iudicium.* Itaque in eo etiam errauit Origenes, quod homilia decima quarta in Lucam, putauerit poſt reſurrectionem etiam a mortuis, omnibus fore neceſſariam purgationem; neque enim vllum reſurrecturum *abſque ſordibus*, vt inquit. Falſum eſt, nam ex forma illa futuri iudicij certò diſcimus futurum, vt omnes pij quidem expiati planè à peccatorum ſordibus in iudicio compareant, ſiue illas ſufficienter antea in Purgatorio eluerint, ſiue pro illis omnino ſatisfecerint per opera pœnalia ante mortem; quod facilè poterunt facere nouiſſimo præſertim illo tempore, quando tam multa mala perpeſſuri ſunt in ſæuiſſima perſecutione Antichriſti.

SEXTA aſſertio. Animæ quæ in Purgatorio ſub hoc tempus ante extremum iudicium detinentur, iuuari poſſunt, vt inde in Cœlum euadant, SVFFRAGIIS viuorum; hoc eſt ſacrificio Altaris, precibus, & eleemoſynis, & alijs operibus ſatisfactorijs, quæ à viuis ex charitate, per quam cum illis etiam animabus communionem habent, illis applicentur. Hæc fidei aſſertio abundè patet contra Sectarios ex his quæ diſſeruimus puncto primo huius quæſtionis de Purgatorio ipſo, & ſuprà de ſacrificio Miſſæ, diſputatione ſexta, quæſtione vndecima, pun. 1. & item diſp. 7. in quæſt. de Satisfactione, & quæſt. de Indulgentijs.

Sunt autem circa huiuſmodi ſuffragia hoc loco QVINQVE potiſſimum notanda ex communi ſententia Theologorum in quarto, diſtinctione quadrageſima quinta. PRIMO, illa eatenus & non aliter prodeſſe illis animabus, quatenus per viuorum intentionem eis applicantur. Vnde ſi applicentur *generatim* Purgatorij animabus; æqualiter omnibus illis proſunt quoad diminutionem pœnæ. Qui apropter quoad liberationem quidem à *Purgatorio* non proſunt tunc niſi animabus ijs quibus tam parum de pœna reſtet luendum, quantum remitti poteſt per portionem fructus eiuſmodi ſuffragiorum communium ad vnamquamque animam pertinentem, habita etiam ratione earum animarum quæ iam non tantis ſuffragijs indigent; ſiquidem earum portiones diſtribuuntur alijs. Si autem *ſpeciali* intentione applicentur eiuſmodi ſuffragia alicui animæ, vel etiam aliquibus, & non alijs; tantum proſunt illi vel illis quibus applicantur.

Ratio vtriuſque eſt, quoniam ſuffragia eatenus valent defunctis, quatenus illis à viuentibus communicatur vis ſatisfaciendi, quæ eſt in ſuffragijs. Fit autem ea communicatio per viuentium intentionem.

Atque hinc refellitur à diuo Thoma hic quæſtione ſeptuageſima prima, articulo duodecimo, & ab alijs Theologis in quarto, diſtinctione quadrageſima quinta, opinio Præpoſitiui, qui cenſebat, ſuffragia particularia non magis prodeſſe ei pro quo fiunt quàm alijs, imò alijs poſſe magis prodeſſe, ſi ſint magis diſpoſiti per charitatem. Etenim charitas in qua omnes pij communicant, non facit, vt ſuffragia quatenus ſunt quidem ſatisfactoria, prout iam de illis loquimur, proſint omnibus pijs magis vel minus, prout illi habuerint maiorem vel minorem charitatem, ſed ſolum facit, ut magis vel minus quis *gaudeat* de commodo alieno proueniente ex ſuffragijs, prout maiorem vel minorem charitatem quis habet, ſicut docet D. Thomas illic & alij Tgeologi loco citato.

Nec valent exempla quibus Præpoſitiuus ſuam opinionem confirmabat; quòd ſcilicet ſi propter vnum accendatur candela in aliquo loco, nihilominus ea non minus lucet alijs, qui in eodem loco ſint, ſed etiam poteſt eis lucere magis, ſi habeant oculos melius diſpoſitos; & ſimiliter lectio inſtituta pro uno, poteſt etiam audiri & intelligi ab alijs magis uel minus, pro cuiuſque capacitate.

Non ſunt hæc exempla ſimilia. Nam lucerna accēſa, per ſe & naturaliter, & non ex alicuius intentione

illumi

illuminat, Et ſimiliter lectio per ſe auditur & intelli- A gitur. Satisfactio vero, quæ ſit per ſuffragia, non prodeſt alicui niſi ex applicantis intentione: ſicut nec pecunia v.g. prodeſt alicui ad ſolutionem debiti, niſi certa intentione ei detur.

Hinc etiam ſequitur, ſuffragia particularia quo pluribus applicantur, eò minus valere ſingulis. ſicut etiam ſuffragia communia, quo plures in Purgatorio eſſe contingit. Nam habent ſuffragia effectum *finitum*, qui proinde in plures diſtributus minus prodeſt ſingulis, ut etiam de effectu ſacrificij Miſſæ docuimus ſupra diſp. 6 q. 11. p. 1.

Secvndò notandum, vt ſuffragia particularia proſint ei cui applicantur, ſufficere quod is ſit in gratia & eiuſmodi ſuffragijs indiget, nec requiri vt peculia- B riter in hac vita meruerit, vt ſibi prodeſſent, quicquid Caietanus dicat tomo 1. opuſc. tract. 16 q 5. Nam ſine eiuſmodi peculiari intentione quiſque iuſtus per bona opera, quæ in uita fecit, hoc meruit.

Sic enim intelligendum eſt quod Auguſtinus ait in Enchiridio, cap 109. *Neque negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium Mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt Sed eis hæc proſunt, qui cum viuerent, vt hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent, meruerunt.*

Et quod ait cap. 110. *Non igitur iſta quæ pro defunctis commendandis frequentat Eccleſia, illi Apoſtoli ſunt aduerſæ ſententiæ, qua dictum eſt; Omnes enim aſta- C bimus ante tribunal Chriſti, ut referat vnuſquiſque ſecundum ea quæ per corpus geſſit, ſiue bonum, ſiue malum; quia etiam hoc meritum ſibi quiſque cum in corpore viueret comparauit, ut ei poſſent iſta prodeſſe.*

Tertio notādum, ut ſuffragia defunctis proſint, oportere eſſe in gratia eum, qui tanquam cauſa principalis illa exerceat: alioqui non habebunt vllā vim ſatisfaciendi, ut patet ex dictis ſupra diſputatione 7. quæſtione decimaquarta, de Satisfactione. Dico autem tanquam cauſa *principalis*, nam non oportet vt is etiam ſit in gratia, qui duntaxat vt inſtrumentum alterius exercet opus bonum. Vt v.g. qui nomine alterius dat eleemoſynam: Nam opus iſtius eleemoſynę tanquam à cauſa quidem principali fit ab illo altero cuius nomine fit eleemoſyna. Itaque ſuffi- D ciet hunc eſſe in gratia.

Non eſt autem eadem ratio cuiuſcunque alterius operis; Vt v.g ieiunij uel orationis, ſicut rectè notauit Sotus in quarto, diſtinctione quadrageſimaquinta, quęſtione ſecunda, articulo ſecundo, contra Paludanum eadem diſtinctione, quęſtione prima. Etenim oratio & ieiunium, talia opera ſunt, vt nequeāt cenſeri fieri tanquam à cauſa principali ab eo cuius iuſſu vel hortatu fiunt, & ſolum vt ab inſtrumento ab eo qui illa exercet. Nemo enim dicit, eum ipſum orare aut ieiunare, qui ſolùm imperat alteri orationem, aut ieiunium; bene autem, eum facere eleemoſynam qui alteri pecuniam tradit, ut ſuo nomine diſtribuatur pauperibus.

Qvarto notandum, ſuffragia quatenus ex ipſa E ſui *executione* habent ſatisfaciendi vim, non prius defunctis prodeſſe, quàm re ipſa opere compleantur. Nam aliàs, ſi per reſpectum ad illa tanquam futura Deus in præſenti relaxaret defunctis pœnam; nunquam contingeret liberari tunc defunctos a Purgatorio per communia Eccleſię ſuffragia, cùm illa ipſa ſuffragia perficiuntur, ſiquidem iam antea fuiſſent liberati propter illa ut futura. Id autē planè eſt contra communē ſenſum & perſuaſionem fidelium.

Postremo notandum, ſuffragia hęc, ut ſunt ſatisfactoria, ſolis *Purgatorij* animabus prodeſſe ad remiſſionem quidem pœnę. *Beatis* autem proſunt ad honorem, vt petit Eccleſia in Miſſæ celebratione, & probabiliter quoque ad aliquam gloriam accidentalem, iuxta Innocentium III. in cap. *cum Marthæ.* Extra de celebratione Miſſarum Vnde in oratione ſecreta Miſſæ ſancti Leonis Pontificis petimus, ut *per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ dona concilientur, &c.*

Damnatis autem, qui ſunt in Inferno, nullo modo hæc ſuffragia proſunt: dicente Avgvstino in Enchiridio, cap. 110. *Cum ergò ſacrificia ſiue Altaris, ſiue quarumcunque eleemoſynarum, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valdè bonis gratiarum actiones ſunt*, (id eſt, pro his qui ſunt in Cœlo) *pro non valdè malis*, (id eſt, pro his qui ſunt in Purgatorio) *propitiationes ſunt; pro valdè malis*, (id eſt, pro his qui ſunt in Inferno) *etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque viuorum conſolationes ſunt.*

Quocirca non de his, qui ſunt in Inferno, ſed de ijs, item qui ſunt in Purgatorio intelligi debet, quod mox ibidem ſubiungit Auguſtinus: *Quibus autem proſunt, ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſſio, aut certè tolerabilior fiat ipſa damnatio*; cùm ſcilicet qui ſunt in Purgatorio nondum conſequuntur per ſuffragia plenam remiſſionem pœnæ ad quam ſuo modo ſunt damnati, ſed tantum mitigationem illius.

Ac de iſdem animabus Purgatorij poteſt intelligi, quod Innocentius III. in cap. *cum Marthæ*, de celebratione Miſſarum ait, quibuſdam mediocriter bonis prodeſſe ſuffragia ad expiationem, & quibuſdam mediocriter malis ad propitiationem: ita ſcilicet ut *mediocriter bonos* appellet eos, qui in Purgatorio ſunt quidem experies omnis culpæ, ſed non omnis reatus pœnæ, qui proinde egeant expiatione; *mediocriter* autem *malos*, eos qui in Purgatorio habeant quoque reatum adhuc alicuius culpæ uenialis, ac proinde indigeant etiam *propitiatione*.

Etſi autem, ut dictum eſt, impijs in Inferno ſuffragia nihil proſint, tamen putari ſine abſurdo poteſt illos ex miſericordia Dei ita puniri *citra condignum* (iuxta ſententiam Auguſtini, lib. 21. de ciuitate Dei, capit. 24.) vt non ſolum abſolutè minus puniantur quàm alioqui poſſint, ſed etiam per interualla puniantur *remiſſius* quam alias.

Nam hoc etiam opinari permiſit ſanctus Avgvstinvs in Enchiridio, capite centeſimo duodecimo, cum diſputans aduerſus eos qui ex illo Pſalmo ſeptuageſimo ſexto; *Nunquid obliuiſcetur miſereri Deus, &c.* colligebant, aliquando finitum iri pœnas Inferni, ita ſcribit: *Si hoc ad omnes exiſtimant pertinere, non ideo neceſſe eſt, ut damnationem opinentur finiri poſſe eorum, de quibus dictum eſt: Et ibunt hi in ſupplicium æternum, ne iſto modo putetur habitura finem quandoque fœlicitas etiam eorum, de quibus è contrario dictum eſt: iuſti autem in vitam æternam. Sed pœnas*, inquit, *damnatorum certis temporum* Intervallis *exiſtiment, ſi hoc eis placet, aliquatenus mitigari.*

Atque in hanc ipſam Auguſtini ſententiam poſſumus intelligere verè, uel ſaltem probabiliter illud dictum eſſe a ſancto Prvdentio in hymno ad incenſum cerei paſchalis.

Sunt & ſpiritibus ſæpè nocentibus
Pœnarum celebres ſub ſtyge feriæ, &c.

Quanquam poteſt & hoc ipſum intelligi, quo ad pœnas accidentales, quas utique non eſt neceſſe Spiritus illos damnatorum pati eaſdem ſemper & eodem modo.

Quod autem in ſermone Damaſceni de defunctis narratur, Sancto Machario percontanti ex cranio cuiuſdam Idololatræ, an damnati iuuarentur ſuffragijs, reſponſum à cranio fuiſſe: *quando pro mortuis offers*

offers preces, nos interim aliquid leuamenti ſentimus, non eſt fide dignum, cum etiam ſermo de defunctis commentitius planè videatur, vt ſupra annotauimus.

Quamquam reſpondet etiam diuus Thomas hic quæſtione ſeptuageſima prima, art. quinto, ad quartum, leuamentum ſiue adiutorium illud non eſſe di- A minutionem pœnæ damnatorum, ſed uanum quoddam illorum gaudium ex hoc, quod tunc damnati mutuò conſiderent ſuum ſtatum, & videant ſe habere ſocios pœnarum, &c. ſed verius eſt hiſtoriam illã eſſe fabuloſam, præſertim cum referatur ibi ex libro Palladij ad Lauſum, in quo minimè reperitur.

QVÆSTIO SECVNDA.

De ſignis & rebus antecedentibus communem Reſurrectionem, & Extremum iudicium.

Supplement. D. Thom. quæſt. 73. & 74.

*D*ICENDVM *eſt primo generatim de ſignis & rebus, quæ antecedent reſurrectionem & Iudicium, ac peculiariter de ſignis cœleſtibus.* SECVNDO, *de* ANTICHRISTI *aduentu & perſecutione.* TERTIO, *de igne conſlagrationis mundi. Hæc enim duo maximè Reſurrectionem & Iudicium antecedent.*

PVNCTVM PRIMVM.

De ſignis & rebus quæ antecedent Reſurrectionem & Iudicium, ac peculiariter de ſignis cœleſtibus.

Quæſt. 73.

SIGNA & res, quæ Reſurrectionem & Iudicium, atque adeò mundi finem antecedent, Dominus expoſuit in eo ſermone, quem ſedens in monte Oliueti ad diſcipulos habuit, ut refert Matth. capite vigeſimoquarto, & Marcus capite decimotertio, & Lucas, capite vigeſimoprimo. Sed plenius aliquanto Matthæus: *Sedente, inquit, eo ſuper montem Oliueti, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ſecretò dicentes: dic nobis quando hæc ſient, & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi.*

Hoc interrogarunt occaſione uerborum Domini, qui mirantibus illis ſtructuram templi Hieroſolymitani dixit: *Videtis hæc omnia; amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.* Quocirca ſicut Diſcipuli non ſolum de tempore excidij Hieroſolymitani, ſed etiam de tẽpore & ſignis conſummationis ſęculi (ut expreſsè ait Matthæus) per eam occaſionem interrogarunt; ita dubitari non debet, quin Dominus de tempore etiam & ſignis cõſummationis ſęculi & ultimi aduentus ſui, reſponderit Diſcipulis in ſequenti ſermone. Tametſi ſimul etiam prænunciarit quid eſſet futurum in excidio vrbis Hieroſolymitanæ, ut apparet præſertim ex narratione Lucæ, ab illis uerbis: *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem, &c.* vſque ad illa: *& cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Hieruſalem calcabitur ab omnibus gentibus, donec impleantur tempora nationum.*

In reliquo autem ſermone DVPLICIS generis ſigna expoſuit antecedentia conſummationem ſeculi. QVAEDAM enim longo temporis interuallo antecedent, & iam inde a primordio Eccleſiæ Chriſtianæ contingere cœperunt. Quæ proinde non ita ſunt cenſenda ſigna conſummationis mundi, quaſi mundi finem proxime inſtare indicent, ſed quia ſua *certitudine* indicant certò ſimiliter mundi finem aliquando futurum, ſicut eiuſmodi ſigna videmus certò euenire, prout ab eodem Domino prænunciata ſunt, qui ijdem futurum mundi finem prædixit.

Sunt autem eius generis ſigna potiſſimum hæc. Hæreſes: perſecutiones Tyrannorum: prælia & ſeditiones: peſtilentiæ; fames, & terræmotus: & terribilia B ſigna in Cœlo, vt Cometarum, &c. Quæ omnia à Domino prædicta ſunt in illo ſermone, ut patet ex Matthæo, Marco, Luca, vbi ſupra. Ac ne putaremus hæc eſſe ſigna mundi finis iã iã inſtantis, ſed certò, vt dixi, aduentantis, addidit de huiuſmodi ſignis Dominus: *Videte ne turbemini; oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis,* Matthæi 24 & clarius Lucæ 21. *ſed nondum ſtatim finis.*

Vnde, ut antea diximus, & notat etiam ſanctus Auguſtinus, epiſtola 80. ad Heſychium, huiuſmodi ſigna certò aduentantis finis mundi omni ſęculo in Eccleſia contigerunt, aliquãdo magis aliquando minus. Quamquam magis ac magis appropinquante mundi fine crebriora & maiora futura ſunt, ut vide- C mus nunc inualeſcere hiſce temporibus.

ALIA verò ſigna à Domino illic prædicta, antecedent *proximè* mundi finem, atq; adeò illum indicabunt tanquam de proximo inſtantem. Huiuſmodi ſignum eſt inprimis prædicatio Euangelij in toto mundo, dicente illic Domino: *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe, & tunc, inquit, veniet conſummatio.* Matthæi vigeſimoquarto. Non enim hæc domini verba intelligenda ſunt tantummodo de cõſummatione & excidio vrbis Hieroſolymitanæ, quod accidit quadraginta annis poſtquam hæc ſunt prædicta, cum iam in toto orbe ſententia quidem quorundam Patrum eſſet Euangelium prędicatum per Apoſtolos, vt Chryſoſtomi ho- D milia vigeſimaſexta in Matthæum, & Hilarij Canone vigeſimoquinto in Matthæum: Sed inprimis hæc intelligenda ſunt de conſummatione ipſius ſęculi, vt intellexerunt communiter alij Patres, & nominatim Ambroſius lib. 10. in Lucam, non longè ab initio, & Hieronymo in caput 24 Matthæi, & Auguſtinus epiſtola 80. ad Heſychium.

Neque obſtat quòd Chryſoſtomus, & Hilarius locis citatis, & alij ueteres ſenſerunt per ipſos Apoſtolos (quando necdum vicinus fuit mundi finis) fuiſſe prædicatum Euangelium omnibus omnino Gentibus, atque adeò in orbe vniuerſo; iuxta illud Apoſtoli ad Roman. decimo: *Nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ.* Et illud ad Coloſſenſes primo.

In

In verbo veritatis Euangelij quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo eſt & fructificat & creſcit. Non inquam, hoc obſtat: nam experientia noſtrorum tẽporum abundè docet longè verius ſenſiſſe Auguſtinum in dicta epiſto. 80. nec tempore Apoſtolorum, nec ipſiuſmet Auguſtini tempore fuiſſe Euangelium prædicatum in vniuerſo planè orbe. Siquidem noſtris etiam temporibus Gentibus multis illud annũciatum eſt, quæ nullam habuerant notitiam Euangelij, quippe cum & ipſæ fuerint planè incognitæ omnibus veteribus. Imò etiam nunc feruntur eſſe in nouo orbe nonnullæ regiones in quib. nec dum ſit annunciata doctrina Euangelica. Et credibile eſt ſupereſſe adhuc aliquas in mundo partes terræ nec dum notas.

Itaque teſtimonia illa Apoſtoli de prędicato ſuis temporibus Euangelio in toto orbe dupliciter intelligi poſſunt. PRIMO, per ſynecdochen, vt totum orbem dixerit pręcipuam & notiſſimam eius partem. Quo pacto Geneſis 41. Ioſeph interpretans ſomnũ Pharaonis, dixit: *Conſumptura eſt fames omnem terram*. Et Lucas cap. 2. exijſſe edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur *vniuerſus orbis, &c.* SECVNDO, vt, quemadmodum Auguſtinus in dicta epiſtola octogeſima, præclarè interpretatur, locutus ſit in illis locis Apoſtolus more prophetico de eo quod *certo* futurum eſſet, perinde ac ſi iam eſſet præſens uel præteritum: atque adeo ſignificauerit, Euangelium non iam tunc planè eſſe annunciatum vbique gentium; ſed vbique partim per Apoſtolos, partim per Apoſtolicos viros, Eccleſiæ ſcilicet miniſtros, fuiſſe annũciandum, ac proinde iam tunc cœpiſſe in vniuerſo mundo eſſe, & fructificare, & creſcere.

Quam interpretationem manifeſto argumento confirmat illic Auguſtinus. Nam ita Apoſtolus verbo præterito vſus eſt, inquiens, In omnem terrã *exiuit* ſonus eorum, ſicut vſus fuerat Dauid Pſalmo 18. cuius ſunt hæc ipſa verba vſurpata ab Apoſtolo. Certum autem eſt, Dauidem verbo illo præteriti tẽporis non ſignificaſſe, iam ſuo tempore fuiſſe Euangelium annunciatum in toto mundo, ſed propheticè vſurpauiſſe illud verbum ad ſignificandam *certitudinem* eius, quod erat *futurum*. Sicut verbo item præteriti temporis ſignificauit paſſionem Chriſti futuram, inquiens: *Foderant manus meas & pedes meos*, Pſalm. 21. Similiter igitur intelligere debemus, Apoſtolum fuiſſe locutum.

Quod cum ita ſit, non debet mirum videri ꝙ poſt tempora Apoſtolorum tamdiu durauerit mundus. Non enim tunc fuit annunciatum Euangelium in vniuerſo orbe. Imò neque nunc eſt. Id quod iuxta sẽtentiam Domini fieri oportet non multo ante conſummationem mundi. Et quidem ita id fiet vt vbiq; gentium ſint qui *recipiant* Euangelij fidem, quo impleatur illud: *Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Et illud Pſal. 85. *Omnes gentes quaſcunque feciſti, venient & adorabunt coram te Domine*. quod ad hoc ipſum confirmandum adducit inter cętera vbi ſupra Auguſtinus.

Item huius generis ſignum erit aduentus ANTICHRISTI & perſecutio ſęuiſſima quam ab illo patietur Eccleſia: de qua Dominus in illo ipſo ſermone, Matthęi 24. *Cum ergo*, inquit, *videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto (qui legit intelligat) tunc qui in Iudæa ſunt fugiant ad montes, &c.* Intelligitur namque hoc, interprete ibi Hieronymo & alijs, non ſolum de imagine Cæſaris quam Pilatus poſuit in tẽplo, aut de Adriani equeſtri ſtatua, *quæ*, inquit, *in ipſo ſancto ſanctorum loco vſque in præſentem diem ſtetit*; ſed etiam de Antichriſto. De quo Apoſtolus quoque 2. ad Theſſal. 2. *Homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut colitur, ita, vt in templo ſedeat oſtendens ſe tanquam ſit Deus*. Quod idẽ aſſerit Ambroſius libro 10. in Lucam, circa caput vigeſimum primum & alij Patres. Ac ad eundem Antichriſti aduentum pertinet, quod deinde addit illic Dominus: *Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet, &c.* De qua re tota dicemus puncto ſequenti.

Item ſignum huius generis, ſcilicet *proximè* antecedens Domini aduentum & mundi conſummationem, erit obtenebratio *Solis, & Lunæ*, & caſus, *ſtellarum* de Cœlo, &c. dicente illic Domino: *Statim autẽ poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de Cœlo, & virtutes Cœlorum commouebuntur, &c.*

Hoc autem, quod attinet quidem ad obtenebrationem Solis & Lunæ, in primis non eſt futurum per ecclypſim aliquam, cum hæc non poſſit cõtingere ſimul in Sole & Luna, vt oſtendunt Mathematici; Illa autem obſcuritas Solis & Lunæ eodem tẽpore ſit futura, vt prædicta narratio Euãgelica ſignificat. Itaque ſupereſt vt aliquo ex tribus modis tam obſcuritatem interpretemur.

Primò, ſi dicamus, diuina virtute priuatum iri ſuo lumine Solem & Lunam. Quo pacto id intelligere videtur D. Thom. hic art. 2. Quanquam poſtea adueniente quidem Domino lucidius ſplendebunt, ut idem D. Thom. addit. Siquidem totus mundus tunc innouabitur Chriſto veniente & Sanctis reſurgentibus, vt explicabimus p. 3.

Secundò, ſi dicamus, obſcuratũ iri Solẽ & Lunam, quia etſi retinebunt ſuum lumen, tamen nõn illud diffundent per illuminationem, atq; adeo nec illuſtrabunt aerem & nos, ſuſpendente nimirum Deo ſuum concurſum ad id neceſſarium. Quæ interpretatio cõgruit cũ illis verbis: *Et luna non dabit lumen ſuũ*.

Tertiò, ſi aliqua denſiſſima nubes oppoſita Soli & Lunæ omnimodas tenebras oculis mortalium offuſura ſit in toto orbe terrarum. Quonam autem modo ex his tribus iſtud accidet, compertum non eſt. Et non improbabiliter opinatur Sotus in quarto, diſt. 46 q. 2. art. 2. tertio potius modo id euenturum; cum is modus ſufficiens ſit futurus ad terrorem & admirationem hominum, & deceat faciliori modo quoad fieri poſſit explicarè atque aſſerere miracula.

Caſus verò *ſtellarum*, illarum item obtenebrationem ſignificat per aliquem ſimilem modum, qualem de Sole & Luna diximus. Cadere enim de Cœlo videntur & dici ſolent ſtellæ cum nobis obſcurantur.

Virtutes autem Cœlorum, vt D. Thomas ubi ſupra & alij Theologi tradunt, ſignificant eo loco Angelos, qui per admirationem eorum quæ tunc accident, commouendi ſunt, iuxta illud Iob 26. quod de iiſdem Angelis dicitur: *Columnæ Cœli contremiſcunt & pauent ad nutum eius*. quod ad hoc propoſitum adducit Magiſter in 4. diſt. 46. & D. Thomas, & alij. Atque hoc quidem modo tota illa ſententia Domini de Sole, Luna, & ſtellis, & virtutibus Cœlorum poteſt accipi iuxta literalem ſenſum vt par eſt.

Sanctus autem AMBROSIVS lib. 10. in Lucam, circa illud Lucæ 21. *Erunt ſigna in Sole & Luna, &c.* Et S. AVGVSTINVS epiſt. 80. non longè à fine, myſticè hoc totum interpretantur. Vt Solem & Lunam *obſcurari*, ſit, Eccleſiam quæ Soli & Lunæ in ſcripturis comparatur, vix apparere, poſtquam cœperit immanis illa perſecutio Antichriſti: Vel, vt ait Ambroſius, obſcurari illam in multis *nube perfidiæ*, *qua Sol*

fidei

fidei obtenebretur. Stellas autem de Cœlo *cadere* & virtutes Cœlorum *commoueri*, ſit, multos tūc qui gratia *fulgere videbantur perſequentibus cedere & cadere, & quoſdam fideles firmiſſimos turbari, &c.*

Sed tamen nulla ratio nos cogit hæc myſticè tantum interpretari, cum poſſit hic locus exponi literaliter ſine abſurdo, eo modo quo diximus. Neque enim inde erit conſequens quod Auguſtinus indicat, ſcilicet, vt *Dominus appropinquante ſecundo aduentu ſuo ea pro magno prædixiſſe videatur, quæ huic mundo & ante primum eius aduentum conſueuerant euenire, & irrideamur ab eis, qui his quæ velut nouiſſima & omniū maxima horreſcimus, plura in hiſtoria Gentium & multò maiora legerunt.* ſic enim ratiocinatur illic Auguſt.

Eſt autem in promptu reſponſio. Nam obſcuratio illa Solis & Lunæ & ſtellarum, &c. non erit tunc talis qualis ſolita eſt naturaliter contingere per ecclypſes & varias tempeſtates; ſcilicet in aliqua tantū parte terrarum, & permixta nonnullæ luci; ſed erit planè inſolita & ſupernaturalis, nempe *ſimul vbique terrarum*, & ſimul item *Solis & Lunæ* ac omniū aſtrorum, & nulla reſidua luce. Itaque ſequenda eſt Theologorum ſententia, qui hæc, vt dictum eſt, exponunt literaliter.

Eſt & illud eiuſdem generis ſignum (ſcilicet *propinquum* conſummationi mundi) quod apud Lucam cap. 21. prædixit Dominus in eodem ſermone; videlicet *in terris preſſura Gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi.* Etenim aer etiam, & mare, & terra, tanquam partes mundi, propinqui tunc ruinæ, vehementer tunc commouebuntur, inſtar partium magnæ domus, quæ concuti ſolent cū eſt collapſura. Quæ res ſūmū incutiet mortalibus terrorem, ita, vt, præ timore veluti areſcant.

Quo in genere alia quædam terribilia refert hic diuus Tho. art. 1. ex neſcio quibus Annalibus Hebræorum apud Hieronymum, quæ tamen non immeritò iudicat D. Thomas habere parum veriſimilitudinis. Et certè ad terrorem ſatis ſuperque illa erūt quæ certò & infallibiliter euentura tunc commemorentur ab ipſo Domino in Euangelio. Ad quorum certitudinem nobis confirmandam addit ad extremum: *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant: Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Ex quo Domini teſtimonio ſimul diſcimus legem Euangelicam, quæ vſque ad tempora iſtiuſmodi ſignorum duratura eſt, non prius quam mundum ipſum habituram finem; iuxta illud quod idem Dominus promiſit Matthæi 28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Qua de re tomò ſecundo, diſputatione ſeptima, quæſtione vltima diſſeruimus.

Porrò etſi ſigna iſta poſterioris generis propinqua erunt diei iudicij & conſummationi mundi, tamen verum nihilominus eſt quod Dominus addidit in illo eodem ſermone Matt. 24. *De die autem illa & hora nemo ſcit neque Angeli Cœlorum niſi ſolus Pater.* Nam etſi ex illis ſignis poterunt homines cognoſcere inſtare iam mundi diem extremum, tamen nihilominus debet cenſeri dies ille occultus. Tū quia nō poterit ſciri omnino determinatè quam vicinum tūc ſit tempus illius diei & horæ aduentus Domini. Tū quia ignotum eſſe oībus illum diem Dominus pronunciauit, accipiendo illum diem vna cū ei annexis & propinquis ſignis, ſicut notauit ēt D. Tho. hic ar. 1. ad 2. & Sotus in 3. diſt. 46. q. 2. art. 2. ad 1. & alij.

Sunt autem præter ea quæ diximus alia quædam *antecedentia* extremum iudicium, ſed adeo propinque, vt de ipſis ſeparatim poſtea dicendum ſit; nempe *conflagratio* mundi, de qua dicemus p. 3. & *ſignū Crucis*, quod apparebit in cœlo præcedens ante Iudicem, de quo & alijs iudicij circumſtantijs dicemus quæſt. 4.

PVNCTVM SECVNDVM.

De aduentu ANTICHRISTI.

Ad artic. 1.

PRAECIPVA quę de ANTICHRISTO diſputari ſolent, & maximè pertinēt ad præſentis diſputationis inſtitutum, poſſunt reuocari ad hæc capita. PRIMVM, quiſnam ſit futurus Antichriſtus. SECVNDVM, qualiſnam ſit futurus quoad natalia, vitæ conditionem, doctrinam, mores, &c. TERTIVM, quando nam ſit in mundo compariturus. QVARTVM, quidnam ſit facturus. QVINTVM, vbinam potiſſimum ſuam ſedem ſit habiturus, & quandiu præualiturus, & quomodo vitam finiturus. De quib. oībus ſummatim dicemus neceſſaria pſertim cū de hoc argumento non pauca extent & veterum & recentiorum authorum prolixa & accurata ſcripta.

Quis nam futurus ſit Antichriſtus §. 1.

QVod igitur ad PRIMVM attinet, ex *ſcriptura*, & ex Patribus, & ex ipſa ratione vocis cōſtat, *Antichriſtum*, de quo loquimur, inſignem aliquem Chriſti aduerſarium & æmulum fore, qui Chriſto abnegato arroget ſibi Chriſti dignitatem. Id patet ex Ioanne, epiſtola 1 capit. 2. vbi illum maximè Antichriſtum eſſe pronunciauit: *Qui negat*, inquit, *quoniam* IESVS *nō eſt Chriſtus*. Quoniam hoc videlicet ad eum imprimis pertinebit qui præcipuè Antichriſtus futurus eſt, quamuis generali quadam ratione alij ēt nominari poſſunt Antichriſti quicunque aduerſantur Chriſto per profeſſionem falſæ doctrinæ. Sed nunc, vt dixi, de Antichriſto eo qui ſingulariter Chriſto contrarius futurus eſt, loquimur, quem ibidem quoque Ioannes diſcernit ab alijs qui nominari poſſunt Antichriſti, dum inquit: *Filioli nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit; nunc Antichriſti multi facti ſunt.* Idem notat S. HIERONYMVS in epiſt. ad Algaſiam q. 11. & S. Ioannes Damaſcenus lib. 4. de fide orthodoxa, c. 28. & alij.

Denique idem patet, vt dixi, ex ratione vocabuli. Nam particula, *Anti*, oppoſitionem & contrarietatē denotat. Vt cum contraria locutio dicitur *Antiphraſis*, & contrapoſitio *Antitheſis*, vt alia exempla omittam. Ita igitur in Scriptura Antichriſtus, de quo loquimur, dicitur qui inſigniter eſt futurus contrarius Chriſto, & adeo quidem vt præ ſe illū cōtempturus ſit, iuxta illud q̄ de hoc Antichriſto ſcripſit Apoſt. 2. ad Theſ. 2. *Qui extollitur ſuper omne, quod dicitur Deus.*

Porrò QVAESTIO eſt quiſnam ille tam inſignis Chriſti aduerſarius futurus ſit. Nam Hippolytus Martyr in oratione de conſummatione mundi, exiſtimauit, hunc Antichriſtum non hominem verum, ſed ipſum Diabolum futurum in falſa ſpecie humanæ carnis aſſumptæ ex falſa virgine; ſicut uerbum Dei aſſumpſit carnem ex vera virgine.

SED huic opinioni repugnat Apoſtol. 2. ad Theſ. 2. vbi Antichriſtum hunc appellat *hominem* & de illo tanquam de vero homine loquitur, qui & addit à Domino IESV eſſe denique *interficiendum*, nimirum tanquam verum hominem.

Alij ſenſerunt, futurum & verum hominem, & verum Diabolum, per veram ſcilicet incarnationẽ, quomodo Chriſtus eſt verus homo, & verus Deus.

Sed hoc etiam refellit S. Hieronymus in c. 7. Danielis, & Damaſcenus lib. 4. de fide c. 28. tanquam cõmentitium. Nam, vt docuimus diſp. 1. q. 3. per nullius creaturæ virtutẽ, quæ iam ſaltem exiſtat, atq; adeò nec per virtutem Diaboli, poteſt aliena natura hypoſtaticè aſſumi. Quo loco refutauimus etiam Originem, qui Aggæum, & Malachiã putabat fuiſſe Angelos incarnatos. Denique omnes veteres de Antichriſto loquuntur tanquam de verò & *puro* homine.

Quo poſito adhuc eſt Controversia inter Catholicos, & huius temporis Sectarios omnes, de perſona iſtius Antichriſti puri hominis. Nam Catholicis omnibus, ſiue qui iam ſunt, ſiue qui ſuperioribus temporib. in Eccleſia fuerunt, nunquam aliud venit in mentem, quàm Antichriſtus hunc iure hominem quendam Singvlarem & determinatum, in quem omnia illa conueniant quæ de illius natiuitate, & conditione, &c. ſacræ litteræ prædixerunt, vt in ſequentibus videbimus.

Lutherus autem & alij omnes Sectarij per ſummã impudentiam contendunt Antichriſtum hunc non fore vnum aliquem ſingularem, & determinatũ hominem, ſed ſignificari potius hoc Antichriſti nomine in Scripturis gradum cuiuſdam *dignitatis tyrannicæ* & Chriſto aduerſariæ, in qua plures ſibi mutuo ſuccedant, quorum quilibet proinde ſit iſte Antichriſtus: quemadmodum Cæſar verbi gratia non eſt tantum vnicus aliquis homo particulari, ſed quicunque obtinet gradum illum Imperialis dignitatis. Atque illam nimirum tyrannicam in Eccleſia dignitatem quã quicunque obtinet ſit hic Antichriſtus, aiunt eſſe authoritatem Romani Pontificis ab eo tempore, quo, vt ipſi ſomniant, corrupta fuit doctrina Apoſtolica in Eccleſia Romana. Quocirca vnumquemque Romanum Pontificem ab eo tempore dicunt eſſe Antichriſtũ quanquam in aſſignandò eo tempore, vt eſt natura mendacij, valde variant, ſicut animaduertimus Tomo 2. diſput. 1. q. 1. pun. 7. §. 24. vbi fusè refutauimus hoc iſtorum figmentum de corruptela doctrinæ Apoſtolicæ in Eccleſia Romana.

Sed quod Antichriſtus ſit futurus vnus aliquis Singvlaris & certus homo, ac proinde minime ſit Pontifex Romanus euidentiſſimè patet ex omnibus & ſingulis quæ de Antichriſto in ſcriptura prænunciata eſſe docebimus. Deinde hoc ipſum in ſpecie patet manifeſtè ex modo, quo de Antichriſto loquitur vbiq; ſcriptura. Nam Dan. 7. vbi de Antichriſto eſt ſermo, dicitur de illo, ꝙ *conſurget poſt decem Reges, & erit potentior illis, & tres Reges humiliabit*. Item ꝙ *regnabit per tempus, & tempora, & dimidium temporis*, hoc eſt, tres annos cum dimidio, ſicut omnes Patres interpretantur, vt poſtea videbimus; quæ certè non niſi vni homini particulari competunt.

Et Danielis 11. de eodem dicitur, quòd *erit in concupiſcentijs fœminarum, nec quemquam Deorum curabit*.

Vbi etiam denotantur vitia vnius alicuius hominis. Item Ioan. 5. Dominus manifeſtè ſignificat Antichriſtum fore illum ipſum quem Iudæi adhuc expectant, & ſunt recepturi, cum inquit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo illum recipietis*; certum eſt autem Iudæos neq; expectare, neq; recepturos eſſe pro Meſſia niſi vnum aliquem hominem particularem. Quod autẽ ibi loquatur Dominus de Antichriſto ſentiunt communiter Patres. Irenæus lib. 5. cap. 25. Hieronymus in epiſt. ad Algaſiam q. 11. Auguſtinus tractatu 29. in Ioannem & alij.

Item Dominus ibidem de Antichriſto loquitur tanquã de homine ita certo & determinato ſicut ipſe erat. Nã ſicut de ſe dicit determinatè: *Ego ueni &c.* ita de illo dicit æquè determinatè: *Si alius uenerit, &c.* & ſicut determinatè ait; *Non recepiſtis me*; ita determinatè de Antichriſto inquit: *Illum recipietis*.

Item 2. ad Theſſal. 2. & 1. Ioan. 2. vbi de Antichriſto eſt ſermo, ſemper præponitur articulus græcus ὁ, qui articulus, ut notat etiam Epiphanius hereſi 6. deſignat rem certam & particularẽ. Vnde Ioannes illic cum dicit; *Audiſtis quia Antichriſtus uenit*, *præponit eũ articulum*; cum autẽ ſubiungit: *Et nunc Antichriſti facti ſunt*, non præponit, vt ſcilicet diſtinguat inter Antichriſtum hũc particularem de quo agimus, & alios qui communi quadam ratione appellari poſſunt Antichriſti quatenus Chriſto aduerſantur.

Deniq; Apoc. 13. & 17. ſimiliter de Antichriſto eſt ſermo tanquã de homine particulari; qui ſit etiã habiturus certũ characterẽ & certum nomen conſtãs ex litteris quibus conficiatur numerus 666. Nam de Antichriſto legimus Apoc. 13. futurum *ne quis poſſit emere aut uendere niſi qui habet characterem aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius*. & additur: *Hic ſapientia eſt, qui habet intellectum computet numerum beſtiæ, numerus enim hominis eſt, & numerus eius 666.*

Quanquã duas ob cauſas rectè monet Irenævs lib. 5. cap. 30. non poſſe certò determinari prius quã hæc prophetia impleatur quodnam illud nomẽ Antichriſti futurum ſit. *Primo, nam ſubſequetur*, inquit, *periculum eos qui falsò præſumunt ſcire nomen eius: ſi enim aliud quidem hi putant, aliud autem ille habens aduenerit; facilè ſeducentur ab eo, quaſi nec dum adſit ille quẽ caueri conuenit.*

Secundò quia *certius*, inquit, *& ſine periculo eſt, ſuſtinere ad impletionem prophetiæ, quam ſuſpicari, & diuinare nomina qualibet, quandoquidem multa nomina inueniri poſſunt habentia prædictum numerum*. Vnde ipſe Irenæus ibi proponit tria nomina continentia eundem numerum. Et Arethas in cap. 17. Apoc. proponit alia ſeptem, & alij alia.

Atque idem iudicium eſt de *charactere* illo eiuſdem Antichriſti: nam donec huiuſmodi obſcuræ prophetiæ impleantur, citra communem quidem interpretationem Patrum & Eccleſiæ ipſius ſenſum, nõ poſſunt certò & determinatè intelligi, vt rectè notauit idem Irenæus lib. 4. cap. 43.

Ex quo redarguitur vanitas Sectariorvm huius temporis, qui de Antichriſti *nomine et charactere*, vt hæc accommodent ad Romanum Pontificem, inepta quædam & ridicula fabulantur. Vt quod ex Irenæo dicunt, nomen Antichriſti fore, *Latinus*, quod cõuenit Pontifici reſidenti in Latio; cum tamen Irenæus in illo cap. 30. probabilius putet nomen illud Antichriſti fore, *Titan*, quod continet eundem numerũ ſecundùm valorem literarum græcarum. Et de vtroque nomine, ac de alijs quæcunque excogitentur, aſſeuerat nihil debere determinatè pronunciari, vt iam ex ipſo audiuimus.

Item æquè vanum eſt, quod aiunt iſti, characterẽ Antichriſti eſſe vnctionem chriſmatis in fronte; quã vſurpant Catholici, vel vnctionẽ Sacerdotalem, vel characterem quem dicimus imprimi per quędam Sacramenta, vel obedientiam erga Romanum Pontificem, & conſenſum cum illo in doctrina. Primum enim hæc omnia orthodoxa planè & ex inſtitutione Chriſti ſunt, vt probauimus ſuis locis in hoc noſtro opere: ac proinde non ſunt ſignum, & teſſera Antichriſti.

Deinde non ſunt hæc talia ſigna quæ *manifeſtè* haberi poſſint *in dextera manu*, aut in *fronte*, ita vt nemo

mo

mo poſſit *emere aut vendere niſi qui habet characterem aut nomen beſtiæ*, vt dicitur Apocal. 13.

Adde, ꝙ pari facilitate, imo veriſſimè, nos dicere poſſumus characterem Antichriſti, vel certè Præcurſorum eius Hæreticorum, eſſe *diſſenſionem* à doctrina & inſtitutis Romanæ Eccleſiæ, & *contemptum* eius; Quemadmodum etiam à Catholicis ſcriptoribus veriſimiliter nomina excogitata ſunt conuenientia Luthero, vel alijs Sectarijs, quæ contineant illum ipſũ numerum Antichriſti.

Sed, vt ex Irenæo dixi, omnis coniectura in hoc genere eſt incerta donec ipſe prophetiæ euentus oſtendat quodnam erit illud nomen, & quis ille Antichriſti character. Nobis nunc ſatis eſt, ꝙ cum ex Ioãne in illo cap. 13. Apocal. conſtet, Antichriſtum habiturum ſuum *proprium* & peculiare nomen itemq; proprium ſignum & *characterem*; fatendum eſt, illũ fore certum & determinatum aliquem hominem, ac proinde non eſſe vnumquemque Romanum Pontificem, ut Sectarij delirant.

Quod ipſum probamus vltimo conſentiente authoritate Patrum, qui de Antichriſto loquuntur nõ niſi vt de *particulari* quodam homine ſceleratiſſimo & qui per tres tantum annos cum dimidio regnaturus ſit. IRENAEVS lib. 5. cap. 30. *Cum autem*, inquit, *vaſtauerit Antichriſtus hic omnia in hoc mundo, regnãs annis tribus & menſibus ſex, &c.*

CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi 15. *Tribus*, inquit, *annis & ſex menſibus talia audens, à ſecundo de Cœlis glorioſo aduentu vnigeniti Filij Dei deprimetur.*

HIERONYMVS in cap 7. Danielis explicans illud: *Et tradentur in manus eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Tempus*, inquit, *annum ſignificat: tempora, iuxta hebraici ſermonis veritatem, qui & ipſi dualem numerum habent, duos annos præfigurant; dimidium autem temporis ſex menſes, quibus*, inquit, *Sanctis poteſtati Antichriſti permittendi ſunt.*

AVGVSTINVS lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 23. *Antichriſti*, inquit, *aduerſus Eccleſiam ſæuiſſimum regnum, ſed exiguo temporis ſpatio ſuſtinendum, donec Dei ultimo iudicio regnum Sancti accipiant ſempiternum. qui uel dormitans*, inquit, *hæc legit* (locum illum Daniel 7.) *dubitare non finitur; Tempus quippe, & tempora, & dimidiũ temporis, annum vnum eſſe & duos & dimidium, ac per hoc tres annos et ſemiſſem diluceſcit.* Similia alij paſſim.

Habemus itaque Antichriſtum fore vnum aliquẽ hominem *certum & determinatum*. Qua in aſſertione vetus quidam nonnullorum error cauendus eſt, ab AVGVSTINO relatus & refutatus lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 29. ſcilicet ipſum NERONEM futurum eſſe Antichriſtum; *ſiue quia reſurrecturus, & quæ narrãtur de Antichriſto facturus ſit, ſiue quia non occiſus ſed ſubtractus potius, vt putaretur occiſus, & viuus occultatus in vigore illius ætatis in qua fuit cum crederetur extinctus donec ſuo tempore reueletur & reſtituatur in regnum.* Subiungit autem meritò Auguſtinus. *Multum mihi mira eſt hæc opinantium tanta præſumptio.*

Et certè Somnium iſtorum nullum fundamẽtum habet. Nam quod referente ibi Auguſtino allegabant, Apoſtolum 2 ad Theſſal. 2. ipſo Neronis tempore de Antichriſto dixiſſe: *Myſterium iam operatur iniquitatis*; non ideo dixit quia iam ipſemet Antichriſtus eſſet, ſed quia iam tunc eſſe & operari inciperẽt Antichriſti Præcurſores Pſeudoapoſtoli, & Hæretici. Erit igitur Antichriſtus homo quidam certus non autem Nero, ſed is de quo in ſequentibus dicemus. Et hactenus de PRIMO.

Qualis futurus ſit Antichriſtus §. 2.

QVOD ad SECVNDVM attinet, *qualis ſcilicet futurus ſit Antichriſtus*: In primis de GENEALOGIA ipſius varia aſſeruntur à SS. Patribus: quamuis pleraque tantum probabiliter, & vnum tamen certum. Probabile eſt, quod HIERONYMVS in c. 7. Danielis indicat, ipſum in Babylone naſciturum, cum ait, *venturum de Babylone.*

Item ſimiliter eſt ſolum probabile quod ſcribit DAMASCENVS lib. 4. cap. 28. illum naſciturum nõ ex legitimo matrimonio, ſed ex *fornicaria muliere.*

Item omnino eſt probabile quod aſſerunt plerique Patres, illum originem ducturum ex tribu Dan, iuxta prophetiam illam Iacob, quam ad illum accõmodant: *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita.* Geneſ. 49. & illud Hierem. 8. *Ex Dan audiuimus fremitũ equorum eius.*

Ita enim aſſerit Irenæus libro 5. cap. 30. Hippolytus in oratione de conſummatione mundi. Theodoretus, q. 109. in Geneſin. Ambroſius libro de benedictionibus Patriarcharum, cap. 7. Auguſtinus quæſt. 22. in Ioſue; Proſper in libro de promiſſionibus & prædictionibus Dei, par. 4. quæ eſt de dimidio temporis, cap. 5. Gregorius lib. 31. Moral. cap. 18. & plerique interpretes Apocalypſis circa caput 7. Atq; id colligit Irenæus & alij ex eo quod Apocal. 7. non annumeratur tribus Dan alijs tribubus, ex quibus ibi colligitur numerus ſaluandorum.

Illud autem eſt CERTVM, Antichriſtum naſciturũ ex gente *Iudæorum*. Nam præterquam quod id aſſerunt prædicti Patres, & etiam Hieronymus in cap. 11. Danielis, & alij; colligitur id etiam apertè ex ſententia illa Domini Ioan. 5. *Ego*, inquit, *veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me; ſi alius venerit in nomine ſuo, illum recipietis* Iudæi namque, cum quibus ibi Dominus de Antichriſto loquebatur, non ſunt recepturi pro Meſſia niſi Iudæum, qui proinde finget etiam ſe eſſe ex familia Dauid, unde Iudæi Meſſiam expectant. Quamuis ex ſententia prædictorum Patrum non ſit futurus niſi ex tribu Dan.

Quod autem ibi locutus ſit Dominus de Antichriſto, aſſerunt Irenæus libro quintò, capite 25. Theodoretus in Epitome diuin. decret. cap. de Antichriſto; Chryſoſtomus & Cyrillus in illum locum Ioannis. Hieronymus in epiſt. ad Algaſiam quæſtione 11. Auguſtinus tract. 29. in Ioannem. & alij. Item colligitur idem ex Apoſtolo 2. ad Theſſal. 2. vbi ſimiliter à Iudæis recipiendum Antichriſtum ſignificat tã quam Iudæum, cum ait: *Eo quod charitatem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio.* Sic enim hunc locum de Iudæis permittente Deo, credituris Antichriſto, intelligunt Irenæus libro quarto, cap. 48. & apertius libro 5. cap. 25. & S. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 15. Et Damaſcenus libro 4. de Fide cap. 28. Et Hilarius Can. 25. in Matthæum, vbi ait *propriè* id de *Iudæis* intelligi. Et Hieronymus in epiſt. ad Algaſiam q. 11. & alij.

CONDITIO porrò Antichriſti erit initio quidem abiecta & vilis, vt omnes colligunt ex eo, quod Daniel. 7. & 8. appellatur propterea *cornu paruulum*. & Cap. 11. de ipſo in eandem ſententiam dicitur: *Stabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius.* Poſtea verò malis artibus per fraudem obtinebit ampliſſimam dignitatem, imò etiam *regiam*: vt colligũt omnes ex eo, quod de eo ſubiungitur in illo cap. 11. Danielis. *Et veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia*. imò erit potentior quibuſdam alijs *decem Regibus*, iuxta illud Daniel 7. *Cornua decem, decem*

Reges

Reges erunt, & alius conſurget poſt eos, ipſe potentior erit prioribus; quod de Antichriſto omnes intelligunt. Quomodo autem hac ſua ampliſſima poteſtate abuſurus ſit & quid acturus, dicemus in quarto capite.

DOCTRINA autem eius tam erit nō modo impia, ſed etiam ſecum pugnans, ut neceſſe ſit exiſtimare illum non omnia *ex animo*, tanquam ita ſentiat, ſed quædam (vel fortè omnia) *ſimulatè* & mendaciter aſſerturum. Hæc enim erunt DOCTRINAE Antichriſti capita. PRIMO, legem Moſaicam eſſe ſeruandam, ut conſtat ex ijs quæ de illo ſcribunt Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 15. Et Hieronymus in cap. vndecimo Danielis, Ambroſius in c. 2 epiſt. 2. ad Theſſ. (qui & ait, illum fore *circumciſum*) Sulpitius in lib. 2. Dialog. Gregorius lib. 11. Regiſt. epiſt. 3. & alij ſupra citati qui affirmat ipſum futurum Iudæum. Atque idem manifeſtè patet ex eo quod alias non eſſent illum Iudæi recepturi.

SECVNDO, iactabit ſe eſſe Deum vt patet ex Apoſtolo 2. ad Theſſal. 2. vbi de Antichriſto ait fore *vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus*. Quod idem aſſerit apertè Irænæus libro quinto, capite 25. initio, & Chryſoſtomus homil. 40. in Ioannem, & Ambroſius in 2. ad Theſſal. 2. circa illud: *Oſtendens ſe tanquam ſit Deus.*

TERTIO, nullum alium præter ſe eſſe Deum, atq; adeo nec Deum verum, neque Idola Gentium, ut patet ex Daniele, cap. 11. *Et Deum*, inquit, *Patrum ſuorum non reputabit, nec quemquam Deorum curabit quia aduerſum vniuerſa conſurget*. Et ex Apoſt. 2. ad Theſſ. 2. *Qui aduerſatur*, inquit, *& extollitur ſupra omne quod dicitur, Deus, aut quod colitur*. In quē locum vide Chryſoſtomum & alios Interpretes, & Cyrillum Hieroſolymitanum Catecheſi 15. qui ideo dicunt, non admiſſurum idola Gentium. Hæc autem duo capita doctrinæ manifeſtè repugnant *primo*. Nam ſecundum legem & doctrinam Moſaicam vnus verus Deus, qui non ſit homo, eſt agnoſcendus.

QVARTO, negabit IESVM eſſe Chriſtum ſiue Meſſiam, atque adeo veram eſſe doctrinam illius, iuxta illud 1. Ioan. 2. *Quis eſt mendax niſi is qui negat quoniam IESVS non eſt Chriſtus? Hic eſt Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet.* Quod idem aſſerit Hilarius libro 6 de Trinitate & Hippolytus in oratione de conſummatione mundi. & omnes alij.

QVINTO, aſſeret ſe eſſe verum Chriſtum & Meſſiam. Ioan. 5. *Si alius venerit in nomine ſuo, illum recipietis.* Ita etiam Irenæus lib. 5. cap. 25. & Theodoretus in 2. ad Theſſal. 2. & Ambroſius in cap. 21. Lucæ & alij. Sentiunt autem communiter omnes ij Sancti Patres hæc omnia verè ac *propriè*, vt ut ſonant, futura capita doctrinæ Antichriſti, ut apparet manifeſtè ex iis quæ ſcribunt locis citatis. Quod ipſum quamuis nulla haberemus teſtimonia Patrum, ex ſētentijs Scripturæ recitatis manifeſtiſſimum eſt.

Per quod redarguitur impudentia SECTARIORVM, qui ut fingant facilius, Papam (quem ſciunt abhorrere penitus ab hac tota doctrina Antichriſti) eſſe Antichriſtum, vaniſſimè etiam fingunt, eatenus tantum ſignificari in ſcripturis hanc fore doctrinam Antichriſti, quatenus falsò is & perperam ſentiet de Chriſto & doctrina Chriſti; ſicut aiunt, & nunquam probant, falsò de eadem ſentire Papam.

Quin etiam eo vſque progreditur iſtorum cæca inſania ex odio Papę, ut reputent, propterea maximè Papam inſtar Antichriſti extollere ſe ſuper omne quod dicitur Deus, &c. quoniam *Vicarium* Chriſti ſe facit. Cum tamen euidentiſſimum ſit, Papā hoc

A ipſo agnoſcere ſe potius & profiteri *ſubiectum* Chriſto, ac proinde nequaquam in *nomine ſuo venire* ſicut veniet Antichriſtus (Ioannis 5.) ſed nomen Chriſti colere, & tanquam Chriſti ſeruum fungi ſuo miniſterio.

Sed ait Illyricus in catalogo teſtium veritatis nō longè ab initio, ex ſermone Domini Matth. 24. conſtare, maximè proprium Antichriſti extollentis ſe ſupra Deum eſſe, venire *in nomine Chriſti*, iuxta illud Matth. 24. *Multi venient in nomine meo, &c.* quod Papa facit dum vult eſſe vice Chriſti.

At manifeſtè inſanit Illyricus. Nam Dominus ipſe ibidem declarauit quomodo ſit Antichriſti & pręcurſorum eius venire in nomine Chriſti; nempe

B nomen & dignitatem Chriſti vſurpare dicendo: *ego ſū Chriſtus*, Quod eſt ſimul venire potius *in nomine ſuo* (& non *vice* alterius) vt Antichriſtum venturum prędixit Dominus Ioan. 5. Papa verò nihil minus quā nomen & dignitatem Chriſti ſibi arrogat, ſed agnoſcit ſe Chriſti *ſeruum* & *Vicarium*, non quidem quo ad totam Chriſti dignitatem & authoritatem, ſed quo ad munus regendi Eccleſiam, iuxta præcepta & inſtituta Chriſti, qui & ipſi hoc munus demandauit ſicut aduerſus iſtorum hæreſim fusè probauimus to. 2. diſput. 1. q. 1. punct. 7.

Denique quod ad MORES & vitam attinet, conſtat Antichriſtum fore omnium hominum qui vnquam fuerūt nequiſſimum. Id apparet *Primò* ex

C nominibus quibus illum afficit Apoſtolus 2. ad Theſſa. 2 ad exprimendam magnitudinem illius improbitatis. Appellat enim *hominem peccati, filium perditionis iniquum, &c.*

Secundò ex ijs quæ de præcipuis quibuſdam illius vitiis in Scriptura legimus. Erit enim ATHEVS. Dan. 11. *Deum Patrum ſuorum non reputabit, nec quemquā Deorum curabit.*

Item impius & BLASPHEMVS in Deum & Sāctos eius. Daniel. 11. *Aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica.* Et Apocal. 13. *Aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius & tabernaculum eius & eos qui in Cœlo habitant.*

Item ſupra quam dici poteſt SVPERBVS. Dan. 11.

D *Eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum.* & 2. ad Theſſ. 2. *Qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.*

Item ſæuiſſimus & CRVDELISSIMVS. Daniel. 7. *Sanctos Altiſſimi conteret.* & Daniel. 11. *Veniet in multitudine magna vt conterat & interficiat plurimos.*

Item MAGVS 2. ad Theſſal 2. *Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacibus.* Vnde etiam S. IRENAEVS lib. 5 cap. 28. ſcribit illum ſigna hæc facturum *operatione magica.*

Item quamuis palam quidem neminem Deorum curaturus ſit. vt ait Daniel, tamen ſimul erit IDOLOLATRA, ſaltem *occultè* adorans Diabolum, cuius vir-

E tute ſigna faciet. Iuxta illud Daniel 11. *Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur.* Maozim enim hębraicè ſignificat fortitudinem, & locum etiam munitū ſeu arcem. Atque ita exponit rectè Lyranus Diabolum nominari eo loco *Deum Maozim*, quèm ſcilicet in loco ſecreto & munito, tanquam authorem mirabilium operum adoraturus ſit Antichriſtus & culturus *auro & argento & lapide pretioſo rebuſque pretioſis*, vt ait illic Daniel.

Niſi quis malit dicere cum IRENAEO lib. 5. ca. 25. & THEODORETO in illum locum Danielis, Deū hunc Maozim ſignificare eo loco ipſummet Antichriſtū qui ſe ſolum tanquam Deum verum & fortem ſit reputaturus, & ſibi templa extructurus, & eatenus ſe

quodam-

quodammodo veneraturus: *Illud enim*, inquit Theodoretus, *in loco ſuo, pro ſe ipſum poſuit*) Daniel ſcilicet) *Eriget enim ſibi ipſi templa, & auro & argento & lapidibus pretioſis ipſe exornabit.*

Quod autem aiunt Sectarij, Deum hunc Maozim eſſe *Miſſam*, & cætera inſtituta Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, quæ illi reprehendunt, & quæ à Papa & alijs Catholicis habentur in veneratione; vaniſſimũ figmentum eſt, & idolum ſine fundamento fabricatum in cerebro iſtorum. Nam omnia illa inſtituta ſunt verè chriſtiana, vt alibi ſuis locis probauimus. Antichriſtus autem omnia chriſtiana inſtituta execraturus eſt, non veneraturus; Imò nominatim abolebit *iuge ſacrificium Miſſæ*, ſicut poſtea dicemus. Tantum abeſt vt Papa ſit Antichriſtus propterea quod Miſſam vult celebrari & in veneratione haberi.

Item erit Antichriſtus in ſignis HYPOCHRITA atque ſimulator pietatis, ut aſſerunt Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 15. & Hippolytus in oratione de conſummatione mundi & alij. Et colligitur ex eo quod Ioannes in Apocal. cap. 13. ait, *datum illi eſſe os loquens magna.* Denique TVRPISSIMAM quoque vitam Antichriſtus aget. Daniel 11. *Et erit in concupiſcentijs feminarum.*

Et quoniam ad faſtigium omnis improbitatis perueniet, propterea D. Thom. 3. par. q. 8. artic. 8. docet, ipſum meritò vocari poſſe caput omnium impiorũ. Et Patres quoque aiunt effuſurum ſe in illum *totam nequitiam Diaboli*, ac nominatim IRENAEVS lib. 5. ca. 25. *ſuſceptum illum omnem Diaboli virtutem.* Hactenus de SECVNDO.

Quando venturus ſit Antichriſtus § 3.

QVOD ad TERTIVM attinet, ſcilicet *quonam tempore venturus ſit Antichriſtus.* Sectarij cum fingani à multo iam tempore Papam eſſe Antichriſtũ, conſequenter aiunt veniſſe iam dudum Antichriſtũ. SED ex hoc ipſo illorum delirio manifeſtiſſimè apparet in eo vel maximè illos inſanire quod Papam reputant eſſe Antichriſtum.

Nam omnes præcipuæ CIRCVMSTANTIAE aduẽtus Antichriſti, quæ nobis in ſacris litteris indicatæ ſunt, fateri cogunt, Antichriſtum nondum veniſſe, ſed venturum ſub mundi finem, id eſt, non multo ante quam Chriſtus vẽturus ſit ad extremum iudiciũ; ac proinde Pontificem Romanum (qui à tam multis ſæculis dignitatem ſuam obtinuit) nihil minus eſſe quam Antichriſtum. Et ijs argumẽtis refutatur quorundam opinio, qui putarunt Antichriſtum hunc fuiſſe Mahumetum, vt refert Clithoueus in Commẽtarijs, ſuper Damaſcenum lib. 4. de fide cap. 28.

Nam PRIMO, ante aduentum Antichriſti oportet *Euangelium in vniuerſo orbe prædicari*, ut patet Matt. 24. quod nondum eſt factum, ut docuimus p. 1.

SECVNDO, neceſſe eſt quoque vt præcedat aduentũ Antichriſti extinctio omnimoda Imperij Romani, & defectio ab illo; quod tamen adhuc retinet ſuã authoritatem & dignitatem. Id autem colligunt cõmuniter Patres ex Apoſtolo 2. ad Theſſal. 2. cum ait: *Ne quis vos ſeducat vllo modo* (quaſi inſtet dies Domini) *quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, &c.* Et infra; *Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis* (id eſt, iam incipiunt eſſe præcurſores Antichriſti) *tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat* (id eſt, Qui præcurſores Antichriſti habebunt locum tamdiu quamdiu ſit qui teneat locum & authoritatem Imperij Romani, ſicut tenebat tunc Nero, donec ea authoritas de medio tollatur)

A *Et tunc*, inquit, *reuelabitur ille iniquus, &c.* Quod totum ita obſcurè dixit Apoſtolus ad declinandũ tunc odium Romani Imperatoris.

Sic autem eum locum intellexerunt Tertullianus in Apologet. cap. 32. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 15. Ambroſius. Chryſoſtomus, & alij in illum locum Hieronymus in epiſto. ad Algaſiam q. 11. & Auguſtinus lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 19.

Deinde idem patet ex Daniele, cap. 2. & 7 & ex Ioanne Apocal. 17. Nam ex his locis conſtat, anteq̃ veniat Antichriſtus diuidendum eſſe in decem Reges totum Imperium Romanum, qui poſtea ab Antichriſto partim delendi partim ſubiugandi ſint: atque ita pœnitus extinctum iri ante aduentum Antichriſti Imperium Romanum.
B

Nam Daniel. 2. deſcribitur regnum Romanum per duas cuiuſdam ſtatuæ *tibias ferreas*, & pedum digitos (qui ſunt decem) *ex parte ferreos & ex parte fictiles*, quia ex parte regnum illud fuit futurum permanens & ſolidum, & ex parte contritum, quatenus deſinet in decem prædictos Reges. Cuius etiam ſtatuæ *caput aureum, & pectus argenteum*, & *venter æneus* ſignificabant tria priora regna ſcilicet Aſſyriorum, Perſarum & Græcorum.

Et cap. 7. eadem quatuor regna ſignificantur per *quatuor beſtias*, ex quibus quarta beſtia, ſignificans Imperium Romanum habebat *cornua decem*, è quorum medio ortum eſt *cornu aliud paruulum*. Ac infra C explicans hoc Daniel: *Beſtia*, inquit, *quarta regnum quartũ erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, &c.* ſcilicet Romanum. *Porrò*, inquit, *cornua decem illius regni decem Reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus*, ſcilicet Antichriſtus qui vocatur ibidem *cornu paruulum.*

Et Apocal. 17. *Decem*, inquit, *cornua quæ vidiſti decem Reges ſunt, &c. & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent*, quia ſcilicet tandem ſuperabuntur ab Antichriſto. Qui decem Reges diuident inter ſe, ut dictum eſt, atque adeò extinguent Romanum nomẽ & imperiũ: Iuxta illud ꝙ ibidẽ ſequitur: *Decem cornua quæ vidiſti in beſtia; hi odient fornicariam*: (id eſt, Romã q̃ olim idololatra erat) *& deſolatam facient illam & nudam, &* D *carnes eius manducabunt & ipſam igni concremabunt.*

Itaque per hos decem Reges Romanum Imperiũ penitus abolendum eſt antequam veniat ANTICHRIſtus, ut his teſtimonijs Danielis & Ioannis probat IRENAEVS lib. 5. cap. 27. Quod cum nec dum ſit factum, nondum venit ANTICHRIſTUS.

TERTIO quia ſub idem tempus quo ANTICHRIſTUS venturus eſt, uenturi ſunt etiam ENOCH, & ELIAS vt ſua prædicatione confirment animos electorum. Quod ſimiliter nondum factum eſt. Id patet *Primò* ex Scriptura. De *Enoch* quidem Eccleſ. 44. *Enoch*, inquit, *placuit Deo, & tranſlatus eſt in Paradiſum, vt det gentib. pœnitentiam.* ſ. tunc temporis prædicãdo. *De Elia* vero, Eccleſ. 48. *Qui* (Elias) *receptus es in turbine equorum igneorum, qui inſcriptus es in iudiciis temporum* E *lenire iracundiam Domini, conciliare cor patris ad filiũ, & reſtituere tribus Iacob.* Et Malach. 4. *Ecce ego mittã vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, & corda filiorum ad patres eorum.* Et Matth. 17. *Elias quidem venturus eſt & reſtituet omnia.*

Et de vtroq; ſimul patet APOC. 11. vbi poſtq̃ de futura pſecutione ANTICHRIſTI dicitur: *Ciuitatẽ ſanctã calcabunt menſib. quadraginta duob.* mox ſubiũgit: *Et dabo duobus teſtib. meis, & prophetabunt dieb mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.* Et infra: *Et cũ finierint teſtimoniũ ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſo*, id eſt, ANTICHRIſtus, *faciet aduerſus eos bellũ, et vincet illos et occidet eos.*

Deinde

Deinde idē de Elia & Enoch ſimul aſſerunt Hippolytus Martyr in oratione de cōſummatione mundi. Auguſtinus lib.9. de Geneſi ad litteram cap.6.& Gregor.lib.9.in Iob cap.4. & Beda, & alij in cap. 11. Apoc.Et de Elia idem Auguſt.li.20 de Ciuitate Dei, cap.29.& omnes Interpretes in cap.17.Matthæi.

QVARTO quia ſub illud Antichriſti tempus, IVDAEI tādem ad Chriſtum conuertendi ſunt prædicatione Eliæ. Quod ſimiliter nec dum eſt factum, Id patet ex Apoſtolo ad Rom. 9. *Iſaias*, inquit, *clamat pro Iſrael, ſi fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris, reliquiæ ſaluæ fient*. Et ex teſtimonijs antea citatis. Eccleſiaſtici 48. & Malachiæ 4. atque etiam ex S. AVGVSTINO libro 20. de Ciuitate Dei, capite 29. vbi affirmat ita hic habere communem conſenſum fidelium, nam recitato illo teſtimonio Malachiæ 4. ſubiungit: *Per hunc Eliam magnum mirabilemq; Prophetam, expoſita ſibi lege, vltimo tempore ante iudicium Iudæos in Chriſtum verum, id eſt, in Chriſtum noſtrum eſſe credituros, celeberrimum eſt in ſermonibus cordibuſq; fidelium.*

QVINTO, quia erit tunc talis Eccleſiæ perſecutio, qualis antea nunquam fuit, Matth. 24. *Erit tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vſque modo neque fiet*. Et Daniel 12. *Veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud.* Nec tamen adhuc experitur Eccleſia tantam perſecutionem quantam nunquam antea, præſertim tempore veterum illorum Imperatorum, Neronis, Domitiani, &c.

SEXTO, nam ceſſare faciet Antichriſtus in Eccleſia publicum omnem Chriſtianæ religionis cultum, ac nominatim ſacrificium Miſſæ, iuxta illud Daniel. 11. Auferent iuge ſacrificium. Et Daniel. 12. *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta*. Supereſt autem adhuc in Eccleſia publicus Chriſtianæ religionis cultus, & vſus ſacrificij. Nōdū igitur aduenit Antichriſtus. Quod autem ibi Daniel loquatur de ſacrificio & cultu religionis *Chriſtianæ*, aſſerunt Hieronymus, & Theodoretus in ca. 12. Danielis, & S. Irenæus lib.5.cap.25.& Hippolytus Martyr in oratione de conſummatione mundi, & alij.

Porrò partim ex his, partim ex ipſa experientia ſatis conſtat falſam fuiſſe quorundam veterum *coniecturā*, qui ante mille annos & eo amplius, propter mala quibus Eccleſia premebatur, exiſtimabant, iā tunc Antichriſti aduentum & mundi tempus extremum inſtare. Vt Cyprianus libro tertio, epiſt. 1. & lib.4.epiſt.6.& Hilarius in libro contra Arrianos & Auxentium, & Ambroſius lib. 10 in Lucam, & Hieronymus in Epiſtola ad Algeruchiam, & Gregorius homil.4 in Euangelia, & lib.4. Regiſtri epiſto. 38. & lib.8 epiſt.41.

Quanquam vna quædam eaque veriſſima cauſa ſubeſt, cur & illi Patres, & quicunque alij potuerint, ac nos poſſimus de tempore Antichriſti & *extremi iudicij* loqui tanquam de iam inſtanti & *vicino*. Nempe quia tempus mortis vniuſcuiuſque & iudicij particularis, quod in morte ſubiturus eſt, ſatis vnicuiq; eſt vicinum, ac proinde etiam *certitudo* eius ſortis quam eſt in extremo iudicio habiturus.

Quod quidem ad concipiendum timorem, quem par eſt erga illud extremum tempus, atque adeò ad componendos mores, noſque ad extremum illud iudicium rectè comparandos, tantundem ſi ſapimus valere debet, quantum ſi tempus ipſum extremi iudicij iam inſtaret. Nam, vt præclarè inquit AVGVSTINVS epiſt.80. ad Heſychium: *In quo quemque inuenerit ſuus nouiſſimus dies, in hoc eum comprehendet mun-*
A *di nouiſſimus dies; quoniam qualis in die iſto quiſq; moritur, talis in die illo iudicabitur*. Et infrà: *Tunc enim vnicuique veniet dies ille, cum venerit ei dies vt talis hinc exeat, qualis iudicandus eſt illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Chriſtianus ne imparatum inueniat eum Domini aduentus; imparatum aūt inueniet ille dies, quē imparatū inuenerit ſuæ vitæ vltimus dies.* Hęc de TERTIO.

Quid acturus ſit Antichriſtus §.4.

QVOD ad QVARTVM attinet, ſcilicet *quidnam ſit Antichriſtus acturus*, facilè eſt iam ex dictis id intelligere. Nam PRIMO per fraudes (ut ſupra dictū eſt ex Daniele, c.11.) regiam obtinebit dignitatem;
B & deinde contra decem Reges, qui deleto Romano Imperio occupabunt tunc omnia loca illius, pugnabit. quorum tres occidet, ſ. Regem Ægypti, & Libyę, & Æthiopiæ, & alios ſeptem ſibi ſubiugabit, atque ita fiet Monarcha orbis.

Hoc totum patet ex his locis. Daniel.7. *Conſiderabam*, inquit, *cornua. Et ecce cornu aliud paruulum ortū eſt de medio eorum, & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius*. Et infra: *Porrò cornua decē, decē Reges erunt, & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit*. Et capite vndecimo indicatur hos tres Reges futuros Aegypti, Libyæ, & Aethiopiæ, vt diximus: *Mittet*, inquit, *manum ſuam in terras, & terra Aegypti non effugiet, &*
C *dominabitur theſaurorum auri & argenti, & in omnibus pretioſis Aegypti; per Libyam quoque & Aethiopiam tranſibit.*

Et Apocal. 17. indicatur futurum vt reliquos ſeptem Reges ſibi ſubiuget, ſicut eſt dictum. Nam de omnibus illis decem Regibus ibi dicitur. *Virtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent*. itaque omnes ab Antichriſto vincentur. Sed tres occidentur, vt ſignificat Daniel inquiēs *euulſa eſſe tria de cornibus à facie eius*: reliqui ſeptem ſubiugabuntur.

Quam ſententiam & interpretationem horum locorum affirmat Hieronymus, in cap.7. Danielis, eſſe *omnium ſcriptorum Eccleſiaſticorū*. Ac nominatim ita exponunt Irenæus lib.5.cap.25 & Lactantius lib.7.
D inſtitut.c.16. Hippolytus in oratione de conſummatione mundi & alij.

SECVNDO adeptus iam orbis principatum, cum ingenti exercitu collecto ex omnibus mundi nationibus, perſequetur acerrimè toto orbe Chriſtianos. Qui exercitus Antichriſti vocatur Apocal. 20. Gog & MAGOG, vbi ita legitimus: *Cum cōſummati fuerint mille anni*, (id eſt, ſub finem totius tēporis millenarij Eccleſiæ) *ſoluetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris; & aſcenderunt ſuper latitudinem terræ & circuierunt caſtra Sanctorum & ciuitatem dilectam*; id eſt, Eccleſiam toto orbe terrarum,
E iuxta illud AMBROSII libro 20. de Ciuitate, cap. 11. hunc locum interpretantis: *Quod ait: Et aſcenderunt ſuper terræ latitudinem & cinxerunt caſtra Sanctorum & dilectam ciuitatem, non utique ad vnum locum veniſſe vel venturi eſſe ſignificati ſunt quaſi aliquo vno loco futura ſint caſtra Sanctorum & dilecta ciuitas, cum hæc non ſit niſi Chriſti Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa, ac per hoc vbicunque tunc erit quæ in omnibus gentibus erit, quod ſignificatum eſt nomine latitudinis terræ, ibi erunt caſtra Sanctorum: ibi erit dilecta Deo ciuitas eius: ibi ab omnibus inimicis ſuis, quia & ipſi in omnibus gentibus cum illa erunt, perſecutionis illius immanitate cingetur: hoc eſt in anguſtia tribulationis arctabitur, vrgebitur, concludetur;*

nec malitiam ſuam deſeret, quæ vocabulo eſt appellata caſtrorum.

Ex quibus poſtremis Auguſtini verbis intelligitur falſum eſſe quod incogitanter aſſerit Sotus in 4. di. 46. art. 1. q. 2. ſcilicet fore ut propter ſæuitiam illius nouiſſimæ perſecutionis omnes deficiant ab authoritate Apoſtolicæ Sedis Romanæ, atque adeo penitus extinguatur fides. Quod omnino falſum eſt. Nam vt Dominus Matth. 24. apertè ſignificat, aliqui erunt tunc *electi* qui perſeuerabunt in fide, propter quos dicit *abreuiandos* eſſe illos dies.

Et quamuis Antichriſtus totis ſuis ſuorumque viribus ſit ſæuiturus, ut Auguſtinus ait eodem lib. cap. 8. tamen, ut idem *ibi* ſubiungit, *tales erunt cum quibus ei decertandum eſt, vt vinci tanto eius impetu inſidijſque non poſſint.* Adde quod fieret alias, ut contra promiſſionem Chriſti Matth. 16. *portæ inferi præualerent* aduerſus Eccleſiam: *non igitur militiam ſuam deſeret* (vt ad Auguſtini verba redeam) *quæ vocabulo eſt appellata caſtrorum.*

Porrò, cur gentes totius orbis terræ, ex quibus Antichriſti exercitum congregandum ait Ioannes in Apocalypſi loco citato, nominauerit idem Ioannes Gog & Magog, non ſatis conſtat, & alij aliter conantur hoc explicare. Sed maximè veriſimiles videntur eſſe tres expoſitiones, quarum duas ponit Auguſtinus in illo lib. 20. de Ciuitate Dei cap. 11. tertiam autem quidam recentiores.

Sic igitur de Gog, & Magog, ſcribit illic Augustinus: *Gentes illæ quas appellat Gog, & Magog, non ſic ſunt accipiendæ tanquam ſint aliqui in aliqua parte terrarum barbari conſtituti: ſiue quos quidam ſuſpicantur Getas & Maſſagetas, propter litteras horum nominum primas; ſiue aliquos alios alienigeras & à Romano iure ſeiunctos: Toto namque orbe terrarum ſignificati ſunt iſti eſſe, cum dictum eſt, Nationes quę ſunt in quatuor angulis terræ, eaſque ſubiecit, eſſe Gog & Magog.* Hoc conſtituto adfert deinde duas expoſitiones, vt dixi, quare gentes omnes appellentur Gog & Magog.

Prima, quia iuxta hebraicam etimologiam Gog ſonat ferè idem quod *tectum*, & Magog *detectum*. Itaque gentes illæ dicuntur *Gog*, quatenus ante tempus illud nouiſſimum ſunt quaſi tecta domus, in qua Diabolus eſt quaſi inclnſus & *tectus* & quaſi ligatus; prout ſcilicet in illis gentibus præcipuè exercet ſuam tyrannidem. *Magog* autem, quatenus illo nouiſſimo tempore ueluti egrediens Diabolus de illis gentibus & perſequens ſæuiſſimè per Antichriſtum & eius manipulares Eccleſiam, quodammodo *detegetur*. Hoc enim ſignificat Auguſtinus, cum poſtea quam expreſsè dicit *notiones ipſas gentium* eſſe Gog & Magog (non autem Gog eſſe diabolum, & Magog nationes vt quidam Auguſtinum intelligunt) ſubiungit: *Quorum interpretationem nominum eſſe comperimus Gog tectum, Magog detectum: tanquam domus & ipſe qui procedit de domo. Gentes igitur ſunt in quibus Diabolum velut in abyſſo ſuperius intelligebamus incluſum, & ipſe de illis quodammodo ſe ſe efferens & procedens; ut illæ ſint tectum, ipſe detectum.*

Secunda expoſitio eſt, ut gentes illæ dicantur & *Gog* propter rationem iam dictam; quia ſcilicet ſunt quaſi domus *tecta* Diaboli; Et *Magog* non ſolum quia ipſe Diabolus de illis tunc egredietur & quaſi *detegetur*, ſed etiam quia ipſæmet illæ gentes procedent tunc in apertum odium & bellum cõtra Eccleſiam, cum antea odium in Eccleſiam eſſet in eis occultum & tectum. Hoc eſt enim quod Auguſtinus ibi vult cum addit: *Si autem vtrumque referamus ad gentes; nõ vnum horum ad illas: alterum ad Diabolum; & tectum ipſæ ſunt, quia in eis nunc includitur, & quodammodo te-*

A *gitur inimicus antiquus; & detectum ipſæ erunt, quando in apertum odium de operto erupturæ ſunt.* Quod volui pluribus explicare quoniam obſcura eſt in illo loco aliquantulum ſententia Auguſtini.

Tertia expoſitio colligitur probabiliter à quibuſdam recentioribus per collationem huius loci Apocalypſis, cum ijs quæ legimus Gen. 10. & Ezec. 38. & 39. & Nam Geneſ. 10. filius ſecundus Iaphet dicitur appellatus *Magog*, ex quo regio quam incoluerunt eius poſteri vocata eſt Magog, quam Ioſeph. libro primo Antiquitatum, capite 11. & Hieronymus in quæſtionibus hebraicis ſuper Geneſ. cap. 10. aiunt eſſe Scythiam. Ezechielis autem 38. & 39. vbi Propheta vaticinatur de hoc eodem exercitu & prę-
B lio Gog & Magog, nouiſſimis temporibus futuro, Gog dicitur Princeps exercitus Magog. Itaque probabile eſt, gentes illas ex quibus ille exercitus eſt cõgregandus appellari à Ioanne Gog & Magog, uel quia magna ex parte ex *Scythiæ* gentibus conſtabit, & forte etiam ex Scythico aliquo Duce poſt Antichriſtum præcipuo; vel certè propter *ſæuitiam* barbaram & immanem, tum illius exercitus, tum Ducis eius (ſiue is ſit ipſe Antichriſtus, ſiue aliquis alius præcipuus manipularis ipſius) eo ſcilicet modo loquendi quo crudeles & ſæui homines conſueuerunt appellari *Scythæ*.

Ac deſcribit Ezechiel, capite 39. magnitudinem & immanitatem illius exercitus, per quandam quo-
C que exaggerationem, cùm ait fore, ut *poſtquam cõtritus fuerit igne in illum miſſo diuinitus è Cœlo*, ſuperſit ex illo tantum armorum clypeorum & haſtarum, quantum ſufficiet ad comburendum *per ſeptem annos*. Cum tamen conſtet ex Daniele, capite 12. poſt interfectum Antichriſtum, & conſumptum eius exercitum tantum ſuperfuturos vſque ad diem mundi extremum *quadraginta quinque dies*; poſtquã enim dixit: *A tempore cum oblatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta,* (quo ſcilicet tempore præualiturus eſt Antichriſtus, vt poſtea dicemus) illico ſubiunxit: *Beatus qui expectat & peruenit vſque ad dies mille trecentos triginta quinque:* quod interpretans ibi
D S. Hieronymus: *Beatus*, inquit, *qui interfecto Antichriſto dies ſupra numerum præfinitum quadraginta quinque preſtolatur quibus iſt Dominus atque ſaluator in ſua maieſtate venturus.*

Tertio, non ſolum per vim, ſed etiam per ſigna & prodigia conabitur Antichriſtus fidelium animos expugnare: quæ tamen ſigna minimè erunt vera miracula, edita ſcilicet virtute diuina & ſupernaturali, ſed omnino fallacia edita virtute Diaboli, uel illudentis hominum ſenſus, uel efficientis quæpiam occulta uirtute naturali quæ mira videantur. Id patet ex ijs quæ notat Auguſtinus libro 20 de Ciuitate Dei capite 19 & ex Apoſtolo 2. ad Theſſal 2. de Antichriſto dicentis: *Cuius eſt aduentus ſecundum operationem*
E *Sathanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis ijs qui pereunt, &c.* Quę ſigna faciet tum per ſe, tum per ſuos adminiſtros Pſeudoprophetas, de quibus Dominus Matt. 24 *Dabunt ſigna & prodigia magna, ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam electi.*

Vnde Apocal. 13 tria in ſpecie prodigia narrantur quę fient per diabolicam poteſtatem Antichriſti, partim ab ipſomet, partim per quendam præcipuũ Antichriſti Pſeudoprophetam qui ibi appellatur *ſecunda beſtia* & dicitur *feciſſe omnem poteſtatem prioris beſtiæ*, i. Antichriſti. *Primum* prodigium eſt, quodvnũ de capitibus prioris beſtiæ (ſiue hoc ſit futurus ipſe Antichriſtus, ſiue aliquis Pſeudopropheta eius)

erit

erit *quaſi mortuum*, & poſtea *plaga eius curabitur*; id eſt, uidebitur mori & poſtea reuiuiſcere. *Secundum* eſt, quòd *ignis deſcendat de Cælo in conſpectu hominum*. Tertium eſt, quòd *imago beſtiæ primæ*, id eſt Antichriſti, videbitur uiuere & loqui. De quibus *duabus beſtiis*, id eſt, de Antichriſto, & de præcipuo Pſeudopropheta eius, tãquam de *duobus diuerſis* (ne quis putet vnum & eundem Antichriſtum, vt *Tyrannum* ſignificari per primam beſtiam, & vt *Pſeudoprophetam* præſtigiatorem ſignificari per ſecundam) dicitur poſtea Apocal. 19. *Et apprehenſa eſt beſtia*, ſcilicet prima, *& cum ea Pſeudopropheta qui fecit ſigna coram ipſa, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius.* Et additur: *Viui miſſi ſunt hi Duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris.*

Præterea ſcribit etiam Hippolytus Martyr in oratione de conſummatione mundi multa alia ſigna mẽdacia facturum Antichriſtum. *Edet*, inquit, *prodigia, leproſos mundando, paralyticos excitando, expellendo Dæmones; longinqua non aliter quàm præſentia denunciãdo; excitabit mortuos* (.ſ. illudendo ſenſus hominum) *itẽ transferet montes ante oculos ſpectantium; ſiccis pedibus ambulabit ſuper mare; deducet ignem è Cælo; conuertet diem in tenebras, & noctem in diem; Solem circum aget quo libuerit, &c.* Quæ omnia ſcilicet faciet non diuina virtute, ſed præſtigiis & *operatione magica*, vt inquit, S. Irenæus libro quinto capite 28. & patet ex Apoſtolo ſecunda, ad Theſſal. 2.

QVARTO, occiſurus eſt quoque Antichriſtus Enoch & Eliam Hieroſolymis, vbi relinquentur inſepulti per tres dies cum dimidio, & poſtea reſurgẽt. Siquidem de illis ita legimus Apocal. 11. *Cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet aduerſum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora illorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ. quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, vbi & Dominus eorum Crucifixus eſt. Et uidebunt de tribubus, & populis & linguis, & Gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis, & inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & iucundabuntur: & munera mittent inuicẽ, quoniam hi duo Prophetæ cruciauerunt eos qui habitabant ſuper terrã. Et poſt tres dies & dimidiũ ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, &c.*

Neque videtur poſſe dubitari, quin de Hieroſolyma ſit ſermo hoc loco. Nam ibi & non alibi *Dominus crucifixus eſt*, vt Ioannes inquit, & ipſa propter infidelitatẽ & peccata eſt appellata in Scripturis ſpiritualiter *Sodoma*, vt patet Iſa. 1. vbi in narratione *viſionis Iſaiæ filij Amos quam vidit ſuper Iudam & Hieruſalem in diebus Oziæ, &c.* inter cætera dicitur: *Audite verbum Domini Principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei noſtri populus Gomorrhæ, &c.*

QVINTO, templum etiam Hieroſolymitanum reficere tentabit, vt notant Hippolytus in oratione de conſummatione mundi, & Sedulius in 2. ad Theſ. 2. & Ambr. lib. 10. in Lucam. & Damaſcenus lib. 4. c. 27. & alij quia ſcilicet ſe profitebitur Meſſiam, qui legem & cultum Moſaicum inſtauraturus ſit. Hæc de QVARTO capite.

Vbi & quamdiu regnaturus ſit Antichriſtus, & quomodo moriturus. §. 5.

QVod ad QVINTVM attinet, ſcilicet *vbinam ſedem ſuam fixurus ſit Antichriſtus, & quamdiu præualiturus, & quomodo uitam finiturus ſit*, dicendum eſt PRIMO, quamuis Rex & Monarcha, vt ſupra oſtendimus futurus ſit, tamen in Palæſtina Hieroſolymis præcipuè fixurum ſedem. Nam ibi tanquam triumphator occidet Enoch & Eliam, ut antea dictum eſt. Item, ibi ſedebit tanquam Deus in templo Salomonis vtcunque reædificato, Id namq; templum Hieroſolymitanum Apoſtolus 2. ad Theſ. 2. vocat *templum Dei*, vt interpretatur Irenæus lib. 5. c. 25. & Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 15. & Hippolytus in oratione de cõſummatione mundi & Hilar. Can. 25. in Matth. & Ambr lib. 10. in Luc. circa c. 21. & Sedulius in 2. ad Theſ. 2. & Damaſ. lib. 4. cap. 27. &c.

Quanquam poteſt ſimul cũ hoc admitti ſeſſurum etiã Antichriſtum in Eccleſiis Chriſtianis præ ſuperbia. ſ. ſicut etiam cenſuit Chryſoſtomus, & Theodoretus, & Theophylactus in 2. ad Theſ. 2.

SECVNDO dicendum, Antichriſtum regnaturum tantummodo per *tres annos cum dimidio*. Tantundem enim temporis ſignificauit Daniel, cap. 7. & 12. & Io. in Apocal. c. 17. *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis*, vt initio docuimus ex communi ſententia Patrum. Atque idem colligitur ex Ioanne Apocaly. 11. & 13. in quibus locis tradit ſæuitiam Antichriſti, & manipularium eius duraturam *menſibus quadraginta duobus* qui conficiunt tres annos cum dimidio.

Item colligitur idem ex eo quòd capite 11. addit Ioannes de Enoch & Elia: *Prophetabunt* (nempe ſub idem tempus) *diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis*; qui ſcilicet dies conficiunt idem tempus. Item confirmatur idem ex eo quòd ex alijs Scripturæ locis conſtat, non niſi breue futurum tempus illud regni Antichriſti. Vt Matth. 24. *Propter electos breuiabũtur dies illi.* & Apoc. 12. *Deſcẽdit Diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.* & c. 20. *Angelus ligabit Draconem donec conſummentur mille anni; & poſt hæc*, inquit, *oportet illum ſolui modico tempore.*

Eſt autem obſeruandum hoc, quod Scriptura indicat, regnaturũ Antichriſtum per tres annos cũ dimidio, non ita præcisè & determinatè intelligẽdum eſſe, quaſi nullum diem præterea regnaturus ſit; durabit. n. vtcunque eius regnum ultra id tempus dies circiter triginta, vt colligimus ex Dan. c. 12. cum ait: *Et a tempore cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta*: qui numerus continet triginta dies amplius, quàm ſit tempus trium annorum & medij.

Sed dicitur nihilominus regnum Antichriſti duraturum tres annos cũ dimidio; vel phraſi vſitata, qua ſolemus pro medio anno computare tempus, quod non multum excedit ſpatium ſex menſium, aut ab hoc ſpatio non multum deficit: vel quia per tres annos cum dimidio *maximè* regnum Antichriſti ſæuiturum eſt in Eccleſiam, vſq; ad cædem videlicet Enoch & Eliæ, quæ fiet præcisè finitis tribus annis cum dimidio regni Antichriſti, poſtquam illi prædicauerint diebus mille ducentis ſexaginta, vt dicitur Apoc. 11. Atque hoc videtur indicaſſe Ioannes, cap. 11. & 13. cum determinatè indicat duraturum regnum Antichriſti mẽſibus quadraginta duobus. Loquitur enim de duratione eius quando *maximè* ſæuiet in Eccleſiã, vt patet ex eo quod ait cap. 11. *Ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.* & cap. 13. *Data eſt*, inquit, *ei poteſtas facere menſes quadraginta duos*: & paulò poſt: *Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, &c.*

TERTIO dicendum, triginta diebus poſt mortem Enoch & Eliæ, id eſt, cum complebuntur à regno Antichriſti dies mille ducenti nonaginta, Chriſti virtute interficiendum eum eſſe, cum ſuperbiſſimè conſederit in monte Oliueti, tanquam inde conſcenſurus in Cœlum.

Et quidem quod à Chriſto interficiēdus ſit, manifeſtè affirmat Apoſtolus 2. ad Theſſa. 2. *Quem Dominus*, inquit, IESVS *interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui*. Atque idem prædictum eſt ab Iſaia, capite 11. verbis illis: *Spiritu labiorum ſuorū interficiet impium*.

Quod autem id futurum ſit in monte *Oliueti* vt dictum eſt; traditio eſt *ſcriptorum Eccleſiaſticorum*, vt teſtatur S. Hieronymus in cap. 11. Danielis ſub finem, & colligitur ex Daniele ibidem, cum de Antichriſto ait: *Et figet tabernaculum ſuum Apadno inter maria ſuper montem inclytum & ſanctum, & veniet vſque ad ſūmitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.*

Atque idem confirmat Hieronymus ex Iſaia, ca. 25. *Quod*, inquit, *Antichriſtus veniat vſque ad ſummitatem montis ſancti & inclyti, & ibi pereat*, *Iſaias plenius loquitur; Præcipitabit Dominus in monte ſancto faciem dominatoris tenebrarum ſuper omnes gentes*, id eſt, eum qui dominatur cunctis populis, &c.

B

Dubium autem eſt; an illic Antichriſtus interficiēdus ſit ab ipſomet Chriſto corporaliter illud adueniente, vt volunt Damaſcenus lib. 4. cap. 27. & Anſelmus 2. ad Theſſal. 2. An verò miniſterio Angelico ex Chriſto imperio, vt vult D. Tho. 2. ad Theſſ. 2. Lect. 2. Nam Damaſceno & Anſelmo ſuffragatur modus loquendi Eſaiæ & Apoſtoli; ſcilicet quod Chriſtus *ſpiritu labiorum ſuorum, ſeu ſpiritu oris ſui*, id eſt, efficacitate ſuæ vocis *interficiet* Antichriſtum, & *deſtruet illum illuſtratione* ac fulgore ſuæ præſentiæ & aduentus, ad modum ſcilicet quo voce & ſplendore ſuo cōuertit & proſtrauit Paulum.

C

Diuo autem Thomæ ſuffragari videtur Daniel, q ſtatim ac dixit in fine, cap. 11. *Veniet vſque ad ſummitatem eius, & nemo auxiliabitur ei*: ſubiunxit in c. 12. *In tempore illo conſurget Michael Princeps magnus. &c.* Itaque quod ait Apoſtolus. *Spiritu oris eius, &c.* interpretatur D. Thom. ſignificare non vocem ſed *præceptum* Chriſti quod dabitur Michaeli Archangelo de interficiendo Antichriſto. Et quod Apoſtolus ait: *Deſtruet eum illuſtratione aduentus ſui*, interpretatur de morte ſecunda, quam inferet Antichriſto Dominus per ſententiam dānationis in iudicio. SED quāuis iſta ſententia Diui Thomæ improbabilis non ſit; tamen videtur ſententia Damaſceni & Anſelmi ſcripturæ conformior, neque habere vllum incommodum.

D

POSTREMO dicendum, inter Antichriſti mortem & Chriſti aduentum ad iudicium, atque adeo mundi conſummationem, breuiſſimum temporis interuallum futurum, nimirum *quadraginta quinque dierum* vt ſupra probauimus ex Daniele, cap. 12. ubi cū dixiſſet, ab initio regni Antichriſti uſque ad finem eius futuros dies mille ducentos & nonaginta; ſubiunxit: *Beatus qui expectat & peruenit vſque ad dies mille trecētos triginta quinque*. In quem locum HIERONYMVS: *Quare*, inquit, *poſt interfectionem Antichriſti quadraginta dierum ſilentium ſit diuinæ ſcientiæ eſt. Niſi fortè dicamus. Dilatio regni Sanctorum patientiæ comprobatio eſt.*

E

Quod autem non diutius, ſed ſtatim poſt exiguū illud temporis interuallum à morte Antichriſti, iudicium futurum ſit & mundi conſummatio; patet ex Daniele, capite ſeptimo, vbi poſtquam dixit de Antichriſto quod *Sanctos Altiſſimi conteret*, & quod *tradentur in manus eius vſque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis*, mox adiunxit: *Et iudicium ſedebit, &c.* Item ex Ioanne Apocal. 20. qui ſimiliter poſtquam dixit oportere Draconē *ſolui modico tempore*, addit: *Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper illas, & iudicium datum eſt eis, ſcilicet Sanctis cum Chriſto iudicaturis.*

A

PORRO, ex his omnibus & ſingulis quæ hactenus de Antichriſto, iuxta ſcripturas ſanctas, & traditionem Patrum à nobis dicta ſunt, euidentiſſimè apparet delirare Sectarios huius temporis, cum fingunt Pontificem ROMANVM eſſe Antichriſtum. Nam nihil prorſus ex his omnibus conuenit Romano Pontifici, vt patebit facilè cuiuis ſingula hæc expendenti & conſideranti. Præterquam quod falſiſſimum etiam eſt fundamentum huius calumniæ iſtorum, nempe doctrinam Apoſtolicam eſſe aliquando corruptam per Pontifices Romanos. Nam retinuiſſe potius & hodie retinere per omnia doctrinam ipſā Apoſtolicam Eccleſiam Romanam, atque adeo ipſos Pontifices Romanos, conuicimus tum in genere

B

Tomo 3. diſput. 1. q. 1. puncto ſeptimo, ubi egimus de vera Eccleſia: tum etiam in ſpecie in varijs locis huius noſtri operis, cum diſſeruimus ſigillatim de ſingulis fidei controuerſijs, quæ nobis ſunt hodie cum Sectarijs.

PVNCTVM TERTIVM.

De Igne conflagrationis Mundi.

Supplem. D. Thom. q. 74.

C

QVOD veniente Domino ad Iudicium Mundus igne conflagraturus ſit, dubitari non poteſt. Id enim conſtat ex his ſcripturæ locis: Pſal. 49. *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter & non ſilebit; ignis in conſpectu eius exardeſcet*. Et Pſal. 96. *Ignis ante ipſum præcedet*. Et Iſaiæ 66. *Ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorem eius, &c.* Et Ioel. 2. *Ante faciem eius ignis vorans & poſt eum exurens flamma; quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti*. Et 2. Petri 3. *Cæli qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſeruati in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum*, Et infra; *Adueniet autem dies Domini vt fur, in quo Cæli magno impetu tranſient; elementa vero calore ſoluentur, terra autem & quæ in ipſa ſunt opera exurentur*. Et paulò poſt: *Properantes in aduentum diei Domini, per quem Cæli ardentes ſoluentur & elementa ignis ardore tabeſcent.*

D

De qua etiam Mundi conflagratione ita loquitur S. EPHREM in libro de Pœnitentia, capite quarto. *Cum viderimus igneum fluuium ab ortu ſolis vſque ad occaſum emanantem, ac veluti ſæuiens fluctibus mare montes ac valles deuorantem, terramque omnem & quæcunque ſunt in illa exurentem, tum dilectiſſimi ab illo igne deficient fontes, vaneſcent flumina, mare ſiccabitur, agitabitur aer, &c.*

Et S. AVGVSTINVS. lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 16. *Tunc figura huius Mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum inundatione diluuij.*

E

Sed circa hanc ipſam Mundi CONFLAGRATIONEM quædam ſunt certa apud orthodoxos, quædam nonnihil dubia & controuerſa. PRIMO certum eſt, per hanc conflagrationem non penitus interiturum Mundum, ita vt nihil eius maneat. Nam S. Petrus 2. epiſt cap. 3. poſtquam de illa conflagratione dixit, illico ſubiunxit: *Nouos vero Cælos & nouam terram, ſecundum promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat*. Extat autem ea de re diuina promiſſio Iſa. 65. *Ecce enim ego creo Cælos nouos & terram nouam*. & c. 66. *Sicut Cæli noui & terra noua, quæ ego facio ſtare coram me, &c.*

*me dicit Dominus;ſic ſtabit ſemen veſtrum & nomen veſtrum,&c:*Et Apoc. 21.*Et vidi Cœlum nouum & terrã nouam; primum enim Cœlum & prima terra abyt, & mare iam non eſt.*

Secvndo certum eſt,per eam conflagrationem *totum* Mundum eſſe aliquo modo *purgandum* & innouandum,id eſt redigendum in meliorem quendã ſtatum,congruentem feliciſſimo illi ſtatui futuro hominum beatorum poſt reſurrectionem.Id enim patet *Primò* ex allatis nunc ſcripturæ locis, in quibus promittitur fore tũc *Cœlum nouum & terram nouam,&c.* innouantur enim res per aliqualem ſuam purgationem & mutationem in meliorem ſtatum.

Deinde hoc ipſum aſſerit luculenter Apoſtolus ad Roman.8.vbi poſtquam dixit: *Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis;*continuo explicat futurum etiam tunc mundi ſtatum meliorem;per hoc ſcilicet, ꝙ tunc etiam creaturæ liberabuntur à malo cuiuſdam vanitatis cui nunc ſubiectæ ſunt,hoc ipſo,quod inſeruiũt homini eis quandoque abutenti hoc tempore ad peccandum.

Hoc enim ſignificat Apoſtolus ibi cum ſubiũgit; *Nam expectatio creaturæ,reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura ſubiecta eſt,non volẽs, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe:* (id eſt, quoniam Deus ſubiecit illam homini) *quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis,in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiſcit,et parturit vſque adhuc.Non ſolum autem illa, ſed & nos primitias ſpiritus habẽtes,& ipſi intra nos gemimus adoptionẽ filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri.*

Fiet autem hæc Mundi innouatio ſeu purgatio, vt tradunt D.Th.hic art.1.& 2. & Theologi communiter in 4.diſt.47.per hoc quod alienæ quædã qualitates elementis admixtæ quæ congruunt nunc vſibus hominum etiam in peccando, vel quandoq; ex peccatis conſequuntur,conſumentur ab illo igne.Atque hoc ipſo,licet hæc purificatio non ſit in omnib. omnino creaturis futura (vt poſtea dicemus) innouabitur omnis creatura per liberationem ab illa vanitate qua erat obnoxia(vnaquæque ſuo modo)obſequio hominis in vſu etiam peccandi.

Quod ipſum ſignificaſſe videtur S.Petrus 2.epiſt. cap.3.vbi declarans quinam erunt noui Cœli & noua terra, quæ ſecundum promiſſa diuina expectamus,addit: *In quib. iuſtitia inhabitat.* Quaſi dicat, hoc ipſo creaturas innouandas eſſe, quod Sancti reddentur inpeccabiles & in iuſtitia confirmati. Vnde etiã S. Ambrosivs lib.5.epiſtolar.epiſt. 21. expreſsè affirmat corpora etiam cœleſtia,ut Solem,Lunam,ſtellas,eſſe tunc liberãda ab illa ſeruitute corruptionis.

Tertio certum eſt,omnia corpora mixta, quæ tunc erunt ſuper terram,exceptis ſaltem hominibus iuſtis(de quibus poſtea dicemus) cõſumptum iri per illam conflagrationem.Nam erit vehementiſſima,ut apparet ex ſcripturæ locis antea citatis. Eſt autem naturale igni vehementer agenti conſumere corpora,mixta in quæ agit.

Qvarto certum eſt,comburendos eſſe & conficiendos ab illo igne impios qui tũc viui ſupererunt: ut patet pſalm.96. *Ignis ante ipſum præcedet,& inflãmabit in circuitu inimicos eius.* Quin etiam addunt cõmuniter Theologi in 4.diſt.47.& D.Tho. hic art.9. fore vt illo ipſo igne poſt latam à Domino ſententiá finalem inuoluantur impij & detrudantur in Infernum.Quod ipſum cõfirmatur ex gloſſa interlineali ſuper illud Dan.7. *Fluuius igneus rapiduſque egrediebatur à facie eius,*nempe vt *peccatores traheret in gehennam,* ſicut dicitur in illa Gloſſa. Item ex Basili in pſalm.28.ſuper illud: *Vox Domini intercidentis flãmam ignis;* vbi indicat, partem illius ignis *acriorem & craſſiorem* futuram ſupplicio damnatis qui amandabuntur in Infernum.

Qvinto certum eſt, conflagrationem illam ſub ipſum tempus aduentus Domini, atque adeò in extremo iudicij die futuram.Nam id conſtat ex ſcripturæ locis antea citatis.

Controversa verò ſunt alia quinque. Primo, an conflagratio illa ſit futura illo die *ante* iudicium ipſum,vel *poſt*.Nam D. Avgvstinvs lib.20. de ciuitate Dei,cap.30.*poſt* peractum iudicium arbitratur futuram,tametſi ſub dubio.Sic enim ſcribit: *In illo itaque iudicio vel circa illud iudicium, has res didicimus eſſe futuras.Heliam Thesbiten,fidem Iudæorum, Antichriſtum perſecuturum;Chriſtum iudicaturum; mortuorum reſurrectionem;bonorum malorumque diremptionẽ: mundi conflagrationem eiuſdemque renouationem. Quæ omnia quidem ventura eſſe credendum eſt.Sed quibus modis;& quo ordine veniant;magis docebit tunc rerum experientia,quam nunc valet conſequi ad perfectum hominum intelligentia.Exiſtimo autem eo quo à me commemorata ſunt ordine eſſe ventura.*

Contra verò S.Thomas hic ar.8. & pleriq; Theologi in 4.diſt.47.ſentiunt,conflagrationem illam *anteceſſuram* ipſum iudicium.Id quod ſatis apertè colligi videtur ex illis ſcripturæ locis: *Ignis in conſpectu eius exardeſcet.* pſal.49.Et *Ante ipſum ignis præcedet.* Pſal.96.Et; *Ante faciem eius ignis vorans.* Ioel. 2.

Quanquam vt docent D.Thom.& alij Theologi habebit quoque effectum aliquem ille ignis *poſt* iudicium,cum ſcilicet inuoluet impios & detrudet in barathrum,ſicut antea diximus. Quod videtur etiã ſignificari cum in illo loco Ioel. 2.additur: *Et poſt eũ exurens flamma.* Cum enim iudicium illud celerrimè peragendum ſit(ſicut docebimus q.4.)facilè fiet, vt idem ignis qui iudiciũ anteceſſerit,deprimat in Tartarum impios poſt iudicium.

Secvndo controuerſum eſt, an ignis ille acturus ſit aliquid in ipſa corpora cœleſtia. Nam Baſilius homil.3.in Hexameron.& alij Græci, qui Platonem ſecuti,eſſentiam incorruptibilem corporum cœleſtiũ non agnouerunt,plane ipſa ab igne conſumenda eſſe arbitrati ſunt.Idq́ue videtur ſignificare ſcriptura locis ſupra citatis,vbi dicitur *Cœlos nouos* futuros; & alibi,ubi *perituros* dicitur,Pſalm. 44. Item 2. Pet. 3. vbi dicuntur *igni reſeruati,*& *magno impetu tranſituri & ardentes ſoluendi.*

Sed ſententia D.Tho.hic art.4. & aliorum Theologorum communis in 4.diſt.47.eſt,ignem illũ non acturum in ſublimia illa corpora cœleſtia.Quod idẽ ſenſit Hieronymvs in cap.65. Iſaiæ & Avgvstinvs lib.20.de ciuitate Dei,cap.16. & 18. Nam ſunt re uera illa corpora natura ſua incorruptibilia ſecundum veram & iam pridem receptam Philoſophiam, quam defendimus tom 1.diſput.4.q.2.punct.1.Atq; huic ſententiæ conſonat ſcriptura Pſalm.148.vbi de cœleſtibus etiam corporibus, æquè ac de Angelis natura incorruptibilibus,dicitur: *Statuit ea in æternum & in ſæculum ſæculi.*

Cum autem in ſcriptura dicitur Cœlos *perituros*, non intelligitur quoad ſubſtantiam,ſed quoad *accidens;* quia ſcilicet nouiſſimo illo die moueri deſinent atque adeo agere in hæc inferiora, ut communiter Theologi reſpondent.Item *noui* Cœli futuri dicũtur non quoniam alij ſuccedunt his,ſed quoniam hi ipſi acquirent meliorem quendam ſtatum, quatenus oĩs creatura *liberabitur à vanitate,* cui nunc eſt ſubiecta ꝓp hoĩum peccabilitatẽ, ut antea explicauimus.

Dinus autem Petrus cum ait, Cœlos *magno impetu tranſituros, & ardore ſoluendos,* non loquitur de *ſublimioribus* illis corporibus cœleſtibus, ſed de Cœlis *aereis*, hoc eſt de toto iſto ſpatio aeris. Id probat manifeſtè S. Avgvstinvs lib. 20. de ciuitate Dei, ca. 18. ex eo, ꝙ illos ipſos Cœlos dicit tunc tranſituros & ardore ſoluẽdos, qui olim quoq; quodãmodo perierunt mundati aquis diluuij, qui Cœli nõ fuerunt niſi aerei, quouſq; ſ. aqua aſcendit. *Cõmemorans*, inquit Auguſtinus, *factum ante diluuium videtur admonuiſſe quodammodo, quatenus in fine huius ſæculi mundum iſtũ periturum eſſe credamus. Nam & illo tempore perijſſe dixit, qui tunc erat, mundum: nec ſolum orbem terræ, verũ etiam Cœlos; quos vtique iſtos aereos intelligimus: quorum locum ac ſpacium, tunc aqua creſcendo ſuperauerat. Ergo totus, aut penè totus aer iſte ventoſus (quem Cœlum vel potius Cœlos vocat: ſed iſtos utique imos, non illos ſupremos, vbi Sol & Luna & ſydera conſtituta ſunt) cõuerſus fuerat in humidam qualitatem; atque hoc modo cum terra perierat: cuius terra vtique prior facies fuerat deleta diluuio, &c. Proinde qui Cœli & quæ terra, id eſt, qui mundus pro eo mundo qui diluuio perijt ex eadem aqua repoſitus eſt, ipſe igni nouiſſimo reſeruatur in diem iudicij & perditionis hominum impiorum.*

Tertio controuerſum eſt, quonam modo per illam conflagrationem conſumentur elementa. Quá de re omiſſis quibuſdam falſis & obſoletis opinionibus, quas refert & confutat facilè hic D. Thom. art. 5. ſtatuendum eſt ex illius & aliorum Theologorum ſententia, conſumenda eſſe elementa, nõ quoad ſubſtantiam & qualitates eis proprias (ſunt enim ſic partes quædam principales ipſius mundi, qui tunc potius perficietur) ſed quo ad *qualitates eis per mixtas*; ſecundum quas quoque nunc quidem ſunt apta noſtris vſibus, tunc vero pura omnino reddentur & futuro ſtatui beatorum conuenientiora.

Atque in hanc ſententiam puto poſſe etiam accipi quod S. Avgvstinvs lib. 20. de ciuitate Dei, c. 16. ita ſcribit: *Illa conflagratione mundana, elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, atq; ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conueniant, ut ſcilicet mundus in melius innouatus aptè accommodetur hominibus etiam carne in melius innouatis.* Nihil enim impedit quo minus per *qualitates* corporibus noſtris corruptibilibus *congruentes*, intelligamus hoc loco qualitates elementorum *alienas, &c.*

Ac probat rurſus Auguſtinus eodem libro, ca. 14. *qualitates* tantum elementorum mutandas, non autẽ ipſam ſubſtantiam; ex eo ꝙ Apoſtolus 1. ad Cor. 7. ait: *Præterit enim figura huius mundi. Figura ergo præterit* (inquit Auguſtinus) *non natura.*

Denique idem rurſus confirmat eodem libro ca. 18. ex eo ꝙ S. Petrus epiſt. 2. c. 3. hominum impiorũ propter magnam quandam commutationem, nõ dubitat dicere *perditionem* futuram, cum tamen eorum quamuis in æternis pœnis ſit manſura natura.

Neque obſtat quod Apocal. 21. poſtquam dicitur de Cœlo *nouo*, & de terra *noua* futura, ſubiungitur: *Et mare iam non eſt.* Nam vt exponit Auguſtinus eodem lib. cap. 16. poteſt id intelligi non propriè de ipſo aquæ elemento, ſed de hoc *ſæculo vitæ mortalium turbulento & procelloſo. quod maris*, inquit, *nomine figurauit.* Vel certè poteſt intelligi de mari quale nunc eſt, ſcilicet impurum per admixtionem qualitatum alienarum.

Porro, ignis qui erit in ſua naturali ſphæra, cũ ibi non habeat admixtas vllas qualitates alienas, non alterabitur ab illo igne conflagrationis, ſed tantum

A reliqua elementa, & ignes aliqui qui in inferioribus locis tunc reperientur *impuri*; Ad eum modum quo vehementior aliquis ignis extinguit tanquam impuriorem, admotam flammã, ſicut notauit Sotus in 4. diſt. 44. q. 1. art. 1. circa finem.

Qvarto controuerſum eſt, an ignis ille cõſumet etiam Ivstos qui tunc reperientur viui. Nã D. Th. hic art. 8. & Sotus in 4. diſt. 48. q. 1. art. 2. & alij quidam Theologi in 4. diſt. 47. futurum putant, vt etiã iuſtos ignis ille conficiat, atq; ea ratione illos morituros, vt poſtea cum alijs mortuis reſurgant. Addunt tamen diuina virtute futurum, vt qui iuſti nulla purgatione peccatorum indigebunt, nihil doloris inde percipiant; qui autem indigebunt, per illam adustionem purgentur.

B Contra verò Richar. in 4. diſt. 47. art. 2. q. 5. & alij opinantur, iuſtos minimè tunc ab illo igne comburendos. Et hæc ſententia mihi magis probatur, utpote iuſtis, qui tunc viuent benignior, & magis conſentanea ſnīæ veterum, imò ẽt ſcripturæ. Nam Pſalm. 96. cum dicitur; *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius*: excipi videntur ab illa conflagratione ij qui iuſti & amici Dei erunt.

Deinde Ambroſ. 2. ad Theſ. 4. & D. Auguſt. libro 20. de ciuitate Dei, cap. 20. & Anſelmus in ca. 15. primæ ad Corinth. ſentiunt, iuſtos illos primum in ipſo raptu, quo iuxta Apoſtolum 1. ad Theſ. 4. *Rapientur obuiam Chriſto in aera*, quaſi conſopitos breuiſſimo ſomno morituros, & ſubito reſurrecturos diuina virtu-

C te, ſicut dicemus etiam quæſtione ſequenti.

Accedit poſtremo, ꝙ nulla ratio cogit ſequi priorem ſententiam. Nam *Primò*, quamuis ignis ille omnia peruaſurus ſit, tamen poterunt iuſti diuina virtute ſeruari immunes ab illo, ſicut ſeruati fuerunt tres pueri in fornace Babylonis, ut notauit S. Auguſtinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 18. *Secundò*, poterunt ẽt aliter mori quam per illum ignẽ, ſcilicet in raptu, vt iam dictum eſt. *Tertiò*, per tribulationes illorũ dierum erunt iam omnes ſatis expurgati, ut notauimus quæſtione præced. p. 3.

Qvinto controuerſum eſt, vnde exiſtet repentè ille tantus ignis? Nam etſi omnes conſentiunt fore illum ignem eiuſdem ſpeciei cum eo qui iam eſt, tamen

D de modo quo generabitur variç fuerunt opiniones, vt eſt uidere apud D. Thom. hic art. 3. Communior autem & veriſimilior ſnīa eſt ea quam ſequitur ibi D. Thom. & alij Theologi in 4. diſt. 47. nempe excitatum iri illum tam ingentem ignem ex concurſu repentino omnium naturalium cauſſarũ; quæ poſſent vſquam in mundo conferre ad generationem ignis.

Atq; hoc ipſum cenſuit Avgvstinvs lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 16. ubi inquit: *Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum inundatione diluuii.* Quanquam modum, quidem magis ſpecificum & determinatum, quo illud incendium fiet, non poſſumus ſcire

E niſi ꝙ fiet procul dubio concurſus ille tantus, & tã velox cauſſarum gignentiũ ignem non naturali, ſed *ſupernaturali* Dei virtute, vt D. Tho. hic & alij Theologi aſſerunt.

Tradit autem præterea D. Tho. hic art. 9. quicquid craſſum in illo igne erit, deſcenſurum cum impijs ad infernum ad pœnam illorum. Quod autem erit ſubtilè & lucidum, remanſurum in partibus ſuperioribus ad gloriam & lætitiam Sanctorum. Et ut veriſimile eſt, tandem aſcẽdet ad ſphęram ſuam naturalẽ. Hoc enim probabilius puto, quam ꝙ dicit Richardus in 4. diſt. 47. art. 2. q. 7. reſolutum iri totum illum ignẽ in præiacentem materiam aeris, terræ, & aquæ.

QVÆ-

QVÆSTIO TERTIA.

De Reſurrectione.

Supplem. D.Thom. q. 75. & ſeq.

AD TRIA puncta reuocabimus ea quæ potiſſimum de Reſurrectione annotare conuenit. PRIMVM, *an omnino ſit futura reſurrectio.* SECVNDVM, *qualiſnam ſit futura quo ad præcipuas eius circumſtantias, & modum.* TERTIVM, *qualiſnam ſit futura ex parte ſui termini, id eſt ipſorum hominum qui reſurgent.*

PVNCTVM PRIMVM.

An ſit futura Reſurrectio.

Quæſt. 75. art.1.

RESVRRECTIONIS nomine in propoſito intelligimus mutationem eam, per quam idem homo qui mortuus fuerit & deſierit homo eſſe, denuò reuiuiſcat, & ſit rurſus homo. Ita ferè reſurrectionem deſcribit S. AVGVSTINVS lib.8. de Trinitate cap. 5. cùm ait: *Quid eſt autem aliud reſurgere niſi reuiuiſcere, id eſt, ex morte ad vitam redire?* Et eodem pertinet, quod Damaſcenus lib.4. cap.28. ait: *Reſurrectio eſt ſecunda eius quod interijt ſtatio.*

Iuxta hanc igitur vocabuli notionem quærimus, An ſit futura RESVRRECTIO mortuorũ. Qua in quæſtione varij variè errauerunt. Alij negantes omnino reſurrectionem mortuorum futuram. Alij aliter errantes circa modum quo reuera eſt futura, vt in ſequentibus videbimus. Nunc tantum priores illi qui omnino futuram reſurrectionem negauerunt à nobis refellendi ſunt. Fuerunt autem illi partim Ethnici Philoſophi olim, partim aliqui ex Iudæis, partim multi ueteres Hæretici.

A Philoſophis olim negatam & irriſam fuiſſe reſurrectionem mortuorum, cognoſcimus aperte ex his quæ narrat Luc. Act.18. de Pauli ſermone Areopagi habito ad Athenienſes. *Cum audiſſent*, inquit, *reſurrectionem mortuorum, quidam irridebant quidam verò dicebant; audiemus te de hoc iterum, &c.*

Ex Iudæis quoque certum eſt, Saducæos ſimiliter negauiſſe reſurrectionem mortuorum. Id.n. teſtatur Matth.c.22. *In illo*, inquit, *die acceſſerunt ad eum Phariſæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum.*

Porrò in eodem errore fuerunt, vt dixi, plurimi veteres HAERETICI. Nempe Simon Magus, teſte Epiphanio, hæreſi 16. & Auguſtino hæreſi 1. & Hymenæus, ac Philetus Pſeudoapoſtoli, qui nullam corporalem reſurrectionem agnoſcebant futuram, ſed tantùm *ſpiritualem* illam, quæ iam eſſet facta, ex morte ſcilicet peccati ad vitam gratiæ. Cuius erroris meminit Apoſtolus 2. ad Timoth. 2.

Et Carpocratiani, teſte Auguſtino hæreſi 7. Et Gnoſtici, vt apparet ex Irenæo li.5. c.9. & aliquot ſequentibus. Et Marcus quidam. Et Colarbaſus, teſte Tertulliano in lib. de præſcriptionib. Et Cerdon; Et cũ hoc conſentientes Marcion & Apelles, teſte eodẽ Tertulliano ibidem. Et Archontici, teſte Auguſtino hæreſi 20. Et Seueriani, teſte eodem Auguſtino hæreſi 24. Et Bardeſaniſtæ, teſte Epiphanio hæreſi 35. & Hierarchitæ, teſte Auguſtino hæreſi 47. Et Priſcillianiſtæ, teſte Sulpitio lib.2. ſacræ hiſtoriæ. Et Seleuciani ſiue Hermiani, teſte Auguſtino hæreſi 59.

Et Cathari, teſte Guidone Carmelita in ſuo Catalogo. Et Bogomiles, teſte Euthymio in Panoplia, tit. 23. parte 2. Et Almaricus, teſte Bernardo de Luzemburgo in catal. hær. Et Albigenſes teſte Antonino 3. A parte hiſtor. tit. 19. cap. 1. Et Libertini huius tẽpeſtatis Sectarij, vt de illis refert Caluinus in libro contra Libertinos.

Alij autem quidam errores Origenis, & Euticlnij, potius ſunt circa modũ reſurrectionis ex parte termini ipſius, quos põinde memorabimus & refellem' p.3.

NVNC tantummodo probandum eſt omnino futuram eſſe reſurrectionem mortuorum. Quæ aſſertio apud Orthodoxos omnes vſq; adeò certa eſt, ut ſit etiam vnus ex præcipuis articulis fidei. Nam PRIMO nihil magis compertum eſt ex ſacris litteris, quam reſurrectionem eſſe futuram. Etenim in quibuſdã locis manifeſtiſſimè aſſeritur; in alijs autem non ſolùm aſſeritur, ſed etiam argumentis probatur.

B PRIMI generis ſunt hæc loca: Iob 19. *Scio quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Et Iſaiæ 26. *Viuent mortui tui; interfecti mei reſurgent: expergiſcimini & laudate qui habitatis in puluere.* Et Ezech. 37. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiã tumulos veſtros, & educã vos de ſepulchris veſtris populus meus.* Et 2. Mach. 7. *Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit.*

Et Matth. 22. *In reſurrectione neque nubent, neq; nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in Cælo.* Et Io. 5. *Venit* C *hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocẽ eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in reſurrectionem iudicij.* Et Ioan. 11. *Scio, quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die:* Et 1. ad Corinth. 15. *Omnes quidem reſurgemus.* Et ad Philipp. 3. *Saluatorem expectamus Dominum noſtrum IESVM Chriſtum qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Et 1. ad Theſſalonicenſes 4. *Mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi, &c.*

SECVNDI generis loca, vbi ſ. reſurrectio argumentis etiã probatur ſunt hæc. 2. Mach. 7. *Sed enim mundi creator qui formauit hominis natiuitatẽ, quique omnium inuenit originem, & ſpiritum nobis iterum cum miſericordia reddet & vitam.* D Et eodem lib. c. 12. *Miſit Hieroſolymam (Iudas) offerri pro peccato ſacrificium, bene & religioſè de reſurrectione cogitans; niſi enim eos qui ceciderant reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum & vanum videretur orare pro mortuis.*

Et Mat. 22. *De reſurrectione autẽ mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentiũ.* Quo loco efficaciter & ſubtiliſſimè Dñm reſurrectionẽ futuram probauiſſe, ait nõ immeritò D. Thom. hic artic. 1. ad 2. Nam ſola anima Abrahæ propriè loquendo non eſt ipſe Abrahã, ſed

pars Abrahę. Et ſic de Iſaac & Iacob. Itaque niſi Abraham ipſe, & Iſaac, & Iacob fuiſſent victuri, atque adeò in *potentia ſaltem* eſſent viuentes; non rectè & propriè dictus eſſet *Deus Abrahæ, Iſaac & Iacob*, tanquam *viuentium*, & non mortuorum.

Et ad Rom. 5. *Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum; multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.* Item 1. ad Corinth. 15. *Si autem Chriſtus prædicatur quòd reſurrexit à mortuis; quomodo quidam dicunt in uobis quoniam reſurrectio mortuorum non eſt? Si autem reſurrectio mortuorum non eſt; neque Chriſtus reſurrexit:* quia ſcilicet oportet inter caput & mẽbra eſſe conformitatem. Et rurſus: *Si,* inquit, *in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerobiliores ſumus omnibus hominibus;* quia ſcilicet careremus mercede quo ad corpus, quod mortificatur in hac vita per pœnitentiam & pios labores, & quod meretur vna cum anima remunerationem bonorum operũ, tanquam inſtrumentum illorum. Et rurſus ibidem: *Chriſtus ſurrexit à mortuis primitiæ dormientium; quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur;* ne ſcilicet: hoq plus potuerit nocere Adã quàm Chriſtus prodeſſe, contra illud: *Vbi abundauit delictum, ſuperabundabit gratia.*

Et rurſus ibi: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt?* id eſt, vana eſſet fides illorum de reſurrectione, qui adeò illam futuram credunt, (in quo quidem erant laudandi) vt etiam putarent (licet falsò) Baptiſmum ſuſcipiendum pro mortuis, tanquam pro reſurrecturis ſcilicet. De quo uide D. Thomam in hunc locum, lect. 4. Vel, qui ſe lachrymis pœnitentię, orationibus, ieiunijs, pro ſalute mortuorum affligunt, ut alij exponunt, iuxta ſcripturæ phraſim, qua paſſio & afflictio nominari ſolet *Baptiſmus*, vt Marc. 11. & Luc. 12. ſicut etiam nominatur à Gregorio Nazianzeno in oratione de Epiphania.

Item ibidem: *Si omnino mortui non reſurgunt, &c. vt quid & nos,* inquit, *periclitamur omni hora?* id eſt, fruſtra nos exponeremus tot vitæ periculis. Et rurſus: *Si mortui non reſurgunt; manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* quaſi dicat; laxandæ tunc eſſent habendæ huius vitæ voluptatibus. Et rurſus: *Dicit aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? quali autem corpore venient? Inſipiens, tu quod ſeminas, non uiuificatur niſi prius moriatur. Et quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum vtpote tritici aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus, &c.* quaſi dicat; poterit igitur ſimiliter in reſurrectione reddere vnicuique proprium ſuum corpus, quod in morte fuit tanquam ſeminatum. Itaque Apoſtolus hoc loco reſurrectionem futuram eſſe non modò affirmat, ſed varijs etiam rationibus argumenratur.

Secvndo, eandem fidei veritatem profitetur Eccleſia, tanquam præcipuum quendam fidei articulũ, in omnibus fidei ſymbolis; ſcilicet in Apoſtolico: *Carnis reſurrectionem.* & in Nicęno: *reſurrectionem mortuorum.* & in ſymbolo Athanaſij: *ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, &c.*

Tertio, Patres etiam omnes tam ſæpè, & tam luculenter reſurrectionem futuram aſſeruit, vt ſit ſuperuaceum eorum hac de re recitare ſententiãs. Itaque tantummodo aliquos indicabo, qui ex inſtituto etiam hanc fidei veritatem argumentis confirmauerunt. S. Irenæus lib. 5. ferè per totum. S. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 18. S. Gregorius Nyſſenus in diſputatione de reſurrectione & anima cum ſorore Macrina. Tertullianus in libro de reſurrect. o- A ne carnis. Cyprianus in libro de Mortalitate. Methodius in libro de reſurrectione. S. Ambroſius in libro de fide reſurrectionis. S. Hieronymus in epiſtol. 61. ad Pammachium contra errores Ioannis Hieroſolymitani, & in epiſt. 152. ad Minerium & Alexandrum. S. Auguſtinus li. 22. de ciuit. Dei per multa capita. S. Gregorius lib. 14 Moralium, cap. 29. & ſeq. S. Ioannes Damaſcenus lib. 4. de fide, cap. 28. &c.

Qvarto probatur eadem ueritas ratione. Nam ſi Reſurrectio futura non eſt, ideò potiſſimum futura non eſſet quoniam ſit impoſſibilis, ut Philoſophi cenſebant, ſicut ex Auguſtino apparet lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 12. & 25. At reſurrectio omnino eſt poſſibilis. Ergo non eſt cur negetur futura. Minor B probatur. Nam eadem *uis* cauſſarum partim formaliter, partim eminenter, per quam homo aliquis fuit productus, antequam eſſe inciperet, ſuppetit poſtea, cum per mortem eſſe deſijt. Ergo ſicut per eam cauſſarum vim potuit homo quiuis ſecundum rationem ſuam tum ſpecificam, tum *indiuiduam* produci cum non fuiſſet, ita etiam poterit poſtquam per mortem deſijt eſſe; quod erit reſurgere.

Conſequentia eſt euidens. *Nam poſſe aliquid produci* ſiue antequam fuerit, ſiue poſtquam fuerit, nihil aliud eſt quam ſuppetere cauſſas per quarum vim atque poteſtatem illud poſſit produci: ſiquidem *Eſſe poſſibile*, ſeu *potentiale* cuiuſque effectus eſt ipſum *Eſſe* cauſſarum illius, quatenus habent uim illum pro- C ducendi, & eo ipſo *poſſunt* illum producere.

Antecedens uerò probatur. Nam uis cauſſarum, per quam homo cum nondum eſſet, & ut homo, & ut talis homo *indiuiduus* productus eſt, partim fuit uis effectiua cauſſarum *ſecundarum*, tum uniuerſalium, tum particularium, ut Solis, & hominis generantis hoc loco, hoc tempore, cum his conditionibus, &c. atque adeò producentis vltimas diſpoſitiones ad ipſam unionem animæ & corporis: partim uis item effectiua cauſſæ *primæ*, hoc eſt ipſius Dei, qui maximè etiam diſpoſitiones ultimas, & ipſam unionem animæ & corporis effecit: partim uis tum *formalis*, tum *finalis* ipſius animæ rationalis, quæ tanquam forma uidelicet, & finis intrinſecus generationis con- D currit ad conſtitutionem ipſam hominis: partim denique uis *paſſiua* materiæ primę, quæ ſubiectiuè etiam concurrit ad conſtitutionem hominis, & cuius potentia *mediatè* uel *immediatè* (prout quis opinetur accidentia eſſe uel in materia, uel in toto compoſito) ui cauſſarum efficientium eductæ fuerunt ultimæ diſpoſitiones ad animam rationalem, atque adeò ad unionem eius cum materia, & cum corpore: ſiue *Eſſe corporeum* in materia ſit ab eadem illa anima rationali, ſiue ab alia quadam forma, ad quam materia diſponatur per illas eaſdem diſpoſitiones ultimas.

Omnis autem hæc cauſſarum uis partim *formaliter*, partim *eminenter*, (quod abundè ſufficit) ſuppetit quoque poſtquam homo per mortem eſſe deſijt, ſi- E cut in Antecedente illo noſtri argumenti aſſumpſimus. Nam *formaliter* quidem manet eadem uis effectiua præcipua cauſſæ *primæ* uniuerſalis, nempe Dei. Item uis *formalis* & *finalis* ipſius rationalis animæ, quæ nimirum eadem numero incorrupta ſupereſt. Item uis *paſſiua* materię primæ quæ itidẽ eſt incorruptibilis. *Eminenter* aũt manet ac ſupereſt in ipſo Deo tota uis effectiua, tum cauſſarum *particularium*, puta hominis hic & nũc, & per has qualitates, ſine organa generantis, &c. Tum etiam cauſſarum ſecundarũ *uniuerſalium*, vt Solis, &c. (quę ad reſurrectionẽ quoque concurrent effectiuè) Igitur poterit idẽ homo, & ut *homo*, & vt *talis* homo, qui per mortẽ eſſe deſijt, denuò produci per hanc omnem cauſſarum vim for-

ma-

malem & finalem animæ, paſſiuam materiæ, effecti- A uam eandemq; eminentiſſimam Dei, qui propter ſui infinitatem, ut efficiat hunc aut illum effectum, minimè pendet ab ullis cauſis ſecundis efficientibus, aut ab ullis conditionibus loci uel temporis; &c. ſicut pendent alioqui cauſſæ creatæ, quæ idcirco non poſſunt reproducere eundem effectum numero.

Fiet autem hæc reproductio, atque adeò reſurrectio eiuſdem hominis ad hunc modum, diuina virtute, hoc ipſo quòd diuinitus reproducentur, *eædem vltimæ diſpoſitiones* ad unionem animæ rationalis & materiæ, itemque *idem Eſſe corporeum*, quod erat cum illis ultimis diſpoſitionibus connexum; Et denique *eadem ipſa vnio* formaliter animæ, & materiæ affectæ; etiam *corporeo Eſſe*: quæ omnia tria ſcilicet *vltimæ di-* B *ſpoſitiones*; *Eſſe corporeum humanum*; & *vnio illa*, per mortem antea Eſſe deſierant, quamuis non abſolutè anima ipſa uel materia, quarum habitudo ſubſtātialis ad inuicem, per hoc quod anima informat materiam, & materia uiciſſim recipit ſubiectiuè animam ab eaq; perficitur, eſt formaliter illa *vnio*.

Hæc certè ratiocinatio clarè oſtendit, non eſſe cur reſurrectio futura, tanquam impoſſibilis negetur, &c. totam hanc de reſurrectione quæſtionem illuſtrat, & errores diſpellit Durandi in 4. diſt. 43. & 44. malè de reſurrectione philoſophantis, dum negat per ullam potentiam reproduci poſſe *illud ipſum*, quod penitus fuerit extinctum, contenditque non aliter quam ſecundum *eandem* animam rationalem, *eundem* hominē qui mortuus fuerat reſurrecturum eſſe. Quæ quam C ſint falſa, & à uera fide reſurrectionis aliena: ex his quæ diſſeremus, p. 3. clarius apparebit.

Nunc illud non omittendum, huius noſtræ ratiocinationis uim à ſancta illa matre Martyrum Machabæorum, 2. Machab. 7. fuiſſe indicatam, dum ad futuræ reſurrectionis ſpem filiorum animos ea conſideratione excitauit; quòd *mundi*, ut inquit, *creator, qui formauit hominis natiuitatem, quiq; omnium inuenit originem* (tanquam is uidelicet, qui eminentiſſimo modo omnem uim effectiuam habet) *ſpiritum eſſet illis iterum cum miſericordia redditurus & uitam*; quem locū ſuprà recitauimus.

Qvinto, poteſt etiam fides reſurrectionis ea ratione confirmari, quod *beatitudo æterna* in clara Dei D uiſione & fruitione conſiſtēs, non tantum ſolius animæ rationalis, ſed imprimis ipſius hominis ex anima & corpore conſtantis eſt ultimus finis. Hunc autem finem in hac uita conſequi homo non poteſt ut docuimus, Tom. 1. diſputat. 1. quæſt. 12. Ergo ſupereſt ut eam beatitudinem conſequi poſſit poſt hanc uitam, denuò per reſurrectionem homo exiſtens, ne alioqui fatendum ſit, nullū fore hominis ſtatum, in quo *homo ipſe* ex anima ſcilicet & corpore conſtitutus finē ſuū ultimum aſſequi ualeat, quod minimè eſt ueriſimile.

Sexto poteſt denique pro eadem fide reſurrectionis duci alia ratio ex *iuſtitia diuina*. Nam ſi homines reſurrecturi non ſint, nec ad illorum corpora præmium æternæ beatitudinis (eo modo quo explicabi- E mus q. 5.) redundaturum; non remunerarentur poſt hanc uitam labores & opera bona piorum, quæ exercuerunt *per corpora*. id quod eſſet abhorrens à præſtātia diuinæ iuſtitiæ.

Qua ratione S. Dionysivs in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 7. confutauit eos qui animas non eadem corpora, ſed alia quædam reſumpturas fingebant. *Iniurijs*, inquit Dionyſius, *quantum in ſe eſt afficientes corpora, quæ cum ſanctis animabus laborarunt, ſacriſque retributionibus parum honeſtè priuantes, quæ ad finem ſanctiſſimi curſus peruenerunt.*

Porrò rationes negantium futurā reſurrectionem nullius momenti fuerunt. Primo, Philoſophi contendebant rem eſſe impoſſibilem. Sed id falſum eſſe iam ante oſtendimus.

Secvndo, iidem objiciebant non poſſe ſine varijs difficultatibus, & abſurdis defendi reſurrectionē, propter eos videlicet qui uitam hanc finiunt aut uix formati in vteris maternis, aut inſigni aliquo vitio corporis mōſtruoſi & deformes, aut qui humanis aliorum hominum carnibus veſci & nutriri eſſent aſſueti, &c. Quærendo enim qualeſnam eſſent omnes illi reſurrecturi, ſolebant Philoſophi reſurrectionem futuram irridere, vt memorat D. Auguſtinus libr. 22. de ciuit. Dei cap. 12. Sed his quæſtionibus ex eiuſdem Auguſtini, & aliorum Theologorum ſententia non difficulter ſatisfaciemus, p. 3.

Tertio, Hæretici veteres, qui reſurrectionē negarunt, illud Apoſtoli inprimis objiciebant: *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.* 1. ad Corinth. 15. ſicut refert S. Irenæus libro 5. cap. 9.

Sed in promptu eſt reſpōſio quæ ibidem ab Irenaeo adhibetur & ab alijs Patribus. Appellat enim ibi Apoſtolus *carnem & ſanguinem*, vel ipſa opera praua, quæ ſunt non ſecundum ſpiritum, ſed ſecundum *carnem*: vel naturam hominis, vt eſt nunc *corruptioni* & peccatis obnoxia, vel eandem hominis naturam *nudam*, ſine præſidio gratiæ & adiutorio Spiritus ſancti conſideratam, vel certè hæc omnia tria, quorum nullū vt patet regnū Dei poſſidere poterit. Poterit autem illud poſſidere caro cum reſurrexerit *in incorruptione*, (iuxta eundem Apoſtolum illic) & *munere diuino, &c.*

Postremo libertini Sectatij, quos ſuprà memorauimus, reſurrectionem non aliam expectandam eſſe contendebant præter eam quæ eſt à peccato in ſtatum gratiæ. Sed hic ipſe fuit error Hymænei & Phileti ab Apoſtolo diſertè confutatus 2. ad Timoth. 2. vt ſuprà etiam diximus. Et contra illum clamant omnes ſcripturæ à nobis allatæ.

PVNCTVM SECVNDVM.

Qualis futura ſit Reſurrectio, quo admodum & præcipuas circumſtantias eius.

Quæſt. 76.

In modo & Circumſtantijs futuræ Reſurrectionis quatuor præcipuè conſiderari poſſunt. Primo, uirtus cauſſæ principalis quæ operabitur reſurrectionem; itemq; cauſſæ tum inſtrumentales, tum miniſteriales quibus ad eum effectum cauſſa principalis vtetur. Secvndo, conditio ſeu modus termini *a quo* reſurrectionis. Tertio, tempus quo fiet reſurrectio. Qvarto, celeritas qua fiet.

Quo ad Primvm attinet, conſtat reſurrectionem ipſam, vt conſiſtit propriè in *iteratà vnione* animæ & corporis, & *vltima diſpoſitione* materiæ ad illam, nullius cauſſæ naturalis uirtute, ſed ſolius Dei potentia perfectum iri. Nam ut p. 1. diximus, nulla cauſſa naturalis poteſt reproducere idem numero. Item quia à priuatione ad habitum naturaliter non fit regreſſus, qualis erit à morte ad uitam in reſurrectione. Vnde illuminatio cæcorum, & ſuſcitatio mortuorum, tanquam maxima Chriſti miracula in Euangelio commemorantur, quia nemo propria uirtute poteſt hæc facere præter Deum, ſicut fecit illa Chriſtus ut puta uerus Deus; Iuxta illud quod ipſe dixit Ioan. 15. *Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*; quia ſcilicet nemo alius tale

quidpiam

quidpiam fecit virtute propria, vt interpretatur D. AVGVSTINVS tract.90. in Ioannem, ſub finem. A

Quocirca rectè docet D. Thomas hic quæſt. 75. art.3. & alij Theologi in 4. diſtin.43. reſurrectionem ſimpliciter & abſolutè loquendo non fore naturalem, ſed *ſupernaturalem*. Nam ex parte *principij* erit ſupernaturalis. Tametſi *terminus* quidem illius *ſi abſolutè conſideretur*, quiddam naturale futurum ſit, nempè ipſum *Eſſe hominis*. Dico autem *ſi abſolutè conſideretur*, quia ſi conſideretur cum relatione & habitudine ad terminum à quo, ſcilicet vt eſt Eſſe hominis poſt mortem, aliquid eſt ſupernaturale.

Vnde etiam S. Dionyſius cap.6. de diuinis nominibus, diuinum quiddam & ſupernaturale cenſuit eſſe myſterium futuræ reſurrectionis, cum ita ibi ad Timotheum ſcribit: *Quod verò*, inquit, *longè diuinius eſt, nos totos, animos dico & ſocia corpora, ad perfectam vitam & immortalitatē transferre pollicetur* (Deus.) *Quod veteribus quidem præter naturam eſſe videatur* (id eſt extra numerum eorum quæ poſſint vllo modo fieri) *mihi verò tibique & veritati, & diuinum & ſuprà naturam, ut iſt, videtur. Supra naturam noſtrā dixerim uiſibilē, non ſuprà omnipotentē illi per ſe et diuinæ uitæ æqualē.*

Cauſſa uerò *inſtrumentalis* futuræ noſtræ reſurrectionis erit *Primò* Chriſti humanitas, & eius etiam reſurrectio (quantumuis præterita) eo modo quo explicauimus ſuprà diſp.2.q.5.

Secundo, cauſſa item inſtrumentalis futuræ reſurrectionis & uitæ immortalis, ex ſententia S. Irenæi lib. 5. ca.2. & aliorum Patrum, imò ex Domini ſententia Ioan.6. rectè ſtatui etiam poteſt ſanctiſſimum Sacramētum *Euchariſtiæ* dignè in hac vita vſurpatum. Iuxta illud nimirum quod ait Dominus Ioan.6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die*. Et infrà: *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*.

C

Et clariſſimè S. IRENAEVS loco citato: *Quemadmodum*, inquit, *lignum vitis depoſitum in terra, ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & diſſolutum, multiplex ſurgit, per ſpiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per ſapientiam in vſum hominibus ueniunt, & percipientia uerbum Dei, Euchariſtia fiunt, quod eſt corpus & ſanguis Chriſti: ſic & noſtra corpora ex ea nutrita & repoſita in terram, & reſoluta in ea reſurgent, in ſuo tempore, Verbo Dei reſurrectionem eis donante, in gloriam Dei patris*. Ac ſimilia ſcribunt Greg. Nyſſenus in orat. catechetica cap.37. Et Cyrill. Alex. lib. 10. in Ioan. ca. 13. Quomodo autem poſſit effectus diu poſt conſequi ex ui ſupernaturalis cauſſæ ſuæ inſtrumentalis, explicauimus diſp.1.q.13. & diſp.2. q.3. & 5.

D

Tertio, cauſſa item inſtrumentalis futuræ reſurrectionis erit uox illa Chriſti ad iudicium uenientis. De qua ſic ipſe, Ioan.5. *Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt* (ſcilicet in hac extrema mundi ætate) *quando mortui audient uocem filij Dei. & qui audierint viuent*. Et paulò inferius: *Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem eius, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem uitæ, qui verò mala egerunt in reſurrectionem iudicij.*

E

Quæ Chriſti uox ita mortuos ſuſcitabit, ſicut ſolet vox magna ſono ſuo excitare dormientem, & ſimul ab illo excitato audiri, ut explicuit D. Tho. hic art.2. ad 2. Itaque, ut plerique Theologi rectè ſentiūt & indicat etiā ipſa Scriptura, vox hæc articulata & propriè dicta uox erit, in illam ſcilicet vel ſimilem ſententiam, quam D. Hieronymus in regula Monachorum, cap.30. & alibi, dicit: *Surgite mortui, & venite ad iudicium.*

Et vt nō naturaliter, ſed ſupernaturaliter hæc vox ſuſcitabit mortuos tanquam inſtrumentum diuinæ uirtutis, ita etiam non niſi ſupernaturaliter audietur ab omnibus *vbique* mortuis per orbem. De qua proinde uoce Caſſiodorus interpretatur illud Pſalm. 67. *Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis*, ad ſuſcitandum ſcilicet mortuos, ut etiam refertur in Gloſſa ordinaria.

Nec audietur hæc ſola uox, ſed etiam ingens ſonitus ubique ab Angelis, & præſertim ab Archangelo Michaele, ad maiorem terrorem & expectationem iudicij excitandam edetur. Iuxta illud quod ait ipſe Dominus Matth. 24. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, &c.* Et illud Apoſtoli 1. ad Cor. 15. *In nouiſſima tuba, canet enim tuba & mortui reſurgent incorrupti.* Et 1. ad Theſſ.4. *Quoniam ipſe Dominus in voce, & in iuſſu Archangeli; & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi, &c.* TVBA autē uocatur uox Angelica propter magnitudinem. Et propterea quòd in ueteri Teſtamento *tubæ* ſonitu ſolebat ſignum dari, ad res præſertim maiores.

Etſi autem non deſint, qui per *vocem* Chriſti & Archangeli, & *tubam*, unā & eandem uocem intelligūt; imò qui ne uocem quidem ullam propriè tunc futuram exiſtiment, ſed his omnibus nominibus tantum ſignificari aduentum ipſum & præſentiam Chriſti efficaciter operantis reſurrectionem mortuorum, Tamen non uideo ullum abſurdum, in eo, quòd prædictas Scripturæ ſententias intelligamus ut ſonant, de diſtinctis uocibus Chriſti & Angelorum, quemadmodum diximus.

Quartò, miniſteriales præterea cauſſæ reſurrectionis erunt Angeli, colligendo ſcilicet undequaque cadauerum partes, ſiue etiam pulueres ſeu cineres, & compingendo & præparando, ut in materiam illorum, introducantur à ſolo ipſo Deo *ultimæ diſpoſitiones* requiſitæ, atque adeò unaquæque anima naturalis ſuo proprio corpori reuniatur. Itaq; quāuis Angeli non efficient quidem reſurrectionē, hoc eſt, unionem animæ & corporis & diſpoſitionem ultimam ad illam, tamen per illud miniſterium colligendorum & compingendorum corporum cooperabuntur quodammodo ad reſurrectionem. Et catenus habeant etiā hic locum quod Auguſtinus dicit lib.3. de Trinitate, cap.4. *quemadmodum corpora craſſiora & inferiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per ſpiritum, &c.* Et quod in eandem ſententiam ait S. GREGORIVS lib.4. Dialog. cap.5. in omnibus quæ corporaliter à Deo fiunt, uti Deum miniſterio Angelorum.

Traditur autem hæc doctrina communiter à Theologis in 4. diſt. 43. Et colligitur etiam ex illis uerbis Domini Matth. 24. *Mittet Angelos ſuos cum tuba & uoce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum*, id eſt, undequaq;. Ex quibus uerbis ſimul quoque licet colligere miniſterio item Angelorum homines omnes iā ſuſcitatos, eſſe congregandos in *locum* ubi ſunt iudicandi, iuxta ea quæ ſequenti quæſtione trademus.

Colligent autem Angeli Primò cadauerum pulueres in eum locum ubi materiæ cadaueris cuiuſque plus erit, ſiquidem ibi credibile eſt quemque ſuſcitatum iri. Et credibilius adhuc, unumquemque ſuſcitatum iri in eo loco, ubi erit cadauer eius totum uel penè totum. Si autem pulueres alicuius pariter per diuerſa loca longè diſtantia diſperſi ſint, credibile eſt, eos miniſterio Angelorum eſſe deferendos, uel ad locum forte in quo quis mortuus fuit, ut ubi occubuit ibi reſurgat, uel, quod magis puto, ad locum ipſum futuri *iudicij*, ut ibi homo reſurgat. Quandoquidem eo eſſet alioqui poſt reſurrectionem deferendus, & non uidetur eſſe urgens ratio, cur debeat quis ...

in vno quàm in alio loco reſurgere, ſi in nullo vno loco ſit vel tota ipſius materia, vel maior aliqua ſeu notabilis pars ipſius, Nam Dominus Ioan. 5. tantummodo indicat, ibi vnumquemque reſurrecturum, vbi corpus eius iacebit, vel quo ad totam ipſius materiam, vel quo ad notabilem eius partem, cum ait: *Venit hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, &c.*

Porro in hoc toto miniſterio Angelico rectè cenſet D. Thomas hic art. 3. ad 2. præcipuas partes fore Archangeli Michaelis. Tum quia eſt Princeps Eccleſiæ, ſicut fuit olim *Princeps* Synagogæ Danielis 12. Tum quoniam id ſubindicat Apoſtolus 1. ad Theſſal. 4. cum ait deſcenſurum Dominum, atque adeò futuram reſurrectionẽ *in iuſſu & voce Archangeli, &c.*

Quanquam Magiſter quidem ſententiarum in 4. diſt. 43. per *Archangelum* hoc loco intelligit ipſum Chriſtum Dominum, qui eſt Princeps Archangelorum. Sed tamen Apoſtolus de Archangelo ibi loquitur tanquam de alio quodam diuerſo ab ipſo Domino, qui *deſcendet in voce Archangeli, &c.* Nec quicquã obſtat quo minus interpretemur illum locum ab ipſo Archangelo Michaele. Hæc de Primo.

Quod ad Secvndvm attinet, ſcilicet *quænam ſit futura conditio termini à quo reſurrectionis:* Imprimis non dubitatur, quin neceſſe ſit vt mors præcedat reſurrectionem: *Mortui* namque *reſurgent*, vt ait Apoſtolus 1. ad Theſſal. 4. Et vt ait Damaſcenus lib. 4. cap. 28. *Reſurrectio propriè nõ eſt niſi eius quod cecidit et interijt.* Sed Qvæstio nonnulla eſt, an etiam in omnibus & ſingulis terminus *à quo* reſurrectionis erit omnimoda corporum reſolutio & *incineratio*.

Nam D. Thomas hic q. 78. art. 2. & quidam alij Theologi, ita putant, propter duas potiſſimum Scripturæ ſententias. Prima eſt Gen. 3. vbi homini poſt peccatum dictum eſt: *Terra es, & in terram ibis.* Quod generatim intelligitur pertinere ad omnes poſt peccatum. Secunda eſt ad Philipp. 3. *Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Ex quo infert diuus Thomas, futurũ ut prius deformetur corpus per diſſolutionem & incinerationẽ.

Alij autem contra ſentiunt, non omnium futuram incinerationem. Quod arbitror eſſe verius. Nam vt omittam corpus beatiſſimæ Virginis, cui ſingulari priuilegio poſt Chriſtum, piè creditur contigiſſe, ut reſurgeret antequam incineraretur, Iuſti qui in aduentu Domini ſuperſtites reperientur, ſine mora, & ante incinerationem reſurgent, ſtatim ac mortui fuerint cum *rapientur obuiam Chriſto in aera*. Iuxta Apoſtolum 1. ad Theſſal. 4. ut q. præcedenti p. 3. aſſeruimus ex Auguſtini ſententia lib. 20. de ciuit. Dei cap. 20. & aliorum.

Ad teſtimonium autem illud Gen. 3. reſpondeo cũ eodem Auguſtino illic, vbi ita ſcribit: *Nec ab illa ſententia qua homini dictum eſt: Terra es & in terram ibis: futuros illos ſanctos arbitremur eſſe immunes: ſi eorum morientium in terra non recident corpora; ſed ſicut in ipſo raptu morientur, ita & reſurgent dum feruntur in aerea. In terram quippe ibis: ideſt, in hoc ibis amiſſa vita quod eras, antequam ſumeres uitam, ideſt, hoc eris exanimis quod eras antequam eſſes animatus. Terræ quippe inſufflauit Deus in faciem flatum vitæ, cum factus eſſet homo in animam viuam. Tanquam diceretur: Terra es animata quod non eras: terra eris exanimis ſicut eras. Hoc ſunt & antequam putreſcant omnia corpora mortuorum, quod erunt & illa ſi morientur vbicunque moriantur cum vita carebunt, quam continuo recepturæ ſunt.*

Ad alterum verò teſtimonium ex Apoſtolo ad Phil. 3. facilior adhuc eſt reſponſio. Nam primò vt A intelligamus, *reformatum* iri corpus noſtrum, non eſt neceſſe præcedere deformationem eius per incinerationem, ſed ſatis eſt ſi præcedat eius deformatio per *mortem*. Secundò, quamuis ne moreretur quidem prius, tamen hoc ipſo ſatis ſuperque reformabitur, quod acquiret tunc claritatem, & alia præclariſſima dona, quibus *configurabitur*, ut ait Apoſtolus, *corpori claritatis Chriſti*, vt docebimus q. 5. Hæc de Secundo.

Quod ad Tertivm attinet, ſcilicet *quonam tempore fiet reſurrectio;* conſtat imprimis ex Scriptura, futuram ipſo die *iudicij extremi*, qui erit mundi vltimus. Id patet Iob 19. *In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.* Et Ioan. 6. *Ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Et Ioan. 11. *Scio quia reſurget in reſurrectione, in nouiſſimo* B *die*. Et 1. ad Theſſal. 4. Apoſtolus coniungit reſurrectionem futuram cum *deſcenſu* Domini de cœlo, *in iuſſu & in voce Archangeli, &c.*

Deinde, rectè aſſerit D. Thomas hic q. 77. art. 3. & alij Theologi, credibile eſſe reſurrectionem futuram in illius diei *crepuſculo*, Sole exiſtente in Oriente & Luna in Occidente. Tum quia in tali diſpoſitione Sol & Luna creduntur eſſe creata, & ſic eorum motus circularis complebitur per reditum ad idem punctum. Tum quia in crepuſculo etiam ſurrexit Dominus, ut uidimus in diſp. 2. q. 5.

Neque obſtat illud Matth. 25. *Media autem nocte clamor factus eſt; ecce ſponſus venit, exite obuiam ei.* Quem clamorem Avgvstinvs in lib. de gratia no- C ui & veteris Teſtamenti dicit ſignificari per nouiſſimam tubam, de qua ſupra diximus. Non inquam hoc obſtat. Nam ut reſpondet Magiſter in 4. diſtin. 43. ex eodem Auguſtino illic, *media nocte* ſignificatur ibi venturus Dominus, accipiendo mediam noctem nõ pro hora illa temporis nocturni, ſed pro tempore *occulto & improuiſo*. Dies enim Domini *ſicut fur in nocte ita veniet.* 1. ad Theſſ. 5. Et vt ait idem Dominus Matt. 24. *De die illa & hora nemo ſcit.* Quod quemadmodum intelligi debeat explicauimus q. præced. p. 1.

Addit tamen Magiſter ex Caſſiodoro; nõ eſſe improbabile, venturum Dominum media nocte, atque adeò futuram tunc reſurrectionem, illuſtrante tamen Domino omnia fulgore ſuo: Iuxta illud: *ſicut enim ful-* D *gur exit ab Oriente, &c.* Matth. 24. Sed tamen credibilius eſt quod in *crepuſculo* hæc fiet, vt antea diximus.

Fiet autem reſurrectio omnium *ſimul*, ſi fieri ſimul intelligamus, quod fit ſub idem tempus breuiſſimum & quaſi imperceptibile; iuxta id quod ſtatim dicemus: non autem ſi dicatur ſimul fieri quod fit in vno & eodem ſimpliciſſimo Inſtanti, vt rectè etiam notauit Durand. in 4. diſt. 43. q. 4. Et patet ex eo, quod iuſti qui tunc viui reperientur, morientur & reſurgent (cum rapiemur ſcilicet obuiam Chriſto in aera 1. Theſſal. 4.) *poſtquam* reſurgent alij, qui ante mortui fuerint. Hæc de Tertio.

Quod ad Qvartvm attinet, ſcilicet *quàm celeriter futura ſit reſurrectio;* cõſtat ex Apoſtolo 1. ad Cor. 15. E quàm celerrimè futuram. *In momento,* inquit, *in ictu oculi, in nouiſſima tuba, canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, &c.* Etenim *vnio* ipſa animæ & corporis, atque adeò diſpoſitio *vltima* materiæ, in Inſtanti à Deo fiet.

Congregatio autem & præparatio puluerum, celerrimè etiam fiet, miniſterio Angelorum; quippe quibus natura corporea quo ad motum localem, per quem illi pulueres colligentur, obedit ad nutum. Iuxta ea quæ tradidimus Tom. 1. diſp. 5. q. 1. p. 4. Vnde S. Auguſt. lib. 20. de ciuit. Dei, ca. 20. affirmat, *in membra ſine fine victura ineſtimabili facilitate & velocitate rediturum antiquiſſimorum cadauerum puluerem.*

PVNCTVM TERTIVM.

Qualiſnam futura ſit Reſurrectio ex parte ſui termini, id eſt, ex parte reſurgentium.

D.Thom.q.79.& ſeq.

HOc loco imprimis ſtatuendum id eſt, quod & Scripturę planè conſentaneum eſt, & grauiores authores ſentiunt; nempe *omnes* omnino homines reſurrecturos, atque etiam omnes morituros. Ita enim colligitur apertè ex his Scripturę locis: Pſal.88. *Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem?* Et ad Rom.5. *In omnes homines mors pertranſiit.* Et 1. ad Cor. 15. *Per hominem mors & per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Chriſto oēs viuificabuntur*, Et ibidem: *Tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur*. Et rurſus: *Omnes quidem reſurgemus*. Et 2. ad Cor.5. *Dum ſumus in corpore peregrinamur à Domino, &c. Audemus autem & bonam voluntatē habemus, magis peregrinari à corpore & præſentes eſſe ad Dominum*. Quaſi hoc, ſ. nequeat fieri niſi relicto corpore per mortem. Et ad Hebr.9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori: poſt hoc autem iudicium*.

Ita etiam ſenſit Auguſtinus lib.20.de ciu.Dei, cap. 20. Et Ambroſ. 1. ad Theſſ.4. Et alij Patres. Atque ita etiam habet *communior & ſecurior* ſententia Theologorum, vt inquit D.Tho. hic q.78. art.1. Quamuis aliquos tranſituros ſine morte ad vitam immortalem, ſenſit Epiphan. hær.64. & Hierony. in epiſt. ad Marcellam; Et quidā recentiores. Sed tamē ad ea quę ſuffragari viderut huic ſentētię facilè reſponderi poteſt.

Primum eſt, quòd Apoſtolus 1. ad Theſſ.4. indicare videtur, eos iuſtos, qui in aduentu Domini viui reperientur, non morituros: cum *eorum perſonas in ſe atque illos qui tunc ſecum viuebant transfigurans* (vt ait Auguſt. lib.20.de ciuit.Dei, cap.20.) ita ſcribit: *Mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi: deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cū Domino erimus.*

Reſpondeo cum AVGVSTINO loco citato, iuſtos illos qui tunc viui reperientur ad *immortalitatem per mortem mira celeritate in ipſo raptu tranſituros*, vt p. præcedenti diximus. *Ad hunc autem ſenſum*, inquit Auguſtinus, *ipſe Apoſtolus nos videtur vrgere, vbi dicit: In Chriſto omnes viuificabuntur: cum de ipſa loquens reſurrectione corporum dicat: Tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur. Quomodo igitur quos viuentes hic Chriſtus inueniet, per immortalitatem in illo viuificabuntur, niſi prius moriantur.*

Atque ibidem pulchrè declarat Auguſtinus, nec ex eo, quod Apoſtolus ait: *Et ſic ſemper cum Domino erimus*; ſequi eos iuſtos non morituros in illo raptu. *Non ſic*, inquit, *accipiendum id eſt, tanquam in aere nos dixerit ſemper cum Domino eſſe manſuros: quia nec ipſe vtique manebit, qua veniens tranſiturus eſt. Venienti quippe ibitur obuiam, non manenti. Sed ita cum Domino erimus: id eſt, ſic erimus ſemper habentes corpora ſempiterna, vbicunque cum illo fuerimus.*

Fatendum eſt autem, ſequi ex hoc Apoſtoli loco, iuſtos illos qui tunc viui reperientur, aliquanto *poſt* reſurrecturos quàm alios mortuos. Siquidem morientur atque adeò reſurgent, quando cum alijs iam antea mortuis in Chriſto, & tunc per reſurrectionem viuis, rapientur obuiam Chriſto in aera. Sed tamen omnes nihilominus dici accenſeri poſſunt reſurrectuti ſimul, prout ſimul fieri dici poteſt quod fit ſub idem tempus breuiſſimū, vt p. præced. annotauimus.

Secundum, quod illi ſententiæ ſuffragari videtur,
A eſt illud 1. ad Cor.15. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*. Vbi ſignificari videtur, omnes quidem tranſlatum iri ad aliam quandam uitam immortalem; ſed non omnes immutatum iri ſcilicet per *mortem*.

Reſpondeo, locum iſtum variè legi. Nam editio vulgata habet ſicut iam recitauimus: Et *ita in pleriſque codicibus* iam olim legi ſolitum affirmat ſanctus AVGVSTINVS in lib. de octo quæſtionibus Dulcitij q. 3. In aliquibus autem codicibus tempore etiam Auguſtini legebatur hoc modo: *Omnes dormiemus, ſed non omnes immutabimur*, vt teſtatur ipſe Auguſtinus loco citato. Et lib.20. de ciu. Dei, cap.20. Codices autem græci nunc habent contrario modo, ſcilicet: *Om-*
B *nes quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur: πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα.*

Quocunque autem modo ex his tribus locus hic legatur, nihil ſuffragatur eorum ſententiæ qui putant aliquos non morituros. Nam ſi legatur, vt habet editio *uulgata*, manifeſtè potius ex illo confirmatur ſententia noſtra. Quid enim clarius quam illud: *Omnes quidem reſurgemus?* Neque enim *reſurrectio fieri poteſt niſi mors præceſſerit*, inquit Auguſtinus loco citato. Quod & euidenter ibi confirmat ex Apoſtolo in eam ſententiam illic dicente: *Tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur*. Itaque quod additur: *Sed non omnes immutabimur*, nequit intelligi de immuta-
C tione per *mortem*, ſed de immutatione per conditionem corporis *glorioſi* & ſtatum *uitæ beatæ*. Quo pacto non omnes qui reſurgent immutabuntur, ſed ſoli iuſti.

Si autem locus ita legatur, ut teſte Auguſtino legebatur olim *in pleriſque codicibus*, ſcilicet: *Omnes dormiemus, &c.* manifeſtè etiā ſic ſuffragatur noſtræ ſententiæ. Neque enim *dormitionem* (ut rectè illic Auguſtinus ait) *poſſumus illic intelligere niſi mortem.*

Si autem legatur locus ut iam habetur in Codicibus græcis, ſcilicet. *Omnes quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur*: ſenſus erit, die illo nouiſſimo quo ueniet Dominus, nō eſſe futuros omnes iā ante mortuos; omnes autē etiā qui tunc uiuent immuta-
D tū iri per *mortem*. Itaque ſic etiam lectus iſte locus ſuffragatur nobis. Nam quod iuxtà eam lectionem dicitur. *Omnes autem immutabimur*; cum nequeat intelligi de immutatione per gloriam (non enim ea mutatio continget omnibus) neceſſe eſt intelligi de mutatione per *mortem*, atque adeò etiam per reſurrectionem.

Porrò in hac uarietate lectionis meritò præferri debet noſtra lectio editionis *vulgatæ*, cum de hac editione, & non de ulla alia, expreſsè Eccleſia definiuerit quod ſit Authentica in Concilio Tridentino ſeſſ. 1. ſicut Tom.3. diſp.1. q.1. p.7. latius aſſeruimus.

Tertium, quod uidetur fauere ſententiæ illi, eſt id quod in ſymbolo fidei & aliàs dicitur Dominus iudi-
E caturus *viuos & mortuos*. Hinc enim non parum confirmari eorum ſententiam qui putant aliquos non morituros, cenſuit Auguſtinus in libro de octo quæſtionibus Dulcitij q. 3. Qua in ſententia & ipſe Auguſtinus aliquando fuit lib.2. de peccatorum meritis & remiſſione cap.31. non tamen aſſeueranter ut ipſemet refert lib.2. retractationum, cap. 33.

Sed ad hoc facilis eſt *reſponſio*. Senſus namque eſt uēturum Dominum, ut iudicet; tum eos qui ante eius aduentum *fuerint iam mortui* tum etiam illos qui in eius aduentu reperientur adhuc *viui*, licet illos quoque ante iudiciū ipſum morituros & reuicturos cum alijs. Et hoc eſt ꝙ D.Thomas q.78 ar.1. ad 1. rectè ait differentiā illorū uiuorum & mortuorum referri debere

tan-

tantummodo ad illud tempus determinatum quod A immediatè præcedet iudicium, quando ſcilicet vltima iudicij ſigna incipient apparere & veniet Dominus. Tunc enim quidam erunt mortui, & quidam *viui*, ſed hi quoque morituri & reſurrecturi ad iudicium.

Quartum & poſtremum eſt, quod Elias & Enoch fuerunt ſine morte ex hac uita tranſlati; & poſt Domini mortem *multa corpora Sanctorum reſurrexerunt*, Matt. 27. qui non videntur fuiſſe amplius morituri, ſed tranſituri ſine morte ad ſtatum vitæ beatæ etiam quo ad corpus.

Reſpondeo, Eliam & Enoch omnino morituros in perſecutione Antichriſti vt uidimus q. præcedenti p. 2. & patet Apoc. 11. Illi verò Sancti qui in morte Domini ſurrexerunt, præterquam quod iam ſemel mortem guſtauerant, rurſus fuerunt morituri, ut ex veriori longè ſententia aſſeruimus diſp. 2. q. 5. Itaque maneat, *omnes* reſurrecturos atq; adeò etiam morituros, vt initio diximus.

Quo poſito Tria potiſſimum hoc loco conſideranda ſunt in ijs qui reſurgent. Primo identitas. (Idē enim homo qui mortuus eſt reſurget.) Secundo, integritas corporis. Tertio, conditio ſiue ſtatus eiuſdē, quoad uigorem, quantitatem ſiue ſtaturam, &c. De doribus autem gloriæ corporis, quæ erunt propriæ beatorum, (ſicut etiam de aureolis) Itemq; de miſerrima conditione corporum damnatorum q. 5. dicendum eſt.

Nunc quod ad Primvm attinet, æquè certum ex C fide eſt, *eundem ipſum hominem*, qui mortuus eſt, reſurrecturum, atque futuram reſurrectionem mortuorum. Nam ſcripturæ teſtimonia allata p. 1. quę reſurrectionem futuram eſſe confirmant, id ipſum conuincunt: Siquidem ex ſententia Avgvstini lib. 8. de Trinitate, cap. 5 & Damaſceni lib. 4. de fide cap. 28. *reſurgere*, ſecundum ipſam quoque notionem uocabuli, propriè eſt *reuiuiſcere & denuo conſiſtere illud ipſum quod cecidit & occubuit*.

Peculiariter autem ad hoc confirmandum eſt clariſſimus & efficaciſſimus ille locus Iob 19. *In nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum* (nempe ego ipſe) & *rurſum circumdabor pelle mea* (mea inquit) & *in carne mea videbo Deum*. Et adhuc clarius. *Quem viſurus*, in- D quit, *ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius*. Deinde hoc ipſum affirmatur in fidei ſymbolis, & confirmatur ex inſtituto ab omnibus illis Patribus quos p. 1. citauimus. Denique hoc ipſum & *poſſe fieri*, & *futurum eſſe*, manifeſte declarat & conuincit illa ratiocinatio, qua ſumus vſi p. 1. probatione quarta ad reſurrectionis fidem confirmandam.

Ex quibus refellitur Primo error Origenis & Ioannis Hieroſolymitani, & Eutichij Conſtantinopolitani Epiſcopi, qui concedebant quidem homines reſurrecturos in corporibus, ſed *aereis* uel aere *ſubtilioribus*, non autem conſtantibus ex carne & membris: Vt de Origene & Ioanne Hieroſolymitano apparet ex S. Hieronymo in epiſt. 61. ad Pammachiū E contra errores eiuſdem Ioannis. Et de Eutichio refert ſanctus Gregorivs lib. 14. Moralium, cap. 31. & 32. ubi recenſet diſputationem quam ipſe cum illo Euthichio Conſtantinopoli de hac re habuit.

Pugnat autem hic error cum uera fide reſurrectionis. Nam ſi homo reſurrecturus non ſit in corpore prædito carne & membris, quale habuit dum uiueret; non reſurgeret *idem homo*, ac proinde non uerè reſurgeret. Etenim homo dum uiuit ex corpore conſtat prædito carne & oſſibus. Vnde S. Hieronymvs in ſupra dicta epiſt. 61. *Fidem*, inquit, *Eccleſiæ apertiſſimè cōfitebor. Reſurrectionis veritas Catholica ſine carne & oſſibus, ſine ſanguine & membris intelligi nō poteſt*.

Et S. Avgvstinvs in Enchiridio, c. 84. *Reſurrectionem*, inquit, *carnis omnium quicunque nati ſunt hominum atque naſcentur, & mortui ſunt atque morientur, nullo modo dubitare debet Chriſtianus*.

Vrget etiam S. Gregorivs libro 14. Moralium, cap. 31. quod Chriſtus Dominus, cuius reſurrectio fuit exemplar futuræ noſtræ reſurrectionis, in corpore ſurrexit prædito carne & oſſibus; ſicut ille ad Diſcipulos ait; *Palpate & videte quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere*, Lucæ 24.

Nec fuerunt ullius ponderis fundamenta, illius contrarij erroris, quæ refert potiſſimum S. Gregorius ubi ſupra; *Primum* erat quod Apoſtolus ait 1. ad Co- B rinth. 15. *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*.

Reſpondeo cum Gregorio, carnem & ſanguinem eo loco intelligi non ſecundum naturam ſed ſecundum culpam, & culpæ corruptionem, ut etiam reſpondimus p. 1. cum S. Irenæo lib. 5. cap. 9.

Secundum erat, quòd ibidē Apoſtolus ait: *Non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum, &c.* indicans ſimiliter non *idem corpus* reſurrecturum.

Sed ad hæc, inquit Gregorius ubi ſuprà c. 32. *citius reſpondetur. Nā Paulus Apoſtolus dicens: Non corpus quod futurū eſt ſeminas, ſed nudū granum, hoc inſinuat quod videmus, quia granū cū culmo, & folijs naſcitur, quod ſine culmo, & folijs ſeminatur. Ille itaq; in augmēto gloriæ reſurrectionis non dixit grano ſeminis deeſſe quod erat, ſed adeſſe quod non erat*, nimirū dotes gloriæ, iuxta ea quę tradēmus q. 5.

Tertium erat, quod ibidem Apoſtolus ait, *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*.

Reſpondeo cum S. Avgvstino in Enchiridio, cap. 91. ſpirituale corpus in reſurrectione futurum ab Apoſtolo, dici, non quia minimè conſtabit ex carne: *Quantum attinet*, inquit, *ad ſubſtantiā: ſed quoniam tanta erit tunc concordia carnis & ſpiritus viuificante ſpiritu, ſine ſuſtentaculi alicuius indigentia, ſubditam carnem, vt nihil nobis repugnet ex nobis, ſed ſicut foris neminem, ita nec intus nos ipſos patiamur inimicos*.

In quam ſententiam Gregorivs quoque dicit vbi ſuprà cap. 31. *In illa reſurrectionis gloria erit corpus noſtrum ſubtile quidem per effectum ſpiritalis potentiæ, ſed palpabile per ueritatem naturæ*.

Quartum erat, quòd non perinde tunc atque in hac vita erit opus vſu membrorum.

Reſpondeo, futura tunc nihilominus membra ad humani corporis decorem & perfectionem: iuxta ea quæ paulò poſt dicemus de integritate corporum.

Secundo, per eandem fidei doctrinam redargui manifeſtè poteſt opinio, vel potius error Durandi, qui in 4 diſtin. 44. quæſt. 2. contendit, ne per potentiam quidem Dei abſolutam, poſſe *reproduci illud idem numero* quod penitus interierit. Nam ſi ita eſt; ſequitur planè, non *eundem numero* hominem reſurrecturum, quod eſt contra reſurrectionis fidem. Vt enim idem numero homo reſurgat, neceſſe eſt Tria ſaltem in homine reſurrecturo reproduci diuinitus, quæ penitus per mortem interierant. Primvm eſt ipſa *vnio* ſubſtantialis huius numero animæ cum hoc numero corpore; quæ certè unio quamuis realiter non diſtinguatur a corpore & anima, tamen formaliter diſtinguitur ab utroque, & vt ita diſtincta, eſt quiddam ſubſtantiale, & quidam peculiaris *effectus*, qui prorſus per mortem Eſſe deſierat, cum ſcilicet deſijt quis eſſe *homo*, cui eſt vnio illa ſubſtantialiter intima. Et tamen hæc vnio ſine dubio eadem numero *reproducitur*; imò maximè per eius reproductionem fit reſurrectio, quod miror non attendiſſe Durandum.

Secvndvm, quòd prius extinctum reproducetur,

tur, eſt, ſubſtantialis *perſonalitas* demortui hominis. A Siue enim ea diſtinguatur realiter à natura humana ſingulari (vt probauimus diſp. 1. quæſt. 4. p. 2.) ſiue tãtum formaliter; tamen certa ſunt tria. *Primò*, nõ manere perſonalitatem illam in anima ſeparata (non enim hæc eſt perſona) & multo minus in materia prima, ſed in morte eſſe deſinere. *Secundò*, verè eam produci ſeu comproduci cùm generatur homo; & conſequenter debere reproduci in reſurrectione, quando rurſus erit homo & perſona, is qui ante fuerat. *Tertiò*, niſi eadem numero perſonalitas quæ fuit ante, reproducatur, non reproductum iri hominem eundem numero; cum dubitari nullo modo poſſit, quin de ratione *huius hominis* & *huius perſonæ* ſit *hæc numero perſonalitas*, vt pote quæ eſt quoddam ſubſtantialiter in- B timum huic perſonæ, imò conſtituens hanc perſonã.

Tertivm, quòd prius extinctum reproducetur diuinitus in reſurrectione idem numero, eſt *natiuum* illud *temperamentum* qualitatum & accidentium vniuſcuiuſque, quo continentur *diſpoſitiones vltimæ* huius materiæ ad hanc animam rationalem, & cum quo proinde eſt connexa ratio *harum* carnium, & *horum* oſſium, &c. atque adeo *huius* humani corporis, ſiue hoc Eſſe huius humani corporis ſit ab anima ipſa rationali, ſiue ab alia uel alijs formis, quæ cum antea interierint, reproducantur ſimul cum illis vltimis diſpoſitionibus.

Etenim niſi in Reſurrectione quoque hæ diſpoſitiones *vltimæ*, (quæ ante interierunt) reproducantur C eædem numero; nimimè reſurget *idem homo numero*, vt habet vera fides. Nam identitas numerica hominis non continetur ſola identitate animæ & identitate primæ materiæ nudæ, ſed identitate tum animæ, tum eiuſdem *corporis humani* & earundem *carnium & oſſium, &c.* Quæ corporis *identitas* requirit omnino eaſdem diſpoſitiones ultimas materiæ ad animam, per quas materia prima habeat peculiarem habitudinem ad *hanc* animam informantem *hoc* corpus, atque adeo reddatur materia *hæc ſecunda* & deſignata *huic* formæ.

Quod autem omnino verum ſit hoc quod dicimus, ſcilicet ad *identitatem huius hominis*, atque adeò ad ueram reſurrectionem, non ſufficere identitatem D animæ & materiæ primæ, ſed propriè requiri ut reproducantur eædem *ultimæ* diſpoſitiones, atq; adeò *idem corpus*; Probatur manifeſtè duplici ratione. *Primo*, quoniam *hic homo* ſubſtantialiter conſtat ex *hac* anima & ex *hoc* etiam corpore, & *his* carnibus ac oſſibus, quæ non conſiſtunt ſiue *his* ultimis diſpoſitionibus; Ergo non erit idem homo niſi conſtet rurſus ex *hoc eodem* corpore eo modo identitatis, quo paulò poſt magis declarabo.

Secundò, quoniam aliàs in migratione animarum ex alijs corporibus in alia, quam fingebant Philoſophi Pythagorici, contigiſſet vera reſurrectio eorundem hominum. Siquidem in illa migratione ſupereſſet *eadem anima* hominis anteà mortui, & eadem ubique eſſet, *materia prima* quorumcunq; corporum. E

Errauit igitur Durandus intolerabiliter, tum in eo quod aſſeruit idem numero quod antea perierit, reproduci diuinitus *non poſſe*. Tum in eo quod conſequenter deinde diſt. 44. q. 1. cenſuit, propter ſolam identitatem animæ rationalis, & materiæ, reſurrecturum eundem numero hominem. Hic enim modus reſurrectionis non eſt verus & Catholicus, ſed planè Pythagoricus.

Nec fundamentum præcipuum Durandi eſt vllius ponderis. Sic enim argumentatur. Diuerſis numero actionibus reſpondere oportet diuerſos numero effectus. Sed productio prima, & productio ſecunda, ſunt diuerſæ numero actiones. Ergo reſpondere oportet illis diuerſos numero effectus, ac proinde impoſſibile eſt, unum & eundem numero effectum qui antea fuerit productus & interierit, denuò reproduci.

Reſpondeo *Primò*, ſi hoc argumentum aliquid probat, etiam probare quòd ne poſſit quidem reproduci eadem numero ſubſtantialis *vnio* animæ & corporis; & eadem numero perſonalitas, ac proinde impoſſibilem eſſe reſurrectionem eiuſdem hominis numero; quod eſt contra fidem.

Secundò reſpondeo, Maiorem eſſe falſam, ſi ſpectemus Dei potentiam abſolutam & ſupernaturalem, per quam fiet nimirum reſurrectio. Nam ut uerè & ſubtiliter annotauit D. Thomas hic q. 79 art. 2. ad 2. *actio* formaliter non eſt de intrinſeca ratione *effectus*, atq; adeo neq; de intrinſeca ratione *huius* humanitatis in propoſito. Quocirca non repugnat, vt actio ſit diuerſa, & tamen effectus ſit idem.

Quanquam cauſſæ quidem creatæ per aliam quandam actionem exercitam in alio tempore, non poſſunt producere eundem numero effectum; quia nimirum in efficiendo *hunc numero effectum*, pendent à determinatis quibuſdam conditionibus, ſcilicet ab *hoc* tempore, *hoc* loco, &c ut diximus p. 1. probatione 4. Deus autem, cum ſit infinitæ uirtutis, non pendet in agendo ab eiuſmodi conditionibus, ſed poteſt producere & reproducere eundem effectum, quandocũque, & quomodocunq; uult. Sicut potuit *etiam* mundum creare ex nullo *ſubiecto*, à quo aliàs *pendent in* agendo cauſſæ creatæ. Rectè enim ſanctus Hieronymvs in epiſt. 61. ad Pammachium. *Poteſt vtiq; Deus eadem potentia qua de nihilo cuncta fabricatus eſt, reddere quæ fuerunt; quia multo minus eſt reſtituere quod fuerit, quam facere quod non fuit.*

Tertiò reſpondeo negari etiam poſſe Minorem illius argumentationis Durandi. Nam quamuis *ſecundum quid* productio & reproductio eiuſdem numero effectus in alio & alio tempore, ſint diuerſæ actiones, nempe ſecundum *tempus*, tamen poſita veriori ſententia (quòd ſcilicet actio nihil aliud re ipſa ſit quã effectus ipſe vt eſt ab agente) ſimpliciter nõ ſunt niſi *vna & eadem actio*; quæ ſalua ſui vnitate exiſtens in alio & alio tempore, atq; vnus ille & idem effectus, qui reproducitur, exiſtit ſalua ſui vnitate in alio & in alio tempore.

Et confirmatur hoc ipſum. Nam ſimpliciter loquendo *tempus* uel *habitudo* ad tempus, non magis eſt de intrinſeca ratione actionis, quam de intrinſeca ratione ipſius effectus. Ergo ſicut poteſt *idem numero effectus* eſſe in alio & in alio tempore, ita etiam *eadem numero actio* productiua eius ipſius effectus. Probatur Antecedens. Nam actio ex ſua ratione (& maximè cum eſt productio effectus *permanentis*, qui eſt totus ſimul ut in propoſito) non eſt ens ſucceſſiuum ſicut motus *continuus*, qui proinde habet ex ſua intrinſeca ratione habitudinem ad tempus, & ideo nequit idẽ numero reproduci, poſtquam deſijt eſſe, niſi reproduceretur ſimul à Deo extrinſecum tempus & duratio ſucceſſiua ad quam intrinſecè haberet ordinem; quod fortè non implicat contradictionem. Nam poſſunt reproduci omnia illa permanentia cum ſuo etiam ordine ex quibus conſtaret quoduis ſucceſſiuum & extrinſecum tempus, &c.

Sed quicquid ſit de hoc, actio certè (ut dixi) ex ſua ratione non eſt ens *ſucceſſiuum*, ut patet quando producitur per illam effectus permanens, ut in propoſito. Ac proinde, cum non habeat intrinſecè ordinem ad tempus magis quam ipſe ſuus effectus permanens, poterit æquè atq; ipſe effectus eſſe ſimpliciter eadem

numero

numero in alio & alio tempore, ſicut concluſi. Itaque falſa eſt quoque Minor illius argumentationis Durandi, vt dixi.

Habemus itaque, reſurrectionem iuxta veritatem fidei Catholicæ ita eſſe futuram, vt quiſque reſurrecturus ſit *idem planè numero* qui fuit antea conſtans non ſolum ex eadem anima & materia prima, ſed etiam ex eodem corpore & eadē carne & oſſibus, &c. Porro ut penitus intelligatur qualiſnam omnino futura ſit iſta IDENTITAS reſurgentium, atque adeò etiam facilius percipiantur ea, quæ deinde addemus de futura item corporum integritate, & conditione, & ſtatura, &c. diligenter ANIMADVERTENDVM eſt non aliter oportere intelligi & defendi, quod *idem homo numero*, qui antea uixit, reſurrecturus & reuicturus poſt mortem ſit, quàm conſtat iam, vnumquemque hominem dum hanc vitam degit, in alia licet, & in alia ſui ætate, & alijs quantumlibet, atque alijs accidentibus affectum eſſe, *eundem numero*. Eſt autem quo ad hæc & alia in uno & eodem homine dum viuit magna varietas.

Nam vnus & idem homo aliter ſe habet cum eſt puer; aliter cum eſt iuuenis, vir, & ſenex; aliter cum ægrotat; aliter cum firmior & vegetior eſt; aliter cum ex ſuis omnibus partibus & membris integrè conſtat; aliter cum aliquo membro aut parte orbatus eſt, &c. Ac propterea etiam non ſemper retinet eaſdem partes *primæ materiæ*, cum hæ per nutritionem continuò fluant & refluant, ex ſententia Ariſtotelis lib. 1. de Generatione tex. 35. & ſeq. recepta a D. Thoma hic q. 80. art. 5. & à præcipuis alijs Philoſophis.

Et tamen non obſtante hac omni varietate *vnus & idem homo* eſt quiſque per totam vitam, hoc ipſo nimirum quòd retinet & eandem numero animam, & eandem præterea determinatam rationem unius & eiuſdem *corporis humani*, connexam nimirum cum eodem temperamento natiuo qualitatum & accidentium, quo continentur *diſpoſitiones vltimæ* ad hanc numero animam, atque adeò etiam *peculiaris habitudo* materiæ ad illam, qualeſcunque tandem ſint partes huius materiæ per ſuprà dictum illum fluxum & refluxum, ſicut ante contra Durandum diſſeruimus.

Et hoc ipſum eſt quod docet D. Thomas hic q. 80. art. 4. & 5. cum ex ſententia illa Ariſtotelis explicat *identitatem numericam* eiuſdem hominis per hoc, quod ſicut partes ciuitatis alicuius fluunt & refluunt *materialiter*, dum ſinguli ſubtrahuntur à multitudine per mortem, alijs in locum eorum ſuccedentibus; remanent autem *formaliter* quatenus ad eadem officia & ordines ſubſtituuntur hi qui ſuccedunt, & ideo vna numero ciuitas remanere dicitur: ita in noſtro propoſito dum quibuſdam materiæ partibus, refluentibus, aliæ recedunt, aliæ accedunt in eadem figura & ſitu; fluunt quidem & refluunt partes hominis ſecundum *materiam*, abſolutè ſcilicet & in ſe conſideratam, ſed manet *formaliter* & ſecundum ſpeciem, quatenus manet ſcilicet in ſuccedentibus partibus habitudo item peculiaris (vt ante) ad hanc numero animam rationalem: atque adeò manet idem corpus numero & idem homo numero.

Hæc igitur cum ita ſint, ſatis fuerit per hunc ipſum identitatis modū intelligere & defendere quod ex fide aſſerimus *eoſdem homines numero*, qui mortui fuerint, reſurrecturos. Nō enim eſt dubium quin, vt eſt alioqui magna *varietas*, quo ad alia in *uno & eodem homine* dum viuit, ita etiam futura ſit valde diuerſa conditio eiuſdem hominis cum reſurget, ut patebit ex ijs quæ iam tradēmus. Hæc de PRIMO.

Quod ad SECVNDVM attinet, vera omnino & communis Theologorum ſententia eſt, corpora *ſaltem iu-* A *ſtorum* planè integra & decora reſurrectura, quo ad omnes quidem veras corporis partes & membra, etiamſi in vita aliquo ſeu aliquibus membris vel partibus orbata fuiſſent. Id probatur *Primò* ex Scriptura, quæ planè indicat, corpora ſaltem iuſtorum non niſi optimum & decentiſſimum ſtatum habitura in altera vita: ſicut apparet ex his locis. Sapient. 3. *Fulgebunt iuſti*. Et Sapient. 5. *Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore, ecce quomodo computati ſunt inter ſanctos, &c.* Et infrà: *Ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini*. Et Iſa. 25. *Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi ſui auferet de vniuerſa terra.* B Et Matth. 13. *Tunc iuſti fulgebunt ſicut Sol in regno Patris eorum*. Et Lucæ 21. *Capillus de capite veſtro non peribit*. Et 1. ad Corinth. 15. *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*. Et Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in albis quia digni ſunt*.

Deinde hoc ipſum tanquam minimè apud Orthodoxos dubium affirmat S. AVGVSTINVS in Enchirid. cap. 91. *Reſurgent*, inquit, *Sanctorum corpora ſine vllo vitio, ſine vlla deformitate, ſicut ſine vlla corruptione, onere, difficultate*. Et lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 20. *Nec ſi aliqua*, inquit, *Martyribus amputata & ablata ſint membra, ſine ipſis membris erunt in reſurrectione mortuo-* C *rum, quibus dictum eſt: Capillus capitis veſtri non peribit.*

Ait tamen ibi, Cicatrices vulnerum in Martyribus *cum decore quodam fortaſſe manſuras: Nō enim*, inquit, *deformitas in eis ſed dignitas erit, & quædam quamuis in corpore, nō corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit.* Et paulò poſt: *Ibi cicatrices, ſed tamen iiſdem membris redditis nō perditis apparebunt. Quamuis itaque oīa corporis vitia tunc nō erunt, non ſunt tamen deputanda uel appellanda uitia virtutis indicia*, qualia ſūt nēpe cicatrices illæ.

Apparet autem ex his Scripturæ & Auguſtini teſtimonijs, iuſtorum corpora non modo reſurrectura *integra* cum omnibus ſuis partibus & membris, ſed etiam abſque vlla alia *deformitate*, quàm propter figuræ aut ſitus peruerſitatem, aut ob defectum aliquem, D ſiue exuperantiam habuerint in vita. Siquidem omnia eiuſmodi vitia abhorrent à futura illorum corporum dignitate.

Quod ipſum diſertè etiam tradidit AVGVSTINVS lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 19. *Nulla*, inquit, *erit deformitas quam facit incongruentia partium, ubi & quæ praua ſunt corrigentur, & quod minus eſt quàm decet, unde Creator nouit, ibi ſupplebitur: & quod plus eſt quàm decet, materiæ ſeruata integritate detrahetur. Coloris porrò ſuauitas quanta erit, vbi iuſti fulgebunt ſicut Sol in regno Patris ſui?* Matth. 13. Et paulò ſuperius: *Non eſt*, inquit, *metuendum, pinguibus macris, ne ibi etiam tales ſint quales ſi poſſent nec hic eſſe voluiſſent.*

Porrò dixi, corpora *ſaltem iuſtorum* planè integra E & decora reſurrectura, &c. Nam de corporibus damnandorum, id eſt *impiorum*, an ſine eiuſmodi vitijs & deformitatibus, quas in hac vita habuerint, reſurrectura ſint, dubium eſt, & in dubio id relinquit S. AVGVSTINVS in Enchiridio, cap. 92. atque etiam Magiſter in 4. diſt. 44. Cum enim ibi cap. 91. dixiſſet Auguſtinus: *Reſurgent igitur Sanctorum corpora ſine ullo uitio, ſine ulla deformitate, &c.* poſtea cap. 92. de impijs ſubdit: *Quicunque verò ab illa perditionis maſſa quæ facta eſt per hominem primum; non liberantur per vnum mediatorem Dei & hominum, reſurgent quidem etiam ipſi vnuſquiſque cum ſua carne, ſed vt cum Diabolo & Angelis eius puniantur. Vtrum ſanè ipſi cum vitijs & deformitatibus ſuorum corporum reſurgant, quæcunque in eis vi-*

eis vitioſa & deformia membra geſtarunt, inquirendo laborate quid opus eſt? Neq; enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa & ſempiterna damnatio.

Et quanquam D. Thomas hic q. 86. artic. 1. diſtinguat inter deformitatem corporum ex defectu alicuius *membri*, & eam quæ exiſtit ex aliqua alia corporis *prauitate*; ac de priori non putet fuiſſe dubium Auguſtino, quin ſine illa reſurgent corpora damnandorum ſed ſolum de poſteriori (quam nec manſuram in illis D. Thomas putat) tamen Auguſtinus certè loco citato de *omnibus* eiuſmodi deformitatibus promiſcuè loqui & *dubitare* videtur, quod attinet ad *damnandos*. Sicut antea cap. 91. de omni eiuſmodi deformitate loquens, *affirmat*, reſurrectura quidem Sanctorum corpora ſine omni deformitate, &c. id quod poſtea de damnandis ait eſſe *dubium*, vt audiuimus antea. Neque aliter etiam quàm Auguſtinus loquitur Magiſter vbi ſuprà.

Et certè mihi videtur non improbabile quod opinatur Durandus in 4 diſt. 44. q. 2. & 3. corpora damnandorum non ſine huiuſmodi deformitatibus, quas in hac uita habuerant, reſurrectura. Neque enim vt abſq; illis reſurgant ſuppetit in ipſis eadē ratio, quæ in iuſtis, à quorum futura ſcilicet dignitate abhorret omnis deformitas. Cum futura enim infelicitate damnatorum potius congruunt eiuſmodi vitia & deformitates, vt argumentatur Durandus.

Nec quod generatim dicit Apoſtolus de mortuis 1. ad Cor. 15. *Mortui reſurgent incorrupti*; ſignificat, oēs illos reſurrecturos ſine vllo corporis defectu ac vitio; ſed omnes *verè* reſurrecturos *viuos*, depoſita ſcilicet *mortis corruptione*, cui nō amplius ſint futuri obnoxij.

Nec deniq; quoniam à ſolo Deo, cuius *perfecta ſunt opera*, impij etiam reſuſcitabuntur, neceſſe eſt dicere, illos reſuſcitatum iri in meliori & integriori corporis habitu quam aliquando habuerint. Nam hoc ipſum etiam quod reſuſcitabuntur tales quo ad eam formam & membra tantum quæ aliquādo *habuerunt*, erit quoddam opus ſuo modo *perfectum*: neque eſt neceſſe vt fiat perfectius, ſpectato quidem futuro illo ſtatu miſerrimo damnandorum, & futuro tali præſertim propter ipſorū *culpam & demerita, &c.* Quanquam hoc ipſum (vt dixi) incertum eſt. *Neque fatigare nos debet*, vt ſapienter Auguſtinus dixit, *incerta eorum habitudo vel pulchritudo, quorum erit certa & ſempiterna damnatio.*

Dixi etiam corpora iuſtorum reſurrectura integra, quo ad omnes quidem *veras corporis partes, & membra.* Nam quę non veræ corporis *partes*, ſed excrementa tantum & ſuperfluitates ſunt, minimè redibunt in reſurrectione.

Capilli autem & vngues, quia non ſunt mera excremēta, ſed ad munimentū atque ornamentum aliarum partium pertinent, & eatenus ſunt quoque quędam corporis partes, omnino reſtituentur in reſurrectione, in ea quantitate ſcilicet & forma qua maximè decebit. Iuxta illud Luc. 21. *Capillus de capite veſtro non peribit.* Quod, vt inquit AVGVSTINVS lib. 22. de ciu. Dei, cap. 19. *non de longitudine ſed de numero capillorum dictum, multo aptius poteſt intelligi. Vnde & alibi dicit* (ait Auguſtinus) *capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt*, Luc. 12.

Neque enim deceret ſed planè deforme eſſet reſtitui in reſurrectione quicquid capillorum creuerit quo ad longitudinem. Veriſſimè autem S. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 90. *Indecorum*, inquit, *ibi aliquid non erit, ſed quicquid futurum eſt hoc decebit, quia nec futurum eſt ſi non decebit.*

Dixi etiam notanter reſurrectura corpora iuſtorū

A integra quo ad omnes partes *corporis*; non autem dixi, quo ad omnes partes materiæ. Nam hæ, ſicut non manent eædē in vno & eodem homine dum hic viuit, ita neceſſe non eſt eaſdem omnes reſtitui ad hoc ut *idem homo numero* reſurgat. Sicut patet ex his quæ iuxta ſententiam Philoſophi paulò ante diſſeruimus de *identitate numerica* vnius & eiuſdem hominis.

Quanquam ordinariè quidem, hoc eſt pleriſque omnibus reſurrecturus, eædem etiam materiæ partes reſtituentur, vt communiter tradunt Theologi, quas ſcilicet quiſque habuerit vel habiturus fuerit in eo ſtatu & vigore ætatis, in quo quiſq; reſurget, iuxta id quod dicemus paulò poſt.

Quibuſdam autem ob aliquas cauſſas oportebit
B diuinitus aliunde ſuppleri, ut reſurgant in ſtatu conuenienti, aliquas materiæ partes quas non ipſi habuerint. Nec propterea tamen ijdem numero non erunt: ſicut nec deſinit eſſe idem numero homo dum viuit, propterea quod alio & alio tempore non eaſdē ſed alias & alias habet materiæ partes, ut antea tradidimus, cum explicaremus rationem identitatis numericæ ex Philoſophi ſententia.

Atq; hinc poſſunt facilè expediri quidam Caſus, qui uideri poſſent reddere difficilem fidem futuræ reſurrectionis Nempe *Primò*, quomodo ijdem numero, & integro corpore ac decente ſtatura, reſurrecturi ſint ij qui in hac vita non ſat multum materiæ ad futurum illum habitum & ſtatum corporis habuerunt. Vt defuncti infantuli & Nani, & qui in
C uteris maternis paulò poſt quam rationalem animā acceperunt, mortui ſunt per abortum, de quibus tamen rectè Auguſtinus lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 13 dixit *non videre ſe quomodo ad eos non pertineat reſurrectio mortuorum, ſi non eximuntur de numero mortuorum.*

SECVNDO, quomodo etiam ijdem numero reſurrecturi ſint, quorum tota uel penè tota materia ceſſit in nutrimentum & ſubſtantiam aliorum, qui ipſos ſcilicet comederint; uel illi certè qui comederunt, ſi non his, ſed comeſtis materia illa ſit reſtituenda, &c.

Ad hos & ſimiles caſus, quos teſte Auguſtino lib. 22. de ciuir. Dei, cap. 12. contra fidem reſurrectionis Gentiles obijciebant, non eſt difficile ex dictis reſpondere: ſiquidem ut homo reſurgat idem numero, mi-
D nimè eſt neceſſe conſtare illum iiſdem ex partibus materiæ, ut ante dictum eſt. Itaq; ad PRIMVM reſpondeo ex mente Auguſtini in illo lib. cap. 15 Deum undecunq; is uolet, additurum quantum ſat erit materiæ puſillis illis, ut reſurgant in ſtatu conuenienti: & nihilominus illos æquè futuros eoſdem numero, atque fuiſſent in uita futuri ſi perueniſſent ad iuſtam magnitudinem. Nam in eandem ſententiam D. AVGVSTINVS rectè illic affirmat, quod *etſi omnibus periſſet modis, caro cuiuſpiam hominis, nec vlla eius materies in vllis naturæ latebris remaneret, vnde vellet, eam repararet omnipotens*, ſalua nimirum identitate numerica reſurgentis, atque adeò fide reſurrectionis quam ibi Auguſtinus defendit.

E Ad SECVNDVM caſum mihi uidetur ſufficienter & ſapienter reſponderi ab Auguſtino in illo cap. 19 Summa autem eſt, & illum qui carnes alterius comedit reſurrecturum eundem numero, & illum ſimiliter qui comeſtus eſt. Nam ei qui comeſtus eſt, reddetur materia quæ per nutritionem comedenti acceſſit, & huic materia ſua deperdita (vi ſcilicet caloris naturalis in fame, &c.) diuinitus reſtituetur, quocunq; terrè exhalata deuenerit.

Si quiſpiam, inquit Auguſtinus, *confectus fame compulſus veſcatur cadaueribus hominum; quod malum aliquoties accidiſſe & vetus teſtatur hiſtoria, & noſtrorum temporum [illegible] experimenta docuerunt.* [illegible]

veridica ratione confitēdet; totum digeſtum fuiſſe per imos meatus, nihilq; inde in eius carne mutatū atq; conuerſum: cum ipſa macies quæ fuit & non eſt, ſatis indicet quæ illis eſcis detrimenta ſuppleta ſint. Iam itaq; aliqua paulò ante præmiſi quæ ad iſtum quoq; nodum ſoluendū valere debebūt. Quicquid enim carniū exhauſit fames: vtiq; in auras eſt exhalatū: vnde diximus omnipotentē Deū poſſe reuocare quod fugit. Reddetur ergo caro illa homini, in quo eſſe caro humana primitus cæpit. Ab illo quippe altero tanquā mutuò ſūpta deputāda eſt: quæ ſicut æs alienū redhibēda eſt, vnde ſumpta eſt. Sua verò illi quē fames exinaniuerat, ab eo qui poteſt etiam exhalata reuocare, reddetur.

Quod ſi ponas aliquem per omnem vitam nō alio cibo quàm carnibus humanis fuiſſe nutritum, atque etiam à patre ſimiliter ſolis carnibus humanis nutrito, generatum; cui proinde nihil materiæ ſuper futurum ſit, cum materia, quæ per nutritionem ei acceſſit, alijs quorum primò fuit reſtituetur: reſpondeo cū Auguſtino fore vt materiam illi ſuppeditaturus & reparaturus ſit *identitate*. Sicut etiam maneret ſalua in eo qui ab alio comeſtus eſt, ſi materia ipſius quæ comedenti acceſſit nō ei reſtitueretur, ſed loco eius alia illi ſuppeditaretur vndecunq; vellet Deus: quemadmodum patet ex dictis.

Deniq; ex dictis apparet, quid reſpondendum ſit cum quæri ſolet an *totum* id quod erat de *veritate* humanæ naturæ reſtituendum ſit in reſurrectione. Etenim reſtituendum eſt quicquid de ueritate humanæ naturæ ita erat, vt ſine illo natura humana nec ſecundum ſpeciem, nec ſecundum rationem indiuiduā (nēpe *huius* vel *illius* hominis) non conſtiterit. Non eſt autem neceſſe reſtitui omne illud quod quomodolibet pertinuerit ad naturam indiuiduam, nempe eaſdem materiæ partes, &c. Hactenus de SECVNDO.

Quod ad TERTIVM attinet, ſcilicet *quanam conditione corporis, & figura, & ſtatura, & vigore, &c. quiſque reſurrecturus ſit*, tria potiſſimum ſunt tenēda. PRIMO, corpora poſt reſurrectionem non alius futura mortalia, neq; vnquam moritura, aut in nihilum redigenda; quod poſt multa ſecula futurum eſſe falsò & erroneè cenſuit Origenes, teſte Theophilo Alēxandrino in lib. 2. paſchali. Id patet manifeſtè ex Apoſtolo 1. Corinthior. 15. *Seminatur*, inquit, *in corruptione, ſurget in incorruptione*. Et infrà clariſſimè. *Mortui reſurgent incorrupti*. Et: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: Cum autem mortale hoc induet immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria: Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus?* Idem patet ex eo, quod Chriſti reſurrectio fuit exēplar futuræ noſtræ reſurrectionis. De quo ſcribit Apoſtolus ad Rom. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur; mors illi vltra non dominabitur.*

SECVNDO aſſero vnumquemq; reſurrecturum in vigore *iuuenilis ætatis*, quem circa trigeſimum à natiuitate annū, vel habuit, vel habiturus fuiſſet ſi eo vſque vixiſſet. Itemq; in ea corporis ſtatura, quā iuxta proprium temperamentū & facultatē naturalē adipiſci potuerit, ſi nullum obſtitiſſet impedimentum. Ita tradunt communiter Theologi in 4. diſt. 44. ſecuti S. Auguſtinum lib. 22. de ciu. cap. 15. qui hoc ipſum aſſerit & confirmat ex illis verbis Apoſtoli ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, qui ſcilicet mortuus eſt & reſurrexit in eiuſmodi ætate iuuenili.

Sic autem ſcribit Auguſtinus: *Reſtat vt ſuam quiſq; recipiat menſuram, quam vel habuit in iuuentute, etiamſi ſenex eſt mortuus, vel fuerat habiturus ſi antea eſt defunctus*. Et paulo poſt. *Si hoc*, inquit, (*quod iam retulimus ex Apoſtolo*) *de reſurrectione corporum dictum eſt; ſic*

A *accipiamus dictum, vt nec vltra nec infra iuuenilem formā reſurgant corpora mortuorū, ſed in ea ætate & robore vſq; ad quam Chriſtum hic perueniſſe cognouimus. Circa triginta quippe annos diffinierunt eſſe etiam ſeculi huius doctiſſimi homines iuuentutem, quæ cum fuerit ſpatio proprio terminata, inde iam hominem in detrimenta vergere grauioris ac ſenilis ætatis*. Et ideo, inquit, non eſſe dictum in menſuram corporis, vel in menſuram *ſtaturæ*, ſed in menſuram *ætatis* plenitudinis Chriſti.

Et cap. 20. eiuſdem libri. *In reſurrectione*, inquit, *carnis, in æternum eas menſuras habebit corporum magnitudo, quas habebat perficiendæ ſiue perfectæ cuiuſque indita corpori ratio iuuentutis, in membrorum quoque omnium modulis congruò decore ſeruato.*

B Idem quoq; ſenſit S. HIERONYMVS, vt apparet ex illis eius verbis in epiſt. 61. ad Pammachium contra errores Ioannis Hieroſolymitani: *Miraris*, inquit, *ſi de infantibus & ſenibus in perfecti viri ætatem reſurrectio fiet, cum de limo terræ abſq; ullis ætatum incrementis conſummatus homo factus ſit?*

Eſt autem hoc inprimis intelligendum de *iuſtis*. De quibus etiam loquitur Apoſtolus. Nam de impijs, in quonam vigore ætatis reſurrecturi ſint, incertum eſt, ſicut ſuprà etiam diximus de futura illorum conditione quo ad formam & habitum corporis. Imò de iuſtis quoq; addidit illud Auguſtinus in dicto lib. 22. de ciu. Dei, cap. 20. *Si contenditur*, inquit, *in ea quemque ſtatura corporis reſurrecturum eſſe in qua defunctus eſt:*
C *non pugnaciter reſiſtendum eſt: tamen abſit omnis deformitas: omnis infirmitas: omnis tarditas: omniſque corruptio: & ſi quid aliud illud non decet regnum, in quo reſurrectionis & promiſſionis filij æquales erunt Angelis Dei: ſi non corpore, non ætate; certè felicitate*. Eſſet tamen temerarium id negare de iuſtis, cum id aſſerat ſentētia communis Theologorum.

TERTIO aſſero, in corporibus poſt reſurrectionem, futuram quoq; differentiam *ſexus*, quæ fuit in hac vita; nec reſurrecturos omnes in ſexu virili, vt quidam errantes aſſeruerunt, quos refellit S. Auguſtinus lib. 22. de ciu. Dei, cap. 17. Et eundem errorem tribuit Armenijs Guido Carmelita.

Probatur autem noſtra aſſertio. Nam Matt. 22.
D Dominus pro certo poſuit, in altera vita fore vtrūq; ſexum, qn̄ Sadducæis interrogantibus, cuius nā vxor illic futura eſſet ea mulier quæ ſeptem viros fratris habuerat: reſpondit: *Erratis neſcientes ſcripturas neq; virtutem Dei. In reſurrectione enim neq; nubent, neq; nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei*. Nam cum alioqui *aptus locus* eſſet, inquit Auguſtinus, *vt diceret: De qua enim me interrogatis vir erit ipſa, non mulier: nō hoc dixit, ſed dixit: In reſurrectione enim neq; nubent, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cælo: æquales vtiq; Angelis immortalitate ac felicitate, non carne; ſicut nec reſurrectione, qua non indiguerūt Angeli, quoniam nec mori potuerūt. Nuptias ergo*, inquit, *Dominus futuras negauit eſſe in reſurrectione, non fæminas: & ibi negauit vbi talis quæſtio vertebatur, vt eam negato*
E *ſexu muliebri celeriore facilitate diſſolueret, ſi eum ibi præcognoſceret non futurum: imò etiam futurum eſſe firmauit dicendo: Non nubent: quod ad fæminas pertinet: neque vxores ducent: quod ad viros. Erunt ergo quæ vel nubere hic ſolent; vel ducere vxores: ſed ibi hoc non facient.*

Deinde probatur id ipſum ratione qua ibidem vtitur Auguſtinus. *Corporibus*, inquit, *illis vitia detrahentur: natura ſeruabitur. Non eſt autem vitium ſexus fæmineus, ſed natura; quæ tunc quidem & à concubitu & à partu immunis erit. Erunt tamen membra fæminea non accommodata vſui veteri, ſed decori nouo; quo non alliciatur aſpicientis concupiſcentia, quæ nulla erit, ſed Dei laudetur ſapientia atque clementia, qui & quod non erat fecit, & liberauit à corruptione quod fecit.*

Ineptè verò authores contrarij erroris vtebantur teſtimonio illo Apoſtoli ad Rom. 8. *Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui*. Eſt enim Apoſtolus intelligendus de conformitate non quo ad ſexum, ſed quo ad gratiam, & merita, & gloriam, &c. Item illo ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum, &c.* Nam vt rectè Auguſtinus reſpondet lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 28. hoc quod de viro in ſtatu & vigore ætatis perfecto ibi dicitur, oportet iuxta Scripturæ phraſim ſubintelligi etiam ſuo modo de A fœminis. *Sicut in eo*, inquit Auguſtinus, *quod dictum eſt Pſal. 111. Beatus vir qui timet Dominum; Vtiq; ibi ſunt & fœminæ quæ timent Dominum*. Vt omittam, quod, ſicut Auguſtinus ibi differit, poteſt etiam per virum ibi intelligi Chriſtus ipſe vt caput cum toto ſuo corpore Eccleſiæ, quod erit demum in reſurrectione perfectum & omnibus numeris abſolutum. Hactenus hoc quidem loco de reſurrectione. Nam de futuris dotibus corporum beatorum, itemq; de Aureolis, q. 5. dicendum eſt.

QVÆSTIO QVARTA.

De Iudicio ipſo extremo, quòd fiet poſt Reſurrectionem.

Supplem. D. Thomæ quæſt. 87. & ſeq.

P*RAETER illa quæ de ſignis & rebus antecedentibus iudicium, & eatenus ad iudicium quoque pertinentibus, diſſeruimus q. 2. Alia quædam dicenda reſtant de ipſo extremo iudicio, quæ omnia tamen commodè reuocari poſſunt ad duo præcipua puncta. Itaque* PRIMO *dicemus de perſona ipſius Iudicis, & de iudicij quaſi apparatu:* SECVNDO, *de tota actione & forma ipſius iudicij, quo ad præcipuas circumſtantias, quæ in iudicio aliquo interuenire ſolent.*

PVNCTVM PRIMVM.

De Perſona ipſius Iudicis, & de iudicij quaſi apparatu.

Quæſt. 90.

PRAEMITTENDVM hoc loco eſt, Scripturam ſacram non modo iudicij illius futuri frequenter mentionem facere (Vt 1. Reg. 2. Pſal. 95. & Iſaiæ 66. & Dan. 7. & Matth. 12. & 24. & 25. & Ioan. 12. & Act. 17. & ad Rom. 2. & 2. ad Cor. 5. & alibi.) ſed etiam aliquas cauſſas indicare cur expediet omnino celebrari Generale illud & publicum iudicium poſt particulare & occultum iudicium, quod de vnoquoq; fit in morte, ut aſſeruimus diſp. 1. q. 22. p. 9.

PRIMO namque id erit conducibile ex parte Dei, vt ſcilicet innoteſcat omnibus iuſtitia qua vtitur in remunerando vel puniendo vnumquemque, atq; ita glorificetur. Indicatur hæc cauſſa iudicij futuri B Pſal. 9. illis verbis: *Cognoſcetur Dominus iudicia faciens*; nempe in illo iudicio maximè. De quo paulò ante ibi dicitur: *Parauit in iudicio thronum ſuum, & ipſe iudicabit orbem terræ in æquitate; iudicabit populos in iuſtitia.* Et Apoc. 15. *Omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo; quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.*

SECVNDO id etiam erit conducibile ex parte ipſorum hominum iudicandorum: vt quemadmodũ non ſolum ex anima inuiſibili conſtant, ſed etiam ex viſibili corpore, ita quoq; iudicentur non modo priuatim & occultè in morte, cum ſuperſtites ſunt quo ad ſolam animam, ſed etiam publicè & viſibiliter poſtquam reſumpſerint corpora. Indicatur etiam C hæc cauſſa Matth. 24. ubi propterea dicitur iudex ipſe venturus viſibiliter: *Videbunt*, inquit, *filium hominis, &c.* Et Apoc. 1. *Videbit eum omnis oculus.*

TERTIO ita etiam in illo publico iudicio meritò augebitur præmium & gaudium iuſtorum, & confuſio ac pœna impiorum Iuxta illud Apoſtoli 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo.*

QVARTO denique id expediet, vt per iudicij quoq; manifeſtam definitionem & ſententiam referat vnuſquiſq; quo ad corpus vel præmium uel ſupplicium ob opera quæ geſſit in corpore. Iuxta illud A Apoſtoli 2. ad Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum.*

Ex quibus teſtimonijs ſatis ſuperq; refellitur error, quem Philaſter in ſuo catalogo Hæreticorum tribuit Borborianis, & Florianis, & Manichæis, & Priſcillianiſtis, ſeu Prodianitis: nempe nullum futurum eſſe iudicium. Quanquam Auguſtinus quidem in libro de hæreſibus non tribuit talibus Hæreticis eiuſmodi errorem. Quorumcunq; autem hic error fuerit, manifeſtiſſimè repugnat citatis Scripturis.

Et æquè etiam illis aduerſatur error alius hæc aſſirmans, quem tribuit Hæreticis Albanenſibus Guido Carmelita in ſuo Hæreticorum catalogo; nempe vniuerſale iudicium iam eſſe peractum; & nullum aliud ſupereſſe futurum. Quod commentum non ſolum repugnat Scripturæ, quæ de iudicio illo tanquam de futuro ſub finem mundi loquitur; ſed etiam experientiæ ſeu communi & euidenti ſententiæ omnium hominum. Nam iudiciũ illud omnes homines ſubituri ſunt (vt oſtendemus p. ſeq.) & tamen hactenus nemo hominũ eſt illud expertus tale quale in Scripturis deſcribitur; ſicut eſt manifeſtũ ex his quæ deinde & de Iudice, & de iudicij illius circũſtantijs trademus.

Nunc igitur poſito quòd iudicium illud certiſſimè futurum eſt, & ut diximus iuſtis de cauſſis futurũ; de PERSONA futuri in eo *Iudicis* (id eſt Chriſti Domini) & ratione ac modo quo is ad illud iudiciũ veniet, & illud exercebit, hæc ex Scripturis ſanctis colligimus.

PRIMO. Chriſtus Dominus obiturus eſt officium iſtud Iudicis non modo ſecundum diuinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem. Id patet Ioan. 5. *Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.* Et ibidem paulò ſuperius dixerat: *Neque enim pater iudicat quenquam, ſed omne iudicium dedit filio*: quia ſcilicet in forma quidem viſibili & manifeſta, nempe humanitatis, ſolus filius eſt iudicaturus, vt pulchrè explicat AVGVSTINVS tract. 21. in Ioan. *Hoc*, inquit Auguſtinus, *dictum eſt quia hominibus in iudicio non apparebit niſi filius: pater occultus erit, filius manifeſtus.* In quo

erit

erit filius manifeſtus in forma qua aſcendit. Nam in forma Dei cum patre occultus eſt, in forma ſerui hominibus manifeſtus. Non ergo pater iudicat quenquam, ſed in manifeſto omne iudicium dedit filio. Quod autem pater, atque adeo etiam Spiritus ſanctus, & ipſe Chriſtus vt Deus occultè quidem iudicaturus ſit, dubitari non poteſt. Cum dicat filius de patre Ioan. 8. *Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & iudicet.*

Item Chriſtum iudicaturum ſecundum humanitatem ut aſſerui, indicauit S. Petrus Act. 10. cum de illo vt de homine loquens, qui ſcilicet à Iudæis crucifixus eſt & tertia die reſurrexit, addit: *Ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo Iudex viuorum & mortuorum.*

Denique idem confirmatur ex eo quod Apoſtolus dicit ad Rom. 14. *In hoc Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit, vt & viuorum & mortuorum dominetur.* Cum enim titulo ac merito redẽptionis acquiſiuerit in homines ius quoddã dominij, auctoritas ei competit iudicãdi eos tanquã ſuos ſeruos. Iuxta illud ꝙ illic ſubiungit Apoſtolus. *Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare ſpernis fratrem tuum? omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Et paulo ſuperius: *Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit.*

Secvndo. Veniet Dominus ad iudicium illud & id exequetur, non in ea humanitatis infirmitate & humilitate, qua ipſe iniuſtè iudicatus & paſſus eſt; ſed in gloria & maieſtate maxima, in qua quodammodo etiã refulgeat ipſius diuinitas. Id patet manifeſtè ex his teſtimonijs, Matthæi 16. *Filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui*; ideſt, in gloria diuinitatis quæ refulgebit in gloria humanitatis ſuæ. Iuxta illud ꝙ ipſe à patre petiuit. Ioan. 17. *Pater, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis.* Et infrà: *Clarifica me tu pater à temetipſo claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.* Item Matth. 24. *Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & maieſtate.* Et Matth. 25. *Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua.* Et Marc. 13. *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria.* Et Luc. 21. *Cum poteſtate magna & maieſtate.*

Ac maieſtatem quidem & gloriam corporis eius omnes tum boni tum mali videbunt. Gloriam autẽ ipſius diuinitatis videbunt iuſti. Iuxta doctrinam D. Thomæ art. 3. & aliorum Theologorum, vtpote iam tunc beati. Impij autem non illam videbunt in ſe ipſa, ſed vt quodammodo ſplendentem in illa præcellenti gloria corporis Chriſti.

Tertio. Veniet item comitatu ſtipatus beatorum omnium Angelorum atque Sanctorum. Matt. 25. *Cũ autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo.* Et in Epiſt. Iudæ Apoſtoli: *Ecce veniet Dominus in ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes.* Id namque decebit, tum propter Iudicis dignitatem & maieſtatem, tum ad maiorem erga illum reuerentiam in animis omnium concitandam.

Qvarto. Apparebit in aere, & antecedet illum Crucis ſignum fulgentiſſimum; vt memoria Chriſti paſſionis per illud excitata maiorem pijs conſolationem, & impijs terrorem atq; cõfuſionem adferat. Id patet ex verbis Domini Matth. 24. *Tunc*, inquit, *parebit ſignum filij hominis in cælo.* Et poſtea ſequitur: *Et videbunt filium hominis venientem, &c.* Quaſi nimirum ſignum illud præceſſurum ſit ipſum Iudicem.

Neq; aliud ſignum quam S. Crvcis intelligunt communiter expoſitores omnes in locum illum Matthæi & alij Patres, futurum iſtud ſignum *filij hominis.* Nominatim autem de eo ita ſcribit S. Hippolytvs Martyr in orat. de conſummatione mundi: *Orietur*, inquit, *ab Oriente ad Occidentem vſque ſignum Crucis* A *ſuperantis ſplendorem Solis, denuncians aduentum & apparitionem Iudicis.*

Et S. Ephrem in lib. de vera Pœnitentia, cap. 3. *Sancta*, inquit, *Crux rurſus in conſummatione ſæculi, cum ſecundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, primo cum gloria ingenti, & Angelicorum exercituum infinita multitudine apparebit in Cęlo: inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atq; lætificans, aduentumque cœleſtis Imperatoris annuncians.*

Et cap. 4. *Cum viderimus*, inquit, *ſignum filij hominis, pretioſam ſcilicet ac viuificam Crucem in Cęlo lucentem omneſq; fines orbis terræ vltra Solis claritatem illuſtrantem: vbi viderint omnes regium iſtud, ac tremendum ſceptrum in Cęlo reuelari, ſtatim tunc agnoſcent ſinguli con-* B *tinuo ipſum quoque Regem reuelandum qui in illo clauis affixus eſt.*

Quibus locis apertè videtur ſenſiſſe S. Ephrem apparituram tunc illam ipſam crucem cui fuit Chriſtus affixus, nimirum diuinitus redintegratam ex particulis quæ varijs in locis nunc extant. Quod ipſe Thomas VValdenſis Tomo 3. titul. 20. cap. 158. confirmat teſtimonio S. Chryſostomi in ſerm. de Cruce & latrone, vbi de Chriſto ait: *Iterum cum cruce veniet.* Et in carminibus Sibyllinis libr. 6. de cruce illa dominica dictum legimus:

O lignum fęlix, in quo Deus ipſe pependit,
Nec te terra capit, ſed Cęli tecta uidebis,
Cum renouata Dei facies ignita micabit.

C Sed qualecunq; ſignum illud Crucis futurum eſt, erit certè fulgentiſſimum, ut dictum eſt.

Qvinto. Conſtat etiam ex citatis ſcripturæ teſtimonijs Matt. 24. & Marc. 13. & Luc. 21. venturũ Dominum in ſplendidis aliquibus nubibus, hoc eſt ſuper nubem aliquam, quæ plures quaſi partes habeat, vel aliquot nubes adiũctas; ut ita vtrumque verum ſit, nempe & quod ait Lucas uenturum in *nube*, & quod aiunt Matthæus & Marcus venturum in *nubibus*.

Atq; hoc ipſum poteſt etiam confirmari ex Actis cap. 1. Nam, ut ibi teſtati ſunt Angeli, Dominus *ſic ueniet quemadmodum aſcendit in Cęlum.*; aſcendit autem in nube, iuxta id quod ibidem dicitur: *Nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Ex quo loco poteſt etiam colligi, D talis naturæ futuram illam *nubem*, in qua ueniet Dominus, qualis fuit illa in qua aſcẽdit. Nam etſi in aduentu Domini iam mundus per ignem conflagrationis purgatus erit, (vt tradidimus q. 2. p. 3.) & proinde non fiet amplius reſolutio uaporum, ex quibus conſtentur nubes, tamen poterit ſine eiuſmodi reſolutione fieri nubes uirtute diuina, ut notauit D. Thomas q. 88. art. 3. ad 3.

Sexto. Veniet incredibili celeritate per aera, quo obuiam illi iuſti qui tunc uiuẽt rapientur, 1. ad Theſ. 4. morituri & reſurrecturi celerrimè in illo raptu, ut uidimus q. præc. p. 3. Ea uera celeritas progredientis ad iudicium Domini prænunciata eſt ab ipſo, Matth. 24. illis uerbis: *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & pa-* E *ret vſq; in Occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.*

Septimo. Denique conſiſtet ſublimis in aere, tempore illo breuiſſimo, quo iudicium durabit, ut ab omnibus conſpici poſſit ex iudicij loco; iuxta ea quæ puncto ſequenti dicemus. Ibi autem ſublimis in nube ſplendida, tanquam in throno quodam ſiue ſede congruente illi gloriæ & maieſtati ipſius, iudicium illud peraget. Neque enim quidquam obſtat quo minus propriè *ſeſſionem* illam intelligamus, de qua ipſe Dominus tunc iudicaturus, ſic loquitur: *Cùm autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, &c.* Matth. 25.

PVNCTVM SECVNDVM.

De tota actione & forma ipſius Iudicij.

Quæſt. 78. & ſeq.

IN actione illa tota futuri iudicij hæc potiſſimum conſideranda ſunt. PRIMO res ſiue materia, de qua decernetur in illo iudicio. SECVNDO accuſatio, & defenſio, & teſtificatio eiuſmodi rei. TERTIO perſonæ quæ iudicabuntur. QVARTO perſonæ, quæ tanquam aſſeſſores ſummo Iudici, etiam iudicabunt. QVINTO prolatio & executio ſententiæ. SEXTO tempus & locus, in quo peragetur iudicium illud.

Quod ad PRIMVM attinet, materia illius Iudicij erunt omnes omnino actus hominum tum boni tum mali. Nam boni approbabuntur & iudicabuntur remuneratione digni, mali autẽ improbabuntur & iudicabuntur digni ſupplicio. Id patet ex illo Eccleſiaſt. 12. *Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum ſiue malum ſit.* Et ex illo teſtimonio Apoſtoli 2. ad Corinth. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum.*

Patebunt autem diuina virtute celerrimè vnicuiq; homini acta omnia bona & mala, tum ſua tum etiam vniuſcuiuſq; aliorum, ita vt nihil vlli futurũ ſit ignotum, ſed omnia conſpicua omnibus.

Et quidem quod vnicuiq; ſua *propria* facta omnia celerrimè cõſtabunt, diſertè affirmat S. AVGVSTINVS lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 14. ubi ait, *quandam vim eſſe intelligendam diuinam, quæ fiet vt cuiq; opera ſua bona vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernãtur.* Neq; etiam dubitatur à Theologis quin bona quidem acta piorum, & *mala* impiorum (ſcilicet non obliterata per pœnitentiam) patebunt omnib.

Vtrũ aũt præterita & opera *mala piorum* expiata per pęnitentiã, omnibus tunc ſint futura manifeſta, nõnulla eſt quæſtio. Nã Magiſter Sẽt. in 4. diſt. 43. nõ putat. Sed tamen cõmunior & probabilior ſententia eſt contraria, vt ait quoq; D. Thom. hic q. 87. ar. 2. nẽpe omnia omnino opera, atq; adeò etiam præterita peccata piorum fore omnibus manifeſta.

Probatur hoc *Primò*, ex ſcriptura 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare quoad vſq; veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Et Apoc. 20. *Vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni; & libri aperti ſunt; & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ; & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundum opera ipſorũ.* Secundum veram enim interpretationem huius loci, *libri illi aperti* ſignificant, vel conſcientias ſingulorũ, in quibus erunt tunc quaſi ſcripta ſingulorũ opera, vel ipſam notitiã Dei, prout firmiter continet ſingulorũ opera. Qui proinde libri *aperti* dicuntur, quatenus omnia eiuſmodi opera, tunc patebunt omnibus, perinde atq; legentibus librũ apertum patẽt ea, quę continẽtur in illo. Quo pacto S. Hieronymus in cap. 7. Danielis interpretatus eſt illud. *Iudiciũ ſedit, & libri aperti ſunt* Dan. 7. *Conſcientia*, inquit, *et opera ſingulorũ in vtramq; partẽ, vel bona vel mala, omnibus reuelantur.*

Ille aũt alius *liber vitæ*, ſignificat decretũ æternũ prædeſtinationis electorũ, iuxta quod pij in illo iudicio admittentur ad gloriam, & impij ab ea excludentur. Vt patet manifeſtè Apoc. 3. & 13. & 17. Et ex eo etiam, quod in illo ipſo cap. 20. Apoc. ſubditur: *Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.*

A Auguſtinus tamen lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 14. per *libros illos* intelligit viros ſanctos veteris & noui Teſtamẽti, in quorũ mentibus apparebit tũc fuiſſe quaſi ſcripta mandata diuina, quibus oportuit vitam hominũ conformari. Per *librũ* aũt *vitæ* intelligit, ſuprà dictã illam *vim diuinam*, qua fiet vt vnicuiq; tunc innoteſcant omnia propria facta: ſicut ſuo modo facit liber, vt cognoſcantur ea, quæ ſunt in illo ſcripta.

Quæ Auguſtini interpretatio ſimiliter nobis argumentum ſuppeditat ad probandum quod volumus, nempe omnia vniuſcuiuſq; facta, etiam mala, quantumuis per pœnitentiam expiata fore nota omnibus. Nam hoc ipſo quod illa *vis diuina* dicitur aperiri tanquam liber, iuxta hanc interpretationem; in- B dicatur, peruia & patentia fore omnium notitiæ, omnia ea quæ manifeſtabit vis illa. Sed prior eius loci interpretatio eſt omnino vera.

Secundò probatur idem auctoritate Patrum, qui ſine diſcrimine omnia, ſeu bona ſeu mala, omnibus ibi perſpecta futura aſſeuerant. S. EPHREM in libro de extremo iudicio, cap. 1. & in libro de vera pœniten. cap. 4. vbi id probat ex illo loco Apoc. 20. *Libri aperti ſunt.* S. CHRYSOSTOMVS hom. 31 ſuper epiſtolã ad Hebræos, ubi planè id futurũ ſupponit, cũ minatur peccatori fore, vt ſi nũc *peccata ſua negligat & obliuiſcatur, tunc eorũ recordetur nolens* (hoc eſt cum confuſione & dolore, quę longè aberit à Sanctis) *Quando publicabuntur*, inquit, *in conſpectu omnium, amicorum & inimicorũ.* C Et S. AMBROSIVS in Pſal. 43. non longè à fine, vbi adducit illud Matth. 10. *Nihil eſt opertum quod non reuelabitur.* Et S. HIERONYMVS in cap. 7. Danielis, cuius verba paulò antè recitauimus; Et alij.

Tertiò accedit huc ratio. Nam propter pœnitentiã actam, & uitam ſanctè ac fœliciter finitam, manifeſtatio illa peccatorum pijs gaudium potius adferet quã vllum pudorem, ſicut etiam ipſa recordatio ſuorum peccatorum. Ac propterea, quòd peccata tunc per pœnitentiam expiata nullam confuſionem pijs adferẽt, dicuntur in ſcriptura perpetuæ obliuioni mandanda. Iuxta illud Eſaiæ 65. *Non erunt in memoria priora, obliuioni tradita ſunt anguſtiæ priores, &c.* Et Michææ 7. *Deponet iniquitates noſtras, & proijciet in profundum mari-* D *res omnia peccata noſtra. &c.*

Quod autem, ut diximus, celerrimè fiet iſta tota cognitio & manifeſtatio, in pijs quidem non eſt ad explicandum difficile; cum iam tunc illi ſint futuri beati, & ideo poterunt omnia ſimul in verbo videre, vt ait D. Thomas hic q. 87. art. 3. Impij verò celerrimè quoq; omnia cognoſcent *virtute diuina*, ſi non in vnico inſtanti ſaltem in breuiſſimo tempore, vt ait ibidem D. Thomas, atq; adeò *celerrimè*, ut inquit Auguſtinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 14. cuius verba ante recitauimus. Hæc de PRIMO.

Quod ad SECVNDVM attinet, accuſatio, & defenſio, & teſtificatio in illo iudicio, non aliter fiet quam per ſupradictam illam cognitionem, qua unuſquiſq; E cognoſcet veriſſimè quicquid fecit boni aut mali, teſtimonium illi reddente conſcientia ſua, & mala redarguente, & bona approbante, &c.

Id probant cõiter Theologi ex illa ſententia Apoſtoli ad Romanos 2. *Legẽ nõ habentes* (ſ. ſcriptã) *ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimoniũ illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium, in die cum iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Euangelium meum per IESVM Chriſtum.*

Itaque tota hæc diſceptatio in illo iudicio fiet mẽtaliter, vt docet hic D. Tho q. 88. ar. 2. & alij Theologi in 4 diſt. 43. ex ſententia S. Auguſtini lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 14. vbi rectè diſſerit, propterea libros

ſecundum

ſecundum quos fiet iudicium non eſſe intelligendos materialiter, ſed ſpiritualiter & mentaliter, quia alioqui vix aliquando poſſet finiri illud iudicium. Pari enim ratione, ſi tota illa diſquiſitio & diſceptatio, tam innumerabilium operum tranſigenda eſſet voce, vix fieri poſſet, vt longiſſimo etiam tempore illud iudicium finiretur.

Quod ad TERTIVM attinet, perſonæ *iudicandæ* in illo iudicio erunt omnino omnes homines, qui aliquid in vita geſſerunt. Id patet manifeſtè ex Apoſtolo ad Romanos 14. *Omnes*, inquit, *ſtabimus ante tribunal Chriſti.* Et paulò poſt: *Itaq; vnuſquiſq; noſtrum pro ſe rationem reddet Deo.* Et 2. ad Cor. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malũ.* B Quo loco Apoſtolus ſubindicauit, qua ratione debeat intelligi quod aſſerimus, *omnes* eſſe iudicandos: Nempe quia omnes in illo iudicio ſubibunt ſententiam vel *approbationis*, qua ipſis decernatur præmium pro bono quod geſſerint, vel *reprobationis*, qua decernatur eis pœna pro malo.

Non omnes autem ſubibunt etiam iudicium *diſcuſſionis* (vt Theologi appellant) quo ſcilicet cauſſa alicuius, quod ad ſalutem vel damnationem attinet ita definiatur, quaſi opinione hominum potuerit videri *anceps & dubia*, propter admixtionem bonorum & malorum operum.

Nam iſto iudicio *diſcuſſionis*, vt docet D. Thom. hic q. 89. art. 6 & 7. & alij Theologi in 4. diſt. 47. non iudicabuntur duo ordines hominum. C ALTER eorum fidelium, qui fuerint *valde boni*, id eſt, qui contemptis rebus omnibus ſtuduerint ſingulari vitæ perfectione placere Deo, atq; adeò ædificauerint ſuper fundamẽtum quod eſt Chriſtus, *argentum, & aurum, & lapides pretioſos*: ſiquidem de his ſatis notum erit eos fore ſaluos. ALTER eorum qui fuerint *infideles*, atq; adeò minimè nixi fundamento quod eſt Chriſtus; Siquidem ſatis quoq; notum erit hos damnatum iri.

Et de prioribus intelligi poteſt illud Ioã. 5. *Amen amen dico vobis, qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me* (ſcilicet fide per excellentem charitatẽ viua) *habet vitam æternam, & in iudicium non venit*, (nempe in illud iudicium *diſcuſſionis*,) *ſed habet vitam æternam.* Quanquam poteſt & hoc intelligi de iudicio *punitionis*, D quod per Antonomaſiam *iudicium* in ſcriptura dici conſueuit, propterea quòd punitio peculiariter eſt actus iuſtitiæ, ad cuius normam iudicium fit: Iuxta id quod ibidem de impijs dicitur: *Procedent qui mala egerunt in reſurrectionem iudicij*: remuneratio autẽ imprimis præſuppoſuit diuinam miſericordiam: quo pacto D. Thom. hic q. 86. ad 1. interpretatur illud, Ioan. 3. *Qui credit in illum non iudicatur*.

De *poſterioribus*, autem ſcilicet de *infidelibus*, intelligitur illud Ioan. 3. *Qui autem non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit in nomine vnigeniti filii Dei.* Et ſimiliter poteſt intelligi illud Pſal. 1. *Non reſurgũt impii in iudicio*: ſi impij ibi appellentur infideles. Si autem intelligantur qu cunq; *improbi*, ſenſus erit, quod ipſi E non reſurgent in reſurrectione ut alios iudicent, ſicut reſurgent ſancti, ut poſtea dicemus. Vel quod non regent ad vitam beatam, &c.

Itaq; iudicio illo *diſcuſſionis* ſolum illi fideles iudicabuntur quorũ ſalus *dubia* videri poterit opinione hominũ; quia ſcilicet retinentes fundamentum fidei, frequẽter tamen & benè & malè egerint in hac uita, ſiue ex illa exceſſerint in gratia Dei, ſiue extra gratiã.

Ac iuxta hanc doctrinã de hoc iudicio *diſcuſſionis* interpretantur Theologi in 4. diſt. 47. quod S. Gregorius lib. 26. Moral. cap. 24. dixit, quatuor fore ordines hominum in iudicio. *Alii namq;*, inquit, *iudicantur & pereunt* (ſcilicet fideles qui Excedent extra gratiã.) *Alii non iudicantur & pereunt*, ſ. infideles. *Alii iudicantur, & regnant*, ſ. fideles iuſti qui in gratia decedunt. *Alii non iudicantur, & regnant*, ſcilicet fideles perfectẽ.

Dixi autẽ *omnes omnino iudicandos* (iudicio ſ. remunerationis uel punitionis.) *qui aliquid in vita geſſerunt.* Nã paruuli qui priuſquã libere quicquã agerent è uita diſceſſerunt, etſi cõparebunt quidẽ in iudicio ut uideant gloriã Iudicis, tamen non iudicabũtur, ut notat D. Tho. hic q. 89. art. 5. ad 3. Quod aũt & Paruuli cõpariturı & gloriã Iudicis uiſuri ſint, patet Apoc. 1. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus.*

Quod ad QVARTVM attinet, conſtat ex ſcripturis *aliqua ratione* iudicaturos cũ Chriſto omnes Sanctos, ſcilicet *conſentiendo* in Chriſti ſententiam, & illam approbando. Iuxta illud Sap. 3. *Iudicabunt iuſti nationes.*

Item peculiari quoq; ratione Apoſtolos & uiros *perfectos* qui Apoſtolorum exemplo omnia reliquerint, & ſecuti ſint Chriſtũ, iudicaturos tanquã Chriſti aſſeſſores, ſcilicet in præeminentiori & honoratiori loco Chriſto aſſidẽtes; nec tantum ſentẽtiam Chriſti approbantes, ſed etiam norma diuinorum præceptorum, quæ in eorum ante acta uita præcipuè enitebit, ſententiam illam ſtabilientes, eamque fortè ſimul pronunciantes & intimantes iudicatis; iuxta ea quæ de hoc tradit D. Thomas hic q. 89 art. 1.

Id aũt patet ex illa promiſſione Chriſti Matth. 19. ubi Petro dicenti: *Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?* Reſpõdit Dominus: *Amen dico vobis, quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederis filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, & c. centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit.*

Quem locum exponens AVGVSTINVS libro 20. de ciuit. Dei, cap. 5. ait, duodenario illo numero ſediũ & tribuum uniuerſam multitudinem iudicantium & iudicandorum ſignificari; *propter duas*, inquit, *partes numeri ſeptenarii, quo ſignificatur plerumq; vniuerſitas: quæ duæ partes, id eſt, tria & quatuor, altera per alteram multiplicatæ duodecim faciunt.*

Explicat autem D. Tho. bene in illa queſt. 89. ar. 2. quomodo auctoritas illa iudicandi cũ Chriſto erit peculiariter merces euangelicæ *paupertatis*, ob humilitatis ſ. meritũ, quod per exaltationẽ remunerari conuenit, & ob alias bonas rationes quas ibidem adducit.

Addit item art. 3. Angelos quidem, cum non ſint Chriſto Iudici in natura conformes, non perinde ac Sanctos iudicaturos uelut Chriſto aſſeſſores: quãuis iudicabunt ipſi quoq; ſententiã Chriſti *approbando*. Quin etiã Angeli boni & mali, quo ad illa quidẽ quę bene uel male geſſerint *erga homines*, iudicabũtur tũc à Chriſto & à Sanctis, quatenus inde reportabunt tũc remunerationem uel pœnam accidentalem, ut facilè declarat D. Thom. in illa quæſt. artic. 8. Vnde Apoſtolus 1. ad Cor. 6. *Neſcitis*, inquit, *quia Angelos iudicabimus?*

Quod ad QVINTVM attinet, ſententia Domini definitiua in illo iudicio erit illa, quam ipſe ſe laturum teſtatur Matt. 25. In pios quidem illis verbis: *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum uobis regnum à cõſtitutione mundi*: in impios autem illis: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Et quamuis cõfirmatio fortè quæ ſequitur vtriuſq; ſentẽtiæ, ſicut & diſceptatio totius cauſſæ, mentaliter & celerrimè potiùs quã vocaliter fiet, iuxta ſupra dicta; tamen illis planè aſſentior qui exiſtimant, ipſam ſaltẽ *diſtinctiuam* ſententiã per prædicta verba eſſe pronunciandã ipſius Domini voce & audiendã, & non tantũ mentaliter ſed etiam diuina

virtute cognoſcendam. Ita Richardus in 4.diſt.47. art,1.q.2.(qui etiam plura uocaliter tranſigenda putat)& Abulenſis q.333. in cap.25.Matth.& Sotus in 4.diſt.47.q.2.art.4.

Primùm enim abſque incommodo poſſunt ita propriè intelligi ipſa Domini uerba,quę ſic planè ſonāt, cum ait: *Tunc dicet Rex his qui à dextris erunt: Venite benedicti,&c.*Et infrà:*Tunc dicet his qui a ſiniſtris erunt: Diſcedite a me,&c.*

Secundò,quoniam ita indicant Sancti Patres: ut S. EPHREM in libro de extremo iudicio, cap.5. *Beatus*, inquit, *homo qui inueneritſiduciam in hora illa, & qui audierit beatam uocem illam: Venite benedicti patris mei,&c.*Et S.Gregor.lib.26.Moral.ca.24. ubi ait *dominica uoce* eſſe omnes iudicandos,&c.

Tertiò, quoniam id pertinebit ad gaudium bonorum,& ad maiorem terrorem impiorum, & poterit breuiſſimè fieri cum pauca ſint illa uerba.

Significat autem illic Dominus ob opera miſericordiæ uel exercita, uel neglecta ferendam eſſe illam ſententiam,non quia illa ſola iudicanda ſint,ſed quoniam illa fieri debent ex præcipuo præcepto quod ipſe nobis commendauit, ſcilicet de dilectione proximi. Atque ideo uoluit Dominus ea commemoratione peculiariter miſericordiam erga proximum commendare,ut explicuimus To.3.diſp.3.q.9. p.3.

Executio porrò illius ſententiæ non in eo conſiſtet, ut tunc primū incipiant pij frui beatitudine, & mali luere pœnā ęternam:Nam pij iam antea fuerant beati etiā quo ad corpus,utpote quod ſpirituale & glorioſum reſumēt in reſurrectione,teſtante id Apoſt 1. ad Cor.15.Et impij quoq; iā tunc cruciabuntur reſiduo aliquo igne ex mūdi conflagratione,iuxta dictà à nobis,q.2.p.3.& iam ēt ſuſtinebunt pœnā damni.

Conſiſtet igitur executio illius ſententiæ in eo, quòd cum publica quadam & ſolemni denūciatione & intimatione, atq; adeò etiam in loco certo & deputato incipient iuſti frui beatitudine in Cœlo,quò cum Chriſto proficiſcentur, & damnati puniri in inferno,quo amandabuntur:iuxta illud: *Venite benedicti,&c.*Et:*Ite maledicti in ignem æternum, &c.*

In qua executione ſententiæ, quòd attinet quidē ad impios, qui minimè ſponte ad locum deſtinatum ibunt, & ignē illum ſuſtinebunt,ſuas partes habebit miniſterium Dæmonū, à quibus ſcilicet in Infernum rapientur, & ibi torquebuntur: iuxta doctrinam D. Thom.hic q.89.art.4.& aliorū Theologorū in 4.diſ. 47.quæ eſt etiam ſententia Patrum,& nominatim S. EPHREM in lib.de pœnitētia ca.8. *Tunc*,inquit, (lata ſentētia)*impelluntur miſeri ab Angelis terribilibus acti, cæſi atq; flagellati,perguntq; mugientes ac ſtridētes dētibus,crebriusq; poſt tergū aſpiciētes,ſi quo pacto iuſtos & illud gaudiū,unde ipſi ſeparati ſunt, intueri, queant, &c.*

Et S.Bernardus in lib de interiori domo cap. 38. *Sententia*, inquit, *ſemel lata erit immutabilis: tortores horribiles qui nunquam miſerentur erunt parati, vt data ſententia te damnatum ad tormenta rapiant,&c.*

Quod ad SEXTVM attinet, *tempus* quidem iudicij erit dies mūdi extremus, ſtatim peracta reſurrectione,vt ſatis explicuimus,q.2.p.1.& 2. & q.præced.p. 2. Qui dies quando futurus ſit, omnino incertū eſt, ut uidimus in dicta q.2.p.1. & oſtendit latè D.Aug. epi.80.ad Heſichiū.& ex eodē D.Tho.hic q.88.ar.3.

Locus autem in quo iudicium illud peragetur,erit in ualle *Ioſaphat*, cui imminet mons Olíueti, unde Dominus in Cœlum conſcendit. Extat ſiquidem ea de re manifeſta prophetia Ioel.2.*Congregabo*,inquit, *omnes gentes,& inducam eas in vallem Ioſaphat,et diſceptabo cum eis ibi.&c.*Et infra apertiſſimè: *Conſurgant* inquit,*& aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu.*

Neq; tamen erit opus,ut omnes ſint intra illā vallem, ſed ſatis implebitur prophetia ſi ſint partim in illa,partim circa illā,in uicinis locis,ubi poſſint uidere Iudicē ſublimē in nubibus ſedētem,iuxta dicta p.1.

Congregabuntur autem ab Angelis ibi boni & mali;nō promiſcuè,ſed boni ad dexteram Iudicis, & quidem ſublimiores aliquantò iuxta Iudicem in aere(ut colligitur ex Apoſtolo 1.ad Theſ.4) mali autē ad ſiniſtram,ut patet Matt. 25. Itaq;,ut rectè *Sotus* notauit in 4 diſt.47.q.2.ar.5.ſeparatio hæc non fiet, poſtquā fuerint omnes ſimul & promiſcuè congregati;ſed congregabuntur illuc ita ſeparati.

Deniq; *dextra* & *ſiniſtra* Iudicis propriè etiam poteſt & debet intelligi, cum non ſit dubium,quin Dominus habiturus ſit ibi dextram & ſiniſtram ſecundum humanitatem,quà nimirum iudicabit. Atq; hęc ſufficiant hoc loco de actione illa & forma futuri iudicij. Nam modum magis determinatum,quo res tota tranſigenda ſit, docebit potius ipſa experientia.

Sapienter enim D. AVGVSTINVS lib.20. de ciuit. Dei, cap.20. de rebus nouiſſimi illius tēporis loquēs: *Quomodo*, inquit, *ſit futurum quod nunc pro noſtræ ratiunculæ viribus vtcunq; conijcimus, tunc potius erit vt noſſe poſſimus: Reſurrectionem quippe mortuorum futuram eſſe in carne*(& ſimiliter iudicium)*quando Chriſtus venturus eſt viuos iudicaturus & mortuos,oportet,ſi Chriſtiani eſſe volumus, vt credamus; ſed non ideo de hac re inanis eſt fides noſtra, ſi quemadmodum futura ſit* (idem de iudicio)*perfectè comprehendere non valemus.*

QVÆSTIO QVINTA.

De futura conditione Beatorum & Damnatorum quo ad corpora.

Supplement. D. Thom. quæſt. 82. & ſeq.& q.96.

DICENDVM *eſt* PRIMO, *de dotibus gloriæ corporum beatorum.* SECVNDO, *de beatorum Aureolis,quæ refulgebunt etiam in illorum corporibus.* TERTIO, *de conditione corporum damnatorum.*

PVNCTVM PRIMVM.

De dotibus gloriæ corporum beatorum.

Quæſt. 82.

QVATVOR dotes ſiue ornamenta beatorū corporum à Theologis numerantur, quæ etiam colliguntur ex ſacris literis. Nempè Subtilitas.Impaſſibilitas,Agilitas,Claritas.

Habemus autem de his dotibus ſeu donis hæc ſcripturæ teſtimonia. De SVBTILITATE, 1.Corinthiorum

rum 15. *Seminatur corpus animale ſurget ſpirituale*, id eſt profectè ſubiectum ſpiritui vt explicabimus. De IMPASSIBILITATE ibidem, *Seminatur in corruptione ſurget in incorruptione*. Item: *Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute*. De AGILITATE Iſaiæ 40. *Current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient*. Et Sap.3. *Tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent* De CLARITATE Sap.3. *Fulgebunt iuſti*. Et Matth.13. *Tunc iuſti fulgebunt ſicut Sol in regno patris eorum*.

Vt autem horum donorum ratio & differentia, iuxta ſententiam veriorem & communiorem, quę ferè eſt D.Thomæ, facilius intelligatur; ſciendum imprimis eſt, ex gloria ſiue beatitudine animæ ad corpus quoque redundaturam quandam præſtantiſſimam *qualitatem* diuini & ſupernaturalis ordinis, per quam illud etiam reddetur beatum & glorioſum. Quanquam modum quidem illum ſingularem beatitudini animi proportionatum & ſimul aptum corpori, quo per eam *qualitatem* beabuntur corpora, nunc quidem exactè cognoſcere non poſſumus: iuxta illud Apoſtoli 1.ad Cor.2. *oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum*: niſi quod notitijs quibuſdam generalibus, *reuelante Deo per ſpiritum ſuum*, vt ibidem ſubdit Apoſtolus, ſcimus, expectare nos cumulatiſſimam gloriam, quo ad animam & corpus.

Redundare autem *qualitatem* illam quam dico ex beatitudine animę ad corpus, affirmat S.Thomas hic q.84. artic.1. cum ait, eſſe in beato corpore aliquam perfectionem effluentem ab anima glorificata. Et poteſt hoc ipſum ex ſcriptura confirmari, quæ præter gloriam animæ, ſignificat futuram quoque ſingularē quandam gloriam corporis: Vt Iſa.61. *In terra ſua duplicia poſſidebunt; lætitia ſempiterna erit eis*. Et Iſai.66. poſt quam de gloria animę dicitur: *Videbitis & gaudebit cor veſtrum*; de gloria corporis additur: *Et oſſa veſtra ſicut herba germinabunt*. Et 1.ad Cor.15. *Surget*, inquit, *in gloria*. Et Apoc.6. *Animæ interfectorum propter verbum Dei*, poſt acceptas ſingulas ſtolas albas, id eſt, gloriam animæ, iubentur *expectare* etiam ſtolā glorię corporis, *donec compleantur*, inquit, *conſerui eorum, etc.*

Neque tamen quod ait D.Thom. redundare illam qualitatem ſeu perfectionem ad corpus ex gloria animæ, neceſſe eſt ita intelligere, quaſi hæc qualitas vel ab anima, vel à beatitudine animæ producatur effectiuè in corpore: Sed redundare ex beatitudine animæ in corpus intelligi poteſt, quatenus apte & congruenter beatitudini animæ producitur à Deo in corpore beatæ animæ vnito.

Porrò *qualitas* iſta ita perfectè diſponet corpus in ordine ad animā, ut corpus tali qualitate affectū penitus reddatur ſubiectū animæ, idq; ſm triplicem animæ conſiderationē: nimirum & vt eſt anima *forma* corporis; & vt eſt *motrix* illius per varias ſuas facultates; & vt eſt denique prædita *arbitrio & voluntate*, ne.ſ. aliquid extra nutum animæ fiat in corpore vel circa corpus. Ita docet D.Tho. hic q.84. art.1. cū ait, per eiuſmodi qualitatē ſeu perfectionē effluentē ab anima glorificata, reddi corpus habile ad hanc ſubiectionē.

Ex hac autem ſumma ſubiectione corporis erga animam, vt tradunt communiter Theologi in 4.diſt. 44. & 49. exiſtent in corporibus beatis priores tres dotes beatitudinis ex illis quatuor quas diximus; ſ. Subtilitas, Impaſſibilitas, Agilitas. Erunt namque beatorum corpora SVBTILIA, non quia vertētur in ſpiritum, vt quidam Hæretici voluerunt, quos refellit S. Auguſt lib.13. de ciuit. Dei, ca.22: nec per raritatem inſtar aeris aut venti, vt finxit Eutichius, teſte Greg. lib.14. Moral. ca.31. erunt enim palpabilia, ſicut fuit corpus Chriſti reſurgentis, ut ibi Greg. probat: Sed

A per hoc quod erunt perfectiſſimè & completiſſimè *ſubiecta* animæ rationali, atque adeò ſpiritui, ut D. Thō. explicat q.83. art.1. Quia.ſ. *ſubtilia* corpora eſſe & nominari ſolent ea quæ facilè *ſubſiſtant* varijs foraminibus, ut aer, & aqua, &c. Quā dotē Subtilitatis indicatam ab Apoſtolo fuiſſe intelligunt Theologi cū ait, 1.ad Corinth.15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*.

IMPASSIBILIA autem erunt eadem beatorum corpora, quatenus adeò perfectè ſubiecta erunt ſuæ formæ, nempe animæ rationali, ut nihil *contrarium*, uel alienum prædominetur huic ſubiectioni, quod poſſit illa ad alienam formam diſponere & attrahere; vt explicat D.Thomas q.81. art.1. reiectis falſis quibuſ-
B dam aliorum opinionibus de ratione huius Impaſſibilitatis.

Nec puto alienum à mente D.Thomæ (quicquid Sotus dicat in 4.diſtin.49. q.4. artic.5.) quod cenſuit Richardus eadem diſt. art.4. q.2. & Paludanus diſt. 44.q.2. & Capreolus eadem diſt. q.2. artic.3. ſub initium, ſcilicet hanc *Impaſſibilitatem*, fundamentum habituram in *peculiari qualitate*, quę ex beatitudine animæ redundabit in corpus. Nam habebit fundamentum in illa omnimoda *ſubiectione* corporis erga animam, vt expreſsè docet S. Thomas; & exiſtet hæc *ſubiectio* per illam qualitatem, vt idem D. Thomas affirmat q.84. art.1.

Excludet autem hæc impaſſibilitas paſſionem
C duntaxat *corruptiuam*, quam Damaſcenus lib.2. fidei cap.22 appellat *motum præter naturam*, quia ſcilicet trahit materiam ſubiecti ad formam alienam. Non autem excludet paſſionem *animalem*, ſiue *intentionalem*, per receptionem ſcilicet ſenſibilium ſpecierum intentionalium.

Vt enim explicat D.Thomas art.3. & 4. erit etiam in illis beatis corporibus iucundiſſimus & decentiſſimus vſus potentiarum ſenſitiuarum, ſaltem *guſtu* excepto, quandoquidem non erit ibi nutritione opus, ſicut nec generatione; deſinet enim tunc corpus eſſe animale: iuxta illud 1.ad Corinth. 15. *Seminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*. Niſi fortè vt idē D. Thomas inquit, hic etiā ſenſus *guſtus*, illic eſt futurus per
D immutationē linguæ ab aliqua humiditate adiūcta.

Nec vt huiuſmodi ſenſuū uſū in beatis corporibus futurū eſſe defendamus, neceſſe vr̄ laborare multum in explicando, qūo tunc fiet naturalis illa immutatio, quæ nunc coniuncta eſſe ſolet cū productione & receptione ſpecierū intentionaliū, per quas propriè & immediatè fit ſenſatio: poterit enim eiuſmodi ſpecierū productio & receptio fieri diuina virtute, ſuppletis interdum aliquibus alijs cauſis naturalibus.

Nec ſanè poſſumus plenè ſcire quomodo immutationes iſtæ & ſenſationes tunc fient: iuxta illud AVGVSTINI lib.22. de ciuitate Dei, c.30. *Qui motus taliū corporū ſint futuri, temerè definire non audeo, q̄ excogitare non valeo. Tamen & motus & ſtatus ſicut & ipſa*
E *ſpecies decens erit, quicunq; erit, vbi q̄ nō decebit nō erit.*

AGILIA item erunt beatorum corpora, quatenus beneficio item prædictæ illius qualitatis erunt quoque perfectiſſimè ſubiecta animæ, non ſolum vt formæ, ſed etiam tanquam *motori*. Inde enim fiet vt facillimè & celerrimè moueantur quocunque velint, vt docet D.Thom. q.84. art.1.

Quo pertinet illud AVGVSTINI lib.13. de ciuitate Dei, c.18. *Poteſt*, inquit, *occultus aliquis modus operationis Dei molibus præſtare terrenis, ut nulla in imò pōdere deprimantur; ipſiſq; animis perfectiſſimè beatis, vt quis terrena, tamē incorruptibilia iā corpora, vbi volunt, ponāt, & quo volūt, agant ſitu motuq; facillimo*. Et lib. 22.c.30. *Certè*, inquit, *vbi volet ſpiritus, ibi protinus erit*

corpus, nec volet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritum poſſit decere, nec corpus.

Quin etiam, ſi verum eſt quod probabiliter aliqui Theologi putant, ac nominatim Sotus in 4. diſt. 44. q. 4. artic. 7. beatorum corpora habitura manſiones ſuas *penetratiuè* intrà ipſum corpus Cœli Empyrei; penetratiuè etiam mouebuntur per illud corpus cœleſte. Etſi enim non competit beatis corporibus ob ſolam Agilitatem, vel ſubtilitatem, vt poſſint cum alio corpore in eodem loco *penetratiuè* eſſe, cum iſtæ dotes beatitudinis non auferant à corpore beato dimenſiones quantitatiuas, quæ naturaliter quidem excludunt illam penetrationem; tamen ad perfectionem gloriæ pertinebit, vt diuina virtute id poſſint prout voluerint: ſicut affirmat D. Thomas quæſt. 83. articulo 2.

Qui tamen art. 4. rectè cenſet nunquam futurum vt vnum corpus *glorioſum* cum alio quidem *glorioſo* corpore penetratiuè ſit ſimul. Tum quia erit ſemper inter glorioſa corpora decens ordo & diſtinctio. Tum quia nunquam oportebit, nec decebit, ut vnum corpus glorioſum alicubi ſe opponat alteri. Cum alijs verò corporibus, vt puta cœleſtibus & elementaribus, penetratiuè poterunt eſſe pro libito illa beata corpora, atque adeò penetratiuè ſe mouere per illa, ut dictum eſt: & maximè, ſi penetratiuè ſunt intra Cœlum Empyreum. Alioquin perpetuò manerent immobilia: Contra illud Iſaiæ 40. *Current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Et Sapien. 3. *Tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.*

Et quidem quod erunt *intra* Cœlum Empyreum (altiore vel minus alto loco pro cuiuſque merito) colligi poſſe videtur ex eo quòd ad Hebræos 7. tanquam peculiare aliquid de Chriſto dicitur quòd ſit *excelſior Cœlis factus*. Si autem de Chriſto hoc dicitur non tanquam aliquid illi *peculiare* quo ad locum, ſed quo ad modum quo locum illum & dignitatem ſibi promeritus eſt, nempè ſua propria vi, tanquam *innocens, & impollutus, &c.* ac proinde alij etiam Sancti ſuprà Cœlos futuri ſunt, vt alij non minus probabiliter cenſent; nihilominus tunc etiam mouebuntur Beati penetratiuè per corpora cœleſtia, vel alia ut voluerint. Idque vel motu progreſſiuo, vel etiam ſurſum & deorſum, & quaque verſus pro libito, vt explicat Sotus in 4. diſtinct. 49. quæſtione 4. articulo 7. & colligitur ex eo quod de Sanctis, Sapient. 3. dicitur: *Tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent.*

Etenim per *qualitatem* illam *gloriæ* corporum, qua reddentur impaſſibilia, & agilia, & ſubtilia, auferetur etiam ab eis oneroſa illa grauitas, quæ nunc eſt impedimento eiuſmodi motibus, ut S. Auguſtinus libr. 22. de ciuitate Dei, cap. 11. contrà Platonicos diſſerit, qui corpora humana propter innatam grauitatem in Cœlum non poſſe inferri contendebant. *Quam multa*, inquit inter cætera, *grauia & terrena ſunt corpora, ſicut plumbum, & formam tamen ab Artifice accipiunt, qua natare valeant ſuper aquam? & ut accipiat qualitatem corpus humanum qua ferri in Cœlum poſſit, & eſſe in Cœlo, omnipotenti Artifici contradicitur?* Et infrà: *Ità ne*, inquit, *per huius tam excellentis naturæ meritum* (animæ) *non poterit effici vt corpus eius leuetur in Cœlum? & cum valeat nunc natura corporum terrenorum deprimere animas deorſum, aliquo modo & animæ leuare ſurſum terrena corpora non valebunt?*

Idem diſſerit lib. 13. de ciuitate Dei, capite 18. vbi inter cætera ita ſcribit: *Si Dij minores, quibus inter animalia terreſtria cætera etiam hominem faciendum commiſit Plato, potuerunt ſicut dicit ab igne remouere vrendi* A *qualitatem, lucendi relinquere, quæ per oculos emicaret: ita ne Deo Summo concedere dubitabimus, cuius ille voluntati poteſtatique ne moriantur conceſſit quæ orta ſint, & tam diverſa tam diſſimilia, id eſt corporea & incorporea ſibimet connexa, nulla poſſint diſſolutione ſeiungi, ut de carne hominis cui donat immortalitatem, corruptionem auferat, naturam relinquat; congruentiam figuræ membrorumque detineat, detrahat ponderis tarditatem?*

Et veriſſimè de toto hoc genere in epiſtola 146. ad Conſentium idem Auguſtinus ita pronunciat: *Valet igitur diuina potentia de iſta viſibili, atque tractabili natura corporum, quibuſdam manentibus, auferre, quas voluerit qualitates: ac per hoc valet etiam membra mortalia formæ lineamentis manentibus, corruptione verò* B *mortalitatis emortua, ſtabili vigore firmare: ut abſit labes, aſſit effigies: aſſit motio, abſit fatigatio: aſſit veſcendi poteſtas, abſit eſuriendi neceſſitas.*

Clara denique erunt corpora beatorum, non per illam eandem qualitatem gloriæ, qua erunt ſubtilia & impaſſibilia, & agilia, vt hactenus explicatum eſt, ſed per *diſtinctam* qualitatem *lucis*: quæ ſanè lux tametſi ex parte quidem ſuæ cauſſæ differet ab hac noſtra luce, cùm Deus ipſe illam in corporibus beatis producturus ſit, tamen ſecundum eſſentiam ſuam eiuſdem erit ſpeciei cum noſtra, vt optimè oſtendit D. Thomas quæſt. 85. artic. 2 Quapropter quantum erit ex natura ſua, ab oculo etiam non glorificato videri poterit, ſicut poteſt noſtra, ut docet D. Thomas C in illo art. 2. & art. 3.

Sed quia beatorum corpora erunt pleniſſimè ſubiecta animæ non modò tanquam formæ, & motori, ſed etiam vt eſt *arbitrio & voluntate* prædita, ſicut ſuprà diximus, ac proinde nihil circa corpora illa fieri poterit contra nutum animæ; eatenus videbitur, aut non videbitur illa claritas beatorum, quatenus ipſi beati voluerint, aut non voluerint videri, ut explicat D. Thomas in illo art. 3 Et patet ex eo quòd Dominus apparens duobus diſcipulis in corpore iam glorioſo, non modò claritatem illis occultauit, ſed poſtea etiam repentè *euanuit ex oculis eorum*, Lucæ 24.

Quemadmodum ob eandem illam ſubiectionem corporis erga animam ut *arbitrio* præditam, docet D verè idem D. Thomas quæſt. 83. articul. 6. fore vt corpora glorioſa pro arbitrio beatorum poſſint, aut non poſſint *tangi & palpari*; quamuis non obſtante Subtilitate, vt ſuprà diximus, erunt palpabilia, vt fuit corpus Chriſti glorioſum, Lucæ 24.

Poteſt autem hoc totum facilè intelligi ſi conſideretur, cauſas etiam naturales pro varia ratione quarundam circumſtantiarum ſiue *conditionum* requiſitarum ad quaſdam actiones vel eis obſtantium, poſſe quædam agi & non agi, &c. Similiter namque debet intelligi, diuina ſapientia, & potentia conſtitutum eſſe, vt poſita in corporibus beatis ſupernaturali illa gloriæ *qualitate*, per quam corpus pleniſſimè ſit *ſubiectum* animæ, nihil poſſit in illo vel circa il- E lud ab vlla creatura agi citra nutum animæ. Ratio igitur iſtiuſmodi donorum ita ſe habet.

Porrò Differentia eorundem ex dictis etiam facile poteſt intelligi. Nam priora tria dona, ſcilicet, *Subtilitas, Impaſſibilitas, & Agilitas*, non re ipſa ſed ratione formali differunt: cum per vnam & eandem gloriæ qualitatem exiſtant, vt ex ſententia S. Thomæ initiò explicuimus. Quam *gloriæ qualitatem* apertè etiam aſſeruit Augustinus lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 11. vt patet ex uerbis eius, quæ antea recitauimus. *Claritas* uerò re ipſa differt à reliquis donis tribus: quandoquidem continetur *diſtincta lucis* qualitate ſicut dictum eſt.

Eſt etiam ſciendum, pro diuerſa perfectione beatitudi-

A titudinis animæ, futuram quoque magis vel minus pſectâ in beatis qualitatē illam gloriæ *corporis*, atq; adeo *Subtilitatem, Impaſſibilitatem, & Agilitatem*, quæ in illa qualitate fundamentum habebunt: item que *Claritatem*, quæ etiam reſpondebit perfectioni gloriæ animæ & qualitati gloriæ corporis. Ita de *Impaſſibilitate*, docet quoque D. Thom. q. 82. artic. 2. & de alijs eſt eadem ratio. Ac peculiariter de *claritate* idem patet ex illis verbis Apoſtoli 1. ad Corinthios 15: *Stella enim à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in corruptione, &c.*

PVNCTVM SECVNDVM.

B

De Aureolis beatorum.

Quæſt. 96.

AVREOLAE nomine, ſiue LAVREOLAE, vt aliqui nominant, à Theologis intelligitur quoddam præmium accidentale, quod accedet in quibuſdam beatis ad gloriam animæ & corporis, vt eo peculiariter, tanquam *aureola* vel *laureola corona* remunerentur eorum quædam merita, in quibus ſingulariter eluxerit laus quædam victoriæ de ſuperatis animi hoſtibus. *Corona* enim non niſi certanti & *vincenti* ſolet dari: iuxta illud Apoſtoli 2. ad Timotheū 2. *Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit.* In eo autem nomine vſurpando imitati ſunt Theologi locutionem ſcripturæ Exod. 25. vbi legitur: *Facies & alteram coronam aureolam, &c.*

C Porrò præmium illud accidentale quod AVREOLA vocatur, propriè & ſecūdum ſe tantum erit in anima beati, vt docet D. Thomas hic ar. 10. Erit namque quoddam ſingulare *gaudium* propter merita illa quæ peculiariter habuerint laudem cuiuſdam victoriæ de animi hoſtibus, ſicut dictum eſt. Sed tamē, vt D. Thomas & ibi & alij Theologi tradunt, refulgebit quodammodo in corpore etiam hoc præmium; atque adeo hæc Aureola; quia ſcilicet ex illo animæ gaudio redundabit ad corpus peculiare quoddam D ſplendoris decus, index & nota eius gaudij.

Erunt autem pro triplici genere iſtorum meritorum tres peculiares Aureolæ, vt docet D. Thom. hic q. 96. & cōmuniter alij Theologi. Vna VIRGINVM. Altera MARTYRVM. Tertia DOCTORVM. Nam in merito tum Virginitatis, tum Martyrij, tum Eruditionis aliorum ad iuſtitiam & ſalutem, elucet peculiariter quædam laus victoriæ de hoſtibus animi.

In merito quidem VIRGINITATIS, quoniam per illam integrè ſeruatam ſuperatur perfectè caro. In merito autem MARTYRII ſuperatur perfectè mundus contempto & poſtpolito amore huius vitæ. In merito denique ERVDITIONIS aliorum ad ſalutem ſuperatur peculiariter Diabolus, hoc ipſo videlicet, E quod dum quis docet alios ea quæ ſalutaria ſunt, eripit eos, quantum in ipſo eſt à Diaboli poteſtate, à quo ſolent homines captiui teneri per errorē & mētis cæcitatem.

Nec deſunt nobis præter communem Theologorum auctoritatem in 4. diſt. 49. teſtimonia ſcripturę, ex quibus hanc aſſertionem trium iſtarum Aureolarum confirmare poſſumus. Nā peculiare illud prǽmium, atq; adeo Aureola VIRGINVM indicatur illis verbis, Iſaiæ 56. *Dabo eis* (Eunuchis qui ſe propter regnum Cœlorum caſtrauerunt) *in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus.* Quo loco S. AVGVSTINVS in libro de ſancta Virginitate ait, vtique gloriam quandam propriam excellentemq; Virginum ſignificari, & illud eorum nomen ac præmium non fore *commune cum multis, quāuis in eodem, inquit, regno & in eadem domo conſtitutis. Nam ideo fortaſſis*, inquit, *nomen datum eſt, quod eos quibus datur, diſtinguit à cæteris.*

Et Gloſſa ordinaria in illud. Exod. 25. *Facies & alterā coronam aureolam*, tradit ad coronam pertinere *Canticum illud nouum Virginum qui ſequuntur Agnum quocunque ierit.*

Et fortè hoc ipſum præmium accidentale Virginum quod nominari ſolet Aureola, erit re ipſa illud idem quod indicatur Matth. 13. nomine *fructus centeſimi*, quē Virgines pro mercede referēt propter Virginalis caſtitatis præſtantiam; cum caſtitas Vidualis minori præmio accidentali ſit remuneranda, hoc eſt, fructu *ſexageſimo*; Caſtitas autem Coniugalis adhuc minori, ſcilicet fructu *trigeſimo*: Iuxta id quod de ea Domini parabola, Matth. 13. ex ſententia potiſſimum Gloſſæ ordinariæ ibidem, diſſerit D. Tho. hic q. 96. art. 2. 3. & 4.

Differt tamen fructus ille centeſimus à Laureola Virginum ſaltem ratione formali. Nam vt Virginalis caſtitas exiſtit velut ex ſemine Verbi Dei, ſiue diuinæ gratiæ, præmium, quod reportat, nominatur fructus. Vt autem continet meritum, nominatur id eius præmium Laureola.

Pro Aureola item MARTYRVM habemus illud Apocal. 2. *Vincenti dabo manna abſconditum; & dabo illi calculum candidum; & in calculo nomen nouum ſcriptū, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.* Et accedit quòd maius eſt meritum & laus victoriæ in Martyrio, quàm in Virginitate, ut aſſerit S. AVGVSTINVS in libro de ſancta Virginitate, c. 46. vbi ait, *neminem auſum fuiſſe Virginitatem præferre Martyrio.* Itaque ſi Virgines habebunt peculiarem Aureolam, multo magis Martyres.

Quinam autem cenſendi ſint verè Martyres, & verè Virgines, qui proinde donabuntur his Aureolis, explicatum eſt à nobis, Tom 3. ſuis locis, ſ. diſput. 8. q. 2 p. 1. & diſput. 9. q. 1. punct. 2.

Et notat D. Thom. hic q. 96. art. 10. fulgorem illū *Aureolæ Martyrum* peculiarem ad diſtinctum fore ab eo ſplendore, quo nitebunt etiam *cicatrices* Martyrum, iuxta Auguſtinum libro 22. de Ciuitate Dei, cap. 20. Nam fulgur ille redundans ex *Aureola* Martyrij, in omnibus Martyribus erit; non erit autem in illis omnibus ſplendor *cicatricum*, ſicut nec cicatrices, ut patet in his qui per ſuffocationem, vel aliter ſine vulnere fuerint paſſi Martyrium.

Pro Aureola denique DOCTORVM habemus illud Daniel. 12: *Qui autem docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Et illud Matth. 5. *Qui autem fecerit & docuerit hic magnus vocabitur in regno Cœlorum.* Et Gloſſa ordinaria ſuper illud ad Epheſ. 1. *Vt ſciatis, quæ ſit ſpes, &c. & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credidimus*: affirmat *quoddam incrementum gloriæ habituros SS. Doctores vltra id quod communiter omnes habebunt.*

Ex allatis autem ſcripturę locis de Doctoribus apparet veriſſimum eſſe illud quod S. Thomas notat hic quæſt. 96. artic. 7. Aureolam iſtam non eſſe dandam propter ſolam Doctoris *dignitatem*, ſiue *auctoritatem*, ſed propter *officium* ipſum, quo quis in Eccleſia actu doceat alios ea quæ ſunt ſalutaria. *Corona enim*, inquit rectè D. Thomas, *non debetur habitui, ſed pugnæ actuali*. Iuxta illud, 2. ad Timotheum. 2. *Non coronabitur niſi qui legitimè certauerit.* Vnde illud quod dicitur Daniel. 12. *Qui docti fuerint fulgebunt, &c.* intelligi debet de his qui docti fuerint cum vtilitate alio-

rum

rum,per *actuale* ſcilicet miniſterium & officium docendi in Eccleſia. Sicut patet ex verbis illic ſubiunctis: *Et qui ad iuſtitiam erudiunt,&c.*

Etſi autem in allatis ſcripturæ teſtimonijs,ſine dubio etiam intelligatur præcipuè ESSENTIALIS gloria animæ & corporis, quæ Virginibus, & Martyribus,& Doctoribus pro meritis reddetur: Tamen quia in ijſdem locis indicatur, futurum illorum præmium cuiuſdam etiam *peculiaris* generjs, quod non erit cōmune alijs; rectè intelligimus, ſimul quoque in eiſdē locis indicari peculiares illas Aureolas.

Denique ut in alijs atque alijs, maius aut minus erit meritum Virginitatis,aut Martyrij & miniſterij in docendo ex ipſo actus genere; ita etiam in alijs,atque alijs erunt magis uel minus iuſignes & perfectæ illæ Aureolæ,ut docet D.Thomas hic quæſt.96.ar.3. Inter ipſas autem Aureolas,Martyrum Aureola præſtantiſſima erit, ſicut & Martyrij meritum eſt maius reliquis,vt docet D.Thomas ibi art.12.

PVNCTVM TERTIVM.

De futura conditione corporum damnatorum.

Quæſt. 86.

DE damnatorum corporibus. PRIMA quæſtio eſſe ſolet, an reſurgent cum ijs vitijs & deformitatibus,quas in hac vita habuerint. SED hac de re ſuprà quæſtion.3.punct.3. vidimus nihil eſſe planè compertum,neque eſſe improbabilem partem huius quæſtionis affirmatiuam. Et vt ex Auguſtino ibi diximus in Enchiridio, cap.92. *fatigare nos inquirendo non debet incerta eorum habitudo vel pulchritudo,quorum erit certa & ſempiterna damnatio.*

SECVNDA quæſtio eſt; an illa damnatorum corpora ſint futura incorruptibilia.Et certum eſt fore eatenus incorruptibilia,quatenus aliquid(quicquid illud ſit)erit in cauſſa cur nullo vnquam tempore corrumpi poſſint.

Probatur Matth.25.*Ibunt hi in ſupplicium æternum.* non autem eſſet futurum æternum ſupplicium damnatorum poſt corporum reſurrectionem,(ſicut ibi de illis eſt ſermo) ſi corpora illa aliquando eſſent corrūpenda. Et 1. ad Cor. 15. generatim de mortuis dicitur,quod *reſurgent incorrupti.* Et Apocal.9. *In diebus illis quærent homines mortem,& non inuenient eam; & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.*

Quidnam autem futurum ſit illud propter quod damnatorum corpora corrumpi non poterunt,explicatur à D.Thoma partim hic art.2 partim lib.4. cōtra Gentes,cap.89. *Primò* enim cauſſa huius incorruptibilitatis erit iuſtiſſima Dei voluntas, per quā corpora illa perpetuò erunt ſubiecta ſuis animabus, ut in ſempiternum puniantur damnati,quoad corpora & animas,per quæ ſcilicet peccauerunt.

Secundò propinquior cauſſa huius incorruptibilitatis erit ceſſatio motus Cœli. Siquidem ex ſententia D. Thomæ hic artic.2. eademque veriori & communiori Theologorum ac Philoſophorum quam defendit bene Sotus in 4.diſtinct.48.quæſt.2.artic.2. motus Cœli eſt ſaltem conditio quædam naturaliter requiſita, vt Cœlum in inferiora corpora agat, ſine cuius actione nulla cauſſa, inferior poteſt naturaliter quicquam agere, ac proinde neque corrumpere aliquid. Itaque Cœli motu ceſſante, quod in mundi fine futurum eſt,(vt dicemus quæſtion.ſequenti) ceſſabit omnis generatio & corruptio.

Præter has autem incorruptibilitatis cauſſas eſt etiam alia peculiaris & intrinſeca in corporibus *beatorum*,quæ non item habet locum in damnatorum corporibus, nimirū perfectiſſima illa ſubiectio corporis, erga animā,per *gloriæ qualitatem*, vt tradidimus, p.1.

Et propter hoc diſcrimen incorruptibilitatis beatorum & damnatorum,quo ad hanc intrinſecam cauſam,dixit Apoſtolus 1.ad Corinthios 15. *Omnes quidē reſurgemus,ſed non omnes immutabimur:* quia ſcilicet ſoli iuſti immutabuntur per iſtum quidem modum incorruptibilitatis *gloriæ* ab intrinſeco, vt notauit etiā D.Thomas hic art.2.

Quare quod idem D. Thomas libro 4 cōtra Gentes,cap.89.dixit, cauſſam incorruptibilitatis corporum damnatorum,fore etiam ſubiectionem illorum, erga animas,intelligi debet de ſubiectione tātum ab *extrinſeco*, per illam ſcilicet voluntatem Dei iuſtam ex qua fiet, vt perpetuò ſint illa corpora ſubiecta ſuis animabus ad ſempiternum ſupplicium,ſicut ante diximus.

TERTIO quæri ſolet, an etiam corpora damnatorum ſint futura *impaſſibilia*,& quomodo. Conſiſtit autem ſententia communior hac de re in duabus aſſertionibus quas ponit hic D.Thom. art. 3. PRIMA eſt. Corpora damnatorum impaſſibilia quidem erunt,ut impaſſibilitas excludit paſſionem *naturæ*,(vt uocant) ideſt,alteratiuam & incorruptiuam. Nam erunt,ut antea dictum eſt,incorruptibilia.

SECVNDA eſt,paſſibilia tamen fore illa corpora per paſſionem *animæ*(vt uocant,) ideſt, per receptionem ſenſibilium ſpecierum caloris *ignis* improportionati corporibus illis, per quam *receptionem* ſpecierum propriè fit ipſa ſenſatio. Itaque ſummum cruciatum & dolorem ſentient ab igne ea corpora, etiamſi cùm ea ſenſatione non erit coniuncta læſio & alteratio phyſica,& naturalis, à qualitate caloris, ſicut ſolet alioqui naturaliter nunc contingere,quando quis ab igne cruciatur. Hoc etiam modo ex ſententia D.Thomæ declarat rem hanc, Sotus in 4. diſt. 50.q.unica,art.3.

Fortaſſis tamen diuina virtute fiet, vt illa damnatorum corpora pro ratione demeritorum cuiuſque damnati patiantur ab igne magis uel minus,non ſolum paſſione illa ſenſibili, ſed etiam paſſione *naturali alteratiua & læſiua*. Nimirum per ſuſceptionem caloris, uſque ad certum aliquem intenſionis gradum (valde tamen magnum,& fortè,in quolibet Damnato inteuſiorem,quàm ſit nūc ſummus in noſtro igne, ultra quem (diuina virtute prohibente) alteratio illa & læſio non procedat,ſed in illo gradu perpetuò cōtinetur,citra Subiecti corruptionem.

Ita enim magis propriè intelligetur quod ſcriptura affirmat,fore,ut damnati crucientur ab igne; ſi nimirum aſſeramus crucianda eſſe illa corpora, per ignē eo etiam modo quo hic fieri ſolet, nimirum per *realem* etiam uſtionem. Et nihilominus erit verum quod antea aſſeruimus,fore illa corpora incorruptibilia.

Ac ſanè hic explicandi modus valdè videtur conformis communi ſenſui fidelium & dictis SS.Patrum, de futuro illo damnatorum ſupplicio per ignē. Quomodo autem animæ ſeparatæ à corporibus nunc crucientur in Inferno ab illo igne diximus,Tomo 1.diſp. 4.quæſt.ultima.

QVARTO quæri ſolet, an alijs pœnis præterquam ſupplicio ignis torquebuntur damnati in illis corporibus. Et reſpondendum eſt breuiter affirmatiuè. Nā de quibuſdam alijs pœnis conſtat *certò* ex ſcriptura, & de quibuſdam *probabiliter*; ſiue illæ naturaliter, ſiue ſupernaturaliter diuina uirtute ſint ibi locum habituræ.

Certo.n. erit *fletus & eiulatus,& ſtridor dentiū,&c.*

Mat.13.

Matt. 8. Lucæ 13. Item *tenebræ*, Matth. 22. quæ interprete Auguſtino ſuper Pſal. 6. uocãtur *exteriores* ad differentiam interiorum mentis: Neq; enim ignis ille lucebit (ſaltem notabiliter) vt communiter SS. Patres tradunt; Et nominatim S. Cyrillus Alexandrinus in oratione de exitu animæ. Et S. Gregorius lib. 9. Moralium, cap. 45. Aliquantulum tamen lucis admixtæ tenebris ibi erit, vt cum horrore ſuã viciſſim calamitatẽ damnati aſpiciant; ſicut notauit. S. Greg. lib. 9. Moral. c. 48. & Sot. in 4. diſt. 50. q. vnica, art. 4. A

Item erunt ibi abſq; dubio ſingulorum ſenſuum proprij cruciatus. *Viſus*; à terribilibus illis ſpectaculis: *Auditus*; ab eiulatibus. *Odoratus*; à ſulphure, & à peſſimis fœtoribus qui ibi non deerunt, in ipſis etiã putridis corporibus: *Guſtus*; ab aliquo fœtido oris humore: *Tactus*; ab igne, &c. Id enim colligitur ex illo, Apoc. 18. *Duplicate duplicia ſecundùm opera eius: in poculo quo miſcuit, miſcete ei duplum: Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit*, (nimirum per illicita oblectamenta ſenſuum) *tantum date illi tormentum & luctum.* Quò etiam pertinet illud, Pſal. 10. *Ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* B

Probabiliter autem corrodentur etiam à vermibus, præter internum vermem ſeu remorſum conſciẽtiæ. De quo Iſa. 65. & Marci 9. *Vermis eorum nõ morietur.* Id enim conſonat illis teſtimonijs; Iudith. 16. *Dabit ignem & vermes in carnes eorum.* Et Eccleſ. 7. *Vindicta carnis impij ignis & vermis.*

Nec obſtat, quod virtute *naturali* non generabuntur aut conſeruabuntur ibi corporales vermes, ut obijcit Sotus ubi ſupra. Poterit namque id ſatis facilè fieri *diuina* virtute. Certè S. PROSPER lib. 3. de vita contemplatiua cap. 12. inter alias Inferni pœnas vnam fore dicit; *edaciſſimis in æternum dilaniari vermibus, nec finiri.* Et Innocentius III. lib. 3. de contemptu mundi, ſiue de miſeria humanæ conditionis cap. 2. *Vindicta*, inquit, *carnis impij vermis & ignis. Vterque duplex interior & exterior. Interior qui rodit & vrit cor. Exterior qui rodit & vrit corpus.* C

Item *probabiliter* etiam torquebũtur ſimul ab extremo frigore quantumuis contrario igni: vt Abulenſis q. 558. ſup. cap. 25. Matth. & alij non malè colligunt ex illo Iob 13. *Tranſibunt ſed ab aquis nimium* (id eſt, à frigore maximo) ad calorem nimium. D

Denique SS. Patres ſæpè aſſerunt *varias* ac *multiplices* in Inferno pœnas, eaſque horribiles futuras. *Multa illic*, ait CHRYSOSTOMVS epiſt. 5. ad Theodorum lapſum, *variaque tormenta. Grumuli pœnarum, ceu niuis inundant.*

Vide inſignem deſcriptionem huiuſmodi pœnarum apud Cyrillum ALEXANDRINVM in oratione de exitu animæ. Et apud S. PROSPERVM lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 12. Et apud ſanctum EPHREM in libro de vera Pœnitentia, cap. 10. Et apud S. AVGVSTINVM in lib. Meditationũ, ca. 3. & apud S. BERNARDVM in Pſal. *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi.* Præcipua autem & velut eſſentialis damnatorum pœna erit duplex, ſcilicet pœna *damni* & pœna *ſenſus* per ignem. De quibus diximus Tom 2. diſp. 6. p. 17. q. 4.

QVINTO ſolet etiam quæri: an damnati *videant* oculis corporeis gloriam beatorum, & viciſſim illorum pœna & miſeria videatur à beatis. Breuiter autem eſt reſpondendum ex ſententia Theologorum in 4. diſt. 50. q. 1. ipſo quidem iudicio extremo viſuros eſſe damnatos corporeis oculis gloriã corporis beatorum; in qua etiam, gloria animæ quodammodo refulgebit; ac viciſſim etiam corporeis tunc oculis videbunt beati infelicitatem damnatorum.

Nam omnes erunt in conſpectu ante Iudicem, atque adeo & Iudicem, & ſe mutuò *videbunt.* Matt. 25. Quò & illud pertinet Ioan. 19. *Videbunt in quem trãſfixerunt.* Et illud Sapient. 5. *Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum.* Et de impijs ſubiungitur: *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis; dicentes intra ſe, &c. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.*

Poſt iudicium autem peractum, cum Sancti fuerint recepti in Cœlum, & damnati detruſi in Infernũ, oculis quidem *corporeis* nec damnati gloriam beatorum, nec beati pœnas damnatorum videbunt. Nam id minimè erit neceſſe. Nec futura eſt ex his locis reciproca commeatio, vt neq; erat ex Limbo Patrum & Inferno: iuxta illud Luc. 16. *Inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui velint hinc tranſire ad vos non poſſint, neque inde huc transmeare.*

Mentis autem *intelligentia* beati quidem clarè & perſpicuè intuebuntur quandocunque volent pœnas damnatorum ad ſuam nimirum conſolationem, quod eas diuino beneficio euaſerint. Nec propterea tamen damnatis compatientur, ſed lætabuntur potius ob executionem diuinæ iuſtitiæ: iuxta illud Pſal. 57. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, &c.*

Damnati verò tum *intellectus* quadam notitia *generali*, tum ob *memoriam* qua recordabuntur ſe Sanctorum gloriam in iudicio vidiſſe, cognoſcent gloriã illorum eſſe excellentiſſimam, & eo ipſo cruciabuntur, quod ſcilicet illam felicitatem culpa ſua minimè ſint conſecuti.

Olim autem ex inferno videre poterant damnati iuſtos requieſcentes in Limbo: vt colligi poteſt ex illo Lucæ 16. *Eleuans autem diues Epulo oculos in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in ſinu eius, &c.* Neque id mirum cum limbus etiam fuerit ſubterraneus locus in ipſa regione Inferni, iuxta dicta diſput. 2. q. 4. & in hac diſput. q. 1. p. 1.

Porro de obſtinatione damnatorum in malo: an tanta futura ſit vt nihil boni poſſint agere diximus Tom. 1. diſp. 4. q. vlt.

QVÆSTIO SEXTA.

De futura Mundi conditione & ſtatu poſt Extremum Iudicium.

Supplem. D.Thom. q.91.

QVAE pertinent ad hanc quæſtionem, magna ex parte ſunt à nobis expedita ſupra quæſt. 2. pun. 3. vbi docuimus, quanam ratione repurgandus, & innouandus ſit Mundus per ignem conflagrationis, quæ futura eſt in die extremi iudicii. Itaque ſolùm ſupereſt vt hoc loco breuiter explicemus, qualis futurus ſit tunc Mundi ſtatus, quo ad genus & perfectionem creaturarum, quæ præter Angelos, & homines tunc ſupererunt.

PVNCTVM VNICVM.

Qualiſnam futurus ſit Mundi ſtatus poſt Iudicium, quo ad genus & perfectionem Creaturarum, quæ præter Angelos & Homines tunc ſupererunt.

Art.1. & ſeq.

CREATVRARVM genera poſt extremum iudicium duo tantùm præter Angelos & Homines ſupererunt, Alterum COELESTIVM corporum. Alterum corporum ELEMENTALIVM. Et quidem quod hæc duo genera creaturarum permanſura ſint, Scriptura manifeſtè indicat, cùm affirmat Cœlum & Terram, atque adeò reliqua Elementa perficienda tunc & innouanda. Iſaiæ 65. *Ecce ego creo Cœlos nouos & terram nouam*. Et Apocal.21. *Vidi Cœlum nouum & terram nouam*. Et 2.Petr.3. *Nouos verò Cœlos & nouam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus*. Quam rem ſupra quæſtione 2. puncto 3. aſſeruimus. Et paulò poſt etiam explicabimus, in quonam conſiſtet illa *noua perfectio*, quæ Cœlis & Elementis accedet.

Quod autem *tantummodò* hæc duo genera creaturarum corporalium permanſura ſint, non autem alia corpora *mixta*, Animalium, & Plantarum, &c. probatur PRIMO ex Scriptura, quæ in prædictis locis tantum indicat, *Cœlum & Terram* (atque adeò reliqua *Elementa* quorum eadem eſt ratio) tunc innouatum iri. Vnde propter futurum interitum eiuſmodi corporum mixtorum quæ in terra vel circa terram ſunt, ait D.Petrus 2.epiſt.cap.3. *Terra autem & quæ in ipſa ſunt opera exurentur.*

SECVNDO idem probatur ratione ducta ex *fine præcipuo* ob quem eiuſmodi corpora mixta nunc generantur & conſeruantur. Finis namque hic eſt ſuſtentatio vitæ hominum per nutritionem & generationem, &c. vt apparet ex illo Geneſ. 1. *Replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cœli, & vniuerſis animantibus, &c.* Et: *Ecce dedi vobis omnem herbam, &c. vt ſint vobis in Eſcam*. Et Gen.9. *Omne quod mouetur & viuit erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.* Non erit autem opus tunc huiuſmodi ſuſtentatione vitæ hominum. Ergo neque oportebit eiuſmodi corpora mixta permanere.

TERTIO probatur idem ratione ducta ex *fine* ob quem oportebit tunc aliquas creaturas *corporales* permanere, cuius nimirum cauſſa non erit neceſſe aut expediens permanere etiam corpora *mixta*, ſed ſatis ſuperque ad eum finem erit permanere corpora cœleſtia & elementalia. Nam vt pulchrè D. Thomas hic diſſerit artic. 1. & 5. finis hic erit, vt beati qui *corporeis oculis* diuinam eſſentiam atque bonitatem intueri non poterunt, illam ſaltem, vt relucentem in aliquibus creaturis corporalibus, quæ illi futuro ſtatui incorruptibilitatis aptæ ſint, conſpicere oculis etiam corporeis poſſint. Conuenienter illi ſententiæ Apoſtoli ad Rom. 1. *Inuiſibilia Dei a creaturâ mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas*. Ad hunc autem finem ſufficient corpora cœleſtia & elementalia eo modo perfecta & innouata quo poſtea dicemus; Neque alia corpora præter iſta ad iſtum finem congruenter futuro illi ſtatui incorruptibilitatis aſſequendum apta erunt.

Nam alia omnia corpora *mixta* ſecundùm *totam* naturam ſuæ ſpeciei ſunt corruptibilia. Itaque cum ſtatus ille ſit futurus ſtatus incorruptibilitatis; iuxta illud Apoſtoli 1. ad Corinthios 15. *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, &c.* tantummodò conuenient aptè illi ſtatui ad prædictum illum finem corpora tum *cœleſtia*, quæ ex toto incorruptibilia ſunt; tum *elementalia*, quæ ſaltem quo ad *partem* naturæ ſuæ ſpecificæ ſunt incorruptibilia. Neque enim Elementa ſecundùm totam latitudinem naturæ ſuæ, naturaliter nunc corrumpuntur, aut corrumpi poſſunt.

QVARTO denique probatur ratione ducta ex *cauſſa* per quam nunc quidem conſeruantur, & conſiſtunt corpora *mixta*. Nam ceſſabit tunc motus Cœli, atque adeò eius actio in hæc inferiora, ſicut diximus quæſtione præcedenti, puncto 3. Sine actione autem Cœli mixta corpora neque generari, neque conſeruari, & ſubſiſtere poſſunt. Quod autem motus Cœli ceſſaturus ſit iam iam oſtendemus. Et hactenus quidem de GENERE creaturarum, quæ præter Angelos, & Homines poſt iudicium extremum permanſuræ ſunt.

Quod

Quod verò attinet ad futuram PERFECTIONEM illarum, ſcilicet corporum cœleſtium, & Elementorum, ſtatuendum eſt ex vera & communi, & Scripturis conſentanea Theologorum ſententia; TRIBVS modis (vt ordine & perſpicuè dicam) corpora cœleſtia & elementalia perficienda, & innouanda tunc eſſe. PRIMO, quatenus electis redditis *impeccabilibus* liberabuntur eo modo quo explicauimus ſupra quæſtione ſecunda, puncto 3. à *ſeruitute corruptionis*, & iugo quo *vanitati* peccantium hominum nunc creaturæ quodammodo *ſubiectæ* ſunt, prout ex ſententia Apoſtoli ad Romanos 8. declarauimus loco citato.

SECVNDO, quoniam ceſſabit conſuetus motus horum corporum; atque ita per quietem & vacationem à motu, acquirent quendam ſtatum *ſimiliorem Deo*, qui nimirum eſt prorſus mutationis expers; vt annotauit rectè D. Thomas hic art. 2.

Peculiariter autem quod Cœli MOTVS ceſſaturus ſit, probatur *Primo* ex Scriptura Iſaiæ 60. *Non occidat vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur*: quòd ſcilicet fit per motum Cœli. Et Apocaly. 10. Angelus *leuauit manum ſuam ad Cœlum, & iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum, &c. quia tempus non erit amplius*: cum ſcilicet nouiſſima tuba Angeli inſonabit, vt ibi indicatur. Non igitur erit amplius Cœli motus, cùm ſine motus ceſſatione tempus non poſſit ceſſare.

Secundò idem patet ratione ducta ex *fine* illius motus Cœli, qui ſcilicet eſt generatio, & conſeruatio corporum inferiorum, quæ tunc ceſſabit; atq; adeò hominum propagatio donec impleatur numerus electorum, qui tunc nimirum erit completus; atque ita ille motus, & generatio, &c. completo numero electorum ceſſabunt. Quam rationem Angelus in illo loco Apocaly. 10. planè indicauit cùm poſteaquam dixit non futurum amplius *tempus*, illicò addidit: *Sed in diebus vocis ſeptimi Angeli cum cœperit tuba canere conſummabitur MYSTERIVM Dei*: quo ſcilicet Deus præordinauit certum futurum numerum *electorum*, quo expleto non eſſet futurum prætereà neceſſarium tempus, &c.

Vnde etiam Geneſ. 8. tamdiu ſolùm, quamdiu eſſet neceſſaria ad vſum, & propagationem hominum continua rerum generatio indicauit Deus duraturas viciſſitudines temporum per motum Cæli, inquiens: *Cunctis diebus terræ, ſementis, & meſſis* (id eſt, dum in terra fiet *ſeminalis* propagatio) *frigus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent.*

Nec vt inſipienter Rabj Moyſes, teſte D. Thoma hic articulo ſecundo argumentabatur, abhorrens videri debet à ſapientia Dei, quòd motus cæleſtium corporū atq; adeò ipſa corpora cæleſtia, ad hominem tanquam ad finem quendam ordinauerit, ſicut eſſet abhorrens à ſapientia Artificis alicuius fabricare & parare maxima inſtrumenta ad efficiendum aliquod exiguum opus. Nam etſi mole quidem quantitatis, Cæli longè excellant, tamen perfectione naturæ *homo* per animam rationalem Cælis longè antecellit. Vt omittam interim quod non rarò etiam magna inſtrumenta ſcitè & artificioſè vſurpantur ad fabricandum exiguum aliquod ſed præſtans opus, vt videmus in officinis Aurifabrorum, &c.

Oſtendit autem rectè D. Thomas in illo articulo 2. ceſſationem illam Cæli non futuram naturaliter, ſed *ſupernaturali* Dei virtute, conſummato iam ſcilicet erga electos ſupernaturali *myſterio Dei*, vt loquitur Angelus Apocaly. 10. Nam cùm Cælum, vtpote natura circulare, non habeat maiorem proportionem cum vno loco, & ſitu quàm cum alio; expers eſt quoque *naturalis* inclinationis ad manendum, & quieſcendum in vno aliquo ſitu & loco.

TERTIO perficientur diuina uirtute cœleſtia corpora per incrementum notabile & magnam acceſſionem eius *qualitatis*, quæ in eis ad aſpectum ſaltem hominum (ob quem *innouabuntur*, vt initio dixi) nobiliſſima & pulcherrima eſt. Eſt autem hæc qualitas LVX ipſa: iuxta illud Eccleſ. 43. *Species Cœli gloria ſtellarum, mundum illuminans in excelſis Dominus.* Id probant Theologi teſtimonio illo, Iſaiæ 30. *Erit lux Lunæ ſicut lux Solis, & lux Solis ſeptempliciter.*

Atque etiam vt D. Thomas hic articulo 4. & alij Theologi tradunt, luce quadam perfundētur diuinitus, & reddentur ſpecioſiora ELEMENTALIA corpora; ita quidem ut, quemadmodum D. Thomas ait, Terra ſit futura in ſuperficie exteriori peruia ſicut uitrum, Aqua ſicut cryſtallus, Aer ut nunc Cœlū, Ignis ut nunc luminaria Cœli.

Id autem colligitur *primò* ex eo, quòd in Scriptura cum promittitur *Cœlum nouum*, pariter additur, & *terra noua*; Vt patet Eſaiæ 65. & 2. Petri 3. & Apocalypſis 21. quæ loca initio recitauimus. Itaque ueriſimile eſt eodem modo, quo Cœlum, eſſe innouandam & perficiendam Terram; atque adeò reliqua Elementa quorum eſt eadem ratio; ſcilicet non modo per expurgationem admixtarum eis qualitatum alienarū (vt uidimus quæſt. 2 p. 3.) ſed etiam per illuſtrationē quandam.

Secundò idem confirmatur ex eo, quod talis Elementorum ſplendor ac decus conducet maximè ad finem ob quem mundus innouandus eſt: nempe ut beati vſu etiam *oculorum*, quorum eſt nobiliſſimus ſenſus, aſpiciant quodammodo pulchritudinem Dei tralucentem quodammodo in corporibus non ſolū glorificatis, ipſorum ſcilicet beatorum, & cœleſtibus, ſed etiam elementalibus. Ita enim tunc maximè verum erit illud Sap. 13. *A magnitudine ſpeciei cognoſcibiliter poterit creator horum uideri.*

Tertio denique idem probatur ea ratione, quod conueniet, hoc modo in luce tunc conformari inferiora corpora ſuperioribus, ſicut conformabuntur in gloria homines Angelis, tanquam creaturæ intellectuales inferiores ſuperioribus: iuxta illud Matt. 22. *Erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.*

Modum autem quo diuinitus illa lucis acceſſio fiet, & quanta illa erit, ſapienter dicit diuus Thomas hic articulo 3. *Soli Deo qui illius erit author cognitum eſſe.* Hoc mihi dictum D. Thomæ magis probatur, quàm quod ait Richardus in 4. diſtinct. 48. productum iri lucem illam per reflexionem lucis corporum beatorum. Quis hoc nouit?

Satis igitur nobis ſit, præter ea quæ diximus, ſcire, futurum certè tunc (quocunque modo id fiet) mundi ſtatum pulcherrimum, & decentiſſimum, & beatiſſimo illi electorum ſtatui per omnia aptiſſimū. Qua de re ita S. CHRYSOSTOMVS epiſt. 5. ad Theodorum lapſum, excitans eum conſideratione futuræ uitæ beatæ *Omnia*, inquit, *erunt pax; lætitia, gaudium: omnia ſerenitas & tranquillitas; omnia dies & ſplendor & lux: lux non quæ nunc eſt, ſed planè alia, quæ hanc tantum excedit fulgore, quantum hæc lumen lychni: neque enim occulitur illic aut nocte, aut congreſſu nubiū; nec vrit neque inflammat corpora, Nam nox non obumbrat* (ſiquidem Luna etiam lucebit ut Sol & Terra quoque ipſa erit in ſuperficie lucida, ut ait D. Thomas hic art. 2. ad 5. & art. 3. ad 4.) *nec aderit veſpera, nec frigora, nec æſtus, nec alia huius generis immutatio; ſed omnino alia erit conditio, quam demum ad hoc idonei reperti intelligent, &c.*

Et paulo poſt: *Contemplare*, inquit, *Cœlum; animaduerte*

uerte permutatum ſore habitum totius creaturæ; nihil enim huiuſmodi vt nunc eſt manebit, ſed multò pulchrius erit ac præclarius; & quantum plumbo aurum vibrans aera, tantum hac rerum præſentium ſpecie futurus ille decor illuſtrior erit, quemadmodum B. Paulus ait, quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis.

Et S. AVGVSTINVS lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 16. *Ipſa*, inquit, *ſubſtantia* (Elementorum) *eas quali-* A *tates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabilis mutatione conueniant: vt ſcilicet mundus in melius innouatus aptè accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.*

Perduxi ad finem adiutore Deo totum hoc opus diſtinctum quatuor Tomis. Sit ei gloria, & honor, qui dedit non modo velle hunc laborem ſuſcipere, ſed etiam vtcunque perficere.

FINIS QVARTI AC POSTREMI TOMI.

Laus Deo & Beatiſſimæ Virgini Dei genitrici Mariæ.

TOMI QVARTI
INDICES QVINQVE.

I. Locorum Scripturæ.

II. Controuerſiarum fidei.

III. Rerum quæ poſſunt exponi pro concione.

IV. Rerum Philoſophicarum.

V. Rerum omnium præcipuarum, in quibus multa ſunt, quæ in Materia Sacramentorum pertinent ad Caſus Conſcientiæ.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE, QVI IN HOC QVARTO TOMO EXPLICANTVR.

Ex libro Geneſis.

Cap. Columna.

1 Benedixitque illis Deus & ait; Creſcite & multiplicamini, & replete terram. 1589.D 1590.C 1609.B 1618.C & 1623.E
2 In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. 380.E
Faciamus homini adiutorium ſimile ſibi. 1610.A
Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. 1595.B 1639.C
Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. 1608.E 1613.B. 1635.C
Adduxit Deus Euam ad Adam. 1609.C
3 Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum. 361.C 397.C
8 Nõ reuertebatur donec ſiccarẽtur aquę ſuper terrã. 408 A
9 Benedixitque Deus Noe & filijs eius, &c. 1609.A
14 Melchiſedech proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi. 1069.C
Non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt, exceptis his, quę comederunt iuuenes. 1070.A
17 Statuam pactum meum inter me & te, &c. vt ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. 623.A
Eritq; pactũ meũ in carne veſtra in fœdus æternũ. 770.C
20 Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ, & accepi eam in vxorem. 1692.B 1693.A
22 Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. 74.B 366.D
37 Deſcendam lugens filium meum ad infernum. 435.C
49 Non auferetur ſceptrum de Iuda, &c. donec veniat, &c. 26.E 410.A
Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita. 1174.A

Ex libro Exodi.

7 Induratumque eſt cor Pharaonis. 1250.C
12 Immolabit eum omnis multitudo. 1065 E
Ite tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe. 1059.B
Cum tulit populus conſperſam farinam, &c. 1042.C
Victima tranſitus Domini eſt. 1059.B
13 Separabis omne quod aperit vuluã Domino, &c. 1042.B
17 Cumque eleuaret Moyſes manus vincebat Iſrael. 1127.E
19 Sacerdotes qui accedũt ad Dominũ, ſanctificẽtur. 1583.E
20 Non facies tibi ſculptile. 347.A
29 Hoc eſt quod facies in altari: annos anniculos tuos per ſingulos dies iugiter. 1059.C

Ex libro Leuitici.

12 Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit. 397.E
18 Iuxta morem regionis Chanaan, &c. non agetis. 1604.E
Nec polluamini in omnibus iſs, &c. cuius ego ſcelera viſitabo. 1695.B
20 Nolite ambulare in legitimis nationum quas ego expulſurus ſum ante vos. 1604.E
21 Non radent caput neque barbam. 1566.A
23 Facietis & hircum pro peccato duosque agnos anniculos. 1059.C
Et libamenta offerentur cum eo duæ decimæ ſimilæ, &c. 1072.B

Ex libro Numeri.

9 Si quis autem & mundus eſt, &c. quia ſacrificium Domino non obtulit tempore ſuo. 1059.B 1066.A
14 Dimiſit propter verbum tuũ, attamen omnes, &c. 1212.A
16 Omnis multitudo Sanctorum eſt, cur eleuamini ſuper populum Domini? 1563.E
Deſcenderunt viui in infernum operti humo. 1718.B
28 Alterumque agnum ſimiliter offeretis ad veſperam, iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, &c. 1072.B

Ex libro Deuteronomij.

4 Non addetis ad verbum, quod locutus ſum vobis. 1091.B
12 Quod præcipio tibi hoc tantũ facito Domino Deo tuo. 1091.B
Sanguis eorum pro anima eſt. 774.E
17 Facies quodcunq; dixerint, qui præſunt loco, quem elegit Dominus. 1007.E
Qui ſuperbierit nolens obedire imperio Sacerdotis moriatur. 1518.C
18 Prophetã ſuſcitabo eis de medio fratrũ ſuorũ, &c. 317.D
19 Non attondebitis comam in rotundum. 1565.E
20 Si habuerit homo duas vxores. 1615.A
24 Si acceperit homo vxorem, & nõ inuenerit gratiam, &c. ſcribet libellum repudij, & dimittet eam, &c. 825.C
29 Non dedit tibi Dominus cor intelligens. 119.E

Ex libro 1. Regum.

3 Dedi tibi cor ſapiens & intelligens. 119.E

Ex libro 2. Regum.

2 Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, veruntamen, &c. 1152.E 1211.A

Ex libro 3. Regum.

8 Stetit autẽ Salomon. &c. & expandit manus ſuas. 1117.E

Ex libro 1. Paralip.

29 Tua ſunt Domine omnia, & quæ de manu tua accepimus reddimus tibi. 1034.A

Ex libro 2. Paralip.

30 Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt eum. 1103.B

Ex libro Iob.

1 Sanctificabat filios ſuos conſurgensque diluculo offerebat holocauſta per ſingulos, &c. 1118.B
3 Expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ. 365.A
6 Vtinam appenderentur peccata mea, &c. quaſi arena maris, &c. 41.C
11 Forſitan veſtigia Dei comprehendes, & omnipotentem vſque ad perfectum reperies. 233.A
21 In puncto ad inferna deſcendunt. 1718.B
26 Columnæ cœli contremiſcunt. 1768.D

Ex libro Pſalmorum.

2 Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo, &c. 325.D
Filius meus es tu, ego hodie genui te. 11.E
Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. 296.E 329.C
Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania, &c. 418.E
3 Dixi cõfitebor aduerſum me, &c. & tu remiſiſti. 1176 E
8 Quid eſt homo, quod memor es eius. 62.C
15 Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. 437.A 439.B
21 Foderunt manus meas & pedes meos. 26.B 415.C
Super ueſtem meam miſerunt ſortem. 16.B
Longè à ſalute mea verba delictorũ meorum. 42.D 262.C
Ego ſum vermis & non homo. 256.A
Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad inſipientiam mihi. 238.C
22 Impinguaſti in oleo caput meum. 64.A
23 Quis eſt iſte rex gloriæ? 9.D
34 Exurge & intende iudicio meo. 41.D
39 Oblationem & hoſtiam noluiſti, corpus autem aptaſti mihi. Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me, &c. 307.C 315.A
Ego autem mendicus & pauper ſum. 324.B
40 Sana animam meam, quia peccaui tibi. 309.E
44 Dilexiſti iuſtitiã, &c. propterea vnxit te Deus, &c. 287.E
Speciosus forma præ filijs hominum. 256.D
Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi, &c. 11.E 73.D
Omnis gloria filiæ Regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. 1511.C 1515.B
47 Deus in gradibus eius cognoſcetur. 39.D
48 Non dabit Deo placationem ſuam, &c.
Veruntamen Deus liberabit animam meam de manu inferi. 429.C
49 Deus manifeſtè veniet, etc. Ignis in cõſpectu eius, etc. 28.B
50 Tibi ſoli peccaui. 37.B
Cor contritum & humiliatũ Deus non deſpicies. 1250.C
54 Exaudi Deus orationem meam, &c. 295.B
56 Exurge gloria mea, &c. Exurgam diluculo. 26 C. 442.E
62 In nomine tuo leuabo manus meas. 1117.E
64 Quæ non rapui tunc exoluebam. 416.B
67 Dominus in eis, &c. Aſcendiſti in altum, &c. 26.C 439.C 448.E
68 Ego ſum pauper & dolens. 324.B
71 Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum. 28.D
73 Deus autem rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ. 422.B

76 Cogitaui

76 Cogitaui dies antiquos, & meditatus ſum nocte, &c. 1280.B
78 Cito anticipent nos miſericordiæ tuæ. 138.D
83 Gratiam & gloriam dabit Dominus. 530.B
85 Eruiſti animam meam de inferno inferiori. 381.B
87 Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber 434.A
96 Ignis ante ipſum præcedet & inflammabit, &c. 1790.B
Et adorent eum omnes Angeli eius. 73.D
97 Reuelauit Iuſtitiam ſuam. 42.D
100 In te Domine ſperaui. 214.B
105 Viſita nos in ſalutari tuo. 138.D
106 Dicant qui redempti ſunt a Domino. 42.A 304.C
107 In Idumæam extendam calceamentum meum. 132.A
108 Perſecutus eſt hominem inopem & mendicum & compunctum corde mortificare. 324.B
109 Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. 783.E
Iurauit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. 1067.E 1093.E
Dominare in medio, &c. 190.E
113 Donec miſereatur noſtri. 408.A
Et conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. 812.B
114 Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni, &c. 1756.A
115 Ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ. 295.A
118 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, &c. 188.B
Particeps ego ſum omnium timentium te. 1403.B 1408.D 1451.A
122 Ad te leuaui oculos meos. 1127.E
Sicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorũ, &c. 1189.D
129 Copioſa apud eum redemptio. 42.B 308.B
131 Memento Domine Dauid, &c. 1133.E
Iurauit Dominus Dauid veritatem, &c. de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. 26.A 74.C 397.E
138 Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades. 435.D
141 Dirigatur oratio mea ſicut incenſum, &c. 1128.E
Educ de carcere animam meam. 429.C
Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. 1127.E
143 Eripe me & libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. 381.B
146 Qui ſanat contritos corde. 1250.C

Ex Prouerbijs Salomonis.

5 Iniquitates ſuæ capiunt impium & funibus peccatorum ſuorum quiſque conſtringitur. 1162.A
8 Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret. 60.E
Ego diligentes me diligo. 1206.C
11 Qui iudicat quod nouit iudex eſt iuſtitiæ. 1286.E
15 Victimæ impiorum abominabiles Domino. 1381.E

Ex Cantico Canticorum.

2 Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. 368.C
Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum. ibid.
4 Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. ibid.
Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, &c. ibid.
5 Dilectus meus candidus & rubicundus. 256.D
6 Pulchra es amica mea ſuauis & decora, &c. 308.D
Vna eſt columba mea, perfecta mea. ibid.
Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora, &c. ibid.

Ex libro Sapientiæ.

1 Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. 31.E
2 Morte turpiſſima condemnemus eum. 26.B
12 Quis tibi imputabit, ſi perierint nationes quas tu feciſti, &c. 36.E
16 Panem de cœlo præſtitit illic ſine labore omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem, &c. 812.B

Ex Eccleſiaſtico.

5 Non tardes conuerti ad Dominũ: nec differas, &c. 1261.
9 Oleum de capite non deficiet. 648.A
11 Facile eſt Domino in die obitus retribuere. 335.A
Vbi ceciderit lignum ibi erit. 596.E 1746.D
14 Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quia non eſt apud inferos inuenire cibum. 1757.B
21 Quaſi a facie colubri fuge peccatum. 1262.A
24 Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino. 429.C 437.C 440.A
27 Vaſa figuli probat fornax & homines iuſtos tentatio tribulationis. 1718.E
34 Dona iniquorum non probat Altiſſimus. 1219.E 1381.E
40 Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adæ a die exitus de ventre matris eorum. 358.E
44 Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pœnitentiam. 1778.D

Ex Iſaia.

1 Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix, &c. 1174.B
2 De Sion exibit Lex, & Verbum Domini de Ieruſalem. 332.E
4 Abluet Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem, &c. in ſpiritu ardoris. 1736.C
7 Ecce Virgo concipiet, &c. 26.B 398.A 400.D
11 Erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius. 214.B
Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientię, &c. & replebit eum ſpiritus timoris Domini. 216.B
22 Dabo clauem domus Dauid ſuper humerũ eius. 1399.C
24 Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. 435.D
Non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. 961.E
Clamor erit in plateis ſuper vino. ibid.
25 Vinum bibent, lætitiam bibent, vnguento vngentur, tradę hæc omnia gentibus. 648.A
Ecce Deus noſter iſte, expectauimus eum, &c. 11.D
26 A timore tuo Domine concepimus, et quaſi parturiuimus & peperimus ſpiritum ſalutis. 1197.D
27 Auferetur iniquitas Iacob, & hæc eſt benedictio eius cum abſtulero eius peccatum. 366.E
31 Conuertimini, ſicut in profundum receſſeratis. 1255.D 1279.D
35 Pro eo quòd laborauit anima eius, ridebit & ſaturabitur. 307.C
Ecce iſte Dominus, ſuſtinuimus eũ, Deus veſter, &c. 11.D
Germinans germinabit ſicut lilium, & exultabit lætabunda & gaudens. 409.C
38 Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine, &c. 1187.C 1199.C 1280.B
40 Ecce Dominus veniet, & merces eius cum illo, & opus eius coram illo. 307.C
Et videbit omnis caro ſalutare Dei. 84.C
42 Ecce ſeruus meus ſuſcipiam eum. 296.A
43 Ego ipſe deleo iniquitates & peccata populi. 1163.E
52 Propter hoc ſciet populus meus nomen meum in die illa, &c. 56.D
Ecce intelliget puer meus. 225.E
53 Generationem eius quis enarrabit? 9.C
Deſpectum & nouiſſimum virorum, &c. 26.B 256.A
Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, &c. 28.D
Poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum. 262.D 423.E
Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum. 307.E
Oblatus eſt, quoniam ipſe voluit. 308.B 1037.C
Et cum ſceleratis reputatus eſt. 417.D
55 Ecce teſtem populis dedi eum, &c. 36.D 333.E
56 Adducam eos in montem ſanctum meum, &c. holocauſta eorũ, & victimæ eorum placebũt mihi, &c. 1087.B
Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomẽ melius a filijs & filiabus. 1827.E
58 Diſſolue colligationes impietatis. 1162.A
61 Vos autem Sacerdotes Domini vocabimini, Miniſtri Dei noſtri. 1081.D 1083.C
63 Quare rubrum eſt veſtimentum tuum? 75.D
Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? Ego qui loquor iuſtitiam, &c. 9.D 75.D
64 Omnes iuſtitiæ noſtræ ſunt veluti pannus menſtruatæ. 1077.A
66 Ecce Dominus in igne veniet, &c. 28.B
Et annuntiabunt gloriam meam in gentibus, & adducent omnes fratres veſtros, &c. quomodo ſi inferant, &c. 1079.B
Et aſſumam ex eis in Sacerdotes & Leuitas. 1079.D 1087.B 1083.C

Ex Ieremia.

1 Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vulua, ſanctificaui te. 357.D
2 Scito & vide, quia malum, &c. & non eſſe timorem meũ apud te. 1199.D
3 Reuertere auerſatrix Iſrael, &c. & non auertã, &c. 1174.B
Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, &c. 1189.D

5 Negauerunt Dominum, & dixerunt: non eſt ipſe. 26.D
8 Nullus eſt qui agat pœnitentiam de peccatis ſuis, dicens; Quid feci? 1187.C 1199.C 1280.B
9 Diſperdam omnes circumtonſos in coma. 1965.E
14 Quare quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum. 227.C
17 Perdix fouit, quæ non peperit. 301.E
31 Nouum faciet Dominus ſuper terram, mulier circundabit virum. 228.A 398.B
33 In tempore illo germinare faciam germen, &c. & hoc eſt nomen, &c. 11.D

Ex Lamentationibus Ieremiæ.

1 O vos omnes qui tranſitis per viam attẽdite & videte, &c. 420.A

Ex Baruch.

2 Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, &c. 1187.C 1189.D
Et ſtatuam illis teſtamẽtum alterum ſempiternum. 26.D
3 Poſthæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. 181.A

Ex Ezechiele.

18 Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat non recordabuntur. 1231.C
In quacunque hora ingemuerit peccator, amplius iniquitatem eius non recordabor. 1223.A 1231.D
Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis. 1283.B 1022.A 1204.A 1259.B 1279.E
Conuertimini & agite pœnitentiam, &c. & non erit vobis in ruinam iniquitas. 614.E 1231.D
Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, &c. 1174.B
Triſtitia, quæ ſecũdùm Deum eſt, pœnitentiã, &c. 1187.D
Si pœnitentiam egeritis gens illa, &c. agam & ego pœnitentiam. 1379.B
33 Impietas impij non nocebit ei in quacunque die cõuerſus fuerit, &c. 1176.D 1231.D 1236.B
Nolo mortem impij, ſed magis vt conuertatur & viuat. 1102.D
36 Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. 120.D
37 Dabo ſignificationem meam in medio eorum. 684.E
43 Ecce gloria Dei Iſrael ingrediebatur per viam orientalem, & terra ſplendebat à maieſtate eius. 392.B
44 Hæc porta clauſa erit & non aperietur. 400.D 406.A

Ex Daniele.

4 Peccata tua eleemoſynis redime. 1216.A 1381.A
7 Erit in concupiſcentijs fœminarum, nec quenquam Deorum curabit. 1771.D
7 Cornua decem, decem Reges erunt, & alius conſurget poſt eos, ipſe potentior, &c. 1775.A
8 De uno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum & factum eſt grande, &c. & ab eo tulit iuge ſacrificium, &c. 1085.E
9 In dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium, & erit in templo abominatio deſolationis, &c. 1086.A
Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt, &c. vt conſumentur præuaricatio, &c. & vngatur Sanctus Sanctorum, &c. 27.A
Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus, &c. ibidem.
11 Veniet in multitudine magna, ut conterat & interficiat plurimos. 1086.B
Stabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius. 1774.E
Et veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia. ibid.
Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur. 1776.E
Et erit in concupiſcentijs fœminarum. 1777.B
12 Eligentur & dealbabuntur, & quaſi ignis probabuntur multi. 1085.B
Veniet tempus quale non fuit ab eo, ex quo gentes eſſe cœperunt, &c. Et in tẽpore illo ſaluabitur, &c. 1084.C
Quia in tempus & tempora & dimidium tẽporis. ibid.D
Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, &c. 1084.E 1784.C

Ex Oſea.

1 Saluabo eos in Domino Deo ſuo. 11.D
6 Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertio ſuſcitabit nos. 26.C

Ex Ioele.

2 Benignus & miſericors eſt. 1102.A
Conuertemini ad me in ieiunio, fletu & planctu, & ſcindam, &c. 1087.C 1231.D 1283.B 1134.E
Erit in nouiſſimis diebus effundam de Spiritu meo, &c. 26.C
Conuertimini ad Dominum Deum veſtrum, quia benignus, &c. 1174.B
Conuertimini ad me ex toto corde veſtro. 1215.D

Ex Michæa.

2 Aſcendit pandens iter ante eos. 439.C
Dole & ſatage filia Sion quaſi parturiens. 1187.C
Tu Bethlehẽ terra Iuda, &c. Ex te enim, &c. 26.B 405.C

Ex Habacuc.

3 In medio annorum notum facies. 33.B

Ex Aggæo.

2 Maior eſt gloria domus iſtius nouiſſimæ pluſquam primæ. 29.A

Ex Zacharia.

1 Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. 1234.E 1283.B
9 Tu autem in ſanguine Teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. 439.C
Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus & ſaluator; ipſe pauper. 26.B 28.A 324.B 325.E
Tu verò in ſanguine Teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. 439.B
10 Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt. 11.E
11 Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. 61.B
13 Erit in die illa, dicit Dominus, diſperdam nomina Idolorum, &c. 26.D

Ex Malachia.

1 Ad vos ò Sacerdotes, &c. Ab ortu enim ſolis, &c. & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, &c. 1073.D
2 Cum odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus Iſrael. 1638.B
3 Et purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, &c. 1083.D 1736.C

Ex libro Machabæorum II.

12 Vt fortiſſimus Iudas facta collatione duodecim millia drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum, &c. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſoluantur. 1723.B

Ex nouo Teſtamento.

Ex Matthæo.

Cap. Columna.
1 De qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. 74.C
Noli timere accipere Mariam coniugem tuã, quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. 362.A
Antequam conuenirent inuenta eſt in vtero habẽs. 407.D
Et non cognoſcebat eam, donec peperit, &c. 408.A
Donec peperit filium ſuum Primogenitum. ibid.B
3 Baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata ſua. 1303.B
Ego baptizo vos in aqua, ille autem vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. 564.C 619.C
Quis demonſtrauit vobis fugere à vẽtura ira? &c. 1197.D
Facite fructus dignos pœnitentiæ. 1388.D
Pœnitentiam agite appropinquabit enim, &c. 1255.B
4 Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. 333.D
5 Vos eſtis lux mundi. 32.D
Merces veſtra copioſa eſt in cœlis. 1717.A
Quicũque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem & aliam duxerit, mœchatur. 1635.D 1676.B
6 Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter, &c. 1230.A
Nolite theſaurizare vobis, &c. theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo. 1717.B 1174.C
Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut, &c. 611.A
7 Nolite ſanctum dare canibus. 246.A
8 Volo, mundare. 325.A
Vulpes foueas habẽt, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet. 253.A
9 Videte ne quis ſciat.

Non

Non eſt opus valentibus medico, ſed malè habentibus. 309.E

10 Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus. 1255.E

Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam, &c. ibid.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, eum timete, qui poſtquam, &c. 1197.E

11 In Capharnaum, &c. vſque in infernum deſcendens. 435.D 1718.D

12 Quomodo poteſt, &c. niſi prius alligauerit fortem, &c. 42.E

Sicut fuit Ionas in ventre ceti, &c. ſic erit filius Dei in corde terræ, &c. 429.D

Non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. 1219.A 1732.E

14 De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius niſi Pater. 233.D

15 Sine cauſſa colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum. 1091.C

Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram, &c. ibidem

16 Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. 1324.C

Caro & ſanguis non reuelauit tibi. 9.D

Tu es Chriſtus filius Dei viui. 73.B

Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. 1150.E 1174.B 1459.D 1485.D

17 Ergo liberi ſunt filij. 333.B 1569.A

18 Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus. 1403.D

Omne debitum dimiſi tibi. 1469.C

Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties: 1174.C

Quæcunque ligaueritis ſuper terram, &c. & quæcunque ſolueritis, &c. 1150.A 1153.B 1161.C 1164.D 1175.D 1288.A 1319.E 1398.B 1403.D 1459.D 1485.D

Vbi ſunt duo uel tres congregati, &c. ibi ſum in medio illorum. 190.E

Non eſt uolũtas ante Patrem veſtrum, &c. ut pereat vnus de puſillis iſtis. 597.D

19 Sunt Eunuchi, &c. qui poteſt capere capiat. 1594.A

Talium enim eſt regnum cœlorum. 614.D

Ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te, &c. 1595.D

Non legiſtis, quia qui fecit ab initio hominem, maſculum & fœminam fecit eos, &c. 1609.A

Itaque iam non ſunt duo, ſed una caro. ibid.C

Qđ Deus cõiũxit, homo nõ ſeparet. 1609.B 1635.A & C

Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. 1613.D 1635.E 1639.E 1316.B

Obduritiam cordis veſtri permiſit vobis Moyſes, dimittere vxores veſtras, &c. 1638.E

Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. 616.D 1255.A

Vt ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata. 246.A

Quid me interrogas de bono? Nemo bonus niſi ſolus Deus. 293.C

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam, &c. 1091.C

Væ vobis, quia mundatis quod deforis eſt calicis, &c. 1091.C

24 Fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit, &c. 1518.D

Cùm videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele. 1086.E 1767.E

Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, nõ relinquetur hic lapis ſupra lapidem, &c. 1765.A

Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur & lunæ, &c. 1768.A & ſeq.

Virtutes cœlorum commouebuntur. 1768.D

De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus Pater. 1769.D

Et prædicabitur Euangelium hoc in vniuerſo orbe.

Propter electos breuiabuntur dies illi. 1784.B

25 Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. 1744.B

26 Accipite, & comedite. 909.D

Hoc eſt corpus meum: &c. hic eſt ſanguis meus, &c. qui pro multis effundetur in remiſſionẽ peccatorum. 714.D 748.A 763.D 769.A 803.D 845.B 920.E 934.D

Non bibam amodò de genimine vitis huius. 695.A

Me autem non ſemper habebitis. 772.A

Bibite ex hoc omnes. 962.C 920.C

Cœnantibus autem eis accepit Ieſus panem, &c. 1037.A

Hymno dicto exiuit in montem olíueti. 1130.A

Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet. 1059.D

Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. 434.C

Cœpit contriſtari. 266.D

Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. 253.A 260.E 262.E 298.B & ſeq.

Prima die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes; Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha, &c. 420.E

27 Latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. 428.B

Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me. 227.A 263.A 434.D

28 Veſpere autem Sabbathi, quæ luceſcit in prima Sabbathi, venit, &c. 443.C

Baptizantes eos in nomine Patris, &c. 535.E 572.A

Docete omnes gentes, baptizantes, &c. 611.A 631.B

Accedens Ieſus dixit eis. 187.E

Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. 116.D 328.B 1287.C

Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi. 190.E 795.C 1047.C

Docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. 1154.A 1156.A

Ex Marco.

6 Et vngebant oleo multos ægrotos & ſanabant. 1495.C

Non poterat ibi virtutem vllam facere. 251.E

7 In unum me colunt, &c. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis, &c. 1091.D

Ingreſſus domum neminem voluit ſcire, & non poterat latere. 254.A

10 Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. 1613.D 1635.D

13 Quod vobis dico omnibus dico. 970.C

De die autem illo nemo ſcit, neque Angeli in cœli, neque filius, niſi Pater. 233.D

14 Hoc eſt corpus meum, &c. hic eſt ſanguis meus, &c. qui pro multis effundetur. 714.D 748.A 763.D 769.A 803.D 845.B 920.E 934.D

Et biberunt ex eo omnes. 1012.D

Hymno dicto exiuit in montem olíueti. 1130.A

Tu es Chriſtus filius Dei benedicti? &c. Ego ſum. 73.B

Primo die azymorum quando Paſcha immolabant, &c. 420.E

15 Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. 421.E

16 Prædicate Euangelium omni creaturæ. 32.D

Surgens autem manè prima Sabbathi apparuit primò Mariæ Magdalenæ. 443.A

Surrexit non eſt hic. 187.D

Præcedet vos in Galilæam. ibid.

Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, &c. 303.C 631.B 608.B 979.E & ſeq. 1107.E

Et ualde manè vna Sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam ſole. 443.B

Ex Luca.

1 Quomodo fiet iſtud, quoniam virum nõ cognoſco. 400.E 406.B

Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi, &c. 399.D 400.E

Quod enim ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei, 203.A 204.D 379.E

Quoniam non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. 13.B 782.D

Ecce concipies in vtero, & paries filium. 74.C 400.E

Per viſcera miſericordię Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto. 138.D & ſeq.

Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. 357.D

Gratia plena, &c. 365.C & ſeq.

2 Factum eſt autem cum eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret, & peperit, &c. 409.C

Ieſus proficiebat ſapientia, ætate & gratia apud Deum & homines. 213.B

Confortabatur ſpiritu plenus ſapientia. 259.B

Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur. 404.A

3 Facite fructus dignos pœnitentiæ. 1380.E 1388.D

Venit Ioannes prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. 628.B

4 Obmuteſce & exi ab eo. 246.A

5 Pater peccaui in cœlum & coram te. 1189.D

6 Virtus de illo exibat & ſanabat omnes. 246.A
7 Remiſſa ſunt illi peccata multa, quia dilexit multum. 1206.D 1234.E
9 Dicebant exceſſum eius quem completurus erat in Hieruſalem. 42.C
11 Si in digito Dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in uos regnum Dei. 245.C
12 Homo quis me conſtituit Iudicem aut diuiſorem inter vos? 325.A & ſeq.
13 Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. 1175.D 1197.E 1204.A 1234.E 1255.B 1259.B
16 Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in Inferno. Eleuans autem, &c. 485.D 1718.D
Omnis qui dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur. 1635.E
17 Regnum Dei intra vos eſt. 332.B
19 Venit enim filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. 56.D
21 Attendite ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate & curis huius vitæ. 1572.E
Erit in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, &c. 1769.C
22 Hoc facite in meam commemorationem. 911.C 918.C 962.C. 1036.D
Apparuit illi Angelus de cœlo confortans eum. 241.A
Veruntamen nô ſicut ego volo, ſed ſicut tu. 279.D 299.A
Pater ignoſce illis. 299.A
Veruntamen ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa. 1012.D
Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum 1011.B
Venit dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, &c. Et cum facta eſſet hora diſcubuit. 421.A
Hoc facite in meam commemorationem. 956.B 962.C 1057.A 1105.D
Non bibam amodò de hoc genimine vitis. 695.A 1011.B
Hoc eſt corpus meum, &c. hic calix nouum teſtamĕtum eſt in meo ſanguine, qui pro vobis effundetur. 714.D 763.D 769.A B 803.D 845.C 911.A 920.E 934.D 1058.C
23 Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me. 420.A
Reuertebantur percutientes pectora ſua. 1128.B
24 Receſſit ab illis. 187.E
Vt prædicaretur in nomine eius pœnitentia & remiſſio peccatorum. 303.C 611.A 1201.E 1234.E
Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum vobis, cum adhuc eſſem vobiſcum. 772.B
Cognouerunt illum in fractione panis. 992.C
Intrauit cum illis & factum eſt, dum recumberet cum eis accepit panem & benedixit, &c. 187.E

Ex Ioanne.

1 Verbum caro factum eſt. 82.B 84.B
Plenum gratiæ & veritatis. 210.E 226.D 227.D 259.B
Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à Patre. 1727.B
Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: ſuper quem videris Spiritum deſcendentem, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. 630.A
Non miſit Deus filium ſuum ut iudicet mundum. 334.D
3 Poſthæc venit Ieſus &c. & baptizabat. 578.B
Niſi quis natus fuerit denuò non poteſt videre regnum Dei. 359.A
Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. 359.A 497.A 562.A
Sic Deus dilexit mundum, &c. 32.D 56.D
Pater diligit Filium & omnia dedit in manus eius. 116.D
4 Ipſe neminem baptizabat. 1152.C
5 Ego veni in nomine Patris mei, & non recepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo. 1771.E 1775.D
Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me. n. ille ſcripſit. 317.E
Pater non iudicat quenquam, ſed omne iudicium, &c. 1287.B & ſeq.
6 Sunt quidam ex vobis qui non credunt, &c. Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, &c. 976.E
Nemo poteſt venire ad me niſi pater meus traxerit illum. 289.D 290.C
Caro mea verè eſt cibus. 488.C 719.A 931.C
Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. 488.C 779.B 933.E
Niſi mãducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, &c. 621.C 692.D 719.A 956.A. 962.C 979.C 982.C
Qui mãducat me, viuet propter me. 497.B 751.D 931.C 935.D
Si ergo videritis filium hominis aſcendentĕ vbi erat prius. 772.E
Panis quem ego dabo caro mea eſt. 719.A 980.E
Caro non prodeſt quicquam: verba quæ ego locutus ſum vobis, &c. 771.B & ſeq.
Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. 934.B
7 Nondum enim erat Spiritus datus: quia Ieſus nondum erat glorificatus. 338.C
8 Sic Deus dilexit mundum, &c. 138.E
Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. 301.C
Ego ſenſi virtutem de me exire. 246.A
Quis ex vobis arguet me de peccato. 261.D
Ego quæ placita ſunt illi facio ſemper. 133.D
9 Venit nox quando nemo poteſt operari. 1754.B 1756.E
10 De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum. 8.E
Ego veni vt vitam habeant & abundătius habeant. 56.D
Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me. 241.C
Ego & pater vnum ſumus. 73.E
Quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum. 201.E
Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. 245.C
Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam, &c. 441.B 1037.C
11 Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis. 298.E
Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eã. 423.C
12 Nunc iudicium eſt mundi, &c. 42.D
Vbi ſum ego illic & miniſter meus erit. 226.D
Princeps huius mundi eijcietur foras, & ego ſi exaltatus fuero à terra omnia traham ad meipſum. 42.E 301.E
Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit. 367.E
13 Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus. 328.B
Vos vocatis me Magiſter & Domine & bene dicitis: ſum etenim. 329.C & ſeq.
Ante diem feſtum Paſchæ, &c. 421.C
Qui lotus eſt non indiget niſi vt pedes lauet. 555.E 618.D
14 Vado parare vobis locum. 187.E
Si abiero iterum veniam. ibid.
Pater maior me eſt. 73.E
Accipiam vos ad meipſum, ut vbi ſum ego & vos ſitis. 1134.E
Pater in me manens ipſe facit opera. 245.C
Vado parare vobis locum. 439.C 1717.B
Venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. 261.D. 262.A
Qui diligit me diligetur à patre meo, &c. 614.E 1106.D
Et ego rogabo patrem. 297.B
15 Niſi opera feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. 15.B
Sine me nihil poteſtis facere. 285.C
Conſummatum eſt. 453.C
16 Ad Patrem vado, & iam non videbitis me. 772.B
Si non abiero Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, &c. 647.D 658.B 795.C
17 Clarifica me Pater claritate quàm habui apud te, priuſquam mundus fieret. 116.B
Non pro eis tantum rogo, ſed pro illis etiam qui credituri ſunt, &c. 616.B
Volo vt vbi ſum ego & illi ſint mecum, vt videant claritatem tuam. 226.D
Opus conſummaui quod dediſti mihi vt facerem. 307.E
Vnus veſtrum me tradet. 1015.A
Claritatem quam dediſti mihi dedi eis. 1046.B
Subleuatis oculis in cœlum, dixit, Pater. 1127.E
18 Tu dicis quia Rex ſum ego. 325.B
Regnum meum non eſt de hoc mundo. 326.A
Iudæi noluerunt introire in Prætorium Pilati, &c. 421.B
19 Erat autem Paraſceue Paſchæ hora quaſi ſexta. 421.C & ſeq.
20 Sicut miſit me Pater & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum quorum remiſeritis, &c. 1406.A 1154.A 1259.B 1287.A
Venit ianuis clauſis. 187.E 445.A
Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum. 324.B
Vna autem ſabbathi Maria Magdalena venit manè, cum adhuc tenebræ eſſent, &c. 443.B
Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c. 497.C 535.E 1150.A 1153.B 1164.D 1175.D 1319.E 1798.B 1459.D

Paſce oues meas. 1324.C
Domine tu omnia noſti. 259.B

Ex Actis Apoſtolorum.

2 Repleti ſunt oẽs Spiritu ſancto,& cœperunt loqui. 656.A
Ferebatur in cœlum. 187.E
Videntibus illis eleuatus eſt. ibid.
Hic Ieſus qui aſſumptus eſt,ſic veniet,&c. 187.E 451.A
2 Sciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum & Chriſtum fecit. 116.D
Prouidens locutus eſt de reſurrectione,quia neque derelictus eſt in inferno,neque caro eius vidit corruptionem. 427.A
Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni: iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. 429.C 434.D 441.D
Pœnitentiam agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. 610.D 1270.A 1274.A
Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum & cõmunicatione fractionis panis & orationibus. 994.C
Quotidie frangentes circa domos panes,&c. 995.C
3 Moyſes quidem dixit, quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus. 317.D
4 Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. 289.C.1153.A
6 Non eſt æquum derelinquere nos,&c. conſiderate ergo fratres viros ex vobis,&c. 1046.C 1516.E
8 Nondum in quenquam illorum venerat,ſed baptizati tantum erant in nomine Domini,&c. 650.A
Tunc imponebant manus ſuper illos & accipiebant Spiritum ſanctum. 647.E
Cum vidiſſet quod per impoſitionem manuum daretur Spiritus ſanctus. 497.B
Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam exiſtimaſti,&c. 1470.D
10 Remiſſionem peccatorum accipere in nomine illius. 1153.A
13 Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus,&c. Tunc ieiunãtes & orantes imponẽteſque manus,&c. 1046.C
Dauid enim,&c. vidit corruptionem, quem verò Deus ſuſcitauit non vidit corruptionem. 427.
17 In ipſo viuimus,mouemur & ſumus. 1033.D
18 Cum audiſſent reſurrectionem mortuorum, quidam irridebant,&c. 1791.B
19 Multique credentium veniebant, confitentes & annunciantes actus ſuos. 1302.E
Cum impoſuiſſet Paulus manus ſuper eos, venit Spiritus ſanctus ſuper eos & loquebantur. 656.A
20 Vnxit eum Dominus Spiritu ſancto & virtute. 259.B
Vna autem Sabbathi cum conueniſſemus ad frangendũ panem,&c. 995.B 1136.D
Teſtificans Iudæis atque gentilibus in Deum pœnitentiam. 1179.A 1274.A
22 Deus Patrum noſtrorum præordinauit te vt cognoſceres,&c.& videres iuſtum & audires,&c. 784.D
23 Sequenti autẽ nocte aſſiſtens ei Dominus ait,&c. 784.D
26 Annuntiabam ut conuerterentur ad Deum, &c. nihil extra dicens quam ea quæ Prophetæ locuti ſunt, &c. 1153.C
27 Sumens panem gratias egit Deo,&c. 995.B

Ex Epiſtola Pauli ad Romanos.

1 Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute ſecundùm Spiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri. 338.A
2 An diuitias bonitatis eius & patientiæ contemnis, &c. 1174.B
Secundùm duritiam tuam & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ. 1197.E 1250.C
3 Quem poſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius,&c. 38.A 42.D 56.D
Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti. 606.D
Iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionẽ, &c. 42.A
Non(ſicut blaſphemamur,& ſicut aiunt quidam nos dicere)faciamus mala vt veniant bona. 66.A
4 Vbi lex non eſt,ibi neque præuaricatio legis. 1200.D
Ei verò qui non operatur,&c. reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei. 289.E
Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. 339.C
5 Non ſicut delictum ita & donum. 42.B
Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines. 308.A 380.E
Vbi abundauit delictum,&c. 35.E & ſeq.
Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato, vt gratia abundet? Abſit. 66.A
Sicut per vnius delictum, &c. ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. 595.C.597.C
Lex facit abundare peccatum. 1200.E
6 Neſcitis quoniam cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum ſerui eſtis eius,&c. 301.D
Cum ſerui eſſetis peccati liberi fuiſtis iuſtitiæ,&c. 301.D
Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire,&c. ita nunc exhibete membra veſtra,&c. 1450.D
Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius,ſimul & reſurrectionis erimus. 488.D
Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem Chriſti. 488.C
Chriſtus iam non moritur. 1067.A
Stipendium peccati mors. 1238.A
7 Per legem enim cognitio peccati. 1200.D
Quæ ſub viro eſt mulier viuente viro, &c. ſi autem mortuus fuerit vir eius,ſoluta eſt,&c. 1705.C
8 Qui Spiritum Chriſti non habet,hic non eſt eius. 301.B
Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati. 185.C 253.D
Quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui. 207.B 219.B
Qui eſt ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. 297.B
Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationem. 381.A
Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra. 441.D
Creatura vanitati ſubiecta eſt non volens. 493.B
Nihil eſt damnationis iis,qui ſunt in Chriſto Ieſu. 1168.A
Si filij & hæredes,hæredes quidem Dei,cohæredes autem Chriſti. 1239.D
9 Non omnes qui ex Iſrael,ij ſunt Iſraelitæ,&c. 28.C
Quorum Patres,&c.qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. 73.C
Ex quibus natus eſt Chriſtus ſecundùm carnem. 121.D
10 Ne dixeris,&c.quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare. 430.B
11 Concluſit Deus omnes in incredulitatem. 1754.C
Quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius. 233.A
Sine pœnitentia ſunt dona Dei. 1223.C
12 Obſecro vos ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem,Deo placentem,rationabile obſequium. 1033.E
Sicut in vno corpore multa membra habemus, &c. ita multi vnum corpus ſumus, &c. 1514.E

Ex prima Epiſtola Pauli ad Corinthios.

1 Nunquid pro vobis Paulus crucifixus eſt? 1452.D
Miſit me Dominus Euangelizare non baptizare. 1533.D
2 Sapientiam loquimur inter perfectos,&c. 9.D
Quæ ſunt Dei nemo nouit niſi Spiritus Dei. 233.A
3 Quid eſt Apollo & quid eſt Paulus niſi miniſtri eius, &c. 532.D
Neque qui plantat,neque qui rigat eſt aliquid. 531.A
Nunquid in nomine Pauli baptizati eſtis. 452.A
Secundùm gratiam Dei, &c. fundamentum poſui. Alius autem ſuperædificat,&c. 1725.D
Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit,&c. quia in igne reuelabitur. 1726.A
Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi per ignem. 1726.B
Vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit. 564.E
4 Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Dei, &c. 528.C. 967.C 1006.D 1017.C
5 Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. 315.B 1065.C
Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare. 633.E
Omnino auditur inter vos fornicatio, &c. ita ut vxorem Patris aliquis habeat. 1689.B
Itaque epulemur non in fermento veteri, &c. ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. 1065.D
Si is qui frater nominatur eſt fornicator,&c. cum eiuſmodi nec cibum quidem ſumere. 1404.D
Iam iudicaui,&c. tradere huiuſmodi Satanæ. ibid.
6 Quæ pars fideli cum infideli. 1404.A
Neſcitis quia Angelos iudicabimus? 1820.D
7 Sanctificata eſt mulier infidelis per uirum fidelem, alioquin filij ueſtri,&c. nunc autem ſancti ſunt. 624.A B
Bonum eſt homini mulierem non tangere. 1595.B

Vnuſquiſque ſuum donum habet à Deo, alius quidem ſic, &c. 1594.B
Dico ego non nuptis & viduis, bonum eſt eis ſi ſic permã-ſerint. 1590.E
Solutus es ab vxore noli quærere vxorem, &c. volo omnes ſicut me ipſum eſſe. ibid.
Si non ſe continet nubat. Melius eſt enim nubere quàm vri. 1590.D
Vnuſquiſque propter fornicationem vxorem ſuam habeat. 1590.C.1638.B
Si dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat, &c. 1705.C
Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum altero viro. 1636.E
Iis qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit manere innuptam, &c. 1636.A
Ego dico non Dominus, ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. 1632.E
Qui matrimonio iungit virginem ſuam bene facit, &c. ſi nupſerit virgo non peccabit. 1609.C
Mulier ſui corporis poteſtatem non habet ſed vir; ſimiliter & vir, &c. 1617.A
Si infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in eiuſmodi. 1632.C 1639.D
Præterit enim figura huius mundi. 1789.D
8 Vnus Dominus Ieſus Chriſtus per quem omnia. 89.A
9 Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut cæteri Apoſtoli & fratres Domini & Cephas. 1595.B & ſeq.
10 Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum; nõ poteſtis calicem Domini bibere, &c. 1096.A
Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris. 1033.A. 1096.A
Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberũt, &c. 773.D
Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne, &c. 679.A 720.A 748.E 770.E 813.D.903.B
Nos ſumus in quos fines ſeculorum deuenerunt. 1592.B
Vnus panis & vnum corpus omnes ſumus in Chriſto. 695.C 933.D
Petra autem erat Chriſtus. 770.D
11 Hoc eſt corpus meum, &c. hic calix nouum teſtamẽtum. 714.D 920.E
Mortem Domini annuntiabitis. 1440.C 488.C 971.B. 1041.D 1129.D
Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. 971.B
Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicãs corpus Domini. 729.D 934.E 936.B 937.D 944.A 977.B.1272.B
Itaque fratres mei cum conuenitis ad manducandum inuicem exſpectate, &c. 953.D
Hoc facite quotieſcunque bibetis in meam commemorationem. 962.C 978.B 1037.B 1038.E 1057.A 1105.D
Cætera cum venero diſponam. 1006.D
Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat. 1272.B
Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur. 1379.B 1380.D
12 Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem; alij quidem, &c. 217.D.1047.C
Diuiſiones miniſtrationum ſunt. 1514.E
13 Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. 214.A
Crucifixus eſt ex infirmitate. 121.D
Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, &c. 1219.E 1381.E
15 Chriſtus pro omnibus mortuus eſt. 597.C
Non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale. 32.E
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. 292.B 595.D
Tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia 294.B 329.B
Chriſtus ſurrexit à mortuis primitiæ dormientium. 442.C
Nouiſſimè autem omnium tanquam abortiuo viſus eſt & mihi. 784.B
Omnes quidem reſurgemus. 1793.D 1830.A

Ex ſecunda Epiſtola Pauli ad Corinthios.

1 Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos, Deus eſt, & qui ſignauit nos Deus, &c. 517.C
Siue probamur pro veſtra exhortatione & ſalute. 1451.E
2 Si quid donaui propter vos in perſona Chriſti. 1164.E 1461.E
3 Vbi Spiritus Domini ibi libertas. 302.A
Idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti, nõ litera ſed ſpiritu. 1514.A
5 Dum ſumus in corpore peregrinamur, &c. audemus autem, &c. præſentes eſſe ad Dominum. 1744.D
Eum qui peccatum non nouerat. 261.D
Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. 303.D. 1108.B
Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos reconciliamini Deo. 303.D 1108.B
Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, &c. 380.D
Scimus enim, &c. quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam. 1719.B
6 Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio, &c. 1696.C
7 Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, &c. 303.E 1108.G
Triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, pœnitentiam, &c. operatur. 1187.D
8 Quoniam propter vos egenus factus eſt cùm eſſet diues, &c. 314.B
In præſenti veſtra abundãtia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia, &c. 1450.E

Ex Epiſtola Pauli ad Galatas.

1 Paulus Apoſtolus nõ ab hominibus neque per homines. 1046.D
3 Concluſit ſcriptura omnia ſub peccato. 380.A
Tanta paſſi eſtis ſine cauſa, ſi tamen ſine cauſa. 1232.A
4 Vbi venit plenitudo temporis miſit Deus, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus. 56.E
Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. ibidem
Non eſt Iudæus neque græcus, non eſt ſeruus neque liber, non eſt maſculus neque fœmina. 1564.B
6 Neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura. 1188.D

Ex Epiſtola ad Epheſios.

1 Omnia ſubiecit ſub pedibus eius. 329.B
Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum. 340.C
Qui omnia in omnibus adimpletur. 451.D
Signati eſtis credentes ſpiritu promiſſionis ſancto. 517.B
In quo oi benedictione ſpirituali benedicimur. 1107.D
In quo etiã ne ſorte vocati ſumus, prædeſtinati, &c. 291.B
Qui prædeſtinauit eos, &c. per Ieſum Chriſtum, &c. ibid.
Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem. ibid.
In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, &c. ſecundùm diuitias gratiæ eius, &c. 109.A
Ipſum dedit caput ſuper omnẽ Eccleſiam. 219.A 221.C
In Chriſto inſtaurata quæ in cœlis ſunt. 222.B
Vt notum faceret nobis Sacramẽtum voluntatis ſuæ, &c. inſtaurare omnia in Chriſto. 306.D
2 Nos omnes aliquando conuerſati, &c. eramus natura filij iræ ſicut & cæteri. 350.A 380.A
Ipſius enim factura ſumus creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis. 562.A
3 Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris in charitate radicati & fundati. 757.C
Mihi omnium Apoſtolorum minimo data eſt gratia hæc, &c. 9.E
Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum. 417.B
4 Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem. 439.C
Nolite contriſtare Spiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis, &c. 517.B
Vnus Deus, una fides, vnum baptiſma. 580.E
In Eccleſia poſuit quoſdam quidem Apoſtolos. 1047.C
Dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, &c. 1514.E 1521.D
Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia. 190.E 448.D 451.D
Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. 420.C
Quod autem aſcendit quid eſt niſi quia & deſcendit primum

mum in inferiores partes terræ. 430.C 438.B.& ſeq.
5 Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo. 302.A 315.C 1037.C
Chriſtus dilexit Eccleſiam & ſemetipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eã lauacro aquæ. 357.B
Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. 475.B.488.C. 497.B.
Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. 1620.D.1623.D

Ex Epiſtola Pauli ad Philipp enſes.

1 Quæ circa me ſunt magis ad profectum venerunt Euangelij. 1451.D
Deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto. 1717.B
2 Qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo. 73.C
Propter quod & Deus exaltauit illum, &c. 62.C
In ſimilitudinem hominum factus & habitu inuentus, vt homo. 75.C 93.D.185.D
Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. 116.B 185.D
Formam ſerui accipiens. 296.A
In nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. 1736.B
4 Rogo te germane compar. 1595.C

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

1 Gratias agentes Deo & patri qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum. 1134.E 1051.B
Gaudeo in paſſionibus pro vobis & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia. 1451.C
Qui eſt primogenitus ex mortuis. 442.C
Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. 219.A
Imago Dei inuiſibilis primogenitus oĩs creaturæ. 15.A
Pacificans per ſanguinem ſuum quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra. 222.B
2 Expolians principatus & poteſtates, &c. triumphans illos in ſemetipſo. 42.E 431.E 439.D
Delens chirographum quod erat contrarium nobis, &c. 42.B 303.B 308.A 1107 D
In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. 116.D
Qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis. 221.D
In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. 226.D.& 259.C
3 Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. 784.A 795.A B

Ex Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes I.

4 Rapiemur Chriſto obuiam in aere. 1790.B
Mortui in Chriſto reſurgent primi. ibid.

Ex Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes II.

2 Homo peccati filius perditionis qui aduerſatur & extollitur, &c. 1768.A 1775.C
Qui aduerſatur & extollitur, &c. ita vt in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus. 1087.A
Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, &c. Et tunc reuelabitur ille iniquus. 1777.E
3 Si quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate & non commiſceamini cum illo, vt confundatur, 1404.D
Nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrẽ. 1407.C

Ex Epiſtola ad Timotheum I.

1 Non intelligentes nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant. 754.E
Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. 56.E
2 Dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus. numero 302.A
Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, &c. 1095.D
Volo viros orare in omni loco leuantes puras manus. 1127.E
Qui vult omnes homines ſaluos fieri. 1202.B
Vnus mediator homo, Chriſtus Ieſus qui dedit ſemetipſũ redemptionem pro omnibus. ibid.D
3 Diaconos ſimiliter pudicos non bilingues non multo vino deditos, &c. 1516.B
Et hi probentur primum, &c. qui enim bene miniſtrauerint gradum, bonum ſibi acquirent. ibid.C
Oportet Epiſcopum eſſe unius uxoris uirum, domui ſuæ bene præpoſitũ, filios habẽtẽ ſubditos. 1592.D 1571.E
4 Deus eſt Saluator omnium hominum maximè fidelium. 220.E
Noli negligere gratiam Dei quæ eſt in te, quæ data eſt tibi, &c. 517.D 1516.A 1530.E 1537.B 1553.C
In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam, &c. prohibẽtium nubere, abſtinere a cibis. 1592.B
5 Qui bene præſunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. 1516.A
Habentes damnationem quia primam fidem irritam fecerunt. 1592.D
Volo iuniores nubere & filios procreare. 1595.A 1705.D

Ex Epiſtola ad Timotheum II.

1 Vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. 497.C 1530.E 1537.B
2 Reſipiſcant à Diaboli laqueis à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem. 301.C
Labora vt bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus. 1573.B
Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. 1828.E

Ex Epiſtola Pauli ad Titum.

1 Oportet Epiſcopum eſſe ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem. 1576.A
Admoneo te vt exuſcites gratiam Dei, quę eſt in te per impoſitionem manuum mearum. 1516.B
Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas & conſtituas per ciuitates Presbyteros. 1046.C 1516.B
2 Apparuit enim gratia Dei Saluatoris noſtri, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, &c. 73.C
3 Cum benignitas & humanitas apparuit Saluatoris Dei. 138.E
Hæreticum hominem poſt vnam & alteram admonitionem deuita. 1404.A
5 Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. 960.A

Ex Epiſtola Pauli ad Hebræos.

1 Quem conſtituit hæredem vniuerſorum. 328.B
Et cum iterum introduceret primogenitum in orbem terræ dicit; Et adorent eum omnes Angeli eius. 61.B
Sedet ad dextram maieſtatis in excelſis. 116.D
2 Videmus Ieſum propter paſſionem, &c. Decebat enim eum propter quem omnia, &c. 62.D
Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari. 185.D 253.E 200.D
4 Non enim habemus pontificẽ, qui nõ poſſit compati, &c. 185.D
Tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. 260.D 261.D
5 Factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. 1107.E
Exauditus eſt pro ſua reuerentia. 435.A
Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat ſacrificia, &c. 1075.A 1105.D 1117.D 533.E
Etenim cum deberetis eſſe Magiſtri propter tempus, ruſſus indigetis, &c. 1071.C
Nec quiſquam ſumit ſibi honorẽ ſed qui vocatur à Deo. 1046.B
6 Confidimus autem de vobis fratres, &c. Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur, &c. 1231.E
Impoſſibile eſt eos qui ſemel illuminati ſunt, &c. ruſus renouari ad pœnitentiam. 581.A & ſeq. 1174.E
Quapropter intermittentes inchoationis ſermonem ad perfectionem feramur. 1071.D
7 Hic autem eo quod maneat in æternum ſempiternum habet Sacerdotiu vnde & ſaluare in perpetuũ poteſt, &c. 1071.B 1094.B
Talis enim decebat, vt nobis eſſet Pontifex ſanctus innocens, &c. 379.E
Qui non habet neceſſitatem quotidie quemadmodum Sacerdotes prius pro ſuis delictis offerre. 261.D 1118.A & ſeq.
Accedens per ſe ipſum ad Deum ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. 297.B
Si conſummatio per ſacerdotium leuiticum erat, quid ad huc neceſſarium fuit, &c. 317.B
Hic enim Melchiſedech Sacerdos Dei ſũmi Rex ſale, &c. 1070.D & ſeq.
8 Talem habemus pontificem qui conſedit in dextera ſedis, &c. omnis enim pontifex ad offerendum munera, &c. 1110.B
9 Non enim in manu facta ſancta, &c. vt appareat nunc vultui

tui

tui Dei pro nobis. 297.B
Quemadmodũ ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, &c. ſic Chriſtus ſemel oblatus eſt. 1113.C
Nunc autem ſemel in conſummatione ſeculorum ad deſtructionem peccati per hoſtiam ſuã apparuit. 1109.D
Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis. 1237.B
Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta. 1109.E
Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari: ipſa autem cœleſtia melioribus hoſtijs quàm iſtis. 1110.D
Omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. 1112.D
10 Vna enim oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos. 1109.E 42.B
Vmbram habens lex futurorum bonorũ non ipſam imaginem rerum, per ſingulos annos eiſdẽ ipſis hoſtijs, &c. 1110.A
Quia hoſtias & oblationes, &c. Tũc dixi: Ecce venio, &c. In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationẽ, &c. ibid.
Habentes igitur fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, &c. 1113.B
11 Sine fide impoſſible eſt placere Deo. 606.C 1205.A
13 Exeamus igitur ad eum extra caſtra improperium noſtrũ portantes. 422.D
Conſtitutum eſt hominibus ſemel mori poſt hoc autem iudicium. 335.A
Propter quod & Ieſus vt ſanctificaret per ſuum ſanguinẽ populum extra portam paſſus eſt. 422.C
Beneficientiæ & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus. 1077.D
Habemus altare de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt. 1096.D
Honorabile coniugium in omnibus. 1609.C & ſeq.

Ex Epiſtola Iacobi.

2 Quicunq; offendit in vno factus eſt omniũ reus. 1221.D
5 Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem vt ſaluemini. 1297.C
Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros, &c. & ſi in peccatis fuerint, remittentur ei. 1492.B 1500.D

Ex Epiſtola Petri I.

1 Per quem magna & pretioſa nobis promiſſa præmia donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ. 757.C & ſeq.
Non corruptibilius auro & argento, &c. 42.B 302.A
Quaſi agni incontaminati & immaculati Chriſti. 261.B
Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti nos rationem de ea, quę in nobis eſt ſpe & fide. 1375.C
2 Qui peccatum non fecit. 261.D
Et ipſi tanquam lapides viui, &c. Sacerdotium ſanctum offerre ſpirituales hoſtias. 1033.E
Vos autem regale Sacerdotium, gens ſancta, &c. 1079.C 1082.C
Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi tanquam præcellenti, &c. 1566.D
3 Saluos nos fecit baptiſma; non carnis depoſitio ſordium ſed conſcientiæ bonæ, &c. 610.D
Chriſtus profectus eſt in cœlum ſubiectis ſibi Angelis & poteſtatibus & virtutibus. 221.D
Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, &c. his qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant, &c. 429.D
4 Ideo & mortuis euangelizatum eſt, vt iudicentur quidem, &c. 430.A
Charitas operit multitudinem, peccatorum. 1206.D
5 Non dominantes in cleris. 1564.A
Sobrij eſtote & vigilate. 1573.C

Ex Epiſtola Petri II.

1 Eum qui emit eos Dominum negant. 42.A

Ex Epiſtola Ioannis I.

2 Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non autem pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi. 301.D 1201.C
Sanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato. 425.A
2 Aduocatum habemus apud patrem. 297.B
Filioli nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit: nunc Antichriſti multi facti ſunt. 1770.D 1772.A
Quis eſt mendax, niſi qui negat quoniam Ieſus eſt Chriſtus. 89.B
Et vos unctionẽ quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. 646.E
3 In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli. 58.E
Hic eſt verus Deus. 73.D
4 In hoc apparuit, &c. vt viuamus per eum. 56.E
Perfecta charitas foris mittit timorem. 1198.B
In hoc eſt charitas, &c. quoniam miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. 56.E
In hoc cognoſcimus quod in Deo manemus, & ipſe in nobis quoniam de ſpiritu ſuo dedit nobis. 757.C
Qui manet in charitate in Deo manet. ibid.
5 Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum, nõ ad mortem petat & dabitur & vita. Eſt peccatum ad mortem non pro illo dico, vt oret quis. 1734.C

Ex Epiſtola Ioannis II.

1 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domũ, neq; Aue ei dixeritis. 1404.D

Ex Apocalypſi S. Ioannis.

1 Qui dilexit nos & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. 303.E
Princeps regum terræ. 329.D
Primogenitus mortuorum. 442.C
2 Vincenti dabo manna abſconditum: & dabo illi calculum candidum. 1828.B
3 Ego vici & ſedi in throno patris mei. 336.B
5 Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere virtutem & diuinitatem. 287.D
Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo. 302.B
Feciſti Domine regnum & Sacerdotes. 1083.B
6 Vidi ſubtus altare animas interfectorum, &c. 1099.B
7 Hi ſunt qui venerunt ex tribulatione magna & lauerunt ſtolas ſuas, &c. 304.A
9 Quærent homines mortem, & non inuenient eam, &c. 1829.D
10 Tempus non erit amplius. 1835.A
13 Agnus occiſus ab origine mundi, &c. 291.E 1093.D
Hic ſapientia eſt, qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ, &c. numerus eius DC. LXVI. &c. 1772.B
14 Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit ſpiritus vt requiſcant, &c. 1744.D
Qui empti ſunt à terra. 42.A
15 Omnes gentes venient & adorabunt in conſpectu tuo. 1823.C
17 Quoniam dominus dominorũ eſt & Rex Regum. 329.D
18 Quantum ſe glorificauit & in delicijs fuit; tantum date ei tormentorum & luctus. 1376.C & ſeq.
Duplicate duplicia ſecundùm opera eius: in populo, quo miſcuit, miſcete ei duplum. 1831.A
19 Habet in veſtimento & in ſemore ſuo ſcriptum Rex Regum & dominus dominantium. 329.D
20 Vidi ſedes & ſedentes ſuper eas & iudicium datum eſt. 1153.B 1288.A
Qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis. 1817.E
Libri aperti ſunt. 1818.B
Soluetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, Gog & Magog, &c. 1780.D
21 Vidi cœlum nouum, & terram nouam, &c. 1833.A
Et mare iam non eſt. 1789.E

INDEX EARVM FIDEI CONTROVERSIARVM,

Quæ explicantur in hoc Quarto Tomo.

In Diſputatione I. de Incarnatione explicantur Controuerſiæ viginti & vna.

1 *An Miſterium Incarnationis ſit poſſibile & iam peractum.* 7.& ſeq.23.& ſeq.
2 *An finis huius Myſterij fuerit Redemptio generis humani.* 35.& ſeq.
3 *An Incarnatio ita facta ſit; vt Chriſtus verè ſit Deus & homo, per duas ſcilicet naturas, diuinam & humanam.* 71.& ſeq.
4 *An Chriſtus ſit unica perſona.* 85.& ſeq.
5 *An manſerit in Chriſto differentia proprietatum utriuſque naturę, ita ut proprietates unius alteri communicatæ non ſint.* 95.& ſeq.
6 *An ſolus filius fuerit incarnatus.* 147.& ſeq.
8 *An Chriſtus laborauerit ulla ignorantia.* 257.& ſeq.
9 *An Chriſtus peccare potuerit.* 261.& ſeq.
10 *An in Chriſto fuerit uoluntas, creata, pręter diuinam.* 277.& ſeq.
11 *An fuerit in illo etiam operatio creata.* 281.& ſeq.
12 *An Chriſtus aliquid ſibi ipſi meruerit.* 285.
13 *An Chriſtus ſecundùm perſonam ſuam fuerit Patri ſubiectus.* 293.
14 *An, & quomodo, fuerit Chriſtus Redemptor generis humani.* 299. & ſeq.
15 *An & quatenus fuerit etiam Mediator Dei & hominum.* 310.& ſeq.
16 *An, & ſecundùm quem ordinem fuerit Sacerdos,* 314.& ſeq.
17 *An fuerit Legiſlator.* 332.& ſeq.
18 *An ſit à Patre cōſtitutus hominū Iudex.* 333. & ſeq.
19 *An & quomodo ſit adorandus.* 341.& ſeq.
20 *An & qua ratione colendæ ſint imagines Chriſti & Sanctorum.* 344.& ſeq.
21 *An & quomodo colendæ ſint ſacræ reliquiæ, & Chriſti crux.* 350.& ſeq.

In Diſputatione II. quæ eſt de præcipuis myſterijs vitæ Chriſti, explicantur Controuerſiæ octo.

1 *An Beata Virgo fuerit ſanctificata prius quàm naſceretur.* 357.& ſeq.
2 *An aliquando peccauerit actualiter.* 387.& ſeq.
3 *An fuerit perpetuò Virgo.* 397.& ſeq.
4 *An uerè fuerit mater Chriſti, Dei & hominis.* 410.
5 *An Chriſtus verè & propriè deſcenderit ad inferos.* 428. & ſeq.
6 *An poſt reſurrectionem fuerit ingreſſus ad diſcipulos, per clauſas ianuas.* 445.& ſeq.
7 *An uero & reali motu in cœlum aſcenderit.* 447.& ſeq.
8 *An & qua ratione conſederit ad dexterā Patris.* 454. & ſeq.

In Diſputatione III. quæ eſt de Sacramentis in genere, explicantur Controuerſiæ nouem.

1 *An & quatenus ad ueram Sacramenti rationem requiratur diuina promiſſio de conferenda gratia in Sacramenti uſu.* 473.
2 *An in celebratione Sacramentorum rectè adhibeantur in Eccleſia Ritus vſitati.* 489. & ſeq.
3 *An, & quatenus Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem.* 491.& ſeq.
4 *An, & quomodo Sacramenta nouæ legis ſint cauſa gratiæ.* 497.& ſeq.
5 *An fuerint item cauſa gratiæ Sacramenta veteris legis.* 511.& ſeq.
6 *An per aliqua Sacramenta imprimatur Character.* 515.& ſeq.
7 *An, & quomodo in Miniſtro Sacramentorum requiratur peculiaris intentio faciendi, quod intendit Eccleſia.* 534.& ſeq.
8 *An ad veritatem Sacramenti requiratur etiam in Miniſtro recta fides & vitæ probitas.* 541.& ſeq.
9 *Quot nam & quæ ſint Sacramenta nouæ legis.* 549. & ſeq.

In Diſputatione IV. quæ eſt de Baptiſmo, explicantur Controuerſiæ vndecim.

1 *An Materia Baptiſmi ſit aqua vera & naturalis.* 564.& ſeq.
2 *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 569.
3 *An Baptiſmus ſit initerabilis.* 580.& ſeq.
4 *An rectè adhibeantur Ritus quidam poſt Baptiſmum.* 586.& ſeq.
5 *An Paruuli ſint baptizandi.* 595.& ſeq.
6 *An in Paruulis, vt verè & fructuosè baptizentur, requiratur actus proprius fidei.* 606.& ſeq.
7 *An in adultis vt rectè baptizentur requiratur aliqua pænitentia.* 610.& ſeq.
8 *An omnibus tum adultis, tum paruulis ſit ad ſalutem neceſſarius Baptiſmus.* 614.& ſeq.
9 *An eiuſdem fuerit efficaciæ Baptiſmus Ioannis cum noſtro.* 626.& ſeq.
10 *An per Baptiſmum remittantur omnia peccata.* 632. & ſeq.
11 *An rectè præmittantur ante Baptiſmum Ritus quidam.* 639.& ſeq.

In Diſputatione V. quæ eſt de Confirmatione explicantur Controuerſiæ duæ.

1 *An Confirmatio ſit Sacramentum.* 645.& ſeq.
2 *Quæ nam ſit forma huius Sacramenti.* 691.& ſeq.

In Diſputatione VI. quæ eſt de Euchariſtia, explicantur Controuerſiæ viginti & vna.

1 *An Euchariſtiæ Sacramentum conſiſtat in vſu, vel in re permanente.* 680.& ſeq.
2 *Quæ nam ſit Euchariſtiæ Materia.* 695.& ſeq.
3 *An Chriſtus reuera contineatur ſubſtantialiter in Euchariſtia.* 706.& ſeq.
4 *An corpus Chriſti poſſit eſſe in Euchariſtia non commenſuratiuè.* 780.& ſeq.

5 An

5 *An idem Chriſti corpus poſſit eſſe ſimul in pluribus locis.* 782.& ſeq.
6 *An fiat verè tranſubſtantiatio in Euchariſtia.* 800.& ſeq.
7 *An maneant ibi Accidentia ſine Subiecto.* 887.& ſeq.
8 *An ſit aliqua Forma huius Sacramenti, & quænam.* 902.& ſeq.
9 *An Forma huius Sacramenti efficiat quod ſignificat.* 918.& ſeq.
10 *An effectus Euchariſtiæ ſit ſalutaris.* 931.
11 *An Remiſſio peccatorum mortalium ſit primarius effectus Eucharestiæ.* 936.& ſeq.
12 *An ad Euchariſtiam dignè percipiendam requiratur certitudo fidei de propria gratia.* 944.& ſeq.
13 *An iure diuino debeat ſemper ſumi Euchariſtia in vtraque ſpecie.* 960.& ſeq.
14 *An Chriſtus nunc in Euchariſtia edatur viuus vel, mortuus.* 1014.& ſeq.
15 *An fiat in Miſſa Sacrificium verè ac propriè dictum.* 1029.& ſeq.
16 *An id Sacrificium verè ſit corporis & ſanguinis Chriſti.* 1035.& ſeq.
17 *An rectè & legitimè id Sacrificiū fiat.* 1056.& ſeq.
18 *An id ſacrificium ſit verè propitiatorium pro peccatis, & alijs neceſſitatibus.* 1103.& ſeq.
19 *An vt eſt propiciatorium, proſit non modò offerenti miniſtro, ſed etiam allijs viuis & defunctis.* 1117.& ſeq.
20 *An & quatenus adorari debeat iſtud Sacramentum.* 1122.& ſeq.
21 *An ritus celebrationis huius Sacramenti, & Sacrificij quoad omnes eius circumſtantias ſit rectus.* 1123.& ſeq.

In Diſputatione VII. quæ eſt de Pœnitentia, explicantur Controuerſiæ quatuordecim.

1 *An Pœnitentia ſit Sacramentum.* 1149.& ſeq.
2 *An Pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt Batiſmum.* 1172.& ſeq.
3 *An Pœnitentia ſit ſalutaris & neceſſaria poſt Baptiſmum.* 1173.& ſeq.
4 *An ad Pœnitentiam pertineat dolor de peccato præterito.* 1107.& ſeq.
5 *An ſit bonus pœnitentiæ dolor conceptus ex ſolo timore pœnarum.* 1195.& ſeq.
6 *An omnia peccata mortalia poſſint remitti per pœnitentiam.* 1201.& ſeq.
7 *Quænam ſint partes pœnitentiæ.* 1239.& ſeq.
8 *An Confeſſio Sacramentalis ſit neceſſaria ad ſalutem.* 1285.& ſeq.
9 *An poteſtas remittendi peccata competat ſolis Sacerdotibus.* 1305.& ſeq.
10 *Vtrum abſolutionem ab aliquibus peccatis poſſit Superior ſibi reſeruare.* 1331.& ſeq.
11 *An Confeſſio debeat eſſe integra.* 1339.& ſeq.
12 *An Satisfactio pro peccatis, quoad pœnam temporalem eis debita, ſit poſſibilis & neceſſaria.* 1377.& ſeq.
13 *An ſit in Eccleſia poteſtas excommunicandi.* 1401.& ſeq.
14 *An ſit in Eccleſia poteſtas concedendi Indulgentias.* 1459.& ſeq.

In Diſputatione VIII quæ eſt de Extrema Vnctione, explicatur Controuerſia vnica.

1 *An Extrema Vnctio ſit Sacramentum.* 1491.& ſeq.

In Diſputatione IX. quæ eſt de Ordine, explicantur Controuerſiæ nouem.

1 *Quisnam ſit Miniſtrorum ordo & varietas in Eccleſia.* 1513.& ſeq.& 1527.& ſeq.
2 *An Epiſcopi iure diuino ſint ſuperiores presbyteris.* 1517.& ſeq.
3 *An Ordo ſit Sacramentum.* 1536.& ſeq.
4 *Ad quos nam pertineat Ordinatio & inſtitutio Miniſtrorum Eccleſiæ.* 1551.& ſeq.
5 *An rectè adhibeantur Ceremoniæ Ordinationis.* 1561.& ſeq.
6 *An Miniſtri Eccleſiæ per nomen Clericorum rectè diſtinguantur à laicis.* 1563.& ſeq.
7 *An rectè etiam vtantur peculiari tonſura & habitu.* 1564.& ſeq.
8 *An rectè item eximantur à poteſtate ſeculari.* 1566.& ſeq.
9 *An ſit bona & vtilis lex de Cœlibatu Miniſtrorum ſacrorum.* 1570.& ſeq.

In Diſputatione X. quæ eſt de Matrimonio, explicantur Controuerſiæ decem.

1 *An Matrimonium ſit res bona & licita.* 1608.& ſeq.
2 *An ſit etiam licitum & validum Matrimonium cum pluribus vxoribus.* 1612.& ſeq.
3 *An & quomodo Matrimonium viris cum vna ſit à Deo imperatum.* 1618.& ſeq.
4 *An ſit Sacramentum.* 1619.& ſeq.
5 *An & quomodo ſit indiſſolubile.* 1631.& ſeq.
6 *An ad veritatem Matrimonij requiratur conſenſus etiam parentum.* 1666.& ſeq.
7 *An propter varias cauſas poſſit fieri Diuortium quoad Torum, vel cohabitationem tantummodo.* 1676.& ſeq.
8 *An per auctoritatem humanam poſſint ſtatui aliqua impedimenta, quæ obſtent Matrimonio.* 1679.& ſeq.
9 *Matrimonium in gradibus omnibus Conſanguinitatis prohibitis, Leuit. 18. ſit modò etiam nullum iure diuino.* 1688.& ſeq.
10 *An ſecundæ Nuptiæ ſint licitæ.* 1075.& ſeq.

In Diſputatione XI. explicantur Controuerſiæ octo.

1 *An ſint certa loca deſtinata animabus poſt hanc vitam.* 1718.& ſeq.
2 *An ſit Purgatorium.* 1720.& ſeq.
3 *An animæ in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.* 1754.& ſeq.
4 *An poſſint illic mereri & demereri.* 1757.& ſeq.
5 *An proſint illis ſuffragia viuorum.* 1762.& ſeq.
6 *An vlli ex Damnatis aliquando liberandi ſint.* 1754.& ſeq.
7 *An Antichriſtus ſit futurus homo aliquis certus & ſingularis.* 1770.& ſeq.
8 *An ſit futura Reſurrectio mortuorum.* 791.& ſeq.

INDEX

INDEX EARVM RERVM,

QVAE EX HOC QVARTO TOMO SVMI POTERVNT AD EXPLICANDVM PRO CONCIONE.

Sunt autem videndi quoque Indices priorum Tomorum.

Dominica I. Aduentus. *Luca 21. Erunt ſigna in Sole & Luna, &c.* De Signis antecedentibus Iudiciū. *Et tunc videbunt filium hominis venientem, &c.* De modo quo veniet Dominus ad Iudicium. 1813. & ſeq.

II. Matth. 11. *Tu es qui venturus es?* Veniſſe iam Chriſtum verum Meſſiam. 24. & ſeq. *Cæci vident, &c.* Ex miraculis Chriſti probari, eſſe ipſum Meſſiam. 24.

III. Ioannis 1. *Ego baptizo in aqua, &c.* De diſcrimine baptiſmi Ioannis, & baptiſmi Chriſti. 628. & ſeq. *Cuius non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.* Non poſſe naturaliter cognoſci Incarnationis myſterium. 8. & ſeq.

IV. Lucæ 3. *Prædicās baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Quomodo hoc intelligendum. 629. & ſeq.

In die Natalis Domini. Luc. 2. *Peperit filium ſuum primogenitum, &c.* De circunſtantijs Natiuitatis Domini. 408. & ſeq.

In die S. Stephani. Matt. 23. *Ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes, &c.* De ratione ac vocatione; & varietate Miniſtrorum quos Chriſtus mittit in Eccleſiam. 1513. & ſeq. Et 1551. & ſeq.

In die S. Ioannis Euangeliſtæ. Ioan. 21. *Non dixit ei Ieſus, quia non moritur.* An omnes ſint morituri. 1801. & ſeq.

In die Innocentium. Matth. 2. *Occidit omnes pueros, &c.* De baptiſmo ſanguinis. 562. 620. & ſeq.

Dominica infra Octauam Natiuit. Lucæ 2. *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia.* De multiplici ſcientia Chriſti, ac peculiariter de Infuſa quā habuit ab initio, atq; adeò etiam puer. 225. & ſeq. & 238. & ſeq.

In die Circumciſionis Domini. Luc. 2. *Vocatum eſt nomen eius Ieſus.* De officio Chriſti Saluatoris ſeu Redemptoris. 299. & ſeq.

In die Epiphaniæ. Matth. 2. *Et procidentes adorauerunt eum.* De Chriſti adoratione. 341. & ſeq.

Dominica infra Octauam Epiphaniæ. Lucæ 2. *Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate & gratia, &c.* Quomodo hoc intelligendum. 186. & ſeq.

Dominica II. poſt Epiphan. Ioan. 2. *Vocatus eſt autem & Ieſus, & diſcipuli eius ad nuptias.* Bonas ac licitas eſſe nuptias. 1608. & ſeq.

III. Matth. 8. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* De varietate, & acerbitate pœnarum Inferni. 1829. & ſeq.

IV. Matth. 8. *Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei.* De modo quo fecit Chriſtus miracula, & de potentia illius in eo genere. 241. & ſeq.

V. Matth. 13. *Colligite primū zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum.* De miſerabili modo, quo inuoluentur infernali igne & trudentur in infernum Damnati. 1747. 1787. & ſeq.

Dominica Septuageſimæ. Matth. 20. *Circa vndecimam verò exiit, &c.* Quo modo, & quare Chriſtus venerit in medio temporis circa finem. 32. & ſeq.

Feria IV. poſt Dominicam I. Quadrageſimæ. Matth. 12. *Sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Quo modo id intelligendum. 427.

Feria VI. Ioā. 5. *Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid cōtingat.* Quo nam modo ſit maius peccatum relapſi, & ideo maiori pœna dignum. 1224. & ſeq.

Domin. II. Quadrageſimæ. Matth. 7. *Reſplenduit facies eius ſicut Sol, &c.* Per redundantiam ſcilicet beatitudinis animæ qua nunquam caruit. 226. 419.

Feria IV. Matth. 20. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare & dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Quæ fuerit vis & ratio huius redemptionis. 299.

Domin. III. Lucæ 11. *Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* Quia ſcilicet præter noua peccata redeunt etiam priora quadam ratione. 1224. & ſeq.

Feria VI. Ioan. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me.* De conformitate voluntatis Chriſti cum voluntate diuina. 297. & ſeq.

Domin. IV. Ioan. 6. *Cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum & facerent eum regem, fugit, &c.* Non voluiſſe Chriſtum habere regnum temporale cum eſſet perfectè pauper. 323. & ſeq.

Feria VI. Ioan. 11. *Scio, quia reſurget in nouiſſimo die.* De futura reſurrectione. 1791. & ſeq.

Domin. Paſſionis. Ioan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Chriſtum nullo modo peccare potuiſſe. 261. & ſeq.

Dominica Palmarum. & feria 3. & 4. & 6. De paſſione Chriſti. 429. & ſeq.

Fer. V. In cœna Domini. Ioan. 13. *Ante diem feſtum Paſcha, &c.* Quo nam die Chriſtus celebrauerit Paſcha. 420. & ſeq. Item qualis fuerit illa actio lotionis pedum. 556. & ſeq. Item de inſtitutione Sanctiſſimi Sacramenti. 679. & ſeq.

In Sabbato S. De ſepultura Chriſti, & de deſcenſu ad Inferos. 425. & ſeq.

In die Paſchatis. Marc. 16. *Surrexit non eſt hic.* De Reſurrectione Domini, & eius circunſtantijs. 441. & ſeq.

Fer. II. Lucæ 24. *Accepit panem et benedixit ac fregit, &c.* Dediſſe tunc Chriſtum diſcipulis ſacram Euchariſtiam ſub altera ſpecie. 992. & ſeq.

Fer. III. Lucæ 24. *Palpate & videte, &c.* Chriſtum habuiſſe verum corpus, & veram naturam humanam. 74 & ſeq.

Fer. IV. Ioan. 11. *Manifeſtauit ſe iterum Ieſus, &c.* De modo quo Chriſtus probauit ſuam reſurrectionem diſcipulis. 444. & ſeq.

Dominica I. poſt Paſcha. Ioan. 20. *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* De legitima inſtitutione & miſſione Miniſtrorum Eccleſiæ 1551. & ſeq. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* De poteſtate Miniſtrorum ad verè remittenda peccata. 1152. & ſeq. 1163. & ſeq. *Venit Ieſus ianuis clauſis.* Verè per ianuas penetraſſe. 445. & ſeq.

Domin. II. Ioan. 10. *Animam meam pono pro ouibus meis.* Quomodo Chriſtus liberè mortem oppetiuerit. 283. & ſeq.

Domin. III. Lucæ 15. *Gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore &c. quàm ſuper nonaginta iuſtis, &c.* Sit ne magis obligatus Deo pœnitens quàm Innocens. 1226.

Domin. IV. Ioan. 16. *Expedit vobis ut ego vadam, &c.* Non hoc pugnare cum veritate & vtilitate præſentiæ Chriſti in Sanctiſſimo Sacramento. 795

Domin. V. Ioan 16. *Iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Non igitur poſt reſurrectionem & aſcenſionem manſit vbique, vt volunt Vbiquiſtæ Sectarij. 185. & ſeq.

In die Aſcenſionis. Marc. 16. *Aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei.* De Chriſti aſcenſione, & ſeſſione ad dexteram Patris. 447. & ſeq.

In die Pentecoſtes. Ioan. 14. *Si quis diligit me ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum & ad eum veniemus.* Vis Charitatis in concilianda gratia diuina. 1204. & ſeq.

Feria II. Ioan. 3. *Qui credit in eum, non iudicatur.* Qua ratione quidam dicantur non iudicandi in extremo Iudicio vniuerſali. 1818. & ſeq.

Feria III. Ioan. 10. *Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium.* De legitima vocatione miniſtrorum Eccleſiæ. 1551. & ſeq.

In Domin. Trinit. Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Quomodo intelligendum. 116. Item de potentia animæ Chriſti. 241. & ſeq. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, &c.* De forma Baptiſmi. 569. & ſeq. Item de Baptiſmi neceſſitate. 614. & ſeq.

In Feſto Corporis Chriſti. Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, &c.* De vera & ſubſtantiali præſentia corporis Chriſti in Sanctiſſima Euchariſtia. 705. & ſeq. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* De effectibus huius Sacramenti. 929. & ſeq.

Domin. II. poſt Pentecoſten. Luc. 14. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* De ratione & inſtitutione Euchariſtiæ. 678. & ſeq.

Domin. III. Luc. 15. *Quia hic peccatores recipit, &c.* Nullū eſſe peccatorem qui non poſſit in gratiam Dei redire beneficio pœnitentiæ. 1201. & ſeq.

Domin. V. Matth. 5. *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Infernum ſignificari de quo. 1718.

Domin. XII. Luc. 10. *Appropians* (Samaritanus) *alligauit vulnera eius infundens oleum & vinum.* Figura Chriſti ſanantis peccatorum vulnera per Sacramenta: De quorum vtilitate & effica-

efficacitate agitur columna. 491.& ſeq.& 497.& ſeq.

Domin. XIII. Luc. 17. *Ite oſtendite vos Sacerdotibus, &c.* Verè nunc homines mundari à peccatis miniſterio Sacerdotum, cùm olim ſolum mundos à lepra pronunciarent Sacerdotes legales. 1164.& ſeq.

Domin. XV. Luc. 7. *Quia propheta magnus ſurrexit in nobis* De Chriſto propheta. 317.& ſeq.

Domin. XIX. Matth. 22. *Mittite eum in tenebras exteriores ibi erit fletus & ſtridor dentium.* De acerbitate, & varietate pœnarum Infernalium. 1829.& ſeq.

Domin. XXIV. Matth. 24. *Cùm videritis abominationem deſolationis, &c.* De Antichriſto & eius perſecutione. 1770.& ſeq. *Sicut enim fulgur exit ab oriente, &c.* Qualis erit aduentus Domini ad Iudicium, & de alijs ad id pertinentibus. 1813. & ſeq.

De feſtis alijs.

IN Feſto Conceptionis B. Mariæ. Matth. 1. *De qua natus eſt Ieſus, &c.* Verè B. Virginem eſſe matrem Chriſti Dei & hominis. 410. Item de immaculata illius conceptione. 380. & ſeq.

In feſto S. Thomæ Ioan. 20. *Venit Ieſus ianuis clauſis.* Quale fuerit id miraculum. 445.& ſeq.

In feſto Purificationis. Luc. 2. *Tulerunt Ieſum in Ieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini, &c.* Quonam modo fuerit Chriſtus ſubditus diuinæ legi veteri. 333.

In feſto Annunciationis. Luc. 1. *Aue gratia plena, Dominus tecum, &c.* Explicatur hæc Angelica ſalutatio. 365.& ſeq. *Et regnabit in domo Iacob in æternum.* Quale fuerit regnum Chriſti. 319. & ſeq. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* De perpetua virginitate B. Mariæ. 397. & ſeq.

In feſto S. Marci. Luc. 10. *Deſignauit Dominus, & alios ſeptuaginta duos.* De varietate miniſtrorum Eccleſiæ. 1513.& ſeq.

In feſto SS. Philippi & Iacobi. Ioan. 14. *Vt vbi ego ſum & vos ſitis.* Futuros in cœlo beatos, vbi eſt Chriſtus. 1717. & ſeq.

In feſto S. Crucis. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* De neceſſitate Baptiſmi. 614. & ſeq. *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.* De myſterio crucis Chriſti. 415.& ſeq.

In feſto S. Ioannis Baptiſtæ. Luc. 1. *Quis putas puer iſte erit?* Etenim manus Domini erat cum illo. Quippe qui fuerat ante natiuitatem ſanctificatus. 357.& ſeq.

In feſto SS. Petri & Pauli. Matth. 16. *Tibi dabo claues regni Cœlorum.* Quæ nam ſit vis & ratio harum clauium. 1395.& ſeq. *Quodcumque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cælis.* Quanta poteſtas hic ſignificetur. 1401. & ſeq. Vbi agitur de Excommunicatione. & 1459.& ſeq. Vbi agitur de Indulgentijs.

In feſto viſitationis B. Virginis. Lucæ. 1. *Exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Qualis fuerit hæc Ioannis in vtero exultatio. 609.& ſeq.

In feſto S. Matthæi. Luc. 5. *Non egent qui ſani ſunt medico, &c.* De Chriſto cœleſti medico animarum. 309.

In feſto omnium Sanctorum. Matth. 5. *Merces veſtra copioſa eſt in cælis.* De ſtatu futuro gloriæ beatorum. 1821.& ſeq.

In feſto S. Catharinæ. Matth. 25. *Simile eſt regnum cælorum decem Virginibus.* De Cœlibum ſtatu. 1570.& ſeq.

INDEX RERVM PHILOSOPHICARVM,

QVAE IN HOC QVARTO TOMO CONTINENTVR,

Iuxta ordinem quo in Philoſophiæ curriculo vel diſputari, vel attingi ſolent.

Ad Porphyrium.

Quid ſit eſſe indiuiduum. 19.

Ad Prædicamenta.

An idem accidens poſſit eſſe in pluribus ſpeciebus qualitatis, 524. & ſeq.

Ad primum de Interpretatione.

Quid ſit vnum affirmare de altero. 111. & ſeq. & 104.
Quid propriè ſit contradictio. 106.
An idem de eodem poſſit affirmari & negari per ſolam mutationem temporis. 132.
In quo genere & quotuplex ſit ſignum. 465.
Pro quo tempore debeat eſſe vera enunciatio. 926. & ſeq.

Ad primum Poſteriorum.

An & quomodo pertineat ad ſcientiam probare ſuum ſubiectum. 7.
Quot modis poſſit haberi notitia euidens de aliqua re quoad eius poſſibilitatem. 9.

Ad ſecundum Poſteriorum.

Quotuplex ſit ignorantia. 257.

Ad ſecundum Phyſicorum.

Quomodo illud quod eſt primum in intentione, ſit vltimum in executione. 69.
Quot modis dicatur naturale. 136. & ſeq.
Quid ſit propriè cauſſa effectiua Phyſica, vt diſtinguitur à cauſſa morali, & à conditione ſine qua non & ab alijs cauſſis. 243. & ſeq. & 504.
De diuiſione cauſſæ effectiuæ in principalem & inſtrumentalem. 244 & ſeq.

Ad tertium Phyſicorum.

Quid ſit propriè rem mutari. 17.
An operatio tranſiens debeat neceſſariò habere aliquem actualem effectum. 841.

Ad quartum Phyſicorum.

An vnum corpus poſſit eſſe ſimul non modò in pluribus, ſed etiam in omnibus locis. 186.
An ſit poſſibilis penetratio corporum. 446.
An poſſit eſſe corpus alicubi non commenſuratiuè. 98. & ſeq.
An poſſit eſſe ſimul in pluribus locis. 101.

Ad primum de Generatione.

Quomodo ex duobus entibus in actu non fiat vnum ens per ſe. 21.
Quid ſit propriè compoſitio. 127
An & quomodo cuiuſque formæ latitudo gradualis ſit finita. 208. & ſeq.
Quomodo ſit idem numero corpus viuum & mortuum. 425.
In quo propriè conſiſtat ſubſtantialis tranſmutatio ſiue conuerſio vnius rei in aliam. 836. & ſeq.
Quam latè patere poſſit terminus ſiue effectus alicuius operationis ſubſtantialis. ibid.
Quomodo aliud ſit annihilari; & aliud rem quomodocunque deſinere eſſe. 841. & ſeq.
An & quomodo accidentia poſſint producere ſubſtantiam. 892. & ſeq.
Quid & quomodo poſſit aliquid ex accidentibus produci, 898. & ſeq.

Ad ſecundum de Generatione.

An idem numero poſſit reproduci. 1804. & ſeq.

Ad ſecundum de Anima.

An & quomodo ſanguis pertineat ad veritatem naturæ humanæ. 181. & ſeq.

Ad tertium de Anima.

Quomodo anima rationalis communicet ſe corpori. 120.
Quandonam animæ rationales creentur. 194.

Ad quintum Metaphyſicæ.

Quomodo accidens dependeat à ſubiecto. 22.
Quid ſit ſubſiſtentia naturæ ſingularis. 97.
An vnum relatiuorum poſſit exiſtere ſine altero. 130. & ſeq.
Quomodo differant perſona & natura ſingularis. 166.
Quodnam propriè habeat fundamentum relatio filiationis. 412.
Quænam & quot ſint habitudines ſubſtantię ad accidens. 838. & ſeq.
Quonam modo accidentia poſſint eſſe ſine ſubiecto. 886.
Quonam modo quantitas ſit ſubiectum aliorum accidentium. 892. & ſeq.

Pro Libris Ethicorum ad Nicomachum.

Ad ſecundum Ethicorum.

Quid pertineat ad paſſionem timoris. 266.
An aliqua virtus ſpecialis neceſſariò præſupponat fuiſſe eius oppoſitum in eodem ſubiecto. 1183. & ſeq.
Quam latè patere poſſint actus vnius & eiuſdem virtutis. 1185. & ſeq.
Quænam virtutes nequeant eſſe in appetitu ſenſitiuo. 1191.

Ad quartum Ethicorum.

An pauper poſſit habere virtutem magnificentiæ. 214.

Ad quintum Ethicorum.

An remittere ſatisfactionem ſit contra Iuſtitiam. 37.
Quid requiratur ad æquiualentem compenſationem offenſæ ſiue iniuriæ. 39. & ſeq.
An & quomodo ſatisfactio iuſta poſſit niti gratia creditoris. 45. & ſeq.
An per id quod debetur ex gratitudine poſſit etiam fieri ſatisfactio ex iuſtitia. 46. & ſeq.
An aliquis poſſit ſibiipſi ſatisfacere; ſeu quomodo iuſtitia ſit erga alterum. 51.

Ad libros Politicorum, maximè ſecundum.

Quænam ſit vis & ratio contractus Matrimonij. 1603. & ſeq.
An coniugium ſit res bona. 1608. & ſeq.
An Polygamia poſſit conſiſtere cum veritate coniugij, 1612. & ſeq.
An contra etiam poſſit cum eadem conſiſtere communitas vxorum. 1618.
An matrimonij vinculum debeat eſſe perpetuum & indiſſolubile. 1632. & ſeq.
An & qualis requiratur conſenſus ad coniugium. 1665. & ſeq.
Quam fidelitatem debeant ſibi mutuò coniuges. 1672. & ſeq.
De legitimo vſu matrimonij. 1703. & ſeq.

INDEX

INDEX GENERALIS RERVM
OMNIVM PRAECIPVARVM QVAE IN HOC
QVARTO TOMO EXPLICANTVR.

Abailardus.

ERror Petri Abailardi negantis Chriſtum habuiſſe donum timoris damnatus eſt. 216.D
Abailardus negauit à Chriſto genus humanum à ſeruitute diaboli liberatum. 302.C

Abſtemius.

Abſtemijs olim fuiſſe negatam Euchariſtiam eò quòd non poſſint communicare in vtraque ſpecie nõ eſt probabile. 998.D
Abſtemij quinam irregulares. Vide Irregularitas.

Abſolutio à peccatis.

Quonam ſpectent verba illa in communi formula abſolutionis: Ab omni vinculo Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti in quantum poſſum & indiges, &c. Poſſe ſuperiores ordinariè reſeruare ſibi ius abſoluendi à quibuſdam peccatis. 1332.D & à quibus. 1333.D E. Vide etiam Pęnitentiæ Sacramentum.

Abſolutio ab Excommunicatione.

Vide Excommunicationis abſolutio.

Accidens.

Dependentia accidentis poſſet terminari à perſona diuina ſupplente vim ſubiecti. 164.D
Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. ibid.
Non eſt de ratione accidentis actu ineſſe. 819.D
Quomodo poſſit accidẽs per ſe ſine ſubiecto exiſtere. 887.E & an hic modus exiſtendi per ſe ſit aliquid ſubſtantiale. 890.A
Accidentia habent ſubiectum Quo & Quod. 891.E & ſeq.
Accidentia ſeparata à ſubiecto an & quid poſſint agere, vtrum etiam poſſint ſubſtantiam producere. 892.D & ſeq.
Accidens quomodo dicatur agere in virtute ſubſtantiæ. ibid.
Accidens ſeparatum non agit vt proprie inſtrumentum ſubſtantiæ. 893.E
Accidentia ſeparata poſſunt etiam corrumpi per ſe & per accidens ſicut coniuncta. 894. B & ſeq. & an naturaliter. ibid. E & ſeq.

Acephali.

Hæretici iſti affirmarunt diuinã naturam fuiſſe crucifixã. 76.D

Acoluthus.

Acoluthos habere peculiarem & verum ordinem in eccleſia, licet id negent Sectarij. 1526.C. Vide Ordo.
Acoluthorum munus quodnam ſit. 1535.B
Acoluthorum ordinis quænam materia. 1549.B. Vide Ordinis Sacramenti ratio & partes.

Adam.

Adam an propria voluntate matrimonium cum Eua contraxerit. 1652.C
Conuenienter Verbum diuinum aſſumpſit naturam humanam ex ſtirpe Adæ. 181.B

Adamiani.

Adamiani hæretici malę negarunt matrimonium eſſe rem per ſe bonam. 1608.C

Aerius.

Aerius hæreticus contendebat ſacerdotes eſſe iure diuino æquales auctoritate Epiſcopis. 1517.A. Vide Sectarij.

Affirmatio.

Affirmationis vera & propria ratio quæ ſit. 104. D & defenditur contra Lutherum & Vbiquiſtas. 112.A 805.B

Affinitas.

Affinitas quid ſit & eius gradus quomodo diſtinguẽdi. 1698.C
Affinitas dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum. 1698.D niſi ex copula illicita oriatur quo caſu iure non tantùm vſque ad ſecundum gradum dirimit aut impedit. ibid. & quo iure hoc impedimentum conſtet. 1698.E & ſeq.
Affinitas inter ipſos coniuges orta per fornicationem vnius cum perſona conſanguinea alterius quomodo vſum matrimonij impediat. ibid.
Matrimonium cum nouerca iure naturæ eſſe nullum. 1693.E & an etiam cum vitrico, ſocru, atque adeò in quouis primo gradu lineæ rectæ affinitatis. 1694.C
Matrimonium cum vxore fratris demortui quomodo Deus olim prohibuerit & rurſus probauerit. 1694.E 1695.A

Agnoitæ.

Agnoitæ hæretici malè attribuerunt Chriſto ignorantiam priuatiuam. 258.C

Albigenſes.

Albigenſes negarunt præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 781.E

Anabaptiſtæ.

Anabaptiſtarum error in baptiſmo reiterando. 561.A
Anabaptiſtæ negant paruulos baptizari poſſe. 597.A
Fundamentum eorum refellitur. 610.G
Anabaptiſtæ Enthuſiaſtæ reijciunt varietatem Miniſtrorum in Eccleſia. 1515.C
Anabaptiſtæ impudenter cenſuerunt polygamiam plurium vxorum ſimul eſſe licitam Chriſtianis. 1612.D 1614.C
Anabaptiſtæ malè ſenſerunt fas eſſe aliud matrimonium inire, ſi alter coniux nolit idem de fide ſentire. 1632.C

Animarum receptacula.

Animarum receptacula quænam & quot ſint. 1717.A & ſeq. Vide Cœlum, Purgatorium, Infernus, Limbus.
Animarum tertium receptaculum pro infantibus ſine baptiſmo decedentibus quomodo neget D. Auguſtinus. 1745.D
Animarũ quatuor eſſe receptacula & quo ordine ſita. 1746.E
Animas non poſſe ordinariè & pro arbitrio ex ſuis receptaculis egredi. 1749.B.C

Anima defunctorum.

Anima beata an poſſit adminiſtrare Sacramentum aliquod. 534. A.B
Pro animabus defunctis orandum eſſe. 1738.A & ſeq.
Animas partim naturali facultate, partim etiam ductu Angelorum illuc peruenire; ſeu bonorum, ſi ſanctæ ſint. 1747.A ſeu malorum, ſi damnatæ & extra gratiam. ibid.C.D
Animas ſeparatas etiam poſſe naturaliter ſeipſas mouere probatur. 1748.A
Animas ſtatim à morte hominis ſubire iudicium particulare ibid. E
Animæ non poſſunt egredi ex ſuis receptaculis ſecundùm legẽ Dei ordinariam. 1749.C nec cum egrediuntur vel ex cœlo vel ex inferno ceſſant eſſe beatæ uel damnatæ. 1749.D & quas ob cauſſas egrediantur quandoque Deo ſic peculiariter diſponente. ibid.
Animæ beatæ quomodo poſſint eſſe vbi volunt pro libito. 1750. A
Animas etiam poſſe egredi ad tempus ex Purgatorio aut limbo & ex illo quoque ſolere animas liberatas in perpetuum egredi. 1750 A & poſſe nonnunquam ex eodem reuocari ad hanc vitam. ibid.B
Animæ ex purgatorio vel limbo Patrum reſuſcitatæ an illinc certæ fuerint aut ſint de ſua ſalute. ibid.C
Animæ an fuerint ex cœlo quoque aliquando aut inferno ad hanc vitam reuocatæ. 1750.D & ſeq. & ſi ſic; an ex cœlo ad vitam reuocatæ fuerint certæ de reditu. 1751.A
Non omnes animas indigere aliqua expiatione poſt hanc vitã; vt cenſuit Origenes. 1752.D
Animabus defunctis an & quo modo proſint ſuffragia viuorũ. Vide Purgatorium.

Anathema.

Anathema eſt excommunicatio maior. 1408.E Vide Excommunicationis diuiſio.

Angeli.

Angeli non cognouerunt euidenter naturali cognitione Incarnationem Chriſti. 10.D
Angeli qui apparuerunt in veteri Teſtamento non aſſumpſerunt hypoſtaticè corpora ſua vt ſenſit Tertullianus. 157.C
Angelica natura poſſet a diuina perſona per potentiam abſolutam aſſumi. 163.A
Angeli beati non ſunt per Chriſtum redempti a peccatis, vt cenſit Origenes. 222.B
Angelus bonus an poſſit eſſe miniſter Sacramentorum. 534.B

Annihilatio.

Nulla res inſtrumentaliter concurrere poteſt ad annihilationem. 251.D
Annihilatio in quo propriè conſiſtat & an panis in Euchariſtia conſecratione annihiletur. 1034.A

Antecedens. Conſequens.

An quicunque vult antecedens cenſendus ſit etiam velle conſequens. 826.B

Antichriſtus.

Antichriſti nomine quid intelligatur. 1770.B & quæ eius nominis ratio. ibid.C
Antichriſtus erit homo purus non diabolus ſeu purus incarnatus. ibid.E & ſeq.

Ant-

Antichriſtum eſſe futurum vnum, ſingularem, & determinatum hominem probatur contra Sectarios. 1771.D.& ſeq.
Antichriſti nomen habiturum numerum. 504.A.& ſeq. neque tamen determinandum quale id ſit futurum, quod item de charactere accipiendum. 1772.B.C
Antichriſti nomen & caracterem ridiculè conantur ſectarij impingere Pontifici Romano. ibid.D
Antichriſtus in Babylone naſciturus ex fornicaria muliere ex gente Iudæorum de tribu Dan. 1774. A. à Iudæis recipiendus. ibid.D
Antichriſti conditio initio abiecta poſtea ampla. 1774.E. eiuſdem doctrina. 1775. A. mores & vita. 1776.B
Antichriſti doctrinam Sectarij impudenter affingunt Romano Pontifici. 1775.D
Antichriſtus futurus atheus, blaſphemus, ſuperbiſſimus, crudeliſſimus, magus, Idololatra. 1776.C.D. adoraturus Deum Maozim. ibid. hypocrita & obſcænus. 1777.B
Antichriſtus futurus caput omnium malorum hominum. 1777.B. 219.D
Antichriſtus quando venturus & quæ ſigna aduentus eius. 1777.C
Sub tempus Antichriſti Iudæos per Enoch & Eliam ad Chriſtum conuertendos. 1778.D
Antichriſti perſecutio aduerſus Eccleſiã & Chriſtianos. 1779. B.C. 1780.C. neq; tamen omnes deficient ab authoritate ſedis Apoſtolicæ. 1781.A
Antichriſtus qua ratione futurus ſit Monarcha orbis. 1780.B
Antichriſti exercitus vt vocetur Gog & Magog. 1781.C
Quanto tempore poſt occiſum Antichriſtum venturus ſit extremi iudicij dies. 1782.B. 1785.D
Antichriſti in edendis falſis miraculis præſtigiæ & de eius præcipuo Coadiutore. 1782.D
Antichriſtus occidet Enoch & Eliam Hieroſolymis. 1783. C. & tentabit reficere templum Hieroſolymitanum. ibid.D
Antichriſtum futurum præcipuè ſedem Hieroſolymis & ſeſſurum in templo Dei. 1783.E.& ſeq.
Antichriſtum regnaturum tantum tres annos. 1784. B. & ſeq. poſtea Chriſti virtute interficiẽdum in monte Oliueti. 1784. E.& ſeq. & an ab ipſo Chriſto corporaliter. 1785.B
Antichriſti nomen ſtolidè tribuere Sectarios Pontifici Romano. 1786.A

Antidicomarianitæ.

Hæretici hi ſectatores Heluidij ſenſerunt B. Virginem poſt partum Virginem fuiſſe corruptam. 397.B

Apelles.

Errauit cùm negaret Chriſtum eſſe verum hominem. 73.E

Apollinaris. Apollinariſtæ.

Apollinaris ſenſit Chriſtum non habuiſſe animam rationalem & refutatur. 83.D
Finxit aliquid Verbi diuini in carnem eſſe conuerſum. 94.D
Apollinariſtæ confundunt duas in Chriſto naturas ante Eutychetem. 75.E.& ſeq.

Apparitiones.

Apparitionibus animarum, &c. quæ fides adhibenda. 1121.A
Sectariorum obiectiones contra animarum apparitiones ſoluuntur. 1741.D
SS. Patres nuſquam negant poſſe quandoque animas mortuorum diuina diſpenſatione ad viuos redire. ibid.E

Apoſtoli.

Apoſtoli non inſtituerunt vllum Sacramentum. 528.A
Apoſtoli qua in baptizando forma vſi ſint poſt Chriſti paſſionem. 575.B
Apoſtoli qua forma baptiſmi vſi ſint ante Chriſti paſſionem. 579.A
Apoſtoli an, quando, & a quibus baptizati ſint. 618.B
Apoſtoli an Confirmationis Sacramentum adminiſtrarint ſine Chriſmatis vnctione & forma debita. 654.E.& ſeq.
Apoſtolos in vltima cœna accepiſſe à Chriſto Sacerdotij poteſtatem. 963.E.& ſeq.
Apoſtoli an ad ſolam orationem dominicam celebrarint Miſſam. 1135.B
Apoſtolos nunquam ſine ſpeciali peccatorum confeſſione peccata remiſiſſe. 1302.C
Apoſtoli Iuriſdictionis poteſtatem immediatè à Chriſto acceperunt. 1324.D. 1397.D
Apoſtoli non fuerunt inter ſe iuriſdictionis auctoritate pares. 1333.D. 1397.D.& ſeq.
Apoſtoli alij præter S. Petrum quantam poteſtatem clauium acceperint. ibid.
Apoſtoli alij præter S. Petrum non potuerunt poteſtatem ſibi collatam in alios deriuare. 1398.A
Quandonam poteſtas clauium alijs Apoſtolis fuerit collata. ibid.
Apoſtolorum Ordinem ſuperiorem fuiſſe Ordine LXX. diſcipulorum. 1517.C. & ſeq.
Apoſtoli vocabantur olim quidam præter eos etiam qui ab ipſo Chriſto Apoſtoli inſtituti erant. 1521.D.
Apoſtolis quomodo Diaconi, Sacerdotes, Epiſcopi ſucceſſerint. 1522.A
Apoſtoli quomodo ordinauerint diaconos. 1540.D. quomodo Sacerdotes. 1540.D
Non omnia præcepta Apoſtolica eſſe diuina. 1575.A
Apoſtoli an coniugati fuerint. 1595.B. quamuis non vſi ſint cõiugio. 1595.D. & nominatim D. Paulus. 1596.B.& ſeq.

Apoſtolici.

Apoſtolici hæretici malè negarunt matrimonium eſſe per ſe rem bonam, ſed refutantur. 1605.C. & ſeq. Vide Matrimonium.
Apoſtolici negarunt Purgatorium. 1721.E

Aqua benedicta.

Aqua benedicta cum reuerentia vſurpata valet ad remiſſionẽ venialium. 1215.D

Aquarij.

Aquariorum error circa materiam Euchariſtiæ. 695.E. & ſequent.

Ariani.

Ariani veteres negarunt Chriſtum eſſe verum Deum. 72.E
Idem negant Ariani noui huius temporis. 73.A
Refelluntur. 73.A.B
Ariani ſenſerunt Chriſtum non habuiſſe verè animam rationalem. 83.D
Ariani malè dixerunt Chriſtum ſecundùm ſuum ſuppoſitum patri ſuo eſſe ſubiectum. 293.E
Ex Arianis quidam negarunt Chriſti humanitatem verè in Euchariſtia ſumi. 711.A

Armeni.

Armeni vim omnem conciliandi gratiam Sacramentis negant. 497.A
Armeni falsò ſenſerunt vſum olei & chriſmatis eſſe de ſubſtantia baptiſmi. 587.A
Armeni reiecerunt Confirmationis Sacramentum. 633.B
Armeni improbant conſuetudinem Catholicam miſcendi vinum in calice aqua. 700.E
Armeni malè negarunt matrimonium eſſe rem per ſe bonam. 1605.C.& ſeq. Vide Matrimonium.

Artotyritæ.

Artotyritarum error circa materiã Euchariſtiæ. 695.C. & ſeq.

Aſcenſio Chriſti in Cælum.

Articulum aſcenſionis reuera negant Vbiquiſtæ. 188.A. Vide Chriſti aſcenſio.

Attributa diuina.

Ratio & diſcrimen attributorum diuinorum. 109.B

S. Athanaſius.

S. Athanaſius validè in littore maris pueros baptizauit. 538.D

Augmentatio.

Per augmentationem homo non fit alia perſona. 170.C

S. Auguſtinus.

S. Auguſtinus nunquam dixit liberam eſſe quæſtionem illam an communicandum ſit ieiuno ſtomacho vel non ieiuno, vt mentitur Kemnitius. 955.B
S. Auguſtinus nunquam dubitauit an ſit purgatorium. 1737.A
S. Auguſtinus quomodo neget tertium animarum receptaculum perpetuum pro infantibus ſine baptiſmo decedentibus. 1745.D

Baptiſmus.

Baptiſmi nomen & definitio.

BAptiſmus ex vi nominis quid ſignificet. 561.A
Baptiſmus varijs nominibus afficitur à SS. Patribus. ibid.B
Baptiſmi definitio vt eſt ſignum. 562.A
Baptiſmus Ioannis. Vide Ioannes Baptiſta.
Tria eſſe baptiſmata. 562.B
Baptiſmi communis definitio ſecundùm rem ſubſtratam deſenditur & explicatur. 562.D.& ſeq.
Ex re ſubſtrata Baptiſmo præcipua eſt ablutio. 563.C
Baptiſmus an ſit ablutio paſſiua vel actiua. ibid.E

Baptiſmi materia.

Baptiſmi materia eſt aqua vera & naturalis. 564.B
Baptiſmi materiam quinam hæretici negarint eſſe aquam. 564.B. Refelluntur. ibid.
Regulæ tres ad dignoſcendum an humor aliquis ſit vera materia baptiſmi. 565.B
De varijs humoribus in ſpecie an ſint vera materia baptiſmi. ibid.C

Quid faciendum cùm meritò dubitatur an humor aliquis ſit vera materia baptiſmi. ibid.D
Quomodo & in qua quantitate aqua in baptizando adhiberi debeat. ibid.E
Minutiſſimæ aliquæ guttæ aquæ ad baptiſmum non ſufficiunt. 566.B
Ad baptiſmi ſubſtantiam non refert ſiue mergendo ſemel aut bis,&c.ſiue aſpergendo baptizetur. ibid.C
Baptiſmus abſoluta prolatione formæ in prima merſione validus eſt etiam ante tertiam merſionem non obſtante particulari intentione miniſtri. ibid.D
In baptizandi modo conformare ſe quiſque debet ſuæ diœceſi. 567.B.& quale peccatum id non facere. ibid.
An baptizari poſſit infans in vtero materno. ibid.C
Quanta vel quæ pars corporis in baptizando ablui debeat. 568.A
Ablutio veſtium non ſufficit ad baptiſmum. ibid.C
An & quomodo taliter baptizatus rebaptizandus. ibid.
Ablutio alicuius ſecundùm capillos tantum an ſit validus baptiſmus. ibid D
An puer in flumen proiectus, ſi cætera requiſita adſint, cenſendus ſit validè baptizatus. 568.E.vel an rebaptizandus. 569.D

Baptiſmi forma.

Baptiſmi forma quæ. 569.E
Actus baptiſmi an in forma baptiſmi debeat neceſſariò exprimi. 570.C
An in forma baptiſmi itidem neceſſariò exprimenda perſona baptizati. ibid.
Quid ſi erretur circa perſonam baptizati. ibid.D
An neceſſariò exprimenda ſit perſona miniſtri. ibid.E
An validè & licitè vſurpari poſſit forma baptizandi Græcorum. 571.A.&ſeq.
In forma baptiſmi debere diſtinctè ſignificari tres perſonas diuinas. 572.A
Baptiſmum collatum ſolum in nomine Trinitatis non eſſe validum. 575.A
Baptiſmum non eſſe validum collatum ſolum in nomine Chriſti. ibid.
Quomodo rebaptizandi ſint baptizati ſolum in nomine Chriſti. ibid.D
Baptiſmum non valere ſi conferatur in nomine Genitoris Geniti & Procedentis ab vtroque. 576.A
Hoc modo baptizati quomodo rebaptizandi. ibid.D
Baptiſmus collatus in Nominibus,&c.an ſit validus. ibid.
Baptiſmus collatus in authoritate in virtute Patris, &c. an valeat,vel an reiterandus. ibid.E
Baptiſmus an valeat ſi per nutus conferatur. 577.A.& ſeq.
Quid ſi alijs modis baptiſmi forma mutetur & varietur. 577.B. 483.D.& ſeq. Vide Sacramenti forma.

Baptiſmi accidentia ſeu Conditiones.

Baptiſmus quo tempore à Chriſto ſit inſtitutus. 577.D. & ſeq. 579.A
Baptiſmi præceptum quo tempore inceperit. 578.E
Quanam forma baptizarint ante paſſionem Chriſti diſcipuli. 579.A
Baptiſmus quo tempore ante paſſionem à Chriſto ſit inſtitutus. ibid.
An & quo modo ſimul coexiſtere debeant baptiſmi forma & materia. 580.A.& ſeq.
An ſi præcedat merſio & ſequatur ſtatim prolatio formæ ſit validus baptiſmus. ibid.B
Baptiſmum omnino initerabilem probatur ex Eccleſiæ authoritate. 580.D. & ſeq.ex Scriptura.ibid. & ſeq. ex S.Patribus. 581.C
Quomodo ex ratione probari poſſit baptiſmum eſſe initerabilem. 582.A.& ſeq.
Congruentes eſſe rationes quæ adferuntur pro initerabilitate baptiſmi. 583.C.& ſeq.
Rebaptizare in dubio ſub conditione an & quatenus liceat. 584.E
Dubium illud quale eſſe debeat. 585.A.& ſeq.
Extra dubium rationabile quale peccatum ſit ſub conditione rebaptizare. ibid.B
Baptiſmus nec validè nec licitè iterari poteſt. ibid.
Baptiſmum iterantibus qualis pœna ſtatuta ſit iure ciuili & Eccleſiaſtico. ibid.D
Rebaptizantes ſub conditione aut ex ignorantia an eandem pœnam incurrant. 585.D
An pœna irregularitatis etiam ignorata à rebaptizante incurratur. 586.A

Baptiſmi Cæremoniæ.

Tempus baptiſmi ſolennis. 586.D.614.A
Vſus olei & chriſmatis in baptiſmo. 586. D. Non eſt tamen de ſubſtantia baptiſmi. 587.A
Quomodo baptizatus inungendus. 587.A
Veſtis candida in baptiſmo vſurpata. 587.B
Catechiſmus ante baptiſmum & exorciſmus. 588.A.639.A. & ſeq.
Vſus lactis & mellis,ſeu lactis & vini poſt baptiſmum. 588.A
Signo Crucis vnde baptiſmatis ſignanda. 588.B
Exorciſmus ante baptiſmum ad quid valeat. 640.B.C
Exorciſmus an ex opere operato efficiat ſuos effectus & à quo inſtitutus. 640.E
Exorciſmus an & quando corporaliter expellat dæmones. 641.A.B
Officium Catechizandi & exorcizandi ad quos pertinet. 642.A.B
Benedictio aquæ baptiſmalis antiqua eſt Cæremonia. ibid.

Baptiſmi Miniſter.

Baptiſmi Miniſtri ex officio quinam. 587.C
Baptiſmi etiam ſolennis miniſtri ex commiſſione quinam. 588.C
Baptiſmi miniſtri extraordinarij ſolum in neceſſitate quinam ibid.D
Quis ordo inter Miniſtros baptiſmi ſeruandus & quam ſtrictè. 589.C.
Laicus baptizans extra neceſſitatem quomodo irregularitatem incurrat, vt peccet, & an validè baptizet. 589.E.& ſeq. 590.D
Qui peccato mortali obſtrictus baptizat in neceſſitate non ſolenniter ſiue laicus ſiue ſacerdos an peccet mortaliter. 545.B.C
Baptiſmus verus poteſt à pluribus eodem tempore eidem conferri. 590.E
Duo Miniſtri ſimul materiam & formam baptiſmi eidem adhibentes verè baptizant, & vnum numero Sacramentum conficiunt. 591.A
Quid ſi vnus Miniſter altero citius verba formæ abſoluerit. ibid.D
Quid ſi ex Miniſtris vnus formam, alter materiam baptiſmi adhiberet. ibid.
Miniſtri baptiſmi ſimul adhibentes materiam & formam baptiſmi dicendo: Nos te baptizamus, &c. an validè baptizarent. 592.B
An ſic baptizatus eſſet ſub conditione rebaptizandus. 593.E
Parens baptizans filium an & quando cognationem ſpiritualem contraheret. 595.B. Vide Cognatio.

Baptizati Patrinus.

Patrini in baptiſmo officium quod, & an is ſit neceſſariò adhibendus. 594.B
Patrini cum quibus ſpiritualem cognationẽ contrahit. ibid.C
Patrini quot in baptiſmo eſſe debeant & quinam. 595.D
Patrini eſſe non debent religioſi, infideles, hæretici, & parentes proprij. ibid.
Parentes baptizati ſi patrinos agant, quomodo peccent, & quando cognationem ſpiritualem contrahant. 596.B

Baptiſmum ſuſcipiens.

Omnes homines in hac vita baptizari poſſe. 591.C
Rectè baptizari infantes. 596.D. Probatur ex Scriptura 597.D. ex figuris baptiſmi. 598.A. ex Eccleſiæ vſu 598.A. ex traditione. 598.B
Quinam hæretici contrarium ſenſerint. 596.E. 610.C
Hæreticorum repugnantium fundamenta refelluntur. 598.C. 610.C
Impotes mentis & dormientes poſſe ſuſcipere baptiſmum. 598.C. requiri tamen eorũ voluntatem aliquo modo. 599.A
Ex parte corporis baptizandi quid requiratur. 598.D. Vide etiam baptiſmi materia.
An & quando plures ſimul baptizari poſſint. 598.E
In adultis baptizandis requiritur voluntas & intentio ſuſcipiendi baptiſmum. 599.A
Paruuli validè baptizantur etiam citra & contra voluntatem parentum aut tutorum. 599.B.605.D
In paruulis vt baptizentur requiritur uoluntas Chriſti & Eccleſiæ. 599.C
Baptiſmus an & quare debeat uoluntariè ſuſcipi. ibid.E
Opiniones hac de re erroneæ quorundam reijciuntur. 600.A
Baptizari non poteſt qui nec vult, neque non vult baptizari. ibid.B
Alia voluntas in paruulis alia in adultis ad ſuſcipiendum baptiſmum cur requiratur. 601.B
Qui ſciens & prudens permittit ſe baptizari, etiam abſque interiore conſenſu elicito validè baptizatur. ibid.E
Quare baptizari dormiens poſſit, ſi præceſſerit conſenſus, & non baptizare. ibid.
Ad baptiſmum cogi non poſſunt adulti. 602.D

Bapti-

Baptizari filij infidelium an licitè poſſint ſine conſenſu parentum aut Tutorum. 602.E.604.C

Præſertim ſi relinquantur ſub cura ipſorum. 603.B

Baptizari poſſunt paruuli iuſtè à cura parentum infidelium ſine periculo reditus abſtracti parentibus etiam inuitis. ibid.B.C

Baptizari poſſunt & debent paruuli in præſenti periculo mortis etiam inuitis parentibus, &c. 603.C

Baptizari poſſunt paruuli modò alter parens conſentiat. ibid.D

Paruuli infidelium mancipiorum poſſunt inuitis parentibus ab eorum cura abſtracti, & cum debita cautela baptizari. ibid.E

Paruuli infidelium, contra quos Chriſtianis ius belli iuſti ſuppetit, vi à parentibus abſtrahi & baptizari poſſunt. 604.B

Baptizari paruuli infidelium extra dictos caſus non poſſunt. ibid.C

Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 605.A

Fides recta in adultis & paruulis vt ritè baptizentur qualis requiratur. ibid.E

Lutherani in paruulis vt baptizentur requirunt ſtolidè proprium fidei motum. 606.D

Fundamenta Sectariorum refelluntur. 608.A

Fides aliena in paruulis requiritur vt diſpoſitio. 610.B.661.D

Adultis neceſſariam eſſe pœnitentiam vt ſine peccato baptizentur. 610.D

Probatur ex Scriptura. 610.E. ex SS.Patribus. 611.A. ex Concilijs. 611.B

Ratione. ibid.C

Validè tamen baptizantur ſine pœnitentia, & quid, ſi cum venialibus peccatis baptizentur. ibid.D

Pœnitentia adultis neceſſaria in baptiſmo non eſt perfecta contritio vel reipſa vel exiſtimata. 611.D.612.B.1266.D

Adultis baptizandis ſufficit quæcunque attritio. 611.E.1270.E

Eaque etiam imperfectior quàm in ſuſcipientibus Sacramentum Pœnitentiæ, & quare. 1271.A

Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 612.D

Probabile eſt adultum ſuſcepturum ac profeſſurum in baptiſmo Chriſtianam religionem debere perfectam habere contritionem. 1273.D

An de ſingulis peccatis dolor ab adulto baptizando concipiendus ſit. 613.A

Vel ſufficiat dolor de peccatis in genere. ibid.B

Pœnitentia adultis neceſſaria ad baptiſmum coniunctum debet habere propoſitum vitandi peccata. ibid.

An Confeſſio peccatorum vel aliqua opera ſatisfactoria ab adultis baptizandis exigenda. ibid.C

Quo tempore baptiſmus ſuſcipiendus tum ab adultis tum ab infantibus. ibid.D.& ſeq.

Baptiſmus reipſa ſuſceptus non eſt ſemper neceſſarius ad ſalutem, ſed ſufficit quandoque baptiſmus flaminis & in voto. 614.C.& ſeq.

Quale debeat eſſe id votum baptiſmi implicitum, ne vel explicitum. 615.C.1177.C

Adulti negligendo occaſionem baptiſmum ſuſcipiendi mortaliter peccant. 616.B.& ſeq.

Parentes vt obligentur ad procurandum baptiſmum filijs ſuis. 617.D

Quibus temporibus tum paruuli tum adulti baptizari debeant. ibid.D.& ſeq.

Apoſtoli an & à quo baptizati ſint. 618.B

Paruuli ſine baptiſmo reipſa ſuſcepto non niſi in vnico caſu poſſunt ſalutem conſequi. 618.D.& ſeq.

Probatur id ex Scriptura. 619.B.& ſeq. ex definitione Eccleſiæ. 622.A. ex SS.Patribus. 622.B

Varij errores aliorum ac in re recenſentur. 618.E.& ſeq. 622.C. refelluntur etiam fundamenta. 623.D

Error quorundam Catholicorum qui negabant martyrium per ſe prodeſſe paruulis, &c. 620.C. Vide Martyrium.

Inter Baptiſmi & Euchariſtiæ neceſſitatem quæ differentia & ratio differentiæ. 621.D

Paruuli qui non poſſunt baptizari non ſunt relicti à Deo abſq; ſalutis remedio per ſe loquendo. 626.B

Baptiſmus eſt ianua Sacramentorum ſine qua nemò validè vllum Sacramentum ſuſcipit. 669.C

Baptiſmi ſuſceptio continet implicitum votum Euchariſtiæ. 693.B

Baptiſmi effectus.

Baptiſmi primus effectus eſt Character. 625.D. Vide Sacramentorum effectus.

Baptiſmi effectus eſt gratia. 626.D. Vide Sacramentorum effectus.

Gratia per baptiſmum collata an ſit in omnibus æqualis. 627.B

Paruuli ex deuotione offerentium non accipiunt maiorem gratiam in baptiſmo. 627.C

Baptiſmus Chriſti vt diſtinguatur à baptiſmo Ioannis quoad effectum. 628.A. Vide Ioannes Baptiſta.

Baptiſmo delentur omnia peccata. 632.B

Baptiſmus liberat ab omni pœna propter peccatum à Deo conſtituta ipſi perſonæ. 632.E.& ſeq.

Baptiſmus à quanam irregularitate liberet. 633.B

Baptiſmus non tollit omnes pœnalitates. ibid.

Baptiſmus quomodo debilitet concupiſcentiam. ibid.D

Baptiſmus aperit ianuam cœli & incorporat Chriſto. ibid.

Baptiſmus ſubijcit hominem iuriſdictioni Eccleſiaſticæ. ibid.E

Baptizati vi cogi poſſunt etiam inuiti ad religionem Catholicam. 634.B

Eraſmi ea in re error detegitur. 634.A

Baptiſmus verè ſuſceptus quoad effectum Characteris & ſubiectionis Eccleſiæ ſemper eſt efficax. 634.E

Baptiſmus quoad effectum gratiæ & alios cum eo coniunctos non ſemper eſt efficax. ibid.

Baptiſmi gratiam quæ fictio impediat. 635.A. in quo conſiſtat. 635.B

Baptiſmus conſequitur ſuum effectum gratiæ recedente per pœnitentiam fictione. ibid.

Baptiſmus directè non tollit peccatum fictionis. ibid.D

Peccatum fictionis in baptiſmo commiſſum ſubijciendum eſt clauibus Eccleſiæ per confeſſionem & quomodo. ibid.E.& ſeq.

Baptiſmus vt conſequatur effectum ſuum & fictio recedat, non ſufficit attritio ſola. 636.B

Baptiſmus cum reuiuiſcit, vt cauſſa moralis conſequitur effectum ſuum. 639.D

Baptiſmus an ſit neceſſarius neceſſitate medij. 694.B

Baptiſmi figura.

Vide Circumciſio.

Beatitudo & Beati.

Beatorum corporum dotes quatuor. 1821.D. & earum origo. 1823.E

Ex beatitudine animę redundaturam quandam qualitatem præſtantiſſimam ſupernaturalem. 1823.B. & quæ eius vis & ratio. 1823.D

Beatorum corporum ſubtilitas in quo conſiſtat. 1823.E. & an tangi nihilominus poſſint. ibid.& 1826.C

Impaſſibilitatis quænam ratio. 1824.A. & quomodo nihil obfutura ſit immutationi intentionali ob ſenſationem etiam in cœlo futuram. 1824.C

Agilitas beatorum in quo ſita. ibid.D

Beatorum corpora penetrare poterunt alia corpora & an penetratiuè in ipſo cœlo empyreo futura. 1825.A

Beatorum corpora non erunt ponderoſa & grauia. 1825.D

Claritas beatorum corporum in quo conſiſtat & quæ eius cauſſa. 1826.B. & an pro arbitrio beati eam poſſint occultare. 1826.B

Beatorum corporum dotes vt diſtinguantur. 1826.E. & an in omnibus futuræ æquales. ibid.D

Aureolæ ſiue laureolæ nomine quid ſignificetur & quod eius ſubiectum. 1827.A.B

Aureolæ tres Virginum Martyrum Doctorum. 1827.C. probantur ex Scriptura. 1828.B.& ſeq.

Aureola Doctorum quibus concedenda. 1828.D

An omnes habituri ſint æqualem beatitudinem. 627.C

An & quo modo homines ſuccedant Angelis malis in beatitudine. 628.A

Poteſt Deus hominem etiam impœnitentem per potentiam ſuam abſolutam afficere dono beatitudinis. 1310.B.1750.E

Animabus beatis quomodo proſint ſuffragia viuorum. 1749.A Vide Animarum receptacula. Animæ defunctorum, Cœlum.

Bertramus.

Bertramus quid ſenſerit de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 710.D.E

Berengarius.

Berengarius negauit præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 711.A

Berengarius conuictus ſæpius reuocauit hæreſin, ſed relapſus eſt & tandem ſerio reſipiſcens piè mortuus. 711.C.& ſequent.

Beza. Vide Caluinus & Sacramentarij.

Beza docuit Patres veteris Teſtamenti non minùs participes fuiſſe corporis & ſanguinis Chriſti, quàm nos ſumus in cœna Dominica. 760.B

Beza cùm præſentiam Chriſti ſuis ratiunculis oppugnat, paganiſmi periculo ſe obijcit. 792.E.& ſeq.

Bigamia.

Bigamia triplex & quomodo inducat irregularitatem. 1436.C

Vide irregularitatis ſpecies.
Bigamia an ſit licita. 1705.B
Qui ſecundas nuptias contrahunt non benedicendi. 1706. C imò olim etiam aliqua pœnitentia illis iniungebatur ob quandam intemperantiam. ibid.
Secundas etiam nuptias priore vxore mortua initas eſſe verè Sacramentum. ibid. Vide Matrimonij vſus.

Bonum.

An & quo modo ſit de ratione boni communicare ſe ipſum. 30.C.D

Brentius.

Brentius Sacramenta vocat egena elementa. 493.D

Bucerus.

Bucerus cum alijs quibuſdam negat in Euchariſtia formam verborum neceſſariam eſſe. 902.D
Bucerus quomodo ſenſerit matrimonium poſſe diſſolui. 1631. D. Argumenta eius ſoluuntur. 1638.B

Cæremonia.

Cæremoniæ veteris legis quænam propriè fuerint Sacramenta. 467.E.495.E. Vide Sacramentum.
Cæremoniæ in Sacramentorum adminiſtratione rectè & vtiliter adhibentur. 489.B & ſeq.
Cæremoniæ præſcriptæ ex precepto Eccleſiæ debent adhiberi. 490.A
Hæretici nouatores contrarium ſentientes refutantur. 490. B 1050.B. & ſeq.
Cæremonias pleraſque ſacrificij Miſſæ fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutas. 1200.A
Cæremoniæ ordinationis. Vide Ordinationis Cæremoniæ.
Cæremoniæ Matrimonij explicantur. 1631.A

Caluinus & Caluiniſtæ.

Caluinus videtur ſuffragatus Neſtorio. 87.C
Caluinus malè tribuit Chriſto vt homini ignorantiam priuatiuam. 258.E. & ſeq.
Caluinus videtur inſimulare Chriſtum alicuius culpæ. 261.B
Caluinus impudenter negat Chriſtum eſſe meritum iudiciariam poteſtatem. 336.A
Caluiniſtæ reijciunt omnem religioſum cultum imaginum. 345.B
Caluinus ſentit impiè B. Virginem quandoque actualiter peccaſſe. 387.C
Caluiniſtæ ſuam B. Virgini Virginitatem detrahunt. 397.A
Caluinus & eius quidam diſcipuli quid de Chriſti ad inferos deſcenſu ſentiant. 428.C. & ſeq.
Caluinus negat Chriſtum clauſo ſepulchro reſurrexiſſe & ianuis clauſis ad diſcipulos penetraſſe. 444.A.445.A.786.A
Caluiniſtæ non plus tribuunt Sacramentis nouæ legis in concilianda gratia quàm Sacramentis antiquæ legis. 512.A
Caluinus quàm peruersè Sacramentum definiat. 470. B. & ſeq.
Caluinus non poteſt ferre vocem vlla Catholicorum Doctorum: Ex opere operato. 506.B
Caluiniſtæ cum alijs Sectarijs quot ponant Sacramenta. 549. D.553.A
Caluiniſtæ citra Eccleſiæ authoritatem non poſſunt ſufficienter probare numerum ſuorum Sacramentorum. 551.A
Caluinus negat Baptiſmum paruulis neceſſarium ad ſalutem. 618.E
Caluinus confundit baptiſmum Chriſti, cùm baptiſmo Ioannis. 628.B. Confutatur. 629.C
Caluini & aliorum confundentium Baptiſmum Ioannis cum Baptiſmo Chriſti argumenta ſoluuntur. 631.B
Caluiniſtæ non agnoſcunt Sacramentum Confirmationis. 633.B
Caluiniſtarum error in aſſignanda ratione Euchariſtiæ Sacramenti. 681.A
Refellitur. 682.B.685.B
Caluinus fatetur repugnare errori ſuo de Euchariſtiæ Sacramento veteris Eccleſiæ exemplum. 683.D
Caluiniſtæ quibus inuolucris tegant ſuum errorem de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 705.C.736.C. & ſeq.
Caluiniſtarum error de præſentia Chriſti Euchariſtiæ detegitur. 707.D. & ſeq.
Refellitur. 709. A. & ſeq. 744. C. & ſeq. Vide Sacramentarij.
Caluiniſtæ ſequuntur hac in re infidelitatem Iudæ & alios veteres hæreticos. 709.C
Caluiniſtarum hic error ex propria eorum doctrina refellitur. 735.B
Caluiniſtæ Sacramentarij diſſentiunt à Sacramentarijs antiquioribus. 745.B
Caluiniſtæ dicunt Chriſtum in Euchariſtia ſecundùm ſe etiam nobis communicari. 745.D
Caluinus falſariè citat ſacram Scripturam. 970.C
Caluiniſtæ negantes tranſubſtantiationem. Vide Paniſtæ.
Caluiniſtæ errant in forma Euchariſtiæ 908. & ſeq. Vide Sacramentarij.
Caluinus contendit præcipuum effectum Euchariſtiæ eſſe remiſſionem peccati mortalis, & refellitur. 936.A. & ſeq.
Caluini obiectiones contra communionem ſub vna ſpecie refutantur. 974.E
Caluinus ineptè impugnat veritatem ſacrificij Miſſæ. 1033.A & ſeq.
Caluinus negat pœnitentiæ Sacramentum eſſe diſtinctum à baptiſmo. 1170.B
Caluinus quaſnam partes pœnitentiæ & quàm falsò aſſignet. 1242.C.1244.C
Caluiniſtæ negant in Confeſſione omnia peccata mortalia ſpeciatim recenſenda. 1285.E
Caluinus mentitus eſt inauditum fuiſſe ante D. Gregorium quod matrimonium ſit Sacramentum. 1623.B. Vide etiam Sectarij, Sacramentarij, Paniſtæ.

Cardinales.

Cardinalium officium, gradus & dignitas in Eccleſia. 1535.E. & ſeq.

Caſtitas.

Vide Cœlibatus.

Catechiſmus.

Vide Baptiſmi Cæremoniæ.

Cataphryga.

Cataphrygarum error circa materiam Euchariſtiæ. 695.C. & ſeq.
Cataphrygæ ordinabant etiam mulieres. 1560.E
Error Cataphrygarum baptizantium mortuos. 596.D
Cataphrygæ ſecundas nuptias damnabant. 1705.B

Cathari.

Catharorũ hæreſis de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 1054.B
Cathari reiecerunt Sacramentum pœnitentiæ. 1173.E
Cathari ſecundas nuptias damnarunt. 1705.B

Cauſſa.

Non videtur repugnare vt vnus effectus à duabus cauſſis etiam eiuſdem ordinis & generis totaliter dependeat. 149.D. & ſeq.
Nulla res ſeipſam poteſt producere etiam in duobus locis poſita. 243.A
Cauſſa propriè effectiua quid ſit. 243.C.D
Quomodo cauſſa propriè effectiua differat à conditionibus ſine quibus non. 243.E. Quomodo à cauſſis moralibus. 244. A.250.E. Quomodo item differat à cauſſa finali & principio emanationis. 244.A
Quomodo cauſſa effectiua differat à cauſſa materiali & formali. 244.E
Cauſſa efficiens rectè diuiditur in principalem & inſtrumentalem. ibid.
Cauſſa efficiens principalis quid ſit. ibid.
Cauſſa efficiens inſtrumentalis quid. 245.A. Quotuplex. 245.B
Cauſſa efficiens inſtrumentalis neceſſariò aliquid diſpoſitiuè cooperari debet ad effectum principalem producendum. 247.D
An per abſolutam Dei potentiam aliqua res poſſit eſſe vera cauſſa effectiua principalis alicuius effectus, qui ſit ſupra ipſius naturam. 248.D
Cauſſa inſtrumentalis phyſica & effectus non neceſſariò coexiſtunt. 249.A
In cauſſa Inſtrumentali duplex eſt virtus inſtrumentalis. 249.D
Quæ dicatur virtus intentionalis ſeu ſpiritualis inſtrumenti. 250.A
Inſtrumẽtum an aliquid per virtutem propriam agat. 542.A.B
A duabus cauſſis inſtrumentalibus vnus numero effectus prodire poteſt totaliter. 591.C

Cenſura Eccleſiaſtica.

Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſunt tantum tres. 1402.D. Vide Excommunicatio, Suſpenſio, Interdictum.

Cerdon.

Cerdon negauit Chriſtum eſſe verum hominem. 73.E
Refellitur eius hæreſis ibidem.

Ceſſatio à diuinis.

Ceſſatio à diuinis eſt impedimentum Canonicum & quæ ſit eius propria ratio, qua etiam ab interdicto differat. 1433.E
Ceſſationem à diuinis violans non incurrit irregularitatem. 1447.C

Charitas.

Quomodo ex charitate teneatur aliquis impedire peccatum mali miniſtri in Sacramenti adminiſtratione committendum. 540.A
Cur ex charitate debeat aliquis ſeipſum vel etiam proximum quamprimum liberare à morbo corporis letali ſi poteſt,

at non

at non item ſeipſum à morte ſpirituali animæ per contritionem. 1264.A
Dilectio Dei neceſſaria eſt ex præcepto eo tempore quo neceſſaria eſt contritio cum illa ſit huius principium. 1266.C
Ex charitate erga ſeipſum teneri aliquem ad contritionem eliciendam in articulo mortis etiam de eo peccato, quod ſemel per veram contritionem deletum eſt. 1275.C
An ſine formali pœnitentia per ſolum actum charitatis remitti poſſint peccata mortalia. 1204.C
Nemo ſcire poteſt ſe diligere Deum ſuper omnia. 1248.C

Cerinthus.

Negauit Chriſtum eſſe verum Deum, & refutatur. 73.A
Docuit Ieſum Chriſtum nō vnam ſed duas eſſe perſonas. 86.E
Cerinthiani aſſeruerunt Chriſtum ordinario modo generatum fuiſſe corrupta matris Virginitate. 397.A

Character.

Vide Sacramentorum effectus.

Chriſma.

Chriſmatis vſus in Sacerdotum conſecratione licitus & bonus. 1050.A. Vide Confirmatio.

Chriſtus.

Quoad ſubſtantiam & operum dignitatem.

Chriſti nomine in Eccleſia Catholica quid propriè intelligatur. 3.C
Chriſtus eſt verus Deus & homo. 21.D 73.A 76.E
Hæreſes contrariæ refelluntur. 73.A 75.B
Perſona Chriſti an ſimpliciter aliquid creatum vel increatum dici debeat. 21.D
Chriſtum eſſe filium Dei probatur ex miraculis ab eo perpetratis. 24. D ex integritate vitæ & doctrinæ eius. 24. C ex calamitatibus Iudæorum qui interemerunt Chriſtum. 24.C
Satisfactionem & merita Chriſti fuiſſe ſecundùm iuſtitiæ rigorem ex ſe æquiualentia imò abundantia. 40.D 44.D & ſeq.
Probatur ex Scripturis. 42. A ex authoritate ſedis Apoſtolicæ. 43.A ex SS. Patribus. 43.B & ſeq. ratione. 45.D
Sententiæ & argumenta contraria refelluntur. 44.C
Satisfactio & minima quæuis operatio Chriſti quomodo infinitam quandam dignitatem habuerit. 45.C
An quicquid Chriſtus geſſit, debuerit Deo ex gratitudine. 46.B
Satisfactio & paſſio Chriſti moraliter maior eſt quàm omnes pœnæ damnatorum. 47.D
Debuit Deus abſolutè Chriſti ſatisfactionem acceptare. 49.D
Refellitur contraria ſententia. 50.A & ſeq.
Inter Chriſtum vt Deum, & Chriſtum vt hominem iuſtitia eſſe poteſt. 51.D
Chriſtus ſatisfecit pro peccatis tam actualibus quàm originali. 52.C neque contrarium ſenſit D. Thomas. 52.C
Peccato non exiſtente Chriſtus non erat venturus. 55.D
Quomodo prædeſtinatio Chriſti prior ſit præuiſione peccati & viciſſim poſterior. 67.D & ſeq.
Quomodo item prior ſit prædeſtinatio Chriſti prædeſtinatione Adæ. 69.D
Duæ in Chriſto naturæ per vnionem non ſunt confuſæ nec fuerunt in Chriſto ante vnionem. 76.E & ſeq.
Refellitur cōtrarius error Eutychetis ex Scriptura. 66.E & ſeq. ex Cōcilijs 77.E & ſeq. ex SS. Patribus. 78.C. Ratione. 80.E
Chriſti diuina natura non eſt crucifixa, vt inſaniuit Eutyches. 82.A
Chriſtus verè habuit animam rationalem. 83. D eamque tanquam formam corpori vnitam. 84.C
Contrarij errores Arianorum, Apollinaris & quorundam Catholicorum refelluntur. 83.D 84.C
Chriſti anima non eſt prius tempore aſſumpta à Verbo quàm corpus. 84.E
Chriſtus vnica tantùm eſt perſona non duæ, vt impiè ſenſit Neſtorius. 85.A & ante Neſtorium Cerinthus. 87. A qualis fuit etiam error Beligarum ſeu Veligarum. 87.A
Probatur ſententia Catholica ex Scriptura. 88.B ex fidei ſymbolis. 90.B ex Concilijs. 90.C & ex SS. Patribus. 90.E
Soluuntur argumenta contraria pro hæreſi Neſtorianorum. 92.D
Malè quidam dixerunt in Chriſto duas eſſe hypoſtaſes ſed vnā perſonam. 94.A.B
Cur SS. Patres interdum humanitati Chriſti ea tribuant quæ ſunt diuinitatis. 118.B
Orthodoxa ſententia in Chriſto ſecundùm humanitatem mediam quandam Maieſtatem agnoſcit inter aliam quamcunque creatam & diuinam. 123.B & ſeq.
Chriſti perſonam compoſitam eſſe probatur ex Concilijs & SS. Patribus. 125. E & ſeq. ratione. 126. B ſoluuntur obiectiones. 126.D & ſeq.
Chriſtus nullo modo meritus eſt vnionem humanę ſuæ naturę cum perſona Verbi. 138.C & ſeq.
Chriſtus quoad entitatem ſuam eſt vnus & vnum non duo. 274.D
Chriſtus etiam quoad exiſtentiam ſuam eſt vnum. 276.D & ſeq.
In Chriſto præter exiſtentiam totalem Verbi eſt etiam exiſtentia creata partialis & incompleta ipſius humanitatis. 276.B
Humanitas Chriſti an & quo modo habuerit exiſtentiam creatam. 172.A 276.B
Humanitas Chriſti an & quo modo poſſit per potentiam Dei eſſe vbique. 186.B
Humanitatem Chriſti de facto nullo modo eſſe vbique demonſtratur contra Vbiquiſtas. 187.B & ſeq. Vide Vbiquiſtæ. Incarnatio. Verbum diuinum Chriſti voluntas.

Chriſti gratia & virtutes.

Gratia Chriſti vt hominis gratum faciens duplex eſt. 201.B & ſeq.
Per gratiam vnionis fuiſſe Chriſtum ſecundùm humanitatem Deo gratum. 202.C
Gratiæ habitualis nomine quæ ſit in Chriſto, quid intelligatur. 202.B
Chriſtum ſecundùm humanitatem etiam fuiſſe ſupernaturaliter dilectum & gratum Deo, & iuſtum & ſanctum de fide eſt. 203.A
Chriſtum fuiſſe gratum Deo per qualitatem inhærentem non eſt ſine controuerſia ex fide certum. 203.A
Ex fide tamen certum eſt eum fuiſſe gratum modo proprio iuſtorum. 204.B
Temerarium eſt negare Chriſtum habuiſſe gratiam habitualem. 205.B & an ſit de fide. 205.C
In momento incarnationis communicatam eſſe Chriſto gratiam habitualem. 205.D
Gratia vnionis non præceſſit niſi quodam naturæ ordine gratiam habitualem in Chriſto. 205.D
Imò ratione quadam poſterior eſt. 206. A. quamuis abſolutè dicenda ſit prior. 296. C. Non tamē propriè eſt natura prior. 206.D
Gratia Chriſti habitualis ſecundùm eſſentiam ſuam eiuſdem ſpeciei eſt cum aliorum gratia 207.A
Secundùm modum autem poteſt dici diuerſæ ſpeciei. 207.C
Gratia Chriſti habitualis ſecundùm legem ordinariam Dei fuit ſumma poſſibilis. 208.B
Obiectio ſoluitur. 209.D
Gratia Chriſti habitualis non fuit ſumma poſſibilis ſpectando pœnitentiam Dei abſolutam & naturam ipſius gratiæ. 209. E
Argumentum contrarium Scoti ſoluitur. 210.D
Fuit in Chriſto plenitudo gratiæ. 210. E eaque peculiaris. 211.B
Quomodo gratia Chriſti dici poſſit infinita, quo modo non. 211.C
Argumentum contrarium ſoluitur. 212.C
Ad intenſionem gratiæ Chriſti, nemo peruenire poteſt, & tamē omnes perpetuò in gratia creſcere poſſunt. 212.C & ſeq.
Vtrum gratia Chriſti potuerit augeri. 213.A
Virtutes in Chriſto quænam fuerint. 213. C & quantæ intenſionis. 213.E
Fidei & pœnitentiæ virtutes non fuerunt in Chriſto. 213.D neque ſpes. 214.A
Argumenta contraria ſoluuntur. 214.B
Quam certum ſit Chriſtū habuiſſe virtutem Charitatis Theologicam. 214.E
Chriſtus habuit actum ſpei reſpectu gloriæ corporis, ſed non per habitum aliquem elicitum. 215.B
An talis actus fuerit propriè ſpes. 215. C. D an fuerit actus Theologicus. 215.E
Dona Spiritus ſancti cumulatiſſimè fuerunt in Chriſto. 216.A
Timor Domini fuit in Chriſto. 216.D an propriè dictus timor, vel qualiſnam actus in Chriſto ex eo dono profectus ſit. 216.E & ſeq.
Conciliantur duæ opiniones ea de re. 217.B.C
Gratiæ gratis datæ omnes excepta fide fuerunt in Chriſto. 218.A
Quomodo habuerit gratiam ſermonum. 218.B & ſeq.
An & quo modo Chriſtus ſit, & dicatur caput Eccleſiæ. 219.A
Per quam gratiam ſit caput Eccleſiæ. 219. E & quibus actionibus hoc officium obierit. 220.A
An & quomodo Chriſtus ſit caput omnium hominum. 220.B an etiam quoad corpora illorum. 220.E
Certum eſt Chriſtum vt hominem eſſe caput angelorum aliquo modo. 221.B

Neque tamen ita ut per Chriſti paſſionem redempti ſint a peccatis. 222.A
Chriſtus etiam eſt caput Angelorum ſecundùm influxum gratiæ. 222.D & ſeq. 292.E
An Chriſtus ut homo ſit etiam caput omnium aliarum creaturarum. 223.B & ſeq.
An Chriſtus ſit membrum Eccleſiæ. 223.E
An & quomodo proprium ſit Chriſti eſſe caput Eccleſiæ. 224.A & ſeq.

Chriſti ſcientia.

Scientia creata fuit in Chriſto. 225.A & ſeq. eaq; triplex. 226.B. Beata, etiam ab inſtanti conceptionis. 226.D 227.B. Per ſe infuſa. 227.D. acquiſita. 228.A
Quomodo ſcientia Chriſti beatifica non impedierit acerbitatem paſſionis Chriſti. 227.A
Chriſtus ſimul comprehenſor & uiator fuit. 227.C
Chriſtus habuit ſcientiam acquiſitam a ſe naturali & ordinario modo. 228.B
Scientia Chriſti beata fuit habitualis. 231.B. ſed diuerſo modo quam uel acquiſita, uel infuſa. 231.C & ſeq.
Scientia Chriſti beata fuit omnium perfectiſſima. 232.B ſed per potentiam Dei abſolutam potuit fieri perfectior. 233.C 238.A
Cognouit per eam Chriſtus omnia quæcunque Deus cognouit ſcientia Viſionis. 232.D
Per eandem cognouit diſtinctè omnia quæcunque ſunt in potentia naturali creaturæ. 232.D
Non tamen comprehendit eſſentiam diuinam. 232.E. Neque cognouit omnia quæ ſunt in potentia Dei. 233.B
Contraria ſententia Auguſtini de Roma eſt damnata. 233.A
Cognouit Chriſtus etiam diem extremi iudicij. 233.E
Quomodo id negare uiſus ſit Chriſtus. 234.A
Quomodo Chriſtus cognoſcat infinita entia actu. 235.D
Chriſti ſcientia infuſa habitualis pluribus habitibus continetur. 237.C
Habitus iſti ſcientiæ Chriſti infuſæ nō uidentur diſtingui a ſpeciebus intelligibilibus. ibid.
Chriſtus per ſcientiam infuſam euidenter cognouit omnia etiā ſupernaturalia & ſingularia contingentia, excepta unica diuinæ eſſentiæ cognitione quidditatiua. 238.C
Argumenta contraria ſoluuntur. 239.A
Chriſti ſcientia infuſa non fuit natura ſua collatiua. 238.C neque ad eius uſum opus fuit conuerſione ad phantaſmata. ibid. D
An & quatenus infuſa Chriſti ſententia fuerit prȩſtantior ſcientia infuſa Angelorum. 238.D
Chriſtus an per ſcientiam infuſam potuerit habere cognitionē quidditatiuam eſſentiæ diuinæ, ſaltem abſtractiuam. 240.B & ſeq.
Chriſtus nihil ab hominibus uel Angelis didicit, & tamen indies profecit in ſcientia acquiſita. 240.E
Chriſtus quomodo audierit homines differentes, & quomodo ab Angelo confortatus dicatur. 241.A

Chriſti potentia.

Per Chriſti potentiam quid intelligatur. 241.C
Potentia Chriſto conueniens ſecundùm humanitatem, nec eſt, nec eſſe poteſt Omnipotentia. 241.C & ſeq.
Chriſtus non concurrit ad effectus ſupernaturales, ut cauſa propriè effectiua principalis. 245.B
Chriſtus ad effectus ſupernaturales concurrit nō modò, ut cauſa moralis, uel conditio ſine qua non, ſed etiam ut cauſa propriè effectiua inſtrumentalis ſupernaturalis. 245.C
Chriſtus in Sacramentis habet poteſtatem excellentiæ & quomodo. 532.A
Argumenta contraria diluuntur. 253.D
Quomodo differat hæc Chriſti potentia operādi mirabiliter à gratia gratis data miraculorum eiuſdē Chriſti. 246.C & ſeq.
Opera humana Chriſti, quomodo etiam à diuinitate proceſſerint. 247.A
Quomodo Chriſtus vt cauſa inſtrumentalis aliquid diſpoſitiuè operatus ſit ad effectus ſupernaturales etiam loco diſtantes. 248.B
Quomodo Chriſtus potuerit eſſe cauſa inſtrumentalis Phyſicā effectus etiam tempore diſtantis. 249.A
Quæ fuerit virtus inſtrumentalis Chriſti, quatenus inſtrumentum operum mirabilium fuit. 249.D & ſeq.
Humanitas Chriſti vt cauſa inſtrumentalis concurrere potuit ad omnes omnino effectus mirabiles in creaturis producendis. 251.C excepta creatione & annihilatione. 251.C
Chriſtus an in proprio ſaltem corpore potuerit virtute propria humanitatis ſuæ, & non tantùm ſicut inſtrumentum mirabiliter operari. 252.A.B
An, & quomodo Chriſtus potuerit facere ea omnia quȩ voluit 252.C & ſeq.

Chriſti corporis defectus & perfectio.

De fide eſt Chriſtum ſubiectum fuiſſe aliquibus defectibus corporis, idque ex neceſſitate naturæ corporis ex ſe paſſibilis. 253.B
Chriſti corpus quomodo fuerit aſſimilatum noſtro corpori. 792.B
Quomodo ſubiectus fuerit Chriſtus defectibus aliquibus corporis neceſſitate coactionis. 253.D
Non dicendum eſt Chriſtum contraxiſſe deffectus corporis. 254.B
Chriſtus non incurrit omnes defectus corporis, ſed ſolùm naturales, & vt vocant indetrectabiles. 254.D
Chriſtus non fuit ſubiectus morbis. 254.E moriturus tamen aliquando fuiſſet ob ſenium. 255.B
Chriſtus aliquos defectus corporis depoſuit etiam ante reſurrectionem. 255.B
Circumſcriptionem & definitionem in loco, an & quatenus retinuerit Chriſtus. 255.D
Qualis fuerit forma Chriſti corporis, an pulcherrima. 255.E

Chriſti animæ conditio.

Chriſtus quoad animam non habuit vllam ignorantiam prauæ diſpoſitionis. 257.C & ſeq.
Chriſtus habuit aliquam neſcientiam puræ negationis. 257.D
Chriſtus vt homo nullam vnquam habuit ignorantiam priuatiuam. 258.D
Contraria ſententia hæreticorum refellitur. 259.A
Ad hæreticorum argumenta reſpondetur. 260.B
Chriſtus neque peccauit vnquam, neque de lege ordinaria peccare potuit. 261.C & ſeq.
Ad hæreticorū contraria argumenta reſpōdetur. 262.C & ſeq.
Chriſto impoſſibile fuit peccare etiam ſpectando abſolutam Dei potentiam. 263.A & ſeq.
Argumenta contraria quorundam Theologorum ſoluuntur. 264.D
In Chriſto non fuit ſomes peccati. 265.A & ſeq.
Chriſtus excellentiore quodam modo *fuit liber à peccato* originali, quàm B. Virgo. 361.A
Chriſt⁹ verè ēt paſſiones appetitus ſēſitiui habuit. 265.D ſed ordinatiſſimos, & lōgè alterius modi quā nos habeam⁹. 266.C

Chriſtus vt enunciationibus ſubijcitur.

Quomodo loquendum ſit de Chriſto Deo & homine. 267.B & ſeq. Vide Verbum Incarnatio.
An & quomodo vera ſit propoſitio hæc in Chriſto Deus eſt homo. 268.C
Quomodo item veræ ſint hæ: Homo eſt Deus, Chriſtus eſt homo, Deus, &c. 269.C
Perſona Chriſti rectè dicitur perſona humana. 269.E
Chriſtum eſſe creaturam non eſt abſolutè dicendum. 270.E
Hæ propoſitiones: Chriſtus eſt ſubiectus. Chriſtus eſt minor Patre, non ſunt abſolutè efferendæ. 271.B 294.B
Cauēdū à propoſitione hac: Chriſt⁹ incepit eſſe. 271.C & ſeq.
An ſit admittenda hæc propoſitio, Chriſtus eſt homo Dominicus. 272.A
Non rectè dicitur Chriſti perſona, aut Verbum diuinum eſt humanitas, &c. 272.C
Rectè dicitur: Chriſtus eſt infinita ſapientia. 272.D
Malè dicitur: Chriſtus ſecundum quod homo eſt Deus. 272.D
Quatenus admitti poſſit hæc propoſitio: Chriſtus ſecundùm quod homo eſt perſona. 272.E
Quo ſenſu dicatur: Deus factus eſt homo. Et: Homo factus eſt Deus. 273.B. Vide etiam Chriſti prædeſtinatio, & Incarnatio.

Chriſti voluntas, merita & potentia animæ.

In Chriſto fuit duplex voluntas diuina, & humana. 277.A & ſeq.
Contrarius error Monothelitarum refellitur. 277.B
In Chriſto fuit etiam intellectus creatus. 277.D
Chriſtus habuit etiam alias potentias ſenſitiuas & liberum arbitrium. 278.A
Voluntas humana Chriſti nunquam fuit propriè contraria diuinæ eius voluntati. 278.D & ſeq.
Voluntas humana Chriſti etiam deliberata & abſoluta materialiter ſaltem deſcrepauit aliquando à voluntate diuina. 280.C & ſeq.
In Chriſto præter operationem diuinam fuerunt etiam operationes creatæ. 281.A & ſeq.
Contraria hæreſis Monothelitarum refellitur. 281.B
In Chriſto fuit triplex operationum genus. 281.C & ſeq.
Chriſtum meruiſſe per omnes operationes ſuas liberè exercitas certum eſt. 283.A.B
Chriſtus quomodo mereri potuerit per actiones charitatis. 283.D
Chriſtus quomodo mereri potuerit per actus obedientiæ. 284.B

Quo-

Quomodo actus charitatis & obedientiæ fuerint liberi in Chriſto. 283 C & ſeq.
Chriſtus ſibi neq; gratiam vnionis, neq; gratiam habitualem, neq; beatitudinem animæ, ſed tantùm gloriam corporis & exaltationem nominis ſui meritus eſt. 286.A & ſeq.
Chriſtus non tantùm gratiam & gloriam, ſed etiam ſufficientes diſpoſitiones ad gratiam & neceſſaria auxilia ad cuiuſmodi diſpoſitiones nobis meruit. 288.B
Contraria ſententia quorundam Doctorum refutatur. 288. D eiuſque argumenta ſoluuntur.
Chriſtus etiam meruit hominibus prædeſtinationem. 291.A
Chriſtus omnia neceſſaria gratiæ dona, & ipſam etiam prædeſtinationem omnibus hominibus meruit. 291.D
An Chriſtus etiam meruerit gratiam datam Adæ ante peccatum. 291.E
Chriſtus meruit ſpecialiſſima gratiæ dona, quibus aliqui ſunt iuſtificati. 291.E. Vide etiam Chriſtus quoad ſubſtantiam.

Chriſti ſubiectio erga patrem.

Chriſtus ſecũdùm humanam naturam ſubiectus eſt æterno ſuo patri, & etiam ſibi ipſi, vt Deo ex triplici capite. 293.B
Chriſtus neq; ſibi neque æterno patri, ſecundùm ſuppoſitum ſuum ſubiectus eſt. 293.D
Contraria hæreſis Arianorum & Neſtorianorum refutatur. 293.D
An & quomodo Chriſtus verè ſit & dici poſſit ſeruus Dei. 294.D

Chriſti oratio.

Chriſtus verè & propriè orauit in hac uita. 295.B
Oratio in Chriſto nõ fuit actus ſenſualitatis ſed rationis. 296.B
Chriſto oratio non fuit æquè neceſſaria, atque eſt nobis. 296.C
Chriſtus ſuppoſita ordinatione diuina neceſſariò orauit. 296.D
An & quomodo nunc in cœlis Chriſtus oret pro nobis. 297.A
A Chriſto non abſolutè & ordinariè petendum eſt, vt oret pro nobis. 297 D & ſeq.
Oratio Chriſti quæ non ſemper impleta. 298.B
Oratio Chriſti inefficax nihilominus tamen rationabilis fuit. 298.C
Oratio Chriſti quænam ſemper impleta. 298.E

Chriſtus Redemptor.

Officium Chriſti redemptoris in quo conſiſtat, & quo modo Chriſtus liberauerit genus humanum à ſeruitute Diaboli. 299.B
Redemptio hominum à ſeruitute Diaboli duobus gradibus continetur. 303.A & ſeq. 1107.C
Chriſtus quomodo vtrumque gradum opere redemptionis obtinuerit nobis. 303.B & ſeq.
Quomodo Chriſti paſſio, quoad ſufficientiam operata ſit peccatorum omnium remiſſionem, non quoad applicationem ſeu efficaciam. 304.C.1107.D
Varijs nominibus Chriſti redemptio ſignificatur. 305.A
Quare perfecta redemptione Chriſti non omnes ſint liberati à peccatis. 302.D.1108.A
Ad Cauillationes hæreticorum reſpondetur. 305.B & ſeq.
Chriſti redemptio ſufficiens eſt, neque in ſuo proprio redemptoris officio nos Chriſtum iuuamus. 305.D & ſeq. 1107.D
Quomodo non niſi per Chriſtum Deus homini voluerit reconciliari. 306.D
Quibus operationibus Chriſtus functus ſit officio Redemptoris. 307.A & ſeq.
Chriſti tota vita ad redemptionem noſtram valuit. 307.C
Chriſti morte in cruce redẽptionis opus cõſummatũ eſt. 307.E
Chriſtus redemit nos operationibus aliquo mõ liberis. 308.B
Inter has operationes Chriſti fuerunt etiam actus charitatis & obedientiæ. 283.C & ſeq. 308.C
Chriſtus redemit nos duplici titulo ſatisfactionis & meriti. 308.D
Chriſti meritum & ſatisfactio citra vllam promiſſionem Dei Chriſto liberaliter factam debuit acceptari. 40. C & ſeq. 309.A
Chriſti ſatisfactio extendit ſe etiam ad illam remiſſionem pœnæ, quæ fit in indulgentia. 1457.D. Vide etiam Chriſtus, quo ad ſubſtantiam, & Chriſti voluntas.

Chriſtus medicus, Sacerdos, Propheta.

Chriſti officium vt medicus animarũ eſt, in quo cõſiſtat. 309.B
Chriſtus quibus operationibus hoc officio medici functus ſit. 309.C
Chriſtus quomodo ad ſanandas animas concurrat. 309.C
Chriſtus potuit ſine confeſſione ſpeciali peccatorum præuia pœnitentem abſoluere. 1302.B
Quæ ſit ratio, vſus, effectus officij Mediatoris Chriſti. 310.B
Officio Chriſti mediatoris non repugnat interceſſio ſanctorum. 310.E
Chriſtus quomodo ſit mediator vnicus. 311.D & ſeq.
Chriſtus mediator fuit non modò vt homo tantùm, alio modo vt Deus & homo. 313.A
Duo contrarij errores refelluntur. 313.C & ſeq.
An & quomodo Chriſtus iam in cœlis fungatur munere mediatoris. 314.B
Chriſtus an et quomodo functus ſit officio ſacerdotis. 315.A
Chriſtus etiam fuit hoſtia. 315.A
Chriſtus an, & quomodo in cruce functus ſit officio ſacerdotis ſeipſum Deo per mortem offerendo. 315.D
Effectus ſacerdotij Chriſti. 316.A
Chriſti ſacerdotium quomodo ſit æternum. 316.B. & præſtantius ſacerdotio Leuitico. 1071.B
Chriſtus ſacerdos eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech. 316.E
Chriſtus neq; genere, neq; electione fuit ſacerdos legalis, ſecundùm ordinem Aaron. 317.B
Chriſtus an & qua ratione fuerit propheta. 318.C
Chriſtus vſus eſt prophetiæ munere. 318.E
Chriſti prophetiæ quis effectus & fructus. 319.A

Chriſtus, Rex, Paſtor, Legiſlator, Doctor, Iudex.

Chriſtus vt homo fuit Rex. 319.A
Chriſtus vt homo quatenus fuit rex ſpiritualiter, auctoritatem habuit, tum circa ſpiritualia, tum etiam circa quæuis temporalia, aliter tamen, & aliter. 319.C
Chriſtus non habuit dominium in res omnes per proprietatem. 320.B & ſeq.
Chriſtus potuit ſibi ſecundùm humanitatem attribuere dominium rerum omnium per proprietatem. 320.E
Chriſtus ſecundùm humanitatem non potuit per illud idem commune & vniuerſale Dei dominium eſſe rerum omnium dominus. 321.B
Chriſtus ſecundum humanitatem potuit rerum omnium dominium commune habere. 321.C
Chriſtus non habuit politicum, & commune dominium omnium rerum acquiſitum aliquo humano & ordinario titulo. 321.D
Chriſtus hæreditario iure, neq; totius mundi, neq; regni Iſrael temporalis rex fuit. 321.E
An Chriſtus ſecundùm humanitatem dono æterni patris habuerit politicum, & cõe dominium rerum omnium. 322.C
Duæ contrariæ ſententiæ ea de re explicantur. 322.D & ſeq.
Vera & negatiua ſententia defenditur & probatur ex Scriptura. 324. A. ex SS. Patribus. 326.C. ratione. 327.B
Reſpondetur ad argumenta contrariæ opinionis ex Scriptura. 328.B. ex Patribus. 330. A. ex ratione. 330.B
Ratio vſus & effectus regij muneris quinam. 332.A & ſeq.
Chriſtus vt fuerit paſtor. 332.B
Chriſtus vt legiſlator an & quales leges ſanxerit. 332.D & ſeq.
Chriſtus an & cui legi ſubiectus fuerit. 333.B & ſeq.
Chriſtus quomodo functus ſit officio Doctoris. 334.A
Chriſtus quomodo officio iudicis fungatur. 334.D
Chriſt⁹ ſingulos poſt mortẽ particulari iudicio iudicat. 335.A
Chriſtus hanc poteſtatem iudicandi omnes meritus eſt. 336.A. & ſeq. Vide iudicium extremum.

Chriſti prædeſtinatio.

Chriſtus non poteſt dici filius Dei adoptiuus. 336.C
Chriſtus vt homo diuinitùs prædeſtinatus eſt, tum vt eſſet filius Dei naturalis per vnionem hypoſtaticam, tum etiam vt obtineret gratiam & beatitudinem. 338.A
Abſolutè quoq; dici poteſt Chriſtum eſſe prædeſtinatum, vt eſſet filius Dei, &c. 339.A
Imò præcisè poteſt dici: Chriſtus eſt prædeſtinatus. 339.B
Humana Chriſti natura prædeſtinata eſt ad gratiam, tum habitualem, tum vnionis. 339.B
Quare vera ſit enunciatio hæc, Chriſtus vt homo eſt prædeſtinatus filius Dei, & non item hæc: Chriſtus vt homo factus eſt filius Dei ſeu Deus. 340.A
Prædeſtinatio Chriſti qua ratione fuerit exemplar, & cauſa prædeſtinationis aliorum. 340.B & ſeq.

Chriſti adoratio & cultus.

Chriſtus quatenus Deus honore diuino latriæ proſequendus eſt. 341.B
An & quomodo Chriſto vt homini latriæ cultus deferri debeat. 341.C & ſeq.
An poſſit humanitas Chriſti à nobis etiam per ſe honorari hyperdulia. 343.C & ſeq.
An & quomodo à Chriſto peti poſſit, vt interpellet pro nobis. 344. B & ſeq.

Chriſti natiuitas.

Chriſtus ex Virgine natus. Vide B. Virgo.
Chriſtus natus in Bethlehem, & quare? 409.C & ſeq.
Chriſtus quo tempore natus, & quare? 410.A
Chriſtus bis natus ob duas natiuitates. 411.B & ſeq.
Chriſti vtraque natiuitas aliter conuenit ſuppoſito, aliter naturæ. 412.B & ſeq.
An plures & quales in Xp̃o relationes filiationes. 412.B & ſeq.
Temporalis filiatio Chriſti eſt tantum relatio rationis. 413.B
Chriſtus tamen realiter dicitur filius Virginis. 415.A

Argumentum contrariæ ſententię aſſerentis relationem filiationis temporalis eſſe realem ſoluitur. 424.D
Chriſti fratres quinam in Scriptura dicantur. 408.B & ſeq.

Chriſti paſſio & mors.

Finis paſſionis Chriſti quis. 415.B
Chriſtus quod genus paſſionis ſubierit, & quare. 415.C & ſeq.
Crucis Chriſti figuræ quæ. 417.B & ſeq.
Chriſtus crucem cur portauerit. 417.C
Chriſtus cur inter duos latrones crucifixus. 417.D
Chriſti paſſionis acerbitas. 418.D
Paſſionis Chriſti acerbitatis cauſæ. 419.B
Viſio clara Dei in Chriſto ſemper durauit, & an aliquid delectationis in Chriſti appetitū, aut volūtatē inde redūdarit. 419.D
Chriſto patienti flendo compati laudabile eſt. 420.A
Chriſtus quo tempore paſſus, & quàm conuenienter. 420.C
Chriſtus decima quarta luna paſcha celebrauit cum diſcipulis & decima quinta paſſus eſt. 420.D
Contraria argumenta pro ſententia Græcorum refelluntur. 421.A
Euangeliſtæ quoad tempus paſſionis Chriſti a ſe deſcriptum vt conueniant. 421.C
Chriſtus cur paſſus Hieroſolymis. 422.B Cur extra portam. 422.B Cur in Caluariæ loco. 422.D
Chriſti paſſionis directa cauſa efficiēs Iudas, Iudęi, Pilatus, &c. 423.A
Principes Iudæorum grauiſſimè omnium in ea re peccarunt. 423.B
Cauſſa paſſionis Chriſti quaſi efficiens fuit, tum volūtas ipſius Chriſti, tum Pater æternus. 423.C
Chriſti paſſionis & mortis quæ efficacitas. 424.A & ſeq.
Chriſti paſſio fuit vera cauſa efficiens inſtrumentalis ſupernaturalis ſalutis noſtræ & omnis gratiæ, quæ poſt eam paſſionem vnquam hominibus contigerit aut contingat. 424. E & ſeq.
Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 426.A

Chriſti ſepultura & deſcenſus ad inferos.

Chriſtus verè ſepultus eſt ſecūdùm idē numero corpus. 425.D
Chriſti corpus etiam mortuū manſit vnitum hypoſtaticè Verbo diuino. 425.D
Chriſti corpus in ſepulchro non fuit corruptum per incinerationem. 426.D
An & quo modo Chriſti corpus in ſepulchro fuerit tribus diebus. 427.A
Chriſti ſepultura conueniens fuit, quoad ſuas circumſtantias. 427.C
Chriſtus verè, propriè, & ſubſtantialiter, ſecundùm animam deſcendit ad inferos. 429. B idque probatur ex ſacra Scriptura. 429.B ex auctoritate Eccleſiæ. 430. C ex SS. Patribus 431.A ratione. 432.D Confutatione erronearum aliarum opinionum. 432.E
Argumenta pro cōtraria ſentētia hæreticorū ſoluuntur. 434.B
Deſcenſum Chriſti ad inferos non fuiſſe ipſam eius mortem, vt Brentius & Caluinus ſenſerunt. 433.A
Chriſtus non deſcendit ad inferos, quatenus pertulerit pœnas damnatorum, vt Schmidelinus blaſphemat. 433.B
Chriſti deſcenſum ad inferos non eſſe eius deſcenſum ad ſepulchrum, vt Buzerus & Beza fingunt. 435.B & ſeq.
Chriſti deſcenſus ad inferos, non fuit ſolùm ſecundùm effectū, vt vult Durandus & Mirandulanus. 436.C
Anima Chriſti ad inferos vt mota ſit. 437.A
Chriſtus an propriè & ſubſtantialiter deſcenderit ad alia loca infernorum præter limbum. 437.B
Chriſtus ob quem finem deſcenderit ad inferna loca iuſtorum. 438.D
Chriſtus lumine gloriæ donauit in limbo animas ſanctorum. 438.D
Chriſtus eduxit animas Sanctorum ex inferno tertio die. 439.A
Animæ Sanctorum ex limbo liberatæ non aſcenderunt in cœlum ante Chriſtum. 439.B
Chriſtus nullas animas damnatorum a pœnis gehennæ liberauit. 439.C
Chriſtus in inferno nō expertus eſt pœnas damnatorum. ibid.
Chriſtus deſcendens ad inferos an liberauerit omnes animas in purgatorio detentas. 439.D & ſeq.
An mora illa tridui in inferno fuerit aliqua pœna, ſeu pœnalitas animæ Chriſti. 440.C & ſeq. 1761.B

Chriſti Reſurrectio.

Chriſtus reſurrexit virtute propria non modò diuinitatis, ſed etiam virtute ſuæ animæ & corporis. 441.B
Chriſtus vero, integro, glorioſo, & immortali cum corpore, manentibus vulnerum cicatricibus, reſurrexit. 441.D
Chriſtus quomodo primus reſurrexerit. 442.C
Chriſtus reſurrexit circa diluculum Dominicæ. 442.D & quare. 443.E
Argumenta contraria ſoluuntur. 443.A
Chriſtus reſurrexit clauſo ſepulchro. 444 A 786.A
Chriſti reſurrectio eſt cauſa efficiens noſtræ iuſtificationis. 444.D
Chriſtum ianuis clauſis penetraſſe ad diſcipulos probatur contra Caluinum ex Scriptura. 445.B ex SS. Patribus 446.B 786.C
Obiectiones aduerſariorum refutantur. 445.D
Chriſtus quomodo probauit ſuam reſurrectionem. 444.D
Chriſtus an & quomodo quicquid ad integritatem corporis ſpectat in reſurrectione aſſumpſerit. 311.E

Chriſti aſcenſio & ſeſſio ad dexteram Patris.

Chriſtus non eatenus aſcendit in cœlum quatenus per omnipotentiam diuinam, vt homo repleuit omnia loca, ut ſomniant Vbiquiſtæ. 447.D
Chriſtus vero & reali motu uſque ad ſupremam partem ſummi cœli aſcendit. 448.D & ſeq.
Probatur id ex Scriptura. 448.D ex auctoritate Eccleſiæ. 445.B ex abſurdis erroris contrarij. 449.B
Fundamentum præcipuum Vbiquiſtarum contra realem motum aſcenſus Chriſti refellitur. 449.D
Obiectiones aduerſariorum refutantur. 453.A
Quem ſitum corporis Chriſtus in Cœlis habeat non eſt inquirendum curioſè. 454.C
Chriſti ſeſſio ad dexteram Patris, non eſt habere Chriſtum ſecundùm humanitatem omnipotentiam patris, vt Vbiquiſtæ aſſerunt. 454.C & ſeq.
Seſſio Chriſti varijs modis rectè explicari poteſt. 454.D & ſeq.
Seſſio Chriſti ad dexteram Patris, quid in communi ſignificet. 455.A quid in ſpecie. 455.B & ſeq.
Seſſio Chriſti ad dexteram Patris ſignificare etiam poteſt duplicem Chriſti iudiciariam poteſtatem. 455.D
Seſſio Chriſti ad dexteram Patris, quomodo rectè ſignificare poſſit etiam omnipotentiam diuinam Chriſto communicatam. 456.C
Obiectiones Vbiquiſtarum refutantur. 456.B
Dextera Dei quid in Scripturis ſignificet. 456.E & ſeq.
Chriſtus an aliquando cœlum deſerat, vel deſeruerit ſit. 783.D & ſeq.
Chriſtum eſſe poſſe, & de facto fuiſſe in pluribus locis. 783.D & ſeq. Vide Euchariſtiæ materia & corpus.
Chriſtum in Euchariſtia eſſe ſine circumſcriptione. Vide Euchariſtiæ materia.
Chriſtum poſt aſcenſionem fuiſſe viſum a S Paulo, & quomodo. 784.B
Chriſti corpus quomodo ſit definitiuè in loco. 799.A

Circumciſio.

Circumciſio in veteri lege fuit verū Sacramentū. 467.D & ſeq.
An ſine circumciſione aut alia cæremonia externa paruuli veteris teſtamenti, nuda Parentum fide potuerint ſaluari. 615.B & ſeq.
Circumciſio rectè fuit a Deo inſtituta. 631 B.
Circumciſio quomodo contulerit gratiam. 637.C & ſeq. & an etiam vt cauſa moralis. 638.C & ſeq.

Circumſtantia.

Circumſtantię peccatorum mutantes aut addentes peccati ſpeciem neceſſariò in confeſſione explicandæ. 1341.C. Vide Confeſſionis qualitas.
Quid, & circa quid, quomodo vocentur circumſtantiæ actus. 1345.E & ſeq.

Clauium poteſtas.

Claues regni cœlorum, qualemnam poteſtatem generatim loquendo ſignificent. 1395.A & quæ earum definitio. 1395.D
Clauium regni cœlorum effectus eſt remiſſio culpæ & pœnæ. 1396.A
Claues regni cœlorum diuiduntur in clauem Ordinis, quæ eſt ipſe character ſacerdotalis; & clauem Iuriſdictionis; itemque in clauem ſcientiæ, & clauem poteſtatis. 1397.A
Clauium poteſtas ſi ſecundùm ſuam totam amplitudinem conſideretur, ſoli D. Petro, & ſucceſſoribus eius Romanis Pontificibus conuenit. 1397.B non autem Concilio Prælatorum Eccleſiæ. 1399 E
Clauium poteſtas ſi inadæquatè ſpectetur, alijs etiam Miniſtris Eccleſiæ competit, eaque ampliſſima poſt D. Petrum immediatè ab ipſo Chriſto conceſſa Apoſtolis. 1397.C 1398.E. 1399.C
Clauium poteſtatem non æquè habuerunt olim Sacerdotes legales, atque iam habent ſacerdotes noui teſtamenti. 1395.A
Clauium poteſtatē excellentiſſimè habuit Chriſtus. 1395.C
Clauem iuriſdictionis ſpiritualis non poſſunt habere mulieres 1397.D & quid Prælatæ Monialium? ibid.
Clauium poteſtas non eſt immediatè, & indifferenter collata toti corpori Eccleſiæ. 1400.A
Clauiū poteſtatem non poteſt quilibet Eccleſiæ Miniſter exer-

cere in quemlibet, ſed tantùm in ſibi ſubditum. 1400.B
Qua ratione aliquis impediri poſſit ab vſu poteſtatis clauium. 1400.C. Vide etiam Confeſſionis Miniſter.

Clericorum nomen, tonſura, habitus priuilegia.

Clericorum nominis notio. 1563.A
Clericorum nomen rectè tributum eſſe Miniſtris Eccleſiaſticis, probatur contra Sectarios. 1563.B & ſeq.
Sectariorum contrariæ opiniones ſoluuntur. 1563.E
Clericorum tonſura ex antiquitate comprobatur. 1564.D & ſeq. & quænam illius rationes. 1565.D
Sectariorum obiectiones ſoluuntur. 1565.E
Clericorum habitus ab ijs qui ſacris ordinibus initiati ſunt, vel habent beneficium Eccleſiaſticum ſub peccato mortali geſtandus eſt, niſi conſuetudo excuſet. 1566.B
Clerici an potuerint olim habere domi ſuæ mulierem & qualem. 1580.A 1584.C 1585.B
Clericorum perſonæ non ſunt exemptæ a poteſtate ſæculari quoad vim eius directiuam, in legibus ciuilibus, quæ conducunt ad bonum ſtatum Reip. quinimò in his iure diuino tenentur Clerici etiam ſæculari poteſtati obedire. 1566.C
Clericos quoad vim coactiuam, itemque quoad bona & cauſas controuerſas exemptos eſſe a ſæculari poteſtate, non quidem iure diuino ſed humano, probatur contra Sectarios, & ex parte contra quoſdam Catholicos. 1566.E 1568.A
Clerici quomodo iure Ciuili & Canonico ſint exempti a ſæculari poteſtate in criminalibus. 1567.B
Clerici non poſſunt per ipſos magiſtratus ſæculares iterum ſubijci poteſtati ciuili. 1568.E
Clericos quoad cauſſas merè Eccleſiaſticas exemptos eſſe a poteſtate ſæculari. 1569.A
Clerici contra legem cœlibatus uxores ducere præſumentes non contrahunt legitima matrimonia, & grauiſſimas pœnas incurrunt. 1598.C & ſeq.
Clericorum Cœlibatus. Vide Cœlibatus ſacrorũ Miniſtrorũ.
Clericorum ordines. Vide Ordinis Sacramentum.

Cœlibatus ſacrorum Miniſtrorum.

Lex de Cœlibatu, ſicut in Eccleſia Catholica viget ad tria obligat, & quænam. 1570.E
Lex de cœlibatu, ſiue uotum continentiæ iure tantum Eccleſiaſtico annexum eſſe ſacris ordinibus. 1574.D & ſeq.
Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 1574.C
Cœlibatus legem eſſe Apoſtolicam, non nuper excogitatam probatur contra Sectarios, & ex parte contra quoſdam Catholicos. 1576.A
Obiectiones ſectariorum ſoluuntur. 1577.C
Cœlibatus legem eſſe rectã et utilem quinam negarint. 1581.E
Cœlibatus legem eſſe rectiſſimam et vtiliſſimã probatur contra ſectarios, & quoſdam etiam Catholicos. 1582.D
Cœlibatus in toto ferè terrarum orbe olim lege conſtitutus. 1583.D & ſeq.
Cœlibatus lex olim a Pontificibus antiquiſſimis & ſanctiſſimis, & alijs Patribus confirmata. 1586 B, & ſeq. imò etiam in iure ciuili. 1587.D
Cœlibatus ſanctior, & purior eſt conſuetudine coniugali. 1588.C & longè conuenientior ſtatui Clericorum. 1587.D & ſeq.
Sectariorum argumenta contra cœlibatus legem ſoluuntur. 1589.B
Neglectus cœlibatus in ſacerdotibus inducit apud populum contemptum Sacramentorum. 1588.D
Cœlibatus non tollit abſolutam libertatem ad matrimonium contrahendum. 1589. B neque pugnat iuri naturali vel diuino. 1589.E
Cœlibatus continentia quam ſit difficilis obſeruatu. 1593.C & quibus remedijs obtineatur. 1593.D & an omnibus poſſibilis. 1593.E
Cœlibatus legem non eſſe in Concilio Nicæno ſublatam, quo ad vſum vxorum ante ordinationem ductarum. 1596.D.E
Cœlibatus legem nunquam eſſe reuocatam à S. Gregorio, vt in epiſtola quadam commentitia S. Vdalrici circonfertur. 1598.A
Cœlibatus legem non propterea malam vel abolendam, licet multi mali Miniſtri eam violent. 1598.B & ſeq.
Clerici contra legem cœlibatus vxores ducere præſumentes non contrahunt legitima matrimonia, & qua pœna mulctentur. 1598.D & ſeq.
Cœlibatus legem obſeruarunt etiam Apoſtoli. 1595.D & ſeq. Vide etiam Votum continentiæ.

Cœlum.

Cœlum eſſe locum deputatum earum animarum, quę ſufficienter ſint ab omni peccati labe expiatæ. 1717.A & ſeq. eumq; eſſe locum diſtinctum & determinatum probatur contra ſectarios. 449.A & vocari cœlum empyreum. 1718.B
Aſcenſio Chriſti ad cœlum. Vide Chriſti aſcenſio.
Cœlorum motus eſt conditio ſine qua non agerent cœli in hæc inferiora, atque adeò nec inferiora in ſe inuicem. 1829.D eumque motum ceſſaturum poſt extremum iudicium. 1835. Vide Mundi ſtatus poſt extremum iudicium, item Beatitudo & Beati, & Animæ defunctorum.

Cognitio.

Cognitio intuitiua in quo conſiſtat. 239.B
Cognitio quidditatiua abſtractiua Dei ſemper eſt ſimul intuitiua. 240.B

Cognatio ſiue conſanguinitas.

Cognatio dirimens matrimonium triplex eſt. 1606.E
Cognatio naturalis quid ſit, & quod ea inualidum reddat matrimonium vſque ad quartum gradum incluſiuè; quamuis iure antiquo etiam vſque ad ſeptimum gradum impediebat. 1687.B
Conſanguinitatis gradus & linea quid ſint. 1687.C
Conſanguinitatis linea duplex recta & tranſuerſa, quæ cuiusq; ratio. 1687.C
Ad cognoſcendam diſtantiam duarum perſonarum ſecundùm gradus conſanguinitatis, traduntur tres regulæ. 1687. C. D & ſeq. nimirum primò in linea recta tot numerandos gradus, quot numerantur perſonæ prima excepta. 1687. D. Secundò in linea tranſuerſali æquali eodem gradu diſtare conſanguineos inter ſe, quo quiuis illorum ſecundùm lineam rectam diſtat à ſtirpe. 1687.E. Tertiò eos qui ſunt in linea tranſuerſa inæquali, eo gradu conſanguinitatis diſtare inter ſe, quo remotior illorum ſecundùm lineam rectam diſtat à ſtirpe. 1688.A
Quanti referat ad praxim, ſcire, quonam iure cognatio naturalis matrimonium reddat inualidum. 1688.D
Error VViclephi & aliorum Sectariorum, & quorundam etiã Catholicorum, gradus omnes conſanguinitatis, qui Leuit. 18. fuerunt prohibiti, eſſe etiam nunc iure naturali & diuino prohibitos, & per eos matrimonium reddi nullum, refutatur. 1694.D
Ex iure ſcripto non poſſe determinari an aliqui gradus conſanguinitatis, vel etiam affinitatis ſint prohibiti iure diuino & quinã, ſed id ſtatui oportere ex ipſa ratione naturali. 1689.D
Matrimonium in aliquo gradu conſanguinitatis contractum non hoc ipſo eſt inualidum quòd eſt illicitum. 1690.B
Matrimonium non eſſe iure naturali nullum, aut etiam illicitũ ſemper in omnibus illis gradibus conſanguinitatis & affinitatis, qui prohibentur in Leuitico. 1690.C 1694.C
Inter Parentes & filios iure naturali & diuino matrimonium eſſe illicitum, & nullum. 1691.C idque confirmatur exemplis brutorum animantium. 1691.D niſi fortè in ſumma neceſſitate propagandi genus humanum. 1693.A
Matrimonium inter fratres & ſorores iure naturæ prohibitum, & nullum eſſe. 1692. B niſi in ſumma neceſſitate propagandi genus humanum. 1692.D
Matrimonium in ſecundo gradu conſanguinitatis in linea recta contractum iure naturæ nullum eſſe. 1693.D
Cognatio legalis eſt propinquitas orta ex adeptione alicuius in filium, & impedit intra quartum gradum. 1688.B
Cognationem legalem triplicem eſſe, & quæ cuiusque ratio ſit & differentia, quoad matrimonij diremptionem. 1688.B.C
Cognationem legalem, & ſpiritualem ſolo iure humano impedire matrimonium. 1688.C
Cognatio ſpiritualis matrimonium dirimens iure antiquo erat triplex, ſcilicet Paternitas, compaternitas, & fraternitas, & quæ ſingulorum ratio. 1687.A iure autem nouo tantùm duplex, & in ſpecie qualis? 1687.A.B
Patrinus in baptiſmo cum quibus cognationem ſpiritualem contrahat. 597.C & ſeq.
Parentes baptizantes filios, aut Patrini munus obeuntes, an & quomodo cognationem ſpiritualem contrahant. 596. A & ſeq.
Patrinus in confirmatione cum quibus cognationem ſpiritualem contrahat. 668.C

Compoſitio.

Ratio verę compoſitionis & compoſiti in quo conſiſtat. 126.C
De ratione compoſiti non eſt imperfectio componentium. 127.C

Communio Sanctorum.

Communio Sanctorum, quorumnam bonorum ſpiritualium cõmunicationem includat. 1384. B & ſeq. 1403.A 1408.C
Qualianam bona in Eccleſia exiſtẽs participet hoc ipſo, quod eſt in gratia conſtitutus. 1403.A

Concubinarius.

Cum Concubinarijs publicis an liceat communicare in ſacris. 546.C. Vide Excommunicatio.

Concilium.

Concilium Nicænum nunquam permiſit liberam matrimonij conſuetudinem Miniſtris ſacris Eccleſiæ. 1596.D

Concionator.

Quis concionari poſſit. 545.C 1428.B & ſeq.

Concionari in peccato mortali, an ſit peccatum mortale. 545.C

Suſpenſus à diuinis, an ſit etiam ſuſpenſus ab officio concionandi. 1428.B

Concupiſcentia.

Concupiſcentia in proficientibus quomodo minuatur. 633.C

Conditio vitæ.

Conditio quomodo ſit impedimentum dirimens matrimonij. Vide Matrimonij impedimenta.

Conditio ſine qua non.

Conditio ſine qua non, quomodo ſe habeat ad effectum. 243.E

Cõditiones cõtractui matrimoniali adiectæ quô obſtẽt uel nõ obſtent valori matrimonij. Vide Matrimonij cauſa efficiens.

Confirmatio.

Confirmationis deſcriptio ex nominis notione. 645.A

Confirmationis varia nomina, & eorundem notiones. 645.B

Confirmationem eſſe Sacramentum. 647.B probatur ex Scriptura. 647.C ex traditione Apoſtolica, & ex SS. Patribus. 648.C ex ratione. 649.B

Hæretici, qui nagauerint confirmationem eſſe Sacr̃m. 647.A

Obiectiones hæreticorum ſoluuntur. 649.C & ſeq.

Per Confirmationis Sacramentum non irrogari iniuriam baptiſmo. 650.E & ſeq.

Confirmationem pro diuerſo Sacramento à Baptiſmo, etiam olim in Eccleſia eſſe habitam. 651.C

Confirmatio non idem eſt neque fuit quod Catecheſis. 652.B

Confirmatio non eſt ſolùm oratio quædam. 652.E

Idem Sacramentum Chriſmatis iam nunc in vſu eſſe, & olim fuiſſe. 653.C

Conſuetudo vetus variæ manuum impoſitionis confirmat doctrinã Catholicorũ de Sacramento Confirmationis. 654.C

Confirmatio quomodo in vſu fuerit apud Apoſtolos. 654.E & ſeq.

Confirmationis Sacramento olim non tantùm gratiæ gratis datæ, ſed gratia gratum faciens conferebatur. 655.E

Confirmationis duplex definitio. 666.B

Confirmationis materia.

Confirmationis materiam eſſe chriſma probatur ex traditione Eccleſiaſtica & SS. Patribus. 656.D ratione. 657.A. Cum vnctione tamen aliqua. 657.C

Confirmationis materia, an ſubſtantialiter conſiſtat in oleo & balſamo, an in oleo tantùm. 657.D & ſeq.

Oleum quod eſt confirmationis materia, debet eſſe oleum oliuarum. 659.D

Confirmationis chriſma debet eſſe conſecratum ab Epiſcopo. 659.E an hoc ſit de neceſſitate Sacramenti, vel præcepti tantùm. 660.A

Chriſma, an ex diſpenſatione Pontificis poſſit benedici à Preſbytero. 661.A

Chriſma an de neceſſitate Sacramenti ſit in fronte applicandum, idque per ſignum crucis. 661.B

Confirmationis forma & ritus.

Confirmationis forma probatur ex traditione. 661.D & ſeq.

Cur SS. Patres non totam formæ ſeriem literis mandauerint. 662.B

An omnia, quæ exprimuntur in forma ſint de eſſentia formæ. 662.C

Non quæuis diuerſitas formæ Confirmationis tollit ſubſtantiam formæ. 663.A

Tempus benedicendi Chriſma, & illud ſolenniter adminiſtrandi. 663.A

Confirmandus cur alapa percutiatur, cur faſcia in fronte eius adhibeatur. 663.B

Confirmationis effectus.

Confirmatio confert gratiam. 663.C idque dupliciter. ibid. D & ſeq.

Confirmatio an ratione effectus præſtantior ſit, quàm baptiſmus. 663.D

Confirmatio quomodo primam gratiam conferat, & peccatum mortale tollat. 663.E & ſeq.

Confirmationem ſuſcepturus debet eſſe contritus, aut ſaltem videri ſibi talis. 664.A

Confirmationem ſuſcepturus an debeat eſſe confeſſus & ieiunus. 664.B

An deuotio actualis in ipſo Sacramenti vſu requiratur. 664.C

Confirmatio quandoque non confert gratiam. 664.C

Confirmatio an recedente fictione conferat gratiam. ibid.

Peccatum illud fictionis quomodo remittatur, & in quo conſiſtat. 664.D

Confirmatio imprimit characterem, & iterari non poteſt. 664.E

Manuum impoſitio quomodo à S. Auguſtino dicatur repeti poſſe. 665.A

Confirmans, vel confirmatus denuò, an irregularitatem incurrat. 665.B

Confirmationis Miniſter.

Confirmationis Miniſter ordinarius eſt ſolus Epiſcopus. 665.C. idq; probatur ex traditione. 665.D. & ſcriptura. 666.C

Confirmationis Miniſter extraordinarius ex commiſſione Summi Pontificis eſſe poteſt ſimplex ſacerdos. 665.C. idq; probatur. 666.D

Non eſſe id contra inſtitutionem diuinam. 666.D

Opiniones aliorum falſæ circa Miniſtrum confirmationis reijciuntur. 667.B & ſeq.

Ex commiſſione ſolius Epiſcopi ſimplex presbyter non poteſt confirmare. 667.D

Obiectiones ſoluuntur. 668.A

In confirmatione qua neceſſitate adhibendus Patrinus, & qualis; & quomodo cognationem ſpiritualem contrahat. 668.C. & ſeq.

Confirmationem ſuſcipientes.

Confirmationem validè ſuſcipere poſſunt omnes baptizati, etiam qui carent vſu rationis. 669.A

Confirmationem validè non ſuſcipiunt non baptizati. 669.D

Confirmatio quibus rectè & conuenienter adminiſtretur, valde diiudicandum. 669.E

Confirmari non debent perpetuò amentes. 670.A

Confirmari licitè poſſunt pueri, dum incipiunt vti ratione. 670.A

Confirmationis Sacramentum citra contemptum negligere, non eſt niſi veniale peccatum. 670.D

Confirmationis Sacramentum non hoc ipſo contemnitur, quod intermittitur. 670.D. Vide etiam ſupra, Confirmationis effectus.

Confeſſionis ratio, materia, neceſſitas.

Confeſſionis nomine quid intelligatur, & quæ eius commodiſſima ratio. 1283.C

Confeſſio cuius virtutis actus ſit, & quem dolorem requirat. 1268.D. 1285.B

Confeſſionem eſſe à Chriſto inſtitutam & imperatam, hæretici qui negarint. 1285.C. & ſeq. & quinam Catholici. 1285.E

Confeſſionem ſpecialem omnium peccatorum mortalium eſſe à Chriſto inſtitutam, & ad ſalutem neceſſariam in re vel in voto, & diuina lege imperatam, probatur ex ſcriptura adiuncta interpretatione SS. Patrum. 1286.B & ſeq. 1288.E. probatur ex SS. Patribus. 1289.D & ſeq. ex definitione Eccleſiæ. 1301.A. ex vſu & praxi Eccleſiæ. 1301.C

Obiectiones ſectariorum contra confeſſionem ſoluuntur. 1301.D & ſeq.

Confeſsio ſpecialis omnium peccatorum, cur in pœnitentiæ Sacramento requiratur ad remiſſionem peccatorum, non item in Sacramento Baptiſmi. 1304.B & ſeq.

Nihil iuuat ſectarios etiamſi quidam aliàs Catholici neceſſitatem & inſtitutionem diuinam confeſſionis ſpecialis peccatorum negarint. 1305.C. 1310.D. 1313.B

Confeſſio ſpecialis peccatorum non fuit ſublata olim à Nectario Archiepiſcopo Conſtantinopolitano. 1306.A

Confeſſio ſecreta peccatorum in ſpecie, fuit prior inſtituto illo antiquo de faciendis publicis pœnitentijs. 1306.B & ſeq.

Quid olim circa confeſſionis vſum mutauerit Nectarius. 1307.A

Sancti Patres ſæpè inculcant confeſſionis auricularis vſum, non reijciunt. 1308.C & ſeq.

Gratiani priuata hallucinatio nihil facit contra neceſſitatem confeſſionis ſacerdoti faciendæ pro hæreticis. 1310.D

Confeſſio homini facta nihil derogat meritis Chriſti. 1313.D

Confeſſio ſpecialis iure diuino & Eccleſiaſtico neceſſaria eſt ſolis & omnibus, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerint. 1314.A & ſeq.

Dubitans veniale ne ſit aliquod peccatum an mortale tenetur id confiteri, item ſi quod veniale eſſet alicui futura occaſio mortalis. 1315.B

Confeſſio venialium ſitne præcepta ſaltem Monachis Benedictinis. 1315.C

Confeſſio neceſſariò facienda eſt imminente probabili periculo mortis. 1316.A item cùm peccatum ſuperiori reſeruatum commiſſum, quod alias non poſſit quis ei in Confeſſione aperire. 1316.B item cùm id alicui iudicio prudentis confitenti videtur neceſſarium. 1316.B

Confeſſio non eſt neceſſariò facienda ob periculum obliuionis peccati commiſſi. 1316.C neque homo cum primùm peccat tenetur confiteri. 1311.A

Confeſſio ab omnibus qui ad diſcretionis annos peruenerint Eccleſiaſtico præcepto facienda ſingulis annis, ſub peccato mortali & graui pœna. 1315.A 1317.A & quid ſi quis non habeat conſcientiam peccati mortalis. 1317.C quandonam aliquis ad hoc propoſitum cenſeatur perueniſſe ad annos diſcretionis. 1319.C

Præceptum de annua confeſſione non obligat pro certo anni tempore, niſi per accidens in paſchate ob Euchariſtiam ſumendam, vel ſi quis ordinem ſacrum ſuſcepturus eſt. 1317.D
Confeſſionem prætermittẽs, qui Euchariſtiam ſuſcepturus eſt, non niſi vnico peccato ſacrilegij peccat. 1317.E
An vi conſuetudinis iam receptæ teneantur omnes determinatè ipſo quadrageſimæ tempore confiteri. 1318.A
Confeſſionem vltra anni ſpatium differens debet eam quàm primum facere. 1318. C.D & an ſi id nõ faciat ſæpius peccet quàm ſemel. 1319.C & ſeq.
An poſſit cum aliquo diſpenſari ne debeat confiteri. 1318.D
Præcepto confeſsionis præcipitur ipſe actus, quo ad ſubſtantiam non modus actus. 1338.C.D
Confeſſionem faciens propter venialem quamdam vanam gloriam ſatisfacit præcepto de confeſſione. 1339.E

Confeſsionis Miniſter.

Confeſſionis miniſter à Deo conſtitutus eſt ſolus ſacerdos. 1319.D
Confeſſionis ſacramentalis Miniſter, nunquam poteſt eſſe laicus. 1321. D aliàs incurrit irregularitatem & committit ſacrilegium. 1321.E
Confeſſio quomodo poſſit fieri laico. 1322.B
Lutherus malè cenſuit Laicum poſſe eſſe Miniſtrum confeſſionis ſacramentalis. 1321.B
Cur non obſtante neceſſitate confeſſionis, poſſit quiuis eſſe Miniſter baptiſmi, non autem confeſſionis. 1323.A
Ad confeſſiones audiendas non ſufficit poteſtas ordinis, ſed requiritur etiam iure diuino poteſtas iuriſdictionis. 1323.C 1333.A quam tamen præter Apoſtolos, & ſummum Pontificem nullus immediatè ab ipſo Deo accipit. 1324. A. B 1324 E
Confeſſio ob defectum iuriſdictionis eſt inualida. 1324.D
Confeſſario quanta ſcientia & prudentia neceſſaria. 1324.E
Confeſsionem cuiuſuis audire poteſt proprius cuiuſque Parochus, Epiſcopus, & ſummus Pontifex. 1325.D
Confeſsio Religioſis priuilegiatis facta non debet coram parocho repeti. 1327.A
Cõfeſsione coram religioſo facta poteſt adimpleri præceptum illud de confitendo ſemel in anno. 1327.B
Religioſi Confeſſiones audituri debent petere facultatem ab ordinarijs diœceſium, ſaluis tamẽ particularibus priuilegijs. 1327.C
Confeſſarius an à iure, vel ab homine, vel ex conſuetudine obtinuerit iuriſdictionem ad legitimè audiendas confeſſiones nihil intereſt. 1327.D
Quiuis Sacerdos à iure habet iuriſdictionem audiendi confeſſiones, cum pœnitens eſt in articulo, non periculo mortis, & non adeſt alius, qui propriam habet iuriſdictionem in pœnitentem, eamque ſummus Pontifex non rectè poterit negare ſacerdoti. 1327.E & ſeq. imò quiuis etiam ſacerdos, certa lege, à cenſuris omnibus abſoluere poteſt in illo caſu. 1328.C
Sacerdos quiuis habet iuriſdictionem abſoluendi Epiſcopum, & quemlibet inferiorem prælatum, ſi ab his eligatur. 1328. C eum item qui planè ignaro ſacerdoti cõmiſſus eſt. 1328.D
Iuriſdictionem ab homine quinam habeat. 1329.A & ſequent. Vtrum aliquis ſine obtenta facultate, quam à confeſſario proprio petitam nõ obtinuerit, poſſet alteri confiteri. 1329.C
Habens poteſtatem confitendi alieno ſacerdoti, cui velit quantum priuilegium habeat. 1330.A
Ratihabitio qualis, & quo ſigno manifeſtata ſufficiat ad audiendam Confeſſionem alterius non ſubditi. 1330.C
A conſuetudine quinam habeant audiendarum Confeſſionum Iuriſdictionem. 1330 E 1331.E
Cõfeſſiones peregrinorum quinam excipere poſſint, & debeãt. 1331.A
Quiuis ſacerdos vi conſuetudinis iuriſdictionem habet ad audiendam cuiuslibet confeſſionem de venialibus & mortalibus illis, quæ quis iam ſemel ſit confeſſus. 1331.D
Confeſſarius proprius ſtudioſorum quis? 1331.D
Quomodo contingat aliquem ab audiendis Confeſſionibus impediri per cenſuram Eccleſiaſticam. 1332.C
Confeſſarij ſintne iudices ordinarij vel arbitri cenſendi. 1390.E
Poſſunt ſuperiores Ordinarij ius abſolutionis à quibuſdam generibus peccatorũ ſibi reſeruare. 1332.D & à quibus. 1333. E & ſeq.
Quando nam teneatur is, qui legitimam ad id alioqui habet poteſtatem, alterius confeſſionem audire. 1334.A.B
Parochus tenetur audire confeſſiones ſubditi, quoties hic debet, aut ex iuſta & honeſta cauſa confiteri vult. 1334.C
Confeſſarij munus quod ſit. 1335.C.D & quomodo iuuare debeat confitentem. 1335.D
Vnde colligi poſsit deeſſe Confeſſario ſufficientem doctrinam. 1363.C
Ex parte Confeſſarij quo modo Confeſsio ſit nulla. Vide Confeſsionis repetitio. Vide etiam Clauium poteſtas. Pœnitentiæ miniſter.

Confeſsionis qualitas.

Confeſsionis ſedecim conditiones, & quæ earum communis ratio. 1337. A & qua ratione ſint neceſſariæ. 1338.B
Confeſsionis conditiones quaſdã eſſe inter ſe connexas. 1339.B
Confeſsionis conditiones quaſdam eſſe neceſſariò cum ipſa etiam confeſsionis eſſentia connexas. 1339.C
In Cõfeſsione nõ oẽ mẽdaciũ eſt pctm̃ mortale. 1339.E & ſeq.
Neceſſe eſt omnia peccata mortalia ſecundùm ſpeciem & numerum confiteri, quæ poſt diligentem conſcientiæ examinationem memoriæ occurrunt. 1340. C & quænã in propoſito cenſeatur diligens conſcientiæ examinatio. 1340.D & quomodo ſuppleri poſsit per Cõfeſsarij interrogationẽ. 1340.E
Qui ad confeſsionem accedit ſine prævio Conſcientiæ examine, an à Confeſſario dimittendus ſit, vt ſe priùs examinet. 1341.A
Diligentia quæ iudicio prudentis ſufficere videatur non debet eſſe ſumma, ſufficit mediocris. 1341.B
Ob integritatem Confeſsionis nemo tenetur ad ſcribendum aut confitendum peccata ſtatim atque aliquis peccauit, etiãſi quædam poſtea memoria exciderent. 1341.C
Peccata quæ quis in Confeſsione ſine culpa oblitus eſt, per abſolutionem indirectè dimittuntur. 1341.E
Peccatorum numerus quomodo poſsit aut debeat in confeſſione exprimi. 1342.A
Circumſtantiæ quæ in genere moris mutant, aut addunt peculiarem culpæ ſpeciem neceſſariò in Confeſsione explicandæ. 1342.B
Circumſtantia virginitatis, an etiam in concupiſcentia interiori neceſſariò explicanda. 1342.D
Circumſtantia temporis ſacri non neceſſariò explicanda, neque etiam loci ſacri, niſi in quibuſdã certis peccatis. 1342. E
Circumſtantia loci ſacri non eſt neceſſariò explicanda in peccatis internis: neque etiam circumſtantia conſcientiæ erroneæ. 1342.E
Circumſtantia omnis mutat aut addit ſpeciem, quæ per ſe ipſa aduerſatur alicui ſpeciali præcepto, pertinenti ad ſpecialem aliam virtutem. 1343.A
Circumſtantiæ neceſſariò in confeſsione explicandæ oblitus nõ tenetur, niſi ſolam circumſtantiam poſtea confiteri. 1343.B
Circumſtantiæ minuentes peccatum per ſe mortale vſque ad veniale neceſſariò in confeſſione aperiendæ, ſiquidem actum ipſum principalem vis explicare. 1343.C
Circumſtantiæ peccati quæ nihil attinent ad genus morale, neque mutant aut addunt peculiarem ſpeciem, neque etiam notabiliter peccatum aggrauant, aut quæ communiter coniunctæ eſſe ſolent cum actu principali, non ſunt neceſſariò in confeſſione explicanda. 1343.D
Peccata quomodo per repetitam voluntatem etiam circa eundem actum externum multiplicentur; & multiplicata explicanda ſint. 1343.E
Circumſtantiæ propriè dictæ quæ non mutant, neque addunt peccati ſpeciem, etiamſi notabiliter peccatum aggrauent, non ſunt neceſſariò explicandæ. 1344. A 1345. E & ſeq. niſi in tribus caſibus. 1346.B
Quicquid ad rationem indiuiduam peccati in genere morali pertinet, vt eſt numerus peccatorum, modus actus interioris aut exterioris, determinatum obiectum in furto, aut perſona conſanguinea, in inceſtu, &c. etiamſi ſpeciem non mutet aut addat, explicandum eſt in Confeſſione. 1344.D & ſeq.
Continuationem actus per accidens, quandoque in Confeſſione explicandam. 1346.D
Ad integritatem Confeſſionis neceſſe eſt, omnia peccata cum circumſtantijs mutantibus ſpeciem vni & eidem ſacerdoti confiteri. 1347. A niſi incurreretur inde notabile damnum proprium aut alienum. 1347.B 1347 E
In caſu quo morbus aut mors imminens, vel ex parte confeſſarij, vel pœnitentis impediat, quo minus vlterius in Confeſſione procedi poſſit, non eſt neceſſaria ad dandam abſolutionem integra, & ſpecialis oĩum peccatorũ enarratio. 1347.C
Confeſſio per ſigna aut nutus quouis modo facta ab eo, qui ob imminentem mortem plus non poſſit, ſufficiens cenſeri debet. 1347.D
Si Confeſſarius putetur reuelaturus aliquod peccatum, non eſt id in confeſſione explicandum. 1347. E aut ſi peccatum aliquod non poſſit explicari, quin peccatum etiam tertiæ perſonæ Confeſſario notæ manifeſtetur. 1348. A quod etiam in articulo mortis locum habet. 1349.A
Peccatum quod citra violationem ſigilli confeſſionis, non poteſt explicari in Confeſſione reticeri poteſt. 1349.A
Qui habet peccata reſeruata, quomodo poſſit licitè diuidere confeſſionem. 1349.B & ſeq. & quid ſi ſuperiorem cum communicandum eſt in paſchate non poſſit conuenire: 1349.D

aut

aut quid ſi excommunicatio peccatis reſeruatis eſſet annexa. 1350.A
Confeſſio ordinariè ſecreto facienda eſt ſub peccato mortali. 1350.B & ſeq.
Quod ſi cauſa rationabilis ſubeſt poterit, ſed non debebit alijs etiam conſcijs fieri. 1350.C etiã in articulo mortis. 1350.D.E
Qui per nuncium aut literas abſens confitetur, non poteſt abſolui. 1351.A ſecus ſi præſentem ſe deinde ſtatuat. 1351.B dummodo cur per literas confiteatur cauſa rationabilis ſubſit. 1351.E
Nemo tenetur per ſcriptum confiteri, aut alio modo qui facilè euulgari poſſit. 1352.A
Quomodo ex ſcripro confiteri liceat. 1352.B
Mutus per nutus aut ſigna quomodo confiteri debeat. 1352.C
Sine neceſſitate non licet per nutus aut ſcripti oſtenſionem confiteri, ſaltẽ ſub peccato veniali. 1352.D & an id liceat ob ſubleuandã nimiam pœnitentis verecundiam. 1352.E & ſeq.
Confeſſionem ſacramentalem dari quæ ſit informis. 1353.E 1357.B 1362.B
Confeſſio poteſt eſſe legitima vigente adhuc affectu occulto ad aliquod peccatum mortale. 1353.E
Sublato affectu ad peccatum mortale confeſſio ante legitimè facta ſed informis, per gratiam reuiuiſcit. 1354.D & an ipſo talis affectus obſtans effectui Sacramenti debeat in Confeſſione aperiri. 1355.D

Confeſſionis repetitio.

Confeſſio quæ ſemel valida, & ſacramentalis fuit, nunquam eſt neceſſariò repetenda etiamſi fuerit informis. 1356.B
Confeſſio tunc ſolùm repetenda eſt, quando vel ex parte perſonæ aut officij pœnitentis, vel ex parte etiam Confeſſarij aliquis in Confeſſione prius facta, ſubſtantialis defectus acciderit ob quem ipſa confeſſio valida non fuerit. 1356.D
Confeſſio bona fide facta ab eo, qui maiore vel minore excommunicatione obſtrictus eſt, an ſit valida. 1356.D 1410.E & quid ſi ex ignorantia culpabili neſciat ſe excommunicatum. 1357.A
Confeſſio ex parte confitentis in tribus caſibus inualida, ac proinde repetenda. 1358.B
Confeſſio an per neglectum impoſitæ pœnitentiæ reddatur inualida. 1358.C
Confeſſio an ob defectum debitę diligentię repeti debeat, cum ea quidem iudicio prudentis non fuit ſufficiens, etiamſi confitens putet fuiſſe ſufficientem. 1359.A & an ſaltem taliter cõfitens à ſacrilegio excuſari poſſit. 1360.B & ſeq.
Confeſſio an ob defectum debitæ attritionis ſit inualida, atque adeò repeti debeat, etiamſi confitens putet ſe habuiſſe ſufficientem. 1361 C
Confeſſio ex parte Confeſſarij inualida eſt, ſi confeſſarius ſit nominatim excommunicatus, aut ſuſpenſus, aut interdictus, aut ſi ſit notoriè ipſo iure excommunicatus ob manifeſtam percuſſionem clerici. 1362. D & ſeq. excepto mortis articulo. 1362.E
Quandonam contingat confesſionem eſſe nullam, atq; adeò repetendam cum ſine cauſa ſit ei, qui quoquo modo excommunicatus eſt. 1363.A
Confesſio ex parte confeſſarij nulla etiam eſt, & iteranda ſi deſit confeſſario ordinaria, vel delegata iuriſdictio. 1363.C vel eruditio, aut ſi non adhibuerit debitam intentionem aut formam. 1363.C
Confesſio iam ſemel etiam legitimè facta vtiliter repeti poteſt, & ſi non debeat. 1363.E
Confesſio quæ ob quemcunque defectum nulla fuit integrè repetenda eſt, ſi non eidem confeſſario fiat. 1363. E & quid ſi fiat eidem, ibid. & 1364.B. & ſeq.
Si confeſſarius ſaltem in confuſo & in genere recordetur eius ſtatus, in quo ante cognouerat fuiſſe pœnitentem, non eſt ei in ſpecie repetenda confesſio. 1364.D

Confeſſionis effectus.

Confesſio illos ipſos effectus habet, quos habet ipſum Sacramentum pœnitentiæ. 1365.A. Vide Pœnitentiæ effectus.
Confesſione etiam remitti peccata, quæ quis oblitus eſt, licet poſtea cum in memoriam redeunt explicanda ſint in Confesſione. 1366.B
Confesſio generalis valet ad remisſionem venialium. 1215. E

Confeſſionis ſigillum.

Confesſionis ſigillum triplici iure contineri: Naturali. 1365.C Diuino. 1366. C humano: & ſub qua pœna id ſeruandum præcipiatur. 1367.E
Violatio ſigilli qualenam peccatum ſit, an ſacrilegium, an detractio. 1368.A
Confesſionis ſigillum ſeruare debent non modò ſacerdos, ſed qui quouis caſu ex confesſione aliquod peccatum cognouerunt, quamuis non vſque adeò ſtricte. 1368.D & ſeq. licet etiam hi ſacrilegium committant id violando. 1369.B
Quænam cadant ſub confesſionis ſigillum regula vniuerſalis. 1369.D
Vi ſigilli confesſionis non ea ſolùm celanda ſunt, quæ cognita ſint ex confesſione ſacramentali, ſed & illa quæ pœnitens cœpit dicere animo perficiendi confesſionem verè ſacramentalem. 1370.A
Quod ſiue laico ſiue ſacerdoti ſub ſigillo confesſionis ſignificatur, non tamen animo faciendi ſacramentalem confesſionẽ, non eſt ſub ſigillo confesſionis, ſed ex fidelitate celandum, etiamſi id cum Cæremonia quadam eſſet ſignificatũ. 1370.A
Manifeſtans rem aliquam pœnitenti ignominioſam in confesſione cognitam, etiamſi ipſa per ſe peccatum non ſit, violat ſigillum Confesſionis. 1370.B
Confesſionis ſigillum frangit non modò qui verbis, ſed etiam qui ſignis quouis modo peccata pęnitẽtis propalat. 1370.C
Confesſionis ſigillum violat, qui extra confesſionem de peccatis antè in Confesſione auditis cum pœnitente agit. 1370. D & quomodo corrigi posſit error antè in confesſione commiſſus. ibid.
Confesſionis ſigillum non uiolat, qui tantùm dicit, hunc aut illum fuiſſe ſibi confeſſum, aut de uenialibus, aut abſolutè de ſuis peccatis confeſſum fuiſſe. 1370.E
Non licet aliquod peccatum ueniale in ſpecie manifeſtare. 1371.A
Non licet in aliquo caſu dicere aliquam perſonam eſſe ſibi cõfeſſam. 1371.B
Confesſionis ſigillum non uiolatur dicendo ipſa per ſe peccata, in confesſione audita, dummodo nullo modo perſona indicetur. 1371.C & abſit ſcandalum. 1371.D
Non licet communiter dicere ſe talia, uel talia peccata in confesſione audiuiſſe. 1371.E
Qui audita confesſione alicuius publici peccatoris, quem non abſoluit, dicit ſe audiuiſſe illius confesſionem, & feciſſe ſuũ officium, non uiolat ſigillum. 1371.E
Confesſionis ſigillum uiolat, qui dicit ſe aliquem non abſoluiſſe. 1372.B
Cõfesſionis ſigillum quis utens confesſionis notitia uiolet, aut aliter certe peccet. 1372.C
Peccatori publico quem licet confeſſum ob impœnitentiam non abſolueris, an & quo modo posſis publicè Euchariſtiã negare, ſaluo ſigillo confesſionis. 1372.E
Confesſionem reuelare in uno tantùm caſu licet, ſi nempe pœnitens facultatem dederit confeſſario eam reuelandi; alias nunquam licet neque pro uita, neque pro ullo bono publico conſeruando, aut ſcandalo euitando. 1373.B & ſeq.
Confeſſarius quomodocunque interrogatus an aliquid in confesſione audiuerit, iurare poteſt, ſe non audiuiſſe uerbis nimirum amphibologicis, quouis modo interrogantem eludendo. 1374.A. idem etiam licet pœnitenti ſi temerè interrogetur, utrum hoc aut illud confeſſario dixerit. 1374.C
Peccatum aliquod extra & in confesſione cognitũ poteſt quis, ut a ſe extra confesſionem cognitum, cũ debita cautela manifeſtare, non tamen dicendo hoc ſe audiuiſſe in confesſione. 1374 D.E
Confeſſarius crimen inter confitendum a pœnitente commiſſum, quomodo posſit Iudici denunciare. 1376.A
Iudex non poteſt ad puniendum procedere, ſi crimen tantùm in cõfesſione cognitum ab aliquo ſit ei manifeſtatũ. 1376.B

Continentia.

Vide Cœlibatus.

Contractus.

Contractus etiam politici per uerba de præſenti ſub conditione de futuro initi, non ſtatim impleta conditione, ſine nouo conſenſu ualidi ſunt. 1658.D

Contritio ſiue dolor de peccatis.

Contritionis nomine quid intelligatur. 1245. A. & quid proprie contritio. 1247.D. & unde ſit dicta. 1250.A
Contritio ſiue dolor de peccatis multiplex eſt ex parte timoris ſeruilis uel filialis unde oritur. 1194.E. & ſeq.
Contritio quænam ſit perfectæ pœnitentiæ actus. 1195.A.B
Contritionem quandam ex ſolo timore ſeruili procedentem bonam eſſe probatur. 1195.B.C 1197. & ſeq.
Lutherus reijciens talem timorem refutatur. 1195.D
Dolor ex timore pœnarum, tanquam maximi mali, uel certè tanquam conditionis, ſine qua non doleret, malus eſt & peruerſus. 1196.A 1196.D 1248.A
Dolens de peccatis ob timorem pœnarum, &c. tripliciter poteſt eſſe affectus. 1198.B
Contritio imperfecta ex timore pœnarum orta, quomodo ex impulſu Spiritus S. procedat. 1199.D. 1269.C
Contritio imperfecta ex timore ſeruili orta diſpoſitio remota eſt ad gratiam. 1200.A
Per contritionem non modò primam reuiuiſcere merita, & gratiam

gratiam priſtinam reſtitui, ſed etiam per ſequentes. 1240. A
Per contritionem etiam imperfectam vna cum Sacramento reuiuiſcere merita, & gratiam priſtinam reſtitui. 1240. C. Vide pœnitentiæ effectus.
Dolor de peccatis tripliciter ſuſcipi poteſt. 1246. D. E
Dolor de peccatis quiſnam propriè attritio dicatur. 1247. C
Contritionis lato modo ſumptæ definitio. 1247. D. E
Contritio de peccatis tanquam de ſummo malo, ſolis viribus naturæ elicita & informis nulla datur. 1248. A
Nemo certò omnino ſcire poteſt num doleat de peccato, vt eſt offenſa Dei. 1248. C
Contritionis preſſius acceptæ definitio. 1248. E
Contritio ſolùm perfecta eſt actus virtutis pœnitentiæ infuſæ. 1249. C
Contritio quonam modo in genere dicatur actus pœnitentiæ virtutis. 1249. D & ſeq.
Dolor in voluntate qui vocatur contritio, an ſit actus abſolutus, an conditionalis. 1250. C
Contritio quomodo ſit deteſtatio peccati ſuper omnia deteſtabilia, & an oporteat ſpeciatim cum alijs malis peccatum conſerre. 1250. D. E 1201. A
Contritio an & quomodo exigat expreſſum propoſitum emendationis & ſpem veniæ. 1251. A. B
Contritio non rectè definitur dolor actualis vel virtualis. 1251. C. D
Contritio perfecta vt differat ab attritione. 1253. A & ſeq.
Scoti Caietani & Soti falſæ aut minus ſolidæ hac de re ſententiæ refelluntur. 1252. A & ſeq.
An Attritio poſſit fieri contritio & quibus modis. 1253. D 1254. D
Attritionem fieri poſſe contritionē extrinſecè, quid ſit. 1254. C
Ex attritione non fit contritio intrinſecè vi Sacramenti pœnitentiæ & ex opere operato. 1254. C

Contritionis neceſsitas.

Contritionem propriè dictam præcepto diuino eſſe neceſſariā probatur ex Scriptura. 1255. A ex SS. Patribus. 1256. A
Nauarrus contrarium ſentiens refellitur. 1256. C 1257. B
Contritionem perfectam non eſſe ſimpliciter & ſemper tanquam medium ad finem neceſſariam ad iuſtificationem, ſicut quidam Doctores ſentiunt. 1257. E & ſeq.
Attritionem cum Sacramento conciliare gratiam, defenditur contra quoſdam. 1257. E & ſeq. 1259. B
Contritionem perfectam virtualem vel formalem extra Sacramentum neceſſariam eſſe ad iuſtificationem, in Sacramento ſufficere attritionem. 1258. E. & ſeq.
An & quomodo in Scriptura dicatur ſine contritione perfecta neminem iuſtificari. 1260. B
In Scriptura non niſi perfectam pœnitentiam eſſe præceptam. 1260. B
Non tenetur aliquis ſtatim atque peccauit conteri 1260. E licet nemini licitum ſit eſſe in peccato. 1263. D
Poſſitne aliquis velle non conteri. 1262. B
Qui vult non conteri, non hoc ipſo cenſendus eſt velle manere extra gratiam Dei. 1263. A
Non tenetur aliquis habere contritionem tum cùm peccatum commiſſum aut ſpeculatiuè aut practicè occurrit. 1265. A
Non tenetur aliquis ampliùs habere contritionem de peccato per Sacramētū remiſſo. 1265. E niſi in certo caſu. 1274. C. D
Contritionis præceptum non neceſſariò obligat in die feſto, 1266. A
Quo tempore neceſſaria eſt contritio, eſt etiam ex præcepto neceſſaria dilectio Dei. 1266. C
Contritionis principium eſt dilectio. 1266. C
Contritionis propriè dictæ præceptum non obligat, cum Sacramentum Baptiſmi vel Pœnitentiæ vſurpandum eſt, neque neceſſe eſt ſaltem putare te eſſe contritum. 1266. D & ſeq.
Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 1269. D
Attritio quænam in pœnitentiæ Sacramenti vſu ſufficiat. 1268. D 1270. A & ſeq. 1281. E
Contritio quænam dicatur pars pœnitentiæ. 1270. C
Cur pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipienti maior attritio ſit neceſſaria, quàm ſuſcipienti baptiſmum. 1271. A 1283. A
Contritionis præceptum non obligare per ſe propriè cum aliquod aliud etiam Sacramentum præter baptiſmum & pœnitentiam etiamſi ſit Euchariſtiæ ſuſcipiendum aut adminiſtrandum eſt. 1271. C 1272. B quamuis tunc contritio ſecundùm conatum aut attritio cum Sacramento ad vitandum ſacrilegium ſit neceſſaria. 1271. C 1272. E
De contraria ſententia quid ſentiendum. 1272. C. D
Contritionis præceptum obligare in periculo mortis corporalis vel ſpiritualis & inſtanti aliqua graui populi neceſſitate. 1273. A
Contritionis præceptum obligare cum adultus aliquis ſuſcepturus ac profeſſurus eſt in baptiſmo Chriſtianam religionem probabile eſt. 1273. D & ſeq.
Contritionis præcepto non ſatisfit illo tempore, quo alias obligat, per attritionem cum Sacramento. 1274. C poſitis tamē duabus circumſtantijs. 1274. D & ſeq.
Contritionis præceptum non obligat de peccato mortali, aut de eo quod ſemel per actum veræ contritionis deletum eſt. 1274. E
Ex charitate teneri aliquem in articulo mortis habere contritionem etiam de eo peccato, quod iam per contritionem veram ſemel deletum eſt. 1275. B & ſeq.
Contritio quæ ex præcepto requiritur, non debet eſſe ſumma intenſiuè: nec omnino certam intenſionem habere, aut ad certum tempus continuari debet, ſed ſatis eſt vt ſit dolor ſummus appretiatiuè. 1276. B & ſeq. 1278. A
Vtrum neceſſe ſit vt de maiore peccato magis quis doleat appretiatiuè quam de minore. 1277. D
An ſit accidens contritioni quod ſit ſumma appretiatiuè. 1278. A
Quo tempore contritionis præceptum obligat requiri ſpecialem de omnibus & ſingulis peccatis contritionem. 1279. A & ſeq. non tamen ita vt de ſingulis ſinguli contritionis actus eliciantur. ibid. 1280. C 1282. B
Poſſe aliquem quandoque per contritionem de omnibus peccatis tantùm in genere cogitatis iuſtificari. 1280. E
Quo tempore quis pœnitentiæ Sacramentum ſuſcepturus eſt obligatur vel ad contritionem vel certè ad attritionem in ſpecie de omnibus & ſingulis peccatis habendum. 1281. E
An perinde poſſit dolor in Confeſſione neceſſarius vel ante vel poſt Confeſſionem adhiberi. 1282. D
Ad baptiſmum ſuſcipiendum ſatis eſt dolere de peccatis omnibus in genere. 1282. E
Eodem præcepto quo quis tenetur agere veram pœnitentiam, obligari etiam vt habeat propoſitum explicitum non peccandi. 1283. A etiamſi interim opineris te eſſe peccaturum. 1284. A

Contradictio.

Ratio & notio veræ contradictionis. 106. C & ſeq.

Conuerſio ſubſtantialis.

Conuerſio ſubſtantialis vnius in alterum in quo propriè conſiſtat. 836. B
Conuerſio non fit ſolùm ſecundùm habitudinem ad vnum ſubiectum. 837. B
Conuerſio poteſt eſſe, etiamſi res in quam fit conuerſio, non incipiat ſecundùm ſe de nouo eſſe. 837. C & ſeq.
Non eſt neceſſe per conuerſionem nouam habitudinem realiter diſtinctam aduenire rei in quam fit conuerſio. 837. E
In conuerſione non eſt neceſſe eſſe aliquod commune ſubiectum. 838. A
Ad conuerſionem ſubiecti in aliud quid requiratur. 838. E
Vtrum quidquis conuerti poſſit in quodlibet. 844. C
Vtrum res aliqua poſſit conuerti in Deum. 844. D. Vide etiam Tranſubſtantiatio.

Corinthij.

Corinthij quidam non crediderunt præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 709. D

Corpus.

Corporum penetratio poſſibilis eſt. 405. D
Corpus alicubi eſſe poteſt non viſibile. 772. C 798. C 886. B
Corpus quantum eſſe in pluribus locis & eſſe in loco ſine commenſuratione non implicat contradictionem. 780. C 781. E
Corpus quantum poſſe eſſe ſine commenſuratione in loco probatur ex Scriptura. 780. E nec aboleri propterea naturam corporis. 781. A 843. C
Circumſcriptio in loco an & quo modo ſit naturalis proprietas corporis quanti. 781. A
Corpus quantum eſſe circumſcriptiuè in pluribus locis an & quo modo implicet contradictionem. 783. A
Corpus poſſe ſimul eſſe in pluribus locis probatur ex Scriptura. 783. A & ſeq. 785. E ex SS. Patribus. 786. E ex ratione. 787. D. Neque repugnare S. Auguſtino. 789. A
Corpora duo poſſe eſſe in vno loco. 785. D & ſeq.
Corpus vnum eſſe in pluribus locis cur difficulter capiatur. 789. C
Corpus vnum in pluribus locis ſimul exiſtens poſſet ſe eodem modo habere quoad omnia prædicata, quæ non pendent determinatè ex vno loco. 790. A poſſet etiam ſe habere aliter quoad eadem prædicata. 790. B poſſet etiam eſſe permanenter vel ſucceſſiuè in pluribus locis atque adeò moueri motibus contrarijs etiam per eandem viæ ſemitam. 790. D & ſeq. neque tamen ſibi propriè occurreret aut ſeipſum ſecundùm ſe totum penetraret. 791. B
Poſſet tandè multa quæ non poſſet exiſtens in vno loco. 791. D
Corpus tripliciter accipi poteſt. 853. C

Vide

Vide etiam Mundi ſtatus poſt reſurrectionem. Reſurrectionis terminus. Beatorum corpora. Damnati.

Creatio.

Nulla res creata inſtrumentaliter concurrere poteſt ad creationem. 251.C

Crimen.

Crimen quomodo ſit impedimentum dirimens matrimonij. Vide Matrimonij impedimentum.

Cultus.

Cultus etiam diuinitus non mandatus poteſt eſſe bonus. 1090.D

Cultus diſparitas quomodo dirimat matrimoniũ. Vide Matrimonij impedimenta.

Damnati.

Damnatorum corpora an futura ſint perfecta ſine defectu, &c. 1829.B an corruptibilia & quæ incorruptibilitatis ratio. 1829.B. & ſeq. an & quomodo impaſſibilia. 1830.C

Damnatorum corpora an alteranda ſint verè ab igne per realem calorem impreſſum, & quãtum. 1830.C. an alijs etiam ſupplicijs præterquam ignis torquenda, vt vermium corroſione, &c. 1830.D. & ſeq. frigore. 1831.C

Damnati an videant gloriam beatorum & viciſſim videantur. 1832.A

Damnatos olim ex Inferno videre potuiſſe conſtitutos in limbo. 1832.C. Vide Reſurrectionis terminus.

Degradatio.

Degradatio quid ſit & quomodo à depoſitione differat. 1433.C

Degradatio non eſt Cenſura Eccleſiaſtica. 1433.D

Degradatus an & quibus Clericorum priuilegijs priuetur. 1446.D

Degradatus non liberatur à recitatione horarum Canonicarũ. 1447.A

Depoſitio.

Depoſitio quidnam ſit & quomodo ab Irregularitate differat. 1433. A. B. aut etiam à Cenſuris Eccleſiaſticis. 1431.B

Depoſitus non liberatur à recitatione horarum Canonicarum. 1447.A

Deus.

Natura diuina non poteſt in aliquo ſuppoſito ſupplere vicem naturæ creatæ. 16.A

Quomodo Deus ad extra liberè operetur. 50.E

Eſſentia diuina cur non poſſit dici compoſita. 126.C

Entitas diuina non modò ſecundùm rationem ſuam abſolutã ſed etiam reſpectiuam eſt ſubſtantia. 143.D. & ſeq.

Eſſentia diuina formaliter vt talis eſt, non poteſt ſic aſſumere naturam aliquam, vt ex vnione vtriuſque exiſtat vna perſona. 154.B

Poteſt tamen abſolutè vt terminus quidam extrinſecus perſonalitatem creatam ſupplere. 155.B.C

Ad argumenta contrariæ ſententiæ reſpondetur. 156.B

Cur Deus non poſſit ſupplere formam aut materiam, poſſit autem cauſſam efficientem. 155.E

Quicquid tale eſt vt ab eo res ſolum extrinſecè pendeat, poteſt Deus ſupplere. 155.C. 160.A

Eſſentiæ diuinæ quidditatiua cognitio non poteſt eſſe ſolum abſtractiua. 240.C

Deus poteſt operari quemuis effectum per quodcunque inſtrumentum. 248.C

Duplex Dei voluntas qua hoibus voluit reconciliari. 306.C.D

Dextra Dei quid nominetur in Scriptura. 456.E

Solus Deus eſt cauſſa Sacramentorum inſtituens per propriã authoritatem. 527.B

Solus Deus eſt cauſſa Sacramentorum conficiens principalis. 530.B

Deus poteſt facere quicquid non implicat contradictionem. 787.D

In Deum nulla res propriè poteſt conuerti. 844.D

Dei bonitas ſuper omnia opera eius. 1231.A.B

Deum poſſe idem numero penitus corruptum reproducere nõ conformiter ſidei Reſurrectionis negauit Durãdus. 1804.D

Deus in agendo illimitatam uirtutem habet non pendentem a loco, tempore, &c. 1806.B

Diaconus.

Diaconorum ordinem ex Inſtitutione diuina eſſe in Eccleſia, eumque à Sacerdotio & Epiſcopali ordine diſtinctum. 1515.D

Diaconorum officium quodnam ſit. 1534.C. & quomodo poſſint prædicare & baptizare. 1534.D

In Diaconorum ordinatione quænam ſit materia. 1548. C. Vide etiam Ordinis Sacramenti ratio & partes.

Diaconus mortali peccato obſtrictus in uſu ſolenni ordinis ſui, an peccet mortaliter. 545.A

Diaconos olim cum licentia Epiſcopi potuiſſe contrahere matrimonium, iam uerò minimè. 1580.C

Diaconiſſarum officium in Eccleſia quodnam olim fuerit; & an fuerit uerè Ordo. 1560.A

Diabolus.

Diabolus quomodo ſit mundi Princeps, & peccatores eius ſerui. 300.B. 301.D

Diabolus non poteſt eſſe miniſter Sacramentorum. 534.A

Diuortium.

Diuortium apud Iudæos olim uſitatum probabilius eſt permiſſum tantum tanquam minus malum a Moyſe, non autem approbatum etiam a Deo fuiſſe. 1639.E. & ſeq.

Coniuges per diuortium ſeparatos non poſſe matrimonium aliud inire quamdiu uterque coniux ſuperſtes eſt, defenditur contra Sectarios. 1639.E

Diuortium quoad cohabitationem licitum eſt, propter fornicationem alterius cõiugis, & qua authoritate, & an neceſſariò faciendum ſit 1674.C. item ob ſæuitiam & furorem alterius coniugis & qualem. 1674.D. item ex parte ob lepram aut ſimilem morbum. 1674.E. ob hæreſin; & quid ſi ab ea reſipiſcat coniunx. 1675.A. ob Sodomiam. 1675.C. ob graue periculũ peccandi mortaliter ex cohabitatione imminens. 1675.C. & ob periculum mortis corporalis. 1674.D. 1675.E

Sectariorum argumenta, quibus non niſi ob cauſſam fornicationis licitum eſſe diuortium quoad uinculum matrimonij contendunt, refelluntur. 1676.A. & ſeq.

Quomodo Chriſtus ob ſolam fornicationem permiſerit diuortium. 1676.B

Cur ob ſolam cauſſam fornicationis ordinariè liceat in perpetuum ſeparare ſe a commercio coniugis non autem ob alias cauſſas. 1676.E

Dolor de peccatis.

Vide Contritio.

Donatiſtæ.

Donatiſtæ a Miniſtro infideli uel improbo negarunt ualidè Sacramentum adminiſtrari. 541.B

Ebion.

Ebion negauit Chriſtum eſſe uerum Deum. 72.D

Ebionæi ſenſerunt impiè Chriſtum ordinario modo corrupta Matris Virginitate generatum fuiſſe. 397.A

Eccleſia.

Eccleſia quomodo dicatur corpus. 219.A

Eccleſia quod definit, recipiendum eſt. 550.D

Citra authoritatem Eccleſiæ non poſſunt hæretici ſufficienter probare ſua Sacramenta. 551.A

Eccleſiæ generalis conſuetudo non eſt repudianda, vt hæretici faciunt. 683.A

Eccleſiæ Catholicæ praxis colendi & venerandi SS. Euchariſtiam. 731.C. Vide Euchariſtiæ materia prout conuertitur in corpus Chriſti, &c.

Eccleſiæ generalis conſuetudo obſeruanda. 954.B

Eccleſiæ conſuetudo non facit præceptum diuinum. 994.A. & ſeq.

Eccleſiæ antiqua conſuetudo de vſu communionis in vtraque & in vna tantum ſpecie. 994.B. & ſeq.

Eccleſia olim Euchariſtiam exhibuit infantibus. 994.B

Eccleſiæ Hieroſolymitanæ conſuetudo non adminiſtrãdi olim Euchariſtiam in ſpecie Vini. 995.A

Eccleſiæ antiqua olim conſuetudo in maiore Quantitate conſecrandi ſpeciem panis quàm vini pro Euchariſtia. 995.D

Eccleſiæ antiquæ variæ conſuetudines, ex quibus probari poteſt vſus Euchariſtiæ in vna ſpecie tempore Apoſtolorum. 994.D. poſt tempora Apoſtolorum. 995.D

Eccleſiæ antiqua conſuetudo non conſecrandi in Paraſceue & Sabbatho ſancto, extra Miſſam de ipſa reſurrectione Domini. 997.A

Eccleſiæ munus eſt conſtituere ea quæ in Sacramentorum adminiſtratione diuinitus non ſunt determinata. 1006.C. & ſequent.

Eccleſiæ præcepta non ſunt à Chriſtianis diſcutienda. 1007.E

Eccleſiæ conſuetudo olim etiam obſeruata hæreſes enaſcentes contraria praxi refutandi. 1009.A

Eccleſia authoritati nihil detrahitur, etiamſi progreſſu temporis quædam ad praxin ſpectantia rectius conſtituta ſint quàm fuerint antea. 1009.E

Eccleſia tota errare non poteſt. 1094.D. & ſeq.

Eccleſiæ Vniuerſalis conſuetudo offerendi Miſſæ ſacrificium. 1094.E. & ſeq. eaq; ab initio vſurpata. 1095.C

Eccleſiæ etiam præſentis authoritas infallibilis eſt. 1151.D

Eccleſiam habere poteſtatem inſtituendi ſacramentalia, quæ valeant ad remiſſionem Venialium. 1216.B

In Ec-

In Eccleſia qualis ſit theſaurus ad abſolutionem pœnæ tempo ralis aliorum ualens. 1449.D
Contraria Maiyronis ſententia refellitur ut erronea. 1457.A.B
Eccleſiæ ille theſaurus non conſtat tantum ex ſatisfactionibus Chriſti, ſed etiam Sanctorum. 1458.A
In Eccleſia quàm ampla ſit poteſtas remittendi peccata. 1459.E.& ſeq.
Eccleſiæ quanta authoritas. 1722.D
Eccleſiæ perſecutio tempore Antichriſti. 1779.B
Eccleſiæ fides nunquam omnino deficiet. 1781.A
In Eccleſia orientali non licuit poſt ordines ſacros contrahere matrimonium. 1579.D

Elias.

Eliam ſub tempus Antichriſti uenturum. 994. D. ab Antichriſto occidendum. 1783.C

Eleemoſyna.

Eleemoſynam cur ſolam ad remiſſionem peccati ualere ex ſacra Scriptura probari non poſſit. 1206.D
Eleemoſynam ualere ad remiſſionem uenialium. 1216.B

Encratitæ.

Encratitæ hæretici malè negabant matrimonium eſſe rem per ſe bonam. 1608.B.& ſeq. Vide Matrimonium.

Enoch.

Enoch ſub tempus Antichriſti uenturum. 1778.D. ab Antichriſto occidendum. 1783.C

Epiſcopus.

Epiſcoporum ordinem ex inſtitutione diuina eſſe in Eccleſia: eumque ab aliis diſtinctum. 1515.D
Epiſcopus an tantam poteſtatem habeat in ſua diœceſi, quantam Pontifex in tota Eccleſia. 667.A.B
Epiſcopalis benedictio ualet ad uenialium remiſſionẽ. 1215.D
Epiſcoporum ordinem non modò iure diuino ſuperiorem eſſe diaconatu, ſed etiam Presbyterio. 1517. A. 1524. B. neque contrarium ſenſit uel docuit S.Hieronymus. 1523.B
Epiſcopos in Eccleſia ſuccedere ſummis ſacerdotibus ex ſynagoga. 1518.A
Epiſcopis & Presbyteris idem nomen commune ſed diuerſus gradus. 1521.B.& ſeq.
Epiſcopi non modò ordine ſed & iuriſdictione ſuperiores ſunt ex inſtitutione diuina Presbyteris. 1523. C. idque nunquam negauit S.Hieronymus. 1523.B
Epiſcopis ſuperiores ſunt Archiepiſcopi, & his Patriarchæ & Primates, & his ipſis antecellit Summus Pontifex. 1525.E. & ſeq.
Epiſcoporum munus quod ſit. 1533.B.& ſeq. & quomodo poſſint officium concionendi per alios præſtare. 1533. C
Epiſcoporum ordo quomodo ſit ſuperior ordine ſacerdotum. 1537.A. 1546.A. & cur ſine hoc non poſſit conſiſtere. 1545. A. Vide Ordinis Sacramenti ratio & partes.
Epiſcopus per quamnam poteſtatem ordinare poſſit ſacerdotes. 1545.B
Epiſcopatus peculiarem reſpectum habet ad Euchariſtiam. 1545.E
Epiſcopos aliquos ſanctos olim quidem uxores habuiſſe, ſed iis non eſſe vſos. 1581.C

Eraſmus.

Eraſmus non rectè dubitauit de forma Euchariſtiæ, ſequutus Lutherum. 904.A.B
Eraſmus negauit Confeſſionem ſpecialem omnium peccatorum mortalium fundamentum habere in antiquitate. 1286.A
Eraſmus malè dixit Excommunicationem territare pueros nõ autem viros fortes. 1405.E. 1406.C
Eraſmus malè improbauit Cœlibatum Sacerdotum & Clericorum. 1582.C
Eraſmus non rectè ſenſit matrimonium ob adulterium coniugis poſſe diſſolui. 1631.E
Eraſmi argumenta pro hoc errore ſoluuntur. 1638.A
Eraſmus non rectè cenſuit matrimonia ſine conſenſu parentũ contracta eſſe inualida. 1666.E. Eiuſque argumenta ſoluuntur. 1668.D

Error.

Error circa perſonam quomodo inualidet matrimonium. Vide Matrimonij cauſſa efficiens & Matrimonij Impedimenta.

Euchariſtia ſecundum ſe.

Euchariſtia quid nominis. 677.A.& ſeq.
Euchariſtiæ generalis deſcriptio. 677.B
Euchariſtiæ varia nomina. 678 A
Euchariſtia an rectè vocari poſſit cœna Domini. 678.C
Euchariſtia eſt Sacramentum & à Chriſto in cœna vltima inſtitutum, & quæ inſtituendi conuenientia. 679.B.& ſeq.
Euchariſtiam inſtituit Chriſtus in azymo decima quarta luna. 420.D. 698.D
Euchariſtiam eſſe Sacramentum hæretici non poſſunt euidenter ex Scriptura conuincere. 679.B.C
Euchariſtiæ Sacramentum antè promiſſum fuit quàm inſtitutum. 679.E
Euchariſtiæ variæ figuræ extiterunt in veteri Teſtamento, ſed præcipua fuit ritus agni Paſchalis. 680.A.& ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum in qua re conſiſtat, Sectariorum ſententia. 681.A
Argumenta Sectariorum ſoluuntur. 685.B.& ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum non agnoſcunt Sectarij extra eius vſum. 681.A. 682.A.& ſeq.
Euchariſtia Sacramentum conſiſtere in aliqua re permanente & durabili. 682.B. idque probatur maximè ex SS. Patribus ex vſu & authoritate Eccleſiæ. 682.C
Euchariſtiam etiam in veteri Eccleſia aſſeruari ſolitam. 683.B & idipſum fatentur ſectarij. 683.D
Euchariſtiam aſſeruandi conſuetudo nunquam fuit prohibita vt fingit Kemnitius. 684.B
Euchariſtiæ Sacramentum quibus verbis conficiatur. 685. D
Euchariſtia vt ab aliis Sacramentis differat. 685.A.& ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum an propriè conſiſtat in ſpeciebus panis & vini conſecratis, & an in corpore & ſanguine Chriſti. 687.A.& ſeq. 688.A
Euchariſtiæ Sacramenti virtus quomodo dicatur corpus Chriſti. 687.E
Euchariſtiæ conſecratio & ſumptio non eſt Sacramentum niſi inadæquatè. 689.B.& ſeq.
Euchariſtiæ conſecratio propriè nõ eſt niſi ſacramentale quoddam; & ſumptio, Sacramentalis eius vſus. 690.A
Euchariſtiam eſſe unum Sacramẽtum formaliter, & plura materialiter. 691.A.& ſeq.
Euchariſtiæ Sacramentum ſecundùm rationem eſſentialẽ perfectè conſiſtere in quauis ſpecie, quoad indiuiduam non niſi in utraque ſpecie. 692.A
Euchariſtiæ Sacramentum neceſſarium eſt neceſſitate præcepti omnibus adultis. 692.C.& ſeq.
Euchariſtia quomodo dicatur paruulis neceſſaria. 693.A.& ſeq.
Diſcrimen inter Euchariſtiam & Baptiſmum quoad neceſſitatem. 692.E.& ſeq. 693.D
Euchariſtiæ uotum implicitum contineri ipſa ſuſceptione Baptiſmi. 693. B& ſeq.
Euchariſtia quomodo ſit neceſſaria in uoto, baptiſmus in re. 694.A
Euchariſtia nõ eſt neceſſaria neceſſitate medij, & pluribus modis ſuppleri poteſt, quàm baptiſmus. 694.B.C
Euchariſtia habet certam promiſſionem gratiæ, quam tamen Sacramentarij ex Scriptura oſtendere non poſſunt. 760.E. & ſeq.

Euchariſtia Sacramenti materia.

Euchariſtiæ materiam eſſe panem & uinum. 695.A
Circa Euchariſtiæ materiam uariæ hæreſes antiquorum. 695. C.& ſeq.
Euchariſtiæ materiam eſſe quemuis verum panem. 696.B
Euchariſtiæ materiam eſſe panem triticeum, & quomodo. 697.A
Euchariſtiæ materia an poſſit eſſe panis ex ſiligine, farre, ſpelta. 697.B.& ſeq.
Panis ex hordeo, milio, fabis, amylo, an ſit apta materia Euchariſtiæ. 697.C
Ex parte modi coquendi panem, quis panis ſit apta materia Euchariſtiæ, an frixus, elixus, &c. & an paſta. 697.D
An ad verum panem requiratur aqua ſimplex & naturalis. 697.E
Euchariſtia an conſecranda in pane azymo vel fermentato. 698.B
Euchariſtia olim propter Ebionitarum hæreſin conſecrata in fermentato. 1009.A
Conſuetudo Eccleſiæ latinæ conſecrandi in azymo conformior eſt rationi, quàm Græcæ. 698.C
Euchariſtiæ materiæ pars altera eſt vinum ex vite collectum. 698.D
Acetum, agreſta, vua, vinum congelatum, muſtum, an ſint apta materia Euchariſtiæ. 699.A
Aquam vino eſſe permiſcendam ex præcepto diuino. 699.E
Non eſſe de neceſſitate Sacramenti, vt vinum aqua miſceatur. 700.D
Quinam improbarint hunc ritum miſcendi vinum aqua. 700. Refelluntur. 701.B
Euchariſtiæ materiæ Quantitas neque quoad magnitudinem, neque quoad paruitatem eſt determinata. 702.A. & ſeq. Probatur. 704.B.C
Quæ ſit ratio diſcriminis quoad hoc inter Baptiſmum & Euchariſtiam. 704.A.& ſeq.
Euchariſtiæ materia eſſe poſſet particula panis tam parua, vt à nemine videri poſſet. 704 D

Euchari-

Euchariſtiæ materia an & quomodo debeat conſecranti eſſe præſens. 705.A.& ſeq.

Euchariſtia materia prout conuertitur in corpus & ſanguinem Chriſti.

Caluiniſtæ quibus verborum inuolucris tegant ſuum errorem, de præſentia Chriſti in Euchariſtia, 705.& ſeq.
Eorundem error detegitur. 707.D.& ſeq.
Eccleſiæ Catholicæ ſententia de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 708. A. 768. C. Probatur I.ex hiſtoria certaminum de hac ipſa quæſtione. 709.A.& ſeq.II.ex verbis quibus à Chriſto inſtitutum eſt hoc Sacramentum.712.C,III.ex alijs Scripturæ locis.718.E.& ſeq. IV. Septēdecim argumētis,ex SS. Patribus. 720.B. & ſeq.V. ex antiqua Eccleſiæ praxi. 731.C & ſeq.VI.ex ijs quæ Caluiniſtæ aduerſarij ipſi alioqui concedunt.735.B.& ſeq.VII.ex miraculis. 743.C.& ſeq.
Hæretici qui varijs temporibus negarunt præſentiam Chriſti in Euchariſtia, & quomodo ſemper refutati ſint. 709.C
I. Argumentum ex SS. Patribus aſſerentibus Chriſtum præſentem in Euchariſtia, ex eo quod nunquam ſignificarunt Euchariſtiam eſſe tantum ſignum corporis Chriſti. 720.C.& ſeq.
II. Argumentum quòd SS.Patres expreſsè reiecerunt illam interpretationem; *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, ſignum corporis mei. 723.D.& ſeq.
III. Quod SS. Patres ex omnipotentia Dei defendere conantur præſentiam Chriſti in Euchariſtia, etiamſi ſenſus aliter iudicent. 724.D
IV. Quòd SS. Patres ratione huius myſterij cenſent Chriſtū eſſe ſimul in pluribus locis. 725.E
V. Argumentum ex SS. Patribus ſumitur ex pulcherrimis locutionibus quibus hoc myſterium amplificant. 726.A
VI. Quòd ſancti Patres rationem reddant, cur Chriſtus hic adeſſe ſub aliena ſpecie voluerit, 726.E
VII. Quòd ſancti Patres accuratè explicent, quomodo Chriſtus in Euchariſtia non corrumpatur, &c. 727.C
VIII. Quòd SS. Patres ſtudioſè declarent, ex quibus naturis conſtet perſona Chriſti hoc Sacramento contenta. 727.D
IX. Quòd SS. Patres per hunc articulum fidei defendant alios, 727.E
X. Quòd SS. Patres aſſerant nos vnum corpus effici cum Chriſto,&c. 728.C
XI. Quòd SS. Patres affirment etiam à malis & indignis hominibus ſumi Chriſti corpus, &c. 729.A
XII. Quòd SS. Patres dicant, Chriſtum comediſſe ſuummet corpus, &c. 729.D
XIII. Quòd SS. Patres aſſerant Chriſtum ſemet ſacrificaſſe Deo in vltima cœna, &c. 729.E
XIV. Argumentum ex SS. Patribus, quod quicquid continet aut tangit Euchariſtiam, dicant tangere corpus Chriſti. 730.A
XV. Quòd SS. Patres longè reuerentius de Euchariſtia loquuntur quam de alijs quibuſcunque Sacramentis. 730.C
XVI. Quod SS. Patres cenſuerunt Euchariſtiam eſſe adorandam, &c. 731.A
XVII. Quòd etiam Gentiles eam eſſe SS. Patrum ſententiam intellexerunt. 731.B
Eccleſiæ Catholicæ praxis adorandi Euchariſtiam.731,C.inuocandi Chriſtum in Euchariſtia.732.A.Summa religione ſumendi & tractandi Euchariſtiam.732. B. religioſè cuſtodiendi SS. Euchariſtiam. 733.B.909. E. Vſurpandi in articulo mortis pro viatico. 733.B. religioſè tractandi ea omnia quorum vſus eſt in celebratione Euchariſtiæ.733. C. colendi ſacerdotes propter idem myſterium. 733.D.faciendi calices & alia ornamenta Euchariſtiæ ex pretioſa materia.733.E.reuerenter habendi communem panem & uinum propter Euchariſtiam.734.B. aſſuefaciendi paruulos ad reuerentiam peculiarem erga hoc Sacramentum.734.C.adhibēdi hoc Sacramentum ad pellendos dæmones. 734. D. circumferendi SS. Euchariſtium. 734.E.& ſeq.
In Euchariſtia non poteſt Chriſtus uerè,propriè,& ſubſtantialiter uniri nobiſcum,niſi per indiſtantiam localem. 735.C & ſeq.
Eccleſiæ Catholicæ ſententia de præſentia Chriſti in Euchariſtia. Probatur refutatione directa contrarij erroris Sacramentariorum.744.C. Vide Sacramentarij.
Sub quauis ſpecie & panis & uini eſſe integrum Chriſtum, defenditur contra Sacramentarios. 763.D
Argumenta pro contrario errore Sacramentariorum ſoluuntur. 768.E.& ſeq.

Euchariſtiæ myſterium non eſſe prodendum infidelibus.732.D & ſeq.
Corpus Chriſti non eſſe circumſcriptiuè in Euchariſtia, idque eſſe poſſibile. 780.B.& ſeq.
Corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe in pluribus locis, idque eſſe poſſibile.782.E.Vide etiam Corpus.
Euchariſtia rectè adoratur, nec eſt in eo periculum idololatriæ. 731.A.& ſeq.797.D
Subſtantiam panis & uini in Euchariſtia conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti.800.A.826.C.& ſeq. Vide Tranſubſtantiatio.
Euchariſtia cur in Scriptura uocetur panis. 813.D.E
Quæ ſit ſimilitudo Euchariſtiæ & Incarnationis Chriſti.818.B quæ diſſimilitudo. 835.D
Per Euchariſtiam quomodo ſignificetur unio corporis myſtici in Eccleſia. 820.A
Accidentia panis in Euchariſtia quomodo poſſint nutrire. 823.B
In Euchariſtia ſub ſpecie panis concomitanter eſſe ſanguinem. 830.D.& ſequent.animam & diuinitatem. 831.E. 852.D
Rectene dicatur,panis eſt,uel fit corpus Chriſti,&c. 844.B
Totum Chriſtum ſecundùm ſubſtantiam eſſe præſentem in Euchariſtia.Probatur ex Scriptura.845.B.ex SS.Patribus,845. D.ratione.846.B.praxi Eccleſiæ.847.A. ex definitione eccleſiæ. 847.B
Perſonam diuinam uerbi peculiari ratione eſſe in Euchariſtia. ibid.
Corpus Chriſti in Euchariſtia datur uiuum non mortuum, licet id blaſphemè neget Fortunatus Crellius. 1013.E
Totum Chriſtum etiam ſecūdùm ſua accidentia omnia intrinſeca & abſoluta,quæ habet in cœlo,atque adeò etiam ſecundùm ſuam Quantitatem eſſe in Euchariſtia.Probatur ex uerbis Chriſti.847.E.& ſeq.ex fidelium ſenſu.848.C. ex Concilijs.842.E.ex SS.Patribus. 843.A.B
Argumentum pro contraria opinione *Durandi ſoluitur*. 843.B
An Chriſtus tum ſecundùm ſubſtantiam tum quantitatem in Euchariſtia ſit diuiſibiliter uel indiuiſibiliter. 850.A.851. D.E
Chriſtum in Euchariſtia tamdiu manere, quamdiu manent ſpecies incorruptæ,ſaltem quoad earum quantitatem. 850.B
Quid ſi miraculoſè in Sacramento caro uel puer, &c. appareret,maneret ne in illo Chriſtus?850.D.& ſeq.an ſumenda talis hoſtia?851.A.an alia conſecranda? 851.B
Chriſtus non eſt in Euchariſtia ut in loco, nec per ſolum reſpectum præſentiæ,ſed alio modo ineffabili. ibid.
Chriſtus in Euchariſtia neque eſt ſtans, neque pronus, neque ſupinus. 847.C
Corpus Chriſti in ultima cœna datum diſcipulis quale fuerit. 1013.C
Chriſtus in Euchariſtia nec eſt circumſcriptiuè nec definitiuè propriè. 851.E.& ſeq.
Chriſtus æquè totus eſt ſub quauis ſpecie atque ſub vtraque. 852.B
Chriſtus totus non eodem modo eſt ſub vna *ſpecie atque ſub* altera. 853.D
Per corpus Chriſti, quod primariò & ex vi conſecrationis eſt in Euchariſtia ſub ſpecie panis,quid intelligatur. 853.A
Quid ſi in triduo mortis fuiſſet conſecrata aut ad illud triduū reſeruata hoſtia,fuiſſet ne corpus viuum cum ſanguine.853, C,1013,C. & ſeq. & an ſaltem per potentiam Dei abſolutā potuiſſet eſſe viuum in Euchariſtia. 1013.D
Chriſtus ſub quauis particula ſpeciei eſt totus, tum ante ſeparationem, tum poſt ſeparationem. 853.D
Chriſtus non eſt in loco ſpecierum propriè localiter. 854.B
Chriſtus motis ſpeciebus localiter etiam ipſe per accidens mouetur localiter.923.A. niſi tantùm circulariter circumagetur hoſtia. 854.D
Chriſtus nullo alio genere mutationis,præterquam localis,poteſt à vi extrinſeca affici. 854.D
Quomodo Chriſtus à SS.Patribus dicatur in Euchariſtia attingi,frangi, dentibus,atteri,&c. 885.A.B.N&S
Chriſtus non poteſt oculis aut alijs ſenſibus naturaliter à nobis percipi in Euchariſtia.886.A.per potentiam Dei abſolutam poſſet. 886.C
Chriſtus in Euchariſtia non poteſt naturaliter videre nos, aut aliquo ſenſu percipere,quæ circa ipſum Sacramentum fiunt. 886.B. ſed ſeipſum videre poteſt, ibid.
Modus quo Chriſtus eſt in Euchariſtia non poteſt ſenſu cognoſci. 885. neque diſtinctè intellectu niſi beato. 886.D.& ſequent.
Chriſtus quando & quamdiu maneat ſub ſpeciebus. 945.B
Speciequiæ quorundam ſingulares hac de re refelluntur. ibid.

Eucha-

Euchariſtiæ ſpecies ſeu accidentia.

Accidentia in Euchariſtia non ſunt inhæſiuè in eodem ſubiecto, in quo erant antè, nec in corpore Chriſti, neque in alio corpore, & quàm ſit hoc certum. 887. A. & ſequentibus. 819.D
Quo nam modo accidentia illa exiſtant ſine ſubiecto. 887.E
Caietanus nec verè nec ex mente Diui Thomæ vult addi ipſis accidentibus nouum modum ſubſtantialem naturam priorem ipſa exiſtentia per quem ſine ſubiecto exiſtant. 889.C
Modus quo accidentia exiſtunt ſine ſubiecto an ſit aliquid ſubſtantiale vel accidentale. 890.D
In Euchariſtia quot accidere ſoleant miracula. 891.B.C
Quantitas in Euchariſtia eſt ſubiectum Quod reliquorum accidentium & quomodo. 892.B
Non exiſtit ibi vllo modo vt Quo, ſicut alia accidentia. ibid. & ſequent.
Accidentia in Euchariſtia poſſunt agere omnia quæ poterant antea. 892.D. etiam producere ſubſtantiam. 893.B. idque ſine nouo miraculo. ibid. D. non tamen vt propriè inſtrumenta ſubſtantiæ. 893.E
Accidentia in Euchariſtia poſſunt corrumpi per ſe & per accidens. 894.A. & ſeq. & quidem naturaliter poſito primo miraculo. ibidem. D. idque etiam quoad corruptionem per accidens locum habet in quantitate. ibid. E. & ſeq. non tamen per quamuis diuiſionem corrumpitur Phyſicè quantitas. 895.D
Quantitas hoſtiæ poſt etiam frangi, neq; tamen per accidens frangitur Chriſtus. 895.E. & ſeq.
Accidentibus vini permiſceri poteſt alius liquor. 896.B. & quo modo per admixtionem corrumpi poſſint. 896.C. & ſequen. & quid ſi corrumpantur, vel de corruptione dubitetur. 897.E
Vinum conſecratum mixtum alteri conſecrato præſertim ſimili, etiam per totum, non deſinit eſſe ſanguis Chriſti. 897.B
Liquor non conſecratus vino conſecrato permixtus non eſt ſanguis Chriſti. 897.D. & ſeq.
Ex quibus qualitatibus vini admixti vino conſecrato diiudicandum an hoc corrumpatur. 897.D
Ex quantitate hoſtiæ affecta illis accidentibus poſſe quiduis generari, quod antea ex materia potuit, ſed diuerſo modo. 898. B. & ſeq.
Quantitas in huiuſmodi generatione conuertitur in materiam, & quomodo. 898.D. & ſeq.
Contrariæ ſententiæ quorundam refelluntur. 899.D. & ſeq.
Non redit in eiuſmodi generatione virtute diuina eadem numero ſubſtantia panis. 900.B
An dici poſſit in tali generatione quantitas annihilari & materia de nouo creari. 900.C
Non producitur tunc materia ex ipſa potentia quantitatis. 901.B.
Quædam & qualia miracula circa Euchariſtiam admittenda ſint. 901.A
Accidentia Euchariſtiæ poſſunt etiam nutrire. 901.E
In qualibet ſpecie eſt ſignificatio refectionis ſpiritualis tota eſſentialiter. 986.D. & ſignificatio item mortis Chriſti vnionis fidelium inter ſe, & cum Chriſto. 987.B. & efficacitas Sacramenti huius tota per ſe. 987.C

Euchariſtiæ forma.

Error Manichæorum & recentiorum etiam hæreticorum negantium eſſe certam in hoc Sacramento verborum formam neceſſariam. 901.D
In Euchariſtia neceſſariam eſſe certam aliquam verborum formam, probatur ex Scriptura, Patribus, traditione, & ratione. 902. D. & ſequent. nec obſtat quod verba Phyſicè non maneant. 903.D
De forma Euchariſtiæ non rectè dubitarunt Eraſmus & Scotus. 910.B. & ſeq. qui etiam malè putauit aliquid aliud ad veritatem Euchariſtiæ eſſe neceſſarium præter materiam & formam & intentionem. 903.E. 904.D. & ſeq.
Verba formæ Euchariſtiæ debent in perſona Chriſti proferri ſaltē ex accōmodatione & vſu morali. 905.A. neque neceſſarium eſt ad hoc præmittere verba illa, *Deditq; diſcipulis ſuis, &c.* vt Scotus volebat. 905.A
Euchariſtiæ forma non conſiſtit in recitatione orationis dominicæ, &c. 906.A
Euchariſtiæ forma non conſiſtit etiam in quadam oratione præter verba Chriſti, vt volunt Græci. ibid. E. & ſeq. Quorum fundamentum ſubuertitur. 907.E
Error Lutheranorum & aliorum hæreticorum noſtri temporis de forma Euchariſtiæ. 908.E. & ſequent. Vide Sacramentarij.
Præceptum illud Chriſti: *Hoc facite, &c.* quam vim habeat. 910. B. 913.D
Euchariſtiæ forma non conſiſtit in omnibus verbis, quæ tam ſuper calicem quàm panem proferuntur. ibid. A. neque rectè hoc limitat Richardus. 914.B
Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. ibid.C
Vnde diiudicandum ſit quænam verba ad formam Euchariſtiæ ſpectent. ibid.B. & ſeq.
In quibuſdam liturgijs non haberi verba illa: *Myſterium fidei & æterni.* 913.B
Quid verbis illis: *Noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei,* ſignificetur. ibid.E
Quibus verbis Chriſtus conſecrauerit. 919.D. & ſeq. An circa calicem omnia verba protulerit, quæ iam proferri ſolent. 914.C.D
Quare verba, quæ proferuntur ſuper calicem, omnia eodem modo notentur, & proferantur. 917.A
Noua quædam & mala Philoſophia Soti circa hoc refellitur. 915.C
Non eſt nec poteſt eſſe intentio Eccleſiæ, vt exiſtente iam vera materia & forma Sacramenti per legitimum Miniſtrum prolata, &c. non ſit tamen adhuc verum Sacramentum. ibid.D
Qua intentione ea omnia verba Calici adhiberi ſolita, proferenda ſint. 917.B
Non poſſunt ea verba in conſecratione calicis citra ſacrilegium prætermitti. ibid.E
Euchariſtiæ forma in quibus verbis determinatè conſiſtat. ibidem. E. Probatur vera ſententia ex natura huius Sacramenti & Chriſti inſtitutione. 918. B. ex SS. Patribus. ibid.E
Euchariſtiæ forma non eſt elata voce ad modum prędicantium pronuntianda, vt volunt Prædicantes. 920.D
Euchariſtiæ formam veram eſſe defenditur, ſolutis omnibus dubitandi rationibus. 921.E. & ſeq.
Nec obſtat quod Sacerdos dicat: *Eſt corpus meum:* non ſolùm recitatiuè ſed etiam ſignificatiuè & perſonaliter. 922.B. & ſeq. id quod tamen aliqui malè negant. 924.A
Euchariſtiæ forma quomodo peculiariter à Sacerdote in perſona Chriſti proferatur. 923.A
In Euchariſtiæ forma particula, *Hoc eſt*, varijs modis ab Hæreticis & quibuſdam etiam Catholicis explicatur, ſed malè. ibid.B
Vera & Catholica ſententia de ſenſu voculæ illius: *Hoc,* & quid nam per eam demonſtretur. 924. B. & ſeq. Confirmatur ex vulgari modo loquendi. 925.E
Scotus à vera ſententia nonnihil recedit. 926.C
Copula *Eſt*, nihil detrahit veritati orationis illius: *Hoc eſt corpus meum.* ibid. D. imò nec obſtat, quin etiam ex natura ſua vera ſit illa oratio. ibid.E
Euchariſtiæ forma vera eſt, non obſtante hoc, quod ſit practica. 927.A
Euchariſtiæ forma efficit ſuum ſignificatum etiam vt vera eſt, & non vt neutra. ibid.D
Per Euchariſtiæ formam tanquam per inſtrumentum quoddā conuerti panem in corpus Chriſti, eaque ratione Chriſtum ſiſti præſentem in Euchariſtia. 928.C
Euchariſtiæ Miniſter vt proferens formam, concurrit quoque cum ea inſtrumentaliter ad conuerſionem. ibid.D
Sectarij contradicunt huic veritati. ibid.A. 929.A
In quo conſiſtat virtus illa inſtrumentalis quæ ineſt verbis formæ. ibid.B
Euchariſtiæ forma quandonam conſequatur ſuum effectum conuerſionis. ibid.C.D
Euchariſtiæ forma vt inſtrumentum Dei, concurrit etiam ad gratiam producendam, licet ſecundùm ſe non exiſtens. ibid. C. & ſeq.
Diſcrimen inter Euchariſtiam & alia Sacramenta quoad formam. 930.B

Euchariſtiæ effectus ex vſu prouenientes.

Euchariſtiæ effectus duplices. 929.D
Euchariſtia confert augmentum gratiæ habitualis & alia auxilia actualia gratiæ conciliat, &c. 930.D. & ſeq. idque probatur ex SS. Patribus. 931.B.C
Euchariſtia confert hanc gratiam non ante comeſtionem. 935. C. nec poſt, niſi per accidens. ibid.D
Quare à ſumentibus Euchariſtiam non percipiatur aliquando delectatio & ſuauitas. 931.E

Per Euchariſtiam transformatur homo in Chriſtum non Chriſtus in hominem. 931.D

Per Euchariſtiæ ſumptionem remittuntur peccata venialia. 932.A

Euchariſtia præſeruat à peccatis mortalibus. 932.B

Euchariſtia vnit fideles cum Chriſto & inter ſe. 932.C

Euchariſtia confert ius ad vitam æternam præfigurata illo pane ſubcinericio Heliæ. 932.D.E

Euchariſtia confert immortalitatem corpori poſt reſurrectionem. 933.A

Euchariſtia quomodo conferat primam gratiam, atque adeò remiſſionem peccati mortalis. 934.C

Euchariſtia quomodo à pœna temporali liberet. 934.D

Euchariſtia per accidens eſt cauſa mali. 934.D

Euchariſtiæ effectus principalis non eſt remiſſio peccati mortalis, vt volunt Sectarij. 936.A

Argumenta Sectariorum ſoluuntur. 937.A

Euchariſtiæ effectus quinam participare poſſint. 937.B

Euchariſtiæ effectus impedit conſcientia peccati mortalis. 937.C

Euchariſtiæ effectus non impediuntur per venialia peccata, ſi abſit affectus. 937.D

Euchariſtiæ effectus quoſnam impediant venialia peccata in ipſo communicandi actu commiſſa. 937.D

An ad gratiam vel augmentum gratiæ acquirendum per Euchariſtiam, requiratur tempore communionis actualis deuotio. 937.E

Caietani ſententia reijcitur, argumenta ſoluuntur. 938.B

Falsè Caietanus & contra mentem D. Thomæ aſſerit, ſi quis ſuppleat defectum actualis deuotionis poſt communionem, conſecututum gratiam Euchariſtiæ. 939.A

Euchariſtiæ vſus ſiue ſumptio.

Euchariſtiæ ſumptio triplex. 939.C

Euchariſtiæ ſumptionem Sacramentalem tantùm, aliter Catholici, aliter Sacramentarij explicant. 940.C

Euchariſtiæ Sacramentalis manducatio requirit intentionem. 941.A

Euchariſtiæ ſpiritualis manducatio non excludit apud Catholicos alios modos manducandi Chriſtum ſpiritualiter, vt calumniatur Kemnitius. 941.B

Euchariſtiam qua ratione ſpiritualiter manducauerint Patres veteris Teſtamenti. 941.D

Euchariſtiæ participes eſſe poſſunt ſpiritualiter atit etiam Sacramentaliter propriè, ſoli homines ratione vtentes; vel qui antea vſi ſint ratione, & deſiderium habuerunt huius Sacramenti. 941.E.& ſeq.

Euchariſtiam quomodo ſpiritualiter mãducent Angeli. 942.A

Euchariſtia non eſt danda infantibus aut perpetuò amentibus. 942.A

Euchariſtia danda eſt amentibus; ſi quandoq; rationis compotes eam deſiderauerint. 942.B.C.& quando eis proſit. ibid.

Euchariſtiæ Sacramentalis ſumptio non eſt reipſa paruulis neceſſaria ad ſalutem. 942.D

Euchariſtiam non licet dare paruulis, etiamſi viguerit olim contraria conſuetudo. ibid.

Euchariſtia ſi daretur paruulis, augeret gratiam eorum. 942.E

Ad communionem quo tempore admitti poſſint pueri. 943.A

Euchariſtia quid ſi à bruto ſuuratur. 943.B. & quid cum bruto capto faciendum. 943.D

Euchariſtiam dignè ſumpturus debet, iure diuino. haud temerè ſtatuere, poſſe ſe in gratia Dei eſſe. 944. A. non tamen requiritur certitudo fidei hac de re vt volunt Sectarij. 944.E.& ſeq. neque eſt neceſſe vt reipſa ſit in gratia, vt vult Maior. 945.D

In peccato mortali ſcienter communicare quàm graue peccatum. 944.A

In vno ſolùm caſu accidere poſſe vt aliquis nec peccet vſurpando Euchariſtiam, neque gratiam accipiat. 946.C

Euchariſtiam ſumens probabiliter exiſtimans ſe eſſe in gratia, qua tamen reipſa caret, accipit gratiam. 946.B

Euchariſtiam percepturus ſi conſcius ſibi ſit alicuius peccati mortalis, debet ex præcepto diuino & humano prius confiteri peccata Sacerdoti. 947.B. idque probatur varijs modis. ibid.C.& ſequen.etſi non obligetur peculiari præcepto contritionis. 1272.B

Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 947.B

Euchariſtiam percipere nulla peccatorum Sacramentali confeſſione præuia, dummodò adſit pœnitentia interior, & propoſitum quàm primum confitendi, in quibus caſibus liceat. 947.C

Communicare prætermiſſa confeſſione non licet, vt expectetur commodior Confeſſarius. 949.A

Ob præceptum communicandi in Paſchate implendum non licet prætermiſſa confeſſione communicare. ibid.A

Solum in articulo mortis communicare licet prætermiſſa confeſſione non obſtante excommunicatione, quam ob peccatum nondum Confeſſione patefactum quis incurrerit. ibid.A

Euchariſtia cui peccatori notorio neganda, etiamſi publicè petat. ibid.C.D

Euchariſtia peccatori publico etiam poſt actam pœnitentiam, non eſt danda publicè, ſed ſecretè, niſi publicè etiam conſtet de eius pœnitentia. ibid.E

Euchariſtia peccatori occulto publicè petenti non eſt neganda. ibid. E.& ſequen. etiam petenti non à Parocho, aut etiam extra tempus ad communicandum obligans. 950.A.& ſequentibus.

Euchariſtia cuinam occulto excommunicato non ſit neganda publicè petenti. ibid.E

Euchariſtia an ſit neganda peccatori hic occulto, alibi notorio ſi publicè petat, præſertim ſi crimen ſit contagioſum & perniciosum Reipublicæ. 951.B

Euchariſtia peccatori occultè petenti neganda. 951.C. niſi peccatum ſit ſolùm in confeſſione cognitum, & Euchariſtia petatur à proprio Parocho eo tempore, quo aliàs adminiſtrare Parochus teneatur. 952.A

Nunquam licet hoſtiam conſecratam dare peccatori vitandi ſacrilegij cauſa. ibid.B

Euchariſtia non eſt danda probandi cauſa ſuſpectis de crimine. ibid.C

Euchariſtiam ieiuno ſtomacho percipiendam ex præcepto Eccleſiaſtico. Probatur ex SS. Patribus. ibid.D. atque id vſpiam negat S. Auguſtinus, vt mentitur Kemnitius. 952.A.& ſeq.

Ieiunium hoc incipiendum à media nocte. 952.E. idq; debere eſſe naturale & ſtrictiſſimum. 953.A

Ieiunio huic nihil officit, ſi quis caſu inter ablutionem oris exiguum aliquid deglutiat, &c. ibid.A

Reliquiæ hoſtiæ in calice remanentis etiam poſt ſumptam abſolutionem ſumi debent. ibid.B

Infirmis etiam non ieiunis an & quomodo ſit danda Euchariſtia. 953.B. & quid ſi deeſſet hoſtia, an poſt prandium ad eum vſum conſecrari poſſet. ibid.C

Luthero & eius aſſeclis non placet hoc præceptum ieiunij, ſed refellitur, ſolutis eius argumentis. 954.C

Euchariſtiam percipiendi poſt cœnam in feria V. cœnæ Domini antiqua conſuetudo abolita. ibid.E.& ſeq.

Euchariſtiæ ſumptionem an & quomodo impediat pollutio. 955.C.& ſeq.

Euchariſtiam omnes ex præcepto diuino percipere debere qui ad rationis & diſcretionis vſum peruenerint. ibidem.E.& ſequent.

Contraria ſententia quorundam refellitur. 956.C.& ſeq.

Euchariſtia ex præcepto diuino non tantùm ſemel in vita, & ſemel imminente morte ſumenda eſt. 957.A

Euchariſtiam ſumere debent Sacerdotes ſacrificantes. 1012.D

Euchariſtia ex præcepto diuino ſumenda in articulo mortis. 957.B. item aliquando ad vincendas grauiores tentationes. ibid.C.& cùm quis exiſtimat ſe non ampliùs in reſ habiturum eius rei opportunitatem. ibid.C

Euchariſtia quando & quoties ſumenda ex præcepto Eccleſiaſtico. ibid.D

Euchariſtia quoties & quando olim ex præcepto Eccleſiaſtico ſumi debuerit. ibid.E

Eccleſiaſticum præceptum ſemel in anno communicandi nõ obligat ante annum duodecimum ætatis. 958.B

Quo tempore anni ex præcepto Eccleſiaſtico communicandum. ibidem.B.C. & quid ſi quis eo tempore cenſura ſit impeditus. ibid.C

Non communicans in Paſchate non tenetur ſub nouo peccato poſtea communicare. ibid.D

Eccleſiaſticum præceptum nihil derogat præcepto diuino, quo quis extra Paſcha obligari poſſit ad communionem. 959.B

Saluberrimum eſt quàm frequentiſſimè communicare per ſe loquendo. ibid.C

Ad communionem frequenter adhortantur SS. Patres. ibid.D Et Concilium Tridentinum. 960.B

Euchariſtia vſus non eſt de eſſentia Euchariſtiæ. 987.D

Euchariſtiæ vſus ſub vtraque ſpecie.

Euchariſtiæ vſum ſub vtraque ſpecie quinam hæretici aſſerant eſſe omnibus neceſſarium. 960.D

Lutheri & Melanchthonis inconſtantia in hac controuerſia. 961.B

Comma-

Communionem ſub vtraque ſpecie non eſſe omnibus fidelibus præcepto diuino neceſſariam Eccleſia Catholica ſentit. 961.E
Præceptum diuinum de communione ſub vtraque ſpecie non poſſe colligi ex Chriſti verbis, Hoc facite. 962.B.& ſeq.
Sacerdotes an & quomodo ſub vtraque ſpecie ex præcepto diuino communicare teneantur. 964.A
Sectariorum obiectiones pro communione ſub vtraque ſpecie ſoluuuntur. Vide Sectarij.
Præcepta inſtitutioni huius Sacramenti adiuncta non omnia ex æquo ad omnes pertinent. 971.B
Præceptum diuinum de communione ſub vtraque ſpecie non poſſe colligi ex verbis Chriſti; *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c.* 979.D
Præceptum de communione non ſub vtraque ſpecie non poſſe colligi ex eo, quòd Sacramentum iſtud in vtraque ſpecie ſit inſtitutum. 984. D. & ſeq. nec ex natura huius Sacramenti. 986.A
Euchariſtiæ Sacramentum non mutilatur per vſum ipſius ſub vna ſpecie, 988. A. nec vlla ei propterea iniuria infertur. 989.A
Euchariſtia non vocatur cœna quaſi in vſu cibi & potus eſſentialiter conſiſtat. 988.D
Euchariſtiam conficiens debet eam ſub vtraque ſpecie conficere & quare. 989.A
Non fieri iniuriam Laicis quòd ſub vna tantùm ſpecie communicent. 990.C.991.A
Æquè magnum per ſe fructum capi ex communione ſub altera quàm ſub vtraque ſpecie, per accidens quandoque minorẽ. 990. E. 989. D. etſi nihilominus ſpecies ipſæ ſint cauſa efficiens gratiam. 990.A
Communio ſub altera ſpecie abſolutè & ſimpliciter vtilior eſt quàm ſub vtraque. 1008.B
Eccleſiæ miniſtros non debere ex præcepto diuino petentibus utramque ſpeciem præbere. 990.B
Præceptum diuinum de communione ſub vtraque ſpecie non poſſe colligi ex Chriſti exemplo. 992.A
Chriſtus Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie & ſub vna tantùm aliquando dedit & conſecrauit. 992.B.993.B
Poſſitne ſacerdos aliquis vnam ſolùm ſpeciem in aliquo caſu conſecrare. 993.E
Præceptum diuinum de Communione ſub vtraque ſpecie non poſſe colligi ex antiqua Eccleſiæ praxi. 994.A.B
Euchariſtia mox vſi ſunt olim recens baptizati. 994. B. & an ſub vtraque ſpecie. ibid.
Euchariſtiam ſub ſpecie vini in Eccleſiæ Hieroſolymitanæ primordio non fuiſſe adminiſtratam. 995. A. licet fuerit conſecrata. 995. C. ſed in minore quantitate quàm ſub ſpecie panis. 995.D
Euchariſtiæ vſus in vna ſpecie tempore Apoſtolorum. 994. C. poſt tempora Apoſtolorum. 995.D
Euchariſtia olim deferebatur domum in vna ſpecie ſumptionis cauſa. 996.B
Circumferebatur ad tutelam in vnica etiam ſpecie. 996.C. Sed vtrumque poſtea rectè prohibitum propter abuſus. 996.D
Variæ item conſuetudines antiquæ, quibus probatur olim etiã in unica ſpecie uſurpatum fuiſſe Euchariſtiam. 996.E
Euchariſtia olim quandoq; in ſola ſpecie vini dabatur. 997.D
Communionis Laicæ quæ ratio fuerit. 998.A
Communio peregrina quid. 998.C
Euchariſtia, quomodo abſtemijs, aut toti multitudini olim fuerit adminiſtrata. 998.D
Præceptum diuinum de Euchariſtia ſub utraque ſpecie ſumenda ab omnibus, non poteſt colligi ex traditione aut ueterum teſtimoniis. 999.E.& ſeq.
Obſeruationes quædam utiles pro explicatione quarundam ſententiarum Sanctorum Patrum, ubi Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie neceſſariò ſumendam eſſe uidentur indicare. 1000.A.& ſeq.
Quomodo SS. Patres dixerint nonnunquam præcipi in nouo teſtamento ſanguinis potum. 1000. C. aut calicis uſum omnibus debere eſſe communem. 1001. A. aut omnes habere ius ad calicem. ibidem. B. aut non niſi utraque ſpecie rectè communicari. ibidem. C. aut ad omnes in perſona Chriſti dici: *Bibite ex hoc omnes*. ibidem. D. aut neceſſariò Euchariſtiam in ſpecie uini adminiſtrandam. 1002. A. aut calicis uſum omnibus eſſe ſalutarem, & præfiguratum in ueteri lege. ibid. C. aut ſanguinis potum omnibus eſſe neceſſarium. 1003. B. aut tum demum ex omni parte perfectè communicari quando utraque ſpecies uſurpatur. ibidem. E. neque aliter compleri hoc Sacramentum. 1004. A. aut errare Manichæos & Priſcillianiſtas ſub una tantùm ſpecie Euchariſtiam uſurpantes. ibid. E. aut ſacrilegè diuidi myſterium unius ſpeciei ſumptione. 1005.C
Euchariſtiam in altera uel utraque ſpecie adminiſtrare in Eccleſiæ arbitrio poſitum eſt. 1006.B.& ſeq. 1007.D
Communicandi ſub altera tantùm ſpecie conſuetudo quando cœperit, & quando ab Eccleſia lege ſancita fuerit. 1007.A. & ſeq.
Euchariſtiam in utraque ſpecie adminiſtrandi facultas quibuſdam Prælatis olim conceſſa an adhuc duret. 1007.B.C
Communio ſub una ſpecie præcepta eſt ab Eccleſia ad tollendam occaſionem irreuerentiæ. 1007. E. & erroris. 1008. D. & ad refutandos hæreticos. ibidem. E. & ad conformitatem in Eccleſia conſtituendam, quæ alioquin ob conditiones alterius etiam ſpeciei nempe uini eſſe non poſſet. 1009. A. & propter Prærogatiuam eorum qui miniſtrant altari. 1009.B
Communicandi ſub utraque ſpecie conſuetudo cur olim non obſtantibus his rationibus rectè fuerit ſeruata. 1009.B.& ſequen.
Communicandi ſub altera ſpecie legem duabus rationibus ſuaderi poteſt æquam eſſe. 1010.B.& ſeq.

Euchariſtia à Chriſto vſurpata.

Euchariſtiam etiam Chriſtus ſumpſit in ultima cœna, etſi Lutherus id neget. 1011.A
Euchariſtiam Chriſtus ſub utraque, & ſub una tantùm aliquãdo dedit & conſecrauit. 992.B.993.B
Euchariſtiam Chriſtus non modò Sacramentaliter, ſed etiam ſpiritualiter ſumpſit aliquo modo. 1011.B
Euchariſtiam Chriſtus etiam Iudæ porrexit. 1012.A
Contrariæ ſententiæ fundamentum refellitur. ibid.C
Quo ordine geſta ſint ea quæ commemorantur facta in ultima cœna. ibid.D.& ſeq.
Chriſtus in ultima cœna qualenam corpus ſuum dederit, an uiuum an paſſibile. 1013.C
Euchariſtia in triduo mortis conſecrata vel ad id ſaltem tempus reſeruata an viuum continuiſſet Chriſti corpus, &c. 1013.C. & ſeq.
Chriſtus quo die Euchariſtiam inſtituerit, an luna decimaquarta, an citius. 420.E
Sententia Græcorum refellitur. 421.A.& ſeq.
Quibus verbis Chriſtus conſecrauerit. 919.D.& ſeq.
Chriſtus an circa calicem omnia verba protulerit, quæ iam proferri ſolent. 914.C.D

Euchariſtiæ Miniſter.

Euchariſtiæ Sacramentum conficere poſſunt ſoli ſacerdotes. 1015.C
Sectariorum ea in re error exponitur. 1015.C.& ſeq.
Sacerdos omnis ordinatus adhibita legitima materia & forma validè, etſi non ſemper licitè & citra Sacrilegium & irregularitatis pœnam conſecrare poteſt. 1017.A.B
Adminiſtrare Euchariſtiam alijs quomodo ad Sacerdotes ſpectet. ibid.B.& ſeq.
Euchariſtiam alijs adminiſtrare an & quomodo poſſint Diaconi. ibid.C
Euchariſtiam alijs adminiſtrare in neceſſitate an poſſit ſubdiaconus vel Laicus. ibid.D
Euchariſtiam attingere quo iure prohibitum ſit Laico, & an id in aliquo caſu ſit licitum. ibid. E.& ſeq.
Euchariſtiam alijs adminiſtrans debet habere iuriſdictionem. 1018.A
Euchariſtiam alijs adminiſtrare poſſunt Religioſi excepto tempore Paſchatis. ibid.B
Euchariſtia eadem numero confici poteſt à pluribus, ſi ſimul finiant verba conſecrationis. ibid. C. imò poſſe etiamſi non ſimul finiant verba formæ. Probatur ex conſuetudine & authoritate quarundam Eccleſiarum. 1019. A. & ſeq. etiamſi hoc in baptiſmo fieri non poſſit. 1020.E
Argumentum contrariæ ſententiæ ſoluitur. ibid.B
Euchariſtiam eandem duos Epiſcopos ſimul conficere poſſe fatentur ſententiæ contrariæ authores. ibid.
Sacerdotes noui ſimul conſecrantes eandem hoſtiam qualem intentionem habere, & an ſanguinem etiam ſumere debeant. 1021.A
Sacerdotes an aliquando celebrare teneantur & quoties. ibidem C. & ſequent. & quid ſi curam animarum habeant. 1022.A
Sacerdos celebrans debet etiam ſumere Euchariſtiam à ſe conſecratã. 1011.B. niſi cùm miraculoſè appareret ſanguis, &c. aut venenum infuſum eſſet. ibid.D
Sacerdos ſemper ſub vtraque ſpecie Euchariſtiam celebrare, & celebrans ſumere debet. ibid.C.D
Euchariſtiæ fructus quem habet ex opere operato non impe-

ditur vlla conditione Miniſtri, infidelibus iuſtis. 1023. B. etiamſi alioqui non toleretur talis Miniſter ab Eccleſia. 1023. C.

Euchariſtiæ fructus ex opere operato conſequi ſolitus, quomodo impediri poſſit in Miniſtro aut alijs ei cooperantibus aut conſentientibus. 1023. D

Accipiens à malo ſacerdote Euchariſtiam aut eius Miſſam audiens quis peccet. 1023. E

Miſſas eorum ſacerdotum audire qui ſunt notorij concubinatij, an ſit licitum. 1024. A

Fructus quem habet Euchariſtiæ ſacrificium ex opere operantis, aut fructus orationum quæ in ſacrificio adhiberi ſolent à Miniſtro, impediri vel omnino vel ex parte poteſt per malitiam Miniſtri. 1024. C

Orationes quæ in perſona Eccleſiæ fieri ſolent in Miſſa, qua ratione maiorem vel minorē efficaciā habere poſſint. 1024. D

Sacerdotis boni Miſſa fructuoſior eſt quàm mali. 1025. A

Sacerdotes Catholicos eſſe legitimos Miniſtros Sacramenti Euchariſtiæ & ſacrificij Miſſæ. 1045. E. & ſeq.

Euchariſtia veneratio.

Euchariſtiæ Sacramentum externo & interno cultu latriæ adorandum eſſe 1121. etiam extra eius vſum. 1122. E

Euchariſtiæ ſpecies quo cultu & quomodo venerandæ ſint. 1122. C

Sectariorum in ea re error notatur. 1122. D. E

De Euchariſtiæ veneratione externa poteſt Eccleſia ſtatuere quid faciendum ſit. 1123. A

Euſtathiani.

Euſtathiani olim malè negabant matrimonium eſſe per ſe rem bonam. 1608. C. & ſeq. Vide Matrimonium.

Eutyches.

Error Eutychetis confundentis in Chriſto duas naturas refellitur. 75. E. & ſeq.

Extremæ Vnctionis natura & ſubſtantia.

Extremam Vnctionem eſſe Sacramentum, probatur contra Sectarios ex Scriptura. 1491. B. ratione. 1493. D

Vſu & authoritate veteris Eccleſiæ. 1493. E. & ſeq. Ex vniuerſali praxi totius Eccleſiæ. 1495. A

Extremæ Vnctionis Sacramentum non eſt inſtitutum ab Apoſtolis, ſed a Chriſto. 1495. B

Sectariorum argumenta contra Sacramentum Extremæ Vnctionis refutantur. 1496. A. & ſeq.

Vnctionem, de qua loquitur Iacobus, cap. 5. non fuiſſe eandem, cum ea de qua Marcus 6. cap. agit. 1496. A. & ſeq.

Extrema vnctio à S. Iacobo commendata nō fuit tantùm ſymbolum curationis miraculoſæ. 1496. C. neque vt naturale remedium ad depellendos morbos præſcriptum. 1496. E

Et quomodo ad remiſſionem peccatorum profuerit. 1497. B. & quibus ægris adhibenda. 1498. A

Extrema Vnctio quomodo ſit vnum Sacramentum. 1498. D

Extremæ Vnctionis materiam eſſe oleum oliuarum ſimplex & ab Epiſcopo benedictum. 1498. D. & ſeq. quamuis probabile eſt ſufficere etiam benedictum à Sacerdote. 1499. B

Extremæ Vnctionis forma in quibus verbis conſiſtat. 1499. C

Congruentiæ quædam pro materia & forma huius Sacramenti. 1500. A. & ſeq.

Extremæ Vnctionis definitio. 1504. C

Extremæ Vnctionis effectus.

Extremæ Vnctionis effectus eſt augmentum gratiæ, vel quandoque etiam prima gratia. 1500. C

Extrema Vnctio ſanat animam, abſtergendo reliquias peccatorum. 1500. E. & quęnam ſint illæ reliquię peccatorum. 1500. E. & ſeq. 1502. A. & quomodo nam ea vocentur reliquię peccati originalis. 1501. E

Extrema Vnctio ex inſtitutione ſua aliter peccata remittit, quàm pœnitentia. 1502. C

Extremæ Vnctionis effectus propriè non eſt remiſſio venialiū, quāuis per accidens magis ad reliquias venialium peccatorum, quàm mortaliū tollendas valere, cenſeri poſſit. 1502. D

Extremæ Vnctionis effectum etiam eſſe ſanitatem corporalem, ſi hæc ad animæ ſalutem conducat, etſi id ex parte neget Sotus. 1503. A

Extremam Vnctionem adminiſtrantes & ſuſcipientes.

Extremæ Vnctionis proprium Miniſtrum eſſe ſolùm Sacerdotem. 1503. D

Vnctio non Sacramentalis ab alijs etiam non ſacerdotibus vſurpata fuit. 1505. A

Non quiuis ſacerdos licitè hoc Sacramentum confert, ſed tantùm proprius ſacerdos ægroti, aut alius cum eius facultate, vel ſub ratihabitione, vel in articulo mortis. 1505. B

Extrema Vnctio ſolis fidelibus ægris de vita periclitantibus ad miniſtranda eſt, qui ratione vtantur vel certè ante vſi ſint & iſtud Sacramentum ſuſcipere deſiderauerint. 1505. D. non autem pueris aut perpetuò amentibus, aut ijs qui citra morbum de vita periclitantur. 1506. A

Extrema Vnctio non eſt differenda vſque ad id tempus, quo ægrotus ratione vti non valeat, & iam nulla ſuperſit ſpes ſalutis corporalis. 1506. A

Sacramentum hoc quomodo adminiſtrandum. 1506. B. & an etiam in renibus & pedibus. 1506. D

Extremæ Vnctionis effectus ſequitur in vltima Vnctione. 1506. C.

Extrema Vnctio poteſt iterari: & an etiam in eodem morbo. 1506. E

Exiſtentia.

Re non differt ab eſſentia. 171. D

Excommunicationis eſſentia.

Excommunicationis nomine quid ſignificetur. 1401. A

Excommunicationis vera definitio. 1402. A. & quomodo differat à peccato mortali, & alijs quaſi cenſuris. ibid. B. C

Excommunicatio non priuat omni bono communi membrorum Eccleſiæ. 1403. A. 1407. B. ſed tantùm certo, & quonam. 1403. B

Excommunicandi authoritatem eſſe in Eccleſia probatur ex ſcriptura. 1403. D. ex ſanctis Patribus. 1404. B. ex vſu atque exemplo Apoſtolorum. ibid. D. ex conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ. 1405. A

Excommunicandi authoritatem iure diuino tributam Eccleſiæ. 1407. E. & ſeq.

Excommunicatio videtur olim tempore Apoſtolorum manifeſto ſigno ſignificari ſolita, vt excommunicatus viſibiliter corriperetur à Dæmone. 1404. E

De excommunicatione & excommunicandi authoritate, quæ eſt in Eccleſia, quid ſentiant Sectarij. 1405. B

Excommunicatio etſi ſit medicinalis, formidanda tamen eſt. 1406. C. & pœnæ mortis in veteri teſtamento ſucceſſit. 1406. D

Excommunicatio ferri poteſt etiam in eum, qui putatur non rediturus ad meliorem mentem per illam. 1406. E

Excommunicatio non arguit Eccleſiam crudelitatis. 1407. A

In Excommunicatione rectè quandoque Eccleſia vtitur vi humana. 1407. C

Excommunicatio nulla lata eſt iure diuino. 1407. E

Excommunicationis diuiſio & effectus.

Excommunicatio variè diuiditur & primò in maiorem & minorem. 1408. B

Excommunicatio maior in quo conſiſtat, & qualinam communicatione priuet. 1408. E

Excommunicatio minor priuat tantùm vſu paſſiuo Sacramentorum. 1409. A. & per accidens aliquando actiuo. 1410. B

Cum excommunicato notorio maiore excommunicatione non licet communicare ſub pœna minoris excommunicationis. 1049. A

Cum nominatim excommunicato aut notorio percuſſore Clerici communicare non licet, cum alijs excommunicatis licet communicare. 1409. B. quamuis ipſi excommunicati communicando peccent, excepto vno caſu. 149. C. D

Cum excommunicato nominatim & notorio percuſſore Clerici communicare in politica conſuetudine citra contemptum & ſcandalum, non eſt communiter niſi peccatum veniale. 1409. E. habens annexam minorem excommunicationem. 1410. B

Cum excommunicato communicare propter quas cauſas liceat. 1409. E

Cum excommunicato maiore excommonicatione communicare in rebus ſacris, vel etiam in ipſo crimine propter quod lata eſt excommunicatio, inducit nou ſolùm peccatum mortale, ſed etiam maiorem excommunicationem. 1410. A. & ſequent.

Excommunicati maiore excommunicatione quandonam vitandi ſint & an neque per literas, neque per internuncios cū illis communicare liceat. 1410. C

Excommunicatus maiore vel minore excommunicatione ſciens & prudens confeſſionis Sacramentum volens recipere, non abſoluitur validè; etſi alia Sacramenta validè poſſe recipere. 1410. D. & ſeq.

In excommunicatione minore Sacramentum ſuſcipere peccatum mortale eſt. 1411. A

Communicatio cum excommunicato an iure diuino ſit prohibita. 1418. C

In excommunicatione Sacramentum ſuſcipiens, an & quomodo validè aut cum fructu ſpirituali id faciat. 1356. E. 1357. E 1410. E. & ſeq.

Pro excommunicato an liceat orare, &c. 1403. C

Excommunicatio alia lata eſt à iure, alia ab homine & quænam

nam vtriuſque ratio. 1411.D.& ſeq.
Excommunicatio lata à iure durat etiam eo defuncto qui illam tulit, lata ab homine cum auctore ſuo extinguitur. 1412.A
Excommunicatio tertiò diuiditur in generalem & ſpecialem, & quæ vtriuſque ratio. ibid.B
Excõmunicatio ſpecialis tantùm ab homine ferri ſolet. ibid.C
Excommunicatio quarto diuiditur in iuſtam & iniuſtam; iniuſta in validam & inualidam. ibid.A
Excommunicatio inualida eſt in quinque caſibus. ibid.D
Excommunicatus inualidè quomodo ſe gerere debeat. ibid.E
Excommunicatio iniuſta & valida eſt in duobus caſibus. 1413.A
Excommunicatio iuſtè lata ſecundùm allegata & probata, à parte rei tamen iniuſta, an & quomodo in foro tum interno tum externo obliget. ibid.C
Quando in iure abſolutè fertur excommunicatio, tunc id de excommunicatione maiore accipiendum eſt. 1414.B

Excommunicationis ſubiectum & cauſa.

Excommunicare poſſunt omnes & ſoli qui legitimam iuriſdictionem habent in foro externo Eccleſiaſtico, etiamſi ſint inferiores Epiſcopis. 1414.C
Excommunicare non poſſunt fœminæ Monialium prælatæ. ibid.D
Excommunicare an et quomodo poſſit excommunicatus. ibid. D.& ſeq.
Excommunicari poſſunt omnes qui in Eccleſia militant, & alicui ſuperiori Eccleſiaſtico Iuriſdictionem externam habenti ſunt ſubditi. 1415.A
Nemo poteſt ſeipſum aut Papam excommunicare. ibid.
Excommunicari non debet tota communitas. ibid.B
Excommunicari aut ab excommunicatione abſolui an poſſit defunctus. ibid.C
Excommunicationis maioris cauſa non eſt niſi peccatum mortale & quidem contumacia, & quid per contumaciam intelligatur. ibid.D.E.1418.C
Excommunicationem non incurrit percuſſor Clerici, &c. ſi quacunque tandem ex cauſa tantùm *venialiter* in eo genere peccauerit. 1416.D
Excommunicatio ignorata non incurritur, & quare. 586.B
Excommunicatio minor incurritur etiam propter peccatum veniale. 1416.E
Excõmunicatio ferri poteſt non modò ob delicta præterita, & abſolutè, ſed etiam conditionaliter, & ob delicta futura. 1417.D. ſemper tamen admonitione legitima præuia. ibid. & ſeq.
Ab excommunicationis vinculo excuſat ignorantia inuincibilis facti, aut iuris. 1418. C. imò etiam probabilis ignorantia iuris. 1419.C
Excommunicatio non incurritur niſi peccatum, cui excommunicatio eſt annexa, ſit planè conſummatum. 1422.C
Vt aliqua perſona incurrat excommunicationem, neceſſe eſt vt ea fuerit ſufficiens & perfecta cauſa effectiua illius facti, propter quam excommunicatio eſt lata. ibid.D
Excommunicatio lata in factum ſeu facientes, non comprehendit ordinariè etiam iubentes, & conſulentes. ibid. niſi in tribus caſibus. 1423.A
Excommunicatio in conſulentes & iubentes duobus modis ferri poteſt, & vnde in particulari diſcernendum, quonam modo ea ſit lata. ibid.B. & quodnam inter eos modos diſcrimen. 1424.B

Excommunicationis forma.

Excommunicationis non eſt certa verborum forma præſcripta, & quænam ſit ſufficiens. 1417.A.& ſeq.
Excommunicatio ferri non debet niſi admonitione legitima præuia. ibid. D. & in ſcripto & cauſa diligenter examinata. 1418.B
Quandonam trina admonitio ad ferendam excommunicationem ſit neceſſaria, & cuinam admonitio debeat intimari. 1417.D.E

Excommunicationis abſolutio.

Abſolutio ab excommunicatione duobus modis fieri poteſt. 1419.D
Ab excommunicatione qualibet Iuris non reſeruata directè abſoluere poſſunt, qui tanquam prælati habent iuriſdictionem in foro externo in ipſum excommunicatum, etiãſi nullos ordines ſacros habeant, dumodo ſint clerici. ibid. & ſeq.
Ab excommunicatione minore indirectè abſoluere poteſt quilibet ſacerdos, etiamſi ſimplex. ibid.E. directè autem probabile eſt ſolùm proprium parochum ab ea poſſe abſoluere. 1420.A
Ab excõmunicatione maiore quis tum directè tum indirectè poſſit abſoluere. ibid.B
Abſolutio indirecta ab excommunicatione non valet in foro exteriori, ac proinde ſic abſoluti ſe gerere debent in foro exteriori vt excõmunicatos, donec directè abſoluantur. ibid.D
Abſolutionis ab excommunicatione quæ ſit verborum forma. ibidem.
Abſolutionis ab excommunicatione circumſtantiæ duplices, cæremoniales & iudiciales, & quæ earum neceſſitas. ibid. E. & ſequent.
Abſolutio ab excommunicatione ſub conditione dari, & in ipſa excommunicatione ſub conditione lata tacitè contineri poteſt. 1421.B
Vtrum contritus & procurans pro viribus abſolutionem ab excommunicatione ſit hoc ipſo coram Deo abſolutus. ibid.C & ſeq.

Exorciſmus, vide Baptiſmi cæremonia.

Exorciſmus olim etiam à Iudæis vſurpatus. 640.A

Exorciſta.

Exorciſtas habere peculiarem & verum ordinem in Eccleſia. 1526.C. etiamſi id negent Sectarij. 719.B
Exorciſtarum Ordinis quænam ſit materia & forma. 1549.B Vide Ordinis Sacramenti ratio & partes.

Fides.

Fides baptiſmum ſuſcepturis ſiue paruulis ſiue adultis, quæ & qualis ſit neceſſaria. 605.E.& ſeq. Vide Baptiſmum ſuſcipiens.
Fides aliena quomodo profuerit paruulis veteris teſtamenti ad gratiam. 637.D.& ſeq. Vide Circumciſio.
Fidei myſteria debent ſaltem communi quadam notione poſſe explicari & defendi. 106.C.738.B.754.D.& ſeq.805.B
In quæſtionibus fidei non omnino negligenda aut contemnenda humana ratio. 1089.C

Filius.

Fundamentum proximum & primarium ſubiectum filiationis quod ſit. 413.D
Filiorum conditionem quadripartitam eſſe, quidam enim ſunt naturales, quidam naturales & non legitimi, quidam legitimi ſed non naturales, quidam nec naturales nec legitimi, & quæ ſingulorum ratio. 1678.E
Filij illegitimi poſſunt legitimari. 1680.A
Quæ ſit propria ratio filij Dei adoptiui. 335.C

Finis.

Finis proximus non ſemper præſtantior eſſe debet medijs. 34. C. vide Cauſa.
Finis præceptorum non cadit ſub præceptum. 1266.B

Fomes peccati.

Fomes peccati quid ſit. 391.E.& ſeq.
An fuerit in B. Virgine. vide B. Virgo.
Fomes peccati quomodo in aliquo dicatur ligari. 393.B

Forma.

Forma cum in generatione corrumpitur, cur non dici poſſit annihilari. 841.E

Fornicatio.

Fornicationem omnem eſſe malam. 1610.D

Fortunatus.

Fortunati Caluiniſtæ negantis ſanctos Patres aſſeruiſſe Chriſtum ore etiam corporis ſumi, impudentia retunditur. 751.A. vide etiam Caluinus & Sacramentarij.
Fortunatus Krellius inſanè & blaſphemè aſſerit corpus Chriſti in Euchariſtia dari mortuum non viuum. 1013.E

Gelaſius.

Gelaſius Romanus Pontifex rectè ſenſit de tranſubſtantiatione in Euchariſtia. 816.A
Gelaſius Cæſarienſis quid ſenſerit de trãſubſtantiatione. ibid.B

Gloria.

Gloria quomodo reſpondeat meritis. 1239.C

Gnoſtici.

Gnoſtici negarunt verbum diuinum induiſſe verum corpus humanum, ac proinde negabant Chriſtum verum Deum ac hominem eſſe in Euchariſtia. 710.E

Gratia.

Vt aliquis ſit gratus Deo ſupernaturaliter, ſufficit aliquod donum ſupernaturale homini datum eſſe, ſiue id accidentaliter ſiue ſubſtantialiter ei ſit vnitum. 204.A
Semper in gratia creſcere poſſumus, etſi ad æqualitatem gratię Chriſti nemo poſſit peruenire. 212.C.& ſeq.
Gratiæ gratis datæ quæ & quot ſint. 217.E
Gratia ſermonum in quo conſiſtat, & an aliquo modo ſit habitus. 218 D.& ſeq.
Qua ratione ex alienis meritis augeri poſſit propria gratia. 627.C.& ſeq.
An & quomodo ſemper gratiæ reſpondeat præmium. 1233.A

Gratia per peccatum amiſſa quomodo recuperetur per pœnitentiam. 1230.E. 1233.D. Vide Pœnitentiæ effectus.

Græci.

Græci negantes Chriſtum decima quarta Luna Paſcha inſtituiſſe refelluntur. 421.A.& ſeq.
Græci licitè poſſunt in fermentato conſecrare Euchariſtiam. 228.B.& ſeq.
Græci negant vinum ad conficiendam Euchariſtiam deſtinatum aqua miſcendum. 700.E
Græcorum recentiorum error qui præter verba Chriſti aliam quandam orationem ad formam Euchariſtiæ pertinere dixerunt. 906.E. refellitur. 907.B.& ſeq. eorum argumentum ſoluitur. ibid.E.& ſeq.
Græci Schiſmatici communionem ſub vtraque ſpecie ad ſalutem neceſſariam aſſerunt. 961.A
Græcorum conſuetudo non niſi die ſabbathi & Dominico Euchariſtiam conſecrandi, alijs autem diebus vtendi præſanctificatis. 996.E
Græci malè improbant cœlibatus legem, quatenus prohibet ſacris miniſtris, vti matrimonio iam antè contracto. 1581.E & ſeq. neque hoc à primis Patribus Græcis didicerunt. 1619.A

Habitus.

Habitu an & quomodo contingat bene vti. 522.D
Habitus nullus eſt indifferens. ibid.

Heluidius.

Heluidius hæreticus aſſeruit B. Virginem poſt partum fuiſſe corruptam. 397.C
Eius error refellitur. 405.C.& ſeq.
Ad argumenta illius pro ſuo errore reſpondetur. 407.D

Henriciani.

Henriciani quidam negarunt olim præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 711.E

Herbrandus.

Herbrandus impudenter negauit Chriſtum peculiares aliquas leges ſanciuiſſe. 331.C
Herbrandi inſcitia in proponenda & tractanda controuerſia de ſacrificio Miſſæ redarguitur. 1028.C
Herbrandus mala fide Catholicorum ſententiam de ſacrificio Miſſæ proponit. 1029.E
Herbrandus ſtolidè impugnat veritatē ſacrificij Miſſæ. 1032.A
Herbrandi & aliorum Sectariorum argumenta, quibus probare conantur in Miſſa non offerri ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, refelluntur. 1048.B.& ſeq. Vide Sacrificium Miſſæ.
Herbrandus magus ſtolidè Catholicos in ſacrificio Miſſæ Magiæ inſimulat. 1050.B.& ſeq.
Herbrandus Catharus & partim Sacramentarius eſt. 1054.B
Herbrandi argumenta, quibus probare nititur ſacrificium Miſſæ non eſſe legitimum Sacrificiū, refutantur. 1069.B. 1075.A
Herbrandi impudentia & calumniandi libido aduerſus Catholicos. 1075.B
Herbrandus corruptè citat Scripturam. 1079.A
Herbrandi fraus in eludendis argumentis Catholicorum. 1081.A
Herbrandus malè intelligit & explicat locum Iſaiæ vltimo: Et aſſumam ex eis in Sacerdotes. 1082.B
Herbrandus errat cùm negat in nouo Teſtamento, eſſe peculiares & propriè dictos Sacerdotes. 1083.A. Vide Sectarij.
Herbrandus impudens impoſtor eſt. 1098.D
Herbrandus corruptè citat locum ſancti Auguſtini. 1101.D
Herbrandi mendacium detegitur, cùm ait, ſceleratè Catholicos affingere eruditæ vetuſtati, quod Sacrificium Miſſæ ſit propitiatorium pro defunctis. 1120.C
Herbrandi ſimplicitas, & ineptiæ deteguntur. ibid D.E

Hiſtriones.

Hiſtriones ſunt irregulares. 1439.E.& ſeq.

Homo.

Non neceſſarium fuit ſimpliciter hominem vllo modo à peccato liberari. 36.B.C

Homicidium.

Homicidium in ſui inculpata defenſione commiſſum, non inducit irregularitatem. 1237.C

Honeſtas.

Honeſtas quomodo ſit impedimentum dirimens Matrimonij. Vid. Matrimonij impedimenta.

Huſſ.

Ioannes Huſſ aſſeruit Chriſtum eſſe naturam humanam & diuinam, non ſolùm copulatim, ſed etiam diuiſiuè & ſigillatim, ſecutus VViclephum. 126.E
Huſſitæ in miniſtro Sacramentorum malè requirunt veram fidem & probitatem. 541.B
Huſſ reprobat exorcizandi morem ante Baptiſmum. 640.A
Huſſ didicit ab Hieronymo Pragenſi hæreſin de abſentia Chriſti in Euchariſtia. 713.D
Huſſitæ nullos miniſtros recipiunt, qui non ſint à Catholicis Epiſcopis ordinati. 1647.D
Huſſitæ impiè reiicerunt indulgentias. 1459.B

Iacobitæ hæretici.

Iacobitæ dicebant in baptiſmo loco aquæ, imprimendam in fronte ferro candente figuram crucis. 564.C
Iacobitæ negant confeſſionem peccatorum eſſe à Chriſto inſtitutam & imperatam. 1285.D

Iconomachi.

Iconomachi hæretici tum veteres, tum recentiores omnem vſum religioſum imaginum reijciunt. 345.A
Qui fuerint vel etiamnum ſint eius hæreſis ſectatores. 345.A
Eorum error refellitur. 345.E
Iconomachi videntur negaſſe realem præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 712.A

Ieiunium.

Ieiunium ante perceptionem Euchariſtiæ obſeruandum. 952.D. Vide Euchariſtiæ vſus.

Ignorantia.

Ignorantia in homine triplex. 257.A
In Ignorantia inuincibili iuris humani, relinquendi ſunt aliquando vulgares homines. 1024.B

Ignis conflagrationis mundi.

Mundum ad iudicium veniente Domino igne conflagraturum. 1786.B
Ignis ille an ſit anteceſſurus ipſum iudicium, an verò ſequuturus. 1788.B
Ignis ille an ſit etiam aliquid acturus in ipſa corpora cœleſtia. 1788.C
An & quomodo immutaturus elementa. 1789.B. præſertim ignem ſub concauo lunæ. ibid.E
Ignis ille an ſit etiam conſumpturus iuſtos tunc viuentes. 1790.A.& ſeq.
Ignis ille unde & quomodo producendus, quonam deuenturus. ibid.C. Vide etiam Reſurrectionis ſigna.

Illyricus.

Illyrici inſania dum Pontificem Romanum vult facere Antichriſtum. 1776.A

Imago.

Vſus imaginum ad religionem & pietatem fouendam aptiſſimus eſt. 345.D
Argumenta contraria hæreticorum Iconomachorum ſoluuntur. 346.C
Variæ Chriſti, D. Virginis, & Sanctorum imagines olim vſitatæ. 345.E.& ſeq.
Fabula eſt in Synodo Francofordienſi ſub Carolo Magno vſum imaginum damnatum. 346.D
Vſus imaginum quomodo in particulari poſſit reddi illicitus. 348.A
Imagines eſſe honorandas. 348.C.& ſeq.
Imagines ita colendas eſſe, vt & ipſæ ſuo modo ſint venerationis termini. 349.D
Imagines eodē cultu venerandas eſſe, quo prototypus. 350.A
Argumenta contraria ſoluuntur. ibid.D
Sacræ Chriſti reliquiæ, crux, claui, particulæ ſanguinis, &c. latria veneranda ſunt. 351.A
An & quomodo crux, claui, &c. ad ſimilitudinem veræ crucis & clauorum Chriſti facti, ſint colendi. 352.A
Quare homo vt imago Dei non poſſit coli latria. ibid.D
Argumenta hæreticorum negantium honorandas eſſe Sanctorum imagines ſoluuntur. 352.B

Impedimenta Canonica.

Impedimenta Canonica quænam: & quomodo tum à cenſuris Eccleſiaſticis, tum inter ſe differant. 1431.A
Impedimenta Canonica non inferuntur propriè in pœnam. 1431.B. Vide etiam Irregularitas, Depoſitio, Degradatio, & Ceſſatio à Diuinis.

Impotentia.

Vide Matrimonij impedimenta.

Impaſſibilitas.

Ratio & notio impaſſibilitatis. 109.C. Vide Beatitudo.

Impœnitentia.

Impœnitentia finalis quomodo dicatur generalis circumſtantia peccatorum, & quomodo ſpeciale peccatum. 1275.D
Ab impœnitentiæ peccato in morte, excuſari aliquis poteſt. 1276.A

Incarnatio.

Quæ ſit ratio & notio vocabuli incarnationis. 3.B.& ſeq.
Vnde originem ſuam traxerit. 4.A

Incarna-

Incarnationis nomen plus ſignificat quàm exprimit. 4.A.B
Incarnationis myſterium varijs nominibus à Scriptura & SS. Patribus appellatur. 4.D.& ſeq.
Incarnationis poſſibilitas rectè à Theologo probatur, & cur eam non probauerit D. Thomas. 5.C.& ſeq.5.E.& ſeq.
Incarnationis poſſibilitatem quinam oppugnarint. 6.D
Incarnationis paſſibilitas an & quomodo euidenter demonſtrari poſſit. 9.B.& ſeq.
Argumenta quæ ad probandam impoſſibilitatem incarnationis fiunt, euidenter poſſunt ſolui. 11.A
Incarnationis poſſibilitas probatur ex Scriptura contra Iudæos. 11.D.& ſeq.
Ex communibus motiuis fidei euidenter probatur credibile eſſe incarnationis myſterium, eſſe autem poſſibile, ſolùm probabiliter. 12.A
Poſſibilitas eiuſdem myſterij ſuaderi poteſt Iudæis & Gentilibus ſimilitudine aliarum quarundam vnionum rerum diuerſiſſimarum. 12.B.& ſeq.12.B
Myſterium Incarnationis quomodo non implicet contradictionem. 13.B.& ſeq.
Soluuntur omnia argumenta contraria. 14.C.& ſeq.
Quomodo verbum diuinum non mutatum ſit, per incarnationem. 16.A.& ſeq.
Solum verbum diuinum incarnatum eſt, quamuis actio qua humana Chriſti natura producta eſt, communis ſit omnibus perſonis. 22.A.141.A.& ſeq.
Rectè quæritur an conueniens fuerit verbum diuinum incarnari, cùm id quidam negarint. 29.B
Myſterium Incarnationis ex ipſa rei natura fuiſſe conueniens oſtenditur. 29.D.& ſeq.
Ratio conuenientiæ à diuino verbo aſſumente. 30. A. & ſeq. 31.E.& ſeq.
Incarnationem Verbi eſſe ſummam communicationem diuinæ perſonæ ad extra. 30.B.& ſeq.
Ratio conuenientiæ Incarnationis ex parte humanæ naturæ aſſumptæ. 32.C
Conuenientia incarnationis a tempore quo peracta eſt, cũ neque in principio, nec fine mundi peracta eſt. 32.E. & ſeq. ex parte Virginis in cuius utero peracta eſt. 33. E. ex parte finis. 34.B
Perfectio Dei ex Incarnatione multis modis manifeſtatur, 33.A
Tempus Incarnationis Chriſti uocatur ſimul ſenectus & iuuẽtus. 33.C.D
Reſpondetur ad argumentum contra conuenientiam Incarnationis. 34.A
Conuenientia Incarnationis quodam modo non niſi ex parte diuinæ perſonæ aſſumentis probari poteſt. 34.D
Finis Incarnationis an ſine Chriſto potuerit obtineri. 35.C
Soluuntur argumenta. 37.B
Aliqualem ſatisfactionem nos exhibere Deo potuiſſe ſine Chriſto. ibid.C
Æquiualentem non potuiſſe & ne Angelos quidem. ibid.E. & ſeq.40.A
An ob eam cauſam præcipuè Chriſtus incarnatus ſit, vt pro peccatis noſtris ſatisfaceret. ibid.B
An præcipuè ad peccatum originale, an actualia delenda Chriſtus venerit. 53.D
Peccato non incidente Chriſtus nõ erat venturus. 55.D.& ſeq.
Probatur hoc ex Scriptura.56.C.& ſeq.Ex SS. Patribus.58.A Ratione. 59.D
Sententia & argumenta contraria refelluntur. 60.D.& ſeq.
An ſi quidam tantùm homines peccaſſent, vel omnes, ſed venialiter tantum, Chriſtus venturus fuiſſet. ibid.C
Vnio duarum naturarum in Chriſto fuit ſubſtantialis. 94.B
Sententia orthodoxa de vnione duarum naturarum quoad vtriuſque proprietates explicatur.95.B.Probatur. 96.D
Prolixè refellitur hæreſis vbiquetaria confundens cum Eutychete in Chriſto duas naturas, & naturarum proprietates. 102.D.& ſeq.Vide Vbiquiſtæ.
Qua ratione orthodoxi agnoſcant plenitudinem diuinitatis eſſe realiter humanæ naturæ Chriſti communicatam. 100.B
Reſpondetur ad argumenta Vbiquiſtarum petita ex Scriptura & SS. Patribus.116.A.122.C.Ex ratione. 118.D
Quæ ſit ſimilitudo vel diſſimilitudo inter vnionem animæ & corporis, & vnionem naturæ diuinæ & humanæ in Chriſto, 120.A
Summa totius diſceptationis de communicatione proprietatum vtriuſque naturæ in Chriſto. 122.A
Vnio humanæ naturæ & perſonæ Verbi in Chriſto tribus modis accipi ſolet. 128.C.& ſeq.
Vnio ſeu coniunctio humanæ naturæ Chriſti & perſonæ Verbi non conſiſtit formaliter in accidente aliquo ſeu abſoluto, ſeu reſpectiuo diſtincto à natura humana & à Verbo. 129.D
Contraria ſententia refellitur. ibid.
Explicatur & defenditur vera ſententia de ratione illius vnionis. 131.C.& ſeq.
Ratio illius vnionis in hac vita incomprehenſibilis eſt. 132.A
Qua mutatione interueniente ſine repugnantia verè affirmari poſſit naturam humanam Chriſti vno tempore eſſe Verbo vnitam, & alio non eſſe. 132.C.178.D
Vnio perſonæ Verbi & humanæ naturæ non eſt ipſa aſſumptio humanæ naturæ ſed terminus illius. 133.E
Vnio duarum in Chriſto naturarum maxima & arctiſſima eſt poſt vnionem SS. Trinitatis. 134.B.136.A.B
An vnio humanæ naturæ cum Verbo per operationem maior ſit, quàm vnio Beatorum cum Deo. 136.B
Vnio duarum naturarum quomodo fuerit Chriſto naturalis & intrinſeca.136.D.quomodo gratuita. 137.B
Chriſtus nullo modo meruit hanc vnionem. 137.D
Beata Virgo & Patres veteris teſtamenti ex congruo eam meriti ſunt. 138.C. Ex condigno nullus. 138.D
Quæuis perſona diuina etiam ſola potuiſſet incarnari. 146.B.C
Contraria ſententia cuiuſdam Clerici in Gallia refellitur. 147.A
In momento Incarnationis ſimul tempore fuit formatio ſeu conceptio corporis, creatio animæ, animatio corporis, & aſſumptio vtriuſque partis ad hypoſtaſin Verbi.191.D.& ſeq. Contrarius error refellitur.194.A. Fuit tamen inter hæc aliquis naturæ ordo. 195.A
An & qualis ordo naturæ fuerit in aſſumptione animæ, corporis, & totius humanitatis Chriſti. 195.D
Soluuntur argumenta contrariæ ſententiæ. 197.E.& ſeq.
Vtrum anima fuerit prius aſſumpta, quàm corpus, & partes prius quàm natura, non tantùm vt Quo, ſed etiam vt Quod. 200.B
An etiam & qualis in ipſa aſſumptione animæ ſecundùm eius potentias ſit ordo. 201.A.& ſeq.
An & quomodo loquendum ſit in hoc myſterio Incarnationis de Chriſto Deo & homine. 267.B. & ſeq. Vide etiam Chriſtus.
De omnibus nominibus poſitis pro perſona Chriſti poſſunt prædicari in concreto omnia nomina, quæ aut naturam diuinam, vel humanam, aut attributa alicuius earum naturarũ ſignificant. 267.A
Abſtinendum tamen aliquando eſt ab huiuſmodi propoſitionibus, uel propter controuerſias cum hæreticis habitas.270.C.uel propter modum ſignificendi. 271. C. uel propter aliquam connotationem. 272.A
De Chriſti perſona non poſſunt in abſtracto prædicari nomina pertinentia ad humanam naturam. 272.C.& ſeq.
De Chriſti perſona prædicari poſſunt in abſtracto nomina ad diuinam naturam ſpectantia. 272.D
Quomodo in enunciationibus ſignificantibus factam eſſe in Chriſto unionem hypoſtaticam utriuſque naturæ, poſſiut indifferenter habere ſubiecti locum nomina diuina & humana.273.B. Vide Chriſtus, Verbum diuinum.

Indulgentia Eccleſiaſtica.

Indulgentiæ uera & communis deſcriptio. 1447.B
Indulgentiæ Eccleſiaſticæ veritas quibus fundamentis nitatur. ibid. D. & ſeq. & quinam ille ſit theſaurus ex quo vim ſuam habent indulgentiæ. 1449. C. & ſeq. Vide Eccleſia.
Indulgentia non eſt propriè & formaliter ſolutio pro pœna, neque applicatio theſauri Eccleſiæ, ſed remiſſio ſeu abſolutio à pœna, coniunctam habens ſolutionem pro pœna, & applicationem illius theſauri. 1453.C.1455.D
Indulgentia eſt actus miſericordiæ. 1454.A. & Eccleſiaſticæ Iuriſdictionis. ibid.B
Indulgentia quæ defunctis confertur, non eſt prorſus eiuſdem rationis cum ea quæ viuis conceditur. ibid.C.1455.A. Quãuis & illa ſit actus clauium ſeu iuriſdictionis. ibid.A
Indulgentia verè remittit pœnam, neque eſt ſolum pia quædã fraus Eccleſiæ. 1456.A
Per indulgentiam non remittitur tantum pœna ſatisfactoria, quæ iniuncta ſit à confeſſario, aut decreta per Eccleſiæ Canones, vt quidam voluerunt manente interim toto reatu pœnæ. ibid.C.& ſeq.
Indulgentiam habere uim ſuam ex Theſauro quodam communi Eccleſiæ, ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum, malè negauit Franciſcus Mairones.1457.A.& partem etiam Durandus.1458.A. Vide Eccleſia.
Pontifex non remittit pœnam per indulgentiam ſine vllius theſauri applicatione. ibid.D
Eſſe in Eccleſia authoritatem conferendi indulgentiam, probatur contra Sectarios ex Scriptura. 1459. D. ex vſu antiquiſſimo

quiſſimo Catholicæ Eccleſiæ. 1463.C. Ratione Scripturæ analoga. 1468.E. ex definitione Eccleſiæ. 1469.E
Indulgentiæ ab ipſo Chriſto D. Franciſco petente conceſſæ, & ab Honorio III. confirmatæ. 1463.D

Indulgentias concedentes.

Indulgentias concedendi auctoritas ordinariè & ex officio idque iure diuino competit Summo Pontifici & alijs Epiſcopis, atque adeò etiam Concilio Epiſcoporum, & nullis alijs. 1471.E.& ſeq.
Indulgentias diſtribuendi authoritas aliter Summo Pontifici, aliter Epiſcopis conuenit, & quomodo in his ſit ea authoritas limitata. 1472.D. & an etiam in foro pœnitentiali ſit reſtricta. 1473.A
Ex commiſſione quiuis Clericus poteſt concedere indulgentias, & præcipuè legati Pontificis. 1473.C. item Cardinales, Patriarchæ, & Primates etiam non Epiſcopi. 1473.D
Indulgentias quomodo etiã percipere poſſit cõcedens. 1473.C
Per peccatum mortale quod non habeat annexam Excommunicationem nemo impeditur, quo minus poſſit concedere Indulgentiam. 1473.D
Prælati Religioſorum non poſſunt ex officio concedere Indulgentias, neque id faciunt, cùm alios faciunt participes bonorum operum ſuæ religionis. 1474.D
Indulgentia conceſſa vt valeat, requiritur cauſa aliqua pia. 1478. C. D. & qualis nam ea debeat eſſe, vtrum poſſit eſſe actus alioqui debitus, vel præteritus, vel per alium factus, &c. 1479.B.
Cauſa propria remiſſionis quæ ſit in Indulgentia, alia eſt ab ea, quæ eſt cauſa conceſſionis Indulgentiæ. 1480.B
Cauſa pia ad Indulgentiarum valorem requiſita non debet vllo modo eſſe verè æquiualens remiſſioni pœnæ per Indulgentias conceſſæ. 1479.E.& ſeq.
Neque ſecundùm proportionem æquiualens: licet hoc ſit probabile. 1481. C. ſed ſufficit quæcunque cauſa pia. 1481.B
De Indulgentiarum conceſſione non eſt temerè iudicandum. 1482.B. quamuis fieri poſſit vt in ea re peccetur. 1483.A
Inducens alium vt indiſcretè & cum graui culpa Indulgẽtiam concedat, non conſequitur indulgentiam, niſi pœniteat. 1483.B

Indulgentiarum differentia.

Indulgentia alia eſt qua tota pœna remittitur: alia qua non tota. 1475.C
Indulgentia plena, plenaria, plenior, pleniſſima, aut Iubilæus quid ſignificent. 1475.D
Per nullam Indulgẽtiam remitti culpam ne uenialem quidem. 1475.E.& ſeq.
Indulgentia de iniunctis pœnitentijs quid ſignificet. 1476.A.& an ab implenda pœnitentia per Confeſſarium impoſita liberet. 1476.C.& quam ea ſit utilis. 1476.E.& quid ſit tunc conſultum facere cùm eiuſmodi indulgentia datur. 1477.D
Indulgentia non tantùm conceditur de iniunctis pœnitentijs. 1476.& ſeq. Niſi ab Epiſcopis. 1477.D
Indulgentia quandoque datur de peccatis tantùm, quę quis fuerit actu confeſſus. 1477.E
Indulgentia tot dierum uel annorum quid ſit, quid item carena, quadragena, ſeptena. 1478.A
Cur quandoque in formulis Indulgentiarum, Indulgentiæ plenariæ adiungatur etiam alia Indulgentia, tot uel tot dierum. ibid.B
De quibuſdam formulis Indulgentiarum in quibus mille, &c. annorum Indulgentiæ conceduntur. ibid.C

Indulgentiarum uſus.

Indulgentiæ proſunt ijs, tam qui in Purgatorio ſunt, quam uiuis in gratia conſtitutis & aliquo pœnæ temporalis reatu obſtrictis. 1484.C
Indulgentiæ aliter applicantur viuis, aliter defunctis. 1455.A. 1485.D. quamuis utræque habeant certum effectum ex diuina promiſſione. 1485.A
Vt Indulgentiæ ex parte ſuſcipientis ualeãt debet impleri opus illud propter quod dantur. 1486.C. non tamen opus eſt ut in gratia fiat, dummodo illo tempore quo indulgentia percipiẽda eſt ſit in gratia; neque neceſſe eſt, ut ſemper bene moraliter fiat ſecundùm omnes circumſtantias. 1486.C.& ſeq.
Non eſt opus ut Indulgentiæ uiuis aut defunctis proſint, ut illi per ſe alioqui quantum poſſunt, ſtudeant ſatisfacere, hi uerò ut habuerint in uita peculiarem deuotionem ad Indulgẽtias & ad ſuffragandum defunctis. 1486.D
Indulgentias tum demum prodeſſe ſi adſit in concedẽte authoritas & in cauſa pietas, & in ſuſcipiente charitas. ibid.E
Indulgentiarum abuſus nunquam ab Eccleſia approbatus. 1470.A

Infamia.

Infamia iuris uel facti laborantes ſunt Irregulares. 1439.E.& ſeq. Vide Irregularitas.

Infernus.

Inferni ſeu Inferorum nomine quid in Scripturis ſignificetur. 435.C.& ſeq.
Inferni locum à cœlo maximè diſtantem eſſe deputatũ impijs. 1718.B.& ſeq. eumque eſſe locum determinatum, ſubterraneum, corporeum, probatur contra Sectarios & alias quaſdam erroneas quorundam ſententias. 429.B.& ſeq. 1719.B
Deſcenſus Chriſti ad inferos. Vide Chriſti ſepultura, &c.
Inferni pœnas nunquam finem habituras, neque quoad dæmones, neque quoad homines. 1753.C. neque etiã quoad Chriſtianos qui ſemel illuc deuenerint. ibid. C. neque quoad catholicos. ibid. E. etiamſi eleemoſynas in hac uita feciſſent. 1754.D
Inferni animas peccare, ſed non demereri. 1759.B
Inferni animabus non prodeſſe ſuffragia uiuorum. 1764.A.& ſequen.
Animæ in inferno quomodo puniantur citra condignum, & an quandoque leuamentum aliquod ſentiant. 1764.C

Infinitum.

Finiti ad infinitum poteſt eſſe Proportio ordinis cuiuſdam, ſed non Geometrica. 15.A
Ad cognoſcendum infinitum non requiritur infinitè perfecta notitia. 136 A.B
Cur creatura poſſit ſimul cognoſcere infinita, & tamen Deus non poſſit facere ſimul infinita. ibid.C

Ingratitudo.

Ingratitudo quæ per iteratum peccatum cõmittitur, an ſit ſpeciale peccatum. 1124.C
Ingratitudo hæc an ſit neceſſariò in Cõfeſſione aperiẽda. ibi.D
Ingratitudo an maior ſit cum poſt innocentiæ beneficium acceptum peccatur, quàm cum poſt remiſſionem peccati obtentam denuo peccatur. 1126.B

Interdictum.

Interdictum quid ſit. 1428. D. & ut ab excommunicatione & ſuſpenſione differat. 1428.E
Interdictum à quo & in quos ferri poſſit. 1429.A
Interdicti tempore licitum eſt recitare publicè ſalutationẽ Angelicam, & ad eam ſignum dare, &c. ibid.B
Quænam Sacramentorum adminiſtratio & uſus cenſeatur eſſe licitus tempore interdicti. ibid.B
Interdictum aliud eſt perſonale, aliud locale, aliud locale & perſonale ſimul. ibid. C. & rurſus aliud eſt generale, aliud ſpeciale, & quæ horum ratio. ibid.D
Interdictum per ſe & primariò ſpectat ad Clericos, ſecundariò ad Laicos. ibid.E
Quando nam ſolum locus; quando locus & perſonæ ſimul interdicantur, & an communiter interdictum etiam ad pueros carentes uſu rationis ſpectet. 1430.A
Interdictum quandoque ad ſolos Clericos ſpectat, quandoque ſe etiam extendit ad Laicos, & inter hæc quæ differentia in praxi. ibid.C
Interdictum uiolare per ſe non eſt peccatum mortale. ibid.D

Innocentia.

Innocentiæ beneficium maiuſne ſit beneficio remiſſionis peccatorum. 1126.C.D

Innocentes Martyres.

Vide Martyrium.

Intellectus.

Intellectus creatus non poteſt cognoſcere per ipſam cognitionem diuinam formaliter. 225.B.& ſeq. Vide Cognitio.

Inuocatio Sanctorum.

Inuocatio Sanctorum nõ pugnat cum officio Mediatoris Chriſti. 310.E
Quomodo Sancti ſint Mediatores, & tamen Chriſtus unicus mediator. 311.E.& ſeq.

Ioannes Baptiſta.

Ioannes Baptiſta an Chriſti baptiſmum ſuſceperit. 618.D
Ioannis Baptiſmus non contulit gratiam, ut baptiſmus Chriſti. 636.B
Baptizati baptiſmo Ioannis debuerunt denuo baptizari baptiſmo Chriſti. 634.E
Hæretici qui contrarium docuerint. 628.A.B
Argumenta eorum ſoluuntur. 631.B

Ioannes Scotus.

Ioannes Scotus Præceptor Caroli Magni propugnauit errorẽ de abſentia Chriſti in Euchariſtia. 710.D

Iouinianus.

Iouinianus hæreticus impiè dixit B. Virginem pariendo fuiſſe corruptam. 397.A
Iouinianus malè prætulit Matrimonium Virginitati. 1582.B

Irregularitas in genere.

Irregularitas quidnam: & quomodo non ſit cenſura Eccleſiaſtica. 1432.B.& ſeq.

Irregu-

Irregularitas quomodo tum à Cenſuris, tum ab alijs impedimentis Canonicis differat. 1431.C
Irregularitas incurri poteſt tum ob defectum naturalem, tum ob culpabilem. 1432.C
Irregularitatis ſpecies ſunt quinque. 1434.C
Irregularitas nõ incurritur niſi ob defectum in iure expreſſum. 1434.D
Irregularitas ob delictum non incurritur quod non ſit opere ipſo perfectum & conſummatum. 1435.A
Vnde diſcernendum ſit in varijs caſibus vtrum quis incurrerit irregularitatem. 1434.D
Quando omnibus conſideratis adhuc dubium eſt, vtrum incurrerit quis irregularitatem, quid cẽſendum ſit. 1435.A & ſeq.
Quando dubitatur quouſque ſe extendat irregularitas & quãtam nam poteſtatem recipiendi vel exercendi ordines adimat, quid exiſtimandum. 1436.A.B
Sacerdos digito priuatus atque adeò irregularis quoad celebrationem, non ideo cẽſendus eſſet irregularis quoad vſum etiã audiendi Confeſſiones. 1436.B
Irregularitatem violans peccat mortaliter, non tamen incurrit nouam irregularitatem. 1436.C
Irregularitas etiam ignorata incurritur. 586.A
Irregularitas non priuat beneficio prius acquiſito, ſed collationem beneficij ipſo iure nullam facit. 1446.B.C
Irregularitas quænam tollatur per Baptiſmum. 633.B

Irregularitatis ſpecies.

Irregularitatis Prima ſpecies eſt ea, quæ oritur ex defectu Sacramenti, atque adeò ex bigamia. 1436.D
Bigamia triplex eſt, & quomodo inducat irregularitatẽ. 1436.E.& ſeq.
Contrahens ipſe viduus; aut cum vidua, vel corrupta, aut cum duabus validè vel inualidè matrimonium, incurrit irregularitatem. 1437.A
Ordine ſacro initiatus, aut voto ſolenni religionis adſtrictus matrimonium cum vna etiam inualidè contrahens & conſummans, irregularitatem contrahit. 1437.B
Pontifex poteſt in omni hac irregularitate ex bigamia contracta diſpenſare, etſi in vera bigamia non ſolear; nec poſſit id ſine magna cauſa facere. 1437.C
An in hac etiam irregularitatis ſpecie diſpenſare poſſit Epiſcopus. 1437.D
Secunda ſpecies Irregularitatis eſt, quæ incurritur ob defectũ corporalem. 1437.E. & primò ob defectum natalium. ibid. Secundò, ob defectum alicuius membri. 1438.A. Tertiò, ob defectum ætatis. ibid. E. Quartò, ob defectum valetudinis. 1439.B. Quintò, ob defectum libertatis. ibid.D
Irregularitas quæ ob defectum natalium incurritur quomodo à Pontifice, ab Epiſcopo, aut per Profeſſionem in aliqua religione tollatur. 1437.E
Defectus alicuius membri etiam occulti ex propria culpa ortus ſemper inducit irregularitatem, niſi fortè cum per impatientiam ſe clam aliquis membro quodã priuat. 1438.A.B
Defectus membri alicuius qui ſine vlla culpa propria accidit, non inducit irregularitatem, niſi vel impediat vſum ordinis, aut notabilem deformitatem in illorum vſu efficiat. ibid.B
Irregularis an ſit qui caret altero oculo. ibid.C
Irregularitas ex defectu corporali orta efficiens irregularem reſpectu inferioris ordinis, efficit etiam irregularem reſpectu ſuperioris, non contrà. ibid.D
In exequutione ordinum nõ eſt circumgeſtandum membrum abſciſſum ob cuius defectum incurritur irregularitas. ibid.D
In hac irregularitate ſolus Pontifex diſpenſat. ibid.E
Irregularitas ob defectum ætatis quomodonam contrahatur, aut contracta tollatur. ibid.E. 1439.A
Irregularitatem huius modi violans incurrit ſuſpenſionem, et ſi in ſuſpenſione ordines ſuſceptos exerceat, irregularitatem ſoli Pontifici reſeruatam. 1438.E.& ſeq.
Bona fide ordines ante legitimam ætatem ſuſcipiens non incurrit ſuſpenſionem aut irregularitatem. 1439.A
Irregularitatem ob defectum valetudinis incurrit leproſus, morbo caduco laborans, energumenus, abſtemius, & quouſque ſe huiuſmodi irregularitas extendat, & à quo tollatur. ibid.B
In irregularitate an cum eo poſſit diſpenſare Pontifex, qui vinum non poteſt bibere quin euomat. ibid.C
Irregularitatem incurrunt ob defectum libertatis ſerui, & quid ſi nihilominus ordinentur? ibid.D
Irregularitatem inducit infamia, tum facti, tum Iuris, & quomodo hæc irregularitas tollatur. 1440.C
Hiſtriões & pubicè ludicra exercẽtes ſunt irregulares. 1439.E
Tertia ſpecies irregularitatis incurritur ex defectu animæ, qualis eſt defectus ſcientiæ. 1440.A. itẽ defectus iudicij, & fidei. ibid.B. & à quonã in hac irregularitate diſpenſetur. ibid.B.C
Irregularitatem huius ſpeciei contrahunt Catechumeni, hæretici, fratres & filij hæreticorum. Item Saraceni, Iudei, Pagani, atque etiam Neophyti recenter conuerſi aut baptizati. ibid.C
Quarta ſpecies irregularitatis contrahitur ex defectu perfectæ lenitatis, in caſu licito adminiſtrationis, ſiue exequutionis Iuſtitiæ publicæ. ibid.D.E
Irregularitas hæc incurritur à militibus ordinarijs, & alijs exequutoribus Iuſtitiæ mutilantibus vel occidentibus, hominẽ, non autem à Clericis licitè pugnantibus; aut ab ijs qui cum moderamine inculpatæ tutelæ ſeſe defendendo occidunt alium. 1441.A.& ſeq.
Qualinam membro priuans incurrat hanc irregularitatem, & quid per membrum intelligatur. ibid.D
Quinam in bello exhortantes, aut Iuſtitiæ publicæ adminiſtrationem adiuuantes irregulares cenſendi. ibid.E
In irregularitate huius ſpeciei quiſnam diſpenſet. ibid.
Quinta ſpecies Irregularitatis annexa eſt alicui delicto, nimirũ illicitè deformãtis, accipientis aut exercentis malè ordines, violantis cenſuras, iterantis baptiſmum, cõmittentis aliquod crimen notorium enorme. 1442.B
Quomodonam ob illicitam deformationem incurratur irregularitas. ibid.C
Irregularitas hæc etiam poteſt incurri per actionem, quæ non ordinetur ad deformationem certæ & determinatæ perſonę. ibid.D
Vtrum ex deformatione merè caſuali, quæ ex opere alioqui illicito ſequuta ſit, incurratur huius ſpeciei irregularitas. ibid.E
Si ex opere alioqui illicito & ex ſe periculoſo ſequatur deformatio, ſemper incurritur irregularitas. 1443.B.C
Cum deformatio caſualis venialiter tantum fuit volita in cauſa, non inducint hac Irregularitatem. ibid.D
In hac irregularitate illicitæ deformationis ſolus Pontifex diſpenſat, exceptis duobus caſibus in quibus id etiam poſſunt Epiſcopi facere. ibid.E
Quinam malè ſuſcipiens ordines ex parte ipſius ſuſcipientis incurrat irregularitatem. 1444.B. & quis in ea diſpenſet. ibid.C
Quiſnam malè ſuſcipiens Ordines ex parte conferentis, incurrat irregularitatem. 1443. E. & quis in ea diſpenſet. 1444.D
Ex parte modi conferendi & ſuſcipiendi Ordines irregularis eſt, qui eodem die minores Ordines cũ vno maiore, aut plures maiores ſuſcipit, aut per ſaltum, aut ante legitimam ætatem Ordinatur, & accepto ordine antequam à ſuſpenſione abſoluatur, vtitur: aut nunquam ordinatus vtitur ordine quẽ non habet, & quis in talibus diſpenſet. ibid.E.& ſeq.
Irregularitatem incurrit Laicus extra neceſſitatem baptizans ſolenniter. 590.A 590.D
Quomodo violando cenſuras Eccleſiaſticas incurratur irregularitas. 1445. B.& an etiam violando ceſſationem à diuinis. 1447.A
Excommunicatus excommunicatione maiore, ſuſpenſus, aut interdictus qui exercet actum alicuius ordinis ſolenniter, & quaſi ex officio, aut celebrat vel coram ſe facit celebrare, incurrit irregularitatem Pontifici reſeruatam, niſi delictum id ſit occultum. 1445.B.& ſeq. 1426.D
Irregularitatem Pontifici reſeruatam an incurrat Sacerdos propter fornicationem ſuſpenſus ab exequutione ſacri Ordinis, ſi ordinem illum exequatur. 1427.E.& ſeq.
Quiſnam iterans baptiſmum incurrat irregularitatem. 1445.C & an etiam iterans confirmationem, aut ordinem. ibid.D
Irregularitas ob crimẽ quãtumuis enorme non incurritur niſi ſimul ſit notorium. 1445. D. & quodnam cenſeatur crimen enorme. 1446.B. quod notorium. ibid.A.B
Irregularitatem an inducat Sodomiæ crimen quantumuis occultum in Clerico. 1445.E. & quid ſit notorium. 1446.A
Irregularitas huius quintæ ſpeciei non incurritur niſi quando delictum fuit mortale. ibid. C.& quis in ea irregularitate diſpenſet. ibid.

Iudæi.

Iudæorum calamitas qua nunc afficiuntur, eſt diſſimilis alijs, nec eſt finem habitura. 27.B.C
Iudæi non hoc ipſo quod Iudæi, ſunt mancipia Chriſtianorũ. 604.B

Iudex.

Iudex non poteſt ad puniendum procedere, ſi crimen tantùm in Confeſſione cognitum ab aliquo ſit ad eum delatũ. 1376.B. Vide Iudicium extremum.

Iudicium extremum.

Iudicij extremi dies an fuerit determinatè præcognitus à Chriſto homine. 233.C.& ſeq.

Iudicij extremi antecedentia ſigna. Vide Reſurrectionis ſigna antecedentia.
Iudicij extremi dies quomodo cenſendus ſit vnicuique iam inſtare. 1779.E
Iudicium extremum generale cur inſtituendum ſit poſt iudiciū particulare iam tranſactum. 1813.B
Iudicium futurum quinam hæretici negarint. ibid.D
Chriſtus Dominus Iudex futurus in extremo iudicio non modò ſecundùm diuinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatē. 1814.D. in maieſtate maxima veniet. 1815.B. Stipatus comitatu beatorum omnium Angelorum atque Sanctorum. ibid. D. Signo crucis antecedente. ibid. in nubibus ſplendidis. ibid. C.D. Summa cum celeritate, obuiam ei venientibus iuſtis illis qui tunc viuent, & in ipſo illo raptu morientur, idemque tandem ſublimis in aere conſiſtet. 1816.D
Iudicij illius materia erunt omnes omnino actus hominum, tū boni, tum mali. 1817. A. omnibus manifeſtandi etiam mali iuſtorum, quāmuis pœnitentia deleti. ibid. C.D. quod tamen in gaudium iuſtorum cedet. 1818.D
Iudicio extremo iudicandi omnes homines qui aliquid in vita geſſerunt. 1819. A. non tamen iudicio diſcuſſionis. ibid.B
Iudicandos etiam eſſe Angelos bonos & malos. 1820. D. etiā ab hominibus. ibidem. neque tamen propriè cum Chriſto iudicaturos. ibid.A
Paruulos non iudicandos. ibid.
Iudicaturos cum Chriſto omnes Sanctos, peculiari autem ratione Apoſtolos & perfectos viros ob Euangelicam paupertatem, Sententia quæ & quomodo à Chriſto Iudice proferenda. ibid. E. & quæ ſententiæ executio. 1821.B.C
Iudicij extremi tempus, locus; iudicandorum ordo & ſitus. ibid. E. & ſeq.

Iudicium particulare.

Iudiciū particulare ſubire quaſuis animas ſtatim vt à corpore exeunt. 1748.E. & in quo conſiſtat horum iudicium. ibid.

Iudas Iſcariothes.

Iudas non credidit myſterium de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 709.C
Iudæ Chriſtus etiam porrexit Euchariſtiam in vltima cœna. 1012.A
Buccella alia Iudæ porrecta non fuit conſecrata. 1013.A

Iuriſdictio.

Iuriſdictio ad audiendam confeſſionem neceſſaria in quo conſiſtat. 1323.D. Vide Confeſſionis Miniſter, & Clauiū poteſtas.

Iuſtitia.

Iuſtitia eſt erga alterum, ſiue ſecundùm ſuppoſitum, ſiue ſecundùm perſonam. 51.D

Ius Canonicum.

Ius Canonicum derogat iuri ciuili, cùm ſit præſtantius. 1567. B. 1569.D. 1669.E

Kemnitius.

KEmnitij mendacia quędam. 812.E. 955.B. 960.B.C. 1065. B. 1453.A. 1461 A. 1463.B. 1521.A. 1561.A. 1576.D 1643.C. 1735.A. 1743.D
Kemnitius non intelligit Magiſtrum ſententiarum. 814.C
Kemnitius habet vanam gloriam de Gelaſio Romano Pontifice. 816.A.B
Kemnitius falsò aſſerit ab Eccleſia prohibitam fuiſſe conſuetudinem aſſeruandi SS. Euchariſtiam. 909.E
Kemnitius per calumniam aſſerit Catholicos nullam vim tribuere Euchariſtiæ remittendi peccata mortalia. 937.A
Kemnitius ineptè contendit præcipuum effectum Euchariſtiæ eſſe remiſſionem peccatorum mortalium. 936.A
Kemnitius calumniatur, cum ait Cōcilium Tridentinum negare Chriſtum ſpiritualiter per fidem poſſe manducari. 945.C
Kemnitius impudenter mentitur S. Auguſtini ſententia, liberā eſſe quæſtionem de ieiunio ante communionem Euchariſtię ſeruando. 955.B
Kemnitij calumnia qua falsò aſſerit Concilij Tridentini Patres non adhortari ad frequentem communionem. 960.B
Kemnitij obiectiones pro communione ſub vtraque ſpecie petitæ ex verbis inſtitutionis Chriſti refelluntur. 969.E. & ſeq.
Kemnitius ineptè ſcolaſticorum Doctorum authoritate vtitur pro communione ſub vtraque ſpecie. 1008.C
Kemnitius confundit ſtatum controuerſiæ de ſacrificio Miſſæ. 1027.D. & ſeq.
Kemnitius mala fide catholicorum ſententiam recitat de Miſſæ ſacrificio. 1029.E
Kemnitius impudens impoſtor eſt. 1098.C. 1139.E. 1611.D
Kemnitius corruptè S. Auguſtini ſententiam recitat. 1101.D
Kemnitij calumnia cum ait, ſcholaſticos Doctores docere, per attritionem imperfectam de peccatis ex ſeruili timore ortā ſufficienter hominem diſponi ad gratiam, eamque mereri excluſis meritis Chriſti, redarguitur. 1199.E
Kemnitij calumnia & impudentia cum ait Catholicos à pœnitentia excludere fidem. 1143.C
Kemnitij impoſtura in allegandis ſanctis Patribus detegitur. 1294.A. 1295.A. 1299.C. 1333.A. 1537.D. 1577.E. 1578.C 1611.C. & ſeq. 1643.C. 1670.B. & ſeq. 1745.D
Kemnitius malè abutitur priuato errore Gratiani de neceſſitate confeſſionis. 1311.A. & ſeq. item de antiquitate cœlibatus Sacerdotum. 1577.E
Kemnitius impudenter & temerè ſanctorum Patrum authoritatem contemnit. 1380.C. 1466.D.E
Kemnitij calumnia, cum ait Catholicos exiſtimare Chriſtum tantùm ſatisfeciſſe pro noſtris peccatis quoad culpam non quoad pœnæ reatum. 1449.B
Kemnitij obiectiones contra probationem Indulgentiarum ex Scriptura petitam ſoluuntur. 1461.B. 1463.A
Kemnitij obiectiones quibus probare vult Matrimonium non eſſe Sacramentum, refutantur. 1615.A. & ſeq.
Kemnitij obiectiones contra indiſſolubilitatem Matrimonij ſoluuntur. 1642.A. & ſeq.
Kemnitij obiectiones quibus probare vult matrimonia filiorū ſine conſenſu Parentum contracta eſſe inualida, ſoluuntur. 1668.D. & ſeq.
Kemnitius malitiosè Catholicorum ſententiam interpretatur de impedimentis matrimonij dirimentibus. 1684.B
Kemnitij fraus in diſputatione de Purgatorio. 1721.D
Kemnitij argumenta quibus probare vult libros Machabæorum non eſſe Canonicos, ſoluuntur. 1713.C. & ſeq.
Kemnitij blaſphemia in improbando facto Iudæ pro mortuis curam habentis. 1724.B
Kemnitij obiectiones contra probationes Catholicorum ad aſſerendum purgatorium diſſoluuntur. 1723.D. 1726.E. 1738. D. & ſeq. Vide Lutherani, Sectarij, &c.

Lector.

LEctores in Eccleſia peculiarem & verum habere ordinem. 1526.B. licet ſectarij contradicant. 1528.D
Lectoris officium quodnam ſit. ibid. & quomodo etiam Euangelia olim prælegerint. ibid.E
Lectorum ordinis quænam ſit materia & forma. 1530.B. Vide Ordinis Sacramenti ratio & partes.

Lex.

Legis naturalis vis & materia. 1089.B
Lex non ideo deficit aut non obligat, quia in aliquo particulari caſu finis legis ceſſat. 1637.B.C

Ligamen.

Ligamen quomodo ponatur impedimentum dirimens Matrimonij. Vide Matrimonij impedimenta in ſpecie.

Limbus.

Limbum eſſe locum quendam ſubterraneum in quem pueri decedentes in originali peccato ſine baptiſmo deſcendunt. 1719. E. & ſeq. an & quomodo eum neget eſſe S. Auguſtinus. 1745.E
Limbum olim etiam quendam locum ſubterraneum fuiſſe in quem deſcenderint animæ iuſtorum nulla peccati labe aſperſæ & an etiam nunc ſit. 1720. B. Vide Animarum receptacula.

Locus.

Res aliqua poſſet ſe diuina potentia collocare in pluribus locis. 243.A. Vide etiam Corpus.
Eſſe definitiuè in loco quid ſit. 852.A

Lotio pedum.

Lotio pedum à Chriſto vſurpata & inſtituta cur non fuerit Sacramentum. 555.D
Lotio pedum an ex Chriſti inſtitutione debeat in perpetuum vt cæremonia quædam nouæ legis vſurpari. 556.A

Lucifer.

Lucifer quomodo dicatur caput omnium malorum. 215.D

Lutherus, Lutherani.

Lutherus nunc ad Neſtorij, nunc ad Eutychetis hæreſin impiè & inconſtanter deflectit. 87.C
Lutherus tribuit Chriſto ſecundùm humanitatem ignorantiā priuatiuam, ſed malè. 258.E. & ſeq.
Lutherus impudenter negauit Chriſtum aliquas peculiares leges propriè Chriſtianas ſanciuiſſe. 332.D
Lutherus ſtolidè negauit Chriſtum eſſe Legiſlatorem & Iudicem. 334.C
Lutherani ſentiunt impiè B. Virginem vt alios nonnunquam peccaſſe. 387.D
Lutherani quidam quid de Chriſti deſcenſu ad inferos ſentiāt. 428.C
Lutherani quàm peruersè Sacramenta definiāt. 469.D. & ſeq.
Lutherani quidam malè quædam Sacramenta excludunt. 477.C

Lutherani ſectarij malè cæremonias Eccleſiæ contemnunt. 490.B
Lutherani nullam uim in re tribuunt Sacramentis. 498.D
Refelluntur & deteguntur ſimul mendacia cuiuſdam Lutherani Kemnitij. 500.B
Lutherani calumniantur uocem illam, operis operati in Catholicis. 506.B
Lutherani non minus tribuunt Sacramẽtis legis antiquę quàm nouæ. 512.A
Lutherani negant imprimi in ullo Sacramento characterem. 515.E
Lutherani apud Kemnitium qualem intentionem requirant in adminiſtrante Sacramentum. 535.A
Lutherus aliquando docuit penes Prælatos Eccleſiæ reſidere authoritatem ordinandi miniſtros Sacramentorum, ſed alibi ipſe & eius aſſeclæ contrarium docent. 540.B.D
Lutherani cum aliis ſectarijs quot nam ponant Sacramenta. 549.C
Lutherani citra Eccleſiæ authoritatem non poſſunt ſufficiẽter probare ſua Sacramenta. 551.A
Lutherus cenſuit ualidè cõferri baptiſmum ſine forma baptiſmi. 570.B
Lutherani cenſent in paruulis baptizandis requiri proprium actum fidei. 606.D
Lutherani apud Kemnitium contendunt per baptiſmum Ioannis etiam collatam eſſe gratiam, ſicut per baptiſmum Chriſti. 628.A. Refutantur. 629.C
Lutherani docent eos qui baptizati fuerint baptiſmo Ioannis, non fuiſſe neceſſe baptizari denuò baptiſmo Chriſti. 628.D. Refutantur. 632.A
Argumenta eorum ſoluuntur. ibid.B
Lutherani non agnoſcunt confirmationis Sacramentũ. 633.B
Lutherani negant Sacramentum Euchariſtiæ eſſe & permanere poſſe in aliqua re durabili. 681.A
Lutherani in qua re dicant conſiſtere rationem Sacramenti Euchariſtiæ. 681.A.& ſeq.
Lutheranorum *corollarium ex illo ſuo errore.* 682.A
Lutheranorum error in ea re refellitur. 682.B
Argumenta eorum pro illo errore ſoluuntur. 685.B.& ſeq.
Lutheranus quidam Kemnitius fatetur errorem illum repugnare ueteris Eccleſiæ praxi. 684.A.& ſeq. Vide Kemnitius.
Lutherani cur improbent ritum illum catholicum miſcendi uinum aqua in calice. 701.A. Refelluntur. 702.B.& ſeq.
Lutherani callidè uel inconſtanter legunt ſuam hæreſin, qua alioquin negant in Euchariſtia ſubſtantiam panis & uini conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti. 801.B. Vide Paniſtæ.
Lutherani Paniſtæ appropinquant hæreſi Sacramentariorum. 803.E
Lutherani Confeſſioniſtę cum Sacramentarijs errant in forma Euchariſtiæ. 804.B.& ſeq. Vide Sacramentarij.
Lutherani uolunt ſumpturos Euchariſtiam certitudine fidei ſibi perſuadere debere ſe eſſe in gratia. 944.E
Luthero & aſſeclis eius non placet conſuetudo & præceptum de ieiunio obſeruando ante Euchariſtiæ ſumptionem. 953.E & ſeq.
Argumenta eius & Kẽnitij mendacia refutantur. 954.C. 955.B
Lutheri inconſtantia in aſſerẽda neceſſitate communionis ſub utraque ſpecie. 961.B
Lutheri obiectiones contra communionem ſub una ſpecie ſoluuntur. 990.B. Vide etiam Sectarij.
Lutherus negans Chriſtum ſumpſiſſe Euchariſtiam, refellitur. 1011.A
Lutherus ſtolidè impugnat ueritatem ſacrificij Miſſæ. 1032.A. & ſeq.
Lutherus calumnioſè mẽtitur de Eccleſia Catholica. 1034.C
Lutherani negantes in Miſſa ſacrificari corpus & ſanguinem Chriſti a Catholicis conuincuntur. 1035.C.& ſeq. eorundẽ argumenta ſoluuntur. 1048.B.& ſeq.
Lutherani non conuenienter ſuo dogmati de Vbiquitate Chriſti loquuntur. 1048.C
Lutherani Cathari ſunt, & partim Sacramentarij. 1054.A.& ſequen.
Lutheri error, quo cenſuit ad ueram pœnitentiam non requiri dolorem de præteritis, refellitur. 1187.A
Lutheri ſententia de dolore peccatorum orto ex ſeruili timore exponitur & refellitur. 1195.D
Lutheri error cũm cenſuit dimiſſo peccato per pœnitentiã continuò omnem etiam pœnæ reatum tolli. 1212.C
Lutherani negant in confeſſione ſpeciatim omnia mortalia peccata aperienda. 1285.E
Lutherus malè aſſeruit omnes fideles habere poteſtatem remittendi peccata. 1321.A
Lutherus inſipienter negauit ſatisfactionem prò altero exhibitam ei prodeſſe. 1384.C
Lutherus circa Excommunicationis doctrinam & authoritatem excommunicandi, quæ eſt in Eccleſia, quomodo errauerit. 1405.C. Refellitur. 1406.A
Lutherani Confeſſionis Auguſtanæ quid de Excommunicandi authoritate, quæ eſt in Eccleſia, ſentiant. 1406.A. Refutãtur. 1407.C
Lutherus impiè reiecit indulgentias. 1459.B
Lutherani impudenter reiiciunt Epiſtolam S. Iacobi. 1498.C
Lutherus impudenter cenſuit polygamiam licitam eſſe Chriſtianis. 1612.D. 1614.D
Lutherus non rectè ſenſit ob affectatam abſentiam alterius cõiugis, aut ob adulterium poſſe iniri matrimonium cum alia. 1651.D.E
Lutheri in aſſerendo purgatorio inconſtãtia. 1722.A.& in purgatorij ratione explicanda ſtoliditas. 1722.B. & in eius diuturnitate aſſignanda inſania. 1761.A
Lutherus nõ rectè cenſuit animas poſſe mereri in Purgatorio, eiuſque argumenta ſoluuntur. 1758.C.& ſeq.

Machomet.

Negat Chriſtum eſſe Deum, quamuis ut Prophetam dicat eſſe colendum. 123.B. 124.C
Reijcit uſum religioſum imaginum. 345.A

Manichæi.

Manichæi negarunt in Euchariſtia eſſe ullam uerborum formã neceſſariam. 901.D
Manichæi negabant matrimonium eſſe rem per ſe bonã. 1608. C. 1588.C.D.
Manichæi negarunt Chriſtum uerum eſſe hominem. 74.A
Manichæi horrebant aquam in baptiſmo. 564.B
Manichæi cum Maſſilianis & Caianis hæreticis negabant eſſe aliquod præceptum de baptiſmo. 616.B
Manichæi circumciſionem contemnebant. 637.B
Manichæorum error circa materiã Euchariſtiæ. 695.E.& ſeq.
Manichæi negabãt eſſe ſub ſpecie uini ſanguinẽ Chriſti. 711.A

Manna.

Manna figura Euchariſtiæ in uarias ciborum ſubſtantias conuertebatur. 812.B

Marcioniſtæ.

Marcioniſtarum error de reiterando Baptiſmo. 581.D
Marcion negauit matrimonium eſſe rem per ſe bonam, ſed refellitur. 1608.B.& ſeq.

Marcoſiani.

Marcoſianorum error circa materiam Euchariſtiæ. 696.A

Martyrium & Martyres.

Innocentes Martyres uerè per martyrium ſaluati ſunt. 619.E. & ſeq.
Error quondam Catholicorum Doctorum, qui negabant martyrium per ſe prodeſſe paruulis, nec concedebant omniũ Innocentum pro Chriſto occiſorum feſtum ab Eccleſia celebrari. 620.B
Martyrium quomodo ualeat ad ſalutem, præſertim paruulis. 620.D
Per martyrium ſemper totam gratiam ſemel per peccatum amiſſam recuperari. 1240.C

Materia.

Materia quomodo ad generationem concurrat. 898.C

Matrimonium ſecundum ſe.

Matrimonij uocis notio & etymon. 1607.C
Matrimonij uera & communis definitio. 1603.D. explicatur. 1607.B
In coniugio uiri & fœminæ quinque reperiuntur, de quibus analogicè matrimonium dicitur. 1605.A.& ſeq. primariò tamen eſt, & dicitur uinculum illud animorum inter coniuges. 1606.B.& ſeq.
Matrimonij ut Sacramentum eſt definitio. 1607.A
Matrimonium ẽt uocari nuptias, coniugiũ, & quare. 1607.D.E
Matrimonium eſſe per ſe rem bonam & licitam de fide eſt, & probatur contra multos hæreticos. 1608.B.& ſeq. ex auctoritate diuina. ibid.D. auctoritate Chriſti, D. Pauli, SS. Patrum. 1609.C.D. ratione naturali. ibid.D. ratione ducta ex finibus ſupernaturalibus. 1611.A. ex perpetua Eccleſiæ traditione. ibid.B
Matrimonij finis naturalis duplex eſt. 1609.E. ſupernaturalis triplex. 1611.A
Matrimonium nõ eſſe neceſſarium, nec potiſſimum remedium ad ruendam caſtitatem. 1591.A.& ſeq.
Matrimonium ut ſit de iure naturæ. 1610.B
Matrimonium ut ſit inſtitutum in officium natura, in remediũ concupiſcentiæ, & in Sacramentum. 1611.B
Sancti Patres matrimonium nunquam improbant, ut malum. 1614.C.& ſeq.
Matrimonij actus à fornicatione ut differat. 1612.B
Matrimonium unius uiri cum pluribus vxoribus, an ſit licitum. ibid.C. Vide Polygamia.

Matri-

Matrimonium unius cum una præceptum etiam eſt a Deo, nõ quidem ſingulis, ſed cõmmunitati. 1618. B. & ſeq. neque id præceptum iam ceſſauit. 1618. E. 1610. B

Ad matrimonium contrahendum ſinguli per accidens obligari poſſunt, ut in mũdi initio & ſtatim poſt diluuium accidit. 1619. A. & ſi periculum eſſet interitus totius humanæ ſpeciei, etiam caſtitatis uoto obſtricti dare operam deberent cõiugio. 1619. C

Matrimonium unius cum una eſſe etiam Sacramentum, probatur ex Scriptura. 1619. E. & ſeq. ex ratione ueri Sacramenti. 1621. E. ex Apoſtolica traditione SS. Patrum authoritate. 1622. B. & ſeq.

Matrimonium in ueteri lege, an & cur non fuerit Sacramentũ. 1623. D. & ſeq. licet neque tunc defuerit gratia neceſſaria cõiugibus. 1624. A. & qua ratione illud coniugium ſit appellatum Sacramentum a S. Auguſtino. ibid. C

Durandi & quorundam Canoniſtarum error refellitur, qui cẽſuerunt, matrimonium non eſſe uniuocè Sacramentum. 1625. B

Inter fideles nullum eſſe uerum matrimonium, quod non ſit Sacramentum. 1627. C. & ſeq. 1629. B. & an etiam inter fidelem & infidelem. 1697. A

Matrimonij materia, forma, cæremonia.

Matrimonij Sacramenti materiam eſſe actus contrahentium, & formam verba Sacerdotis, non rectè ſenſit Canus. 1626. C. 1627. C. Argumenta eius ſoluuntur. 1628. B. & ſeq.

Matrimonij Sacramenti quænam ſit materia & forma. 1628. A. & 1683. A

Concilium Florentinum quomodo dixerit Sacramentum non perfici, ſi deſit miniſter. 1628. C

Matrimonium etiam, ut Sacramentum eſt, uerè poſſe contrahi inter abſentes per internuntios, literas, item per nutus, & cur non etiam alia Sacramenta. 1629. B. C

Matrimonium quandoque contrahi poſſe ipſa fœminæ taciturnitate, quæ ſit ſignum conſenſus. ibid. E

In matrimonijs olim quomodo requiſita fuerit præſentia Miniſtri Eccleſiæ. 1630. A. & quomodo iam præſentia Parochi. ibid. E

Qui matrimonium contraxerant debuerunt olim biduo aut triduo poſt coniugium orationibus uacare, & caſtitatem cuſtodire. ibid. C

Matrimonij cæremoniæ explicantur. 1631. A

Matrimonium poſſe eſſe ualidum etiamſi ſit peccatum, atque adeò contra ius diuinum. 1668. E

Matrimonij indiſſolubilitas.

De matrimonij indiſſolubilitate quid ſentiant Sectarij. 1631. C. & ſeq.

Non rectè Catholici quidam ſenſerunt matrimonium ob adulterium alterius coniugis poſſe diſſolui. ibid. E

Matrimonij uinculum omnino indiſſolubile eſſe, tribus caſibus exceptis, de fide eſt. 1632. A. & ſeq. & probatur uarijs argumentis. 1635. B

Matrimonij uinculum diſſolui poſſe, quando coniunx infidelis cum altero coniuge ad fidem conuerſo, non uult cohabitare ſine iniuria Creatoris. 1632. C. quod tamen non diſſoluitur, donec fidelis matrimonium cum altero de facto contrahat. ibid. D

Matrimonium quoad thorum & cohabitationem diſſolui poteſt, etiamſi infidelis uelit cohabitare cum fideli ſine iniuria Creatoris. ibid. D

Matrimonium ratum non conſummatum diſſolui quoad uinculum per profeſſionem ſolennem approbatæ religionis. 1633. B. neque tenetur uxor intra ſpatium duorum mẽſium matrimonium conſummare. ibid. & quid ſi per uim illatam conſummatum ſit. ibid.

Matrimonij rati uinculum diſſolui poſſe per ſummi Pontificis diſpenſationem probabile eſt. 1634. A

Matrimonij diſſolubilitas ob cauſſam fornicationis nõ probatur ex permiſſione diuortij apud Iudæos. 1638. E. Vide Diuortium.

Matrimonij uinculum non diſſolui ob fornicationis cauſſam, probatur. 1640. A. B

Coniuges per diuortiũ ob fornicationem ſeparati non poſſunt alijs matrimonio iũgi, quamdiu uterque ſuperſtes eſt. 1638. D. & ſeq. neque unquam a ueteribus tale matrimonium in lege Euangelica approbatum eſt. 1643. C. & ſeq.

Obiectiones Kemnitij contra indiſſolubilitatem matrimonij ſoluuntur. 1641. E. & ſeq.

Ob qualem morbi cauſſam liceat priore muliere dimiſſa aliã uxorem ducere. 1644. A. B. Vide etiam Diuortium.

Matrimonij cauſſa efficiens, nempe conſenſus, cum ſuis qualitatibus.

Conſenſum contrahentium non ita ad matrimonij uinculum neceſſarium eſſe, ut per nullam potentiam poſſit uerum matrimonij uinculum ſine illo cõſiſtere. 1651. C. D. & an Deus de facto ſemel eum conſenſum ſuppleuerit. 1651. C

Conſenſum contrahentium ad uerum matrimonium ſecundũ legem Dei ordinariam neceſſarium eſſe, neque poſſe per ullã auctoritatem humanam ſuppleri. 1651. C. 1653. A. & ſeq.

Conſenſum in matrimonium debere eſſe liberum. 1654. A. hinc amentes & ebrij matrimoniũ inire non poſſunt. 1654. B

Error circa perſonam quoad eius ſubſtãtiam, uel etiam quoad conditionem ſeruilem inualidat matrimonium. ibid. non autem quoad alias qualitates. ibid. C

Conſenſum in matrimonium non debere eſſe coactum ſecundùm quid ex metu cadente in conſtantem uirum ad eum finem iniecto, ut matrimonium ineatur. ibid. D. neque is ſufficit etiamſi ſimul iuramentum ad eã rẽ ſit metu illo extortũ. 1655. B. & quis ſit metus cadens in conſtantem uirum. ibid. & cuius iudicio ille diſcernendus. ibid. C. & quid ſi ex metu etiam per copulam matrimonium tale ſit conſummatum. 1656. A

Matrimonium contractum ex metu cadente in conſtantem uirum non ad eam rem tamen incuſſo, ut matrimonium ineatur, ualidum eſſe. ibid.

Conſenſum in matrimonium metu extortum non eſſe peccatum, atque adeò poſſe eſſe talem metum qui conſenſum extorqueat cadentem in conſtantem uirum. 1656. E. & ſequen.

Conſenſus in matrimonium ex metu ſolo reuerentiali ſufficit ad Matrimonium. 1657. C

Matrimonium ut ſit ualidum debet conſenſus in illud eſſe abſolutus, non dependens a conditione ſaltem de futuro, aut quæ non ſit neceſſaria, aut impoſſibilis, aut turpis, ita tamen ut non ſit contra ſubſtantiam ipſius matrimonij. ibid. D. E. imò in foro conſcientiæ qualiſcunque conditio ſit adiecta, a qua uerè uolebas tuum conſenſum dependere, inualidat matrimonium, quamdiu non impletur illa conditio. 1660. A

Matrimonium ſub conditione de futuro contractum, an ſtatim ſine nouo conſenſu validum eſſe incipiat cum primum conditio impleta eſt. 1658. C. & quid ſi etiam perſonæ ipſæ, dum ita contrahunt ſint illo tempore ad contrahendum inhabiles? 1659. B

Quid cauſſæ ſit, quare conditio impoſſibilis, aut turpis, quæ tamen non ſit contra ſubſtantiam matrimonij, non impediat veritatem contractus matrimonij. ibid. D. & ſi præſumptio cauſſa eſt, quænam ſit præſumptionis illius ratio. 1660. A. B & quid ſi aliundè conſtet matrimonium huiuſmodi tantum ludicrè contractum eſſe? ibid. D

Matrimonium ſub conditione neceſſaria contractum cenſetur abſolutum ſolùm ex præſumptione; quod ſi verò talis contrahere noluit, niſi poſita quantumuis neceſſariò euentura conditione, matrimonium antè nullum fuit. 1661. A

Conditiones contra ſubſtantiam Matrimonij contractui matrimoniali adiectæ, cur & qua ratione faciant matrimonium nullum? ibid. B. & quodnam inter illas diſcrimen. 1661. B. & quomodo nihilominus in caſu metaphyſico fieri poſſe, ut tale matrimonium ſit verum & validum. 1661. E

Id quod non eſt propriè conditio, ſed vt modus, vel demonſtratio, vel vt cauſſa contractui matrimoniali adijcitur, an & quomodo illum faciat nullum. 1663. A. B

Matrimonium an ſit validum, ſi quis, v. g. alteri dicat: Contraho tecum, ſi poſt coniugium nunquam me cognoueris, & ad hanc rem votum caſtitatis emiſeris. ibid. C. & ſequentibus.

Vt conſenſus ſit ad matrimonium legitimus, debet is verbis aut ſignis, coram aut per literas exprimi. 1664. D. vel vbi Concilium Tridẽtinum promulgatum eſt, requiritur etiam præſentia Parochi vel alterius Sacerdotis cum eius vel ordinarij licentia, & aliorum duorum vel trium teſtium, quamuis etiam ſecundùm ius antiquum præſentia duorum vel trium teſtium ad vitandum peccatum requirebatur. ibid. D. E. exceptis quibuſdam caſibus. 1665. A. & ſeq.

Conſenſus matrimonialis non debet neceſſariò & directè ferri in copulam carnalem, ſed in traditionem poteſtatis corporum ad finem matrimonij, & in copulam implicitè. 1665. D

Conſenſus in matrimonium quomodo repugnet propoſito aut voto virginitatis. ibid. E. & ſeq.

Conſenſum parentum non requiri ad valorem matrimonij, ſed ſolùm ad vitandum peccatum, ſi abſque cauſſa filij matrimonium ſine conſenſu parentum contrahant, probatur contra Sectarios. 1666. D

Sectariorum argumenta pro contrario errore ſoluuntur. 1668. F.

Filius aut filia ſine conſenſu parentum matrimonia contrahentes non poſſunt ob id exhæredari. 1669. E

Matrimonij

Matrimonij bona ſiue effectus.

Matrimonium quoad actum coniugalem ſimilitudinem quandam mali habet, quæ debet cohoneſtari bonis quibuſdam matrimonii. 1671.B

Matrimonij bona eſſe tria, nempe bonum fidei, prolis & Sacramenti. 1671 D

Ad bonum fidei ſpectat, ut alter alteri debitum reddat. 1672.D. ut alter cum altero cohabitet, & quid ſi nolit? 1673.A. ut neuter coniugum cum alia perſona copuletur. 1673.A.B

Nemo poteſt ob abſentiam ſolam ſui coniugis cum alio contrahere matrimonium, ſed requiritur notitia poſitiua, moraliter certa de eius morte. 1673.A.B

Si quę perſona contracto iam ſecundo matrimonio cognoſceret priorem maritum uiuere, quid faciet? 1673.B. & quid ſi dubitet de uita prioris coniugis? 1673.D

In quibus caſibus liceat alteri coniugi negare debitum, aut omnino quo ad thorum ſe ab eo ſeparare. 1674. B. Vide Diuortium.

Bonum prolis in quo conſiſtat. 1678.B.C. & qua ratione matrimonium cohoneſtet. 1678.C.D

Quadripartitam eſſe conditionem filiorum, & quæ cuiuſque ratio. 1678.E. & quomodo legitimari poſſint filij alioquin illegitimi. 1680.A

Matrimonij impedimenta in genere, & de diſpenſatione in illis.

Matrimonij impedimenta cuiuſcunque generis, ſiue dirimētia, ſiue non dirimentia poſſe per Eccleſiaſticam auctoritatē matrimonio opponi, probatur contra Sectarios ex natura matrimonij. 1681.B. ex praxi antiqua ipſius Eccleſiæ, cuius teſtes ſunt SS. Patres. 1682.A

Sectariorum contraria argumenta ſoluuntur. 1682.D. & ſpeciatim quomodo Eccleſia non mutet materiam aut formā matrimonij. 1683.A

Matrimonij impedimenta potuiſſe etiam ab ipſo Magiſtratu ciuili conſtitui, niſi fuiſſet eius poteſtas auctoritate Eccleſiaſtica in hac re limitata. 1682.B.& ſeq.

Matrimonij impedimenta quædam reddunt ipſum inualidum, quædam tantùm illicitum. 1684.B.& quid de tertio quodam genere impedimentorum a Couarruuia addito ſentiendum. 1684.C.D

Matrimonij impedimenta dirimentia non dirimunt matrimonium ualidè prius contractum. 1684.B

Matrimonium non hoc ipſo inualidum eſſe, quòd eſt illicitum ex ratione naturali. 1690.B

In impedimentis, quæ iure naturali conſtant, nemo poteſt diſpēſare, ne Eccleſia quidem. 1703.A. in ijs autem omnibus, quæ conſtant, iure humano diſpenſare poteſt Pontifex, quamuis in aliquibus non niſi ex grauiſſima cauſſa id faciat. 1703.A

In impedimentis non dirimentibus, an & quomodo poſſit diſpenſare Epiſcopus. 1703.B.& ſeq. quomodo item in dirimētibus occultis, &c. & in ijs, quæ matrimonio iam contracto ſuperueniunt, & impediunt exactionem debiti. 1704.B

Matrimonij impedimenta dirimentia.

Matrimonij impedimenta dirimentia quænam ſint. 1684.D

Error Matrimonium dirimit cum eſt circa perſonam aut ſtatū eius ſeruilem, non autem circa perſonæ qualitatem, idque iure naturali. 1683.B

Conditio dirimit matrimonium, uel ut ſumitur pro conditione ſeruili alteri ignota, aut pro conditione appoſita de futuro idque iure naturali. 1683.B. Vide Matrimonij conſenſus.

Votum dirimit matrimonium, ſi ſit ſolenne per profeſſionē factam in approbata religione, aut per ſuſceptionem ſacri ordinis, aut ſi ſit ſimplex emiſſum in Societate Ieſu poſt bienniū probationis. 1683.C.& ſeq.& quo iure. 1686.C. qui uerò conantur cum his uotis contrahere, incurrunt excommunicationem. 1686.B

Votum ſolenne religionis etiam irritat contractum matrimonium ratum non conſummatum. 1686.C

Cognatio impediens & dirimens matrimonium triplex eſt. Vide Cognatio.

Matrimonia etiam ab infidelibus contracta, ſi ad fidem conuertantur, dirimenda ſunt, ſi ſint in gradu, qui ſit iure diuino & naturali prohibitus. 1688.D

Crimen quodnam & inter quas perſonas reddat matrimonium nullum. 1695.E.& ſeq.

Cultus diſparitas dirimit matrimonium & peccatum mortale inducit, ſi quis fidelis contrahat cum perſona infideli, nondū baptizata, quamuis iam ſit Cathecumenus. 1696.A. Vide Matrimonij indiſſolubilitas.

Matrimonium cum infideli baptizato ualidum eſt, ſed illicitum & peccatum mortale. 1696.D

Cultus diſparitas ſolo Eccleſiaſtico iure dirimit matrimoniū. 1696.E.& ſeq.

Vis contrahenti illata ad contrahendum matrimonium, quomodo faciat matrimonium nullum. 1697.B.C

Vide Matrimonij cauſſa efficiens.

Ordo ſacer matrimonium reddit nullum. 1697.C

Ligamen prout ſignificat uinculum prioris matrimonij, iure diuino matrimonium reddit nullum. 1697.D. Vide Matrimonij bona. Item Diuortium.

Honeſtas matrimonium cum conſanguinea prioris coniugis nondum cognitæ, uel ſponſę aut ſponſi facit nullum intra primum gradum, poſito, quod primum matrimonium & ſponſalia prima ualidè fuerint contracta; et quid de Iure antiquo in hac re dicendum? 1698.A

Affinitas, ut dirimat matrimonium, & quid per eam intelligatur. 1698.B. Vide Affinitas.

Impotentia perpetua ad copulam carnalem perfectam, ſiue ex frigiditate, ſiue ex maleficio proueniat, ſi fuit ipſo tempore contractus matrimonialis, reddit matrimonium nullū. 1699.B. idque iure naturæ. 1700. B. ſi autem poſt matrimonium iā legitimè contractum ſuperueniat, non dirimit illud. 1699.C.D

Impotentia temporalis non reddit matrimonium nullum. 1700.B

Matrimonium ſcienter cum impotente contrahens non debet in tali matrimonio permanere, quamuis ut fratres cohabitare poſſint. ibid.

Matrimonium poſſe ualidè iniri a ſenibus & ſterilibus, non autem a ueris Eunuchis. 1700.C.D

Matrimonij impedimenta non dirimentia.

Matrimonij impedimentum non dirimēs eſt prohibitio Epiſcopi, uel Iudicis, uel Parochi, &c. 1701.A. item certum anni tēpus ab Eccleſia determinatum. 1701.B. Item ſponſalia iam cum altera legitimè contracta, non ſuppetente iuſta cauſſa ea reſcindendi. 1701. C. Item cognatio quędam ſpiritualis nata ex catechizatione baptizati, & quomodo ea ſit reſtricta iure nouo. 1701.D. Item uotū ſimplex caſtitatis. ibid. & quomodo hoc uſum matrimonij iam contracti, & facultatem aliud contrahendi impediat. 1701.E. & quidnam in hoc genere peculiare habeat uotum ſimplex in Religione Societatis Ieſu legitimè emiſſum. 1702.A

Matrimonium quomodo illicitū reddat inceſtus. 1702.A. uxoricidium & matricidium. 1702.B. raptus ſponſæ alterius. ibid. malitioſa proprij filij de fonte ſuſceptio, & presbytericidiū. 1702.C. peccatum dignum publica & ſolenni pœnitentia. 1702.C. Contractus matrimonij ſcienter initus cum moniali. 1702.C

Matrimonij legitimus uſus.

In contractu matrimonij peccari poteſt uarijs modis, ut ſi contra aliquod matrimonij impedimentum dirimens, uel non dirimens, aut animo ficto contrahatur. 1703.C. & ſeq. ſi malo fine, ſi ab exiſtente in peccato mortali ſine præuia ſaltē contritione, aut ab excommunicato contrahatur. 1703.D. ſi clādeſtinè niſi in caſu, quo iam ſemel publicè contractum eſſet. 1704.C. ſi abſque ætate ſufficiente, ſi temporibus ab Eccleſia prohibitis ſolenniter ineatur. 1705.A

Matrimonium, ſecundum, tertium, &c. licitum & ualidum eſſe poſſe, ſi priore coniuge mortuo ineatur probatur contra antiquos hæreticos. 1705. B. & ſeq. & quomodo id SS. Patres quandoque videantur vituperare. 1706.A. Vide Bigamia, & Irregularitatis ſpecies.

Matrimonio dubio, aut manifeſtè nullo vtens quomodo peccet, & quæ ſit rationabilis cauſſa dubitandi. 1707.B.& quomodo tale matrimonium valorem accipiat. 1707.C

In matrimonij vſu peccatur quandocunque fit aliquid contra fidem. 1707.D.E. aut ob illicitum finem. 1707. C. aut illicito modo, loco. 1708. A. aut cùm perſonæ ratio non habetur. 1708. A. aut non accommodatè ad finem matrimonij agitur, & ſiquis clandeſtino matrimonio, etiam ſecundùm ius antiquum loquendo, vtatur. 1708.E

Vir vxori adulteræ publicæ debitum reddens, quomodo peccet. 1709.A.& an contra etiam peccet vxor viro adultero debitum reddens. 1709.B

Matrimonio ante ſolennem benedictionēm vtens quis peccet. 1709.B

Melanchton.

Philippi Melanchtonis impudentia circa confeſſionem Auguſtanam notatur. 801. D. Vide etiam verbo Lutherus & Paniſtæ.

Melanchtonis inconſtantia in aſſerenda neceſſitate communionis ſub vtraque ſpecie. 961.C

Melchiſedech.

Melciſedech ſacerdos obtulit Deo ſacrificium panis & vini. 1067.C.1069.B.& ſeq.etiamſi dederit eum panem & vinum Abrahæ ad refectionem. 1069.E

Melchiſedech ſacerdotium, in quo antecelluerit ſacerdotium Leuiticum. 1070.D

Mendacium.

Mendacium non omne in Confeſſione, ſicut nec in iudicio externo eſt peccatum mortale, ſed tantum quod eſt circa materiam neceſſariam Confeſſionis. 1340.A

Meritum.

Ad rationem meriti quid requiratur. 204.D

Non requiritur ad meritum, vt præcedat tempore præmium. 281.D.& ſeq.

Merita noſtra quomodo cum meritis Chriſti poſſint conſiſtere. 305.D

Merita vt reuiuiſcant per pœnitentiam. Vide Pœnitentiæ effectus.

Meſſaliani.

Meſſaliani videntur Euchariſtiam habuiſſe pro communi pane. 713.A

Meſſaliani dixerunt Euchariſtiam neque prodeſſe quicquam ſumenti, neque lædere. 931.D

Meſſaliani negarunt cõfeſſionem à Chriſto inſtitutam. 1285.D

Metus.

Metus cadens in conſtantem virum quis ſit. 1655.A. & quomodo irritet matrimonium. Vide Matrimonij cauſſa efficiens.

Ex metu in conſtantem virum cadente nunquam poſſe committi vllum peccatum. 1655.D

Miraculum.

Euidens videtur quædam miracula à Chriſto diuina omnino virtute patrata. 25.A

Monothelita.

Monothelitarum hæreſis de vnica in Chriſto voluntate refellitur. 277.C

Eorundem error de vnica in Chriſto operatione refellitur, 281.A.& ſeq.

Montaniſta.

Montaniſtæ hæretici negarunt Sacramentum Pœnitentiæ, 1151.E.1173.E.1285.D

Mõtanus putauit matrimonia pro libito poſſe diſſolui. 1631.C

Montanus ſecundas nuptias condemnauit. 1705.B

Moyſes.

Moyſes Sacerdos & Pontifex fuit, & ab eo ordinati Sacerdotes veteris legis. 1553.C

Mundi ſtatus poſt extremum Iudicium.

Quænam creaturarum genera poſt extremum Iudicium ſuper futura. 1833.A

Plantas & animalia, & alia omnia mixta, præter hominem exu renda. 1833.B

Corpora cœleſtia & elemẽtalia tribus modis innouãda. 1834.C

Cœlorum motum tunc ceſſaturum. 1835.A

Cœlorum & elementorum lux quanta & qualis tunc futura. 1835.D.E

Muſculus.

Sequitur errorem Eutychetis confundentis duas in Chriſto naturas. 76.D

Mutatio.

Mutatio rei, in quo propriè & formaliter conſiſtat. 17.A.& ſeq.

Natura.

NAtura quid acquirat per adiunctam perſonalitatem. 14.A 19.A.97.A.174.B

Natura diuina non poteſt in aliquo ſuppoſito ſupplere vicem naturæ creatæ. 16.A

Natura quæuis creata potuit à verbo diuino aſſumi per potentiam Dei abſolutam. 161.A.177.A

Argumenta contrariæ ſententiæ ſoluuntur. 163.A

Nihilominus tamen ſola natura humana dici debet abſolutè à perſona diuina aſſumptibilis. 162.C.& ſeq.

Licentia Gabrielis hac in re notatur. 162.B

Nectarius.

Nectarius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus, non ſuſtulit confeſſionem ſpecialem peccatorum. 1306.A

Neſtorius.

Hæreſis Neſtorij aſſerentis duas in Chriſto perſonas explicatur. 85.A. & ſeq.

Errauit dicendo meruiſſe Chriſtum illam qualemcunque vnionem ipſius cum Deo. 138.A

Neſtoriani malè dixerunt, Chriſtum ſecundùm ſuum ſuppoſitum Patri ſuo ſubiectum. 294.A

Neſtorius negauit B. Virginem verè Deiparam. 410.D

Neſtorius negauit in Euchariſtia ſumi carnem Chriſti Verbo diuino vnitam. 711.D

Nouatiani.

Nouatiani hæretici reiecerunt Confirmationis Sacramentum. 633.A

Nouatiani reiecerunt Sacramentam Pœnitentiæ. 1151.E.1173. D.1303.E

Nouatianorum hæreſis cauſſam dedit Eccleſiæ inſtituendi publicas pœnitentias. 1306.B.& ſeq.

Nouatiani ſecundas nuptias damnabant & refutantur. 1705.B

Nuptiæ.

Nuptiæ vnde dictæ. 1607.D.& ſeq. Vide Matrimonium.

Obiectum.

OBiectum quale genus cauſſalitatis exerceat erga ſuum actum. 917.B.C

Oecolampadius.

Oecolampadius Sacramentarius, quomodo conueniat cum Caluiniſtis in errore de abſentia Chriſti in Euchariſtia. 758.B Vide Sacramentarij.

Opera ſeu Operationes humanæ.

Operationes etiam non præceptæ licitæ ſunt. 977.D

An ad dignitatem operationis alicuius humanæ poſſit aliquid accedere ex cõditionata quadam veritate propoſitionis. v.g. vellem hoc facere, ſi hoc vel illud occurreret. 1215.A

Opera mortua dupliciter dicuntur. 1237.D.E

Opera mortificata & mortua, an per pœnitentiam viuificentur. 1237.D.& ſeq.

Per quæuis opera charitatis facta poſt iuſtificationem reſtitui merita & gratiam ſemel per peccatum amiſſam. 1240.A. Vide Pœnitentiæ effectus.

Opera omnia pia ex gratia profecta *vim habent merendi & ſatisfaciendi.* 1449.C

Ophitæ.

Ophitarum error circa materiam Euchariſtiæ. 695.D

Ordinis Sacramenti ratio, ſubſtantia, partes, & effectus.

Ordinis Sacramentum deſcribitur. 1511.A.& quæ ſit nominis notio. 1511.A

Ordinis Sacramentum præcipuè ad ſalutem aliorum ordinatur. 1513.B

Eccleſiæ miniſtri non ſunt omnes vnius & eiuſdem ordinis. 1514.D

In Eccleſia ex inſtitutione diuina eſt ordo Epiſcoporum Presbyterorum & Diaconorum. 1515.D

Inter ipſos Epiſcopos eſſe quoſdam gradus ratione auctoritatis: vt Archiepiſcopi, Metropolitani, Patriarchę, ac primates, & Summus Pontifex. 1515.D

Cardinales non differunt ordine ab Epiſcopis Presbyteris aut Diaconis, ſed peculiari titulo dignitatis ac munere. 1526.A

Eſſe etiam in Eccleſia peculiares Ordines Subdiaconorum, Acoluthorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum. 1526. B. atque adeò Ordines Eccleſiaſticos eſſe octo. 1527. B. quamuis diuerſimodè eorum numerus olim à SS. Patribus, & etiamnum aſſignaretur. 1528.D.1532.A

Sectariorum reijcientium Ordines Subdiaconorum, Acoluthorum, Exorciſtarum, Lectorum, Oſtiariorum, argumenta ſoluuntur. 1518.D.& ſeq.

Omnes miniſtros Eccleſiaſticos conſtitui per quandam traditionem poteſtatis ad eiuſmodi Ordinum munera. 1530.A

Cooptatus ſemel in aliquem Ordinem Eccleſiaſticum nequit omnino accepti Ordinis poteſtate priuari. 1530.D

Primam Tonſuram, aut Pſalmodiam non eſſe propriè Ordinem. 1532.D

Ordinationem Sacerdotum eſſe Sacramentum propriè dictum conſtat apud omnes orthodoxos. 1536.D.& defenditur contra Sectarios. 1537.E

In Ordine quomodo ſit etiam præter verbum Elementum. 1538.A

Ordines omnes maiores & minores eſſe verè Sacramentum. 1539.A. etiamſi poſſint aliqui minorum Ordinum actus ſine ordine exerceri. 1540.E

Contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 1539.E.& ſeq.

Ordines ſacri quinam vocentur. 1541.C

Ordines minores in peccato mortali ſuſcipiens peccat mortaliter, licet eos imò etiam Diaconatum & Subdiaconatum exercens non item. 1544.B

Ordines omnes quomodo conſtituant vnum Sacramentum. 1542.B 1542.A.B.& quomodo inter ſe differant.

Ordinem Epiſcopalem eſſe verè & propriè Sacramentum. 1544.A. licet tantum indiuiduali modo à Sacerdotio diſtinctum. 1544.C

Ordo

Ordo Epiſcopalis cur non poſſit conſiſtere ſine Sacerdotio. 1544.D.E. & an ſaltem per potentiam Dei abſolutam poſſit ſine Sacerdotio conferri. 1545.B
Ordo Epiſcopalis & Sacerdotalis quomodo tum per ſe ſeparatim, tum coniunctim ſint Sacramentum. 1545.C
In Sacerdotio quęnam ſit materia & forma. 1547. A.& vtrum ſit de eius ſubſtantia impoſitio manuum. 1547.E
In Diaconatu quænam materia. 1548.C, quænam in Subdiaconatu. 1548.E
Ordinum minorum quæ ſit materia & forma. 1549.B
An ad valorem Ordinis neceſſarium ſit contingere materiam propriam cuiuſque Ordinis. 1549.B
Ordinis Sacramenti ratio, ſubſtantia, & partes. 1550.A
Ordinis Sacramenti effectus eſt gratia. 1551.A.& Character. 1552.A
Ordo quomodo ſit impedimentum dirimens matrimonij. Vide Matrimonij impedimenta.

Ordinis Sacramenti Miniſter.

Solos Epiſcopos habere vim & ordinariam poteſtatem ordinandi Sacerdotes & reliquos miniſtros Eccleſiæ. 1551.C Probatur contra Sectarios. 1553.B
Vt ordinatio per Epiſcopos facta ſit ualida, non requiritur iure diuino conſenſus multitudinis. 1553.E
Sectariorum argumenta contraria ſoluuntur. 1555.C.& ſeq.
Ex commiſſione minores Ordines conferre poſſunt Cardinales Presbyteri & Abbates etiam non Epiſcopi. 1558.A.B
In miniſtro Sacramenti Ordinis quid requiratur, ut rectè & licitè Sacramentum hoc adminiſtret, & ſi ſecus quas pœnas, tū ipſe, tum ſuſcipiens ordines incurrat. 1558.C
Epiſcopus qualicunque cenſura ſit irretitus, imò licet ſit hereticus aut Apoſtata, ualidè, ſed non licitè confert Ordines. 1558.C

Ordinem ſuſcipiens.

Ordinem aut primam Tonſuram ſuſcipiens ante Confirmationem ut peccet, & an incurrat Cenſuram. 669.D
Ordinem ſuſcipiens ab Epiſcopo Cenſura notato, aut per Simoniam præter peccatum incurrit etiam irregularitatem. 1558.C. Vide irregularitatis ſpecies.
Omnem maſculum baptizatum poſſe ualidè ſuſcipere Ordinis Sacramentum etiam pueros. 1558.B. & ſeq. & cur id nō poſſint etiam fœminæ. 1559.D
Ordo ut licitè etiam ſuſcipiatur, uaria requiruntur. 1560.C. Vide irregularitas.
Ordinari nemo debet coniugatus. 1570.E. niſi cum conſenſu vxoris legitimo, & quis cenſeatur eſſe talis. 1686.D
Ordines ſacros ſuſcipiens qualenam uotum continentiæ edat. 1571.B

Ordinationis Cæremonia.

Ordinationis Cæremoniæ, quæ in Vnctione conſiſtunt, defenduntur contra Sectarios. 1561.A. Vide etiam Cæremoniæ.

Oratio.

Oratio quandoque rectè ſit poſt rem impetratam, & an Deus tali oratione moueri poſſit. 908.B
Oratio in perſona Eccleſiæ facta, qua ratione maiorem aut minorem uim habere poſſit. 1025.A
Oratio Dominica ualet ad remiſſionem uenialium, ſicut & oratio in conſecrato templo facta. 1215.E

Origenes.

Origenes non rectè negauit reſurrecturos homines cum iiſdē corporibus, quæ antè habuiſſent. 1803.D
Errauit Origenes dicendo animam Chriſti anteceſſiſſe myſterium incarnationis, illudque adeò fuiſſe promeritam. 138.A. 193.B
Falsò aſſeruit Malachiam & Ioannem Baptiſtam fuiſſe Angelos. 157.B
Errauit item dicendo, Angelos beatos per Chriſtum à peccatis eſſe redemptos. 222.A
Origeniſtarum error ſentientium infernum eſſe ſolum cruciatū conſcientiæ. 436.B
Origenes non rectè ſenſit, omnes pœnas animarum poſt hanc uitam eſſe purgatorias, atque adeò finiendas. 1753.B.& duraturam etiam Purgatorium poſt reſurrectionem. 1762.A

Oſeas.

Oſeas propheta an proprio conſenſu matrimonium cum muliere fornicaria contraxerit. 1652.C

Oſtiarius.

Oſtiariorum ordinem uerum & peculiarem eſſe in Eccleſia. 1526.B. licet id negent Sectarij. 1528.D.& ſeq.
Oſtiariorum munus in Eccleſia quodnam ſit. 1536.A
Oſtiariorum ordinis materia & forma quænam ſit. 1549.B. Vide etiam Ordinis Sacramenti ratio & partes.

Paniſtæ.

Paniſtæ hæretici quinam, & unde dicti. 800.A.& ſeq. 801.B
Paniſtæ negant conuerſionem ſubſtantiæ panis & uini in corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia. 800.A.& ſeq.
Paniſtæ impudenter dicunt dogma Catholicorum de tranſubſtantiatione deſtitui uetuſtatis patrocinio. 811.D
Probatur tranſubſtantiatio contra Paniſtas. 802. A. & ſeq. Vide Tranſubſtantiatio.
Paniſtarum obiectiones contra ſententiam Catholicā ex Scriptura petitæ ſoluuntur. 813.C
Reſpondetur ad obiectiones ex Patribus. 814. B. Vide SS. Patres.
Paniſtæ hæretici uanè gloriantur Romanum Pontificem negare tranſubſtantiationem. 816.A.B
Sancti Patres cur Euchariſtiam quandoque appellent panem. 818.A.& ſeq. quatenus conferant Euchariſtiæ Sacramentū cum myſterio incarnationis. 818.B. C. & cum iuſtificatione hominis. ibid.E
Reſpōdetur ad obiectiones Paniſtarum ex ratione petitas. 819. B.& ſeq.
Reſpondetur in ſpecie ad obiectiones Sadeelis. 820.D. & ſeq. Vide Sadeel.

Panes propoſitionis.

Eſus panum propoſitionis an fuerit Sacramentum. 468.A

Paradiſus.

In Paradiſo futurum fuiſſe naturalem generationis modum, qui nunc eſt. 1618.C

Parentes.

Parentes tenentur iure naturali, & diuino curare, ut baptizentur eorum filij. 617.C.D
Parentum fides non prodeſt paruulis ad ſalutem ſine Baptiſmo. 618.D.& ſeq.
Parentum fides an in ueteri Teſtamento profuerit paruulis ad ſalutem ſine circumciſione & alia cæremonia. 625.B.& ſeq.

Parochus.

Vide Confeſſionis, Euchariſtiæ miniſter, Sacerdos.

Paſcha Iudæorum.

Paſchalis agni immolatio fuit uerum Sacramentum. 467.E.& ſeq. & ſacrificium. 1059.A.1065.E
Paſchalis agni ritus fuit præcipua figura Euchariſtiæ. 680.A. & ſeq. 1058.D.& ſeq. 1065.B.
Paſcha quando celebrauerit Chriſtus cum diſcipulis. 420.E
In Paſchate veteri ſacrificabatur etiam agnus, non tantùm comedebatur. 1059.A.& ſeq.

Pater æternus.

Pater in diuinis non eſt incarnatus, vt ſenſit Sabellius. 141.A. & ſeq.
Contraria argumenta ſoluuntur. 142.A.& ſeq.

SS. Patres.

Sanctorum Patrum auctoritas non niſi impudenter ab hæreticis reijcitur. 750.D.1102.C
SS. Patrum cautela in myſterijs fidei apud infideles enarrandis. 732.D.906.D
Sanctorum Patrum conſuetudo ſimpliciùs olim & ſecuriùs de rebus fidei loquendi & ſcribendi. 780.A
Sancti Patres, ſi inter ſe diſcrepent, ſequenda ſententia plurium & illuſtriorum. 817.A.& ſeq.
SS. Patres quatenus conferant Sacramentum Euchariſtiæ cum Incarnationis myſterio. 818. B.C. & cum iuſtificatione hominis. ibid. E. & ſeq. & qua ratione Euchariſtiam quandoq; appellent panem. ibid.B
SS. Patres quare dixerint, conſecrationem Euchariſtiæ fieri, inuocatione diuini nominis vel prece, &c. 906.C
SS. Patres quomodo negent à peccatoribus ſumi Euchariſtiæ Sacramentum. 940.E
SS. Patres nunquam volunt ex præcepto diuino omnibus & ſingulis Euchariſtiam in vtraque ſpecie adminiſtrandam. 999.E. & ſeq.
Vide Euchariſtiæ vſus ſub vtraque ſpecie.
Contingit quandoque aliquem ex SS. Patribus, vel alioquin ex Catholicis Doctoribus quoſdam à Catholica ſententia, & fide circa hæreſim aberrare. 1305.C
SS. Patres ſæpe inculcant confeſſionis auricularis vſum. 1308. C.& ſeq.
SS. Patrum auctoritas temerè & impudenter ab hæreticis non nunquam reijcitur. 1380.C

S. Paulus.

Sanctus Paulus quomodo viderit Chriſtum. 784.B
Sanctus Paulus quandonam raptus ſit ad paradiſum. 785.B.& ſequent.

Paupertas.

Paupertas vera non conſiſtit tantùm in non vtendo rebus temporalibus, ſed in non habendo. 323.C
Perfectior ſimpliciter paupertas eſt carere ſimul uſu & dominio rerum, quàm carere tantùm vſu. 327.B.C

Peccatum.

Peccatum ſiue offenſa Dei ex triplici capite infinita eſt. 39.D
Quomodo homines per peccatum è ſeruitute & poteſtate Dei veniant in ſeruitutem Diaboli. 299.D.& ſeq.
Peccatum nullum eſt, quod per pænitentiam dimitti non poſſit. 1203.A. Vide Pœnitentiæ effectus.
Peccata, quæ quis in confeſſione ſine culpa oblitus eſt, quomodo remittantur. 1341.E
Peccata quomodo multiplicentur per repetitam voluntatem aliquod ſcelus patrandi. 1343.E
Peccata per pœnitentiam ſemel remiſſa non redeunt propter ſequentem lapſum, niſi ſecundùm rationem communem omnibus peccatis. 1221.C.& ſeq.
Peccata per pœnitentiam ſemel remiſſa poſſe per omnipotentiam Dei redire. 1223.A.& E
Peccata remiſſa ratione effectus, nempe maioris ingratitudinis, redire per ſequentem lapſum. 1224.B
Peccata remiſſa per quatuor genera peccatorum peculiari ratione redire dicuntur. 1224. E. etſi nihilominus per aliquod aliud genus peccati magis redire poſſint. 1225.C.& ſeq.
An etiam venialia ſemel remiſſa ratione ingratitudinis redeant per ſequentem lapſum. 1225.E
Peccata ſemel remiſſa quomodo redeant ſecundùm pœnæ reatum per ſequentem lapſum. 1227.A
Per ſequentem lapſum non redire æqualem pœnam damni debitam præcedentibus peccatis. 1228.A
Eſſe in peccato etſi nemini liceat, non tamen tenetur aliquis ſtatim peculiari præcepto pœnitentiæ illud delere. 1264.C
Peccata reſeruata quomodo ſuperiori, quomodo & quando inferiori in Confeſſione recenſenda ſint. 1349.C.& ſeq.
Vide Confeſſionis qualitas.
Peccato quoad culpam & reatum pœnæ æternæ deleto remanet, tamen quandoque reatus pœnæ temporalis. 1448.B
Peccati remiſſionem etiam quoad pœnæ reatum fieri virtute paſſionis Chriſti. 1448. C. & ſeq. quæ tamen non ſine medijs certis hominibus applicatur. 1448.C.& ſeq.
Peccata duplici ratione gignunt in animo difficultatem ad bonum, & propenſionem ad malum. 1501. A. & quænam per extremam Vnctionem tollatur. 1501.B.C
Peccatum nullum, nec veniale quidem poteſt fieri ex metu cadente in conſtantem virum. 1655.D
Paccatum mortale hominem reum facit æternæ pœnæ damni & ſenſus. 1377.D

Peccatum veniale.

Peccatum veniale remitti etiam poteſt per pœnitentiam virtualem, niſi obſtet affectus vigens, &c. 1213.A
Peccatum veniale non remitti per quemlibet actum bonum, qui Deo magis placeat, quàm diſplicat ei veniale. 1213.D
Opinio Durandi requirentis ad remiſſionem peccati venialis formalem pœnitentiam refutatur. 1214.D
Peccata venialia an & quomodo, & per quænam Sacramentalia remitti poſſint. 1215.C
Peccata venialia ex opere operato remitti per Sacramentalia reuerenter vſurpata, & non tantùm quatenus pœnitentiæ motum excitant. 1216.C
Peccata venialia ex opere operato remitti per vſum cuiuſuis Sacramenti. 1217. B. & hoc ipſum ſenſiſſe D. Thomam. 1217.D
Peccata venialia quomodo remittãtur in Purgatorio. 1218.D
Peccata venialia in inferno nullo modo remitti. 1218.C.D
Peccata venialia non remitti in morte omnia, quoad culpam, per gratiam finalem. 1218.E
Peccata venialia remitti poſſe ſine gratiæ infuſione. 1219.B
Peccatum veniale ſine peccato mortali remitti non poſſe. 1219.D
Peccatum veniale non conſiſtit ſolùm in reatu pœnæ. 1218.C
Peccatum vnum veniale poteſt remitti ſine altero. 1220.E.& ſequent.
Peccatum veniale habituale, in quo formaliter conſiſtat. 1221. B.& ſeq.
Peccatum venialia, an etiam ratione ingratitudinis per ſequentem lapſum virtualiter redire dici poſſint. 1225.D

Peccatum originale.

Peccatum originale non conſiſtit in tranſgreſſione Adæ. 386.B
An B. Virgo concepta fuerit in peccato originali. Vide Beata Virgo.
Peccatum originale non eſt materia pœnitentiæ propriè dictæ. 1160.A

Peccator.

Peccatori publico vel occulto, an & quando ſit neganda Euchariſtia. Vide Euchariſtiæ ſumptio.

Pelagius.

Pelagius negauit paruulos eſſe baptizandos, ob peccati remiſſionem. 596.D
Eius fundamentum refellitur. 598.C
Pelagiani negabant Baptiſmum paruulis eſſe neceſſarium, vt vitam æternam conſequantur. 618.E
Pelagiani Circumciſionem vocabant inuentum humanum. 637.B

Perſona.

Perſona plus eſt quàm natura ſingularis. 14.A.19.A.97.A. 174.B
Perſonalitas eſt quid poſterius ipſa natura. 14.A. in quo propriè conſiſtat. 174.B
Perſona quid ſit. 19.D
Quid perſonalitas ad naturam ſingularem addat, & an ab ea diſtinguatur realiter. 173.C.& ſeq.
Recenſentur & refelluntur octo ſententiæ contrariæ. 165.D.& ſequent.
Subſiſtentia naturæ per perſonalitatem non eſt naturæ pars, ſed terminus & complementum. 97.C
Perſonæ diuinæ ſubſiſtunt etiam formaliter per relationes & proprietates perſonales. 143.D
Quomodo in diuinis perſona vna non careat alterius perfectione. 144.C
Quæuis perſona diuina etiam ſola potuiſſet incarnari. 146.C
Plures perſonæ diuinæ potuiſſent aſſumere eandem numero naturam humanam. 147.E
Argumenta contraria Scoti, &c. ſoluuntur. 148.C.& ſeq.
Perſona diuina non poteſt aſſumere naturam terminatam propria perſonalitate. 150.C.175.E
Ratio à priore latet, a poſteriore aſſignatur. 151.A
Humana natura à pluribus perſonis aſſumpta vnus homo dici deberet. 151.D
Vna & eadem perſona diuina potuit aſſumere plures naturas humanas. 152.B
Perſona talis dicenda eſſet vnus homo, non plures. 152. C. & ſeq.
Quod de perſona tali ſecundùm vnam naturam prædicaretur, non prædicaretur etiam de ea ſecundùm alteram. 153.B. niſi accidentaliter. 153.D
Perſona creata non poteſt ſecundùm legem ordinariam Dei alienam naturam hypoſtaticè aſſumere. 157.A
Contraria ſententia quorundam reijcitur. 157.B
Nulla perſona iam creata per perſonalitatem, qua de facto eſt prædita, poteſt vel per potentiam Dei abſolutam, terminare alienam naturam. 158.D.E
Poſſet tamen id aliqua perſona creata poſſibilis. 159.D
Non tamen hoc ipſo poſſet infinitas naturas terminare. 159.A
Poſſet per potentiam Dei abſolutam dari aliqua perſona creata, quæ poſſet terminare infinitas naturas quantum eſt ex ſe. 160.B
Perſona diuina poſſet ſeipſa ſupplente vim ſubiecti terminare dependentiam accidentis. 164.C
Natura humana à Verbo dimiſſa, non hoc ipſo eſſet perſona. 176.B
Quo ordine res ſunt & exiſtunt, eodem perſonantur, ſiue ſua, ſiue aliena perſonalitate. 196.C.199.D

Petrobruſiani.

Petrobruſiani quidam negarunt præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 711.E

Photinus.

Aſſeruit Chriſtum eſſe purum hominem, ſed refutatur. 73.A
Errauit etiam dicendo, Chriſtum ſuis operationibus meruiſſe illam qualemcunque vnionem ipſius cum Deo. 136.A

Philoſophi.

Philoſophos antiquos quædã dogmata ſua mutuatos ex ſacræ Scripturæ, & fidelium doctrina. 1743.C

Pœnitentia Sacramentum.

Pœnitentiæ Sacramenti nomine quid intelligatur. 1149.A
Pœnitentiam eſſe vnum quoddam è ſeptem Sacramentis Eccleſiæ, probatur. 1149.D
Ex Scriptura. 1150.C
Ex praxi & traditione veteris Eccleſiæ. 1151.A
Pœnitentiæ Sacramentum negant hæretici Nouatiani, Montaniſtæ, & recentiores Sectarij. 1152.A
Diſcrimen inter pœnitentiã veteris & noui teſtamenti. 1155.C

Nunquam

Nunquam dubitatum eſt in Eccleſia, an Confeſſio ſit pars Sacramenti, & de neceſſitate Confeſſionis ſecretæ peccatorum, an & quomodo dubitatum ſit. 1156 C
Pœnitentiæ Sacramentum, in quibus actibus eſſentialiter conſiſtat. 1157 b
Sententiæ quædam falſæ ea de re, quorundam auctorum refelluntur. 1158.A
Pœnitentia interna, qua ratione ſenſibilis ſit. 1158.b
Pœnitentiæ Sacramentum quidnam principaliter ſignificet. 1159.A
Pœnitentiæ materia propinqua & remota quænam. 1159.D
Pœnitentiæ materia remota ſunt omnia & ſola peccata actualia, non originalia. 1160.A, & ſeq.
Pœnitentia de peccato originali quomodo haberi poſſit & debeat. 1160.b
An aliquem huius vitæ debeat pœnitere. 1160.D
Pœnitentiæ forma, in quibus verbis conſiſtat. 1161.A, & ſeq.
Verba formæ in pœnitentiæ Sacramento, an permutari poſſint & valeant permutata. 1162 b, & ſeq. 1163 D
Pœnitentiæ forma defenditur contra Abulenſem. 1162 D
Pœnitentiæ formam non debere eſſe deprecatoriam. 1163.b
Pœnitentiæ formam eſſe practice ſignificatiuam malè negauit Magiſter ſententiarum. 1163.b
In pœnitentiæ Sacramento, an ſemper Sacerdos à peccatis abſoluat. 1165.C
Pœnitentiæ forma, quomodo gratiam ſignificet. 1166.A
Per formam pœnitentiæ non ſignificatur tantùm remiſſio pœnæ æternæ, ſed etiam culpæ. 1167.D
Pœnitentiæ formam conſiſtere præcisè in illis verbis, *Te abſoluo*, & an nihilominus alia etiam adiungenda ſint. 1168.D
Non eſſe de eſſentia formæ pœnitentiæ, verba illa, a *peccatis*. 1169.A
Non eſſe de eſſentia pœnitentiæ manuum impoſitionem, & an ea cæremonia vſurpanda. 1169.b
In pœnitentia quidnam ſit Sacramentum tantum, quid res Sacramenti, quid res & Sacramentum ſimul. 1169.C
Diſcrimen inter pœnitentiæ & Baptiſmi Sacramentum. 1170. A, & ſeq.
Pœnitentia quo ordine inter alia Sacramenta ſit collocanda. 1170.D
Pœnitentia eſt ſecunda poſt naufragium tabula. 1171.A
Pœnitentiam vtilem eſſe omnibus quoties poſt pœnitentiam lapſi fuerint. 1173.E
Pœnitentiæ Sacramentum vel in re, vel in voto neceſſitate medij & præcepti neceſſarium eſſe ad ſalutem. 1175. A, & quale debeat eſſe illud votum. 1176 b, C
Inter pœnitentiæ & baptiſmi neceſſitatem, quæ ſimilitudo & diſſimilitudo. 1177 C, & ſeq.
Pœnitentiæ Sacramentum de iiſdem peccatis an iterandum. 1178.b
Pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipiens non debet uel veram, vel certe putatam habere contritionem. 1266.D, & ſeq.
Pœnitentiæ Sacramentum ſuſcipienti quænam attritio ſufficiat. 1268.D, 1270.A
Pœnitentiæ publicæ cauſſa & origo. 1306.b
Pœnitentia a Confeſſario iniuncta. Vide Satisfactio.

Pœnitentiæ effectus quoad remiſſionem peccatorum.

Nullum peccatum eſt, quod per pœnitentiam, tum vt virtus eſt, tum ut Sacramentum eſt, remitti non poſsit. 1201.A 1203.A
Erronea opinio Armacani contrarium opinantis reprobatur. ibid.
Remiſsio peccatorum quomodo ſit a gratia operante, non cooperante, vt vult D. Thomas. 1203.b
Remiſſio peccati aliter eſt a gratia gratum faciente, aliter ab actu pœnitentiæ virtutis. 1203.D
Peccata etiam abſque pœnitentiæ Sacramento reipſa percepto dimitti poſſunt. 1203.E, Vide Pœnitentiæ virtus.
Peccatum vnum mortale ſine alio non poſſe remitti. 1211.A
Dimiſſis peccatis per pœnitentiam continuo ſemper etiam omnis pœnæ reatus tollitur, ſicut neque aliæ peccati reliquiæ. 1211. D, & ſeq.
Peccata venialia poſſe dimitti ſine pœnitentia formali. 1213 A & ſequent.
Vide Peccatum veniale.
Peccata per pœnitentiam ſemel remiſſa non redire. 1221.C
Vide Peccatum.
Virtutes per peccatum amiſſæ recuperantur per ſequentem pœnitentiam. 1228 D, idque diuerſimode pro ratione diſpoſitionis diuerſæ. 1229. A, ita ut ſemper aliquid de priſtina virtutum intenſione conferatur. 1229.D
Quomodo & qua proportione plus vel minus de priſtina etiam intenſione gratiæ amiſſæ per ſubſequentem pœnitentiam & diſpoſitionem ad gratiam conferatur. 1233.D
Non rectè cenſuit Sotus gratiam amiſſam non recuperari ſecundum totam ſuam intenſionem quam habuit, niſi per diſpoſitionem ſummam poſſibilem. 1233 D
Per pœnitentiam non omnes reſurgere ad æqualem Gratiam, vt vult Gandauenſis. 1234.C
Per pœnitentiam non ſemper recuperari totam amiſſam gratiam. 1235. b, licet in Beatis defectus hic non ſit pœna. 1236.C
Per pœnitentiam non reſtitui ſemper hominem in priſtinam dignitatem vndequaque ſpectatam, tum apud Deum, tum apud homines. 1236.E, & ſeq.
Per pœnitentiam viuificari opera mortificata, ſed non mortua. 1238.b
Per pœnitentiam an viuificentur opera mortificata ſecundum totum ualorem quem habebant. 1239.A
Per pœnitentiam non ſemper acquiri ius ad maiorem gloriam quam antea habebatur, ut vult Scotus. 1239. b, Vide etiam Confeſſio, Contritio, Opera, ſeu operationes humanæ, Martyrium.

Pœnitentiæ partes.

Pœnitentiæ partes integrales tres. 1239. D, eſſentiales duæ. 1240.D, Vide Pœnitentiæ virtus
Pœnitentię partes quædam ſubiectiuæ tres. 1241.A
Partes pœnitentiæ a Catholicis aſſignatas reijciunt hæretici & alias eorum loco falsò aſsignant. 1241.D, & ſeq. Vide Sectarij & Caluinus.
Vide etiam Contritio, Confeſsio, & Satisfactio.

Pœnitentiæ Sacramenti Miniſter.

Miniſter Sacramenti pœnitentiæ non tantum declarat peccata eſſe remiſſa, ſed inſtrumentalis cauſſa eſt remiſsionis peccatorum & gratiæ. 530.D, 1163.E
Miniſter pœnitentiæ non poteſt eſſe notorius percuſſor Clerici, vel aliqua cenſura Eccleſiaſtica nominatim, notatus. 540.E
Miniſtrum pœnitentiæ verè abſoluere a peccatis etiam quoad culpam, non ſolum quoad pœnam damni aut ſenſus. 1167.D, 1258 b
Miniſter pœnitentiæ, an ſemper a peccatis abſoluat. 1165.C
Miniſterium remiſsionis peccatorum non eſſe propriè in annunciatione remiſsionis peccatorum poſitum. 1302.A
Antiquum Eccleſiæ inſtitutum conſtituendi propter certas cauſſas certum quendam presbyterum, qui præeſſet confeſſionibus audiendis. 1306.b, Vide Confeſsionis Miniſter.

Pœnitentia virtus.

Pœnitentiæ nomine quid ſignificetur. 1149.A
Pœnitentia in adultis baptiſmum ſuſcepturis, an & qualis requiratur. 610, D, 611.E, Vide baptiſmum ſuſcipiens.
Pœnitentiæ quæ ſit communiſsima ratio. 1179.b
Pœnitentiæ virtus diſtincta eſt a reliquis uirtutibus. 1180 D
Contraria opinio refellitur. 1181.D
Pœnitentiæ virtus non eſt ipſa gratia Dei. 1181.C
Durandi opinio, qui Pœnitentiæ virtutem eandem faciebat cum Iuſtitia commutatiua, refutatur. 1182.D
Pœnitentiæ virtutem non eſſe eandem cum Religione defenditur contra Caietanum. 1183 b, & ſeq.
An detur quædam diſtincta virtus pœnitentiæ, quæ circa offenſas amicorum tollendas uerſetur. 1184.E
Pœnitentiæ virtus quoſnam actus habeat, & quam diuerſos. 1185.E, & ſeq.
Dolor in appetitu ſenſitiuo etiam ad pœnitentiæ virtutem ſpectat. 1186.D
Ad pœnitentiam veram quinam actus requirantur. 1186.E
Pœnitentiam non conſiſtere ſolum in uitæ emendatione, ut voluit Lutherus. 1187.A
Pœnitentiæ virtus ad quam virtutem cardinalem pertineat. 1189.A
Pœnitentiæ uirtus quomodò deficiat a perfecta Iuſtitia. 1189.C
Etiamſi pœnitentia dicatur Iuſtitia quædam imperfecta, nihil tamen derogatur meritis & ſatisfactioni Chriſti. 1189.D
Pœnitentiæ actibus nemo meretur remiſsionem culpæ. 1189. E, & ſeq ſed pœnæ. 1190.b
Pœnitentia quem ordinem habeat cum reliquis virtutibus, tum ratione ſui, tum ratione actuum. 1190 E
Pœnitentiæ virtutem eſse in voluntate. 1191.b
Actus externi, & appetitus ſenſitiui quomodo a pœnitentia procedant. 1191.D
Pœnitentia non neceſſariò requirit dolorem in appetitu ſenſitiuo, multo minus lachrimas. 1191.E
An per actus doloris ſenſitiui de peccatis generetur in appetitu ſenſitiuo peculiaris virtus & qualis. 1192.b, C
Pœnitentiæ habitus a quo producatur. 1192 D
Pœnitentiæ actus a quo & quomodo producatur. 1192.E
Pœnitentiam eſſe uirtutem per ſe infuſam, probatur & defenditur contra Scotum & Durandum. 1193.C, & ſeq.
Per actus imperfectos pœnitentiæ charitate deſtitutæ produ-

ei poſſe quendam peculiarem habitum. 1193.E
Pœnitentiæ virtus, an etiam ſit in Angelis, in Chriſto, in Apoſtolis, in B. Virgine, in pueris innocentibus, in Beatis. 1194.b 1393.C
Pœnitentiæ dolor de peccatis multiplex eſt. 1194.E
Vide contritio.
Sine actu aliquo virtutis pœnitentię in adultis non remitti peccatum mortale ſecundum legem Dei ordinariam. 1204.A,b
An ſufficere poſſit ad remiſſionem peccati mortalis actus implicitus pœnitentiæ, qui conſiſtat in amore Dei, ſuper omnia. 1204.C, & ſeq.
Peccatum mortale remitti poſſe per potentiam Dei abſolutam ſine omni pœnitentia formali & virtuali. 1207.E, & ſeq.
Vide etiam Pœnitentiæ effectus.
Eodem præcepto quo tenetur aliquis veram pœnitentiam agere, obligari etiam, ut habeat votum explicitum non peccandi de cętero 1283.A, etiamſi interim opinetur ſe eſſe peccaturum. 1284.A
Contraria ſententia quorundam reijcitur. 1283.b

Pœna damni.

Pœna damni, in quo conſiſtat, & an ſit æqualis in omnibus. 1228.A
Inter pœnam damni, & ſenſus quodnam diſcrimen ſit, quoad remiſſionem vtriuſque. 1376 E

Polygamia.

Polygamiam ſeu multitudinem vxorum iam non eſſe licitam, neque vera matrimonia iam cum pluribus ſimul vxoribus contrahi, licet olim vera matrimonia fuerint, & nunc eſſe poſſent. 1612 E, probatur ex Scriptura. 1613 b, teſtimonio Chriſti. 1613.D, ex definitione Eccleſiæ. 1613.E, ex SS. Patribus ibid. ratione naturali. 1614. A, ex ratione matrimonij, vt Sacramentum eſt. 1614.C
Polygamiam ſaltem implicite lege diuina olim prohibitam, & nunc etiam in Euangelio. 1613.A, 1614.D, licet id ex parte male negent Durandus & Abulenſis. 1615.D, & Caietanus. 1616.A
Polygamia, an & quomodo fuerit olim licita antiquis Patribus, & populo Iſraelitico. 1614 E, 1615.C
Polygamia an olim etiam fuerit ex diſpenſatione diuina licita gentibus, vt Laban, &c. 1615.b
Polygamiam ſeu multitudinem vxorum pugnare cum veritate coniugij, non recte quidam ſenſerunt. 1616.D
Multitudo maritorum cur pugnet cum veritate coniugij, non autem multitudo vxorum. 1617.D

Polemius.

Polemius Apollinariſta confundit duas in Chriſto naturas. 76.C

Pontifex Romanus.

Summus Pontifex ſicut & Epiſcopi ſuo modo rectè dicuntur capita Eccleſiæ. 224.b
Summi Pontificis ſpirituale dominium vt diſtinguatur a ſpirituali dominio Chriſti. 331.A
Summus Pontifex, an maiorem habeat poteſtatem in tota Eccleſia, quam Epiſcopus in ſua diœceſi. 667.E, & ſeq.
Pontificis ſummi eſt concedere vſum Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie. 1007.D
Pontifex ſummus habet poteſtatem conſtituendi circa cæremonias Miſſæ. 1091.b
Vide etiam Eccleſiæ.

Poſſibile.

Bifariam cognoſci poteſt rem aliquam eſſe poſſibilem. 9.b

Potentia.

Potentiæ ex ſua ratione non repugnat eſſe in potentia alia, vt ſubiecto. 516.D

Presbyter, vide Sacerdos.

Presbytera mulier.

Presbyteræ mulieres, quid officij olim in Eccleſia habuerint. 1560.A

Principium emanationis,

Principium emanationis quomodo ſe habeat ad effectum, & an ſit verè cauſſa. 244 C

Prius & Poſterius.

Prius poteſt eſſe ſine Poſteriore, niſi hoc ſit aliquod tranſcendens. 23.b
Prius, & Poſterius natura dupliciter accipi poteſt. 195. C, & ſequentib.
Vnum altero poteſt eſſe viciſſim prius & poſterius in diuerſo genere cauſſæ. 927.A

Priſcillianiſtæ.

Priſcillianiſtæ negant Chriſtum verum eſſe hominem. 74.A
Refutatur hæreſis iſta. 74 b
Senſerunt animam Chriſti productam ante Incarnationem. 193 C
Refutantur. 194.A
Priſcillianiſtæ malè negarunt, matrimonium eſſe rem per ſe bonam. 1601.C
Vide Matrimonium.

Proportio.

Proportio inter aliqua diuerſa duplex eſſe poteſt, vna Geometrica, altera habitudinis, qualis etiam eſſe poteſt inter finitum & infinitum. 14.E, & ſeq.

Propoſitio.

Quæ ſit vis, pronominis demonſtratiui, Hoc, cum in propoſitionibus vſurpatur. 812.D, 925.E
Vide etiam affirmatio.
Ad veritatem propoſitionis ſatis eſt, ſi ſit vera in vltimo inſtanti prolationis. 924.E
Propoſitio de præſenti aliquando ſignificare poteſt pro inſtanti paulò poſt inſequente vltimum inſtãs prolationis. 1020.b

Propheta.

Prophetæ nomen varijs modis accipi ſolet in Scriptura. 318.A

Prodianita.

Prodianitæ ſiue Proclianitæ negarunt, Chriſtum eſſe verum hominem. 74.A
Refellitur hæc hæreſis. 74.b

Proprietas.

Proprietas poteſt ſeparari a ſuo ſubiecto per diuinam potentiam. 781.C

Proteſtantes Sectarij, vide Sectarij Lutherani.

Purgatorium.

Purgatorium qualis & quarum animarum locus. 1720.C
De Purgatorio non curioſè coram vulgo diſputandum. 1721.b
Sectarij quinam Purgatorium negent, uel olim negarint. 1722.A, & ſeq.
Purgatorium eſſe probatur contra Sectarios, auctoritate Eccleſiæ. 1722. D, ex Scripturis. 1723. A, & ſeq. argumento Theologico. 1735 b, ex SS. Patribus. 1736.A, & ſeq. ex animarum apparitionibus fide dignis. 1741.b, ex definitione Eccleſiæ. 1742.C
Purgatorium etiam in veteri Lege fuiſſe cognitum. 1725.b
In Purgatorio quomodo remittantur peccata. 1734.b
Sectariorum obiectiones contra Purgatorium ſoluuntur 1743.b, & ſequent.
Purgatorium non eſſe figmentum Platonicum, vt vocant Sectarij. 1743.C, & ſeq.
Animæ in Purgatorio exiſtentes præditæ ſunt gratia Dei, & ſimul obſtrictæ aliquo reatu vel culpæ venialis, aut pœnæ temporalis. 1752.b
Animas omnes quantumuis iuſtas tranſire quidem per ipſum ignem Purgatorij, ſed non ab eo pati, niſi eas, quæ expurgatione indigent, an poſſit citra errorem aſſeri. 1753.A
Animas omnes tranſituras per ignem diuini iudicij. 1753.C
Non omnes animarum pœnas eſſe purgatorias. 1753.b, neque omnium Chriſtianorum. 1753. C, aut Catholicorum. 1753. D, etiamſi in hac vita Eleemoſynas feciſſent. 1754.D
Animas omnes in Purgatorio certas eſſe de ſua ſalute. 1754.E
Obiectiones ſoluuntur. 1755.C, & ſeq.
Quomodo Eccleſia oret pro animabus Purgatorij, vt liberentur de pœnis inferni. 1756.C
Animæ in Purgatorio nihil amplius merentur, vel demerentur, neque poſſunt vllo modo peccare. 1756.D
Pœnas quas Animæ luunt in Purgatorio, acerbiſſimas eſſe, etiam loquendo de pœnis ſenſus, & longè ſuperare omnes pœnas huius vitæ. 1759.b
Contraria ſententia ſancti Bonauenturæ refutatur. 1760.b
Pœnæ Purgatorij, an in ipſa duratione diminuantur. 1760.C
Animas Purgatorij ordinariè non puniri a Dæmonibus. 1760.C,D
Animas quaſdam diu ſatis, nullas tamen vltra diem extremum Iudicij punitum iri. 1760.E
Chriſtus deſcendens ad inferos, an omnes animas ex Purgatorio liberauerit. 1761.b
Dominicus Sotus non rectè determinauit tempus, vltra quod Animæ non ſint in Purgatorio. 1761.D
Animas in Purgatorio iam exiſtentes iuuari poſſe ſuffragijs viuorum, nempe ſacrificio Altaris, Precibus, & Eleemoſynis & alijs operibus ſatisfactorijs. 1762.b, Vide Indulgentia. Sacrificium Miſſæ. Satisfactio.
Suffragia animabus Purgatorij eatenus prodeſſe, quatenus per viuorum intentionem eis applicantur. 1762 b
Opinio Præpoſitiui hac de re refutatur. 1762 C
Suffragia pro animabus Purgatorij, quò pluribus applicantur, eò minus valent ſingulis. 1763.A
Suffragia particularia, ut animæ in purgatorio exiſtenti applicata proſint, ſatis eſt vt ſit in gratia, neque debuit id peculiariter in hac uita meruiſſe. 1763.A
Suffragia ut defunctis proſint an debeant prodire ex gratia. 1763.C

Suffragia an proſint defunctis, antequam reipſa perficiantur. 1763.D,E,& quibuſnam ei proſint. ibid.E

Quantitas & Quantum.

Quantitati ſeu quanto non eſſe intrinſecum eſſe commenſuratiuè in loco. 781 E. Vide Corpus.
Quantitatis modus duplex. 782 A
Quantitatis ratio formalis & eſſentialis. 849.C.850.A
Quantitati quæ diuiſibilitas intrinſeca. 849 C
Diuiſibilitas ſeu extenſio actualis in ordine ad locum non eſt de ratione quantitatis,& poteſt à quantitate abeſſe. 850.A
Quantitas quomodo dicatur ſubiectum quo accidentium,& in Euchariſtia ſubiectum quod. 891.D.& ſeq.
Quantitati per ſe exiſtenti an adueniat nouus quidam modus ſubſtantialis. 888.D,890.D
Quantitas ſeparata an & quomodo poſſit corrumpi. 894. E, & ſequentib.
Quomodo Ariſtoteles per diuiſionem dixerit quantitatem corrumpi. 895.A
Ex quantitate ſeparata quomodo poſſit aliquid generari. 898.b,& ſeq.
Quantitas poteſt conuerti in materiam. 898.E,& ſeq.
Vide etiam Euchariſtiæ ſpecies.

Religionum Prælati.

Religionum Prælati non poſſunt ex officio concedere indulgentias,neque id faciunt cum alios participes faciunt bonorum operum ſuæ religionis. 14.C
Religioſorum Prælati poſſunt etiam eas ſatisfactiones ſuorum ſubditorum alijs communicare,quibus alioquin ipſi ſubditi pro ſe indigerent. 1475.A

Reſurrectio.

Reſurrectionis nomine quid intelligatur. 1791.A
Reſurrectionem futuram quinam negarint. 1791.b
Reſurrectionem futuram probatur ex Scriptura.1792.b, & ſequentib. ex authoritate Eccleſiæ, & ſanctorum Patrum. 1793.E,& ſeq. ratione. 1744.A,& ſeq.
Reſurrectio eiuſdem hominis quonam modo diuina virtute futura. 1795.A

Reſurrectionis ſigna.

Reſurrectionis ſigna duplicia. 1765.D
Reſurrectionis ſigna longo interuallo antecedentia quænam. 1765.D,& ſeq
Reſurrectionis proximè inſtantis ſignum eſt prædicatio Euangelij in vniuerſo mundo. 1766.b, & an de facto, uel etiam tempore Apoſtolorum illud completum ſit. 1767. b, aut quomodo illa prædicatio adhuc debeat impleri. 1767.D
Reſurrectionis paulò poſt futuræ ſignum eſt antichriſtus & eius perſecutio. 1767. E, item obtenebratio Solis & Lunæ, & caſus ſtellarum de cœlo. 1768. A, & quonam modo hæc futura ſint. 1768 b, Vide Antichriſtus.
Reſurrectionis item inſtantis ſignum eſt inſolita & horribilis omnium elementorum commotio. 1769.C
Reſurrectionis atque adeò iudicij dies quomodo non obſtantibus prænijs ſignis dicatur hominibus & angelis eſſe occultus. 1769 E
Sub reſurrectionis tempus, veniente Chriſto ad iudicium, mundum igne conflagraturum. 1786.b,1788.A, non tamen penitus interiturum. 1786. D, ſed innouandum & purgandum. 1787. A, & ſeq. mixtis omnibus corporibus, exceptis ſaltem hominibus iuſtis, per illam conflagrationem conſumptis. 1787. D, 1790. A, b, vna cum impijs qui adhuc viui ſupererunt. 1787.E, Vide Ignis conflagrationis.

Reſurrectionis modus & circumſtantia.

Reſurrectionem propriè nullius cauſæ naturalis virtute, ſed ſolius Dei potentia perfectum iri. 1796.D,E, ac proinde abſolutè loquendo fore ſupernaturalem. 1797.A
Reſurrectionis cauſam inſtrumentalem fore Chriſtum,& eius reſurrectionem,& Euchariſtiam dignè perceptam. 1797. b, C. item vocem Chriſti ad iudicium venientis, & qualis ea ſit futura,& non ſola? 1797.E
Reſurrectionis cauſas miniſteriales futuros angelos. 1798. b, præcipuè S.Michaelem. 1799.b
In quo loco quiſque reſurrecturus ſit. 1798.D
Reſurrectionis terminus à quo, an ſit non modo ſingulorum mors, ſed omnimoda corporum reſolutio & incineratio. 1799.b,& ſeq.
Reſurrectionem futuram in die extremi Iudicij, & qua eius diei parte. 1800.A
Reſurrectio omnium an futura ſimul,& quam celeriter? 1800. E,1801.E

Reſurrectionis terminus.

Reſurrecturos, atque adeò morituros omnes homines. 1801.A, contrariæ ſententiæ argumenta ſoluuntur. 1801.C,D
Reſurrecturum eundem ipſum hominem qui mortuus eſt. 1803.C,& quid ad identitatem eius neceſſariò requiratur. 1804.D,1807.A,& ſeq.
Contrarius error Origenis & aliorũ refellitur. 1803.D,& ſeq.
Durandus non conformiter fidei negauit poſſe per abſolutam Dei potentiam reproduci aliquid idem numero, quod penitus interierit. 1804.D
Productio & reproductio eiuſdem numero hominis an cenſendæ ſint actiones diuerſæ. 1806.C
Corpora ſaltem iuſtorum planè integra, quoad omnes veras partes,& decora reſurrectura. 1807. E, 1809.D, martyrum tamen cicatricibus forte permanentibus. 1808 b
Corpora damnatorum an etiam integra & perfecta reſurrectura. 1808.D,& ſeq.
Corpora non ſecundum omnem materiam quam aliquando habuerunt reſurrectura, & quandoque aliquid materiæ ſuppletum iri, vt infantibus,&c. 1810.b, C, & quid ſi quis alterius carnibus tota vita ſua nutritus ſit? 1810.E
An totum id quod erat de veritate humanæ naturæ reſtituendum ſit in reſurrectione. 1811.b
Corpora poſt reſurrectionem non amplius fore mortalia, neque vnquam moritura aut interitura. 1811.C
Corpora in quanam ſtatura,& in quonam vigore reſurrectura. 1811.D, præſertim iuſtorum. 1812.b
In corporibus poſt reſurrectionem futuram quoque differentiam ſexus. 1812.C
Poſt reſurrectionem non omnibus fore neceſſariam purgationem, vt voluit Origenes. 1762.A

Rutheni.

Rutheni reiecerunt indulgentias. 1459.b

Sabelliani.

Sabelliani aſſeruerunt Patrem etiam eſſe incarnatum. 141.C

Sacramenti in genere, materia, forma, neceſſitas.

Notio nominis Sacramenti quæ ſit? 463.A
Sacramenti vocis vſus apud Eccleſiaſticos doctores. 463. b, & ſequentib.
Rem aliquam eſſe Sacramentum vnde probari poſſit. 1150.A
Sacramenti recepta & communis definitio. 464. A,& ſeq.
In Sacramento duo conſideranda, res & ſignum. 464.C
Sacramentum quale ſignum. 465. b, & ſeq. & cuius rei ſacræ. 466.A
Sacramenta ut ſint ſimul ſigna & actus religionis. 465.D,E
Sacramenta cur non ſint imagines, aqua benedicta, manna, ſerpens æneus, &c. 466.b,& ſeq.
Sacramentum eſt ſignum practicum. 466.E,& ſeq.
In veteri lege fuerunt propriè dicta Sacramenta. 468.A
Vnde iudicandum an aliquid in lege naturali, vel ſcripta fuerit verum Sacramentum. 467.E
Sacramenta veteris legis quænam fuerint. ibid.
Sacramenti quædam vitioſæ definitiones Catholicorum. 468 D,& ſeq.
Sacramenti quædam exactior & planior definitio. 469.C
Sacramenti definitiones quas Hæretici aſſignant, refelluntur. 469 D,& ſeq.
Sacramenta non omnia ad remiſſionem peccatorum propriè inſtituta, neque de omnibus præceptum ſingulis datum eſt. 469.E, & ſeq.
Sacramenta cur & quatenus a veteribus Patribus, nominentur ſigilla, ſignacula, conſignationes. 473.C
Sacramenti pars materialis ſeu ſubſtrata, debet eſſe aliquid ſenſibile. 473.E,& ſeq.& quomodo. 474.D
Sacramentum conſtare debet ex rebus & verbis. 475.b
In Sacramento cur res locum materiæ, & verba locum formæ habere dicantur. 475.D,E
Quid per verba in Sacramentis intelligatur. 476. A, b, quid per res. 476.D
Rerum locum in Sacramento habere poteſt etiam operatio aliqua, licet nouatores quidam contradicant. 477.b
Res & verba in vnoquoque Sacramento determinata ſunt a Chriſto. 477.E,& ſeq. 482.C
Res & verba in Sacramentis, qua ratione a Chriſto ſint determinata. 481.E
Duæ regulæ ad diiudicandum an Sacramentum aliquod ex parte formæ ſit validè adminiſtratum. 483.C
Determinantur aliqui particulares caſus ex illis regulis. 483.D
Sacramentorum forma quomodo ſignificet gratiam. 466.A,b
Vnde diiudicandum ſit verum legitima ſignificatio formæ maneat. 484.A
An aliquid contra fidem formæ inſertum manente tamen formæ legitima ſignificatione, faciat Sacramentum inualidum. 484.C
An & quæ omiſſio particulæ ad formam ſpectantis in certis caſibus Sacramentum inualidet. 485.b
Quæ uerborum transpoſitio in certis caſibus obſtet valori Sacramentorum. 485 C
Quæ interruptio formæ repugnet veritati Sacramenti. 485.D
Quid ſi de induſtria aliquid in forma immutetur? 485.E
An & quomodo peccetur, ſi quouis modo forma immutetur. 486.A

Ad veritatem Sacramenti requiritur intentio miniſtri, & ſuſcipientis,& qualis. 486.b,& ſeq.
Adhibendo aliquid tanquam partem formæ,quod non eſt pars formæ, & non adhibendo aliquid tanquam partem formæ, quod eſt pars formæ,an Sacramentum inualidetur. 486. E, & ſequentib.
Præter materiam,& formã,& legitimum miniſtrum,&c. Eccleſia non requirit aliud præterea ad rationem Sacramenti. 914. E
Sacramenta non tantum ſignificant gratiam,ſed etiam gloriam & paſsionem Chriſti.488.b,ſed principalius tamen gratiam. 488.E
Cæremoniæ Sacramentorum. Vide Cæremoniæ.
Sacramenta an & quatenus neceſſaria ſint hominibus ad ſalutem. 491.A,& ſeq.
Sacramentorum neceſsitas & conuenientia oſtenditur ex uariis capitibus. 491.C,& ſeq.
Hæretici veteres oppugnantes vſum Sacramentorum,refutantur. 493.C
Sacramenta noſtra non adferunt nobis ſeruitutem, quemadmodum Iudæis ſua. 494.A
An in ſtatu innocentię futurum fuiſſet aliquod Sacramentum, aut ſacrificium aut templum,&c. 495.A
Poſt peccatum apud omnes populos etiam gentiles fuerunt aliqua Sacramenta proprie dicta. 495.D
In lege naturæ ſacrificia quædam fuerunt Sacramenta. 496.E
Sacramentum quodnam in lege naturæ profuerit ad remiſſionem originalis peccati. 496.b
Sacramenta legis naturæ quomodo à Deo fuerint præcepta. 496.D
Sacramentorum inſtitutio & præceptum quomodo differant. 985.b

Sacramentorum effectus.

Sacramenta aliquo modo eſse cauſas gratiæ.497. A, & ſeq. & quonam modo. 498.D,& ſeq.
Sacramenta non ſunt cauſa gratiæ,ut nudã illius ſigna. 499.C
ſoluuntur contraria argumenta ſectariorum. 500.b
Deteguntur mendacia quędam,& calumnię Kemnitii in ea re. 500.C
ſacramenta non ſunt cauſa gratiæ tanquam conditiones ſine quibus non,vel ut ſigna tantum. 501.b
Doctorum quorundam contraria ſententia refellitur. ibid.
ſacramenta non ſunt cauſa gratiæ tantum mediate,ut quidam doctores aſſerebant. 502.A,& ſeq.
ſacramenta non ſunt cauſa gratiæ tantum moralis,ut vult Canus. 502.D
ſacramenta non poſſunt eſſe cauſa gratiæ,quatenus, non producta quidem in homine gratia, faciant eum eſſe gratum Deo,vt uult Scotus. 503 b
ſacramenta eſſe cauſas gratiæ inſtrumentales. 504.A,& ſeq.
ſacramenta ex opere operato conferre gratiam quid ſit? 505.A
Malitia ſeu ignorantia ſectariorum in exagitanda hac Theologorum voce deregitur. 506.b
Qualis ſit illa virtus quæ ineſt ſacramento ad efficiendam inſtrumentaliter gratiam. 506.E,& ſeq.
ſacramenta quomodo fluxerint de latere pendentis Chriſti in cruce. 507.E
ſacramenta ut contineant gratiam quam conferunt. 508.b
Quid ſit illa gratia, & quæ eius ratio quam ſacramenta conferant. 508.D
Gratia ſacramentalis continetur etiam quodam auxilio diuino actuali. 509.C
Propter quem effectum ſacramentorum auxilium id actuale a Deo conferatur. 510.D
ſacramenta an eius auxilii actualis gratiæ ſint cauſa phyſica,vel tantùm moralis. 511.b
ſacramenta nouæ legis, ut differant in concilianda gratia a ſacramentis veteris legis. 511.E,& ſeq.
ſacramenta ueteris legis non niſi impropriè contulerunt gratiam. 514.b
ſectariorum error in ea re refutatur. 512.A,& ſeq.
ſacramentorum effectus etiã eſt character,& quid nomine characteris intelligatur. 515.A
De fide eſt in quibuſdam ſacramentis imprimi characterem. 516.A
Probatur ex definitione Eccleſiæ.516 b,ex traditione.ibid.ex ſcriptura.517.A,ex ſanctis Patribus. 517.E
ſacramentariorũ contraria argumenta refellũtur.519.b,& ſeq.
Quare tãtũ in tribus ſacramẽtis imprimatur character. 519.C
Quę ſit propria ratio characteris ſacramentorũ.520.C.1051.b
ſacramentorum character non eſt tantum reſpectus rationis. 520. b, neque aliquid ſola ratione formali diſtinctum ab anima. 520.D
ſacramentorum character non eſt relatio extrinſecus adueniens.520.E,nec eſt in quarta ſpecie qualitatis.521.D,neq; habitus.522.A, neque pertinet reductiuè ad primam,tertiam,& quartam ſpeciem qualitatis. 521.D
Charactere vti poſſumus bene aut malè.522.D,& ſeq.& ex ſe abſtrahit a bonitate & malitia. 523.C
Character materialiter poteſt dici habitus. 524.b
Character reductiuè pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis. 524.D,& ſeq.
Character propriè eſt in intellectu. 526.A
Diſcrepantes ab hac opinione reijciuntur. 525.D,E
Character defenditur contra Hæreticos. 1051.A,& ſeq.

Sacramentorum cauſa quaſi efficiens.

Solus Deus, atque adeò etiam Chriſtus, vt Deus, eſt cauſa Sacramentorum inſtituens per propriam authoritatem. 527.b
Cauſa Sacramentorum immediatè inſtituens per commiſſionem,ſolus eſt Chriſtus,vt homo. 528.A
Potuit eſſe alia cauſa Sacramentorum per commiſſionem inſtituens præter Chriſtum. 529.b
Scholaſticorum quorundam opiniones de Sacramentis quibuſdam,per alium, quam Chriſtum, inſtitutis per commiſſionem,reprobantur. 529.C
Sacramentorum cauſa efficiens ſeu peragens principalis eſt ſolus Deus. 530.b
Sacramentorum cauſa conficiens inſtrumentalis eſt Chriſtus, vt homo.530.C,miniſter Sacramenti. 530.D
Adminiſtrans alijs Sacramentum Euchariſtię non eſt cauſa inſtrumentalis gratiæ. 531.C
In Sacramento Chriſtus habet poteſtatem excellentiæ,& quo modo. 532.A
An etiam & quomodo alijs hæc poteſtas excellentiæ poſſit communicari. 532.D
Debent ex diuina inſtitutione aliqui eſſe in Eccleſia miniſtri Sacramentorum. 1514.A
Miniſtri Sacramentorum quales conditiones habere debeant. 533.C
Miniſtri Sacramentorum debent eſſe *diuinitus inſtituti*. 533.C
Dæmones non poſſunt eſſe miniſtri Sacramentorum. 533. E, neque ordinariè poteſt eſſe angelus bonus vel anima beata. 534.A
Sacramenti miniſter debet eſſe alius à ſuſcipiente, niſi in Euchariſtia & Matrimonio. 534.b,& ſeq.
Sacramenti miniſtro neceſſaria eſt intentio aliqua non modò ipſius operationis,ſed etiam effectus Sacramenti. 534.C
Hæretici repugnant.535.A,conuincuntur.535.D,refutantur. 536.E
An & quomodo expreſsè vel implicitè, & virtualiter ſufficiat in Sacramenti adminiſtratione habere intentionem faciendi,quod facit Eccleſia. 538.E,& ſeq.
Generalem hanc intentionem an eneruare poſſit aliqua praua intentio particularis. 542.C,& ſeq.
Habitualis intentio adminiſtrandi Sacramenta non ſufficit. 539.b,& ſeq.
An & quomodo in Miniſtris Sacramentorum requiratur certa vocatio & ordinatio,& in quibus Sacramentis. 539.D
Authoritas conſtituendi & ordinandi miniſtros Sacramentorum, non eſt tributa ex æquo toti communitati, ſed Eccleſiæ Prælatis certo modo vſurpanda. 540.A,& ſeq.
Hæretici contrarium docentes redarguuntur. 540.C
Sacramentum vt ſit ualidum non requiritur neceſſariò fides & probitas Miniſtri.541.b,& ſeq,aut omnino certa intentio. 543.E
Hæretici qui contrarium docuerunt. 541.b, confutantur. 541.E
Traditio & praxis Eccleſiæ habet, vt Sacramenta etiam ab Hæreticis adminiſtrata, ſi cætera adſint, valida exiſtimentur. 543.A
In Miniſtro Sacramentorum probitas requiritur,vt ſine peccato Sacramentum adminiſtret. 544.b
In peccato mortali Sacramentum adminiſtrare eſt ex ſuo genere mortale. 544. E, poſitis duabus conditionibus. 545. A
Miniſtri infidelitas aut improbitas quomodo noceat ſuſcipienti Sacramentum. 546.A
In quibus caſibus liceat a malo Miniſtro Sacramentum accipere. 546.A
A Miniſtro præciſo non niſi in articulo mortis licet Sacramentum accipere. 546.b
Nunquam licet directè inducere Miniſtrum ad Sacramentum male adminiſtrandum. 546.D
An liceat communicare in ſacris cum publicis concubinarijs? 546.C
Concilium Florentinum quomodo dixerit Sacramentum non perfici,ſi deſit Miniſter. 1628.C

Sacramentorum differentia, numerus, & ordo.

Sacramenta nouæ legis, vt differant in conciliãda gratia a Sacramentis veteris legis. 511. E, & ſequentib. 548 B

Sacramenta veteris legis non niſi impropriè contulerunt gratiam. 514 B

Sectarii quale diſcrimen agnoſcant inter Sacramenta nouæ & veteris legis. 547.A

Sectarij male docent per Sacramenta veteris legis, æque gratiam fuiſſe collatam, atque per Sacramenta nouæ legis. 512.A, 548.C

Sacramenta nouæ legis quot ponantur ab Hæreticis. 549.C

Sacramenta in Eccleſia catholica eſſe ſeptem 549. C, & ſeq. probatur ex Scriptura. 550. A, ex definitione Eccleſiæ 550. D, 549. D, ex ſanctis Patribus. 551. C, ratione. 552.b

Fundamentum ſectariorum contra numerum Sacramentorum ſubuertitur. 553.b

Sectariorum aliæ obiectiones contra numerum Sacramentorum refutantur. 553 C

Sacramenta non eſſe plura quam ſeptem. 556.C

Sacramentum non eſt lotio pedum a Chriſto inſtituta, neque ſemper ex inſtitutione Chriſti in Eccleſia durare debet. 555.C, & ſeq.

Sacramenta quo ordine collocanda. 556.b

Sacramenta quænam alijs præſtantiora. 556.D, & ſeq.

Sacramentarij.

Sacramentarij negant in vllo Sacramento imprimi characterem. 515.E

Sacramentarij negant paruulis neceſſarium eſſe Baptiſmum ad ſalutem conſequendam. 619.A

Sacramentarij negant præſentiam corporalem in Euchariſtia. 705.C, & ſeq.

Sacramentarij traxerunt hanc hæreſim a Iuda proditore, & alijs antiquis hæreticis qui ab Eccleſia etiam damnati ſunt. 709.C

Sacramentarij negantes præſentiam Chriſti in Euchariſtia conuincuntur ex hiſtoria certaminum de hac ipſa quæſtione. 709.C, & ſequentib. & alijs multis argumentis, ibid & ſequentib. Vide Euchariſtiæ materia ut conuertitur in corpus Chriſti.

Sacramentarij Caluiniſtæ miris modis tegunt ſuum errorem de abſentia Chriſti in Euchariſtia. 705.C, & ſeq. 732.D, ſed detegitur fraus & error 707. & ſeq. 7 4.A

ſacramentariorum hunc errorem qui ex nouis ſectarijs ſequantur. 712.C, D

ſacramentariorum error ex ipſa Caluini ſacramentarii doctrina de nertiıur. 735.b

ſacramentariorum hæreſis de abſentia Chriſti in Euchariſtia directè refellitur. 744.C

ſacramentarii in ſuo errore de abſentia Chriſti in Euchariſtia diſcordant. 745.b, 758 b

Refellitur I. ſacramentariorum Caluiniſtarum error de abſentia Chriſti corporali in Euchariſtia ex inſtitutione huius ſacramenti. 747. A, & ſeq.

Sacramentarii Caluiniſtæ ſolùm a Caluino, non a Chriſto ſuam doctrinam de abſentia Chriſti in Euchariſtia didicerunt. 747. D, inconſtantes ſunt in ſua doctrina. 758.D

Refellitur II. Sacramentariorum error teſtimoniis ueterum Patrum. 750.C

Refellitur III. ſacramentariorum error ex ratione vnionis & communi ratione vocabulorum. 754. C, & ſeq. & in ſpecie ex unione earum rerum per quarum ſimilitudinem vnio Chriſti cum homine explicatur. 756.E

Refellitur IV. Caluiniſtarum ſacramentariorum error ex nexu quem oportet eſſe inter res eas, quæ verè ſecundum ſe vniantur. 757.D, & ſeq.

Refellitur V. ſacramentariorum Caluiniſtarum error ex ipſorum doctrina, cum dicunt, Patres veteris teſtamenti non minus vnitos fuiſſe cum Chriſto, quam nos vnimur cum eo in Euchariſtia. 760.A

Refellitur VI. ex ratione ſacramentorum, quibus annexa eſſe debet certa gratiæ promiſſio. 770.D, & ſequentib.

Refellitur VII. ex alio eorundem errore, cum dicunt corpus Chriſti non niſi vt exangue, & ſanguinem non niſi ut fuſum ſignificari per Euchariſtiam. 762.b, & ſeq. & hic ipſe error refutatur. 763.D

Refellitur VIII. ex ratione veræ præſentiæ. 764. A, & ſequent.

Refellitur IX. ſacramentariorum error ex vera ratione huius myſterii, in quo nihil peculiare & mirabile aſſignare poſſunt ſacramentarii 766 A, & ſeq.

ſacramentariorum argumenta ex ſcriptura petita ſoluuntur. 768.E, & ſeq.

ſacramentarii negant corpus alicubi eſſe poſſe non viſibile. 772.C

ſacramentariorum argumenta petita ex ſanctis Patribus ſoluuntur. 774 b, & ſequentib. & in ſpecie cum ſancti Patres SS. Euchariſtiam vocãt ſignum, & figuram corporis, & ſanguinis Chriſti. 774. B. & ſequentib. aut cum figuratè, aut ſpiritualiter Chriſti carnem in Euchariſtia manducari dicunt 775. E & ſequentib. cum per panem quem Chriſtus corpus ſuum fatetur intelligunt verbum Dei 777. E. cum ſpiritualiter corpus Chriſti in Euchariſtia manducandum dicunt 778. B. cum dicunt corpus Chriſti eſſe cibũ ſpiritualem, nõ corporalem 778. C. videntur negare ab impijs manducari corpus Chriſti in Euchariſtia. 778. E. cum quædam attribuunt corpori Chriſti in Euchariſtia, quæ ei ſecundum ſe non conueniunt. 779.C. 885.B

Sacramentariorum argumenta ex ratione petita ſoluuntur, & oſtenditur non implicare contradictionem, vt corpus quãtum ſit ſine commenſuratione in loco. 780. B & ſeq. neque vt vnum corpus ſit in pluribus locis. 783. A. & ſequen. Vide etiam Corpus.

Confutantur alia quædam inepta argumenta Sadeelis. 795.D. & ſeq.

Sacramentarij negantes tranſubſtantiationem. Vide Paniſtæ.

Sacramentariorum error circa formam Euchariſtiæ, quam volunt conſiſtere in omnibus verbis Chriſti inſtituentis Euchariſtiam. 908.E

Fundamenta huius erroris refelluntur I. ex eſſentia Euchariſtiæ, II ex præcepto inſtitutionis. *Hoc facite, &c.* vbi explicatur vis huius præcepti. 910. B. & ſeq. III. ex authoritate ſanctorum patrum, qui in contrarium allati etiam explicantur. 912. A.

Sacramentarij malè explicant, quid ſit Euchariſtiæ ſumptio ſacramentalis tantum. 940.D

Sacramentarij negantes in miſſa offerri corpus & ſanguinem Chriſti refutantur. 1035.C. ſeq

Sacrificium.

Sacrificij ratio in quo conſiſtat. 315. C. 1030.E

Sacrificij ratio non eſt ſpecie diſtincta ab alijs actibus religionis. 1031. D

Sacrificium ſimul poſſe eſſe Sacramentum. 1033.C. 1064.D.

Sacrificium fieri poteſt de rebus ipſius Dei 1033.C

Sacrificium non omne eſt diuinum inſtitutum. 1034.E

Sacrificium dupliciter dicitur. 1056.A

Non omnes actiones Chriſti, quibus aliquid immutauit in honorem Dei fuerunt ſacrificium. 1058. B.C

Sacrificium non tam verbis, quam facto ipſo peragitur. 1063.A

Sacrificium incruentum panis, & vini ſimul præcipuum, & proprium fuit Melchiſedech. 1072 C.

In ſacrificio multa conſiderari poſſunt. 1087.C

Sacrificium non omne diuina lege præſcriptum. 1090.C

Sacrificij nomen uaria ſignificat. 1101.C

Inter ſacrificij & ſacramenti vſum quid interſit. 1117.B

Sacrificium Miſſæ.

Status controuerſiæ illius quæ Catholicis cum hæreticis de Miſſæ ſacrificio eſt, exponitur. 1025. B. & ſequentib.

Sectarij confundunt ſtatum quæſtionis huius de ſacrificio Miſſæ. 1026. D. & ſeq. Vide Lutherus, Herbrandus, Caluinus, Kemnitius.

Sacrificium verum in miſſa offerri. 1029.E

Sacrificium Miſſæ in qua actione Sacerdotis principaliter conſiſtat. 1031.C

Ad ſacrificij huius rationem an ſpectet etiam Sacerdotis communio. 1031.E

Sacrificio Miſſæ non obſtat quod totum à Sacerdote ſumatur 1032. C. A. nec quod ſit Sacramentum, 1032. D. & ſeq.

In Miſſa fieri ſacrificium corporis & ſanguinis Domini. 1035.C & ſeq. Probatur cõtra ſacramẽtarios. 1035. D. & ſeq contra Lutheranos. 1036.D

Seruari in Miſſa inſtitutionem Chriſti. 1036 D

Quid Chriſtus in Miſſa faciendum inſtituerit verbis illis, Hoc facite. 1037. B. & ſeq.

Non præcepiſſe Chriſtum ut in Miſſa ſemper alijs adminiſtraretur corpus, & ſanguis Chriſti. 1039. D. 1043.A

Obſeruari a Catholicis in Miſſa præceptum Chriſti datum de actionibus in Conſecratione panis obſeruandis. 1039. D. & ſeq. & ſimiliter quæ de calice præcepta ſunt obſeruari. 1042.D.

Sacerdotes ſacrificium Miſſæ offerentes non debere ex præcepto vſurpare verba illa, *Accipite, & bibite ex hoc omnes* 1044.D.

In ſacrificio Miſſæ verba conſecrationis eo modo vſurpari, quo a Chriſto uſurpata ſunt. 1045.A

In ſacrificio Miſſæ id à legitimis miniſtris fieri, quod Chriſtus faciendum inſtituit. 1045 E. & ſeq.

Sectariorum argumenta quibus probare volunt in Miſſa non fieri ſacrificium corporis, & ſanguinis Chriſti, ſoluuntur. 1045, B & ſeq.

In Miſſa an etiam ſubſtantia panis, & vini offeratur Deo per illa verba. *Te igitur.* 1049.A

In Miſſa non debere uerbis, & uoce publica annunciari mortem Chriſti, ſed facto. 1049.D

Sacrificium Miſſæ non per magiam peragitur in Eccleſia Catholica, vt calumniatur Heſbrandus. 1050.B

In Sacrificio Miſſæ nihil mutilatur, etiamſi caput vndecimum ad Corinthios more hæreticorum non recitetur. 1051.E

Sacrificium Miſſæ legitimè, & diuinæ voluntati congruenter fieri probatur ex inſtitutione Chriſti, & varijs eius circumſtantijs 1057. A. & ſeq. hæcque ipſa probatio confirmatur teſtimonijs SS. Patrum. 1059.D. & ſeq.

Obiectiones Sectariorum contra hanc probationem refutantur. 1061.E.& ſeq.

Sacrificium Miſſæ offertur ſoli Deo, & ſi id fieri poſſit in honorem ſanctorum. 1056.D.E

Sacrificium Miſſæ à Sacerdotibus offerri iuſſit Chriſtus. 1057 B.& ſeq.

Chriſtus ſeipſum in vltima cœna ſacrificium Deo patri obtulit 1057. D. neque neceſſe erat hoc prolatis verbis ad Deũ patrem ſignificare. 1063.B.

Cur non aliæ etiam actiones Chriſti fuerint ſacrificiũ. 1058.B

Cæremonia veteris paſchatis fuit figura ſacrificij Miſſæ. 1058. E 1065 B

Sacrificium Chriſti incruentum in cœna non derogat ſacrificio eiuſdem cruento in cruce. 1065. D. 1093.B

Verba illis; *Quod pro vobis datur, &c.* rectè probari ſacrificium Miſſæ, etiamſi in conſecratione iam non adhibeantur. 1064.A & ſeq.

Chriſtus in Miſſa non poteſt nec debet offerri modo cruento. 1066.B.

Sacrificium Miſſæ legitimè in Eccleſia fieri probatur ex vaticinio Dauidis, quo Chriſtus dicitur Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ex SS. Patribus explicato. 1067.C. Soluuntur Sectariorum obiectiones. 1069.B

Sacrificium Miſſæ eſt ſecundùm ordinem Melchiſedech non Aaronis, etiamſi non panis, & vinum ſed Chriſtus in eo offeratur. 1073.A

Sacrificium Miſſæ legitimè in Eccleſia offerri probatur ex vaticinio Malachiæ interpretibus SS. Patribus. 1073.D

Obiectiones contrariæ Sectariorũ ſoluuntur, 1075.A.& ſeq.

Sacrificium Miſſæ legitimum eſſe probatur ex vaticinio Eſaię. *Et aſſumam ex eis Sacerdotes, &c.* 1081.D

Obiectiones Sectariorum ſoluuntur. 1082.B.& ſeq.

Sacrificium Miſſæ legitimum eſſe probatur ex vaticinio Danielis: *Et à tempore cum ablatum fuerit iuge ſacrificium, &c.* 1084 D.& Iſaiæ cap. LVI. 1087.A

Obiectiones Sectariorum refelluntur. 1085. D.

Sacrificium Miſſæ legitimum eſſe probatur ex ratione ipſa, & circumſtantijs ſacrificij. 1087.C

Obiectiones Sectariorum refutantur. 1089.D.

In ſacrificio Miſſæ, quid, cui, quis, pro quibus, quo modo, & fine offerat. 1087.D.& ſeq.

Sacrificium Miſſæ valde congruit cum lege gratiæ. 1088.D

Sacrificium Miſſæ qua ratione ſemper ſit actio publica. 1097.B.

In ſacrificio non eſt vulgari aut etiam alia lingua proclamanda paſſio Chriſti. 1092. D rectè tamen etiam ab inferioribus Sacerdotibus Catholicis offertur. 1094.B

Sacrificium Miſſę legitimum eſſe probatur ex praxi, teſtimonio, & authoritate totius Eccleſiæ, & Patrum 1094.D

Sacrificij Miſſę cæremonias pleraſque fuiſſe inſtitutas ab Apoſtolis. 1100.A

Sacrificium Miſſæ quoad ſubſtantiam celebrari poteſt ſine Canone per Gelaſium diſpoſito. 1100.C

Miſſæ vocabulum vnde deductum; & quis eius uſus. 1102.A

Sacrificium Miſſæ propitiatorium eſſe peculiari quadam ratione. 1103.C

Sacrificium Miſſæ poſſe ſimul eſſe commemoratiuum, gratiarum actionis, laudis, & propitiatorium. 1104.B

Sacrificium Miſſæ ex opere operato propitiatorium eſſe pro peccatorum remiſſione, non item pro alijs commodis impetrandis. 1104.C

Qua ſimilitudo ſacrificij Miſſæ ut propitiatorium eſt cum precibus. 1106.C

Sacrificium Miſſæ propitiatorium eſſe probatur ex inſtitutione Chriſti, & Scriptura 1105.D. ex SS. Patribus. 1106. E & ſeq.

In ſacrificio Miſſę eadem ſemper hoſtia offertur cum illa quæ in cruce oblata eſt, licet ſit diuerſi modi, & efficaciæ 1110 E & ſeq.

Obiectiones Sectariorum, quibus probare conantur ſacrificiũ Miſſæ non eſſe propitiatorium, ſoluuntur. 1106.D 1111.D.

Sacrificij Miſſæ uis & efficacia. 1112.B. & ſeq.

In ſacrificio Miſſæ quomodo ſacramentaliter effundatur ſanguis Chriſti. 1112.D

Sacrificium Miſſæ an, & quomodo valeat ad remiſſionem peccatorum, ſiue venialium, ſiue mortalium. 1114.C

Sacrificij Miſſæ utilitas nil detrahit neceſſitati pœnitentiæ. 1115.A

Sacrificij Miſſæ effectus non eſt infinitus ſed determinatus, ſaltem intenſiuè. 1115.B

Sacrificium Miſſæ non modò pro peccatis, ſed etiam pro alijs neceſſitatibus propitiatorium eſſe probatur. 1115.D

Sacrificij Miſſæ vis in depellendis dæmonibus exemplo comprobatur. 1116.B

Sacrificium Miſſæ non tantum prodeſſe offerenti ſed et alijs fidelibus viuis & defunctis. 1117. B. idque probatur ex inſtitutione Chriſti. 1117. D ex comparatione cum alijs ſacrificijs. 1118. A ex SS. Patribus. 1118.B

Sacrificium defunctis etiam prodeſt ex opere operato. 1117.E

Sectariorum repugnantium Catholicæ illi doctrinæ impudentia detegitur. 1120.B

Sacrificium Miſſæ vt propitiatorium pro remiſſione pœnæ non æqualiter omnibus prodeſt. 1121.B

Sacrificij Miſſæ variæ portiones illius fructus, quem quoad remiſſionem pęnæ ex opere operato habere poteſt. 1121.C & quomodo hæ portiones ſint determinatæ. 1121 D & ſeq.

Sacrificium Miſſæ vnum & idem vni debitum, non poteſt ſacerdos etiam alteri applicare. 1122. A Vide Euchariſtiæ vſus & Miniſter.

Sacrificij Miſſæ circumſtantia.

Sacrificij Miſſæ finis præcipuus; & qui nam fines ſecundarij. 1123.C & ſeq.

In ſacrificio Miſſæ rectè celebrari memorias Sanctorum, 1123 E eorumque interceſſiones rectè implorari. 1124.B

Sacrificium Miſſæ ex parte offerentis & fructus ſemper eſt publica actio & communis. 1124 D 1126.A 1140.B

Miſſa die profeſto licitè celebratur. 1125. A item in loco priuato. 1125.B & in particulari altari quod non ſit ſummum. 1125.D

Miſſa licitè celebratur etiam coram paucis audientibus. 1125 E & licet ſolus ſacerdos in ea communicet. 1126 A 1139 D & ob finem etiam quendam priuatum. 1126.C

Miſſa celebrari debet in ſacris veſtibus. 1127. A & cum vaſis ſacris. 1127. B & cæteris. 1127.C

Miſſæ cæremoniæ quę a ſacerdote peraguntur probantur & defenduntur, vt eſt lotio, eleuatio manuum, oculorum, inclinatio corporis, tunſio pectoris, mixtio aquæ cum vino, cruces, hoſtiæ fractio, & oſtenſio, aſperſio aquæ benedictæ, &c. 1127.D & ſeq.

Miſſa rectè dicitur lingua non vulgari, ſed Latina, aut Græca. 1129.B

Sectarij contradicentes refutantur. 1137.D

In Miſſa rectè quædam dicuntur ſubmiſſa voce. 1129. E quædam cum cantu, adhibitis etiam Muſicis inſtrumentis. 1130.A

Rectè in principio Miſſæ præmitti Pſalmum, Iudica, &c. Confeſſionem generalem peccatorum. &c. 1130 C

De introitu Miſſæ & hymno Angelico, Gloria in excelſis, &c. & reliquis vſque ad epiſtolam. 1130.E & ſeq.

De Epiſtola, Graduali, ſequentia Euangelio, Symbolo, Offertorio, &c. 1131.E & ſeq.

De Pręfatione & Canone Miſſę & ſex eius orationibus 1132.E & ſeq.

Miſſæ Canon quàm antiquus ſit. 1135.A

De oratione Dominica in Miſſa recitari ſolita & alijs duabus orationibus ſubſequentibus, item de commixtione ſpecierum Euchariſtiæ. 1135. D E

Intinctam Euchariſtiam populis porrigere non licet. 1135. E

De oratione illa, Agnus Dei, & alijs tribus ante communionem dici ſolitis. 1136.A

De Communione, Collectis & reliquis vſque ad finem Miſſæ. 1136.A

Sacrificium Miſſæ quibus in locis celebrari debeat. 1136 B C

Quo tempore Miſſa celebrari debeat & quoties in die. 1136.C

Sacrificij Miſſæ cæremonias ab Eccleſia præceptas eſſe, non approbant ſectarij & quare. 1136.E

Canonem Miſſæ improbant hæretici. 1137.A & ſeq.

Quomodo ea quæ in Miſſa dicuntur, referantur ad inſtructionem populi. 1138.A

Sacrificij Miſſæ myſteria populo explicanda vulgari lingua. 1138.A

Miſſæ priuatæ in quibus ſolus ſacerdos communicat defenduntur contra Sectarios. 1138. E & ſeq. & fuiſſe eas olim etiam in vſu probatur. 1139. D neque verò omni modo priuatas dici debere. 1140.B

Miſſas rectè fieri in honorem Sanctorum defenditur contra Sectarios. 1140.B

Sacerdos.

Sacerdotum ordinem ex inſtitutione diuina eſſe in Eccleſia eumque diſtinctum ab ordine Epiſcoporum & Diaconorum. 1515.D & ſeq.

Sacerdotes Eccleſiæ Catholicæ eſſe legitimos miniſtros ſacrificij Miſſæ, &c. & a Deo legitimè miſſos. 1046.A & ſeq. Vide Mi-

de Miniſter Euchariſtiæ.
Sacerdotes recta chriſmate inunguntur. 1050.E,& ſeq.
Sacerdotes noſtri non ſunt Aaronici Sacerdotes. 1051.C
Sacerdotium Melchiſedech qua ratione præſtantius fuerit Sacerdotio Leuitico 1070.D 1071.A
In nouo Teſtamento non omnes ſunt Sacerdotes, ſed quidam tantum peculiariter deſtinati & conſecrati. 1083.A
Sacerdos non poteſt idem ſacrum pro vno offerendum etiam alteri applicare. 1121.A
Sacerdos Miſſam celebrans publicam perſonam agit. 1124.D.
Vide etiam Sacrificium Miſſæ, Euchariſtiæ vſus.
Inter Sacerdotes noui & antiqui Teſtamenti quæ differentia. 1166.E
Sacerdotes habere poteſtatem reipſa remittendi peccata quo ad culpam. 1158.A
Sacerdotes non habent auctoritatem concedendi indulgentias. 1473.A. niſi ex commiſſione. ibid B
Sacerdotum officium quod ſit. 1533.E, & eos concionari poſſe cum facultate Epiſcopi. 1534.A
Sacerdotium eſſe verum & proprium nouæ legis Sacramentum conſtat apud omnes Orthodoxos. 1536.D
In ordinatione Sacerdotum quænam ſit materia Sacramentalis. 1546. D, Vide Ordinis Sacramenti ratio & partes.
Sacerdotes quomodo inſtituerit Chriſtus. 1508 A
Sacerdos qui vxorem duxit quas pœnas incurrat. 1598. D, E
Vide etiam Confeſſionis, Euchariſtiæ & Pœnitentiæ Miniſter.

Sadeel.

Sadeel Sacramentarius Caluiniſta non poteſt ex Scriptura vllam ſimilitudinem adferre, qua explicetur ſecundum Caluiniſtas vnio Chriſti cum homine per Euchariſtiam. 756.D
Vide etiam Caluinus & Sacramentarij.
Sadeelis ridicula metaphyſica de vera præſentia Chriſti in Euchariſtia. 764.E
Sadeelis ratiunculæ contra præſentiam Chriſti in Euchariſtia refelluntur. 795.D,& ſeq.
Sadeel falſò affingit Catholicis, quod non dicunt. 798.B
Sadeelis obiectiones contra tranſubſtantiationem ſoluuntur. 820.D,& ſeq.
Sadeel malè intelligit ſubiectum huius propoſitionis; *Hoc eſt corpus meum.* 822.C
Sadeel ſtultè eſcit negans ex accidentibus panis in Euchariſtia poſſe fieri nutritionem & generationem. 822.E.& ſeq.
Sadeel nondum percipit rationem propriam quantitatis phyſicæ. 825.B
Sadeelis obiectiones contra conuerſionem panis in corpus Chriſti diluuntur. 826. C, & inſtruitur quomodo conuerſio hæc fiat in Euchariſtia 827.B, 828.E,& ſeq.
Sadeel non intelligit quomodo in Euchariſtia ſub panis ſpecie concomitanter etiam ſit ſanguis Chriſti. 830. D, & ſequ. & cum corpore anima Chriſti. 832.B
Sadeel fruſtra fingit in tranſubſtantiatione contradictiones, 832.D, nec intelligit vocē, *Ex opere operato.* 833.A, 834.A
Sadeeli non placet quod Catholici in Sacerdote conſecrante Euchariſtiam requirunt intentionem, &c. 831.& ſeq.
Sadeel ſubinde mentitur. 828 A, 833.E, 798.B, 799.D

Samoſatenus.

Paulus Samoſatenus qui negauit Chriſtum eſſe verum Deum refellitur. 73.A

Samuel.

Samuel defunctus Regi Sauli verè apparuit. 1742.A

Sancti.

Sancti vita defuncti an poſſint eſſe in pluribus locis. 787.C
Sancti quandoque poſtulant ſe exaudiri poſt rem iam impetratam. 908.B

Sanguis.

Eſt verè pars humanæ naturæ. 184.B
Vtrum informetur ab anima. 184.B
Sanguis ſemel a Verbo aſſumptus nunquam fuit a diuino ſuppoſito dimiſſus. 184.D
An aliquæ particulæ ſanguinis Chriſti ſint nunc in terris reſiduæ. 185.A

Satisfactio.

Satisfactionis nomine quid intelligatur. 1375.C
Satisfactionis deſcriptio. 1377.B
Satisfactio non ſe extendit ad pœnam æternam. 1377.B
Satisfactio quæ ſit Deo pro pœna temporali quomodo ſit ſecundum aliquam æqualitatem iuſtitiæ. 1377.D
Satisfactionem eſſe actum virtutis pœnitentiæ, 1378. A, & ſequent.
Satisfactionem eſſe poſſibilem & certo modo neceſſariam Catholica fides docet contra Sectarios 1378.C
Satisfactiones publicæ olim inſtitutæ fuerunt etiam ad peccata expianda 1380.B, & ad placandum Deum 1466. C, & quomodo fuerint olim remiſſæ ſeu commutatæ, 1466. A, 1468.B,
Satisfactio vt valeat apud Deum, debet ſatisfaciens præditus eſſe gratia 1381.D
Satisfactio extra gratiam vltro exhibita non obtinet poſtea ſuum valorem accedēte gratia, ſiue reliquerit poſt ſe aliquē effectum, ſiue non. 1382.A
Satisfactio etiam à Sacerdote impoſita non reuiuiſcit poſtea recuperata gratia 1382.D, & quæ ſit quoad hoc inter ſatiſfactionem & confeſſionem differentia 1383 A
Satisfactio extra gratiam facta quomodo ſit pars Sacramenti pœnitentiæ 1383.C
Per ſatisfactionem extra gratiam factam impletur præceptum de exequenda pœnitentia a Confeſſario iniuncta 1383.D
Satisfactio extra gratiam facta non habet omnem ſuam veritatem 1383.A
Satisfactionem à Sacerdote impoſitam, & extra gratiam factam, reuiuiſcere poſtea, adueniente gratia, quomodo probabiliter defendi poſſit 1383.E
Satisfactio in gratia exhibita prodeſt etiam alteri in gratia conſtituto, ſi ei applicetur vel a faciente, 1384 B, & ſeq. vel ab Eccleſia 1449 B.
Imò poteſt quis etiā pro altero de condigno ſatisfacere 1384. D, E, & cur non etiam mereri 1385.B
Contraria Sectariorum argumenta ſoluuntur. 1469. B, & ſeq.
Poteſt quis ſi de ſatisfactione propriè loquimur pro vno peccato ſatisfacere, & non pro alio. 1385.A
Si de ſatisfactione loquamur prout in ipſa Contritione includi videtur, non poteſt ſatisfieri pro vno peccato & non pro alio 1385.C
Satisfactoria opera debent eſſe grata Deo, & cum quadam difficultate coniuncta 1385.D
Satisfactio fieri poteſt per omnia omnino virtutum opera, quæ ex charitate procedant 1386 A
Satisfactio fieri poteſt etiam per opera bona, quæ ſint alia ratione debita 1386.B, qualia tamen communiter Confeſſarius imponere pro pœnitentia non debet 1386.C
Satisfactoria opera per antonomaſiam ſunt Oratio, Ieiunium & Eleemoſyna 1386. E, & quæ huius rei ratio. 1386. E, & ſequ.
Satisfacere homo etiam poteſt per quaſcunque ærumnas, morbos & ipſam etiam mortem 1387.B, quamuis diſcrimen ſit inter ærumnas, quas ob corruptionem naturæ communiter patiuntur, & inter eas quas Deus homini peculiariter ad puniendum peccata infligit 1387 C
Satisfactiones publicas iniungendi vetus conſuetudo iuſtis de cauſis abſoleuit 1387.D
Extare præceptum diuinum de ſatisfaciendo abſolutè per aliquod opus in hac vita. 1388 C, non obſtantibus indulgentiis aut purgatorio 1388.C, 1391 B
Præceptum diuinum de ſatisfactione quo tempore, & quam grauiter obliget 1388.F, & ſeq.
In ſatisfactione iniungenda varia ſpectare debet Confeſſarius. 1389.B
Satisfactio à confeſſario impoſita, quæ manifeſtè iniuſta videatur, poteſt à pœnitente repudiari. 1389.C
Satisfactio iuſta à Confeſſario iniuncta debet acceptari & impleri 1391.D
Duæ contrariæ aliorum auctorum ſententiæ refutantur. 1389 D, 1391.C
Satisfactionem a Confeſſario iniunctam negligere, eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, ob paruitatem materię poſſe eſſe veniale 1391 E
Satisfactiones iam communiter iniungi ſolitæ plerumque non reſpondent ex æquo pœnis in Purgatorio ſoluendis, ac proinde vtile eſt alias vltro aſſumere 1392.A
Satisfactio ſiue Pœnitentia ab vno confeſſario pœnitenti impoſita, poteſt non ſolum ab eodem Confeſſario, ſed etiam ab altero commutari, ſiue ſuperior ſit, ſiue inferior aut æqualis, dummodo habuerint poteſtatem abſoluendi alioqui pœnitentem ab illis peccatis, pro quibus pœnitentia iniuncta eſt, &c. 1392.B, C
An & quo modo momento temporis ſatisfieri Deo pro peccatis poſſit 1412 B
Satisfactio æquiualens offenſæ diuinæ triplicem debuit habere infinitatem 39 C
Satisfactio ſecundū iuſtitiæ rigorē æquiualēs duplex eſt 40 B
Satisfactio ſecundum iuſtitiæ rigorem æquiualens conſiſtere poteſt etiamſi antecedenter nitatur gratia creditoris 45 D
Satisfactio ſecundum iuſtitiæ rigorem æquiualens fieri poteſt et per ea, quæ titulo gratitudinis alias debentur 46.B
Item per ea quæ alias quodam modo ſunt Creditoris 48. A, B
Item per ea quæ ex bonis Creditoris tanquam ex radice valorem ſuum habent 51 E
Satisfactio noſtra vt cum ſatisfactione Chriſti conſiſtere poſſit 303.A, 1107.C, D, & ſeq.
Satisfactio à Confeſſario impoſita plus valet ad tollendam pœnam temporalem quam vltro aſſumpta 1241.C

Satur-

Saturninus.

Saturninus hæreticus negauit matrimonium eſſe per ſe rem bonam 1608.B.& ſeq

Scriptura ſacra.

Scriptura admittit aliquando in ſenſu varietatem & quaſi æquiuocationem 384.D

Scriptura ſacra vno in loco admittit varios ſenſus etiam literales, 451.E,452.D.454.D,773 C,983.B,1729.B

Non licet à generali propoſitione ſacræ Scripturæ exceptionem facere ſine authoritate vel eiuſdem Scripturæ vel Eccleſiæ 620.E

Vnde colligi poſſit locum aliquem Scripturæ propriè intelligendum eſſe 715.A,& ſeq.

Scriptura ſacra propriè intelligenda niſi ſequatur abſurdum. 717.b,769.D,& ſeq.

Scriptura nonnunquam figuratè loquitur. 813.E,& ſeq.

In Scriptura interpretanda non ſunt admittendę figuræ, niſi cogat aliqua ratio aut contraria Eccleſiæ vniuerſalis conſuetudo 994 D

Scriptura firmum aliquando ſuppeditat argumentum ex figura 1065.A

Scriptura an idem eodem loco & metaphorica locutione & propria quandoque ſignificet 1077.D

Eadem vox non ſemper idem in Scriptura ſignificat 1079.E

Rem aliquam eſſe Sacramentum quomodo ex ſcriptura probari poſſit 1493.b

Libros Machabæorum eſſe Canonicos defenditur contra ſectarios 1723.D

ſcripturæ obſcuritas,& varietas interpretationum non obſtat, quo minus inde argumenta ad fidei articulos probandos ſumi poſſint 1729.A,& ſeq.

Schvvenckfeldius.

Sequitur errorem Eutychetis confundentis in Chriſto duas naturas 76.D.268.A

Sectarij.

Sectariorum error in aſſignanda ratione Euchariſtiæ ſacramenti. 681.A

Qui ſectarij varijs temporibus negarint præſentiam Chriſti,in Euchariſtia 702.E,& ſeq.

ſectarij negantes tranſubſtantiationem.800 B.Vide Paniſtæ.

ſectarijs oppugnantibus Eccleſiam non tam incumbit reſpondendi,quam probandi munus 814.A

Ex ſectarijs quidam negant in Euchariſtia certam formam verborum eſſe neceſſariam 902.D

Sectarij varijs modis explicant verba formę in Euchariſtia, *Hoc eſt corpus meum* 923.A.B

Sectarij omnes aſſerunt neceſſariam omnibus eſſe communionem ſub vtraque ſpecie 960.E

ſectariorum obiectiones ad probandam neceſſitatem Communionis ſub vtraq; ſpecie petitæ ex verbis Inſtitutionis Chriſti ſoluuntur 970.A

ſectarij non ſciunt diſtinguere inter inſtitutionem ſacramenti & præceptum 985.A.& ſeq.

ſectariorum error de communione ſub vtraque ſpecie non poteſt extirpari conceſſione calicis ſed prohibitione 1008.E

ſectariorum vanitas & improbitas in arguenda lege Eccleſiæ de communione ſub altera ſpecie 1010.B. Vide etiam Euchariſtiæ vſus ſub vna ſpecie.

ſectariorum error de miniſtro conficiente Euchariſtiam, quem Catholica Eccleſia vult ſolum eſſe ſacerdotem legitimè ordinatum.

ſectarij confundunt ſtatum controuerſiæ de ſacrificio Miſſæ. 1026.E.& ſeq.Vide ſacrificium Miſſæ.

ſectariorum argumenta quibus probare volunt in Miſſa non offerri ſacrificium refutantur 1032.A.& ſeq.

ſectariorum argumenta,quibus probare nituntur in Miſſa non offerri ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, ſoluuntur. 1048.b,& ſeq.

ſectarij prædicantes ſunt magici incantatores 1050.b

ſectariorum obiectiones quibus eludere volunt argumenta Catholicorum, quibus probatur legitimum eſſe ſacrificium Miſſæ,refutantur 1061.E,1069.b,1075.A

ſectariorum error quo negant in nouo Teſtamento eſſe peculiares,& propriè dictos ſacerdotes refellitur. 1083.A

ſectarij imperite negant ſacrificium Miſſæ fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutum 1099.D

ſectarijs non placet quod Pontifex Cæremonias Miſſæ adiungat 109[illegible].b

ſectarij errant,dum omnem cultum non mandatum a Deo reijciunt 1090.E

ſectarij imperitè negant ſacrificium Miſſæ propitiatorium eſſe 1103.D,eorum argumenta ſoluuntur. 1106.D.& ſeq.

ſectarij non intelligunt quid ſit ſacrificium Miſſæ ex opere operato valere ad remiſſionem peccatorum 1104.C.& ſeq.

ſectariorum impudentia dum negant, ſacrificium Miſſæ eſſe propitiatorium detegitur. 1120.b

ſectarij negant Euchariſtiæ ſpecies,aut ipſam Euchariſtiam extra vſum adorandam eſſe cultu latriæ. 1121.D.E

ſectarij non probant cæremonias in Miſſa ab Eccleſia præceptas,ſed refelluntur 1136.E

ſectarij male improbãt in Miſſa Cæremonias verborum, præcipue Canonem 1137.b

ſectarij male contendunt Miſſam vulgari lingua, & elata voce celebrandam 1137.D

Miſſas priuatas,in quibus ſolus Sacerdos communicat, immeritò reijciunt Sectarij 1139.A

Sectarij impie ſubſanant Cæremonias Miſſæ in a[illegible] poſitas 1140.D

ſectarij recentiores quomodo negent pœnitentiam eſſe Sacramentum propriè dictum. 1151.b

ſectariorum argumenta,propter quæ negant pœnitentiam eſſe Sacramentum,ſoluuntur. 1152.C

ſectarij hæreticè negant Sacerdotem verè abſoluere.1164.C 1175.E

ſectarij negant Pœnitentiam eſſe ſecundam poſt naufragium tabulam 1172.b

ſectarij confundunt Pœnitentiam & baptiſmum.1172.b.& ſequentibus.

ſectarij quomodo & penes quid diſtinguant Sacramenta. 1172.E

ſectarij Proteſtantes quaſnam pœnitentiæ partes & quã falſo aſſignent 1241.E.& ſeq.1143.A

ſectarij qui negarint confeſſionem eſſe á Chriſto inſtitutam & imperatam 1285.D

ſectariorum argumenta ad illum errorem probandum ſoluuntur 1301.E.& ſeq.

ſectarij omnes negant ſatisfactionem eſſe poſſibilem aut neceſſariam. 1378.D

ſectarij quid de excommunicatione & excommunicandi authoritate quæ eſt in Eccleſia ſentiant 1405.b,& ſeq.

Refelluntur. 1401.E.& ſeq.

ſectarij quinam negarint eſſe in Eccleſia authoritatem conferendi indulgentiam 1459.B

ſectariorum argumenta quibus indulgentias oppugnant ſoluuntur 1470.A

ſectarij omnes negant Extremam Vnctionem eſſe ſacramentum 1491.A.& ſeq.

ſectariorum argumenta contra ſacramentum extremę Vnctionis ſoluuntur 1496 A

ſectarij noſtri temporis contendunt iure diuino ſacerdotes æquales eſſe Epiſcopis 1517 A

ſectariorum argumenta pro hoc errore ſoluuntur 1510 E

ſectarij reijciunt Ordines ſubdiaconorum,Acoluthorum,Exorciſtarum.Lectorum,Oſtiariorum.1527.B, ſed eorum argumenta ſoluuntur 1528.D & ſeq.

Apud ſectarios non eſt conſtans miniſtrorum [illegible] ſtatus, 1531.C

ſectarij quomodo errent in Sacerdotis munere declarando. 1534.b

ſectarij falsò negant ſacerdotalem Ordinem eſſe ſacramentum 1537 E

ſectariorum error de Miniſtro ſacramenti Ordinis explicatur & refutatur 1551.D.& ſeq.

ſectarij ſtolide reijciunt cæremonias Sacramenti Ordinis. 1561 A

ſectarij oderunt nomen clerici.1563.b.& ſeq.& tonſuram clericorum. 1565.D.E

ſectarij antiquitatem legis de cœlibatu ſacerdotum impugnãt ſed refelluntur 1577.C

ſectarij male improbant cęlibatum clericorum. 1582.C

ſectariorum argumenta contra cęlibatus legem, quibus eam malam eſſe probare conantur.ſoluuntur. 1589.b

ſectarij quinam negarint matrimonium eſſe per ſe rem bonã & licitam 1608.b.& ſeq.

ſectarij omnes negant matrimonium eſſe ſacramentum.1616.E eorumque obiectiones ſoluuntur. 1623.b

ſectarij quid de matrimonij indiſſolubilitate ſentiant. 1631.C

ſectariorum argumenta contra indiſſolubilitatem matrimonij ſoluuntur 1638.b

ſectarij putant matrimonia ſine conſenſu parentum contracta non valere niſi in certis caſibus.1666.D. eorum argumenta ſoluuntur 1668.D

ſectariorum argumenta quibus contendunt ob ſolam fornicationis cauſſam licitum eſſe diuortium, & id quidem quod vinculum matrimonij refelluntur. 1676.A & ſeq.

ſectariorum argumenta ſoluuntur,quibus probare contendũt non poſſe per Eccleſiaſticam authoritatem impedimenta,ſiue dirimentia,ſiue non dirimentia matrimonio adijci,1681. E & ſequent.

ſectarij falſo exiſtimant omnes illos gradus qui Leuit.18.fuerunt prohibiti,eſſe etiam nunc iure naturali & diuino prohibitos,& per eos matrimonium reddi nullum.1698.D.& ſeq & poſter

& præter illos non agnoſcunt alios gradus impedientes ecclesiæ auctoritate introductos 1689.C
Sectarij quinam damnarint ſecundas nuptias 1705.A
Sectarij omnes huius temporis negant purgatorium eſſe, & quinam ex antiquioribus. 1722.A
Sectariorum obiectiones contra purgatoriũ ſoluuntur.1743.A
Sectarij quid per Antichriſtum intelligant. 1771.B. eorum impudẽtia retunditur. 1771.D. argumẽta ſoluũtur. 1772.D
Vide etiam in ſpecie Lutherani, Caluiniſtæ, Sacramentarij, Vbiquiſtæ, Paniſtæ, Kemnitius, Sadeel, &c.

Seleuciani.

Seleuciani dicebant non in aqua baptizandum, ſed utendum eſſe quadam aduſtione ignis. 564.B.& ſeq.

Senſus.

Senſus errare poſſunt, & ſunt nonnunquam ex fide corrigendi. 819.B

Seruetus.

Michael Seruetus impingit in hæreſin Neſtorij 87.D

Seſſio ad dexteram Patris.

Quid per eam ſeſſionem intelligatur. 188.B, 191.B, de Chriſti aſcenſio

Sigillum Confeſſionis.

Vide Confeſſionis ſigillum.

Singularitas.

Singularitas cuiuſque rei eſt aliquid tranſcendens. 23.B. Vide Natura ſingularis & Indiuiduum.

Situs.

Prædicamentum ſitus in quo conſiſtat, 849.D

Socrates.

Socrates hiſtoricus aliquoties in ſua hiſtoria quædam manifeſte falſa narrat 1597.A

Sozomenus.

Sozomenus hiſtoricus multa mentitur 1596.E

Spes.

Quomodo beati ſperare poſſint gloriam corporis ſine habitu ſpei 215.C

Spiritus ſanctus.

Spiritum ſanctum non eſſe incarnatum Catholica fides docet. 141.A.& ſeq.
Refellitur contraria hæreſis Sabellij. ibid.
Reſpondetur ad obiectionem 145.D
Spiritus ſancti virtus in Euchariſtiæ Sacramento non ſuppletur per corpus & ſanguinem Chriſti 687.E

Sponſalia.

Sponſalium nomen varia ſignificare, magis propriè autem ſignificare, futurarum nuptiarum mutuam promiſſionem, 1645.C.& ſequẽ. neq; intereſt quibus verbis aut ſignis hæc promiſſio explicetur. 1645.D, an etiam iuramento, aut ar rhis adhibitis 1646.B
Sponſalia quomodo ſecundum ius antiquum per verba de præſenti contrahantur. 1646.A, & quomodo hæc ſponſalia ſecundum quoſdam in matrimonium tranſeant. 1648.E.& ſequent.
Sponſalia ſub peccato mortali obligant ad contrahendum promiſſum matrimonium, & poteſt etiam ſponſus aut ſponſa à iudice ad id cogi 1647.A,B
Sponſalia contrahi poſſe ab iis qui iam ſeptimum ætatis annũ compleuerunt. 1647.D vel etiam à minoribus in foro conſcientiæ ſi malitia ſuppleat ætatem. 1647.E.& quid ſi proximè iam ad ſeptimum acceſſerint 1648.A
Sponſalia ante ſeptimum annum inualidè contracta poſtea impleta illa ætate conualeſcunt ex conſenſu tacito contrahentium 1648.B
Sponſalia contrahere non poteſt voto caſtitatis obſtrictus, aut impedimento eſſentiali ad contrahendum matrimonium impeditus 1648.B
Sponſalia per conſenſum ſignis aut verbis de præſenti legitime explicatum tranſeunt in matrimonium. 1648.C. aut & in iure antiquo, & vbi Concilium Tridentinum promulgatum non eſt, per copulam maritali affectu ſubſecutam. 1648.D,E
Sponſalia diſſolui poſſunt, ſi obligationem etiam iuramento firmatam ſibi mutuo partes remittant, ſi altera pars ingrediatur religionem, non autem ſi extra religionem votum caſtitatis emittat. 1649.B. ſi alter de præſenti contrahat cum alia ſi alter diſcedens ad aliam regionem præſtituto tempore nõ redeat. 1649.C. ſi vbi ius adhuc antiquum obtinet, alter cum alia ſponſalia contrahat, copula affectu maritali ſequuta, poſito quod ſecunda non fuit cognata primæ intra ſecundum gradum. 1649.D, ſi quis ſponſalibus ante pubertatis annos contractis poſt impletos annos pubertatis non velit ſtare 1649.E, ſi tempus contrahendo matrimonio ſit elapſum, aut notabilis deformitas, aut morbus contagioſus alteri ſuperueniat, item ob fornicationem corporalem aut ſpiritualem alterius ante ſpõſalia occultatam, aut poſt ſubſecutã 1650.A, vel ſi ſponſus ſuſcipiat ſacrum ordinem, aut capitalis inimicitia orta ſit inter ſponſos, vel ob notabilem morum aſperitatem, poſtmodum cognitam, aut ob defectum conditionis appoſitæ, aut quodcunque impedimentum interueniens obſtans valori matrimonij contrahendi. 1650.B. & ſequent.
An & quomodo ad ſolutionem ſponſalium requiratur ſententia iudicis 1651.A
Sponſalia an contraherentur hoc modo dicendo; Non aliam ducam quàm te aut: Non alium ſed te ducam. 1651.B.C

Subdiaconus.

Subdiaconatum eſſe peculiarem in Eccleſia & verum Ordinẽ, 1526.B, etſi id negent Sectarij. 1528.D
Subdiaconi officium quodnam ſit. 1535.A
In Subdiaconorum ordinatione quænam ſit materia. 1548.E
Subdiaconus quomodo in mortali peccato ordinẽ ſuum exercens peccet 545.A
Subdiaconi vtrum ſemper obligati fuerint ad ſeruandam continentiam 1580.D

Subiectum ſcientiæ.

An & quomodo in ſcientia aliqua probari debeat exiſtentia ſubiecti proprij & cuiuſnam 9.E.& ſeq.

Subſtantia.

Ex ſubſtantia & accidente cur non poſſit fieri una perſona. 15.B
An & quomodo omnis ſubſtantia materialis ſit vel, materia, vel forma, vel compoſitum 174.E
Inter ſubſtantiam ſecundam & primam completam eſt quædam media ſubſtantia prima incompleta, nimirum natura ſingularis 175.B
Subſtantiæ erga accidentia quæ ſint ſubſtantialia munera & habitudines 278.E
Subſtantia ad accidentia refertur non ſolum habitudine ſubiecti. ibid.

Suffragia mortuorum

Suffragia vt defunctis proſint an debeant prodire ex gratia. 1763.C
Suffragia an proſint defunctis antequam reipſa perficiantur. 1763.D
Suffragia viuorum quibuſnam defunctis proſint. 1763.E.& ſeq. Vide etiam Satisfactio, Purgatorium, Sacrificium Miſſæ, Indulgentiæ

Suſpenſio.

Suſpenſionis definitio. 1413.D.& quomodo ab excommunicatione & alijs Cenſuris differat, 1413.D & ſeq.
Diuiditur primo in maiorem & minorem. 1415.B, in ſuſpenſionem à diuinis, & à non diuinis, 1415.D in latam à iure & latam ab homine 1416.B in perpetuam & ad certum tempus 1416.E
Suſpenſio minor eſt priuatio facultatis quam quis habet ad ſuſcipienda Sacramenta, & non niſi formaliter ab Excommunicatione minore differt. 1415.B.C
Suſpenſio maior quid ſit, & vt ab Excommunicatione maiore differat. 1415.D
Suſpenſio à diuinis & à non diuinis quid ſit. 1415.D.E
Suſpenſio non ſit niſi circa id quod in ipſa Cenſura ſuſpenſionis exprimitur, & circa id quod inde pendet 1425.E
Suſpenſus de officio an cenſeri debeat eſſe ſuſpenſus à beneficio 1425.E.& ſeq.
Suſpenſio lata à iure, & lata ab homine quid ſit 1426.B
Suſpenſio a toto beneficio & officio an poſſit ferri in perpetuũ 1426.C
Suſpenſionem violans peccat mortaliter, & ſi ſit ſuſpenſio à diuinis, etiam irregularitatem incurrit reſeruatam ſummo Põtifici 1426.D
Ad diſcernendos varios caſus ſuſpenſionis à iure latæ quænam conſideranda 1426.E
Suſpenſionem ſolæ perſonæ Eccleſiaſticæ poſſunt incurrere. 1427.A
Suſpenſionis ſententiam ferre poſſunt omnes & ſoli, qui habent iuriſdictionem Eccleſiaſticam in foro exteriori. 1427.B
Suſpenſio quãdo in ſcriptis & admonitione præuia ferri debeat 1427.B
Suſpenſionem quis tollere poſſit. 1427.C
A ſuſpenſione minore abſoluere poſſunt indirectè ij, qui poſſunt abſoluere à peccatis mortalibus. 1427.D
Quænam ſit forma & ratio abſoluendi a ſuſpenſione. 1427.E
Sacerdos propter fornicationem ſuſpenſus ab executione ſacri ordinis vtrum incurrat irregularitatem Pontifici reſeruatã ſi ordinem illum exequatur. 1427.E.& ſeq.
Suſpenſus ab ordine Clericus non incurrit Irregularitatem, ſi eo modo exerceat actum ordinis, quo ſolet ille alioqui exerceri à Laico 1428.B
Suſpenſus à diuinis eſt etiam ſuſpenſus ab officio concionandi. 1428.C
Suſpenſus eodem modo debet vitari quo excommunicatus in iis in quibus eſt ſuſpenſus 1428.C

Tatianus.

TAtianus hæreticus author Encratitarũ malè negauit matrimonium eſſe rem per ſe bonam 1607.D

Tempus.

Exiſtentia cuiuſque rei creatæ habet intrinſecum ordinem ad tempus 132.C

Quomodo & quando ob ſolam mutationem temporis poſſint contradictoria eſſe vera 179.C

Tertullianus.

Falſo exiſtimauit Angelos qui apparuerunt paſſim hominibus aſſumpſiſſe hypoſtaticè illa ſua corpora 157.C

Tertullianus errauit dicendo B. Virginem in partu amiſiſſe virginitatem 403.C

Tertulliani authoritas quatenus acceptanda ſit 403.D

Tertullianus rectè ſenſit de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 773.B

Tertullianus ſecundas nuptias damnauit 1705.B

Theodorus Mopſueſtenus.

Aſſeruit hic cum Neſtorio duas in Chriſto perſonas 85.B

Theodoretus.

Secutus eſt hic primum errorem Neſtorij, ſed reſipuit. 826.a

Thaborita.

Thaboritæ reiecerunt Indulgentias. 1459.a

Timor.

Quale malum propriè timeri poſſit, & an debeat id omnibus conſideratis eſſe poſſibile 216.E, & ſeq.

Timor ſeruilis quis malus ſit 1197.A

Traianus.

Traianus Imperator an fuerit ab inferno ad hanc vitam reuocatus precibus S. Gregorij 1751.A & ſeq.

Tranſubſtantiatio Euchariſtica.

Subſtantiam panis & vini, in Euchariſtia conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti. 800.B. 827.B 828.E. & ſeq 1055.b. Probatur id I. ex verbis Chriſti inſtituentis hoc Sacramentum. 802. a & ſeq.

Duo effugia Sectariorum Paniſtarum tolluntur. 803. D. & ſeq.

Probatur II eadem ſententia Catholica ex SS. Patribus. 807.b & ſeq. 1053.b

Paniſtarum reſponſiones diluuntur. 808.C. & ſeq.

Tranſubſtantiationis vocabulum quando vſurpatum. 807.b, & ſeq.

Probatur III ex fide & figuris Euchariſtiæ 811.E

Probatur IV. tranſubſtantiatio in Euchariſtia ex definitione Eccleſiæ 812.C

Reſpondetur ad obiectiones Paniſtarum. 813.C. & ſequ. Vide Paniſtæ

In Euchariſtia ſub ſpecie panis concomitanter eſſe ſanguinem Chriſti. 830.D. & ſeq. animam & diuinitatem, &c. 831.E

Quid ex vi tranſubſtantiationis, & per ſe ſit ſub ſpecie panis. 832.b, 838.E. & ſeq.

Tranſubſtantiationem in Euchariſtia eſſe veram conuerſioné ſubſtantialem. 836 A & totius in totum 840.D

Argumentum contrarium ſoluitur 845.A & ſeq.

Per tranſubſtantiationem corpus Chriſti ſuccedit pani, non ſecundum habitudinem ſubiecti ad accidentia, ſed ſecundum aliam habitudinem ſubſtantialem, 838.E, & ſeq. idque modo ſingulari & ineffabili. 843.D

In tranſubſtantiationem non interuenire per ſe duas mutationes 840 C

Sententia Durandi de tranſubſtantiatione Euchariſtica refellitur. 840.D

Conuerſionis ſubſtantialis rationem quæ contingit in tranſubſtantiatione, minus rectè explicat Sotus 841.b

Male dicunt quidam per tranſubſtantiationem corpus Chriſti verè produci 841.D

Per tranſubſtantiationem panis ſubſtantiam non annihilari. 842.A, nec in præiacentem materiam reſolui. 842 C

Conuerſio in Sacramento in tranſubſtantiatione non habet ſe per accidens ad præſentiam corporis Chriſti. 842.C

An aliter quam per tranſubſtantiationem, præter motum localem, poſſit Chriſtus denuo eſſe in Euchariſtia. 842.D, & ſeq.

Chriſtus non eſt in Euchariſtia per ſolum reſpectum præſentię 843.C

Tranſubſtantiatio ſit in inſtanti. 844.A

Quomodo de hoc myſterio tranſubſtantiationis loquendum, 844.b

Rectené dicatur, Panis ſit, aut eſt, aut poteſt eſſe, vel fieri, vel de pane ſit corpus Chriſti 844.b

Tranſubſtantiatio non eſt magia, vt calumniatur Herbrandus. 1053.b. Vide etiam Conuerſio ſubſtantialis, & Euchariſtia.

Valentinus.

VAlentinus antiquus hæreticus malè aſſeruit Chriſtum non fuiſſe verum hominem 74 b

Valentinus negauit re ipſa B. Virginem eſſe verè & propriè Chriſti matrem.

Valentinianus.

Valentinianus Imperator polygamiam malè ſuo tempore docuit, peius etiam lege approbauit.

Vbiquiſta.

Videntur impingere in hæreſin Neſtorij 97.C

Fruſtra Catholicis impingunt hæreſin Neſtorij. 121.A, atque impietatem Mahomet. 123 b

Sententia Vbiquiſtarum de vnione duarũ naturarum in Chriſto, quoad veriuſque proprietates explicatur 98 C

Duo quædam præcipua diuerticula illius ſententiæ 99 C

Eius error detegitur 100.A & ſeq.

Quo ſenſu Vbiquiſtæ contra Ortodoxos aſſerant plenitudiné diuinitatis eſſe realiter aſſumptæ naturæ communicatam. 100 b, 101.b

Refellitur iſthæc eorum hæreſis. 102. D 121. C, & in ſpecie primo, quia repugnat fidei, & definitioni Concilij Calcedonẽſis. 102 E

Secundo, quia non retinet veram notionem aſſumtionis. 104.A

Tertiò, quia implicat contradictionem 106.b

Quartò, quia continet multa abſurda 107.E

Quinto, quia nullo ſenſu poteſt defendi 110.D

Sextò, quia abſurde etiam diuinitati tribuit humana. 114.A

Septimo, quia eſt damnata ab Eccleſia & SS. Patribus 114 b

Reſpondetur ad argumenta Vbiquiſtarum pro illo errore petita ex Scriptura & SS. Patribus 116 A 122. e, rationem 123.a

Vbiquiſtæ aliquando negant in Chriſto, ſecundum humanitatem mediam quandam dignitatem inter diuinam & creatam, aliquando aſſerunt. 123.b, & ſeq.

Vbiquiſtæ ſeipſos Mahometiſmi condemnant 123.E

Vbiquiſtarum alius & proprius error de vbiquitate corporis, & humanitatis Chriſti explicatur, 185.E. & ſequ. refellitur. 187.b & ſeq.

Argumenta eorum pro illo errore ſoluuntur. 188 E & ſeq.

Vbiquiſtæ reuera negant articulum aſcenſionis Chriſti in cœlum 186.A

Vbiquiſtæ contendunt Chriſtum, ſecundum vtramque naturã obiuiſſe munus mediatoris 313 C

Vbiquiſtarum error de aſcenſu Chriſti ad cœlos, quem ipſi per omnẽ præſentiam eius interpretantur, ſatè refellitur. 447.D & ſeq.

Vbiquiſtæ quam ſtolide ſeſſionem Chriſti ad dexteram interpretentur. 454. & ſeq. Vide chriſti aſcenſio.

Vbiquitas.

An & quomodo corpus aliquod per potentiam Dei abſolutam poſſit eſſe vbique. 186.C

Quam Vbiquitatem SS. Patres ſignificent eſſe propriam Dei. 186.D

S. Vdalricus.

Vdalrici Epiſcopi Auguſtani epiſtola, quæ ab hæreticis iactatur ad eneruandam cœlibatus legem pro Miniſtris Eccleſiæ latam, eſt commentitia, neque iniuſt hæreticos 1598 A

Veliga.

Veligæ hæretici aſſeruerunt Chriſtum non eſſe Deum natura, ſed propter merita poſtea a Deo aſſumptum 87 b

Verbum Diuinum.

Quomodo Verbum diuinum per incarnationem ſit factum. 16.A. & ſeq.

Fieri poſſet per potentiam Dei abſolutam, vt natura humana retinens ſuum eſſe, dimitteretur à diuino Verbo 21.A

nihil diuini Verbi in carnem mutatum eſt, vt ſenſit Apollinaris 94 D

Solum Verbum diuinum incarnatum eſt 141.A

Soluitur obiectio 142.D

Verbum diuinum primario per propriã perſonalitatem aſſumpſit naturam humanam 143 b

Soluitur argumentum contrarium Durandi. 143.E

Verbum diuinum non aſſumpſit perſonam humanam, ſed naturam humanam ſingularem 163. E & ſeq. 181.A

Verbum diuinum aſſumpſit etiam ſanguinem, 181. A. idque probatur ex ſcriptura. 183.b. ex Eccleſiæ definitione. 183.D. ex SS. Patribus. 183 E. ratione 184.A

Verbum diuinum ſanguinem aſſumptum nunquam dimiſit. 184.E

Potuit per potentiam Dei abſolutam à Verbo diuino aſſumi natura humana deſtituta gratia 203.D

Verbum diuinum nouam habitudinem ſubſtantialem ad naturam humanam, ſine mutatione acquiſiuiſſe. Vide Incarnatio Chriſti,

Vigilantius.

Vigilantius non rectè cenſuit legem Cœlibatus ſacris Miniſtris obſeruandam eſſe iniuſtam & non rectam 164.b

Virtus.

Nulla virtus requirit præſentiam ſui contrarij in eodem. 1154 C. quamuis aliqua requirat, vt præceſſerit ſuum contrarium. 1164.b

Virtutes quæ per peccatum amiſsæ,an & quomodo per pœnitentiam recuperentur. 1237.D. Vide Pœnitentiæ effectus.

Beata Virgo.

B.Virgo ex congruo merita eſt per opera, ut per ſe moraliter bona,Incarnationem Dominicam, non autem ex condigno. 338.C.& ſeq.

B.Virgo digna fuit quæ eſſet Mater Dei. 339. b. idque ipſum etiam ex congruo promerita eſt. 340.b

Quomodo B.Virgo,& alij Sancti ſint pleni gratia 324.D

An & quomodo in B.Virgine non fuerit fomes peccati. 365.B, & ſequentib.

B.Virgo cur non poſſit per relegationem ad Chriſtum colilatria. 351. b

B.Virgo fuit per gratia ſantificata in vtero matris , ante ſuam natiuitatem 357.b.& ſeq.

Argumenta contraria hæreticorum ſoluuntur 358.E

B.Virgo potuit in ipſo conceptionis momento à peccato originali,quoad omnia quæ quouit modo adhoc peccatum pertinet,diuinitus præſeruari.361.& ſeq.quamuis de facto ita præſeruata non fuit 361.A

B.Virgo ordinario modo generationis ab Adamo deſcendit. 361.b

B.Virgo non fuit libera à debito incurrendi peccatum originale. 361.D

B.Virgo non fuit immunis à peccato ex modo naturali ſuæ conceptionis 361.D.& ſeq.

B.Virgo non fuit tam excellenti modo immunis à peccato originali,atque Chriſtus. 361 E

In quæſtione de immaculata conceptione Virginis neutra ſententia eſt de fide 362.b & ſeq.

Argumenta contraria ſoluuntur. 362.C.& ſeq.

B.Virginis Conceptio celebranda fidelib proponitur. 362.D

Pomerani calumnia,& Bartholomæi Spinæ temeritas in ea redarguitur. 363.b

B.Virginem in ſua conceptione ab originali peccato præſeruatam eſſe,longè probabilius eſt,364. A. idque probatur ex ſcriptura.364.E ex iudicio quodam & Eccleſiæ Catholicæ.368.D.ex SS.Patribus.371.A.& ſequē. ex ratione. 375.b,& ſeq.ex duobus magnis incommodis contrariæ ſententiæ 372.C

B.Virginis immaculata conceptio figurata fuit per terram, ex qua factus eſt Adam. 367. C. per Euam. 367. E. per paradiſum ibid per arcam teſtamenti.368.A. per thronum Salomonis.368.A.& ſeq.per Virgam Ieſſe. 368.b

Argumenta contra immaculatam conceptionem Virginis contrariæ ſententiæ ſoluuntur petita ex ſcriptura,379.D.ex Eccleſiæ iudicio. 381.D ex SS. Patribus. 381.E. ex ratione. 384.D.& ſeq.

B.Virgo,quomodo fuerit per Chriſtum redempta. 381.A

Quando nam B. Virgo contraxerit debitum incurrendi peccatum originale 385.a.b

B.Virgo quomodo fuerit præſeruata à peccato. 385.C

Verum dici debeat B.Virginem in Adamo peccaſſe. 386.C

B.Virgo fuit perpetuò immunis ab omni peccato actuali etiā veniali. 388.A

Probatur hoc ex ſcriptura.388.A.ex communi ſenſu Eccleſiæ 388.b.ex SS.Patribus.388.C.ex ratione. 389.b

Soluuntur argumenta contraria Sectariorum petita ex ſcripturis.389.A.petita ex SS.Patribus.390.A.ex ratione. 391.C

Quomodo B Virgo in nullo eorum actuum,quos hæretici peculiariter ex ſcriptura vrgent,peccauerit. 389.b & ſeq.

An & quales motus indeliberati circa bona ſenſibilia fuerint in B.Virgine 391.A.B.392.E

An & quomodo B.Virgo fuerit impeccabilis 391.C

B.Virgo fuit liberata à peccati fomite per obumbrationem Spiritus ſancti,cum Chriſtum conciperet. 392.A

B.Virgo,an etiam in prima ſanctificatione fuerit prorſus liberata à peccati fomite. 392.D.& ſeq.

Per primam ſanctificationem quomodo fomes peccati in B. Virgine fuerit ligatus 392.E,& ſeq.

B Virgo non habuit vllum motum rectæ rationi contrarium. 392,E

B Virgo,quomodo plenitudinem quandam omnium gratiarū habuerit , idque modo quodam præcellenti,ac ſibi proprio inter omnes alias puras creaturas intellectuales 393.E

B.Virgo excellenter habuit donum ſapientiæ, & gratiam Virtutum,& propheriæ,& alia dona huiuſmodi 394.C

An B.Virgo viderit aliquando eſſentiam diuinam in hac vita , & an habuerit in vtero materno aliquando rationis vſum. 394.E.& ſeq.

B Virgo ſub finem vitæ ſummam poſt Chriſtum gratiam habuit 395 A

B.Virginis gratia & gloria non modò maior eſt & fuit,intenſiue,gratia omnium Angelorum & hominum,ſed etiam extēſiue 395.D & ſeq.idque ætate paululum progrediente,etiā ante finem vitæ 396.C

B.Virginem fuiſſe incorruptam in Chriſti conceptione ante partum de fide eſt.397. b.idque probatur ex ſcriptura.397 C.ex Symbolo fidei.398.D. ex SS.Patribus.399 A.ratione. 400.A

Contraria argumenta ex ſcriptura ſoluuntur. 400 A & ſeq.

B.Virginem fuiſſe incorruptam ſeruatam etiam in partu de fide eſt.397 B.idque probatur contra Caluiniſtas ex ſcriptura.400.C.ex SS.Patribus 401.D

Obiectiones Caluiniſtarum refutantur. 403.C & ſeq.

Quomodo S. Ambroſius dixerit Chriſtum aperuiſſe Matris ſuæ vuluam 403.D.& ſeq.

B.Virginem manſiſſe incorruptam etiam poſt partum de fide eſt.397.B.& probatur ex ſcriptura.406.A.ex profeſſione & iudicio Eccleſiæ. 406. C. ex SS Patribus.406.D.ratione. 407.C

Argumenta pro contrario errore Heluidij ſoluuntur. 407.D. & ſequent.

B.Virgo ſine dolore peperit. 408.D.& ſeq.

B.Virgo verè fuit mater Chriſti veri hominis, & veri Dei, 411.A

B.Virgo an fuerit baptizata 618.D

B.Virginis opera ſatiſfactoria quomodo proſint Eccleſiæ.1449. D.& ſeq.

B.Virginis matrimonium,quomodo non repugnauerit eius voto de Virginitate 1763 C.& ſeq.

Vis.

Vis,quomodo ſit impedimentum dirimens matrimonij . Vide Matrimonij impedimenta in ſpecie.

Vnio.

Ad vnionem duorum impertinens eſt maior vel minor diſtantia Entitatiua. 15.B C

Vnio verbi diuini cum natura humana non eſt [illegible] perſona diuina,& natura humana,niſi ratione. 16.E. & ſeq.

An & quomodo ex duobus Entibus in actu fieri poſſit Ens vnū per ſe. 21.C.D

Vniri duas ſubſtantias,aut res inter ſe quot modis contingat. [illegible]

Vnio Chriſti vt capitis cum hominibus iuſtis per gratiam metaphoricè dicitur

Inter vnionem vitis & palmitis,ſtirpis & plantæ, ædificij & fundamenti,membrorum & capitis,ſponſi & ſponſæ,domus, templi & inhabitatoris,& inter vnionē Chriſti & hominis , quæ ſit ſimilitudo, 716.D.& ſeq.

Vniri cum altero vere non poteſt,quod actu non eſt. 760.C

Vnio vera,& vera præſentia inter ea non eſt,quæ ſolum habitudine quadam vniuntur 764.D

Vnio duarum naturarum in Chriſto. Vide Chriſtus & Incar.

Vnctio extrema. Vide Extrema Vnctio.

Vnctio ſacramentalis.

Vnctio aliqua ſacramentalis valet ad remiſſionem peccatorum venialium 1216.a

Vnctio in ordinatione. Vide Ordinationis ceremoniæ.

Voluntas.

Voluntas quæ dicatur alteri uoluntati contraria 280.C

Quis actus voluntatis verè ſit liber. 284.b

Votum continentiæ.

Voto continentiæ aut virginitatis,quomodo repugnet matrimonium 1665 B.& ſeq.

Votum quomodo dirimat matrimonium . Vide matrimonij impedimenta in ſpecie.

Votum ſimplex,quomodo ſit tantum nuda promiſſio , & quid amplius habeat Votum ſimplex in Societate Ieſu emiſſum, poſt biennium nonitiatus. 1686.a

Vouere poſſe coniuges caſtitatem ex vtriuſque conſenſu, matrimonij Vinculo permanente 1708.C

Votum alterius , aut vtriuſque coniugis, quomodo impediat vſum matrimonij.1708 b. Vide etiam Cœlibatus ſacrorum Miniſtrorum.

VValdenſes.

VValdenſes hęretici negarunt præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 711.E

Vvaldenſes quid de forma Euchariſtiæ ſenſerint, 905. E. & ſequent.

Vvaldenſes negarunt auctoritatem conferendi Indulgentiam, 1459.b

Vvaldenſes negarunt Purgatorium. 1722.a

VViclephus.

Aſſeruit Chriſtum eſſe naturam diuinam & humanam , non modo copulatim,ſed etiam diuiſiue & ſigillatim. 126. E. & ſequentib.

Deſipuit Vviclephus negans Verbum diuinum potuiſſe,quamuis aliam humanitatem,etiam non ex ſtirpe Adæ, aſſumere. 181.b.& ſeq.

Vviclephus impiè reiecit oēm religioſū vſum imaginū. 345.b

Vviclephus negat imprimi in vllo Sacramento characterem. 515.E

Vviclephus malè requirit in miniſtris Sacramentorum veram fidem & probitatem. 541.b
Vviclephus male negat à reprobis valide adminiſtrari Sacramenta. 541.C
Vviclephus dubitauit an paruulis baptiſmus eſſet neceſſarius ad ſalutem. 618.E
Vviclephus negauit per baptiſmum deleri omnia peccata venialia 632.C
Vviclephus exorciſmos in baptiſmo improbat 640.A
Vviclephus non agnoſcit Sacramentũ Confirmationis 633.b
Vviclephus reuocauit hæreſin de abſentia Chriſti in Euchariſtia 712.A
Vviclephus negans accidentia in Euchariſtia exiſtere ſine ſubiecto damnatus eſt 887.B
Vviclephus negauit confeſſionem eſſe à Chriſto inſtitutam & mandatam 1285.D
Vviclephus malè aſſeruit omnes fideles habere poteſtatem remittendi peccata. 1321.A
Vviclephus ſtolide negauit poſſe aliquem in gratia conſtitutũ ſatisfactionem ſuam alteri cum fructu applicare. 1384.C
Vviclephus ſtolidè aſſeruit Excommunicationem non eſſe formidandam 1405.D
Vviclephus impiè dixit fatuum eſſe credere indulgentijs. 1459.C
Vviclephus malè improbauit cœlibatum Clericorum. 15[illegible].C
Vviclephi error, quo putauit omnes gradus conſanguinitatis & affinitatis, qui Leuit. 18. fuerunt prohibiti, eſſe etiam nūc iure naturali, & diuino prohibitos, & per eos matrimonium reddi nullum, refutatur. 1694.D.& ſeq.

Zuinglius.

Zuinglius tribuit Chriſto vt homini ignorantiam priuatiuam. 351.E
Zuinglius cenſuit baptiſmum eſſe validum ſine forma legitima. 570.B
Zuinglius Sacramentarius negat præſentiam Chriſti in Euchariſtia. 714.A 745.B. Vide Sacramentarij, & Euchariſtia materia, vt conuertitur in corpus Chriſti.
Zuinglius diſſentit à Caluino, & alijs nouis Sacramentarijs. 745.B

Laus Deo & Deiparæ Virgini.

Errata ſic corrigantur.

Columna 25. lit. E verſ. vlt. eſſet, lege, eſt. col. 30. B lin. 9. poſt illa verba ſcilicet quod perſona diuina, *addatur, ſit ſummum bonũ* patet, quia perſona diuina. ibidem col. ead. 30. C 8. pertinet, 34. B 9. officijs. 38. C 4. qui per. 55. D 1. *libro, adde 4. 59. B 6.* Ergo quia perierat. 72. B ultima, deleatur vocula illa. Cerdon. 77. D 4. Pſal. 58. 75. D 9. Pſal. 63. 77. B 8. primum & ſecundum. 97. E 1. initiũ. 104. B 11. notionem. 105. D 2. (*vt ſupra* demonſtraui;) dele illam parentheſim. 124. C 7. Chriſtum. 128. D 6. art. 9. 132. B 14. Chriſtus. 140. E [illegible] 3. parte. 174. A 11. in ſubiecto. 176. B 12. ſeu emanaret. 185. E 2. non adiuit. 186. D 6. aſſerit Scotus. 193. A 8. Nam natura non ita. 199. C 12. terminantur. ibid. ead. col. D 1. aliena aſſumptas. 201. A 5. & eatenus. 212. A 14. eadẽ diſt. art. 1. q. 2. 233. A 4. Baſil. lib. 1. 239. B 10. qua repræſentent. 236. D 15. necdum glorificatę. 259. E 2. proferiſſe. 271. C 7. non quæuis. 315. C 7. ſi fuiſſet. 345. C 3. Taurinenſis. 349. E 8. ſint ipſe. 359. A 10. patres id etiam. 359. D 8. ex varijs. 360. A 13. ita propoſitę. 368. E 2. celebrant. 369. B. 4. cenſuerant. 372. C 5. verbi ſponſi. ibid. col. ead. E 2. à tota Synodo. 375. E 12. vt ab originali. 379. B 6. honorandi. 389. D 6. certè. ead. ibid. col. & lit. 13. medio Doctorum. 390. A 12. dele Sexto. libr. de Apologia Dauid. ibid. col. ead. D 10. in morte Domini. 398. C 2. naſcetur. 401. E vltima, quomodo. Et col. ſeq. A 1. quomodo Sancta. 404. B 10. animal maſculum. 407. E 8. vlla tamẽ. 413. C 8. vt fusè. 415. C 12. Pſal. 21. 423. C 11. Ioan. 14. ibidem ead. col. & lit. paulo poſt lin. 12. illã mortẽ. 425. C 4. nunc datur. 427. A 5. de Daniele. 436. A 8. lib. 2. Retract. 441. E 1. fulgenti. 444. A 13. Fingunt enim. 474. E 2. ſolo. 483. E 1. conſiderantur. 487. E 8. habere. 488. C 1. futuræ gloriæ. 491. D 2. SuencKfeldianis. Et ibid. col. & lit. ead. 3. Staphilus. 491. A 8. parte 9. 505. D 6. habito. 512. D 13. ipſa gratiam. 520. B 9. qui cenſuit. 526. B 9. ut ſic. 553. C 8. p. 2. 562. C 1. fluminis & flaminis. 563. B 6. q. 1. p. 2. 567. A 4. q. 1. p. 2. 568. E 9. q. 19. 570. C 3. perſonę diuinæ. 571. A 11. & intentione uſurpare. col. ead. E ult. illis uerbis. 572. C 8. delenda ſunt uerba, Eccleſiæ, & Pontificum, & Patrum. 578. D 5. cap. 57. 580. C 2. quod uel. 582. E 8. baptizati. 584. C 9. contra Donatiſtas. 589. C 8. hæc ita ſe. 593. A 3. non modo. 597. B 6. aliquod medium ordinariũ, ibid ead. col. C 13. ex ordinarijs medijs, 599. B 9. ut ſentit D. Thomas. 603. C 3. adiecto etiam, 608. D 1. potenint. 615. D 9. ſentẽtiã diffusè. 625. B 14. cap. 17. 630. D 3. lib. 2. 638. B 9. quid fuerit. 640. B 2. deleatur homelia 35. 647. B 9. de quæſtionibus. 648. A 10. Iſaiæ 25. Addatur ſecundum ſeptuaginta, ibidem in lætitia, 649 B 9. de unione, 660. C 7. Bracharenſe 1. 663. C primus, 664. A 5. inculpabiliter, ead. col. C 14. neceſſarium eſt, 666. in rubr. q. 2. in citatione D. Thomæ quæſtio. 72. art. 6. 8. 9. & poſt 6. addatur 7. 668. B 9. ex epiſt. 88. 669. A 6. artic. 6. 7. 8. eadem col. C 13. diſt. 32. adde apud Gratian. 682. E 5. & 6. Caloſyrium cõtra Antropomorphitas. 714. D 4. Probatur II. 731. D 6. quibus, adde locis. 790. D 10. & 11. & non album ſecundum faciem, 831. E 7. & unionis. 839. B 7. in ligno, 919. E 9. libro adde 4. 951. D 1. peccator, adde petat. 960. A 12. id ſignificet. 961. A 8. ut ex Patriarchæ, deleantur omnia ſequentia uſque ad nouam periodum, & ſubſtituantur hæc hoc modo, ut ex Patriarchæ Hieremiæ reſponſione ad proteſtantes *in* cenſura Orientalis Eccleſiæ. cap. 11. uideri poteſt. Sequitur tandem noua periodo, Porrò Lutherus, &c. ead. col. D 11. ſeſſ. 21. 962. C 11. deleãtur hæc verba, ubi ſupra. 973. B 5. manducauerit, addatur panem hunc. 989. B 11. Tum etiam. 992. D 11. & 12. de fractione panis quæ fuerit actio. 1001. A 5. ab ea ratione. ead. col. B 7. ad illũ. 1002. A 7. adminiſtrabatur. 1007. B 12. Vualdenſis, adde tomo 2. cap. 94. 1047. B 4. Hos, 1054. E ult. iſti abſurdiſſimè. 1058. C 2. immutatione. 1064. E penult. eſt firmum, 1065. B 12. Scripturę sẽſu, 1077. C ult. loco ſacrificatur. 1084. E 1. cum ablatum, 1086. B 8. cum ablatum, 1087. C 11. ego addo, 1091. D ult. dele autem, ead. col. E 2. ſed cõgruit rationi, 1094. C 12. dele, rectè fieri, 1095. B 2. & ead. col. D 4. dele 1. ad Timoth. 2. col. ibid. & lit. 6. Vt 1. ad Timoth. cum ait. 1116. A 4. Catechesi 5. 1158. C 11. uſurpatos, 1163. A 1. declaratum, 1191. C 12. cui ſcilicet. 1192. B 4. eſſe aliquid, 1229. E 3. conſtabit, 1136. B 5. Ezech. 33. 1293. A 3. aliquot. 1296. A 1. ſi tanta quanta, 1347. D 12. Confeſſario, 1354. A 6. illius, 1380. A vlt. Ex ijs, 1415. A 8. mutantur, 1520. C 12. Presbyteris, 1544. D 2. Sacerdotio. 1563. C 7. Nahelu, 1574. A 14. Romana, 1587. C 11. ſine fine. 1594. D 5. cum patribus, 1632. C matrimonij lege, 1638. D 6. Scotus, 1639. D 1. exoſi coniugis, 1647. B 9. monẽdam, 1673. E 2. interpretari, 1688. B 10. adde, & adoptatum, 1680. E 7. 1. Corinth. 5. 1701. B 9. ſponſam, 1718. B 9. De Inferno, §. 2. 1731. D 11. amiſſionẽ, 1735. D 8. admiſſa. 1740. E 9. teſtimonia, 1747. B 7. uidiſſe illum, 1748. A immobilem, 1763. B 1. indigeat. col. ead. & lit. ead. ult. aduerſa, 1771. C 12. Tomo 3. 1782. C 9. ablatum, 1790. B 10. 1. ad Theſſal. 1799. B 8. de ipſo, 1811. B 5. & 6. reparaturus ſit omnipotens undecunque uelet, idque ſalua illius numerica identitate. col. ead. C 3. dele non. 1823. A 2. eſt perfectè, 1826. D 7. per cauſas etiã 1830. B 12. & corruptiuam. 1831. C penult. ut apud Abulenſem, ibid. lin. ſeq. D 1. & aliqui non male. ibid. lin. ſeq. Iob 24. Tranſeat ab aquis niuium 1832. B 2. Ioannis 19.